Universidad de Panamá
Biblioteca

IUSTINIANI
NOUELLAE ET
FEUDA

CODEX
IUSTINIANI

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

VOLVMEN LOCVPLETIVS LONGE QVAM ANTEA.

Continens præter posteriores tres libros Codicis, Nouellas & Feuda, multa alia quæ pagina sequens declarabit.

Commentarijs Accursij, scholijs, intellectibus singularibus, additionibusq; Clarissimorum Iurisconsultorum nouissimè illustratum.

AVGVSTAE TAVRINORVM.

Apud Hæredes Nicolai Beuilaquæ. M D L X X V I.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pinax & vulgarium,& recens adiectorum.

	fol.
Codicis lib.x.xj.& xij.	1
Nouel.Iustiniani Colla. ix.	449
Earundem Colla. x.	521
Epitome Nouellarum Iuliani Patricij.	635
Edicta xiij.Iustiniani.	655
Constitutiones Iustini.	658
Tiberij Imperatoris de diuinis domibus, constitutio.	661
Constitutiones Leonis.	716
Zenonis,de nouis operibus constitutio.	719
Feudorum lib.ij.	895
Langobardorum legum lib. iij.	

Apud Hæredes Nicolai Bevilaquæ. M D L X X V I.

Index Rubricatrium posterlibro.Cod.

Sequuntur tituli. Voluminis huius, alphabetica scire dispositi. Et primo, Rubricæ trium posteriorum librorum Codicis.

A

Dministratione rerū pu. 121
Agrico. & censitis & co 10.134
Agrico. & mancipiis dominicis,vel fisc.&c. 172
Agentibus in rebus. 208
Alexandtiæ primatibus. 120
Annonis & tributis. 22
Annonis ciuilibus, 118
Apochis publicis,& descriptio &c. 30
Appartioribus præfecti annonæ. 265
Apparitoribus magistrorum militum. &c. 260
Apparitoribus præfecti vrbis. 260
Apparitoribus comitis Orientis. 261
Apparitoritoribus proconsulis,& legati 261
Apparitoribus præfectorium prætorio, &c. 259
Aquæductu. 129
Argenti pretio quod thesauris infertur. 99
Athelletis. 82
Auri publici persecutoribus. 95
Auro coronario. 96

B

Bonis vacantibus,& incorporation 14

C

Canone frumen.vrbis Romæ. 116
Canone largitionalium titulorum. 32
Capiendis & distrahentibus pignoribus. 29
Capitatione ciuium censibus eximenda. 150
Casterianis & ministerianis. 220
Castrensi peculio militum, & præfect. anno. 235
Castrensi omnium palatinorum peculio. 225
Censibus & censitoribus,& perequator. 154
Calasicis. 112
Colonis palestinis. 151
Collatione æris. 37
Collatione donatorum,vel releuat.&c. 36
Collatione fundorum patri.& emphy. 169
Collatione fundorum fiscalium. 178
Collegatis & cartopra.& nummulariis. 114
Colonis Illyricanis. 152
Colonis Thracensibus 151
Commeatu. 247
Commitibus qui prouincias regunt. 195
Comitibus & archiatris sacri palatij. 194
Comitibus & tribunis scholarum. 194
Comitibus consistorianis. 193
Comitibus rei militaris. 194
Conditis in publicis horreis, 35
Conueniendis fisci debitoribus. 6
Conductoribus & procuratoribus prædiorū 177
Cōsulibus,& nō spargē.ab his pec.&c. 185.
Cohortalibus & principibus cornicularis, ac primipilariis. 261
Cupressis ex luco Daphnes,&c. 180
Cursu publico,& angariis & perangariisl 254
Curiosis & stationariis. 214
Curialibus urbis Romæ. 112

D

Debitoribus ciuitatum. 122
Decanis. 221
Decurionibus & filiis eorum,&c. 38
Decretis decurionum super immunit,&c. 72
Delatoribus. 16
Desertoribus & occultatoribus eorum, 248
Dignitatibus. 181
Discussoribus. 37
Diuersis prædiis vrbanis & rusticis, 173
Diuersis officis & apparit iudicum.&c. 265
Domesticis & protectoribus. 189

E

Quæstri dignitate. 226
Erogatione militaris annonæ. 236
Exactoribus tributorum 26
Exactione & transla,militarium anno, 242
Excusationibus munerum. 72
Excusantibus artificium. 88
Executoribus & exactoribus. 268
Expensis Iudorum. 129

F

Fabricensibus. 108
Fide instrumen.& iure hastæ fiscalis. 8
Fiscalibus vsuris. 13
Filius officialium militarium,&c. 251
Filiis famil. & quenadmodum pater pro his teneatur. 85
Fugitiuis colonis patri.&c. 168
Fundis rei priuatæ & salti.diuin.domus. 170
Fundis & saltibus rei dominicæ. 171
Fundis limitrophis & terris,&c, 161
Fundis patrimonialibus & censualibus,&c. 163. 163
Frumento vrbis Constantinopolitanæ. 117
Frumento Alexandrino. 119

G

Gladiatoribus. 133
Grege dominico. 179

H

His qui numero liberorum,&c. 78
His qui se deferunt. 19
His quæ ex publica collatione,&c. 96
His qui ex publicis rationibus,&c. 12
His qui non impletis stipendiis,&c. 82
His qui sponte publi.munera subeunt 69
His qui a principe vaca.acceperunt. 71
His qui exiliū dati,vel ab ordinæ moti sunt. 84
His qui ex officio quod administrant conueniuntur. 127
Honoratorum vehiculis. 116

I

Munitate nemini concedenda. 34
Imponenda lucratiua discriptione, 60
Incolis,& ubi quis domicilium,&c. 63
Incorporatione. 14
Indictionibus. 24
Infamibus. 84
In quibus causis coloni censiti dominos accusare possunt. 150
Irenarchis, 96
Iure fisci, 1
Iure reipublicæ. 120

L

Legationibus. 86
Locatione prædiorum ciuilium,&c. 175
Libertinis. 83
Litorum & itinerum custodia. 248
Lucris aduocatorum,& concussione officiorum,seu apparitorum, 270

M

Magistris sacrorum scriniorum. 193
Mancipiis & colo.patri.& fal.&c. 167
Maiuma. 134
Mensoribus. 222
Mendicantibus validis. 118
Metropoli.beryto, 116
Metallariis & metallis,& procur.metal. 101
Metatis & epidemeticis. 243
Militari veste. 243
Mulieribus.& in quo loco munera,&c. 86
Munneribus patrimoniorum. 67
Muneribus & honoribus non continuandis, &c. 65
Municipibus & originariis. 62
Murilegulis & gyneciaris, &c. 104

N

Natibus non excusandis. 59
Nauicularijs seu nau.&c. 57
Nautis Tyberinis. 119
Naufragiis. 110
Negotiatores ne militent. 228
Ne fiscus rem quam vendidit.euincat, 11
Ne operæ a collatoribus exigantur. 34
Ne quis liber inuitus actum,&c. 126
Ne quid oneri publico imponatur. 109
Ne rusticani ad vllum officium deuocentur, 153
Non licere habitatoribus metroco.&c. 154
Nulli licere in frenis & equestribus.&c. 111
Numerariis,& actuariis,&c. 251

O

Oblatione votorum. 251
Omni agro deserto. 157

P

Palatinis sacrarum largitionum. 216
Palatiis & domibus dominicis. 180
Pascuis publicis & priuatis. 162
Pœnis fiscalibus debitores præferri. 12
Perfectissimatus dignitate. 226
Periculo nominatorum. 124
Periculo successorum parentis. 86
Periculo eorum qui pro magistratibus interuenerunt. 124
Petitionibus bonorum sublatis. 18
Pistoribus. 113
Ponderatoribus,& auri illatione. 95
Potioribus ad munera nominandis. 89
Præbendo salario. 62
Prædiis tamiacis,&c. 173
Prædiis & omnibus rebus nauicu. 93
Prædiis decurionum sine decreto non alienādis. 55
Præfectis prætorio,sine urbi,& magistris militum. 187
Præpositis sacri cubiculi,&c. 183
Præpositis laborum. 199
Præpositis agentium in rebus, 210
Prætoribus,& honore.præturæ,&c. 185
Primicerio & secundicerio. 190
Primipilo. 287
Principibus agentium in rebus. 211
Priuilegiis domus Augustæ. 178
Priuilegiis urbis Constantinopoli. 116
Priuilegiis corpora urbis Romæ. 113
Priuilegiis eorum qui in sacro palatio.milit. 222
Priuilegiis scholarum. 223
Professoribus & medicis. 79
Professoribus qui in vrbe Constantinnpoli. 195 195
Proximis sacrorum scriniorum,&c, 199
Publicæ lætitiæ,&c. 272

Q

Quando & quibus quarta pars debetur ex bon.decurio.&c. 56
Quæstoribus & magistris officiorum. 190
Quæmadmodum ciuilia munera inducantur. 68
Qui ætate vel promissione se excusant. 77
Qui morbo se excusant. 78
Qui militare possunt uel non,&c. 226
Quo quis ordine conueniatur. 125
Quibus muneribus uel prestationibus neminī liceat se excusare. 76
Quibus ad condictionem prædiorum fiscaliū recedere non licet. 176
Quibus muneribus excusantur ij, qui post impetam militiam,&c. 83

R

Remilitari. 229
Reis postulatis. 84

S

Salgamo hospitibus non præstando. 247
Sententiis aduersus fiscum latis retrac. 14
Si curialis relicta ciuitate,rus habit. malu. 62
Silentiariis & decurionionibus eorum. 195
Si post creationem quis decesserit. 90
Si propter inimicitias creatio facta sit. 89

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index Rubricarum Authenticor.

Si liberalitatis imperialis socius sine hærede decesserit. 20
Si seruus aut liber tus ad decurionatum aspirauerit. 54
Solutionibus & liberationibus debitorum ciuitatis. 127
Suariis & susceptoribus vini,&c. 113
Sumptus iniuncti muneris,&c. 126
Sumptuum recuperatione. 90
Superiudicto. 25
Super exactoribus, præposit.& arcariis. 92
Spectaculis, & scænicis,& lenonibus. 127
Stratoribus. 219
Studiis liberalibus vrbis Romæ. 114

T
TAbulariis,scribis,&c. 90
Thesauris 20
Tyronibus 248
Tractatoriis & statiuis. 258

V
VAcatione publici muneris. 71
Venatione ferarum. 134
Venditione rerum fiscalium. 11
Vendendis rebus ciuitatis 121
Veteranis. 249
Vestibus holoberis & auratis, 107
Veteris numismatis potestate. 111
Vt armorum vsus inscio prin.interdi.sit. 134
Vt dignitatum ordo seruetur. 192
Vt nemo ad suum patrocinium suscipiat rusticanos,vel vicos eorum. 153
Vt nemini liceat ī emptione specierū,&c. 36
Vt nullus ex vicaneis pro alienis vicaneorum debitis teneatur. 154

Rubricæ Authenticorum, seu collationum decem: quarum decima recens adiecta est.

A
ADiutoribus Quæstoris. 472
Administratoribus. 313
Administrantibus officia in sacris appellationibus. 126
Aequalitate dot.& propter empti.donat. 321
Alienatione & emphyteusi. 384
Appellationibus. 336
Appellatio & intra quæ tempora debeat appellari. 166
Appellationibus Siciliæ. 487
Apud quos oporteat causas dicere. 262
Apud quem oporteat appellationes in quinque prouinciis,&c. 477
Argentariorum contractibus. 500
Armeniis, vt & ipsi per omnia Romanas sequantur leges. 453
Armis. 283

C
COllatoribus & aliis capitulis. 421
Consanguineis & vterinis fratri. 281
Constitutio quę de dignitatibus. 268
Constitutio quæ ex adscriptitio, &c. 204
Consulibus. 170
Comite Isaur æ 461
Consultationibus. 485

D
DEcurionibus, vt filiis suis decurionibus dodrantem relinquant. 473
Decurionibus. 488
Defensoribus ciuitatum. 96
Depositō & denū.inquilinorum. 286
Depositione Anthimi & Seueri &c. 478
Descriptione quatuor præsidum Armeniæ. 471
Donatione mortis causa facta à decurionibus. 487
Duobus reis promittendi. 328

E
EA quæ raptori suo nubit. 512
Ecclesiis constitutis in Africa. 473
Ecclesiasticis titulis. 397
Ecclesiasticarum rerum alienatione. 185
Edictum ad Cōstantinopolitanos de his qui luxuriantur contra naturam. 505
Edictum de formula artificum. 494
Exemplum sacræ formæ de appellationibus. 494
Exemplum sacræ pragmaticæ formæ de vsuris. 517
Aequalitate do.& propter nup.dona. 321
Executoribus ,& de iis qui conueniuntur & reconueniuntur. 320
Exhibendis & introducendis reis. 195

F
FIdeiussoribus & mandatoribus,&c. 29
Filiis ante dotalia instrumenta natis. 125

G
GEneralis forma de prospectu in mare, scripta Dominico glorios.&c. 522

H
HEbræis quomodo oport. eos scriptur. leg. 508
Hæc constitutio interpretatur priorem constitutionem. 256
Hæc constitutio innouat constitutionē. 344
Hæredibus ab intestato venientibus , &c. 375
Hæredibus & Falcidia , & si hæres legata soluere noluerit. 1
Hæredibus. 520
His quæ relicta sunt, ecclesiæ Nysiæ. 487
His qui eunuchos faciunt. 505
His qui in Osdroena illicitas contrahunt nup ias. 515,& 656
His qui ingrediuntur ad appellationem. 209
Hortulanis. 486

I
IMmensis donationibus in fil.fact. co. 312
Impensis quas fieri oporteat in defunctorum funerationibus. 482
In medio litis non fieri sac.for. 353
Incestis & nefariis nuptiis. 89
Indulgentia tributariorum reliquorum. 511
Infantibus expositis. 513
Interpretatione à principe facta,&c. 504
Instrumentorum cautela & fide. 247
Interdictis collegiis hæreticorum. 420
Iudicibus , & vt nullatenus cum iureiurando eligatur,&c. 270
Iusiurandum quod præstatur ab his , &c. 84
Iureiurando a moriente prestito. 188

L
LEnonibus. 93
Litigiosis,& decima parte litis,&c. 346

M
MAndatis principum. 103
Mensura ordinandorū clericorū. 102
Monachis. 34
Moderatore Arabiæ. 490
Moderatore Helenoponti 462
Monachis & ascetriis. 496

N
NAuticis vsuris, 344
Neque virū quod ex dote est,&c. 333
Ne decurio aut cohortalis producatur in ius. 512
Ne Iudæi,Samaritani & hæretici,&c. 481
Ne quis cogatur bonis cedere. 499
Ne sacræ formæ quæ de causis procedunt, &c. 512
Noui operis nuntiatione maritimi aspectus. 220
Non alienandis aut permuttandis rebus eccles. 51
Non eligendo secundo nubentes mulieres, &c. 17
Nullum credentem agricolæ.&c. 175
Nuptiis. 129

O
OFficinis sine tabernis Constantinopolitanæ vrbis &c. 80
Ordinatione episcoporum & clericorū. 502

P
PAtria Iustiniani. 450
Plebeis prætoribus. 450
Præside Pisidiæ. 453
Prætore Lycaoniæ. 456
Prætore Paphlagoniæ. 464
Prætore Siciliæ. 493
Prætore Thracię 459
Priuilegiis Archiepiscopi Iustinianæ primę, &c. 449
Priuilegiis dotis hæreticis mulieribus non præstandis. 342
Proconsule Cappadociæ. 466
Proconsule Palæstinæ. 491
Prole partienda inter rusticos. 515
Prouinciarum præsidibus. 517

Q
QVestore. 264
Quibus mo.na.effi.legi. 234
Quibus mo.na.essi.sui.&c. 238
Quomodo oportet episcopos & cęteros clericos ad ordinationes perduci. 40

R
RAptis mulie.quæ rap.nubent. col.420
Referendaris sacri palatij. 87
Releuatione tributorum publicorum. 519
Remissione pœnæ illicitę contractarum nuptiarum. 504
Restitutione fideicommissi. 405
Restitutionibus 340
Resti.& ea quæ parit in xj mense &c. 176
Rusticis qui in alienis prædiis nuptias contrahunt. 516

S
SAcra forma transmissa &c.de diuersis capitulis. 518
Sammaritanis. 506
Sanctissimis episcopis & Deo amabilibus & reuerendissimis clericis & monachis. 426
Scenicas non solum si fideiuss. præstent &c. 192
Sede P. P. Illyrico in Pannoniam secundam &c. in tit. de Priuilegiis Archiepiscopi Iustinianæ primę. 449
Successoribus eorū qui in Africa degūt. 473

T
TAbellionibus,& vt protoc. & c.col. 181
Tempore non solutæ pecu. super dote. 330
Testibus. 300
Testamentis imperfectis,&c. 338
Triente & semisse: & fil.&c. 113
Transitu militum. 494

V
VT ab illustri. & qui super eam digni sunt, omnimodo super pecuniariis &c. 225
Vt clerici apud proprios episcopos &c. 279
Vt cum de appella.cognoscitur,&c. 355
Vt clerici qui recedunt, aliis pro eis subrogatis,&c. col.208
Vt constitutio sacratissimi imperatoris &c. 487
Vt de liberandi ius etiam ad impub eres transferatur. 516
Vt defuncti seu funera eorum &c. 214
Vt determinatus sit numerus clericorum &c. 25
Vt de cætero commutationes ecclesiasticarū rerum non fortuite fiant. 206
Vt diuinæ iussiones subscri. habeant, 352
Vt differentes iudices &c. 416
Vt ecclesia Romana centum annorum gaudeat præscriptione. 86
Vt ecclesia sāctę Resurrectionis alienare possit &c. 476
Vt ea quę prefectis aut largitionibus.&c. 510

Vt

Index Nouella. Constitu. Iustinia. Impe.

Vt ea quæ vocantur insinuatiua,&c. 207
Vt exactione instante dotis primæ,&c. 315
Vt factæ nouæ constitutiones,&c. 221
Vt fratrum filii succedant,&c. 404
Vt ij qui obligatas se habere perhibent, &c. 242
Vt iudices non expectent sacras ius. 394
Vt iudices sine quo.suffragio fiat. 68
Vt in priuatis domibus sacra mysteria non fiant. 213
Vt immobilia ante nuptialis donationis. 217
Vt liberti de cętero aureo non indige.annulo. 259
Vt litigantes iurent in exordio litis,&c. 394
Vt liceat matri & auiæ,&c. 365
Vt matres etiam tutelæ rationibus obnoxiæ sint. 514
Vt neque miles neque fœderatus, &c. 351
Vt non fiant pignorationes pro aliis personis. 193
Vt non luxurientur contra naturam. 258
Vt nullus mutu.agri.teneat eius terram. 174
Vt nullus fabricet oratorii domos. 223
Vt nulli iudi. liceat habere loci seruatorem. 408
Vt nullam decætero licentiam,&c. 507
Vt oēs obediant iudicibus prouinciarum. 227
Vt ordinariæ præfecturæ,&c. 226
Vt particulares vsuratū solutiones in duplū computentur. 493
Vt præponat nomen Imperatoris documentis. 189
Vt sine prohibitione matres,&c. 313
Vt sponsalitia largitas specialis sit cōtractus. 380
Vsuris nauticis. 418

Rubricæ Nouellarum Constitutionum Iustiniani Imperatoris.

A
ABsentibus reis. 566
Accusationibus clericorum. 610
Accusatoribus episcoporum. 607
Adiutoribus quæstoris. 541
Ad legem Falcidiam. 522
Administratione tutorū & curatorum. 568
Administratoribus venerabilium locorū suas res offerentibus. 611
Administratoribus venerabiliū locorū propter administrationem suā ad iudicium vocatis. 613
Admonitione reorū,siue in ius vocando. 560
Adscriptitiis & colonis. 632
Adscriptitio, qui liberam mulierē habere nō potest. 543
Aedificatione venerabilium locorum. 618
Alienatione rerum immobilium ad ecclesias pertinentium. 565
Alienationibus prohibitis in testamento,uel codicilliis. 617
Alienationibus & aliis contractibus immobilium rerum , uel annonarum ciuilium,vel rusticorū mancipiorum, quæ ad loca uenerabilia pertinent. 601
Anthimo & Petro,& Seuero & Zoora hæreticis. 532
Apochis publicis. 623
Apocrisariis. 613
Appellationibus. 540.& 600
Appellationibus in Sicilia porrectis. 571
Appellationibus contra sententias spectabilium iudicum introducendis & exercendis. 541
Appellationibus cōtra sententias spectabiliū iudicum porrectis. 541
Archiepiscopo primæ Iustinianæ. 618
Archimandritis, & vt constitutio si communis monachorum & sanctimonialium. 526
Argenti distractoribus:qui & argyropratæ uocantur. 617
Augenda vel deminuenda dote,uel propter nuptias donatione. 552

C
CAsu militiæ. 560
Clericis qui nuptias contrahere non possunt. 553
Clericis. 528
Clericis,vel monachis , vel diaconis , uel ascetriis conueniendis in ciuili vel criminali causa. 612
Clericis qui mulieres ī domo sua habent. 614
Clericis ministerium Dei nō implentibus 611
Clericis electis ab ædificatoribus venerabiliū locorum,uel hæredibus eorum. 611
Clericis, vt exceptores uł exactores publicarū tributionum, aut conductores vectigalium, ve alienarū possessionum, vel curatores domus,vel curatores litis,vel fideiussores in talibus causis non fiant. 608
Collatione dotis. 584
Collatione dotis & ante nuptias donationis. 545
Comite tertiæ Armeniç. 556
Comparatione notarum. 569
Comparatione literarum. 569
Comparatione literarum , siue ex publico instrumento,siue ex chirographo. 558
Conciliis episcoporum per singulos annos faciendis. 609
Concubinis & naturalibus liberis. 545
Cōfirmatione absolutionis tributorum. 629
Constitutione Imperatoris quę lata est de lucro ex morte liberorum cōtingente per pacta dotalia. 565
Cōstitutione Imperatoris quę loquitur de substantiis monachorum vel ascetriarum. 572
Consulibus. 587
Consultationibus. 540.& 563
Contractibus incautè compositis. 568
Contractibus eorum, qui fidem catholicam non recipiunt. 620
Contractibus sine scriptis compositis. 569
Creditoribus qui moriētibus debitoribus suis imminent. 562
Cuius ętatis clericus fieri debet. 610
Cuius temporis computatio spectanda sit: & quomodo supertlua quantitas distribui debeat. 551
Curialibus. 586
Curialibus liberis. 544
Curialibus & taxeotis ad clericatus honorem venientibus. 610

D
DEcurionibus & filiis eorum. 546
Defensoribus ciuitatum. 543
Definitiuis sententiis. 576
Diaconissis. 528
Diaconissis quæ cum masculis habitant,& de liberis earum. 614
Diuersis rescriptis & ā prouocationibus. 576
Diuersis donationibus a curialibus faciendis. 578
Diuortiis bona gratia faciendis. 547
Dote cauta & non numerata. 585.& 524
Duobus reis promittendi. 585

E
ELsdem personis pro canonica causa cōueniendis. 612
Emphanisticis quæ a clericis exiguntur. 561
Eo cui aliquid ablatum est, ut restituatur. 630
Eo qui ecclesias ædificat,uel annonas clericis donat. 561
Eo qui filius ab aliquo instrumento nominatus est. 594
Episcopis & clericis ad Cōstantinopolitanam ciuitatem pertinentibus. 572
Episcopis pro rebus ecclesiæ non conuenientibus. 614
Episcopis in iudicium testimonii causa vocatis. 609
Episcopis in iudicium non vocandis. 609
Episcoporum professione. 609
Episcoporum consecratione. 608
Episcopis & aliis religiosis viris tabliziātibus. 609
Episcopis & clericis pro ciuitate conuenientibus. 611
Episcopis & clericis ,p ciuitate uel ecclesia sua vel consecratione episcopi in qualemcūque locum peruenientibus. 613
Episcopis ſua manu cędentibus. 610
Episcopis & clericis. 527
Episcopis qui cum mulieribus habitant. 614
Episcopis apud iudicem uocatis. 619
Episcopo Carthaginiensi. 618
Exactionibus siue delegationibus tributorū. 623
Exęquatione dotis & ,ppter nuptias donationis. 584
Executione religiosę personę. 613
Ex quibus causis matrimonia sine pœna sol uuntur. 596

F
FAbricensibus,& qui arma gerere possunt. 577
Fideicommissariis hęreditatibus. 588
Fideiussoribus & mandatoribus,&c. 524
Filiabus decurionum. 547
Fori prescriptione tollendę. 566
Formula iuramenti de calumnia. 553

H
HAered ibus eorū,qui res venerabilium lo corum gesserunt. 613
Hęreditatibus quę ab intestato deferuntur. 598
Hęreticis. 589
His qui ante tempora Constitu. clerici facti sunt. 610
His qui ancillam duxerunt,putantes eam libe ram. 548
His qui ex libera matre & adscriptitio patre nati sunt. 560
His qui sine liberis & uxorib. legitimis decesserunt. 545
His qui per capillum Dei, aut per caput iurāt, uel alio modo blasphemia contra Deum immortalem utuntur. 572
Hi qui ecclesiam uel oratorium ędificare volunt. 565
His qui denūtiant vt ciuiles annonę, uel pensiones non soluantur. 578
His qui ad secundas nuptias migrauerunt. 523
His qui sportulas exigunt ultra modum statutum. 614
His qui sine causa excommunicant. 609
His qui secundas nuptias non cōtrahunt. 606
His qui post renūntiationē aduersariorum habere se dicunt ad legationes. 591
Hortulanis Cōstantinopolitanę ciuitatis. 564

I
IModicis & inofficiosis donationib. 582
Immunitate tributorum. 629
Impensis in funera mortuorū faciendis. 562
Imperiti literarum quomodo debeant instrumenta componere. 569
Improbis possessorum exceptionibus. 546
Ingratis liberis vel contra, i.non ingratis. 549
In ius uocando. 534
Inofficioso testamento. 592
Inope muliere, quę sine dote nupta est, quę quartam partem defuncti mariti capere debet. 560
In quibus causis a prędside detenti fori prescriptionem non habent. 535

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index Rubricarum Feudorum.

Interlocutionibus iudicum, per quas accusati rei conueniri iubentur, & de satisdationibus reorum, & de decima parte litis. 589
Iudæis, Samaritis, & hæreticis curialibus. 556
Iudicibus. 575
Iudicibus mortuis. 576
Iudiciis. 577
Iuratoriis cautionibus. 560
Iureiurando propter calumniam dando, uel propter dilationes petendas, aut probationes exigendas. 558
Iure aureorum anulorum. 572
Iure propter nuptias donationum. 563
Iurisdictione iudicum. 575
Iurisdictione præsidum prouinciarum. 566
Iuste dissociatis. 548
Iustini Constit. de filiis liberarum in Africam directa. 633
Latrunculatoribus & biocolytis, & aphoplistis, & quomodo sacramentum à præside dandum sit. 535
Legato superstiti personæ relicto. 551
Legatis annalibus ad religiosa loca pertinentibus. 620
Legatorum exæquatione. 523
Legibus iudicialibus. 576
Legibus, quas noster Imperator de ordinatione testamentorum posuit. 565
Legitima portione liberis à parentibus relinquenda. 544
Legitima tutela, & de matre & auia tutelam liberorum administrantibus. 599
Legitimis personis. 575
Lenonibus tollendis. 543
Leoniana & Constantiniana lege. 594
Liberis ex eo matrimonio natis quod repudio dissolutum est, quemadmodum alantur. 595
Liberis naturalibus. 578
Liberis vtriusque sexus decurionum. 547
Libertis mulieribus quæ patronis suis coniunctæ sunt. 553
Litaniis laicorum. 615
Literis instrumento non scribendis. 557
Litigiosis. 589
Malæfidei possessoribus res alienas alienantibus. 600
Mensuris & ponderibus. 630
Monasteriis non vendendis, vel alienandis. 53
Monachis & monasteriis & monasteriis. 615
Monasteriis ædificandis. 525
Monachis & ascetriis. 525
Mulier quæ secundas nuptias contraxerit, quemadmodum filii sui successionem capiat tam ex testamento, quàm ab intestato. Loquitur autem in eodem capite & de fratrum successione. 554
Muliere, quæ sine dotalibus instrumentis maritata est, & de filiis ex tali matrimonio natis. 594
Muliere quę post mortem mariti annum nō expectauit. 549
Mutatione solidorum, id est monetæ. 630

N

Naturalibus liberis. 544
Nautico fœnore. 588. & 589
Nefariis & incestis nuptiis. 544
Nemini noceat in captiuitate gentium amissio instrumentorum. 628
Nemo cogitur in testamēto propria manu, vel testiū nomina hæredum scribere. 600
Ne pro comparatione specierum collatores grauentur. 630
Non liceat consensu matrimonium soluere, nisi ex causa probabili. 596
Non præsumat quis alienum. 628
Nuda hæreditatis proprietate liberis dimissa. 544
Numero Clericorū Constātinop. ciuita. 526
Numero clericorum. 528
Numero referendariorum. 536
Nuptiis. 594
Nuptiis sine dotalibus instrumentis contractis. 548
Nuptiis clericorum. 610

O

Officio defensorum, & de episcopali audientia. 572
Officio in examinatione prouocationum ministeria præbentium, & de appellationibus. 620
Officio moderatoris Arabiæ. 587
Officio moderatoris utriusque Ponti, id est, Helenoponti. 542
Officio omnium magistratuum prouinciarum, & de quinquaginta diebus. 583
Officio proconsulis Palæstinæ. 587
Officio prætoris Lycaoniæ. 536
Officio prætoris Iustiniani Thraciæ, & de prouocationibus in Thracia porrectis. 537
Officio prætoris Isauriæ, & de appellationibus in eadem prouincia porrectis. 537
Officio prætoris populi. 540
Officio proconsulis Cappadocię. 538
Officio rectoris prouinciæ. 537
Officio prætoris Paphlagoniæ. 542
Officio quæstoris. 587. & 574
Officio taxeotarum præsidis. 572
Ordine patriarcharum. 618
Ordine Senatorum. 563

P

Patre qui filiæ dotem dederit, vel filio propter nuptias donationem. 545
Peculio quasi castre nsi clericorum & de significatione clericatus. 611
Pecunia constituta. 593
Pignoribus, & usuris dandis propter res rusticis mutuatas. 544
Pœnis quæ hac lege continentur. 617
Potestate constitutionis in tempore. 586
Potestate constitutionis in tempore. 573
Pragmaticis sanctio. quæ contra commoda venerabilium locorū promulgantur. 531
Pragmatica sanctio Iustiniani Imp. complectens uaria capitula. 628
Pragmaticis sanctionibus, & de diuersis iussionibus principis & officio iudicum & iudiciorum ordine, & definitiuis sententiis. 590
Præfatione instrumentorum. 557
Presbyteris, & diaconis & subdiaconis iure cognationis ad tutelam uel curam uocatis. 608
Præscriptione centum annorum sublata quę sanctis ecclesiis, vel aliis locis venerabilibus competebat. 589
Præscriptione centum annorum ecclesiæ cō petente Romanæ ciuitatis. 532
Præscriptione xl. annorum venerabilibus locis competente. 618
Præsentibus reis. 566
Præsentis & absentis decennii præscriptione. 600
Priuilegiis dignitatum, siue de procuratoribus. 620
Priuilegio Archiepiscopi primæ Iustinianę. 634
Priuilegiis possessionum ad venerabiles locos pertinentium. 618
Priuilegiis dotis. 584
Priuilegio creditoris, qui militię causa marito mutuauit. 584
Proposito constitutionis, &c. 606
Prospectu maris. 564
Prouincialibus qui temerè in Constantinopolitanam ciuitatem veniunt. 571
Prouocationibus. 575
Prouocationibus & retractationibus. 576
Prouocationibus & reparationibus. 576
Prouocationibus in Aegyptiaca regione porrectis. 541
Prouocationibus in Asiana vel Pontica regione perrectis. 541
Prouocationibus in orientali regione porrectis. 541
Prouocatione Prætoris Paphlagoniæ vel honoriados porrecta, & de alijs prouocationibus in diuersis regionibus porrectis 541

Q

Quæ causæ repudij sunt. 555
Quæ sunt causæ iustæ exhæredationis liberorum. 591
Quales homines clerici fieri debent. 610
Quæ sunt iustæ causæ parentum exhæredationis, siue præteritionis. 595
Quando liceat locis venerabilibus res immobiles alienare. 534
Quando licet mulieri dotem suam augere, 584
Quando licet hypothecæ titulo res venerabilium locorum obligare. 531
Quando liceat clericis ab alia ecclesia in aliā transire. 533
Quando steriles agri fertilibus imponantur. 624 600
Quæstoribus, id est, præfectis insularum. 555
Quemadmodum ab intestato liberi per fœmininum sexum descendentes parentibus suis succedere debeant, 545
Quibus fori præscriptio denegatur. 566
Quibus pœnis subiiciuntur, qui præsentem constitutionem violauerint. 604
Quibus pœnis subiecti sunt qui præsentem constitutionem contempserint. 530
Quibus pœnis subiicitur qui illicitum emphyteuseos contractum iuris venerabilis loci componit. 531
Qui quæve ad secundas migrauerit nuptias, non habeat licentiam liberalitatem vllam conferre in nouercam filiorum suorum, vel vitricum vltra eam partē quæ ad vnumquenque liberorum ex substantia eius venerit. 551
Qui seruos suos manumittere possunt vel non. 199
Qui sine dotalibus instrumentis nuptias contrahere non possunt. 570
Qui sint legitimi filij, vel naturales, vel neutrum eorum, id est, ex damnata copulatione. 571
Qui tutores vel curatores pupillo vel adulescenti dari possunt. 567
Quomodo concubinæ seruilis conditionis constitutæ legitimæ vxores fiunt. 546
Quomodo depositum cautè poni pōt. 568
Quomodo sine tabellione instrumentū cautè fieri potest. 568
Quomodo filij naturales legitimi fieri possunt. 570
Quomodo legitimi fieri non possunt. 570
Quomodo emphyteusis rerū ad sanctos locos pertinentium contrahitur. 529
Quomodo ius potestatis soluitur. 575
Quomodo liceat imperatorem res sancti loci transferre 529
Quomodo punit q sacra vasa donat &c. 531
Quomodo sacrū auditorium celebrari oportet. 605
Quomodo tabelliones cautè debeant instrumenta componere. 569
Quomodo vsusfructus rerum ad sanctos locos pertinentium constituatur. 530
Quorum hæc constitutio interest. 574

R

Raptu mulierum. 628
Ratio constitutionis. 573

Rebus

Index Rubric. trium poster. libro. Cod.

Rebus mobilibus vel immobilibus. 629
Rebus immobilibus ad ecclesiam Mysię pertinentibus. 564
Rebus dubiis in conciliis episcoporum emergentibus. 612
Rebus ad venerabiles locos pertinētibus nō alienandis. 529
Rebus immobilibus, quæ ad loca venerabilia pertinent. 601
Rebus maternis. vel nuptialibus lucris quæ ad filios familias peruenerunt, & de castrensi: & quasi castrensi peculio. 552
Rebus depositis, & de his qui denunciant: vt deposita non reddantur. 578
Rebus immobilibus alienandis, quę ad ecclesiam hierosolymitanam pertinent. 532
Redemptiōe captiuorum, vel alimoniis pauperum. 619
Reis ab alio loco in alium retrahendis ex diuino nutu vel iussione maxime potestatis. 559
Relationibus. 576
Repudijs à marito mittendis. 595
Repudiis ab vxore mittendis. 595
Repudiis quæ à filiis familiarum mittuntur. 549
Retractationibus sententiarum præfecti prętorii. 600
Reuerentia & obsequio patronis à libertis p̄standis, & de ingratis libertis. 573

S

Sacris uasis cuiuscunque ecclesiæ vel oratorij. 604
Sacrū pragmaticū Tiberij Augusti de confirmatione constitutionū Iustini Imperatoris ad filios colonorum & liberarum. 633
Samaritis. 617
Sanctis quatuor consiliis. 618
Secundis nuptiis. 547
Seruis & adscriptitiis: & taxeotis, & curialibus ad episcopatum venientibus. 608
Seruo & ancillā ægrotante. 548
Seruis qui tyrannorum tempore libertas duxerunt vxores. 630
Seruis & colonis ab alio detentis. 630
Si adhuc constante matrimonio dotem maritus uxori suæ persoluerit. 553
Si admonito reo actor iudiciū deseruerit. 90
Si adscriptitius clericus fiat. 611
Si alienus adscriptitius liberam vxorē duxerit. 548
Si appellatione introducta cōpromissarium arbitrum litigatores elegerint. 583
Si clericus vel quiuis alius contra episcopum adire potestatem maluerit. 612
Si cui præses prouinciæ suspectus. 571
Si decedens maritus uxori suæ legauerit sub conditione, si secundas non cōtraxerit nuptias, uel contra, id est, si uxor marito. 553
Si suas ecclesias clerici dereliquerint. 561
Si episcopus multum tempus ab ecclesia sua defuerit. 565
Si episcopus ante cōsecrationē, suā vel post ea uenerabili loco res suas obtulerit. 607
Si episcopus ad gratiam præsidis supplicem contempserit. 572
Si episcopus expulsus ab ecclesia sua ingredi ciuitatem, de qua repulsus est, ausus fuerit. 610
Si hæres legata soluere noluerit. 521
Si hæredes piam dispositionem implere noluerint. 619
Si hæredes testatoris substantiam non sufficere dixerint. 619
Si intra sex menses pia voluntas impleta non fuerit. 619
Si in secunda Armenia appellatio porrecta sit. 556
Si legatum vxori maritus reliquerit, vel contra, id est, vxor marito. 551
Si libertinam suam patronus vxorem habere maluerit. 573
Si literarum fides à uoce testiū discrepet. 568
Si mater alienare uoluerit ea quæ ex filijs successione deuoluta sunt. 554
Si mater filiorum suorum tutelam gubernare maluerit. 583
Si milites præsidis prouinciæ iussiones nō fecerint. 535
Si minor uigintiquinq, annis restitutionem aduersus additionem hæreditatis petere maluerit. 600
Si monachus clericatus honorē meruerit. 610
Si morte solutū sit matrimonium, & de lucro dotis, uel ante nuptias donationis. 549
Si mulier res quas liberis suis donauit, quasi ab ingratis post secundas nuptias suas reuocare maluerit. 552
Si mulier marito suo sine iusta causa repudiū miserit. 596
Si mulier ad secundas puenerit nuptias: & de lucro dotis & ante nuptias donationis. 550
Si mulier liberorum suorum tutelam administrauerit & ad secundas cōuolauerit nuptias 553
Si per maritum steterit. quo minus dos ei promissa præstetur. 583
Si post tres contestationes inuenerit maritus uxorem suam in sancto loco cum suspecto homine colloquium habentem. 597
Si præses prouinciæ iniuriam fecerit. 571
Si præses quinciæ supplices quinciales contempserit. 571
Si propter nuptias donatio gestis intimata non fuerit. 606
Si prouocatio porrecta fuerit contra sententiam prætoris Lycaoniæ, vel alterius qui in Lycaonia iudicauit. 539
Si prouocatio porrecta fuerit contra sententiam Prætoris Pisidiæ uel alterius qui in Pisidia iudicauit. 536
Si qua noua lex post porrectam prouocationem promulgetur. 591
Si quis clericum in ius vocare maluerit tam in pecuniaria quam in criminali causa. 577
Si quis contra metropolitanum adire potestatem maluerit. 613
Si quis ex ancilla sua liberos habuerit, & dotalia instrumenta fecerit. 573
Si quis familiæ suæ, legauerit, uel aliæ personæ legatum reliquerit, & rei legatæ alienationem prohibuerit. 601
Si quis filium familias hæredem instituerit: ut pater ipsius vsumfructum hæreditatis non habeat & de donationibus: & alijs liberalitatibus eodem modo in filium familias factis. & de curatoribus rerum. 593
Si qs liber ancillā uxorē duxerit uel. ptra. 548
Si quis in seruo suo aut ancilla ægrotāte nullam adhibuerit curam. 548
Si quis modum substantiæ suæ inscriptis declarauerit. 557
Si quis in aliquo instrumento alterius instrumenti mentionem fecerit. 599
Si quis inter celebranda diuina misteria ministris Dei iniuriam fecerit. 614
Si quis in ius uocare monachum uel sanctimonialem conatus sit. 583
Si quis in domo sua oratoriū habuerit. 562
Si quis in licite sportulas exigatur. 622
Si quis in pasteo, uel domo: uel fundo: ecclesiastica munera fecerit. 619
Si quis in nomine domini nostri Iesu Christi hæreditatem uel legatum reliquerit. 619
Si quis in nomine sancti martyris hæreditatē uel legatum reliquerit. 619
Si quis in vltima uoluntate domum religiosā fieri disposuerit. 619
Si quis præses p̄sentem constitutionem neglexerit. 567
Si quis prolatam manum suā negauerit. 545
Si quis unum ex liberis suis hæredem instituerit: vel extraneum hæredē scripserit, & rogauerit eum ut tempore quo morietur hereditatem alij restituat. 555
Si quis uxorem suā flagellis castigauerit. 597
Si quis suspicatus fuerit de aliquo velle eū pudori uxoris suæ inludere. 597
Si repudio matrimonium solutum sit, quid statui oportet de lucris nuptialibus. 552
Si res suas pater in liberos suos distribuerit. 545
Si seruus clericus fiat. 611
Si soluto matrimonio mulier quæ secundas non contraxerit nuptias, ante annum impletum ab aliquo stuprata sit. 555
Si sterilis ager ad uenerabilem locum peruenerit. 532
Si sub conditione mater à patre legatum uel fideicommissum reliquerit filio suo. 553
Si uenerabilis locus cum alio loco uenerabili rerum immobilium permutationem facere maluerit. 561
Si uir uel uxor sine causa legitimum matrimonium dissoluerit. 606
Si ususfructus dotis nomine, vel propter nuptias donationis causa constituatur. 552
Si usufructu à marito relicto: uel cōtra fiant, secundæ nuptię. 552
Solatiis iudicum. 576
Solutionibus & liberationibus & verborum significationibus. 523
Soluto matrimonio ut annum abstineat nuptiis mulier. 548
Sportulis & officio iudicum. 576
Sportulis religiosæ personæ. 614
Successione ab intestato ueniente episcopi uel clerici uel cuiuscunque alterius religiosę psone. 526
Successionibus quæ ab intestato fratribus deferuntur. 577
Successione quæ ab intestato defertur fratribus & parentibus & filiis fratrum, 605
Suffragio collatorum. 729

T

Tabellionibus: siue de instrumentorum fide. 556
Temeratoribus huius constitutionis. 573
Temporibus appellationum. 557
Tempore postliminij, i. post captiuitatē. 629
Testamento episcopi uel administratoris uenerabilis loci. 620
Testatore non cogendo sua propria manu vel testium: nomina hæredum scribere. 600
Testibus. 581
Testimoniis clericorum. 612
Testimoniis hæreticorum. 557
Transitu militum. 622

V

Vicariis seu locum tenētibus: item de mulieribus adulterium committentibus: & aliis capitulis. 626
Vicario Asianæ regionis: & præside Phrygiæ sublatis & in Comitis Phrygiæ Pacatianæ nomen translatis. 534
Vicario Ponticæ sublato: & in Comitis Galatiæ primæ nomen translato. 534
Vi & potestate pstitutionis in quātitate. 570
Vi & potestate constitutionis in loco. 570
Vi & potestate cōstitutionis in tēpore. 570
Vi ac potestate pstitutionis in tempore. 604
Vi & potestate constitutionis. 567
Vi & potestate constitutionis in personis & temporibus. 599
Voluntatibus parentum in distributione patrimonij faciendis. 583
Vsufructu uxoris a marito relicto uel donato: aut contra: id est si marito uxor. 552
Vt arbitrij per compromissum nō per sacramentum adsumamur. 570

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index Rubricar. Const. Leon. Impe.

Vt annona miniſtret medicis & diuerſis. 631
Vt ciuiliter inter ſe cauſas audiant. 631
Vt ciues vel vicani pro aliis ciuibus ſuis vel vicanis non teneantur. 559
Vt ciuitates circa Viminatiū. cōſtitutæ ſuum proprium Archiepiſcopum habeant. 532
Vt clerici ſine pecunia fiant 611
Vt Comites Orientis & præſides Antichoię officium habeant. 535
Vt donatio propter nuptias nō indigeat inſinuatione monumentorum. 599
Vt donationes in Imperatorem faciendæ & ſine monumentis fiant. 559
Vt dos prioris vxoris præferatur doti ſecundæ vxoris, ſiue ipſa, ſiue liberis eius agētibus. 582
Vt eadem quantitas dotis in ſecundis nuptiis filiæ a patre ſeruetur. 584
Vt epiſcopatus honor ius poteſtatis diſſoluat. 575
Vt ex curiali, patre, & murilegula vel comitica matre curialis filius naſcatur. 547
Vt fabricæ publicæ ſeruentur. 631
Vt hæc conſtitutio ad curam magiſtratuum, & epiſcoporum pertineat. 573
Vt inſtrumenta irrita reuocentur. 629
Vt ipſo litis initio litigatores iurent, quod nihil iudicibus dederūt, aut promiſerunt. 621
Vt iudices nulla relatione vtantur ad principem. 605
Vt iura quæ in ſucceſſionibus poſita ſunt ab inteſtato uenientibus, etiam in Armeniis teneant. 542
Vt legata intra annum præſtentur. 523
Vt leges Impp. per prouincias ipſorum dilatentur. 629
Vt liceat uenerabilibus locis perpetuos inter ſe contractus emphyteuſos facere. 561
Vt locorum venerabilium adminiſtratores ſine pecunia fiant. 611
Vt magiſtratus Conſtantinopolitanæ ciuitatis cauſas in conuentionibus certis audiant, & ſententiam dicant. 562
Vt magiſtratus ſine pecunia fiant. 534
Vt mille centum ergaſteria immunitate potiantur ſub nomine decanorum, & lectiariorum & ut nemo alius immunitatem habeat. 533
Vt mutationes in ſuo ſtatu ſtent. 631
Vt nemo vltra ſportularum modū ſtatutum exigere audeat. & de officio præſidis & epiſcopi. 572
Vt nemo ciuilis uel militaris magiſtratus vicarios habeat. 535
Vt non liceat creditori debitori ſuo mortuo añ nouē luctuoſos dies aliquē moleſtare, pter hoc quod defunctus debebat. 593
Vt non liceat clerico de minori eccleſia in maiorem per patrocinium tranſire: & de alimonis clericor. 526
Vt nulla pecunia data epi conſecrentur. 607
Vt nulli liceat mutuanti agricolæ terrā ipſius tenere, & quantum vſurarū accipiant. 627
Vt nullus epiſcopus cogatur ſubiectum ſibi clericum de ſuo clero dimittere. 609
Vt omnes priuati præſidibus ſubiiciantur, & de ſacramento à præſidibus dando & de furtis præſidum. 535
Vt p Totilanē factæ donatiōes irritæ fiāt. 628
Vt poſſit ex cōſenſu diſſolui matrimonium. 632. & 655.
Vt præſides quinquaginta dies faciāt in prouincia ſua poſtquam eis ſucceſſum ſit. 535
Vt pretiū ſatisfaciat, & quod tulit quis. 630
Vt per negotiatores coemptiones fiant. 631
Vt qui voluerit ad præſentiam Imp. nauigare non impediatur. 631
Vt prohibeant iudices ſupra dictum modū ſportulas exigi. 621
Vt proprietas vnicuique reſtituatur. 630
Vt proprietas dotis uel ante nuptias donationis mortua alterutra perſona filiis communibus conſeruetur. 585
Vt perfectoria dignitas curialē liberet. 567
Vt repudio vel *BONA GRATIA* ſoluto matrimonio id, quod ab alterutra perſona lucrata eſt, filio ſuo conſeruet, & de alendis liberis a parentibus ſuis. 585
Vt ſcenicæ mulieres non coartētur in eadem turpitudine permanere. 558
Vt ſcdo marito copulata mulier prioris viri dignitatibus vel priuilegiis non vtatur. 552
Vxoribus militum. 596

Edicta Iuſtiniani Imperatoris.

Pparitoribus pſidū. 645
Argentariorū cōtracti bus. 642
Armeniorū ſucceſſiōe. 636
Edictū pientiſſimi dñi noſtri Iuſtiniani. 638
Forma pragmatica, de argentariorum contractibus. 638
Helleſponto. 646
Lex de Alexandrinis & Agyptiacis proninciis. 646
Magiſtratu Phœniciæ Libanicæ. 636
Ne præſides in fiſcalibus cauſis fidem publicā dent. 635
Pontici tractus uicario. 641
Tempore actionum, quæ ſacris locis competunt. 637
Vt ponderatores & monerarii apud Aegyptios qcquā pro obryzo exigēdi &c. 645

Rubricæ conſtitutionum Leonis Imper.

A
Brogatio legis q̄ hoīem liberū ſe vendere permittit. 693
Abrogatio quarundam de Curiis & decurionibus latarum legum. 688
Abrogatio legū. quæ ſenatui p̄tores, decurionibus vero perfectos conſtituere concedebat. 688
Adulteris manifeſto deprehenſis. 680
Agbus obſignari teſtamenta oporteat. 687
Auulſa terræ cruſta. 706
C
Caſtratores qua pœna affici debeāt. 693
Cęcos ſecreto teſtiū facere poſſe. 698
Celebribus quibuſdam in eccleſia uiris feſti dies conſtituuntur. 704
E
Eccleſiaſticorū alea ludentiū pœna. 703
Emancipatione & dotis reſtitutione. 675
Eo qui ad primam denuntiationem iudicio ſe non ſiſtit. 712
Eo qui uitam monaſticam deſerit, qui præſidum cohortibus adſcribi ſolet. 667
F
Alſariorum pœna. 700
G
Raſſationibus. 698
H
His qui ad hoſtes tranſeunt, ſuaq; ſponte reuertuntur. 697
His qui de maritimis prædiis ad conſtituēdas remoras piſcatorias ſocietatem ineūt. 710
His qui in locis arabilibus. aut uineis ædificaturi ſunt. 698
His q monaſteriū imperfectū relinqūt. 669
I
Ncantatorum pœna. 696
Indotatis mulieribus quantum maritis mortuis eſt ipſorum bonis lucrentur. 712
Inuento theſauro cuius eſſe debeat. 689
L
Egis quæ de cōſulatu agit abrogatio. 706
M
Vliere quæ uiuo marito alios de matrimonio compellat. 679
N
E amplius Senatuſconſulta fiant. 701
Ne ante legitimum matrimonii tempus futuris coniugibus benedicatur. 699
Ne captiuorū ux orib⁹ aliis nubere li ceat. 680
Ne clericus de nouo prophanus fiat. 666
Ne ex auro & præciosis lapillis quicquā con fieri in uniuerſum nefas ſit. 701
Ne ex ſanguine cibus conficiatur. 693
Ne filij naturales cum adoptiuis matrimoniū contrahant. 675
Ne intra ſeptimum ætatis annum ſponſalia ineantur, &c. 711
Ne matrimonia citra ſacram benedictionem confirmentur. 704
Ne mulieres in contractibus teſtimonium p̄beant. 683
Ne præſides in prouinciis ſuisdomeſtica ſpō ſalia contrahant. 674
Ne quibus poſtquam monaſticæ vitæ inſtitutū ſubierint facultates ſuppet. &c. 664
Ne ſacerdos, diaconus, aut hypodiaconus ſiv xorē ducat a ſacro ordine remoueātur. 701
Ne ſerui ad dicendum teſtimonium admittātur. 689
Nouis operibus zenonis conſtitutio. 716
O
Fficinarum magnæ eccleſiæ vſu. 668
Oris maritimis. 692
P
PActo paterno, ex æquo hæredē futurum filium, 672
Perpetuis emphyteuſibus. 669
Plagio. 696
Piſcaroris remoris, inter quas legit. mum intervitium non eſt. 711
Pęna eccleſiaſticorum q ſe aduocationibus. ſponſionibus redempturis, &c. 703
Pęna eccleſiaſticorum alea ludentium. 703
Pęna eius qui aliquem deoita opera excecauit. 705
Pęna eius qui rem aliquam publicam uenditerit. 695
Pęna illorum, qui res uetitas ad hoſtes tranſuehunt. 664
Pęna eorū qui naufragium ſupeſſerint. 595
Pœna cantatorum. 696
Pęnā eunuchorum ſi vxores ducant. 708
Pęna falſum teſtimonium dicentiam ſacerdotum. 700
Pęna falſariorum. 700
Pęna raptoris virginis, &c. 682
Prædiis maritimis ad remoras piſcatorias cō ſtituendas ſeorſum nō ſufficiētibus. &c. 710
Puerperis qñ diuinorū myſteriorum partici pes fiāt, & qñ infantes baptizant, &c. 670
Q
Va pęna caſtratores affici debeāt. 693
Quantum in piſcatoribus remore piſcatoriæ diſtare debeant. 692
Quo tempore & a quibus rerū ſuarum admiſtratio adultis concedi debeat. 677
R
Aptoris uirginis, eorumq; qui in raptu adfuerunt pęna. 682
S
Epulchro uiolato. 707
Seruis qui liberis in matrimonium coniunguntur. 709
Seruis coniugibus ſi alter illorum libertate donetur. 709
Seruo q ignorāte dño clericus factus eſt. 667

Seruo

Index Rubricarum Feudorum.

Seruo qui inſcio domino monachiſmum ſuſcepit. 667
Seruo qui ignorante domino epiſcopus factus eſt. 668
Si magiſtratus aliquas res fiſcales furatus eſſe deprehenſus fuerit. 711
T
Eſtamento reſignato. 702
Teſtamenta à quibus obſignari oporteat. 687
Theſauro inuento cuius eſſet debeat. 689
Tributorum exactores, ſi plus quam debeāt exegerint, qua pœna afficiendi ſint. 694
Tutore qui pupillam ſuam ſtuprat. 681
V
Numquenque qui iudicandi prærogatiuam acceperit, quemadmodum legalium, &c. 662
Vt actor ante litis conteſtationem porrecto libello iudici fidem ſuam probet. 712
Vt ad trientes, vſuras pecunia licito mutuetur. 702
Vt ancillam partus apud alium editus, ad ipſius dominum ſequatur. 678
Vt captiui teſtamēti factionem habeant. 684
Vt captiui filius ſit. 682
Vt concubinam habere non liceat. 705
Vt cuique tam intra ciuitates quām extra mortuos ſepelire liceat. 690
Vt decēnis puer in monachorum numerum aſſumatur. 666
Vt domini teſtamento manumiſſus, ſi illum deceſſiſſe, &c. 683
Vt dominicis diebus omnes ab operibus vacent. 691
Vt donationes quæ in literas relatæ nō ſunt, ad quingentos aureos vſque valeant. 689
Vt dotis promiſſio ex paternis aut maternis bonis facta præſtetur. 673
Vt eunuchi adoptare poſſint. 676
Vt Imperatoris ſerui de rebus ſuis quomō velint, ſtatuere poſſint. 683
Vt in ciuitatibus quinque, in itineribus verò & agris tres teſtes ad teſtamentorum fidem ſufficiant. 685
Vt in conteſtatione litis, & magiſtratuum initio iuretur. 707
Vt in ſponſalibus ꝓſtituta pœna exigatur. 671
Vt Iudæi ſecundum Chriſtianiſmi ritus viuant. 691
Vt monachus de acquiſitis teſtari poſſit. 664
Vt monachi & clerici tutores eſſe poſſint: ſed ab adminiſtratione ac pupillorum rectione arceantur. 697
Vt mulier ſolu. matrim. dotem ſuam, &c. 713
Vt mulier quæ mariti odio abortat, repudiari ab illo poſſit. 679
Vt mulier quæ matrimonium non iterat, vnius liberorum portionem proprietatis iure capiat. 674
Vt negotiari, ædificare, munera que accipere vrbis magiſtratibus liceat. 702
Vt ne maritus, quemadmodum vxor, illa præmoriente præter donationem propter nuptias quicquam capiat. 672
Vt nemo cum mulieribus in eccleſiarum cœnaculis habitet. 799
Vt non modo vniuerſalis eccleſiæ ſacerdotes, verum etiam qui ad quamcunque ſacram ædem pertinent, ſi in hoc vocentur, &c. 663
Vt pacta ēt nō cōſtituta pœna valeant. 699
Vt pariter omnibus adoptare liceat. 677
Vt patres qui nuptias non iterant vnius liberorum portionem capiant. 703
Vt per ſcribendi ignaros teſtamenta etiam confirmentur. 686
Vt prodigus, quæ ex re ipſius ſint facere poſſit. 683
Vt purperæ ſegmenta & particulæ in publicis mercimoniis ſint. 701
Vt quemadmodum in aliis ſtructuris lege cautum eſt, &c. 668
Vt qui alio qui principe ſacerdotio dignus eſt, ſi legitimi liberi, &c. 715
Vt qui cætera ſecundum ſacros diuinoſq; canones epiſcopali dignitate dignus, &c. 663
Vt qui iuſiurandum defert, prior de calumnia iuret. 708
Vt qui reiicere venerandum monaſticæ vitæ habitum in animum induxerit, &c. 667
Vt qui ſacerdotes creandi ſunt, ſecundum ecclęſiæ ritus ca lege ercentur vt omnem deinceps vitam celibem agant, &c. 663
Vt qui tertium matrimonium contrahunt, ſacri canonis pœnæ obnoxij ſint. 704
Vt qui viginti annos habet, hypodiaconus creari poſſit. 670. & 700
Vt quotieſcunq; a clericorum habitu ad prophanorum tranſire, &c. 666
Vt ſalutarem baptiſmū in quocunque ſacro oratoria peragi liceat. 669
Vt ſententiam iudices in literas referant. 687
Vt ſi maritus per matrimonij tempus in furorem incidat, &c. 714
Vt ſi ſponſa ex alio grauida deprehendatur ſponſalia reſcindi poſſint. 706
Vt ſi vxor mente capiatur, idque neque dolo mariti, &c. 714
Vt ſufficiens numerus teſtium teſtamentum ratum faciat, &c. 686
Vt tam veterum principum numiſmata, &c. 690
Vt vtrunque tempus, tum quod ſancta ſexta conſtituit ſynodus &c. 666

Rubricæ Feudorum.

A
Lienatione feudi. 732
Alieuatione paterni feudi. 790
Allodiis. 813
Apud quem controuerſia ſeu di definiatur. 736
An agnatus vel filius defuncti poſſit retin. Feud &c. 796
An apud iudicem vel curiam domini quæſtio, &c. 797
An ille qui interfecit fratrem domini ſui feudum amittat. 789
An maritus ſuccedat vxori in beneficio. 735
An mutus vel alias imperfectus ſeu. retineat. 788
An remoueri debeant teſtes qui pares eſſe deſierunt. 760
B
Eneficio fratris & qualiter frater in benefi. frat. ſucced. 737
C
Apitulis corradi. 792
Capitaneo qui curiam vendidit. 800
Conſuetudine recti feudi. 784
Cōſtitutiones feudales domini Lotharij. 736
Contētione inter dominū & fidelem, &c. 731
Contentione inter me & dominum de portione feudi frat. mei defuncti. 732
Contētione inter dominum & vaſal. de inueſtitura feudi. 739
Controuerſia feud. apud pares termi. 759
Cōtrouerſia inter vaſal. & aliū de benefi. 795
Controuerſia epiſcopum & vaſal. 761
Controuerſia inter dūm & emptorē feu. 794
Controuerſia inter maſculum & fœminam de beneficio. 793
Clerico qui inueſtituram facit. 788
D
Vobus fratribus à capitaneis inueſtitis. 769
E
O qui fecit finem agnato de feudo patrimoniali. 798
Eo qui ſibi vel hæredib. ſuis maſculis, &c. 759
Epiſcopū vel abbatē vel abbatiſſam, &c. 727
F
Eudi cognitione. 745
Feudo ſine culpa non amittendo. 737
Feudo nō habente propriā feudi naturā. 788
Feudo marchiæ vel ducatus, &c. 735
Feudo fœminæ. 782
Feudo dato in vicem legis conmiſſoriæ. 743
Feudo guardiæ & Caſtaldiæ. 721
Feudis datis minimis valuaſoribus, &c. 735
Filiis nati ex matrimonio ad morganicam contracto. 782
Forma fidelitatis. 751
Fratribus de nouo beneficio inueſtitis. 756
H
Is qui feudum dare poſſunt. 719
Hic finitur lex, deinde conſuetudines regni ineipiunt. 780
I
Nueſtitura de re aliena facta. 752
Inueſtitura in maritum facta. 758
Inueſtitura quam Titius accepit à Sempronio. 757
In quibus cauſis feudum amittatur. 763
L
Ege Corradi. 786
M
Ilite vaſallo qui contumax eſt. 762
N
Atura feudi. 728
Natura ſucceſſionis feudi. 898
Notis feudorum. 819
Noua forma fidelitatis. 752
P
Ace tenenda & eius violatoribus. 775
Pace iuramento firmanda. 804
Pace Conſtantiæ. 853
Per quos fiat inueſtitura, &c. 743
Pignorij dato feudo, quid iuris ſit. 731
Prohibita feudi alienatione per Lotha. 802
Prohibita feudi alienatione per Frideri. 813
Q
Valiter olim poterat feudū aliena. 754
Qualiter iurare dēat domino vaſallus fidelitatem. 850
Qualiter dominus propriet. ſeu. priuet. 797
Quæ fuit prima cauſa beneficij amittēdi. 765
Quæ ſint regaliæ. 818
Quemadmodum feu. ad filiā pertineat. 740
Quis dicatur dux, comes, marchio, &c. 755
Qui ſucceſſores feudum dare teneantur. 622
Qui teſtes ſunt neceſſarij ad nouam inueſtituram probandam. 783
Qui ſucceſſores teneantur. 730
Qui ſint rebelles. 845
Quid iuris ſi poſt alienationem, &c. 795
Quid ſit inueſtitura. 746
Quid præcedere debeat, an inueſtitura vel fidelitas. 750
Quibus modis feud. conſtitui poteſt 740
Quibus modis feudum amittatur. 725
Quo rpe miles ſueſtituram petere dēat. 738
Quot teſtes ſunt neceſſarij ad probandam feudi ingratitudiuem. 819
Quomodo in læſæ maie. crimi. proceed. 824
S
I de inueſtitura inter dominum & vaſallum lis oriatur. 740
Si de inueſtitura ſeu. controuerſia fuerit. 723
Si de feudo vaſallus ab aliquo iterpel. &c. 769
Si de feudo defuncti contentio ſit inter dominum & agnatos vaſalli. 770
Si vaſallus feud. priuetur, cui deferatur. 783
Succeſſione feudi. 728
Succeſſione fratrum, vel gradibus ſuccedentium in feudo. 756

Statutis

Universidad de Deusto

Index Rubricar. legum Longobar.

Statutis & consuetudinibus contra libertates ecclesiæ, & immunitate locorum religiosorum, &c. 820

V

Vasallo decrepitæ ætatis. &c. 757
Vasallo milite qui arma bellica depositit. 762
Vasallo qui contra constitutionem Lotharij beneficium alienauit. 760
Viu Mediolanensium. 744

Rubricæ Legum Longobardorum.

A

Aquisitionibus actorũ Regis. 1058
Adoptionibus. 1057
Aduenis. 1169
Aduocatis & vicedominis. 1118
Adulterio. 1005
Aggressione in vico facta. 954
Apud quẽ potentiorũ eã æ agi debeãt. 1117
Armis intra patriã vel palat. nõ portand. 1118
Ariolis. 1109

B

Beneficiis & terris tributariis. 1164
Bruncis extra regnũ nõ vendendis. 1170

C

Cancellaris 1112
Capitula quæ inperator Lothar. addidit &c. 1167
Capitulis legis Salicæ additis. 1172
Capitulis pro lege tenendis. 1173
Cærariis & chartularis. 1162
Coniugiis seruorum vel aldionum. 1037
Consilio mortis. 914
Consilio illicito. 916
Consuetudine. 1115
Contemptoribus. 1135
Contemptoribus legum. 1170
Conuitiis. 918
Crimine plagij. 1081
Culpis seruorum. 1011

D

Damno iniuria dato. 962
Debitis & guadimoniis. 1066
Decimis. 1160
Depositis. 1083
Domin⁹ Lotharius addidit ad limẽ &c. 1167
Donationib. quæ cum thingatione, vel lannechild fiunt. 1055

E

Eo qui alij antesterit, vel aliquem de cabal lo iactauerit. 949
Eo qui cũ armis alterius damnũ fecerit. 963
Eo qui peculium in damno inuenerit. 972
Eo qui terminum antiquum corruperit. 995
Eo qui falsam vel adulterinam monetam fecerit &c. 998
Eo qui alium iniustè in iudicio adiuuare præsumpserit. 1170
Eo qui mulierem vel seruum in sacramentũ &c. 1003
Eo qui vxorem suam dimiserit & aliam super eam duxerit. 1039
Eo qui bonum denarium refutauerit. 1171
Eo qui hominem mortuũ expoliauerit. 944
Eo qui res alij post delegationem fraudulenter alienauerit. 1062
Eo quod pater filiis vel filiabus habet relinquere. 1063
Episcopis & clericis. 1153
Euictionibus. 1104
Excommunicatis. 1171
Exercitalibus, & his qui in hostem ire contempserint. 946

F

Faidosis & armis intra patriam non portandis. 1014
Feriis. 1120
Feritis liberorum hominum 919
Fornicatione. 1004
Furtis & seruis fugacibus. 976

H

Heribanno. 1163
His quæ ob causam dantur. 1082
His qui ad patriam defendendam ire neglexerint. 1168
His qui secreta Regis Freudtulenter inquirunt. 1170
His qui ad ecclesiam confugiunt. 1110
His qui ad palatium venire coguntur. 1115
His qui ad palat. venire contempserint. 1115
His qui aldiones defendere debeant. 1117
His qui causam iudicatã repetere præsumpserint. 1153
His qui chartam falsam cõtra legem scripserunt. 998
His qui ad mortem fuerint iudicati. 1010
His qui se in alterius seruitio subdidere. 1092
His qui se in potestatem alterius subdiderint. 1065
His qui sine voluntate mundualdi ad maritum ambulant. 1020
His qui extra patriam per triennium morantur. 1021
His quæ à viro in mulierem dantur vel relinquuntur. 1022
Homicidiis liberorum hominum. 927
Homicidiis seruorum ministerialium vel aldion. 943
Homine ad iudicium non mittendo. 1171
Homine in curte aliena noctis tempore inuento: Et de curtis ruptura. 975
Hominibus Placentinis. 1172

I

Illicito consilio. 916
Infra quod tempus permissum est viduis velum vel maritum accipere. 1025
Iniuriis mulierum. 950
Inuasionibus. 996
Itinerantibus. 1161

L

Legum contemptoribus. 1170

M

Maleficiis & publicis criminibus. 905
Manitio quibus de causis fieri debeat. 1115
Manumissionibus. 1093
Monomachis. 935

N

Nead Regẽ venientibus iniuria fiat. 945
Ne liberi homines opprimantur. 1168
Ne per vitã Regis vel filiorũ initietur. 1171
Ne quis iudicem suum prætermittat. 1171
Nouã suæ rei venditione, & de crimine plagi. 1081
Nuptiis prohibitis. 1027

O

Officio iudicis. 1130

P

Parricidiis. 941
Pauperie. 968
Periuriis. 1152
Plagis & compositionibus liberorum hominum. 921
Plagis & feritis seruorum & Aldionum. 923
Pontificibus. 1167
Præiudiciarijs actionibus. 1120
Præscriptionibus. 1096
Prohibita alienatione minorum. 1086
Prohibita alienat. futur. fructuum. 1091
Prohibita alienat. seruorum vel aldion. 1091
Prohibitis nuptiis. 1027

Q

Qua lege aldiones viuere debent. 1170
Qualiter cum fara sua alicui migrare &c. 1169
Qualiter iudicium inter episcopum &c. 1172
Qualiter diuersarũ legũ homines &c. 1151
Qualiter iudices iudicare debeant &c. 1112
Qualiter mulieri liberæ alienare permissum. 1033.
Qualiter mundualdus amittat mundiũ. 1035
Qualiter qui quæ se defendere debet. 1136
Qualiter seruorum venditio fiat. 1091
Quando liceat alterius clericum accip. 1160
Quandoliceat rectorib. ecclesiarũ &c. 1166
Quantitate solidorum 1079
Quibus bonoribus filij diaconorum presbyterorum remoueantur. 1174
Quibus tutores dandi sunt. 1119

R

Raptu mulierum. 999
Rebus emptis a conductore casæ. 1080
Rebus forfactis. 1172
Rebus intertiatis. 1084
Reuerentia ecclesiæ debita. 1110
Romanis iudicibus vt in præsentiam Imperatoris veniant. 1172

S

Sanctimonialibus. 1107
Scabinis & cancellariis. 1112
Scandalis & compositionib. ad Regem pertinentibus. 910
Scripturis sine mense, & die mensis. 1173
Seditione contra iudicem vel ciuitatem leuata. 959
Sepulchro violato, & de eo qui hominem mortuum expoliauerit. 944
Si actor Regis res Regias per fraudem alienauerit. 1009
Si mulier filium suum ad confirmandum tenuit. 1172
Si quis literas nostras dispexerit. 1165
Si quis sanctum chrisma &c. 1171
Si seruus liberam puellam vel mulierem in coniugio acceperit. 1032
Sponsalibus. 1015
Successionibus. 1040
Suspectis tutoribus. 1173

T

Testibus. 1122
Treugis. 1081

V

Vbi interdictum sit alicui legatum mittere. 1171
Vbi mercatum habendum sit. 1170
Venatoribus, & damno quod per eos accidit. 970
Vitimis voluntatibus. 1058
Vt episcopi & Comites inuicem sibi auxilium præstent. 1134
Vt filij lege patris viuant. 1025
Vt Imperatoris foreſtes custodiantur. 1173
Vt interrogetur populus Romanus &c. 1151
Vt mansuræ æquales fiant. 1171
Vt mulieres lege mariti viuant. 1026

Index

Index legum trim lib. Codicis.

Index legum trium.

librorem Codicis alphabetico ordine hic incipit.

A

Abhis. de nauicu. 97
Ab illustribus. de excu. mu. 79
Ab officijs. de pala. sa. largi. 217
Ab onerib. de mu. & ho. 66
Abslit. de priui. do. Augu. 179
Actores. de exacto. tribu. 27
Actuarij. de erog. mili. anno. 237
Actuarios. de numera. 252
Ad collationem de auro corona. 96
Ad inferiorum. de apo. lib. 30
Ad reparationem. de aquæductu. 131
Ad similitudinem. de pala. sa. largi. 218
Ad splendidioris. de diuer. offi. 260
Ad subeunda. de decur. 47
Ad tempus. de his qui in exi. 84
Agentes. j. de curio & sta. 215
Agentes. ij. de curio. & sta. 216
Agentes. de præpo. agen. in re. 210
Agentes. de prin. agen. in re. 211
Agentium. de diuer. offi. 268
Agros. de fun. limi. 161
Alexandrinis. de decu. 49
A muneribus. de decu. 40
Animalia. de cur. pub. 257
Annonas. de eroga. mili. ann. 230
Annonas. de anno. ciui. 118
An respublica. de iure reipub. 120
Ante. de cas. & mini. 220
Antiquitus. de consu ibus. 185
A palatinis. de pri. eo. q in sacro pala. mi. 222
Appari ioni. de appa. procon. & lega. 261
Apparitores. de exacto. tribu. 27
Apparitores. de appa. præfect. anno. 265
Apud eum. de censibus. 156
Apud eos. de debito. ciuita. 122
Aquarum. de aquæductu. 129
Archiatri. de professo. & med. 81
Archiatros. de comi. & archia. 195
Archiatros. de meta & epide. 245
Artifices. de excu. artifi. 88
Athletis. de Athle. 82
Auratas de vesti. olobe. 107
Aurum quod de ponderatoribus. 57
Aurum. de suscept. 95
Auri. de fru. vrb. Constan. 117
Auri. de auri pub. persecu. 96

B

Baphij. de murilegu. 104
Boethos. de tabula. 92

C

Casus. qui morbo. 78
Causas in quibus. de sen. aduer. fiscla. 14
Causaria. de re mili. 230
Cautiones. de solu. & libe. debi. ciui. 127
Cẽaticorum. de eroga. mi. anno. 23
Centum. de anno. ciui. 118
Certa forma. de iur. fis. 3
Certe. de proxi. sa. scrinio. 207
Certis dignitatibus. de excu. mu. 72
Circensium. de decu. 42
Ciues quidem. de inco. 65
Ciuilia munera. de mune. pa. 67
Clarissimis. de dignita. 183
Classem. de classicis. 112
Clementiæ. de maiuma. 134
Codicillis. de perfectissima digni. 226
Cognouimus. de man. & colo. 163
Coloni. in quibus cau. colo. do. ac. pos. 150
Colonos. j. de agric. 142
Colonos. ij. de agri co. 143
Colonos. de agri. & man. 172
Colonos. de colo. Illyri. 152
Commoda. de primipilo. 271
Cõparationi. de qui. mu vel præst. se excu. 76
Comperimus. de cur. pub. 257
Comperimus. de nauicu. 97
Comperimus. de proxi. sacro. scri. 209
Conditio. de libertinis. 83
Conductores. de conducto. &c. 177
Congruit. de loca. prædi. ciui. uel fis. 175
Consecratas. de pala. do. do. 180
Contra. de excu & exac. 269
Contra. de admi. re. pub. 124
Contra. de re mi. 232
Cornicularij. de appari. præfect. præto. 259
Corporatos de Alex. prima. 129
Cruenta. de gladia. 133
Cubiculatios. de præpo. sa. cubicu. 189
Cuiuscunque de fugi. co. 168
Cum ad fœlicissimam. de qui. mu. uel præsta. nolice se excu. 76
Cum adoptiuum. de decu. 39
Cum ad munus. sumptus iniuncti mune. 126
Cum ad quam libet. de condi. in pub. hor. 35
Cum allegas. de castren. pecu. 236
Cum allegatis. de re mi. 230
Cum antea. de agri. 340
Cum appellasset de filijsfa. 85
Cum auriculari. qui morbo. 78
Cum decurionatus. de decu. 39
Cum diuus. de omni agro deser. 157
Cum ex sola. de primipilo. 271
Cum facultates. de his qui nume. lib. 79
Cum filios. qui æta. 77
Cum introisset. de uetera. 250
Cum nauarcorum: de nau. 97
Cum neque. de inco. 64
Cum nulla. de pas. publi. 162
Cum obprouectæ. de ijs qui nõ imple. sti. 83
Cum per alias. de colo. palest. 151
Cum præsiden de expen. ludo. 129
Cum procuratores. de metalla. 103
Cum satis de agrico. 147
Cum scimus. de agrico. 145
Cum sæpe. de eroga. mili. anno. 242
Cum supra. de re mi. 231
Cum te byblium. de munici. & ori. 62
Cum te curatorẽ. quemad. ciui. mu. indi. 68
Cum te. & quo quisque. ordi. conuenia. 126
Cum te medicum. de profesio. & med. 79
Cum te omnibus. quemad. ciui. mu. indi. 69
Cum vos. de lega. 87
Cum vos. qui ætate. 77
Cuncti. de metalla. 103
Cunctis. de mendican. va. 118
Cunctos. de meta. & epide. 244
Cura. qui milita. pos. vel non. 226
Curiales. si curi. relict. ciui. rus habi. ma. 62
Curiales omnium. de decu. 46
Curiales qui. de decu. 43
Curiales. de decu. 42
Curiales qui. de decu. 47
Curiales vendere. de prædiis decu. 56
Curialibus. de decu. 53
Curialibus. de lucris aduo. 271
Curiosi. de curi. & sta. 215
Cursum. de cur. pub. 258

D

Decem. de mera. & epideme. 247
Decernimus de aquæductu. 132
De cubiculis. de pri. eor. q insac. pala. mili. 222
Decurio. de decu. 46
Decuriones. de silentia. 196
Decurionibus. ibid.
Defensionibus, de iure fis. 4
Defunctorum. de re mi. 230
De personalibus. de his qui nu. libe. 79
Descriptionis. de impo. luc. deseri. 60
De submersis. de naufra. 102
Deuotissimos. de meta. & epide. 245
Deuotum. de meta. & epi. 245
De finianus. de agrico. 141
Diligenter. de aquæduct. 132
Dispositionem. de colia. dona. 36
Diuæ memoriæ. de decu. 52
Diui patris. de loca. prædio. ciui. vel fisc. 175
Diu de suscep. 93
Diuinam. de aquæductu. 133
Diurnos. de fru. vr. Alex. 129
Doctitij. de decu. 51
Domestici. de domest. & protecto. 198
Domini. de agrico. 136
Dominicos. de agri. & man. 172
Domum. de prædijs & omnib. reb. nauicu. 98
Decennarij. de exactio. tri. 26
Duos. de suscept. 94
Duplex ratio. de fi. instru. 9
Duumuirum. de decu. 49

E

Am legem. de excu. mu. 75
Eam quæ. de mili. in quo lo. &c. 86
Edicimus de murileg. 105
Eius summæ. de fisc. vsur. 13
Emphyteuticarij de colla. sun. patri. 169
Emphyteuticarios. de mancipijs & colo. 167
Eorum patrimonia. de iure fisc. 5
Eos indulserunt. de decu. 42
Eos qui. de comi. rei mili. 194
Eos qui. negotiato. ne mili. 229
Eos qui. de apparito magis. mili. 261
Eos qui. de comi. qui prouin. reg. 195
Eos qui de prin. agen in re. 213
Eos qui. de ijs qui spon. mu. sub. 70
Eos qui. de ijs qui nume. lib. 79
Eos qui. de fabricen. 110
Eos qui. de diuer. prædijs vrba. & rus. 174
Eos qui. de specta. 128
Eos qui de aquæduct. 130
Eos qui. de comi. confis. 193
Eos qui. de excu mu. 74
Equites. de equestri dig. 226
Equos. de cursu publ. 254
Aeris pretia. de colla. æris. 57
Errat. de cast. pe. 236
Aes quidem alienum. de anno. & tri. 22
Est uerum de inco. 64
Aeternam. de murilegul. 150
Etiam hi. de excusa. mu. 72
Etiam minores. de mune. pat. 68
Et si duobus quo quisque ordi. conue. 125
Et si instrumenta. de fi. instru. 9
Euictiones. de cursu pub. 253
Euictionum. de cur. pub. 255
Euidenter. de excu. mu. 75
Eum qui. de fun. rei priua. 171
Eum qui. de decu. 50
Exactores. de suscep. 93
Ex aula. de pri. eo. qui in sa. pala. mi. 223
Ex agentibus. de prin. agen. in re. 212
Excellentia. de eroga. mi anno. 238
Excepto. de priuile. do. Aug. 179
Exceptis. de decre. decu. 72
Exceptores, de numera. 252
Exemplo. de decu. 45
Ex eo. de agen. in rebus. 209
Ex ingenuo. de agr. & man. 172
Ex omnibus. de decu. 44
Expertes. de decu. 39
Ex varia. de dela. 17

F

Abricenses. de decu. 44
Fabricensium. de meta. & epid. 244
Fenoris de ijs, q ex offi. quod admi. con. 127
Fideiusso. de peri. eor. q pro magist. &c. 124
Filiusfa. de cast. pe. 236
Filium ab. de ijs qui nume. lib. 78
Filios in potestate. de decu. 39
Filios. de muni. & origi. 63
Fiscum etiam. de fis. vsur. 13
Fisco quidem. de conue. fis. debi. 6
Forma. de vendi. re. fis. 11
Fortissimis. de mili. vet. 243

Fortissimi.

Universidad de Deusto

Index legum trium lib. Codicis.

Fortissimi.de eroga.mi.anno. 237
Frumenta.de susceṗ. 93
Frustra.de re mili. 230
Fundum.de admi.rerum publi. 121
Fundi.de loca.prædio.ciui.vel fisca. 175
Fundi.de fun.patri. 163
Fundos.de fun.patri. 165

G

Generali lege.de decu. 49
Generali lege.de tabula. 91
Glebam.de præto.& hono.prætu. 185
Grammaticos.de profes.& med. 80
Grammaticos.de profes.& med. 82
Grāmaticos.de ꝓfes.qui in vrbe Constā 195
Graue est.vt nullus ex vica.pro alie. 154
Grauissimæ.de cur.publi. 256
Grauissimum.ne fisc.rem quam ven.eui. 11

H

HAc definitione.de omnia agro deser. 160
Hac imperpetuū de diuer.præ.vr. 175
Hac lege.de priuile.scho. 224
Hac lege.de aquæductu. 132
Hac lege.de meta & epide. 246
Hac lege.de proxi.sa.scri. 207
Hac nostræ.de præpo.sa.cubicu. 188
Hac parte.de proxi.sa.scri. 203
Hac prouidentissima.de qui.mu. vel præstat. ne lic.se excu. 77
Hac saluberrima.de præpo.agē.in rebus. 211
Hac sanctione de diuer.offi. 267
Hæredes.de omni agro deser. 157
Hi penes.de agrico. 136
Hi qui a.de pericu.nomina. 124
Hi qui ex.de murilegu. 106
Hi qui de prædiis nauicula. 99
Hi qui.de fil. officia. 251
Hi qui de cas.& minist. 220
Hi qui.de conue.fis.debi. 7
Hi quibus.de fun.patri. 164
His nostræ.de immu.ne conce. 34
His quidem.qui mili.pos.vel non. 227
His quos.de fun.rei priua. 170
His scholaribus.de erogatio.mili.anno. 239
His tantummodo.de cur.pub. 257
Hoc profectum de meta.& epid. 245
Humilioribus.de suscept. 95
Hydraulæ.de excu.mu. 72

I

ID ab vnaquaque.de anno.& tri. 24
Ignominiæ.de his qui non imple stip. 82
Illud conuenit.de excu.mu. 73
Immunitates.de agrico. 140
In albo.de decu. 40
Indictiones.de anno.& tri. 22
Inductis de excu.mu. 72
In estimatione.de fru.vr.Alexan. 119
In excoctione.de excoct. 242
Infamia.de decu. 40
Infames.de libert. 74
In filis.de decu. 45
In fiscalibus.de exact.tribu. 27
In fraudem.de anno.& tribu. 23
Ingenuæ. de murilegu. 104
In his.de prædiis nauicu. 98
In his. de diuer.offic. 266
In illis.non lice.habita.metro.&c. 154
In officio.de castren.& minist. 220
In officio.de appa.co.orien. 261
In omnibus.de cur.pub. 256
In prouinciis.de numera. 252
In proconsulari.de appa.procon.& lega. 261
In qualibet.de meta.& epi. 244
In sacris.j.de proxi.sacro.scrin. 200
In sacris.ij.de proxi.sacr.scrinio. 202
In sacris iij.de proxi.sacro.scrinio. 204
In scriniis.de proxi.sac.scri. 200
Insignis de pascuis pub. 162
Instar.de iur.fis. 2
In successione.de decu. 47
Intelligis.de castren.pecu. 236
Inter chartulas.de con.fis.debi. 8
Inter alias.de pala.sa.largi. 219
Interualla.de mune.& hono. 66
Irenarchę.de irenarchis. 96
Is cuius.de his qui se def. 20
Iubemus.si liber.imperia. so. sine hærede decesse. 20
Iubemus.de naui.non excusan. 100
Iubemus.de argen.pretio. 96
Iubemus.de omni agro deser. 161
Iubemus.de fun.patri, 166
Iubemus. de dignita. 184
Iubemus.j.de præpo.sa.cu. 189
Iubemus.ij.de præpo.sa.cu. 190
Iubemus.de silentia. 197
Iubemus.de proxi sacro.scrinio. 200
Iubemus.de pala.sa.largi. 219
Iubemus.j.de eroga.mi.anno. 239
Iubemus.ij.de eroga.mi.anno. 239
Iubemus.de cur.pub. 258
Iudices.de anno.& tri. 24
Iudices qui.de nauicu. 98
Iudices.de dignita. 183
Iudicibus.de cur.pub. 256
Iuré prouisum.de fabricen. 109
Ius castrensis.de castren.pecu. 236
Ius senatorum.de dignita. 182
Ius de fun.patri. 165
Iustas etiam.de iure fis. 4
Iuxta de suscepto. 92

L

LEge.de dome.& protecto. 199
Lege de eroga.mili.anno. 238
Leges.de curia.urb.Romæ. 113
Lenones.de specta. 128
Libertates.de man.& colo. 167
Liberorum.de dignitatibus, 182
Licet indiuisa.de decu. 40
Litibus.de agricolis. 143
Loca omnia.de loca.præ.ciui.vel fisca. 176
Locorum.de omni agro deserto. 159
Lotas.de murilegu. 105

M

MAgistros.de professo.& med. 80
Maioribus honoribus. quemadmo. ciui.mune.indi. 69
Manifesti iuris.qui ætate. 77
Matriculam.de agen.in rebus. 209
Maximarum.de excu.mu. 74
Medicos.de professo.& medi. 80
Mediterraneæ.de anno.& tri. 23
Meminimus.quando,& qui.quar.pars. 54
Meminimus.de prędiis tamia. 173
Metalarii,de metalla. 104
Metameos.de excusa.arti. 89
Militares.de mi.ve. 233
Militaris. de re milita. 232
Militaribus.de decuri. 46
Milites.de re militari. 229
Milites de re milita. 232
Missi opinatores.de exact.tribu. 28
Modios.de susceptoribus. 94
Monente.de dilationibus. 17
Monetarios.de murilegulis. 104
Mulier.de agricolis. 142
Mulieres honore.de inco. 65
Mulieres.de dignitatibus. 183
Multi.de naui.non excusan. 99
Multis.de prin.agen.in rebus. 213
Muneris publici de vaca.pub.mu. 71
Munera quæ.de mune.pa. 67
Muneribus de sump.recupe. 90
Murileguli.de murilegulis. 106

N

NAtiex.de decu. 43
Nautici.de cano.frumē.urb.Romæ. 116
Ne ad diuersa.de silentia. 197
Ne casu.de discussio. 38
Ne infames.de decu. 40
Nec intra.de professo.& med. 80
Ne ipsi.de inco.
Nec protostasiæ.de mune.pa. 63
Nec uenditio.de prædiis decurio. 65
Ne cui.de commeatu. 57
Ne diutius.de agrico. 245
Ne diutius de numera. 142
Negotiantes de excu.mu. 253
Nemo carcerem.de exact.tribu. 76
Nemo ex.de præto.& hono.prętu. 26
Nemo iudex.de decu. 185
Nemo possessorum.de anno.& tri. 40
Nemo vir.de vesti.olobe. 23
Nemo.j.de cur.publ. 107
Nemo.ij.de cur.pub. 257
Nemo.de re mi. 258
Nemo.de dignitatibus. 231
Nemo.de spectationibus. 182
Nemo.de thesau. 128
Nemini.de consulibus. 21
Nemini de numera. 171
Neminem ex his.de decurionibus. 186
Neminem.dere mi. 253
Neminem.de ca.fru.vr.Romæ. 51
Neminem de susceṗto. 252
Ne per diuersas.de excu.& exact. 117
Nepotes,de iis qui nume.libe. 268
Neque Dorotheum.de decu. 78
Neque famosis.de dignita. 50
Neque sacrarum,de cano.lar.titul. 181
Neque tempore.de mune.pa. 32
Ne quis ex. de dignitatibus 67
Ne quis.de decu. 182
Ne quis ex.ne ru.ad vllum obse.deuo. 45
Ne quis.de salga.hos.non præ. 154
Nihil superindictorum. de superindictio. 247
Nihil de pala.sac.larg. 25
Nominationum.de decu. 216
Non aliter.de pala.sac.larg. 47
Non alios.quibus muneribus excu. 218
Non in videmus.de specta. 83
Non iniusta.de con.fis.debi. 127
Non patimur.de cur.publ. 6
Non prius.de debito.ciui. 256
Nostræ.de decanis. 122
Non tantum qui militare possunt. vel non. 222
Non tibi.de inco. 226
Non videtur.de mune.par. 63
Nullus.j.de iis.qui ex pnbli.colla. 67
Nullus ij.de iis qui ex publi.colla. 96
Nullus de cohortalibus. 96
Nullus.de fabricen. 262
Nullus.j.de diuer.offi. 110
Nullus.ij. 266
Nullus qui.de decu. ibidem
Nullus v acationem.de iis qui a prin.vacatio excep. 50
Nullus solius.de decu. 71
Nullus.de decu. 47
Nullus.de vetera. 43
Nulli omnino.de tabula. 259
Nullus.de cur.pub. 91
Nullus.quibus ad conduct.prę.fisc.&c. 258
Nullus.de cur.pub. 277
Nullus.de pala.sa.largi. 256
Nullus.de agri.& manci. 216
Nullus.de tyro. 172
Nullus.de agen.in rebus. 248
Nulli posthac.de condi.in pu.hor. 208
Nulli lice.in fre.&c. 35
Nulli fit.de priuile.corpo. 111
Nulli.de numera. 113
Nulli.de frumen. vrb. Constantinopoli, 253
Nulli iam.de fun.patri. 117
Nulli sālarium.de præben.sala. 166
Nulli.de agen.in re. 62
Nulli.de eroga.mi.anno. 209
Nullum.de cohor. 134
Nulla 237
264

Index legum trium lib. Cod.

Nulla macula.de delationibus. 17
Nullam.de excu.& exact. 269
Nullam.de nauicu. 97
Numerarios.de appa.magist.mili. 260
Numerarios.de numera. 252
Numerus.de iis,qui nume.lib. 78
Nunquam.de agricolis. 134

O

OB metallicum. de metal. 103
Obseruare.de decu. 39
Obsistere.de anno.& tri. 24
Obtentu.de primipillo. 271
Occidendorum.de vena.fera. 134
Officio.de numera. 254
Officio.de appa.procon.& lega. 261
Officia.de corhortalibus. 262
Omnis.de aquęductu. 131
Omnem.de mili.veste. 243
Omnem summam.de cano.largit. titul. 32
Omnes enim.de pe.bo.sub. 18
Omnes iudices.de dela. 17
Omnes iudices.de decu. 44
Omnes omnino.de indict. 25
Omnes omnino.de decu. 47
Omnes omnino.de anno.& tri. 22
Omnes qui militari possunt vel non. 226
Omnes qui.de decu. 47
Omnes qui.de collat.fundi patrimo. 169
Omnes.j.de agricolis. 137
Omnes.ij.de agricolis. 139
Omnes.de meta.& epide. 246
Omnes de cohortalibus. 262
Omnes.de cas.omnium pala.pe. 225
Omnes.de feudis.patrimo. 164
Omnes.de honora.vehi. 116
Omnes,vt digni.ordo serue. 192
Omnes.de anno.& tri. 22
Omnes.de cupressis. 180
Omnes.de priuile.eo.qui in sac. pala.mil. 223
Omnes.de censibus. 155
Omnia quæ.de condi. in pub.hor. 35
Omnia.de prin.agentium in rebus. 212
Omnia.de colla.fund.fisca. 178
Omnium prædiorū.de omni agro deser. 160
Omnibus.de fabricen. 109
Oneri.ne quid one.pub.impo. 100
Operarum.ne operæ a col.exi. 34
Opinatores.de exco.& transf.mi.anno. 242
Opinatoribus.de eroga.mi.anno. 238
Oratione.de professo.& me. 80
Ordinis.de decre.decu. 72
Ordinem.de consulibus. 186
Ordinariorum.de cohor. 263
Ordinariorum.de col.fun.fisca. 178
Origine.de municip.& origina. 63
Originarios.de agricolis. 140

P

PAlatini.de pala.sacra.lar. 216
Palatinos.de colla.fun.fisca. 178
Palatinos.de pala.sacrarum largi. 218
Pamphiliæ.de diuer.prædiis vrb. & rub. 174
Parippum.de cur.pub. 255
Particulari.de indictionibus. 25
Pater trium.de lega. 86
Patrem emancipato.de filiisfami. 85
Patrimonialis.de fundo patrimoniali 163
Patrimoniales.de col.fudo patrimo. 169
Patrimoniorum.de mune.pa. 68
Peculiari.de proxi.sacro scrinio. 201
Per annos.de metalla. 103
Per Bithyniam.de immu.ne conce. 34
Per colonum.de agricolis. 143
Peræquatores.de censibus. 156
Per hanc.de numera. 254
Per id tempus.de curio.& sta. 215
Per Illyricum.de cohor. 263
Per omnes.de strato. 220
Per omnes.de colla.fundi patri. 170
Perpensa.de metalla. 102
Per singulas.de discus. 78
Per vniuersam.de colo. Thracen. 152
Placet nullum.de excu.mu. 73
Placuit.de pala.sac.largi. 218
Placuit.de colla.fun.patrimo. 169
Plebs de capitatione ciuium. 150
Podagræ.qui mor. 78
Poetæ.de professo.& me. 80
Porcinarij.de suariis. 113
Possessores.de fundis patrimoniali. 165
Prata.de pascuis publicis. 162
Præcepit.de cano.lar.titu. 33
Præcipimus.de dignita. 183
Præcipimus.de cano.largi.titu. 34
Præcipua.de primicerio. 190
Præclaram.de primicerio. 191
Prædia.de loca.prædio.ciui.vel fis. 176
Præfecturæ.de apparito.præfect.præto. 259
Præfectus de apparito.præfect.anno. 265
Præfectum.de præfect.prætu. 188
Præfectiarios.de appa.præfe.præto. 259
Præpositos.de comi.tribu. 194
Præses,puinciæ.si ser.aut lib.ad decu.aspi. 54
Præsidibus.de cur.pub. 254
Præter.de appa.præfect.vrb. 260
Præter.de lucris aduoca. 270
Primicerius.de domest.& protecto. 198
Primicerius.de mensо. 222
Primicerium.de fabricen. 109
Principes.de prin.agenti.in re. 213
Prisco.de pala.sac.largi. 216
Priuatæ rei.de excu.munerum. 73
Priuatæ.de murilegulis. 107
Priuatas.de priuile.do. Augu. 178
Priuilegio.de decu. 43
Priuilegio.de inco. 64
Probari.de appari.magistro.mili. 260
Probatorias.de diuer.offi. 267
Pro biennio.de proxi.sacro.scrinio. 201
Proconsularis.de prin.agens.in re. 212
Procuratores.de decu. 44
Procuratores.de excusa.mune. 73
Pro ædibus.de diuersis prædiis vrba. 174
Professio.de mune.pa. 67
Prohibitum.de iure fisci. 3
Pro his.de naufra. 101
Pro immunitione.de ve.num.po. 111
Pro locis.de anno.& tri. 23
Propositis.de grege domi. 179
Propter.de metro.Beryto. 116
Pro tyronibus.de priui.do. Augu. 179
Prouidendum de veteranis. 250
Prouidendum est.de decu. 42
Prouincialium.de eroga.mili.an. 238
Prouinciæ.de mili.vel. 243
Proximos.j.de proxi.sacro.scri. 198
Proximos.ij.de proxi.sac.scri. 202
Publici.de cur.pub. 257
Purpuræ.de vesti.olobe. 108

Q

QVando votis.de obla voto. 251
Quantum ad.de mune.pa. 68
Quanuis.de ven.rebus ciui. 12
Quanuis prouissum.de decu. 48
Quatuor de decanis. 222
Quecunq;.de fi.instrmen. 10
Quemadmodum.de agricolis. 138
Qui agros.de omni agro deser. 159
Qui aliquem.de murilegulis. 105
Qui autem.de murilegulis. 107
Quibus post hac.de iis qui in exi. 84
Qui conditione.de iis qui spon. mu.sub. 69
Qui contemplatione.de co.rei mili. 194
Quicquid vltra.de superexact. 29
Quicquid.pub.lætitię. 272
Quicunq;.j.de omni agro deser. 157
Quicunq;.ij. de omni agro deser. 158
Quicunq;.j.de fun.patri. 163
Quicunq;.ij.de fun.patri. 164
Quicunq;.j.de cohorta. 262
Quicunq;.ij.de cohorta. 264
Quicunque.de re mili. 23
Quicunque.de fun.limi. 161
Quicunque.de pistorib. 113
Quicunque.de commeatu. 247
Quicunque.de apo.pub. 31
Quicunque.de prin.agen.in reb. 213
Quicunque de tabu. col.91
Quicunque.de fugi.colo. 168
Quicunque.de diuer.offi. 266
Quicunque.de fun.reipriua. 179
Quicunque.desuariis. 113
Quicunque.de execu.& exacto. 269
Quicunque.de appa.præfe.vr. 260
Quidam ignauiæ.de decu. 43
Quidam de pala.sa.largi. 217
Qui derelicta.de decu. 41
Qui ex.de quæstoribus. 190
Qui fiscales.de nauicu. 98
Qui fundos, de omni agro deserto. 159
Qui grauatos.de censibus. 155
Quilibet.de decu. 46
Qui immunitatem.de mu.pa. 67
Qui in contractibus.de iure fisci. 5
Qui in officio.de appa.magist.mili. 260
Qui nauem, de nautistybe. 119
Quinque summates.de decu. 49
Qui numerarij,de nummerariis. 251
Qui per potētiam.de omni agro deserto. 159
Qui publici.de iis qui spon.mu. 69
Qui relictis.de deser. 249
Qui sese.de appa.magist.milj. 260
Quisquis.de cohor. 265
Quisquis.de præfect.præto. 188
Quisquis in crimine.de peti.bon.subla. 18
Quisquis.de specta. col.128
Quisquis.de fugi.colo. 168
Quisquis.de omni agro.deser. 158
Quisquis.de agricolis. 135
Quisquis de censibus. 155
Quisquis.de tyro. 248
Quisqs.in quib.cau.colo. do.accusa.pos. 150
Quis tam.& de decu. 48
Qui textrini.de murilegulis. 105
Qui sub.de collegia.& char. 114
Qui vel.de diuer.offi. 266
Qui vtilia.de omni agro deser. 158
Quod ad.de murilegu. col. 105
Quod in libellum.de fide instrumentorum. 8
Quoniam augerio.de conue. fis.de. 7
Quoniam veredorum. de cur.pub. 256
Quoniam de dignita. 182
Quoniam.de censi. 155
Quosdam.de metallis. 103
Quoties ab.de legatis. col.88
Quoties.de pondera. 95
Quoties quis.de exact.trib. 27
Quoties.quo quisque ordi conue. 125
Quoties.de priuile.scholasticorum. 224
Quoties.de discussio. 37
Quoties.de naufragiis. 101
Quoties.de agri.& man. 173
Quoties.vt nemi.lice.in spe.se excusa. 36
Quoties.de dignitatibus. 184
Quoties.de lucris aduo. 270
Quotiescunque.de decu. 45
Quotiescunque.de susceptoribus. 93

R

REddatur.de profes.& me. col.81
Rempublicam.de iure reipu. 120
Rem suam pœnis fisca.credi.præfer. 13
Rem priuatam.de pri.do.Aug. 179
Reos.de reis postula. 84
Repetita.de eroga.mi.anno. 236
Res eorum.ve capię.& distra.pigno. 30
Restaurationi.de diu.prędiis vrb.& rub. 164
Retractare. ne fis.rem quam ven. eum. 12
Rura.de omni agro deser. 160

S

SAcri.de præpo.sac.cubi.&c. col.188
Saluberrima.de lit.& iti.cus. 248

Sciatis

Index legum Longobar.

Sancimus de consuetudinibus. 187
Sancimus de execu.& exact. 270
Satis sit.de capi.& distra.pig. 30
Sciant omnes.de his qui ex pu.ra.&c. 12
Sciant iudices.de his qui ex pub.col. 96
Scire debet.de bo.vac. 14
Scriniis.de pala.sa.larg. 217
Scriniarios.de numera. 253
Securitates.de susceptoribus. 94
Securitatibus de apo.pub. 32
Semel securitatem.de apo.pu. 31
Semel.de re mili. 230
Senatores.de incolumis. 65
Senatorum.de dignitatibus. 181
Septem.de eroga.mili.anno. 238
Serui atque.de agri.& man. 172
Seruum domini.de dilatoribus. 18
Seruos.de agricolis. 140
Seueram.de dignitatibus. 182
Si ad magistratum.de decu. 41
Si aliquid.de susceptoribus. 94
Si ante.si post creationem quis decesserit. 90
Si apparitor.de cohortalibus. 263
Si cohortalis.de cohor. 263
Si coloni.de agricolis. 142
Si cuiuslibet.vt ne.ad suum pa.fusci. 153
Si cum ingenuus.ne quis lib.inui.ac.&c. 126
Si cum te.de decu. 38
Sicut honores.de muneri.& honoribus. 66
Sicut fieri.de eroga mi.anno. 237
Si decurionum quãdo & qui.quarta pars. 56
Si de proprio.de pericu.succes. 86
Si desertores.de deserto 249
Si diuina de exact.tribu. 29
Si ea excitate.qui mor. 78
Si ei qui.de delatoribus. 16
Si grauius.de dignitatibus. 184
Si quæ hæreditatis.de vendẽ.reb.ciuili. 121
Si hi.de filiis familias. 85
Si ille qui.de decurionibus. 51
Si in patria.de incolumis. 64
Si ii potestate.de castrensi peculio. 235
Si ipse.de potioribus ad nume.no. 125
Si liber.de prædiis tamia. 173
Si libertus.si ser.aut liber.ad decu.aspi. 54
Si militiæ.qui militare possunt vel non. 226
Si minori.de iure fisci. 2
Sine periculo.de filiisfamilias. 85
Si peræquatore.de censibus. 155
Si priusquam.de iure fisci. 2
Si propter.si propter inimic. cra.fac. 89
Si qua loca.de fun.& sal. 172
Si qua.de spectatoribus. 128
Si quando præfectus. de diuersis officiis. 265
Si quando.j. de bo.vac. 14
Si quando.ij.de bo.vac. 15
Si quando.de naufragijs. 100
Si quid.de iure reipublicæ. 120
Si quid.de cano.frumen.vtb.Romæ. 117
Si quod extraordinarium. de lega. 87
Si qui adscriptitiæ.de agricolis. 179
Si qui eorũ.ne rusti.ad vllũ obseq.deuo. 154
Si quis authoritate.de omni agro deserto. 160
Si quis à.de lucris aduo. 240
Si quis ab.de iis qui ex pub.ra. 12
Si quis consortium.de fabricen. 109
Si qs curialibus.quãdo & qb. quarta pars. 59
Si quis Daphnes.de cupressis. 180
Si quis decurio.de decurionibus. 49
Si quis deserta. de omni agro deserto. 160
Si quis decurio.de decurionibus. 43
Si quis decurio.de decu. 41
Si quis decurionum.de præ.decu. 55
Si quis ex de cohortalibus. 264
Si quis ex.de diuer.præd.vrba.& rusti. 174
Si quis ex.de murilegulis. 106
Si quis fortè.de deser. 249
Si quis fundos.de fundo patrimoniali. 163
Si quis in archiatri.de professoribus. 81
Si quis indebitum.vt digni.or.ser. 192
Si quis nauiculam.de murilegulis. 105
Si quis ouium.de fun.& sal. 171
Si quis per.de cursu publico. 255
Si quis per.de aquæductu. 130
Si quis post.vt nemo ad suũ patroci.fusci. 153
Si quis prædium.de agricolis. 135
Si quis procurationem. de decurionibus. 44
Si quis pro de fide instrumentorum. 11
Si quis seruum.qui mi.possunt, vel non. 228
Si quis vel.de cursu publico. 257
Si quis vel.de muni.& ori. 63
Si quis, de omni agro deserto. 157
Si qui.de re militari. 230
Si quis in sacris.de proxi.sac.scri. 203
Si quis.de domesticis & protectoribus. 198
Si quis.de cura.vrbis Romæ. 112
Si quis.de meta.& epi. 243
Si quis.de cas.& minist. 220
Si quis.de naufragiis. 101
Si quis.de aquæductu. 130
Si quis. de commeatu. 248
Si quis à.fundo patrimoniali. 164
Si quod extraordinarium.de legatio. 87
Si quos.de decu. 50
Si secundum legem.de iure reipu. 121
Si sine.de venden.rebus ciuita. 121
Si sub pignore.de fis.vsur. 13
Si successorum.de peri.nomina. 124
Si tempora.de fide instrumentorum. 10
Si vacantia.de bo.vacan. 16
Siue ex.de execu.& exacto. 269
Si ultra.de decu. 40
Si vt proponis.de muni.& origi. 62
Si vt proponis.ne quis liber inuitus. 126
Si vt.de dignitatibus. 181
Solidos.de ve.numismatis po. 111
Solita.de cõhortalibus. 262
Sordidorum munerum.de excusa.mune. 75
Speciebus.de cohor. 262
Stigmata.de fabricen. 109
Stipendia.de re militari. 229
Super creandis.de iure fisci. 5
Super.qui militari possunt vel non. 228
Super.de naufragiis. 102
Super.de man.& colo. 178
Susceptores.j.de susceptoribus. 92
Susceptores.ij.de suscepto. 93
Susceptores.iij.de susceptro. 94

T

Tam collatores.de re militari. 233
Temperent.de vesti.olobe. 108
Tyberianus.de fun.limistro. 161
Tyrones.de tyronibus. 248
Tractatores.de tracto.& sta. 259
Transmarina.de legationibus. 87
Tribuni.de re militari. 231
Tutelæ solicitudo.de excusatione mune. 72

V

Vacantia.de bo.vacan. 15
Vacuatis.de decu. 42
Vellera.de vesti.obole. 108
Venatoribus.de excu.mu. 73
Veteranis.de iis qui non impleue.stip. 83
Veterani.de ijs qui spon.mu. 69
Veterani.de veteranis. 250
Vicesimo.de eroga mi.anno. 236
Viginti.de re militari. 229
Viris.de priuilegiis scholasticorum. 223
Viris.de magist.sac.scri. 193
Viros.de comi.consist. 193
Viros.de diuer.officijs. 267
Viros.de pala.sacra.largi. 219
Vltra modum.quẽmad.ciui.mun.iudi. 65
Vnicuique.de proxi.sac.scrin. 201
Vniuersi.j.de fundis rei priua. 170
Vniuersi.ij.de fundis rei priua. ibidem.
Vniuersi.de fun.patri. 165
Vniuersi.de legatis. 87
Vniuersos.de uc.num.po. 111
Vniuersos,de stud.lib.vr.Romæ. 116
Vniuersos.de decu. 41
Vnusquisque.de silentia. 196
Vorax.de numera. 251
Vrbs.de priuilegijs vrbis Constantino. 116
Vsus aquæ.de fun.rei.priua. 171
Vsum aquę.de aquæductu. 130
Vtagendi.de cur.pu. 256
Vtilitas.de primipilo. 271
Vxorem.de decu. 40

Index legum Longo BARDORVM.

A

Adueniente vanissima. 1030
Aldiones vel aldionæ. 1170
A nostris'decessoribus. 1066
Anno feliciter. 1153
Annuntiatũ est nobis. 952
Antiquis est cõstitutũ. 1140
Auditu comperimus. 1173
Audiuimus etiam. 1268

C

Carolus quartus. 1158
Cognouimus enim. 960
Cognouimus multoties. 1059
Collectam ad malum faciendum. 958
Comperimus q̃ ab his. 1173
Concedimus etiam gastaldiis. 1058
Concedimus,vt sicut mulieres. 1035
Considerauimus vt vitæ portus. 1156
Consobrinam, neptem. 1031
Constitutum est vt nullus. 1128
Constitutum habemus. 1167
Continet autem anterius edictum. 1037

D

Deaduenis & peregrinis. 938
De aduocatis & vicedominis. 1118
De aduocatis sacerdotum. 1118
De aldionibus qui de personis. 1117
De aliis vero causis. 1011
De armis intra patriam. 1014
De bruncis.vt nullus. 1170
De cancellariis qui veraces. 1112
De cerarijs & tabularijs. 1162
Decernimus enim. 1129
Decet imperialem. 940
De chartis vero interdicimus. 997
De chartis quæ à quibusdam. 1148
De chartis etiam. 1148
De conclamatoribus. 1134
De coniunctionibus. 1031
De compositionibus. 913
De conspirationibus, 959
De decimis vt dentur. 1161
De decimis quas populus. 1161
De decimis vt vnusquisque. 1160
De desponsatis puellis. 1002
De diuersis generationibus. 1151
De donatione quæ sine. 1058
De duobus furtis. 991
De ecclesiis quæ inter cohæredes. 1157
De ecclesiis destructis. 1158
De ecclesiis emendandis. 1158
De ecclesiastico. 940
De ecclesiis baptismalibus. 1156
De ecclesiarum. 1150
De eo præcipimus qui filiam. 1062
De eo homine qui caballum. 1084
De eo qui.de filio naturali. 1042
De eo qui periurium fecerit. 1152
De episcopis & abbatibus. 1162
De episcopatibus. 1153
De falsa moneta iubemus. 998
De filia cuius pater. 1066
De filio naturali. 1042
De fœminis quæ niros amittunt. 1026
De fœminis quas defunctis viris. 1026
De forestibus nostris. 1178
De fugitiuis pręcipimus. 994

De

Index legum triumlib. Codicis.

De fugacibus qui in partibus. 992
De fugitiuis seruis. 992
De furto aut schalcho. 1150
De furibus vnusquisque iudex. 989
De furto vel de minoribus. 1147
De heribannis volumus. 1163
De his fœminis quæ velamen. 1107
De his personis quæ res suas. 1166
De his qui proprietates. 1062
De his qui de illicito matrimonio. 1028
De his qui discordiis. 1014
De his qui legem seruare. 1171
De his qui de illicito matrimonio. 1029
De his qui sine consensu episcopi. 1157
De homicidio. 940
De honore ecclesiarum. 1157
De illis hominibus qui res suas. 1165
De illis hominibus. 1011
De incestis coniunctionibus. 1031
De iniustis occasionibus. 1156
De inuestitura prædij. 1150
De iterantibus qui ad palatium. 1162
De iudicibus vt inquirantur. 1134
De latrone forbannito. 991
De latronibus ita præcipimus. 991
De liberis hominibus. 1154
De liberis verò hominibus. 1166
De liberis hominibus. 1117
De liberis hominibus. 1095
De libero homine. 1006
De liberis hominibus. 1129
De mancipiis palatij nostri. 1039
De mancipis quæ venduntur. 1091
De mannier verò. 1116
De mansuris vt secundum. 1171
De monasteriis & xeno dochiis. 1156
De monasteriis quæ regularia. 1152
De nonis & decimis. 1160
De nona & falsa moneta. 1165
De obseruatione præceptorum. 1157
De omnibus debitis. 1080
De omnibus iudicibus. 947
De oppressione pauperum. 1168
De periuriis vt caueantur. 1123
De placitis quidem. 1115
De pontibus verò. 1157
De porcis si in esca a'terius. 972
De possessione quam aliquis. 1100
De precariis quoque. 1167
De prædiis si contentio. 1150
De presbyteris qui de alia. 1160
De presbyteris,qui de aliis. 1155
De puella vnde iam antea. 1018
De puero qui intra ætatem. 1090
De quadrupedibus. 969
De raptoribus vero antiquorum. 1003
De rebus forfactis. 1172
De rebus ecclesiarum. 997
De sacramentis. 958
De sanctimoniali fœmina. 1109
De scribis hoc prospeximus. 999
De seruis & ancillis. 992
De seruo fugace & aduena homine. 987
De seruis fugacibus. 989
De subdiaconibus similiter. 1111
De toloncis quæ iam. 1154
De truite facienda. 1162
De viduis & pupillis & pauperibus. 1120
De viduis & pupillis & orphanis. 1120
De vindicta & iudicio facto. 991
De vniuersali quidem populo. 1132
Diaconorum episcoporum 1174
Dictum est nobis quod in quibusdam. 1161
Diuina fauente clementia. 1174

E

Et hoc constituimus. 1155
Et hoc diffinimus. 647
Et hoc statuimus vt si de. 1114
Et missi nostri. 1157
Et quia sunt nonnulli. 1117

F

Alsa persona non habet. 1126

G

Eneraliter omnes admonemus. 1172

H

Haec autem rei veritas. 936
Henricus diuina. 1136
Henricus diuina pietate. 1031
Henricus diuina pietate. 1119
Hoc autem Deo adiuuante. 1028
Hoc nobis rectum apparuit. 988
Hoc prospeximus,vt intra. 1037
Hoc quoque iubemus. 1131
Homo denarialis. 1095

I

Bi sacramenta. 1147
Illud præterea per omnia. 1031
In anterioris edicti. 1078
In anterioris edicti. 1094
In compositione. 938
In nomine sanctæ & indiuiduæ. 1164
In omnibus istis. 922
Inst ituimus vt sicut. 1155
Insuper etiam omnibus modis. 1165
Item de insantibus. 1090
Item hoc censemus. 1028
Item relatum est nobis. 969
Item sicut nec patribus. 1045
Iubemusu t si cuiuscunque. 1033

L

Aicorum vero nullum. 1119
Legatio missorum. 1133
Liber homo qui se in locum. 192
Lodoicus omnipotentis. 1127

M

Mentio etenim facta est. 1146
Monasteria virorum. 1155
Mulier curtis rupturam. 976

N

Nemo comes neque loco eius. 1168
Nemini liceat dimittere. 1013
Non est nostra voluntas. 1173
Nouissime admoneatur. 1168
Nulli donatori liceat. 1056
Nulli sit licentia iterantibus. 1162
Nulli liceat pro quolibet. 1067
Nulli sit licentia coniugi suæ. 1023
Nulli sit licentia quamlibet. 1025
Nulli liceat alium pro alio. 1067
Nulli liceat aldio. 1092
Nulli liceat nouercam. 1027
Nulli liceat excepta causa. 1040
Nulli liceat in vno tempore. 1040
Nulli liceat sine certa culpa. 1042
Nulli sit licentia. 1033
Nulli mulieri liberæ. 1033
Nullus campio. 1141
Nullus præsumat per vitam. 1171
Nullus præsumat. 944

O

Omnes gargangi. 1169
Omnes liberti qui à dominis. 1093
Omnes vero regales. 912
Omnes vero plagæ. 926
Omnia sacramenta. 1146
Omnia debita quæ ad patrem. 1080
Omnibus igitur episcopis. 1118
Omnibus enim penè notum. 1145
Omnis controuersia. 1131
Omnis parentela. 1041
Optimus quisque in pago. 1124

P

Peruenit ad nos. 953
Placuit nobis vt nullus. 1126
Placuit nobis inserere. 1115
Placuit nobis secundum. 1171
Placuit nobis de liberis. 1103
Placuit nobis. 1035
Placuit nobis vt vllos liberos. 1168
Placuit nobis de omnibus. 1168
Placuit nobis,vt si pro. 1139
Placuit nobis. 1155
Placuit nobis vt cuncti. 1173
Placuit nobis vt capitula. 1173
Placuit nobis vt liberi. 1165
Placuit atque conuenit vobis. 1132
Placuit etiam nobis. 1134
Postquam Comes. 949
Præcipimus Comitibus. 1160
Præcipimus vt singulæ plebes. 1157
Præcipimus vt noua conditio. 994
Præcipimus vt de his fratribus. 1166
Primum omnium placuit. 1092
Prohibemus vt nemo. 1135

Q

Vanquam sacerdotis testimoniũ. 1130
Quibuscunque per legem. 1148
Quicunque comprobatus fuerit. 1129
Quicunque decimam. 1161
Quicunque ex quacunque causa. 1054
Quacunque lege. 1150
Quicunque liber homo. 1071
Quicunque liber denarium. 1171
Quicunque liber homo. 1169
Quicunque igitur ex laicali. 1169
Quicunque liberum hominem. 938
Quicunque liber homo. 948
Quicunque post missam. 993
Quicunque propria vxore. 1040
Quicunque propter. 943
Quicunque res suas. 1060
Quicunque res alienas. 1081
Quicunque suum beneficium. 1164
Quicunque tributariam. 1164
Quis filium legitimum. 1057
Qui hominem liberum. 938
Qui plagas fecerit. 926
Qui sponsam alienam. 1003
Qui subdiaconum. 937
Qui vero intra treugam. 940
Qui viduam intra primos. 1026
Quotidie contra leges. 1120

R

Ecolimus enim qualiter. 1053
Recolimus in anterioris. 1053
Recolimus qualiter. 934
Recolimus enim. 935
Relatum est nobis. 912
Relatum est nobis. 1170
Relatum est nobis quod aliqui. 956
Religiosa fœmina quæ vestem. 1108
Reminiscimur enim. 1101

S

Anguinis effusio in ecclesia. 1111
Sancitum est vt nullus. 1148
Sed & hoc volumus vt omnes. 991
Seruo cuiuscunque. 1092
Seruus massarius. 1092
Si adulter cum adultera. 1008
Si aldius cuiuscunque in casam. 989
Si aldius cuiuscunque. 1039
Si aldius cuiuscunque liberam. 1037
Si aldius cuiuscunque aldiam. 1038
Si aldius cuiuscunque. 1038
Si aldius ancillam suam. 1038
Si aldia aut libera. 1038
Si aldia aut ancilla. 978
Si aldius cuiuscunque cum libera. 1004
Si alicui homini. 1011
Si aliqua inter creditorem. 1140
Si ancilla cuiuscunque. 1038
Si ancilla furtum fecerit. 987
Si animal alicuius. 969
Si animal in puteum. 964
Si aurem abscinderit. 924
Si autem fratres non sint. 1029
Si brachium aut coxam. 925
Si brachium aut coxam. 925
Si brachium ruperit. 924
Si brachium aut coxam. 925

Si

Universidad de Deusto

Index legum Longobar.

Si caballus cum pede. 969
Si canis aut Caballus. 968
Si caſtaldius exercitalem. 947
Si ſeruus aut quælibet fera. 971
Si comes in ſuo miniſterio. 1130
Si contigerit homini. 1139
Si coxam, aut tibiam. 924
Si cuiuſcunque res in eleemoſyna. 106
Si cuiuſcunque hominis. 1116
Si cuiuſcunque ſeruus. 990
Si cuiuſcunque ſeruus. 1110
Si cuiuslibet mancipium. 994
Sicut conſuetudo noſtra. 1151
Sicut conſuetudo quærit. 1162
Si dentes. 924
Si dentem maxillarem. 924
Si de plagis, aut feritis. 926
Si dixerit ſponſus. 1015
Si duo aut tres homines. 927
Si duo teſtimonia de qualibet re. 1127
Si duo fratres aut ſi pater. 1053
Si duo aut tres homines. 929
Si duo porcarij. 927
Si dux exercitalem. 946
Si filiæ aut ſorores. 1052
Si fratres poſt mortem. 1044
Si fratem occiderit. 942
Si fuerint filij legitimi. 1044
Si fuerit ſuſpitio. 1137
Si gaſtaldius aut quilibet actor. 1058
Si homo aut quodlibet. 964
Si homo occiſus fuerit. 630
Si homines in vno vico. 956
Si homines de ſub vno iudice. 1113
Si hominem iterantem. 986
Si homines liberi. 915
Si igitur ex præcepto. 1169
Si ille poſt quem mancipium 981
Si in eccleſia. 982
Si in facie. 924
Si infans in vtero. 929
Si infans dum intra ætatem. 1088
Si infans dum intra ætatem. 1089
Si infans dum intra ætatem. 1089
Si infans ante xviij. annos. 1090
Si in flumine animal. 985
Si in pedica. 971
Si inter fratres per xl. annos. 1093
Si intra capſum. 925
Si iudex aut actor publicus. 1081
Si labrum abſciderit. 924
Si liber aut ſeruus voluerit. 979
Si liber homo furtum fecerit. 977
Si liber aut ſeruus vxorem. 1005
Si liber homo puero. 978
Si liber aut libera. 915
Si liber homo ſeipſum. 1092
Si libertus homo. 1048
Si Longobardus vxorem. 1025
Si lupus animal cuiuſcunque. 985
Si magiſter Comacinus 930
Si mancipia à domino ſuo. 993
Si mancipium alienum. 983
Si mancipium cuiuſcunque. 981
Si manum abſciderit. 924
Si manum abſciderit. 925
Si maritus vxorem. 931
Similiter concedere volumus. 1079
Similiter in xenodochils. 1155
Si mulier libera ſeruum. 1032
Si mulier in morte. 916
Si mulier filium. 1172
Si mulier libera in ſcandalum. 951
Si mulier aut puella. 1039
Si mulier maritum. 932
Si mulier libera ſulfreal. 978
Si mundium de puella. 1071
Singulis epiſcopis. 1119
Si noctis tempora. 975
Si oculum excuſſerit. 924

Si pater filiam ſuam. 1016
Si pater aut frater. 1001
Si pater filiam ſuam. 1047
Si peccatis imminentibus. 016
Si pedem abſciderit. 925
Si pedem excuſſerit. 924
Si plagam in capite. 915
Si plagam infra capſum. 924
Si plures homines chartam. 1076
Si plures homines furtum. 979
Si pollicem de pede. 924
Si pollicem de manu. 925
Si pollicem de manu. 924
Si portunarius furem. 980
Si portunarius mancipium. 980
Si portunarius hominem. 981
Si pro quacunque cauſa. 1140
Si pro quacunque cauſa. 955
Si puella libera. 1032
Si puella aut mulier libera. 1004
Si puella libera aut vidua. 1020
Si puella ſine voluntate parentum. 1021
Si qua fera ab homine plagata. 970
Si qua mulier religionis. 1108
Si qua mulier res ſuas. 1034
Si quælibet perſona. 948
Si qualiſcunque cauſa. 1137
Si qualiſcunque cauſa. 1142
Si quando pater filiam. 1018
Si quicunque homo qui eſt pauper. 990
Si quicunque homo. 1103
Si quicunque homo liber, 1108
Si quidem ſuppliciter. 657
Si quis ab alio homine. 986
Si quis accipitres de ſylua. 985
Si quis accipitrem. 965
Si quis ad mallum legibus. 1116
Si quis ad eccleſiam Dei. 1111
Si quis à conuenientia. 1076
Si quis aldium alienum. 923
Si quis aldiam alienam. 1018
Si quis aldium alienum. 943
Si quis aldium aut aldiam. 927
Si quis aldiæ alienæ. 1001
Si quis aldiam alienam. 1002
Si quis aldium pulſauerit. 1013
Si quis alienam ſponſam. 1002
Si quis alij ſecundum. 922
Si quis alij guadiam. 1142
Si quis alij pedem. 922
Si quis alij venenum. 929
Si quis alij homini guadiam. 1072
Si quis alij cautionem. 1075
Si quis alij homini qualemcunqua. 1105
Si quis alij plagam. 921
Si quis alium plagauerit. 921
Si quis alij naſum. 921
Si quis alij labrum. 921
Si quis alij guadiam. 1073
Si quis alij pro quacunque. 1138
Si quis alij oculum. 923
Si quis alij pollicem. 922
Si quis alij guadiam. 1070
Si quis alij guadiam. 1070
Si quis alij arma. 968
Si quis alij manum. 922
Si quis alij digitum. 922
Si quis alij homini guadiam. 1074
Si quis alij dentes. 921
Si quis alij aurem. 921
Si quis alij plagam in facie. 921
Si quis alij crimen de vxore. 1005
Si quis alium argam. 918
Si quis alium de re mobili. 1096
Si quis alium ante conſtitutum. 1074
Si quis alium aſto animo. 1143
Si quis alium pugno. 920
Si quis alium intra capſum. 922
Si quis alium in copa. 922
Si quis alium in brachio. 922

Si quis alium præſumptiuè. 923
Si quis alium de furto pulſauerit. 988
Si quis alium pro quolibet. 1067
Si quis aliquem de aliquo negotio. 1121
Si quis aliqua neceſsitate. 939
Si quis amodo inuentus. 1144
Si quis amodo in præſentia. 1079
Si quis ancillam alienam. 1001
Si quis ancillæ alienæ. 1001
Si quis ancillam ſuam. 1018
Si quis aſſem de ſepe. 984
Si quis aurem abſciderit. 925
Si quis aurum aut veſtem. 978
Si quis cabalium alienum. 972
Si quis caballum alienum aſcenderit. 985
Si quis caballum alienum apprehenderit. 985
Si quis caballum alienum aut quodlibet. 986
Si quis caballos domitos. 1068
Si quis caballo alieno. 966
Si quis caballum alienum. 966
Si quis caballos aut armenta. 966
Si quis caballum emerit. 1084
Si quis caballus. 964
Si quis caballum. 974
Si quis campum alienum. 966
Si quis campum alienum. 996
Si quis canem alienum. 985
Si quis canem alienum. 965
Si quis canes alienos. 968
Si quis capiſtrum. 984
Si quis caſſinam. 967
Si quis caſtaneam. 964
Si quis caſam alterius. 1130
Si quis cauſam alienam. 962
Si quis cauſam habuerit. 1111
Si quis cauſam habuerit. 1114
Si quis ceruum domeſticum. 964
Si quis chartam falſam. 998
Si quis chartam donationis. 1098
Si quis comparauerit ancillam 1104
Si quis comparauerit terram. 1096
Si quis comparauerit. 1137
Si quis commutauerit terram. 1106
Si quis coniugi ſuæ metam. 1023
Si quis contra inimicum. 908
Si quis contra animam. 906
Si quis contumax adeo. 948
Si quis cum Rege. 914
Si quis cum ſeruo. 1092
Si quis cum ancilla gentili. 1004
Si quis cum aliis. 1146
Si quis cum vxore ſua. 1005
Si quis cum altero. 1127
Si quis currum & boues. 973
Si quis de apiculari. 985
Si quis de arbore ſignata. 985
Si quis debitum fecerit. 1074
Si quis debitorem habens. 1066
Si quis de caſa erecta. 983
Si quis dederit guadiam. 1072
Si quis de exercitalibus. 946
Si quis de ipſo exercitu 946
Si quis de libertate ſua. 943
Si quis de lignamine. 983
Si quis de lignario. 983
Si quis dentes. 921
Si quis de puella libera. 1035
Si quis dereliquerit. 1043
Si quis dereliquerit filium. 1041
Si quis de ſepe ſtataria. 984
Si quis de ſeruo comparauerit. 1012
Si quis de ſtatuſuo. 1117
Si quis dixerit coniugi. 106
Si quis dixerit quod per vim. 1150
Si quis dixerit de vxore. 1136
Si quis doloſe aut per ſuperbiam. 952
Si quis dominum ſuum. 928
Si quis domum alienam. 948
Si quis epiſcopus. 1167
Si quis equum ſuum. 1036

Index legum Longobard.

Si quisex aduerſarijs. 995
Si quis ex baronibus. 945
Si quis ex leui cauſa. 939
Si quis ex parentibus 1136
Si quis feram alienam. 071
Si quis feram ab alio plagatam. 971
Si quis fideiuſſorem 1076
Si quis filiam ſuam. 1019
Si quis focum foris. 962
Si quis focum in itinere. 963
Si quis foris prouinciam. 906
Si quis foris in exercitu. 907
Si quis foſſatum in terra. 996
Si quis foſſatum. 964
Si quis foſſatum. 997
Si quis fraudulentur ancillam. 1038
Si quis feram alienam. 1021
Si quis furore accepto. 951
Si quis furem vel latronem. 992
Si quis gaſtaldius. 1009
Si quis greges æquarum. 1068
Si quis habuerit filios. 1049
Si quis hominem mortuum. 944
Si quis homini libero. 923
Si quis homini libero in via. 949
Si quis hominem liberum. 932
Si quis hominem liberum. 950
Si quis homini libero violentiam. 950
Si quis homini libero. 919
Si quis hominem liberum 919
Si quis hominem liberum. 920
Si quis homini libero. 920
Si quis in alia ciuitate cauſam, 1115
Si quis in aliena patria. 1114
Si quis in aure plagam. 921
Si quis in conſilio. 910
Si quis in curte alterius. 976
Si quis in curtem alienam. 976
Si quis in curte regis. 1146
Si quis in eccleſia. 910
Si quis in exercitum. 947
Si quis infantem. 944
Si quis in immunitate. 1110
Si quis in hortum alterius. 983
Si quis in iudicio iniuſtè. 1170
Si quis inimicum. 907
Si quis in morte parentis. 941
Si quis in prato porcos. 973
Si quis in terram alienam. 996
Si quis intra palatium. 911
Si quis inuenerit liberam. 952
Si quis iudex aut quicunque. 1172
Si quis iudicibus. 918
Si quis iudex aut ſculdais. 1109
Si quis iudicatam cauſam. 1153
Si quis iugum furatus. 984
Si quis latro de vno furto. 991
Si quis lattonem morte dignum. 592
Si quis leproſus fuerit effectus. 1058
Si quis liber ſuper miſſum. 945
Si quis liberum hominem. 1081
Si quis liber homo aliquod. 948
Si quis liber homo vxorem. 1092
Si quis liber homo qui debitor. 1068
Si quis liber homo. 915
Si quis liber homo de futuro. 993
Si quis liberam puellam 1021
Si quis liber homo in caſa. 1080
Si quis liber homo ad alium. 916
Si quis liber homo. 911
Si quis liber homo. 933
Si quis liber homo. 930
Si quis liber homo caballum. 989
Si quis liber homo ſciens. 990
Si quis liber homo vxorem. 1007
Si quis liber homo migrare. 1169
Si quis liber homo in morte. 914
Si quis liber homo habuerit. 1005
Si quis liber homo contempta. 948
Si quis liber homo terminum. 995

Si quis liber homo arborem. 995
Si quis libertæ alienæ. 1001
Si qui literas noſtras deſpexerit. 1163
Si quis Longobardus. 937
Si quis Longobardus habuerit. 1064
Si quis Lõgobardus voluerit. 1064
Si quis Longobardus morgincap. 1022
Si quis Longobardus. 1050
Si quis Longobardus. 1051
Si quis Longobardus. 1024
Si quis Longobardus decedens. 1050
Si quis Longobardus ſtatum. 1059
Si quis Longobardus vt habet. 932
Si quis Longobardus. 1166
Si quis Longobardus. 1102
Si quis Longobardus cauſam. 1145
Si quis magiſtrum. 930
Si quis mancipium fugax. 982
Si quis mancipium alienum. 983
Si quis meſſem. 948
Si quis meſſem ſuam aut pratum. 949
Si quis miſer & inſipiens homo. 1029
Si quis molinum alterius. 963
Si quis molinum in terra aliena. 996
Si quis mulieri aut puellæ. 950
Si quis mulierem aut puellam. 1008
Si quis mundum de muliere. 1036
Si quis mundium. 1036
Si quis mutauerit. 1071
Si quis negotium peragendum. 1022
Si quis oliuam. 964
Si quis operarios conduxit. 931
Si quis palum de vite. 984
Si quis paſtorium. 984
Si quis peccatis imminentibus. 965
Si quis pecorarium. 964
Si quis peculium ſuum. 976
Si quis peculium de damno ſuo. 972
Si quis per chartam. 1095
Si quis per chartam. 1095
Si quis percuſſerit equam. 965
Si quis percuſſerit vaccam. 965
Si quis percuſſerit ancillam. 965
Si quis percuſſerit ancillam. 926
Si quis per errorem. 1067
Si quis periurum fecerit. 1252
Si quis permiſſum habuerit. 1077
Si quis per murum caſtri. 976
Si quis per proditorem. 977
Si quis per xxx. annos. 1093
Si quiſpiam forte aliquem. 1121
Si quis plonum. 963
Si quis plonum aut aratrum. 984
Si quis porcarium. 944
Si quis porcarium 926
Si quis porcos. 966
Si quis porcos in ſyluam. 974
Si quis portunarium 980
Si quis poſſederit qualemcunque. 1101
Si quis poſt mortem patris. 1140
Si quis pratum alienum. 996
Si quis præpoſitus. 1010
Si quis præſtitum aut conductum. 969
Si quis pro cauſa ſua 1082
Si quis pro faida pretium. 1014
Si quis pro iniuria ſua. 954
Si quis pro muliere libera. 1017
Si quis proprium noſtrum. 1010
Si quis proprium noſtrum. 995
Si quis puellam liberam. 1018
Si quis puellam aut viduam. 1000
Si quis puellam aut viduam. 1001
Si quis puellam aut mulierem. 950
Si quis puellam aut viduam. 1021
Si quis puellam. 931
Si quis puellam ante annos. 1027
Si quis puerum in uitis. 1008
Si quis qualemcunque. 909
Si quis rapuerit aldium. 1001

Si quis rapuerit qualemcunque. 1002
Si quis res alienas caſas 996
Si quis res alienas 1031
Si quis res ſuas. 946
Si quis res ſuas cuicunque. 1057
Si quis res ſuas alij. 1055
Si quis res ſuas commendauerit. 1083
Si quis rete alienum. 984
Si quis roborem. 963
Si quis ſcameras 907
Si quis ſculdaſium 922
Si quis ſe deſperauerit 1046
Si quis ſepem alienam. 934
Si quis ſepem, 963
Si quis ſepulturam. 945
Si quis ſe vendicando. 965
Si quis ſeruus alienus. 995
Si quis ſeruus in curte. 975
Si quis ſeruus. 911
Si quis ſeruus furtum. 977
Si quis ſeruo alieno. 929
Si quis ſeruo alieno. 925
Si quis ſeruum ſuum. 1093
Si quis ſeruum ſuum. 1094
Si quis ſeruum alienum. 1094
Si quis ſeruum ſuum. 1094
Si qus ſeruum alienum. 1094
Si quis ſeruum, aut aldium. 990
Si quis ſeruum alienum. 1008
Si quis ſeruum alienum. 1081
Si quis ſeruum aut ancillam. 1077
Si quis ſeruum alienum. 943
Si quis ſeruum alienum. 944
Si quis ſeruum ſuum proprium. 1093
Si quis ſine voluntate Regis. 959
Si quis ſine iuſſione Regis. 958
Si quis ſine hæredibus. 10
Si quis ſogas furatus. 934
Si quis ſponſauerit. 1015
Si quis ſtalariam. 967
Si quis ſua auctoritate 967
Si quis ſua auctoritate. 968
Si quis ſuas res pro ſalute. 1061
Si quis ſuper feram. 971
Si quis ſuper tres vuas. 934
Si quis terram cenſualem. 1164
Si quis teſtimonium falſum. 1122
Si quis timoris Dei immemor. 1109
Si quis timoris Dei immemor. 1152
Si quis tintorinum alterius. 934
Si quis tramicem. 963
Si quis verrem alienum. 937
Si quis violento. 1000
Si quis vitem alienam. 984
Si quis uitem. 963
Si quis vxorem ſuam. 1141
Si quis vxorem ſuam abſque. 1039
Si quis intertiata. 1085
Si Romanus homo mulierem. 1026
Si ſecundum digitum. 924
Si ſeruus cuiuſcunque habens. 1040
Si ſeruus cuiuſcunque ancillam. 1038
Si ſeruus cuiuſcunque legitimam. 1038
Si ſeruus ſua auctoritate 995
Si ſeruus extra iuſsionem. 995
Si ſeruus intra prouincia. 982
Si ſeruus dum in fuga eſt. 987
Si ſeruus propter appetitum. 1150
Si ſeruus aut ancilla. 1097
Si ſeruus in alia ciuitate. 912
Si ſeruus dum in fuga eſt. 977
Si ſeruus Regis. 932
Si ſeruus aut ancillam. 929
Si ſeruus ancillam. 979
Si ſeruus dum in fuga eſt. 979
Si ſeruus cum voluntate. 934
Si ſeruus regis mortem. 1011
Si ſeruus regis furtum. 1012
Si ſeruus regis oberos 1012
Si ſeruus talem culpeam. 1012

Universidad de Deusto

Index legum Longobar.

Si ſeruus liberam mulierem. 1032
Si ſerui per contumaciam. 938
Si ſerui per conſilium. 954
Si ſeruum alienum. 926
Si ſorores in caſa patris. 1052
Si vero alium ad ſeruitium. 1122
Si vir mulieri violentiam. 999
Si vnus aut duo tantum. 928
Statuimus vt iuratores. 1147
Statuimus vt ſi fœmina. 1109
Statutum eſt vt ſi quis liber homo, 1158
Stet nobis vt miſſos. 1156
Stetit de omnibus. 1162
Stetit nobis de illis hominibus. 1165

V

VBicunque intra Italiam. 992
Videtur nobis de aldionibus 994
Videtur nobis vt quicunque. 1166
Volumus vt ſimul in laicali. 1165
Volumus vt omnibus modis. 1111
Volumus vt Epiſcopi & Abbates, 1119
Volumus vt Epiſcopi vna. 1119
Volumus vt Comites. 1133
Volumus etiam 1125
Volumus primo vt neque abbates. 1154
Volumus vt cunctus populus. 1152
Volumus vt cum collectis. 1118
Volumus vt aduocati. 1118
Volumus vt ſicut nos omnibus. 1131
Volumus atque iubemus. 1154
Volumus vt miſſi noſtri. 1156
Volumus vt res à liberis perſonis. 1062
Volumus de excubiis. 1157
Volumus vt omnibus modis. 1157
Volumus præterea 1054
Volumus vt epiſcopi. 1134
Volumus vtique. 1147
Volumus de obligationibus. 958
Volumus vt quicunque. 1112
Volumus vt nullus cancellarius. 1112
Volumus vt ſi quælibet. 967
Volumus vt deprædationes. 1167
Volumus vt in electione 1167
Vt ante vicarios. 1131
Vt cancellarij electi boni. 1112
Vt cauſa quæ adhuc coram. 1171
Vt clerici & monachi. 994
Vt comes qui latronem. 991
Vt comites pleniter· 1131
Vt comites & vicarij. 1133
Vt coniugia ſeruorum. 1039
Vt decimæ populi. 1160
Vt de debito. 913
Vt de reſtauratione eccleſiæ. 1155
Vt eccleſię ſeu comites. 1150
Vt eccleſiæ baptiſmales. 1155
Vt epiſcopi de presbyteris. 1154
Vt epiſcopi vniuerſique. 1119
Vt epiſcopi de inceſtuoſis 1030
Vt epiſcopi abbates. 1154
Vt epiſcopi abbates. 1118
Vt etiam dominicus dies. 1120
Vt examen aquæ frigidæ. 1148
Vt homicidiæ & rei cæteri. 1110
Vt infantes qui ſine. 1146
Vt infantulæ ætatis. 1154
Vt in illius comitis. 1133
Vt in illius comitis. 1133
Vt in omni commitatu. 1112
Vt in teſtimonium non recipiantur. 1129
Vt iudices ieiuni. 1131
Vt iudex vnuſquiſque. 1132
Vt iudices ſiue miſſi noſtri. 1131
Vt latrones illos. 1110
Vt liber homo. 1154
Vt loca quæ ſemel. 1155
Vt mancipia aduentitia. 991
Vt mercatum nullo loco. 1170
Vt miſſi noſtri vbicunque. 1112
Vt miſſis noſtris diſcurrentibus. 1162
Vt mulieres Romanæ. 1027
Vt nec colonus. 1092
Vt nec vxor a viro dimiſſa. 1040
Vt nemo pedicas. 971
Vt nemo alterius clericum. 1160
Vt nemo præſumat. 1091
Vt nemo furem. 1147
Vt nemo propter cupiditatem. 1091
Vt nullus præſumat. 1171
Vt nullus ad placitum. 1133
Vt nullus presbyter. 1154
Vt nullus comparet caballum. 1080
Vt nullus homo in placitum. 1131
Vt nullus quilibet miſſus. 1131
Vt nullus ad palatium. 949
Vt nullus ebrius ſuam cauſam. 1131
Vt nulli epiſcopo liceat. 1160
Vt nullus alteri præſumat. 997
Vt nulli cogantur, 1154
Vt nullus ad mallum. 1118
Vt nullus alius de liberis. 1115
Vt nullus ad placitum. 1115
Vt nullus Epiſcopus. 1118
Vt nullus alienos fines. 995
Vt omnia quæ guadiari debent. 1079
Vt omnes epiſcopi. 1118
Vt omnis ordo eccleſiarum. 1157
Vt omnis ſolutio. 1080
Vt per triginta annos. 1104
Vt placita publica. 1131
Vt pontes publici. 1157
Vt Pontifex vnuſquiſque. 1155
vt presbyter qui ſanctum criſma. 1171
Vt quandocunque teſtes, 1125
Vt quicunque xenodochia. 1156
Vt qui ſe periurauerit, 1153
Vt qui ſe reclamauerit. 1172
Vt qui ſemel periuratus. 1124
Vt ſacramenta quæ. 1146
Vt ſerui aldiones. 1117
Vt ſeruum alterius. 1155
Vt ſi clerici aliquod negotium. 1155
Vt ſponſam alterius. 1031
Vt terminum habeat vnaquæque. 1161
Vt teſtes ad teſtimonium dicendum. 1125
Vt vbicunque miſſi noſtri. 1133
Vt tibi tempore aui noſtri. 1156
Vt vbicunque commutationes. 1167
Vt vicarij & centenarij. 994
Vt viduæ & orphani. 1120
Vt vos Epiſcopi. 1160

¶ Finis Legum Longobardorum.

Andreæ Alciati de Iuſtiniani nouellis, & cur Authentica hodie vocentur ex Parerg. Libro II. Cap. xlvj. Ratio.

QVVM interrogatus quandoque eſſem, unde fieret, ut Conſtitutionum Iuſtiniani Volumen Authentici nomine citaremus, cum tamen nuſquam appareat hunc ei titulum ab ipſo legislatore præfixum eſſe: ſic reſpondendum duxi, æditum eſſe eum librum à Græco ſermone, & Conſtitutiones eas Græce νεάρας appellatas fuiſſe. Verum cum Aſiatica quadam luxuria diffuſus, prolixitatèque nimia ſcriptus liber eſſet, trãslatum Latine à Iuliano Patritio & exconſule fuiſſe, ſed compendioſius, & ſtylo, vt tum tempora ferebant, non inelegante, qui liber adhuc extat, & Nouellæ titulo circunfertur, dubio procul legitimus Iuſtiniani ipſius partus, quem tamen doctores noſtri vt ſpurium reiecerunt, maluitq; Accurſius barbaram & Bulgari tempore factam translationem interpretari, quòd vberior ei uideretur, ideoque Authenticã appellauit, quoniam ex ipſo Græco originali ad literam traducta eſſet. Sane Authenticon pro re certæ fidei poni conſtat, non ſolum apud Iulianum Paulumque iuriſconſul. ſed etiam apud Cicero. epiſt. ad Atticum libro ix. & x. Tametſi Gaza libello de menſibus hanc vocem apud veteres hoc ſenſu non reperiri ſcribat, ſed eos, qui citra mille annos ſcripſere, hac dictione αὐθέντης vti cæpiſſe, ut eum exprimerent, quem Latini authorem dicunt: olim enim idem ſignificat, quod αὐτόχειρ, id eſt, propria manu aliquid patrans.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dictionis authenticorum etymologia seu interpretatio.

AVTHENTICON Græcè, Latinè Authoratum, posis interpretari: hoc est, id cui vel ipsi fides habeatur: quasi accersitis aliunde probationibus haud quaquam indigeat, vel quod a seipso, non ab alio dependeat, quasi dicas originale: quemadmodum & author is dicitur, qui ipse facit, non ab alio accipit, & in quo ius est, potestas ac dignitas, nec ab alio pendet: vt hinc, scilicet Iustinianum intelligas Constitutiones has postremas (nempe totius Iuris ciuilis velut Colophonem, aut si mauis Corollarium) Authenticas ob id dixisse, quod ius earum ratum esse cuperet, nec ambiguum, nihilque iam exoticum ad suam firmitatem desiderans, vtpote à se authore quoddam velut Apollinis oraculum profectum. Distinctæ sunt autem hæ Constitutiones in nouem Collationes: hoc est, nouem velut libellos, aut (quòd penè idem est) capita: quas ideo Collationes existimo nuncupatas, quòd ad vetustissimum ius Romanorum, ac illud iam nuper à se in Pandectis digestum, & ad æquitatem collatæ sint: vt in bono & æquo cuncta consisterent, nec quid iniuriæ summi iuris rigor afferret, aut (quod magis fortè placeat) quod symbolas multi contulerint: vt centones intelligas. Tu interim arbitrare, ac nos redama. Vale.

DE IVRE FISCI.

¶ Occasione criminũ, de qb. superiori lib. dixit, augetur fiscus: iõ de eius iure dicit. vel dixit de iure publico circa crimina, nunc circa bona fisco q̃renda, & conseruanda, qđ & ipsum est publicũ alio respectu, q̃ ꝫ. ut ff. de iust. & iu. l. §. publicũ. Itẽ fiscus dr̃ ipsa imperialis, uel imperij camera, 1 nõ dico patrimonij Imperatoris, 2 ut C. de quad. pscri. l. bene à Zenone. ĩ prin. Quicqd tñ spãlitatis hẽt fiscus, & Cæsaris, et Augustẽ solet habere, ut ff. e. l. fiscus. §. fi. q̃ fiscalis loco rei Romanæ succesſit, ut ff. đ cõst. Prin. l. i. & dr̃ fiscus quasi fixus. i. firmus, qa sp est dines, et soluẽdo, ut ff. de fundo dot. l. 2. Itẽ qd differt hic ti. ab illo de pri. fis. Res. hic đ spãli iure, et cõi, qđ hẽt fiscus dicit: ibi de cõi, ut ỹ. l. i. 2. et 3. et alijs đ spãli, ut ỹ. in l. phibitũ. sed ibi de cõi tm̃. Itẽ hic titulus ẽ gñalis ad oẽs sequẽtes: et sic patet, qd differat ab illo titulo. ỹ. đ bo. ua. l. qa hic genus. et est sic ff. de serui. et de in integ. rest. q̃ sunt generales 3 ad oẽs sequent. titulos. Accu.

Codicis Domini Iustiniani Sacratissimi Imperatoris ex repetita prælectione, † incipit,

LIBER DECIMVS.

DE IVRE † FISCI. [a]

TITVLVS I.

¶ In dubio donatarius à fisco conuentus hypothecaria debet probare donationẽ p̃cessisse, vt absolutio sequatur. b. d. Barto.

¶ Imp. Alexander A. Attico, & Seuero.

LEX PRIMA.

[1] † priusquã [b] fisci rationibus [c] pater vester obligaretur, [d] perfectã [e] p̃diorum donationẽ feciſſe fuerit, pbaI priusquã. ꝫ Nã si posteà, reuocaretur per hypothecariam, quocunque modo esset facta alienatio, ut ff. e. l. in fraudem. in princ. & ſ. de priui. fisc. l. cum patrem.

c ¶ Rationibus. ꝫ id est, fisco.

d ¶ Obligaretur. ꝫ Personaſr ex ꝫctu, 4 uel quasi: & p hoc bona tacitè renent, ut ff. e. l. auferẽ. §. fiscus. & C. q. b. ex cau. pig. ta. ꝫ. l. ij. & uidebaſ fauore fisci trahi obſo. ad pterita alienata, qđ remouet, utſ. de priu. fis. l. fi. debitor. & de bon. pscri. l. fi q. s posthac. §. pene.

e ¶ Perfectam. ꝫ perfecta dicitur, ẽt sine traditione, ut insti. de don. §. aliæ. sed hic demum facta traditione, 5 alias caderet in obligationem, si tradita non esſet, ut ff. de contrah. emp. l. qđ sæpè. §. si res. Acf ¶ Probatus. ꝫ sed à quo? Rñ. donatarius conueniebatur hypotheca ria: unde ipse probat. sed tunc est ꝫ. ff. de pig. l. & quæ nondum sunt. §. quod dr̃. ubi creditor debet probare, rẽ in bonis debitoris fuisse. Sol. speciale 6 hic pro fisco. Vel probat reus eoipso, qđ nõ probat ꝫ, 7 sic ỹ. qui mi. non pos. l. super seruis. uel uerius dicas: hic utraque pars fatebatur fuisse patris, qui donauit: unde præsumitur durasse usque dum contraxit cum fisco, ut ff. de regu. iur. l. id qđ nostrum. 8 & ſm hoc. qđ dicit in frau. cre. q. d. nec hac rõne potest reuocare. cùm non fuerit factum in frau. cre. qui nec erãt adhuc. vel dic casum, q̃ agitur Pauliana ꝫ donatarium, & non potest eadem rõne: quia adhuc fisco nihil debebatur: & tunc sufficeret fraus ipsa re tñ, cum haberet titulum lucratiuum, ut ff. quæ in frau. cre. l. j. ꝫ j. & l. qui aũt. §. simili mõ. Et ſm prędictos duos modos dic, q̃ filij donantis defendebant donatarios, cùm fortè donans promisisset de euictione. ut C. de euict. l. 2. Vel dic 9 tertiò, q̃ agitur actione in factum ꝫ hæredem alienantis, de qua habes ff. quæ in frau. cre. l. ait Prætor. §. fi. qua potest agi, licet non antiqua: quia non acquisiuit idoneum emolumentum, ut insti. de actˢ. §. fin. sed ista sic, ut ff. quæ in frau. cre. l. fi. in fi. qua actione hoc casu non agitur, cùm adhuc non erant creditores. Sed tunc qualiter rescinditur, dato, q̃ agere posset Rñ. vr̃ rescindi quò ad uotum agẽtis: quia hoc uellet, sed non potest, licet habeat interesse, sic C. de his, q̃, ut indig. l. Polla. Item not. hic. q̃ legitimè factum est, ex superuenienti causa non retractatur, uel uitiatur, ut & ſ. de interd. ma. l. 3. & de dona. ante nupt. l. de reb. & ff. de fal. l. de eo. §. j. & ſ. de uec. & com. l. j. & de bo. proscrip. l. fi quis post. Accur.

g ¶ Creditorum. ꝫ præsentium: cùm tunc eos non haberet, Accur.

h INstar. Computatio. ꝫ i. tradere rõnem de solutis, ut ff. de cõdi. & demon. l. cũ seruus. & dicuntur tabularij, qui cum susceptorib. ad Prouincias destinabãt, 10 ut ỹ. de susce. l. duos. & eorũ officiũ ẽ, ingerere frequenter modũ debitorũ, & reliquorũ, non uerò cõputare, ut hic, & ỹ. de nu. & actu. l. 2. lib. 12. horũ ergo tabulariorũ cõputatio nõ est ualida ut hic dicit nisi fuerit comprobata à ꝓcuratore. i. à Præside Prouinciæ illius, ut ỹ. de apo. pu. l. j. hoc eod. li. uel dic procuratore, i. Cæsaris postea cognoscente inter fiscum, & priuatum de hac cõputatione, cũ denuò fiscus petat, ut C. si aduer. fisc. l. 2. & sunt hæc uera, si fuit facta per errorem: ad quod ff. q̃ senten. sine ap. l. j. §. j. Sed tunc si snia procuratoris per errorẽ est data, an ualeat? Rñ. sic, ut C. de erro. cal. l. unica. nisi error fuerit expressus, ut d. l. quæ snĩæ sine appell. l. i. §. i. Vel dic, q̃ ẽt si non fuerit erratum hic à tabularijs, tamen non ualet: quia eorum non erat officium in hoc. 11 Item si male est facta computatio, ẽt ab eo, qui potest computare, retractaẽ usq; ad xxx. ann. 12 si per errorẽ: sed si per gratiam, usq; ad xx. 13 ut no. ff. de admi. re. ad ciuit. perti. l. calculi. Item not. hic argu. q̃ si aliquis quasi delegatus, cum non esset, tulit snĩam, & ille, qui potuit delegare, ratificet, q̃ ualeat; sed cõtradico, ut no. ff. de iudi. l. licet. 14 Itẽ ad illã qõnem, si tres fuerunt delegati, & duo absente tertio iudicẽt suo, & absentis noĩe, q̃ possit ille habeẽ ratũ, est arg. d. l. licet. Item pro hoc ff. de re iud. l. duo. Sed contra ff. de arbit. l. ficuti. quod uerum puto, q̃ non possit, quasi in præiudicium publicum, & alterius ratũ habeat, nõ ẽt suum proprium, ut i procuratore. Item not. q̃ per iudicem est faciẽdum, quod non potest per notarium expediri, sic ſ. de dila. l. à procedente. & no. q̃ hac l. ius commune habet fiscus.

i SI minori. ꝫ debeba tur fisco annua p̃statio, pro qua hẽt tacitus: † quod citra fraudem credito rum ꝫ gestum est, non rescindit.

¶ Computatio facta à tabulariis, seu a calculatoribus, uim sententiæ non habet, quò ad condemnationem, & absolutionem, nisi per iudicem confirmetur. Bar.

¶ Imp. Gordianus A. Serenio. †

LEX II.

INstar obtinere minimè potest rei iudicatæ, computatio [h] à tabularijs facta, nisi sententia procuratoris fuerit comprobata.

¶ Debitori fisci soluenti restituitur res eius, indebitè alienata. Bar.

¶ Idem A. Atticæ. LEX III.

SI minori [i] pretio, [k] quàm res est, aperta † fraude [l] emptoris, uel gratia, quæ obligata sunt à fisco, [m] uenierint, aditus procurator meus [n] debitam quantitatem inferenti [o] restitui ea prædia iubebit.

¶ Publicatio bonorum, statu integro re manente, non impedit quem succedere. Bartol.

tam hypothecam, ut C. si propter pu. pen. l. i. uel aliquod singulare debitum, ubi est etiam tacita hypotheca, ut ff. eo. l. aufertur. §. fiscus. hoc pignus si fiscus uendat, debent multa interuenire. ſ. q̃ sit debitum, & q̃ sit cessatum in soluendo, & q̃ bonæ fidei sit emptor, quod hic non fuit, & aliæ solẽnitates, ut ỹ. de fid. instr. & iu. ha. fi. l. j. & ſ. si pro. pupen. l. 2. & si aduer. fi. l. fin. aliàs reuocaẽ res, ut hic, & dictis legibus.

k ¶ Pretio.] ẽt ỹ. dimidiam iusti pretij: 15 cùm sit dolus, uel gratia, ut ſ. de rescin. uend. l. si quis.

l ¶ Fraude. ꝫ hoc fuit ut venderet, uel uiliori pretio uenderet gratia, & sine dolo emptoris, omnia tamen uitiantur, 16 ut d. l. si quos. potest tamen & pro gratia habenda fieri dolus ab empt ore.

m ¶ A fisco. ꝫ alias fisco, & dic uænierint per procuratorem fisci, uł à fisco. Sed intra quantum tempus post cessationem? Rñ. in anno. & dic ut no. C. si propter pu. pen. l. i. in alio debito dic, ut in alio credito re, ut ſ. de iur. dom. impe. l. fi. §. i. 17

n ¶ Meus. ꝫ ſ. Cæsaris.

o ¶ Inferenti. ꝫ debitor infert, i. soluit, quod debuerat. Sed cui? Vr̃ emptori, ut ff. de rei uend. l. si emptor. & ſ. si uen. pig. aga. l. j. & de p̃d. min. l. utere. dic e contra non emptori, & sic fisco, ut supra. de præscri. triginta annor. l. i. in fi. & infr. de prædi. curia. l. 1. in fine. Solu. si pretium est uersum in utilitatẽ debitoris, q̃ a fisco debebatur, tunc emptori infertur, ut in primis legibus, alias non, ut in alijs: dic ergo emptori, si soluerat fisco: & secundùm hoc. dic debitam, scilicet quondam. & si non soluerat pretium, tunc fisco infertur: & proprie dicitur debita, ut ff. de rescindẽda uẽditione. l. fundus. in fin. 18 Vel dic, si ꝓtractus non tenuit, ut quia prohibitus à lege, uel quia dolus dedit causam contractui, & tunc fisco, aliàs emptori, si soluerat fisco. Sed oppo. ergo fiscus habet bis? Respond. semel, ut debitum, & semel, pro delicto emptoris, ut ff. eodem. lege, Lucius. licet participauerit uenditor delicto, ut C. de sacrosanct. eccles. authenti. qui rem. Item si traditus erat fundus, quomodo procurator Cæsaris est iudex inter priuatum, & priuatum, imo Præses Prouinciæ, ut d. l., fundus? Respond. 19 non tradiderat fundum fiscus. Vel dic, si tradiderat, adhuc habet fiscus: quia potest uendicare, ad instar œconomi, qui fecit similem uenditionem, ut C. de sacrosanct. eccles. l. iubemus. §. sane. nec liberatur cedendo actionem: quia non ideo tenetur, quod actionem habet, sed quia male uendidit, ut not. ff. de pecul. l. quod debetur. & secundum hoc agitur contra fiscum act. pign. 20 si autem contra emptorem agat rei uend. quod potest, per l. fundus. uel interdicto fraudatorio, ut ff. de solut. l. pupilli. Præses sit iudex. Vel certe & tunc est procurator iudex. cùm enim debeat facẽ restitui fundum per fiscum, & fiscus non habet, sed emptor, oportet, q̃ etiam ad emptorem manum porrigat: quia cui iurisdictio, &c. ſ. de iur. om. iud. l. 2. & est notandum, quia aut legitime est facta uenditio, & emptor est securus, ut ſ. si anti. credito. l. obligata. aut uenditor tantùm commisit dolum in odium debitoris, & tunc tenetur ipse solus, ut ſ. si uen. pig. ag. l. i. i. respon. aut uterque, & tunc emptor in subsidiũ,

18 Hodie susceptores uocantẽ the saurarij, & cũ istis mitebanẽ aliqui notarij ſm Bart. & Io. de Pla.

19 Ista approbaẽ per Io. de Plat. & facit ſ. Si à nõ cõpe. iud. per to. titu.

20 Et bene & dic, q̃ post xxx. annos habet vim sententiæ. Ioã. de Pla.

21 Sequit Io. de Pla.

22 Cõcor. ix. q. 2. ij. c. nullus. in gl. 2. p Io. And. in regula ratũ. in mercu.

† Sereno.

† Approbata.

23 Et bene Bar. & Pla.

24 Id est ipediunt ip so iure uali ditatem cõtractˢ. Bar. & Pla. hic.

25 Dic q̃ istud relinqẽ arbitrio iudicis ſm Sal. i d. l. j. ſ. Si p p publi. pẽſ. ſm Io. de Pla.

26 Iunge ambas solones simul ſecundum Bar.

27 Reprobaẽ p Bar. & Ioan. de Pla. q̃ a qui hẽt actiõnẽ ad rem non potest conueniri ut possessor, ut l. Põponius. §. fis. in gl. fin. ff. đ ac. pos. Ideo dic, q̃ si fiscus nõ possidebat potest conueniri tm̃ actione pignoratitia personali ad itereſſe. Bar. & Pl.

28 Sequitur hanc glosſ. Ioã. de Plat. hic.

Universidad de Deusto

Metroici qui sunt.

† Als, metrocitæ, sed metroicis legendū do cet Alci. ti. de iure fisc. in prin. annot. suarū ad tres lib. C. & Pyrrhus hic. Cōcessum vī, q̄ non ꝓhibetur.

† Concor. c. exiteris. cum gl. super uer. denuntiamus irrita, ex, de of. dele. † intellige istud in rebus immobilib. si aūt in mobilib. quia illa secū portare pōt, & sic cessatrō ꝓmissa, ut ff. de pub. l. licitatio. §. fiscus. Plat.

Principis officialib. resistere licet.

Princeps ē lex animata i terris.

Vt ea. l. in fin. aūt emptor. solus, tunc ipse, & hoc ubi tenuit ꝑctus: alꝫ licet uterque participet fraudē, ēt prius poterit emptor cōueniri, ut hic, & §. si uen. pig. aga. l. cum contra. Itē quid si emptor velit hic supplere pretium? R. ñ. ut no. in d. l. cum ꝫ. Item forte hic emptor tenetur in quadruplum: ut ꝫ. eo. l. qui in contractibus. Accur.

a ¶ Erta Metroicis. Hi translati sic dicunt a metros qđ est mensura: quia mensuras ciuitatis terra dabatur eis i restauratiōnē suā. metros. n. græcè, latinè mēsura uilla rū dr. hęc tñ trāslatio vī abolita, cùm ex ea nil aliud accesserit rei publicæ, n isi bellum ciuile, ut §. de latin. libe. tol. l. j. in prin. Accur.

b ¶ Demigrarent.] i. recederēt. sic ponit, ff. de migrādo, & facit ꝫ. ñ lice. habi. metro. l. j.

c ¶ Decretū est. Jā principib. ut ꝫ. statim.

d ¶ Statutū.]de dictis ꝑdiis cōficandis, si distracta non fuerint.

e ¶ Placuerunt. ꝫ de dicta confisicatione.

f ¶ Statutum est. ꝫ ergo. vbicunq; parentes morabantur. quod. n. nō prohibetur, permitti intelligit, ut ff. ex q. cau. ma. l. necnō. §. qđ eis, & sic not. q̄ prætera perdit, & noua q̄rit, † sic ff. manda. l. si mandauero. §. is cuius. Accursius.

g ¶ Prohibitū. Fecisse. ꝫ sit locus fisco multis modis, ut ff. eo. l. j. Accursius.

h ¶ Capi. ꝫ per officiales fisci vsque nunc.

i ¶ Forma. ꝫ hæc forma dat in literis, ut ꝫ. dr. & ꝫ. de bon. ua. l. fi. Accursius.

K ¶ Cæsarianis. ꝫ id est, officialib. fisci, ut ꝫ. dicitur.

l ¶ Quorum interest.] quia habent ius in bonis, ut ꝫ. de bo. vacant. l. fin. Accur.

m ¶ Succubuerit legibus. ꝫ succumbit legio. ille, cuius bona ad fiscum deuoluuntur pro delicto, uel alio modo. Accur.

n ¶ Desistere. ꝫ capiendo sine forma.

o ¶ Resistentib.]not. q̄ etiam Principis officialib. resistitur, si exequant in suo officio. ad quod C. de appel. l. quoniam. & ꝫ. de meta. l. de uotum. & §. quando li. unicuique. l. j. Accursius.

p ¶ Literis nostris. ꝫ ad hoc §. de man. Prin. l. j. & §. de Epist. & cle. l. si qua per calumniam. §. j. & ꝫ. de exact. tri. l. j.

q ¶ Officiales. ꝫ sic ponuntur C. de bo proscr. l. si quis posthac. in fi. & sunt Palatini. quod dic, ut ꝫ. de bo. ua. l. fin.

r ¶ Vigoré. ꝫ i. Principem, qui est uigor iustitiæ, unde dr lex animata, ut in auth. de Consu. in fin. & ius prætoriū, uox iuris ciuilis, ut ff. & licet fieri. sic §. de pign. l. nominatori. & §. ut nemo pri. l. 2. & §. ne quis in sua cau. iudi. l. j. & ꝫ. de exact. tri. l. j. & §. vnde ui. l. meminerint. & ff. eo. l. aufertur. §. actores. Accur.

s ¶ Vsus.]aliàs si suo tempore ageretur Accur.

t ¶ Habent.]i. qui sunt efficaces, si suo tempore ageretur.

u ¶ Concremari. ꝫ i. amitti, ut in fi. l. colligitur.

x ¶ Vtiā]alꝫ iam. alꝫ ut iam. &c. si ergo idē ius est in fisco, & in priuato, ut & arg. ff. de pet. hære. l. itē ueniunt. §. ait Sēatus. ſ. ut agendo ante tps perdatur actio, ut hic, & insti. de act. §. si quis agens. sed hodie duplicantur inducię, & redduntur impensę, ut inst. de exce. §. nodie. & secundùm hoc hæc lex fuit de legibus Codicis antiqui, quem non habemus, ſ. Gregoriani, cùm per Instituta corrigatur: ideò forte posita, ut notaret simile ius in fisco, & priuato. Vel potest dici, q̄ ea actione per præscriptio. amissa agitur, quod non potest, sicut nec

¶ Impp. Dioclet. & Maxim. AA. Nici.
LEX IIII.

CErta forma super metroicis [a] data ē, quasi iussu Principis in aliam ciuitatem translati sunt. Nam prædia eorum, quæ antequàm demigrārēt, [b] habuerint, si ab eis distracta non essent, fisci rationibus uindicari iampridē decretum est: [c] nisi aliud ſpeciali præcepto augusta Maiestas decreuerit. Vt igitur à Principibus saluberiter statutum [d] est, ita saluis iis quæ utiliter placuerunt, [e] parentibus hæredes eos existere minimè oportere, nulla legis sanctione statutum est. [f]

¶ *Nuntiis Principis non creditur sine literis, & ipsis uolentibus aliorum bona capere, quilibet, cuius interest, potest de facto resistere.* Bar.

¶ Exemplum lacr. liter. eorundem AA. ad Flacum. LEX V.

PRohibitum est cuiuscūq; bona, qui fisco locū feciſſe [g] existimabit, capi, [h] priusquàm à nobis forma [i] fuerit data. Et ut omni prouisionis genere occurſum sit Cæsarianis: [k] fancimus licere vniuersis, quorum interest, [l] obiicere manus iis, qui ad capiēda bona alicuius uenerint, q̄ succubuerit legibus: [m] ut ēt si officiales ausi fuerint à tenore datæ legis desistere, [n] ipsis priuatrs resistentibus, [o] à facienda iniuria arceātur. Tunc enim is, cuius interest bona alicuius non interpellari, officialibus volentib. ea capere, debet acquiescere, cum literis nostris [p] cognouerit, non ex arbitrio suo Cæsarianos, id est, officiales, [q] ad capiendas easdē uenisse facultates, sed iustitiæ uigorem [r] id fieri statuisse.

¶ *Procuratore fisci agente ānps actio permitt, sicut quolibet priuato agēte.* B.

¶ Imp. Constantinus A. ad prouinciales.
LEX VI.

IVstas [s] ēt, & quæ locū habēt, [t] fisci actiones præcipimus concremari [u] ob hoc solùm, q̄ suis tē poribus prolatæ nō sunt: ut iā [x] calumniæ priuatorum eo saltē arceātur exemplo, quo [y] iustas fisci lites silere præcipimus. [z] †

¶ *Contra afiscū licet cuilibet se defendēr, & añ sniam bona non anferūtur, sed post sniam solicite inueſligab untur, quod etiā in officialibus locum habet.* Bar.

¶ Idem A. ad Volusianū P. V. L. VII.

DEfensionis [a] † facultas dāda est iis, quib. aliquam inquietudinem fiscus [b] infert: cū facultates eorundem, adhuc cōtrouersia pendente, [c] inq̄etari, describiq; [d] non sit. Vbi ergo controuersia extiterit, fisco alicui [e] patrimonium uindicante, apud [f] eum oībus facultatibus constitutis, cognitio [g] uentiletur: ut cùm rei exitus [h] debere eas uindicari probauerit, tunc demum res persequi liceat, & ſuper modo facultatum, ac rerum interrogationem [i] haberi, quæ per conditionales [k] seruos inuestiganda est; ut ſi quid ſubtractum fuerit, exigatur, & extrinsecùs integrum [l] tantum aliud mulctæ nomine, quantum fuerat per fraudem ablatum. Sanèin huiusce modi quæstione, ſi Cæsariani [m] nomen inciderit, [n] ad usurpationem [o] constitutionis istius non

Fiscus hēt ius cōe.

† Vigoī re cte.

† Intellige in defensione necessaria secusin uoluntaria, quæ bene pōt tolli p statutū ſm Inno. inca. cum inter: extra de ex cep.

† Ex lib. x. titu. ii. l. iij. C. Th.

† D. 3. Kal. Iuli. Const. A. v. et Licinio C. Coss.

† Ex lib. x. tit. i. lv. C. Th.

ǂ Et bene Bar. et Pl.

a ¶ Cognitio. ꝫ sed ſub quo? R. ñ. ſub Præside, qui est iudex rei, ut ꝫ. de bo. uac. l. fina.

b ¶ Exitus. ꝫ i. causæ finis, ut ſententia, ad quod. ff. de re iud. l. i. & §. quorum appel. l. abſtinendum.

c ¶ Interrogationē. ꝫ & cū tormentis à ſuſpectis, ut §. de q̄. l. fi. & in auth. de reſtitu. & ea, quæ pa. §. ſancimus. Accur.

d ¶ Conditionales. ꝫ i. notarios, † qui ſerui dicunt, ut hic, et ff. de adop. l. non aliter. à ſeruiendo. & conditionales ideo, quia hominū cōditiones, et contractus faciunt, ut §. qui po. in pign. habean. l. ſcripturas. Vel erant ueri ſerui, et notarii, i. notatores, ut §. de pig. l. ſi tibi. nō tabelliones, ut ꝫ. de tabel. l. generali. Accur.

† Istam gl. ſequit hic Io. de Pla.

e ¶ Integrum.] alias est integrū, et alias deest. et no. q̄ qui facit fraudē fiſco in q̄rendis, in duplū punit. ut hic, et ff. de publ. l. ſi multi. et ff. eo. l. aufertur. §. i. et ſm hoc dr non facere fraudem fiſco, ſ. ut ultra duplum teneatur, ut ff. eo. l. cū quidem. ſed in quæſitis, † tunc in quadruplum teneatur, ut ff. eo. l. aufertur. §. ſi. et ꝫ. de his, qui ex pu. l. i. et ꝫ. l. q̄ xim. ſed in caſu in quadruplum etiam in non quæſitis, ut ꝫ. de excuſa. mu. l. placet. Item concor. §. de bo. proſcript. l. ſi quis intra. in fin. et de iur. delib. l. ſi. § illo, Item ſunt et alii, qui puniuntur pro hac fraude. ut ꝫ. de bo. ua. l. fin. in fin.

§ Ista gloſ. approbat ꝑ Bart. et Io. de Pla. in l. ſeq. Officiales mala, quam alij cōmittunt.

m ¶ Cæsariani.] i. officialis, ut §. eo. l. prohibitum.

n ¶ Inciderit. ꝫ in hac q̄one, ſ. quia dicitur aliquid ſubtraxiſſe, Acc.

o ¶ Ad uſurpationē. ꝫ ſi quin puniat pœna huius cōſtitutionis imò præcipue iſti debēt teneri, quia cōſueuerūt talia facere. et ſic no. duo. Primum, quia officiales plura mala ſciunt. et cōmittunt, q̄ alij, ut in auth. ut iudi. ſine quoque, ſuffr. §. 1. et in authen. de exhi. et itro reo.

§ i. et

§. j. & ſic ad ꝓximū dictū, uel ad prī. §. referas, ut ꝫ. dices, qđ ſi placet. Item qđ ꝓp conſuetudinem delinquendi plus, uel facilius est q̄ puniēdus, ut ff. de pœn. l. aut facta. §. q̄tas. & ꝫ. de epiſ. au. l. 3. in fin. Acc.

a ¶ Quibus.]f. audibus.

b ¶ Prædicti.]ſ. Cæſariani. & aliàs prædicta.

c ¶ Temerare. ꝫ corā præſide. uel temerare, id est, corrumpere.

d ¶ Exceptionē.] i. ut eos excipiamus. i. ꝓprehendamus, ſub hac l. ſic & ff. d. i ius uoc. l. ſ ſi hac. §. parētes. unde ſcriptor dr exceptor, ut ff. loca. l. ſed addes. §. fi. Vt pōt ſcđ̄ dici, q̄ ſi officialis cecidерit in hac q̄ō. ſ. q̄ uelit aliqua bona, q̄ dēt defendere ꝫ fiſcū, q̄ non deſ ei facultas defendendi. ꝓp conſuetudinem. n. est excipiend⁹ ab hac ꝓſtitutione. ad qđ facit C. de epiſ. au. l. 3. §. fi. & in authēt. de eccle. titu. §. interdicimus. coll. 9. quaſi oīa, q̄ habet, ꝑſumant fiſci, ut ibi dr in prælato. sed prima tutior.

† Abſcidere.

† Prædicta

† Meruerunt.

† D. Pri. Ka. Ia. Sirmio. Cōſt. A. 7. & Cō ſtā. C. Cos.

† Iſtā expoſitionē ſequunt Bar. & Pl. hic.

† Ex eo. li. l. x. C. Th.

† D. 15. K. Dec. Hadrumeti va. & Val. AA.

† Imò dic q̄ ſecus est i officiali, ut nō ꝑſumat q̄ iuiſſe đ bonis fiſci. Bar.

† Approbatur per Io. & Pla.

† Paraboliis.

† Iuenarcho.

† Alciat. in hunc tit. optionē dicit putat mi litem, q̄ ꝓgros antecedat, tanquā eorū uicē, ſi uſus uenerit, gerere ſit paratus.

† Da. Ka. Ian. C. P. The. A. 9. & Cōſt. 11. AA. Coss.

† D. 8. Idi. Iul. Rau. Euſtathio. & Agri. Coss.

† Ex lib. x. tit. to. l. 30. C. Th.

† Iſtā ſolu. ſequuntur Bar. & Pl. hic.

Optio qđ ſit.

† Iſta lectura ꝓcedit, q̄tū ad pœnā crimina lē inferendā, licet ſi ageret ciuiliter, pœna trāſit in hęredē. Bart. & Pl. hic.

Ab his qui ſe debebit accedere: † ſiquidē cōſuetudo fraudū, quibus † prædicti [b] † omnia temerare [c] cōſueuerunt, exceptionem [d] eorundem meruit. †

¶ *Qui in fraudē fiſci ſup reb. fiſco incorporatis ꝺ̄bit, punitur in quadruplū.* Bart.

¶ Impp. Valentin. & Valēs AA. ad Clearchium vicarium Africæ. LEX VIII.

QVi † in contractibus [e] ſceleſtis, [f] ac fiſco perniciosis in teruersorum [g] maculoſis ſeſe fraudibus implicuerint, quadrupli [h] redhibitione teneantur. †

¶ *Forma, & lex data, et conſuetudo antiqua in ēlectione officialium eſt ſeruāda.* B.

¶ Impp. Honor. & Theodo. AA. Patricio. C. R. P. LEX IX.

SVper creandis [i] ſuſceptorib. periculo procuratorū rei dominicæ, [k] diſpoſitionē tuæ Sublimitatis firmā esſe pręcipimus: ita, vt omni ambitione ceſſante, quæ ſtatuta ſunt, quęq; antiqua conſuetudine cōmendanē, in pabulis, [l] † vel ſumptu familiæ miniſtrādo in temerata permaneāt: ſuper Irenarcha, [m] † & Optione [n] † omni antiqua conſuetudine [o] obſeruanda. † [p]

¶ *Bona delinquentis mortui non pertinēt ad fiſcū: niſi uiuens fuerit condēnatus.* B.

¶ Iidem AA. Palladio. P. P. Orientis.
LEX X.

EOrum [q] patrimonia mortuorum, qui vitæ ſuæ tempore diuerſis conſcientiam ſuam dicūtur polluiſſe criminibus, fiſci rationibus nequaquam competere, uel ab eo alienari cenſemus, niſi poſt publicam accuſationem eos conſtiterit fuiſſe conuictos. †

minoſo ſolui pōt, & bona ſua adminiſtrat, vt ff. eo. l. aufertur. §. ſi rea tu. & de ſol. l. reo. Secūdo pone, q̄ mortuo criminoſo ex crimine quo hędes tenent, fiſcus vult bona, ſed hęs negat crimē fuiſſe cōmiſſum à defuncto: nō pōt fiſcus hę, niſi primo conuincatur mortuum fuiſſe criminoſum, ut hic, & ff. eo. l. res. Tertio dic

DE CONVENIENDIS FISCI DEBITORIBVS.
TITVLVS II.

¶ *Fideiuſſor officialium non poteſt conueniri, niſi principali excuſſo: etiam ſi de bonis principalis aliqua bona emerit.* B.

¶ Imp. Gordianus A. Saturnino, et alijs.
LEX I.

NOn iniuſta [q] ratione deſideratis, remiſſa fiſco indemnitate, eos prior [r] loco conueniri, qui reliqua [s] contraxerunt: mox ad uos perueniri, qui ab his [t] quædā mercati eſtis.

¶ *Cautio, quæ non probat contra fiſcum ſed contra officiales, facit ut officiales primo conueniantur.* Bart.

¶ Impp. Valen. Gallien. AA. et ualer. C. Erophilio. † LEX II.

FIſco quidem contra te manet actio, quòd argentum, [u] qđ inferre debebas, rationibus [x] fuerit relatum, ſi cautionem, quæ tibi ſuper eo expoſita eſt, tabularius non ſubnotauit: [y] æquum tamen est, ut prius de bonis eius, qui exactor fuit, ſi ſoluendo eſt, & conueniendi eius facultas datur, [z] indēnitati fiſci ſatisfiat: † tunc à te, ſi ſeruari hic modus non poſsit, repoſcatur:

¶ *Si diuiſa eſt adminiſtratio à iudice, uel ab eius officialibus, primo conuenitur gerens, fideiuſſores, & nominatores ipſius, quàm perueniatur ad collegam.* Bar.

¶ Impp. Dioclet. et Maximia. AA. et CC. Ianuario, et aliis. LEX III.

† Oēs legūtur, ſunt bonę ſm Bar. et Io. an. de Pla.

† Patrophilio.

† Satisfaciat.

q ¶ Oēs iniuſta. ꝫ trib⁹ mod. pōt intelligi. Primo, q̄ aliqs adminiſtrabat negotiū publicū, ꝓ quo vos promiſiſtis indēnitatē fideiubendo. Prio ergo principalis, quā ſi deiuſſor cōueniēdus ē, ut ꝫ. đ ē. l. i. licet i alijs fideiuſſoribꝫ. ſit ſecus iure iſto, ut C. de fideiuſſ. iure nō. ſed hodie idē, ut in auth. de fideiuſ. §. j. coll. j. & ſecūdū hoc nihil facit finis mercati eſtis, & ſub. ēt. Itē dicas promiſſa idēnitate, ſ. à nobis. Vel ſecundo dic, q̄ ipſi gerētes negotiū publicū promiſerūt indēnitatem, & contraxerunt reliqua. et uos, qui emiſtis ab eis, conueniemini nunc hypothe. ut ff. de iu. fi. l. Moſchis et ſic facit ꝫ. de deb. ci. l. fi. Item facit ad utrāq; poſitionem. ff. de admi. re. ad ci. perti. l. curatores. §. fi. Vel dic tertio, q̄ q geſsit, indēnitatem promiſit, & uos qui emiſtis, adhuc non ſoluſtis ꝓtium, et ſic fiſcus cōuenit debitorē ſui debitoris, ſuo debitore non cōdemnato, dummō conuento prius, & inuento non ſoluendo, ut ff. de iu. fiſ. l. 3. §. multa. et §. qñ fiſ. uel pri. l. nō priⁿ. ſecus in priuato, qui demum condemnato debitore, & tunc per officiū executoris, ſed hoc iure actionis, ſ. cōdictionis ex l. uel illa utili, quam ꝫ debitorē hēt directam, ut §. qñ fiſ. uel pri. l. 2. & 3. et facit ff. man. l. ſi mandato meo. §. ſi ei commo. l. unde quæritur. in prin. et ꝫ. de ſuſcep. l. 2. et ff. de fideiuſ. l. ſi dubitetur. et §. depoſiti. l, ſi is. Accur.

r ¶ Priore. ꝫ alias principali, aliàs priori. et no. quod hac l. habet fiſcus ſecundum R. ius commune, imo certè ſpeciale. et adde quod no. ff. de iur. fiſ. l. 3. § multa.

s ¶ Reliqua. ꝫ trahere, i. effici debitorem, ut §. de teſt. ma. l. cum teſtō, et de cond. et demon. l. cum ſeruus.

t ¶ Ab his. ꝫ ſ. principalibus.

v ¶ FIſco. Argētū. ꝫ hoc argētū ſoluū nō ꝑuenit ad fiſcū, uel ſi peruenit, nō liberat ſolutione eius, qđ dēt, ut et aſs §. de non nu. pecu. auth. ꝫ qui propriam. et hoc ideo, quia ſubſcriptum non fuit.

x ¶, Rōnib. ꝫ ſ. publicis, ſoluiſti enim exactori. Sed ob. quia ſi ſoluit, non est ratio, q̄ teneatur, imo est, q̄ non teneatur. Sed dic, q̄ a fic ſoluiſti ſine ſubſcriptione, et ſic eo modo, quo non debuit. Et no. q̄ cautio dēt fieri de ſuſcepto, ut ꝫ. de col. fun. pa. l. placuit. et in auth. đ eccl. re. in. mo. ali. § ementib. et in aut. de col. §. iubemus, cui dēt ſubſcribere unus de tab. duobus, ut ꝫ. de ſuſc. l. duos. et ſi ſic fiat, ſtatim ſoluens est ſecurus, ut §. de qua. præſ. l. 2. in fi. et de non nu. pe. l. in contractib. ſed eo modo facta non ſunt hic. Acc.

y ¶ Subnotauit. ꝫ i. ſubſcripſit, ut C. de prob. l. exemplo.

z ¶ Datur.] fiſco, et facit ꝫ. de mune. l. 2. ſed arg. §. C. de col. l. fi.

& si tutor, uel curator. l. 3.

a ¶ Voniam. Reliqua. ℈ tributorum, uel aliorum debitorum fisci, quæ dicuntur reliqua etiamsi nihil sit solutum, ut ff. de verbo. sign. l. potest. & l. cæterorum.

b ¶ Socios. ℈ alʒ pocios, aliàs sociatos: quia cũ eis, uel post eos ad idem offin electi estis.

c ¶ Eisque. ℈ s. Augerio, & filio.

d ¶ Nominum. ℈ obuenientium pro reliquis prædictis.

e ¶ Mandatã. ℈ à nominatore: p q vr vos ꝓhibuisse, & illos solos exigere uoluisse, ut ff. de procu. l. itaque. & C. de procu. l. maritus. & sic administrationem diuisisse, ut subiicit. si aũt dicas ipsos exactores inter se diuisisse, planũ est. Accursius.

f ¶ Eum. ℈ Augerium. Accursius.

g ¶ Cæteros.] s. vos, & alios, si qui sunt.

h ¶ Mutuũ. ℈ i. cõe. s. in distinctè, sed cũ distin. l. quæ sequitur. bene'ẽ periculũ cuiusq; insoli dum, ut subiicit, & ff. ad muni. l. Imperator.

i ¶ Muneris.] i. officij exactoris, q̃d est munus personale: ut ff. de mune. & hono. l. fi. ℈ q annonam.

k ¶ Diseretã. ℈ id ẽ, se paratam. si ergo separata non esset, oẽs exactores ante noiati rẽ cõuenirẽtur, ut ℈. quo qs ordine. l. 2. in prin. Accursius.

l ¶ Exactorum. ℈ pdictorũ nominũ specialiter commissorum.

m ¶ Nominatores. ℈ q sint, & qualiter nominentur, habes ℈. de fusce. l. exactores. Acc.

n ¶ Rõnales. ℈ i. procurator Cæsaris, ut ℈. de modo mul. l. 2.

o ¶ Etiã uos. ℈ licet separati gesserit. sed hoc ita, si tpe depositi officij collegæ fuerint nõ soluendo, alʒ ex persona eorum conueniri ñ debetis, ut ff. ad muni. l. Imperatores. & ℈. de peric. no. l. ℈. sic ergo primo gerens, sed ò nominator, tertiò collega uenitur. Sed vr primò debere cõueniri collegã, ut C. de Magist. con. l. aduersus. Sol. ibi oẽs gesserunt. hic uerò nõ oẽs, inquantũ est in illis nominib. Itẽ si dicas diuisionem factã à iudice, seu nominatore ad q̃d tenet alter? Rñ. ad nihil. Vel dic factã esse ipsis. uel ſi à nominatore, dicas eum conueniri eis casib. quibus & tutor non gerens, si est diuisa à iudice, ſ. si debuit suspectũ facere, ut ff. de admin. rer. ad ci. perti. l. fi. ℈. ante pen. & ff. de admin. tuto. l. Lucius. ℈. ante penul. & pen. & adde hic distin. ctionẽ: quia aut oẽs gesserunt, & simul fuit iniunctum, aut diuisim diuisione facta à se, aut à iudice, aut tm̃ unus gesit. Primo casu, omnes collatores, & etiam fide iussores eorum ante nominatorem conueniuntur, ut ℈. quo quis ordin. con. l. fecunda. in princip. idem in tutoribus, ut C. de Magist. cõu. l. aduersus. si diuisim à iudice, tunc obtinet, q̃d hic dr̃, & ℈. quo quis ordin. l. 2. ℈. f. in casibus, in quibus & tutor, ut modo not. si autẽ ipsi diuiserunt. tunc primò nominator, quàm non gerens, ut ff. ad muni. l. Imperator. & de admi. re. ad ciui. perti. l. curatores. in prin. & aliud in tutoribus, ut C. de diui. ture. l. 2. in fi. si autem unus tantùm. cùm tamen omnibus sit iniunctum, tunc idem, quod in superiori casu, ut ff. ad munici. l. quid ergo. & est ratio, quare prius nominator in prædictis casibus conuenitur, quia rõne fidei, sed collega negligentiæ nomine conuenitur, ut d. l. Imperator. in fi. & facit ℈. de fabricen. l. iure prouisum. & de suscep. l. 2. & ℈. si plu. una senten. l. ℈. in princ. & ℈. quib. cau. pig. uel hypothe. ta. contra. l. satis.

Ordo cõueniendi fisci debitores.

† Ex lib. x. tit. 16. l. ij. C. Th.

† sociatos.

† certorũ.

† te &.

† nominatim.

† est.

† nominis.

† quantitatem.

† constringet.

QVoniam Augerio, ac filio eius ad exigenda reliqua [a] consortes uos, atq; ſocios † [b] esse dicitis, eisq; [c] cæterorum † dunta xat nominum [d] exactionem mandatam, [e] nec inter † eum, [f] & cæteros, [g] qui actores fuerant nominati, † confuſę exactionis mutuum [h] periculum constitutum: † sed separato muneris † [i] obsequio discretam [k] solicitudinis rationem fuisse asseueratis: à iure nõ discrepat, vt prius ex bonis actorum, [l] qui principali loco ad exactionẽ fuerant destinati, indẽnitati fiscali satisfiat: postque eos si solidum debitum exolutum nõ sit, nominatores [m] conueniri. Rationalis [n] igitur noster iuris ordinem sequetur: excuſsisque exactorum facultatibus, nec non etiam nominatorum, (ſi fiscus in vniuersi debiti quãtitate. † securitatem indemnitatis consecutus non fuerit) etiã [o] vos ad restituenda fiscalia debita adstringet. †

¶ *Debitores fisci exiguñt summatim, nec possunt impetrare, ut eodem modo debitores sui exigantur: sed eorum exactio inordinario iudicio repetenti reseruatur. Bar.*

¶ Imppp. Valent. Valens, & Grat. AAA. ad Archelaum Com. Orientis. L. IIII.

HI, qui fisco nostræ mãsuetudinis obnoxij sunt, omissa fruſtratione [p] teneãtur, [q] vt quod suis nominibus [r] debent, de suis facultatibus coganṫ exoluere: seruatis, cùm compleuerint, allegationibus propriis, ſi quas adueꝛſus quoſcunq; ex ſuis contractib. debitores competere sibi ex iure crediderint: ita, ut aduerſus eos, quos sibi obnoxios asseuerant, legibus, [s] & iudicijs experiũdũ eẽ cognoſcãt, D. iij. Non. Iul. Nouio duno Val. N. P. & Victore Coss.

¶ *Scriptura propria non facit fidem ꝓscribente, uel eius hærede: etiam ſi fiscus sibi succeſserit. Bar.*

¶ Iidem AAA. Fortunatiano C. R. P.

LEX V.

INter † chartulas confiſcati, [t] breuis [u] quidã asseueraṫ inuentus, qui nomina continebat debitorum, seu contractuum, † cũ tñ neq; teſtibus credita pecunia probetur, neq; cautionibus [x] ea, quæ breui inserta sunt, ostẽdanṫ † ini quum esse perſpeximus, ut sub ꝓpria adnotationis manu unuſquiſque sibi faciat debitorem. [y] Occasionis igitur huiuſmodi calumniã præsenti uolumus iuſsione cohiberi: ut breuis uanitate [z] reiecta, nullus redhibitionẽ [a] de his, quorum nomina conſcripta sunt, urgeatur. q̃d & in alijs similibus [b] causis [c] obſeruandũ eẽ cẽsemus. Da. prid. non. Iul. Hierapol. Gratiano A. iiij. & Merobaude Coss.

DE FIDE INSTRVMENTORVM ET iure haſtæ fiſcalis, & de addictionibus. †

TITVLVS III.

¶ *Si probat, ꝙ in uenditione rei debitoris fisci debita ſolennitas non ſeruetur: res ſtituitur res cum fructibus perceptis, & percipiendis. Bar.*

¶ Im. Alexander A. Curtiæ. † L. I.

QVòd in libellũ [d] cõtuliſti, procuratori meo, ad cuius offin desiderium [e] tuum pertinet, allega: cui † ſi probaueris, non auctore procuratore, [f] uel eo, cui uendendi fuit facultas, [g] neque habitis [a] haſtis, neq; omni ordine [b] peracto, uẽditas res esſe, & id, q̃d ex causa iudicati debes, [c] exolueris: reſciſſa uenditione mala fide [d] facta, easdem res recipies [e] cũ fructib. quos ad emptorem mala fide peruenisse, uel peruenire debere [f] constituerit. †

¶ *Si in uenditione debita ſolẽnitas nõ fuit obſeruata, res uendita retrahitur. Bar.*

¶ Imp. Gordianus A. Eracleoni. L. II.

DVplex rõ desiderium [g] tuum iuuat, & ꝙ, prætermiſſa haſtarũ [h] ſolemnitate, poſſeſsiones tuas ex officio distractas suggeris, [i] & ꝙ pretij uilitate, [k] ob exiguum debitũ, gratioſam emptionẽ in fraudẽ tuã, vtilitatemq; [l] rationũ mearum aduerſarium commentũ fuiſſe dicis. quapropter illi cita iſta † redargue, [m] tam indemnitati [n] fiſci conſulturus, quàm tue securitati. [o] operam † laturus. †

¶ *Emptio à fiſco facta, & alia quæ requiruntur ad acquiſitionem dominij, poſſunt probari ſine ſcriptura. Bar.*

¶ Idem A. Criſpo. LEX III.

ET ſi inſtrumenta [p] emptionis non extent, quibuſcunq; tñ probationibus [q] vxor tua oſtenderit, ad ſe eam domũ pertinere, quã à fiſco eius nomine [r] dicis cõparatã, pretiũq; ab ea exolutũ, & in eam dominiũ translatum: [s] fruſtrà fiſcũ ex perſona matris [s] eius referre quæſtionem procurator meus non ſinet.

¶ *Intra tempus in ſubhaſtatione ſtatutũ, quilibet ueniens admittitur: licet res iã alteri fuerit uendita. Bar.*

¶ Im. Diocletia. & Maximia. AA. & CC. Marcellinæ. LEX IIII.

SI tempora, quæ in fiſcalib. auctionib. † uel haſtis [u] ſtatuta sunt, patiuntur: cũ ẽt augmentum te factură esse profiteaꝛis, [x] adi ra tionalẽ nr̃m, ut iuſtã † uberioris pretii oblationem admittat.

¶ *Vẽdõ facta à fiſco ſoleniter, ñ tractaṫ ꝑtextu reſcripti, uel minoris etatis. Bar.*

¶ Impp. Valens, Grat. & Valentin. AAA. ad Viuentium P. P. Gal. LEX V.

QVæcũq; [z] † pro reliquis ꝓ digorũ † [a] in annonario titulo, cæterisq; fiſcalibus debitis ĩ quibuſcunq; corporibus ſub auauctione licitanda sunt, fiſco auctoꝛ uẽdanṫ: ut perpetuò [b] penes eos sint iure dñij, q.b. res huiuſce modi ſub haſtæ ſolẽnius arbitrio fiſcus addixerit, [c] & ſi q̃d † unq̃, ut à fiſco facta uenditio poſit infringi, auctoritate reſcripti fuerit impetratũ, null' obtẽperet. [d] cũ ẽt minorib. ſi qñ aliquid ex rebus eorũ ꝓ fiſcalib: debitis adiudicaṫ emptorib. repetitionis † facultas in omnem intercipiatur ætatẽ. [e] †

† Ex co. ti. l. iii. C. Th.

† contra-ctorum.

† aliàs oñ derent.

† Bud. in prio. & Pyr. hic al. auctionib'.

† Antoninus Coronæ.

† cuius.

a ¶ Ad redhibitionem. ℈ i. ſolutionem.

b ¶ Similibus. ℈ ſpriuatis, ad quod ſ. tit. i. l. iuſtas.

c ¶ Cauſis. ℈ ſ. publicis.

d ¶ DE FIDE INSTRVMENTORVM, &c.

¶ *Aliàs inſtrumenti, & iure haſtæ fiſci, &c. nam & de inſtro facto, uel commiſſo in contractu fiſcali dicit, ut ℈. l. i. & iii. alias deeſt inſtrumenti. & dic, de fide, & iure haſtæ, & c. ideſt, uẽditionis, quę fit cum ſubhaſtatione à fiſco, quæ uenditio facilè conuelli non debet ut ſupra de remiſ. pigno. l. ſi hypothecas. & quod de alienationibus ſubijcit, dic ut ℈. eo. l. ſi tempora.*

QVòd in libellum.] Condemnatus fiſco in c. cuius ẽt res capta ex cã iudicati uẽdita fuerat minus ſoleniter per fiſcũ ſupplicat pro recuperanda. Accur.

f ¶ Deſiderium. ℈ deſideras eñ rẽ tuã recuperare. Sed cõtra quem agis, & qua actione? Dic, ut not. ſ. de iure fiſc. l. ſi minori.

g ¶ Procuratore. ℈ fiſci. ſ. qui ius habet uendendi, ut ℈. eod. l. quicunque. at procurator Cæſaris non uendit rem Cæſaris ſine ſpeciali mandato, ut ff. de off. procu. Cæſa. l. i.

h ¶ Facultas. ℈ ut quia habet mandatum à Principe, uel etiam a procuratore fiſci, ut argumen ff. mandat. l. ſi procuratorem. ℈. i. & ad hoc ſ. ſi pro pu. pen. l. iii. ab his enim facta uenditio ualet: ſi modo pretium ſit ſolutũ: nec ualet promiſsio dupli, ut ff. de iure fiſc. l. ſi ꝓcurator. Ac

Habitis.

a ¶ Habitis haſtis. ℈ aliàs habitis iſtis. ſ. perſonis ſupradictis, aliàs habitis haſtis, ad q̃d ℈. l. prox. aliàs habitis actis, ſeu geſtis. & tunc dic. i. non conuento debitore, & apud iudicẽ interpellatione celebrata, ut ſ. ſi ꝓ pub. pen. l. fin. nõ autem dicas ſcripturam neceſſariam, ut ℈. l. 3. Accurſius.

b ¶ Omni ordine. Jordo in reb. fiſcalib. uendis hic erat, ut debitũ ſubſit, & ſit ceſsatũ cũ d̃ hoc ſit facta interpellatio corã ꝑſide, ut ſ. ſi ꝓ pu. pen. l. 2. & 3. Ita ꝙ fiat ſubhaſtatio, ut ℈. l. fi. & xx. diebꝰ publicè ſit venalis, & plus offerenti deſ, vt ſ. de ſacroſan. eccle. auth. hoc iusporrectũ. Itẽ q̃d iuſto pretio detur, ut ℈. l. 2. & ſ. de iure fiſci. l. ſi minori. & ff. de iure Fiſci. l. 3. ℈. Diui. Item procurator fiſci debet adeſſe, ut hic, q̃bus peractis ualet uenditio, & non reuocaṫ, ut ℈. eo. l. ſi tempora. & ſ. de remiſ. pig. l. ſi hypothecas. & ſ. de communer. alie. l. 2. ſed ſi aliq̃d deeſt, ſi ualet, ut hic. & ℈. ꝓxi. & arg. ff. d̃ trãſa. l. cũ hi. ℈. ſi Prętor. ꝙ ℈. de ꝑdiis cu. ſine decre. nõ alie. l. ℈. & 2. & ſ. ſi uen. pig. ag. l. ℈. 2. 3. & 4. & d̃ reſcr. uẽ. l. ſi quos. & ſi aduer. fiſcũ. l. edicto. Sed intra quantũ tps uendet fiſcus? Rñ. ut in priuato, ut not ſ. de iure fiſc. l. 3. Item & opp. qũo ꝓbat actor negatiuam ꝑ regulam ſ. de proba. l. actor? Item qũo probat ſolemnitatem deeſſe? imò contra debet ꝓbari eam affuiſſe, ut ff. de pub. l. quæcunq; ℈. j. & fi. Sol. ad utrãq;: hoc probat eo ipſo, ꝙ non probatur ℈. ut arg. ℈. qui milita. non poſſ. l. ſup ſeruis. uel hic erat ſcriptura, q̃ dicebat hoc interueniſſe, cui erat ſtandum, niſi ℈ probetur, ut C. de probat. l. cum precib. & probat ſm hoc per obliquũ negatiuua, ut & aliàs ſ. de contrah. ſtipul. l. optimã. Alij dicunt hæc omnia præſumi ſolemniter acta, ut inſti. de fideiuſ. ℈. fin. ſed in l. quæcunque. dicunt idem, & ſic ibi probari eo ipſo, ꝙ non probatur contra: quod non placet, ut ibi notaui. & facit. ff. de proba. l. ab ea parte. Accur.

c ¶ Debes. ℈ propter quod debitum facta fuerat uenditio.

d ¶ Mala fide. ℈ quod eſt eò ipſo, ꝙ non eſt ſeruatus ordo. Accur.

e ¶ Recipies. ℈ ſed qua actiõe aget? Rñ. ut ſ. de iu. fiſ. l. ſi minori. Acc.

f ¶ Debere. ℈ tenet ergo de recipiendis, licet habeat tit. & ſic eſt ℈. ſ. de rei uen. l. ſi fundũ. Sol. hic de percipiẽdis, q̃ adhuc erãt in fundo: q̃ pars fundi ſunt. & ſic nõ ut fructus, ut ff. de rei uẽ. l. fructꝰ pẽdẽtes. Vr ſm alios P. & Ir. puenerũt iniuſtè, ut à lupanario. vr̃ puenire debuerũt, vt honeſti, q̃ tñ puenerũt, ſecus ſi ñ puenerũt licet debitor ꝓcepiſſet, ſi ei poſsidere licuiſſet: & ſm hoc puenire debere, i. debitè puenerũt. ut ueriꝰ hic ſpãle, ut alʒ notaui ĩ ꝓdicta l. ſi fundũ. & facit ff. de rei uendi. l. fructus. Item in lib. Azo. uel M. deeſt peruenire debere.

g ¶ DVplex. Deſiderium. ℈ deſiderat recuperare rem ſuam à fiſco uẽditam ob debitum.

h ¶ Haſtarũ. ℈ quæ ſolẽnitas non fuit omittenda. ut ℈. l. fi. & ſ. ſi aduerſus fiſ. l. edicto. & de except. rei iudi. l. ordo.

i ¶ Suggeris. ℈ id eſt, dicis.

K ¶ Vilitate. ℈ quod non fuit faciendum: ſed iuſto pretio, ut ff. de iu. fiſc. l. 3. ℈. Diut. & ſ. de reſcin. uendi. l. ſi quos. & ff. de iure fiſc. l. 3. & ℈. de prædiis cu. l. j.

l ¶ Vtilitatem. ℈ repete in, uel ſi habes in, dic in, pro contra: ſic ſ. de hæret. l. 3. Vel forte eſt una pars, utilitas.

m ¶ Redargue. ℈ i. arguendo eam conuince, ut ff. de uerb. ſign. l. indicaſſe. ſed agendo ꝑ fiſcũ: quod dic, ut ſ. de iure fiſ. l. ſi minori. & habet fiſcus hac lege ius commune.

n ¶ Indemnitati. ℈ ſoluendo fiſco quod debes.

o ¶ Securitati. ℈ i. indemnitati. Accur.

p ¶ ET ſi inſtrumenta. ℈ Hæc lex reſpicit primam partẽ tit. & eſt ius cõmune. & facit ſ. de pact. l. pactum. & de tranſa. l. cum te. & de

† Actionibus.

† ut iuxta ius.

† Ex libr.' eo. ti. 17. l. i. C. Th.

† Prodigio rum.

† Quidem.

† Repetitionibns.

† Da. 3. ℞ Nouembr. Tiſũ. Val. N. P. & Victore Coss.

ven. l. cum ſuper. & l. iudicia. Accur.

q ¶ Probationibus. ℈ ſidoneis.

r ¶ Nomine. ℈ uel ipſa emente, uel alio pro ea. Accur.

s ¶ Translatum. ℈ q ſuo nomine ſit empta, & ei poſſeſsio tradita ſufficit, q̃cunq; ſoluerit pretiũ, dummõ ſit ſolutũ, ut hic & C. de proba. l. cũ res. & ſi quis al. uel ſi bi. l. i. & l. multùm. & l. qui aliena pecunia.

t ¶ Matris. ℈ cuiꝰ bona ex delicto fiſco obuenerant. ſecure ergo emit q. à fiſco emit, dummodo ſoleniter, ut ſ. l. j. & ℈. ne fiſ. rem quã uendi. euin. l. i. & 2. & ſ. de cõ. re. al. l. 2. Accur.

v ¶ Ipa. Vt haſtis. ℈ Aʒs haſtis aʒs auctionib. aʒs utrunq; : & dic, ꝙ qñ fiebat ſubhaſtatio, dicebaṫ ꝑ cõnẽ, ꝙ qui plus dederit vſq; ad menſem, ille habebit licet ergo intra mẽſem alicui liberè vendereṫ: tamen admittebaṫ adiectio intra dictum tps. ſi autem cũ eo emptore eſſet dictũ, ut poſsit dari alii plus offerenti intra menſem, eſſet pactũ in diẽ addictionis, & cualeret ẽt inter priuatos, ut ff. de in diem addic. l. i. q̃d in prædicto caſu nõ eſt, ut ℈. de ven. re. ci ui. l. i. vel dic tps ſtatutũ à lege, quod nõ habemꝰ niſi in eccleſia xx. dierũ ut in auth. hoc ius porrectum. & forte tale eſt hic. unde no. ꝙ in fiſcalibus alienationibus tã ſuarũ rerũ, quàm obligatarum, locum habet, quod hic dicitur, ut ff. ad municip. l. Lucius, ℈. fin. Item in locationibꝰ fiſcalibus, & patrimonialib. temporalib. non tamen perpetuis locũ habet, ut ℈. de loc. præ. ciui. l. fin. ℈. fi. ad res autem ciuitatum locum nõ habet, niſi ciuitas habeat propriam legem ſuper hoc, ut ℈. de admi. rerum pu. l. i. & 2. Accur.

x ¶ Profitearis. ℈ Tu qui uis emere. & no. ꝙ tm̃ ſemel eſt facienda adiectio, ut ℈. de loc. præ. ciu. l. ij. Vel dic tu debitor, qui ceſſaueras, ut ℈. de loca. præ. ciui l. congruit. & ff. de in diem addic. l. licet. Accur.

y ¶ Admittat. ℈ & tibi dominium applicet, ut ℈. de uendi. rerum ciui. l. i. hoc autem uerum eſt, niſi idẽ, qui prius emerat, licitando obtinuerat: quo caſu fructus medio tpe perceptos, perinde ac ſi alius licitando obtinuiſſet, fiſco reſtituet: niſi & prima uenditio, & ſecunda adiectio ſit facta ante perceptionem fructuum, & niſi per colonũ fuerãt percepti. nam primo caſu emptor, ſecundo colonus percipiet, & dabit mercedem emptori, ut ff. de iure fiſc. l. fin. Accur.

z QVæcunque. ℈ ſ. bona, uel corpora: & ſunt licitanda, i. uenden da, uel ad uendendum ponenda ſub quadam licitatione. nam plus offerenti dari debent, ut ſ. de ſacroſ. eccl. auth. hoc ius porrectũ.

a ¶ Prodigorum. ℈ i. cibariorum. nam prodigum prodigi, & in plurali prodiga prodigorum, i. cibus cibi, & dic cibariorum: ſecundũ P. q̃ intra proximos dies prodiguntur, i. conſumuntur, ut ff. de offi. Præ. l. plebiſcito. adminiſtrauerat ergo, & male annonaria cibaria hic adminiſtrator. Vel dic prodigorum, quib. eſt interdictum bonis, ut inſt. qui. non eſt permiſſ. face. teſta. ℈. item prodigus. & reliqua appellat cibaria ipſorum, quæ plerunq; à fiſco præſtantur, ut ſ. de ſacroſ. eccl. l. priuilegia. & de compenſa. l. 3. q̃ę male adminiſtrauit iſte, qui patiẽ uenditionem bonorum ſuorum.

b ¶ Perpetuo. ℈ facit ℈. de cap. & diſtra. pig. trib. cau. l. unica. & de cẽ ſi. l. fin. Sed contra ff. de iure fiſ. l. prædiis. Sol. ibi pro tributis, hic pro mala adminiſtratione, uel alio debito ex contractu, uel maleficio.

c ¶ Addixerit. ℈ i. uendiderit: ſic ponitur ff. de iure fiſ. l. fi. in princ. & de re iud. l. à Diuo. ℈. ſi poſt. ſed & præter hanc ſolemnitatem aliæ debent interuenire, ut no. ſ. l. i.

d ¶ Obtemperet. ℈ ut ſ. de ꝓcib. Impe. off. l. reſcripta. & ſi contra ius, uel utĩ. pub. l. fin.

e ¶ Aetatem. ℈ ẽt minorem. ſic ergo minor non iuuatur, iure ẽt ſpeciali, qñ fiſcus uendidit rem eius pro debitis, ſecus ſi credens fiſcus ſuam, ut & ſ. ſi aduer. fiſcum. l. fin. hoc tamen uerum eſt, ſi interuenit

tutor,uł curator,ut s. ſi p p pu.pe.l.fi.ſed ſ. j. de fun.pa.l.2.Sol.ut ibi.

a ¶ Si quis proſcribente.]si.ob debitum fiſcale capiente,& deſcribente. Vel dic,i.publicè uenale proponente,ut s.de diſtract.pigno. l.creditor.

b ¶ Debitorum.]qui ceſsauerant in ſolutione,& iò eorum bona uẽ debantur, & ſic eſt ma ſculini generis.

c ¶ Decurſis haſtis.ʒ i.dieb.q.b. publicè ſtetic uenaſtis ,ut in auth. hoc ius porrectũ. Vel dic,haſtis decurſis.i. factis ſubhaſtationibus. Accurſi.

d ¶ Conuẽtionis.ʒ niſi ad pretiũ,ut dixi.& eſt ſic s.l.,pxi. & j.de fun. Reip.l.ij.& i agro de certoidẽ é.q. nouopoſ ſeſſori aſsignat,ut j. d cẽſi.l.fi.Sed s.ff.de iur. fiſ.l.pdiis.Solu. hęc illã corrigit.uel hic alia pdia,ibi tributaria uẽduntur. Itẽ s. ff. de pu. l. Imperatores. ſed ibi priuatus priuato, & facit s. ſi aduers' fiſ.fin.

¶ DE VENDITIO ne rerum fisc. &c.

e Orma.] i. ſtitutio iuris, ſic s. d' of fi. Prefe. pręt. Oriẽtis.l. formã. & ff.d' pac.l.reſcriptũ.

f ¶ Vel.ʒ pro ſaltẽ, vł pro etiam.

g ¶ Vt uniuerſa.ʒ aĺs, ut uniuerſa. aĺs deeſt, ut & dic,i. tota.

h ¶ Meis.ʒ ſ.fiſco.ſic s. credi.eui.pi. nõ de.l.j.

i ¶ Diſtrahatur.]i.diſtrahi poſsit.& eſt ſpeciale in fiſco . ſecus in alio, q.ñ niſi parte ſuã uendere poteſt ut hic, & s.de cõmu.re.ali.l.2. Sed q.d , ſi nullã partẽ hẽt fiſcus.& uẽdit?Rñ. aut credit ſuã , & ſtatũ emptor eſt ſecurus , ut s.de qua. præ.l. fin.aut ſcit alienã,& non piudicat dño:nã ſi ió piudicat , quia partẽ hẽt, ut hic, ergo vbi nõ habet ſi præiudicat.Item ſecundum M. locũ habet hæc lex, qñ nõ pot ꝑmodè diuidi.ſed certè indiſtinctè dicit hic: ergo ſic eſt intelligendum ,ut arg. ff. de pu.l. de pretio.& adde diſtinctionem,ut not.s.fam. ercisc.l.ſi familiæ.

k ¶ Redigatur. ʒ ſ. cũ totũ ſiſco eſt ſoluẽdũ: ſed pars redigiẽ in fiſcum, ut irreuocabĺr habeat , & aliã reddat ſocio ſuo. hoc.n. innuit uerbũ reſtituatur, & uerbũ redigatur,& natura ꝯctus. ſic ergo in ſubſidium cum nõ poſsit retrahere rẽ,habebit ratũ,& actione negotiorum geſtorũ ꝯ fiſcũ aget ad pretium, ut s.de reb.alie.non alie.l.j.

l ¶ De quibus.ʒ ſ.prædiis.Accur.

m ¶ Suum iudicem.ʒ quia actor ſequitur forum rei,ut s. ubi in rem actio.l.j.

n ¶ Competunt.ʒ quæ uerè competunt, ut s.de commu.rer. alie.l.2. & s.in prin.huius legis.

¶ NE FISCVS REM QVAM.&c.

o Rauiſsimũ bona fide.] ſ.emptoris,& uenditoris.rõne ergo malæ fidei ipſemet fiſcus refert ꝓtrouersiam, M.ſunt & alia neceſſaria,ut not.s.de fid.inſtru.l.j.

p ¶ Addicta.]i.uendita.ſic ff. de iure fiſci.l.fin.

q ¶ Acceperit.]nõ ergo fides de pretio põt haberi,ut ff.de iure fiſci.l.ſi procurator.

r ¶ Referat.ʒ hoc ſiue ut propriam, ſiue ut obligatam uendiderit,ut j.de fun.rei.pri.l.i.& s.credi.eui.pi,nõ de.l.j.& de diſtr.pign.l.ſihypothecas.& ff.de diſtra.pig.l.ſi is.& de excep.rei uẽd.l.i.& s.ti.ij.l.inſtrumenta.& de reſcin.ven.l.3 . & de euic.l. ſiue poſſeſsio.& j. l. proxi. q oẽs ſunt arg. q. nemo ueniant ꝯ factum ſuũ, uel eiꝰ,cui ſucceſsit. ad quod etiam eſt ff. de adop.l. poſt mortẽ. & s. de rei uen.l.cũ à matre. & ff.de decret. ab ordi. faci.l.pen.

s ¶ Statione.ʒ i. noſe eiuſdem ſtationis . hẽt eñ fiſcus plures ſtationes:& ſi uendat rẽ uniꝰ quaſi ſit alterius,nõ põt alterius noſe renouare. ad qd s. de ſol.l.ij. Sed arg. contra s. de compen.l.i.Sed ibi eſt rõ,ꝓpter confuſionem uitã dam. & eſt hic arg. q ſi Abbas uẽdat rẽ unius conuentus ſibi ſubditi, quaſi ſit alterius , q nõ poteſt reuocari.

t ¶ Officia.] earũdẽ ſtationũ, uel diuerſarũ, & dic negotiorũ geſtorũ in ſubſidiũ actiõis,ut ff. de re.aliẽ. nõ alie.l.i.

v Retractaſſ. hic poteſ dicere ea , q ſupiori lege dicta ſũt.

b' emptore nõ ĩquietato, officia ĩter ſe poſsint experiri. D. xv. ka. Maii Modeſto,& Probo Coss.

¶ Imp.Honor.& Theodoſ.AA. Palladio P.P. LEX II.

Retractare[u] fiſcũ, qđ ſemel vẽdidit,ęq tatis,hóeſtatisq; ratio nõ patitur. Da.ka.Ian. C. P. Martiano A.& Adelphio Coss.

DE IIS, QVI EX PVBLICIS RATIONIbus mutuam pecuniam acceperunt.

TITVLVS VI.

¶ *Qui accipit pecuniam mutuam ab officialib.fiſci, tenetur in quadruplum. Bart.*

¶ Impp.Valent.Valens,et Grat.AAA.ad Probum P.P. LEX I.

Iquis ab † exactoribus,tabularijs, & arcarijs,[y] officijsq;[z] † rationũ fœnebrem pecuniã ſumpſerit,[a] detectus in eodem , ad quadrupli pœnam ex hac auctoritate[b] tenetur.[c] Dat. iiij. Id. Mart. Treum. Val.& Val.AA.Coss.

¶ *Qui aurum fiſcale mutuo ſumpſit ſine Principis licentia, & qui dederit, pœna hic inſerta tenetur.Bar.*

¶ Imm. Grat.Valent. et Theodo. AAA, Palladio.P.P.† LEX II.

Sciant[d] omnes, accipiẽdi mutuò ex largitionib. ſacris[e] auri, nõ patere cuiquã facultatem.[f] Quòd ſi quis aurũ ex noſtro ærario priuatis commodis[g] profutu rum,occultè[h] aut cautionis,[i] aut ſpõſiõis fide,[k] ut debitor redditurus,ſine nr̃a auctoritate acceperit, ablatis bonis omnib.[l] perpetuæ deportationis ſubdeẽ exilio. Is ét q ex memoratis theſauris ſub ſpecie pnblici creditoris aurum cui quam cõmodauerit,[m] aut † dederit,capitalis ſnĩæ ſubiugetur.†

POENIS FISCALIBVS CREDITORES PRAEFERRI.

TITVLVS VII.

¶ *Perſecutio pœnæ præfertur , quando pœna additur per nomina multiplicatiua:i dubio ineſt ſimplum.Bal.*

Facto prio quis contraueni re non dẽt.

† Ex lib. x. ti. xxiiij. l. j.C. Th.

† ve.

† Co. S.L.

† Ex lib. x. tit. xxiiij. l. ij.C.Th.

† ac.

† Da. vii ka. Aug. Heracliæ Euche. et Syagrio Coss.

ꝓ in quadruplo continet res,ut j.titu.i.l.i.

d ¶ Ciant. Accipiendi.ʒ ſ.auri, quod ſubiicit.

e ¶ Sacris.ʒ i.ſacris largitionibus deputatum.

f ¶ Facultatem.ʒ ut j.de ijs,quæ ex pu.col.l.i.ii.et iij.

g ¶ Commodis. ʒ ſ.acceptoris.

h ¶ Occulte.] qđ pſumit eoipſo,ꝓ ſine auctoritate Principis,ut ſubijcit,uel Comitis ſacrarũ largitionũ,ut j.đ auri pu. pſecutorib.l.uni.

i ¶ Cautionis.ʒ ſ.ſine fideiuſ.ut C.de uerb.ſign.ſancimus.

k ¶ Fide.ʒ cũ fideiuſſore , uł cautione i ſcriptis,ſpõdere ſine ſcriptis.

l ¶ Oĩb'. ; imò in quadruplũ,ut s.l.,pxi.ꝯ.Sol.ibi in alia pecũia , hic in auro, ar.in auth.de fideiuſ.§.quod aũt. Vel hic mutuat ut publicã, dicẽs hr̃e mandatũ,ut hic.quod nõ licet,ut dixi , ſine auctoritate Principis,uel Comitis, ibi ut priuatam.et ſic hic furtum,ſeu peculatũ , et falſum,ibi furtum,ſeu peculatũ tm̃. Vel ibi ciuiliter,hic criminaliter. Item ꝯ j.de frumen.urbis Conſtantinop.l.ij Sol.ut ibi Accur.

m ¶ Commodauerit.ʒ i. mutuauerit,et ſic impropriè.

¶ POENIS FISCALIBVS CREDITORES,&c.

a Rem ſuã.ʒ Pone casũ pl̃s.tit.j.l.j. & de iure fiſc.l.q in ꝯctib.& facit ff.ſol.mat.l.ſi marito. & ff.de iur. fiſ.l.in ſũma.& l.qđ placuit.& l. Statius Florus.§.fi.& l.deferre. §.fi.& l.Titius.& arg.s.de iu.deli.l.fi.§.ſi uerò.

b ¶ Propria forma.ʒ ut poſtponat,ut in prin. huius l. in pretio aũt redacto ex uẽditione pignorũ ꝓponunt priores,ut ff. đ iu.fiſ.l.res.§.j.& hoc ſi ꝓſonaliter agat: ſed i hypothecaria prior i tpe pferẽ, ut ff.qui po. in pig.l.ſi pignus. q hypotheca ét in delictis eſt, ſecundũ Azo. ut s. de priui.fiſ.l.j.

Alex.

† ferenda.

¶ DE FISCAlibus, &c.

† Anticho.

c Ius.ʒ Pone exẽplũ i pęna puenționali,ꝓ miſſa fiſco, ꝓ quoʒ.plãcitũ,&c.cuius ñ debeẽ uſura. Vł pone i pęna legali dupli,ut s. de iu. fiſ.l. defenſiõis.uł quadrupli,ut s. de iis.q ex pu.ra.l.j.& dic placitũ eſt,i. placuit ,pcuratori.& ſic no.q pœnæ nõ accidit uſura,ut hic,& ff.de Magi.pue.l.ſi. ſed ſorti fiſco debitę ſic,ét ſine ,pmiſsione,ut ff.đ vſu.l. cũ q.dã. §. fiſcus. & de iure fiſ.l.ſi fiſcus.

† noſter.

Vſura ñ accedit pœnę.

d ¶ Mulctã.] i uidebaĺ uſura deberi,quaſi q.dã multa,q pœnæ accederet qđ remouet: quia ſi irrogauit eã ultra pœnã: certè nec potuiſſet irrogare eam,ſi uoluiſſet,ut s.đ modo mult.l.2.certi.n.ſunt iudices , q pũt multare: ſed pœnas ordinarias oẽs pũt imponere ét delegati,ut ff.de iu.l.2. §.his daũ. de uer. ſig.l. aliud.§. inter multam.

1 Vide in ſpe.de ſen. §.2.uer. eſt & quarta ſpẽs.vbi ad hoc inuenies ꝓcordãtias iuris canonici.

† P. P. 3. No. Septẽ. Iul.& Criſ. Coss.

Si ſub pignore.Debitoris.ʒ utitur.n. in hoc iure priuati , ut ff.de uſu.l. cũ quidã.§. fiſcus.& arg.s.ad l.Iul. de ui.l.tutores.

f ¶ Pacto.]huic fuit actũ,ut pignus ,p his teneręt,ut s. de uſur.l.per retentionẽ.Arg.ꝯ.ff.đ pig.act.l.cùm vitioſè. Sed hic non interceſsit vitioſè obligatio pignoris. Accur.

g Fiſcũ.Sanctioni.ʒ quã habes s.de uſur. l.eos. §.cæteras.qua dicit regulariter quélibet vſq; ad ſemiſſem,& nõ ultra,poſſe ſtipulari uſurã,ꝓter mercatores,quib. eſt permiſſum beſſes, & ꝓter quoſdã alios, qui centeſimã partem poſſunt ſtipulari. unde uerſus.

Diſcant illuſtres ſtipulari poſſe trientes:
Sed mercatores uſuras quærere beſſes.
Quærere ſemiſſes poſsunt communiter omnes.
In traiectitia poterit centeſima quæri.

Stabit ergo fiſcus illi regulæ,ut hic,& s. de his,qui.ut indi.l.j.

h ¶ Deuolutæ ſunt.ʒ puta per ſucceſsionẽ:quo caſu hoc utetur priuilegio , poſtquàm inter nomina debitorum retulit, ut s. de uſur.l. cum quidam.§.ſi debitores.& ff.de iure fiſc.l.ſi fiſcus.Accur.

¶ Imp.Antonius† A.Marcello.L.VMIC.

Emſuã[a] perſequentibus, pœnæ exactio poſtponitur . Sicut itaq; in ſortis quãtitate, fiſci perſecutio potior eſt, ita in triplo,qđ pœnæ nomine adiectum eſt, propria forma[b] ſeruanda† eſt.

DE FISCALIBVS VSVRIS.

TITVLVS VIII.

¶ *Ex mora pœnæ nõ accedũt uſuræ.Bart.*

¶ Im. Antoninus A. Antigono. LEX I.

Ius[c] ſummæ, quam tibi pœnę noſce inflictã probaturus es, vſurę non exigẽtur. nec enim mulctã[d] tibi procurator meus† irrogauit, vltra quàm placitũ eſt: ſed pœnã te iuſsit inferre.

¶ *Fiſcus , qui ſuccedit in locum priuati, vtitur iure priuati.Bart.*

¶ Imp.Alexander A.Victorino. L. II.

Si ſub piguore creditum fuit , ét fiſcum , qui ſucceſsit in locum debitoris , [e] vſuras præſtare oportet, ſi eas dependi ſaltem pacto [f] placuit.†

¶ *Fiſcus nõ poteſt ſtipulari uſuras ultra legitimum modum uſurarum , nec iam ab alio ſtipulatas exigere.Bar.*

¶ Imp. Iuſtinianus. A. Mennæ.P.P. LEX III.

Fiſcum etiam noſtrum parere ſanctioni[g] noſtri numinis iubemus : per quã uſque ad dimidiã centeſimæ vſuras ſtipulari creditoribus, exceptis certis perſonis, permiſimus : ut ipſe etiam fiſcus, vltra dimidiam cẽteſimæ partem à debitorib. ſuis, minimè exigat : ſiue principaliter ei promiſeruut, ſiue à prioribus ſuis creditoribus actiones ad eum quocunque modo deuolutæ ſunt.[h] †

DE SENTENTIIS ADVERSVS FISCVM latis,retractandis.

TITVLVS IL.

¶ Imp.Alex.† A.Acutia. L.VNICA.

Ausas,[j] in quibus cõtra fiſcum iudicatum eſt, intra triennium retractari poſſe , & poſt id tempus , ſi pũaricatio[k] arguatur,uel manifeſta fraus probetur,notum eſt.†

DE BONIS VACANTIBVS, ET DE incorporatione.

TITVLVS X.

¶ *Etiam in priuilegio ciuitates non ſuccedunt in bonis uacantib.& ſi occupauerint,ab eis auferuntur. Bar.*

¶ Imp. Dioclet. & Maximia. AA. & CC. ad eucharium.† LEX I.

Cire debet grauitas tua,[l] ĩteſtatorũ res, qui ſine legitimo [m] hr̃de đceſſerint, fiſci nr̃i rõnib. uindicandas,[n] nec ciuitates audiẽdas,q ſibi earum uindicandarũ ius ueluti ex permiſſu[o] uindicare nituntur: & deinceps quæcunq; inteſtatorum bona ciuitatibus obtentu priuilegiorum[p] ſuorum occupata[q] eſſe compereris, ad officium † noſtrũ eadem[r] reuocare non dubites.†

¶ *Si res concedit in integ. ſtatu per Principem, intelligitur cũ pertinentiis , & cũ iure ſuo,& inſtrumentis, & omnib.fructibus,& mancipiis,quæ in ea ſunt.Bar.*

¶ Imp.Conſtantinus A.ad Aemiliũ V. P. Rationalem. LEX II.

Si † quãdo annotationes[s] noſtrę contineant poſſeſsionẽ,ſi ue domũ,quã donauerimus,[t] ĩtegro ſtatu donatam,hoc verbo[u] ea Epiſ.& cler.l.ſi quis presbyter. Item ſubſtituti, & cohæredes,ut s. de caducis tollendis.§.his ita.item facit j.eo.l.uacantia.

n ¶ Vendicandas.ʒ dñium rerum ipſo iure ad fiſcum pertinenti , ſi ſunt ſoluendo,non aliàs,deducto tm̃ ære alieno, & tunc cũ ſint ſoluendo,ut ff.de iure fiſci.l.i.§.an bona.& l. non poſſunt. & obſtat præſcriptio 4.annorum ex die nunciationis.ſed à die quo fuerunt vacantia, viginti annorum,ut s. de quadri.præſc.l.i.& ff.de iure fiſci.l.i.§. Diuꝰ & §.præſcriptio.

o ¶ Ex permiſſu.ʒ Principis,uel legis.nam ét permiſsio cum petitio ne non tenet,ut j.de pe.bo.ſub.l.1.ſed ſine petitione ſic,ut eo titu.l.i. Sed an pro delictis accipit ciuitas ? Reſpon.non,eadem ratiõe , imò ne ipſe fiſcus hodie,niſi in crimine læſæ maieſtatis.ut in auth.ut nulli iudi.§.fin.

p ¶ Priuilegiorum.ʒ de facto petitorum,& impetratorum.

q ¶ Occupata.ʒ per ſuos officiales,uel ſub.ſin ciuitatibus.

r ¶ Eadem. ʒ ſ.bona.

s ¶ Si quando.ʒ Annotationes.ʒ i.priuilegia.

t ¶ Donauerimus.ʒ non petenti.& ſic valet,ut j.tit.ij.l.i.& s. de quadri.præſc.l.fin.ne ſit contra s.eo.l.proxi.ad quod eſt j.de præpo. ſacri.cu.l.ſi.ſed arg.contra j.de agri,& mancip.l.ſi. Accur.

v ¶ Hoc uerbo.ʒ in his uerbis integro ſta. do. & ſic no. uerbum pro oratione poni.Item pauca uerba pro una columna,ut s. de uſufr.l.antiquitas.in fin.quod facit pro allegantibus Accur.

† D.8. Id. Apr. C.P. D.V.C. Coss.

† Diocl. & Maxi.AA. Siccõantio Pupilli,ec clęſia , & Reſpu. qſque æqparantur.

b Concor. c.i. & 2. de reſti. in integ. ſm Io. An. lib 6.

† P.P.No. Iul.Duobꝰ Aſpris Coss.

† aĺs Rõnalem.

† fiſcum. D.Pri.Id. Apri.Hannibal & Aſciſe plat. Coss.

† Ex lib. x. tit.8.l.i. c. Th.

Verbũ ,p oratione q̃q; põt.

Gñale, uel indefinitū uerbū oīa cōprehendit.

† Da.6.Id. Mar. Medi ola.Const. A.iij. & Li cin. coss.

† Ex lib.x. tit. 9.l.j. C. Th.

† nominib.

† Ca. 4. K. Apr. Val. P.& Victo re.Coss.

† Ex libr.x. titu.x.l. 30. D.Th.

† Da.8.Idi. Iuli.Rauē. Eufthac.& Agr.Coss.

a ¶ Scribebam^r. ¶ i quadā.l. quā ñ habemus, vt ī quoddā priuilegio.
b ¶ Adiacentib. ¶ sēt mobilib. ut subiicit. sed immobilia adhærētia accedunt. etsi hæc uerba dicta nō essent: ut ff. de l. 3. l. pdiis. §. fi. & facit §. de uerb. sig. l. j. & 2. & ff. de usu, & habi. l. fi ita. & de leg. 3. l. q sitū. §. peto. & de fun. instr. l. fi cui. & adde qđ no. §. de const. prin. l. fi. Item no. gñali, uel indefinito uerbo oīa cōtineri. ad qđ. ff. de offi. præfe. urb. l. j. §. cum urbe. Itē hæc uerba ponuntur ī instrumentis uenditionum, uel similia.
c ¶ Suo. ¶ i. instrumentis domus, uel fundi, & patrisfa. ibi morantis. nec ob. ff. de fund. inst. l. q sitū §. sed si fundus. ubi dicit ñ ptineri instrumētū agri. sed subaudi ibi tantùm.
d ¶ I quando. Publicatione. ¶ Quæ fit ex uariis causis, ut ff. de iure fisci. l. 2. Accur.
e ¶ Iuris. ¶ l. alterius, ut donatione, uel successione.
f ¶ Nostrę. ¶ i. fiscali, q est nostra, ut §. de quadri. præ. l. fi.
g ¶ Ritè. ¶ scđm formā hic subiectā, qñ qō ñ refert, ut hic, aīs secundū formā. ¶. e. l. fin.
h ¶ Rónales. ¶ pcuratores Cæsaris. ut §. de mō mul. l. ij. qui incorporabitur iudex, ut hic qđ faciet primò Comes capiēdo, scđò dādo pcuratori Cęsaris, qui ponet eos in numero, & corpore aliarum rerū fiscalium.
i ¶ Cōmorantes. ¶ l. Comites, & rōnales.
k ¶ Stylus. ¶ scribenē n. nomina, & qualitates rerū, quasi quoddā inuentariū: ut §. de bo. pscri. l. fi q s intra. Et not. hic, q in qualibet Prouicia erat unus, pcurator Cęsaris, & unus Comes rerū priuatarū. Itē no. q hęc lex facit ad scđā ptē rubricę
l ¶ Cōsecrāda. ¶ l. iuniores. & dic, q qñ adiicitur, dēt scribi manu publica, quo titulo scil. utrū ex donati. ut successione, uel quocunq; mō fisco obuenierunt. Vel q qñ adiicitur, imponitur in ipso prædio signum, quod non licet, nisi authorite publica. i. competentis iudicis, ut hic, & §. ut nemo priua. l. 2. & in auth. de man. prin. §. titulos. coll. 3. aliàs punit, ut ibi, & hic dicitur.
m ¶ Vsurpatione. ¶ usurpat, qui contra prædicta facit.
n ¶ Acantia. Transferri.]de facto. nam dūium ipso iure quæritur fisco, si soluendo sunt, ut ff. de iure fisci. l. j. §. an bona.
o ¶ Linea. ¶ inferiori, uel superiori, uel transuersali ēt ultra 7. uel x. gradum, ſm P. quod non placet: quia post legittimum successorē succedit uxor, & postea fiscus. Sed legitimus non est ultra x. gradum: ut §. unde uir, & uxor. l. j. Accur.
p ¶ Iuris. ¶ legitimus succēssor iurīs est adoptiuus, ut ff. de suis, & legitimis l. j. §. fi. & l. 3. §. hr̄ditas. Itē alij, quos dic, ut no. §. l. j. & facit §. de cadu. tol. §. fi. & ¶. de præpo. fa. cubi. l. pen. §. intestatorum. & in aut. de hære. & Fal. §. in ordinatum. & ¶. tit. j. l. 2. & in auth. ut nulli iudicū. §. fi. & in auth. de nup. §. fi igitur. col. 4.
q ¶ I uacantia. Delata. ¶ f. dānatorum, uel alio modo: quod dic, ut ff. de iure fisci. l. j. Accur.
r ¶ Perhibeantur ¶ i. inueniantur.
s ¶ Palatini.]de quibus habes inf. de palat. sac. lar. Vel dic quicunq; de curia amīsi.
t ¶ Instantia qui executores inf. dicuntur. & not. q quasi offic. iudic. expeditur, & sic intelligo. §. de iure fisc. l. defensionis. Acc.

vis continebitur, quam antè scribebamus, a cum adiacentib. b & mancipiis, & pecorib. & fructib. & omni iure suo c: vt ea, quæ ad instructum possessionis, vel domus, pertinent, tradenda sint. †

¶ *Sires fisco deferatur, primò debet solēniter examinari per procuratorem Cæsaris, secundò incorporari cum authoritate procuratoris fisci. & tit ulisine authoritate superioris non debent scribi, & contrafacientes grauissimè puniuntur. Bartol.*

¶ Imppp. Grat. Valent. & Theod. AAA. ad Florentium Comi. R.P. LEX III.

SI qñ † aut alicuius publicatione, d aut ratione iuris e aliquid rei nostræ f addendum est, ritè g atque solemniter per Comitē rerum priuatarum, deinde per rónales h in singulis quibusq; Prouinciis commorantes i incorporatio impleatur, & diligēs stylus k sigil latim oīa adscribat: tituli vero, quorum adiectione prędia nostris sunt consecranda l substantiis, † non nisi publica testificatione ¸ponantur, grauissimis statim subdendis suppliciis, qui huiusmodi aliquid propria vsurpatione m tēnauerint. †

Bona eius, qui nullo modo aliquem habet successorem, dicuntur bona uacantia, & deferuntur in fiscum hæredem. Bart.

¶ Imppp. Honor. Theor. Theod. & Cōst. AAA. Palladio P.P. LEX IIII.

VAcantia mortuorum bona tunc ad fiscū iubemus transferri, n si nullū ex qualibet sanguinis linea, o uel iuris p titulo legitimū reliquerit intestat^q hæredē. †

¶ *In Prouinciis, ubi ñ est procurator Cæsaris, de Principis curia certi officiales destinant, quorū solicitudine bona uacantia sub Præside inuestigantur, & de eis inuētarium conficitur. & Principi subscribitur, & committens fraudem pœna hic inserta punitur. Bart.*

v Vide aē. ¶ reducēdo hoc in scriptis, ut C. de bo. pscr. l. fi quis. Ac.
x ¶ Data ¶ ablatum absoluti, ſ. data copia: & facit §. de iure fi. l. prohibitum. & l. defensionis.
y ¶ Copia. ¶ si ergo aliquis resistit, debent remanere bona apud possidentem, donec liqueat ea confiscanda, ut §. de iu. fisc. l. defensionis.

¶ Imp. Theod. & Valenti. AA. Hierioterati. Co. R.P. LEX V.

SI † vacantia, uel alio modo bona delata q legibus ad ærariū perhibeant: r certi Palatini s electi, & iure iurando obstricti mittātur, ut eorum instantia t Præses Prouinciæ, presente fisci patrono, diligenter inquirat, cuius uacans, cadēsque † fuerit patrimonium, quantùmque, uel quale uideat: u vt † quum data x reclamandi copia, y nullum id uel iure possidere, uel uindicare constiterit, locū que ærario factum esse, tā ipsius z relatione, quàm publicorum monumentorum a fide constiterit, rerum nobis notitia intimetur: ut iussu nostro uacantia, uel aliæ † res nomine occupentur b ærarij. quæ forma c etiam in parte bonorum, uel una, alterāve re, seu actione una, uel etiam pluribus seruetur. Nam si quid per fraudem in dispendium ærarii fuerit admissum, missi q dem executores d nō euitabunt indignationem: Præses autem facultatum parte dimidia mulctabitur: fisci e uerò patronus detrimentum, qđ pro uitio eius fisco ingeritur, resarcire urgebitur. Da. vij. Id Octobr. CP. D. N. Theo. A. xxv. & Val. iiij. Coss.

DE DELATORIBVS. f

¶ *Si relinquitur tacite incapaci, non defertur in fiscum. Bar.*

¶ Imp. Alex. A. Haterio. † L. I.

SI ei, qui capere potest, g tacitum h fideicommissum relictum est, cessat delatio. i His enim prohibetur tacitè relinqui, qui

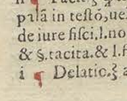

SI ei, q capere pōt. ¶ Cū effectu. ſ. ex testō, ut ff. de uer. ſi. l. aliud. & in hr̄de suo, uel extraneo q̄ tpa inspiciant, an sit capax, uel nō, dic, ut no. inst. de hr̄. quali. & dif. §. sui. & §. i extrāeis. hac aūt l. hic legatari^q, seu fideicōmissari^q gñalis, uel spālis, cui tacite aliq d ē fideicōmissū, duob. tpor. ib. dēt eē capax. ſ. testi, & mortis, & sic. hic erat. ut ff. d iu. fi. l. nō itelligit. §. qñ aūt si aūt prio poterat, scđo nō pōt capeī, cessaret, & tūc dla tio: nisi forte ī futurū fidē accōmodauit istitut^o. itē sīñ prīopotuit, secūdo potuit ei reliq, d benignitate pcit, ut d. l. fi itelligit. §. qñ. & no. ff. de iis, q. ut id. l. i fraudē. i pri. & §. i. q aūt faciūt ñ capacē. no. ist. d le. §. in h ¶ Tacit ¶ q elt, qñ domestica cautio, uel pmissio est, non (certis. pālā in testō, uel codicillis, & de hr̄ditate, non de suo rogatur, ut ff. de iure fisci. l. non intelligitur. in prin. & §. quæro. & §. fi quis palam. & §. tacita. & l. fidei. in prin. & in fi. & de leg. i. in tacitis.
i ¶ Delatio. ¶ aīs si neutro tpe fuerit capax, dodrans relicti auferē non

† Ex lib. x. tit. viij. l. v. C. Th.

† caducaque. &

† caduca.

Deferre multis modis dicitur.

Basso.

Deferre multis prohibentur.

non capaci & quarta rogato, q cunq;, deferat, ut ff. de iu. fisc. l. i. & §. ad leg. Fal. l. 3. & ff. de iis, qui. ut indig. l. hr̄s rogatus aūt excusat, si palā rogat, ut ff. de de iur. fisc. l. nō intelligit. Item si est seruus rogantis: ut. ff. ad l. Fal. l. fi tacitum. Item si filius: ut ff. de iis, qui. ut indig. l. in fraudem. §. fi. Item si se deferat, ut ¶. titu. 2. l. i. Accur.

a ¶ Nō possunt. Iergo si possunt, pōt tacitè relinqui eis, loco sumpto à consequenti destructo. ad quod ff. de publ. l. fi ego. §. partus.
b Monēte officij. ¶ quod geris, q erat, Palatin^o, ut §. ti. i. l. fi. uel pone, ut ff. de iu. fisc. l. fiscus. §. delatoris.
c ¶ Procuratoris. ¶ fisci, vel Cæsaris, qui ēt excusant, ut ar. ff. d his, qui. ut ind. l. in fraudē. §. fi. & de bonis lib. l. q cū maior. §. fi patris. & §. de iur. fisc. l. 2. & l. phibitum est. uec ob. ff. de iur. fisc. l. 2. §. Diuus. q ibi mandatum, hic iussum est: inter queest differentia, ut inst. de Ati. tut. §. nos autem. & ff. mand. l. i. i. Item habet hic ius mandandi.
d ¶ Attentetur. ¶ i. ne patiaris pœnas delatoris, tria te excusant, officiū, iussus, & q alius inchoauerat, licet no n ¸p baueris: aliàs patieris pœnas, quas dic, ut no. ¶. eo. l. ex uaria.
e N Vlla macula. ¶ infamiæ.
f ¶ Vel crimine. ¶ i. pœna criminis, quod committit delator non ¸probans, ut ¶. l. proxi.
g ¶ Officialibus. ¶ Palatinus, ut §. tit. i. l. fina.
h ¶ Monstrauit.] aīs nō mōstrauerit, ut ff. de iur. fisc. l. deferre. §. sed & cōem. magis enim vr delationemq̄ se factam repellere, quam alium quenquā deferre, ut ff. de iure fi. l. 2. in prin. & l. fiscus. in quæstione. §. fin. & l. delator.
i EX varia statuto. rum. ¶ i. legū statuētium. sic ¶. de sen. ex breui. re l. statutis.
k ¶ Defendunt. ¶ in iudicio, alio prouocante. ad qđ ff. qđ cu. uni. no. l. j. §. fi. & §. de infa. l. neminē. uel extra ius, ut ff. de ope. no nun. l. in pro uinciali. §. fi. & l. seq.
l ¶ Non teneanf. ¶ est ergo crimē d ferr, & nō ¸pbar, & punit ifamia, ut §. l. proxi. & ff. de iur. fi. l. 2. in prin. & l. deferre. §. sed cōem. Item q tantum dat fisco, quantum detulit, ut ff. de iur. fisc. l. senatus. §. senatus. & §. Diuus. & l. Arrianus. Item alia, ut ¶. l. prox. ab aliis pœnis excusatur mul. mod. quas dic, ut ff. de iur. fisc. l. ex quibusdam. & §. e. l. monēte.
m ¶ Execrabiles. ¶ i. odiosos.
n ¶ Deferunt. ¶ l. inchoando, & spe præmij: & non ¸pbant nisi excusentur aliquo de prædictis mod. ad quod ff. de iur. fisc. l. deferre. §. sed & communem. Item ciuitati non defertur. ut §. tit. i. l. i.
o Mnes. Pœnis. ¶ extra ordinem: cùm non dicat quas, ut ff. de pœ. l. sanctio. & facit ff. de iu. fisc. l. fi fiscus alicui. & §. de aduo. fi. l. fin. & §. tit. i. l. fi.
p ¶ Casum. ¶ ex delicto. vel quia sine successore decesit.
q ¶ Le ibus. ¶ ut §. titu. l. l. fi. & l. antepen. & de iu. fisc. l. prohibitum. & l. def sionis.
r ¶ Recto. ¶ aīs retro, & aīs recto, i. eo ordine, q hactenus obtinuit,

P.P. Kalend. Maij. Maximo, & Aeliano Coss.

† P.P. viii. Kal. Septē. Pio, & Pōtiāo Coss.

† Cecilio.

† P.P. prid. Ka. Iul. Cordino. i. & Pont. Coss.

† Car. Cari & Num. Chario.

† P.P. iii. Ka. Sep. Cariuo, & Nū. Coss.

† Ex li. eo. titu. x. l. iij. C. Th.

Deferr nō probar crimen est.

palā relictū capere nō possūt. s †

¶ *Qui defert ex necessitate officii, uel ex præcepto iudicis, pœnam delatoris non sustinet. Bar:*

¶ Imp. Gord. A Nicontio. L. II.

MOnēte b officij solicitudines q nimò iussu ¸pcuratoris, c ut cām ab alio delatā cōuenīēti diligētia ĩstrueres, non ip̄m uolūtariū delatiōis † munus fusce pisse te, actorū lectio, q̄ pcib. intexta sunt, māifestè declarat. Ea p̄p ne q d in p̄sona tua, qđ ē sectæ tēporū meorū alienū, attēteī, d Præses prouinciæ uir clarissim^o ad solicitudinem suam reuocabit. †

¶ *Qui ad defensionem suam alium nominat, non uidetur deferre. Bar.*

¶ Idem A. Chlœlio. † LEX. III.

NVlla e macula, uel crimine f delatoris aspergitur is, qui cum ab officialib. g fundum, seu domum fisci possidere contendere tur, non se, sed alium eius rei possessorem esse monstrauit. h †

¶ *Qui uenit ad defensionem Reipublicę, ut delator non punitur. Bar.*

¶ Imp. Philip † A. Candido. L. IIII.

EX varia statutorū i diuersitate ad id decursū ē, ut ij, qui Reipublicę cās d fēdūt k delatorū criminib. nō tēeātur: l cū oīb. notissimū sit, eos solos execrabiles m nūtiatores eē, q fisco deferunt. n †

¶ *Delator non admittitur sine patrono fisci, & male deferentes ex consuetudine, grauissime puniuntur. Bar.*

¶ Imp. Const. A. ad prouinciales. L. V.

OMnes † iudices iuigilāt pci pim^o, delatores sine fisci ad uocato denuntiātes pœnis o affi cere. apertissimi enim iuris est, ut quod ex cuiusq; patrimonio ceciderit in casum, p & legibus, q & recto r iuris ordine fisci aduocatis agentib. uindicetur. Sed quia non nulli præcipites, secundùm ius possessa patrimonia deferre non cessant, damus oībus licentiam, qui se læso existimant, s cōtra delatores seueritatem iudicum implorare t ferro districtam. Dat. xj. qui est in legibus prædictis. Accur.

s ¶ Existimant. ¶ ex tali delatione.
t ¶ Implorare. ¶ accusando, & faciēdo eos puniri districtè cū ferro. nā ut dīr ptineri ī Theodosiano Codice, caput, & ligua ei amputant ad qđ §. de calū. l. nīs. & hēas distracta, aīs districta, i executā. & hēt

Delatoris iniqui pœna.

Kal. April. Constantinop. Constātio, & Albino Coss.

¶ *Seruus punitur, si dñm deferat, præter quàm in crimine læsæ maiestatis. Bar.*

¶ Impp. Gra. Valen. & Theod. AAA. Palladio consulari Libię. LEX VI.

SEruū † dñi delatorē iubemus in exemplū oīm ¸pditorū seueriss imæ sn̄iæ subiurgari, u etiam si obiecta ¸pbauerit, excepto crimīe maiestatis. D. vij. ka. No. Constantino. Antonio, & Syagrio Coss.

DE PETITIONIBVS † BONORVM x SVBLATIS. constitutio Gregoriana.

TITVLVS XII.

¶ *Bona, quæ deferuntur in fiscum, nemo potest sibi impetrare, & concessio facta ad petitionem alterius, non valet, si eius si fieret motu proprio Principis. Bar.*

¶ Impp. Grat. Valenti. & Theodo. AAA. Eutropio. P.P LEX I.

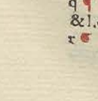

VIsq; ī crimine † maiestatis deprehensus fuerit, & punitus, bonaque eius (sicut plectēdi consuetudo, y criminis hēt) fiscus inuaserit, nullus eadē z sub specie † munificentiæ principalis audeat proprio iure poscere. q cōtra legē a id ausus fuerit sperare, qđ nō licet, reus uiolatæ legis habeatur. Sed qñ † plerunq; ita in nonnullis causis inuerecūda petē tiū inhiatione b constringimur, ut ēt non cōcedēda tribuam^o, nec rescripto quidē nostro aduersus formam latæ legis, c loci aliquid relinquaī. d Si quid aūt ex bonis talibus nr̄o iudicio, nullo tñ e diffiderante, atq; poscente, concedi cuiquam uoluerimus, huiusmodi tantum ualeat liberalitas. D. xvj. kal. Decēb. Thessalonicæ, Gratiano. v. & Theodosio. I. AA. Coss.

¶ *Nullus admittitur ad impetrādas res delatas in fiscum, siue fiscales, & impetrans, & officiales curiæ Principis, qui in his impetrationibus operam darent, uel scriberent, legitime puniuntur. Bar.*

¶ Impp. Th. & Val. AA. Flor. P.P.

OMnē semē f alienas appetē di fortunas, stirpitus g erue

† Ex eo. tt. l. xv. C. Th.

† spe.

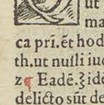

VIsq;. ¸sueetudo. ¶ & lex c cū. in iuuentute. §. ex totum extra, de pur. cap. & qđ no. gl. ī verb. noīca tur. ad fin. in c. i. extra de post. lib. vi. & glo in c. tuæ fraternitatis, extra de ſben. & di, ubi verba ista recit. d. gl. abhac le. ex tracta.

† Concor. c cū. in iuentute. §. ex totum extra, de pur. cap. & qđ no. gl. ī verb. noīca tur. ad fin. in c. i. extra de post. lib. vi. & glo in c. tuæ fraternitatis, extra de ſben. & di, ubi verba ista recit. d. gl. abhac le. ex tracta.

Honestęq; dā accipiū tur q̄ in honeste petūtur.

¶ Qualiter & in exemplari uetusto apud sāctum Victorem ad m ros Parisienses legitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Et si intestatus q̃ incipit versus.
b ¶ Quædam ve. q̃ accipe. s. fati munus. &c.
c ¶ Marito. q̃ vel alio, qui fisco p̃fertur, ut ff. ti. ij. l. i. & l. nacantia.
d ¶ Cuiusc̃q; sit. q̃ si defunctus, uel ille, cui⁹ bona fuerũt fisco deuoluta, ut fortè q̃ hæreticus, ut ff. de hæ. l. manicheos. & l. cognouimus.

† queue.

re cupientes, nulli deinceps uolumus petitionis rerũ esse licentiã. Et si intestatus [a] quisquã, quędãve, [b] ac nullis ex numero propinquorũ existentib. uel uxore, uel marito, [c] fati mun⁹ ipleuerit, cuiuscũq; [d] sit cõdõnis, aut sectæ, seu quolibet titulo res fuerit fiscalis: nemo audeat ad petitionẽ [e] rerũ defuncti, defunctæve, cuiuscunq; fortunæ, aut sectæ sit, si fisco nr̃o locus pateat, aspirare: cùm nec illis quidẽ, quorũ actu atq; officio petitionũ p̃cedebat effectus, impune liceat sanctionibus nostris aduersari: sed uir illustris quidem cuiuscũq; tẽporis Quæstor, [f] si ob latæ petitiõi subscripserit, uel ẽt responsum dederit, uirq; illustris Comes rerum priuatarũ si uel instrui p̃miserit, uel petitionem, si qua insinuat, [g] admiserit, ĩdignationẽ nostri numinis [h] sustinebit, cæterisq; [i] fiet † vindictæ, & temeritatis exẽplũ. † Memoriales [k] uerò, q̃ excipiẽda hmõi rescripta, ut impleda curauerint, & Palatinos qui instruxerint, uel gesta admissę petitionis ediderint, [l] bonorum proscriptione [m] puniri decernimus. Pari forma res ẽt ciuiles, [n] & ad ius publicum p̃tinẽtes, ab omni petitione muniẽdus esse cẽsemus, s. nec pragmatica [o] iussione, uel sacra annotatione, uel quolibet oraculo diuino, seu mandatis (si qua cõtra hanc sanctionem nostram fuerint impetrata) quippiam † roboris habere ualituris. †

Maiorum pœna minorum est terror.

† fient.
† Concor. cle. j. circa fi. d of. ord. & ij. q. 7. c. quap p. ibi ut trãsgr ef sio is ultro fiat interdictio delinquendi.

† quodcunque.
† Da. 11. ka. Maii. Theo. A. 18. & Albino Coss.

DE IIS, QVI SE DEFERVNT. TITVLVS XIII.

¶ *Grauatus tacitè de restituẽdo nõ capaci, si se deferat, lucratur tertiã. uxor uerò defuncti non capax se deferens lucrat dimidiã: & facta diuisione hẽbit optionẽ occultantes uerò legitimè puniuntur.* B.
¶ Imp. Const. A. Maximo. L. VNICA.

paret, quæ dicit rationali mitti.
t ¶ Tertiam. q̃ imò vr̃ medietas, dodrantis, ut ff. de iure fisc. l, cũ tacitum. Sol. ibi de illo, cui erat restituendum, hic de rogato. magis est p̃ ff. eo. l. Senatus. §. Senatus. ubi ẽt hæredi dat dimidiam. Solu. secundum P. ibi per Hadrianum, hic per Constantinum, qui corrigit. vel hic capax hæres, ibi nõ capax.

† Ex lib. x. titu. xj. l. 1. C. Th.

IS, † cuius [q] tacitè si deicõmissa fuerit hr̃ditas, statim [r] officiograuiattis tuę [s] nũtiet, & gesta p̃dat, & cõtinuò qđ actũ fuerit, r̃nũtiet, & post hanc fidẽ, tertiã [t] ex omnibus defuncti bonis percipiat portionem. Quòd si ab uxore [u] defuncti istud ad officiũ † deuotiõis tuę fuerit releuatum, ipsa etiam persona, quã defunctus esse uoluit hæredem, [x] si gesta apparuerint, tali præmio mancipetur, ut ex omni [y] patrimonio mediũ consequat, & cũ fisco nostro celebret diuisionẽ: id ẽt habitura priuilegiũ, ut prior eligat [z] optionem: † & tũc occultator [a] ille gestorum: fisci, & mulieris pariter inimicus, exutus omni patrimonio suo, ac fisco uindicato, in insulam deportetur. †

† o fficio.

SI LIBERALITATIS IMPERIALIS SOCIVS siue hæredẽ decesserit. † TITVLVS XIIII.

¶ *Inter socio liberalitatis impalis factæ ẽt inter uiuos est locus iuri accrescẽdi, etiã post dominium utriusque quæsitum.* B.
¶ Imp. Const. A. ad Mygdoniũ. Cast. Pal.

LEX VNICA.

VBemus, † ut si quis forte ex ijs, quibus cõiter à nobis aliquid donatũ sit, [b] nullo hærede [c] relicto. decesserit, ad consortem potiùs solatium, quàm ad personam aliam pars decedentis perueniat. D. xij. kal. April. Antiochiæ, Cõstanti. A. iiij. & Licinio. iiij. Coss.

† Ex lib. x. titu. 14. l. j. C. Th.

DE THESAVRIS. [d] TITVLVS XV.

¶ *Quærere thesaurũ in proprio oĩb. licet, in alieno uerò suo noĩe nullo modo l 3: & si thesaurus inuentus fuerit à fortuna, inter inuentorem, & dñm diuiditur.* Bar.
¶ Imp. Leo † A. Erythrio. † PP.

LEX VNICA.

† Zeno. & Leo. † Epinico.

VBem⁹. Donatum sit, q̃ nullo petẽte, ut suprà.

titu. i. l. i. in fine.
c ¶ Hęrede. q̃ i. nullo liberorum, ut ff. ad Treb. l. ex facto. §. fi. & sic p̃fertur socius uxori, & aliis præter liberos, & pro hoc, quod subijcit ad personam aliam. Vel dic hæredem largè dic, ut est s. de bo. u. a. l. i. & secundũ hoc, quod dicit personam, dices extraneam: uel fisci. illud constat, q̃ testamentarius hunc socium præcedit, ut s. de hær. decuri. l. i. & ff. de acq. rer. dom. l. si is. §. pen. & sic nec uir. Et no. q̃ hic dr̃ i socio liberalitatis imperialis, idem in bonorum pos. consortib. Item in hæredibus iuris ciuilis. Item legatarijs, ut s. quando non pe. par. & d cadu. tollen. §. his ita. & §. ubi autem. & insti. de leg §. Si eadem. Item pluribus patronis, ut ff. de bo. lib. l. communi liberto. & de asi. libe. l. utrum. Item in pluribus eiusdem corporis, ut s. de hær. decurio. per totum. Accur.

d ¶ DE THESAVRIS.
¶ *Quia de thesauris danr̃ tributa, de quib. s. tributis est dictũ, ĩo de his præmittit, secundũ P. Vel quia inter cætera iura fiscalia, de quib. competit dicere, ius fisci, q̃nq; est in thesauris, ĩo de eo dicit.*

Nem

a NEmo. q̃ permistim incipit quando in suo, uel alieno quis inuenerit: sed postea diuidit.
b ¶ Nã in suis. q̃ appellatione sui accipe, siue sit dñs directo, uel utiliter, ut feudatari⁹, emphyteuta, & fitꝛes: licet inutiliter dñs P. dixerit s. nonergo creditor, nõ fructuarius dicunt dñi, ut ff. de acq. re do. l. si is. §. pen. & fin. nec uir, ut ff. sol. matr. diuortio. §. si fundum. Item idẽ, quod in suo est, si q̃s i sacro, uel ẽligioso casu fortuito, ut inst. de rerũ diuisio. §. thesauros. Sed in his s. ff. de iure fis. l. 3. §. si i locis. Sol. ut ibi.
c ¶ Sacrificijs. q̃ ad qđ s. de paga. & fara. per totum.
d ¶ Arte. Iputa magica. ad qđ s. de math. p totum. quo casu totum fisci erit: cũ hic sit indignus. ad quod ff. de iure fisci. l. i. circa princi. Accur.
e ¶ Thesaurum. q̃ s. quærere: quod est ĩ. & qđ ĩferitur, est definitio thesauri, ut ff. de acqui. rer. do. l. nunquã. §. thesaurus. sic & p̃priè, & impropriè q̃nq; . ut ff. ad exhi. l. thesaurus.
f Lege. q̃ ista. & nota sic s. de epis. audi. l. 3. in prin. & arbi. tut. l. cũ interdictæ. & ff. de cond. insti. l. quæ sub condõne. §. fin. & de mino. l. in cãæ. in prin. & ad mu. l. i. in fin. & de leg. 2. l. si qñ. i prin. & ut lega. nomi. ca. l. i. §. rescripto.
g ¶ Liberalitas. q̃ si habes liberalitas. planaẽ. si uerò habeas liberalitatib. tunc habeas ĩperatoria magnanimitate. & dic, uideat p̃uenir concessio. & dictio postulanda est pluralis numeri, & liberalitatibus ẽ ablatiui casus. Itẽ si hẽas i genitiuo magnanimitatis, seu maiestatis ĩperatoriæ, tũc subaudi, s. cõcessio, ut s. tertii habẽt ĩmperatoria majestas, & liberalitatib.
h ¶ Volentib. q̃ No. domini uoluntatem nil facere, ut alius suo nomine quærat, ad quod insti. qui. alie. licet, in prin. & ff. de usufruc. sed & si quid in fin. & ad leg. Corn. de sic. l. lege Cor. §. fi. contrarium in lapidicinis, ut ff. communia prædio. l. uenditor. §. i.
i ¶ Huius legis. q̃ quæ dicit. l. domino uolente, uel iuuito.
k ¶ Legis. q̃ s. huius: de quo etiam extraordinariè põt accusari. ad quod ff. de pęn. l. sanctio. & de crimi. stellio. l. 3.
l ¶ Interuenerit. q̃ inuenisse dicitur, qui uidet, uel percipit, & animũ habendi habuit, ad quod ff. de acq. pos. l. 3. §. Neratius. Accur.
m ¶ Alienis. q̃ ad quod s. finium regun. si constiterit.
n ¶ Patiatur. q̃ idem si in loco Cæsaris, ut publico ciuitatis. nã dimidia inuẽtori, alia ciuitati, uel fisco, ut insti. de re. diui. §. ttesauros. Itẽ p̃ ĵ. de meta. l. cuncti. Sol. ut ibi. Item qua actione dominus consequitur dominium? Respon. condi. ex hac l. uel rei uendi.

† Ex lib. x. tit. 18. l. ij. C. Th.
† monilia.
† eum.
† Concor. e. nuper ab bates. iuncta gl. sup uerb. cõpo nendũ. añ si. extra de deci.
† liberali tatib. postulandi.
† eedere.

NEmo [e] in posterùm super requirendo in suo, uel alieno loco thesauro, uel super inuento ab alio, uel à se, effusis præcib. pietatis nostræ benignas aures audeat molestare. Nam in suis [b] quidẽ locis unicuique, dummõ sine sceleratis, ac puniendis sacrificiis, [c] aut alia qualibet arte [d] legibus odiosa, thesaurũ [e] (i. condita † ab ignotis dñis tpe uetustiori mobilia †) quæreꝛ, & inuento uti liberã tribuimus facultatem: ne ulteriùs Dei beneficium, inuidiosa calũnia p̃sequat, ut † superfluũ sit, † hoc precibus postulare, qđ iam lege [f] permisũ est: & imperatoriæ maiestatis uideatur præuenire liberalitas [g] postulanda. † In alienis uerò terrulis nemo audeat inuitis, imo nec uolentib. [h] uel ignorantib. dñis opes abditas suo noĩe p̃scrutari. ¶ Qđ si nobis super hoc aliquis credidерit esse supplicandum, aut præter huius [i] legis [k] tenorem in alieno loco thesaurũ scrutatus ĩuenerit, [l] totum hoc locorũ dño reddere † cõpellat, & uelut temerator legis ẽluberrimę puniatur. Qđ si fortè uel arãdo, uel aliàs terram alienã colẽdo, uel quocunq; casu, nõ studio p̃scrutandi, in alienis [m] locis thesaurũ inuenerit, id qđ repertũ fuerit, dimidia r̃tẽta, † altera dimidia data, cũ locorũ dño partiat. [n] ita enim † eueniet, ut unusquisq; suis fruatur, & non inhiet alienis.

† Emendat li. ij. C. Th.
† Concor. c. nõ remittitur pecca tum de re iur. lib. 6.

DE ANNONIS, [o] ET TRIBVTIS. TITVLVS XVI.

¶ *Onus æris alieni est personale, & ideò inter hæredes diuiditur pro hæreditarijs portionibus. Onus annonæ, & tributorum est reale: & prout qs possidet, & fructus percipit, oneratur.* Bar.
¶ Impp. Val. & Gal. AA. Alieno. L. I.

AEs q̃dẽ alienũ p̃ portione, ex qua [p] quisq; defuncto hr̃s extiterit, p̃stare oportet: [q] annonas [r] autẽ is soluere debet, qui possessiones tenet, & fructus [s] percipit.
¶ *Ad onera realia non tenetur, quis in plus, quàm de reposideat.* Bar.
¶ Impp. Diocle. & Maximia. AA. & CC. Herennio. LEX II.

INdictiones [t] non personis, sed rebus indici solent: & ideò ne ultra modum [u] earundem possessionum, quas possides, [x] conueniaris, præses Prouinciæ p̃spiciet. †
¶ *Omnes debent soluere, quod Princeps imponit: & officiales non possunt augere, uel diminuere.* Bar.
¶ Imp. Const. A. ad Proculianũ. L. III.

OMnes † † pẽsitare dẽbũt, q̃ manus [z] nr̃æ delegationib. ad scribunt, nihil amplius exigẽdi, [a] uel remittẽdi ptãtẽ eẽ. Nã si qs uicarius, [b] aut rector p̃uinciæ aliq d iã cui quã crediderit remittẽdum, qđ alij remiserit, de proprijs dare facultatib. cõpellet. [c] †
¶ *Omnes coguntur soluere publicas functiones: cùm non sit munus extraordinarium: & ab eo nemo excusatur.* Bar.
¶ Imp. Constantinus A. ad † Taurũ P. P.

LEX IIII.

OMnes oĩno [d] † ad oblationem functionũ † publicarũ

AEs quidem. Ex qua. q̃ i. ex quibus. sic s. de in ius uocati. 2. alias pro portione, & tunc ponitur p̃prie pro qua.
q ¶ Oportet. q̃ ut s. de hæreditarijs act. l. 2. sed fallit in 7. casibus, ut ibi not.
r ¶ Annonas. q̃ ẽt præteritꝛs, ut ff. de pub. l. Imperatores. & ĵ. de p. nauj. l. 2. & 3. & dic anno. i. tributa, p̃ annona, ut ĩ rub. Item hoc casu non opponitur cõpẽsatio, ut ff. ti. ij. l. i. Itẽ facit ĵ. de usufruc. l. auferetur. §. qui compensatione. Sed quid si nõ ẽ soluẽdo? Resp. tenenẽ cohæredes ex p̃sonade functi, quasi auctores. Arg. s. fine cẽsu, uꝛ re. l. 2. & auth. ibi posita. & facit auth. de mã. Prin. §. nõ p̃mittas. & s. fine cen. uel re. l. oẽs. Acc.
s ¶ Fructus. q̃ non aũt illi, q̃ pẽsiones r̃cipiũt, nisi sit cõsuetudo regionis, ut ĵ. de agri. & cen. l. ĩtib. §. hæc de reditibus. & ff. de adm. tuto. l. si sine hr̃de. §. Lucius. Al. & arg. s. de usufru. l. si pendentes. §. i. Itẽ facit ĵ. l. prox. & ff. de impen. in reb. dota. fa. l. neque stipendium. & ĵ. de co. fun. patrim. l. oẽs.
t IN dictiões. q̃ i. munerapatrimoniorũ quæ possessionib. indicũtur. est eñ duplex patrimonii munus, unũ in reb. ut hic, quod soluũt ẽt non municipes. Itẽ ẽt qui fœnus exercent, & p̃stabitur ẽm modũ notatũ ĩ rub. Est aliud, qđ personæ p̃ primonio indicit, & tunc tm municipes, ut ff. de munere. & ho. l. refcripto. §. fi. & l. fi. §. patrimoniorũ. & tunc non præstabit ẽm formam dictam in rub. sed prout indicit per singula lustra, ut no. ĵ. proxi. in rub. Itẽ no. q̃ quædã leges huius tit. de uno, aliæ de alio, & aliæ de utroq; dicunt, & facit ĵ. de mu. patri. l. 2. & qđ no. ĵ. de mu. & bo. in rub. & ff. de neg. gest. l. qui aliena. §. fi. & ẽm quod hic ponitur, est hodie ordinarium, ut ĵ. tit. i. l. i. Itẽ facit ĵ. de imu. nemi. pce. l. fina.
v ¶ Ne ultra modũ. q̃ i. pro eo, q̃ non possides, ut ĵ. de immu. nemi. mi. con. l. i. & 2. & in auth. de man. Prin. §. non permittas. col. 3.
x ¶ Possides. q̃ p̃ q̃titatẽ fructuũ tm̃, ut no. in rub. & fa. s. de al. l. 2.
y OMnes. q̃ scilicet homines.
z ¶ Manus. q̃ dũtaxat, ut ĵ. ti. 2. l. i. & dr̃ delegare, qñ p̃ suũ noriũ, uel nũciũ suũ scribit Præsidi, ut exigat, & qñcunq; præmittit epistolam de indictione futura, ut ĵ. de excu. mu. l. placet. & rddit in qua druplũ, ut ĵ. de excu. mu. l. placet. & dic delegationib. i. præceptis.
a ¶ Exigendi. q̃ aĩs restituendi, uel remittendi potestatem esse. & sic bene sequitur: nam &c. secundum aliam refert se ad principium, & & reddit in quadruptum, ut ĵ. de excu. mu. l. placet.
b ¶ Vicarius. q̃ puta Palatinus, uel alius uice Principis, uel rector Prouinciæ, ad cuius officium p̃tinet tributa exigerer, ut ĵ. de ca. larg. l. 2. & ĵ. de exa. tri. l. in fiscalibus.
c ¶ Cõpelletur. q̃ dic in fisdiũ referuari eũ, cui est remissum, ut s. de conue. fi. de. l. 2. in fi. ẽm quosdam. & sic non ualet remisio oĩno, ut s. de trãs. Præses. q̃ est ĵ. pauperi tamen, potest remitti, cũ pr̃ debeat agere, ut in auth. ut iudi. fiue quo sufr. §. eos. col. ij & faeit ff. de pac. l. Imperatores. & de pu. l. fi. §. fi. & de decre. ab ordi. facien. l. 4.
d OMnes oĩno. q̃ s. prouinciales, ut in fi. huius l. & nõ s. fine cẽsu. vel re. l. fi. & facit ĵ. de cẽ. l. 4. & de col. fun. pa. l. oẽs. & ĵ. & ĩ mu. ne. con. l. i. adeo ut nec ueterani excusent, ut ff. de priuile. ue. l. pẽ.

† P. P. 17. Ka. Nov. Aemil. & Aq. l. Coss.

† Ex li. xij. tit. i. l. i. C. Th.

Munus patrimonij duplex.
† D. 15. ka. Iul. C. P. Cõstan. A. 4. & Licinio. 4. Cos.
† Hucaniũ.
† Ex li. 11. tit. i. l. v. C. Th.
† pecuniarum.

Tributa exigere ad quos pertinet.

Tributum, & annona in quibus consistunt.

Nostra

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Nostra.ʒ quam non habemus.
b ¶ Nec uocari.ʒ aliàs uocari,& facit ℈.tit.i.l.i. aſs uocare.q. d. nec extraordinaria conferuntur,nec ordinaria remittuntur,ut ℈.l.proxi.
c PRo locis.ʒ i.pro magnitudine locorum.
d ¶ Poſſeſsionũ.ʒq̃ ſunt ꝓpe limina, ex q̃b⁹ tributa pendunt.
e ¶ Annona.ʒ in ſingulis locis,& ſpecieb.cõſtitutam, ut ℈. de uſufr. l.modros Accur.
f ¶ Ad limites.ʒ ubi de militib.in caſtris cõſtitutis ,pfligebat, uel ad tps reponebat, ut hic, & ℈.d erog.mili.an l.4. & ℈.de cano.largi.l.i.& ℈. de fundis limit. l.i.& facit ℈.eo.l.nemo.
g IN fraudẽ annonariæ.ʒ i.tributi adannonã,ut dixi i rub. Acc.
h ¶ Deuotiõis.ʒ i.dicti tributi deuotè ſoluẽdi.
i ¶ Sortiri.ʒ niſi ſit ꝓſcriptũ quadraginta annis,ut ℈.de fun.pa.l.fin. libr.11.
k ¶ Par.ʒ i.neminẽ ex cuſando ut ℈.e.l.oẽs.,ꝓmõ tamen poſſeſsionũ, ut ℈.e.l.idictiones. & facit ℈.de uecti.l.q.cq.d.& ſi ꝓius uel util.pub.l.fi. & ℈.de naui.nó excuſ.l. 2.& ℈.de canon. fru.ur. Rom.l.2.& d̃ aquęduc. l.diligenter. Accur.
l NEmo poſſeſſorum.ʒ prædiorũ propter quæ tenentẽ ad infraſcripta.
m ¶ Manſiones.ʒ publicas,in quib.fortè an nona erat imponenda, vel aliàs publicas.
n ¶ Longius.ʒ qa Illi de una Prouincia nó d̃ bent referr̃ ad aliã.& facit ℈.eo.l,pro locis.& ℈. d̃ priui.do.aug.l.2.& ℈. l.proxi.Accur.
o MEditerraneæ ciuitates.] id eſt homines earum.
p ¶ Expẽſis.ʒ i. iuicẽ aliæ ,p alijs tributa ſoluebãt,& ſic lõgi⁹ portabãt: qđ hic r̃mouet, ad qđ ℈.e.l.,p locis.& facit ℈.de priu.dom.au.l.2.& ℈ l.proxi. & in auth.de col.§.nullus aũt.& ℈. de meta.l.4.Itẽ vr̃ ℈, quod dr̃,Alter alterius onera portate:ſic adimplebit &c. ſed hic nó releuat, imò grauatur alter.
q ¶ Deuotionis.ʒ i.tributi deuotè ſoluendi.
r OBſiſtere.ʒ pone ſm R.in emphyteuta, & fructuario , qui publicas debent ſoluere functiones,ut ℈.de iur.em.l.2.& ff. d̃ uſuf.l.hactenus.qui ſi nõ ſoluant intra tpa huius legis, dñs exigit hũc, i.uendicat prædium non obſtante aliqua dignitate. Vel ſm M. pone in exactore tributorum,qui niſi inferat fiſco intra tempora huius legis,dominus prædij,qui ſoluit, repetit, ut in fi.huius l. & nihilominꝰ tenebitur fiſco exactor,& exactus in ſubſidiũ,ut ℈.de eroga. mili.anno.l.v.& ℈.de conue.fiſc.de.l.fiſco. Vel uerius,niſi emphyteuta,uel ſimiles ſoluant intra tempora huius legis,pertinet exactio ad dominũ. quia dominus exigit dicta tributa , ut fiſco ſoluat: ut differt à primo , in quo primó reuocat fundum ab emphyteuta, & ipſe dominus ſoluet.
s ¶ Commodis.ʒ i.tributis, quæ fiſco egenti, & neceſsitatem habenti ſoluuntur,ut ſubijcit.
t ¶ Dignitatem.ʒ fic ff.de mu.& ho.l.fi.§. ab huiuſmodi. & de uaca. mnne.l.ſunt munera.& ℈.eo.l.in fraudem.
v ¶ Anni.ʒ intra quem debet ſolui exactori,ut ℈.titu.3.l.miſsi.
x ¶ Sex menſes.ʒ no.purgatur mora commiſſa intra ſex menſes:qđ eſt uerum quò ad dominum,ſed quò ad fiſcum 30.dies ſtatuuntur,ut ℈.de ero.mil.an l.v.

oportet urgeri. Lege enim noſtra ſignatum eſt,nec eſſe extraordinaria,nec uocari, quæ ſolẽniter à prouincialibus deuotiſsimis conferenda ſunt.

¶ *Qui plus fructus colligit, plus ſoluit, qui minus minus.Bar.*

¶ Imp.Valenti.& Valens AA. ad Dracõtium Vic.Afri. LEX V

PRo ſlocis, ac ꝓximitate poſſeſsionum, annonã ad limites transuehi præcipimus.

¶ *Reſcriptum,in quo immunitas cõcedit muneribus ordinariis, non ualet.Bar.*

¶ Imppp.Gratiã.Valẽ.& Theod. AAA. ad principium. P.P. LEX VI.

IN fraudẽ annonariæ rei, ac deuotionis publicę elicitũ dãnabili ſurreptiõe reſcriptũ,manifeſtũ eſt,iure nó poſſe uires ſortiri. circa omnes igiſ par, atq; ęqualis illationis forma teneatur.

¶ *Ad opandũ,uel portãda nõ dẽt qs lõgi⁹ mittiſed dẽt rõ itineris adhiberi. Bartol.*

¶ Imp.Valent.The. & Ar.AAA. Cynægio.P.P. LEX VII.

NEmo poſſeſſorũ ad iſtruẽdas mãſiones, uel conferẽdas ſpecies lõgius deleget: ſed omnes itineris , ac neceſsitatis habita ratione delegentur.

¶ *Non eſt faciendum id, in quo plus expenditur, quàm de commodo percipit. B.*

¶ Iidem.AA.Cynegio.P.P. L. VIII.

MEditerranęę ciuitates antè à maritimis , & maritimę à mediterraneis onerabant expẽſis, ut plꝰ hẽret diſpẽdij trãslatio, q̃ deuotiõis illatio. Hoc nõ ſolũ in præſens , uerùm etiam in poſterùm prohibemus,ea lege,ut ſe ultimo nouerint ſupplicio puniendos,qui iſta commiſerint.

¶ *Si utiliter dñs ĩtra tempus hic ſtatutũ non ſoluerit tributa , dñio priuat, & ad habentẽ directũ dominiũ reuertitur.Bar.*

¶ Imp.Ar.& Ho.AA.Mineruio.Contur. R.P. LEX IX.

OBſiſtere ††cõmodis publicis,& ſtatutis neceſsitatib. nõ ꝑnt priuilegia dignitatum. Vnde,ut quiſq; de prædijs emolumentũ conſequit, ſi non is,euoluto anni spatio,intra ſex mẽſes omnẽ,cui eſſe conſtrictus dr̃,reliquorũ intulerit cumulum , ad ipſos , qui ſunt domini prædij, exactionem uolumus pertinere. †

¶ *Iudicibus negligentibus totum ſalariũ aufertur.Bar.*

¶ Iidem.AA.Eutichiano P.P. L. X.

IVdices, quos circa ꝓſligãda ærarii nr̃i cõpendia negligẽtes,ac deſides fuiſſecõſtiterit,oĩa: q̃ ĩ adminiſtratiõe poſiti ꝓceperũt,emolumẽta, rddẽr ꝓpellãt.

¶ Impp. Theodo.& Valentinia.AA.Iſidoro Prẽfe præto.Illyrici. L. XI.

ID ab unaquaq; cęſemus expetẽdũ, qđ ab ijſdẽ nuper cẽ ꝓmiſſum tua ſublimitas indicauit.Nullus uerò de cętero ad poſſeſsiones earũ (qđ maximè formidant)inſpector accedat. Macedonũ reliqui exẽplũ ſecuti mediæ quãtitatis,ut obtuliſſe noſcuntur,tributa ſuſcipiãt.Sed & ij, qui ꝓteſtati ſunt,nihil à ſe ultra tertiã partẽ poſſe cõferri,illud exoluant, ad qđ ſe indubitanter fore idoneos pollicent. Quæ diſpoſitio in ꝓpetuũ obſeruabit,ſacroſancta Theſalonicẽſis eccleſia ciuitatis excepta:ita tñ,ut apertè ſciat, ꝓpriæ tantũmó capitatio nis modũ bñficio mei numinis ſubleuãdũ:nec externorũ grauamine tributorũ Rẽpublicã eccl'ia ſtici nominis abuſione lædẽdã.

DE INDICTIONIBVS.
TITVLVS XVII.

¶ *Indictio munus ordinarium eſt,& ideo ab hac indictione non excuſantur , quia muneribus excuſationem habent.Bar.*

¶ Exactionẽ.ĵi.vendicationẽ p̃dij ẽm primũ. Vel.i.repetitionẽ pecuniæ ſolutæ ſm aliũ ꝑ cõdictionẽ ſine cã. Vel dic,q.a dñs exigit etiã pro præterito tpe:ut ff.de pu.l. Imperatores. ipſe aũt dñs reuocatur ab emphyteuta,ut ℈.de iur.emphyt.l.2.vel à fructuario,ut ff. d̃ noxa. ac.l. ſi noxale. Vel dic recepta ultima poſitione , q̃ dñs exigat,q̃ debuit emphyteuta ſoluere,cũ ipſe pro eo tempore ſoluere teneatur, & ſic condi.ex hac l.

z IVdices.ʒ i.Præſides ,puinciæ , ad quos pertinet, & impone re,& exigere,vt ℈.titiij.l.in fiſcalibus.

a ¶ Profligãda.ʒ i.imponenda , uel exigẽda.

b ¶ Cõpẽdia.ʒ i.lucra.

c ¶ Emolumenta .ʒ i. ſalaria

d ¶ Compellantur.ʒ hoc ,pter negligẽtiã. Sed ſi q.d acceperint,ut malè agant,tunc ĩ quadruplum præter hoc,ut ℈.de ſtatu.& imagin.l.i. & infr.de cenſib.& per æqu.l.ꝑ æquatores.Itẽ facit ad negligẽtiã iudicis puniẽdã ℈.d̃ ſuſcep. l.i.& de col.fũ.pa.l.placuit.& ℈.de offi.Præf.ꝑto.Ori.ſi quos.ſic in tutore,ut ff. de admi. tutor.l.qui negotiationẽ.ʒ i.& ʒ.penul.

e ID ab unaquaq;.ʒ licalis eſt hæc l. ſcribit enim Cõſtantinus Iſidoro Pfecto Illyrici ſuper tributis Græcorũ dicẽs,quod multæ Prouinciæ Græcorũ ,pmiſerunt ſe ſoluturas mediatem aurei,quoddicto Præfecto uiſũ fuit ſufficiẽs, unde nõ ſunt in plus exigendi.

f ¶ Prouicia.ʒ Græcorum,ſ.de illis, qui promiſerunt.

g ¶ Promiſſum.ʒ qđ fuitmedietas,utſubijcit

h ¶ Eorũ.ʒ Macedonũ ſ.Græcorũ, aſs earum. ſ.Prouinciarum,ſ. de illis,qui promiſerũt. dicergo non mitti inſpectorem pro ſuperindicto aliquo imponẽdo. talis enim inſpectio fiebat, qñ propter fertilitatem aliquod ſuperindictum erat imponendum:nam tunc plus exigebatur tributorum gtatia.

i ¶ Reliqui.ʒ ſ.Græci, qui non promiſerunt aliq.d, ſequant exẽplũ Macedonum,i.Græcorum illorum,ſ.qui promiſerunt.Acc.

k ¶ Tributa.ĵſ. ſoluẽda,uł i. onus tributorũ. & dic medietatẽ aurei. Vnde aſſumit hic Py.ar. ꝙ medius aureus eſt tributum Cæſaris . ſed hoc in Græcis.in aliis ſerua, qđ no.in rub.ſ. ꝙ aureus integer.qđ & hic colligitur.nam ſi iſti dimidiã,colligit qđ illi totũ aureum , & ſm hoc non eſt contra ℈.de ſuſce.l. modios. & facit ℈.de col. fun. pa.l. 2. Vel dic hic medietatem,l.eius,quod antea præſtabant.

l ¶ Sed & ij.] ſ.Macedones quidam ſpeciales.

m ¶ Idoneos.ʒ fic ff.de mun.& ho.l.3.§. Præſes.& in auth. de æquadot.§. quia uerò.in fi.& caue, quia R. hanc non intelligit in tributis ordinarijs,ſed qñ imminentib.neceſsitatib.publicis,aliquod extraordinarium Prouincijs imponitur. & probat hoc, quia fundi patrimoniales non præſtabant has tertias,& medias, ut ℈.de col. fun. patrimon.l.i.& ij.ſed tributa ordinaria ſic,ut ℈.titu.i.l.j.& ℈.titu.3.l. ſin.

n ¶ Sacroſancta.ʒ ſ.de ſacroſ.eccl.l.ſacroſancta.

o ¶ DE INDICTIONIBVS.

¶ *Dixit de duplici munere pr̃imonii,ut no. ſ.ti.i.l.indictiones:nũc ꝓſequit de altero,ſ.qđ pſonis ꝓ pr̃imonio ĩponit , et qa hoc indicebatur*

†Ex eo. ti. l.xxv.C. Th.

†P.P.in ꝓ grãmati. Vare.V.C. Vr. Ro. Hon. A. 4. & Eutyc. Coss.

Negligentia iudicis ẽ puniẽda. †Ex eo. ti. l.xxiij. C. Th.

†cautionis

†Da. 6. Id Octo.C.P. Victo.V. C.Coss.

cebat Prouinciis ꝓ ſingula luſtra,a uri prio,argenti ſcdo,et æris tertio luſtro,ut in auth.de col.ĵ prin.et ℈.de luſtra.au.co.ĵ.rub.tõ d̃ indictione dr̃.et uocat hoc tributũ ſuperindictũ,ut ℈.l.i.qa ultra ordinariũ canonẽ,q reb.imponit, ꝑſtat ꝓ ſingula luſtra.et ẽm hoc dicas ℈.ti.i.l.oẽs oĩno.cẽ poſt iſtũ. Vel ibi de eo,qđ reb.imponit, dic it, cũ nouũ hoc inducere uelit. Alii dñt ſuperindictũ ,qđ ultra hęc oĩa ꝑſtant,uel ꝓ fertilitatẽ,uł ꝓ publicã neceſsitatẽ,qđ et ipſũ ordinariũ erit,ut ℈.l.i.ſed aliud,qđ ꝓſonis pro patrimõio erat canonicũ et añ hãc l.ut ℈.ti.i.l. oes oĩno. Et ꝙ Romani añ natiuitatẽ Chriſti cõputabãt annos ab indictiõe,Hebræi à diluuio,Græci à ludo Herculeo:q fiebat ꝓ ſingula quadrieñia in mõte Olimpo:ſed hodie Chriſtiani ab annis dominicæ incarnationis,et Imperatoris, ut ĩ auth.ut ꝓp.no.Imp.in pri.Ac.

†alias. Anthemio. Superindictũ q.d ſit. †Ex lib.xi. ti.5.l.ii.C. Th.

Annorum Domini cõputatio.

†Doceanẽ.

†Nobis ſãcientibus.

† D.7.Id. Ianu.Rauẽnæ Theo. A.7.& Palladio Coss.

†Ex eo.ti. l.4. C.Th.

†diſpãdia.

† Da.5.ka. Sept. Apamiæ Hidoro,& Sena. Coss.

†Ex eo. li. titu.6.li.C. Th.

†titulis.

†Eum.

†nixa.

¶ Imp.Honor.& Theodor.AA. Palladio. † P.P. LEX I.

MNes †oĩno quocũque titulo poſsidentes, a qđ delegatio b ſup indicti c † noĩe vr̃ amplexa,uelut canones d coganẽ iferr̃: & ut ne qua ſit dubietas,hac apta definitiõe d̃ cernimus,ut id potiùs c canonis uocabulo poſtuleſ-f Nulla igiſ domus uel ſacri pr̃imonii, g uel emphyteutici iuris,uel hoĩm priuatorũ,ẽt ſi priuilegiũ aliqđ hr̃e doceat† ab hac neceſsitate ſe iuncta ſit, quæ iam non extraordinariũ, (ut hactenus,) ſed ipſis h facientibus † canonicũ nomen accepit. †

¶ *Ante tempus ſolutionis debet ſingulis Prouinciis notificari, ut ſe præparent ad indictionem ſoluendam.Bar.*

¶ Im.Th.& Val.AA.Dacio.P.P. L. II.

PArticulari i delegationũ notitia , ante indictionis exordiũ ſingulis trãſmiſſa ꝓuinciis, collationis modum á poſſeſsorib.multò antè ꝓſpectũ, deuotionis ſolitæ,nõ ſubditis calumnijs tua Sublimitas faciat imputari,ut & prouincialib.ſubeundi diſpendij † neceſsitas k auferatur,& officijs ĩferendi damna licẽtia l denegetur. †

DE SVPERINDICTO, m
TITVLVS XVIII.

¶ Imp.Gra.Val.& Theo.AAA.ad ꝓcõſ. VV.CC.& oẽs rectores. L. VNICA.

NIhil † ſuperindictorum noĩe ad ſolas n præfectu ræ literas quiſquã prouincialis exoluat, neq; ullius oĩno indictionis titulus † ẽt ſolẽnis immineat,niſi cum † noſtro cõfirmata iudicio, & imperialib.nexa † ꝑceptis , ſedis ampliſsimæ o depoſcat indictio,ꝑ & cogat

Nos ſecũdũ P.dicimus ſuperindictũ,quod ꝓpter fertili tatẽ ĩdicit uel neceſsitatẽ publicã extraordinarie,non per luſtra,ibi ꝑ luſtra.

n NIhil. Ad ſolas.ʒ i.propter ſolas.Accur.
o ¶ Ampliſsimæ.ʒ i.præfecti.
p ¶ Indictio.ʒ ad quod ℈.de excu.mu.l.placet.

exactio. D.vij.ka. Iul. Mediolani, Antonio,& Syagrio Coss.

DE EXACTORIBVS TRIBVTORVM.
TITVLVS XIX.

¶ *Exactores non debent exigere,niſi eos, qui in breuibus continentur , ſeu exactis à tabulario ſibi datis.Bar.*

¶ Imp.Conſtantinus A. L. I.

DVcenarij,r &† cẽtenarij , ſiue ſexagenarij nõ priꝰ debẽt aliquẽ ex debitorib. ſ. cõueniſ, q̃ à tabulario s ciuitatis noſtrã breues accipiãt debitorũ: q̃ qđẽ exactionẽ ſine oĩ fieri cõcuſsione u oportet. †

¶ *Pro debitis publicis non debet quispoſ ni in carceribus,nec nouitates aliquas pati in perſona.Bar.*

¶ Idem A.ad Populum. LEX II.

NEmo x carcerẽ,† plũbatorũq; uerbera,aut põdera,aliaq; abſolẽtia y † iudicũ reperta ſupplicia,in debitorũ ſolutionibus , uel à puerſis , uel ab iratis iudicib. ex pauẽſcat.Carcer † pœnaliũ, z carcer hoĩm noxiorum eſt,& officialiũ, a & cũ denotatione b eorũ iudicũ , quorũ de offo certiores eẽ débunt, q cõtra hãc legẽ admiſerint. Securi iuxta ꝑſidẽ q trãſeãt ſolutores. c uel certè ſi qs tã alienus ab humano ſenſu eſt, ut hac indulgẽtia † ad cõtumaciã abutaſ. d cõtineat apta,& libera,& ĩ uſum hominũ inſtituta cuſtodiæ e militari. Si qs f in obdurata neqtia pmanebit,ad res eius,omnẽ q; ſubſtãtiã exactor accedat,ſolutiõis obſeq o cũ ſubſtãtiæ ,pprietate ſuſcepto. g Qua facultate præbita m exactori, omnes fore credimus ,pniores ad ſoluẽda ea, quæ ad noſtri uſum exercitus h ,p cõi ſalute poſcuntur. †

q ¶ DE EXACTORIBVS tributorum.

¶ *Dixit q̃ tributa præſtanda ſunt, et à qbus, nũc qualiter,et ꝓ quos exigantur.Accur.*

r DVcẽarii.ʒ ſic dicti, qa ducentos exigebant , uel qa ipſi tot erãt numero & ſic ſequẽtia expõe.hi habẽt alia noĩa, ,put diuerſificaſ offĩ, ut ℈. de apo.pu.l.pẽ.& ℈.d̃ iure fi.l.,phibitũ,& l.ſuprcandis.& publicãi,ut ff. ui bo.ra.l.2.§. ſi public. & opinatores. ut℈.eod. l.miſsi.

s ¶ Debitorib.ʒ ſ.tributorũ.ad qđ ℈.de iu. fiſ.l. prohibitum.& ff. de iu. fiſ.l.aufertur.§.pen.

t ¶ Tabulario.ʒ ad cuiꝰ oſtiũ ꝑtinet debitorum modũ ingereſ,& fideliter eorũ noĩa prouidere,ut ℈.e.l.miſsi.& ℈.de nume.& actu.l.2.Etno. hic tributorũ debitoré nõ dẽre cõueniri , añq breues fiãt à tabelliõe.

v ¶ Cõcuſsione.ʒ ad id ſolũ exigãt,qđ d̃bẽt,& ſi ultra aliquaoccaſiõe, ut ℈.d̃ lucris adu.l.2. li. 12.ꝙ ſi fiat,ꝑſes audiat eũ,q ſe leſũ dicat à dictis officialib.ut e.ti.l.i. & imponet fortè pœnã criminis concuſsionis, uel falſi,ut ff.de concuſ. l.2.& facit ℈.l.proxi. & ℈.de fur.l.etiam.Accur.

x NEmo.ʒ tributari⁹ aſs fiſci debitor.

y ¶ In ſolentia.ʒ i.duritia,ſm quoſdã .& facit ℈.de ac.& ob.l.negãtes.

z ¶ Pœnaliũ.ʒ i.hoium pœna dignorũ.ne ſit ℈ff. de pę. l. aut dãnũ.§.ſolẽt.ubi dicit,ꝙ ad cuſtodiendum,non ad puniẽdum eſt carcer.

a ¶ Officialiũ.ʒ i.iudicũ q.d.nõ priuatorũ, q debẽt,ſed officialiũ i of ficio exigendi modũ excedentiũ , ut ſubijcit, & ẽt in quadruplũ exactio,ut ℈.de exc.mul.l.placet.& ℈.de cenſib.l.peræquatores.

b ¶ Et cũ denotatione.ʒ aſs cõdemnatione,& aſs cũ denotatione. Item ℈.aſs certiores,aſs coertiones.& eſt conſenſus,q.a cũ pœna iudicũ eorum, ſ.officialiũ qui,ſ.officiales ℈ hanc l.admiſerant ponẽdo in carcerem tributarios,de officio quorum,ſ. officialium malè geſtorũ ſm uinculando certiores eſſe debere,ſ.iudices eorum

c ¶ Legem.ʒ non ſoluendo tributa.

d ¶ Præſidem. ʒ qui facit exigi,ut ℈.eo.l. in fiſcalibus.

e ¶ Solutores.ʒ i.tributarij,ſic dicti,q.a ſoluere debẽt,& ibunt ſecuri:nã timentes officiales pœnã inferendã a ſuis iudicib.non incarcerabũt,& ad hoc ſ.d̃ off.Re.,pu.l.oẽs.& d̃ ſpor.l.2. f ¶ Indulgẽtia.ʒ q.a ñ incarcerabũt. g ¶ Abutaſ.] q.a non ſoluat:qđ tñ facile fit.

h ¶ Cuſtodia.ʒ capiſ ergo.ut ar.ff.ad l.lu.pe.i.ſacrileg.§.fi. qđ ẽ ĩ debitore publico,ut ℈.l.,px.ſpãle,aſs ſecus,ut no.C.qui.bo.ced.pñt.l. i.

i ¶ Si quis.ʒ ſ.debitor.

k ¶ Omnem.ʒ non ergo pro menſura debiti,& ſic eſt contra ĩ auth. de exhib.en.§.ſi uerò.Sol.ſpeciale in fiſco, Vel uerius hic corrigitur, & facit ℈.de capi.& di.pigno.l.i.& 2.Accur.

l ¶ Suſcepto.ʒ ſuſcepit ẽm executor obſeq̃ũ, i. offĩ tributarij:quia ſoluit ſibiipſi de ꝓprietate rerũ debitoris,quæ uenduntur,ut ℈.de ca.

m ¶ Præbita.ʒ exactori. (& di.pi.l.i.

n ¶ Exercitus.ʒ facit in auth.de man. Prin.§. neque autemvin ñ.

Quoties

† Ex eo. li. l.7.l.i. C. Th.

† D.Ka. Nouembr. Treu. Cõſt. A. 4. & Licin.4. Coss.

† Ex eo. ti. l.ii. C. Th. † in uetuſtis exemp. quibuſdam noſtris legitur, carcer pęna eſt hominũ noxiorũ , ẽ & officialiũ , & cũ denudatione(alias damnatione)eorũ iudicũ quorũde officio coertiones eſſe debẽt &c. Tu ſi libet, uide Pyrrhũ hic Carcer ad hoium cuſtodiã ñ ad pœnam eſt indict.

† D.ka.Fe. conſt.A.7. & Cõſt.C. Coss.

Nemesia no Comi. s.t.

Ex eo.tit. l.v.C.Th.

Coarcte tur.

Da.4.Id. Maij. Nisibi. Amantio, et Albin. Coss.

Ex eo.tit. l.6. C. Th.

immunitas.

Da.8.Id. Mar.P. P. Romæ Limenio, et Catulino, Coss.

Ex eo.ti. l.14.C.Th.

Debita.

Officiali bus.

Prolatũ.

D. Pri. Id. Apri. C.P. Theo.A.3. et hab. Coss.

Vsurpãr qñq; in bonã partem, qñq; i malam capit ut in cle. i. de dec. ubi per domi. Cardin. Exactoris of ficium erat annuum.

Q Voties Abreptus.§ i.captus, vel abreptus ab eo, quĩ eum subtraxerat custodibus.

b ¶ Teneatur.§ ſ.& custodiatur, ut ſ.l.nemo.in 2.rñ. Al.

c ¶ Abſtulit.§ ſ.officio custodiendi. Al.

d ¶ Crediderit.§& ſubtraxerit, ſic ff.de rer.di.l.ſi. Sed vī non delinquere, qui exigit à debitore publico, qđ dẽt exigẽti, ut ff.ad l. Iul.pe. l.peculat⁹. So. ibi nõ in fraudẽ fiſci, ſed pro ſuo cõmodo, licet tñ reddat fiſco, ut ff.de iu.fiſ.l. deferre.§.fi.hic autẽ ifrau dẽ fiſci. Itẽ ibi pecuniã, hic pſonã, ut fiſcus eũ nõ inueniat.& facit ſ. dẽ aſ.tol.l.3.& in authẽ.ut oẽsobe iud.§.ſi igit. Itẽ no.hac.l.minushre fiſcũ quã priua. cũ priuatus iuraret in litem, vt ff.ne quis eum, qui in ius.l.ſi per alium.§.1.

e ACtores, Cæteri que.§ Officiales ſubaudi.Py.

f ¶ Specierum § per ſi ſcum commodatarum.

g ¶ Immanitas.§ alias innouitas, & aliàs, imanitas.i.nimietas.nã ſiſti officiales non ſoluerẽt, totũ onus portarẽt pro uinciales: quare in immẽſum fatigarent. portaẽ enim leuius quod à plurib.portaẽ, ut arg.in auth.de nat.in cu.de. in prin.& facit ỹ. de omni agro deſer. l. omniũ.& ỹ.de priui.do.aug.l.ij.& ỹ.eo.l.ſi. Et ſic no. cõtra officiales cõmunis Bononiæ, ut ſoluant colle ctam, ſicut alij.

h APparitores. Seruitium § ſut teruiãt ſuſceptori, accipiẽdo aurum à collatoribꝰ & portando ſuſceptori, quales erant ducẽnarij, ut ſ.eo.l.i.

i ¶ Debitum.§ i. quando debeat collator, uel pro ſcrinio exigitur, ut ỹ.de cano.lar.l.i.& 2.

k ¶ Ex officialis.§ i. apparitore prædicto. Acc.

l ¶ Officium.§ ſ. ſuſceptorum. Accur.

m ¶ Perlatũ.§ i. ſpõte datũ, ſed exactum per uim, ut ſ.eo.l.2.ad quod ff.de leg. 3. l. fideicommiſſa §.ſi rem.

n ¶ Suſceptor.] proprie, q.d. ió per apparitores facit exactionem, ne &c. Alij dicunt, ſuſceptor, i. apparitor, qui ideo dẽt ſcribere, quod accepit, ne &c.& ſecundũ hoc detriméta &c. quia de ſuo emendabit, de quo neſcit reddere rationem, & facit ỹ. de ſuſc.l.frumenta.& ỹ.de apo.pu.l.i.& in auth.de manda.Prin.§. coges. & de col.§.iubemus.

o IN fiſcalibus. Titulis. § certa ſunt diſpendia Principis, & aliqui ſoluunt ad unã, alij ad aliam expenſam, ſeu arcam, & aliæ arcæ erant apud Præfectum, & aliæ apud procuratorem Cæſaris, ad quod ỹ.de cano.largitio.per totum, & illas hic uocat titulos.

p ¶ Rationale.§ i. procurator Cæſaris, ut ſ.de mo.multa.l.2.

q ¶ Vſurpat.§ i. rutẽdo retinet. Et ſic no. q hic ponitur in bona pte uſurpãr, ut ỹ.de agr.& cẽ.l.quẽadmodũ.cir.fin.& ſ.de mo.mu.l.2.

r ¶ Conſtringantur.§ exigere, ut ỹ.de cano.lar.l.2.

s ¶ Maneat.§ i. detineat, & facit ỹ.de col.fun.pa.l.ſi.

t ¶ MIſi opinatores.§ multa nomina hẽt exactor, ut no.ſ.l.1.

v ¶ Cum delegatorijs.§ ſ.literis, & ſic iudicibus eſt datiuus, uel dic, q fit ablatiuus: quia Præfectus delegat, i. mittit Præſidibus, ut no.ſ.tit.ii.l.ij.& in rub.illius tituli.

x ¶ Anni.§ anno enim durabat officium exactoris, ut in auth.de col. §.inbemus nullam. & ỹ.de ſuſcep.l. neminem, & ỹ. de execu. & exactori. l. 3. intra quod tempus fieri debebat exactio, ut hic, & ſ. de anno. & tribut.l.obſiſtere.

y ¶ Poſſeſſore.§ i. tributario, qui pro poſſeſſionibus tributa dẽt dare. & dic cõe, nec in exigendo, ut ſubijcit, nec commercium cum pro uincialibus facit, ut ỹ.de ero.mil.anno.l.opinatoribus.

¶ Qui debitorẽ captũ eximit, ad id, quod fiſco, & priuato debebatur, tenetur. Bar.

¶ Imp.Conſtantius. A.. † L. III.

QVoties quis & priuati debitor inuenitur, & fiſci, & abreptus [a] ab uno officio teneaẽ, [b] ad uniuerſi debiti ſolutionem, qui eum abſtulerit, [c] coerceaẽ: † ac totius ſummæ exactionẽ in ſe ſuſcipiat, qui eundem auellendum, ſub trahendumq́ crediderit. [d] †

¶ Officiales tenenẽ ad ſoluendũ tributa, ne ipſis ceſſantib. cæteri onerentur. Bart.

¶ Idem A.ad Euſtachiũ. P.P. L. IIII.

ACtores, cæteriq; [e] rei priuatæ noſtræ, ad ſolutionẽ ſpecierum [f] ſolemnium, debiti uigoris auctoritate cogantur: ne prouinciales rei priuatæ noſtræ fatiget immanitas. [g] †

¶ Exactores debẽt remitteẽ ad curiã in ſcriptis, qđ exactũ eſt, et qđ nõ: ut ex eorũ ſcriptura officiũ reddaẽ inſtructũ. Barto.

¶ Imppp. Theodoſius, Arcadi, ⁊ et Honorius. AA A. Rufino. P.P. LEX V.

APparitores † quicunq; ĩ collationem auri præcepti fuerint officij ſui adhibere ſeruitiũ, [h] † titulorũ debitũ, [i] † & collationũ ſummas, relationis ſuæ fide, & annotatione perſcribãt: ſitque ex officialis [k] † inſtructione offĩ [l] cõſcium, quid exactum, quidve platum † [m] eſſe uideaẽ: ne longinqui itineris diuerſitate ſuſceptor [n] abductus, & curiæ ſuæ deſit, & rei familiaris detrimenta ſuſtineat. †

¶ Ad petitionem exactorum cogĩ Præſes facere exactionem. Bar.

¶ Impp. Arcad. et Honor. AA. L. VI.

IN fiſcalibus debitis, hoc eſt annonarijs, cæteriſq; titulis, [o] q ad arcã eminentiſimę pertinẽt p fecturæ: necnon in ijs debitis, quę rationale [p] uſurpat [q] officiũ, Rectores Prouinciarũ cõſtringanẽ: [r] & ad eos neceſsitas maneat [s] exigẽdi à quibus expectaẽ authoritas.

¶ Idem AA. Hadriano. P.P. L. VII.

MIſi opinatores [t] †, idẽ exactores militaris ãnonę cũ delegatoriis [u] iudicib. eorũq; officiis inſiſtãt, ut intra anni [x] metas id, qđ debetur, accipiãt. nihil his ſit cũ poſſeſſor [y] cõmune, cui [z] non militem [a], ſed exactorẽ [b] ſi ſit obnoxius, cõuenit imminere. [c] Iudices [d] itaq;, q prouinciales paſſi fuerint opinatoribus delegari [e], eiuſdem quãtitatis [f] duplex pœna retinebit, & apparitores ex quolibet officio [g] ſententiã deportationis excipient, ſi perſemet exigendos [h] voluerint delegare militibus [i], & curiales [k] tẽporale manebit [l] exiliũ, ſi eos, quos ſolemniter exigere cõſueuerũt, opinatoribus putauerint eẽ credẽdos ⁊ cũ [m] iudicẽ oporteat inq́rere [n] debitores, tabularios fideliter, puidere † nomina [o] debitorũ, † apparitores, ſiue curiales cõſuetudine [p] ſeruata regionũ, cõuictis [q] debitorib. ĩminere, vt, p ceptis [r] cõgruis emolumẽtis, opinatores ĩpleto anno, [s] ad p prios numeros [t] valeãt ĩ mea re. q [x] ſi ultra annũ p tractifuerit, iudices, [y] eorũq; officia abſq; ulla mora de proprio coganẽ exoluere militib. [z] qđ debeẽ, [a] ipſis aduerſus obnoxios repetitione ſeruata. [b] Quòd ſi ad nos aliqua de retentis [c] opinatorib. † querela p uenerit, in duplum ab his p ptinus exigeẽ, ut partem debitam miles, reliquam fiſcus accipiat. Iudicibus [d] quoque, eorũmque officijs eatenus ſubuenimus, ut in contumaces debitores cuislibet dignitatis [e] auctoritatẽ ſuã exerceant. † at ſi impudenter ſolutio differaẽ:

y ¶ Iudices.§ dicunt quidã, iudices, qui miſerunt opinatores, ſoluũt de ſuo.& ſecundũ hoc die prorracti, i. uenire diſtulerint. & dic obnoxios, ſ. opinatores. Vel dic iudices, i. Præſides, & protracti, ſ. opinatores, & ſi proprie, & obnoxios. ſ. tributarios.

z ¶ Militibus.§ pro ſtipendijs, ſecundũ primum modum: uł militibus, i. opinatoribus ſecundum alium.

a ¶ Quod debetur.§ ſ. pro annona, vel tributo annonario.

b ¶ Seruata.§ actione ne. geſt. ut ff.de neg. geſt. l. ex facto. §. ſi, vel conditione ex hac l. Accur.

c ¶ De retentis.§ i. ſi ex his, quæ exegit, & militib. dare debuit, apud ſe retinuit, & ſm hoc die opinatoribus, i. ab opinatoribus, & qđ dicit miles, i. opinator pro militib. Vel dic, q iudex aliqua retinuit, quę nõ dedit opinatori, quæ in duplum dabit, ut mediam miles, i. opinator pro ſuo officio, & aliam fiſcus ſm hos intellectus habeant. non obſt. ỹ.de cen.l.peræquatores. ubi à prouincialib. indebite fuit acceptum, & ita in quadruplum punitur. Alij dicunt, q ibi per uim, ut ſ. de excu. mu.l.placet. & ſecundum eos facit ỹ.tit.i.l.j.

d ¶ Iudicibus.§ ſ. Prouinciæ. Accur.

e ¶ Dignitatis.] ſ. ſit tributarĩ. ad qđ ſ. ubi dec.con.l.j.& ubi ſe.l. 1. Et notãt qdã hic, q officialis nõ dicit iuſſu ſua auctoritate, ſed Præſidis iuſſu. ſic & dic authoritatẽ. ſ. accipiendò perſonam, ut ſ.l.nemo. & in reb. ut ſubijcit, & dr̃ ea l.nemo, & dic actores, & c. officiales p̃ſidis.

a ¶ Nominibus.§ qui nolunt ſoluere. Accur.

b ¶ SI diuina domus.§ i. nr̃a, uel Auguſtæ, ſm Bul. & Py. ſic ponit, ſ. de quadri. p̃ſcrip. l.ſi. & ubi cãæ fiſc. uel diui. do. in rub. Vel dic diuina domus, ut pro eccleſia ponat, ut no. ỹ. eadl. fi. & facit ỹ. d mũ. pat. l. euidenter. & ſ. de iudic. l.i.

c ¶ Metrocomias.§ metros mẽſura, comos uilla, deide metrocomia, i. uilla mẽſurata, q̃ dabaẽ metroicis, ut ſ. de iure fiſ. l. certa. in qua uilla nec his domi bꝰ, nec alijs l3 emeẽ, ut ỹ. non licere ha. me. l. i.

d ¶ Patrocinij.§ præſtandi tributario i fraudẽ publicarũ ſũctionũ, quo caſu nõ l3 ei teneẽ prędia ob cãm patrocinij data, ſed confiſcãtur, ut ỹ. ut nemo ab aſſ. patro. l. i. & ſic non præſtaret tributa, cum non habeat rem. Acc.

e ¶ Emptiõis.§ licitæ.

f ¶ Domin⁹.§ ſunt. n. publicæ ſunctiones. i. tributa, & annonæ onerarũ, & iõ cũ reb. ambulatoria, ut ff.de pu. l. Imperatores. & ỹ.d fũ. pa. l. uniuerſi. & ỹ. de prę. & oi reb. nauicu. l. 2. & ff. de cẽ. l. forma. ſicut ſeruitutes, ut ff.de ſeru. ru. prædi. l. uiã. §. pe. & fi.

g ¶ Poſſeſsiones.§ p qb. tributa eraẽ ſoluẽdi.

h ¶ Vincti.§ aĺs (da. vicíſsim, aliàs iuncti, aliàs uicini.

i ¶ Aſsignenẽ.§ ỹ §. de ſacroſ. eccl. l. placet. ibi, nulla translationũ, &c. So. ſm quoſdã, ibi de p̃diis dedicatis euchariſtiæ, hic de alijs p̃dijs collatis eccleſiæ. ad qđ ỹ. de fun. rei priua. l. uniuerſi. ſed ibi non dicit p̃ dia auferri. Tu dic, q̃ non dicit fieri translationem in alium, licetaſ ſignenẽ ciuitati quaſi ad pign⁹. Vel ueri⁹, ut dixi, hic diuina domus ñ p̃ domo eccleſię, ſed p̃ ipſa eccleſia ponitur.

k ¶ Prouiſione.§ aĺs p uiſione, & aliàs p̃miſſione, & die ſcilicet, q̃ eſt in hac l.

¶ DE SVPEREXACTORIBVS.

TITVLVS XX.

¶ Qui plus exigit, in duplum exigitur, et propter conſuetudinem capitaliter punitur. Bar.

¶ Impp. Arcadius, & Hono. AA.

LEX VNICA.

QVicquid ultra debitum fuerit elicitũ à curialibus, [m] uel cohortalibus, uel alijs exactoribus, in duplum [n] eruatur: quod prouinciali bus reſtitui protinus oportebit. Si quis autem exactorum in ſuperexactionis crimine fuerit conſutatus, [o] capitali periculo cupiditas eius amouẽda, atq; prohibẽda eſt, ſi in ijſdẽ ſcelerib. perſeueret. [p] †

¶ DE CAPIENDIS, ET DISTRAHENDIS PIGNORIBVS † tributorum cauſa.

TITVLVS XXI.

¶ Vltra q̃ debeẽ, ne iſte titul⁹, uel ſupior de ſupindicto ſit ſupflu⁹.

Vicquid à curialibus.§ actiuè.

¶ In duplũ. Iin ò in quadruplũ, ut ỹ. de excu. mu. l. placet. & de cenſi. l. præquatores. q̃ ſunt ꝓ. Sol. illa de rigore, hęc d̃ æq tate, ut hæc ſm illas, ut hoc duplũ aliud ſit qđ pſtaẽ, puincialib. aliud qđ fiſco, ut ſ.đ aſſer. tol. l. 3. Py. uel veri⁹, refert p uim, ut ibi, an nõ, ut hic & ff.đ pu. l. licitatio. §. quod illicite. & ſ. de inf. l. ii. uel hic habebat mandatũ de exigẽdo, & ideo in duplum punitur, ibi ſua auctoritate, & iõ in quadruplum.

o ¶ Confutatus.§ i. conuictus, & ſic ciuilis non tollit criminalem, ut & ſ. quan. ciui. actio. præ. cri. l. una.

p ¶ Perſeueret.§ ſæpius faciendo. ad quod ff. de pœn. l. capitaliũ. §. ſolent. & §. graſſatoes. & ſ. de epiſ. audien. l. 3. in fi. alias ſi ſemel, tũc extraord. ut l. licitatio. §. quod illicitè. ff. de publi.

¶ DE CAPIENDIS, ET DISTRAH. PIGNO. &c.

REs eorum. Diſtrahantur, § poſt duos menſes à die captionis, ut ff.de re iud. l. debitoribus. Al. Item ſeruatis ſolemnitatibꝰ, quas dixi ſ. de fide inſtru. & iur. ha. fiſ. l. i.

¶ Poſſidendi.§ etiam ſi res fuerit minoris, ut ſ. de iu. ha. fiſ. l. quicũque. in fi. & facit ỹ. de debit. ciuit. l. ſi. in fi. Accur.

S Atis.§ q.d. non incarceretur, ſed tamen bene rapitur per perſonam, ut ſ. tit. ij. l. ij. Item & uendentur pignora, ut ſ. l. proxi.

¶ DE APOCHIS PVBLICIS, &c.

¶ Imp. Conſtan. A. ad Afros. L. I.

REs eorum, qui fiſcalibus debitis per contumaciã ſatisfacere differunt, diſtrahantur, [q] comparatoribus data p̃ perpetua firmitate poſſidendi. [r] Dat. xv. kalend. Iuñ. Serdicæ Conſtantino, Cęſ. v. & Maximo Coss.

¶ Idem A. † LEX II.

SAtis [s] ſit † debitorẽ annonarum ad ſoluendi neceſsitatem captione pignorum conueniri. †

DE APOCHIS PVBLICIS, ET DE DEſcriptionibus curialium, & de diſtributionibus ciuilium.

TITVLVS XXII.

¶ Aeſtimum nõ añ ſumit effectũ, q̃ Præſidib. ſtimeẽ, & p eos recipiaẽ. Itẽ ſuſcepto res, ſeu theſaurarii debent de ſuſceptofacere cautionem ſolẽnẽ, et exactores puin ciales debẽt ſingulis quatuor menſib. rõnem ſuæ exactionis tranſmittere, & qđ ex cauſa lucratiua acceperint. ſcribeẽ. B.

¶ Impp. Honor. & Theodo. AA. Anthemio P.P. LEX I.

ADinferiorũ [u] curialium releuandas fortunas, & ĩpreſsionẽ potentium, & itidẽ curialiũ [x] cohibendam placuit, ut deſcriptiões [y] (ſi quæ p̃ ſingulos ordines cogẽtib. diuerſis negotijs agitenẽ,) non ſumãt ante pricipiũ, quã apud acta Prouinciarũ Rectorib. intimenẽ, & ex eorũ fuerint receptæ ſententijs. Sed & aurũ, qđ ex huiuſmodi contributione [z] redigiẽ, ita debet ſuſceptori aurario [a] conſignari, ut ſecuritatib. [b] nomẽ inferentis, [c] dies, Cõſul, menſis, cã, & ſumma cõprehẽdanẽ: quò [d] & deſcriptionis æqtas illuſtreẽ, & deſcriptio [e] documẽtis euidentib. fulciatur. [f] hóc ẽt obſeruando, ut in quadrimeſtrib. [g] † quoq; breuib. q̃ ad Excellentiæ tuæ officiũ ſoléniũ tributarij, qui ſoluit curiali, ad qđ ỹ. de ſuſ. l. ſuſceptores præſentibus. Item ad hoc, quod dicit, de die, facit ff.de accuſat. l. libellorum. Itẽ ad cãm facit ff.de excep. do. l. ij. §. j. & de cran. l. cũ hi. §. in cã. & ſ. man. per diuerſas. dẽt enim inferi indictio, & nomen Imperatoris, ut in auth. ut præpo. no. impe. col. 5. Item ſubſcribit notarius: licet eius ſubſcriptio ſola non ſufficiat, ut ſ. de conueni. fi. debi. l. ij.

d ¶ Quò. § pro ut, uel quo. ſ. facto. & qđ ſubijcit, deſcriptionis. i. qualiter, & q̃ fuit impoſita collecta, ſeu deſcriptio. ſm primam. Accur.

e ¶ Deſcriptio. § aliàs deſcriptus, ſ. tributarius, uel curialis inferior: aliàs deſcriptio, aliàs deſcriptis. Et ſic no. nõ ſufficere teſtes, ut ff. de probatio. l. cenſus, & ſic duæ ſcripturæ ad minus ſunt neceſſariæ, una de impoſitione, ut hic, & in auth. de col. §. pro fiſcalibus. alia de ſolutione, q̃ fit ſuſceptori à curiali, ut hic, & ỹ. de col. fund. patri. l. placuit. & in auth. de man. Prin. §. coges. fit & tertia, quam facit curialis minor cum recipit, ut ſ. de exacto. tributo. l. apparitores.

f ¶ Fulciatur. § ſ. æquitas deſcriptionis. Accur.

g ¶ In quadrimeſtribus. § mos erat, ut fidelis experſarum notitia quaternis, ſiue quatuor menſibus comprehenſa bd ſcriniã publica dirigeretur

Tributa ſoluẽ oẽs coguntur. Ex lib.x. titu.i.l. i37.C. Th.

Quadrimenſtruis. Ab. Officio.

Testes aliqñ ad pl ã dñ non ſufficiunt.

Ex lib.x. titu.7. C. Th.

D.8.Id. Decẽ. Theſy ſal. Conſt. 7. & Cõſt. 3.A. Coss.

Ex li,1 1. titu. C. Th.

Impp. Cõſtãtia & Cõſtãtia inferiorũ gra ſtã. AA. Biuatur in duplo, ut ſ. de bulenio. exact tribu. l. miſsi.

Curialiũ. § potẽtes, & curiales pro eodem ponit, & eſt alis itidẽ, alias eorundem. Acc.

Tradendos.

Procedere.

Domino rum &.

Conſuetudo loci attenditur.

Ab oppressionibus.

Exercant.

dirigeſ p Palatinos.f.ſuſceptores aurarios, uel alios, ut totiꝰ erroris demersa caligine publici rõcinij poſſet claritas apparere,ut ſ.d. offi. Co.ſacra.lar.l.i.& facit ℑ.ti.j.l.pe.i fi.erãt & alij quadrimeſtres breues q̃ ſcrinio latercŭli mittebãt à magiſtro off.ut ſ.d' of.Ma.off.l.i.&fi.

a ¶ Celebratę.§ i,ſoleñiter ipoſitæ,& exactæ,& ſuſceptori aſsignatę.

b ¶ Diſpũctio.§ aliàs diſpoſitio,aꝰ diſpũctio i.datorũ, & exceptorũ collatio,ut ff.de ue.rſig. l.cognoſcere.in princi.

c ¶ Vt omnes.§ ſ. officiales.

d ¶ Inopũ.§ nã uidebis quantũ cuilibet impoſitum ſit,& ab eo exactũ, & an ſuſceptor habuerit toũ exactũ. Ac.

e ¶ Qđ.§ ſut deſcribaꝫ breuib. puta ſi curialis donabat bõa ſua alicui. nam quarta dabatur curiæ, ut ℑ. de imponẽda lucra.deſcri.l. unica. & ℑ.qñ,& q.quar.pars debeꝫ.l.2. niſi eccleſiæ donaret, ut ſ. de ſacroſan. eccl.l.pe.hoc q̃dẽ lucrũ curię obueniſſe ponet in breuibꝰ expenſarum, & introitorum.

f ¶ Inopes.§ nõ ad ꝓxima, ſed ad ſuperiꝰ dictũ referꝫ, uel dic ad ꝓxima: q̃a ſi talia lucra celarentꝫ, poſſet abſcõdi,qđ potẽtiores dẽrẽt ſoluerꝫ: & ſic ſoli minores grauarentꝫ. Et not. q̃ualiter pauperes, & diuites ſm quantitatem patrimonij pati collectas,non ſm munus ꝓſonarum.ad quod ſ.ea. l.& ℑ.de cen.l.i. & ſ. de exacto.tri.l.actores.

g ¶ Simili.§ aliàs ſimili.alias ſimillime.

h ¶ Diſpoſitionem.§ ſupradictam.

i ¶ Numerariorũ.§ q̃ hodie tabularii dicunt, ut ℑ.de mune.l.i.

k ¶ Mutilandam.§ i. non obſeruandũ diſpoſitionem ſupradictam.

l ¶ Noſtra.§ ſi habes ve ſtra, Præfecto loquit.

m ¶ Emel de refuſione.§ à refundo, dis,ſecundum P.

n ¶ Emiſsã.Jab his, q̃ faciẽdi hoc iꝰ habẽt, nõ alio,ut ℑ.de ſol. deb. ci. l.j.& ſ. de qua. pſc. l. 2. §.fi. & ſoleñiter, ut ſ.d. ꝓxi.& facit ff.de pœn. l. Diuiſſres.& C.ſen.reſc. non poſ.l.i.& ℑ.de ſuſceptori.l.ſecuritates,

o ¶ Refricari.§ niſi fuerit gratioſa.ſ.d' trã.l ꝑſes. & no. ſupr.de an.&

p ¶ Præceptionis.§ huius legis. (tri.l.3.

q ¶ Lætari.] ſic & qui fuit tutor,à cura excuſaꝫ,ut ſ.de excu.tut.l.curator.P.item hoc,niſi alij non ſunt idonei addicta munera,ut ff.đ munner.& hon.l.honor.§.fi.ſed ibi in perſonali. & idem in patrimoniali, ut ſ.not.de ſuperindicto.Item facit ℑ.l.fi.

r ¶ Q Vicunque de prouincialibus.§ ſit ſubaudi.

s ¶ Poſt hac.§ i.poſt hanc legem.

t ¶ Ab eo.§ paſsiuè.

v ¶ Sibi.] ſ.præſenti conuentioni,ſecundùm M.

x ¶ Annorum.§ ſ.proximorum.R.

y ¶ Superiorum.§ pſumptio.de præterito ad plus præteritum,uel đ præſenti ad præteritum,habes ſ.de adul.l.ſi quis.Item q̃ præſumatur ſolutio eſt fic.ff.de proba.l.ſi chirographum.

z ¶ Optio.§ maſculinè,quia optatum percipit.

a ¶ Actuarius.§ alias aſtuarius quia cum aſtu,& calliditate,& inſtantia extorquet.P. aliàs actuarius: quia aliquid in exigendis tributis agit.ſunt enim hæc nomina exactorum.

b ¶ Cautionem.] quæ promiſit tributa præteriti anni, uel quæ cõfeſſus eſt ſe ea debere,quæ antapocha dicitur,uel quia tantum præteritorum dicit hunc recepiſſe.Accur.

†Sniam.

† D. 6. Ka. Septembr. Varõę. V. C.Coss.

† Celeri ꝑ cos.Afr.

† Proconſule.

Collectæ à diuitibꝰ, et pauperib. ſm facultates ſunt exigendæ.

† D. 5. Ka. Maij Rau. poſt cõſul. Felic.et Tauri.VV. CC.

† Concor. ca. 3. cũ gl. ſup uerbo, ultimo extra de cã poſſeſ.et ꝓpriet.ubidicit q̃ ultia tpa pſcriptionis ſpectãda ſunt.

¶ Depoſcit.

ter diriguntur,celebratæ [a] deſcriptionis diſpunctio [b] ſocieť:ut omnes [c] ueſtrę poteſtatis ſcientiam † formidantes,nihil ad releuationẽ locupletũ,atq; inopũ [d] perniciem audeãt pertentare. Qđ [e] & tunc optimũ eſt cuſtodiri, cũ lucratiuę facultates ex bonis curialium curiæ obuenerĩt:ut & inopes [f], & locupletes fructu prouiſionis ſimili [g] potiantur. Quam diſpoſitionẽ [h] ſi quis iudicũ numerariorũ, [i] vel curialiũ mutilandam [k] eẽ crediderit, intermínationi, quam noſtra [l] ſedes ſtatuerit,ſubiacebit. †

¶ *Qui habet inſtrumentum ſolutionis,ſeu ſecuritatis ſoleñiter factum,non debet amplius moleſtari.Bar.*

¶ Impp.Theodoſ.& Valentin. AA. †

LEX II.

SEmel ſecuritatẽ de refuſione [m] munerũ emiſſam, [n] ab alio iudice † nõ liceat refricari. [o] & ideo ſpectabilitas tua ſaluberrimæ, ac iuſtiſsimæ præceptionis [p] formã ſecuta,prohibebit in poſterũ eos ad diſcuſsionem trãſacti muneris conſtringi,quos claruic acceptaſe curitatis proſperitate lætari. [q] †

¶ *Qui oſtendit ſe tribus proximis annis ſoluiſſe,retro ſoluiſſe præſumitur,niſi contrarium probetur.Bar.*

¶ Imp.Martian.A.Conſtantino.P.P.

LEX III.

QVicũq; de prouin cialib, [r] & collatorib. decurſo poſt hac [s] quãtolibet annorũ numero, cũ probatio aliqua ab eo [t] tributariæ ſolutionis ex poſcit, ſi triũ cohærẽtiũ ſibi [u] annorũ [x] † apochas, ſecuritatẽ ſq; ꝓtulerit,ſupiorũ [y] tẽ porũ apochas nó cogaꝫ oñdeꝫ,neque de ꝑterito ad illationem functiõis tributariæ coerceaꝫ: niſi forte aut curialis,aut quicunq; apparitor,uel optio, [z] uel actuarius [a] uel q̃libet publici debiti exactor, ſiue compulſor poſſeſſorum, uel collatorum habuerit cautionẽ, [b] aut id quod repoſcit, † deberi ſibi manifeſta geſtorum [c] aſſertione patefecerit. †

¶ Imp.Iuſtinianus A. † L. IIII.

SEcuritatibus,quę publicarum functionum gratia, ſiue inſoli dum,ſiue ex parte ſolutæ eſſe conſcribuntur, [d] nullam exceptionẽ non numeratę pecuniæ penitus opponi concedimus. †

DE CANONE † LARGITIONALIVM. TITVLORVM. TITVLVS XXIIII.

¶ *Quod particulares exactores exigũt, dẽt dari theſaurario,q eſt in illa Prouincia ut totum ſimul denoluaꝫ ad fiſcum.Bart.*

¶ Imppp. Gratianus, Valentinianus, et Theodoſius AAA. LEX I.

MNem ſummã [f] auri,uel argẽti, & reliquarũ ſpecierũ, q̃ ſacris [g] largitionib.ex more [h] pẽdunt,ſtatì ut exactio fuerit celebrata,ad theſaurarios uniuſcuiuſq; Prouĩcię, [i] uel ad ꝓximos [k] referri † ſub obſignatione † tabularij, [l] cęterorũq;, quos ſolicitos [m] eẽ debere præcedentia iuſſa decreuerũt,& theſaurorum præpoſitis conſignari [n] prę cipimus:ut exinde [o] ad ſacrum comitatum [p] † integer omnium titulorum numerus [q] dirigatur. †

¶ *Suſceptorib.ad Prouinciam miſsis nõ debet permitti,ut per ſeipſos exigant: ſed ſed iudices ordinarii exigere debẽt: quòd ſi permiſerint,punientur.Bar.*

¶ Impp. Honorius et Theodoſ. AA. †

LEX II.

NEq; † ſacrarum,uel priuatarum [r] largitionum palatina officia [s] ex quacunq; cauſa, [t] uel ex quocunque titulo fiſcalis debiti,cùm ad Prouinciam mittũtur, poſſeſſores per ſe audeant conuenire, [u] ſiue id ex præterito relĩquũ trahaꝫ,ſiue præſentis tpis tributa [x] † ſolui cõueniat: ſed Rectores Prouinciarũ frequẽter adeundo cõmoneãt; [y] eorũq; [z] officijs [a] incũbãt [a]. Quòd ſi Rector Prouinciæ imminentem ſibi memoratorum declinare moleſtiã quærens, uel qualibet alia ratione, Palatinis iiſdẽ [b] propria auctoritate publicæ exactionis permiſerit curã: tam ipſe,quàm officiũ [c] eius uicena auri pondo fiſco depẽdant [d]. †

¶ *Notarij cameræ nõ grauãtur ad munera,quæ perſonę laborẽ iniungunt: & qui eos grauauerint,punientur: & per officiũ iudicis ſuperioris defendentur.Bar.*

¶ Imp.Leo.A L. III.

PRæcepit noſtra Serenitas neque ueloci curſui [e], neq; alij, præter inueteratam † conſuetudinem grauamini ſubiacere chartularios,qui de [f] cohortalib. officiis uniuſcuiuſq; Prouincię largitionales [g] titulos retractare [h] conſtituuntur:cùm idem † etiã ampliſſima † præfectura diſpoſuiſſe perhibeatur:ut his neceſſitatibus liberati, fideliter largitionales titulos ualeant retractare.Quòd ſi aliquo tempore noſtra iuſſio [i] temerario auſu ex aliqua fuerit parte uiolata [k], tã Rector Prouincię, q̃ apparitor † eius xxx.lib.auri condemnatione plectentur. ¶ Inſuper uirum ſpectabilem Comitem Orientis,eiuſq; officium, licentiã habere conatus [l] nefarios inhibẽdi tam moderatorum, q̃ cohortalis officij, cum de hac re admoniti fuerint à Palatinis, eandem pœnam formidantibus, ſi non omnibus modis pietatis noſtræ decreta congruum mereantur effectũ.

¶ *Electio, & defenſio ſuſceptoris ſpectat ad Proconſulem, & Præfectum, non tamẽ ad præſidem.Bar.*

¶ Illud ẽt generali [m] forma ſanci mus, ut in omnibus Prouinciis tã nominatio ſpecialiũ ſuſceptorũ † largitionaliũ titulorũ [n], quàm defenſio tractatorum [o], non tantùm per uiros clariſſimos moderatores ꝓuinciarũ, ſed etiã per uiros ſpectabiles Procõſules, & Præfectũ Auguſtalẽ, ac laudabiles uicarios una cũ eorũ officiis admonẽtibus ſemper necnõ imminentib. Palatinis procuretur, prouidentibus [p], ut poſt nominationẽ etiam ſpecialium ſuſceptorũ largitionaliũ titulorũ,nulla [q] minuẽdæ exactionis ad ſacrũ pertinẽtis ærariũ, aut transferẽdi ad archarios, [r] aut quoslibet alios extraneos titulos Rectorib. Prouinciarũ, aut eorum officiis,ſeu † ẽt [s] curialibus licentia permittat:quadrimeſtris breuibus per idoneum tractatorẽ [t] eorundem titulorũ,ſuper commendãdis ratiociniis publicis, pericu lo Rectorũ ꝓuinciarum ad ſacratiſſimã vrbem trãſmittendis. nam quacunq;[u] ex parte,quã iuſſit noſtra Tranquillitas, ſi minùs fuerit procuratũ, pœna ſuperiùs deſigna ta tam ipſi iudices,quàm eorũ offi cia ſe nouerint eſſe plectenda. [x] †

¶ *Si literę iudicis aliquid ultra ueterem conſuetudinem contineant, præſumuntur erroneæ:nec eis eſt credendum.h.d.Bar.*

¶ Idem Auguſtus. L. IIII.

PRæcipimus, vt ſi fortè delegatio, [y] quæ ab ampliſſima pfectura in diuerſas ꝓuincias ex more quotãnis [z] emittiť,minus [a] contineat,oẽs largitionales titulos, [b] aut quoquo modo exactio eorum debeat ꝓcedere, [c] nihilominus cõ petentẽ exationẽ eorũ à viris ſpectabilibus tã Procõſulibus, quàm vicariis,& viro ſpectabili Comite Oriẽtis,& ꝑfecto Auguſtali,necnõ Rectoribus Prouinciarũ, eorũque officiis, & curialibus omnium largitionaliũ titulorum exactionem procurari. vicenarũ librarum auri condẽnationem prę oculis habentibus,ſi quid [d] † minus exactũ, vel ił latũ fuerit ſacro ærario, quàm priſca,& inueterata † cõſuetudo [d] ſacris largitionibus inferri cõſtituit.

NE OPERAE A COLLATORIBVS EXIGANTVR. [e] TITVLVS XXIIII.

¶ Imppp.Valeria.Gra.Valen.AAA. †

LEX VNICA.

OPerarum † præbitionem, quæ illicitè [f] à prouincialibus hactenus expeti ta eſt,Synceritas tua [g] ceſſare prę cipiat. †

DE IMMVNITATE NEMINI CONCEDENDA. TITVLVS XXV.

¶ *Qui falſum inſtrumentum immunitatis conſcripſerit,igne eſt comburendus, & omnes ad ſolutionem canonis ſunt urgendi. h.d.Bartolus.*

¶ Impppp.Gratian.& Valerian. & Theod. AAA. † LEX I.

IS † noſtræ Serenitatis edictis ciuitatum tabulariis erit flamma ſupplicium, [h] ſi cuiuſquam [i] fraude, ambitu, poteſtate, iniuſtam cuiuſpiam profiteantur [k] † immunitatem:ac non ſecundum præcedentẽ definitionem [l] omnes omnino, abolitaſpecialium immunitatum gratia, neceſſitas tributariæ functionis,firmata [m] cenſitorum,peræquatorũq; prouincialiũ iudicũ perequationẽ cõſtrinxerint [n] †. †

¶ *Munitio uiarum, & aggerum debet fieri expenſis pro quantitate patrimonij poſſeſſorum.h.d.Bar.*

¶ Impp.Hono.& Theod.AA. L. II.

PEr Bithyniam, cęteraſq; Prouincias poſſeſſores in reparatione publici aggeris, [o] & † cęteris

a ¶ Incumbant.§ i i exactores.Accur.

é ¶ Iiſdem.§ Palatinis.

c ¶ Officium eius.§ ſcilicet, Præſidis,id eſt, officiales.

d ¶ Dependant.]id eſt, ſluant.

† D. 7. Id. Decem Cq ſtantino, Baſſo. & Philip. Coss.

e ¶ PRæcepit. Curſui.§ munus eſt, de quo habes infra de cur. pu. l. curſum.

f ¶ Qui de.§ Nota qui dicuntur chartularii.

g ¶ Largitionales.§ hoc expone,ut in rubr.

h ¶ Retractare.§ id eſt, perfectè tractare,ut ſunt notarii.

† Veterem.

i ¶ Iuſsio.§ ſiſta.

K ¶ Violata.§ quia & coguntur ad aliquod grauamen, ultra conſuetudinem ueterem.

l ¶ Conatus.§ id eſt, ſi aliquis uellet cogere chartularios,inhibeatur à Comite Orientis.

† Is &. † Ampliſsimam.

m ¶ Generali.§ id eſt, hac l.quæ generalis eſt.

n ¶ Suſceptorum largitio titulorum.§ No. ſuſceptorem eligi à Præſide, cum conſilio aliorum tamen,ut ℑ.de ſu.& arca. l.exactores.

† Appariio.

o ¶ Tractatorum.§ i. notariorum prædictorum, qui à grauaminibus defendi debẽt.& accipe hic procure u , quod eſt ℑ.

p ¶ Prouidentibus.§ iſtis officialibus.

q ¶ Nulla.licentia permittať. qđ eſt ℑ. & quod dicit minuendæ, facit ſ. de anno.& trib.l. omnes pœnæ.& ſ.de trãſl. Præſes. Item quod dicit trãſferendi, facit ℑ.de ſuſcel. l.duos.

r ¶ Ad arcarios.§ id eſt, alios officiales. Accu.

s ¶ Seu etiam.§ mihi plus placuiſſet, uel etiã.

t ¶ Tractatorum.§ id eſt, notariũ: ſic enim dicitur ſ.de officio Comi.ſa. lar.l.j.& facit ſ.đ apoch. pu.l.j.& quod ibi not.

v ¶ Nam quacunque.§ conſtrue, nã ſi minus fuerit procuratio, id eſt, ſi minus fuerit procuratũ, quacunque ex parte,quã iuſſerit,&c.

x ¶ Plectẽda]ſ.officia.

y Pręcipimus Delegatio.§ id eſt, litera delegatiua, in qua cõtinetur,quod Priceps mittit Prędibus, ut exigant collectas ſuas. Acc.

z Quotannis.§ i. ſingulis annis, in Septẽbri, & Octobri,quãdo mittitur Prędfectus Prędidib. ut ſubiectis nuncient, ut ſe ad ſoluendũ parent,ut ſ. de indicti. l.u. & in authẽ.de col.in prin.col.ix.

a ¶ Minus.§ quam ſoliti ſunt prætare.

b ¶ Titulos.§ accipe procurari, & repete præcipimus,& dic aut, ꝓ &, quoquo modo,&c.

c ¶ Procedere.§ ſubaudi procurari.& etiam ſubaudi præcipimus.

d ¶ Conſuetudo.§ ſecundum cõſuetudinẽ. ue ctigalia, ſ.perſonis ꝓ rebus iniuncta ſunt præſtãda, ut ff. de pub.l. ſi publicanus.§.fi. quia illi magis ſcire poſſunt, quam Præfectus: ideo puniuntur,& facit ℑ.de ſuſce.l.j.

Conſuetudo do regionis ī uect galibus t tendẽda eſt

† D. 8 Kal Aug. C.P. Authemio A.xj.Coss

NE OPERAE A COLLAT.&c.

e ¶ A collatoribus exigantur.§ i. qui ſoluunt alia tributa facta.Accur.

f OPerarum.§ Illicitè § prouinciales ergo,qui tributa ꝓſtant, ad operas aliquas non tenentur. nam nec balnea Præfidibus ſuccendere ſunt compellẽdi.ut ſ. ne trib. laua. præ. l. j. nec beſtias eorum commodare, ut ℑ. ne ruſt. ad ullum officiũ. l. ii. nec hoſpitium, ut ℑ. de meta. l. deuorum. nec ſalgamum, ut ℑ.de ſalga. non præ.l.ii. nec ad angariam, uel parangariã, ut in auth.de mand. Prin.§. illud.coll.iii.& de coll.§. ad hoc coll.ix. niſi in aduentu Principis, ut ſ. de ſacroſan.eccle.l.neminẽ. & niſi,ut ℑ.tit.j.l.fin.

g ¶ Tua.§ Præfecto loquitur,ut patet ex ſuprascriptione.

† Quidem matus.

† Inuenta.

DE IMMVNITATE, &c.

h HIs.§ Supplicium.§ Nota flammam ſupplicium officialis,ſi alicuius profiteatur immunitatem,ſic ſ.de fal.mo.l.ii.

† Ad uitem.P.P.

† Ex lib ii. tit.x. l.j. C. Th.

i ¶ Cuiuſquam.§ ſcilicet tributarii.

† Dat. x. Ka. mar. Treu. Val. N.B. P. & Victore, Coss.

k ¶ Profiteantur.§ ſcribẽdo aliquem immunẽ ſua authoritate:nec prodeſt immunitas talis, ut &ℑ.de cen.l.j.& ſ. de an. & tribu.l. in fraudem. & ℑ. de decurioni.l. uacuatꝰ.ſ.& ℑ. de agri.& cenſi.l. immunitates.

† Ad populum.

† Ex lib.13. tit.x.l.6.C. Th.

l ¶ Definitionem.]quę eſt,ut omnes ſoluant, ut ſ.de an. & tri.l.iii. & ce ope.pu.l.omnes. in fin.& de uect.& cõmi.l.omniũ. & ſ. de interdict.l.j.& C. ſine cen.uel re.l.fin.

† Profitetur,immunitas.

m ¶ Firmata.§ Quidam libri habent, neceſsitatem tributoriæ functionis,& firmatam cenſitorum prouincialium iudicum.Accur.

n ¶ Peræquatione conſtrinxerint.§ ſcilicet, tributarii, ſed in libr. Azonis eſt neceſsitas conſtrinxerit,& cenſitorum, peræquatorum. & deeſt prouincialium iudicum. Accur.

† Conſtruxerint.

† Da.3.Nomar. Mediol.meroboude.ii.& Sat. Coss.

o Per Bithyniam.§ Aggeris.§ contra fluminis impetum, ut ſ. de allu.l.j.Accur.

† In.

Universidad de Deusto Biblioteca

huiusmodi [a] muneribus, pro iugerũ numero, [b] uel capitũ, quæ possidere noscuntur, dare [†] cogãtur. [†]

DE CONDITIS[d]
In publicis horreis.

TITVLVS XXVI.

¶ Non debet tangi de fructibus nouis, do nec consumantur antiqui. Item licitum est commiseri fructus corruptos cum incorruptis: & ad prædicta per Superiorem officialis sufficiens deputetur. h.d. Bar.

¶ Impp. Valen. & Valens AA. [†] LEX I.

OMnia, [c †] quæ in horreis habentur, expendi [†] volumus: ita, vt non priùs ad frumentum [g] extendatur expensa, quod sub præfectura tua urbis horreis infertur, quàm uetera [h] condita fuerint erogata. & si fortè vetustate species ita corrupta est, vt per semet erogari sine querela [†] non possit, eidem ex noua portione [k] misceatur, cuius adiectione corruptio velata [†] damnum fisco non faciat. Ad istud autem negotium [m] arbitratu, ac iudicio tuo nobilis, prudens, fidelis, optimè sibi conscius pro integritate mentis [n †] apponatur custos, ac mensor, qui vel frumenta modio [†] metiatur, [o] vel iustis æstimationibus colligat, quanta habeantur in condito [p †]

¶ Rectores debent per seipsos inspicere domos & horrea publicarum ne ex pluuia corrumpantur publica frumenta. Bar.

¶ Idem AA. & Grat. A. L. II.

CVm ad quãlibet vrbem, mansionemve [q] accesseris, protinus horrea inspicere [r] te volumus vt deuotissimis militibus depuratæ, [†] & incorruptæ species præbeantur. Nam si per incuriam [s] officij Grauitatis tuę, sartorum, [t] tectorũ neglecta procuratione, aliqua pluuiis infecta [u] perierint, ad damnum tuum [z] referentur. [†]

¶ Species in horreis publicis depositas nullus debet in suam utilitatem conuertere, aliter deportabitur. Bar.

¶ Impp. Arcad. & Hono. AA. [†] L. III.

NVlli [†] posthac horreaticas [y] species contingendi [z] copia præbeatur, si verò quisquam temerator horreorum extiterit, qui sibi ex prædictis aliquid audeat vsurpare, [a] hanc pœnã sciat nostro arbitrio definitã, vt deportationis pœnæ subiectus, totius substantiæ cogatur subire iacturam [b], [†]

VT NEMINI LICEAT[c]
In emptione † specierum se excusare, & de munere sitocomiæ.

TITVLVS XXVII.

¶ Imp. Anastasius. A. L. VNICA.

QVoties vrgente necessitate, [d] comparationes frumenti, vel hordei, aliarumque specierum quibuslibet Prouinciis indicuntur, [†] nulli penitus [e] possidentium sese sub cuiuscunque priuilegij occasione excusandi tribui facultatem censemus: omniq; [f] cuicunque possidentium quocunque modo, quocunque tempore per sacros apices, vel etiam pragmaticam sanctionem, aut iudicialem fortè dispositionem huiusmodi excusatio [g] data est, vel postea data fuerit, licentia minimè vnquam contra tenorem nostræ legis saluberrimæ valitura. adeò namque huiusmodi onera cunctis, pro qua singulis portione contigerit, [†] volumus irrogari, vt ab iisdem comparationibus nec sacratissimam nostræ pietatis, nec Sereniss. imæ nostrę conjugis domum [h] patiamur subtrahere. [†]

DE COLLATIONE
Donatorum, uel releuatorum, † aut translatorum, seu adæratorum

TITVLVS XXVIII.

¶ Imppp. Valenti. Theod. & Arca. AAA.

LEX VNICA.

DIspositionem [†] amplissimæ recordationis Anthiochi, [i †] que certam quantitatem ante se releuatis possessionibus, nomine canonis indixit, [†] non imminui decernimus. id enim, [k] quoniam in canonem cecidit, & anniuersariæ [l] debet pensationi persolui, nec in præteritum, nec in posterum patimur esse concessum. [m] Indulgentiam verò memoratæ descriptionis & in anteactum, & in posterum tempus non solùm in releuatis, verum etiam in donatis, adæratis [n], translatisque, seu quodlibet aliud nomen nouæ descriptionis excogitatum est, volumus obseruari: nullamque super

a ¶ Muneribus. ʒ ut in uallis ciuitatũ faciendis, & ad portus, & uias, ut ſ. de ope. pu. l. ad portus, & l. omnes. & ʃ. de priui. do. Aug. l. absit.
b ¶ Numero. ʒ quibus inspectis imponitur patrimonii munus persona, scilicet, pro rebus, ut ſ. de an. & tribu. l. ii. & l. pro locis. est & aliud pro ipsis rebus, ut ʃ. de suscep. l. modios.
c ¶ Capitum. ʒ id est, animalium.
d ¶ DE CONDITIS. ¶ Id est, repositis, à condo, dis.
† Ad stringi. † D. 7. Kal. Nouẽb. C. P. Hon. 8 & Th. V. Coss.
c OMnia. ʒ etiam corrupta, ut ʃ. hac lege.
f ¶ Expendi. ʒ uel dãdo militibus, uel uendendo.
g ¶ Ad frumentum. ʒ scilicet, nouum.
h ¶ Vetera. ʒ scilicet, frumenta.
i ¶ Querela. ʒ militũ, & aliorum quibus præstatur expensa. Al. Vel dic, querela distrahentis in damno, ſ. fisci. multùm enim quis cõquerit, quãdo rẽ suã malè distrahit. Py. Vel querela maxima, ad quod ff. ne quid influ. pu. l. j §. sunt qui. Accur.
k ¶ Ex noua portione. ʒ id est, nouo frumento. Accur.
l ¶ Velata. ʒ quæ uelabitur in miscẽdo nouum frumentum cum uetere corrupto.
† Eidem noua portio misceatur.
m ¶ Negotium. ʒ ſ. frumentum accipiẽdum, & expendendum, & custodiendum, ut subiicit.
n ¶ Mentis. ʒ alias pro integritate mentis, & alias pro integratis meritis, & facit ʃ. de decurio. l. eum qui. Accur.
† Integritatis meritis.
o ¶ Metiatur. ʒ cũ uendit, uel dat.
† Medio tẽpore metiãtur.
p ¶ Condito. ʒ quando totũ, quod est in horreo, uni uendit.
† Da. vj. Id. Apri. Diuo Ioniano. & Varroniano Coss.
q CVm ad quãlibet urbem mansionem. ʒ in qua sunt horrea pub. & loquitur Præfidi ut ex super scriptione patet.
r ¶ Inspicere. ʒ ad quod ff. de offic. Proconſ. l. ſi in aliquam. Accur.
† Defloratæ.
s ¶ Per incuriam. ʒ id est, negligentiam.
t ¶ Sartorũ. ʒ ad quod. ſ. de usufru. l. eum. & ff. ad leg. Iul. repet. l. lex Iulia repetundarum. §. j. & de offic. Præſi. l. Præſes.
† D. 8. Kal. Sep. Arelate Ioniano, & Varr. Coss.
v ¶ Infecta. ʒ id est, corrupta, ut & alias res nudatæ deteriorantur, ut ff. ad leg. Rho. de iac. l. naues. §. cum autem.
x ¶ Tuum. ʒ delictum officialis punit dominũ. & est ratio, ut in auth. ut iud. sine quo. ſuffr. §. eos. & facit ſ. de an. & tribu. l. jii. & l. iudices. Accur.
y NVlli. Horreaticas. ʒ i. species in horreis positas. thesis est græcè, latinè dicitur positio. inde bibliotheca, & dactylotheca, ubi reponuntur libri, ut ff. de cõtrah. empt. l. Labeo. & ff. de leg. iii. l. librorũ. §. fi. alias est horreotheca, & facit ʃ. de fru. ur. Cõ. l. j.
† Anatolio P. P. Illyrici.
† Ex libr. xj. ti. xiiii. l. iii. C. Th.
z ¶ Contingendi. ʒ accipiendo eas.
a ¶ Vsurpare. ʒ id est, audendo usurpet de prædictis speciebus. Acc.
b ¶ Iacturã. ʒ similis pœna est ſ. ad leg. Iul. de ui pu. uel pri. l. ſi qs. in fi.
c ¶ VT NEMINI LICEAT IN EMPT. &c. ¶ Alias deest de munere sitocomię. & de hoc munere dic, q̃ hic non tractat: sed i græco dicitur, vt ff. de ua. mu. l. ij. i prĩc. & de admin. re, ad ciui. perti. l. fin. §. itẽ reſci ipſerũt sitocomas.
d Qvoties. Necessitate. ʒ famis, uel guerræ, & sic est superindictum.
† D. 7. Idus Iul. C. P. Cæsario, & Attico Coss.
† Coemptione.
† Sitoniæ
e ¶ Nulli penitus. ʒ nisi ætas. lxx. annorum, aut numerus v. liberorũ det excusationẽ, ut ff. de mu. & ho. l. iii. §. cura. Vel dic hoc corrigit hic. Vel ibi est personale, ut in eod. titul. l. j. §. j. hic patrimoniale & facit ʃ. Quib. mu. uel ſta. l. j. & ii. & fi. & ſ. de an. & tribu. l. in fraudem. & de pe. bo. ſub. l. j.
† Inducentur.
f ¶ Omniq; ʒ habeas q; breue, & accipe licentia, & postea redeas cuicunque. Accur.
† Contingunt.
g ¶ Excusatio. ʒ alias excusatio, alias excusationum: sed tunc legitur huius licentia, &c. & erit nominativus licentia, & subaudi erit.
h ¶ Domum. ʒ id est, habitantes in domo nostra, quã habemus in ea Prouincia, cui indicitur hoc munus. & not. quia intelligitur de ea pecunia, quę cõfertur ad comparationẽ. Alii, quòd de munere pſonali, quo emere cogitur. Alii de munere, quod est, ut uendere cogantur.
¶ DE COLLATIONE DON. &c. Vacat, et expones ſ. i te.
i DIspositionem. Antiochi. ʒ qui fuit imperator secundùm P et. Et dic casum, si tributarius nõ potest uti fundo, prout descripsit in censum: quia chasmate ꝑ parte perit, uel uites ficcæ sunt: ille, qui præest cẽsui releuat, ut ff. de cẽsi. l. forma. ante tẽpora ergo Anthiochi quędam erant releuata prædia, alia erãt donata, ut nihil soluerent, aliqua adærata, ut aliquid æris soluerent, aliqua translata in alium: quia primus nõ soluebat pro modico, quod soluere secundus: unde Anthiochus fecit, quòd omnia talia soluerẽt certum quid pro præterito, & futuro, & nil plus pro præterito, uel futuro. quod & Valẽtinus hic confirmat, nullo obstante priuilegio: & sic in certis prædiis tantum habet locum hæc lex.
K ¶ Idenim. ʒ indicẽs.
l ¶ Anniuersariæ. ʒ No. anniuersariæ. ex quo colligẽs illum esse canonem anniuersariũ, qui singulis annis debetur. ad qđ ſ. de sacrosan. eccle. l. placet. Itẽ no. q̃ hęc lex consuetudine approbata nõ tollitur rescripto. sic nec per aliam l. ut not. secundùm quosdam. C. quæ sit lon. consuetu. l. ut.
m ¶ Concessum. ʒ id est, remissum.
n ¶ Adæratis. ʒ uacat ad & dicitur adæratio, uel ærario, quasi æris præstatio unde prædia adærata, ex quib' æs præstabatur fisco. ad quod ʃ. de comit. re. mi. l. j. Vel adæratio, quia aliquid ex his soluebat ærario.

a ¶ ſuper his. ʒ id est, ultra quam statuit Anthiochus.
b ¶ Possessiones. ʒ scilicet, prædictas. nec enim tollitur hæc l. per illam. de cen. l. forma. Accur.
c ¶ Sedis officium. ʒ loquitur Præfecto.
d ¶ Emanauerint. ʒ alias mãdauerint, & alʒ manauerint. Et no. nõ uatere rescriptũ ẽt proprio
† Iniquam. motu. ad quod C. de legi. & con. l. ii. sed ar. cõtra. §. de pen. bo. ſub. l. j. in fin.

DE COLLATIONE AERIS.

TITVLVS XXIX.

¶ *Pro ære potest solui aurum tanti ualoris. h.d. Bar.*

Impp. Arcad. & Ho. AA. † L. VNI.

AEris † pretia [c], quæ à prouincialibus postulantur, ita exigi uolumus, ut pro xx. † libris æris, unus auri solidus à possessore reddatur. †

DE DISCVSSORIBVS[f].

TITVLVS XXX.

¶ *Si æstimator malè æstimat, ipse tenetur. h.d. Bartolus.*

¶ Imppp. Valẽtin. Theo. & Arch. AAA. †

LEX I.

QVoties † in disceptationẽ [g] constiterit, inique discussionem fuisse confectam [h], & fidem facti [i] non poterit approbare discussor, ipse in eodem titulo, [k] & in eodem modo ad soluendum protinus vrgeatur, in quo alterum perperam fecerit debitorem. †

¶ Licet soluens tributa, apocham de soluto perdiderit, potest tamen ex libris cõmunis solutionem probare. Bar.

¶ Impp. Arca. & Hono. AA. Messalæ. PP.

LEX II.

his [a] vnquã † exactionis molestiã formidari, quibus nõ tantùm reliqua præteriti tẽporis relaxamus, sed nec in posterũ quidquam innouationis, aut oneris adiiciendum esse censemus: nulliq; licere deinceps contra diualia statuta releua re suas possessiones. [b] Nouerit tamẽ amplissimæ tuæ sedis officiũ, [c] quòd si aliquãdo nobis suggestio huic nostræ sanctioni contraria porrigatur, vel si sacris mãdatis, si qua fortè citra † suggestionem his piis dispositionibus aduersa emanauerint [d], obsequatur, & in aliquos tanquam debitores ex huiusmodi titulo crediderit exponendos †, ducentarum librarum auri se sciat condemnatione mulctandum esse. †

† Muneris.
† Contra.
† Aliàs exigendos.
† D. pri. Kal. Ian. Constant. DD. NN. xiij. & Val. 3. AA. coss.
† Hylario.
† Ex libr. xj. tit. xxj. l. ii. C. Th.
† 25. C. Th.
† D. v Kal. Iã. Mediol. Arca. 4 & Hõ. 3. AA. Coss.
† Ad Arthemium Vic. Hisp.
† Ex libr. xi. ti. 26. l. j. C. Th.

e ¶ AEris pretia. ʒ i. dicere collatores, qui in uno lustros æs soluebãt, uolebant dare aliud pro ære, ſ. aurũ: qđ licet sit carius, tamen facilius datur, ut instit. de actio. §. huic. un de ſtatuit, ut pro xx. lib. æris soluant unũ ſoldũ, i. unũ aureum, ut insti. de pœn. tẽ. liti. §. fi. & ff. de ĩ ius uo. l. pẽ. & est sic ʃ. de argen. pre. qđ thesau. infer. l. j. & secundũ hoc, postulatur à spõte soluẽte. Vel dic, pro præterito tẽpore, & ꝑprie postulatur ab inuito, uel pro publica utilitate, aliàs contra.
f ¶ De discussoribus. ¶ *Multis modis dr discussor. Primo, qui inquirit publicos debitores, & redigit in scriptis, ut hoc ti. l. i. & ii. Secõ, qui statuit rerũ ꝑtia, ne uendãtur nimis, ut ſ. de iudex. l. nemo exterus. Tertio, qui inquirit, & æstimat facultates aliquorũ pro imponenda collecta, ut ʃ. de cen. l. per æquatores. & l. qui grauator, et ita etiã põt intelligi. l. j. huius tit. & de eius officio loquit ſ. de tuto. & cur. illu. per l. i. in fin. & de Magi. con. l. ſi. Quarto secũdũ R. dicitur. qui desertis agris quærũt colonos, & inquirunt, an sint idonei, ut ʃ. l. fin. Itẽ est operis discussor, ut ſ. de aduo. di. iu. l. sancim. alias dicitur cõcussor, q terret homines prætextu officij, ut ſ. de cõ. obtur. cau. l. quod euitandi & ff. de concuſ. l. i. Item alias improbus exactor. ut ſ. de fur. l. etiam, & de infa. l. neque. & facit ʃ. in quib. cau. col. cẽ. l. i.*
† D prid Idi. Maii Valent. N B. P. & Victore Coss.
g QVoties in disceptatiõe. i post disceptationẽ hoc liquet, ſ. inique, &c. Accur.
h ¶ Confectam. ʒ scilicet, scribendo debitorem publicum, qui non erat, uel scribendo patrimonium plus ualere, quàm ualeat, ut per hoc plus de collecta soluat, ut in rubr. not.
Appellatur à discussoris sententia.
i ¶ Facti. ʒ quod sic fit, ut pronunciauit. Et not. quòd ab eius sententia appellatur, ut ſ. de appel. l. cùm post sententiam.
k ¶ Titulo. ʒ fortè mutui, uel dic in eod. tit. scilicet, collecto, ut quia pro emendo frumento fiebat, ut ſ. tit. iii. l. j.
Argumentum à contrario sensu ualet.
l NE casu amissa securitate publica. ʒ quam habet priuatus, de qua loquitur. ſ. de apo. pu. l. semel.
m. ¶ Collatoribus. ʒ id est, contra collatores, cùm dicant officiales, ꝙ ipsi collatores non soluerent. Vel dic, quia collatores habentes duas securitates, dicerent se bis soluisse, sicque repetere uelle.
n ¶ Non petantur. Ergo à contrario, si non sunt in libro fiscalium rationum, possunt iterum peti securitates, arg. à contrario sensu, quod est ualidum, ut ff. de offi. eius cui mã. est iur. l. j. alias esset cõtra id, quod intendit. Et not. hic arg. si creditor perdat instrumentum debiti, uel debitor securitatis, & non est aliàs probatio in scriptis, quòd possunt petere, ut iterum conficiatur, & facit in auth. de mand. Prin. §. coges. col. iij. & ff. de ad. tu. l. chirographis. & in auth. de hæred. & Fal §. i. col. ii.
o PEr singulas. ʒ incipe constructionem. in fin.
p ¶ Nõ adhærẽtib ʒ illis aduocatis, q̃ nõ aduocãt in foro Comitis pſistorij, sed fori, puincialis sic, ut subiicit, & sic prordat ſ. de idũoc. di. iudi. l. sancim. Vel melius, iũge aduocatis cũ sequẽti litera, & sic est ſ. d. l. sancimus. Solu. ut ibi, uel ibi operis discussio.
q ¶ Mãdari. ʒ posse.
r ¶ Iugerum.] alias iugorũ, ſ. ut inquirat, quot iuga, & agros desertos, & ipsos cultores iueniat secũdũ R. alias iugerum ſ. ut inquirat, quot iugera, & quot possessiões habeant collatores, ut imponatur secundũ illorũ quantitatem collecta, ut ſ. de an. & tribu. l. ii.
s ¶ D decurionib. &c. ¶ *De his maxime dr. ff. in ſ. ti. in tribus ult. mis cõstitutionibus: & dic, qa. dixit de multis a officialibus, circa tributa exigenda, & quia inter ceteros, decuriones habent quaſdã prærogatiuas, de his dicit. Et not. q̃ decurio à decem dr ut ff. de uerb. sign. pupillus. §. decuriones. olim enim cũ Romani excrescerent, mittebantur ali qui in aliquã partem, & postea uocabatur colonia, & decuria is eligebatur pro consiliys. Vnde secundo hoc, consiliarij ciuitatũ decuriones uocantur. & differt a curiali: quia curialis genus, decurio species, ut in d. l. pupillus. ſ. d Py. dicit, non esse differentia, ut arg. ſ. de inceſt. nupt. l. cũ a cilis. & ſ. de Rp. & cler. l. ſi quis presbyter. Itẽ not. q̃ decur. o dr habet honorẽ, & onus, honorẽ, quia nõ torquetur etiã finito decurionatu, & ut ſ. de qſtio. l. nihil. Itẽ datus curię decurionũ naturalis, fit legitimus, ut ſ. de na. lib. l. qm̃ De onere constat.*
† Aeraturæ, uel adæraturam, q̃ fiat
† Reprobatur. ideo dic, q̃ hic est speciale ratione indemnitatis quã pater præstat excussio filio, & nõ ante. ut l. j. ſ. de conue. fi. de bi. ſecũdum Bart.
† Idem Iohãnes de Pla.
† PP. v. Kal. Decemb. Aemil. & Basso Coss.
† Ista glo. approbat per Bar. & Io. de Pla.

NE casu amissa securitate, publica [l] quædam prædatio nascatur collatoribus: [m] decernimus, vt quando securitates à discussoribus, seu apparitoribus expositę, ratiociniis publicis continentur: rursus per iniuriam non petantur. [n] Dat. v. kal. Decembr. Mediolani, Stilicone, & Aureliano Coss.

¶ Ab onere discutiendi, & æstimandi patrimonia nullus excusatur, nec etiam milites, nec militans. Bar.

¶ Impp. Thepd. & Valen. AA. LEX III.

PEr singulas [o] Prouincias, vel ciuitates, honoratis vsque ad comitiuã consistorianam, necnon etiam militantibus, & suis obsequiis non adhærentibus [p] aduocatis, quinetiam fori prouincialis, mandari [q] discutionis iugerum [r] solicitudinem decernimus. †

DE DECVRIONIBVS, [s] ET FILIIS EORVM, ET
qui decuriones habeantur, & quibus modis à furtuna curiæ liberentur.

TITVLVS XXXI.

¶ Pater, si ad decurionatum filij consenserit, tenetur pro eo, & heres eius, prius facta excussione de principali. h.d. Bar.

¶ Impp. Valerianus, & Gallien. AA.

LEX I.

SI, cùm te pater decurionem esse voluisset, [t] & illo in rebus humanis agente, [u] honor tibi iste delatus est, tenentur quidem etiam hæredes eius Reipublicæ. [x] nam in hac parte vice fideiussoris pater accipitur: sed non antè, [y] nisi tuis propriis rebus excussis. [z †]

¶ Ad officiũ Rectoris ciuitatis pertinet, conuocare concilium, & facere eligi officiales: ut eis electis nuntiare possint, si uelint appellare, & qui malè nominat, tenetur ad sumptus. Bar.

¶ Imp Diocletianus, & Maximianus AA.

LEX II.

SIcũte. Voluisset. ʒ quod est eo ipso, q̃ qđ fecit, & non ꝑdicit, & si est in potestate, alias secus, ut ʃ. de filiusfa. mil. & quemadmodum. l. j. & ff. ad mu. l. ii. ſ. i. & ꝺ decur. l. honores. §. ẽn.
† Aliàs secundùm quosdam. C. quæ sit lon. consuetu. l. ut.
† Ad Arthemium Vic. Hisp.
† Ex libr. xi. ti. 26. l. j. C. Th.
† Ex libr. xj. tit. xxj. l. ii. C. Th.
† 25. C. Th.
† D. v Kal. Iã. Mediol. Arca. 4 & Hõ. 3. AA. Coss.
† Ad Arthemium Vic. Hisp.
† Ex libr. xi. ti. 26. l. j. C. Th.
† D. 7. Idus Iul. C. P. Cæsario, & Attico Coss.
† Coemptione.
† Sitoniæ
† D. pri. Kal. Ian. Constant. DD. NN. xiij. & Val. 3. AA. coss.
† Hylario.
† Ex libr. xj. tit. xxj. l. ii. C. Th.
† 25. C. Th.
† D. v Kal. Iã. Mediol. Arca. 4 & Hõ. 3. AA. Coss.
† Ad Arthemium Vic. Hisp.
† Ex libr. xi. ti. 26. l. j. C. Th.
† D prid Idi. Maii Valent. N B. P. & Victore Coss.
† Aliàs exigendos.
† D. pri. Kal. Ian. Constant. DD. NN. xiij. & Val. 3. AA. coss.
† Hylario.
† Ex libr. xj. tit. xxj. l. ii. C. Th.
† 25. C. Th.
† D. v Kal. Iã. Mediol. Arca. 4 & Hõ. 3. AA. Coss.
† Ad Arthemium Vic. Hisp.
† Ex libr. xi. ti. 26. l. j. C. Th.
† D prid Idi. Maii Valent. N B. P. & Victore Coss.
† Aliàs exigendos.
† D. pri. Kal. Ian. Constant. DD. NN. xiij. & Val. 3. AA. coss.
† Hylario.
† Ex libr. xj. tit. xxj. l. ii. C. Th.
† 25. C. Th.
† D. v Kal. Iã. Mediol. Arca. 4 & Hõ. 3. AA. Coss.
† Ad Arthemium Vic. Hisp.
† Ex libr. xi. ti. 26. l. j. C. Th.

Universidad de Deusto

principalis.ar.ff.de iureiu.l.eũ qui. Sed hodie idẽ, qđ hic.ubiq; ut ĩ au. de fideiu §.1.col.j & facit ad l.ităd.j.d pri suc.pa l.j & ff.de adm re.ad ciui pert.l.fi filius.& fa.mer.l.in filia.§. idẽ scribit.& §. de app. l. hi qui,

a OBseruare.§ i.curare.

b ¶ Magistratus.§ puta Defensorem ciuitatis,uel Præsides uel eorectores.

c ¶ Decurionibus.§ loco quorum sunt consiliarij, ĩ ut in rubr.

d ¶ Solemniter.§ ad sonum tubæ,uel campanæ.

e ¶ Nominatio em.§ i. electionem aliquorũ offitiarium.

f ¶ Ad certa.§ ut ad syndicum ordinandum.

g ¶ Munera §.1.officia, quo casu unũ de se eligere pñt,ut ff. de tut. & cu. da.ab his.l. ubi. & debẽt esse in albo scripti., ut ff. de albo scri.l. i. & duæ partes conuenire, b ut j.eo.l.nominationũ & ff.de app.l. nominatiões.

h ¶ Faciãt.§ decuriões. nõ Magistratus, ut ff. qñ app.fit.l j.§ solẽt. qđ est no.sed tutores nõ dãt decuriones, nisi in subsidiũ ut d.l.ubi.sed nomina ali quorum Præsidi mittere debent, vt ff.eo ti.l Diuº.

i ¶ Curent.§ decuiones, uel dic officiales.

K ¶ Appellandi.§ not. appellari ab electiõe. als vt consentire.ut §. de ap. l.hi qui. & appellat, secũ dũ quosda, intra duos mẽses, ex quo scit is se nominatũ, ut §. de temp. & re. l.1.qđ falsum est: c imo intra biduũ, uel triduũ, ut ff.qñ app.fit.l.j.§.quod in sententijs.sed exercitũ fit intra duos menses.qui busdam tamẽ remittitur necessitas appellandi,ut minorib.& ueteranis, ut §.qñ prouo. non est ne. si pr.& l.ueteranis.

l ¶ Consueto.§ Opponendo excusatiõẽ.& p bando.de quib. habes. j. specialem titu.& ff.de uacca.mu per totum.& ff.de iure immu.per totum.

m ¶ Debuisse.§ quia maior lv.an.ut ff eo.l 2.§ fi. uel aliam excusationem habet.

n ¶ Sumptum litis.§ ut j.de sũpt.recu l.j.& ff.de na.mu l.1.§ j fic & iudex facit.Item suam, ut inst. de ob.quæ ex quasi.deli i prin.& facit.ff.de iu.l.eum qui.& §.de excu.tut.l.seueriter.Accur.

o CVm decurionatus.Sponte § habebas enim excusationem, ut j.de his,qui spon.mu.l.j.

p ¶ Albo.§ in quo nomina eorum, f decurionum scripta erant,ut ff.d albo.scri.l.j.& l.in albo.

q Annoũm.§ maiorem lv.an. d ut ff.eo.l.2.§.fi.& l non tantũ. Sed quid si durante honore fit annorum lxx? Rñ.ut no.ĩ eo.l.si ultra.

r CVm adoptiuum,D gnitate.§ Vt quia pater adoptiuus factus ẽ decurio.Accur.

s ¶ Dubitatio est § ut ff.de fena.l.v & vj.ideoque eius onera subire d bet pater,ut fideiussor,ut ff.ad muni.l.Lucius.§ idem respondit.

t ¶ Iniuri.§.§ quas intulit hic filius in alium, & quæ fit arrox, habes instit.de iniur.§.atrox.

v ¶ Pignoris.§ i.naturalis filij,ad cuius imaginẽ est adoptiuus,ut ff. d li.& posth.l.filio.Vnde uersus,Pignora natorũ dicunt pignora rerum.

x ¶ Oportuit.] bñ sequit,nã pænis,uel supplicijs plebeiorũ nõ debet subiici,ut ff.de priu uer.l.3.& ff.e l.2.§.in filiis.& §.de pœ l.decurion.

y ¶ Hoeque.§ l.dictum Præfidis modũ in puniẽdo exceden .s.Acc.

z ¶ Filios. Perfuasum est § ad hoc ff.e.l.spurii.§.pr.& de mu.& hon l. æstimationẽ.§.munus.idẽ in tutelatur inst.qui da.tu.poss.in priu.

a ¶ Nõ accõmodaueris § appellãdo, uel protestando in contr.rium tu pr,ut ff.eo l.spurij.§ pr.& l honores.§.fi.& sic loquitur §.ne filius p patre.l.fi filius.alias ſp consentire uidetur, ut no.§.l 1.

b ¶ Poteris § sinsol.dũ sed d pecubo,& dein tẽ uer.sic ut §. qđ cũ.

c Eo.l j.& ff de rure.l.fi filius & ff de pecu l 3.§.fi & ad muni.l. 2.

Xpertes. Prohibent.§ sic §.de iud l.pe Sed arg cõtra §. de postu l.2. & de aduo. diuer. iud.l.nemini.§. iurisperitos.& infti.de excusa tuto.§.similiter. Accur.

d LIcet.§ Suo nomine.§ i.nõ unus,ꝑ alio, nec unus per alium habeat interuallum,ut j. de mu non contil fin.& hoc, nisi in uita § patris alter gessit, uel post mortem patre uolente: quia tunc ut hæres,ut no §. eo. tit.l.1 & per l ff.fami. ercisl si filia.§.idem scribit & § Neratius.

e INfamia.§ Infamia repellit ab honore habito,& habendo,6 ut hic,& j.de dig.l 2.& l.iudices & j de reis post.l.i. sed cæcitas nõ nocet, qđ quidã dñt, nisi utroque lumine sit cæcus, ut j. qui morbo.l.1.fed dic ẽt si utroque lumine,ut ff d post.l.1.§.quamuis.f.in q̃sito,ut hic erat, & illa q morbo,in munere,hic in pſonæ honore uel ibi in habendo,hic in habito.

f ¶ Abominanda.§ i.remouenda à te ad hoc, ut perfeueres in dignitate decurionatus.

g IN albo decurionũ p.scriptus. § alias præconis, alias præscriptionis decurionum &c. & tunc præscriptio non est exceptio.

h ¶ Anteferri.§ ut i ordine ante scribatur,ut eius uxor in sentẽtijs, seu comitiis sit prima,ut ff.d albo scri.l.j.& 2. & facit. j.de mu.patri.l 1.

i SI ultra septuagesimum.§ in tutela,& cura excusat maior lxx. an.ut §. qui ætate l.j. In a.iis pu.muneribus.lv.ut j. qui ætate.l.i.& ff.eod.l.2. §. fi. hic ergo sic de facto erat. Item ante creat̃ g per superuenientẽ ætatẽ maiorem non se excusat, ut ff.de iur.immu.l fen p. §.hoc circa & j.eo l. decurio fortunã nisi prorsus sit inutilis, ut §. de excu.tut.l post susceptam.

k ¶ Personaliũ.§ a patrimonialibus aũt non propter hoc excusarẽt, h na ab illis nullus excusatur,cum ab ipsa re non a pſona debeatur munus patrimoniale,quod indicitur rebus,ut §.de an.& tribu.l 3. nor.

l ¶ Munerũ.§ puta decurionatus. ut faciat ad ti.uel aliorũ simili m.

m ¶ Prouidebit.§ alias uidebit alias prouidebit.Accu.

n VXorem.Proculdubio.§ ut §.ne uxor pro marito l 2 & 3. & est speciale in primipilo,ut uxor pro marito conueniatur,& tunc satisfit fisco in dote,non in alijs mulieris bonis, ut §.qui. cau.pig.ta. cõ trah.l.satis.& §. de priui fisc.l.1.

o NEc infames immunitatem.§ a curialibus muneribus,ut j.ff in fam.l.1.quod munus dr.ut ff.de uerb.sig.l.munus tribus.

p ¶ Cum hæc.§ f immunitas,& facit ff.de interd.& rele.l. relegatorũ. §.fi.& j.de his,qui non imple.stipen.l.1.Accur.

q ¶ Notæ.§ q d.priuilegiũ ẽ hñs imunitatẽ,nõ aũt ptinet ad ifamiã.

r AMuneribus Snia.§ extraordinaria,ut ff.de pę.l.fi. alias cõtra, ut §.de postu.l.i.& de pę.l.seruus Item ad annum potest remoueri a decurionatu in pœnam,ut ff.de pę.l. mortis. non gratiose, ut j.l. proxi nec maxima pœna imponitur,ut not j.l.proxi.

s ¶ Nec anni.§ f.lx.ut §.eo.l. 2. §. fi.& not §.l.fi ultra.

t N ¶ Podagræ.§ nisi oino ire non possit,ut j. qui morbo.l.pen,

u N ¶ Emo iudex.Liberet.] gratiose.alias secus, ut not.§. l. proxim.

Infortu-

tor scdm Io. de Pla. hic.

f P.P 4. Id. Maij.Pfis.AA. Coss.

e Ista glo. approbat p Io. d Pla. hic.

f Cẽcer.c. infamib.extra de reg. iur. libr. 6. & 33. dist. ca laici.ubi cẽ, p opinio ordinã di uacillat non debet.

f D. xvi. Kal. Febr. Nicomed. AA. Coss.

f Istam gl. sequit hic Io. de Pla dicens, q procedit in honoribus & dignitatibus nõ in oneribus.l. muneribus realib.& p sonalib. qa ab his infamia nemi nẽ excusat, ut l. 1. j de infa.

f Dat. 5. Kal. Febr. AA. Coss.

g Ista glo approbat g Io.de Pla. hic.

f Ex lib. xi. tit.1 Cõ Th.

h Pro hac glo.est tex. in l. neq; j. de mu. patri. secũdũ Io. de Pla.

Infami nõ põt dari priuilegium.

a ¶ Infortunio.§ i.podagra,uel alia simili infirmitate.

b ¶ Deprauatus.§ i.factus inutilis.

c ¶ Ad nostram § idem si sit decurio relegati one,uel maiori pœna dãnandus, nt ff.de pœn.l.Dtui.§.pen.& §.fin.

d ¶ Spatio.§ nõ in perpetuũ,ut hic,& j.de his,qui ua.à Prin.l.j. Ac.

e VNiuersos.Temperare.§ q̃a publici dicũtur fermẽ,ut ff. de adop.l.nõ enim.& sic non debet uile officiũ sicut procuratiõnẽ recipere,ut j.eo.l.siq̃s procurationem.aliàs deponit honorem.ut j.de tab.l.ij ve rũ patrẽ fuisse notariũ b filio ad decurionatũ non nocet,ut §.de ser. Reipu. ma.l.fi.Item contra §. de fal.l.fi q̃s decurio. Solu. ibi nõ erat tabellio,licet scripserit testamentum. Vel hic prohibet de nono fieri,ut ibi dixi. Item ar.q̃ aduocati nõ debẽt exercere officium tabellionis,licet Mediolani ĩdifferenter fiat contra.

f SI quis decurio. Cogatur.] per aliquem de nostris iudicibus citatus, uel per nos, non ab alio,ut nõ sit contra j. d Silen.l.ii.uel dic speciale in legatiõe,ut à suo Præside possit cogi.sed tunc quòd dicit propriæ rei, dic,quia uadit de aliquo facturus querimoniam, talis citatio nõ rescindit quod factum est, ut §. de rescin.uen.l.non idcirco. Et sic not.amb.satorem posse cogi c recipere ambassariam, ff. de legati.l. sciendum.§. fi accusatio. & §.ordine.

g ¶ Iudici.§ à quo fuit citatus,uel i.Principi d, qui est iudicum index.

h ¶ Defiderio.]quia uenit fine licentia. uel quia uult recedere: uel secundum alios, quia uult arripere iter ad ueniendum ad nos sine licentia.fic erg̃o & in clericis,ad quod s.d Episc.& cler.l.si quã. & in auth.de san.Episc.§ interdicimus. & in decr. lxxj.d.c.pen.& fi.& facit j.de colonis Thra.l.j.

i ¶ Consequatur.§ àiudice,uel Principe, alii dicunt à iudice terræ suæ. Accursius.

K ¶ Parui fecerit.§ i.vilipenderit,uel neglexerit c.

l QVi derelicta Reuocetur.§ per quemcunque iudicem ordinariũ ut §.ubi quis decu.uel cohor.l.j.& ij,secundum P.& facit §. de Epis.& cler.l.offi.& l. quisquis.& in auth.de san. Epi.§.adscriptitios. Sed contra j.de ta.l.ii.Sed illud f in sui odium,si prima curia uelit reuocare.uel dic ut ibi.Item idem econtra,si miles uenerit ad curiam, q̃ rcuocetur ad militiam,ut j.de re mili.l.militares uiros.

m SI ad Magistratum nominati.§ quod ante per tres mẽses faciendum est,quàm incipiat administratio,ut fi se excuset,possit alius eligi,ut §.de Magist.mu.l.ij.]

n ¶ Requirantur.§ & cogantur remediis prætoriis, ut ff. de mun.& ho.l.fi quis Magistratus. & interim si quod damnum habeat ciuitas, emendatẽ,ut ff.ad municipa.l.Lucius.

o ¶ Pertinaci.§ i.contumaci, nolentes recipere electiõẽ factã de se.

p ¶ Permittantur.§ interim ad usum.ad quod facit j.de murile.l.muri leguli.Accur.

q ¶ Duum uiratus.§ i.Magistratus,ut dixi §.dc iudi.l.fin. qui ex decurionibus tantum sunt eligendi,ut ff.eo.l. honores.§.pen.

r ¶ Reperti quandocunque.§ quod dic,ut j.de muri.l. murileguli.

s ¶ Biennio.§ i. tempore duplicato h,anno enim stare debebat, ut j. de suscep.l.neminem.& facit j.de omni agro deser.l.qui agros.

t ¶ Simili cõditione.§ i.ad duplũ oneris.ad qđ ff.de pœ. l.aut dãnũ. §.inter.& facit §.l.px.& j.e.l. quãuis.& l.quidam.& j.de mu. & ho.l.fi.

Nã si qs fuerit hmõi infortunio a deprauatus b,ut debeat subleuari de eius nomine ad nostrã sciẽtiã referri oportet: ut certo tẽporis spatio d ciuiliũ munerũ ei uacatio porrigatur.PP.idib.Mart.Cõstãtino.A.iij.&Licinio.iij.Coss.

¶ *Consiliarij non debent exercere officiũ tabellionatus.Bar.*

¶ Idẽ A.Mechilio Hilariano. L. XV.

VNiuersos ĩ decuriones uolumus à tabellionum officiis temperare. c ĩ

¶ *Consiliarij non debent recedere à ciuitate sine licentia:alias puniuntur.*

c Idem A.ad Hilarium Procos. L XVI.

SI ĩ qs decurio uel propriæ rei cã,uel Reipu.cogatur f nostrũ adire comitatũ, is non ante discedat,quã insinuato iudici g desiderio h proficiscẽdi licẽtiã cõsequatur i.q̃ si pro sua audacia paruí ali quis hanc fecerit k iussionem,indignationẽ cõpetentẽ ĩ fortiatur. ĩ

¶ Idem A.ad Euagrium P.P. L XVII.

QVi ĩ derelicta curia militauerit,reuocet l ad curiã. ĩ

¶ *Si acceptando officium fuerit quis contumax,loco eius alius eligitur,interim bona contumacis habebit, & contumax duplicato tempore habet officium exercere. Bartolus.*

¶ Idem A. L. XVIII.

SI ad ĩ Magistratũ m noĩati aufugerint,requirant n: & si pertinaci o eos aĩo latere patuerit, eis ipsorũ bona ꝑmittant p, q̃ præsenti tpe in locũ eorũ ad duũuirat q munera uocabũt: ita,ut si posteà reperti r fuerint,biẽnio s integro onera duũuirat cogant agnoscere,oẽs eũ, q obsequia publicorũ munerũtentauerint declinare,simili t cõditione teneri oportet. ĩ

¶ *Rescripta cõcedentia immunitatẽ sunt cassanec ualẽt,etiã si consensu decurionũ*

v VAcuatis.Ciuiliũ.§ personalia,& patrimonialia,& mixta dicuntur ciuilia munera,vt ff de mu. & hono.l.fi.§.pen. Et not. i q̃ à personalibus multis modis quis excusatur per legem scriptam, vt ff.de va.mu.per totum.& de iu.immu.ꝑ totũ.at patrimonialia non euitãt aliqui, k vt ff.de va.mu.l.sunt munera.cũ concor. nisi speciali beneficio Principis,vt ibi, & j.de his qui a Princip. va. l. j. vel lege scripta specialiter de munere patrimonij dante immunitatem, vt §. de Epi.& cle. l.j. nõ autem sufficit. si lex, vel Princeps dicat ĩmunẽ esse,scilicet,quo ad patrimonij immunitatem, vt j.de mu.pa.l.3. Item nec munus personale, f. Magistratus contineatur in remissione publici muneris,vt ff. de mu. & hon.l. ciuimu.publici.& facit §. de immuni. nemini con. l.j.& de anno. & tri. l. in fraudem.& inf.e. nullus. Sed hoc est verum, quòd nõ valet huiusmodi concessio in prudiciũ fisci, sed bene valet in prædiciũ cõcedentium , & ad hoc facit ff. de pact. l. inter debitorem.& l. epistola.§. pactum.

x ¶ Consensu.§ Nota arg.contra rusticos, l q quandoq; concedunt immunitatem alicui fabro, vel simili, ipsi pro eo soluẽtes, cũ & hic alij quasi pauciores essent ad soluendum, in plus grauentur aliquibus releuatis, vt infr.de cen.l.j. & §. de apo.pu.l.j. Item facit infra.de decre.decur.l. i.

y CIrcensium . Tua.§ Præfecto loquit , & ante ergo, quam suscipiat , cogit suscipere, vt §.l.fi ad Magistratum, & inchoatum perficere , vt hic, etiam si iurauerat se non susceperũ , vt ff. ad muni.l.fi.in prin.

z ¶ Ciuitas. § prædicta Circensium.

a ¶ Prorogauerit.§ pro his requirendis . & facit inf.de omni agro dese. l. 3.& §.e.l. qui derelicta.

b Viales.§ i. decuriones. quod idem est secundum P. Acc.

c ¶ Priuata.§ puta,quia Princeps indicit collectam pro suo facto.

d ¶ Extraordinariis.§ no.extraordinariis oneribus eum non subiici, vt inf.de susc.l.humiliorib.& inf.de silẽ.l.2.nã nec agricolę, vt j.de agr. & cen.l.i.Item no.excusari ab onere rei priuatæ; secus in prædiis temporum,ut j.de fun.rei priua.l.uniuersi.at a munere, qđ Reipub.debetur.non excusatur,si est ordinarium, vt §.de exac.tribu.l. actores.& j.l. quinta. Sed licet onus non possit ei imponi,honor tamẽ potest ei dari. quia onus habet,f.quia est curialis,quod cõstat esse onus,vt ff. de mun. & honor.l.honorem.& facit j.de omni agro deser.l.iubemus. Accur.

e EOs.§ Hæc lex est Iul.& dic,quòd mater est Antiochena.certè filii sequuntur matrem, nisi pater sit talis, qui trahat eos iuri alicuius ciuitatis,ut quia pater esset legitimus. hic ergo fuit naturalis,uel si legitimus,priuilegium habeat origo materna,vt ff.ad municip.l. 1. & ab hac l.excipe Dorotheum,& Ireneum,ut infra l.neque.Item facit j.de agri.& censi.l.fin.Accur.

f PRouidendum. Susceptorũ .] i. decurio non soluit debita prædecessoris,qui prædecessor fuerat decurio, & susceptor,& ꝑ eo officio malè gesto cõtraxerat debita,vel fuerat decurio, & malũ elegerat susceptorẽ,pro quo tenebatur electo r,ut §.de iure fis. l.super creãdis.& facit inf. vt nul.ex vi.l. 1.& inf.de muri.l.murileguli & inf.de agr.& cõsi. l. 1.& l.fi.quib.dicitur successorem pro debito antecessoris non teneri.

g Conuentis.] s. præteritis officialib.vel eorum hæredibus.

h ¶ Præcedentibus.§ in li.R.est præsentibus,alias præcedentibus.

i ¶ Delegationibus.§ i.officiis sibi delegatis.

i Ista gl.est magistr. & est similis ĩ l.3.in.fra.de mune.patr. Pla.

K Approbatur. per Bar. Lu.& Pla. Ex eo. li. & ti.67. C. Th.

† D. 8. Kal. Nou. Heraclęæ Constanti. A. 8. & Constã. 4. Coss.

† Cyrenen sium.

† Multa in hãc l. Alc. hoc ipso ti tul.

† Ex eo. li. & tit.l. 29. C.Th.

D.14. Kalend. Febr. Maisiliæ A findino , & Proculo Coss.

† Da.5. Kalend. Sept. Anthioch. Amertino, & Auita Coss.

Iste text. est sing. secundũ Ba. Ro. singu. 485 q̃ ingredies collegium nouiter, non debet sol. re debita antiqua.

Universidad de Deusto

a ¶ Eos.§ſ.nouite electos.
b I quis decurio. Munerum.§ etiam patrimonialium, ut ff. de iur. immu.l.semper.§.demonſtratur.à perſonalibus autem etiã quin que ſufficiunt,ut ĵ.de his,qui nume.li.l.fin.
c Vriales.Præſentiam§ ad petitionem alicuius,& hoc,ne vagen tur,ut ſ.ad aduoc. di. iudi.l. ii. ſed iudicem curiæ interpellat,ut ĵ.de cu.ur.Ro.l.j.& facit.i au thẽ.ut omnes obed.iud. §.hoc ꝓſiderãtes.coll.6. & ſ.de omni agro deſer. l.iubemus.& ff.de ope.li. l.quod niſi.& ĵ. de re mi. l.Tribuni.& ĵ.l.proxi.
d Q Vidã Munerib.habendis,& habitis,ut ſ.l.ſi ad Magiſtratum. & ſecũdùm hoc illecebris ablatiuus eſt,i. propter illece bras.i.crebras, & illicitas,ſ.latitationes,& ſubaudi iubeãt,quas,&c.uel ſub.rerum,ſ.commodita te nõ poſſit illecebris, i. per illecebras, quas,&c. ſi tamẽ poſtea redeat,dic ut ſ.e.l.ſi ad magiſtratũ.
o ¶ Quas.] res familia res. Vel dic, quas.i. aliquas religiones, ut ibi ſe curè eſſent,ut non teneã tur ſubire munera.
P Riuilegio.Aſſue tus.§ alias aſſue tus,alias habitus. nã uidetur renunciare,ut ſ.l.cũ decurionatus.facit ĵ.e.l.militantibus. Acc.
q ¶ Paternæ.§ hoc eſt contra.ff.de Senato.l.emancipatum.§ fi.Sol.ſe cundum R.hic fauore curiæ,ibi delicti odio. Item arg.contra.in eo.ti. l.libertos.Item facit ĵ.l.ſi ille,Accur.
r NVllus.Fultus§ etiam domus,ut ĵ.l.curiales.eo ſaluo, ꝙ dicitur ĵ.eo.l.antepen.& pen & fin. Item facit ſ.e.l.uacuatis. & quod ibi not.& in authen.de Defen.ciui.§ ꝓ.col.ij.
s NAti.§ ſequitur ius cõmune ad quod ĵ.de murile.l.ſi is qui. & ĵ. de agri.& cenſi.l.ex ingenuo. Sed arg.contra ſ.de ſer.fugi.l.fi.Item cõtra ĵ.eo.l.exemplo.Sol.ut ibi.
t P Rocuratores.§ quales ſunt decuriones.
¶ Reipublicę.§ ſ.municipiorum.ſic ff.de pub.l. ſed & hi.§.præterea.& dices eos agere per actorem,uel ſyndicum,quem elegerunt,ut ſ.e.l.ii.& ff. quod cuiuſq; uniuer.l.nulli. nec forte ipſi cõſtituunt actorem, uel ſyndicũ, niſi omnes ſimul, ut ff. de condit.& demon.l.municipibus.
x EX omnibus domi bus producti.§ et Magnatum.
y ¶ Origine.§ No.origine,ſecus forte, ſi alias ex accidenti eſt curialis: quia non traheretur de domo,ut ff.de in ius uoc. l.plerig; & ff.de dam.infect.l.iiii.§ prætor ait.
z ¶ Diſtrimẽ.§ qa bona corũ cõfiſcabuntur,&ſa. ſ.de incef.nu.l.iii Accur.
a ¶ Patrociniis.§ ad hoc ĵ. ut nemo ad ſuum pa.l.j.
b FAbricenſes.§.ſi cu rialis transferat ſe ad fabricã,reuocatur,& qui eum receperũt ad fa bricam puniuntur,ut hic & ĵ.de fa.l.iii.
c ¶ Reliqui§ ſ.fabricẽ ſes recipientes eum ſalem. Item ĵ.de t.b.l.ii.contra. Sed ſolue,ut ſ.e.l.qui de relicta.not.uel poteſt in telligi hæc lex,ut fabricẽ ſes ad ordinem,ſ.fabricæ reuocentur,& quod dici tur reliqui, ſ. arcibus de putati, & ſic concordat ſ.de ſer fugi.l.ſi. & facit. ſ.de præſcipt. xxx. an.l. præſcriptione.
d OMnes.Conſuetu dine.§ nam malæ conſuetudines non ſunt ſeruandæ,ut in authẽ. ut nul.iudi.§.j.
e ¶ Erroris.§ quia per ignorantiam deliquerit, ut ff.de le.& Senatuſ.l.j.
f ¶ Subdendũ.§ maximẽ ſi fuit decurio ur.Romæ,ut ĵ.de cur.ur. Ro.l. ii.& fac.ſ.de infa.l.decuriones. & de q̃ſtio Dino. & ff.eo.l.ii.§ in filiis.etiã poſt finitũ officium,ut ſ. de quæſt.l. nihil. ſed hoc fallit in crimine læſæ maieſtatis,ut ſ.de quæſtio.l. Decuriones. & l. falſi. & ſ.de falſ.l. ſi quis decurio & in aliis,ut ĵ.eo.l quilibet.& ĵ.de numera.l.j.
g ¶ Senatorem.§ alias curatorem,& alias Senatorem.
h ¶ Mereatur.§ Sic ſ. arbi.tu.l.fi.§ fi.Sed regulariter contra ff. de poſt. l.j.§ de qua.& ſ.aut prior.
i ¶ Pertinaciæ.§ i. audaciæ,uel cõtumacię.
K ¶ Reſiſtat.§ ſcilicet, officium.
l ¶ Liberã.§ No.officialẽ poſſe,uel debere reſiſtere iudici,& ſic ſubdi ti prælato malè agẽti.ad q ſ.de ap.l.qm.& utroq; tam ci.quã mil.l.j.§. officii.& in auth.quom.opor.Epiſ.§.fi.col.j.& ĵ.de exc.mu.j. placet. in fi.quinimo & priuati q̃q; ut ſ.de iur fiſ.l.ꝓhibirũ.& ĵ.ꝓ meta.l.decurũ
m S I quis Curiali§ ſ fabricenſi,ut ĵ.de fabri.l.ſi.in prin.
n ¶ Plectetur.§ arbitrio iudicis.nõ ergo repetit,ſi qd dedit tali ꝓ curatori ob cauſam.quaſi turpiter.& ſic eſt contra ſ.de condi ob cau.l. ſi milite.Sed hic ſciẽs eſſe curialẽ,& nõ poſſe eſſe ꝓcuratorẽ,dedit, ibi ignorans

¶ Iidem AA. L. XXX.
PRocuratores t Rei publicæ u actionibus publicis debere vti,non venit in dubium.
¶ *Poteſt quis extrahi de domo,ut accepteꝑ officium,& occultator puniꝑ.Bar.*
¶ Imppp.Va.Valer.& Grat.AAA.ad Modeſtin.PP. L. XXXI.
EX omnib⁹ † domib. ꝓducti, x q origine y ſũt curiales, ad ſubeundã publicorũ munerũ fun ctionẽ protrahãtur: quippe cũ oc cultatoribus taliũ præter iacturã exiſtimationis etiam rerũ diſcrimen z ĩcũbat, ſi vlteriùs ꝓgreſſi, vtilitatem publicã priuatis cuſto diis,† & ꝓciniis a poſtponãt.†
¶ *Etiã de collegio fabricenſium curialis extrahitur, & collegium punitur.Bar.*
¶ Impp.Va.Valẽt.& Gra.AAA.ad Neot. P.P. L. XXXII.
FAbricẽſes b † ordinibus reſti tuantur,qui originẽ curialẽ. & proprię munera declinauerint ciuitatis: reliqui c ne leui quidẽ inquietudine pulſentur.†
¶ Idẽ AA.Eutropio P.P. L. XXXIII.
OMnes † iudices, ꝓuiciariũq; Rectores,à cõſuetudine d temerariæ vſurpationis abſtineant, ſciantq; neminem omnino princi paliũ,aut decurionũ ſub qualibet culpę,aut erroris e offenſa crucia tibus eſſe ſubdẽdũ. f q ſi qs fortè iudicũ in hanc pertinaciã iliciti furoris eruperit,ꝙ audeat princi palem,aut decurionẽ,& ſuæ curię (ſi ſic dici oportet) Senatorẽ g tor mẽtis ſubdere xx. librarũ auri il latione mulctatus,& ꝑpetua infamia iuſtus, ne ſpeciali quidem re ſcripto notã eluere † mereat:h & officiũ quinquaginta librarũ auri mulctã fiſco noſtro cogatur infer re,quoniã ut pertinaciæ i iudicis ſui reſiſtat, k liberã l eidẽ cõtradicẽdi permittimus facultatẽ.†
¶ *Conſiliarius non debet conſtitui procurator,& conſtitutus punitur.Bar.*
¶ Idẽ AA.Floro P.P. L. XXXIIII.
SI† quis procurationẽ facultatum ſuarum curiali m credide rit eſſe mandandã totius dignitatis exceptione depulſa, grauiſſima pœna plectetur n : ille uerò, qui immemor libertatis, & gene ris infamiſsimam ſuſcipiens utili

de ſ.l.ii.& ff. quod cuiuſq; uniuer.l.nulli. nec forte ipſi cõſtituunt actorem, uel ſyndicũ, niſi omnes ſimul, ut ff. de condit.& demon.l.municipibus.
x EX omnibus domi bus producti.§ et Magnatum.
y ¶ Origine.§ No.origine,ſecus forte, ſi alias ex accidenti eſt curialis: quia non traheretur de domo,ut ff.de in ius uoc. l.plerig; & ff.de dam.infect.l.iiii.§ prætor ait.
z ¶ Diſtrimẽ.§ qa bona corũ cõfiſcabuntur,&ſa. ſ.de incef.nu.l.iii Accur.
a ¶ Patrociniis.§ ad hoc ĵ. ut nemo ad ſuum pa.l.j.
b FAbricenſes.§.ſi cu rialis transferat ſe ad fabricã,reuocatur,& qui eum receperũt ad fabricam puniuntur,ut hic & ĵ.de fa.l.iii.
c ¶ Reliqui§ ſ.fabricẽ ſes recipientes eum ſalem. Item ĵ.de t.b.l.ii.contra. Sed ſolue,ut ſ.e.l.qui de relicta.not.uel poteſt intelligi hæc lex,ut fabricẽ ſes ad ordinem,ſ.fabricæ reuocentur,& quod dicitur reliqui, ſ. arcibus deputati, & ſic concordat ſ.de ſer fugi.l.ſi. & facit. ſ.de præſcipt. xxx. an.l. præſcriptione.
d OMnes.Conſuetudine.§ nam malæ conſuetudines non ſunt ſeruandæ,ut in authẽ. ut nul.iudi.§.j.
e ¶ Erroris.§ quia per ignorantiam deliquerit, ut ff.de le.& Senatuſ.l.j.
f ¶ Subdendũ.§ maximẽ ſi fuit decurio ur.Romæ,ut ĵ.de cur.ur. Ro.l. ii.& fac.ſ.de infa.l.decuriones. & de q̃ſtio Dino. & ff.eo.l.ii.§ in filiis.etiã poſt finitũ officium,ut ſ. de quæſt.l. nihil. ſed hoc fallit in crimine læſæ maieſtatis,ut ſ.de quæſtio.l. Decuriones. & l. falſi. & ſ.de falſ.l. ſi quis decurio & in aliis,ut ĵ.eo.l quilibet.& ĵ.de numera.l.j.
g ¶ Senatorem.§ alias curatorem,& alias Senatorem.
h ¶ Mereatur.§ Sic ſ. arbi.tu.l.fi.§ fi.Sed regulariter contra ff. de poſt. l.j.§ de qua.& ſ.aut prior.
i ¶ Pertinaciæ.§ i. audaciæ,uel cõtumacię.
K ¶ Reſiſtat.§ ſcilicet, officium.
l ¶ Liberã.§ No.officialẽ poſſe,uel debere reſiſtere iudici,& ſic ſubditi prælato malè agẽti.ad q ſ.de ap.l.qm.& utroq; tam ci.quã mil.l.j.§. officii.& in auth.quom.opor.Epiſ.§.fi.col.j.& ĵ.de exc.mu.j. placet. in fi.quinimo & priuati q̃q; ut ſ.de iur fiſ.l.ꝓhibirũ.& ĵ.ꝓ meta.l.decurũ
m S I quis Curiali§ ſ fabricenſi,ut ĵ.de fabri.l.ſi.in prin.
n ¶ Plectetur.§ arbitrio iudicis.nõ ergo repetit,ſi qd dedit tali ꝓ curatori ob cauſam.quaſi turpiter.& ſic eſt contra ſ.de condi ob cau.l. ſi milite.Sed hic ſciẽs eſſe curialẽ,& nõ poſſe eſſe ꝓcuratorẽ,dedit, ibi ignorans

† P.P.Byritho. Kal. Nou. Memert.& Neuita Coss.
† Ex eo.li. & titu.l.v. C.Th.
† xiii.
† Ex.eo.li. & tit.l.67. C.Th.
† D.pri.Id. Sep. Aquidiuo Iouiano, & Varron Coss.
† Ex eo.li. & tit.l.xiii. C. Th.
† Alcia. & Pyrrhus hic.
† Monazonium Alc. hoc loco interpretaſ, locũ in ere mo,in quo monachi congregantur.
† P.P.Byritho. Kal. Ian.Val.& Val. AA. Coss.
† Ex eo. li. & tit.l 64. C. Th.
† habitus.
† D.8 Kal. Mar.Treu. & Val.AA. Coss.
† Ex eo li. & tit. l. lx. Kal. Iul. Midol.Val. & Val.AA Coss.
† inquilinorum.

† Ex eo. li & ti. l. lxxvj C Ti. curiali.
† Da 8.Id. Apri C.P. Merobau. ii.& Sacu. Coss.
† D.16.V. Iu.Ro. Merob.ii.& Satur.Cos.
† Ex li.12. tit.j.l.102. C.Th.
† Studiis.
† Da. iij. Id. Iul. Anc yræ Granno AA.& Probo Coss.
† Ex eo.li. & tit. l. lx. xxj.C. Th.
† D. v. xj. Ka. Apr. Theſal. Granno v. & h.j. Coss.
† Ex eodi. lxxxv.
† eruere.
† Da. xij. Kal.Augu. Heraclię Fucherio & Syagrio Coss.
† Ex eo.ti. l.xcij
† Concor. ad aures. ingl. ſuper verb. obe dientiam. extra de re po. ordin.

Procuratoris officiũ eſt uile.
Dat.x.V. Nou.C.P. Auto.& Syagrio. Coſſ. Ex eo.ti. l.98.

ignorans,ut ibi notaui. Accur.
a ¶ Vtilitatẽ.§ aſ utilitatẽ. Et no.officiũ ꝓ eſſe vile,& ideo talib. ſi mãdari.ad q̃ ſ.ſo.l.curiales.& ĵ.de exc mu.l.ſi. & q. mili.nõ poſ.l.iiii.
b NFiliis.Retinendis.§ ſ.in conditione paterna.Accur.
c ¶ Decreta.§ ut & ſ.eo.l.priuilegio & de præſcri.xxx.ann. l. præſcriptio.& ĵ.l .pxi. & loquit Præfecto ꝓtorio.
d ¶ Adnocationis.] q̃ facere poſſ, nõ minuẽdo tamen ſeruitũ curiæ, ut hic,& ſ.de aduoc. diuer. iud.l.ij.& facit ſ.eo.quidam ignauiæ.& de cura. furio.l.obſeruare.Acc.
e ¶ Vniuerſa.§ onera. Accurſius.
f ¶ Quæ.§ ſonera.
g ¶ Non exigit.§ quia ſufficientes ſunt alii curiales.Al.
h ¶ Non remittit,§ i. abſoluit, cui naturaliter tenetur quilibet,ut ff. de uent. in poſſeſſ mit.l.j.§. & generaliter.quædã eſſe habere poſſumus,&ſi nobis utilia non ſunt, ut ff. de ſerui.l.ei fundo.
i ¶ Magiſtrorũ.§ liberalium fortè artium magiſter ipſe excuſatur, ut ff.de uaca. mu. l.eos.& l. his honoribus.§.angaria rum.quæ ſunt contra.ſed eorũ filij non,ut hic & ſ. eo.l.priuilegio j. reſpon.
K EXẽplo. Ordinis.§ in quo filij patrem ſequuntur,ut ff. de Sena. l.Senatoris.& Lii.Acc.
l ¶ Patris.§ nõ matris, ut ff.de ſtat.ho.l.lex naturæ.niſi filius proprio domicilio retineatur,ut ff. de mune.& ho.l.iii. & facit ĵ.de meta.l.fin. & ſ.l. proxi. & de præſcrip.30. ann.l.præſcriptione.
m ¶ Specialiter.§ ut ĵ. de ta.l.ſi.& ſ.eo.l.uacuatis.cũ concor.& ĵ. l .pxi. Sed ſpeciale.ĵ.demurile. l.ſi.& l.ii.qui.Item no.ꝙ dicit ſpãliter.i. uni perſonæ.ſed uni Prouinciæ ꝑ cõcedi,ut & ff.ad mu.l.i. & ſic ſ.de teſt.l.ſi nõ ſpeciali. & de ioffi. teſta.l.ſi quando.uel ibi concerſit non obſtante lege aliqua Itẽ contra ſ. e.l.nati.ſed ibi ſpãle. Itẽ fallit in his qui per patris cõditionẽ nõ trahuntur, alias,ut ſ. e.l.eos.& ĵ.eod.l.ſi ille.
n ¶ Promeruerit.§ per aliquod reſcriptum.
o ¶ More.§ Conſuetudo nõ excuſat,ut ſ.e.l.oẽs iudices.Sed arg ſ ff. de admi.tu.l.ſi ſine hęrede.§ Lucius.ſed magis eſt ibi pro, quã contra.
p ¶ VOtieſcunque.Origo.§ Nota duo faciunt aliquem curialem.
q ¶ Declinandi.§ nam rebus iudicatis eſt ſtandum, ut ſ. de re iud.l.j niſi communi,uel ſpeciali iure poſſit contraueniri.
r ¶ Accipiant.§ quia nec damnoſum,&c.ut ſ.de preci. Imper.offe.l. nec damnoſa.& facit ſ.l proxi.& ſ.de pe.bo.ſub.l.j.Accur.
s NE quis officialium.§ puta Senatoris, Præſidiis,& ſimiliũ.& idem in non officiali,ut ſ.de pœnis.l.nequis.& cõtraria,quæ ſunt ibi,& hic poſſunt poni,& ſolui.Accur.
t ¶ Aeſtimatione.] quia exiſtimet iudex hoc licere.
u ¶ Dedatur.§ ut ſit decurio.
x ¶ Quis.§ officialis.Accur.
y ¶ Curiam.§ cuius erat officialis.
z ¶ Militare.§ ſub Magiſtro militum.
a ¶ Ne ingenitis.§ ſ.officiis curiæ,vl ingeniti,ſ.officiis decurionatus hic ergo reuocãtur quãtũ ad onus curiæ,nõ quãtũ ad honorẽ, ut ff. de interdi.& rele.l. relegatorũ.§.fi.& l.ſeq.& ff.e.l.honores.§.j ſed ille,qui non eſt antea curialis,etiã ad onus nõ põt fieri curialis, ut hic, ſed põt ſeruitio curiæ,i.vt ſeruiat decurionib.dãnari,ut ſ.de Epi. & cle.authẽ.

Dat.x.V. Nou.C.P. Auto.& Syagrio. Coſſ. Ex eo.ti. l.98.
† Da 8.Id. Apri C.P. Merobau. ii.& Sacu. Coſſ.
† D.16.V. Iu.Ro. Merob.ii.& Satur.Cos.
† Ex li.12. tit.j.l.102. C.Th.
† D.13.V. Aug.C.P. Merob. ii. & Sat.Co.
† Ex li.12. ti. l.108.C. Th.

† Concor. gl. unica in c. ex tranſmiſſa.circa mediũ. extra de decimis.
Conſuetudo non excuſat.

tatem a,exiſtimationem ſuam ſer uili obſecundatione damnauerit tradatur exilio.†
¶ Idẽ AA.Poſthumiano PP. L. XXXV.
IN filiis decurionũ retinẽdis b priorũ præceptorum decreta c Sublimitas tua cuſtodiat,eoſq;;† q aduocatiõis d obtẽtu, curialia onera declinãt,agerevniuerſa cõ pellat,quæ e ſi neceſſitas nõ exigit g, tñ ꝓria nõ remittit h .ipſos quinetiã filios magiſtrorũ, i qui ex curiali ſtirpe deſcendũt, ſimili modo obnoxios eſſe decernat.†
¶ Idẽ AAA.Baſil. L. XXXVI.
EXemplo ſenatorij ordinis k, patris l originẽ unuſquiſq; ſequatur:nec ualeãt ſpecialiter m delata reſcripta, ſi quis ſe, matris origine defenſa,à maiore curia ad minorẽ transferri fortaſſe prome ruerit n,neq; ulla ꝓ more o Prouinciæ referri ſinatur exceptio.†
¶ *Per reſcriptum non poteſt quis a curia liberari.Bar.*
¶ Idem AA. Poſthumiano ij. PP.
LEX XXXVII.
QVotieſcũq; ſe exreſcriptis noſtris aliq̃d impetraſſe cõtẽdũt ii,quos obnoxios curiæ uel origo p fecerit,uel latũ inter partes iudiciũ deſignauerit, nullam prorſus ſpẽ curiã declinãdi q ex colore ſacræ iuſſionis accipiãt r.†
¶ *Pœna non debet concedi, quæ habeat honorẽ annexũ,niſi ei,qui a curia fugit.B.*
¶ Idẽ AAA.Cynegio. L. XXXVIII.
NEqs s† officialiũ pẽnę ſpecie,atq; æſtimatione t curiæ dedatur u:niſi ſi qs x fortè curiã y diffugiens ob hoc cœperit militare z,ne ingenitis a fungat officiis. Oẽs itaq; oĩno iudices tuæ cẽſurę ſubditos admonebis b,ne quis eorũ exiſtimet curiæ,loco ſupplicii quẽquam deputãdum:cũ utiq;† unũquéq; criminoſum non digni

Da. 8.Id. Nou C.P. Ricomere. & Clearcho. Coſſ. Ex e.tit. l.109.
† Da 9 Ka. Ian.Hon. N. B. P.& Euod. Cynegio Coſſ. P.P. Ex eo.ti. l.117.C. Th.
† D. die.K. Apr. C. P. V. Aug.iii. & Eutro. Coſſ.
† Da.pri. No. Iul.C. P. Val. A. iii & Eutrop. Coſſ.
† Abundãtio Com. Mag ut mil. Ex eo.ti. l.128.C. Th.
† D pri. P. Aug. C.V. Arca. A. j. & Rufino. Coſſ.

tas d debeat,ſed pẽna comitari.c†
¶ Idẽ.AAA.Eugnio.PP. L. XXXIX.
CVriales † qui ſeſe priuilegio dom⁹ f noſtræ defendi poſſe crediderint, ad curiã retrahant,& proprijs functionibus mancipentur,& publica damna ſarciant.g†
¶ *Decuriones, & alij officiales in officio eorum delinquentes,plumbatorum ictibus feriantur.Bar.*
¶ Impp.Theo.Val.& Ar.AAA. † L XL.
QVilibet† principaliũ,h vel decurionũ,i ſi vl decoctor peculniæ publicæ,vel fraudulẽtus in adſcriptionib⁹ illicitis,vel immoderat⁹ in exactiõe fuerit inuentus,iuxta priſtinã cõſuetudinẽ nõ ſolũ à vobis,k quibus ꝓpter loci dignitatem rerũ ſumma l cõmiſſa eſt, verũ & à iudicibus ordinariis plũbatorum mictib⁹ ſubiiciãtur.†
¶ Idem AAA.Cynegio. L. XLI.
DEcurio n fortunã o q̃ naſcẽdo ꝓmeruit,ſuffragiis,p q̃ atq; ambitione nõ mutet,& ſi vacare ꝓ ſenectutẽ r potuerit,propter ordinationẽ, s q̃ ꝓ plurimos citò definiri ſolet, curiam nõ relinquat.†
¶ *Militantes,& alij Magiſtratus nihil habent commune cum curialibus, & ſi eos offenderint,puniẽtur.Bar.*
¶ Imppp.Th.Ar.& Ho.AAA. † L XLII.
MIlitaribus † † viris nihil ſit cõmune cũ curiis, nihilq; ſibi licitũ ſciant, quod ſuæ nõ ſubiectum eſt poteſtati: u nullum iniuria,nullum verbere, x nullum. y graui pulſatione, Tribun⁹, Dux ve ille,aut Comes ſit,curialẽ,prĩcipalẽve cõtingat. Si quis z poſt hac temerario, & incõſiderato auſu vllũ ex principalib⁹ viris a vſurpata attrectauerit iniuria, ſciat ſe decẽ libris auri eſſe mulctãdum.†
¶ *Illi, qui ſunt curiales ex origine, nullo modo poſſunt habere immunitatem etiam à reſcripto.Bar.*
¶ Iidem.AAA.Rufino.PP. L.XLIII.

q ¶ Suffragijs.§ id eſt,auxilijs.ad quod ſ. o.l. quotiens.
r ¶ Senectutem.§ puta lv.an.vt ſ.eo.l.ſi vltra,ſcilicet,tempore,quo eliguntur,ſecus eſt,ſi ex poſtfacto ſuperueniat ætas, vt hic, & ibi not.
s ¶ Ordinationem.§ ſcilicet,faciendã de aliquo, ſ.officiali, & de aliis multis,quæ habent ordinare decuriones,vt ſ.e.l.j quæ per plures expediturcitius, vt ff.quod cuiuſque vni.item.in princ.& l.nulli.& ſequen. & ĵ.e.nominationum.& facit ĵ.de his, qui non imple. ſtip.l ij.
t Militaribus.Jid eſt, Magiſtris militum, vel alijs eorum Magiſtratibus,vel præpoſitis,vt ĵ.hac l.& facit ſ.de Epiſ & cler.l placet.
v Poteſtati.§ & facit ſ.de in.o.m.iud.l.fi.& ſ.q tu.da.poſſ.l.neq. Acc.
x ¶ Verbere.§ alias verberare. & tunc dic differentiam inter pulſare, & verberare;vt ff. de iniu.l.ex Cor.§.inter pulſa.alias eſt t bere,id eſt, parua oppreſsione,ad ſimilitudinem verberum, quæ paruum premuntur, dum lac præmulgetur,ſiue premitur,ſecundum R.
y ¶ Nullũ.§ ſ.curialẽ;vt ĵ.& dic iniuria generaliter, vt ff.de iniur.l.ij.
z ¶ Si quis.§ miles,vel Magiſter eorum, ſed ad Principem referunt ur puniendi,ſi quod grauiter fecerint,vt ff.de pœn.l. Diui fratres.§.fi.imò non ipſis mandantur,ſed delicta ſunt Principi mandanda, & ſecũdum Principis reſponſionem ſunt punienda,vt ibi.
a ¶ Viris.§ id eſt,decurionibus, vel curialibus.Accur.

a OMnes. Sanguine.¶ qui a ex patre, uel auo curiali sit, ut ſ.eod.l. decurio.&.l.quoties.

b ¶ Priuilegiis.¶ puta fabricæ deputauerit: quæ priuilegia, & onera habet,¶uel alii militiæ.ad hoc ¶.de fabricen.l.ſi quis.& ¶.de fugiti.colo. l.j.& ſ.ubi decur.uel cohor.l.j.

c ¶ Præiudiciis,¶ id eſt,aliis actibus præiudicantibus curię puta miſſitiæ,ut ſ.eo.tit.l.proxi.

d ¶ Sed nec reſcripta. ad quod ſ.de pci. Impeoffe l.nec damnoſa.

e ¶ Munerum ¶ curię.

f NVllus. Illigetur.¶ ſi patris conditio alias trahat, alias ſequit matrẽ,ut ſ.eo.l.eos.&¶. eo.l.ſi ille. Itẽ fallit alias ut ſ.eo.l.exemplo.nor.

g ¶ Immunis.¶ de perſonali loquit munere, ut ¶ de muner. & ho.l.iii §. corporalia.ſecus in patrimoniali,ut ¶.de mun patri.l patrimoniorũ. & ff. de cenſi.l.ætatem.& facit ¶. de muni.& ori.l.filios. Item not.non facit curia lẽ,qui non eſt curialis.ad quod ſ.de hær.& ma.l.iii. nec doctum facit, qui eſt indoctus, ut in authẽ.de ſan. Epiſ.in princ.eo.l.ix.

h NOminationum.¶ id eſt, electionũ. cũ enim Magiſtratus aliquis eſt eligendus,conuenire debẽt decuriões, ut ſ.l.ii.& duę partes debẽt eſſe præſentes, ut hic, & ff de decre.ab or.fa.l.ii.& ff. ¶ cuiuſq; uni. nom. l. nulli.& omnes,uel maior pars in unum conuenire, ut ff. de tut. & cur. da. ab his l.ubi.& ¶. de præ. curia.l.ii.& nõ,niſi de ſe debẽt eligere,ut & Cõſules de Senatoribus,ut ff.eo.l. hono.res.§.ii. ad idẽ. ſ.e. l.ſi ad Magiſtratũ. & quãdo prouo. nõ eſt ne.l.ſi ut proponis.an autem ſufficiat maiorem partẽ duarum partium conſentire, an ſit opus, quod tot conſentiant, quod ſit maior pars totius ordinis, dic, ut dicta l.nulli.notatur.

i ¶ Albo.¶ facit ſ.eod. l.in albo.

K ¶ Poſſunt.¶ ut ¶. de leg.l.pen. Sed arg.cõtra. de auth.præſtan.l.fin.

l ¶ Maiore parte.¶ ſtatur iudicio maioris partis,ſic ff.ad munic.l quod maior. & C. qui bo. ced. poſſ.l.ſi. & ſ. de ſacr. ſan. eccle.auth. hoc ius porre ctum.& ¶. de lega.l. pen. Sed argu.ſ.C. de auctor. præſtan.l.fin.Accur.

m ADſubeunda. Curiales.¶ ideſt decuriones,ex q bus eligun tur Magiſtratus,qui honorẽ cũ ſũptu gerẽt,ut ſ.l.prox.no.& ff.de mune.& ho.l.honor.in prin Et dos non cõputat in bonis uiri hoc caſu, ut per hoc uideat ditior,ut ff.ad munici.l. Lucius.§.idẽ rñdit.cũ onus habeat matrimonii,ut ff.de iure do.l.ſi is.§.j.uel poteſt dici, q ille decurio eligit ad munus,i.ad aliquod officiũ,qui eſt dives, & facit ff.eo.l.honore.in pri.& d.l.decurio.& ¶.qui numero li.l.fi.& ff.de exc.tut.l.pauperas.& inſt.de excu.tut.§.ſed & ppter.& ff. de mu.& ho.l.reſcri.in prin.

n CVriales. Qui honorariam.¶ ſic dictam ab honoro honoras, & comitor comitaris,id eſt,quia comitari debent eos, q honores gerunt.Py.Vel uerius expone,ut ¶.eod.l.Alexandrinis.in fin.Accur.

o ¶ Commiſi.¶ ſi qui præſunt curiæ,ad quod ſ.de iur.om.iud.l.fin.

p ¶ Perſeuerent.¶ ſcilicet,inobedientiæ, uel deſpectus, & no. perſeuerent.ſic ſupra de exac.l.i.

q ¶ Obnoxij.¶ alias obnoxius,& ſequentia in ſingulari, alias obnoxii,& ſequentia in plurali.

r ¶ Prodiderint.¶ alias cõtẽnendo,alias pdiderit de iure uel ſpe ſeu deſtinatione, ſ. propter inobedientiam,ſpecialiter de facto.

s INſucceſſione. Agnatio.] i.filius ſequitur cõditionẽ pris;ut ſ.e.l.in filis. Eſt n. ,proximus agnatus pris;ut ff.de ſu.& le.l. filius. Vel dic, q agnatio i.ſucceſſores tenentur, ſi anceſſor male adminiſtrauit,ad qd ſ.e.l.i.

t OMnes qui. Superſtitiõs,¶ ut Iudæi ad quod ſ.de iudæ.l.cuicunque.& l.iuſsio.& ff.e. l iii.§.fi.

u ¶ Munera..¶ quo ad onus,nõ q tũ ad utilitate alias ptra ſ. de iudæ.l.fin.

x OMnes oĩno curiales in originalib.¶ quia filius fuit curialis originaliter,uel debitus p ſniam;ut ſ. eo.l. quoties.

y ¶ Scruituros.¶ idẽ ſi Epſs fieret;ut ſ.de Epi.& cle. l. ad ſimilitudinẽ.& ĩ auth.de Sãctiſ.Epi.§.ſed hoc,q dẽ.&ſi q dẽ ĩ fraudẽ cã uitãdę curiæ,ſe fecerit eligi per ſeipſum, ut hic alias per ſubſtitutum ut d.l. ad ſimilitudinem. & in auth. de Sanc. Epiſc. §. adſcriptios. ſed hodie contra ut infra eodem.l. pen.Item facit ¶.eod. l.di uorum.

z QVãis prouiſum fuerat.ut ſ.eo.l.ſi ad Magiſtratũ. & l.q.dã.

a ¶ Militiæ.¶ armatæ. uel etiã inermis, in quã confugerant.

b ¶ Repererunt.¶ ſ.curiales.

c ¶ His eorũ. ¶ i. aliqui eorum curialium,ſ.tantũ non autem omnibus.ſed alias deeſt tantum.

d ¶ Itaq.¶ q ſ. prox.dixit indiſtincte,ſ.ex bonis curialis fugientis,& latitãtis,ſ.emẽdari damnum curię,quã derelinq;t, nũc hic declarat, ſ.q p annũ. ſunt expectand;& ſi non ueniant,tũc de bonis eorũ reſarcietur damnũ curiæ;ut hic ſubiicit. Item declarat in eo,q dicit,hi tamen, qui manifeſtis curiæ nexibus illigantur.

e ¶ Annum.ſic ff.de req. re.li. & in auth. de lit §. omnem.

f ¶ Immaturo.¶ i.ualde q̃ncũq; tũ redeat, recuperat officiũ dimiſſum,ut ſ. eo.l.ſi ad Magiſtratum.

g QVis arbiter.] id eſt,diſpoſitor;ut C.man.l. in re mandata.

h ¶ Præditis.¶ ut bononien.propter ſcholares.

i ¶ Votiua.¶ uel quia uoto ſe offerũt curiæ alicui q̃ũ; ut ff. de poll.l. ſi quis rem.§.i.Vel quia hoc noto gerit,ut multi ſint curiales:quod patet:quia remittuntur peccata, i.fit legitimus, qui fuerat naturalis per oblationem curiæ,ut in auth.qui mo.na.ef. ſui. §.ſi quis igitur.colla.7.

K ¶ Oneris.¶ ex decurionib.n ſeu curialib eligebant ad onera p annũ q̃ reiterare nõ cogunt;ut hic, neq; cõtinue, neque ex interuallo dũ alii ſunt,ut hic,& ff.de mu.& ho.l.ſponte.& idẽ ur de honorib. ut ¶.de mu. & ho.ñ cõ.l. i & ſi.Fallit aũt hoc q̃ alii ñ ſunt idonei, ut ſubiicit. & ff. de mu,& ho.l.ho.§.ſi.& in aliis trib.caſib.ut no.ff.ad municip.l.Diuus.

Sacris

† munia. † Da.Id. Sept.Meodio.Hono. iiij. & Euthych. coſſ. † Ex eo.ti. l.clix. Fill⁹ proximus eſt patris a gnatus.

† Da.8.Ka. Nou. CP. Ho. A. iiij. & Eutych. Coſſ. † Meſſalæ. † Ex eo.ti. l.clxi.

† ſolatium † exæquantur.

† ſubtraxerint.

† Brevitate.

† Da. 17. Ka. Septẽ. Theo. V.C Coſſ. † Ex eo.ti. l.ul. C.Th.

† Impellat.

† Ex libr. xij. titu.j.l. cxxxiiij. C. Th. Partus ſequitur uentrem.

† Da. pri. Id Apri. CP.Th. A. iij.& Abundã.Coss.

† Ex eod. tit. l. cxxx. vij.

† Dat. v. Id. Augu. CP. Tho. A.iij. & Abũd. Coss.

† Ex libr. xij.titul.j.l. cxliij.

Doctũ nou facit indoctus.

† D. xvii. Kalen.Iun. Mediol. Olib. & Probin. Coss.

† Ex eo.tit. cxl.

† D.xiij. Kal. Feb. Olyb.& Probin Coss.

† Ex eo.tit. l. cl.

† obnoxius Iubiungẽ.

†¶ Prodiderit ſpoliandus.

† Da. iiij. Kalen.Ian. CP. Olib. & Prob. Coss.

† D.xij. Kalen. Ian. Mediol.Cę ſario,& Attico Coss.

† Ex eo.tit. l.clvij.

† iure. Dos nõ annumeratur inter bona uiri.

a ¶ Sacris. Id eſt,poteſtate curiæ,quæ poteſtas ſacra eſt,ut patria,ut C.de fideicom.l. pe.cum hic liberet à naturalitate,ut modo notaui.

b DVumuirum ¶ id eſt.Magiſtratum municipii, qui præeſt curiæ.

c ¶ Faſciũ.¶ dignitatum.ſic ponit in auth.ut indic.ſine quoquo ſuſ.§.neceſſitatẽ.aliter ponit ff.de of.Pro.l.ante. Et dic,q nõ,põt extollere.i.accipere aliqua ad miniſtrationem extra terminos, ad q ſ. e.l. curiales.ii.uel dic, q non licet extollere.i. exercere ſuũ officium ultra.ad qd ſ.de iur. om.iu.l.fi. & facit ad principiũ ¶. de ſuſcept. l. humilioribus. Sed & tũc fallit, ſi publica eſt utilitas, ut ſ.eo.l. curiales ultra. & facit in aut. ut oẽs obe.iudic.§. ſi igit. col.v.

d Generali. Si q s.¶ puta Duũuir qui præeſt eis, ut ſ.l.pro.Ac.

e ¶ Cognitoris.¶ id eſt Præſidis.

f ¶ reſultantẽ.¶ ſ.decurionẽ.i.reſiſtentem, & ſic no.qđ in defectũ iudicis, licet alicui facere ſe iudicẽ,ut no.ſ.de Iudę.l.nullus.aĩs nõ,ſed ſuũ i⁹ amittere tur ĩ ac.cõ.ff qđ met. cau.l.extat.& l. nullus. & ſ.de iur. fiſc.l. prohibitũ. tũc ergo aut cõtulerat ſe ad militiã armatã,& conuenitur ſub ſuo Magiſtro militũ,aut ad aliã, & tũc ſub Pręſide terræ, in quã aufugit, non ſub eo, qui præeſt militię inermi, ut ſ.ubi decu.uel coho.l.j.ſ. fi.Itẽ facit ſ. ſi ſer.expor. ue.l.ii,& ff. de oper. nouinunt.l.j.in princ.& ſ.ubi decuri uel cohort.l.j.

g ¶ Tres menſes.¶ Nota ſpeciales, contra l.ſ.de iud.properãdum.quæ dicit de triennio, ut & alia ſpecialia ſunt,ut ibi nota tur in princ.Accur.

h ¶ Pœna.¶ extraordinaria.

i ¶ Debitis.¶ alias debitis ; alias propriis.

a SIquis decurio .¶ Militiam,¶ armatam,uel inermen.

l ¶ Temporis.¶ etiã xl. annis uidetur,q præſcribatur, ut ſ.de præſcript. xxx. an.l. præſcriptione. Sed cõtra ¶.de cohort.l.ſi cohortalis.quę dicit præſcribi xxx.an. Sed poteſt dici, ubi iuit ad aliã militiam, tũc xxx.annis, ubi non iuit,tunc ſecus.

m ¶ Statum.¶ decurionatus,uel dicas i.militiã. prima uerior eſt.Py.& facit ¶.de agric.& cẽ.l cùm ſatis.§.j.& ¶ de fabric.l. iiii.Itẽ facit ¶.qñ,& quib. qua.pars.l.ſi.§ nullo obſtaculo.cõtra. Sol. ut ibi.

n ALexandrinis.¶ id eſt, decurion b⁹, uel ſimilibus,ut ¶.eod.l.quilibet.

o ¶ Nihilominus.¶ id eſt non magis.

p ¶ Peregrinationis.¶. p qđ cogũt exire territoriũ,ut ſubiicit,&¶.đ aduoc.di.iu.l.q neceſſario.niſi ſit publica utilitas, ut ſ.e.l. curialis ultra.

q ¶ Cura.¶ debent enim facere,quæ alii decuriones, ſeu principales.

r ¶ Et primus.¶ id eſt,tyro,qui primo nunc eligitur.

s ¶ Expletis.¶ quæ ſubeant decuriones.& ſic eſt nunc antiquior.

t ¶ Comitiuæ.¶ id eſt, comes eorum,qui ſunt in primo ordine, cũ bẽ nio ſteterit antiquior,ut hic.adhuc tamẽ eſt curialis,ſeu decurio,& ſub eũ ei,qui ſubſunt alii,ut ¶.in fin.& ſ. eo.l.curiales qui.& facit ¶.l.proxi.

† Data.16. Kl.Apr. Mediol. Cæſario,& Attico. Coſſ.

† Eucharioprocos. ¶ Ex eo.ti. l.clxxxiiij.

† Da.vj. Id Mar. Ra uen. Hon. ix.&Theo. v.AA. Coss.

¶ Ex eo.ti. clxxxj. C. Th Iudicis defectu licet alicni ſe facere iudicem.

† Geratur.

† vindicauerit.

† Dat.v. No.Maii Rau.D. N. Theo.A.7. & Pallad. Coss.

† Ex eo.ti.

† Da.3.No. Apr. CP. Iſid& Senat.Coss.

† Ex.eo.ti. l.clxxxix.

† nihil.

¶ qui.

† curia.

† Da.pri. No Iun. CP.Icd. & Sena. coss.

† Vide Alcia.hic.

† Ex eo.ti. l.cxcix.

† primates.

mus: ut uoce libera cõmoditates patriæ defendãt ¶ ; cũ poſſint: ſi qd egerint criminoſè, pecuniariis coerceri diſpẽdiis. z æſtimabũtur ⁴ autẽ præſente curia uiri ſpectabilis Auguſtalis iudicio. †

¶ Iidem AA.Iſido.PP. L. LVIII.

EVm,qui ¶xxx.annos in Alexãdrina ciuitate ciuilib. b inhęſerit muneribus , corporalib. inuriis c , nõ pecuniariis excuſari cõuenit:habita cõſideratione ui delicet meritorũ:ut hoc bene cognoſci priuilegiũ cõſequãt d ,nec eo paſſim fruantur indigni. †

¶ *Superior tenetur confirmare electionẽ factam ab inferioribus.*

¶ Iidem AA. L. LIX.

SIquos e ſpõtaneoshypõnema tographi f † munificos ſuis exhortationib. ad publicas nomina uerint functiões,iubem⁹ nõ expectãdũ eſſe cõſenſum ,p tpeviri ſpectabilis auguſtalis,q ſit plerũq; ve nalis,g ſed utriuſq; h ptis ſufficere uolũtatẽ,ut incipiat functioq̃ nul l⁹ i cuſat: tũc ad memoratũ iudicẽ tã noĩati,q̃ẽt curatoris i cõſonare latione curręte:q̃ ſi ſuſcipere, vel cõfirmare k diſtulerit,ſciat ſe xxv. lib.auri cõdẽnatione plectẽdũ ¶.

¶ *Nõ põt quis ſeruire p ſubſtitutũ:niſi habeat ad hoc priuilegiũ,uel ſit illuſtris.Bar.*

¶ Iidem AA. L. LX.

NVllus.¶ qui nexu gñis m curiæ tenet obnoxius,per ſubſtitutã quamcũq; perſonã curiales impleat functiones: ſed ipſe ,p ſe debitũ patriæ mun⁹ exoluat,ertſi ſpectabili dignitate decorat⁸ ſit niſi hoc ei ſpeciali beneficio ſit conceſſum.Hi † verò, qui honorario titulo illuſtrem dignitatẽ conſecuti ſunt, per ſubſtitutos periculo ſuarum facultatum curiæ muneribus ſatisfacere non tenentur. †

¶ Imp.Leo.A. L. LXI.

NEq;⁰ Dorotheũ uirum illuſtrẽ, & totã eius ſubſtantiã, neq; Hireneũ virũ ſpectabilẽ Tribunum,& notarium,& ſi p antepa ternas illuſtres dignitates natus eſt,q vllam inquietudinem pro curiali genere, & cõditiõe ſuſtinere

† Pridie No.Iun.C. P. Iſid. & Sena. coss.

† Ex eo.ti. l.cxcj.

† muniis.

† cognitũ.

† D. pri. No.Iun.C. P. Iſid. & Sena. coss.

Iſidoro PP.

† Ex eo.ti. l.cxcix. Hypõnematographi,ut ſcribit hũc Al. d cuntur;q cœmẽteria ſcribunt.

Delictum quãdoque pecuniarter ponit.

a Imo (inquit Pyrrhus hic)q ſtimabunt, id eſt, condemnabuntur.

† Ibid & Senat Coss. Superior iſer oris factũ confirmat. Caſum ponit.

† D.pri.no. Au.CP. Iſid & Senat Coss. Superior iſer oris ſa

† Ex eo.ti. l.clxxxvij.

† ueretnur.

Seruireper ſubſtitutũ nemo potteſt.

& l.pe.& ff.qđ me.cã.l.illud.& đ cõſtit.pe.l.q aũt.§.j.& đ arbitr.l. Labeo.§.fi. Itẽ ſi prim⁹ ſit iutilis ſuponit ali⁹, ut ¶.đ pri.agẽ.i re.l.agẽtes. ſi.& ſ.đ ſa.ſan.ec.l.q ſub ptexu.Itẽ ar.ptra ¶.de nat lib.l.ſi q s Sẽpronio.in fi.& ſ.de Epi.& cle.l.quiſq;s.& ĩ auth.adſcriptitios. Itẽ fallit pp priuilegiũ,ut hic ſubiicit.& ¶.eo.l.neminẽ. Itẽ arg.cõtra.Jeo.l.doctũ.

o NEq;.¶ Nota,q hæc lex eſt ſpecialis:quia hoc princeps uult,ut in ſtit.de iur. na.§.planè. ſic & ¶.eo.l., Doctũ.nec eſt idẽ in aliis, licet in corpore iuris ſit redacta:& ſic eſt contra ſ.de non. Codic.fac.§. penul.Sed hic ſpeciale:quia ſic Princeps uult,ibi non.

p ¶ Et ſi.¶ id eſt,quamuis. q ¶ Natus eſt.Jad hoc ff.eo.l.ii.§ in filiis.

Liberos·

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Liberos.¶ liberi dicuntur usq; ad trinepotes, posteri in infinitū ab inde, ut ff. de grad. i. iurisconsultus.¶ parentes. Ac.
b ¶ Iuliam. Jquæ est §. l. eos in dul. quæ dicit, ex quo filij nō trahuntur p conditionē patris ad aliquam ciuitatē, q̄ tūc matrem sequi cōsuerunt. vñ cū hic nō trahāt originē per patrē, uidebāt trahere p matrē, p illam l. eos quod hic remouet.
c Sille. Debebatur.¶ quia nō legitimus, ut §. eod. l. eos, & sic nulli curiæ obstrictus. & si erat legitimus, materna origo h buit priuilegiū, ut §. eo. l. eos.
d ¶ Negandæ.¶ semel enim confessus. uel cōuictus non potest resilire, ut hic, & §. de non nu. pe. l. generaliter & l. cū fidē. & de exc. rei iud l. fi. Sed argu contra §. de li. cau. l. interrogatā. & ff. de confess l. cum fideicōmissum.
e ¶ Incipere.¶ in unū filium prætermissa conuentione patris. sic §. de re do. l. j. & fin.
f Do ctitij.¶ propriū nomen; & idem in eo, quod in Dorotheo statuitur, vt §. eo. nec i. Acc.
g ¶ Iubemus.¶ alias nomen, alias iubemus, alias vtrunque. Accur.
h ¶ Facultatibus.¶ repete super.
i ¶ Luituro.¶ nam disputare, &c vt & §. de diuer. rescrip l. sacrilegij. & de cri. §. cri. l. disputare. & j. vt dign. ordo serue. l. j. & de ex o. mili. an. l. hac lege. & est pœna huius criminis ff. ad leg. Iuliam. pec. l. sacrilegij.
k ¶ Illustrem.¶ d cti Doctitij, q̄ & clarissimus, vt §. & illustris aliq̄n fuit.
l ¶ Eminem.¶ Hæc lex respicit vltimā partem rubricæ; & Zeno loquitur, & in quo statu inuenit eos, dimittit, vt C. si ser. expor. ve. l. moueor. & not. ab initio, id est, post initium adeptus est, §. dignitatem.
m ¶ Imperij.] accipe j. ad actum, &c. & no quòd hæc prima pars, vsque il luc eos, &c. corrigitur per l j. proximam.
n ¶ Quandocūq;.¶ istud q̄ncumq; strictus, quā sonet intelligendū est, vt j. de fab. l. iiij. vt sic sit sensus, siue ante dignitatē, siue postea, dum tū post patris naturalē fortunā. Py. M. vt j. eod. tit. l. fina.
o ¶ Data.¶ vt §. proxi. & l. neque. & l. si ille.
p ¶ Substitutos.¶ ad hoc §. e. l. nullus qui. cum cōcor. suis. Item facit in auth. vt ordi præ. col. v. q ¶ Et post.¶ repete, cum. Accur.
q ¶ Quocūq;.¶ i. siue aī

decernimus: liberos[a] quoq; eorū qui vel iā sunt, vel futuri sunt, eorumq; posteros, quotiescūq, cōtinuata tēporū, & successionū perpetuitate nascētur, à cōditiōe curiali, & functione esse liberos: lege diuæ memoriæ Iuliani[b], quæ de materno curialiū Antiochenę ciuitatis genere promulgata est, nihil in persona uiri illustris Dorothei, uel uiri spectabilis Irenei, uel aduersus facultates eorū, uel aduersus liberos eorundē, qui uel iam nati sunt, uel postmodū quoquo tēpore nascentur, uel aduersus substantias[†] eorū, roboris, uel iuris habitura. Circa alias sanè uniuersas personas de materno genere ad memoraræ Antiochenæ ciuitatis tantummodò curiā pertinentes, eandē legē præcipimus obtinere propriam[†] firmitatem.

¶ *Qui est obligatus curiæ ratione originis eam declinare non potest: & si curia non molestauerit patrem, filium molestare non poterit. Bar.*

¶ Idem A. L. LXII.

Si ille, qui ex filia decurionis Antiochenæ splēdidissimæ ciuitatis, & patre, qui nullo alterius ciuitatis muniis debebatur,[c] pro creatus est, sub examine p uincialis iudicis uel sponte cōfessus, uel certè cōuictus fuerit, q̄ ex filia sit curialis progenitus, & albo decurionū adscriptus fuerit nullā sibi superesse facultatē negandę,[d] uel euitandæ cōditionis existimet: & curialē non aspernari fortunā aui materni sui pertētet, nec dubitet se muniis curialibus subiicere.[†] Quod si quē[†] curia, de qua p̄sens sanctio loqtur, natū ex filia curialis minime secundū præstitā ordinationē sibi sociādū curauerit, p̄lē eius pulsare nullo mō penitus poterit. nec cū patimur cōuētionem eiusmodi p̄termisso filio, quē curialis filia ediderat, à nepote, vel p̄nepote, vel vlteri[e] ius icipere.[e]

¶ Idem A. ad Senatum. LEX LXIIII.

Doctitij[f] viri clarissimi[†] iubemus[g] fortunā super curia si conditione nullo modo esse in quietādā,[†] nec facultatib[o]n eius: sed eo, qui huiusmodi conamē inierit, sacrilegij pēnam[†] luituro;[i] oēs, qui post peractā illustrē[k] administrationē, uel adhuc in ea posito patre[†] suo gignuntur, à curialium intentione defendātur, una cū paternis siue dubio substantiis quas cum persona patris à curiali nexu liberas esse nemo dissimulet

¶ Imp. Zeno. A. L. LXIIII.

Neminē[l] ex iis, qui obnoxij curiæ cōstituti, ab initio sa licissimi nostræ pietatis īperij[m], Comitū priuatarum rerū nostræ, uel piissimæ Augustæ partis, seu Comitis[†] sacrarū largitionū, uel Comitis domesticorū, Quæstoris uel Magistri officiorum, licet ad actū administrationis gerendum prouecti sunt, uel in posterū p̄uehentur, ob hoc curialiū munerū laqueos uolumus euitare: sed obligatos cū liberis suis quādocūq;[n] p̄geniis & facultatibus suis post administrationē dispositā, curiæ cōmoditatibus inseruire: nisi fortè aliis priuilegiis super hoc legibus cognitis muniātur. Nam alia uniuersa legitima, uel ex constitutionibus data[o] priuilegia, integra uolumus illibataq; seruari. †Ne tñ indulti honoris[†] inane nomē retinere uideātur, dignitatū titulis potiātur, per subst itutos[p] suarū periculo facultatū curialib. muneribus respondentes: habeantq̄ue, integra, illibataq̄ue priuilegia dignitatis. Eos uerò, qui prætitas dignitates ante initium nostri imperii consecuti sunt, cum facultatib. suis, & post[q] eam dignitatē p̄geniti s filiis, à curialibus nexib. uel onere[†] decernimus liberari.

¶ Hos autem, qui quocūq; [r] tēpore patricij uel Cōsules, aut cōsulares facti sunt, aut in posterum fuerint, aut Magistri, militum, uel Præfecti prætorio Orientis, uel Illirici, uel urbis administrationem in actu positi quandoque gesserunt, aut posteà[s] gesserint, omnimodo cum facultatibus suis, & post eam dignitatem progenitis filiis, à curiarum nexibus, uel onere[†] decernimus liberari.

¶ Imp. Anastasius. A. L. LXV.

Diuæ memoriæ Zenonis sacratissimam constitutionem,[t] quæ de curialibus post certas[u] excelsas administrationes, seu dignitates conditionis nexu liberandis lata[†] est, in hac tantummodò parte duximus corrigendam, qua cauetur eos etiam[x], qui ante eandē constitutionem (ab initio[y] tamen eiusdem diuæ recordationis Zenonis imperij) Comites priuatarū rerū nostræ, uel piissimæ Augustæ partis, seu Comites sacrarū, largitionum, seu Comites domesticorum, Quæstores, aut Magistri officiorum, licet ad actum administrationis gerendum prouecti sunt, minim è curialium munerum laqueos ob hoc euitare. sed obligatos cū liberis suis, q̄docūq; progenitis, & facultatibus suis post administrationem depositam, curiæ cōmoditatibus inseruire, nisi fortè aliis priuilegiis sup hoc legibus cognitis muniātur. His etenim[z], qui memoratas administrationes, uel unā ex his peregerūt, necnō liberis & reb. eorū, beneficium, quod ante per illustrem[a] administrationē peractam eis acquisitum[b] est, intactum, illibatumq; iubemus seruari[c]: ut relaxatione cōditionis, & munerum curialiū, per anteriores principales dispositiones sibi cōcessa, tam ipsi, quàm liberi eorū post huiusmodi administrationē adeptā procreati, vnà cū proprijs substantijs potiantur,[d] & si[e] cōtigerit, eos post diuæ memoriæ Zenonis constitutionem, siue per se, siue per substitutos suos curiæ competentia munera subiisse: eadem[g] vide

Excitare

a ¶ excitare.¶ vt §. de legib. & constitut. leges. & §. de fide instrumen, l. comparationes.
b Vrialibus.¶ hæc lex tractat, quomodo curiales liberētur à fortuna curiæ, & sic respicit vltimā ptē rubricæ, & facit §. e. l. nemo
c ¶ Si qs.¶ paterfa. vel filiusfa. vt j. d Consu. l. fi. & no. q̄ nemo fit patritius, nisi antea habuerit aliam dignitatem, vt j. de consu. l. antepe. Ité nota, q̄ xij. numerantur dignitates, quibus liberātur à curia, & eædē liberāt à patria potestate, vt in auth. con. quæ de dign. & duæ primæ hic positæ liberāt sola electione, vt hic subicit, & secundùm hoc non obst. §. d nat lib. l. cōmunium. nam ibi sola dignitas fuit collata.
d ¶ Honorarii.¶ siue administratione.
e ¶ Ordinarii.¶ vt administrent.
f ¶ Consularis.¶ ille est cōsularis, cui datur dignitas consulis, cui si superadditur administratio nō dicitē addi dignitas, vt j. de cōsul. l. pe. Et no. q̄ Cōsul statim post Principē ponitur in instrumentis, vt in auth. vt præ. no. Impe. &c. & in authē. consti. quæ de dig. in prin. col. v.
g ¶ Prefectorum.¶ per diuersas diœceses, vt in auth. costit. quæ de dig. in princ. & §. j. ibi, vt hos, quos nos, &c. præter oriētis, d quo j. specialiter dicit. Accursius.
h ¶ Vrbicariā.¶ vtriusque Romæ, vt j. de priuile. vrb. Con. l j. Accur.
i ¶ Conditionis.¶ scilicet, curialis.
K ¶ Ediderit.¶ facit §. l. prox. & j. de prin. agen. in re. l. quicunque. & §. de li. & eo. l. l ij. & §. de nuptiis. l. imperialis. §. his illud. & §. de lib. cau. l. fi. & ff. de sen. l emancipatū. §. j. Sed ar. cōtra i eo tit. l. Senatores. in fi. & ff. eo. l. iij. §. in filiis. & de pœn. l. moris. § itē. & sunt hic aeg adfeudū, vt delictū patris nō noceat filio iā nato, vel nascituro.
l ¶ Præfecture Questoris.¶ si habeas præfecturā Questoris. i. quęstor, secūdū Azo. alīs ptur, & tūc subaudi patroni, quod est j. & secūdū hoc, dignitas aduocationis i foro quę storis liberat, vt & alij fisci, vt subiicit, qui. f. erāt duo per singulos annos, vt §. de aduocat. diuersi. iu. l. sancimus. & l b nos.
m ¶ Tam præfecture.¶ vt pūctū sit loco copulæ, & aliàs est præfectura, & est sensus. i. pfectus Oriētis, scīm Azo. & alīs præfectura. & tunc dic proni dico tā, &c. & scīm hoc b ū subiicit vrbicariæ, q̄a in foro pfecti Vrbis sunt aduocati, & hoc habēt aliàs oportet dici, repeti tū de eo, q̄ §. de eo dixit ante, vel post dignitatem habitam patronatus. & secūdū hoc no. aduocatos pfectorū habere idē priuilegiū, q̄d aduocati fisci, vt §. de audo dr. iu. l. post duos. Vel plāi[us]

Patritius nemo fit, nisi alia dignitate præcedēte.

† Concor. c. ij. & c. fi. cū sua glo. extrade cōstitu.

Delictum patris an noceat, ad feudum filio iam nato.

† emersa

† protule runt.

† honore.

† honore.

† data.

† curian.

Comitū.

† obseruari † honores.

† quis sit consularis Aug. libr. singul. ad Modestin.

† præfectura.

† quæstionis.

† præsidet.

† alias præ diximus ex æuo tamē sequente. Nam progenitos antea. & c.

† memora uimus.

† quis.

† imperfectis.

† eius.

repetit, si quis † fuerit cōsecutus honorē præfecturæ Quæstoris, & est plana, & q̄d subicit cū ad fisci, &c. pōt legi cū §upiori, & sic non litera.
n ¶ Liberantur.¶ Hoc ex antiquis legibus.
o ¶ Cū ad fisci.¶ hoc refertur ad eum articulū, vbi de hoc modo dixi.
p ¶ Postquam.¶ hoc ex antiquis legibus, secus, vt j. §. ex æuo.
q ¶ Principes agentium.¶ hi sunt decorati dignitate procōsulatus, & in scriptis conueniuntur, & nō satisfaciant iudicio sisti, vt j. de princip. agen. in re. l. iij. & fin.
r ¶ Nostræ memoriæ.] ob hoc. §. dicti proximi, quia militabant in sacris palatiis. horū enim erat trina militia. erant enim milites memoriæ epistolarū. erāt etiā, qui militabāt in libris memoriæ. aliqui in libellis cognitionalib. & sentētiis, vt hic dicit: hi excusabāt à fordidis, & aliis quibusdam muneribus. Ité nec cōueniebāt, nisi apd magistrū officiorū. Ité finita administratione erāt Comites consistorij, vt j. de proxi. sac. scri. l. iij. & iiij & l. proximos, & l. in laeris,
s ¶ Susceperāt.¶ repete ex antiquis legib. sunt liberati. hoc etiam &c.
t ¶ Prolixoque tempore.¶ ad quod §. de offi. Magi. offi. l. ij.
v ¶ Sobole.¶ ante, vel post dignitatem nata.
x ¶ Exæuo.¶ id est ab hoc tempore in antea.
y ¶ Progenito.¶ id est ante dignitatem patris aduocationis fisci, vel aliam de superioribus.
z ¶ Non est cōcessum.¶ vt in quinque primis nouinaus hac l.
a ¶ Progeniti. ante scilicet, dignitatem habita patronatus fisci.
b ¶ Ex tribus.¶ sic §. de adopt. l. cū adoptionis & insti. de hære. quæ ab intesta §. admonendi.

progēitos[y] antea, nullius[†] futuri fisci patroni liberos cōcedimus liberādos: vt ne qđ summis apicibus dignitatū nō est cōcessum,[z] hoc alij sibi audeāt vindicare, sed progeniti[a] filij, añquā ad fisci patronatum peruenerint, in conditione pristina remaneāt: aliis autem modis, quā his, quos sigilla tim enumerauim[r], † siue legibus antiquis cōprehensi sunt, (qualis eratis, quē† ex tribus[b] maribus cōcessum antea uerat patri maximo Senatui sociare,) siue cōprehē si anteriorib. scitis non fuerāt, liberationem cōpetere cuidā curia lis fortunę nullo patimur modo: sed siue pragmatica sanctio super hoc processit, siue sententia eminentissimę p̄fecturę, siue alius modus, q̄cūq; excogitatus est, ea omnia penitus vacuari, & pro infectis† haberi, & curialia corpora suis reddi ciuitatibus, & substantias eorum subiacere, nulla excusatione eis† penitus cōpetente.

SI SERVVS AVT LIBERTVS AD DECVRIONATVM ASPIRAVERIT.

TITVLVS XXXII.

¶ Libertus, qui non habet ius annulorum aureorum, nec restitutus est natalibus, cū pœna a curia remouetur. Bar.

¶ Impp. Dio. & Maximi. A. & CC. L. I.

Si libertus vel ius aureorū[c] ānulorū adeptus nō est, vel natalib[o] suis nō restitutus, Præses Prouincię nō tātū curię[†] participare nō permittat, sed iuxta legis[d] seueritatē congruenti pœna vlciscatur.

¶ Si seruus scienter patitur se ad dignitatem uocari remouebitur, & punietur. si autem ignoranter, reuocabitur tantum. Bartolus.

¶ Imp. Constantinus A. L. II.

Præses Prouincię si eum, qui ędilitate[e] fungiī, seruū tuū esse cognouerit, si quidē nō ignarum conditionis suę ad ędilitatem aspirasse perspexerit, ob violatā seruili macula curię dignitatem, congruenti[f] pœna afficiet. Si verò cum opinione publica mater eius pro libera haberetur, ex decurione procreatus, ad capessendum honorem errore lapsus

vendi. l. victos. & not. ff. de ædil. edict. l. j. in princ. Accursius.
f ¶ Congruenti.] & domino, si fuit ignorans, redditur, vt §ubiicit.

Processit.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Processit.§ domino ignorante.Accur.
b ¶ Subiugabit.§ Intra xxx.dies,ex quo sciueris eum ad talē dignitatē promotū,posita enim nō audieris:imo liber,& ingenuus erit,nullo iure patro.seruato:quēadmodū si re sciēte ab initio foret adeptus: sed ipse aut ea fruet,si dignus appareat,aut ea,tāquā indignus spoliabit, exuties nihilominus liber,& ingenuus,ut ĵ.q. milit. non pos.lpe. & fi. hoc ita,si ad dignitatem nā secus si ad ciuilia munera:seruū aspirare cōcesserit.nā seruus tūc cōficabit, cōuerberibus,& dñs p his omnibus, quæ seruus malè egit constrictus tenebit, ut ĵ.d tab. l.gnāli.Py.Itē hæc uera, si quenuntū nō trasiunt à die mortis matris,alias non subiugabit, ut ŝ. ne de stat. defun. l. si mater. & facit ad hoc C. de fer. fu.l.fi & de su. & leg.l.ex liber.& de libe.cau.l.non mutatur. & ff.de reg iur. l.in his.& ĵ.de agri.& cē. l colonos. & fi. de offic. Præsid.l. Barbarius.

† Ex.libro 12.citu.iii. l.4.C.Th.

DE PRAEDIIS decurionum &c.

c ¶ Si quis.§ ex hac l. potest notari,qvē ditio rei facta à curiali non tenet. nisi fit facta cū auctoritate iudicis:quod tamē hodie nō obseruatur in ciuitatib. Lombardiæ licet deberet obseruari,cum Imperator hoc constituerit, ut Respu.diuites curatores haberet, ut ĵ proxi. in fi.ibi ex consensu,&c.
d ¶ Necessitate.Irei familiaris.de qua necessitate loquitur.C.d refcin. uend.l.non idcirco.
e ¶ Competenter.§ Præsidē ut ĵ.l.fin. & ĵ.de uen.re ciuit.l.unica.in fi.
† Distrahat.
f ¶ Strangulatur.§ id est,uenditur,& loquitur ironicè, quasi malè est, q uenditur, sed necessitas cogit.sic ff. ad Syll.l. j.§.occisorum.
† D.8.Kal. Dec.C.P. Hon.N.B. P. & Euodio Coss.
g ¶ Infirma.§ sic ff. de re.eo.magis.§.si æs.
h ¶ Immoderatus.§ i. sine causa.
i ¶ Debeat.§ sic.ff.quod me.cau.l.fi. & ŝ.de trāsa. l.transactionem.
K ¶ Quandoquidem.§ i.quia.
l ¶ Suppositas.§ sic ŝ. quod me.cau.l. si per impressionem. & de auth. tutor.l.pupillus.§.i. Ac.
m ¶ Priuandum.§ sic ŝ. de rei uend.l.si fundū. & l.domum & ĵ.de agri. & censi.l.quemadmodū. & ŝ.de fi.instru. & iu.hastæ fisc.l.j.& ŝ.de præsc.xxx. ann.l.j.Sedarg.contra.ĵ. ne li.ha.metro.l.j.

n NEc uenditio.§ Hic no.qualiter uenditur res curiæ,ut hic. Item qualiter curialis:ut ĵ.de uen.re.ci.l.fin. Item qualiter ecclesiæ, ut in auth hoc ius porrectum.Item qualiter fisci.ut ŝ.de fide instrum.& in.ha.fisc.l.i.& de uen.re.fi.cum prima.commu.l.i.Item & no. qualiter liberetur debitor curiæ:ut hic. Sed Pet.intelligit hoc,qñ per cōfessionem.si autem per solutionem,tunc sufficit solui curatori ciuitatis, secū dū eum.Item no.qualiter ciuitatis debitor liberatur,ut ĵ.de solu. & li. debi.ci.l.i.item qualiter fisci,ut ŝ.de conue.fisci.deb.l.ii.Accur.
o ¶ Acta.§ sortè Præsidis.
p ¶ Maioris partis.§ sic ff.de tu.& cu.da.ab his l.ubi.& ŝ.d dec.l.noia-

proces sit,[a] dominio tuo cum sub iugabit[b].

DE PRAEDIIS DECVrionum sine decreto non alienandis.

TITVLVS XXIII.

¶ Decuriones non possunt uendere bona immobilia sine decreto:aliàs non ualet uēditio,& emptor perdit pretiū,& restituit rem cum fructibus.Bar.

¶ Imppp. Valentinus, Theod.& Arcad. Cynegio P.P. L. I.

SI [†] quis [c] decurionū uel rustica prædia,uel urbana uenditor necessitate [d] coactus addicit,interpellet iudicē competētē [e],omnesque causas sigillatim, quibus strangulatur [f], exponat, & ita demum distrahendæ possessionis facultatē accipiat, si aliena tionis necessitatē,p hauerit. Infirma [g] eā uēditio erit,si hæc fuerit forma neglecta.ita cū fiet, ut nec immoderatus [h] uēditor, nec emptor cuiuscū q; sitcōditionis,inue niat iniustus. Denique nihil erit postmodū,quo uenditor,uel circūuētū se iniudiis,uel oppressum potentia comparatoris queri debeat, quādoquidē [k] sub fide actorū, & de necessitate distrahentis, & de uolūtate patuerit comparatis. Quòd si quis contra uetitum, occultis molitionibus per suppositas [l] fraude personas, cuiuslibet loci, quē tamē ei decurio distrahebat [i],cōparator extiterit, sciat se pretio,quod dedit,esse priuandum [m],& locum,quem cōparauit cum fructibus esse restituēdum.[†]

¶ Venditio rerum, & liberatio debitorū ad curiam pertinentium non debet fieri sine decreta curiæ: & quicquid redigitur debet reuolui ad curiam, & eodem modo debent fieri locationes.Bar.

¶ Impp Theo.& Valen.AA. L. II.

NEc uēditio [n] rei hæreditarię curiæ acquisitæ,aut debitoris hæreditarij,q soluerit,liberatio aliter admittēda est, nisi apud acta [o] totius,uel maioris [p] partis ordinis intercedētedecreto,ineū di cōtractus,uel dissoluendæ obligationis causā probetur. Ita enim & id, quod ex ea redigitur,ad prę diorum iubemus cōparationē expendi:quorū reditus oēs sicut dictum [q] est,eiusdem curiæ publicis muneribus,quæ [r] solatio [s] egere cōstiterit, iussissimè seruabuntur, ex consensu omnium, & maximè ditiorū,uel [t] idonea [u] fideiussiōe oblata conductoribus eligendis.

¶ Decuriones non possunt uendere sine decreto:alios autem contractus non prohibentur celebrare:& decretum non potest imponi,nisi de consensu maioris partis decurionum.Bar.

¶ Imp.Zeno A. L. III.

CVriales †uendere quidē res immobiles,uel mancipia rustica,p hibemus sine interpositione decreti [x]:donationes uerò,uel p mutatiōes [y],uel quoslibet alios etiam sine decreto permittimus [y] celebrare cōtractus:quoniā & sacræ cōstitutiones,quæ super hoc à retrò Principib.latæ sunt,in plurimis suis partibus de pretio non redhibēdo [z] locutę sunt,ut ex hoc apertissimè detur intelligi [a], solū uēditionis † decurionib. sine decreto interdictū fuisse contractū. Cū tū uenditione [b] intercedēte, ut dictum est,decretū agitur, nullum eos,vel q ab his cōparant,di spēdium cuiuscunq; personæ, uel causę,uel theatralis [c] liberalitatis nomine q requenter fieri dicitur, sustinere decernim [y], nec ex tabella [d] decretū recitari,sed curialiū, uel maioris patris [e] curiæ relatione curretē [f],sine ulla malignitate referētiū,uel dāno contrahentiū ad confirmandā emptionē cōpetentis iudicis [g] p ferri sententiā [h].

† de sensu huius. l. ui. Ioan. Bap. sanseueri. in l.omnes pupilli nu.43. de iust. & iur.

† Hic uide tur innuere, q permutationō sit alienatio, cuius contrariū tamē dicitur in cap. nulli.ext de re.eccle. non alien.

QVANDO, ET QVIbus [i] quarta pars debetur ex bonis decurionum.& de modo distributionis eorum.

TITVLVS XXIIII.

¶ Si extraneus succedit alicui decurioni debet curia habere quartam.Bar.

¶ Impp,Theo.& Valen.AA. L. I.

SI decurionum consortio sit alienus, [k],q curiali succesſit, competentis eidem [l] † iuris, siue ex asse, siue ex parte hæres [m] sit, bonorumue [n] possessor,parte quartam iure optimo à curia [o] peti decernimus.[†]

† ciuisdem

† Da.s.Id Iun.C.P. Felice,& Tauro. Coss.

¶ Qñ debetur,& quid, & qñ est hæres non curialis, uel qñ curialis; sed non in totum,ut ĵ.l.i.& ij.in prin.& l.iij,in prin.Item quib.debetur.Respon.à curialibus,ut ĵ.l.ij.in prin.qualiter distribuatur,id est, dividatur inter curiam, & hæredes, quod habes.ĵ.ti.i.l.ij.ĵ.i.

K ¶ SI decurionum.Alienus.§ i.non curialis successit curia. i, ut ĵ.e. l.proxi.in princ.

¶ Eidem.§ ſ.curiali,uel eius hęredi potest.Item excipe quasdā alias personas:ut ĵ.eo.l.ii.§.sed & si.& § extraneum.

m ¶ Hæres.§ de iure ciuili,ex testamento,uel ab intestato.
n ¶ Bonorumve possessor.§ de iure prætorio.
o ¶ Curia.§ i.petet à curia,ut ŝ.de na.li.;cōium.§.ea uerò q.& ĵ.d his qui

§ spēct.pub.mu.su.l.fi. Et no.optime. nā secundum Py.ius petendi tripartitum est.nam aliud est bonū,aliud est melius,aliud optimū.bonū est,ex quo tantū est exceptio, ut ŝ. de usur. l. quāuis melius, ex quo tantū iudicis officio est petitio,ut ĵ. e.l.in bonæ fidei.optimum est, quod est undiq; ex omnibus suis partibus circūuallatum: quia etiam petitionē inducit per actionem,ut hic, & ŝ. eo.t.l.j.

Ius petē di tripartitū est.

† Ex Nou. Tac.cit. de bon.Dec.l. vi.

a ¶ MEminimus †,nup emissa lege diuali.portionē quartā de facultatib.curialiū fatī munus implentium, ex qualibet nouissima uolūtate,uel ab intestato etiā,ad quemcūq; [b](præterquam si ad filios curiales) deferāt †, curialiū † deputasse corporibus: sed multi, [c] tanquam corrūpendi totius patrimonij occasione †captata,uniuscuiusque rei sibi particulā duindicando,adeò totas dilacerant facultates,ut dum participibus [e] relictarum opum nocere cupiūt, sua quoq; iura præcipitent. Quorū nimiā licentiā prouida dispositione refrenātes, †,ipsis q dē curialib.occupādi sua auctoritate res mortui,copiā denegam [f],hę res autē, ad quē ab intestato,uel ex postrema uolūtate directis †, uel fideicommissariis uerbis decurrit hæreditas, omne patrimoniū, quod relictum est, in partes quatuor diuidi procuret:ut rebus totis [g] in sortium [h] casum † deductis,uel curiæ quadrātis, uel hæredi,aut † fideicōmissario p uniuersitatē,dodrantis electio ex fortis felicitate † contingat:ita scilicet,& præfati successores, & curia promiscui rerū dominij † liberabuntur incōmodo. Naturale [i] † quippe vitium est, negligi quod cōiter possidetur,utq; se nihil habere,q non totū [k] habeat,arbitretur:deniq; suā quoq; partem corrūpi patiatur, dū inuidet alienæ. Sed ubi quarta pars bonorū mortui curiæ debet offerri, immobiles quidē res,quę nec latere facilè possunt,nec cuiquā †, si diuulgētur, officiunt [l],sub aspectu etiam curialiū æstimari, diuidiq; cōcedimus:mobiles autē res,uel se mouentes,uel instrumenta, uel si q d aliud † in huiusmodi iure cōsistat, in mediū proferri, diuulgariq; nō patimur:sed iurati successoribus, cū apud se diligenter æstimauerint, quę quātiq; sint pretij facultates, credi oportere [m] decernimus. Quid enim tā durū,tamq; in humanū est, quā publicatione, pōpaq; rerū familiariū, & paupertatis detegi uisitatē, & iudiciæ exponere † diuitias. [n] ¶ In exigendis uerò debitis,si pretium, quod pro quarta parte actionum curiæ competit,successores præstare noluerint, cautionibus,iurata fide [o] prolatis in medium, unusquisq; à debitorib. cōuenientē sibi exigat portionē. Aequè ex diuerso æs alienū,si cui defunctus fuerat obligatus)tā iidē successores,quā curia pro sua sorte, † restituere compellanť [p]. Quod si sæpe dicti successores, sacramētū sibi crediderint excusandū, tunc uerò ad simi litudinē rerū immobiliū di ligentior † curialib. omniū rerū in dago præbebitur,scilicet,ut uniuersis mortui facultatib.in aperto p positis,uel estimatio [q] rerū,uel diuisio sub præsentia curialiū celebretur.In omnibus autē casib.ubi quarta pars curiæ competit,transactiones [r]interpositas,firmas,il libatasque manere decernimus.

† Deferanť
† Curiarū.
† accusatione.

¶ Descendentes masculi curiales,uel fœminæ nuptæ curialibus, uel extranei curiales succedant in totum : non curiales, uel curialibus non nuptæ quartam dare curiæ debent : & cui nubent, triennium expectatur.Bar.

¶ Ad filiorū uerò curialiū, [s] uel nepotū,ac pronepotū,scilicet,de curionū similitudinē † ad quos in tegras opes peruenire cēsuimus [t] filiā,quinetiā neptē, proneptēve principali [u] ciusdē ciuitatis,vnde pater, au [v],uel proau [v] orī,nuptā, rerū uel ab intestato, uel ex dispositione ultimæ uolūtatis q stitarum integrū,nullaq; parte minutū dominiū [x] habere sancimus. Quia si post parētū obitū inueniantur innuptæ,uel uiduæ,i impuberib. q dem, post transactā pubertatē, in aliis uerò,quæ pubertatē excesserint,uel etiā † in uiduis,post mortem parentis,triēniū dūtaxat uolumus expectari:ut interim quarta portio suspensa,aut apud eam, si in matrimonio curialis eiusdē ciuitatis fuerit collocata, perpetuo iure permaneat,uel si intra id tempus, † alienum [y] ab eadem curia sortiatur maritum, penitusve nupta non fuerit,memorata pars totius substantiæ, curiæ cū trienij [z] tam urbanorū, quàm rusticorum prædiorū duntaxat fructib. [a] addicatur,ita tñ,ut &optionis cōditio, in offerendis rebus quartæ partis,uel dodrantis,& sacramēti tam de quantitate, quàm de æstimatione rerū mobiliū, deq; actionibus inferendis, uel excipiendis (sicut in extraneis personis dictū est) ratio cōseruet [b]. Sed &si mater mortui,uel auia,tēpore,quo filī [c],nepotue moritur,in cōiugio eiusdē ciuitatis curialis inuenta fuerit, nec ipsas quidē parimur quartæ portionis subire iacturā. Extraneū quinetiā hæredē propinquitatis qui dē iure discretū,curiæ tamē,eiusdē ciuitatis obnoxiū, supradictæ portionis dispendio liberamus. Dat. 7. Idus Mart. Constantinopoli Dioscoro,& Eudoxio Coss.

† per suam sortem.
† Diligenter.
† adeptæ sunt.
† tēporis.

¶ Imp.Iustinianus A. L. III. Si quis

& Theodo.

a Si quis curialibus. Vel filiabus. ¶ uel pro &, ut patet ex sequentibus.
b ¶ Querela. ¶ quæ est quarta suæ portionis ab intestato iure isto, ut C. de inofficio. testam. l. cum quæritur. sed iure authē. secus. & dic, ut C. de inofficio. testa. authen. nouissima.
c ¶ Alius. ¶ scilicet, fœminis, uel extraneis.
d ¶ Minima. ¶ legitima tamen omnibus cōputatis maribus, & fœminis.
e ¶ Masculis. ¶ in minima institutis.
f ¶ Quarta. ¶ sic ff. de his, qui spon. mu. fu. l. fi. §. j. & in authen. de nup. cu riæ deput. §. j. sed hodie nouiunciū, ut in auth. de trien. & se. §. excipiat col lat. iii. & qui. mo. nat. eff. sui. §. si quis aūt. colla. vij
g ¶ Ex permissione. ¶ habētur ergo pro nihilo fœminæ, quō minus curiales habeant quartam omnium, nisi sit nupta curiali, ut ff. proxi.
h ¶ Nō migrauerint. ¶ i. non nupserint curiali.
i ¶ Extraneis. ¶ uel datiuus, uel ablatiuus.
K ¶ Id reliquam partem. ¶ s. quartam, quam prædicta debet habere, instar matris curialis, ut ff. proxi. §. & generaliter.
l ¶ Theodosianæ ¶ quę est C. l. proxi. §. ad filiorū. uolebat enim illa, nihil ad curiam pertinere, si talis est filia instituta, quæ sit nupta curiali. sed illud intelligitur, si sibi est totum relictum, non si extraneo, uel filiæ non nuptæ tali, ut hic.
m ¶ Patrimonii. ¶ totius, si tantum potest auferri extraneis, quia tantū habent. aliàs aufertur quod habēt, & quod deficit, non aufertur filiæ, ut subiicit. sed si sint filiæ nō nuptæ, illæ institutæ, aut filii non curialis, quo modo aufertur eis totū? Rñ. hoc, quòd ad curiā, & ad curialē, qui duas quartas habent integras, ut ff. eod. §. nullo. & hoc cōtra extraneos, uel contra curialem, quātum est ultra quartā, sed iuuantur filii non curiales, ut habeant debitū bonorū subsidiū,
n ¶ Colligenda. ¶ scilicet, sit quarta subaudi. & non filiæ danda. Accur.
o ¶ Quartæ donatione.] siue solam quartam, siue etiam plus habeat.
p ¶ Per maritum. ¶ sic C. de na. li. l. siquis. §. fi. ¶ & C. l. proxi. §. ad filiorum. & in authē. quib. mo. na. eff. sui. §. & hoc similiter.
q ¶ Obierit. ¶ ut si non succedat solus curialis, uel sola. nupta curiali, curia habeat quartam, & unam curialis, uel nupta curali, aliæ autem duæ diuidantur inter omnes filios, etiam curiales, ut arg. C. de bono. proscrip. l. fin. Accur.
r ¶ Sed si quid ¶ dixi filium curialem habere integram quartam, & filiam curiali nuptam habere integram quartam, sed & si &c.
s ¶ Legem. ¶ per l. enim superiorem. §. ad filiorum. uidebatur sufficere, unum esse curialem, uel una filiam curiali nuptam, ut curia in totum excludatur: sed non est ita, si alii, quibus est relictum, sunt non curiales. quia tunc curialis quartam, & curia quartam. residuum inter omnes liberos diuiditur, ut diximus. & lege secundum P. si filius, &c.

† Munius obnoxiis.

† ad.

† omnimodo.

† huius persōnæ.
† seruari.
† intestato.
† quidem.

SI qs curialibus munerib⁹ † obnoxius, uno forte, uel plurib⁹ filiis, uel filiabus a derelictis, filio quidē, uel filiis substantiæ suę partē minimā dereliquerit (eā tñ, quę excludere eos ab inofficiosi querela b pōt) aliis c aūt suā substantiam dereliquit, vt ex hac patrimonij distributione apud † filiū q. dē, uel filios curiales minima d pars substantiæ remaneat, totū aūt curiale mun⁹ masculis e immineat, siue filij sint, siue nepotes, vel ,, pnepotes, curiali tū conditioni obnoxij, sancimus hmōi iniquitatem resecari, & non minùs quarta f portione in masculos posse testatorē trāsmittere, siue unus est filius, siue plures, nulla diminutione ex ,, pmissione g fororum eis faciēda, vt non solum corporibus, sed etiam substātiis laborātes, possint curiale habere cō sortiū. h Adhuc † sancimus, si quis curialis, filiabus pluribus derelictis, ab hac luce fuerit subtractus, quarū una curiali eiusdē nupserit ciuitatis, aliis filiabus, quæ ad huiusmodi uota non migrauerint, h uel extraneis i in reliquā k partem hæredibus derelictis, non videri curiæ ex sniā legis Theodosianæ l ad Apolloniū scriptę satisfieri, sed oīno, † quartā partem patrimonij m curia consequatur, siue uni filiæ, q̄ curialibus nuptiis copulata sit, de putāda est, siue ex aliis hæredibus colligēda n: filia proculdubio, q̄ curiali nupsit, immuni ab huiusmodi quartæ o datione seruāda: cum per maritū, p eius, quantū ad ipsius † psonam, curię sit satisfactum. & hoc obseruari, † nō solum si vltimo elogio cōdito testator curialis decesserit, sed etiā si intestatus, † diē suū obierit. q ¶ Sed & si quid † minus quarta parte fuerit, vel minimè de relictum, hoc modis oībus filio curiali, vel filiæ, q̄ nupta est eiusdem ciuitatis decuriōi, ex subsātia patris curialis modis oībus uel deputari, vel adimpleri, nullo obstaculo curię opponēdo, si scḋm p̄dictā legē: filius, nepos, ,, pnepos, pater, auus, proauus curiali moriēti fuerint derelicti, qui nexibus curialibus ex quacūq; uel dignitate, r vel occasiōe u fuerint absoluti. In hoc etēū Theodosianæ legi. a pertissimæ volumus esse derogatū. ¶ Et gñaliter definim⁹, ex omni cā neq; masculos liberos, neq; filias copulatas matrimonio curialis, x minus quarta parentis substātiæ hīe: vel nō extantibus filiis, vel filiabus, y sed aliis z hæredib⁹, ipsam curiā secundū anteriores leges, quartę curialis morientis habere solatiū. †

DE IMPONENDA LVCRATIVA DESCRIPTIONE.a
TITVLVS XXXV.

¶ Impp. Theodo. & Valent. AA. ad Appolonium P.P. LEX VNICA.

DEscriptionis b † onere siliquarum c quatuor, quas ex lucratiuis iugationibus d tantū, non humanis, e uel animaliū f censibus, neq; mobilibus rebus iubemus indici, & si curiales nō sint, maiores g, ac posteros liberamus, ut si parer, auus proauus filio, nepoti, ,, pnepoti, v⁹ filiæ, nepti, ,, pneptiue (nec interest. h ¶ nuptæ sint curialib. necne) postrema uoluntate, uel inter uiuos ét donatione q.cq̄ de suis operib. largiat, memoratæ descriptionis cessēt īdictio. A equè ex diuerso, si posteriores ad maiores, i ,, pdicta sibi cōsanguinitate deuīctos, k, ,, pfatis titulis suas cōferāt facultates: nullius accessione grauaminis hmōi liberalitas oneret. in, † tā cm̄ necessariis sibi, coniunctisq; personis, sub liberalitatis appellatione debitū, l naturale persoluit. Cui⁹ m auctoritatē iuris pariter valere sancimus, etiāsi ab intestato succedāt sibi præfiniti † gñis ordine sociati. Hx his enim successionibus maximè debiti potiùs solutio, quā muneris oblatio cōprobatur, q̄ nō largiētibus ét dñis, ipsa propinquitatis serie deferunt. n cęteri † verò, licet quadā inter se cognatiōe iūgātur, nunquā tñ curiale. o prædiū sine predicto onere lucrabūtur, nisi

† Donatione.

† Futuros.
† Nepotes.

† Euentus uel ius.

† Facit ad hunc text. c. ex parte tua. extra d cle. ggro.

Obligationis origo potius quā titulus inspici debet

† sumpta ex Nouel. The. cit. de Decurio.

† refert.

† Æque diuerso ut ,, posteri ad maiores.

† i. a. Animalia bruta inter mobilia nō merantur.

† Præfati.

† Cæterum

† D. Ia. Innu. C. P. Iusti. A. ii. Coss.

a ¶ Extraneos. ¶ dicitur quandoq; extraneus, quilibet, præter eū, qui habet in potestate, ut dixi s. de rei uxo. act. l. una. §. extraneum. & instit. de hære qua. & dif. §. sui. quandoq; ille, qui nullo modo est cognatus, ut in auth. de hære. & Fal. §. inordinatū. & C. de iu. do. l. fi. in prin. quādoq; omnes, præter superiorem, & inferiorem lineam, ut hic, & s. proxi. §.
b ¶ Immutari. ¶ Item excipe loca uenerabilia, ut s. de sacrosan. ec. l. pe. quæ etiam est contra.
c ¶ Lucratiuas. ¶ hæreditatis, licet & onera hæreditaria cōtineat q.d secus est in legato, ut ff. manda. l. si hæreditatem.
d ¶ Inter uiuos. Iectiam si aliquid in corde gerat mihi fieri, ut ff. de condi. cau. dat. l. iii. §. quāquam.
e ¶ Sarcinam. ¶ id est, onus, de præstandis. iiii. siliquis.
f ¶ Donauerit. ¶ ante nup. quod fit, quia hodie ante, & post dicitur propternu. ut C. de dona. ante nup. l. fi. non autem dicit, sp̄ salitia: quia est lucratiua: & q. propter nu. dicatur, probatur statim, cum de dote dicat.
g ¶ Ad lucrum. Iex pactō, uel ex l. quia aliquis mulier cōmittat de his, quæ sunt s. de repud. l. cōsensu.
h ¶ Difficultatibus. ¶ sic ff. sol. mat. l. si cum dotē. §. finautem in fæuissimo. & ff. de iur. do fi is. §. ibi. Ite facit ff. d. act. & obl. l. ex promissione. & de exceptio. dot. l. apud. §. fedsi mulier. & ff. qui. mo. pig. uel hypot. so. l. sicut. §. si debitor. & ff. si quid in frau. pa. l. j. §. si libertus.
i ¶ Ponderibus. ¶ scilicet, iii. siliquarum.
k ¶ Causis. ¶ s. hac lege.
l ¶ Transferetur. ¶ si non est solutum, quasi committetur rem, sicut onus hypothecæ prēteriti tributi, ut ff. de public. l. Imperatores.
m ¶ Imputet. ¶ nam tūc non ab alio, sed à se decipitur, ut ff. de rei uend. c. l. nā si, & ff. quod fal. tut. aut. l. j. §. fin. nemo enim, & c. ut ff. de reg. iur. l. nemo uidetur. facit ff. de act. emp. l. j. in fi. Item facit secūdum Py. in auth. de monachis. §. si quis autē. col. j. & s. de episcop. audi. l. si legibus. & com. utri. iu. l. fi fratres & ff. d libera. causf. l. imo. & s. de act. empt. l. fi minor & de euictio. l. si fundum. & ff. de condi. sine cau. l. fi.
n ¶ Consequatur. ¶ à nendītore.
o ¶ Sarcinā. ¶ i. onus. Accusius.
p ¶ Primordium tituli. ¶ ex origine namq; cuiuslibet ,, pactus, & causæ q.d sit statuendū distinguitur, ut & ff. ma. l. fi. ,, pcuratorē. in prin. & ff. de positi. l. i. §. fi seruus depositi. & ad Maced. l. si tñ. Nempe origo potius obligationis, quā titulus inspicitur, ut s. ad Mac. l. iii. & ff. de do. l. qui id quod. d. in prin. & de pri cred. l. iii. secundum Py. Item facit s. fi cer. pet. l. si ex pretio. & ff. de fal. l. de eo. & s. de inter. mā. l. iii.

h ¶ Nec interest. ¶ imo ut s. tit. j. l. ii. §. quòd si post. sed illud in quarta, Istud in siliquis. ut modo proxi dixi alii quid hic corrigat.
i ¶ Maiores. ¶ scilicet, existentes in superiori linea.
K ¶ Deuinctos ¶ i. diuer. modis cōrectos, puta ex ,, pte patris, uel matris.
l ¶ Debitū naturale. ¶ no sic i. de cod. l. h. §. j & ff. ,, p fol. l. Et quia & s. de cur. fu. l. fi. §. finaūt ,, petuis. & ff. de bo. dā. l. cū rō. & ad l. Fal. l. pr. & in auth. de hęr. & Fal. §. j. col. j. & j. ,, pxi. & i auth. de triē. & se. §. j col. iii.
m ¶ Cuius uris. ¶ s. huius legis.
n ¶ Deferuntur. ¶ s. ab intestato.
o ¶ Curiale. ¶ quod datur titu. lucratiuo. & no. onus imponi lucranti, ut j. eod. l. §. res uerò.

q ¶ Peruenerit. ¶ de nouo aliquo ,, pactu. & ita ratione precedentis ,, pctus non erit indicēda inscriptio: tamen si ,, pse alienaret, seruabitur quod s. idē si aliqñ fuerat sua, & alienauit titulo non lucratiuo: tandem per plures manus ad eundē decurionē, uel ad aliū redit. nā si alienet titulo lucratiuo, subiacebit oneri descriptionis, & facit in auth. de eccle. ti. § in terdicimus. col. ix. Acc.

† omnes
† Munera
† Ex libr. xii. ti. ii. l. j. C. Th.
† Viribus.

† Alexander.

† Ex libr. xiii. titu. xvi. in. l. un. C. Th.

† Imp. Cōstantin⁹ A.

† Patriam suam relinquere est impium.

† Biblius, teste Alc. i hūc locum Verbs est in Phœnicia, non longè à Libano, uicina Beryto.

† Cum

r ¶ DE PRAEBENDE salario.

¶ Melius dixissēt, de nō præbendo, ut patet ,, uel quia præstatur consentiente principe.

s NVlli. Specialiter. ¶ non ergo generaliter concessio sufficit, sic ff. d pec. l. quā Tuberonis. §. alia.
t ¶ Cōsecutus. ¶ & nisi ob liberalem artem. uel medicinam ut ff. de decr. ab ord. fa. l. ambitiosa. & facit ,, ut armorum usus inscio Principe. l. i. Aec.

¶ SI CVRIALIS relicta ciuit. &c.

u CVriales. Fisco ¶ nō ciuitati. hoc autem est uerū nisi publica necessitas exegerit, ut s. de decur. l. curiales ultra. Item secundum Py. nisi ratio incolatus aliud suadeat, quo casu seruabitur, q.d est ,, t. ii. l. fi. & facit s. de decu. l. quidam & ff. de decur. l. i & de uac. mu. l. j. §. pen. & s. de ædifi. priua. l. si quis post. & de aduoc. di. iu. l. ii.
x ¶ Demonstrauerint.] Et ita notari posset hic, q. impium est relinquere propriam patriam.

y ¶ DE MVNICIpibus, & originariis.

¶ Municeps genus, originarius species, sic s. de ser. & aqua. l. iij. Nā aliq.d spāle est in eo, q. est municeps. origi. est ergo municeps propriè, qui subit munera, siue ibi natus, siue nō. sed hodiè et oēs, q non subeant, ut ff. ad mu. l. i. & dī originarius, ab origine patris non suā, ut j. l. filios. & ff. eo. l. aßumptio. §. i. uel secundum Azo. stiaē, ut s. e. l. origine.
z CVm te Bibliū. ¶ nomē ciuitatis de qua proponens quæstionem dicit se fuisse natum.
a ¶ Incolam. ¶ hoc est, quia aliunde illuc fuit; causa perpetuò habitādi, ut j. tit. j. l. ciues.
b ¶ Berytios. ¶ i. aliam ciuitatem.
c ¶ Muneribus. ¶ necnon municipali iurisdictioni patere, ut ff. e. l. ancola. Vel dic, ut notat j. titu. j. l. ciues. Sed quid, si utraque ciuitas munera simul imponat? Rñd. potior est originis causa, ut ff. e. l. libertus. §. fi. & facit. ti. j. l. principio.

† Facit

† Ex libr. xiii. titu. xvi. in. l. un. C. Th.

† Cum ita restituit. Alciatus h.c.

† hunc locum

DE MVNICIPIBVS & originariis.
TITVLVS XXXVIII.

¶ In loco originis, & incolatus cogitur quis subire munera. h. d. Bar.

¶ Imp. Alexander. A L. I.

CVm te Bibliū † origine incolam a autem † apud Berytios b esse proponas merito apud utrasq; ciuitates muneribus c fungi compelleris.

¶ Sortitur quis forū ex persona sui manumissoris, licet de necessitate manumiserit. Bartolus.

¶ Imp. Gordianus A. Frontoni. L. II.

SI (ut proponis) d ea, quæ ex causa fideicommissi te manumisit, ab ea libertatē iustā fuit cōsecuta, quę originem ex Prouincia Aquitania, † ducebat, tu quoq; ei⁹ cōditiōis, eius q; ciuitatis ius obtines, unde q. te manumisit, fuit. Eorum enim conditionem sequi ex causa fideicommissi manumissos pri-

d SI ut proponis. ¶ Titius fecit Arethusam libertā Seiæ hęredē, & rogauit de manumittēdo seruū suū. hic seruus manumissus ,, tur domicilū Arethusæ, q. est idē, q. Seiæ, non aūt Titij. ut ff. eo. l. fin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Præstiterit ⁊ quia eorum sunt liberti, nõ testatoris, ut insti. de fin. re. per fideic. re. § pe. idem dicas, de eo, cui directa in testõ fuit relicta libertas, in casu illo, ubi non testatoris sit libertus, sed alterius, qui, ſ. petit bona sibi adiici, ut insti. de eo, cui li. cau. bo. addic. ⁊ j. & habes idẽ, ff. eo. l. libertus. § ex causa. Sed qd, si hęres nõ manumisit, sed per decretũ Prætoris absente hęrede datũ, ad libertatem peruenit? Rñ. siquidẽ ex Rusiriano Senatusconſ. hoc est factũ. qa orcinus, est libertus testatoris, cuius, nõ hæredis sequit ⁊ origine, ut ff. de fideic. li. l. cum uerò. §. subuentũ. si autẽ ex Damasiano ad libertatẽ peruenerit, quod perin de habetur, ac si, ut oportet, manumissus esset, qa esset hęres infans, uel furiosus, uel simil. s, hæredis est libertus, & eius domiciliũ sequit, ut ff. de fideic. li. l. neq; infantes & facit j. ti. j. l. ciues. & facit ff. e. l. eius. & l. d iure. § libertos. & l. assũptio. § fi.

* Origine propria.

b ¶ Rogauerint. ⁊ qui non manumiserunt.

† Ex li. 12. tit. j. l. 12. C. Th.

c Filios. Patris. ⁊ ubi ſ. pater fuit natus, ut hic, & ff. eo. l. assũptio. § j. adeo q. si auus fuit aliũ e, nõ sequitur eũ nepos. ais oportet nos quærere, ubi Adã natus fuit, qd dicit esse ager Damascenus. Et not. quod dicit quis nasci in ciuitate, q. i territorio nasciť, ut ff. eo. l. q. ex uico. itẽ dic filios legitimos, & adoptiuos durãte adoptione. nã uulgò quæsiti matrẽ sequuntur, ut ff. e. l. eius. q. iustũ. & l. ordine. §. fin. & l. si is. & ff. de sta. ho. l. cũ legitimẽ. Item not. originẽ nõ dici domiciliũ patris, maximè si filiꝰ alibi habitet, ut ff. e. l. libertus. § patris. & l. assũptio. § filius.

† In altera. † P. P. viii. Kalẽ. Ian. Paulino & Iuliano. Coſſ.

Origo nõ dicitur patris domicilium.

dem placuit, qui libertatẽ prestiterint [a], nõ q dari rogauerint [b].

¶ *Filius sequitur originem patris, & non matris: nisi ex alia causa ciuitati matris sit adstrictus.* Bar.

¶ Imp. Philippus A. LEX. III.

c FIlios apud originem patris non in materna [d] ciuitate, & si ibi nati sint (si modò non domiciliis [e] retineantur) ad honores, seu munera posse compelli explorati iuris est.

¶ Impp. Diocl. & Maxim. AA. L. IIII.

Origine † propria † neminẽ posse uoluntate sua eximi, manifestum est.

¶ Imp. Constantinus A. ad Maximum Vic. Orig. LEX. V.

† SI † quis vel ex maiore, uel ex minore ciuitate originẽ [g] ducit, si eãdem euitare studeat, & ad alienam se ciuitatem incolatus occasione contulerit, & super hoc vel preces dare tẽtauerit, uel qualibet fraude niti, ut originem propriæ ciuitatis eludat, duarum [h] ciuitatum decurionatus onera susti neat, in una uolũtatis, & in una † originis gratia. †

DE INCOLIS, ET VBI [i]

quis domicilium habere uideatur; & de his, qui studiorum causa in aliena ciuitate degunt.

TITVLVS XXXIX.

¶ Postquam quis transtulit incolatum, non potest reuocari ad munera. Bar.

¶ Imp. Antoninus A. LEX. I.

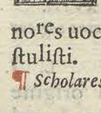

On tibi obest, si cum incola esses, aliquod munus suscepisti [k]: modò si antè, quã ad alios honores uocareris, domicilium transtulisti.

¶ *Scholares non dicuntur constituere domicilium, ubi studentes: nisi x. an. steterint, uel alia ratione constituerint.* idem in patre filium usitante. Bar.

¶ Imp. Alex inder. A. L. II.

NEc ipsi, † qui studiorũ cã ali quo loco † morantur, domicilium ibi habere creduntur, [l] nisi x. ann. transactis eo loco sedes sibi constituerint [m], secundũ epistolã diui Hadriani: nec pater, qui propter filiũ studentẽ frequentiùs ad eũ cõmeat [n]. Sed si aliis rõnibus [o] domiciliũ in splendissima ciuitate Laodiceorũ † habere probatus fuerit, † mẽduciũ [p], quominus munera subeat, impediri non poterit. † Laodicio rum recta. Alcia. hic. † Fueris. † Fungaris

¶ Impp. Diocl. & Maxim. AA. L. III.

Est uerum, eos, qui in territorio [q] alicuius ciuitatis cõmorantur, uelut incolas [r], ad subeunda [s] † munera, uel ad capiendos honores non adstringi.

¶ *Propter solam possessionem, quis non uocatur ad munera.* Bar.

¶ Iidem AA. & CC. L. IIII.

CVm neq; originales, neq; incolas uos esse memoratis, [t] ob solã [u] domũ, uel † possessionẽ, licet ex subſtãtia decuriõis [x] acqsita sit cã, publici iuris auctoritas muneribus [y] subiugari uos non sinet.

¶ Iidem AA. & CC. L. V.

SI in patria uxoris tuæ, uel qualibet alia domicilium defixisti [z], incolatus iure ultro te eiusdẽ ciuitatis muneribus obligasti.

¶ Origo, & domicilium facit quem uocari ad munera: nisi per priuilegium contrariũ sit expressum. Bar.

¶ Iidẽ AA. & CC. Marcellino. † L. VI.

PRiuilegio [a] speciali ciuitatis nõ interueniẽte, tñ originis [b] ratione, ac domicilij uoluntate, [c] domiciliũ. & tamẽ habes, ad qđ est. ff. e. l. assumpti o. & sic uerbis nec fit, nec efinit habere domiciliũ, ut ff. eo. l. domiciliũ. & no. ſ. ti. j. l. origine.

† Ipsis. † Loci.

† Laodicio rum recta. Alcia. hic. † Fueris. † Fungaris

† Obesũde.

† Per.

† Facit ad hãc l. c. nul lus epiſcopus. iuncta gl. i. extra de paro. & alie. parochia.

† Marcello.

q ESt uerum. In territorio. ⁊ Quid autem sit territorium, dic ut ff. de uerb. signi. l pupillus. §. territorium.

r ¶ Incolas. ⁊ qui nõ sunt incolæ, sed uelut stantes in territorio, quasi nõ sint incolę, nisi q. stãt in ciuitate, secũdũ quosdã, quod nõ placet, ut ff. de uer. sig. l. pupillus. §. incola. Sed dic, q. hic cõmorãtur, nõ ut ibi habeant domiciliũ, ut ff. e. l. libertus. §. postliminio. & l. scire. secus, si aio ibi stãdi, uero, uel præsumpto decẽnio: qa tũc est incola, & cogitur, ut j. l. proxi. & ſ. l., pxi. ſola enim habitatio nõ facit, sic nec domus, ut j. l. pro.

s ¶ Ad subeũda. ⁊ alias obeũda munera, ſ. psonalia, ut j. l., px. notatur.

t CVm neqs. Memoratis. ⁊ i. nõ essetis, qñ cogeremini, ut j. l. ciues.

v ¶ Ob solam. ⁊ sine priuil. ciuitati dato, aut laribus nõ translatis, ut ff. eo. d. l. libertus. §. ſola ratio. & j. l. proxi. & l. ciues.

x ¶ Decurionis. ⁊ ut quia Mutinensis emit domum à decurione Bononiæ, per quod uidebatur facilius fieri Bononiensis municeps.

y ¶ Muneribus. ⁊ scilicet, personalibus. sed patrimonialia pro his possessionibus, quas ibi possidet, subire debet, ut j. de mu. & in quo lo. & c. l. j. & no. ff. eo. d. l. libertus. §. ſola ratio.

z SI in patria. Defixisti. ⁊ qđ fit, ut ff. e. l. domiciliũ. & fieri potest, ut ſ. ti. j. l. j. n fi. & ff. eo. l. nõ utiq; & de mune. & hono. l. iii. in prin. A.

a PRiuilegio. ⁊ pot duob. modis itelligi, ut qa ciuitas habet priuilegiũ, q. oẽs hũes i illa ciuitate domũ, teneãt munera subire, ut q. ea originari, q. dã, ut legũ doctores, & decuriones munera nõ subeãt.

b ¶ Originis. ⁊ paternæ, uel propriæ, non maternæ, ut ſ. tit. j. l. fil os.

c ¶ Voluntate. ⁊ supple, uel aliis cõibus modis, ut j. e. l. ciues. q. d. non sola

sola possessio, ut sup. l. cum neque. Item nõ sola habitatio, ut sup. eo. l. est uerum. non origo materna. ut sup. ti. i. l. filios. simile tamẽ sup. de iurisdictio omnium iudicum. l. ii.

a ¶ Ciuilia ⁊ personalia: alias secus: ut sup. l. cum neque. & facit sup de testa. si non speciali. & ff. eo. l. libertus. §. sola.

b CIues. ⁊ dic, q. municeps est genus, ciuis, & i cola sunt species; ut colligitur ff. ad mu. l. i. & hic fit ciuis origine, ſ., ppria, uel pria, ut sup. ti. i. l. filios. & l. origine. itẽ manumissiõe ſ. de se, uel de patre suo facta, ut ff. e. l. assumptio. §. pe. & l. filii. in prin. & l. de iure. §. libertos. & si a pluribus manumittitur, oim originẽ seq tur, ut ff. eo. l. si qs a plurib.

c ¶ Allectio. ⁊ i. delatio honoris i aliqua ciuitate, ut insl. l., px. unde al lecti, i. electi, ut ff. de iu. immu. l. pe. in fi. quid ergo đ Rufino Guasco potestate Boñ rñ. Py. idẽ. uel dic, allectio, ſ. đ mili te electo, ubi stipendia meret, ut ff. e. l. mũiceps. §. fi. itẽ adoptione, & q. diu durat, ut ff. ad mu. l. ordine. §. fi. Incola uero dr, i. ualde colẽs, & uenerãs Prouinciã, in quã se eõtulit, utpotecũ ppter eã aliã relinquit, ut tñ utrobiq; habeat æquali ter domicilium, ut ff. eo. l. Labeo. & l. assumptio. §. iure. & fit icola ẽt si i territorio se cõferat, ut ff. de ner. sig. pupillus. §. incola. Et not. q incola fit solo aio, facto eius, q. acquirit domiciliũ, aut ciuis fit, ut alteri[3] facto tñ, uel suo, uel alteri[3], ut i pdictis exẽplis i prin. huius l. & ẽm hoc rõne patrię cõis fit ciuis, non icola, ut ff. ad mu. l. Ro. sed i muliere vr cõtra, q. a icola fit, ut ff. ad mu. l. fi. §. i. & domicilium dr sortiri, vt j. e. l. fi. & tñ ex alterius ẽt facto pẽdet mrimoniũ. sed ipropriedr ibi incola. nã ciuis fit. sunt aũt q. dã modi, q. bus nec ciuis, nec incola fit; & tñ ibi cõuenit rõne cõtract[9], itẽ rõne ordinis clericatus. & rõne possessionis, ut no. ff. de iud. l. hæres absens. §. i. Sed qd, si qs ẽ ciuis, vt incola duob. locis, vel altero ciuis, & altero incola, & ab vtroq; vocat ad munera? rñ. q. prior vocat ad munera, ppter. ut ff. de iud. l. q. prior. q. d si simul? rñ. si ad originẽ, terra illa ppertur; ut ff. eo. l. libertus. §. præsc. ais forte inuicẽ se impediẽt donec cõueniãt, ut ff. de le. i. l. hmõi. §. fi. & de usu. l. quoties duob. vel sortiri eos oportebit. ar. ſ. cõia de le. l. fi. & de iu. l. sed cũ ambo. vel gratificatiõi ẽ locus, ut ff. đ rel. & sum. fu. l. fi. & đ le. ij. l. fi. q. s seruũ. §. fi iter. & ff. de cõd. inde. l. plane. ſ. vt electus eligat. vr de ferr nobiliori, & maiori ciuitati, ut ar. in auc. đ hæ. & Fal. §. fi qs aũt nõ & in auc. de Defe. ci. §. interi. co. 3. & ff. đ fi. inſt. l. fi. & C. de nat. li. l. fi. q. s. vr, qđ ẽ veri[3], ei seruiet, q. min* mun[9] iponir, ar. ſ. q. bo. ce. po. l. fi. & ff. đ pa. l. maiorẽ. Itẽ q. ad q. d ẽ ciuis, vr icola? rñ. vt no. ff. e. l. assũptio. §. filiꝰ

† De hac materia ui de bo. gl. in c. statutũ. §. cũ uero. de rescri. lib. 6.

† eo.

† Valenti. † D. Ka. Martias Valentin. AA. Neoterio Coss.

† Honore maritorũ erigimus, &c. nã uir, & uxor cẽ senturunũ, & idẽ corpus, ut i c. debitũ extra de big. & 4. q. iii. e. idonei.

† Ex lib. ii. tit. i. l. 7. C. Th.

† Da. iiii. kal. Feb. CP. Arca. ii. & Rufino. Coss.

d ¶ Larem. ⁊ i. animũ habitãdi ppetuo, & habitet; nã facto op[9] est, ut ff. eo. l. domiciliũ. & hoc ẽt si non habeat ibi maiorem partem rerum.

e ¶ Summã. ⁊ i. maximã, & dr summa, si nõ habeat alibi plus, ut ff. e. l. assumptio. §. iure. sic ergo sufficit alterũ istorũ, ſ. vel laré cõstituere, vr summã rerũ habere, vt ſ. vbi. Sẽ. vr cla. l. ii. & facit ff. de iud. l. l. sed & si susceperit. §. si ea res. & j. de his, q. spõ. mu. l. iii. i fi. & de ver. sig. l. in lege.

f Auocet. ⁊ l. eũ. nã si aliq. d ẽ, qđ faciat cũ recedere, aut aio redeũdi, & dr pegrinatio, ut hic. aut ñ, & tũc ẽ sine domicilio, vt ff. e. l. si qs istructꝰ

g Enatores. Vrbe. ⁊ Roma veteri, vel noua.

h ¶ Vidẽtur.] & habent. sed & primũ retinent quò ad honores, nõ munera, ut ff. de Sena. l. pen. & ff. e. l. municeps. Et no. domicilium in ciuitate, ratione dignitatis, ut ſ. l. prox. sed ratione cõmunis patrię nõ est ciuis, ut ff. eo. Roma. sed quo ad hoc, vt posit ibi cõueniri secundũ H.

i MVlieres. Erigimus. ⁊ coruscãt eñ &c. sed & mr[9] p filium, si filius vult, & nur[9] p socrũ, sed nõ soror p fratrẽ, nec filia radiis pris, vt i aut. de Cõſ. ⁊. fi vero. co. 4. & j. de. Di. l. mulieres. & ff. de Sena l. fẽm.

K ¶ Statuimus. ⁊ vt ff. de iudi. l. exigere. & ff. ad mu. l. filiũ. & l. fin. §. ii. & l. de iure §. fin. Accur.

Domiciliũ consequitur quis ratione dignitatis.

l ¶ Priuatæ. ⁊ ut in d. ll. & in auth. de nup. §. non tamen. col. iiii.

m ¶ Mutamus. ⁊ referas ad primã ptẽ. Vel dic ad ſcđam. nã ſeq. t. cõd. ſcđi, nõ primi uiri. ad qđ no. ſ. ti. i. l. origine. Itẽ facit ⁊. de nup. l. cum te.

n ¶ DE MVNERIBVS. &c. ¶ *Quia ratione originis, & domicilij deferuntur honores, & munera, de his dicit, ut nõ cõtinuent: sed nec ppetuo excusantur, & iõ subijcit de iteruallis.*

TITVLVS XL.

¶ *Continuatio honorũ, & munerũ ipeditur ĩ ijs, qui sũt idẽ, vel quasi: iteruallo uero in ijs tãtũ, qui, sũt idẽ vere. Item in dubio fideiussor non tenetur, nisi ad id, quod principali iniungi h. d.* Bart.

¶ Impp Seuerus, & Antoninus AA. L. I.

Icut honores, [o] & munera cum pater, & filius decuriones sũt, [p] ĩ eadẽ domo continuari [q] non oportet, ita vacationũ concessa tempora: [r] non aliis [s] prodesse possunt, quam iis, qui ad eosdẽ, † vel alios honores, eademq; vel alia munera [t] denuo vocant. Pro infante vero filio, quẽ decurionẽ esse voluisti, quãquam fidem tuã in posterum adstrinxeris, [u] tamen onera [x] sustinere non cogeris: cũ ad ea tantũ q. mãdari possũt, volũtatem [y] dedisse uidearis.

¶ Imp. Gordianus A. LEX II.

AB honoribus [z] ad honores eosdem quinquẽnij [a] datur vacatio; triennij vero ad alios: legatione [b] autem perfunctis, biennij vacatio concessa est.

¶ Frater ppter fratrẽ nõ habet vacationẽ; sed propter alios idoneos nondũ graũatos rectè excusatur. Bart.

¶ Idem Augustus. LEX III.

INteruallo temporum, quæ in vnius [c] persona locum habẽt, fratribus [d]) licet communia possideãt bona,) minime prodesse, frequallo [e] temporum, quæ in vnius [d] persona locum habẽt, fratribus [e]) licet communia possideãt bona,) minime prodesse, frequentus, cũ hoc ipsum hic, phibet? Rñ. sine sumptu est decurionatus, nisi ad aliud mun[9], vt honorẽ vocet. Vt meli[9] spãle est i decurionatu; ut ſ. dixi

† Imp. Diocl. A.

q ¶ Cõtinuari. ⁊ Continuatio dicitur, qñ idẽ denuo vocãt. Itẽ qđ pr post filiũ. Itẽ qñ ecõtra. Itẽ multo magis, si simul vocẽtur, & sic filius p patrẽ & ecõtra, ut hic, qđ est fi est in ptãte, nõ alias, ut j. de filiisfam. & quẽadmo. l. iii. Itẽ nõ frater per fratrẽ, ut j. l. fi. nisi esset i potestate eiusdem, ut hic; quia in vna domo sunt, vt ff. de mun. & hon. l. iii. §. si duo.

r ¶ Tempora. ⁊ quæ sunt j. l. proxi.

s ¶ Nõ aliis.] etiã filio p patrẽ, vel ecõtra nõ prodest, quo ad iterualla, nisi esset honor cũ sũptu, vel munus mistũ. qa tũc ẽt ad interualla, p deſt vnus alteri, ut ff de leg. l. filio. sic ergo in cõtinuatiõe nõ distinguit si cũ sumptu munus, uel honor, vel nõ, uel in ipso, uel in pẽe, & filio. ut in prin. l. sed in iteruallo, dic, q. a aut de ipso ad ipsum, & tũc idẽ, ut nõ distinguatur, an filio p patrẽ, uel ecõtra, & tũc distinguit, cũ sumptu, vel sine, ut dictũ est. Sed Py. dixit ẽt in cõtinuatione, quæ fit inter patrem, & filium distingui, sit cum sumptu, vel sine, per l. prædi. filio.

t ¶ Munera. ⁊ Idem si de munere ad honorẽ, vel econtra, ad quod ſ. de decu. l. quidam. & ff. de ua. mu. l. eos. §. i.

u ¶ Adstrinxeris. ⁊ tacite, ut ff. ad mun. l. ii. in prin. idem si expresse.

x ¶ Onera. ⁊ ſ. decurionatus, ſ. interim, dum est infans: quinimo etiam dum est minor xxv. ann. cum interim non possit esse decurio, ut ff. ad mu. l. Lucius. §. pro infante. & ff. de mu. & ho. l. Rempublicã. ii. respon.

y ¶ Volũtatẽ. ⁊ tacitã, vt expsã. ad hoc, ut ifans sit curio, mãdari ñ pt.

z AB honoribus. ⁊ idem de munere ad munus, ut ff. de mun. & ho. l. nauicularij. & facit pro hoc, q. excipit de legato, quod est munus. ff. de mu. & ho. l. fi. §. legati.

a ¶ Quinquennij. ⁊ præterquam si ad decurionatũ vocetur, ut not. ſ. l. proxi. item hoc nisi in subsidium, ut no. in ſ. l. proxi.

b ¶ Legatione. ⁊ remota nõ proxima, ut inf. de leg. l. iii. Itẽ ad seipsum nõ ad aliũ, ut ff. de legatio l. filio. & l. filius. & l. Paulus rñdit. in prin. & §. Imperator. Itẽ facit ff. ad mun. l. libertus. § præscriptio. & l. Diuus.

c NTerualla. ⁊ q sũt ſ. l., px. d ¶ Vnius. ⁊ vr quasi vnius, ut no. ſ. l., px.

d ¶ Fratribus. ⁊ licet decurionib. ad qđ ſ. de decu. l. licet. & dic, q.

C uel

Universidad de Deusto
Biblioteca

vel erant emancipati, vel pater mortuus, vt no. ſ.l.j. ſed quid de ſociis omniũ bonorũ videtur ide, quod in fratrib. ſecundũ Py. q. a ipſi fratres dicũtur, ut ff. pro ſoc. l. verũ. ſed cõtra videtur: quia onus eſt commune, quod nõ eſt in fratribus, vt ff. pro ſoc. l. cũ duob. §. Põponius. & l. ſi fratres. §. idem Pomponius. Item argu. contra. §. de diuerſis reſcriptis. l. i.

Munera ſunt i multiplici differentia.

a ¶ Sane. ꝫ cõſtrue ſane Præſes Prouin. prouide. ne interim, & hoc dico miſſis a. vocatis, q. nec, &c. vel miſsis ad munus, quod idẽ recidit. ad qđ j. tit. ii. l. iii. & §. de decu. l. quis tam. & ff. de legat. l. ſciendum. §. penult.

b ¶ DE MVNE. &c. *De perſonalib. dixit ſuperiori ti. nũc de patrimoniali. & dic munus trib. modis, uno donũ, ſecũdo onus; & ſic hoc ti. iij. offic ũ, & ſic §. tit. i. & ff. de uer. ſig. l. munus trib. modis. & l. iter donũ. & l. munus ꝓprie. et l. pupill⁹. § munus. Itẽ diſtingue, qa munus aliud ꝓſonale, aliud ꝓimoniale, & aliud miſtũ. ꝓſonale cũ ſolicitudine perſonæ, ꝓ. moniale diſpẽdio rerũ miſtũ ex vtroq; ꝓcedit, qđ dic per exẽpla ff. e. l. i. & l. ſi. in prin. & §. ꝑimoniorũ. & §. miſta. perſonalia, alia reſpiciũt publicã utilitatem pricipaliter, ut legatio ad cẽſus, aliapriuatapri cipaliter, vt tutela. Itẽ ꝑimoniale aliud iducit ꝓſonis ꝓreb. & hoc tm cunib. & ſcolis; aliud ip ſis poſſeſſionib. & hoc ẽt alienabilis q mõ aliqd hic poſsidẽt, ut ff. e. l. re ſcrip. §. ſi. & §. de an. & tri. l. j. & j. e. l. ii. Acc.*

vel. obeunda. aberrare. curules. Commiſſo.

excuſationes.

c ¶ IVLIA. ꝫ Omnia patrimonialia, ꝓſonalia, & miſta ciuilia ſunt; vt ff. de mu. & ho. l. fin. §. pe. & ſic hęc lex de oib. dicit. nã in ꝓſonalib. eſt ordo, ꝓ mõ fortunæ ũ. i. put fortũa reddit aliquẽ diuitẽ, vel ꝓuidũ, ut §. d. dec. l. ad ſubeunda. & ff. de decu. l. honoris. & ff. e. l. honor. §. de honorib. & d. albo ſcri. l. i. idẽ đ miſtis, vt ff. e. l. iii. §. ꝓſes. & d. l. honores. idẽ de mero ꝑimoniali, vt ꝓ ordinẽ. i. nõ unus ex grauabit, ut alius releuet. Itẽ ex facultates, vt j. titu. j. l. fin.

d MVnera. Indicũtur. ꝫ quæ olim extraordinaria, hodie ordinaria ſunt, §. de ſuperindicto. l. i.

e Ab oĩb. ꝫ ẽt alienigenis, dũmõ aliqd poſsideãt ibi, ut no. i ru. & fa. §. de Vec. l. oim. & j. l. px. & l. neq; & l. ꝓſeſ. & l. ẽt. & l. ꝑimonio. & l. fi.

f QVi immunitatẽ.] No. generaliter. imunitate cõceſſa ꝓſonalia munera remitti, vt inf. de exc. mu. ꝓ totũ & ff. de iur. imu. ꝓ totũ. & de vaca. mu. per totum. ſed nõ patrimonialia, ut hic quæ duobus modis relaxantur, primo, ſpeciali cõceſsione patrimonialiũ, vel alicuius ꝑimonialis, ut ff. de va. mun. l. ſunt munera. & inf. de his, qui a Princ. va. l. j. vel lege ſcripta, vt magiſtri liberaliũ artium, Doctores legũ Grãmatici, & Philoſophi, quibus remittitur munus hoſpitis recipiẽdi; ut ff. eo. l. fi. §. fi. & inf. de profe. & me. l. medicos. Itẽ militib. & veteranis capititis ꝓrẽtatio remiſſa eſt, ut ff. eo. l. fi. §. pe. Itẽ veteranis cõcedit, ne fiãt tributorum exactores, ut ff. de ꝑi. ve. l. fi. idẽq; in aliis, q. nõ ꝑimoniis indicuntur, vt ff. de vac. mu. l. his honorib. Itẽ clerici, vt §. de Epi. & cle. l. i. Itẽ mulieres nõ ſubeũt corporalia munera, licet ſint patrimonialia, qa miſta. quod dicas ſecundũ P. ſadminiſtranda, ſicut nec minores, ut ff. eo. l. ad rẽ. & adde diſtinctionẽ, quam feci ſuper ru. j. de exc mu. Acc.

g Hoſpites. ꝫ q. eſt ꝑimonale; ut ff. e. l. iii. §. munꝰ. Itẽ facit ff. e. reſcri

h On. videt a rõne. ꝫ i. nõ vr lex eſſe cõtraria rõni. [pto. §. fin.

i Curiales. ꝫ id eſt, curialium.

K Decreuit. ꝫ cũ forte ptẽderet aliqs excuſationẽ ꝓſonaliũ, ſed certe, imo male decreuit: quia eſt perſonale, vt ff. eo. l. fi. in prin. Sol. vt ibi.

l Eſſet. ꝫ quia ſumptu publico, tamẽ ſine appellatione nõ reſciudi-

Turpe ẽ, ſi profeſſio homi-nis, & deſideriũ inter ſe diſcrepant. Itẽ al le. hęc l. q nõ auditur diuerſa pro ponens, & concor. ca. ſolicitudinem. cũ gl. ſi. in princ. de appel & c. de multa. in gl. ſuper verbo, licet ras in ſi ex tra, de præben. & dign.

quenter conſtitutum eſt. Sanè iis miſsis qui, necdum functi muneribus, ad hæc idonei cõſtituti, vocari debent, vos ſi ad obſequium ciuiliũ munerũ repererit paruiſſe, ne interĩ interpellemini, Præſes Prouinciæ prouidebit.

DE MVNERIBVS PATRIMONIORVM. TITVLVS XLI.

¶ Imp. Antoninus A. LEX I.

CIuilia munera per ordinem pro modo fortunarum ſuſtinenda ſunt.

¶ Idem Auguſtus. LEX II.

MVnera, ĩq patrimoniis publicæ vtilitatis gratia indicunt, ab omnib⁹ ſubeũda ſunt.

¶ Imp. Alexander. AA. LEX III

QVi ĩmunitatẽ munerũ publicorũ cõſecuti ſũt, onera ꝑimoniorũ ſuſtinere debẽt: ĩ qb⁹ cauſis & hoſpites recipiẽdi ſunt.

¶ Imp. Valer. & Galien. AA. L. IIII.

NOn vr abhorere à rõne, ſnia, q. ꝑſes, puinciæ equos curiales alere, non ꝓſonarũ, ſed ꝑimoniũ eſſe dcreuit: &, tũ ſi iniqua eſſet, omiſſo ate appellationis auxilio, neceſſario permanet.

¶ *Nihil eſt, qđ tribuat excuſationẽ amuneribus patrimoniorum. Bart.*

¶ Impp. Carꝰ, Carin. & Num. AAA. L.V.

NEq; tempore ętatis, neq; numero liberorum à muneribus, quæ patrimoniorũ ſunt, excuſationem quis habere poteſt.

¶ *Philoſophi nõ debẽt habere ĩmunitatẽ muneribus patrimonialibus. Bart.*

¶ Impp. Diocl. & Maxi. AA. LEX VI.

PRofeſsio, & deſideriũ tuũ inter ſe diſcrepant. nam cum Philoſophũ te eſſe proponas, vinceris auaritia, & rapacitate, & onera quæ patrimonio tuo iniunguntur, ſolus recuſare conaris: quod fruſtra te facere, cęterorum exemplo poteris edoceri.

¶ *Minores non excuſantur a muneribus patrimonialibus. Bart.*

¶ Idem AA. CC. LEX VII.

ETiã minores ętate ꝑimonio rũ munerib. ſubiugari ſolẽt. Vnde ĩtelligis, te fruſtraplenã ĩmunitatẽ deſiderare: cũ munera, quæ ĩpẽſas exigũt ſubire te neceſſe ſit.

¶ Imp. Conſtantinus A. L. VIII.

NEc protoſtaſię, vel ſacerdotiæ, vel decaprotię munera corporalia ſunt: ſed tantum patrimonii eſſe non ambigitur.

¶ Impp. Valent. & Valens AA. L. IX.

PAtrimoniorum munera multeres etiam ſuſtinere debent.

¶ *Superindictiones ſunt munera patrimonialia. Bart.*

¶ Idem AA. & CC. Grat. A. ad Pręfectos.

QVãtũ ad extraordinarias indictiones ꝑtinet, ꝓſidib. ſignificamus, vt oẽs poſſeſſores, ẽcę terosq; ſciant cõueniri debere: quandoquidẽ ea patrimonii munera eſſe conſtet, quę merito ab omnibus agnoſci debeant, quo facilius obſequiis publicis pareatur.

QVEMADMODVM CIVILIA MVNERA indicuntur.

TITVLVS XLII.

¶ *Non debet quis eodem tempore habere plura officia. Bart.*

¶ Imp. Alexander A. L. I.

VM te curatorem ad cogendas angarias creatum, appellationem interpoſuiſſe proponas, ꝓtię, nõ decaprotitię debemꝰ dicere, ſicut decaprotos nõ decaprotitios

Atrimoniorũ. ꝫ ſed & perſonalia munera ſexui cõgrũtia, non incongruẽtia, vt j. de mu. in quo loc. l. i. & ff. eo. l. iii. §. corporalia. & dic, quæ ſunt patrimonialia, vt §. in rubr. & qđ no. in l. qui immunitatẽ.

Vantum ad extraordinarias indictiones. ꝫ quæ hodie ſunt ordinariæ, vt §. de ſuperindicto. l. i.

Poſſeſſores. ꝫ immobilium. Accurſius.

Cęteros. ꝫ ſimmobilium. Accurſius.

Conuenirĩ debere. ꝫ excipe quoſdam in muneribus quibuſdam, vt §. eod. l. qui immunitatem. & ibi not.

Meritoq; ab omnibus. ꝫ etiam milite, & veterano, & Põtifice, vt ff. eod. l. fin. §. patrimoniorum. & §. ab eius.

¶ QVEMADMODVM CIVILIA MVNERA INDICVNTVR.

Ciuilia dicuntur omnia, ut ſup. ti. i. in quib. inſpicitur perſona eius qui imponit munus, vel indicit, quod habeat illud officium, ut §. de iuriſ. l. ſuper creãdis. & de decur. l. ij. ſecundo inſpicitur, qđ eſt inf. l. fin. tertio ꝓſona ius, cui indicitur, quarto origo natalium. quinto, facultates. ſexto, cõſuetudo, ut ff. de mu. & ho. l. honor. §. de honorib. ꝓſona. ſ. ut ſit habilis, vel nõ excuſetur, origo, ut honores ingenuorũ nõ deferãtur liberto, ut §. ad l. Viſcel. l. i. facultas, vt ſit ſuffic. es muneri iniuncto. Itẽ ſeptimo, vt potiores eligãtur; ut ff. de decu. l. honores. Itẽ octauo, quod dicitur j. l. ij. nono, quod dr j. l. decimo, quod dr j. l. pen. in perſonalibus enim hæc cõſiderãtur, ſed in patrimonialibus nõ omnia.

VM ad cogendas. ꝫ id eſt, colligendas. Accur.

Angarias. ꝫ i. operas, ut §. de fac. ſan. eccl. l. neminem. Acc.

¶ Appellationẽ. ꝫ quãdo fieri debet, ut ff. qñ ap. ſit. l. i. §. alia cã.

Impp. Ca. Car. & Num.

C. T. xii. tit. v.

¶ Alterius curię. ꝫ alias curę, alias curationis, & eſt ſenſus, vt in vno officio electus, no cogatur ad aliud ire, donec finiat primũ; vt hic, & j. de ſuſc. l. neminẽ. & ff. de vac. mu. l. fi. & tũc habet interualla; ut §. tit. ii. l. ii. alias eſt curiæ, & eſt ſẽſus, vt decurio vnius curiæ nõ eligat ad munera, ad q. vocant alterius curię curiales. Vel curiæ, ad qđ ff. de col. illi. l. i. §. fin.

b ¶ Quia eius patriæ. ꝫ eius honori, vel, i. ei⁹ curię one. &c. ſed ſecundũ primũ intellectum, quid ſi ad duo munera ĩ eadẽ ciuitate vocatus fuerit, nec apparet a qđ pri⁹? rñ. ſi idẽ eſt nominator vtriuſq; eius ſit electio, q. elegit, vt ar. ff. de exc. tu. l. ſi duas. in prin. ſi aũt ſunt diuerſi, tunc dic, ut not. §. de inco. l. ciues.

c Aioribus. Functos. ꝫ ad quę nemo venit, niſi habuerit minores; vt ff. de mu. & ho. l. honor. § gerẽdorũ. & not. haberi hic inſpectionem, vt aſcendẽdo, (vt ff. de mun. & ho. l. vt gradatim.) non deſcendẽdo conferantur honores, vt hic, & ad hoc ff. đ neg. geſt. l. quæ vtiliter. item hoc, niſi ſit neceſsitas, vt d. l. honor. in fin.

d VM te. ꝫ ſ. decurionem, ex quibus ad munera quis vocatur ꝓſonalia, & miſta, quæ publica vtilitate principaliter indicuntur, ut ff. de decu. l. honores. §. is qui

e ¶ Copia eſt. ꝫ vt §. tit. ii. l. fi. & ff. de mu. & ho. l. honor. §. fi. alias ſecus. ff. de mu. & ho. l. ut gradati. §. quoties. & d. l. honor in fi. Itẽ iter vnũ, & aliud debet habere iteralla, vt §. ti. ii. l. ii. imo hoc ca ſu erit comes, ut §. đ dec. l. Alexandrinis. Accurſ.

f VLtra. ꝫ hic bene ex primitur rubr. intẽtio, vt §. tit. i. l. i.

g ¶ Sumptuũ. ꝫ faciẽdorũ. nã facta cõputatione plus ſoluis, quã te tãgat.

h Præſes. ꝫ cuius ẽ officiũ hoc facere, vt ff. de mu. & ho. l. iii. §. Præſes.

i Aequalitatẽ. ꝫ imo ſi de quantitate fiſcaliũ collator dubitauerit, vel de rõne poſſeſsionis, ꝓ qua exiguñt fiſcaliũ deſcriptionũ cuſtodes, vel ꝓ iudicẽ ꝓincialẽ, vel ꝓ locorũ Epm, ꝓferre cogũtur, & fiſcaliũ oſtẽdere quãtitatẽ, ut ẽm eq. tatẽ, vł equalitatẽ publicę deſcriptiõnis ꝓ uirib. patrimonii poſſeſſores exigãt, ut i auſ. de co. §. hoc aũt iubem. Itẽ facit §. đ ann. & trib. l. in fraudẽ.

K Cenſuræ. ꝫ pro eo, id eſt, cenſuræ de iure exigendæ, vel iuris ſtricti cenſuræ ſæquitatis.

l Ordinem. ꝫ eſt enim ordo, vt nunc vnum, nunc aliud, nunc ſimul æqualiter; non autem, ut vnum ſemper grauet, ut §. tit. i. l. i.

m ¶ DE IIS, QVI SPONTẽ. &c. *Dixit de cogẽdis, nunc de ſpontaneis, & dicas, ꝓ immunis ſpõte de curionatũ ſuſcipiens, omnia munera decurioni iniungenda ſubire cogitur, niſi pacto iuuetur, ut j. e. l. i. ſed aliud munus ſuſcipies, in alijs nõ præiudicat, ut l. ij. ſed in eo ſic, ſibi nõ filijs, ut l. iij. & iiij. niſi naturalis curię offeratur: tunc etiam liberis, ut inf. l. fi. §. fin.*

n VEterani. His conceſſa. ꝫ quæ qualiter concedatur, dic, ut §. tit. ii. l. qui immunitatẽ. habent aũt & quædam priuilegia, quorũ quædã & ſũliis eorũ conceduntur; ut ff. de priui. ve. per totum. & ff. de vac. mu. l. in honoribus. §. vacationum.

o ¶ Ad excuſationem. ꝫ quã ante habebant, & cui renũciare videnſ, accipiendo decurionatũ, ut hic, & j. l. px. & l. ni. in fi. & ff. de iu. immu. l. pe. §. fi & de priui. vete. l. fi. in fi. & de vac. mu. l. a decurionatu. & ſunt ſimilia de tacita renunciatione; ut ff. de ua. mu. l. pe. §. fi. & de noua. l. ſiqs

Habes contra. ĩ c. diuerſis falſaciis. per Anton. de But. extra de cle. con iug.

delegauerit. & de ope. li. l. Cãpanus. & j. de tab. l. ii. Item no. aliquem nõ venire contra ſuum factũ, ad qđ eſt §. de rec. l. ſi quis iuſiurandũ.

p ¶ Pacto. ꝫ i. legitimo pacto valet enim hęc cõuẽtio, ut ff. de iure im. l. ii. & j. l. fin. in princ.

q ¶ Honoris. ꝫ alias honoris, & tũc dic immunitatis, i. honoris in totũ, alias eſt oneris. Et no. q idẽ eſt, ſi filio immuni ra cto decurioni conſenſerit, ut no. ff. de mune. & hon. l. ſpõte. §. i. Itẽ huic legi cõtra inſtit. de exc. tu. §. pe. ſed ibi in marito ſpeciale, ut ibi notaui r

remanſiſſe.

Vi publici. ꝫ omnia comprehendit, ut ff. de mu. & hon. l. fin. §. hæc omnia.

s Habet. ꝫ qđ qualiter ſit, habes §. ti. ii. l. vlt.

t ¶ Cõpetẽs. ꝫ ſ. in aliis vel ẽt in eodẽ, ſi denuo vocetur; vt §. de exc. tu. l. volũtaria. & ff. de ꝑi. ve. l. ii. in fi. & §. dc Epiſc. & cle. auf. presbyteros. & j. l. prox. in prin. & ff. de va. mu. l. in honorib. §. q. muneris. Itẽ ad hoc qđ dicit decurionatũ, facit §. de lati. liber tol. l. unica. §. fed & ſi. & ff. de pęnis l. reſpiciendũ. circa prin. Accurſius.

Dat. §. Id. Nou. CP. Baſiliſ. & Armer. Coss.

Vi conditioni. Curiali. ꝫ nõ enĩ eſt curialis, ſeu decurio.

Conditionem.

x ¶ Statumq;. ꝫ qui erat, ut ad talia ibi non cogeretur, cum non eſſet ciuis, uel incola, ut §. de inco. l. cum neque in aliis ergo ſibi non præiudicat, ut §. l. prox. Sed quid, ſi curialis erat, & i alia ciuitate talia egit? Rñ. reuocatur ad curiã, vt §. de decu. l. q derelicta. & l. generalis. & l. ſi quis decurio. Item & tãquam vilis, nõ habet priuilegiũ, ne ſubdatur tormentis, ut ff. de tabu. l. ii. & ſic præiudicat ſibi in aliquo, & facit ff. de vaca. mune. l. j. §. penult.

decurionẽs.

y ¶ Permaneant. ꝫ ſi alia cauſa eos nõ urgeat.

z ¶ Eos accipere. ꝫ vt opus puta publicum ex ſtruat.

quidem.

a ¶ Diſcedãt. ꝫ ut alia, ſcilicet munera non cõgantur ſubire.

vel munus volũtate, ꝓpria in quacũq; geſſerit ciuitate, nullũ ꝓciu dicium circa fortunã ſuã, ſtatũq; ſuſtineat: ſed tã ipſe, quã liberi ei⁹, & q. ex his in poſterũ procreandi ſunt, ab omni hmõi nexu cum ſuis facultatibus liberi, alieniq; ꝓmaneãt: y ita tamẽ, vt ſi aliqua fũctio volentib⁹ eis fuerit iniũcta, exqua neceſſe ſit, eos aliqd accipe, z qđ ex data ſibi pecunia in reliqs apud eos mãſiſſe cõſtiterit, ſoluentes, ſi ne vlla moleſtia, vel cõditiõis ſuę formidine diſcedãt. a Siqs vero ex his oĩa decurionũ munera, vel functiões, vel honores nulla ĩminẽte neceſsitate, ſed ſua ſpõte per egerit, eũ pro ſua liberalitate patrẽd ciuitatis, ĩqua volũtaria muni cepsapebit, ſi hoc libuerit ei, fieri, cõſtituiq; hac lege decernimus.

¶ *Liber homo, qſpõte curiæ ſeipsũ tradidit, ſeipsũ obligat, nõ ſuos lib eros, quãdo cũq; genitos, ſecus, ſi naturalis filius ſe offerat. Bart.*

¶ Imp. Iuſtinianus A. LEX IIII.

EOs, qui curiali fortuna liberi conſtituti, poſtea ſe curiæ cuiuſcunq; ciuitatis obtulerint; conſidere volumus, quod poſteritas eorũ, non ſolum iã procreata, ſed etiã poſt talẽ deditionẽ procreãda, huiuſmodi fortuna libera manebit, ſiue ſpecialiter ſub hac lege curiæ ſe obtulerint, vt ab eis deſcendẽtes, tali fortuna liberi ꝓmaneãt, ſiuenullã huiuſmodi fecerint mentionẽ: nullo audẽte dicere, qnati, vel concepti poſt talem deditionẽ: paternã conditionẽ ſe qui debeant. hoc enim ſpeciali beneficio alacriores omnes ad cõſerendã ciuitatibꝰ hmõi opitulatio nẽ cõſtituere properauimus, g ita tñ, vt nec occaſione quartę portionis bonorũ hmõi decuriõis, † qui çunq; ſucceſſores h eius aliquã in quietudinẽ patiãt: vt pote libera eius ſubſtãtia omni curiali grauamine eõſeruãda, & ſiqd † deſũcꝰ vel ex adminiſtratione curialium munerũ, vel ex quarta portiõe ad

Facit cõtra. ad ſup plicationẽ in fi. extra de renun. ubi Papa pmiſit Archiepiſcopos Ragufienſi, mini ſtrare ſine uſu pallii, quod pallium ſolis Archiepiſcopis competit.

æquabilitatem.

Citra.

munia.

ſuſceperunt.

Alex. A. Feliciano.

(ſubeunt.)

Imp. Antoninus A. LEX I.

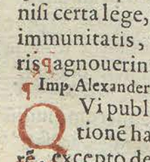

ETerani. ꝫ cũ poſsẽt ſe tueri immunitate his conceſſa, n decuriões ſe fieri ĩ patria ſua maluerunt, ſiredire ad excuſationẽ, o quam reliquerunt, non poſſunt: niſi certa lege, & pacto p ſeruandæ immunitatis, vel parte eius honoris q agnouerint.

¶ Imp. Alexander A. LEX II.

QVi publicis muneris vacationẽ habet; r ſi aliquẽ honorẽ, excepto decurionatu, ſpõte ſuſceperit, ob id, qpriæ ſuę vtilitatibus ceſſerit, vel gloriæ cupiditate paulis per ius publicũ relaxauerit; cõpetens priuilegiũ non amittit.

¶ Imp. Leo A. Puſeo. P. P. L. III.

QVi cõditioni nõ obnoxius curiali, u quẽlibet honorẽ,

b Ex his. ꝫ non obnoxiis.

c Omnia. ꝫ indiſtinctè. per quod ſit municeps, ut ſubiicit; vt §. de in colls. l. ciues.

d Patrem. ꝫ i. decurionẽ, vel dic ut §. de decurio. l. Alexandrinis.

e EOs qui. Manebit. ꝫ non aũt ipſi, ut §. l. i. & it. & §. de decu. l. ii. & iii. ſed in filiis eſt ſecus, in dignitate; ut j. de digni. l. ſi Senator.

f Sub hac lege. ꝫ ſic §. l. i. in fin. Accurſ.

g Properauimus. ꝫ ſic §. de bo. quæ lib. l. ii.

h Succeſſores. ꝫ etiã nõ curiales, quod ſecus eſt in eo, qui origine, vt ſnia, vł alio mõ fuit curialis, vt §. qñ & q. quarta ꝑs de. l. i. & ii. i pri.

i Ex quarta portione. ꝫ vt quia antequam eſſet curialis, ſucceſsit curialiſq; quartam debuit curiæ. Accur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Non solum veteribus.§ vt ſ.de natu.lib.l.iii. & iiii.
b ¶ Sanctionibus.§ vt ſ.de na.lib.l. cõmunium. & adde in auth. qui. mod.nat.effi.ſui.§.ſi quis igitur.col.vii.Accur.
c ¶ Naturales.§ ſcilicet,curiæ dati. Accur.
d ¶ Subſiſtentibus.§ ſubaudi,vel filia nupta curiali, vt ſ. quando, & qui.quarta pars debe. l. ii.§.ad filiorum. & l.fin. §.i.& §.ii.

¶ DE IIS, QVIA Principe,&c.

e NVllus. Curialis.§ id eſt, decurio,vt ceſſet a decurionatu.
f ¶ Ac probatis cauſis.]not.tria neceſſaria, vt Princeps;ut tẽporalia;ut cauſa neceſſitatis probata,ut hic, & ſ. de decur. l. nemo. ſi enim cuilibet affectanti concederetur,nõ eſſet, qui munera ſubiret,ut ff. de va.mu.l.i. in prin. & facit inf. de agr. & cenſit. l immunitates.
g ¶ DE VACATIO ne publici,&c.

¶ *Dictũ eſt,a quo cõcedi tur vacatio, nũc qd cõceſſa operatur. & dic munus, aliud publicũ, qd i adminiſtratiõe Reip.ſine ti. dignitatis ſubimus,ut ff. de mu.& ho.l. honor. §. i. aliud priuatũ,ut tutela,qdẽt publicũ eſt, quo ad qd, vt inſt.de exc.tu.i pri.*

h MVneris.Iniungũ tur.§ qñ cõcedi tur vacatio, aut ſimpliciter,ut hic,aut plenius vt & militiæ deſ, cui cõceditur imunitas, ut ff. de vac.mu.l.pen.§.duo. cũ ergo ſimpliciter extraordinarias collationes dũtaxat euitat.i. ex improuiſo,a Magiſtratibus idictas. ordinarias vero,i q̃ a legib. vel Senatuſ vel cõſtitutionib. vt aliqua lege iponunt, recuſare nõ pót, qualia ſunt omnia patrimonialia ord.naria,ut hic, & ff.de va. mu.l. honoribus.§.q.muneris.&l.hi, q̃ de patrimonialib. enim nemo ſe excuſat, vtſ. de mu.pa.l.ij.cũ cõc.& l.q̃imuni.& ff.de mu.& ho.l.fi.§.fi. Itẽ q̃dã etiã pſonalia a Magiſtratib. idicta ñ euitãt; vt q̃ hñt honorẽ oneri miſtũ, vt ff.de mu.l.cui muneris.& ad idẽ de va.mu.l.ſextũ.§.numerus. itẽ & tutelã fauore pupilli nõ euitat,ut ff.de exc.tu.l.ſpadonẽ.§.qui acceperint. patrimoniale extraor.euitat.ut ff.de vac.mu.l in honorib.§.q muneris.
i ¶ Pertinens.§ quia vocaris ad extraor.& habes ua. per priuil. & ſic habes ius appellandi.ergo, &c.ut §.quemadmod.ciui.mu.indi.l.i.

K ¶ DE DECRETIS DECVRION. &c.

¶ *Nã & ſuper aliis interponit, vt ſuper alienatione p̃diorũ curialiũ; vt §.de præd.cu.l.ii.& ſup eligẽdo ſyndico,uel actore,ut ff. qd cuiuſ. vni.l.nulli.vel alio officiali,vt ſup.de dec.l.u.Itẽ ſup ſalariis Medicorũ,& magiſtrorũ liberaliũ artiũ,ut ff.eo.l.iiii.Itẽ ſuper bãnis, & ſtatutis,ut ff.eo.l.ſi.quid aũt ſi ſtatuerunt,ut patẽr teneatur pro delictõ filii,uel aliud cõtra iuſ Rñ.ſecundũ.P.ſi cõtra tale ius eſt ſtatutum, cui poſſit derogari pacto,uel renunciatione,tũc & per ſtatutũm, qua ſi quilibet renũtiet,alias nõ:quod habes ũ.de pact.l.ſi qs i cõſcribẽdo*

m EXceptis. Antiſtites.§ ut magiſtri, non dico rectores.
l ¶ Cura funguntur.§ & ſunt intra numerũ, ut §.de Epiſc. & cle. l. parabolani.& multo magis legũ Doctoribus,ut inf.de profeſ. & me.l.medicos. & de mun.& hon.l.ſi.§.fin.Et dic,q̃ etiam in patrimonialib. tenet immunitas conceſſa,ſi mõ ſpãliter dicatur,ut no.§.de mu.

eandem curiam ſemel, vel ſæpius 10
deuoluta, vel ex alia quacũq; cauſa eidem curiæ debuiſſe probetur; hoc idem ſucceſſores curialibus reddere minimè dubitẽt:† illis ſcilicet, quæ ſuper naturalibus filiis, quos naturalis pater ſub hac lege curiæ dedit, vel poſtea dederit, vt legitimos tã ex teſtamẽto, quã ab inteſtato ſucceſſores habeat, non ſolum veteribus[a] legibus,ſed etiã noſtris ſanctionibus[b] diſpoſita† ſunt, præſenti lege excipiẽdis: vt non ipſi tantũ filij naturales,[c] ſed etiam ex his procreandi mares paternam ſequantur fortunam, vel maribus liberis minime ſubſiſtentibus,[d] quarta pars ſubſtãtiæ mortui curiæ deputetur.

† debeant.
† expoſita.

DE IIS, QVI A PRINCIPE VACATIONEM acceperunt.

TITVLVS XLIIII.

¶ Impp.Theo.& Valẽ† AA. L. VNI.

NVllus vacationem tẽporalẽ curialis[e] accipiat, nisi id forte veris, ac probatis cauſis[f] annotatio noſtra conceſſerit.*

† & Hon. Ruſi. P.P.

DE VACATIONE PVBLICI MVNERIS.

TITVLVS XLV.

¶ *Vacatio ſimpliciter conceſſa non porrigitur ad munera ordinaria. Bart.*

¶ Imp.Gordianus A. L. VNICA.

MVneris publici vacationẽ† ea continere‡ q̃ non lege,non Senatuſcõſulto, nõ cõſtitutionib. Principũ iungũtur,[h] merito reſponſum eſt:ad quam formam‡ iuris pertinens,† ſi cœperis ad munera extraordinaria à Magiſtratibus deuocari, appellatiõe interpoſita poteris apud Præſidem iuris rationibus protegi.

† vacatiõe.
† cõtineri.
† fortunã.
† pertinet.

DE DECRETIS DECVRIONVM,ſuper immunitate quibuſdam concedenda.[k]

TITVLVS XLVI.

¶ Impp.& Dioc.& Maxi.AA. LEX I.

EXceptis, q̃ liberalium ſtudiorũ antiſtites ſũt,& q̃ medẽdi cura fungũt,[m] decurionũ decreto ĩmunitas nemini tribui poteſt.

¶ Iidem AA.& CC. LEX II.

ORdinis ãbitioſa[n] decreta ſacris cõſtitutiõib[o] reprobãt.

DE EXCVSATIONIBVS MVNERVM.[o]

TITVLVS XLVII.

¶ *Quigerunt negotia Principis, non habẽt immunitatem a muneribus, niſi ſint ex illis officijs, quibus eſt ſpecialiter conceſſam. Bart.*

¶ Impp.Dioc.& Max.AA.& CC† L. I.

ETiam ij, qui noſtra[p] procuraſſe monſtrantur,munerib. ciuilib.† q̃dignita ti eorum congruunt, fungi debent.

¶ Pars actorum Diocletiani,& Maximiani AA.et CC. LEX II.

INductis[q] Firmino, & Apollinario, & cæteris principalib[o] Antiochenſiũ adſtãtibus Sab. dixit.†

¶ Diocletianus LEX III.

CErtis dignitatibus data à nobis indulgẽtia eſt munerum ciuiliũ,& perſonaliũ[r] .i.iis, q̃ aut ex ꝓtectoribus[s] ſunt, aut ex præpoſitis.[t] hi ergo ad munera perſonalia,aut ciuilia[u] nõ uocabuntur.

¶ Iidem AA.et CC. LEX IIII.

VTelæ[x] ſolicitudo à munerib[o] ciuilib[o], non excuſat, vt potẽ cũ nec tres ſimul iniunctæ diuerſarũ domuũ,hmõi bñficiũ præſtẽt.[y]

¶ Iidem AA.et CC. LEX V.

HYdraulæ[z] † munerum ciuiliũ ĩmunitatẽ ſibi iure cõceſſã[b] approbare minime poſſunt.

¶ Iidem AA.et CC. LEX VI.

pa.l.q̃ immunitatẽ.cũ etiã de burſa dare poſſunt,& decernere,vt ff.e.l. iii.& iiii.Itẽ vt ſolus Princeps poſſe cõcedere immunitatẽ,vtſ.de iis,q̃ à Prin.q̃ eſt cõtra.ſol.ſpãle in his duob.quis ergoalii præſtabit immunitatem,ſi opus fuerit? Rñ.ſolus Princeps,vt ibi dicitur. Accur.

ORdinis. Ambitioſa.§ vt ſi liberẽt publicũ debitorẽ, vel ex publico largiãtur; ut ff. eo.l. ambitioſa.& no. q̃ duæ partes debẽt adeſſe. Itẽ maior pars cõſentire; vt ff.e.l.lege.&ff.qd cui. vni.l.nulli. alias nõ ualet.Itẽ & ſi ualet reſcindiſ q̃ñq; vt ff. eo.l.qd ſemel.& facit §.d aſſeſſor l.nemo.& de Epi.& cl. ſi l.quanquã.& in auth. qũo opor.Ep.§.itẽ.&ff. de re.e.l.magis. §. ſi ęs.

o ¶ DE EXCV. &c.

¶ Qui det ĩmunitatẽ, & cui data ,pficiat dixit, nũc de ipſis cauſis, ꝓ quas q̃s excuſat: & dic, q̃ electus ante oĩa appellet ĩtra x.dies, alias cõſentire vr, ut ff. de va.mu.li.& §.de appe.l.hi, qui. & ,pſequat ĩtra duos mẽſes, ut §. de tẽp. ap.l.i. licet alij aliter. l. illã intelligãt: hoc fallit in veterano, q̃ nõ appellat, ut §. q̃ñ ,puo.nõ eſt ne.l veteranus.itẽ ĩ tutela,& cura, vt ff qñ ap l.i.§ ſi q̃s tutor.& §.alia. Sed quis interi geric mun°r.ñ. col lega,ſi habet,alias eligi tur alius, & ſuo periculo male agit, ſi excuſatio nõ vera iueniret, ut ff. de ap.l.Imꝑatores. §.i. &dic,excuſatio ẽ alicuius iuſtæ cauſę allegatio,ꝓ quã arctari non dẽt ad ſubeunda munera,vt ff.d vac.mu.l.i.rñ. & diſtingue, q̃a excuſatio,alia tpalis,& pſonalis,ut ff.de va.mu. iis q̃ naues. & l.i honorib.§. i.& §.d iis,q̃ a Prin.va. acce. alia ꝓpetua, vt ff. de va.mu.l.pe.i prin.itẽ alia plena, cũ a muneribus tm̃ pſonalib. excuſat,nõ aũt ab oneribus, plenior cũ ẽt ab honoribus,nõ aũt a primonialib.vt ff.de va.mu.l.ii.§. q̃ primoniorũ. & l. pe. §.duo. Alia pleniſſima, qd ẽ qñ a quibuſdã primonialib.excuſat,ut ff. e.l.his honorib.§. angariarũ.& de mu. & ho.l. ſi.§.pe.porro ab omnibus aliquẽ excuſari nõ meminit P. ſe legiſſe, cũ etiam Imperator,& Auguſta quædam talia ſubeant;ut §. de q. mune.l. ii.& §.vt in empt.ſpe.l.i.ſed legitur.ff.de iur.immu.l. ſemper. §. licet. & §.de priui.eo.qui in ſa.pa.mili.l.iii.& §.de profeſſ.l.medicos. Accur.

PETiã.Noſtra.§ alias nro,ſ.primonio,i.ad utilitatẽ, alias.noſtra,ſ.patrimonia, vel negotia,& ſic eſt ,pcuraſſe. interim tñ dum adminiſtrant,excuſant ſe,ut ff.de excuſa.tut.l.adminiſtrantes. & ita cauſte dicit procuraſſe,& facit.§.de quib.mun.uel præſta.l.i.

NInductis.§ ſcilicet,in palatio.

rCErtis.Et perſonalium.] non patrimonialium.

s ¶ Protectoribus.] de his §.de dome.& prote.

t ¶ Præpoſitis.§ ſ laborũ;vt in proxi.tit.& de præpo.laborũ. l.i. Acc.

v ¶ Ciuilia.§ pro eodẽ q̃a ciuilia ſunt, vt ff. de mu.& ho.l.ſi.§.hęc oĩa

x VTelæ.§ ſcilicet,unius. y ¶ Ciuilibus.§ quæ ſunt publica vtilitate, quod nõ eſt in tutela, ut ff.de excu.tu.l.athletæ. §. tutela.

z ¶ Præſtenc.§ a ciuili.ſed a qua tutela bene excuſant, ut ff.de excuſa.tuto.l.tria.& §.qui nu.tu.l.i. quæ ſunt contra.

a HYdraulę.§ aquã deferẽtes ĩ aulã Pri.vl dic,cuſtos ductꝰ aq̃ aulæ impialis,& dicit ab hydros,qđ eſt aqua,& aula; ut §.de aq̃ d.l. decernim°.§.vniuerſos. b ¶ Cõceſsã.§ eo q̃ ſunt electi ad aliud offiũ

Procur.

a PRocuratores.§ Dimiſſos ĩ ciuitate ab abſentibus Reipub.cauſa. Azo.alias debitor ex adminiſtratione,& ex pollicitatione excuſatur ab ogeribus; vt ff.de mune &ho.l.reſcripto.§.debitores.

b VEnatoribus.§ alias Senatoribus, alias venatoribꝰ, & ſa.ff.de ſer.ru.præ.l.Diuus Itẽ decretũ h.d.q.d ſubiicit,nullum venatorẽ legimus eſſe ſanctũ.

c NEgotiantes.§ in curia Principis. præmittit genus.

d ¶ Et perticarios.§ q̃ circa quoddam genus veſtis negotiabantur.

e ¶ Deſeruiunt.§ ſ.dũ ſeruiũt; vt ff.de iur.im.l. ſemp. §. negotiatores. & ante iniunctũ munus negotiari cęperãt,utea. l.§.hoc circa vacatiões. nã tũc ab o;ſut hic, etiã a primoniali munere ex cuſant;ut d.l.§.licet.niſi forte ab eis, a quib. nec Priceps,utſ.ti.i.l.2.ipn.

f PLacet.Inferendũ.§ i.dandum ordinarium,vel delegatum.

g ¶ Complectitur.] ſ. quadrageſimas. Itẽ per luſtra, quæ ſunt ordinarię, vt §.de iudi.l.i. & ii.

h ¶ Inferenda.§ ſ. extraordinem, decerni dico,vel delegatione, ſ.p pragmaticã, vel epiſtolas;ut §.de anno.& trib. l.iii.& de iudi.l. particulari.& de ſuperindi. l. i. i ¶ Vrgere.§ diſpendii puta.

K ¶ Celſitudinẽ tuã.§ Præfecto ꝓtorio loq̃t.

l ¶ Fieri.§ ſ.dictæ penſitationis extraordinariæ faciendæ.

m ¶ Roboretur.§ quod exactum eſt; & tunc dabitur Palatinis, uel cui Princeps dixerit,vt §.d bon.va.l. ſi uacantia.

n ¶ Quadrupli.§ facit] .de cẽ.l. peræquatores. & ĩ aut.utiu.ſi. quo.ſuſ. §.ſic igit.& §. de iu.fiſ.l. qui in cõtractibus. & §. ad l.Iul.repe.i.i.& ſi. in fi.& ff.de pub.l.licitatio §.qđ illicite &] .de decurio.l.ii.in fi.Sedcõtra §.de ſup exacto. l. i. ubi dicit i duplũ.Sol.ut ibi.

o ¶ Seueritas.§ ſed nõ tanta, & ſic de cõſentiẽtibus,vel non contradicentibus dicit.

p ¶ Curialis.§ alias curialis,& iungitur præcedentibus,alias curiales, & tũc ſequẽtibus,& ſuponit pro prędictis iudicibus,& officialibus,& facit §.de appel.l. quoniã iudices, Accur.

q ILlud ne quis hanc.§ ſ.functionem.& ſuponit pro quclibet perſonali munere.

r ¶ Pretio.§ ut loco muneris deſ pecunia,ut ff.de mune.& hon.l. eſtimationem.alias & pecuniã perdit,& munus ſubit,ut ff.de poll.l. in priuatis.§.j.& ſic §.de procu.l.itẽ.& ff.de tu.l.in eos. Itẽ facit quoquo modo,ff.de va.cog.l.i.§.proinde.ubi dicitur, quædã honeſte accipiuntur, &c.item facit §.de ceſ.bo.l.propter.

s FRiuatæ.Prædia.§ Principis,data in perpetuam emphyteuſim non ſoluunt ſuperindicta,etiam iuſsione Principis,vt hic,&].eo.l.pe. & inf.de lo.fun.ci.l.ii &.fi.& hæc ſunt priuilegia, quæ hic dicit.

t ¶ Adiectis.§ ſ.ſuperindictis extraordinariis.

v ¶ Canonem.§ a quo non excuſatur,ut §.de exactori.l.tributo.l.ſi diuina.& de indict.l.i.

x ¶ Poſtulantis.§ alias poſtulatis,alias poſtulantis.

PROcuratores[a] abſentium Rei pub.cauſa, munerum ciuiliũ vacationem non habent.

¶ Iidem AA.& CC.Caio. L. VII.

VEnatoribus[b] immunitas ob hanc profeſsioẽ ſolam:nullo iure conceſſa probari poteſt.

¶ Imp. Conſtantinus A. L. VIII.

NEgotiantes,[c] veſtiarios,linteones, purpurarios,& † perticarios,[d] † qui deuotioni noſtræ deſeruiunt,[e] viſum eſt, ſecundũ veterem conſuetudinẽ, ab omni munere immunes eſſe.

¶ *Præſes, vel alius index nõ poteſt collectã ponere;ſed ſi neceſſitas imminet, debet ſcribere Præfectis;& præfectus reſcribit Principi,q̃ hoc permittet. Bart.*

¶ Iidem A.& Iul. ad Taurum. L. IX

PLacet,† nullũ omnino iudicẽ decęterο prouincialibus inferendum,[f] aliq̃d indicere,vt ea tã tũ ſedulò cunctorum ſtudio pẽſitent, quæ canonis inſtituti forma cõplectitur,[g] vel nr̃a clemẽtia decernit ĩferẽda,[h] vel delegatione ſoleniter ſanctiente, vel epiſtolis prędictis.ſed ſi q̃d vrgere[i] forſitã cœperit,referri ad Celſitudinẽ tuã[k] ſtatuimus,& auctorẽ† te fieri,[l] &, eo perſoluto, referri ad ſcientiam noſtrã, vt nobis iubẽtibus roborent.[m] Si† q̃s autẽ vſurpatoria temeritate amplius aliq̃d fuerit conatus exigere, obnoxius quadrupli[n] repetitione teneat. q̃ ſeueritas[o] iuſsionis,ad ordinarium iudicũ, officiorũq̃; terrorem debebit excurrere;† vt ſi eorũ,vel gratioſa conniuentia,vel ignobili diſsimulatione temeritas admiſerit curialis,[p] eos quoq; damni ſimplicis† pœna caſtiget.†

† porticarios.
† parthiarios legit Alcia, hic Pyrrhus autem pel liparios. alij panna rios.
† Ex libr. xj.tit.xuj. l.nuirj.C.Th.
† ſimilis.
† D.xiiij. Kal. Apr. CM. Val. & Val. AA. Coss. D.Ka. Decemb. Treu. Val.& Val. Coss.
† Ex libr. xj.titu. xu. l.xiij.C. Th.

¶ Imp. Valen.& Valens. AA. L. X

ILlud conuenit pcaueri, ne q̃s hanc,[q] quæ perſonalis eſt functio, pretio[r] putet eſſe taxãdã.†

¶ *Prædia emphyteutica Principis extraordinarias præſtationes nõ ſoluũt. Bart.*

¶ Imppp.Gratian. Val.& Theo.AAA. ad Hippar. P.P. LEX XI.

PRiuatę rei noſtrę priuilegiis permanentibus, nihil extra ordinẽ prædia[s] iure ꝓpetuo conſignata ſuſtineãt; neq; adiectis[t] ſępius, ac prẽter primum delegationis canonẽ[u] poſtulãtis[x] afficiant impẽdiis,[y] q̃ñquidẽ neq; aurario canoni[z] ſub priuilegiis eſtimato, aliq̃d ex ea iubentibus nobis præbitionum diuerſitate decutitur:[a] & pari cũ cęteris[b] eſtimari[c] ſorte non cõuenit quos[d] prẽter annonarias functiões[e] eſtimatas,† ꝓpetua[f] pẽſitationũ ꝓgatiua[g] nexuerũt.†

¶ *Protonotarij, notarii, & Referendarij Principis habẽt immunitatem ab extraordinarijs muneribus. Bart.*

¶ Iidem AAA.ad Syagr.PP. L. XII.

EOs,qui cum honore Comitũ nomine magiſtrorum memoriæ[h] præfruere,[i] vel epiſtolis,uel libellis,item eos,qui ibidem peragendis,[k] ſignandisq; rñſis noſtræ manſuetudini obſecundant; omniũ[l] ciuiliũ† munerum fieri iubemus exortes. igitur qui ex eo gradu palatio noſtro adhæſerint,[m] † adeſſe ſibi competentia priuilegia glorientur. qui verò ſuperioribus dignitatibus creuerint;[n] nihilominus eius loci priuilegia præſto[o] ſibi fuiſſe lætentur.†

¶ *Palatini in dignitate conſtituti etiã poſt dignitatem finitam,& magiſtri ſcientiarũ, & Legati a ſordidis muneribus hic declaratis ſunt exempti.Io.de pla.*

¶ Iidem AAA.ad Hippat.PP. L. XIII.

MAximarũ P† culmina† dignitatũ,cõſiſtoriani quoq; Comites,notarii ẽt nr̃i, & cubicularii omnes,atq; ex cubicularii,ab oĩbus ſordidis muneribꝰ vindicentur,[p] cęteros aũt palatina,vel militari ĩtra palatiũ progatiua munitos ita demũ priuilegiũ ſimile cõtinebit,† ſi priorib.[q] ſtatutis ſe ad hmõi exceptionẽ† docuerĩt prinere:vt ñ ſingulis ĩdulta pſonis ſed ĩ cõe dignitati,vel corpori hmõi beneficia doceãtur fuiſſe conceſſa, circa Rhetores atq; Grãmaticos,eruditionis vtriuſq;[r] veruſto[s] more durãte.Sordidorũ vero[t] munerum

† æſtimata perpetuo.penſit. prær.nexuit.† P. P. Charta. Id. Apri. poſt Cõſ. Syag.& Eucherij. Et eod. lib. & tit. l. 14. C. Th.
† uilium.
† abceſſerint.
† Lecta iii. Kal. Sept. Anton. & Syagr. Coss.
† Ex eo. tit. l.15. C. Th. Vide Alcia. hic. & Pyrrhum.
† contingat.
† Exactionem.

a ¶ Decutitur.§ alias diſcutitur, alias decurritur;& tunc dic aurario, id eſt,procuratorio.
b ¶ Cęteris.§ſ.primatis
c ¶ Aeſtimari.§ poſſeſſores prædiorũ Principis datorũ in perpetuã emphyteuſim.
d ¶ Quos.§ ſ.cæteros.
e ¶ Functiones.§ ſcilicet ordinarias.
f ¶ Perpetua.§ alias ꝓpetuo, alias perpetua.
g ¶ Prærogatiua.§ id eſt,ſuperindicta,quæ ex prærogatiua, & etiã ex traor. pſtãtur, alias æſtimatas,i. taxatas ordinariis, & ſic iungitur cũ ſuperioribus.alias eſtimata,ſ.prærogatiua,i.taxata extraordinaria,& ſic iũge cum inferioribus.
h EOs. Memoriæ.§ i. fuerunt magiſtri ſcriniorũ memorię,ſacrarum epiſtolarũ,velli bellorũ;vtſubiicit epſis vel libellis, ꝺ quibus habes §.de decur.l.ſi. & generaliter omnes magiſtri cuiuſcunq; ſcrinii; vt §.de ma.ſcri.l.i.
i ¶ Præfuere.§ dico cũ honore Comitũ.i.q̃a Comites dici,& eſſe meruerint, vt ſũt Comites Præfidũ,& Procõſulũ, & ,puratorũ Cæſaris, & comites cõſiſtorii, & archiatri palatij;quibus oĩbus data ẽ excuſatio; vt ff de vaca.mu. l.legato.§.i. niſi ſuffragio perceperint dignitates, vt §.de leg.l. vniuerſi.
K ¶ Peragẽdis.§ ꝺ his habes.§.ꝺ iis,q̃ ſe ꝺ l.fi.
l ¶ Omniũ ciuilium.§ quod ad pſonalia reſtrigitur; vt no.§. de ua.mu. l. qui immunitatem.
m ¶ Adhæſerint.§ alias deceſſerint, & alias acceſſerint, & alias abſceſſerint.ad q̃ vltimã facit §.de aduo.diuer.iudi.l.i. & §.de fabri.l.eos q. & §.ꝺ ꝓpo.ſa.cub.l.ii. & §.de Comi. q. Prouin. re. l.i.&de ,px.ſa.ſcrini.l.i.
n ¶ Creuerint.§ i. finita prima eligũtur ad maiorem;retinent quidem priuilegium primæ; vt §.de dig.l.tii. & de agẽ. in re.l. fin. Accur.
o ¶ Præſto.§ id eſt præſentanea,ac ſi nec maiorem acceꝑiſſent.
p ¶ Aximarũ.§ vt illuſtres,& ſi pilluſtres,q̃ ſunt maximi,ut §.l. fin.
q ¶ Vindicentur.§ ſimiliter porcinarij urbis ęternę,ut §.de ſuariis.l.i.item ſilentiarii,ut §.de ſilen.l.ii.& iii. & proximi ſacrorum ſcri. ut §.de proxi.ſa.ſcr.l.hac l.
r ¶ Si prioribus.§ i.priuilegiis ſibi datis ante hanc legem.
s ¶ Vtriuſque.§ i.vtraq; arte eruditos, ſ. grammatica & rhetorica.
t ¶ Vetuſto.§ ad hoc ff.de mu.& ho.l.ſi.§.ſi.Itẽ Philoſophi a ſordidis excuſantur;vt ff.de vac.mu.l in honoribus.§. Philoſophi.
v ¶ Sordidorum.§ modo numerare incipit ſordida, quibus adde quæ ſunt ff.de mu.& ho.l.ſi.§.inter perſonalia.& ſecundũ hoc dic exceptio, i.acceptio. Vel dic ſecundo, q̃ excepit quædã ſordida ſubeũda ẽt p prædictas perſonas:ante tamen ſpecificat qnædam ſordida,de nõ ſubeun-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dis.& dic,q tributum nō est sordidū;vt.ff.ad mu l.libertus.§. ex causa.
a ¶ Pollinis.ǯaliàs pollinę.i.tenuis buratatio de staminga,qua detru ditur subtilissima farina,ex qua conficitur polla.i.albissima farina.
b ¶ Nec parauereduorum.ǯ vt ĵ. de prox.sacr.scri.l. hac lege.
c ¶ Rheticus,ǯ species sordidi muneris.Accurs.
d ¶ Expeditionis.ǯ sic
† sic. s.de sac.eccl.l. neminē. & ĵ.de cur.pub.l.nullus &ĵ.tit.i.l.ii.
e ¶ Materiā.ǯ vt ff.de le.iii.l. ligni appellatio.
f ¶ Tabulata.ǯ vt ff.de ser. vrb. præ.l. seruitus.
† uiris. §.si antea. hęc quidē ad publicas ędes construē das pstabant,vt ĵ.statim
g ¶ Eum.ǯ i.ille. sic s. de fideiuss.l.i.causam quę.
h ¶ Non poscit.ǯ alias poscit.alias pascit.
† atque. i ¶ Ab hmōi iuris.ǯ alias iure,alias iuris.
K ¶ Sacris ædibus.ǯ in quibus arma reponūtur alias esset cōtra s. de sa. san.ec.l.ad instructionē.
† lignum. l ¶ Capitalis.ǯ alias ca pitationis.alias capitalis
m ¶ Temonis.ǯ species sordidi muneris.
n ¶ Possessio.ǯ vt est possessio rerū priuatarū Augusti,& Augustę;ut ĵ. de priuil. do. Au. l. i. & possessio senatorū, vt ĵ. de digni.l. qn̄ diuersi.
o ¶ Possidere.ǯi habe re in præsenti,idem & si
† conferāt. pteritū habuerūt ; vt subiicit,& ĵ.e.l. eā legē.
S Ordidorū.ǯ q̄ sint, habes s.l. proxi. in pr.in.
q ¶ Ad hæredē.] s.extraneum.sed ad suū etiā
† Dat. 5. Id. Decē. Ant.& Sy agrio Cos. pstonale priuilegiū tran fit,vt ar.ff.sol.mat. l.ma ritum.& l.sc.& l.etiā.& ff.de leg.i.l.fciendū.§.le gati.secundum P.& no. q aut defertur persoānę vni,velomnibus de mili tia illa immunitas , vēl priuilegiū,& nō trāsit ad hæredē , ut hic, & ff.de cen.l.iii.in fi. & ff.de re. iu.in omnibus.& l.priui leg.& de iur.immu.l.i.§. personis.& ff.de vsu, & habita.l. vsus. aut reb⁹, & datur succedentibus in eam rem;vt ff.de cēsi. l.iii.cum concor.aut da tur generi,vel personis, hocpacto,vt adposteros descē dat,& tūc ñ descē dit,nisi ad eos, q̄ ex fœ minis nati sūt, vt ff. de iur.im.l.j.§.i.& l.iii. aut ciuitati,vel loco,& tunc trāsit,ut ff.d cē l.forma. §.quanquam. quia semp est idem populus , vt ff. de iud.l. proponebatur.
r ¶ Dignitatis.ǯ exem pla.s.l. px.& ll. iudicis.
s EAm legem.ǯ dicit de lege superiori, maximarum.nam & hæc,& illa sunt Valentini.Accur.
t ¶ Quandiu.] s.tantum.& facit s.l.maximarū.in fin. & ff. de constit. prin l.fi.& inf.qui mili.non possl.eos.§.scituris. & sic not. immunitas nō cū dignitate,sed cum persona extinguitur,vt s. l. proxi.no.
v EVidēter. Teneātur.ǯ sic enim tenentur,ut ĵ.de loc.præ.ci.l. prędia.
x ¶ Ordine.ǯi.ordinariū canonē. y ¶ Pretii.ǯ ad hoc inf.tit. i.l.i.
a ¶ Sordidis.ǯ quæ sint,habes s.eo l maximarum.
a ¶ Impetratū.ǯ ut s.eo.l.priuatæ.& inf.de priui.do. Au.l.i.& l. fi. de locatio.prædio ciuili.i.Item cōtra.sup.de superindi.l.i. Sol. ut ibi.

talis exceptio † sit,vt patrimonij dignitatū superius digestarū, nec cōcidi pollinis cura mādetur, aut panis excoctio, aut obsequiū pistrini, nec parueredorū hmōi iuris , † aut parangariarū prębitio mādet,exceptis iis,quibus ex more Rheticus limes includit,vel expeditionis Illyricę,p necessitate vel tpe vtilitas adiuuat. Operarū quoq; † artificū diuersorū ,excoquēdę etiā calcis obsęqa , nulla ď talib⁹ adiumēta poscāt.Materiā lignorū,† atq; tabulata† exceptorū virorū primonia nō pbeāt: carbones quoq;nisi eū,ꝑ quē moneta soleniter, vel fabricatio sccūdùm veterē morē poscit armorum , ab hmōi iuris prębitione desistant, Publicis , velsacris ędib⁹ cōstruē dis, atq; reparādis,capitalis,† atq; temonis necessitas nulla mādet legatis,atq; adlectis sumptus possessio hmōi priuilegiis munita nō cōferat †Hoc tñ his primoniis pstit, quędignitatē,pprio vidētur nomine possidere. Eos etiā qui simili honore functi sunt, genera li prerogatiua à prębitione sordidorum munerum vindicamus.

¶ *Priuilegium personale non transit in successorem.Bar.*

¶ Impp. Val. Theod.& Arcad. ad Euag. P.P. LEX XIIII.

S Ordidorū munerū† excusatio de lata psonis ad hęredem succession̄eve trāsire nō pt.neq; eīm pōt† eē ppetuū,qd nō reb⁹ sed personis, cōtemplatione dignitatis atq; militię idulcisse nos cōstat.*

¶ Iidem AAA.Tatiano P.P.O.V. LXV.

EAm legē,quā de extraordinariis,sordidisque muneribus,ex pressis vocabulis functionum , & insignibus dignitatum , sine vlla ambage pscripsimus,ita circa eos, in quos nr̄a munera redundarunt, esse prępicimus seruandā, vt iisdē bñficiis nō quādiu militauerint, sed quādiu vixerint, perfruātur†.

¶ *Prædia Principis propria,uel emphyteuticaria ab extraordinariis,& sordidis muneribus sunt exempta.Bar.*

¶ Impp.Arc.Hono.AA. LEX XVI.

EVidēter,† atq; absolutè iubemus , ne fundi ad patrimoniū nostrū pertinentes, seu conductionis titulo,seu ppetuo † iure teneā tur,u aliquid prætер ordinem,x su perindicti,vel ptij y † nomine,vel de sordidis q busc̄q; muneribus agnoscant.nā & hoc à Diuis Principibus imperatum a est, † & à nr̄a serenitate reparatū.Quisquis igitur iudicū contra fecerit, quin que pondo auri de facultatibus suis, & de officijs suis totidem,& de curialibus,qui exequi malè iussa festinant,nouerit eruenda† .

¶ Iidem AA.& Theo.A. † LEX XVII.

AB† Illustribus b personis sordida munera,& extraordinarię necessitatis dāna remouem⁹.

DE QVIBVS MVNERIBVS, VEL PRAESTATIONIBVS hominibus liceat se excusare.

TITVLVS XLVIII.

¶ Imp.Aurelianus A. LEX I.

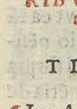

OMparationi ,d transue ctioniq; e specierum vniuersi f sine ullo priuilegio coarctentur ad necessitates Illyricanas nā in hic dūtaxat titulis h nullū sub quodā cessare priuilegij velamēto cēsem⁹: sed sub hac i cōditione,cū tēpus exegerit, hmōi collationi succūbāt,† vt nō tm̄ requrat idoneus; k verū vniuersi pro portione suę possessionis, iugatiōisq; ad hęc munia l † coarctent , & à summis m sarcina n ad infimos o vsq; decurrat p †.

¶ Imp.Theod.& Valent. AA. ad Taurum PP. LEX II.

CVm ad felicissimam expeditionē nominis † nostri, omniū prouincialiū q per loca , qua r iter arripimus,debeant nobis soli ta ministeria exhiberi , neminem ab angarijs , s vel parangarijs,vel plaustris. t vel quolibet munere penitus excusari pcipim⁹:sed oēs, siue ad diuinā nr̄am domū , siue ad venerabilis Augustæ , vel ad sacro sanctas eccl̄esias, vel quaslibet illustres domos pertinēt, u nec lege pragmatica, x nec diuina y annotatiōe, sacrò ve oraculo excusatos, z

s ¶ Plaustris.ǯ quando rebus tantū, & sic vel pro,id est,quolibet, &c. P.dixit quolibet etiam personali.
t ¶ Pertinent.ǯ vt s.de sacr.san.eccl.l.neminem.& l.iubemus nullā nauem.& s.l.proxi.in princ.cum concor.Excipe veteranos,& milites, vt ff.de mune & hono.l.fi.§. si hæc omnia.
v ¶ Pragmatica.ǯ facta cum consilio procerum, & ad exhortationē.
x ¶ Diuina.ǯ facta proprio motu.
y ¶ Excusatos.ǯ vt inf.de cursu pu.l. nullus.sed hic loquit Præ.prę.q debet omnibus subditis istud prædicere, & manifestare ; ne aliqs pos-

sit prætendere excusationem ignorantiæ.
a HAc prouidentissima excusatione.ǯ s.fieri.quod est in fin. & fa. s. de op.pu.l.ad portus.& ff.de of.Procon.l.si in aliquā. hoc munus est sordidum;vt s.tit.i.l.maximarum.§.publicis. vnde forte ecclesia excusatur,vt s.de sac.san.eccl.placet.
b ¶ Excepta.ǯ quantū ad hunc casum.
c ¶ Cōstructionē.ǯ vt tñ auctoritate Pricipis fiat,nō publico sumptu, vt ff.de ope. pu.l.iii.
d ¶ Cōparationē.ǯad hoc s.ti.l.i.cuꝫ concor. &s.fine cē.l.j.cū cōcor. & s.fine cē.vel re.l.fi. & de mu.pa.l.fi. Sed cōtra huic l.& primę huius ti. est ff.de exc.tut.l. sed re probari.§ sunt aūt.Sol. illa secundū istā , s. quia hoc est necessitas. Vel illud speciale i Philosophis,quod nō placet, vt s.de mu.pa.l. professio.
e ¶ QVI AETA. &c. *¶ Quidā habent,q ętate. alij, qui professione, vt ĵ in l. manifesti. habetur,qui ętate.sed certe professio sola nō excusat , sed ętas sola. & dic,dixit de qbusdā ex custationib.nūc de alia.*
Severino & cęt. Scho. CVm professionem. ǯ innuit professionē iuris esse de liberalib. studiis,quod non est verū : & no.Berytiorum: quia ibi docet ius, vt in proęmio ff. §. hoc autem.
g ¶ Xxv.ǯ qui cęptus. habetur pro completo fauore honoris,ut ff. de mune. & hon.l. ad rē. & dic,q est tenera ętas,vt hic,& puecta, q excusat, vt ĵ.l.fi.& ff.de decu. nō tantum.sed primi volentes etiā nō admittūtur, fecundi fic, vt ff. de leg. i.l.fin. & s.de decu. l.iii. Quid, si veniā ętatis impetrauit:R.ñ.adhuc idē; vt s.de iis,qui ve.ęt.l.fi. & q a tenera ętas est, ni hilominus.q.d si ď facto fuit creat⁹ Magistratus, vel in officio? videt, q li cet habeat salariū , non habeat tamē dignitatē; vt ff.de decu.l.spurii.§.i. sed ibi q̄n ab alio, secus si a principe,ut ff. de re. iu.l. quidā in fi. quæ est cōtra.alias in iudice distingue,ut ff. de iud.l.cū Prætor.§. pen. Itē facit hoc ætas,nō studium.
h CVm filios. Potestate.ǯhoc ideodicit q a si esset in ptāte, nō esset dubitatio.nam pater solus vocaret ,p modo primonij;nō aūt filii cū
† Magnificentiæ.
† Data 13. Kal. Mart. CP. Valē. A. V. Coss.
† alias persona,vel dignitate.
† cōmissi.
† paratione.
† lxx.
† Phœnices.
† aduocentur.
† perpetuario.
† potiti.
† imperatum est.
† D.17. Kl. Iul. Mediol. Olybr. & Probino Coss.
† Melitinę P. P
† Da. 16. l. ult.
† Da. 15. Kal. Mart. Rauen. DD. NN. & Honorio V. & Theodosio AA. Coss.
† Honorius A. & Herculano
† succumbat.
† munera.
† Da. iij. Id. Apr. CP. Basso & Philippo Coss.
† quibus

nihil haberēt; vt ar.ĵ.de iis,q nu.li.l.cū facultates. posset etiā esse alia ratio:q a eadē pson̄a est patris,& filij existētis in potestate : vñ cū vna solū pson̄a iuris fictione præsumatur,sufficit patrē solū subire munera.
i ¶ Non pertinent.ǯnam quædā pertinent , vt sunt mista, & illa subiicit,quod dic,vt ff.de va.mu.l.ij §.muneris.& facit s.de mu.pa.l.neq;.
K ¶ Non est.ǯ tūc ergo excusatur;ut ff. de mu. & hono.l.vt gradatim. §.quoties.nisi sit pupillus;ut ff.de iu.immu.l.ij.§.j. Itē & quando esset etiam consuetudo patriæ,vt ff.de va.mu.l.ij.in princ.
l MAnifesti.Personalia.ǯ secus in honore , vel munere ei cohærenti;vt ff.de va.mu.l.ij.§. muneris , nisi sit decurio . quæ licet sit dignitas;vt ff.de va.mu.l.ad decurionatum. tamen excusat; vt ff.de decu.l.ij.§.fin.& no.l.v.an.excusant ab alio personali munere ; vt hic, & ff.de decu.l.ij.in fin.sed in tutella , & cura.lxx.vt s. qui ætа.l.j. & v.

indictionibus magnificæ† tuæ sedis,tempore nostræ expeditionis obedire decernimus.†

¶ Imp.Leo.A. LEX IIII.

HAc prouidētissima lege statuim⁹,oī excusatiōe a cessante, nullàq; psonali† dignitate pēitus excepta, b inqbusc̄q;locis ad ministrationi Sublimitatis tuę cōmissis† opus exegerit,murorū cōstructionē ǯ seu comparationē† d fruméti , aliarùmq: specierū sine vllo impedimento , prout cōmodū, atq; necessarium Magnitudo tua perspexerit,fieri.

QVI AETATE, VEL PROFESSIONE SE excusant.e

TITVLVS XLIX.

¶ Studentes habent immunitatem a muneribus personalibus, usque ad xxv. annum suæ ætatis.Bar.

¶ Impp.Diocl.& Maxim.AA† LEX I.

CVm vos affirmetis liberalibus studiis operam dare, maximè circa iuris professionem , f constendo in ciuitate Berytiorum Prouinciæ Phœnicię†, prouidendum vtilitati publicæ , & spei vestræ decernimus, vt singuli vsque ad vicesimumquintū g annum ætatis suæ studiis non auocentur.†

¶ Iidem AA.& CC LEX II.

CVm filios tuos patria potestate h liberatos , adhuc minores legitima ætate esse dicas, meritò postulas , vt liberalibus studiis non auocentur : & ideo muneribus personalibus, quæ ad patrimoniū non pertinent, i non adstringentur,si ciuium inopia non est.k

¶ Maiores lv.an excusantur a muneribus personalibus,& nō patrimonialibus. Bar.

¶ Iidem AA.& CC.Plautiano. EX III.

MAnifesti iuris est , maiores lv.† annis,ſuitos ad munera personalia l vocari nō posse, itaq; septuagenario m maiorem cū esse ꝑfitearis,si à nominatione facta appellationis auxiliū interpo suisti , tueri te notione Præsidis Prouinciæ potes iure concesso.

m ¶ Septuagenario.ǯ q a si lv.an.excusant, ergo maior numerus multo magis excusat:q a si id,de quo minus vī inesse,&c. Et no. ętati deferendū esse,nisi de nouo nūc sit factus diues;ut ff. de iure immu. l. sem p. §.i. vel nisi sit cōsuetudo;ut ff.de dec.l.nō tm̄.§.fi. vel nisi inopia , ut ff. de mu.& ho.l.vt gradatim.§.quoties.& facit ad l.ŝ.de testi. l. iurisiurā di.& ff.de decu.l.nō tantū.in prin.& de ter.mo. l.ii.in fi.& de decur. l. si vltra.& ff.de iur. immu. l.maiores. & de va. mu. l.in honoribus & insti. de excu.tut.§.fin.

QVI MORBO SE EXCVSANT.n

TITVLVS L.

¶ *Orbati utroque oculo excusant̄ à muneribus personalibus,secus si uno tātum. Bar.*

¶ Imp.Gordian A. LEX I.

SI ea cæcitate† pater tuus oppressus est,ut vtriusque o oculi aciem prorsus amiserit, leuamentum personalium p munerum sentiet. q

¶ Debilitatus propter morbum habet excusationem.Bar.

¶ Impp. Diocl.& Maxim.AA. L. II.

CVm articulari r † morbo debilitatum te esse dicas, iuxta iuris publici auctoritatem à personalibus s muneribus uacationem habebis.

¶ Iidem AA.& CC. LEX III.

POdagræ t q̄dē ualetudo nec ad personalium munerū prodest excusationem : uerū cū ita te ualetudine pedū afflictum dicas, ut rebus proprijs, iterc̄ssum† cōmodare non possis , Rector Prouinciæ,si allegationib.tuis fidē ad esse perspexerit , † ad psonalia u munera te uocari non patietur.

¶ Infirmitas patris nō excusat filios. Bar.

¶ Iidem AA.& CC. LEX IIII.

CAsus † corporis patris munerum personalium filio iure nō præstat excusationem. x

DE IIS, QVI NVMERO liberorum,y vel paupertate excusationem meruerunt.

TITVLVS LI.

¶ Imp.Antoninus A.† LEX I.

NVmerus z liberorū ab oneribus a non excusat.

¶ Impp. Philip.A. & Phil.Cęs. LEX II.

FIlium † ab hostib. captum, ac necdū reuersum,ad excusationē munerū pson̄aliū patri proficere non posse, b magis placuit.

¶ Iidem A.& C. LEX III.

NEpotes,loco parentum c succedentes, uice eorum ꝑdesse consueuerunt: ideoq̄ si quinque numerus d liberorū ex† amis

† Concor. cum hac l. ca.licet.cū gl. ii. extra de cēsibus, ubi cæcus excusatur a cēsu præstando.
† alias auricularii.
† intercessionem.
† prospexerit.
† Facit ad hanc l.gle. ii. in ca.licet. extra de cēsibus.
† Alexander A. Vere cundo.
† Plato li.5 de Rep.ait, unum cuiq; ptū ab hostibus esse relinquendum ciuib. nec vllo. nore abhorriendū, si patriæ redditus sit.
† &.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est publicum auctoritate, & vtilitate, cũ etiam in aliis differant. & facit ff. de sum. re. l. j. Itẽ dic naturales, & legitimi, vel etiam emancipati, vel in adoptionẽ dati, nõ naturales tũ, vel legitimi tũ, vt insti. de exc. tu. in prin. & ff. eo. l. ii. §. incolumes. Itẽ mares, vel fœminæ, vt ff. eo. l. fi. Itẽ nati, non nascituri, vt ff. de excu. tut. l. iii. §. qui autẽ in ventre. in princ.

† liberorũ.

a ¶ Amissorũ. ‡ secus si viuũt, q̃ a suo patri prosũt, nõ auo, vt §. q. nu. li. iii. & ff. de mu. & ho. l. j. Itẽ not. q̃ filiorũ, non filiarũ, vt ff. de exc. tu. l. ii. §. nõ solũ. Itẽ no. q̃ minor numer⁹, licet postea impletus, non ꝓdest, vt ff. de vac. mu. l. ii. §. q. ad munera. Itẽ plures nepotes ex vno filio, ꝑ vno filio ꝓputãt, vt ff. de exc. tut. l. ii. §. quotiescunq;.

b Cvm facultates tuas. Filiũ. ‡ emancipatũ, alias nõ desineret, vel desisteret esse patrimoniũ patris; nec valet donatio; vt §. de do. l. fiue emancipatis.

c ¶ Proponas. ‡ nisi i fraudẽ feceris, cã euitãdorũ munerũ, ut arg. ff. ad mu. l. fi. §. antep. & ff. eo. l. i. §. q. in fraudẽ. hęc tñ excusatio finit, auctis postea facultatibus, vt ff. eo. l. his honoribus. §. auctis. & sic ẽ tẽporalis excusatio. & fa. j. eo. l. fi. in fin.

† Ex libr. 12. ti. 17. l. i. C. Th.

d De personalibus. ‡ Indicuntur. ‡ sed raro, quod dic, vt j. de munc. & in quo lo. l. i. & fa. §. eod. l. nepotes.

e Eos, qui liberos quinq;. ‡ & plene dic, vt §. eod. l. nepotes.

f ¶ Impetrata. ‡ ab ipsis legibus.

g ¶ Ita. ‡ aliàs ita vt, alias, aut si. & c.

h ¶ Aetatis.] maioris 25. an. vt §. qui ætat. l. i.

i ¶ Obeundis. ‡ id est, subeundis.

K ¶ Appliceſ. ꝓp hoc n. pater excusat, q̃ filios habet subeũtes; vt ff. de mu. & hon. l. iii. §. q̃uis.

l ¶ Tenuiorẽ.] vt quia est impar oneri iniũcto; vt inst. de excu. tu. §. sed & propter paupertatẽ.

m ¶ Potiatur. ‡ s. propter rerum angustiã, si ad per. &c. & facit, qđ no. §. eo. l. cũ facultates.

n ¶ DE PROFES. &c. ¶ Siue profiteãtur Romæ, siue i sua patria, habent excusationem; vt ff. de vac. mu. l. eos qui. nisi Doctores legum, qui tantum Romæ docentes excusantur, vt ff. de excusa. tuto. l. sed & reprobari. §. fin.

o Cvm te medicũ adiutricis. ‡ hoc ideo dicit forte, quia illa secũda legio erat adiutrix illius legionis, in qua erat Princeps. potius enim demõstrat accidẽtia facti, quã ministerium iuris.

p ¶ Ciuilia.] omnia comprehendit, vt ff. de mune. & hono. l. fi. §. hęc omnia. & inf. eod. l. medicos.

q ¶ Vacationem. ‡ quod est anno elapso post tẽpus reuersionis, quo farcinulas suas potuit componere, vt insti. de excu. tut. §. ‡ itẽ qui Reip. & ff. de va. mu. l tempus. in princ.

r ¶ Numero. ‡ no. duo fore necessaria, s. q̃ sit de numero, q̃ per singulas ciuitates est statuendus, ut ff. de decre. ab or. fa. l. i. & q̃ immunitatẽ habeat, ut j. eo. l. nec intra. si autẽ extra numerũ est, nõ, nisi sit absens, ut in prin. huius l. & §. quibus nõ obiicitur lon. tem. præscri. l. ii. & ff. qui. ex cau. ma. l. inter eos. §. fi. itẽ dic medicũ cuiuslibet ægritudinis humanę, vt ff. de va. cogn. l, i. §. i. non bestiæ, vt j. de excu. arti. l. i. in prin.

s ¶ Concessa. ‡ quę sunt inf. eo. l. medicos. & l. fin.

t Grãmaticos. Oratores. ‡ alias Rhetores, q̃ docent rhetoricam.

v ¶ Ordinis.] decurionũ, ut j. eo. l. magistros. ‡ & fa. j. l. nec intra.

x ¶ Vtiles. ‡ ex cã ergo reprobãt, ut hic, & ff. de decr. ab ord. l. qđ se mel. & de mu. & ho. l. ut gradatim. §. reprobari. sed non sine cã, ut ff. de

forum, filiorũ † nepotibus suppletur à muneribus personalib⁹ is, quem patrem tuũ esse dicis iuxta constituta excusatur.

¶ *Diuitiæ filiorũ nõ onerãt patrem. Bart.*

¶ Impp. Diocl. & Maxi. AA. L. IIII.

CVm facultates tuas omnes in filium[b] tuũ contulisse te, nec quicquã habere proponas, [c] respectu patrimonij eius, quod tuum desiit, muneribus ciuilibus non adstringeris.

¶ Idem AA. & CC. LEX V.

DE personalibus muneribꝰ, quę fœminis pro sexus cõditione indicuntur, [d] exẽplo marium, quinq; superstitum numero liberorũ eas excusari Diui parentes nostri constituerunt.

¶ *Numer⁹ liberorũ excusat patrẽ, nõ filiũ, si sufficiẽs reperiẽ. Item propter paupertatem à muneribus excusatur. Bart.*

¶ Imp. Constantinus A. Dalmatio.

EOs, † qui cuiuscũq; sexꝰ liberos[e] quinq; habent, ‡ petrata [f] semel vacatione potiri cõuenit: ita, [g] vt si in hoc numero ætatis[h] legitimę filiꝰ inueniatur, obeundis [i] statim pro suo patre muneribus applicetur[k] patribus, q̃ filios, vel filias quinq; habuerũt, promissa legibus immunitate seruanda. Quòd si quis propter censum tenuiorẽ, [l] vacationẽ meruerit, atq; hoc probauerit, beneficio potiat', [m] si ꝓpter rerũ angustias ad personalia vocat' obsequia.*

DE PROFESSORIBVS ET MEDECIS.[n]

TITVLVS LII.

¶ [*Medicus, donec sit i exercitu. habet i munitatẽ à muneribꝰ psonalibꝰ, nõ post, ni si alio priuilegio vel alia causa possit excusari. Bart.*

¶ Imp. Antoninus A. LEX I.

CVm te medicum legionis secundę adiutricis[o] esse dicas, menera ciuilia, [p] quã diu Reipu. causa abfueris, susci pe non cogeris. Cum autem abesse desieris, post finitam eo iure vacationem, [q] si in eorũ numero [r] es, q̃ ad beneficia medicis cõcessa [s] pertinẽt, ea immunitate vteris.

¶ *Doctor, qui non legit utiliter scholaribꝰ, potest reprobari Bart.*

¶ Imp. Gordianus A. ‡ LEX II.

GRãmaticos, † seu oratores [t] decreto ordinis[u] probatos, si ñ se vtiles[x] studentibꝰ prębeãt, denuo ab eodem ordine reprobari posse, † incognitum non est.

¶ Imp. Philippus A. LEX III.

POetæ[y] nulla immunitatis prę rogatiua iuuantur.

¶ Imp. Diocl. & Maxi. AA. & CC.

ORatione[z] diui Pij liberaliũ studiorum professores, nõ etiam calculatores[a] continentur.

¶ *Nõ sufficit esse de collegio medicorum nisi specialiter immunitas sit cõcessa. B.*

¶ Idem AA. & CC. Cõcedẽmoni. L. V.

NEc intra [b] numerũ præstitutũ [c] ordine, ‡ uitos † medicos immunitatẽ habere, sæpè cõstitutũ est: cũ oporteat eis decreto de curionũ [d] immunitatẽ [e] tribui. [f]

¶ Imp. Constantinus A. † LEX VI.

MEdicos, [g] & maximè archiatros, [h] vel ex archiatris, [i] grammaticos, & professores alios literarum, [k] & Doctores, legũ vna cum vxoribus, & filiis, [l] necnon & rebus, quas in ciuitatibus suis possident, ab omni functione, & ab omnibus muneribus, [m] vel ciuilibus, vel publicis immunes esse præcipimus; & neque in prouinciis hospites[n] recipere, nec vllo fungi munere, nec ad iudiciũ deduci, [o] nec eximi, vel exhiberi, [p] vel iniuriã pati: vt si quis eos vexauerit, pœna [q] arbitrio iudicis plectatur. Mercedes etiã eis, † & patribus, nõ post, ut j. d' mer. l. archiatros, & ad hoc §. de Ep. & cle. l. ii. [r] Muneribus. ‡ de psonalibus cõstat, sed q. d. de primonialib. rñ. ſm P. & alios, nõ sunt immunes, ꝓ quibus §. de mu. pa. l. profess. & j. eo. l. fi. ubi æquiparãtur Philosophis. itẽ ꝓ eis ff. de mu. & ho. l. fi. §. ab hmõi. & de va. mu. l. sunt munera. itẽ specialiter remittit' eis receptio hospitis, vt ff. de mu. & ho. l fi. §. fi. & inf. de me. l. archiatros. & hic subiicit. ꝓ quod colligit, q̃ alia primonialia subeũt. est eni primoniale munꝰ hospitis receptio; vt stati dices. itẽ ꝓ eis j. eo. l. fi. ꝓ eo, q̃ aliq̃s plus dare vult archiatris, & militãtib. i palatio. sed dic, vt ibi, & ecõtra põt dici, q̃ primonialia nõ subeãt ꝓ hãc l q̃ gñaliter dicit cũ rebus. & ꝓ hoc j. l. fi. & ff. de va. mu. l. his hono §. angar. nec ob. de philosopho. quia est rõ auaritiæ, a qua se dicit exulẽ, ut ff. de va. mu. l. i honorib. §. Phis. vt dic, i Phipho, vt dices j l. si q̃s. nec ẽt ob. §. ab hmõi q̃ a excipi, nisi ꝓ l. spãle Pricipis, vt est hic. & ꝓbat. d. l. sũt munera. in fi. q̃ ſm hoc, é ꝓ hac op.

m ¶ Hospites. ‡ quod patrimonii est, ut ff. de mu. & ho. l iii. §. munus.

n ¶ Deduci. ‡ inuitũ, sic nec dña, ut §. de of. ci. iu. l. i. sed patiet missionẽ, vt ille, q̃ d' domo nõ debet trahi, vt ff. de j ius voc. l. pleriq;. & l. seq. Vel dic, nisi ꝓ sua causa, vel suo numero, ut §. de Epis. & cler. l. placet.

o ¶ Exhiberi.] ꝓ eo. & semper i ciuili, vel dic eximi i crìali, vel dabit fideiuſ. vel iurabit, & sic nõ detinebit' sicut in dña fit, vt in auth. vt nul. iu. §. fi verò crimẽ. col. 9. nisi sit grauissimum, ut ibi dr̃, vel dic, nisi pro

p ¶ Pœna. ‡ sic j. de sum. re. l. j.

(sua causa, vt §. dixi.

Redi.

a ¶ Reddi. ‡ quò ad Doctores, est eꝫ. ff. de va. co. l. j. §. 2. Sol. hic de publico, ibi a scholari: vt j. e. l. archiatri. vel hic spõte ꝓmiserat, ibi ꝓmittere nõ volebat, vel hic referẽ ad alios ꝓdictos, nõ ad Doct. & fa. §. de exc. mu. l. maximarũ. & j. d' excu. ar. l. j. i prin. & l. 2. in fi. & j. e. ti. l. fin.

b ¶ Multos. ‡ discipulos, vel scholares.

c ¶ Instituant. ‡ id est, instruant.

d Magistros.] studiorum liberaliũ, vt §. l. prox. in prin.

† instruãt. † P. P. Aug. Crisp. & Cõstan. Coss. Mores boni oẽs diuitias excedunt.

e ¶ Morib. ‡ q. oẽs ditias excedunt, ut dixi ff. d' tut. & cu. da. ab. his l. scire oportet. Sed an te hoc dẽt habere scientiã, solertiã, & fidẽ, ut i ꝓœm. insti. §. cũque. & fa. j. de stu. li. ur. Ro. l. j.

† ipsi ñ pñt † ex eo. tit. l. 5. C. Th. Cõspiratio & dolꝰ q̃nque i bonã partem summuntur. † D. xv. Kal. Iul. Arc. 4. Kal. Augu. Spole. Mamert & Neuita Coss. † ex eo. tit. l. 7. † cõlubiõe. † D. 14. ka. Feb. Sirmij val. NB. P. & Victore. Coss. † ex eo. tit. l. 8. C. Th.

f ¶ Ordinis. ‡ decurionũ, ad quod ff. de decu. ab or. fa. l. j.

g ¶ Conspirante. ‡ in bonã partẽ, sicut dolus bonus, ut ff. d' do. l. j. §. non fuit. & not. q. 7. ad minꝰ debẽt ꝓbrare, ut j. l. fi q̃s. & fortè ẽt iurare, ut §. d' aduo. diue. iu. l. nemini. & j. d' ꝓxi. fa. scri. l. vnicuiq;. & fa. §. de tyro. l. fi. & d' agẽ. i re. l. 2. & 3. & §. d' dec. l. eũ qui. itẽ quot debeãt eligi i qualibet ciuitate, habes j. de stu. li. ur. Ro. itẽ fa. i aut. qũo ꝓpor. Epi. §. neq;. co. j. & de san. epi. in pri. & j. d' ꝓf. q. i vr. Cõ. l. j. & j. l. ꝓx. & j. d' excu. ar. l. fin.

† Si ꝓp ins ſufficientiã permiſiq̃ pa Abb in cedere abhatiç, ut extra de renun. c. dilecti filii. cũ gl. i.

Datum nõ uideꝫ nec factũ, quod non durat.

† immine tos.

R Eddaſ. ‡ ad hoc §. l. grãmaticos. & j. de ta. l. fi. & de muri leg. l. si quis.

† ad Volsianum. † Ex libr. 13. tit. 3. l. C. Th.

i ¶ Exceptis. ‡ vt nõ reuocent. sed certè isti ñ indebitè vsurpãt: unde impropriè dicit exceptis, q. d. illi reddant, isti nõ. & facit §. l. px. cũ concordan.

K ¶ Fortunę. ‡ hanc ferunt Philosophi nõ curãtes de prosperis, vel aduersis.

† D. 3 Kal. Feb. Triu. Val. & Va. 3. AA. Co.

A Rchiatri. ‡ principes medicorũ.

m ¶ Cõmoda. ‡ i. salaria. ad qđ §. de post. l. prouidendum.

† ex eo. tit. l. ix.

n ¶ Malint. ‡ malo seruire pauperi honestè, q̃ diuiti turpiter. sciens eni nõ debere habeꝛ aliq̃d ab ęgro, ergo ita citò, aut citiùs pauperi, q̃ diuiti seruiet.

† vt.

o ¶ Turpiter. ‡ erat eñ turpè, q ꝓ diuitias suas aliq̃s diues citiꝰ curaret, q̃ pau p, q nihil dare poterat, & hoc erat olim, antequam medici haberent salaria d' publico.

† Da. 6. Id. Mart. Val. & Val. 3. AA. Coss. Medicis salaria ex publico habere debent.

P ¶ Etiã ea. ‡ f. salaria.

q ¶ Sani. ‡ iã facti pro obsequiis pstitis, nõ ea &c. ad qđ ff. de va. co. l. medicus. & §. de postu. l. q. §. s. §. j. & de of. prę. l. plebiscito. & in auth. vt iu. fine quoquo suffra. §. j. coll. 2.

r S I quis. Aggregandus. ‡ ut quia est dignus tali honore.

s ¶ Iudicantib. ‡ & iurãtib. ut not. §. eo. l. magistros. vbi plene not.

t G ¶ Ita tamen. ‡ facit j. de tyro. l. j. & §. de offi. Ma. of. l. 3.

u Grammaticos, oratores. ‡ aliàs, Rhetores, alias oratores.

x ¶ Philosophiæ. ‡ licet misceat' ñ philosophi subeũt pr̃imonialia, ut §. de mu. pa. l. pfessio. Vel dic, ꝓ hodie p l. istã idẽ in eis sit primilegiũ huiusmodi principis. & secũdum hoc derogatur illi. l. professio. & illi

salaria reddi [a] iubemus, quò faciliùs liberalibus studiis, & memoratis artib. multos [b] instituãt. [c] ††

¶ Imp. Iulianus A. LEX VII.

MAgistros [d] † studiorũ doctoresq; excellere oportet morib. [e] primũ, deinde facundia. Sed qa singulis ciuitatib. adesse ipse nõ possum, † iubeo, q. squis docere vult, non repente, nec temerè profiliat ad hoc munus, sed iudicio ordinis [f] probatus, decretum curialium mereatur, optimorum conspirante, [g] consensu. †

¶ *Qui se gerit ꝓ doctore, cùm non fuerit examinatus, et approbatus, nõ excusat à munerib. secus si fuerit approbatus. Bart.*

¶ Impp. Val. & Valens AA. L. VIII.

REddaſ [h] † vnuſq; sq; prię suæ, q habitũ philosophiæ inde bitè & insolenter vsurpare cognoscit, exceptis [i] iis, qui à ꝓbatissimis approbati, ab hac debẽt collusiõe secerni. Turpè enim est, vt priæ functiões ferre ñ possit, q̃ ẽt fortunæ [k] vim se ferre profitet. †

¶ *Medici, q sumunt salarium ex publico, ita paruis, sicut magnis seruire tenentur, sed salarium ab infirmis recipere non debent, nisi cùm sani fuerint. Bar.*

¶ Iidem AA. ad Prætext. P. V. L. IX.

ARchiatri sciẽtes [l] annonaria sibi commoda [m] à populi cõmodis ministrari, honestè obsequi tenuiorib. malint, [n] quã turpitero seruire diuitib. Quos ẽt ea P patimur accipere, q̃ sani [q] offerũt pro obsequiis, non ea, quæ pericli tantes pro salute promittunt. †

¶ *Nũ dẽt in locũ magistri defuncti alius subrogari, nisi fuerit approbatus. et licet subrogeãt i numerũ, nõ subrogaã i gradũ. B.*

¶ Iidem AA. ad Olyb. P. V. L. X.

SI † qs ĩ Archiatri defuncti locũ est ꝓmotionis meritis aggregãdus [r] ñ ante eorũ particeps fiat q̃ primis, q. in ordine reperient', septẽ, vel eo ampliùs, iudicantib. [s] idoneꝰ approbet': ita tñ, [t] † q̃cũq; fuerit admissus, ñ in priorũ numerũ statim veniat, sed eũ ordinẽ cõsequat', q. cęteris ad priora subuectis, vltimus poterit inueniri. †

¶ *Magistri sciẽtiarũ, q fuerũt palatini, habẽt ꝑpetuã immunitatẽ ab oĩb. muneribus, & ipsi, & eorum filij, & coniuges. Bar.*

ff. de va. mu. l. in honoribus. §. Philosophis. vt ibi not.

y ¶ Archiatros. ‡ philosophiæ. z ¶ Primi ordinis. ‡ quem habent, cum erunt seniores inter alios, ut §. de decu. l. Alexandrinis. in princ.

a ¶ Vexẽtur. ‡ an a patrimonialibus? dic ut §. eo. ti. l. magistros. Acc.

b ¶ In dempta. ‡ i. fine administratione habita dignitate, vel cũ ea, sic indẽpto canone, ut j. de fun. pa. l. fi. in fin.

† Monachio PP. † Ex eod. tit. l. xvi.

c ¶ Hospitãdum. ‡ sic j. de meta. l. archiatros. & sup. l. magistros.

d ¶ Filiis. ‡ & de hoc dic, ut §. l. magistros. & fa. inf. de Comi. cõsi. l. ii. & §. de Epi. & cle. l. ii.

e ¶ DE ATHLETIS. ¶ *Athletę dñr, q̃ sine mercede gratia virtutis pugnabãt; ut ff. de in fa. l. athletas. in sacris certaminibus, & j. l. i.*

Pugnantes uirtutis gratia athletę dicuntur.

f Athletis. Ita de mũ. j ciuilium & c. quod est in fi. si probentur per omnes, &c. & si probentur coronati coronis &c.

† inempta.

g ¶ Per omnem. ‡ quia a prima ętate didicit, & studuit in hoc, ut pueri, q. a tenera ętate legũt, quasi alias nõ possent esse perfecti. quod est no.

† testimoniali.

h ¶ Coronis. ‡ corona i. gẽia victoriæ, cui ẽt data bat pecunia, vel species aliquę, q̃ priuata pactione nõ obligãtur, ut §. q respig. obli. pos. l pe. nec in causã iudicati capiãtur, si aliunde possit satisfieri, ut ff. de re iudi. l. commodis. & §. de excepţ. rei iud. l. stipendia.

M. D. pri. Kal. Dec. C. P. Constã. & Cõst. Coss.

i ¶ Sacri. ‡ & approbãte Principe, ad qđ ff. de pol. l. greca, q̃ icipit, honoris gratia. & fecus agonem, &c.

† Sacris.

K ¶ In qb.] f. coronis.

l ¶ Vel. ‡ pro saltem.

† Alc. hic.

m ¶ Romę. ‡ nouę q. d. vnam coronã dicũt habuisse in Roma veteri, vel noua, & has merito gratiæ, non pro hoc, qđ corrumpant æmulum, i. secum luctantem.

† in Antiqua Græcia

n ¶ Munerum. ‡ restringe, & dic munerum personalium, non patrimo. ut i. f. de mu. & hono. i. qui immunitatem.

¶ DE IIS, QVI &c.

o Gnominię causa sacramento. ‡ quo mi lites tenẽtur, ut no. ff. de insa. l. ii. §. miles. & no. quatuor sunt genera nõ. honesta, qñ finita militia, ut inf. eo. l. fi. & causaria, propter infirmitatẽ, ut inf. l. proxi. item causa euitandorum munerũ, itẽ ignominiosa, ut hic, & ff. de re mi. l. milites. §. missionum.

Missionũ quatuor sunt genera.

† excusandi.

p ¶ Honorib. ‡ ad qđ, & §. de decur. l. infamia. & l. ne quis. & ff. de inter. & rele. l. relegatorum. §. fi. & ff. de mili. testa. l. testamenta.

Concor. ad hoc, ca. tuã in domino. cum glos. super uerbo, non afcẽdat. ex tua de ęta. & quali. ordi. ubi dicit, q̃ infamis etiam cogitur ad curam monasterii.

q ¶ Excludendi. ‡ abas excusandi, & alias excusati, & idẽ in eo, qui gratia vitandorum munerũ, quo ad munera, ut arg. inf. qui milita. non possunt. l. ii. non tamen arcetur honore, cum nõ sit infamis, ut ff. de ifa. l. ii. §. est & quartum. Item q̃ infamis cogitur ad munera, uerum est, nisi in locis, ubi morari non licet, ut ff. de exc. tut. l. sed & §. milites. §. sed ignominia & inf de re mi. l. iii. an autem debeat inferi causa ignominiæ in missione? dic, ut no. ff. de insa. l. ii. §. ignominiæ.

Cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ CVm seniũ.ꝛ senex est,q lx.an.habeat,uel lxx.quò admunera,ut ſ. qui ætate.l.fin.& ſic p.p corporis debilitatem,& ideo eſt cãria miſsio,ut ff.de infa.l.2.§.ignominiæ.licet hæc honeſta ſit,i.nõ inhoneſta,ut ſubiicit.

b ¶ Itaque.ꝛ p.p ſenium,non p.p militiam,ut ſ.l.proxi.in princ.

c ¶ Numero.ꝛ xx.an.ut ſ.l.pxi.& ſunt hui⁹ priuilegia.ff.de priuil. per totum.& ſ.de priui. vete.per totum. & ſ.l.pxd ¶ Permittit.] ſ. ppetuo,ſed talem hẽt,uel vnius anni,uel biennij, vel triẽnij,,put militauerit, ut ff.de re milit. l.3.§.q mi litiæ. & ſ. de excu.tu.l. ſed & milites.§.j,& 2.

† onerib.

† imperfecto.

c VEteranis.] non eorũ filiis, ut ff. de ua.mu.l.in honorib. §.vacationum.

f ¶ Perſonaliũ.ꝛ nõ patrimonialiũ,ut ff.de ua. mu.l.in honorib.§.accuſationum.

† Nõ enim debẽt ſolui milites,niſi cõpletis ſtipendiis. ſic dr̃ in c.j.in fi.eẽ,de renuntia.

g ¶ Conceditur.ꝛ ẽt ſi nõ appellet, qđ eſt ſpeciale.vt ſ.qñ.pu. nõ eſt ne.l.veteranis. aliàs ſecus,ut ſ.de ap. l. ciues.

h ¶ Viceſimũ.ꝛ vt ſ.C. de re.mi.l.viginti.

i ¶ Cauſaria.] nõ ſufficit cãria, niſi tps ſit cõpletũ militiæ, ut hic & ſ.l.proxi.

K ¶ In cohorte.ꝛ & ſic ñ ilegiõe,vſ vexillatiõe

l ¶ Superuacuo.ꝛ qa ñ habebis,ſ.ppetuo,licet ad tps,ut ſ. l. proxi. itẽ fallit in cohorte urbana,ut ſ.de excu.tu.l.ſed &milites.§.planè ſi qs.

† cõmodatur.

Itẽ huic eſt arg. ℈ ff.đ infa l.2.§.exercitũ aũt. ℈, quia ibi odiũ ampliatur hic fauor reſtrigit,ẽ quo eſt ar.℈ ff.de libe.& poſt.l.cũ qdã.poſſet plane legi, ut excuſetur, q fuit i cohorte, & eſt ſic ſ.de theſau.l.una. ſed p prima eſt,,ſ.qñ ,puo. ñ eſt ne.l.ueteranis.& d.l. ſed & milites. §.planè.

† conditionibus.

m ¶ QVIBVS, &c. *¶ Deboc nihil ẽ ĩ nigro ſed ĩ conſtõegreca,ſic ſ.de reli. & ad Treb. & de incer.perſo.*

n NOn alios. Mãcipatũ.ꝛ i.cõductũ vectigali,vñ mãceps, i.cõductor, ut ſ. de ve.l.ſi qs.

† onerib.

o ¶ Nomine.ꝛ quale h.d.ſatim ſuppenit. Itẽ intellige hãc l. ſi ſunt legitimi cõductores, non palatini, non curiales, non milites,nõ clerici, vt quibus ad condu.præ.ſi.l.j.& in auth.de ſan.epiſ.§.alio.

p ¶ Cõducunt.ꝛ & durat conductio, ut ff.de va. mu.l.j. §.honorib.in nõ aliàs.Itẽ hoc priuilegiũ eſt fiſci,q habet eius bona obligata,ut hic & ff.de iu.im.l.ſemper.§. conductores.aliud in colono prædij fiſci,ut ff.ad mu.l.ſi. §.j. & ſ.de exc.tu. l.coloni. ſed in colono prædij Cæſaris idẽ,qđ in iſto,ut ff.de iure.immu.l.ſemper.§ coloni. & qui pe.tu.l.fin.

q ¶ His.ꝛ l. conductoribus.

r ¶ Haud.ꝛ ,p nõ, ſic ſ.de vet.nu.po.l.j.in fi.& facit ſ.ne tu.uel cu. l.j.

¶ DE LIBERTINIS.

¶ Hic tractaẽ de obſequio ciuitati debito,ſ.de li.& eorũ li.dr̃ de debito patrono,& ſic nõ ſuperfluit hic per illum titulum. Acc.

t COnditio. Ciuilib.ꝛ de honoribus dic,vt ſ. ſi li. aut ſeruus ad decur.l.j.

v ¶ Nõ põt.ꝛ niſi in caſu,quod dic,vt ſ.de exc.tu.l.nec Senatorũ. Itẽ nõ ob.ſ.ne quis lib.i ui.act.Reip.l.i.qa ibi de actu ſeruis tm̃ cõueniẽti.

x ¶ Domicilium.ꝛ nedum in ea,niſi per patronum ; & ſic vtrobique, vt ff.ad mu.l.de iure.§.libertos.

y ¶ *DE INFAMIBVS.* ¶ *Differt a ti.de infa.ſup. quia ibi de cauſis infamiæ,hic de iure ipſa mium, ſic nõ ſuperfluit.*

z INfames uti poſſint.ꝛ Nec nouiter delatis , imo perdunt ueterem, ut hic & ſ.de dig.iudices.& l. neque.& ſ.de dec.l.j.itẽ adoptãdo cõſentire vſ, vt ff.ad mu.l.Lucius.§. idẽ ñdit.cũ aliàs nõ ꝓſentiens non teneẽ niſi de pec.ut ſ.l.ſi Eſt & aliud neceſſariũ, ꝙ filius ſit habilis ad munꝰ, ad qđ vocat, ut ſ.de ho.ñ cõ.l.j.§.ꝓ infante. Itẽ hic teneẽ reip. ſi aũt illis, qb. nocuit ĩ officio ꝓſtitutus, ut ff.ad mu.l. j.& 2. licet quidã ſ. ar. ſ.quod cum eo. l. j. Ac.

† Facit ad d ¶ Conſentire.ꝛ no.đ hũc tex.c.3 tacito conſenſu, ut ff. cũ gl.ſuper ad mu.l.j.arg.℈ ff.de ꝓverbo plus eſt eẽ, đ habitus cũ conc. Itẽ arg. ℈.ff. de tut.l ſi filius.ſed manere potuit etiã nominationi cõtradicẽs.

eſſe.

e ¶ Teſtificat.ꝛ coram ordinario , vel habili, ut ff.đ dec.l.honores.§.fi.

f CVm appellaſſe te dicas.ſ.noũe tuo proprio,non filꝛ. Acc.

g ¶ Oſtẽdis.ꝛ nã grauati appellãt,ifirmi volũt curari,nec eſt opus medicis ſano,&c.ſic ff. rẽ ra.ha.l.3.§. falſus.ℨ ℈ ff.de decur.l.ſpurij.§. pater. Sol. hic nomine ſui grauaminis appellauit,& iõ ſibi ꝓiudicat, ibi ,p filij grauamine, Vel ſol. ut ibi. Itẽ ℈ ff. de appe. l.ſi expreſsim. ſed ibi ipſo iu.ñ tenuit. Item ar.contra ſ.de poſtul.l.j.Accur.

¶ ac domo.

h SIj. Ad protoſtaſiæ.] qđ eſt patrimonij, & quale ſit, dic vt ſ.đ mun. patri.l.nec ꝓtoſtaſiæ. & facit ff.de mu.& ho.l.3.§.ſi filius. & §.qđ pr̃. §.ſi duo. & l.honor.§. plebei.Acc.

i SIne piculo tuo.ꝛ i.ſine piculo facultatũ tuarũ,& honoris.

k ¶ Incũbebat.ꝛ nec filio,ſi dicas curatorem adulto, uel furioſo, vel ſimili datũ.vel dic operis publici,& tũc filio imminet onus appellandi,ut ff.qñ ap.ſit l.j.§.ſi quis.& §.alia.& adiunge hic,ſi tñ &c. Itẽ dicas,non teneri inſolidum filiũ,ſed de peculio, ſic ſ.quod cum eo.l.j.

l ¶ Deuocauit.ꝛ accipe detrimento,&c.Accur.

m ¶ Decurio.ꝛ nam tunc tenetur inſolidũ,ut ſ.quod cum eo.l.j.& facit ſ.eo.l.j.& decu.l.filios.

¶ DE PERICVLO SVCCESSORVM PARENTIS.

n SI de proprio. Editionẽ.ꝛ vt ꝙ promiſit pecuniã ,p honore filij habendo, ut ff.de mu.& ho.l.æſtimatio.§.j. & ſm hoc,dic editionem,i. pretiũ,quod editur,aut datur pro honore,vel promiſit ſubiturum onus honori admiſtum,ad qđ ff.ad mu.l.honor.in pric.

o ¶ Sacerdotẽ.]dignitas cũ ſumptu,ut ff.ad mu.l.cũ ſponte.in princ.

p ¶ Erogationis.] ſ.ꝑdictæ,& dic ſi patre uiuente habuit munus filiꝰ & itã hẽt locũ, qđ hic dicit, & ſ.de decu. l.j.& l. in ſucceſsione.& ff. ſa.er.l.ſi filia.§.idem ſcribit. ſ.ꝙ ipſe pater teneatur, & eius hæredes, ſiue promiſit, ſiue ẽt tm̃ ſcie bat,& non ꝓdixit. ſi aũt cẽpit gerere poſt mortem patris,nõ tenentur hæredes patris regulariter, ẽt ſi pro alio filio, dũ vixit pater,ſubit onus ſimile. & ẽt ſi filius iſte viuo patre fuit decurio,ſed munus, pro quo quæritur,ſubiit poſt, vt ff.de mu.ho.l.& ſi filiũ.& d.§.idẽ ſcribit.& l.ex parte.§.filius. Fallit aũt in duobus caſib. primus,ſi pr̃ in vltima volũtate voluit cõtra,vt ff.de mu.& ho.l.iii.§.fi. Vel niſi inter viuos fuit ,pfeſſus,ꝙ de ſuo hoc onus volebat expediri,ut ff.fa.er.l.ſi filia.§. Neratius.Itẽ hæc,ꝙ primo dixi,sũt uera,ſi omnia erat tale ꝙ nec uẽdi poterat,nec ad hẽdẽ filii aliqd puenire poterat,aãs, for te ſolus filius teneretur.

¶ *DE MVLIE. &c.*

q EAm quæ. Nupta eſt.iure, ut ff. ad mu.l.ſi.§. iidẽ re ſcripſerunt.idem & in vidua,ut ff.ad mu. l. filii. §. i.& ad hoc ſ.de inco.l.ſi cũ cõc. ſecus in deſpõſata vt ff.ad mu.l.ea q.idẽ ĩ virgine,vel nõ iure nupta,uel corrupta,ut ff.ad mu.l.de iure. §.fi. & ſup. de mu.& orig.l.filios.

r ¶ Roma.ꝛ qa ibi eſt multitudo hoim,ut in aut.detab.uel ecõtra lege fi,,p quãuis, quaſi nõ ſit dubiũ,ſi ibi nubat , ut ff. ad mu.l.Roma. ſed prima placet.

† promiſit.

s ¶ Ad honores.ꝛ hoc ad utrunq, eſt contrariũ ff.de mu.& ho.l.iii.§.corporalia. ſed de honore dic,ſine adminiſtratiõe, ad qđ if.de dig.l. mulieres.vt dic,ꝙ ex certa ſcia pricipis,ſalla nõobſtãte ad qđ ſ.de nup.l.i pialis. §.ſimilẽ.ꝙ placet. qa hic ſubiicit cõpelli.Item ad munera dic, ſ. pſonalia, nõ oia,ut i cõtrario. ſed qdã,ut hic ſubiicit,& in ru.hic,qđ dic,ut ff.de re iur.l.ii.& hoc,niſi fuerit præuẽta,ut ff.ad mu. l.in cola.& de iuriſdi.omiũ. l.cum quædam.

† ſiue ab.

t ¶ Poſſident.] ꝓpra ſ. de inco.l.cum neq;. & ff. ad mu.l.libertus. §. ſola. Sed dic, hic dici de primonialib.ut ff.de mu. & ho.l.reſcripto.§.fi.ſed ,p dote , uel dotali ꝑdio qs ſoluit? Rñ.uir, ſicut & tributũ,ut ff.de uſuf.l.hãtenus.§.fi.necob.ff ad mu. l.Luciꝰ.§.idẽ ñdit.cõſtante,qaillud quo ad pſonaha. p l.ſ. de dec.l. ad ſubeũda. Itẽ ſi alibi domiciliũ,& alibi ꝑdiũ,&idicat pſonæ ,p reb⁹,i loco domicilii,an alibi ẽt res poſita eſtimabit? rñ. nõ, qa ſic ia ,pea duob.locis ſolueret,& eſſet altera i tributo, & altera patrimonialis præſtatio, ut ff. de cen.l.forma.ℨ i uero.qđ eſſe non debet,& fa.ſ. de mu.pa.l.patrimoniorum.

Legatus qs dicatur.

v ¶ DE LEGA. ¶ Dixit de muneribus in genere, nũcin ſpecie de hoc,quod eſt perſonale munus,ut ff.de mu.& ho.l.i.§.i.& l.fin.§.legati. & dicitur Legatus qui a ciuitate,uel prouincia mittitur ad principẽ,uel ad aliũ,ut hoc ti.alias legatus procon.ut ff.de of.procon.l.obſeruare.§. i.& l.ſi.alias Legatus eccleſiæ ad papã , ut in auth de ſan.Epi.§. ſi uero Epiſcopus.col.ix.alias,qui mittit a principe,uel papa,de quo eſt. ff. de off.aſſ.diẽ functo.priuatorũ licet nobiliũ dicuntur nuncii,uel miſsi ad cauſam definiendã.dicitur delegatus ẽt a principe miſſus,ut ſ. de iu.l.a iudice.& no.ꝙ debitor Reip.ea fungi nõpoteſt,aut is, qui nõ habet ius poſtulandi,ut infames,licet debitor fiſci non prohibeatur. itẽ uicarios dare nõ poſſunt,niſi filios,& quãdo abſenti eſt iniũcta, quã gratuito ſuſcipit. Itẽ libellũ principi dare nõ põt,niſi de hls,quæ ad iniuriã,vel eius pertinẽt dãnum,uel pupillæ ſuæ.Item ordinatim eligitur,niſi neceſſitas ſit,ut ff.eo.l.iii.& l ſi abſenti.& l.legatus.& l.Paulus. Item nõ amplius,quam ſemel,niſi ſit neceſsitas,ut ff.de mu.& ho.l.æſtimatione.

x PAter trium.ꝛ in aliis quinque exiguntur,ut ſ.de iis, qui num. liberorum.l.nepotes.& eſt ratio,quia peregre uadit , & eos deſerit, & eſt alia excuſatio a legatione,ut inſ.l.iii.& alia,atque alia, ut

¶ Pendente proceſſu criminali, nõ poteſt quis ad honores Vocari. Bart.

¶ Imp.Alexan.A. LEX VNI.

REos criminis ᵇ poſtulatos , ᶜ nouos ᵈ honores appetere non debere, antequã purgauerint in nocẽtiã ſuam , & à Diuis parẽtib. noſtris, & à me ſæpe reſcriptũ eſt.

DE IIS, QVI IN EXILIVM DATI, ᵉ VEL AB ORDINI moti ᶠ ſunt.

TITVLVS LIX.

¶ Imp.M.Antoninus.A.Dioge† L. I.

QVibus poſthac ordini ſuo,vel aduocationi ad tempus interdicetur† , poſt impletum tẽporis ſpatiũ,ᵍ nõ ,progabitur infamia. †

† Pars eſt ti Imp. Antonini † aduocationibus.

† P.P. Romæ v. Id. Iu. duobus Aſpris. Coſs.

¶ Imp.Gordianus A. LEX II.

AD tẽpꝰ exulare decurio iuſſus , & ſpleto tpe regreſſus , priſtinam quidem recipit ʰ dignitatẽ : ad nouos verò honores nõ admittitur,niſi tanto tempore his abſtinuerit,quanto per fugam ⁱ abfuit.

Exilium triplex.

iõ de his dicit,uel quia infames ſiunt,ſicut damnati , ideo poſt infames,de his dicit.Et no.quòd triplex eſt exiliũ,ut ff.de inter. & rel. l.exilium.& prout accipiẽ pro relegatione,dic, quòd Preſes poteſt relegare,ſi habeat inſulam,alias non,ſed deportare,ut eo.tit.l. relegatorum.in prin. & l.Imperator. in prin.& l.inter pœnas.

f ¶ Moti.ꝛ per ſententiam.

g QVibus.Spatium.ꝛ nec diſtinguit,quo crie &c.ut ff.de poſt. l. Imperator.& ſ.de infa.l.ſi ſeuerior. & dic cõtraria,ut i qualibet earum no.& no.ff de iu.l.quid ergo. §. pœna grauior.

h ADpſus recipit.ꝛ ſ.ſi crimen ñ importet infamiã, aãs ſecus, ut ff. ad mu.l.ordine.& dic,ut ibi no.& de decurionib.l.2. §. ſi idem

i ¶ Per fugam.ꝛ ſcilicet latam,quæ eſt ſpecies exilij,ut [erit.Accur. ff.de inter.& releg.l.exilium.

a ¶ *DE FILIISFAMILIAS,&c. Quia in exiliũ dati,vel ab ordine moti tenentur reddere rõem:ideo qualiter filius honorib.obligetur,& pater pro eo teneatur, dicit.*

PAtrem non teneri.]niſi fideiubeat,ꝙ eo expreſsim,vel niſi emã cipauerit eum in fraudẽ,ut ff.ad muni.l.fi.§.antepen.

¶ Obligatur.ꝛ in ſolidũ,vt ff.de adm.re. ad ci.pert.l. ſi filius fi-lius tñ primò excutit, vt ff. ad mu. l. libertus. §.j.& ſ.de dec.l.j.itẽ adoptãdo cõſentire vſ, vt ff.ad mu.l.Lucius.§. idẽ ñdit.cũ aliàs nõ ꝓſentiens non teneẽ niſi de pec.ut ſ.l.ſi Eſt & aliud neceſſariũ, ꝙ filius ſit habilis ad munꝰ, ad qđ vocat, ut ſ.de ho.ñ cõ.l.j.§.ꝓ infante. Itẽ hic teneẽ reip. ſi aũt illis, qb. nocuit ĩ officio ꝓſtitutus, ut ff.ad mu.l. j.& 2. licet quidã ſ. ar. ſ.quod cum eo. l. j. Ac.

† Facit ad hũc tex.c.3 cũ gl.ſuper eẽ, đ habitus& eius eſſe.

d ¶ Conſentire.ꝛ no.đ tacito conſenſu, ut ff. ad mu.l.j.arg.℈ ff.de ꝓverbo plus cu.l.filiusfamiliꝰs.§.inuitus cũ conc. Itẽ arg. ℈.ff. de tut.l ſi filius.ſed manere potuit etiã nominationi cõtradicẽs.

e ¶ Teſtificat.ꝛ coram ordinario , vel habili, ut ff.đ dec.l.honores.§.fi.

f CVm appellaſſe te dicas.ſ.noũe tuo proprio,non filꝛ. Acc.

g ¶ Oſtẽdis.ꝛ nã grauati appellãt,ifirmi volũt curari,nec eſt opus medicis ſano,&c.ſic ff. rẽ ra.ha.l.3.§. falſus.ℨ ℈ ff.de decur.l.ſpurij.§. pater. Sol. hic nomine ſui grauaminis appellauit,& iõ ſibi ꝓiudicat, ibi ,p filij grauamine, Vel ſol. ut ibi. Itẽ ℈ ff. de appe. l.ſi expreſsim. ſed ibi ipſo iu.ñ tenuit. Item ar.contra ſ.de poſtul.l.j.Accur.

¶ ac domo.

h SIj. Ad protoſtaſiæ.] qđ eſt patrimonij, & quale ſit, dic vt ſ.đ mun. patri.l.nec ꝓtoſtaſiæ. & facit ff.de mu.& ho.l.3.§.ſi filius. & §.qđ pr̃. §.ſi duo. & l.honor.§. plebei.Acc.

i SIne piculo tuo.ꝛ i.ſine piculo facultatũ tuarũ,& honoris.

k ¶ Incũbebat.ꝛ nec filio,ſi dicas curatorem adulto, uel furioſo, vel ſimili datũ.vel dic operis publici,& tũc filio imminet onus appellandi,ut ff.qñ ap.ſit l.j.§.ſi quis.& §.alia.& adiunge hic,ſi tñ &c. Itẽ dicas,non teneri inſolidum filiũ,ſed de peculio, ſic ſ.quod cum eo.l.j.

l ¶ Deuocauit.ꝛ accipe detrimento,&c.Accur.

m ¶ Decurio.ꝛ nam tunc tenetur inſolidũ,ut ſ.quod cum eo.l.j.& facit ſ.eo.l.j.& decu.l.filios.

¶ DE PERICVLO SVCCESSORVM PARENTIS.

n SI de proprio. Editionẽ.ꝛ vt ꝙ promiſit pecuniã ,p honore filij habendo, ut ff.de mu.& ho.l.æſtimatio.§.j. & ſm hoc,dic editionem,i. pretiũ,quod editur,aut datur pro honore,vel promiſit ſubiturum onus honori admiſtum,ad qđ ff.ad mu.l.honor.in pric.

o ¶ Sacerdotẽ.]dignitas cũ ſumptu,ut ff.ad mu.l.cũ ſponte.in princ.

p ¶ Erogationis.] ſ.ꝑdictæ,& dic ſi patre uiuente habuit munus filiꝰ & itã hẽt locũ, qđ hic dicit, & ſ.de decu. l.j.& l. in ſucceſsione.& ff. ſa.er.l.ſi filia.§.idem ſcribit. ſ.ꝙ ipſe pater teneatur, & eius hæredes, ſiue promiſit, ſiue ẽt tm̃ ſcie bat,& non ꝓdixit. ſi aũt cẽpit gerere poſt mortem patris,nõ tenentur hæredes patris regulariter, ẽt ſi pro alio filio, dũ vixit pater,ſubit onus ſimile. & ẽt ſi filius iſte viuo patre fuit decurio,ſed munus, pro quo quæritur,ſubiit poſt, vt ff.de mu.ho.l.& ſi filiũ.& d.§.idẽ ſcribit.& l.ex parte.§.filius. Fallit aũt in duobus caſib. primus,ſi pr̃ in vltima volũtate voluit cõtra,vt ff.de mu.& ho.l.iii.§.fi. Vel niſi inter viuos fuit ,pfeſſus,ꝙ de ſuo hoc onus volebat expediri,ut ff.fa.er.l.ſi filia.§. Neratius.Itẽ hæc,ꝙ primo dixi,sũt uera,ſi omnia erat tale ꝙ nec uẽdi poterat,nec ad hẽdẽ filii aliqd puenire poterat,aãs, for te ſolus filius teneretur.

¶ *DE MVLIE. &c.*

q EAm quæ. Nupta eſt.iure, ut ff. ad mu.l.ſi.§. iidẽ re ſcripſerunt.idem & in vidua,ut ff.ad mu. l. filii. §. i.& ad hoc ſ.de inco.l.ſi cũ cõc. ſecus in deſpõſata vt ff.ad mu.l.ea q.idẽ ĩ virgine,vel nõ iure nupta,uel corrupta,ut ff.ad mu.l.de iure. §.fi. & ſup. de mu.& orig.l.filios.

r ¶ Roma.ꝛ qa ibi eſt multitudo hoim,ut in aut.detab.uel ecõtra lege fi,,p quãuis, quaſi nõ ſit dubiũ,ſi ibi nubat , ut ff. ad mu.l.Roma. ſed prima placet.

† promiſit.

s ¶ Ad honores.ꝛ hoc ad utrunq, eſt contrariũ ff.de mu.& ho.l.iii.§.corporalia. ſed de honore dic,ſine adminiſtratiõe, ad qđ if.de dig.l. mulieres.vt dic,ꝙ ex certa ſcia pricipis,ſalla nõobſtãte ad qđ ſ.de nup.l.i pialis. §.ſimilẽ.ꝙ placet. qa hic ſubiicit cõpelli.Item ad munera dic, ſ. pſonalia, nõ oia,ut i cõtrario. ſed qdã,ut hic ſubiicit,& in ru.hic,qđ dic,ut ff.de re iur.l.ii.& hoc,niſi fuerit præuẽta,ut ff.ad mu. l.in cola.& de iuriſdi.omiũ. l.cum quædam.

† ſiue ab.

t ¶ Poſſident.] ꝓpra ſ. de inco.l.cum neq;. & ff. ad mu.l.libertus. §. ſola. Sed dic, hic dici de primonialib.ut ff.de mu. & ho.l.reſcripto.§.fi.ſed ,p dote , uel dotali ꝑdio qs ſoluit? Rñ.uir, ſicut & tributũ,ut ff.de uſuf.l.hãtenus.§.fi.necob.ff ad mu. l.Luciꝰ.§.idẽ ñdit.cõſtante,qaillud quo ad pſonaha. p l.ſ. de dec.l. ad ſubeũda. Itẽ ſi alibi domiciliũ,& alibi ꝑdiũ,&idicat pſonæ ,p reb⁹,i loco domicilii,an alibi ẽt res poſita eſtimabit? rñ. nõ, qa ſic ia ,pea duob.locis ſolueret,& eſſet altera i tributo, & altera patrimonialis præſtatio, ut ff. de cen.l.forma.ℨ i uero.qđ eſſe non debet,& fa.ſ. de mu.pa.l.patrimoniorum.

Legatus qs dicatur.

v ¶ DE LEGA. ¶ Dixit de muneribus in genere, nũcin ſpecie de hoc,quod eſt perſonale munus,ut ff.de mu.& ho.l.i.§.i.& l.fin.§.legati. & dicitur Legatus qui a ciuitate,uel prouincia mittitur ad principẽ,uel ad aliũ,ut hoc ti.alias legatus procon.ut ff.de of.procon.l.obſeruare.§. i.& l.ſi.alias Legatus eccleſiæ ad papã , ut in auth de ſan.Epi.§. ſi uero Epiſcopus.col.ix.alias,qui mittit a principe,uel papa,de quo eſt. ff. de off.aſſ.diẽ functo.priuatorũ licet nobiliũ dicuntur nuncii,uel miſsi ad cauſam definiendã.dicitur delegatus ẽt a principe miſſus,ut ſ. de iu.l.a iudice.& no.ꝙ debitor Reip.ea fungi nõpoteſt,aut is, qui nõ habet ius poſtulandi,ut infames,licet debitor fiſci non prohibeatur. itẽ uicarios dare nõ poſſunt,niſi filios,& quãdo abſenti eſt iniũcta, quã gratuito ſuſcipit. Itẽ libellũ principi dare nõ põt,niſi de hls,quæ ad iniuriã,vel eius pertinẽt dãnum,uel pupillæ ſuæ.Item ordinatim eligitur,niſi neceſſitas ſit,ut ff.eo.l.iii.& l ſi abſenti.& l.legatus.& l.Paulus. Item nõ amplius,quam ſemel,niſi ſit neceſsitas,ut ff.de mu.& ho.l.æſtimatione.

x PAter trium.ꝛ in aliis quinque exiguntur,ut ſ.de iis, qui num. liberorum.l.nepotes.& eſt ratio,quia peregre uadit , & eos deſerit, & eſt alia excuſatio a legatione,ut inſ.l.iii.& alia,atque alia, ut

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt ff.eo.l.sciendum.§.si accusatio.& §.ordine. & aliæ, de quib. dictũ est ſ, de excu.mun.

a CVm uos.§i.tu collega.

b ¶ Proprio.§i.separatim.

c ¶ Sumptus.§ vel.sumptus tãtum, vel salarium,de quo fit sumptus.

d ¶ Defensionem.§ syndicus ergo erat, vel erãt, ut ff. de mu.& ho.l. fi.§. defensores. vel defendebãt, ñ strepitu iudicij, sed aliàs, & facit ſ.de insa.j. l. neminem.

e ¶ Oportet.§ sed qñ hoc?Rñd.si deseruit, & spõte ut hic, quo casu ẽt extraor. punit, ut ff. eo.l.j.si aũt urgente necessitate, tũc ñ reddit, vt ff.e.l.Legatus anteq̃ §.j. & hoc innuit,& ide de comitib. eorũ, ut ff. de of. as. l.diẽ. si aũt est dubiũ, ipse dẽt ,pbare necessitatẽ,ut ff.eo.l.2. §. j. & ẽm hoc, nõ sunt ꝑ.ff.de va.cog.l.j.§.Diuus.& ſ.de aduo. di. iu. l.post duos. Accur.

f ¶ Ea quantitas.§ quã repetis ab hæredib.col legæ.

g ¶ Postulatis.§ vtili ꝑ socio, uel act. in factũ,quib.debet solui,cũ ꝑ eos hæredes nõ stet, vel quia iã præstiterũt a duocatis, ut ff. loca.l. q operas. §.diuus.& ſ. sumptus iniun. mu.l.j. Vt hic simoniacè, ut ſ. de mu.l.2.ibi non.

h ¶ Potestis.§ & punitur exord. vt dixi, nec nocet sociis alteri⁹ cessatio,ut ff e.l.2.§.cessatio i

i Ransmarina. Ciuiliũ.§ sine legatione, aliàs sine alio ꝑsonali munere, ut ff. de va.mu.l. Legato.& ff.e. l.Paulus.§.j.

K ¶ De ꝓximo.§ scd'm hoc inteltigunt ſ.d' hoñ cõ.l.2.& ff.e.l. Paulus.§.j.in prin. & l.fil.⁹. Itẽ hoc,qñ suo nomine ñ ꝓ alio,ut ff.e.l.si filius. & l.vicarius.quia in casibus tm̃ permittit ꝑ atium,ut ibi notaui.

l VNiuersi.§ Ex comitib.§ i.uniuersi Comites ꝑsidum, uel Proconsulũ,& ipsi etiã ꝑsides,q̃ habẽt dignitates,ſ. ꝑdictas, teneant &c.sed certè imo& his similes excusant a ꝑsonalib.vt ſ. de exc.mu.l. Legato.§.comites.quæ sunt ſ.So.hic ꝓceperũt suffragio,i.auxilio,& ita per impetrationẽ, ibi ex mera liberalitate, q̃a meruerũt,ar.ff.qđ q̃q; iu.l.3. in prin. vel hic ꝓceperunt suffragio-i.ꝑmissione,i.hoc pacto,q̃ nihilominus cũ opus fuerit, suscipiẽt munera,& præstabunt auxiliũ, & sic pactũ seruandũ,ut ar. ff.de iu.im.l. 2.Vel dic suffragio,i.ꝑ suffragiũ.ſ.salariũ,qđ habituri erant ibi gratis, & scd'm hoc habeas in litera suffragio dignitates, alij habent suffragia dignitatũ.i.salaria,& tunc locũ hẽt ultima so. vel dicas omnia planè:hic finitus erat ꝑsidatus,ibi nõ. & sic bñ sequit exceptio legati.

m ¶ Publica.§ quæ sunt in muneribus subeundis.

n ¶ Pactione.§ quia pepigerũt,& nõ subeũt.& sic facit ꝑ scd'a so.ẽm alios dicas,si umbratili,q̃ a dr̃ tacitè intellectũ, ex quo hẽt dignitatẽ, q̃ nõ teneant ad munera alia, qđ ñ est uerũ, nisi ẽm quod dictum est.

o ¶ Versati sunt.§ hi.n.ſ. primo Prẽsides,& posteà Legati fuerũt,biẽnio vacãt à muneriq.personalib.& onerib.vt ſ.l.prox. non quia præsides sunt, sed quia Legati fuerunt, licet præsidatum ad sui pe-

† defensionem.

† onerum.

† percepit.

† in.

† honorib.

† Ex li.11. tit.12.l.12. C.Th.

‡ conciliũ. ‖ nestræ.

CVm uos ‡proprio ‖nomine sumptus ‖ob defensionem ‖d publicam susceperitis id quod ad proprias erogationes collegaueſter acceperit,non vobis reddere hęredes eius oportet,, ¶sed ſi in ea causa est ut restitui omnino oporteat.Reipublicæ debẽt potius inferre.Sane ſi honorariis aduocatorũ erat ea quãtitas ‖destinata,restitui illud vobis, qui hoc præstaturi estis,nõ iniuria postulatis. ‖g Eũ autẽ collegã uestrũ, quẽ a defensione ‖patriæ destitisse dicitis, apud Prouinciæ Præsidẽ desertæ legationis arguere potestis. ‖h

¶ *Legatio transmarina tribuit uacationẽ biennij, secus si proxima:quia talis legatio eam non tribuit.Bart.*

¶Impp.Dioc.& Maxim.AA. L.III.

TRansmarina legatione apud nos perfunctos constitutum est biennii uacationem munerum ciuilium ‖i,& honorũ ‖habere nõ eos,qui de proximo ‖k obsequium Reipublicæ uidentur exhibuisse.

¶ *Qui dignitates suffragio receperunt,ñ habent vacationem à munerib.propter dignitatem,sed si legatus fuerit habet,propter legationem.Bart.*

¶Imp.Constantinus.A. LEX IIII.

VNiuersi omnino ex Comitibus ‖l, uel ex Præsidibus, q̃ suffragio perceperint ‖dignitates ciuilibus oneribus, muneribusq; teneantur adstricti:ne commoda publica ‖m cũ ‖umbratili suffragiorum pactione ‖n lacerentur.Eos tamen a prædictis oneribus ‖excipi oportebit, qui in legationibus publicis uersati sunt.‖o

¶ *In iis,q̃ publicã utilitatẽ respiciũt, non ualet reformatio facta à prouincialib. ẽt consentiente præside,nisi per Præfectum, vel Principem fuerit approbata. Bar.*

¶ Imppp.Theod.Arcadi.& Hono.AAA. Apodemio.P.P.per Illyricum. L. V.

SIq̃d ‖exordinariũ consiliũ ‖postulatur,‖p cum uel ad nos ẽ mittenda legatio, uel nostrę ‖q ‖sedi aliquid intimandum: id quod ĩ titionem habuerint,uel licet pacto,uel licet pro salario, uel licet percẽ perint salaria ante pro honoribus,vel muneribus , a quibus modo vacãt,sed forte reddunt pro tempore,quo cuitant,ut no.ſ.l.ii.uel melius dic,de Legato:quia licet superiores dignitates nõ excusent, ut dictum est,legatio tamen sola excusat,& semper dic intra tẽpora , ut ſ.l.proxi.

p SI quod.Postulat.‖ ‖a ꝑsidẽ,uel a ꝓuincialib⁹,& dic de aliquo, qđ ꝑtineat ad publicã vtilitatẽ ,ꝓuincię:si autẽ de cã,q̃ sit iter priuatos, tũc habet locũ ſ.de rela.

q ¶Nostræ sedi. ‖ pro eodem.

r ¶Omnes ‖ prouinciales assidẽtes Prẽsidi,uel dic,q̃ sunt assidẽtes Prẽfecto, ut statim dices.

s ¶ Ordinarii.‖ i.ꝑsidis ꝑdicti,q̃ cõsuluit, & sub audi,ut definiat ꝑ se. ad qđ.ſ.de rela.l.i. vel dic,i. ꝑfecti,&tũc subaudi tm̃, q̃a q̃q; ad nos remittet, ut subiicit,vt dic ordinarii,q̃ uice Principis i palatio , uel uice præfecti ordinarii cognoscebat.

t ¶ Quib.‖ ſ.desideriis.

v ¶ Fortuitis.‖ ſsuperuenientibus. Accur.

x ¶ Vobis.‖ loquit ꝑsecto ꝑtorio illyrici , q. d. nõ aliũ definiẽdũ, nisi principi quãdoq;,ut subiicit.

y ¶ Implenda.‖ q. d.sic per te potes expedire, facias,uel ad nos remittas.

z ¶ Prouinciali⁹.] uel dic, de eligendo legato.

a ¶Sententia.‖ prouinciali⁹ assidentium Prẽsidis, & in quo conueniunt ad principẽ cõsulendũ.

b ¶ Partis.‖ ad hoc ſ. de dec.l.nominationũ & ſ.e.l.proxi.& ff. de tu. & cu.l.ubi.& de dec.ab ordi.l.ii.& qđ cu.uni. l.nulli.& ad mu.l. qđ maior.

c ¶ Voties Destinatur.‖ ad nos.

d ¶ Præcipimus.‖ ſ.cõuenire,quod est ſ. si non ‖gri.&c,& not.arg. in electionibus. ad quod in auth.de hæ.& Fal.§.fi uero abſunt.col.i.

e ¶ Firmata ‖ sup quo volunt consulere.

f ¶ Augustali. ‖ ab Augusto posito;ut ff. de off. Præ.Augu.l.i.

g ¶ Tuis.‖ loquit Prẽse.prẽcto.maxime. & no. q̃ ꝓ multas manꝰ vadit.

h ¶ Ordinetur.‖ quod vel per te expediatur, vel ad nos remittas;ut ſ. l.proxi.

i ¶ DE EXCVSATIONIBVS ARTIFICVM. TITVLVS LXIIII.

¶ *Hic exꝑssi habẽt ĩmunitatẽ à ꝑsonalibus munerib, tã discipuli, quã magistri. B.*

¶ Imp Const.ad Maximum. L. I.

ARtifices ‖ artium breui subdito ‖k cõprehensarum, per singulas ciuitates m oran tes,ab vniuersis muneribꝰ ‖l vacare ꝑcipimꝰ:si q̃dẽ ĩ discẽdis ‖m artibꝰ otium sit accommodandum: ‖ quo magis cupiant & ipsi peritiores fieri , ‖n & suos filios ‖o erudire.Et est notitia ista, ‖p

¶ *Differt a ti.ſ.de profes.& me.quia ibi de liberalib.artificib,hic de ijs, qui tm̃ operatione manuũ excusant docentes,nõ discẽtes, ut no.ff. eo.l.j.& scripti in breuib.cuiusq; ciuitatis,nõ aũt oẽs,ut ff.l.i.i prin.*

k ARtifices.Subdito.‖ ut inf.§.& est no.&c. & habeas hic comprehensarum,alias comprehensi,& dic tunc,q̃ tantum illi, qui sunt intra numerum scripti in breuibus , ad quod ff. de tur. Docendo docere qui sunt intra numerum scripti in breuibus , ad quod ff. de tur. decre.ab or.fa.l.i.

l ¶ Muneribus.‖ personalibus.

m ¶ In discẽdis.‖i. in docẽdis,uel ,pprie,& tunc ꝑ ꝑns, & in docẽdis.

n ¶ Fieri.‖ discere si quẽris,docea⁹,sic ipse doceris.nam studio tali,tibi proficis atque sodali,ut ff. de leg.iii.l.legatis.§.ornatricibus.& sic nota,q̃ de docentibus tantum dicit; ut inf.l.prox.in fi.& ff.de iur. immu. l.penult §.pen.& arg.ſ.de profes & medi.l.medicos.

o ¶ Filios.‖ id est discipulos,uel proprie.

p ¶ Ista.‖ ſ.corũ,q̃ hñt excusationẽ.sũt & alii,ut ff.d' iu.im.l.fi. rõ quare excusantur

excusantur,est,ut necessariam operam publicis vtilitatib.exhibeant, vt ff.de iure immu.l.pen.§.pen.

a ¶ Architecti.‖ab archos i.prꝛceps, & tectũ,quasi maiores magistri rectorum,ut in auth.de non alie.§.quod autem.

b ¶ Medici.‖ animaliũ,& sic impropriè fine literis,ut in rub. Vn

† uide in hãc l. Alci. & Pyrrhũ.

† electarij.

† musarij. al.musinarij.

† dealbatores.

† liberatores.

† tutores.

† spectacularii.

† elusatores.

† bracellarij.

† D.4.No. Aug. Feliciano , & Titiano Coss.

† Ex li.13. ti.4.l.3. C. Th.

† Mechanicos.al.mathematicos. Alc.& Pyrr.hic.

† operam.

† perpendimus.

D.pri.No. Iul. Leontio, & Sallust. Coss.

† portionibus.

de P.dixithic, ſ.mulorũ appellatione cõprehẽdes omnia animalia.

c ¶ Lecticarij.‖ qui faciunt breues lectos, de q̃b.dr ff. de lega.j l.si ex toto.§.j.& de leg. 3.l.legatis. §.j.

d ¶ Arctarij.‖ q̃ faciũt machinas ĩstar lacus vt torcularis,aũs archarij.

e ¶ Quadrigarij,.] qui faciunt quadrigas.

f ¶ Quadratarij.‖ qui faciunt quadratos lapides,ut fuerunt sancti 4. coronati.

g ¶ Appellant.‖ ſ. homines.

h ¶ Aedificatores.‖ murorũ , ut differat ab architectis.Accur.

i ¶ Ligni.‖i.incisores, ex quib. postea statuæ, vt aliæ operatiões fiũt. K ¶ Musearij.‖ i.q̃ faciunt illud opus , qđ dr̃ museũ,& ficinferiores, qui in auro,uel albo.

l ¶ Argẽtarij.‖ de q̃b. habes ſ.de eden.l.Prætor,uel qui pingit in argẽteo colore,ut cõueniant prædictis.

m ¶ Barbaricarij.] qui faciũt recepta , quę aũs dicuntur barbacana.

n ¶ Diatretarij.] q̃ faciunt calices diatretos, i.de vitro,de q̃b.habes ff.ad leg.Aq. l.fi seruus seruũ. §. fi calicem . eò fortè sic dictos, q̃a de facili terantur, i.atterãtur, siue rumpantur P.

o ¶ Fusores.‖ vt qui cãpanas faciũt,ut ſim lia, aliq̃ ꝛs. Vel dic,ꝙ sũt duo ærarij,qui operant in ære . vel fusores, qui faciunt fusos, in quibus nent fęminæ.

p ¶ Signarij.‖ qui faciunt sigilla.

q ¶ Bracharij.‖ à longis brachis theutonicorũ, vt torcularioru.Ac.

r ¶ Libratores.‖ à libra, id est, ponderatores .

s ¶ Figuli.‖ q̃ faciũt uasa ex terra ĩ figuris,ut ff. de ser.vrb.ꝓd. l.vltima.

t ¶ Aurifices.‖ qui faciunt vasa aurea,uel anulos,vel similia.

u ¶ Vitrarij.‖ qui artificiosè de ferro,vel de materia trahunt vitrum vel fundunt.

x ¶ Plumbarij.‖ qui trahunt plumbum.

y ¶ Sculptores.‖ i.scissores ,ſ. lapidum, ut differat à superiori:alij dicunt,ꝙ uitio scriptoris hoc superfluit.

z ¶ Dealbatores.‖ armorum,ubi debent fieri subtilissimæ picturæ,& quocunque colore .

a ¶ Trigarij.‖ qui faciunt vehicula ex tribus rotis,aliàs est tignarij.

b ¶ Bractearij.‖ i. q̃ faciũt q̃dã rotunda, & volubilia in fræno circa caput eq̃,& hi dñr pẽtalargę,à pẽta,qđ est q̃q;:& largę,i.latæ,quasi quinq; latæ,& uolubiles rotulæ:q̃a tm̃ q̃q; debẽt esse, ut dñt frænarij,& sic ipsis opificib.& ipsis rotulis conuenit nomen pentalargæ.

c METhameos.‖aliàs medicos,& tunc expone,ut ſ.l.prox.& tunc comprehendit illos,quos superiori l.dixit.

d Geometras.‖ ut Balduinum agrimensorem. Sed contra ff. de exc. tut.l.geometræ ſol.ibi speciale.

e ¶ Architectos.‖ de hoc dixi ſ.l.prox.

f ¶ Diuisiones.‖ ut geometræ.

g ¶ Inciisiones ‖ ut architecti.

architecti,‖a † medici,‖b pictores, statuarij, marmorarij, lecticarij,‖c † scuarcharij,‖d clauicarij,quadrigarij,‖e vel quadratarij,‖f quos græco vocabulo μηχανὰς appellãt,‖g structores,i.ædificatores,‖h sculptores ligni,‖i musearij,‖† k deauratores,† albini,quos Græci κονιάτας appellant,argentarij,‖l barbaricarij,‖m diathretarij,‖n ærarij,fusores,‖o signarij,‖p fabricarij,bracharij,‖q perticarij,atq; libratores,‖† r figuli,‖s qui Græcè dicũtur κεραμεῖς. aurifices,‖t vitriarij,‖† u plũbarij,‖x specularij,‖† eborarij, pelliões,fullones,carpẽtarij,sculptores,‖y dealbatores,‖z cusores,‖† trigarij,‖a tignarij,cisiarij,bractearij,‖b † id est, μετακλῆροι.

¶ Impp. Cõst.& Cõstãs AA. ad Leontiũ.

METhameos‖c †† geometras,‖d & architectos,‖e q̃di uisiones ‖f partiũ oĩum,incisiones‖g que ‖h seruãt,mẽsurisq;,& institutis ‖i opera fabricationibus strin-gũt,& eos, qui aquarũ ductus, & inuentos modos docili libratiõe ostendunt,in par studiũ docendi atque discẽdi, nostro sermone cõpellimus.‖k Itaq; immunitatibus gaudeant,‖k & suscipiant‖l docendos,qui docere sufficiunt.‖l

DE POTIORIBVS † AD MVNERA NOminandis.‖m

TITVLVS LXV.

¶ *Iusta est causa appellãdi,si alius prior debet nominari. Bar.*

¶ Imp.Antoninus A. LEX Vnica.

SI ipse vocatus‖n ad munera ciuilia, potiorẽ aliũ nominandum putaueris,age causam ‖o tuam.

SI PROPTER INIMICITIAS CREATIO facta sit. †

h ¶ Institutis.‖ ab architectis.

i ¶ In par.‖ duæ partes sunt,& dic in par studiũ, non tamẽ in par beneficiũ,q̃a docẽs tantũ excusaturus‖t statim innuit,& ſ. l.prox. in prin.

k ¶ Gaudeant.] docentes.

l ¶ Suscipiant.‖ ad quod in auth.de sanct.Epis.§.i.colla.ix. & inf.de stu.li.ur.Ro.l.i.

TITVLVS LXVI.

¶ *Creatio facta de aliquo propter inimicitias,facit aliquem, si vult , posse appellare.Bart.*

¶ Imp.Alex A. LEX VNICA.

SI ipse uocatus.‖ ‖a alias conuentus.

o ¶ Age causam.‖ scilicet appellando, ut ff.de ua.mu. l. i. & ſ. de app.l.ciues.Sedquomodo potior uocatur,cum gradatim debeat deferri.ff. de mun. & ho. l.ut gradatim?Rñ. ibi de ordine honoris,nõ oneris ut hic.sed in onerib.dẽt seruari ordo,ut ff.de leiii.l.ordine.&ff.de mun. & ho.l.iii.§. Prẽses.R ñ. illud uerũ , qñ oẽs sunt sufficiẽtes,alias obtinet qđ hic dicitur, & ff. de mu.& ho.l. rescripto.in prin. & d.l.de le. & ſ. de dec.l.ad subeunda.fallit autẽ lex in q̃busdã muneribꝰ. quæ imponuntur oĩbus;ut ſ.de q.mu. vel ꝑstatio.l i. Item facit ſ. quẽadmo.ciui.mu.l. fin.

¶SI PROPTER. &c.

SI propter inimicitias.] ab inimico, & causa inimicitię.

q ¶ Ciuilia.‖ ſ. personalia.

r ¶ Non nocere.‖ appellare,ut ꝑtit.i. l.i.non ipso iure, sic in arbitro, ut ff.de arbi.l. non distinguemus.§.cũ quidã. & i tutore,ut inst.de exc.tu. § ire propter. & in ordine iudicii. ut ff. de libe. cau l.si pariter.& in procuratore,ut ff.de procu. uel exilio. & facit ſ. de decre.decu.l.fin.

† æquitatis.

† ac. In oneribus ordo seruandus est.

m ¶ DE POTIO.&c.

Qui excusant,dixit,nũc qui subire debeant. Vel dixit de excusatis q̃busdam,nũc de aliis, quando aliuset potior. Acc.

n SI ipse uocatus. ‖ alias conuentus.

o ¶ Age causam.‖ scilicet appellando, ut ff.de ua.mu. l. i. & ſ. de app.l.ciues.Sedquomodo potior uocatur,cum gradatim debeat deferri.ff. de mun. & ho. l.ut gradatim?Rñ. ibi de ordine honoris,nõ oneris ut hic.sed in onerib.dẽt seruari ordo,ut ff.de leiii.l.ordine.&ff.de mun. & ho.l.iii.§. Prẽses.R ñ. illud uerũ , qñ oẽs sunt sufficiẽtes,alias obtinet qđ hic dicitur, & ff. de mu.& ho.l. rescripto.in prin. & d.l.de le. & ſ. de dec.l.ad subeunda.fallit autẽ lex in q̃busdã muneribꝰ. quæ imponuntur oĩbus;ut ſ.de q.mu. vel ꝑstatio.l i. Item facit ſ. quẽadmo.ciui.mu.l. fin.

¶SI PROPTER. &c.

SI propter inimicitias.] ab inimico, & causa inimicitię.

q ¶ Ciuilia.‖ ſ. personalia.

r ¶ Non nocere.‖ appellare,ut ꝑtit.i. l.i.non ipso iure, sic in arbitro, ut ff.de arbi.l. non distinguemus.§.cũ quidã. & i tutore,ut inst.de exc.tu. § ire propter. & in ordine iudicii. ut ff. de libe. cau l.si pariter.& in procuratore,ut ff.de procu. uel exilio. & facit ſ. de decre.decu.l.fin.

† conuenire.

† holographis,& scribis censuatibus. al.lographis & censualibus.

¶ DE SVMPTVVM recuperatione.

s MVneribus. Quinque. dic, ut ſ. quinu.libe.l.iii.

t ¶ Interposita.‖quod facere debes,ut C.de appellatio.l.ciues.

u ¶ Recuperabis.‖ per officium iudicis, ut hic,& ff.de uac.mu l.i.§.sed fi per calumniam.& ſ. de decu.l.ii.& ar.ff de excu.tut.l.seueriter.& ſ.de Epis.& cler.l. omnes qui.in fi.& ff.de iud.l.eum qui.& semper dic, probari eorum quãtitatẽ sacramento repetentis,ut C.de iudi.l.properãdum.§.finautem. & l.sancimus.facta taxatione prius a iudice,ut ĩ auth.de iudi.§.oportet.co. vi.

x ¶ SI POST CREATIONEM. &c. Alias si post creationem, alias si ante,& tunc subaudi.ſ.honorem sumptum,ut in tex. si post creationem,&c.

y SI ante.Subeundi.‖ a se patre electo,si autem dicas a te filio , tunc distingue, ut ſ.de peri.suc.pa.l.i.

z ¶ Non oportere.‖nisi dies per ap.ipsius dilata fuerit: & tunc appendente decesserit;quia tunc distinguitur honor,ut non teneatur hæres prosequi,ut ſ.si pen.ap.l.si ad decurionatum. an a munere, & tũc, si propter periculum medii temporis,ut in contrariis,ſ. de excu. tu. l. quamquam.& ff.si tu.uel cu.l.i.& ii.& si pen.ap.l.i. in fi. uel forte idem in honore etiam si Reip.interfit.

Alias si cipit si pter.

a ¶ DE TAB.&c. Qui scribunt ꝑdictos notatos ad munera,& honores,& tributa soluta,& sunt tabularii,qui faciẽdis publicis instrũmentis ꝑsunt,in singulis ciuitatibus:hi quoq; noiant librarii,ut hic, & ff.de re.iur.l.si librarius.& tabelliones,ut in aut.de ta. col.4.& catholicum.

¶ DE SVMPTVVM RECVPERATIONE. TITVLVS LXVII.

¶ *Electus,qui habent excusationem , recuperat sumptus,quos fecit in lite, ab eo, qui eum nominauit.Bart.*

¶ Imp.Gordianus A. L. VNICA.

MVneribus ciuilibꝰ nõ fungẽris , quæ personis mãdãtur, si quinq̃ filios incolumes habeas . at si contra id priuilegiũ ad munus , fatigãdi tui cã,q̃dã te deuocauerint; tuq; appellatione interposita,‖t securitatẽ reportaueris;ànominatorib⁹ sumptus,quos in litem feceris,recuperabis.‖u

SI POST CREATIONEM QVIS DEcesserit.‖x

TITVLVS LXVIII.

¶ *Onus subeundi munera non transit ad hæredes,mortuo patre.Bart.*

¶ Imp.Alexander A. L. VNICA.

SI ante diem subeundi ‖y honoris, atq; muneris pater tuꝰ defunctꝰ esset;cõ ueniri‖† eo nomine hæredes eius nõ oportere,‖z Præses Prouinciæ minimè ambiget.

De tabulariis,‖a † scribis,

70 officium iudicis,ut hic,& ff.de uac.mu l.i.§.sed fi per calumniam.& ſ. de decu.l.ii.& ar.ff de excu.tut.l.seueriter.& ſ.de Epis.& cler.l. omnes qui.in fi.& ff.de iud.l.eum qui.& semper dic, probari eorum quãtitatẽ sacramento repetentis,ut C.de iudi.l.properãdum.§.finautem. & l.sancimus.facta taxatione prius a iudice,ut ĩ auth.de iudi.§.oportet.co. vi.

x ¶ SI POST CREATIONEM. &c. Alias si post creationem, alias si ante,& tunc subaudi.ſ.honorem sumptum,ut in tex. si post creationem,&c.

y SI ante.Subeundi.‖ a se patre electo,si autem dicas a te filio , tunc distingue, ut ſ.de peri.suc.pa.l.i.

z ¶ Non oportere.‖nisi dies per ap.ipsius dilata fuerit: & tunc appendente decesserit;quia tunc distinguitur honor,ut non teneatur hæres prosequi,ut ſ.si pen.ap.l.si ad decurionatum. an a munere, & tũc, si propter periculum medii temporis,ut in contrariis,ſ. de excu. tu. l. quamquam.& ff.si tu.uel cu.l.i.& ii.& si pen.ap.l.i. in fi. uel forte idem in honore etiam si Reip.interfit.

a ¶ DE TAB.&c. Qui scribunt ꝑdictos notatos ad munera,& honores,& tributa soluta,& sunt tabularii,qui faciẽdis publicis instrũmentis ꝑsunt,in singulis ciuitatibus:hi quoq; noiant librarii,ut hic, & ff.de re.iur.l.si librarius.& tabelliones,ut in aut.de ta. col.4.& catholicum.

& sic

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nota hic synonima Logographi. Numerarij. Censuales.

& sic pōt accipi s. de bono. proscri. l. si quis post. §. fi. licet al io mō ibi exponatur, aliās scribæ dicunt, q. circa Principē, vel alios magnos iudices actis, gestisq;, cōficiendis deputati sunt. hi quoq; vocantur scriptores, notarij, libellenses, memoriales, pragmaticales, epistolares, exceptores. vt C. de ap. l. præcipimus. & l. in offerendis.

a Logographis.] logographi, q. publicis rōnibus describēdis deputati sunt, & dicunt à graphos, qđ est scriptura, & logos, tō: qa scribūt leges, & rōnes publicas & hi quoq; numerarij appellant, ut ff. de pup. fal. fo. l. 3. & 4. alias à seruiēdo, ñ à seruādo dicunt seruī, ut in fi. de iure perso. §. j. Itē nō possunt esse decuriones, sicq; neq; aduocati. vt s. de decu. l. uniuersos. licet i Thuscia malēser uēt. Itē hęc oīa in scribis, & similib. scriptoribus. An aūt debeat scire leges: vī, q. sic: ne facientes illicitos cōtus pēnā subeant, ut s. de fac. san. eccl. l. iubemus. & de eunuchis. l. fi. & j. ut ne. ad su. pat. l. j. Itē no. q. per se, non per aliū cōficiunt, nisi in ciuitate Const. in qua ēr est spāle, ut eadem carta fiat, protocolū, ut in auth. de tab. Itē ordo instrumentorū est, ut primo nomē Imperatoris, & annus imperij, secundo nomē Consulis. & annus consulatus, tertiō mensis, & dies, quartō dies ciuitatis factæ, si hoc sit de consuetudine, quintō series, sextō locus, septimō subscriptio testiū, & ḡhentium, octauo subscriptio tabellionis inseratur, vt s. de fid. instr. l. cōtus, sed in Italia anteponuntur anni Domīnici.

b Cōsensū. & ēt tacitū, nisi ptesteť in ꝓrium. sic s. de fIiisf. l. j. & ff. de ed. l. 4. §. sed & filius, ñ ignorātia, ut subiicit, ut ar. ff. đ ꝓc. l. fi đ functo. §. q. fi alt. Itē fa. j. q. mi. nō pos. l. sup seruis & s. de ser. tu. l. fi. & s. fi seruus, aut libertus ad dec. aspr. l. 2. & ff. nau. cau. sta. l. j. §. recipit. & l. seq.

c Fisco addici. colligę ergo, si ignorans, & non dat fisco, sed domino verbera tamen imponuntur. Item facit j. de murile. l. adiicimus.

d Priuata. ꝙ. seruī priuatorū nō debēt exercere publica acta. qđ est ḡualius, q. legis casus: nec cōtra est C. ne quis ił. inui. l. j. quia ibi solui.

l Boethos. ꝙ. adiutores eorū, qui rationes publicas discutiunt. vnde Boethius nomen accepit. boethos enim grēce, latine dr adiutor.

m Logistas. ꝙ expone, vt in rubri.

n Medogrammateos. ꝙ graphia, id est litera, unde medogramma, id est medicinæ scriptores. Accur.

o Logographos.] i. publicæ rationis seruos.

p Diastoleas. ꝙ diastoli dicuntur cū astu, i. arte distinctores. Accur.

q Vocabula. ꝙ i. quorum vocabulorum significata, seu ꝓnæ his uocabulis denominatę sūt secundum P.

r Reddāt. ꝙ ad hoc s. de ꝓfe. & me. l. reddāt. & s. l. i. & j. de dig. l. ne q. s.

s Patris. ꝙ no. q. ꝓpris abiectio filiū subiicit, ad qđ s. de dec. l. exēplo. & ff. ad mu. l. assūptio. §. filius. & j. đ agri. & cē. l. cū satis. §. fi. nisi in casu, ut s. de iis, qui spon. mu. pu. sub. l. fin. Accur.

t ¶ DE SVSCEP. &c. Dixit de scriptoribus ob sequentibus, nūc de dominis. & differt a tit. s. de exac. tri. quia ibi ab inuitis, hic a ꝓnte soluētibus, uel alius est axactor immediate a collatore, alius fuscęptor, qui suscipit ab exactore, uthic, qa ꝓ quoddā mediū dicitur a collatore suscipere, j. l. diu. & l. modios. & sūt ꝓpositi, q. ꝓsunt suscęptoribus, q. accipiētes ponēbāt i arca, uel horreo publico, vt j. e. l. ii. sub custodia arcarii, qui arcæ claues tenebāt. de quib. habes j. l. duos. & l. fi. nō ut diu tenerent, ut j. l. diu. sed quandiu habeat, per quē cō petenter mittat, ar. ff. de ad. tu. l. ita autē.

v Vsceptores. qui ꝓpositi erāt ad subeūda tributa, erant enim duo per singulas ciuitates, unus auri, & alter ꝓcierum, ut j. e. l. duos. erat & alter ꝓseparatus arcarius, qui centū libras auri, quas q. libet Cōsul dabat i opus aquęductus, suscipiebat, ut j. de aquæd. l. hac lege. & de Cōsul. l. neminē

x Suscipere. & thesauros inferre, vcj. l. diu.

y Occasionem. ꝙ eo q. suscęptor non uelit suscipere solutionem tributorum, & hoc sine causa. Accurs.

z Contemptus. ꝙ scilicet sine causa, ut ff. de sol. l. qui decē. alias secus ut inf. eo. ti. l. fi soluturus. & l. creditor obtatam. in prin.

a Contestationem. ꝙ ad hoc inf. de col. fun. pa. l. placuit.

b Debitam. ꝙ sapochā. & liberatus nexu curiæ: quia nō committitur res in fiscū, pro qua erat soluendū, & cū emolumentis, ſliberationis & hoc forte accipe, si pecunia oblata est amissa, ut ff. de sol. l. qui decē. & sol. ma. l. semel. & de leg. i. l. huiusmodi. §. fi cui. & facit s. de cond. inser. l. i. & de uerb. oblig. l. interdum. §. fi. & s. de iur. emphy. l. pe. §. fi.

c Duplum.] sic s. de superindi. l. i.

d Quod autem. ꝙ sic s. de an. & tri. l. iudices. & dic, id est, Pręsidis il lius terrę.

e Vxta Leges. ꝙ ut ff. ad mu. l. Imperatores. & l. quid ergo. & s. de cōue. fif. deb. l. quoniam. & ff. de admin. re. ad ciui. perti. l. curatores. & inf. de peri. no. l. ii. & ff. de Mag. con. l. ii. & in auth. de col. §. ad hæc. col. ix. & inf. eo. l. exactores. in fin. Accurs.

f Horreorum. ꝙ ubi collata ponebantur, & pagorū, quia illud officium habebant, ut præessent pagis. i. villis, unde reditus proueniebant.

Mercentur

a Mercent. ꝙ expedit em Reip. inuenire solūdo primō quenię dū

b Vsceptores, anni. ꝙ cuius administratio ad ipsos pertinet.

c Reliquis annis. ꝙ vel neutraliter, à reliquor reliquaris.

d Inferunt. ꝙ collatores, seu exactores, uel dic veteres susceptores.

e Accrescentes ꝙ. v. tribus. Accur.

Eminem. Adstringi.] duo dicit primo, q. nō eligit, secundo, nisi rōnē reddat vt ff. de mu. & ho. l. rescripto. §. debitores. qa anno durāt, ut in fi. hui⁹ l. §. ñ ꝓpetui. & q. anno finito dēt reddere rōnem, ut j. §. integro. & colligitur ſm l. q. sequēti anno nō dēt eligi, cū eo anno fddat rationē. singulis. nannis dēt rōnem reddere epo ciuitatis, & dñis primatibus, ut in auth. de col. §. iubemus. & §. si qs autem colla. 9.

f in.

g Iustitiæ est. ꝙ cū & rōnem non reddiderit, & fa. ff. de in. iuf. l. 3. §. cū quinquennium.

h Prædētis. ꝙ hominis ad hoc s. đ ꝓpor. l. 2.

i Recentū. ꝙ ad qđ ff. de pęnis. l. fi diutino.

k Singulos ꝙ ad qđ j. đ ꝓfa scri. l. ꝓ biēnio aliud in numerario, q. triennio, ut j. de nu. l. 2.

l Cōsuetudo. ꝙ no de cōsuetudine ciuitatis. ad qđ s. de eman. lib. l. j. & ff. qđ cuiusq; vni. l. itē & qđ ui aut clā. l. ꝓhibere. §. planè. & cō ꝓ l. venditor. §. si constat.

m Ordinis. ꝙ ad qđ l. auth. de defen. ci. §. fina.

n Per bienniū] non vltra, ét si ordo velit, vt d. auth.

o Votiescunque. solidorū. ꝙ i. aureorum. sic j. de ve. nu. pot. l. j.

p Pro tituli. ꝙ puta aq. ductus pu. cā, ut alio ti.

q Aut. ꝙ ꝓ &. & sic libra soluit ꝓ solido, uel ꝓpriè aut. & dic transmittit, i. dēt trāsmitti, & sic qñcunq; vnū ꝓ alio mittit, ſcipit libra ꝓ 72. aureis, & eꝫ. s. 72. solidi pro libra. ad qđ j. de ponde. l. j. & j. de argen. pre. quod the l. j.

r Feratur. ꝙ i. dicatur vel accipiat à suscęptore, & conferatur sacris thesauris, ut j. l. diu. ité colligūt hic quidam aureū, pro solido, & eꝫ capi. quod no. ff. de in ius voc. l. fin. Accur.

s Rumēta, quæ de horreis. ꝙ publicis ad expēsas, puta militū ad qđ s. de con. in pu. hor. l. j. & 2.

t Annotent. ꝙ ad hoc s. de apo pu. l. j. & de ex ac. tri. l. apparitores.

u Constitui. ꝙ sic j. ne quid one. pu. impo. l. j.

x Iu. ꝙ ad qđ s. de of. co fac. lar. l. j. & s. e. l. j. & j. de au. pu. perse. l. j.

y Inferatur. ꝙ ſ. prępositis thesaurorum subscriptionibus factis, ut s. de cano. lar. tit. l. j.

qui ab eisdem fuerint nominati, nec quicquā ex eorum substātia, celebrata per interpositam personam emptione, mercentur.

Ei dēt solui, q. est officialis tpe solōnis, nō ei, q. fuit tpe, quo fieri debuit solutio. B.

¶ Impp. Val. & Val. AA. ad Mamer. P. P

LEX III.

Vsceptores noui, nō modo præsentis anni debita, verū etiam species, quas ex reliquis annis inferunt, qa nouæ sunt accrescentes, suscipiant.

Non debet quis in officio reformari, nisi primi officij rōnes reddiderit. Itē rō singulis annis debet reddi. Item officiales nō debent esse perpetui, sed annales, uel ad plus biennales. Bart,

Idē AA. ad Florentiū Cō. Sal.

L. IIII.

Eminē suscęptionis munere functū, ad idē munus adstringi nisi se prius vinculo solicitudinis superioris absoluerit. Nam neq; eos, qui placuerint, grauare, iustitię est, ne eos, qui displicuerit, tenere, prudētis est. Integro igitur singuli anniuersario anno trāscurso, cogant exponere, quibus titulis suscepta disperserint: ut facilius si qs in furto fuerit reprehensus, recēte queat redintegrare iacturā. Nō ꝓpetui aūt exactores teneant in cōtinuāda vexandorū ꝓuincialiū ptāte, velut cōcussionū dñatione, sed ꝓ annos singulos iudiciaria sedulitate mutent, nisi aut cōsuetudo ciuitatis, aut auctoritas, ordinis eos ꝓ biennīū esse compellat. Dat. pri. kal. Dec. Constantinop. Honorio N. P. & Euodio Coss.

Idem AA.

LEX V.

Votiescūq; certa sūma solidorū, ꝓ tituli qualitate debet, aut auri massa trāsmittit, i 72. solidos libra ferat accepta.

Idem A.

LEX VI.

Rumēta, q. de horreis iferūtur, pro illationis mō illicò apocharū cautionib. annotent. nō aūt oportet i horreis fiscalibus nisi fiscalia rumēta constitui.

Imppp. Gran. Val. Th. AAA. Haue. Hypati. K. N.

LEX VII.

Iu minimè penes ipsos susceptores maneat facta collatio, sed statim qđ cunq; à prouīcialibus fuerit exolutū, sacris thesauris inferatur.

Idem AAA. Cynegio. P. P.

L. VIII.

Exactoŕs, vel suscęptorś i celeberrimo cętu, curię cō

Exactores. ꝙ de his gratia similitudinis, quæ est in eligendo, dicit.

a Cętu. ꝙ. Senatorū, & collige hic alios Senatores, alios curiales, vt j. đ cu. vr. Ro. & qđ subiicit oīm, dic vel maioris ętis vt ff. adm. l. qđ maior. vt si i ꝓuincia eligūt, cętu decurionū, ita ꝓ celeberrime cō uenerint, i. duæ ꝑtes vt s. de dec. l. nominationū. & curia ꝓ eis deponit, & eodē mō firmāt ꝓpositi, & arcarii. Vt forte ab ipsis si suscęptoribus præponūt, & facit s. de dec. l. ij & j. de irenar. l. ij.

b Firmetur. ꝙ electio tī fit à ꝓcuratore Cæs. vt s. de iu. fi sup creādis

c Redundare. ꝙ sic, s. eod. l. ij.

Modios. ꝙ mensuras scilicet.

e Sextarios. ꝙ æneis, vel lapideis. Accu.

f Pōderibus. ꝙ æneis, vel lapideis. Accur.

g Mąsiones. ꝙ vt in ec cl. z, vt i auf. de co. §. eos.

h Pænam. ꝙ vt j. l. fi. & j. tit. j. l. j & facit i auf. de col. §. eos autem.

i Quadragesimas. ꝙ No. quātū note tributi debet dari: vt no. s. de an. & tri. in ru. & l. ij & de indictionibus.

K Quitasdec. ꝙ iuisse ad maius adstrixerint; vt s. de an & tri. l. fi. quæ est cōtra, icđm Py. sed certe ibi minus ꝓmittim⁹ subiectis soluere, q. soliti sūt soluere, & illud ex dispēsatione. Itē quare hoc fecit longinquitas? R. ñ. q. a & de ferūt, qđ ē grauc, vtś. dean & tri. l. ꝓ locis Ac.

l Vsceptores ꝙ Defensoribus. ꝙ vt s. de Defen. cui. l. ubemus.

m Describāt. ꝙ ad cautelā soluēt. ū fit. & ad obligādū suscęptorē ad qđ s. de apo. nu. l. j & ij. & j. de man. Prin. §. coges. & de col. fun. pa. l. placet. & de ca. fr. vr. Ro. l. j. & i auth. j. l. ꝓx. & ar. ff. de ede. l. fi q. s ex argentariis. §. j. A.

n Ecuritates. ꝙ de vino accepto, vt inbiciit, & ſtibus; vt s. l. prox.

o Discussionē. ꝙ q. fit contra suscęptorem.

p Ferri. ꝙ i. ꝑberi; vt s. de quadri. pict. l. ij. §. fin. & de apo. pu. l. ij.

q Si aliqđ. Dephēdat. ꝙ de hoc accusat eum corā ꝑfectis, cōcubⁿ, in auf. de eo. §. eos.

r Decoxit decoctor dr officialis pecūæ, vt s. đ decu. l. qui b3. vñcoxit, i. illud offm gessit, & no. depositū ab officio nō redire ad illud. Ide oth. ad qđ j. đ digni. l. iudices. & s. fi quacūq; ꝓ. po. l. j. & j. de pa. fa. lar. l. ij. & i dec. ij. q. vij. c. nō. pōt. sed ar. cōtra j. de cohor. l. fi q. s.

s Dvos tabularios. i. logographos; vt s. titu. j. in rubr. & triennio durant; vcj. de nu. l. ij.

t numerarios. ꝙ quia numerū solutorū memoriæ commendant in scriptis, & ingerūt suscęptoribus, vt j. de nume. l. ij.

u Suceptores.] quorum vnus aurarius, alter ꝓcierum s & quilibet tenebit vnum de dictis notarius, vt inf. de nu. l. iiii.

Nota hic synonima Logographi. Numerarij. Censuales.

a Logographis.] logographi, q. publicis rōnibus describēdis deputati sunt. hi quoq; vocantur scriptores, notarij, libellenses, memoriales, pragmaticales, epistolares, exceptores. vt C. de ap. l. præcipimus. & l. in offerendis.

logographis, & censualibus.

TITVLVS LXIX.

Notarij, si ad aliquā militiā, uel aliud officium transeunt, remouentur intra quinquennium, non postea. Bart.

Imp. Alexan. A. LEX I.

Vlli omnino ex tabulariis, b vel scribis, vel logographis, eorumq; filiis, in quocunque officio militent, sed ex omnib. officiis, nec non etiam si intra nostrum palatium militant, necdum impleto quinquennio reperti, & retracti, protinus officiis municipalibus reddantur.

Si decurio officiū notariatus aßumpserit, priuilegium decurionatus amittit. Ba.

Imp. Gordianus A. LEX II.

Vicunque decurionū spōte se censuali ministerio c mācipauerit, condōnē habeat, quā ipse elegerit, depositurus sui ordinis penitus dignitatē, sieū ne cessitas qōnis subeūdæ inuenerit.

Seruus non pōt eße tabellio, & si dominus sciuerit eum tale officium assumere parti ad interesse tenetur: seruus uero fustigabitur. Bart.

Impp. Arc. & Hon. AA. Had. P. P.

Generali] lege sancimus, vt siue solidis, ꝓuiciis, siue singulis ciuitatib. necessarij fuerint tabularij, liberi hoīes ordinent, neque vlli deinceps ad hoc officium patescat aditus, qui sit obnoxius seruituti. Sed & si qs dñorū seruū suū, siue colonū chartas publicas ageť ꝓmiserit, (cōsēsūh. n. ñ ignorātiā volumª obligari) ipsum qđ, inq; tū interfuerit publicæ vtili tatis, pro rōciniis, quæ seruo, siue colono agente tractata funt, obnoxiū detineri, seruū aūt cōpetētib. affectū verberib. fisco addici. dñorū enim interfuit ab initio prouidere, ne publicis actibus priuata seruitia immiscerentur. D. viij. Kal. Apri. Mediolani, Vincentio, & Fabricio Coss.

Nota. tabellarij. vtilitati. tūc data. obtineri. adtineri. Serui vnde dicuntur.

Frauita. Tabelliões & tabularij an leges scire debeant.

Anni dñi i principio cuius libet contractus debent poni.

D. 8. Kal. Iul. Lauriaco, Marcellin. & Probino Coss.

ex li. 8. ti. j. l. j. C. Th.

Generali. Solidis. ꝙ i. singulis.

Seruituti. ꝙ libertus ergo pōt eē. ut s. de ser. reip. ma. l. fi. quare ergo dicuntur serui publicæ Rōqa ex eorū stipulōne q̄ritur uit ex stipulatione serui, maximè iis q non pñt ēpopulari, vt ff. de pup. fal. fo. l. 3. & 4. alias à seruiēdo, ñ à seruādo dicunt seruī, ut in fi. de iure perso. §. j. Itē nō possunt esse decuriones, sicq; neq; aduocati. vt s. de decu. l. uniuersos. licet i Thuscia malēseruēt. Itē hęc oīa in scribis, & similib. scriptoribus. An aūt debeat scire leges: vī, q. sic: ne facientes illicitos cōtus pēnā subeant, ut s. de fac. san. eccl. l. iubemus. & de eunuchis. l. fi. & j. ut ne. ad su. pat. l. j. Itē no. q. per se, non per aliū cōficiunt, nisi in ciuitate Const. in qua ēr est spāle, ut eadem carta fiat, protocolū, ut in auth. de tab. Itē ordo instrumentorū est, ut primo nomē Imperatoris, & annus imperij, secundo nomē Consulis. & annus consulatus, tertiō mensis, & dies, quartō dies ciuitatis factæ, si hoc sit de consuetudine, quintō series, sextō locus, septimō subscriptio testiū, & ḡhentium, octauo subscriptio tabellionis inseratur, vt s. de fid. instr. l. cōtus, sed in Italia anteponuntur anni Domīnici.

Cōsensū. & ēt tacitū, nisi ptesteť in ꝓrium. sic s. de fIiisf. l. j. & ff. de ed. l. 4. §. sed & filius, ñ ignorātia, ut subiicit, ut ar. ff. đ ꝓc. l. fi đ functo. §. q. fi alt. Itē fa. j. q. mi. nō pos. l. sup seruis & s. de ser. tu. l. fi. & s. fi seruus, aut libertus ad dec. aspr. l. 2. & ff. nau. cau. sta. l. j. §. recipit. & l. seq.

Fisco addici. colligę ergo, si ignorans, & non dat fisco, sed domino verbera tamen imponuntur. Item facit j. de murile. l. adiicimus.

Priuata. ꝙ. seruī priuatorū nō debēt exercere publica acta. qđ est ḡualius, q. legis casus: nec cōtra est C. ne quis ił. inui. l. j. quia ibi solui.

Boethos. ꝙ. adiutores eorū, qui rationes publicas discutiunt. vnde Boethius nomen accepit. boethos enim grēce, latine dr adiutor.

Logistas. ꝙ expone, vt in rubri.

Medogrammateos. ꝙ graphia, id est litera, unde medogramma, id est medicinæ scriptores. Accur.

¶ Impp. Theo. & Val. AA. L. IIII.

Boethos,] logistas, medogramāteos, logographos diastoleas, (quæ vocabula publicis dicūt subiacere necessitati b siue quolibet alio nomine nūcupentur, non honore, aut alicuius priuilegij colore subnixos, pro definitione legum inexorabilium, suam fortunā subire cōpelli, qua tenus nec publicis quicquam noceatur, aut minuatur utilitatibus, & suis corporibus illi reddātur, quos vel patris, vel maiorū obligatio, vel sua constringit.

demograteos.

defensione.

DE SVSCEPTORIBVS, PRAEPOSITIS, & arcariis.

TITVLVS LXX.

Susceptores debent a soluēte sine mora solutionē suscipere: alias puniuntur. Bar.

Imp. Antoninus, A. LEX I.

Vsceptores publicos abtq; omni mora aurū cēsemus suscipere: ne quis ꝓ hanc occasionē sumptus facere cōpellatur nam si soluere volēs, a suscipiente fuerit cōtēptus, testibus adhibitis, cō testationē debebit proponere: vt hoc probato, & ipse securitatē debitam, cōmissi nexu liberatª, cum emolumentis accipiat, & q suscipere neglexerit, eius ponderis, quod debebatur, duplū fisci rationibus, ꝓ vigorē officij Præsidis, inferre cogatur. Quod autēd susceptores, iudice, cuius interest negligēte, violauerint, ex ipsius iudicis facultatibus sarcietur.

Constāt. A. ad Eupraxium. Ex libr. xii. ti. 6. l. ii. C. Th.

opponere.

Ad nominatores susceptorū i subsidiū deuenitur, nec licet ab eis emere. Barto.

¶ Imp. Alexander A. LEX II.

Ivxta iueteratas leges e nominatores susceptorum, & eorū, qui ad pręposituram horreorū, f & pagorum creantur, obnoxij teneantur, si minus idonei sint,

in.

quo.

negligētem violauerit, &. sarcien-

tur.

* D. xiiii. Kl. Aug. Paulino, & Iuliano, Coss.

Impp. Val. & val. AA. ad Secundum P. P.

Ex libr. xii. titu. vi. l. 8. C. Th.

Exactores. ꝙ de his gratia similitudinis, quæ est in eligendo, dicit.

a Cętu. ꝙ. Senatorū, & collige hic alios Senatores, alios curiales, vt j. đ cu. vr. Ro. & qđ subiicit oīm, dic vel maioris ętis vt ff. adm. l. qđ maior. vt si i ꝓuincia eligūt, cętu decurionū, ita ꝓ celeberrime cō uenerint, i. duæ ꝑtes vt s. de dec. l. nominationū. & curia ꝓ eis deponit, & eodē mō firmāt ꝓpositi, & arcarii. Vt forte ab ipsis si suscęptoribus præponūt, & facit s. de dec. l. ij & j. de irenar. l. ij.

b Firmetur. ꝙ electio tī fit à ꝓcuratore Cæs. vt s. de iu. fi sup creādis

c Redundare. ꝙ sic, s. eod. l. ij.

Modios. ꝙ mensuras scilicet.

e Sextarios. ꝙ æneis, vel lapideis. Accu.

f Pōderibus. ꝙ æneis, vel lapideis. Accur.

g Mąsiones. ꝙ vt in ec cl. z, vt i auf. de co. §. eos.

h Pænam. ꝙ vt j. l. fi. & j. tit. j. l. j & facit i auf. de col. §. eos autem.

i Quadragesimas. ꝙ No. quātū note tributi debet dari: vt no. s. de an. & tri. in ru. & l. ij & de indictionibus.

K Quitasdec. ꝙ iuisse ad maius adstrixerint; vt s. de an & tri. l. fi. quæ est cōtra, icđm Py. sed certe ibi minus ꝓmittim⁹ subiectis soluere, q. soliti sūt soluere, & illud ex dispēsatione. Itē quare hoc fecit longinquitas? R. ñ. q. a & deferūt, qđ ē grauc, vtś. dean & tri. l. ꝓ locis Ac.

l Vsceptores ꝙ Defensoribus. ꝙ vt s. de Defen. cui. l. ubemus.

m Describāt. ꝙ ad cautelā soluēt. ū fit. & ad obligādū suscęptorē ad qđ s. de apo. nu. l. j & ij. & j. de man. Prin. §. coges. & de col. fun. pa. l. placet. & de ca. fr. vr. Ro. l. j. & i auth. j. l. ꝓx. & ar. ff. de ede. l. fi q. s ex argentariis. §. j. A.

n Ecuritates. ꝙ de vino accepto, vt inbiciit, & ſtibus; vt s. l. prox.

o Discussionē. ꝙ q. fit contra suscęptorem.

p Ferri. ꝙ i. ꝑberi; vt s. de quadri. pict. l. ij. §. fin. & de apo. pu. l. ij.

q Si aliqđ. Dephēdat. ꝙ de hoc accusat eum corā ꝑfectis, cōcubⁿ, in auf. de eo. §. eos.

r Decoxit decoctor dr officialis pecūæ, vt s. đ decu. l. qui b3. vñcoxit, i. illud offm gessit, & no. depositū ab officio nō redire ad illud. Ide oth. ad qđ j. đ digni. l. iudices. & s. fi quacūq; ꝓ. po. l. j. & j. de pa. fa. lar. l. ij. & i dec. ij. q. vij. c. nō. pōt. sed ar. cōtra j. de cohor. l. fi q. s.

s Dvos tabularios. i. logographos; vt s. titu. j. in rubr. & triennio durant; vcj. de nu. l. ij.

t numerarios. ꝙ quia numerū solutorū memoriæ commendant in scriptis, & ingerūt suscęptoribus, vt j. de nume. l. ij.

u Suceptores.] quorum vnus aurarius, alter ꝓcierum s & quilibet tenebit vnum de dictis notarius, vt inf. de nu. l. iiii.

Ex eo. ti. l. 21. C. Th.

quasque.

commoniti.

Da. iii. Kal. Dec. CP. Ho. N. P. & Euod. V. C. Coss.

Ex l. xiii. vbi s. C. T.

earum.

præscribant.

Da vi. Id. Ianu. Mediol. Stilico. & Aure. Coss.

Decoctores, qui dicantur pulchre Bude⁹ in adnotatio. ad Pandectas l. fi. hominē. §. quoties. ff. depositi.

Ex l. 27. §. fi autem C. Th.

a facit ad hoc c. accepimus. tincta gl. sup verbo, reputare.

circa med. de ętate & qualitate.

Da. pri. Kal. Mediolani, Stilico & Aure. Coss.

Ex l. xxv. ibi. C. Th.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Arcæ.ʒ arca arcæ ñ ergo unus cũ alio imiſceat,ut ſ.d nu.l.4 & ſ.d ea.lar.tit.l.pe.pit §.pe.
b Vmiliorib.Patimur.ʒ Ad hoes. de dec.l. ſi quis procuratione.& l.curiales,& ſ.de cu.vr.Ro.l.j. Acc.
c ¶Suſceptorem.ʒ officii erat ſuſcipere tributa ad uectes.
d ¶Ab officio.ʒ i.officialibus.
e ¶In eodẽ.ʒ i.in officio ſuſcipiendi veſtes. ad quod ſ.de aſſel.licet. non tamen cõtinuò, ut ſ.eod.l.neminem.
f ¶officium.ʒ i.ſuſceptorem veſtium.
g ¶Pertineãt.ʒ ſic ff. ſ foc.l.ſi nõ fuerint.§.fin.
h ¶Ab ordinibus.ʒ de curionum.
i ¶Curialium.ʒ i.decurionum.
K ¶Deprehenſi.ʒante decurionatũ. nã & priuilegiũ retinet,ut ſ. de ex.mu l.eam.
l A Vrũ. Arcarius.ʒ No.arcariũ, qui ſuſcipit aurum,& argẽ. à poſſeſſoribus. ad qđ. ſ.l.proxi.
m ¶Pertinere.ʒ Not. periculũ Præſidis; ut ſ. de cano. largitio.ti.l.ſi.
n ¶Iniquitate.ʒ facit ſ.e.l.modios.& l.ſuſceptores.& ſ.ti. j.l.j.& ff. de fal. l. penul.
o ¶Comites.ʒ q aurũ, & argentum cuſtodiũt, ſed Præfectus ſpecies, vt in auth.de col §.eos. & ſa. ſ. de ca.lar.tit.l.j.

¶ DE PONDERAtoribus,&c.

p A Vrum. Paribus.] id eſt æquis. ad quod ſ.tit.j.l.modios. & l.ſuſceptores.& l.ſi,&in authen.de co. §.eos.
q Q Voties he qualitate.ʒ fit bonũ aurũ, & bene formatũ, vt ĵ.de ve.nu.po.l.j.
r ¶Dubitatio.idem de cæteris ſpeciebus.
s ¶Igoſtatem.ʒ igos victor,ſtates militia.
t ¶Fallatur.]a quoq;
v ¶DE VARI.&c. Id eſt, decoctoribus,q perſequuntur illud.
x A Vri perſecutores,ʒ expone,vt inrubrica.
y ¶Perſecutoria.]id eſt licentia perſequendi aurum.Accur.
z ¶Præſumunt.ʒ perſequi, id eſt coquere.
a ¶Retentãt.]quando eſt permiſſa. ad quod ſ. tit.j.l.d.u.& ſ. de of.Co ſalar.l.j.
b ¶DE IIS, QVAE publi. &c.

Differt ab illo ti tul. ſupra de iis, qui ex pub. ratio. mu. pe. quia ibi de accipiente, hic de dante.

† Da.6.Ka. Febr. Baſſ. & Philip. Coss.
† Euchario ſuo s.
† ex l.3.ibi. C.Th.
† ſuſceptionem.

† D.pr.Ka. Mar. Rau. Ho. 9. & The.v.AA Coss.
† ex l.32. ibid.C.Th.

† D.3. Ka. Mar. Rau. poſt cõſul. Fel.& Tauri VV.CC.
† alſ pŏderationibus.
† ex li.11. tit.7.l.j.C. Th.

† P. P. 14. Kal. Aug. Paulino & Iuli. Coss. ex lib.12. tit.7.l. C. Th.
† Vide hic Alci.
† cœdoſtati cum.
† D 9.K.l. Mali Solonæ Iuliano A.4.& Salluſtio Cos.

vniuerſas,puincias oportere conſtitui, clementia noſtra præcipit. Scire aũt volumus prætorianam ampliſsimã pfecturã, eos,q aurũ largitionale ſuſceperunt,nihil cũ arcæ rõciniis habere eõe:iudices autẽ Prouinciarum quinque libris auri mulctandos,& primates officiorũ capitali pena plectẽdos, ſi hoc non fuerit cuſtoditum.†

¶Impp.Hon.& Theo.AA.† LXIIII.

HVmiliorib. †officiis, aut extraordinariis oneribus occupari curiales non patimur, b ne publica vaci llet vtilitas. Suſceptorẽ c †itaq; veſtiũ æquius eſt ab officio d proconſulari, vel ab iis, qui in eodẽ e meruerũt, ſoléniter procurari.horũ nãq; intereſt huiuſmodi explorare rõnem,& quærere qualitatem eorũ, quorum ad conſtituendũ cõmodior cura eſt. neque enim æquũ eſt, ut ad officiũ f lucra,ad curialẽ ſuſceptiõis tm damna pertineãt. g Hãc igitur ab ordinib. h iniuriam ſubmouemus:exceptis iis,qui curialium i officio memorato, aut militaſſe aut militare fuerint deprehẽſi k. †

¶Impp.The.& Val.AA.Voluſiano.P.P.

LEX XV.

AVrũ, †ſiue argentũ, qđcũq; à poſſeſſore confertur, arcarius, l vel ſuſceptor accipiat: ita, ut prouinciæ moderator, eiuſq; officiũ ad crimen ſuũ nouerit ptinere, m ſi poſſeſſorib. ullum fuerit ex aliqua ponderũ iniquitate n illatũ diſpendiũ,& qcqd ex Prouĩciis ad noſtrũ dirigeẽ ærarium,id ad illuſtres viros ærarij noſtri Comites o relatione deferatur.†

DE PONDERATORIBVS, † ET AVRI illatione.

TITVLVS LXXI.

¶Imp.Conſtan.A.Euphraxium. L.I.

AVrũ,† Pqđ ĩfertur à collatoribus,ſi quis vel ſolidos voluerit, vel materiam appendere, æqua lance,& libramentis paribus ſuſcipiatur.†

¶Imp.Iulia.A.ad Mamertin.P.P. L.II.

QVoties † de qualitate q ſolidorum orta fuerit dubitatio:r placet quẽ ſermo græcus zygoſtatẽ s † appellat,per ſingulas ciuitates conſtitutũ,qui pro ſua fide,atq; induſtria neq; fallat,neq; fallat, t cõtentionem dirimere.†

DE AVRI PVBLICI PERSECVTORIBVS. u

TVITVLVS LXXII.

¶ *Suſceptores nõ debẽt pecuniã acceptã ſine licentia in maſſam redigere, & habita licentia retardare. Bar.*

¶Impp.Hon.& Th.AA.Anthemio. P.P

ceſſ,quandoque ĕ ius ſoluitur,ut inſtit. de actio.§ huic.

a ¶ Quinos.ʒ id eſt,his quinque aureos.nam ſolidus, & aureus idẽ eſt:ut ĵ.de uectenu. po.& in rubr.notaui.itẽ pro.xx.libr.æris unus aureus,ut ſ. de col. æris. l.j.

b ¶DE NAVICVLARIIS, SEV NAVCLER. &c.

¶ *Dixit ſ.de qb.munerib.uel pre. nemo exẽ. à munere trãſcribendi. nũc aũt à his p quos trãſmittebant. Vel ſ. dixit de col.ſperũ, nũc de tranſuectione.q.q.ait p naucleros,tõ d eis dicit:et ſunt illi, q annonarias ſpẽs à ſuſceptoribus. uel ppoſitis ĩ Prouincia accipe,et Romã,uel ad caſtra,ubi erat mil tes, d ferre debãt. ,,et ſic dñr ſuiſſe ãnonæ, ut ĵ.l.4. et ff.de tut. im. l. ſp. §. negotiatores. Iſti aũt à cura,et tutela excuſãt niſi à minoribus. ſut corpis,ut ſ.de ex.tu.et cu. l.pe. Itẽ ſũt ĩmunes à p ſonalib.munerib.ĥdiu l actu ſũt, ut d. §. negotiatores.et ipſi,nõ eorũ liberi,ut §.ĩmunitati. i ea.l.et dic q.qda ſũt naucularij,q uebũt publicas annonas,ut hoc tit. et duob.ſeq. Itẽ alij,qui negotiant, & maximã partẽ ſuę ſubſtantiæ in hac negotiatiõe bẽt, q et ipſi ſunt ĩmunes, ut ea.l.ſp. §.licet i corpe. et de mu. et ho. l.naucularii. et no.d.§.negotiatorẽs. Si etalij, q naues fabricãt, de qb. dicit ff.d ua. mul.is qnaues.*

c ¶Luſtralis auri.ʒ de hoc nihil in nigro. ſic ſ. quibus mu.ſed dic, ut i rub.ſ. de indi. notatur.

d NVllam.ʒ Anno narias. ʒ de primo igit genere dic, ut not. in rub. nam comes horreorum delegabat portandas.

e ¶Securitate.ʒ uiolẽtiæ, ut ff. ad leg.Iul.de vi pu.l.j.& ĵ. de lit.& iti.cuſt.q nimo & munerũ pſonaliũ,ut i ru. no.

f ¶Multa.ʒ hæc datur fiſco, ſed paſſo iniuriã. quadruplum,ut inſt.l.iij.

g COmperimus.]ſc in Prouincia.

h ¶Spẽs.]ſ.Romę,uel ad caſtra,ubi portãtur.

i ¶Conuertere.ʒ ſcilicet, Romæ, uel ad caſtra,ubi portantur.

k ¶Securitates.ʒid ẽ, apochas, & de ſoluto reddantur ſecuritates.

l ¶Reportẽt.ʒad quas faciendas cogũtur, qui ſuſceperunt,ut ĵ.de col. ſum.pa.l.placuit.

m ¶Diem illationis.ʒ ſic ſ.de apo.pub.l.j.

n AB iis. Quadrupli.ʒ actione ut bo.rap.& not. q totum quadruplũ eſt pena. ſic

† Da.Valẽ. Iun Romę Conſt.9 & Iul. C. ij. Coss.
† Ex eo. ti. l.26 C.Th.
† &.

† Dx. Kal. Ian. Medi. Arc. iij. & Ho.3.AA. Coss.
† Fabiano P.V.
† Ex eo. ti. l.29 C.Th.
† in pœnã.
† P.P. Romæ. i foro Apronia.no.9. kalẽ. Febr. Stilic. & Aure.Coss.
† Ex e. lib. & tit. l.39. C.Th.
† ſucceſſus ſpiraret.

† Ex li.titu.& l.xii. C.T.

† diuitiſis.

† Decoquẽ dum 'Pyr.
† Data 14. K. Au.Ho 8.& Theo iii. AA. Coss.

† Ex l.i. ti ix. lib. xii C.Th.

† commuiter.
† Da. pri. No. Mar. Treu.Pau. & Iuliano Coss.
† Exlib.iii. ibi.C. Th.

† Da iii.Id. Apri. CP. Ant.& Syagrio Coss.
† Meſſale. † Ex libr. iii. ubi ſup. C. Th.
† D.16.Id. Ianu. Mecdio. Theodo. Coss.

† Ex lib.ix tit.xiii.l.ij. C. Th.
† collectio nem. D 15. ka. Fe. CP.Ricomere,& Clearcho Coss. Arenarchis.
Ex li. tit. 14. l.iiij. C. Th.

D.8.Kal. Ian. CP. Ho. viii.& Theo. iii. AA. Coss.
† Ex eo. ſi. xiii.cic.ĩ.l. i.C. Th.

Aureus, & ſolidus idẽ ſunt.
† Publicis.
† aurũ luſtrale eſt q quo quo que anno pendi ſolebat Lãpri. in Alex.

† Exli.13. tit.vl.9.C. Th.

genti,quinos a †ſolidos inferat †.

Domini Iuſtiniani

ſacratiſsimi Principis ex repetita prælectione.

Liber Vndecimus.

DE NAVICVLARIIS b, SEV NAVCLERIS PVblicas † ſpecies tranſportantibus, & de tolleda luſtrali auri c † collatione.

TITVLVS I.

Conſtitutio Græca.

¶ *Nauicularij portantes res publicas, habent plenam ſecuritatem eundi, & redeundi. Bartol.*

¶Impp.Cõſtã.& Iulianus C.Olybr.P.V.

LEX I.

NVllã † vim oportet nauicleros ſuſtinere, delegatas ſpecies ãnonarias d trãſferentes, nec concuſsiones perperi, nec aliqđ genus incommodi,ſed veniẽtes, ac remeantes omni ſecuritate e potiri,decem librarum auri multa f ꝓponenda ijs, q eos inquietare tentauerint †.

¶Impp.Arcad.& Hono.AA. Euſeb.P.P.

LEX II.

COmperimus g †naucleros ſuſceptas ſpecies h in negotiationis emolumẽta conuertere i. Ideoq; decernim⁹, vt †ĩtra annũ, quas ſuſceperint inferãt ſpecies, & ſecuritates k reportent l,q etiã diẽ illationis m edoceãt: vt intra alterum annum eis reddantur, à quibus ſpecies præſtitę ſunt. †

¶ *Qui cum nauicularijs fecerunt rapinam,tenentur in quadruplum. Bar.*

¶Idem AA.Flauiano. † LEX III.

ABijs †,q in naucleros ſpãs ægerũt, volum⁹ eorũ cõmodis ſatisfieri:& ideo,ne creſcat in poſterũ eorũ audacia, ſancim⁹, vt q cunq; in rapinis fuerit deprehẽſus,pœna †quadrupli n teneaẽ †.

¶ *Quando id,quod per perſonas certę regionis debet expediri,non poteſt,debet expediri per homines circunſtantes expenſis publicis. Bartol.*

¶Impp.Hono.& Theo.AA. LEX IIII.

CVm †nauarchorũ o cętus circiter Prouincias Oriẽtis inopia nauiũ titubaret, & inueſtigãdæ claſsis obtẽtu, inſularum receſſus obiret P, & nauigãdi oportunitate tranſacta, iudiciorũ q indignatio ſine tranſuectionis r expectaret effectu: meritò Celſitudo tua s Præfecto Auguſtali,& inſularum Præſide conuentis, ciuitatis Alexãdrinæ, & Carpathiæ claſsis Sũmates,& nõnullos alios t naucleros eius †,pfeſſionis adduxit, vt onus frumẽtarij cõmeatus, q † p Orientales nauarchos ex † Alexãdrinę ciuitatis cõditis u cõſueuerat †ad ſacratiſsimã vrbẽ trãſferri,ĩ ſuã fidẽ ſuſceptũ, ad eadẽ auguſtiſsimæ vrbis horrea cõportarent †,ſalarijs †,p mercedula præſtitis, ex tributariæ penſitationis immunitate x,vel ex eo, qđ vocatur φιλικὸ, † ,nec non ẽt alijs, q cognitionis y limauit z examẽ †.

¶ *Qui per rectam viam non vadit, & ſpecies publicas diſtrahit, capitali pena punitur. Bartol.*

¶Idem AA.Anthemio P.P. LEX V.

QVi fiſcales †ſpecies ſuſcepit deportãdas, ſi recta nauigatione contempta.littora deuia ſectatus, eas auertẽdo a diſtraxerit,capitali b pena plectetur †.

¶ *Si iudices patiuntur tpe rate nauigationis,naucleros in ſuo territorio commorari, puniuntur,& ipſi,& municipes. Bar.*

¶Idem AA.Fauſto P.P. LEX VI.

IVdices †,q in partibus †diœceſeos ſuæ onuſta nauigia cum ſperior flatus c inuitat, ſub prętextu hyemis immorari permiſerint,vna cũ municipibus, & corporatis d eiuſdẽ loci,fortunarum propriarum feriantur diſpendiis: naucleri †pterea pẽnã deportationis e excipiãt, ſi aliq̃d fraudis eos admiſiſſe fuerit reuelatum †.

Conſtitutio Græca.

DE PRAEDIIS, ET OMNIBVS REBVS nauiculariorum f.

TITVLVS II.

¶ *Etiam ad domum Principis res nauicularium tranſeunt cum onere ſuo. Bar.*

¶Impp Valẽti.& Valẽs AA. † LEX I.

OMũ g etiã † mãſuetudinis noſtrę in ijs, q̃ nauiculario nomine obnoxia ſunt, agnoſcere pcipimus debitam functionẽ h †.

¶ *Pro rata rei,q̃ peruenit ad aliquem de bonis nauicularium,debet onus ſuſtinere:nec patrimonium,vel perſona ulteriùs aggrauatur. Itẽ inſpicitur,quatenus erat tempore,quo ad eum peruenit. Bar.*

¶Idem AA.& Gratia.A. † LEX II.

INijs i †,quæ nauicularij vẽdũt (qñ intercipere k contractum emendi, vendendiq; fas ,phibet) emptor nauicularij functionem pro modo portionis comparatæ

o CVm nauarchorum.ʒ i.nauculariorum, ſiue nauticorũ. p ¶Conſpiret ĵi. aſpirãdo iret: alſ obiret, id eſt, iret quaſi obeundo, propter laborem.
q ¶Iudiciorum.ʒ id eſt,iudicũ, ſcilicet, comitum horreorũ,qui expectant tranſuectionẽ:
r ¶Trãſuectiõis.ĵ pp defectũ tranſuectionis.
s ¶Tua.Jadduxit quod eſt ĵ.& dic conuentis,id eſt,conuocatis.
t ¶Alios.ʒ proximiores,ut ſ. de an. & tri. l. pro locis.
v ¶Cõditis,ut in horreis: quia ibi conditur.
x ¶Immunit.ʒ id etur ergo à patrimoniali ẽt excuſari,ut ff.d iu.ĩmu. l.ſemp.§.negotiatores. ſed hic magis innuit cõtra,& ſa.ſ.de iu.fi.l. pe.
y ¶Cognitionis.ʒ ſcilicet,tuæ.
z ¶Limauit.ʒ aliàs libr auit.Accur.
a QVi. Auertẽdo.ʒ id eſt, interuertẽdo,uel id eſt, in auerſione, ſeu piculo ẽptoris, p q minus vendidit, & ſecũdũ hãc ſecundã expoſitionẽ ſub.maximè.
b ¶Capitalb.ʒid eſt,de portatiõis,ut ĵ.l. prox. & fac.ſ.quæ res uen. nõ poſſ.l.pen.& l. fin. & de nauti.fœ.l.iij.
c IVdices. flatus.ʒid eſt,uentus.
d ¶Et corporatis.ʒ ſic ĵ.de priui. credit l.j.A.
e ¶Deporta.ʒ ergo & bonorum,ut ſ.de pœn. l.deportatorum. Et no. quod in ſecũda l. de officio.naucleratio j.& ij.de præmio, & etiam i iiij. in ultim.& pen.de pœna malè gerentis.

§ ¶ DE PRAEDIIS, ET OMN.&c.

¶ *Hoc accipe,ut no.ſ. tit.j. in rub.et quia oẽs res eorum ſunt huic onerĩ ſubiectę, quocunque ẽ res ierint, quaſi quadã fraude,ut ĵ.l.j. & ij. ideo de his dicit.*

g Omũ.ʒ q ſucceſſit i ius, uel i rẽ nauicularij.
h ¶Functionem.ʒ pro modo,quæ rei, ut l. proxi. ſic non excuſantur à collatione ẽptarũ ſpecierum,utſ. ut nemi. li. in empt. ſpect.j. & ſa. ĵ.tit.j.l.Accur.
i INijs.ʒſ.rebus ſuis, quę ſunt huic oneri ſubiectę,ut no. in rubr.
k ¶Intercipere ʒid ẽ,ceſſare.P. & facit ff. p loc. l.idem quoq; erit in nu.

† eò.
† quod.
† &.

† cẽſuerat.

† cõportaret.
† ſolatiis.
† Xuroug γνοι ę, scil. τὸ Xuc

† D.13 Ka. Feb.Ho.8. & Theo.3. AA.Coss.
† Ex eo.ti. l.33.C.Th.

† D.iij. ka. Octa Lupicino & Iouino Coss.

† Archilaõ Proco Afr.
† Ex eo.ti. l.7. C. Th.

† nauicula rij.

† D.18.Kal. Sept. Rau. Varrone V.C.Coss.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Addicta est.ꝛ sic ff. de publ.l. Imperatores.
b ¶ Munificā.ꝛ id est, munus faciens, sic ff. de publ.l.si publicanus.§.j.
† illico.
c ¶ Vrbium.ꝛ sic ff. de nou.oper. nunci.l.prior. §.hoc interdictum.& nequid in loc.pu.l.fin.
† nauicula rij muneris.
d ¶ Pecunia.] alias mutaretur, sin res q̄ uēdebant, alias mutuaretur, i.mutuo, seu uicissim acciperet, aꝛs permutaret.
e ¶ Molitio.ꝛ repete nullā habuit pēsionem.
f ¶ Sumptuosum.ꝛ nul Iam habet pensionem, ut turris.
g ¶ Vt est.ꝛi. ut quandoque contigit, q̄ aliqs habet liberale ꝓpositū.
h ¶ Institutum.ꝛ id est, propositum.
i ¶ Ornamento.ꝛ ut pi cturis.
k ¶ Excipere.ꝛ id est, suscipere, ad q̄ s. de al. lu.l.fin.& ſ.l. proxim.in princ.& de so.l.pe. & ſ. de omni agro deser.l.fi. & ſ.l.proxi. in princ.
¶ pecuniā mutuarentur.
† spacia.
I Iaui. Adscriptos.ꝛ quales sūt fundi nau tarum, ut ſ.in rubr.
m ¶ Ad se.ꝛ scilicet, nauicularii fundi.
n ¶ Opinionē.ꝛi. censualē profectionem, q̄ ideo dicitur opinio, q̄ opinari dēmus, ut scriptura phibet. P. vel aſtimationem, quæ ideo dicit opinio, quia opinari nos facit, cū de ipsa dubitatur. nam & uulgari modo sic loquimur, q̄ opinaris hāc rē ualere.
o ¶ Functionē. ꝛ aliās præstationem.
p ¶ Cogantur.ꝛ ſ. ut soluant, & præstent eam.
q ¶ Cōditiones.ꝛi. pactiones, ut ſ. sine censu. ut re.l.fi.& ff de pa. l. iter. ualet tū, quātū est inter se. ut q̄ soluerit, repetat, ut ſ.e.ti.l.epistola.§. ij.sic ſ.ff pac.l.pacto suc cessorū & de hæ.vē.l.ij.
r ¶ Pactione.ꝛ id est, hac ratione seruata. Ac.
s ¶ Teneanē.ꝛ q̄d etiā hodie ꝓsitenē apd acta, si ante traditionē min' idoneus i ueniat ēptor, ut in aut. de man. Prin. §.ñ pmittas.col.iij. Sed q̄d, si tēpore alienatiōis erat idoneus? rñ. ñ tenetur vēditor, vt ff. de ne. ge.l.litis.§.j.& de admi. re. ad ci. p.l.ij.§.sieo.itē fac.j.de fun.rei pri.l.iij.
t ¶ Ab idoneis. Iemptoribus, ad q̄ ff. ad mu.l.libertus.§.filiū. cū cōcor.
† ratione.
† D.14.ka. Mar. Med. Theo. V. C.Coss.

¶ DE NAVIBVS.

v MVlti. Et titulis.] scribēdo nomina potentū, quorū dicet ēt nauē eē, & facit j.l. px.
x ¶ Vt priuatos. ꝛ non autem Senatoribus tm licitū est hēre nauigia, ut ff. d uac.mu.l.iij.&ſa. subeat. Res enim oneri addicta est [a], nō ꝓsonæ mercatoris. Neq; nauicularij† iubemus fieri eum, qui aliquid cōparauit: sed eā partem, quæ empta est, ꝓ suo modo, ac rōne esse munificā [b]. nec enim totum patrimoniū ad functionē nauicularia † occupādum erit, quod habuit, qui rei exiguę mercator accesit: sed illa portio, quæ ab initio nauicularij fuit, ad pensionem huiusmodi functionis sola tenenda est: residuo patrimonio, quod ab hoc vinculo liberū est, otioso, & immuni seruando. Domus verò, quarū cultu decus vrbiū [c] potiùs, quā fructus acquiritur, vbi à nauicularijs væneunt, pro tāto modo ad hanc pensionē obligari placet, quantū habebāt emolumentū cum pecunia [d] mutuarēt †. Vbi verò spatium † loci, & exiguitas nullā habuerit pensionē, aut extructio cuius est ardua, difficiliſq; molitio [e], aut de cus sumptuosum [f], aut (vt est [g] plerunq; liberale institutū [h]) habitationē quis suam vrbis ornamēto [i] adiecerit, nolumus munificē tiam, q̄ postea addita est, improbam licitationē æstimationis excipere [k]: sed vetusta potiùs loci species, & pensio cogitetur, quā cultus hodiernus, qui per industriā hominis animoſi accesit †.

¶ Qui emit ꝑdia nauicularioꝝ. tenēt ad onus, ſm ueram æstimationē, quæ priuato rum pactis non tollitur, & uendentes tenentur, si emptores non fuerint idonei. B.

¶ Impp. Arch.& Honor.AA. L. III.

I [x], q̄ fundos nauicularię functioni adscriptos [i], à nauicularijs acceperūt, quolibet ad se [m] titulo trāsēūtes, secundū agri opinionē [n], q̄ antiquitus hēbāt † adscripta, nauicularią functionē [o] su sci.pe coganē [p]: neq; eas cōditiones [q] sibi existimēt ꝓfuturas, quas vēditor minùs idoneus in se recepit imponētis arbitrio: hac tū pactione [r] † seruata, vt si ad minùs idoneū fuerit translata possessio, etiam auctores transcripti prædij teneanē [s] obnoxij: sitque hoc in promptu, vt dānis fiscalibus primitus ab idoneis [t] consulatur. †

DE NAVIBVS NON EXCVSANDIS.

TITVLVS III.

¶ Naues, quæ sub nomine, & titulo alie no excusantur, publicantur. Bar.

¶ Impp. Arc.& Honor.AA. † LEXI.

MVlti † naues suas diuersorum nominibus, & titulis [u] tuentur: cui fraudi obuiātes præcipimus, vt siquis ad euitationem publicæ necessitatis titulū crediderit opponendum, sciat nauem esse fisco sociandā. Nam vt priuatos [x] quo que non prohibemus habere nauigia, ita fraudi locum esse non si nimus, cùm omnes in commune, si necessitas exegerit, conueniat vtilitatibus publicis obedire, & subuectionem sine dignitatis pri uilegio celebrare. †

¶ Nulla nauis ob necessitatem publicam excusatur aliquo priuilegio in corpore iuris inserto, vel non inserto: & contra facientes pœna hic inserta punitur. Bar.

Impp. Theod.& Valenti. AA. Florētio. P.P. LEX II.

IVbemus nullam nauem vltra duorum [y] milium modiorū capacem ante [z] felicem embolā [a] † vel publicarum specierū transuectionē, aut priuilegio dignitatis, aut religionis intuitu, aut prærogatiua personæ, publicis vtilitatibus excusari posse subtractā: nec si [b] cęleste contra proferatur oraculū siue annotatio sit, siue diuina pragmatica sanctio, prouidentissimæ legis regulas oppugnare debebit. Quod etiā ī omnibus causis cupimus † obseruari: vt generaliter, si quid eiusmodi contra ius, vel vtilitatē publicam in quo libet negotip proferatur, non valeat [c]. Quicquid enim in fraudē istius legis quolibet modo fuerit attentatū [d], id nauigij, quod excusatur, publicatione corrigimus.

NE QVID ONERI † PVBLICO IMponatur.

TITVLVS IIII.

¶ Qui cogit nautam, ad accipiēdum aliquid vltra onus, tenetur ad emendationē damni, & criminaliter punitur. Bar.

¶ Impp. Arca.& Honor.AA. Rufino PP.

LEX VNICA.

NEri † publico sarcinā priuatam ne quis imponat, nec audeat portitores frumēti [e] ad su scipiendum onus aliqua necessitate compellere. Hoc enim facto, atque commisso, non in dispendium solùm, atque naufragij [f] dānum tenebitur obligatus, verùm etiam publicæ coerctionis † experietur v igorem [g] †.

DE NAVFRAGIIS [h].

TITVLVS V.

¶ Imp. Costantinus† A. LEX I.

SI quando naufragio nauis expulsa fuerit ad littus, vel si quando aliquam † terram attigerit, ad domi nos pertineat [i], fiscus meus sese non interponat. Quod enim † ius habet ficsus in aliena calamitate, vt de re tam luctuosa cor.pendium sectetur.

¶ Nauicularius, q̄ dicit se feciſſe naufragiū, dēt hoc ꝓbare p teſtes, corā iudice illius loci, et in tr annū Prefecto nē tiare, aꝛs nō audit. B.

¶ Imppp. Valent. Valens, & Grat. AAA. ad Modestū P.P. LI.

Si quis

a Vide cadelictū extra de reg. iur.& glan. c. cum dilectus. extra de or. cog. vide ibi p do. Io. An. in mercu.
† præcipimus.
† Da.3. Id. Ian. Rauē. Arca. A.vj. & Probo. Coss.
† Vide Alciatū hic, & Pyrrhū.
† coërcitionis.
† Da.5. Id. Ianu. CP. Olyb. & Probin. Coss.
† Naufragiū vñ dī. Antoninus.
† reliqua.
† Concor. ad hoc ca. excōicatio ni. cū glo. extra, de pœnis. & interdicti.

a b Si quis. Testib 15.] secundum formam inferioris. l. proxi. Accur.
c ¶ Referatur.ꝛ si opus fuerit.
d ¶ Dispositio.ꝛ ut res. scilicet, restituatur, ut ſ.l. proxi.
z ¶ Anni.ꝛ imo biennii, ut j.eod de submersis contra. So. hic negligētia peteris, ibi iudicis. Vel secūdū Py. ibi in criminali: hic i ciuili actione in factū er edicto ff eo.l.j. Item uidē perpetuò quantum est i amplo, ut ff. de fur.l.seū. & ff e.l.j. in prin. So. hic de quadruplo. Vt ve i hic de in tāta causę, & erit special. cōt. a l. pperandū. C. de iud cis
† Exli.13. tit.9.l.j. C. Th.
c Qvoties. Cōpetētis. ſ. P. q̄di puinciæ, i qua hoc ptin git, ut ſ.l. pe. & loquit hic siue ciuiliter, siuecri minaliter agat sēm P.
† redata.
† remediū.
f ¶ Nautarū. ꝓmò magistrorum, ſcdo aliorū, tertio illorū: ut subiicit
¶ Huiusmodi.
g ¶ Habita.ꝛ non per tormenta, nisi ut callāt, ut ff. de quæſt.l. ex libero. uel nisi sint obscuri: ut in aut. de testi. ſ. siue ro ignoti. coll. vij.
† actiones.
¶ D. PP. Bersi. No. Iun. Modesto. & Arith. Coss.
h ¶ Nexu.] est. n. nexꝰ, depositio testimonij. cū ad hoc cogātur, ut ff. de ta. exhi. l. iij. ſ. exhibere.
* Nauicularius Afr. s.
† Exli 13. tit. 9. l. 3. C. Th.
i ¶ Numerū. ꝛ duorū, uel trium, ut ff. d testi. l. vbi. & aꝛs i ore duorū, uel triū statomne verbū.
† aliunde.
k ¶ Immoretur. ꝛ prius ad inquisiendū damnnū submersarum rerum.
l ¶ In alios. ꝛ non magistros, sed nautas: tales enim melius ueritas inuenitur, arg. ſ. de rep. l. cōsensu. ſ. super plagis.
m ¶ Liberis. ꝛ qui fortē grāt in naui cū aliꝭ.
n ¶ Interitu. ꝛ ſ. rerum eorū, quorū, &c. uel ite ritu, i. dāno eorum, &c.
o ¶ Nauicularius. ꝛ quippe ſm Romanos nō sūt nisi duo tēpora, hyems, à kal. Oct. usque ad kal. Apr. & ēstas, ab aprili usq; ad Octobrē quo tpe est nauigādū a nō postea ſm P sed ſm B. separat ætas ab hyeme in ęquinoctio is, ut ff. de aqua qu. & æstū l.j. ſ. æstatē. & facit ſ. e.l. fin.
p ¶ Nauicularius.] ali quis qui euasit.
P Proiis. Collatoribus.] prouincia libus.
q ¶ Possessoribns. ꝛ & collatoribus prædictis.
r ¶ Senatores. ꝛ innuit Senatores ad patrimonia. teneri, sed à ꝓsonalibus excusantur, ut ff. ad mu. l. municeps.
s ¶ Redundare. ꝛ Siue fuerit nauta i culpa, siue nō. an aūt ipse nauta teneatur. respō, ſ. e.l. fina.
t De submersis. Leuato. ꝛ uelo ꝓ si militudinē. loquit. q.d. omni velamine. Vel dic submersis leuato, i. remoto decernimus, &c.
v ¶ Detegitur. ꝛ siue tempora naufragij, ubi est actio quadrupli intra annum, siue post, ut ff. eo. l.j. in fi. & l. sed si quid. & l. ne quid.
x ¶ Nudentur. ꝛi. nudati sunt, qui debent instare, ut ſ. eo. l. ſi quis.
y ¶ Personarū. ꝛ hic ergo criminaliter agit̄, & sic pcor. ff. eo. l. Pedius
z ¶ Interpellatione. ꝛi. sine libello, q̄d est ſpāle cōtra auth. offerat. sic. Si quis de nauigandi tempore pulchrè Bude. in l. vtique. ff. d' rei uē dicatio. ex Veget. lib. 4. c. 10. 19.
† Da. 8. Id. Feb. Triu. Grāno. uel The. AA. Coss.
† Tatiano P.P.
† Exli. 13. tit. 9. l. iiij. C. Th.
† D. 15. ka. Aug. CP. Tatiano & Symacho. Coss.

Si quis de metallariis & metallis, & curatoribus metallorum. TITVLVS VI.

¶ Impp. Valent.& Valens AA. † LEX I.

PErpensa † deliberatione duximus sanciendum, vt quicunque metallorum [m] exercitium velit affluere [n], is labore proprio & sibi, & Reipublicæ commoda comparet [o]. Itaque si qui spontè conduxerint [P] †, eos laudabilitas tua [q] octonos [r] scrupulos in baluca †, quæ Græcè χειράμιον appellatur, cogat exoluere. quidq̄d autem ampliùs colligere potue-

s. dssen. ex br. rec. auth. nisi breuiores. Vt uerius hic corrigit p.d. auth.
a ¶ Biennii. ꝛ dicas criminaliter ag & oia cōc ſ. ut ītra cer. tē. l. fi. & de iud. l. ꝓperandū. in prin. nec ob. ſ. l. fiq. s. ut ibi dixi. si dicas ēt ī ci uilific esse, tūc hēs necesse dicere, speciale ꝛ l. ꝓperādū. ſ. de iud. Ac.
b ¶ Nauicularioꝝ.] ablatiui absoluti.
c ¶ Absoluto. ꝛ ab ob seruatiōe iudicij, q̄ culpa passus est naufragiū, uel diripuit res, pro quibus accusabatur. Accu.
† Naucularijs p Afri.
† Exli. 13. tit. 9. l. 16. C. Th.
d ¶ Legitimo. ꝛ scilicet, biennij.
e ¶ Eius. ꝛ soneris.
f Svper naufragiorum. More. ꝛ ut ſ. eod. l. quoties.
g ¶ Calculus. ꝛi. numer.
h ¶ Modationis. ꝛ id est, publici frumenti.
i ¶ Acceptus. ꝛ id est, nō fiat apocha de eo accepto, quæ aliās fit, ut ſ. de naui. l.j. & ij. Accur.
† editione.
k ¶ Cōciliū. ꝛi. collegiū, q̄d accipe, q̄n pierūt ui tio nauæ, q̄d pōt esse, quia non nauigauit cōgruo tpe, ut ſ. eo. l. quoties. in fi. uel aduerso, ut ff. de rei ven. l. qui peti.
Nauta, q̄n de naufragio teneaē.
† legitimū.
§. vlt. uel q̄ a i malā nauē, ut ff. loc. l. itē q̄rit. §. j. & ad l. Rho. de iac. l. fi. §. fi ea. aꝛs sine eī' uitio nō teneē, ut d. §. fi ea. tū soluētes ſp liberantur: ut ſ. in l. pro his. Itē quo teneēt alij, ꝓpter unius vitium? Rñ. ſpāle, ut j. d' fabr. l. iure. q̄ & ei succederēt, si sine hrde decederet, ut ſ. d' hær. dec. l. j. fic ff. cōmo. l. uñ q̄rit. & l. pe. Alij dicūt, teneri hic alios, quando iā successerunt, non ante. Ac.
† D. 16. ka. apr. Rauē. Th. v. AA. Coss.

¶ DE METAL &c.

¶ Naufragia cōtigūt, sæpe propter pōdus metalli. iō de his dicit, uel dixit de transuectione, nūc d' officio eorū, q̄ ea trāsmittūt. & q̄ metalla ꝓtiosiora sunt, de metallarijs, q̄ ea ꝛferūt, & ꝑcuratoribus, q̄ ea exigūt, atq; custodiūt, deque ipsis metallis uideamus. et de procuratoribus. dt j. e.l. cūꝓcuratores. n alys dr de metallarijs, & metallis
† ad Cresconiū C. met.
† Ex lib. x. tit. 19. l. 3. C. T.

m PErpensa. Metallorum. ꝛi. affluentiam habere exercitij metallorū. n ¶ Esse uere. ꝛ id est, uellet esse metallarius.
o ¶ Comparet. ꝛi. quærat primò. &c. q. d. quicunq; ualet, faciat hoc.
p ¶ Conduxerint. ꝛ aliās ꝓfluxerint, & benealiās cōduxerint, per similes quia dando, quod fecerit, ꝓducere uidentē.
† confluxerint.
q ¶ Tua. ꝛ Crescētio committi metallorū loquitē.
† Chrysoma. Alcia. hic.
r ¶ Octonos. ꝛi. octo, ut ff. quemad. fer. amit. l. non satis. in fi. Itē scrupulus, est xxiiij. pars unciæ. nā tres scrupuli faciunt drachmā, & octo drachmæ, uncia ſm physicos, & sic octo scrupuli, i. tertia pars unciæ, quæ soluitur in baluca. i. ntilitate publica. nā chrysamos grēcè, latinè utilitas dicit. Vel baluce. i. uasę lucēte, ut est Cardinaliū, quasi lucē baiulās, uel lācē. & dic, eius metalli, in quo uersat, nō aūt si in plumbo exerceat, dabit in argēto. sed cū hic dicat

de tertia unciæ, ℈.proxi. de xiiij. uncijs alia, ſ. cuncti, de decima, alia, ſ. per ānos, dicat de vij. ſcrupulis, uidenſ cōtrariæ inter ſe. So. qđ hāc ℘ ingreſſu, ſequētes ſingulis annis: qđ nō placet: q̄a non bene ſupponeret hic q. q. d, &c. Tu dic hāc ī cæteris metallis, illā ℘ annos ī auro illa cūcti, nō excludit: q̄n & hoc def, qđ hic dr, ut ibi no. illa uero ob metallicū, logē aliter,

Da.4. Id. Decē. Pa- rīſiis. Val. & val AA. Coss.

ſ. quot unciæ faciūt librā. Itē dr ſingulos tm ſoluere, ut ℈. l. ℘ annos.

a ¶ Diſtrahant ſi cōpetens ptiū dare uult, ut ſubinde. Sed arg. contrā ℈. de contra hen. empt. l. dudum.

OB metallicum. xiiij. uncias. no. xii j. vn. quas. ℈. l. proxi. viij. ſcrupulos appellauitue apparet ſcrupulū tāto ſex cuncia fore maiorē quāto ſit ſextante minor, ſm P. & ſic ſoluebat ℈riū ſupioris. l. ſed dic tu, q̄ hic dr xiiij. uncias ℘ libra ſoluēdas: licet regulariter xij. faciāt librā ñ aūt dic hic xiiij. vnc. ſemper ſoluendas. & hoc q̄ñ eſt cōſuetudo ſolui libras, ad qđ ff cō. prę. l. uenditor. ℈. ſi cōſtat. alias niſi ſit ꝓ ſuetudo, ſoluitur ℘ ſcrupulos á ſingulis, ut ℈. l. ꝓxi.

b ¶ Balucæ. ℈expōe, ut ℈. l. proxi.

c ¶ Pro ſingulis. ℈ id eſt, á ſingulis.

d Vncti. Laborioſis. Nō tā ꝓhibitis, ar. ℈. de theſau. l. j. & dic q̄ primo quærūt. Secūdo fodiūt. Tertio plures effodiēdo in lucidā materiā adducunt. Sed an dño inuito liceat q̄re theſaurum dic, ut j. l. quoſdā. Sed uidet cōtra ℈. de theſau. l. j. & inſt. de re. di. ℈. theſauros. ubi dicit, non licere in alieno

†Ex eo. ti. l. 12. C. Th. †ſeptenis.

quærere data opera. So. alibi ī theſauro, q. dono, fortunę, alibi ī metallo, q̄ magno paraī agone.

e ¶ Fiſco. ℈ ſic ergo in ꝑdio fiſci duę decimæ, ſi in ſuo, una daī. & hoc præter annuū canonem in ſcrupulis præſtandū. qđ dic. ut ℈. l. j. not. q̄ eſt ꝓtra. Alij ſoluūt, q̄ illa in publico metallo, hæc in priuato. Accur.

g CVm pro. Ordinari. ℈ ut ℈. đ ſuſ. l. exactores. & hęc lex tractat de vl. parte rub.

h ¶ Exactio,] hi ergo exigunt metalla.

i ¶ Dignitates.] ut inf. tit. j. l. æternam.

k ¶ PEr annos. Per hominem. ℈ uulgariter loqnīt. q. d. q. libet ſoluat vij. ſcrupulos, & plenè dic, ut ℈ e. l. j. q̄ eſt contra, & ſic expones ſcrupulū, ut ibi. alij ut R. dicūt ſcrupuli. q. faciūt aſſem plus ſi ciliquū unū, i. uncias xij. cū ſemiūcię dimidia, q̄ eſt uncię pars quarta. Ir. Itē cōtra ī. de præto. & ho. præ. l. ij. Itē ℈ ℈. de cap. ci. cen. exhi l. j contra. & ī. de agr. & cen. l. cum antea. ℘ ī. de colo. Thra. l. j. contra. Sed hic nō dic de capite cuiuslibet, ſed pro metallis quilibet tantum ſoluat.

Marmor faxi appellatione uenit.

l QVoſdam. Marmora. ℈ Not. marmora ſaxa dici. Sed an inuito domino licebit in alieno quærere? uidetur, quod non, ut ff. đ acqui. re. do. l. iij. & poſtea ingrediens teneī iniuriarū, ut ff. de iniur. l. iniuriarum. ℈. fin. ſed Py. contra, propter publicam utilitatem, niſi dominus hēāt damnū, ut hic, & ff. com. præ. l. venditor. in fi. & de dam. īfect. l. fluminum. ℈. fin. & de aqua pln. arcen. l. j. ℈. denique. Accur.

m METallarij. ℈ Hic de prima parte rubricæ dicitur.

n ¶ etallariæ ℈ Sed an dānati in metallum applicanī huic, rint, fiſco potiſsimū diſtrahant a, à quo competentia ex largitionibus noſtris pretia ſuſcipiant, †

10 ¶ Iidē AA. ad Gertzianānū Comi. L. II.

OB † metallicū canonē, ī quo ꝓpria cōſuetudo retinenda eſt, xiiij. vncias b balucę c pro ſingulis d libris conſtat inferri. †

¶ Imppp. Gra. Valē. & Th. AAA. † L. III.

CVncti, † qui per priuatorum loca ſaxorū venam laborioſis e effuſionibus perſequuntur, decimas fiſco f decimas etiā dño repræſentēt: cętero † modo propriis ſuis deſideriis vendicando. †

¶ *Officiales exigentes metallum, non debent ad aliàm dignitatem promoueri, niſi priùs illud officium perficiant. Bar.*

¶ Iidem AA. LEX IIII.

CVm ꝓcuratores metallorū cintra Macedoniā, Daciam, Mediterraneā Myſiā, ſeu Dardaniā ſoliti ex curialib. ordinari g, per quos ſolēnis profligatur exactio, h, ſimulato hoſtili metu huic ſe neceſsitati ſubtraxerint, ad implēdū munus retrahanī: & nulli † deinceps licentia laxeī, priùs indebitas expetere dignitates i, q̄ ſubeundā ꝓcurationē fideli, ſoler tię; deuotione † cōpleuerint.

¶ *Fodiens aurum pro quolibet anno ſeptem ſcrupulos ſoluere debet. Bar.*

¶ Imppp. Valentin. Theod. & Arc. AAA. Romulo C.S. LEX V.

PEr annos † ſingulos, ſeptē † per hominem k ſcrupuli largitionibus inferantur ab aurilegulis, nō ſolùm in Pontica diœceſi, verùm etiam in Aſiana. †

¶ Iidem AAA. Paterno. LEX VI.

QVoſdā † opta humo eſſe ſaxa dicētes, id agere cognouimus l, vt, defoſsis ī altū cuniculis, alienarū ędiū fundamēta labefactēt, Qua de re ſi q̄ hmōi marmora m ſub ędificijs latere dicantur perquirendi eadē copia denegeī. Dat. xvij. Kal. April. C. Theodoſ. A. iij. & Habundantio Coss.

corporiā Reſpon. imo publicæ fabricæ alligantur. nō enim ℘ delicto debēt i corporari publico corpori, ut ℈. de pœ. l. ne q. s. niſi religioſo, ut in auth. ut nul. in ℈. quod autē. col. ix. & de vno religioſo ad ahū religioſum, ut in aut. de ſan. Epiſc. ℈. ſi monachus. & ℈. ante pe. col. j. Itē de religioſo ad publicū, ut i aut. đ ſan. Epiſ. ℈. ſi monach⁹. & ī aut. quo. opor. Epiſ. ℈. ſemel. col. j. Item ēt in publico recuperaī ſi corpus refugiat, ut hic, & ī. de fabr. l. iij. & inf. tit. j. l. ærernā. & quandoq; i ſtallo de teriori ponitur, ut ī. de primi. l. ij & ī. đ dome. & prote. l. ij. & de com meatu. l. ſi. imo q̄nq; de corpore ꝓrſus deiicit, ut ll. ꝑdictis, & C. de audo. di. iu. l. pe. & fin. hoc aūt, quod dixi de ſtallo deteriori, & đ exceptione omnimoda, i tellige ī his officijs, in q̄bus honor oneri admiſtus magis inſpicit. nimirū: nā immunitatem tribuere non dēt delictū, ut ff. de inter. & rele. l. relegatorū. ℈. antepe. & fi. & ℈. đ iis, q. nō imple. l. j. & ij. & ℈. de infam. l. j. Accur.

o ¶ Præſcriptione. ℈ ut ℈. de præſcri. xxx. anno. l. præſcriptio.

p ¶ Sobole. ℈ facit ī. đ agric. & cenſ. l. cū ſatis. in prin. & l. omnes. in ſi. & ℈. de ſer. fug. l. pen. i ſi.

q ¶ DE MVRILEG. ¶ *Dixit ℈. tit. j. l. ꝓ annos. de aurilegulis: nūc đ murilegulis, & ſūt q legūt, id ē, q colligūt munices, i. piſces, ut ī. eod. tit. l. ſi qs nauicularius. & ſic cōchylegulī. q legūt cōchylios, ut ī. l. ſi. & oēs erāt ſerui palatini. Itē gyneciarij, q pannos iperiales texūt, et ꝓficiūt iſerē do ſericum, et aurū, et ſic faciūt auratas paragaudas, ut ī. l. 3. et 5. et ī. e. ti. i. l. i. Vñ gyneciū, locus, ubi hæc fiūt, ut ī. ti. i. l. i. đ gynes i. nudū, qa nudus pānoueſtiī. Sūt et monetarij ut ī. l. j. Itē bachij, ut ī. l. 2. Litearij, ut ī. l. ſi qs, Itē ſunt procuratores gyneciī, ut ī. l. pē. Itē baſtagiarij, qđ dic, ut ī. l. qđ ad pſens. hi oēs erāt ſerui, & artifices palatij Principis, nec inde poterāt eximi, niſi certo mō ut ī. ſi qs ex corp. et alię ppetui, ut ī. l. i. et aliū tpales, ut ī. e. l. æternā.*

DE MVRILEGIIS, q̄t ET GRYNAECIARIIS, † ET ℘ procuratoribus gynæcij, & de monetariis, & baſtagiariis.

TITVLVS VII.

¶ *Adſcriptus ad cudēdam monetā Principis non liberatur aliculus priuilegio dignitatis. Bartol.*

¶ Imp. Conſtan. A. Birhynos LEX I.

MOnetarios r †, ī ſua ſem per conditione durare oportet, nec dignitatis cuiuſcunque priuilegio ab huiuſmodi conditione liberari. †

¶ Idem A. † LEX II.

BAphij s † & gynecij ℈ ꝓ quos & priuata noſtra ſubſtantia tenuatur †, & ſpecies gynęcij confectæ corrumpuntur t in baphiis, etiam admiſta temeratio næuum adducit † inquinatæ alluuionis, ſuffragijs u abſtineant, per quàm memoratas adminiſtrationes adi piſcuntur, vel ſi contra hoc fecerint, gladio feriantur.

¶ Imp. Valen. & Valens AA. † L. III.

INgenuæ † mulieres, quę ſe gynæciariis ſociauerint, ſi cōuentę denuntiatione ſolēni, ſplendorem generis contuberniorū vilitati † præferre noluerint, ſuorum maritorū cōditione teneanī v †.

r MOnetarios.] Hi monetam Principis cudebāt, quā ſi falſabāt, grauiſsimè puniebanī, ut ℈. đ fal. mo. l. ij. Sed poterāt pœnitere, ante perfectionem, ut ff. de fal. l. q. fal. & facit ī. de fug. co⁹ l. j. & ℈. tit. j. l. fi. & ī. de dig. l. vj. lib. xij. & ℈. eo. l. æternam.

s BAphij. ℈ aliàs bachij, id eſt, tinctores pannorū. bachios enim Græce, Latinè ringere. inde bachius, ſeu bacharius, id eſt, tinctor, & lauator ut hic, & inf. l. lotas.

t ¶ Gynęcij. ℈ aliàs gynecij, id eſt, gyneciarij, ut ī rubr. & accipe hic abſt. ſuff. inquinatæ. alleg. & non quęrant ſimoniacè hoc officiū, per quos, &c. ſcilicet, malè agentes, ſic ponitur in auth. ut iu. fine quo ſuſ. in ru. & fa. ℈. de leg. l. uniuerſi.

v ¶ Corrumpuntur. ℈ primo enim texuntur, poſtea in bachis, id eſt, in locis, ubi tinguntur, debent adduci.

x I ¶ Suffragijs.] id eſt, ſimonia. Accur.

NGenuæ. Teneanī. ℈ ſecus ſi libera iungat ſe ad ſcriptitiū: ut arg. contra

cōtrà ī. de agric. & cen. l. ſi. in prin. ℈. ubi Sena. uel cla. l. j. in ſi. & facit ℈. de ſer. fugi. l. fin. item not. de vi denunciationis, ſic ℈. de epiſ. audien. authen. ſi captiui. & ī. eo. l. edicimus.

a QVod ad præſens. Pro reparatione. ℈ ſcilicet, dominici, vel fiſcalis gregis. Vel dic corporis humani.

b ¶ Prębeat. ℈ à ruſticis, ſingulis annis. & sūt beſtiarij, q. cogunt ruſticos ad hoc, uel ſunt bacharij de domo Principis. Primo mō, quaſi beſtiarij dicunī. Sc̄o, quaſi vaſtatores animaliū & habeas vaſtagiarij ſecundum ſecundam expoſitionem. Aecur.

c QVi aliqnē. Gynecij. ℈ aſs gyneciarij, & expone ut in rub. Et eſt contrà ī. l. ꝓxim. Sol. ut ibi.

d QVi textrini. ℈ loca ubi texunt.

e ¶ Ternis. ℈ i. tribus. arg. ff. de pęn. l. interpretatione. ſed propriè ℘ ſex, ut ff. de le. j. l. ſi quis teſtamento. Accur.

f ¶ Auri. ℈ eo] l. proxi. cōtra. So. hic de ſuppreſſis tępore huius. l. ibi de ſuppreſsis in futuro: uel dic, q̄ licet gyneciarij a prehēdat etiā textrinū, qa oēs operanī in gynecio: tamen ſpecialis pę na m nor i i o ponīt, uī hic ſeruus textrini, ibi Pricipis, qa de familia gynecij hic non. & ſecūdū, hoc, textrini, eſt maſculini generis. Item cōtra ī. de fugi. col. ij. Sol. plenè dic, ut no. ℈. đ ſer. fugi. l. quicunque. in fin.

g EDicimus. Amittat. ℈ id eſt, nō ad hæreat: quia ſic amitteret, ut ſtatim innuit, & facit ℈. e. l. ingenuæ.

h ¶ Nectendā. ℈ ad hoc ī. đ agricol. & man. l. ex ingenuo.

i ¶ Hi. ℈ ſcilicet, dſii.

k ¶ Feſtinent. ℈ quod poſſunt, ut ī. de agri. & cen. l. ſi. ℈. fin. & in auth. đ nup. ℈. ſi uero. col. iiii. & facit ℈. de lib. & eo. li. l. ij & ī. de cohor. l. ſi cohorta. Sed arg. cōtra ℈. de lib. cau. l. ſi liber. Itē intra quantum tępus ? Reſpō. arbitrii iudicis, ut ff. de ſolu. l. ratum.

l ¶ Extraneā. ℈ id eſt, nullam.

m AEternā. Baſtagiariis. ℈ aſs uaſtagiariis, & expone, ut ℈. l. quod ad præſens. & facit ℈. eod. l. j.

n ¶ Impleuerint. ℈ nedum in utrunq, &c. utē ℈. đ aſſe. l. ſi. & ff. ad mu ni. l. incola.

o SI quis. Muricis. ℈ quia muneribus aſ ſimilantur.

p ¶ Et legendis. ℈ ideſt, colligēdis. Et no. quod piſces sūt, ut hic colligi tur, ex quorū ſanguine arramentum imperiale fit, ut ℈. de diu. ref. l. facri

q LAna. & regalis purpura tingebatur, ut ℈. quæ res ven. l. j.

OTas. Sericoblattæ. ℈ id eſt, veſtimenta, quæ inſeruntur, id eſt, texuntur, & ſeruntur, aliàs ſerica.

r ¶ Metaxæ. ℈ i. purpuræ, ut ℈. quæ res ven. non poſſ. l. j. uel color eſt.

s ¶ Inferri. ℈ ad Comitē cōmerciorū, ut ℈. quæ res uen. nō poſſ. l. ij. & ſub interdictis nundinis ſuper his, ut ī. tit. j. l. fin. & facit ℈. e. l. baphij.

t ¶ Officij. ℈ propoſita ſimili pœna ſub. ut ī. tit. j. l. fin.

† eo. ti. l. 3. C. Th. † reportatione. † Dat. Id. Decē. Marianopoli Val. & val. AA. Coss. † Ex eo. ti. l. 4. C. Th. † D. 12. ka. Sept. Ciliciæ Modeſto, & Arintheo Coss. † ad Euchexium. † Ex eo. ti. l. 9. C. Th. † priſtini. † P. P. char tag. 3. Kal. Mar. poſt conſul. Auxonij & Oly. † Ex eo. ti. l. x. C. Th. † quam. † perennitatis.

¶ Idem AA. ad Auxonium. P. P. L. IIII.

QVod † ad preſens remediū ptinet, quītū animal baſtagiariis ꝓparatiōe a † pbeaī b. †

¶ Imppp. Valē. Valer. & Gratia. AAA. ad Filmatium. C. S. LEX V.

QVi aliquē † ex familiis gynecij c in latebris habere comperti ſunt, quinque librarum auri damno ſubiiciantur. †

¶ *Qui occultat aliquem ex textorib. punitur pœna tripli librarum auri. Bar.*

¶ Imppp. Gra. Val. & The. AAA. † L. VI.

QVi textrini d † noſtri māci pia occupatiōe celauerit, ternis e libris auri f pro ſingulorū hominū ſuppreſsiōe plectetur. †

¶ *Mulier nobilis nubęs monetario, ſi poſt ptęſtationē nō recedit, efficiī monetaria: ſed mulier adſcriptitia, niſi poſt ptęſtationē à dño trahaī, eiuſdē condōnis efficiī: et monetaria non poteſt extraneo nubere. B.*

¶ Iidē AAA. ad Heſperiū. P. P. L. VII.

EDi cim⁹, nequa mulier ſplēdidioris gradⁿ monetarij ad hærens conſortio, decus natiuę libertatis amittat g. ℘ ſi qua † ab hac præceptione ſtatutum noſtræ Serenitatis † abduxerit, ea ut legi timē admonita cōuentione diſcedat, uel ſi cōplexui monetarij putauerit inhærendū, non ambigat ſe ſibi & liberis ꝑiudicaturam, & eius cōditioni eſſe nectendā h. Si qua uerò originaria, ſeu colonaria poſſeſsionis alienæ ignaro domino, ſeu ſciente, monetario aſſociabiī: hi i cōuenti mox iuri agrorū debitas perſonas retrahere feſtinent k: uel de cætero ſciāt repetēdi facultatē, filētii ſui cōniuentia perdidiſſe. Sed ut monetario nullā extraneā l necti uolum⁹, ita & ex monetario patre ſuſceptas prohibemus extraneis copulari. †

¶ *Baſtagiarijs non licet ad aliā militiam tranſire, niſi illa completa. Bar.*

¶ Iidem AAA. Trefolio. C. S. L. VIII.

AEternam † fiximus legē, ne unquam baſtagiariis m mili tiam, uel ſuam deſerere liceat, uel aliā, antè, quā eā impleuerint n, ſurreptitia ī petratione tentare. †

¶ Iidē AAA. ad Principiū P. P. L. IX.

SI quis nauiculā functioni muricis, o & legēdis p cōchyliis đ putatā auſus ſuerit uſurpare, duarū librarū auri illatione teneaī. †

¶ Imppp. Arcad. & Honor. & Theodorus AAA. † LEX X.

LOtas † ī † poſterū ſericoblattę, q & metaxę r huiuſmodi ſpecies īferri s pcipimus: uiginti librarū auri condemnatione poſita iis, q ſcriniū canonum tractant, prioribus etiā cuiuſcunque officij t, ſi ſtatuta u cęleſtia à quodam paſsi fuerint temerari. †

¶ *Murileguli, ſi ad aliā dignitatē tranſierint, ad conditionē propriā retrahuntur, & res alienatæ per eos reuocanī: niſi emptor voluerit illam conditionē ſubire. B.*

¶ Imp. The. A. & Valen C. † LEX XI.

MVrileguli, † qui derelicto, atq; deſpecto propriæ cōditionis officio, uetitis ſe infulis dignitatū, & cingulis penitus denegatis muniſſe dicunī, ad ꝓpriæ artis, & originis uincula reuocentur x. ab illis aūt, qui rebus eorū uideī inhiaſſe, quos y in ſua origine permanere, & ſolēnibus miniſteriis inſeruire manifeſtū eſt, omnia quæcūq; cōſtiterit ex quo cūq; titulo poſſeſſa, antiquis poſſeſſoribus reſtituantur z. Quod ſi alienigenæ detentores oneribus conditionis extraneæ maluerint ſubiacere, quàm reſtituere facultates a, & futura deinceps agnoſcāt munera † ſibi eſſe ſubeunda: & de pterito, ſi qua ipſis b poſsidētib. reliqua colligunī, à ſemetipſis ſciāt ſine aliqua excuſatione ſoluēda. †

¶ Iidem A. & C. Max. C. S. LEX XII.

HI, † q. c ex filiabus murilegulorū, & alienę † originis pri bus ſunt, vel fuerint ꝓcreati, iura maternæ conditionis agnoſcāt †.

¶ *Homines adſcripti conditionib. huius tituli, non poſſunt liberari etiā ex reſcripto Principis: niſi dato ſubſtituto, qui ſolē niter approbetur, & talis liberatio ultra perſonam eius non porrigitur. Bar.*

¶ Impp. Theod. & Valer. AA. Acaio C. S.

LEX XIII.

SI q̄s † ex corpore gynęciarorum d, vel lintearioī c, vel lympharioī † , monetarioī g, vel murilegulorū h, vel aliorū ſimiliū ad diuinas largitiones i nexu ſanguinis pertinentiū, voluerit poſthàc de ſuo collegio liberari, nó quoſcunq;, nec facilè in locum proprium, freti triumphali abſolutione ſubſtituant: ſed eos, quos omnib. idoneos modis ſub ipſis quodammodo ampliſsimæ tuæ ſedis obtutibus k approbauerint: ita tamen, vt is, qui ab huiuſmodi conditione iuxta formā cę litus datam, beneficio principali fuerit abſolut⁹, vniuerſi † generis

† Da. v. ka. Iulii. C. P. Arca. A vj. & Probo Coss. † Maximi. C. S. † Ex eo. ti. l. 14. C. Th.

Honorē vitās ſtultior eſt onus vitante.

† munia.

† D. 17. ka. Nou. C. P. Victore. & Coss. † ex eo. tit. l. xv. C. Th. † alienigenæ. † D. 9. kal. Iun. Th. A. xj. & val. C. Coss.

† Ex eo. ti. l. xvj. C. Th.

† vniuerſam

bonū approbet. ad quod ſa. ℈. đ profeſſ. & me. l. magiſtros. & l. ſi qs. & ī. de agre. i re. l. j. & ij. & ī. de profeſſ. qui i urb. Cōſtāti, l. j. & ℈. de ſer.

Reipub.l.j.& ij.& de offi.Ma.offic.l.j.Accur.

a ¶ Prosapiam.ꝙ id est,generationem,siue familiam.

b ¶ Obnoxiam.ꝙ id est,obligatam,si substitutus malè egerit,qui primo erit conueniendus, ut ſ.de prædijs,& om.re.na.l.fin.

c ¶ Riuatæ.ꝙ i.purpuræ:& dicunt prinatę vestes:qa ab usu sui ſeruant priuatos. nēpe,soli Principi ꝙenit purpurea uestis: lintea oibus pmittit,ut ĵ.ti.l.iiij.ſecūdū P.Vt planius priuatæ,ſ.Principis,uel lineæ,q̄ oibus de sua familia conuenit. de ppositis thesaurorū ponit gra ſimilitudinis.ſequētes expone,ut i rub.no-

d ¶ Procuratores.ꝙ d̄ q. b̄ subiicit, ꝑāt eis:& ſpecies ab eis ꝑfectas ac cipiebāt, uł redigebāt i fiscum hi,non ante. Ac.

e ¶ Adrē.ſ.aliā administrationē nouam.& ꝙ subijcit administratio, ſ.nouæ. ad ꝙ ĵ. de omni agro d̄ ſer.l.iij.& d̄ fun. patr.l.q.cūqs. Vel dic,administratio, ſ. uectus.ad ꝙ ff.de mu. & hono. l. reſcripto.§. debitori.& inf.dc debi. ci.l.j.his tñ qbus permittit erroga tio militaris annonę,ꝑmittitur iuratoriæ cautionis,ut ĵ.de ero.mi.an. l.iubemus.in princ. Ac.

f ¶ Vi aūt. Obnoxios.ꝙ d̄ terioré ergo ꝑditionē iuxta sententiā Lógobardorū ſequitur:ut i Lombar. & fa-
s.de ſer.fu.l.fi.& ſ.e.tit. l.ij.q.& de tab.l.fi. & ĵ. d̄ cohor.l.ſi cohortalis.

g ¶ DE VESTIB.&c.

Dixit ꝙ murilegulis, et cōchylegulis: nūc ät de ipſis piſcib.captis,i. de tinctiōe eorū:uel dixit de officialib.pannorū,nunc de ipſis pānis. et d̄ oliberus,a, vm.et ē illa uestis,q̄ tota de aurata ē,ab olon,qd̄ ē totum,et beris,qd̄ est aurū.et differt a ſequēte, ſ.auratis:qa hic, d̄ optimo auro,qd̄ in uulgari foliatū,i legib.obryzia tū d̄,ut ĵ.d ue. nu.po. l.ſi. Sed ibi de quolibet auro uel hic de optimo auro totaerat uestis,ibi de aurata ſimil̄r i totū est & alia uestis, q̄ habet aurum tm̄ in paragandis,ut ĵ. l.i. de tinctione dicet l.iij.& iiij.

h Vratas. Paragaudas.ꝙi.brostas de auro in uulgari, quę in gaudis uestimentorū,seu chlamidū ponī solent.para enim grēcè,latinè iuxta,gaudas, id est,gauda. inde paragauda, id est,iusta gaudam.Accur.

i ¶ Viriles.ꝙ non uerat hæc mulieribus,ut ĵ.l.proxim.in princ.ſecūdum Py. & inf.nulli lic. in ſre.l.j.§.nulli.

k Ét in gyneciarijs.ꝙ loca,uel stationes,ubi hæc fiunt.Accur.

l Emo ꝙ ſecus in fœmina,ut ſ.l.proxi.

¶ In lineis.ꝙ quandoq; enim quadratum ponit in lineis, uel quaſi linea,uel dic tunicis lineis,& laneis,ſcilicet,pannis.

n ¶ Paragaudas.ꝙ expone,ut ſ.proxi.

o ¶ Mīsterium.ꝙ id est,beneficium: fic ff. de acqui.posse.l.ꝙ meo. in pr nc.Vel ideo,quia his concedit,q stant in ſuo miniſterio,ut ma-

p Vgis ſint ornati,arg.ff.de pecu l.id uerō mentum.Accur.

Ellera.Adulterino.ꝙ id est,ꝓpoſito.

q ¶ Fucata.ꝙ id est,tincta.

r ¶ Muricis.ꝙ piſcis,ut ſ. tit.j.l.ſi quis.

s ¶ Rhodino.ꝙ piſcis genus,aliud à murice.

t ¶ Alio.ꝙ ſ.purpureo,uel rubeo,ꝙ ſolū Imperatoribus competit, ut ĵ.l.proxi.non enim bene caperet colorem,ſicut de albo.

v ¶ De albo.ꝙ ſ. colore.

x ¶ Omnium. ꝙ aliorū i.in oēs colores, ut tñ de purpureo nō liceat, niſi deputatis ad hoc d̄ aliꝭ licet cuilibet, ut ſ. quę res uen.nō poſſ. l.j.

y ¶ Emperent.Speciei.ꝙ non ergo emere,uł alio titulo hēre, licet, ut ſ.q̄ res.uen. non poſſ.l.j.& ij. nec in ſtipula.deduci, ut inſtit. de inut.ſtipu.§.j.

z ¶ Pallia.ꝙ prohibuit poſsidere,nunc ꝓhibet ueſtimēta, uel pannum conficere priuatis.

a ¶ Permiſtione. ꝙ ſed tota ſunt de ſerico.

b ¶ Aedibus.ꝙ ſcilicet, priuatorum.

c ¶ Tradanturque. ꝙ ſcilicet, Principibus, uel Comiti commerciorū.

d ¶ Texturæ.ꝙ utrunqs ergo est eiusdē coloris.

e ¶ Cōchylij.ſ.sunt ſubaudi.uel nō ſubaudi:qa est ĵ.eo.& dic, ꝙ uellus conchylij dicit coccina purpurea,q̄ nihil uarij coloris cōtinet,& nō ꝙ tinetur purpuræ app.ut ff.d̄ leg.iij.ſi cui lana.§. fi.& est uarij coloris, ut e.tit.l.quæſitū.§. coccū.

f ¶ Stamina ꝙ quid ſit, dic,ut ff.d̄ leg.iij.l.ſi cui lana §.plane.Accur.

g ¶ Subtexanē.ꝙ ab aliquo priuato,i.texūtur.

h ¶ Infectionis.ꝙ quia adhuc non est filata.

i ¶ Arguto.ꝙ i.acuto.

k ¶ Decurrāt.ꝙ per manus alicuius pr̄uati,uel i domo alicuius priuat.

l ¶ Ab iurato pr etio.ꝙ i.dicere,ꝓtiū,qd̄ pro ea dederat priuatus,amittit, licet iuret ſe dediſſe: qa ſatis est,ꝙ ñ punit fa ciēs illicitū cōmerciū.

m ¶ Calcatę.ꝙ i.crēptę.

n ¶ Ne quis. ꝙ corrigit ſe,& dicit,ne qs, i.nullus.Et no. hic impunitatem calcatę legis. Acc.

o ¶ Vrpuræ. Nundinas.ĵ.mercatiões.

p ¶ Prohibitæ.ꝙ ut ſ. quæ res.uen.non poſſ.l. j.& ii.& ſ.ti.i.l.locas.& ſ.l.proxi.in princ.

q ¶ Ad baphia.ꝙ puincię nomē,ut ſ. qui. ęta. l.j. i qua fuit natus Vlp. ut ff.de cen.l.j.in princi.

r ¶ Eorū.ꝙ a cōtra hanc l. facerent,ſic ſ. de offi.Co ſar.lar.l.j.i prin.

s ¶ Timentiū.ꝙ triū ꝓdictorū,q nisi bene faciāt, ꝑdēt ſalariū, & xx. li.auri,ut ſubijcit.alij dicūt i xx. lib.puniri exercentes mercationes i prędictis,ſed ſuperior ponit pœnā maiestatis:ut i fi.ſuperioris legis.

t ¶ DE FABRICENSIBVS.

¶ Est tps belli,et pacis,ut inſtit.in pę.pulchritudo ueſtiū tpe pacis, ut ſ.ti.j.Pulchritudo armorū t̄ de belli,ut hic ergo ſunt fabricēſes,q̄ publica arma faciūt,et ī publicis fabricis,et nō aliꝭ, et dāt primicerio,q reponat ī publicis armamētis,ut ī auth.de arm.Et no.ꝙ ſtrictē d̄ faber hic,aliꝭ ꝙ oī ferri pcuſſore,ut ff. ad leg.Rho.d̄ iac.l.ų. §.j.aliꝭ et ꝓ tignario,ut ff.de uerb.ſig.l ferri.§.ſi.ſed ī authē.eo.dūr fabricē ſij,et armificatores,q hic dūr fabricēſes.Et no.ꝙ priuato nō licet fa

facere

¶ Imppp.The.Arc.& Ho.AAA. L. III.

VEllera adulterino ꝓ colore fucata q, in ſpeciē ſacri muricis r intingere non ſinimus,nec tinctū cū Rhodino s priùs ſerico, alio t poſteà colore fucari: cū de albo u omniū x colorū tingēdi copia nō negetur. nā capitalem pœnam illicita tentantes ſuſcipient.

¶ Imp.Theo.A.Maximino.C.S. L. IIII.

TEmperēt † vniuerſi, cuiuſcūque ſint ſexus,dignitatis, artis,profeſsionis,& gñis,ab huiuſmodi ſpeciei y poſſeſsione,quę ſolis Principi,eiuſq; domui dedicat: nec pallia z,tunicaſq; domi qs ſericas cōtexat,aut faciat. Quę † tincta cōchylio nullius alterius permiſtione a cōtexta ſunt, ꝓferanē ex edibus b,tradanturq; c tunicę, aut pallia ex omni parte texturę d cruore infecta conchylij e. Nulla ſtamina f ſubtexanē g tincta conchylio,nec eiusdē infectionis h arguto i pectine ſolidāda fila decurrāt k,reddēda ęrario olobera veſtimēta virilia ꝓtinus offerantur. Nec eſt, vt quiſquam de abiurato pretio l cōqueratur, quia ſufficit calcatę m legis impunitas. Ne qs n verò nunc hmōi ſuppreſsione in laqueos nouę cōſtitutionis incurrat:alioqui ad ſimilitudinem lęsæ maieſtatis periculū ſuſtinebit. †

¶ Imp.Theo.& Valen.AA. † LEX IV.

PVrpurę † nūdinas o,licet īmeris ſint conſtō nib. ꝓhibitę p,recēti quoq; interminatione vetamus: & ideo ſeptimū de ſcrinio exceptorū,ſextū d̄ ſcrinio canonū, q̄ntū de ſcrinio tabulariorū quartū de ſcrinio veſtiariorū ad bapheia q † Phęnices per certū tępus mitti pręcipimus:vt omnis fraus eorū r ꝓhibeāt ſolertia, timentiū s ne quęſitis longo ſudore ſtipēdijs careār:etiā viginti librarū auri condēnatione ꝓpoſita. †

DE FABRICENSIBVS.

TITVLVS IX.

¶ Pecunia pro ſpecie ſolui non debet. B.

¶ Imppp. Val.Theod.& Arc.AAA. Tertiano P.P. LEX I.

OMnibus † fabricis nō pecunias pro ſpeciebus,ſed ipſas ſpecies ſine dilatione inferri prǽcipimus a:vt venerabilis b, & quæ facilè deducatur † ignibus, ſeu liqueſcat ferri materies prǽbeatur: quò promptiùs adempta fraudibus facultate, commodo publico conſulatur †.

¶ Primicerius fabricēſis ꝓ biēniū bēt uacationē à munerib.et ſingulis biēnijs ad ſalutādū Principē admittit, ut protector.B.

¶ Idem AAA.Rufino. LEX II.

PRimicerium c fabricæ † poſt biennium nō ſolùm vacatione, d verùm etiā honore donari prǽcipimus:ita, vt inter protectores e eiusdē fabricæ per biēnium adoraturus Aeternitatē f noſtrā ſuo quiſque tempore dirigatur †.

¶ Fabricēſib. tyronib. ſtigmata brachiis ſtiguntur:ad q̄ ſigna cognoſcunt: et q eos celauerint,cū eorū liberis fabricę reddūt.B.

¶ Impp.Arcad.& Hon.AA. † LEX III.

STigmata g h oc † est nota publica, fabricenſium brachiis adimitationē tyronum infligant, vt hoc ſaltem modo poſsint latitantes agnoſci: iis, qui eos ſuſceperint, vel eorū liberis i † ſine dubio fabricæ vindicandis †,& qui k ſurreptione quadā declinādi operis ad publicæ cuiuslibet ſacramē ta militiæ tranſierint †.

¶ Impp.Hono.& Theod.AA. † L. IIII.

SI quis l conſortium † fabricenſium crediderit eligēdū, in ea vrbe,ī qua natus eſt,vel ī qua domicilium collocauit, his, quorū intereſt,cōuocatis,priùs acta conficiat,ſeſeque doceat non auo,nō patre curiali ꝓgenitum, nihil ordini ciuitatis debere, nulli, ſe cuicommanere † obnoxium, atq; ita demū geſtis cōfectis,vel apud moderatorem Prouinciæ, vel (ſi is abſit) apud Defenſorem ciuitatis ad militiam m, quā optauerit, ſuſcipiatur. ꝙ ſi abſq; hac cautione n † quiſpiam ad fabricenſiū cōſortium obrepſerit, ſciat ſe ad ordinis o,cui debeē, patriæq; ſuæ † munera eſſe deducendum: ita, vt nulla eum nec tēporis, nec ſtipendiorum prærogatiua defendat p.

¶ Impp.Theo.& Valen.AA. LEX V.

IVre prouiſum eſt, fabricenſes artibus proprijs q inſeruire: vt exhauſtis r laboribus immorent cum ſobolè profeſsioni, cui nati ſunt. Deniq; qd̄ ab vno cōmittitur, id totius delinquit periculo numeri: vt conſtricti nominationibus ¶ ſuis, ſociorū actibus quādam ſpeculā gerant, & vnius dānum s ad omnium tranſit diſpendium.vniuerſi itaq; veluti in corpore vnius formę,vnius decoctionis t (ſi ita res tulerit u † reſponderе cogentur.

¶ Fabricēſes,et eorū uxores,et liberi durāte offō,uel finito ñ poſſūt, niſi corā Trę fecto ꝓtorio, uel Magro offōū ꝙueniri.B.

¶ Impp.Leo & Anthemius.AA. L. VI.

EOs,q inter fabricēſes ſacrę fabricę ſociati ſunt, vel eorum vxores w, aut filios, q itidē inter fabricenſes militare dicuntur, nō alibi pulſare volentibus reſpōdere prǽcipimus,niſi in ĵudicio tuæ Sublimitatis x,ad cuius iuriſdictionē,poteſtatemq; ptinent:nec eos poſt ſtipendiorū finē y,& militiæ ſuper ciuilibus, vel curialibus muneribus,quib. nullo modo ſubiacere mōſtranē z,à viris clariſsimis Rectorib. Prouinciarū, vel eorū officijs prēter licitū a inquietari.

¶ Prohibet fabricenſes aliquā adminiſtrationem,uel agriculturam aſſumere,et punit dominos,qui eas locauerint, & fabricenſes,qui eas conduxerint.Bart.

¶ Imp.Anaſtaſius A. † LEX VII.

NVllus fabricenſium conductioni b,vel adminiſtrationi, vel agriculturæ alienarū rerum ſe poſthac immiſcere conetur c: dominis quidē (ſi qui contra hęc ſtatuta meæ pietatis venire auſi fuerint)res,vel prædia,quæ ſciētes d, quòd fabricenſes ſunt, ijſdē fabricenſib. miniſtranda cōmiſerint, amiſſuris: fabricenſibus verò graviſsimè coērcitis e,poſt facultatū ſuarū amiſsionē,perpetui f,exilij pœna, & animaduerſione retinēdis. Quoties ſanè in translatione armorum angariæ neceſſariæ fuerint,Sublimitas g tua literas ad eminentiſsimā iube at dirigi prǽfecturā,& numerū ei armorū, & ex quo loco transferēda ſunt, indicare,vt cōtinuò ſuper prǽbendis angarijs ꝓ numero eorū, quæ transferuntur, armorum prǽceptione ſua viros clariſsimos moderatores Prouincię cōueniat h;& ſecūdū miſſam à Sublimitate tua notitiā naues,vel angarię confeſtim de publico i prǽbeant. Quòd ſi aliqua tarditas, vel negligentia poſt datas à ſublimitate tua ad eminētiſsimam prǽfecturā literas in deſtinandis auctoritatib. k † ampliſsimæ tuæ ſedis interceſſerit, & ex hoc armorū trāſuectio fuerit impedita,in q̄nquaginta libras † auri tam numerariū pro tēpore offi ei eiusdē ampliſsimę ſedis,quàm alios,quorū intereſt, condemnari prǽcipimus: eamq; auri quan-

cīſ ſacra,id est, execrabilis,ut ſ. de Epi.& cle. l.ſi quęquā. Vel adeo dēbet laborare, uc & eis exhauſtis & ſenibus factis laborent ꝓ ſobolē, ut ſ.de dec.l.fabricēſes.

q ¶ Nominationibus.ꝙ id est,ij q. nominauerūt eos, qui pro eis fiſco reſpondēt, Vel dic,id est, propter ſuas denominationes tenentur etiā circa alios ꝓdere, & ſic primò datiui,ſecūdo ab latiui ſunt caſus. Accur

r Damnum.ꝙ id est, ab uno illatū,ut id est, paupertas. nā alij tenebuntur,& hac ratione etiam ſuccedūt inter ſe, ut ſ.de hære.dec.l.fin.

s ¶ Decoctionis.ꝙ id est,adminiſtrationis,ad quod ſ.de ſucceſ. & arca.l.ſi aliquid.

t ¶ Tulerit.ĵ.contigerit,ꝙ alter depauperet, uel alter det damnū. ad quod ſ.d̄ nau.l.ſi. Et primò conuenitur damnū inferēs,ut ĵ. quo qs or. l.j. & iij. Sed cōtrā ſ.de pœnis.l.ſancimus.& de inoffi.teſtamen. l.ſi qs i ſuo.§.ſi. Sed hoc eſt ſpeciale:qa ipſe deliquere uidetur, ut hic dicit,cū debeat prouidere,ad ꝙ ff.d̄ offic.Procōſul.l.iij.

v Os qui.Vxores ꝓper uiros: non ꝙ ipſæ ſint fabricenſes, ut ff.de muner. & ho.l.iij. §.corporalia.

x ¶ Sublimitatis. ꝙ loquitur Eufirmio Magiſtro officiorū. Et nota. ꝙ hæc lex duo dat eis priuilegia,unum durante officio,aliud poſt. A.

y ¶ Finem.ĵquando in certū tempus fuerit aſſumptus, alias ꝓpetuo ipſe,& filij tenerent, ut ſ.l.proxi.in prin.Accu.

z ¶ Monſtrantur. ꝙ etiam durante officio, ſecūdū P.& ſic ſub.ſ. poſt finem,ſcilicet,etiā. Sed contra ſ.e.l.ij.nam ſi eſt ſpeciale in primicerio, in aliis ergo ſecus.

a ¶ Licitum.ꝙ id est, qd̄ esset contra licitum.

b ¶ VIIª fabricenſiū. Cōductioni.aliꝭ ꝓditioni: aliꝭ ꝓductioni.

c ¶ Conetur.ꝙ ad quod ſ.loca.l.ſin. Accur.

d ¶ Scientes.ꝙ ſic ſ.loc. l.ſi ignorans.

e ¶ Sublimitas.ꝙ Magiſtro officiorum loquitur,& fac.ĵ. d̄ curſu pu. l.curſum.& ſ. de nauī.l. cùm nauarchorum. Ac.

f ¶ Cōueniat,ꝙ uos inquā conuenio ō Iudæi.

g ¶ De publico.ꝙ No. de publico.

h ¶ Auctoritatibus.ꝙ aliās actoribus, id est,literis Prædicis,ut ꝓdixi, & dicuntur auctores : quia auctoritatem prǽbeant deferenti.

† Ex lib.x. tit.21.l.ij. C.Th.

† reducaē.

† D.15.ka. Nou.The. A.ij.& Cy. Coss.

† Ex li.10. tit.12.l.3. C.Th.

† Da.8.Id. Mar.Med. Val.A.iiij. & Neuterio Coss.

† Oſio.

† Ex lib.x. ti.2.l.4. C. Th.

† liberos.

† iudicandis.

† D.18.ka. Ianua.CP. Hon. A.4. & Eutich. Coss. Antemio.

† Ex lib.x. tit.22.l.6. C.Th.

† ciuico muneri.

† curatione.

† ſua.

† D.15.ka. Iun. C P. Hon.x. & Th.V.AA. Coss.

† Da. xvij. Kalē.Feb. CP.vic.V. C.Coss.

† Apollonio.C.S.L.

† Ex eo li. tit.xx.l.vlt. C.Th.

† Alc. hīc de Scrinio veſtiarii ad Baphias Phęnices, ex antiquis Codicit. legit.

† Da.8.Id. Mart.CP. Iſid. & Senat. Coss.

† retulerit.

† Infirmio Mag offi.

† Magiſtro offorum.

† coercendis.

† perpetua.

† queniāt.

† auctorib

† libris.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ DE VETERIS NVMIS. &c.

¶ *Dixit d fabricatiõe armorũ, nũc de fabricatiõe monetæ, & dic, q numisma, & aureus, & solidus aurei idẽ est, ut hic, & ff. d spor. l.ij. & i enarg. Cui⁹ ẽiago, & c. cui⁹ pondus erat tale, ut lxxij. facerẽt libras aurei, ut ff. d fusc. l. quoties. hoc nũmisma, siue mõeta ĩm fiebat oli d auro, ut j. l. fi. & effigies Prĩcipis erat ibi, ut j. l. j. & usufructũ⁹ ueluti gẽmarũ poterat legari in eis, ut ff. d usuf. l. numismatũ. & q hanc falsant puniunt: ut j. e. l. fi. hodie uerò cũ pcessiõe Prĩcipũ à legib⁹, & ciuita tib⁹ ẽt de gre ñ dicas à priuato, ut ff. d fab. l. ij.*

b Solidos. ¶ i. aureos, á soliditate: qa de solido auro fiunt, ut ff. de fusce. l. quoties. & not. in rub. c ¶ Principũ. ¶ vt Philippi, vt ff. d aur. & arg. leg. l. Quintus. ¶. finaũt.

d ¶ Refragationis. ¶ id est, refutationis.

e ¶ Speciei.] quòd nõ deteriorata sit res, ut ff. de spon. l. j.

f ¶ Haud leuiter. ¶ i. ñ sic ff. qui mu. vel præ. l. j.

g ¶ Vindicandum.] of fic. iudi. extraor. Accur.

h PRo. immunitione. Solidi fortè. ¶ argẽtei, secundùm Py. vel dic aurei, & dic tractat à Principe, vel eo, qui hẽt auctoritatem. & quod subiicit pretia, scilicet, ipsius aure qui sunt pretia rerũ q. d. p minori summa accipiũtur, cum dãtur pro pretio cuiuslibet speciei.

i VNiuersos. Cõmoneat.] postulare, quod est infrà unifor. & c. Accur.

k ¶ Obryzatorum. ¶ id est, numorum aureorũ d optimo auro, ꝙ sic dicitur ff. de uesti. holo. in rub. no. ac si dicat, tã tũ ualeat unus aureus, quantum alius, & tãtundem uendantur.

l ¶ Contẽpserit. ¶ uendẽdo plus unũ, q̃ alium.

m ¶ Aeternales. ¶ id ẽ, Principis, cuius est ibi imago, ut ff. l. j. & dicit æternales, qa imperũ semper durat: ut in aut. quo. opor. Epis. §. fi. ff. ũno existente ꝙ alio sic ff. de fab. l. ij. & sic nõ est contra. ff. de ser. vr. præ. l. eũn.

n ¶ Violare. Jradẽdofortẽ. ut ff. d fal. monet qui numos. & ẽ pœna ignis, i hac aurea Pricipis, & i alia, capitis, id ẽ, d portationis. ut ff. de fal. monet. l. ij. & in §. authore.

titatem protinus exactam fisci iuribus aggregari: multa præterea triginta librarum auri proposita tam viris clarissimis, qui Prouincias regunt, quàm eorum apparitoribus †, si conniuentibus his armorum subuectio tarditate aliqua fuerit præpedita †.

DE VETERIS NVMISMATIS POTESTATE.

TITVLVS X.

¶ Imp. Constantinus A. † LEX I.

SOlidos b veterũ Principum c veneratione formatos ita tradi, ac suscipi ab ementibus, & distrahentibus iubemus, vt nihil omnino refragationis d oriatur: modò vt debiti ponderis sint, & speciei e probẽ: scituris vniuersis, qui aliter fecerint, haud f leuiter in se vindicandum g.

¶ *Minuta æstimatione floreni, minuĩ æstimatio rerũ, quæ uenundnt ad florenum.* B.

¶ Iidem Augustus. LEX II.

PRo imminutione †, quæ in æstimatione solidi fortè tractatur, omnium quoq; pretia specierum decrescere oportet.

¶ *Oẽs aurei debẽt capi æquali æstimatione: & ꝫ faciens grauissimè punitur.* Bar.

¶ Imppp. Grat. Valent. & Theod. AAA.

VNiuersos auctoritas tua, ꝑposito edicto cõmoneat i, obryzatorum k omniũ solidorũ vniforme pretium postulare: capitali, scilicet, supplicio puniendo, q vel iussa nostræ Maiestatis † auaritiæ cęcitate contempserit l, vel æternales m vultus, dum fraudibus studet, duxerit violare n.

NVLLI LICERE IN FRENIS, ET EQVESTRIBVS o sellis, & in baltheis p margaritas, & smaragdos, & hyacinthos aptare, & de artificibus palatinis q.

TITVLVS XI.

¶ Imp. Iustinus A. LEX VNICA.

NVlli prorsus liceat ĩ frenis, & equestribus sellis, vel in baltheis suis margaritas r, & smaragdos, & hyacinthos r aptare posthac, vel inserere, aliis autem gemmis frena, & equestres sellas, & baltheos suos priuatos exornare permittimus: de cucurniis s † verò omnem prorsus qualiumcũq; gẽmarum habitum † præcipimus submoueri. fibulis t quoq; in chlamydibus ijs vtantur, q̃ solo auro, & arte pretiosæ sunt u. Si quis autem contra interdictum pietatis meæ fecerit, sciat se cõtinuò quin quaginta libris auri esse mulctandum. Nulli x prętereà priuatorum liceat (exceptis scilicet ornamentis matronalibus, & tam muliebrium y, quàm virilium a nullorum habitu) aliquid ex auro, & gemmis, quod ad cultum, & ornamẽtum imperatorium pertinet, facere: neq; illud sub † hoc colore, & prætextu præparare quòd † velit clementiæ principali velut aliqd̃ munus offerre. pietas enim mea huiusmodi dona nõ expetit, neque regium sibi offerri à priuatis cultum requirit z. ¶ Sanè si quis posthac aliquid contra vetitum huiusmodi sanctionis effecerit, & offerenda clementiæ meæ ornamenta, quæ vsibus regijs deputata sunt, auro, gemmisq; decorata ausus fuerit præparare, centum librarum auri condemnatione sciat se esse feriẽdum, capitali quoq; subdendum esse supplicio. Ornamenta a enim regia intra aulam meã fieri à palatinis artificibus debẽt, nõ passim in priuatis domibus, vel officinis parari. Vnde summa seueritate sancimus, vt quod in cultu, ornatuq; nostro sacrũ, & adoptabile est, id facere temetitas priuata nó audeat. Si qs sanè contra veritũ tranquillitatis meæ aliquid fecerit, definitam superiùs mulctam ab his per officia Palatinorum exigi, & sacris largitionibus nostris iubemus inferri.

DE CLASSICIS.

TITVLVS XII.

¶ Impp. Valẽ. & Valẽs AA. † L. VNI.

LAssem † Seleucenam b, aliasq; vniuersas c ad officiũ, quod Magnitudini tuę obsequiẽ d, volumus pertinere: vt classicorum numerus ex incensitis e, vel accrescentibus f compleatur, & Seleucena g ad auxilium purgandi h Orientis, aliasq; necessitates Comitis Orientis deputetur † †.

DE CVRIALIBVS † VRBIS ROMAE i

TITVLVS XIII.

¶ Imppp. Val. Theod. & Arca. AAA. Trifolio P.P. LEX I.

SI quis † decurialẽ l de auferendis priuilegiis putauerit lite pulsandum m, ītelligat se curiæ † interpellare debere iudicem n †.

¶ Imppp. Arca. Hon. & Theod. AAA. Exuperantio, & alijs. LEX II.

o ¶ NVLLI LIC. &c.

¶ *Ab equo dicta.*

p ¶ Et in baltheis. ¶ i. cingulis, ut gen⁹ uestis. sed hic uidetur poni ꝑ cingulo equi, uel pectorali, quæ quasi cingunt.

q ¶ Palatinis. ¶ ut inf. §. nulli.

r NVlli. Hyacinthos, qui sũt pretiosiores alijs, ut hic probatur.

s ¶ De cucurnijs. ¶ cucurnia dr̃ morsum freni. sed R. d̃t id, qđ eqs ꝑponit, ut nõ ĩcurrent.

t ¶ Fibulis. ¶ i. chlamydibus, chlamys militũ: purpura Regũ, stolla sacerdotũ, toga aduocatorum habitus rusticorum, cuculla monachorum appellatur, ut hic, & s. d̃ uesti. holo. & j. q. mili. non poss. l. fin.

v ¶ Prætiosæ sunt. ¶ q. d. sine omni gemma.

x ¶ Nulli.] Hic á secũda parte rub. usq; ad fin.

y ¶ Muliebrium. ¶ repete exceptis. fic ergo ĩ anulis licet ponere gẽmas maris, & fœminæ. sed mari nõ aliàs. & facit s. de uest. holo. l. ij.

z ¶ Requirit. ¶ Not. fic s. de auro coro. l. j.

a ¶ Ornamenta. ¶ No. fic s. de uesti. holo. l. pe.

¶ DE CLASSICIS.

b CLassẽ. Seleucenã.] á Seleucia ciuitate oriẽtis sic notata Seleucena. & dic, i. nauigiũ ad bellandũ aptum.

c ¶ Vniuersas.] classes, seu naues. Accur.

d ¶ Obsequitur.] Præfecto ꝓtorio Oriẽtis loq̃.

e ¶ Ex incensitis. ¶ i. ex iis, qui censetur seu uolũt deputare se huic ministerio. fic res dicitur ĩ nullius bonis censura.

f ¶ Accrescentibus. ¶ id est, qui superabundãt in aliis nauibus.

g ¶ Et Selcucena. ¶ classis, seu nauigium.

h ¶ Purgandi. ¶ malis hominibus, uel prędonibus: ut ar. ff. de off. Præf. l. congruit. Accur.

i ¶ Deputetur. ¶ à Præfecto prædicto, qui deputatur Comiti.

k ¶ DE CVRIA. &c.

¶ *Decuriões d muneribº excusant, ut s. d fusce. l. pe. & maximè urbis Romæ decuriones. & differt à titu. de decur. quia hic in specie.*

l SI quis decurialẽ. ¶ aliàs curialem.

m ¶ Pulsandum. ¶ i. accusat eum de aliquo, ꝙ qđ à curia ẽ remouẽd⁹ ut ff. de fal. l. falsi. §. ordine Itẽ de quacũq; lite: nisi forsam ꝓtract⁹, uel delictũ aliud exigat. Accur.

n ¶ Iudicẽ.] q̃ præest curię decurionũ illorũ, ad quod

† Ex libr. xii. j. ti. l. iij. C. T.

qđ s. de iur. om. iud. l. fi. & dicas hos alios, quã Senatores: qa illi cõueniunt sub certis iudicibus, ut s. ubi Sen. Senatores. Ar. cõtra s. de cur. l. omnes iudices.

a LEges. Atterere. ¶ i. atterẽdo infligere, P. ad qđ s. de decur. l. oẽs. & de pœn. l. decurionũ. & ff. de decu. l. ti. nisi in casu, ut s. de decu. l. quidam. libet.

b ¶ Seruari ¶ in tormentis, & pœnis, & similib. eui. audis. Et not. duo i decurionib. ſ decurionẽs nõ torquẽdos, & antiqua priuilegia seruari

† D. viij. Id. Iu. Ro. Ho. A. viij. & A. risto. Coss. Decuriões tor queri nõ debẽt.

¶ DE PRIVIL. &c.

c NVlli. Vrbis. ¶ q aliunde veniẽtes, ibi domicilium constituerũt, vt s. de incol. ciues & ff. de stat. hom. l. in vrbe.

d Corporatis. ¶ corporatus dicitur, qui i corpore aliquo scribit ꝑ prię. sicut qđlibet membrũ hominis corporatũ dr̃, & ciuis factus, vt incola, & sũt priuilegiati, ut plebei à tributo capitis excusent, ut j. de cap. ciui. cẽ. l. j. & facit j. de Alex. primat. l. j. A.

e ¶ Valere. ¶ etiam qui nũc de nouo sunt ciues per domicilium.

f ¶ In peregrina. ¶ fcilicet, loca, ad qđ s. de cur. l. quidã ignauiæ.

g ¶ Solẽnitas.] sic j. de pas. pu. l. j. & j. de agric. & cen. l. cũ satis. in pri.

¶ DE PISTO. &c.

h QVicunque. ¶ Ex mãcipiis. id ẽ, pistoribus. facienib. panem] palatij. sic j. de fru. vr. Cõl. j. hi subsũt comiti horreorũ, ut hic dicit. & oĩ tpe de eis ius dicit, ut s. d fer. l. publicas. & cõueniũtur secũdũ P. sub Comite rerũ priuatarũ i. proc. Cęsaris, ut s. vbi ca. l. fi. l. fi qs. & l. dñicis.

i ¶ Modo. ¶ alio modo illicito. ut dic gñaliter eos ad nullã dignitatẽ aspirare, & facit ad simoniacã istã electionẽ s. de Epi. & cle. si quẽ q̃. & ad l. Iu repetũ. l. fi. & in aut. iusiur. ꝙ præ. col. ij.

k ¶ DE SVARIIS.

¶ *Id est, porcarijs q custodiunt porcos ciuium ꝑ pascuis, ut j. l. j.*

l Susceptoribº. ¶ de his nihil i nigro, sic s. d̃ Sdu. ve. l. fi. ſ 3 de his dicit s. de suſ. l. modios.

m POrcinarii. Exhibeant. ¶ quintũ animal dat bastagiariis, ut s. d̃ muri. l. quod ad præsens.

n ¶ Sordidis. ¶ quęsũt s. de exc. mu. l. maximatum. & idẽ de custodibus cęterorum porcorũ, ar. s. ad. l. Fal. l. fi. A.

Varijs.

† Ex libr. xiiij. ti. ij. j. l. vj. C. Th.

† Sparatis.

† peregrina.

† D. xv. Ka. Ap. Medio. Cæsario, & Attico Coss.

† D. viij. ka. Sept. Rom. Timasio, & Promotto Coss.

† Hilario. † Ex libr. xiiij. tit. iij. l. viij. C. T.

quoquo.

DE SVARIIS k, † ET SVSCEPTORIBVS l VINI, & cęteris corporatis.

TITVLVS XVI.

¶ Imppp. Val. Th. & Arcad. AAA. ad Albin. P.V. LEX I.

POrcinarij † vrbis æternę cũ peruigilem laborem Populi Romani cõmodis exhibeant m, sordidis n semper muneribus liberentur. † †.

¶ *Prætor vrbis est iudex porcariorum, siue ipsi agant, siue conueniuntur.* Bar.

¶ Impp. Arcad. & Hono. AA. † LEX II.

QVicũq; † ex corporibus suariorum siue excipiendæ necessitate litis adstrictus, siue inferendæ voluntate spõtanea † ꝓuocatus o iudiciũ voluerit experiri, fori P vrbani auditorium † præstoleť. D. xviij. K. Feb. Romæ Basso, & Philippo Coss.

DE COLLEGIATIS, ET CHARTOPRATIS, & numulariis.

TITVLVS XVII.

¶ *Qui intrat unum collegiũ, & munera, ad quæ ordinatus eſt, non exercet, nõ effugit munera alterius collegij, de quo exiuit: sed debet de nouo extrahi, & alius in locum eius subrogari, requisitis primatib. collegiorum, idem si decederet.* Bar.

¶ Impp. Theodosi. & Valentinian. AA. Cyro P.V. LEX VNICA.

QVi sub prętextu † decanorum, seu collegiatorum, cũ id munus non impleant, alijs se muneribus conantur subtrahere: eorum fraudibus credimus esse obuiandũ: ne quis sub specie muneris, quod minùs exequitur, alterius muneris operibus releuetur: ne argentariorũ, vel numulariorum munera declinent ab ijs, qui dici tantũmodò collegiati, vel decani festinant. Ideoq; si quis eorũ sub nudæ appellationis velamine collegiatum se, vel decanũ appellat, sciat pro se alium subrogandum, qui prædicto muneri sufficiens approbeť: subrogatione, vi delicet, memoratorũ s, vel eorũ, qui moriunt, primatu t eius, qui subrogat, admissa iudicio.

¶ *Qui supra numerũ admittunt in collegio, non gaudent beneficio collegij.* Bar.

¶ Quod autem u supra numerũ, qui, x in cautis breuibus cõtinet, nemo se quolibet patrocinio, vel cuiuslibet assumpta potentia debeat excusare, hoc nostrę est Serenitatis censere, & tuę Sublimitatis, tuiq; officij cautius obseruare. Hoc inter omnes æqua lance seruari pręcipimus; nullo diuinę domus patrocinio, nulla sacrosancta rum ecclesiarum reuerentia, nullo qualibet, vel cuiuslibet potentia se excusante. Sed ne tm̃ circa munera releuanda supplicibus y consuluisse nos camur, illud etiam dicendũ, obseruandùmq; esse censemus, vt chartę vẽditio, z quæ de Prouincijs ad corporatos supplicum ꝓ per inuocationem † translata est, primę constitutionis b terminis concludatur; hoc est, quod in initio dispositionis constitutũ est, c id in posterũ nulla addita † nouatione seruetur.

DE STVDIIS LIBERALIBVS d VRBIS ROMAE, & Constantinopolitanę.

TITVLVS XVIII.

o QVicũq;. Prouocatus. ¶ actor, ꝓuocat, eo q̃ sibi ab⁹ ñ satisfiť, sic ff. d separa. l. fi.

p ¶ Fori. ¶ i. pfecti vrbis. Et not. q reus sequitur forum actoris, ꝫ regulam s. de iurisd. om. iud. l. iuris. ordo.

q ¶ DE COLL. &c.

¶ *Dixit spãliter d qbusdã collegiatis, nũc generaliter, et dñt à collegio, ut priuilegiati à priuilegio. et idẽ dñt charto patri, a qa eorum nõia scribebant ĩ charta uel matricula patriæ, qua si ipatriæ charta d scripti ĩtra numerũ, ¶ qui sũt s. numerum, ñ gaudẽt priuilegio: ut j. §. q aũt. Vl dñt charto patri, i. q gaudẽt ĩ patria ſm Græcos. dicit enim græcè charta apud latinos patria. uel dic tertiò, ut j. ĩ fi. hui⁹ le. A.*

r QVi sub prætextu.] hanc habes de verbo ad uerbum. s. de sac. eccle. l. q. sub ptextu.

s Memoratorũ. ¶ id ẽ, i locũ memoratorũ.

t ¶ Primatũ. ¶ scilicet, q d nouo habebit pri tes, q eum eligant. Py. vel dic eorum, à q bus recedit. & ad hoc. s. de aduo. ſd. di. iu. l. nemini

v ¶ Quod aũt. ¶ hic accipe nemo, qđ est j. & lege suſpẽſiuè, vſq; illuc, sed ne, &c. Accur.

x ¶ Qui. ¶ ſ. numerus continetur in breuibus cautis, id ẽ, cautela scriptis facta examinatiõe eligẽdorũ, & facit s. d fac. ſa. ec. l. ñ plures.

y Supplicibus. ¶ qui supplicat, vt suum locũ eis uendere liceat.

z Vendirio. ¶ empto res huius chartę dicũt chartopratiq; pet chartæ emptionẽ à quopiã, qui in charta, uel i matricula ẽ, colegiatorũ, vel Cõsultum acq rere volũt, ut illius loco subrogẽtur, id est, ut alludant, nomini, id ẽ, agãt emẽdo chartam, i. locũ cuiq; ꝓ chartã assignatũ, ut patriæ fiãt corporati, ut hic. Vt aliter, ut notatur in rubrica.

a ¶ Supplicũ. ¶ i. subiectorum supplicantiũ.

b ¶ Constitutionis. ¶ aliàs dispositionis.

c ¶ Cõstitutũ est. ¶ id ẽ q onera prim⁹, & secũdus agnoscat. ad q̃ s. de col. l. donatoriũ æratorũ l. j. et s. de pdiis, & omnibus rebus na. l. 2.

d ¶ DE STVDIIS &c.

¶ *In qb. duabus tãtũ legibus mum sit studiũ, ñ aĩs, nisi ex priuileg. ut j. pe. fforum. § hęc aũtria. hodie ipertum est*

† Spontaneę.

† adiutoriũ

† Reus quãdoq; formã actoris sequitur.

a Chartoprati teste Aleia. lib. j. pter. in hac ipsa dictione. & Pyrr. hic dicunt publicæ chartæ seruatores.

† vbi.

† admisto.

† innouatione.

† adita.

sciſſum, & ſtudium multis locis ſit, maximè Bononiæ, quæ legalis ſtudij obtinet monarchiam.

a VNiuerſos. Vſurpantes. ꝫ id eſt, frequenter vtentes leges, & ſic in bona parte, ut ff. de vſuca. l. fin. Accur.

b ¶ Celluliſq;. ꝫ id eſt, qui volunt docere publicè, uel priuatim, abſtineant ab oſtẽtatione vulgari.

c ¶ Ab oſtẽtatione. ꝫ. i. conuerſatiõe cũ laicis.

d ¶ Sanctionis. ꝫ ſcilicet, huius: quæ, &c.

e ¶ Prohibemus. ꝫ ſcilicet, ſe imiſcere vulgari oſtentationi.

f ¶ Tentauerit. ꝫ vulgariter ſe oſtentando.

g ¶ Vrbe. ꝫ ſcilicet, Roma veteri, uel noua, de quibus hic dicit.

h ¶ Conſueuerunt. ꝫ in cellulis, ut ſ. proxi.

i ¶ Prohibemus. ꝫ niſi ut ſubiicit. Itẽ hoc i diꝫ duab. vrbibus. A.

k ¶ Numero. ꝫ qui numerꝰ ẽ, ut j. hac l. & iuxta capitolium regebãt, vel itra cap. &c. i. habẽt licentiã, ut regãt, & ſic audiuntur in capitolio, ſcilicet, ab iis, qui cõueniũt i capitolio, utà Populo, uel à Senatoribꝫ.

l ¶ Priuilegiis. ꝫ quæ ſunt ſ. de profeſſ. l. medicos. & l. fi.

m ¶ Auditorium. ꝫ hoc expone, ut ſ.

n ¶ In iis. ꝫ ſcilicet, ciuitatibus duab. Et not. quia pmittit oratores etiã ad leges, nedũ ad aꝛs, quaslibet artes, cuius flos, & tuba Romani eloquij fuit Tullius.

o ¶ Numero. ꝫ numerꝰ etiam alius ſtatuitur in maximis ciuitatibus, ut ff. d excu. tutor. ſi duas. § j. & 2. ſed ibi de aliis, hic de Roma, & Cõſtãtinopoli ciuitab.

p ¶ In iis. ꝫ ſ. ciuitatibꝰ, & habeas j. grauitatis, aꝛs eſt ingratis, & tũc dic, in his gramma ticis, q. fallacijs ſunt ſapientes, & doloſi ſecundũ P. aꝛs garrulitatis.

q ¶ Decem. ꝫ vitiũ ſcriptoris. nã & ſ. dixerat. ſic ſ. de excu. ar. l. j.

r ¶ Gloriosam.] Not. adoleſcẽtiam gloriosã. Itẽ no. has artes i adoleſcentia addiſci.

s ¶ Auctores. ꝫ i. hos, q ſequuntur, unum &c.

t ¶ Qui philoſophię. ꝫ per hos etiam medicos potes comprehendere.

v ¶ Duos. ꝫ No. duos, ſ. intra numerum aliàs ſ. cus, ut i prin. l. Itẽ hoc i dictis duabus ciuitatibus, ut i rubr. Et nota, quod de diuina ſciẽtia nihil dicitur. Itẽ facit j. de profeſſ. qui in urb. Conſtãtin. l. j.

x ¶ Auertat. ꝫ quod facile euenit in iis, qui malè intenti quãdoq; ea ſtra ædificant, quandoque tegulas domus numerãt, & eſt hic ar. ª ꝙ faber nõ poteſt malleare iuxta ſcholas. pu. eni vtilitas, quæ replet ciuitatem ſapientibus, præfertur, ſic ff. ſolut. mat i. l. j.

y ¶ DE HONORATORVM VEHICVLIS. OMnes. Ciuilium. ꝫ dignitatum, uel virorum. & erãt honorati quidam, qui habebant priuilegia, ut intrarent ſecretariũ Principis, & aliorum iudicum, & ſedendi in ſalutationib. ut ſ. de offi. di. iu. l. 2. & 3. Vel ponitur ꝓ iis, qui habẽt dignitatẽ ſine adminiſtratione, de quibus dic, ut in auth. ut or. præ. quod in idem recidit.

z ¶ Vtantur. ꝫ id eſt, licetat eis vti, ſi volunt.

¶ Impp. The. A. & Valẽ. C. LEX VNI.

VNiuerſos †, qui vſurpãtes ª ſibi nomina magiſtrorum, in publicis magiſtrationibus, celluliſq; ᵇ collectos vndecunq; diſcipulos circunferre cõſueuerũt, ab oſtentatione ᶜ vulgari præcipimus amoueri: ita, vt ſi quis † eorum poſt emiſſos diuinæ ſanctionis ᵈ affatus, quæ prohibemus ᵉ, atq; dãnamus iterum fortè tenta uerit ᶠ, non ſolùm eius, quã meretur infamiæ notã ſubeat, verùm etiam pellendũ ſe ex ipſa, vbi verſatur illicitè, vrbe ᵍ cognoſcat. Illos verò, qui intra plurimorũ domos eadẽ exercere priuatim ſtudia conſueuerunt ʰ, ſi ipſis tantũ modò diſcipulis vacare maluerint, quos intra parietes domeſti cos docẽt, nulla huiuſmodi intermination prohibemus ⁱ. Si autẽ ex eorum numero ᵏ fuerint, q. videnẽ intra Capitolij adiutorium cõſtituti, hi omnibus modis priuatarum ædiũ ſtudia ſibi interdicta eſſe cognoſcãt, ſciturí, q. ſi aduerſus cęleſtia ſtatuta faciẽtes deprehenſi fuerint, nil penitus ex illis priuilegiis ˡ conſequanẽ, quæ ijs qui in Capitolio tantũmodo doceri ꝑcepti ſunt, meritò deferuntur. Habeant † igiẽ adiutorium ᵐ ſpecialiter noſtrũ in ijs ⁿ primũ, quos Romanę eloquẽtię doctrina cõmẽdat, Oratores quidẽ tres numero ᵒ, Grãmatici † verò decem. In ijs ᵖ etiã, q. facũdia grauitatis ʳ pollere noſcunẽ, quinq; numero ſint ſophiſtæ, & Grãmatici æquè decẽ ᵠ. Et quoniã nõ his artibus tantùm adoleſcentiã glorioſam ˢ optamus inſtitui, profundioris † quoq; ſciẽtię, atq; doctrinę memoratis magiſtris ſociam ᵗ auctores ᵘ. Vnũ igitur adiungi cæteris volumus, qui Philoſophiæ ᵗ arcana rimetur, duos ᵛ quoq;, qui iuris, ac legum voluntates ʷ pãdant: ita, vt vnicuiq; loca ſpecialiter deputata aſsignari faciat tua Sublimitas: ne diſcipuli ſibi inuicem poſsint obſtrepere, vel magiſtri, néve linguarum cõfuſio permiſta, vel vo-

a Vide de hoc p Bar. & alios in l. j. ff. ſo. matrim.

† Ex libro 13. tit. 9. l. 3. C. Th.

† qui.

† habeat.

† grãmaticos.

† græcanitatis.

† profundiores.

Eloquii tuba Tullius.

¶ Ab oſtẽtatione. ꝫ. i. conuerſatiõe cũ laicis.

¶ Sanctionis. ꝫ ſcilicet, huius: quæ, &c.

¶ Prohibemus. ꝫ ſcilicet, ſe imiſcere vulgari oſtentationi.

¶ Tentauerit. ꝫ vulgariter ſe oſtentando.

¶ Vrbe. ꝫ ſcilicet, Roma veteri, uel noua, de quibus hic dicit.

¶ Conſueuerunt. ꝫ in cellulis, ut ſ. proxi.

¶ Prohibemus. ꝫ niſi ut ſubiicit. Itẽ hoc i dictis duab. vrbibus. A.

¶ Numero. ꝫ qui numerꝰ ẽ, ut j. hac l. & iuxta capitolium regebãt, vel itra cap. &c. i. habẽt licentiã, ut regãt, & ſic audiuntur in capitolio, ſcilicet, ab iis, qui cõueniũt i capitolio, utà Populo, uel à Senatoribꝫ.

¶ Priuilegiis. ꝫ quæ ſunt ſ. de profeſſ. l. medicos. & l. fi.

¶ Auditorium. ꝫ hoc expone, ut ſ.

¶ In iis. ꝫ ſcilicet, ciuitatibus duab. Et not. quia pmittit oratores etiã ad leges, nedũ ad aꝛs, quaslibet artes, cuius flos, & tuba Romani eloquij fuit Tullius.

¶ Numero. ꝫ numerꝰ etiam alius ſtatuitur in maximis ciuitatibus, ut ff. d excu. tutor. ſi duas. § j. & 2. ſed ibi de aliis, hic de Roma, & Cõſtãtinopoli ciuitab.

¶ In iis. ꝫ ſ. ciuitatibꝰ, & habeas j. grauitatis, aꝛs eſt ingratis, & tũc dic, in his grammaticis, q. fallacijs ſunt ſapientes, & doloſi ſecundũ P. aꝛs garrulitatis.

¶ Decem. ꝫ vitiũ ſcriptoris. nã & ſ. dixerat. ſic ſ. de excu. ar. l. j.

¶ Gloriosam.] Not. adoleſcẽtiam glorioſã. Itẽ no. has artes i adoleſcentia addiſci.

¶ Auctores. ꝫ i. hos, q ſequuntur, unum &c.

¶ Qui philoſophię. ꝫ per hos etiam medicos potes comprehendere.

¶ Duos. ꝫ No. duos, ſ. intra numerum aliàs ſ. cus, ut i prin. l. Itẽ hoc i dictis duabus ciuitatibus, ut i rubr. Et nota, quod de diuina ſciẽtia nihil dicitur. Itẽ facit j. de profeſſ. qui in urb. Conſtãtin. l. j.

¶ Auertat. ꝫ quod facile euenit in iis, qui malè intenti quãdoq; ea ſtra ædificant, quandoque tegulas domus numerãt, & eſt hic ar. ª ꝙ faber nõ poteſt malleare iuxta ſcholas. pu. eni vtilitas, quæ replet ciuitatem ſapientibus, præfertur, ſic ff. ſolut. mat i. l. j.

¶ DE HONORATORVM VEHICVLIS. OMnes. Ciuilium. ꝫ dignitatum, uel virorum. & erãt honorati quidam, qui habebant priuilegia, ut intrarent ſecretariũ Principis, & aliorum iudicum, & ſedendi in ſalutationib. ut ſ. de offi. di. iu. l. 2. & 3. Vel ponitur ꝓ iis, qui habẽt dignitatẽ ſine adminiſtratione, de quibus dic, ut in auth. ut or. præ. quod in idem recidit.

¶ Vtantur. ꝫ id eſt, licetat eis vti, ſi volunt.

¶ DE PRIVILEGIIS VRBIS CONSTANT.

a VRbs. Italici.] Eſt ergo inuis à tributis ut ff. de cen. l. j.

b ¶ Lætetur. ꝫ ut ſ. de ſac. ſan. ecc. l. omniũ. ergo mater legũ, ut i. aut. ut ec. Ro. i pri. col. 2. Itẽ eius cõ ſuetudinẽ ſeqẽ, ut ſ. de ve. iu. enu. l. j. §. fi. & iſti. de ſacif. §. fi. Itẽ mater fidei erit illius ciuitatis eccleſia, ut ſ. de ſacros. ecc. deſcrinimꝰ.

c ¶ DE METRO. &c. ¶ Id eſt, metropolitanã. & ſic ẽ apochopa.

d PRopter. Multas, iuſtàſq; ꝫ maxime, quia nutrix eſt legum, ut in ꝓœmi. ff. orum. §. hic aũt.

e ¶ Tyro. ꝫ datiui caſus & ẽ nomẽ ciuitatis, & erãt duæ ciuitates Tyrus, & Berytus i Prouincia Phœniciæ, ut ſ. q ęta. l. j. quarũ vna erãt añ Metropolitana nũc fit et alia, et ꝺr, ꝙ nil ꝺrogaẽ patrię. Et ſic nota. hic ar. ꝙ nil derogaẽ Epiſcopo, ſi alter i eodẽ epiſcopatu eligaẽ Epꝰ. et idẽ i ꝑlato. ſed diſtingue, aut dignitas addiẽ pſonę, puta cũ erat vnꝰ Epꝰ i una ciuitate daẽ alius in eodẽ epatu (& ipẽ i Archiep. ꝑt dici) & fieri nõ ꝑt, aut rei, & fieri ꝑt, ut hic. nec enierũt duo metr. ſed vnꝰ, & ſic duæ matres eccleſię, ſed unus ꝑlatus, ut bigami. Itẽ & duæ ꝓuincię vnũ Præſidẽ, ſic ſ. ti. j. duę ſũt Romanę eccleſię, ſ. Roma. uetꝰ, et nou. et tũ vnꝰ Papa. ſ3 hęc rei coll. dignitas ñ fit, niſi ex cauſis, ut in pri. huiꝰ l. ſ3 et Prouincia ſcidiẽ, et erũt duo ꝑ fides, ñ unus, ſ3 duarũ ꝓuinciarũ, ſic et archiæ piſcopatus, ut ff. de off. aſſeſ. l. ſi eã dẽ. ſ3 in vna eẽ duos Metropolitas, ſit inſolidũ ñ ꝑt eſſe, ut dixi ar. ff. comm. l. et ut certo. §. ſi duob. ecõtra de duab. una fit, ut i aut ut iu. ſine quo. ſuffr. §. illud. et §. hoc aũt. col. 2.

f ¶ Illa. ꝫ ſcilicet, Tyrꝰ

g ¶ hęc. ꝫ ſ. Berytus.

h ¶ Et utraque. ꝫ Tyrus, & Berytus.

i ¶ Dignitate.] metro.

k ¶ DE CANONE FRVMEN. &c. Certꝰ conõ ſi frumẽto ſingulis ãnis mittebaẽ Romã, quod patet, qa dicit canon, ad ꝙ ſ. de ſac. ecc. l. placet, & appellatione frumẽti oĩa, qua ad victũ ſunt neceſſaria accipiunẽ, ut ſ. de ſuſce. mõis. et j. e. l. ij. et i publ. horreis Romæ ponebaẽ, ut ſ. d. j. di. ẽ pu. horreis. l. i. et ij.

l ¶ Romæ. Jutriuſque, ut ſ. tit. 2. & j. tit. j. in rubr.

m NAutici. ꝫ Qui portant annonarias ſpecies, ut ſupra de nauicu. l. prima.

n ¶ Acta. ꝫ in Prouincia, unde accipiunt.

† D. 3. Kal. Mart. CP. The. A. xi. & Val. C. Coss.

† Nebridio.

† Ex li. 14. tit. 12. l. 1. C. Th.

† biugis.

† D. 3. kal. Febr. CP. Ho. NP. & Euod. Cos.

Episcopo, nihil derogatur, altero in eius episcopatu electo.

† Ex li. 14. ti. 15. l. j. C. Th.

† memorata.

a ¶ Aſpectus. ꝫ ſubiicié do oculis. ad qđ ſ. fi. regund. l. ſi irruptione.

b ¶ Tempore. ꝫ. i. ſimilis iſpectuo fiat à Pręfãno. cui hęc lex mittit, & de quo hic logẽ, uel dic ꝓ Pręfectũ vrbis.

c ¶ Siquid. Elicita. ꝫ à debitoribus, ut ſ. de anno. & tri. l. iij. nec cõpẽſari, ſed tã cito ſolui, ut ſ. de cõpẽ. l. i ea. & l. ſi velut. & ff. đ admi. re. ad ci. p. l. ij. §. iij. & iiij. & facit ſ. de prec. Imp nec damnoſa. & ſi ꝫ ius, uẽ uti. pu. l. fi. & ſ. de pi. l. j. & j. l. px. & i aut. ut nul. iu. §. & hoc. col. ix.

d NEminẽ. In mutando. ꝫ de ſpẽ i ſpeciẽ, ut ſ. de ſab. l. j. uẽ de perſona in perſona.

e ¶ Romę.]dic ut i ru.

f ¶ Impetrari ꝫ à quocunque debitore, uel alio, ut ſit generalior, q. ſuperior proxi.

g ¶ Vicarios. ꝫ ab vſurpatione, q. a ſibi retinẽt qđ Romã mittere, uel quod in horreis cõdere debẽt. & facit ſ. de exc. mu. l. placet. ibi, ciuiliter conueniuntur.

n ¶ Sancimus. ꝫ niſi ab ea vſurpatiõe abſtineãt i ¶ DE FRVMEN. &c. Cũ qua ꝓuidentia defe ratur, dixit. ſ. ti. ꝓx. nũc quaꝛ delatũ expẽdaẽ. ꝙ emꝰ i una urbe dicit, & in alia ẽtelligẽ, ut ſ. de priuilegiis urb. Cõſtan. l. q. n io. idẽ in horreis publicis aliarum ciuitatũ, ut ſ. de con. i pub. hor. l. 2.

† Data 18. kalen. Iul. Rhe. Grano. A. j. & Dagulaipho. Coss.

† Ad Senatum.

† Ex eo. ti. l. iii.

† D. 16 ka. Mar. Med. Cęſario, & Attico. Coss.

† Ex eo. ti. l. v. & vj. C. Th.

† perpeti.

† Da. iiii. kal. Oct. Atino. & Th. V. C. Coss.

† de canone, & fru.

† Ex li. 14. tit. 16. l. 2. C. Th.

† vide Aliatũ hic.

† Da. x. ka. Augu. CP. Th. A. vij. & Pallad. Coss.

† Leontio. Ex eo. ti. l. vlt. C. Th.

† Ex li. 14. ti. 15. l. j. C. Th.

† Ex li. 14. tit. 16. l. 2. C. Th.

k ¶ NVlli. ꝫ priuato. ¶ Pro annona. id eſt pro pane.

l ¶ Integer. ꝫ id eſt, non minutus per huiuſ modi prębitionem.

m ¶ Mancipibus. ꝫ ſ. piſtoribus, ut ſ. de piſt. l. j. qui panem coctum red dunt annonæ prębẽdũ ut hic, & j. l. ꝓxima. & prius uetus frumẽtũ, q. nouũ, niſi ſit opus d'no uo immiſceri veteri, ꝙ venit ꝓpter corruptionẽ, ueteris, ut ſ. de cõ. in pub. horreis. l. j.

o ¶ Diuo. ꝫ ubi non habes, ſ3 facit j. đ ero. mili. an. l. j. itẽ. j. titu. j. l. fi.

p ¶ Cogentur.] horreorum comites.

q ¶ Emere. ꝫ ſubau. frumenta, que, &c. ſi bñ ſcilicet, diſtribuiſſent.

r ¶ AVri. Frumentariã. ꝫ q. ñ fit, dicut ſ. ut in emp. ſpe, l. j.

s ¶ Poſt. ꝫ aliàs poſt ꝓceptam, aliàs poſteà ꝓcepta.

t ¶ Conuertere.] ſic ff. de admi. rer. l. ij §. 2. & iij. & 4 & ſ. tit. j. l iij & ſ. de con. in pu. hor. l. fi. & j. de col. fun. pa. l. fi.

v ¶ Mãcipibus. ꝫ i. piſtoribus, ut ſ. l. px. & ca

apud quos deponitur iſta teſtatio præſens aſpectus ª ꝓbet, nihil in his eſſe vitij, quod eo tempore ᵇ, quo ad ſacrę vrbis portum peruenit, pręfecturam iugiter obſeruare præceptum eſt †.

¶ *Annullat omnia priuilegia concedentia remiſſionem canonis.* Bar.

¶ Impp. Arcad. & Honor. AA. † LEX II.

SI quid † frumenti, vel olei vbicarij canonis remiſsione indultum eſt ſpeciali beneficio, cõtra commodum publicum reſcripta elicita ᶜ non valeant †.

¶ *Nullꝰ ꝑt poſtulaꝛ canonis mutationẽ: et Impetrata priuilegia à iudice ñ admittãt: et ꝑtrates i duplũ puniunẽ: et iudice q ca nones i ꝓprios uſus cõuertũt, puniunẽ.* B.

¶ Idem AA. Meſſalæ. P. P. LEX III.

NEminem † patimur in mutando canone vrbis Romę ᵈ, noſtræ clemẽtiæ beneficiũ poſtulare: ſed etiã ea reſcripta, q. quoquomodo potuerint impetrari †, ſuſcipi nõ ſinimus. eos verò, q. cõtra hæc fecerint, in duplũ retinendos eſſe decernimꝰ. vicarios ᵉ, qn ẽt cæteros iudices (niſi deinceps ab vſurpatione vrbicarij canonis abſtineant) deportationis pœna detineri, primates offorum capitali ſupplicio ſubiugari ꝓpetua † auctoritate ſancimus ʰ †.

DE † FRVMENTO † VRBIS Conſtantinopolitanæ.

TITVLVS XXIIII.

¶ *Quod dari debet in pane, non debet ſolui in frumento. Item ex inordinata adminiſtratione creſcit cariſtia.* Bart.

¶ Impp. Hon. & Theo. AA. Vrſo. EX I.

NVlli, ᵏ nec diuinæ quidẽ domui noſtræ frumẽtum de horreis publicis pro annona ˡ † penitus præbeatur: ſed integer ᵐ canon mancipibus ⁿ cõſignetur, annona in pane cocto domibus exhibenda. ita enim debet canon ab inclytæ memoriæ Cõſtantino præſtitus, nec non à Diuo ᵒ pietatis meæ auo Theodoſio auctus, expendi: qm̃ creſcit inopia, ſi frumenta, q. pro annona tribuuntur, ad vſus alios deputata cognoſcanẽ. cogentur ᵖ enim de publico ſibi emere, ᵠ q. alijs vendere potuiſſent ʳ.

¶ *Quãtitas ſtatuta ad emptionẽ frumẽti, nõ ꝑt minui, nec ad alios uſus cõuerti: et quod de ea fit, debet in publicũ librũ ſcribi: et cõtra facientes puniuntur in duplũ, & lucrum ſumit naturam ſortis.* Bart.

¶ Impp. Theo. & Valen. AA. † LEX II.

AVri ſtatuta quãtitas ad coẽptionẽ frumentariã ˢ perpetuò ſit dedicata: nec liceat cuiq. poſt ᵗ adminiſtrationẽ vrbicariæ poteſtatis perceptã, aliquid ex ea dẽ † ſumma minuere, vel ad quoſcũq; alios vſus cõuerteẽ ᵛ, ſed ſub geſtorũ teſtificatione certũ fiat,

& qđ mãcipibus ᵘ mutui ˣ nomine datũ eſt, & qđ ab ijſdem ſit (excepta omni concuſsione) ſoluendum. eum autem, qui hanc formã auſus fuerit inquinare †, quãtitatẽ, in qua ſuã callidatẽ exercuerit, i duplũ redhibere iubemus, & quicquid ex prædicta ratione accreuerit, † ad cumulũ eiuſdẽ auri quantitatis, & frumentarii tituli firmiter † redũdare, legisq; huius tenorem ęneis tabulis incidi ʸ †.

DE ANNONIS CIVILIBVS. TITVLVS XXIIII.

¶ *Annonæ ciuiles non dantur pro titulis in dignitatibus, ſed pro meritis.* Bar.

¶ Imppp. Theo Arc. & Ho. AAA. Procu. lo. P. V. LEX I

ANnonas † publicas † nõ tam titulis dignitatum, quàm ſingulorum virorum † meritis attributas Diui Cõſtantini ª liberalitate, ſatis claruit. Ideoq; nihil ex his ª ſcholarum nomine vindicetur: ſed pro vniuſcuiuſq; merito, quæ ſunt cõceſſa, ſeruentur: vt quicuuq; perceptarum annonarum emolumẽta, vel in hæredes proprios iure ſanguinis ᵇ transfuderunt, vel in extraneos diſtractionis titulo trã ſcripſerunt: maneat, quod geſtũ ᶜ eſt, vel hæreditatis merito, vel alienationis arbitrio †.

¶ Imp. Martia. A. LEX II.

CEntum vigintiquinque modios frumenti, præter ſolitũ canonem, ꝓ ſingulos dies de præſenti ſexta indictione ex die Kalẽd. Ianuarij † nomine periſſeumatis † de horreis publicis huius almæ vrbis inſita noſtræ pietatis liberalitate tribuimus ᵈ: datis ſacris apicibus ᵉ ad ſublimiſsimam quoq; per Orientem pręfecturã, quibus poſsit & modum † noſtræ donationis ᶠ agnoſcere, & incunctanter præbere, q. iuſsimus. quã modiationem iugiter, & in perpetuum ciuibus noſtris ᵍ debere cõferri valitura in ęuum hac lege ſancimus.

DE MENDICANTIBVS VALIDIS. TITVLVS XXV.

¶ *Qui ſine neceſsitate mẽdicãt, poſsunt in ſpici, et q eos inſpexerit, et ꝓdiderit, et eſſe ꝓbauerit, dñium eorum conſequi, ſi ſunt ſerui, uel ius colonatus, ſi ſunt liberi, ſalua dominis actione ſerui corrupti.* Bar.

¶ Imppp. Grat. Val. & Theo. AAA. ad Seuerum P. V. LEX I.

CVnctis †, quos in publicum quæſtum ⁱ incerta ᵏ mendicitas vocauerit, inſpectis, exploretur in ſingulis & integritas corporum, & robur annorum, atque inertibus, ˡ & abſque

† Ex li. 14. titu. 17. l. j. C. Th.

† Quędam exẽplaria habẽt pitteumatis. Periſſeuma aũt, vt ait Alc hic, dr qđ abũdantię ſuppetit.

† comodũ.

† atq; ea.

a ¶ Aſpectus. ꝫ ſubiicié do oculis. ad qđ ſ. fi. regund. l. ſi irruptione.

b ¶ Tempore. ꝫ. i. ſimilis iſpectuo fiat à Pręfãno. cui hęc lex mittit, & de quo hic logẽ, uel dic ꝓ Pręfectũ vrbis.

c ¶ Siquid. Elicita. ꝫ à debitoribus, ut ſ. de anno. & tri. l. iij. nec cõpẽſari, ſed tã cito ſolui, ut ſ. de cõpẽ. l. i ea. & l. ſi velut. & ff. đ admi. re. ad ci. p. l. ij. §. iij. & iiij. & facit ſ. de prec. Imp nec damnoſa. & ſi ꝫ ius, uẽ uti. pu. l. fi. & ſ. de pi. l. j. & j. l. ꝓx. & i aut. ut nul. iu. §. & hoc. col. ix.

d NEminẽ. In mutando. ꝫ de ſpẽ i ſpeciẽ, ut ſ. de ſab. l. j. uẽ de perſona in perſona.

e ¶ Romę.]dic ut i ru.

f ¶ Impetrari ꝫ à quocunque debitore, uel alio, ut ſit generalior, q. ſuperior proxi.

g ¶ Vicarios. ꝫ ab vſurpatione, q. a ſibi retinẽt qđ Romã mittere, uel quod in horreis cõdere debẽt. & facit ſ. de exc. mu. l. placet. ibi, ciuiliter conueniuntur.

n ¶ Sancimus. ꝫ niſi ab ea vſurpatiõe abſtineãt i ¶ DE FRVMEN. &c. Cũ qua ꝓuidentia defe ratur, dixit. ſ. ti. ꝓx. nũc quaꝛ delatũ expẽdaẽ. ꝙ emꝰ i una urbe dicit, & in alia ẽtelligẽ, ut ſ. de priuilegiis urb. Cõſtan. l. q. n io. idẽ in horreis publicis aliarum ciuitatũ, ut ſ. de con. i pub. hor. l. 2.

† Ex li. 14. tit. 16. l. 2. C. Th.

k ¶ NVlli. ꝫ priuato. ¶ Pro annona. id eſt pro pane.

l ¶ Integer. ꝫ id eſt, non minutus per huiuſ modi prębitionem.

m ¶ Mancipibus. ꝫ ſ. piſtoribus, ut ſ. de piſt. l. j. qui panem coctum red dunt annonæ prębẽdũ ut hic, & j. l. ꝓxima. & prius uetus frumẽtũ, q. nouũ, niſi ſit opus d'no uo immiſceri veteri, ꝙ venit ꝓpter corruptionẽ, ueteris, ut ſ. de cõ. in pub. horreis. l. j.

o ¶ Diuo. ꝫ ubi non habes, ſ3 facit j. đ ero. mili. an. l. j. itẽ. j. titu. j. l. fi.

† Da. x. ka. Augu. CP. Th. A. vij. & Pallad. Coss.

† Leontio. Ex eo. ti. l. vlt. C. Th.

p ¶ Cogentur.] horreorum comites.

q ¶ Emere. ꝫ ſubau. frumenta, que, &c. ſi bñ ſcilicet, diſtribuiſſent.

r ¶ AVri. Frumentariã. ꝫ q. ñ fit, dicut ſ. ut in emp. ſpe, l. j.

s ¶ Poſt. ꝫ aliàs poſt ꝓceptam, aliàs poſteà ꝓcepta.

t ¶ Conuertere.] ſic ff. de admi. rer. l. ij §. 2. & iij. & 4 & ſ. tit. j. l iij & ſ. de con. in pu. hor. l. fi. & j. de col. fun. pa. l. fi.

v ¶ Mãcipibus. ꝫ i. piſtoribus, ut ſ. l. px. & ca

† Ex li. 14. titu. 15. l. 1. C. Th.

† Iuni arſi.

† inquieta te.

† excreuerit.

† fomitẽ. D. v. kal. Decẽ. CP. Ariobin. & Aſpr. Cos.

† Ex li. 14. titu. 17. l. x. C. Th.

† ciuicas.

† viritim.

Fructus ex bñficio ꝓcepti ad hęredes tranſeunt.

† D. 7 Kal. Iul. C P. Arca. A. xj. & Rufin. Coss.

† Iuni arſi.

† Quędam exẽplaria habẽt pitteumatis. Periſſeuma aũt, vt ait Alc hic, dr qđ abũdantię ſuppetit.

† comodũ.

† atq; ea.

gerunt, quasi non habeant artem, cū habeāt, & ita fingunt se debiles, cū sint fortes quia nolunt laborare, sed mendicā do sine labore viuer.
a ¶ Necessitas. ʒ laborando eo modo, quo sequitur, & dic inferatur per Quæstorem, ut in auth. de Quæstore.
b ¶ Proditor. ʒid est, delator. sic ʒ pro quibus cau. fer. l. fin.
c ¶ Plenitudinē. ʒ als lenitudinē, ſ. fictā, alias plenitudinē, i. valetudinē. & ē sic sup. d collu. dete. l. fi. Sed ʒ in auth. de q̄sto. §. si uero. col. vj, vbi dr, q̄ serui dñis, liberi operi publico mācipāt. Sol. hęc. corrigit. ſm quosdā, uel ibi ii iis, q̄ i sacra vrbe reperiunt, quasi cum eis mitius sit agēdū. Vt loq ē de iis, q̄ faciūt se videri ægros, apponētes herbā, uel aliud, p q̄ tumescūt, ibi ñ sic delinquūt sed solū fingūt pauperem, seu debilitatē.
d ¶ Actione. ʒ furti. & serui corrupti, ut d ser cor. l. i. & sup. de fur. l. ad uersus.
e ¶ Præstiterūt.] sue alias facturi nō erāt, ut ff. de fur. l. q̄ seruo. & l. si q̄s uxorem. §. neque. uel etiā si essent, q̄a nō debet laudando augeri malitia, ut ff. d ter. cor. l. j. in fi. & fa. inst. d ob. ex delicto. §. ope. & ff. d verb. sing. l. sæpe. §. si & ff. mā. l. i. § fi. & §. d mu. ri. l. q̄ aliquam. & ʒ. de agri. & cen. l. omnes. p fugi. & §. de fabri. l. fin.

† D. 12. ka. Iul. Patauij. Ant. & Syagrio Coss.

† Ex li. 14. ti. 21. l. j. C. Th.

Laudib. nō dēt extolli malitia.

¶DE NAVTIS TYBERINIS.

f QVi nauem. Tyberinā. ʒ q. nauigat. in flumine Romano cō uehēdo Romā, uſ extra hēdo, ducēdo ad castra.
g ¶ Vendicetur. ʒ i. separetur, uel remoueat.

† Anthemio PP.

† Ex li. 14. tit. 26. l. j. C. Th.

† Vide Alciatum, & Pyrrhum.

† Zigostesij.

¶DE FRVMENTO ALEXANDRINO.

h IN æstimatione.] Præfectus Orientis statuit munus, ſ. salarium duobus officialib, quos elegit ad cōgregādū frumētū ad ciuitatē Alexādriæ, & naucleris p æstimatione frumenti, ſ. secundū quātitatē, quā fieri faceret, puta p modo tātum, q̄d hic Imperator confirmat, & dicit ammodo curiales non eligendos ad hęc offi.
i ¶ Elogij. ʒ nomina sunt officiotū. & in li. M. est emēdatū, debito d
k ¶ Officia. ʒ in prædictos duos viros. (creto elogij.
l ¶ Iurnos. Alexandrinæ. ʒ ab Alexandro puta Magno sic dicta, cui fauetur hic in alimentis. Item & habet iurisdictionē, ut §. de offi. iu. Alexan. item aliud, ut ʒ. tit. j. l. j.
m ¶ Nemo. ʒ priuatus.
n ¶ Perisichoregiæ.] una dictio, & dicit perisichoregius, & perisichoregia: q̄ est iuxta Regē, à peri, iuxta, & Rege. Colligit ergo hoc nomē eius officij, & p hoc eſſ dr, ut §. de fer. l. a nullo. q̄a forte malè se habuit i ꝓgregatiōe frumēti & ꝓmittit electo ꝓfecto, ut §. l. proxi.
o ¶ Et tesseræ. ʒ scilicet, frumētariæ, ut ff. de iu. sed & fi. §. j.
p ¶ Censeatur. ʒ ut dicantur tesseræ Honorij. Impetratorris, ad q̄d §. de iusti. Co. confir. in fi. & ʒ. de aquæd. l. decernimus. in fin.

¶DE ALEXANDRIAE PRIMATIBVS.

q CO rporatos. ʒ i. decuriones illi⁹ terræ. ut patet ex ru. uel d oi bus ciuib. dr, q̄ oēs sunt primates respectu aliarū ciuitatū.
¶ Fluminis. ʒ Nili, quem expedit purgari per agros, quia non plus in Aegypto.
s ¶ Ex dinumo. ʒ i. loco, vbi reponunt numi accepti ex vectigali, ut sacrū, vbi sacra reponunt, ut ff. de re. dil. sacra. §. fi. & dr à dinumero, as diminutiuū, alij dñt à duo, & núm⁹: q̄a ciues illi⁹ terrę dabāt ꝓ ve

vlla debilitate miserandis necessitas[a] inferat, vt eorū q̄dē quos tenet conditio seruilis, ꝓditor[b] studiosus, & diligens dñium cōsequatur: eorū verò, quos natalium sola libertas persequitur, colonatu perpetuo fulciat, quisquis huiusmodi plenitudinē[c] ꝓdiderit, ac ꝓbauerit: salua dominis in eos actione[d], qui vel latebrā fortè fugitiuis, vel mendicitatis subeundę coosilium præstiterunt[e] †.

DE NAVTIS TYBERINIS
TITVLVS XXVI.

¶ *Qui nauē Tyberinā hēt on⁹ publicū cogit suscipe, nec ullo priuilegio excusat. B.*
¶ Imp. Valē. & Val. AA. ad Symmach. l. j.

OVi nauem† Tyberinā[f] habere fuerit ostensus, onus Reipu. necessariū agnoscat, quodcunque igitur nauigium in alueo Tyberis inuenitur, competentibus, & solitis obsequijs mancipetur: ita vt nulla† dignitas, aut priuilegium ab hoc officio vindicetur[g] †.

DE FRVMENTO ALEXANDRINO.
TITVLVS XXVII.

¶ Impp. Honor. & Theo. AA. † LEX I.

IN† æstimatione[h] frumēti, quod ad ciuitatē Alexandrinā conuehitur, quicquid decreto elogij[i] de sitostasi† munere, & ꝓ nauclerorum tuenda substātia Eminentia tua disposuit, roborāmus: atq; vt curialibus prædę auferat occasio, iubemus eos ad huiusmodi solicitudinē affectādam nunq̄ accedere, sed designata officia[k] tuis prouisionib. examinata, solicitudinē prædictā implere. †

DIurnos† centū & decē modios alimoniis Alexādrinę[l] ciuitatis addi decernimus, vt nemo[m] priuet eo, qd nūc vsq; ꝓcepit, & perisichoregię[n] † nomē penitus amputet, & tesseræ[o] designent, & nostræ pietatis noīe cēseant[p] † .

DE ALEXANDRIAE PRIMATIBVS.
TITVLVS XXVIII.

¶ Impp. The. & Valē. AA. † LEX VNI.

COrporatos[q] ciuitatis Alexandrinę, repurgandi fluminis[r] onere liberamus & ꝓtenore dispositionis tuæ quadringētos solidos ex dinumo[s] † vectigali memoratę ciuitatis pcō modari decernimus: ita, vt ex titulo nauiū modis oīb. repēsē[t] † .

DE IVRE REIPVBLICAE[x]
TITVLVS XXIX.

¶ *Sententia lata contra ciuitatem indefensam, est ipso iure nulla. Bar.*
¶ Imp. Antoninus A. LEX I.

SI qd[v] † aduersus Rēpublicā indefensam, in ea specie in qua neque defensores creati fuerint, neque vt crearentur placuit[z], statutum est[a] „ actionibus eius nihil[b] est præiudicatum.
¶ *Respublica: non habet tacitā hypotecā, nisi ex speciali priuilegio, uel ex pacto. B.*
¶ Idem A. Phorodio & aliis. LEX II.

ANRespublica[c], ī cuius locū vos succesisistis, iō, q̄a† satisfeciſſe debito ꝓponitis, ius[d] pignoris† ī eo fundo hēat, apd suū iudicē q̄rit. si. n. neq; bñficio sibi cōcesso id ius nacta ē[e], neq; spāl ī obligatione pignoris sibi ꝓspexit[f], cā ei⁹ nō sepat à cęteris credi torib. q̄ habēt psonalē[g] actionē.
¶ Imp. Alexander A. LEX III.

REmpublica[h], vt pupillā, extra ordinē iuuari moris est.
¶ *Quod ciuitas facit ſm suastatuta, non reuocatur per præsidem, uel Præsidem. B.*

Si secun

a ¶ SI secundū legē. ʒ i. priuilegiū. & sic cōcor. i fi. uel dic, ſm legē i. cōsuetudinē, q̄ est lex, ut ist. de iu. na. § ex nō scripto. & ſm hoc sunt similia §. de emā. li. i. j. & ff. de testi. l. 3 §. fi. & ſm hoc cōsuetudo vincit legē, quod dic, ut §. q̄ sit lon. cōsuet. l. 2 & facit ʒ. tit. 2. l. j. & ij.
b ¶ DE ADMINISTRATIONE, &c.
¶ *Parū est, ciuitatē habēr iura, nisi esset, q̄ ex administrarēt, ut ff. de or. iu. l. ij. § post ori gine. et caue, ꝓ hic eligūtur p curiōes quę tos ipsos Magistratus, ut §. d dec. l. i. et d fusce. et ar. l. exactor§. et ff. ad mu nic. l. Luci⁹. et sic alī Magrat⁹, q̄ iurisdōnē exercet. et alius admi strator, q̄ talia gerit, ut hic, et ff. e. per totū.*
c ¶ FVadum. ʒ sem phyteuticum, q̄ dic, ut ff. si ager. vec. l. ij. & 3. & facit. §. de admin. tuto. l. j.
d ¶ Contra. Relicti. ʒ ciuitati.
e ¶ Accepū. ʒ id ē, q̄ñ ē satis acceptū, q̄a debitor factus ē ñ soluēdo.
f ¶ Acti. ʒ utili negot. gē. ut ff. de nego. gest. l. 3. §. hac actione. ad l fa ctū, ut ff de Mag. con. l. j. in prin. & §. ut i posse ga. l. fi. Sed cōtra §. tit. j. Ipe. Sol. ideo eligit, ut minor, ut §. si tutor cur. l. fi. Vel hic nō est, i q̄ rest tueret, facto hērede non soluendo.
g ¶ DE VEND. &c.
¶ *Qd faciunt admini stratores superioris ti.*
h SI sine. Cōparsti. cū ea solennitate, quæ est ʒ. e. l. fi.
i ¶ Vēditione. ʒ de qua pfectione dic, ut insti. de emp. & ven. in prin.
k ¶ Adiectione. ʒ facta ab alio
l ¶ Dominiū. ʒ traditione facta, ut subiicit in eo, quod dicit trāslatū, ut §. de rei uen. l. seruū. Sed q̄d, si nō erat facta traditio? Respon. agit exempto ad interesse, si alij uendat ciuitas, ut d actio. empt. l. j.
m ¶ Præstituta ʒ lege puta xx. dierū, ar. §. de fac san. ecc. aut. hoc ius, sed legē, q̄ hoc dicat, ſi habes. alij xl. dierū, & dic, ut ar. ff. de æ. dil. edi. l. q̄ſi nolit. § pe n ¶ Fisci. ʒ ad res fiscales, & fisco uenditas, ut §. de fi. instrumēt & iure hastę fis. l. fi tēpora. & ff. ad mu. l. Lucius. §. fi. Ité hæc adiectio ñ fit nisi semel, ut ʒ. d lo. fun ci. l. ij. & facit ʒ. l. pxim. in hoc ergo plus habet fiscus, quam ciuitas sed emptor min⁹, quia hoc debet probare, in utilitatem ciuitatis versum, ut §. de sacr. sanc. eccle. authen. hoc ius porrectum. in fisco autē sufficit cōfessio, ut §. de quadri. præscrip l. 2. §. ad hęc.
o ¶ QVæris. ʒ Publici prædii. ʒ i. ciuitatis cuiuslibet indubitanter, ſm oēs. Quid aūt, de pdio fisci, uſ primoniali? Rñ. P. idē, sicq, in uenditionib. cūm ſſ. locū hēt adiectio nō locatio, ut ff. de ædil. edi. l. sciēdū. Sed tu dic, aut perpetuo ē locatio facta, & nō hēt locū licita

¶ Imp. Dio. & Maxi. AA. LEX IIII.

SI secundū legē[a] ciuitatis Respublica, cuius meministi, ruina colapsis † ædificijs tuis distraxit areā, nihil cōtra huius legis tenorē Rector ꝓuincię fieri patiet.

DE ADMINISTRATIONE RERVM PVblicarum[b].
TITVLVS XXX.

¶ Imp. Gordianus A. LEX I.

EVndum[c] vectigalē, fi suis qbuscūq; tpibus de bitæ quantitatis inferā tur, inuito possessore au ferri non posse, manifestū est.
¶ *Si officialis est negligens in exigendo cautionē de legato, uel fideicommisso præstando, tenetur ad interesse. B.*
¶ Impp. Dio. & Maxi. AA. & CC. L. II.

CONtra eos, q̄ Rēpu. administrātes, ꝓ officij necessitatē sub cōdōne relicti[d] fideicōmissi satis accipere debuerūt, quātiRei pu. itereſt, satis nō esse, acceptū[e], dirigēdā eē actionē[f] ꝓspicitis ꝓ.

DE VENDENDIS REBVS CIVITATIS[g].
TITVLVS XXXI.

¶ *Venditio pura, & perfecta non debet à Repu. reuocari, licet per alium, maius pretium offeratur. Bar.*
¶ Imp Antoninus A. LEX I.

SIne vlla cōditione pdia vendēte Repu. cōparasti[h], ꝓfecta vendi tione† [i], nulla ratione vereris, ne addictione[k] facta, auferri tibi dñium[l] possit. Tēpora enī adiectionibus præstituta[m] †, ad causam fisci[n] pertinent, nisi fi qua ciuitas propriā legē habeat.
¶ *Locatio perfecta non reuocatur, licet alius maiorem pensionem offerat. Bar.*
¶ Imp Valeria & Gallie. AA. LEX II.

QVamuis incrementū cōductioni factæ publici pdij[o] videatur offerri, non tñ additamēti specie oportet fidem locatio nis infringi, præsertim cū tantum iam temporis[q] ex contractu decessisse proponas †.
¶ *Immobilia ciuitatis, et mobilia, q̄ seruā dō seruari nō possūt, pro utilitate ciuitatis p̄mittunt alienari auctoritate Principis ī utraq; Roma in alijs urbibus, auctoritate Præsidis, et ꝓsēsu cuiuslibet possessoris. B.*
¶ Imp. Leo A. LEX III.

SI quæ hæreditatis, vel legati, seu fideicōmissi, aut donatio-

nis titulo domus, aut annonę ciuiles, aut q̄libet ædificia, vel mancipia ad ius inclytę vrbis, vel alterius ciuis libet ciuitatis peruenerint[r], ſuper his licebit ciuitatib. vēditionis pro suo cōmodo inire cōtractū: vt summa pretij exinde collecta† ad renouāda, siue restauranda publica[s] mœnia, dispensata ꝓficiat. Indefessa verò cura prospiciētes, ne quis aduersus ciuitatum cōmoda quicq̄ moliri possit incōmodi, sed sine vlla fraude †, seu inordinatione, vel colludio, seu cōiuentia huiusmodi venditiones† ꝓcedāt, hoc etiā, ī posterū obseruādū esse cēsemus, vt si q dem ad hāc inclytā[t] vrbē domū, vel ciuiles annonas, aut alia q̄libet ędificia, vel mācipia ꝓtinentia cōtigerit vęnūdari, non aliter nisi imperiali auctoritate vendantur. in Prouincijs verò præsentibus omnibus, seu plurima parte[u] tam curialiū, quā honoratorū, & possessorū ciuitatis, ad quam res prædictę pertinent. propositis sacrosanctis scripturis[x] sigillatim vnumquęque ʒ† eorū, q̄ conuenerint, iubemus ſnīam[z], quam putet vtilem patrię suę designare, vt ita demum decreti recitatione in prouinciali iudicio interueniente, emptor † cōpetētem posit habere cautelā. Hos autē venditionum contractus[a], siue iam cōpleti fuerint, siue posteà ineundi fuerint, stabiles[b] esse censemus.

DE DEBITORIBVS CIVITATVM.
TITVLVS XXXII.

¶ *Debitores ciuitatū nō possunt in eis habere honorē, nisi primò debitum soluāt. B.*
¶ Imp. Antoninus A LEX I.

NOn prius debitor ē Reipub. [c] honorem ī Repu. subire, quam id, quod debere constiterit, conuentus exoluerit: [d], tam meis, quàm Diuorū Principum constitutionibus declaratur.
¶ Imp. Constātinus A. Locrio. LEX II.

APud † eos, quos supstites: integris facultatibus esse ꝓuideris[e] †, vel quorum hęredes

NOn prius. Reip. ʒ cuiusq; ciuitatis, ut ex rub. patet. & ex continuatione superiorū ti. ¶ Exoluerit. ſ. ſemel inter. ut §. de p̄. cu. l. 2. Ité si fideiussor rē, uſ pig. dederit, & dic debitorem expelli, uel ratione vecti. uel ex qualibet alia administratione. nou aliūde, ut ff. d mū. & ho. l. rescripti. §. ; & facit ff. d pu. licitatio. §. Sed si
e. A Pud. Superflites. ʒ i. unos. [tores. §. & de le.] scienda in prin.
f A ¶ Peruideris. ʒ loquitur Verino curatori ciuitatis.

a ¶ Reti

† Dat. pri. No. Iunii. CP. Ifid. & Senatore Coss.

† Isidoro P.P.

† diminuēdi.

† nauigiū.

† Dat. pri. Non. Iunii. CP. Ifid. & Senatore Coss.

† quis.

† eo q.

† purgatio nis.

† Concor. tex. i c. tua nuper. cū gl. sup uer bo, tractatu. extra de his, quæ ſi. à præſa. ſiunt. ne consenticulis d corporal. dſ. y ¶ Vnumquęq. ʒ sic in auth. ut iudi. non exped. ſal. iuſ. §. fin. col. v. z ¶ Sententia. ʒi consilium, sic ff de Senat. ſi.
a ¶ Cōtractus. ʒ sicut pdicta solemnitate fact⁹.
b ¶ Stabiles. ʒ sine timore adiectionis, ut §. l. j & ij. & nisi cū hac solēnitate teñat, reuocat cū fructibus, sed venditor, ñ ciuitas tenet d cui. cōe, ut §. d fa. sā. ec. aut. q ris & j. d reg. & cce. l. quę adauctū. Ité addē, q̄ pcū pbari dēt versus ī utilitatē ciuitatis, ut i aut. hoc ī⁹ porrectū. §. de sa. sā. ec.
¶ DE DEBIT. &c.

† alias fraudis nundinationę, alias fraude seu nundinatione.

† venditionis.

† Ex li. 12. ti. 1. l. j. C. Th

† prouideris.

a ¶ Retinent.ẓ id est, retenturi sunt.& facit ff. de vsur.l.si bene.
b ¶ Obnoxiis ẓi.obligatis expſſa cõuẽtione,uel expriuilegio tacitè, nõ alias, vt ſ. de iu.Reip.l ij.& ſecundũ hoc agit hypothecaria,uſ verius dic,nec expſſè,nec tacitè erant obligati, ſed dicunt obnoxij, eo q̃ ipſe debitor eſt obnoxius,& ſecũdũ hoc agit cõdictione ex lege.ſi eni eſſet hypothecaria,
† retinere. † kalendario. incolumia retinẽt[a] patrimonia, ſortes Reipu.† pſeuerare dẽbunt: cũ ita tñ, vt annuas vſuras ſuis quibuſq; tpibus exoluant:cùm ſimul & Reipublicæ vtile ſit, † retinere idoneos debitores, & ipſis cõmodũ, cumulũ debiti minimè nutriri.Et q̃a nefas eſt,obnoxiis[b] corporib.alienatis,ſorte † circũſcribi ciuitates,placuit,ſi q̃s d̃bitor Rei pub.ciuitatis quippiã ex eo patrimonio, quod habuit, cũ pecuniã Reipublicę ſumeret, donauerit, vel diſtraxerit,vel qualibet ĩ aliũ rõne cõtulerit: qualitate rei alienatę pſpecta,atq; omnib.debitoris facultatib. conſideratis, quas habuit,cũ ei pecunia crederẽt, p̃ rata ab eo, q̃ ex debitoris facultatib.aliq̃d detinet,ex ſorte,atq; vſuris poſtulari. Itaq; quoties minùs idoneũ deprehẽdĩt eius pr̃imoniũ,cuius nomẽ ciuitati † alicui inuenĩt obnoxiũ,iudex oĩ dili gentĩa, & ſolicitudine debebit inquirere,ad quos ex qualibet cõdi tione tranſierint debitoris facultates:vt ſinguli, ęqua, eſtimatiõe habita, p̃rata rerũ,quas poſsidẽt, cõuenianẽ[d] perſonalẽ actionẽ[e] cõtra eum habituri debitorẽ, qui ipſis ſoluentibus,liberatur[f]. Ab eo aũt,à quo cõſtat fortunarũ ſua rũ partẽ maximã receſsiſſe, etiam reliquã portionẽ,quę apud eũ reſederit,trãsferri ad idoneũ oportebit. Quòd ſi q̃ſpiã debitor Reipub.ciuitatis, fiſco noſtro locũ[h] fecerit:emptores †, qui à fiſco nr̃o cõparauerint,manifeſtũ eſt,ſecundũ ius vetus[i], & reſcripta Diuorũ Principum,cõſtitutioneſq; nr̃as, nullã debere moleſtiã[k] ſuſtinere. Qd̃ſi q̃s debitor ñ cõparauerit †, vel certè oĩa ſua ita cõſumpſerit, vt nemo [l] aliquã rẽ ex eius bonis poſsideat[m]: id debitũ cõuenit ad diſpẽdiũ Reipublicę[n] pertinere: ideoq; cura patris[o] ciuitatis,apud idoneos, vel dominos ruſticorũ
† quidem. † cõparuerit. † kalendario ciuitatis alicui[g], Priuilegiatior eſt fiſcus, quàm ciuitas. Specialia v. in debitore ciuitatis notanẽ.

quod totum compelluntur debitores patrimonium vendere:q̃ partẽ maximam uendiderunt,ut hac l.quintum,ut ff. de vſur.Lectiam.

p ¶ DE PERICVLO NOMINATORVM.

Electores officialiũ tenẽt̃,ut hic.Itẽ fideiuſſores, ut ĩ. tit.i.l.i,utẽ ipſimet,ut ĩ. tit.ij. et dicas minores Magr̃s teneri,ñ Preſides, q̃ ſũt quaſi p̃firmatores, ut ſ. de Iuſ.l. exactores, et iſt.de ſatiſ.tu. §.ſi.et ff.de Magis.que. l.i.et actio,q̃ ieosdat̃,ppetit et ĩ hæredes,ut iĩt.d.§. q

I qui. Si maximè. ẓ i. quia maximè, quod contra uos eſt, ſed non nocet hoc caſu. ſec[o] in nominatoribus tutorũ, ſe cũdũ P. q̃ tenẽt ex eo ſolo, q̃ ñ curauerũt cauĕri,ut ſ. de ma. cõ.l.3. ſ3 ñ placet,imo idẽ. q̃ ĩ his,ut ff d̃ Ma. cõ.l.3. &l.j.§.ſi Magiſtrat.i ſi.
r ¶ Exegiſtis.q̃ facere debuiſtis, ut ff. d̃ ad.re. ad ci.p.l.fi.§.3.& ĩ.ti.i. s ¶ Mutilatum. ẓ ſiue ergo fideiuſſores idoneos accepiſtis, ſiue ñ, ſi fuerũt ſoluẽdo finito officio, ñ tenemini , ut hic,& d.§.ſi Magiſtrat. niſi poſt finẽ eueſtigio, i. icõtinẽti d̃ſit eẽ ſoluẽdo,ut ff. d̃ ne.ge.l. duortio. Itẽ hic, q̃ſuerũt ſoluẽdo,vos p̃baſtis,ut d.§.ſi Magiſtrat.& ſ. de pb.l.ex pſona.et fa.ſ.d̃ di.tu.l.i.et ff.ad mu.l. Imp ator.§.i.&l.ordine.§. i.et d̃ ad.re.ad ci. pti.l. 2.§.ſi eo.et ſ. d̃ ſuſc.l.ii. t ¶ Sit.ẓ poſt finitũ officium.
v ¶ Damnaq; ẓ fortis, nõ vſurarũ. nõ pœnarũ ut ſt.ad msni.l. Lucius. §. Paulus.& l.libertus. §.i.et ĩ.tit.i.l.i.
x ¶ I.ſucceſſoris.] a Papi.nominauit Vlpia vl Aphr.Aphr.Põpo.malè gerẽtẽ. & non Papi.nec ét.Vlp. ſed Aphri.tenet̃, & facit ĩ.ti. 2.ſi ita & ſ. de ſuſce.l.2. & de cõue.fid.d̃bi.l.quoniam.Sed ar. contra ff. q̃ vi, aut clã.l.ſi ego. A.
y ¶ Denominauerit. ẓ ergo ad Magiſtratus p tinet noĩare ſucceſſorẽ ſm P.ſic viii.quæſt.i.c. i.§ j.et §.his omnib. ſ3 nõ eligit,ut ĩ auth. d̃ de ſen.ci.§.ſi,col.ii. ac cęteri officiales p decurionẽs,uſ ab eis ad hoc electos,ut ſ. d̃ curi.l. 2.et d̃ excel. exactores. & q̃ cuiuſq; uniuer.l.itẽ.§.i.

† Vestrã. † desideratis.

z ¶ Nominati. ẓ transitiuè.& not.arg.contra ff.de hęre.inſti.l. fi. vbi hęres hęredis, &c.ſed non ob.illi enim ſucceſſores iuris ſunt.
a ¶ Nominatorem. ẓ nec ad fideiuſs. nominãtis,ut ff. ad mu. l. libertos. §.pe. ſed ad patrem nominantis ſic, vt eo.tit.l.ii.§.i. Sed nõ tenẽtur hi omnes.ſ.nominator, pater, fideiuſſor in pœnis,uel vſuris,ut ſ.l. p̃x.nec extraneo,ſed Rei.ut ff.ad mu.l. 2.§.i.in fi.& de pec.l.13.§.fi.
b ¶ DE PERICVLO EORVM QVI PRO. &c.
Not.hos conueniri poſt excuſſos reos,quod die, ut ff. de admirer.ad ci.perti.l.prior.§.fi.Accur.
c ¶ Fideiuſſores. Pertinent. ẓ qualia ſunt ff.ad mu.l.ii.§.geſtum.ſed videtur contra in eod.titu.l.libertus. §. pen, Solutio. nominare ſucceſſorem, nõ eſt omnino in Repu. gerere. Item dic pertinent principaliter,ut nõ ob.ff.de pec.l.licet i fi.& ff.ad mun.l. 2. §.pen.& facit ff.de fideiu.l.fin.& de procl.qui, p̃rio.§.ut in cæteris.

P. P. ſi alẽ. Feb Voluſiano & Annio Coſſo.
† Gratianus.
† Idem a. Rufino.
a Hic vide Io. de Plateã.

Irrogen-

a ¶ Irrogẽtur. ẓ quia deliquit ĩ officio,& eſt ſic ĩ patre, & nominatore,ut ſ. tit.j. nor. adeo.q̃ ſit pignora hic dedit,inſid teneãtur,& tũc i quo,&c̃ q̃ñ ſpe põt cõueniri,ut ff.de admi.re.ad ci.perti.l.prior.§.fin.

¶ QVO QVISQVE ORDINE.

b ET ſi duob. ẓ etiam maſſariis.
c ¶ Simul. ẓ id eſt, ſimpliciter.
d ¶ Separatis. ẓ aĩs tenetur q̃libet p̃ ſua parte, ut ĩ.l.p̃x.§.j. & ibi no. e ¶ Inſolidũ. ẓ hoc ipſo, q̃ ſimpliciter,ut ĩ.l.p̃x. & dic,q̃ ſimulgeſſerũt, ut ĩ.proxi.in pri.uel diuiſerunt inter ſe,& tũc inſolidum ſecundũ ordinem,q̃ eſt ff. ad mu.l. Luci[o].§.j.& l.iperator. Itẽ poteſt loq., quãdo nullus geſſerit, ut ff. ad mu. l. Lucius. in princ. f ¶ Ei[o]. ẓ reip. de qua dixi,& dicas, q̃ vn[o] tãtũ.
g ¶ Adminiſtrauit. ẓ ſub.fideiuſſorũ , & nominatorũ,ut ff.ad mu.l. quod ergo. in prin.
h ¶ Onerari.] nẽpe ut ad hæredes non tranſit officiũ,ut ſ. d̃ ne.ge.l. curatoris. ita nec piculũ, niſi ipſe hęres adminiſtret, q̃ de dolo, & lata culpa ,ppria teneẽ,ut d. l.curatoris.& ff. d̃ hęre. tu.l.cũ oſtẽdimus.& de Magi.con.l.non ſimiſtr. & facit ff.de admini.tu. l.tutores.in prin.
i ¶ Voties. Vnuſquiſq;. ẓ dicunt quidam [a] hoc expſſo,ñ aliter, ut hic,& per aut. de duob.re. Sed dic hic, hoc videtur ét iure nõ expreſſo,& videt̃ ſemp agi eoipſo, q̃ ñ ſeparatur,ut ſ. p̃xi. & ff. ad mu.l.Imperator. S3 ho die fortè cõtra, p d. authenti.& dicas, qd̃ hic ambo geſſerũt,alias ſeruatur ordo,qui eſt in d. l.Imperator.
k ¶ Adminiſtrauerint. ẓ uel etiam ipſi inter ſe diuiſerũt,quo caſu ſecus eſt in tutorib. ut ff de admiſt.tut.l.Lucius.§.i.in fi. & ſ. de di. tu.l.ij.in fi. & adde diſtinctionẽ.quæ eſt ff.ad mu ni.l.Imperator.
l ¶ Creditorem. ẓ id ẽ, nominatorem.
m ¶ Participem ẓ qui ſeparati habuit ab illo adminiſtrationẽ,& hoc ſi collega tempor d̃poſiti officij nõ fuit ſoluẽdo,ut ſ. de .pb.l.ex pſona.& ff.ad mu.l.Imperator.Item hoc,etiã ſi pactum ſit in contrarium, ut ff. d̃ admini.re.ad ci. perti.l.2.§. ius Reipub. & fa.ſ. de fabri.l.iuſ.& de conuenĩe.fiſ.debito. l.quoniã.& de ſuſcept. l.2.& ff.de admini.rer.l.curatores.Item ſi collega ſoluit,agit contra collegam,niſi pro dolo fuit conuentus,ut ff.de tu. & ra.diſ.l.j.§. nũc tractemus.ſed nominator non agit contra collegam nominatũ à ſe: quia ſui debiti nomine conuenitur,ut ff.ad muni.l.& ci.
n ¶ Ita.]in prima parte nõ fuit diuiſa adminiſtratio,ut ſ.l.quoties. in prin.in ſecũda ſic. Vel dic in utroq; fuit diuiſa. & qd̃ dicit vicariis.ſ.ordine,qui ſequitur. Vel ſecũdum quoſdã, prima in Duumuiris,ſecũda in Magiſtratib.ſecundũ quos Duũuiri nõ ſunt Magiſtratus,ut hic colligitur,& ſ. de emanc.li.i.j. Sed contra. ſ. de iud.l.fi.
o ¶ Teneãini. ẓ eſt eoipſo, q̃ nõ eſt cõtrariũ dictũ,ut ſ.e.l. quoties
p ¶ Vicariis. ẓ i. alter pro altero prius cõueniatur,quã nominator.
q ¶ Nominatores. ẓ quam collegas.

CVm te,& collegã tuum Magiſtratus veſtri t̃pe,publicũ fœnus collocaſſe proponas,nec potuiſſe debitũ à quibuſdã Reip.reſtitui:cũ paratus ſis p̃ te id, quod ſolus geſsiſti ẓ Reipu.ſatisfacere: conſequẽs eſt Rempu. ſi ſeparati actus veſtri contractus fuerint †, ſucceſſores collegę tui,vel rerum eius † poſſeſſores prius ob perſonam eius cõgredi †,& ſi ſolida in dẽnitas Reipub. ſeruata non fuerit,nominatores eius interpellare:ac poſtremo loco,ſi quid ex nomine collegę tui defuerit,ob culpæ [t] nexum te interpellare. priores [u] enim nominatores veluti ſi deiuſſores placuit obſtringi.

NE QVIS LIBERx INVITVS ACTVM REI- publicæ gerere cogatur.

TITVLVS XXXVI.

¶ Imp.Valerian.& Galli.AA. LEX I.

I (vt proponis †) decreto ẏ ordinis ad libertatem ductus †es, nõ debere te inuitum, actum ẓ Reipu. adminiſtrare,curator Reipub.nõ ignorat:pręſertim cùm ſerui huiuſmodi officia adminiſtrare debeant.

¶ Impp.Dioc.& Maximia.AA. LEX II.

Si cũ ingenuus eſſes, ad actũ [a] gerendũ à Republica † compelleris:auxilium Præſidis, & iuris pręſidia,(prout vſus exigebat) implorare potuiſti.

SVMPTVS INIVNCTI † VENERIS AD omnes collegas pertinere.

TITVLVS XXXVII.

¶ Imp.Maximia.A. LEX VNICA.

VM ad munus exhibendarum angariarum [b] cũ alijs creatus,à conſortibus muneris ſolicitudine deſerta, ſolùm te functũ eſſe proponas, ſumptuum detrimenta [c], ſi qua acciderint, collatione eorum, quos munus oportuerat participare, p̃uiſione † Præſidis diui dentur. quòd ſi etiã à te obſequium derelictum eſſe cognouerit [d], quid cenſuræ publicę contulerit, non ignorat.

r ¶ Conſideraſtis. ẓ & bene.ſm duos primos intellectus :ſed ſecũdũ alterũ fruſtra,cũ Duumuiris ſemper loquatur.
s ¶ Vm te. Geſsiſti. ẓ ſeparati ergo geſsiſti. item dic,ut no.ſ.l. quoties.
t ¶ Ob culpę.] q̃a eũ nõ remouit;vt ff.de admi.re.ad ciuit.perti.l.ſi. §.antep. & facit ff. d̃ ad min.tut.l.iij.§.j.& ff.ad mu.l.Imperator.in fin.
u ¶ Priores. ẓ i. prius, nõ autẽ dicas priores, i. q̃ nominauerunt nominantẽ hunc malẽ gerentem vt ſ.tit.ij.l. fin.
x ¶ NE QVIS. &c. *Quidã habent curã Rei.nã ſoli curiales p̃ſonalia munera publi. ſubeũt̃,& honores, ut ff.de decu.l. & honores.§.ij.q̃ñ placet,ut ĩ. l.p̃x.i ſi.S3 dic ut ĩ.l.i.*
y ¶ SI ut proponis, decreto. ẓ ſic eni facere debet , ut ſ. d̃ ſeruis Reipub. ma. l.j.& 2.
z ¶ Actum. ẓ ſeruilem, quẽ ſerui tãtũ ciuitatis faciebãt.qd̃ patet,quia dicit actum , qd̃ ſeruis conuenit,ut & ff. d̃ ne. geſt.l. eũ actum. liberis uero ,pcuratio. officia uero publi.liberis cõueniunt tantum,ut ſ. d̃ta. l.generali.& ſ.ſi ſeruus, aut li. l. j. & 2. ſecundũ alios,dic actum,id ẽ,tabulariã, ad quam ſerui publici.j. notarij tantũ cogũtur,ut ſ. de ſer.Reipu.ma.l.fin. & ſecundũ hoc non ob.ſ. de lib. l.j. lib x.quę eſt cõtra. & facit ſ. de oper.lib.l.q ma numittitur.A.
a ¶ SI cum ad actum. ẓ dic,ut ſ. l. proxi.

¶ SVMPTVS,&c.

b ¶ Vm ad munus.Angariarum. ẓ quod ẽ perſonale,cum geratur labore animi, ut ff. de mu.& ho.l. fi.in prin.
c ¶ Detrimenta. ẓ cum etiã omnibus datus eſſet ſumptꝰ, hic ſolus gerens de ſuo impẽdit,ut eſt obligatus,ut ſ. de lega.l.ij. Et ſecundũ hoc quæritur, quare non repetit à Rep. & Reſcã gerentibus? R ñ. ,ppter vitandum circuitũ , ſic ff. de ſti.ſer.l.pe. & ſuo re Reip. Sed qua actione? R ñ. vtili ne.ge.ut ff. de neg.ge.l. ex facto. vel pro ſoco, vt arg. ff. pro ſoc.l. ſi q̃s ſocietatem. ſed vꝰ.l.contraria ru. quia ibi ad omnes , hic ad gerẽtes. Sed dic ad omnes,cũ omnes gerũt,uel dic omnes,à pri. licet ex poſt facto ſit ſecu. s Vel dic ad omnes,quia omnes cõferũt ad ſumptum factũ, ut ff. ad l.Rho.de iac. l.3.& ſic conſona. Poſſet hæc lex ſecũdo intelligi, & inmunere miſto, quia de ſuo erant facturi ſumptus.
d ¶ Cognouerit. ẓ & ſic nullꝰ geſsit, quo caſu oĩs tenẽt Rei. ut ff. d̃ ad mu.li.

† contra. † ei. † pgredi. † propoſitionis. † ductus. † Inuecti. Angariarũ munus eſt perſonale. † promiſſiõe recte.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mi tut.l.tres tutores.§.non.solum.& §.itē ī eo.& §.si tut.nō gess.l.fi.

DE IIS, QVI EX OFFICIO, QVOD, &c.

a † Oenoris Reipub.ꝙ̄ te contracti,alias nec de sorte tenetur, ut ff.de admini.re.ad ci.per.l.fin.§.penul.

b ¶ Culpa ꝙ̄ lata,leuis tamen interuenit,quia nō inquisiuit diligenter dominos ꝓdiorū:alias nec de sorte tenetur,ut §.de debi.ciui.l.fi.in fi.& ff.de neg.gest. l.hūt.§.si pecuniæ.itē si lata,teneris ét ad vsuras,ut ff.de admi.tu.l.si tutor cōstituto.& l.tutor.q repertoriū.§.vsuræ.et sic accipe.ff.& ad re.ad ci.pti.l.fi.j.rñ.A.

c ¶ Sortis.ꝙ̄ sic ff.ad mu. l.Lucius.§.Paul & l.cōstitutionibus & ff.loc.l. quæro. circa prin. & ff. de admini.rer.ad ci.pti.l.fin. in princ.

¶DE SOLVTIO. ET LIBER &c.

† Quatuor viris,& Decur.Febretanorum.

d CAutiones.ꝙ̄ i. Apochæ.

e ¶ Seruorū.ꝙ̄ id ē.tabellionum,secūdum quosdam,tu dic ḋ verē seruis publicis, qa j. dicit actoris. Itē de peculio agi. Accur.

f ¶ Securitatem.ꝙ̄ id ē, ut nullo modo retractēt,ut §. de apo. pub. l.j.& i semel.

g ¶ Assignantiū.ꝙ̄ seruos ad scribēdū, ut dic pecunias:qa recipiūt, & assignāt reponēdo. sūt n.duo necessaria,curatio ē,recipere, & cautionē fieri cui subscribat curator,ut §. ḋ pue. fil.debit.l.2.§ tutori pe solui sine scriptura, ut §.de pac.l pactū.& ꝓcuratori,ut ff.ḋ sol.l.uero

h ¶ Actoris.ꝙ̄ id est,seruī prædicti. fi. §. quod cum eo.l.fin.

i ¶ Promat.Ji.ostēdat.

k ¶ Docearur.ꝙ̄ non ergo trahit occasionē iuris ad iniquum compēdium,ut §.ꝓ empt.l.fin. & ff.ḋ re.e.l.pē.& facit ff.si cert.pet.l.ciuitas & auth.hoc ius porrectū. ibi, & is creditor, &c.

l ¶ Actuatore.ꝙ̄ loquitur minorib. Et dic,ꝙ curator restituet ḋ peculio:exigetenī à Rep. & deide soluet,ut cōpēsabit,ut ff.de cōpē.l.debitor uel dic,loquif de decurionib.ciuitatis cuiusdam,ut in sup.scriptiō patet.curator ergo ciuitatis tenet ḋ peculio seruī prædicti, ut recepti inde fiat soło. cū eo enim seruo videtur contractum,uel quasi posset solues etiā cū curatore agere ex bono, & æquo.argu.ff.si certū peta l.fi & me.potest etiā Respub. habēdo ratum,curatorem conuenire.sed cur debitor non liberatur,cū pecunia ad curatorem peruenit? Respondeo,quia non peruenit,ut debuit.

† Tutori fine scriptura solui pt

† Imppp. Val. Gra. &Val.AA. A. ad Heperium.

† Ex li. 25. tit.7.l.iij.

† Alc. hic.

† voluntatibus.

†uoluptas.

† Da.7.Id. Mar.Treu. Val. v. & Val. A A. Coss.

m ¶DE SPECTACVLIS, ET SCENICIS. &c.

¶ Pub.utilitati ēt in his prouidetur,& dic reseruandis,ut hic,sed lenonibus tollendis,ut j.l.fi.& facit j.de mauma.

n NOn inuidemus. Gymnici.ꝙ̄ nomen cuiusdam Propuli.

o ¶Spectacula ꝙ̄ quæ fiunt in scena.in loco, ubi ludebāt tragœdi,& comedi, ut referūt grāmatici,& i auth. de Cōsuli, Vel scena est locus,&c.ff de insa l 2 §.fi.approbant ergo spectacula eum & in hāc causam pōt legari,ut ff. de lega. j. ciuitatib, & de annu.le l.annuo.& de poll..l.Septicia.licet sit ar.cōtra ff de admi. re.ad ci pti.l.legatū.§ fi.S3 nō ꝓmittit,si sanguis effundat ī agone, ut sūt tornearnenta,& similia,,q,a ludus est noxius,ut j. de cad.tol.l.j & in his ludis Senatores præbebāt suum officiū, ut in auth. ut ordi. pfect. p ¶ Grati.ꝙ̄ cōsentiētes talibus unà cū populo, quo casu promptius permittit, quā si solus popul, & secūdū hoc, die volētiū,ſ. omnium populi,& primatū, uel populi tātū & facit ꝓ primatib. ff. ad muni.l. q maior.& §. de aduo. di. iudi. l. restituendū. ibi,nam in vniuersis.

q EOs,q agitādi.ꝙ̄ i. sūt agitatores,& dſeruiūt sacris ludis & ñ sūt famosi,ut ff.ḋ ifa. l.athletas.ꝙ̄ i prin.et §.i. r ¶ Suppliciis.ꝙ̄ propterhoc,q sint agitatores, cū nō sit delictum, & ideo non patiunt aliam pœnā, uel laborē, nisi hanc quam gerunt.

s QVisquis. Consules.ꝙ̄ facit in aut. de Consuli.§.quārūcunque.& §.post illū. & ff. de insa.l.athletas, ī princip.& §.i.Sed ar. cōtra j.tit.j.l.j.

t ¶ Multetur.Jur illa,q est,&c.ut j. l nemo.i fi.

v SI qua.ꝙ̄ si habeas si qua pictura,tātū dicit de vilib.personis pictis,si uero habeas,si q pictura,semper sub.aliquis offerat. q est j. de fide pictura, & hoie.

e ¶ Pictura.ꝙ̄ si habeas hic pictura, ut punctū loco copulæ. Accur.

y ¶ Pantomimum.Ji.iocularorē, ut ff. de oper. liber.l.si libertus artē.

z ¶Sinibus.ꝙ̄ id est, vilissimis vestibus ī pictura, ut ī homine. No. ergo italibus fieri derisiones,ut §. de sa c.ec.l. ij.

a ¶ Circi.]loca remota.

b ¶ Proscenii.ꝙ̄ scena locus,ut §. de ifa. l.2.§. fi.scenica ꝓsona,ut i auth.scenicas ñ solū, &c. ꝓscenniū locus, vbi scena fit procul à pdictis locis ī aliquo theatro.

c NEmo.ꝙ̄ etiam ut priuilegiū nihil eis opituletur.

d ¶ Curules.ꝙ̄ qui ludūt currēdo ab brauiū, vel pallium, ut ff. ḋ ifa. l.athletas.§.j. Vt ducūt currū aureū ad pugnandum ī sacro certaminē, quasi carrotiū, ut §. de fer.l.fi.& auriga, q ducit,ut ff.de vsu, & ha. l. plenum.§.equiti.

e ¶ Bestias.ꝙ̄ aliàs histrias,alias bestias, puta boues a pros ad illum currum.

f ¶ Traducere.ꝙ̄ sic j. de erog.mili.an.l.j.

g ¶ Persequitur.ꝙ̄ uel illam,quæ est §.eo.l.qui ſquis.

h LEnones. Libertate.ꝙ̄ id est , facilitate eas faciēdi,& sic no.priuilegium amittere,qui abutitur,ut & §. de in.l.indęos. Itē qa ex pedit Reip.&c.ut inst.de iis,qui sunt sui uel alie.iur.§ pen.& sic no.q propter delictum patris filius efficit sui iur.ut in aut.de incest. nu.in prin. Itē ꝙ̄ditor ꝓdit ius abducēdi,si cōsentit ,pstitutioni,ut §.si māita vę.l.j. Itē pœna piurij in exigentē vertitur,ut in aut.senicas ꝙ̄ solum,&c.Item domū ꝓdit ad eum vsum accōmodā,ut i aut. de leno.

i ¶Si uelint.ꝙ̄ nō aſs,ut ff.de re.iu.l.inuito.Sed ar. ꝫ ff. de ii. cau. l. j.

k ¶Cōductis.ꝙ̄ forte liberis q̄ sui iuris erāt, q̄ ꝓpter paupertatē alicui lenoni ī hoc se locarēt,ut i aut.de leno.& fe.§.ḋ epiſcau. l filenones.&

nes.& dic,ut ibi no.Vt dic.hic loqui de mercenariis, q cōducti dſeruiunt his prostitutis,& facit ff.ḋ pigno. ac.l.eleganter.§.fin.

a ¶Minor.ꝙ̄ no grauius esse peccare,q̄ ab iuito grauissimā pœnā pati.

b ¶ Coitionis.ꝙ̄ alias communionis,i.stupri, ī quo é fœda cōmunio.

† pœna.

c ¶DE EXPEN. &c. *¶ Quę magnę exigūt impēdtis ludis, ut ff. ḋ poll.l. Septitia.*

CVm Præsidē. Non reuocabitur.ꝙ̄ sic §. de admi.tut.l.fancimus.§ 3 ar.contra j. tit. j. l. hac lege.& dic,ut ff. de admi.re.ad ci. p.l.j. Itē facit ff.de ope.pu.l.pecunia.itē contra j. de excōct.& trāſ. mi. an.l.i.

e ¶ Agonis.Jucertamnis,īde agonotheta, q pugnat,ut ff.ḋ mune.& ho.l.fi.§. mastigophori. & agonotheta Prīceps talis ludi,ut ff.ḋ pol.l.sę pticia.ī greco ibi posit.

f ¶ Cautionē.ꝙ̄ i.cautelā

g ¶DE AQVAED. *¶ Sicut ludi, sic aq̄ductus ppīm delectāt. de Cōstātinopolis , et Rome ēt ueteris aq̄ductibus ḋt publicis, & sic differt ab illo,qd̄ ḋr.ff. ḋ ser.ru.p.l.ij.§.aq̄ductus. Dic ergo, ꝙ qdam hoies pficiunt ad custodiā,qb.dat priuilegiū, ut j. l.decernimus. §. uniuersos.et ijs,ꝙ quorū fines trahit,ut l.i.et certa pecunia ad hoc ꝺputat,ut j.l.ad rpar. et l.hac lege. nec ex eo exhit aqua,ut j.l.ij.et l.decernim°.ī fi. nisi ꝙ spāle priui.ut j.l.fi.& ueteri ꝙsuetudine,ut j. e.l.usū.et tūc ñ ex quo libet loco,ut j.l.eos.ſ 3 ī casu fallit,ubi priuilegiū nihil opat,ut j.e.l. oēs.sed qñ trahit,gratis habet,ut j.eo.ti.ad reparationem. Accur.*

† solēnis.

h AQuarū. Fines.ꝙ̄ i. fundos.

i ¶ Oneribus. ꝙ̄ alias muneribus.

k ¶ Oppleti.] i. īpleti.

l ¶ Adaliud.ꝙ̄ ſ onus, quod est infra.

m ¶ Superindictæ. ꝙ̄ i. ꝓdictæ rei noīe,ut § sic tā ab extraordinario,q̄ ēordinario,nomine tñ eius rei, sint immunes.

n ¶ Actinēdis.ꝙ̄ id est, detinendis. Accur.

† insecuta ꝓpter circuitione.

† aquæductibus, Alexia hic.

† Maximilianum.

† Ex li. 15. tit.11.l.j. C. Th.

† Forinarū ꝓallet hic Alciat. sed male.

† occurrēt.

o ¶Repurgium ꝙ̄ id est, repurgationem , cum frequenter repleantur.

p ¶ Non curent.ꝙ̄ id ē, procurent.

† tuo.

† Priuilegiū amittit ,ꝙ eo abutit.

† Dxv.ka. Iun.Gallicano & Symmacho Coss.

q ¶Cōgeſerit.ꝙ̄ i. induxerit,aſs cōfuerit.

r ¶ Pedib.ſ j.eo.l. oēs.

paupertate ꝓsonis,quas fors damnauit humilior,Eporū liceat,iudicū etiā,Defensorūq̄ue implorato suffragio,omni miseriarū necessitate absolui: ita,vt si insistendum eis lenones esse crediderint, vel peccandi ingerant necessitatē inuitis,amittant nō solū eam,quam habuerint potestatē, sed proscripti,pœnæ † mancipent exilij, metallis addicendi publicis:quę minor a pœna est,quàm si præcepto lenonis cogatur quispiam coitionis b sordes ferre, quas nolit. D. Kal.Maij,Felice,& Tauro Coss.

DE EXPENSIS LVDORVMc.

TITVLVS XLI.

¶ Pecunia deputata ad ſpectacula,in refectionē murorū potest cōuerti:et ipsis refectis causa pristina firma permanet.Bar.

¶Impp.Dioc.& Maxi.AA. LEX VNI.

VM præsidē Prouinciæ impensas,quæ in certa minis editione erogabantur, ad refectionē murorum transtulisse dicas:& qd̄ salubriter deriuatum est, nō reuocabit d,& solēne † certaminis spectaculū,post restitutam murorum fabricā, iuxta veteris consuetudinis legē celebrabitur. ita enim & tutelæ ciuitatis, instructæ murorum præsidio , quidebitur, & instaurandi agonis e voluptas,cōfirmatis ijs, q̄ ad securitatis cautionem f spectant,insecuti temporis circuitione † repræsentabitur.

DE AQVÆDVCTV † g

TITVLVS XLII.

¶Imp.Constantinus A.† LEX I.

QUarū † possessores ꝓquorum fines h formarū† meatus transeunt, ab extraordinarijs onerib. i volumus esse īmunes: vt eorū opera, aquarū ductus sordibus oppleti k, mundent, nec ad aliud l superindictę m rei onus ijsdem possessorib.attinendis n : nec circa res aſs occupati , repurgiū o formarum facere non curent † p : qd̄ si neglexerint, amissione possessionū mulctabuntur. nā fiscus prædiū eius obtinebit,cui q negligētia ꝓnicię formæ cōgesserit q. Præterea scire eos oportet,ꝙ quorum prædia aquæductus cōmeat, vt dextra, leuaq; ex ipsis formis, quindecim pedib. r ītermissis,arbores habeant: obseruante offō s iudicis † , vt si quo tpe pullulauerint, excidātur: ne earum radices fabricā formæ corrumpant. †

¶ De publico aq̄ductu aquā ad suū prædiū deriuare non licet:et ꝺ facientes pœna publicationis illius prædii puniunt. B.

¶ Imppp.Val.The. & Arc.AAA. Pancratio. P.V. LEX II.

SIqs u decęterò † vetiti furoris audacia florētissimę x vrbis cō moda voluerit mutilare, aquā ad suū fundū ex aquæductu y publico deriuādo † ,sciat eūdē fundū fiscalis tituli ꝓscriptione signatū, priuatis reb. nostris aggregādū. †

¶ Auertens aquam de publico aquæductu,debet ipsam ducere per castellum, vel aliud paruum foramen,ne matrices fistulę corrumpant & contrà faciens perdit beneficium,& punitur in corpore.Bar.

¶ Iidem AAA.Albino.P.V. LEX III.

EOs, q z aquę copiā,vel olim, vel nūc ꝓ nra indulta meruerūt ,vsum† aut ex castellis a ,aut ex ipsis formis iubemus eligere † , neq; earū fistularum, quas matrices vocant, cursum , ac soliditatē attentare , vel ab ipso aquæductu trahere b . Quòd si quis aliter fecerit,nō solū id,qd̄ priùs iure beneficij fuerat cōsecutus,amittet c ,verū pro conditione quoq; personę seueriſsima pœna plectetur. †

¶Ius hauriēdi aquā,uel ea utēdi de publico aq̄ductu nō turbat,ſi tātō tpe qō ē vſus q̄ de eius ꝺrio memoria hoium nō exiſtit.Itē irrigātes agros,uel hortos furtiuo mō de aqua publica, aq̄ductu priuanť. B.

¶ Imppp. Arcad. & Hono. A A. Asterio Com.Orientis. LEX IIII.

VSum† aquę veterē † ,lōgoque dñio cōstitutū d ,singulis ciuibus manere censemus,nec vlla nouatione turbari: ita tamē, vt quantitatē † singuli,quā veteri licentia e percipiūt, more vſq; in præsentē diem perdurante,percipiant:māsura pœna in eos,qui ad irrigationes agrorū, uel hortorū delicias furtiuis aquarum meatibus abutuntur.D.Kal.Nouembr. Cæsario,& Attico Coss.

¶ Qui beneficiū ducēdi aquā ex publico aquæductu impetrauit,debet illud intimare Præfecto,et non alij:& index, q cōtrà facit,quinquaginta libris auri punitur. B.

¶ Impp.Theod.& Valent.AA. LEX V.

SI quis ꝓ diuinā † liberalitatē f meruerit ius aquæ,nō uiris clarissimis Rectorib. ꝓuinciarū , sed tuę præcellentissimę g sedi cœlestes apices intimare h debebit:cō dēnatione cōtra illū,q̄ pœs i Moderatorib. k īsinuaſ conaſ,q.nquaginta librarū auri,& cōtra vniuersos administratores l ,q rescriptū ꝓ surreptionē elicitū m susciperemoliunť,ꝓponēda: apparitorib. nihilominus eorūdē uirorū clarissimorum ꝓuinciæ Moderatorum animaduersionibus ꝓ rigore tui culminis subiugandis : & amplissima tua n sede dispositura , qd in publicis thermis o ,qd in nymphæis p pro abundantia ciuium q cōueniat deputari,quid his personis

§.sup his.cōtra.So. ibi speciale ī aq̄ductu adpalatiū Hadriani, cui ī alio fauet,ut ea.l.ut hic per priuatū, q magnā īmunitatē ꝓ hoc hēt, ibi per publicū sulcum. & facit §.ḋ ædi.priua.l. si cui.& l. meniana.

s ¶ Officio.]officiali.

t ¶ Iudicis.ꝙ̄ sic §. de interdict.l.j.

v SI quis.]Etiā dignitate ꝓditus,ut j. l. decernim°.in prī.nisi ḋ licētia Principis,ut j.e. l.fi.& l. px.& ff. ḋ aqua quoti.& æsti.l.j. §.pmittit.uel Senatus, ut ff.ḋ flu.l.quo minus.& ḋ aqua plu.ar.ꝙ Prīcipis.

x ¶ Florentissimæ.ꝙ̄ſ. nouæ Romæ.

y ¶ Aquæductu.ꝙ̄ad ꝙ̄ §.ut nemo priua. l. j. & §.de bo.vac.l.fi quādo.

z EOs qui.ꝙ̄ meruerunt.ꝙ̄à Prīcipe, non ab alio,quæ ualēt, ut j.l.j.

a ¶ Ex castellis.ꝙ̄ ubi cōgerit aqua anteq̄ intret ꝓ fistulas , ut ff. ḋ aqua.quotid.& ęsti.l.j. §.castellū. & melius dī ī §.pcedēti.& §. hoc iterdictū necessario ꝓpositū est,&c. cuius similes sunt formæ, de q̄ bus subiicit.Ac.

b ¶ Trahere.ꝙ̄ nō ergo largè accipit būficiū, & sic est ar. cōtra §. de bo.vacan. l. fi quando.

c ¶ Amittet.] sic §. de iudæis.l.i iudæos. & de plus pe.l j.& j l. proxi.

d VSū.Cōstitutū.ꝙ̄à Principe, ut §.l. px.uł verius cōsuetudine, cuius ñ sit memoria,ut ff.ḋ aqua quoti.l. hoc iure.§. ducī°. aq̄. & §. de serui. l. manifeste. & sic nō é cōtra j.e.l.diligēter. ī fi.ubi de lōgo ḋt.Et adde distinctionē, ut §. de ser.& aqua.l. 2. e ¶ Licētia.ꝙ̄ Princip. uel consuetudinis. Ac. f ¶ ſ q.s. Liberalitatē.ꝙ̄ licet. ut l. fi.

g ¶ Præcellētissimæ.ꝙ̄ pfecto loqť,q dispēsat sup rescripto. vł priuilegio Principis , ut j. hac l. in fi.nō Præses.

h ¶ Intimare. ꝙ̄ id est, præsentare.

i ¶Preces.ꝙ̄ ſ ipetratas.

k ¶ Moderatoribus.ꝙ̄id est, Præsidibus. quod non licet,ut §. dixi.

l ¶ Administratores.ꝙ̄ id est,Præsides. Accur.

m ¶ Elicitum.Jqd̄ ꝓsumit,cū ad Præsidē,non Præfectū offerat, & facit §.ḋ leg.& pst. l.i.& j.ḋ diuer.of.l.nullus.

n ¶ Tua.ꝙ̄ ꝓfecte. A.

o ¶ Thermis.ꝙ̄ i.balneis

p ¶ Nymphæis.ꝙ̄ alias lymphæis, i.lauatoriis.

q ¶ Ciuiū.ꝙ̄ sic ff. ḋ bo. dā.l.fi.§.ſi plures.& ſol. ma.l.j.& ībi hoc,i.quia

E ciues

† Ex li.15. tit.1.l.3.C Th.

† derigando.

† D.viij.

† CP. Timasio , & Promoto Coss.

† Ex li.15. tit.11.l.6.C. Th.

† veteri.

† quantitate.

† Alc. hic.

† quidem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciues sunt multi; & ideo multa ad quæ volunt habere. Vt dic., ut habeant abundantia, & tunc non facium dictæ cognitionis.

a OMnis aquarum] specialia quædam seruantur in quoda aquæductu, q dicit Hadriani, forte ab eo factu, quod Principi palatio fuit, & q supe pub. thermis, & nymphæis præcit, si priuatis hoibus, et ex priuilegio. l3 in aliis valeat priuilegiu, ut l. fi. q est contra. & vocat hic seruitutem, qñ hoc l3 Pricipis priuilegio.

b ¶ Domorum. ¶ scilicet priuatorum dr seruitus. quia p domo priuata sit impetrata, q impetratio ñ valet, ut hic, & sic expone sequentia.

c ¶ Per vsurpatione, id e, siue ex certa scientia Principis, sine ñ, & hoc nisi diceret, ñ obstante hac lege, ut ff. de leg. 3, si qs i pric. test. A.

d ¶ Inferuire. ¶ in eo, quod palatio supereste.

e ¶ Vel officio. ¶ id est, officiali alquo. Acc.

f ¶ Instruere. ¶ perforado, uel aliter cocede do aquã, ẽm rescriptũ.

g ¶ Vel minus. ¶ id est non instructis, ut debet quia pro hoc nõ fuerũt porrigendæ preces.

h ¶ Decem pedes. ¶ ſ. eo. l. i. §. fin. quæ est contra. Sol. ut ibi.

i ¶ Seruari. ¶ repete sancimus.

k ¶ Magnificentia. ¶ ab latiuus, id est, quia tu fecisti eas fistulas. Acc.

l ¶ Eandem. Jut ex priuilegio Principis ñ tra hantur aquæ. Al.

m Tua. ¶ sublimitas pfecto loquitur.

n ¶ Contra publicã. ¶ circa aquæductus. Acc.

o ADrepara. Calculis. ¶ aſs collib. aſs call. b. aſs calculis. ad quod ſ. de ope. pu. l. ad portus. & ſ. l. ꝓxima.

p ¶ Zizaceni. ¶ id est, qui concinant.

q ¶ Possidenti. ¶ ex pcepto Principis, ut consuetudine. aſs enim nõ l3, ut ſ. l. vſum & l. fin.

r ¶ Venalem. ¶ ar. contra ff. de ali. legat. l. Mela. § quædam.

s HAc lege. Præfecturam. ¶ multo magis, ſi alius inferior.

t ¶ Cogatur. ¶ facit. ſ. de ẽdi. priua. l. cũ dubitatur. Sed ar. cõtra ſ. de expen. lu. l. i. dic, ut ibi.

v ¶ Arcarius ¶ ab arca, i qua tale aurũ reponit dictus, & nõ separatus. ad q ſ. de susce. l. duos.

x ¶ Titulis. ¶ ut ſ. l. proxi. & no. q Cõsul. cum creabat, dabat c. li. au. i opus aqueductus, ut ſ. d Cõſ. l. nt omni. & l. pẽ.

nis, q. b. nra Serenitas indulsit, ex aqua superflua debeat impertiri.

¶ *Seruitus aq ducẽ de ad loca priuata ex aqductu palatij Hadriani et p rescriptũ ẽ phibita: et ꝺ faciens in centum libris auri puniet: et dẽt esse lautudo aqueductus prædicti decẽ pedũ munda oibus arboribus. B.*

¶ Idem AA. LEX VI.

OMnis seruitus aquarũ aquæ ductus Hadriani, siue domorum, siue possessionũ, siue suburbanorũ, siue balneorũ, vel per diuinos affatus intimatos in quolibet iudicio, vel per vsurpationẽ ĩpertitos, penitus exprobet. maluimus et enĩ prædictũ aqueductũ nr̃i palatij publicarũ thermarum, ac nymphęorũ cõmoditatib. inseruire, & decernimus hãc dispositionem modis omnibus in posterũ seruari: nemini licẽtia tribuenda, ab eodẽ aquæductu p̃cib. oblatis vsum aquæ petere, vel eũ audere pforare: sciẽtib. ijs, q qualibet rõne putauerint ad hmõi emolumentũ accedere, vel offõ (si ausus fuerit ĩstruere, vel minùs instructis precib. parere): centena põdo auri mulctæ noſe fiscalib. rationibus se esse illaturos. Sup his sancimus fulcũ publicarã aquarũ nullis intra decẽ pedes arborib. coarctari: sed ex vtroq; latere decẽpedale spaciũ ĩtegrũ, illibatũq; seruari. Præterea de plũbeis fistulis ducentibus ad thermas, quę Achilææ nũcupant, quas puidẽtia tuæ Magnificentię factas fuisse cognouimus, eandẽ formã seruari cẽsem⁹. Etenĩ memoratas fistulas thermis tũ, & nymphæis, qb. Eminẽtia tua deputauerit, volumus inseruire: facultate prębenda tuæ Sublimitatis apparitoribus circũeundi sine formidine dom⁹, suburbana, balnea ad requirẽdũ, ne quã deceptio, vel suppressio, vel insidiæ cõtra publicã vtilitatem à quoquã penitus attententẽ.

¶ *Pecunia ex vectigalibus redacta: pro reparatione aquæductus debet expendi, dando eam operaris aquæductus: & habẽtes ius ducendi aquam ex publico aqueductu, nihil soluere tenentur fiſco ex ea. B.*

¶ Idem AA. Euchiano. LEX VII.

ADreparationẽ aqueductũ huius almæ vrbis oĩa vectigalia, quæ colligi possunt ex vniuersis calculis huius inclytę vrbis, & ex operariis, q zizaceni dicunt, ad refectionem eiusdem aquæductus pcedere: illo videlicet obseruãdo, vt nemo eorũ, q ius aquæ possidẽt, quãcũq; de scriptionẽ sustineat. nam execrabile videtur, domos huius almæ vrbis aquam habere vænalem, quę ꝓ diligenter. Per surreptionem ¶ p sumptiõe huius legis.

z Temporis. ¶ ſ. eo. l. vſum. q est cõtra. Sol. hic longo, ibi cuius ñ ẽ memoria. Vt veri hic, ipsũ publicũ, & ĩ publico vſu stat sol tũ, ad q ff. de vſuc. l. fi.). vñ. & ſ. d ope. pub. l. Prescriptio. ibi ex publico ad priuatũ, qd licet, ut ibi. ad q ff. communia præ. l. uẽditor. §. si pstat. et facit ff. ne q d in loco publi. l. 2. §. ait Prętor. & l. pe. &). d fun. pa. l. pẽ. & ſ. d sacrosã. ecc l. ut iter diuinũ. & ſ. d pci. Impe. offer. l. nec damnosa.

a DEcernimus. Prędicta. ¶ subauditur etiam.

b ¶ Aquęductus. ¶ f. riuulos parũ aqferẽtes, & subaudi publicos.

c Pertẽtẽ.] sine licẽtia Principis, ut). l. fin.

d Paralogiis. ¶ quod supra uocauit munuſcularios, nũc paralogios vocat, quasi parũ lymphę habentes.

e Cõpellat ut.] fundus ẽt, ad quẽ dixit, cõfiscatur, ut ſ. eod. l. 2 p scriptione submota cõtra hoc, ut in f. de fun. Reip. l vſus.

f ¶ Possint. ¶ prope ad decem pedes, ut ſ. eo, l. omnis. alij xv. ut ſ. eo. l. j. quod non placet.

g ¶ Cõstitutionibus. ¶ dictis legibus, ut ſ. eod. l. j. & l. omnis.

h ¶ Sciẽtib. ad vtrũq; superi⁹ dictũ se refert.

i ¶ Aquæ mola.] id est molendinum.

k ¶ Locũ. ¶ in lib. Mar. ẽ cãcellatũ locũ, & domũ. aſs deẽ totũ, ab illo loco, qui plãtauit, &c. vſus ibi, præscriptionis ti. &c. Sed tu dic, locũ, puta ciuitatis, ut castri, domum etiã diuinã, ut ſ. de exãct. tr. b. l. fi.

l ¶ Hoiem. Jſ. primatũ, vel dignitate pditum.

m ¶ Hydrophylacres. ¶ ab hydria, qd est vas i quo ponit aquã. in le dr hydropicus. Vel die hydria aqua, phylare, i. custodire, ut seruare. ide hydrophylacas, i. custodes quarũ, uel conseruatores. ſi gazophylaciũ, dr locus, ubi gazæ custodiũtur, secundũ Py. & facit. ſ. de excu. mu. l. hydraulæ. & ff. d mu. & ho. l. fi. ¶ inter.

a ¶ Minib. ¶ i vtrisq; anum, uel cuiuslibet singula manus, & idem est in mil t, ut hic i ſi. & ſ. d fab. l. stigmata. ñ i frõte, ut ſ. de pęnis l. fi q s.

b ¶ Decernimus. ¶ ſ. dictas manus.

c ¶ Angariarum. ¶ id ẽ operarum.

d ¶ Teneantur. ¶ nisi i aduentu Principis, ut ſ. de sac. ſan. eccle. l. ne minem. Accur.

e ¶ Muneribus. ¶ personalib. ut ſ. de mu. patri. l. iij.

f DIuinã. Promulgatam. ¶ quæ est ſ. e. l. ſi quis.

g ¶ Interest. ¶ qui sunt maiores Rectorib. pro uiciarũ, ut ſ. e. l. ſi quis.

h ¶ Permittat. ¶ sed cũ licẽtia, ficut hic. & no. ſ. e. tit. l. 2. & l. vſum.

i ¶ Condemnatione. ¶ & amissione fundi, ad quem ducit, ut ſ. e. tit. l. 2. & aquã reddit, ut ſ. decernimus.

¶ DE GLADIA. &c.

k CRuenta spectacula. ¶ in quibus videt cruor, i. sanguis, ut i tor neamẽtis. idẽ pt dici & i pugna bestiarum, ut corrigat ſ. de fer. l. fi. & ẽ hic ar. q duella nõ ad mittũt, q dic, ut ff. ad l. Aq. l. qua actione. §. ſi quis in colluctatione.

l ¶ Ciuili. ¶ i quo ſum⁹, ut ſ. de cad tol. in pri. & subaudi etiam, licet p hoc non fiat scandalũ.

m ¶ Gladiatores.] prędictos sic pugnãtes. na lud⁹ noxi⁹ &c. ut ff. ad l. Aq. l. nã lud. aſs spectacula ap pbãt, ut ſ. d spe l. j. & de fabricantib. & portãtib. gladios hic ſi dt, sed ſ. de fabricen.

¶ DEVENAT. &c.

OCcidẽdorum leonũ. ¶ idem in masuetis, habitis q derelicto, ut ff. q derelict. l. 4.

o Bestias. ¶ nociuas, ad q ff. de post. l. j. §. bestias. & ſi quadr. pau. fecisse. di. l. j. §. in bestiis.

p Præcipimus. ¶ quæ hac l. statuunt, tria. sũt.

q ¶ Eorum. ¶ sed nec ĩ loco, ubi damnum possit dare, ut ff. de ædil. l. qua vulgo.

r ¶ DE MAIVMA. ¶ Luus qui fiebat in maio. & ſi cà Maio, ut sub. lætitia, uel maiuma grecè, latinè ingressus, ſ. æstatis, qñ herbæ rondesq; virẽtes lærificãt, puinciales, ut in Bononia fiũt Reginę.

s CLementiæ. Reddatur ¶ per præcedentes Imperatores ablata propter elationem pr ouincialium, redditur nũc q Ho. & Arcadium. & facit ſ. de spect. l. j. & l. nemo.

¶ VT ARMORVM VSVS INSCIO. &c.

t NVlli prorsus.] Non er go ditiſs imis burgensibus; sic j. nego. ne mili. l. j.

v Mouendorum. ¶ id est, guerram inchoare aliàs ĩ ncidit ĩ l. Iuliã Maiesta. ut ff. ad l. Iul. Maiest. l. 3 & est sic ff. de cap. l. hostes. Vt dic mouendorum, i. portandorum, & tunc est sic in aut. d earmis. col. vj. & ſ. de fabri. prout in rub. ibi notaui. sed fallit tunc in casu, ut j. d præpo. sacri. cu. l. fin.

x ¶ DE AGRICOLIS, ET CENSITIS, ET COLONIS.

Dixit de aqueductu, ubi agit de onere rerũ, nunc de onere ꝑsonarũ qa nulli magis iterdicit vsus armorũ, q colonis, q nec pũcto uno p bent moueri, ut j. e. l. coloños. ió de his dicit. uel cũ dicẽdũ sit ff colonis fisci, pmittit titulũ gñalẽ, i quo explicat priuatorũ pmodũ, & q fiscus habet i ei fdẽ, ut j. e. l. lit. b §. hæc de reditib. Vel dixit. tit. proximus de his, q ad lætitiã, & saluté ptinẽt nr̃am in scẽa, & ludis, & aqueductu, & gladiatorib. tollẽdis, & nociuis bestiis occidẽdis, atq; armis ſi mouẽdis, iter q oia oim rũ, ex q b. aliqd acq rit, nihil ẽ agricultura melĩ, ut Tulli⁹ li. j. offi. vt q a nulla res vtilior ẽ fructib. aridis q sine colonorũ labore ñ ꝓueniũt, ió ꝺ his videdũ ẽ. Et dic ꝺ agricolis ĩ gener, & cẽsitis, & colõis ĩ spãi. nã agr co la gñaſr ois colẽs agrũ ꝺr. ꝺ q b. oib. hic ꝓmittit. Vt dic agricolis restrigi ad eos, q quoqo mo solo adstrictis ũt. sic ponit ĩ aut. de mã pri. §. & suſcipiẽtes. co. 3. Et spaſr suppõit ꝺ cẽ & co. Vel tertio nõ habeas de cẽ. & col. & si hẽas ꝺ cẽ. & co. dicas, q aliud subſtãtiuorũ adictiuẽt, & sic ſt figura hẽdiad s, i. de agr. cẽ. sia & illud. pateris libabce & auro &c. & tutela ẽ vis, & ptãs &c. & ẽm hoc colõis gñaſr ponetur. Itẽ dic, q octo sunt gña colonorũ Adscripti i, ꝺ q b dic, ut j. e. tit. l. cũ scim⁹. Itẽ cẽsiti j. ti. 2 l. 2. Tertio, perpetui co. q dic, ut ſ. ꝺ mendi. ual. Quarto, additiõales colõi, ut dices j. e. l. cũ satis. §. j. Alij iq lini. j. e. l. diffinim⁹. Itẽ originarij, q dic, ut j. e. l. cũ satis. §. ex hoc. & l. ne diutius. Itẽ simplices colõi & ꝺ his dr j. e. l. p colonũ & l. j. Et ex pdictis q dã nascunt, ut j. e. l. ne diutius. Quidã fiunt, & horũ alij statim, ut cẽsiti. alij p cursũ tẽporis, vt colõi. cõditionales. Est & octauũ, ut liberi, q statuti sunt ut j. ne. rust. adv. l. j. & i aut. nul. creagri. &c. S3 vñ tria genera tum ee, ad scripti ti & colõi, & iq lini, ut j. e. l. oẽs oino. ut duo, ſ. adscr. & co. So. ut j. e. l. cũ satis. §. fi. ubi ñ 3 recipere adscr. ut co. alienos 3 ponit i utraq; gẽ colon, ut originarios q phẽdat. nã & i tu. ſm unũ sensum sic posui colonis. Itẽ an homines pdictorũ generum sint liberi, dic j. e. l. ne diutius. Item no. q permiſtim de cẽsitis cum aliis tractat, sed j. tit. j. specialiter de censitis dicit quo ad aliquid.

y VNq satiõnib. ¶ aſs sationib. & tũc plana ẽ, aſs sarcionibus, aſs rationib. & tũc pmitte, vt adde ꝓpria authoritate. regẽm q libet vocat rationib, ut sanctionib. nisi immunitate gaudeat, ut ff. de va. mu. l. fi q muneris. & de mu. & ho. l. cui muneris. Aliq dicũt, uel ꝓ saltẽ q. d. non insistetis. qd non placet, ut in fin. l. Accur.

z Frugibus] argẽ, ut etiam vindemiam cõprehẽdat, ut ff. de uer. sign. l. frugem. & sic messem, & vindemiem, ut ff. de ser. l. j. & q plus cẽ, sationis tempus comprehendit.

a Insistentes. ¶ i. q habent insistere, & sic nullo tpe ẽm aliquos, q nõ placet, ut in fi. l. nõ ergo a lio tpe ãni excusantur. Itẽ nec eodẽ, ñ nõ insistãt. ut ſ. de Epiſ. & cler. l. generaliter. & dic agricolã generaliter poni pro omni colente agrum, excepto Principis colono, Ac.

b ¶ Onera. ¶ ad officia publica nec uolẽs vocat, ſ. e. l. colonos. ¶ illa officia pub. ꝓprie dicunt munera, hęc aũt onera: ¶ ista dñr propriẽ munera

aquęductuũ huius Regiæ vrbis custodes deputati sũt, singulis manubus eorũ felici nomine pietatis nostræ impresso signari decernimus: vt huiusmodi annotatione manifesti sint omnibus, nec à pcuratoribus domorũ, vel quolibet alio ad vsus aliꝰ auellanti, vel angariarũ, vel operarũ noſe teneãtur. Qd si quẽ ex ijsdẽ aquariis mori cõtigerit, eũ nihilominùs, q in locũ defuncti subrogatur, signo eodẽ notari pcipimus: vt militiæ quodãmõ sociati, excubiis aq custodiendæ incessanter inhęreant, nec muneribus alijs occupentẽ.

¶ *Dẽ fonte, uel aquæductu publico nõ licet aquã deriuare, nisi p Principis rescriptum concedatur: quod intimari dẽt Præfecto ꝓtorio, et alijs iudicib. quorũ ĩterest. pœna contrafacientibus imminente. Bart.*

¶ Imp. Iustinianus A. Seruo. LEX XI.

DIuinã dispositionem ab inclytę recordationis Pricipe Theodosio sup his, q aquã sibi de pub. aquæductib. seu fontib. pberi desiderant, promulgatã, hac ẽt lege in sua firmitate durare sancimus: quatenus nemo, vel in hac sacratissima ciuitate, vel ĩ ꝓuincijs sine diuinis apicibus de sacro epistolarũ scrinio more solito edendis, & iudicio tuæ Celsitudinis, vel alijs, quorũ ĩterest intimatis, vel intimãdis, aquã de pub. aqductu, seu fonte trahere permittat: ijs, quicũq; nr̃a iussa violauerint, seu violare cõcesserint, denarũ lib. auri cõdẽnatiõe, aliaq; ingrauissima indignatione feriendis.

DE GLADIATORIBVS.

TITVLVS XLIII.

¶ Imp. Constantinus A. LEX VNICA.

CRuenta spectacula in otio ciuili, & domestica quiete non placent: quapropter oĩno gladiatores esse prohibemus.

DE VENATIONE FERARVM.

TITVLVS XLIIII.

¶ Impp. Hon. & Th. AA. LEX VNI.

CCidendorũ leonũ cũctis facimus potestatem, neq; aliquam sinimus quenquam calumniam formidare. Bestias aũt, quę ad comitatũ ab omnibus limitum Ducibus transmittuntur, nõ plus, quàm septẽ diebus intra singulas ciuitates detineri præcipimus: violatoribus eorũ quinas libras auri fisci iuribus illaturis.

DE MAIVMAr.

TITVLVS XLV.

¶ *Solebant proœmiales de mense Maio in ingressu ciuitatis facere quendã ludum, quem fuerunt prohibiti facere ꝺ præcedẽtib. Imperatorib. modo hic Imperator etiã concedit, ut talis ludus fieri possit in puincia, dummodò cum honestate fiat. Bar.*

¶ Impp. Arca. & Hon. AA. LEX VNI.

CLemẽtiæ nr̃æ placuit, vt Maiumę puincialib. lætitia reddat ita tñ, vt fuet honestas, & verecũdia castis morib. pseueret.

VT ARMORVM VSVS INSCIO PRINCIPE interdictus sit.

TITVLVS XLVI.

¶ *Nulli licet guerrã mouere, ab sq; Principis iussu. Vel sic, Nulli licet arma portare sine Principis licentia. Bart.*

¶ Imppp. Val. Th. & Arc. LEX VNIC.

NVlli prorsus, nobis insciis, atq; incõsultis quorumlibet armorum mouendorum copia tribuatur.

DE AGRICOLIS, ET censitis, & colonis.

TITVLVS XLVII.

¶ *Tẽpore, quo agricola insistit sationi, uel messi, uel ũndemiæ, nõ uocatur ad munera extraordinaria, sed excusatur. b. d. Bar.*

¶ Imp. Constantinus A. LEX I.

VNquã sationib. vel colligẽdis frugib. insistentes agricolæ ad extraordinaria onera

ſm unũ sensum sic posui colonis. Itẽ an homines pdictorũ generum sint liberi, dic j. e. l. ne diutius. Item no. q permiſtim de cẽsitis cum aliis tractat, sed j. tit. j. specialiter de censitis dicit quo ad aliquid.

Vide hic Io. de plat. qui enumerat alia privilegia agricolarũ, quę multa sunt, vt hic per eũ, & vid ibi q a vix alibi ita colecta inuenies. Frugũ appellatione vindemia cõtinetur.

Mauritiano Comiti. Ex li. xv. tit. xj. l. j. C. Th.

viribus. D. 13. ka. Iun. Constat. & Cõſt. V. C. Coss.

Cæsario. Alc. hic. Ex li. 15. tit. 6. l. j. C. Th.

potestas. D. 8 ka. Maii. CP. Arc. 4. & H. 3. Coss. P. V.

quorũ. Coloni sũt multiplices. Ex li. 15. titu. 15. l. j. C. Th.

D. 3. No. Oct. Adrini D. Iunia. & Var. Coss.

Universidad de Pesto
Biblioteca

munera, vt ff. de uer. sig. l. mun⁹. Itē dic extraordi. q̄ ñ lege, ſi Senatuſ. nō cōſti. pri. inducunt, ut ſ. de va. pub. mu. l. j. li. x. nūq̄ ordi. ſubibit? Videt, q̄ ſic a cōtrario, ut ar. ff. de teſt. l. ex eo. Itē p hoc ſ. de ānō. & tri. l. oēs. Itē canonicā pſtār, cū & clerici pſtēt, ut ſ. de ſac. ſan. eccl. l. placet. ſ. dic, q̄ nec illa ordinaria mūera, ut j. ti. z. l. z. excepta capitatiōe, ut j. ne rusti. ad ūllū. l. j. nec emſ ēp ua lct ar. à p̄rio ēſu. Itē il la l. oēs i ñ agricolis d̄t vt ſpāt i annona, ut ſ. vt ne li. i emp. & c. l. j. ſ. extraordinaria q̄ns ſubit, ut j. d̄ priui. do Au. l. pe et d̄ co. fun. pa. l. j. et à. d̄ q. mu. p. l. j. & ſi. q̄ ſunt cōtra, itē q. d, ſi ſpōtē q̄dā ſubit. Rñ. nō ꝓiudicat m aliis ſciens, nec ignorās, ut ſ. de iis, q̄ ſpōte mu. l penul. A.

a ¶ Trahantur.] inuiti, ut pareat ex vi vocabuli ſpōte p̄t. ut i aut. d̄ coll. §. nulliverō. penit⁹. col ix. itē q̄ ē rō hui⁹ l. Rñ. priuilegiū ruſticitatis. ar. ſ. d̄ teſt. l. ſi. io veri⁹ publi. vtilitas, ut ff d offi. Pret. vr. l. j. §. cura & de extraor. cri. l. ānonā ne gēs fame. pereat, ut i auth. d̄ Qſto. i ſi. col. vj. Tertij dñs, ut tributa ꝑmodius pſtentur à dñs eorū, ad q̄d j. e. ti l. litib. §. & hęc de reditib. q̄ nō placet. q. a ſic in ꝓuincia locū tantū haberet. item in adſcri. uel quaſi ē genera lis, quò ad locū, & omné agricolā. Sed q. d in colono, ſeu cōductore nō agricola? Rñ. nō habet locum hęc l. dicit enim inſiſteris, & ad hoc j. de col. ſun. pa. l. j.

b ¶ Prouidentiæ. ⁊ ſcilicet, noſtræ, uel ſume quo ad pub. vti. uel proprię, ut l, id eſt, eſſe debeat.

c ¶ Opportuno. ⁊ aliis temporibus anni.

d ¶ Neceſſitatib. ⁊ i. vitę neceſſariis, uel, i. agriculturis, & hoc neceſſitatib. ſ. vitādis. ad q̄ ſ. de fe. l. oēs dies. uel neceſsit atib. i. muneribus.

e ¶ Satiſfacere.] ne pereat, ut ſ. de ſer. l. z. & ſacit j. de colla. fun. pa. l. j. & no. q̄ hęc l. in Italia non ſeruatur. Accur.

f ¶ Si quis prędium ⁊ in quo conſtituti ſunt coloni.

g ¶ Transferendos. ⁊ id eſt, transferant.

h ¶ Colonos. ⁊ largè pro adſcriptis ſolo. ſecus de alio ſimplici colono, ut ſ. loc. l. emptorem multis enim modis dicitur, ut in rub. no.

i ¶ Priuara. ⁊ quia aut. ſud. pōt, ut ūeditio pdij minoris, ſm quoſdā. Sed tu dic, tūc nō ualet ⁊ pu. uti. vt ff. de Magi. cō. l. j. § ſi inter. & ſ. cō. utriuſ. iu. l. poſſeſſionū. itē nūq̄ ſtipulatio, ut iuramētum firmat? rñ. ſi ſ. de leg. & con l. ſi dubiū. nā ſtipulatio pactū eſt, ut ff. de pact. l. i.

k ¶ Viles. ⁊ Quid ſi inutilis eſt. Rñ idē, ut j. l. quemadmodū. & l. neditius. in ſi. ſed aut negligētia, & tūc poterit cogi ēperari à dño, ut ff. de vſuf. l. idēq; §, & qm & de vſu & ha. l. plenū. §. ſi. ſi ꝓp infirmitatē, uel ſi nec tutē alius ſubrogabit, ar. j. d̄ ꝓpoſi. age. i re. l. agētes. & ſ. d̄ offi. Prę pt. ori. & Illy l. ſi quos d̄ labor eni terræ dñs ꝓcipit, ut j. e. l. dñi ecōtra colonus pōt diſcedere, ſi terra ſterilis fiat, ut j. de fun. pa. l. 4. & l. ſi q̄s à prioribus. Et adde, q̄ no.] e. l. quēadmodum.

l ¶ Viſquis. ⁊ prædiū tributariū adſcriptitios ſeruos habēs fuit à poſſeſſore deſertū: ſi ſerui adſcrip ad aliquē deueniāt, uſ ex cō ceſſiōe Principis, uel ſola patiētia poſſeſſoris, cū oneſ trāſeūt ꝓdij.

m ¶ Deſertis.] id eſt, neglectis. nam ſi pro derelicto habiti ſunt, non recūperaret dominus. quod eſt falſum⁹ ut ſtatim dicam.

n ¶ Veluti. ⁊ expreſsiuū veritatis: ſic q̄ēt deſeruerūt ſerui nō ſolum poſſeſſor. uſ ſimilitudinariè ponit. nā iſiſtebāt l. 3 dñs d̄ fuerāt, & ſic reſpectu dñi d̄ſt vagi, nō reſpectu fundi. Vel dic ſm M. q̄ ſua ſum fuit Principi, quaſi eſſent vagi, q. nō erāt ut ſi decr. xij. q. z. c. terrulas.

o ¶ Seruos. ⁊ non ꝓ omnia, quod dic, ut j. e. l. nec diutius. & ad hoc etiā poteſt referri veluti.

p ¶ Liberalitate. ⁊ ſine petitione, ut ſ. de pec. bon. ſub. l. j. ſecundū H. Itē quo ad Principem eſt liberalitas. accipiens enim quandoq; cogitur, ut j. de omni agro deſer. l. quiſquis. & l. q̄ fundos.

q ¶ Penſitationibs. ⁊ tribu. futurorum, non præteritorum, ut j. de fun. Reip. l. z. in ſi. ſic j. de omni agro deſer. l. quicūq; deſertū. Argu. contra ff. de pub. l. Imperatores.

r ¶ Profeſsionem. Jalias pēſionem alias profeſsionem. ſic dicta, q̄a poſſeſſor profitetur, ut ff. de cen. l. forma.

s ¶ Ex qua. ⁊ id eſt, in qua.

t ¶ Manare. ⁊ alias manere.

trahātur [a]: cùm prouidētiæ [b] ſit, oportuno [c] tēpore his neceſsitatibus [d] ſatisfacere [e].

¶ *Non poteſt quis uendere p̄diū, & retinere agricolas in dicto p̄dio exiſtentes. B.*

¶ Imp. Cōſtātius A. ad D. Vlcitiū. LEX II.

SI [f] q̄s prędiū [g] [f] uēdere uoluerit, ut̄ donare, retinere ſibi trāſferēdos [h] ad alia loca colonos priuata [i] pactiōe ñ poſsit. Qui. n. colonos utiles [k] credūt, aut cum prædiis eos tenere debēt, aut pro futuros aliis derelinquere, ſi ipſi prædiū ſibi prodeſſe deſperant [l].

¶ *Facta donatione ſeruorū fundi ꝑ Principē, uſ fcā dōatio fundi, & iō donatar⁹ ad fundi tributa teneāt, & idē ē, ſi aliqs occupauit ſeruos prædii deſerti dño patiēte. B.*

¶ Impp. Valenti. & Valens AA. [f] L. III.

QViſq̄s [f] [m] ex deſertis agris [n] vagos ſeruos [o] libe raliratē [p] noſtra fuerit cōſecutus, pro fiſcalibus pēſitationibus [q] ad integram terræ profeſsionem [r] ex qua [s], videlicet, ſerui manare [t] videnē [u], habeatur obnoxius [x] id etiam circa eos obſeruari [y] voluimus, q. ex hui⁹modi fundis [z] ſeruos ad poſſeſsiones ſuas tranſire permiſerint [f].

¶ *Dominii, non coloni, uel cenſiti pro eorū prædiis ſoluere tributa tenēt: ipſi tñ coloni, uel adſcriptiū fundi, quos habent, tributa ſoluent. Bart.*

¶ Idē AA. ad Modeſtinū. LEX IIII.

HI, penes [f] quos fundorū dominia ſunt, ꝓ ijs colonis originalib. [a] quos in locis eiſdē cēſitos [b] [f] eſſe conſtabit, vel perſe [c], vel per exactores [d] [f] pro prios recepta [e] cōpulſionis ſolicitudine, ſplēda munia fūctiōis agnoſcāt [f]. Sanè quibus [g] terrarū erit quātu lacūq; poſſeſsio [h], q. ī ſuis [i] cōſcripſis locis, ꝓprio noīe libris cenſualibus detinent, ab hmōi præceꝑti cōione diſcernimus. [k] Eos enī conuenit, ꝓprię cōmiſſos mediocritati, annonarias functiōes ſub ſolito exactore agnoſcere [f].

¶ *Si pro certa annua ꝑſtatione frumenti locatio facta eſt, teneē colonus ad ipſum, non ad ꝑſtationē pecuniæ: niſi conſuetudo ſit, ut nō obſtāte pacto, pecunia tribuat. B.*

¶ Idem AA. ad Auricum. LEX V.

DOmini [f] prædiorū id, quod terra præſtat, accipiāt, pecuniam non requirant, q̄nam ruſtici

v ¶ Videntur. & maneant, uel reſpicit ſerui.

x Obnoxius. ⁊ hoc eſt iō, q. a fund⁹ ꝑcedit, cū à fundo nō debeat ſeparari, ut j. e. l. cū ſatis. i pri. l. ꝫ ex volūtate, & ex certa ſciētia Imꝑator cōcedat ſeruos abſq; terra, ut ff. de ꝑcu. l. ad rē. & l. & legatum. et eō ꝑdio ꝓceſſo à Principe, & tales ꝓcedi videt, ut ar. ſ. l. ꝓx. et ad hoc ſ. d̄ bon. va. l. ſi q̄ñ & ff. d̄ cōſti. Pri. l. bōficia. ſec⁹ in ꝓceſsióe priuati coloni, ut j. e. quē admodū. & ſ. l. ꝓx. Itē ꝓ, & ꝑ ff. de ſer. ruſt. ꝓd l. ꝫ. §. j. Vltimo dic, cū q̄s occupat ꝑdiū d̄ſert ū, aut ſua auctoritate, & teneē dominio vſq; ad biēnium, aut ꝓ equatoꝛ, et tunc ad ſex mēſes. ut j. de oi ag. l. q. agr. et l. locorū. & d cē. l. ñ. aut à Principe, & tūc ſtari ē ſecur⁹, ut ſ. de quadriē. ꝓſcr. l. bñ à Zenōe, & caue accipiēs ſm qualitatē perſonę, q̄ ꝓdiū ñ reliquet ut j. d. fun. pa. l. q̄dq; & d̄ oi agro deſer. l. ꝫ. y ¶ Fūdis. ⁊ deſertis, alias mulcta pœna, ut j. e. l. ſeruos.

z ¶ Permiſerint. ⁊ ſic j. e. l. cū ſatis. in fi. & dic ſcīēter, ſecus ſi ignorāter, ut ſ. de ta. l. gñali. ñ tamē teneē retinere ſundū, & ſoluēr ꝓ futuro, ſed ꝓ tēpore, quo reti nuit, ſic j. e. l. oēs profugi. & l. cum ſatis. in fin.

a ¶ Hi penes. Originalibus. ⁊ genus colonorum: ut i rubric. no & eſt aliàs originali lib. alias originariis.

b ¶ Cēſitos. ⁊ i. Cōſtitutos, uel deputatos, ſm quoſdā, ſimo unū ē gen⁹ colonorū, ut i ru. no.

c ¶ Per ſe. Jagno ſcāt munera, &c. & ſic ꝓ ſe, uel per alium ſubit, q̄d eſt in dando, alias ſecus, ut ſ. de decu. l. nullus.

d ¶ Exactores, ⁊ id eſt, procuratores c ū mandato, uel ſine.

e ¶ Recepta. ⁊ recipit, q. inuitus recipit. c ogit eñ q̄libet ꝑ exactores, ut ſ. de exact. trib. l. actores. & l. in fiſcalib. ſic ergo dñs ꝓ ſe, & ꝓ eo, quod tenet ſuus adſcriptitius, agnoſcit munus,] ſecus in fructuario, ut ff. de uſufruct. l. hactenus. & in emphyteuta, ut ſ. de iure ęphy. l. ꝫ. & hoc, niſi habeat proprium adſcriptitium, ut j. l. proxima.

f ¶ Agnoſcāt. ⁊ ſ ꝫ cū originarij. i. filij colonorū ſint liberi, ſicut ipſi coloni, ut j. e. l. cū ſatis. ſ. j. quare. ñ ipſi ꝓ ſe. rñ? q. a ꝑdiū ē dñi alij dñi originarij ī ꝓprię poni ꝓ adſcriptitiis, q. fiēs ſūt ſuis, ut j. ne diuti⁹. ſ ꝫ tūc nil hñt. ad q̄ ergo al. q. d ꝓ eis ꝑſtat, ut j. ti. z. l. z. rñ. nil hñt. ut alienēt, hñt tū (dñt alij) q̄, ānonariā fūctionē ꝑſtāt dñi ꝓ eis, ut i pri. hui⁹ l. patet. ſed alīs, ſ. capitis ñ ut j. cum ſint liberi, ut dixi. & fa. ſ. de ann. & tri. l. obſiſtere. & j. d̄ cē. l. pæquatores. & ff. d̄ admi. tu. l. Luci⁹.

g ¶ Quibus. ⁊ colonis adſcriptitiis.

h ¶ Poſſeſsio.] id eſt, proprietas, ut ff. de verb. ſign. l. interdum.

i ¶ Suis. ⁊ ſ. colonis. & no. ſm M. q̄ ſit adſcriptⁱ ēt i ſuo ſolo, ut hic ſicut ꝑt eſſe vn⁹ adſcriptiti⁹, et alius terrę dñs, ut j. e. l. cū ſatis. §. fi. ſm H. vſ dic, q̄ hic ñ ē adſcriptiti⁹. ſ ꝫ exñs i ſuo ſolo, ꝓmiſit mihi annuū quēdā cēſū, & habeas cōſcripti, q. ēt ſūt cēſiti, & ꝑſcripti i libris cenſualib. ꝓ ſua terra, ut ff. de cēſi. l. forma. uſ dic, ut primo. & dic q. in ſuis locis, i. ꝓ ſuis locis detinēt hi cēſiti, & ꝑſcripti, i. adſcripti facti i ſolo dñi, & ſic no. q. ꝓpria habēt, ñ tñ, ut alienēt, ut j. ti. z. l. z. & j. e. l. cū ſatis §. caueāt. Itē no. q. dñi tm ꝓ ſua terra, & coloni ꝓ ſua præſtāt, nō unus ꝓ alio, niſi ꝓ eo ſe obliget, ut hic. & in aut. de col. §. nullus. colla. ix. p q̄d apꝑet. q. de peculiū dñs hoc nomine non tenet.

k ¶ Diſcernim⁹. ⁊ ſeparam⁹, ut dñi ꝓ eis functiōes ñ agnoſcāt. Item nō. q. q̄d intelligūt. §. ſanè. ī cēſu capitis, ut j. l. cū antea. & j. tit. j. l. i. ꝫ in cēſu prædiorū, & facit j. l. litib. & ſ. de ann. & trib. l. obſiſtere.

l ¶ Omini. ⁊ Dic, q. ſi quētio fuit de reditu, nō pōt cogi ad pecuniā, q. a ut creditor aliud ꝓalio, &c. ut ff. ſi certū pet. l. z. ſic ecō tra debitor, & hoc niſi ꝓſue. &c. ad q̄d ff. cōia ꝑd. l. uēditor. §. ſi ꝑſtat. Itē ꝑ log. ſm q̄nq̄ſiā, q̄ñ nil ꝓuenit de reditu, ut poſsit cogi ad præſtandū reditū ſm qualitatē ꝑdij, ar. j. de fun. pa. l. ſi. non aūt pecuniā. Alij dñt hoc caſu dām ſibi ipurare, & nil petere, ꝓ q.b. eſt j. tit. ii. l. z. circa fi. ꝫ ibi de ſuperexactione dicit, nō de ordinaria exa ꝫ iōe cōſtuēda, & ꝓ hoc ff. de act. ēp. l. emptoꝛē. § q. aūt & ſ. de lati. l. b. to! l. j. §. illud. Et ceteꝛij dñt ēt ſi ꝓmiſſa eſt pecunia, nō poſſe peti ꝑ l. iſtam. & ſm eos nō fiet vlla lo atio cū ruſticis, cū in pecunia tm dēat fieri, ut ff. de ꝓ. l. j. §. ſi q̄s ſuū. S] dicimus, ueꝛū ē, talib. cū adſcriptitiis, & à talibus. Itē ſm eos, ſi pecunia cōuenta non petit, nec aliud eſt

conuen

Pactum facit, q̄d conſuetudo facere pōt.

† Germanum.

† Ex li. 13. titu. 10. l. j. C. Th.

† Concor. cum hac l. c. ij. in fi. cū glo. fi. poſt prin. extra de iudæ. & farrace.

† D. 3 kal. Maii. Med. Cōſtantio A. 9. & Iuliano C. 2. Coss.

† ad Fauēſtium. Vic. Italiæ.

† Ex li. 11. ti. j. l. 12. C. Th.

† obſeruare.

† Ex co. ti. l. 14 C. Th.

† cenſos.

† actores.

† Dat. kal. Maij C. P. Gratiano A. & Dagalaipho Coss.

† D. pri ka. Aug. Mo. Val. & val. AA. Coss.

† illuſio.

† originarios.

† agitatū.

Vendere rem ſuā q̄s cogitur.

Vſurpare in bonam, & malā capitur partem.

optare non audent: [a] niſi conſuetudo [b] prædij hoc exigat.

¶ *Adſcriptiti⁹ colonus, uel inquilinus fugiēs nō obſtāte cōdōne ſexus, uel alia, redire cōpellet ad prędiū, unde fugit, ꝑ Præſidē. B.*

¶ Iidem AA. & Grat. A. † LEX VI.

OMnes omnino fugitiuos ad ſcriptitios colonos [c], vel in quilinos [d] ſine vllo ſexus, muneris, conditioniſq̄ diſcrimine ad antiquos penates [e], vbi cenſiti, atque educati [f], natiq; ſunt, ꝓincijs ꝑſidentes [g] redire cōpellant.

¶ *Sicut coloni originarij abſq; terra non alienantur, ita nec ēt cenſiti: et non licet cum minima parte fundi, eenendo maiorē, uēdere dictos cenſitos. Itē uendens totū fundū, oēs eius colonos transfert, qui in ea parte ſteterunt: et ſi ſecus fuerit emptio, uel uenditio celebrata, emptor pretium perdet, & uenditor rem poterit vindicare, et etiā heres eius. Item quilibet intelligitur malę fidei, qui contra legem mercatur. Bar.*

¶ Iidem AAA. ab Maximū. LEX VII.

CMnes omnino. Colonos.] hic comprehendit omnes ſolo adſtrictos, ut in rub. Accur.

d ¶ Inquilinos.] ſemp repete fugitiuos, & dic differētiā inter iſtos, ut in rubrica.

e ¶ Penates.] i. ad antiquam rem familiarem, ſic j. de cōmeatu. l. ſi.

f ¶ Educati. ⁊ hoc ſolum non ſufficit, ut in rubrica.

g ¶ Præſidētes.] ſiue i eadē ꝓincia ꝓfugerint, ſiue i aliā ad literas Præſidis, uñ aufugit. Et dic cōfeſſos, ſiue cōuictos, ut i auth. de mā. Prin. §. ſ ēt. col. 3. aſs puniunt ꝑſides, ut j. auth. ut nulli iu. §. q̄n. uero. & §. ſi q̄s uerò. col. ix. ſic ēt icola reuocat, ut ff. de mu. & ho. l. j. & a. et ſi. & ff. ad mu. l. icola. & l. de iure. Sed qua actione? Dic, ut j. e. l. ſi coloni. Itē an ſuſcipiēs puniat. & quaſi actione, dic, ut j. e. l. ſeruos. & l. oēs ꝓfugi. & facit ſ. de ſer. fu. l. fi. & ſ. de meta. l. fin. & j. de col. Illyr. l. j.

h ¶ Quemadmodum originarios. ⁊ ex colonis natos, ut ſ. in rub.

i ¶ Ruſticos. ⁊ largè ponitur, ut uerbum colonos, ut ſ. l. ii.

k ¶ Seruos. ⁊ reſpectu aliquo, ut no. j. l. ne diutius.

l ¶ Vēdi. ⁊ ſed an ꝓmutare, uel in emphy. dare? ar. q. ſic, q. a in uno ꝓhibitū, i alio ꝓmiſsū vſ, ut ff. d̄ iudi. l. cū ꝓtor. Itē odia ſūt reſtrigēda ut ff. de lib. & poſth. l. cū q. dā. ſed certè imo ē fauor, ſ. pub. utilitas, ut no. ſ. l. j. uñ dic ñ licere: q. a q̄d in uno ꝓhibet, & in eius ſimili, ut ff. ad l. aq. l. illud. Itē appellatiōe vēditiōis oia talia cōtinēt. ut ff. d̄ ſtatuli. l. ſtatuliberi à cæteris. §. fi. Itē rō eſt, ne deſerat cultura ñ ergo alia via debet fieri ꝑ, ut in auth. de nō alie. §. alienatiōis. Itē an obligat, Rñ. ſi. ut ar. ſ. de re. alie. ñ alienā. l. ſi. & ff. q̄ res pig. ob. poſ. l. j. §. eam. & §. q̄ res pig. l. executores. ar. ſ. q. a ꝓhibito maiori ñ ꝓhibet minus, ut ff. de ſer. exp. l. z. Itē an ꝓ vltimā uolūtatē? Vī. q. ſic. ut ff. d̄ uer. ſi. l. verba. q̄dā em licēt ꝓ vltimā volūtatē, q̄ ꝑ pactū ñ licēt, ut ff. de leg. ꝫ. l. pr. §. fundū. & l. Lucius. j. rñ. ꝫ ꝫ dicas, ut d̄ leg. j. l. ſi q. s inquilinos. Itē q. d, ſi ſtipulatio, pęna, uſ iuramētū interueniat? rñ. ut ſ. l. z. Item an ꝓ pter fame? rñ, ſic, ar. ſ. de pa. q. fi. l. z. Itē an trāsferre pōt de loco ad locū. Rñ. ſic, ar. j. e. l. definimus. in fi. & q. a nō ꝓhibet, ut ff. d̄ ꝓba. l. ab ea parte. Sed ar. ꝑ j. de mā. & co. pa. l. ꝫ ꝫ alius eſt ibi caſus. & e contra colonus iuito dño nō trāsfert ſe, ar. j. e. l. colonos. Itē an clericⁱ fieri ꝑt? vī. q. ſic, ut i auth. de ſan. Epiſ. §. adſcriptitios. col. ix. ſed ibi eſt religiōis habitus. Itē q. d, ſi creditores accipiūt i ſolutū, ut ꝓ ti. ſ. fi i cā iudi. ꝓ totū? vī tñ, q. liceat ſeparari ꝓp neceſsitatē, ut ff. de fun. do. l. i. & ad Syl. l. ſi q. s in graui. §. hi quoq;. ſed dicas, ꝑ ſ. iudicē ꝓrata d̄ utro q; dare debere. Itē an poſsit eos libetare ſine ſolo, & à terra ſeparare? vī q. ſic, ꝑter cōmunē cōſuetudinē. Itē ꝓ hoc ſup. de fun. pa. poſſeſſores. nā ſi illi ēphyteutæ, multo magis ueri dñi poſsunt. Alij dñt in adſcr. ſpeciale, ut nō poſsint, ut j. l. ne diutius. in fi. niſi ſub modo trāſactiōis. ut ſ. de tranſ. l. fi. multo magis & ſup aliis trāſigere licet. Tertij dñt poſſe liberari, ſ ꝫ nō omnes, ne terra deſtituat culto ib. Quarti dñt, q. ſoli adſcriptitij poſſunt, eo q. reputāt ſerui. Quinti dicūt, q. illi poſsūt liberari ſine ſolo. q. cū eſſēt ſui, fuerūt cōparati, ut fūdo ꝑponerent, & tales dicunt mācipia ruſtica, ut ff. de fun. inſt. l. cū de lanionis. §. cui fundū. & l. Seiæ. & l. q̄ſitū. §. q̄rit. & de uer. ſig. l. in le lege. nec em dicit hic ſimꝑr ruſticos, ſed ſtatim reſtringit cēſitos, tuſ ergo ē, cū ſolo, uel parte ſoli cōpetēti habere. Itē op. quaſi hæc lex

malè dicat, cū ſit pars ꝓdij, ut ff. de diuer. & tēp. præſcr. l. longę. ergo ſicut ꝓtē fūdi ſine alia, ſic hos ſine ſolo, ad q. ſ. de rei. uē. l. q̄ d tota. ꝑ terea ñ iuſtū ē, cuiq̄, &c. ut ſ. d̄ iudę. l. nemo. & ſ. mā. l. i re. rñ. hic ſpeciale, ꝑpter pu. vti. ē, ut no. ſ. l. j. vī ergo vtrūq;. uſ neutrū, ut ff. d̄ ad mi. tu. l. cū q̄rit. & d̄ ꝓcu. l. i causæ. Itē no. aliq̄d i totū licere, q. ꝑ parte nō l. ; ſic ff. d̄ acq. hær. l. q. ex ex duob. in fi. & pro derelicto. l. 3. & de leg. cō. l. 3. in fi. Itē an ꝑſcribi ſine ſolo poſsūt R. ſic. x. ann. ut i hac l. ar. contra ff. d̄ di. ꝑſcr. l. longe. & ibi not. & ſ. de ſer. fug. l. j. nam ſecūdū P. ibi ē alienatio legati.

m ¶ Illuſor. ⁊ li. aliquis illudere uolēs ei, q. hęc l. ſtatuit, nō vſurpet, i. i vadat ſtatutum huius l. & no. hic punitur factū in fraudem, ut ſ. de leg. & conſti. l. non dubiū.

n ¶ Actitatum eſt. ⁊ id eſt, factum, quia ſunt ſine ſolo alienati.

o ¶ Fundi. ⁊ apud vēditorem remanentis.

p ¶ Tanti. ⁊ id eſt, tot.

q ¶ Tranſeant. ⁊ tacitè & hoc non dicto.

r ¶ Quanti. ⁊ habita cō fideratiōe ſuorū bonorum, & agrorum.

s ¶ Soliditate. ⁊ ut dini datur agnatio, ut C. cō. vtri. iu. l. poſſeſsionum.

t ¶ Manſerūt.] pro eo ſolo q̄d alienāt. & ſic no. q. aut alienāt colon⁹ ſine ſolo, & nō valet, ut ſ. e. l. ꝑ. ſ. j reuocāt, ut j. ea. l. aut ſolū ſine colono. & tūc ualet, & coloni ſequunt, ut hic, & hoc in quolibet poſtulante, licet, q̄d dicāt ēptore, non aūt ūeditore petente, ut in ueditione doloſa, ut ff. d̄ dolo. l. & elegāter. circa prin. ſ ꝫ an ſine addito pretio? q. quidā dicūt, & ꝑputet ſibi vēditor, q. ab initio nō cōſtituit maius pretiū. Itē quaſi acceſſoriū nō auget pretiū, ut ar. ff. de cōtr. emp. l. ſi in ēptione. i pri. ſed dic cōtra. ut ff. de reli. l. ſi quis ſepulchrū. in prin. & de act. ēp. l. emptoꝛē. §. fi. & ſ. de lati. li. tol. l. vnica. §. illud. ne duplex dānū ueditor patiat, ut ff. ad l. Rho. de iact. l. nauis onuſtæ. §. cū aūt iactū. ꝑterea ex hoc ſequit, q. inuitus uēdit, ſic ꝑ, & cōtra, no. ſ. de cōtr. ēpt. l. inuitū. Itē q. d, ſi dicā fundū uēdo d̄ tractis colonis. Rñ. nō ualet, ut hic, & ar. ff. de ac. & ob. l. obligatio nū fere. § placet. ar. cōtra ff. de contr. emp. l. dolia. S] qua actione petet colonos ēpto fundi? Reſpōdeo cōdi. ex hac lege, ut ſ. l. ij. non ob. pacto, uel actione ex empto, i qua veniūt ēt q̄ dicta nō ſunt, ut ff. de act. ēp. l. ꝫ. imo etiā quæ dicta ſunt, ut non uenīat, ut ff. de act. emp. l. emptoꝛē. §. fi. Itē ſi uēdo vilem fundū, an colono ſequūtur, arg. q. ſic. ff. de cōtr. ēp. l. in modicis. & de acq. re. do. l. q. dā. Alij, q. fiat ſeparatio hoc caſu. ad q. ff. de leg. z. l. ſi Titio. Tertio, q. fi exꝑſsi, utrūq;. valeat, tūc i ſeruis, i nihilū, arg. ff. de do. inter vir. & vxo. l. ſi ſponſus. §. j. Vel dic, nihil valere ēt in fundo. nam prohibito aliquo, prohibet & id ꝑ q. ꝑuenitur ad illud, ut ff. d̄ ſpō. l. oratio. itē parte i diuidui irritata, totū irritat, ut ff. de ædi. edic. l. plerūq;.

v ¶ Et ēptor. ⁊ redit ad primū. q̄ñ aliq; s emit ſeruū ſine ſolo, & dic ſciēs factū, & ius, & ſic cō. ſ. de ꝑſc. xxx. an. l. j. & de rei uē. l. ſi mancipiū. & ſ. de ꝑdi. curia. l. j. & q. in frau. cre. l. ſi d̄ bi or. alias ſecus, ut ff. de pet. hęred. l. ſed & ſi. §. ſcire. & ff. loc. l. ſi ignorās. & ſ. de tabel. l. generali. Itē hoc, niſi ēptor ſibi pepigerit de ꝓtio, ut ſ. de euic. l. ſi fundū. q. lex ꝑ ſignari, ꝓ ſria, & ſic pōt log. j. de fun. li. i. ſi. i fi. uel ibi ignorās fuit. Itē ar. ꝑ ſ. cōmunia de leg. l. ſi. §. fi. ſ ꝫ ibi unū, ꝓ alio, ut ibi notaui. Itē ar. cōtra j. nō licere ha. me. l. i. Sol. ibi ruſticitati parcitur emētis, ut rehabeat ꝓtiū. S] an vēditor hoc lucretⁱ rñ. ñ, imo fiſc⁹, ut ſ. de liti. l. fi. & ff. de iu. fiſ. l. Lucius. & l. auſer. ſ. ij. & d̄ cōtr. ēpt. l. ſenatus. idē ſi ñ ē ſolutū ꝓtiū, ut deſ fiſco, Sed ar. ꝑ ſ. de ſac. ſan. eccl. l. iubemus. vbi eccleſiæ reddiī. Itē an de euictione teneē? Rñ. non, cum ēt odio ēptoris hoc ſit ſtatutū, ut patet, q. a dicit amiſſum. Itē ſi deꝑtio nō agit, minus dēt agi ad plus, ut ff. de act. emp. l. ēptoꝛē. §. fi. Alij dicūt, agi. ſimꝑr, ſ ꝫ dic, q. nō, niſi ſit ſtipulatio, uel pactum, ut dixi.

x ¶ Agnatiōe. ⁊ im, ꝓprię. ſed facit j. e. l. diffinimus. in fi. q. dicit uendicatione, q. a dominiū nō diſcedit iure, ꝓhibēte propter pu. uti. ſecus, ſi ꝓpter iuris impoſsibilitatē, ut ff. de ſer. ru. ꝓræ. l. ꝑ fundum. Sed nonne in pari ſunt delicto, ergo potior cōditio poſſidētis? Rñ. deo, ut fiſcus habeat, ut ſ. de litigioſis. l. fi. & ff. de cōtr. ēpt. l. Senatus.

Itē q. d fi reuocare non vult, an fiet ſeparatio, off. iudi. Reſpōdeo nō, ſ ꝫ dic ſic, ne coloni vagent, ut in auth. de Quæſt. ſic ff. de proc. l. filiuſ familias. §. veterani. nam & alias prędiis deſertis ſubiiciūtur, ut j. de emni agro deſer. per totū. & ſ. e. l. omnes omnino

y ¶ Diſſimulauerit. ⁊ ſcilicet ueditor.

z ¶ Legis. ⁊ ſcilicet huius.

a ¶ Vſurpare. ⁊ id eſt, uti, & ſic in bona parte. ſic ff. de uſucap. l. ij.

Universidad de Deusto

a ¶ Contra hæredes.¶ non ut hæredi, uel in hæredem, ut ff. ad exhi. l. de eo. §. fin. Accur.
b ¶ Longi.¶ sed lõgissima locũ habet, ut ſ. de pſcri. xxx. an. l. oẽs. & l. ſicut. & de diuer. præſcr. l. iij. Sed cõtra ¶. e. l. cũ ſatis. ſed iſtã ſtellige pillã. & l. cũ ſcim⁹. Itẽ cõtra ff. ꝓ emp. l. ij. §. fi furioſo. Sol. hic rõne rei, ibi pſonæ. vt ibi aliena. Itẽ no. a quẽ venire ¶ factum ſuũ, ſic ſ. d ſacroſan. eccle. l. iubemus. & d pa. ꝙ filios diſ. l. ij. & d li. cauſ. l. j. & de euic. l. ſi tibi. & C. d lit. l. ij. & ff. de dõ. inter vi. & vxor. l. ſi ſpõſus. §. fi. & l. ſeq. ſed arg. ¶ ff. de ſer. ru. ꝓd. l. per fundum e ¶ Mercatur.¶ ſciens, aſs ſeeus, ut ſ. no. & eſt præſumptio iuris, & de iure, ex quo eſt ſciẽs, ar ff. man. l. ſi ꝓcuratorẽ. §. dolo. ẽm H. uſ dic, ét ignorãs, ꝓſumit ſciẽs, quo ad pſcriptionẽ, ut ff. de vſufca. l. vbi lex. Itẽ dic, ꝙ no. ſ. e. l. ij. A.

a Facit ad hoc gl. xij. q. ij. c. certę. d re. ec. cl. nõ alie. e. ſi quis p̃ sbyterorũ. de elec. no. ſtri. cũ ibi no. de ætate, & quali. accipimus de ſi. præſ. c. veniens. de re iudica. c. lator.
† Concor. c. ij. cum gl. iij. ſup verbo, poſt mꝛtum, in fi. extra, d his q̃ fi. a pl. ſine pſ. capit. vbi hęc verba recitantur.
† nominauerunt.

O Mnes d ꝓfugi in alieno latebras e collocãtes, cũ emolumẽtis tributariis f, ſaluatis g moderatiõe, reuocent h: ſ. vt ſi i hi, apud quos hoſtes reperiunt, alienos eſſe nouerũt † fugitiuos, & ꝓfugis in lucrũ ſuũ vſi ſunt, hoc eſt ſiue excoluerũt k agros fructibus dñis ꝓfuturos, ſiue aliqua ab ijſdẽ ſibi iniũcta nouerũt l, nec mercedem laborꝭ debitã cõſecuti ſunt, ab illis m tributa, q̃ publicis perierũt functionib. exigant. Cęterum ſi occultato n eo ꝓfugi, q̃ † alieni eſſe viderent, quaſi ſui arbitrij, ac liberi apud aliquem ſe collocauerũt o, aut excollẽtes terras, parte fructuũ pro ſolo debitã dñis ꝓſtiterũt, cętera ꝓprio peculio reſeruãtes, uel q̃buſcũq; operis impensis p mercedẽ placitã cõſecuti ſũt, ab ipſis ꝓfugis q q̃cunq; debent, exigantur, nam manifeſtũ eſt, priuatum r iam eſſe contractum. Si qui verò s inter agricolas t (vt aſ ſolet) ex quibuſcũq; commerciis hmõi hominibus u eſſe inueniuntur debitores x, coram partibus

† qui.

b ¶ Mmunitates † ſpãliter datę z, & iugatio, & capitatio a libris publicis b, & ciuitatũ, aut ꝓuinciarũ encauariis c † ſine aliqua ꝓbõne fctẽ, penes fruẽtes d ereptę e in functionẽ priſtinã redeant f.

¶ Iidem AAA. Cynegio. LEX X.

C Vm antea g ꝓ ſingulos viros, ꝓ binas verò mulieres capitis norma ſit cẽſa: nunc binis, ac ternis viris, mulierib. autẽ † quaternis vnius pendendi capitis attributũ eſt h. Quo circa i ſublimitas tua huiuſmodi cẽſus per Comanẽ ſiũ †, & Ariatiẽſiũ †, & Armeniæ ſcdę, Amaſenorũ †, Helenopóti, & Diocæſarienſiũ, Capadocię ſecundæ vrbi s ſalubris, ac tẽperatæ pereq̃ationis k † modum monumentis publicis iubebit annecti.

¶ *Si originarius colonus culturam deſerat, nulla dignitas, uel auctoritas eum excuſare poteſt. Bar.*

¶ Impp. Arcad. & Honor. AA. L. XI.

O Riginarios m colonos nullis priuilegijs n, nulla dignitate o, nulla cẽſus p auctoritate excuſari ꝓcipimꝰ: ſed, amputatis oĩbus, q̃ aliquoties ꝓ gratiã ſũt eli cita, dño, vel fũdo eẽ reddẽdos q.

¶ *Adſcriptiũ, et cenſiti penes dominos debẽt remanere, et ipſos ignotos receptãs ẽt ignoranter, puniẽ in duodecim libr. argenti, tenetur ẽt receptans ipſum, cũ alio ſimilis æſtimationis reſtituere. Bart.*

¶ Iidem AA. Florentino. L. X X I.

S Eruos r, vel tributarios, vel inquilinos s apud dños ſuos vo-

a ¶ Damni.¶ quod hac lege infertur. Accur.
b ¶ Propulſare.¶ non recipiendo, ſed reiiciendo.
c ¶ Derelictum.¶ ſic ff. de offi. Præſ. l. congruit.
d ¶ Simulauerit.¶ & ſic ignorans erat ſuſcipiens, ſed contra ſ. eod. l. omnes. ſol. ut ibidem.
e ¶ Statuta ſunt.¶ in hac lege.
f ¶ Memoratis.¶ Not. memoratis, ut tollat cõtrarium.
g ¶ Duodecim.¶ uel alia uidetur imponi pęna, ut ſ. eod. l. oẽs oino. Sol. ibi de dãno, hic de pęna. Itẽ ſ. ſ. d ſer. fugi. l. ſi q̃s Sol. ibi i ſuo verè, hic ñ. Vł plenè, dic, vt i l. quicũq; no. eo tit. Itẽ cõtra ¶. de col. Illy. l. j. Itẽ contra ¶, d colo. Thra. Itẽ cõtra dicit l. q̃cũq;. oẽs enĩ ſtatuunt aliam pęnã. Sed dic, vt in l. q̃cũq;. notaui. Itẽ facit ¶. e. l. cũ ſatis. in fi. & ſ. de met. al. l. ſi. Acc.
h ¶ Alterũ.¶ quẽ ſi nõ hẽt, æſtimationẽ dabit. ut ff. de leg. j. ſi quis in q̃lin os. in prin. & ſ. de ſer. fugi. l. q. cunq;. & facit ſ. de ſer. cor. l. j. §. q̃ aũt. ibi. recipere ẽ re'u. &c. & de fugi. l. i. Acc.
i DE finimus, ut inter.¶ ſub. & quãtis inter ꝙilinos. &c. tñ d fi. ut ſuſcepti liberi & c. ne videant negligi, ut ff. de iniu. l. itẽ apud. §. hoc dcõ. ſ. 3 tũc abundat dictio quorũ. tu ſic deſi. ut ſuſce. liberi iter ꝙilinos. &c. ſuſcepti dico, uel utroq;. &c.
k ¶ Inquilinos.¶ inquilinus cõſueuit dici i ciuitate, colonus i villa, ut ff. d acq. poſ. l. pignoris. ſed hic ꝓ eodẽ poteſt poni. nã nec ĩhabitare ſufficit i fundo niſi colat, nec colere põt, niſi habitet. & ſic utrunq; poſitũ pfectũ colonũ ſignificat. Vel dic, ꝙ inquilini ſunt caſtellani, q. a & ipſi poſſunt eſſe cõditionib. allegati, licet nõ colãt terrã, ut ar. ff. de exc. tu. l. nõ tantũ. §. fi. ẽm hoc colonus eſt ſiue habitet in ipſo fundo, ſiue nõ dũmodo colat eũ. Tertij dicũt, ꝙ inquilinus eſt q. alibi habitat & alibi fundũ colit, ſed q. i ipſo fundo habitat, & colit, ipſe eſt colonus, & hoc placet Io. & Az. & H. & ẽm hoc intellige leges de inquilinis tractantes, ut hic, & ſ. e. ti. l. omnes omnino. & l. ſeruos. & ¶. de fun. rei pri. l. eũ. & ſ. cõmunia vtri. iu. l. poſſeſſionũ. & ff. de leg. j. l. ſi q̃s iquilinos. & de cẽſi. l. forma. §. ſi q̃s. & ſic magis adſtringit colonus, cui alibi ſi licet ihabitare, ſed iquilino ſ3 cõducere domũ alibi. horũ enĩ filii originarij ſunt, ut ¶. e. l. cum ſatis. §. cũ aũt. & hic. Alij ut Mar. coloni ſũt, q. domũ iã ædificatã in rure habitãdã cõducũt, ſub certa mercedẽ. ſ3 q. ædificãdã, ſuſpiciarij.
l ¶ Quorũ, ¶. f. colonorũ, & iquilinorũ vẽdicãdã, &c. nã filii utriuſq; vendicant, ſed alij, ut inhabitẽt ſolũ, & colãt. alij, ut colãt tenentur.
m ¶ In nomine.¶ coloni, & inquilini. (& iõ dicit penè.
n ¶ Vel neutro.¶ alias utroq;. i. altero puta patre, ſ3 matre libera. & dic cẽſito, i. colono, uel iq̃lino, ut ¶. ti. ij. l. ii. in pri. & ẽm hoc ſeq̃t patrẽ. ſic ſ. de muri. l. ſi. idẽ in co, q. mꝛe murilegula, & pꝛe curiali natꝰ eſt, ut i aut. d na. li. i cu. depu. §. fi. aſs ſi nõ eẽt curialis, ſequeretꝛ mꝛem ſ. d muril. l. a. q. Itẽ ſic ¶. e. l. ne diutius. & rõ ẽ hoc caſu, ne decreſcat hoc genus hoim. Py. Itẽ ñ ob. ¶. e. l. ne diuti⁹. & l. ſi. q. a ibi i ſeruis, & quaſi. at hic liberi, ut ¶. e. l. cũ ſatis. §. j. & ex liberis fęminis. Alij, hñt uel utroq;. uł neutro, & tũc dic, ſi uterq; ẽ cẽſitus, i. colonus, pꝛem, ſi neuter, ſi utrũ eiuſdẽ cõditiõis pr̃, & mr̃, ut ãbo adſcriptitij, & tunc idẽ, vt patrẽ, ut hic. Si aũt diuerſæ ꝓditiõis ſũt pr̃, & mr̃, ut pr̃ cenſitus, mr̃ libera, ſerua, uł adſcriptitia, ſequat matrẽ, ut ¶. l. ne diutius. §. fi. Alij dñt, ꝙ illa corrigit iſta. Alij dñt cẽſito, i. adſcriptitio, & ẽm hoc, ſi uterq;, patrẽ, ut hic, ſi alter tm̃, tunc mꝛem, ut ¶. l. ne diutius. ſi neuter cẽſ. adſcr. tũc pr̃, ut hic, & ẽm hoc q̃alius log̃t lex iſta, quã dixeri, uł ut ꝺoi gñe colonorũ dicat. & ꝙ ꝺt quorũ, ſ. oium colonorũ, & penę ꝺt q. ẽt i multis differũt aliq. ab aliq. b. maximè, q. a colonus cuiuſq; filius pſc. xxx. an. ſe tuet. ꝙ i adſcr. ſecus ẽ, ut ¶. l. cũ ſcimus. §. fi. & l. cũ ſatis. & ¶. de fun. rei pri. l. eũ. & §. q̃ pſcr. xxx. ann. l. omnes.

Colonus, & inquilinus quo modo differunt.

Partus ali quãdo ventrẽ non ſequitur.

lumus remanere. Nã cũ metu dãni a deterrit⁹ vnuſq̃ſq;, eũ, quẽ ignitũ habuerit, à ſe cęperit ꝓpulſare b, voluntas fugiẽdi ſeruis nõ erit. Nemo eĩ dñm ſuũ deſerit, ſciẽs nuſquã ſibi latẽdi locũ eẽ derelictũ c, ſed aut cognitũ ſibi ĩgenuũ vnuſq̃ſq; ſuſcipit, aut eũ, q. ſe liberũ eẽ ſimulauerit, d à ſe ſubmouebit, metuẽs, iis, q̃ ſtatuta ſunt e, obnoxiꝰ fieri. Siq̃s igit ex memoratis f fugitiuis apud quẽlibet fuerit repertus, duodecim g libras argenti fiſco nr̃o inferat detẽtator, ipſi aũt, cuius fuerit, præter eundem fugitiuũ, alterũ h etiã eiuſdẽ æſtimationis iferre decernimus.

¶ *Liberi ſuſcepti ex utroq;, uel altero parente cenſito, paternam ſequuntur conditionem: & habens duo prædia, poteſt trãſferre colonum de vno ad aliud. Bart.*

¶ Iidem AA. Vincentio. LEX XIII.

D Efinimꝰ, † ut iter i ĩquilinos, k colonósve (quorũ l quantũ ad originẽ ꝓtinet uindicãdã, indiſcreta, eadẽq; penè † vł eſſe cõditio, licet ſit diſcrimẽ ĩ noĩe m) ſuſcepti liberi, uel utroq;, uł neutro † n parẽte cẽſito, ſtatũ pr̃ę cõditiõis agnoſcãt. ¶ Illud ẽt ſeruãdũ eſt, vt, ſi q̃ utriuſq; fundi o idẽ dñs ꝺ poſſeſſiõe p referta cultoribus, ad eã coloniã, q̃ laborabat tenuitate, colonos trãſtulerit, iidẽq; fũdi ad diuerſorũ iura dñorũ qualibet

† Concor. cum hac l. c. ij. iuncta. gloſſ. ſuper verb. liberi. extra de iud. & ſarrace.
† pœna.
† alteruter.

o ¶ Fundi.¶ in quorũ quolibet habet colonos, ut ſ. fa. er. l. quoties. A.
p De poſſeſſione.¶ aſs poſſeſſionis refectæ. aſs poſſeſſione refectã.
q ¶ Sorte.¶ aſs ſorte, aſs fronte. & dic, q. a cõſtituit ſeruitutẽ vſusf. vł aliã: uel pignorauit, uel uerius dic, uendendo, uel alienãdo alio mõ.
r ¶ Translatio.¶ non ualet alienatio talium ſ. ut ſ. eo. tit. l. quẽadmodum. ſed trãslatio ſic, ut hic. ſic in marmore, ut ſ. de ædi. priua. l. ii.
s ¶ A quo.¶ fundo, uł dic dño, qđ eſt verius.
t ¶ Reſtituet.¶ conditiõne ex hac l. cõueꝰ ab emptore, uel filiis, ñ rei uen. & facit ſ. cõmunia vtriuſq; iu. l. poſſeſſionũ. & de leg. j. l. ſi q̃s inquilinũ. & ſ. l. 2. & l. quemadmodũ. Vel dic, officio iudi. ut not. ſ. eo. l. quemadmodum.
u ¶ I coloni.¶ largè ponit, & prehẽdit oẽs ſolo a ſtrictos, vt ſ. e. l. oẽs omnino. Acc.
x ¶ Bona fide.¶ dñs fuerit, uel nõ, ar. ſ. loca. l. ſi q̃s cõductor. & ¶. l. px. Quid, ſi mala fide, uidetur idẽ, ut ff. de vi, & vi ar. l. j. §. q. vi à me. iudiciũ eĩ, quo hic agit, ẽ poſſeſſoriũ, ſicut unde vi, vñ nõ dẽt quæri aniuſte, vł iniuſtè poſſideat, ut ff. d acq. poſ. l. 3. §. ex ẽ o & ad idẽ ff. cõm. l. ita. & hic ſubaudi maximè ſ3 ad onꝰ p bãdi i petitorio, q̃riẽ d bona fide, ut ſ. de pb. l. vis eius. ſ3 hac l. nõ ni ſi bonæ fidei cõſulitur.
z ¶ Transeuntes. Jeſt eĩ vitiũ animi, & etiã rei ihærẽs, ꝙ vſucapionẽ ĩpedit, ut ſ. de ſer. fugi. l. j. & ¶. e. l. cum ſatis.
a ¶ Succurri.¶ ut ei reſtituat poſſeſſio ſtati. Sed qua actiõe. Rñ. cõdictione ex lege, uł ex officio iudicis, uel acti. i factũ ex æquitate huius

† Ex li. iij. tit. x. l. vlt. C. Th.

† eucteriis Alc. hic.

† D. 3. No. Mar. Medi. Merob. ij. & Sat. Coi.

† aut.

† Comagenenſium & Amaſtrienſiũ. Alc. hic. Amaſtriẽſium.
† Amaſinorum, Helle ſponti, & Aelioceſariẽſiũ. Alc.
† peræquatores legi. Alc. peræquationes. Pyr. hic.

† Ex li. iiij. tit. vlti. l. j. C. Th.

† D. iiij. Id. Iul. Medi. Stilic. & Aur. Coss.

† exactionis.

† Victa.

Poſſeſſorium ante petitorium intẽtari debet.

& ſic intellige aliã l. huius ti. ſ. e. l. oẽs oĩno. & l. oẽs ꝓfugi. & alias. & hęc intẽtet corã iudice terrę, in qua aufugit, corã quo cõuincat, ut i aut. de mã. Prin. §. ſ3 ẽt. & cã ꝓprietatis corã iudice terrę, unde aufugit, ut ſ. vbi cã ſta. l. j. Itẽ no. prio poſſeſſoriũ, q̃ petitorium intẽtari, ut ſ. de rei uẽ. l. ordinarij. cũ cõc. itẽ hæc reuocatio fit auctoritate dñi ꝓpria, ut ¶. l. fi. §. ſ3 illud q̃ dñs adhuc poſſideret, & ille aliquid illicitè agit, hic ñ poſſidet, uel ibi poterat de facto dñs, hic non, cũ erat apud aliquẽ potẽtẽ, uł ipſe ſit potẽs, ut oĩno non poſſit capi à dño. & ꝓ hoc, ꝙ ſua auctoritate q̃ſq; ꝑt, ¶. de col. pa. l. j. i fin. Itẽ hoc ẽt ſi ad eccleſiã hic cõfugit, ut ſ. de iis, q. ad ecc. cõſu. l. præſenti. §. fin. Itẽ nõ ob. priui. ut ſ. e. l. originarios. itẽ reſtituit cũ filiis, & peculio, ut ¶. de colo. Thracẽ. l. j. & ¶. e. l. cum ſatis. in pri. & hoc niſi ſit ſanctus Epiſcopus, ut i auth. de ſan. Epi. §. ſed hęc q. dẽ. uel clericus in poſſeſſione eadẽ, ut ¶. e. §. adſcriptitios. uel niſi xxx. an. ſeruierit curiæ, ut ¶, de fun. Rei p. l. eũ q. Itẽ cũ fugitiui retineãt poſ. niſi ab alio poſſideãt, uel diu ſic ſtet, ut ff. de acq. poſ. l. j. §. per eum. & l. 3. §. fi. ſeruus. quomodo reuocat ꝙ habeat? Reſpondeo alterum illorũ erat, dicit eni, ad alios reuocãt quatenus nõ habet, ſed & vtrobi, & uti poſſidetis habet locum ſortè, quãdo poſ. retinet, ut not. ſ. vbi cau. ſta. l. j.
a COlonos.¶ Debitorum. ¶à domino, & tũc eſt arg. cõtra ſ. l. oẽs ꝓfugi. ſed hic dominus erat ſoluẽdo, uel dic ab ipſis colonis, q. a non debent, niſi ſcilicet ꝓ terrula ſua, ut ſ. e. l. hi penes. §. ſanè.
b ¶ Pũcto.¶ hac de cã, & no. ꝙ hyperbolicè log̃t, & fa. ſ. de fe. l. oẽs.
c ¶ Tẽporis.¶ ſic ff. de nũdi. l. 2. & ſ. e. l. i. & i auth. de Quæſtore. §. qm.
d Vlcr. Originaria.¶ quæ ſit, dic. ut ¶. cũ ſatis. §. & ex hoc.
e M ¶ Docebitur.¶ prima facie libera præſumit, cum ſit in poſſ. libertatis libero nupta, arg. ff. de libe. cau. l. libertis. §. fin.
f ¶ Conſortium.¶ id eſt, matrimonium: quod eſt inter tales hoc iure, ut ¶. l. fi. licet in adſcriptitiis contra, ut ibi no. quandoq; ponit ꝙ contubernio, ut ſ. de ſer. fugi. l. fi. Accur.
g ¶ Sobolem.¶ de matre conſtat, ꝙ debeat reuocari, ut ¶. l. cũ ſatis. & ¶. l. ſi eoloni. & ¶. de col. Thracen. l. fi. & no. in cæteris matrẽ ſeq. liberos, ſed i inquilinis, & colonis patrem, ut ſ. definimus. & facit ¶. e. ti. l. ne diutius. & ¶. de agr. & man. l. iiii. Accur.

a PEr colonum ⁊ largè ponitur ꝓ omni adstricto solo, uel nõ, ut & ⁊. in rubr. not. Accur.

b ¶ Non posse. ⁊imo contra ff. de acquir. pos. l. 3. §. q̃ si seruus. & l. peregrè. § q̃b. & l. si de eo §. j. Sol. hic possessionis, i. rei possessæ, seu dominij, sic ff. de uer. sig. l. interdum. & facit de acquir. pos. l. cum nemo. & ⁊. de proc. l. ꝓcurat orẽ. Vt aliter, ut plenè notaui. ⁊. de acquir. posse. l. fi. & facit, ut nec obligare possit, ut ⁊. si res ali. pig. data fit. l. fi. & qd̃ cũ e. l. si seruus sanè in seipso ꝓiudicat domino delinquendo, ut ff. de vi, & vi armat. l. j. §. quod igitur.

c ¶ Colonos. Parte. ⁊ quia denegam⁹ p̃dicta colonis. ad qd̃ ⁊. de man. & col. pa. l. fi. & de fug. col. l. j. & i auth. de man. Prin. §. sed ét. & ⁊. e. tit. l. originarios. & l. omnes omnino. & ⁊. de re. mil. l. quicũq;. & no. colonos hic largè dici. ꝓ oĩ adstricto solo ut ⁊. e. l. omnes omnino & facit ⁊. de cohor. l. fi cohortalis. in fi. & ⁊. de spectaculis. l. si qua. ibi, neq; iam post hac. A.

d LItibus. Celeritatẽ. ⁊ sic ff. si certũ. pet. l. quidam. & ⁊. d̃ iu. l. properandum. Accur.

e ¶ Cõditionis. ⁊ quæ sunt plures, ut no. i ru. & licet in aliis differãt, in hoc tamẽ cõueniũt, quod hæc lex dicit.

a Sup hac gl. o. vide in c. querelã. in fi. extra, de elec. ubi ví dicere, cõtra hunc text. & hãc gl. sed solue, vt hic do. Ioan. d̃ Plat.

f ¶ Necne a ⁊. sic ergo retinet pos. & litigat colonus satisdãdo, ut subiicit. & sic est cõtra ⁊. loc. l. si q̃s cõductor. So. hic nõ erat cõductio finita ibi sic. Vel dic, ꝓ stabatur, q̃ nolebat sibi ꝓdesse. pos. quo minus ꝓbet ibi nõ. Vel uerius, ut ibi notaui. Accur.

g ¶ Possident. ⁊ hic ac accipe talẽ, qd̃ ẽ ⁊. & quod est in medio, iterpositio est.

† Pro principio huius l. vide cap. peruenit i gl. 2. extra, de censib.

h ¶ Eos. ⁊ scilicet, dños.

i ¶ Colonorũ. ⁊ habeas colonorum. & sic ꝓdest dño præstatio diuturna, sic ff. de vsur. cũ dein rem. & C. de fideicõ. l. j. & ⁊. de fundis patrimon. ⁊ ius ẽphytheosis Sed contra ff. d̃ ꝓbat. l. cum de ĩdebito §. j. Sol. ibi semel, & paruo ĩtem. pore, hic decẽ ãnis: q̃a dicit longinquã. ad qd̃ instit. de vsucap. in pri. arg. ff. si ser. ven. l. si quis diuturno. & ar. ⁊. eo. tit. l. cum satis. §. ij. & ff. de aqua plu. arcend. l. j. i fi. Sol. ibi negligẽs. hic sapiẽs. Itẽ opp. q̃a si possess. coloni: ẽ, ergo locatio nulla, nec etiã possi det dominus ꝓ colonũ vt ff. de vsuca. ei à quo. Sol. hic sciens rem suã cõduxit. Vel verius hic de dominio non erat q̃stio, sed an hic locasset. sed de dominio aliũ, nõ se dominum dicebat, & ab eo conduxit. alias é

¶ Idem AA. Ioanni. LEX XVII.

PEr colonũ * præiudiciũ possessioni inuito, vel inscio domino imponi nõ posse b, & iure, & legum auctoritate declaratur.

¶ *Coloni adscriptitij ad nullũ honorẽ etiã humilioris militiæ uocanĩ, nec ẽt magisteria ptãtis apparitores constituuntur. B.*

¶ Imp. Valentinianus A. LEX XVIII.

COlonos nulla ratione ad vllum, quãuis humilioris militiæ locũ sinimus admitti: sed nec apparitores magisteriæ potestatis cẽlib. adscriptos, ꝓbari cõcedim⁹: q̃a in hac parte c & dñorũ iuri, & publicæ consulimus honestati.

¶ *Si de terræ dñio inter dñm, et colonũ ẽ disceptatio, cũ locatio negat̃ satisdare tenẽ colonus cõuentus de restituẽdo fructu⁹, et reditus sine ꝓcrastinatione, si dñs obtinuerit in cã: q̃ satisdatio durabit triẽnio, et post ea reuocat̃. Si uerò colonus hoc facẽ noluerit, uel nõ potuerit, tũc reditus ĩ agro cõsistẽtes deponunt̃. Si cõsistũt ĩ spẽbus, iudicis uẽdunt̃ arbitrio, et ꝑtium mõ ꝓdicto postea sequestrat̃: publicas autem functiones soluet dñs, vel colonus secundũ consuetudinẽ antiquitus obseruatam. B.*

¶ Imp. Iustinian⁹ A. Demostheni. L. XIX.

LItibus † imponẽtes celeritatẽ d, sancimus, si q̃ coloni cuiuscũq; cõditionis e cõtra dños terrę declamauerint, sup hoc ipso dubitantes, vtrũ is terræ dñs est, nẽcne, f an ipsi coloni dñium suę terrę possidẽt g: (eos h tamẽ dicimus, qui nõ ex lõgo, prolixoq; tẽpore, vel longinqua, & inueterata redituũ susceptione sufficientem habent cautelã: in quib. casib. nec cõtradicẽdi quidẽ licẽtia colonis relinquit lõgi t̃pis prescriptione, vel redituũ frequẽtissima consequẽtia, colonorũ i impetũ excludẽte) talẽ esse sup redituũ, vel publicarũ functionũ prestatione formã cẽsemus k, vt si tales coloni, quales ꝓximos, idoneũ fideiussorẽ totius summæ, q̃ ab his depẽdit l, ꝑstiterint: q̃ oẽs m reditus sine vlla ꝓcrastinatiõe, si melior cã dñorũ iudicet, eis restituent, & talis fideiussor ꝓ triẽniũ accipiat̃ n, eoq; impleto iterũ renouet̃, coloni in medio nullo modo sup redi tibus à dñis ĩquietent̃. Si aũt hoc coloni minimè facere voluerint, vel potuerint: tũc iidẽ reditus per offiũ iudicis, annui exigant̃ ꝓ solita tẽpora, in q̃ ẽt dñis dependebant̃, & deponant̃ o † in æde sacra vel in κτιματογραφίῳ ciuitatis, sub qua possessio sita ẽst, vel si localis ecclesia ad susceptionẽ pecuniarum idonea non sit, in metropolitana ecclesia remaneant̃ p, cũ omni cautela, & post plenissimã definitionem vel dominis denẽ, vel colonis restituantur q. ¶ Sinautẽ redi tus nõ in auro r, sed in specieb. in ferunt̃ vel in totũ, vel in parte †, iterum per officium iudicis fructus vendanẽ s, & pretia eorũ secundũ prædictũ modũ deponant̃.

¶ Hęc de reditibus definiẽtes, ad publicas trãseamus functiones t. Et si q̃dẽ coloni more solito eas dependebãt, ipsi maneãt in pristina consuetudine, nullo præiudicio dñis generando, qui u etiam quiescentib. colonis, & nõ cõtradicentib. ad publicum tributarias functiones minimè inferebant.

¶ Sinautem moris erat x, dominos totam summã accipere, & ex ea partem quidem ĩ publicas vertere functiones, partem autem in suos reditus habere, tunc siquidẽ fideiussor à colonis detur, eundẽ fideiussorem dñis sine præiudicio litis tantã summã inferre y, quantam tributa publica faciunt, vt à dominis publicis rationibus persoluatur: nullo ex hoc colonis prę iudicio generãdo. ſuper reditib. enim domini fideiusſione fiãt cõtenti. ¶ Sin autem fideiusſione † cessante, ad sequestrationem res veniant, & pecuniæ deponantur, ex earũ summa tanta † iudices separare, quanta † ad publicas sufficiat functiones, & eam dispositionem dominũ accipere: quatenus ipse eã persoluens, publicas accipiat securitates: ſ liqua quãtitate, quæ in reditus puros remanet, in tuto collocanda, & litis terminũ expectãte: nullo præiudicio siue colonis, siue dñis ex hmõi fideiusſione, vel sequestratione, vel publicarũ functionũ solutione generando: sed omni causa in suspenso manẽte, donec iudicialis sententia, q̃ de toto negotio ꝓcedit omnem rẽ aperiat, & ostẽdat, q̃s dñs terræ cõstitutus est, & ad quẽ publicarũ functionũ z securitas debet in posterum fieri, seu reditus peruenire, vel ꝓmanere. Recitata septies in nouo cõsistorio palatij Iustiniani. D. † Decio. V. C. Coss.

¶ *Natus ex adscriptitio, et serua, vel ad scriptitia, & seruo, uentris sequitur conditionem. Item inter seruos, et adscriptitios modica differentia est. Bar.*

a NE diutius. Libero. ⁊ aliàs deest, & libero, uel adscriptitia, & hęc est lex Iusti. missa ad Senatum.

b ¶ Legibus. ⁊ quas non hẽmus, nisi in seruis, uel ancillis, ut ⁊. de rei vend. l. partum. & de lib. cau. l. fi. & ĩ casu speciali, ut ⁊. de agri. & man. l. iij. hodie autem aliter est, vt hic, & ⁊. l. fi. & in auth. const. q̃ ex adscripti. in prin. col. v. Itẽ facit ⁊. eod. titu. l. mulier. & ⁊. l. proxi.

c ¶ Ventrẽ. ⁊ sic ⁊. l. proxi. cũ concor. sed fallit in libera, quæ iungit̃ tamiaco, ut ⁊. de p̃diis tamia. l. j. item ĩ murilegulo, ut ⁊. de murileg. l. fin. Item & in filijs inquilinorũ, & colonorũ natorum ex libera, ut ⁊. eo. l. definimus. nam hic in nato ex adscriptitio, & libera. Itẽ fallit ĩ libertis curię, quos sequunt̃ filij, ut ĩ decre. xij. q. ij. C. de libertis. & ĩ libertis ecclesiæ, sicut aſs in decre. xv. q. ulti. c. cum multæ. Itẽ i filiis aldiorũ, ut i lõbar. de ꝓiu. ser. uel addi. l. iiij. q̃. to ẽs sũt ꝓ. Itẽ i honorib⁹ sequũtur patrẽ, ut ff. de statu ho. l. cũ legitimè. & de Sena. l. filiã. Itẽ ex delicto patris q̃nq; puniun tur filij, ut ⁊. ad legem Iul. Ma. q̃s ⁊. Item si pr̃ cep̃ git filium monasterio, obligat eũ, ut ĩ decre. xx. q. j. ꝓ totũ. item quãdo nondũ erãt nati, uel concepti, q̃n pater decurionatum amisit, non dicuntur fil j decurionis, ut ff. de decu. l. ij. §. in filijs. Accur.

d ¶ Obseruabatur. ⁊ in dubitabiliter, ne cõtradicat ⁊. l. proxi.

e ¶ Intelligatur. ⁊ q. d. nulla, in ea, q̃d subiicit. & ar. ff. d̃ li. ho. exhi. l. ij. in aliis aũt differũt, q̃a hi liberi sũt, ut ⁊ d̃ col. Thrae. l. j. & ⁊. l. eũ satis. §. caueãt. & per hoc aliqua possidere possunt, ut ⁊. e. l. hi. & ĩ auth. de col. §. nullus. col. ix. ꝓ ea vero, de qua litigatur, uel cuius occasione, seruaẽ, quod hic dicitur.

x ¶ Qui. ⁊ f. domini.

y ¶ Mortis erat. ⁊ idem possumus dicer̃ de decimis, ut si ruſtici consueuerũt dare dominis, ut ipſi dẽt eas ecclesiis, seruetur consuetudo, aliàs ipſi ruſtici eas præstẽt, secundum Py. ad quod ff. de admini. tu. l. si fine hęrede. §. Lucius.

z ¶ Inferre b. ⁊ Hic primo cõueniri fideiussor videtur, quam reus, S⁊ hodie contra, ꝑ authẽ. d̃ fideiuſ. collat. j. nisi dicas hic ipropriè fideiussorẽ, id est, repromissorem, & ipse colonus nõ obligẽt se.

a ¶ Functionũ. ⁊ hanc securitatem fecit ſuscepror, ut ⁊. de colo. fun. pa. l. placuit. q̃ si ñ reddat colonus dño per triennium, cadit à locatione, sicut ẽphyteuta ab ẽphyteuſi, ut ⁊. de iure emphyteut. l. ij.

Ne diutius.

Si q̃s ex adscriptitia, et seruo.

Punit̃ q̃nq; filius ex pr̃is delicto.

Adscriptitius, & seruus in multis differũt.

† nullum.

† generare.

¶ Idem A. ad Senatum. LEX XX.

NE diutiùs dubitet̃, ſiquis ex adscriptitia, & libero a, vel ex adscriptitia, & ſuo †, vel adscriptitio, & ãcilla fuiſſet edit̃, cuius ſtatus sit, vel q̃ peior fortuna sit, vtrũ ne adscriptitia, an seruilis sãcimus ea quidẽ, q̃ ĩ anteriorib. legib. b cauta sunt, ꝓ tali, ꝓgenię, q̃ ex mulierib. adscriptitiis, & viris liberis progenita sit, in suo ſtatu relinqui, & sic sit adscriptitia pro les ex tali copulatione ꝓcreata. Siquis autẽ vel ex seruo, & adscriptitia, vel ab ancilla, & adscriptitio fuerit editus, matris suæ ventrẽ c sequat̃, & talis sit cõditionis, qualis & genitrix fuit, siue ãcilla, siue adscriptitia, q̃d hactenus ĩ liberis tñ, & seruis obseruabatur d. Quæ enim differẽtia inter seruos, & adscriptitios intelligat̃ e, cũ vterq; ĩ domini sui positus sit potestate, & posit seruum cũ peculio f manumittere, & adscriptitiũ cum terra dñio suo expellere.

¶ *Sola confessio, uel scriptura, in qua qs enuntiatiuè se alterius adscriptium aſſeuerat, non præiudicat, nec ſtatum mutat, nisi sit alijs adminiculis approbata, ſcilicet ex diuturna præſtatiõe, quam faciunt alij adscriptitij, aut quia alia conceſſio emanauerit de eadem. Bar.*

¶ Idem A. Iuliano. P. P. LEX XXI.

CVm scimus nr̃a iurа nolle † ꝓiudiciũ gnar̃ † cuiq; circa cõditionẽ, neq; ex cõfessionib. g neq; ex scriptura h, nisi ẽt ex aliis argumẽtis aliqd̃ accesserit incremẽtũ i: sancimus solãcõfessionẽ, vel aliã quãcũq; scripturã ad hoc minimè sufficere, nec adscriptitiã cõditionẽ k cuiq; † iferre, sed dẽre huiusmodi scripturæ aliqd̃ aduenire adiutoriũ l, quatenus vel ex publici cẽsus adscriptiõe m, vel alijs legitimis n modis talis scriptura o adiuuet̃. melius etenim est in hmõi difficultatibus, ex plurib. p capitulis cõditiones ostẽdi, & nõ solis confessionib. q neq; scripturis hoĩes fortè liberos ad deteriorem detrahi fortunã. Sinaũt est † scriptura r, & post scripturã confessio s, seu depositio t sine vi u, & necessitate tñ, ĩteruenerit, (q̃d enĩ x, si cõditionale y instr̃m, vel aliã chartulã, in qua subscripsit, & intimauit, & inter acta z depo suit, sese colonum fuisse adscripti tiũ?) tũc ex vtroq; gñe obligationis, i. tã scripturę, quã cõfessiõis, vel depositiõis, talẽ eũ se & scripsit, & ĩter acta deposuit. ¶ Illud quoq; a nõ ineleganter dubitabat̃, si coloni filius ꝓ triginta annorũ curricula, vel forsitã ꝓ quadraginta, seu ampliora adhuc, viuẽte pr̃e, & agricolturã peragẽte, ipse ĩ libera cõuersatiõe † b morabat̃, & dñs terrę, q̃a ꝓ patrẽ ei satisfiebat, nõ ẽt p̃sentiã ei⁹ exigebat, an post obitũ pr̃is, vel post̃q̃ fortè inutilis c is existat, & rurì non idoneus d, pôt excusari filius lõginqua libertate abutẽdo, & ꝓ ꝓ multos ãnos neq; agrũ coluit, neq; aliq̃d colonarij opis celebrauit, cũ nõ possit dñs excusari ꝓ ꝓ suã desidiã, cui ꝓ patrẽ e ei⁹oẽ, q̃d̃ voluerat accedebat ĩ oĩbus itaq; huiusmodi specieb. satis acerbũ nobis videt̃ domino ꝓiudicari † colonorũ f absentia †, his uerò. & in quæstionibus seruorum, ut ff. de quæstio. l. j. in princ. sic & in auth. de nup. §. q̃a uerò. & no. q̃ q̃ non prosunt singula multa in nuãt, ut hic, & ⁊. de testi. l. sancimus. & C. ad velle. l. si mulier. & ĩ auth. utiim. ante do. & ⁊. q. po. i pr̃sentia. l. fi. & auth. quo iure. i fi. & ⁊. de fun. pa. l. fi. sed arg. p̃ ⁊. qui mi. l. j. & ff. de admi. tut. l. ita aũt. §. gefsisse. sed hoc hic facit rei magnitudo, ubi dicit, melius est &c. Accur.

† cuidam.

m ¶ Adscriptione. ⁊ q̃a in cẽsum uelut suos ad scriptitios deduxit nolẽtes, & quia ipse quasi adscriptitiũ i cẽsũ capitis se deduxit, sed m Al.

n ¶ Legitimis modis. ⁊ puta p̃ sedam scripturã, ut ⁊. d̃t, uel q̃a lõgo tpe sic soluit. ut in scriptura confessionis adscriptitiæ conuenit, ut ⁊. eo. l. litibus. in princ.

o ¶ Talis scriptura. ⁊ q̃ adscribit se terrę p̃stiendo se adscriptitiũ, & talẽ ibi uelle morari, & p̃sequẽs nolle discedere aliter si tñ, p̃stitebat nolle discedere, ut i pr̃i. dixi.

p ¶ Ex pluribus. ⁊ecce q̃ nocent. & q̃ non prosunt, &c. & facit ff. de re. iu. l. quoties dubia. & C. de epis. aud. l. nemo. Sed contra ⁊. de trãfac. l. fin. Solut. ibi in transactione, & ad bonũ, non ad malum ualet, ut ibi no.

q ¶ Confessionibus. ⁊ extra ius factis, uel etiã in iure, non in figura iudicij. ut e. t. t. l. nubemus.

r ¶ Scriptura. ⁊ prædicto modo facta.

s ¶ Cõfessio. ⁊ i scriptis uel sine, corã iudice, uel notario etiã extra ius.

t ¶ Depositio. ⁊ eorã iudice. ꝑsolio dicit̃ depositio, & de hac inserit cũ dicit, q̃d eni &c. Ac.

v ¶ Sine iu. ⁊ hoc innuit etiã extra ius, cũ i iure non sit uerisimile pati uim, ut ff. q̃d̃ metus cau. l. non est verisimile.

x ¶ Quid enim. ⁊ inter positio est. Accur.

† Facit ad hunc text. Fel. in cã. si cautio. extra, de fide instru. in 4. colũ. post med. versi. fallit no no, & i col. 12. ver. fallit ulti.

† pdõne.

Depositio est corã iudice ꝓfessio.

† præiudicare.

† absenti

y ¶ Conditionale instrumentum. ⁊ id est, adscriptitiæ conditionis, vt̃ dic, id est, notarii, ut ⁊. dixi. Accur.

z ¶ Et inter acta. ⁊ uel etiam extra ius sit confessus, ut ⁊. dixi. regulariter enim tantũ ualet, q̃d sit extra ius, quãtũ ꝓ sit corã iudice, ut ⁊. de pac. l. pacta nouissima. & de transl. l. siue apud. & de lib. cau. l. interrogatã. Sed fallit, ut ⁊. de cõfes. & instit. de adop. §. fi. itẽ no. cũ stare suæ ꝓfessioni uel scripturę, sic & aliàs, etiã si nõ sit ranta solẽnitas, ut ⁊. arb. tu. l. fi. & ⁊. de fabr. l. si quis. item & ille, q̃ se exhæredauit, ut ff. de ꝓcab. l. nõ putauit. §. siquis sua. sic & ⁊. de arbit. l. ne i arbitris. in fi. & de do. l. si patronus. & ⁊. de nõ nu. pe. l. gñal̃. sic ergo hẽs, qualiter fit adscriptius de nouo, s. cũ scriptura, & cũ alio adminiculo, ut ĩ rub. præmissa.

a ¶ Illud quoq;. ⁊ si filius coloni mei in libera conuersatione moratus fuerit, xxx. an. uel xl. uel longiori tpe, nihilominus tñ post patris mortẽ, uel post̃q̃ pater agriculturę inutilis factus est, detineri ualet ille ĩ cinculis i agro, nec pr̃se excusare iõ, q̃a libertè uixerit lõgissimo tẽpore. nõ eñ videt̃ liberè vixisse, cũ quodãmodo pars corporis eius in fundo remanserit, cùm pmanserit aliqua, vel aliq̃s de cognatione sua, qui mihi pr̃stabat, uel pr̃stiterunt ꝓ volui. ideò cùm ipsemet p̃stitisse videatur, nõ pôt se in libertatẽ defendere, ut dictum est. Acc.

b ¶ Conuersatione. ⁊ alias condõne, i. in libertatis possessione. Acc.

c ¶ Inutilis. ⁊ clericus puta factus, ut i auth. de sanc. Epis. §. adscripti

d ¶ Idoneus. ⁊ uel est senex. (tios. col. ix.

e ¶ Per patrem. ⁊ sed uon conuertitur, imò, ut in fi. huius l. & facit ⁊. de anna. excep. l. j. & l. fin.

f ¶ Colonorum. ⁊ id est. filiorum coloni, nec tamen deterioris conditionis erunt, quàm pater, ut ⁊. l. prox. §. j.

Na-

a ¶ Nati. ☞idem si alibi,ar.l.proxi.licet quidã ☉.sub. ergo maximè.
b ¶ Remanebat.☞secus ergo,si nullꝰ remã ferat,ꝑ ꝙ collige, ꝙ colo ni nõ adscriptitij sit filius:ꝙa ī eo secꝭ, ut ☉.l.,px. ité no.ꝙ ꝺ cognato rũ,ſ.frẽs,uel similes,cũ ꝙbꝰ primoniũ seruiẽtis sit cõe:i ali is secꝭ, ut ☉.ꝺ li. cau.l. multis. Ité ☉.de fun.re.pri.l.eũ.Sol. ibi nemo remãserat. Vel ibi in alio detine-batur,hic aſſe,&eo ꝺe mõ sol.ff.de diuer. ꝓſc.l.lõge.vr ibi cũ solo. item fac.☉.ad l.Iul.Ma.l.q.ſ- quis,ité no.citea prẽdi camentũ sitũ esſe. item facit ff.de vſufr.l.ſi cui. & q mo.vſuf.amit. l. is cui.ité quid ſi eſſet na-tus,antequam pr̃ esſet colonus?Rñ. vt ☉.l.,px. §. j.item facit ☉.de præ ſcr.xxx.an.l. iij.
Partem re tinens, to-tum retine re vr̃.
p ¶ Antiquitas.☞pr̃na.
c ¶ Posteritas.☞filij ité not.ꝙ retinendo patrẽ vr̃ retinere totũ ar.ff.de ſer.ruſt.præ.l.vna.Acc.
e Vm ſatis.☞ ſicut curialis longo tẽ pore nõ põt ſe libera-re à curiali ꝺitiõe, ſic nec adſcriptitius , nec ẽt ſoboles eius, ſiue na tasit ī eo fundo,ſiue ali
adſcri-ptiones.
bi.nã ipſe,& ſua ſobo-les remanent adſcripti tiæ ꝺdõis,nec ſe ſeparã do à ſolo liberanꝭ a ꝺi tione adſcriptitia,vt di ctũ eſt.& hoc dictũ eſt ad ſimilitudinem ſerui fugitiui,ꝙ in fugã ſe ꝑ-uertẽdo,nõ ꝓſcribit ſibi
alienis.
libertatẽ longo tempo re, vt ſupra. de ſerui. fugi.l.j.
f ¶ Colonos.☞id eſt ad ſcriptitios.
g ¶ Curſu.☞ temporali ẽt xl.an.vt ☉.de decu.l. ſi quis decurioni. & de
quanticũ que.
ꝓſcr.xxx.an.l.ꝓſcriptio nẽ.ſed ꝑ ☉. quando , & qui, quarta pars. l. fin. in fin.ſolu.vt ibi.
h ¶ Quacunq;☞ niſi xl. an.vt ☉.de ꝓſc.xxx. an. l.omnes.quæ eſt cõtra.
diutius. Concor. c. 2. iuncta gl.ſi, extra, da im.eccl.
itẽ qñque xxx. an.vt qñ alius præſcribit,vt ☞.de fun.rei. priu.l. eũ & hoc,niſi ſteterit,i.permanſerit ius adſcriptitij in agnatione, ꝙa tunc nullo tempore,ut ☉.l.prox.ſimplici autẽ ſeruo,dic,vt ☉.de ꝓſcr.long. temp.quæ pro li.l.j.& i j.non ergo per omnia curiali comparatur.
i ¶ Negotiatione.] quam alibi exereuit.
k ¶ Intelligatur.☞vt ☉.de ſeru.fugit.l.j.ſed an xxx. ann.præſcribitur fugitiuus? Reſp.vt ibi. itẽ an priuatus ex tit.põt præſcribere adſcri-ptitium alienum? Dic,vt ibi,ꝺr ſe furari colonus,& inquilinus,& ſi-miles eo quòꝺ omnes fugere dicuntur,&receptatores eorum puniũ tur,vt ☉.eo.l. omnes.& l.originarios.& l.ſeruos.& l. ſi coloni.
l ¶ Sobole ſua.☞ ex fẽmina adſcriptitia , non ſi ex libera nulli con-ditioni ſuppoſita,vt ☞.eo.l.ſi.nam in adſcriptitiis tantum,& colonis colonariẽ conditionis ꝺicitur,ꝙ ex curſu tẽporis non liberãtur,om-nes autem alij coloni liberari poſſunt ex curſu temporis cenſiti , & reliqui,vt ☞.de fun.rei priu.l.eum. Vel dic in colonis idem , quod in alijs,vt ☉.l.prox.notatur. Accur.
m ¶ Fecerit.☞id eſt,procurauerit. vulgariter enim loquitur.Sed ꝓ-tra ☉.l.proxi.§.j,& ☉.ea.l.nulla.Sol.ibi in colonis,hic in adſcriptitijs, vel ver ius ibi max ime ſubaudi.
n ¶ Cõpetente.☞ ſine volũtate ꝺñi,vel nulla,ſ. tali.& facit ☉.e.l.mu lier.& l.originarios.& de metala.l.ſi.& ☞.de cohor.l.ſi cohortalis.A.
o ¶ Detẽti.☞nullo pacto,vel ſcriptura ꝓambula ſm quoſꝺã ad inſtar aliarũ rerũ,vt ☉.de ꝓſc.xxx.an.ſicut.& ſoluendo penſionẽ , vt colo-nus, vt hic dicit.Sed tu dic,ꝙ pactio de illꝭ gãdo ſe ſolo, præceſit in ſcriptura,vel ſine ſcriptura,& ſecuta ꝓſcr.xxx.an.nõ enim ex vna cã tãtũ,ſed plurib.vt ☉.l.,px.circa prin.nec eſt ꝺria inter hos quiꝺem ad ſcriptitios,ſed certè imo ꝺifferunt,vt ☉.de epiſc.audi.l.nemini,ité co-lonus t pis curſu põt liberari,vt ☉.l.cũ ſcimus.in fi.ſed adſcriptitij nõ vt ☉.ea.l.in prin.ité iſtę ꝓſcriptiones nõ mutãt conditionẽ, ſed liber remanet,ut hic,quod in eo,ſ.adſcriptitio ſecus,vt arg.☉.l.ne diutius.
p ¶ Liberos. ☞ id eſt adſcriptitios.
q ¶ Permanere.☞igiꝭ pñt teſtari,ſed nõ alienare,vt ☞.tit.ij.l.ij.ſed ibi aꝝs,q̃ ꝑ teſtm̃,vt iſt.q ma.nõ poſ.ꝑ.Vt dic,ꝙ teſtari pñt iter ſuos, q ab inteſtato ſucceſſuri erãt,nõ iter extraneos, ſic ☉.de bo. q̃ li.l.cũ oportet.in prin.& de ince.nup.l.ſi qs inceſti.ité no. ſimul aliquę eſſe liberũ,& nõ liberũ,ut ff.de lib.ho.exh.l.j. & de teſt.l.q teſtameto.& de colo.Thra.l.j.& ſm hoc ſunt liberi ſm q ꝺ, nõ ſimpliciter,& ſic in cęteris,ꝓterq̃ ī adſcriptitijs,q magis ſeruis cõparanꝭ,nt ☉.e.l.ne diu

in fundis,uel uicis,quaſi nõ ſit curandũ,ſi aliquo tẽpe nõ fuerũt ī fun-do,uel tẽpore pariẽdi,uel alio &c. Ité ꝓ hoc,ꝙ ꝺicit ☉.ꝙ ſufficit,ſi pa ter accepit terrã ad colẽdum,& diu colat.item pro hoc ☉.e.l. mulier.
a ¶ Nemini.☞nõ ꝺebet qs in ſuũ ius recipere adſcriptitiũ alienũ,& ſi qs alienũ ſuſceperit ignorans,poſteà q̃ dñs adſcriptitij patefecerit ꝓ ſe,vꝭ ꝑ ſuũ ꝓcuratorẽ , ꝺẽt, q recepit,reſtitue-re.cũ omni ſobole ſua , & ſi ꝑ fecerit, tenebitur præſtare tributa, q ſol-ui ꝺebẽt,uel ſoluta ſunt à tempore profugę pro re illius , cuius culturã ꝺeſeruit ille adſcriptitꝰ etiam pro animalibus ꝺeputatis ad agricultu-ram illius agri.
b ¶ Bona fide.☞ ad q exigitur,quoꝺ à princi. inquirat,ut ☞.de col.Il-lyri. l. j.
c ¶ Vel ipſius.☞ poteſt ergo aliquis eſſe terrę dñs , & alius adſcripti-tij,ut ☉.e.l.j. Ité facit ☉. de inceſt.nup.l.qui ☉.& ff.ꝺ libe.ho.exhi.l.iij.§. is q.& depoſiti. ſiquis.ī fi.& de tri.l.illꝺ.§.min'.
d ¶ Per procuratorẽ.☞ uel etiam in ſubſidium per Præſidem, ut ☞.l. fi.
e ¶ Temporis.☞ etiam pręteriti,quoꝺ ꝺic,ut ☉. cod.l.quiſquis.
animales.
f ¶ Publicas.☞ domini uel fiſci,ut ꝺ.l.quiſquis. & l omnes profugi.
g ¶ Annales.☞alias ani males,i.ꝺe animalibus, aliàs annales,& ſecũꝺũ hoc,ꝺic terrenas , ſcili-cet de quinquennio in quinquennium,ut ☉. ꝺe ſuſce.l.ſi. Vel ꝺic tertio in tertium annum.
h ¶ Inſertas.☞ has pœnas ꝺic,ut no.☉.ꝺ ſer.fu. l.q.cunq;.& facit in aut. ꝺe mãd. Prin.§. ſed ẽt. col.iij.& ☉. eo. l. oẽs. & l.ſeruos.& ꝺ ope. li.l.ſi. & ☞.de colo. Thra.l.j.& de col.Illyric.l.j.
i ¶ Si qui.Mente.☞ cre dentes matrimo-nium, fortè ualere. Ac.
k ¶ Vxores.☞de facto, non de iure hodie,ut in authen.de nup.§.adſcri ptitios.coll.iiij.
l ¶ Tam eas.]ſed ſeruo coniuncta libera poſt an nũ ſit ſerua domini ſeru-i , ſm legem Lombar-dã,ut in Iõbarda. ſi ſer-uus li.muli.l.ſi.ité quod hic ſubiicit prolẽ liberã ꝺicit Al.& H.colonũ,ut tamẽ à ſolo recedere ſi liceat,ut ☉.eo.tit.l.cũ ſa tis.§.j. ſed i alio caſu ꝺi cit.Item aꝺducũt ☉. eo. ꝺefinimꝰ.ſed ꝺic,ut ibi. Item in nouel. de ijs, q ex li.mat. ſed certè ibi Pla.ꝺicit contra, ſ.inge nuam.item pro his ☉.de murile.l.ſi. Sed ibi ſpe-ciale.Dic ergo ſecundũ Ir.& ingenuã,ut hic,& i nou.ꝺicto ti.& ☉.e.l.ne diutius.& ☉.ꝺe rei uend.per totum.& de lib.cauſa.l.fin.item ☞.ꝺi cõdi tio decreſcat , &c. ſic ergo uentrem ſequitur. Sed fallit ,ut not.☉.ne diutius.item hæc lex in futuris tantum obtinet,ut in authen.conſtitu tio,quæ ex adſcripti &c.& nil aliud hui c adiicit.
m ¶ Libertatem.☞ut ☉.eo.l.ne diutius. uel ꝺic ad conditionem.
n ¶ Decreſcat.☞ac ſi ꝺicat,natus ex ingenua non eſt adſcriptitius.
o ¶ Siue por ſe.☞ſi deeſt Præſes,ſic ☉.ꝺe iis,q ad eccl.cõfu.l.ſi ſeruus. & ☉.ꝺe decu.l.generali.& ☞. de colo.Thra.l.j. & de agri.& man.l.ij.
p ¶ Neglexerit.☞ignorãs ergo ꝺñs nõ ꝓꝺit adſcriptitiũ,ſed ſciẽs ſic, ut ſubiicit,ſm P.& ☉.ad Senatuſc. Claudi.l.j.in fi. Ité ſecundùm P.in ſeruo nõ diſtinguitur, ſciat ꝺñs,ut ignoret:ꝙa ſemper partus ſequitur uentrẽ.Sed contra ☉.ad Senatuſc. Clau.l.j. in fi. ubi in ſeruo ꝺicit ꝺem. q ¶ Damnum huiuſmo ꝺi.☞ quia fit liber adſcri ptitius , ſecundnm Py. uel aliter, ut no.☉.ad Se natuſc.Clau.l. j. in fine.
Ventrẽ ſe-quitur. pro les.
r ¶ Deſidiam.☞ id eſt, pigritiam.
¶ CAPIT.&c.
s PLebs vrbana.☞ ſ. Romæ per ex cellentiam , ſi-cut in orientalibus pro uin.&c.pro quo eſt inſt. de iure na.§. ſed ius. ité quia hęc lex mittit ad Euſebiũ Pręfectum ur-bis:ſed extra muros ur-bis poſita ſoluit capita tionẽ,ut ☞.ne ruſt. &c.l. j.exceptis Thracẽſibus: ut ☞.de col. Thra.l.j. & excepta eccleſia Theſſa lenicẽſi,ut ☉. de anno.l. ſi.Vel põt hæc lex log i plebe cuiuslibet urbis, ꝙ hoc, ꝙ ꝺicit quoque. item ꝓ hoc eſt ☞. de om ni agro deſer.l.ope. per hoc,ꝙ ꝺicit ꝓ gleba,& ſic non pro capite.item ꝓ hoc ☞. ne ru't. ad vllũ ob.l.j. item pro hoc ☉. tit.j.l.cũ antea.item q̃a hæc rubrica generalis eſt, ut ☉.ſi cer.pet.l j.Ité ☉.de metal.l. per annos. contra.Sol.ut ibi.
ꝺ.ka.Iun. Cõſtãt. A. iij.& Licinio.3.Cos.
t ¶ IN QVIB.&c.
¶ Qui ſint,ꝺic ut ☞.l.ij ī prin.et ꝺic,ꝙ accuſat ꝺñm,quãꝺo ultra ꝺebi tũ exigit,ut l.i.ité qñ ī publica accuſatiõe pſe quiẽ ſuam , uel ſuorum iniuriam,ut ☞.l.ii.in fi.
v Quis. Ad eat.☞ ergo ſi eſt ſeruus ſe cundum Py.
x ¶ Poterit habere ꝑ ſentiam.]ꝺũmodo com petẽs ſit,ſ.ordinariꝰ rei, ut ☉.de iu. om.iu.l.iuris.
y ¶ Prohibeatur.☞ nec obeſt colono , ꝙ aliq̃ ſit ꝑ uim exactus , ut ff. de mu.& ho.l. cura. Et not.,pnũciari ꝺ futuro, ut i negatoria,ut ff.ſi ſer ui.l.egi.ité ar.☉ ff.ꝺ uſu l.j.§.j. & facit ad hãc l. ☉.tit.ij.l.cum ſatis.§. caueãt.& l.colonꝰ.&l.j.& ☉.loc.l.legẽ.& ꝺ ꝺiſcu.l. j.& i aut.de ẽſtore.& ☞. de agr.& mãc.l.ꝺñicos.
Pronuntia ri de futu-ro põt.
z COlõi. Nõ faciũt.] ſed domini pſtãt ꝓ eis:ut ☉.ti.ij.l.ij.& no ꝙ in eorum cõſtitutiõe
ꝺebiti.
exigitur ſcriptura,ut hic ꝺicit.& ☉.tit.ij.l.colonos.ſicut in adſcripti-tio ut ☉.ti ij.l.cũ ſcimꝰ. ſed ꝺifferũt , q a hic eſt adſcriptitio natus , ſm quoſꝺã.Vel cẽſitus eſt, q certã annuã penſionẽ ꝺño ſoluit,ut hac l.ad ſcriptitius,q incertã, ut ꝺimiꝺiã fructuũ ſm Io. Alij ꝺicunt cẽſitũ,ꝓ quo ꝺñs pſtat cẽſum,& ſcribit in cẽſum, ut cæteras res ſuas,ut in aut.
de

Universidad de Deusto
Biblioteca

de col.§.j ecl.ix.& ℨ ti.iij.l iiij.& §.ḋ Epi.& cle.l.q̃ſquis.& ℨ.ḋ re mi. quicũq;. Sed certè hoc dẽt facer de oĩb.adſcriptitiis,& colonis,vt ff. ḋ cẽſ.l forma.§ ſi q̃s iquilinũ.& no. q̃nq; largè accipit cẽſitus,vt ex adſcriptitiũ cõprehẽdat,vt §.ti.ij.l definimus. q̃nq; ſtrictè,vt hic dr.

a ¶ Quominus ℨ i.adſcriptitij,ſi habeas quod,i.pp quod.alias q̃o é ergo ferendum,&c.

b ¶ Lite pulſare.ℨ vt §.c.l.j,& ℨ.ea.l.in fin,& §.tit.ii.l.definimus.

c ¶ Nõ dubiũ ℨ vt §.ti.ij.l.q̃ magmodũ eadẽ eſt cõditio inquilinorũ vt §.tit.ii.l.definimus.

d ¶ Cuius ipſi ſunt.ℨ coloni,no ſerui. & ſic quo ad ſeruitiũ,nõ quo ad dñiũ. nã ſæpe vulgaſ riter dicit amicꝰ amico tuus in oĩb.ſum, & me tuũ eſſe recognoſco, ſm Py. ſic alias omnia Principis eſſe intelligũ tur,ſ.quo ad iuriſdictionẽ,nõ dñiũ,vel vtilitatẽ,vt C.de quadr.præſcri.l.ſi.nec obeſt q̃ nõ pñt alienare, vt ſubiicit.nã nec maritus fundũ dotalẽ, vt inſt. q̃b. alie.licet.i prin.nec hẽres rẽ legatã. licet ſub ꝯdõne,vt §.cõia dele.l. ſi.§.ſed quia. & tñ ſunt dñi. Item ꝓ hoc,ꝓ libe ri,& ſuarũ rerũ dñi,§. ti.ii.l. iiii. vbi dicit eos ꝓſcriptos in ꝓpriis ꝑdiis. Sed an actio ḋ peculio deĩ in dñum? Rñ. ſic vtilis,vt no. §.tit. ii. l.ne diutius. Acc.

e ¶ Alienare liceret.ℨ vt & §.ḋ Epiſ.& cle.l.ſi q̃s ꝓſbyter.& l.iubemꝰ in pri.nec eccl̃iã intra re.vt diſt.54.c.ſi q̃s ob ligatꝰ.& 7.q.2.c. ſiq̃s. An aũt teſtar? Quidã non,ar huius. l. & §. de ſecũ.nup.l.ſiq̃s prioris. §.illud. Itẽ q̃a ſerui dicunt,vt §.ti.2.l. ne diutius. & l.quẽadmodũ. Seddic,q̃ põt iter ſuos de ſua familia,nõ inter alios,ar.§. de hæ. l. cognouimus.& de inceſt. nup.l. ſiq̃s inceſtas. itẽ ꝓ hoc,q̃a & liberi dñi vt §.ti.ii.l.cũ ſatis.§.j.& de hoc no.iſt.ḋ iuſ p.& §.ti.ii.l.ne diutius. Ac.

f ¶ Cõſiſtere.ℨ ſic ergo ſi de facto agat,non valet iudiciũ,nec ſententia,ſicut nec ſi ſeruus ꝓtra dominũ, niſi in caſibus, vt ff.de iudi.l. uix.

g ¶ Nec propria.ℨ ꝓ prius ſunt tamen domini, ut modo not.

h ¶ Vel patronos.ℨ eũdem vocat patronũ: uel dic poſt manumiſſionẽ, ſed tunc poterit cũ venia,vt libertus.

i ¶ Præbuerunt.ℨ vt §. l.j.& ti.ij.l.cum ſatis. §. caueant.

k ¶ Licẽtia.ℨ nõ aliter. ad q̃ḋ §.qui ac. nõ poſ. l.ſi quis.& ff.de iure fiſ. l.ii.§.Imꝑator. & §. de dila.l.ſi.& de q̃ſt.l. j. & in auth.de Quæſtore.

¶ DE COLONIS Paleſtinis.

Tuus ſum, dñium non importat.

quo minùs eſt ferendum, vt eos audeant lite pulſare, a quibus ipſos vt pote dominis,vnà cũ poſ ſeſſionibus diſtrahi poſſe non dubium eſt. quã de cẽtero licentiã ſubmouemus: ne quis audeat dñi nomen in iudicio laceſſere, & cuius ipſi ſunt, eiuſdẽ omnia ſua eſſe cognoſcant. Cùm enim ſæpiſſimè decretũ ſit, ne q̃d de peculio ſuo cuiquam colonorũ, ignorãte domino prædij, aut vendere, aut alio modo alienare liceret, quẽadmodum contra eius perſonam ęquo poterit iure cõſiſtere, quẽ nec propriaꝰ quidẽ leges ſui iuris habere voluerunt, & acquirer di tantũ,non etiã trãsferendi poteſtate permiſſa,domino & acquire re,& habere voluerunt? Sed vt in cauſis ciuilibus huiuſmodi hominum generi aduerſus dños,vel patronos h aditum intercludimus, & vocẽ negamus, (exceptis ſuper exactionib. in quibus retrò Principes facultatem eis ſuper hoc interpellãdi prębuerũt i) ita in criminũ accuſatione,quę publica eſt, non adimitur eis propter ſuã, ſuorumq; iniuriã experiẽdi licẽtia k.

DE COLONIS PALAESTINIS. TITVLVS I.

¶ *Coloni Palæſtini non poſſunt à terra recedere, ſicut alij, & eorum dominis datur reuocandi plena poteſtas.* Bart.

¶ Impp.Val.& Valens AA. LEX VNI.

VM per alias ꝓuincias, quæ ſubiacent noſtræ Serenitatis imperio, lex l à maioribus conſtituta, colonos quodam æternitatis iure detineat,ita,vt illis non liceat ex ijs locis, quorum fructu releuanturm abſcedere, nec ea deſerere,quæſemel colenda ſuſcepe runt,neque id Palæſtinæ Prouincię poſſeſſoribus † ſuffragetur n: ſancimus vt etiam per Palæſtinã nullus omnino colonorum ſuo iure, velut vagus, ac liber exultet, ſed exemplo aliarum Prouinciarum ita domino fundi teneatur,vt ſine pœna ſuſcipientis non poſsit abſcedere:addito eo, vt poſſeſſionis domino reuocandi eius plena tribuatur auctoritas. o

† possessionibus.

DE COLONIS THRACENSIBVS. TITVLVS LI.

¶ *Thracẽſes capitatiõis tributa nõ ꝓſtãt, ſed tributa terręnõ tñ poſſunt à terra di-*

1 VM per alias. Lex l in genere ponit lex. nam multę leges hoc dicunt, vt §.tit.iii.l.omnes.& l.ſeruos.& l.colonos.& aliæ plures.

m ¶ Releuant.ℨ j.cultura,ꝓp quã fructus q̃rit,releuat ab aliis oneribus extraordinarijs,quibus tributa faciunt eos ſubiectos: vt §.tit.j.l j.& §.tiii.l.j.& l.colonos.

n ¶ Suffragetur.ℨ quia eorũ coloni recedebãt à ſolo,quaſi priuilegiati,quia nati in terra,in qua Chriſtus natus eſt.

o ¶ Authoritas.ℨ non ergo cadit à ſuo iuſ ſic reuocando,ar.ℨ de me. l.deuotũ.& §.quãdo li. vni.ſine iud.l.j.& in auth. vt iud.ſine quoquo ſuſſr.§.neceſsitatẽ. col. ii.& ℨ.tit.j.l.j.

¶ DE COLONIS Thracenſibus.

PEr vniuerſam, Capitationis.ℨ pro capite non præſtãt, ſic §.ti.3.l.i. ſed pro terra ſic, vt omnes alij,vt §.ſine cen.l. omnes.& eſt alias ſubiugatio in litera,quia oneri homines ſubiugantur ꝓ terra,vel quia ſubiugo terra colitur, alias iugatio,& tunc idẽ ſit ſenſus,& ad hoc i auth. de mã.i Prin.§. coges. q ¶ Abſolutis.ℨ quantum ad capitationem.

r ¶ Videant ingenui.ℨ no.nõ igit ſerui. Acc.

s ¶ Nec recedendi.ℨ ſic §.de agr.& cẽſi.l ſeruos.& l. colonos nunquã.& ℨ.tit.proxim.

t ¶ Libras.ℨ not.pœnã ſuſcipiẽtis Thracẽſem ſed q̃ tributariũ priuati,tũc dic,vt §.ḋ agr.& cẽ.l.ſeruos. idẽ ſi Palæſtinũ ſm Py. De Illyricanis dic,vt ℨ.ti.j.ſi prĩmõialẽ, Imꝑatoris dic vt ℨ.ḋ fu.co.l. 2. cętera dic vt no.§.ḋ ſer.fu. l.q cũq;.& facit §.ḋ agr.& cẽ.l.cũ ſatis.§.fin. & in auth.ḋ mã.Prin.§. ſed ẽt.col.iii.& §.de ope.li. l.ſi.& §.ti.j.& ℨ.ti.j.& §. de agri.& cen.l.omnes.

u ¶ Libras.ℨ not.pœnã ſuſcipiẽtis Thracẽſem ſed q̃ tributariũ priuati,tũc dic,vt §.ḋ agr.& cẽ.l.ſeruos. idẽ ſi Palæſtinũ ſm Py.De Illyricanis dic,vt ℨ.ti.j.ſi prĩmõialẽ, Imꝑatoris dic vt ℨ.ḋ fu.co.l. 2. cętera dic vt no.§.ḋ ſer.fu. l.q cũq;.& facit §.ḋ agr.& cẽ.l.cũ ſatis.§.fin. & in auth.ḋ mã.Prin.§. ſed ẽt.col.iii.& §.de ope.li. l.ſi.& §.ti.j.& ℨ.ti.j.& §. de agri.& cen.l.omnes.

DE COLONIS ILLYRICANIS. TITVLVS LII.

¶ *Coloni Illyricani origine,à terra ſe ſeparare nõ poſſũt,et ℨ facientes reuocant, & reuocati ſubdunt in vinculis,item receptantes eos,licet incognitos,puniunt.* B.

¶ Impp. Val.Theo.& Arc. LEX VNIC.

COlonos, inquilinoſq; per Illyricũ, vicinaſq; regiones abeũdi rure ĩ quo eos originis, agnationiſq; merito certum eſt immorari,licentiã habere non poſſe cenſemus x. Inſeruiant terris nõ tributario y nexu:ſed nomine,& titulo colonorũ:ita, vt ſi abſceſſerint z, & ad aliũ tranſierint, reuocati vinculis, pœniſque ſubdantur:maneatq; in eos pœna, qui alienũ, & incognitum a recipiendum eſſe duxerint,tam in redhibitione operarũ, & damni,q̃ḋ locis, quæ deſeruerant,factũ eſt, quã mulctæ, cuius modũ in auctoritate iudicis collocamus, ita, vt etiã dominus fundi, in quo alienus fuiſſe monſtrabitur, pro qualitate peccati coertitionẽ ſubire cogatur:nec ſit ignorantiæ locus, cum ad criminis rationem ſolum illud ſufficiat, q̃ incognitum b ſibi tenuit. Seruum etiam in memoratis regionibus ſi quis receperit,

Com-

a ¶ Cõpendiis Jno.lucrum,ſic ff.de eo,q̃ cer. lo.l.ij.& j.§.ſi. cũ cõ cord.ibidem poſitis.

b ¶ Liberos.Jcolonos. ut in prima parte huius l.Liberto autem priuati dic,utſ.ḋ ope.lib.l.ſi.

c ¶ VT NEMO &c. *¶ Quidam ꝓ poteſtiam pollicent uinare uillã, ut caſtrũ,uel ſingulare hoiem ruſticanũ in prę iudiciũ publicę functionis, & faciũt ſimulatas emptiones,uel alios ℨctus, quaſi bona ruſticorum ſint illius poteſtis, q̃ oĩa caſſat lex hęc.*

d SI quis. Functionis.ℨ uel etiam priuatiũt i aut. de mand. Prin. §. patrocinia.col iii. & ar.§. neli.po.l.j.& de iiſ,q̃ poſſ. no.tit præ.& mãda.l. p diuerſas.& §. ḋ ſedi.l.j.

e ¶ Auſi fuerint.ℨ ſic §.ḋ euuu.l.ij & §.ḋ ſac. ſan.eccl.l.iubemꝰ.§.his tabellionibus. itẽ facit §.de exactori.trib.l.fin.

f ¶ Mediocris.ℨ plus ex eodẽ delicto iferior, quam ſuperior puniꝝtur. ſic ff.de incen. rui. naufra.l Pædius.

g ¶ Miniſterium ℨ ſic §.de rap.virg.Accur.

h ¶ Sigisbuldi.ℨ proprium nomen Cõſulis.

i ¶ Præcipimus.ℨ præcipit ꝓ retroactis ſeruari,aliàs nõ eſſet, ut §. ḋ legi.& con.l.leges Acc.

¶ NERVSTICA.&c.

k NE quis.Extra muros.ℨ non dicit Ro. & ſic facit ꝓ eo,quod no. §.de cap.ci.cen. exi. l.j. & maximè q̃a inferior lex ẽt de Prouinciis dicit,& facit §.de agri.& cẽſi.l.j. & l. colonus.& ℨ.de pa pu.l.ſi. & de prui.do.Au.l j & §.ne opere à co.ex l.j.

l ¶ Ad vllum aliud obſequium.ℨ hoc malè ſeruant ciuitates. Acc.

m SI qui eorum.Tributariles.ℨ a.§ ſi re. Prouincię l.j.& §.ne op. à coll.ex l.j. & ℨ.de diuer. offi.l.j. & ij. & ff. q̃ me. cau. l iij. & de of. Præſi.l.illicitas.§. illicita.& §.ne quid.

n ¶ Sponte. ſecus ſi inuitus,ut §. ꝓ me. cau. l. ſi per impreſsionem.

o ¶ NON LICERE habitatoribus &c.

¶ Metrõ græcè,latinè mẽſura, comes uilla, inde metrocomia, i. villa mẽſurata, q̃ daꝰ trãs latis iuſſu Principis, ut §. ḋ iu.fiſ.l.certa.ide dr co media,i.uilla,ſeu uillana dictio.nam dia,i.dictio.alij,ut Py.dñt.id ẽ, paroch ę,uel dię.i illis, ſcilicet terris, utſ uillis.

† artibus.

† iterum. † xxviij.

† vt.

ignorationis excuſatione ſublata, quadrupli pœna teneatur,operarũ præterea cõpẽdiis a,dãniſq; præſtitis. In libertis etiam, quos pari vſurpatione ſuſceperit,is modus ſit,quem circa liberos b colonos duximus retinendum.

VT NEMO AD SVVM PATROCINIVM c SVSCIPIAT RVSTICANOS, VEL VLCOS EORVM.

TITVLVS LIII. L. I.

¶ Imp. Leo & Antem. AA. Nicoſtrat.

† numinis.

QUiſ poſt hanc noſtri nominis † ſanctionem, in fraudem, circunſcriptionemq; publicæ functionis d, ad patrocinium cuiuſcunque conditionis confugerit, id,quod huius rei gratia geritur, ſub prætextu donationis, vel venditionis,ſeu conductionis,aut cuiuslibet alterius contractus, nullam habeat firmitatem:tabellionibus,qui talia inſtrumenta conſcribere auſi ſunt, bonorum proſcriptione plectendis,qui tamen ſciẽtes auſi fuerint e huiuſmodi inſtrumenta conſcribere: vicis etiam, vel poſſeſsionibus ad patrocinia confugientium, publico vindicãdis. Hæ autem perſonæ,quæ contra publicam vtilitatem in clientelam ſuam ſuſcepiſſe collatores detectę fuerint, nobiliores quidem centum auri librarũ condemnationem ſubire cogent, mediocris f verò fortunæ, facultatũ ſuarum amiſsione plectentur:eadem pœna mulctandis etiã ijs, qui intercedẽtes miniſterijs g ſuũ huiuſmodi nefarijs actibus † improbamente præbuerint. Quam formã ex eo quidem tempore, q̃ḋ ſacra cõſtitutio à Diuę memorię Martiano promulgata cõtinet, id eſt, in Thracia quidẽ diœceſi ab hinc annis xxx. hoc eſt à conſulatu Aetij ij.& Sigisbuldi h, in Orientali verò, & Ægyptiaca, & Pontica, & † Aſiana diœceſi xxvj. † hoc eſt conſulatu Cyri valere,atq; executioni mandari præcipimus i.

¶ Imp.Iuſtinianus A. LEX II.

SI cuiuslibet tributarius iunxerit ſibi tributariam vxorem, vel è contrario ſi cuiuslibet ancilla ſeruo iunxerit alieno, tam tributarij, quàm ſerui filios matrum ſequi conditionem, earũq; more genitricum ſuarum dominis ſubditos eſſe cenſemus.

NE † RVSTICANI AD VLLVM OBSEQVIVM deuocentur.

TITVLVS LIIII.

¶ Impp.Diocl.& Max.AA.& CC. L. I.

NE quis ex ruſticana plebe, quę extra muros k poſita capitationẽ ſuam detulit, & annonam congruam præſtat,ad vllum aliud l obſequiũ deuocet, neq; à rationali noſtro mularum fiſcalium, vel equorum miniſterium ſubire cogatur. †

¶ Impp. Val.& Valens AA. † LEX II.

SI † qui eorum, q̃ Prouinciarũ Rectoribus obſequũtur, quiq; in diuerſis agunt officijs principatus, & qui ſub quocũq; prætextu publici muneris poſſunt eſſe terribiles m, ruſticano cuipiã neceſsitatẽ obſequij, quaſi mancipio ſui iuris imponãt, aut ſeruũ eius,vel fortè bouem in vſus proprios,ne ceſsitatesq̃ue conuerterint, ablatis † omnibus facultatibus, perpetuo † ſubiugentur exilio: & nihilominus ruſticanum,qui ſe eiuſdem opera † ſponte n ꝓpria detuliſſe deſponderit, par pœnę ſeueritudo conſtringat. †

NON LICERE HABITATORIBVS METROcomiæ o † loca ſua ad extraneum transferre.

TITVLVS LV.

¶ Imp. Leo & Anthemius AA. Nicoſtr.

LEX I.

IN illis, quæ metrocomię P cõi vocabulo nũcupant, hoc adijciendum neceſsariò noſtra putauit humanitas, vt nulli extraneo illic quoquo modo poſsidẽdi licentia tribuatur.ſed ſi quis ex ijſdem vicarijs q loca r iuris alienare voluerit, non licere ei s, niſi ad habitatorem ad ſcriptũ eidẽ † metrocomiæ, per qualemcũquæ contractũ terrarum ſuarum dominiũ poſſeſsionẽq; transferre:ſciẽte ꝑſona extranea,q̃ ſi contra vetitũ ſe huic negotio immiſcere, vel illic poſsideꝰ terauerit q̃cũq; cõtractus t initus fuerit, carebit effectu.& contractu ſoluto, ſi q̃d præſtitũ eſt, hoc tantũ reddeꝰ u.

VT NVLLVS EX VICANEIS x PRO ALIENIS VICANEORVM DEBITIS TENEATVR.

TITVLVS LVI.

¶ Imp.Z[illegible] A. LEX VNICA.

RAue eſt non ſolùm legib. verumetiã ęquitati naturali cõtrariũ, pro alienis debitis alios molestari.idcirco huiuſmodi iniquitates circa oẽs vicaneos y perpetrari modis omnibus prohibemus.

DE CENSIBVS z, ET CENſitoribus a, & peræquatoribus, & inſpectoribus.

TITVLVS LVII.

¶ Imp. Conſtan.A.ad populum. L. I.

P IN illis. Metrocomiæ.expone, ut i rub. & eſt ſic §.de exac.trib.l.ſi.

q ¶ Vicariis aſs uicarij aſs uicaneis,& ſp expone,i habitatoribus illiꝰ loci, ſicut expõit ℨ.tit.j. r ¶ Loca ſui. ſed fundos itegros, q̃ nũt certos ẽfines, pñt uẽdere, ſed locus ſũ ẽdeterminatus,ut ff.ḋ ver.ſi.l. locꝰ. i ſi.vñ poſſet oriri diſcordia ſm Py. & H.ſed fortè idẽ ſi totũ, ut ℨ. ſubiicit,ter rarũ &c. & ℨ. de fund.l.vnica. & ſic ſeruaꝰ i uilla altedi Boũ. dioc.& ꝓ hoc i lõbar. ḋ ꝓhib.alie.feu. utſ al. l. ſi. Itẽ an hrdẽ ſi ſtituere? q̃ uſ, ut ff.de alii. iud l. ex hoc.§.ſi hrdẽ.itẽ ꝓ hoc ff.ḋ re mi. l.milites.i fi. & ḋ decu. l.decurio itẽ ff.ḋ acq.re.do.l.q dã.ſed ar.§ ſ.de ſe cũ. nu.l.ſiq.s. § certũ. & ḋ leg.ij.l.peto.§.ffe. primũ verius. arg. ff. de fun. dotal.l.j. s ¶ Nõ licere ei.ℨ ſic §. ſi mpia.li ſo.l.j.ar. ℨ ff. de contr. empt.l. dudũ. t ¶ Cõtractus. ℨ improprie : cũ nullus ſit i ꝓſo iure, & quatenus ḋ fcõ eſt,reſcinditur, ut §. de reſc.uend.l.ſi dolo.

v ¶ Hoc tantũ reddeẽt. fortè neq; dupli ſtipulatione, uel melioratione locũ habẽte,ut §. de le. l.ſi.§.ſi.& ſm hoc etiam ſciẽs agit.utſ dic, q̃ fuit ignoras, uel ſi fuit ſciẽs fuit ſtipulatus, l.cet ultra ꝓtiũ:nã aſs ſciens ẽt ad ꝓtiũ nõ agit, ut §. de euic.l.ſi fundũ. Sed arg. ℨ §. de agr.& cen.l. quẽadmodũ. & §. de fund. rei. pri.l.nemo. ubi ẽt ꝓ tũ ñ repetit. Sed dices ibi ſciẽs,hic ignoras.A.

x ¶ VTNVLLVS.&c. *¶ Id ẽ,i uilla, ſeu uico habitantibus, ut ff. ad mu.l. qex vico. & ſic ſm Py. loquitur i uillanis, & aſs eſt uicarijs.*

y GRaue. Vicaneos.ℨ perpetrari nedũ ciuis,ꝓ pciue,ad q̃ ẽ §. de dec.l. p uidẽdũ & ḋ exac.tri.l.j.& i auth. ut nõ fiãt pi.§.j.col.v.& ℨ.ḋ oĩ agr.defer.l hac ḋ finitione.& §.ne filiꝰ ꝓ patre. Sed fallit §.ḋ fab.l.iure.

z ¶ DE CENSIB.&c. *¶ Cẽſus, & tributũ, & publica ꝑſtatio ſunt idẽ, ut §. qb.ca.pi.ta. ℨ. l.j.& §. ſi pp pu.pel.ſi.*

a ¶ Cẽſitoribus.ℨ cẽſitor q̃ recipit ꝑſtiões colatorũ, & cẽſũ, utſ onus, & pignoris iure uẽdit ꝓ diũ, ſi cẽſus ñ ſoluat, ut ff.ḋ cẽſi.l forma. §. illã. & l.cũ poſſeſſor.§. ꝓ pecunia. Peræquator, qui hoĩes, & territoria pęquat, i. ualde æquat, ad

† ceganť. † ad probum. † Ex li.11. titu.11.l.j. C.Th.

† ſublatis. † vltimo.

† operas.

† Da.prid. kal.Octob. Agrippinæ Val. & val. AA. Coss.

† qd ſit metrocomia, pulchrè Aciat.hic.

† adtribuatur.

† eiuſdem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

qđ ff.de cen.l.forma.§.si uerò qs agrũ. & j.l.iij. Vel q pdictũ desertũ æqua pẽsione,ut pri' assignat nouo possessori,ut j.đ fun. pa.l.fundi. & l.fund'.& equat sterilia cũ fertilibus,ut j.e.l.omne.ispector,q ad pdicta,puincialiũ ispiciẽda accedere hẽt sortè ut referat,q essent đ ser ta,ut malæ quita.q hodie tollit, ut §.de an.& tri.l.fi.& dic,ut ibi.& i desertis adhuc hẽt lo cũ, & hic dr discussor, ut j.e.l. peræquatores.

† Exli.13. tit.x.l.j. C. Th.

a ¶ Quoniam tabularij ciuitatum per collusionem potentiorum, sarcinam ad inferiores b transferunt, iubemus,ut quisquis se grauatum probauerit, suam tan tum pristinam professionem agnoscat c .D. xv. Kal. Feb. Romæ, Constant. A.iij. & Licinio Coss.

¶ Imppp. Gra. Val.& Th. AAAL. II.

QVisqs † vitẽ succiderit,aut feraciũ d ramorũ fęt' e vetauerit †,quo declinet fidẽ cẽsuũ, & mentiatur callidæ paupertatis ingeniũ: mox detectus cõpetẽti indignationi subiiciat:illo videli cet euitãte calũniã f, qui fortè de tegitur laborasse ꝓ copia, ac pro reparãdis agrorũ fętibus,non ste riliratẽ, aut inopiã procurasse. †

e ¶ Fœtus.Jid est,fructus,& facit ff.de cen.l. forma.§. si uites. & de fur.l.si seruus nauẽ.§.in terdum.& j.l.prox. itẽ ff.arb.fur.cæſl.ij.

f ¶ Calumniam.§.i.pœnã đictę indignatiõis.

g SI peræquatore.§ hoc dic, ut i rub. & no.misso,sic §.fi.re.l. fig.s. & sic ẽm cõsiętiã iudicis, seu officialis.

h ¶ Suũ.§ut §.quod cũ e.l.iij.ꝓ cuius præsentiam prædium erat me lius,ut §.l.px. & sic de colono,seruo,uł adscri ptitio,ꝓ quẽ erat melioꝝ prædium, & etiam pro quo solui debebat,ut §. de agr.& cen.l.iij.

i ¶ Apposuerit.§ si mi nus ꝑ absentiã, ut ff. de cen.l.forma. §. si uites &de re.iur.l.patrẽ, & nihilominus punit, ut §.l.px. & facit §. de immu.nemi.pce. l.j. A.

k QMne territoriũ.] hoc expone, ff. de ver.sig.pupill'.§ territoriũ.nã territorium simul cũ ciuitate solue bat, vt§. de na.lib.l.ij. i prin. cũ ergo aliquorũ pdia defecerũt,vł chaſ mate,vł alio mõ,perũt releuari,i.alleuiari i tributis,ut ff.đcẽ.l.forma. §.illã.& §.de al. l.iij.sic &i hac ciuitate ꝑ de paupatos oim đ nouo fit æſtimatio. l

l Arenia.§ut berecheletæ.

m ¶ Compensentur.§i. æqualiter imponanť,ẽm ꝙ plus,uel minꝰ ualent ꝓsiderãdo. Vel dic ꝓpensent,ut quãtũ diminuit i desertis,tm addatur aliis:ut nõ minus ciuitas cũ territorio soluat,q̃ consuenit,ar.i auth.de col.§.& his.col.ix.uel dic ꝓ diis unius ad eũdẽ, nõ ad alterũ, ut j.ti.j.l.q ꝑ potentiã.& l.hac definitiõe.sic lucrũ cũ dãno,ut inſt.ꝑ so,§.adeo.aqua cũ pinguedine,ut ff.de aqua plu.ar.l.j.§.sinaũt.sic §.đ iu.emph.l.fi.§.si duorũ,sic fructus cũ quarta,ut ff.đ iofr.est.l. Papinianus.§. si quis.q̃ri enim đẽt, ut ff.co.l.forma §.pe.describent erga singula in publicis tabulis,secundũ formam,quæ est ff.de censi.l.forma.A.

n QVi grauatos.Competitionis.§id est,conquerendi per appellationem,nã ciuiliter possunt appellare,ut i auth.de col.§.si verò aliquando.col.ix.item accusare criminaliter,ut subiicit.

o ¶ Demeretur.§id est adimeretur à demo demis.

p ¶ Oblationem.§id est postquam sciuit iniquam impositionem,ꝑ hoc,quod fuit electus codex,ut ipse, & alij collaterales erãt scripti.

q ¶ Quo.§id est in quo anni tempore.

stitã grãm,habita cõpẽsatiõe † cõ uincat r,vt qđ ei fuerat ſupſus u, ille cognoscat,quẽ đbitę fũctiõi † fraus clãdestina subtraxerat. Emẽ so aũt eo tpe, actio c denegabit, exceptis † minorib.q fuerũt inde fensi,ijs ẽt, q abfuerũt † Reipubli cæ causa:qui tñ ex eo tẽpore,quæ sunt statuta custodient, ex quo ad agendũ habuerint † facultatẽ u †.

¶ Impp.Arc.& Hono,AA. † LEX VI.

PEręquatores †x, ac discussores si incurrerint culpã negligentiæ,vel grãę y, nõ solũ bonorũ † z iacturã, verũetiã annonarũ in quadruplũ a mulctã subire debe bũt:ea verò,quæ in dãnum ꝓuincialiũ fuerint accepisse cõuicti, in quadruplũ cogent exoluere. †

¶ Imppp.Hon.& Th.AA. † LEX VII.

APud † eũ possessio firma p maneat, cui eã à pęquatore semel traditã fuisse cõstiterit: reli qua verò tpis ãte acti à nouo dño fiscũ postulare nõ patimur: ne alterius culpa alter incipiat subiacere dispẽdio. Si quis verò priuatus aut obligatã b sibi possessionẽ, q̃ deserta vsq; nũcpmãsit,aut ex ali quo titulo deberi sibi iure confirmat,allegatiões suas sine mora c, vel ꝑ se,vel ꝑ aliã personã legib. ordinatã manifestare debebit:ita, vt si ęqtatis,rõne suadẽte ad petitorẽ fuerit trãslata possessio,is, q à pęquatore eã suſceperit,rei me lioratę suſceptis † subleuet expen sis d. Verũ ne sub specie litis dona tiões † semel cõstitutę turbẽt,sex mẽsiũ spaciũ cẽsemus debere ſeruari:intra qđ is,q putat sibi rẽ ꝑ babili rõne cõpetere, debitas e xerceat † actiones. Quòd si tps ad scriptũ silẽtio fuerit interueniẽte trãsactũ, nullũ penit' repetẽdi vo lumus esse prĩcipiũ. Quòd si qs e ex eo tpe, quo pæquator prædiũ alicui aduicit,de suo iure vel ꝑ se vel per hoĩes suos nõ crediderit actitandũ,sex mensium curriculis euolutis,ĩ perpetuũ cõquiescat. †

r ¶ Conuincat. § pœnã perẽquatoris,quod est inf l.proxi.

s ¶ Superfusum.§.i. ultra modum impositũ.

t ¶ Actio.§.i. adęquatio, sic ff.de sepul uio. l. iij. §.pen.at ciuilis appellatio terminat, secundũ tpa fatalia §.de tempo. & rep.l.ij,& auth. ei q.

v ¶ Facultatem.§ consonat §.đ pscr.xxx. an. l.sicut.§.pe.& de an.exce.l.ij.i fi.& đ tẽp.i int. rest.l.fi. & ex quib.cau. in integ.rest.l.fi.& ff.de mino.l. iterdum. & no. ꝙ ipso iure non currit annus.aliàs dareť restitutio,ut ff.de mino.l.auxilium,nisi in casu ff.ex q.b.cau.ma.l.fi qua.Ac.

x PErẽquatores. § hoc expõe ut in ru.at discussor ꝓ dict, q. q̃rit dominos pro ꝑdiis desertis, & q̃rit qs ſit idoneus, & etiã fideiussor:ut j.de loc.fun.l. j.Vel dic,ut sup.i rubr.

y ¶ Vel gratiæ.Jomittẽdo,uel malè adæquãdo, & sic est lata culpa, quæ dolo ęquiparat, ut ff.de susp.tu.l.ipuberibus.§.j. & inf. de col. fun.patri.l.placuit.i fi.

z ¶ Bonorũ.]sic j.dedi. l.judices. & l. quoties.

a ¶ In quadruplum.§ sup.de ex ac. tribu.l.j.§. Sed hic duplũ fiscus accipiat de hoc quadruplo,ut ar.§.đ assel.l.iii. Vł dic de alio offõ. Vel hic accepit,ut fibi,đme ret,& alii adderet,ut §. l.q grauatos. & sic soluet illi ob cuĩ' malũ accepit,ut ar.ff. đ cal.l.& generaliter.§.fi. Item ꝺ in auth. ut iu. sine quoquo suffra. §. si igit. i fi. §. ubi maior iponitur pęna,sed in alio officio hic đt, & facit inf. ad l. Iuli.repet.l.j. sic sup.de pę.l. sancim'. Et no. ꝙ aut ab officialihic accepit,&securus sit sex mẽsibus,ut hic seq̃t, & nõ præstat quicquã ꝓ ꝑterito tempore,ut hic, & inf.tit.i.l.locorũ. & inf. de fun.rei priu. l.fi.i fi. & sup. de fide instru.& iur.hast.fi.l fin.aut sua authoritate accepit, & tunc biennio,ut j.tit.i. l.q agros.ptra. Et ꝑstat pro ꝑterito tempore,sicut si acciperet à priuato,ut §. sine cen.l.ij.& ff.de pub. Imperatores.quæ sunt ꝺ. Itẽ facit §. de inof.test.l.fi q̃s i suo. Sed ar.ꝺ §.de fab.l.iure.& de off. Proc.l. iiij.

b APud eũ. Obligatã.§ Hic no. tolli hypothecariã sex mẽsibus, ut & redhibitoria,aliàs centũ annis,ut §. de sacr.eccl.l.ut iter diuinum.alias aliter,ut no.§. de pśc.xxx.an.l. cum notissimi.in princ.

c ¶ Mora.§ magna. Et no. fieri sine mora,ꝙ fit intra sex mẽses, aliàs intra quatuor menses,ut ff.de iudi.l.fi debitori.Accur.

d ¶ Expensis.]per exceptionem,ad quod §.de euictio.l.ſuper.hoc est bonæ fidei possessor,ut ff.de acquir.possess.i iustæ.

e ¶ Donationes.§i. dationes factæ i nouũ dõm, & facit j.ti.l.i.locorũ.

f ¶ Quod si quis.§id est quia ne uideatur replicari idem.

† cõpetitio ne.

† funct.o nis.

† sequestratio.

† abierunt.

† hęre puerint.

† D.iij.t. Decẽ. C.P. D N. Th. A.3.& Habund. V.V. CC. Cos.

† Eusebio

† Ex eo.ti. tit.xx. l.iij. C.Th.

† honorẽ

† D.iij. Apr. Mcccad. & Hon.A. Coss.

† Sebastiano

† Exeo.ti. l.15.C.Th.

† receptę

† dnationes.

† exerat.

† cui.

D.pri.Id. Mar. Ravenn. Hon. xj. & Const. ij. Coss. Hypothecaria sex mensib. sublicut.

a ¶ DE OMNI &c.

¶ De censibus, & pśnis eorũ, qui pśunt censui dixit,nũc de pdiis, ex quibus cẽsus pcipit. & dicit,quęr reliquit ob sterilitatẽ & aliqñ dat à peræquatore,uel cẽsitore nouo possessori,ut j.đ fun. patr.l.siqs à prioribus. aliqñ nouus possidet authorita te sua,ut j.e.l.vij.& viij aliqñ traditur á Principe,ut j.e.l. fin.

b ¶ Steriles.§.q̃ ſteriles fundi suſcepti fertilibus cõpẽsant,ut j.l.v.

c ¶ Imponuntur. § id est adiudicantur.

d CVm Diuus. Ordines.]i. decuriones, ut pote ditiores, quod dic,ut j. eo.l.quisquis.

e ¶ E.§ pro.id est.

f ¶ Quos.§ ordines.

g ¶ Solẽnib'.tributis.

h ¶ Tenore.]sc.de immunitate triẽnij. Sed ꝓ tra j.e.l. quicunq;.§.cæterum.& §.ilios.

i ¶ Possessionibus. ab aliis,q.ſi sunt curiales.

k SIquis. Priuati.§ scilicet Cæsaris.

l ¶ Cuius.§ alienati.

m ¶ Reliqua.§ quæ ei remãserant, utpote nõ ſufficiẽtia pro expẽſis, & facit §.đ deb.ciu.l.fi.

n QVicunq; Meruerint.§.ut meruerenť, impetrauerint.

o ¶ Cautiõe]idonea cũ fideiussore,uł pignore, ut hic. & ff.mãd.l.fi mãdauero.§.fi.& facit j.đ lo.fun.ci.l.j.& đ fun.patr. l.q.cũsi & §.đ mu.l pe.

P HAeredes Agnoscere.]id est exoluere,sic ff. de leg.j.l.apud Iul.

q ¶ Titulo.§ etiã interuiũos.,ꝙ aliàs non contingit.& facit C. de iure delib.l.quidam.& ff. de acquir.hære.l. ij.

r QVi utilia. Suſcipiant.§id est,retineant

s ¶ Si eorum.§ locorũ inutilium.Accur.

t ¶ Quas.]ptes inutiles.

v ¶ Aliis §non est adiectiuum ad dictionẽ curialibus, sed dic aliis, ſ. utilibus locis, scilicet curialibus.sicut ſi dicerem cedo prædiũ tibi.

x ¶ Sublata. §ſ. culta, id est,ablata.

y ¶ Quos.§ſ.paucos.nã panci sunt, q̃uelint cultę, & bona deserere.

z QVisquis.§ alias dicipit,ut q̃s.

a ¶ Conductor. §.i. curialis,ut dixi, uel ẽt nõ curialis,utŝ. l.j.& §.l.j.ꝑ xi.& facit j.đ fun.patr. l.fundos.& j aut.đ col. §.si uerò.co 9.& đ mãd Prin.§. sed ẽt.col iiij.

b ¶ Fundi.§ fertilis.

c ¶ Vel templorum.§ similia enim sunt, sic §. ne rei do.uel temp.

d ¶ Possessor.] id est, cõductor, qui à tributaria prædia possidet,ut in auth. de col.§.si qñ.

e ¶ Prestatiõe.§ fortè q̃ pstabat,aliquã ẽt sterilis saluo triẽnio.ut §. e.l.j & sic ſi est §.đ in. fiſ.l.iij. §. Diui fratres.

f ¶ Antiquos.§ qui rel querunt loca utilia illiꝰ, qui uoluerint ſuſcipere. item hæc nõ uerè inutilia,ut §.l. prox. dicitur: sed locant hæredes & facit j. de fun.patrimonia.l.quicunq;

g QVicũq;. Patrimonialem.]id est pertinentem ad patrimonium Principis.

h ¶ Priuato.§.i.ſpali, & hoc quo ad fiscũ,uel Principẽ,ut j.de fun.pa. l.iij.i fi. sed alius habẽs in eo ius,uidi,uſq; ad ſex mẽses,ut §.ni.l.fin. i

i ¶ Successiõe.§ i.ſi ꝑ patris successionẽ hęret,& facit j.đ fun.patr. l.ij.& đ fun. rei pri.l.i. & j. de diuer. pđ.l.iij.

k ¶ Annotationis § ꝓ prio motu. & facit §.đ rescuen.l.iij. & de pre. Impe. offi.l.quoties.

l ¶ Fructũs.§ uelut.

m ¶ Eligẽdas. § terras ferules.

n ¶ Portione.§ đesertã, quę ei desit,ut §.l.proxi.uel dic, ꝙ habet alia sterilem , uel partẽ ſterilis. nã una ſuppletur alia,uel ſtatim , uel postbiẽniũ,uel postẽporis huius legis. aũ quod j. eo.l.hac definitione. & sic non est cõtra §.e.l.j.

o ¶ Præsentis. § quasi dicat non preriti tẽporis.ut §.ti.j.l fin. Accu.

p ¶ Præsidio.§ i. deſertis,quæ eis dantur.

q ¶ Suſcipere.§ Iubemus repere exactore. Sed uidetur cõtra hoc superiori prox. in §. e. l.j Sol.ubi fiscale,hic patrimoniale Accur.

r ¶ Submoueatur.hoc onus,cũ habẽt sterilia.uolebãt eũ sc.ad ꝙ excusare,& acceperit illa ad uicem cuiuſdã hospitalis, ꝙ excusatur licet fertilem habeat.

s ¶ Diacatha.ὁτὰ.§ hospitale.ad quod §.de Epiſc. & cleri.omnia.l.

t ¶ Soluturus.§ pro futuro, nõ pro ꝑterito. ut j.eo.l.hac.

u ¶ Oim.§ municipũ. uł maioris partis. hic §. đ iurisd om.iu.l.ij.& no. qđ

DE OMNI AGRO DESERTO, a ET QVANdo ſteriles b fertilib. imponunť c.

TITVLVS LVIII.

¶ *Prædia deserta decurionib, loci, cui sub sunt, assignari debent, cum immunitate triẽnij: & si insufficientes sunt ad dicta onera supportanda, debent diuidi, & possessionibus fertilibus assignari. Bartol.*

LEX I.

¶ Imp. Constantinus A.

VIm Diuus Aurelianus parens noster ciuitatũ ordines a pro desertis possessionibus iusserit conueniri,& b pro ijs fundis, qui inuenire dominos nõ potuerũt, quos præceperamus earundem possessionum triennij immunitate percepta, de solemnibus c satisfacere:seruato hoc tenore prę cipimus, vt si constiterit ad suſcipiendas easdem possessiones ordines minùs idoneos esse,eorũdẽ agrorum onera possessionib. d & territorijs diuidantur accepta.

¶ *Possidens fundos ſteriles, et fertiles tributarios, si alienat fertiles, & ob hoc efficitur non ſoluendo, tenetur ad tributa fertilium, & ſterilium emptor. Bar.*

Idem Augustus. LEX II.

SIqs † ab emphyteuticario,seu patrimoniali possessore priuati iuris quippiam comparauerit, cuius substãtia alias possesiones sustentare consueuerat, & succisis quali quarũdam viriũ neruis reliqua e labunt:earũ possessionũ one ra subiturus est,q̃ penes distracto rẽ † inopẽ inutiles permanebunt.

¶ *Accipientes pdia deserta cũ imunitate triennij, debent cauere idoneè, ꝙ dicta prę dia non relinquent cum dãno Reipub. Bar.*

¶ Impp. Val.& Valens AA. LEX III.

QVicunq; deserta prædia meruerint. f sub certa immunitatẽ, ad possessionẽ impetratorũ non priùs finantur accedere, quã vel fideiussoribus idoneis periculo curialiũ datis,vel fundis patrimonij sui maximè vtilib. obligatis,idonea cautiõe g firmauerint, ſuſceptam à se possessionẽ nullo detrinẽto publico relinquendã.

¶ *Scriptus hæres à tributario debitore, ẽt õnus fundorũ ſterilium agnoscere cogit: et si hæreditati renuntiat, cogit cedere oĩbus bonis, q̃ aliquo titulo à debitore percepit. B.*

Idem AA & Gratia A. † LEX IIII.

HAeredes † scripti ẽtiam pro minùs idoneis fundis fiscalẽ õnus coganť agnoscere h, vel si renunciãdum hæreditati putent, cedant ijs omnibus rebus,quas ex ijsdem bonis quocunq; titulo i, & iure perceperint.

¶ *Possidens prædia ſterilia, & fertilia nõ potest renuntiare ſteribus, & fertilia retinere, sed omnibus debet cedere, ut pariter omnia curialibus deseruantur. Bar.*

Impp. Valent.& Theod.AA. LEX V.

QVi vtilia Reipublicæ loca possidẽt, permissione facta etiã deserta suſcipiãt k: vt si earũ partiũ grauenť accessu, quas l antea per fastidiũ reliquerũt, cedant alijs curialibus,qui vtraq; hac cõditione retineant, vt prestatione salua,cum desertis & culta possideant,sublata † m à paucis , quos n iniquũ est electa retinere: cũ municipes grauatura sit pars relicta.

¶ *Prædium ſterile deserti iniungi debet possidenti fundum fertilẽ dñicum, uel tem plorum: et si nullus reperiť uolens dictum prædium possidere, antiquo possessori restituit, præstita cautione tributa soluendi, & alias publicas funẽtiones. Bart.*

¶ Idem AA.& Gran. † LEX VI.

QVisquis o conductor fuerit inuẽtus possessor fundi fertilis, q̃ expublico,vel tẽplorũ iure descẽdit, huic ager iungat inutilior. ꝙ si cõtra id reluctandum existimauerit, alius possessor p sub eadem prestatione quærat. vel si voluntarius, qui † sit conductor non inueniat, tunc ad possessores antiquos q id est, decuriones, vel quoslibet alios loca iuris pdicti adiũcti inutilib. reuertantur, idoneis fideiussoribus præstitis.

¶ Idem AA. LEX VII.

QVicũq; deserta † r fundum patrimoniale s exercuerit, & fertilẽ,idoneumq; præstiterit, saluo patrimoniali canone, ppetuo,ac priuato t iure defendat † &, velut domesticũ, & auita successione u quæstũ sibi habeat, suisq; relinquat,neq; eum aut ꝓmulgatione rescripti, aut reuerentia sacræ annotationis x quisquã a fructu † y impensi operis excludat. Cętерũ eos,qui opimas † z ac fertiles possident terras , aut ẽt nunc sibi existimãt eligẽdas a pro deserta † b scilicet portione c summã debiti ꝑsentis d iubemus ĩplere. ¶ Illos ẽt, q emphyteuticario noĩe nec ad plenũ idoneas,nec oĩb. modis vacuas detinẽt, sic ex illis quoq; , q præsidio e indigẽt, iustã, ac debitã quantitatẽ dẽre suſcipere f, vt indulto tpis spatio , post bienniũ decretũ canonẽ soluendũ esse me minerint. Nemo tñ qualibet meriti, & ptãtis obiectione submoueat g, quominùs ad diacatharotiæ h † vicẽ defectas possessiones patrimonialis iuris accipiat, earũ tributa, & canonẽ solutur' i illud speciali obseruatione procurãs, vt primò vicinas, & in eodẽ territorio sortiãt, dehinc, si neq; finitimas, neq; i eisdẽ locis repererit constitutas , tunc demũ et ã longiùs positas, sed inquãtũ fieri valet, ꝓ tenore iecto spario sibimet cohærentes, ꝙ modo, & æquitate suſcipiat: vt id cõsensu omnium k fiat, qđ omnibus profuturũ est.

similia enim sunt, sic §. ne rei do. uel temp.

d ¶ Possessor.] id est, cõductor, qui à tributaria prædia possidet,ut in auth. de col.§.si qñ.

e ¶ Prestatiõe.§ fortè q̃ pstabat,aliquã ẽt sterilis saluo triẽnio ut §. e.l.j & sic ſi est §.đ in. fiſ.l.iij. §. Diui fratres.

f ¶ Antiquos.§ qui rel querunt loca utilia illiꝰ, qui uoluerint ſuſcipere. item hæc nõ uerè inutilia,ut §.l. prox. dicitur: sed locant hæredes & facit j. de fun.patrimonia.l.quicunq;

g QVicũq;. Patrimonialem.]id est pertinentem ad patrimonium Principis.

h ¶ Priuato.§.i.ſpali, & hoc quo ad fiscũ,uel Principẽ,ut j.de fun.pa. l.iij.i fi. sed alius habẽs in eo ius,uidi,uſq; ad ſex mẽses,ut §.ni.l.fin. i

i ¶ Successiõe.§ i.ſi ꝑ patris successionẽ hęret,& facit j.đ fun.patr. l.ij.& đ fun. rei pri.l.i. & j. de diuer. pđ.l.iij.

k ¶ Annotationis § ꝓ prio motu. & facit §.đ rescuen.l.iij. & de pre. Impe. offi.l.quoties.

l ¶ Fructũs.§ uelut.

m ¶ Eligẽdas. § terras ferules.

n ¶ Portione.§ đesertã, quę ei desit,ut §.l.proxi.uel dic, ꝙ habet alia sterilem , uel partẽ ſterilis. nã una ſuppletur alia,uel ſtatim , uel postbiẽniũ,uel postẽporis huius legis. aũ quod j. eo.l.hac definitione. & sic non est cõtra §.e.l.j.

o ¶ Præsentis. § quasi dicat non preriti tẽporis.ut §.ti.j.l fin. Accu.

p ¶ Præsidio.§ i. deſertis,quæ eis dantur.

q ¶ Suſcipere.§ Iubemus repere exactore. Sed uidetur cõtra hoc superiori prox. in §. e. l.j Sol.ubi fiscale,hic patrimoniale Accur.

r ¶ Submoueatur.hoc onus,cũ habẽt sterilia.uolebãt eũ sc.ad ꝙ excusare,& acceperit illa ad uicem cuiuſdã hospitalis, ꝙ excusatur licet fertilem habeat.

s ¶ Diacatha.ὁτὰ.§ hospitale.ad quod §.de Epiſc. & cleri.omnia.l.

t ¶ Soluturus.§ pro futuro, nõ pro ꝑterito. ut j.eo.l.hac.

u ¶ Oim.§ municipũ. uł maioris partis. hic §. đ iurisd om.iu.l.ij.& no. qđ

† Exli.11. tit.j.l.4.C. Th.

† Desertorem. † Da 8. Id. Dec Theſſal. & Tisiõ Coss.

† ad Crescentium. † Exeo.ti. l.17.C.Th.

† D. 4. Id. Iul. Constantio nacio Gra. A.ij.& Probo Coss.

† Diacatochę.

† Nam qđ oẽs tãgit, ab oĩb, đęq approbari. Sic Archiepis đẽt ab epis, puicia lib. ordinari vt ẽ, de tẽ. ordi ca. si Archiepiſ opus. iuncta Gl. sup ut. ab omnib.

qđ oēs, &c. ut ſ. đ auctō. pſt. l. fi. & ff. đ ędi. edi. l. qđ fi. §. fi plures. ff. q. & a q. l. pe. §. j. Item facit ff. đ tut. & cu. da. l. Diui. & ſ. de exactor. tri. l. locis. & ſ. de cenſi. l. fin. itē facit, quod hic ſua auctoritate inuiſtē, ibi à perequatore accepit.

a Vi agros. Reſponſum. §id ē conſenſum, fine alia interpretatione.

b ¶ Poſſeſſoris. § cōdictio ergo ex lege cū q̄rebat, hic ceſſat, q̄ ad xxx. an dat. Itē nec tinec fortè bōa fides hic exigit, aſſ. ſec', utſ. đ rei uē. l. nullo. S3 hoc ſpāle fauore tributorū, ut ſ. đ iu. do. ip. l. fi. Itē ꝺ J. e. l. locorū. So. ibivocati fuerūt primi dñi, hic ñ.

c Vi fundos. Iure priuato. Jem phyteutico. Accur.

d ¶ Non abnuant. § id eſt, non renuant. Acc.

e ¶ Optimiorib'. § i. fertilioribus, ſic ergo fa. ſ. e. l. hſdes. & J. l. px. & J. tit. j. l. fi. & ī auth. de col. §. ſi uerò. col. ix. & ff. de adm. tu. l. cū q̄ritur. & ad exhib. l. Celſus. §. j. & ſ. de ca. tol. §. his ita. & đ dam. infec. Prętor. §. fi.

† propoſitam.

Vi per potētiā f Cū q̄ſtuoſis. § facit ſup. l. proxi. Acc.

† abnumerat.

g ¶ In fœcundos. § id eſt ſteriles.

h Locorū. Sex mēſes. J§. e. l. q. agros in ſi. contra. Sol. ut ibi. i ¶ Affuerint. § i. pſentes ſint, & ſic uenerūt.

k ¶ Propria. § ſcilicet prædia uocati priùs.

l ¶ Cōfitent. § a .no. cō tumacē ꝓ pfeſſo. ſic in auth. de exhi. §. ſi uero. ſed aſſ. ꝺ ff. đ cuſto. reo. l. Diuus. §. ſic & Diuus.

m ¶ Voluerint. § intra ſex mēſes uocati prius.

n ¶ Quem. § i. aliquem.

o ¶ Competitionis. § J. de fm. patri. l. ſigs. & ſup. e. l. q. cūq; §. q̄ prin. A.

p ¶ Cęperit. Jñ ꝓ ante riori tpe, ut ſup. ti. j. l. fi. & ſup. e. l. q. cūq; §. cęterū. Sed ar. ꝺ ff. de iur. fiſ. l. ꝓdiis. & đ pu. l. Impator es. So. hic magis iuſto dat, al. đ iſtis, q ſpōtè emūt. ar. ſ. l. ꝓ. & l. q fundos. Vt uerus hic đ ſterili, & ſua auctoritate accedit, ut ſ. e. l. q. agros

† eum.

Hac definitiōe. q Munificū. § prędiū, i. muneri ſubditū.

r ¶ Deſtitutioni. § l. ſolutionis debiti. ſi autem ipſum ꝓdiū deſereret, tunc bñ aſſignabit alij eū onere, ut ſ. e. l. q. ſgs.

† competitoris.

s ¶ Deſpectiōe. § ſu piori l. cōpetitio. hic deſpectio. & aſſ. ē đ ſpectiōe, aſſ. defunctiōe. Et no. q

† præſentur.

ſi hēo fertile ꝓdiū, non ſoluo ꝓ te, q hēs ſterile

† Selenco P.P.

¶ *Agrū ſterilē, et tributariū, et deſertum qlibet auctoritate ꝓpria pōt inuadere, ſiue inuadens ſit uicinus, ſiue nōſed dñs de ſerēs intra biēniū recuperare pt, reſtitutis expenſis cultori, quo elapſo nō audit.* B.

¶ Imppp. Val. Th. & An. AAA. L. VIII.

QVi agros dño ceſſāte deſertos, vel lōgè poſitos, vel ī finitimis, ad priuatū pariter, publicūq; cōpendium excolere feſtinat, voluntati ſuæ noſtrum nouerit adeſſe reſpōſum[a]: ita tamē, vt ſi vacanti, ac deſtituto ſolo nouus cultor inſederit, ac vetus dominus intra bienniū eadē ad ſuū ius voluerit reuocare, reſtitutis primitus, quæ expenſa cōſtiterit, facultatem loci proprij conſequatur. Nam ſi biennij fuerit tempus emēſum, omnis poſſeſſionis[b], & dominij carebit iure, qui ſiluit.

¶ *Fundos patrimoniales Principis ille dr poſſidere iure priuati, qui ipſos ſteriles ac cepit, & ſui cultura facit fertiles.* Bart.

¶ Iidem AAA. & Honor. A. LEX IX.

QVi fundos patrimoniales iure[c] priuato, canone ſaluo ſuſceperint, hanc oēs ſine vllius exceptiōe perſonæ ꝓpoſitā † ſibi intelligāt optionē, vt aut ea loca, quibus minor eſt ſoli fœcunditas cum ijs, ex quibus fructus vberes capiūt, ſuſcipere, & tenere nō abnuant †[d]: aut ſi eorū refugiunt ſterilitatem, opimioribus[e] cedant.

¶ *Si fiſcus alicui ſucceſſit, qui fundos ſteriles, et fertiles poſſidebat, et aliqs p potētiā fertiles occupauit, cogit ſteriles ex eadem ſubſtantia pro portione acceptare.* B.

¶ Impp. Arcad. & Hono. AA. † LEX X.

QVi † per potentiam fundos opimos, ac fertiles occupa runt, cū quæſtuoſis[f], vberibuſq; pro rata portione ſuſcipiant infęcundos g ex eadem ſubſtantia. †

¶ Iidem AA. Hadriano. LEX XI.

LOcorū dñi intra ſex menſes[h] edictis vocati, reuertant q ſi adfuerint[i], & ꝓpria[k] tenēat, & ea, quæ ex prætexto cōtraxerint debita, redhibere cogant. Sin verò ſe impares eſſe earū rerū tributis ꝓpria cōfitent[l] abſentia, nec adeſſe voluerint[m]: penes † eos, q hæc ſuſceperint, & certū quē[n] tributorū canonē ꝓmittūt, proprietas poſſeſſionis ītemerata permaneat, vt poſtquā ea † exoluerint, ſciant ſibi inq etudinē ſubmouendā, nec ſubreptione cuiuſquā cōpetitionis[o] † loca, q̄ tenuerunt, auferēda. quibus etiā illud indulſimus, vt ex eo tpe, ex quo primū loca, de quibus agit, cœperint P poſſidere, tributa poſcantur †.

¶ *Ad tributa prædij ſterilis nullus poſſidens fertilia cogitur, niſi poſtquam aſſecutus fuerit.* Bartol.

¶ Impp. Hono. & Theo. AA. † L. XII.

HAc † definitione ſancimus, nullū poſſeſſorē neq; munificū q prędiū pro alienis debitis, vel deſtitutionib, †[r] eſſe retinendum, neq; eorum prędiorū deſpectione †[s] prægrauari, quę ex ijſdē bonis, q̄ retinent †, nequaq̄ eſſe monſtrant †, nec vllis pſtigijs[t], atq; cōmentis exactio mutilet. u †

¶ *Domini prædiorum debent requiri, vt ſoluant debita contracta, & ipſis ceſſanti bus, aſſignantur volentibus ſoluere.* Bar.

¶ Iidem AA. LEX XIII.

OMnium prædiorum[x] actores, ac domini requirantur: quorum ſi vitio probantur debita fuiſſe contracta[y], in abſoluto eſt, vt debeat dominium cōmutari.

¶ *Si curialib. patientib. et apud acta fatētib. ꝓdia eſſe alicuius, et tributa quis ſoluerit, apud ſoluētes remanet ppetuò dñium prædiorū, et nulla repetēdi dat licētia.* B.

¶ Iidem AA. LEX XIIII.

VRa[z], & poſſeſſiōes †, quas curiales quolibet pacto publicatis apud acta ꝓincialia deſideriis ſuis vel reliquerūt, vel poſſidere alios pmiſerūt, penes eos, qui eas excoluerūt, & functiones publicas recognoſcunt, firmiter perdurabunt, nullam habentibus curialibus copiam repetendi[a].

¶ Iidem AA. Sebaſtiano. LEX XV.

SI quis deſerta ꝓdia, quæ nauallem[b] ſuſtinēt functionem, & in deſertis nunc vſq; remanēt, ſu perequationis[c] iure perceperit, meliore cōditione in omnibus titulis cōuenit ea[d] releuari, vt grauis ſors nauis † eſſe nō poſit pro ea, q̄ reſederit portiuncula[e], cùm alijs fuerit[f] diſpendiis liberata.

¶ *Accipienti fundū patrimonialē ſterilē ſub certi canonis annua præſtatione, non debet augeri canon ex melioratione.* Bar.

¶ Iidem AA. Hermog. LEX XVI.

SIquis auctoritate noſtri nomi nis † de fundis patrimonialibus ſteriles ſub certi canonis pol licitatione ſuſceperit, firmiter g eum volumus poſſidere, ſub eiuſdem tamē canonis ſolutione, quē nr̄æ Maieſtatis auctoritas per annos ſingulos ſoluendum eſſe præſcripſit: nullamq; eos[h] deſcriptionem, ſiue adiectionē, aut innouationem[i] in poſterum ſuſtinere, quoniā nimis abſurdum eſt eos, qui, nobis hortātibus, fundos inopes, atque egenos magno labore impenſo, aut exhauſto p̄monio vix fortè meliorare potuerūt, vtpote deceptos, īopinatū onus ſuſcipere, i lludq; velut quadā circūuentione depoſci, quod ſi ſe daturos præſciſſent, fundos minimè ſuſcipere, aut ēt colere paterētur.

† Ex li. ti. j. l. 3 t. C. Th.

† deſtitutione.

† deperitione.

† retinent.

† monſtrant.

† Da. prędicalē. Feb. Rau. Hoſ. & Th. V. AA. Coss.

† De hac materia vide de ꝓ Imin c. ꝓ inq; ſitionē. & de accu & ꝓ Abbat & in ca. olim de reſcript. & inſc. ar. & clerici, de iud.

† alias nauales.

Grauatus in vno, ꝓ alio releuari debet.

† numinis.

Iubemus

a IVbemus. § Municipem, id eſt, muneri ſubiectū, vt innuit ex eo q̄ ſequitur, & ff. ad muni. l. j. Accur.

b ¶ Territorij.] i. terræ, vt ſ. eo. l. hac. & ſic aliter, quā ff. de verb. ſig. l. pupillus. §. territoriū. vel dic. q licet alij q̄nq; cogātur extra territorium accipere deſerta prędia, vt ſ. e. q cunq;. §. fi. curiales tū nō, vt ar. ſ. đ de c. l. curiales. & ſ. de ac. & ob. l. ob cauſas. & l. rura. & illa, q̄ dixi ſ. e. l. hac definitione.

† Ex libr. xii. titu. j. l. exvj. C. T.

† attineri.

† Da. v. kal. Maii Ratē. poſt cōſul. Felicis, & Tauri. VV. Coss.

† bimitroſis. & vide Alc. hic.

c ¶ DE FVN. LI. &c.

¶ *Quidā hēnt limitrophis, á trophos ſcriptio, et limite. id ſcriptis ad vſum militū qa milites ꝑierūt cuſtodiūt ut J. l. j. et fi. et ī qb. ceſſat alluuio, ut ff. đ acq. re. do. l. ī agris. aſſ ē limitrophis. hęc ſiue de nr̄is, ſiue đ exitiis fūdis erāt.*

d ¶ Caſtellorum. § ſcilicet, fundis, vt J. l. ij.

e TYberianus. § vt Imperator, vel q a in eorū chronicis nō inuenitur, Prefectus fuit, qui legē facere poteſt, vt ſ. đe off. Prefe. præ. Ori. formā.

Legem facere poteſt Prefectus.

† In ſcriptis, ad limitum frumenta conuenirent.

f ¶ Poſsibilitatem.] q facere debuit, vt ſ. đ an. & tri. l. pro locis.

† reliquit.

g ¶ Limitem. § aliàs limitum, item aliàs cōuenirēt, aliàs cōueretur, aliàs conuenirent.

† nocere.

† deposcere.

h ¶ Reſpuenda. § reſcripta, ſic & J. titul. ij. l. pē. & Omnes.

i QVicunque. § pri uati, vt milites, non caſtelliani, ſecundū P. vt in fin. huius. l.

k ¶ Territoria. § i. caſtrū cū territorio, i. iuriſdictione, vt ff. đ ver. ſig. l. pupillus. §. territoriū. vel etiam ipſum caſtrū, & terram, i qua reſidet, l ¶ Sunt. § ab iis, qui primi agros ꝓſtituerūt, vt ar. ff. de aqua plu. l. qđ Principis. Vel dic ad ſcripta per exemplum, ſeu ſcripturā Principis, qđ olim dabat Magiſtris militum cuſtodientibꝰ limina. quod exemplū ſequebātur Magiſtri militū, qui etiam ſtatuerūt numerum militū limitariorum, vt ſ. đ off. Preſ. prętо. Af. l. in nomine Domini. § quod autem m ¶ Antiquitas. § i. antiqui, vt prędixi, vt, i. vetuſtas, quæ ꝓ lege habet, vt ff. de aqua plu. ar. l. j. in pri. Et ſic no. non licere cuilibet habere caſtrū, qđ intellige in limine iperij, & ſic caſtellū dicit limitis caſtrum, vt d. l. i noie Dñi. & hic dicit his locis, at alibi q̄libet pōt facere, vt C. de ædi pri. l. p prouincias. niſi fiat ad emulationē, vel ſcandalū ide oriret, vt ibi. no. nā nec priuato dēt cōmitti cuſtodia limitis, vt ff. de op. pu. l. legatū. ſic nec vlli licet extraneo metrocomiā emere, vt ſ. nō licere habetr. l. j. & hęc caſtra ſi ſunt nimię magnitudinis per magiſtrū militū poſſūt ad modū reuocari. vt ſ. đ off. Preſ. p. A. r. l. i noie Dñi. circa fi.

Caſtrum cuilibet habere nō ꝓmittitur.

† intell. huius l. ad. apđ Io. Ign. in l. neceſſarios. §. nō aſſ. ad ſen. conſ. fil.

† reddant.

† ab.

† poſſideri.

† preſentia.

n ¶ Caſtellanus. § id eſt, talis miles. cui non ſit adſcriptū militis ca-

¶ Impp. Valē tin. & Theodor. AA. Celeri.

LEX XVII.

IVbemus [a] † neminem curialē pro alieni territorij [b] debitis detineri †, ſed tantùm municipē pro gleba propria conueniri †.

DE FVNDIS LIMITROPHIS[c] †, ET FERRIS, & paludibus, & paſcuis † limitaneis, & caſtellorum[d].

TITVLVS LIX.

¶ *Quidā Præfectus, qui uocabat Tyberianus, ſtatuit quaſdā poſſeſſiones, ex quibus militibus cuſtodientibus limina imperij, deferebant frumenta, hoc ſtatutum hic confirmat hæc lex, et iubet in perpetuum obſeruari, mandans, q reſcripta in ꝓrium impetrata, nullius ſint momenti.* Bar.

¶ Impp. Valen. & Theo. AA. LEX I.

YBerianus [e] ad poſsibilitatē [f] ſingulorū quorumq; locorū intuēs, ſtatuit certas poſſeſsiones, q̄ ad limitē [g] † fruměta conueherēt. Quocirca gñali lege ſancimus, Tyberiani diſpoſitionē oportere obſeruari, amouētes q̄cquid vel potentia cuiuſcunq; elicuit †, vel furtiua deprecatio, addenteſq; nihilominus, in futurū nulli licere † aduerſus vtilē vetuſtatē, & præſentē legē noſtrā importuna, & reſpuēda [h] repoſcere †.

¶ *In limine imperij nullus debet eſſe caſtelli detentor, niſi is ſolus, cui per Principem detentio eſt commiſſa: contrafacientes pœna hic inſerta puniuntur.* Bar.

¶ Impp. Honor. & Theo. AA. LEX II.

QVicunq; [i] † caſtellorū loca quocunq; titulo poſsidēt, cedant †, ac deſerāt: quia † iis tūm fas eſt poſsidere † caſtellorū territoria [k], quib. adſcripta ſunt [l], & de quibus iudicauit antiquitas [m]. q ſi vlteriùs vel priuatæ cōditionis quiſpiā in his locis, vel nō caſtellanus [n] miles fuerit detētator inuentus, capitali ſententia cùm publicatione bonorū plectetur.

¶ *Agri limitanei donec per milites poſſidentr, ſunt à tributis immunes: ſi tñ alienati fuerint lege prohibēte, undicanr, nō obſtante temporis præſcriptione.* Bar.

¶ Impp. Theo. & Valen. AA. LEX III.

AGros limitaneos [o] vniuerſos cū paludib. oīq; iure, quos ex priſca diſpoſitiōe limitanei milites ab oī munere P vacuos ipſi curare ꝓ ſuo cōpēdio, atq; arare cōſueuerāt, & ſi ī ſenti † colunt, ab his firmiter [d], ac ſine vllo conſsionis grauamine detineri, & ſtrum, nec ſit à magiſtro militiū inter limitaneos deputatus. ex militibus enim conſtituebantur milites limitanei, q erāt ſub Ducib⁹, vt ſu pradicta l. in nomine Domini. & de offi. Ma. mi. l. fin. Accur.

o AGros. limitaneos. § id eſt militibus cuſtodientibus limina ſperij aſsignatos, vt J. tit. ij. l. omnes. & ſ. l. j. Accur.

p ¶ Munere. § ergo tributorū. ſed pro nō limitaneis ēt milites tributa prēſtāt, vt ſ. de of. ꝑfe. Augu. l. j. & ff. de mu. & ho. l. fi. §. ab huiuſmo.

† vindicatot.

q ¶ Firmiter. § ſic ſ. tit. j. l. fin.

r ¶ Ceſſante. Jceſſat hic pſcriptio, ſic ſ. de præſcri. lon. tē. q ꝓ l. i. fi. & de pſc. xxx. an. l. apertū. & de decu. l. ſi qs decurio. & đ met. l. fi. & đ fa. l. 4 & ſ. ne rei. Do. l. j. & đ agr. & cē. l. cū ſatis. et đ vſu, neq;. & J. đ coho. l. ordinariorū de fundi. rei pri. vſus. & ff. de. fal. q falsā. hęc ſpecialia ſūt, regulariter. cōtrā, vt ſ. de prēſc. xxx. an. l oēs.

s ¶ Proſcriptionis. § ſi licet, bonorum. Accur.

t ¶ Actio. § ſ. ꝑ euictione: quia ſibi fuerit ſtipulatus: vt quia bona fide emit: licet ꝑ quibuſdam caſibus emptor de ꝓtio nō agat. vt J. de fun. rei pri. l. nemo & ſ. đ prędi curia. l. j. & đ agri. & cē ſi. l. quemadmodum.

† Concor. cum hac l. c. prohibemus. iuncta gl. j. extra, de cenſib. vbi, phibetur noui cē ſus ꝑponi.

v ¶ DE PASC. &c.

¶ *Prouidit fundis limitum, nunc de ꝓ aſcuis.*

x CVm nulla. S ſi tibuſque. § facit hic vim in verbo ſaltibus. non dicas pratis, vnde fructus colligitur aliter, quā paſtione, vt ſ. l. prox i. & &. & qđ dicit priuatę, ſcilicet. Principis nam in ſaltu priuati hominis § intromittit ſe ordo, ſed domino cōmittitur, vt ſ. đ in l. nemo.

† Magiſtro milit.

y ¶ Priuatæ. § ſcilicet. Principis.

z ¶ Arceantur. § q. d. ideo poſſeſſor, ſeu pđēctor ſalt' Principis prīdat ordini. & ſic ordo accipit, ut animalia militū arceanē. vt ſua conductoris liberius paſcātur & quæ uult induci. & facit ſ. nou. ve. l. j. ij. et iij. & facit ſ. đ cano. fru. vt. Ro. l. neminē. & đ prīur. Cōſtant. l. nulli. & ff. de decr. ab ordi. fa. l. ij.

† &.

† rata prāua.

a ¶ Tua.] loquitur Prę fect. prętor.

b ¶ Antiquitas.] ſic ſ. tit. j. l. ij. Accur.

† paſcuis.

c NSignis. Tua § Magiſtro militū loqſ.

d ¶ Hac conditione. § id eſt, in tantum.

e ¶ Publicis. § fiſci, vel Principis. Idem ī priuatis cuiuslibet, vt i hac l. & j. l. prox.

f ¶ Militariū. § in duobus conſulitur per hunt tit. animalibus militium primo ut hic. ſecūdo ut penſio non augeatur conductorib. priuatis, ut ſ. l. j. vi. § pen.

g PRata. Lege. Iuſta, quam dirigit ad Præfect. & facit. j. de priuilegi. do. Aug. l. ij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ DE FVNDIS PATRIMONIALIBVS, &c.

¶ *Tam de propriis, quã de fiscalib. dr, cũ omnes sint Princ. quasi propriũ. & patrimoniales, vt arg. ff. e. l. i. & ff. ne qd. ĩ lo. pu. l. ij. §. i. & in quosdã, sed alij à patrimonialib. tãtũ dicũt, vt ff. ne qd ĩ lo. pub. l. ij. §. i. & no. qđ qdã ex his nõ poſſũt locari, vt cõſtituti p Meſopotamiam. quid murt. ga sũt militib. aſſignati. vt ff. e. l. omnes. & l. nulli. Ac.*

b ¶ Et ſaltuenſibus. ¶ de his dicit lex ſi.

c ¶ Emphyteuticis. ¶ ad quã emphyteuſim ñ permittit accedere, niſi dato fideiuſ. et ſi deſertũ accipiat, vt ff. e. q cũq; & §. de oi ag. deſer. l. iij.

d ¶ Cõductoribus. ¶ ſ. pſonalib, quibus ſpãle ius cõcedit, tã p eis, q̃ p eos: vt ff. l. iij. & nota. q̃ ſi perpetuo accipiũt, dñi ſunt, & ideo donãt, vt l. j. & §. de oi agro de ſer. q agr. nec Impator põt eis auferre, vt ff. de loca. prędio. ci. l. ſi. Ac.

e ¶ Si quis. ¶ Emphyteuta.

f ¶ Fundos. ¶ ad fiſcum pertinentes.

g Lege. ¶ id eſt, ſaluo canõe, vt ff. e. vt vniuer. & l. fundi. & l. fund.

h Firmæ ſint ¶ ut iſt. loc. §. adeo. Sed an vẽdere videt idẽ, ut ff. de re. iu. cui ius eſt. ſed i alio ẽ phyt. ſecus, ut §. de iure emphyt. l. fin. circa pri.

i ¶ Cogatur. ¶ non donator, ſed donatarij. fic nec ue nditor, pacto ẽt interueniẽte, ut §. ſine cẽſu, vt re. l. ſi. & facit §. de epi. & cle. l. ſi q̃s presby ter. & de hęre. dec. l. ſi.

k ¶ accedere. P Atrimonialis. Tẽpus. ʒ o. ¶ dierum. ut ff. de pu. l. Imperator.

l ¶ Nocere. ¶ imo vt cõtra, ſʒ reſtituit, vt ff. de mi. l. ſi ex cã. §. ſi ĩ cõmiſſum. Sed ubi i fiſcali, hic i patrimoniali: Itẽ adhuc plus, quia videt nec reſtitui, & ſibi prędicare, ut §. de fi. inſtr. & iure haſt. fiſ. l. quæcũq;. Sʒ ibi in fiſcali, & ultra erat ꝓceſsũ. q̃ ſoleniter vẽditum. & eod. modo ſolue §. đ admi. tu. l. ſi tutoris. Itẽ nec ſibi negat reſtitutionẽ. Itẽ hodie videtur corrigi, qđ de xxx. diebus dicit, ut ipſo iure non currãt, vt §. in q. cau. in integ. reſt. l. ſi. Vel dic, q̃ illud quã do currebat tẽpus, &re ſtituebatur, at quãdo ñ reſtituebaſ, etiã hodie currit, & nõ reſtituitur, ut dixi, quãdo uẽdidit fiſcale, aliàs corrigitur.

m ¶ Ad fraudẽ. ¶ id eſt, damnum. ſic ff. de ędili. edic. l. cum autẽ. §. excipitur. q. d. euadere nõ affert damnum.

n ¶ Accedere. ¶ aliàs euadere. Accur.

o ¶ Paulo. ¶ i. parũ, inferatur, &c. i. nõ totũ qđ debetur. uel dic ad fraudẽ, i. occaſiõẽ iuris, &c.

Concor. eum hac l. c. vlti cum gloſ. ſuper ver. uendere. extra, de lo. & conduct.

permittant.

referendum.

locatio aliquo. permiſſa.

amplisſimã prefecturã, ꝓmulgata cenſemus, ne hoc deinceps vſurpet. ſup quare vniuerſos, quorũ inter eſt, cõuenire tua Magnificẽtia nõ moreť, neq; ꝓmittat ¶ poſſeſſores, vel colonos pratorũ gratia qualibet ĩportunitate vexari.

DE FVNDIS PATRIMONIALIBVS a, ET SALTVENſibus b, & emphyteuticis c, & eorum conductoribus d.

TITVLVS LXI.

¶ *Accipiẽs fundũ fiſcalẽ in emphyteuſin ppetuã, ipſum donat, ẽt irreqſito fiſco. B.*

¶ Imp Conſtantinus A. LEX I.

Si quis e ¶ fundos f emphyteutici iuris, ſalua lege g fiſci, citra iudicis auctoritatẽ donauerit, donationes firmæ ſint h: dũmodò ſuis quibuſq; temporibus ea, quæ fiſco penſitanda ſunt, repræſentare cogatur i.

¶ *Si ꝓ re emphyteutica prĩmoniali tpe debito ſoluta penſio nõ ꝓbeť, minori ipſo iure nõ inferť dãnum, uel pęna, ſed tutori, & curatori in ſolutione ceſſantib. B.*

¶ Idem A. ad Dracontium. LEX II.

Patrimonialis fundi penſitationẽ, ſeu auratiã, ſeu frumẽtariã intra tempus k omiſſam, minorum dominio nõ nocere l pręcipimus, nec ad fraudem m iuris eorum euadere n ¶, ſi quod ſoléniter debetur, paulo o ſeriùs inferatur: ita tamen, vt, permanẽte ſubſtantia paruulorum, iudex tutorem, vel curatorem, per quẽ differtur illatio, negligentiæ ſuæ, & deſerti officij pœnas p exigat, & damna deplorare ¶ compellat.

¶ *Emphyteuta ab ſterilitatẽ nõ petat remiſſionẽ: & reſcriptũ in contrariũ impetratum per obreptionẽ, non tenet. Itẽ fundus fiſcalis conceſſus in emphyteuſin ppetuam, ab emphyteuta nõ poteſt auelli, licet alius offerat meliorẽ conditionẽ. Bar.*

¶ Impp. Valen. & Valẽs AA. LEX III.

Quicunq; poſſeſsiones q ex emphyteutico iure ſuſceperint, ea ad refundendũ r ¶ vti occaſione non poſſunt, quà aſſerãt deſertas s eſſe cępiſſe: tametſi reſcripta ꝓ obreptionem meruerint: ſed nec auelli eas ab his poſſe, nec ſi licitatio t ¶ ab alio ¶ fuerit ꝓmiſſa ¶: ſed eas in perpetuũ apud eos, q̃ eas ſuſceperint, & eorum poſteritatem, remanere, nec ſi ſuper hoc reſcriptum fuerit aduerſus eos impetratum.

¶ Idem AA. ad Florum. LEX IIII.

Fundi patrimoniales, & q. ex emphyteutico iure ad domũ noſtrã u diuerſis generibus deuoquod eſſet fraus eum euadere. & facit §. de vſuca. pro emptore. l. fin.

p ¶ Pœnas. ¶ quia forte ſoluit eſtimationem penſionis, per q̃ minor ſoluere debuiſſet. ar. §. unde vi. l. meminerint. & ff. de ac. em. l. Iulian°. §. ſed cũ in facto: tributa tamẽ minor ſoluit: cũ ĩ hoc locupletior ẽ, ut d. §. & no. pœnas deſerti offic. ſic ff. de off. P ręſi. l. Diuus. idẽ p omnia luti ſunt, ſic eis, qui eos popoſcerint x, cedũt, vt commiſſi metus eſſe non poſsit. Neque enim magis commodamus ¶ noſtra, quàm tradimus ea iure dominij: ita tamen, vt ea, quæ in noſtra poſſeſsione ¶ poſiti præſtiterint, & in poſterum diſſoluant b.

¶ *Suſcipiens à pereæquatore fundum deſertum, ipſum perpetuo poſsidebit. Bar.*

¶ Impp. Gra. & Valen. AA. LEX V.

Si qui à prioribus colonis, vel emphyteuticariis deſtitutum patrimonialem fundum à pereæquatore, vel cẽſitore ſuſceperint, perpetuò c eundem, atq; inconcuſſo iure poſsideant, nec quiſquam ſecundus petitor accedat.

¶ *Donatarius Principis rem ſibi donatã poſsidet inconcuſſam, & eam in alium poteſt transferre. Bartol.*

¶ Imppp. Gr. Valẽ. & The. AAA. L. VI.

Hi, quibus patrimoniales poſſeſsiones per Aſianam ſ, & Ponticam diœceſim vel à nobis, vel à Diuis parentibus noſtris ſacra largitate donatæ ſunt, inconcuſsè d poſsideant, atque ad ſuos poſteros tranſmittant: quod quidem nõ ſolùm in hæredibus, ſed etiam in contractibus e omnis generis f volumus cuſtodiri.

¶ *Accipiens in emphyteuſin à fiſco, debet cauere de nõ deferendo ſub hypotheca ſuorũ bonorum, aliàs ſatisdare teneť: quã ſatisdationẽ ſi Magiſtratus omiſerit, ad ſuum redundat periculum. Bar.*

¶ Idem AAA. Cynegio P. P. L. VII.

Quicunque ad emphyteuſin fundorũ prĩmonialiũ, vel Reipublicę, iuſſu noſtri numinis g venerit, is, ſi redundãtia fortunarũ idoneus fuerit ad reſtituenda, quæ deſertis h fortè poſſeſsionib. requirentur, patrimonium ſuum publicis implicet nexib°. Si verò minor facultatibus probabitur, datis fideiuſſorib. idoneis, ad emphyteuſin accedat: ſciẽtibus iis, quos talium rerũ cura ſolicitat, in ſe negligẽtiæ dãna, ſi huiuſmodi cautio defuerit, eſſe vertenda.

¶ *Fundi limitrophi militib. aſſignati p reſcriptũ Principis, uel annotationẽ, in emphyteuſin, uel iure dñij in alium trãſferri non poſſunt, & translati reuocantur. B.*

¶ Idẽ AAA. Nedearcho. LEX VIII.

Omnes fundi i patrimoniales per Meſopotamiam, & Oſdroenam Prouincias, quos cõſtat Diuorũ retrò Principum ſanctionib. limiti k deputatos, ad ius priſtinum ſine vllius aſſertionis re-

Tributa ſoluit minor.

¶ omni gẽnere.

a ¶ Obſtaculo. ¶ ſi alius poſsideat. & facit §. de fun. li. mit. l. j. & l. fin. & xvj. quæſtio. iij. c. inter

b Vniuerſi. Priuato iure. ¶ facit differẽtiã, inter prędia patrimonialia, & tributaria, q̃ emit priuat° à priuato. ſaluo tñ canone q̃a aliter emere ſi ʒ, vt ĵ. de fun. rei. pri. l. nemo. & illa patrimonialia, q̃ q̃s acceperit directè à Principe in ẽphyteuſin, cũ his ſecũdis põt dari aliud deſerẽtũ, ſi pri° data ſunt florida, & hoc p pereq̃atorem, q̃ in primis ſecus eſt & ẽm hoc priuato dic, id ẽ, q̃a priuatus à priuato emit. Alij dicũt, i. ſpãli iure.

c ¶ Ad eos. ¶ emptos, & facit ĵ. de metal. l. denotum. & l. proxi.

d Fundos. Canone id eſt, tributa ordinaria, quę pręſtãt Principis pdia, ut §. đ exac. tribu. l. ſi. nã & eccleſia, ut §. de ſacr. ſanc. eccle. l. placeet.

e ¶ Cõceſsi ſunt. ¶ ĩ ẽphyteuſim, vt locationẽ.

f ¶ Conſtituti ſunt. ¶ de ſerti puta, & ita apud nos ſunt nemini cõceſsi q̃ eduné habẽti alia, vt illa đ ſerat, vt omnia alicui dari poſsint, vt §. de omni agro deſer. l. q vtilia. ſecus in emptis à priuato, vt §. l. prox. Ac.

g Vs. ¶ i. penſio ẽphyteutici pdij, quę pẽſio: noſtro iudicio, i per miſsione noſtra ſpecialiter eſt retẽta apud vẽditorem, vt ipſe eam pſtet, non ẽptor, ſine vinculo obligationis. ieſficax en im pactio eſt, ſeu obligatio, vt eã alius, q̃ qui poſsidet, pſtaret, vt §. ſine cẽ. vt reli. l. ſi. niſi ſit facta nr̃o iudicio: ſicut & ipſius pdij patrimonialis nec efficax ẽ alienatio facta à ꝓcurator patrimonij, niſi iuſſu Pricipis. vt ff. đ leg. i. apd Iulianũ. §. ſi. ita q̃s. illud i° nr̃o iudicio retentum immutabile pſeueret, ſicut eſt ab ẽptore poſſeſſum, ut vẽditor, ñ ipſe emptor præſtet ei. & ſecũdũ hoc uerba iudicio nr̃o terminanr re tẽtatũ. Vt dic, iudiciũ ẽ in hoc, vbi ſine obligatione ẽ q̃uẽtio: & ſic ſoluat ẽptor: quia non valet conuẽtio in prędiudicium fiſci, valet tamẽ inter contrahẽtes, vt ff. de pact. iter debitorem. & ſic ſoluat ẽptor. Vt dic, q̃ legantur cũ inferiori litera, iudicio noſtro. & eſt ſenſus idẽ, q̃ ꝓxim°.

h ¶ Prędij. ¶ patrimonialis.

i ¶ Poſſeſsionem. ¶ i. ſi ſine nr̃o iudicio ẽptor vetuſto tpe retinuerit ſic poſſeſsionẽ, q̃ vẽditor pſtiterit, ñ ipe, nolum° eũ adiuuari ex vetuſtate tpis, quomin° poſt pſtet ipſe ẽptor, ẽm quoſdã. & uerbũ vitioſa, pt legi, ſ. obligatione, vt §. vt vetuſtate: nã tricẽnalis, vt xl. an. preſcriptio ex vitioſa poſſeſsione orit, vt ff. de acq. poſ. l. Põponi°. §. ſi. & ve tuſtas dr xl. an. vt. ar. §. de fun. rei pri. l. nemo. Vel dic, q̃ poſſeſsio, ſ. vitioſa. & ſecũdo hoc dic. q̃ vitioſè cępit poſsidere poſſeſſor ſine ti. & ñ pſcribit. xl. an ſed canonem ſoluet p l. ſi. j. e. vel dic, ſed m Azo. ius ẽphyteuticũ habebas in fundo Titij, illud prędiũ poſſedit Seius xxx. annis nullo modo ſibi obligatũ ab ẽphyteuticario: nũc ẽphyteuta vẽdicat à Seio vtili'in rem. Seius obiicit pſcriptionẽ, ꝓhibet hęc conſtitutio præſcriptionẽ, & eſt ſpeciale iuri ẽphyteutico ũ obiici prę-

† præbere.

† alius.

† Hic nota illa qui dicũt Romanũ imperiũ non fuiſſe extẽſum vltra Eufratem. Imperatores quę dã nare poſſe.

ſcriptionẽ, ſm Az. Sed ego credo melius dici, ſi dicamus eũ habuiſſe ius ẽphyteuticũ in prædio patrimoniali. nã & rub. de patrimonialib°. loquitur, & ſic hic ſpeciale in patrimonialib. emphyteuticis, ſecũdũ M. & ſecundũ hoc adimatur poſſeſsio. i. dñium, vt nõ pſcribat xxx. an. ſed xl. vt ĵ. e. l. ſi. & facit §. de præſcri. xxx. an. l. cum notiſsimi. § ſi.

quã ꝓtiis depẽſis, ſic eis nr̃i numinis † bñficio potianť: vt qđ iuris alter inferẽdo ꝓtiũ cõſecutus eſt, hoc nr̃a liberalitate pdict° emphyteuticarius hẽat. Illud quoq; ius, in q̃bus coluit ꝓdiis, qđ aut ex ſucceſsióe n, aut ex cõparatióe priuata o, aut † nr̃i numinis † liberalitate, aut quocũq; modo P poſſedit, ſciat ¶ illibatũ, ĩtemeratũq; ſeruari: licẽtia eis cõcedenda, ẽt libertates r mancipiis ex fundis patrimonialibus atq; emphyteuticariis, cũ fundorũ ſint dñi, pręſtare.

¶ *Prędia patrimonialia hic nominata nõ poſſunt alienari in alium, pœna contrafacientibus imminente. Bar.*

¶ Idem AA. ad Florentiũ. L. XIII.

Nvlli iã in poſterũ licere præcipimus prĩmoniales, ſeu li mitrophos, vl ſaltuẽſes s fũdos, q̃ p tractũ oriẽtis t poſiti ſũt, ad ius trãſferre priuatũ, ſiue dẽpto, ſiue ſaluo canone, iuris fundorũ ĩmutatio poſtulet: legis temeratores q̃nquaginta librarũ auri pœna coercẽtes, tã videlicet, petitioré, q̃ offm u, q̃ petitionẽ cõcedit admitti: licet ãnotatio nr̃a, vel † diuina pragmatica cõtra vetitũ ꝓferať.

¶ *Qui p xl. ann. fundũ patrimonialẽ, uel templorũ poſſederit, uel alterius iuris cũ titulo, uel ſine, nullã p ipſo moleſtiã, uel q̃nem pati põt: ſed ſoluet debitũ canonẽ. ſi uerò ab initio ꝓbet titulũ poſſeſsor, adẽpto canone, à Principe prædiũ ſibi fuiſſe cõceſsũ, à canonis pſtatione ſecurus eſt. B.*

¶ Impp. Anaſtaſius A. LEX XIIII.

Vbemus † oẽs, q̃ ĩ quacũq; diẽceſi, aut quacũq; Prouincia, uel quolibet ſaltu, vl ciuitate fundos prĩmoniales, uel tẽplorũ, uel agronothetici x, ſeu releuatorũ, iugorũve y cuiuſcũq; iuris p xl. iugiter annos (poſſeſsione, ſ. nõ ſolũ eorũ q̃ nũc detinẽt, verũ ẽt eorũ, q̃ anteà poſſederãt, cõputãda) ex quocũq; titulo, vel ẽt ſine titulo hacten° poſſederũt, vel poſteà p me moratũ quadraginta annorũ ſpatiũ poſſederint, nullã penitus ſup dñio memoratorũ oĩm fundorũ, quã ꝓtiis depẽſis, ſic eis nr̃i numinis † bñficio potianť: vt qđ iuris alter inferẽdo ꝓtiũ cõſecutus eſt, hoc nr̃a liberalitate pdict° emphyteuticarius hẽat. Illud quoq; ius, in q̃bus coluit ꝓdiis, qđ aut ex ſucceſsióe n, aut ex cõparatióe priuata o, aut † nr̃i numinis † liberalitate, aut quocũq; modo P poſſedit, ſciat ¶ illibatũ, ĩtemeratũq; ſeruari: licẽtia eis cõcedenda, ẽt libertates r mancipiis ex fundis patrimonialibus atq; emphyteuticariis, cũ fundorũ ſint dñi, pręſtare.

¶ *Prędia patrimonialia hic nominata nõ poſſunt alienari in alium, pœna contrafacientibus imminente. Bar.*

¶ Idem AA. ad Florentiũ. L. XIII.

Nvlli iã in poſterũ licere præcipimus prĩmoniales, ſeu li mitrophos, vl ſaltuẽſes s fũdos, q̃ p tractũ oriẽtis t poſiti ſũt, ad ius trãſferre priuatũ, ſiue dẽpto, ſiue ſaluo canone, iuris fundorũ ĩmutatio poſtulet: legis temeratores q̃nquaginta librarũ auri pœna coercẽtes, tã videlicet, petitioré, q̃ offm u, q̃ petitionẽ cõcedit admitti: licet ãnotatio nr̃a, vel † diuina pragmatica cõtra vetitũ ꝓferať.

¶ *Qui p xl. ann. fundũ patrimonialẽ, uel templorũ poſſederit, uel alterius iuris cũ titulo, uel ſine, nullã p ipſo moleſtiã, uel q̃nem pati põt: ſed ſoluet debitũ canonẽ. ſi uerò ab initio ꝓbet titulũ poſſeſsor, adẽpto canone, à Principe prædiũ ſibi fuiſſe cõceſsũ, à canonis pſtatione ſecurus eſt. B.*

¶ Impp. Anaſtaſius A. LEX XIIII.

Vbemus † oẽs, q̃ ĩ quacũq; diẽceſi, aut quacũq; Prouincia, uel quolibet ſaltu, vl ciuitate fundos prĩmoniales, uel tẽplorũ, uel agronothetici x, ſeu releuatorũ, iugorũve y cuiuſcũq; iuris ꝓ xl. iugiter annos (poſſeſsione, ſ. nõ ſolũ eorũ q̃ nũc detinẽt, verũ ẽt eorũ, q̃ anteà poſſederãt, cõputãda) ex quocũq; titulo, vel ẽt ſine titulo hacten° poſſederũt, vel poſteà p me moratũ quadraginta annorũ ſpatiũ poſſederint, nullã penitus ſup dñio memoratorũ oĩm fundorũ, labore. nã primo erãt ſterilia. agon. enim græcę labor latinè: q̃a q̃ laborat agit. unde Chriſtus in agone ſuit. Et releuata dicunť, q̃ cũ erãt paluſtria, facta ſunt terrena: de quibus etiã loquit d. l. de col. do. Acc.

y ¶ Iugorum. ¶ i. terrę, quę mõ iugo aratˇ, olim ſterilis, v. in auth. de man. Prin. §. coges. Itẽ cuiuſcũq: iuris, i. nominis à iure tpoſiti, ut auraríũ, vt §. e. l. ij. & de col. do. l. j. & not. ſecundũ M. hic loquit de prædiis deſertis, quæ poſsidẽt ab aliquo nulla intercedente auctoritate eius, q̃ eã interponere potuit. & ideo hic per xl. an. pſcribit ut alius qui à tali poſſeſſore titulo intercedente accepit. ſecundũ M. & l. q cũque ergo talia prędia per contractum emphyteu. vel p cõductionẽ ꝓpetuã ꝓceptione Imperatoris, vel auctoritate Comitis priuati gratij ſuſceperit, dominiũ cũ poſſeſsione conſequit, q̃ alienare, & quo voluerit modo trans ferre poterit: q̃ ergo præceptio, uel auctoritas

† nominis.

† à.

† nominis

Temporis diuturnita te ius alicui queritˇ.

† licet.

† ad intell. huiˇ l. uide Igne. ĩ l. ne ceſsarios. §. nõ alias. nu. ʒ 15. ad Sila.

Universidad de Sevilla Biblioteca

facit,hoc facit hic præscriptio.Accur.

a ¶ Suum esse.ʒquia capitis cēsura sublata,iugatio terrena remāsit, & oēs ꝓ his agris, quos possidet, publicas ꝓstationes debēt. ideo videbatur publico cēsse,quęsitis,qđ fuerat præscriptum,quia fiscus solꝰ pēsionē receperat, sed nō ē, nisi ei,q possedit. M.

b ¶ Mouendā.ʒ anniuersariæ solutiones ꝓ rationalem rei priuatæ exigebātur, q aliàs uocatur ꝓcurator fiscī ut ſ. d'mo.mul. l.ij. & iij.& sic à publico mouebaī actio,ut ī.de fun.rei.pri l.uniuersi.

c ¶ Quadraginta an.] iugis.ut ſ. d' pscrip.xxx. ānō.l.cōperit.&ī.d'fun. rei pri.l.fi. nec ob.ſ. ne rei.do. uel tem. quia ibi de longo tpe dicit. Itē nec ſ.de omni agro deser.l.q agros.& l. locorum.qa ibi ꝫ priuatos, hic cōtra fiscū.Itē quid si erat priuati prędium? Rñ.multo magis, secūdùm P.sec' aūt, si nihil est solutū, q.a fisco non prescribit ī canone priuato,ut amodo non teneatur soluere, ut ſ. de pscip.xxx.an. l.cōperit quod tamen dic,ut ſ.de prescri.xxx.an l.malè.

d ¶ Adępto canone.ʒ impetrauit à Princi.prędiū,ut sine canone libere habere.ʒ cōtra ī.de fun.rei pri.l.fi.Sol.ibi in dñico,hic nō; imo hic à Principe,ibi ab alio accepit eo pacto. Et not. duo necessaria, quorū vnū ñ suffi. sic ff. de adop.l.post mortē. Alij dicūt,ꝙ hic erat dubiū d' canone. si aūt eēt certū ēt à Principe sufficeret. Itē ꝫ.ſ.de prescri. xxx. an.l.cū notissimi.in fin. Sol.hic iussio,uel cōcessio Principis fuit, ibi ñ. e ¶ Ab initio.ʒ innuit, ꝙ si prīo cęperit possidere,postea būficiū dępti canonis ipetrauerit, nihil egit,ut ſ.de anno. & tri.l. infraudem.&de immu. cō. l. j. M.& facit ſ.de ꝓfes.& me. l. fi.

¶ DE MANCIP. ET COLON.&c.

f Mphyteuticarios.ʒ cum fiscus singula ꝑdia cuiusdā villę locasset diuersis certa merce de in nūmis cōstituta, postea d'derat alij illā illā ī ēphyteusim,colonis sic oīa uolūt vsurpare,ut in ē phyteuta nil remaneat, qđ ñ possūt. ad quod facit ī.eo.l.iij.

g ¶ Coloni.ʒ quib. locatio prima facta est ad nummos.

h ¶ Vsurpantes.ʒ scilicet,eos,quos,&c. & ē

† Et.

† Iuris.

† dempto.

† obſitum.

† quorum.

† quòd.

Doctor aut lector non potest legere per subſtitutū.]

† huiusmodi.

uel locorū,vel domorū à publico actionē, vel molestiā, aut quālibet inq etudinē formidāt: sed imositū canonē ꝓ qualitate iuris, cuius ꝑdia sunt,vel loca, ꝑ singulos annos soluentes, ꝓ certo habeāt suū esse [a], qđ possident,vel posteà possederint: ita,vt oīb. ad excludendā oēm quolibet modo ex publico mouendā [b] qōnē, nudę ex † quocūq; titulo,vel ēt sine titulo corporalis quadraginta annorū iugis [c] † possessionis exceptio posit sufficere: hoc ēt adiicīdo,vt illi quoq;,q adępto † canone [d] hmōi fundos ab initio [e] principali iusione datos sibi fuisse cōfirmāt,si ꝓ quadraginta ānos adępti canonis bñficium iugiter possederūt,nec canonē, cui' adeptionē quadraginta (sicut dictum est) annorū possessio testaī, possint penitus ꝓligari:eo ꝙ nostrę pietati placuit,in vtroq; casu,i.tā saluo, quā adępto canone, possessorum nr̄orum iura in eo statu, in quo per quadraginta annos(sicut dictum est)iugiter manserūt, absque vlla innouatione durare.

DE MANCIPIIS,ET COLONIS PATRIMONIALIVM,ET saltuēsiū, & emphyteuticorū fundorū.

TITVLVS LXII.

¶ *Si nulla locata in emphyteusim concedīt,non possint coloni iſurpare totū territorium eiusdem, & uniuersas aquas, & fontes eiusdem,sed fructum debent percipere de ijs,in quib.cultura requirīt,et uti aqua,quatenus est ad culturā necessariæ reliquum verò cedit emphyteutis.Bar.*

¶ Impp.Valen.& Valens AA. LEX I.

EMphyteuticarios [f] graūt coloni [g],agros ꝑter cōsuetudinem vsurpātes [h],quos nullis culturis erudierūt:cū solēnitas [i] id eos attrectare [k] ꝓmittat,qđ eorū labore,vel oliuetis est insitū, [l] † vel vinetis. Sed & irriguas fontium aquas vsurpaī conanī,quarū † fructus solis emphyteuticariis debētur.Ideoq; placuit,vt deinceps aquarū iura,ptātesq;penes emphyteuticarios pmaneāt, tūq; ex eis colonis impertiaī,quātū culturis eorū agrorū sufficere manifestum est,quos † ipsi colunt: pro modo autē superfluę irrigationis [m],quā vltra culturas suas vsurpauerint, emphyteuticariis possessorib.pēsiones,accesionesq; præbeant.

¶ *Manumiſſio facta de mancipio fundi patrimonialis à non domino, rescinditur per procuratorem Cæsaris. Bar.*

¶ Impp.Valēs,Gr.& Valē.AAA. L.II.

LIbertates, quas mancipiis ex fundis p̄imonialib.atq; emphyteuticis, q fundorum nō sunt dñi [n] ꝑstiterint,rōnales [o] huius † præcepti auctoritate rescindant.

¶ *Emptor fundi patrimonialis tenetur ſtare colono, quem ſi expulerit,poſſeſſione priuatur. Bartol.*

¶ Imppp. Gra.Valē.& Th.AAA. L. III.

COgnouimus à nōnull'is,qui p̄imoniales fundos merue runt [p] †,colonos antiquissimos ꝓturbari, atq; in eorum locum † vel seruos ꝓprios,vel alios colonos ſubrogari. Edicti itaq; huius auctoritate ſancimus, eos, q deinceps aliquid huiusmodi crediderint attentandum, iisdem possessionibus esse priuandos.

¶ *Coloni ad aliquā militia conuolātes re uocantur,ad antiquam culturā. Item milites veterani ad quietem donati,rei ruſticę operam non debent dare.Bartol.*

¶ Iidem AAA.Cynegio. L. IIII.

SVper patrimonialiū refectione fundorū ¶ dudū nr̄is est legibus constitutum, vt ij, q eos colentes,solū eorum verterāt [r],nūc ad alia se loca dirigentes [s], nunc ad militiā [t] conuolantes, ad auitas cōditiones, & ꝓpria iura reuocent.Cęterùm † eos,qui castrēsibus stipendiis otia qęta meruerunt [u], iam veterani constituti, nequaquā placet, tela [x] in vsum vomeris, [y] ligoniſq; conuertere.

DE FVGITIVIS COLONIS PATRIMONIALIbus,ſaltuēſib.& emphyteuticis.

TITVLVS LXIII.

¶ *Coloni p̄imoniales,vel ſaltuēſes nō obſtantib.aliquib.ſtipendiis,q ꝓmuerint,reuocant ad primeuā culturam agrorū. B.*

¶ Imppp.Valē.The.& Arc.AAA. L. I.

VIcunq; paruuli [z] ex municipibus,vel † colonis patrimonialib. vel saltuēsib. quorum tū aui, ac patres īplicati huiusmodi functionibus fuerint,cōniuentià militaris officii ad stipendiū castrense, vel officia diuersa transierint, ad munera patriæ, vel ad agrorū cultus conuentis Ducibus,Tribunis,ac præpositis reuocētur, neq; his stipendia [a] data prosint † .

¶ *Suſcipiens,vel occultans colonū patrimoniale pœna hīc inſerta punitur.Bar.*

¶ Iidem AAA.Cynegio P.P. L. I.I.

QVisq; colonū patrimoniale [b],aut solicitatione susceperit,aut occultatione celauerit, nō solū ipsum restituere, sed etiā libram auri pęnæ nomine inferre cogatur.PP.viij.kal.Nouēb.C.P. Honorio N.P.& Eudoio Coss.

¶ *Omnes adſcripti ad agricultură prędio rum patrimonialium, ſi ad aliquam militiam conuolauerint,reuocantur. Bar.*

¶ Impp.Hono.& Theo.AA. LEX III.

LIbertates, quas mancipiis ex fundis p̄imonialib.atq; emphyteuticis, q fundorum nō sunt dñi [n] ꝑstiterint,rōnales [o] huius † argu. contra Prædesem scriptorem, qui facit p suos discipulos scribi: & ꝫ magistrū, qui facit scholarem p se legere. i Solemnitas. ʒ q à iure est inuēcta circa emphyteuticos fundos.

k ¶ Attrectare.ʒ i. ad vsum proprium trahēr.

l ¶ Insitū.ʒ quasi inserū,& uenit ab insero in seris inserui,i.insedare.

m ¶ Irrigationis.ʒ facit ſ.de serui. & aqua.l. Præses.

n LIbertates. Domini.ʒ ut coloni. & sic nō est ꝫ ſ.tit.j. l. possessores.& facit ſ.de iis q à no.do.l.fi nō ꝓprię.

o ¶ Rationales.ʒ i. procuratores Cæsaris,ut ſ. de modo mul.l.ij.

p COgnouimus. Meruerunt. ʒ in emphyteusim.& no.ſpeciale, ut teneaī colono stare fauore fiſci, ne fiſc. teneaī ei,ut hic,& ff.de iu.fi.l.fi.§.patronus.aīs regulariter ꝫ.ut ſ. locat. l.ēptorē & ff.lo.l.ſi mercēs. §.j.& de vſuf.l.arborib.§.j. quæ sunt cōtra.

q SVper. Fundorū. ʒ scilicet.de sertorū.

r ¶ Verterāt.ʒ arando.

s ¶ Dirigentes.ʒ ſ.ſe.

t ¶ Ad militiā.ʒ id est, reuocātur de militia,ut ꝫ.tit.j.l j.& fi.& ꝫ.de ag. &mā.do.l.iij.& ꝫ.q. mi. nō po.l.cura.&ſ.d colo. pa.l.j & de agri. & cēſi. l.colonos nulla. & l.cū satis. §.caueāt. & ne rei do.vel tem.l.j.& ꝫ.d' ap. mag.mi.l. ꝓbari. nisi iā facti veterani, ut subiicit. Et no. ꝙ non loqī de simplici colono, sed adſcriptitio,ꝙ patet:q a dicit auitas cōditiones. Itē ꝫ.de veteta. l.penu. contra.

v ¶ Meruerunt. ʒ ut quia honestè missi sunt de militia.

x ¶ Tela.ʒ quæ in militia habuerunt. Accur.

y ¶ Vomeris.ʒ ista sunt nomina instrumētorū, quæ sunt in aratro.

¶ DE FVGITIVIS COL &c.

z QVicunq; paruuli.] frequēter cū sūt pueri separantur à solo patrem ponentē eū cū aliquo milite. idē tamē si magnꝰ ceſſauit ſe à solo,ut ſ. tit. j. l. fi. cū suis cōcor.& ff.de decu.l.honores.§. pen. Accur.

a ¶ Stipendia data. ʒ vel statuta. ad qđ ff. de decuriō. l. Herennius.

b QVisquis. patrimonialem.ʒ idē fortè ī colono crederē, ar.ſ. de fun.pa.l.fi. i pri. & facit qđ no.ſ. de fer. fugi.Lquicūq. in fi. Ac.

c VIucūq;. ʒ facit ſ.e l.j.& ſ.ti.l.fi cum suis concor.& ſ.d' decur.l.generali.& de agri.& censi.l. seruos.

¶ DE COLLA. &c.

¶ *Ad quas collatiōes tenentur iſti fundi,dicere vult.*

b EMphyteuticarij. Munera. ʒ non suo fauore,sed fiſci, uel Principis,ut ff.de iu.im.l.ſe n-p.§.cōductores.& facit ſ.de agri.& censi l.j.

c ¶ Impēdant.ʒ facit ſ.de sac.san.eccle.l.ad istructionem.& d' mune pa.l.ij.& ꝫ.d' priuile.do Aug.l.absit.

d ¶ Prodeſt ʒ aliàs ꝓ futurum est. sic in aut h. pe non alien.§. q.a veri simile.in fin.

e PAtrimoniales.Tertiæ portionis.ʒ q.d. soluat tertiam eius de collatione fundorum patrimonialium, & emphyteuticariorum, qđ soluerūt alii. sed certè aut totū,aut nihil,ut ſ. de ann.& tribu.l. iij. & certè nihil,ut hic dicit.

f ¶ Auri.ʒ ut ſ. de mu. pa.l.iii.Accur.

g ¶ Puniatur.ʒ pœna est.ſ.de excu.mun.l.eui denter.

h OMnes. Pro rata.ʒ cum cōmuniter possidet.

i ¶ Insolidū.qñ ex asse. Et no.pertinentium:nā non extra ordinē vocātur,ʒ ord.vt ſ.l.ꝓ c. & ſ.d' excu.mu.l.euidē et.

k ¶ Priuatorum.ʒ facit ſ.de mū.pa.l.ii. & d' an. & tri.l.oēs. & l. fi. & de allu.l.ii.&ſ. fine cē.vt re li.l.fi.& ꝫ.d' col.fun.l.fi.

l PLacuit.ʒ Possessores.ʒ id est, qui habēt in emphyteusin prędia Principis, vel quæ Princeps habebat ab alio i emphyteusin, ut ſ. de fun.pa.l.fundi.

m ¶ Habuerint.] contra ff.de vſur.l. tutor.§. Lucius. sed dic, ut fi. ſi cer.peta. quidam.

n ¶ Ianuariarū.ʒ i.dies hic circa mediū Ianuarij

o ¶ Iduum.ʒ genitiuus pluralis numeri, & substantiuum.

p ¶ Securitatis. ʒ quæ comprehēdat interēsis nomē,diem,& Cōsulē, mēsem,causam,& summā,vt ſ.de apo.pup.l.i. & ſi fundꝰ esset priuati, hāc apocham debet emphyteuta dare domino vt ſ.d' iur.ēphyt.l. ii.

q ¶ Quo.ʒ fac.ff.d' sol.l. decem.& l.ſi d'bitor. & ſ.de susceep.l.i. & ff.d' act.& oblig.l. quod qs.

r PEr oēs, Ab ordinariis.ʒ p̄sidibus, vt ſ. de modo mul. l. eos.

s ¶ Dirigatur. ʒ ad ærarīū; vt ſ.de fru.vſ.Cō l. fi.& ſ.de his,quæ ex pu

† Proculū. Ex li.15. tit.3.l.j. C. Th.

† esse scīūti.

† P.P. Carthag. Cōſt. A. V.& lici.C.Coss.

† Ex li. 11. titu.16.l.j. C.Th.

† P. P. vj. kal. Septē. Carthag. Cōſt.& Licinio Cos.

† Ex eo.li. ti.19.l.ij.C. Th.

† Da.v. ka. April. Mamer. & Meuita Coss.

† promere.

† Vide ad hoc Io. de Plat.hic.ſ. i procuratiōnē.fiſt. & quę doctores debet præcedere, vide pulchrè p Abbatē in ca. clericos extra d' iudi.

† Ex.

† Ex fine huius cent. not.fm Io. de Pla.qđ cet qs prohibet ſe dare tium exactiones,& lutiones decessisse, nō ꝓpter hoc ꝓbat secō ductorē desistisse ꝓbet legem dationē habuisse,cū solēnitates requisitas, de qb' in l.tempora.ſ.de fideiſtru. & ibi glo. hic.

rum vinculis fortuna tenet adscriptos, sub quibuslibet gradibus militantes,ad Prouinciæ moderatoris iudicium illico sub ido nea interceſsione mittentur.

DE COLLATIONE FVNDORVM PATRIMONIALium,& emphyteuticariorū [a].

TITVLVS LXIIII.

¶ *Emphyteuta fundi patrimonialis debet pro parte,quæ fundos possidet, munera agnoſcere.Bartol.*

¶ Imp.Constantinus A. † LEX I.

EMphyteuticarij † possessores,qui mansuetudinis nostræ beneficio ad extraordinaria minimè deuocantur munera [b],sicut cæteri prouīciales,obsequiuum suum itineribus muniendis impendant [c]. Nulla enim ratione debent ad hoc, quòd in commune omnibus profuturum est [d],seiungi † .†

¶ Idem A.ad Ouinium. LEX II.

PAtrimoniales † fundos extra ordinariis onerib',vl' medię, aut tertię portionis [e] obsequiis fatigari nō conuenit:cū eosdē,& auri † speciē, & frumēti plurimū modum constet ꝓsoluere, ita, ut qui violare statuta tentauerit puniatur [g] † .

¶ Imp. Iulianus A. LEX III.

OMnes † qui patrimoniales fundos siue cōiter, siue ex asse retinēt, ꝓ his conueniendi sūt ad vniuersorū munerū ad eos dē fundos ꝓtinentiū ꝓ rata [h] portione,vel ſolidū [i] functiones,sicut unūquēq; priuatorū [k] necessitas publicę pēsitatiōis adstrīgit. †

¶ Impp.Valē.& Valē AA. LEX IIII.

PLacuit, & emphytheuticorū fundorū, patrimonialiumq; possessores [l],quo voluerint tēpore,& quantū habuerint [m] pēsionis paratū,(dūmodò non ampliùs, q̄ in tribus per singulos annos vicibus)offō Rationalis assignēt, ac de suscepto ab eodē securitatē eo dē die,ꝓ more † pcipiāt,modo,vt intra Ianuariarū [n] Iduū [o] diē oīs summa ratiociniis publicis inferaī: grauissimæ pœnæ subdendo offō, si cuiquā quolibet anni tpe (dūmodò nequaq̄ numerū ternæ illationis excedat)solutionē facere gestiēti negauerit susceptionis offm̄,vel si morā fecerit in chirographo securitatis [p] edendo: ſuꝑ quo possessores,aut ꝓcuratores, vel Magistratus, aut quicunq; in locis fuerint,q cōficiēdorū actorū habeāt potestatē,cōueniat cōtestari: vt & de officij insolentia cōstet,in quo [q] exercēda vindicta est, & his posit esse consultum.

¶ Impp.Aread & Honor.AA. LEX V.

PEr oēs ,puincias patrimonialium fundorū ab ordinariis [r] iudicibus canó exigatur, & quicquid exactū fuerit,dirigaī [s].Sciāt verò memorati iudices,nihil sibi ex priuatæ rei canone vel ex eo, quod ex iisdem titulis cōtigerit, ad necessitates alias trāsferendū: nisi maluerint grauissima seueritate eorum licentiam coērceri.

DE FVNDIS REI PRIVATAE,ET SALTIBVS

diuinæ domus.

TITVLVS LXV.

¶ *Fiſco alienante rem non poteſt res auocari : sed perpetuò penes ipſum, vel eius ſucceſſores debet res permanere.Bald.*

¶ Imp.Constantinus A. LEX I.

VNiuersi cognoscāt,has possessiones, quas de fisco nostro comparauerunt,seu cōparant,nullo à nobis iure retrahi [u],sed propria firmitate possessas, etiam ad posteros suos dominij perpetui durabilitate dimitti.

¶ Impp.Valen.& Valēs AA. LEX II.

HI, quos cōmoditas priuatæ rei ꝑdiorū †,ad ea postulāda solicitat [x],adeāt tuę dignationis [y] offm̄,& modū suæ liberationis indicent ꝓ libellos,certumq; habeāt [z],ꝙ vnaquæq; villa [a] cū eo onere,uel forma, cui nunc habeī obnoxia,ad noui dñi † iura migrabit:ut siqd adiecerit sūptus cura, uel solertia,quicqd mancipiorū, uel pecoris accreuerit, capitationis,aut canonis augmēta nō patiaī [b] †,sed solis † dñis,hr̄dibusq; dñorū sit cessura fęlicitas. Si quis aūt in annis singulis non soluerit debitū [c] ex re ipsius, qđ in reliqs remāsisse claruerit, sine aliquibus depēdere cogetur iudiciis. Sanè si quē posteà minùs idoneū factū esse cōstet †,nec ita,ut expedit,rationē reddere pensionis,res,quas ex nr̄is rebus acceperat [d],ad aliū idoneū iure,quo sancim [e],trāsferent:nec tū decoctoris cuiusq; reliqs,q nouus accedit onerabīt [f] † .

¶ Impp.Grat.& Valēt.AA. LEX III.

QVicūq; nr̄ę acceptā suo noīe [g], uel iure ꝑpetuo [h],uel titulo cōductionis [i] ei crediderit esse tradenda, q pēsare utilitatē patrimonii nostri soluēdo nō ualeat,is,ꝑ eo, quę succedaneū subrogauit,ꝑpetuę † solutioni statuaī obnoxius [k] .

¶ Imppp.Gr.Valē.& The.AAA. L.IIII.

VNiuersi [l] fundi templorū ad Rōnaliū [m] rei priuatæ solicitudinē,curāq;pertineāt,atq; ab his uniuersariis † solutionib. postulatis [n] ,peculiari [o] (ut ſemper

† Secus esset, si cum Dei prouisione, ut in ca.quanto. iuncta glo. ſi,extra, de cēſi. ubi de hoc.

† solùm.

† cōstabit.

† onerari.

† Imo fiſci inquit Alc. hic.

† ꝑpetuò.

† anniuersariis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

prætio. & facit xj. q. j. si tributa. Accur.

a Sus. Perfectum. ℨ repete dicitur, ut, &c. consecutiuè. sic & ℨ. de obse. l. si manumissori. b ¶ Pristinos. ℨ facit ℨ. de serui. & aqua. l. si manifestè. & l. Præses. & de aqueduc. l. diligenter.

c Vm qui Priuata. ℨ qa sit priuati colonus. & fa. ℨ. de agri. & cen l. cũ satis. §. j. & de dec. l. eũ. §. cõtra ℨ. de agri. & cẽ. l. cũ scimus. illud. §. olu. ibi. per agnatos seruiunt. Itẽ cõtra, ℨ. ne rei. do. uel tempo. l. i. Sed ibi de lõ. tẽpo. uel hic speciale.

d NEmo dẽpto canone, ℨ. hoc pacto, ut non teneat ẽptor soluẽ canonẽ. Et no. q hic tangit vltimam partem rubricæ. secũdũ M.

e ¶ Dominicę. ℨ & Imperatoris, ex qua ipse Imperator soluebat alij canonẽ, ut pensionẽ, ut ℨ. de fun. pa. l. fun. & sui officiales vẽdunt dicto pacto, & excipe possessiones positas per oriẽtem, &c. quæ nec saluo, nec dẽpto canone possunt alienari, ut ℨ. de fun. patri. l. penul.

f ¶ Pretia.] nisi fuerit stipulatus, ut ℨ. cõmu. de lega. l. ℨ. §. fi. Itẽ cõtra. ℨ. non li. ha. me. l. i. & §. in fin. Sol. ut ibi. Accur.

g ¶ Fructũ. ℨ Si hẽs fructũ planũ est: quia ꝑcur. Cæsaris rẽ cũ fructibus uẽdicat, ut ℨ. de fi. instr. & in. ha. fisc. l. i. Si habeas fructũ, dicẽ melioratio rei nõ inducet compensationẽ exactionis. fundi, & ꝓpriè. dicit compẽsatio, ſ. canonis, & sic stabit contractui uolẽte decepto, ut ℨ. de transactio. Itẽ contra ℨ. de di. prę. l. penul. in prin. Sol. ut ibi.

h ¶ Vetustatis.] ſxl. an. opponenda tã petitioni rei, q̃ canonis: q. a hic nõ agit ď canone tributorũ rei priuatæ Principis, sic nõ ob. ℨ. de præscrip. xxx. ann. cõperit.

i ¶ Celebratus. ℨ per id officium,

k ¶ Valitura. ℨ facit ℨ. de pct. Impe. offer. l. nec dãnosa. & si cõtra ius, uel vtili. publi. l. fi. & de can. frume. vr. Ro. l. ii. & ℨ. tit. i. l. ii. Itẽ facit ad l. ℨ. ne rei do. uel tẽ. l. ji. & ℨ. de prẽs tamia. l. ii. & ℨ. de fun. pa. l. fin.

¶ DE FVNDIS, ET saltibus rei, &c.

l SI quis. Greges. ℨ quot animalia gregem faciant, not. ff. de abig. l. oues.

m ¶ Alienus. ℨ id est, extraneus.

n ¶ Vendicentur. ℨ, scilicet, greges.

o ¶ Conniuentia. ℨ id est, consensus.

p ¶ Eos. ℨ procuratores. & facit ℨ. d pas. pub. l. i.

q SI qua. Occupauerit. ℨ alio emphyteuta tenente. Accur.

Ex li. 13. ti. vlt. l. pẽ. C. Th. & ad itell. huius l. vide Io. Hãib. ĩ Rub. sol. mat. num. 246.

fertilitates destitutæ.

præstent.

post.

opponere.

Da. iij. Kalen. Iul. Mod. Stichone & Aure. Cos.

Imppp. Arc. & Ho. Vincentio P.P.

Tamiatę.

procurator.

r Fertilitas.] Quia igitur satis iniustũ est, statum florentis ante patrimonij, aridæ sitis molestia fatigari, ad meat⁹ pristinos vniuersum aquę motum, temporis præscriptione submota, præcipimus reuocari.

¶ Iidem AA. LEX VI.

EVm, q collegio, vel curiæ, vel burgis, cæteris q; corporibus per xxx. an. sine interpellatione seruierit, res dñica, vel intentio priuatæ non inquietabit, si colonatus, vel inquilinatus q̃stionem mouere tentauerit: sed in curia, vel in corpore, in quo seruierit, remaneat.

¶ Impp. The. & Valen. AA. LEX VII.

NEmo, dẽpto canone, ad cõparationẽ dñicę possessionis accedat. Quòd si quis in posterum ad interdictũ contractũ accesserit, eũ volumus pretia perdere perpetuò, nec expensarum, vel melioratæ rei fructuũ exactioni cõpensationem opponere: nec temporis sibimet contra nostra cõmoda prescriptione (excepto vetustatis auxilio) blandiri: palatinũ etiã offm, si quoquo modo contractus eiusmodi fuerit celebratus, vel si talem petitionem instruxerit, quinquaginta pondo auri pœnę nomine inferre priuato nostræ mansuetudinis ærario, nulla liberalitate nostræ clemẽtiæ, nulla sanctione cõtra tanta rei priuatę cõmoda valitura, licet adnotatio, vel diuina pragmatica sit, quæ contra vetita canonem vendere concedat, vel pœnam palatino remittat officio.

DE FVNDIS, ET SALTIBVS REI DOMINICAE. TITVLVS LXVI.

¶ Immittens animalia in pascua Principis, animalia pdit, pcuratorq; fisci, q hoc consentit, grauissimè punitur. Angel.

¶ Imppp. Valen. The. & Arc. AAA. LEX I.

SI quis ouium, vel equarũ greges in saltus rei dominicæ alienus immiserit, fisco illico vindicentur. Quòd si vẽnalis procuratorum conniuentia, vt id deinceps tentetur, ad miserit, eos grauissimo iubemus supplicio subiacere.

¶ Imppp. Theo. & Valen. AA. LEX II.

SIqua loca ad sacrũ dñium pertinentia, cuiuslibet temeritas occupauerit, secundũ veteris census fidem, in sua iura retrahantur, rescriptis per obreptionem impetratis, & præscriptione longi temporis, & noui census præiudiciis, in hac causa submouẽdis. Neq; enim aut precatio colorata, aut ĩcubatio diuturna, aut nouella ꝓfessio, ꝓprietatis nr̃æ priuilegiũ abolere potuerunt.

Ex lib. xv. ti. j. l. xv. C. Th.

Tamiã.

Iura. ℨ in est. ad primum. emphyteutam, & consuetum cẽsum. A.

¶ Temporis. ℨ scilicet, xl. ann. prescriptio nocet, q̃a hic non agitur de canone rei dominicæ, qui tollitur ꝑscriptione, ut ℨ. tit. j. l. fi. canon enim tributorum nulla tollitur prescriptione, nisi in casu, ut ℨ. d præscrip. xxx. anno. comperit. & de fun. pat. l. fin. §. fin. M.

¶ Præiudiciis. ℨ id est, ne nouæ non præiudicent veteribus.

¶ Professio. ℨ Ar. cõtra eos, q occupauerũt terras Comitis Hugonis, & ipetrauerũt rescripta per obreptionẽ, ¶ Priuilegiũ. ℨ maioris cẽs⁹, & facit ℨ. ne rei do. uel tẽp. l. fi. & ℨ. titu. l. i. & l. fi. & l. vsus. & ℨ. d aquęduc. l. diligẽter. & dic priuilegium abolere potuerunt.

¶ DE AGRICOLIS, ET MANCIPIIS DOMINICIS, vel fiscalibus rei publicæ, vel priuatæ. TITVLVS LXVII.

¶ Imp. Constantinus A. LEX I.

NVllus omnino originalis colonus rei priuatę nostræ ad aliquos honores, vel quęlibet alia ciuitatis munera deuocetur. Non enim ciuitatum ordinibus, & cęteris, ex quibus pro multitudine fieri nominationes oportet, per omnia florentibus, ad hæc suprema præsidia iniuriosa nominatio ne descendendum est.

¶ Idem A. Ianuario P.P.C. LEX II.

COlonos nostros, qui priuati sunt, vel ad ratiocinia gerenda, vel ad colendos agros idonei, retrahi iubemus, ac tantùm colẽdis nostris rebus addici: quinetiã in posterum obseruari ne quis eorum rem priuatam cuiusquã gerendam, aut aliquid administrandum suscipiat.

¶ Idem A. ad Equitium. LEX III.

ERui, atq; coloni, & eorũ filij, vel nepotes, vel quicunq; defundis, ac possessionibus nostris clãculo ad officia conuolauerint diuersa, reddantur: etiamsi armatæ habuerint sacramẽta militię. Nos enim etiam eos discingi iubemus, ac reddi, qui protectorum fuerint nomen adepti.

¶ Imppp. Gr. Valẽ. & The. AAA. LEX IIII.

EX ingenuo, & colonis, ancillisq; nostris natos, natásve, origini, ex quã matres eorũ sunt, facies deputari.

¶ Imppp. Valen. The. & Ar. AAA. LEX V.

DOminicos colonos neq; ad descriptionẽ patimur deuocari, neq; extraordinarias pati

Dat. v. Kalẽ. Apr. CP. Arc. & Honorio. iij. AA. Coss.

¶ scriptos exem. fiscalibus, fiue rei priuatæ.

Idem A. ad Florum.

functiones: maximè, cũ aduersus consuetudinem memoratis onera dicantur inferri.

¶ Impp. Theod. & Valen. AA. LEX VI.

QVoties alicui colonorum agrum priuati patrimonii nostri placuerit vænundari, non vnus tantũ, qui fortè cõsortibus suis grauis, ac molestus existat, sed alii quoque duo, vel plures ex simili origine, ac iure venientes, in supradicta emptione socientur.

DE PRAEDIIS TAMIACIS, ET DE IIS, QVI ex colonis dñicis, aliisq; liberæ conditionis procreantur. TITVLVS LXVIII.

¶ Natus ex vno parente tamiaco, et altero libero, tamiacus est: natus autẽ ex ad scriptitio, vel ex seruo alieno, & ancilla dominica, vel adscriptitia, vel ex serua priuati, et ex colono, vel seruo dominico, semp sequitur conditionẽ parentis liberis. B.

¶ Imp. Zeno A. LEX I.

SI liber colonus, vel colona libera tamiaco, vel tamiacæ matrimonij iure copuletur, filij, vel filiæ ex huiusmodi contubernio procreati, vel procreatę, colonis dominicis annectentur: si autem adscriptitius, vel seruus alienus colonam, vel ancillam dominicam ducat vxorem, vel ad scriptitia, vel ancilla colono, vel seruo nubat dominico, & ex huiusmodi coniunctionibus nati sunt liberi, veterum legum ius tenere sancimus.

¶ Imp. Iustinianus A. LEX II.

MEminimus pragmaticam sanctionẽ iussisse fundos tamiacis iuris in Prouinciis positos, necnon etiã possessiones gomatici, saltus sub certa forma, (saluo scilicet, canone, & tributariis collationibus) iisdem prædiis impositis, volentibus distrahi, quatenus quicquid ex pretiis memoratorum fundorũ possit restitui, publico inferatur. Sed licet per eandem sanctionem huiusmodi venditionum contractibus plenissima delata sit cautio, attamen perpetuæ emptionis securitati consulentes, huius etiam perpetuæ constitutionis auctoritate muniri eosdẽ emptores præcipimus.

DE DIVERSIS PRAEDIIS VRBANICIS, ET RVsticis templorum, & ciuitatum, & omni reditu ciuili. TITVLVS LXIX.

¶ Ædificans in solo publico, debet soluere debitam pensionem pro ædificio, si expediat Reipublicæ, aliàs ipsum solum cum ædificio vindicatur. Bartol.

¶ Imp. Iulianus A. LEX I.

PRo ædibus, quas nonnũlli in solo reipublicæ extruxerunt, placitam præstare pẽsionem cogantur.

¶ Idem A. Sero. P.P. LEX II.

AMphiliæ et ciuitates, & quęcũq; aliæ, quicquid sibi acquirant, id firmiter habeãt.

¶ Tertia pars canonis, qui redigitur ex fundis uel locis Reipubl. sufficit ad restaurationem murorum. Bart.

¶ Impp. Arca. & Hon. AA. LEX III.

REstaurationi mẽniũ publicorũ tertiã portionẽ eius canonis, q̃ ex locis fundíve Rei publicę annua præstatione cõfertur, certũ est satis posse sufficere.

¶ Emptor Reipubli. uel tẽplorum ipsam perpetuo possidebit, nec ab eo põt auelli, licet alius offerat meliorem conditionem. Bartolus.

¶ Iidem AA. Cæsario. LEX IIII.

EOs, q auctione prima fundorũ iuris primonialis, siue tẽplorũ possessores effecti sunt, vel fuerint, firmũ dñium tenere decernimus, nec vlteriùs vacillet vnusquisq; possessio, sed teneat quisque ius proprium, qd, dato pretio, roboratũ est, vel fuerit.

¶ Emptio rei emphyteuticæ fiscalis facta à priuato, uel etiam à ciuitate sub pacto, ne teneat ad canonem, tenet, sed pactum est irritum. Bartol.

¶ Imp. Valentinianus A. LEX V.

SI qui ex titulo donationis, vel emptionis, siue ex alio quolibet titulo possessiões, vel domus vel ergasteria iuris dũtaxat ciuilis, quæ huius iuris esse uerè probãtur, cuiuslibet ciuitatis, & pcipuè huius ęternę vrbis, cui maiorem debemus fauorem, tã ciuilis (vt dictum est) iuris, quàm etiam agonotheticas possessiones à consulatu Ausonij, & Olibrij, dempto ciuili canone accepe runt? eos impositum eis canonẽ iuxta fidem publicorum monumentorum ciuitatis, ad quam eædem res pertinuerint, prębere iubemus. Nam si priuati iuris debita non patimur denegari, multo magis præbenda sunt ciuitatib⁹, quæ iure debentur, cùm sufficiat possessoribus, quod apud eos dominium in ꝑpetuum ex nostra liberalitate permaneãt. Si quę tamen possessiones iuris ciuilis canonem priuatis largitionibus ĩ præsenti præbent: uel nunquam ademptum, vel posteà impositum, ad hanc iussionem non pertinebunt, sed priuato ærario canonem, quem nunc agnoscunt, inferre ex more debebunt, dominio firmiter apud eos, successoresque eorũ & detentatores pari modo permanente.

Et.

teneant.

Hãc Vincẽri. k. N.

Ex li. xv. xv. titu. j. l. xxxiij. C. T.

Da. iij. Non. Iul. Mediol. Olyb. & Probino. Cos.

actione.

Quod gl. hic dicit, ſ. q̃ nõ est locus auctioni in vẽditione rerũ templorũ. est correctum p authenticam hocius por rectũ. ℨ. de fac. san. ec. ſm Ioã. de Plat. hic.

ciuitati.

¶ Concor. ad hanc l. c. nouit. in ver. vt nec illud omittamus. extra de iur. secundum Io. de Pla. hic. Priuilegia vetera renouari debent.

HAc in ppetuũ,ꝛ Martian[a] ꝓcess sit ciuitati Nicænęsiũ & quibusdã nobilibus ẽ territorio Apamenę ciuitatis, ut de reditu seu canõe, quę soluere debebãt dicta ciuitas, exigeret sibi certã summã: ꝙ priuilegiũ à certo tpe male obseruatũ cis, ꝛparat Zeno pl.ssimã b ¶ Nicęnensium. ꝛcuitas est i Prouicia Syrię, secundum P.

a Impe. Zeno. A. LEX VI.

HAc in perpetuã [2]† valitura lege sancimus, Nicęnẽsiũ[b] ciuitati, seu habitatorib. eius, tam ius exactionis cccc. solid. ānui canonis ciuilis reditus ad suã patriã pertinentis, & possessorib. id est, Calimacho, & Eliburno, necnon Emporio, & Veratorio cũ Epotio eorũ[c] sub territorio Apamenę ciuitatis constitutis, ex nup la psa tertia indictiõe[d] cũ ipsa[e] restitui: q̃[f], siq̃d, ex quo sanctio Martiani diuæ memoriæ lata est, ad eiusdẽ ciuitatis [g] ꝓiudiciũ gestũ est, infirmari: & qđ ex eadẽ prouisione ciuitatibus delatũ, intereà† qualibet occasione minutũ est, ex auctoritate constitutionis nostræ serenitatis eisdẽ ciuitatib.[h] redhiberi: ita, vt neq; iudiciaria auctoritas, nec imperiale rescriptũ, qua cunq;, videlicet, adiectione muniti, sępe dictę generalis legis vires possit infringere†. Quòd si qs aliter fecerit, pęna graui plectetur.

† Intererat.

† refringere.

DE LOCATIONE PRAEDIORVM CIVILIVM, vel fiscalium, & siue templorũ, siue rei priuatæ, vel dñicæ.

TITVLVS LXX.

¶ *Prędia Principis, q̃ ꝛpetuũ locant, sunt locanda diuitibus, & aliis cũ fideiussorib. idoneis, et officialis ꝑdicta negligẽs, de suo resarcit omne detrimentum. Bal.*

Impp Gra. The. & Arca. AAA. L. I.

[D]Lui patris nostri aperta præceptione cauetur, fundos ex re priuata nostra ita tradi perpetuariis[m], vt periculo collocantiũ, officiorũq́; [n] tradantur. Neq; enim quicquã potest ex deuotionis plenitudine vacillare, si apparitione[o] iudiciaria & fundi idoneis attributi sunt, & inde fiscalis indẽnitas idonea fideiusiõe[p] est munita. quorũ si alterũ, vel vtrũque neglectũ est, q̃ ex hoc titulo pẽfitatio canonica desideraẽ†, ex officiorũ facultatibus seruẽt[q].

† Desiderat.

¶ *A colonis perpetuis fundorum publicorum non auferanẽ fundi, licet alius meliorem offerat conditionem. Bar.*

¶ Iidem AAA. Nibrio. LEX II.

FVndi Reipublicę ab iis, qui nec titulo cõductionis [r] eos detinent, quique meliores, cultu patrocinãte, reddiderint, nec nostrarũ quidẽ sanctionum [s] (si fortè quispiã per subreptionem meruerit) nutibus auferantur, iuxta legẽ veterẽ [t]: semel tantum licẽtia faciẽdę adiectionis † indulta.

† Additionis.

¶ *Subhastatio in locatione ꝑpetua fundorum publicorum ita vindicat sibi locũ sicut in venditione. Bar.*

Imp. Hono. & Theo. AA. L. III.

LOca oĩa, fundiue Reipubli. propositis priùs licẽter edictis[u], dehinc vbi in eum canonis modum, contendentium augmenta succreuerint, vt extẽdi vltrà, aut superari ab alterius oblatione nõ possint, perpetuariis conductoribus[x] locentur.

¶ *Si finita locatione cõductor primus offert tantum, quantum nouus, in locatione præfertur. Bartol.*

¶ Iidem AA. Minerbio. LEX IIII.

COngruit ęquitati, vt veteres possessores [y] fundorum publicorum, nouis conductoribus præferantur, si facta nobis per alios augmenta suscipiant.

¶ *Prędia domus Augustalis in ppetuũ locata, ad aliũ nõ possunt trãsferri sub aliquo ꝓtextu, quãdiu pẽsio soluit, et Comes rerũ priuatarum contrà faciẽs punit. Itẽ prædiũ Augustale Princeps ꝑt donare ei, cui locauerat in ppetuũ, uel ad tẽpus. Itẽ primus cõductor cõductione finita, si offert tm, aliis præfert, si uerò rẽ cõduxerit in perpetuũ, omni tẽpore est securus. Bar.*

¶ Impp. Theod. & Valen. AA. LEX V.

PRædia† domus nr̃æ, si semel iure ꝓpetuo[z] vel nostra præceptione, vel auctoritate illustris viri Comitis ęrarii priuati, apud aliquẽ fuerint, vel iamdudũ sint collata, ad alium trãs ferri perpetuarii nõ oportet[a]. Aptè enĩ definimus hoc edicto, vt à perpetuario nunquã possessio transferaẽ, etiamsi alteri eam Imperator, vel exorat[b], vel ꝑrõtè donauerit, siue adnotatione, siue pragmatica. cui si fortè contra ꝓpetuariũ vir illustris Comes priuatarũ rerum dum allegabitur, acquiescet, & de proprio ipse eẽtũ libras auri, & alias centũ fisci iurib. palatinũ inferre cogatur offĩ. nec tñ [b] post allegationẽ hẽbit huiusmodi iussio firmitatẽ, sed nec locabiẽ [c]† alteri, licet ingenti superare † videaẽ augmẽto possessio. Iure igiẽ perpetuo publici contractus firmitate perpetuarius securus sit, & intelligat neq; à se, neq; à posteris suis, vel iis, ad quos ea res, vel succesione, vel donatione, siue vẽditione, vel quolibet † titulo peruenerit, esse retrahendã [d]. Sanè qa non ex omni parte excludẽda est largitas principalis, rẽ diuinæ domus suæ Imperator (si velit) donabit ei [e], qui eam possidet iure ꝓpetuo, siue ipse iã meruerit, siue cuiuslibet tituli iure successerit. videẽ enim suã concedere pensionẽ, nõ alteri nocere liberalitas, quæ possidentẽ † iure perpetuo, dũm eum vult vocari. Sanè si qs non perpetuo iure, sed ad tẽpus

† Priuilegia personalia sanctiones dicuntur.

† Quæritur hic Ioã de Pla. an Imperator possit donare res immobiles imperii. argu. q̃ sic, per multa iura, & rõnes, demũ concludit, ꝙ non plurib. rõnibus, & in ribus, videẽ pulchre de hoc disputantes.

† collocabitur. † aliter superari.

† alio.

† possidentẽ.

extraneo donaret, q̃ perpetuatiõ (aliàs perpetuò) in aliquo ius suum mutareẽ. Sed uidetur, quòd etiam extraneo ut ff. de pub. l. cotem. §. j. contra. So. hic dederat Princeps, uel Comes rerũ priuatarũ, q̃ a Principe hoc ius habet, ibi actor possessionis, uel fabaudi ibi maxime: uel uerius ibi de agris publi. hic de priuatis, secundùm P. Accur.

† principalis largitas

† Ex lib. x. tit. vlt. l. j. C. Th.

† Concor. ad hoc Inno. in c. ad nostrã. ij. extra de iureiurand. Vxoris bona iter res viri annumerantur.

† Da. pri. No. Mar. Rauen. Theodo. xij. & Valẽtij. AA. Coss.

† Ex lib. x. tit. iij. l. vj. C. Th. † cõductoris.

a Donationem. ꝛ id est dationẽ etiã intra tẽpora primi. aliàs nullum speciale esset.

b Offeratur. ꝛ etiam durãte locatiõe prima temporali. & secundùm hoc est cõtra. ff. de pub. l. licitatio. §. ad cõducẽdum. ibi finito, &c. Sol. ibi in locatione uectigaliũ, hic in aliis, vel i alia trahitur ad hanc, secundùm quosdam.

c ¶ In arbitrio. ꝛ si non soluerit pensionem præteritã, ut ff. de publi. l. licitatio. §. ad cõducẽdũ. inuitus ergo nõ cogit, vt hic, & ibi. sed hoc uerum, nisi maximos fructus ꝓsecutus sit, & post ea tãtum locari nõ potest, ut ff. de pub. l. cotẽ. contra. Sol. illa corrigitur per l. ff. de iure fisc. l. iij. §. cũ quinquẽniũ. Et nor. quod locatio talis in quinquẽniũ fit, vt d. §. cũ quinquẽniũ, uel ad minus in trieniũ ꝑ ut §. de vectig. l. penes. Acc.

o ¶ Maneat. ꝛ nota, sic §. eo cõgruit. Sed cõtra §. loc. l. ne cui. Solu. hoc ꝓ speciale, sicut in scholaribus ꝑ ut extra, de loca. & ꝓduct. c. ex rescripto.

e ¶ Idem. ꝛ temporalis conductor. Accur.

f ¶ Superius. ꝓhac l. usque ad §. ſanè q.a. & facit ad l. §. loca. l. ẽptorẽ. & l. uiam. & §. de omni agro deser. l. fin.

¶ DE CONDV. &c.

g ¶ Augustæ. ꝛ adiectiuum. nã de suis hominibus, nõ uxoris dicit, ut j. i finali l. uel dicit uxoris, quia eius res uiri dicuntur, vt §. de pact. con. l. hac lege.

h Conductores. Augustissimę.] adiectiuum, ut in rubric. Accur sius.

i ¶ Tenetur. ꝛ nota. sic §. de legib. & cõstit. l. leges. & d. iudæis. l. iudęi.

k ¶ Excipiãt.] apud Rationalẽ summæ rei sunt cõueniẽdi, ut §. ubi cause fisci, l. colonis. ut apd cubiculi sacri ꝓpositũ, ut §. eo. tit. l. fi. uel apud Præsidẽ Prouincię, ut §. eo. tit. l. vniuersis.

k ¶ Excipiant. ꝛ scilicet, quando cõueniunt.

l ¶ Intercedant. ꝛ ut §. de agr & mãc. l. ij. & ar. §. ne lic. po. l. j. Accur.

m ¶ Sentẽtia. ꝛ qua eis concediẽ accedere ad ꝑ dicta. Vel dic sententia q̃ cito obtinerẽt ꝓ eo, cui patrocinarent propter fiii magnitudinẽ.

n ¶ Iura. ꝛ aliorũ. Acc.

o ¶ Delatio. ꝛ. non deferant aliquem in fiscũ locatã, ab illustri viro Comite rerũ priuatarũ possessionẽ vr adeptus, non erit obstaculo principali largitati† „ si voluerit in alterũ donationẽ[a] transferre, qđ ad definitũ tẽpus alter fortè conduxit. Si verò pro tali prædio ab altero conductore offeraẽ[b] augmentũ, sit in arbitrio[c] conductoris prioris, cui res ad tempus locata est, vt, si ipse, quod alter adiecit, obtulerit, maneat[d] penes eũ tẽporalis illa conductio. Si verò idẽ[e] hanc ipsam rem aliquãdo meruerit iure perpetuo possidere, habebit & ipse superiùs [f] expressam perpetuam firmitatem.

DE CONDVCTORIBVS, ET PROCVRATORIBVS, siue exactoribus prædiorũ fiscalium domus Augustæ.

TITVLVS LXXI.

¶ *Cõductores fundorũ domus Augustalis et aliỹ hoĩes dictę domus cũ agere uolunt, uel excipere, uel experiri, debẽt ordinario iure hoc facere: & nulli eorũ patrocinium præstare debent, aut executionis ministerium: & contrafacientibus pęna imponitur: nec eſt penitentiæ locus. Bar.*

¶ Impp. Theo. & Val. AA. Basso. P. P. L. I.

[O]Nductores, † nominẽs vè Augustissimæ[h] domus nostrę quoties de causa ad domum Regiam pertinente aliquid q̃stionis emerserit, non aliter, quàm ex legũ [i] ordine (quib. similiter omne hominũ genus tenet, [k]) vel excipiant [k], vel inferãt actiones, nec aliorũ litigatorũ negocio interceẽdant [l], nec sententia [m] iudicantium, aut illicito patrocinii sui fomite iura [n] conturbẽt, nullive executionis suæ turbulentũ ministeriũ audeant cõmodare: non priuatis se negotiis, nõ publicis misceãt, nec quiescentẽ domũ delatio [o] vlla sollicitet, ne eos incõsultę ꝓtinaciæ serò pẽniteat [p]. Grauior [q] enim pœna cõstituenda est in hos. qui nostri iuris sunt, & nostra [r] debent custodire mãdata [s].

DE PRIVILEGIIS [c] DOMVS AVGVSTAE VEL reiprivatæ: & quarũ collationum ex cusatione habent.

TITVLVS LXXIIII.

¶ *Ad extraordinaria munera, uel supindicta etiam fiscalis posſessor non cogitur.*

Imp. Constantius A. ad Italicum. L. I.

NVllus [t]† Palatinorũ, qui in officio rei nostrę priuatæ militant, cõductionis [u] nomine vel per se, vel per quamlibet personam possessionum huiusmodi conducẽdarum fouendo delatorem. & dic domũ. id est, aliquem de domo priuati, sic ff. si cert. pet. l. lecta. uel dic, q̃ non faciant prædicta, ne aliquis nobis deferat, qui quiescere uolumus, & sic domum id est, me de domo.

p ¶ Pœniteat. ꝛ id est, non delinquat, ut pœniteat: quia sero pœnitet. nam non habet locum pœnitentia.

† Pœnitẽtia post factũ non habet locum. Da. vi. Ka. Aug. Vincẽtio, & Fraustta Cos.

† ciuitatũ templorum.

† Not. hic Io. de plat. per hunc tex. q̃ Ambasiatori non creditur, sine literis suæ cõmissionis, nisi fit nuncius publicus iuratus, & notus. Item q̃ nũcio nõ creditur, sine literis suæ ambasię, nisi fit vir nobilissimus, & notus. Item q̃ nũcio hic p eũ.

† habeat facultatem: cum neq; militi, neque curiali hoc faciẽdum permittimus†..

DE COLLATIONE FVNDORVM FISCALIVM, vel rei priuatę, vel dominicæ, vel ciuitatis, † vel templi. †

TITVLVS LXXIII.

¶ *Præses Prouinciæ, et sui officiales pñt exigere cõductores dñicos, et imptiri fauorẽ curialibus Cæsaris uolentibus facere dictam exactionem. Bart.*

¶ Impp. Arcad. & Hono. AA. LEX I.

[R]Dinariorum iudicum officiis[t], necnon ips Rectoribus prouinciarum[u] auctores, siue cõductores dominicos conueniendi[v] licentiam damus: ita tamen, vt rationalibus priuatæ rei ad exigẽda fiscalia debita immineãt[z].

† Not. Ex li. tit. 16. l. v. C. Th.

[a] *Palatini trãsmissi ꝑ Comitẽ rerũ priuatarũ ad Præsidẽ cũ literis, ut sint solliciti circa exactionẽ pensionũ fiscalium, non debent inferre aliquam concussionẽ. Bar.*

a Iidem AA. Messalę. LEX II.

PAlatinos, qui à viro illustri Comite rerũ priuatarũ cũ publicis literis † destinanẽ ad cõmonitionẽ iudicis, quòd facilius ex ꝑdiis rei nostræ conferanẽ debitæ pensiones, cũ summa degere ꝓcipimus disciplina: de quorũ nomi nibus, si temerè versati [a] fuerint, ad sublimitatem tuã referri per ordinarios iudices oportebit, vt in eos seueriſsimè vindicetur.

¶ *Prædia ex quacunq; causa ad fiscũ ꝓtinẽtia, à trãsuectione publicarũ ſpecierũ non habent immunitatem. Bar.*

¶ Iidem AA. LEX III.

OMnia prędia tam ea, quę in re priuata olim detinẽtur, quàm illa, quæ ex proscriptorum bonis ad fiscum sũt deuoluta, eatenus ab hmõi priuilegiis, & excusationib. submoueantur: vt oẽs species annonarias, cursitationes etiam debitas, atque integrã opinionem [b] sciant esse soluendam.

DE PRIVILE. domus Augusti. uel rei priuatæ.

¶ *Hoc expõe adiectinẽ ut §. tit. ij. in rub. qm. idem priuilegiũ, q̃ hẽt Cæsar, uel fiscus, habet & Augusta, ut ff. de iure fisci. l. fisco. §. j. & fi.*

c ¶ RIuatas. ꝛ † Cõuictores. ꝛ fac t §. d pascuis pub. l. fi. & d agr. & mãc. l. domnicos. & d col. fund. pa. l. j. & ij. & d agricolis, & cẽsit. l. j. & l. colonos. & §. ne rust. ad ullũ. l. p rima. & de excu. mu. l. cui-

† Ex li. tit. 16. l. v. C. Th. † res.

Universidad de Deusto
Biblioteca

l.euidēter. & l.maxima rum. Sed cōtra ſ. eiꝰ.l. ſi. So. ibi de ordinario, ut ſ.l. proxi. Accur.

† D. viij. Kal. Febr. Bon. Placi do, & Romulo Cos.

a REm noſtram. ꝛ id eſt, poſſeſſio nes Principis. Accur.

b ¶ Leuādorū. ꝛ quod à pluribus portatur, le uius portatur. ſic l.aut. de inēd. do. & ſ. de exac. tribu. l. exactores.

c ¶ Prouincialium. ꝛ indicat hæc conſtitutio q; ſoli prouinciales præ ſtabant canones tribu torum: quorum leuādo rum cauſa iſtud aſſerit.

d ¶ Iuſſionem. Id eſt, quādoq; hoc nō eſt obſeruatum occaſione ta li q; a frumēti reditus ex eis prædijs portabatur ultra ſolitū, & ideo id remouet ut ultra ſolitū locum non portetur.

† remanentēs.

e ¶ Remanentem.] aliàs remeanté. & facit ſ. de fun. li. l. j. & ſ. de fun. pa. l. iij. & ſ. tit. j. l. j. & ff iu l. j. & de an. et trib. l. p locis, & l. mediterraneę.

† præbebāt

† alias pro portionib.

f PRo tyronibus. ꝛ id eſt, p eorū ſti pendijs neceſſarijs.

g ¶ In corporibus. ꝛ ali cuius militiæ. Accur.

h ¶ Pretia. ꝛ id eſt, pen ſiones, uel quidam redi tus, qui vocabātur pre tium, ut ſ. de exc. mun. l. euidenter. nō eni aliud extraordinariū pretiū exigitur, ut ſ. de excuſ. mu. l. priuatę & ſ. de lo. fun. ci. l. ij & l. fin.

† Ex libro xv. tit. iij. l. vj. C. T.

† operam.

† dedicatę.

i ABſit. Titulis. Joo minabat opus à Principe, q fieri faciebat

k ¶ Numeremus. ꝛ ſed cōſtruere publicas, uel ſacras ædes, ſeu repara re iter ſordida munera erat, ut ſ. de exc. mun. l. maximarū. §. publicis.

l ¶ Gen⁹. ꝛ niſi alicuius ſpecialiter ſit uacatio publici muneris, ut ff. d muo. & hono. l. cui. in fi.

m ¶ Diuinas. ꝛ ſicut ea, quæ nauicolario nomine ſunt obnoxia, ut ſ. de pdi. na. l. j. & ſic etiā nō excuſat utraq; domus à comparatione ſpecie rum, ut ſ. ne. lic. in emp. ſpe. l. j. & facit ſ. de ſacr. ſan, eccle. l. ad iſtructionē. & de oper. pup. l. ad portus. & de col. fun. pa. l. j. i fi. & ſ. de exact. trib. l. fi. & ff. de priui. vetera. l. penul.

† ac venerandas eccleſias.

n EXcepto patrimonio. ꝛ quod neq; recipit ſuperindictum nec ſordidis onerāt mu neribus, ut ſuprà, de excu. mu. l. pe. & l. priuatę. & ſ. e. l. j. & de coll. fun.

† Flauiano P.P.

† Ex libro xj. tit. j. l. penult. C. T.

† functionis.

† canonicis, & ſuperindictitiis.

† Da. xiij. kalē. Maij. Rau. Baſſo. & Anthiocho Coss.

naria munera, vel ſuperindictiones aliquas conueniri. †

¶ *Prædia Principis à tranſuectione publicarum ſpecierum nullatenus hodie excuſanť, ſicuti nec prædia priuatorum, licet aliquādo excuſata fuerint: quia vltra ſolitum locum tales ſpecies portabantur, quod hodie non permittitur. Bar.*

¶ Impp. Archad. & Ho. AA. LEX II.

REm priuatam noſtram a leuandorum b prouincialiū c cauſa canonicas neceſsitates ea cōditione, qua cūctos, volumus ſuſtinere. ſed exceſsit occaſio iuſſionē d: quandoquidē non locis ſolitis frumenta, quæ ſunt ex diuerſis ſaltibus cōuehenda, trahan tur, ſed eoꝰque portentur, quò graue. atq; damnoſum eſt, prouehere. Proinde ſpectabilis ſynceri tas tua remanentem e † in iiſdem locis implere faciat, ꝓprias funtiones, quibus anteà præbeant † frumenta.

¶ Impp. Hon. & Theo. AA. LEX III.

PRo tyronibus † † in corporibus g poſtulatis pretia h conferri ex fundis perpetuariis noſtræ rei priuatæ præcipimus.

¶ *Inſtructio viæ publicæ, & pontium, & ſtratarum inter ſolida munera non numerantur: & ideo nemo excuſatur ab ea. B.*

¶ Iidem AA. Aſclepiodoto P. P. L. IIII.

ABſit †, vt nos inſtructiones viæ publicæ, & pontiū, ſtratarumq; opera i, titulis k maiorum Principum dicata † inter ſordida munera numerem l. Igitur ad inſtructiones, reparationeſ que itinerum, pontiumque nullum genus † hominum, nulliuſq; dignitatis, ac venerationis meritis ceſſare oportet. Domos etiam diuinas m † tam laudabili titulo li benter adſcribimus.

¶ *Nullus à ſuperīdicto excuſatur excepta Principis poſſeſſione. Bar.*

¶ Impp. Theo. & Valen. AA. † LEX V.

EXcepto † patrimonio n pietatis noſtrę, cuius quidē redi tus neceſsitatibus o publicis frequentiſsimè deputamus, vniuerſos poſſeſſores functiones † in ſu perindictis † titulis abſque vllius beneficii exceptione agnoſcere oportere cenſemus.

DE GREGE DOMINICO. TITVLVS LXXV.

¶ *Subtrahens equum de grege dominico, ipſum reſtituit, & in vna libra auri punitur ſubtrahēs antē de grege priuato, punitur in media libra, à qua pena releuat, ſi obtulerit ſponte. Bar.*

¶ Impp. Arcad. & Honor. AA. † LEX VNICA.

PRopoſitis † edictis ſublimis Magnificētię tuę ¶ minimi, maximiq; r monentur, vt ſciant ſingulas s lib. auri ex propriis facultatibus eruēdas ꝓ ſingulis equis, † ſiue equabus, ſiue Hermogenianis, t ſiue Palmatis †: niſi ſponte eos u obtulerint x. in iis verò, quos ex aliis gregibus occupatos eſſe conſtiterit, ſex auri vncias fiſci iuribus īferendas †.

DE PALATIIS, ET DOMIBVS DOminicis. TITVLVS LXXVI.

¶ Imp. Conſtantinus A. LEX VNI.

COnſecratas nobis ędes, id eſt, inclyta patatia, ab omni priuatorū vſu, & communi habitatione excipimus y.

DE CVPRESSIS z EX LVCO DAPHNES, † VEL Perſeidis per Aegyptū nō excidendis, vel vendendis. TITVLVS LXXVII.

¶ *Ementes, et uendentes arbores cupreſſi in locis hic nominatis, puniuntur. Bart.*

¶ Impp. Arca. & Hono. AA. LEX I.

SI quis Daphnes luci in Syria, vel Perſeidis a in Aegypto arbores comparauerit, quinq; libris auri nouerit ſe eſſe mulctandam: non minore diſpendio & illo feriendo, qui vendere arbores auſus fuerit, quas non licet emptoribus comparare.

¶ *Auctoritate propria nullus poteſt in luco Daphnes incidere cupreſſos, nec etiā eas collapſas aliò tranſportare. Item plantans cupreſſum, non poteſt ob hoc aliā incidere, ſed pro tali plātatione à fiſco unā libram auri conſequetur. Bar.*

¶ Imp. Theod. & Valen. AA. LEX II.

OMnes iudices cuiuſcunque dignitatis ſciant, poſthac abſq; permiſſu Magnitudinis tuę arborem ex daphnes luco † Antiochenæ ciuitatis præcidendi, vel quolibet modo lapſas tranſferendi licentiam ſibimet denegandam. Sed nec à luco, † vel à litore vnam cupreſſum aliis plantatis excidere ſibi licere contendat. At ne ſolatio b antiquitus eis conceſſo priuari per omnia videatur: pro eo, ꝙ ei cupreſſum excidere denegatur, vnam libram auri eum de priuatis noſtris largitionibus aceipere decernimus: quinquaginta c † librarum auri condēnatione huius legis temeratorem plectendo.

¶ Finis Libri Vndecimi.

† Cæſar P.P.

† Ex lib. cit. 6. l. j. C. Th.

† Dicit Io. de Plat. q eſt ſpecialis in equis. hæc poſſet non habet locū in cæteris animalibus.

† Alcia.

† Da. pridie kal. Decē. P. Olyb. & Rufo Coss.

† Theod.

† Seuerino.

† Furti actio cum ſentētia ſamat, infamia iuris.

Infamia facti à dignitate repellit.

† Concor. ca. licet. cū glo. ſuper ver. legitimi. extra de teſt. & ca. infamibus. ex de re. iu. lib. 6. & gl. in. c. p inquiſitionē. ſup ver. in dignū. extra de electio.

† Iſta lex ſecundum B. & Io. de plat. facit ad queſtionem agitatam inter platos, & Regē, quia prælati im munitatē conceſſam reb⁹ eccleſiaſticis volebant extendere ad vaſallos ec cleſię per hanc l. & ſimiles, de qua qōne vide p eum eodem lo. de plat. in l. q ammonita tem. ſ. de mun. patri. † forde.

† Idem A. Clearcho.

† ſi.

† Idem A. Orphito.

† pertētēt.

† Idem A. ad Senatū.

† renocet.

† Ex lib. 9. tit. ij. l. j. C. Th.

† liberatorum.

† Ex lib. 9. tit. xxxv. l. iij. C. Th. ſenatorio nomine.

† Alic. hic.

† Alitar cha.

† quinquer

† locū hūc nobis Alciatus reſtituit.

a ¶ DE DIGNITATIBVS.

¶ *Dictum eſt ſ. de iure publi. ſed qa ius publicum nō pōt expediri, niſi p eos, q in dignitatibus erigunť, ut ff. de orig. iur. l. ij. §. poſt origi nē. iō de dignitatibus dicit, ſcilicet, qui ad eas admittanť, & reiicia tur: & quæ priuilegia eis competant, & quāto tēpore durent. Acc.*

b SIut ꝓponitis. ꝛ Duabus ſororibus ſupplicantibus reſpondet, & quod dicit auum, ſcilicet paternum. nam à ſuperioribus agnatis, non cognatis uenit dignitas, honor. & familia, ut no. ff. de ſtat. ho. l. cum legi time. Item quod dicit conſularem, id eſt, Conſulem, vel de genere Conſulum, & ſic expone prætorium. ad quod ff. de Sena. l. j. Et not. q huius honor, uel nobili tas, quæ venit per accidens, id eſt, per dignita tem, non uidetur extendi ultra, ꝓnepotes, ut ſ. de quæſt. l. Diuo. Item q dam hic habent, uirum, id eſt, hominem, nō aūt pro marito ponit. Item no. ſecundum B. q Cōſules clariſſimatus dignitate ꝓfruunť, ut j. de dome. & ꝓ. l. ij. & iij. ſed certè imo illuſtres ſūt, ut ſ. ubi Sena. uel Cla. l. quoties. Accur.

c ¶ Priuatę. Jhic dicit differentiam inter patrem & virum: ut ff. de Sena. l. fœminæ.

d NEque famoſis. ꝛ uidet q nquies idem per idē repetere ſed dic famoſis, iſamia iur⁹ s. & p ſententiā, ut in actiōe furti, tut. leg. & ſi, & ꝓ eis deponat notaris. vñ quidam habent aduocatis, & de his hēs ff. d ijs, q no. iſa. l. j. §. q i iudicio. Vel dic, notāť infamia, ſcilicet facti, ſcilicet, p ſententiā definitiuā, uel iter locutoriā, vt ff. de obſeq. & honori. & l. parēs. & l. licet. & ſ. de his, q no. infam. l. uerbū ex l. iter locutio. Itē ꝙ ſubiicit, ſcelus, ut ipſo facto infamis, ut miſſus ab exercitu cum ignominia, & ſimiles, ut ff. de ijs, q no. infami. l. j. Itē quod ſubiicit turpitudo uitæ, ut quia malæ viuunt obligando rem duobus, ut ff. de pig. act. l. ſi qs ī pignore. §. fi. uel alia crimina committēdo, q ipſo facto non inferunt infamiam iuris, ut ſ. de reis poſt l. j. & hoc eſt ualde notabile, ꝙ infamia facti, ſiue ꝓ ſententiam, ſi ue aſs illata, repellit à dignitate, ſic & ſ. de inofficio. teſt. l. frēs. Item ꝙ ſubiicit, & quos infra ſcilicet, ꝓdicta. Nam non participant infames prædicti circa dignitates cū hominibus integræ famæ, ut hic, & ſ. de decur. l. ne quis. & de infa. & l. lib. x. & ff. de iudi. l. cū Prætor. §. nō aūt. & ff. ad leg. Iul. de ui priu. l. i. nec eriā in aduocando, ut & ff. de poſtu. l. j. §. ait Prætor. nec in aſſidendo, ut ff. de aſſeſſo. l. j. ſed ꝓcuratores poſſunt eſſe quia onus eſt, ut iaſt. de excep. §. fi. Item arbitri, ut ff. de arb. Pedius. Item ſegregant, ut non habitēt Romæ, uel alibi, ubi Impera

Codicis Domini Iuſtiniani Sacratiſsimi principis ex repetita prælectione, Liber Duodecimus.

DE DIGNITATIBVS. TITVLVS I.

¶ *Mulier patris conditionem, et aui illuſtris retinet: dum tamē nubat Clariſſimis. Bartolus.*

¶ Imp. Antoninus A. † LEX I.

SI (vt proponitis b) & auum conſularem, & patrem prætorium virum habuiſtis, & & nō priuatę c conditionis hoibus, ſed Clariſſimis nupſeritis, claritatē generis retinetis. Sine die, & Cos.

¶ *Notati infamia iuris, & facti, vel inquinati ſcelere, aut turpitudine vitæ, ad dignitates non aſcendunt. Bar.*

¶ Imp. Alexander A. LEX II.

NEque famoſis, d † & notatis, & quos ſcelus, aut vitæ turpitudo inquinat, & quos infamia ab honeſtorum cętu ſegregat, dignitatis portæ patebunt.

¶ Imp. Conſtant. A. Ruſi. LEX III.

MAior dignitas nulli debet, circa prioris dignitatis, ſeu militiæ priuilegia, præiudicium facere e.

¶ *Subſtantiæ Senatorum habent immunitatem à muneribus ſordidis, & etiam extraordinariis. Bar.*

¶ Imp. Conſtan. A. Philip. LEX IIII.

SEnatorum † ſubſtantias, quas ſi diuerſis locis, & Prouinciis poſsident, & homines eorū tam à temonariis f oneribus cōferendis, quàm à cęteris preſtationibus, quas iudices deſcribunt, necnon g atiam ab omnibus ſordidis muneribus, extraordinariisq; h, & vilioribus i liberos eſſe præcipimus, nullaque ſortè † conſtringi functionis indignę.

¶ *Præfectꝰ nō pōt Senatorib. abſq; Principis cōſcientia aliq̄ munus indicere. B.*

¶ Impp. † Valeria. & Galię. AA. L. V.

NEmo Prefectus vrbis citra p ceptionem, vel ſcientiam noſtram vlli muneri ſubiuget Senatorem i: nemo curiam k noſtram immani l pulſet iniuria. Si q denim ſenatoria prędītis dignitate fuerit fortè mandandum, noſtro id iudicio reſeruandum eſt. fit m nanq; dignitas, quæ † nobis iubentibus ſuſtinetur n.

¶ *Negotiantes artes viliſſimas, ad dignitates non aſpirent, & aſpirantes expellun tur ab eis. Bartolus.*

¶ Impp. Dio. & Maximia. AA. † L. VI.

NEq; ex vltimis negotiatoribus o, vel monetariis, p abiectisq; officiis q, vel deformi b⁹ miniſteriis, ſtationariis r, omniq; s officiorum fęce, diuerſisq; paſtis turpibus lucris, aliqua frui dignitate pertentet. † ſed & ſi qs meruerit, repellatur: repulſos autem etiam propriis t reddi conſortiis oportebit.

¶ *Iudex uolens ędificia in vrbe conſtruere, Senatorum ſubſtantias non lędat. B.*

¶ Iidem AA. & CC. † LEX VII.

QVoniā diuerſi iudices non nulla opera in quibuſdam exiſtimant vrbibus extruenda u, ad huiuſmodi neceſsitatem Senatorum ſubſtantia non vocetur †.

¶ *Senatores, in quorū numero eſt Imperator, ſunt defendendi ab omni iniuria. B.*

¶ Iidem AA. & CC. LEX VIII.

IVs † ſenatorum, & auctoritatem eius ordinis x (in quo nos quoque ipſos numeramus y) neceſſe eſt ab omni iniuria z defendere. Da. Non. Febr. CP. Mamertino, & Neuita. C. T.

¶ Iidem AA. & CC. LEX IX.

LIbertorum † filios adipiſci clariſsimam dignitatem nō prohibemus. a

¶ Impp. Valens. Gratian. AA. & Valent. A. ad Grat. LEX X.

SVeram † indagationem per tormenta quērēdi, à clariſsimo † homine ſubmouemus b. Dat. prid. No. Ia. Treu. Gratia. A. iiij. & Merobaude Coss.

¶ *Natus ex eo, qui poſt natiuitatē adeptus eſt dignitatem ſenatoriam, non conſequitur dignitatem paternam, ſi verò natus ſit dignitate ſenatoria durante, licet fuerit antè conceptus, eius ſequitur dignitatem. Bartol.*

tor ſit, ut ſ. de re mili. l. iij. & ff. de iis, qui not. in fa. l. ij. §. ſi ignominia.

e MAior. Facere. ꝛ quominùs retineat priuilegium prioris dignitatis. pone exemplum, ut ſ. de excu. mu. l. eos. & ſ. de primi. l. j. & j. de ſilen. l. decurionibus. in prin. & j. de prox. facr. ſcri. l. iij. & no. de minori dignitate ad maiorē eligi, ut ff. d mu. & ho. l. ut gradati. & honor. §. gerēdorū. ff at ecōuerſo, ut ſ. quēadm. ciuu. l. maioribus. Acf SEnatorū. Temonariis. ꝛ fortè à temone, i. plauſtro ſic dictis, aūs temerarijs: qa ad tēpus debebanť. Acg ¶ Necnon. ꝛ inculcatio. Accur.

h ¶ Vilioribus. ꝛ id eſt uilibus, & minoribꝰ; & facit ſ. de excuſat. muni. l. maximarū. & j. l. proxi

i NEmo. Senatorē. ꝛ ut ſ. l. prox. & j. e. l. præcipimus.

k ¶ Curiā. ꝛ ergo nec Senatores, qui pars nſi corporis ſunt, ut ſupra ad leg. Iuliā maieſta. l. quiſquis.

l ¶ Iumani. ꝛ aliàs immani, aliàs inani⁹, aliàs in manipulis, ſcilicet, in inria id eſt, malis miniſtris, ſubiūges repete, ut ſ. ad l. iul. repe. l. vj.

m ¶ Fit. ꝛ ſmuꝰ illud, uel ſub. nihil ominus.

n ¶ Suſtinet. ꝛ aliquod munus in Senatore.

o NEquis. Negotiatoribus.] j. negotiatores ne militent. l. j. p ¶ Monerat⁹is. §. de murile. l. ij. libr. xj.

q ¶ Officijs. ꝛ id ē, officialibus, ut piſtor, ut ſ. de piſto. l. j. lib xj.

r ¶ Stationarijs. ꝛ qa cuſtodiunt portā in caſtro limitis, uel quia tenēt ſtationē de nili mercę, ut oleo, ſale, & cępe.

s ¶ Omniꝰ. ꝛ totū, ꝙ ſequitur, ponitur pro vno, & dic, ꝙ fuit ſaltuarius, uel cuſtos porcorū uel paſcuorum militū, uel priuatorū. ad quod ſ. de paſc. pu. l. vlti.

t ¶ Propriis. ꝛ id eſt, primis conſortijs, ad ꝙ ſ. de paſcu. l. ultim. & ſ. de profeſ. l. redditur. & de tabul. l. fin.

v QVoniā. Extrue da quod de nouo nō licet ſine auctoritate Principis: ſed uetera reparare ſic, ut ſ. de oper. publ. l. ſtra. & l. ne mo. & ſic itelligo l. oēs. in eodē tit. & facit ſ. de exc. mu. l. maximarum. §. publicis.

x ¶ Vs Senatorū. Ordinis. ꝛ qui cētum erant, ut ſ. de petit. hæredita. l. ulti.

y ¶ Numerzmus. Jno. ſic, ſ. ad l. Iul. Ma. q ſqs. & ff. de mili. teſta. l. prima. §. j.

z ¶ Iniuria.] quod dic, ut ſ. eodem. l. nemo.

a LIbertorū. Non prohibemus. ꝛ qa ingenui ſunt, ut inſti. de ing. in prin. in libertinis aūt ſecus, ut ſ. ad l. lū. Vi. l. j. & ſ. ſi ſeruus, uel liber. l. j. ſed hodie idē eſt i eis, ut in auth. ut liber decæ. §. ij. col. iiij. & facit ſ. de poſtu. l. ij. & ff. de aſſeſſ. l. ii. & ſ. de libert. & eorū liber. l. fi.

b SEuerā. Submouemus. ꝛ niſi i crimine leſæ Maieſtatis, ut ſ. ad le. Iul. Maieſta. l. nullus. & facit ſ. de Queſtio. l. diuo. & l. decuriões.

Universidad de Deusto Biblioteca

a SI senator. Priuatos.] Hic resp. sed contra ff. in fi. l. ubi dicit, eos clarissimos. sol. hic sunt priuati, id est, nō illusti es, clarissimi ta men, sicut ibi, & subaudi. ibi tantùm. sic concor. ff. de Senat. l. Senato tis filium. in fi. uel dic in fi. huius legis susceptum subaudi tantū, s. post dignitatem susceptā, & secundùm hoc refert, ante, uel post fuerint na ti. & sic est contra dictā l. Senatoris, i fi. & solues secundū hanc lect. quòd hic ante fuit cōceptus, uel natus, & sic ē priua tus, ibi & ante ꝓceptus, sed postea natus. Ité ar. eōtra s. de aduo. di. iu. l. cū aduocatio. ubi ex ele ctione, & cohortali condītiōe ad dignitatē filij ante, uel post nati cū pa tre eximuntur. Vel dic secus, ut s. de dec. l. fi. & ibi in l. cū aduocatio. fit speciale i aduocatis illis. uel dic, ibi qñq; dum tamen postea. Ité aliud seruatur in filiis eorum q̄ spontè se curiæ cuiusq; que ciuitatis dederint. Nam nati post talē ꝓditionē paternæ non erūt succedanei functiōis, ut s. de iis, qui spōte mun. su. l. fina. circa princi.

† Valentinian.

† Exli. 11. titu. 27. l. j. C. T.

b ¶ Honores. ¶ i pater honorē habens, nō inuidet filio, quin filium secū participē admittat.

† Data 18. kalen Fe. Theff. Gra. v. & Th. j. AA. Coss. Valent. Theod. & Are. Martiano Co.

c ¶ Clarissimo. ¶ tātū, secundū primā lecturā.

† Exlib. 2. titu. j. l. vii. C. T.

d ¶ Susceptū.]uel dic etiā ante dignitatē, uel dic tantū post, ut in prin cipio huius legis notat & facit s. de libe. & eorū libe. l. fi manumissus.

† Facit ad hāc l. ca. de vxore. iuncta gl. j. extra de sep.

e IVdices. Codicillo rū. ꝙd est, dignitatum, quia per codicillos conferuntur, ut inst. qui bus mo. ius pat. pot. sol. §. filiusfamiliās. & facit i aut. de sanct. Epis. §. re uerendissimis. & §. presbyter. colla. ix. & j. d. de cur. l. ifamia. & s. de pa. sac. lar. l. ij. & s. de offic. Præfect. prætо. l. quos. & s. de susceptor. & arcar. l. fi aliquid.

† Da. iiij. kalē. Febr. C. P. Arca. & Rufin. Coss.

† Theo. & Val. Basso. P. P.

f ¶ Indignos. ¶ Nec q priuilegium mereī, &c, ut s. d. iudæ. l. iudæos. & ff. de pec. l. libera.

g MVlieres. Nobilitamus. ¶ ut in auth. de Consu. ¶ finautem. col. iiij & s. d nup. l. fin. Sed nonne est superflua. p. l. s. de inco. l. fin. Rū. initiū scriptoris est, sic s. de distract. pig. l. ut biter. Vt dic, ut s. d vet. iu. enu. l. ij. §. fi q̄d ante.

h ¶ Statuimus. ¶ ut ff. de iur. omn. iud. l. pen. & de iud. l. exigere. & ff. ad municip l. fi. §. item rescripserunt.

i ¶ Priuatę]nam quę prīorū est oblita, rursus à prioribus nō adiuuabitur, ut in authē. de nup. §. q̄ tamē. nisi à Pricipe impetret, ut ff. de Se. l. fi. & facit j. l. fœminę. & s. de nup. l. cū te.

† Zeno. AA. pollē.

k PRæcipimus. ¶ facit s. de ope libe. l. fi. & j. de ꝓpo. sac. cubi. l. fi. & s. de Cōsul. sancimus. & ff. ad munic. l. filii. §. pe.

l SI grauius. Fideiussione. ¶ aliàs subst itutū: aliàs sub fideiussione, i. sub custodia militari, vel executorū: ut ff. de custo. reo. l. j. & hic adiunge nobis suggeri iubemus, & hoc superillustribus, i. dūis, i. si q̄s illustris cōmiserit dictū facinus: super cęteris autem, &c. & facit j. de proxi. sa. scri. l. i sacris. circa princ. & ff. de pe. Diui fratres. §. fi. & s. ubi Sena. l. quoties. Sed quærit, an hoc sit innouatum p authē. ut iud. nō expect. sac. iu. ſ. §. j. col. ix. Rū. non: q̄a speciale est in istis, ut ff. de offic. Proc. l. fi q̄d. & dist inxi s. de legib. & consti. l. ij.

m ¶ Iudicetur. ¶ per te Præfecte ꝓtorio, sed hæc lex fallit i casu j. l. proxi. §. inter eos. Acc,

† subditione.

n OVoties ex priuata. ¶ priuatus accusat, uel conuenit illustres.

o ¶ Fideiussionis. ¶ id est, iudicio fisti, licet immobilia ñ possideat. fic j. de prin. agent. i rebus. l. multis. & inst. de satisd. §. sed hodie. & j. d priu. schol. l. fi. circa fi. & s. de Epis. & cler. cū clericis. §. i. Sed ibi nec iurat, regulariter contra, ut ff. q̄ satisd. co. l. sciendum.

† alias Anastasius A. † ad interd. huius l. auth. Cagnol. in fi. q̄s ma jor. nu. 1. & C. de transa.

p ¶ Abfuerint. ¶ per d. scilicet, alibi, sed per b, planū est s. de episc. audi. l. fi quit ex consensu.

q ¶ Ordinabit. ¶ mittēdo in possessio. rei petitæ, uel omniū bonorum olim, uel ꝓ mēsura debiti hodie, vt ff. quib. ex caus. i. posses. ea. l. j. & in aut. de exhib. §. fi uerò q̄d. Vel fi dēs definitiua, contra eū absentem contumacem. fit missio p l. ꝓperandū. §. finaūt. nam & lite cōtestata potest alienare, & ñ fisti iuris.

r ¶ Spolientur. ¶ ipso iure, ut subiicit.

s ¶ Priuatos. ¶ ipso iure. Nam est infamis: q̄a cōtra ꝓmissionē, & cōtra sacramētū uenit, ut s. de transactio. l. fi quis. maior. ergo ipso iure d finit, ut s. de decur. l. ifamia. & s. e. l. ij. secus ubi contra iuramentum tātū, ut ff. d infa. l. Lucius.

Infamis est q̄ spontione sua ꝓpter nit.

t ¶ Inconsulta. ¶ hoc est speciale contra superiorem l. proximā. Principi referē sententia, sed hoc ꝓpter peririū. & facit j. de lucris ad l. iij. & de curiosis. l. penul.

† se.

x ¶ Exercere. ¶ quæ seueritas est lite non cōtestata, vt bona aduocentur, ut s. de req. reis. sed lite conteſt. pecuniaria pęna, uel q̄ æstimationē contingit, infligi pōt, ut ff. de pę. l. absentem. §. j.

† statuit nulla.

y ¶ Priuilegiis.]de satisda. uitanda.

z ¶ Sententia. ¶ commonitoria. sic s. d Epis. & cler. cum clericis.

a ¶ Conuentionem. ¶ regulariter iure isto potest fieri cōuentio i scriptis, & sine scriptis, ut ff. de eden. l. j. §. j. nisi in hoc casu, ubi libellus in scriptis est dandus, ut hic, hodie regulariter idē, ut s. de litis contest. ant. offeraē Sententia ātè olim, & hodie i scriptis ferēda erat, nisi in casibus, ut s. de sent. ex breui. recī. l. ij. & in authē. nisi. & facit j. de ꝑx. fa. scrin. l. pen. & de princ. agen. in re. l. fi. & s. de manda. Princ. l. j. Acc.

† Anastas. Eusebio. † euocationem.

Sententia in scriptis est ferēda.

b IVbemus. Honore. ¶ honor est illi quem Princeps uocat, uel reuocat, & facit s. ubi de crimi. agi oportet, aut. qua i ꝓuincia. i fine.

Gerentibus

a ¶ Gerentibus. ¶ qui dignitatem, cū administratione habent.

b ¶ Honorariis. ¶ sine administratione.

† vrbe (videlicet prę cedente cō sensu.)

c ¶ Cōsensu. ¶ uel etiā sine cōsensu, ut s. e. l. clarissimis, quę est contra. Vel dic aliud ꝓ sensum, q̄a ad petitionē uolētis ire, aliud commeatus.

d ¶ Comitatum. ¶ nostrum.

e ¶ Sine sacra. ¶ sed cū venerit. nō recedat absq; licētia, ut s. l. de decur. l. si q̄s dec. Item ꝓ s. de offic. Prouin. l. null". Sol. hoc i perpetuis. argumen. ff. si cert. pet. ar. l. Præsidis. Ité facit j. de silenti. l. iij. Accursius.

f ¶ DE PRAET. &c.

† Alc. hic.

† Val. & Mart. Tatiano.

¶ Alias prætur̄, alias præfecturæ, alias prætoriæ, ut pro eodē ponat.

g ¶ Et collatione.] s. sublata. & no. q̄ quędā speciales functiōes erāt quas hic remouet.

† prætur̄ā.

† denoce tur.

h NEmo. Ad præfecturam. ¶ s. prætoriā, nā tantum de urbe dēt eligi, ut s. d of. Præt. l. tres.

† Pholim fortè ingt Alcia. hic, simul & lo tum hanc totum pulcherrimè explicat. tu illū videeo.

i ¶ Tutus ¶ not. sic s. de tutus uoc. l. plerig; & de lega. j. nemo. & de iur. l. qui domum. Accur.

† Alc. hic.

k GLebam. ¶ aliàs deest glebā, uel pholē, & icip t, sine &c.

l ¶ Huiusmodi collationē.]s. alia à cēsura capitis, & iugatione terra rū. ut s. d colo. Thracē. l. j. in pin. & s. fine cēsi. l. ult. & d all. l. ij q. & facit s. de ca. ci. cen. exi. l. j. Sed contra s. de meta. l. per singulos. So. ut ibi.

Trabea q̄d fit.

¶ DE CONSV. &c.

m ANtiquitus.] Honoratos. scilicet, ꝓsules. Et no. q̄ trabea ē uestis ꝓsularis, qua ēt Imperator utebat, & iō se Consulē uocabat. ſm Al. in authen. de Cōsu. i fi. tit. col. iiij. ibi, aduenit autē, cū ipse annuerit trabea, &c.

† se.

† Simaeth. lib. Episto. vij.

n ¶ Anterite. ¶ i eūdo, loquēdo, decernēdo, ut j. tit. j. l. j. & ij. & de ꝑx. sa. scri. l. vnicuiq;. & j. d primi. l. vlt. & ff. de albo scriben. l. j. §. & iter. A.

† statuit nulla.

o ¶ Auspicia. ¶ ab initio, post tamen adēpta.

p ¶ Repetiti.] id est, sæpe meruit dignitatē consulatus, & facit suprà de asse. l. liceat.

q ¶ Altius. ¶ hyperbolicè: q̄a deus est altior, uel sub. in consultè. Ac.

r ¶ Posthabitus] post ponitur enim prior Cōsul, quādo sequēs fit patritius cū maior sit Cōsule, ut j. e. l. nemini. sed si tūc prim' fuit, & ipse patriti' recuperat prioritatem ex tunc, & hoc dicit. Alij dicunt ꝓferri minoribꝰ, quā maiorib. potestatē gerentibus necnō etiā honorariis illustribus, siue ex hac Regia vrbe, principali, videlicet ꝓcedente cōsensu, ꝓfecti fuerint, siue i Prouinciis habitātes, sacratissimū (suis scilicet posc ētibus negotiis) petere maluerint comitatū, sine sacra quoq; reuocatoria ad hanc Regiam vrbem peruenire.

DE PRAETORIBVS, ET HONORE PRAETVRAE, & collatione ſ, & gleba, & clausi, & pholi, & ſ septem solidorū functione sublata.

TITVLVS II.

¶ *Ad dignitatem prætoriam non potest eligi aliquis in clarissima dignitate constitutus, in Prouincijs manens. Bar.*

¶ Impp. Arca. & Hono. † AA. LEX I.

NEmo ex Clarissimis, & spectabilibus, qui in Prouinciis degunt, ad præfecturam † posteà deuocetur †, sed maneat vnusquisque domi suæ tutus †, atque securus, & sua dignitate lętetur.

¶ *Istę tres functiones publicæ, quæ olim prestabant, scilicet, gleba, follis, et vij. solidorū, tollunt, ut nullatenus prestent. Bar.*

¶ Iidem AA. ad Senat. LEX II.

GLebam, vel pholem, † siue vij. solidorū functionē, siue quālibet huiusmodi collationē, tam circa ꝑsonas, quàm circa res, ac prędia funditus iubemus aboleri, vt omnis huiusmodi sopita perpetuò conquiescat exactio.

DE CONSVLIBVS, ET NON SPARGENDIS † AB his pecunis, & de Præfectis, & Magistratibus militū, & patritiis.

TITVLVS III

¶ *Inter habentes eandē dignitatem, ille priùs debet an si credere, q̄ priùs est adeptus dignitatē, etiāsi posterior eandē fuerit consecutus pluries: si tamen priorē cōsulatu patriciatus honorē fuerit consecutus, post eum, qui est in consulatu, posterior: et in patriciatu prior, hoc casu ꝓferē.*

¶ Imp. Valentinianus A. † LEX I.

ANtiquitus statutū est cōsularibus viris, cęteros quidem honoratos ᵐ ipsius trabeæ summitate, pares verò insulis, consideratione tātùm temporis anteire ⁿ. Quis enim in vno, eodemq; genere dignitatis prior esse debuerat, nisi, q̄ prior meruit dignitatē, cùm posterior, etiamsi eiusdem honoris prætendat auspicia ᵒ, cedere tamen illius tēporis Consuli debeat, quo ipse nō fuerit? hoc obseruando, & si iterata vice fastigia cōsulatus aliquis ascēderit. Repetiti ᵖ enim fasces virtutes sępe meriti comprobant, non augent, quia nihil est altius ᵠ dignitate. Quod si quis prior Consul posteriori Cōsuli, eidemq; patritio posthabitus ʳ patritiatum posteà consequatur: vinci eum oportet, qui prior meruerit patritiatum, postquam iste honore patritiæ dignitatis decoratus est.

¶ *Consules hodie prohibent per vrbem spargere pecuniā. ne cupiditate lucri populus eos sequatur, sed eorum meritis: et q̄ pecunia, quæ per eos iactabat̄, expenda tur in opus aquæductus, & quilibet Consul expendere debet, c. auri pondo. Bar.*

¶ Imp. Leo A. † LEX II.

ORdinem consulatus ad antiquā reducimus sanctionē, vt sellā ˢ nostrā honoris meritò, non rapiendi studio populorum agmina sectent, ac lucrādi † cupiditate deposita venerabilē parentum ᵗ habitū, & felicissima antiquitatis ornamēta cōspicerent ᵘ. Hoc ergo exemplo etiā cęteros ˣ ꝓcedere Consules volumus, nec expendere eos sine effectu patimur ʸ. Cessante ergo ista spargēdi vilitate, amplissimi Consules ꝓcedentes, deinceps abstineant hoc errore perdendi †, optimoq; cōsilio operi necessario ꝓficiat, quod erat incōpetenter ꝓiciendū. Ad restaurationē itaq; aquæductuum huius amplissimę vrbis cętena ᶻ pondo auri prestentur ꝑ singulos consulatus: vt & Consul patrię ª se dedisse nouerit, & data notum sit mansura esse perpetuo.

¶ *Nullus eligi pōt patritius, nisi primò alterā dignitatum hic insertarum fuerit adeptus. Item habens dignitatem consulā rē absq; administratione, in opus aquęductus expendere dēt centum pōdo auri. B.*

¶ Imp. Zeno A. LEX III.

NEmini ad sublimē prītiatus honorem (qui cæteris omnibus anteponitur ᵇ) ascendere licet: nisi priùs aut consulatus honore potiatur, aut prefecturę prętorię, vel Illyrici, vel vrbis administrationem, aut Magistri militum, aut Magistri officiorum, inactu ᶜ videlicet positus gessisse noscat: vt huiusmodi tantū personis, siue adhuc administrationē gerendo, siue posteà, liceat quando hoc nostræ federit Maiestati, patritiam consequi dignitatē ᵈ. Qui verò gloriosissimæ huic vrbi (quæ caput orbis ᵉ terrarū est) omnifariam credimus consulendū, vniuersos qui posthac honorarii consulatus insignibus principali munificētia decorant̄, c. lib. auri ad reficiendum aquęductum publicum ministrare censemus ᶠ, ad similitudinem eorū, qui per annale ᵍ tempus consularium editione munerum gloriantur. Nā ipsis quoq; expedit, vt florentissima ciuitas centum auri librarum munificentia sustentata, honorarium quoque sentiat ʰ consulatum.

¶ *Si cui conceditur administratio dignitatis diu antè concessa, nō videt de nouo dignitas cōcedisse illis potiē honorib. quibus potiē*

† Valen. & Martianus A. Spōtio. C.

† lucri.

Aurū spargere, & cōtēnere solus Princeps pōt.

† Ex his verbis no. fo. de Pla. quòd dare ignoranti, eū pdere.

† prætorio rum orientis.

a ¶ Ancimus. Procedendi. ꝛut iperret per annum etiam administrationem.
b ¶ Et re ipsa. ꝛid est, etiam ipso actu.
c ¶ Processio. ꝛsp annū, & alias est pfessio.
d ¶ Iteratse. ꝛ primò consularis factus Cōsul in actu, nō est plus, quā Consul. & facit ſ. l. j.
c. ¶ Nostra. ꝛi nos purpura uestitos: & dr adorari, cū salutat: ut ſ. d fab. l. ij. in quo est ordo. &c.
f ¶ Sacræ constitutionis. ꝛ ſ. l. proxi. sed si ante nō fuisset psularis, & sic nō soluisset, nūc ipetrans consulatū p annū soluerer, ut ſ. l. px. in fi.
g ¶ Denuo. ꝛ ūc ff de reiur. l. bona.
h ¶ Ancimus. Præstitis. ꝛi. pſentatis sibi literis electiōis ad patriciatū, ut hic, & ist. q. mo. ius pa. po. ſol. ſ. filiusfamiliās. sic est & in quibusdam alijs. quod dic ut ſ. de dec. l. fi. & in authen. cōſt. quę de dignita. ſ. generaliter. coll. v.
i ¶ Minui. ꝛquia quo dā mō essemus in potestate pricij patris, quasi aui.
k ¶ Satis. ꝛ sicq; parum leduńt patres: quod secus esset i Cōsule, ut ff. de vsucapi. l. iusto. & tamen in Consule est idē hodie, ut in d. authen.

1 ¶ DE PRAEFEC.

¶ Oēs istos dt eē pares.

m Præfectum. Indiscretæ. ꝛ id est, non discretæ, sed separatæ, sed æqualis dignitatis.
n ¶ Vsq; ad eo. ꝛ id est adeo hoc est verum.
o ¶ Ad priuatā. ꝛ alias à priuata, & ē planat: aſs ad priuatā, & tūc dic. q retineat aliquē effectū dignitatis, ut ꝛ. l. px. & fa. ſ. titu. l. l. j. & ſ. q. po. in pig. hab. ſi fundum. & de lo. præ. ci. l. congruit.
p ¶ Visquis. Gesserit. ꝛ i. gesserīt cōpleuerit idē, si nō cōpleu, ātę q alius pfect' eligeret. sic q; parat Magistrū istū Præfecto, ut qui prior fuerit, pferat. i hoc enī est similitudo.
q ¶ Ex pfectis. ꝛ i. his, q post Magistratū fuerit electi, & dſierūt, pferat Magistr i his q sequuntur. Et no. eos retinere effectū dignitatis, sic ſ. d aduo. di. iu. l. petitio nē. ¶ egrediēte. & ꝛ i. j. l. j. & ſ. d exc mu. l. eā. & l. maxi. i fi. & ꝛ. & l. fi. dic ergo, q hic fuerūt p uecti, sed desierūt, aſs secus, vt ꝛ. de primi. l. ij. i fi. & facit ſ. l. px. cū suis concor. Alij dicūt, prouecti d nouo: ut & ſ. tit. j. l. j. sed & habēt necesse dicere, q desierūt p l. retur, si eidē ab initio administratio cōcessa fuisset, nec soluet c. lib. auri i opus aquę ductus, si tpe dignitatis cōcessæ soluit. B.

¶ Idem A. Sebastiano PP. LEX IIII.

SAncimus viris excellentissimis cōsularibus omnibus, qui iam facti sunt, vel posteà fuerint, procedendi a quoque, & re ipsa b per annū gerendi consulatus, impetrato, videlicet principali iudicio, legitimā tribui facultatē: ita', vt peracta, quā meruerint, processione, nō nouū aliquid, vel quod nondū habeant, adipisci, sed consulatus ius, quod semel eis consularis detulerat processio c, iterasse d beneficio videātur: & in adoranda nostra e purpura, vel in cōsequēdis cūctis Consulū f honoribus, & priuilegiis ex anteriori tēpore prouectionis ordinem sibimet nouerint vindicandum. Hoc etiam obseruando, vt huiusmodi Cōsul nec c. libras auri aquęducti bus huius inclytę ciuitatis pro tenore sacræ constitutionis f, præbendas, quas cùm esset cōsularis, præstiterat, Cōsul posteà creatus persoluere denuò g compellat'.

¶ Filiusfamiliàs electus in patricium, à patria potestate liberatur. Bar.

¶ Imp. Iustinian. A. Ioāni P.P.

SAncimus viros excelsos patricios, quos in huiusmodi dignitatis apicē Augusta Maiestas retulerit, illico ab imperialibus codicillis ſstitis h, patres fa. effici, ac potestate liberari paterna: ne videant', qui à nobis loco patris honorantur, alieno iuri esse subiecti. Quis enim patiat', patrē quidem posse per emancipationis modū suis nexibus filium relaxare: imperatoriam autem Celsitudinē non valere, eū, quem sibi patrē elegerit, ab aliena eximere potestate. ne si contrarium approbetur per quamcunq; machinationē, imperialis Maiestas minui i videatur. Et hoc quidem rarò cōtingere satis k certū est: nemo enī facilè respexit filiūfamilias in patritiatus honorē prouectū, quemadmodū in Cōsulib. hæc res visitata est: sed ne quid in parte tēporis tale eueniat, & sine legibus inueniatur ideo hęc nobis visa sūt sanciēda'.

DE PRAEFECTIS PRAETORIO, SIVE VRBIS, ET Magistris militum in dignitatibus exæquendis.

TITVLVS IIII.

¶ Præfectus vrbi, et Præfectus prætorio, & Magister peditum, vel militum, licet habeant dignitates distinctas, tamen omnes sunt paris gradus. & ille præfert, qui primò fuit in dignitate electus. Bar.

¶ Imppp. Valen. Valer. & Grat. AAA. ad Ampellium P.V. LEX I.

PRæfectum vrbi, & Præfectum prætorio, & Magistros equitum, ac peditū, indiscretæ m ducimus dignitatis: vsque adeò n, videlicet, vt cū ad priuatam o secesserint vitam, eū locum velimus esse potiorem, q alios pmotionis tpe, & codicillorum adeptione præcesserit.

¶ Dignitate deposita p plures i pari gradus dignitatis existentes, ille est potior, qui prior fuit in dignitate electus. Bar.

¶ Imp. Leo A. LEX II.

QVisquis magisterium equitū, peditumq; susceperit, & gesserit p, ante captam à quoquam præfecturam, is cùm priuatus erit, & honorem deposuerit, ex præfectis q, qui prouecti fuerint, præferatur. sit igitur sedes prior antè prouectis, locus cōspectior decernendi, loquendiq; facultas antiquior, cui est splendor adepti Magistratus vetustior.

DE PRAEPOSITIS SACRI CVBICVLI, ET DE omnibus cubicularijs, & priuilegijs eorum.

TITVLVS V.

¶ Custodientes cubiculum Principis, uel Augustæ eandē dignitatem habent, quam Præfectus vrbi, & Præfecti prætorio, & Magister militum, & hac dignitate deposita, nulla est inter eos discretio: seruata tamen reuerentia temporis. Bar.

¶ Imppp. Arca. Honor. & Theodo. AAA Floro P.P. LEX I.

SAcri cubiculi præpositi ea dignitate fungā tur, qua sunt prædicti, qui eminentissimā prætorianam, vel vrbanam meruerint præfecturam, aut certe militarem magisteriā potestatē: ita, vt sit inter eos post depositas administrationes nulla discretio r, siue nostræ Serenitatis adoraturi admittant' imperium, siue pro suo arbitrio solēnes festiuitates s, & cœtus, vel salutationes t, vel quælibet alia officia frequentent †: vt in sedibus u, & in confessu x eis ordo seruet', quem ordo prouectionis ostenderit, sub habitu videlicet ipsis consueto, cùm manifestè decretum y sit, eum esse potiorem, qui præcesserit, vel illum subsequi, quem recentius probauerit examen.

† frequententur.

¶ Cubicularij Principis ēt antè q̄ ad dictū offm obligent, gaudent immunitate munerū extraordinariorū, et finita dignitate, nō recipiūt hospitē muti, et Præsides ϗ faciētes pœna hac l. inserta puniunt. B.

¶ Imp. Theodos. & Valent. AA. Proculo. P.P. LEX II.

HAc nostrę mānsuetudinis ęterna lege sancimus, vt oēs cubicularii, q de nostro cubiculo exeūt z, an tequam a primū locū b obtineāt (excepto c castrēsi, & Comite domorū) his priuilegiis pfruant', id est, vt nec possessiones eorū angarias d, siue parāgarias, vel etiā parauereclos in posterū dispositione ēt tui culminis, vel alicuius calūnia dare cogant', ne sordidis adstricti munerib. decus ministerij, qd' militādo videbant' adepti, otij tpe, & quietis amittāt. domos quoq; eorū, uel in hac sacratissima vrbe, vel ī qualibet alia positas ciuitate ab omni hospitū cuiuslibet dignitatis inquietudine vindicamus e: Prouinciarū Rectorib. eorūq; apparitorib. Priuilegia officialium dignitate nita non ꝛ ditur.

† Impp. Leo & Anthemius AA, Ioanni C.

a Vbicularios. ꝛ hic merito dicunt' penetralia. q a nullus audet penetrare. P.
b ¶ Obire. ꝛ i. subire, & loquitur Magistro officiorū, cui hęc cōstitutio mittit. & ſa. ꝛ. de silen. l. j. ne aduerſ. & ff. d cast. l. iij. & de agē. inre. l. iij. & ſ. ubi Sena. uel cla. l. quoties. & ꝛ. d pri. seno. l. ij. nec ob. ſ. ubi de cri. a. opor. aut. qua i pouincia, ibi, nullo priuilegio, &c. q a ñ erat ibi insertum in iuris corpore.
c ¶ Vbemus. ꝛ subaudi, ut omnes, &c.
d ¶ Cuiusp iam. ꝛ scilicet, domini seruī.
e ¶ Rapiant'. ꝛ ex hac l. ut in authen. de mo. §. ij. coll. j.
f ¶ Mortuos. ꝛ i. moriētes, vel ꝓpriè. ſ. ualeant eorū testamēta. Et not. hic arg. ad id, qd' habet institu. de le. Fu. ca. tol.
g ¶ Dūtaxat. ꝛ scilicet, morientes.
h ¶ Sine legitimis. ꝛ ut ſ. de bo. vac. l. uacantia.
i ¶ Dederit. ꝛ ſ. dñs.
k ¶ Iudicium. ꝛ ut Magistri officiorum, ut ſ. l. proxima.
l ¶ Eū. ꝛ repete ſterpellare. & no. ꝓbauerit, q ꝓbat ignorantiā. & sic ē ϗ ff. de ꝓb. uerius. Sed dic, q probat eo ipso, q non probat cōtrariū, sic ꝛ. q. mili. non pos. ſu per seruis. & ſ. de picu. tu. l. fit tutor. sed ubi scit, pſumit', q voluerit eum fieri liberū, ut ſ. d' Epiſc. & cler. auth. ſi seruus. & de ꝓbat. l. cū precibus.
m ¶ Calumniandi. ꝛ ar. ff. de accuſa. l. alij.
n ¶ Denegetur. ꝛ sic ſ. ne de ſtat. defunct. per totum. & ſ. de tabel. l. ij.
o ¶ Vbemus, Coniugis. ꝛ un' uni, alter alteri cubiculo præerat, super q̄bus alij plures erant, ut ſ. l. proxima. in princi.
p ¶ Sociati. ꝛ p electionem, cū cētū erāt numero, vt ſ. de pe hære. l. fi. Vel dic eoipso, q illustres erāt, & sic largius dicuntur Senatores, ut ff. de Senat. l. fi. ſ. fin.
q ¶ Cingulo. ꝛ enſe fortē. sic ē ſpeciale: regulariter contra, ut ſ. ut armorum vſus. l. j. & in authent. de armis. Vel dic, cingulo, i. titulo dignitatis, id ē, carruca, ut ſ. de ho. vehic. l. j. & facit ſ. de dignita. l. clarissima.
r ¶ Videatur. ꝛ sic ſ. de pœnis. Impera. offer. l. rescripta & ff. de Senat. l. ultima. in princ.
s ¶ DE QVAESTORibus, & Magistris officiorum, &c.

¶ Officia istorū sunt, ut ſ. de offi. quæsto. cum tribus sequent. titul.

† Seruos.

paritoribꝫ donarū lib. auri dispēdio feriendis, si māsuetudinis nostræ statuta dissimulare, & ex aliqua parte violare tentauerint.

¶ Cubicularij Principis, et Augustæ nō coganī vndere, nisi corā offorū Magistro. B.

¶ Imp. Martianus A. † LEX III.

CVbicularios tam sacri cubiculi mei, q̄ venerabilis Augustæ, quos vtroſq; † certū ē obsequiis occupatos, & aulę penetrali bus inhęrētes, diuersa iudicia obire b non posse, ab obseruatione aliorum tribunalium liberamus: vt in Sublimitatis solūmodò tuæ iudicio propositas aduersus se excipiant actiones.

¶ Si dñs Principi seruū suū cubicularīū obtulit, illico talis seruus libertatē adipiscī', et ea utīt inter uinos, et in ultima uolūtate: et eidē ab itestato succedit p agnatos, et cognatos: qb. deficiētib. fiscus eius bona occupat, tanq̄ uacātia: si aūt dñō ignorāte, uel inuito cubicularius fcūs sit, intra qnquēniū cū peculio uindicar', et p̄dictā ēt ad cubicularias extendunt'. Bar.

Imp. Leo A Puſeo P.P. LEX IIII.

VBemus ꝯoēs †, qui vel iā in sacrū cubiculū cuiuspiā d liberalitate donati, alió ve titulo dati, vel dādi principalib. obsequiis inhęrere, vel antè meruerunt, vel posteà meruerint, (licet nulla in terueniente scriptora, nulla cōfectione gestorū) postquā deuotissimis cubicularijs fuerint sociati, ad condōnē libertatis, ingenuitatiſq; rapiant' e, raptiq; videantur. hoc, qd' nō solū circa superstites, sed ēt circa mortuos f volum' custodiri, cū

50

60

70

80

calūniādi m uiā patimur diutius esse patefactā. lōq; tēp' quinquēnij ꝓfinimus, intra qd' contra eos suas debeāt exercere quæstiones: vt si medio tēpore moueā distulerint, vlteri' eis, tāq̄ in suū famulum † vindicādi, vel ei', † ut serui peculiū, uł bona, quasi liberti copia denegēt n. Hęc oīa, q̄ sup deuotissimis cubicularijs sancim' ēt ad cubicularias, quę à dominis ī sacrū cubiculū datę, uł dādę sunt, superstites, atq; mortuas extēdi, pro pagarię; decernimus.

¶ Cubicularia etiam dignitate deposita, cùm vadunt extra vrbem, poterunt vti cingulo dignitatis. Bartol.

¶ Imp. Anastasius A. Eusebio. LEX V.

VBemus duobus viris illustribus, prępositis vtriusq; sacri cubiculi tam nostræ pietatis, quàm Serenissimæ nostrę cōiugis ꝯ qui post finitā militiā senatorio fuerint consortio sociati p, licere quoties ad aspiciēdos agros suos, vel ob aliā causam ꝓficiſci volue rint cingulo q vti: cū hoc ad iplēdum eorū desideriū, & ad nullius læsionem respicere videatur r †.

DE QVAESTORIBVS, ET MAGISTRIS OFFICIOrum, & Comitibus sacrarum largitionum, & rei priuatæ.

TITVLVS VI.

¶ Qui in administratione publicorum officiorum se bene gesserunt, debent clamorosis vocibus populi commendari. Bar.

¶ Impp. Arc. & Ho. AA. LEX VNICA.

QVi exquęsturę † honore, aut officiali magistrio, aut comitiua vtriusque u erarij nostri attonito x splendore viguerūt y acclamatione z excipiantur a solita, nec prætereant', vt incogniti †.

DE PRIMICERIO b † ET SECVNDICERIO, † & notarijs.

TITVLVS VII.

¶ Notarij Principis licet senectute deposuerint officiū, aut maiorem dignitatem fuerint adepti, non ob hoc notariorū nomen perdūt: sed notariorū, et dignitatis secūdę retinēt primilegia: nec possūt esse discussores, aut pæquatores, aut similem dignitatē cum administratione habere. Bar.

¶ Imppp. Grat. Val. & Th. AAA. Eutropio. P.P. LEX I.

PRæcipua est nostræ pietatis intentio circa notariorum nomen: atque ideo si vnquam huius ordinis viri laborem quietè c mutauerint, vel abiecerint, vel senectute posuerint d, seu cum alia dignitate posthac qualibet vſi sunt e, non omittant prioris vocabulū militiæ, sed compendiū f sequentis honoris assumāt: & siquis ex offō, vel g præcipuè Sublimitatis tuę temerario assensu in discussiones, peræquationes, aliam denique vllam rem inquietator extiterit, officium suum nouerit, vel leuis h culpæ offensione detecta, grauis mulctæ discrimine fatigādum, &

t ¶ Vi exqstur. ꝛ duæ sūt partes.
v ¶ Vtriusq; ꝛ fiſci, & rei priuatę.
x ¶ Attonito. ꝛ id est, terribili.
y ¶ Viguerūt. ꝛ id est si bene gesserunt, ut tanquam tūc ab omnibus commendentur. Accur.
z ¶ Acclamatione. ꝛ Vi uat talis, ut faciunt Romani de Papa, & etiam pconū, vt ſ. de offi. Rec. Prouin. l. iij. & in aut. ut ordi. prę. ꝛ. j. coll. v. Alij dicūt, q̄ isti excipiunt', ab aliis q cōmendant'. si aliàs tacita reuerētia pbeatur eis, ut subijcit: q̄ non placet.
a ¶ Excipiātur. ꝛ id est, recipiantur cum laudibus populi.
b ¶ DE PRIMI. &c.

¶ Id est, de eo, q primo scriptus ē in matricula notariorū, & q primū locū obtinet. M. secūdi cerius q ꝛm: ad q̄ ꝛ. de dom. l. vl. & nota riis, i. de cęteris posted scriptis. Alij dnt, &, p. i. nā idē ē sc̄dicerius, q̄ primicerius, ꝛm eos. uł dr primiceri', q primo portabat cereū i aliquo festo, et erat ī dignitate: qa spectabilis, ut ꝛ. l. px.

† famulatum iudicā di.
† ei.

† videam'. Primicerius, & secūdiceriꝰ qui sint.

c ¶ Præcipua. ꝛ
¶ Quiete. ꝛ id est, in quietem, ad q̄ ſ. de Epiſc. & cle. l. decernimus.
d ¶ Posuerint. ꝛ id est, deposuerint.
e ¶ Vſi sunt. ꝛ de facto,
f ¶ Compendiū. ꝛ quasi non honorem, ut ſ. de decu. l. j. & facit ſ. d' dig. l. iiij. cum concor.
g ¶ Vel. ꝛ pro etiā dic, si quis assensus temerarius extiterit, & ſub. impōnēdo discu. & c. q. d. ſi notari' receperit dignitatem, & sic iquietauit legem istam. Accur.
h ¶ Leuis. ꝛ ēt si leui re exerceat offm, punit' arbitrio iudicis, ut hic, & ff. d' pēn. sāctio. & depositi, ut subiicit. & no. q̄ p paruo dicto pœna magna ipōit'. sic ſ. d' li. & e. libe. l. ij. & de hęr. l. ij. A. Cor-

† quęsturę.

† cogniti.
† Primicerius dicebatur, notarius Principis, q cæteros honore superabat. a cera sic dictus: qa in cera tabulis ātiqui scribebāt. Hiero. in Clau. & Cassiod. in Epist.
† scriserio. Pœna grauis pro delicto paruo imponi tur.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto

a ¶ Corpus.}id est,corpus officialium,inter quos iste cęperat numerari,minuitur illo extincto,id est,deposito.uel habeas minuetur scilicet,per electionem alterius isto relicto. Et dic,quia isti sunt notarij, qui dignitates non possent habere,ut not.ſ.in rub. de tabel.item hoc durante officio,aliàs secus, ut inf.l.proxi.in fin.

b ℙ Ræclaram.Militiam.}inermem.

c ¶ Tribunorũ.}id est, Primicerioꝝ,sic dicti, quia tribunum suffragio eligebant,qui ſ.tribuni, uel qui, scilicet notarij.

d ¶ Non nihil.}id est, multum, vt ff.de uerbo. sign.l.duobus.

e ¶ Beneficiorũ.} quatuor eni priuilegia dat eis per hanc l.primo,ut Primicerius eorũ tantũ duobus annis teneat ſtare in officio,secundo,ꝙ à quibuſdã muneribꝰ eos excuſat,tertiò ꝙ ꝑ fert eos aliis posterioribus, quartò,ꝙ finito officio habẽt aliam dignitatẽ.

f ¶ Statuendas.} ut & ſ.de offi.Præ.vrb.l. Primicerius.Sed contra ℑ. de nume.l.ij. & l.fi.Sol. ibi in notarijs,hic i primicerijs tribus.

g ¶ Hos autem.} hic magis pœnam,quã præmium eis donat.

h ¶ Commeatus.}facit inf.de commea.l.ij.& fi. & ℑ.de dona.l.iij.

i ¶ Vnius gradus.}suo lumus subire iacturam, quod est inf.& sic ſub.i ſequentibus.

k ¶ Postponendi.} aliàs dis. aſs di.& dictio his datur casus est.nam postponi ſte ſequentibus i his, ꝙbuſ anteponeret nisi abfuisset , ad quod ſ.d offi.pfc.præ.l. ij in fi.Et dic inferioris gradus,secũdũ ꝓdictam proportionalitatẽ. Itẽ nota, geminatio delicti geminat pœnam. sic ℑ.d epi. audien.l. nemo.i fi.

l ¶ Discussionis.}hęc munera sunt ſ.de cen.

m ¶ Surripere.}No.sic ſ.de prin.ag.i re.l.iij. & ſ.de con.l.j.& ℑ.de ꝓx. fa.scr.l.unicnique. & de re.milit.l.contra publicã. & de tyronibus.l.fi. & ſ.de offi.Ma. of.l. nemo.& inſ.de dome.l.iij.

n ¶ Insulas.}id est, dignitates.Et no.quod loquitur quãdo per quinquẽnium abfuit, ut ſ.§. hos autem.& sic ex delicto habet prẽmium,sed certè nõ ex delicto, sed quia meruit dignitatẽ, gerat eam,uel nõ,ut hic dicit,uel dic,quòd pinde acquirit insulas ꝓ lege istam ac ſi per electionẽ habuisset, & gesſisset illas insulas.

o ¶ Præponẽdus.} præponitur uacantibus primis:quia habet nouã dignitatẽ,ut ℑ.tit.j.l.ij.§. sed administratores.uel priuilegio prioris dignitatis,obtentu cuius præfertur alijs,qui aliquan

† Not. hic Io. d Plat. q dr ille ex rinctus, & mortuus, q ab aliqua dignitate, vel offõ cũ de decore remotꝰ est. & est argu. ſm And. q iudex recuſatus loco mortui habetur.

† Zeno A. illustri

Primicerijꝰ quatuor priuilegiis donatur.

† alias agendis.

† inferioris gradus.

† Geminatio criminis pœnam multiplicat

† diſpẽdiis defeſſa ſibi.

† munerũ.

numerariorũ corpus, [2]extincto † iniuriæ auctore,minuendum.

¶ *Primicerij ultrà biennium ĩ offõ militare nõ cogunt,et ſi à palatio ꝑ annũ ſe abſentauerint,unũ gradum militiæ ꝑdunt,ſi per biennium,duos,ſi ꝑ triennũ,tres.ſi per quadriẽnium,quatuor,ſi per quąquẽnũ, qnq; : ſed ñ utunt ordine.et licet ob abſentiã qn quẽnij ab offõ ſint remoti,tñ ordine diſcuſſorũ,et pequatorũ non grauant, inter eos prærogatiua tpis eſt habenda , q̃ nulla rõne poteſt celari: & hoc offõ finito ad offm Magiſtri officiorum ſunt aſſumendi.Bart.*

¶ Imp.Iuſtinianus †A. LEX II.

PRęclarã, nobilẽq; militiã [b] ſpectabiliũ Tribunorũ [c] notariorũ, q gloriosiſsimis obſequiis nõnihil [d] Reipublicę cõmoditatis afferũt,& decoris diuerſis bñficiorũ [e] titulis muniẽdã credimus, & augendã. nã biẽnales metas viro ſpectabili pro tpe Primicerio agendi† muneris duximus ſtatuẽdas [f] .Hos autẽ [g] Tribunos , qui ſuis negotiis occupati, minimè ſacrũ palatiũ curauerint frequẽtandũ, niſi intra annale ſpatiũ reuertanť.(quãuis cõmeatus [h] iura prętendãt) pro abſentia quidẽ vnius anni,vnius gradus [i] ,ſi verò duobus annis abfuerint,duorũ, ſi tribus,triũ,ſi quatuor,ſimiliter quatuor graduũ ſubire iacturã,iis,qui inferiores † eis fuerint, postponẽ di [k] . Qui verò per quinquenniũ integrũ ſe ꝓſentare ceſſauerint, exemptos matricula,tñ nomine Tribunorũ,non verò ordine perpotiri,his ĩ hũc modũ diſpoſitis, vacationẽ cenſus,diſcuſsionis [l] , peræquationis, & cuiuslibet alterius rei habituros.¶ Illud præcipuè ꝓuiſionem noſtrã flagitare perſpeximus, ne per ambitionẽ, vel gratiã,aut cuiuslibet occaſionis obtentu,vel laborũ,ſeu ſolicitudinũ ſpecie, publicorũ cuiquã liceat aliquãdo graduũ ſeriẽ conturbare , & temporũ ratione calcata,dudum militantibus anteferri:& quę longis, prolixiſq; ſtipendiis [m] defenſa iam pollicetur ſenectus,gratioſa feſtinatione ſurripẽ .hoc etiam adiiciendo,vt primicerius poſt depoſitã publicam numerorum † ſolicitudinem,ac ſi ipſam geſsiſſet adminiſtrationẽ, cuius cõſequitur dignitatẽ, Magiſtri officiorũ pro antiqua conſuetudine infulas [n] ſortiatur, omnibus vacantibus, quamuis tempore præcedentibus,præponẽdus [o] .

do habuerunt dignitates,ſed habere deſierũt,& ſic est ſpeciale cõtra id,quod habes ſ.de Præfect.ꝓæto.l.ij.aliàs proponendis.

ℙ ¶ VT DIGNITATVM ORDO SERV.

SI quis indebitum.}alij tamen debitum,ut inf.l.proxim.uel pone,ut inf.de priui.eo.qui in fac.pa.l.ij.uel,ut ff.de muner.& honoribus. l. ut gradatim. Accur.

q ¶ Ignorantia.}iuris, uel fãcti.ad quod ſup.q pe.tut.l.fin. & de crimi. ſacri.l.j. & ſup.vñ ui.l.ſi quis.& l.fin.

r ¶ Diuina.}huius l.occupando ſcilicet, alterius locum. ad quod infrà de erog. mil. l.;lege. & de priuileg.e. q i fac. pa.l.fi. & ſup. de diuer. reſcript. l. ſacrilegij.& de cri. ſacri.l.ij. Accur.

s OMnes.Peregerint.] & adhuc peragunt,ut ex ſequentibus patet, & nota, ꝙ hæc prælatio ualeat ad ea, q̃ dicunt ſup. de of. ficio Præfect. prætor.l. ij.in fin.cum concor.

t ¶ Vacantes.}id est, qui habuerunt dignitatem cum adminiſtratione, ſed adminiſtrationẽ depoſuerũt, ut ℑ.§.uacãtes.& ſ.de fabric.l.eos. in fine.Accur.

v ¶ Abſentibus cingulum.} i ſignum illuſtratus. ad quod in auth. ut iudices.ſine quoquo ſuffragio.§.fin. collat.ij.& in authen.vt o.r. præ.§. j.col.v.& dic hic mittit cum adminiſtratione, ut differat à ſequenti. Itẽ dic,quod fuit depoſita adminiſtratione ſit cõtra infra.§.ſed adminiſtratores. ſi enim non eſſet depoſita, deficit ille caſus. Sed ſoluit per dictũ §. ſed adminiſtratores.Accu.

x ¶ Sine cingulo.}id ẽ, ſine adminiſtratione. & ſic expone in ſequenti. & nota ſecũdũ M.quòd criminales cauſæ cõtra iſtos motæ non poſſunt terminari ſententia condemnatòria, niſi p Principem , ſed abſolutoria etiam per uicarium, ut ſ.ubi Senat. uel clariſsi. l.quoties.§.j.& §.uiros. Accurſius.

y ¶ Vacantibus.} ſic ergo tria genera nota, ſcilicet,uacantes , qui deſierunt. Itẽ honorarios qui nunc adminiſtrationem habuerunt.Item illos, qui cum actu omnibus præferuntur aliis , ut ſ.titu.j.l.fina.& facit ſ.de Conſu.l.nemini.in fi.libro x.

z ¶ Præfectorius.} id est, uacãs præfectorio , ſcilicet, honorario.

a ¶ Quæſtoribus.}uacans quæſtorio honorario.

b ¶ Vel comes rei.}ſcilicet,uacans.

c ¶ Magiſtro.] honorario,ẽ ergo nomẽ dignitatis,ut ſ.de adu. diuerſ. iudic.

† Dat. Kalen. Iun. Med. & Cho,& Gar.Coſſ.

† Val. Cyro P.

† nomine

† admiſtratione. Hic arg.ꝙ ficiũ pręferri ti.de hoc caſus in accedente extra,de bẽd & cle

† Præfecto

† ex magiſtro.

iud.l.petitionem. §.egredientem.

a ¶ Cunctis.} alias ductis,& alias cunctis.

b ¶ Vacantium.}Magiſter enim militum uacantium erat , & ſic ipſe erat uacans.ſed ſi de nouo iniungitur ei curr belli, nõ erit habendus uacans.

† uacanti.

c ¶ Propentadius.} ꝓprium nomen,cui,cum eſſet uacãs, iniũctum fuit, ut faceret , quod Præfectus facere conſueuerat.

d ¶ Miles.} i. militaris copiam annonæ habuit.

e ¶ Commea tuũ. } à tempore commeatus ſupererat de annona.

† commeatum.

¶ DE MAGISTRIS. ſacrorum, &c.

f VIris . Depoſitum. } ad quod ſ. de exc. mu.l. eam. & de fa.l. eos. & de aduo.diuer iu.l.j.& de aſſeſſ.l. non parum. & ſ.de præpo.ſacr. cubi.l. ii. per quæ habes , priuilegium durare etiam finita dignitate.

Priuilegiũ durat etiã finita dignitate.

g ¶ Ad proximos.}ut ℑ. de prox.ſacr.ſcri.l.iiii.

h ¶ Ex proximis.] ſ.natis, ut ℑ.de prox.ſa.ſcri.l. in ſacris.in prin.Sed contra eo.tit.l.iubemus. Sol. ut ibi.ad quod ℑ.de agen. in re.l fi.& ℑ.de priuil.eo. qui in ſa.pala.l.ii.

¶ DE COMITIBVS conſiſtorianis.

i EOs.Aequari.}ergo eſt ſpectabilis,ut in auth.de app. & intra quæ tem. §. illud.col.ix.

k VIros. Vtuntur.} ut ℑ.de prin.agẽ. in re.l.fi.& facit ℑ.de priui. ſcho.l. iii. & de proxi. ſa. ſcri.l.in ſacris. & ſ. de profeſ.& med.l.fin.

l ¶ DE COMITIBVS, & Tribunis, &c.

¶ Alias de Comitibus, & Tribunis,alias de præpoſitis,& Tribu.

† quis. † innouata

m PRępoſitos.}Comitibus.

¶ Scholarum.} id est,eorum,qui obediebant ei in officio.

† Hono.& Arc. Seuerino.

o ¶ Epulis.} est enim quædam inquietatio cogitare de epulis,ut ff.pro ſocio,l.cum ſocietas.

p ¶ Adorandi.} id est, ſalutandi.

† æquare.

q ¶ Inter quos.}ſ.præpoſitos , & Tribunos.

r ¶ Numerãtur.} nam & hæc pertinent ad officium prædictorum. Vel dic, quod alii præerant, qui ſi miles erant prædictis.Accur.

† Anaſtaſiꝰ Euſebio.

s ¶ Præpoſitura.} ſ. cũ adminiſtratione.

t ¶ Meruerunt.}a Principe, propter bonum ſeruitium,ut ℑ.de ſilen.l.j.& dic , quod est multiplex comitiua, id est, multi gradus ſunt Comitis.

v ¶ Caſu.}Not.de caſu

ſiſtorio cũctis [a] aliquid ordinariæ dignitatis vel antè cõmiſimꝰ, vel poſteà cõmittemus peragẽdum, verbi gratia ſi vacantium [b] † Magiſtro militum belli cura committatur. Cur enim aut vir magnificus Germanus Magiſter militum vacans appelletur, cui bellum contra hoſtes mãdauimus?aut cur excellentiſſimus Propentadius [c] nõ egiſſe dicatur præfecturam, cuius illuſtribus cunctis depoſitionibus vice prætorianæ præfecturæ miles [d] in expeditione copia commeatuum [e] † abundauit?

DE MAGISTRIS ſacrorum ſcriniorum.

TITVLVS IX.

¶ *Magiſtri notariorum magnæ curiæ etiã dignitate finita unà cum eorũ filijs a grauamine priuato,& publico ſunt immunes: & pœna grauanti hic imponitur, & durat priuilegium.Bar.*

¶ Imp.Anaſtaſius.A. L. VNICA.

VIris ſpectabilibus Magiſtris omnium ſacrorum ſcriniorũ, noſtræ beneuolentię liberalitas tribuenda eſt, qui noſtræ quodammodo aſſidere Maieſtati videtur: ideoque pòſt depoſitum [f] etiam officium ab omni indictionis onere,ſeu ciuilium , ſeu militarium iudicum , prorſus immunes eſſe præcipimus: vt nec ab ampliſſima quidem ſede tui culminis eis vlla moleſtia ſuper ſuſcipiendo quolibet grauamine priuato, vel publico penitus iniũgatur. Hoc beneficium ad proximos [g] etiam ſacrorum ſcriniorum,& ex proximis, [h] volumus propagari: quinquagintа librarum auri officio tui culminis condemnatione mulctando, ſi quid † aduerſus ſtatuta clementiæ noſtræ innouari † conceſſerit.

DE COMITIBVS. Conſiſtorianis.

TITVLVS X.

¶ *Comites conſiſtoriani ſunt illi, qui ſtetерunt in Principis conſiſtorio, & Proconſulibus adæquantur.Bar.*

¶ Imppp. † Grat,Valẽt. & Theo.AAA. LEX I.

EOs, qui tranquillitatis noſtræ conſiſtorij dici Comites meruerũt, ſpectabilibus Proconſulibus æquari † [i] generaliter decernimus.

¶ *Comites conſiſtoriani tam in agendo, quam in excipiendo utuntur priuilegijs competentibus principibus ſcholę agentium in rebus.Bar.*

¶ Imp.Iuſtinianus † A. L. II.

VIros ſpectabiles Comites cõſiſtorianos,& cõiuges,& liberos,quinetiam ſeruos eorum, atque colonos iiſdẽ priuilegiis, tam intentiones ab aliis proponẽ

das excipiendo, quàm ſeas cõtra alios exercendo, perfrui, quibus viri clariſſimi principes ſcholæ agentium in rebus, per ſacrã pragmaticam ſanctionem diuinæ memoriæ Zenonis veniuntur. [k]

DE COMITIBVS †, & tribunis ſcholarum. I

TITVLVS XI.

¶ *Præpoſiti ſcholarum , & illorum, qui ſunt per Principẽ ad aliquod officium deputati,Principem adorare poſſunt , inter quos etiam Palatini numerantur,ſi eis data ſit primi ordinis comitiua cum adminiſtratione: & officio depoſito, ſi non aſpirauerint ad maiorem dignitatem:pares ſunt Comitib. Aegypti diœce. & Ponticę.alij uerò milites militia ſoluta,numerantur inter eos , qui fuerunt Prouinciarum Duces.B.*

¶ Imp.Valent. † A. L. VNICA.

PRæpoſitos, [m] ac Tribunos ſcholarũ [n] , qui inquietudinis † epulis [o] ad hibentur, & adorandi [p] Principis facultatem antiquitus meruerũt, (inter quos [q] comites etiam ſacri ſtabuli, & cura palatij numerantur [r]) ſi primi ordinis comitiuam cum præpoſitura [s] meruerint, [t] & caſu [u] ad altiora non peruenerint, depoſito ſacramento, [x] inter eos , qui Comites Aegypti, vel Ponticæ diœceſeos fuerint (quorum par [y] dignitas eſt) haberi præcipimus. alios , [z] qui honore [a] comitiuæ regimen fuerint nacti,abſolutos militia, [b] inter eos, qui Duces fuerint Prouinciarum, numerari iubemus.

† diuæ.

† præpoſitis.

DE COMITIBVS REI MILITARIS.

TITVLVS XII.

¶ *Miſſus ob ſuã probitatẽ ad partes trãſmarinas cuſtodiendas,illis dignitatum inſignijs adornatur,quibus Proconſules.B.*

¶ Imp.Leo. † A. L. I.

VI contemplatione meritorum, [c] ducto [d] intra Prouincias tranſmarinas ſtrenuiſſimo milite, primi ordinis comitiuam fuerint conſecuti , [e] ea reuerentia altiſſimarum dignitatum viris † ſubiugantur , [f] vt his locum præſtent, qui proconſulatus inſignibus adornantur.

† Val. Val. & Gratia AAA Ampellio.P. V.

† uiris ſubiugatur.

¶ Miſſus principaliter ad defendendam aliquam Prouinciam citra mare, ſimilis eſt Duci adminiſtranti aliquam Prouinciam excepto Duce Pontice,& Aegypti.Bar.

¶ Imp.Anaſtaſius.A † L. II.

EOs,qui ſub comitiua † primi ordinis dignitate peculiariter [g] ad quamlibet Prouinciam,vel Prouincias defendendas milite [h] credito auctoritate noſtri numinis deſtinãtur,& eos, qui vicem illuſtrium virorum Magiſtrorum militum ſuſceperint peragendam, [i] Ducibus,qui præter Aegyptum, [k] & Ponticam in aliis Prouinciis adminiſtrauerint,adæquamus.

† Hon. & Theo. AA. Priſciano P V. † comitiuæ

DE COMITIBVS, ET ARCHIATRIS † SACRI PALATII.

TITVLVS XIII.

¶ *Archiatri,ſi primi gradus militiam obtinuerunt, eam dignitatem adipiſcuntur,quam Duces, & uicarij Principis, qui militiam adminiſtrauerunt,& etiam Comites primi ordinis.Bar.*

† med. o. P. nciatis hic ecc p archiatres Alciatus.

est dignitas , ut not.ſ. de leg.& conſtit.l.digna.

x ¶ Depoſito ſacramento.} id est , finito officio comitiuæ,uel uerius Tribuni,& præpoſiti.

y ¶ ar.} Ponticæ, & Aegypti par est dignitas, & facit ℑ.de Pala.l.ult.

z ¶ Alios,qui.}alias ꝙ, quod est melius.

a ¶ Honore.} quã dignitatem ſine præpoſitura,id est,adminiſtratione meruit.

b ¶ Militia.} ſ. præpoſiti,uel Tribuni.Accur.

¶ DE COMITIBVS rei militaris.

c QVi contemplatione meritorum . } nã probi ad talia eliguntur.

d ¶ Ducto.} id est, ductis militibus , ſic ff. de uerb.ſign.l.in uſu.

e ¶ Conſecuti.} die, ut ſ.tit.j.l.j.

f ¶ Subiugantur . } id est ſubiiciuntur , ſiue adhibẽtur. & dic dignitatẽ prædictorum Comitum, ut his , ſ.Comitibus locũ præſtent illi , qui , &c. & est alias adornatus , & tunc habeas præſter,alias nominantur.

† Pyrrus ℑ. ad tit. de proxi. ſacr. ſcri. inquirendis epulis, putat legendum.

g EOs . Peculiariter.} id est,ſpecialiter,& intimè de his cõſitendo.

h ¶ Milite.}militibus eis datis a nobis , ut ſ. l. prox.quę ultra mare, hic citra mare dicit miſſos.

i ¶ Peragendam .} ut ſ.ut dig.ordo.l.fi.in fin. & facit ℑ.de prin.agen.in reb.l.eos.

K ¶ Præter Aegyptũ.} illi fortè ſunt maiores.

l ¶ DE COMITIBVS, & Archia.&c.

¶ Id est, ſummis mediocris , ab archos , quod est princeps.

Universidad de Deusto Biblioteca

† Iidē AA. Prisciaro.

A Rchiatros. ¶ a Militantes. ¶ inermi milicia, ut in rub.

b ¶ Ordinis.¶ dic, ut ſ. d' Comi, & Trib. l. j. Acc.

c ¶ Vicarios.¶ que eſt quædam dignitas; vt ſ. de offic. vica. l. j.

d ¶ Meruerint.¶ not. æquari tres dignitates. quod valet ad id, q̄d dicitur ſ. de præfe. præto l. ij. in fi. facit ĵ. de proxi. ſacri l. i. & ſ. de conſul. l. j. & d' præpo. ſacri cubic. l. j. & de Primice. l. fi. in fi.

e ¶ DE COMIT. &c. ¶ Vt Tholoſanus; & eſt ſpectabilis; vt in authen. de ap. ſ. illud. collat. viij. Sed quidā ſunt illuſtres vt ĵ. d' erog. mili. anno. l. prouincialium.

f gerunt. Eos. Comites. ¶ hoc expone, vt ſ. de Comit. & Tri. l. j. & facit infra. de prin. agen. in re. l. j. & ſupra de excu. mune legeos.

g ¶ De PROFES. &c. ¶ Vtſunt Comites, q̄d tex. non bene aperit.

h Grammaticos. qui Grāmaticam docent.

i ¶ Sophiſtas.¶ qui dilecti cam.

Doceri debet publicè tantùm in Regiis urbibus. K ¶ Hac regia. ¶ Conſtantinopolitana. & nota in Regiis urbibus tātùm doceri, ut no. ſ. de ſtu. lia. urb. Romæ. in rub.

l ¶ Statutos.] qui debēt eſſe duo, qui leges pādāt, ut ſ. de ſtu. li. l. j. in fi.

m ¶ Vitam.¶ per mores: ut ſ. de prof. l. magiſtros. ubi de facundia dicit.

Theo. & Val. AA. Theophilo. n ¶ Peritiam. Jut rectè ſentiat mentē legis, ut in ſtitu. in proœ. ſ. cumque.

o ¶ Interpretandi.¶ id eſt, exponēdi, ut ff. ſi cert. pet. l. j.

p ¶ Differendi.] id eſt in dicēdo copioſus, ar. ſ. de teſta. l. teſtamentum.

q ¶ Ampliſsimo.¶ ſcilicet, Senatorum, uel dic, ut in d. l. magiſtros. Acc.

Vicarius Comiti & Duci æqui paratur. r ¶ Ex uicaria.¶ Sed uicarius æquiparat Comiti & Duci. ergo Comes, & Dux, ut ſ. de Comit. & Archiat. l. j. & ꝙ ru. ipſa. hoc dicit. & not. ꝙ noue debent adeſſe, ut hic dicit, & facit ff. de excu. tu. l. ſi duas. ¶. j. & l. ſed reprobari. ¶. fi. & ff. de mili. reſta. l. antepen. & ſ. de muri. l. ſi quis. & de profeſ. l. ii. Et no. ꝙ ſic dicit de magiſtro Ioanne Grāmatico. & Accur. Iuriſperito. Item facit ĵ. de proxi. ſac. ſcri. l. iii. & ff. de uerbo. ſigni. l. quibus.

† al. deeſt, eorum. s ¶ DE SILENTIARIIS, & decurionibus eorum.

¶ Silentiarii ſunt triginta; decuriones tres, ut j. l. iii. in fi. & dicuntur conſiliarii, ut ff. de mino. l. ue-

Imp. Zeno. A. L. VNICA.

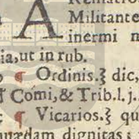

Rchiatros intra palatiū militātes, a ſi comitiuę primi ordinis nobilitauerint gradꝰ inter vicarios taxari præcipimus, ſiue iampridem depoſuerunt militiā, ſiue poſtea depoſuerint: ita, ut inter vicarios, c & Duces, qui adminiſtrauerint, & eos, q̄ comitiuā primi ordinis meruerint, d nihil interſit, niſi tēpus, quo quis adminiſtrauerit, uel comitiuæ adeptus eſt inſignia.

DE COMITIBVS, Qui prouincias regunt e f. TITVLVS XIIII.

¶ Comites, qui gubernauerunt Prouinciā depoſito officio, priuilegiis dignitatis uicariæ funguntur. Bar.

Imp. Zeno. A. L. VNICA.

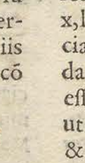

Os, qui adminiſtratione ciuili, ac Prouincię gubernaculis ſub iuriſdictionis licētia Comites f quoq; primi ordinis eſſe meruerint, vicarię dignitatis, poſt depoſitam adminiſtrationem priuilegiis frui oportet.

DE PROFESSORIBVS, QVI IN VRBE CONſtantinopolitana docentes, ex lege meruerunt comitiuam g. TITVLVS XV.

¶ Grammatici, & ſophiſtæ, & Iuriſperiti, qui per xx. annos ſcientiam docuerunt in Conſtantinopolita. ciuitate per illius ciuitatis cœtum in arte docendi digni exiſtimati, ſunt digni ea dignitate, qua funguntur uicarij Principis. Bar.

Imp. Valentin. A. L. VNICA.

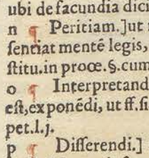

Rammaticos h tam Græcos, quam Latinos, ſophiſtas i & Iuriſperitos in hac regia k urbe profeſſionem ſuam exercentes, & interſtatutos l connumeratos, ſi laudabilem in ſe probis moribus uitam m eſſe monſtrauerint, ſi docendi peritiam n, facundiam dicēdi, interpretandi o ſubtilitatē, copiamq; differendi p ſe habere patefeceriſit, & cœtu ampliſſimo q iudicante digni fuerint exiſtimati, cū adiuginti annos obſeruatione iugi, ac ſedulo docendi labore perduenerint, placuit honorari, & iis qui ſunt ex uicaria r dignitate cō numerari.

DE SILENTIARIIS ET DECVRIONIBVS, eorum s. † TITVLVS XVI.

¶ Poſt depoſitum decurionatus officium decurio poteſt eligere, utrum uelit eſſe Magiſter officiorum domeſticorum, uel comes & poteſtatem habet adorandi Principē, & ſalutandi adminiſtratorem ipſius. Bar.

Impp. Hon. & Th. AA. Vrſ. P. V. L. I.

DEcuriones noſtri palatij, poſt emēſum † fideliter obſequium, poſtq; depoſita ſacramenta militiæ u electionē habeant ſiue ex Magiſtro officiorum, uelut agentes, x dignitatem conſequi a noſtra Maieſtate maluerint; ſiue inter uiros illuſtres comites domeſticorū, uidelicet ī ter agentes taxari y ut tam in adoranda z noſtra ſerenitate, quā ī ſalutandis † adminiſtratorib. & reliqs prædicti honoris priuilegiis, nec non in noſtro conſiſtorio his honor omniſariam obſeruetur.

¶ Decurio, & ſilentiarius a tyronū, equo rūque preſtatione habetur immunis, nec præſtare cogitur præſtationes extraordinarias, quæ neceſſario imponuntur. Bar.

Idem AA Venantio. L. II.

VNuſquiſq; decurio, uel ſilētiarius a tyronū, equorūq; præſtationibus a habeatur immunis nullā collationē quę plerūq; poſcit, ſoluat: nihil his ulla poteſtas iniūgat aut neceſsitas īponat

¶ Priuilegia data decurionibus, & ſilentiarijs per hanc l. confirmantur, & eis conſeruantur, licet ad maiorem aſcenderint dignitatē: nec eis præiudicatur in hoc per aliquod generale, uel ſpeciale reſcriptum diſponens contrarium. Bar.

¶ Imp. Th. & Valēti. A. Flauiano L. III.

DEcurionibus, & ſilētiariis, etiā ſi ad ſuperiorē gradum ſucceſſu meliore tranſcendūt omnia priuilegia, quæ iamdudū Diuorum Principū iudicio meruerunt, legis iſtius præceptione nouerint eſſe firmata; non præiudicatura quacūque generalitate, pragmatica b: nec angarias, c uel perangarias, ſiue parauerēdos ulla eis ampliſsimæ præceptionis, imponet auctoritas. ſordidis quoque muneribus, excoctione calcis l, & ſuperindicti d grauamine eos liberamus. Domos quoq; eorū non tm̄ in hac ſacratiſsima urbe, ſed in qualibet alia poſitas ciuitate, immunes ab omni hoſpitū cuiuslibet dignitatis inquietudi ne uindicam e permiſſa eis ueniē di ad comitatū f licentia, præter reuocatorię ſecuritatē: † mulcta. x, librarū auri iudicibus Prouinciarū, eorūque officiis h infligenda, ſi ſtatuta noſ † nr̄i crediderint eſſe cōtemnenda: ¶ His addim', ut cū optatā quietem acceperīt, i & inter uiros illuſtres k Senatores cœperint numerari honore † curię ſine aliqua functione l letenē, immunitatis q; gaudio plena dignitatis lętitia potianī: ut dignitatē ſolā hēant ex Senatu, ſub hac, uidelicet, definitiōe, ut xxx. tātūmodò numero ea priuilegia m cō-

rum. ¶. ex facto.

t DEcuriones. ¶ Emenſum. ¶ 1. finitum. quod eſt ex uoluntate Principum. nā non eligitur, niſi in certum tempus, ut ff. de excu. tu. l. Iuriſperitos.

† emerſum

v ¶ Militiæ.¶ prædictæ inermis. Accur.

x ¶ Agentes.¶ id eſt, habeant dignitates ſine adminiſtratione, quā habet Magiſter officiorum cum adminiſtratione, qui eſt illuſtris, ut ſ. de offic. Ma. offic. ubi ponitur inter illuſtres: licet P. Magiſtrū † officiorum dicat ſpectabilem. Accur.

† ſaluādic.

y ¶ Taxari.¶ id eſt, numerari. Et not. quod agētes in rebus, & Comites domeſticorū idem ſunt.

z ¶ Adoranda.¶ Adoratur Princeps. ſalutantur alii. ad quod ĵ. titu. j. l. j. & de pro. ſacr. ſcri. l. ſecunda. & l. v. & ſ. de Cō. & Tri. l. prima.

Princeps adorari dꝰ, alij ſalutari.

a VNuſquiſq;.¶ Præſtationibus.¶ dic, quod ſint perſonalia munera, ut ff. de mun. & honorib. l. ultim. ¶. j. uel uerius patrimonii ſunt, ut hic, & ſ. de mun. pa. l. iiii. nam & hic dicit præſtationibus. & facit. ĵ. de proxim. ſacr. ſcrin. l. iiii. & ĵ. l. proxim.

b DEcurionibus. ¶ Pragmatica.¶ etiam ſi generale ſtatutum fiat in contrarium, non uidentur iſti comprehendi. argum. ff. de Senato. l. Caſsius. Vel dic, etiam ſpeciali reſcripto in contrarium, uel generaliter dicam, & facit ſ. de dign. l. iii. cum concor.

c ¶ Nec angarias.¶ genera ſordidorum munerum, quæ expone, ut ſ. de excu. mu. l. maximarum. & de Epiſco. & cleri. l. ii. de ſa. ſan. eccl. l. neminē. & ſ. de præpoſ. ſacr. cubicu. l. ii. Accur.

d ¶ Superindicti.¶ genus munerum, ut ſ. de ſuperindicto. l. j.

e ¶ Vindicamus. ¶ id eſt, liberamus.

f ¶ Ad comitatum.¶ ſcilicet, noſtrum.

g ¶ Præter.¶ etiamſi nō mittamus pro eis, ut ſ. de dignitat. l. fin. & ĵ. de pro. ſa. ſcrin. l. ii. Accur.

† ſeueritatem. † numinis.

h ¶ Officiis.¶ id eſt, officialibus.

i ¶ Acceperint.¶ i. depoſuerint officium. Acc.

k ¶ Illuſtres.¶ Not. Senatores illuſtres, ut ſ. de Senatori. l. fi.

† honorari

l ¶ Functione.¶ id eſt, munerum exhibitione.

m ¶ Solā. Jnam Senator qs eſſe pōt, & tū honores non petere, ut ff. de inter. & relega. l. relegatorum. ¶. ſolet. i. dignitatem habet ſine adminiſtratione.

n ¶ Ea priuilegia.¶ ſupradicta

pradicta.

† No. ſi. huius l. ſecundum. Io. de pla. ad limitationem omniū legum, diſponentiū priuilegia, & dignitatē remanere finito officio. & ibi uide latè per eum.

a ¶ Excubias.¶ id eſt, officium ſuum, quod cū uigiliis ſit.

b NE ad diuerſa. Quēlibet. ¶ ſcolæ deuo. &c. i. ſocietatis. & facit ſ. de fabr. l. eos. & ĵ. de proxi. ſa. ſcri. l. in ſacris. & ĵ. de deca. l. ii. & ĵ. de priuile. ſcholar. l. j. & ĵ. de agen. in re. l. ex eo. & ĵ. de Palati. l. uiros. & ſ. de iuriſdi. omn. iudi. l. fina. & ſupra de profeſ. & medi. l. fin.

c IVbemus clariſſimo rum.¶ ideſt clariſſimarum perſonarum. ſunt enim ſpectabiles, ut ſ. de inoffic. teſt. l. omnino. ¶. fin. & ĵ. de caſtren. peculi. l. j.

d ¶ Eiuſmodi cauſā.¶ id eſt, militię, ut à ſociis, ut ff. de caſtr. pecu. l. caſtrenſe. & l. ſi fortè. Acc.

e ¶ Poſsidere.¶ ſic aduocati, ut ſ. de aduo. diuer. iudic. l. iiii. & aſſeſſores, ut ſ. de aſſeſſ. l. uelut.

f ¶ Fructum.¶ ad hoc ſ. de bo. quę lib. l. cum oportet. ¶. j. & ff. de col. bono. l. j. ¶. nec caſtrenſe. & ſ. de inoffic. teſta. l. omnino. ¶. fina. & l. fin. & ĵ. de caſtr. pecu. l. j.

† Imp. Anaſtaſius Poſticarpo. P. P.

g ¶ Ratione.¶ quæ mouemur ad prędicta.

h ¶ Militiam.] ſcilicet ipſam, uel quod inde percipitur, uel eius æſtimationem. Item ſuffragium id eſt, pretium pro ea e mendā; & eſt datum à ſefilio, uel à patre, uel ab alio? & non co nfertur.

i ¶ Imputari.¶ vt prædictis primis legibus ſecus in aliis dignitatibus, vt d. l. omnimodo. & ſ. de colla. l. illud.

K ¶ Compellantur.¶ vt ſ. de excu. tu. l. fi. etiam ſi iam erat ichoata tutela, vt. ff. de mino. l. verum. ¶. ex facto. & ff. de exc. tut. l. Iuriſperitos.

l ¶ Nolentes.] volētes ergo poſſunt, aliàs generaliter inuitus quis cogitur ad Magiſtratum: vt ff. d' mu. & ho. l. ſiquis Magiſtratus. item no. priuilegiū tranſire ad filios in aliquo. ſic ĵ. de prox. ſacr. ſcri. l. in ſacris. Acc.

Priuilegiū in quibuſdam ad filios trāſit.

m ¶ Obſeruandis.¶ ſic ſ. de excu. mu. l. eam, & ĵ. de agen. in re. l. fin. & ĵ. de proxi. ſacro. ſcri. l. ij.

n ¶ DE DOME. &c. ¶ Domeſticis, i. ſilentiariis, ſecundū quoſdā. qđ non placet? vt ſ. titu. j. l. j. vel domeſtici, i. ſerui, & liberti, & ſimiles; vt ſ. de iis, qui ad eccle. confu. l. fin. ¶. ſanè. qnod non placet: quia ingenui ſeruiūt Principi; vt ſ. de præpo. ſa. cubi l. iubemus. ¶. hoc non ſolum. Tu dic de domeſticis; vt accipitur ſ. de aſſe. l. domeſticus. vt ſunt Templarij, & quidā

† Præturæ

ſequātur, decuriones quoq; tres, ſed eos † tunc demū perpotiri decernimus beneficiis ſuprāſcriptis, cùm per continuos xxx. annos inculpatas exegerint a peregerint.

¶ Silentiarij, & eorum uxores ciuiliter, & criminaliter ſunt conueniendi coram officiorum Magiſtro. Bar.

¶ Imp Zeno. A. Coſmæ P. S. C. L. IIII.

NEad diuerſa tracti viri deuoti ſilentiarij iudicia, ſacris abſtrahi videantur obſequiis, iubemus eos, qui quemlibet b deuotiſsimorum ſilētiariorum ſcholæ, vel eius vxorem ciuiliter, vel etiā criminaliter pulſare maluerint, minimè eum ex cuiuslibet alterius iudicio, niſi ex iudicio tantūmodò viri Excellentiſſimi Magiſtri officiorum conueniri.

¶ Silentiarij in poteſtate poſiti quicquid acquirunt, retinent tanquam caſtrenſe peculium, nec alias eis per parentes auferri poteſt, nec poſt parentis obitum fratribus conferre tenentur, nec etiam conferre tenentur dictis fratribus illud quod partes uel alij eis donauerunt, ratione militiæ ſupradictæ. item excuſantur, a tutelis, & curis, & filij ipſorum ad preturam inuiti nō uocantur, & per hanc legem non derogatur priuilegijs eis datis. Bar.

¶ Imp. Iuſtinianus A. † L. V.

IVbemus clariſſimorū c ſilentiariorum prędītos militia, & ſi ge nitorū ſuorū in poteſtate ſint cōſtituti, quęcūq; ſolatiorū, ſeu emolumentorū, vel donationū, ſeu hæreditatū noīe per militiā, vel quā libet eiuſmodi cauſum d his acquiſita ſunt, vel fuerint, iure caſtrenſis peculij poſſidere, e nec ea poſſe, vel parētes ſuperſtites ſibi vindicare, vel auferre, vel ēt poſt eorū obitū fratres, vel alios eorū hęredes, quaſi ad defunctorum dñium pertinētia in diuiſionē deducere. Nec eū oportet labores eorū aliis fructū, f vel lucrū afferre. Hac nāq; ratione g ſimul, & cōtēplatione, nec ipſam militiā, h vel ſuffragiū quodcunq; pro ea, vel ab iiſdē viris deuotiſſimis ſilentiariis, vel à parentibus eorū, vel à quolibet alio datū eſt, vel fuerit, ab iis patimur in ſucceſſionem defunctorū parentū cōferri, ſeu noīe collationis in mediū eaſdem offerri pecunias, vel iis imputari, i Ad hoc de tutelis, & curationibus eos excuſari ſancimus: ne alienarū rerū admiſtrationē ſubire cōpellantur, k q propter noſtra miniſteria nec ſuis curā, ſeu puiſionē diligēter deferre poſſunt: inſup eorū liberos, qui dignitate virorū ſpectabilium Comitū, ſeu Tribunorū decorati ſūt, vel fuerint, nullatenus nolentes l adminiſtrationē prefecturę † ſuſcipere, ſeu peragere: omnibus vide licet antelatis priuilegiis, in perſona non tantum in præſenti militantium, ſed etiam poſtea eidem conſortio inferēdorum, tam tempore militiæ, quā poſt eam depoſitam obſeruandis. m

DE DOMESTICIS, † & protectoribus. n TIT. VLVS. XVII.

¶ Domeſtici, & protectores Principis ſalutantes uicarios, & prefectum, ipſos oſculari poſſunt: ac eis omnes debent reuerentiam exhibere. Bar.

Impp. Valent. & Valens. AA. L. I.

DOmeſtici, o ac protectores oſculandi, p cū ſalutauerint, uicarios tui culminis habeant pote ſtatē. Pœna eīm ſacrilegij q ſimilis erit, ſi iis honorificentia r nō deferatur, qui cōtingere noſtram purpuram digni ſunt exiſtimati s.

¶ Primicerius domeſticorū, & protectorum fungatur dignitate ſpectabili, & alij ſubſequentes poſt eum in gradu, uſque ad numerum decem inter Clariſſimos nominantur: ità tamen, quòd qui prior eſt in loco, prior ſit in ordine. Bar.

Iidem AA. & Grat. A † L. II.

PRimicerius qui dem domeſticorum, & protectorū utriuſq; ſcholæ, poſt adeptū tribunatū u inter eos ſpectabili dignitate perfruat, † q ducatū x gerere † meruerint: alij uerò, qui decurſis ſtipendiis ab eodē x. uſq; numero ſubſequuntur y, cōſulari, i. clariſſimatꝰ dignitate perfruantur, cū ipſa loci decem primorum acceſſione.

¶ Domeſticus, uel protector, qui ſine licētia Principis ſe abſentauit a curia, non ex cauſa Reipublicæ, ſi per biennium abſens fuerit, debet pom poſt quintum in ordine ipſorum, ſi triennio, in decimo gradu ponitur, ſi quadriennio, loco nouiſsimo erit habendus, ſi quinquennio, erit ſpoliandus cingulo. Bar.

¶ Idem AAA. Sparabero Comiti dom. ped. L. III.

SIqs domeſticorū nulla negotij publici abſtrahente ſolicitudine, nec ei per commeatū ſolenniter, ut abeſſet facultate conceſſa, per biennium obſequiis ſeremitatis noſtræ defuerit, is retrorſum in ordinem tractus inferiorē, quinque ſequentib. poſtponatur. Si uerò trienniū eius abſentia continuaſſe monſtretur, uſque ad decimum locum proculdubio regredietur. Quòd ſi quadriennio tenus abfuerit, nouiſſimus z colloce tur, quinquennio autem ſi fuerit diuagatus, ipſo iam cingulo ſpoliādus a eſt. indignum quippe eſt deſides à propriis tandiu muniis aberrantes b (quos eſſe conuenit aſſiduos) numerari c.

¶ Si domeſticus, uel protector ante finitū officiū deceſſerit, heres eius ſalarium totius anni, ac etiā ſubſequētis percipiet. B

† domeſticos accipe arcanorū Principis conſcios. Alc. hic.

† Val. Th. & Arc. ad Euſignū. P. P.

† Papa in pede oſculari debet

a Sic etiam habetur in gl. ica. i. nā te. extra de æta. & qua.

† Theo. & Val. AA. Heliodoro. P. V.

† acceptū. † potiatur. † agere.

Vagabundus priuilegiū perdit.

a Spoiandus. ¶ not. uagabundū perdere priuilegium. ſic ſ. de Epiſc. & cleri. l. generaliter. alia forma ſeruatur ſ. de Primicerio. l. ii. & ĵ. de commeatu. l. quicunque. & l. finali.

b ¶ Aberrantes.¶ ſcilicet, eſſe, quod ſequitur.

c ¶ Numerari.¶ id eſt, inueniri, ut numerentur, ut facit Poteſtas de his qui debent habere equos pro communi, & de illis de conſilio.

LEge pragmatica. Victura. ‡ id est, duratura.
Præsentaliū ‡ qui præsentes stare debent in curia, ut ſ.l. prox.
Equitum id est, in societate domesticorum, qui sunt milites.
¶ Secūdi. ‡ abieias secūdi, & est planū. Alii habent syncerii, & dicū tur esse idem, ꝙ primicerii. Alii habent secūdicerii, & alii secundū locū primicerii, & semper sub audi etiā nā multomagis in primicerio. Vel dic sē per poni pro primicerio, ut ſ. dicit primiceriatus, uel respectu Principis, q est ibi primus. ar. ff. de ob Procon. & Le. l. ſi in aliquā. in fi. ſed primus erat respectu sequentiū, & sic dicit ſ. primiceriatus.
¶ Monſtratur. ‡ ad an num erat electus: non ergo tantum illius anni, hęres habet ſalariū, de quo conſtat, ut ſ. titu. ii.l. ſiquis. & ſ. de adup. di. iu. l. poſt duos. §. fina. & ſ. de Primipi. l. ii. & infrà de agen. in re. l. iii. ſed etiam alterius anni; quod eſt mirum, quia ſic hęres habet plus, quam defunctus, ſic ff. de Magi. conue. l. non ſi militer. & de peti. hęred. l. nec ullum. §. ulti.
¶ Anni. ‡ tępore. Ae.
¶ Prolixę. ‡ i. longa ultra, quam uixerat. Acc.
¶ Similis. ‡ quo ad eū annū, ſed diſſimilis, quò ad ſequentem: niſi dicas ipſum habere ſalarium duorū annorū pro uno.
¶ DE PRAEPOSITIS laborum.
Quidā habent loborū in textu, & rubric. nec dicunt, cuiū laborī ſunt præpoſiti, alii labarū à labiis forte corrigebāt eos, qui male loquebāt de Principe. Vel dicit hoc labarū ſignū bellicū ex auro, & lapidibus pretioſis, quod fecit fieri Conſtantinus pretioſius inter alia ſigna bellica, ſecūdùm Hugonem. & ſecūdùm hoc ponitur pro genitiuo plurali, ut ſ. Deū pro Deorum, & aduicariū pro aduicariorum, ut ſ. tit. proxi. l. ſi. & deriuatur à labor. q̄ ergo talibus ſignis faciendis præponebatur, dicebaꝫ Prępoſitus laborum.
Vi præpoſiti.
Promouētur. ‡ id eſt, facti ſunt.
¶ Habeantur. ‡ etiam finito officio, ut arg. ſ. ti. ſ. l. ii.
¶ Immunitate. ‡ perſonalium munerum, non patrimonialium, ut ff. de excuſ. mun. l. inductis.
¶ DE PROXIMIS. ſacrorum, &c.
Quidam habent præpoſitis, alii ꝓximis, quod idem eſt, ſic dicti: quia magis ſe Principi proximant, quam alii, qui ſub eis ſunt, qui ſunt plures, ut ſ. eod. l. hac parte. Et not. ꝙ tria ſunt ſcrinia, ſeu cameras, de quibus dicitur ſ. eo. l. epiſtolarum, quæ Principi, uel ab eo mittebantur, ut ſit Bonoſ. Imp. Anaſtaſius ‡ L. IIII.

LEge pragmatica ſine fine victura, præfiniendum, ac cō ſtituendū credidimus, vt ſiquis virorum fortiū. præſentalium domeſticorum in equitū ſcholæ ſecundi Primicerij locū adeptus, diem interea ſupremū clauſerit, hæredes eius non reliqui tantùm temporis, quod eidem gradui ſupereſſe mōſtratur, ſed verū etiā inſequentis anni, hoc eſt primiceriatus ſolatiis, ac emolumētis fruantur omnibus: vt quod ad quęſtū, & compendium, militięq; fructū prolixè pertinet, ſimilis habeatur, ac ſi ſuperſtes permanſiſſet, ad finem vſque ſupremum.

DE PRAEPOSITIS ‡ LABORVM ‡.

¶ *Præpoſiti laborū, durāte officio, ſūt clariſſimi eo finito inter cōſulares habendi.* B.
¶ Imp. Hon. & Theo. AA. Monaxio. P.P.

LEX VNICA.

Vi ꝓpoſiti laborum ‡ noſtro iudicio promouentur, Clariſſimi ſint inter electos, ita, vt ex conſularibus habeantur. ‡ Nam & immunitate digni ſunt, quos noſtri latęris comitatus illuſtrat.

DE PROXIMIS ‡ SACRORVM ‡ SCRINIORVM, cæterisque, qui in ſacris ſcriniis militant.

¶ *Proximi ſacrorum ſcriniorum ea dignitate funguntur, qua uicarij Principis, & officio depoſito ſunt præponendi uicarijs, qui primo uicariatus officium ſunt adepti, & eorum officium eſt finitum. Item onus deſcriptionis nullo modo ſubire coguntur.* Bartolus.
¶ Imppp. Gratianus, Valētitia. & Theod. AAA. Cynegio. P.P. LEX. I.

PRoximos ‡ memorię, epiſtolarum, ac libellorū, atque diſpoſitionum ita vicariorum honore cumulamus, vt inter eos ꝓmerito ¶ dignitatis habeantur, qui ‡ prefecti, ‡ diœceſes ‡ ſibi creditas temperarunt, ‡ ex eo tempore, ex quo eos ſplendor adepti ‡ ‖ proximatus oſtendat: inſequentibus ‡ pręponendi, qui vicarias poſteà adminiſtrauerint: & nullam iniuriam de ſcriptionis perhorreſcant. ‡
¶ *Militantes in ſacris ſcriniis ordinario uel ſpectabiles iudices in Prouincia exiſtētes ſalutare non compelluntur, nec etiam accedere ad conſilium, & eis nō debet denegari acceſſus ad Principē, & eis debet* noniæ. Item libellorum conuentionalium, & cognitionū, ut ſ. eo. l. uſt. item diſpoſitionum, ut eſt regiſtrum, ut ſ. de agen. in reb. l. iii in fi.
o PRoximos. ‡ expone ut in rub. & dic ſecundum Pla. hi ſunt quibus arcana Principis committuntur, ‡ ut ſ. eo. proximos. eſt etiam dignitas, quę dicitur proximatus, ut ſ. e. l. ſi quis. Item & alii, qui dicūtur meloproximi, ut ſ. eo. l. peculiari.
p ¶ Eos. ‡ uicarios. Ac.
q ¶ Merito. ‡ nomē eſt.
r ¶ Qui. ‡ ſ. uicarii.
s ¶ Diœceſes. ‡ id eſt, terras, uel Prouincias cō miſſas ab his, quorum ſiunt uicarii.
t ¶ Temperarunt. ‡ id eſt, adminiſtrauerunt.
v ¶ Indepti. ‡ id eſt, adepti.
x ¶ Inſequētibus. ‡ i. finito officio, quod fit poſt anuū, ut ſ. e. l. pro biēnio. uicari adminiſtrātes præferuntur his uacantibus, ut ſ. ut dig. or. ſer. l. j. ſ. ſed adminiſtratores.
y ¶ Perhorreſcant. ‡ ut ſ. l. iiii.
z ¶ IN ſacris. In prouinciis. ‡ ſi forte Princeps qñq; illuc ibat. Et not. ꝙ ex aliis ordinariis eligebat Prępoſitus, ut ſi Epiſcopus fuerit ibi auditor cōtradictoriarum.
a ¶ Ad ſalutationem. ‡ quia Principem, & alios ſalutant, ut & ſ. de ſilen. l. j. & de dome. l. j.
b ¶ Conceſſum. ‡ i. conſilium iudicum. Et ſic no. ꝙ quis inuitus r tenēt cō ſulere, ſicut iudicare, ut ſ. de aduo. diuer. u. l. ſāci mus. & dic. ut ibi dixim⁹, & extra, de offic. delegat. c. paſtoralis. in princ. non autem recipere compromiſſum, ut ibi. Accur.
c ¶ Corniculario. ‡ i. apparitore Præf. præto.
d ¶ Delata. ‡ ſic ſ. eo. l. peculiari. & ſ. de offic. diuer iudi. l. ult.
e ¶ IN ſcriniis. Poſt xx. annos. ‡ Dealiis inferioribus dicit, non de ꝓpoſito, q non, niſi p annū, ut ſ. e. l. pro biēnio. & facit ſ. d. ꝓfeſ. q. iurb. l. j.
f ¶ Electos. ‡ id eſt, honore Conſulis, qui dicuntur honorarii, ut ſ. ut digni. or. ſer. & nota, ꝙ iſte honorē, & honores, illi habent, & tenent.
g ¶ Exconſularibus. ‡ una pars. & facit ſ. de do. l. j. & de filen. l. j. & ſ. tit. j. & de ꝓpoſ. facr. cub. l. 2. & ſ. e. l. i ſacris. in fi. & l. ꝓxi.
h ¶ Eos ‡ ut ſ. e. l. prox.
i VBemus. Sordidis. ‡ quæ ſit ſordida, dic, ut ſ. de excu. mun. l. maximarum.
K ¶ Venalitiū. ‡ munus ſordidū, puta q libet uendat corbē uini, ꝓ ubertate
l ¶ Canonicę. ‡ imo uidet nec his, aſs contra, ut ſ. de ma. ſcri. l. ii. Solu. illa ſm iſtam. & fa. ſ. de Palat. lar. l. j. & l. Palatinos. & ſ. de fa. ſan. ec. l. placet.
m ¶ Temonum. ‡ i. plauſtrorum, à temone. Acc.
n ¶ Equorū. ‡ ut ſ. de Silen. l. ii.

Contrariū facit in ca. de multo extra, d̄ præben. & dign.
‡ Qualiter hæc dictio uſq; ponatur excluſiuē, uel inclusiuē uide hic per Io. de Pla. & per Archid. in ca. gratioſè. de referip. in vi. uide plenè per Io. And. in c. j. extra d̄ ord. ab Ep. qui re. epiſcopatui.
‡ Melo ꝓximus, eſt qui ſe cum proximo ſacri ſcrinii exercebat, curāqs cū eo gerebat, quaſi ſubadiuua. Alc. hic.
‡ Theod. A. Nomi.
‡ ſeruare.
Studuiſſe diu nō ſufficit, ſed bene.
Priuilegiū patris filio prodeſt.
‡ quindecī primatum iunctim legendū eſt quēadmodū decemprimatus dicitur. Pyrrhus hic.
‡ Epiſcopio. ‡ alias parentum ſuorū, quibus
‡ militare.
‡ Da. vi. Nou. Tim. ſio. & Pro mo. cons.
‡ Claudio. a Ex Ba. infert Io. de pla. q Potest. poteſt cōpellere tabelliones ad aduocandum ut dent in cōſilium cautis & criminabus, per cuſtodias de cuſtodia. Excommunicatis.
‡ magiſtri.
‡ præſtitutis.
‡ proximis.
‡ præſtitutum.
‡ concedimus.
‡ accedēdi
‡ ſpectabiles iudices à ſalutatio ne.
‡ Alc. hic.
‡ ſecundicerii.
Hęres qñq; plus priuilegiat de functo.
‡ Vide ad hunc ti. Alcia. hic, & Pyrrhū. ſ. proxi. tit.
‡ Libellorum.
‡ libellorū.
‡ proximi ſacrorū ſcriniorū, ſunt, qui pro ꝑſectus prouincias adminiſtrāt ut de dignitas proximat⁹ in l. j. §. de Dignit. prat. lib. xj. de uerb. ſignifi.
Scriniorū tria ſunt genera.
‡ indepti.
‡ præfectis

autem ‡ omnib. ‡ conſtat deferri adiectu alterius dignitatis perire non patimur: ut etiam ſi pro ſuperioris fortunæ iudicio ad honoris ‡ ornamenta proceſſerint: uetera tamen eis ſcriniis labore priuilegia quęſita ſeruentur ‡.
¶ *Omnis militans in ſacris ſcriniis cuiuſcūque ſit gradus, ad principē habet acceſſum: ſiue ſit inter clariſſimos ratione ſui gradus, ſiue inter ſpectabiles.* Bart.
¶ Imp. Hon. & Theo. AA. Fauſto. L. V.

PEculiari ‡ præceptionis noſtræ fauore præſtamus, ut in ſcriniis ‡ memoriæ ‡, epiſtolarū, libellorumque, ab exceptoribus uſq; ‡ ad mello, ꝓximos, ‡ digni tatem clariſſimorum, honoremq; percipiant: & ſicut reliqui, qui in iiſdem ſcriniis militant, liberum cum ordinariis iudicibus ingreſſum ſecretarij, cōſeſſumq; habere legibus meruerunt. ita, ij, quoque in quos hanc ſtipendiorum meritis clariſſimatus cōferimus digni tatem, cum ſpectabilibus etiā habere ſeſe reuerentiam recognoſcant: ut cōſedendi, ingrediēdive ſecretarium ſibi ſciant à nobis licentiam contributam ‡.
¶ *Officium militantis in ſacris ſcriniis olim durabat biennio, hodie ad unum annum reſtringitur.* Bart.
¶ Idem AA. Euſtachio. L. VI.

PRo biennio annum ſolum agere ‡ deinceps decernimus eos qui in tribus ſcriniis memoriæ ‡, epiſtolarū, libellorumq;, ordine, ac merito ſtipendiorum ad gradū peruenerint proximorum ‡.
¶ *Militātes in ſcrinio ultra numerū, loco deficientium ſuccedunt, ſecundū ordinem gradus ſui: niſi qui poſterior eorum eſt, laborū cōparatione ſuperet antiquiorem in ordine: quia tūc ſuccedit in locū defuncti, excluſo prior e in ordine: ſi defunctus teneat illi, qui eſt in ordine prior, quia tunc poſterior, licet melior, in locū defuncti nō ſuccedit, ſed qui primus eſt in ordine.* Bar.
¶ Impp. ‡ Valent. & Mart. AA. L. VII.

VNicuiq;, qui ī ſacris ſcriniis militat, ſui loci ‡ merita ſeruari ‡ oportere cōſtituim⁹: & uniuerſos, qui ultra numerū ſtatutorū in iiſdē ſcriniis militant, ſui gradus reſpectu, per ordinem, ‡ quē ſortiti ſunt, in deficientium ſtatutorum locum (ut tamē ultimis ſocientur) ſubire decernimus, ſcilicet, ut nemini ‡ penitus liceat, cū ſit poſterior tempore, locum præcedentis ambire: niſi fortè ab eo, qui tēpore uincitur, laborū comparatione ſuperetur ‡: ut xv. primatum ‡ eiuſdem ſcrinij teſtimonio cū ſacramenti religione ſubnixus, præcedētib. dignior iudicetur. Hāc quoque obſeruationē extra filios ¶ proximorum uolumus cuſtodiri. etenim, unicuique proximo unū de ſuis filiis, qui tēporis duntaxat ſuffragio nititur, (licet parū obſeruaſſe militiā cognoſcat) inſequētib. ‡ tpe, qui laborū meritis muniunt, anteferri poſſe decernimus. Illū ‡ ‡ tñ, qui locū ſtatuti ‡ meretur, proximo ‡ quidē ducentos quinquaginta ſolidos, mello proximo ‡ uerò, uel adiutori ꝓ cōſuetudine uniuſcuiuſq; ſcrinij xx. aut xv. ſolidos offerre præcipimus. Quòd ſi quis ‡ de ſupernumerariis, qui in ſtatuti locū ſubire debuerat, ne pecuniā offerat, ſtatuti etiā gradū recuſare uoluerit, ſequēti tā offerēdæ quātitatis prędictę quàm ſubrogandi licentia permittatur: ita uidelicet ut ſi ſecūdus, uel etiā tertius, uel alterius, cuiuſlibet numeri, ineadem excuſationis uolūtate duraverit, accedenti ‡ ſemper eadē copia, quam præcedens recuſauerit, tribuatur. Hos autē q. ad ſtatutorū ordinē progredi noluerint, nec d̄ ſuo gradu uolumus remoueri: & cū uacauerit ſtatuti locus, conditionē, quā anteà repudiauerant, i. & offerendę pecuniæ, & adipiſcēdi ſtatuti locum, liberam habere præcipimus ‡ facultatem.
¶ *Qui longo tempore probē militauerunt in ſacris ſcriniis, finito officio cingulo comitiuæ ſacri palatij, dum uiuunt, potiuntur, & nihilominus omnia priuilegia eis data ſalua manent.* Bart.
¶ Idem AA. Nomo. L. VIII.

PRoximos ‡ ſacrorū ſcriniorū, quos fides, ac diuturnæ obſeruationis induſtria, literataq; militia ‡, Comitē ‡ quinetiam diſpoſitionum, quē probitas, ac ſtrenuitas meritò cōmēdant, completo tempore ſuæ militiæ comitiuæ ſacri noſtri conſiſtorij cingulo in diem vitæ potiri (manentibus uidelicet, iā dudū præſtitis ‡ ſaluis ‡ priuilegiis propriis ‡) decernimus. Quib⁹ enim pietatis nīæ arcana merito cōmittunt, iis pietas nīa uitā cingulo ſupradictę comitiuę ornādā, d̄ corādāq; decreuit.
¶ *Militātes ī ſacris ſcriniis, qui antè, quā cōuenirēt ī iudicio, cōmeatu acceptō ſe ab ſentāt, durāte tēpore cōmeatus prædicti, cōueniri nō poſſunt, & ab indictionib. munerū publicorū officio depoſito ſunt immunes, & domus, quas in Prouīc a poſſidēt, ab onere metatorum non uexantur.* Bart.
¶ Imp. Leo A. Patritio Mag. Offic.

I. X.

IN ſacris ‡ noſtris ſcriniis militātes, per cōmeatū nō cōtinuatim ꝑſitū, ‡ ante cōuentionē ‡ ꝑfecti, intra indultū ‡ tēporis ſpatiū erunt cū ſuis coniugibus, & liberis à cōuētione ſecurī ab indictionib. etiā publicorū & ciuiliū munerū, et poſt ‡ completam militiam, excuſatione ‡ potiantur: ſuper domibus quoque, quas in ꝓuinciis poſſident, metatorum ‡ moleſtia liberentur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

HAc parte.§ id est inter militantes in sacris scriniis Principis. Nam sec' in militantibus in scriniis inferiorũ,ubi pauciores adsunt, ut j eod l. comperimus.

b ¶ Antiquarios.§ forte sques. Accur.

c ¶ Duplici.§ No. duo officia nõ debere haberi. sic ff. de assess l. fin. & ff. de offic. assess l. pe. & ad mu. l. libertus.§. præscriptio. & in authent. ut iud. fine quoquo susp.§. illud. & j. de agen. in rebus. l. penul.§. illi. & qui milita. posl. eos. Accur.

d ¶ Geminis.§ faciendo se scribi in diuersis officiis Accur.

e ¶ Occupentur.§ alias aucupentur, id est, nõ debent aucupari plura cõmoda, quod esset p hoc, q habẽt plura officia illi, qui sunt collaturi in unũ scilicet, officium, & nihil reliquis, &c. ille, qui debet tantũ uni intendere, non quærat plura. alias est occupẽtur à se. s. in se diuersa officia collaturi, &c. & idem est sensus.

f ¶ Si quis.§ Subrogatus.§ qđ dic' not. ff. e. l. unicuiq;. circa prin.

g ¶ Consequantur.§ quod ergo olim per l. unicuiq;.§ illum. debatur diuersis gradibus, hoc hodie dat certis personis, ut hic. Vel dic q illa, secũdum hanc loquebatur,& not. pro solatio. sic instit. ad Tertyll.§. itẽ not. acquirendo. sic ff. de pign. l. ult. & in auth. ibi posita.

h ¶ Contra cæteros.§ filios, non hæredes. & no. oriné hunc seruari si cut diximus ff. de lega. ii. l. cũ pater.§. a te. Vel dic cæteros. s. etiam cuncto. alios creditores, quãmis tempore priores, ut ff. de pig. l. ulti. & qui potio. in pign. l. diuersi. Sed hodie ita demum, si ad hoc est mutuata, alias nõ præfertur aliis, ut in auth. de æquali. do.§. quia uerò. coll. vii. & de exhib.§. optimum coll. v.

i ¶ Maximè cũ.§ Accipe finem, non dubitetur viros, &c si ergo dat hæredibus salarium, ergo & hoc lucrum ad quod ff. de dome. l. fi. & j. tit. j. Liii. & de Primipi. l. ff. de inof. testa. l. omnimodo. & de adue. diuer. l. post duos.§ j. & in auth. de exhibẽ.§. optimum. & de var. & extraor. cogni. l. j.§. pen. & j. de erog. milit. an l. p hanc. Item not. quòd aliquid habẽt filij, non ut hæredes patris, sed ut liberi. sic ff. de lati. liber tol lendo.§. sed & si sub conditione.

K I N sacris scriniis.§ ff. Principis: quæ sunt tria, ut in rubrica ¶ *Militantes in sacris scriniis Principis, debent esse lxij. super epistolis uerò 34. super libellis conuentionalibus 34. & quatuor, qui sunt omnibus prædictis seniores: nec duplici officio fungi possunt*, Bar.

¶ Idem A. Illirico Comi. L. X.

HAc parte[a] statutos memoriales ꝓcipimus esse in scrinio quidem memoriæ sexaginta duos, epistolarũ verò, triginta quatuor, libellorũ quoq; triginta quatuor, re antiquarios[b]† uerò, qhabentur in scriniis memoriæ, nunquã minus esse, quàm quatuor: supradicti autẽ memoriales nullo modo duplici[c] fungant officio, nec geminis[d] chartis irrepserint: ut non occupentur[e], plura in vnum se commoda collaturi nihilque reliquis relicturi.

¶ *Si militans in sacris scriniis decesserit, & in eius locum fuerit alius subrogatus, salarium ei debitum inter creditores diuiditur, hæreditate nondum adita, salua tñ priuilegiorũ prærogatiua: ea uerò adita, salarii hæredibus debetur pro præterito tẽpore, & etiam residui temporis*, Bar.

¶ Imp Zeno. †. A. L. XI.

SI quis in sacris nostris scriniis, id est, memoriæ, dispositionũ epistolarũ, & libellorum statutis iam cõnumeratus, ab hac luce fuerit subtractus, ab eo, quicunq;, utpote uacante loco, de substitutis in statutorum consortio fuerit ultimus subrogatus[f], pro solatio, uel suffragio proximi †, definitã, sacræq; constitutioni † Diuæ memoriæ Theodosij, & Valentiniani† Principum insertam quantitatẽ defuncti hęredes, & successores, uel liberi eius, seu creditores qui fœnus cum mortuo pro statuti loco ei acquirendo contraxerint, cõsequantur,[g] ita scilicet, ut si hæreditas, uel successio defũcti minimè fuerit suscepta, uel adita, tales personæ, id est, creditores quidem contra cæteros[h] prærogatiua sibi seruata, liberi autem, uel agnati, seu cognati non hæreditatis, sed priuilegij nomine simili modo huiusmodi summam percipiant, sibiq; petere, ac uindicare permittantur: nullius machinatione huiusmodi nostra dispositione retractanda, seu uiolanda: maximè cũ[i] uiros etiam pro tempore spectabiles eorumdem proximos scriniorum, si quis eorum ante completum proximatus actum, morte prœuentus sit, ad hæredes, successoresq; suos residui temporis proximatus solatia sine quadã imminutione transmittere nõ dubitetur.

¶ *Militantes in sacris scriniis, & eorũ parentes, uxores, liberi, ecloni, & adscriptitij, & serui eorũ ciuiliter, & criminaliter corã officiorũ Magistro sunt conueniendi. & si in Prouincia conueniuntur, satisfẽare non coguntur de iudicio sisti, licet immobilia non possideat: sed eorum iuratorię cautioni cõmittitur: & nomine sportularum nihil soluent. nã executorib. agentium in rebus unum solidum præstabunt: & cum ingrediuntur iudicium dicti Magistri, soluẽt solides duos, & pro editione actorum nota rijs dimidium solidum: & si litigant corã delegato, uel arbitro eisdẽ, nomine sportularum unum solidum tantum præstabunt, pro omnib. uerò alijs in iudicio agitadister tiũ soi dum tñ, & si nõ corã Magistro, sed corã alijs iudicib. maiorib. super annonis ciuilib. tutela, uel curatione, uel nunciatione noui operis cõueniant, illos sumptus faciẽt in tali iudicio, quos facere tenebant corã officiorum Magi. si uerò conueniatur corã Præfecto, uel fisci patrono, aut urbis tantũ Præfecto, uel apud architectos, illos sumptus præstabunt nomine sportularũ, quos corã arbitris præstare tenent. & nõ ultra: & habent locũ prædicta sine per se, siue per procuratorẽ litigent: & ad p̃ dictus sportulas tenent, cum processus ordinarię agitatur in scriptis, secus si extraordinariè. ltẽ dictis militantibus donec militant, & etiam depositio officio priuilegia data sunt salua, & eb æqualitatẽ in iudicijs obseruandam, priuilegia eis competentia circa præstationẽ sportularũ ad aduersarios porrigantur. Item mutatione loci priuilegia eis concessa non perduntur*. Bar.

¶ Ise A. Celeri. Magi. offi. L. XII.

INsacris scriniis[k] militantes, & parentes, [l] atq; uxores, eorum necnon liberos, ex sententia tantummodo tuæ Celsitudinis[m] criminales, & ciuiles intẽtiones agẽtium excipere iubemus: insuper etiam colonos, seu adscriptitios, & seruos[n] eorũ in hac Regia urbe degentes, eodem beneficio poriri: fidei pro tempore adiutoris uiri spectabilis proximi, uel uni° ex statutis, cõmittendos°†: ita, ut si in Prouincia quicunque memorialis repertus fuerit, iuratoriæ cautioni committatur: ut etsi[p] nõ possideat immobilem substantiã, serui nihilominus, & coloni ad eũ pertinẽtes, fidei[q] eius[r] tradãtur.

¶ Modum insuper sportularum, ad mediocrem deduci quantitatem[s], & executoribus de schola agentium in rebus attribuẽdis[t]† unum solidum singulos[u] usq; ad finem negotij, proque ingressu in iudicio tuæ Magnitudinis quolibet modo faciẽdo, duos solidos[x] & pro editione gestorum[y], exceptoribus dimidiam solidi partẽ, & si apud arbitrum[z] negotium uentilari contigerit, ipsi quidem arbitro unum solidum, & nihil amplius, exceptoribus[a] autẽ eum[b] obseruantibus, tam pro ipso, quod implere uidẽtur ministerio, quàm pro editione gestorum, seu relationis, uel definitionis, tertiam partem solidi præbere sancimus: nec pro tempore uirum spectabilem fisci patronum, uel executores[c], quibus in minuendis, † litibus solicitudo iniuncta est, quicquam notaui. Accur.

1 ¶ Parentes.§ transite ad superiores priuilegiũ, sic j. tit. j. l. fi. & j. de castren. l. fi.§ hæc autẽ. Sed cõtra ff. de senat. l. j. in fi. Solue. ut ibi. Accur.

m ¶ Tuæ celsitudinis.§ Magistro officiorum loquitur, vt s. de silen. l. pe. & dic sententia citatoria sic s. de Epis. & cler. l. cũ clericis. & de arbit. l. qualem. & dic statutis, ut s. eod l. vnicuique.

n ¶ Seruos.§ in his speciale, ut in seruis Principis, vt s. vbi cau. fis. l. fin.

o ¶ Committendos.§ dictos militantes, & eorum familiam, & hoc in vrbe, sed in Prouincia iurabũt, ut subiicit. Acc.

p ¶ Et si.§. quãuis, alias contra ff. qui satisd. cog. l. sciendum. & de hoc loquitur insti. de satisdat.§. sed hodie. & facit j. de prin. agen. in re. l. fi. & de priui. scho. l. fin.

q ¶ Fidei.§ scilicet, cautioni iudicio sisti. Accur.

r ¶ Eius.§ memorialis in Prouincia, & puenient ibi coram delegato à Magistro officiorum, vel Præfide Prouinciæ. argu. supr. de Epis. & cler. l. omnes qui. j. & ij. rñ. & j.§. dimidiam. & facit sup. de dign. l quoties. & j. de agẽ. in reb. l. fi. Accur.

s ¶ Quantitatem. J repete iubemus, ut ecce & execu &c.

t ¶ Attribuendis.§ Magistro officiorũ qui assumebat de schola. l. ho, ut Defẽsor ciuitatis d' schola Præfidis vt in auth. de Defẽ. ciui. §. ex Prouincia. li cell. ij. itẽ dr executor hic, qui facit partes in iudicio cõparere, uel aliter & propriè, vt sup. de exe. rci iudi. l. executorem.

u ¶ Singulos.§ scilicet proximos conuentos.

x ¶ Duos solidos.§ non aperit euidẽter. quidam dicunt ostiarijs. Vel dic ipsi Præfecto. ar. in auth. de iud.§. nec aũt. & infra. px. & l. fi ad arbitrũ & dic solidũ, i. aureũ, vt insti. de pœ. te. liti.§. fin.

y ¶ Gestorum.§ id est, eorum, quæ agũtur in iudicio. Acc.

z ¶ Arbitrum.§ id est, delegatum. vel propriè, ut in auth. de iudic.§ appellationes. colla. vj.

a ¶ Exceptoribus.§ id est, notariis.

b ¶ Eum.§ conuentum coram arbitro.

c ¶ Executores.§ scilicet aliquos ab his corã arbitro conuentis.

† prosligitare.

a ¶ Dimidia.§ Nota, minus præstatur si coniungatur in Prouincia, quã si Romæ. sic s. de Epis. & cleric. l. omnes.§. in. & tertio.

b ¶ De ciuilibus.§ & de his habes s. de diuersis præscrip.

c ¶ Eos.§ militantes ĩ sacris scriniis. alias eorũ familia. sed quomodo hoc, cùm corã Magistro officiorum tantum debeãt cõueniri, vt in princip. huius l. Respon. spõte, uel speciale in talibus ut certos habeant iudices, ut j. de Pala. Iuiros. Accur.

d ¶ Maiore.§ fil' illustriũ uel spectabilũ: quia separat spectabiles, cum dicit &c. Acc.

e ¶ Patronum.§ ex curia Præfecti erat electus patronus fisci, qui audiebat de his causis, ut iudex. Accur.

f ¶ Architectos.§ iudices de tectis cognoscentes, ut super nunciatione noui operis, alias summi Magistri tectorum uocabantur, ut consuleret. sic in authen. de non alie.§. quod autem. Al.

† cuiuslibet.

g ¶ Defensores.§ procurator actoris, defensor rei, vel procurator cum mandato rei, uel actoris, defensor scilicet rei sine mandato, & hoc in ciuili non in criminali: vt ff. de public. iudic. l. penu.§. ad crimen.

† personã.

h ¶ Sententia.§ citatoria, utputa per album, uel per scripturam missam sibi, ut ueniat.

† nocante.

i ¶ Ex depositione.§ quia actor dicit, q̃ petit, & notarius scribit, uel tãtum uerbis dicit, & sic extraordinariè, & tunc nihil debetur: & sic est arg. q̃ iudex medius nihil accipiat de decimis, quando extraordinarie agitur.

K ¶ Aduitorũ.§ de curia Magistri officiorum erat.

l ¶ Omnibus antelatis.§ ante hanc legem, p alias leges huius titu.

m ¶ Postea.§ i. postquã fuerint concessa.

† cautis.

† Concor. ca. in iudiciis. cũ sua gloss. circa med. extra de reg. iur. & in c. per tuas. iuncta gl'os. super uerbo, excellentiores. extra de simon.

n ¶ Militant.§ de his, quitẽpore priuilegiũ militant, uel postea cœperunt, uel dic sunt, i. erunt

o ¶ Vacãte.§ alias gradu uacante, alias genere uacante per fruantur, sic s. de silen. l. fin. in fin cum concord.

† quietis.

p ¶ Custodiri.§ & ideo eorũ aduersarij non dãnificantur, idcirco habeãt agẽdo, uel defendẽdo & no. æqualitatẽ in iudiciis seruandã, sic s. de fru. & hi. expẽ. l. fin. & de post l. prouidendum. & j. de re mil. l. fin.§. ita videlicet.

quicquam ab eis exigere, seu prosligare† concedi: dimidia[a] scilicet expensarũ, quas in iudicio tui culminis à memoratis personis præberi statuimus portione, in iudiciis prouincialibus ab his agnoscẽdarita, ut si de ciuilibus[b] annonis, uel tutela, seu curatione, uel noui operis nũtiatione litẽ eos[c] subire contingat, in maiore[d] quidem iudicio ad similitudinẽ sumptuum, quos in iudicio Eminentiæ tuæ dependere præcepti sunt, apud uirum † clarissimum Præfectum annonæ, seu fisci patronũ[e] urbicariæ magnificæ præfecturæ, uel † architectos[f], pro modo corũ, q̃ super arbitris, & litibus apud eos, exercendis superiùs statuta sunt, soluentes expẽsas, nihil amplius agnoscere, seu depẽdere cogant. Quæ oĩa custodiri iubemus, siue per se, siue p̃ procuratores, aut etiam defensores[g] lites exercere maluerint. ¶ Hoc, si prolata scriptis sententia[h] moniti sunt. Si verò ex depositiõe,[i] seu aliter quis eorum conuentus fuerit, nihil eũ vel scrinio uiri Clarissimi adiutoris, [k] uel cuilibet † alij nomine sportularũ offerre cõpelli, omnibus antelatis[l] priuilegiis quibus posteà[m] per anteriores Diuorum Principũ sanctiones defendũtur, in personã † tam corũ, qui adhuc militant[n], & qui posteà eandem militiã sortiti sunt, quã eorũ, qui prædictam militiam gradu uacante[o] † iam deposuerũt, uel posteà deposuerint, seruandis: ut eorum cõmodo ipsi quoq; unà cũ uxoribus, & liberis, colonis præterea, & seruis propriis, perfruant. ¶ Et quoniã in controuersiis, † quas[p] † in iudiciis moueri contigerit æqualitatem litigatorib. uolumus seruari, & aduersariis eorum, prosumptibus, & expensis similẽ antelatorum beneficiorum prærogatiuam custodiri[q]. propter hãc etenim causam, & uiros deuotos memoriales non tantum agendo in quolibet iudicio, sed etiã actiones ab aliis ingerendas excipiendo, priuilegiis à nobis indultis potiri decernimus: iis, uidelicet, qui militiam uirorũ deuotissimorum memorialiũ gradu solito[r] depo suerunt, seu deposuerinr, & si quieti† amore per Prouincias domicilium[s] foucre maluerint, omnibus nihilominus priuilegiis, quæ huiusmodi personis per sacratissimam legem nuper promulgatã à nostra liberalitate præstita[t] sunt, muniendis, & eorum commodis, atque auxilio potituris.

¶ *Numerus aduitorum primo determinatus, & postea per ambitionem ampliatus, est ad primum ampliatum numerum post præsentes aduitores reducendus. Et si unus ex dictis aduitoribus fuerit incorporatus inter scriniarios memoriales libellorum, uel epistolarum, potest alium coadiutorem loco sui subrogare, dummodò Quæstori in scriptis, uel per libellum notificet nomen, tempus, & merita sui subrogati, & Quæstorum subscriptio apponatur, & aduitor talis subrogatus remanebit in ordine, qualis tempore dati libelli fuerat. Quod etiam in dignitatibus obseruatur, & hoc dicit total. secundum Ioan. de Pla.*

¶ Imp. Iustinianus A. L. XIII.

COmperimus diuinitus pridem fuisse dispositum[c], uiros deuotos aduitores tuæ [u] Magnitudinis, certo † esse numerorum nec ad huiusmodi nomẽ, uel operam plures licitum esse aspirare, quàm in scrinio quidem sacræ memoriæ duodecim [x] tantùm: septenos uerò in duobus reliquis scriniis, id est sacrarum epistolarum, sacrorumque libellorum: sed posterioris licentiam temporis supramodum indulgendo ambitionibus, disturbasse rei merita, ac multitudinẽ diuulgasse: ut inter memorialium, & adiutorum numerum [y] non longũ [z] penè interfit. Sancimus itaque reduci eis, ac renouari statutum ordinis terminum: nec ultra eximãtur adiutoribus, qui præter prædictam dispositionem in præsenti exuberant, sed ut intereà omnib. aliis interdicatur ab affectando hoc nomen donec exeũtibus singulis, ac recedentibus decrescere possit uetus conglomeratio, legitimusque iã resideat numerus[a]: non prohibẽdis uiris deuotis adiutoribus desistentibus, ab, eodem officio, cum uel ad laterculensis[b] gradum in scrinio sacræ memoriæ prouecti fuerint, uel secundum locum obtinuerint, in duobus aliis[c] scriniis, postquam proximi[d] creabuntur, licet nondum redacta sit quãtitas pristina, tamẽ alios pro se, quos elegerint, subrogãdos adiutores petere: qui posteriores erũt cæteris. ¶ Illud etiam disponendum duximus, utpote nonnullis anteriorib. exemplis subnixum, necnon iustitiæ congruum ut ab iis, quibus concessum est adiutorum agmini p̃ se sociare, libellus offeratur uiro illustri pro tempore Quæstori, petendaque eius subscriptio tempus, atque hominem, necnon etiam rem ipsam continens, id est, q̃ inter [e] adiutores ei, quem pro se subrogat, mereri permissum est: ordinandis uidelicet iisdem adiutoribus pro ratione temporum[f], quibus libelli† porrecti sunt: ut etiamsi in memorialium matricula inferiori loco† sit, qui prior in adiutoribus meruit[g], adiutor quidem habeatur superior memorialis uerò posterior, pro utriusq; ordinis modo, uel discrimine. quod etiam & ff. de re iudi. l. non tantum. & s commu. diui. l. penult. & in arbitris, ut ff. de arbi. si cum dies.§. penul & in pactis, ut ff. pro socio. l. si socius pro filia. arg. cõtra ff. de act. emp. l. iulianus.§. penult.

q ¶ Solito. J alias soluto,& facit ad prin. l. s. de Comi. consi. l. ij. & de Silentiariis. l. penul. & s. ut omnes tam ciui. l. j & in authen. de litigiosis.§. ad excludendas. coll. viii. & j. de castren. l. fin. & j. de princip. agen. in rebus. l. fin. item ad fin. s. de prischo. l. ii. Accur.

r ¶ Domicilium.§ Ex differẽtia enim locorum &c. ut s. de tempo. in integr. restit. l. fin. Acc.

s ¶ Præstita. J in l. quã non habemus.

† certos.

t COmperimus. Dispositum. § in l. quam non habemus.

u ¶ Tuæ.§ Quæstori loquitur, ut j. l. fin. Accur.

x ¶ Duodecim.§. s. l. hac parte. contra. Sol vt ibi. Alij, quia ibi i memorialibus, hic in aduitoribus. Accur.

y ¶ Numerũ.§ no. duas scholas, seu numeros memorialium aduitorum.

z ¶ Longum.§ i. longè cum memoriales debeãt esse plures.

a ¶ Numerus. J sic in auth. de Referen. colla. iiii. & de mensi. ordinando, clericorum. & ut determinatus sit numerus cle. in princ. col. j. & s. de fac. san. ercl l non plures.

b ¶ Laterculensis.§ gradus quidã in scrinio memoriæ dispositionũ principis. Accur.

c ¶ Alius.§ s libellorũ, uel epistolarũ, quod d c, vt in rubrica.

d ¶ Proximi.§ i. in dictis gradibus fuerunt incorporati.

e ¶ Inter. Jalias hoc cõtinet subscriptionem, q̃ inter aduitores ei, quem pro se subrogat.

f ¶ Temporum.§ sic j. de priuile. co. qui in l. c. para. l. fin. Accur.

g ¶ Meruit.§ i. q dicẽ.

† locus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sit ab adiutoribus ? inter quos erat prior? nunc est ultimus inter memoriales: sed subrogatus ab eo inter adiutores, erit primus intereos, si modò ordo temporis libellorum ei dederit: quia præcedētes eum sunt mortui: ne obstet ſ. eo. ibi, qui postea priores erant cæteris. Vel dic, q memorialis ultimus sit adiutor, & poterit esse primus. idē si desinant præcedētes, arg. ſ. l. prox. & sic duo habēt officia. quod cōtra dicit. ſ. l. hac parte. nisi dicas, q hic quasi unū reputantur, cum sint circa idem.

Traiano mag. offi. ‡

a ¶ Officiis. ‡ puta in scriniis Principum. Vel dic etiam in scriniis aliorū Magistratuū. nam & alii habēt, ut ſ. l. proxi.

Officiadu regulariter quis habere non potest.

b ¶ Hac lege. Percipientis. ‡ i. agentis. uel accusantis.

feriendi. ‡

c ¶ Monumenta. ‡ id est, scripturæ sententiarum præcedentium, ſ. cōuentionalium. & facit ſ. l. in sacris. §. hoc si prolata. & de dignit. l. quoties

d ¶ Probationibus. ‡ aliàs procurationibus, alias prouocationibus, id est, procurationibus, quibus homines uocantur ad ius. & sic sunt duæ partes. Accur.

Absens cā studii cōmeatū habere debet.

e ¶ Deductione. ‡ uidetur adesse, qui abest licito cōmeatu, quò ad præbendam. & sic facit pro clericis absentibus. Item quò ad priuilegium. ut ſ. eo. l. in sacris. alias secus, ut ſ. de domesticis. l. iij. & de Episc. & cle. si qua per calumniam.

f ¶ Fuerint. ‡ facit ſ. l. proxi. & ſ. l. proxi. §. illo.

g. ¶ Erte. Prima. ‡ Hæc est ſ. c. com perimis.

cogendi. ‡

h ¶ Adiutorum. ‡ i. adiutoriorum syncopa. sic ſ. de præpos. laborum, & sic in hac lege frequēter ponitur. Accur.

i ¶ Laterculēsis. ‡ Hęc omnia expone, ut in d. l. comperimus.

k ¶ Habeant. ‡ subrogantes. non autem dicas q unus habeat duo officia, ut ſ. eo. l. hac parte. nel dic, ut not. in d. l. com perimus.

l ¶ Altera. ‡ hoc est græca. Accur.

m ¶ Diminutionem. ‡ nam cum multi erant suprà numerū, nō poterāt minui: sed liceat cuilibet seni, uel morboso Acc.

n ¶ Vēditionis. ‡ quia fingens, vel non fingens ægritudinem, uendebat locum subrogato.

o ¶ Adepti fuerint. ‡ ut l. comperimus.

p ¶ Secunda. ‡ ſ græca quam non habemus.

q ¶ Illo ‡ facit ſ. l. proxim. §. fin.

in aliis quoque penè omnibus officiis a obseruari dignoscitur.

¶ *Adiutores cū cōueniūt sine scriptis, eorū nomēuoce sola ſ. efficiā demōstrari: alias tam in scriptis, tā in causa, quā in actis est demōstrādum. Item si adiutores cōmeatu accepto se absentauerūt durāte tēpore absentię integrū debent habere salariū, ac si presentes essent. Bart.*

¶ Idem A. Proculo. ‡ L. XIIII.

HAc lege sancimus, si quādo adiutores viri magnifici pro tempore quæstoris sacri nostri palatij, in accusatione ciuilis causæ vel criminalis deducti fuerint; strictum iuris, & integritatis cōgruū ordinem conseruari; vt si sine scriptis conueniendi sint, nomē eius præcipientis b orę designatum esse sufficiat. Sinautē scriptis in querimoniam vnus adiutorū, aut plures forte ferendi ‡ sint, monumenta c sentētiarū in persona tātummodò cōueniendi adiutoris præcedentium, æquum, & iustum initium futuro præstent certamini. Et quoniā probationibus, d & exēplis potiùs quam indecoræ cōsuetudini decet indulgeri, qđ in vniuerso deuotissimorum scrinio libellensium euicisse monstratur, id in adiutores sacrę memoriæ, sacrarum etiam epistolarū transferendum censemus: vt qui liberā proficiscendi licentiam prenūciatione cōmeatus adepti fuerint, sinę qualibet stipendiorum, aut emolumentorū deductione peregrē degāt. etenim pro tempore viris clarissimis proximis, & me lo proximis, aut eorū adiutoribus, absentiæ causa, vel offerre de suo proprio, aut ex annonis, seu stipēdiis quicquā relīquere cogēdis: ‡ quā uis Ianuarias Kalendas indultum excedat spatium, & intra se festū diem contineat. Ad hoc illud obseruari sancimus, ne alius adiutor propter quamcunq; ambitionem iis, qui in præsenti sunt, vel post eorū diminutionē addat, licet in veterē numerū redacti fuerint. ‡

¶ *Adiutores sacrorum scriniorum etiam supernumerati, possunt alios subrogare loco ipsorum, ut ipsi assumantur inter scriniarios collegiatos, non autem propter morbum, uel senium, uel aliam necessariā causam: constitutione hoc permittēte hac in parte correcta. Bar.*

¶ Idem A. Traiano Mag. offic. L. XV.

CErtę quidem sunt dispositiones nostri numinis, quas super adiutoribus viri illustris pro tempore quæstoris nostri palatij, quorū obsequio res agitur quęstoria dedimus. quarū prima g quidē ad supplicationē eorundē adiutorum h emissa, numero eorū q erāt illo tēpore, quo preces nobis obtulerūt, neq; aliquem eximi, neq; addi præcipit; præterquā, si qs eorū vel ad laterculēsis i gradum in scrinio sacræ memorię, vel ad secundū locū in duob° aliis scriniis, id est, sacrarum epistolarū, sacrorumq; libellorū, & cognitionum prouectus fuerit. nā his licere desistentibus ab adiutoris officio, alios ꝓ se, quos voluerint, adiutores subrogare, vltimū ‡ locū in iisdē adiutorib. obtūturos, licet superiora in memorialib. habeāt. k Altera l verò per sacrā pragmaticam facta est, per quā excellę memoriæ viro Proculo suggerente pręcipimus illos etiā adiutores posse in suū locū alios inducere, qui per aliquē fortuitū casum minùs implere suum officiū ualeant, veluti senīū, vel morbū, uel aliam necessariā causā: quod ex ipsorū adiutorū petitione idem magnificę memoriæ Proculus ad nos retulit. Sed in prędicti ab aliis memorialibus tā in scrinio sacrę memorię. q̄ in cęteris duob., sacrarū epistolarū, sacrorūq; libellorū, & cognitionū relatis, adiici ‡ cōperimus, diminutionēm m eorūdē adiutorū impediri per memoratā pragmaticā sanctionē, & in super venditionis n quodā modo memorati officij locū introductū esse: qđ ne decęterò fiat, prędictę sanctionē ad tuam Magnitudinē mittimus: per quā iubemus illis tātùm permissum esse, sed m pri° nrę Sereni tatis rescriptū, alios in suū locū subrogare qui vel, laterculensis gradū in scrinio memorię, vel secūdum locum in aliis duobus scriniis adepti fuerint. o secūda p nostra sanctione super hoc capitulo decęterò cessante: nulliq; danda licentia eorumdem adiutorū, prętерquam si ad memoratos gradus ascēderint, aliū pro se eisdē adiutoribus ex quocunque fortuito casu connumerare: vt eo modo ad veterem numerū iidem adiutores redeant, & xij. quidem in scrinio sacrę memorię, septem verò in aliis duobus sint, id est, sacrarum epistolarum, sacrorumque libellorū, & cognitionum. q Illoq; videlicet, obseruando, ne alius adiutor per quamcūq; ambitionem iis, qui in prędicti sunt, vel post eorum deminutionē, licet in veterē numerū redacti fuerint, addatur. r Nam si per mutationē, licet fortuiti casus inciderint, prohiberi disposuimus: multò magis prioribus manentibus, alios introduci vetamus: cęteris, scilicet, anteriorīs sanctionis s capitulis in suo robore permansuris. ‡

r ¶ Addatur. ‡ ut sit vetra numerum.

s ¶ Sanctionis ‡ ſ. græcæ. Sed arg. contra ſ. tit. j. l. pe. item facit in auth. de Defē. ciui. §. nulla. co. iii & ut iud. sine quoquo suffra. §. nulli. co. ij. & de mand. princ. §. eos autē. col. iii. & ſ. d. assef. l. null°.

t ¶ DE AGENTIbus in rebus.

¶ *Hi sunt, quib. electio ‡ cura mādat, ut ſ. de decu. l. ul. & erant plures diuisi p diuersos numeros, ut ſ. l. iij. & quilibet numerus hēbat ꝓpositū, ut ſ. de off. Ma. of. l. i. & dicebant principes: ut ſ. ti. i. per totū nā de illis ibi dicit. Aecur.*

u NVllus ‡ salter. quā ille, ḋ quo dicitur.

x ¶ De schola.] neque de extrancis, adeo, quòd si militauerit in officiis spectabil. ū, nō accipiet hic locum, ut ſ. de offic. mili. iud. l. penult.

y ¶ Obiectione. ‡ alias obiēctione, alias obreptione. & facit ſ. de proxi. sacro scrini. l. unicuique. & ſ. de castren. l. j. & in auth. de mona. §. ordinationem. colla. j. & ſ. de off. Mag. off. l. nemo. & ḋ adu. diuer. iud. l. petitionē. §. qñ aūt. & de aduo. diuer. iudi. l. fi. i pri. & ſ. ḋ tyro. l. fi. & ſ. de murile. l. fi qs. & ſ. ḋ pfect. l. magistros. & ſ. ḋ stud. li. vr. ro. l. j. & ſ. ḋ of. Re. Prou. l. fi qs. & ſ. de diuer. offi. l. j. & ſ. de offi. Præ urb. l. fin.

exuendi. ‡

utilitatis. ‡

Milea in hāc l. Alc. hic, & Pyrrhus.

Cingulis ‡

uocante. ‡

Circitores qui sint.

x. al. viij.

ita, ut.

tinus. ‡

probatione. ‡

Potiātur. ‡

intimus. ‡

aditi. ‡

durantris. ‡

quinan hi sint, ut de apud Pyrrhum in hunc locum.

obreptio ne. ‡

Nulli

a ¶ NVlli. ‡ iudici.

b ¶ Discingendi. ‡ i. deponendi. sic ſ. de agr. & man. l. iii. Accur.

c ¶ Eximendi. ‡ à matricula, seu libro, in quo nomina eorū erant scripta: sed ipsa l. eximit quęque propter delictū eius? ut ſ. de comme. l. fin. & a. g. ſ. de Primice. l. fin. & facit ſ. de decu. l. nemo.

d ¶ Iudicis. ‡ alicuius.

e ¶ Vilitatis. ‡ vilesvocat alios iudices? uel respectu eius agentis dicit quasi ut le sit timere? ut ff. de reg. iur. l. vani.

f ¶ Articulā. ‡ i. librū, ubi nomina inscriptorū erant descripta per ordinem, & inerant uocati. Accur:

g ¶ A tua. J magistro officiorum lo quitur, ut patet ſ. de offi. Magi. off. l. j.

h ¶ In singulis ‡ hi 48. erant principes dicti, ut hac d. l. j. & quilibet prerat fortè duce. Acc.

i ¶ Admiserint. ‡ accipe, impleāt. qđ est ſ. & hi ducenti suū principē habēt, qui cētena ius dicit, & sic sequentis numeri quilibet suum, ut d. l. j.

K ¶ Circitorum ‡ circitores dicunt, q̄bus uestiarii, uel tinctarii dāt uestē circūferēdā, & distrahendā ut ff. de instit. l. cuicūq; §. j. & dic ꝙ oia sunt nomina numerorū militantium inter agētes in rebus.

k ¶ Quotannis. ‡ i. singulis annis.

l ¶ Lucrum. ‡ sic ſ. de prox. sac scri. l. siquis in sacris, & de aduo. diuer. iud. l. post duos. §. j. & ſ. de dome. & prot fin.

n ¶ Vacare. ‡ usq; dum debebat durare defunctus, si uixisset: ne duobus salariis gratuaretur Respublica. Accur.

o ¶ Accipere. ‡ hoc est quasi registrum. sic ſ. de diuer. f. off. l. probatorias.

P ¶ Eo. ‡ ſ. tempore.

q ¶ Gradum. ‡ Ad quem non suffragio, sed labore quis peruenit, ut ſ. de offic. Magist. offi. l. j. & ii. & ſ. eo. l. j.

r ¶ Desinant ‡ alias desistant, & alias desināt, & alias deserant.

s ¶ Absurdum. ‡ sic ff. de pœ. l. capitolium. §. & ut generaliter. & de Sen. l. q. indign°. Sed ar. cōtra ff. de iudi. l. solemus. §. latrunculator. & facit ſ. de ap. Præf. præt. l. fin. & de Palati. l. uiros. & de castren. l. fin. & de uetera. l. fi. & de diuer. off. l. uiros. & de priui. sco. l. ii. & ſ. de Silentia. l. pen. Acc.

t ¶ Subadiuuis. ‡ nomina appellatiua quorundā militantium inter agentes, ut ſ. l. proxi.

v ¶ Post depositum. ‡ j. eit. j. l. principes. cōtra. & ſ. eo. l. fin. Sol. ut ibi.

¶ *Agens in reb. de ponēdus uel eximēdus de libro agentiū nō est per aliquē iudicem ad cuius officiū nō spectat cognitio cōtra eos. Bart.*

¶ Idem AAA. Helioni mag. of. L. II.

NVlli a posthāc sine nostrę Maiestatis auctoritate discingēdi agentē in rebus, nulliexi mēdi ‡ c pateat copia. nam probata scola, & animaduersionem vereri iudicis, d & nullam timere debet contumeliam vilitatis. e ‡

¶ *Matricula agentiū in rebus no debet esse, nisi xlviij, quorū quilibet præsit decentis. circitores uerò debēt esse trecēti, & equites quadringēti quinquaginta. Bart.*

¶ Imp. Zeno A. Patritio Mag. offici.

LEX III.

MAtriculam f ‡ agentium in rebus tuag Celsitudine cōfectā admittētes, iubemus, ne ducenarij plusquam xlviij. in singulis h ‡ habeantur in posterū: & numerum centenariorum ducēti viri, quos, vacante ‡ tēpore, gradus competentes admiserint: ‡ pariq; modo biarchorum nomen, meritumq; ccl. viri duntaxat, prætereа circitorum k ccc. & equitū cccl. impleāt. sit in ęternum illa quoq; fixa, stabilisq; tuę Sublimitatis dispositio, vt si quis de numero ducenariorū, quos xlviij. ‡ quotannis l esse censuimus, forsitan de luce migrauerit, laborū eius fructum successores ab intestato, vel ex testamento veniētes, & lucrūm dispēsent. & ita ‡ omnib. inter cæteros superstites potiantur solatiis, tanquam si viuus, ‡ qui hæc eadē diu spērauerat, sibimet vindicasset. qua de causa locum etiā eius successorum intuitu vacaren conueniet. Nemo aūt sine diuali probatoria, ‡ quā codices ī sacro nostro scrinio memoriæ positi debeant inserendā accipere, o militaribus eiusdēm deuotissimæ scholæ stipēdiis, vel priuilegiis potiatur. ‡

¶ *Nullus de numero cētenariorū, uel ducenariorū in reb. agentiū morā cotrahēs, in ciuitate Cōstantinopolitana cōuenīri potest corā alio, quàm corā officiorum Magistro in cā ciuili, uel criminali: quo priuilegio non utitur si extra ciuitatem illam degat, uel deposito officio. Bart.*

¶ Idem A. Patritio Mag. offic. L. IIII.

EX eo, p quo primùm ducennæ, vel centenariorum gradu q in schola agentium in rebus militātes meruerint, desinant r in sacratissima, videlicet, ciuitate constituti alterius iudicis cuiuslibet auctoritate pulsari, vel in alio quolibet examine. prætерquā viri magnifici Magistri officiorum, & cui forsitan ipse concesserit, actionibus sui quisdam ‡ aduersarij respondere. quod multò magis in criminalib. causis obseruari decernimus. Absurdum s est enim, ut in eius salutem, vel existimationem valeat quisquam proferre sententiā, cuius de nulla repossit pecuniaria iudicare. ¶ Huius autē beneficij prærogatiuam ‡ Subadiuuis t etiam, qui pro singulis inueniuntur temporibus deferri iubemus: licet hanc in eorum persona more quoq; ‡ veteri seruari cognouerimus: vt tamē post depositum u officium memoratū, si non inter centenarios numerentur, communi iam lege respondere non ambigāt. Prędictas autem omnes centenariorum personas, in Prouinciis repertas, concessa nunc speciali fori prærogatiua (nisi publicæ executionis x solicitudo his iniuncta sit) vti prohibemus, eosq; ordinariorum y etiam iudicum pro veteri iure sententiis obedire præcipimus.

DE PRAEPOSITIS AGENTIVM in rebus.

TITVLVS XXI.

¶ Imp. Zeno A. Patr. mag. offic. L. I.

AGentes in rebus, qui per ordinem z consequi solent principatus a insignia, in vno quoq; scrinio fabricarum, & barbarorū ‡ quaternos sub ambarum b ‡ solicitudine per annū duntaxat integrum procedētes gradatim subire, hac in ęternū valitura lege decernimus: exceptis, videlicet, vniuersis negotiatoribus quibuslibet mercimoniū per ‡ se gerentibus, interpositas ve personas: cū eis antè sacratissimis constitutionibus interdictum sit militare, c exceptis nihilominùs iis, qui possessionum alienarum solicitudinē, procurationēve susceperint. Eos enim ad hæc officia volumus aspirare, quorum labores, scholæ agentium in rebus testimonio comprobantur. Illi quoq; sunt ab hac liberalitate nostræ mansuetudinis excludendi, qui cū scholę eidem socientur, in sacris scriniis, quibus viri spectabiles ‡ Primicerius, & Tertiocerius præsunt, adiuuātes eos, publicarum chartarum tractatibus occupantur, & duobus officiis d operam suam adhibere non possunt. Nam prætер emolumenta, quæ de prędictis scriniis cōsequuntur, principatus etiam solatio debent esse contenti. Quòd si morbo, vel ætatis senio capti, & imperici huiusmodi rerum, vel quocunq; alio vitio prępediti, per se memorati officij curam subire nequiuerint, consideratis præcedentibus eorum laboribus, e per substitutum f chartularium eiusdem scrinij, cui præfuturus ‡ est ipse, idoneum, & tam moribus optimis præditum, quàm scientiam, peritiamq; rerum habētem, electione sua, suarumq; periculo facultatum, præfatum ‡ munus eos implere præcipimus.

x ¶ Executionis. ‡ alis executoris.

y ¶ Ordinariorum. ‡ scilicet Præsidum, ut ſ. de mo. mul. l. eos. Accur.

¶ DE PRAEPOsitis agentium in rebus.

Gentes. Ordinem. ‡ matricula decurrēte, ut ſ. de offi. Ma. offi. l. j.

a ¶ Principatus. ‡ ut fiat princeps agentium, ut d. l. j. & ſ. cit. j. l. j.

b ¶ Ambarum. ‡ id est, præponebantur cæteris agentibus: minores tamen erant principibus, ut hic colligitur, quales erant antiquarii in scriniis memoriæ, ut supra titu. ii. l. hac parte. & hæc sunt nomina quorūdam numerorum in rebus agētium.

c ¶ Militare. ‡ Not. negotiatores non militare, ut ſ. nego. ne m., & ſ. de digni. l. ne quis. item conductores, & procuratores, & ſ. loca. l. fin.

d ¶ Officiis ‡ not. sic ſ. tit. i. l. hac parte. cum cōcord. Accur.

e ¶ Laboribus ‡ prodest hactenus fuisse bonum. sic ff. de re mil. l. ii. § is qui. & l. non omnes. §. a Barbaris.

f ¶ Substitutum. ‡ sic ſ. titu. j. l. iiii. Sed contra ſ. titu. j. l. fin. § pen. Sol. ibi in alio officiali, quam hic. Item facit, quod aliquis per substitutum facit, & suo periculo, ut hic, & ſ. de Episc & cle. l. quisquis. & l. ad similitudinem. & de adm. tuto. l. decreto. & ad muni. l. quid ergo. & de pol. l. de pollicitationibus. & ſ. de peri. nomina. l. fin. & quo quis or. l. fin. & de decu. l. nullus. & ff. de consti. pecu. l. quod autem. §. sed ex fiquis. Accur.

Negotiatores militare non debent.

Bonū fuisse hactenus prodesse.

barbario ‡ barbarico. f. adiuuare.

præ. ‡

quos uelit.

uir spectabilis. ‡

præfecturus. ‡

subadiuuæ. ‡

Hæc

a HAc. Procuratores.§ quoslibet, nisi sint illustres, & s. ut in auth. ut illustres § j. col v. & s. de procu. l. pe. b ¶ Indulta.§ ut s. ti. ij. l. in sacris.

c ¶ Eadem schola.§ sic prædi. l. in sacris. §. i.

d ¶ Impertita.§ per ll. quas non habemus. nam leges, quæ sunt s. non dicunt de priui. competentibus post depositum officium, & facit j. tit. j. l. ex agentibus. sed contra s. tit. j. l. ex eo. ibi, ut cum &c. & ueribum ibi positū, si nō certe &c. ubi subaudi, uel similes principes, solut contrarium. Acc.

e ¶ Conuertere.§ priuilegia extenduntur, ut ff. de constit. Prin. l. ult. item not. cum datur priuilegiū priuilegiato, non ideo alter tur primum priuilegium, sic & s. de digni. l. in. & arg. ff. de ac. & obli. l. Lucio.

f ¶ Pro matribus.§ de matrib', & de seruis dic, ut no. s. tit. ij. l. in sacris. in princ.

g ¶ Quantitatis. facit dil. in sacris. & j. e. tit. l. fi. & de prischo l. quoties. & s. de fide. l. pe. & de exc. mo. l. eā. & j. qui milit. nō possi. l. eis, & de priui eo. q. in sacro. l. ij & j. de mu. l. ferentarios. & j. de castr. l. ij. & i. fi. & ff. de lib. ag. l. iiquis ali. s. fi & de fabr. l. eos qui. & j. de priui. scho. l. hac lege.

h ¶ Denarū.§ i. decē, & decē, ut ff. de lega. j. l. ij. s. testamento & facit s. de legi. & consti. l. ij. in fin.

¶ DE PRINCIP.

Dic, ut s. tit. ij. in rub.

i GEntes.§ Et hoc expone, ut in rubr. s. tit. dic palmam, i. uictoriam, & sine laboris. sic aduocatus habet palmā, cum uincit causam, ut ff. de uac. eog. l. j. s. & si palmarij.

Aduocat° cum uincit in causa, palma habet.

l ¶ Principatus.§ i. ut sit princeps agentium in rebus, quod fit per laborem non suffragio decurrente matricula, ut s. de offic. Magi. offi. l. j.

m ¶ A principe.§ i. ab imperatore, ut nō cōueniatur, nisi cora Imperatore dictus princeps. Vel dic à principe prædicto, & dic ad citandū, uel exigēdū aliq̄d ab eo, qui est de sua mansione, ut j. l. proxi.

n ¶ Personarū.§ uel dic dictorū principū, & sine ipso scilicet Imperatore. Vel dic personarū, s. militantiū sub principe. nam non uexabitur ab alio ut dicē, nisi à dicto pricipe: & quod sub iect. etiā si in exercitio, id est præceptio fuerit impertita offic. in loco degentis, id est citati, uel conuenti, uel corā Imperatore, uel corā Magistro officiorum, uel corā Comite sacrarum largitionum, uel corā Comite rerum priuatarum, uel corā Comite domorum, uel corā Quæstore, uel corā Magistro militum, uel corā Comite rei militaris, uel corā Comite Orientis, uel corā Comite Illyrici, uel corā Comite Africæ, uel corā Comite Thraciæ, uel corā Comite Italiæ, uel corā Comite Galliarum, uel corā Comite Hispaniarum, uel corā Comite Britanniarum, uel corā Comite Tingitaniæ, uel corā Comite Isauriæ, uel corā Comite Pamphyliæ, uel corā Comite Cappadociæ, uel corā Comite Ponti, uel corā Comite Asiæ, uel corā Comite Pisidiæ, uel corā Comite Lycaoniæ, uel corā Comite Phrygiæ, uel corā Comite Cariæ, uel corā Comite Lydiæ, uel corā Comite Cypri, uel corā Comite Creticæ, uel corā Comite Arabiæ, uel corā Comite Palæstinæ, uel corā Comite Phœnicis, uel corā Comite Syriæ, uel corā Comite Mesopotamiæ, uel corā Comite Osdroenæ, uel corā Comite Armeniæ, uel corā Comite Cappadociæ, uel corā Comite Galatiæ, uel corā Comite Bithyniæ, uel corā Comite Thraciæ, uel corā Comite Moesiæ, uel corā Comite Dardaniæ, uel corā Comite Macedoniæ, uel corā Comite Thessaliæ, uel corā Comite Epiri, uel corā Comite Achaiæ, uel corā Comite Cretæ, uel corā Comite Cypri, uel corā Comite Arabiæ, uel corā Comite Palæstinæ, uel corā Comite Phœnicis, uel corā Comite Syriæ, uel corā Comite Mesopotamiæ, uel corā Comite Osdroenæ, uel corā Comite Armeniæ, uel corā Comite Cappadociæ, uel corā Comite Galatiæ, uel corā Comite Bithyniæ, uel corā Comite Thraciæ, uel corā Comite Moesiæ, uel corā Comite Dardaniæ, uel corā Comite Macedoniæ, uel corā Comite Thessaliæ, uel corā Comite Epiri, uel corā Comite Achaiæ, uel corā Comite Cretæ.

o ¶ Conuentos.§ i. admonitos.

p ¶ Introducant.§ cōtra prædictos in pmisso examine uocatos, secūdū utrūq; casum, uel nec p eo, nec cōtra, quia in vetito examine uocatur, secundum utrunq; casum.

q ¶ Aliena.§ dicti uocati principis, secundum primū casum, uel sub eo militantis. secundū aliū.

r ¶ Definitio.§ l. huius legis, & facit j. de re mili. l. nemo. & s. tit iii l. in sacris. Accus.

s OMnia citatoria.§ quæ habent fieri coram principe agentiū in rebus, ut de his, q̄ militant sub se, ut s. l. proxi.

t ¶ Dignitatis.§ s. qui sub eo militant, & sic ex cōsensu Imperatoris, q̄ fecit legem istam, hoc p mittitur, ne sit contra s. d dig. l. nemo. uel dic hic honorem senatoriæ tantum, ibi habet & actum.

v ¶ Ad principes.§ s. agentium in rebus.

x. ¶ Consualium.§ i. coram Magistro census, cū dicat actus, s. legitimos, finisinuatio, & similes. uel sub au. coram alio, cuius sit iurisdictio.

y ¶ Prætudicium.§ i. q̄ præiudicet prædictis, aliàs malè uidentur sonare leges.

z PRoconsularis. Decorari. § ergo est spectabilis, ut in auth. de non alie §. fin colū. ij. nec obst. j. e. l. ult. in princi. ut ibi no.

a EX agentibus. Liceat.§ quod non licet, s. habere domesticū Rectori Prouinciæ, ut s. de assess. l. nullus.

b ¶ Fuerint.§ sic s. de assess. l. liceat.

c ¶ Corporis.§ facit s. ti. j. l. agētes. §. q̄d si morbo. Et no. q̄ nō dicit hic, q̄ eligat, & alium substituat, & sic non est cōtra s tit. ij. l. fin. Sed illa agētes dicit, ibi solui.

d ¶ Testimonio.§ fortè totius. & sic non iurāt, sed uerbotenus bonū de eo dicunt. sic in auth. de mona. §. cogitandum. co. j. uel dic, quòd iurēt xv. arg. s. ti iii. l. unicuiq;. sectus ergo si miles feciſſet prius, ut j. de re mil. l. miles. & ff. de inf. l. ii. §. ignominia. & ff. de re mili. l. milites. §. j. & ii.

e ¶ Posteriores.§ facit s. de cōsu. l. j. in fi. Sed cōtra s. de præpo. sac. cubi. l. j. & de silē. l. j. ubi uidet præferre eū, qui est tātū honorarius. Sed dic illas intelligi sedm istā, ut qui est in actu. semp præferatur honorarius etiā si desit, uel alterius dignitatis, ut s. ut dign. or. seruo. l. ii. §. sed administratores.

a ¶ Tāquam.§ uel: è nil, quia habetur perinde, ac si fuissent in actu, & compleuissent militiam: quia omnes præcedentes eum decessi. ilsēt: & si iste fuisset princeps. & facit ad l. istam j. de Pala. l. Palatinos. & s. tit. ii l. ii.

b EOs, qui ordine.§ quod est faciēdū, ut s. de offi. Ma. offi. l. j.

c ¶ Ducenam.§ dignitas est, ut dicta l.

d ¶ Principis.§ scilicet agentium in rebus.

e ¶ Exiterint.§ qa tūc debet fieri princeps, cum steterit in ducena per annum, ut s. tit. j. l. matriculam. assumptus enim aditor fuit Magistro officiorū: qa super oēs istos princeps erat. nā ipse faciebat matriculam, ut s. tit. ii. l. matriculam.

f ¶ Numerari.§ hoc ipso.

g ¶ Vicarianæ.§ quiest spectabilis, ut Procōsul. qd patet: qa inter spectabiles ponitur, ut s. de offic. cui Proconsuli equiparant s. co. l. proconsularis. & facit j. l. proxi.

h PRincipes. Renunciatio.§ renunciat, q̄ se supponit periculo. & facit ff. p so. l. fi nō fuerit. §. j. in fin. & j. tit. j. l. ult.

i ¶ Comitiuæ.§ & hoc cingulum comitiuæ est spectabile, ut no. s. de offic. eius qui pro. l. j. & concordat cū superiorib', & duabus proximis. Acc.

k ¶ Saluis.§ facit j. de priui. eo. qui in sac. l. de cubiculis. & s. de silen. l. fin.

l QVicunq; Principatus.§ subaudi, & prin &c. quod fit matricula decurrente.

m ¶ Pulsari.§ ut s. de dec. l. fin. §. uiri quoq;. & facit in eadem l. § necnō magistri. & s. de dignit l. Senatores. & ff. de Senato. l. emancipatum. & ff. de decurio. l. ii. §. j.

n MVltis. Clarissimos.§ i. claræ dignitatis: spectabiles tamen sunt, ut s. e. l procon sularis. & sub. iubemus.

o ¶ Sententiis.§ citatoriis.

p ¶ Vel serui.§ d' his dic s. ti. iiii l. in sacris. in pria.

q ¶ Procuratores.§ de hoc s. tit. j. l. fin.

r ¶ Sportularum.§ in fil cum dandarum. ideo in sporta ponitur: ut seruamus uerbis, ut instit. de dona. §. est & aliud.

s ¶ Prætāda.] nomine sportularū pro fisco. nam pro se infra accipient.

t ¶ Existimauerit.§ de suo fortè numero, ut ar. præcipimus, nihil censualib. uel apparitoribus aduersus priuilegia eorum excogitantibus, tāquam a in actu principatus fuerint uersatiuicenarum librarum auri condē natione contra eos proposita.

¶ *Vicarianę dignitatis titulis honoratur qui princeps agentium, aut Magister officiorum est effectus. Bar.*

¶ Idem AA. Cyro. PP. L. V.

EOs, qui ordine b transcursa militia, post ducenā c ad desideratum principis d peruenerit gradum, aut adiutores uiri illustris Magistri officiorum extiterint e, cum inter honoratos cœperint numerari f, uicarianæ † g dignitatis titulis decorari cēsemus.

¶ *Princeps agentium in rebus cingulo comitiuæ primi ordinis fungitur. Bar.*

¶ Idem AA. Nomio. ma. offi. L. VI.

PRincipes agentium in rebus, quos sæpe læua pericula, vitæq; interdum renūtiatio h ad memoratum gradum adduxit, completo tempore militiæ suæ comitiuæ i primi ordinis cingulo in diem vitæ potiri (manentibus videlicet dudum præstitis salu.s k priuilegiis) decernimus.

¶ *Militans in schola agentium, si fuerit de corpore cohortalium, licet princeps agentium factus sit, filium curiæ obligatum relinquit: sed si ipsum susceperit, postquā princeps factus fuerit, liber erit a curia. Bartolus.*

¶ Imp. Leo A. Nicosterio. P. P. L. VII.

QVicunq; ex corpore cohortalium militans in schola agentium in rebus filium procrea uerit, antequam ad metas militiæ suæ perueniat, principatus l honore decoretur: & licet ipse post finitam militiā, utpote liber, nulla debeat huiusmodi cōuentione pulsari, m filium tamen cohortali conditioni relinquat obnoxium. Si verò postquam adeptus fuerit principatum, † ediderit filium, is qui natus est, etiam si in schola de uotissimorum agentium in rebus militiam fortitus non fuerit, ita liber sit, ac securus, vt nec vllis cohortalis officij nexibus obligetur, quasi iam ex patre libero, & ab hac conditione penitus alieno progenitus.

¶ Imp. Anastasius † A. L. VIII.

MVltis deuotissimæ scholæ agentiū in rebus additionibus permoti, viros Clarissimos n eiusdem scholæ principes, qui, finitis militiæ stipendijs exeunt, quoties ex maioris iudicis sententijs o ipsi, vel eorum coniuges, aut liberi, vel serui, p aut coloni siue per se, siue per procuratores q cōueniantur, non amplius, quàm vnum solidum executoribus sportularum r nomine præbere compelli: apparitorib. vicarianis, seu præsidialis iudicij, non nisi tertia parte solidi tantùm præstanda: s nullasque iisdem concussiones, aut vexationes in præbendis fideiussoribus ingeri, sed eos fideiussores, quos locorum defensor existimauerit, t dare: ita videlicet, vt pro tenore generalium edictorum ij, qui vel in sacratissima vrbe: vel in Prouincijs immobiles possident facultates, adiuratoriæ † cautioni, u & substantiæ suæ credantur. Hoc etiam adiiciendo, ut nunquam, nisi ex sententia x inscriptis prolata, penitus moneantur. † Ad similitudinem insuper aliorum y officiorum, quoties ciuiles, vel criminales contra eosdē cognitiones mouentur, executorem quidem negotij usque ad finem litis ciuilis, seu criminalis unius esse solidi præstatione contentum, z & pro insinuandis a nostræ Serenitatis apicibus, uel simplici contra obnoxios eorum postulatione deponenda, binos solidos ab his, uel cōiugibus. eorū præberi: & quotiescunque exemplaria b † postulā tur, ij, quorum interest, accepto solido, quod petitur præbere non differant † . Pro impendis uerò monumentis c, unde conueniēdi tribuitur, executoribus facultas, non ultra, quam tres solidos, quibus competit impertiri præcipimus, arbitro d uerò non amplius, quàm solidum, & fisci e patronis f dimidiā solidi partem, notariis g uerò tertiā † h, usq; ad finem (sicut dictum est † h) causæ præstare: super editione i quoque chartularum solidi partem dimidiam præbere. Quòd si non apud arbitrum, sed in competentibus iudiciis maioribus cognitio celebretur, inducendi quidem negotij gratia, non nisi quatuor solidos eosdem uiros Clarissimos erogare k: gestorū l uerò excipiendorum causa duos tantummodò solidos dare: & nullius ultra suprascriptas quantitates, cuilibet alteri † præstandi sumptus exactione uexari: his omnibus locum habentibus, siue ipsi aliis litem ingerant, siue ab aliis pulsentur.

DE CVRIOSIS, † ET STATIONARIIS. m

TITVLVS XXIII.

¶ *Denuntians maleficium, punitur, si non probat: & ideo alium pro delicto non incarcerat. Bar.*

† officialis
† mittatur
† nullaque

† Vicariæ.

† Impp. Arcad. & Hon. A. A. The. P. V. † principa

† Principa ens.

† Zeno. A. Ioanni.

Renūciat, qui se periculo suppo nit.

† valētio

§ ti. iiii. l. in sacris. §. fidei. & s. ti. j. l. fi. §. fideiussorē.

v ¶ Cautioni.§ ex quo collige generaliter omnes possessores immobilium rerū debere iurare iudicio sisti, quanquā nō satisdent. M ut no. ff. qui satisd. cog. l. sciendū. Item quid, si non possidet? Rñ. idē, ut iuramento stetur, ut s. tit. iii. l. in sacris. ibi, ita, ut si, &c. nunc iurat satisdare nō posse licet hoc alii faciant, ut s. de epil. & cle. auth. generaliter. Vel potes hic dicere secus, quam in proximo sa. scri. ut, s. satisdet si non habet immobilia, ut s. proxi. nulla sq; &c. Item no. q̄ hic inuit, q̄ si possidet Romę, euitet i Prouincia, & econtra, qd nō puto. cum loco satisdatio sis sit possessio.

† adiutorię

x ¶ Sententia.§ epistola citatoria.

† monean tur.

y ¶ Aliorum.§ ut s. tit. iii. l. in sacris. & s. de dig. l. quoties.

z ¶ Contentum.] hoc pro se accipit.

a ¶ Insinuandis.§ id est scribendo rescripto Principis, uel simplici petitione actoris in libro iudicis. Accur.

b ¶ Exemplaria.§ hic il la eadē exēplificantur. & sic aliud, pro scribēdo, & aliud pretium pro exemplatura datur. Accur.

† differat.

c ¶ Monumentis.] i. p scribenda epistola citatoria, ut s. eo. l. omnia.

† Curiosę existimat Alc. hic ci ci, non qui vbiubi delicta fierēt, denuntiabāt. ut sentit Accur. sed tantū, qui cōmissa in curia Principi, vel in comitatu p̄ sidum per omnes Prouincias ferrent ad Prefectū. Stationarij autem (inquit ille) p his accipiē di sunt, qui stationarium militū (hoc est eorum, qui ad aliquem locum tuendum deputati sunt) delicta deferrent. Nihil tā horum ex legibus iuris ciuilis deprehendas.

d ¶ Arbitro.§ id est, de legato. uel proprię, ut no. s. tit. iii. l. in sacris.

e ¶ Fisci.§ qui cogunt arbitrum procedere, ut d. l. in sacris.

f ¶ Notariis.§ arbitri.

g ¶ Tertiam.§ partem solidi.

h ¶ Dictum.] in executore expressè, & in alio sensit idem.

† tenuslibet alterius.

i ¶ Editione.§ i. pro dādis exemplis gestorum. sed s. l. proxi. pro scribendo in quaterno iudicis.

k ¶ Erogare.§ hoc habebunt iudices, ut in auc. de iud. §. ne autem inter hæc. col. vj sed s. in princ. l. fiscus.

l ¶ Gestorum.§ hic de nomine aliorū iudicum: non arbitri, de quorū nomine s. prox. dixi. & no. q̄ omnia priuilegia habet comes cōsistorii, ut s. de Comi. consi. l. j. & ji. & facit j. de pti. scho. l. hac lege. & s. de agri. & cen. omnes. & de spor. l. ii. & in ff. de satisd. sed hodie. & in authen. de nup. §. j. col la. iiii. & j. de castré. & ministeri. ante omnia. Item non turberis, si in aliquo differat lex ista ab illa, in sacris. Accur.

m ¶ DE CVRIOfis, & stationariis.

¶ Dictum

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Dictum est in genere de agētibus in rebus, & eorū principibus, nunc de duabus specibus. Primo de curiosis, quorū officiū erat nūciare crimina, & remittere criminosos, ut j.l.fi. Itē secundo, de quibusdā ꝓpositis ꝓrāerat euectionib., ut in tribus sequētibus legibus*

¶ si utris. contigerit.

a CVriosi, & stationarii. ꝙ pro eodem cu osi, & stationarii, forte quia stabant certo loco, unde consueuerant figere delinquentes. idem dicitur irenarcha, ut ff. de cust. reo. l. Diuus.

b ¶ Probationis. ꝙ no. ergo nō credit officiali, ni si & probet. qđ dic, ut ff. de accu. l. ca quidē. & facit l. singuli. & de custo. reo. l. j. Sed ar cōtra. ff. de offic. Prætur. l. j. §. fin.

c ¶ Immittebant. ꝙ ut j. de cohor. l. j. item quod consuetudo praua reiicitur, facit in auth. ut nul. ju. §. j. col. ix.

d AGentes. Cursus. ꝙ officiū hui⁹ erat, portare pecuniam publicā per Prouincias, & cōducere naues, & animalia ad ferēdā annonā Reipub. & tempore competenti facere incipiter, uer cursū, & prouidere, ne quid subtrahatur, ut hic, & j. l. fin. & j. de cur. pu. l. iii. & l. fin.

e ¶ Credimus. ꝙ sic de ꝓfecto credit priceps, ut ff. de offi. ꝓfect. præto. l. j.

f ¶ Officio. ꝙ i. alius nō intromittat se, uel dic, q̄ ite nō intromittat se de alio officio. ad quod s. de prin. agen. in re. l. pen. & ul, prima placet.

g ¶ Cursum. ꝙ arripiendo iter ante alios, uel a⁹ faciendo contra præceptum istius.

h ¶ Euectio. ꝙ i. quod uehitur, uel, i. quando iter arripitur, dicatur huic. a⁹ est aduocatio sic dicta euectio: q̄a animalia uocant ad publicū cursum.

i ¶ Pro animalibus. ꝙ mulis puta, uel proequis quisq; accipiat pro x. cū non habeat, nisi viij.

K ¶ Cogat. ꝙ ad hoc j. de er. mili. an. l. Excellentiæ. & §. de exc. mu. l. placet.

l PEr id. Sustinetis. ꝙ loquitur agētibus in rebus. Acc.

m ¶ Statuēda. ꝙ no. non iuua⁹ officio, uel dignitate, qui malē eā seruat. sic s. de digni. l. iudices & l. quoties. & j. de cur. pu. l. iii. & de uete. l. iii. item & facit ff. de in ius uoc. l. ii. & de mino. l. auxilium. in fin. & s. de Epis. & cle. l. generaliter.

Officium, aut dignitatem malē seruātes nō iuuatur.

n AGētes. Cēsem⁹. ꝙ ad quā curā, & cursum illi ex schola agen-

¶ Imp. Constan. A. ad Iulian. PP. L. I.

CVriosi, & stationarii[a], uel quicunque fungun tur hoc munere, crimina iudicibus nunrianda meminerint, & sibi necessitatem probationis[b] incumbere, nō citra periculum sui, † si insontib. eos calumnias nexuisse constiterit. † Cesset ergo praua consuetudo, † per quam carceri aliquos immittebant[c].

¶ *Officium agentium in rebus est, curam habere super euectionibus cursus publici, portando pecuniam publicam per Prouincias, & conducendo naues, & animalia ad deferendū annonas: & alius officialis sub pœna se intromittere non debet, & recipiens pecuniam pro animali in cursum publicum non uecto pœna quadrupli punitur. Ioan. de Pla.*

¶ Idem A. ad Taurum. P.P. L. II.

AGentes in reb. in curis agēdis, & euectionib. publici cursus[d] inspiciendis, nostrorū me mores præceptorū credimus[e] in omnibus uelle ꝓfutura Reipublicæ: ideoq; solos agentes in rebus in hoc genere inūmus obsequiū adhibere, & non ab alio penitus officio[f]. Hi uerò per uigili diligētia prouidebūt, ne quis cōtra euectionis auctoritatem moucat cursum[g], uel amplius postulet, quā cōcessit euectio[h]. Quisquis igitur aliquid tale perpetrare tentauerit, improbi cœpti priuetur effectu. Demonstrentur etiā iudicib. uel curiosis euectio, etiā si quis nobis iubentibus festinare memoret in obsequium necessarium, nec prætendat contumacia, uel dignitas. Ergo numum, iam, uetamus exposci ꝓ animalibus[i] in cursū minimè cōstitutis. Quòd si fortè aliquis existimauerit per petrandū, eius quadruplū, quod accepit, inferre cogatur[k].

¶ *Condemnatio Præfecti facta de agēte in reb., est nulla: nisi talis agēs aliqd cōtra honorē, honestatem, & decus sui officij cōmiserit: qui a tunc grauius punitur. Bart.*

¶ Imp. Constantinus A. L. III.

PEr id tempus, quo cursus tuēdi solicitudinem sustinetis[l], condemnationes Præfectorū circa eos solos irritæ sunt futuræ, qui seruauerint honestatem: erga eos uerò, qui in honestè, & contra decus seculi, uel honorem militiæ uersabuntur, non solùm condemnatio mansura est, uerùm etiā grauior pœna est statuenda[m].

¶ *Agētes in rebus singularib. ꝓ singulas Prouincias sūt mittēdi: qui ī euectionib. īspiciendis curā tantum habebūt cū aliis iudicibus, uel prouincialib.: & alios illicitè nō uexabunt: de causis non cognoscent, & nō detrudent in carcerem. Bart.*

¶ Idem A. L. IIII.

AGētes in rebus singulos ꝓ singulas Prouincias mittēdos esse censemus[n]: quib. † inspiciendarum euectionum tantū debeat cura mandari: ut nihil prorsus cōmune[o] aut cum iudicibus, aut cum prouincialibus habeant: nec naues debebunt, illicita concussione, uexare, nec libellos, aut attestationes, uel contestationes litis gratia suscipere[p], aut in carcerem quenquam trudere † ¶ sed cursui † solùm uacare.

DE PALATINIS† SACRARVM LARgitionum, & rerum priuatarum.[r]

TITVLVS. XXIIII.

¶ *Palatini pro capitibus eorum, & iugis tantū ꝑsitationem fisco soluent: ab aliis uerò muneribus foradis s uacant. Bart.*

¶ Imp. Constant. & Const. AA. Veronicæno. LEX I.

PAlatini[s] ꝓ capitib. † seu iugis[u] suis tm pē tationē, atq; obscuria recognoscēt, extraordinariis, & sordidis munerib. & susceptionib.[x] & temonariis[y] † onerib. liberati. †

¶ *Thesaurari⁹, uel Comes thesaurorū repertus semel culpabilis i officio, itera ò ad eandē militiam non aspirabit, nec etiam aliam acquirere poterit. Bart.*

¶ Imppp. Valēs, Gra. & Val. AAA. L. II.

NVllus thesaurien sis, uel officialis Comitis thesaurorū semel deprehēsus euersor[z], quocunq; pacto[a] aut repetat militiā suā, aut aliā sibi requirat ꝓ ambitum dignitatem, uel se transferat ad aliam quamcunque militiam.

¶ *Singulis annis unus ex Palatinis mitti debet ad regendum principatum Comitis domorum Cappadociæ. Bart.*

¶ Imppp. Gra. Val. & The. AAA. L. III.

PRisco[b] iam nunc ordine reuocato[c], de palatino potiùs officio ad regendum principatū officij Comitis domorū per Cappadociam mittātur, quales Comes etiam domorum, si in honestū ali quid gesserit†, vereatur. Idoneos itaq; singulis annis è numero mittendariorum[d] ad hoc eligere debebis,[e] & mittere.

¶ *Palatini nihil habent commune cum aliis iudicibus Prouinciarum: sed excepta reuerentia, quæ eis debetur, non solum per iudices minores, uerumetiam per maiores quilibet iudex debet in suo officio deseruire. Bart.*

¶ Iidem AA. ad Hesperium. P.P. L. IIII.[f]

NIhil omnino illis iudicib.[g] cū Palatinis nostræ clementiæ, quicunq; à Comitibus dirigū tur, sit commune, atque coniunctū[h]: sed excepta reuerentia, quæ non solùm ab inferioribus[i], sed etiā à maioribus, & in Prouincia tium debent exire, quos ordo militiæ uocat, & laborum adiutor, ut s. de of. M. of l j plures ergo & alii agentes erāt in rebus, ut d. l. & s. de princip. agen. in rebus. l. matriculam. Et no. huius officium, ut s. eo. l. ii.

o ¶ Cōmune. ꝙ sic j. ti. j. l. nihil.

p ¶ Suscipere. ꝙ ad audiendum. Acc.

q ¶ Trudere. ꝙ ut s. e. l. j. in fi. sed si inueniat fugitiuos, in custodia detinere possit, ut ff. de fugi. l. f. in prin. cū sibi dicantur statuarii, ut s. e. l. j. in pri.

r ¶ DE PALATINIS. ¶ *Scilicet Principis. nā ut risque priuilegium idem datur, ut j. eo. l. fi.*

s PAlatini ꝙ a⁹ uicarii Palatini: q̄a quo dā modo gerūt uicē Pricipis & sic ꝓ eodē. alias dcst uicarii.

t ¶ Pro capitibus. no. sic s. de agri & cē. l. cū antea. & ne ruf. ad ullū &c. l. j. Sed contra. s. de ca. ci. cē. exi. l. j. & de colo. Thracen. sed & illa specialia.

v ¶ Iugis. j. boum, ut in auth de mā. Prin. ꝙ. coges. col. iii. Accur.

x ¶ Susceptionibus. ꝙ hospitum. ut de clericis dicit. s. de Epis. & cle. l. j.

y ¶ Temonariis. ꝙ a⁹ temerariis, a⁹ temonariis. & facit j. de priui. eorum qui in sac. pa. l. j. Ac.

z NVllus. Euersor ꝙ quia male gessit.

a ¶ Pacto. ꝙ i. modo. & fa s. de fusce. l. si al. q d. & s. de dig. l. iudices. & ff. de suspe. tu. l. iii. §. quæri. in fi. §. & de ac. l. si cui. §. lisdem. & j. de cohor. l. i. cohortalis. & s. ad l. Iul. de ambi. l. j.

b PRisco. ꝙ pricipatus Capadociæ ꝙ specialiter deputatus ꝓ suis stipēdiis Cōici domorū, ad quē regendū mittitur de Palatinis, quem etiā uerbitur Comes malè aliqd per eum, uel aliū gerere.

c ¶ Reuocato. ꝙ antea sic fuerat, sed in diffuetudinem habitum reuocatd

d ¶ Mittendariorum. i. Palatinorum, qui sunt habiles ad mittendum.

e ¶ Debebis. ꝙ Comiti domorum loquitur, ut j. l. proxi. & no. hic arg. ꝙ malus prælatus timet bonum subditum.

f NIhil. Iudicibus. a⁹ lias militibus, & alias Comitibus. s. Prouciarum.

g ¶ Coniunctum. ꝙ dum Palatini gerār suum officiū, & sic non obstat. s. de agen. in reb. l. ex eo. in he. & l. fi. §. ita. quæ sunt contra. & facit s. eit. j. l. fin.

h ¶ Ab inferioribus. ꝙ not. reuerentiam maiori à minori

† tradere. † curiosus.

† Palatini (inquit Alcia. h. c) dicuntur omnes in palatio habitantes: alii qui dē semper i domo Augusti perueranteś q̄ comitatenses dicūtur. comitatum autem locū appellabāt, in quo uitam ducebat imperator, qui uerò in Prouincias mittebantur, decebant mittendarii, & nuncio mittendo.

Temones iter ꝓfatorum, & mansionaria referūtur. duella cauſa à temone qui currū & boues iungit. inde Temonari, qui rectiones exigunt, & termonarium munus. l. s. de prox. sit scrin. l. 14. C. Th. de Extraord. mun.

† Palatini. D. No. Main. CP. Cofano. & Conſt. AA. Cos.

† Pancratio.

† congeſſerit.

Prælatus malus subditum timet.

Reuerētia debet.

minor maiori impēdere, & econtra.

à minori deberi. & econtra. sic s. de offi. Re. Pro. l. potiores. & de of. diuer. iudi. l. j. Itē no. q. Archiepiscopus i hac terra honorare dēt Epm, ut hic, nec suam iurisdictionem per illius præsentiā perdit, ut in auth. de Defen. ci. §. nulla colla. ii.

a QVidam. Exceptorum.] i. ad aliam dignitatem.

† audiendi

b ¶ Militando. ꝙ subaudi. elegit. & facit s. ut dign. or. ser. l. j. & de proxi. sac. scri. l. unicuique.

† à se.

c BOfficiis. Neq; ipsa. ꝙ s. Excellētia tua. Accur.

† qui.

d ¶ Postmodū. ꝙ i. post legem istam. Vel dic post finitum officium, & dicit in sordidis & similibus: ne sit contra s. eo. l. j.

e CRiniis. ꝙ hac l. nominatur officiales qui subsunt Comitibus domorum, & hi soli habebant stipendia, & est falsa hæc l. in omnib. ferè libris circa lite ram.

† adiūgere ꝓtereà.

f ¶ Suffragio. ꝙ sic s. de princip. agen. in rebus. l. omnia.

g PLacuit. Et Palatinis.] & pro. i.

h ¶ Ex iisdem. ꝙ s. Palatinis. Accur.

i ¶ Terni. aliàs tamen aliàs tantum, aliàs terni. & qui sunt centenarij, & ducenarii, & certi numeri, habes s. l. prox. de q. bus singulis annis aliquot quiescunt, ut hic.

K ¶ Prouisionis. ꝙ s. tuę

† uoluerit. & Præfecto loquitur.

l NOn aliter. Annotationem. ꝙ i. priuilegiū nostro motu, sed cum consilio Procerum est pragmatica sanctio. & facit s. de prī. agē. i re. l. matriculam. in fin. & j. de re milita. l. neminem.

† alias præfumi breuius, quàm dignit. alias, præfumi breuis, quē digni.

† Præfect⁹

m PAlatinos. Ad calcē. ꝙ i. finem nam calx calcis pars pedis extrema, ut ubi est iūctura tibiæ, & pedis subcel. est pedis concauū, inde subcellarij, secundum P.

† calx

n ¶ Atyronū. ꝙ ab his excusant prin. agē. in re. ut s. de prin. agen. in re. l. ex agentib. & facit s. de prox. lac. scri. l. j. in fin.

o DSimilitudinē. ꝙ Ibi ad similitudinem incipit lex, ut s. de prox. sac. scri. l. ꝓ biēnio.

† unusque. † al. sequit. † item Secūdo dicerius ex ceptorū nume. 29.

† canonis.

Quisq; ducenarij † numero unus, centenarij numero duo | epistolares nu. duo † formæ primę numero tres †, formæ secundæ numero unus, formæ tertiæ num. duo. scrinij sacri tabellariorū præfectus ordinis tertij numero unus, ducenarius numero unus, centenarius numero unus, epistolarius numero unus †, formę primę numero tres, formæ secundę nume. quinq; †. Scrinij canonū perfectissimus † ordinis tertij numero unus, ducenarij numero unus, cētenarius numero unus, epistolares numero duo, formæ primæ numero quatuor, formæ secundæ numero quatuor. Scrinij mittendariorum ducenarius numero unus, centenarij numero v. epistolares nume. viij. formæ primæ nu. viij. formæ secūdę nu. xxxiij. perfectissimi ordinis nu. iii. idē perimicerius sacrę massæ perfectū numerū. idē secundicerius ducenarij nu. ij. idem tertiocerius ducenarij, & quartocerius centenarii. nu. vj. epistolarum. nu. iiij aurifices specierum perfectum numerum: ducenarij iiij. nu. centenarij nu. vj. epistolares nu. viij. formæ primę num. viij. formę secundæ nu. iiij. aurifices solidorum ducenarii nu. vnus, centenarij, nu. viij. epistolares nu. vj formæ primę nu. ix. formæ secundę nu. xxx. sculptores, & cæteri artifices centenarij nu. unus, epistolares nu. j. v. formæ. nu. j. vj. formæ ij. nu. xx. Scrinij ad responsum per formam primam numero, per formam secundam numero duo, ducenarij nu. j. centenarij numero duo, epistolares. nu. iij. formæ primæ u. iiij. formæ ij. nu. ij. formę iij. nu. j. scriniarij ad limiten per formam nu. j. ducenarij nu. j. formę. nu. ij. formę ij. u. ij. formę iij. nu. iij. scrinij nostri per formam ordine. ii. num. j. per formam epistolares nu. ij. formę j. nu. vij. form. ij. nu. x. formę iij. nu. iiij. officialium sacrarum uestium ducenarij nu. iij. centenarij nu. iij. epistolarum nume. ij. formę j. nu. xij. formæ ij. nume. x. formę. iij. nume. viij. dutatis sacræ uestis per formam secundi ordinis nu. duo ducenarij numero duo, centenarij nume. duo, epistolares nume. duo, formæ j. nume. iij. scrinij ab argentariis per formam ordinis nume. j. epistolares nume. j. formę nu. vj. formę secundæ nume. iij. formę iij. nu. j. ad pecunias per formā ordinis nu. j. formę primæ nume. unus, formæ secundę nume. ij. formę iij. nu. v. Argentarij constantensis ducenarij nu. j. cētenarij nu. ij. epistolares nu. i formæ primę nu. viij. formę secundę nu. xxv. Barbarij centenarij nu. duo, epistolares numero quinque, formæ primæ nume. viij. formæ secundę numero unus.

¶ *Palatini transmissi per prouincias anno elapso cingulo liberantur Bartolus.*

Iidem AA. & Arc. Tripholio C. L. VIII.

LAcuit iustè † omnibus † tendariis, & palatinis officiis † profutura suggerēs, quam insinuasti, ut ex iisdem † annis singulis ex † dunariis terni, † ex centennariis habito † prouisionis † ntuitu, cingulo liberentur.

† ita. Palatini. officii. ducenarii tārū, & cētenarij habito, & C. Cētenarii autē dicuntur qui centenā, i. gradū illū pro motionis tenebat in schola agētū in reb. & ita dicit Ducena, & Ducenarii, qui s. ducētis scholarius præsunt. Nicēph. lib. 6. histor. cap. 30. Prat. li. 3. & 4. de uer. signi.

¶ *Nullus officium sacrarum, uel priuatarum largitionum assumere potest, nisi mediante Principis auctoritate.*

¶ Imppp. Valent. † Theod. & Arc. AAA. L. IX.

NOn aliter quilibet in officio † ori. C. Ori. sacrarum largitionū uel priuatarum rerum cingulum militiæ sibi sumendum existimet, nisi nostræ † suetudinis annotationem † meruerit.

¶ *Palatini aduitores, & primicerij, finito officio ut agētes in reb. à præbitione tyronum, cęterisque munerib. sordid. at immunes. B.*

Imppp. Theod. Arc. & Hon. AAA. Ioanni. PP. L. X.

PAlatinos. qui sacrarum remunerationē tractantes inculpantur, ad calcem, † tionem militiæ peruenientes, nec non etiam adiutorum numque s., & Primicerios diuersorum officiorum præcipimus habere priuilegia, quæ nuper agentium in rebus schonostra sunt mansuetudine contributa, scilicet, ut a tyrocinum præbitione memorati reddantur ex ortes; cæteraque onera non agnoscant.

¶ Impp. Arcad. & Hon or. AA. L. XI.

ADsimilitudinem † sanctionis, quam de proxilis sacrorum promulgauimus scriniorum, etiam † officio sacrarum largitionum, atque priuatarum rerum pro biennio annum sub perpetua obseruatione præcipimus custodiri: ita, ut priuilegia, quæ huiusmodi officiis uel Primiceriis sacris legibus deferuntur, integra, illibataque seruentur.

Viros

a VIros. Videtur causa.§ sic ŝ. de proxim. sac. scri. l. in sacris.§.ita.
b ¶ Respondere.§ sic ŝ. de silen.l.pen.& de agen. in re l.ex eo.& l.fin.§.ita. & facit ĵ. de offi. Præ.ur. l.j.& de offi. Comi.re.pri ua.l.pen.
c ¶ Permiserit.§ sic ŝ. ubi Sena.uel Clarisl.fi & in auth. ut cler. apud pro pri.Epis.§.pen.col.vj.
d ¶ Nter. Tres . § aliàs res,aliàs tres.
e ¶ Tribuni.ĴJ.l.proxi.
f ¶ Necessitate . § nisi ordinaria,ut ŝ.eod.l.fin.
g ¶ Vbemus. Par.§ nam oia sũt Principis,ut ŝ. de quadri. præscr.l.ffi.
h ¶ Iuxum.§ Vbi eadẽ ratio, idem ius, sic ŝ. ad le. Fal.l.fi.& ff.ad l.Aqui. l.illud.cum seq.
i ¶ Possint.§ut ŝ.l.proxi.& ŝ.eo.l.j.& ŝ. de pro. sacr. scri. l. iubemus. & xxxij.q. v.c. item apud.

K ¶ DE STRATOR.

militant. ¶ *Hoc stratoriũ, i. stabulũ vñ ĩ Genesi, Rachel hoc uidens posuit idola pr̃is sui in stratorio cameli, & sedit sup ipsum. unde stratores dicunt, q̃ præsunt stabulis, seu equis stantibus in stabulo.*

Eudoxio C.S.L. PEr omnes. Poscetur.ff deoff. pro con.l.iii. §. nemo. contra.Sol. hic in cognitione causarum, & definitione presidẽtes nõ debẽt eis uti , sed circa equos sic. Vel aliud in pcõsule, & aliud i Pręside, ut hic, imo ibi aliter accipitur,i. uiridarius , hic qui præest equis ferrandis,& sellis , & frenis Præsidis.uñ uersus. Sternit equiuocè male lectus asellus, & hostis. aureũ hic habet pro suo stipẽdio singulis die-bꝰ. Itẽ &qñ pses,ut Rex uel Comes donat equi habet a donatario solquantitatẽ,puta aliũ reũ : sic enĩ faciũt Rẽ Hispaniæ: nã in Pr bus Prouinciarũ tur,& eorũ strat m ¶ Cognosc donatarii. & fi dãs punit, fic cus,q̃ si corr equũ donat Pricipi.sic facit ĵ.de me l si quẽ. tatis. l. ĵ. obsequi. l.ii. ¶ cos.§ puinciales, id est natores.Accur.

Florentio P.P. nominis. Alias statores, (inquit Alci. hic) ut eos intelligamus, quo Princeps uarianecessitate mittit ad Prouincias, ut nuncient aliquid,qui bus tenentur prouinciales sub inde mutare equos, quò celerius ea. Tu si fort uide Pyrhic

DECASTR.&c.

¶ *lib.Ir.de cõsistoria ut castrensiarijs, q̃ tẽ præerant castris principis ordinãdis: & erant plures,& eligebãtur decani,ut ĵ.ti.I.& mensores, qui mensurabant quantũ mœnia iuxta castrum , uel similia, ut ĵ.tit.I.& ij. Accur.*

¶ In ciuitate Constantinopoli. Palatinus apud prefectum urbi non compellitur litigare : nisi pro seruitutibus , domibus , uel annonis quæstio moueatur : in Prouincia uerò cognoscit Præses contra Palatinum sed in causa criminali contra eum non fert sententiam,nisi ex suggestione Principis, sub quo militat Palatinus,Bar.

¶ Imp.Theodosius A. L. XII.

VIros deuotos Palatinos nõ oportet ĩ hac Regia urbe apud virũ illustrẽ Prefectũ urbi litigare cõpelli,nisi de ędificatione domorũ,& seruitutib. & annonis orta videatur causa: a in aliis verò causis tã pecuniariis,q̃ criminalibus apud viros illustres tm modò Comites suos rñdere. b Ractorib. aũt ꝓuinciarũ ĩtra administrationis suę fines inter presentes Palatinos nec causis publicis occupatos cognoscere tã pro ciuili,q̃ pro criminali causa ꝓmittimus: sic tñ, vt non aliter criminal sẽtẽtia aduersus eos proferatur,nisi ex suggestione prouinciali iudicijvir illustris Comes,sub uo militat, cer tioratus hoc ei rmiserit. c

¶ *Palatini primicerij,& tres scriniorum primicerij,& tribuni prætoriani militari dignitate fruũtur : & nulla põt eis iniungi necessitas publica,uel priuata.B.*

¶ Idem A.Scholasticho Castr.sa.pa. L. XIII.

INter alias ꝓgatiuas, quas anteà merant scholę societatis sacrarum largitionum , primicerius,& primicerij scriniorum Tribu prætoriani , militari dignit fruãtur:nulla eis ex cuiuslib udicis ꝓceptione iniungẽda pu ca,vel priuata necessitate.

¶ Palatini Principis eiusdẽ priuilegijs fun quib.Palatini sacrarũ largitionũ,& Primicerij , & primates scriniorum incipis.finito officio,inter militares Tri unos numerantur, & nulla solicitudine negotij publici,uel priuati possũt urgeri.B

¶ Idem AA. L. XIIII.

VBemus viros deuotos Palatinos rei nr̃i numinis priuatę, eis dẽ priuilegiis decorari,q̃b. ẽt Palatini,q̃ in sacris largitionib. defe runt. Cũ em̃ par, similisq̃;militia sit,iustũ, & cõ petẽs vr̃,iisdẽ vtrũ q; officiũ priuilegiis gloriari. Primicerios itaq; officij,tresq; primates scriniorũ rerũ priuatarũ,finito tpe militiæ, inter Tribunos militares ꝓtorianos,saluis iisdẽ præstitis priuilegiis sacris cõstitutionibus, nr̃am clemẽtiã adorare decernim, ita tñ, vt nullã iniunctionẽ, nullã solicitudinẽ priuati , vel publici negorij quolibet iudiciario ꝓcepto sustinere possĩt: sed excepta oĩ necessitate, oĩq; fatigatiõe, a deptæ dignitatis honore potiãt.

DE STRATORIBVS[k]. †

TITVLVS XXV.

¶ Impp.Arc.& Hon.AA. L. VNICA.

PEr omnes † Prouincias edictum generale misimus , vt stratoribus vnus tantum solidus proprio nomine poscereturꝰ, l & in offerendis equis certam formam statutã † æqualem prouinciales nostri cu stodiendam esse cognoscant : m quos n etiam fisco certo † modo solidorum obnoxios fecimus , si quod stratores petere interdictũ est , illi dare stratoribus non timerent.officium quoque grauitatis tuæ centum argenti libris mulctabitur, si sciens prædictam rem gestam fuisse, non illico eam seueritati iudiciariæ prodiderit. †

DE CASTRENSIANIS† & ministerianis.

¶ *Castrensiani,& ministeriani officio finito ꝓ lapsum biẽnij,alius subrogat:ipse uerò ad idẽ officium nullatenus eligitur,B.*

¶ Imp.Constant.A L.EX. I.

SIn officio spectabilitatis tuæ secundùm formam diualium responsorum post completum tempus præfinitum,id est biennium,prioribus decedentibus in sequẽtes ad locum pro merito p laborum, stipendiorumq̃ succedant:nec ulla licẽtia tribuatur iis, qui impletum deposuerint officium,denuo ad eandem militiam , uel solicitudinem remeandi.

¶ Si ultimus inter ministerianos gradum primę,secundæ, uel tertiæ formę inter castrensianos fuerit adeptus,scribendus est in matricula tertiæ formæ.Bar.

¶ Idem A.Scholasticho Castr.sa.pa.

SI quis primæ,uel secũdæ,uel tertiæ formæ spãliter ĩter statutos gradũ † cœlitus q ualuerit ĩpetrare,sup numerarius † ultimꝰ formę tertię ĩ matriculis habeat,

¶ Militantes in hac militia,& eorum matres,& uxores non posunt cõueniri in cã ciuili,uel criminali,nisi sub Comite castrensianorũ. B.

¶ Imppp. Valentin.& Theod.AA. L. XV.

II, qui in schola uestis sacræ militant, uel matres eorum, uel uxores criminalem,uel ciuilem litem contra se commouendam,in nullo alio,nisi in Sublimitatis tuæ suscipiant examine s .

¶ Castrensiani, & ministeriani, eorumq̃ matres, uxores, & filij solum coram Magistro officiorum sunt conueniendi,nisi pro tributis & muneribus suscipiendis,& delictis commissis : pro quibus possunt coram iudicibus locorum conueniri.habent etiam priuilegium circa minores spectulas, secundum modum hic descriptum soluendas, ac etiam circa fideiussorem iudicio sisti præstandum,ut unum ex communibus,uel de suo numero præstare possint.

¶ Imp.Zeno A. † L. III.I

ANte omnia nullius penitus alterius iudicis minoris, uel maioris sacro ministerio nr̃o deputatos (quorũ officia sigillatim breuis t subter annexus cõtinet) nisi à tuæ duntaxat Magnitudinis sententiis cõueniri, u ut ĩ nullo penitus alterius iudicis foro pulsantiũ nisi in tuæ tantũmodò Amplitudiuis examine prębeãt aliq̃ responsum.Sed ne in hoc ipso iudicio enormibus molestentur dispendiis,uel ex nudis cõueniantur facilè iudicis cuiuscunq; mandatis,ipsis quoq; sportulis, & fideiussionibus modum constituimus obseruandũ: ante omnia decernentes,nequando sine scriptura x,vel ĩterpellatione deposita,ac sententia ꝓgata tuæ Magnitudinis , eademq̃ non edita y , conueniri posse †: cõuentos uerò non alium fideiussorem,nisi actuarium z ,

Couen

p INofficio.Merito.§ sic supra de agen. in re.l.j. & infra de tyronibus. l. fin. item facit supra ad legem Iul.de ambit. l.j. & infra titu. j. l.j.

q SI quis Cælitus.§id est,diuinitus, uel a Principe.

r ¶ Vltimus.§tertia forma erat maior aliis , ut innuit , & patet ŝ.titu.ii. l. scriniis. ubi pauciores semper ponuntur in tertia forma.

s ĺ qui. Examine. § facit ŝ.eo.l.fin. & ŝ. de agen.in re.l.fin.

t ANte omnia. Breuis. § hunc breuẽ non habes.

v ¶ Conueniri.§ subaudi iubemus , ut nulli pulsantium,&c.quod est ĵ.

x ¶ Scriptura . § sic ŝ. de digni. l. quoties. & ĵ. de proxi. sac.scri.l. in sacris,& quod subiicit,uel, pro etiam.

y ¶ Non edita.§ in scriptis.

z ¶ Actuarium.§ ŝ. de proxi. sa. scri. l. in sacris. §.fidei.

Nouæ Epiri pro &c. ætatem

alias a 8. solidorum modo

perdidit sct.

magis latinè (quia Alc.hic) ceretur. & castrẽsibus ministris ; eu illum uidetõ.

Impp. Leo. & Anthemius AA. Marciano C.

ꝓsint.

gradus. Superumerarii.

Imp. Leo A. Iohanni Magistro officiorum.

&.

standæ.

constitutas fideiussore. uel cõstitutis.

cauerit.

adiutorię

cognitionibus.

De cani dicebãtur, qui decem militibus præerant, qui nunc caput contubernii uocantur. Alcia.hic.

a ¶ Conuentionis.§ ſ. ſportulis, quæ dantur à conuentis.
b ¶ Inducendorum.§ i. executorum,qui inducũt partem in iudicio quandocunque est opus.
c ¶ Simplici.§ in causa principali.
d ¶ Alio modo.§ puta extraordinarię.
e ¶ Præstari ſolidos.§ ſcilicet exceptoribus.
f ¶ Matrum.§ transit ad ſuperiores per priuilegium.quod dic, ut not.ŝ. de proxi. ſac. ſcri.l. in ſacris,circa prin.
g ¶ Vxorum.§ ſic ŝ.de dig.l.mulieres.
h ¶ Filiis.§ ſic ŝ.qui ſatisdare cog. l.ii.§.ii. & ŝ. de proxi. ſa. ſcri. l. in ſacris.§.ut ita.
i ¶ Vades.§ i. fideiuſſores .inde uadium,uel uadimonium.i pignus.
K ¶ Ipſoſq; § ſ.deputatos noſtro miniſterio.
l ¶ Emenſam.§ i.finitã ſic ŝ.de ſilen. l. fin.in fin.
m ¶ Tantũmodo cautioni.§ ſic ŝ. de aſſeſſ.l.j §. ſuper. & in auth. ut nulli iudi. §. neceſſarium. col. ix. & ŝ. de proxi.ſa.ſcri.l. in ſacris.§.ut ita.&c.cum ſuis concor.
n ¶ Legum præcepta. § ut ŝ. ubi de cri.agi. oper. l.j.& in auth.quia in pro. & ŝ. ut omnes tam ciui. quam mili.l.j.in princ.& ĵ.de priui.ſcho.l.ii.Acc.
o ¶ In ſpeculis.§ ſic ŝ. de pri.car.l.j.& fa.ad l.ŝ. de agen.in re.l.ex eo.& l. fin.& ŝ. de Co. cõſi.l.ii.& ĵ. de pri.ſcho.l. quoties. Accer.

p ¶ DE DECANIS.

¶ Decanꝰ, i.decẽ uirorũ ſocietas, ſecũdum H uel qui præeſt decẽ unde decaniſſa,i. uxor decani. & dic ut ŝ.tit.j.in rubr.

q QVatuor. Priminiceriatus .§ facit ĵ. tit. j.l. j .& ŝ.titu.j l.j.

r NOſtræ . Reſponſum.§ ſic ŝ. tit.j. ſi.& de prępo ſac.cu.l.iii & de ſilen.l.pe.& de agẽ. in re.l.ex eo & l.fin.

s ¶ Scholarium.§ ut ĵ. tit iii.l.ii.

t ¶ Pulſatos.§ ut ŝ.ti.j. l.fin.

v ¶ DE MENSO.&c.

¶ Columnarũ,uel ligno rum,uel hominum.à metior metiris , ſecundũ H. & dic,ut in rubr.ŝ. de caſtren. uel dic menſores frumẽtarios , ff.de iu.im. l.fin.uel illos , qui metiẽtur hoſpitia militum, ut ĵ. de metatis.l j. uel etiam hæc omnia officia habebant.

x PRimicerius. facit ſupra titulo j. l.j.

y ¶ DE PRIVILEGIIS eorum &c.

vel unũ ex primatibus ſuæ ſcholæ executoribus, ꝓ reſpõſione ſuæ ꝓ ſonæ ſine ſcripto pręſtare, ſiue per ſeipſos, ſiue per ꝓcuratoré datũ ĩ iudicio reſpõſuri ſunt, ſiue in cauſis ciuilibus appetantur, ſiue ĩ criminalibus accuſenť: nec ultrà con uẽtionis a nomine ſportularũ, q̃ unum aureũ executorib. uſque ad finẽ litis prætent, quemcunq; cõ tigerit cõueniri. Inducẽdorũ b ſanè noĩe,& cognitionũ exercendarũ, præſtãdæq; † ꝓſonæ gratia , ex ſimplici c poſtulatione cõtra eos habita, ſiue ex appellatione ſubſecuta, uel alio quolibet mõ d ĩ iudicio deponatur, tribus tãtummodo ſolidis uſq; ad terminũ negotij eos, q̃ accepturi ſunt, præcipimus ſemper eſſe cõtentos in cognitionalibus † uerò geſtis edẽdis, duos tantũmodò pſtari e ſolidos. Hæc aute priuilegia non in eorum tan tummodò, ſed ĩ matrũ f quoq;,& uxorũ g pſonis ualere,& ad integrũ pmanere: filiis h quoq;,& maritis eiuſdẽ fideiuſſionis nomine, ſi neceſſitas interpellationis exegerit, tradi nec alios uades i exigi: ipſoſq; k dũ militãt,& poſt emẽ ſam l militiã, cũ iis, qui ex tẽpore prioris præſtitæ ſibi pragmaticæ ſanctionis eiuſdẽ militiæ ſtipẽdia impleſſe noſcũtur, omnibus priui legiis perfrui,(cũctis nihilominus capitulis,ſacris affatibus diuæ recordationis Marriani,quos ſe meruiſſe aſſerunt, ualituris) excepto hoc, q̃ in diuerſis iudicils tunc reſpõdere ꝓcepti ſunt, hac ſanctione decernimus : aduocato quoq; fiſci, exceptorib. etiã, † q apud arbitros hoc utunť officio , ab exordio incipiendo , uſq; ad terminũ, finẽq; negotij tertiã duntaxat ſoli di partẽ ꝓbituros. In huiuſmodi autẽ arbitrorũ geſtis edendis non ultrà præſtare, quã dimidiã ſolidi partẽ,& cũ per Prouincias conſtitutus, † fideiuſſoribus cõuẽtus caruerit † adiuratoriæ † tantũmodò cautioni m cõmitti: nec ullo tẽpore niſi ex tuæ duntaxat Magnitudinis ſententia cõueniri exceptis tributariis,& munerũ functionib. & criminib. quæ in locis inquiri, flagitari, & uindicari gñalia legũ præcepta n conſtituunt: præſenti ſanctione decernimus uiro clariſſimo adiutore Sublimitatis tuæ in ſpeculis o conſtituto, ne quid ex iis, quæ ſtatuimus, aliqua ſubreptione uioletur.

DE DECANIP†.

TITVLVS XXVII.

¶ Quatuor ex decanis, qui primũ locũ in ordine tenuerunt per biennĩ,ad primi ceriatus officiũ assumunť,et alij in locũ eorũ debẽt subrogari transactο biennio.Bar.

¶ Imppp. The.Val.& Arc.AAA. † L. I.

QVatuor, qui ex corpore decanorũ ad primũ militiæ gradũ ꝓuenrint: † biennij ſpatio primiceriatus q gerant † officiũ:neq; ulterius cuiquã liceat in hoc immorari : ut omni gratia,& ambitione ceſſante poſt duorum annorum curricula ſuccedant prioribus ſubſequentes.

¶ Decani adhærẽtes famulatoribus Principis, coram illustri Magistro officiorum sunt conueniendi.Bar.

¶ Impp.The.& Valent.AA. † L. II.

NOſtræ pietatis famulationibus adhęrentes decanos nõ oportet pro deſiderio pulſantiũ ad alia pertrahi † iudicia: ſed uiri illuſtris tantum Magiſtri officiorum obſeruare examen. Hoc nanque modo neq; mãſuetudinis noſtræ obſequia decipiũtur,& agentibus aduerſus eos iure adhibetur reſponſum r. ad exemplũ itaq; deuotiſſimorum ſcholariũ s nulli licere memoratos ad aliud iudiciũ trahere, & pulſatos t priorũ fidei ſcholæ permitti præcipimus.

DE MENSORIBVS[u] †

¶ Imp.Zeno. † LEX VNICA.

PRimicerius x menſorum, biennio expleto, agentis in rebus militis militiam ſortiatur.

DE PRIVILEGIIS EORVM, QVI IN SACROPAlatio militant.[y]

TITVLVS XXIX.

¶ Palatini a cunctis muneribus sordidis sunt immunes,& eorum filij,& nepotes: & ipsis & eorum mancipijs nulla iniuria debet inferri,& contra faciens punitur.Bar.

¶ Imp.Constantinus A. LEX. I.

Palatinis tam iis, qui obſequiis noſtris inculpata officia præbuerunt , quàm illis, qui in ſcriniis noſtris, id eſt, memoriæ, epiſtolarum, libellorumq̃ verſati ſunt, pro cul uniuerſas calũnias, z ſiue nominationes a iubemus eſſe ſubmotas : idq̃ue beneficiũ ad filios eorum, atque nepotes ipſo ordine languinis b peruenire, atque immunes eos à cũctis muneribus ſordidis, & perſonalibus permanęre, cum vniuerſis mobilibus, & mancipiis vrbanis : nec iniurias eis ab aliquibus inferi : ita, vt qui hoc contemperit, indiſcreta c dignitate pœnas debitas exoluat. †

¶ Cubicularij Principis, quib. uacatio est cõcessa,& memoriales scriniorũ,& libellorũ,& epistolarũ,& etiã Palatini, & agentes in rebus,& filij,& nepotes eorũ ad honores,& munera nõ uocãtur inuiti,& a personalibus,& corporalibus muneribus sunt immunes.Bar.

¶ Idem A.Rufino P.P. LEX II.

DE cubiculis d noſtris vacatione donatos, vel diuerſis obſequiis palatinis, memoriales e etiã q in ſcriniis memorię, epiſtolarũ, libellorum, ſacrarumq; diſpoſitionum referuntur, necnon & ſi qui in vtroq; officio Palatinorum comitatenſium, ſingularumve vrbium,& officio amiſſionum, † & caſtrenſis ſacri palatij militant, priuilegia volumus habere, vt nec ipſi , nec filij , nec nepotes eorũ ad honores, vel munera municipalia deuocentur: quibus omnibus cõdonamus, ne exactorum, vel turmariorum,(quos capitularios vocant,) curã ſubeant, vel obſequiũ temonariorum, † vel pętaprorias f

f.à decem

Imp. Ho. & Th. AA. Heloni Com. & Mag. offic. † peruenerit.

† gerat.

† Norio Mag. offic.

a Imò quia quæ primorum munꝰ est, quos alibi sacræ constitutiones quinq; summates uocant.Alcia.hic.

† protrahi.

† Mensores sunt, qui in castris ad podismum dimetiuntur loca, in quibus tentoria mittes figant, uel qui hoſpitia in ciuitatibus præstant.

† exigatur.

† admiſsionum.

† Telonariorum, forte.uide Alcia.hic.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ præstatio nem. ſà decẽ, & eſt munus patrimoniale, ut ſ. de mune. pa. l. nec protoſtaſiæ. & ff. de mune. & ho l. fin. §. miſta & l. iii. §. decaprotos. & ibi no.

¶ adoptata a ¶ Caſtrenſe. ꝛ ut ℈. de caſtr. omn. Pala. pecu. l. j.

b ¶ Donati ſunt. ꝛ ad hoc §. de aſſ. l. non parum. & de agen. in re. l. fin. Sed ar. contra ſ. de teſta. mi. l. pe. & de reſti. mili. l. ult.

c ¶ Militaribus. ꝛ id eſt, licet ſuam militiam complere debeant. quæ eſt ſ. de curi. l j. & fin. & facit ſ. de agen. in rẽ. l. fin. & ℈. l. prox.

d EX aula noſtra diſcedentes. ꝛ ab aliquo officio aulæ, ut ſ. l. prox. §. habeant.

e ¶ Iniunctis. ꝛ id eſt, ab his, quæ iniungerentur.

† f ¶ Faſtus ꝛ id eſt, qui ſunt numerarii.

g ¶ Experientes. ꝛ id eſt, experti, licet ſint idonei, non uocentur.

h OMnes. Poſteriori tempore. ꝛ ſic ſ. de offi. Præf. præt. l. j. & ii. & ut di. or. ſer. l fi. & de Conſu. & non ſpar. l. j. & ff. de albo ſcri. l. j. & ii.

i ¶ Sacrilegiis. ꝛ ſic ſ. ut di. ordi. ſer. l. j. & ℈. de ero. mili. anno. l. lege.

k ¶ DE PRIVI. &c.

¶ *In quib. tyrones militiam adiſcunt, i. ſocietatem militum. nam ℈. l. ult. uocat fortiſſimos.*

† Scholares hic intellige militãres in ſacro palatio Alciat. hic. Degradãt quis dũ dignitate ſpoliatur, † Pleiſio.

l Iris. Comitibus. ꝛ aſs Comitib⁹, alias militibus: qa fortè ſunt Magiſtri militũ. m ¶ Senatores. ꝛ i. nobiles, qui erant ſcholares, i. de ſocietate militũ. ſic & ff. de iu. l. ſi longius. §. fin. Itẽ no. aliquẽ degradari. ſic ff. de his, qui no. infa. l. ii. §. ignominiæ. & ſ. de agri. & man. l ii. & iii.

n ¶ Ad tuæ ꝛ Magiſtro officiorũ loquitur, ut ſ. ꝺ of. Ma. offi. l. ſcholarium.

o ¶ Barbarorum. ꝛ ſ. de agen. in re. l. agentes. in princ. & ſ. de commer. & mer. l. ii.

p ¶ Valeat uſurpare. ꝛ no. contra eos, qui dicũt Dominũ Ottonẽ Poteſtatem in fraudẽ uocari de fenſorem, ſic ſ. de nat. li. l. j. in fin. & ff. de tuto. & cura. da. ad his. l. ſcire oportet. §. j. & de tranſ. l. cum hi. §. ſi cum lis. Accurſ.

alias Barbaricorum alias Barbariorum. q HAc lege. Scholis. ℈. ſocietatibus militum armatorum.

r ¶ Tuæ Celſitudinis. ꝛ Magiſtro officiorũ loquitur. ſic ſ. de dec. l. ii. in fin.

s ¶ Obſeruari. ꝛ ſic ſ. de caſtr. l. vl. in fi. & eſt ratio in utroq; ut ſubiicit. & fa. in authen. ut iudi. ſine quoquo ſuf. §. quod autẽ. col ii. & ut non fiant pi. circa princ. & ut nequo aut etiã tyronis preſentationem † agnoſcãt. Nã beneficiis nr̃is ita dignoſcãt. Nã beneficiis nr̃is ita digni sũt, vt etiã cẽſualibus, vel ꝓſonalibus, vel corporalibus muneribus liberẽtur, & habeãt caſtrẽſe [a] peculium, ſiue adhuc palatiũ obſeruẽt, ſiue optata † quiete donati ſunt. [b] Quibus omnib. priuilegiis cõiũgimus agẽtes in reb⁹, licet militaribus [c] videantur eſſe ſubnixi.

¶ *Diſcedentes ab aliquo officio in palatio Principis, licet ſint idonei, & experti, tamen ab omnibus oneribus eiſdem iniunctis ſunt immunes. Bar.*

¶ Imppp. Gra. Val. & Th. AAA. L. III.

EX aula noſtra [d] diſcedẽtes viri, ab omnibus iniunctis [e] habeantur immunes: numerariorũq; faſtus, [f] vel rapaces quæſtus, tanquam experientes, [g] & idonei non patiantur.

¶ *Qui miſſionem meruit ab officio, quod in palatio Principis exercebat, anteferri debet omnib. aliis, qui poſt ad regendas dignitates, uel Prouincias ſunt aſſumpti. B.*

¶ Idem. AAA. L. IIII.

OMnes, q̃ ĩ palatio militãdo diuerſis actibus paruerint, volumus in tantum eius dignitatis, cuius meruerint miſſionẽ, obtinere inſignia, vt his omnib. prẽferãtur in ordine, atq; cõſeſſu, qui poſteriori tẽpore [h] regẽdas ꝓuincias, dignitateſq; ſuſceperit palatinas. Si quis autẽ temeraria vſurpatione ſ. tuta violare tẽtauerit, ſacrilegij [i] pœnam ſuſtineat.

DE PRIVILEGIIS ſcholarum [k] †.

TITVLVS XXX.

¶ *Magiſtri militũ, Senatores, milites ſuos ſcholares uerberare, uel degradare non poſſunt: ſed iſtud ſpectat ad officiorum Magiſtrum. item Magiſter militum ſuos domeſticos Senatores, ducenarios, uel centenarios facere non poteſt, Bar.*

¶ Imppp. The. Arc. & Hon. AAA. † L. I.

 Iris ſpectabilibus Comitibus [l] ſcholarum, verberandi, degradandive Senatores, [m] ac ducenarios, licentiam denegamus. ea namque quę tali commotione digna ſunt, ad tuæ [n] Sublimitatis volumus referri notitiam. Inſuper etiã domeſticos eor. ũ, nõ Senatores, vel ducenarios, cẽtenario ſve fieri decernimus: pœna v. libr. auri plectẽdo, quiſq; hãc diuinã iuſſionẽ exceſſerit: ſcrinio verò Barbarorum [o], † ſi tale quid uẽl attẽtari paſſum fuerit, uel attentatum contra leges nõ ſuggeſſerit, decẽ lib. auri condemnatione plectendo. Illud ẽt obſeruari nõ ſine rõne conuenit, ne is, cui domeſtici officiũ per militiæ gradũ, uel quinquẽnij tẽpus interdici cenſuimus, familiaritate Comitis ſimulata, rem prohibitã alio nomine ualeat [p] uſurpare.

¶ *Mil tans in aliqua militia, qui ſtipendijs decurſis Primicerius factus eſt, omnibus priuilegijs ſibi competentibus perfruatur & etiam in cauſis ciuilibus coram officio rum Magiſtro tantum cogitur reſpondere: in crimmalibus uerò cauſis hoc priuilegium non ſortitur. Bart.*

¶ Impp. Ho & Theo. AA. L. II.

HAc lege decernimus, ut q̃ in ſingulis ſcholis [q] militant, quiq; poſt emẽſa ſtipẽdiorũ curricula, ad Primiceriorũ gradũ ꝓueniunt: & adorata noſtræ diuinitatis purpura, uirorum Clariſſimorum Comitũ meruerint † dignitatem, tã cingulo, quàm priuilegiis omnibus ſibimet competentibus perfruantur †: ac deinceps uſq; ad finẽ uitæ foro tuæ Celſitudinis [r] tantũmodò ſubiaceant: nec ex alterius cuiuſlibet ſententia ciuile ſubire litigium compellantur. In criminalibus ſanè cõtrouerſiis, & in publicis tributis ita etiam aduerſus tales uiros Prouincias moderantium congruam iuriſdictionem uolumus obſeruari [s], ne ſub prætextu conceſſi priuilegij, uel flagitiorum creſcat auctoritas, uel publica uacillet utilitas.

¶ *Imperator in hac lege conceſſit ſcholis, id eſt ſocietatibus militum priuilegia, quæ conceſſit Magiſtris ſacrorum ſcrmiorum, & agentium in rebus, & eorum principibus, & conſiſtorianis: de quibus in l. fi. ℈. de conſiſto, ſ. circa forum, circa ſi deiuſſorem, ſcilicet de iudicio ſiſti, circa ſolutionem ſportularũ, & ſimilia tam in urbe, quàm in Prouincia. Et hoc ſit pro ſummario.*

¶ Imp. Anaſtaſius. † A L. III.

QVoties ſuper cauſa ciuili, uel etiam criminali, ex ſententia [t] uidelicet iudicij tui culminis [u] ſcholares [x], uel eorum coniuges, (ſiue adhuc uiuerent earũ mariti, ſiue poſt mortem eorum in uiduitate conſtitutæ [y] ſunt) matresve eorum in uiduitate permanentes, aut liberi, qui non ſpecialiter alterius iudicis iuriſdictionis ſubiectam cõditionem ſortiti ſunt, & ſerui [z] ad eos pertinentes conueniuntur, minimè eos, easve † extranei fideiuſſoris exactione uexari: ſed pro conſuetudine [a] uetuſtiſſima, & iugiter obſeruata, numerarium ſuæ ſcholæ [b] fideiuſſorem præbere iubemus: hoc uidelicet obſeruãdo, ut in criminalibus cauſis quinque alios primates ex xxx. uiris à primicerio uſque ad xxx. retrò numerandis una cum numerario (uolente ſcilicet, & nõ recuſante) præbeant fideiuſſores, aut recuſantibus v. (ſicut dictum eſt) uiris extraneis, in criminibus tantummodò publicis fideiuſſor una cum numerario præbeatur: ita, ut executoribus non amplius ab iis, quàm unus ſolidus, ſiue per ſe, ſiue per procuratorem reſpondere maluerint, præbeatur. In ſubeundis autem cognitionalibus certaminibus quoties cauſa fuerit arbitrio [c] † de legata, pro conteſtatione litis unum ſolidum, & pro definitione ab arbitro recitanda, alterum unum, & nihil ampliùs dari decernimus. Quòd ſi cauſa in iudicio tui culminis ab ipſa conteſtatione litis, uel relatione iudicis, aut appellatione interpoſita uentilatur, pro inducenda cognitione non amplius, quàm tres ſolidos, & chartarum, uel recitandorũ in cognitionibus inſtrumẽtorum, nomine editionis, quinetiam geſtorum, duos tãrummodò ſolidos dabunt. Quoties ſanè apud uiros Clariſſimos Prouinciarũ moderatores, ex delegationę, ſcilicet, ſententiæ tuæ Magnitudinis contra uiros fortiſſimos

† Meruerit

† perfruãtur

† Zeno. † ex alterius extranea fideiuſſionis.

† arbitrio

† ſi quã rẽ.

a ¶ Fortiſſimos. ꝛ per hoc no. q̃ de militibus armatis loquitur.

b ¶ Remeandi. ꝛ ad militiam.

c ¶ Exceptis criminibus. ꝛ propriè excepit à functionib. impropriè a tributis. & facit ſ. de caſtr. l. ſi. §. fin.

d ¶ Ibi quoque. ꝛ ſ. in Prouincia, nã poterit cõueniri poſt quinque menſes. ſed certo mõ: vt dicit. ad q̃ eſt d. §. & facit ſ. vt mi. fori. ꝓſcri. non ut antur. l. j.

e ¶ Adiuro. ꝛ ſic ſ. de caſtr. l. ſi. §. fi. & de ꝓx. fac. ſcri. l. in ſacris.

Citari non deẽq; ſine ſcriptis. f ¶ Snia. ꝛ ſ. citatoria, & dic de facto. nam d̃ iure in ſcriptis ſunt cõueniendi, niſi ſit cã vilis, & partium conſenſu, ut ſubiicit.

g ¶ Conſentientib. ꝛ not. ꝓſenſu partiũ ſententiari poſſe ſine ſcriptura, ſic ſ. de epiſc. & cle. l. gñaliter. ĩ fin. hodie ẽt ſine ꝓſenſu partiũ, ut ſ. de ſen. ex bre. re. auth. niſi. & fa. adle. ſ. de dign. l. quotiẽs. & idẽ i ſimilib. ibi not. in l. quoties. & ſ. de ꝓxi. fac. ſcri. l. i ſacris. & de prin. agen. in reb. l. fin.

h ¶ DE CASTRE. ONNIVM, &c.

¶ *Id eſt. de militib. palatij, q̃ Principẽ ſequũtur, ut ſ. ti. ſuperiori: ſed hic circa peculiũ.*

i OMnes. Super fundunt. ꝛ id eſt, locupletãtur. R. & dic edicti de legib. q̃ ſunt ſ. tit. 2. l. j. & 2. q̃ ſunt Conſtantini, ut iſta. Vel dic, q̃ non habemus.

k ¶ Si quando. ꝛ aliàs ſi quando, aliàs ſi quãdum, &c.

l ¶ Parſimonia. Jabũdat ſi. & not. parſimonia, ſic & ſ. ꝺ epi. & cl. l. 2. & ff. de pec. l. pecuIium ex eo.

m ¶ Præcipimus. ꝛ ut ſ. ꝺ bo. q̃ li. l. pe. & fa. ſ. ꝺ aſſeſ. l. velut. & de adu. diuer. iu. l. fori. & de in of. teſt. l. ſi. & ꝺ filẽ. l. ſi. & ꝺ epi. & cle. l. cũ lex. & l. ſacro ſanctę. & ſ. ti. j. l. 2. ĩ fi. & ꝺ bo. po. ex teſt. mi. l. j. & fa. ercl. ſi filius. & ff. de col. bo. l. ſi. §. nec caſtrenſe.

n ¶ Signa noſtra. ꝛ qa ſtãt nobiſcũ, & ſequũtur nos, licet nõ ſint in caſtris, q̃ facit fieri alicui ꝑ aliquẽ Ducẽ bel li, ut ℈. ꝺ r̃ mili. l. nemo miles. Itẽ no. ꝺ puluer o. DE EQVES &c.

¶ *Cõuenit ꝓcedentib.*

PEQuites. Romanos. ꝛ q̃ Romã cuſtodiunt. nã & illi habẽt ꝑ abſtitib. Reipublicę cã, ut ff. ex fortiſſimos ſcholares, vel eorum coniuges, vel liberos, vel ſeruos cognitio celebretur, nõ ampliùs, q̃ dimidiam partem conſuetorũ ſumptuũ prẽberi d̃ cernimus: hoc ẽt adiiciendo, ut qui acceptis cõmeatibus ad Prouincias profecti fuerint, vſq; ad v. menſiũ ſpatiũ, intra quod ipſis crit remeandi [p] licẽtia, nullã penitus actionẽ ſuper ciuili videlicet negotio (exceptis criminib.) [c] & tributariis functionib.) ſuſtineant. Ne tñ ibi quoq; [d] poſt quintum. ſ. commeatus menſem, ex ſnĩa iudicij tuæ Magnitudinis conuenti, in exigendis fideiuſſoribus aliquod ſentiant detrimentũ, adiuratoriæ [e] eos cautioni iubemus cõmitti. Quoties autẽ ex verbis, & ſine ulla ſcriptis, plata ſnĩa [f] iidẽ fortiſſimi ſcholares, vel eorum matres, ſeu coniuges (ut dictum eſt) aut liberi, aut ſerui moneantur, nihil pro ipſa executione ſportularũ nomine penitus vel corũ matres, uel cõiuges, aut liberos (ſecundũ ſuperius datã diſtinctionẽ) vel ſeruos ꝓbere decernimus. Sed ſi talis ſit negotij uilitas, aut ẽt ſine ſcriptis, conſentiẽtibus [g] videlicet partibus, ſuper ea poſſit cognoſci, expectato ſine ſcriptis (ſicut dictũ eſt) habendæ cognitionis euentu, ſi deteriorem calculum reportauerint, ſportularum nomine vnum tantummodò ſolidum executori præſtabunt. Si verò cauſæ qualitas habendam in ſcriptis cognitionẽ flagitauerit, in hoc neceſſe eſt caſu, interlocutione in ſcriptis proferẽda, ea quę ſuperius de quantitate ſportularum, decidendarumq; cognitionum diſpoſita ſunt, obſeruari.

DE CASTRENSI OMNIVM. PALATINORVM peculio. [h]

TITVLVS XXXI.

¶ *Palatini habentes aliquod priuilegiũ, quicquid quaſſerint in officio morãtes ex donis Principis, aut eorum induſtria principe conſcio, retinent, tanquam caſtrenſe peculium: & a labore caſtrorum non ſunt immunes. Bartolus.*

¶ Imp. Conſtant. A. LEX Vnica.

 MNes Palatinos, quos edicti noſtri iamdudũ certa priuilegia ſuperfundunt, rem ſi quando [i] † dum in palatio noſtro morãtur, vel parſimoniã propria quæſierint, vel donis noſtris fuerint conſecuti, ut caſtrenſe peculium habere præcipimus. [m] Quid enim tam ex caſtris eſt, q̃, quod nobis cõſciis, ac propè ſub cũſpectibus noſtris acquiritur? Sed nec alieni ſunt à puluere, & labore caſtrorũ, qui ſigna noſtra [n] comitantur; qui præſto ſunt ſemper actibus: quos intentos; & eruditos † ſtudiis, itinerũ prolixitas, & expeditionum difficultas exercet. Ideòque Palatini noſtri, qui priuilegiis edicti vti potuerunt; peculia ſua præcipua retineant, quæ dumĩ palatio noſtro conſtituti ſunt, aut labore (vt dictum eſt) proprio, aut donatione noſtra quæ fierint.

DE EQVESTRI DIGNITATE. [o]

TITVLVS XXXII.

¶ Imp. Iuſtinianus A. LEX VNI.

EQuites Romanos [p] ſecundum gradum poſt clariſſimatus [q] dignitatẽ obtinere iubemus.

DE PERFECTISSIMATVS DIGNITATE. [r]

TITVLVS XXXIII.

¶ Imp. Iuſtinian. A. † LEX VNI.

COdicillis perfectiſſimatus fruentur, qui impetrauerunt, ſi abhorreant à cõditione ſeruili; vel fiſco; aut curiæ obnoxij nõ ſint, vel ſi piſtores nõ fuerint, vel nõ ĩ aliquo negotio [s] conſtiterint, nec ſibi honorem [t] vænali ſuffragio emerint, nec rem alicuius [u] adminiſtrauerint.

QVI MILITARE [x] POSSVNT, VEL NON POSSVNT; & de ſeruis [y] ad militiam, vel dignitatem aſpirantibus, & vt nemo [z] duplici militia, vel dignitate, & militia ſimul v-

TITVLVS XXXIIII.

¶ *Volentes militare, ſe debent etiã offerre ei, qui habet ius probãdi, ſcilicet officiorum Magiſtro. Item nullus cauſa litis vitandę militare poteſt. Bart.*

¶ Impp. Seuerus, & Anton. AA. L. I.

 MIlitiæ nomen dare vultis, offerte vos iis, [a] qui probandi ius habent. [b] Non autem ignoratis eos, qui litis [c] cauſa militiã appetierunt; poſtulantibus aduerſariis ſolui ſacramento ſolere.

¶ *Infraudem ciuiliũ munerũ nullus armatæ militiæ nomen poteſt aſſumere. Barto.*

¶ Imp. Alexander A. LEX II.

NOn tãtùm decurionum filiis, ſed omnib⁹ ĩ fraudem ciuiliũ munerum, nomina armatæ militiæ, dantibus, fraudem prodeſſe diſplicuit, [d]

¶ *Coloni, vel ſaltuenſes ad militiam armatam volentes, vel inuiti non ſunt admittendi. Bar.*

¶ Impp. Diocle. & Maximianus AA. LEX III.

CVra peruigili obſeruare debebit Sublimitas tua ne coloni, vel ſaltuentes, aut vltrò ſe offerẽtes ad militiã ſucipiantur armatam, aut coganẽ inuiti. armari.

¶ *Curialis, vel cohortalis conditionis exiſtit a mirans, ad militiã A non aſſumitur. Barto.*

¶ Imp. Leo A. LEX IIII.

OMnes oĩno curialis, vel cohortalis cõditionis cõſtituti, nullã armatã militiã ĩ poſterũ arripiãt.

quib. cau. ma. l. milites. Et dic, q̃ aliqui prędifidẽtes aliis erant: nõ. n. ſimplex militia ẽ dignitas vt ℈. ti. ii. l. fi. ĩ prin. Ac. † eruditis. Militia ſimplex nõ eſt dignitas.

r ¶ DE PERFECTI. DIGNITATE.

¶ *Dignitas erat forte, ut eſſet dictus perfectiſſimus miles.*

s COdicillis. Negotio. ꝛ vili.

t ¶ Honorem. ꝛ l. iſtũ. probitate ergo datur, nõ pretio. ſic ſ. de Epi. & cler. l. ſi quemquam.

u ¶ Alicui⁹. ꝛ priuati ſine aliquo vili officio; ut ſ. ꝺ dig. l. ne qs. & fac. ſ de agẽdire. Lagẽtes. §. i.

x ¶ QVI MILIT. POSSVNT, &c.

¶ *De armata militia loquitur; & de hac prima parte loquitur inſ. eo. l. i. ij. iij. & iiij.*

y ¶ Et de ſeruis. ꝛ de hoc ℈. eo. l. pen. & vlti.

z ¶ Et vt nemo. ꝛ de hoc ℈. eo. l. eis.

a ¶ Militiã. ꝛ ſ. Magiſtro militũ, & Ducibus; ut ℈. tit. ii. l. pen.

b ¶ Habẽt. ꝛ ſcilicet, debitis. vt habeas offerre. nec tamẽ ſine probatoria Principis aggregãtur; ut ℈. ti. iii. l. nemine. alias nõ militet; ut ſaut. de mã. Prin. §. fi. col. 3. & facit ſ. de fabri. l. iiii.

c ¶ Litis. ℈. vitãdę, vt ff. ꝺ re mi. l. iii. §. nõ ois. & l fi. & fa. ſ. ſi propter pub. l. i. & de ta l. i. & de dec. l. q̃ de relictũ. & l. neqs. & l. hoẽs. & ſ. de ꝓc. l. maritus. §. i. & ℈. l. ꝓx. d.

d On rantum. Diſplicuit. ꝛ ut ff. ꝺ mun. & hon. l. iii. §. fi. & facit ſ. l. proxi. cum ſuis concord.

e CVra. Saltuẽſes. ꝛ prędiorum cõductores, coloni prætorũ ſaltuẽſes dicũtur; ut ſ. de fun. pa. l. fi. ĩ prin. & fa. ſ. de agric. & cẽ. l. eo Jonos. & de fugi. colo. l. j. & fi. & de manc. l. iii.

f OMnes. Arripiãt. ꝛ facit ſ. vbi cu. vel cohor. l. i. & ii. & ſ. de tabu. ſcrib. l. i. & ſ. e. † Diocletianus.

70 NOn tãtùm decurionum filiis, ſed omnib⁹ ĩ fraudem ciuiliũ munerum, nomina armatæ militiæ, dantibus, fraudem prodeſſe diſplicuit,

¶ *Coloni, vel ſaltuenſes ad militiam armatam volentes, vel inuiti non ſunt admittendi. Bar.*

¶ Impp. Diocle. & Maximianus AA. LEX III.

CVra peruigili obſeruare debebit Sublimitas tua ne coloni, vel ſaltuentes, aut vltrò ſe offerẽtes ad militiã ſucipiantur armatam, aut coganẽ inuiti. armari.

80 ¶ *Curialis, vel cohortalis conditionis exiſtit a mirans, ad militiã A non aſſumitur. Barto.*

¶ Imp. Leo A. LEX IIII.

OMnes oĩno curialis, vel cohortalis cõditionis cõſtituti, nullã armatã militiã ĩ poſterũ arripiãt.

Universidad de Pesquisa

tit.j.cũ suis cõcor. Ac.
a ¶ Is quidem.§ alias eis, alias iis.
b ¶ Abfectis.§ i.separatis sed valeret hoc,si separatim posset vti, vt j.§.fi. Accur.
c ¶ Ordinis.§ f. militiæ armatæ .uel in eo mus, ut subiicit.
d ¶ Militiis.§ no.§.de assef.l. fi. & de postu.l. q§qs. & §. de .pxi.fac. scri.l.hac parte.cũ suis concor. & ff. de colle. illi.l.j.§.2.
e ¶ Instructuosa.§ not. puniri affectũ,& si ñ se quat effectus.fic §.d le gi.& pst.l.2. i fi & i lõbar.de pst.mor.l.fi q§. & ne ad regẽ.ne.in fi.l. 3.ar.contra. ff.qđ q§qs iur.l.j.§.fin.
f ¶ Sufceperint.§ iudices,ad quos deuenerit vt §.de prec.imp.off.l. fscripta.facit §. fi nup. ex rescri.pe.l.j.i fi.&đ pe.bo.fub.l.j. & §.ut lipen.l. 2. & fi.& in aut. ut oẽs obe.iud.coll.2.
g ¶ Restiterint.§ not. fic §.de decur. l. oẽs & de appel.quoniam.
h ¶ Gradus.§ i.ordo, quẽ pcipiẽt ante fusce ptãadmiſtrationẽ.M. & fpete fuerit fortiti.
i ¶ Parẽ.§ f.qualẽ dixit §.ea.l.in princi.ibi, detur electio,&c.
K ¶ Quẽ.] f.titulum.
l ¶ Verũ.],p sed.& est aĩs desistẽre, & aĩs dsistẽdo,& aliàs di.& idẽ est sensus.
m ¶ Monẽte.§ aĩs mouẽte, & aĩs moderãte.
n ¶ Cõferẽdi.§ i.pferre. ad qđ §.de inof te. l.oimõ.§. fi. & de pig. l.ult.& in auth.ibi posita.& §.de .pxi.fa.scri.l. vnicuiq;. & l.in sactis.
o ¶ Consequendi.] i. consequi.
p ¶ A secretis.§ nomẽ officij.
q ¶ Quos f.pdictos oẽs
r ¶ Iunguntur.§ f.p legẽ scriptã,ñ p priuilegiũ pricipis viuẽtis.& no. p hãc legẽ, non licere habere duas pbendas.
s ¶ Vper Seruis. Meruerit.§ no.q lex facit liberũ. sic ĩ aut.đ san .epi. §.fi fuus.col.9 & đ nup. §. fi verò ab. col.4.& đ mo.§.j.coll. j.& §.de bo.li.l. fi.in fi. & de ppo.sac.cu.l.iubemus.in prin.Sed §.ff.đ re mili.l alienã.vbi nõ fit liber.Sol.hic corrigit, vel hic erat electꝰ, ibi sua authoritate vsurpauit. Irẽ §.đ ta.l gñali. Sol. vt j.l.prox.
t ¶ Offendere.§ no.,pbari ignorãtiã eo ipso q §̃ non ,pbatur. sic & ff. de ac.l.fi cui.§. j.q.li bet.n. ignorans psumitur,vt ff. de proba.l.verius. & instit. de lega.

¶ *Duas militias diuersi generis,aut dignitatem & militiam eodem tpe quis habere non potest:secus si ad idem tendant. Bar.*

¶ Imp.Iustinianus A. LEX V.

IIs quidem, [a]quibus indultum hactenus demonstrãt, quòbinis,aut ternis,pluribúsve merentur, [10] cingulis,nõ cõiunctis ex prisca consuetudine,sed abfectis, [b] † atq; diserepantib. detur electio, quẽ retinendum sibi potiùs censeant, quẽ deferendũ cognoscãt: vt in eo, quod optauerint, firmi ter maneant, eo, qđ despexerint, sine dubitatiõe repellant. In posterum uerò nemini prorsus facultas pareat, eodem tempore pluſquam vnius ordinis [c] nomẽ affectare:interdicendis in cõe cũctis (vt dictũ est) binis,pluribúsve militiis, [d]nec dignitatem coniungere cuilibet alij cingulo concedendis: [30] † ut & qui supplicãdum deuetita nobis existimauerint, pœna decem librarum auri pro temeritate, quamuis infructuosa [e] plectãtur:& qui susceperint [f]iusionẽ augustam per surreptionẽ elicitam, (qđ nonnunquam contingit)x. librarũ auri multa feriãtur: scriniis etiam nec non officiis,quorũ hoc interfit,si non restiterint, [g] & hãc pragmaticam legem obiecerint, † decem librarum auri dispẽdio puniendis. ¶ Si quid aũt cõtra hoc perpetretꝰ sciãt oẽs, quod extra † concessum,admissum est, aut actũ fuerit, vel notis conscriptum publicis, [50] simile habeatur, ac si nec impetratum, nec pronunciatũ omnino, nec inserтum esset vllis matriculis:sciturisetiam omnib. qui merentes in ordinibus armatis, si ue ciuilib. administrandas Prouincias seu gerendos quoslibet numeros, [60] vel iam sunt, seu de cæterò fuerint iussione nostra sortiti,& ut seruetur eis gradus [h] augusta promeritis sanctione, parẽ [i] indulgẽdam sibi licentiam, postquam deposuerint solicitudinẽ, aut ſ priori cingulo ,ptinus persistendi, nullo vindicando titulo dignitatis, quã solicitudo media præstiterit, [70] aut retinendi splendorẽ, quẽ [k] acq sierint administrationis obtentu. Verũ [l] priore cingulo desistendi (monẽte [m] † tñ † innata nobis clementia) liberum esse cunctis perspeximus, † si militia, qua decedẽ dum est, inter eas habeatur, quas uolẽtib. licet distrahere:& in alios eam conferendi, [n] & preria consequendi, [o] prout in iisdem agminibus consueuerit hactenus: excipiendis † videlicet,nec deducendis in hanc perpetuò conseruandam legem pragmaticam,iis, q̃ binas militias simul cõpositas, & sociãli nexas cõsortio fuerint assecuti: vt viris deuotissimis † scholaribus,atq; cãdidatis fieri moris est; nec non viris deuotis latercullensib⁹,& pragmaticariis,vel à secretis [p] cotingit; † quos [q] memoria lium, aut etiam agentiũ in rebus adornat cingulũ †; & si qui simili stipendiorum iungũtur [r] copula.

¶ *Dominus patiens seruum militare;dñio priuabit, & iure patronatus.sed si, eo ignorante,seruus militiã fuerit adeptus, tunc intra triginta dies tãtum,ex quo scierit, dãt sibi eum Vẽdicandi potestas.B.*

¶ Imp. Iustinianus A. LEX VI.

SVper seruis,q̃d ostea ad quandam militiam aspirare tentauerint, vel scientibus, vel ignorãtibus dominis, præcipimus, si quidem ignorantibus his eam meruerit [s], licere dominis adire competentem iudicem, & suam ignoratiam (eò qđ contrariũ minimè † probatur)ostendere, [t] eòque modo spoliatos eos militia in suum dominium trahere. Sin verò sciẽtibus his serui militauerint, [u] cadere quidem eos nõ tantũ dominio eorum,sed etiam omni patronatus iure:illos verò ingenuos effectos,siquidẽ vtiles ad militiam eis datã, visi fuerint, in ea durare: sin vero minimè ido nei sint, ea priuari. ¶ Super illis autẽ seruis, qui iã militauerunt,& adhuc in eadẽ militia perseuerãt, licentiã damus dñis intra triginta dierũ spatiũ ab eo tẽpore cõnumerandorum, quo præsens sanctio diuulgata fuerit, vel nostrã adire clementiã, vel competentes iudices,& suam ignorantiam † commendare, eosque in suum dominiũ recipere; quo tempore transacto, simili modo tam dominio, quam omni patronatus iure cadere eos necesse est.

¶ *Dominus patiẽs seruum in dignitate esse, priuabit dñio, & iure patronatus.sed si eo ignorãte seruus ipsam fuerit adeptus, tunc intra xxx. dies tm̃,ex quo sciuerit dat̃ sibi vindicandi potestas.Bar.*

¶ Idem Augustus. LEX VII.

SI quis seruum suum dignitatem habere, quẽ admodum militiam, fuerit passus,spolietur & dominio serui, [x] & iure, qđ pertinet ad patronos. Cui enim ferendũ est, homines à nostra manu donationes accipientes, [y] adhuc inter seruos haberi, & fortè cum suis dominis nostram purpuram adorantes? In iis itaq; casibus,in quibus non militia,sed dignitas volẽtib⁹ dominis seruis acquiritur;eadem iura seruentur, † q̃ anteà posita sunt: ne videaẽ nostra sanctio aliquid habere imperfectum. [z] Sciant autem domini ad exemplũ præteritæ [a] nostræ constitutionis, quæ de huiusmodi seruis loquit̃, quod nisi hoc intra triginta dies, ex quo eis hoc fuerit notum, [b] manifestauerint, & competentem iudicem adierint, & spoliare eos dignitatib⁹ curauerint, dominium eorum, & ius patronatus amittãt: nobis deliberantibus, postquã dominio serui fuerint liberati, & inter ingenuos cõnumerati, si oportet † eos habere dignitatem, vel ea, quasi indignos, † spoliari. [c]

NEGOTIATORES † NE MILITENT.

TITVLVS XXXV.

Eos

§.quod autem. & ff.de admi.tut.l. hoc aũt. & §.de præpo.sac. cu.l.iubemus.i fi.& sup.de pe ti.hę.l.qui se.Itẽ qđ dicit, prõbatur,quo probat reus? Rñ. qa excipit asserẽdo.ut ff.de ,pba.l.in exceptionibus. Itẽ est ei mos gerẽdus; vt ff.de probati.l.circa & facit sup.de lib.causa.l.non mutant.

v ¶ Militauerint.§ trẽpore huius l.& facit ad l.in auth.cõsti. q̃ de di. §.i.& §.ne rei domi.vel templo.l.i.& j.l.proxi.

x SI quis. Dominio serui.§ hæc lex facit liberũ; vt §.l. proxi. cũ similibus. Sed cõtra §̃ deta.l.generali.Sol.ill a trahitur ad istã; imo ibi munus,hic dignitas

y ¶ Accipientes.§ nã donamus nostris militibus stipendia,& alia; vt §.de castren.om. Palat.pe.l.i.& inf.ti.i.l.i.

z ¶ Imperfectũ.§ ad hoc §.ad syl.l.fin.

a ¶ Præteritæ.§ ut §. l.proxima.

b ¶ Notũ.]no.sicff.qñ ap.fit.l.i.§.fi.& l.fi.& ff. de cal.l.ann⁹.& de exctũt.l qnquaginta. Accc

c ¶ Spoliari.§ armata, vel inermi militia; vt inf.tit.i.l.i.

¶ NEGOTIATOR ne militent.

¶ *Negotiatorib. est oĩs militaris dignitas interdicta, exceptis agentibus distractoribꝰ.q non ad armatã militiã, sed ad aliã quãcunque accedere possunt. Qui verò ante hanc legem assumpserunt, illã retinere possũt, dum tamen à negotiatione se abstineant. aliàs militia priuarentur.armorũ tñ constructores militiam obtinere, & suam negotiationem retinere ualent.Io.de Plat.*

¶ Imperator Iustinianus.A. LEX vnica.

EOs, qui vel in hac alma vrbe,vel in Prouinciis cuidam ergasterio [a] præsunt,militare decẽ terò prohibemus, [b] exceptis argẽti distractoribus, qui in hac alma vrbe negotiantur. Hos enim, [c] vt pote vtiles omnibus † contractibus, armata quidem militia penitus abstinere sancimus: aliam verò quacũque fine metu præsentis sanctionis posse sibi acquirere. Si qui verò negotiatores, quos omni militia prohibuimus,iam [d] militarunt, eis licentiam damus negotiationem quidem relinquere, militiam verò retinere, scientib. quòd si posteà negotiantes appareant,militia priuabuntur. Quod & in argenti distractoribus huius almæ vrbis, si armatam militiam iam sortiti sunt, tenere volumus: vt relicta negotiatione liceat eis in eadem militia † durare. Negotiantes etenim post hanc sanctionem, huiusmodi militia priuabũtur:illis,qui ad armorũ extructionem [e] suam profectionem contulerint,minimè prohibẽdis, ad cõpetentem suę profectionis venire militiam, & huiusmodi negotiationem nihilominus retinere?

DE RE MILITARI.

TITVLVS XXXVI.

¶ *Miles captus ab hostib.dũ ibi est,stipendiũ, uel donarium habere non põt. Barto.*

¶ Imperator Antoninus. A. LEX I.

STipendia, & donatiua [f] tpis, quo apud hostes fuisse te dicis restitui tibi postliminio regresso, † restitutoque non iure [g] desideras.

¶ Idem Augustus. LEX II.

VIginti [h] stipendia si implestis,sordida [i] munera militiæ vobis non indicentur.

¶ *Missus à militia ignominiæ cã, est infamis,et dignitatẽ cõseq non põt: morari tñ põt vbiq;, pterquã in locis interdictis. B.*

¶ Idem Augustus. LEX III.

MIlites ignominia missi, [k] cũ infamia notantur, † nullis honoribus, qui integræ dignitatis hominibus † deferri solent, vti possunt. [l] habeant autem morandi,vbi velint, potestatem, præterquã in eis locis, in quibus specialiter arguantur. [m] †

¶ *Bona militis deserentis ĩ desertione defuncti confiscantur.Bart.*

¶ Imp.Alexander A. LEX IIII.

DEfunctorum in desertione bona confiscari Diuus Marcus, & Antoninus pater meus constituit. [n]

¶ *Desertor indulgentia Principis restitutus,nõ habeẽ ,p tẽpore, qđ deseruit , pinde ac si militasset in castris:& ideo ,pillo tempore stipendium non petit.Bart.*

¶ Imp.Gordianus A. LEX V.

CVm allegatis septem annos in desertione egisse maritum sororis vestræ, & indulgentia nostra esse restitutũ; non rectè desideratis, vt id tẽpus, ac si in castris fuerit, habeatur. [o] Proinde excepto eo tempore, quod ad desertores pertinet, restitutus ex indulgẽtia nostra, residuo militare debebit:ideòque nec stipendia temporis, quo in desertione fuerit, exigere poterit. [p]

¶ *Missus à militia ex causa ęgritudinis, factus sanus instaurãdus nõ est, tamẽ mitti nõ debet,nisi medicis hoc denuntiantibus, & iudice hoc inquirente.Bart.*

¶ Idem A. LEX VI.

SEmel causaria missis militibus instauratio non solet concedi, [q] obtentu recuperatæ valetudinis melioris:quando [r] non temere dimittantur, nisi quos constet medicis [s] denunciantibus,& iudice competenti diligenter examinante, vitium [t] contraxisse,

¶ *Damnat⁹ de crimine militari miles existẽs non infamat̃,etiã factus ,veteranus.B.*

¶ Idem A. LEX VII.

FRustrà [u] vereris ne nota [x] quę propter delictũ militare intercesserit,existimationem [y] tuã [z] iam veterani [a] læsisse videatur: maximè cùm nec ex eo delicto, quod in paganorum potest cadere personam, notatos milites post missionẽ placuerit esse famosos.

¶ Imp.Philippus LEX VIII.

CAusaria missus, nulla existimationis macula aspergit, [b]

¶ *Dans operã,vt Barbari Romanos dẽdentur,vel prædã factã cum eis diuidens, Vinus comburitur.Bart.*

¶ Imp.Constant.A.& C. LEX IX.

SI quis † Barbaris, scelerata factione,facultatem deprædatio, nis in Romanos dederit, [c] vel si quis alio modo tactã [d] diuiserit [e]; viuus comburatur. ※

¶ *Miles, q à principe meruit suã familiã ad se venire; cõiugẽ suã potest facere venire.Bart.*

¶ Idem A. LEX X.

QVicunque militum ex nostra auctoritate familias suas ad se venire meruerint; non ampliùs,quàm cõiuges, [f] liberos seruos etiam de peculio castrensi

& de excus.tut.l.sed & milites.§.sed & ignomnia.& ff.eo.l.milites.§. missionum.Accur.

n Defunctorum Constituit.§ sed & viuenti desertori pœna imponitur.quod dic vt ff.eo.l. non omnes.p totum.& l.pen.& §.quãdo li.vni.ſi. iudi. se vindi.l.ii.& inf.l. proxi.

o CVm allegatis.Habeatur.§ ut ff. eo. l.iii.§.q militię.& l.pe. Sed ar.contra. ff.de ali. & cib.leg.l. is cui.Solu. ibi ſpeciale in alimẽtis, vt ff.de his, quæ ,p non scri.ha.l. fi in metallũ.

p ¶ Poterit.§§.e.l.i.& §.de dec.l.ne quis. in fi.

q § Emel. Concedi.§ fine Augusti affatib. vt inf.de diuer.off. l. ii. & ar.j.de cohor.l. sigs.

r ¶ Quãdo.§ pro qa.

s ¶ Medicis.§ Not.cõsulendos,qui sciunt. sic & in auth.de non alienan. § quod autem.

t ¶ Vitiũ.§ animi,vel corporis,ut & ff.e.l.milites.§. missionũ. licet vitiũ nõ sit ,pprie corporis, sed vnũ ,p altero ponitur,ut ff. de ędilit. edict.l.i.§. sed scriendũ.

u Rustra.§ miles dãnatus crimine militari, vel communi nõ fit infamis, nec dũ militat,id est,dum militia durat,nõ statim, vt infamis est. miles esse desinit:qa iã nõ posset stare vbi Princeps,vt §.eod. l.milites.i fin.nec fact⁹ veteranus,ut hic. & fic mitius agitur cum milite,quam cũ alio in infamia:secus in pœna debita quandoque , ut ff. de pœn.l. quędam. quę.est contra. & est ratio , ut dixi. sunt autẽ crimina militaria,ut ff.eod. per totũ. communia patẽt.

x ¶ Nota.§ i. infamia.

y ¶ Existimationem.§ id est,famam.

z ¶ Tuam.§ id est, tui.

a ¶ Veterani.§ f.facti.

b Causaria.§ Aspergitur.§ ut ff. eo. l. milites §. missionũ. & de his qui notan.infa.l. ii.§.missionum.

c SI quis.Dederit.§ ut potestas Castri frãci permisit uenire Mutinenses corruptus ab eis, vel sorte diuisit cũ eis prædã, quam fecerãt sine eius cõscientia.

d ¶ Factã.§ depredationem.

e ¶ Diuiserit.§ cũ eis: uel dic inter eos. & no. simílis pœna §. ubi cau. fi.l.uniuersi. Accur.

f Vicunque. Cõiuges.§ alias cõiugia. Et no.uxoré domesticã , seu familiarẽ, ut no.§.de his, q.ad ec. cõfu.l.vlti.§.sane. & fa

Alimentorum causa priuilegiata est.

Infamis factus dignitates perdit.

† Ex lib.7. ti. de re militi.Li.C.T.

※ Da. iiii. Kal. Maii Seuero, & Rufin. Coss.

cit ad l.ff.de of. Proc. l.4.§.2. & §.d vxo.mi. l.j.& ff.de pact.dota.l. inter.§.conuenit.

a ¶ Emptos.§hi enim nec puncto,&c.vt §.de agri.&cēſi.l.colonos.

b TRibuni. Manēant.§ i. manere debeāt. Et not. q hæc verba,cū ſignis ꝓpriis poſſunt legi cū ꝓcedēti,& ſubſequēti litera. & facit ℣.de cō.l.j. Ac.

c ¶ De eo.§.milite,q contempſit. Accur.

d CVm ſupra. Fluētis.§ hoc fluentum,huius fluenti.

e ¶ Sudores.§i.equos ipſos ſudatos. nā ſpoliat ſe ſcutifer in aqua. Et not. curialē legē ℣ eos,qui more beſtiarū ſe inuerecundè balneant in nauigio. & facit ad l. ff.de aqua plu. ar. l.apud Trebatium.

† Imp. Theo. A.

f NEmo. Deputari ſunt.§ qui dicūtur Palatini, & ad eiꝰ menſam ſunt.

g ¶ Vrbe.§ Conſtantinopolitana: nec tū ad menſam eius.

h ¶ Legionib. ſunt.§ ſin aliis locis.

† aliàs, ſudore.

i ¶ Vacet.Ji.nec,ꝓpria nec aliena faciat: ut §. de proc.l militē.& ar. §.de aduo.diuer.iu.l.2. & de prin.agē. in re.l. j. Sed §.§.de procu.l.q ſtipendia. Sol. ibi non offendit diſciplina: hic ſic: vt ℣.e.l.milites. Vel ibi ꝑmiſſu Principis. Vel dic vacabat,i.otioſus ſtabat.

† diuino.

† elara.

† al.præſentes eſſe comitaui,&c.

K ¶ Quinq; libris auri.§ ſic §.de ſer.fugit.l. quicunque.

l ¶ Citā.§ i. velocē,& facit i auth.qūo oporteat epi. §.ñ aīr.coll.j.

m ¶ Vagari. § facit §. de adu.diuer. iu.l.2.& qñ liceat vni. l.2. & §. de primi.l.2.

n COntra publicā vtilitatem.§ qđ ſemp ꝓſumit, niſi Principis adſit auctoritas, vt ℣.patet.

† numerario.

o ¶ Comites.§ q dicant Comites rei militaris dic, vt §.đ Com. rei mili.l.j.& 2.

p ¶ Commiſſa.§ immediatè i aliqua ꝓuicia.

q ¶ Comitatēſib.§ qui ſunt in vrbe, nō ad mēſam,§ Palatini ad mēſam,ut §.l.proxi. Acc.

r ¶ Ipſis.§ ſ.Comitib. vel Ducibus. Accur.

s ¶ Legionib.§ſ.militiæ, qđ eſt ℣. & nominat qua ſdā militias, đ quibus nō trahit: ut & aliàs ponitur. & caue, q̄a abūdat ipſis quidē, vel qđ eſt ℣. cuiquā eorum. ſed oblitus dixit cuiquam eorum.

† corre-ptos recti.

t ¶ Vtilitatis.§ & cū ſolēnitate, q̄ eſt §.de of.

emptos, a neq; adſcriptos cenſib. ad eoſdē Excellentia tua dirigi faciat.

¶ *Tribuni, uel milites in loco deputato ſtare debent: nec poſſunt vagari. Bar.*

¶ Imppp. Gra. Valē. & The. AAA. L.XI.

TRibuni, vel milites nullam euagādi per poſſeſſiones habeant facultatē: ſed cū ſignis propriis in māſionib. ſolitis ac publicis maneant. b At ſi quis tā neceſſāria ſcita contemſerit, de eo, c ac Tribuno eius ad noſtram ſcientiā Rectorū, ac Defenſorū relationib. protinus referāt: quatenus ſe ueriſſimè in eos anima duertatur.

¶ *Præſentib. militib. quis ſe balneare non præſumat, aut equos lauare, niſi ſecretē. Bartolus.*

¶ Impp. Arca. † & Hon. AA. LEX XII.

CVm ſupra virentes fluminū ripas, omnis legionū multitudo conſiſtat: † ideo prouida auctoritate decernimus, vt nullus omnino immundo ſimo ſordidatis fluentis, d commune pocalum polluat, néve abluendo equorum ſudores e † de properās publicos oculos nudatus inſeſtet: ſed procul à cunctorum obtutibus, in inferioribus partibus fluuiorum hoc ipſum faciat.

¶ Imp. Arcad. & Hon. AA. LEX XIII.

NEmo miles ex iis, qui præſentes diurno † obſequio noſtræ clementię deputati ſunt, † & qui in hac alma † vrbe g præſenti † comitatu conceſſi ſunt, quiue de aliis numeris, vel legionib. h ſunt: vel ſibi vacet, † vel aliena obſequia ſine nutu principali peragere audeat. Qui autem in huiuſmodi facinore fuerint conuicti: militia exuti, pœnas cōſentaneas luere compellantur. ij verò, q in priuato obſequio militem retinere fuerint reperti: quinq; libris auri k mulctę nomine ferianť. Si verò q ſquam miſſus à numero, † vel à Tribuno ad comitatū Serenitatis noſtrę ꝓuenerit (aliter enī eos hoc facere vetamus) illico ſe viris illuſtrib. Comitibus, ſub quorum regimine conſtituti ſunt, offerre feſtinet, & cauſas profectionis exponat: vt & rñſum cęleſte mereaī, & citam l remeandi accipiat facultatem. Si quos autem milites per Prouincias relictis ꝓpriis numeris paſſim vagari m Præſides earū cognouerint, correctos † faciant cuſtodiri, donec de his clementiæ noſtræ auribus intimetur: & quid fieri oporteat, decernamus.

¶ *Miles de uno numero ad aliū ſe trāſferre nō dēt: niſi vtilitatis publicæ cā Principes conſenſerint. Bart.*

¶ Iidem AA. LEX XIIII.

COntra publicam vtilitatē n nolumus à numeris ad alios numeros milites noſtros transferri. Sciant igit Comites, o vel Duces. quibus regendæ militiæ cura commiſſa p † eſt, non ſolum à comitatenſib q, q † ac palatinis numeris ad alios numeros milites transferri non; licere ſed ne ipſis r quidem ſeu de comitatēſibus legionib, s ſeu de caſtris riparenſibus, † caſtrenſianis, cæteriſq; cuiquam eorum transferendi militem copiā attributā, niſi hoc auguſta Maieſtas publicę vtilitatis t gratia fieri iuſſerit: quia honoris u † augmentū non ambitione, ſed labore ad vnumquemq; conuenit deuenire. Quòd ſi quis contrà fecerit, per ſingulos milites ſingulas auri libras à ſe nouerit exigendas.

¶ *Miles armatæ militiæ, agrorū cultui, cuſtodiæ animaliū, mercimoniorum quæſtui non eſt deputandus. Bart.*

¶ Imp. Leo A. LEX XV.

MIlites, q à Republica armā tur, & aluntur, ſolis debēt vtilitatibus publicis occupari: nec agrorum cultui, x & cuſtodiæ animalium, vel mercimoniorum quæſtui, ſed propriæ munīis infudare militiæ. Nullum prætereà ex militibus poſthac, prædictis obſequiis vacare Magnitudo tua patiatur: ſed frequentes in numero ſuo eſſe iubeat: vt armorum quotidiano exercitio y ad bella ſe præparēt. Quòd ſi quis ex militaribus iudicibus vllos militum tam diuinis, z quàm regis, a vel priuatis domibus, ac poſſeſſionib, diuerſiſque aliis obſequiis b contra interdictum Serenitatis noſtræ crediderit deputandos; ſciat ſe c † ab eo, qui contra vetitum fecerit, & ab eo, qui auſus accipere militē fuerit, per ſingulos milites ſingulas libras aurei protinus exigendas.

¶ *Milites ciuilem curam non debent aſſumere Bart.*

¶ Idem Auguſtus. LEX XVI.

MIlitares viros ciuiles curas d arripere prohibemus: aut ſi aliquam huiuſmodi ſolicitudinem fortè ſuceperint &, militia ſtatim, & priuilegiis omnibus denudari decernimus: formidantibus iis motum noſtræ Serenitatis, qui temeritate e ſaluberimis ſtatutis obuiam ire tentauerint.

¶ *Nullus in aliquo numero militum poteſt militare ſine licentia Principis: ſi tamen aliquis de numero deficiet, Magiſter militū, & Dux, belli in illius locum aliū ſubrogabit, facta prius declaratione Principi. Bart.*

¶ Imp. Zeno A. Magiſtro militum. LEX XVII

NEminem in nullo † numero equitum, vel peditū, vel in quolibet limite, f ſine noſtri nominis † ſacra probatoria in poſterum ſociari concedimus cōſuetudine, q̄ hactenus tenuit, antiquata, quæ magiſteriæ poteſtati, vel Ducibus probatorias g militū facere, vel militibus adiungere, licentiam tribuerat: † ut ij tantū in numeris, vel militiis militēt, qui à noſtra diuinitate probatorias conſequuntur. Viros autem eminētiſſimos pro tempore Magiſtros militū, necnon & viros

Sortiantur

a ¶ Sortiant.] ſic §.đ of. Magi.mil.l.milites

b TAm collatores Dilectiſſimos.id ē,dilectiſſimos, a dilectus. i. diligere,uel a lectus? vnde dedico.

c ¶ Remediū.§ facit §.de of.præfec. prętor. Afr.l.in nomine Dñi.

d ¶ Agentibus.§ ſcilicet,contra milites,vel his agentibus.

† in.

e ¶ Magnificā.§ hoc non, vt detrahat honori Magiſtri militū, cū & Duces ſint ſub eo, vt ℣.eod.l. fin.

f ¶ In mēſuris.§ aliàs in menſuris, & aliàs in menſuras.

g ¶ Curaturus.§ aīs curaturos, aīs curaturis.

h ¶ Spōtanea.§ ſic §. de ſalgamo.l.ij.& §.de rap.vir.l.j. circa fin.

i ¶ Ordinando.§ vt ff. qđ cuiuſ.vniuer.nom. l.nulli.& l. ſequenti.

† Magiſtro mil.

k ¶ Forma.§ q̄a equalitas dēt ēe in iudiciis ſacris. §.& qm. Accu.

† Aequitas in iudicijs eſſe debet.

l ¶ Arbitris.] i. de legatis priuatis hominibus. ſic ff. qui ſatiſ. co.

† diximus, l, arbitro.

m ¶ Vlterioris temporis.§ facit conſtitutio Frideri. de feudis.

† terre ꝑ ſentalib.

n ¶ Sniās. § quod eſt abſurdum, vt ff. de lib. cau. ſi pariter. & facit ff. de in ius voc. l.iij.& iiij. in prin. & de iud. l. ij. §. legatis.

ſpectabiles Duces, ſi ſupplere numeros ꝓ eis, q̄ fatalib. ſortib. đ creſcēt, neceſſariū eſſe putauerint: ueritate diſcuſſa: per ſuggeſtionē ſuā noſtræ manſuetudini declarare q, & quanti, & in quo numero, vel limite debeant ſubrogari: vt ita de mū, prout noſtræ fecerit maieſtati, diuina ſubnotatione ſubnixi militiā ſortiant: a officio, qđ † tuę Sublimitatis actib. obſecūdat, cētum librarū auri diſpendio ferendo, ſi ex aliqua parte, quæ ſtatuit noſtra Serenitas, fuerint violata.

¶ *Milites in partib. Orientalib. morantes obedire debent iuſſib. Ducū eorum in caſibus occurrentibus pro cōi vtilitate prouidendis, & in cauſis ciuilib. & criminalib. non corā Magiſtris militum, ſed corā Præfecto prætorio Orientis: vel coram Ducib. eorum reſpondere debēt. h.d. vſq; ad ver. eo. ſ. obſeruando.*

¶ Imp. Anaſtaſius. A. † L. XVIII.

TAm collatores & prouinciales, q̄ fortiſſimos milites, prout oportet gubernari, minime que læſionē aliquā, ſeu diſpendiū perpeti properantes, eſſe neceſſarium ꝓſpeximus, † dicatiſſimos milites, qui de diuerſis præſentalibus † numeris per Orientis partes noſcuntur conſiſtere, virorū ſpectabilium Ducum iuſſionibus obedire: ut quicquid emerſerit, qđ pro communi ſecuritate curandū eſt, hoc protinus, utpote militari præſidio in proximis locis conſtituto competens poſsit adhiberi † remediū: c ita videlicet, vt ēt agentibus d cauſas tam criminaliter, q̄ ciuiliter prędicti milites iam non apud magnificam e magiſteriam per Orientem poteſtatē, vel ex ſententiis, ſeu præceptionib. eius, ſed per interlocutiones, ſeu diſpoſitiones tam excelſæ tuæ ſedis ſub cuius iuriſdictione cōſiſtūt, † q̄ eorundem Ducum reſpondeant.

† mereri.

† exiſtunt.

¶ *Adrñſum, qđ priùs præfecto mittebatur ad magiſteriā ptātem, debet poſt hanc l. mitti Ducib. belli. Itē licet ēt Duci, facere ſuā ſolicitudinē, & executionē ad rñſum procedens ab officio alicuius Magiſtri militū in locis, in quib. non extant apparitores Præfecti. h.d.*

¶ Eo ſcilicet obſeruando, vt ad reſponſum, qđ de officio tuę Sublimitatis hucuſq; ad prędictā magiſteriā per Orientē poteſtatē moris erat, deſtinari, viris ſpectabilib. Ducib. inhæſurus † mittatur: tā per ſe, q̄ per adiutores ſuos eoſdem iudices obſeruare, & iuſſiones eorū implere curaturus: g † licentia ei non denegan-

† Alias mittantur, & ℣. paulo poſt, curaturos.

† mensuris

† curaturos.

da ēt ad rñſum, qđ de officio alterius viri excelſi Magiſtri militum præſentalis ꝓ hac noſtra diſpoſitione deſtinatur in locis, in quib. apparitionis tuæ ſublimitatis adrñſum, non contigerit reperiri, ſuam ſolicitudinem pro emergentib. maximè cauſis peragere: cuius ēt illi, qui de altero officio mittendus eſt, præbemus facultatē: vt non tantū per adiutores ſuos, i. † ad reſponſum, ſed ēt inuicem ſe adiuuādo, nec publicis, nec priuatis cauſis, vel executionib abeſſe videantur. ad ſingulos etenim Duces ad reſponſum de apparitoribus † noſtris nō perſpeximus oportere deſtinari: ne per multitudinem eorum qualibet machinatione dāna contra milites noſtros augeri contingat.

Apparitoribus

¶ *Milites cōuenti corā iudicibus, ſoluāt V nū ſolidū ꝓ ſportulis, & duos ſolidos, cū vnus numerus, ſeu Vniuerſitas militū cōueniť: ex q̄bus ſolidus V nus tātū ꝓ expēſis ingreſſus litis ſoluiť qđ etiā in ꝓſona aduerſarij ſeruaī. Et ꝓ Vniuerſitate duo tātū Primates, ſeu principaliores ipſius Vniuerſitatis, & ſyndicus conſtitutus conueniri debet. hoc dicit.*

10 ¶ Vt aūt omnifariā tā publicæ cōmoditati, quā fortiſſimis proſpiciaī militibꝰ, ſportularū nihilominus exactionē meritò cēſuimꝰ moderādā: † & iubemꝰ nec ipſis ad rñſum, nec adiutoribꝰ eorū ꝓ criminalibꝰ, ſeu ciuilibꝰ cauſis (etiā ſi ex publicis cauſis deſcēdere, vel ad publicā causā ꝓtinere dicant) licere aliq̄d plꝰ, qua vnū ſolidū à ſingulis vel nolentibꝰ, vel ſpōtanea volūtate offerētibus ſuſcipere militibꝰ: ita, vt ſi vniuerſitas numeri, ſeu principiorū mouēda ſit, duplicataq̄ titate tantūmodò ſportulas accipiāt, ī his etem cauſis ne plures, quā duos primates, quorū nomina ſemel, ac primū, geſtis interuenientibꝰ, fuerint publicata, patimur cōueniri: ſyndico uidelicet, ꝓut cōſuetudo poſcit, lcgibùſq; cautū eſt, ordinādo. † ¶ Hoc quoque adiecto, vt ꝓ omnib. & quibꝰ libet expēſis faciēdis ingreſſus † iudicij duciani, vnū tantūmodo ſolidū nihilq; amplꝰ milites, vel ſyndici litigātes dependere cōpellantur: ut hmōi ſolatiū ad cōmodū, & ad rñſum & eiꝰ adiutorū, & exceptorū proficiat: nihil ſibi vſurpare, vel ſuo nomine poſcere, vel viris deuotis prīcipalibus, † q̄ ducianum obſeruāt iudiciū, vel dutianā apparitionē, de prædictis litibus cōcedendis: ita videlicet, vt ſup litis expēſis, in perſonis etiā eorū, quicūq; milites pulſare māluerint, eadem forma † ſeruetur.

¶ *Duces poſſunt cauſas militares ꝓſe cognoſcere, ac ſi eſſent principalibus delegatæ. Itē ad curā Ducū ſpectat, quādo cōuocant ad ſe milites de Vno loco ad alium qđ collatores nullis grauent expēſis: nulla neceſſitate cogēte milites accedāt. ſi aūt exigēte neceſſitate, tūc intra xxx. dies milites debēt ſibi expēſas miniſtrare poſt xxx. Verò dies tenēt collatores quinciales expēſas itineris exhibere. B.*

¶ Erit aūt arbitrij † atq; ęſtimationis virorū ſpectabiliū Ducū ꝓ qualitate negotiorū, vel quātitate, q̄ deuotiſſimis militibus ab aduerſariis eorū ingerit, vel ſuā audiētiā ſterponere litigiis, vt † eorū diſcuſſionē dicatiſſimis principiis, ſeu arbitris † in locis degētibꝰ cōmittere. quibꝰ viris ſpectabilius Ducibꝰ, & eos obſeruantibus adrñſum, ſeu adiutoribus eorū curæ ſit, ſi quādo ad eoſdē Duces milites accerſiti † fuerint, vel de locis ī quibꝰ cōſtituti ſūt, moueri prępcepti, ne quo libet modo curiales, ſeu collatores q̄busdā afflicianť diſpēdiis: ita ſcilicet, vt ꝓ militibꝰ inſpiciēdis, quādo cunq; voluerīt viri ſpectabiles Duces etiā ꝑſentales deuotiſſimos milites adhibere, ñ īmodicā multitudinē eorū tpe pacis cōuocare † ꝓcurēt. Sin verò etiā ne ceſſitate poſcēte milites ad alia pūciāt loca, lęſionibꝰ cōtra † curiales, ſeu collatores nihilominꝰ modis omnibꝰ abſtineāt, & ſi tā eūdo, q̄ redeūdo xxx. tātū dies oporteat eos, ꝓficiſci, ipſi ſuas expēſas ſibi prębēdas (collatoribꝰ, ſeu curialibꝰ minimè pręgrauādis) ſuſcipere nō ceſſent. ſinautē vlteriore tēpore ī aliis locis neceſſe ſit eos commorari; expenſas vlterioris † (vt dictū eſt) tēporis ad quæ peruenerint loca, miniſtrari.

¶ *Iudicia ciuile vel criminale mtētatū contra militē corā vno iudice, non poteſt intentari criminaliter coram alio, niſi primo peracto; & diē econuerſo: & contra facientes punitur. Item per hanc iuriſdictionem conceſſam Ducibus non derogatur iuriſdictioni Magiſtrorum, ſub quibus ſunt ipſi Duces. h.d. vſque ad fi. l.*

¶ Quoniā verò cōperimꝰ quoſdā temerario animo, atq; iniquo ꝓpoſito, āteriore tpe certos de memoratis militibꝰ tā ī iudicio Sublimitatis tuę, quā apud excelſā magiſteriā ꝓ Orientē poteſtatē, in accuſationē deduxiſſe; & eoſdē eodē tēpore ad diuerſa quoq; protraxiſſe iudicia; diuerſaſq; † ſuper iiſdē ꝑſonis iiſdē cauſis, & negotiis ꝓlatas fuiſſe ſentētias: n ne poſteà

Universidad de Deusto
Biblioteca

p ¶ Antelatas.§ si pri. huius leg.& facit ad l. in auth. de Quæsto.§. si verò aliquid. colla. 6.

b ¶ DE CASTRE PECVLIO, &c.

¶ *De hoc nõ dr i tex. sic ſ. de reli. in rubri.*

SI in potestate.Nõ dubitatur.§ vt ſ. si quis alteri, vel si bi. l. 2.& inſtit. de inut. ſti. §. ei qui.& ſ. de bo. proſcript. l. ſi quis poſt hanc §. fin.

d ¶ Mobiles.]non immobiles: ut hic,& ſ. fami. erc. l. ſi filiꝰ.& facit ff. e. l. 4.& 5. & l. ſi fortè.& l. caſtrẽſe.& l. pe. & ff. de fal. l. ſi pater.

e ¶ Donatũ.§ niſi notitia caſtrẽſi, vt ĵ. pxi.

f ¶ Condõnis.§ vt sũt caſtrẽſia.& ſic no. q͡ rs ſucceditloco ꝓtijfauore militiæ, ſic ſ. de rei vẽd. l. ſi ut ꝓponis.aſs ẽ, vt eo. titu. l. ſi ex ea.

g Filius familias.§ facit ff. de ẽhend. emp. l. inter pares,& d dona. l. filiuſ. in fi.& ſ. de pa. po. l. ĵ. in prin. êt iure nouo, qno hẽt ꝓprietatẽ aduentitiorũ, vt ſ. de bo. q̃ li. l. vlti. §. filiis aũt. facit. ff. q̃ res pig. obli. poſſ. l. j.

h Errat. Sacramẽti. ¶ Militiæ, ut ſt. qui. mo. ius pa. po. ol. §. filiuſ. fami.

i ¶ Patris eſt.§ vt ff. e. l. ex nota. & l. miles ꝑcipua. §. j.& ſ. de bon. q̃ liber. l. cùm oportet. §. exceptis. Accur.

KCVm allegas. In eiſdẽ.§ ſic ff. e. l. miles filiuſ familiàs. ſecus ſi in aliis,& nunq̃ ſecũ in eadẽ Prouincia militaſſet: vt ff. eo. l. dotem. §. fin.

l ¶ Nõnihil. § i. nõ paru. Et no. q͡ ꝓſuetudo auget affectionẽ parẽtelæ: vt ff. e. l. pe. i prin.

m INtelligis. Quæſtã.§ vt ff. e. l. j.& 2. & ad le. Falc. l. filiuſ familiàs. & ſ. de bo. q̃ li. l. 2. Sed hodie ſ. vt in auth. de hære. ab inteſta. §. 3. coll. 9.

n IVscaſtrẽſis. Adiutrícis noſtræ.] vel adiutrice noſtræ.§ Sed vĩ ſ. de teſt. mi. mi. l. pe. Sol. hic ſcriniarius erat miles, ibi nõ: vel hic in ruſtico: ibi fi, ut i e. tit. l. fi. & ff de bon. poſ. ex teſt. mil. l. j. Vel hic hẽt ius caſtrenſe: ñ tñ dicit, q͡ iure militari teſtet. & facit ĵ. de appari. Mag. mili. l. 2.

o DE EROGATIONE, &c.

¶ *Id eſt, qd, et vñ habeant milites ſtipẽdia.*

p REpetita.] q͡ fuerat primò ꝓſuetudo, ſ͡ nihilominus tãtæ contra milites noſtros inſidię, tãtaq; cõſuſio q̃relis, quas eis ingeri cõtigerit, genere nẽ: nemini liceat apud ſedẽ Magnitudinis tuæ accuſatione cõtra militẽ, ſeu milites ꝑſentales depoſita conuentioneq; oblata, eundẽque, vel eoſdẽ criminaliter, vel ciuiliter per inſionẽ virorũ ſpectabiliũ iudicũ, vel ducũ inquietare, anteq̃ negotiũ ex priori actione, prioreq; conuentione finẽ legitimũ ſortiatur. Idẽq; verſa vice obſeruari, vt ſi quidẽ miles, ſeu milites ꝑſentales prouiſione† viri ſpectabilis Duci incuſati, ac admoniti fuerint: incuſatori† licentia denegetur agenti poſtulationẽ, ſeu accuſationẽ in iudicio tuæ Sublimitatis cõtra eũdẽ militẽ, vel eoſdẽ milites deponere: nec ſi eundẽ, vel eoſdẽ tã criminaliter, q̃ ciuiliter obnoxios eſſe firmauerit, facultatẽ eidẽ agenti† ſupereſſe,& ſeparatis intentionib. ſuis, pro criminalib. quidẽ tuæ Celſitudinis iudiciũ, pro ciuilib. autem viri ſpectabilis Ducis Sublimitatẽ, ſeu † verſa vice occupare. Si quis verò ad huiuſmodi tam audaciſsimũ, tanq̃ æquitati contrariũ conamẽ ꝓſiluerit, eũ pro pecuniariis quidẽ negotiis iactura litis, & dãnorũ, quæ vitio eius contigerunt, ſolutione percelli, pro criminalibus aũt, quaſi calumniatorem conuictum, legũ aculeos ſentire. ¶ Diſpoſitiones aũt antelatas[a] non ad imminuendam poteſtatem magiſteriæ per Orientẽ adminiſtrationis, ſed pro tuitione locorum, ac ſecuritate publica noſcimur præſtitiſſe: cùm non dubium ſit, ipſos etiã Duces, quib. fortiſsimi præſentales milites parere præceptiſunt, ſub eadem excelſa poteſtate eſſe conſtitutos.

DE CASTRENSI PECVLIO MILITVM, ET † PRAEfectis annonæ.[b]

VITVLVS XXXVII.

¶ *Filius in ptãte militãs, q̃ obeã cãm accepit ex dono à patre, matre, vel aliis propinquis, uel amicis, & quæ ei occaſione militiæ ſunt quæſita, in caſtrenſi peculio numerantur: nõ autem matris hæreditas. prędium verò donatũ, in caſtrenſi peculio non eſt: ſed ſi ſit emptum ex caſtrẽſi peculio, efficitur caſtrenſe. Bart.*

¶ Imp. Alexan. A. LEX I.

SI in poteſtate tua filius tuus fuit eo tẽpore, quo q̃dã nomine eius emiſti ea tua eſſe non dubitatur.[c] Peculio autẽ caſtrenſi cedũt res mobiles,[d] quæ eũti in militiã a patre, vel a matre, aliiſve propinquis, vel amicis donatæ ſunt: itẽ, quæ in caſtris per occaſionem militiæ quæruntur: in quibus ſunt etiam hæreditates eorum, qui non aliàs noti eſſe potuerunt, niſi per militiæ occaſionẽ, etiamſi res immobiles in his erũt. Matris autem hæreditas, quãuis in militia delata ſit, ad peculium caſtrẽſe nõ pertinet. In caſtrẽſi verò peculio prædiũ donatũ[e] nõ eſſe conſtat: quãuis empta ex caſtrẽſi peculio prædia, eius conditionis[f] etficiantur

¶ Idem A. LEX II.

FIliusfamilias[g] alienationem nullius rei ſine voluntate patris habet, niſi caſtrenſe peculium habeat.

¶ *Licet quis militet, non propterea liberatur a patria poteſtate. Bar.*

¶ Idem A. LEX III.

ERrat,† qui tibi perſuaſit, q͡ nexu paternæ poteſtatis, iure ſacramenti[h] ſolutus es. Manent enim nihilominus milites in poteſtate parentum: ſed peculium caſtrenſe proprium habent: nec in eo vllum ius patris eſt.[i]

¶ *Hæreditas fratris queſita militanti in caſtris, in caſtrẽſi peculio numeratur. Bar.*

¶ Imp. Gordianus A. LEX IIII.

CVm allegas te a fratre tuo, eodemq͡ cõmilitone in eiſdem[k] caſtris inſtitutũ hæredẽ, ſucceſſionem eius potius caſtrenſi peculio tuo, quàm patri, cuius in poteſtate es, per te quæſitã videri, rationis eſt. Etenim peregrinationis laborem† ſociatum commilitii eius, & obeundorum munerum conſortium, affectioni fraternæ nõ nihil[l] addidiſſe, quinimo vice mutua chariores inuicẽ ſibi eos reddidiſſe, credẽdum eſt.

¶ Impp. Dioclet. & Maximianus AA. LEX V.

INtelligis filio, qui militauit, defuncto, peculium eius penes patrem remanſiſſe; non hæreditatem patri quæſitam.[m]

¶ *Milites ſcriniarij, & exceptores, & cęteri militantes habent caſtrenſe peculium. Bart.*

¶ Imp. Conſtantinus A. LEX VI.

IVs caſtrẽſis p eculij tã ſcriniarios, quã exceptores, cęteroſq;, qui in officio tui culminis merẽdi licentiã habere noſcũtur; ac ſi in legione† prima adiutrice noſtræ.[n] Reip. militẽt, inuiolatũ habere præcipimus.

DE EROGATIONE MILITARIS ANNONAE.[o]

TITVLVS XXXVIII.

¶ Imp. Conſtantinus A. LEX I.

REpetita P† conſuetudo monſtrauit expeditionis tempore buccellatũ, ¶ ac panem, [r] vinum quoque, atque acetum, ſe d& lardũ, carnem etiam veruecinam milites noſtros ita ſolere percipere; in duobus[s] diebus buccellatũ, in tertio die panẽ, vno die vinum, alio die acetum, [t] vno die lardum;[u] biduo carnem veruecinam.

¶ Imp Valent.]& Valens A.A. LEX II.

VIceſimo non amplius lapide[x] milites ſibi iubemus paleas conuectare.[y]

¶ *Milites, vt aliquid in cœna habeant; a prouincialibus nihil poſſunt accipere. Barto.*

¶ Idem AA. & Gratianus A. LEX III.

Cœnaticor

† venaticorũ. al. mænaticorũ.

† ſuper his ſtantes.

a COenaticorum.§ vt aliquid fortè in cœna habeant.

b ¶ Superinſtantes. § puta fortè procuratores, q͡ ſtabãt annonas colligere, & accipere ſm Alb Sed Bononiæ dicunt, q͡ præſunt captis Mutinenſib. & facit ĵ. de ſalgamo. l. j. & d mercatis. l. denotũ. & l. ſeq. & ĵ. eo. l. ſeptem.

SIcut limites.§ alꝰ limites: & aliàs milites, ad qd ſ. de anno. & trib. l. pro locis. cum ſuis concor.

† Idẽ. AA. d¶ Ordinalis.§ loquit Præfecto prætorio.

e ¶ In veteranis.]i antiquisubi horrea publica, & annonæ publicę ſunt repoſitæ. ſ 3 ſ. px. caſu vel nõ erat caſtrũ vel erat ſine annona.

† ordinatis. f¶ Conditis.§ i. de annona publica ibi repoſita, ad qd ſ. de cõd. in publicis horreis. ꝓ totum. Accur.

† itidem. g ACtuarij. Pictacia.§ i ſcripturas breues ſm H. q̃ cõtinent, q̃tũ ex publicis cõditis receperit, vt militib. darent: ſed ad diſtribuendum aliud tps datur, qd dic, vt ĵ e. l. p hãc. §. hoc videlicet.

† Idem. h¶ Addicantur.§ i. cogantur.

† vide Budæ. l. j. D. d offic. Quæſt. † creditis. Honor non lẽti ferrur. iꝰ FOrtiſsimi. Capita.§ i. quod pro cuiuslibet militis perſona ꝑſtabat. Et not. hic honorẽ in recipere nolentẽ. ſic ff. de ac. em. l. 2. §. ſi per venditorẽ.

NVlli. Delegantur.§ hodie nõ delegant, ut ĵ. e. l. annonas. quæ eſt contra.

l ¶ Expetit.]puta pretiũ. Et non ſ Alb. Cal. in eo, q͡ ſic faciebat ſ rusticos. Itẽ facit ſ. de pd. inſer. l. fi. & ff. d ſta. lib. l. 4. §. Stichum. Ac.

m PRouincialiũ. Comites.§ No. illuſtres comites. ar. ſ. ſ. d Comit. qui Pro. re. l. j.

n ¶ Peruenire.§ ſ. in notitiam.

o ¶ Iuxta legẽ.§ i. à uicesimo lapide, & non amplius, vt ſ. e. l. 2. vel ad caſtra tantùm, ut ſ. eo. ſicut. aliàs, vbi illæ ſunt, valet.

† ſibi. p EXcellẽtia tua.§ loquitur præfecto prætorio.

† &. q ¶ Per ſuſceptores.] ſ. qui ſuſcipiebãt a ꝓuincialibus, & dabant militibus.

† Valẽt. & Val. AA. † al. militũ. † Pro ſnia huius l. ui. Iaſo. ad l. ꝓtor. in §. ſi aliq̃ſ. nu. 3. poſt med. ff. de ope. no. nũ. per. r ¶ Opinatores.§ i. exactores, vt ĵ. eo. l. opinatoribus.

s ¶ Datorũ.§ ſunt enĩ dandi nobis, ut ĵ. eod. l. vlti.

t ¶ Indictionis principiũ.] vt in auth. de colla. in princip. colla. ix. abũdantiam ſuſcipere oblata ne glexerit, ac poſteà, impoſitis pro neceſsitate rerum pretiis, repudiata taxauerit: neque id, quod contra hanc legem expetit, [1] ſinatur exigere; neque id, quod accipere diſſimulauerit, conſequatur.

¶ *Fœnũ militib., & Vexilliferis opportunũ, ac etiam ſcholarũ tribunis, & Comitibus illuſtribus ad domũ eorũ habitationis apportatur. Bart.*

¶ Impp. Arca. & Hon. AA. L. VIII.

PRouincialium cõmodis non conuenit ſubuenire. Ad omnium itaque numerorum, ſiue vexillationem, aut etiam ſcholarũ tribunos, vel viros illuſtres Comites[m] Sublimitas tua faciat peruenire,[n] vt meminerint fœnum† militibus iuſtis capitibus præſtandum, iuxta legem[o] Diui Valentiniani; nec tamen† ad oppidum deferendum.

¶ *Omnis erogatio annonæ reo p ſuſceptores facta, ſ ſcriptis eſt redigẽda; & etiã quãtitas ipſius annonæ ſuſceptæ, quam debent principi declarare: et ſi qd Vltra acceperint, quã ſcripſerint, in duplũ tenẽt. Bart.*

¶ Idem AA. P.P. LEX IX.

EXcellentia tua[p] erogationis per ſuſceptores[q] factæ modũ quantitate breuiũ† conferri proſpiciat: ita, vt quodie numeris datum ſit, diligentius exploretur: ac ſi quid amplius actuarios, vel opinatores[r] † accepiſſe conſtiterit, quàm breuium datorum[s] ſcriniis noſtris, veritas continet; memorati in duplum reddere compellantur: ſuſceptoribus ea ſumma imputanda, quam ſemel flagitantibus eoſdem erogaſſe mõſtrauerint. nam ad illuſtres quoque viros Magiſtros vtriuſque militiæ ſacri apices cucurrerunt, quibus prouida ſanctione decreuimus, † vt breues ante indictionis[t] principium ſumma fide, ac veritate confecti ad noſtra ſcrinia dirigantur; ſecundum quos a ſuſceptoribus erogatio celebretur.

¶ *Poſt calẽdas Nouẽbris militib. uinũ nouum nõ uetus tribuit. B.*

¶ Idem AA. LEX X.

IVbemus per omnes Prouiucias cũctis numeris, ac militibus a Nouẽbri mẽſe de nouello vino[u] annona dari quoniam veteri diſpẽdioſa videtur erogatio.

¶ *Exactor militaris annonę cũ prouincialib. nullũ debet habere cõmerciũ, ad hoc, ut cõmunem ſummã intra annũ poſſit cõferre Bar.*

¶ Idem AA. LEX XI.

OPinatoribus, † id eſt, ex actoribus militaris annonæ nullum ſit cũ prouincialibus cõmerciũ: [x] ita vt a Ducibus, vel officio prouinciali omnis ſumma debiti poſtuletur, intra anni ſpatium conferenda.

¶ *Septẽ diebus fori militibus nõ venduntur res pretio viliori. Bar.*

¶ Idem AA. LEX XII.

SEptẽ diebus, p quos Tribuni prætoriani emolumenti gratia ſoleniter ſtellaturæ [x] † nomine ſpecies conſequuntur; ſpecies reſiſtentes non aliter adærentur, [z] niſi vt in foro rerum vænalium diſtrahuntur.

¶ *Miles impediens exactionem annonę, uel conſuetam erogationem, pœna hic inſerta punitur. Bar.*

¶ Idem AA. LEX XIII.

LEge repetita cenſemus, vt ſi quis militum interclusam ſpecierum exactionẽ refricare tẽtauerit, [b] vel adærationes ſtatutas auſus fuerit immutare, tam

& ĵ. eo. l. opinatorib. & ſ. de apo. l. j.

VIbemus. Vino.] Nota Vinum annonam dici. Accur.

xOPinatoribus. Commercium] vt & ſ. de ſuſcep. l. i. & ii. & ſ. d offi. Re. puin. l. nullũ. Itẽ facit ſ. de exacto. trib. l. miſsi. & ĵ. d exec. & exac. l. ſiue. Ac.

yEptẽ diebus.§ habeas inſtantes, qd eſt ĵ. alias dierũ. & dic ſpecies ſeptẽ dierũ &c. ſed ſuperfluit reſiſtẽtes & dicas, q͡ pro minori pretio, quã aliis dabatur his; vt puta plauſtrũ lignorum nomine. Ac.

z ¶ Stellaturæ.§ qd remouet. Et not. foro venalium, ſic inf. de cohor. l. ſpecieb. & ad le. Aqui. l. ſi feruum.

a ¶ Adęrẽtur.§ id eſt, in ærarium deferatur, p hoc, quod datur prædictis, aliàs adhibẽtur, aliàs aduehentur.

b LEge. Tẽtauerit.§ impediendo exactores exigere, quod debet ſolui.

† ſeu.

† non.

† Budæ. vbi ſ.

† concurrunt.

† decernimus.

† optionibus.

†Stellaturam interpretatur hic, & in li. prætę. i. Alcia. eſſe priuilegium quoddãmodi lirum, quo viliori prætio annonã conſequuntur: quale quid eſt aliis teſſera frumentaria.

a ¶ Dux. ¶ si ipse hoc fecerit, vel eius officialis. Vel dic, nisi punierit facientem. & ſm hoc & denun. §. j.

quatian-tur.

b Is ſcholarib. Per opinatores. ¶ & expone, ut ſ.

c ¶ Heredib. ¶ facit ſ. l. ꝓ hanc. in fi. & ſ. de aduoc. diuer. iud. l. poſt duos. §. j. & de ꝓx. ſac. l. ſi q.s. & de domeſti. l. fi. & ſ. de an. ciui. l. j. & ſ. de primipi. l. j.

d Annonas. Aeraria. ¶ i. ærarium pertinere, & de ærario ſolui. vñ ergo ꝓrium ſ. eod. l. nulli. dic, vt ibi. Vel hic non ꝓhibet accipi ſpecies, ſed debet accipere à fiſco taxato pretio, qđ ibi nolebát facere milites, ſed tantum pretium.

e ¶ Tui culminis. ¶ ꝓfecto prætorio loquit. Accurſius.

f Vbemus per hanc. Sublimitatis. ¶ loquitur magiſtro militũ.

g ¶ Pro iuſtitiæ. ¶ ſic ſ. de iudi. l. rem non notã. i prin. & §. patroni. & in auth. vt ij, qui ob lib. §. 2. col. 6.

h ¶ De negotiatiõe. ¶ nam aliquid paciſceba tur ſibi reſtitui actuarius, ut ſubiicit.

i ¶ Debitũ. ¶ vñ, q mu tuabatur militib. & dicit tremiſ, ſm H. i. tertiã fortè ſolidi adplus, ſed plerũq; minùs, vel à triente, ſic ſ. de mi. veſte. l. 3. Accur.

K ¶ Conſuetudinẽ. ¶ ſic ſ. de diuer. offic.

l ¶ Retineri. ¶ videnẽ ex eo retineri, q non dantur militi, ſicut mulier vñ ſtare in primo matrimonio eò, q nõ nubit ſecũdò, vt in authẽ. đ nu. §. ſoluto. col. 4. nã ſtat apud ſuperiorẽ i ſequeſtro, ut dicit.

m ¶ Propoſitis. ¶ non tactis. ſic ſ. de epiſc. & cler. auth. ſed & iudex. & de iud. l. rem nõ nouam.

n ¶ Negotiatione. ¶ ſ. decreuiſſe.

o ¶ Conſtitutio. ¶ ſ. lita, ut ſ. §. proxi.

Lege Solonis apud Aeſchi. cautũ é, vt iudices iurẽt ſe ſm leges iudicaturos. P. Pratei' ad eiuſdem leges.

p ¶ Sequeſtrenẽ. ¶ ſic ſ. de, phi. ſequeſt. pec. l. j. ſ. Sol. hic ſpeciale, vt & ſ. de agric. & cen. l. litibus.

q ¶ Pictacia. ¶ i. ſcripturam breuem ſecundum Hug.

r ¶ Decem ex deuotiſſimis. ¶ not. decẽ teſtes neceſſarios, ſicut & aũs 15. vt ſ. de proxi. ſacr. ſcr. l. vnicuiq;. regulariter ꝓ, ff. de teſti. l. ubi. Item not. ſub præſentia, ff. de teſt. l. teſtium. & in auth. de hæred. & Falc. §. hinc.

adærari

vir ſpectabilis dux, a centũ librarum auri, quã eius etiam officium pari condemnationis ſumma quatiatur, † adiecta ſacrilegij pena, quæ diualium ſcitorum violatores palam inſequitur.

¶ *Exactor militaris annonæ ſcholari ad numerum cogendum deputato, vnum ſolidum præſtabit, deputato verò ad onus pſtandi equis annonam, ſalarium debitũ dabitur vna cum annona etiam ſuis hæredibus ipſo defuncto. Bar.*

¶ Impp. Hono. & The. AA. L. XIIII.

IIs ſcholarib. quibus laborum intuitu regẽdos numeros đ de rimus, đ ærariis annonis ſingulos ſolidos ꝓ opinatores, b † caballa tiõis quoq; rõnẽ ꝓ adminiſtrato tpe debitã, qñ militib. erogat, ſine mora ꝓberi oportet: vel ſi quis eorũ antè, q̃ accipiat in fata conceſſerit, qđ ex vtraq; cã ei debebatur, hęredibus c eius reſtitui.

¶ *Annonæ debitæ in publico vniuerſis officiis, & ſacri palatij miniſteriis, ſacriſq; ſcriniis, et cęteris adminiculis dignitatum præberi eis debent in pretio taxato. Bart.*

¶ Imp. Leo A. LEX XV.

ANnonas oẽs, q̃ vniuerſis officiis, atq; ſacri palatij miniſteriis, & ſacri ſcriniis, cæteriſque cunctarũ adminiculis dignitatũ aſſolẽt delegari, quaſq; ij, q̃ ad earũ exactionẽ mittunt ꝓ cupiditate, & libidine ſua grauiter ex ꝓui cialiũ viſcerib. eruebãt, ad † ſimilitudinẽ militũ, quib. ærariæ d præbentur annonæ, adhærere ꝓcipimus, vt omnib. ſ. deſignatis, emolumenta debita in pretiis diſpoſitio tui e culminis ꝓ publica vtilitate taxatis præcipiat erogari.

¶ *Erogator iurare debet, ſe officiũ legaliter, & ſecundum iuſtitiam peracturũ, & ſua manu numerare debet militib. annonã eis debitam. Bar.*

¶ Imp. Anaſtaſius A. M agiſtro equitum. LEX XVI.

IVbemus per hanc diuinam diſpoſitionẽ eos, quib. ex officio tuę Sublimitatis f militarium meritorũ, ſeu cuiuslibet præſtationis committitur erogatio, in primis iurare † pro iuſtitiæ g rõne iniunctam ſibi ſolicitudinem peracturos, & ſecundùm præſentem ſaluberrimæ noſtrę diſpoſitionis obſeruationem ſolatium (ſicut dictũ eſt) publicum erogator manu ſua, ſine vllo dolo, & fraude ſingulis militibus enumeret: quatenus vnuſquiſque miles accepto per ſuam manum ſolatio, ipſe cum actuario de negotiatione h actuariis permiſſa ſecundùm rationem agat iuſtitiæ: hoc videlicet obſeruando, vt pro ſingulis ſolidis actuario, ſiue ſtatim, ſiue poſt vnum, duos ve, ſeu amplius annos reſtitutũ fuerit debitum, i minus quidem vno tremiſſe, † pro tẽporis ſcilicet breuitate paciſci licet: ampliùs autem, quam vnum tremiſſem nullus actuarius pro quoquo tempore, ſeu annorũ ſpatio paciſci penitus permittatur, nec vlla poſſit actuarius machinatione pro temporis prolixitate vnius quantitatem tremiſsis excedere.

¶ *Si tẽpore erogationis ſtipendiorum oriatur quæſtio inter militẽ præſentem, & actuariũ de lucro ex pactione actuarij debito: pecunia deponit apud principes militũ, donec ꝓ eos principes propoſitis eis ſacroſanctis euãgelijs cauſa interim fuerit terminata. Si uero erogationis tẽpore miles fuerit abſens ex legitimo cõmeatu intra taxatum numerum, ſequeſtratur pecunia in inſtrumento contenta apud dictos principes, donec poſt reuerſionem militis fuerit cauſa terminata inter militem, & actuarium per ipſos principes. Barto.*

¶ Si qua tamen inter actuarium, & militem ſuper pactione, vel negotiatione tempore erogationis emerſerit dubitatio: iubemus eidem militi dãdas pecunias ab erogatore principis † dari, & ſecundum hactenus obſeruatam † cõſuetudinem k eaſdem pecunias vel ab erogatore principis, vel ab actuario retineri: l qua tenus cauſa apud deuotiſſima principia, propoſitis m ſacroſanctis ſcripturis inter actuarium, & militẽ tractetur: vt ex omni parte miles nullum damnum ſub quacũque occaſione (præterquam id, quod eum ex iuſta, & permiſſa actuariis negotiatione n debere conſtiterit) patiatur. ¶ Super iis verò, quos datis forte cõmeatibus abeſſe contigerit, hoc volumus obſeruari, vt pecuniæ, quæ erogandæ ſunt, vſque ad triginta milites, quos tantummodò datis commeatibus, dimitti ſacra conſtitutio o continet, apud deuotiſſima principia ſe queſtrentur: P illorum ſcilicet tantummodò militum, quorum intra triginta commeatales † viros conſtitutorum actuarius tẽpore erogationis pyctacia, q vt pote habita ſuper pactione, protulerit, quatenus cùm iidẽ redierint milites, cauſa apud deuotiſſima principia ſecundum præfatum modũ tractata, vtriuſque partis indemnitati ſimiliter conſulatur.

¶ *Tribunus triginta militibus tantum poteſt dare licentiam commeandi, & ſi pluribus dederit, illi plures non habebunt ſtipendium ſed erogator rationi publicę reportabit: ipſe tamen Tribunus eis de ſuo proprio ſatisfaciet. Bar.*

¶ Non dãda pro tempore Tribuno licẽtia triginta viris ampliùs ſub cõmeatus occaſione dimittere. Sinuero ſaluberrimã cõſtitutionẽ auferẽdo, † amplius, quã triginta viros datis cõmeatibus Tribunus dimittere auſus fuerit, pecunias quidem, quæ poſt præfatorũ triginta virorum numerum per commeatus † dimiſſis militibus erogãdæ fuerãt, publicę rationis † erogator nõ dubitet reportandas. Sciat verò Tribunus præterea conſtitutas ſuper huiuſmodi facinore interminationes, ſeſe de propriis facultatibus ſingulis militibus, q bus vltra numerum triginta virorum ſub nomine cõmeatuũ eos dimittendo, cauſa nõ cõſequendi publica ſolatia dederit, quicquid ob iniquam dimiſsionẽ amiſerint ſoluturũ. Nec priùs idem Tribunus ab eodem decedat † numero, niſi omnes huiuſmodi milites, id eſt, quos poſt permiſsã triginta virorũ quantitatem, cõmeatus nomine dimiſerit, indẽnes in hac parte, atque illæſos reddiderit. ¶ Hoc etiã † adiiciẽdo, vt ſub geſtorũ teſtificatione tã decẽ ex deuotiſſimis r principiis, primates eorũ videlicet, quã vnuſquiſq; caput ſcholæ iuratus, deponat ſub preſentia ſua rẽ (ſicut ſuperius diſpoſitum eſt) fuiſſe ſubſecutã, & ſub obtutibus ſuis vnumquenq; militum ſolatiũ ſuum manu ſua ab erogatoris dextera ſuſcepiſſe: & huiuſmodi geſta, relatione a viro Clariſſimo Tribuno, vel deuotiſsimis prĩcipiis ĩtra tres mẽſes mittẽda, ex quo ꝓfectus † fuerit,

† principibus.
† obtinentem.
† teneri.
† commeatales, militesque ſunt. q. in parte ſtipendii accipiũt alimẽta publico. l. in nomine. C. de off. Prępoſit. Aſſ. Pyctacia erat tabella dealbata, qua iudices ſelectorum nominabantur. Lampr. in Alex.
† offendendo.
† pro commeatu.
† rationi.
† diſcedat.
† vero.
† factus.

Negotia

† Tremiſſis, numus erat, quinque tia aurei ꝓ te ualebat, qué poſteriorũ Cęſarum tempore octo ſili quis pependiſſe cõſtat. Prat. li. 1. ꝓ De uerb. ſignifi.

† procurauerit.
† apparitoris, Conſuetudo regionum attenditur.
† quia.

a ¶ Negotiatione. ¶ qa forte ea eſt erogator.

b S' mulatq;. ¶ i. poſitq̃.

c ¶ Miniſtrandas. ¶ facit ſ. c. l. his ſcolaribus.

d Vm ſæpe. Rationes. ¶ ꝓpter timorem fortè galdanæ.

e ¶ Cauſam. ¶ ſcilicet, fortè propter ductũ perſonarum, vel rerum.

† faciẽda.

f ¶ Ingeratur. ¶ ꝓ ſtipẽdio puta, taliũ militũ.

g ¶ Agnoſcere. ¶ vide tur, q̃ cuſtoditus à nuncio cõis, debeat ſoluere nuncio, non cõmuni, per l. iſtã, ſed certe imo ille, quiſcit cuſtodiri; vt patet ĩ. ibi. vel ſi ante latam, & c.

h ¶ Imputando. ¶ id eſt, qđ ſoliti erãt antea de publico habere pro ſalario, hoc habeant nõ autẽ plus à publico, ſed ab eo, i cui' ſtãt ſeruitio.

i ¶ Iuſsione. ¶ ſic ſ. de manda. Princi. l. j.

K ¶ Tuę celſitudinis. loquitur Præfecto. Acc.

l ¶ DE EXCOTIO &transla. &c.

¶ *Expõe ut patebit.* ¶ e

m Pinatores. ¶ i. exactores militaris annonę, vt ſ. ti. j. l. opinatores.

n ¶ Delegantur. ¶ vt ibi exigant, & militibus dent, qui ibi ſunt pro republica.

o ¶ A nullis. ¶ eſt, nõ petãt ab illis famulis excoctionẽ panis, quos cõ ſuetudo excuſat. & ſic nora. pro cõſuetudine, puincialiũ, ſic ff. de off. procõ l. obſeruare. ¶. obſeruare. & l. ſi in aliquam. §. & ferias. & ſ. de teſta. l. teſtamenta. & ff. de qua plu. arcen. l. ſi prius. & de dec. l. non enim. §. vlti. & ſ. de expen. ludo. l. j. & ĩ. de diuer. offi. l. viros. ſed ab aliis omnibus, quos cõſuetudo nõ excuſat, eſſlagitent; vt ĩ. l. proxi.

P ¶ ua. ¶ magiſtro militum loquitur. Accur.

q IN excoctione buccellati. ¶ i. panis azimi, qui ideo buccellat' dicitur, q̃ facile ꝓ buccellos. i. per parua, & minima fruſtra diuiditur. P.

r ¶ In trãslatione. ¶ i. deferẽdo ad milites, q̃ ibi ꝓpè in limitib' ſunt.

s ¶ Nullius. ¶ niſi conſuetudo excuſet; vtſ. l. proxi. & ad idẽ. ff. de muner. & hono. l. iij. §. eos.

t ¶ Domus. ¶ ſic, quam in ea puincia habemus. ad qđ ſ. vt in emptione ſpecierum. l. j. & inſ. de cur. pub. l. null'. & ſ. de priuil. do. Aug. l. iiij.

v ¶ In procuratorẽ. ¶ cũ dominus abeſt ad qđ ſ. vnde vi. meminerint. & de fal. mo. l. j. §. actore.

x ¶ Poſthabita. ¶ ideſt ſine dilatione,

numerandos, ad noſtram referat † pietatẽ. Hoc videlicet, ante omnia curando, vt pro tẽpore erogator, poſtquã datæ fuerint ex † publico pecuniæ, ĩtra duos, vel tres mẽſes, ſeu quatuor, pro qualitate ſcilicet ſpaciorũ, commiſſam ſibi ſolicitudinem erogationis nõ dubitet, faciendã, ¶ vel ſi vlterius apud ſe pecunias publicas, differendo erogationem, auſus fuerit retinere, ſciat ſe modis omnibus dãnum, quod ex negociatione a miles ſuſtinuerit, ex propriis facultatibus militi ſoluturum. Sciẽtibus iis, qui præfatæ diſpoſitionis obſeruantiam, ſiue in differẽda vltra ſigillatim definitum temporis ſpatium erogatione, ſiue in qualibet alia parte fuerint egreſſi, non ſolum ſeſe militię cinguli amiſsionem, verum etiam facultatũ quoq; ſuarum publicationẽ pro tãto ſubituros flagitio; & in ſuper erogationum quoq; ſolicitudinem ab officio tuę Celſitudinis (ſi imperatoria fuerit violata diſpoſitio) ad alios transferẽdã. Si uerò idem officiũ ſimulatq; b huiuſmodi fuerit a quolibet facinus perpetratum, ad notitiã noſtrę manſuetudinis, vel certe ad ſciẽtiam illuſtriſſimæ magiſterię referre curauerit † poteſtatis; vt eiuſdem apparitionis † periculo tale flagitiũ principales minime poſsit aures latere: quatenus † ex omni parte eodem delicto reuelato, quicunq; ſaluberrimas noſtræ conſtitutionis, vel pietatis ordinationes auſus fuerit violare, ĩterminatas minime poſsit pęnas euadere. ita, vt ſingulis militibus, qui non obſeruato in eorũ perſona tenore dictæ diſpoſitionis, læſi fuerint, liceat ſacratiſſimũ noſtrũ per vnum forte, vel ẽt binos milites pro omnib. verba facturos, petere cõmeatũ; & porrectis precibus, quod contra noſtram diſpoſitionẽ paſsi ſunt, approbare; eoq; facto, ſtatutis violator ĩperatorię diſpoſitionis ſuppliciis percellat. ¶ Illud ꝓterea omnibus modis obſeruari decernim', vt erogator oẽs pecunias, quæ mortuis militib' vſq; ad diẽ mortis eorum debitæ fuerant, ſecũdum iam datam diualẽ diſpoſitionẽ vxoribus, vel liberis eorum non dubitet miniſtrandas. c

¶ *Milites deputati ad cuſtodiã alicuius perſonę, uel loci, annonã de publico non percipiãt; ſed a cõſtituta perſona ſalariũ habebunt de publico. Item milites nõ debent ad cuſtodiam alicuius deputari, ſine*

Principis licentia obtenta in ſcriptis. Barto.

¶ Imp. Iuſtiniani A. LEX XVIII.

CVm ſæpe cõtingat, propter quaſdam maximas, & inexcuſabiles rationes, d quibuſdam ad cuſtodiam, vel ob aliam huiuſmodi cauſam e milites deputari, vel etiam iam deputatos eſſe, & nõ cõueniat hoc modo publicum aliquod damnum, ſeu diſpendium ſuſtinere; iubem' ſi qui fortiſſimi milites ex quocunque numero curiis, vel quibuſdam corporibus, vel ſacroſanctis eccleſiis, vel aliis pſonis ꝓ cuſtodia, (vt dictũ eſt) vel tali alia cã a noſtro nomine deputati ſunt, vel fuerint, ne per eorũ translationes circa annonarũ vel capitum † eis prębendorũ erogationem, publicis rationibus quædam læſio ingeratur, f eandem rem † de proprio perſonam, ſeu etiam perſonas, cui, vel quibus deputati ſunt, vel fuerint, hæc modis omnibus agnoſcere; g hoc tantũmodo de publico pro iiſdem annonis, & capite pbendo, & imputando, h qđ in locis, ex quibus præfati milites peruenĩunt, ſeu peruenerũt imputabatur: vel ſi ante latam præſtationem ſupradictę perſonæ recuſauerint, eoſdem milites non recedere de ſuis locis, vel eos qui receſſerint † ſine quadam mora ad ea redire: hoc omnifariam cuſtodiendo, vt nemo deuotiſſimorũ militũ cuicunque perſonę, ſeu corpori ſine ſpeciali noſtrę Serenitatis iuſsione i ſcriptis proferenda de putetur, officio tuę Celſitudinis, k ſi hanc noſtræ manſuetudinis formam, quoties ſuper militibus quibuſdam deputandis aliquid ſtatutũ fuerit, geſtis inſinuare, & quid eos, quibus dati ſunt, pro ut nobis placuit, agnoſcere oportet, itidem publicare minime curauerit, tã diſpendiũ quodcũque publicũ hac ex cauſa ſuſtinuerit, ei de proprio reſarcire, q̃ ttiginta librarũ auri multam propter deſidiam † ſuam imo magis cõniuẽtiam, dependere cogendo: Rectoribus nihilominus Prouinciarum, & apparitoribus eorum, ſi ſtatuta noſtra violauerint ſeu violari conceſſerint, eiuſdem cõdemnationis ſolutione percelledis.

† deceſſerint.

DE EXCOCTIONE, † ET TRANSLATIONE MI-litarium annorum. † TITVLVS XXXIX.

¶ *Opinatores delegati, vt militibus annonam exigant, & eis ſoluant, a prouincialibus no petant panis excoctionẽ, niſi ſit inter eos conſuetudo contraria. Bar.*

¶ Imp. Theodoſius A. Magiſtro militum. LEX I.

OPinatores, m † quibus ſpecies in diuerſis Prouinciis delegantur, n contra omnem conſuetudinem a nullis o conſiſtentibus famulis † excoctionem panis efflagitent. Illuſtris igitur auctoritas tua ꝓ nouam vſurpationem congrua auctoritate repellat: ut cum opinatores † in Prouincias delegantur, vetus conſuetudo ſeruetur.

¶ *Ab excoctione panis nulla domus etiã Principis excuſatur; & ſi procurator domini, cui panis coquendus mandatur, cõtumaciter facere neglexerit, punitur ipſe, & dominus, ſi fuerit cõſcius. Bar.*

¶ Idem A & Valent. A LEX II.

IN excoctione q buccellati, quod deuotiſſimis militibus conuenit præparari, in translatione r etiam annonæ, nullius s excipiat' pſona, videlicet vt nec noſtra quidem domus t ab iis habeatur immunis. Et ſi quiſquam (quod non opinamur) implere, quæ ſunt præcepta, neglexerit, in procuratorem u ſeueriſsimè vindicet, ita, vt ſi huiuſmodi contumatiæ dominum † conſcium eſſe conſtiterit, quadruplũ id, quod ꝓ eius capitatione poſcitur, poſthabita x dilatione ſoluetur.

† militaris annonæ.
† Arcadi'.
† optiones.
† familiis.
† optiones Buccellatũ ſpecies eſt panis caſtrenſis, & frumentacei, quẽ vulgo biſchoctum dicimus Amm. Mar. li. 18. ſpart. in Pescenn.
† Concor. cum hac l. c. i. in gl. ſuper verbo, procuratoris extra ut lit. nõ cõteſt. circa med. gl. ibi, & dolus ꝓ curatoris.
† De hoc uerbo quid ſignificet & qualiter exponitur, iuide gl. ſuper uerbo, habita. in c. interter monaſterium. extra de re iu. † al. deceſſerint

De

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ DE MILITARI VESTE

DE MILITARI VESTE.

TITVLVS XL.

¶ *Canonẽ veſtium a kalẽdis Septẽbris, vſque ad Kal. Apr. Reſpublica ſoluet. h. d. B.*
¶ Imppp. Valet. Theod. & Archad. AAA.

LEX PRIMA.

OMnem canonẽ veſtium [a] ex kalendis Septembris ad kalendas Aprilis [b] noſtris largitionibus tradi precipimus: propoſita pœna Rectori Prouinciæ, vel eius officio cõdemnationis, quæ tuæ [c] iuſtitiæ videbit.

¶ Imppp. The. Arc. & Ho. AAA. L. II.

PRouincię Thraciarum † per triginta† iuga, ſeu capita conferam veſtem. Scythia, & Myſia in triginta[d] iugis, ſeu capitibus interim † annua ſolutione dependãt: per Ægyptũ, & Orientis partes in triginta ternis[e] iugis; per Aſianam verò, & Pontican diœceſim ad eundem numerum in capitibus, ſeu iugis annuę veſtis collatio depẽdatur: ita, ut per Orientem† Prouinciæ in titulo auri cõparatitii, quod per iugationẽ redditur, compenſationis gratia perfruantur: exceptis Oſtroenatis, † & Oſdrohenia, & Iſauria, nam eas demum conſtat aurum comparatium[f] minime debere.

¶ *Ad veſtem militis nõ præſtabuntur bini tremiſſes, ſed unus ſolidus. Bart.*

¶ Impp. Arca. & Hon. AA. LEX III.

FOrtiſsimis militibus noſtris per Illyricum non binos tremiſſes [h] pro ſingulis chlamydibus, [i] ſed ſingulos † ſolidos dari præcipimus.

¶ *Quinq; partes ptij Veſtis militaris i pecunia debent dari fortiſſimis militibus; de bilibus uerò ſexta pars in panno. Bart.*

¶ Impp. Hon. & Theo. AA. L. IIII.

MIlitaris adæratio[k] veſtis à collatoribus exigatur, ſacratiſsimis, videlicet, largitionibus inferenda: ita, vt quinque ei[l] partes fortiſsimis militibus erro gentur in pretio; ſexta uerò portio à gynęciariis [l] clementiæ noſtræ abſque ulla uel ipſorum, uel publica in commoditate pro eadem contextione ſuſcepta, minoribus, † gregariſq; [m] miliribus in ipſa, quam maximè eos deſiderare conſtiterit, ſpecie præbeatur.

DE METATIS, ET EPIDEMETICIS. [n]

TITVLVS XLI.

¶ *Mẽſor deputatus ad hoſpitia mẽſurãda per epidemeticos, & militibus danda, ſeu aſſignãda, ſi in hoſpitis domo ſcripſerit nomen militis, cui ſit hoſpitium aſſignatũ, & poſtea deleuerit, punitur pœna falſi. Bart.*

¶ Imppp. Theodorus, † Arcad. & Honorius AAA. LEX I.

SI quis [o] metatorum [p] noſtrorum manum, qua de putatas ſingulis quibuſque domus denotãt, & poſtibus [q] hoſpitaturi [r] nomen adſcribunt, delere non dubitauerit; ad inſtar falſi [s] reus † conſtituti huius auctoritate teneatur.

¶ Imp. Arcad. & Hono. AA. LEX II.

IN qualibet, vel nos ipſi vrbe fuerimus, vel in qua ij, qui nobis militant, commorentur; omnium tã metatorũ, [t] quam etiam hoſpitũ iniquitate sũmota, duas dominus propriæ domus, tertia hoſpiti deputata, eatenus intrepidus, ac ſecurus poſsideat portiones, vt in tres domus † diuiſę partes, primam eligẽdi dominus habeat facultatem; ſecundã hoſpes quam voluerit exequatur; tertia domino relinquẽda. Plenum em æquitate, atque iuſtitia eſt, ut qui aut ſucceſsione fruitur, aut emptor, † vel extructiõe gaudet; ele ctam præcipue iudicio ſuam partem teneat, & relictam, [u] Ergaſteria [x] verò, quæ mercimoniis deputantur, ad prædictam diuiſionis iniuriam non vocentur, ſed quieta ſint, & libera, & ab omni hoſpitum iniuria defenſata, ſolis domi nis, conductoribuſque deſeruiãt. Santè ſi ſtabulũ (vt aſſolet) militari viro in tertia domus parte defuerit; id ex ergaſteriis (niſi id dominus qualibet occaſione pro uideri) pro animalium numero, vel domus qualitate deputabit.

¶ Illuſtribus ſane viris non tertiam partem domus, ſed dimidiam † hoſpitalitatis gratia deputari decernimus: ea duntaxat conditione obſeruata, vt alter ex his (ſi libet, [y] atque † maluerit) diuiſionem arbitraria æquitate faciat, & alter [z] eligẽdi habeat optionem. & firmiſsimum perpetuo quod iuſsimus perſeueret: ita, vt triginta librarum auri qui illuſtriſsima ſunt præditi dignitate, fiſco noſtro, ſi pęnam illaturos eſſe cognoſcãt, cęteri verò militia sciãt ſe eſſe priuandos, ſi generale præceptum amplius vſurpando, quàm iuſsimus reprehenſibili temeritate violauerint.

¶ *Præſentibus iudicibus, qui de cauſa cognoſcendi poteſtatem hæbent, non debent eorum Prætores adiri. Bart.*

¶ Iidem AA. LEX III.

CVnctos iudices ſcire volumus à prætoriis ordinariorũ iudicũ, his [a] præſentibus, abſtinendũ.

¶ *Domus fabricenſium ad hoſpites recipiendos non grauantur. h. d. Bart.*

¶ Iidem AA. LEX IIII.

FAbricenſium [b] domibus vbicunque † cõſtitutis omnem moleſtiam hoſpitum præcipimus amoueri: quòd & Antiochenſibus, & cęterarũ ciuitatum fabricis ſimilis domorum excuſatio præbeatur, abſente, ſcilicet ſacro comitatu, [c]

Deuotum

† Valent.

† Pyrrhus Tarſiarum legit, alias tricend. e. l.

† vigiati.

† Meſia legi vult. Al. hic.

† item.

† orientis Prouinciã

† Alc. hic legit ortho doſięnatis

† ſingulis. Metati, q. dicuntur. Epidemetici, qui di cuntur.

† alias iunioribus.

† al. Metatoribus.

† ex hac.

† Legati poſtolici nõ debent in Epiſcoporum domibus hoſpitari.

† ubique

† Sed.

† Hono- rius.

† nullus.

† Hæc verba recitantur in glo. ſuper verbo, expelli in prin. ca. vlti. extra de loca. & conduc. & per hunc text. vult ibi d. gl. dicere, q do minus poteſt ꝓpria auctoritate expellere emphyteutam, ſi non ſoluat ei canonẽ. Conſuluit tamen illa gl. q domi nus expellat emphyteutam, iudicis auctoritate, per l. ii. C. de pignoribus.

† qui.

† infanda.

† Ex libr. xiii. ti. xxx. l. xviii. C. Th. † &.

† Data 14. Kal. Sept. Hierio, & Ardab, coss.

† metatũ.

† ſiue officia.

† cõſulatũ.

† &.

¶ Imp. Theodoſius † A. LEX V.

DEuotũ [a] poſſeſſorẽ ab omni iquietudine liberamus. Primò igitur omnium ad nullũ prædium[b] publicum, vel priuatũ domus noſtrę, vel cuiuſcũque iuris vllus † metator[c] accedat, ſi a quo quam fuerit deſtinatus. Licentiã enim domino, actori, [d] ipſiq; plebi Serenitas noſtra commiſit, vt eũ qui præparandi gratia ad poſſeſſionem venerit, expellẽdi habeat facultatẽ, nec crimẽ † aliqđ pertimeſcat: cũ ſibi arbitriũ vltionis ſuæ ſciat eſſe conceſſum: [e] rectęq; ſacrilegũ prior arceat, q primus inuenit. adminiſtrantẽ vero eius q. officii ꝓceres, quorũ præcepto inhibitã perſonã ad agrũ aliquẽ deſtinauerit, in tps ꝓſcribi debere cẽſuimus. ¶ Solã ſane hoſpitalitatem [f] ſub hac obſeruatione cõcedimus, vt nihil ab hoſpite, quod vel hominũ, vel animaliũ paſcuis neceſſariũ credit, poſtulet: omniumq; ſit accelerandi iter, atq; continuũ, nec vlli liceat reſidere: ne diuturnitas commanentiũ, vlla ex parte prędium vexet. Decẽ etiã librarũ auri multa ferietur, quiſquis adminiſtrator, erogator, apparitor ve vllus, militãs ſcilicet, veliter agẽs, vllo in loco aliquid ab hoſpite poſtulauerit. [g] Intantũ enim inhiberi ſceleratũ morẽ iubemus, vt ipſis quoq; præbentibus impunitũ eſſe non patiamur. ſi quid † ſpõte [h] contra præceptum noſtrum probati fuerint obtuliſſe.

¶ Idem A. & Valentin. C. L. VI.

HOc proſpectũ eſt, ne infauſta [i] † hoſpitalitatis prębitio toleretur, nec balneũ [k] quiſquã a domino ædium poſtulet.

¶ Iidem AA. LEX VII.

DEuotiſsimos milites ex procinctu redeuntes, vel proficiſcentes ad bella, muri [l] ſacratiſsimæ vrbis ſingulæ turres in pedeplanis [m] ſuis ſuſcipiant.

¶ *Medici ſacri palatij, & urbis Romę magiſtri liberalium artium, & pictores inge nui, quoad viuunt, ſunt immunes ab onere hoſpitandi. Bar.*

¶ Iidem AA. Helioni. LEX VIII.

ARchiatros [n] † noſtri palatii, necnõ vrbis Romæ, & magiſtros literarũ, [o] ꝓ neceſſariis artib[p], [q] vel liberalib[p] diſciplinis, necnõ picturę ꝓfeſſores (ſi modo ingenui ſunt) hoſpitali moleſtia quò ad viuẽt, liberari ꝑcipim[p]. †

¶ *Hoſpitantes milites in domibus habitationũ ipſorũ nullam ahã diſcutionem, vel pœnam debent ſubire. Itẽ nullus debet impetrare, vt a munere hoſpitãdi milites ſit immunis, & vicini domus grauetur. Bar.*

¶ Iidem AA. LEX IX.

OMnes, q metata † [r] ſuis domibus præſtant, ſine hoſpitali, prębuerint metatoribus, [s] ſiue quolibet pacto ſatiseis fecerit, nullam, vel penſionis, vel diſcuſſionis domus gratia moleſtiã ſuſtinere cogantur. Deinde neminẽ volumus cuiuslibet loci, vel ordinis in hac florentiſsima vrbe domum propriã excuſantem, metatum ſibi in alienis ædibus priuilegio militiæ vindicare, [t] quod & in Prouinciis obſeruari oportet. cæteris vero quib[p] illuſtris dignitas ſub cingulo, vel circa cingulum [u] pro ſuo ſolo honore delata eſt, excuſandarum ædium licentiam penitus denegamus. Hoc iuris etiã in iis pręcipimus obſeruari, quos ipſa quidem adminiſtrationis cõditio ſpectabiles nouit, honor tamẽ additus a noſtra libęralitate reddit illuſtres. Scituris omnibus, q ſi quis cũ cingulo perfruatur, & excuſationem ita proprię domus impetrauerit, vt a penſione etiã portionis tertię [x] ſit immunis, & militiæ cauſa metatũ in alienis domibus ſibi crediderit vindicandũ; ſi quidẽ honore præditus excuſationis ius habeat, carebit legum priuilegiis, [y] quas fraudare conatus eſt: ſi vero inter eos, quibus nulla ſuffragatur dignitas, numeretur, centum librarum auri ſacratiſsimis largitionibus pendendarum illatione mulctabitur.

¶ *Quidam in hac lege nominati, dum viuunt, & poſt mortem eorũ hæredes filij, parentes, nepotes, frater, ſoror, vxor, & eorũ tres domus a moleſtia recipiendi milites habent immunitatem: quidã duos quidam vnam tantum, quidam dimidiam tantum. Bart.*

¶ Imp. Valentinianus A. LEX X.

HAc lege ſancimus, vt ſi quis conſularẽ, ac patritiã meruerit dignitatẽ, [z] tres domos proprias, dũ ſupereſt, habeat hoſpitum immunitate ſecuras: hæredes vero eius filii, aut pater, aut mater, nepos, aut frater, aut ſoror, aut vxor, duarũ [a] domorũ ſuarũ excuſatione potiãtur. Si quis vero cõſulatu † tãtũmodo gloriat, duas ſemis [b] domos ſuas immunes habeat, poſt fata vero eius memorati hẽdes vnã ſemis domũ ſuã habeãt nullis hoſpitiis prægrauatã. Pari priuilegio ꝓfruat cũ memoratis hęredib[s], q ſoli[s] patritiæ dignitatis ſine conſulatu decoratur inſignibus. Prętectorij verò, necnon & magiſtri militũ duas domos ſuas habeãt, quoad vixerint, hoſpitib[s] liberatas. Hęredes verò eorũ memorati vnam defendãt domũ ſuã ſimili excuſatione munitã. Magiſtri verò officiorũ, vel Quæſtores vnã ſemis domũ ſuã, quo ad vixerint, habeant hoſpitũ onere liberatã. Hęredes verò eorum prædicti vnã ab hoſpitibus iure defendẽt. Comites autẽ domeſticorũ, & protectorũ, & ſacrarum largitionũ, & rerũ priuatarũ, & vir ſpectabilis † Primicerius notariorũ ſingulas domos ſuas ab hoſpitum grauamine, dum viuunt, gaudeãt eſſe ſecuras. Memorati vero hęredes eorum mediam partem vnius domus ſuę ſciant excuſationem muniri: reſiduę vero partis dimidię tertiam portionem hoſpitibus deputandam eſſe cognoſcant.

¶ Si qui illuſtres honorarias dignitates quaſcunque ſine actu cęlitus [c] impetrauerunt; æquo animo ſuas domos hoſpitibus poſt hãc legem pandant, pro tertia, quę legib[s] prędfinita eſt, portione: exceptis, videlicet,

Ergaſteriis.

† cõſulatũ.

† &.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ergasteriis.ẓid est stationibus; vt ſ. eo.l.iii. §.ergasteria.
b ¶ Plateis.ẓ nã qua ſi omnia ſunt i plateis, vel angiportus; quod expone, vt ff. de verb.ſig. l.portus.in fin.
c ¶ Auxilio.ẓ ſic ff. de pe.bo.ſub.l.j.&iii. aliud ſi per l. ſcriptam in corpore iuris; vt ſ. hac l. & d l.proxi.
d Ecem.ẓ l.prox.
e ¶ DE SALGAMO HOSPIT. &c.
† Zeno. † Salgama ſunt, quęcũque conditanea victꝰ cauſa in vaſis ex ſale adſeruantur. Prat.li. 18. De uerb. ſigni.
¶ Hoc expone vt ẓ.l.i. ſed P. dixit nomine ſalgami & oleũ intelligas. gamos, i. mulier. ſed ſecũdũ H. ſalgamũ, id eſt culcitra; cõpoſitũ a gamos, & ſalica, vel ſaluo, & gamos nuptię, vel mulier: qa maxime propter talia fiũt culcitrę, & eſt neutri generis.
† prębẽdo.
f NE qs. Auferat.ẓ id eſt, accipiat, & hoc ad officium Præſidis pertinet; vt ff. de off. Preſ. l. illicitas. Et no. etiã a volẽte: quia ſemper præſumit conſenſio, ſic ſ. tit. j de uotũ. in fi. & ſ. de re mi. l. fi. ſ. vt autẽ. & de offi. Procon. l. obſeruare. & ſ. ne ruſti. ad vllũ. l. ii. & ne quid a coll. ext. l. i. & de rap. vir. l. i. & ſ. de ero. mili. an. l. i. & iii. Itẽ ſicuti ſalgamũ hoc com prehẽditur ſi penus oẽ id qđ eſui, & potui eſt deſtinatum; vt ff. de penu. leg. l. iii. in princip.
† quĩ.

¶ DE COMMEATV.
TITVLVS XLIII.
¶ Tempore expeditionis nullus militibus commeatum dare poteſt: contra faciens capite punitur. Bar.
¶ Impp. Arcad. † & Hono. AA. L. I.
† Conſtantinus.
g NE cui. Tribunorum. ẓ niſi vſq; ad triginta milites; vt ſ. de er. mil. an. l. per hanc. §. vt autẽ. Vel hic Barbari erant propriè, vt ſubiicit; ibi nõ.
h ¶ Dare ẓ facit ſ. de teſta. militis, l. Tribuni. & l. milites. & l. fi. i pri.
i ¶ Capite. ẓ ſed qui in pace deſerit militiã, pdit eã; ut ff de re mi. l. nõ oẽs. §. j. Etno. puniri licẽtiantẽ, & licẽtiatũ.
Licẽtians, & licentiatus eque puniuntur.
K Vicũqs. Sacrorum. ẓ fiſcaliũ.
l ¶ Priuatarũ. ẓ Principis.
† excurſio.
m ¶ Tẽpus. ẓ ſubaudi curauerit ad ſuũ officiũ redire, & habeas militãtiũ nõ immeritò &c. habeẽt tñ ratio tẽporis, & valetudinis; vt ff. de re mi. l. q; meatus. & facit j. l. prox. cũ ſuis cõc.
† Gratianus.
n SIquis. ẓ differt a precedenti: quia hic ſine cõmeatu; ibi ſic.
o ¶ In penatibus. ẓ id eſt, domib. propriis; ut ſ. de exhi. l. ii. Accur.
Conſuetudo indelinquendo aggrauat pœnam.
p ¶ Exẽpto. ẓ alias exẽplo, & augeẽ pœnã qa aſſueſcit delictũ. ſic ſ. de domeſtic. l. iii. li. xi. & de Primicerio. l. fi. & de adu. diuer. iu. l. fin. &

ergaſteriis, a q̃ ĩ plateis, b vel angiportis eſſe noſcuntur. qđ in oĩbus domibus, quæ hoſpitales ſunt, obſeruari iubemus: ita, vt nemo vel ex ſacro reſcripto; vel ex diuina adnotatione, ſeu pragmatica ſanctione contra hanc legẽ vti poſſit excuſationis auxilio. c iis omnibus, quę per hanc legem conſtituimus, in hac ęterna vrbe obſeruandis:
¶ Tribuni ex Primicerio immunitatem habẽt ab hoſpite recipiẽdo in domibus, quas tenent in vrbe Conſtantinopolitana. Bart.
¶ Imp. Leo † A. LEX XI.
D Ecem d poſt primiceriũ Tribunos in domibus, quas in hac Regia vrbe poſsident, metatorum iuſsimus vacationem mereri.

DE SALGAMO e † HOSPITIBVS NON PRAESTANDO.†
TITVLVS XLII.
¶ Imp. Conſtantinus A. LEX VNI.
NE quis † Comitũ, vel Tribunorũ, aut militũ, nomine ſalgami culcitras, lignum, oleum a ſuis extorqueat hoſpitibus: ſed nec volentibus hoſpitibus, in prædictis ſpeciebus aliquid auferat: f ſed ſint prouinciales noſtri ab hac prębitione ſecuri: Comitibus, Tribunis, vel certè præpoſitis militibus graui vexationi ſubiacentibus.

DE COMMEATV.
TITVLVS XLIII.
¶ Tempore expeditionis nullus militibus commeatum dare poteſt: contra faciens capite punitur. Bar.
¶ Impp. Arcad. † & Hono. AA. L. I.
NE cui liceat præpoſitorũ, vel Tribunorum g cohortium, vel vicariorum, & familiarium eorum tempore expeditionis quocunque genere cuiquam de militibus a caſtris, atque ſignis, vel iis etiam locis, in quibus prętẽdant, diſcedendi cõmeatũ dare. h Si quis verò contra hanc legem facere auſus fuerit, & militẽ cõtra interdictum commeatum dimiſerit eo tempore, in quo Barbarorum incurſio † extiterit, & tunc cum præſentes in caſtris, atq; apud ſigna milites eſſe debeant, quiſquã abfuerit capite i vindicetur.
¶ Impp. Theo. † & Valẽ. AA. LE XII.
QVicunq; de ſcriniis, aut agẽtibus in rebus, vel etiã ex officiis palatinis, iis videlicet, qui ſacrarum, k & priuatarum l remunerationum Comitibus obſecundãt, ſex menſium ſpacium ſupra diem commeatus, aut iuſsionem euectionis abfuerit; is in inferiorem locũ, quinque ante latis poſterioribus, deſuper exa. tri. l. i. & ſ. l. prox. Sed arg. cõtra ff. de pę. l. ſi diutino. & ff. de ritu nu. l. qui in Prouincia. §. fi. ſed vtrobique patet ratio.
† iis. † vocationem,
q ¶ DE TYRONI.
¶ Id eſt, nouis militib. quia adhuc non erant ſcripti iter milites fortiſſimos; vt ff. de milit. teſta. l. ex eo.
† ne. † militarit. Scholagus debet geſtare
r NVllus. Vagus.ẓ quia ſimiter debent ſtare ĩ militia, utſ. de re mili. l. milites. Et ſic eſt arg. q; vagus ſcholaris non fiat magiſter.
s ¶ Veteran⁹.ẓ vel pp debilitatẽ; vel qa diu laborauit; vt ſ. đ iis, q nõ implet. ſti. l. i. & ii. Acc.
t ¶ Aut cenſibus. ẓ ſ. q mili. nõ poſſ. l. i. & ii.
† bicentalis.
u QVisquis. Ignorauerit ẓ facit ſ. q mili. non poſ. l. pe. & fi. & ſ. de tabe. l. generali. & ff. de pub. l. cotem. §. dominus. & ſ. l. proxi. in fin. Accur.
x TYrones in ſcholiis. ẓ & non dicas vbi addiſcunt: quia ibi omnes ſunt tyrones. vn de non eſſet poſt quos ponerẽtur. Sed dic, q tyro electus inter milites, ſtet loco poſteriori in ſcholis, id eſt, i ſocietatibus militũ, ſeu i matricula; vt ff. de teſta. mili. l. ex eo. & ſ. ti. l. pe. & vlt. & ſic bene ſequit nec enim, &c. &ſ. de offi. Ma. off. l. i. & ii. & de pxi. facio. cer. l. vnicuiqs. & de agẽ. in re. l. vnicuique. & facit j. de di. offi. & ap. l. i & ſ. de off Corei mil. l. i. & de pfef. l. magiſtros. & ff. de alb. ſcri. l. fi. Sed ar. ꝯ §. de offi. Rec. puin. l. potioris.
¶ DE LITTORVM, ET ITIN. &c.
y SAluberrima. Ilicita. ẓ victualia, & arma: alias pęnaca pitis cũ amiſsiõe bonorũ iponit; vt ſ. q res expor. nõ đb. l. i. & ii. & ff. de publi. l. cotẽ. in prin.
z ¶ Suſtineant. ẓ ſic ſ. de naucle. l. i.
a ¶ DE DESERTORIBVS, &c.
¶ Deſertores, milites, occultatores pecuatos vocat.

a SIquis. Amiſsione. ẓ ſic ſ. de fal. mo. l. j. & de iis, qui latro. vel ali. l. ii. & de cap. & poſthli. re. l. fi. & de inceſt. nup. l. iiii.
b ¶ Prodiderit. ẓ i. manifeſtauerit. Acc.
c ¶ Mediocris. ẓ id eſt, homo pauper. ſic e contrario honeſti loci diues; vt ff. de tranſact. l. cum hi. §. ſi in annos.
d ¶ Immunitate. ẓ munerũ forte: ſeu⁹ vero fit liber, vt ſ. ꝑ qui. cauſer. pro præ. ac. li. l. fi. & facit in authen. de non alie. §. fi. & ſ. de Epiſ. & cle. l. nulli. in fin. & ſ. loca. & conduct l. fin.
e ¶ Militarib. ẓ licet ſi ſint ꝓxime applicati.
f ¶ A ſignis. ẓ alibi largius; vt ſ. de re milita. l. iii. §. emanſor.
g ¶ Proceſſerit. ẓ id eſt, q ſe prodiderit, antequã ab alio manifeſtet. ſic ſ. de pęn. iud. q ma. in. auth. nouo iure.
† Gratian. Val. &.
† tenuerũ. Pœnæ legum differri non debent.
h ¶ Officii primores. ẓ id ẽ, i officiales pſidis. Et no. contra Preſidẽ, & officiales, q pœnasle gibus ipoſitas vel gratia, vel diſſimulatione differunt. ſecundũ Al.
i SI deſertores. Opprimant. ẓ vt ſ. qñ li. vni. ſi. iu. ſe vi. l. i. §. i.
K ¶ Tractatoriarũ. ẓ i. abſentiarum, vel licẽtiationum. ad quod j. de tra. l. i.
† de genere mortẽ gladii. Salutare principem cuique nõ licet. † officii priores.
¶ DE VETERANIS.
I CVm introiſſent. ẓ principia, ſcilicet numerorum.
m ¶ Salutatus. ẓ no. q nõ licet cuilibet ſalutare Principẽ; vt ſ. de ſil. l. j. & facit ſ. de sẽt. paſ. l. i.
n ¶ Indica quę ſunt. ẓ No. benignam reſponſionem. ſic ſup. de tranſac. l. ut reſponſum.
o ¶ Magnificentia. ẓ ablatiui caſus.
p ¶ Ciuili. j. f. perſonali; vt j. iſi. ſed primonialẽ ordinariũ ſubeũt; ſic ff. de priui. vete. l. 3. & 4.
q ¶ Collatione. ẓ extraordinaria. i ordinariis enim ſecus, vt dixi.
† obtinendum.
r ¶ Ad vẽditionẽ. ẓ hoc eſt, vt aliq d deẽ pro loco, vbi tenẽt pergulã. ad qđ eſt ſ. de nũdi. l. i.
† ne. † aut commentis.
s ¶ Deportatorio. ẓ deportatoriũ dr onus, quod redẽptor põtis a trãſeũtibus pro onere vehẽdo exigebat, vt in nuit. ff. loc. l. cũ plures. §. vehiculũ. & de verb. ſignif. l. in lege. Accur.
t PRouidendũ. Cumulari. ẓ q a facti ſunt ꝓtectores. ad qđ ſ. de dome. & prote. l. i.
v VEterani. Nec rus colunt. ẓ Not. milites veteranos rus co

Recipiẽs ſcienter deſertorẽ in agro, vel in domo, ſi eſt actor, vel procurator, capite punitur, ſed domus, vel prædium cõfiſcat, ſi ipſius eſt dominus. Itẽ manifeſtãs deſertor ẽ ꝓmiat. Itẽ deſertor eſt, qui tpe belli ſe abſentauit a ſignis. Itẽ ſi ſeipſum ꝓdiderit, veniã mereẽ. Puniẽ uero deſertor pœna a legibus ſtatuta; quam ſi index diſſimulaue rit, uel gratia diſtulerit, ipſe punitur. Bar.
¶ Imp. † Theodoſ. A. LEX I.
SI quis fortè deſertorem agro, tectò ve ſceperit, atque apud ſe diu paſſus fuerit deliteſcere; auctor quidem, vel procurator loci, qui hoc ſciens, prudẽs que cõmiſerit, capitali ſupplicio ſubiugetur: dominus verò (ſi huius rei conſcius fuerit) prædij, in quo latuerit deſertor, amiſsione a puniatur. ¶ Si quis aũt deſertorẽ prodiderit, b mediocris c loci ingenuus immunitate d potiatur. Neq; ſolùm de iis loquimur, q proximè ſignis felicibus aplicati, militiæ rudimenta timuerũt e verumetiã, qui ſtipẽdiis militaribus degenere m latebram prębuiſſe mõſtrant.
¶ Deſertor aũt habebitur, quiſquis belli tẽpore abierit à ſignis. f Horũ qui ſpontè proceſſerit, g peccati anterioris ſuppliciũ nõ timebit. Sin verò flagitioſa ignauia deliteſcat; per eũ in cuius domo fuerit, inuigilantibus extrinſecus quoque officijs publicis vbicunque correptus, ſeueritati iudicis offeratur, degeneris mortis gladium † ſubiturus. Sinautem Rector Prouincię propoſitam ſeueritatem vel gratia, uel diſſimulatione diſtulerit, patrimonii, atq; exiſtimationis damno ſubiiciatur, & in officiis primores h † capitaliter vindicetur.
¶ *Deſertor inuentus reſiſtens, ut rebellis opprimitur. Item diligẽs debet eſſe iudex, ne ſub prætextu alicuius licentiæ deſertor poſsit euadere. Bar.*
¶ Imp. Leo A. LEX II.
SI deſertores inuẽti reſiſtendũ, atq; armis oppugnandũ † putauerint, tanquã rebelles in ipſis temeritatis ſuę conatibus opprimãtur; i ita tamen, ut Prouinciarum iudices ſolicita cautione diſquirãt, ne ſub falſarũ tractatoriarũ k nomine deſertionis ſuæ crimẽ defendere moliantur: nec † ſuppoſitis, & commentitiis epiſtolis euadendi habeant facultatem.
¶ Idem A. LEX III.
QVi relictis militaribus caſtris, ſe ad deprędationẽ, uel latrocinium contulerint; ſeueritatem iudicis non euadant.

DE VETERANIS.
TITVLVS XLVIII.
¶ *Veterani gaudent priuilegijs hic inſertis, Barto.*

¶ Imp. Conſtantinus A. LEX I.
CVm introiſſet l † principia, & ſalutatus m eſſet a Prefectis, & Tribunis, & viris eminentiſsimis, acclamatũ eſt, Auguſte Cõſtantine Deus te nobis ſeruet, noſtra ſalus. nr̃a ſalꝰ. uere dicimus, iurati dicimus. Adunati veterani exclamauerunt; Cõſtantine Auguſte, quid nos veteranos facis, ſi nullã indulgentiã habemus? Cõſtantinus Auguſtus dixit Magis, magisque conueteranis meis beatitudinem augere debeo, quàm minuere. Victorinus veteranus dixit? Muneribus, & onerib⁹ vniuerſis locis conueniri non ſinamur. Conſtantinus Auguſtus dixit? Apertius indica, quæ ſunt n maxima munera, quæ uos contumaciter grauant. vniuerſi veterani dixerunt? Ipſe perſpicis. Conſtantinus Auguſtus dixit? Iam nunc Magnificentia o mea omnibus veteranis id eſſe conceſſum perſpicuum ſit, ne quis eorũ in vllo munere ciuili, p nec in operibus publicis conueniatur, nec vlla collatione q nec a Magiſtratibus, nec vectigalibus, in quibuſcunque nundinis interſuerint, vllam ob venditionem r proponendam dare debebunt. Publicani quoq; (vt ſolent † agentibus ſupplere) ab iiſdem veteranis amoueantur? quiete poſt labores ſuos perenniter perfruãtur. Fiſco quoque noſtro eadem epiſtola interdicimus, vt nullum omnino ex his inquietet: ſed liceat eis emere, & vendere; optimis negotiis pecuniam tractare, & mercimonia agitare, nec ſolum integra beneficia eorũ ſub ſeculi noſtri otio, & pace perfruantur, ſed etiam nullo munere ciuili, ideſt, corporali, ſeu perſonali, vel deportatorio s onere eos affici concedimus.
† adſolẽt, vel adſolet
¶ *Veteranus factus protector nullis iniuriis eſt pulſandus: contra faciens eſt ſecundum qualitatem facti puniẽdus per Rectorem Prouincię. Bart.*
¶ Idem Auguſtus. t LEX II.
PRouidendum eſt, ne veterani, qui protectoria dignitate cumulati, u aut honores varios pro meritis ſuis conſecuti ſunt, incongruis pulſentur iniuriis. quòd ſi quis in hoc crimine fuerit deprehẽſus; Rectores Prouinciarum pro iuriſdictione ſua examinantes factum, pro ſui qualitate eos coerceant.
† In nõnullis codic. ſic incipit. hęc lex Imperator Conſtantinus cũ introiſſet principia, & ſalutatus eſſet a Prefectis & Tribunis, & a viris eminentiſsimis ac clamatum eſſet, Augu. &c.
¶ *Veteranus, qui ſe latrocinio dedit, priuilegijs nudatus, cõpetentibus pœnis a Rectore Prouincię punitur. Bart.*
¶ Imp. Conſtantius A. & Iulianus C. LEX III.
VEterani, qui ex negligẽtia vitæ nec rus colũt, x nec aliquid honeſtum peragunt, ſed latrociniis ſeſe dederũt; † omnibus veteranorum priuilegiis exuti, y pœnis competentibus a Prouinciarum Rectoribus ſubiiciantur.
† dedunt.
¶ *Veteranus effectus inuitus, vel volens nõ militat: & ſentẽtia cõtra eũ lata, tali ordine non ſeruato, nõ valet, niſi dũ ipſe militabat, queſtio i cognitionẽ eſſet deducta: qa tũc ibi finitur, licet veteranus ſit. effectus: niſi ſpeciali priuilegio ſit indultũ ſibi ꝑ rium. h. d. Bar.*
† Hon. & Thẽ. AA.
¶ Imp. Theodoſius A. LEX IIII.
NVllus eorum, qui ſacramentis inhærere deſierit, vel volens permittatur, vel inuitus militare cogatur, ſeu ſtare iudicum ſententiis: quæ non his obſeruatis, latæ fuerint, nullam firmitatem habentibus: niſi fortè reperiatur ibi tempore militiæ cœpta z cognitio: tunc enim, velut necdũ cingulo depoſito, ſub militari iudice rem tractari, finiriq; præcipimus: niſi principali beneficio ſpecialiter indulto quidã ex his ſeſe defendant.

DE x;

¶ DE FILIIS OFFICIAL.&c.

¶ Quę officia multa sunt, vt ex superioribus tit. patet.

b I qui. Officiorū.ʒ militarium, vt ex ru. paret.

c ¶ Sunt.ʒcū filij vocē tur.q.d. nō in aliā militiā ad quod cōcor.s. de tab.l.fi.& ʒ.l.proxi.non n. debēt diuidi familię; vt s. cō.vtri.iu.l. possessionū.sed vbi est emolumentū, præfertur filius omnib. aliis; vt ʒ.d px. fac.scri.l.vnicuiq;. .i.

d Filios.ʒ s.l.proxim. cum suis concor.

¶ DE OBLATIONE VOTORVM.

e QVādo votis.ʒ l.volūtati donādi Principib. annus aperit. Acc.

f ¶ Vna libra auri.ʒ donū erat in libra auri p obolos puri auri, qđ vocatur obrizatū.s vt s. de vete.nu.posl.l.i. & fi. Et not.q; qui donat, de melioribus rebus debet dare.

¶ DE NVMERA. ACTVAR. &c.

g ORax.ʒ fic s. ne lic.po.l.a h Sancimus.ʒ in quadā l.q nō habemus. & facit s. de decurionib.l.q libet.

i QVi numerarii. Vocabuntur.ʒ Nota mutari nomē. sic in auth. vt iud. sine quo. suffr. §. illud.

K ¶ Testificatione.ʒ fic s. de ap.l. præcipim⁹. §. in his autē omnibus.

l ¶ Persoluta.ʒ prędictorū desidia, quasi litē suā quodāmodo faciat, vt iudex; vt ifti. de obli. quę ex qua. deli. in prin.

m ¶ Triennij.ʒ No. officium tabularij triennio durare.

n NVmerarios amplissimæ tuæ fedis.ʒ Præf. præt. loquit.

o IN Prouinciis. Tabularii. ʒscilicet vocantur, ut s. eo. l. ii.

p ¶ Collocentur.ʒ vt s. de suscept. l. duos.

q Quo ad.ʒ alias quo pro vt; alias quo, p q.a.

r ¶ Fiscalis.ʒ fiscalis autem arca dicitur, quia a pricipio cōsuetudo fuit populi Romani, vt pecuniā, quā ex tributis p cipiebant, in marsupiū ab initio reponerēt: sed si marsupium nō sufficeret, ad fiscū, i. ad saccū deueniret. hoc idē & in principe fuit, vt primo in bursa; deinde ad fiscū deueniret, id est, ad saccū, & sic quādoque ratio fiscalis dicitur ratio Imperatoris. postea cū nec fiscus sufficeret, ad mum deuentū est, quæ

† erunt.

† idem A.

† obligatione.

† principibus.

† inferant semper, & deferant.

† executoribus. Numerarius, cōputatores dicimus, qui numerum publicū ærariis inferūt. Isidor. lib. 9. Eth. c. 3.

Mutatio nominis ē permissa.

† Constāt. A.

† Equuleus tormēti genus est, quo Romani ad quęstiones utebantur. ab equi forma sic dictū. alii ardentē lauinam interpretantur. alii quęstionem p cruces. uid. Archid. in c. i. xxiii. q. i.

† Valen.

DE FILIIS OFFICIALIVM MILITARIVM, qui in bello moriuntur.

TITVLVS XLVIII.

¶ Imp. Constantinus A. LEX I.

IN qui ex officialibus quoruncūque officiorum b geniti sunt, siue eorundem parentes adhuc sacramento tenētur, siue iam dimissi sunt, c † in parentum militiam vocentur.

¶ Impp. Archa. & Hon. AA. L. II.

FIlios d primipilariorū pater nā sequi conditionē oportet

DE OBLATIONE ET VOTORVM.

TITVLVS XLIX.

¶ Impp. Arc. & Hon. AA. LEX VNI.

QVando votis e communibus felix annus aperitur, in vna libra auri, f † & solidis obryzatis Principibus offerē di deuotionem animo libenti suscipimus: statuentes, vt deinceps sequentibus annis vniuscuiusque sedulitas principalibus † suis talia inferat semper, & deferat. †

DE NVMERARIIS ACTVARIIS, ET CHARtularijs, & adiutoribus, siue scriniarijs, & exceptoribus † sedis excelsę, cęterorumq; iudicum tam militarium, quam ciuilium.

TITVLVS L.

¶ Numerarij seruientes rectoribus in diuersis obsequijs tormentis, & lacerationibus puniuntur. Bart.

¶ Impp. Valen. † & Valens. AA. L. I.

ORax, g & fraudulentū numerariorū propositum, qui diuersis obsequiis rectoribus obsequūtur, ita inhibendū est, ut antea sanciuimus, & nunc itidē sancimus h cōditio ni eos subdi tormētorū, & equuleis † atque lacerationibus subiacere.

¶ Numerarij consularium, q hodie tabularij appellātur, tormētis subiuciuntur: nisi iudicibus, vel alijs ad Prouinciā per Principē destinatis nomē debitorum sub actorū testificatione monstrauerint, vt eis indicātibus omnes fisci debitores ad solutionem compellantur: tempusque tabulariorum triennio concluditur. Bar.

¶ Imppp. Grat. Valen. & Theod. † AAA. LEX II.

QVi numerarii appellari cōsueuerant cōsularium, atq; Præsidum duntaxat tabularii post hanc nostram sanctionē vocabuntur: i scientes se tormētis esse subiectos, nisi iudicib⁹, vel iis, qui prouecti nostro iudicio ad ꝓuincias venerint, vel exactoribus debitorum, aut reliquorum nomē, & modum frequenter ingesserint sub actorū testificatione: k quos scire oportet cū iis, qui debitores sunt, sese ad solutionem esse retinēdos, nisi omnia debita ipsis fuerint indicantibus persoluta. l triennii m tamen spatio tabulariorum decet tempus omne concludi.

¶ Tabularius Præfecti prætorio cingulū, & ordinem militiæ retinet. Bar.

¶ Iidem AAA. ꝓ P.P. LEX III.

NVmerarios n amplissimę tuę sedis cingulum habere, & militiæ ordinem t enere iubemus.

¶ In omni Prouincia duo numerarij, & tabularij collocanti; vnus ad ratiocinia arcæ fiscalis, alius super titulis largitionalibus, nulliusque alterius officio se immisceat. B.

¶ Imppp. Valentin. Theod. & Arca. AAA. LEX IIII.

IN Prouinciis singulis duo numerarij, qui & tabularij, o collocentur: P quo q ad vnum fiscalis arcæ r † ratiocinium, ad alterū largitionales s ꝓtinere tituli iubeantur: hoc sciturі, quòd si ex alteri» † quicquam actibus ad alterampartem illicita fuerit vsurpatione translatum, t is, quicunque iudicis dissimulatione texerit, † grauissimo sit supplitio subiugādus.

¶ Licet scriptor ali cui iudici obsequens, efficiatur decuric, nō desinit esse scriptor; & agnoscere debet munera ciuitatis, & pacto officio ad ꝓriā curiam redit. Bart.

¶ Iidem AAA. † LEX V

EXceptores u omnes iudicib⁹ prouincialib⁹ obsequentes, qui nec cohortatem militiam sustinere videntur, neque à fisco vllas consequuntur annonas; absq; metu dare cœptis operam (etiam si decuriones sint) minimè prohibemus: x dūmodo munera y propriæ ciuitatis agnoscant, & peracto secūdum morem exceptionis officio, ad propriam sibi curiam z redeundum esse non nesciant.

¶ Numerarij a communione actuariorū abstinere debent. Bart.

¶ Impp. Arcad. & Hono. AA. L. VI.

NE diutius ad cunctorum perniciem actuarii a numerario rum consortiis adiuuētur, illustris auctoritas b tua cūctos ex numerariis actuariorum societate præcipiat † abstinere, atq; ab eorum communione discedere. quòd si hoc moniti c custodire neglexerint, iisdem pœnis se, quibus actuarios non ambigant subiacere. d

¶ Actuarij secundū consuetudinem antiquā sunt ordinādi; & si aliter factū fuerit, factū ab eis non valet, & ipse faciens punitur. Bar.

¶ Imp. Leo A. LEX VII.

ACtuarios e tam clarissimæ vrbis Cōstantinopolitanæ, quàm Chimeleæ, f † & quaruncunq; curialium ciuitatū diuersārū, g non aliter nisi, h vt consueuerat, manus sanxerit principalis, sublimitas tua i præcipiat ordinari. quòd si quis talis sub tua fuerit iudicatione conuictus; profecto irritis iis, quę vetita contrectauerit, k congruam indignationem incurrat.

¶ Scriniarij, vel numerarij non possunt a Præfecto prætorio pecuniā sumere mutuo, nel aliquid pro expēsis publicis alicui promittere. B.

Scrinia

† Aliæ.

† Thraciæ

† Cyrenen legit Alc. hic, cū pri. cū Chim. leæ nom. nusquā. pud Cod. mogra. phos regi. riatur. alio uero sic legunt, quę Antiochię quāque ci. ria, &c.

† pœnæ.

† Aeris appellatione omnis pecunia continetur.

† Superiori debet accedere inferior.

† alienus. † alienare.

† erarium

† & Arcas

† Afiæ.

† Thraciæ

† pœnæ. subiaceāt.

¶ idem AA. ꝓ P.P.

a SCriniarios. Tuæ Magnitudinis.ʒ loquitur Præfect. prætо.

b ¶ Sumere.] fic sup. fi cert. ʒ cos. & ff. fi certum pet. l. Præsidis.

c ¶ Cogi.] scilicet, scriniarios. ꝓ curiis.

d ¶ Volumus.ʒ fic s. de admi. tut. l. cum quędā.

e NEmini.ʒ fic s. de Epis.& cle. l. officiales. & argu. s. de agē. in re l. fi §. fideiussores.

f NVlli. Adiuuare.ʒ proprer timorē rationis corrūpendę. & corruptibiliter notādę.

g ¶ Chartularii. ʒ chartularii sunt scriptores, q nō sunt scrinij, id est, notarii, vel, id est, qui nō ꝓsunt scriniis.

h ¶ Adiutorum.ʒ id est, scriniariorum.

i ¶ Nulla.ʒ No. ascēdendū ad dignitates p gradus, non descendendū; vt s. quemadmodū ciui. mu. ind. l. maiorib. & ff. de mun. & hono. l. vt gradatim.

K OFficio tuę Magnitudinis.ʒ loquitur Magistro militum officiorum.

l ¶ Precibus.ʒ scilicet porrectis.

m ¶ Statuatur.ʒ id est statueremus. quod & fecimus tunc.

n ¶ Annuens.ʒ l. tunc.

o ¶ Promulgata.ʒ ad postulationē tui officii.

p ¶ Reuocauit.ʒ loquitur præfe. vr. Acc.

c ¶ Moniti.ʒ numerarii.

d ¶ Subiacere.ʒ forte extra ordinem, vt d. l. in his.

e ACtuarios.ʒ expone, vt s. l. proxi.

f ¶ Chimeleæ.ʒ nomē ciuitatis est.

g ¶ Diuersarum.ʒ scilicet, actuarios.

h ¶ Nisi.ʒ accipe manus, &c. Accur.

i ¶ Sublimitas tua. ʒ loquitur præfect. prætо.

K ¶ Cōtrectauerit. ʒ No. nō valere, quę fiūt a nō iure electo. ar. ptra ff. de off. præ. l. Barbari⁹

¶ Idē Augustus. † LEX VIII.

SCriniarios, vel numerarios officij Magnitudinis a tuæ iubemus nullatenus in posterum, aut mutuam pecuniam sumere, b aut polliceri cuiquam pro publicis expensis cogi, c quos nullam post depositam militiam inquietudinem sustinere volumus. d

¶ Nullus in numero militum numeratus, actuarius fieri potest, nec actuarius officio deposito ad aliquam militiam aspirare est. Barto.

¶ potmpp. Leo Iun & Zeno AA. L. IX.

NEminię licere deinceps iubemus in quacunque militia connumerato, sollicitudinē actuarij subire; vel post depositam eandem curam, ad militiā aspirare, quatenus interpriuatos agēs, omniq; militari priuilegio denudatus, nihil nundinationis, vel fraudis circa cōmendanda ratiocinia, quib⁹ obnoxi⁹ est, attētare valeat.

¶ Scriniarij adiutores non debent sociari numerarijs, & chartularijs, nisi secūdum modum hic declaratum. Item numerariis in Prouincijs hic descriptis adiunguntur scriniarij adiutores, ordine hic declarato. Item adiutoribus, & tractatoribus incumbit necessitas, scribendi præcepta, & cōmonitiones, & euectiones, quæ fiūt prouincialibus: & scripturę sine forma prædicta factæ præsumuntur falsæ, & contrafacientes pœnis hic declaratis puniuntur. Bar.

¶ Imp. Zeno A. LEX X.

NVlli scriniario licet pro tēpore numerarios, plusquā quaternis vicibus, nec his tamen cōtinuandis, adiuuare. † idemque hoc super chartulariis g in prębēda ꝓ tempore numerariis opera obseruare decernimus, ita, ut adiutorum h quidem biēnij, chartulariorum verò vnius anni interuallo continuatio interrumpatur: nulla i adiutoribus ad chartulariorum solicitudinem, quā semel dedignati, sunt discedēdi danda licentia; ita, vt Orientalis quidē tractus pro tempore numerariis, nō nisi ab iis scriniariis, qui inter triginta viros a numerario retrò numerandos: Asianę † vero dieceseos numerariis, nōnisi ab iis, qui intra quinquaginta a numerario similiter retro numerandos inueniuntur: Pōticę vero, & Thracię † dioeceseos passim, & pro suo libitu ex omni multitudine eligēdo rum adiutorum tribuatur facultas. Omnia sanè commonitoria, vel præceptiones, aut euictiones, seu quęlibet publica instrumenta non solum adiutoribus, verum etiam Prouinciæ illius, de qua disponitur, tractatori inspiciēdi, itidemque subscribendi, aliorū quoque, qui vna cum eo tractāt, in ea dem subscriptione mentione habenda, necessitatem incumbere. Si quid autē sine hac obseruatione ex Orientali, vel Asiano, vel Thraciano scrinio fuerit emissū, falsi suspicione non careat: exceptis publicis instrumentis, quæ a scrinio Ponticę, dioeceseos emittuntur, q in iisdem instrumentis solum numerarium eiusdem dioeceseos, eiusq; adiutorem, & chartularium subscribere Magnitudo tua disposuit; ita, vt si quid huius legis fuerit violatum, numerarij quidem tam gradus sui, quā solēnitatum, seu solatiorum vniuersi vnius anni iacturam, adiutores vero quinquaginta librarū auri, & chartularij quindecim itidē librarum auri pœnam subeant. †

¶ Officiū actuarij, qđ olim durabat biēnio, hodie cōcluditur vāno. B.

¶ Idem A. ꝓ magistro militum. LEX XI.

OFficio tuæ Magnitudinis k datis precibus l postulante, vt numerariorum actus nō in biennij sed in vnum annū statuatur; m nostra pietas huiusmodi petitionibus annuens, n dispositionem, quæ super biennio promulgata o fuerat, super vno tantummodo anno reuocauit. p

¶ Officiales prefecti prætorio Illyrico nō si dignitatem comitiuā adipiscuntur, profertur sententia interlocutoria, seu decretum electionis. Et illud eis dari debet, quod ante hanc legem dabatur, cum officio prędicto deposito eligebantur prętoriani Tribuni Bart.

¶ Imp. Anastasius A. ꝓ P.P. Illyrici. LEX XII.

PEr hanc diuinam pragmaticam sanctionem decernimus, quod antea Tribunis prætorianis, dum dignitas eis, qui in scriniis, seu gradibus officij tuę Celsitudinis q deponunt militiam, præbebatur, & custoditū fuisse dignoscitur, hoc super honore quoque comitiuę dignitatis eis impertiri; vt sententia pro fine eorum militię proferenda dignitatis etiam mentionē contineat. Hoc quoq; tantummodo & sine speciali codicillorum, vel diuinorum apicum sanctione adeandē dignitatem adipiscendam, & priuilegia eā sequentia sufficiat: ita tamen, vt primi ordinis comitiuā per interlocutionem eiusdem potestatis mereantur id est, cornicularius, & chartularius, & primiscrinius, & numerarius scrinij Macedonię, & scrinij Dacię, & scrinij operum, & scrinii auri: hoc eodē in iis etiam, qui post nouellam dispositionem diuę memoriæ Zenonis, quæ de eisdem pœnis loquitur, & de eiidem personis, quæ deposuerunt militiā, obtinente.

DE CVRSV † PVBLICO, ET ANGARIIS, ET PERANGARIIS. † †

TITVLVS LI.

¶ Imp. Constantinus A. LEX I.

QVos, qui publico cursui deputati sunt, nō lignis, vel fustibus, sed flagellis tantummodo agitari decernimus: s pœna nō defutura contra eum, qui aliter fecerit.

¶ Præsides & rationales, quibus p Rempublicā annonæ subministrant, pro pecoribus gubernādis, vsurpare nō possunt bubulcos. Itē nullus cū annona, aliā Vīā debet tenere, nisi p cursū publicū: quo proficiscendi licentia est concessa. Bartolus.

¶ Idem Augustus. ꝓ P.P. LEX II.

PRęsidibus, & rationalibus, ceteriſq;, quib⁹ ꝓpterea Respublica & annonas, & alimēta pecorib⁹ † subministrat, vsurpādi paraueredi u licētia derogēt, x Sed nec per aliā viā, eūdi q̄squā habeat facultatē, nisi p q̄ curs⁹ public⁹ stare dignoscit; y excepta videlicet tua z subli-

s EQuos. Decernimus.ʒ fic ff. ad Sylla. l. i. §. impuberi.

† PRæsidibus. Pecoribus.ʒ sub. pro. Paraueredis quid sit.

v ¶ Paraueredi. Inde clinabile, id est quadrigarij. & dicitur a para, qđ est iuxta, & vereid est, equo ducēte rhedā; a ueho & rhedā, secundum H. & sic bubulci, v. lautigæ dñr paraueredes; a para qđ ē iuxta.

x ¶ Derogetur.ʒ id est denegetur.

y ¶ Dignoscitur.ʒ vt ʒ. eod. l. fi quis. & ff. de rerum diui. l. fin.

z ¶ Tua. ʒ loquitur Præfecto prætorio

† de cursu publico multa Alcia. hic nō aspernanda. itidem & Budæus in anno. poste. ad Pandectas.

† paraogariis. Angaria, Persica uox ē, qua significantur, equorū præstationes ad cursum publicū. multo Postas appellamus. Bud. ad l. Eos. De Fals.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Præsto est.§ i. concessa est, vel præstita;vt ff.eo.l.iudicibus. & loq. tur Præfecto prætorio. vel est aduerbiũ temporis, i. præsencialiter cõcessa.
b Vectiones.ab omnibus,ſ.quinquennalibus;nisi speciali lege excipiuntur,vt ff.eod.l. cursum.
c ¶ Custodes.§ut sũt agentes in rebus; ut ff.de decurio.l.ii. & l. fin.
d ¶ Insertũ.§ fic ff.ex q.cau.maio.l.ficut.§.fi.
e ¶ Vbi repertus.§ alias repetit.fic ff. de off. Præt.l.iii.
f ¶ Prouidentiã tuã.§ loquitur Præfecto prætorio.
g ¶ Protinus.§ facit ff.de deserto.l.ii.
h ¶ Militiæ.§ fic ff.de offic.Præf.l. iii.
i Arippum.§ Veredis.§expone,vt ff. l.ii.velsecundũ P.veredus dicitur a veho,& rheda. inde dicit veredus,id est, vehẽs rhedã.
K ¶ Tertiũve.§ alias tertiumve, alias tertiũ vel &c. & dicas agẽs in rebus, q̃ pest euectionibus.vt ff.e.l. euectiões.
l ¶ An.§ alias nesne. alias an ne.
m Si quis per publicum cursum.§expone, vt in rubr. & facit ff.eod.l. ii. & iii. §. i. & est ratio, vt tollatur copia se furandi.
n ¶ Cõpetens.§ i. arbitraria,ff.dẽ pe.l.sanctio.
o Vectionum. Senatui.§ quia pari ficatur Principi.
p ¶ Discedit.§ fic ff.de decur.l. si quis decurio.
q ¶ Vetitum.§ omnibus est vetitum nisi certis;ut ff.eo.l. iudicibus.
r In omnibus. Quarta pars.§ nam non omnes simul,sed separatim. & expone veredorũ ut ff.l.parippum.
s ¶ Publicis.§ fic ff.de oper.pu.l.turre.
t ¶ Solatio.§ id est, stallatico.
v VT agendi. Deni veredi.§ id est, xx.vtff.de lega.i.l. fi qs testamento.
x ¶ Per singulos dies,§ vt non sese inuicem impediant.
y ¶ Ex vtraq; parte.§ ff.mittentium.& remittentiũ.ad quod ff.e. l. fi.
z ¶ Dimittantur.§ i. mittant, & remittant.
a Vdicibus.i.alii Magistratus, quam inferiores nõ debent de publico habere euictiões: sed accipiãt ad uecturã
b ¶ Reseruandum.§ & Senatui;vt ff.e.l. euectionum.
c ¶ Iudices.§ qui præsunt mittẽdis,&agẽtes in rebus;ut ff.eo.l.iii.
d ¶ Constitutos.§ i.dẽputatos in quarta verborũ;ut ff.l.in omnibus. non autẽ aliũ pro alio: quia tũc esset parhippũ vt ff.eo.l. parhippum.
e Rauissimę. Contractus.§ i. rerũ, quę vehuntur.quod dicit vt ff.de nauicu.l.pen. & quę res ven.nõ posſ.l.iii.
f ¶ Merces.§ quia locant alicui ad vecturã animalia publico cursui deputata.
g NVllus. Priuatus.§ quinimo nec Magistratꝰ,nisi duo vt ff.eod.l.iudicibus.
h QVoniam veredorum.§ expone,vt ff.eo.l. ii.
i ¶ Auerta.§ id est,pectorale equorum.
K ¶ Nõ transeat.§ licet,sella,& auerta.
l ¶ Auri cẽtenariis.§ alias aurigenariis,alias auri centenariis .
m ¶ Sacculis.§ sine sella aliqua forte, & quod dicit hippocomos; expone ut ff.l.proxi.
n On patimur hippocomos.§ hyppo,id est,sub;comos,id est,villa. inde hyppocomi, q̃ sunt sub villanis.
o ¶ Veredarij.§i.ducẽtes equos. alibi ,p ipsis equis;vt no.ff.eo.l.ii.
p ¶ Sagorum.§hoc sagum sagi, vestis tenuis & abrasa. secũdũ Hug.

¶ Iidem A.& Valentin.C. L. VII.

IN omnibus Prouinciis veredorum quarta pars[r] reparetur. stabula autem,vt impensis publicis[s] extruantur , contra rationem est. cùm prouincialium sumptu , in quorum locis stabula constituta sunt,citiùs arbitremur apparãda; & vtilius sit tam publico, quã iis, quos stercus animalíũ ꝓ suo solatio[t] habere concedimus.

¶ Imp.Valentinianus[r] A. L. VIII.

VT agendi itineris possit esse moderatio,deni veredi[u] per dies singulos[x] ex vtraq; parte[y] dimittatur, pœna quinq; librarum auri minimè defutura contra eos, qui statuta nostra[r] neglexerint.

¶ *Faciendę euectionis copia omnibus iudicibus denegetur.excepto Præfecto ꝓtorio, & officiorũ Magistro , nisi ad trãsmittẽdas publicas functiones euectionę faciant. Bar.*

¶ Imp.Leo & Anthem.AA.[r] L. IX.

IVdicibus faciendæ euectionis copiam denegamus: cũ id tantùm nostro numini,[r] & tuæ sedi, nec non viro illustri Magistro officiorum sit reseruandum :[b] cùm nec Præfecto vrbi, nec Magistris militum, nec Ducibus , nec vicariis,nec cuiquam[r] alij præter memoratas duas ptãtes a nobis hoc concessum sit.Iis enim tantum ambulandi facultatem iudices ex suo arbitrio prębituri sunt,quos in transmissionem publicarũ functionum persecutores viderint constitutos:[u] sciturí,si definitionem nostram excesserint;se quidem vigintiquinque auri libris, officia verò quinquaginta esse mulctandos.

¶ *Super animalibus publicis ad euectionẽ cursus publici deputatis, nullus contractus locationis,etiam ad vecturã emptionis,tenet.Bar.*

¶ Iidem AA. LEX X

GRauissimæ pœnæ acerbitate proposita, euectionum contractus,[c] animalium quoque publicorum merces,[r] & ementis, & distrahentis coercione[r] prohibemus.

¶ Iidem AA. LEX XI.

NVllus euectione vtatur priuatus,[e] tametsi valuerit impetrare.

¶ Imp.Leo.A LEX XII.

QVoniam veredorum[h] quoque cura pari ratione tractanda est;sexaginta libras auri sella cum frænis,sexaginta itidem auerta[i] non transeat:[k] ea conditione,vt si quis prescripta moderationis imperatorũ[r] libramenta transcenderit, eius sella in frustra cędatur; auerta vero fisci iuribus deputetur,exceptis auri centenariis,[l] [r] quæ necessarium est ab hippocomis in solitis sacculis[m] reportari.

¶ *Non debent rustici,qui hippocomi appellantur,perducẽdo equos per publicum cursum,indigna spoliatione vexari. Bart.*

Idem Augustus. LEX XII

NOn patimur hippocomos[n] [r] per eos, qui veredis vtentur,indigna spoliatione vexari;si quidẽ nonnulli veredarij[o] saga eorum[p] dicũtur auferre,vel præcidere. Quo circa per omnes iudices & curiosos miserabilis remoueatur iniuria; scientibus cunctis, quòd si obseruata non fuerit nostra sanctio , non solum damna

Notam

a ¶ Notã.§i.infamiã : ut ff.de digni.l.i.j. uel secundùm P.i. bullam singulis manibus eorũ impressam,ut ff.d aquędu. l.decernimus. & de fabricen.l.stigmata.
b PVblici.§ No.consuetudinẽ ff.e.cursum.& ff.de test.l.iij.§.fi.
c ¶ Committi.§ut faciant onerari plaustra.
d ¶ Excipiunt.§ id est, accipiunt.
e SI quis.§scilicet officialis.Accur.
f ¶ Mutatione.§ Mittit equos nõ mittẽdos, & relenat mittẽdos. ad qđ ff.e.l. partippum.
g Is tãummodo.§ ff Legatis,q &c.& dic,gẽtibus fi subditis , sed de subditis feeus :ut ff.e.l.cursum.ibi , qñ ẽt Legatorũ , &c. & facit ff.e.l.iudicibus.
h NEmo.Mutationibꝰ.] i.euectionibꝰ,q̃ fiũt ꝓ mutatiões psonarũ,& equorũ , ut ff.eod.l in omnibus.Accursius.
i ANimalia.]i.equos ducẽtes veredos.
k ¶ Per mancipes.§ qui manu capiunt.
l ¶ Apparitores.§id ẽ, publicanos ut ff.d vect. I.si quis.P.nam cum mãcipes earum uendunt, parũ datur eis:& sic laborẽ perferre nequeũt. Et sic no. q̃ equus male pabulatus, malè uadit.Accur.
m ¶ Ne id.§ sub.vnde ne &c.
n ¶ Sublimitas tua.§ loquitur Præfecto prętorio.Accur.
o ¶ Mutationibus.§ i. equis, qui per mutationes vehunt,ut ff.l.prox.
p ¶ Prægrauentur.§ quia nõ debẽt minus uti li pretio uendere. Accursius.
q COmperimus. Paraueredorum.§ expone ut ff. e. l. ij & facit ff.de lucr.adue.l.ij.& ff.de vecti. l. usurpationem.& ff de offi.Præfid. l.illicitas.
r NEmo.§Prouinciã.]i.ducatum.
s ¶ Propriis.§ facit ff. de statuis, & imagi.l. & uirtutum .& in auth. de man.Prin.§.illud.
t ¶ Veredo.§ expone, ut ff.eo.l.ij.
v NVllus.Habeat.] fic ff.de sac. sanct.eccles.l.neminem.& de exc.mu. l. maximarum. & ff.de qui. mu.uel præ. l.ij.
x CVrsum.Tui culminis.§loquitur Præfecto prætorio.
y ¶ Consuetudinem.] ff.eod.l.publici.
z ¶ Translatione.§ ff. de fabri.l.fin.§.quoties.
a ¶ Legatorum.§ ff.eo. l.his tantummodo, contra.Sol.ibi.

¶ *Nullus Dux postq̃ ducatũ suũ iter rauit, uti dẽt cursu publico, sed iumentis ꝓprijs: qđ etiã obseruat in officialib. cohortalib. pœna contrà facientibus imminente. Bar.*

¶ Idem Augustus. LEX XX.

NEmo Ducũ ingressus semel Prouinciam[r] suã, postmodùm in itineribus faciendis cursu,atq; angariis ipse sine suo vtatur officio :sed expeditionẽ militarem iumentis propriis[s] exequatur.De cohortalinis[t] etiã officiis eadem lege sancimus,ne quis ex his per Prouinciã suam discurrens,veredo[r] vti coneꝰ in posterum : cùm sacra prohibitum sanctione cognoscat. Quòd si qs Ducum, vel apparitorum, vel cohortalium offorum temerario animo ea,quæ decernimus, contẽnenda putauerit: per singula animalia, q̃bus vsus fuerit, singularũ librarum auri illatione mulctabit.

¶ *Etiam ecclesia tempore expeditionis non excusatur ab angariis, vel parangarijs.Bartol.*

¶ Imp.Anastasius A.[r] LEX XXI.

NVllus penitus cuiuslibet ordinis,seu dignitatis, vel sacrosancta ecclesia, vel domus Regia,[r] tępore expeditionis excusationem angariarum, seu parangariarum habeat[u].

¶ Imp.Iustinianus A.[r] LEX XXII.

CVrsum ambularem ab omni Oriẽtali tractu, necnon ab iis ciuitatibus aliarum regionũ, quarum instructio tui culminis[x] meminit, tolli, amputaríque decernimus:ita tamen,vt in transitu fortissimorũ militum,quando nostra Serenitas dispoſuerit, ex aliis ad alia eos[s] loca deduci, euectionesq; animaliũ secundũ cõsuetudinem[y] à nostra fuerint Serenitate consecuti, & in armorum tàm confectione,quàm translatione[z] seruata consuetudine,in profectione quinetiam Legatorum[a],animaliũ dominis,qui ea solent accepta mercede locare, prębenda pensio, arcę tui culminis imputetur,tractatorias[b] ,videlicet,animaliũ supermemoratis causis nulli alij iudici , cuiuscunq; sit dignitatis , nisi tuo tantummodò culmini,faciendi licentiam patere decernimus.

¶ Imp.Iustinianus A.[r] LEX XXIII.

IVbemus nemini licere cuiuscunq; scholæ, vel officij,vel militiæ , seu conditionis per totius Orientalis tractus partes , ob quãcunq; causam proficiscenti,seu redeunti , supra vnum veredum[c] vnumq; paraueredum,cũ euectione tamen iudiciali[d] mouere: nisi specialis[r] ei præstita sit nostræ Serenitatis quantitatẽ animalium continens euectio : exceptis proculdubio ijs,qui pecunias publicas deuehunt : cùm in hac parte sine nostra quoque speciali auctoritate tanta conueniat animalia moueri , quanta transuehendæ pecuniæ summa , & eius tuitio deposcit : quinquaginta librarũ auri ijs feriendis condemnatione , quicunque nostra iussa quolibet modo,seu tẽpore violauerint , seu viojari concesserint.

b ¶ Tractatorias.§ id est,literas datæ licentiæ vehendi animalia,& ad de,ut ff.tit.j. in rub.
c Vbem°. veredũ.]hoc expõe,ut ff.e.l ij.Accursius.
d ¶ Iudiciali.§ Præfecti non alterius, ut ff.l. proxi.in fi.
e ¶ DE TRACTATORIIS,[r] & stariis.

¶ *Fortè declinat hic , & hæc tractatoria ,& erãt uiri, q tractabãt , & cõtrectabant ãlalia publica,& equos sacro vsui deputatos. Vt fortè tractatoriæ dũr literæ datæ licẽtiæ uehẽdi ãlalia,ut ff.ti.j.l.cursũ. r fi.ul ut liceret ad tractãdũ,id est, ad apprehẽdẽdũ criminosos ꝓpetrar,ut ff.d deser.l.j.§. j. imo & ꝓ erat licẽtia militi data fortè falsa.*

Tra-

Universidad de Sevilla Biblioteca

Impp. Th. Arcad. & Honor. AAA.

a TRactatores.§ expone, vt i rubric.

b ¶ Accipiant.§ vt iter arripiant.

c ¶ Persequuntur.§ id est, qui deputati sunt ad hoc, ut ſ. cit. j. l. iudicib. §. his autem.

d ¶ Corpore.§ scribebatur dies datarum in quodã libro, vbi omnes scribebantur, & biduũ ad inchoandum iter, & quinque dies alij, qbus posſit stare i itinere, vbi velit, ſi plures. al's capitur, vbi inuenit, ut ſ. ti. j. l. j. Et no. q sic biduum datur iis, q accipiũt literas ad trãseundum p Castrũ francum.

¶ DE APPARITORIBVS PRAEFECTORVM prætoria, & priuilegiis eorum.

TITVLVS LIII.

¶ *Cornicularij Præfectorum completo munere Principis purpuram adorent: & cùm sint otio donati, ad aliud officium non deuocantur. Bartol.*

¶ Imp. Leo A. † LEX I.

PRæfecturæ e corniculariorum, qui annis singulis exeunt, post transactos corniculos nostrã adorare purpuram volumus: quo honore perfunctis, cũ iam missionẽ tenuerint, liberum otium damus: vt ad susceptionem f, vel cuiuslibet necessitatis officium minimè deuocentur.

¶ *Præfectiarij exactionis prouincialium facere non debent, nec etiam habere custodiam horreorum. Bart.*

¶ Idem. † LEX II.

PRefectiarios g ad perniciẽ prouincialium exactionibus in prouinciis, vel potiùs lucris, & quæstibus suis h sese immiscere vetamus: præterea vel horreorum i gerere custodiam, vel curiarũ, † ius, atq; arbitrium sibi præsumere his denegamus. Horum si quis præsentis legis temerator existat, volumus cum competenti motu, & ĩdignatione percelli. Da. xiiij. kal. Decem. Med. Val. & Val. iiij. AA. Coss.

¶ Cornicularij, primiscrinij, & numerarij Præfecti prtorio sortita laborũ requie, priuilegijs hic insertis gaudent. Bar.

¶ Imp. Anastasius A. † LEX III.

COrnicularij m, & primiscrinij, numerarij insuper, q in officiõ tuę Sublimitatis per ordinem obsequiis militiæ terminatis, desideratam laborũ requiem sortiuntur, pro multis erga Rempublicam sudoribus, ab omnibus indictionibus tam militariũ, quã ciuilium n iudicũ semper habeantur immunes o, & ciuilium tantũ iudicum, non etiam militarium iurisdictioni subiaceãt. Huic sanctioni addendum esse cẽsemus, vt si quis præfectiarius, † dũ militat, vel post depositũ cingulum sine testamento, qd' legibus comprobatur, nullisq; ab intestato successoribus derelictis, fati munus impleuerit, omnes eius patrimonij facultates prouisione Magnificæ tuę sedis non fisci iuribus p, sed arcæ tui culminis rationibus vindicentur. ¶ Scriniariis autem, & exceptoribus, cæterisq;, q in officio tui culminis merẽt, † cũ in legione prima q adiutrice nostra militant, audientiã tantummodò in cas's, in qbus pulsantur, tuę Celsitudinis deputamus. In Prouinciis verò cõmorãtes, Rectoribus earum eos respondere iubemus r: nisi publicum officium aliquod eis iniunctum sit.

Val. & Val. AA.

DE APPARITORIBVS PRAEFECTI VRBI.

TITVLVS LIIII.

¶ *Qui administrauerũt officia, offo finito Principis purpurã non adorãt. Itẽ apparitor sedis urbanæ illustris de concusso pistore cõuictus punit. h. d. cũ l. seq. Bar.*

¶ Imppp. Gra. Val. & The. AAA. LEX I.

PRæter eos, qui de officio eminentium Potestatum s, numero stipendiorum, & curriculis euolutis, vrbisq; pfectura, & Serenitatis † nostrę t annis singulis attingere purpurã, venerariq; præcepti u sunt, nulli prorsus eorum, qui prouincialia officia peregerint, tranquillitatis nostræ muricem x adorare sit liberũ, omniũ suffragiorũ obreptione cessante.

¶ Impp. Arcad. † Honor. AA. LEX II.

QVicunq; † illustris vrbanæ sedis apparitor clandestina fraude pistorẽ cõcusserit, accusatus, atq; conuictus, perpetuis panificij y nexibus addicetur †.

Impp. Val. & Val. AA. Præfectianos.

† curarum.

DE APPARITORIBVS MAGISTRORVM MILITVM, & priuilegiis eorum.

TITVLVS LV.

¶ Imppp Valent. Valens & Grat. AAA. LEX I.

QVi sese z in officiis Magistrorum equitum, ac peditũ militare monstrauerint, ab omni nominationis iniuria excusentur.

¶ Impp. Theod. & Valentin. AA. LEX II.

QVi in officio Magistrorum equitũ, ac peditum militiam sortiti sunt, ordinis a sint militaris.

¶ Imp. Martianus A. † LEX III.

PRobari apparitores magisteriæ potestatis, neq; curiales in aliquo officio, neq; cohortales, neq; censibus adscriptos volumus b.

¶ Numerarij Illustrium completa militia, & principatus munere functi, gaudent priuilegijs hic insertis. item qui sunt de numero militantium, gaudent priuilegijs eorum. qui verò sunt ultra numerum, non. h. d. cum l. seq. Bartol.

¶ Idem Augustus. † LEX IIII.

NVmerarios c virorũ illustriũ Magistrorũ militũ tã præsentaliũ d, quã Oriẽtaliũ, q ordine, & stipẽdiis militię fuerint decorati exeũtes e, Tribunis prętorianis partis militaris sudorib. eorũ beneficiũ deferentes f, sociari præcipimus: ita videlicet, vt post cõnificij, habeas abdicet, si paneficij, habeas tũc ad dicet. & tũc é cõtra ſ. de pœnis. l. ne q s Sol. hic speciale. nam & alſs tolerat talis sententia, licet sit inciuilis, ut ſ. d pę. l. moris. §. sed dãar.

† præfectianus.

¶ DE APPARITORIBVS Magistr. &c.

z QVi sese. § suprà tit. ij. l. j. & iij.

a QVi in officio. Ordinis. § scilicet eius militiæ, in qua sũt puta numerarij, & si miles, ut ſ. l. numerarios. ſi tũ mõ militari posſũt testari, ut ſ. de test. l. scriniarios. q é cõtra. Vel dic, ut no. ſ. de castren. pec. l. fi. Accur.

b PRobari volum'. § ut & ſ. de agrico. & cẽ. l. colonos. & facit ſ. q. milit. non pos. l. j. & 4. & j. tit. i. l. j.

c NVmerarios. § De his habes ſ. d nũ.

d ¶ Præsentalium. § id est, eorũ, qui præsentia liter nobiscũ sũt, ut ſ. d re mili. l. nemo miles.

e ¶ Exuntes.] de offic. numerarij.

f ¶ Deferentes.] ſ. numerarios beneficiũ partis mili. q. d. licet finiat militia prima, deserũt ſi secum partem beneficij seu honoris: q a sociãt tribunis, ut habeãt eã dignitatẽ, siue administrationẽ quã habent Tribunĩ. ad quod ſ. d ſi len. l. ſi. in fi. Accur

† inhærentis.

† seuerita tis.

a ¶ No

† Theod. & Hon. Pal dio.

† Ex li. tit. in. Lib. C. Th. † Da. Ian. Rad Hon. Aug. & Cõsular. ij. Coss.

a ¶ Immunes.§ sic ſ. d assess. l. non parum. Acc.

b ¶ Principatus.]& hi principes erant q dẽ officiales Magistri militũ maiores alijs, quasi prima capientes, secũdum Hug & fa. j. d cohor. l. j.

c ¶ Vigilũ.§ nõ loquit de illis, q sunt ſ. de offi. Præs. vigi. l. j. sed de iis, qui sunt j. de cohor. l. j.

d ¶ EOs. nostris. § loquitur Magistro officiorum.

e ¶ Statutorum.§ taxatus erat eorũ numerus. & fa. ſ. de sac. san. eccle. l. nõ plures. & ſ. de offi. Magi. milit. l. ij. & iij.

f ¶ Muniri.§ nam sub te, non sub alio cõueniũtur, & in ciuilibus, & in criminalibus causis.

¶ DE APPARITORIBVS Prætonsulis, & Legati.

† Anastasius.

† vestris.

† legatis.

g OFficio.§ loqtur Procõsuli Africæ, & facit ſ. tit. j. l. ij.

h APparitioni tuę. Procõsuli Africæ loquitur, & facit ſ. tit. j. l. prima.

† Val. Th. & Arcad. † Procos. Afr. † naturalẽ.

i ¶ Membra. Ut enim homo habet multa mẽbra, sic Respublica hẽt diuersa officia, quod patet per hunc librum, & tractatum de officijs, & inst. in procẽ. in fi. nõ ergo alterius curiæ adstrictum accipiet.

k IN pcõsulari Prouincia. § i. ea, quã Procõsul. regit. nã aliquæ regũtur per alios, ſ. Comites Præfectos.

l ¶ Impudenter.§ sic ff. de procu. l. quæ omnia. §. j.

† Hon. & Arc.

¶ DE APPARITORIBVS Comi. &c.

† quærant. † Idẽ AA. † prouinciali.

m IN officio. §ſ. tit. j. l. ij. Accursius.

n ¶ DE COHORTALIBVS, &c.

¶ Qui officio curię erant coarctati. Accur.

o Pricipibus.§ hoc dic, ut ſ. t. iij. l. numerarios. in fin. no. sed quidã habent rubric. j. prox. l. nullus.

† Theod.

p OMnes stationarij.§ Qui stabant in cõfinibus, qui & dicuntur limenarchæ, & irenarchæ, ut ff. de cu. re. l. Diuus. Accur.

† sufficere. † malo (in quit Alcia. hic) cohortalib. legere: quod in re: quid in domestica militia alicuius cohortis essent id genus milites. & ita i exem. vic. in fuius tetu. legibus legitur.

q ¶ In custodia. § ut & ſ. de curio. l. j. in fin. & l. fin. & de pri. car. l. j. & d accusa. l. si quis.

r NVllus. Probare. § i. approbare in officiũ, uel prouebere. si, promouere sine litera Pricipis, quę eum approbet, vt hic, & j. d diuer. offi. l. in his. & l. pe. & fi. & ſ. de re mili. l. neminem.

s ¶ Sustinentia. § ut ſ.

pletam militiam, ab omnibus indictionibus tam militarium, quã ciuilium iudicum semper habeantur immunes a. principatus b verò munere functos Tribunis vigilum c militãtibus aggregari volumus.

¶ Imp. Zeno † A. mag. offic. LEX V.

EOs, qui in officiis nostris † d merentes, statutorũ e tantũmodò numero inserti sunt, fori præscriptione muniri f, cæteros verò, qui supra huiusmodi numerum militare noscuntur, quasi nec militantes, & apud illustrissimas præfecturas, & apud Clarissimos Prouinciarum Rectores de quolibet pulsari, & conueniri, & sine cinguli præscriptione respondere negotio sancimus.

DE APPARITORIBVS PROCONSVLIS, & Legati. †

TITVLVS LVI.

¶ Obsecũdas Procõsul, uel legato, nõ dẽt esse curialis, uel adstrictꝰ alicui corpori, et si adstrictus est dẽt restitui, et apparitores legatorum debent esse quadringenti. B.

¶ Imp. Constantinus † A. LEX I.

OFficio g, quod tuis meritis obsecundat, non curialem † quẽquam, nec ex cæteris corporibus volumus aggregari. at si qui erunt inter apparitores huiusmodi, restitui eos muniis debitis mox iubemus.

¶ Imppp. Valent. Valens & † Grat. AAA. proconsuli Aphricæ. LEX II.

APparitioni tuæ h, & Legatorum quadringentos censuimus deputandos, de ijs duntaxat, quos esse sibi detractos Reipublicę membra i non quæruntur †.

¶ Impp. † Arc. & Hon. AA. LEX III.

IN proconsulari † Prouincia k officium proconsulare postulet, quod exigere consueuit, nec alienis se partibus impudenter l inserat.

DE APPARITORIBVS COMITIS Orientis.

TITVLVS LVII.

¶ Imp. Zeno † A. LEX VNICA.

NOfficio m comitis Orientis non amplius q̃ sexcẽti apparitores habeantur, quos quidem publicis necessitatibus nouimus abunde suppetere †.

DE COHORTALIBVS, † ET PRINCIPIBVS ° cornicularijs, ac primipilarijs.

TITVLVS LVIII.

¶ Stationarij, q irenarchę appellantur, non debent facere exactiones, nec aliquẽ in carcere mittere, etiamsi crimen sit manifestum. Bartolus.

¶ Imp. Constantinus A. LEX I.

OMnes stationarij p, neq; superexactionẽ audeant. neq; carcerem habeant, néve quis personam, (licet pro manifesto crimine,) apud se habeat in custodia q, sciens, quòd si quid tale fuerit commissum, capite puniendus est.

¶ Null' iudex utentẽ militare approbare dẽt, sine sacra approbatoria, nec pmittere et uehere, exceptis Prouincię officialibus q curs' publici solicitudinẽ sustinẽt. B.

¶ Imppp. Theod. Arc. & Hon. AAA. LEX II.

NVllus iudicum quẽquam sine sacra probatoria probare r audeat, vel prouehere. Excipimus tamen officia prouincialia cursus publici solicitudinem sustinentia s. nec enim tanto muneri t adminiculum u denegari publica permittit vtilitas †.

¶ Priuilegia solita cõcessa p dñm Diocletianũ Principẽ confirmant, & etiam extendunt, prout infrà describitur. Bar.

¶ Impp. Arc. & Hon. AA. † LEX III.

SOlita x cohortalibus Syriæ priuilegia, quæ à Diuo Diocletiano porrecta sunt, atq; concessa, nos quoq; porreximus, ac iubemus eos non ad solicitudinẽ bastagiæ y †, non ad functionem nauicularium deuocandos, nõ in uitos curialibus cœtibus adscribendos, verùm peracto labore militiæ, pastus Primipili z competente sedulitate functione transacta, prærogatiuam his recusationis a offerimus.

¶ Iidem AA. LEX IIII.

OFficia Rectorũ Prouinciarũ tuæ Magnificẽtię literis volumus admoneri, vt susceptos in officio pprio b, vel probatos, cohortum nomine, vel legionũ priuilegijs existiment inferendos †.

de agen. in re. & nõ alii, ut ſ. de dec. l. j. & fi. in fi.

† Muneri. § i. gerenti bus tantùm munus.

v ¶ Adminiculum.§ q̃ est per officiales, quos fibi eligit.

x SOlita. § aliàs incipit, solita cohortalib' Syrię priuilegia, &c. aliàs incipit, priuilegia, & cætera desunt.

y ¶ Bastagiæ. § bastaga, seu vastaga (utrũq; enim dicitur) officium publicũ est, uel ministri, quod gerentes bastagarii dicebantur: qui tutos eos ad quintam bestiã Principi dandam cogebãt, ut ſ. de murile. l. iiij. & l. æternam.

z ¶ Primipili. § q a fuerat primipilarius. & nõ. quod quidam habẽt, pactus primipili. & leges transacta functione pastus primipilo ppe. fe. &c. & dicitur pastus p simi litudinem: quia sicut homo primò comedit, secũdo digerit, sic iste primo gerit officium, sed ro rationẽ reddit. & ita digerit quodammodo, ut j. e. l. ordinariorum. & alſs fastus †, & eodẽ modo legit, uel careas utroq;, & pũctua post dictionẽ primipili. Accur.

a ¶ Recusationis. § a pdictis solis studijs bastagię, & nauicularijs.

b OFficia. Proprio. scilicet tno, & ut pro etiam.

c QVicunq;. Substituat. § ſ. d offi. mili. l. ii.

d ¶ Osdrosenæ. § i. Prouinciæ prædictæ, & sic habeas Osdrenæ, alias est Desenæ, & bene stat.

e ¶ Impetratis.] p quã curiam euitabant, vt & ſ. de decur. l. euacuatis.

Si

¶ *Habens plures filios, dẽt cohorti, siue collegio, cui est adstrictus, vnũ ad seruiendũ deputare, alterũ suæ patrię. Si verò habeat unum tm, potiùs curiæ suæ patriæ, q̃ collegio eum deputare debet. Bar.*

Iidem Augusti. † LEX V.

QVicunq; † per Osdrosenam † primipilarius maiore letatur numero filiorum, vnum loco suo veluti hereditario iure substituat c, alterum pro amore patriæ, Osdrosenæ d † curiæ tradat obsequiis: cæteris, qua voluerit militia prouisurus. Si autem duos tantùm procreauerit, cohorti satisfacere cogatur, & curiæ. Quod si vnum procreauerit, eundem ordini patriæ restituat, nullo contra hanc formam beneficio valituro. Damus sanè licentiam tam patribus eorum, quàm ipsis, qui huius legis auctoritate ciuitatum obsequio aggregantur, vt si quos curiales patrocinio principalium inuenerint excusari, in medium proferant: vt & ipsi similibus officiis deputati, careant † impetratis f. †

¶ Apparitor criminosus fugiens citandus est, q nisi intra talẽ diẽ venerit, contra eum proferetur sententia condẽnatoria, & ipso non comparente, condemnabitur. Bart.

¶ Impp. Hono. & Theod. AA. † LEX VI.

Bastagiarii qui dicũtur.

† auctoritas.

† Val. Val. & Gratia. AA.

† Et hæc lectio Pyrrho hic placet, vt intelligas honorem, ac officiũ Primipili.

† Bastagia, munꝰ erat ferendi res necessarias ad exercitum. Al.

† inferendos.

† Val. Val. & Gratia. Modesto PP.

† Ex li. 12. tit. iij. l. 79. C. Th.

† Osrhenią vel Osdroẽ nam.

† Hedesonæ.

† pareant. † Da. iij. No. Dece. Antioch. post cõsul. Gratiano. A. iij. & F. qui. V. C. † Gra. Va. & The.

† ad intell. huius l.uid. Mich. Vrsur. in l. finita. §. Iulianus. nu. 60. de dam. inf.

SI apparitor. Conditione. § nisi ad talem diem uenerit, profecturus sententiam condemnatoriā. sic enim peremptorium mittitur, ut ff. de iud. l. ad peremptoriū. nā hic quodā modo est peremptorium, potest etiā dānari, licet absens officialis, ut §. de pœ. l. Diuus. sed alias regulariter contra. §. de accusa. l. absentem.

b ¶ Subleuiam'. § sic §. de apostā. l. iij. & ff. de ædil. ediç. quis sit fugitiuus.

c ORdinariorum. Qui. § iudices. speculatorū, quales sūt Prędides, ut §. de priuat. carce. l. j.

d ¶ Ordinariorum. § f. aliorum. nam & Prædides ord. sunt, ut §. d' mo. multar. l. eos.

e ¶ Pastum. § expone, vt §. eo. l. solita.

f ¶ Ante debitū. § prępositio. & dic locū. tēps sic, ut i vulgari dicimus nō est adhuc loc', i. cps, uel dic ante aduerbium tēporis, uel dic, q̄ locū adducebat ad impetrandā exeusationē: quia, f. diu in eo loco, i. officio steterat, uel in infirmitate, uel in senectute. Acc.

g ¶ Peculio. § i. salario, quod peribit, ut j. eo. l. quisquis. §. de hinc.

h ¶ Extremæ]i. si etiā in minima militia erat obnoxius, omnia sua bona ei relinquit.

i SPeciebus. Adærādis. § aliàs adhærēdis, aliàs adęrādis, i. ad ærarium deducendis, p̄ dando Primipilaribus. & facit §. de erog. milit. an. l. septem.

k PEr Illyricum. Cēteni.]sic §. de appari. Proconsui. l. ij.

l ¶ Immania. § i. crudelia, & iniqua, aliàs inania, & sic idem.

m QVicunque. Tabulas. § officiū emendi chartas, & parādi, & sic de tabulis, i. pugillarib' dicas, ubi acta uel memoriæ publicæ scribebantur.

n ¶ Fuerit § sic §. de fabri. l. si quis.

o SIquis. Ex grege. § ,ppter utilitatē dicit gregem sic §. de mil. veste l. fi. in fi.

p ¶ Allegandum.]sic j. de diuer. off. l. iij. Sed cōtra §. de suscep. l. si aliquid. Sō hic alias, nō in officio deliquit. Vt hoc ex certa scientia, ut ibi pate:. Itē j. ti ij. l. q. cūq; cōtra. So. ibi. item facit §. de digni. l. iudices.

q SIcohortalis. Renocetur. § sic §. ubi decu. vel cohor. l. j. & §. qui mili non pos. l. iij.

r ¶ Patrię.]patrem se

ē Iapparitor. Condition. § nisi ad talem diem uenerit, profecturus sententiam condemnatoriā. sic enim peremptorium mittitur, ut ff. de iud. l. ad peremptoriū. nā hic quodā modo est peremptorium, potest etiā dānari, licet absens officialis, ut §. de pœ. l. Diuus. sed alias regulariter contra, §. de accusa. l. absentem.

¶ Apparitores quorūcūq; iudicū nō possunt scribi in numero aliquorū militū, aut cōtēplatiōe alicui' stipēdij relaxari, prius quā Primipili vōnē reddiderint, nec ēt petere, ut geti donenī. Itē solutus militia ob delictū, nō ob hoc quietē accipiet, et bona talis dūmquētis illi militię relinquunī. B.

¶ Imp. Theod. A. LEX VII.

ORdinariorum iudicum apparitores, qui c vel speculatorum, vel ordinariorū d attigerint gradum, nullo annorum numero, nulla stipendiorum contemplatione laxentur, priusquàm Primipili pastum e, digesta ratione, cōpleuerint. Quòd si ante debitū f locum, qui huic functioni habeē obnoxius, vel ægri corporis labē, vel defessę senectutis extrema ad impetrandā quietem crediderit prętendenda, non priùs otio condonetur, quàm omne, qd' Primipilo debetur, expenderit. Eos ēt, qui ,p sceleribus suis soluto militiæ cingulo, addicuntur infamiæ, nec integro peculio g sub hac occasione lętenī: ita condignę vltioni eos volumus subiacere, vt functioni quoq;, quę extremę h militiæ debetur, nihil ex eorum facultatibus subtrahatur.

¶ Imp. Valenti. † A. LEX VIII.

SPeciebus primipilaribus adęrandis i eadem pretiorum taxatio seruetur, quæ in venalibus publicis poterit reperiri.

¶ In Illyrico centū apparitores singulis iudicib. obsecundent, et nō ultrà ad q̄ obsequia nō deputantur iniqui, sed illi, qui tm̄ solicitudines debitas exequuntur. Bar.

¶ Idem A. & Martianus A. LEX IX.

PEr Illyricum, ī quo plurima, ac maxima necessitatū publicarum emolumenta officiis constat præsidialib. expediri) centenī k numero singulis iudicib. obsecundent, nec vltra hunc modū, vel ad militiam vllus aspiret, vel conniuentia iudicum perseueret. Adhibendi autem sunt ad huiusmodi ministeriorū obsequia non illi, qui vano militiæ nomine immania l lucra sectentur, sed qui necessitatem officij solicitudinibus debitis exequantur.

¶ Nemo potest ad officium cohortalium accedeī, nisi priùs ī matricula cohortaliū receptus, & descriptus fuerit: pœna contrafacientibus imminente. Bar.

¶ Iidem AA. LEX X.

QVicunq; chartas, vel tabulas m vel quodcunq; aliud ministerium cohortalis optauerit, non antè accedere † permittatur, nisi eius nomen matriculis receptum primitus fuerit n: pœna proposita iis, qui contra statuta cęlestia crediderint suscipiendos aliquos, aut quodlibet eis † officium iniungendum.

¶ Exēptus de grege cohortalium pp crimen, si uoluerit ad idem sacramentum repedare, allegare debet, et ostendere Principis oraculum ex certa forma cōcęsum. B.

¶ Imp. Leo A. LEX XI.

SI quis ex grege o cohortalium, vrgente criminis infectatione, stipēdiis fuerit exemptus, aut otio traditus †, qetis artibus immoretur: aut si ad pristina sacramenta precū miseratione maluerit repedare, indultum nostrę Maiestatis oraculum amplissimę tuæ sedi offerat allegandum p.

¶ Si cohortalis apparitor, uel cohorti obnoxius hoc officio derelicto ad aliam aspirauerit dignitatem, tam ipse, quàm liberi eius tali dignitate & militia spoliati, ad pristinam conditionem retrahuntur, nulla, nisi triginta annorum præscriptione, obstante.

¶ Imp. Zeno A. † LEX XII.

SI cohortalis apparitor, aut obnoxius cohorti, ad vllam aspirauerit dignitatem, spoliatus omnibus impetrati honoris insignibus, ad statum pristinum reuocetur q: liberis etiam in tali eius conditione susceptis, fortunæ patriæ r mancipandis. Quòd si quis ex his ausus fuerit vllam affectare militiam, nulla præscriptione temporis muniatur, prętereā, scilicet, quæ ex triginta annis s colligitur: sed ad conditionem propriam retrahatur, nec † ipse, vel liberi eius post talem ipsius statum procreati, quod cohorti debetur, valeāt declinare. Sed nec ad aliam cohortalinus, vel cohortalini filius adeat aspirare fortunam, cui maiorum suorum exempla t prædiudicant. Sed etiam cunctos u, qui diuersārum rerum negotiationibus detinentur, trapezitas scilicet, vel gemmarum, argentique, vestiúmve venditores apothecarios etiam, cęteroslque institores aliarum mercium quibuscunque ergasteriis adhærentes, iubemus à prouincialibus officiis remoueri: vt omnis honor, atque militia à contagione huiusmodi segregetur.

¶ Nullus primipilaris, & cohortalis ad aliam militiam aspirabit etiam ex aduocatione Principis, & statim restituendus est curiæ ciuitatis, vnde oriundus est. Bartol.

¶ Idem Augustus. LEX XIII.

NVllum ex primipilaribus, nullum ex principe x cohortalis officii, vel ad aliam posse militiā aspirare, vel ministeriis sibi contra publicam vtilitatem blandiri y, vel ad quamlibet aliam dignitatē ad præiudicium † prætexti status accedere concedimus z. Quòd si contra hanc tam saluberrimā formam, vel responsa a cęlestia, quædā militia, aut dignitas audaciter eliciatur, pro ingestis † haberi, etiamsi speciali adnotatione nostræ indulgentiæ eam obtinuisse videatur, nec assertionem ei quoquo modo patere, qui se memoratis artibus publicæ studet commoditati subtrahere: sed statim ciuitatis, vnde oriundus est, curię tradi præcipimus.

Quisquis

† Leo.

† fuę quomodo.

† sperauerat.

† māsurus.

¶ Val. Gratia. & Val.

† inferant.

† Arcad. & Hono.

† probatoribus, uel approbatoriis.

† denotaī. † reuocati.

† anteire.

† ciuit.

† Honor. Theod. P. P.

† tribun.

† Theo. Val. Hono. P. P.

† nec

† apud iudicium.

† id est facētis.

e QVisquis. Careat.]ut §. de of fic. Rec. Prouin. l. si q̄s. & facit §. l. proxi. & l. si cohortalis. in princ. cū concor.

b ¶ Interpositam per sonam. § quod non potest per, se nēc per aliū, ut ff. de administratio. rerum ad ciuita. pertī. l. 2. §. primo.

¶ DE APPARITORIBVS Præfecti annonæ

c APparitores. Præfecturę.] id est, Præfecti vrbis. nā vni omnis sum alter facere nō debet, ut §. de test. l. hac psultissima & §. de offic. Præf. vr. l. studentibus. & ar. j. de excusl. 2.

d ¶ Secreta. § i. separata, remota, vel diuisa.

e ¶ Fungantur. § cum suis apparitoribus, ut j. l. prox.

f PRæfectus. Compulsores. § id est, apparitores.

g ¶ Officio. § id est, cū officialib.

h ¶ Obnoxius. § f. Præfectus annonæ.

¶ DE DIVERSIS &c.

i SIquando. Militum. § f. prædictum.

k ¶ Deuocatur. § id est reuocatur, ut & §. ti. 2. l. cohortalis.

l ¶ Insignia. § sic §. de agen. in re. l. i. & de tyr. l. fin. cum suis concor.

m NVllus. Affatibus. § sic §. de cohort. l. si q̄s ex. Sed contra §. ad le. Iul. d' amb. l. j. Sol. hic ex certa sciētia, ibi ñ. ar. §. de susce. si aliq. d. ad idem facit, qd' in l. cōtraria. no. itē facit §. de re mili. l. semel.

n NVllus. Tuæ. § loquitur Præfect. prætorio.

o ¶ Laremus. § & ita animo cōstituit ibi domicilium, vt §. de ic. l. ciues.

p ¶ Commoratus.] 3 non habeat ibi domiciliū, vt §. l. prox. cum concor.

q ¶ Vel. § pro etiam.

r ¶ Laremus. § subaudi, vel ibi iam fecit idē officium, ut prædixit. & facit §. de cri. sacr. l. fin. & de asse. l. in consiliariis. & ff. q. ex cau. ma. l. ij. q. & l. fin.

s QVi uel. Non ve tentur. § sic ist. d' suspec. tut. §. fin.

t QVicūqs. Districti. § aliàs adstricti, i. obligati, puta q̄a sunt ꝺdemnati. aliàs distincti ab officio iudicato, i. sentētia separati. ad qd' est §. de of. Præf. prę. t. l. si quis.

v ¶ Nec ex rescripto. ut §. ti. 2. si q̄s. contra. Solu. hic ī officio deliquit, sic §. de murile. l. fi. lib. xj. & de fabr. l. iij. & de tabu. l. j. & fi. & j. §. sed nec.

s ¶ Annis xxx. § sic §. de præscrip. xxx. ann. l. præscriptione. cōtra. ubi dicit xl. So. hic propter dignitatē, in qua stetit, arg. §. de fun. Reipub. l. eum. sed ibi non fuit in dignitate.

t ¶ Exempla maiorum. § quos sequitur, ut §. ea. l. §. l. beris. & fa. §. de emē. propinquo. l. j.

v ¶ Cunctos.] non solùm uiles cohortales repellūntur à dignitatibus, sed etiam omnes artifices, ut subiicit. & §. de dig. l. ne quis. & nege. ne mil. l. j.

x NVllum. Ex principe. § hoc expone ut §. de ap. Mag. mi. l. numerarios. in fin.

y ¶ Blādiri. § quasi posfit desererē suū officiū.

z ¶ Concedimus. § §. l. prox. in princ. cum cōc.

a ¶ Responsa. § repete contra.

¶ Obligatus cohorti, etiam ex priuilegio Principis concesso motu proprio ad dignitatem aliam non aspirabit. & carebit effectu priuilegij, & modum cohortalis militiæ non habebit. Bar.

¶ Imp. Anastasius † A. LEX XIIII.

QVisquis cohortalibus adhuc obseqis obligatus, vel regimen Prouincię, vel cingulum cuiuslibet militiæ, vel dignitatis ‡ quoquo modo meruerit, ante oía cōtra licitū, vsurpatis, impetratisve careat a, etiāsi vltronea nostra liberalitate ius gerendæ Prouincię, vel militiæ, seu dignitatis cuiuspiam sibi iactauerit fuisse delatum. dehinc vniuersis solatiis conditionis, quam sperauerat † defraudatus, ne quid eorum omnino per se, vel per interpositam personam b possit acquirere, Primipili tantū munus implere cogatur, mox curialibus ciuitatis, in qua natus est, in diem vitæ suæ functionib. inhæsurus †: ita scilicet, vt etiam ij, qui post impletam talem militiā quodlibet militiæ, dignitatisve genus affectauerint, curiæ patriæ suæ restituantur.

DE APPARITORIBVS PRAEFECTI annonæ.

TITVLVS LIX.

¶ Imp. Antoninus † A. LEX I.

APparitores vrbanæ prefecturæ c, annonario offō sese nō inserant †: sed apparitorū æmulatione secreta d, ministerio suo annonæ præfecturæ fungantur e.

¶ Im. Constantinus † A. LEX II.

PRæfectus annonæ canonē, q̄ ad offīm suū pertinet, per cōpulsores f suos exigat, & cum officio § suo retineat obnoxius h, q̄ ad implēdum canonē deuotionis suæ exactionem non ostenderit.

DE DIVERSIS OFFICIIS, ET APPARITORIBVS iudicum & probatorum † eorū.

TITVLVS LX.

¶ Adstrictus chartarum officio, vel publicis ratiociniis, si ad militiam conuolauit, ad primum officium reuocatur, & in locum talis reiecti substituitur alius, quę merita dignum faciunt. Bar.

¶ Imp. Constantinus A. LEX I.

SI quando Præfectus prętorio, vel vicarius, aut Rector prouincię signi ficaueriit eū, q̄ chartis, ac ratiocinijs publicis inueniē ob noxius, ad præpositū castri, ac militum i transisse, retractus illi assignetur officio, à quo ad necessitatem præstandi ratiocinij deuocatur k †: in reiecti † verò locum is quit, ibi non, ut ibi no.

x INiis officiis. § i. officialibus † istorū, q̄ sequunt. & facit j. eo. l. pbatorias. & l. fin. & §. de cohor. l. ij. & §. de nume. l. curialis.

y ¶ Sub tua. § loquitur Prefecto prætorio.

z AD splendidioris. § i. maioris.

a ¶ Cupiditatis.] sic & §. tit. ij. l. per illyricum. & de re mili. l. cōtra publicam. item no. q̄ ascēdere licet, non descēdere, ut §. de numera. l. nul li. §. nulla. Accur.

b ¶ Velut. § cum proxima litera legit, itē no. d' licta magnorum celari, & non puniri. quod sæpe contingit, licet iusticiæ claues errent.

Viros

potissimùm destinetur, cui meritorum adstipulantur † insignia l.

¶ *Resolutus à militia, ad eandem non aspirabit sine licentia Principis, et impetrans contrarium per obreptionem, punitur pœna quinque librarum auri. hoc dicit. Bart.*

¶ Imp. Constant. A. LEX II.

NVllus ex ijs, quos claruerit militia resolutos, indebita denuo sacramenta sine Augusti † affatibus m suscipiat. Si quis autē id per obreptionem fortè meruerit, quinque librarum auri multetur incommodo.

¶ Idem A. & Iulianus C. † LEX III.

NVllus apparitor Amplitudinis tuæ n, vel de officiis palatinis ad eā Prouinciā, ex qua oriūdus est, vel in qua collocauerit larem o, vel q̄ iam in huiusmodi offō fuerit commoratus p, obtentu publicę necessitatis, vel executor priuati negotij dirigat. Etenim officij † tuę Celsitudinis primiscrinius † tres libras auri fisci vtilitatib. sine dilatione psoluet, si statuta fuerint temerata. Apparitor verò, q̄ huic se muneri passus est deputari, militia spoliabit. Hęc verò pœna etiam cęteris irrogata est, vt si domesticus, aut, ptector, aut strator † vel q agēs in rebus, vel Palatinus vtriusq; officij, vel ad eandē Prouinciā, in qua natus est, vel ad eā, in qua collocauerit larem r, cū huiusmodi vsurpatione perrexit, matriculis q̄dem exemptus, ipse, q̄ se voluerit mitti, auri libram vnā fisci iuribus inferre cogat. † adiutores verò officiorum, & Palatinorum, ac numerarij Comitum illustrium virorum, siue actuarij, libram auri fisci iuribus † soluāt, nisi statuta fuerint custodita.

¶ Imp. Iulianus. A. † LEX IIII.

QVi vel exiguā rei familiaris substantiā habent, militare in † apparitorū numero non vetenī s.

¶ Apparitor ob culpam, vel negligentiam amotus officio per sententiam, ad nullam militiam aspirabit. Bar.

¶ Imppp. Grat. Valent. & Theod. AAA. † LEX V.

QVicunq; apparitores ob culpā, vel negligentiā fuerint iudicato districti t, † iam ad nullā militiam habeant facultatem aspirandi, nec ex rescripto u his vllus aditus referetur, quos congruit pœnæ grauissimæ subiugari, si contra inhibita quoq; sacratissimis constitutis, aspirare contempserint.

¶ Nullus debet fieri Proconsul Asię, Comes, Orientis, Præfectus Augustalis, vel eorum vicarius, nisi sacri scrinij probatoria consecretur. hoc dicit. Bar.

¶ Impp. Arcad. & Hono. † AA. LEX VI.

IN iis officiis, ‡ id est, virorū spectabilium Proconsulis Asiæ, Comitis Orientis, Præfecti augustalis, & vicariorum, (quos etiā monuimus sub xxx. † interminatione librarū auri) nemo aliter admittatur, nisi eū, emissa sacri scrinij probatoria, consecrauerit. Quòd si quis talis sub tua y fuerit iudicatione † conuictus, pro fectò, irritis iis, quæ vetita † contrectauerit, etiam cōgruam indignationem incurret.

¶ Iidem AA. LEX VII.

ADsplendidioris z priuilegia militiæ, posteà quā priorem continuo labore compleuerint, eos venientes admittimus, q̄ ea † voto adipiscendi honoris crediderint expetēda, nō eos, qui studio exercēdæ cupiditatis a ambierint, vt velut b in meliori fortuna positi, aut ea scelera, q̄ priùs cōmisisse doceantur, occultent, aut alia deinceps possint impunè committere.

† adsignantur.

† Gra. Val. & Theod.

† Augustis.

Ascendere non descendere licitū est.

† Idē AA. P. P. Maiorum delicta celari debēt.

† officio.

† primiscriniis.

† stator, & rectè.

† cogetur.

† uiribus.

† The. Arcad. & Ho.

† iam.

† Hono. & The.

† defuncti.

† Theo. & Val.

† xx.

† abdicatione.

† quod uetito.

† eam.

a VIros. Limitaneos.§ limitib. imperij sic dictos,uſ & agri militum limitanei dicuntur. ut ſ. de ſun. limit. l. fin.

b ¶ Tit iudicii.§ loqmtur Magiſtro officiorũ.

c ¶ Obtinuit.§ circa iuriſdictionem. & ſic no. cõſuetudo dat iuriſdictionem, ſic ſ. de eman. lib. l. j. & ſi. & ff. ad mũ. l. Magiſtrat. & l. ſi. & in electionib⁹ ualet, ut ff. quod cu. vniuer. l. nulli. & l. item. §. ſed hodie. & in aliis, ut ſ. de erog. mili. ãno, per hãc. §. ſi qua. & ff. de leg. & ſenatuſc. l. ſed ea. & ſ. de exac. l. j. & de priui. ſcho. l. 3. & l. probatorias. in fi. & ſ. d aquæduct l. vſum.

Conſuetudo dat iuriſdictionem.

d PRobatorias memorialium.]literæ, quibus approbãtur memoriales per Prici. & ſic dd aliis.

e ¶ Decernimus.§ ſ. ut aliter nõ teneat de eis facta electio, niſi Prici. ſit ſubſecuta approbatio, ut hic, et ſ. e. l. i his. & ſ. d agẽ. i reb. l. ulti. & 3. in a. & de cohor. l. nullus. & de re mil. l. neminẽ. & caue, q nõ oẽs officiales debẽt habere ꝓbatorias, ut J. l. pxi. §. quamuis.

f ¶ Authenticis.§ Not. authenticũ, nõ exẽplũ ꝓbare, ſic in aut. ut ſpõlar. §. & hęc iſuper. & ſ. de diuer. re. l. ſancimus. & ſ. de edẽ. l. ꝓcurator. ſed quid, ſi hoc exẽplũ auctoritate ordinarij ſit publicatũ, Videt valere, ut in auth. ut fra. ſili. § i. ſed hic puto ſec⁹. quia dicit manu noſtra ſubſcriptis. Accur.

† liceret. al. latenter. Exemplũ nõ probat: ſed authẽ. ſic.

Dolus cũ principe cõmitti non poteſt.

g ¶ Dolus.]No. nullus dol⁹ poteſt cõmitti cũ Princip. nec ãbitio, ut ff. ad leg. Iul. d ãbit. l. j. nec deficere ſolẽnit, ut ff. de teſt. l. omnium, h ¶ Catolicæ fidei. § Hæc lex Leonis ẽ, q catholicas multum auxit ſta. eccle. ut in aut. de ſi alien. in pri. col. 1. & facit ſ. de poſt. l. ſi & de epi. audien. l. iubemus.

† ſtylo.

i ¶ Auctoribus. § nobis. Accur.

k ¶ Conſuetudo.]not. ſic ſ. l. drox. in fi. cum cõcor. Accur.

l HAc lege. Authenticas.§ ex quibus ſolis ꝓbatur, ut ſ. l. proxi. & not. q mittebatur ꝓbatoria ad eum, ſub quo erat futur⁹ officialis, vel ipo ꝓbatorẽ tẽte, vel aliquo, q ſubſcribebat, & exẽplabat, & authenticum dabat approbato. Accur.

m ¶ Cæterorum.§ alꝫ cęterorũ, & dic tũc, ꝑter nominatos in l. ſ. ꝓxi. & in eius cõcordan. quorũ iuriſdictione cõſiſtunt, iis, qui militare volũt, præſtari; exemplarib. videlicet, eorũ cũ ſubſcriptione eorundẽ iudicũ apud ſingula quoq; officia, prout cõuenit, reſeruandis †. Quamuis autẽ manifeſtum ſit de huiuſmodi probatoriarũ obſeruatione excepta eſſe cęterorũ ᵐ iudicũ officia, tamẽ ne vlla ei ignorantia relinquatur occaſio, omniũ officiorũ, quibus neceſſe eſt per ſacras probatorias militiæ ſociari, notitiã ⁿ in ſacris ꝓcib. ſubdendã eſſe cenſuimus Sub hac igitur obſeruatione omnes, qui ſiue in hoc ſacro palatio noſtro, ſiue in aliis quibuſcũq; officiis deinceps militare cupiũt, q tamẽ (vt dictũ eſt) nõ poſſunt protenore ſacrarũ cõſtitutionum, vel veteri conſuetudine, niſi præcedẽtib. † ſacris probatoriis militię ſociari, ſicut ſubiecta † notitia demõſtrat †, adipiſci præcipimus: ſciẽtibus iis, q ex aliqua parte præſentis noſtræ Serenitatis legis formã cõniuentia, vel negligẽtia quadã colludere † tentauerint, non tm amiſsione bonorũ oĩum, ſed ẽt capitis ᵒ peciculo, vtpote crimini falſitatis obnoxios, ſemetipſos eẽ plectẽdos, & eſt notitia ᵖ hæc ſcrinij ¶ memoriæ probatoriæ.

† curę rectè

† aliàs, ne. qđ iniũctũ alteri fuerit, collegũ iure alter præſumat uſurpare.

¶ Idem A. & C. LEX IX.

PRobatorias memorialium ᵈ, & agentium in rebus, cæterorũ; nihilominùs apparitorũ prætorianæ ꝓ Orientem ampliſsimæ præfecturæ, eorũ etiam, qui in diuerſorũ iudicũ officiis numerantur, ex ſacris ꝓbatoriis ſolito more militię ſacramẽta ſortiri decernimus ᵉ: nõ paſsim, nec licẽter † ſolis auctoritatib. vel ſacrarũ militarium literarum exemplaribus ſed ex authẽticis ᶠ tantũ ſacris, ꝓbatoriis manu noſtra ſubſcriptis & noſtro arbitrio præſtandis; ita, vt nullus his dolus ᵍ, aut fraus poſſit annecti, de iis etiã, qui ſunt verę, & catholicę ʰ fidei, iubemus admitti. Aliter verò militantes, niſi ex iis ſint, quos ſolis auctoribus ⁱ apparitioni aggregari vetuſta cõſuetudo ᵏ perdocuit, detecta fraude cuiuſcũq; accuſandi ſtudio, nõ ſolùm mẽdaci carere militia, ſed & proſcriptionis ſtylum † ſubire decernimus, & bonorum omniũ amiſsione mulctamus.

¶ *Duces, et apparitores, et limitanei caſtrorũ ſub offorũ Magiſtro cõuenunt: nõ tm ꝑ hoc derogat iuriſdictioni Magiſtri militum, Thracię, & Illyrici, qui ex cõſuetudine ꝑ eos iuriſdictionem habent. Bar.*

¶ Imp. Theodoſius †A. * Magiſtro officiorum. LEX VIII.

VIros ſpectabiles Duces, eorũq; apparitores, necnon limitaneos ², caſtrorũq; præpoſitos tantummodo ex ſublimis tui iudicij ᵇ ſententia cõueniri, nec aliis ſubiacere iudicibus præcipimus, illuſtribus, ſcilicet, ac magnificis viris Magiſtris militum cõſuetudine, ac poteſtate, ſi qua ad limites aliquos Oriẽtis, Thraciarũ, & Illyrici, ex longo tempore hactenus obtinuit ᶜ reſeruata.

¶ *Memoriales, et agẽtes in reb. et apparitores Præfecti ꝓtorio Oriẽtis nõ ſortiũtur præmia militiæ, niſi ſcm conſuetudinem ſint eorũ electiones manu Prmcipis approbatæ, non per literarũ exẽpla, & debent dicti officiales eſſe fideles Chriſtiani. Bar.*

¶ Idem A. & Valentin. C. LEX IX.

PRobatorias memorialium ᵈ, & agentium in rebus, cæterorũq; nihilominùs apparitorũ prætorianæ ꝓ Orientem ampliſsimæ præfecturæ, eorũ etiam, qui in diuerſorũ iudicũ officiis numerantur, ex ſacris ꝓbatoriis ſolito more militię ſacramẽta ſortiri decernimus ᵉ: nõ paſsim, nec licẽter † ſolis auctoritatib. vel ſacrarũ militarium literarum exemplaribus ſed ex authẽticis ᶠ tantũ ſacris, ꝓbatoriis manu noſtra ſubſcriptis & noſtro arbitrio præſtandis; ita, vt nullus his dolus ᵍ, aut fraus poſſit annecti, de iis etiã, qui ſunt verę, & catholicę ʰ fidei, iubemus admitti. Aliter verò militantes, niſi ex iis ſint, quos ſolis auctoribus ⁱ apparitioni aggregari vetuſta cõſuetudo ᵏ perdocuit, detecta fraude cuiuſcũq; accuſandi ſtudio, nõ ſolùm mẽdaci carere militia, ſed & proſcriptionis ſtylum † ſubire decernimus, & bonorum omniũ amiſsione mulctamus.

¶ *Approbatio facta per Principẽ militis militari uolentis habens ſubſcriptionem Principis, & adminiſtrantiũ, ſub quibus ipſe debet militare, ipſi tradit, exinde uerò eorundẽ iudicum ſubſcriptionẽ habẽs, apud officium dimittitur. Bartol.*

¶ Idem A. & C. LEX X.

HAc ſanctione decernimus, vt in poſterũ nemini licẽtia ſit edẽdi exẽplaria iis, q ſociandi ſunt cuicunq; militiæ, quã ſine diuinis ꝓbatoriis adipiſci non poſſunt: ſed periculo primatũ vniuſcuiuſq; officij ipſas authenticas ˡ ſacras, quæ diuinam noſtræ pietatis continent annotationem cum ſubſcriptione adminiſtrantiũ, ſub aſs certorũ. & tũc dic, q officialia iudicia curſus publici ſolicitudinẽ ſuſtinentia. ſecundũ Al

a ¶ Notitiam.§ quæ eſt J. ibi, & eſt uotitia.

o ¶ Capitis. §nam hæc eſt pęna falſi, ut ſ. de falſis. l. vbi.

† obſeruandis.

p ¶ Et eſt notitia. § Quidã habent rubricã, & eſt notitia ſcrinij memoriæ probatoriæ, & i cipi.. l. agentium. &c. ſ3 melius ẽ, ut totũ ſit de lege præcedẽti, & dicit q noiat officia, quorũ officiales eſſe ñ poſsũt, niſi approbẽtur ꝑ Principẽ, ut ſ. iſta l. ꝓmiſit.

Pęna falſi eſt pęna capitis.

q ¶ Scrinii. § ſubaudi & eſt notitia, &c. Acc.

r Gentium. Officij Procõſulis. § item eſt notitia, & ſic ſequentibus.

¶ DE EXECVTORIBVS, &c.

sNE per diuerſas.] Hanc legem intelligeper id, quod habes ſ. de ca. larg. tit. l. ij. & in authen. de col. § eos autã. & de exacto. tri. l. miſſi Qui-

† præſentibus.

† ſubiecta demonſtratur.

† vel codicio.

† Hæc lex in ſcripnis eſt, ſed ſic ſtaca. ſed ſcribendum ſ. cũ ſcribẽtibus. Sic ſcribẽti legẽdum. Sigonius.

† prętorio. † ſic.

EXECVTORIBVS, ET † EXACTORIBVS. TITVLVS LXI.

¶ *Ne apparitores, vel Palatini exactores per Prouinciã uagãdo inferant puincialibus moleſtiam, periculum geſtorũ per eos ꝓtinet ad eos, quorum ſunt apparitores, & exactores. Bart.*

¶ Impp. Arcad. & Honor. AA. LEX I.

NE per diuerſas ˢ Prouinciarũ partes, aut Palatinus exactor accederet, aut illuſtriũ virorũ apparitor vagaret, vel militaris error inferret formidinẽ, hac lege ſancimus, vt oẽs memorati intenti ſint ad Prouinciæ Rectorem, & cũ eo agant, illo inſiſtente †, diſponente, & agnoſcẽte, & ſuo periculo rem peragant, & impleant † vniuerſam re: & licebit prouinciali ᵖ, ſi probetur ᵠ obnoxius executor ᴿ, contra veritum exactionem ſibi vindicans, temeritatem legitimè repellere.

† vel codicio.

† Hon, & Arc.

† Comitiue.

¶ *Exactor Prefecti ꝓtorio anteq exactio nẽ publicarũ pecuniarũ ſuſceptã, ꝛpleat, aliã ſuſcipere nõ põt: ſi tñ fuerit neceſſitas, duas exactiones ſimul in eadẽ Prouincia faciẽdas ſuſcipere põt, ſed nõ tres. B.*

¶ Imp. Iuſtinianus †A. LEX VI.

SAncimus ᵍ, vt eum, cui ex iudicio tui culminis quocunq; modo, ſiue ſtudio ʳ numerariorũ, aut tractatorum, vel ipſorũ iuſſa, qui ꝓ tempore ampliſsimę tuę ſedis adminiſtrationem ſuſcipiũt, exactio publicarum pecuniarum iniungat, minimè priùs liceat aliã ſolicitudinem gerendam ſuſcipere, quã reuerſus iniunctæ ſibi cauſæ reſponſum prębuerit. Si tãmen ita ſors tulerit, vt in ea Prouincia, ad quam exequendi cauſa publici negotij aliquis proficiſcitur, alia quoq; cauſa ſit exequenda, nõ ꝓhiberi vnum, eundemq; executorẽ ab hac vrbe Regia proficiſcentem, duorũ ſimul nõ plurium negotiorum executionẽ ſuſcipere, dum ipſi † quoque tertij negotij non ſit iniungendi ˢ licẽtia, antequàm de ſuperioribus reſponſum † portauerit. Executoribus iis, qui ſecundam ᵘ, ſiue ſimul duas vel etiam tertiã cauſam paſſi fuerint exequendam ſuſcipere, non ſolùm cinguli, & bonorum ſuorum amiſsionem, verumetiam perpetui exilij ſupplicium ſubituris. Eandem hanc pœnam numeriũ ˣ quoq;, & eius adiutores, ad quorum curam, quod violatũ eſt pertinet, formidare.

† Ambaſiatã illicitã per ſe, aut palium impoſitum nẽs puniſ. † Zeno.

¶ DE LVCRIS &c.

¶ *Scil. ꝓ priuatis, ut J. l. 1. et ij. d lucris dic, ut ſ. de ſuſ. l. unic. no. l. 3 q dã dicãt, d hoc ñ dici i hoc tit. ſ3 d aduocatis.*

zSI quis à ducenariis.]qui præerant ducentis, quod dic, ut ſ. de agẽ. in re. l. matriculam. & facit ſ. vbi cauſæ fiſ. l. vniuerſi. & de ſuperexac. l. j. & J. l. prox.

a PRæter. Canonicas.]id eſt, regulares, ſic ſ. de ſacroſ. eccl. l. placet.

b ¶ Et]ponitur, & ꝓ id eſt. Accur.

c ¶ Scholaſticis.] i. abiis, q ſunt d ſcholis, uel eius ſocietatib⁹. ſic enĩ accipitur ſ. d pri. ſchol.

d ¶ Ciuitatibus.] i. in ciuitatibus, vel i ciuitis, vel, i. faciũt deferri ad ciuitates, uel ẽt ad domos eorum mittunt.

e ¶ Eorundem.] ſcilicet officialium. ad qđ ſ. d cur. pu. l. cõperim⁹. & l. animalia & ſ. l. pxcum concor.

f ¶ Prouinciales] accuſatiui caſus eſt ꝓuinciales. Accur.

g QVoties. Pœnam. § omnem honorẽ excludit reatus ut ſ. ubi. ſe. vel Clar. l. j. in fi & facit ſ. de offic. Pręf. prætо. l. ſi quos.

Curia-

buit, q binos lepores, &c. ſic ſ. d aſſe. l. ſi. & ſ. q mili. nõ poſ l. eis. ſ. j.

v ¶ Secundam.] in alia Prouincia, ut nõ cõtradicat ſuperiori reſponſo. Vel tertiam i eadẽ, vel in alia.

x ¶ Numerarium]. no. puniri, qui impoſuit, uel facit imponi illicitam ambaſiatam.

y ¶ DE LVCRIS &c.

¶ *Scil. ꝓ priuatis, ut J. l. 1. et ij. d lucris dic, ut ſ. de ſuſ. l. unic. no. l. 3 q dã dicãt, d hoc ñ dici i hoc tit. ſ3 d aduocatis.*

z SI quis à ducenariis.]qui præerant ducentis, quod dic, ut ſ. de agẽ. in re. l. matriculam. & facit ſ. vbi cauſæ fiſ. l. vniuerſi. & de ſuperexac. l. j. & J. l. prox.

a PRæter. Canonicas.]id eſt, regulares, ſic ſ. de ſacroſ. eccl. l. placet.

b ¶ Et]ponitur, & ꝓ id eſt. Accur.

c ¶ Scholaſticis.] i. abiis, q ſunt d ſcholis, uel eius ſocietatib⁹. ſic enĩ accipitur ſ. d pri. ſchol.

d ¶ Ciuitatibus.] i. in ciuitatibus, vel i ciuitis, vel, i. faciũt deferri ad ciuitates, uel ẽt ad domos eorum mittunt.

e ¶ Eorundem.] ſcilicet officialium. ad qđ ſ. d cur. pu. l. cõperim⁹. & l. animalia & ſ. l. pxcum concor.

f ¶ Prouinciales] accuſatiui caſus eſt ꝓuinciales. Accur.

g QVoties. Pœnam. § omnem honorẽ excludit reatus ut ſ. ubi. ſe. vel Clar. l. j. in fi & facit ſ. de offic. Pręf. prætо. l. ſi quos.

Curia-

aQVicunq;. Palatio. ſubaudi de, vel à.

b ¶ Tituli. § ſunt enim multa officia i palatio, quibus prouinciales reſpondent pro Princip.

c ¶ Approbetur. § in ſcriptis, nõ aliter, ut ſ. de iur. fiſ. l. ꝓhibitum. in fin. & de man. Prin. l. j.

d ¶ Iure. § no. unum nõ debere tãgere d officiõ alterius. ſ. de mun. l. in Prouinciis. & de teſt. l. conſulta. & eſt rõne rationẽs fiſcales ꝓ hoc turbentur, ut ſ. de compẽ. l. ij. Accurſius.

e SIue. Remeare. § ut ſ. de exac. tri. l. pe. & de erog. mi. anno. l. opinatoribus.

f ¶ Per vices. § aliàs vicarios, aliàs vices, i. vicarios. Accur.

† Hon, & Arc.

† Comitiue.

g ¶ Examen] ad eũ, á quo fuit miſſus. & eſt ſimilis reductio de Præſide, q. auſugit ante ratiõnẽ redditã, ut ſ. ut oẽs tãciui. quã mili. l. i. & alibi, ut ſ. ad l. ul. repe. l. j.

h ¶ Auferamus. § nam nullã aliam debet recipẽ, ut & J. e. l. ſancim⁹.

i NVllam conueniri. § ut & ſ. ut nullus ex vicariis. l. j & de omni agro deſer. l. hac definitione. & ar. in aut. ut ſi. pig. & ſ. ne vxor pro ma. l. 3. ſed arg. contra ſ. de fabri. l. iure.

k Contra. Audebit.] quia poſſeſſorẽ prouincialem exigit aliter, quam Præſes velit. uel concutit, cum nihil, niſi volũtate Præſidis facere debeat, ut ſ. e. l. j. Accur.

† infidens rectè.

l Tuæ. § loqtur Præfecto prætorio.

† prioribꝰ.

† appoſita.

† vicarios.

m ¶ Sub proſcriptione. § i. ſub fida cuſtodia, fortè etiam in carenis, ut ſ. eo. l. ſiue in fin.

n ¶ Prouincia. § ꝓfeſſori. & not. dari licẽtiã reſiſtẽdi. officiali excedenti modum, ut & ſ. d iur. fiſc. l. prohibitũ. & ſ. de meta. l. deuotum.

Officiali modũ excedenti reſiſti poteſt.

o ¶ Probetur.] ipſo facto.

† Oſficiale. † modũ.

† Iidẽ AA.

p ¶ Obnoxius executor. § repellit executor temere vẽdicans ſibi ex actionem cõtra vetitũ.

q ¶ Ancimus. § Sic conſtrue, ſancimus. ut minimè liceat, &c. licet dico, ſcilicet eũ, cui ex iudicio tui culminis. & loqtur Præfecto. ꝓto.

† executor.

r ¶ Siue ſtudio. § quia numerarius ꝓcurauit ut mitteretur, uel alius officialis, ut ĩ fi. illius l. vel ille miſit: qui loco. Præfecti quandoque ẽ, ut eius vicarius.

† vel codicio.

† Hæc lex in ſcripnis eſt, ſed ſic ſtaca. ſed ſcribendum ſ. cũ ſcribẽtibus. Sic ſcribẽti legẽdum. Sigonius.

† prętorio. † ſic.

† proſecutione.

s ¶ Iniungendi. § ſubaudi licentia, aliàs eſt ĩ textu.

† Impetrare.

t ¶ Reſponſum. § præ-

¶ *Deputatus ad vnam officium, ſe non intromittat de officio ſui collegæ. Bar.*

¶ Idem AA. LEX II.

QVicunq; ex palatio noſtro cuiuslibet tituli ᵇ ad prouincias commeauerit compulſor, exactor, admonitor, portitórve præcepti agens in rebus, vel Palatinus, vel apparitor illuſtrium poteſtatum, hoc tãtùm poteſtatis arripiat, quod mãdatum curiæ † ſuę ſpecialiter approbetur ᶜ, nec †, qđ iniunctum alteri fuerit collegæ, vſurpare alter iure ᵈ præſumat: nedum hæc ſibi inuicem mutui offi-cij licentia partiuntur, agant cuncti, quod ſingulis credebatur.

¶ *Exactor intra annũ debet oſtendere qd exegit: & ſi nõ exegit, cauſam denotare, cur non exegit, alias punitur. Bart.*

¶ Imp. Theo. † & Valen. AA. LEX III.

SIue ex prætoriano officio, ſiue illuſtris comitiuæ † ſacrarum largitionum, necnon, & rei priuatæ noſtræ militiæ, vel ex quacũq; apparitione ad quãcunq; neceſſitatem profligandã quis fuerit deſtinatus, ſciat ſe intra anni metas debere collectis ratiociniis ad ꝓprium iudicem remeare ᵉ, eiq; ſuã efficaciam oſtendere, & quid in eius inſtãtia exactũ fuerit, quidve in debitis habeat, & penes quos reſederit, uel cuius culpa, aut cauſa in eadẽ Prouincia fuerit derelictum. Quòd ſi exacto ſpatio anni in eius regionis viſceribus prędator inſidians † deprehenſus fuerit remorari, tũc abſolutus cingulo, militia abiicietur, primoribus † eius militiæ decem librarum auri mulcta propoſita †, ſi redire diſsimulet: & per vices ᶠ † officiorum ligatus ferreis nexibus, cura prouincialis officij ad debitũ mittatur examen ᵍ: nec ei liberũ ſit, vt hoc ſe priuilegio, aut occaſione defendat, q ſibi aliud negotiũ, uel aliam neceſsitatem poſt iniunctã eſſe cauſetur: cùm iiſdem licentiã auferamus ʰ in eadem Prouincia continuare exactionem.

† curę rectè

† aliàs, ne. qđ iniũctũ alteri fuerit, collegũ iure alter præſumat uſurpare.

† Hon, & Arc.

† Comitiue.

† infidens rectè.

† prioribꝰ.

† appoſita.

† vicarios.

† Oſficiali modũ excedenti reſiſti poteſt.

† Iidẽ AA.

† executor.

† proſecutione.

¶ Imp. Zeno A. † LEX IIII.

NVllam poſſeſsionẽ alterius ꝓ alienis debitis publicis, vel priuatis præcipimus conueniri ⁱ.

¶ *Facienti exactionem contra modum, poteſt licitè reſiſti, & ſi probatur crimino ſus, poteſt puniri. Bart.*

¶ Imp. Anaſtaſius A. LEX V.

COntra noſtra præcepta ſi qſquam vetito, ac temerario auſu exercere † audebit ᵏ, licebit Prouinciæ moderatori eundẽ correptum, ad ſublimitatis tuę ˡ iudicium ſub proſcriptione ᵐ † dirige re: & licebit prouinciali ᵖ, ſi probetur ᵠ obnoxius executor ᴿ, contra veritum exactionem ſibi vindicans, temeritatem legitimè repellere.

† curę rectè

† aliàs, ne. qđ iniũctũ alteri fuerit, collegũ iure alter præſumat uſurpare.

† Hon, & Arc.

† Comitiue.

† infidens rectè.

† prioribꝰ.

† appoſita.

† vicarios.

† Oſficiali modũ excedenti reſiſti poteſt.

† Iidẽ AA.

† executor.

† proſecutione.

¶ *Exactor Prefecti ꝓtorio anteq exactio nẽ publicarũ pecuniarũ ſuſceptã, ꝛpleat, aliã ſuſcipere nõ põt: ſi tñ fuerit neceſſitas, duas exactiones ſimul in eadẽ Prouincia faciẽdas ſuſcipere põt, ſed nõ tres. B.*

¶ Imp. Iuſtinianus †A. LEX VI.

SAncimus ᵍ, vt eum, cui ex iudicio tui culminis quocunq; modo, ſiue ſtudio ʳ numerariorũ, aut tractatorum, vel ipſorũ iuſſa, qui ꝓ tempore ampliſsimę tuę ſedis adminiſtrationem ſuſcipiũt, exactio publicarum pecuniarum iniungat, minimè priùs liceat aliã ſolicitudinem gerendam ſuſcipere, quã reuerſus iniunctæ ſibi cauſæ reſponſum prębuerit. Si tãmen ita ſors tulerit, vt in ea Prouincia, ad quam exequendi cauſa publici negotij aliquis proficiſcitur, alia quoq; cauſa ſit exequenda, nõ ꝓhiberi vnum, eundemq; executorẽ ab hac vrbe Regia proficiſcentem, duorũ ſimul nõ plurium negotiorum executionẽ ſuſcipere, dum ipſi † quoque tertij negotij non ſit iniungendi ˢ licẽtia, antequàm de ſuperioribus reſponſum † portauerit. Executoribus iis, qui ſecundam ᵘ, ſiue ſimul duas vel etiam tertiã cauſam paſſi fuerint exequendam ſuſcipere, non ſolùm cinguli, & bonorum ſuorum amiſsionem, verumetiam perpetui exilij ſupplicium ſubituris. Eandem hanc pœnam numeriũ ˣ quoq;, & eius adiutores, ad quorum curam, quod violatũ eſt pertinet, formidare.

† Ambaſiatã illicitã per ſe, aut palium impoſitum nẽs puniſ. † Zeno.

DE LVCRIS ADVOCATORVM, ET CONCVSSIONIBVS † OFFICIORVM, ſeu apparitorum ʸ. TITVLVS LXII.

¶ *Cognoſcens ſe læſum à ducennarijs, centenarijs, uel aduocatis pandat iniuriam, ut dicti officiales conuicti puniantur. Bartol.*

¶ Imp. Conſtant. A. ad Aelianum Procoſ. Afri. LEX I.

SI quis à ducenariis ᶻ, uel centenariis, uel fiſci aduocatis læſum ſe eſſe cognoſcit, adire iudicia, & probare iniuriam non moretur, vt in eum, qui conuictus fuerit, competenti ſeueritate vindicetur. †

† Da. 7. Id. Nou. Tyb. Cõſtãt. A. iij & Licin. C. vj. Cos.

† cõcuſsione.

¶ Idem Auguſtus. LEX II.

PRæter ſolẽnes, & canonicas ᵃ penſitationes, multa à prouincialibus indigniſsimè poſtulantur ab officialibus, & ᵇ ſcholaſticis, non modò in ciuitatib. ᶜ ſingulis, ſed etiam manſionibus, dum ipſis, & animalibus eorundẽ ᵈ alimoniæ ſine pretio miniſtrentur. Prouinciales ᵉ itaque cuncti iudices tueantur, nec iniurias inultas tranſire permittant.

† ipſa.

¶ Impp. Grat. & Valent. AA. LEX III.

QVoties cõpulſor arguitur in dępręda-tione conuictus, etiam † non conſulta clementia noſtra, pœnam ᶠ ſubeat legibus competentem.

Universidad de Deusto

a Vrialibus. Corporibus. ʒ similibus publicæ vtilitati intendẽtibus. Accur.

b ¶ Liceat]accipere ab incorporatis prædictis corporibus, qđ licet ab aliis. sed esset præda accipere ab istis. ad quod ſ. de silent. l. decurionibus. §. i. & ij. & 3. si autem diceres non accipi ab istis, qđ nec ab aliis, in nullo videt eis subuenire.

c ¶ DE PRIMIPILO.

¶ *Primipilarij dũr primi administratores, et sic accipit ſ. d coh. l. solita. et l. ordinariorũ. et ſ. d Epi. et cle. l. officiales. aliàs ꝓ his q primipilũ ferunt. secũdũ H. ꝓt accipi hic vtroq; mõ V.* I dic *Primipilũ portantẽ aliqua occasione sui offi. administrare, & sic utrũque cõtinet*

d COmmoda. ʒ id est, salaria, sic accipitur. ff. de re iud. l. commodis.

e ¶ Post administratione nem.] scilicet, finitam. & hocinnuit sequẽs litera. & sic no. arg quod in fine anni sit soluenda pensio. quod dic, ut no. ſ. locat. l. 3. & 4. Accur.

f ¶ Hæredibus. ʒ Not. hæredibus dari salariũ. sic ſ. d proxi. sacro. scri. l. fi q. s. & de domesti. & pro. l. fi. & de aduoca. diuer. iudi. l. post duos. & ff. de offi. asse. l. diem. & ſ. de erog. milit. anno. l. penul. in fin. arg. cõtra. ſ. de lega. l. 2.

g OBtentu. Ciuiles actiones. ʒ quib. tenetur primipilarius à licui priuato, q nõ sub ꝓcuratoꝛ Cæsaris, vbi cõuenit eum fiscus, sed corã competẽti iudice aget, ut ſ. de iurisd. omn. iud. l. iuris. & l. criminali. Vel dicas, quod debitorẽ debitoris primipili cõueniat fiscus coram suo iudice. & sic loquitur ſ. de con. ex leg. l. j. ut, cũ grauetur, qđ conuenitur in iudicio, non grauetur, cum nec cum fisco cotraxerit, arg. ff. de iureiur. l. eum qui.

h VTilitas. Preferenda. ʒ ut & ff pro socio. l. actione. §. Labeo. & ſ. de caducis tollendis. §. penultimo.

i ¶ Satisfactum.]aliter non, ut ſ. quib. cauſ. pign. taci. contra. l. 4, & facit ſ. de donatio. inter vi. & vxo. l. si non uerum.

k CVm ex sola. Conueniri. ʒ not. non conueniri, ut heredem, eum, qui hęres non est, ut ſ. arb. tut. l. eum. & de repu. hęred. l. i. & 2. & ſ. de reuocan. his, quæ in frau. cre. l. ij. & i ij. sed hoc faliit, ut hic. Itẽ quãdoq; aliter, q̃ ꝓ hereditaria parte, ut ff. de pol. l. ex pollicitatione

l ¶ PVBLICAE LAETITIAE, VEL CONSULUM nunciatores, &c.

¶ *Lætitiæ scil 3, nũciatores. & dic, uel qa Principi aliqđ felix nũciabat à fidelibus, uel qa consul eligebat, uel qa Principẽ sẽt mittebat eis aliquã cõstitutionẽ, et nuncius dabat, et sub scribebat se dedisse.*

m ¶ Immodicum. ʒ id est, magnum, licet parũ accipiant ab eis, quibus hanc lętitiam portant.

n QVicquid. Si desinunt. ʒ Hęc est lætitia, cum bellum perditionẽ animæ, & corporis, & substãtię iducat: ut in authẽ. de armis. i princ. Accur.

o ¶ Fastus. ʒ † quia homo sit fastuosus, id est, sublimis, & etiã superbus propter triumphũ. ꝓ ¶ Regalium. ʒ quia sit iperator Rex Hierosolymitanus, uel Cõsul Romanus. nam accipiebant consulatum q̃nque. unde noster Iustinianus terfuit Cõsul, ut in prœmio ff. in fine.

q ¶ Trabearum. ʒ trabea vestis Regalis de purpura secũdũ H. qua Cõsules vestiebãtur, & nũc iperator, ut Cõsul.

r ¶ Offerenda. ʒ populis à nobis per nostrum nuncium. Accur.

s ¶ Sacros vultus. ʒ qa tenemus publicam curiam, uel ostendimus, nos aliàs, & nuncius vadit, & dicit, populo, ut veniat videre. Accur.

t ¶ Numerariis. ʒ id est nunciis nostris. nam tales mittuntur. Et no. indigentibus potius dandum, sic ſ. de Epiſ. & cler. l. fi quis ad declinãdam. §. penultimo.

v ¶ Iudices. ʒ terrarum

¶ Imp. Arc. & Hon. AA. LEX IIII.

CVrialibus, & nauicullariis, omnibusq; † corporib. a ita subueniri † volumus, vt nihil apparitoribus vniuersorum iudicũ liceat b, quod ad prędam prouincialium pertinet.

DE PRIMIPILO c †.

TITVLVS LXIII.

¶ Imp Gordianus A. LEX I.

OMmoda d primipilatus post administrationem e incipiunt deberi, & si is, qui ea percipere debuit, prius rebus humanis eximatur, hæredibus f petitio salua sit.

¶ Impp. Diocl. & Maxim. AA. LEX II.

OBtentu nominis Primipili, ciuiles actiones g ad alios iudices transferendæ non sunt.

¶ Iidem AA. & CC. LEX III.

VTilitas publica præferẽda h est priuatorum cõtractibus: & ideo si constiterit fisco satisfactum i esse ob causam Primipili, poteris obligatam tibi possessionem dotis titulo petere, vt satis doti fieri possit.

¶ *Solum ex causa Primipili filius nõ exi flens hæres patris, potest conueniri pro patre: in aliis uerò secus. Bart.*

¶ Idem AA. & CC. LEX IIII.

CVm ex sola primipili causa liberos, etiamsi patribus hæredes non existant, teneri Diuus Aurelianus † sanxerit: si neq; successistis pri vestro, nec quicq̃ ex bonis eius tenetis: consequẽs est, à paternis creditoribus vos non conueniri †.

PVBLICAE LAETITIAE l, VEL CONSVLVM

nunciatores, vel insinuatores cõstitutionum, & aliarum sacrarũm, vel iudicialium literarũ; ex descriptione, vel ab inuitis ne quid accipiant modicum m.

TITVLVS LXIIII.

¶ Imppp. Gratianus Valẽt. & Theo. AAA. LEX VNICA.

QVicquid nostrorum vnquam nuntiari cœperit prosperorũ ad † bella, si desinunt n, si oriũ tur victoriæ fastus o, si honor datus fuerit regalium p, vel Consulum, vel trabearum q, compositæve pacis erit offerenda r tranquillitas, si sacros vultus s inhiãtibus fortè populis ſferimus, hoc sine immodico pretio nuntiari, excipiq́, sancimus: actum esse iubemus castissimum, indigentib. † non numerariis t esse prębendũ: iudices u statuimus esse solicitos, ne turpi colludio quæratur ex miseris x pretium gaudiorum. Quòd si id sacrilega fuerit dissimulatione violatum, & † accipi entem y pudoris, fortunarumq́ manebit excidium, & cogentem par pœna mulctabit, & offi.ium † triginta librarum auri vexatione quatietur.

¶ Finis Libri xij. Codicis.

vbi huiusmodi mittuntur.

x ¶ Ex miseris. ʒ id est, pauperib.

y ¶ Accipie.ntem. ʒ à sponte dantibus. & nota cogentem, & sponte accipientem pari pœna adstringi, sic suprà, de re mi litari. l. fina. §. ut autem.

z ¶ Ofücium. ʒ id est, dicti iudices cum suis officialib.

¶ FINIS.

a NNomine domini nostri Iesu Christi.] Iustinianus opus suũ laudabile Deo attribuit, vt & aliàs. C. de offic. pręf. dræt. Afſ. l. in nomine dñi. & j. de quæſto. in prin. col. vj. & de armis. in prin. coll. vj. Ex quo r sequitur bonum principiũ, melius mediũ, & finis Deo acceptabilis: vt j. quo oport. epiſc. in prin. col. j. nõ ergo tãq̃ ipse, sed tãq̃ Deus facere videt vt ff. de acqui. posſe. l. ꝑ meo. & nõ sua vice, sed delegantis. f. Dei fungitur: vt ff. d offic. eius cui mand. est iurisdi. l. j. in fi. & j. de instr. cau. §. qa igit imperiũ collat. vj.

b ¶ Ieſu.]Hebraicè, Latinè saluator, vt patet in passione, & ex suprascriptiõe i cruce facta, c ¶ Christi.] Græcè. Latinè vncti.

d ¶ DE HAEREDIBUS & fal. &c.

¶ *Nõ dicas ſſtituẽdis, sed ab hereditate repellendis: nisi votũ impleant teſtatoris: vt j. e. §. si quis autem nõ impleꝰ. & hęc pars rubricæ expeditur. j. eod. vſq; ad illũ. §. hinc nobis.*

e ¶ Et Falcidia.] ſhęredi seruãda, si fiat inuẽtariũ: non aliàs. & hæc pars expedit ſ. e. §. hinc nobis. vsque in fi. tituli.

f CCupatis.]pòtlegi datis cum illo verbo incurrũt, ꝙ est j. idem est de illa dictione eligenti bus. Item pòtin vi ablatiui absoluti poni. sic inst. de iure nat. in prin. vbi dictio vna, poni potest nominatiuè & ablatiuè.

g ¶ Nobis.] No. similia de occupatione. j. de ap. §. j. col. iij. & j. de iudi. §. j. col. vj. & de quadrien. præscrip. l. fi. in fi.

h ¶ Reipublicæ.] id est, totius imperij. sic in prœmio ff. in princip. Et not. s quòd tribus modis Reſpublica dicitur. Primò Romanorum: vt hic. Item pro ciuitate Romana tantũ, & tunc propriè: vt ff. de verbor. sign. l. eum qui. Item pro qualibet ciuitate, & tunc impropriè: vt C. de offic. eius qui vicem ali. iudi. ob. l. j. Ponitur & quartò pro quolibet municipio. vt ff. de pub. & vec. l. sed & hi. §. penult.

i ¶ Curas.] & dicitur cura quasi cor vrens.

k ¶ Parum nihil.] id est, modicum 6 eligimus cogitare de singulorum vtilitatibus. hæc enim dictio parum 7: aliquid ponit: licet illa dictio nihil totũ videat negare. sed quę sunt vtilia in vniuerso, eligimus curare, vt sequitur j. argumẽ. j. de non alienan. §. quia vero verisimile, ibi oportet enim, &c. coll. ij. Vel dic parum nihil 8, id est, parum vel nihil hoc tempore possumus cogitare de singulorum vtilitatibus. Vel dic parum nihil, id est nihil quod sit parum. nam curamus alta. vnde appellatio ad eum, scilicet, Principem nõ venit nisi sit causa xx. libra. auri, vt C. de appellat. l. in offerendis. Vel dic parum 9 eligimus hoc, scilicet, nihil cogitare, sed semper volumus cogitare: vt j. vt diui. iuſ. subſcrip. hab. in princip. coll. ij. & vt iudic. sine quoquo ſuffrag. §. fin. coll. ij. in prin. & C. de quadrien. præſcrip. l. fin. §. penult. Vel dic parũ, id est, non sic C. de transact. l. fratris.

l ¶ Sed quatenus.] repete eligentibus nobis. & lege duobus modis, vel vt respiciat causam præteritã, vel præsentem, sic, scilicet, eatenus cogitamus ad hunc casum quatenus. i. propterquam cogitationem, vt ponatur quatenus pro quòd & sic casum in præteritum, vel præsens notet, non futurũ, secundùm Azo. Vel melius 10 dic proprie poni vt futurã causam notet & cõquiescunt, ponitur pro cõquiescat. f. gentes Romani imperij, vt sequitur & semper ponitur quatenus pro quòd.

ADDITIO. Qualiter ista dictio quatenus, sumatur, vide Bart. in l. j. in ix. col. in ver. quæro de aduerbijs. ff. de cond. & demon. & Bald. in l. antiquitas. in primo nota. C. de vſufruct.

m ¶ Vandali.] hostes fuerunt populi Romani, vt C. de offic. præfec. præto. Afri. l. quas laudes. in prin.

n ¶ Verò.] vel ſuppletiuè legas vt ibi. ff. de iusti. & iure. l. ius ciuile. §. hoc igitur. vel legas 11 aduersatiuè, q. d. aliæ gentes nostris cogitationibus per se quiescunt: ut sup. sed Vandali nõ per se, sed facto nostro: quia subiugauimus eos: vt C. de offi. præfect. præt. Afri. l. quas laudes. vel dic quod Persæ fuit nomen gentis. vnde dicitur rex Persarum: & verò ponitur pro certè.

o ¶ Et Carchedonij.] gentes sunt, & repete eligentibus cogitare quatenus Carchedonij, &c.

p ¶ Antiquam.] dic quòd primò fuerũt de Romano imperio, sed post facti fuerũt serui hostium: vt de Africa dicitur: vt C. de offi. præf. præto. Afri. l. quas laudes. Vel dic 12 quòd nunquam fuerunt sub Romano imperio, nisi nũc primũ vt sequitur. vnde vocat antiquam libertatem à iure naturali inuentam, vt C. de nat. re. l. ij. quod est vetustius, vt insti. de re. diui. ſ. singulorũ. Sed quomodo per captiuitatẽ eam recipiũt: imo pdunt: vt insſtit. de iure pſo. ſ. pe. 13 Rñ. amittunt 14 sed ex quo desinunt esse rebelles, recipiunt primã libertatẽ, id est, quam d iure naturali habent: vt dictum est: vel quã primò habebant: ante captiuitatem.

q ¶ Quamuis nunc.] in quibusdam est, quã nũc primũ & cætera. & non est ibi nisi: & subaudi ꝓ. q. d. per hanc libertatẽ habent quod Deus nobis hactenus vel eis non cõcesit nũc primũ sub Ro. &c. nisi sic exponas inuitur q̃ oẽs hostes antequam capiantur, sunt serui: q̃ non est verum. Ité alias dicit quasi nũc primũ, &c. & hæc plana. & expone quasi ꝓ fiunt. q. d. ita recuperẽt libertatem sicut nouiter nobis adhęrẽtes 15 hostes sponte retinẽt q̃ habent. Ité alias est, q̃ nisi nũc, & hãc ego habeo, & ẽ bona hoc mõ, q̃. ſ. libertatem habent, id est per omnia sunt liberi nisi nunc, &c. q. d. nisi in hoc, quia erunt inter subiectos. Et secundum hunc tertium, & primum intellectum inferiora verba, quod nondum, &c. sic expone, q̃ scilicet subiugarentur, & sub republica Rom. ponerentur, tantùm nobis concesſit Deus, sed secundùm medium dic q̃ nondum, &c. scilicet, quòd recuperarentur.

r ¶ Incurrunt, &c.] q. d. non solùm nostræ sed etiam propriæ, scilicet singulorum ſpeciales: vt j. eod. §. ſi verò aut non. Vel dic quod suas proprias appellat priuatorum soliciudines: vt C. de Cadu. toll. §. fin.

s ¶ Competentem.] si competenter petatur. quod dic vt j. de mand. Princ. §. ſi verò. coll. iij.

t ¶ Formam.] quandoque generalem, quandoque ſpecialem: vt inſt. de iure nat. §. planè ex his.

v ¶ Quæcunque vero.] hic ponitur verò pro sed, quasi dicat verè sin gulis damus competentem formam: sed ne nimium grauentur, hoc oportere putauimus, & legem sancire & tradere subiectis per ſe inuantia, non semper, &c.

x ¶ Frequenti.] sic ff. de legi. & ſenatusconſ. l. nam ad ea.

y ¶ Potiuntur.] id est, indigent, vel fruuntur. Accur.

z ¶ Per partes.] id est, per singulos homines, vel causas à quibus cõsulimur.

a Auxilio.] scilicet, nostro, quod damus per rescripta.

b ¶ Posibilia tamen sunt.] seuenire & frequẽter, vt dixerat. nam de his 15 quæ raro accidunt, &c. vt j. vt sine prohib. ma. debit. & credi. §. quia verò frequenter. coll. vij. & subaudi vt, & dic. vt scripta l. ſ &c. Vel dic, quæcunq; verò frequẽti quidem potiuntur per partes auxilio scilicet plerunque, propter sui frequentiam nostris indigent rescriptis: ea tamen scripta. i. posibilia sunt: & subaudi, vt communem præstent vtilitatem omnibus, scilicet, casibus in quibus habent opus: hæc oportere, &c. Vel dic tertiò op. pu. le. san. & tra. sub. &c. id est, scripta omnia quæcunque præstent communem omnibus vtilitatem lege, id est, per aliquam virtutem legis, quæ quatuor sunt: vt ff. de legib. & ſenatusconſiltis. l. legis virtus. repete, & hoc oportere quæcunq; frequenti potiuntur, &c. Vel dic, quidem hæc pu. & le. &c. quæcunque frequenti quidem potiuntur auxilio: posibilia tamen sunt repete & pu. & hęc, scilicet lex scripta quæcunque præstent communem vtilitatem omnibus.

b ¶ Posibilia.] scilicet, euenire secundùm primam, & tertiam, & quartam expositionem.

c ¶ Sunt scripta lege.] subaudi secundùm primam expoſitionem. & secundam.

d ¶ Iuuãtia.] i. ea quę per se iuuãt, vt non sit opus noua impetratiõe.

Authenticorum. a Semp

1 Vide gl. similem in prœ. instit.

2 Hoc verũ quòd tẽporalia, non quòd ad ſpiritualia Ange.

3 Idem Io. de plat. & Porius. In prœ. instſti.

4 Quæ lata est à Falcidio Tribuno plebis. e. quædam. ij. distinct. & Alexã. in l. ſſ. ad legẽ Falcid.

5 Sequuntur Bart. & Ang.

6 Displicet Ang.

7 Notabilis glos. ad hoc quòd quãdo aliquis dicit parũ, vide tur duo dicere: videlicet ꝙ habet. & quid modicũ habet. Ange.

8 Ista & sequentes ex positiones placẽt Ange. Bar. tamẽ omnes approbat & etiã primam.

9 Ista & pcedens habent eũdẽ effectum sẽcũdũ Bart.

10 Vtraq; placet Bar. & Ang.

11 Vtraq; approbant Bar. & Angel.

12 Iſtam tenet Ang.

13 Idẽ An. & est not. gl. pro bannitis, qui si rebanniunt per restitutionẽ in integrũ recuperãt bona, si alienata nõ sunt: fructus ẽt extãtes recuperabunt aliàs nõ ſm Ang.

14 Alias Archedonij sunt hi Carthaginẽses, vt in Nouellis Haloandri, & Dua.

15 Dicit ꝙ Vandali & Mauri sub iugati fuerunt à Iustiniano Imperatore. lege historiã diui Antonini de Iustiniano Imperatore in ij. volumi.

16 Iſtam & sequentem expoſitionem sequiſt Ang.

17 Zanig; Agath. lib. v. rectè, & Procopius.

18 Vide ſcribẽtes in l. nã ad ea ff. de legib.

In nomine a Domini nostri Iesu b Christi c, liber Constitutionũ nouellarum Authenticorum.

DE HAEREDIBVS, d & Falcidia e, si hæres legata soluere noluerit.

TITVLVS PRIMVS.

Constitutio prima.

NOVELLA PRIMA.

¶ *Cõmunis reipublicæ cura principem occupat ad cogitandũ pro republica, & sub iectorum vtilitas, & eorum interpellatio legis condendæ occasionem præbent. Libris, & parentibus, interdum etiam fratribus ex necessitate debita portio debetur: aliys ex voluntate. Bartol.*

¶ Imperator Iustinianus A. Ioanni gloriosſ. sacrorum per Orientem Prætoriorũ Præfecto, iterum Exconſuli, & Patritio.

CCupatis f nobis g circa totius rei publicæ h curas i & parũ nihil k eligẽtibus cogitare, sed quatenus l Persæ q. dẽ cõquiescũt, Vãdali m † verò n cũ Mauris obediũt, & Carchedonij o † antiquã p recipiẽtes habẽt libertatẽ: quamuis † nunc q primũ sub Romanorũ facti Republica, inter subiectos habeantur: (quod nondum hactenus, nisi sub imperio nostro dedit Romanis Deus) incurrũt r ẽt ꝓprię ſoli citudines à nostris subiectis semper nuntiatæ: quarum quidem singulis damus cõpetentẽ s formã t.

¶ Quęcunq; u verò frequẽti x q. dẽ potiũt y ꝓ partes z auxilio a posibilia b tamẽ sunt scripta lege, c vt cõem oĩbus ſſtẽt (in quibus opus habent) vtilitatẽ: hæc oportere putauimus & lege sancire, & tradere subiectis ꝓ se iuuãtia d, & nõ semper iusſione Imperatorum egẽtia.

¶ Et Carchedonij.] gentes sunt, & repete eligentibus cogitare cuatenus Carchedonij, &c.

p ¶ Antiquam.] dic quòd primò fuerũt de Romano imperio, sed post facti fuerũt serui hostium: vt C. de offi. præf. præto. Afri. l. quas laudes. Vel dic 12 quòd nunquam fuerunt sub Romano imperio, nisi nũc primũ vt sequitur. vnde vocat antiquam libertatem à iure naturali inuentam, vt C. de nat. re. l. ij. quod est vetustius, vt insti. de re. diui. ſ. singulorũ. Sed quomodo per captiuitatẽ eam recipiũt: imo pdunt: vt insſtit. de iure pſo. ſ. pe. 13 Rñ. amittunt 14 sed ex quo desinunt esse rebelles, recipiunt primã libertatẽ, id est, quam d iure naturali habent: vt dictum est: vel quã primò habebant: ante captiuitatem.

q ¶ Quamuis nunc.] in quibusdam est, quã nũc primũ & cætera. & non est ibi nisi: & subaudi ꝓ. q. d. per hanc libertatẽ habent quod Deus nobis hactenus vel eis non cõcesit nũc primũ sub Ro. &c. nisi sic exponas inuitur q̃ oẽs hostes antequam capiantur, sunt serui: q̃ non est verum. Ité alias dicit quasi nũc primũ, &c. & hæc plana. & expone quasi ꝓ fiunt. q. d. ita recuperẽt libertatem sicut nouiter nobis adhęrẽtes 15 hostes sponte retinẽt q̃ habent. Ité alias est, q̃ nisi nũc, & hãc ego habeo, & ẽ bona hoc mõ, q̃. ſ. libertatem habent, id est per omnia sunt liberi nisi nunc, &c. q. d. nisi in hoc, quia erunt inter subiectos. Et secundum hunc tertium, & primum intellectum inferiora verba, quod nondum, &c. sic expone, q̃ scilicet subiugarentur, & sub republica Rom. ponerentur, tantùm nobis concesſit Deus, sed secundùm medium dic q̃ nondum, &c. scilicet, quòd recuperarentur.

r ¶ Incurrunt, &c.] q. d. non solùm nostræ sed etiam propriæ, scilicet singulorum ſpeciales: vt j. eod. §. ſi verò aut non. Vel dic quod suas proprias appellat priuatorum soliciudines: vt C. de Cadu. toll. §. fin.

s ¶ Competentem.] si competenter petatur. quod dic vt j. de mand. Princ. §. ſi verò. coll. iij.

t ¶ Formam.] quandoque generalem, quandoque ſpecialem: vt inſt. de iure nat. §. planè ex his.

v ¶ Quæcunque vero.] hic ponitur verò pro sed, quasi dicat verè singulis damus competentem formam: sed ne nimium grauentur, hoc oportere putauimus, & legem sancire & tradere subiectis per ſe iuuantia, non semper, &c.

x ¶ Frequenti.] sic ff. de legi. & ſenatusconſ. l. nam ad ea.

y ¶ Potiuntur.] id est, indigent, vel fruuntur. Accur.

z ¶ Per partes.] id est, per singulos homines, vel causas à quibus cõsulimur.

a Auxilio.] scilicet, nostro, quod damus per rescripta.

b ¶ Posibilia tamen sunt.] seuenire & frequẽter, vt dixerat. nam de his 15 quæ raro accidunt, &c. vt j. vt sine prohib. ma. debit. & credi. §. quia verò frequenter. coll. vij. & subaudi vt, & dic. vt scripta l. ſ &c. Vel dic, quæcunq; verò frequẽti quidem potiuntur per partes auxilio scilicet plerunque, propter sui frequentiam nostris indigent rescriptis: ea tamen scripta. i. posibilia sunt: & subaudi, vt communem præstent vtilitatem omnibus, scilicet, casibus in quibus habent opus: hæc oportere, &c. Vel dic tertiò op. pu. le. san. & tra. sub. &c. id est, scripta omnia quæcunque præstent communem omnibus vtilitatem lege, id est, per aliquam virtutem legis, quæ quatuor sunt: vt ff. de legib. & ſenatusconſiltis. l. legis virtus. repete, & hoc oportere quæcunq; frequenti potiuntur, &c. Vel dic, quidem hæc pu. & le. &c. quæcunque frequenti quidem potiuntur auxilio: posibilia tamen sunt repete & pu. & hęc, scilicet lex scripta quæcunque præstent communem vtilitatem omnibus.

b ¶ Posibilia.] scilicet, euenire secundùm primam, & tertiam, & quartam expositionem.

c ¶ Sunt scripta lege.] subaudi secundùm primam expoſitionem. & secundam.

d ¶ Iuuãtia.] i. ea quę per se iuuãt, vt non sit opus noua impetratiõe.

Universidad de Deusto

De natura istius dictionis & si miliū vide Feli.i.pœ. Decre.in ver.rex pacificus.

Et ita habes ex gl. q legata particularia ita debētur si aditur hereditas ab intestato, sicut ex testamēto, secūdū Ang. & de hac materia vide in l.eam quā. C. de fidei.

In hoc tamen est cōformis: q sicut in legato dominium directō trāsfertur: ita indonatiōe causa mortis expressa. Ang.

Vide cum dilectus. de cōfir. vtil. vel inut.

Priuilegia antiqua renouari debent.

Quando litera pōt legi, secundū Bart. & notarius diligens faciat de hoc mentionē. Ang.

Nam bona illatio est, filius, ergo hęres. text. est in auth. vt hi qui obl. §. vt autē nō demus. & ibi glos. in verbo, parentes. & inst. de hęredi. quę ab intesta. §. fuī. vide plenius Alb. de Ros. in l.j. C. fi minor ab hære. se absti.

Imo iure ciuili qđ fundatū est sup institutu naturali secūdum

a Sēp igit.] q. singulorū causæ quotidie nobis nū tiant: igit, &c.
b Importunī.] i. valde instātes. sic C. qui po. in pig. habe. l. assiduis.
c Præbitis.] id est, datis.
d Adeuntes.] scilicet nos.
e Pro libertatibus.] scilicet per fidecommissum, non præbitis.

Semper igitur nobis importuni sunt, alij quidē nos p legatis scīctis ñ tñ p̄bitis adeūtes: alij verò p libertatibus: alij ob aliud quiddā: q trāsmittētes quidē hęreditates dari q̄busdā, aut fieri cōstituerūt: indeuotè aūt & res adeūt, & eas pcipiunt, &, q̄ iussum, nō faciūt: cū vtique ēt à veteribus legislatoribus. dictū sit, cōpetētes deficiētiū dispositiones, q̄cūq; nō repugnāt legib⁹, oībus modis impleri. Sed quoniā ita positas leges iā plerūq; neglectas inuenimus: reparare eas iudicauim⁹ oportere: & tā viuentibus præbere ex eis cautelā, q̄ morienti b⁹ hūc exhibere honorē. Primùm itaq; illud ē cogitādū qa testātibus alijs q̄dē necessitatē imponit lex distribuere quandā partē p̄sonis q̄busdā, tāq̄ hoc fm ipsam naturā eis debeaī: quale ē filiis, & nepotib⁹, & patrib⁹, atq; matribus, interdū verò etiā fratribus, & si quā huiusmodi p̄sonā aut ī iis, q̄ ex nobis sunt, aut ex q̄b⁹ nos sum⁹, enumerā

f Vt p fideicōmissa, quę non sunt legata secūdū quosdam, cū legata ex testamēto tm̄ p̄stent: fideicōmissa verò ēt ab intestato: vt instit. de fidei hęre. §. pretereà. sed hoc reprobo: quia secūdū hęc iura fcm q̄ loq̄mur nulla ē differētia: vt C. cō. de le. l.ij. & ēt iure veteris: licet non vetustiori: vt ff. đ le. j. l. j. Dic ergo p̄ donationē causa mortis, quę differt a legato: vt diximus inst. đ dona. §. mortis cā. Itē p̄ p̄ceptum, qđ facit testator interdū vt fiat monumentū ab vno đ hæredibus, p quo agit famil. ercis. vt ff. fa. ercisī. l. his cōsequēter. §. iij. Itē p̄ p̄ fideicōmissum vniuersale, q̄ differt a legatis: vt not. ff. de legat. j. l. j.

g Transmittētes. ꝛ i. moriētes: quia sua bona ad hęredes trāsmittūt.

h Dari. ꝛ quando in dando consistunt.

i Fieri. ꝛ quādo in faciendo consistunt: vt in stitu. de leg. §. sed tale.

K Constituerunt. ꝛ ſ. ab hęredibus.

l Indeuotè. ꝛ id est, nō seruata ḋuotione naturalis iuris, quod dicit vbi est emolumētū, ibi sit onus, &c. C. de fur. l. fin. §. pe. & ff. de regul. iur. l. secundum naturam.

m Adeunt. ꝛ scilicet hæredes.

n A veteribus. ꝛ fic j. de nup. §. disponat. col. iiij. & ff. ad leg. Falcid. l.j. respon. j. & §.j.

o Competentes. ꝛ aliās competere: & tunc expone, id est, cōpetens esse. & est omnis voluntas competens, nisi fit contra leges, vel bonos mores, siue turpis: vt ff. de leg. j. l. fi quis inquilinos. §. pe. & fi. & l. sequē. §. fin. & ff. de condi. insti. l. quidam. in prin.

p Neglectas. ꝛ scilicet per desuetudinem: vt j. de iudic. j. respō. coll. vj. & in prooemio instit. §. igitur. & de iure natu. §. sed naturalia.

q Reparare. ꝛ Arg. pro primlegiis antiquis, & neglectis, vt possint, & debeant renouari. Item arg. pro instrumentis antiquis, & ferè cōsumptis, vt possint, & debeāt renouari. sic j. vt spon. lar. §. insuper. coll. ix. & j. de Quæst. in prin. coll. vj. & ff. ad leg. Iul. ma. l. nō cōtrahit.

r Viuentibus. ꝛ quibus est aliquid à testantibus relictum.

s Morientibus. ꝛ scilicet testantibus: vt eorum seruetur voluntas. hæc enim lex neque in paupertate, &c. vt j. eod. §. fi. in fi.

t Primū itaq;. ꝛ quia oportet leges antiquas reparare, itaque, &c.

v Aliis. ꝛ hoc respicit j. aliis autē, &c. similis remotus respectius est insti. de act. §. j. in illo verbo, aut cum. & dic aliis, id est aliquibus.

x Quale est filius. ꝛ his enim descendentibus natura debeī hęreditas: vt ff. de bon. dam. l. fi. in prin. & ff. vnde lib. l. scripto. in fi. & fuit hæc pars iure istō quarta eius, quod ab intestato debetur: vt C. de inof. testā. l. cū quæritur. & j. e. §. fi quis aūt. Sed hodie tertia, vel semis, secundū numerū liberorū. vt j. de trie. & semiss. §. j. nisi in casu vbi est dodrans: vt in naturali curię dato: vt j. de trie. & se. §. excipitur. coll. iij. & j. vt cū de ap. cog. §. fi quis aūt. col. viij. nisi fortè in filio arrogato, cui quarta debetur omnium bonorū fm quosdā: licet plures existāt filij ex cōstitutione diui Pij: vt inst. đ ado. §. cū aūt. & ff. de adop. l. fi arrogator pater. Alij quartā eius, quod habitur⁹ erat ab intestato. & hęc ē verior.

y Patribus. ꝛ nā & fi, &c. vt ff. de inoff. testā. l. nā & si. Itē nūquid hæc quarta quæ p̄ri debeī, est aucta? dic vt j. de trie. & semiss. §. ij. coll. iij.

z Fratribus. ꝛ vt si frater meus instituit turpē, & notatam personam hęredem, non alias: vt C. de inoff. testā. l. fratres. sed & tunc ita demum si nō sum ingratus: nō alias: vt j. de nupt. §. ingratitudinem. collat. iiij.

a Si quam. ꝛ supple & aliis quidem personis si quam, &c. vel dic si pro quia: & quam, id est, aliquam huius.

b Ex nobis sunt. ꝛ vt descēdētes.

c Sumus. ꝛ vt ascēdētes.

d Leges. ꝛ nā dicūt ll. oīb⁹ inferioribꝰ, & superioribꝰ aliq̄d dāri: vt hic & ff. de inoff. testā. l. interdū. etiā extraneo quò ad sanguinē: vt patrono, cui debetur tertia. vt inst. de suc. lib. §. sed nostra. & j. e. §. nō aūt.

e Necessitas. ꝛ etiā inter viuos pacto sē adstrixerit: vt C. đ pa. l. fi.

f Eis. ꝛ scilicet, testatoribus.

g Largitur. ꝛ id est, relinquitur suo arbitrio cui aliquid dimittat.

h Proferēda. ꝛ vt ad extraneū, vel cōiunctū: vt C. de hę. inst. l. extraneū. dūmodo posit ille capere. qđ dic vt diximus inst. đ leg. §. legari.

i His igit. ꝛ Similis cōtinuatio est inst. đ iusti. & inst. §. his igitur.

K Scripti sunt. ꝛ qđ si nuncupatiuè aliquis est institutus? Respon. idem vt j. eod. §. penul.

l Per vniuersitatē. ꝛ vt in quota parte hæreditatis cōsistente. cū autem dicit in specie, est ī re certa: vt in seruo, vel domo: vt in stit. de fidei com. hęre. §. nihil aūt.

m Legatū. ꝛ Sed nūquid legatum ē aliud à fideicommisso speciali iure isto? Resp. nō. & q̄ dicit legatum, dic, id ē eo modo, quo cōsueuit relinquilegatum: vt C. communia de leg. l. ij.

n Et honorās. ꝛ pone &, pro, i. vt hæc dictio testator, & hęc honorās, ad idē ponāt. nisi. n. testator honoret cōmodo pecuniario, non pōt onerare: vt ff. de leg. j. l. planè. ij. §. fi. Vel pone &, pro aut: vt si in codicillis aliquē honoraverit: vt ff. đ verb. signif. l. sæpe.

o Dispositerit. ꝛ scilicet honorando.

p Cōplere. ꝛ aliter tamē & aliter. nā hęres ī vt j. e. §. hinc nobis. reliq. hinc nobis. reliq. detracta Falcidia si fecerit inuētariū: honorati debēt cōplere: vt inst. de sin. re. p fid. rel. §. j. sed nihilo detracto: vt ff. de leg. ij. l. imperator. & de vulg. substit. l. cohęredi. §. cū filiæ. licet quidā dicāt p̄ arg. illius l. ff. ad leg. Fal. l. pœnales. §. fi. Sed q̄ ēra tio fm nos q̄ hęres detrahit, reliquī nō? Rñ. quia hęrede nō adeūte, qđ faceret si nihil haberet, nullū esset testamētū: aliās nō valeret testamētū: vt C. đ fideic. l. cā q̄. sed nō ita reliquis nō accipiētibus: vt inst. ad l. Fal. in pr. & inst. de fideic. hęre. §. restituta. & j. e. §. hinc nobis. Accur.

q Siid quod præcipitur. ꝛ q. d. sēp est cōpleda: nisi in tribus casibus. Primus q̄ q̄ præcipit nō est legitimū. sed legitimum intelligo siue lex expressa sit, siue nulla inueniatur cōtra: vt ff. ex quib. cau. ma. l. necnon. §. quod eis: & j. e. §. semper. & j. de nup. §. disponat. coll. iiij. Secundus est q̄ punitur nisi impleat, dūmodo aliqua lex illud nō demonstret factū p̄ culpam eius, cui debeī: puta si res periit, nō debet ,ppte reā hęreditatē hęres pdere, cū nō sit in mora. nā eius periit periculo, cui debeī: vt ff. de sol. l. q decē. & de excep. do. l. fi opera. Tertiū est nec essariū: vt hic puniat, si lex nō demōstret factū qđ erat faciendū per hominē: vt in fideicōmiss. libertate relicta q̄ representat̄ p̄ sena: tusc. sōlū tū rubrianū & damasianū & artificulianū & vinciānū: vt ff. de fideic. lib. l. cū verò. §. subuentū. & ll. sequētibus. & l. nō tm̄. §. sed & artificuliānū. & ff. de man. l. causam. §. puellam. & C. si man. ita fue. alie. l. fi. & fic fm hoc verbū illud demōstrat, in fi. positū, refertur ad vtrunq; vltimū dictum. Vel dic secūdo q̄ tantū sunt duo casus: sed primus diuiditur q̄ do lex expresse confirmat. Item quando non prohibet: & habeas ,phibeat, vel subaudias. Tertiū aūt nō mutatur: sed secūdū hoc deest hic il le casus, quando per morā accipiētis: nisi dicas sub tertio cōprehendi.

r Demonstrat. ꝛ scilicet l. aliqua. & aliàs est demonstret.

s Competat ei. ꝛ id est, iam cessit dies eius relicti, vt possit peti: q̄ purum est: secus si esset in diem, vel conditionale, & nōdum dies vel conditio extitisset: vt C. de cad. toll. §. in nouissimo. & §. si nauté. & ff. de verb. signif. l. cedere.

t Decreto. ꝛ scilicet admonitorio, quod est quasi interlocutoria q̄dam: vt ff. de arbit. l. qualem. in fin.

v Admonitus. ꝛ scilicet semel, & secundò secundum quosdam: vt arg. j. vt li. ma. & auīæ. §. fi quis in sua. coll. viij. & de eccle. tit. §. fi aūt q̄ hoc. col. ix. & de san. epi. §. presbyteris autem & diaconibus. coll. eadē. Sed ego cōtra. nā dico vnam admonitionem sufficere, vt hic: & q̄ dictis ll. bina exigitur, est ideo quia maior pœna imponitur cū incōuenienti relictis priuetur, hic post annū: vt C. de pœn. l. fi vindicari. neq; enim indicis auctoritas debet esse ludibrio: vt ff. de iudic. l. fi prætor.

x Annum totum. ꝛ scilicet continuum.

Necessariò.

a Necessario. ꝛ i. quibus ex necessitate relinquit, vt sup. eo. §. primū.
b Vult. ꝛ scilicet necessariò.
c Secundum quartā. ꝛ i. quartā illius partis quā ab intestato hęret, vt C. de inof. test. l. parentib. & l. cū quæritur. Sed hodie est semis vel triens fm numerum liberorum: vt j. de trien. & semiss. §. j. coll. 3. Acc.
d Concludit. ꝛ i. pcipit, vel pcedit ad min⁹.
e Auferre. ꝛ vt ipso iure eē hrs desinat, & alius p̄ ipso iure esse īci piat, vt j. e. §. in oīb. Sed quare hoc debitum nō pdit, cum defuncto nō obedit? nā si legi ñ obedit ī faciēdo inuētariū, pdit iure institōnis debitū: vt j. e. §. si verò nō fecerit. cū mitius pseueret agi cū lege, quā cū hoīe. vt ff. đ ar. l. Celsus. Rñ. q. a hoc natura debeī, vñ immutabile est, vt insti. de iure natu. §. pen. Itē hoc erat debitū ēt priusq̄ morereī testōr illud nō: vt j. e. §. j. nō est ergo eadē rō, vt C. de codi. l. fin. sed iure institōnis debitū pdit, si defuncto nō paret: vt j. e. §. & hoc. Itē nunqd filiꝰ posset habere duas q̄rtas aliquo casu? Rñ. vt in sum. huius ti. §. hic aūt q̄rit, vt si filius fuerit institutus, & in totū restituere grauatus, an quartā Treb. & quartā iure naturæ hēat, vel si fuerit legatis oneratus, an iure institōnis, & iure naturæ quartā hēat, vel est filius arrogatus, an quartam ex cōstōne diui Pij, & iure naturæ de bitam posit hre, & idē in similibus quæri pōt. Et puto in his omnibus casibus vnam quartam sufficere: vt j. eod. §. si quis aūt. & ff. de inof. testā. l. Papinianus. §. pe. nisi in casu: vt cū rogat de hereditate restituen da filiꝰ institutus sub cō ditione, vel in diem. nā statim pōt retinere debitū bonorum subsidiū. scilicet vel semissem: vt j. de trien. & semiss. §. j. & ij. coll. iij. sed aduenīente die pōt hre Trebellianicā quartā, vt C. ad Treb. l. iubem⁹.

f Accrescere. ꝛ si nullus est substitutus. aīs ꝛ, vt j. e. §. si verò substitutio. Sed nunquid p̄imò coniuncti quàm disiuncti veniunt? Rñ. sic arg. C. de cad. toll. §. fi vero quidam. Sed nunquid etiam inuitis? Videtur q̄ sic: vt C. de cad. toll. §. his ita. Sed contra dico: vt j. eod. §. si ve ro nullus. & ff. de acquir. hæred. l. si minor. Accur.

g Institutionis. ꝛ vt quem plus amauerit testator instituendo, hūc plus hæc. l. diligit adiungendo, vt hic, & ff. ad Treb. l. quoties. & instit. de hære. insti. §. si plures. & de vulg. subst. §. & si ex disparibus.

h Aliis rebus. ꝛ i. habentib. aīs res, & ponit ptentū p̄ ptinente. Acc.

i Fideicommissarijs. ꝛ secundum ordinem positum. j. eo. §. etenim in legatarijs. qui est contra.

K Cautione. ꝛ hæc etiam cautio iure veteri præstabatur: vt ff. de legatiij. l. fi tibi.

l Personarum. ꝛ vt si sit impossibile, vel difficile satisfacere propter paupertatem, remittatur ei fideiussio, vt ff. si cui plusquam. per leg. Falcid. l. cum non facile.

m Vel rerū. ꝛ si magnū sit relictū satisfacere ab eo, qui pōt, aliàs cauea tur. Sed cui præstabitur? Rñ. ijs quorum intereſt, vel seruo publico: vt insti. de inutilil. §. ip. §. alteri. & ff. rem pupil. fal. fore. l. iij. & iiij. in prin.

n Quia res. ꝛ hæc est forma cautionis huius.

o Agunt. ꝛ id est, agent, & complebunt in eis bonis.

p Quæ rectè. ꝛ i. legitimè, non aliàs, vt sup. eo. §. his igitur.

q Vocat. ꝛ excepto filio exhæredato. q̄ dic: vt j. e. §. exhæredatos. Ac.

r Post eum. ꝛ hæc posteritas notatur in eo, quod post eum, cui sunt ablata bona, defertur ad eos, &c. Vel dic quod proximior erat institutus: vnde qui erat post eum in gradu, admittitur. prima verior est.

s Legitima. ꝛ imò ex testamento habeat: sed ex tunc ex lege habere dicīur: vt hic, & arg. ff. de verb. sig. l. lege. Accurs.

t Per hanc. ꝛ i. per hanc constōne. & habes hoc. j. e. §. si verò nulli.

v Cōplent. ꝛ i. plebunt. sic tps p̄ tpe ponit: vt C. de legi. & pstit. l. j.

Imo op⁹ est sententia declarata. Ange. & Paul. in authē. hoc ampli⁹. gl. de fideic.

Attributa.

Quò ad hoc vt pr̄ teneaī ei re linquere tē pore mortis, aīs sec⁹ fcm Bart. & Ang.

De hac q̄one vide meli⁹ in ca. Rayn. cum gl. sup verbo, ltima. extra de te sta. vbi tenet q̄ glo. s. quod duas quartas filius pōt detrahere.

Ista verba referen da sunt ad restōnē nō aūt ad insti tutionē fm Bart. & ibi gl. tenet to tus mūdus, vt refert Ia so. in l. filiū quē haben tem. C. fa ercis. & idē in c. Rayn. extra de te stamen.

Concor. texin c. cū dilecta. cū dl. sup ver. iuris ordinē. & glos. sequ. extra đ reſcript.

Ita glo. approbat Ang.

Sequitur eam Ang. & de mē te Bar.

Et bene Ang. & ēt de mente Bart.

Itaglad hoc allega tur, q̄ illū quē testōr plus diligit et lex. secū dum Bar.

Idē Ang. in §. ij. insti. qui. ma. nō licet. & vide ibi eun dē, & Por.

qui post illū est: ita de cæterò, donec vltimus relictus locū faciat etiam alicui exterius venientiū, & adire, & quæ relicta sunt implere: post quos ēt fiscum, si voluerit, ponimus. Etenim in legatarijs & fideicommissarijs hunc esse volumus ordinē, vt detur licentia aditionis priori per vniuersitatē fideicōmissario, aut multis existētibus maiorem partē habenti: qm̄ & in simili tudinē hęredis cō stitit: & maximè apud nos qui Trebelliano soli dogmati dedimus in talibus fideicommissis locum: Pegasiani circuitiones odio habētes, & expellētes. Si verò aut non fuerit quispiam per vniuersitatem honoratus, aut fuerit, sed noluerit agere, quod iussum est: ad eos qui maiorib. pro prijs legatis, aut fideicōmissis honorati sunt, huiusmodi venire fiduciā: sic quoq; seruis dari tps, qui libertate honorati sunt, & adire, & liberis cautum esse, & res percipere, & complere, quę iussa sunt cum prædicta dudum cautione. Si verò nullus fuerit legatariorum, vel fideicommissariorum per vniuersitatē, aut per speciem maiori parte, aut in legato. aut in fideicommisso honoratus, sed omnes æqualem habuerint fortunam: tunc præponi quidem etiam sic per vniuersitatem fideicommissarios, ppter dictam iamdudū rationē, aut eum, qui ex eis voluerit implere, quod præceptum est: reliquos autē legata-

x Continentē. ꝛ quis post istos admittet? Rñ. extranei, & postea fiſc⁹ vt j. e. §. proxi. & §. si verò Accurs.

y Inordinatū verò. ꝛ hoc no. de ordine: vt j. eo. §. si verò nullus lega. Accurs.

z Confusum. ꝛ Nam oē inordinatum est confusum, sed non puerūt.

a Nec in his. ꝛ hoc abūdat vt ff. de dam. infec. l. fluminū. §. j. Vel melius dic inordinatū nihil in alijs. s. nominatis in testamento. de quib. dicit j. statim. §. etenim. Nec in his. s. qui veniūt ab intestato.

b Sed primus. ꝛ i. in ordine cognationis.

c Prior. ꝛ cū effectu: illa dictio primus ordinem cognationis deno tet, hæc dictio prior, vocationis prioritatem significet. Vel fm vocat priorem alias primū, & vnū. s. post primum. eadem ratione tertius est prior, vel primus post fm. & ita de singulis.

d Relictus. ꝛ qui hæreditatē nō voluit subdicta adire cautione.

e Exterius. ꝛ i. q. neq; sunt notati in testō, neque ab intestato vocantur, sed ,prius sunt extranei: vt j. e. §. si verò. Sed quare hi vocantur? Rñ. forte libertatū seruādarū cau. vt inst. đ eo cui li. cā. bo. addi. §. j. & C. de test. ma. l. vlt. Sed quare añ fiscū admittit exneus? Rñ. fiscꝰ nō volebat, vel ignorabat. aīs sic admittit vt extraneus: vt ff. de fideic. li. l. iiij. §. eadē constō. & insti. de eo cui lib. cau. bo. addi. §. & ne huius. Acc.

f Etenim. ꝛ dixerat ordinem inter eos qui ab intestato veniunt, nunc inter nominatos in testō, & ptinatur cum illa litera. sup. ,pxi. §. inordinatū verò nihil.

g Existentibus. ꝛ generalibus fideicommissarijs. Accur.

h Habenti. ꝛ fic ff. de pact. l. maiorem. & C. qui bon. ced. pos. l. fi. Sed nunquid idem in cohæredibus? Respon. non, vt sup. eo. §. & si quidem.

i Et in similitudinem. ꝛ i. loco hæredum habenūr, vt in stitu. de fideic. hæred. §. restituta. & §. quia hæredes.

K Maxime. ꝛ nam & idem apud alios, vr ff. de bon. liber. l. si necem. §. fi. & ff. quod cum eo. l. si filius. §. j. l Qui. ꝛ imperator Iustinianus.

m Dogmati. ꝛ id est, soli doctrinæ.

n Circuitiones. ꝛ qđ dic vt inst. de fideic. hære. §. sed q̄a cū pce.

o Quod iussum est. ꝛ scilicet, a lege ista. s. quia non vult bona subdicta cautione. Alij autem exponunt a testatore, quod verius est.

p Legatis. ꝛ specialibus.

q Fiduciam. ꝛ subaudi volumus.

r Sic quoque. ꝛ i. reiectis legatarijs: quia nolunt implere, vel bona accipere sub dicta cautione. & quod dicit dari tempus. s. hæreditatem adeundi, quæ est ablata ei, qui non vult implere voluntatem testatoris: & nihil subaudias, & accipe adire quod est j.

s Et liberis. ꝛ scilicet, iam factis seruis quondam.

t Cautum esse. ꝛ per hanc. l. scilicet, vt posīnt adire vt sequitur.

v Dudum. ꝛ vt sup. eod. §. si quis autem. in fi.

x Oēs æqualē. ꝛ nā legatarij, & fideic. spāles inter se pares sunt. Item gāles iter se pares sunt: sed isti prius vt subijecit, vel tm̄ habebāt ī legato spāli, quātū erat in fideic. vniuersali. vt j. statim ibi. reliquos aūt &c.

y Iamdudū rōnē. ꝛ vt sup. e. §. etenim. vbi dicit, & in simili tudinē

Idē Angel. hic. & vide Fab. & Ang. in §. iij. in prę insti.

Ambages.

Extranei dūr illi, quib. nil in testō relictū est sine dubio sunt extranei. Bar. & Ange.

Et hoc nota quod vnus. §. continuatur ad alium: sed hoc est de bene esse, non de necessitate. Ias. in rubr. de actio. & Ang. i prin cip. instit.

Quæ euitari debent per l. cū fundus. §. seruū. ff. si cert. pet. & ibi Bartol. Bald. Pet. Ale. & Ias.

De ista materia si-

militudinis vide latiùs mè in cap. trãslato. de constit. per Fel.

Et bene. Ang. & est de mente Bart.

Adde text. in l. necnon. & ibi Doc. ff. de solut. c. cũ dilecta. ex de resc. c. causam q̃ xl. distinct.

Approbatur p Bart. & Ang.

Ista est d̃ mente Bart. & Angel.

Scilicet si pseuerauerit in ptumacia vsq; ad finem, & vide latius de hoc per Nico. Ang. & Iaso. instit. de ac. §. ex malefic ijs.

Quid sit falcidia, & quid appellatione ei⁹ veniat, vide bo. glo. in auth. vti si parẽs. & ibi Bart. C. de inof. testa. eundẽ in l. j. ff. ád leg. Fal. de hac Fal. & alijs quatis videbo nã glo. iuris cano. in c. Rayn. sup verbo. Tre bellianum extra de testamen.

Istam sequunt Bar.

consistit, &c. & hoc si volunt, alias obtinet quod sequitur.

a ¶ Legatarios. § & fideicommissarios speciales.

b ¶ Omnes §. bene dicit oẽs si volũt: q a si primo noiatus velit, alijs præferri pot: vt §. fm Azo. ar. pro eo. ff. de hære. inst. l. qui soluendo. & ff. qui & a qui. l. si quis habẽs. Sed nos contra: vt hic innuit. nec. n. inter hæredes curo quis primò noiatus sit: vt §. §. si quis aũt. quod aute in ꝓrijs ll. dicitur, locũ habẽt ratione necessitatis in seruis, vt nõ fraudentur creditores.

c ¶ Legatari⁹. § spãlis.

d ¶ Ordinem denominationis. § vt primò nominatus accipiat hr̃ditatẽ cæteris liberis existentibus, fm R. Et sic not. ordinem scripturæ seruandũ. C. de no. c. d. ta. in fi. & ff. de vsufru. l. quoties. ar. ꝯ. inst. de leg. §. ante. & ff. de sol. l. nec enim.

Sed q̃d si ordo nõ appareat? Rñ. ꝑt dici vt sorte dirimat: vt ff. d̃ iud. l. in trib. & l. seq. & C. cõia de leg. l. fi duob. §. sancimus. Vel dic fm merita cuiusq; eũ p̃cedere, vt ff. de fideic. li. l. gñaliter. §. quis ergo. vel melius dic, omnes vocãdos, vt in legatarijs, & alijs, vt §. dictũ est, cũ nõ appareat qs debeat admitti, vel p̃ferri p̃p æqualitatem p̃tium, vt §. proxi. dictum est.

e ¶ Denominauerit. § scilicet dominus.

f ¶ Et hæc omnia. § q̃ diximus ab illo §. siquis aũt. vsq; huc, i. vt totum quod est vltra debitum naturale, auferatur.

g ¶ Necessaria. § vt est inter ascendẽtes, & descendentes. vt §. c. §. j. & inter fratres, qñ turpis persona instituitur, vt insti. de inof. test. §. j. & C. de inof. test. l. fratres. & §. e. §. j. & inter patronum, & libertũ, vt j. c. §. non autem. & inst. de succes. liber. §. sed nr̃a.

h ¶ Institutionibus. § vt quia extraneis.

i ¶ Dudũ tps. § sanctũ, vt §. e. §. si qs aũt. Sed vr̃ q̃ non vltra sex menses expectet, vt j. de eccl. ti. §. finaute legatũ. colla. ix. Rñ. distingue, loco religioso legẽt, vel non. Primo casu est favor, vnde incontinenti ad duplũ tenet, & elapsis sex mensib. perdit totum, vt insti. de act. §. itẽ mista. & j. de eccl. ti. §. finaute legatũ. Secundo casu obtinet quod hic dicitur. sic & alias est favor, vt inst. de obl. quæ ex quasi contra. §. fi.

K ¶ Relictis. § No. verbũ relictis adaptatur ad institõnem. sic. C. de secun. nup. l. hac edictali. circa prin. est notandũ p̃p hodiernã consuetudinẽ fm quã non fit q̃stio; instõ. sed testator dicit: illi oĩa bona mea relinquo. vr̃. n. q̃ non valeat testm̃ in quo non est institutio, vt insti. de lega. §. ante. & de test. mil. §. planè. Sed q̃d d̃ ibi de testõ militis, q̃ non valet testm̃, non est ideo q̃a verbũ relinquo, non fit aptũ vel sufficiens ad institõnem: sed q̃a testes non fuerunt ibi vocati. Item repete sancimus. Sed quid est relictum hæredi nisi hæreditas? Rñ. fit ita: & priuabitur illa: & sic hæreditas relictum d̃. Vnde & hoc est testm̃, illi bona mea relinquo, vt ff. de mili. test. l. diuus. & de tab. exhib. l. j. in fin. Item nunquid fructus, quos medio tpe vsq; ad annum habuit. amittantur? Respon. fic. vt ff. de ijs qui. vt indig. l. hæredem. & l. eum qui.

l ¶ Falcidiæ. § quam habent. aliàs, vt instit. ad leg. Fal. in princ. 6

m ¶ Aliam causam. § puta per prælegationem.

n ¶ Autem. § pro sed. Accurs.

o ¶ Talia obtinere. § scilicet sancimus, qualia in eo casu diximus q̃ persona fuit instituta, cui fuit necesse relinqui, hæc scilicet quæ sequuntur Accurs.

p ¶ Seruos. § libertate donatos.

q ¶ Prius. § vt §. eo. §. si quis autem. & §. fi verò nullus.

r ¶ Venire. § reperte sancimus.

s ¶ Cohærente. § scilicet cautionis.

t ¶ Diximus. § vt §. e. §. his igitur. & §. si quis autem. in fi. Accur.

v ¶ Si verò. § iste §. cum tribus seq. respicit tam legitimos hæredes, & legatarios, quàm extraneos hæredes.

x ¶ Ad substitutũ. § Sed nunquid hæc substõ vulgaris adita hæreditate expirauit, vt C. de impub. & alijs substit. l. post aditam. quæ est contra? Rñ. quidam dicunt illam corrigi. Alij dicunt hoc speciale vt non expiret. Vel dic fm Ioan. quod non ex vi substõnis admittitur: sed huius legis beneficio. Accurs.

y ¶ Nolente. § scilicet substituto. Ac cursius.

z ¶ Ad cohæredes. § imò vr̃ primò, & immediatè transire ad cohæredes, vt §. e. §. prox. & §. si quis aũt. Sed dic q̃ non erat substitutus aliquis, vnde transit ad cohæredes immediatè, hic autem erat, vt pater ex illa dictione verò: & illa etiã quæ sunt in primo casu huius. §.

a ¶ Datam. § vt §. eod. §. etenim. Accur.

b ¶ Veniẽt. § sed nunquid liberaẽ ille a quo res auferunt̃? Videtur q̃ sic interuẽtu nouę p̃sonæ obligatæ, vt instit. quib. mod. toll. obl. §. p̃terea. Itẽ ideo tenebaẽ, quia erat hr̃s: sed desijt esse, cum alius sit factus hæres insolidũ: vt j. eo. §. in oibus. ergo desijt teneri cessante causa.

Sed ꝯ videtur fm Azo. vt ff. sol. ma. l. si ab hosti bus. §. si vir. & de nego. gest. l. siue hæreditaria. & C. de decu. l. ne quis. libr. x. in fi. Prima tamẽ verior videtur. Item quid si nullus vult habere illam hæreditatem a primo vsq; ad vltimũ: nunquid compellimus hæredem vel alium qui non compleuit voluntatem defuncti, eam assumere, & dare relicta? Rñ. sic. vt. n. hęc regula, quod favore, &c. vt C. de legi. & const. l. q̃d̃ favore. vera est: ita & eiꝰ ꝯria, §. si aliquid in odiũ alicuius est inductum, non debeat in eius vtilitatẽ redire: vt ff. de interdi. & releg. l. relegatorũ. §. fin. & de leg. j. l. si seruus plurium. §. ij.

c ¶ Sine additione. § Not. interest enim, &c. vt ff. de interrog. act. l. & quia. & insti. de bon. pos. §. quos autem. Accur.

d ¶ Exhæredatos. § scilicet causa adiecta: aliàs exhæredatio fortè nõ noceret secundum Ale. arg. ff. de bon. lib. l. fi patronus. §. si quis. imò sine fortè: vt j. cum de appel. cog. §. aliud coll. viij.

e ¶ Iustè. § hic exigo institutiã legis, & hoi: legis, vt rectè exhr̃deẽt, §. noiatim hoc modo filius meꝰ Sempronius sit exhr̃s. vt inst. de exhæ. lib. §. j. & ff. de lib. & posth. l. j. ij. & iij. Itẽ ab oĩb. hæredib. eiusdẽ gradꝰ: vt ff. de lib. & posth. l. iij. §. filius. & C. de lib. præt. l. j. aliàs restitui debet ei hæreditas: vt ff. de bo. lib. §. patronus. §. si quis, hominis. vt quia sit ingratus, & causa ingratitudinis exprimatur a testatore: & ab hr̃de probetur: vt j. vt cũ de ap. cog. §. aliud. & §. siue igit. coll. viij. & C. de inof. test. l. omnimodo. vel dic iustè. i. rectè. quod qualiter fiat, vel non, dic vt ff. de lib. & posth. l. §. posthumus. & ll. seq. vsq; ad l. gallus.

f ¶ Nihil ex patris. § quid si aliquid habuit iure prælegati fortè, quod esse poteſt: vt ff. de inof. test. l. §. Rñ. tunc sicut quilibet legatarius, vel fideicommissarius tantæ quantitatis admittitur: vt §. eo. §. etenim. & §. si verò aut non fuerit. & §. si verò nullus. Accur.

g ¶ Respicimus. § quia pro mortuo habetur: vt ff. de coniun. cum eman. lib. l. j. §. fi pater.

h ¶ Decies millies. § sic j. vt omnes obe. iu. pro. in prin. coll. v. & j. de leno. in prin. coll. iij. & de nup. §. sed hæc. coll. iiij.

i ¶ Legis. § scilicet huius: vt §. eo. §. semper. & §. his igitur. sed aliæ multæ hoc volunt, & intendunt, vt j. de nup. §. disponat. & ff. ad leg. Falc. l. j. in prin. vnde potest dici legis in genere. prima verior est.

K ¶ Expressim. i. noiatim, & hoc exigit siue fẽmina iure isto, vt C. de li. præ. l. fi. §. j. olim ꝯ in fœminis. vt insti. de exh. li. §. j.

l ¶ Noluit. § q. d. nullo mõ. Sed nunquid q̃ dicta sunt in exhr̃dato, locum hñt i ꝑterito? Rñ. si a pre, in cuius est ptãte, est ꝑteritus: ipso iure nõ valet testm̃: siue causam ꝑtitionis expressit, siue non: vt C. de lib. præt. l. fi. §. pe. & inst. de exhæ. li. j. rñ. Si autẽ ab aliquo de linea materna: siue cũ cã expressa, siue nõ, valet testm̃: vt insti. de exhæ. li. §. pe. & ff. de contrat. l. illud. §. ad testã. Sed hodie cã ꝑteritionis debet inseri a testatre, & ꝓbari ab hr̃de: vt cũ de ap. cog. §. aliud. & §. siue igitur. colla. viij. Idẽ de emancipato filio. § q̃ debeat inseri cã ꝑteritionis: vt j. vt cũ de app. §. siue igit. & §. aliud. vnde apparet, q̃ in duob. vltimis casibus, qñ præteritus a linea materna, vel a patre emancipatus, olim etiam sine causa, hodie vero cum causa, locũ habet quod in hoc. §. dr̃. Itẽ quare nõ vocat exhr̃datus inter eos qui noiati fuerunt in testõ, cũ

Ista est d̃ mente Bar. & Ang.

Idem tenent Bart. Bal. & Sal. i auth. hoc amplius. C. de fideicõ. quãis Bar. dicat q̃ relinquitur arbitrio iudicis.

ipse fuerit noiatus? Rñ. intellige hũc. §. Itẽ nunq̃d finitis ꝓsonis noiatis in testõ, vocabiẽ inter eos, q̃ ab intestato veniũt: cũ & ipse de illis sit, & q̃d̃ primus: vt ff. de Quintiniani. & l. filiã. & rõ est: q̃a vr̃ adhuc testm̃ valere cũ lex faciat et alios ab intestato venientes hr̃des loco repulsi: vt j. e. §. in oĩb. & hr̃s hr̃dis testõris est hæres vt C. de hær. instit. l. fi. & quod dr̃ filium agnatũ ꝓximũ, & ideo admittendũ, verũ est nõ fcõ testõ, vel eo facto non tñ adita hr̃ditate: vt ff. de ꝓtabul. l. filium. §. sed cum exhr̃datio. Itẽ nunquid inter exheros prorsus admittitur vel cum fisco, vel ẽt post? Rñd. quidã nõ. fortè p̃p p̃dictas rõnes in ꝓximo. §. sed põt ꝺici, vt non tanquam ipse, sed tanq̃ quilibet exheus admittatur: vt C. de adop. l. si pater. §. qui duos. Item q̃d si testor vnum numum mihi legauit, & hęres institutus non cõpleuit suã voluntatem: nunq̃d occasione numi totam habeo hr̃ditatẽ, & priuabo agnatos, qui quasi ex debito sperabant: vt ff. pro so. l. & quia? Rñ. sic. nam plus me dilexit testator, cum eis nihil, mihi aliquid legauerit: vt insti. de hęr. instit. §. si plures. & §. e. §. si quis autem. & §. fi verò aut nõ.

a ¶ Si vero. § verò accipitur pro enim, vel ꝓ certè. Accurs.

b ¶ Deduximus. § vt §. eo. §. si verò institutio.

c ¶ Vocantur. § aliàs scilicet. nã hic velut ex testamento admittitur huius. l. auctoritate.

d ¶ Et ad extraneos. § qui admittuntur causa libertatum seruandarũ. Sed quid si nulla libertas est relicta? Rñd. adhuc admittitur extraneus, vt cætera relicta soluat. & sic intellige q̃d̃ hic, & alibi dr̃ de extraneo per hanc constõnem. Sed quid si nulla sunt relicta: sed fortè p̃p timorem creditorum tñ p̃cedentes exnei noluerunt adire? Rñ. adhuc vr̃ idem vt habeat locum hęc constõ. arg. inst. qui man. non [illegible]. §. j. Sed ꝯ credo cum p̃p vltimam voluntatem seruandam hæ[illegible]o facta fuerit: vt §. §. proxi. ibi, vna est. n. &c. Accipient ergo eam [illegible]ditores, & distribuent prout volunt: vt insti. de hære. qualit. & diffe. §. j. fiscus aũt non per hanc l. sed fiso iure tanquam vacantẽ potest accipere si vult. vt ff. de iure fisci. l. j. vt tñ respondeat creditoribus: vt ff. de iure fisci. l. non possunt.

Ista glo. est de mente Barto. & Angel. ad hoc q̃d bona dr̃ vacantia q̃ hr̃ditas nõ aditur.

Sequitur eam Bar.

Dic, q̃ dẽa agnationis & cognationis, emancipationis & suitatis ab intestato est sublata fm Ang. & videoes scribentes in l. gallus. ff. d̃ lib. & posth. §. & q̃d tantum.

Sing. fm Ia. in. instẽ. de quir. pot. Istã primã expositionem sequitur. Ang.

Vide pulchre ad hoc. Bal. in d. §. fin. ter. & ibi Bar. in l. q̃dam cũ filiũ de vulg. & pup. obl. ff.

Idẽ Bar. tol.

Ista est fm Ia. in auth. ex cã. C. de lib. præter.

a ¶ Vocabantur. § innuit quod istis duob. modis tantùm fiant hæredes. quod verum est: vt hic, & in stit. de bon. pos. §. quos autem.

n ¶ His omnib. § f. vt a non complente auferat commodũ: & q̃d̃ detur alijs secundũ ordinẽ: vt §. §. si quis autem. & §. inordinatum. & §. se.

o ¶ Voluerit. § nam oẽs istos potuit onerare: vt hic: & inst. de fin. reb. per fideic. re. in prin. p ¶ A substitutis. § ablatiui casus est.

q ¶ Legatarijs. § datiui.

r ¶ Terminante. § id est, finiente.

s ¶ Fisco. § f. ponendo Sed q̃s admittitur post substitutũ legatario? rñ. hr̃des, vel alij, q̃ magis fuerunt a testõre honorati: vt §. e. §. etenim. & i seq. § sed q̃d si habuerit collegatarios, & cõiunctos & re & verbo? rñ. idem quod §. §. vt hr̃di detur, nec alteri accrescat: q̃a iã erat scissum iuris p̃sumptione: vt insti. de legat. §. si eadem.

t ¶ Nullus. § f. hr̃s, vel alius oneratus. tacitæ. n. respondet obiectioni.

v ¶ Priuatus. § per hãc l. Accurs.

x ¶ Sed considerãs. § sic quia, &c.

y ¶ Terminus. § licet incertus: vt ff. de cond. & dem. l. j. Accurs.

z ¶ Mors. § f. naturalis vt hic, & j. de nu. §. deinceps. coll. iiij. nõ ciuilis.

a ¶ Cogitet. § sic j. vt cũ de ap. cogn. §. hæc ãt disposuimus. coll. viij.

b ¶ Perducet. § q̃n testabitur ipse. Vel si habes perducent, dic, scilicet hęredes eius.

c ¶ Non. n. § Rñ. tacitæ obiectioni. Accur.

d ¶ Tpi. § non aũt ad ꝓterita tpa trahit: vt C. de leg. & const. l. leges.

e ¶ Hinc nobis. § q. d. ex quo de incommodo hr̃dis vidimus, & de cõmodo videamus, § l. Falcidiæ. Accurs.

f ¶ Cura. § aĺs hora. i. casus, vel euẽtus. vnde illud: Curas supueniet quæ non sperabitur hora, vel die hora. i. pars tpis, vel tps. nam dr̃ hora pars tpis ex momentis plurimis constituta, & per tales particulas diuiditur dies, & nox. ff. de verb. sig. l. ij. & C. de transac. l. non minorem. secundum P. nam xxiiij. horæ diem naturalem faciunt xij. faciunt artificialem: vt ff. de verb. sig. l. ij. §. fi. & de adul. l. capite.

g ¶ Falcidiæ. § dr̃ aũt Fal. a falce: q̃a sicut falx secat: sic & hæc lex: vel a Falcidio auctore: ꝓ vt publiciana a Publicio ꝓtore: vt insti. de ac. §. aliæ. Et no. q̃ sup hac materia primò lex xij. tab. inuenta est, q̃ plenius tribuit testõribus: vt ff. ad leg. Falc. l. j. dic vt ibi. Secundò lex Furia, & Voconia. Tertiò lex Falcidia: quia dictæ duæ leges non erant sufficientes: vt insti. ad l. Fal. j. rñ. q̃a Falcidia fuit modificata p Iustinianũ, vt demũ facto inuentario hñret locum: vt C. de iure deli. l. fi. & iterũ plus p eundẽ fuit modificata, vt ei tñ cõpetat, q̃ non surripuerit: & q̃ solennitatem in inuentario adhibuerit: vt statim sequitur. Accur.

h ¶ Inuitis. § hoc est verũ p l. istã Fal. & de iure veteri: vt hic. & insti. ad l. fal. §. j. & ff. ad l. fal. q̃d̃ de bonis. §. j. & §. hodie verò ꝑ ut j. e. §. fi verò expressim. sed quomodo ẽt iure veteri fiebat ꝯ voluntatem testatoris: vt §. e. §p? Rñ. hoc fit lege permittente. § Falci. vt hic dicitur.

i ¶ Expendantur. § in totũ, vel ita quod non remaneat hæredi quarta illius partis, ex qua fuit institutus: vt insti. eo. §. j. Accurs.

K ¶ Præbet. § i. concedit hæredibus vt retineat. Accur.

l ¶ Impleat. § siue aliquid deerat, siue non: vt j. eo. §. hoc autem.

m ¶ Videntur. § hæredes. secundum Azo. sed non repugnant ꝑsumptiones huius legis. j. eo. §. prox. & §. si verò absunt. in fi. Accurs.

n ¶ Voluntati. § tacitæ. in expressa secus: vt j. §. si verò expressim.

o ¶ Deficientis. § i. morientis testatoris.

p ¶ Legi. § f. Falcidiæ.

q ¶ Vtilitate. § scilicet, legis Falcidiæ.

r ¶ Potestatem. § alias voluntatem.

s ¶ Malignantur. § scilicet, destruendo Accurs.

Universidad de Deusto Biblioteca

Priuilegiū perdit, qui eo abutit.

a ¶ Forte ȝ cum ū ȝ. sic lege, si nō surripuisset, cessaret: quia sufficiēter efatibi pro quarta, & potest poni exemplum vt si erat patrimoniū cētum aureorum. lxxv. legauit. hæres subtraxit xxv. & ꝙ dicit nō forte, i. nō haberet locū, cū nō esset necessaria. vel si nō habes nō, dic ꝙ erat patrimoniū. c. legata erat centū, vel nonaginta. subtraxit aliquid, puta

† Ignoro.

Eius tamen omissio non vitiat inuentariū. Bart. hic & Alex. in rubr. de ope. no. nūtia. ff.

Dicit Bartolꝰ ꝙ ad primū decretū sufficit citatio pro curatoris: & ſm req. rit citatio dñi: & vitra dicit, ꝙ in inuentarium dēt fieri cōra iudice.

Idem dicas de clericis qbuscūq; q largè dñr habere dignitatē glo. & ibi doc. in c. vnicō. de vita & honcleri. in vj.

Idē Bar. & Ang. hic.

Sequunt Bar. & Angel. & est sing. ſm Ia. in l. fideiusſor. ff. qui satisdar. cog. & idē Bal. in authen. sed cū testator. C. ad l. falcid.

Vide de hoc scrib. in § j. insti. de iur. persona.

Sequitur eā Bart. & est sing. secūdū Lud. Ro. in repet. rub. ff. de arbitr.

tent Falcidiam: cum vtiq; si nihil malignati essent, nō forte cōperet. Fiat igitur inuētariū ab hærede metuente ne fortè nō hēat post debita, & legata Falcidiā sēcundū modū, & tpa, ꝓ quę dudum sanciimus, qñ hoies excepimus† ex dāno rerū suarū: i additionib⁹ statuētes onera vsq; ad substātiæ relictæ mēsurā: illo adhecto solo, vt oporteat hmōi hæredem, qui nō creditorem solū, sed ēt legatarios, & fideicōmissarios veretur, & metuit, nō dānificari solùm, sed etiā nō lucrari, conuocare oēs legatarios, & fideicommissarios, quanticunq; in eadē ciuitate sūt cōstituti: aut quosdā pro eis agentes, si fortè psona rum natura, aut dignitas, aut qualitas, aut ætas, aut quęlibet necessitas facultatē eis non dat ad inuentarij psentiā. ¶ Si verò absunt aliqui, interesse testes ī ipsa ciuitate fide dignos & possidētes substantiā, & optimæ opinionis existentes: nō minus tres (tabulariis .n. solis q̄tum ad hoc competit, nō credimus etiam sine testib. cōfecto instrumēto. & est ꝓ hoc. C. de do. l. in donationibus. Sed certè non creditur ei soli: nisi testes adhibuerit ip se tabellio instrumento. vt j. de fi. instr. §. sed & si instrumenta. coll. vj. & q̄ d. l. in donationib. cōtinetur, verū est, vt nō sint necessarii cum subscriptionibus propria manu scriptus. tabellio tū scribere debet eorū nomina, vt dictū est. Et quod hic dicit quātū ad hoc, ideo est: q. a alias tabellio, & duo testes: quorū nomina non sunt scripta, sufficerēt: hic ât exigūtur tres. sed videntur hæc omnia eē correcta, & ꝙ semper soli tabellioni credatur ꝓ ius nouissimū: vt j. de fide instr. l. si verò neq; annumerator. Rñ. distinguendo tēpus, quo conficitur instrumētū: vt tūc testes sint necessarii à tpe quo vult aliq. d probari ex instrumento: vt tunc soli instrumēto, si nō negetur publicū: aliàs si negetur publicū, credat ei cū iuramēto tabellioīs, & per cōparationē: vt j. de instr. caute. & fide. §. sed & si instr. & §. si verò moriantur. & §. si verò neq; tres. ideſt, tribus.

Approbatur per Bartol.

Idē Bar. & Ang. ad intell. hui⁹. §. vid. Ia. Antich. in l. nemo pōt nu. 201 die leg. 1.

Vñ apollonius. j. ad Cor. ix. Etenim cū si liber ab omnibus meipsum fecerum, quoplures lucrifaciam.

Iſtam gl. vqſue ad finem ſequūtur Bart. & Ang.

Approbatur per Bartol. & est de mēte Ang.

Idē Bart. & Ang. hic & ſcribētes in l. marcellus. ff. ad Trebellia.

† ἀλόκλωρε. Scr. ſolida. Iulia.

Sequitur eā Bart. & est de mente Angeli.

Approbatur per Bar. & Ang.

Sequuntur Bart. & Ang.

¶ Quanquā ex hoc. §. & ſeq. admiratur in testatore allegatio ignorantiæ proprij patrimonii, i cō trahente mēmen nō ad mittitur. l. quiſquis. C. de Reſc. vend.

Sequuntur Bart. & Ang. hic & in l. ſi ſeruus. §. ſi ſeruus. ff. de vſufr. & quemadmodū.

Quæritur ſi ſeruus hæreditarius ſine iuſſu hæredis ſtipuletur, an hæres poſſit agere ex ſtipulatu ſeruo? Et videtur quòd ſic, quia ſeruus hæreditarius eſt in bonis hæredis. l. ſeruus. §. ſeruus. ff. de ſtipu. ſeruo. Hæc ratio ponitur in glo. in c. bona memoriæ. j. ſuper rubo, ſingulis reſpōdeo ꝓ ci extra de electi. Iſta glo. de mente Bar. & Angeli. Niſi ꝓpenderet ſuperius Bar. & Ang. & canonistæ. ī c. quoniam contra falſam. de bat. exco. Hoc tenet Bar. a tu. qui ſuperius Angelus ſing. de ſingulis. Ro. ſingulis. xxxv. Facit ad hūc tex. & j. in ca. poſſeſſionem circa medium, ubi glibi, nō ſcriptura rebellionis. extrā de ꝓbatio. Vide tamen contra nouv.

Hæres ſubſtantiā defuncti ſubtiliter agnoſcens, vni integraliter perſoluens, omnibus aliis inſolidū ſoluere compellitur, pœnitentia, & inconſtantia repulſa: niſi inopinabile emergat damnum, tempore inſtātiæ cauſæ ſolutioni ſtatuto, his obtinentibus in omni vltima voluntate, & perſonis omnibus, minoribus duntaxat exceptis. Bar.

¶ Nō aūt dabimus licentiā hæredi mēsurā substātiæ subtiliter agnoſcenti, ſoluere q̄dē mox ab initio q̄busdā ītegra† legata, et ad plenū ſentētiā teſtatoris ſeruare (q̄d ēt pcēdētiū nos dicūt cōſtitutiōes) ab aliq⁹ aūt retinere velle: neq; ex pte verò eā minuere: ſed oīno nō errātē circa ſubſtātiæ quātitatē, ſed agnoſcētē, & mox ſequētē ſententiā teſtatoris, ꝓ oīa eā ſeq., & nō ad peiora pœnitere, neq;. n. hoc erit curæ ſequentis hæredis. Sed neq; cōcedimus eis ab initio ſciētib. quidē, & incautè ſoluētib. poſtea lites pcipientibus inferre, q̄ & recipere velle ab eis quodcunq; cōtigerit exſoluiſſe eos. Oportet. n. ante exactionē cogitare, & agere, & nō cogitātē rectè, deinde trāsferri ad indeuotionē: niſi fortè quædam iuſta cauſa hoc ītroduxerit inopinabili quodā

inof. teſt. l. Papinianus. §. ſed an libertates. Accur.

a ¶ Minuere. ȝ imo augere. ſ. vt conuocentur teſtes: vt ſup. dictum eſt. ſed & iſtud eſt reſtringere illam legem.

b ¶ Conſolatiogem. ȝ ſic ff. de interrog. act. l. quia.

c ¶ Oſtendit. ȝ nam plus ſæpe in facultatibus ſuis, quam in his eſt, homines ſperāt. arg. ff. qui & à quib. l. in fraudē. & inſti. qui manu. non poſ. §. in fraudem. Accurſ.

d ¶ Non fecerit. ȝ ſic vt §. c. §. fiat igitur. Acc.

e ¶ Legatorū. ȝ olim cōtra, ēt qñ nō habebat locū Falcidia ꝓ tra legatarios: vt ff. ad Treb. l. j. §. ſi is q. & §. deniq. ſed i creditorib⁹ idē. ſ. ꝓ inſolidū tenebanť, ēt vltra vires hęreditarias: vt C. de iure delib. l. ſi. §. cum igit. Acc.

f ¶ Minuentes. ȝ imò augētes eā firmamus ſtatuēdo maiorē pœnā: nā per eam ſolū denegabaſ Falcidia contra legatarios: hic aūt plus dicit, vt inſolidū teneatur hæredes. ſ. vltra vires: vt hic, & C. de iur. delib. l. ſi. §. ſi verò poſtquam.

g ¶ Damnificentur. ȝ ſ. facto inuentario.

h ¶ Creditoribus. ȝ ablatiuè accipe, & largè ēt pro legatariis: vt & alſ. ff. de act. & obl. l. hęrediariarum. & de verb. ſig. l. creditores. & l. ſi cui.

i ¶ Lucrari. ȝ hoc facit pro eo ꝙ diximus vt ēt contra creditores poſſit vti lege Falcidia: vel vt referatur tm̄ ad legatarios id, q̄d de lucro dr. nam qui de dānocertāt, præferendi ſunt, ſed de ſuo hæredes nō ſoluūt: vt arg. C. de iur. deli. l. ſi. §. licētia. Itē nūquid priuabiť debito iuſ naturę, ſi nō facit inuētariū ille, cui ex neceſſitate relinquiť: vt eſt filius, & ſimiles: vt §. e. §. primū? Rñ. non. Si em̄ nō obediť teſtatori legāti, & legi pręcipienti: vr §. §. his igť. & iudici decernēti: vt §. e. §. ſi quis aūt. nō punitur: multominꝰ hic, qñ ſolile giť nō obedit. pualere. n. debēt iurapotiora, & plura: vt C. de edict. di. Ha. tol. l. ſi. & j. de cōſang. & vter. l. fratri. §. ſi. col. vj quod cum nō eſt: ergo & hoc nō debet perdere. Item quod §. dictū eſt nō pdať, hic intellige repetit: vt ar. inſt. ad l. Aquil. §. cæterū. licet quidam dicant contra, ꝙ in hoc §. loquiť indiſtincte. & C. de iu. del. l. ſi. vbi ēt plerūq; fit mētio huius ver. miſcuerit. quod ad filios ptinet: vt inſt. d hær. qua. & diff. §. teſtamēti. Itē quæro quid addit hæc cōſtitutio illi l. ſcimꝰ. nā & ibi ſic puniebanť non facto inuentario? Rñ. hic teneť legatarius vltra vires hæreditarias: q̄d nō erat ibi, vt hic, & in d. l. ſi verò poſtquā. Itē per iſtā vocanť legatarij: p illā non: vt ſi §. §. ſi verò abſūt. Itē hędes ſurripiętes carēt toto: ibi puniebanť in duplū: vt §. e. §. ſanciꝰ. & C. de iur. deli. d. l. ſi. §. illo. Itē & q̄dā caſus ponunť. j. de hac materia qui non ponuntur ibi: vt j. §. ſi verò. & §. non aūt. & §. illud. & quod hic dicit non minuentes, &c. Rñd. eſt verum in inventarij cōfectione.

K ¶ Hæc autem dicimus. ȝ. ſ. vt facto inuentario habet locum lex falcidia: vt ſup. eo. §. ſi verò abſunt. in fi. ibi, & his omnibus, &c. Accurſ.

l ¶ Hoc egit. ȝ i. tm̄ reliquit, vt nihil apud hæredem remaneat. Acc.

m ¶ Diſpoſuit. ȝ nā reliqt, ſed minꝰ falcidia. ſed §. nihil dimiſerat. Ac.

n ¶ Errātis. ȝ ſæpe. n. &c. vt inſti. qui manu. non poſ. §. in fraudem. Acc.

o ¶ Si vero hæredem. ȝ cui certam portionem non cogebatur relinquere per legem hanc.

p ¶ Hæredē. ȝ penitus extraneū. Sed quid in ſuo, vel quaſi: vt in aſcendentibus, & patronis, & ſtratribus? Rñ. in ea grauari nō poteſt filius a patre, vel ęctra: vt j. vt cū de appel. cog. §. aliud. & §. hoc q̄dē. coll. viij. & j. de trien. & ſemiſſe. §. prohibemus. coll. iij. nec patronꝰ a liberto, vt j. e. §. non aūt. & inſti. de ſuc. liber. §. ſed noſtra. nec frater fratrem turpi

per ſona inſtituta: vt ſ. c. §. primum. & C. de inoff. teſt. l. fratres. & idem in omni perſona cui neceſſario debetur. vt in cōtuge ſuperſtite apud modernos diuitē: vt j. vt lic. ma. & auię. §. quia verò legē, &c. coll. ix. Ac.

q ¶ Sed ſolummodo. ȝ olim contra: vt ff. ad l. falcid. l. quod de bonis. §. j. & §. fi. Accurſ.

r ¶ Pię. ȝ ſed hic hodie nō eſt neceſſaria expreſſio: vt j. de eccl. titul. §. ſinautem. collat. ix.

s ¶ Habētem. ȝ ex quo etiam lucro locuples habetur: vt ff. de verb. obl. l. ſi quis. in fi.

t ¶ Lucro. ȝ ſic. ff. de re. iur. l. ſi in duabus.

v ¶ Prædiximus. ȝ vt §. eod. §. ſi verò.

x ¶ Subſtitutis. ȝ hi & cohæredes iure cōi, alij aūt auctoritate huius legis ſpāliter vocanť. Nūquid idē ī Trebellianica quod in iſta quæ iure inſtitutionis debetur? Rñ. ſic: quia ſiuilis eſt effectus quodāmodo: vt iſt. d fideic. hær. §. ſed quia. & C. ad l. Fal. l. ſi vt alleg as. arg. cōtra. C. de app. l. præcipimus. in fi. & C. de teſtam. l. ſancimus.

y ¶ Non aūt. ȝ licet hæredi inuentarium facieti demus falcidiæ commodum: hic aūt nō damus.

z ¶ Subtiliter. ȝ non errando in facto: vt C. eo. l. error.

a ¶ Quibuſdā. ȝ fortè amicis hæredis.

b ¶ Quod etiam. ȝ interpoſitio eſt.

c ¶ Præcedentium. ȝ i. imperatorū, qui fuerunt ante nos. pone exēplū: vt C. ad l. Falc. l. j. & l. error. vel dic 6 ꝙ eas non habemus q̄ hūc caſum ſic expreſſe ponāt: vel ſi habes in literas præcedētes, dic vt C. eo. l. ſi.

d ¶ Retinere. ȝ de non ſolutis. Accurſ.

e ¶ Velle. ȝ imo videť concedi: vt ff. eo. l. qđ de bonis. §. non idcirco cōtra. ſed dic eā corrigi ꝑ iſtam l. Vel diſtingue an voluit in totū ſoluere, & hoc cōſtituit ī animo, vt hic, aut: non, vt ibi. Vel meliꝰ. & vert⁹, hic ſub

tiliter agnouit, & totū ſoluere incepit, vnde prædiximus in reliquis ſibi parauit: vt arg. ff. ad Maced. l. ſed Iulianus. §. fi. & C. d fideic. l. j. & ij. ſed in contrario non ſubtiliter agnouit. Item videtur contra. ff. e. l. ſi ex pluribus. Sed hic dicas non eſſe contra: nam nullum ſolidum legatū fuit ibi ſolutum: vt ex illa litera patet: quia omnes res erant vnius legatarij.

f ¶ Sententiam. ȝ ſcilicet, in ſolutis.

g ¶ Eam. ȝ ſcilicet, in non ſolutis.

h ¶ Agnoſcentem. ȝ ſcilicet, ſubſtantiam.

i ¶ Sententiam. ȝ ideſt, voluntatem in non ſolutis.

K ¶ Teſtatoris. ȝ qui ſolida voluit præſtari: vt ff. de don. inter vir. & vxo. l. ſi ſponſus. §. ſi quis rogatus.

l ¶ Sequi.] ſubaudi volumus.

m ¶ Hoc.] ſ. pœnitere.

n ¶ Seq uentis hæredis.] ſequentis voluntatem teſtatoris.

o ¶ Scientibus.] ſcilicet, quantitatem patrimonij.

p ¶ Percipientibus.] ſcilicet, legatarijs, qui percipiunt legata.

q ¶ Inferre.] ſcilicet, velle.

r ¶ Exoluiſſe.] redarguitur enim varietas ſiue particularis appproba tio. ſic ff. de admi. tut. l. cum quæritur. & de bon. lib. l. nam abſurdum. & de leg. iij. l. neminem. & ad exib. l. Celſus. §. item Celſus.

s ¶ Exactionem.] quam legatarius ad hæredem facit.

t ¶ Agere.] id eſt, Falcidiam retinere.

v ¶ Rectè.] de ſoluendo toto, ac incipiendo.

x ¶ Inopinabili.] vel q̄ a graue æs alienum ſit, quod latuerat priusť vt inſti. de hære. & quali. diffe. §. ſciendum eſt. quæ enim de nouo emergunt, auxilio nouo indigent: vt ff. de inter. act. l. de ætate. §. ex cauſa. &

ff.vt in poſſ.leg.l.plane.& ĵ.de æquali.dot.§.quia verò.coll.vij.

a ¶ Receptioni.ʒ alias retentioni.nã cui dam⁹,&c. vt ff. de ſuper ſi.l.j. §.qđ aũt.ſed ſm ea,quæ hic dicuntur ſactũ cũ vno inter alios faciet p̃ iudicium:qđ eſſe non debet vt ff.de iureiu.l.quia.&de re iud.l.fæpe.j.rũ. ſed dic, hoc ideo euenire:qa quaſi ex vno fonte,& quaſi vnũ factũ vi

1 Sequitur hãc glo. Ange,quòdeſt de mente Bart.

ære alieno apparẽte, qđ minuat ſubſtãtiam, & locũ receptioni a faciat. ¶ Illudquoq; p̃ſpeximus, ne tempus fiat longũ in talibus quæſtionibus. b Nullã.n.talium q̃ſtionũ,aut litiũ trãſcẽdere anni tẽps ſancimus: neceſſitatẽ c impo nentes omnino intra annũ poſt additionẽ&legata ſolui,d & quę à teſtatore ſunt relicta, cõpleri ſm ſui naturam,&omnia agi,q̃cunq; priùs ediximus. Initiũ aũt ãno e damus, ſicut priùs diximus, f ab admonitiõe ex iudiciali decreto †g facta.Anno.n.p culpã hęredis tranſacto, tũc ille q.dẽ cadet relictis, h alijverò adhęc veniẽt,quos priùs vocauimus. Pupillis aũt, † &minorib.ætate, i nihil k noſtra præiudicat l lex. Eſt eñ eis ſi qui dem ſm dictas à nobis cauſas, ne lædantur, duplex quoddam ſubſi diũ,&p m reſtitutiones,&per viã contra negligentes curatores. ¶ Nõ aũt excipimus àlege n neq; patronatus o ſucceſsiones. & ibi eñ legitima eis ſuata parte, quã nos definiuimus, P q̃quid vltra hãc eis relictũ fuerit, & aliq̃ à li bertis petiti q fuerint, illi cõplere deinde noluerint, hũc ordinẽ tenere ſancimus, quẽ inchoãtes ſacrã noſtrã hãc cõſtitutionẽ dixi mus, r ita vt legalis s quidẽ pars maneat apud eos pura t talib.:re liqua verò veniat ſm viã à nobis nunc apertã in talibus: maximè qm̃ in ipſa de iure patronatus po ſita à nobis conſtitutione, u ad ſi-

2 Iſta glo. habet locũ in Trebellianica Ange. hic Bar. & Ang. in gl.fi.§. præcedenti.

† Definitiua ſentẽtia.

† Facit ad hunc §.glo. in c.auditis. ſup verbo, eccleſiaver ſi.ſed in quibus caſibus Paulo ante me d. extrà de reſti. in integ.

militudinem penè ingenuorum ẽt libertinitates x ordinauimus.

¶ Quiaverò duplex eſt teſtamen torum modus, † aut in ſcriptam delatus y diſpoſitionem, z aut in non ſcriptam a voluntatem: hæc omnia obtinere ſimiliter & ſecũ dum antiquã obſeruationẽ & in nõ ſcriptis teſtamẽtis, & in omni vltima b voluntate ſancimus,&ĩ omni p̃ſona,ſiue priuata, ſiue mi litari, c ſiue ſacerdotali, † ſiue im periali, d † ſiue alterius cuiuslibet.Cõem namq; omnibus homi nibus hanc legẽ ponimus. ¶ Hęc nos vt cõmuniter omnibus pro ſint hominibus,ſcripſimus,quate nus & viuentes relictis potiãtur, & deficiẽtes cũ ſecuritate moriã tur:ſcientes quia lex eis,etiam ſe pultis,miniſtrabit:& quæcunque illi diſpoſuerint,ad effectum ipſa perducet. ¶ Quamobrẽ(quoniã cõis hæc vtilitas omnibus eſt ho minibus:)fiant quidem à tua emi nentia hinc p̃cepta cũctis declarantia legis virtutem:dirigantur autem & per prouincias in omni bus gẽtibus, quæ dudum fuerũt, & nũc à Deo per nos ſunt adiectę principatui Romanorũ.Metropo litani e verò iudices hęc ſumẽtes (ſicut dudũ ſancitũ à nobis ẽ)vni cuiq; dirigant ciuitati, nullusq; manebit nõ audiens legẽ,q̃ neq; in paupertate f viuere,neq;mori in anxietate p̃mittit. g Da. Kal. Ianuar. Conſtantinopo. Fl.Biliſ. V.C.Coss. Indict.xiij.

Præſcriptio temporalis quandoque contra minorem currit.

1 ¶ Præiudicat.ʒ ſi in ſpatio illi⁹ anni q datur ſolutioni.nã per hoc mi nor,& hæres non perdit hæreditatẽ quò ad effectũ.Idẽ dico in illo an no,qui datur pro inſtantia cauſæ.nã & ſi ſua interſit fortè litibus nõ ve xari,quia oportet à capite incipere:reſtituetur mtra illũ annũ, vt nõ vi deatur cucurriſſe:vt ſi.de mi.l.in minorib⁹.& ecõtra ſi agat idẽ minor, & petat legatũ: cũ alius ſit hæres:nã reſtituit: vt C.de iud.l.,pperãdũ.ĩ fi.

Caput eſt rei principium.

m ¶ Per reſtitutiones.ʒ ergo cucurrit.Sed nunquid eligit quãviã prius velit? Videt q̃ ſic: vtC.ſi tu.vel cu.per totũ.qđ ve rũ credo quò ad annũ, qui datur ſolutioni: quò ad aliud nõ: imò primò contra tutorẽ, vel curatorẽ agit.poſteà reſtitui tur in ſubſidiũ.& eſt ratio:qa perditũ nõ eſtius defẽdẽdi,vł agẽdi.licel inſtãtia pierit: vt C. de iud.l.properãdum .in fi.

† Ratio.

n ¶ A lege.ʒiſta, id eſt de pœna noſtræ legis.

† Religiõi Iulianus. † ſanctiſſimi noſtri.

o ¶ Patronatus.ʒ id eſt ſi patronus inſtituatur à liberto.

p ¶ Definiuimus.ʒ ſ. hodie tertiã:ſi moriat ſi ne filiis cõdito teſtamẽto:ſed ab inteſtato totũ: ſed iure veteri erat aliter.quod dic vt inſtit.de ſucceſſ.lib.à prin.tit.v.q; ad §. multis autem.Acc.

q ¶ Petiti fuerint.ʒ i. liberti petierũt q̃ patrõi aliq̃ dẽt, vł faciãt.Acc.

r ¶ Diximus.ʒ vt ſ. e. §.ſi quis autem.

s ¶ Legalis.ʒ id eſt,lege debita.

t ¶ Pura talibus.ʒ ſ. pẽnis:licet ẽ ea nolit p̃ſtare:vt ſ.eo. §. qs autẽ.

v ¶ Conſtitutione.ʒ ſ. Græca quæ multa cõtinebat,cũ multoties eius memoriã habeam⁹: vt ĩ ſti.de ſucc.lib.§.ſed nr̃a. & de ſeruili cog.in prin. & de leg.agn.ſucc.§.pe.

x ¶ Et libertinitates.ʒ i. æquauimus ſucceſsiones ingenuorũ,& libertorũ ferè.& hoc ideo di cit quia patroni vſq; ad v.gradũ, cũ agnati vſq; ad x.cognati vſque ad vj.ſuccedant:vt inſti.de ſucceſſ.li.§.multis.&de ſuc.cogn.§.fi.& alias adiicias differẽtias:vt in præd.§.multis. diximus.

Teſtamento neceſſaria.

y ¶ Quia delatus,ʒ in cuius cõppoſitione quatuor ſunt neceſſaria,ſ.nu merus ſeptem teſtiũ,q̃ quilibet ſubſcribant, & qđ ſint ibi ſigilla ſeptẽ teſtium.vt inſti.de teſta.§.j.& ff.eo.l.ad teſtium.§. quis ex teſtibus. & qđ teſtator propria voce,& manu nomen hr̃dis ſcripſerit:vt C.de teſt. l.iubemus.qđ vltimũ hodie tollitur:vt ĵ.vt ſpõ.lar.§.qa verò. coll. ix.

z ¶ Diſpoſitionem.ʒ ſcilicet ſolennem.

a ¶ Nũ ſcriptã.ʒin q̃ ſufficit cõuocatio ſeptẽ teſtiũ:vt inſt.de teſt.§.fi.

b ¶ Vltima.ʒ Fiunt.n.q̃q; modis vltimę voluntates,p teſtũ ſcriptũ. Itẽ nõ ſcriptũ:vt hic. Itẽ codicillis in q̃b⁹ quiq; teſtes ſufficiũt,vt inſt. de fideic.hære.§.fi.Itẽ illa,quæ fit à patre inter filios:vt C.de teſt.l.hac cõſultiſſima.§.ex ipſecto.Itẽ volũtas militis,q̃ fit etiã corã duob⁹teſti bus.vt ff.de mi.te.l.diuus.Itẽ donatio cã mortis,vt ff.de do.ca.mor.l.j.

Voluntates vltimæ quæ modis fiunt.

c ¶ Militari.ʒ vt miles hęres inſtitut⁹ poſsit repelli,ſi non obediat defuncto.Itẽ teneat inſolidũ ſi nõ fecerit inuentariũ.vñ corrigit.C.de iu. de l.ſi.§.fi.Nã hũc.§.gñaliter intelligo referri ad vtrãq; p̃tẽ hui⁹ cõſt. vt ſequit,cõem nãq;.&c.Itẽ ſi miles inſtituat hæredẽ,hæres poſsit reti nere Falcidiã,ſi fecerit inuentariũ.vnde corrigitur.C.de teſt.mil.l.in te ſta.& C.ad l.Fal.in teſtõ.Sed quidã dicũt vt Lot.& Bã.q̃ hęc literaſit intelligenda tm̃ in milite inſtituto,nõ aũt teſtante.primum verius eſt.

d ¶ Imperiali.ʒ ſiue inſtitutus, ſiue inſtituens fuerit Princeps: vt in militẽ diximus:ſed hoc ex voluntate, non neceſſario:vt C.de legib.& conſtit.l.digna.& inſt.quib.mod.teſta.infir.§.fin.

e ¶ Metropolitani.ʒ id eſt archiepiſcopi.

f ¶ Paupertate.ʒ nam concedit retinere Falcid.

g ¶ Permittit.ʒ nam præcipit ſeruari voluntatem morientis: vt ſup. eod.§.ſi quis autem.&.§.hisigitur.

De non

a ¶ DE NON ELIGENDO, &c. ¶ *Tribus modis hoc intellige.Primò quòd ille.q.duæ dictiones.ſ.nu.mu. ſint nominatiui caſus: & hæc dictio eligẽdo cõuertatur in verbũ.ſubaudi eo q. q. d.đ eo q. ſecũdo nu.mu.nõ eligãt in lucris primi matrimonij vnũ de filijs primi matrimonij:vt ĵ.e.§.proſpeximus.ſimilis eſt hæc oratio in Pſal. In cõuertẽdo dñs cap.Siõ. Secũdò dic q. illæ duæ dictiones.ſ.nu. mu.ſint accuſatiui caſus, & cõuertantur in nãtiuũ, & verbũ, eligẽdo cõuertat⁹ i verbũ. ſimilis eſt locutio: Incõ ueniẽdo populos ĩ unũ. i.dũ cõueniret populus ĩ unũ. Vel melius et plà nius dic qđ hę dictiones nu.mu.ſint nãtiui caſus, & verbũ eligendo ſit gerũdiũ, ſicut eſt. & ſubaudi,habeat po teſtatẽ.q.d.mu. ſecũdo nu.đ eligẽdo nõ habeãt põtatẽ. & q. dicit nu. idẽ dicas in viris ſecun das accipiẽtibus vxo res:vt ĵ.e.§.qa verò. ĵ binubos. et prima pars rubricę.expediẽ ĵ. eo. uſque ad §.hoc autem.*

De non eligendo [a] ſecũdo nubentes mulieres, & de alie natione [b] & lucro ante nuptialis donõis, & de ſucceſsionib. [c] earũ filijs ſuis.

TIT. II. NOVELLA II.

¶ Mater filio nõ ſuccedit ĩ lucro antenup tialis donationis, filio ſuppſtite, liberorũ ele ctione matri iure phibita ĩ dicto lucro.B.

¶ Imp.Iuſtinianus A.Hermogeni gl.mag. ſacrorum officiorum exconſuli & Patritio.

¶ Concor. cum hoc princi. in proœ.li.vj. decreta. ĩ bi, & qua humana natura &c.

ET ante † nos d legiſ latorib. e Romanis continuã legislatio nis occaſionẽ † emer gentium cauſarũ da bat varietas:& nos oẽm ptẽ † legiſ lationis g ordinãtes h, reipub.cũ ctã penè i correctionẽ k aliq̃n q.dẽ p̃gentiũ ĩterpellationib., aliq̃n verò ĩ iudicalib. q̃ſtionibus cele brauimus:& multas leges hinc ſu bijectis noſtris cõſcripſimus l:qua le m ẽ q̃ ẽt nũc emergẽs n ad hanc nos vocauit legẽ o.Gregoria P eñ ſupplicauit,dicens habuiſſe ſe du dũ virũ q,& duos feciſſe filios ma ſculũ,& fœminã.& extuliſſe † q dẽ maritũ:plurimũq; † à filio s ex pta fauorẽ, exiſtimauit oportere t, ne relinqueret eũ ſine remune ratiõe:nec extra cõpetẽtẽ honorẽ dimitteret. Igit̃ antenuptialẽ do nationẽ,licet nõ veniẽs ad ſecũda vota,tñ reſtituit u & dedit filio:q. tñ nõ viuens ei x p̃mãſit,ſed abiit ex hõibus y anteq̃ ad ſecundas ve nire vellet nuptias mr̃,& lex tã an

Natura non uitati ſtudet.

T ante nos.ʒ nõ ſolũ nobis.Nã quo tidie natura deproperat nouas inue nire formas : vt C.de vet.iur.enu.l.ij.§.ſed q.a.

† Verò.

e ¶ Legis latoribus.ʒ i. iis qui faciebant leges vel erant imperatores. nã alius nõ poterat poſt quã populus tranſtulit imperiũ in principẽ: vt inſt.de iure nat.§.ſed q̃ principi. & C. de legib. & conſtit.l.vlt.Accur.

f ¶ Omnẽ partẽ.ʒ q.d. ſi in aliqua parte leges hlatæ deſiderarẽt ordinationẽ, modũ vel correctionẽ aliquã,etiã nos fecimus.Vel melius dic q̃ ipſe ordinauit Reip.leges latas antiquas in ſeptẽ partes Dig. vt C.de vet.iur.enu.l.ij.§.igit̃.& ſeq.§.& hoc faciendo corrigebat corrigẽda.q̃ fecit per C. quandoq; p interpellationẽ: vt C.q. pot.ĩ pig.ha.l.aſſiduis.q̃ñq; iudicãdo:vt C.de leg. & conſti.l.fi.

g ¶ Legislationis.ʒ id eſt,compoſitionis.Accur.

h ¶ Ordinantes.ʒ ſcilicet,ſub certis titulis,& coniunctis:vt ff.de ſtat. hom.l.j.&ij.Accurſ.

i ¶ Penè.ʒ & hoc ideo quia & multæ remanſerunt corrigendæ ĩ vo lumine Digeſto. quas per hunc libr. corriget. Vel dic ſecundũ quoſ dam quod ideo dicit penè,quia quandoq; corrigit ſpõtaneo motu: vt C.de leg. & con.l.leges.Alij.dicunt quod ideo, quia & alij Imperato res aliqua correxerunt.prima verior eſt.

K ¶ Correctionem.ʒ per Codicem.

l ¶ Conſcripſimus.ʒ quæ ſunt in C.Accur.

m ¶ Quale.ʒ ſcilicet,negotiũ.iſtud quale reſpicit quod eſt ſ. aliquando quidem pro egentium,&c.

n ¶ Emergens.ʒ .ſ.negotium.

o ¶ Legem.ʒ .ſ.condendã.

p ¶ Gregoria.ʒ proprium nomen eſt mulieris.Accur.

q ¶ Virum.ʒ primum.

r ¶ Extuliſſe.ʒ i.extra ciuitatẽ ad ſepeliendũ portaſſe.ſic ĵ. vt exact. inſtan.do.ſ.j.coll.vij.nam in ciuitatibus non erat ius ſepeliẽdi olim:vt ff.de ſepul.vio.l.iij.§.diuus.& C.de relig.l.mortuorũ. Alij dicũt extuliſſe.i.ſuſcepiſſe virum.ſ.ſecundum:q̃ nihil eſt,vt ſequit ibi: licet non veniens,&c.arg.pro eis.ff.de cõiun.cum eman.lib.l. qui duos. circa prin.

Benefaciẽtibus bene facere tenemur.

s ¶ A filio experta.ʒ quia filius magis ſibi ſeruierat, quàm filia. Acc.

t ¶ Oportere.ʒ Nota nos adſtringi iure naturali benefacere iis, qui benefaciunt nobis.ſic ff.de petit.hæred.l.ſed & ſi.§.cõſuluit.& ff.đ fur. ſi pignore.§.j.Accur.

v ¶ Reſtituit.ʒ eo quod à patre habuit:& ſu pſiuit alterum . & dic q̃ dedit retento viufructu:vt ĵ.ſic enim,&c. Accur.

x ¶ Ei.ʒ ſ.matri.q.d.non tantũ in uita ſeruiuit matri,ſed etiã in morte ſeruiuit matri omnia bo na ſua dimittendo ei ab inteſtato:qđ ẽ p̃ expreſ ſo:vt ff.de iure cod.l.cõ ficiuntur.j.reſpon. & ff. de bo.lib.l. j. in fi. Azo.

y ¶ Ex hominibus.ʒ alias ex omnibus.q.d.ſe paraũit ſe ab hominib⁹ relinquendo eos:vt ff.đ tabul.exhib.l.j.§.fin.

z ¶ Antiqua.ʒ vt inſt. ad Tertyl.§.foror. Acc.

a ¶ Noſtra.ʒ vt C. ad Tertyl.l.fi. Sed quidam dicunt q̃ illam veterem non habemus, ſed in d. l. C. dicitur, pro veteri legum,&c.

b ¶ Permãſiſſet.ʒ i.nõ peruenieſſet ad ſecundas nuptias Accurſ.

c ¶ Nulla quæſtio.ʒ q̃n debebat ſuccedere: quia ẽ caſus legis: vt C. ad Tertyl.l. antepenult.

d ¶ Donauit.ʒ ſ. filio.

e ¶ Fieret.ʒ i. remaneret.ſic ff.de ſerui. ruſtic. prædi.l.ſi vnus. ſ. fi.& de iudi.l.Iulianus.i. vel melius proprie ponitur.

f ¶ Omnem.ʒ hic eſt allegatio filiæ.

g ¶ Proprietatẽ.ʒ ſ.añ nupt.donationis, quam mater donauerat filio quò ad p̃prietatẽ. Acc.

h ¶ Quantum.ʒ i.non ſolùm pro ea parte,qua ſucceſsit fratri,ſed inſolidum.Accurſ.

i ¶ Habere.ʒ ſ.fratrem morientẽ.q.d.nõ credidit matrẽ ſuã nupturã. nã dimiſiſſet tunc donationẽ p̃pter nup. ſororĩ. vel dicas maritũ huius mulieris. nã ſi ſciuiſſet.ſ. hãc nupturã, non dimiſiſſet hanc donationem ei.Vel dic habere.ſ. matrem. q. d. nullã habeat matrem ſpem ex donatione,ex quo nubit.

Add̃ tex. in l. interdum .ff. de nau. fœno. & l. iubemus. §. fin. C. de ſacroſanct. † σφενδονη. † σφενδονη.

tiquæ z, q̃ noſtrã a vocauit ambas, & filiã,& matrẽ ad minoris ſucceſ ſionẽ. Et ſiquidẽ ĩ priorib. mater nuptijs p̃mãſſiſſet b, nulla q̃eſtio c fuerat, ſed illa q.dẽ ad virũ deſcẽ dit ſecundũ,vſumfructũ, q. fuerat omnẽ habẽs antenuptialis donationis. ſic eñ eã ẽt omnẽ donauit d,vt vſus q.dẽ apud eã remaneret, p̃prietas aũt fieret e apud filium. oẽm † verò p̃prietatẽ f filia percipere minabat̃,nõ ſcd̃m quantũ hæres erat fratris,ſed ſcd̃m q̃tum g pater dederat matri,dicẽs nullã fiduciã habere ĩ matrẽ ad ſecũ da vota migrãtẽ, p̃prietatẽ habe re donationis quacũq; ratiõe.ve rũ k mater l nequaq̃ hoc antenu ptialẽ eſſe donationẽ oĩno affir mabat, ſed p̃miſſã iã rebus ſilij, & tãq̃ hęreditatis m, nõ adhuc tã q̃ donationis exiſtẽtis,cõpetere † ei n, ſex vnciarũ o & p̃prietatẽ p& vſum q † habere.Et nõ ſolum r hoc dubitabat̃, ſed etiã de ipſa hęreditate fratris cõtra eã filia re luctabat̃ s, matre quidẽ petente eius hęreditatẽ p̃ media parte,ſe cundũ q̃ eã nos ad hæreditatẽ fi lij vocauimus t vna u exiſtẽte ſo rore,moriẽte verò filio,cum ea x vocata y: filia z verò obtinere hę reditatẽ fratris valde fortiter ex priorib. ſanctionib. a inſiſtẽte,& dicẽte qa mater ſiquidẽ ad ſcd̃as nuptias nõ veniſſet, rectè vindi caret b hęreditatẽ c filij: uenien tem d verò ad uirum alterum e, omnino priuari iis,quæ ex pater na ſubſtantia filius acquiſiuit f:

Text. eſt in §.ſi verò cum nõ aſcendentibus.ĵ.đ hę red.quæ ab inteſt. defe. & in §.cauſas.j. vt licẽat ma. & auiæ. differunt tamen vſus & vſusfruct. vt ff. de vſu & habi.l.j.cũ ibi not.

K ¶ Verum.ʒ pro ſed.

l ¶ Mater.ʒ reſponſio matris.

m ¶ Hereditatis.ʒ q. d. non amplius dicetur donatio antenup. ſed ſi lij hæreditas dicenda eſt.ſic C.de inoff.teſt.l.fi.in fi.

n ¶ Ei.ʒ id eſt,ſibi matri.

o ¶ Vnciarum.ʒ tanquam hæredes.ſic C.de inoffic. teſtam. l.fi.in fi.

p ¶ Proprietatem.ʒ pro medietate.

q ¶ Et vſum. ʒ i.vſumfructum.ſin totum propter pactum,quod po ſuerat in donatione:vt ſ.ibi,ſic enim,&c.ſed hæc allegatio.ſ.q̃ videat facta hæreditati,reprobatur ĵ.eo.§.antenuptiali. vbi videtur q̃ totum vſumfructum perdat mater dictæ donationis ſecundò nubens.

r ¶ Et non ſolum hoc.ʒ ſ.quod dictum eſt de donatione iſta.

s ¶ Reluctabatur.ʒ ſed hæc ſecunda quæſtio ſoluitur ĵ.e.§.cum igit.

r ¶ Vocauimus.ʒ vt inſti.ad Tertyl.§.ita tamen.& C.ad Terty.l.fi.

v ¶ Vna.ʒ maximè.nam idẽ ſi eſſent plures ſorores:vt C.ad Tert.l.fi.

x ¶ Cum ea.ʒ ſorore.

y ¶ Vocata.ʒ ſcilicet,matre.

z ¶ Filia verò.ʒ nunc incipit allegatio filiæ.

a ¶ Sanctionibus.ʒ ſ.duabus:quarum vna eſt in C.de ſecũ.nup.l. fœminæ.§.fi.alia eſt in C.ad Tertyl.l.mater.quæ ſunt priores ad prædi.l. vlt.eiuſdem titul.quæ Iuſtiniani eſt:& de his dicitur in ſeq. litera.

b ¶ Vendicaret.ʒ pro medietate.Acc.

c ¶ Hæreditatem filij.ʒ vt inſtit.ad Terty.§.ſed nos.& C.ad Terty.l. mater.j.reſponſ.

d ¶ Venientem.ʒ repete & dicente filia matrem venientem, &c.

e ¶ Alterum.ʒ poſt mortem filij:vt fuit in caſu noſtro.

f ¶ Acquiſiuit.ʒ ſed per ſe,& filium quarta veniet ad ambos.

Vnde-

a Vndecunque.ʒ à patre, vel aliunde. Accur.
b Ipsa.ʒ scilicet filia.
c Domina.ʒ hoc i plena ꝓprietate, licet filiis primũ seruare d̃beret.
d Decernunt.ʒ quarũ vna loquit si mater primò nubat, & post moriat filius: vt C.de sec.nup.l.fœminę.in fi.alia, qñ post morte filij nubit: vt C.ad Tert.l. mater. in fi.& j.e.§.si autem non.
e Mater.ʒ allegatio matris: & habet tres rationes, & ex sequẽ. litera patet.
f Clemetia.ʒ f. vt corrigat.& hac rõne prima obtinet hoc mat: vt j.e.§.si aũt.ibi, nequaq̃ igit.
g Verũtamen.ʒ q. d. licet videat sufficere dicta prima ratio, tamẽ & secundam dicit.& l.alle. vt C.ad Tertyl.l.fi. j.rñ. & §.j. quam dicit nõ corrigi per eas, quas allegauit filia: cum priores ad posteriores trahant: non ecõtra: vt ff.de leg.& senatusc.l. non est nouum.
h Subdi.ʒ i. corrigi alias subdiuidi. & tunc dic.i.d̃terminari. hoc tñ est quãdoq; falsum: vt ff. de leg.& senatusc.l.sed & posteriores: vt colligim⁹ in ff. qui satisf. cog.l. sciẽdũ.& j.d̃ exhi.& intro.re.§.sancim⁹. coll.v.
i Prioribus.ʒ concludit ex prædictis duabus rationibus.
K Vocari.ʒ nõ obstãte l.C.ad Terty.l.mater.
l Copulantur.ʒ inuita filia.
m Nequaquã.ʒ vt dicebat filia: p.l. fœminę. §.fi.C.d̃ sec.nup. cui legi Gregoria nõ resistit: q.a nõ loquitur de casu suo.
n Hinc autem.ʒ id ẽ, hoc casu.& hic est tertia ratio matris.
o Peregrinum.ʒ i. extraneũ.q.d.quædam ratio singularis est in isto casu, per quã cessant q̃ dicit filia cõtra matrẽ.
p Se enim.ʒ sic cõtinuabis, bñ dico hic aliquid extraneũ. eñ ꝓ q.a: q.a affirmabat mr̃.sse cõsertẽte largitate ĩ filiũ, videri potⁱ⁹ rursus donationẽ occasiõe electiõis recepisse, q̃ sic simplr hr̃e lucrũ irrõnabile.
q Conferentem.ʒ matrem.& repete dicit.
r Electionis.ʒ nam eligit filium mater, & donationem propter nuptias fuit ei: vt §. gregoria.
s Donatione.ʒ ante nuptias. Accurs.
t Videri.ʒ præsumptione naturæ: vt ff.de petit. hæredit. l.sed & si lege.§.constituit.& ff.de don.l.hoc iure.§.penul.& præsumptione iuris: vt ff.man.l.si verò.§.inde Papinianus.
v Electionum.ʒ Hoc ad primam quæstionem refertur: vt §.eod.§. gregoria. quam soluet statim.
x Hæreditatum.ʒ hoc ad secundam: vt §.eo.§.non solùm. quam soluet j.eod.§.cùm igitur.
y Præsens.ʒ duplex.
z Vsum.ʒ id est, vsumfructum: vt j.de nup.§.si verò expectet. colla. iiij.fic & j.eod.§.aliud ibi: sed diligentiam, &c.
a Donationis.ʒ quod hodie est generale in quolibet lucro, quod habẽt superstes coniunx siue tit.dona. siue legati, siue fideicommiss. siue alio: vt j.de nup.§.si verò expectet.& §.si verò sit soboles.
b Et nullam esse licentiam.ʒ ex hoc §.& §.veniẽt. j. de nu. sumitur authen. lucrum. quæ est C.de secun.nup. posita super l.fœuinę. Accur.
c Eligere.ʒ C.de se.nu.l. ĩ quibus cõtra. sed ille corrigit ꝓ hãc Azo.

ADDITIO. Dic ꝓ lex cõtraria loquitur quando proprietas donationis refertur per transitũ ad secunda vota: an possit eligere vnum ex filiis: & ibi ꝓuidere de dicta donatione: & ibi text. dicit ꝓ sic. nec hoc reperit correctum: licet glo. ibi dubitãter. hic verò loquit an mater, q̃ facit iniuriã filiis primi matrimonij, per transitũ ad secũda vota, vt hic dicit, possit ꝓuidere vni ex filiis, quibus fecit iniuriã, magis quã proui de at aliis? Et dicitur quod non, & ista est vera solutio secundùm Bart.

d Iniuriam.ʒ sic §. de secun.nup.§.venient.
e In præsenti.ʒ id est, in quẽstione Gregoriæ.

quia si post secundas nuptias filiⁱ⁹ mortuus esset, vndecũq; acq̃sita esset ei substãtia ipsa esset dñæ. hęc cõstitutionibⁱ⁹ ambabⁱ⁹ volentibus, q̃ talia decernũt. mater q̃dem valde cruẽliter habere cõstitutiones illas, & dignas clementiæ nostrorũ tpũ affirmabat: verũtñ vsa est à nobis posita cõstitutiõe, dicẽs hãc nõ subdi cõstitutionibⁱ⁹ prioribus, atq; matres quidem nõdũ ad virũ ſm venientes, cum filiis vocari: q̃ verò scẽdis copulanẽ nuptiis, ne quaq̃. hic aũt etiã aliq̃d adesse peregrinũ. se em ĩ filiũ largitatem cõferentem occasione electiõis, rursus d̃ donatiõe poti⁹ recepisse videri, q̃ sic simpliciter lucrum irrõnabile hr̃e. Hęc nos diu pscrutãte, & oẽm taliũ electionũ, & hereditatũ cõtemplationem cõsiderãtes, oportere credidim⁹ cõem sup his scribere legem, ſm q̃ & psens q̃stio suscepit terminũ. Prospeximⁱ⁹ itaq; nõ cõfusum hõc d̃ electionibⁱ⁹ ĩdiscretũq; relinq̃re, sed hmõi dare ordinẽ causę, matre semel ad secundas nuptias veniẽte vsumfructum mox tãtũmodò eiⁱ⁹, filiorũ ꝓprietate manente antenuptialis fieri donatiõis. & nullã esse licẽtiã mr̃i alios q̃dẽ filiorũ eligere, alios aũt ex honorare: qm̃ oĩⁱ⁹ simul secundis nuptiis fecit iniuriã. quapp & in pseṅti ꝓprietas antenuptialis donatiõis tota ad filiã veniet: vsu apud matrẽ donec viuet seruando: & ſm nostrã cõstitutionem, siqdem mater præmoriatur, filiæ tota antenuptialis donatio cõpetit. si verò filia, manet q̃dem apud matrem, lucrum ex pacto nõ existentiũ filiorũ, reliquũ verò erit filiæ: & moriẽs hoc trãsmittet ad suos hęredes, q̃ ex lege vocant.

¶ Si lucra antenuptialia trãsiens ad secũda vota extraneo donauerit: manet alienatio ĩsuspẽso: qa ꝓmoriẽte matre, filijs supstitibus, alienatio viribus vacuatur. Ang.

¶ Hoc aũt, q̃ fit q̃dẽ semper, expresim verò nõdum lege determinatũ ẽ, hoc ad meliⁱ⁹ incremẽtum, & iterpositionẽ dam⁹ huic legi. nãsi nõ filio fortè, sed alicui extraneo mr̃ adhuc scẽdas nõ experta nuptias, partẽ quandã antenuptialis donationis, aut aliq̃ rẽ ex ea, vel totã donet, aut ꝓ alium fortè alienet modũ, deinḍ ad maritũ veniat ſm, palãẽ, q̃ supueniẽtibⁱ⁹ scẽdis nuptijs, alienatio euacuat: nec hoc oĩbus modis sed ĩsuspẽso & alienatio, & euacuatio manet. nãsi mãserit supstites filij, euacuabit oĩo q̃d factũ ẽ: lege proprietatẽ antenuptialis donationis ad filios d̃du cẽte, & nõ respiciente mulierẽ, si q̃d egerit in læsionem filiorũ. Si verò præmorianⁱ oẽs matris & tunc quando extant: si conuolet ad secunda vota, perdit lucra rõne primi pacti: vt in hoc §. sed si moriant omnes: potest reuiuiscere lucrũ ratiõe secũdi pacti: vt hic, & j.ꝓ.§.& j.e.§.aliud. ibi, aut si omnes, &c. & sic tertiã lucrat, vel dimidiã donat, vt dotẽ, prout secundo pacto insertum fuit. Sed si vnus moriat ex pluribus, puta ex quatuor, vnus tertiam quarte lucret: si unus ex tribus tertiã tertię, non per hãc auth. sed per illam. j.de nu.§.qñ infirmas. & semper intelligas, ꝙ morit̃ sine filiis. Si aũt nõ cõuolet, lucret ſm vires pacti, nec perdit, nec seruat filiis hoc iure: vt §.e.§.gregoria. & j.de nup.§.si verò. & §.hinc nos. sed hodie, & tunc seruat filiis totam proprietatẽ: vt j. neq; virũ quod ex dote est coll.viij.§.j. sed & illa corrigitur pro parte. nã pro virili parte admittitur mater ad proprietatẽ cum filiis: vt amplius sit ei aliquid, q̃ nõ nubit, quam ei, quæ nubit: vt j.vt fratrum filij.§.fi.collat.ix. Accur.

f Vsu.ʒ id est, vsufructu. Accurs.
g Constitutionem.ʒ vt C.de vsufru.l.cor.uptionem.
h Competit.ʒ quia vsusfructus extinguitur morte vsufructuarij.
i Filia.ʒ scilicet moriatur.
K Ex pacto. ʒ circa hoc diligẽter distingue, cũ mulier dat dotẽ: vir aũt donationem ꝓp nup. aut nullum apponit pactũ d̃ lucrãdo: & tũc dos mulieri & donatio marito, vel eorũ parẽtibus restituẽda est matrimonio soluto: vt j.de æquali.do.§.j.coll.vij. aut apponit: & tũc aut ẽ æquũ, aut iniquũ, si iniquũ maius trahit ad minus: vt C. de pac. cõ. l. legem. nullũ tñ trahit ad aliq̃: vtsi in dote fit pactio, in donatione vero nulla: vt C.d̃ do.añ nup.l.fi.§. fin aũt. licet q̃ nihil é, possit dici minus: vt ff.d̃ trib.l. illud. Si q̃uũ, aut simpliciter aut non. si simpliciter: puta q̃quis moriet, alter lucret, valet: vt j.d̃ q̃ua. do. §. j. hoc tñ lucrũ ꝓdit, sicut & alia si ad secũda cõuolet vota: vt j.d̃ nu.§. si verò expectet. coll.iiij. & §. si verò sit. & in hoc.§. si verò nõ simplr. aut in casu filiorũ existẽtiũ, aut nõ existentiũ: aut vtriusq̃: quia si in casu filiorũ, puta si sint filij, ꝓcipiãt lucra, non alias, valet. Idẽ in scẽdo, qñ non existũt: hoc tñ interest, q̃a primò casu põt ꝓdere q̃ lucrat̃ ꝓp scẽda vota: i secũdo nõ: vt j.d̃ nup.§. si verò expectet. Si aũt vtrunq; apponit pactũ: puta si erunt filij ex hoc matrimonio, supstites lucret totã donationẽ, vel dotẽ, si aũt non erũt: tũc tertiã fortè lucret, vel dimidiã: tũc q̃dem extãũb⁹ filiis valet primũ pactũ: nõ aũt ſm. Si aũt non extant, valet secundùm, & nõ primũ: & tunc quando extant: si conuolet ad secunda vota, perdit lucra rõne primi pacti: vt in hoc §. sed si moriant omnes: potest reuiuiscere lucrũ ratiõe secũdi pacti: vt hic, & j.ꝓ.§.& j.e.§.aliud. ibi, aut si omnes, &c. & sic tertiã lucrat, vel dimidiã donat, vt dotẽ, prout secundo pacto insertum fuit. Sed si vnus moriat ex pluribus, puta ex quatuor, vnus tertiam quarte lucret: si unus ex tribus tertiã tertię, non per hãc auth. sed per illam. j.de nu.§.qñ infirmas. & semper intelligas, ꝙ morit̃ sine filiis. Si aũt nõ cõuolet, lucret ſm vires pacti, nec perdit, nec seruat filiis hoc iure: vt §.e.§.gregoria. & j.de nup.§.si verò. & §.hinc nos. sed hodie, & tunc seruat filiis totam proprietatẽ: vt j. neq; virũ quod ex dote est coll.viij.§.j. sed & illa corrigitur pro parte. nã pro virili parte admittitur mater ad proprietatẽ cum filiis: vt amplius sit ei aliquid, q̃ nõ nubit, quam ei, quæ nubit: vt j.vt fratrum filij.§.fi.collat.ix. Accur.

Facit ꝓ hoc quod not. Spec. eo. ti. vers. porro & sequenti ꝑ per vsucõnã. & Bar. in l. cũ tẽ. ff. de vi & vi ar.

ꝓ vel de ꝓ ꝓ ꝓ

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Colligẽtes. ʒ nunc q̃quid dixit à §. cum igit. vſq; huc, breuiter comprehendit Accur.
b ¶ Diximus. ʒ vt §. e. quia verò.
c ¶ In dote. ʒ vt quilibet admittat ſcḋò nubẽs, ſiue vir, ſiue vxor.
d ¶ Quæſtiones. ʒ vt ſi q̃ratur an mater ſuccedat filijs? R ſ. ſic: & ſi q̃rat an pater? R ſ. & ſic.
e ¶ Fruatur. ʒ ſ. ꝓprietate: ſed vſufr. ſic: quod dic vt §. e. §. ꝓſeximꝰ.
f ¶ Sed hoc filiorũ. ʒ quos habuit ex primo matrimonio.
g ¶ Pars. ʒ nunc cautè reſpondet cuidã allegationi, quam poſuit §. eo. §. veruntamen.
h ¶ Quę. ʒ ſoia p̃dicta.
i ¶ Hic. ʒ i. quod cautum eſt hac. Accur.
K ¶ Aliud. ʒ hic eſt expedita rubrica: ſed adhuc ponit duos caſus ꝓter eam: vt in hoc §. & prox. §. illud.
l ¶ Conſtõnibus. ʒ vt C. de ſecund. nup. l. hac edictali. §. his illud.
m ¶ Quæ. ʒ ſ. conſtitutio prima.
n ¶ Vota. ʒ & ꝓp hoc amiſit proprietatem lucri donationis.
o ¶ Soluerent. ʒ filij.
p ¶ Ei. ʒ mulieri.
q ¶ Cẽteſimę. ʒ eſt aũt centeſima, quæ fortu ia anno æquiparaſ: triceſima, quæ in trib. annis: vt C. de vſur. l. eos.
r ¶ Minores. ʒ ſiue filios mariti, ſiue non: qui ſuccedebant marito.
s ¶ Veniẽte. ʒ i. redeũte vt C. de ſec. nup. l. hac edictali. §. oĩb. q. d. hoc eſſet iniquũ, ꝙ mõ filij oĩa venderẽt ꝓ ea. ſ. pecunia, q̃ ẽt ad eos redire debet mortua mr̃e.
t ¶ Si q̃s. ʒ ſ. maritus.
v ¶ Res. ʒ ſiñ vxorẽ: & pactũ fecerũt de lucrãda donatione ſi ipſe p̃moriatur: aſs hæc donatio patri mariti reſtituẽda eſt: vt §. de æqual. do. §. j. coll. vij. Accur.
x ¶ Colligat. ʒ quò ad immobilia nihil innouatur: cũ idem eſſet olim quod hic dicit: vt C. de ſecun. nup. l. hac edictali. §. his illud. Accurſ.
y ¶ Earũ. ʒ aſs earũ. ſ. rũ aſs eorũ. ſ. p̃diorum.
z ¶ Iubet. ʒ hic eſt ſenſus, hæc mr̃ talẽ ꝓſtet diligentiã, qualem p̃cepit lex dominis exiſtentib.
a ¶ Vſu. ʒ i. vſufru. q. d. fructuarius vtaſ fruatur arbitrio boni viri: vt ff. vſuf. quẽad. ca. l. j. & inſt. de vſufr. §. finit. Vel dic ſm Ale. qualem lex iubet: vt & modò dixit: vſu. ſ. exiſtẽte apud matrem exiſtentib. dñis. ſ. filijs in proprietate. ſed prima magis placet.

Centeſima quid ſit.

¶ Vſuræ cẽteſimæ, & aliæ oẽs, ve luti triẽtes, quadrãtes, ſemiſſes ad aſſẽ, vt hæreditas, referũtur, habita ſp centum vnciarũ róne, q̃ ſortẽ cõſtituãt. Oĩum tũ maximę ſunt centeſimæ, cum ſcilicet in ſingulas cẽtenas vncias, aſſem ꝓſtam⁹. Vide Harmẽ. ij. Epit. vij. A. Aug. ij. cap. x.

propter & ipſa ſuccedat filijs: & ſit hęc lex clemẽs & mitis, mr̃es filijs cõcilians. ¶ Colligentes [a] igit huius legis partes, ſancimus q̃m matrem (ſm quod iamdudũ diximus [b]) aſſimilamus patri in antenuptiali donatione: & ipſam ſuſtinere q̃dẽ pẽnas ſicut ſuſtinet pr̃ in dote, [c] in hr̃ditatem aũt filiorũ ſine tergiuerſatione veniant & pr̃, & mater ſm ſubiectas vtrique caſui qõnes. [d] Proinde quod patres habẽt, ſiue nõ: hoc etiam matres habeant: voceturq; mater ad filij hæreditatem, ſiue iam ad ſecundas venit nuptias, ſiue poſteà veniat.

¶ *Mater filio non ſuccedit in lucro antenuptialis donationis, ſuperſtite filio, immiſſionis ratione ſublata: his obtinentib. in præteritis caſibus, & pendentibus. Bart.*

¶ Antenuptiali verò donatione, ad ſm veniens cõſortiũ, neq; ſm quantũ hęres exiſtet filij fruatur: [e] ſed hoc filiorũ [f] ſit ſolùm lucrum, eis à lege datũ, & nõ videat eſſe pars [g] hr̃ditatis filij, ſed adhuc añnuptialis donationis nõ abijciẽs naturã. Quæ [h] cõpetit tenere ẽt circa eas q̃ nũc iam ſunt viduaræ mulieres, & ꝓprijs ſucceſſerunt filijs, & q̃ nondũ ad ſecũdas veniũt nuptias, licet poſteà veniant. Quòd igit hic [i] hr̃: ſic omni tempore ſanciatur.

¶ *Mulier ſecundo nubens, donationis propriętatem amittit: & ſi in immobilibus rebus conſiſtit, recipiet eas. ſi verò in mobilibus, recipiet cautionem, niſi vir ſubſtantias: habeat his obtinentibus, & in permiſtis rebus. Bar.*

¶ Aliud verò [k] q̃ddã occaſione ſecundò nubentiũ mulierum, & antenuptialis donatiõis adijcere priorib. bñ ſe hr̃e credidimus. Priſcis nanq; conſtõnibus [l] præbentib. electionẽ mulieri. quæ [m] ad ſecũda vota [n] deſcẽdit ſi vellet accipere ante nuptias donationem, ſm quod ei permittunt pacta, & exponere filijs cautionem, q̃a moriẽs hæc reſtitueret: ſiue cũ non valet dare cautionẽ, aut nollet fortè, manerẽt q̃dem res apud filios añnuptialis donationis: ſoluerent [o] aũt ei [p] ẽt tertiã partẽ cẽteſimæ [q] vſuræ [†] nos ex qõnum emergentiũ varietate moti, q̃m iuenimus minores [r] in hoc periculũ patientes, añnuptiali donatione in pecunijs exiſtẽte: & alios aurũ q̃dẽ nõ hñtes, coactos aũt oĩa paterna vẽdere, quatenus exoluerẽt añnuptialis donationis debitũ, ad eos vtiq; ſm legẽ antenuptiali donatione veniẽte: [s] ꝓpea iudicauimus oportere hũc dari ordinẽ cãæ, vt ſi q̃s [t] cõtulerit res [u] ſm antenuptialẽ donationẽ: ſiq̃dẽ oẽs immobiles ſint, maneat harũ vſus apud mr̃em: & ipſa eũ colligat, [x] & nõ reſpuat: neq; exigat filios, ꝓ harũ ęſtimatione vſuras: ſed & diligentiã earũ [y] hẽat, ſicut lex iubet, [z] vſu [a] q̃dẽ exiſtentib. dñis: & cuſtodiat eas ſm leges antiquas [b] filijs ſuperſtitibus: aut ſi oẽs [c] morianꝰ ſm noſtrã legem [d] veterem in caſum q̃dẽ nõ exiſtẽtiũ filiorũ, matri: reliquũ verò filiorũ hr̃dibus conſeruandum. [e]

¶ Si aũt oĩs [f] fortè cõſiſtat in pecunis, aut alijs mobilib. reb. antenuptialis donatio, tertiã vſurarũ partẽ ꝓcipientẽ matrẽ cum cautione iã definita, nõ exigere a filijs aurũ, niſi forte idonea [g] ſit viri ſubſtantia, & hẽat aurũ, & argentũ, & veſtẽ, & q̃quid cõſcriptũ [h] fuerit matri. tunc. n. electionem mr̃i dabimus ſiue voluerit res ꝓcipere, & ꝓbere cautionẽ. ſiue iſtã quã diximus vſurã accipere, & ſcḋm priores leges, [i] & ſecundũ nr̃am. [k] Si vero permiſtæ ſint res, & donatio añnuptias aliud q̃dẽ in pecunijs, aliud verò in immobilib. hẽat rebus: immobilia q̃dem modis oĩbus manere apud matrẽ, vt alimentũ habeat inde: porrò de mobilibus hæc valere q̃ ſanciuimus prius. ſi eſſent in rebus mobilib. oĩa antenuptialis donationis cõſiſtẽtia.

¶ *Pactis inter virum, & vxorem de lucrando appoſitis, mulier quæ nihil omnino de dote dedit nihil de donatione lucrabitur. quæ verò partem dedit, partem lucrabitur donationis. Bar.*

¶ Illud quoq; dudũ acerbè q̃dẽ ſancitum, [l] raro autẽ in iudicio examinatũ, exiſtimamus oportere clara lege cõplecti, & tradere vſui, & deducere ad iudicia, pro cõi poſitum adiutorio. Si. n. con iunganꝰ aliqui alterutris cũ dotis, & antenuptialis donationis documẽtis: [m] deinde vir q̃dem antenuptialẽ præbeat donationem, mulier aũt ſcribat dotẽ, aut ipſa p̃bente eam, aut dante pr̃e, aut quolibet extraneo: poſtea appareat matrimonij tpe dos non data marito, ſed ſuſtineat onera [n] mr̃imonij, & mr̃imoniũ morte [o] viri ſoluatur: nõ eſt iuſtũ oĩno mulierẽ dotẽ non dantẽ marito, antenuptialẽ accipere donationẽ. Sin aũt non totã dedit dotẽ: & ipſa pro tanto exigat donationẽ, inquantum dederit dotẽ. Aequalitatis [†] enim, & iuſtitiæ ſumus amatores, quam [p] in omnib. alijs, [q] & in conſortijs [r] volumus obtinere. Quapropter q̃ mulier nihil oĩo dat, [s] nihil oĩno p̃cipiat: [t] quęro verò minus q̃ profeſſa. [u] ẽ, dedit: tm̃ recipiat ſolũ quantũ obtulit: [v] ſitq; ẽt hoc optimũ in p̃ſenti lege incrementũ, plurima decernẽte, q̃ ſp in dubitatione ſunt, vix autẽ mõ adlegislationẽ deducta. ¶ Hãc autẽ valere volumus legẽ & in caſu [a] dante ei principiũ & in pendentib. litib. & in oĩb. de cætero ꝓuenientib. ¶ Quæ igit placuerunt nobis, tua ſublimitas operi effectuiq; tradere feſtinet, & manifeſta vniuerſis p ꝓgrammata [b] ꝓpria faciat, quatenus in oĩb. ciuitatibus, quas noſtra ditio [c] cõtinet, hæc valeant, & certa omnib. fiant, ſm quod a nobis diſpoſitũ eſt. Dat. xv. Kal. April. Conſtantinopo. Biſiſ. V. C. Coſſ.

¶ Concor. cũ hac rubric. & authen. c. quo niã. vt ait. extra d' vi. & ho. cler. &c. cõſtitutus. cũ gl. j. extra de ſcript.

Vt determinatus † ſit numer⁹ clericorum ſanctiſſimę maioris eccleſiæ [g] & cæterarũ eccleſiarum. [h]

TITVLVS. III.

¶ In eccleſia maiori, & alijs ſibi adiacentib. & ſubiectis clericorũ numerus ſcḋm facultates dẽt eſſe ſtatutus, & dẽt obſeruari: ne ad inopiã eccleſiæ deducantur. B.

¶ Imp. Iuſtinianus Augu. Epiphanio regię huius vrbis Archiepiſcopo, & vniuerſis ejus tractus Patriarchæ.

Vdũ q̃dẽ cõi, & gñali [1] lege, & ad tuã beatitudinẽ, & ad reliquos ſanctiſſimos Patriarchas [k] ſcripta, d ordinatione venerabiliũ Eꝑorũ, & Reuerendiſsimorũ clericorũ, necnõ mulierũ diaconiſſarũ, & vt nõ ampliꝰ ſint ab antiqua mẽſura [l] q̃ ordinant, diſpoſuimꝰ, [m] qđ nobis videbaſ bñ ſe, & cõpetẽter hr̃e, & regularum ſacrarũ dignè: p̃tẽ verò legẽ ſpãlẽ ad tuã beatitudinẽ ſcribimus: de numero reuerendiſsimorũ cleri corũ, q̃ in hac vrbe ſunt diſponẽtes. Quia. n. [†] penè nihil immenſum bonũ [n] eſt: cõpetens eſt, neq; ordinationes, q̃ ſup reuerendiſsimis clericis fiũt, aut ſup Reuerẽdiſsimis diaconiſſis [o] fieri tãtas, vt illorũ expenſis ſanctiſsima eccleſia incidat in cãm mutuorum maximorũ, & paulatim ad nouiſſimã inopiã deponaſ. Nouimꝰ. n. ꝓp hmõi occaſionẽ hꝰ Regiæ ciuitatis ſanctiſsimã maiorẽ eccleſiã nr̃i imperij mr̃em, [p] debitis in q̃etari maiorib. & nõ aliter valẽtẽ facer̃ ſingulas erogationes Reuerẽdiſsimis clericis, anteq̃ aurũ nõ parũ mutuũ ſumat, faciens tã hypothecas, q̃ pignorũ datiões in optimis ſuis p̃dijs ruſticis, & ſuburbanis. Propter hoc igit per ſpeximꝰ noſmetipſos deponere ad hmõi cãæ inquiſitionẽ, [q] & agnoſcere q̃ẽadmodũ priꝰ ſe habuerit, q. dq̃; lõgitudo tpis adinuenerit. Inueſtigãtes igr̃ illud vndiq;, inuenimꝰ, q̃m ſinguli horũ q. ſanctiſsimas eccleſias ędificauerunt in hac feliciſsima ciuitate, nõ ꝓ ędificio ſolummõ cogitauerunt, ſed ẽt vt expenſas ſufficientes darent a ſe factis venerabilibus, [r] & determinarẽt quãtos [s] q̃dem cõpetens eſſet p̃sbyteros ꝓ vnãquanq; eccleſiã, quãtos diaconos maſculos, atq; fẽminas, & quãtos ſubdiaconos, & rurſus cãtores, atq, lectores, & oſtiarios cõſtitui: & ſup hęc ẽt oratorij ex pẽſas definierũt, & redit⁹ ꝓprios dederunt ſufficientes ijs, [t] q̃ a ſe cõſtituta [u] ſunt. ¶ Si qs ãt adiecerit multitudinem nequaq̃ penit⁹ extendẽti ſufficientẽ, ꝓ manſerunt vſq; ad multũ tps talia cõſeruata: & donec hoc fuit, donauerunt ſanctiſſimarũ eccleſiarum domib. q̃ ſufficerent. ¶ Cũ verò Deo amabiles Eꝑi ad aliquorum preces ſp [x] reſpicientes ꝓtracti ſunt ad ordinationum multitudinẽ: aucta q̃dẽ eſt expenſarũ quantitas ad immenſitatẽ multã: creditores ãt iã vndiq;, [y] & vſurę, [z] & nouiſſima inopia [a] eſt: neque creditores iueniunt ꝓ incredulitatẽ [b] † iã cãæ: ſed alienationes cũ neceſsitate, [c] & cõtra [d] leges, & cãæ indecẽtes, [e] & neq; ꝓpria dignitate tpatę: vt ex hac nimietate neq; p̃dia, [f] neq; ſuburbana ſufficerẽt hypothecis, & pignoribus: neq; creditores ꝓp hoc inuenirenẽ, ſed ad inopiã deſcẽderent nouiſſimã: & necipſis miniſtris emolumẽtũ dar̃ ſufficerẽt: [g] ſed ad viã oĩum infeliciſsimã cã deſcenderet, quaten⁹ rerũ oĩum creditoribus cederet: q̃d dicere ẽt piget nos: & q̃ẽadmodũ non fiat, ꝓuidemus. Nã ſi non aliquis ferret libenter eũ, q. vltra ſubſtantiã ſuam expendit, [h] qũo non & de his nobis eſt cogitandũ? [i] Nõ enim oportet ad menſurã expenſarum quærere etiã poſſeſsiones

l ¶ Menſura. ʒ ſi non gẽti q̃nquaginta: vt C. de ſac. ſan. eccl. l. nõ pr̃es.
m ¶ Diſpoſuimus. ʒ in quadam lege græca: & pars ſententiæ illius eſt. in d. l. C. de ſac. ſan. eccl. l. non plures. nam & alia multa in illa continebatur: vt patet in hac litera. illud fatuum eſt dicere, q̃ loquatur hic de illa. l. non plures. cum illa non ſit Iuſtiniani.

n ¶ Bonum. ʒ nam oẽ q̃d eſt nimiũ, verutur in vitiũ: vt hic, & j. de Refer. ſacri pa. §. fi. colla. iij. & j. de men. or. cle. coll. iij. in prin. niſi i caſu iſto: & iõ dicit penè vt Imperatorem donare eccleſiæ: vt j. de non alie. §. finimus. coll. ij.
o ¶ Diaconiſsis. ʒ ordo eſt mulierum, q̃ non p̃ſt dicere euangelium. Sed nunq̃ d in illa maiori eccleſia ſtabant mulieres cum maribus? R ſi. nõ: vt j. de mona. §. cogitãdũ. coll. j. ſed erãt monaſteria fœminarũ q̃ recipiebãt ſuſtẽtationẽ à maiori eccl'a: vt j. e. §. in al. js.
p ¶ Matrem. ʒ ſic C. de fac. ſan. eccl. l. iubemus. §. j. in fin.
q ¶ Inquiſitionem. ʒ vt non oporteat nos omni die de hoc cogitare: vt §. de hære. & fal. §. j.
r ¶ Venerabilibus. ʒ ſ. domibus. Accurſ.
s ¶ Quantos. ʒ i. quot: & ſic dicas inferius.
t ¶ Ijs. ʒ locis venerabilibus.
v ¶ Conſtituta. ʒ hoc contiꝰuat j. & ꝓmanſerint &c. & qđ eſt hic in medio, cãcellãdũ eſt, vt dicit ſi qs aũt. ſ. eccl'æ ædificator. & qđ dicit extẽdenti nõ ſufficientẽ. q. d. plures ẽt poſſet pati quã habeat. Vel dic ſi qs autẽ. ſ. Eps. & de eo dic vt mõ diximus: q̃a non adiecit vltra modum & interim ædificator largiebatur neceſſaria.
x ¶ Sẽper. ʒ i. multoties.
y ¶ Vndiq;. ʒ ſcilicet ſãcti ſunt.
z ¶ Vſurę. ʒ ſ. auctæ.
a ¶ Nouiſsima. ʒ ſ. inopia. & ſubaudiſit pueniõs emerſa eſt tanta vt, &c.
b ¶ Incredulitatem. ʒ ſ. eandẽ. ſ. inueniri nõ ꝓt.
c ¶ Neceſsitate. ʒ ſ. hiũt cũ nõ poſsint mutuãtes creditores inueniri. Ac.
d ¶ Contra leges. ʒ Leonis, & aliorũ Imperatorũ, q̃ fuerunt poſtea: vt C. de fac. ſan. eccl. l. iubemus. & l. ſancimus. Acc.
e ¶ Indecentes. ʒ ſ. fiũt, cum non poſsint creditores inueniri. Accur.
f ¶ Prædia. ʒ ruſtica.
g ¶ Sufficerẽt. ʒ ſeccl.
h ¶ Expendit. ʒ vt q̃a ꝓdigus ẽ: & ita bonis ei interdicit: vt ff. de cur. fu. l. j. Vel dic vt inſti. de ijs qui ſunt ſui vel alie. iur. §. fi. Prima placet. Acc.
i ¶ Cogitandũ. ʒ nobis ſi enim pro cauſis corporalibus cogitamus, &c. vt j. cum de app. cog. §. ſi verò liberi. in fi. colla. vij. Accur.

Sed

† Vdũ tuã. ʒ logꝰ tur Epiphanio prĩarchæ almæ vrb Cõſtãtinopolitanæ.
k ¶ Patriarchas. ʒ antecẽſſores nros

† Concor. ca. cum in mulieris & recipe. li. vj. in prin. ca.

† Concor. ſi clienti. lus. de alienan. feud. col. x.

Mors omnia iura reſoluit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Sed ex iis. ⁊ C. possessionib. Et not. q̄ qui hoc seruaret, pauper non esset.
b ¶ Reliquis. ⁊ aliàs reliquas oēs, & tūc repete in aliis per reliquas omnes uenerabiles domos. Accur.
c ¶ Schemate. ⁊ i. ordine, siue dignitate. Acc.
d ¶ Sācimus. ⁊ quę in hac constit. diximus.
e ¶ Tpe. ⁊ ſ. futuro.
f ¶ Numerus. ⁊ nōgenti q̄nquaginta: ut supra. in prin. dixit Accur.
g ¶ Ecclesia. ⁊ ſ. prius sanctæ Sophiæ quæ est maior ecclesia.
h ¶ Verina. ⁊ propriū nomen. Accur.
i ¶ Ecclesiis. ⁊ ſcribus.
K ¶ Consistētes. ⁊ hic not. q̄ vnus vicē duorū gerere non possit. sic ff. de pac. l. si plures. Item no. q̄ q̄dā libri nō hūt plus in hac constōne. & q̄uidā habent tres col. sed non legitur.
l ¶ Qñ. ⁊ rñdet tacitę quæstioni.
m ¶ Illud quoq;. ⁊ No. q̄ non dēt clericus trāsire de una ecclesia ad aliā. q̄d non seruatur.
n ¶ Cōtradicere. ⁊ No. ar. pro episcopo uel plato q̄ liceat ei reclamare à literis dñi papæ: ut C. si ꝯ ius uel util. pub. l. & si legib. sed pōt dici q̄d hic non à Principe, sed ab alio noīe Principis erant missę. si aūt cō stat literas esse Principis: recipiendę sunt, sed secunda iussio debet expectari: ut C. de manda. prin. l. j. & ꝯ. de mā. prin. §. deinde ꝓpetēs. coll. 3.

Vicē duorum unus gerere non potest.

De una ecclesia ad aliā clericus trāsire non debet.

(hoc enim simul ad auaritiā, impietatēq; ꝓducit) sed ex iis, [a] q̄s ūt, expētas metiri. Quapropter cōpetēter ēt de his sancimus, & immensitatē excludimus certæ medicinæ cām tradentes. ¶ Sācimus igit eos q̄dē qui hactenus sunt ī eadē sanctissima maiori ecclesia, & reliqs [b] oīb. uenerabilibus domib. Reuerēdissimos clericos, & mulieres diaconissas, & ostiarios manere ī quo sunt schemate: [c] non. n. q̄d est minuētes, hæc sancimus. [d] reliquo verò tēpore [e] nulla fiat ordinatio, donec ad antiquū numerū rēstitutū ab iis, q̄ sanctissimas ecclesias ędificaueruūt Reuerēdiss. clericorū quātitas redigat. ¶ Sed qm̄ prid ēt Reuerēdiss. clericorū sanctissimæ maioris ecclesiæ Regiæ nr̄æ ciuitatis determinatus ē numerus, [f] & ualde breuis erat: vt pote vna existēte sanctissima ecclesia: [g] postea uerò & venerabilis domus sanctæ gloriosæq; uirginis & Dei genitricis Mariæ iuxta sanctissimæ maioris ecclesiæ uicinitatē posita ædificata est à piæ memoriæ Verina: [h] & uenerāda domus sācti martyris Theodori à Sphoratio gloriosæ memoriæ dedicata est: erat aūt etiā venerabilis domus sāctę Irenes: q̄ sanctissimę maiori ecclesię copulata est: ꝓ pēa redigere numerū ad antiq̄ figurā ꝑ possibile est. Nō. n. sufficient tantis ecclesiis [i] pauci consistentes [k] qñ [l] qñ nō proprios clericos, neq; mr̄es habēt basilicas, sed cōes sunt & sanctissimæ maioris ecclesiæ, & earū oēs circumeuntes, ſm quēdā ordinē & circū, ministeria in eis celebrāt: deinde ēt plurima multitudine, & ex antiqs hæreticis ad sanctissimā maiorē ecclesiā deducta, gr̄a quidē magni Dei & Saluatoris nr̄i Iesu Xp̄i, laborib. aut immutationib. nr̄is oporteat plures q̄ à principio ad p̄sens officij ministeriū definiri. quapropter sanclmus nō ultra sexaginta q̄dē p̄sbyteros in sanctissima maiore ecclesia esse, diaconos aūt masculos centū, & quadraginta fœminas: subdiaconos uerò nonaginta, lectores aūt centū & decē, cantores vigintiq̄nq;: ita vt sit oīs numerus Reuerendissimorū clericorū sanctissimæ maioris ecclesiæ in quadringentis vigintiquinque: & supra centū existentib. iis. q̄ vocant ostiarij. in sanctissima siquidē maiori ecclesia huius felicissimæ nr̄æ ciuitatis tres venerabiles domos unitas ei, tāta clericorū sit multitudo: nullo q̄dē horū q̄ nunc sunt excludendo: licet multò pluriū sit numerus ab iis, q̄ à nobis nunc determinati sunt: nullo aūt decætero adiiciendo in unoquoq; ordine in iis, q̄ nūc sunt: donec ad hunc numerū mensura redigat. ¶ Illud quoque [m] adiiciendum est, vt q̄d hactenus non decenter fiebat, nequaq̄ in Republica gerat, i. multos Reuerēdissimorū clericorū dedignari q̄dē in iis, q̄b. ordinati sunt sanctissimis ecclesiis, aut hic, aut in prouinciis deseruire: ad sanctissimā uerò maiorē ecclesiā, & venerabilē clerū eius ꝑ prōciniū quodlibet accedere: q̄d decętero fieri ꝓhibemus. Nā si sup venerabilib. monasteriis ꝓhibemus ex alio monasterio ad aliud transmigrare: multo magis neq; Reuerēdissimis clericis hoc ꝓmittamus lucri, & negotiatiōis hr̄e hmōi horū desideriū iudicantes. Si uerò & aliq̄n talē q̄dā migrationē tua beatitudo, aut ꝑ tpa imperium fieri perspexerit: non aliter hoc agi, anteq̄ ad p̄dictū à nobis numerum cā redigatur, ut migratio in officiū deficientis fiat: & non supra numerū aliquid oīno excedatur. hoc. n. nulla machinatione, neque ex aliquo mō fieri sinimus. Et hæc q̄dē de sanctissima maiore ecclesia. ¶ In aliis aūt oīb. ecclesiis quarum expensas sanctissima maior ecclesia facit, sancimus nunc q̄dem existentes manere, similiter eos ēt sub schemate: de cætero verò nullum ordinari anteq̄ ad eum qui uocatur statutus uniuscuiusque ecclesiæ (q̄d antiquitus ordinatū est) ab ędificatorib. ecclesiarū, presbyterorum, diaconorū masculorum, atq; fœminarū, & subdiaconorū, atq; lectorū, necnō cantorū & ostiariorū numerus redigat, & nullus ī medio penitus adiiciat. Nosq; ipsi cauemus tale aliq̄d agere, & ordinandos abbreuiamus: nullusq; cōtra nr̄m iudicū tale aliq̄d agat nr̄am formidās legē: & licētia sit beatissimo Archiepo & Patriarchæ huius Regiæ ciuitatis ordinatiōi cōtradicere, [n] licet iussio de palatio veniat. Nā & q̄ p̄cipit, & cui p̄cipit, sub ecclesiastica mulcta erūt, si tale aliquid egerint. ¶ Sed neq; in aliis ecclesiis q̄cunq; emolumentū, & expensas habēt à sanctissima maiore ecclesia incōpetens est multitudinē inire ordinandorū eius: neq; transcendere decæterò constitutā à principio ēt sup illis mēsurā: ne forsan oēs etiā q̄ eas consequuntur, in multitudinē incidētes īmēsam, & accedentes sibimet piè agentib. q̄stus diuidētes, & exinde usq; ad mēsurā eorū nō sufficiētes, in maximā angustiā incidant. ¶ Si uerò ultra mensurā definitā sanctissimæ maioris ecclesiæ, siue aliarū ecclesiarū ordinet: q̄ ꝑ tpa fuerit sanctissimæ maioris ecclesię sanctissimus Eps, & venerabilis eiusdem ecclesię œconomi erogationē ecclesiasticis p̄buerint q̄stib. ipsi quoque de sua & propria facultate p̄beant expensam, & qui hæc expendere eos ꝓmiserit beatissimus Patriarcha. Sciant. n. quia si quid tale egerint, licentiam damus & sanctissimis Patriarchis q̄ post tale aliq̄d agētes fuerint, & posteriorib. œconomis, & omnib. reliquis reuerendissimis clericis talia perscrutari, & facta prohibere, & indicare ī perio: ut illud cognoscēs p̄cipiat ex substantia hęc agentiū œconomorū, aut ēt ꝓmittentis Archiepi hoc sarciri sanctissimæ ecclesię. ¶ Quapropter ne rursus fortè fiat talis aliqua rei cōfusio, atq; tumultus, causa admensurā à principio cōstitutā redacta, tūc ordinare liceat intūs, ut non transcendat definita mensura, neq; numerus trāseat, aut fiat q̄dā circa hoc calliditas. Non. n. †illud patimur oīno fieri, ut dicat, quia licētia erit ordinare q̄dem, non tā emolumenta p̄bere. hoc. n. est rursus ad confusionem efficientiū, & immensam adiectionē secūda collegia constituentiū. deinde ēt plurimas habebit cās circunuentionis, ut alias sibimet uias auaritię inueniant & ꝓ alimentorū expensis. Et hoc igit agi penitus ēt sub mulcta q̄uocatur ecclesiastica, prohibemus: maximā utilitatē hanc esse putantes, ut sanctissima maior ecclesia neq; debitis subiiciat, neq; angustietur

†Cōcordat cū hoc no. gl. iiij. in c. cū M. extra de constit.

¶ DE FIDEIVSSORIBVS, ET MAND. &c.

Egē antiquā. ⁊ q̄ habemus C. de fideiu. l. nō rectè. q̄ hic corrigit: & noua ei adiicit: & pro parte seruat, vt quidā dicūt: q̄d nō est: sed dic q̄ erat quędā lex, quę duo dicebat. Primū vt p̄sente vtroq; reus primò sit cōueniendus: & in hoc bene: vt ꝯ. c. §. antiqua si q̄dē. Sed um q̄ l. absenti reo nō dabat spatium fideiussori ad producēdū reū: & in hoc male dicebat: vt ꝯ. e. §. si verò fideiussor. ibi, nō. n. &c. & fuit hæc lex antiquior quā illa. C. eo. nō rectè. vel q̄ aliæ, q̄ tractāt de eadē materia: vt patet ꝯ. pxi.

b ¶ Olim. ⁊ scilicet, sancimus. & accipitur ex sequenti verbo nescimus. sic. ff. de tute. & rat. dist. l. j. §. nunc tractemus.

c ¶ Non approbatā. ⁊ i. reprobatā per cōsuetudinem ei cōtrariā: vt ff. de leg. & senatusconſ. l. de quibus. §. fin. & ꝯ. de quæsto. §. si verò. coll. vj.

d ¶ Exquisitas. ⁊ ſ. plerunq; in iudiciis necessariò examinatas. nam & hodie plerąq; causæ sūt de simili materia.

e ¶ Apparentem. ⁊ ſ. fore vtilem. vel dic apparet. i. ad memoriam reducitur, & deploratur: vt facit vxor de marito bono mortuo, cum minus bono sit coniuncta.

f ¶ Erat enim. ⁊ interpositio est.

g ¶ Eius. ⁊ scilicet, antiquæ legis.

h ¶ Non discreta. ⁊ vt §. eod. in prin. diximus.

i ¶ Augmento. ⁊ nam cùm duo tantū capitula in ea cōtinebātur: in hac cōstitutione infinita sūt vt inf. eod. per totum.

K ¶ Si quis igitur. ⁊ q̄a legem antiquam uolumus reformare igr̄, &c.

l ¶ Crediderit. ⁊ ſ. mutuādo aurū, vt sequitur. Sed quid si ī alio cōstat mutuū q̄ quod pōdere numero, mensura constitat? vt si cer, pe. l. ij. Vel q̄d si alius cōtractus sit, vbi posit fideiussor accedere: vt ff. e. l. j? Rñ. sē per locum habet quod hic dicitur: vt inf. eod. §. non solū. & §. absolutè. & §. fitr. & ff. si cer. pe. l. j.

m ¶ Fideiussorē. ⁊ No. differētiā inter istos. nā fideiussor & ante obligationem, & post accipi potest: vt insti. e. §. ij. mandator tantū ante: nisi in casu: vt ff. mand. l. si verò nō re. §. si post. & §. planè. & §. cum quis. Spondet, qui spōtè sine rogamine pro alio intercedit: q̄a & ipse habet actionem mandati: ut ff. mand. l. si pro te. alias est. l. qui patitur. licet M. dicat sponsorem pro cōstituente se debere positum esse: & in his tribus locū habet hæc constitutio. Item dico de constituente qui tantū post obligationē accipit: vt ff. de consti. pec. l. j. ad instar fideiussoris: vt C. de cōsti. pe. l. fi. Quid in expromissore qui. ſ., pmittit alio non obligato, ꝑ quo obligat: vel etiā nunc liberante eū: vt ff. de do. l. & eleganter. §. ieruus pactionis? rñ. non habet locū hæc constitutio: cū non posit dici cōtra eum, cōtra quem agere non pōt esse negligens: vt C. de an. exc. l. j. §. fi. Itē q̄d si principaliter se constituit debitorē: vt fit tota die? Rñ. rfert an nouet alterius obligatio, q̄d fieret secundū vetera iura, semper mutata persona: vt ff. de ac. & ob. l. obligationū ferè. §. fi. & insti. qui. mo. tol. ob. §. prætereà. hodie hoc expresso, nō alias: vt C. de no. l. fi. & tūc nō habet locū hæc cōstitutio rōne dicta in superiori q. an vero nō fiat, & tunc locum habet: cū eadē sit rō huius, & fideiussoris: vt ff. d̄ ver. ob. l. à Titio. in fi. & ff. ad l. Aquil. l. illud. Itē æquitatis sum⁹ amatores: vt §. ti. ij. §. fi. & C. de consti. pe. l. fi. Hæc gl. locum habet q̄n vnus post alium obligatur

†Sic Iulianus, sed in Græco aliter inscribitur.

†Reuocare.

stietur perpetuo ędificio, sed sem per abūdet. Sicut. n. de his expēsam determinauim⁹, ita cōgruet pro tpe sanctissimum Patriarchā & Reuerendissimos œconomos cōsiderare, vt alię expensę q̄ fiunt ex ecclesiasticis quæstibus, circa pios erogent actus, & Deo placētes, & illis hęc ministrent, qui ꝑ veritate egēt, & nō habent aliun de alimentorum occasionē. Hoc. n. dñm Deum placat, & non ī patrociniis, & studiis hominum ecclesiasticas expensas hominibus locupletibus distribuant: & ideo inopes necessario non mereant. Sciant aūt Deo amabiles œconomi, & qui nunc, & per tempora futuri sunt: quia si quid præter hæc egerint, & diuinis suppliciis subiacebunt, & ex sua substantia indē nitatem sanctissimæ procurabūt ecclesiæ. ¶ Beatitudinē igit tuā quæ ab initio & ex infantili penè ætate in sacro oī ordine † & schemate sanctissimā ordinauit ecclesiam, ex sacrato vtiq; genere descendentis, hæc custodire continuè sancimus: scientem quia non minor nobis cura est horum quæ sanctissimis ecclesiis prosunt, quàm ipsius animę. Dat. xvij. Kal. April. Bilis. V. C. Coss.

De †fideiussoribus, & mandatore. & spōsor. & solutionib.

TITVLVS IIII.

¶ Reo absente primo fideiusor est cōueniendus: dilatione sibi statuta, ad reum representandum, lege antiqua nō obstante. Bar.

Imp. Iustin. A. Io. glor. sacrorum. P. P.

Egē antiquam [a] positā quidē olim, [b] vsu verò (nescim⁹ quēadmodū) non approbatam, [c] per causas aūt semper exq̄sitas [d] atq; necessarias apparētē, [e] rursus aduocare, † & ad Rēp. reducere, benę se habere putauim⁹: nō simpliciter eā sicut iacebat, ponentes (erat. n. [f] q̄dā eius [g] pars oīo nō discreta [h]) sed cū cōpetēti, & Deo placito distribuētes augmēto. ¶ Si qs igit [i] crediderit, & fideiussorem, [k] aut mādatorē, aut spōsorē † acceperit: is non primū aduersus mandatorē, aut fideiussorē, aut spōsorē accedat, [l] neq; negligens debitoris intercessori b⁹ molest⁹ sit, [m] sed veniat [n] primū ad eū, q̄ aurū accepit, debitūq; cōtraxit: & si quid inde recepe rit, [o] ab aliis abstineat. Quid. n. ei [p] in extraneis [q] erit, à debitore cōpleto? Si verò nō valuerit [r] a debitore recipere aut ī partē, aut in totū: ſm quod ab eo nō potuerit recipere, ſm hoc ad fideiussorē, aut sponsorē, aut mādatorē [s] veniat, & ab illo q̄d reliquū est, sumat. [t] & siq̄dē p̄sentes [u] ei cōsistāt ambo, & principalis, & intercessor & fideiussor, mandator, & spōsor hoc oī seruet [x] modo. ¶ Si verò intercessor, aut fideiussor, aut mandator, aut qui sponsioni se subiecerit, adsit, principalē verò abesse [y] contigerit, acerbum est creditorē mittere alicubi, [z] † cum posit mox intercessorē, aut fideiussorem aut mandatorē, aut sponsorem exigere. Sed & hoc q̄dem curandū est à nobis possibili mō. nō. n. erat quoddā hic antiquę † legi † datū ꝑ sanatione rem ediū, cū vtiq; Papinianus max. fuerit q̄ hoc primit⁹ introduxit [a] ꝑbet † igr̄ intercessorē, aut ipsū sorē, aut mādatorē, & causæ præsidens iudex det tps † intercessori (idē est dicere spōsori, & mandatori) volēti prīcipalē deducere, quatenus ille prius † sustineat cōuentionē, & sic ipse ī vltimū subsidiū reseruet, sitq; solatio inter-

† Iste §. potest ꝑ authen. super l. non rectè. C. de fideiussor. & man. & incipit, præsente tū vtroq; & concor. cū hoc §. i. in glo. i. extra 60. titu.

† Constitutæ pecuniæ eum acceperit. Iul.

Qui dicatur præsēs.

† Concor. clemen. dudum. in gl. super ver. præsentari. vbi etiam per domi. Card. de sepulturis.

† ἐνδικτόν. id est vocet in ius.

z ¶ Ei. ⁊ scilicet creditori. Accur.
a ¶ Seruetur. ⁊ vt prius conueniatur principalis, quàm accessorius.
b ¶ Abesse. ⁊ quod dic vt modò diximus.
c ¶ Acerbum. ⁊ durum & crudele. Al.
d ¶ Alicubi. ⁊ extra territorium iurisdicentis: vel fortè etiam intra, dummodo extra iudicium. quod dic vt sup. §. j. diximus.
e ¶ Hic. ⁊ in isto casu.
f ¶ Antiquæ legi. ⁊ i. ab antiqua lege, cui⁹ mētionē habuim⁹. ꝯ. e. ī prin.
g ¶ Introduxit. ⁊ in simili casu, vt dilatione reo data absenti, & fideiussori: licet præsenti dari debeat: vt ff. eod. l. si testamento. §. fi.
h ¶ Probet igitur. ⁊ vulgariter dicit. q. d. experiatur an possit repræsentare reum, vel non.
i ¶ Det tempus. ⁊ scilicet, sex mensium, secundum quosdam: vt C. eo. l. sancimus. vel melius pro arbitrio iudicis: vt ff. de iur. deliber. l. j. in fin. quod erit in xx. miliaribus diurnis: vt ff. si quis caut. l. j. vel erit arbitriū secundum continentiam prouinciarum: vt ꝯ. vt omnes obediant iudi. §. si verò alter. collat. v. & C. de dila. l. j.
K ¶ Prius. ⁊ hoc dicit Azo. verum, quando negat se fideiussisse: quod nihil est: imò etiam cùm cōstet: vt hic, & ꝯ. de duo. re. in prin. colla. vij.

Hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cessio quãdo fit fideiussori faciẽda.

a ¶ Hoc.]id est dilatione quam eis dat ad repræsentandum reum.
b ¶ Talibus.] ſi mandatoribus & ſponſoribus & ſimilibus: vt ſ. c. §. j.
c ¶ Vt illo.] ſcilicet principali. d ¶ Deducto.] ſ. ad iudicium.
e ¶ Liberentur.] fideiuſſores. f ¶ Cõuenit.]interpoſitio eſt.
g ¶ Contra eũ,]ſ. reũ principalẽ ꝓ quo,&c. & hoc dico actionib⁹ ceſſis. nam fideiuſſores ipſi exigent, dũmodo & ipſi prius ſoluãt: vt ff. de ſol. l. Stichũ. §. pe. vel cõtra eũ fideiuſſores. ſ. debitũ dico ab eo, ꝙuo, &c. et hoc dico actionib⁹ ceſſis. & ſic ſunt ablatiui abſoluti. Et eſt faciẽda ceſſio ante ſolutionem, vel tunc vel parũ poſtea: vel multũ poſtea: hoc tamen acto tunc in ſolutione vt poſtea fiat: vt ff. de ſolut. l. modeſtinus.
h ¶ Debitorum.] i. ad res, quæ fuerunt quõdã debitoris: nunc aũt aliẽ natæ ſunt. vnde tranſit dominiũ licet cũſua cauſa: vt ff. de acquir. re. do. l. traditio. & ff. de cõtrahẽ. emp. l. alienatio. Sed quid ſi depoſuit, vel cõmodauit? R ſi. apud eundẽ videntur eſſe: vt ff. cõmo. l. rei. & ff. depoſ. l. licet. & de ver. ſig. l. penes.
i ¶ Veniat prius.] ſ. creditor per hypothecariã actionem.
K ¶ Perſonalibus.] ſ. actionibus. Sed cõtra ff. litig. §. ad hoc B. & Al. dicunt hoc corrigi. Ir. dicit ꝙ ibi debitor, idẽ ꝙ; vẽditor tenebat adhuc. alij dicũt ꝙ ibi habebat cauſam à debitore cõtra quẽ dicũt agi poſſe etiã prius. ſed Ioan. contra: quia dolus actoris nõ nocet emptori: vt ff. de do. excep. l. apud celſũ. §. ſi cũ legitima. Alii dicũt ꝙ illud locũ hẽt excuſſis prius bonis debitoris: vt hic. Vel melius illud in expſſo, hoc in tacito pignore: vt hic, cũ hoc etiã iure veteri erat: vt ff. de iur. fiſci. l. Moſchis. Vel dic aliter ſecũdum Azo. & Ioã. vt in ſumma de pi. §. damus.
l ¶ Si ve.] ſunt duæ partes: ve pro &. q. d. & ſi ꝓ quamuis, &c. ſic ff. de duo. reis. §. j. coll. vij.
m ¶ Res.] ab eis, vel ab alio poſſeſſas.
n ¶ Idem eſt.] quod in interceſſorib⁹ eſt dictũ.
o ¶ Habuerit.] creditor
p ¶ Homines.] ſimiles ſ. dictis: vt cõſtitutores.
q ¶ Ipſi. ſ. creditores.
r ¶ Obligatos. ſ. ex conſtituta pecunia.
s ¶ Hypothecariis. ſquid ſi reali, puta hypothecaria teneẽ fideiuſſor, cũ perſonali ſit præſcriptum? R ſi. idem quod hic dicitur. vñ diſtingue: quia prælatio fit perſonaliũ actionum ad perſonales. Itẽ perſonaliũ ad reales. Itẽ realiũ ad reales. De primo dic qualiter reus priuſquam fideiuſſor cõueniatur: vt §. j. ſ. e. In ſecundo dic, ꝙ perſonales realibus præferunt: vt hic, niſi in caſu quãdo idem debitor tenet res: vt ĩ. proxi. non ita in fideiuſſore cõuento perſonali nã licet teneat res, non põt creditor eligere: cum prius oporteat eum redire ad res debitorũ, quas ipſi teẽt, vel alienauerũt: vt hic. In tertio dic, ꝙ primò ad res debitorũ agitur: vt hic: licet olim ſemper eſſet in electione creditoris tã in primo: vt C. e. l. nõ. recte. quã in ſecõ, vel tertio caſu: vt C. de pig. l. pſecutione. Azo.
t ¶ Data eſt. ꝛ vt C. de actiõn. & oblig. l. fi. quæ l. hic corrigitur: niſi in hoc caſu: vt ſ. diſtinguimus modo.
v ¶ Creditoribus. ꝛ ſtricte pro mutuatoribus. ſic. C. de probatio. l. j. alias vt ff. ſi certum petad. j.

ceſſori, aut ſponſori, & mãdatori in hoc[a] quoq; iudex. fideiuſſorib. enim, & talibus[b] prodeſſe ſancitũ eſt, vt illo[c] deducto[d] interim cõuentione liberẽtur[e] qui pro eo in nnoleſtia fuerunt. Si vero tẽpus in hoc indultũ exceſſerit, (cõuenit[f] nanq; etiã tẽpus definire iudicantem) tunc fideiuſſor, aut mãdator, aut ſponſor exequaẽ litem, & debitum exigaẽ cõtra eũ,[g] pro quo fideiuſſit, aut ꝓ quo mandatum ſcripſit, aut ſponſionẽ ſuſcepit, à creditoribus actionibus ſibi ceſſis.

¶ *Hypothecaria actio cõtra extraneos pignorum poſſeſſores intẽtari non debet, niſi priùs reorũ, & fideiuſſorũ omnibus facultatibus excuſſis, his obtinentibus & in omnibus creditoribus, & ſucceſſoribus. Bar.*

¶ Sed neq; † ad res debitorũ,[h] q̃ ab aliis detinentẽ, † veniat[i] prius anteq̃ tranſeat † viã ſuꝑ perſonalibus[k] cõtra mãdatores, & fideiuſſores: & ſponſores: ſicq; ad res veniens principalis debitoris, ſive[l] ab alio detineãtur, & detinentes eas conueniens, ſi neq; inde habueriẽ ſatisfactionẽ: tunc veniat aduerſus res[m] fideiuſſorũ, & mandatorũ, & ſpõſorũ: idẽ eſt[n] dicere, vel ſiquoſdam habuerit[o] homines[p] ipſi[q] ſi bimet obligatos, [r] & qui hypothecariis actionibus ſibi teneri poſſint. Contra principales tamen exiſtentes apud eos res, ſiue perſonalibus, ſiue hypothecariis, [s] mox ſiue ambabus vti voluerit: omnẽ ei damus licentiam quę dudum à nobis data eſt, [t] & viam & ordinem in aliis perſonis caſibusq; ſancitã. Et nõ ſolum hoc in creditoribus[u] dicimus: ſed etiã ſi quis emerit aliq̃d ab aliquo: deinde acceperit eũ, quẽ vocãt cõfirmatorẽ: [x] & moueaẽ in aliquo vẽditionis cõuẽtio[y] cõtra venditorem facta: non aduerſus cõfirmatorem, mox emptor accedat, neq; tenẽtẽ[z] aliquid rerũ vẽditoris, ſed aduerſus vẽditorẽ prius & ſic ad confirmatorẽ, & tertio loco

x ¶ Confirmatorem.] Not. eundem dici fideiuſſorem, cum cuilibet contractui accedere poſſit, vt ff. eod. l. j. idem & confirmator: quia venditionẽ, ſiue contractum confirmat: vt inſtit. eod. in prin. & de repli. § fin. idem actor ſeruus dicitur: vt ff. de euict. l. illud.
y ¶ Conuentio.] i. agatur ex aliquo pacto in venditione appoſito in præiudicium vẽditoris, quod vẽditor nõ ſeruat.
z ¶ Tenentem.] repete aduerſus. Azo.
a ¶ Eadẽ etiam hic.] i. i dicto caſu venditionis
b ¶ Quã.] ſ. diuiſionẽ.
c ¶ Sanciuimus.] ſ. e. §. j. & ij.
d ¶ In aliis.] à mutuo, & venditione.
e ¶ Contractibus.] vel quaſi. vt inſtit. de oblig. ex qua. contra. in prin. et de act. §. j. Azo.
f ¶ Ex vtroq; .] ſlatere. i. creditorum, & debitorũ. & ex hoc corpore colligitur quoddã membrum illius authẽ. quam habemus. C. de fideiuſſ. l. præſente, &c. ibi abſq;
g ¶ Rurſus.] repete valeat.
h ¶ Quod autẽ.] nunc de ſecunda parte rubr.
i ¶ Curis.]ſ. debitoris.
K ¶ Ardeat.] i. ardẽter cupiat. ſicut & illud: Coridon ardebat Alexim. id eſt, ardenter amabat.
l ¶ Mobilis.] tunc eũ forſan æſtimatione auri præſtãdo in rebus mobilibus quæ in regione illa frequentabaẽ, liberaẽ, vt C. de do. l. ſi q̃s argẽtũ. in prin. & maximè ſi ex eare creditor dãnũ nõ patiaẽ: vt ff. de ſol. l. Paulus. ſecũdum Al. vel melius dic q̃ſi haberet immobilem ſubſtantiã, veriſimile eſt, ꝙ cito vẽderet: & ſic ſolueret: vt ff. de acq. poſſ. l. ſi rem mobilem.
m ¶ Subia. ꝛ repete ſit.
n ¶ Damus. ꝛ concedimus. ſic inſtit. de lib. §. ſi.
n ¶ Sed ſi nec. ꝛ iſtud nec, duo importat. ſ. & nõ. q. d. creditor nõ vult accipere: & in hoc aduerſat hęc dictio ſed, ad ſuperiorẽ caſum. Item & alium non permittit, ſcilicet, emere hoc diuulgãte: vt ſubiieit, &c.
p ¶ Subiacent. ꝛ i. bona debitoris: vel rem illam quam vẽdere vult, dicit obligatam ſibi vel alij.
q ¶ Dari. ꝛ in ſolutum,
r ¶ Cautela. ꝛ ſcilicet. pro euictio.
s ¶ Dare poſſit. ꝛ ſ. pignori. quod tutius eſt: vt inſti. de obli. quæ ex delict. §. furti. vel ſi hoc non poteſt, fideiuſſor dabitur: licet alias pro euictione non detur: [t] niſi immineat euictio in limine contractus: vt C. de euic. & ff. de euic. l. illud. vel ſi hoc non poteſt, iuratoriam faciat cautionem: vt inſti. de ſatiſd. §. ſed hodie. & ĩ. de nu. §. quod verò ſequitur. Sed nunquid hodie ſemper dabiẽ fideiuſſor à quolibet vẽditore ꝓ euictione, ſi dari põt? quidã dicũt ꝙ ſic ꝓ liſtã. & q̃d dr. ff. de euic. l. illud. dicũt eſſe correctũ. Sed dic, ꝙ hic caſus eſt ſpecialis: & in aliis erit hæc ſpecialitas. ſic & alꝫ cũ imminet euic. i limine cõtract⁹: ſicut nũc dixim⁹: vt ff. de peri. & com. rei ven. l. pe. §. fi. & C. d euic. l. ſi poſt. Itẽ alias vbi eſt ex cõſuetudine: vt ff. de euic. l. ſi fũdus. Ac.
t ¶ Dẽtur creditori. ꝛ ĩ. de ali. & emphy. §. q̃d aũt prębeẽ. coll. ix. contra, ſed illud fauore loci venerabilis: vel q̃a hoc erat ꝓtioſius metallũ: vt ĩ. d' cõſu. §. itaq;, ibi argentũ verò, &c. coll. iiij. Ideo melior res debitoris reddaẽ. arg. ff. mã. l. ſi verò nõ remunerãdi. §. idẽ papinian⁹. ſed prima verior eſt. nã idẽ credo ſi i quacũq; pecunia cõſiſtat mutuũ, cũ poſſibile ſit ex oĩ pecunia fieri. i. cõparari aurũ: vt C. de cõſti. pe. l. ij. Azo.

Coactum

Solui aliud pro alio in iuito põt.

a ¶ Coactũ. ꝛ Nota q̃ aliud ꝓ alio ſoluiẽ iuito. ſic C. de do. l. ſi q̃s argẽtũ. in prin. & ff. de le. j. l. ſi dom⁹. §. q. confiteẽ. & ff. de re. iu. l. miles. & j. d' ali. & emphy. §. ſi uero ſecũdũ pdictũ. & ff. de rei vẽ. l. q. reſtituere. Regula iter aũt cõtra. ff. ſi cer. pe. l. ij. §. mutui datio. & inſti. q. mo. to. ob. §. j. Az.
b ¶ Immobilem. ꝛ ſcilicet, in ſolutum.
c ¶ Vel. ꝛ pro etiã. Acc.
d ¶ Perduceret. ꝛ ſcos.
e ¶ Cedere. ꝛ nec enim in carcerẽ detruderet, ex quo cedit bonis ſuis: vt C. q. bo. ce. poſſ. l. j. niſi dolosè diſſipauit: vt ff. quæ in frau. cre. l. ſi. §. fin.
f ¶ Acerbo. ꝛ i. cũ ceſſione bonorũ terribili. Ac.
g ¶ Auxiliamur. ꝛ dum aliud pro alio patimur, ſolui. Accur.
h ¶ Aduenirẽt. ꝛ ſ. creditores: quia bonis ſuis cederent debitores. Ac.
i ¶ Hoc agere. ꝛ hoc ẽ, vendere. & ſic not. quem inuitũ rem ſuam vendere. ſic inſti. de iis qui ſunt ſui vel alie. iur. §. fi. & C. de ſeru. comm. ma. l. j. & ff. de relig. & ſum. fu. l. ſi quis. & ff. commu. diui. l. cõmuni dinidundo. §. fi. & ff. de iure do. l. cũm in fundo. §. pe. & C. d' fidei commiſſ. lib. l. ſi rem donatam. ſecundũ Al. regulariter cõtra. vt C. de iure delibe. l. nec emere.
k ¶ Iudicãtis. ꝛ q̃d dicẽtis. §. q̃d autẽ diximus.
l ¶ Et abſolute. ꝛ hic. §. cõis eſt ad totũ hunc titulũ. ſic & aliàs: vt inſtit. de iure natu. §. fi. & inſti. de ſeruili co. §. pe. & §. fi.
m ¶ Sequentes. ꝛ nos ſ. Accur.
n ¶ Leges. ꝛ vt ff. ſi cer. pet. l. j. & de verb. ſign. l. creditores. &l. ſi cui. Ac.
o ¶ Argẽtariorũ ꝛ argentarius ẽ, q̃ ꝓponeba tur autoritate publica, ꝓ argento dãdo, & recipiẽ do: ad cuius fidẽ, velut ad fidem tabellionis recurritur. idẽ in nũmulariis, qui alienã pecuniã ſic tenebant publica autoritate: vt ff. d' edẽd. l. q̃dam. §. nũmularios. Ac.
p ¶ Moderno. ꝛ ſ. huius conſtitutionis ſecundũ quoſdã: vt idẽ ſit in eis, ſicut in aliis acceſſoriis, vt poſt principalẽ cõueniatur acceſſorij argẽtarii: ſed male. Dic ergo ſi argẽtarius habẽs meum argẽtũ, & idẽ in nũmulario dico, ſi det mihi aliũ argentariũ ſponſorẽ: potero conuenire priꝰ quẽ volã. & ſic bene ponit durãtib⁹ in ordine moderno. ſ. codicis: vt C. e. l. nõ rectè. non veteri ante codicem, per. l. antiquã, vt ſ. eo. in prin. ſi. n. eſſet idem ius quod in alijs. ſ. acceſſorijs ſupradictis, male diceret duranbus. Item ſi diceret de iure veteri primò. ſ. legis antiquæ ante codicẽ, male diceret moderno. Vel pone caſum, vt q̃a cãpſor meus aliis ſpopõdit pro me poterit etiã prius cõueniri iure medio. ſ. codicis, vt dictũ eſt: & hoc ꝓpter vtilitatem &c. ſ. vt facile q̃libet apud eos deponat. nã eorum officium habet publicã auctoritatẽ, vel curam: vt ff. eden. l. argẽtarius. §. j. Azo.

Vendere cogitur qs rem ſuam.

¶ Vtilitate.

¶ Alias xiij. kal. Iul. ſed Duaren. legitur hic habetur.

Officium. cãpſorum eſt publicum.

r
s
t

q ¶ Tua eminentia. ꝛ o Ioannes Præfecte prætorio.

¶ DE MONACHIS.

Onuerſationis monachalis. ꝛ Horum triplex eſt conditio: vt ĩ. eod. §. cogitandum.
¶ Venientem. ꝛ ad conuerſationem monachalem.
¶ Maculam detergat. ꝛ i. purget. ſ. à peccato: vt ĩ. e. §. ſi verò intra. in fi. nõ ergo ingratitudinẽ filij dleret, licet ſit macula: vt C. de inoff. te. l. fratres. d' iure cano. ſecus. xix. q. vl. c. nõ liceat. nec infamiã facti, vel iuris: licet ẽt ſit illa macula: vt C. d' infa. l. anũp. Sed ecõtra, ſi eſt grat⁹, nõ iõ efficit ingratus, q̃a monaſterijũ intrat: vt ĩ. d' ſan. epi. §. nulli. & §. interdicimus. coll. ix. & C. d' epiſ. & cler. d' o nobis. §. hoc etiã. Azo.
v ¶ Purum. ꝛ à pctõ.
x ¶ Declaret. ꝛ hoc verbum regit omnes ſequẽtes acculatiuos.
y ¶ Decentem. ꝛ ergo qui nõ facit decẽtia rõnabili naturæ. i. homini, qui eſt animal rationale mortale: non decet vt dicatur hõ, ſed beſtia.
z ¶ Secundũ mẽtem. ꝛ id eſt, animã, quę à mente diuina deſcendit. Vel dic ſecundum rationem inſitam menti à Deo.
a ¶ Celſiorem. ꝛ nã erit in vita contemplatiua: quę ẽ celſior, ſiue altior quam actiua. Accur.
b ¶ Eruditione. ꝛ nõ tamẽ exigit, ꝙ ſit ſummus Theologus, ſed q̃ ĩ fide nõ erret, & literas ſciat, vt ſit monachus clericꝰ: aliàs põt eſſe monachus ſed non clericus: vt C. d' Epiſ. & cl. l. generaliter.
c ¶ Mutat one. ꝛ quę fit cum labore: vt ĩ. eo. ꝛ. ſancim⁹. nũq̃ ergo erit capite minut⁹? R ſid. ſic: vt inſt. de ca. di. in prin. Item nunquid actiones primò in eũ, & ſibi cõpetẽtes extinguũtur? & nũ quid poſtea reſtituuntur ex illo edicto d' ca. di. vt ff. de cap. di. l. ij? R ſid. q̃dam dicũt, vtrũq; verũ: vt ff. de cap. di. l. tutelas. §. iniuriarum. Sed põt dici eas nõ extingui, cũ poſſit adhuc conueniri, & per abbatem, vel per alium reſponſalẽ reſponsum. vt ĩ. apud quos oportet. cauſ. di. coll. vj. & ibi plenius dicemus.
d ¶ Et nos. ꝛ Sed quid ad Principem d' ſpiritualibus tractare? Reſpõ. vt dicetur. ĩ. tit. j. in princ.
e ¶ Decertatores. ꝛ ſcilicet, ieiuniis, & orationibus contra diabolum. & expone d' certatores, id eſt, bellatores.
f ¶ Vt poſt illa. ꝛ hic colligẽ cõtinuationem huius conſtitutionis.
g ¶ Diſpoſuim⁹. ꝛ quas conſtitutiones nõ habemus. nam de ea quę ẽ. ĩ. d' ſanct. Epi. nõ dicit: cũ illã poſuimus poſt iſtã: vt C. de no. co. fa. l. j. nec de illa quæ eſt. ſ. eod. vt deter. ſit. quia ibi non dicitur de Epiſ. Itẽ nec de illa quæ eſt. ĩ. titu. j. quia eſt & illa poſt iſtam. Vel dic ꝙ dicit de illã. ſ. vt deter. &c. quia declericis, & Epiſcopis fit mentio ibi in fin. primæ col.
h ¶ Competit. ꝛ id eſt, extra monaſticam vitam.
i ¶ Agendi. ꝛ id eſt, monaſterium ædificandi.
k ¶ Ille. ꝛ ſcilicet, Epiſcopus.
l ¶ Ponens. ꝛ ſicut etiam in conſtitutione cuiuslibet eccleſię: aliter facta, non eſt eccleſia, ſed ſpelunca illicita dicitur: vt ĩ. de eccle. titu. §. ſi quis autem. & ĩ. vt nul. fabr. ora. do. j. reſpon. colla. v.
m ¶ Fieri modo. ꝛ ſcilicet, monachos.
n ¶ Similiter. ꝛ id eſt, æqualiter.
o ¶ Non eſt maſculus. ꝛ hoc intelligũt quidã ſic, vt monachus non ſit liber, vel ſeruus, vel maſculꝰ, vel fœmina: cũ mortuus ſit: vt ĩ. eo. §. ſi aũt vxorẽ. ſed illud quò ad dotẽ, vel donationẽ verũ eſt, vt ibidem dicitur:

DE MONACHIS. 1
TITVLVS V.

¶ *Volens monaſterium conſtruere, non poteſt priuſquàm ab Epiſcopo loci licentiã obtineat: qua petita Epiſcopus extenſis in eę lum manibus, locum debet conſecrare, & tunc fundamentum iaci debet. Angel.*

¶ Imp. Iuſt. A. Epiphanio ſanctiſ. & beatiſſ. huius Regiæ vrbis Archiepiſcopo, huiuſque vniuerſi tractatus Patriarchæ. †.

Onuerſationis[t] monachalis vita ſic eſt honeſta, ſic cõmendare nouit Deo adhoc veniẽtẽ[s] hominẽ, vt oẽm quidẽ hũanã eius maculã[t] ꝺ tergat, † purũ[u] aũt declaret[x], ac ratiõabili natura decentẽ[y], & plurima ſecũm mẽtẽ[z] operãtẽ, & hũanis cogitationibus celſiorẽ[a]. ¶ Si qs igit futurus ẽ monach⁹ ꝓfect⁹, indiget & diuinorũ eloqorũ eruditione[b], & cõuerſatiõis integritate, vt tãta dignus factus ſit mutatione[c]. Credimus igit & nos[d] ex planare qd' agẽdũ ẽ ab eis: & decertatores[e] eos veros ad ſacram viã cõſtituere, & ita nobis intẽtio ꝑſentis eſt legis, vt poſt illa[f] q̃ de ſanctiſſimis Epis ſanciuimus & q̃ de Reuerẽdiſſimis clericis diſpoſuimus[g]: neq; qd' monaſtichũ eſt, extra qd' cõpetit[h], relinquamus.

¶ Illud igit ante alia dicẽdũ ẽ, vt oĩ tpe, & in oĩ terra, ſi qs ędificare venerabile monaſteriũ voluerit, nõ prius licẽtiã eſſe hoc agẽdi[i], q̃ Deo amabilem locorũ Epm aduocet: at ille[k] manus extẽdat ad cælũ, & ꝓ oronẽ locũ cõſecret Deo, figẽs ĩ eo ſalutis nr̃ę ſignũ (dicim⁹ aũt adorãdã, & honorãdã verè crucẽ) ficq; inchoet ędificiũ: bonũ vti que quoddã hoc, & decẽs fundam ponẽs[l]. Hoc itaq; prĩcipiũ piæ venerabiliũ monaſteriorũ fabricę fiat. Hĩc aũt nobis ẽt d' ſingulis monachis cogitãdũ ẽ, quo cõueniat fieri mõ[m], & vtrũ liberos, ſolũ, an ẽt fortè ſeruos, eò ꝙ oẽs ſimiliter[n] diuina ſuſceperit gr̃a, ꝑdicãs palã q̃a q̃tũ ad Dei cultũ, ñ ẽ maſcul⁹[o], illa quæ eſt. ĩ. titu. j. quia eſt & illa poſt iſtam. Vel dic ꝙ dicit de illã. ſ. vt deter. &c. quia declericis, & Epiſcopis fit mentio ibi in fin. primæ col.

1 Scring. Haloãder, &Iulianus, legunt, de monaſteriis.

† Concor. gl. vnica ante finẽ. verſi. quia ingreſſus. in c. vlt. extra de fil. preſby. nide tamẽ gl. i c. cũ deputati. ſuper uerbo nationis. de iudi. ubi uidetur diſtinguere qualis ſit irregularitas: & quæ tollatur ꝑ ingreſſum religiõis. Dicit hoc uerum de irregularitate q̃ cõtrahit defectu natalium. Si aũt eſſet irregularitas contracta ꝑꝑ bigamiã, uel homicidium, talis irregularitas non tollitur per ingreſſum religionis ut ibidem dicit.

Universidad de Deusto

vt ff.de nup.§.per occasionē.coll.iiij. Dic ergo nō est liber,&c.i.nō ē differentia hominum inter ista genera,quò ad gratiā Dei suscipiendā, sed quò ad alia differētia est inter mares,& fœminas: vt ff.de sta.ho.l.i multis.& inter liberos,& seruos, cū sint species oppositæ: vt instit.de li.§.j. Item seruus factus monachus,recedens,redditur domino cum rebus,vt j.eo.§.si verò seruitij.& liber recedēs,res monasterio dimittit: vt j.eo.§.si quis aūt semel. Item in ordinatione clerici ē differentia: q dic vt inf. de sanc.epis.§.adscriptos.& §.si seruus. coll.ix.

a ¶ Oēs.] Sic ēt in alio omnes paressunt: vt ff.ad acc.l.hos accusare.in fi.

b ¶ Regulas.] sic j.tit. j.§.j.

c ¶ Singularē.] monasticā.nam ēt monachus à monos qđ est vnus dicit,quasi solus,& achos q est tristis.

a Vnde Chrysostomus super epistolā ad Hæbræos Qui monachū profiteris,qui crucifixus es, qui debes lugere rides.

† Monachus dr ἀπὸ τοῦ μονάζειν, quod est in solitudine uiuere.

3 De hoc vide in ca. ad apostolicam.cum gl. suis extra de regula. & trā seun. ad religionem. vbi tex. & gl. & multæ concor. ad hoc.

1 Sic etiā dicit beatus Ambr. in vita beatorū martyrū Vitalis & Agricolæ.

2 Vir sanctus tempore Anastasij Imp. Euag.lib. iiij. ca.vj. An monasterium de beatredde re domino pretiū seruī monasterium ingredientis.

a ¶ Vocantur.] s.vulgariter, vt in ecclesijs.

b ¶ Eos.]repete& ſctissimos reuerendissimos abbates requirere, &c.

c ¶ Docentur adhuc.] qui nouitij appellantur.

d ¶ Experimento.]sic, instit.in proœ.§.cumq;.

e ¶ Non.n.interpositio est, vt in infinitis locis, in hoc vulumine.vt j.& §.si qs aūt monasticam.

f ¶ Cum aiæ.] i.animati corporis. nam anima gaudet, & non patiē laborē i hoc.sic C.de sac. san.eccl.sancimus.in fi.

g ¶ Vestem.] s.cuculam,& scapularium.

h ¶ Tonsuram,] scilicet,cum corona.

i ¶ Migrātes.] sui dico migrātes. i. accedētes.

k ¶ Ex lege.]vt C.conde ma.l.fi.& C. q quib. cau.ser.acci.li. p totum tit.& C.de lat.li.tol.per totū.& C.q mil.pos.vel non l.sūp seruis sed nūquid monasteriū pretiū talis serui reddet dño? Videtur q sic: vt C. pro quib.cau.ser.l.fi.sed contra dico: qa iputo dño, quare tū tardauerit.

l ¶ Quō.]sic instit.quib. mo.ius pa.po.fol.§.filius sic j.ost.q de dig.i prin.

m ¶ Nuper.]hæc est interpositio, vsque illuc,si quis igitur.

n ¶ Ex Lycia.]nomen proprium Prouinciæ.

neq; fœmina,neq; liber,neq; seruus:omnes enim in Christo vnā mercedē ꝓcipere. ¶ Sācimus ergo sacras sequentes regulas, eos qui singularē cōuersationē profitentur,non promptè mox à Reuerendissimis pſulibus venerabiliū monasteriorū habitum percipere monachalē:sed per triēnium totum, siue liberi fortè sint, siue serui, tolerare nondū monasticū habitū promerētes: sed tonsura & veste eorū qui laici vocantur, vti,& manere diuina addiscentes eloquia, & Reuerendissimos eorū abbates requirere eos, siue liberi sint,siue serui, & vnde eis desiderium vitæ singularis accesserit: & discētes ab eis:quia nulla maligna occasio ad hoc eos induxit: & habere eos inter eos, q adhuc docētur, atq; monēt: & experimēto percipere eorū tolerantiam,& honestatē: (nō enim facilis est vitæ hominū mutatio,sed cum animę fit labore) & dum triēnio toto ita permānserint, optimos semetipsos & tolerabiles aliis monachis, & præsuli demonstrantes, hoc monasticā promereri vestē, atq;tonsuram, & siue liberi sint,sine calumnia permanere: siue serui, penitus nō inquietari migrātes ad cōmunem omniū, dicimus aūt cœlestē, Dñm, & arripianē in libertatē.Nā si in multis casibus etiam ex lege hoc fit,& talis quædā libertas datur: quomodo nō prævalebit diuina gratia, talibus eos absoluere vinculis? Si verò intra triennīū venerit quispiā,& aliquē horū qui conuersationem professi sunt,trahere tanquàm seruum voluerit:(hoc qđ nobis nup ex Lycia nuntiauit Zosymus Deo amabilis,vir famosissimus in conuersatione, & propè vicesimū,& cētesimū ætatis agens annū:pollēs autem & animi virtutibus, & corporis operationibus, tanta quædā in eo gra Dei floret.) Si quis igitur, sicut prædiximus, intra triēnium veniat, aliquem in seruitutē trahēs volentium, & per durantiū vt fierēt monachi,& dicat,quoniā abripuit quasdā res, & ꝓpterea recurrit ad monasterium: sancimus eū non pröptè agere, sed primò ꝓbare pro veritate, quia seruus est, & pro furto forsan, aut vita maligna, aut vitijs pessimis fugerit quidē ꝓpter suū vitiū, ad monasterium aūt venerit. & si qui dem verax ostendatur,& apparuerit, propter eiusmodi causam,monasticā simulās cōuersationē, aut ꝓpter turpitudinem vitæ fortè diffugiēs, & non pro veritate sancti moniæ habitū concupiscens,hunc reddi dño,cū quibus forsan abripuit,si tñ hæres etiam in monasterio fuerint.eū verò qui dñs approbatur,dare ei iusiurādum, quia nihil mali ei faciet, & suscipere, atq; eum reducere domū. ¶ Si verò is quidē qui dicit se esse dominum,nihil tale probauerit, & appareat is, qui in talibus accusatur,ex ipsa conuersatione honestus, ac mitis, & forsan testimonium habeat aliorum,quod etiā apud dominū consistens disciplinatus fuerit,& honestatis amator: & si nondum fortè cōpletū est triennij tēpus,attamen etiā sic maneat in venerabili monasterio, trahentium asperitate liberatus. Triennij verò semel expleto tempore iudicatus,quia monastica dignus est honestate, maneat in monasterio.Nequaquam enim damus licentiam vlli penitus perscrutari quæ eius sunt: sed siue liber, siue seruus sit, manere eum in conuersatione volumus. nam etsi vitium in priori ab eo fortè gestum est vita (humana enim natura quodammodo labitur ad delicta) attamen sufficit ad mediocrem purgationem peccatorum, & ad virtutis augmentum,triennalis tēporis testimonium. Ea verò, quæ rapta sunt,etiā si apud quoscunque inueniantur, modis omnibus reddantur prisco domino. ¶ Si verò seruitij necessitatem effugiens tenuerit monasterium quidem de relinquere,aliam autem vitæ sectari figuram: licentiam damus domino & trahere eum: & probanti fortunam, inter seruos habere . Nō enim iniuriam patietur tātam ad verū seruitium tractus, quantùm ipse iniuriatus est Dei culturam refugiens . Et hæc quidem de fortuna horum qui inter monachos profiteri volunt, sancimus.

¶ Cogitandum verò est, quō ipsos habitantes,& degentes,monasticæ philosophiæ certatores dignos esse ostendamus. Volumus em nullū monasterium sub ditione nostra cōstitutum,siue plurimorum hoīm est,siue paucorum: monachos, qui ibi sunt diuisos ab alterutris esse & propriis habitationibus vti:sed cōmuniter quidem eos comedere sancimus:dormire verò oēs in communi, vnoquoq; quidē in ꝓpria quadā stratura iacēte, in domo verò vna collocatos:aut si fortè non sufficit ad multitudinē monachorum domus vna,in duas forsan, aut plures,nō tamē seorsum,& apud semet ipsos,sed in cōi, testes alterutrisfint honestatis,& castitatis: & neq; ipsum somnū desidiosum habeāt, sed meditātes bonum ornatū propter increpationē respiciētiū: nisi tñ quidā eorū in cōtemplatione,& perfectione degentes, vitā remotā habeant in hospitio: (quos vocare anachoretas, id est, discedentes: & hesychastas, id est, quiescentes cōsueuerūt,tanquam à cōmunione ad meliora exceptos) alioqui alios quibuscūq; inter multitudinē conuersatio est,in iis,quæ vocātur cœnobia, id est, in cōi vita esse volumus.sic enim zelus eis ad virtutē crescit, & maximè inuenibus, si cū senioribus constituantur. fiet enim seniorum cōuersatio,& iuuentutis, educatio perfecta: & sic sint in cœnobiis suo proprio abbati obediē tes, & traditam sibi conuersationem inculpabiliter obseruantes.

¶ *Cōstitutus ī minoribus ordinibus', si uxorem acceperit,de clero est expellēdus. An.*

¶ Si quis autē fortè semel dedicatus,schemateq; potitus:deinde à monasterio discedere voluerit, & priuatā fortassis eligere vitam, ipse quidem sciat,quā ꝓ hoc dabit Deo satisfactionē: res autem quascunq; habuerit, dum in monasterium intrabat, eas dñij esse monasterij: & nihil penitus eiiciat. ¶ Illud quoque decernimus, qui in monasterium introire voluerit, antequā monasterium ingrediatur, licentiā habere suis vti quo voluerit modo. Ingredientem namq; simul sequuntur oīno res, licet non expressim q introduxerit eas, dixerit, & non erit dominus earū vlteriùs vllo modo. Si verò filios habuerit, si quidem contigerit iam eū res aliquas donasse eis, aut ꝓ antenuptialem donationē,aut per dotis occasionem contulisse, & faciunt hæc quartam ab intestato eius substantiæ,nullū in reliquis rebus habeant participium filii,sin aūt nihil eis donauerit, aut minùs quarta, postq abrenuntians conuersatus fuerit inter monachos,nihilominus quarta debeatur filiis, aut supplementum,si cōtigit eos iam aliquid accepisse,aut etiā quatenus totum eis detur. Si aūt vxorem habens, deinde eam relinquens, in monasterium ingrediat,& dos mulieri seruetur,& ex morte pactū,(quod ī alia nostra sanciuimus cōstitutione) omnibus, quæ super monachis de his dicta sunt, & in mulieribus in monasteriū ingredientibus,valituris. ¶ Si verò relinquens monasterium, ad quandā veniat militiam, aut ad aliā vitæ figuram, substantia eius etiā sic in monasterio, secundum qđ à nobis priùs dictum est, remanente, ipsa inter officiales clarissimi Prouinciæ iudicis stabitur, & hunc habebit mutationis profiteri volunt, sancimus.

Concor. c.in præsentia.extrà de probat.

---

a ¶ Certatores.] sic ſ.eod.j.respon.

b ¶ Stratura.] locus quidam vilis,ad iacēdum dispositus: vt ff.de verb. sign.l.in stratum.

c ¶ Testes.] nudo verbo,non dico corā Deo: licet quidā contradicāt: quia sibi nullū latet secretū. Sed nunqd aliàs in iudicio potest esse testis?

a Secus tamen videtur iure canonum, vt extra ne cle. vel mona. per totum. Vide

Rñ.sic cū nō sit phibitus: vt ff.de test.l.j,nec obstat, q dicitur mortuus, qa quò ad matrimoniū verū ē, vt j.eod. §.si aūt vxorē.imo ideo magis ei credit, & magis puniret si falsum inueniret: dixisse.arg.C.d epis.& cle.l.presbyteri. Itē nūqd pro monasterio, vel ꝑ pōt ferre testimoniū? Videt q nō: vt ff. de in ius voc. l.sed si. §.quia manumittit.& ff. de re.diui.l. i tātū.§.vniuersitatis. & ff. q cuius. vniuer.l. sicut. Sed credo ꝺ,cū nō sit ꝓhibit': vt ff.de testi.l.j.Itē nunqd in causa alterius monachi? Rñ.q sic: eadem rōne: qa & causam pōt hre: vt j. aput quos op. in patre licet tanquā amico aliquātulū minor fides habeatur: vt C.de test.l.eos, & ff. de test.l. iij.Idē de conuerso. idē de monacho: vt j. eo.§. pe.& j.tit.j.§.ēta igitur.

d ¶ Habeant.] aliàs habeatur.

e ¶ Nisi tñ.] bene dixi eos simul esse nisi,&c.

f ¶ Anachoretas.]Hebraicè,Latinè eremitæ, siue extraneos,vel ab aliis discedēs,vt sequit.

g ¶ Hesychastas.]græce:aliàs vt in nouellis.

h ¶ Zelus.]i.amor erga Deū:aliàs ꝓ inuidia dicitur: vnde illud: Zelus domꝰ tuę cōedit me,& alias zelo zelatꝰ sū, &c.

i ¶ Perfecta.] Vnde illud:mores à coniuncto formantur,vt ff.de ædil. edi.l.ædiles.

k ¶ Abbati.]vt priori.

l ¶ Conuersationem.] i.est,regulam.

m ¶ Schemateque.]i. ordine,vt hinc mōachalis:& ita post triennium.

n ¶ Et nihil.] idem in aliis clericis,q, bona in seruī ecclesia: vt C.eo. ſ.de epis.& cl.l.Deo nobis.§.huius. Quid si non tenuit monachatio,nunquid res in monasterio remaneant? Rñ.distingue: aut & monachatio,& rerum oblatio expressē vtrunq; factū fuit,quo casu cum vnū ex altero non pendeat,licet vnū non valeat,alterū valet: vt ff.de eo qđ cer.lo.l.centū. Si aūt monachatio tātum facta fuit,& sic per cōsequēs rerū oblatio: vt j.pxi.§.sublato principali,nō remanet accessorium.vt ff.si quis cau.l.ij.j.rñ.ar.ff.de ser. rusti. prædi.l.iij.& C.si pē.app.mors interue.l.iij.& C.si reus vel accu.l.j.Item nūquid earū rerū nomine monasteriū conuenitur? Videtur q nō, tanquā successor: vt ff.de iu.do.l.mulier bona.& instit.de acquisi.p arro.§.fin.sed ratione possessionis rei vēditæ,vel hypothecæ sic:vel aliis,quæ ratione possessionis dant: psonalibus aūt idē monachus cōuenit: vt j.aput quos opor.mo.causam.coll.vj.vel dic vt no.in auth.ingressi.C.de epis.& cler.

o ¶ Voluerit modo.] poterit.ergo sibi vel vsufructus nomine, vel prætietatis aliquid seruare: vt hic.sed cōtradico:nam nihil retinere pōt,vt sequit,& qđ hoc dicitur verū est in alios,& nō in se.Sed nūquid intrando rūpitur testamētū? Rñ.sic duabus rationibus & qa capite minutus ē: vt instit.q.mo.test.infir.§.non tātū.& ſ.eo.§.j.& quia quasi filius sibi agnascitur.§.monasterium: vt j.de san.epis.§.sed hoc præsenti. Quare dic q alia volūtas hæc fuerit, & non testamentū: vel aliquid monasterio relinquatur,vt nō videatur præteritus posthumus: vt instit. de exhæ.li. §.ij.

p ¶ Non erit dominus.] sed videtur q sit:nā adhuc posteā dispone', si prius non dispouerat: vt j.de sanc.epis.§.si qua mulier. coll. ix. Sed dic q nō ideo est dominus.nā & de alienis aliquis quādoq; testatur. vt instit. de pup.substi.§.j.& C.de sec.nup.l.fœminæ.§.fi. Vel dic,vt tibi dicemus. Itē quid si causa orationis,vel probationis? Rñ.non habet locū q hic dicitur:sed ita demum, si sæculo renūciauerit, vt j.eo.§.si verò relinquēs. Item quid si ecclesiā sæculārē,vel capellā, vel plebē,vel simile intret? Rñ.tenet ꝓpria,& acquirit,& testat i his: vt j. ſ. sanct.ep. §.presbyteros aūt. Idem de episcopo: vt inf.ſ ec.tit. §.interdicimus.colla.ix.Accur.

q ¶ Vlterius.] id est, à tpe introitus: vel dic ex tpe huius legis: vt infr. hæc con.interpre.cōst. de his,&c.colla.vj.

r ¶ Antenuptialem.] quas filius ſderat, vt donarent vxori:& idem ſ dote,quam dat filiæ, vt det marito:vel etiā ipse pater dat.Accur.

s ¶ Minus quarta.] qđ hic de quarta dicit,hodie correctū ē: vt inf.de trien.& semi.§.j.coll.iij.

t ¶ Abrenuncians.] se culo,& propriis.

v ¶ Filius.§ hic subdiui dit: aut,&c.

x ¶ Totum. § quando nihil dederat eis.

y ¶ Detur.]Sed an qđ debetur.ſquarta,ſtatim post ingressū peti pōt? videtur q non: vt C.de dona.inter vir. & vxo.l. res.in fi.ſed contradicas qa filij fame perirēt:qđ præcauēdū est:vt C.de alen.li.per totū.& qa ꝓ mortuo est iam: vt infr. proxi.§.& infr.ſ dnp.§. fin occasionē. coll.iiij. & inf.vt lic.ma.& auię. §. qa verò ex consensu. colla.viij.& sunt hęc vera,quādo volēs quis monachus efficī:aliàs si in uitꝰ efficitur monachꝰ, aliæ duæ partes descendētibus, tertia monasterio:vel si nō habet ſcēdentes, tertia ascendētibus,duæ monasterio dātur: vt inf. vt nulli ind.§. adulterā. & §. qa verò. & §.adulteria.coll.ix.& inf.vt lice. mat.& auiæ. §. quia verò ex cōsensu.

z ¶ Eam reliquens.] ꝓ certo ponit,q; potest dimittere eam:quod est verum secundum leges: sed secūdum canones non potest,si cognouit illam carnaliter:nisi & illa vouerat castitatem. si autē non cognouerit,potest:vt extra de cōuer.con.c.ex publico. Accur.

a ¶ Ex morte pactum.] vt si fecerat pactum mulier de donatione lucranda tota,vel pro aliqua parte si præmoriatur maritus: vt §.de non alie.§.hoc autem.nunc lucratur:quia pro mortuo habetur: vt j. de nupt. §.secundum occasionem.Accur.

b ¶ Constitutione.] vt C.de episco.& cleri.l.Deo nobis.§. sponsa.& §. hoc etiam.

c ¶ Omnibus.] facit j.tit.j.§.quarta.sic & infr.eo.§.pen.

d ¶ Dictum est.] vt ſ.eo.§.si quis autem semel.

e ¶ Officiales.] erat autem officium multiplex ministrans Præsidi, & onerosum.vnde etiam sine remissione naturalitatis fiebat, si quis filius naturalis curiæ accederet,& Præsidi seruiret: vt instit.de nup.§.fi.& inf. quib.mo.na.effi.sui.§.si quis igitur fuerit. coll. vij. ex his officialibus interdū accōmodabat defensori Præses: vt inf.de defen.ci.§.nulla.coll.iij.

f ¶ Statuetur.] hoc si prius fuerat officialis,aliàs si seruus domino, vt ſ.eod.§.si verò seruitij. liber in aliud monasterium cum rebus post exitum quæsitis mittitur,vt infr.de san.epis.§.si monachus.colla.ix.

Sed nūquid dolo malo est in possessionē? ergo est pro eo, ac si in possessionem seruitutis esset: vt C.de proba.l.vis eius.& ff.de lib. caus.l. quod autem.quare dic quòd hic est fauor religionis, vt ipse non probet, licet dolo malo sit in possessione libertatis: aliàs vt dictum est, esset contra.

y ¶ Vitijs.] Vt quia ad vxorem alterius accesit: vel simile.Accur.

z ¶ Propter.] ſ. statim à dño, vt nō verberaretur:& postea ad monasteriū otiosè iuit: vt seq. tur:alias si statim ad monasteriū iret, redderet dño: vt C. de iis qui ad eccl.cōſ.l. præsenti.§.fi.

a ¶ Apparuerit.] propter probationē illius.

b ¶ Simulans.]tanquā liber,cùm sit seruus: vel melius simulat se velle fieri monachū, cū solū voluerit euitare pœnā.

c ¶ Diffugiēs.] ſ.ad monasteriū, vt euitet pœnam illius delicti. nā alias interficit se quis quādoque,propter conscię tiam delicti: vt ff.de bo. eo.qui sibi mor.l. fin.

d ¶ Cum quibus.] scilicet,rebus.

e ¶ Dare ei.] ſ. abbati. vel dic seruo: vel impſonaliter,non curo: vt j.ſ mā.prin.§.ſed neq; co.ix.

f ¶ Testimonium.] ſ. bonū: vt vulgariter dicitur.j.eod.§. cogitandū.

g ¶ Amator.] nam si prius tunc bonus fuit,& nunc bonus præsumit. sic & ecōtra: vt ff. de remili.l.nō omnes.§.à barbaris.& ff.de accusa. l.ſi cui.§.eisdem.

Præsumitur semel bonus semper esse bonus & econtra.

h ¶ Eius.] ſ.serui,an sit liber necne.Accur.

i ¶ Et si vitiū.]i.peccatum: vt furtum,vel simile: vt ſ.eo.§.j. Accur.

k ¶ Vita.] i.antequam esset monachus.Accur.

l ¶ Humana.] interpositio est.Accur.

m ¶ Mediocrē.] aliàs meliorem.Accur.

n ¶ Prisco.]id est,antiquo.Accur.

o ¶ Effugiens.] prius tñ iuit ad monasteriū.

p ¶ Tentauerit.] scilicet,postea.

q ¶ Figuram.] quancunque vitam faciat.

r ¶ Fortunam.] id est, seruitutem.

s ¶ Habere.] Sed nōne iā erat liber ꝓpter monachationē? Rñ. sic, sed tanquàm per ingratitudinē, in seruitutē reducit: vt C.de lib.& eo. li.l.iij. Qualiter ergo ꝓ babit eū seruū: cū constet eū liberū? Rñ. ꝓbabit eū. prius fuisse seruū suū vt tunc sibi cōpetat occasiōe ingratitudinis act. Si aūt curialis fuisset,fuæ curiæ redditꝰ: vt j.eo.§.si verò relinquēs. Si aūt est prorsus liber, res perdit suas,& primo monasterio applicātur, & ipse in aliud monaste

Secus si men est, seruus prius mouearur ad sacros ordines, contra voluntatem domini sui in c.j. & in extra de ſer. nō oc.

Monachatione non tenente an res apud monasterium maneat.

rium detruditur: vt dicemus.j.eo.§.si verò relinquens.vt & ibi dices.

t ¶ Tractus.] id est,ad veram seruitutem primi domini.

v ¶ Iniuriatus.] scilicet,Deo.

x ¶ Fortuna.] id est,conditione.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Fructum.ʒ id est,damnum:& sic ironicè loquitur.
b ¶ A priori.ʒ hoc est verum de acquisitis ante exitum:aliàs contra: vt §.§.proximo diximus.
c Non susçipere eum,ʒ nisi voluntate abbatis prioris monasterij, & Episcopi.nam Episcopus mittit eum in aliud monasterium: vt j. de san. epis.§.si monachus.
d Circumulatæ.ʒ id est,indicium vagum.
e ¶ Alia.ʒ quam quæ habebat in primo monasterio.
f Requirentis.ʒ scilicet,animæ.
g ¶ Archimãdritę.ı ʒ archos principes:mãdrita magister:inde archimãdrita,id est,princeps magistrorum: hoc est abbates,vel priores monachorum.
h ¶ Regulas.ʒ sic j.tit. j.§.j.
i ¶ Profitentium.ʒ id est,eligentium.
k ¶ Couersationem.ʒ aliàs conuersionem.
l ¶ Clerici.ʒ in minoribus ordinibus.
m ¶ Etiam sic.ʒ q.d.ac si iã esset in gradu altioris clericatus prouectus.
n ¶ Abutantur.ʒ ex eo q̃ erat clericus in minoribus ordinib⁹ constitutus:erat fiducia, id est, spes ascẽdẽdi ad maiores:quia sæpe abutiẽdo accipiendo vxorem:& iõ ad maiores nõ ascẽdet.
o ¶ Fiducia.ʒ ex his.n. quæ gerit in minori ordine præsumimus,q̃ malus erit clericus in maiori:sic & econtra est bona spes quandoque: vt instit.in procemio. in fi.
p ¶ Quippe.ʒ interpositio est vsque ibi,excludatur,&c.
q Permittat.ʒ scilicet, aliàs si nõ esset monachus vt i quatuor minoribus ordinibus cõstitutus:vt j.tit.j.§.neq;autem qui statim sequitur.
r ¶ Lectorũ.ʒ qui sunt in minoribus ordinibus constituti.
s Aliis.ʒ in maioribus ordinibus constitutis.
t ¶ Omnibus.ʒ etiamsi non sint monachi.
v ¶ Concubinas.ʒ sic j.de san.Epis.§.presbyteris.coll.ix.
x ¶ Confundens.ʒ confundere enim bonam, & malam vitam vult.
y ¶ Dudum.ʒ in Græca constitutione quam nõ habemus.
z ¶ Deo.ʒ sic s. eod.§. si quis autem fortè semel.Accur.
a Monasterium.ʒ stabuli fieri volumus: & repete fieri volum⁹.Abbatem non per ordinẽ.
b Per ordinẽ.ʒ aliud in Defensore ciuitatis: vt j.de defen.ciu.§.interim.colla.iij. Accur.
c ¶ Nec oino.ʒ Ar. cõtra.s. de hæred.& fal.§. inordinatum.Accur.
d Lex nostra.ʒ Græca non habemus:nec

† De hoc verbo vide gl.vlt.in c. Didici. j. q.vij.

† Circulatoris. Hal. græce. περιφερόμενος.

Præsumptio ex retroactis capitur.

† Concor. c.ij. cũ gl. super verbo. sanctiores. extrà de of.cust.

nis fructũ[a], vt q̃ sacrũ ministeriũ desperexerit, tribunalis terreni obseruet seruitiũ.Si verò relinquens monasteriũ,in quo conuersationẽ habuerit,ad aliud trãseat monasteriũ,etiam sic quidẽ eius substantia maneat,&vindicetur à priori[b] monasterio,vbi abrenuntiãs hãc reliquit.Cõpetens aũt est Reuerendissimos abbates nõ suscipere eũ[c] qui hoc egit.Erronea nãq; talis ẽ vita monastica,nullatenus tolerãtię ,proxima,neq; cõstãtis,& psistẽtis aię, sed indiciũ habẽtis circũlatę[d] †,& aliũde alia[e] requirentis[f].Eappetiã hoc prohibeant Deo amabiles Episcopi, & archimãdritæ[g] nuncupati,monasticã honestatem secundum regulas[h] sacras cõseruantes.

Si quis aũt monasticã ,psitentiũ[i] cõuersationem[k], meruit clericil ordinationẽ, maneat etiã sic[m] puram seruãs cõuersationem.Quòd si facti clerici abutantur[n] fiducia[o], & ad nuptias venire præsumant: quippe[p] in tali gradu constitutus inter clericos, qui ei vxorẽ ducere permittat[q]:(dicimus autẽ gradum cantorũ, aut lectorũ[r]: alijs[s] enim omnibus[t] nuptias secundũ sacras regulas penitus interdicimus, aut concubinas[u] habere, aut luxuriis tradere vitã)excludatur modis oĩbus à clero,tãq̃ priorẽ conuersationẽ & solitariã cõfundẽs[x] vitam:& priuatus sit decęterò,ad militiã q̃dẽ,aut ad aliud officiũ venire nõ p̃sumens,nisi uoluerit dũdũ[y] à nobis interminatis ſubiacere pœnis: ipse autẽ apud semetipsum degẽs, & agnoscẽs qualem ,p hoc daturus sit magno Deo[z] satisfactionem.

¶ *Abbas eligẽdus,& ordinãdus ẽ optimus meritis,et uirtute,et nõ ex ordine,uel tẽpore.bis obtinẽtibus generaliter in oĩbus. B.*

¶ Ordinatione verò abbatum, si quando contigerit egere monasteriũ[a] :abbatẽ nõ per ordinẽ[b] Reuerendissimorũ fieri monachorum, nec[c] omnino eũ, qui post primum est,mox abbatẽ fieri: nec qui post illũ secundus est,neq; tertium,aut reliquos (hoc quod etiã alia lex[d] nostra dicit) sed Deo amabilem locorũ Episcopũ[e] percurrere quidẽ cõsequẽter per omnes (non enim[f] exhonorãdũ est omnino tẽpus[g], & ex eo ordo) & eum qui apparuerit priùs optimus[h] inter monachos constitutus, & dignus præsulatui[i] eorum,hũc eligere: eo quòd humana natura talis[k] est, q̃d neq; omnes per ordinẽ inter summos[l] neq; rursus oẽs inter nouissimos constituti quidẽ sint:sed ,pcedat q̃ dẽ secundũ gradũ[m] ,pcedẽtis[n] inspectio: qui verò prior mox inter numeratos optimus apparuerit, is abbas sit,& ordinẽ simul, & virtutẽ suffragantẽ[o] habẽs. Oportet .n. eos,qui discernunt quod melius[p] est à peiore: aliud quidem ad regẽdũ dimittere[q], aliud verò inclinari[r] iubere,& paulatim ,p eruditionẽ hoc etiam ad melius accedere.

¶ Quæcunque[s] tamen à nobis in omnibus,quæ priùs[t],& quæ nunc prolatæ sunt sacris nostris constitutionibus sunt sancita d̃ clericis, aut monachis,aut monasteriis,hęc communia ponimus & in masculis,& in fœminis[u] ,& monasteriis & asceteriis[x] : non discernentes quãtum ad istos masculum, aut fœminam: eo q̃ sicut prædiximus[y], vnũ omnia in Christo consistant.

¶ Hæc igitur omnia sanctissimi patriarchæ sub se constitutis Deo amabilibus Metropolitis[z] manifesta faciant : at illi subiectis sibi Deo amabilibus Episcopis declarent : & illi monasteriis Dei sub sua ordinatione constitutis cognita faciant: quatenus per omnia domini cultura maneat vndique incorrupta. Imminebũt enim maximæ pœnæ ista trãsgredientibus,dicimus autem de cęlo,quas necesse est rectorũ[a] dogmatũ contemptoribus imminere. Et nostræ si quidem Reipublicæ iudices,si hęc eis nuntientur,omnibus studeãt modis,ea quæ sacris regulis continentur, quas nostra sequitur[b] lex, ad effectũ perduci procurare. Nam nec illos deserit pœna hæc negligentes. Quapropter sequentem[c] hæc tuam[d] sanctitatem decet omnibus sub se positis sanctissimis Metropolitanis hæc facere manifesta.D. xiiij.† Kal. Aprilis Constantinop. Bilisario V.C.Coss.

Quomodo oporteat Epos.ᵉ & cæteros clericos[f] ad ordinationes perduci. & de expensis[g] ecclesiarum.

TITVLVS VI.

enim de illa quæ est.j.de sanct.epis.§.iubemus.dicit, quæ est post illã : cùm poſtea inueniamus eam: vt C.de no.Co.fa.§.fin.

e ¶ Episcopum.ʒ Not.quod per hanc constitutionem Episcopus eligit abbatem:sed hoc corrigitur:quia monachi eligunt, & Episcopus ordinat: vt j.de sanct.episc.§.iubemus. Episcopus abbatem eligit.

f ¶ Nõ enim.ʒ interpositio ẽ vsq; ibi,& eũ, &c.

g ¶ Exhonorandum.ʒ id est, honorandum.

h ¶ Tẽpus.ʒ No. ar. ,p nouis Doctoribus.sic C. de offi.rer.,puin.l.potioris.atg.contra.ff.de mu. & ho.l.sẽp.p.& C.d̃ postu.l.prouidendum.&ff. de fide inſt.l.fi.& s.eod. §.cogitandũ.& ff.si cert.pet.l.cùm quid.in fin.

i ¶ Præſulatu.ʒ id est, dignus quòd sit abbas.

k ¶ Talis est.ʒ vt omnes homines sint æquales,vt ſubiicit. Accur.

l ¶ Summos.ʒ vt C.de vete.iur. enu.l.j. Accur.

m ¶ Secundũ gradũ.ʒ scilicet,bonorũ non tẽporis:vt s.proxi. dixit.

n ¶ Præcedentis.ʒ scilicet Episcopi.Accur.

o ¶ Suffragantem.ʒ id est,adiuuantẽ.Et sic no. q̃ dat fauorem personę auctoritas dignitatis.sic ff.de sena.l.fin.

p ¶ Quod melius.ʒ sic j.quibus mo.na. effi.ſui. §.j.colla.vij.

q ¶ Dimittere.ʒ sic ff. loca.l.in naue.in fi.sic ff. de mu.& ho.l.rescripto.

r ¶ Inclinare.ʒ id est, omittere.

s ¶ Quæcunque.ʒ nũc dixit,quæ dixi.s.in monachis habeant locũ in monachabus:& vltimo dicit q̃ Archiepiſcopi debent hæc omnia manifesta facere Episcopis sub se positis.Accur.

t ¶ Prius.ʒ vt C.de epis. & cleri.l.fin. (bus.

v ¶ In Fœm.ʒ s.eo.§.oĩ

x ¶ Asceteriis.ʒ ab assistẽdo dicitur,q̃ multũ ſtatur ibi ad orãdũ: vt i loco vbi sit corp⁹ sãctũ.

y ¶ Prædiximus.ʒ vt s.eod.§.hinc autem.

z ¶ Metropolitis.ʒ id ẽ,Archiepiscopis: aliàs Metropolitanis.

a ¶ Rectorum.ʒ neutri generis.

b ¶ Sequitur lex.ʒ sic j. vt cleri. apud propri. epi.§.fin.coll.vj. & j.de eccle.tit.§.j.rñ.colla.ix.

c ¶ Sequentem.ʒ s.nos.

d ¶ Tuam.ʒ o Epiphani vt s.eo.in princ.

e ¶ QVOMODO oporteat epos,&c.

¶ *De Monachis dictũ est,ex quibus fiũt Epi, quare uidamus d Epis: ut j.co.§.igitur ordinãdus:et d hoc dicitur. j. eo.usq; ad §.et illud tr.*

f ¶ Clericos.ʒ hoc expedit. j. eo.§. hoc aũt de Deo.& §.sed neq;. &§. quanta.

g ¶ De expensis.ʒ hoc edicetur.j.eo.§.sed neq; effusas.

† xvj.

a b Maxima.ʒ verè est maxima:quia ex his duobus totus regit mundus:vnde illud:ecce gladii duo hic,secundum vnum intellectum.alij dicunt quòd duo testamenta significant.

¶ Imperium.ʒ imò à populo Romano videtur esse imperium:vt inſt.de iu.nat.§.sed q̃ Principi.Rñ.&illud Dei dispositione factũ fuit, sine quo factum est nihil: vt dicitur in euange. & j.de fide instrum.§. q̃ agit.in princ.coll.vj.

c ¶ Illud.ʒ sc. haterdotiũ.

d ¶ Hoc autem.ʒ scilicet,imperium.

e ¶ Vtraque.ʒ s. dona & sacerdotium, & imperiũ. Cur ergo mater imperij dicitur ecclesia: vt s.vt d̃ter.sit nu.cl. §.j.cũ magis soror sit,vt hic:Respon.illud dicit rõne dignitatis .s. q̃ res diuinæ digniores sunt: vt C.de ve.iu.enu.l.ij.§. sed q̃.idem tamẽ principium habent, vt hic: & ideo parũ differũt: vt j.tit.j.§.finimus.

f ¶ Exornant.ʒ j. cum honore gubernant. Ac.

g ¶ Sic erit.ʒ id est,eẽ debebit.

h ¶ Pro illis.ʒ scilicet, Imperatoribus.

i ¶ Ipſi.ʒ ſ.sacerdotes.

k ¶ Si hoc.ʒ scilicet,sacerdotium.

l ¶ Imperium.ʒ id est, Imperator.

m ¶ Exornet.ʒ id est, cum honore gubernet.

n ¶ Conferes generi.ʒ ergo apparet q̃ nec Papa i tpalibus nec Imperator in ſpiritualibus se debeant immiſcere.Nũ quid habet ergo Papa tẽporalem iurisdictionẽ in iis,quæ sunt imperij, quod Constãtinus Imperator donauit beato Siluestro Papę ? Videt q̃ sic,licet immensa fuerit donatio.inf.ti.j.§.finimus.Ptrea q̃ vult Princeps,hoc est lex:vt ff.d̃ consti.prin.l.j. Itẽ sicut patrimonialia,ita imperialia donare potest: cũ nulla sit differẽtia:vt C. de quadri.perscr.l.fin.in prin.ecõtra videt q̃ nõ: q̃a tũc nõ esset Augustꝰ dictus:vt in rubrica pro cœmij inſtit. Itẽ imperare non potuit pari.i. imperatori veniẽti post se: vt ff.de arbi. l.nã magistratus. & ff. ad Trebel. ille à quo.§.tempeſtiuũ. Itẽ ne turbetur opus Dei, ſi clerici intromittant ſe in tẽporalibus,vt C.de epiſ.& cler.l.placet.Itẽ ne vnus duorũ officiũ habeat,vt ff.de pact.l.ſi plures.ſed licet ſolutio facti ad nos nõ ptineat, ſoluimus q̃ de iure non valuit talis collatio,ſiue donatio,vt inf. eo.tit.§. igitur.& C.de leg.& conſt'.l.digna.in fi.& inſtit.qui.mo.teſt.infir.§.ſiu. nec ob.inf.tit.j.in prin.quia auxit honorem eccleſiæ,quantum in eo fuit Conſtantinus,uel in aliis,non autem in iuriſdictione , quia ſic poſſet totum Imperium perire, vt dictum eſt.

o ¶ Quam.ʒ ſ.honeſtatẽ.

p ¶ Illis.ʒ ſ.ſacerdotibus.

q ¶ Bene autem.ʒ ſic ff.de origi.iur.l.j.

r ¶ Deo.ʒ ſic infr. de armis.in princ.

s ¶ Et ſancti.ʒ ſequentes apoſtolos.

t ¶ Sancimus.ʒ ad quid ,p Deo intromittit ſe Imperator de ſpiritualibus,vel eccleſiaſticis,cùm ſciat ad ſe non pertinere,vt s.j.rñ.dic q̃ non inueniendo de nouo,vel cõſtituendo ponit,ſed recitando ſacras regulas,contra quas ſi quis fecerit,imponit pœnas,vt inf.eo. §. fi. vel dic q̃ auctoritate Papæ facit.Vel dic hoc faciẽdo ſtatũ Reip.tueẽ,cũ inter ſit Reip.eſſe ſacerdotes honeſtos, à q̃b.pœnitẽtiã peccatorũ petamus,vt C.de ſum.tri.l.fi.& eccleſias,de quarũ cõſt.s.tit.j.§.illud igitẽ dixit.nã i

¶ *Administrationes,& iurisdictiones Papę & Principis distincte sunt.Episcopus ordinãdus est honestius:& gloria fruês, benè eruditus uerbo et ope,et corporis sapiẽtia, cõtradictore nullo apparẽte,uel repulso.B.*

¶ Imp.Iustinianus A.Epiphanio Archiepiscopo, & Patriarchæ Cõstantinopolitano.

Maxima[a] quidẽ in oĩbus[b] sunt dona Dei, à superna collata clementia, sacerdotiũ, & imperiũ[c] :illud[d] q̃dẽ diuinis ministrans,hoc aũt[e] humanis p̃sidẽs,ac diligẽtiã exhibẽs. ex vno eodẽq; principio[f] vtraq; ,pcedẽtia hũanã exornãt[g] vitã. Ideoq; nihil sic[h] erit studiosum Imperatoribus, sicut sacerdotũ honestas:cũ vtriq; & ,p illis[i] ipſi semp Deo supplicent. Namſi hoc[k] q̃dẽ inculpabile sit vndiq;, & apud Deũ fiducia plenũ: imperiũ[l] aũt rectè, & cõpetenter exornet[m] traditã sibi rẽ publicam:erit cõsonãtia q̃dã bona, oẽ quicquid vtile est,humano conferens generi[n]. ¶ Nos igitur maximã habemus solicitudinem circa vera Dei dogmata,& circa sacerdotũ honestatem:quam[o] illis[p] obtinẽtibus, credimus, quia per eam maxima nobis dona dabunt à Deo,& ea,q̃ sunt,firma habebimus:& q̃ nondũ hactenus venerunt, acquiremus. Bene autẽ[q] vniuersa gerũtur[r] & cõpetẽter, si rei principiũ fiat decẽs,& amabile Deo[s]. Hoc aũt futurũ esse credimus,si sacrarum regularum obseruatio custodiatur, quã iusti,& laudandi,& adorandi inspectores,& ministri[t] Dei verbi tradiderũt Apostoli, & sancti[u] patres custodierũt,& explanauerũt. ¶ Sancimus[x] igitur sacra, ,p

† Facit ca. nouit cum glo. super verbo, iurisdictionẽ nostra. in princ. ibi imperium extra de iudic.

Papa iurisdictionem temporalẽ imperij nõ habet.

† Concor. c.in nomine.xxiij.distin.

† duntaxat, uel tantum.

eis veniã petim⁹ peccatorũ: vt inf. vt lice.ma.& auiæ.§.q̃a verò.col.viij.

v ¶ Regulas.ʒ sic s.tit.j.§.ſi verò relinquens.& §.fin.

x ¶ Adducitur.ʒ nota quaſi per vim:nã inuitatus fugit: vt C. de epi. & cle.l.ſi quẽquam.uelle tamẽ debes:vt inf.eo.§.ſed etiã sic.licet coactus: vt ff.quod met.cauſa.l.ſi mulier.§.pen.vnde quidam dixerat:nolens volo:volens nolo.

y ¶ Apoſtolũ.ʒ qui dixit Epiſcopum eſſe d̃ benè bonæ vitæ, & opinionis.qui dixit xiiij.capitula circa Epiſcopum cõſideranda, primũ oportet eũ eſſe ſine crimine, vnius vxoris virum, nõ violentum,prudentẽ, modeſtũ,ornatum, hoſpitalẽ,pudicũ,dnctorẽ non percuſſorem,non litigioſum, non cupidũ, domui ſuę benè præpoſitum,non neophitum.

z ¶ Bonis.ʒ ſcilicet,factis.

a ¶ Teſtimonium.ʒ i. famam bonam:quæ valet multum:vt s. de mona.§.cogitandum. & ff. de quæſt.l.de minore.§. penul.& inf.de armis.§. hanc igitur.coll.vj.

b ¶ Decens.ʒ ſ. teſtimoniũ,& bona fama.

c ¶ Ex officiali.ʒ Multa ſunt huiuſmodi officia:vt dixi s. titul. j.§.ſi verò relinquens.

d ¶ Diſpoſitum.ʒ ſcilicet in Græca cõſtitutione. credimus tamen eã idem dixiſſe, quod dicitur.j. de ſan. epiſc. coll. ix.§.curialem.ſcilicet q̃ xv.annis ſteterit in monaſterio à iuuentute: vt hic,& inf.d̃ ſanctiſſ. ep. §.ſed neque curialem.

e ¶ Quartam. ʒ hodie tamẽ ſibi quartã tenet, tres verò partes curiæ dimittit, vt inf. de ſanctiſſ.epiſc.§.curialem.

f ¶ Idiota.ʒ qui neſcit literas.

g ¶ Laici.ʒ ſed hodie contra,ſi neceſſe ſit laicũ ordinari,vt inf.d̃ ſanctiſſ. epiſc. §. damus. q̃ iure canonum correctũ eſt vt ibi not.

h ¶ Nec imaginariã.ʒ id est, nõ ſufficit ſimulatum honorem clericat⁹ habuiſſe ſecũdum Azo. vel imaginariam,id est, momentariam. nã reiicitur cum laicus inueniatur ſtatim.ſic ff. d̃ manumiſſ.l.iij.§.ij.

† Etiã Haloander recte.

† Concor. c. tãta est. &c.j.extra de simoni.

Simonia manu, lingua,& obſequio cõmittitur.

i ¶ Præteriens.ʒ ſcilicet,tempus.

k ¶ Aliæ.ʒ alias alienæ.

l ¶ Degens.ʒ eligendus Epiſcopus eſt.

m ¶ Venientem.ʒ ſcilicet,vxorem.

n ¶ Seiunctam.ʒ id est,ſeparatam á viro primo per diuortium.

o ¶ Nepotes habens.ʒ inf.e.§.ſed neq; inerudit⁹.in fi.§.5.So.vt ibi.

p ¶ Cognitos.ʒ ſcilicet,quia ex vxore ſunt,ſed tamen fuerat vidua vel non virgo,vnde præſtat impedimentum promotioni.

q ¶ Illi.ʒ ſcilicet,legi.

r ¶ Odibiles.ʒ quia incæſtuoſi,vt inf.quib.mo.nat.effi.ſiu.§.fin.coll.vij.

s ¶ Pecuniis.ʒ idem ſi precibus,idem ſi obſequio alio, nam manu, lingua,obſequio committitur ſimonia,vt in decre.j.q.j.c.ſunt nonnulli.

t ¶ Sacrorum dogmatum.ʒ quia nõ ſolũ literas ſcire debet, vt s. eo.§. neq; ex idiota.ſed etiam decreta,& theologiã ſcire debet, vt hic dicit.

v ¶ Vxori tamen non cohærens.ʒ donec conuertatur in monaſterio,& cùm ordinatur,vt inf.eo.§.prius autem.non nocet habuiſſe, vt s.§.& neque vxori. Vel dic vxor præſens non nocet, vt ibi, niſi vidua, vel alij viro coniuncta olim,vt hic,& inf.ſtatim.& hoc valet ſecundum canones, vt hic,& inf.de ſanct.Epiſc.in princ.coll.ix.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Constitutionibus.ℨ Græcis.
b Colligentes.ℨ vt ante l.istã nam ad præterita nõ trahitur: vt C.de leg.& cõstit.leges, & j. d nup.ℨ.j.in fin.coll.iiij.
c Legis.ℨ huius.Ac.
d Habenti.ℨ.ij.cõtra Sol.vt.ℨ.eod.ℨ.in.
e Lege.ℨ id est,quod dixerat modo.ℨ.eod.ℨ. q nõ debeant vxorẽ habere:renouat; hoc scilicet confirmando; &c.
f Igit.ℨ quia multa honesta i Epo requrũtur: ergo ex monachis,&c.breuiter repetit ℨ.dicta.
g Aut ex clericis.ℨ si aliis: nã etiam monachi quæque sunt clerici.& illos oportet lras scire: vt ℨ.titu.in princ.alij non sunt:& isti etiam illiterati esse possunt: monachi vt C.de epis.& cler.l.generaliter.sed ex literatis est Episcopus eligẽdus: vt ℨ.eo.ℨ.neq; ex idiota.
h Constitutum.ℨ habilem per iam dicta.
i Ecclesia.ℨ forte psalmũ illũs.q cũq; vult,&c.
k Ex frequenti.ℨ fio C.de emẽ.Iu.col.j.in fi.
l Interroget.ℨ Notãdũ q ille qui suo iuri renũciat, debet illud scire: aliàs nõ videt renũcia re.sic ff.de trãsac.l.q cũ tutore.j.fi.& ℨ.fi.& ff. d inoffic.test.l.mater. & p dict mulieribus Vellei no renunciantibus:quod fieri potest à scière,vt dictum est:vt ff.ad Vellei. l.fin.fi.& C.d pac.l.pen.
m Sanciẽrunt.ℨ sunt em xij.Sceptra apostolicæ regulæ: vt i decretis.
n Coplebit.ℨ & hoc post multas coactiones: vt C.de epis.& cler.l.fi quenquam.
o Imperatoribus.ℨ vt C.de epis.& cleri.cũ clericis.ℨ.pen.
p Ecq nobis.ℨ sic ℨ.fin.j.ℨ.fi.& ℨ.eod.ℨ.j.
q Vnumquenque.ℨ si ordinandum.
r Ille.ℨ qui ordinauit per pecuniam.
s Retributionẽ.ℨ iro nicè loquitur. sic ff. de damn.infect.l.ex damni. ℨ.quoties.& C. de inoffi.test.l.fratres.
t Ecclesiæ.ℨ cui inuitabatur emendo eã: vt sequitur: sed qua actione? Respon.condictione ex hac lege: vt ff.de condict.ex lege.l.j.
v Maxime.ℨ quia cũ eis plurimũ honoris datur;magis puniũtur,si tales inueniuntur in crimine:vt C.de epis.& cler.& presbyteris.Idẽ ergo & si nõ sit i dignitate:licet dicere: videat dicere q tunc tñ sit simonia, q̃n ipsis electoribus dat: vt extra de elect.c.cũ nobis.
x Pœnam.ℨ scilicet nostris sacris constitutionibus hoc sancitum est:per quas dudum cohærentes vxoribus,nõ pscrutamur,oẽ præteritum relinquentes,decætero aũt nulli pmittẽtes à positione legis evxorẽ habẽti & talẽ imponi ordinationẽ.quam legẽ etiã nunc renouamus:ne fortè si pter hoc aliquid fiat: & ipse cadat sacerdotio,& ordinãte similiter excludi pcuret. Igitur fordinandus Episcopus, aut ex mõachis,aut ex clericis ℨ;sit etiã huiusmodi vita testimõnij boni,vitæ bonus,& honestus,& gloria huẽs bona,& hoc fundamentum pontificatus deponẽtis suæ animæ.

Episcopus ordinandus non est, priusquã coram eo sacre legantur regulæ & respondẽrit se velle eas seruare. Bar.

Sed etiã sic eum cõstitutũ ℨ,& ad Episcopatũ pręparatum, cõpetens est venerabiles,& vndiq; pbatas legere regulas ante ordinationẽ,quas recta,& inuiolata nostra suscipit fides,& catholica Dei apostolicaq; disposuit & tradidit ecclesia:& dum exfrequẽti earum lectione trãsierit qui ad ordinationẽ deducitur:tũc is, qui ordinationẽ imposturus est, interroget eum si sufficiẽs est cultodire, & agere quæ sacræ regulæ sancierũt. Et si quidẽ ille declarauerit, & dixerit pcepta sacrarum regularum nõ se valere seruare: nullo modo ei ordinationem imponi: si verò susceperit & dixerit, quia quantũ homini est possibile, complebit hæc,quæ his cõtinentur: tunc monere eũ, & dicere qd nihil hæc obseruauerit, & à Deo alienus erit, & cadet à iã dato honore:& neq; ciuiles leges delictum inultum relinquẽt:eo q̃ à pceden tibus nos Imperatorib. ,& à nobis ipsis rectè dictũ est, oportere sacras regulas,p legibus valere. & si etiam sic permanserit causam amplectens, tunc super his professionibus vnumquenq; sacram suscipere Episcopatus ordinationẽ.

Episcopus per pecuniam ordinatus, dignitatem amittit tam ipse, quã habitum: & etiam ordinator, & qui bat alius suffragato, & dignitatem suam amittit, & pecuniam reddit in duplum.

Et hãc nõ pecuniis emere,neq; per rerũ aliquarũ dationẽ susciperẽ,sed purã pcipere,& sine mercede,& tãquam à Deo datam. nã si etiã alia omnia habeat vtilia,quę prius à nobis dicta sunt, pecuniis autẽ,vel rebus videat Episcopatũ emisse,sciat se & ab Episcopatu casurũ, & hoc munus retributurum ordinãti:vt & ille Episcopatum amittat,& à clero cadat: & vtriq; causa talẽ præstet retributionẽ, vt & hic quidẽ nõ adipiscatur quę sperabat,ille autẽ etiã quæ habebat,amittat: veruntamẽ pecunijs ac rebus datis occasione ordinationis,sanctissimæ assignandis ecclesię siue Episcopus sit accipiẽs & propterea à sacerdotio cadẽs, siue etiã quilibet alius in clero cõstitutorũ. Nam & illi æquã imponimus pœnam,vt ab ordine,quem inter sacerdotes habuerit,cadat, & reddat aurũ,aut res q̃ ordinationis occasione datæ sunt,iniuriam passæ (quantũ ad ipsum) ecclesiæ.

Si quis autem extraneorũ sit,& nõ i clero cõstitutus, qui aurum, aut rem aliquam propter patrocinium ordinationis accepit,& maximè si administrationẽ aliquã gerat:habebit quidem ipse a Deo pœnã ,& succedẽt ei d cœlo supplicia. verũtamen etiã illud quod datũ est,totum ablatum ab eo sanctissimæ ecclesiæ omnibus reddatur modis in duplũ . Insuper etiam si q̃ administrationẽ habet,ea cadat,& ppetuo exilio cõdẽnetur. Illud quoq; sciat apertè qui pecuniis, aut rebus alijs emerit pręsulatum:quia si prius diaconus, aut presbyter sit, deinde per suffragium ad sacerdotiũ veniat: non solum cadat Episcopatu,sed nec prior ei relinquetur ordo presbyterij forsitan, aut diaconatus. Amittit etenim etiam illud,vtpote decẽ iam indignè cõcupiscens: & omni sacerdotali excluditur ordine.

Oportet autem in ipso ordinationis tempore eum, qui imponit eam , illi coram omni fideli populo sanctissimæ ecclesiæ hæc omnia prædicere,vt agnoscens eum omnia,quæ priùs dicta sunt à nobis habere, ad sacram eum deducat ordinationem : vt etiam ille coram omnibus hæc audiens, non solùm habeat Dei timorem,sed etiam coram omnibus denuntiationem, & professionem erubescat.

Episcopus ordinandus est contradictore nullo apparente, vel repulso: alias ordinatio facta non valet. Bart.

Si quis autẽ talis quidẽ esse putetur, & ad Episcopatũs ordinationẽ transeat ,cõtradicat autẽ aliqs,atq; dicat conscius se esse alicuius illicitorũ eius, nõ prius mereatur Episcopatus ordinationem, quàm examinatio querimoniarũ fiat ,& appareat vndiq; innoxius. Quod si etiam post huiusmodi cõtradictionẽ,nõ passus is,qui ordinationẽ facit, legitimam examinationẽ imponi causæ,currat ad ordinationẽ, sciat quod ab eo fit ,pro nihilo esse:sed & is,qui cõtra legẽ facit,cadat sacerdotio: & qui sine probatione imponit ordinationem,& ipse quidem similiter cadat sede sacerdotali : reus autem erit Deo,qui præcipuè omniũ : quærit suorum sacerdotũ puritatẽ. Si tamẽ is,qui ordinationi contradicit,aut examinatione facta probetur calũniator aut in ipso principio: neq; in examinatione persistere cõfidat,segreget istum in perpetuũ à sacra communione eis

expectet à Deo.
y Reddatur.ℨ i. def.
z Duplum.ℨ scilicet, condictione ex lege.
a Insuper.ℨ sic ℨ. de sanct.episc.ℨ.præ omnibus.coll.ix.
b Administrationẽ.ℨ id est, secularem dignitatem.
c Per suffragium.ℨ id est, pecuniis quæ præstant suffragium.
d Sacerdotium.ℨ id est,dignitatem.
e Indigne.ℨ priuilegium enim meret amittere qui eõcessa sibi abutitur potestate ,sic C. de iudẽ.l.iudæos.& ff.d rur.imm.l.j.& ff.de vul. substi.l.ex facto.in fin.
f Eã.ℨ.ordinationẽ.
g Agnoscens.ℨ scilicet ordinator.
h Eum.ℨ ordinandũ.
i Ordinationẽ.ℨ sic ℨ. eod.ℨ. hæc aũt de Deo.
k Episcopatus ordinationẽ.ℨ alias ordines.
l Transeat.ℨ non tamẽ adhuc transiuit.
m Illicitorum.ℨ quæ numerata sunt ℨ. d simonia & de aliis.
n Fiat.ℨ.ℨ. intra tres mẽses.quod dic vt ℨ. de san.epi.ℨ. si quis aũt añ .
o Quia si etiam.ℨ ar. C.de appel.l.nominationes.sic ff.de rebus eo. q̃ sub tuto.l.magis.ℨ.fi æs. alienum . & infr. eo. ℨ. hæc autem de Deo.
p Fit.ℨ episcopus.
q Sacerdotali.ℨ id é, episcopali.
r Omnium. ℨ i. interoẽs hoies nihil n.&c.vt infr.eo.tit.ℨ.neq; autẽ.
s Calumniator.ℨ sed

Concor. c. ut priuilegia. post prin. extra de priuileg.

nonne eoipso,q̃ non probat,calumniator videtur? Respon.quidã quod non:vt ff.ad Turp.l.j.ℨ.fi.sed Io.cõtra.ex eo enim est calumniator,quod non probat:vt C.de aduoc.di.iudi.l.j.& quod in d.l.ad Turp.dicitur, Io quitur si suas,si rorumque iniurias exequatur:vt C.de calum.l.mater.
a Impunita.ℨ nec etiam aliud maleficium : vt ff.ad l. Aquil.lita vulneratus.in fin.
b Sicut.ℨ vt C.de calum.l.fin.
c Aut in totum .ℨ i. ex toto, alias in totum : & tunc habet locũ hæc gl.id est, ex toto , vel in totum non faciat examinationem deinde, &c.
d Et non incurrit.ℨ id est,non præcurrit,vel nimium citò nõ currit, vt hæc præpositio, in augeat.sic ff.de lib. & post hu.l.Gallus.ℨ.ille .
e Impunitã.ℨ id est, non punitam. pro puniẽdã:sic C. de ius qui notã. infa.l.si posidoniũ, q. d. non puniẽdam, quia bonam vitam faciẽt.& no. hic quod virtus in necessitatibus comprobatur .
f Foras.ℨ sic ℨ. vt nul. fab.ora.do.ℨ. illud.coll. v.sic ℨ.de san.episc.ℨ.interdicimus.coll.ix.
g Tunc enim solũ .ℨ itẽ & quãdo causa sit necessaria: tũc cum literis sui superioris: vt ℨ.eo. ℨ. nõ aliter.& ℨ.de san.epi. ℨ.interdicimus. coll. ix.
h Patriaschas .ℨ repete definimus.
i Diecœseos.ℨ id est, patriarchatus.
k Compellentes.ℨ id est, vt compellant.
l Et ipsum.ℨ scilicet, annum .
m Misericordiam .ℨ vt nõ compellatur semper.q.d. stare domi.
n Legitimis .ℨ forte spatio xxx.dierum inter vnamquamq; denuntiationem: vt ℨ.de litigio.ℨ omnem. & ℨ. interdicimus.coll.ix.& inf.de san ct.epis.coll.ix.
o Obseruationem .ℨ vt non turpiter citetur, vel capiatur .
p Introducat .ℨ scilicet, patriarcha .
q Hæc omnia.ℨ.quæ dixi de patriarcha circa opponendam pœnam.
r Litiũ causa. ℨ hoc est ,pter quod, &c. vel si habes causas litiũ,&c. dic propter causas: alias causa:& semper regit dictionem litium .
s Respicientium.ℨ scilicet;reorum,&c.Acc.
t Constituti.ℨ id est, in hac vrbe Constantinopolitana vbi habitabant Imperatores tẽpore Cõstantini,qui illam ciuitatem constituit.
v Ministeria.ℨ i. ministeriales , vel seruientes episcopi,iacẽtes tãquam bestię:vel dic ministeria diuina, q̃ in ecclesia esse debent, nunc peregrinãtur:quod esse nõ debet: vt hic.& ℨ. vt cler. apud propri.episc.ℨ.j.colla.vj.

Virtus inuestigatiue cõprobatur.

Foris.

Argu. est hic q̃ si qs est in legatione regia: non tenet comparere corã le.apostol.de hoc vide i c. cũ parati cum glo.ij.extra de appel.

ne is qui ordinationẽ facere vult, vt non ipsa falsitas impunita sit. Sicut enim bonam gloriam i eo, qui ordinandus est,quærimus: ita etiam calumniã in eo, qui frustra accusauit,punimus. Si verò nemo accusauerit omnino, aut in totum denũtias ordinationẽ nõ faciat, aut facta examinatione demonstrare(sicut prædiximus) non valuerit accusationem verã: tunc oportet eũ,qui per tot vias inculpabilis apparuerit,accedere advẽturã ordinationem. Qui enim ita ordinat,ex hoc multa, & meliora cognoscit præceptorũ, & non incurrit ad vitã impunitã huiusmodi eruditus animo,verbo,&opere corporis,&sapiẽtia. Et illud etiã definimus, vt nemo Deo amabiliũ Episcoporũ foras sua ecclesia plus quam per totũ annũ deesse audeat: nisi hoc per imperialẽ fiat iussionem: (tunc enim solũ erit inculpabile) sacratissimos patriarchas vniuscuiusque diœceseos cõpellẽtes Deo amabiles Episcopos suis inhærere sanctissimis ecclesiis; & nõ longo itinere separari, neq; in peregrinis demorari velle, neq; sanctissimas ecclesias negligere, neq; annũ excedere,quẽ & ipsum propter misericordiã cõstituimus. Si verò vltra annũ errauerit, & dereliquerit: & nõ ad Episcopatum remeauerit proprium,neq; imperialis aliqua eum (sicut prædiximus) detineat iussio:tũc si quidẽ sit metropolita,circa ecclesiasticã dispositionẽ segregatũ, regionis illius patriarcha reuocet quidẽ eum legitimis inclamationibus,seruãs vbiq; sacrarũ regularum obseruationẽ. Si verò maneat p omnia inobediẽs, expellatur à sacro Episcoporum choro: & aliũ introducat huiusmodi & reuerentia, & verecundia,& honestate dignũ. Si verò nõ metropolita,sed aliorum Episcoporũ aliquis sit, qui errauerit: hęc oĩa à metropolita fiant. Nemo enim eorũ talẽ susciat occasionem, si dixerint ,pterea propriasderelinquere ecclesias, propterea q̃ litiũ causas , aut aliarũ rerũ propriarũ,aut ad sacras ecclesias respicientiũ circũlustrant, & hic cõstituti adhærẽt, aut in aliis veniãt locis. Hoc enim non habet decentẽ rationẽ, vt cum multitudine, quã necesse est Epm habere ministeria lustrent peregrè: & expendãt,&neq, vllũ sanctissimis ecclesiis lucrũ, neq; vllũ præbere iuuamẽ,neq;secundũ quod decet sacerdotẽ, proprium habere habitum. Præsertim si quædã sint lites fortè sanctissimis ecclesiis propter quas has occasiones afferunt: hoc per eos,qui sub ipso sunt, religiosos clericos,aut apocrisarios, aut œconomos mouere, & petitiones non ad imperium dirigere, impetrare autẽ sperata: propterea sancimus,si quãdo ,pter ecclesiasticam occasionem inciderit necessitas, hãc aut per eos, qui res agunt sacrarũ ecclesiarũ (quos apocrisarios vocant) aut per aliquos clericos huc destinatos, aut œconomos suos notam imperio facere,aut nostris administratoribus, vt impetrent quod cõpetens est:& nõ hoc Deo amabilibus Episcopis erroris, & absentiæ, & sanctissimis ecclesijs lęsionis occasionem fieri,tam in prouincia ecclesiasticarum rerum per absentiam corũ neglectarum , quam etiã hic expensis multis ab ipsis factis:nec nõ in peregrè habitatione nõ habili cõstituta, & vndiq; causam nullũ iuuamẽ, magis autem læsionẽ ecclesiis sanctissimis inferentem. Non autem aliter Deo aliquem amabilium Episcoporũ præsumere dirigere se ad hãc felicissimam ciuitatem priùs quã (siquidem quis Eps sit) literas acceperit ,pprij metropolitæ ad imperiũ: & quæ secũdum diuinas regulas probabilia vocãtur, testimonium perhibentia necessitatis eius ,psentiæ. Si verò metropolita sit qui proficisci vult, literas sumat eiusdẽ diœceseos patriarchę,eius præsentiam necessariam esse dicẽtes: & sic oportere Imperatorem iubere hunc pręsentari,& non temere, & sine cõscientia metropolitarũ, aut patriarcharum proficisci, pro eo q̃ hoc diuinis interdictũ est regulis: vt huc ad ueniẽtes nõ præsumãt per semetipsos se prius ,pnuntiare ad imperium: sed primitus aut ad Deo amabilẽ patriarchã proficisci , aut ad vniuscuiusque diœceseos, ex qua sunt, apocrisarios: & cũ ipsis conferant causas

x Lustrent.ℨ intra cubile fere , quinquennia lustra fuere .
y Apocrisarios .ℨ ab apos quod est supra : & crisis iudicium , quasi constitutus super iudicio agendo.vel dic chrysos aurum.inde Io.Chrysostomus.inde apocrysatius,id est,thesaurarius.
z Œconomos .ℨ œconomus est cui res ecclesiastica gubernanda mandatur ab episcopo: vt C.de fact.san.eccl.iubemus.circa princ.& de epis.& cler.Omnes qui. ℨ.hoc procul dubio .

Facit ca. imperatorum . extra de iura. cã. vbi pona nit definitionem œconomi .

a Mouere.ℨ.apud iudices ordinarios, & cõmunes,id est, iudices q̃ sunt boni,&optimi. Ac.
b Et petitiones. ℨ id est,libellos petitorios, i quibus petitur. Accur.
c Dirigere .ℨ.f. directo:vt ℨ.de mand. prin. ℨ.deinde.colla. iij. & ff. de appel. l.imperator.
d Impetrare.ℨ.ſa dictis ordinariis iudicib⁹.
e Propterea.ℨ ex quo ad eos hæc negotia remittimus .
f Necesitas.ℨ ,pter quam oporteat huc venire: puta ,pter pfirmationem alicuius priuilegij,vel impetrationem . quod necesse est p Principem fieri nõ per aliũ : vel,pter aliquod aliud, ,pter quod oportet Principem adiri.
g Hanc.ℨ scilicet,ne cessitatem .
h Imperio . ℨ id est, Imperatori .
i Occasionem.ℨ No. duplicẽ læsionẽ:vt subiicit,tã in prouincia, &c.
k Et vndiq; ℨ subaudi fieri.Accur.
l Causam.ℨ i.absentiã.
m Læsionem. ℨ propter expensas .
n Dirigere.ℨ.ſ.semetipsum,vt seq̃tur: vt differat à superiori,pximè dicto,vbi ꝑcesitmitti.Ac.
o Eius.ℨ.ſ. Archiepi: vt hic,& ℨ.de san. episc. ℨ.interdicimus. coll.ix.
p Patriarcham . ℨ .ſ. Constantinopolitanum.
q Diœceseos.ℨ Quod

An ciuinos territoriũ dicim⁹, tas & diœ- vbi habetur iurisdictio in temporalibus:vt ff.de iurisd.omn.iud.l.fi.& de verb.sig.l.pupillus.ℨ.ter ritorium . Hinc dicitur diœcesis in genere fœmineo , vbi est iurisdictio in spiritualibus: vt hic innuitur.

cesis sint ꝺ- dẽ vide i c. Rodulph. i gl.vnica. in prin. extra de rescrip.

βασιλικὸν . συγκλητικὸν καὶ ἐξαρχικόν .

r Ex qua sunt. ℨ nam si est episcopus,&mittit ad ciuitatẽ Constantinopolitanam:& ibi sit apocrisarius sui metropolitę ob causam istã fortè,vel aliã: vel metropolita sit: & sit ibi apocrisarius sui patriarchæ ob hanc,vel aliã causam: vel sibi,vel patriarchæ illius ciuitatis priùs se debet pręsentare,& causas cõferre vt hic. Sed hodie ad solũ patriarchã videt q̃ debeat ire:vt ℨ. de san.epi. ℨ.interdicimus. coll. ix.
s Apocrisarios . ℨ si eos secum duxerunt .

Universidad de Deusto

a Qui sint a ¶ Referendarii. ‡ q referendarij vide in aduocatione venietib' Spe. de sup vt plicat. §. j. j. de refere. per tot. titu. post princ. b ¶ Suggerere. ‡ idest, negotia sua dicere.
c ¶ Hæc aũt de Deo. ‡ quæ dicta sunt supra.
d ¶ Constituentes. ‡ scilicet, nos.
e ¶ Clericos. ‡ ſ. cæteros. nam Epi clerici sũt, vt ſ eod. §. igitur. Et no. quòd ferè eadem hic exiguntur quæ i ordinatione Episcopi: vt hic. & ſ. eo. §. j. vſq; ad §. illud.
f ¶ Constitutos. ‡ de theologia Accur.
g ¶ Neq; vnum. ‡ scilicet, nolumus illiteratos esse, nedum plures: hoc tñ fallit ſi de literatis habere non potest.
h ¶ Docẽtiũ. ‡ docere debentiũ. q. d. cũ hęc de beãt facere, ſi debent eẽ illiterati i aliquo ordie.
i ¶ Suſcipientes. ‡ ſnos ordinationem, &c.
k ¶ Pridem. ‡ i. prius. vt ſup. eo. §. & neq; ex officiali. Accur.
l ¶ Sanciuimus. ‡ vt ſ. eo. §. illud in fin.
m ¶ Neq; ‡ ſic j. de ſan. epiſc. §. clericos. coll. ix.
n ¶ Diaconum. ‡ idẽ in ſubdiacono, vt j. hoc. §.
o ¶ Seiunctæ. ‡ ſ quandoq; i. viduæ. q. d ſi virgini fuit cõiunctus? Rñ. poteſteſſe clericũ dũmodo voueat caſtitatẽ: nõ aliàs: vt j. d ſan ep. §. clericos. & in auth. vt licema & auiæ. §. quia vero. coll. viij & j. ſtati. §. pe.
p ¶ Derelinquenti. ‡ morte viri, vel repudio. mutlo min' ſi adhuc iũctam alii habeat. Acc.
q ¶ Caſtitate. ‡ præterita, vt modo dixit: & præſenti, quã vouere debet: vt modò diximus. ſic j. de leno. §. pen. coll iij.
r ¶ Ipſam. ‡ ſ. mulierẽ.
s ¶ Caſtitatẽ. ‡ ſic inf. de lenonibus. §. pe. A c.

Caſtitas fũt damentum eſt in ordinandis.

t ¶ Conſtitutam. ‡ ſ. caſtitatem. nam eſt fundamentum aliarum virtutum, q̃ in ordinando requiruntur, quæ multæ ſunt: vt ſ. pxi. §. & hoc §.
v ¶ Cadat. ‡ No. q̃ cauſa pricipium impediẽs, & poſt ſuperueniens deſtruit. arg. contra inſt. de

† Cõcor. c. leg. §. ſiquis debitori. cauſam max trimonii. in loco, quo ſunt idiotæ. glo. vltim. i
y ¶ Lector. ‡ quaſi diprin. ibi, & cat eareat beneficio cleeſt illa. ex- ricali: vt hoc §.

tra de ,pba z ¶ Quædã. ‡ ſ. quæ intionib. Et uitant hominẽ ad matri habetur ec monium, & quaſi neceſ clesiaſtici ſitatẽ imponũt, vt ſc quic. xx. vj. vbi tur: vt dilectio filiorum dſ omnis procreandorum: q̃d vti ponderatio le, eſt: vt ff. de bo. dã. l. ſi. non condi- §. ſi. Vel quia iuuenis eſt: gna cõtinẽ vnde ſeruori naturæ reus animæ ſiſtere nõ põt: vt j. proxi

propter quas venerunt, & ingredi ad imperium eius, & deinceps imperiali perfrui aſpectu. mox quam imperãti adſtiterint, liceat quidẽ petentibus Epis, aut p eos qui vocãtur referẽdarij a ſanctiſſimę maioris eccleſię, aut p religioſos apocriſarios cuiuſq̃ dioceſeos ſanctiſsimorũ patriarcharum ſuggerere b ſe imperio, & ,pmereri reſpõſum celeriter, ita vt ſi aut iuſta ab imperio petierint, hęc accipiãt: aut ſi nõ iuſta quęrũt, velociter reuertanẽ, vnde ,pfecti ſunt.

¶ Clericus ordinandus eſt boni teſtimonij vir, literas oĩno ſciẽs: concurrẽtib. qbuſdã, q̃ in Epiſcopi ordinatione ſtatuta ſunt. B.

¶ Hæc aũtẽ de Deo c amabilibus Epis ſecũdũ diuinas cõſtituẽtes d regulas, & religioſos clericos e cũ multa fieri inquiſitione ſecũdum diuinas regulas, & boni teſtimonii viros ordinari ſancim°, literas omnino ſcientes, & eruditos cõſtitutos. f Literas enim ignorantes omnino nolumus neq; vnũ gordinem ſuſcipere, clericorum videlicet, presbyterorũ, & diaconorum, tam ſacras orationes docẽtium, h quã eccleſiarũ, & canonum legentiũ libros, ordinationẽ ſine querela, & inculpabilẽ, & ſine aliqua cõtradictione, & datione pecuniarũ aut rerum ſuſcipientes. i ¶ Neq; autẽ eos volumus omnino officiales, aut curiales conſtitutos ſuſcipere ordinationem, niſi ſecũdum leges, quas ſup his poſuimus pridem: k quas hic nũc cõfirmamus: ipſos autem ordinatos, ſacra præcepta in conſpectu totius populi ſuſcipere, propter has ipſas cãs, propter quas hoc ipſum agi etiã ſuper Deo amabilibus Epiſcopis ſanciuimus. l Neq; m autem ſecundas habẽtẽ, aut eum qui habuerit nuptias, ordinari i diaconũ, n aut preſbyterũ, neq; ſi mulieri cõiungatur ſeiunctæ, o & propriũ virum derelinquenti: p ſed neq; ſi concubinam habeat, ſed ipſam vxorem, ſi cum caſtitate, q & ex virginitate ſit. Nihil enim ſic in ſacris ordinationibus diligimus, quã cum caſtitate viuentes, aut cũ vxoribus nõ cohabitantes, aut vnius vxoris virum, q vel fuerit, vel ſit, & ipſam r caſtitatẽ eligẽtem, primum principium, † & fundamentum manifeſtum ſecundum diuinas regulas & reſiduæ virtutis conſtitutam. s ¶ Si autem aliquis presbyter, aut diaconus, aut ſubdiaconus poſtea ducat vxorẽ, aut concubinam, aut palam, aut occultè: ſacro ſtatim ca

datu ordine, & deinceps idiota x ſit. quia ſi † & lector y ſecundam ducat vxorem propter quædam, z & hoc forſan irreculabili neceſſitate: nullatenus ad altioré accedat gradũ, neq; p fruat gradu maiori in ſacerdotio, manea t autem in eodem gradu perpetuò: ſed nõ ad tertias veniat nuptias. ſatis eſt enim ſi ad ſecũdas. Si verò aliquid tale egerit, & ad ſecundas veniẽs nuptias, ad maiorem gradũ venire feſtinauerit, exinde idiota erit. & laicus, omnino ſacro miniſterio cadẽs. a Pudicè etenim nobis per omnia pertinet viuere. Si. n. tales conſtituti ij, qui in clero adducuntur, ordinẽtur: facilis eis ad Epiſcopatum aſcenſus erit: & ex multis b bonis viris faciliùs inuenientur, qui adducantur ad primum c gradum ſacerdotij digni.

¶ Diaconiſſa ordinari dẽt ætatis quinquaginta annorum, & non minoris: niſi ex neceſſitate imminente pudicitiam, & caſtita tem ſeruare compellatur. Bart.

¶ Quãta d igitur ſuper venerabiles clericos à nobis dicta e ſunt, hæc etiam ſuper Deo amabilibus diaconiſſis f agi volumus: vt neq; ipſe citra obſeruantiam g fiãt: ſed primum quidem eis ætatem neq; nouellã eſſe, neq; creſcentẽ, neq; ex hac h ad delinquẽdum faliẽtẽ: ſed ſuper mediam conſtitutas ætatẽ, & circa quinquaginta i †annos ſecũdum diuinas regulas agẽtes: ſicq; ſacram promereri ordinationẽ: & aut virgines conſtitutas, aut vnius viri, quæ fuerũt vxores. non enim permittimus neq; ſecundas contrahentibus nuptias, neq; vitam non habentibus (vt diximus) irreprehenſibilem, k ſed nec ſuſpectam omnino ad ſacrum venire miniſterium, & adorandis miniſtrare baptiſmatibus, & alijs adeſſe ſecretis quę in venerabilibus miniſteriis per eas l ritè aguntur.

¶ Si verò quædã neceſſitas m fiat, & minorem n hac ætate quam dici mus, ordinari diaconiſſam cõtigerit: liceat eã in aliquo venerabilium aſceteriorum ordinari, & in illo habitare. nequaquam viris admiſta cõſtituta ſit, neq; ſuo arbitrio habitans: ſed vitæ ſeparatæ, & mediocris, & à cõueniente multitudine bonũ teſtimoniũ habẽs.

¶ Volumus autem, & ipſas, quæ ad ordinationẽ perducuntur, diaconiſſas, ſiue ex viduitate, ſiue ex virginitate, nõ cum aliquo cohærentes, aut cognatorũ, aut eorum, q̃os appellant dilectos (talibus enim nominibus vtentes, maligna ſuſpicione ſuam replent vitam) ſed aut ſolæ habitent, aut cum parẽtibus ſolis, & filiis, aut verè fratribus, aut iis cohærere, de quibus ſi quis ſuſpicari aliquid præſumpſerit malignum, ipſe inſipiens ſimul, & impius forſan putabitur. Et ſi dicatur

tale

epiſ. & cler. l. eum qui. & j. de ſan. epiſ. §. presbyteris. & §. ſi qs. coll. ix. Ac.
a ¶ Diaconię. ‡ id eſt, diaconiſſæ.
b ¶ Schemate. ‡ id eſt, ordine, vel figura.
c ¶ Et reliquis. ‡ ſcilicet legibus, vel pœnis: vt C. de rapt vir. l. vnica. & C. de epiſ. & cler. l. ſi qs non dicã. & l. pe. & inſt. de pub. iudic. §. itẽ lex.
d ¶ Audire. ‡ ſcilicet, diaconiſſas.
e ¶ Coram reliquis. ‡ vt ſit in ordinatione clericorum: vt ſ. eod. §. hæc autem de eo.
f ¶ Reliquis. ‡ ſlegib'.
g ¶ Aut erubeſcẽtes. ‡ quia verecundabantur portare velum.
h ¶ Aut derelinquentes. ‡ ob aliã cãm quãlibet: vel ſine cã, vt ſeq; ẽ.
i ¶ Morti. ‡ ſanimæ. nã ſciat qualẽ Deo, &c. vt ſ. tit. j. §. ſi quis aũt ſemel. aliàs ſi verò relinquens. & §. ſi quis autem monaſticam. Alij dicunt eã vltimo ſupplicio damnandam: vt hic: licet monachus ſic recedens non puniatur in perſona, ſed mittatur in aliud monaſterium, vt j. de ſanc. epiſco. §. ſi monachus.
k ¶ Vocabãtur. ‡ erãt enim quædam mulieres diaconiſſæ, vel virgines nominatæ, quaſi Dianæ ſociæ. vt in fabulis legiẽ.
l ¶ Maximè. ‡ id eſt, valde. ſic j. d. mãd. prin. §. ſit tibi.
m ¶ Competens. ‡ id eſt, quod competit.
n ¶ Sacerdotio. ‡ id ẽ, honeſtas.
o ¶ Semel autem. ‡ redit ad maſculos.
p ¶ Forte. ‡ ſub dubio fortè reſpõdent ſępe periti & ſuperfluit: vt hic & j. tit j. §. quia vero veriſimile eſt.
q ¶ Lector. ‡ ſed nunquid idẽ in aliis in minoribus ordinibus poſitis quod in lectore? Rñ. ſic: cum eadẽ ſit ratio: vt ff. ad legem aquil l illud.
r ¶ Sanctum eſt. ‡ in Græco. Accur.
s ¶ Sub inopia. ‡ id eſt quia nõ habẽt ſubſtãtiã.
t ¶ Sinimus. ‡ ſic ſ. eo. §. ſed neque ineruditus,
v ¶ Nõ propter hoc. ‡ ſ. quod retro ſit factum.
x ¶ Lege. ‡ vt ſ. vt deter. ſit nume. cleri.
y ¶ Foris ‡ id eſt, extra hanc vrbem.
z ¶ Redigatur. ‡ nam plures nunc forte reperiuntur.

Id eſt, veſtalibus.

Forte dubitandi eſt particula.

Habetur eccleſiaſtici. xxvj. c.

Cõtra. ,pba.

Cõditionem.

a ¶ Non fecerit. ‡ neq; expenſas conſtituit: neque numerum clericorum conſtituit.
b ¶ Eccleſia. ‡ ſ. maior.
c ¶ Emolumenta. ‡ ſ. neceſſaria.
d ¶ Non promptum. ‡ id eſt, non promptè.
e ¶ Cõpaſſiones. ‡ puta clerico pauperi, cui ẽ compatie. dum.
f ¶ Hæc pia. ‡ hic ſume prouerbium, nõ eſt cleemoſyna, vnum altare tegere, & alterũ ,tegere.
g ¶ Scimus. n. quantæ. ‡ id eſt quot.
h ¶ Inopes. ‡ ſic ſ. vt de ter. ſit nume. cleri.
i ¶ Quę igitur. ‡ ,p vt.
k ¶ Ordine. ‡ repete ſit alienus.
l ¶ Vniuerſis. ‡ fortè ẽt ſeruis hoc caſu. ſic aliàs C. de preci. imp. off. l. j. & fortè ſine inſcriptione, & ſolennitate actionis cum ſuã iniuriã quilibet proſequat. nã ,p in diuinã religionẽ, &c. vt C. de hær. & mani. l. iiij.
m ¶ Semper eſt. ‡ ſic j. vt præpo. no. imperat. do. coll. v.
n ¶ Sancita ſunt. ‡ ſcilicet in Græca conſtitu. nec enim dicit de illa, q̃ eſt j. de eccle. tit. §. ſinatẽ. coll. ix. quia illa poſt iſtam eſt: ſed fortè idem dicebat Græca quod dicit illa Latina.

tale aliquid de aliqua earũ quę in diaconiſſarũ ordinationẽ ingredi vult, ,p alicui cohęſerit ſub imagine quidẽ bonę appellationis, maligna verò ſuſpicione, nõ oportet huiuſmodi mulierẽ ,pduci omnino ad ordinationẽ diaconię a. Nã ſi ordinetur, & tale aliq̃d egerit, & cohæſerit alicui cum prædicto nomine, aut ſchemate b: cadet q̃dem à diaconia: & ipſa, & ille ſub iecti erũt huic legi, & reliquis, c quę corruptores puniũt. Oportet enim omnes, quæ ordinãtur venerabiles diaconiſſas, tempore ordinationis & moneri, & ſacrorũ audire d mãdatorũ ,pcepta corã e reliquis f, quę dudũ ſunt venerabiles diaconiſſæ: vt & ipſe Dei timorẽ habeãt, & adhęrẽtẽ ſacris mãdatis fiduciã: timere autẽ, & cõfundi ſacro cadere ordine: ſcituras q̃d ſi præſumpſerint, aut erubeſcẽtes g ordinationẽ, aut derelinquẽtes h ſacrorũ miſteriũ ad nuptias venerint, aut aliã omnino elegerint vitã, ipſæ quidẽ obligatæ efficiẽtur morti i: & ſubſtãtia earũ applicabit ſanctiſſimis eccleſiis, aut monaſteriis, i quibus ſunt. Qui verò, eas aut vxores accipere, aut corrũpere præſumpſerint: obnoxij quidẽ & ipſi gladio erũt: ſubſtãtia autẽ eorũ applicabit fiſco. Si enim, in antiquis legibus virginibus illis †, quę in eorũ errorẽ vocabantur k, mortis incũbebat dãnũ corruptis: quomodo nõ magis nos in his quæ à Deo glorificãtur, definimus pudicitiam l (quæ quam maximè m mulieres exornat) cõſeruari volẽtes: competens n venerabilibus diaconiſſis, vt ,p decet naturæ cuſtodiant, & quod debetur ſacerdotio o, conſeruent?

¶ Clericus ordinem ſuſceptum relinquere non debet. Bart.

¶ Semel autem p ſecũdum hoc factos diaconos, aut ,pbyteros, nullo modo derelinquere ſacerdotiũ quod non ſolum in presbytero, & diacono ſancim°, ſed etiam ſi ſubdiaconus aut fortè q lector r fiat aliquis, hunc relinquere priſtinũ ſchema, & ad alteram migrare vitam: ſcientem quia ſi tale aliquid egerit (ſecundũ quod à nobis iam ſancitũ s eſt) aut in curiam cũ ſubſtantia, aut ſub inopia t degens ad officialem † deponẽ fortunam u.

¶ Eccleſiarum omnium antiquus numerus ſeruari debet: & vltra numerum conſtitutum permanere non debent: & in eorum locum alij creandi non ſunt, donec ad antiquam perueniatur menſuram. Ang.

¶ Sed neq; effuſas competit fieri

decęterò Reuerendiſſimorũ cleri corum ordinationes. quod enim hactenus geſtum eſt, licet corrigi oporteret; attamen propter tempus ſinimus v: decæterò autem nõ propter hoc w fieri, neq; ad damnũ ſanctiſſimarum eccleſiarũ venire ſancimus. Quęcunq; igitur oportebat de tali modo in ſanctiſſima maiore eccleſia huius noſtræ regiæ ciuitatis, & ſub ea conſtitutis ſanctiſſimis eccleſiis, & aliis, quæ hic ſunt, fieri hac ſpeciali lege x complexi ſumus. in omnibus aũt qui foris y ſunt locis ſancimus, ſi quis cũ cõſtituerit ab initio, & ,pficiauerit eccleſiam, definiuit ordinationum † menſuram, tãquam ſe cũdum eam expenſas cõſtituens, non priùs ordinari quenquam in eadem eccleſia, niſi ad numerum à principio definitum eius menſura redigatur z. Si verò hoc nõ a fecerit, ipſa verò ciuitatis eccleſia b miniſtrat emolumenta c & ſibi, & aliis eccleſiis: tũc no ,pptũ ſit d augere illi clericos, neq; ,pptera liquas fortè cõpaſſiones e aut beneficia ex hoc cã ſumptibus prægrauare (nõ ſunt enim hęc f pia, neq; ſacerdotibus digna) ſed ex quibus dominus dederit Deus, ex ijs, quę poſſibilia ſunt, miniſtrare aut antiquã conſeruare conſuetudinem nihil penitus innouãtem. Vnde cõpetit Deo amabiles patriarchas, & metropolitas huius habere prouidentiã: & eos qui dem, qui hactenus ſunt, ſinere in ſchemate: ĩ quo ſunt, clericos metiri verò vniuſcuiuſq; eccleſię virtutem: & ita ipſos quoq; ſanctiſſimos patriarchas ſub ſe cõſtitutas eccleſias ordinare: & metropolitas hoc ipſum à ſanctiſſimis patriarchis cõmonitos facere: illos aũt alios oẽs ſub ſe poſitos Eps ad menſurã hãc ,ducere: & ſtudere nõ vltra expenſas facere clericorũ ordinationes. ſcimus eñ q̃tę g ſanctiſſimę eccleſię ,p hãc ordinationem, & alteri° expenſę effuſionem inopes h factę ſunt. Et q̃a aliquas earũ vix q̃dem, tñ liberauim°: q̃dã verò adhuc oneratę iacent, ex tali releuari anguſtia nõ valentes: ideo hoc ,puideãt ſanctiſſimi patriarchę, & metropolitę, & reliq Deo amabiles Epiſcopi: vt & nos q̃ ab eis agunẽ diſcẽtes approbem° eos, q̃ noſtrã legem ĩ literis poſitã apud ſemetipſos oſtenderũt operib° adĩ pleri. ¶ Quę igitur i à nobis ſancita ſunt, & ſacrũ ordinem ſtatũmq; cuſtodiunt, ſm ſacrarum regularũ obſeruationem & virtutem deceterò cõſeruent ,ppetuò integra, & ſanctiſſimi patriarchę vniuſcuiuſq; diœceſis, & Deo amabiles metropolitæ & reliq reuerendiſſimi Epi atq; clerici vbiq; Dei culturã & ſacram diſciplinã cuſtodientes inuiolatam, pœna imminente hęc ,puari cãti quò penitus alienus ſit à Deo, & impoſito ſibi ſacerdotij ordine k nam velut indignus hoc excludit.

¶ Licentiã verò vniuerſis l damus cuiuſcunq; ſint officij, vel cõuerſationis, reſpicientibus aliq̃d horum ,puaricari, nuntiare nobis, & ad imperium ,p ſemp m eſt: vt nos q̃ hęc ſecundũ ſacrarũ regularum explanationem apoſtolicãq; traditionem conſtituim°, decentem etiã indignationem ,puaricantibus inferamus: etiam his vi delicet, quę ſancita n ſunt à nobis ,d hęreditatib° Deo amabilium Epiſcoporum cuſtodiendis. Sanctiſſimi

ſquidem

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Illorum.ʒ scilicet, Episcoporum.
b Tua.ʒ Epiphani.
c Contrahenda.ʒ id est,tenenda.
d Scripta.ʒ hæc cõstitutio istis phonis fuit missa.
e Adiectũ est.ʒ plus quàm aliis q illu fuit missa. & hæc est adiectio vsque in fin.
f Adiectione dominica.ʒ id est, cum annis domini:tamen non habemus eos.Accur.

¶ DE NON ALIE nandis,aut permu tandis rebus eccle siasticis immobilibus,aut in specialem hypothecam dãdis creditoribus,sed sufficere generales hypothecas.

¶ Vt in specie repetatur hæc pars. ʒ. eodẽ. §. si uerò creditor. & §. sienim.

Alexandriæ.

g Nam intentionẽ proponimus.ʒ sic ꝫ. de non eligẽd. in prin. sic ʒ. tit. j. in princ.
h Super sacris.ʒ id est,quasi sacris.
i Lege.ʒ ista. Acc.
k Renouet.ʒ vt in lege Leonis,quæ cõfirmatur: vt ʒ. eo.§. vult enim.
l Emendet.ʒ vt ʒ. eodem.§. Anastasius. & §. sinimus. in fin.
m Adiiciat.ʒ vt infr. eo.§. ab Anastasio. & §. quia verò Leonis.
n Abscindat.ʒ sunt autẽ aliæ,scilicet, Leonis,& Anastasij supfluę, ex quo ista,scilicet, Iustiniani generaliter omnia comprehendit.
o Auxit.ʒ Hic nota arg. ad quę suo. quam diximus §. tit. j. in princ.
p Lex.ʒ vt C.d sacr. ec. l. iubemus. licet q dã dicat, q eã nõ habem⁹.
q In omnibus.ʒ fl. ter ris: quia localis est: vnde sit generalis: vt inf. eod. §. nos igit. Itẽ in cõtractibus: quia nõ in pignore,nec in contactu emphyteusis loquitur, sed p hãc suppletur: vt inf. eod.§. qa verò Leonis.
r Correctione.ʒ no. corrigi ex eo,quod supletur. sic ff. ad le. Rhodę iactu. l. fin. §. j. & §. fi.
s De talibus.ʒ s. rebus ecclesiasticis immobilibus non alienandis.
t Lex ẽ.ʒ apd græcos.
v Priori.ʒ legi Leonis. nam generalior est quàm illa: vt inf. sequit.
x Min⁹.ʒ i. pfectiõe pl⁹ tẽ., qua lex Leonis.
y Foris.ʒ s. extra Cõstantinopolitanã ciuitatem: q nõ erat in lege, Leonis: vt C.de sacr. eccl. l. iubemus. primo respõ.
z Ciuitatis.ʒ Cõstantinopolis.
a Perscrutata.ʒ scilicet, lege Anastasiana.

Dat. xvij. kal. April.

Siquidem patriarchę vniuscuiusq; diœcesis hæc proponant in ecclesiis sub se constitutis: & manifesta faciant Deo amabilibus metropolitis, quæ à nobis constituta sunt. Illi quoque rursus etiam ipsi proponant ea in metropolitana sanctissima ecclesia,& constitutis sub se Episcopis hęc manifesta faciãt. illorum verò singuli in propria ecclesia hæc proponant: vt nullus nostræ reip. ignoret q à nobis ad honorem, & ad augmentum magni Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi disposita sunt. ¶ Insuper sequens hæc tua sanctitas omnibus, qui sub ea sunt metropolitis sanctissimis hæc faciat manifesta, vniuerso tpe contrahenda scripta exemplaria Epiphanio sanctissimo Archiepiscopo Theopolitano: scripta exemplaria sanctissimo Episcopo Hierosolymorum: scripta exemplaria Ioãni viro gloriosissimo prefecto sacrorum ptoriorum secundo exconsuli, & patritio: cui etiã hoc adiectum est: & tua quoque celsitudo hæc sciẽs vna cum semper susceptur is sedẽ tuã hæc seruari festinet: & si denuntiatũ fuerit aliquod tale delictũ, prohibeat, & maximè q̃cunque in ordinationibus curialium, vel officialium interdicta sunt. Nuntiet autem et nobis, vt decens sup eis imponatur correctio. Vtatur quoque pceptis ad clarissimos prouinciarum iudices: vt & ipsi q̃ fiunt, inspicientes, non permittant aliq̃d extra hoc, q̃ à nobis cõstitutum ẽ, fieri. imminebit. n. eis pœna quinque librarum auri: siquidẽ & ipsi pręuaricari videntes non denuntiauerint, aut sedi tuæ, aut imperio: vt vndique decens ornatus ordinationis gradui cõseruetur. Scripta eũ adiectione dominica.

Denon alienandis, aut permutandis rebus ecclesiasticis immobilibus, aut in specialem hypothecam dãdis creditoribus, sed sufficere generales hypothecas.

TITVLVS PRIMVS.

¶ Res immobiles ecclesiæ maioris urbis Constantinopolitanæ, & ecclesiarum suæ diœcesis alienari generaliter prohibentur: omni fraude, & circumuentione remota. Bart.

¶ Imperator Iustinianus Augustus Epiphanio Archiepiscopo,& Patriarchæ Constantinopolitano.

Collatio secunda.

Nam intentionem hanc semper proponimus ꝫ, oẽ quicquid prius imperfectum, aut confusum vidꝫ debatur, hoc & expurgare. & perfectum ex imperfecto declarare: quod etiam in omni legislatione facientes, credimus oportere & in alienationibus quæ fiunt supersacris rebus, vna complecti lege, quæ priores omnes & renouet,& emendet: & quod de est,adiiciat: & quod superfluum est,abscindat. A Leone si quidem bonæ memoriæ (qui post Cõstantinum piæ memoriæ Christianæ fidei inter Imperatores principatum auxit ⁰,& constituit sacrarum ecclesiarum honorem, & disciplinam) scripta lex est de alienationibus ecclesiasticis, concluſa in sola huius felicissimæ ciuitatis sanctissima maiore ecclesia. Et laudamus plurima huius legis,cum omni vehementia,& Dei cultura posita:sed eò quòd nõ generaliter posita sit in omnibus ꝫ, egere etiam eam quadam correctione credimus. ¶ Ab Anastasio quoque piæ memoriæ scripta quædam de talibus lex est: neque similis priori & omnino minus habẽs. Effusa nanque, & per loca foris posita, nihilominùs mansit imperfecta, eò quòd ad solum sacerdotium, & diœcesim respiciat constitutam sub beatissimo Patriarcha huius Regiæ, & felicissimæ ciuitatis: aliàs autem non perscrutata sedes: cum vtique dignam correctione esse eam arbitrabatur: propter quam occasionem alia quidem corrigebat, alia verò incompositа relinquebat. Quamobrem eam quoque vacare decæterò sancimus, vtpote imperfectam,& loco circumclusam,& non generalem inter leges existentem, neque aliquid studiosum introducentem. ¶ Hæc ergo nos omnia emendantes, vnam existimamus oportere legislationem imponere omnibus sanctissimarum ecclesiarum,xenodochiorum, & nosocomiorum & monasteriorum,& brephotrophiorũ,& gerontocomiorũ & totius sacrati collegij rebus, & hanc legẽ Leonis piæ memorię constitutioni adiicere: priùs breuiter eius legislationem exponentes,sicq; omne, quod reliquum est,intexentes. ¶ Vult enim illa neq; Deo amabilem Archiepiscopũ,& Patriarchã huius felicissimæ ciuitatis,seu sanctissimæ maioris ecclesię,neq;œconomum vendere,aut donare,aut aliter alienare rẽ immobilem,domum forsan,aut agrum,aut colonũ ʒaut

mancipia

b Sedes.ʒ i. alia loca. prætercquã in vrbe Constãtinop.& eius diœcesi
c Arbitrabatur.ʒ in hoc credidit Anastasius Leonẽ corrigere dicendo generalius,& nõ fecit vt seq̃t: sed Iustinianus hoc fecit p hãc cõstitutionẽ: vt infr. eod. §. nos igit.& inf. eo. §. pe.
d Vacare.ʒ i. necessaria nõ esse hæc omnia. s. à Leone, & ab Anastasio dicta q̃ facimus addendo: vt inf. eod. §. i fi. sic & aliàs corrigit lex distinguendo: vt ff. ad leg. Rho. de iact. l. fi. j. respon. & §. j. & §. fin.
e Omnibus.ʒ accipe rebus, q̃ est infr. Accur.
f Xenodochiorum.ʒ locus est, vbi peregrini suscipiuntur: vt hospitale sancti Ioannis. — Xenodochium.
g Nosocomiorum.ʒ loc⁹ vbi ęgroti curant. — Nosocomium.
h Monasteriorum.ʒ locus, vbi monachi simul conuersantur: vt ʒ. de mona. §. hinc nos. — Monasterium.
i Brephotrophiorũ.ʒ locus, vbi infantes aluntur. — Brephotrophium.
k Gerontocomiorum.ʒ locus, vbi pauperes,& propter senectutẽ infirmi curantur. — Gerontocomium.
l Et totius sacrati.ʒ id est, reb⁹ cuiuslibet alterius loci sacri: vt ptochotrophium, ꝺ quo habetur mentio inf. eo. §. nos igitur. & ẽ locus, in quo pauperes,&infirmi hoies pascuntur: Itẽ orphanotropiũ. i. locus, in quo orphani vtroq; parente carẽtes, pascũtur. Item asceterium locus, in quo fęminæ debiliũ subsẽtatrices habitãt: & ꝓbãtur hę expositiones in nouellis. e. ti. idẽ dicas in qualibet ecclesia seculari: vt infr. eod. §. nos. igitur. & §. penul. — Ptochotrophium. Orphanotrophium. Asceterium.
m Vult enim illa.ʒ scilicet, lex Leonis.
n Colonũ.ʒ sed quæ ẽ differẽtia inter hũc, s. colonũ, & mãcipiũ? Rñ. — Differentia inter mancipia & colonos.

hic loquitur de ascriptitiis, vel originariis, vel similib⁹: & quia solo non possunt separari, nec sine eo alienari: vt C. de agr.& cen. l. ij. & l. quẽad modũ. & ff. de le. j. l. fi quis inquilinos. j. rñ. ad mãcipiũ dicitur seruus ab hostibus captus: vt ivst. de iur. perso. §. serui. qui etiã super possessionib⁹ ponitur,& inscribitur,& ab eis non poterit separari: cum immobilis cẽseatur. vt ff. de diuer. & tempo. præscript. l. iij. vel de adscriptitio ibi dicit. & hæc est verior.
a Ciuiles annonas.ʒ s. reditus à fisco percipiendos singulis annis: vt C. de sac. lan. ec. l. privilegia. vel ab alia ecclesia: vt ʒ. vt deter. fit nu. cle. vel à priuato: vt ʒ. ti. j. §. sed neque effusas.
b Nam.ʒ interpositio sic. inf. eo. §. nos igitur.
c Hæc.ʒ scilicet hæc tria, colonus, & mancipiũ, & ciuilis annona.
d Numerãda.ʒ licet nõ sint immobilia. Sed qd in actione cõpetẽti ecclesiæ, ꝓ qualibet remũ qd poterit cedi, vel alienari? R n. nõ: vt ff. de iur. deli. l. ait prætor. §. quid sit. licet possit distingui, vtrũ ꝓ mobili, vel immobili re cõpeteret: vt prio casu valeat: secundo nõ.
e Interminatur.ʒ id est interdicẽdo minaꝫ.
f Oeconomo.ʒ Sed nunq̃d idẽ admittaꝫ ad vendicandũ, q̃ alienatę rit? Videtur qd nõ, cum nõ debeat ꝫ suũ factum venire: vt ff. de adopt. l. post mortẽ. & ff. de ser. rusti. prædi. l. per fundũ. Econtra q̃ sic: cũ hoc factum nullũ sit: vt hic & C. de agri. & censi. l. quẽ admodum. & C. de lib. eau. l. j. quod vltimũ credo verius. nã & maritus revocat qd̃ donauit vxori. vt ff. de do. inter vi. & vxo. l. si spõsus. §. fi. Sed nunquid œconomus ipso iure erat priuatus ab administratione? quo ergo vendicat: vt C. eo. l. iubemus. §. œconom⁹? Rñ. dic nõ ipso iure, sed per sententiam priuandũ, & ante sentẽtiã revocat: cũ statũ nõ mutauerit: sic ff. d le. iij. l. j. §. hi. Alij dicũt, q̃ ipso iure, & tũc dicas eum admitti ad vendicandũ post restitutionẽ in prælatura, non prius: vt arg. insti. de susp. tut. §. si quis.
g Temporis.ʒ à tempore venditionis, donec redeat ad ecclesiam.
h Prætorium.ʒ s. quantum est contra ecclesiam: sed contra œconomum habet: vt inf. eo. §. si quis igitur. quid miri? hoc iure communi est: vt C. de fur. l. in ciuilem rem. & C. de rei vendic. l. iij. & l. mancipium.
i Ponat.ʒ scilicet lex Leonis: vt C. de sacrosanct. eccle. l. iubemus. sic C. de leg. & constitu. l. non dubium.
k Hæc.ʒ scilicet statuta à Leone.
l Prævaricantem.ʒ id est, alienantẽ. & sic facit contra hanc legem.
m Lucratus.ʒ vt pretium rei.
n Excludit.ʒ s. per sententiam non ipso iure: vt sup. proxi. diximus.
o Dat.ʒ scilicet lex Leonis. Accursius.
p Siue ipsi.ʒ scilicet œconomi.
q Episcopus.ʒ scilicet alienauerit.
r Clericorum.ʒ scilicet alienauerit: repete aut videntem, &c.
s Videntes.ʒ scilicet œconomi: & subaudi aut, &c.
t Alienantem.ʒ scilicet episcopum, vel alium clericum.
v Degeneri.ʒ s. de decora, & meticulosa, nã genus clericorũ audax debet ee: cũ defendatur lege Dei, q̃ dicit: nolite tãgere Christos meos, i. sacerdotes. vnde scęuri sunt ex hoc. sic insti. de re. di. §. sanctæ. Accurs.
x Libertate.ʒ id est, timidi erant, vt serui: non audaces, vt liberi.
y Consentientes.ʒ scilicet expresse: vt differat à superiori respon.
z Tradet.ʒ scilicet lex Leonis.
a Reuersionem.ʒ sic & aliàs tabellio, qui in suo officio deliquit, per-

Concor. vt. j. & in collatione extra de maiori. & obe. dis. Tabellionis delinquẽtis pœnas.

petuo illud prohibetur exercere: vt C. de fusce. & arca. l. si aliquid. li. x. interdum ad tempus: vt C. de nu. & act. l. iij. in fi. lib. xij. sic & in prælato. vt ʒ. eo. §. proxi. sic & in tutore. vt insti. de suspect. tutorib. per totum.
b Participans.ʒ sed nunquid imperator posset, si meruerit in integrũ hodie restituere? Videtur quod non: vt inf. eo. §. quia verò verisimile. ibi oportebit. n. &c. sed tñ dico contra: cũ Leo nõ potuerit sequẽtibus imperatoribus præiudicare: vt C. de legi. & consti. l. digna. & ff. de nata. re. l. quæris. dummodo dixerit non obstãte lege Leonis: vt ff. de le. iij. si quis in princ.

mãcipia rustica, aut ciuiles annonas (nam b & hæc inter immobilia sunt numerãda d) quæ cõpetũt Cõstantinopolitanæ sanctissimæ maiori ecclesiæ: sed neq; pro vlla cõpensatione, aut alia qualibet circũuentione tale aliquid agi: & interminatur e emptori quidem rei restitutionẽ, vt reddat per tempora œconomo frerũ sanctissimæ ecclesiæ rem, quã ipse perceperit, cũ omni medij temporis g fructu, & aliis lucris, casu imminẽte pretiorũ h ei, qui tale aliquid accipere, aut comparare præsumpserit: cùm etiã hoc quidẽ, quod cõtra leges actũ est, ita ponat i acsi neq; à principio gestũ sit. Oeconomum verò hæc k prævaricatẽ, l dare quidẽ de suo sanctissimæ ecclesię iubet omne, quicquid ex ea causa lucratus m est: aut sanctissimã ecclesiam damnificauit. Super hoc autem etiam excludit n eũ officio œconomi: & dat o actionẽ sanctissimæ ecclesiæ nõ cõtra solos Deo amabiles œconomos, sed etiã contra successores eorũ: siue ipsi p hoc alienauerint, siue pro tẽpore Deo amabilis Episcopus, q aut aliquis aliorum cleri corũ r videtes s alienãtẽ, t tacitur nitate degeneri, u & sine libertate x pasi sunt: & multò potiùs si cõsentientes, y & videntes tale aliquid p̃miserũt, & nõ causam prohibuerunt. ¶ Ad hoc autẽ & tabellionẽ, q̃ talia cõfecit instrumenta, perpetuo tradet z exilio: nullã ei clemẽtiã, neq; reuersionẽ a partic pãs: b ipsos c quoq; maximos iudices, qui ad hæc accedunt, & minístrant talibus causis, aut confici apud semetipsos monumẽta pro confirmatione taliũ donationum, aut aliorũ actuum patiuntur: & cingulo, & dignitate, & substantia interminatur d excludere. Hoc igit e increpãs vehementer, permittit f rei ecclesiasticæ vsum, aut qui vocatur vsusfructus sub certo quodã tempore, aut etiam vsq; ad vitam percipictis dare sanctissimã maiorem ecclesiã, sub hac tamen definitione, vt is qui hãc accepit munificentiã ciusdẽ quãtitatis recompẽsetrem sanctissimę maiori ecclesię sub proprietatis ratione ex qua possit eũdẽ reditum sanctissima ecclesia habere, quantum ille ex vsu accepit: post pcipictis vtiq; mortẽ, aut definitũ tempus, vsu g vidꝫ licet, & vsufructu dato h ecclesiasticę rei: ad sanctissimã maiorẽ ecclesiã redeũte, & vsu donatæ rei i cũ k pprietate l sanctissimę ecclesiæ m faciẽdo. talẽ nãq; cõstructum sine periculo n esse ponit lex. ¶¶ Si verò minus fuerit quã qã datur à sanctissima ecclesia, illud, qd cõpẽsat ei, cuius mox q̃dẽ pcipiet o pprietatẽ, sperat autẽ & vsum accipere, infirmũ cõtractũ, & pro non facto p ponit: datq; licẽtiã vindicationis q vt pote circũuẽtione cõtra ius sanctissimę ecclesiæ facta. ¶ Lex r ita que talia sub breuitate s decernit, & mulctam imponit: & vsq; ad res sanctissimæ ecclesiæ t stat solũmodò: & omnẽ q dẽ perimit circũuentionẽ quã p̃diximus: nõ tñ retinere calliditatẽ posteà insurgẽtium u valuit. Quidam b enim dudũ hoc

c Ipsos quoq;.ʒ q. d. non solùm minores, & ordinarij: sed etiã maiores, cũ sint quatuor ordines, vt diximus ʒ. vt ab illust. & qui super eam sunt. §. j. apud quos possunt fieri oẽs donationes, & omnia q̃ sunt de iurisdictione volũtaria, etiã si merũ imperium nõ habeat: vt ʒ. de defe. ci. §. nulla. Sed nõne tãtùm magistro cẽsus hęc auctoritas datur: vt C. d testi. l. consulta? Rñ. illud in testamẽtis' tantùm dicit. Item in Regia vrbe tñ, & in aliis locis obtinet quod dictum est.
d Ministrant.ʒ s. auctoritatẽ suã quantũ est ad donationẽ, quæ insinuationem desiderat: si maior est quingentorũ solidorum: vt in titu. de dona. §. aliæ. quantũ verò ad alios ꝓctus ministrant, id est, ministeriũ prębent, s. docendo fieri contractum: vt inf. e. §. hæc igitur omnia.
e Causis.ʒ id est, contractibus.
f Monumenta.ʒ id est, instrumenta.
g Interminatur.ʒ scilicet lex Leonis.
h Hoc igitur.ʒ scilicet alienationes ecclesiasticarũ immobilium rerum: vt ʒ. eo. §. vult.
i Permittit.ʒ scilicet d. l. Leonis. vt C. d sacr. sa. eccl. l. iubemus. §. fi.
k In vsu.ʒ in cõcessiõe vsus, seu vsusfructꝰ.

l Dato.ʒ scilicet illi, cum quo sic permittit ecclesia: vt inf. eo. §. si qs autem voluerit.
m Donatæ rei.ʒ id est repensatæ ipsi ecclesiæ.
n Cum proprietate.ʒ quam à principio debet habere ecclesia: vt in fin. huius §.
o Ecclesiæ.ʒ scilicet remanente.
p Periculo.ʒ scilicet pœnarum prædictarum.
q Lex.ʒ scilicet Leonis.
r Percipiet.ʒ scilicet ecclesia.
s Pro non facto.ʒ quantum est de iure. vt C. de leg. & constitu. l. non dubium: sed factum ipsum pro infecto haberi non potest: vt ʒ. de æqua. do. §. igitur. coll. vij. & ff. de cap. l. in bello. §. factæ. & ff. de acquiren. possess. l. j. §. adipiscimur.
t Vendicationis.ʒ scilicet œconomo pro tempore: vt sup. eo. §. vlti.
v Lex.ʒ scilicet Leonis.
x Breuitate.ʒ non quod ipsa breuiter dicat, sed quia nos breuiter eam retulimus.
y Ecclesiæ.ʒ scilicet Constantinopolitanæ: vt in princ. sui patet.
z Insurgentium.ʒ scilicet hominum contra eam, vel in fraude eius.
a Valuit.ʒ cum diuinare non potuit: vt ff. mand. l. si fideiussor. in prin. & ideo non peccauit lex Leonis vt C. de testa. l. iubemus. in fin.
b Quidam.ʒ sic construè: quidam scilicet homines dudum hoc, quod vocatur colonarium ius adinuenientes: colonarium ius dico neque nostris legibus, neque, &c. & procedit vsq; ad ver. illum quod nos, &c. & postea accipe colonarium ius est, &c. quia interpositio est.

ꝓ pro infecto haberi nõ potest. Concor. c. vt nostrũ cum glo. fi. extra de appel.

Universidad de Deusto

a ¶ De propria.ʒscilicet,domo.
b ¶ Iste.ʒscilicet, qui fi accipit.
† Parech^a quis dicat: vide Alcia. lib. præter. §. j. in hac ipsa di ctione.
c ¶ Paroechus. ʒ id est,pensionator, à pariare quod est soluere: vt ff. de statulibe. l. ante pen. §. pen. & §. fin. vel dicitur à pari: quia domino per omnia ferè par est.
d ¶ Aliæ.ʒscilicet,legi.
e ¶ Omnib.ʒ vel impera torũ, vel iurisconsultorũ.
f ¶ Penè.ʒ hoc ideo quia pensione aliqua percipit.
g ¶ Quod nos.ʒ id est, huiusmodi contractum.
† Paræcho-si inclusa desunt in græco.
h ¶ Conscripsimus.] sed per consuetudinẽ derogatur huic.§. & fit emphyteusis per hunc.§.
i ¶ Legem.ʒ sistam.
k ¶ Dudum.ʒ & hic, & superior articulus in le. adiicitur leonis: quia ibi non sunt.
l ¶ Respexerunt.ʒ scilicet œconomi, cũ hoies ad militiam dedit nihil est,qđ nõ inueniãt: vt j. vt ij qui oblig.ha. perhi. res mi.j.respon.coll.v.
m ¶ Immunerunt.ʒ scilicet,præstationes œconomi, vt sequitur Azo.
n ¶ Præstantes.ʒ id est, dantes œconomi in emphyteusim.
o ¶ Constitutionum.ʒ quas non habemus.
p ¶ Casus.] qui imminẽt emphyteutæ, nisi sit totius rei interitus: vt insti.lo.ʒ.adeo. quod nõ est in simplici colono: vt ff.loca.l.si fundum.
q ¶ Vero.] pro certè.
r ¶ Anastasius.]scilicet, loquens in eodem casu, in quo superior. §. scilicet,in emphyteusi.
s ¶ Gesta.] id est,vt ea quæ gerũtur ex hoc contractu emphyteutico, in monumentis fiãt,id est, in scripturis. sic accipit ff.de proba.l. celsus.
t ¶ Constituens.] ſ. in lege,quam habuimus in memoria.ʒ.eo.§.ab anastasio.& in fi. huius. §.
v ¶ Huius.] ſ. ecclesiæ.
x ¶ Rei.]ſecclesiasticę.
y ¶ Fieret.]emphyteuticus contractus.Accur.
z ¶ Extendens.] scilicet,Anastasius.
a ¶ Neque vtilem.] & ideo corrigitur j. eod.§. sinimus.in fi.§.
† Sic vt. † Adiicere tur.
b ¶ Prædiximus.] sup. eod.§.j.
c ¶ Nos igitur.]quia lege leonis sã breuiter reaulimus.& duos casus superueniẽtes determinauimus: vt ʒ.eo.§. vnic. & §.lex.& §. dudũ. igit ad legẽ veniamus q̃ facere ꝓposuimus: vt ʒ.eo.j. rñ.
d ¶ Iam enim.] interpositio est hic ver.sic inf.eo.§.vt autem.ibi,quod enim,&c.Accur.
e ¶ Sanciuimus.]ex hoc.§.&.§.seq.& §.sinimus.ibi,quod actio, &c. & inf.de alienand.& emphy.§.& hoc.& super ipsis collige quod est.C. de sacrosc.eccle.authen.hoc ius.in princ.Accur.
f ¶ Felicissimæ.] scilicet, Constantinopolitanæ, vbi hæc lex fiebat, sed qualiter ibi fiebat,cùm in veteri Roma habeant fieri: vt inf. vt eccl. Roma.colla.ij.in princ.Respon.illud fuit ante tempora Constantini: vt diximus sup.quomodo oport.episc.in princ.& §. si verò metropolita.
g ¶ Ecclesiam.]subaudi habere licentiam: vt in fin.huius §.& sic ad in feriora semper repete illud.Azo.
h ¶ Prærogationem.] id est,dispendia.
i ¶ Interpretatus.]vt sup.eo. §.j.
k ¶ Existentes.ʒ vt sanctæ Mariæ,& sanctæ Theodoręs,& aliarum: vt ʒ. vt deter.sit nume.in medio titu.
l ¶ Metropolitas.ʒ id est,archiepiscopos.
m ¶ Ipse.ʒ scilicet, patriarcha.
n ¶ Complexiuè.ʒ id est, generaliter sanctimus.

quod vocat colonariũ ius (colonarium ius est,veluti si domum valẽte centũ solidos, & præstantem pẽsionem solidos decẽ, accipiat quis ab ecclesia, & det pro ea solidos cẽtum,seu amplius, aut certe minus: & quasi iam de propria [a] aggrauet se dare singulis annis quasi pensionis nomine solidos tres. iste[b] autẽ appellatur paroechus. [c] sed ipsam domum sub tam parua pensione in perpetuum,& ipse,& hæredes eius possidebant) adinuenientes, neq; nostris legibus, neq; alij [d] cuiusdã omnium [e] notũ, circumuẽtionem non paruã meditati sunt contra legẽ ꝓpetuas penẽ [f] cogitantes alienationes,quod nos [g] de cęterò agi ,phibemus, & pro eo ipso conscripsimus [h] legẽ. [i] Dudum [k] aũt& ad emphyteusim respexerũt, [l] & imminuerũt [m] plurimã quãtitatẽ veri reditus illi, qui emphyteusim accipiunt,præstantes [n] iis, qui rebus pridem sanctissimæ maioris ecclesiæ præsidebant. ideo quod nos in quadã constitutionũ [o] nostrarũ de finiuimus q̃dẽ vsq; ad ꝓsonas tres emphyteusim fieri accipientis, & duorũ successorũ aliorũ: hoc etiam sup rebus sanctissimæ maioris ecclesiæ fieri permittimus: non autẽ vltra sextã partẽ releuari emphyteusim percipientibus, propter fortuitos casus [p] sancientes. Quia verò [q] dicimus sic effusè, & impiè ab aliquibus fieri documenta, vt neque sexta relinquatur sanctissimę ecclesiæ pars,reliquis omnibus emphyteusim accipientibus donatis: Anastasius [r] autẽ piæ memoriæ gesta [s] monumentorũ constituens [t] fieri super alienationibus, sicut† etiam huius [u] rei [x] fieret, [y] tempus † & emphyteusim statuens, sine gestis quidẽ vsq; ad solã vitã accipientis emphyteusim, cũ gestis autem in perpetuum eam extendens, [z] neq; perfectã fecit,neq; [a] vtilẽ legẽ, & vndiq; imperfectam,vsq; ad solam dicœcesim patriarchicę sedis huius felicissimæ ciuitatis (sicut prædiximus [b]) legislationem statuens.

¶ *Nulla ecclesia vbicũq; sita,vel aliquod monasterium,vel asceteriũ,vel quiuis alius pius locus rem immobilem alienare potest: nec specialiter pignori obligare. Angel.*

¶ Nos [c] † igitur (iam.n. [d] ad legẽ veniendũ est) sancimus [e] neq; sanctissimã huius felicissimæ [f] ciuitatis maiorẽ ecclesiam, [g] neq; sub ea constitutas ecclesias, quarum ipsa prerogationẽ [h] suscepit (sicut eam Anastasius pię memoriæ interpretatus [i] est) neq; alias omnes ecclesias in hac felicissima existentes [k] ciuitate;aut circa eius confinia, neque sub patriarchica sede huius felicissimæ ciuitatis cõstitutas, quarũ metropolitas [l] ipse [m] ordinat, neq; alium vllum vndiq; patriarcham,neq; Episcopũ (dicimus autem & eos qui in oriente, & qui in Illyrico, insuper & in Aegypto, & in Lycaonia, atque in Lycia, & eos,qui in Africana prouincia sunt complexiuè [n] dicendum per omnes,quæcunque nostræ sunt terræ, necnon in occidente sunt Deo amabiles Episcopos ab ipsa seniori Roma vsq; ad Oceanum consistentium sanctissimarum orthodoxarum ecclesiarum) neq; aliquem xenodochum, [o] aut ptochotrophũ, aut nosocomum, aut orphanotrophum,aut brephotrophum,aut gerontocomũ, aut monasterij virorum,vel mulierum abbatẽ, vel abbatissam,† aut quemlibet omnino præsidentem venerabilibus collegijs licentiã habere alienare rem immobilẽ, aut in domibus, aut in agris,aut in hortis, aut omnino in huiusmodi, [p] neq; rusticum mãcipiũ,neq; ciuilẽ annonã, nec ꝓ specialis [q] pignoris occasionẽ tradere [r] creditorib. ¶ Alienationis † aũt nomen generalius ideo posuimus,vt,phibeamus & venditionẽ, & donationẽ, & cõmutationẽ, & in perpetuum [t] extensam emphyteusim,quæ non procul [u] ab alienatione consistit. Sed omnes vbique

o ¶ Xenodochum.] hęc verba expone: vt sup. §. hæc igitur.
p ¶ Huiusmodi.] ſ. immobile: nisi in casib^9 vj. vt ꝓ.ꝓ debitũ,quod alias solui nõ valet: vt j. đ all. & emph.§.& hoc etiã in super. Itẽ i emphyteusi, vt j.e.§. emphyteusis. & §.sc.&j.de ali.&emphy. §.l.cẽtiã. Itẽ ꝓmutat cũ alia ecclesia: vt j. consti. quę ex adscr.§. fi. Itẽ cũ Pricipe: vt j.e.§. finim^e. Itẽ ꝓ.ꝓ onus fiscale: vt j. de ec.re.immo.ali.§. sancimus igitur. Itẽ in redẽptione captiuorũ: vt j.đ ali.& emphy.§.sanctissima verò. Sed cõ eccle sia in quinq; casibus omnino ,phibeꝛ; etiã in his casib. vt notauimus inf. de al.& emp.§.ea.coll.ix Sed quid de mobilibus? Rñ. possint alienari, cũ nõ inueniat prohibitũ: vt ff.ex q.causꝫ.ma.l.nec non.§.qđ eis. nisi sint sacra circa altare necessaria, quæ alienari nõ ꝓt. vt insti.de re.di.§.nullius. & C.de sa.san.ec.l.sancimus.nisi ꝓpter captiuorũ redẽptionẽ: vt inf. de ali.& emp.§.de sacris.& §.si verò ꝓpter. Itẽ quæ sunt superfluæ: & tũc etiã propter debitum non solũ,propter redẽptionem captiuorũ: vt j.de alie.& em. §. si verò sunt plura.
q ¶ Specialis.]hic no.ꝙ vbicunq; dicitur in hac ꝓstitutione de ,phibitione specialis pignoris, illud fit correctũ p.l.inf.đ ali.& emph.§. hoc etiã. Vel dic illud speciale cã necessitatis,propter quã cessat omnis lex: vt ff.de offic.procõ.l.j.generalis autem obligatio permittitur: vt inf.eo.§.si enim.
r ¶ Tradere credi.]sed nũq̃d sine traditione speciale pignus facere potest.ff.de pig.ac.l.j. Videt ꝙ sic: vt hic,& inf. eo. §. si aũt creditor. nam ibi dicit accipere.& §. si .j. in fi.& §.finimus.ibi,sed neq; dationẽ,&c.sed his legibus large ponit verbũ dare.sic ff.đ pig. ac.l. si conuenerit. §. si quis. Quare dicas, ꝙ nec sic fieri põt obl. p istã constit. vt ʒ.j. rñ.sed generalis obligatio fieri põt. l. sine traditione,cum dicat in ru.hypotheca: vt ff.de pig.ac.l.si rem.§. proprie.sed quæ est ratio? Rñ quia plus iuris constituit creditori per speciale pignus,quã per generale: cũ mãcipia generaliter obligata manumittamus,nõ si specialiter, vt ff.de manumiſſ.l.iij.& C.de ser. pi. da.ma.l.iij.
s ¶ Alienationis.]vt C.de re.ali.non ali.l.fi.sic ff.de stat.liber.l.statulib. §.fin.
t ¶ Et in perpetuum.] Hic nõ.quod vbicunque in hac constitutione fit mentio dẽ perpetua emphyteusi prohibendã,illud corrigitur: vt inf. de alie.& emp.§.licentiam. Vel dic:ibi conceditur in perpetuum.i. quãdiu reditus præstetur,& ita hic,& insti,loca.§. adeo. Vel dic fieri in perpetuum.i.in tertia generatione: vt inf.eo.§.emphyteusim.prima verior est.
v ¶ Non procul.]id est,non multum.

Constitu-

a ¶ Constitutio.ʒ vt sup.eo.§. vlult enim.
b ¶ Illam.ʒ scilicet legem Leonis.Accur.
c ¶ Propter ea.ʒ scilicet vt ,phiberemus omnes sacerdotes,vt dixerat, non vt confirmaret,scilicet legem Leonis: quia & sine hac erat confirmata.sup.eo.& sic non refertur ad proximum dictum.
Græca lingua an sit elegans.
d ¶ Voce.ʒ latina:sed in græca,q̃ ẽ magis cõis vt dic dr.nã græcã sciũt græci. Itẽ latinos oportet scire, ,pter interpretationẽ, & trãslationẽ, vt patet p multas leges trãslatas: vt ff.đ exc.tut. l.j.& de iudi.l.pars.& finiũ reg.l.fi. & alię infinitæ. Sed cõtra linguã no strãGręcivilipẽdũt,nec eã scire volũt, vñ tantũ nobis est cõis,ꝓtereà (vt legitur in diuinis) qñ Hebraica lingua transferebatur in latinã, prius in Græcã trãsferebaꝛ,vt fa cili^9 ex ea sumeret in Latinam: sicut & de obligatione iurisgentiũ q̃ tollitur per acceptilationẽ per quoddã mediũ: vt in stit.quib.mo.toll.obli.§. ij. Et no.ꝙ hęc lex sic lo quit hic, ac si adhuc nõ esset trãslata in Latinũ & facit Imperator mentionem trãslationis. vel ideo est communis,quia fiebat Constantinop.
e ¶ Itaque.ʒ inceptiuè, non illatiuè ponitur.
f ¶ Documenta.ʒ id est instrumenta facta de alienationibus rerum ecclesiasticarum.
g ¶ Tergiuersationis.ʒ sic C.de testib.l.iubem^s §.pe.sic sup.eo.§.fi.& C. de cad.toll.§.fi.sic. j. de refer.§.fi.coll.iij.sic C.đ leg.& constit.l.leges.
h ¶ Schema.ʒ i. ordinẽ vel figurã secũdũ Acc.
i ¶ Prædictas.ʒ sup.§i vltim.Azo.
k ¶ Vt autem lex ad.ʒ id est, contrà.
l ¶ Quod.ʒ i. varietas.
m ¶ Quid enim.ʒ isti tres versus sunt interpositio vsq; illuc, necessarium, &c.
n ¶ Inter homines.ʒ vnde dicitur: Iustus septies in die cadit. sic C.đ veter.iu.enuc.l.ij. §. sed quia.sic. j. de consang.et vtr.fratr.in prin.coll.vj. aliud est in diuina natura: vt insti.de iust. & iur. j.respons. & de iure natur.§.sed naturalia.
Iustus septies in die peccat.
o ¶ In auxilio.ʒ imo videtur ad destructionẽ. nam falsa efficitur lex: vt ff.de reg. Cato.l.j. ita & vitiosa: vt ff.de regul. iur.l.j.in fin. contra: sed illud est, quòd ad exceptionem, quæ remota est à regula,sed ipsa lex, vt regula firmatur, quę remanet: vt hic dicitur.
p ¶ Mouetur.ʒ sic j.e.§. quia verò verisimile: ibi, oportebit,&c. Acc.
q ¶ Sinimus igitur.ʒ i. ꝓmittimus: q.a exceptiones facimus à lege, quæ ,phibet alienationẽ rerũ ecclesiasticarũ,ergo hæc est prima ꝓ legẽ istã.
r ¶ Reipublicæ.ʒ quia publica vtilitas est præferẽda priuatę: vt hic & ff.pro.soc.l.actione.§.labeo.& C.de cad.toll.§.pe.& inf.vt omnes obe. ia. prou.§.arripiat.coll.v.
s ¶ Talis.ʒ scilicet ecclesiæ alicuius.
t ¶ Indemnitate seruata.ʒ sic j.constitutio quæ ex adsc. & li.§. fi.
v ¶ Ab eo.ʒ imperatore.

† Facit ad hunc.§. i.c. audimꝰ super vers. ecclia pot. prin.ecc.de restit.in int. gr.& est statutus in §. in authen. hoc inꝰ. C. de sacrosanct. eccles.& q.ij.c. cauſas. §. hoc ius porro. Ecclesia quæ.ij.q.iij. posſit alienare. Concor. ex.§. de eccl. eccles.pos. alien.& q.ij.per.

x ¶ Quid.ʒ q.d.bene debet dare etiam maiorem rem.
y ¶ Immensitas.ʒ sup.vt deter.sit nu.cleric.§.j.contra.Sol.vt ibi.
z ¶ Pragmatica.ʒ scriptura facta cum consilio procerum.
a ¶ Forma.ʒ scilicet pragmatica.
b ¶ Percipiens.ʒ scilicet ecclesiæ.

facerdotes ab huiusmodi alienatione prohibemus, subditos pœnis, quibus Leonis pię memoriæ vsa est cõstitutio. [a] Illã [b] nãq; per omnia valere, & ratam esse sancimus, ,pterea [c] hanc ꝓposuimus, & protulimus,& non paterna voce [d] legẽ cõscripsimus,sed hac cõi, & Græca,vt omnibus sit nota, ꝓ.ꝓ facilẽ interptationẽ. Qđ itaq; [e] iã ꝓteriit,relinquimus. nã tanta documẽta [f] tpe longo facta nunc cõmouere, multæ erit tergiuersationis. [g] Quapropter quę vsq; huc hactenus extant,proprium habeant schema: [h] de cætero autem omnẽ alienationem interdicimus, præ dictas [i] eis pœnas imponentes.

¶ *Exceptio confirmat regulam in non excepti.Bartol.*

¶ Vt autẽ lex ad [k] humanę naturę varietatẽ,& qđ [l] semper venit, moderata,per omnia immota permaneat (q.d.n. [m] erit stabile iter hoĩes, [n] & ita immobile vt nullã patiatur mutationẽ,cũ omnis noster status sub perpetuo motu consistat?) necessariũ existimauimus quasdam exceptiones dare legi, cum multis vigiliis, & subtilitate adinuentas: vt eas habens in auxilio [o] lex nequaquam moueatur. [p]

¶ *Principi permutare licet cũ ecclesia pro re meliori,vel æquali, utilitate Reipublicæ exigẽte,& pragmatica forma ꝓcedente: omnia alia alienatione prohibita. Barto.*

¶ Sinimus igitur [q] impio, si qua cõis cõmoditas est, & ad vtilitatẽ Reipub. [r] respiciẽs, & possessionẽ exigẽs talis [s] alicuius immobilis rei,qualẽ ,pposuimus: hoc ei à sanctissimis ecclesiis,& rẽliqs venerabilib. domibus, & collegiis ꝓcibus relicere,vndiq;sacris domibus indẽnitate [t] seruata: & recõpensam dari eis ab eo, [u] qui percepit,ęqua aut etiam maiore quam data est. Quid [x] enim causetur Imperator ne meliora dẽt,cui plurima dedit Deus habere,& multorum dominum esse,& facilè dare,& maximè in sanctissimis ecclesiis,in quibus optima mensura est donatarũ eis rerum immensitas? [y] Vnde si quid

tale fiat,& pragmatica [z] præcesserit forma [a] præcipiens [b] imperio [c] dare aliquid taliũ rerum, & recõpensauerit mox rem meliorem,& vberiorem,& vtiliorem: sit ea per mutatio firma, [d] & ij, q. præsidẽt [e] domibus,quarum est quod aliena tur, & qui talibus administrant literis, [f] sine q̃rela vndiq; sint, nullam metuẽtes pœnarũ, quæ à Leone piæ memoriæ interminãtur, & à nobis firmatę [g] sunt vtiq;,cũ nec multũ † [h] differant ab alterutro sacerdotiũ,& imperiũ,& res sacræ à cõibus,& publicis: quando [i] omnis sanctissimis ecclesiis abundantia,& status ex imperialibus munificẽtiis perpetuò prębeaꝛ. Alterutris itaq; cõpẽsantes [k] quæ decet, nõ ab aliquibus iure culpabũtur. Aliã verò [l] omnẽ siue ad imperiũ ipsum,siue ad aliã quãcunq; personã factã siue venditionẽ,siue donationem,siue permutationem,siue emphyteusim ꝓpetuã [m] omnino ꝓimus.sed neq; dationẽ cuiusdã pignoris [n] in re immobili factã, occasione mutuorũ fieri sinimus. Et hæc valere volumus in oĩ ecclesia,omniq; monasterio,&nosocomio,& xenodochio,& brephotrophio, & asceterio, & gerontocomio,& oĩ absolutè collegio,quod actio pia [o] cõstituit: nullo penitus horũ [p] aliquid accipere ab eis [q] valente. Vnde neq; constitutione [r] Anastasij diuæ memorię vlterius opus erit:neq; secundũ illã facien di decreti memoriæ obseruationis. ipsa.n. rei principia [s] perimẽtes,&,phibẽtes qđ fit,nequaq̃ per scrutatiõe deĩceps indigebimus.

¶ *Ecclesiarum,& locorũ uenerabilium res in emphyteusim dari possunt,in personã accipientis,& duorum successorũ: uidelicet filiorũ & nepotum& uiri,& uxoris,si de eis specialiter dictum fuerit.aliter non.Bar.*

¶ Emphyteusim autẽ siue in sanctissima maiore ecclesia, siue in omnibus reliqs adorãdis domibus fieri sinimus: & in accipientis ꝓsona,& in duobus [t] eiusdẽ ꝓsonę hęredibus deinceps filiis [u] tñ solis

c ¶ Imperio.ʒ id est imperatori.
d ¶ Firma.ʒ nunq̃d ergo similiter à priuato in ecclesiã fieri põt immẽsa donatio sine ſinuatione? Quidã dicũt ꝙ sic: vt hic,&C.de sac.san.eccl. l.illud.nos ꝑ.cũ.n.nõ inueniamus expressum hic, vel alibi,stabit in suo statu, vt vltra quingentos solidos fiat ſinuatio: vt inst.de do.§.& cũ retro. & C.de do.l.pe.in fi. qđ .n. non mutatur, veteri iuri reliquit: vt C. đ ap. l.præcipimus.§.fi.i fi. et C.de testi.l.sancimus.et quod hic dr,est spãle in Principe: vt ar.ſ. e.j. rñ. & ſ.quo.op.epiſ.j.rñ. vel dici potest hic nõ dici, Imperator donet sine ſinuatione: imo fieri vidꝛ tur, ex quo fit pragmatica forma,q̃ est scriptura publica: vt inf.eo.§.quia verò verisimile. &sic de iure communi videtur fieri hæc donatio.
e ¶ Præsidẽt.ʒ vt plati.
f ¶ Literis.ʒ vt tabellionis & iudices: vt ſ. e. §.ad hæc.& §. aliquid.
g ¶ Firmatæ.ʒ vt ſ.eo. alienationis.ibi.illa,etc.
h ¶ Nec multũ.ʒ differũt.n.in vſucap.triẽnij: quia res fiscales nõ vſucapiũtur,vt insti.de vſu. §.res fiscales.sed res ecclesiæ,sic: vt ʒ.hæc cõst. inter,&c.coll.vj.ſm Al. sed nõ valet: q.a hęc cõstõ nõ cogitauit de illa inferiori: sed differũt: q.a vnũ sacris,alterũ hũanis pręsidet: vt ſ.quo.oporꝛ. epiſc.j.rñ.similitudinem aũt habent. nã vtriusq; res iure istо,adhuc cẽtũ annis ꝑscribũtur: vt hic & C.de sac.san.ecc.l.fi. l3 post hãc legẽ sit correctũ quò ad eccliã: vt j. de ecc.ti.§. ,p.t.palibus.
i ¶ Quãdo.ʒ pro quia.
K ¶ Compensantes.ʒ ſ.ecclesia,& imperator.
l ¶ Aliã verò.ʒ quã supradictã permutationẽ, in qua tria fuerũt necessaria,& ꝙ seruare et illesa eccliã,& ꝙ eẽt publica vtilitas,&fieret pragmatica forma: vtſ. proxim.
m ¶ Perpetuam.ʒ j. de alie.& emphyt.§. licentiam. contra. Sol. vt dixi.ſ.eo. §. alienationis.
n ¶ Cuiusdã pignoris.ʒ inf.de ali. & emphy. §. hoc ei insuper.in prin.coll.ix.ʒ.Sol.vt diximus eo.§.nos igitur.in fi.Ac.
o ¶ Actio pia.ʒ id est intentio. vel dic,id est, actus pius.
p ¶ Horum.ʒ ſ.emptorum ab ecclesia,vel donatorum, & similium.
q ¶ Ab eis.ʒ scilicet locis.
r ¶ Cõstitutione.ʒ cuius memoriã fecit ſ.e.§.ab anasta.& §.anastasius.
s ¶ Principia.ʒ sic ff.de aqua plu.arcen.l.sed interdum. sic.ff. quod vi aut clam.l.nam origo.
t ¶ Duobus.ʒ imo in perpetuum.sed dic vt ſ.eo.§.alienationis.
v ¶ Filiis.ʒ Nota filiꝰ dare quędã, q̃ nõ dantur extraneis hæredibus.

Antiquo iuri reliquit, quod non mutatur.

† Concor. c.solitæ. extra de maior. & obe.

Sic

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sic in priuilegio hypothecatum, quãdo succedũt matri: vt C. qui pot. in pig. l. fi. sic in priuilegiis, ne dãneẽ vir insolidũ: vt ff. sol. matr. l. maritum. & l. etiam. sic ff. ad Tre. l. ex facto. §. fi. sic C. de inoff. test. l. scimus. in fi.

a ¶ Aliter. ʒ quam nunc diximus.

b ¶ Sub nulla. ʒ non sub illa: quia nihil dixit de hoc. vel dic, q eo ipso quod generaliter alienare prohibuit, quòd & hãc prohibuit. ſ. ephyteusim.

c ¶ Constitutione. ʒ de de qua memoriã habuimus. sup. eo §. dudum.

d ¶ Rei. ʒ i. mercedis. ſ. quæ potest haberi ex re, si locaretur annuatim.

e ¶ Tanta. ʒ fortè quãdo res venit ad ecclesiã, red debat singulis annis x. & nunc tantundem reddit.

f ¶ Diximus. s. eo. §. dudum. & §. proxi.

g ¶ Sextam. ʒ ad plus.

h ¶ Partem. ʒ accipe verbũ. inf. concedimus. id est, remittimus.

i ¶ Imputandã. ʒ i. compensandã cũ scrupulosi tate: nã, quia interdũ emphyteutica dãnũ sentit: vel propter tẽpestatem: vt ff. loc. l. ex cõducto. §. j. vel propter rei interitũ particulariter: vt C. de iu. emphyt. l. j. dicitur fieri quædam compẽsatio: vt hic: & sup. eo. §. dudum.

k ¶ Cladẽ. ʒ q a fundus pro parte chasmate periit: vt ff. de minor. l. verum. §. pe. vel quia arbores sunt vẽto diruꝛ, vel domus exusta: vt inst. de cõtrah. emp. §. cũ autẽ.

l ¶ Aut. ʒ hoc est de responsione.

m ¶ Accipiat. ʒ vt si nomine pẽsionis reddatur v. & nũc v. reddat, & nõ minus: imo potius dimittat, vt sequit. Et vt hæc plenè intelligãtur, distinguẽ: aut res quæ datur in emphy. est tãtę pẽsionis, quantæ erat tunc, cũ ad ecclesiam peruenit. aut maioris, aut minoris, aut ferè nullius, aut prorsus nullius. primo casu fit diminutio in vj. partẽ. s. eo. §. dudum. & §. proxi. §. & j. de alien. & emphy. §. j. in prin. & §. quæcunque. coll. ix. In secũdo, fit diminutio similiter: vt puta i vj. partẽ: sed habetur respectus, qñ ad ecclesiã peruenit: ne quod fauore eius inductum est, õ eã interpretemur: vt ff. de leg. & senatusc. l. nulla. & C. de leg. & const. l. quod fauore. In tertio, quando est minoris: num quã quando peruenit ad ecclesiam: puta in dimidiam vel circa idem, tunc accipiat pro ea pensione, quæ nũc est, aut dimittat, vt hic: vbi autem parum minus, vel ét esset parũ plus: tunc credo idem quod in primo casu. nam propter minimã rẽ à iure nõ recedo: vt ff. de in integ. restit. l. scio. In quarto, scilicet quãdo ferè nullius est, vt quia ruinosa esset, tunc aut soluere vult statim: & tunc fit diminutio in tertiã partem ab ea pensione, quæ poterat colligi adhuc re existẽte in suo statu. aut vult soluere demum refecta, & tunc nulla fit diminutio præsentis mercedis: imo medietatem eius pensionis, quæ adiicietur ex rei ædificatione, debet adiicere, vt inf. de ali. & emp. §. si verò. quædã. Sed quidam dixerunt, non esse faciendam differentiam inter dicta duo modo capitula: cum in eodem casu intelligerent quod hic dicitur: vt inf. de ali. & emphy. §. si verò quædam. & illum. §. hunc supplere dixerunt: quod non credo. in quinto casu, dico q prout potest qualicũq; pẽsione debet locare. sin emphyt. œconomus: vt inf. de alien. & emphy. §. fin fi. Addo etiã sextum membrum, quando tantę est nunc, quantæ prius: sed parum est, respectu æstimationis rei, vt turris: & tunc dic vt inf. eo. §. fi. & hęc omnia æstimantur per architectos. vt inf. eo. §. quod autem. Accur.

n ¶ Cum liceat. ʒ i. magis licitum est sic locare ad annos, quàm pensionem diminuere: licet sit securius: licet econtra quandoq; sit: quia melius est, &c. vt inf. de ta. & vt protho. di. §. nos autem. in fi.

o ¶ Conducere. ʒ id est, locare.

p ¶ Digna pretio. ʒ scilicet, prædia.

q ¶ Pẽsiones. ʒ vt sunt turres.

r ¶ Non ex reditibus. ʒ licet hoc fiat alias: vt s. eo. §. proxi.

s ¶ Subtiliter. ʒ per architectos: vt j. eo. §. quod autem.

t ¶ Computari. ʒ q. d. talis detur pensio, quę collecta vſq; ad xx. annos, contineat pensionẽ, vel æstimationem rei. sic & ecõtra in venditione rei ecclesiasticæ quandoq; sumitur pretium ex pensione: vt inf. de aliena. & emphyt. §. ex hoc autem concedimus. Accurſ.

v ¶ Prędiximus. ʒ vt s. eod. §. emphyteusim.

x ¶ Faciendam. ʒ imo perpetuò, sed dic vt sup. eo. §. alienationis.

y ¶ Canonem. ʒ id est, solitam mercedem.

z ¶ Hoc enim. ʒ interpositio est vsque illuc, fieri.

a ¶ Hominum. ʒ nã in priuata emphyteusi per triennĩ expectatur: vt C. d iure emphyteutico. l. ij. §. fi. sed in ecclesiastica biennium: vt hic, & j. de alien. & emp. §. fi verò quis. Sed in simplici colono indistinctè biennĩ expectatur: vt ff. loca. & conduct. l. quæro. §. inter locatorem. & l. cùm dominus horreorum.

b ¶ Ad casum. ʒ id est, ad remissionem.

c ¶ Defendere. ʒ scilicet, vendicãdo vel condicendo ex l. ista.

d ¶ Meliorationum. ʒ quæ Grecæ emponemata dicuntur: vt C. de iure emphyteutico. l. ij. & inde dicitur emphyteusis, id est, contractus melioratiõnis.

e ¶ Fecerit. ʒ ſ. dolo, vel culpa lata, vel leui, quæ veniunt in omnibus contractibus, qui gratia veri vſq; partis fiunt: vt ff. de regul. iur. l. contractus. & ff. commod. l. si vt certo. §. nunc ad instar enim fructuarij bona fide vtetur: vt ff. vſufr. quemad. ca. l. j.

f ¶ Prędium. ʒ scilicet, rusticum.

g ¶ Ad restitutionem. ʒ id est, diligentem restitutionem.

h ¶ omnes reditus. ʒ ratione præteriti temporis tantum: vt inf. de ali. & emphy. §. fi verò quis. Sed contra. inf. eo. §. si verò etiã perpetua emphy. Respon. ibi contractus ab initio non tenuit: sed vbi tenuit, obtinet quod hic dicitur: vt inf. de ali. & emphyt. §. fi verò præter.

i ¶ Quod autem dictum est. vt sup. eo. §. nos igitur.

k ¶ Valere. ʒ scilicet, alienationem. contra enim videbatur ex eo, quod Imperatori est licitum: vt sup. eo. §. finimus. & sę familiæ licitum videtur: vt inst. de vſu & habi. §. ij. cùm & aliàs dicat, quod sit pars sui corporis: vt C. ad legem Iul. maiest. l. quisquis. in princ.

Qualiber

re. sin emphyt. œconomus: vt inf. de alien. & emphy. §. fin fi. Addo etiã sextum membrum, quando tantę est nunc, quantæ prius: sed parum est, respectu æstimationis rei, vt turris: & tunc dic vt inf. eo. §. fi. & hęc omnia æstimantur per architectos. vt inf. eo. §. quod autem. Accur.

n ¶ Cum liceat. ʒ i. magis licitum est sic locare ad annos, quàm pensionem diminuere: licet sit securius: licet econtra quandoq; sit: quia melius est, &c. vt inf. de ta. & vt protho. di. §. nos autem. in fi.

o ¶ Conducere. ʒ id est, locare.

p ¶ Digna pretio. ʒ scilicet, prædia.

q ¶ Pẽsiones. ʒ vt sunt turres.

r ¶ Non ex reditibus. ʒ licet hoc fiat alias: vt s. eo. §. proxi.

s ¶ Subtiliter. ʒ per architectos: vt j. eo. §. quod autem.

t ¶ Computari. ʒ q. d. talis detur pensio, quę collecta vſq; ad xx. annos, contineat pensionẽ, vel æstimationem rei. sic & ecõtra in venditione rei ecclesiasticæ quandoq; sumitur pretium ex pensione: vt inf. de aliena. & emphyt. §. ex hoc autem concedimus. Accurſ.

v ¶ Prędiximus. ʒ vt s. eod. §. emphyteusim.

x ¶ Faciendam. ʒ imo perpetuò, sed dic vt sup. eo. §. alienationis.

y ¶ Canonem. ʒ id est, solitam mercedem.

z ¶ Hoc enim. ʒ interpositio est vsque illuc, fieri.

a ¶ Hominum. ʒ nã in priuata emphyteusi per triennĩ expectatur: vt C. d iure emphyteutico. l. ij. §. fi. sed in ecclesiastica biennium: vt hic, & j. de alien. & emp. §. fi verò quis. Sed in simplici colono indistinctè biennĩ expectatur: vt ff. loca. & conduct. l. quæro. §. inter locatorem. & l. cùm dominus horreorum.

b ¶ Ad casum. ʒ id est, ad remissionem.

c ¶ Defendere. ʒ scilicet, vendicãdo vel condicendo ex l. ista.

d ¶ Meliorationum. ʒ quæ Grecæ emponemata dicuntur: vt C. de iure emphyteutico. l. ij. & inde dicitur emphyteusis, id est, contractus melioratiõnis.

e ¶ Fecerit. ʒ ſ. dolo, vel culpa lata, vel leui, quæ veniunt in omnibus contractibus, qui gratia veri vſq; partis fiunt: vt ff. de regul. iur. l. contractus. & ff. commod. l. si vt certo. §. nunc ad instar enim fructuarij bona fide vtetur: vt ff. vſufr. quemad. ca. l. j.

f ¶ Prędium. ʒ scilicet, rusticum.

g ¶ Ad restitutionem. ʒ id est, diligentem restitutionem.

h ¶ omnes reditus. ʒ ratione præteriti temporis tantum: vt inf. de ali. & emphy. §. fi verò quis. Sed contra. inf. eo. §. si verò etiã perpetua emphy. Respon. ibi contractus ab initio non tenuit: sed vbi tenuit, obtinet quod hic dicitur: vt inf. de ali. & emphyt. §. fi verò præter.

i ¶ Quod autem dictum est. vt sup. eo. §. nos igitur.

k ¶ Valere. ʒ scilicet, alienationem. contra enim videbatur ex eo, quod Imperatori est licitum: vt sup. eo. §. finimus. & sę familiæ licitum videtur: vt inst. de vſu & habi. §. ij. cùm & aliàs dicat, quod sit pars sui corporis: vt C. ad legem Iul. maiest. l. quisquis. in princ.

Qualiber

masculis. aut fœminis, aut nepotibus vtriusque naturę, aut vxore, aut viro: si hoc videlicet de vxore, aut viro expressim nominetur: alioqui non transire ad aliquem alterum hæredem: sed vsq; ad solam vitam percipientiũ standum, nisi filios, aut nepotes habuerint. Aliter autẽ penitus emphyteusim agi ecclesiasticę cuiusdã, aut ptochij † rei immobilis, aut mãcipij rustici, & ciuilis annonę nullo pmittim⁹ mõ: neq; quod fit, habere aliquod penitus robur sinim⁹.

¶ *Ecclesiarũ res pensionem eandem reddẽtes in emphyteusim dari possunt, p eadẽ pẽsione, quanta ab initio fuit statuta, diminuta ad plus in sextã partem: pẽsione verò ob cladem minuta, pro extante pensione in emphyteusim dari debent: & si res sit ptiosa, parũ aut nullã reddens pensionẽ, re subtiliter æstimata, pensio constitui debet, quæ in xx. an. faciat æstimationem. Bart.*

¶ Quia verò Leonis quidem pię memorię constitutio sub nulla penitus diminutione dari rem ecclesiasticã sanciuit: nos aũt in alia cõstitutione à nobis scripta sextam excipi solũ super emphyteusim sanciuimus: huiusmodi quẽdã diminutionis rei damus ordinẽ, vt queratur cũ omni veritate, & subtilitate pensio eorum, quę dãtur tãta quã ta ab initio fuit, qñ ad sanctissimã venit ecclesiam, & detur emphyteusis talibus personis quales dudũ diximus. tunc enim sextãe ei partem cum seruo pulositate imputãdã cõcedimus. Si verò minui cõtigerit, per quãdam cladẽ pensionẽ, aut i toto: tunc cõstantẽ pensionẽ accipiat qui emphyteusim subire vult: aut nec accipiat penitus, cũ liceat cõducere potius, quàm tales diminutiones in emphyteusim celebrare. ¶ Si verò alicuius ecclesiastici pdij suburbani ephyteusis detur: qualia plurima maximè in hac nouimus felicissima consistere ciuitate, multo quidẽ digna

† Ptochiũ, vbi pauperes. vt in l. illu i. C. de sacrosã. eccl. Nã πτωχεῖον Græci mẽdicũ dicũt.

† ποσίν.

pretio, paruas verò reddẽtia pẽsiones, aut nihil pẽsionem omnino: non ex reditibus metiri emphyteusim, sed ęstimari suburbanũ subtiliter, & reputari ex pretio collecto reditus possibiles in viginti annis computari: & in reditibus ex hoc computatis agi emphyteusim. nõ perpetuò, sed ĩ eũ, qui percipit, & duas ex eo successiones, & viro, & vxori (sicut prædiximus) faciendam.

¶ *Emphyteuta si canonẽ nõ soluerit p bienniũ, cadit à iure suo, & reddere rẽ compellitur, & pensionem pro tempore prætorito soluere, & damnum emendare, nulla p melioratione retentione competente. Bart.*

¶ Scire autem emphyteutas cõuenit, quia si biennio cõtinuo nõ exoluerint emphyteuticũ canonem (hoc enim tẽpus p triennio aliorum hominum sufficere ad casum ecclesiasticarũ, aut ptochicarum emphyteusium pro nõ soluto canone ponimus) fient omnino extranei emphyteumatis: et volentibus præpositis sacrarum domuũ, licebit prędia, aut domos defendere, nullam metuẽti bus meliorationũ redditionẽ. sed siquidẽ deterius fecerit prædium suburbanum, aut domum, qui emphyteusim percipit: cogi eum de suo diligẽtiam, ac restitutionem prisci status facere, & obligatum esse ad hoc ipsum, & hæredes eius, & successores, eiusque res, insuper, & debitos omnes reditus sine dilatione exigi.

¶ *Res immobiles ecclesiarũ alienari prohibentur in quacunq; persouã, siue sint integræ, siue ruinosæ, nisi in emphyteusim à iure permissum, rerum æstimatione subtiliter facta per architectos, reuolutione siue machinatione remota. Bartol.*

¶ Quod autem dictum est à nobis, vt nullius immobilis rei ecclesiasticę, aut ptochicę alienatio sit permissa: ad nullam nostrę Rei publicæ personam sanciuimus valere, non solùm super constantibus domibus, & suburbanis, & hortis. & agris, sed etiam super ruinis, siue ex igne, siue ex terræmotu, siue ex alia qualibet causa ruina sit, sed etiam in iis, quæ omnino destructa sunt, & in pauimẽto iacẽt, siue etiam in puris ruinis nullum ædificium habentibus, neq; materiam iacentem. Non enim in illis alienationem fieri permittimus, nisi in sola emphyteusi tẽporali, secũdum quod dudũ à nobis dictũ est, & in tribus personis talibus, quales prędiximus: vt neq; vlla circũscriptio in rem ecclesiasticã in talibus fiat: duobus per tẽpora primatib. mechanicis, aut architectis, siue in hac Regia, & maxima ciuitate vnà cum Deo amabili bus œconomis, & quinq; Reueren dissimis presbyteris, & duob. diaconis, præsente quoq; Deo amabili Episcopo: siue etiam in prouincia duobus insignibus mechanicis, aut architectis, aut etiã vno, (si vnum solùm ciuitas habeat) interuenientibus in illis locis sacrosanctis euangelis positis, definiatur ab architectis, quãtũ competat pro hoc solui sanctissimę ecclesiæ, secũdum modũ emphyteusis: & in his emphyteuticam conscriptionem in eo celebrari secundũ figuram priùs dictã. Illum verò & ædificare, & vti materiebus, si materias habeat, & trãsmittere emphyteusim vsq; ad duas successiones, sicut dictum est, & sic reuerti post trium personarum mortẽ ad sanctissimam ecclesiam, aut venerabilem domum, ex qua facta est emphyteusis, & etiã valere talem contractum, vtpote præsenti non repugnantem legi. Neq; illud, qd hactenus contra tales contractus agebatur, valere permittẽdũ est de adiectione, vt si vel duorũ hęredum cõpleatur tẽpus, licentia sit eis, qui post illum sunt, in emphyteusim dare id, vnde agitur, & semper eos pponi aliis. In hoc eũ nihil aliud est, quã per reuolutionem, & machinationem perpetuas eis emphyteuses, magis autem priuationes ecclesiasticarum agi rerum. Sed & si quid factũ est tale, nullã necessitatẽ esse Reuerendissimis œconomis duob⁹ hæredib⁹ cessantib⁹ cęteris tradere.

¶ *Res ecclesiæ concedi potest ad tẽpus accipere volenti ad usumfructum, re aliena eius reditus in eius compensationem ecclesiæ donata: aut tempore finito utraque res pleno iure ad ecclesiam redeat. Bart.*

¶ Si quis autẽ voluerit accipere secundũ rationem vsus, aut qui vocatur vsusfructus, rem ecclesiasticam, aut sanctissimę maioris ecclesię, aut alterius cuiuslibet, quę in omni nostra ditione sunt positæ, aut ptochiorũ, omnino percipiat hoc, & ſm prędictam obseruationem, & ſm formam constitutionis Leonis pię memoriæ: vt iste locuples existens, & substantiæ immobilis dominus, aliam mox rem secundũ proprietatis ius cõpẽset sanctissimæ ecclesiæ, aut venerabili domui, ex qua hic percepit tantos, & tales frequẽtes reditus, quã tos, aut quales habet. quod datur ita vt post eius obitũ ecclesiastica, aut ptochica res reuertatur ad venerabilẽ domũ cũ vsu, q datus est, non transcẽdente tẽpus vitę percipientis. Accipiat autem similiter etiam rei in cõpensationẽ datæ & vsum: quatenus sit post perci pientis obitũ, aut tẽpus, in quo donatio vsus cõuenit, non transcendens videlicet percipiẽtis vitam: vtrũque ex toto & secundum prietatem, & secundũ vsum apud sanctissimã ecclesiam remãsurũ.

¶ *Oeconomi res ecclesiarũ in casibus phibitis alienantes, pœna legis Leonis afficiuntur, & emptor pretiũ amittit, & rẽ cũ fructibus reddit. Item donatarius rem donatã cum fructibus reddere compellitur. Bartol.*

¶ Quia verò Leonis pię memorię constitutio pœnas penè solũmodò in venditione, decreuit: nos aũt interdicimus non venditiones solùm, sed etiam donationes, & permutationes, & perpetuas emphyteuseis, & pignorum datio nes in rebus immobilibus: videmus autem quosdam sic amatores periculi constitutos, vt præsumãt ad ea, quæ interdicta sunt, accedere, & circunuentionem facere legibus ex voluntate, & præsumptione, quam habent: & quæ omnibus modis interdicta sunt, & forsitan deducunt homines ad mortem

Mechanicè ars quæ dicatur.

Ἀναβολικὸν ἐξουσιαστικὸν mural.

2 ¶ Qualibet causa. ʒ vt vetustate, vel chasmate: vt ff. de minorib. l. verum. §. penult.

b ¶ Sed etiam. ʒ q. d. non solùm super ruinis, sed etiam, &c.

c ¶ Iacet. ʒ quia totum est destructum, sed non est exportata ruina: sed in sequenti casu est exportata. arg. ff. de damn. infect. l. prętor. §. fina. & l. sequent.

d ¶ Temporali.] imo perpetua hodie: sed dic vt sup. eo. §. alienationis.

e ¶ Prædiximus.] vt s. eo. §. emphyteusim.

f ¶ Vt neq.] hic potest esse. §. & dic neq; pro & non, ac si dicat, & vt nõ, &c. Accur.

g ¶ Mechanicis.] scilicet, interuenientibus: qđ verbum est infra. Et nota, q hoc nomẽ mecanichus, generalius nomẽ est, q̃ architectus. nã mechanica est sciẽtia adulterina, siue nõ liberalis: vt pelli pariorum, fabrorũ, & similiũ. Inde mechanici. i. magistri harũ artiũ: sed architectus, magister tectorum, vel domuũ tãtũ dicitur. & maior: ab archos quod est princeps, & tectũ. q. d. priceps magistrorum tectorum, vel domuũ, per quos istę ruinæ æstimantur, vt non decipiatur ecclesia.

h ¶ Siue.] hoc siue respicit inf. aliud siue, &c. qđ est remotũ: sicut ff. de in rem verso. l. iij. §. siue.

i ¶ Insignibus.] scilicet maximis.

k ¶ Euangeliis.] scorã præside, secundum Ro. qđ nihil ẽ: imo corã his nõ tamẽ tangẽt. sic C. de iudi. l. rẽ non nouã. & inf. de san. epis. §. nulli verò.

l ¶ Modum emphyteusis.] s. designatũ. sup. eo. § quia verò. & §. fi verò.

m ¶ In his.] s. domibus.

n ¶ Emphyteuticam. ʒ cõscriptionẽ. ſ. scripturã per tabellionẽ factã vij. testibus adhibitis: vt modo numerauit. sic & alias est necessaria scriptura: vt j. de ali. & emphy. §. & hoc etiã. regulariter cõtra: vt C. de pact. l. pactũ.

o ¶ Dictam.] vt s. eod. §. quia verò leonis. & §. fi verò.

p ¶ Illum.] scilicet emphyteutam.

q ¶ Duas.] imo in perpetuum. vt j. de alien. & emphy. §. licẽtiã. sed dic vt sup. eo. §. alienationis.

r ¶ Dictum est.] vt sup. eo. §. emphyteusim.

s ¶ Contractus.] alias contra tales leges habebantur contractus, &c.

t ¶ Agebatur.] scilicet per pactum.

v ¶ Licentia.] id est necessitas imponatur, scilicet prælatis: & ita hęc dictio importat necessitatem: vt in sequenti litera patet. sic ff. de mi. l. etiã ei. §. imperator. & ff. de sol. l. si quis seruo. in verbo, sufficit.

x ¶ Illum.] id est in iis, qui sunt vltra tertiam generationem.

y ¶ Aliis.] scilicet extraneis. sic & alias. C. de contrahen. empt. l. dudum.

z ¶ In hoc.] scilicet pacto, vel tali facto promisso.

a ¶ Emphyteuseis.] accusatiuus est pluralis numeri.

b ¶ Tale.] scilicet pactum, vt eis, & non aliis detur.

c ¶ Tradere.] cum enim sit cõtra legẽ istam, non valet: vt C. de pact. l. pacta. sed cùm hodie fiat perpetua, & hoc pactum credo valere: vt j. ď aliena. & emphy. §. licentiam. nisi in maiori ecclesia Constantinopo. ciuitatis, & quibusdã ecclesijs sub ea positis: vt inf. de aliena. & emphy. §. j

d ¶ Cuiuslibet.] dom⁹ venerabilis. Accur.

e ¶ Leonis. ʒ vt C. de sacrosanct. eccles. l. iubemus. §. fin.

f ¶ Ius. ʒ scilicet vsufructu remanẽte apud eũ.

g ¶ Compensat.] impropriè ponitur secundum Alberic. quia inter species fieri non potest compensatio: vt instituit. de actionib. §. in bonæ fidei. nec obstat. C. de cõpensat. l. fina. in princip. quia actiones reales tũc compẽsantur cũ rebus peremptis, vt veniatur ad æstimationem, quod fit quandoq; vt ff. de rei vendica. l. qui restituere.

h ¶ Quod datur.] scilicet ab ecclesia modo. & impropriè ponitur verbum dare, cũ dãm non trãseat: vt hic, & s. eo. §. hoc igitur. & j. de alie. & emph. §. si verò qs. alias propriè accipitur, cũ dãm minũ tranſit: vt insti. de act. §. sic itaque. Vel dic propriè, quod vsusfructus tranſit, & eius possessio: vt ff. de acqui. poss. l. naturaliter. & prout de facto res tranſit, vel de iure quò ad vsumfruct. eatenus postea ad eccle siam redit, vt sequitur.

i ¶ Accipiat.] scilicet venerabilis domus.

k ¶ Datæ.] scilicet à fructuario ecclesiæ ab initio cuius ét medio tẽpore habet vsumfructũ.

l ¶ Et.] pro etiam.

m ¶ Quatenus.] id est inquantum.

n ¶ Vtrunque.] scilicet quod datum fuit fructuario: & quod ipse dedit ecclesiæ.

o ¶ Ecclesiam remansurũ.] defectiua est: & ideo subaudi decurreret.

p ¶ Penè.] id est ferè. Accursius.

q ¶ In venditione.] qđ nomen non ad nomen alienationẽ pertinet: vt ff. de sta. liber. l. statulibe ri. in fi. vnde non cõtinet emphyteusim, nec etiã pignoris dationem, sed hæc constitutio sic: quia nõ ꝓcul ab alienatione constitit: vt s. eod. §. alienationis. propter hoc dixit hic penè.

r ¶ Interdicimus.] vt s. eod. §. nos igitur.

s ¶ Donationes.] de his primis dixit etiam Leo, sed de duobus sequentibus non.

t ¶ Immobilibus.] scilicet prohiberi.

Compensatio iter species fieri nõ potest.

Venditionis nomen alias aliena tionis species nõ cõplectitur.

v ¶ Ad mortem.] scilicet ciuilem, ad quam deducuntur tabelliones, qui deportantur: quæ est mors ciuilis: vt supra eodem. §. ad hoc. ff. de cõtra tab. l. j. §. filium. Item œconomi, & magistri, & magni iudices pœnam patiuntur, licet non mortem: vt sup. eo. §. œconomum. & §. ipsos. nam & hic dicit.

Dispositi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Dispositum est.¶ vt sup.eo.§.vlt.Accur.
b ¶ Mox.¶id est, statim.
c ¶ Oeconomos.¶ sic fissi cert.pet.l.ciuitas.
d ¶ Eorum.¶ scilicet, œconomorum.
e ¶ Contractu.¶ sed qualiter ex inutili contractu agit: vt C. de leg. & cõsti.l.nõ dubiũ? Resp, inutilis est, in fauorẽ ecclesiæ, vt possit vẽdicari sed in odiũ œconomi valet vt teneat. Vel hic ex inutili contractu agi: vt alias.ff.de acti.emp.l.ex empto.§.iis q.& de contrahẽ.emp.l. sed celsius. & de pt.actio.l.solutum.§.j. Itẽ nõne œconomus poterit agẽte exceptiõe excludere: vt C. de libe. cau.l.fi is, & ff.so.ma.l.viro. & l.cũ mulier. & quia põtior est cõditio possidentis, in talib. vt ff. de cõ.ob trp.l.ij. & l.fi ob turpẽ? Rñ. dic emptorẽ bona fide emisse, nec sibi nocet iuris ignorãtia ĩ damno vitando: vt ff. de iur.& fac.ignor. l.error.in fi. Vel dic, œconomus tanquã suã vendebat, vt inueniret emptorem: vt C. de bo.mat.l.j.

¶ Glo.fin. i c.ad audiẽtiã.exẽ de rebus eccles. non alie. intelligit q̃ isti emptores rerũ ecclesiæ habeant actionem ꝺ̃ œconomum ad pretiũ repetẽdũ si sint bonæ fidei emptores, alias nõ: vt xvj. q. iij. c. placuit. vt quicũq;. §. vniuersas.

f ¶ Si.¶id est, quamuis.
g ¶ Repensset.¶ vt C. de do.l.nec ignoras. cõtra. ff.d re.iur.l.donari. Sed hoc est ſpãle propter delictũ suũ: vel alʒ in odiũ malefidei possessoris: vt ff.ad leg. Aq.l.l.si seruus fer.§.si oliua, & instit.de re.diuisio.§. ex diuerso.
h ¶ Prædiximus.¶ vt §.eo.§. finimus.
i ¶ Amittat.¶ improbẽ tamẽ: cũ nõ transierit dominiũ: vt ff. de re. iu.l.nõ videt rẽ amittere. secundum Alberic.
k ¶ Substantia eorũ.¶ œconomorũ, & similiũ. §. pxi. & §. si quis igitur. & hoc erat dictũ i l. Leonis. de pmutatione.
l ¶ Corporali.¶id est, speciali.
m ¶ Suburbanis. ¶ i. hortis iuxta vrbanum.
n ¶ Aurum.¶ vel etiam aliud: vt §. de fideiuss. §. j.
o ¶ Ab hoc.¶ſ. auro qđ mutuauerat ecclesiæ.
p ¶ Habeat lucrum. ¶ Sed qũo ecclesia locupletatur cũ aliena iactura in omnib⁹ his casib⁹: vt ff. de cõd.inde.l. nam natura? Hic rñ. nõ fit cũ iniuria: imo iure, & ex culpa eius, q̃ accipit: vt ff. de re.iur. l. quod quis. q. ¶ Præsulẽ monasterij, ¶sed quomodo tenẽtur, cũ nihil habeant: vt §. dñmo. §. illud. nã inanis est actio, &c. vt ff. de do. l. nam is? Rñ. quidã, quia affines, & cõsanguinei eorũ tenentur ꝓ eis: qđ nihil est: cũ alius pro eo nõ dẽat exigi: vt j. vt nõ fiãt pignor. §. j. coll. v. & C. de pẽ. l. sancimus. Vel dic, q̃ hic loquit quãdo hic habebat adhuc bona: qa nõ diuiserat iter filios: vt j. de san. ep. §. si qui hoc agunt: propterea necessarium existimauimus in vno quoq; contractu etiam certam statuere pœnam, his quippe pœnis, quæ positæ sunt aduersus œconomos ex constitutione prędicta pię memoriæ Leonis, similiter & nunc imminentibus œconomo, aut xenodocho, aut nosocomo, aut brephotropho, aut abbati, aut abbatissæ monasterij, aut asceterij, secũdum quod prius dispositum est.

¶ Si quis igitur emere prẽsumpserit rem ecclesiasticam, aut ptochicam, aut venerabilẽ domũ nullam omnino habeat actionẽ, † contra venerabiles verò œconomos, c aut qui omninõ vẽdiderũt, in propriis eorum d substantiis ex cõtractu e habeat actionẽ, vt metu suæ substantiæ, & si f non propter Dei timorẽ, tamen segniores circa venditionem fiant. ¶ Si qs autem per donationẽ accipere præsumpserit rem ecclesiasticam, aut ptochicã, & ipso, quod datum est, omnino cadat: & aliud tantũdem ex sua substantia repẽſet g sanctissimæ eccleſiæ, aut venerabili domui, ex qua hoc suscepit: vt quam nisus est agere contra eam nouit atem, hanc sibimet in propriis exhibens, suã sentiat malignitatem.

¶ Si autem permutatio in quibusdam personis fiat, præter solum imperium sicut prædiximus, h & qui permutationẽ accepit, subiaceat pœnæ, & datam sibi rem amittat, i & recurrat rursus hæc ad venerabilem domũ, vnde progressa est: & quod pro cõpensatione dedit, maneat apud venerabilem domum: & qui accesserit ad causam legi contrariã, cadat vtroq; iustè, & secundum hoc pœnæ subdatur, secundum quod & propriis cadet, & quod sperauit, non acquisiuit, etiã hac actione ei seruata in propria substantia eorum, k qui contractum cum eo celebrauerunt.

¶ Cõtentus debet esse creditor generali hypotheca in re ecclesiastica, & nullum speciale pignus accipere. Angel.

¶ Si aũt creditor in pignore corporali l elegerit accipere rem immobilẽ ecclesiasticam, aut ptochi cam in domibus forsan, aut suburbanis, m aut agris, aut hortis, aut ciuilib. panibus, aut rusticis mancipiis, & dederit aurum: n ab hoc cadat creditor, & habeat lucrũ, o quæ mutuum accepit sanctissima ecclesia, aut venerabilis domus, qđ mutuatũ est aurum: & hic contra celebrantẽ mutuũ œconomũ, aut xenodochum, aut brephotrophũ, † aut pſulẽ monasterij, ¶ aut asceterij, aut aliorũ venerabilium collegiorũ, creditori actione manente: his oĩbus etiã in abbatissis muliebriũ asceteriorum, aut monasteriorum valentibus. Si.n. oĩ no sanctissimis ecclesiis, aut aliis venerabilibus domib. crediti opus fiat, aut in p solã necessariã videlicet, & ineuitabilẽ occasionẽ, & præter quàm non poterit quod imminet, adimpleri, aut in aliam causam vtilissimam sanctissimæ ecclesiæ consistentem: q licebit præpositis earũ vsq; ad generalem hypothecam stare: & nullũ speciale pignus creditoribus præbere.

¶ Suscipiẽs ab ecclesia ĩ emphyteusim ꝑpetuã, vel temporalẽ cõtra huius legis dispositionẽ, cadit ab emphyteusi, & tenetur ad canonis præstationem, ac si emphyteusis teneret: & datũ per eũ remanet ecclesiæ. Ang.

¶ Si verò in perpetuam quispiam emphyteusim accipere præsumpserit quod non licet, aut temporalem quidem, non tamen secundum huius nostræ legis obseruationem, r etiã sic cadat quidem de emphyteusi: & quod datum est maneat apud venerabilẽ domũ. Debet † autem cõtinuò, & post casum emphyteumatis quãtum futurus s erat soluere si secundũ legẽ subiisset emphyteusim, nihil apud eum remanẽte ex rebus pauperũ, t quę frustrà ꝓ emphyteusim datæ sunt.

¶ Hæc igitur omnia custodiãtur prædictis u subiecta pœnis: neq; tabellionibus præsumẽtibus instrumentis talibus ministrare, sed mentientibus vsq; ad exiliũ, & vt nunquam reuertãtur, nec si sacra x hoc præbeat forma: neq; iudicibus y vel dictare talia ĩstrumenta præsumentibus, vel facta suscipere, & gestis monumentorum ea firmare: ne etiam ipsi & cinguli, & dignitatis, & substantię casum secundũ Leonis cõstitutionem sustineant: z iisdẽ pœnis † seruandis etiam aduersus eos, a qui sacrata vasa contra nostram legẽ aut pignori dant, aut vendunt, aut conflant ꝓ ꝓ alienationẽ. nam & illos æqua, aut b maiori pœna dignos esse sancimus, quantò etiã circa sacras c res & Deo dicatas

Diximus

a ¶ Diximus.¶ſ. eod. & C. de sacrosan. eccl. l. sancimus. & legitur instit. de rer. diuis. §. nullius. & §. sacræ. Accur.
b ¶ Animæ.¶ i. aiata corpora. & sic ponitur contentum ꝓ continente.
c ¶ Hominum.¶ sic j. de eccl. tit. §. si autem pro redemptione. coll. ix.
d ¶ Possessio.¶ i. ex qua ꝓstaretur ciuilis panis: vel dic ipsa possessio tas ꝓstationis annuæ.
e ¶ Lex.¶ſ. Leonis: vt eod. §. vult enim.
f ¶ Pragmaticas formas.¶ i. nostrum rescriptum, cũ consilio Procerum factum. Accur.
g ¶ Aliquid.¶ i. emere rem ecclesiæ.
h ¶ Permittentes.¶ pragmaticas formas.
i ¶ Prohibemus.¶ſ. tẽtare ac grere tale rescriptum: & etiã si acquiratur, ꝓhibemus vt eo: vt sequit, & sancimus, &c.
k ¶ Quempiam.¶ hãc talem aliquem.
l ¶ Proferre.¶ Sed nus qđ tenet leg. Cor. d̃ fal. ex eo capite, si qs sciens vtit illicito ĩstrumẽto: vt C. si reus, vel acc. l. iij. & ff. ad leg. Cor. de fal. l. falsi. §. j. Rñ. non, duab. rationibus: & qa pœnę sunt minuẽdę in dubiis: vnde sufficit pœna hui⁹ legis: vt ff. de pœ. l. interpretatione. & qa nõ vr falsum, quod veritatis primordio adnitatur: vt ff. de leg. ij. l. cũ filius. §. hæres. vbi aũt esset falsum rescriptũ, locum haberet pœna l. eg. Cor. arg. C. ad leg. Cor. de fal. l. maiorẽ. & ff. de fal. l. maiorẽ. & §. ad leg. Corn. de fal. l. j. §. fi.
m ¶ Typum.¶ i. rescriptum æle.
n ¶ Cõpendium.¶ i. nõ poterit ꝓhere, etiam si habeat rescriptum.
o ¶ Monasterijs.¶ ad omnes hos ablatiuos repete de, q̃ est supra.
p ¶ Quæstori.¶ nã sine isto Quæstore nullũ rescriptũ potest elici, seu impetrari: vt j. vt diuinæ iussio. subscriptionẽ hab. glorios. quæsto in prin. coll. viij.
q ¶ Dictauerit. ¶ Not. puniri illicitè dictantẽ: vt hic, & ff. d̃ iniu. l. lex. Corn. §. si quis librum, & instit. de iniur. §. j.
r ¶ Iudicibus. ¶ alijs a Quæstore. Sed est §. j. d̃ man. prin. §. deinde. in fi. coll. iij. Sol. ibi non suscepit prima vice: ideo nõ punit, sicut & hic nõ puniret: sed postq̃ Imperator ibi sc̃a vice ꝓcepit, ſm Al. vnde bene fecit si tertiũ nõ expectauit ꝓceptũ: s qa tunc vt inobedies puniretur: vt ff. de re iud. l. etumacia. §. contumax.
s ¶ Eandem.¶ i. similẽ: vt centum libras auri.
t ¶ Constitutioni.¶ vt C. de sacrosanct. eccle. l. iubemus. §. ad hæc.
v ¶ Periculo.¶ scilicet amissionis sacerdotij, vt sequitur.
x ¶ Has leges.¶ quæ ita fiunt. ſ. vt prohibeant alienationem rerum ecclesiasticarũ: vt §. eo. §. nos. & vt C. de sac. san. eccl. l. iubemus. §. ad hæc. & facit ad hunc. §. j. in medio. li. non fie. fa. for. in prin. coll. ui. j. & C. de prec. Imp. offer. l. rescriptæ. & C. qui mili. non posſi. eis. & C. de pe. bon.

Pragmatica forma.

Distans illicitè puniri debet.

Pœnæ sunt minuendæ in duobus.

Cocor. c. fi. de rescrip. Ad intel. huius text. vid. Io. Andreã. in l. nemo pot. 49. de leg. j.

pſumpserunt impiè agere, nisi tñ aliqd tale fiat, qđ diximꝰ a circa redemptionẽ captiuorum, vbi aĩæ b hoium c liberant a mortib. & vinculis, inanimatorũ vendõne vasorum. ¶ Simili qppe obseruatione & sup alienatione ciuiliũ panũ cu stodiẽda, sicut sæpe diximus, eo q̃ tales panes non solũ in hac felicissima ciuitate, sed et in magna Alexandria, & in Theopoli esse dicimus: forsitan aũt tale qd & in alijs Prouincijs quibusdam est. Si.n. etiam alibi huiusmodi quædam sit possessio, d & in illa lex e seruetur, & suã obseruationem extendat.

¶ Regulariter res immobiles ecclesiarum alienari prohibentur, omni priuilegio cessante: omni compulsione, & violentia prohibitis. Item ecclesiarum, & monasteriorum pœnius alienatio interdicitur. Ban.

¶ Quia verò verisimile est, quẽpiam et in circũuentionem huius legis tentare pragmaticas nostras formas f accipere, tale aliqd g ei agere pmittentes, h & hoc ꝓhibemus, i in omni psona maiore, vel minore, siue in cingulo cõstituta, siue horum, qui circa nos sunt, siue aliorũ quispiã inter populos habitãtium: & sancimus nulli penitus licentiam esse, talem quempiam k pragmaticũ ꝓferre l typũ, m neq; ex hoc accipere aliqd de sanctissimis ecclesijs cõpẽdium, n aut monasterijs, o aut ptochijs, aut alijs venerabilib. collegijs immobiliũ rerũ, sed & glorioſiſſimo Quæstori ꝓ pœnã imminere centũ librarũ auri, si quid tale dictauerit: q simul & suscipientib. insinuationẽ talis cuiuspiam sacræ formæ glorioſiſſimis iudicibus, r aut alijs quibusdã eandem s imminere pœnam: & tabelliones succumbere Leonis piæ memoriæ constõi, t si egerint tale aliquod instrm: & Deo amabiles Epos, aut venerabiles œconomos sine periculo refutare hmõi sacras pragmaticas formas, magis autem cum periculo u suscipere, & agnoscere, qa circa ipsum sacerdotiũ periculũ sustinebũt si negligẽtes has leges, x q̃ ita fiunt, pragmaticas sequanẽ formas. Oportet † enim ea, quæ cõiter & generaliter in oium vtilitatẽ, y sanciunt, potiꝰ valere, z quam ea q̃ circa aliquos a studeant agi ad corruptionẽ cõium legũ. ¶ His solis, videlicet condicendis, & emphyteusi b dandis rebus: quasi cũq; putãt tali aliquo egere. c Si tñ voluerint qdã sub propria gubernatione hr̃e Deo amabiles œconomi, aut aliorũ ꝑsules collegiorũ, nulli eorũ, q̃ in potentatu d sunt, neq; ſm sacrã pragmaticã formã licentiã eẽ cogere eos, aut p conductionẽ, aut p emphyteusim hæc tradere ei, q̃ hoc agit, & sacrilegij subiacere pœnæ, e & oĩb. mulctis, f q̃ hac nr̃a g lege sacra cõtinent, & supplicijs. ¶ Quia verò cognouimꝰ aliquod pessimũ delictũ factũ & apud Alexãdrinos, & apud Aegyptios, iã aũt & in alijs qbusdã imperij locis, quosdã ꝑsumere ipsa venerabilia monasteria h vendere, aut permutare, aut donare (in quib. & altare collocatum est, & sacrum exhibitum ministerium, quale moris est in sanctissimis ecclesijs celebrari, sacris q̃ppe lectis scripturis, & sacrosancta, & ineffabili communione tradita, & monastica illic facta habitatione) ita vt hæc mutarentur ex sacro, & Deo amabili schemate, ad priuatã i mansionẽ, & statum: hæc oĩno decætero fieri prohibemus, k nulli l hoĩum permittentes hoc delinquere, sed et factum m infirmum oĩbus declaramus modis, & ꝓtiorũ casum n imponimꝰ accipiẽtib. vẽditorẽ o quoq; dãnificamꝰ, & rei casu, & ꝓtij amissione, sanctissimæ eccl. eius loci, & venerabilibus monasterijs hoc tribuẽtes: quatenus ipsi prouideant, vt qđ malè alienatum p est, rursus ad monasticam reuocent figuram: neque hypotheca super his valente, sed etiam ipsa infirmanda, q & rursus sacro monasterio assignanda.

¶ Sicut dãnosa rei ecclesiasticę ĩmobilis alienatio ꝓhibet, ita & possessionis inutilis, & dãnosæ ecclesiæ inhibita est concessio. Ange.

¶ Sicut aũt dãnosas alienationes ꝓhibemus, sic & damnosas possessiones interdicimus. r Multæ. n. apud nos motæ sunt quæstiones, vbi qdam minus idonea prędia

a ¶ Aliquos.¶ œconomos.
b ¶ Emphyteusi. ¶ alʒ emphyteusis: & tunc subaudi nomine.
c ¶ Tale aliquid agere.¶ si est in ſa, tali aliquo egere. ſ. vt def. i emphyteusim, plana est: si est tale aliquid agere, tũc dic. i. quas putant. ſ. plati. i. agentes tale aliquid in emphyteusim.
d ¶ In potentatu.¶ maximè. idem est. n. in quolibet alio, vt C. de ac. & oblig. l. sicut. sed de his maior erat timor: cum pares potentioribꝰ esse non possimus: vt ff. de ali. iud. l. iij. & isti volebant sine rescripto cogere ecclesiam: vt differat a superiori.
e ¶ Pœnæ.¶ quæ quandoque capitalis est, pro qualitate sacrilegij: vt ff. ad l. Iul. pe. l. sacrilegij. & l. sacrilegi.
f ¶ Mulctis. ¶ i. pœnis, nam certæ sunt: sed mulcta dicit incerta pœna pro motu iudicis: vt ff. de verb. sig. l. qua pœna.
g ¶ Hac nostra. ¶ vt §. eo. §. vult. & §. seq. vſq; ad §. hoc igitur.
h ¶ Quosdam.¶ ſubaudi, scilicet.
i ¶ Monasteria.¶ i. ipsam ecclesiam, vt sequitur: vt j. de ali. & emph. §. quoniam. coll. ix.
k ¶ Ad priuatã.¶ i. ad formã nõ sacram: verè tñ semper remanet sacra: vt ff. de rerum diui. l. in tñ. §. sacræ. & instit. de rerum diuiſ. §. sacræ. nisi in casu: vt ff. de reli. l. cum loca.
l ¶ Prohibemus.¶ ſic §. tit. j. §. semel.
m ¶ Nulli.¶ſed aunqđ fiãctus taliũ interignorantes: vt ff. de ẽhen. empt. l. liberti. & l. Celsus? Rñ. sic, vt obligentur contrahentes, non vt dominium transferatur: vt ff. de contrahen. empt. l. si in emptione. §. j. & instit. de inu. stipu. §. j. & ff. de verb. oblig. l. inter stipulantem. §. sacram.
n ¶ Factum.¶ i. quatenus de facto processit: nam fieri non potest cũ effectu, vt diximus.
o ¶ Casum. ¶ i. amissionem.
p ¶ Venditorẽ.¶ i. emptorẽ: vt ff. de ac. empt. l. veteres. alʒ venditionẽ: & tunc planum est.
q ¶ Alienatum est.¶ de solo facto.
r ¶ Infirmanda.¶ sic C. de legib. & const. l. non dubium.
s ¶ Interdicimus.¶ſ. ecclesiæ acquiri a principio.
t ¶ Minus ¶ id est, parum.
v ¶ Idonea.¶ Quid si non sint idonea? Dic q̃ non prodest donanti ecclesiæ: vt §. eod. l. quia verò Leonis. Accur.

Eccl. res ꝓp. rum

Cõis vtilitas priuatæ ꝓponitur.

Universidad de Deusto

a ¶ Nocuerunt.¶ propter onus fiscaliū, vt publicas functiones, vt angarias ipsis p dijs impositas, secundum Albe.
b ¶ Cognoscere.] incipere a donatorib. vel
¶ Hinc uendentibus, vel legan sumpta, est tibus. vel dic aut cognouerūt. posi- scere, i. cognoscant, qa ta sub l. iu- subibunt pœnas.
bamus nul c ¶ Fœnea.]i. sterilis, li C. de sa- ut dicunt q dā. Vel dic, crosc. eccle. q tm herbam fert, & il icip. sicut lam malam: vt quidam al enatio. agri faciunt: vt ff. de æ- estq; cano di. edic. l. ēt. & C. de æ- nizata . c. di. act. l. si prædium.
casellas. §. d ¶ Damnosa.] scili- sicut autē cet nomine fiscalium.
q. q. ij. e ¶ De suo.] sed quali ¶ de corpore tu. ter cū nihil hēat? Dic vt s. e. §. si aūt creditor.
f ¶ Pro hoc.] i. p hac sterili poss. qa forte nō fuit possessio data ecclesiæ, sed aurum, vt eā colerent.
g ¶ Def.] ecclesiæ ab eo, q dat sterilē possessionē: cū eccla alīs nollet recipere. Vel dic q alius mādato œconomi d dit illi, q. ded it illā sterilē possessionē eccl æ.
¶ Exigat. h ¶ Contra eum .] s. œconomum.
i ¶ Prædiximus.] vt s. eo. §. si quis . & facit ad hūc §. j. d ali. & emph. §. si verò q dam. coll. x.
k ¶ Etnō aliud .] hoc dicit pp Anastasinm, q hæc fecit. vt s. eo. §. j.
l ¶ Gerontocomis .] hęc verba expone: vt s. eod. §. hæc ergo.
m ¶ Denunciare .] s. Principi: vt in nouel e- ti . vel Præsidi Prouin- ciæ, vel Epō: vt C. de Episc. & cle. l. nulli.
Accusare ē laudabile. n ¶ Laudabilis.] not. laudabile, & vtile accu sare. sic C. d Epis. & cle. l. si qs in hoc. & l. nulli. in fi. & C. loca. & con. l. fi. & C. de male. & ma. l. iij. & C. ad l. jul. repetun. l. iubem°. & C. d ijs, q se defer. l. j. li. x. ar. s. ff. de iur. fis. l. ij. §. j. resp. j.
o ¶ Calumniatoris .] nō. qnē sine metu calū niatoré accusare. sic C. de adul. l. quis. sed gnaliter s: vt C. de accu. l. fi. & §. quo oport. Epis. §. si quis autem.
p ¶ Seruabūt āt eā.] s. constōnem istam.
q ¶ Et.] pro etiam.
r ¶ Medias.] hic no. d ordine Magistratuū. qd dic, vt j. vt ab illu. & q sūt eos sunt, dicemus.
s ¶ Prænaricatores.] i. qui s hoc faciunt.
t ¶ Subdat .] s. ciuile auxilium.
v ¶ Nisi tamen.] not. nil corrigi, nisi expsse inueniatur correctū. sic C. de ap. l. præcipimus. & j. q. b. mod. nat. effici tui. s. trib. collat. vij.
x ¶ Tua.] loquitur ar-

donauerunt sanctissimis ecclesijs, aut venerabilib. domibus, aut ēt vendiderunt tanquā idonea cum vtiq; sterilia a principio essent, & ex hoc venerabilib. domibus nocuerunt. Interdicimus igit rectorib. venerabilium domorū, tale aliquid agere, aut certè cognoscere, quia si non cum omni subtilitate fecerint cōtractus, sed fœnea ¶ qdam possessio, aut dāno sa detur ecclesijs, aut monasterijs aut xenodochijs, aut nosocomijs, aut alijs venerabilibus collegijs, contractus quidem pro non facto erit: & recipiet omnino qui dat, quod per circunuentionem, & fallaciam datum est: œconom aūt qui tale aliquid egerit, aut abbas, aut xenodochus, aut nosocomus, aut ptochotrophus, aut orphanotroph, aut gerontocom, de suo ei, qui dedit, saluabit ex hoc damnum. ¶ Si verò sic causa figuretur, vt ēt aliquod aurum p hoc detur, & hoc lucrabitur q- dē venerabilis domus, q fœneū aliquod acceperit, qui verò aurū dedit, habebit contra eū, qui cō tractum celebrauit, ex hoc actionem, sicut prædiximus. ¶ Hæc omnino a nobis super ecclesiasticarum, aut omnino ptochicarum rerum alienatione posita sit lex, Leonis quidem piæ memoriæ sequens cōstōnem, & nō aliud q- dam curans, aliud aūt incuratum relinquens: sed in oī terra, quam Romanorū cōtinet lex, & catholicæ eccleſiæ sanctio, hæc extendatur, & determinet q sua sunt, & valeat perpetua, & custodita & a sanctissimis patriarchis vniuscuiusq; diœcesis, & a Deo amabilibus metropolitis, & ab alijs Epis, & clericis, & œconomis, & abbatibus, & xenodochis, & nosocomis, & brephotrophis, & gerontocomis, & orphanotrophis, oībus similiter rectoribus aliquorum sanctorum collegiorum, omnibus imponēs proprium robur, & licentiam præbens volenti denuntiare q delinquuntur. Laudabilis n. hmōi ē, & calūniatoris effugiet nomē, q cām cōtra leges factā redarguit, auctor pietatis, & vtilitatis sacris domib. factus. Seruabunt aūt eā nihilominus & nostræ Reipub. iudices maiores, & minores, ciuiles, & militares, & præcipuè per oēs diœceses constituti gloriosissimi Præfecti sacrorū prætoriorū, & medias habentes administrationes, quos spectabiles vocant: dicimus aūt Augustales, & p consulares, & spectabiles comites, & alios Orientis, & q post illos sunt Magistratus hoc est puinciarum Cōsules siue Præsides cōstituti, atque defensores ciuitatū. & similiter oē ciuile, & militare, & publicum auxiliū hanc nām legē tanq in cōi vtilitate, & pro totius terrę pietate positam seruet: & prævaricatores subdat pœnis, quas primitus diximus. ¶ Si q aūt de cō ductionibus ecclesiasticarum rerū, aut in alijs capitulis sanciuimus, aut a priorib. nostris sancitū est, maneat hoc in ppria firmitate: neq; ex pñti sacra nostra constitutione nouandum: alia. n. omnia manere in proprijs terminis sinimus: nisi tm aliquid de his hēat, quæ hic constituimus: cū sufficiat pro omnibus hæc lex super id qd a Leone piæ memoriæ factum est, oēm aduersus ptochicas res auferre alienationis occasionē. Tua igitur Beatitudo, & qui post illā in pontificali. sedib. fuerint, quę a nobis disposita sunt, operi, effectuiq; tradere festinet. Diuinitas te seruet per multos annos, sancte, ac religiosissime pa. Dat. xvij. Ka. Maij Cōstan. Bilis. V. C. Coss.

Vt iudices sine quoquo suffragio fiant.

TITVLVS II.
NOVELLA VIII.

¶ Dignitates, & administrationes gratis conferri debent, nihilo suffragiorum nomine dato: alias omnia mala sequuntur, cum a radice procedat auaritia, quæ mater est omnium malorum: antiquo iure penitus sublato. h. d. Bar.

¶ Imp. Iustinianus A Ioanni P. P. iterum ex consule, & patritio.

MNes nobis dies, ac noctes contingit cum omni lucubratione, & cogitatione degere, sp volentibus, vt aliquid vtile, & placens Deo a nobis collatoribus prębeatur: & non in vano vigilias ducimus, sed in hmōdi eas expendim consilia, pernoctātes, & noctib. sub æqualitate dierum vtentes, vt nostri subiecti sub omni quiete consistant, solicitudine liberati, nobis ī nosmetipsos p omnib. cogitationē susципientib. per omnem namq; curiositatē, & inquisitionē subtilem discurrimus, illa agere, quærentes, quæ vtilitatem nostris subiectis introducendo, omni eos onere liberent, & omni dāno extrinsecus illato: citra publicū censum, & iustam, legitimamq; collationem. Inuenimus. n. plurimā ingrē sam causis iniustitiam, & hanc non olim, sed ex q bus dam temporib. violenter accessisse, & omnes nostros subiectos ad inopiam compulisse: vt ad nouissimā ipsi penuriam deuenire fluctuarentur, & neq; consueta, & legitima tributa, & p veritate pias functiones secundum publicum censum posint sine maxima necessitate persoluere. Quomodo enim valerent collatores, cum ex aliquo tempore Imperatores semper aliquid

chiefo: vt s. eo. in prin.
y ¶ Illam.] s. tua beatitudinem.

¶ VT IVDICES sine quoquo suffr. fi.
z ¶ Vt iudices.] i. Præsides aliās Proconsules, uel rectores Prouinciarum.
a ¶ Suffragio,] i. sine aliquo dato nōe suffragij. vt j. s. hæc omnia.
b Mnes. Lucubratione.] i. gilia. vnde t dicitur, q- luna habet radios. lucubres. simile verbum, instit. de leg. §. ij.
c ¶ Huiusmodi.] sin vtilitatib. collatorum.
d ¶ Eas.] s. vigilias nostras. Accur.
e ¶ Vtentes.] Mirabile hic colligitur, q tū magni dies sunt, non debemus tm vigilare de nocte quantum qñ sunt parui dies: qđ ego male seruo.
f ¶ Pro omnib.] s. subiectis. sic j. e. §. fi. in fi.
g ¶ Citra publicum.] sic j. de man. prin. §. ij.
h ¶ Cautis.] s. electionum iudicum.
i ¶ Fluctuarentur.] i. fluendo, siue facile venire cogerentur.
k ¶ Pro veritate pias.] huius pietatis ratio est j. eo. §. oportet.
l ¶ Necessitate.] i. difficultate.
m ¶ Quomodo.] hanc literā interrogatiue lege, vsque illuc, cogitato, &c. ex hac administratione, vel interrogatione infertur sequens illatio. igitur, &c.
n ¶ Collatores.] illi dicunt collatores, q conferunt annalia tributa: & ita in toto hoc titulo accipitur, & j. de collatio. colla. ix.
o ¶ Ex aliquo tpe.] q s. nuper hoc fuit inchoatum. vt s. in prin. hui. §.

Tu.] Iubet legi. cubrationē. a cubitu. vnde dicitur quod & lucerna gillo. & qđ apotheca. Virgilius non cubat mus nisi in ni- diebus.

Hęc uerba recitantur in glos. vnica in c. cum ecclesiastico. extra de except. post princ. glo. ibi. & impe rium & fiscus.

Subditos suos locupletes esse vtile imperator. Idem Cicero in verrem.

a ¶ Cogitarent.] hoc est dicere, qđ Imperatores aliquem iudicē pręponebant in aliquo loco: aliquid ab eo sperabant, & habebāt: & idem faciebant Præfecti: quod erat damnum subiectorum: licet videat extrinsecus, vel à remotis esse, ut sequitur: quia à collatoribus quod sic dabatur, postea extorquebatur: vt j. eod. §. an certè. Accurs.
b ¶ Extrinsecus.] quæ habebit per iudicē, recuperare volētem quæ dedit. Accur.
c ¶ Et solennibus.] s. fiscalibus.
d ¶ Sufficere] nā nihil est adeo magnū, qđ si per plures diuidatur partes, non fiat quasi nihil: vt j. de natu. incuriā depu. j. respon.
e ¶ Agentes.] s. nos.
f ¶ Vno actu.] i. hac l. quæ erit communis.
g ¶ Migraremus.] i. aliquid, quod esse communiter vtile faceremus. per l. istam, cùm talibus maximè intendamus: vt s. de hære. & fal. §. j. & C. d cad. toll. §. fi.
h ¶ Credimus.] q hic actus cōiter vtilis erit.
i ¶ Prædes.] generaliter hic accipe: vt j. e. §. h hæc omnia. & ff. de of fi. Præsi. l. j. Accur.
k ¶ Mambus.] s. quod nihil perperam, vel pecunia faciant. sic j. de mandat. Prin. §. j. coll. 3.
l ¶ Quod non aliter.] scilicet, vt ipsi puris vtantur manibus.
m ¶ Cingula.] i. dignitatem illa, vel administrationē sic dictā: quia fortè aliquid ei cingebatur, cum eligeret. sic ff. de milit. testa l. vlt.
n ¶ Suffragiorum.] & subaudi nihil debent dare: neque his, &c. Azo.
o ¶ Habent.] id est, debent dare dignitatem. Azo.
p ¶ Immodicus.] i. nō modicus, sed magnus p pter d pauperationē collectarū, nisi hæc lex fieret: vñ ob hoc ipsum facere debem legē istā attamen & alia vtilitas est, & sic duæ vtilitates ꝓueniūt, q a & imperiū abundabit, &c. & statim dicit, et collatoresnō vexabunt. Vel dic, imminuunt ex hac pstitutione, q a nihil dabūt mō iudices Imperatori p administrationibus.
q ¶ Locupletib.] Not. hic q Imperator studet, ut subiecti sint locupletes, sicut & alias iterest Reipub. &c. vt insti. de ius q sunt sui, vel alie. iur. §. pe. Itē aliud not. q iudex debet curare, vt fit rerum vbertas. sic ff. de offi. Præfec. vrb. l. j. §. cura carnis. arg. contra. C. de iudæ. l. nemo.
r ¶ Solūm] i. tantam quantitatem. Accur.
s ¶ Adinuentum.] de iure, vt j. titul. proxim.
t ¶ Illicitò.] Not quod præcedente vno malo, sequuntur & alia. sic ff. de rei vendic l. ex diuerso. §. j. Sic prouerbium, cui aduenit vnum, non aduenit solum. vnde & cano, quæ malo inchoata sunt prin. vix est ut bo no peragant pr exitu, vt j. q. j. c. principatus.

aliq d luctari, ex prouentu iudicū cogitarent, & meritò hos sequerentur etiam gloriosissimi Præfecti: ex hac iniustitia, & damnis extrinsecus illatis, solēnibus piis collationibus sufficere? Cogitatio igit nobis facta est, q agentes omnia, quæcunque in nostris Prouinciis sunt, vno actu. cōi ad meliora migraremus. Hoc. n. omnino cuenturū credimus, si Præsides gentiū, quicūq; ciuiles administrationes puinciarū habēt, puris pcuremus vti manib. k, & ab omni abstinere acceptiōe pillis, solis cōtentos eis, q à fisco dātur. qđ non aliter fiet, nisi & ipsi cingula sine mercede pcipiāt, nihil oīno dantes nec occasione suffragiorum, neq; iis, qui cingula habēt, nec alij hominum vlli.
¶ Cōsiderauimus enim, qa licet quęstus immodicus imminuirur imperio, attamen nostri subiecti incrementū maximū percipient, si indēnes à iudicibus cōseruent, & imperium, & fiscus abundabit vtens subiectis locupletibus: & vno hoc introducto ordine, pluri ma rerū, & inumera erit vbertas.
¶ An certè non omnibus manifestum est, quoniam qui aurum dat, & ita administrationem emit, nō dat hoc solùm, quantùm occasio ne adinuētum est suffragiorum, sed & aliud extrinsecus addit, amplius occasione commodi administrationē aut dantibus, aut spondentibus? & sic vno principio illi cito dato, plurimas necesse est manus circūire eū, qui donationē facit, & hoc de suo fortè præbere, sed mutuatū, & vt mutuare posit damnificatum, & computare apud se, qa cōuenit eū tm ex puincia percipere, quantū libet quidē ei, debita sortis, & vsuras, & damna pro ipso mutuo, Computabit aūt & in medio expensas largiores iam & iudicē, vel qui circa ipsum sunt degentes, & quendā etiam sibimet recondere quæstū in tempore sequenti, in quo fortè non administrabit. Quapropter cius, qđ ab eo datū est, triplum, magis autē si oportet verius dici,

v ¶ Mutuare.] id est, vt posit habere mutuum.
x ¶ Damnificatum.] sup. in vsuris, & expensis. Accurs.
y ¶ Largiores.] nam largius expendit, qui sperat sibi aliquam dignitatem euenire: vt hic, & ff. de peti. hæred. l. sed & si. §. si quis re sua.
z ¶ Iudicem.] i. assessorem, quem secum hēt, vt iudicet: vt hic, & j. de iu. §. j. quē precibus, & pretio dēt allicere, vt hic, & C. de assess. j.
a ¶ Degentes.] vt pro milite, quem secū ducit vel alia familia.
b ¶ Ad propriā.] quod nō debet esse, vt priuata vtilitas publicę præferatur, ut s. tit. j. §. quia vero verisimile. Azo.
c ¶ Illius] s. collatoris.
d ¶ uæ] sinopia.
e ¶ Ipsum] s. præsidē.
f ¶ Nobis] eo q accipimus pretiū ab eis. Acc.
g ¶ Reputat.] Præses.
h ¶ Et quanta.] quasi dicat dinumerari non possunt.
i ¶ Acceptationem.] aliās exceptionē aliās acceptionem.
k ¶ Delictum.] id est, pœnam delicti.
l ¶ De anima.] i. de animato corpore. sic s. titu. pxi. iisdem pœnis.
m ¶ Aequē. id est, æqua liter.
n ¶ Huc.] scilicet Constantinopoli.
o ¶ Sacerdotes.] aliās presbyteros accipe, vel nomen dignitatis est, vt C. de natural lib. l. j. vel vtrunq;, qđ est verius.
p ¶ Seditiones.] quæ s. seditiones vel fiat, iudices debent prouidere, vt j. de mand. Princ. §. deinde. collat. iij.
q ¶ Publicè.] nō q publica fiant auctoritate, sed quia publicè patent.
r ¶ Sedantur.] id est, ad concordiam reducūtur dictæ turbæ, propter timorem mali iudicis.
s ¶ Eloquiorū] Not. arg. q possunt diuinę auctoritates in causis allegari, tāquam leges. sic s. quomodo oport. epis. co. §. quanta circa prin.
t ¶ Adm . straturē.] scilicet, malum. nā malus iudex absoluit oēs per pecuniam.
v ¶ Videns.] id est, de linquens. Accu.
x ¶ Vendētē.] iudicē.
y ¶ Præsumens.] scilicet, delinquens.
z ¶ Hinc.] occasione accepta ex istis.
a ¶ Commerciorum.] i. contractuum, ut instit. de inuc. stipu §. j. Accur.
b ¶ Omnibus.] de linquentibus.
c ¶ Mancipiorū] q. d. sicut seruus, vel alia res est vendibilis, sic pœnæ delictorum.
d ¶ Nullo eos.] Præsides.
e ¶ Præsumente.] s. vel priuato, vel Præsecto, vel etiam Imperatore, vt j. eod. §. itaqua. in fine.
f ¶ Illi,] scilicet, Præsides.
g ¶ Repetente.] id est, redarguenter.
h ¶ Cingula.] id est, dignitates.

Sacerdotium est dignitas.

Concor. gloss. super verb oriun tur. in e nā cōcupiscentia. extra de constit. & gl. i. pœm. decret. sup verbo, cupiditas. est enim auaritia idolorū seruitus vt in c. auaritiæ ext. de præben. & diguita.
† znu- & rectè.

Universidad de Deusto

Cõsiliũ ab uxore nõ nunquã sumi debet.

a ¶ Promittiet.ʒ loco exceptionis.
b ¶ Hæc.ʒ scilicet maleficia. Accur.
c ¶ Hic.ʒ i. ad istam faciendam legem.
d ¶ Reuerendissimam coniugem.ʒ Theodoram noie: vt infr. iusiurandum qd præ. Et no. q̃ consiliũ ab vxore sumendum est. vnde Cato dixit, à seruis consilium exigendum.
e ¶ Tuæ.ʒ Ioanni præfecto prætorio loquit: ut ſ. in prin.
f ¶ Consilio.ʒ quia iã nobis circa hæc aliqua consuluisti.

¶ Correctoria.

g ¶ Proconsulariam.ʒ Proconsules sunt q̃ longe a Roma aliquã Prouinciã regũt. & erat de consulib. Romanis electus, quasi consul ꝓcul missus, ut patet ex significatione uocabuli, cui est seruiendũ: ut inst. de don. §. est & aliud Azo.
h ¶ Correctiuas.ʒ Isti sunt in Italia: ut ff. de of fic. Præ. l. ex omnibus.
i ¶ Descriptio.ʒ ut inf. proxima constitu. scriptum est.
k ¶ Quasq;.ʒ ſ. administrationes.
l ¶ Solas.ʒ i. eas solas comprehendimus, quæ in ꝓximo §. connumerantur.
m ¶ Donationem.ʒ scilicet dare.
n ¶ Præbere.ʒ scilicet sancimus.
o ¶ Codicillis.ʒ q̃dam paruæ expensæ sunt, q̃ tabellionibus pro scripturis, & similib. dant, & hæ declarant̃ infra ti. proxi. vt hic sequitur.
p ¶ Charus.ʒ ſ. dãtur.
q ¶ Laterculo.ʒ i. in camera, uel scrinio.
r ¶ Tuæ.ʒ ò Præfecte prætorio.
s ¶ Ne.ʒ dare: dico, ne &c.
t ¶ Illi.ʒ scilicet administrationem suscipioti.
v ¶ Illum.ʒ hic §. & §. seq. hoc ãt. & aliꝰ §. hoc aũt, q̃ postea sequitur. ad eandem sunt iniam: ut duæ Prouinciæ habẽtes prius duas ꝓsulares, amodo unam habeant: vt fecerũt Bononienſes, quando elegerunt Potestates per uillas.

¶ nauiaria. Scrim.

x ¶ Ita nuncupari.ʒ ſ. uicarium Asianæ Prouinciæ.
y ¶ Annonarum.ʒ ut pro fundis collatorum.
z ¶ Capitum.ʒ ut pro bobus, & alijs similib. ar. infr. de mand. Princ. §. coges. coll. iij. Vel dic, q̃ capitatio dr a capite militũ, q̃ b. dat: ut C. de ero. mi. an. l. fi. li. xij. & C. de excoct. & trasmi. an. l. fin. eod. lib.
a ¶ Officijs.ʒ ſ. vicarij, & iudicis, alias sic. C. de

cient. ¶ Hæc autem ola apud nos cogitantes, & hic quoq; participẽ cõsilij sumentes eam, quæ à Deo data est nobis, reuerendissimam coniugẽ, & tuæ celsitudini causam cõmunicantes, & quædam etiam à tuo sumentes consilio, ad hanc sacrã venimus legẽ: per quam sancimus neq; proconsulariam vllã, neq; hactenus vocatã vicariã, neq; comitem Orientis, neq; aliã quãlibet administrationẽ, neq; proconsularem, neq; pręsidialem (quas consiliarias, & correctiuas vocant) quarũ expressim meminit, subiecta huic sacræ legi nostræ descriptio, quasque solas sub hac lege dicimꝰ, dare aliquod suffragiũ: neq; pro administratione quãlibet donationẽ neq; iudici vlli, neq; horum, qui circa administrationem sunt, alicui, neq; alteri ꝓ occasionem patrocinij: sed gratis quidẽ sumere administrationes, pauca verò ꝓbere occasione eorũ, quæ pro cingulis dãtur singulis codicillis, & chartis. nam & subiecimus descriptionem huic sacræ legi, declarantẽ quid competat vnãquamq; administrationẽ nostram præbere in sacro nostro laterculo, aut in foro tuæ celsitudinis occasione codicillorum, aut præceptorum: vnde & illud abbreuiatum est, ne prẽstet illi maximum damnum.

¶ *Duabus prouincijs sub uno Comite, & uno districtu constitutis, idem salarium debetur pro una, quod olim præstabatur pro utraque cum periculo functionum publicarum: uno tamen nomine Comitis nuncupando. h.d. Bart.*

¶ Illud tñ decernimus, oportere vicarium Asianæ, qui est quoque iudex Pacatianæ Phrygiæ, nõ vlterius quidem ita nuncupari, sed decæterò Comitem Phrygiæ Pacatianę nominari, & percipere de fisco, quæ etiam nũc occasione annonarũ, & capitũ ꝓ vtraq; administratione percipiebat, nihil horũ imminuto: non aũt duobus officijs vti, sed permisturæ & iudicis, & vicarij vnum esse, comitianum existens: & nominãdo periculo functionum publicarum & ei, & omnibus similiter imminentẽ: vtpote vno officio constituto, nõ diuidẽdo penitus, sed ꝓ vna continuationẽ militantibus vniuersis. quod accipiet tantùm propter duplex periculũ, annonas, & capita: quæ vtrumq; pridẽ percipiebat officiũ. non tamen in altera quadã administratione pridem quidẽ vicariũ, nunc autẽ spectabilem Comitem, quẽ in Pacatiana Phrygia, nõ habentem penitus vllum participiũ in alijs Asianæ ꝓuinciæ diœcesibus: sed habẽtem quidẽ spectabilis Comitis Pacatianæ Phrygiæ cognominationem, contentũ verò in sola Pacatiana (sicut ꝓdiximus) Phrygia. ¶ Hoc aũt ipsum & in alteru tro pridẽ vicario definiuimus: dicimus aũt eum, qui est in Ponti ea diœcesi, vt nõ duo cõsistant decęterò, sed vnus Comes qdẽ Galatiæ primæ nominandus, & habitu rus etiam super milites potestatẽ: sicut habet & nunc, & vtriusq; cinguli percepturũ annonas, non tamen foris primã Galatiam. Nullã etenim ei aliã penitus damus habere potestatem in vlla Põtica regione, sed in sola Galatia prima, officio quidẽ miscẽdo, & secundũ vnam (sicut dictum est) intelligendo, & numerãdo cõiunctionẽ. Comitiano existente, & nominãdo: nulloque penitus eorum ad alios habente aliquam dñiam, sed vnũ esse officiũ sub vno iudice vnius Prouinciæ ꝑsule, omni simili officio vnà cum suo iudice circa fiscalium periculum sustinente.

Regulariter nulli iudici licet per Prouincias loci seruatores mittere. Bar.

¶ Nulli quoque iudicit penitus cõcedimus neq; ciuili, neq; militari mittere per ciuitates Prouinciæ, q̃b. præsidet, eos, qui vocant loci seruatores: scientib. q̃si qd tale fecerint, ipsi cadent administratione, præsumentes alios in suum officium eleuare. ¶ Hoc autem ipsum dicimus & in clarissimo Comite Oriẽtis, & clarissimo iudice. & illic enim vnam administrationem vtranq; facimus habẽtem quidem & spectabilis Comitis Orientis nomen: officio verò vno præsidente, comitiano existente, & nominando, & primæ so lius Syriæ, & Cirenensis præsidente, & vtriusque administrationis annonas habẽte. Aequalẽ nãque vicarijs illum ponimus, vt & ipse cum subiecto sibi officio periculum habeat, & ꝓ fiscalium exactione: & pro ciuili, & publica disciplina.

Iudices, qui Prouincias regunt, iurisdictionem à lege habent, in priuatos in pecuniarijs, & in criminalibus causis omnibus: & in milites in fiscalibus, & criminalibus causis, & etiam in officiales, & iudices, qui Principis curia emanant, & potestatem habent de eis ad Principem referendi. h.d. Bart.

¶ Volumus autem omnibus iudicibus nostrarum Prouinciarum oẽs subdi, priuatos quidem, secundũ quod cinguli propriũ prẽmiũ est, in omnibus causis, & vniuersis pecuniariis & criminalibus occasionibus. Qui verò in militiis constituti sunt etiam istos nihilominus occasione fiscalium, & criminalium subdi eis modis omnib. sed ẽt eos, qui hinc descẽdunt, & ex quolibet foro, q̃ quascunque exequuntur sententias, licet Prouinciarũ iudicib. non sinere ampliùs aliquid, quã sacra nostra constitutione dispositũ est, percipere sportularũ, scientib. qa si hoc neglexerint, omne damnũ ex hoc nostris collatoribus illatũ, ipsi persoluent. Damus aũt licentiã eis, & referre d eo, nõ solũ ad iudices, à quib. sunt missi, sed ẽt ad nosmetipsos, ut nos hanc agnoscentes causam, cõpetẽter exequamur. ¶ Si aũt ipsi aliquos inuenerint propter dignitatis, & cinguli superciliũ, nostris collatoribus violentias irrogãtes, licẽtiam ei damus etiam examinare violẽtes, & reos inuentos priuare cingulo & nostrũ ordinẽ i Prouincijs adimplere. hoc quod etiam ueteribus dictum est legibus. Sicut enim eos omni iniusto lucro prohibemus, ita eriam purè cingulis utentes, omni honore, & reuerentia, & honestate frui sancimus.

¶ *Administratores iusiurandũ præstare debent, ut in litera dr: & maximè iudicibus & eorum officiales si deliquerint, pena hac lege statuta punientur. h.d. Bar.*

¶ Sic igitur à nobis singulis discretis, conuenit eum, qui sic acceperit administrationẽ, cũ Dei memoria coram nobis, aut si non uacat, coram tua celsitudine, & q̃ tuam rexerint sedem, & qui semp fuerit, religiosissimo Comite sacrarum nostrarum largitionũ, & gloriosissimo Quęstore sacri nostri palatij, & gloriosissimo Comite ubique sacrarum nostrarum priuatarum rerum, præsente quoque & ꝓ tempora magnificentissimo chartulario sacrorum nostrorũ cubiculorum, qui codicillis his apud nos ministrat iusiurãdum dare, nihil penitus, nec quodlibet se præbere, neq; occasione suffragij, neq; patrocinij, & neq; promittere, & neq; de ꝓuincia profiteri dirigere, neque gloriosissimis Præfectis, neq; alijs cingula habẽtibus, neq; eis, qui circa eos constituti sunt, nec alteri cuilibet per occasionẽ patrocinij: sed sicut sine suffragio accepit administrationẽ, à publico percepturus annonas (has eñ solas accipere eum sinimus) sic eã puris custodire manibus, Deo, & nobis pro ea redditurus rationem, Sciat enim tua celsitudo, & qui post te eadem conscenderint sedes: qa siue ipsi præsumpserint accipere quicquã ab ijs, qui ad ꝑdictas administrationes accedunt, siue proceres ipsi, siue etiam officium tuum, ultra ea, quæ occasiõe consuetudinum à nobis eis definita sunt, quæ, scilicet, sufficere sola putantes, dari decreuimus, nõ in paruis pẽnam fieri: sed maximi quidem iudices accipere aliquid præsumentes ab ijs, qui ad administrationes accedũt, aut etiam ꝓmittentes suum officium tale aliquid agere, & nuntiatũ nõ emẽdãtes: non solùm quadruplum reddent totius, quantum perceperũt, sed etiam magnam indignationem sustinebunt. & cinguli periculum formidabũt: & qui citca eos sunt, & obediẽs eis officium, si amplius aliquid, quàm à nobis concessum est, tẽtauerint accipere, ipsi quoque subijcientur damnis quadruplæ redditionis, & cadent etiam substantia, & cingulo: ĩsuper & supplicijs subiacebunt, quæ cõgruũt delictis eorum.

¶ *Administratores Prouinciarũ ipsi, & eorum assessores, & qui circa eos, sunt, iustitiam in publicis, & priuatis causis debẽt seruare: & deuotos paterne tractare, & in deuotos punire. Bar.*

¶ Eos aũt, qui ita sine mercede sua mũt administrationes, præ omnibus studium habere decet, fiscalia vigilanter inspicere: & indeuotos quidẽ, & egentes necessitate, cũ omni exigere fortitudine, & nullo flexos, neque pro hoc ipso lucrum aliquod omnino considerãtes, de uotis aũt paternè se exhibere: de ĩde nostros subiectos reseruare undique sine violentia, nihil ab vllo eorũ petcipientes: sed æqui sint in iudicijs, æqui uerò in publicis disciplinis: exequentes quoque deli cta, in, noxios quidẽ, un diq; custodiẽtes eos, qui puri sunt: reis autẽ pœnã imponentes scdm legẽ, & ita ꝓsidentes collatoribus, tanquã patres filijs diligẽtes quidem eos, qui sunt innocentes: qui uerò rei monstrant, castigãtes, ac puniẽtes omnemque iustitiam in publicis, & priuatis documentis eis seruantes: & nõ ipsi soli hoc agentes, sed ẽt semper cõsiliariũ talẽ sumẽtes: & qui circa eos sunt, omnes, ut nõ videant illi quidẽ uelut innoxij esse, per alios aũt delinquãt, atq; furent: hoc qd magis turpe est: ut & participes iniustitiarũ sumãt. Ideoq; licebit tuæ celsitudini honestiorũ quosdam ad administra-

a ¶ Occasionibus.ʒ i. accusationibus.
b ¶ Fiscalium.ʒ causarum. Accur.
c ¶ Criminalium.ʒ causarum.
d ¶ Eis.ʒ ſ. iudicibus.
e ¶ Hinc.ʒ ſ. a nostra curia.
f ¶ Foro.ʒ cũ multiplex sit ibi forũ: vt ĵ. de man. Prin. §. sed neq; ex magistris. & §. deinde ꝑerés.
g ¶ Exequuntur.ʒ i. ferunt.
h ¶ Licet.ʒ i. licitũ est, iudices Prouinciæ non sinere percipere eos, qui quinc descendnnt.
i ¶ Iudicib.ʒ delegantibus, vt subijcit, a quibus, &c.
k ¶ Sacra.ʒ ſ. græca. nec enim dicit de illa ĵ. de iudic. §. ne autẽ. licet fortè cautum fuerit: vt ibi dicitur. Accur.
l ¶ Ipsi.ʒ ſ. Præsides, vel Proconsules.
m ¶ Eis.ʒ ſ. collatorib.
n ¶ Ad nosmetipsos.ʒ Hic no. speciale, q̃ direcꝰ pot recurri ad Principem, aliàs contra: vt ĵ. de mand. Prin. §. si tibi. coll. iij. & ff. de appella. l. Imperator. ĵ. respons.
o ¶ Aliquos.ʒ iudices ſhinc descendentes, vel alios habentes dignitatem aliquam.
p ¶ Examinare.ʒ no. q̃ durante officio hi minores magistratꝰ pueniunt: vt ff. de iniur. l. nã magistratus. aliud in ordinarijs, vt ff. de iud. l. pars. & de in ius voc. l. ij. Accur.
q ¶ Iniusto.ʒ i. turpibus exactionibus.
r ¶ Honore.ʒ fic ĵ. eo. §. illud.
s ¶ Cum Dei.ʒ No. per Deũ dr iurari, non alias: vt hic: & ĵ. iusiurã. quod prę. coll. ij. interdũ tamen & aliter iuratur, si hoc placeat partibus: vt ff. de iurur. l. iij. in fi. & l. iiij. & l. v.
t ¶ Vacat.ʒ nostra prę sentia: quia alijs occupatur: vt ĵ. de app. §. ij. coll. iij. & §. de hære. & fal. j. respon.
v ¶ Tua.ʒ ò Præfecte. cui hæc constitutio dirigitur: vt ĵ. tit. proxi. & repete hic coram. Azo.
x ¶ Dare.ʒ i. iurare hęc, quæ ſ. quiuntur ſtatim, & alia q̃dam: vt ĵ. iusiuran. quod præ. Accur.
y ¶ Præbere.ʒ i. ꝑbuisse, vel præbiturum. consuetum enim tempus est: & vtrunq; significat. sic & in eo, qui de calum. iurat: vt inf. vt liti. iurent. in prin. coll. ix.
z ¶ Sed sicut.ʒ vnde illud: quod gratis accepistis, gratis date.
a ¶ Has enim.ʒ interpositio est. Accur.
b ¶ Manibus.ʒ Facit ad hũc §. C. ad le. Iul. rep. l.

Princeps ꝙq; direxo adiri debet.

Minores magistratꝰ cõsuunt durante officio.

Concor. c. fi. christian. p totũ c. extra de sumã.

§. planè hodie eam dationẽ, nihil refe- re nunc- mera ĩnis- rij, uel alia dictionis sinã. de crimi- les, ĵta ut hac in exequun- sunt, ut ea delegat. ꝓsitum, q̃ noiatim Nouella. ut mã. Vicarius Iulianus

Ex hoc §. planè hodie eam dationẽ, nihil refe- re nunc- mera ĩnis- rij, uel alia dictionis sinã. de crimi- les, ĵta ut hac in exequun- sunt, ut ea delegat. ꝓsitum, q̃ noiatim Nouella. ut mã. Vicarius Iulianus

Diœceseos ꝓuincijs.

Vbi onꝰ ꝓbi emolumẽtum.

Minores magis puniuntur q̃ maiores.

Delictũ est maius d̃ linquere in alium quam in se.

fi, sic. inf. de mã. Prin. §. j.
c ¶ Sedes.ʒ i. q̃ fuerunt postea in ea dignitate. Accur.
d ¶ Consuetudinũ.ʒ sic. inf. de san. Epi. §. pro consuetudinib. coll. ix. Acc.
e ¶ Decreuimus.ʒ vt in fra. tit. proxi.
f ¶ Non in paruis.ʒ i. nõ imponetur parua pœna, sed magna. vel dic nõ solùm paruis hominib. erit pœna delinquẽtib. vt inf. eo. §. si quis aũt. sed ẽt istis magni puniunt, licet nõ in tm: quod ẽ generale, vt ſp minores amplius in simili delicto puniantur: vt ff. de incend. ruin. naufl. Pedius. & hoc colligitur ex hoc §. & præfato. §. si quis aũt. inf. e. nisi in casu: vt ff. de pœ. l. q̃dam. Sed quidam dicũt, q̃ etiã isti verberantur, sicut & minores: vt inf. eo. §. si quis autem. & supplent hunc §. per illum, quod non credo.
g ¶ Non emẽdantes.ʒ Sed qũo pot pœnitere, cũ iam ad actũ peruenerit? Dic hoc ſpeciale: alias cõiter distinguere ſ: aut peruenisset ad actũ, aut non, in primo: si fuit consummatũ, non licet pœnitere, si non fuit, licet: vt ff. de fal. l. falsam. nisi in casu læsæ maiestatis: vt C. ad leg. Iul. ma. l. quisquis. Si verò ad nullnm actum peruenerit, tunc non punit: vt ff. de pœ. l. cogitationis.
h ¶ Præceperunt.ʒ Præfecti.
i ¶ Sustinebun.ʒ Præfecti.
k ¶ Concessum est.ʒ vt inf. tit. proxi.
l ¶ Cõgruũt.ʒ fortè i exiliũ dare: vt C. si cer. pet. l. quisquis. vel dic ꝓ motu iudicis: vt hic dicitur.
m ¶ Egentes.ʒ Egent. n. vt eis necessitas imponatur, adeo sunt desides: & sic ponitur infr. tit. ĵ. iusiur. quod præ. §. j.
n ¶ Paternè.ʒ facit ad hęc. inf. e. §. ex diuerso. & inf. de mã. Prin. §. ꝓ si de linquentes. in fi. coll. iij. & inf. in. quod præ. §. pe. coll. ij. & inf. de defen. cui. §. si qua. coll. iij.
o ¶ Imponentes.ʒ subaudi supplicium. Acc.
p ¶ Illi.ʒ ſ. iudices.
q ¶ Qd magis.ʒ no. ma ius esse delictũ, delinquere i aliũ, quã in se. vt hic: & colr ex duab. legib. ff. de ijs, q̃ not. inf. l. athletas. §. Popo. & l. Imper. & é verũ, q̃ a & ipse peccat, & aliũ facit delinq̃re. vñ versus. Peccãdo peccare docẽs, hic peccat & in se. Qui re a ẽ, & i hos quos facit eẽ reos.
r ¶ Sumant. ĵn loco a ſſessorum, & ſociorum.
s ¶ Ideoq;. ĵ q̃ a tot bona hẽt facere Præſes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Curialium.] q. d. isti, & illi qui eliguntur, erunt de curia, & ideo magis experti.
b Præcipuam.] interrogatiue lege.
c Similiter.] i. vtrũque mile est delicti ter ro pari pœna puniẽdũ: vt C. de Episco. & cleri. l. si quemquam. in fine.
d Prædiximus.] sed nõ tantus, vt diximus ſ. §. sic igitur. in fi. §. & de illo fit mentio hic.
e Ex administratio nibus.] i. administratoribus superioribus.
f Episcopi.] facit ad hoc j. vt dif. iudi. coll. 9.
g Habẽtis.] ergo durante officio cõuenitur hic ordinarius in his casibus: nec mirũ: q a corã Principe hoc fit. uñ nõ est cõtra. ff. de in ius vo. l. ij. & ff. de iudic. l. pars. est & alia rõ, quia illæ ll. loquuntur quãdo ex alia causa conuenitur, nõ ratiõe officij. Nã de eo etiã durante officio posset cõuenirirut C. ad le. Iul. repe. l. inbemus.
Punit quis vbi deliqr.
h Dirigemus.] sic nup.
i Illic.] ubi not. quẽ puniri, vbi deliqt. sic j. ut oẽs obe. iu. p. §. hęc igit. col. 5. & ff. d re mi. l. iij. j. rñ. & ff. de ac. l. si cui §. idẽ Imperator. & l. fi.
k Exemplum.] sic C. ad leg. Iul. repe. l. j. & C. de furt. l. si quis.
l Priores cõstitutiones.] C. vt oẽs tã ci. quã milit. iu. l. j. fa. ad hoc j. eo. §. oportebit. & j. de col. §. sup hoc colla. 9. & j. de admi. §. j. j. rñ. & §. sancimus. collat. vij.
m Fasces.] id est, dignitates.
n Detinere.] hìc collige, q licet alicui capere debitorẽ fugiẽtẽ, facit ad hoc C. ubi de criagi opor. l. j. sic j. vt nulli iudi. §. si vero qs. coll. 9. & ff. quæ in frau. cre. l. ait ptor. §. fi debitorẽ. & C. vt nemini li. sine iu. l. ij. ar. cõ. C. de iu. l. null°.
Vide abbatẽ i c. cũ non ab homine. ex d iud.
o Furti.] i. tanquã sit manifest°, in quadruplũ teneat & i l. lib. auri dãnet ipsi prin. Itẽ tps augẽt: quia per sex mẽses mõ stabit: vt hic, & C. ut oẽs tã ci. q. mili. l. j. §. q fi qs. & §. ipse aũt. Itẽ & als tres patit pœnas. ſ. c. §. fi qs aũt in prin. fi aũt durante administratiõe fugeret, crimine læſe ma. teneẽ ꝑter ſupradicta. vt j. de admi. §. ij.
p Præsentẽ.] Sed nũ q d sol° Eps hic cognoſcit: Rñ. q dã nõ: ſed Prĩceps, uł ab eo delegat°, ſed Eps erit ſecũ: vt ſ. p xi. §. vł meli° dic, q durãte officio ẽt pñt collatores querelã deferre d his tribus: de furto, ſ. de accepto, & data occa-

tiones dirigere, & ſc. ietiũ tributa fiſcalia: curialiũ q ppe, & aliarum ꝑſonarũ experimentũ ſui dantiũ bonũ, & ad Magiſtratus oportunorũ. Quis. n. non diligat eũ, & hõneſtate cõpleri magna putet, ſi noſtro decreto, iudicioq; tui culminis ad cingulũ veniat teſtimoniũ q dẽ hiſs, q a ſit optimus, gratis verè eũ ſuſcipiẽs, non vacans oĩno ꝑ ,puincias populi priuati, nec quẽ admodum q d dedit congregat, nec vñ colligat aurum, ſed vt hoc ſolum hẽat ſtudium, Deo, nobiſque ſemetipſum commendare, & gloria ſrui optima, & recompenſationem ſperare præcipuam?

¶ Administratores in officio, vel actione eius delinquentes, ẽt officio durante, pœna a lege ſtatuta puniendi ſunt: licẽtia data prouincialib. eorum delicta Epiſcopo, vel Archiepiſcopo nuntiandi: vt per eos relatione ad Principem facta, in locis vbi fecerunt iniuſtitiam, puniantur, vt eorum pœnæ ſint aliis in exemplum. Bar.

¶ Si q s aũt ꝑter hoc, aliquid egerit, & donec in administratione ẽ iudex, ſurti reus appareat, & ,pbetur, aut aurũ dans, vt accipiat administrationẽ, aut accipiẽs ex administratione (vtrũque em̃ ſimiliter r noxiũ eſt) ſciat, quia & confiſcationẽ, & exiliũ ſuſtinebit, & in corpus verba atq; ſupplicium. Ipſũ quoq; q acceperit ab eo (ſicut ꝑdixim° d) malis ſubijciemus maximis. puras em̃ exigim° eſſe ,puſcialib. iudicibus manus, vt collatores cuſtodiamus, & iſtę q dẽ tam ex legib. q̃ ex adminiſtrationib. c imminebunt pœnę ijs, qui in ꝑdictis adminiſtrationibus ſunt, ſi tale aliq d egerint. Damus aũt ,puincialibus licentiã, ſi q d apud Prouinciã iniuſtũ, qui adminiſtrationẽ habet, egerit, vel ſi dãnis aliq bus, aut calũnijs ſubdat nr̃os collatores: vt Deo amabiles Eꝑi, f & Prouincię Primates ꝑces ad nos dirigãt, exponẽtes cingulũ habẽtis g delicta. Nos em̃ hæc agnoſcẽtes, dirigemus h in Prouinciã hoc examinaturũ, quatenus ipſe, ubi ĩ iuſtitiam fecit, illic i quoq; pœnas ſubeat delictorum: vt neque alter quiſpiam tale aliquid agere præſumat, ad exemplum k reſpiciẽs.

¶ Administrator in Prouincia, officio finito, quinquaginta diebus debet commorari, rediturus omnibus rationem: & ſi ante fugerit, ab omnibus capi poteſt: Epiſcopo cauſas ex non ſcripto examinandi neceſſitate iminente. h. d. Bar.

¶ Neceſsitatẽ habẽte eo, qui administrationem rexit, ſecundum priores conſtitutiones, l dũ depoſuerit faſces, m per dies quĩquagĩta in Prouincia cõmorari, publi-

cè ſe monſtrantẽ, & ab omnib. ſuſcipientẽ cõuẽtiones. Si tñ antè, quam cõpleantur quinquaginta dies, fugiẽs capiãt, velut aliquod inhoneſtiſs imorũ mancipiorũ, damus licentiã collatoribus detinere n eũ in Prouincia: & omne q d dederunt ei occaſione furti, o hoc exigere, preſente p tñ Deo amabili Epiſcopo, & cauſam ex nõ ſcripto q examinante, donec reddat oẽ, q quid furatus oñdit: r ſed ẽt ipſos ,puinciales, ſi ſenſerint administratorũ furtũ, licentiã hr̃e, magis aũt neceſsitatẽ, hęc referre nobis: vt cognoſcẽtes, q a oĩno auro vendidit iuſtitiã, ꝑdictis eũ ſubijciamus pœnis. Super q d ẽt celeſtibus ſupplicijs reus erit, tranſcendẽs iuſiurandũ, s in quo acceperit administrationẽ. Si aũt voluerit ex quacũq; cauſa, nõ cõpletis quinquaginta dieb. ex Prouincia fugere: tũc cõprehenſus vbicunq; degere vł, reuocabitur quidẽ in Prouinciam, in qua administrabat: oẽ verò, quod inuentus fuerit accepiſſe, reſtituat in quadruplum.

¶ Subditi iudicibus, nullam debent inferre iniuriam, ſed fauorẽ: niſi in eorum deliquerint officio, pœna mortis imminentes: & iudices iuſtitiam omnibus debent ſeruare: & ſuperior inferioribꝰ oppreſſionem inferre non debet. h. d. Bart.

¶ Illud, videlicet, obſeruãdũ, nullam eſſe noſtris ſubiectis licẽtiam in alio quodam, ꝓter furtũ u hoc circa iudices agere. Nõ enim ſi videatur vehementiſsimus indeuotis propter fiſcaliũ exactionẽ, aut propter delictorũ executionẽ, damus ſubiectis, agere aliquid aduerſus eum. Ex diuerſo aũt etiam pœnis eos omnium amariſsimis x ſubiugamus, ſi eos, q puris vſi ſunt manibus, & fiſcalium exactionem cum omni detulerint ſubtilitate, poſteà y deponẽtes adminiſtrationem iniuriari præſumpſerint, & non cum omni fauore poſt legitimum tẽpus Prouincias relinquẽtes deduxerit. Oportet enim eos, qui poſt hanc legẽ nr̃am faciendi ſunt, clariſsimos ſubiectarũ Prouĩciarũ iudices cõſiderare, quãta quidem perfruentur gloria, tales apparẽtes, z quantis † aũt ſint incurſuri difficultatibus, legẽ hanc ſoluere, quantũ ad ſe a præſumentes. Erit enim abſurdũ, ſi eos quidem, qui in vilibus capiuntur furtis, ipſi b torquebunt, & non primitus quieſcant, donec reddant furta: ipſi autem innoxij c manſerint in maximis conſtituti furtis, & neq; apud ſubiectos erubeſcen

ſiõe administratiõis: & tũc ſol° Princeps, vł ei delegat° ꝑt cognoſcere ad inſtãtiã Epi, & collatorũ: vt ſ. ,pxi. §. & ſic intelligit prox. §. ſed finito officio de oĩbus delictis poterit cognoſcere ẽt Episcopus: , ſit in hoc §. q d ĩtelligo idẽ & ſi nõ fugerit. & hoc per ꝓſtitutionẽ iſtã. per aliã verò ẽt durãte officio: & d oĩb. cognoſcit Eps vt j. vt diffs. iu. §. ſi tñ. Et ſic not. Epm cognoſcere: vt hic & j. ut Cle. apud pp. Epiſ. §. j. nec mirũ: q a ordinari° eſt: ut C. de epi. audi. l. epale. iterdũ tñ una cũ Prę ſide: ut ſi crimẽ canonicũ laico inferat: ut j. de mãd. Pri. §. oportet. col la. iij. Itẽ q ñ Præſes ſuſpectus hr̃: ut j. Vt diffe. iu. §. ſi uerò. colla. ix.

Concor. c. j. ij. &. iij. & ff. for. cõpet.

q Ex nõ ſcripto.] i. ſi ne libello, ſm Albe. & ſine actis. Itẽ & ſnia lata ſine ſcriptis: quod eſt ſpãle: ſicut ſunt & alij quatuor caſus: ut j. de man. Prin. §. ſit tibi. ubi ſunt duo, quart° eſt j. ut cle. apud. p. Epiſ. circa prin. ut q ñ Eps inter clericos cognoſcit. Itẽ q ñ inter laicũ ꝓueniẽtẽ clericũ, & ipſum clericũ: ut j. ut cle. apud propri. Epiſ. circa prĩ. coll. 6. & q ñ eſt eã uilis, & parua. Itẽ q ñ uiliũ perſonarũ: ut j. de mã. Pri. §. ſit tibi ſed iure cõi libellus eſt neceſſarius in ſcriptis: ut j. de exhi. §. ſancim°. coll. 5. & ſnia in ſcriptis dãda eſt: ut C. de ſentẽ. exbre. re. l. fi. Accur.

Snia ſine ſcriptis in caſibus vt ſet.

r Oſtenditur.] uł per teſtes, uel ẽt per ſolũ ſacramentũ agentis, ſm Al. ut j. de coll. §. ſuper hoc. coll. ix. Ac.

s Sed etiam.] non ſolum apud Epiſcopum.

t Iuſiurandũ.] facit ad hoc C. de iureiu. l. ij.

v Præter furtum.] & ꝑter q̃ ſi aliquid acciꝑat, uel det ꝓ administratiõe: ut ſ. e. §. ſi qs autẽ: & itellige hũc §. durãte officio: ut ſ., pxi. §. diximus, & manifeſtè ex ipſã litera colligitur.

x Amariſsimis.] mortis ergo. vł dic, q pœna parricidij: & q a in loco filiorũ ſunt collatores, quos quaſi occidit: ut ſ. c. §. eos. & q a illa eſt omnium pœnarũ maior: ut inſti. de pub. iu. §. itẽ lex Põpo. & §. alia demũ.

y Poſtea.] colligehũc §. loqui durãte officio.

z Apparentes.] ſcilicet innocentes.

a Ad ſe.] Sic. ſ. quomodo opor. Epi. §. igit. & ff. de don. inter uir. & uxo. l. ſi ſocer.

b Ipſi.] iudices.

c Innoxij] i. ſine pœna exer-

Lex cõtra quas aũt ſcripturas iudices ſiculares.

a Exemplum.] vnde Cato: Turpe e doctori, cum culpa redarguit ipſum. facit ad hoc j. de ſanctiſs. Epiſco. in prin. coll. ix. & ff. d edẽ. l. ſi quis ex §. fi.
b Ethiberis.] ſcilicet, a furto.
c Oſtendi.] apud Epiſcopũ, vel Principẽ: vt ſeq̃t. vel dic ipſis collatoribꝰ. finito offo: vt ſ. §. neceſsitatem. Accur.
d Spem.] percipiendi aliquam dignitatem: vt inſti. in pro œ. in fin. ſecundum Azo.
e Ciuilibus cauſis.] i. in aliqua ciuili cauſa ꝓ eos iudices agere durãte administratione: vt ſ. in prin. huius. §. Sed ꝓ j. vt dif. iudi. §. ſi verò. colla. ix. Sol. vt ibi.
Deo, & inſtantibus venerãdis Magnis eius. Haloã.
f Eis.] ſ. iudicibus.
g Illi.] iudices.
h Venerabilibus.] ſ. Epiſcopis: de quibus eſt habita mentio. ſ. eod. §. neceſsitatem.
Feſtiuitatis.
i Eius.] ſ. Dei.
k Quæ.] ſ. lex.
l Feſtiuis diebus.] ſubaudi poterit exercere: quia ꝓ peſſimos latrones exercetur, vt modo dixi, & C. de fe. li. ꝓincipatum. vel quia celeritatem deſiderat: vt ff. de dam. infect. l. j.
Facit c. cum inſtantia. in prin. ex de cenſibus.
m Patres.] ſic ſ. §. eos. ſic j. iuſiuran. quod præſtatur. coll. ij.
n Neceſsita.] quaſi dicat, ſponte agatis, q d tandẽ ex neceſsitate facere tis. ſic ſ. de fideiuſſ. §. quod autem. coll. j.
Aperiãtur. alias aperiat. Conſecrare non põt qui non eſt ſacerdos.
o Ipſis.] ſ. operibus.
p Clementia.] i. per hoc, q d fecimus i. iſtã.
q Periculum.] quia de hoc iuratoria ꝓſtat cautionem: vt j. e. §. tuo quippe. & §. iuſiſtrand. quod præſta. §. j.
r Indeuotionẽ.] nolite prębere, vt ſubijcit.
s Diligentia.] vt inſtitu. in pro œmio. circa princip.
t Reparauimus.] i. recuperauimus.
v Vndiq;.] ſic ſ. quo modo oporteat Epiſco. j. reſpon.
x Hymnos.] i. gratias. ſic j. ut. proxi.
y Benignitatẽ.] quia in ſola clementia poſſumus pares eſſe Deo: vt C. de nup. l. imperiales.
z Quantũ ad nos.] nam verè cõſecrare nõ poteſt, cum nõ ſit ſacerdos: vt inſti. de rer. diui. §. ſacræ. Accur.
a Eis.] alias eas.
b Dedignantes.] ſ. in hoc. in alijs aũt imitatur: vt C. de leg. & conſtit. l. digna vox. ſic inſt. de hęr. qual. & dif. §. pe.
c Qui.] ſ. Imperatores.
d Et ipſi.] ſcilicet, Imperatores.
e Propter hoc.] q acceperint aliquid: vt ſ. e. §. cogitatio. i fi. & q a erant particeps: in iſti delicto: vt ſ. e. §. ſi qs ãt. vnde nihil poterant ad inuicem opponere: vt C. de libe. cau. l. ſi filiũ.
f Quæſtum.] q a ſibi plura dedit Deus: vt ſ. de non ali. §. finimus.
g Dictum eſt.] vt ſ. eod. §. volumus.
h Legiſlatione.] ſ. iſtius, vt ſubijcit.
i Citra.] i. ſine: aliàs eſſet mala grãmatica. aliàs eſt in litera, citra omne ſuffragium.
k Licentiam.] ſcilicet, quæ ſequitur.
l Eos.] Magiſtros militum puta.
m Præſcriptio.] in ſequentibus.
n In criminib.] Sed nonne violentia eſt crimen publicum, ſiue ſit publica, ſiue priuata: vt ff. de pub. iud. l. j. R ñ. eſt ſed crimen hic ꝓ maiori crimine ponit. vt C. de cuſto. reo. l. ij. & ff. de re milit. l. iij. j. reſpon.
o Horum.] ſ. Præſidum: Præſidũ dico non expectantium.
p A iudicibus.] puta a Magiſtro militum: ſi forte erant milites iſti qui deliquerunt.
Cõſeruare.
q Subiecti.] ſcilicet, illi qui delinquunt.
r Ad eos.] Magiſtros militum puta. Accur.
Concor. text. in cle. ij. in princi. de re iudi.
s Per quam.] ſ hanc l. noſtram, vt ſequitur.
Paulo ante Haloan.

tes, exemplum, b cũ liceat eis honeſtis, & liberis, & vndiq; laudãdis oſtendi: c & a nobis hr̃e teſtimoniũ, & ſpem. d Non ſinimus autẽ nec ſpectabilib. iudicibus, nec alteri alicui quãlibet eis oppreſsionem, aut iniuſtitiam inferre, aut ciuilibus e omnino cauſis cõmunicare: vt & nos eis honeſtatem ſeruemus, & illi f puritatem, nobis deuotionem q̃ reſtituant. Sciant. n. oẽs ſubiecti, quia ꝓ eorum vtilitatem, & vndiq; eorum indennitatem, & vt per oẽm agãtur quietem, & non cogantur Prouincias relinquere, & in peregrinis affligi, propterea præſentẽ legẽ ſcripſimus, Deo eam vouẽtes, & præſentib. venerabilibus maximè eius cõionis h q̃ feſtiuis diebus i vt omnibus liceat prẽs ſuſcipere magis iudices, quam fures, & ſolicitatores, & eorum ſubſtantijs inſidiantes. k Oportet quoq; vos noſtros ſubiectos, ſciẽtes quantam veſtri poſſuimus pro uidẽtiam cum omni deuotione, publica ſine imminutione tributa perſoluere, & neq; adminiſtratorum egere neceſsitate, l ſed ita deuotos voſmetipſos præbere, vt nobiſmetipſis oſtendatur operib. quia & ipſis m pro hmõi clementia n propriam nobis deuotionẽ reſtituetis: & meritò hẽbitis omnem a iudicibus occaſionem deuotionis, fauorem, & prouidentiam. illud ſcientes, quia iudicib. imminet vndiq; fiſcalium periculum: o & manifeſtum eſt, quia pro prio ſuo periculo adminiſtrationes aſſumunt: & vos hoc agnoſcẽtes, & omni modo euitate indeuotionem, p & nolite veſtras voluntates ita præbere inobedientes, quatenus eorũ Præſidum egeatis vehementia, quam neceſſariũ eſt eos aſſumere ꝓ ꝓ ineuitabilem fiſcalium exactionem: ſcientib vobis noſtris ſubiectis, quia militares expenſæ, & hoſtiũ incurſiones multa egent diligentia, q & non pñt citra pecunias hæc agi, cauſa, videlicet, nullam recipiente dilationem, r neq; nobis concedentibus deſpici Romanorũ terrã dimi nutam, qui & Libyam omnem reparauimus, & Vandalos in ſerui tutem redegimus, & plurima adhuc, & maiora horum ſperamus a Deo percipere, & agere: pro quibus competens eſt fiſcalia tributa ſine imminutione, & deuotè, & ſecundum definita exigi tempora. Quapropter ſi vos quidem deuotè occurratis iudicibus, illi verò facilem, & prępararam fiſcalium illationem in vos exhibuerint: & iudicum laudabimus ſtudium, & veſtram approbabimus volũtatẽ, & vndiq; s vna quædam erit optima, conſonaq̃ue præſidentium, & quibus præſident, congruentia magna. ¶ Itaq; Deo, & ſaluatori noſtro Ieſu Chriſto omnes ſimiliter offerant hymnos, t pro hac lege, quæ eis dabit & patrias habitare cautè, & proprias facultates habere firmiſſimè, & iudicum fruſtuſtitia. Nam & nos ꝓ pea eam poſuimus, vt & iuſtitiã, quæ in lege eſt, valeamus domino Deo vouere, & noſmetipſos, & noſtrum commendare imperium, & non videamur deſpicere hoſtes oppreſſos, quos nobis tradidit Deus, vt eis per omnia parcamus, eius ſequentes benignitatem. u Ideoq; quantum ad nos x conſecretur hæc lex Deo, q nihil in mentem noſtram veniens boni pro tuitione ſubiectorum relinquimus. volentes. n. inhoneſta hæc & ſeruilia furta primere, & noſtros ſubiectos in qte a prouincialib. iudicibus conſeruari: y propterea feſtinauimus gratis adminiſtrationes eis dare: vt nec ipſis liceat delinquere, & abripere ſubiectis, quorum cauſa z omnem perferimus laborem: dedignantes imitari eos, qui ante nos imperauerunt, qui pecunijs ordinabant adminiſtrationes ſibimetipſis, auferentes licentiam adminiſtratoribus nocentibus increpandi a iuſtè, & ipſi b ea, quæ perciebant, celando, iuſti putati, & proprios collatores propter hoc c abripere a malis iudicibus non valentes: vnde nec ipſis iudicibus increpare poterant agere caſtè, occaſione prædictæ cauſæ. Nos autem ſufficientem imperio quæſtum eſſe putamus, vt collatores ſola fiſcalia conferant tributa, & nihil aliud extrinſecus quæratur, q ſubiectis omnem commoueat vitam.

¶ Iudices iuriſdictionem habent aduerſus omnes, omni priuilegio ceſſante. Bartolus.

¶ Quod autem primitus † a nobis dictum eſt, b adhuc maiori opere & ſubtiliori complecti exiſtimauimus legislatione, c quatenus noſtra intentio oĩbus fiat aperta. Sancimus. n. clariſſimos ſubiectarum Prouinciarum adminiſtratores, citra d omne factos pecuniarum ſuffragium, & ab his dato iureiurando, memores habere & hanc a nobis licentiam, e vt nulla ſit vlli apud eos f penitus fori præſcriptio, g neque in ijs, quæ committuntur ab aliquibus violentijs, neque in criminibus: h & quæ hinc oriuntur læſioni-bus, neque in ſeditionibus publicis, neque in publicorum tributorum exactionibus, ſed omnes ſimiliter ſubiacere horum i iuriſdictioni, non expectantinm neque præcepta ſuſcipere a iudicibus, k quibus ſubiecti ſunt, neque nuntiare ad eos: ſed contentos eſſe hac noſtra lege, per quam l omnem eis poteſtatem

Universidad de Deusto

a ¶ Præbemus. ℈ ergo non poterit alteri delegare: vt ff. de offic. eius cui manda. est iur. l. j. primo respons. A ccur.
b ¶ Omnem. ℈ nisi in casu: vt j. eod. §. interdicimus.
c ¶ Habentes. ℈ Præsides.
d ¶ Causis. ℈ proximè nominatis.
e ¶ Priuilegio. ℈ sale gedulto: vt qa sit scholaris, q hēt priuilegium magistri: vt i pe. florū i fi. vel clericus, q habet Epi: vt C. d Epi. & cle. l. oēs. vel militis, q corā Magistro militū ꝓuenitur, vt C. de iur. om. iu. l. magisteriæ. Sed nunqd a Principe pōt hīe? Rñ. sic si dicat ñ obstāte hac l. vt ff. de leg. iij. l. si qs in prin. & nō alis, vt C. de preci. imper. offe. l. rescripta. & §. d nō alie. §. qa vero verisīle. in fi. & hic subijcit. Alij tñ intelligunt hūc §. in priuilegijs, quem iuris corpore non sunt clausa: vt in rescripto, & similib. nā si est a lege indultū, non tollitur, ſm eos. Et est ꝓceptor meꝰ in hac sñia. sed B. fuit i prima: quod plenè dixi mus j. vt oēs obed. iu. §. si quis igitur. coll. 5.
f ¶ Neq; ex hoc. ℈ s. priuilegio. fi. n. priuilegiū sibi valeret, securè delinqueret, & inde nascere malū, vñ bona oriri dēnt: quod non esse dēt: vt C. vñ vi. l. meminerint. & d idi. vid. l. ij.
g ¶ Non enim. ℈ sic C. de iuramen. calum. l. ij. in fi. §. sin autem reus.
h ¶ Prouincijs. ℈ als in ꝓuincijs, alꝭ ꝓuinciæ.
i ¶ Cuiusꝓiam. ℈ Magistri militū fortè, vel alterius, de qno videtur.
k ¶ Et hanc. ℈ s. legē.
l ¶ Eis. ℈ subiectis.
m ¶ Ostendent. ℈ scilicet Præsides.
n ¶ Auxilientur. ℈ s. l. ista. sic j. de mād. Prin. §. patrocinia. coll. iij.
o ¶ Patientur. ℈ sic s. eod. §. si quis autem.
p ¶ Vt nobis. ℈ bene dico, vt vtiꝝ ibi maneāt, vt ꝓ hæc non egeamus dare eis aliquē adiutorē, qui non iuuaret: imò impediret eum iuuādo malos homines: vt dū haberent nomē adiutoris, ipsi magis essent fures, & mali: vt j. §. ꝓxi. & §. interdicimus.
q ¶ Et aut. ℈ & repete opus sit: & accipe verbū mittere. quod est j.
r ¶ Officium. ℈ i. omnia potest Prēses ꝓ hāc l. q pñt varij Magistratus Romæ: vt ff. de offic. præsid. l. illicitas. §. q vniuersas. & l. ex omnibus. & l. sed licet.
s ¶ Vti. ℈ q. d. nullus.
t ¶ Infectatores. ℈ qui ita nominarentur: magis autem essent fures: vt s. dixi.
v ¶ Inhibitores. ℈ quia & ipsi fortè pecuniam acciperent, pro scelerib. occultandis.
x ¶ Tales. ℈ qui bona præsumptione mitterentur.
y ¶ Præsumpserint. ℈ s illuc ire, vel mittere. z ¶ Capti. ℈ i. missi.

pbemus: [a] & ipsi oēm [b] licentiam hñtes [c] penitus in pdictis causis, [d] neq; priuilegio [e] vti quolibet, neque ex hoc [f] sibimet impare, vt de linquāt innoxiè. Nō. n. [g] q oī abstinēt acceptione, iudices, aliud qddā Dei, & legis, nrōq; ꝓponēt timori: sed ad illū respiciētes seruabūt subiectis iustitiā, oīa ſm nostras iudicātes, & agentes leges. Quia. n. milites, & hmōi in Prouincijs [h] cōstitutos eis subijcim⁹: neq; in hoc egebūt pcepto cuiuspiā [i] ꝓprio, aut a nobis, aut a nrīs iudicibus, sed pñti lege vtent, & hāc [k] eis [l] oñdēt, [m] vt auxilient [n] eis vtentib. iudiciali fiducia: sciētibus, qa nisi hæc egerint, & emolumentorū, & militiæ sustinebūt casum, & in corpus periculum patient: [o] vt nobis [p] nullo alio penitus op⁹ sit iudice, & aut [q] latronū īsecutores, † aut appellatos violē tiarū inhibitores, † magis aūt fures, † aut violētos mitter occasione qdē quasi rōnabili vtētes, ipos aūt oīum pessima facientes. Cū. n. iudices Prouinciarū vniuscuiusq; maximorū iudicū cōplcāt offīū, [r] & pro omni alio cingulo Prouincijs sufficiāt, & ad ea, q̄ ex nrīs legibus super eis decreta sunt, quis præsumat aut fori præscriptione, aut hmōi aliquo apud eos vti? [s]

¶ *Nemini licet loci seruatores, vel similes in Prouinciam destinare, vel ob hoc habere: & iudices iusiurandum, & cautionem debent præstare. h. d. Bar.*

¶ Interdicimus aūt & gloriosissimo Magistro militum Oriētis, & oībus nrīs iudicibus, aut latronū insectatores, [t] aut vlolētiarū inhibitores, [u] aut armatos, † aut aliquos tales [x] destinare ī ꝓuincias. Sciāt. n. q ad hoc īstituti, post hāc nīam legē psumpserint, [y] qñ capti [z] ab his nrīs iudicib. ꝓuinciarū, & ī vicula redigent, & ad nos cā nuntiata, [a] à nobis summū periculū sustinebunt: & qui hmōi eis pcepta tradiderint, xxx. li. auri sustinebūt pnā, & maiorē insuper, ac vehemētiorē nīam indignationem experient. ¶ Oportebit igit iudices ꝓuinciarū, tanq̄ pro meritos [b] à nobis ptātē, sic causis vti, vt iustè, & legitimè sint oībus me

a ¶ Nuntiata. ℈ permittitur ergo relatio, in istis missis a Magistro militum vel alio: aliàs contra: vt j. vt iud. ꝛon expe. sa. ius. §. j. coll. ix.
b ¶ Promeritos. ℈ qui meruerunt hanc dignitatem habere.
c ¶ Metuendi. ℈ sic ff. de offi. Procon. l. obseruare.
d ¶ Administratione. ℈ ablatiui absoluti.

tuendi: [c] scientes, qa si data à nobis administratione, [d] malè, & indignè abutant [e] à nobis cōcessa sibi licētia, subiacebūt supplicijs, q̄ primit⁹ [f] diximus, & donec administrationes hñt, hęc [g] pferētes, [h] & dū eas deposuerint, maiori [i] ad huc experiēt [k] piculo. Nō. n. [l] eis damus licentiā, anteq̄ ltīmū quinquagīta dierū cōpleat tps, à ꝓuincijs, in qb. administrauerint, discedere, aut ꝓ occasionem reuocatorię, [m] aut ꝓ occasionē fugę, [n] aut ꝓ aliā quālibet cām, [o] scientib. (sicut pdiximus) siue ad hāc veniant felicissimā ciuitatē, siue ī quācūq; regionē, ad ꝓuinciā denuo reuocati. cui pfuerūt, pēnas sustinebūt oēs, quas pri⁹ dixim⁹. [p] Iusiurādū verò dabūt hoc qdē, qđ supi⁹ dixi mus. [q] Si verò in aliquib. ī Prouincijs [r] existētib. mittant singuli codicilli, [s] & corā Deo amabili Epo metropolitano, & q in eis primates sunt, iusiurādum subibūt, & ita singuli suscipiēt actiones, [t] tua qp pe celsitudine ꝓuidēte, siue ī hac maxima ciuitate ꝓceperit aliqs administrationē, siue in ꝓuincia, ei codicilli [u] ei⁹ trāsmittāt a tua [x] celsitudine: vt ipse, [y] q accepit, [z] cautionē [a] faciat fisco, de tributorū inculpabili exactione, sicut ipe purè ꝓbaueris. ¶ Posita sit ātē lex hæc a nobis in oīb. administratio nib. à nobis noīandis, [b] & ex pñti tpe sine suffragio ꝓcipiēdis. nā q̄ pcesserūt, pridē positis subiaceāt legibus, nulla pēna horū, q̄ in hac nīa lege determinata sunt imminente hacten⁹ administrationes hñtibus: nisi tñ & ipsi post insinuationē h⁹ legis nīæ furari [c] capiantur. ¶ Hæc igit tua Celsitudo vniuersa cognoscēs, in oīb. gentibus sub se constitutis, fieri manifesta ꝓcuret soleniter, ꝓceptis vtens apud oēs Prouinciarū Præsides: vt ipsi cognoscētes nīm circa subiectos studiū, & quātā habemus circa ordinationē iudicū volūtatē, cōsiderēt, quāta eis bona participant, neq; imperij medelæ pro eorum [d] felicitate parcentes. Dat. xvij. Kalend. Maij, Constantinopolit. Belisarij V.C. Coss.

e ¶ Abutantur. ℈ Not. priuilegiū dēt perdere, q abutitur eo, vt hic, & C. de iud. l. iudæos. Priuilegia perdit, qui eo abutit.
f ¶ Primitus. ℈ vt s. e. §. si quis autem.
g ¶ Hęc. ℈ i. has pœnas.
h ¶ Hæc pferentes. ℈ sin trib. casibus: vt dixi mus. s. e. §. necessitatē.
i ¶ Maiori. ℈ j. de admi. §. ij. colla. vij. ꝑ. Sol. ibi in fuga loquit, vbi magis punit, durāte administratione, quā si postea fugiat: hic aūt ex delicto prius cōmisso punitur: & postea plus poterit puniri, cū sit dignitate exutus: vt ff. de inc. ru. nauf. l. Pædius. & de pœn. l. in seruorum.
k ¶ Experientur. ℈ id est, experiri poterunt, si accusentur. sic ff de stat. lib. l. Labeo. & ff. ad legē Iul. re. l. antepenul.
l ¶ Non enim. ℈ bene dico eū posse puniri postea. non enim, &c.
m ¶ Reuocatoriæ. ℈ i. reuocationis: & ita adiectiuū resoluit in substatiuū. Azo. quia dicit se reuocatum a suis.
n ¶ Fugæ. ℈ q̄ nō expri mit, licet ī corde gerat.
o ¶ Causam. ℈ vt occasione rei familiaris.
p ¶ Diximus. ℈ vt s. e. §. necessitatem.
q ¶ Diximus. ℈ vt s. e. §. sic igitur. quod iusm dabit Romę, vel Constātinopoli, si ibi fuerit electus. aliàs iurabit in Prouincia in qua est. & hæc sūt vera ſm id tps, qū Princeps eligebat hmōi ptātes. Sed nunquid cū iurent hodie in suis ciuitatib. i. in his, vñ debent esse ptātes habebit locum hæc constit. Rñ. sic: vt ar. ff. de pub. iudi. l. ordo. & ff. de nego. gest. l. actio.
r ¶ In prouincijs. ℈ aliquibus.
s ¶ Codicilli. ℈ i. literæ continentes præsidatus illius Prouinciæ.
t ¶ Actiones. ℈ i. actus. sic s. de nō ali. §. finim⁹.
v ¶ Codicilli. ℈ exponе vt s. proxi.
x ¶ Tua. ℈ ò Præfecte.
y ¶ Ipse. ℈ tu subaudi.
z ¶ Accepit. ℈ scilicet, administrationem.
a ¶ Cautionē. ℈ Nunqd sine fideiussore? vt q̄ sic: vt C. de ver. sig. l. sancimus. sed tñ ꝺicimus. nā dari dēt fideiussor, de fideli exactione tributorū: vt j. tit. iusiu.

quod præ. & ff. ad municipa. l. quoties. §. pe. & l. libertus. §. fi. & C. de bo. vacant. l. fi. & de cano. largi. l. fi. lib. x. & s. eod. §. oportet.
b ¶ Nominandis. ℈ vt j. tit. proxi. & s. e. §. hæc aūt oīa. Vel dic nominandis. i. eligendis. sic accipitur verbum. C. de decur. l. nominationum.
c ¶ Furari. ℈ sic s. de ince. nupt. §. ij. & iij. d ¶ Eorum. ℈ s. subditorū.

Scriptum.

a ¶ Criptum. ℈ inutilis constō. hac pstōne declaratur, q̄ d debeat dare consuetudine quilibet electus, sicut & ꝓ misērat dicere. s. titul. j. hęc oīa. nec est legēda.
b ¶ Vantā. ℈ verba Edicti sūt ista.
c ¶ Pro Metropoli. ℈ ptās Archiepiscopalis ciuitatis, vt est ciuitas Berytus & Tyrus: vt C. de Metropo. Beryto. l. j. li. xj. ar. ꝭ j. de defen. ciui. §. denuo collat. iij.
d ¶ Volo. ℈ i. quādo volam, dabitur mihi.
e ¶ Criptum. ℈ constitutio inutilis. hæc constō exemplū quoddam est, contīnēs, quæ fuerunt in illa, vt iu. sine quo sufra. & quædam continet plus de admonitionib. quas facere debent Epi, & Præfecti, & pfides postquā iurauerunt: vt j. eod. sicut. n. si qs mitteret epistolā secretā, & quandā apertam: ita hæc est aperta respectu superioris.

† Quātam &c. hæc particula ī noua & Hal. editione scribit post exemplar missū Episcopis.
† In hac autent. potes videre quanta fuerit potētia Iustiniani Imper. qui tot, & tam nobiles ꝓuincias sub imperio suo gubernabat.
† Idest, index. Halo.
† Sic.
† Cohorti.
† Promisſone.
† Ixiij.
† Scrinijs.
† Spectabilibus.
† Cohorti.
† De hoc nuro vide Suidam.
† Exporta.
† De prima Syria vide in Andr. Halon.

¶ *Notitiā horū quæ ab una quaq; administratione debēt ꝑberi, demōstrat hæc lex pę nam contrafacientibus statuens. h. d. Bar.*

SCriptum [a] est exemplar Edicti Constātinopolitani habēs ita.

QVantā [b] † subiectorum † posuimus prouidentiā ostendit à nobis nup posita lex, quam ad glorioſissimos nostros Præfectos scripsimus. Sed competens est, & vos ipsos scire nostram prouidētiam, quam circa omnes homines habemus, & propterea legem ipsam & in dictis proposuimus figuratam: vt & vos Domino Deo, ac saluatori nostro Iesu Christo iustè reseratis hymnos, & nostro imperio: quia omnem pro vestra vtilitate perferimus laborē. (Notitia † eorum, q̄ ab vnaquaq; subditarū administratione debēt præberi, circa cōsuetudinē quātitatis ab ijs, q̄ administrationes habent: nullo pſumente extra ea, quæ subscripta sunt, nequam requirere amplius aliq d.)

¶ A spectabili Comite Orientis † in sacro cubiculo solidos lxiij. primicerio clariſſimorum Tribunorum notariorum, cum quatuor scriniarijs sacri laterculi solidos num. l. eius adiutori sol. iij. officio † glorioſiſſimorum Prēfectorum ꝓtoriorum † sol. lxxx. A Proconsule. Asiæ ita in sacro nostro cubiculo sol. nu. xiij. † primicerio clariſſimorum Tribunorū notariorū cum quatuor scriniarijs † sacri laterculi sol. nu. xl. eius adiutori sol. nu. iij. officio glorioſiſſimorū Præfectorum ꝓtoriorum sol. nu. lxxx. A spectabili Comite Phrygiæ Pacatianę † chartularijs tribus sacri cubiculi sol. num. ix. primicerio clariſsimorū Tribunorum notariorū sol. nu. xxiiij. eius adiutori sol. nu. iij. officio † glorioſiſſimorum Præfect. præt. sol. nu. l. A spectabili Comite Galatiæ primæ spectabilibus chartularijs tribus sacri cubili sol. nu. ix. primicerio clariſſimorum Tribuncrum notariorum sol. nu. xxiij. eius adiutori sol. num. iij. officio glorioſiſſimorum Præfect. præt. sol. nu. l. A vicario Longi muri † chartularijs trib. sacri cubiculi sol. num. ix. primicerio clariſſimorū Tribun. notar. sol. nu. xxiiij. eius adiutori sol. nu. iij. officio glorioſiſſimorū Præfect. præt. sol. nu. xl. & quęcunque administrationes consulares ve sunt. ix. A iudice † Palestinæ spectabilib. chartularijs tribus sacri cubiculi so. ix. primicerio clariſſimorum tribunorum notariorum sol. xxiiij. eius adiutori sol. iij. officio glorioſiſſimorum Præfect. præt. sol. nu. xl. A Præside Palestinæ secundæ vt supra. A præside Phœnices maritimæ sic, vt supra. A iudice † secundæ Syriæ spectabill. b. chartularijs tribus sacri cubiculi soli. nu. ix. primicerie clariſſimorum Tribunorum notar. so. nu. xxiij. eius adiutori sol. num. iij. officio glorioſiſſimorum Præfect. præt. soli. nume. xl. A Præsidæ Theodoriadis &c. vt supra. A Præsidæ Osdroennæ &c. A Præside Ciliciæ primæ &c. vt supra. A iudice Cypri spectabilibus chartularijs tribus sacri cubiculi soli. nu. ix. primicerio clariſſimorum Tribu. notar. sol. nu. xxiiij. eius adiutori soli. nu. iij. officio glorioſiſſimorum Præfectorum prætorio rum sol. xl. A iudice Pamphiliæ spectabilibus chartularijs tribus sacri cubiculi soli. nu. ix. primicerio clariſſimorum Tribunorum notariorum sol. num. xxiiij. eius adiutori sol. nume. iij. officio glorioſiſſimorum Præfectorum prætoriorum soli. num. xl. A Præside Bithyniæ sic, vt supra. A Præside Heleſponti sic, vt supra. A Præside de Lydiæ sic vt supra. A præside Phrygiæ salutaris sic vt supra. A Præside Pisidiæ sic vt supra. A iudice Licaoniæ &c. A Præside nouæ Iustinianę &c. A iudice Armeniæ secundæ spectabilibus chartularijs tribus sacri cubiculi soli. nume. ix. primicerio clariſſimorum Tribunorum notariorum soli. nume. xxiiij. eius adiutori sol. num. iij. officio glorioſiſſimorum Præfectorum prætoriorum sol. nume. xl. A iudice Armeniæ maioris, ita vt supra. A iudice Cappadociæ primæ, ita vt supra. A iudice Cappadocię secundę, ita vt supra. A iudice Heleſponti, ita vt supra. A iudice Thraciæ, ita vt supra. A iudice Europæ, ita vt supra. A Præside Rodopheæ ita vt supra. A emi montis &c. A iudice Carię, ita vt supra. A iudice Lyciæ, ita vt supra. A iudice Augustianæ, ita vt supra, & quæcunque administrationes præsidales, siue correctoriæ sunt. A iudice Lybię superioris spectabilibus chartularijs tribus sacri cubiculi sol. nu. ix. primicerio clariſſimorum Tribunorum notariorum soli. nu. xxxvj. A iudice Aegipti primæ, ita vt supra. A iudice Aegypti secundæ, ita vt supra. A iudice Niceæ † secundæ, ita vt supra. A iudice Paleſtinæ tertiæ ita vt supra. A iudice Arabiæ, ita vt sup. A iudice Euphratesiæ, ita vt sup. A iudice Mesopotamiæ, ita vt sup. A iudice Ciliciæ secundæ, ita vt sup. A iudice Armeniæ primæ, ita vt sup. A iudice Gallatiæ scdæ, ita vt sup. A iudice Honoriadis, ita vt sup. A iudice Scythię, ita vt sup. Pro vniuscuiusq; ciuitatis defensore, siquidē sit Metropolis pro Metropoli [c] à Prætore glorioſiſſimorū Præfect. præt. dandi sunt sol. nu. iiij. si verò alterius ciuitatis, solu. iij, & vltra hæc nihil. Nec. n. defensores vel dare iudicib⁹, nec alteri cuiquam, nec accipere volumus: nisi quædam sint cum ab eis volo † præsideant consuetudines: scientib. eis, quia si nuntietur nostræ potestati de aliquo eorū, quia præuaricatur, quæ a nobis sancita sunt: & quod receperint, quadruplū reddent, & officio soluto, exilium habitabunt continuū: cum etiam prouinciarum iudices si hoc neglexerint, & defensores sinant rapere: non modicam & ipsi sustinebunt pœnam.

† Nisi ex publico illis consuetudines q̄dam præbeant, &c.

¶ *Iudices & ciuitatū defensores pro administratione nec darenec recipere licèt à subditis ex administratione: nisi in defectū sui salarij: iureiurādo ab eis ꝑstādo pœna contrà facientib. imminente. h. d. Bar.*

SCriptum [c] † est exemplar huius legis Dominico † glorioſiſſimo Præfecto apud Illyricum prętoriorum. Sed ita quidem adiectionibus iusiurandum subeant, secundum proprium de hoc facto inditum sacramentum, cuius exemplar etiam directum est tuæ celsitudini. Qui verò administrationes suscipiunt a tua celsitudine, directos hinc eis a nobis codicillos suscipiēt præsente Deo amabili ciuitatis, in qua degunt, Episcopo, & alijs qui in ciuitate sunt, in iudicio tuæ celsitudinis congregatis, & officio omni tuo, coram quibus etiam codicillos accipiant, & iurent ꝺictum iusiurandū. & maximè hoc præcipimus corā curialibus agi, quos cōpetens est, magna frui & a tua celsitudine, & qui idē ferent cingulum. Optima aūt erit prouidētia, & studiū, vt nihil ab eis tu lucreris omnino, neq; permittas eos ab vllo lædi. Eos. n. qui hanc nituntur iniquitatem, quatenus & felicissimo nostro vtantur exercitu, & reliquas curiales adimpleāt functiones: qa non oportet talia attentari solatia, vt possit referri ad tantam tarditatem. nihil enim nobis tam commendat tuam celsitudinem, quomodo circa curiales vniuscuiusq; ciuitatis

† Hæc verba desunt ī græcis exēplaria.

Auari-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Auariciã. ʒ q̃ est ratio dix oium malorũ: vt §. vt iudi. fine quoquo suff. §. an certe. & pc hic notari, vt hæc lex sit correcta: vt ff. de of. Proco. l. solent. §. fi. nã hæc non omittit aliquo mõ acciperę exactũ, dummõ hæat salariũ, ex quo sibi satisfieri pt, vt statim sequit. idẽ dico de illa. ff. de of. Præt. l. plebiscito.

b Studuimus legẽ. ʒ vt §. vt iu. fine quo. suffr.

c Plenũ. ʒ ꝑfectã.

d ¶ *Hæc constitũ adiecit, & diligenter comprehendit sacrũ, quod debet facere quilibet administrator ut §. ut iu. fine quo suffr. §. sic igitor.*

e Administrationẽ. ʒ quãlibet: vt §. vt iud. fine quo suffr. §. hæc ãt oia.

f ¶ Vro ego. ʒ Hic no. principẽ substãtiam sacri, vbi il luc, purã scientiã, &c. ibi ãt incipiũt capitula, q̃ durant vsq; ad §. fi. postea ãt pœnas dicit, quas vult subire, si ꝯ fecerit: & sic tria continẽtur in hac constitõne. Accurs.

g Christ. ʒ p hoc verbũ, & sequẽs sacrũ, qđ dicit de virgine excludit Iudæos ab his administrationib. vel potestatibus. arg. C. de iudæ. tri. l. j. Nã Christ, vt dr in decr. pp tria fuit baptizatus. pp exẽplũ, vt nos faceremus idẽ. Itẽ pp amendationẽ suæ humanitatis. Itẽ pp vim regenerationi pterẽdã aq̃s, quã nõ hũt Iudæi in se: vt in dec. dr, de cõse. dis. iiij. c. si baptizata, & c. nũq̃. in hoc. n. noſe Christus tria continentur. s. qui, & a quo, & de quo. i. tres psonæ: pr vngens, filius vnctus spiritussanctus vnctio: vt in decr. de pœn. dis. iiij. c. a quodam.

h Quatuor. ʒ i. a quatuor euãgelistis scã, & composita. s. Matthæo, Marco, Luca, & Ioãne: q̃ suis figuris pinguntur: vt hoc verbũ ptinet. Est hõ Matthæus, Marcusque Leo, vitulus Lucas pingit, aq̃la Ioannes. hi. n. quatuor oia euãgelia fecerũt, & nõ sunt pha licet diuisim leganꝰ in eccla. Sed qd si sup vnũ libru tm, vel qd si super aliũ? Vr nõ valere, vt hic. sed ꝯ est: quia hr respectus ad vera euangelia. Item mens deferentis est pfiderãda, vbi iurans vellet malignari: vt in decr. xxij. q. v. c. quacũq; arte. & facit ad hoc verbũ: Fallit iurantẽ iuratio facta per artẽ. & repete sp per. ad oẽs hos accusatiuos. Itẽ cõ

Euangelistę quibus figuris pinguntur.

Iurans maligne peierat.

† Hæc verba statim post legẽ præcedentem subiecuntur.

Christ pp tria fuit baptizatus.

prouidentia, quã pberi volumus istis & a tua celsitudine, & a cinguli sp successorib. Quapropter dum codicillos dederis administrationes accipientib. a te, aut prębentes oĩb. horũ, q̃ sancita sunt lectionẽ, atq; possessionẽ. Si verò pro iudicũ puritate hanc habuimus prouidẽtiã, palã est, qa multo magis defensoribus non pmisimus nec qcquã accipere, nec dare. Dabunt .n. concessis sibi pręceptis in foro gloriosissimorũ Pręfectorum (si q̃dẽ maiores sint ciuitates) solidos iiij. si verò minores sint, solidos iij. & vltra hæc nihil. Accipiẽt aũt nihil ab vllo, si aliq̃d ex fisco solẽnis eis quæstus erit. aut si nihil ex fisco pcipiũt, nihil vltra, quã sacra nra statutũ est constõne, pcipiãt: alioquin si quid accipere capiantur aut ipsi, aut q̃ vocantur eorũ charularij, aut alter qspiã, q̃ circa eos sunt: illi quadruplũ restituent, qđ acceperunt: & hac solicitudine repellentꝰ: insuper exilio perpetuo mulctabunt, & in corpore castigati, reddẽt Prouinciã viris bonis ꝑ malis defendẽdã. Mẽtiri aũt & in hoc custodes nos inhibentes, & q̃ pces hic agũt, & ĩsinuãtes, vt neq; lateat aliq̃d horũ, q̃ delinquunt: neq; latendo sit impunitũ, sed oĩs æquitas, atq; iustitia nris subiectis floreat. Si verò ẽt hactenꝰ iudices non post insinuationẽ hꝰ legis oĩ abstineant furto, sciant & ipsi huius legis pœnæ se esse subiectos.

Iusiurandum d quod præstatur ab ijs, qui administrationem e † accipiunt.

TITVLVS III.

¶ *Sacrãmenti substantiam docet, iurisq; iurandi formam demonstrat, & pœnam ostendit hæc constitutio. h. d. Bart.*

¶ Vro ego per Deum omnipotentem, & filium eius vnigenitũ Dominum nostrum Iesum Christum, & Spiritum sanctum, & per sanctam gloriosam Dei genitricem & semper virginem Mariam, & per quatuor euangelia, quę in manibus meis teneo, & per sanctos archangelos Michaelem, & Gabrielem, purã cõscientiam, germanumq; seruitium me seruaturum sacratissimis nostris Dominis Iustiniano, & Theodoræ cõiugi eius, occasione traditæ mihi ab eorum pietate administrationis: & oẽm laborẽ, ac sudorẽ cum fauore, sine dolo, & sine arte quacũq; suscipio in cõmissa mihi ab eis administratione, de eorũ imperio, atq; Republica: & cõcator sum sanctissimæ Dei catholicæ, & apostolicæ ecclesiæ: & nullo mõ, vel tpe aduersabor ei: nec aliũ quẽcunq; permitto, quantũ possibilitatẽ habeo. ¶ Iuro quoq; idẽ iusiurandũ: quia nulli penitus neq; dedi, neq; dabo occasiõe dati mihi cinguli, neque

suetudo sic interpretat vt iurũ factũ super quo libet libro, valeat: vt ff. de le. & senatusconsl. si de interpretatione.

i Teneo. ʒ no. q̃ tangere dẽt: & est verũ, nisi in casib. vt in iudice iudicãte, vt C. de iu. l. rem nõ no. In Epo testificãte: vt j. de san. Epi. §. nulli. cul. ix. Itẽ in alienatẽ ecclasticã, vel dãdo eã i emphyteusim: vt §. de ñ ali. §. qđ ãt a nobis dictũ. ibi, & vt neque.

k Germanum. ʒ Germanus frater, germana soror dr: quasi ex eodẽ germine natus, vt nata. & sic facit se parẽ: qđ est verũ quò ad qd, cũ vterq; ad statũ imperij studeat: vt §. vt iud. fine quoquo suffr. §. oportet. sed subijcit seruitiũ per qđ reddit se subijcibilẽ.

l Dominis. ʒ Hic no. q̃ genus masculinũ pcipit fẽmininũ. sic ff. dr le. iij. l. q̃ duos. & ff. de pac. l. tres fratres. sed nũ eꝰ: vt ff. de leg. ij. l. si ita scriptũ. de quo plenè dic: vt ff. de verb. sig. l. j.

m Et oẽm. ʒ §. iuro mę pstaturum repete.

n Arte. ʒ i. deceptione. vnde Cato, Sic aꝛ deluditur arte.

o Catholicæ. ʒ i. vlis.

p Apostolicæ. ʒ i. Romanæ, q̃ fuit ab apostolo Petro fundata: vt j. tit. proxi. §. fi.

q Permitto. ʒ i. permittã, sic. n. ẽ modus lo quẽdi Theutonicorũ. vñ ex tũc p3, qex eis Theutonicis erat Imper. vsq; ad hoc tps: qđ tñ dicemus j. vt pp. no. Imper. coll. v. No. tñ hic, q̃ ptãtes terrarũ debẽt expelleꝛ hæreticos ꝺ suis locis, p l. istã, & C. de sum. trin. l. j. in fi. & i pst. Frid. ad decorẽ. §. ij. q̃ est C. de hæret. l. gazaros. Acc.

r ¶ Iusiurãd. ʒ repete p. s Dabo. ʒ facit j. vt iud. sine quoquo suffr. §. sic igitur. & C. ad l. Iul. rep. l. sancimus. Accurt ¶ Cinguli. ʒ i. dignitatis.

† Contrarium habetur. c. j. extra de cõstit. sed vide ibi glo. vbi hoc declarantem vide gl. in ca. j. super verbo, canones. extra de off. iud. ord. ad quam cõmuniter canonistæ de hac materia recurrunt.

† Præstabo quod ipse admisit, esque abiga. Halo.

† Habetur de Iuda Matthæi xxvij. ĉ. & in actibus apostolorũ c. j. in litera c. Legendũ habeo, ut legit Halo.

a ¶ Suffragij. ʒ id est, pro suffragio præstando coram Domino Imperatore, pro dignitate habenda. Accurs.

b ¶ Famosissimis. ʒ hic in bona parte accipitur. aliàs in mala: ut cùm dicitur famosus latro: ut ff. de pœn. l. capitalium §. famosos. & §. fi.

c ¶ Percepi. ʒ quodcunq; ut §. ut iu. fine quoq. suffra. §. hęc aũt oia.

d ¶ Dominorum. ʒ §. Imperatorũ, & uxoris: & concipit hic masculinũ fœmininũ, ut §. dixit.

e Annonis. ʒ ut tñ exculentũ, & poculẽtũ posit accipere: ut ff. de off. procon. l. solent. §. fi. & de off. Præsi. l. plebiscito. Sed ille pñt dici correctæ, qñ habet suffragia salariũ, ut diximus §. tit. proxim. circa prin.

f ¶ Fiscalia. ʒ §. tributa.

g ¶ Indigentes. ʒ i. qb. ex necessitate imponit necessitas: vt §. ut iudic. sine quoquo suffr. §. eos.

h ¶ Subinclinatus. ʒ id est, flexus in aliquo.

i ¶ Per gratiam. ʒ sic j. ꝺ san. Epis. in prin. col. ix. & C. de bon. auct. iud. poss. l. fi. & j. ꝺ ali. & emphy. §. si qs aũt. coll. ix.

k ¶ Citrà quã. ʒ i. aliter quã deceat. alias, vltra quam: & tũc idẽ sonat.

l ¶ Possibilitatẽ. ʒ sed nũquid bñ põt: ut §. ut iudi. sine quoquo suffra. §. qđ aũt. circa. fi. §. & j. ꝺ man. Prin. §. patrocinia. Quare ergo reddit se suspectũ? Rñ. loquit hic de potentia tributa à natura. i. à iure: ut §. quòd oportet. Episc. §. igitur.

m ¶ Visum. ʒ excepto defensore, q̃ iurat oia se acturũ sc̃dm legem: vt j. de defen. ci. §. iusiurandũ. coll. 3. ſm Hu. Vel, qđ est verius, idẽ in quolibet, vt sc̃dm legẽ iudicare dẽat: vt j. de iud. §. oĩs aũt. coll. vj. nec ob. qđ hic dr: qa & postea subditus sc̃dm l. oẽm. & facit ad l. istã. j. ut iu. non expe. §. a. iusſ. §. j. coll. ix. & C. de iu. l. rẽ nõ nouã. & j. vt dif. iu. §. si tñ. col. cad. & C. ꝺ iu. l. placuit.

n ¶ Ago. id est, agam. omnem iustitiam.

o ¶ Assidentem. ʒ sic j. vt nulli iud. §. qm verò. coll. ix. Azo.

p ¶ Et circa me. ʒ scilicet, sunt.

q ¶ Delinquant. ʒ quia turpius est: vt §. vt iud. sine quoquo. suffra. §. eos.

r ¶ Me sinare. ʒ scilicet, iuro.

s ¶ Hic. ʒ scilicet, talionem in hoc seculo, propter cupiditatem.

t ¶ Cũ Iuda. ʒ §. in inferno: vt sicut ille propter cupiditatem xxx. argentorum fuit damnatus, sic & iste.

v ¶ Et lepra Giezi. ʒ Giezi seruus fuit Eliſei Prophetæ Naamam leprosus quidam accessit ad Prophetam, ut liberaret eum à lepra: quod fecit gratis. in recessũ illius liberati seruus Prophetæ, contra voluntatẽ Domini, cucurrit post eum, vt referret ex xl. oneribus camelorum quæ habebat, Domino suo duo mutatoria vestimẽtorum. quod cum Dominus sciuit, leprã liberati conuertit in seruum Giezi, toto tempore vitæ suæ, propter cupiditatem. sic erit de hoc iudice. Accur.

x ¶ Tremore Cain. ʒ vt sicut ille semper tremuit, & timuit postquam interfecerat fratrem suum, sic iste.

y ¶ Eorum. ʒ scilicet, Domini Imperatoris, & suæ vxoris.

Roma quot nominibus appellatur.

z ¶ VTECCLESIA ROMANA CENT. &c. T legũ originem. ʒ verum est apud Latinos, sed non apud Grecos, imo Roma ab eis habuit: vt ff. de orig. iur. l. ij. §. j. & insti. de iure natu. §. & non ineleganter. Acc.

a ¶ Anterior. ʒ Roma multa sortũ nomina: vt dñs Alex. hic notauit.

neq; occasione patrocinij, neq; promiſi, neq; ꝓfessus sum de Prouincia mittere, neq; mittã, neq; occasione dñici suffragij a, neq; famosissimis b pdictis administrationẽ habentibus, neq; ijs, q̃ circa eos sunt neq; alij hominũ vlli. Sed sicut sine suffragio percepi c cingulũ, sicẽt purè me exhibebo circa subiectos piissimorũ nrorũ Dñorũ d, contentus ijs, quæ statutę sunt mihi de fiscoannonis e. Et primum omne habebo studiũ, vt fiscalia f vigilanter inspiciã, & indeuotos quidem, & indigẽtes g necessitate cum omni exigã vehemẽtia, nequaquã subinclinatus h neq; ob hoc lucrũ ipsum considerans, aut ꝓ gratiam i, vel hodiũ exigens aliquẽ citrà quam k cõpetit, aut cõcedã alicui. Deuotos aũt paterne tractabo, & subiectos piissimorũ nrorũ Dñorũ illęsos vndiq;, quãtũ possibilitatẽ l habeo, custodiã. Et æquus ĩ causis vtriq; parti, & in publicis disciplinis ero; nulliq; parti citra quã iustũ est, præstabo, sed exequar vniuersa delicta, & omnẽ æqtatẽ seruabo, sc̃dm qđ mihi visum m † fuerit iustũ, & eos quidẽ qui innoxij sunt, undiq; innoxios, illæsòsq; cõseruabo, noxijs aũt imponam suppliciũ, sc̃dm legẽ & omnẽ iustitiã (sicut iã dictũ est) in publicis, & priuatis cõtractibus eis seruabo, & si comperero fiscũ iniustitiam pati, nõ ego solũ hoc agon, sed ẽt mihi semper assidentẽ talem studebo assumere, & circa me p oẽs, vt nõ ego purus quidẽ sim, qui verò circa me sunt, furentꝰ, & delinquãt q. Si qs aũt in ueniaꝰ circa me talis, qđ fit ab eo, me sanare r, & eũ expelleꝛ. † Si verò non hęc oĩa ita seruauero, recipiã hic s, & in futuro seculo in terribili iudicio Magni Dei Dñi, & Saluatoris nri Iesu Chri, & habeã † partem cũ Iuda t †. & lepra Giezi u, & tremore Cain x, insuper & pœnis q̃ lege eorũ y pietatis cõtinentꝰ, ero subiectus. Scriptum est exẽplar huiꝰ Dñico gloriosissimo per Illyricũ ptoriorũ Præfecto.

Vt Ecclesia Romana centum annorum gaudeat præscriptione.

TITVLVS IIII.

¶ *Ecclesia Roma. cũ ecclesiis sibi subiectis, cẽtenaria gaudeat pscriptione in cõtractib. causis, rebus, & actionibus omnibus. Bar.*

¶ Imp. Iust. in A. Ioã Beatiſ. ac sanctissimo Archiepo, & pattiarchæ veteris Romæ.

VT legũ originẽ z antecessa a Roma sortita est, ita & summi põtificatus apicẽ apud eã esse nemo b est, q̃ dubitet. Vñ & nos necessariũ duximus patriã c legũ fontẽ sacerdotij, spãli nri numinis lege illustrare: vt ex hac d in vniuersas ecclesias catholicas, q̃ vsq; ad Oceanũ e positæ sunt, saluberrimæ legis vigor extendat: & sic totius Occidentis, necnõ & Oriẽtis, vbi possessiones sitæ inueniuntur, ad ecclesias nostras f siue nunc pertinentes, seu posteà eis acquirẽdæ, lex propria ad honorẽ Dei cõsecrata g. ¶ Cũ enim antiqua h iura xxx. annorũ metis, tẽporales exceptiones cõcludebant, & si hypotheca fuerat, paulò longiora i eis spatia condonabant, nos sacrosanctas ecclesias huiusmodi quidẽ curriculis temporum nullatenus excludi cõcedimus, maximè k in his rebus, in quibus vel læsionẽ l sustinuerunt, vel quicquam debeatur m: sed cẽtũ † tantũmodo annorum n lapsu

† Habetur de tab. & j. de eccle. re. imo. ali. §. fi. coll. iiij. Senior vt C. ꝺ ado. l. arrogationes. Florẽtissima, Maxima, vt j. ꝺ exhi. & intro. §. si verò magna. colla. v. Regia: vt j. q. b. mo. na effi. sui §. si qs igitur. coll. 7. & ẽ hoc nomẽ anterior respectiuũ. nã ẽ secta Roma, vt Cõstantinopolis, q̃ vr hr eadẽ priuilegia omnia, q̃ vetus hẽt: vt C. ꝺ priui. vr. Cõ. l. j. lib. xj. nisi in quibusdam. nã vetus habet primã sedem ecclesiarum, secunda hẽt secundã: ut j. de eccle. tit. §. j. coll. ix. Itẽ originẽ legũ habet uetus, & non noua, vt hic. Itẽ fontem sacerdotij hẽt uetus, & non noua: vt hic. Itẽ vetus Roma caput est orbis terrarum, & Imperator ibi creatur, non in noua: vt C. de Cõsul. & nõ spar. l. nemini. §. q̃n. li. xij. & C. ꝺ vet. iur. enu. l. j. §. pe. Itẽ priuilegium, qđ hẽt vetus Roma, in præscr. centum annorũ, non habet noua: vt pater hic in rubr.

b ¶ Nemo. ʒ qui talib. intendat.

c ¶ Patriã. ʒ ipsam Ro.

d ¶ Ex hac. ʒ §. Roma, id est, eccla Romana.

e ¶ Ad Oceanum. ʒ id est, occidentem.

f ¶ Nras. ʒ i. in nra protectione positas: sicut oia sunt: ut C. de quad. præ. l. fi. in prin. Ac.

g ¶ Cõsecrata. ʒ sic ꝺ. vt iud. sine quo. suff. §. itaq;.

h ¶ Antiqua. ʒ l. Codicis q̃ sunt antiqua respectu istarũ legũ: ut C. ꝺ pr. 30. ann. l. ficut. & l. oẽs. & l. cum notissimi. nam iure Digestorũ, nõ inuenit ꝺ hac pscriptione 30. vel 40. an. sed pdicta l. ficut. primò dicit de ista materia. Nec ob. C. de pst. pe. l. ij. q. a ibi fit mẽtio ꝺ his pscriptionib. qa nouior est q̃ illa sicut in rẽ, cum sit Iustiniani. Acc.

† Est tamẽ casus i quo præscribit contra ecclesiã Romanã quadraginta annis: vt in c. j. §. si post mortẽ. extra de pscr. li. 6. & cõcor. cũ hoc tex. c. cum nobis. cum glos. super verb. legatã. li. extra, de præscript. & c. si diligenti. in fi. eod. tit.

i ¶ Longiora. ʒ §. xl. an. si cõtra principalẽ debitorẽ intenditur. si contra aliũ sine titulo possidentem, xxx. ann. vt C. de præsc. xxx. l. cum notissimi. & de ann. excep. l. j. Sed & si titulo qs extraneus possidet: cũ mobilis est, per triennii: immobilis per x. vel xx. annos præscribitur: vt C. si aduer. cre. l. j. & ij. & sic patet, qꝺ hypothecaria hẽt quatuor vias. Acc,

k ¶ Maximè. ʒ quare dixit maximè, cũ nihil hãbeat aliud, nisi qđ suum est, & hic specialiter dicit læsionẽ: vel quod ei debeꝛ personali actione: vt hic dicit, vel quicquam, &c. Rñ. imò, vt si quam rem immobilem alienet ecclesia, non datur vendicatio œconomo: sed hoc vsq; ad centũ annos. & iõ dixit maximè: vt hic: & §. de non alie. §. vult enim illa.

l ¶ Læsionem. ʒ id est, propriæ rei amissionem.

m ¶ Debeatur. ʒ scilicet, actione personali.

n ¶ Annorũ. ʒ sed hodie vr q̃ xl. ann. vt j. de ec. §. ꝓ tẽporalibus. & j. hæc const. interpre. §. j. coll. vj. quæ sunt contra. Sol. dicunt quidã q̃ hic generaliter loquitur, in omni ecclesia posita sub Romana ecclesia, & prout gñaliter dicit, & gñaliter in oĩbus dignoscit corrigi ꝓ illas. & in hac sententia est Placen. Io. & Axo. sed Ale. dixit, q̃ hæc gñaliter loq̃t, & in una specie aliarũ tantũ derogat. ſin rebus ecclesiarum aliarũ quã Romanæ. & Ir. dicit idem, quæ sententia nobis placet. nam & iure canonico comprobatur; vt extra de præscrip. c. cũ à nobis. quod imitari debe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

debemus: vt infr. de eccl. tit. §. j. coll. ix. & §. quo opor. Epis. §. fi. Verum p nouissimas decr. Innocentij omnis præscriptio tollitur: quod. sius canonicum iure naturali firmatur, vt ff. de re. iur. l. iure naturæ.

a ¶ Temporalem. § aliàs spiritualem: nã aliàs non hẽt locum talis præscriptio, nisi quibusdã priuilegij loco sit concessum: vt eccl'æ Nouantula næ cõcessum est hodie.

b ¶ Plerunq; § q̃ nõ p viuũ aliq̃s vltra, vt Noe & Zozimus Abbas: vt §. de mon. §. hinc nobis. versi. si verò. & facit ad hoc. C. de sacrosan. eccl. l. fi. & ff. de vsufruct. l. an vsufr. & inf. hæc asti. inter consti. §. fi. coll. vj.

c ¶ Donariũ. § i. donũ.

d ¶ Iniquis. § aliàs iniquis, aliàs impijs.

Præscriptio est odiosa.

e ¶ Præsidium. § i. auxilium. § præscriptionis. & not. præscriptionem esse odiosam.

f ¶ Innoxius. § facit §. tit. j. §. & æquus. & §. vt iud. sine quoquo suffra. §. eos. & C. de pœ. l. sancimus. & j. de ince. nup. in prin. coll. iij.

g ¶ Improba. § iure naturali in specto: vt ff. de condict. indeb. l. nã hoc natura. sed iure ciuili cõprobat: licet nõ hoc casu amodo: vt ff. d' vsuca. l. j. & ff. pro socio. l. fi.

h ¶ Tempus pro puritate. § No. hic arg. p M. vt pscriptione dñiũ directũ q̃ratur, nã si nõ est hic p veritate, & est speciale: aliàs ergo est, sic p eo. C. de pscr. xxx. an. l. fi q̃s emptionis. in prin. & ff. de vsuca. l. eũ qui. Sed nos õ: vt C. de pac. l. traditionib. & no. instit. de vsuca. §. j.

Idem tenet Innoc. in c. cæterum in glo. parati. extra de iud.

i ¶ Venerandæ. § letiã ad honorem. Azo.

k ¶ Petri. § per hoc dicunt q̃dã, q̃ hæc lex nõ est gñalis: qd falsum est: vt §. diximus, eo. tit. Sed possent ipsi rñdere, vt quod dicit hic statim, d' alijs terris: vt habeat locum, si sint speciatr sub Ro. eccle. & de suo horto, vt é Ferraria, & Marchia, & aliæ similes. nã remotarum eccliarũ q̃nq; maior ecclesia p curationem sumit: vt §. vt deter. fit numer. cler. & inf. de ali. & emphyt. §. j. coll. ix. qua tamen ratione non moueor.

In q̃busdam exẽ. legitur: intro apud sacratissima vare. & ano. ser. & i omnes eccles. pol. seruitutem.

l ¶ Imperij. § i. legis huius.

Referendarij apud veteres Imper. dicebãtur, p quos ipsi facilius singulorũ d'sideria p discebant, ex Cassiodoro li. vj. Epi. qui ẽt indicat q̃ bus verbis hęc dignitas concederet, vide Alc. lib. Di spunct. iij.

m ¶ Reminiscentes. § i. epilogantes.

¶ DE REFEREN. darijs sacri palatij.

Referendarij q̃ sint vide i spec. de supplic. §. j. in me.

Vm alijs. § Sed vbi sũt hęc, q̃ in ordinem com petentem perduximus? Rñ. vt §. vt deter. fit nume. cleri. & §. quomodo opor. Epis. §. sed neque. o ¶ Rẽdarijs. § sunt aũt Referẽdarij, q̃ sunt aduocati in curia Principis: dicti ex eo, q̃ referunt vices hominũ coram Principe: vt §. tpalẽ exceptionẽ eis opponi sancimus: vt maneãt per totũ p̃dictũ tps integra iura ecclesiastica, & nõ possit eis alia præter centũ annorũ obuiare exceptio: cũ hoc tps vitæ longæui hoĩs plerunque finis esse dignoscat. Habeat itaq; sanctitas tua hanc legẽ catholicis totius Occidentis ecclesijs p futurã, & in Oriẽtales partes p pagandã, in quib. aliquid sacrosanctæ possident eccleſiæ, vt sit Deo oĩpotenti dignũ donariũ diuinarũ rerũ tuitio, nec iniquis hominib. impiũ remaneat præsidiũ, & tutus peccandi locus ẽt scientibus relinquat: sed ille seruet innocens, qui re vera innoxius sit, nec improba tps allegatione sese tueatur tps p puritate ptendens. ¶ Qd igit nĩa æternitas ad omnipotentis Dei honorem, venerãdæ sedi summi Apostoli Petri dedicauit, hoc habeãt oẽs terræ, oẽs insulę totius Occidentis, q̃ vsq; ad ipsos Oceani recessus extẽdunt, nostri Imperij prouidẽtiã p hoc in æternũ reminiscentes. ¶ Huius ãt legis progatiuã (sicut supra dictũ est) nõ solum in occidentalib. partib. Romanæ eccleſiæ condonamus, sed ẽt in orientalib. partibus, in quibus eccleſiasticæ vrbis Romæ possessiones sunt, vel postea fuerint, s. oĩb. iudicib. maioribus, & minoribus, q̃ Chriani, & orthodoxi sunt, vel postea fuerint, hanc nostrã cõstitutionẽ seruantib. nihilominus hmõi legis temeratoribus, post cęlestes pœnas, ẽt legitimum semper vigorẽ pertimescentib. & pœnam q̃nquaginta librarũ auri formidãtibus: hac lege nõ solùm in postea emergentib. causis suum tenorem exercente, sed ẽt in ijs, quæ iã sunt deductæ in iudiciũ. Sanctitas itaque tua pñtem nostræ mansuetudinis legem pijssimam, siue sacrosanctam oblationẽ, quam Deo dedicamus, accipiens, intra sacratissima vasa reponat, & a nobis seruandam, & oẽs ecclesiasticas possessiones seruaturam. D. Constanti. vj. Kal. Maij. Belisario V, C. Coss.

De referendarijs sacri palatij. †

TITVLVS V.

¶ Numerus referendariorum in octonario numero debet determinari: alijs ultra hunc numerum iam constitutis, in suo statu manẽtibus, Bar.

Multi sunt vocati, pauci verò electi, nã ẽm hoc, nõ sic bñ referrẽ ad sũpradicta, & facit ad hũc §. §. ut deter. fit nu. cle. in prin. & ff. de pd. init. l. fi lius. & ff. de ver. ob. l. continuus. §. itẽ q̃ insulã. & in decr. di. xxiij. c. tales.

a ¶ Promisimus. § id est, imposuimus.

b ¶ Ex partib. § no. filius præsumitur bonus. p̃p patrẽ, q̃d mira? imo & ratione nationis præsumitur bonus, vel malus: vt ff. de ædi. edi. l. q̃d si nolit. §. q̃ mancipia.

c ¶ In eos. § fidigẽtes.

d ¶ Auxiliũ. § simplorandũ p indigentib. Et no. hic esse laudabile, pauperes adiuuare: vt C. q̃si Impe. iter pup. & vidu. l. j. & C. de Epis. & cler. l. orphanotrophos.

¶ DE INCESTIS, & nefarijs nuptijs.

e Ro incestis. §

¶ Leges. § ut C. de incest. nup. l. fi quis incesti.

f ¶ Quæ. § leges.

g ¶ Priuãt. § q̃d attingit ex eo, q̃ a cũ oia bona pñi auferebant, magis si lio auferri videbantur, cuius quasi iã erant: vt inst. de here. quali. & diffe. §. sui §. p̃p votũ pñs: vt ff. de lib. & posthu. l. in suis. & ff. vnde liberi. l. scripto. in fi.

h ¶ Reatu. § i. fine pœna reatus.

i ¶ Puniri. § q̃ nõ dẽt esse: vt C. de pœn. l. sancimus. & ut §. vt iu. sine quoquo suffr. §. eos. & §. insur. §. & equus. & j. de mand. Princip. §. oportet. in fi.

k ¶ Illicitas. § hoc gña le nomen est: quocunq; mõ sint nuptiæ ptra legem, licet nõ sint ptra iæ naturę, sed iuri. nefariæ verò inter ascẽdẽtes, & descendentes: incestæ aũt iter collaterales, & affines: vt inst. de nup. §. ergo. & ff. de ritu nup. l. quinetiã. & ff. de adul. l. fi adult. j. rñ. licet lex q̃nq; promiscuè vtatur. & sm hoc, reprobo hic opinionẽ Mar q̃ dicit tit. istũ hrẽ locum tantum, q̃n erant nefariæ, vel incestę, sed hæc litera dicit plus. § quocũq; modo illicitas. Nec obst. rubrica huius tit. quam p se inducit. nã plerũq; gñalior est tex. quam rubr. vt §. vt eccle Ro. & c. nam de alijs ibi loquitur. & e contra rubr. gñalior est tex. ut patet. C. de reli. & sumptu. fun. nam licet in rubr. dicat de lusu: in tex. tñ non dicit. vñ non est bona sua argumentatio: licet noster fuerit conciuis. § Florentinus. pro nobis aũt hæc est litera. § illicitas: vt inst. de nup. §. si aduersus. & ff. de adul. l. fi adulterium. §. stuprum. in fi. §. quocunq: igit modo matrimonium illicitum est, quod est xiij, modis, vt diximus insti. c. §. sunt. semper locum habet hic tit.

Filio quasi spectare videntur bona patera.

De hac rubr. vide xxxv. q. j. & xxxvj. q. ij. & iij. quasi per totum.

†Deest hic nouel. petẽ da ex Scri. Nuptiæ in cestæ & nefariæ differunt.

l ¶ Contrauerit. § de facto. sic C. ad legem Iul. de adul. l. eũ. Acc.

m ¶ Imminere. § sed nunquid ipso iure, vel per sententiã? Rñ. satis credo ipso iure: q̃a dixit mox. sententia verò non posset ita mox dari, sed tractim, & cũ de liberatione ferr; vt C. de sen. ex bre. recit. l. ij. & 16 statim, cũ erit tale matrimoniũ contractũ à scientibus, ipso iure dñium peridit rerũ. & facit pro hoc j. de ra. mul. quæ propr. ra. nu. §. sanctimus. coll. ix. & C. ad l. Iul. ma. l. fi. & ff. de pu. l. commissa. & C. locat. l. fi. & j. de liti. §. si verò apud. in fi. coll. viij. Sed quidam dicunt, sentẽtiam necessariã, & legitimè rem probari debere, antequã dominiũ rerũ p̃datur. & est pro eis. ff. de iur. fis. l. eius qui. j. rñ. & C. de hære. & ma. l. quicunq. §. q̃ si fecerit. & ff. ad Sylla. l. necessarios. C. de adopt. l. j. & j. veliti. iurẽt. §. illo. coll. ix. Sed responderi põt his ll. quia non est in eis tam horrendum delictum, vt hic; & § proxim. & j. proximè dicitur. Sed ad quid hoc proderit, quod bona non auferantur, nisi lata sententia? Rñ. quo ad fructus medij temporis: vt ff. de iis qui. vt indig. l. eum qui. Accur.

n ¶ Dotis nomine. § vere autem non est dos, cum nec sit matrimoniũ, vt instit. eo. §. si aduersus.

o ¶ Potiri. § id est, vti.

p ¶ Aerario. § i. in cãmera fisci. sed vẽt, q̃ filijs non extãtibus nõ sint danda fisco, sed consanguineis eius: vt j. de man. Prin. §. opportet. & j. vt null. iud. §. fi. coll. ix. contra. Sol. quidam dicũt, corrigi p illã de mãd. Prin. & illam per aliã, vt nulli iudi. Alij dicunt hoc ipãle, sicut in crimine læsæ maiestatis dicit illa, vt nulli iudic. Alij dñt hoc esse intelligendum, cum nec filij sunt, ac alij consanguinei: & & ita secundũ illas, vel dic, quod est verius, vt ibi diximus, scilicet, vt nulli iudicem.

q ¶ Licuerit. § ex hoc verbo colligo, q̃d hæc auth. loq̃t d' eo, q̃ sciẽs tale fecit m fimoniũ, ex eo, q̃d postea dicit d' pœna exilij, quę tñ dolo delinquenti imponitur: & ex eo, q̃d postea dicit mulieré quoq; & si sciens, &c. Et ut oia sint tibi clara, distingue: aut ille, qui d' puniendus, scit factũ. § consanguineã, & ius §. non licere sibi de iure talem hre, aut ignorauit vtrunq; aut sciuit ius, sed ignorauit factũ, aut ecõtra. primo casu pstat eũ puniẽdum, vt hic. Itẽ secundò constat q̃d non, vt hic. Item in tertio constat similiter quod non, nisi sit paruus error: vt C. eo. l. qui contra. & C. de in integrum restitu. minor. l. tutela. Sed in quarto dico quasi idẽ, quãtum ad pœnam, ex hoc tit. cùm nõ sit in dolo, ẽt qui in iure errat: vt ff. de peti. hæred. l. fed & §. §. scire, & in damno vitãdo iuris error nõ nocet: vt ff. d' iur. & fact. ignor. l. error. & l. iuris ignorãtia. quasi iõ dixi: q̃a si in iure ciuili errauit, vt quia adoptiuam sororẽ accepit, pœnas excusẽt. nec ob. C. de interdict. matri. l. j. q̃a ibi clam accepit, quare p̃sumit sciẽs: vt ff. de rit. nup. l. fi. Si vero iure gẽtiũ, ratione ætatis iuuat: vel si dimisit eã, an q̃ã acculeẽt: & tũc in totũ.

Si verò non dimisit, punit, licet parũ: vt ff. ad legẽ Iul. de adul. l. fi adulterij. §. stuprum. & §. nonnunquã. & §. fratres. & §. idem Pollioni. & §. incestum aũt. Et hæc in masculo: sed fœminę semper à pœna huius tituli excusantur, quacunque iuris ignorantia, vt hic. Sed in pœna adulterij non excusantur quacunque iuris ignorãtia masculus, vel fœmina? vt ff. de adult. l. fi adulterium. §. fratres. in fi.

r ¶ Sobolem. § f. natam ex huiusmodi nup. illicitis. nam nec filius dr, nec alendus est à patre, & omni beneficio excluditur, vt j. quib. mod. natu. effic. sui. §. fi. Accur.

s ¶ Gñi. § i. p sanguineis suis. nã aliquẽ esse malũ, de decus est parentũ: vt hic, & ff. de lib. can. l. j. §. fi. & l. ij. & l. iij. & ff. de app. l. non tantum.

t ¶ Admonent. § id est, faciunt.

v ¶ Cinguli. § id est, dignitatis, si quam habet Accurs.

x ¶ Exiliũ. § id est, relegatio in insulam, vt puto: licet alia duo genera sint exilij: ut fl. de inter. & re. l. exilium. Sed tunc quomodo posset castẽ videre, vt sequitur? Rñ. quia uxorem primam potest retinere, vel nouã accipere: ut ff. de bonis dam. l. iiij.

y ¶ Vilis. § nõ magis puniri vile, quã nobilẽ: vt ff. de incẽ. rui. nau. l. Pedius. & ff. de pẽs. l. capitalia. §. venenarij. & l. si q̃s aliq̃d. §. q̃ verò. q̃d plane diximus §. vt iudi. fine quoquo suffr. §. hic igit. in fi. Et facit ẽt ad hoc. ff. de iniu. l. fi. & C. quæ res ven. nõ possl. fi. & C. de plag. l. fi.

Vilis plus quam nobilis punitur.

z ¶ Castigatio. § aliàs verberatio.

a ¶ Legem. § scilicet, tale matrimonium prohibentem.

b ¶ Sciens. § semper tamen præsumo, quod ignoret, nisi cõtra probet. In viro econtra. ff. de iuris & fact. igno. l. regula. quod potest vir probare ratione ætatis, vel ratione rusticitatis: vt in prædicta l. dicitur: & C. de testam. l. fi. Accu.

c ¶ Pœna. § congruente tamen mulieri. Accur.

Mox.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Mox.ʒ id est,statim.
b ¶ Supplicio.ʒ i.in pœnam patris,quę magna est:vt hic,& ff.de leg.j. l.filiusfamilias.§.secundum vulgarem.
c ¶ Pascentes.ʒ scilicet,filij.
d ¶ Eum.ʒ scilicet patrem.
e ¶ Alia necessaria.ʒ ad vestitum. & facit ad hoc j.qb.mo.na. ef.lit. §.pe.& ff.ad Treb.l. ex facto.§.si qs rogatus. & l.Imper.in fin. & C. de alen.lib.l.j. Sed qũo pascent eum in exilio positũ? Rñ. bene mittendo sibi necessaria. nã ét eo capto ab hostibus illuc sunt sibi necessaria mittẽda:vt j.vt cum de ap. co.§.si vnum de pdictis.
f ¶ Transactum.ʒ scilicet,ante legem istam.
g ¶ Innoxium.ʒ i. sine pœna. Et facit ad hoc ſ. vt iud. sine quoquo suff. in fi.& ſ.tit.proxi.
h ¶ Dissolui.ʒ ſ.ante legem istam.
i ¶ Reatu.ʒ i.sine pœna reatus. quid.n.peccauit antiquitas, &c. v. C. de test.l.iubemus.§. pen.
k ¶ Post tales.ʒ id est, post se.
l ¶ Nuptias.ʒ ſ.sceḋas.
m ¶ Insinuata est.ʒ i.ex quo in notitiam peruenit. Sed nunquid a tpe duorum mensium hic biennii computatur:vt infr.vt factæ no. consti. Respon.non, vt hic, & infr.eod.§.si autem.
n ¶ Figuraliter.ʒ nam non debet fingere se dimittere, & pro veritate tenere.
o ¶ Prioribus.ʒ ſ. nuptijs,vel delictis.Acc.
p ¶ Quarta.ʒ hoc quod de quarta dicit, credo correctũ: vt j. de man. Prin.§.oportet. & j. vt null.iud.§.fi.colla.ix. & sic dicas vbicũq;.si hac pstõne sit de ea mẽtio.ſ. reſiduã totã partem, & hoc secundum vtrunq; casũ, sed solue vt j. §.j.
q ¶ Ad filios.ʒ sed de quib. filijs hic loquitur? Rñ.de ijs,q̃ nati sunt ex hoc icesto pnũgio, ante tpa tñ huius l. vel post, intra duos annos.vel potest itelligi de legitimis ex priori legitimo mrimonio. & hoc vſq; ad illũ ver. ét, &c. & ẽm vtrunq; casum pt literã pcordare,vt ſtatim not.
r ¶ Eis.ʒ sincestuosis, secundũ primũ.vel legitimis, secũdum alium.
s ¶ Concedimus.ʒ hic accipe & ipſos ltimi sint. qđ est j.fiq dẽ soli,& nõ cum alijs ſubaudi natis ex nuptijs existentib. inculpabilib.& hic accipe vt ptermissum nõ priuetur,&c. & qđ dicit in ſequẽti casu, ſi verò, &c. loquit qñ non sunt soli hmõi filij. & hoc ẽm primã positionẽ casus. secundum aliam planus est hic casus:& differt a

potes fortè:aut vlterius: paternã mox illi accipiant succeſsionẽ, ſuæ quidem potestatis pattis ſupplicio facti pascẽtes aũt eum, & alia necessaria pbentes. Nam licet legum contemptor, & impius fit,tamen pater est.

¶ Pœna legis huius in nuptijs futuris obtinet, & non in præteritis, ante hanc legem dissolutis, nec etiam in postea dissolutis intra biennium.In nuptijs uerò ultra biennũ durantibus sub eadem æqualitate, & pœna per omnia locum habet.b.d.Bar.

¶ Et hoc quidẽ ſequens tempus habeat,poſt pſentem nr̃am cõſtitutionem currens: nullo contriſtando, ſi caſtè vixerit. licebit.n. nihil peccantes ſub hac lege non ſubdi. Quod verò iam tranſactũ est, nec omnino relinquimus innoxium, nec omnib. modis ſub acerbam indignationẽ ſubmittimus: ſed ſi quæ inceſtæ factæ ſunt nuptiæ, ſi qđ cõtigerit eas quo libet modo diſſolui, ſine reatu ſint. ¶ Si verò hęc noſtra lex inuenerit aliquẽ poſt tales nuptias, licentiã illc habeat,ex quo oĩbus inſinuata eſt, intra duos annos ſic ſibi copulatam dimittere coniugem, non reuerſuram vlterius ad eum, neq; ſeparatam quidem figuraliter, pro veritate verò cõiunctam.forſan enim ſic priorib. ſatisfaciat: ſola quarta eius ſubſtantiæ parte ad fiſcum deferẽda, & ad filios omni alia ſubſtantia, quam eis, tanquam innoxijs cõcedimus: vt ſi quidem ſoli, & nõ cum alijs, & ipſi legitimi ſint, & ex alijs nuptijs inculpabilibus exiſtentibus, non priuentur paterna ſucceſſione: niſi iuſtè eos odio habens pater propter aliam quandam legitimam offenſionẽ, a ſua excludat ſucceſsione. ¶ Si verò etiam nuptiæ ſint aliæ prius factæ, & non offendentes legem, & filij inde oriantur: tres quidẽ partes hæreditatis vndiq; inculpabilibus, & innoxijs relinqui filijs, niſi aliquid offendant aliud, quod eos indignos patris ſecundum legem ſucceſſione demonſtret: quartam verò, filijs iniuriam quidem paſſis innoxijs tamen relinquere liceat, & ipſis inculpabilibus per omnia alia circa patrem viſis, ſcilicet, & percepta ex paterna ſubſtantia quarta parte: quam fiſco dari præcipimus. Damus autem eis non ex teſtamento ſolo, ſed etiam ab inteſtato genitorum ſecũdùm prius a nobis dictum modum fieri hæredes:hoc eodem valente ſi etiam poſtquàm prius dimiſerit coniugem inceſtè ſibi commiſſam, vel copulatam alteram duxerit ſecundùm legem vxorem,filijs ei, & ex priore exiſtentibus,& poſteà ex legitima procreatis.ſic.n. priùs. tempus clementię vincimus,dote quippe præcedenti mulieri danda. Si autem vxorem non dimiſerit intra duos annos ex quo lex fuerit publicè inſinuata, & ipſe cadat ſua ſubſtantia,& mulier dote, & ſupradicta fiat pœna. tales quoque filij nihil ex paterna ſubſtãtia habebunt, neque ex materna dote. Sed ſi qui fuerint ex prioribus nuptijs innoxij, filij ei procreati, illi res accipiant (poſt quartam quippe partem, quæ ad fiſcum defertur) ſuæ poteſtatis effecti, & patrem alẽtes, & aliam ei præbẽtes ſufficientem ſanationẽ, ſicut prædixim⁹, dote etiam hic inceſtæ coniugis ſub fiſco facienda. Si verò filij non ſint ex prioribus inculpabilibus nuptijs hoc agenti procreati: tunc totius eius ſubſtãtiæ dominus erit fiſcus. hæc enim etiam in poſteà nubentibus inceſtè ſancimus: ſub ęqualitate per omnia ponentes eum, qui nõ dimittit intra prædictum a nobis tempus inceſtam coniugem, cum eo qui poſt hanc noſtram legem inceſtas,& odibiles quaſdam nuptias eliget.

¶ Liberi naturales per matrimonium legitimantur,in omni casu, & quo ad omnia. Bartolus.

¶ Dubitatum itaque in quibuſdam gentibus etiam aliquid de legitimis filijs ex noſtra conſtõne factis,exiſtimauimus rectè ſe habere nos tanquam legis patres & adijcere ei,& ſoluere dubitationem. Etenim cum tali intellectu ab initio legem poſuimus. Nam etſi legitimorum quiſquam ſit pater,& obeũte eius vxore ex hominibus, aut etiam legitimè tranſigente, habuerit quandam cõſuetudinem ad aliã mulierem, quam licebat ét legitimè ducere vxorẽ, & fuerint ei filij ante dotalia documenta,ſi tamen ea fecit,aut ét poſtea, vel etiam ſoli maneant

ſequenti:quia hic ſunt ſoli legitimi ſine huiuſmodi filijs inceſtuoſis, ſed in ſequenti ſunt cum illis,ſcilicet,inceſtuoſis.Accur.
t ¶ Soli.ʒ ſ.inceſtuoſi:& nõ cum alijs.ſ.legitimis,ſm primum. Vel dic ſoli.ſ.legitimi,& nõ cũ alijs.ſ.inceſtuoſis,ſm ſecundum caſum, & quod dicit nõ cũ alijs,ſubaudi ſint,vt ipſi ꝓ ltimis habeantur,ſm primum. vel propriè,ſed ſia alium.
v ¶ Iuſtè.ʒ ex cauſis de terminatis j.vt cũ d ap. cog.§.cãs.coll.viij. Ac.
x ¶ Iniuriã.ʒ i. dãnũ a nobis, q̃ eos cũ alijs nõ admittimus æqualiter:
y ¶ Liceat.ʒ ſ.patri.
z ¶ Præcipimus.ʒ qđ ẽ correctũ,vt ,ex.dixim⁹.
a ¶ Eis. ʒ i.eum filijs legitimis,quã inceſtuoſis.
b ¶ Eodẽ.ʒ ſ. qđ dictũ est ex naturalib. i. inceſtuoſis exiſtentib.& legitimis primis.hoc idẽ ſit, ſi poſtea ſint ltimi, & prius hmõi naturales. Vel ſcđo põt intelligi hic §. q̃ dictũ est, naturalib.exiſtentibus, & legitimis prius: hoc idem & q̃ſi prius, & poſtea eſſent legitimi: & ſm vtrunq; apta literã. Acc.
c ¶ Ex priore.ʒ inceſta,ſm primũ caſum: vltima,ſm alium.Accur.
d ¶ Prius tps.ʒ i. naturales cũ ltimis:vel legitimos primos cum vltimis,ſecũdùm aliam expoſitionem.Accur.
e ¶ Clementiæ.ʒ i.clementer.Accur.
f ¶ Præcedenti.ʒ prædicta:vt ſ.eo.§.
g ¶ Lex.ʒ ſiſta.
h ¶ Paterna.ʒ vt j.qb. mo.na.ef.le.§.fi.coll.vj.
i ¶ Prædiximus.ʒ vt ſ. eo.§.ij.
k ¶ Sancimus.ʒ vt ſ.e. §.j.Hæc paritas fallit in quarta, quã hẽt fiſcus: quam non habet,ſi poſt hanc legem quis talem contrahit inceſtum. Et est ratio: quia hic vſ in alio releuari,ſ.biennio, quod datur ei: quare econtra grauetur in hoc: vt arg.ff.de iureiur.l. eũ qui.in prin.
l ¶ Dubitatum. ʒ est ſubaudi.vel dic dubitatum poni naturaliter.
m ¶ Exiſtimauimus. ʒ ſubaudi: & ideo exiſtimauimus,&c.
n ¶ Patres.ʒ No. Imperatorẽ vocari patrem legis, vũ & leges ſunt ei ſubiectæ:vt j.de pſtulib. in fi.& j.vt ij, qui ob.ſe habe.perhi.§.fin.
o ¶ Lege.ʒ ſ.ex qua oritur dicta dubitatio: vt C.de natura.lib.l.cũ qs.
p ¶ Ex hominib.ʒ ſimilis oratio est ſ. de nõ eli.§.j.Accur.
q ¶ Tranſigente.ʒ i.ſe parante,ſ. matrimonio, per diuortium.
r ¶ Legitime.ʒ ſ.vt lex pcedit.j.d nup.§.fi.gr & C.de diuor.l.oſtenſi
s ¶ Vxorẽ.ʒ facit ad hoc j.de trie.& ſemiſ.§.fi.& j.vt li.decæ.§.fi.qs aũt.
t ¶ Ea.ʒ ſ.documẽta dotalia

italia.qđ & eam poſſe accipi in uxorem.
a ¶ Secundis.ʒ id est, post matrimonium.Accur.
b ¶ Secundos.ʒ id est,natos ex concubina.
d ¶ Demonſtrauimus.ʒ ſcilicet,ſi eam acceperit in uxorem.
d ¶ Confectionẽ.ʒ quod est neceſſe,quantum ad legitimationem filiorum,non quoad mrimonium:ff.de re iudic.l. nuptias. Sed Pr.etiã ad matrimonium dicebat hæc duo neceſſaria: ſ. dotem cõſtitui, & fieri inſtrumentum.arg.pro eo.inſtit.de hær.quæ ab inteſt.§.1.& ſi.
e ¶ Primi.ʒ i. nati ex concubina, quã poſtea duxit in uxorẽ, tanquã primi: & exponẽ verò pro certe.Accur.
f ¶ De ſecunda. ʒ ſic j.de filijs ante do. inſtr. natis.Accur.
g ¶ Ei.ʒ patri, talẽs habenti filios.
h ¶ Leges.ʒ vocantur.ſ. in quarta:ut C.de inoff. teſt.l. cum quærit. & l. parentibus. & inſtit.de inoffic.teſtam.§.fi.
i ¶ Quid enim.ʒ ſit hic mentio de eo,quod ẽ.j. de trien.& ſemiſ. §. fi.
k ¶ Quę.ʒ ea ſubaudi.
l ¶ Decent.ʒ ut querelam inoffi. teſtamen. & bon.poſſ.contra tab. ſecundùm Alu.rinſt.de exhæred.libr.§.noſtra.
m ¶ Foris.ʒ id est, extra Cõſtantinopolitanã ciuitatem.Accur.
n ¶ Alienigenas.ʒ id ẽ, alienas à iure.Accur.

¶ DE LENONIBVS.

T antiquis legibus, & dudum imperantib. ſatis odibile viſum eſt, eſſe lenonum cauſam, & nomen in tantum, ut etiam plurimæ contra talia delinqnentes ſcriberent leges. Nos aũt dudũ poſita contra eos,qui ſic impiè agunt,ſupplicia auximus: & ſi qđ relictũ eſt à noſtris prædeceſſoribus, ét hoc per alias correximus leges: & nuper interpellatione nobis facta rerum impiarum pro talibus negotiis in hac maxima ciuitate commiſsis, cauſam nõ deſperximus. Agnouimus enim quoſdam uiuere quidem illicitè, ex cauſis autem crudelibus,& odioſis occaſionem ſibimet nefandorũ inuenire lucrorum, & circumire Prouincias, & loca plurima, & iuuenculas miſerandas decipere, promittentes calceamenta, & ueſtimenta quædam, & his venari eas, & deducere ad hanc feliciſsimam ciuitatem: & habere conſtitutas in ſuis habitationibus, & cibum eis miſerandum dare, & veſtes: & deinceps tradere ad luxuriam eas uolentibus: & omnem quæſtum miſerabilem ex corpore earum accedentem ipſos accipere, & celebrare conſcriptiones: quia ipſæ uſque ad tempus quod eis placuerit, obſeruabuntur impiam, & ſceleſtam hanc functionẽ implentes. Quaſdam verò earum etiam ſideiuſſores expetere, & in tantum procedere illicitam actionẽ, ut in omni penè, & in hac Regia ciuitate, & in tranſmarinis eius locis, & quod deterius est iuxta ſacratiſſima loca, & venerabiles domos ſint tales habitationes, & cauſę ſic impię, & iniquæ ſub noſtris temporibus præſumantur: ita ut etiam quoſdam miſerantes earum, & abducere à tali operatione crebro uolentes, & ad legitimum deducere matrimonium, non ſinerent, aliquos autem ſic ſceleſtos exiſtere, ut puellas nec decimum agentes annum ad periculoſam deponerẽt corruptionem: & quoſdam aurum dãtes non paruum,uix inde redemiſſe miſeras,& nuptiis copulaſſe caſtis:eſſe etiam decies mille modos, quos nullus præualeret ſermonibus comprehendere: cum ad infinitam crudelitatem deductum ſit tale malum: ita ut primum quidem in ultimis partibus ciuitatis eſſet: nunc autem & ipſa, & quæ circa eam ſunt oĩa plena talium ſint malorum. ¶ Hoc igitur dudum quidem aliquis nobis ſecretè denunciauit,deinde etiam nuper magnificentiſsimi Prętores à nobis talia inquirere præcepti, hæc eadem ad nos retulerunt: moxq̃ audiuimus: & iudicauimus oportere Deo huiuſmodi commendare cauſam, & uelocitet liberare tali ſcelere ciuitatem. ¶ Sancimus igitur omnes quidem, ſecundum quod poſſunt, caſtitatem agere: quæ etiam ſola Deo cum fiducia poſsibilis eſt hominum animas præſentare. Quia uerò plurima ſunt humana cũ arte: & dolo, & neceſsitate, quaslibet talium ad luxuriam deduci omnibus prohibemus modis,& nulli fiduciam eſſe paſcere meretricem, & in domo habere mulieres, aut publicè proſtituere ad luxuriam, & pro alio quodam negotio

vij. Kal. Iun. Vide Prop. de edict. Iuſti. Tit. Iuſti. aũt in ſcribit Halo. Ne quo per imperium Romanum lenones fiant.

Collatio tertia.

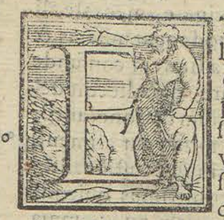

De Lenonibus. †

TITVLVS I.

¶ Lenones mulierum hac lege esse prohibentur: pœna contra facientibus imminente. Bartolus.

¶ Imperator Iuſtinianus.Auguſt.Conſtantinopolitanis.

o ¶ Modos.ʒ ſ. agnouimus:quod est ſ.
p ¶ Eſſet.ʒ ſ.iſtud malum.
l ¶ Ipſa.ʒ ſcilicet ciuitas. Al.
m ¶ Omnia.ʒ loca.
n ¶ Humana.ʒ i. labilia,& prona.
o ¶ Neceſsitate.ʒ ſ. quando deſunt eis neceſſaria:uel neceſsitate adulationum. nam ut dicunt pecuniam uoluit homo, nedum cor mulieris.
p ¶ Prohibem⁹.ʒ facit ſ. demona. §. ſi quis igitur.

† Concor. gl. in præ. decr. ſuper verb. pudicos. i prin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Negotio. ¶ vt quia eam camerariā dicit: vt C. ad leg. Iul. de adulte. l. quæ adulterium.
b ¶ Cōscriptiones. ¶ i. cautiones, quas dabant istæ fœminæ ne recederent.
c ¶ Exigere. ¶ nec ēt iusiurandum: ve j. scenicas, &c.
d ¶ Sperare. ¶ s. lenones.
e ¶ Sustineant. ¶ q. d. non damus repetitionē: quia eū illæ reddere nō possent, sustinerent potius se prostitui.
e ¶ Sustineant. ¶ s. prostitui p huiusmodi suasiones. Azo.
f ¶ Tale. ¶ i. huiusmodi suasiones.
g ¶ Auferre. ¶ sic ff. de cōd. ob tur. cau. l. idē. §. fed quod meretrici. Ac.
h ¶ Præconizamus. ¶ i. pconia, & alta, & publica voce præcipimus.
i ¶ Inuita. ¶ maximē, nam ideā fi vult, secundum Ala. vt argu. C. de Epi. & cle. l. rapt. cores. in fi. & C. de rap. vir. l. j. i fi.
k ¶ Nouissima. ¶ vel occidatur: vt ff. de pœn. l. vltimum.
l ¶ Eos. ¶ Prætores.
m ¶ Emendatores. ¶ i. correctores, puniendo eos melius. Accur.
n ¶ Elegimus. ¶ non q̄ de hoc habeamus lege.
o ¶ Habitationem. ¶ ff. de pe. hære. l. ancillarū. §. fi. p. Sol. illa corrigit, vel verius: licet veniat hēreditatis petitione talis pessio, tū punit q̄ sic exigit, & locat. & facit ad hoc. C. de fal. mo. l. j.
p ¶ Conscriptionem. ¶ id est, cautionem.
q ¶ Præsumpserit. ¶ f. accipere. Accur.
r ¶ Fideiussor. ¶ qui permittat se curaturum, q̄d illa patiatur se prostitui: alias si promitteret eam passuram, nec iure communi valeret: vt insti. de inut. stip. §. versū vice.
s ¶ Non erit. ¶ cum effectu.
t ¶ Conscriptio. ¶ i. cautio. Azo.
v ¶ Prædixim⁹. ¶ s. modo proxim.
x ¶ Expelletur. ¶ ponendo in bannum, si non inueniatur. nā inuentus punitur ad mortē: vt §.
y ¶ Volumus. ¶ sic §. de non eli. §. cum igitur.
z ¶ Oramus. ¶ i. deprecamur, vt caste viuant.
a ¶ Omnib. ¶ ergo & in Bononia: sed tū nō videmus eam ibi seruari. Ac.
b ¶ Vos primi. ¶ loquit Cōstantinopolitanis, quibus primā præcepit eā seruari.
c ¶ Oblata. ¶ græcum est, latinē Constantinopolitanis. & hoc etiam alias est in litera.

† In vetustis exemplaribus habetur, &c.

gotio, talia mercari, neq; conscriptiones super hoc pcipere, neq; fideiussores exigere, nec tale aliquid agere, quod cogat miseras, & inuitas suam castitatem confundere: neq; sperare quia licebit deçetero eis vestium datione, aut ornamentorum forsan aut alimenti decipere vt ēs inuitæ sustineant. e Non enim permittimus quicquā fieri tale: sed etiam nunc omnia talia breuiter competenti cura disponimus, statuentes etiam reddi eis omnem, quam contigerit, cautionē occasione sceleris huius exponi: & neq; permittimus scelestos lenones, si quid dederunt eis hoc ab eis auferre: sed & ipsos lenones iubemus extra hanc fieri felicissimam ciuitatē, tanquā pestiferos, & communes castitatis vastatores factos, & liberas ancillasque requirentes, & deducentes ad huiusmodi necessitatem & decipientes, & habētes educatas ad vniuersam confusionem. ¶ Præconizamus, h itaq; quia si quis dē cætero præsumpserit inuitam i puellam assumere, & habere ad necessitatē nutritā, & fornicationis sibi deferentē quęstum, hūc necesse esse à spectabilibus. Prætoribus populi huius felicissimæ ciuitatis cōprehensum, omnium nouissima k sustinere supplicia. Si eū pecuniariorum eos l furtorum, & latrociniorū emēdatores m elegimus, n quomodo non multò magis castitatis furtum, & latrociniū eos coercere permittimus? Si quis autē patiat in sua domo quendam lenonem, & huiusmodi præpositū operationis habere, & hęc denūtiata, cognoscens, non ex domo sua expulerit, sciat se & decem librarum auri fusti nere pēnā, & citra † ipsam perditurū habitationem. o Siquis aūt conscriptionē p deçetero in talibus præsumpserit, q aut fideiusso rem acceperit, sciat nullam quidē se vt litatē huiusmodi fideiusionis, aut cōscriptionis hīe. Etenim fideiussor r quidē obligatus non s erit, conscriptio t verò omnino invalida manebit, & ipse sicut prædiximus, v in corpore supplicium sustinebit, & à magna hac longissimè ciuitate expelletur. x ¶ Mulieres itaq; castè quidē uiuere volumus, y & oramus, z non aūt inuitas ad luxuriosam vitā deduci, nec impiè agere cogi. omnino enim lenocinium & fieri prohibemus, & factum punimus: præcipuè quidē in hac felicissima ciuitate, & in eius circuitu nihilominus aūt, & in locis foris positis omnibus, & quę ab initio nostrę sunt Reipublicæ, & quę nūc à Dño Deo donata sunt nobis, & maximè in illis: eo, q̄ Dei dona, quæ circa nostrā fecit Rēpublicā voluimus conseruari pura ab omni tali necessitate: & Dñi Dei circa nos munera esse, & permanere digna. Credim⁹. n. in Dño Deo ēt ex hoc nostro circa castitatē studio, magnū fieri nr̄æ Reipublicę incrementū, Deo nobis omnia pspera p talia opera cōferēte. Quaten⁹ ergo vos primi nostri ciues castā hac nostra tuamini dispositione. pterea hac sacratissima prædicatione vtimur, vt sciatis nostrū circa vos studium, circa castitatem, atque pietatem labores nostros, per quos omnibus bonis custodirino strā Rempublicam speramus.

¶ *Scriptum exemplar gloriosissimo Magistro in quo adiectum est.*

¶ Vt ergo oīb. hęc manifesta fiant in nostra habitantibus Republica, tua Sublimitas hanc nostram susciptes sacrā legem, in omni ditione pręceptis ppriis eam vniuersis ciuitatibus nostris insinuet: & non solùm in hac felicissima ciuitate, sed ēt in Prouinciarum custodiatur locis. domino omnium Deo p alio quodam modo in odoré suauitatis oblata. c Lata Constantinopolitanis ciuibus nostris. Data Kalen. Decembr. Constantino. Belisario V. C. Coss.

De defensoribus ciuitatum. †

TITVLVS II.

¶ *Defensores ciuitatum debent eligi honesti uiri, fide digni, & ciuitatum nobiliores, & per circulum, præstito iureiurando ab electorib. antiqua solennitate, seruata. Bar.*

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni gloriosiss. Præfecto prætoriorum, iterum excōsuli & patric.

Velocitas pp imminens damnum exigitur velocitas, ita hic, vt homines liberi rendur à malis eis: vt ff. de dam. infect. l. Reuocentur, nam cū fuerint olim ad pprobrium pene nos, ad honorem. n. i. e. ad officiū. ¶ officiū. ¶ scis assignandū: q̄d inuingetur, c. a. nulla vel ad §. finē g Habemus. ¶ i. nō seruabimus significationem huius nominis antiqui Defensor, qui facere dēmus: vt insti. de do. §. est & aliud. & C. de Epi. & cler. l. decernimus. h Ab antiquitate. ¶ i. ab antiquis sapientib. i Rerum. ¶ vt est hoc nomē Defensor: vt sequitur: & similia: vt Petrus, quia firmus vel petra. k Eas. ¶ res Accur. l Liberas. ¶ res. m Paternā. ¶ grēca, qua lingua secūt fuit nostri decessores. sic §. de nouis alienan. §. alienant. & j. vt fac. no. osti. §. j. in fi. coll. ix. n Patieres. ¶ l. hoies. o Multis. ¶ subaudi in. p Contentum. ¶ nomen Defensoris, id est, ipse Defensor.
q ¶ Iaceat. ¶ f. hoc nomen Defensor. r Honestate. ¶ vt Capitanei. i. pceres, & pauperes, quasi capti dicāt. s ¶ Fiūt. ¶ s. Defensores. t ¶ Viri. ¶ alias viris. v Obscuri. ¶ i. viles, & infirmi, & ignobiles: vt j. q. mona. ef. le. §. q̄sq; coll. vi. x ¶ Decreta. ¶ i. confirmationes. Nā vt electus prælatus confirmatur a maiori, sic & Defensor eligēbatur a Præside, & confirmabatur a Præfecto: vt sequitur. y ¶ Misericordia. ¶ f. propter paupertatē electorum magis cōfirmabatur eorum electio: vt sequitur, quàm propter bonitatem. Azo.
z ¶ Electione. ¶ tunc enim sit.

Electus à maiore confirmatur.

Archiū quid sit.

† Facit ad hoc §. ca. quod in duas. cū gl. Iohn. prin. ex tra de renū ciar.

† Sancien dum.

Nisi d velociter reuocemus c curā Defensorum per competens officium, f nec ipsam vlterius antiquorum nominum habebimus g veritatē. alijs siquidem alia data sunt ab antiquitate h nomina significatiua a parte rerum: i hoc autem Defensorum nomen pure demonstrat antiquitatem aliquos præposuisse rebus, quatenus ex omni eas k iniustitia vindicarent, liberas l quidem & propter hoc paternam m voce Defensores eos vocamus, quatenus eripiāt a malis iniustitiam patientes. n Nunc autem hoc Defensorum nomen valde conculcatum est, multis o nostræ Reipublicæ partibus, & ita contemptum: p vt iniuria quidem potius, quàm in qualibet iaceat q honestate: r siquidem fiunt s viri t quidam obscuri, u decreta x verò super eis misericordia y magis, quàm electione z consiciuntur. quibus enim non est victus, & vita sufficientes, isti Defensorum emendicantes ordinationem, ad hanc accedunt curam, & pro alio quodā lusu, a iudicum subiacent voluntatibus. Deniq; remouent b eos, quā do voluerint, aut nihil, aut paruissimū c delinquētes: & alios in illorum prouehūt officiū, quasi d loci seruatores eos Defensorū facientes: & hoc in anno frequēter ī pluribus hominibus agētes: vt & officiales, & ciuitatū iudices, & harū habitatores in nouissimo contemptu Defensores habeāt. Quę verò aguntur ab eis, ad instar non actorum e sunt. Si enim imperauerint f Prouinciarū iudices, nequaquam præsumūt quædā gesta monumentorum conficere apud semetipsos per omnia seruientes eis defensores, & illorum nutibus intēdentes solis. Si verò quędā conficiantur, primùm quidē etiam hæc vænundant: g deinde cum nullū habeāt archiuū, h ī quo gesta apud se reponāt, deperit, quod cōficitur, & nequaquā inuenies apud eos pluriū tēporum poni i monumētum vllū penit⁹, sed ad hęredes k eorū, aut alias successiones his monumentis egentes gesta quęrunt: & horum, quæ quidem inueniūtur, nulla fide sunt digna: l alia verò etiā pereunt, & intantum cadunt, vt in similitudine nō actorū sint.

¶ Nos igit quoniā de iudicibus bene dispōsuimus, m & maiores potestates o eorum p in genitibus fecimus & procul q ab eis ē inspectio ciuitatū: r propterea credimus o portere etiā de Defensoribus ¶ cōstituere. fit enim sic congruentia s vtilis, si iudiciū sumant t officium ciuitatum Defensores: & Prouinciæ Prēses videbitur quidē iudex iudicum potiùs esse, & ex hoc honestior præcedentium u apparere. Quātò v enim quilibet præst melioribus, tātò maior ipse, & honestior est. x ¶ Interim y † illud sciēdum † est priùs, vt nulli hominum

electione, i. bonitate, cum ex bonis eligitur præcipuus: quod hic nō erat
a ¶ Lusu. ¶ non enim expresse petebat, sed aliás applaudebāt Præsidibus, vt Defensores crearētur, qui iudices dicuntur: vt j. eo. §. nos autem.
b ¶ Remouent. ¶ scilicet, Præsides. Accur.
c ¶ Paruissimum. ¶ accipiunt enim occasionem, vt fecit lupus agno, deturbatione aquæ.
d ¶ Quasi. ¶ hoc est dicere, loco Defensorū faciūt loci seruatores, q̄d est prohibitū: vt §. vt in. ne quoquo suff. §. nulli. & j. vt nulli. in. j. rñ. coll. ix. aliās dic loci & Defensores, & tūc ē plana.
e ¶ Non actorum. ¶ cū enim eis parua habeat dignitas, per consequēs nulla eorū scripturis est fides habēda: vt ff. d̄ edē do. l. si quis. §. j. Accur.
f ¶ Imperauerint. ¶ ne fiant monumenta.
g ¶ Venundant. ¶ q. d. p pecuniā aliquid scribunt, & tenēt, vt habeāt quod dēt Præsidi, vt nō remoueat eos: vt j. vt in. fine quo. suff. §. an certè.
h ¶ Archiuum. ¶ locus est, vbi acta publica reponūt: vt hic, & ff. d̄ pę. l. moris. §. solet. & j. eod. §. præceptor. & j. de iis, q. ingr. ad apl §. pe. coll. v. Sed aliás dicit locus, vbi vasa sacra reponuntur: vt j. qui. mo. na. effic. legi. §. ittud. in fi. coll. vi.
i ¶ Poni. ¶ i. positum.
k ¶ Ad hæredes. ¶ i. ab heredibus quęrunt, qui indigent, vel ab aliis successoribus. Vel dic, q̄ hoc verbū q̄runt, regit duos diuersos accusatiuos.
l ¶ Digna. ¶ propter rationem, quam diximus §. eod. §. j.
m ¶ Dispositimus. ¶ vt §. vt in. fine quoquo suff. §. illud. videlicet.
n ¶ Potestates. ¶ id est, dignitates.
o ¶ Eorum. ¶ præsidiū.
p ¶ Procul. ¶ nam maioribus habent intendere, totī Prouincię, & ideo non possunt vt i ciuitati tantum pro picere. sic §. de hæred. & fal. j. respō.
q ¶ De defensoribus. ¶ superior ergo illa constitutio de Præsidibus tantum dicit: hæc autem de Defensoribus ciuitatū: sed illa scriptū exēplar cōmunis est: vt patet i fi.
r ¶ Congruētia. ¶ sic §. quō. opor. Epi. j. n. Ac.
s ¶ Sumant. ¶ ex hoc videtur, q̄ olim non potuerant iudicare: sed quę d̄ voluntaria iurisdictione erant, faciebant, & scribebātur coram eis acta, vt dicunt quidā. Sed certè & ante l istam poterant iudicare: vt C. eo. l. j. quare dic, sumant officium iudicis, & honorē, & statum iudicis, quē perdiderant. & q̄ inuito alio posint iudicare, vt patet. inf. eod. §. nulla. quod priùs non poterant inuito Præside: vt §. proxi. §. quod etiā est proprium iudicis, in inuitum dare iudiciū: vt ff. de verb. obli. l. inter stipulante. §. j.
t ¶ Præcedentium. ¶ scilicet, ante tempora huius legis.
v ¶ Quantò ¶ si ergo, vt hic dicitur, alius propter meam discretionem apparet maior, multò magis ego: vt C. de posthu. l. prouidendum.
x ¶ Honestior. ¶ non loquitur de honestate ad animam: sed ad honorem seculi: fic instit. de pub. iud. §. item lex.
y ¶ Interim. ¶ id est, antequam ad eius officium perueniamus. quod dicet inf. eo. §. nulla. vsque ad §. si prius. dicit de electione eius interim.
z ¶ Declinare. ¶ id est, ille qui eligitur, non potest recusare, vt hodie fit Bononiæ in officialibus: alias punitur in quinque lib. auri: & nihilominus compellitur: vt infr. eo. §. si qua verò. Azo.
a ¶ Nobiliores. ¶ Not. nobiliores debere eligi, sic j. eod. §. fina. & §. de Referend. §. fin.
b ¶ Eis. ¶ scilicet ciuitatibus: vt rependāt præmiū habitationis: vt j. e. §. pen.
c ¶ Adimpleant. ¶ nisi appellarent: vt diximus j. §. pen.

Nobiliores præsle gi debent.

sit licētia, Defensoris ordinationē declinare: a sed inuicē vniuersi nobiliores a ciuitatū habitatores hoc ministeriū eis b adimpleāt. c Hoc cūm & in prioribus tēporibus valuisse, & in Republica gestum didicimus. Nulli, nec si honoratus sit magnificentissimorū illustrium dignitate, hoc declinare cōcedimus nec si militiā habeat honestā, neq; si p̄ferat priuilegiū d suū ex diuinis formis, vel si pragmatici sint collati: e sed secūdum circulū f habitatoribus ciuitatis, quorum alia ratio est, hoc implētibus: g & dum circulus expletur, h rursus reuertentibus i ad solicitudinē, & ciuitati per prædictam curam ministrantibus, vt in vnaquaq; ciuitate Defensor iudex k potiùs quā defensor l esse videāt: decreto m q̄dē cum iureiurando facto omniū possessorū n in illa ciuitate consistentiū, sed nō in hac vrbe o degētium.

¶ *Defensor ciuitatis iusiurandū præstare debet, biennio solum administraturus, confirmandus à Præfecto, & remouendus, uoluntariam exercens iurisdictionem, & non causas mer. uel mixt. imperij: Præside non ualente iurisdictionem eius impedire. Bart.*

¶ Iusiurādū verò præbēs, p q̄ omnia secundū legē, q ac ius agat, & omniū cōiter cōfirmandus, aūt sicut nūc, r ex præcepto gloriosissimorum nostrorū Præfectorum, in biēnio s verò administrās solo, & remouēdus t à cura: nō habente licentiā clarissimo Prouinciæ iudice remouendi eum: u sed si quid videatur agere nō rectè; nuntiare gloriosissimos nostros Præfectos, vt inde ei fiat curæ priuatio, vnde etiā datur. x ¶ Nulla existente licentia administratori, y aut ipsis Defensorib. Vicesagētes z defensorū facere: sed etiā hoc omnibus eis interdicimus modis. a Sed neq; proprias Vicesagētes p ciuitates clarissimos iudices destinare,

d ¶ Priuilegium. ¶ f. vt nō compellatur esse Defensor: quod priuilegiū habeat in secreto, vt dif ferat à casu sequenti.
e ¶ Sint collati. ¶ scilicet, codicilli, i. priuilegiū aliq̄, q̄ nō compellatur esse Defensor: q̄ habuit cū consilio pceerum, vt C. de leg. & cōst. l. ij. & §. de non ali. §. qa verò verisimile. col. j.
f ¶ Circulum. ¶ fiebat enim quidā circulus hominū, & ex his duo quæ rebant cęteros, conferēdo bonitatē singulorum vt meliorem eligerent, quod habebat locū, cū pauci homines erāt per ciuitates. hodie aūt non fit: quia difficile est conuocare sic omnes bonos homines de ciuitate, sed quidā eligūtur, quorum factum omnes alij tenēt: vt in fin. de iure natur. §. senatusc̄ōsultum. & ff. d̄ regu. iur. l. aliud. §. j. & ff. ad municip. l. quod maior. Item ex consuetudine ēt, ad octo ē reducta electio: vt fit Bononię.
g ¶ Hoc implentibus. ¶ subaudi aliquibus puta duobus. Azo.
h ¶ Expletur. ¶ vt quia totum circulum illi duo quęsierunt.
i ¶ Reuertentibus. ¶ ad inuicem.
k ¶ Iudex. ¶ velut pater enim esse debet, vt C. eo. l. iiij. & §. vt iudi. fine quoquo suffra. §. eos aūt. & §. iusiur. §. deuotos autem, &c.
l ¶ Defensor. ¶ qualis antea erat: vt j. eod. j. rñ.
m ¶ Decreto. ¶ id est, electione, alias electiōe.
n ¶ Possessorum. ¶ omnes enim q̄ possidebant in illa ciuitate, debebāt interesse electioni, & iurare vt dicit: dummodo & ibi habitent, vt sequitur. Et sic est arg. ad electionē canonicorū, quā faciunt irrequisitis absentibus.
o ¶ Vrbe. ¶ idē credo, & si alias habitent.
p ¶ Præbens. ¶ f. ipse Defensor futurus.
q ¶ Legem. ¶ ad hoc solus Defensor adstringitur, secundum quosdam. Alii verò, vt eis videtur, iurant: vt §. iusiu. §. & æquius. Sed contra est, vt ibi diximus.
r ¶ Sicut nunc. ¶ nam & ante hanc. l. confirmabantur à Præfecto, vt §. eod. in princ. & C. eod. l. j.
s ¶ In biennio. ¶ olim vsque ad quinquennium: vt C. eod. l. iiij.
t ¶ Remouendus. ¶ post biennium, nisi in casu: vt inf. eo. §. fin. in fi. Acc.
v ¶ Remouendi. ¶ Præfectus maior est Præside, Præses maior est Defensore. cū ergo Defensor creatur à Præfecto per confirmationē, nō poterit eū remouere Præses: vt ar. ff. de diuer. & tēp. præ. l. de accessionib⁹.
x ¶ Datur. ¶ ex confirmatione, quod dic vt inf. qui. mod. na. effi. leg. §. liceat. coll. vj. sic & alias. ff. de uerb. sign. l. lege.
y ¶ Administratori. ¶ id est, Præsidi.
z ¶ Vices agentes. ¶ id est, vicarios. Alber.
a ¶ Modis. ¶ Hoc interdictum non obseruant quidam Potestates Bononiæ, qui duas simul, & plures recipiūt potestarias vi cario posito. Acc.

Ethe est hic arg. q̄ iudex debet iudica re secundū allegata & probata, & non secundum conscientiam. de hoc vide in c. j. in glos. super verbo, secūdum q̄d canones cēsent. extra de off. ord. vbi de hoc melior gl. ¶ iuris canonici.

Sic etiā quilibet prælatus ecclesię collegiatæ est iudex ordinarius in plebe sua: vt extra de off. or. c. cū ab ecclesiarum. cū gl. j. in fin.

Et sic est hic arg. q̄ iudex debet iudicare secundū allegata & probata, & non secundum conscientiam. de hoc vide in c. j. in glos. super verbo, secūdum q̄d canones cēsent. extra de off. ord. vbi de hoc melior gl. ¶ iuris canonici.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Insinuationes.} Romæ verò apud Magistrum census: vt C. de test. l. consulta.
b ¶ Donationum.} vt C. de donat. l. in hac. & hoc, si erat vltra quingentos solidos, non alias: vt instit. de dona. §. aliæ.
c ¶ Quicquid aliud.} quod tamen pertineat ad voluntariam iurisdictionem, alias nō, vt in fi. huius §. sicut sunt manumissiones, emancipationes, & adoptiones: vt ff. d of fi. Proconf. l. j. j. respon.
d ¶ Iudicii. } i. pfidū.
e ¶ Motus.] alias nuc.
f ¶ Voluerit. } f. aliquis corā Defensore, alias volu erint, f. Defensores.
g ¶ Tāgat.} dico ad pecuniariū quęstum, nō q tāgat eum potentē ratione iurisdictionis: vt sunt causæ d mero, vel misto imperio: vt in fi. huius §.
h ¶ Potentum. } i. qui habet merum imperiū.
i ¶ Administrationibus.} f. minoribus, q habēt merū imperiū. Acc.
k ¶ Affuerit.} id est, pśens fuerit, f. Præses scribitur enim per d. vel p ff. non per bf.
l ¶ Quispiā.} f. priuat.
m ¶ Voluerit.} hoc generale dictum statim restringitur.
n ¶ Iurisdictione. } f. maiori, vt merū imperiū vel mistū, q maioribus tantum cōpetit: vt ff. de offi. Præf. l. illicitas. §. quinviuer as. & de iuri. om. iu. l. Magistratibus. & C. eod. l. d fensores nihil. & hoc idē statim inuenit. & ex ipsa iur. &c. ē enim quasi expositio. Hoc n. nomē iurisdictio q̄nq; ponitur, ut hic, p mero, vel misto imperio: vt ff. de offi. eius cui mā. ē iurisd. l. j. ibi iurisdictionē suā, &c. nā nisi sic ibi accipiat, nō crrarēr, qui sic dicūt, vt ibi dicit. quādo que p eo, q̄d iure Magistratus competit: vt ff. d iurisd. om. iud. l. imperiū. & ff. de offi. eius cui mā. est iur. l. j. §. fi. & secundū hoc, poterit delegari: hic aūt secundum primum modū accipitur, & diffinitur, Iurisdictio ē potestas de publico introducta, cū necessitate iuris dicēdi, & eą tatis statuē dę. & dicit à iure, & ditione q. d. de iure potestas. Diuiditur aūt sic. alias merū imperiū, alias mistū, alias stat in suo noie. sic ff. de adopt. l. j. Sed nunquid in integrū restitutionem dare pōt? Rn. iure veteri nō: vt ff. ad mun. l. ea quę. §. j. Sed hodie cōtra: cū n. posit delegari specialiē & generaliter: vt C. vbi, & apud quem. l. fin. in fi. ergo competit iure Magistratus: vt ff. de officio eius, cui man. ē iurisd. l. j. §. q̄ verò alia vero, quæ sunt de mero, vel misto imperio, nō potest facere, vt hic dicit. Sed p̄ seruat: tū ex cōsuetudine, tū quia quibusdā ciuitatibus hoc cōcessum est à Principibus quandoq; , vt à Friderico Lombardis.
o ¶ Pendent.} puta causa liberali. Al. vt C. de pedane. iudi. l. ij. Accu.
p ¶ Tributariorum.} id est, eorum, qui soluerunt tributa. Alber.
q ¶ Agentes.} ē, eos, q. inordinatè agunt.
r ¶ Videāt.} f. defensores.
s ¶ Tumultum.] sic j. ut. ij. §. deinde.

Merum & mistum imperium magnis tantum magistratibus competit.

de iurisdictione vi de multa p abbatem ita. quod sedes apo. extra de off. ord.

nisi ipsos Defensores, quos iudicū officiū cōplere in ciuitatibus volumus, ipsos quoq; in oībus diligentiam adhibere ciuitatibus, in q̄bus sunt: & agi apud Defensores testamētorum insinuationes, [a] & donationū, [b] & q̄quid [c] aliud ē monumentorū propriū: nō valēte clarissimo Prouinciæ iudice, phibere quod agendū est, aut pręcipere: qa nō velit aliquid agi, aut actū no edi. Nō enim huiusmodi alicuius, ei omnino potestatē dam[d]: absurdissimū existimātes necessari. s rebus cedere homines, ppter iudicum [d] fortè irrationabiles mot[e], [e] atq; præceptiones: sed etiā agere q̄cunq; voluerit, [f] & edere: & licet, quod agit, tangat [g] Prouinciæ [h] Præsidē, aut q̄clibet potentum, neq; hoc prohibere. Oportet etenim sic agere eos, q. in administrationibus [i] sunt, aut in qualibet potestate, nō vt phibeant quædā fieri cōtra se gesta: sed ita inculpabilē suū præbeāt modū, vt nulli detur tempus q̄rimoniarum aduersus eos: & siue affuerit [k] ciuitatibus iudex, siue non, nequaquā phibeat quispiam [l] agere apud Defensores quædam monumenta, in quibuscunq; voluerit, [m] præter illa sola, quæ iurisdictione, [n] egēt, & ex ipsa iudicum auctoritate pendent [o].

¶ *Defensor publica exigere debet tributa, & inordinatè agentes uidere, & publicū remouere tumultū, et officiales Prouinciæ d bēt ei auxiliū imptiri, & ex puinciali curia unū exceptorē, & duos officiales hre. Bar.*

¶ Deinde eos, qui publicas exactiones habēt, ciuitatum Defensoribus oībus auxiliari modis, & si opus fuerit, occasiōe cōtēptus cōtumaciæ tributariorū [p] monumēta cōficere, & hæc fieri velociter iubemus, & interesse, vt inordinatè agētes [q] videāt, [r] & his ipsis testimoniū phibere, vel publicū remouere tumultū, [s] & absolutè iudicū obtinere ordinē, & maximè quando absunt: [t] & officiales Prouinciæ quicunq; in ciuitate sunt illa, in qua Defensor ē, obedire illi & adiuuare: vt absentibus Præsidibus gētium, nihil videatur deesse ciuitatib[u], sub illorū præsentia. [v]

¶ Ex prouinciali [x] aūt officio habere & exceptorem [y] eis administrātē, & duos officiales, [z] qui ea, quę ab eis decernunt, adimpleāt.

¶ *Defensores iudicare debēt ī pecuniariis causis usque ad aureos trecentos, conuentione in uetito examine prohibita, appellatione ad Præsidē permissa, & incuria circa personam Defensoris ab officialibus uetita, successoribus electione mandata. Bart.*

¶ Et iudicare [a] in causis oībus pecuniariis vsq; ad aureos trecentos, [b] nō valētibus nostris subiectis trahere [c] sibimet obligatos ad clarissimos Prouinciarum iudices, si vsq; p dictā trecētorū solidorū quātitatē lis cōsistat. Sed neq; p hoc ipso actores amplī[o] estimare litē, vt cōterant reos, & nō ciuitatis Defensori, sed puincię defert iudici. Sed si q̄d tale egerint, & sententia [d] manifestet minorē eē litē trecentorū aut eorū, & studio auctā, vt apud [e] puincialē iudicē, & nō ciuitatis Defensorē examinarē: solū actorē oī litis [f] subdi dispēdio, & à Defensoribus [g] appellationes ad ipsos fieri iudices. [h]

¶ Si verò egerint aliquid iniuriosum circa Defensores officiales, tūc puinciarū pśides vlcisci, & castigare officiales possint. Licentiā eīm damus Defensorib., si hoc neglexerint gētiū pśides, sedis tuę eminētię huc [i] nūtiare, vt inde d[k] auxiliū eis, & vindicta cōpetēs: & re vera Defensores eos [l] eē cōtra d linq̄ntes, habētes iudiciarię claritatis, & honestatis imitationē. & si cadre [m] cōtigerit ciuitatis Defensorē, mox ad aliū deferri d[n] cretū, [m] q. ex circulo vocat, cū dudū dicto [n] iurciurādo, & suscipe q̄dē mox curā, decretū verò nūtiari, & cōfirmari à tuo culmine: & nequa q̄ defensorib. Vicesagētes, sicut p̄diximus, [o] dari: ne rursus priori cōfusioni demus quasi rationabilē [p] occasionē. p̄cepta [q] verò faciat tua Eminētia p vnāquāq; puinciā, vt in ciuitatib. habitatio q̄dā publica distribuat, ī qua cōueniens est Defensores, monumēta [r] recōdre eligendo quendā [s] in puincia, q

t ¶ Absunt.} scilicet, f. æsides, vt subiicit.
v ¶ Præsentia.] id est, ex quo Defensores sunt præsentes.
x ¶ Ex prouinciali.} id est, ex curia Præsidis Prouinciæ.
y ¶ Exceptorem.} id est, notarium, vel scriptorem: sic dictus, quia hominum dicta excipit, id est, recipit. Sed hodie videt, quod duos debeat habere: vt j. de iudic. §. nullo. Vel dic, quod hūc habet à Præside, alium habet de suo.
z ¶ Officiales.} qui vicem executorum tenēt, vt sequitur. Accur.
a ¶ Et iudicare. } subaudi volumus. quod & ad superiora verba multa subauditur.
b ¶ Ad trecentos.} sed olim vsq; ad q̄nquaginta tantū: vnde corrigit. C. eo. l. j. hęc aūt sūma ccc. potest extēdi vsq; ad cc. & quinquaginta libras: cum lxxij. aurei faciant libram auri: posito q̄ libra auri valeat lx. lib. Bononiē. vt C. de susc. & ar. l. quotiescūq; . li. x. q̄d ergo vltra est, nō competit iure Magistratus. Prę ses ergo dlegare nō pōt per l. istam: nisi cōtingat eū abesse: vt ff. de off. ei[p] cui mā. est iur. l. ij. §. j. vel pter multitudinē causārū: vt C. d ped. iud. l. ij.
c ¶ Trahere.} ergo nō pōt recusari, q̄d est mirū cū sit ordinarius, [a] sed Eps pōt adiungi: vt j. vt diff. iur. §. si verò contigerit. coll. ix. licet M. cō tradixerit, f. q̄ ordinari[q] possit recusari. ar. p eo C. de iu. om. iud. l. nemo.
d ¶ Sententia.] scilicet, Præsidiis.
e ¶ Apud.} quia maior summa petebatur, cū ē agitata: vt ff. de iur. om. iudi. l. cùm quædā. in fi.
f ¶ Omnis litis. } nota hic specialissimum, q̄ victor victo damnat in expēsis: sed regulariter est contra: vt C. de iu. l. ppe randū. §. finautē. & inf. t id. §. oportet. coll. vj. Sed nunquid & hic perdit li tem: vt C. de plus pe. l. j? Respō. nō, quia deliquit tantū in plus petēdo, nō aūt cautè exegit: vt ibi.
g ¶ A Defensoribus. } scilicet, iudicantibus de summa eis permissa, scilicet ccc. sol. vt §. proxi.
h ¶ Iudices. } i. Præsides, & subaudi volumus. nā cū maior sit eo: vt §. §. nos igit. & infrę. §. si verò. etiā appellatio rectè dirigit vt inf. d app. & intra q̄ tēp. §. fin. coll. viij.
i ¶ Tuæ. } ò Præfecte.
k ¶ Eos. } f. Præsides.
l ¶ Cadere. } vt morte, vel q̄a finitū sit biēnīū, in ¶ Decretū. } de susceptiōnē hoc munere. Alę-

n ¶ Dicto. } vt §. eo. §. interim. & §. iussu.
o ¶ Prædiximus.] vt §. eod. §. nulla.
p ¶ Rationabilem. } aliàs est quamlibet rationabilem, & alias quasi rationabilem.
q ¶ Præcepta. } publica, vt in palatio cōitatis, & camera massariæ.
r ¶ Monumenta. } id est, publicas scripturas.
s ¶ Quendam. } qui vulgò massarius vocatur Bononiæ, aliàs camerlingus: sed in iure Aediles vocantur: vt ff. de ori. iur. l. ij. §. item quod ait. Inuenian-

Ordinarius an possit recusari. Secus in iure canonico: vt cum speciali. extra de appellat.

Consuetudine fit licitū alias illicitum.

Cognoscent.

Libras aureis ex lxxij. aureis fit.

Emolumēnum esse d bet, vbi est onus.

Exceptorem tenet proprie uocant eum qui quod alius dictat, scribit: quē fideliter ciat: citissimè dicimus exceptore auctore. Bud.

Victor victo in expensis quando condemnatur.

a ¶ Inueniātur. } f. monumenta prædicta.
b ¶ Archiuum. } hoc expone vt §. eo. §. i.
c ¶ Quia verò etiam. } q. d. nō solū Præsides maiores: vt §. vt iu. fine quoquo fuff. §. hęc autē oia.
d ¶ Fient.] quātum est à subiectis, sed à Principe, vel cōi ciuitatis potest haberi, vt subiicit.
e ¶ Maiores. } vt Florentia.
f ¶ Minores. } vt Pistorium.
g ¶ Constitutum. } vt §. scriptum est exemplar.
h ¶ Percipiēt.] no. consuetudo facit licitū, q̄ aliàs est illicitū: vt hic, & de san. Epis. §. pro cōsuetudinibus. coll. ix. ar. contra. j. de vt null. iudi. §. j.
i ¶ Mittent. } facit ad hoc, C. de Def. ciu. l. nihil. & l. d fensores ciuitatū. & ff. d off. Proc. l. fi q d
k ¶ Vnaquæque. } alias vnaquaque.
l ¶ Iudice.] vt Præsid: & si no. arg. p doctoribus antiquis, contra nouos: sed contra eos ē manifestē si benè itelligat. nam non sunt maiores i scientia: vt C. de off. rect. Prouin. l. potioris.
m ¶ Rescindentur.] i. decidentur minima malefacta, f. p Defensorem.
n ¶ Ipsi.] Defensores.
o ¶ Remouentes.] f. decidendo lites istas.
p ¶ Dictum est. } vt §. eod. §. nos igitur.
q ¶ In administrationibus. } scilicet, maioribus: nam quantò, &c. vt §. eo. §. nos igitur.
r ¶ Detineantur.] ab aliquibus tributariis.
s ¶ Si qua verò. } dignitatis occasiōe, vt subiicit
t ¶ Ad operam. } id est, administrationem.
v ¶ Cogatur. } captis pignoribus, ad instar tutoris: vt ff. de mun. & ho. l. si quis. & insti. de satisf. tut. §. fin. nisi appellet: vt C. d app. l. hi qui. & facit ad hoc C. de dec. l. nulli.
x ¶ Eis. } f. ciuitatibus. nā vbi emolumētū, &c. vt inst. d legi pa. tut. §. j. & C. d ca. coll. §. p scdo.
y ¶ Maximorū. } no. in cōcionādo pponi maiores, & i oib[b]: vt dixim[o]. inst. de bo. poss. §. aliam.
z ¶ Tale. } scilicet, impedimentum.
a ¶ Solicitudine. } i. a legis huius cōpositione.
b ¶ Suorum. } nam & alia multa mandabis eis pro nobis.
c ¶ Bonæ opinionis. } idem in testibus: vt j. de testi. §. sancimus autem. & facit ad hoc j. de armis. §. hāc igitur. coll. vj.
d ¶ Dictū est. } vt §. eo. § interim. & no. sphic repetit breuiter quasi oia supradicta, sic facere de

horū habeat custodiā: quatenus incorrupta maneāt hęc, & velociter inueniātur à requirētibus, & sit apud eos archiuū [b], & q̄d hactenꝰ prætermissum est in ciuitatibus, emendetur. ¶ Quia verò [c] et Defensores ciuitatū extra omnē comodū fiunt, [d] & p decretis eorū, si quidē ciuitates maiores [e] sint, quatuor solūmodò dabunt auri foro tuę Sublimitatis: si verò minores, [f] tres, sicut iā dudū nostris constitutum [g] est legibus. si verò quædā salaria habent publica, etiam hæc secundū consuetudinē percipiēt. [h]

¶ *Defensores leuia crimina audient, & castigationi competenti tradent: & ultra biēnium Defensoris officium minimè durat: ni si tota ciuitas nullo reluctante elegerit eū. Bart.*

¶ Audiēt quoq; leuiora crimina, & castigationi cōpetēti cōtradēt: & eos q. in maioribus criminibus capiūtur, detrudēt in carcerē, & mittent [i] ad puincię Præsidem; Sic. n. fruet ciuitas vnaquæq; [k] cura iudiciali: & oīs gēs sub maiori cōstituta iudice, [l] maiorē sentiet prouidentiā: & rescindent [m] pluri mæ iudicū curę, cū ciuitatū Defensores in semetipsis eas imponunt, & leuigār præsidū, quas p oībus hoībus habent solicitudines: ipsi particulariter remouētes [o] ea, quæ vim patiētibus inferunt, aut dubitatiōes soluētes, & honestos (sicut sæpe dictū est [p]) eos q. in administrationibus [q] sunt, demōstrātes. Si verò et detineant [r] ab aliquibus publicę functiones, gētiū Præsides Defensoribus imperabūt, cōtra dentores exactiones, vt & fm hoc eos adiuuēt. ¶ Si qua verò [s] Defensoris, p̄ter hæc fiat ordinatio, aut renuerit aliq̄s Defensoris officiū in semetipsum veniens siue dignitatis, siue militiæ, siue priuilegii, siue alterius cuiuspiā occasiōe: iste quinque librarū auri subiectus pęnæ, et sic post eius exactionē, ad operā [t] ciuitatis pficiēdē, cogat [u] Defensoris implere solicitudinē. Cōuenit eīm vnūquenq; nobiliū semper functionē agere ciuitatū, quas inhabitat, & hāc eis [x] cōferre habitationis repēsationē. ¶ Quæ igitur placuerūt nobis, & p hāc sacrā insinuata sunt legē, tua Sublimitas in puinciis, q̄bus præest, facere manifesta per programata p pria studeat: quatenus cognoscāt oēs, quia & maximorū, [y] & mediocriū, & paruulorū nobis cura est: & nihil est tale, [z] q̄d à nostra solicitudine remoueam[a]. Partē verò faciat tua Eminētia suorum [b] præceptorū: vt ex hociā gētiū Præsides pparēt secundū vnāquanq; ciuitatem eos, q. bonæ opinionis sunt, nominari Defensores fm circulū (sicut iā dictū est) & decreta fieri cōmunia, cū iureiurādo in eis habito: & describere prædictū circulū, & ita per biēnium subintrare curam eos, q. subsequunt, & si exciderit q̄spiā ex eis, aliū introduci, sem per q̄dē decreto cū iureiurādo faciēdo, ipsoq; dū futurus fuerit curā suscipe, definitū iusiurādū subeunte, & electione eius faciēda à Deo amabili Epō, & venerabili clero, & aliis in ciuitate bonæ opinioni studētib. q̄d ēt nūc mox fieri cōuenit, oībus (sicut dictū est) scīm hāc nostrā generalē procedētib. legē. Nunc aūt Defensores existētes, siquidē placiti videant, ēt ipsos in scribi circulo, & biennio cōplere curā: & siquidē iā bienniū in ea cura habēt, remoueri defensoris solicitudine, nisi tū voluerint cōmuni decreto teneri eos biēnio in eodē officio. Si verò nōdū biēnium impleuerint, digni verò videant cōiocare circulū, impleāt reliquum tps, vltra q̄d nullus ciuitatē defendat: sed vsq; ad hoc solū stet tps: nisi cū cta ciuitas, reluctante nullo, elegerit eū, & hoc facto, alio biennio suscipiat solicitudinē, & modis omnibus deponat, & tūc rursus [k] fiat, q̄n ipse eū circulus ad hūc adduxerit ordinē: ne frequentia ordinationis, & cōtinuatione curæ, & p quādā machinationē illud semper renouādo, fiat aliq̄bus infinita p̄dicta gubernatio. His oībus valituris in oē tps: q̄n cū toto hoc studio, & vigilātia, & Dñi Dei tuitu adinuenim[c], & nīsi subiectis cōtulim[d]. D. Ro. idib. * Aug. ante cōsulatū Bel. V. C. Cos.

* xvi. K. l. post.

De mensura ordinandorum Clericorum.

TITVLVS III.

¶ *Numerus clericorum antiquus debet seruari, & nullo casu augeri: & in defunctorū loco nullus debet substitui, donec ad antiquum numerū perueniat, manētibus antea ordinatis in eo, i quo sunt scemate. Sed si una ecclesia, in qua clericus moritur, diminuta est clericorū multitudo, et ī alia ecclesia superabūdat, dbet eligi, et assumi clericus ex ea ecclesia, & ad alia trasferri, & nō noua ordinatione creari. Ba.*

Idē Imp. Anthemio sacr. & bea. Arc. Cō. & vniuersi ei[e] tract[a] patr.

Egem nup scripsimus de mēsura ordinationū, & vt nō cōpeteret effusas eas esse, neq; in sanctissima maiore ecclesia huius felicissimi ciuitatis, neq; in aliis: quā etiā firmā esse, & valere secundū omnē suam volumus virtutē. ¶ Quia verò intentio nobis est, abbreuiare q̄dem ordinationes, huic autem sanctissimæ maiori ecclesiæ excellentem expensam ad mediocrem quandam, atq; portabilē statū q̄rere quantitatem, quatenus multitudo ei expēsarum minuatur; propter hoc oēm circūeūtes viā, ad pśentē venimus legē, nihil q̄dē aliud existētē à priore, [f] sed ex ei[g] pcedētē volūtate, adhuc aūt amplius sanctissimæ maiori ecclesię pdesse valentē. Sancim[h] enim si ī quibusdā sanctissimarum ecclesiarum, quarū ipsa sanctissima maior ecclesia gubernationē, & expensas suscepit, contigerit aut presbyte

a ¶ Insinuationes.} Romæ verò apud Magistrum census: vt C. de test. l. consulta.
b ¶ Donationum.} vt C. de donat. l. in hac. & hoc, si erat vltra quingentos solidos, non alias: vt instit. de dona. §. aliæ.
c ¶ Quicquid aliud.} quod tamen pertineat ad voluntariam iurisdictionem, alias nō, vt in fi. huius §. sicut sunt manumissiones, emancipationes, & adoptiones: vt ff. d of fi. Proconf. l. j. j. respon.
d ¶ Iudicii. } i. pfidū.
e ¶ Motus.] alias nuc.
f ¶ Voluerit. } f. aliquis corā Defensore, alias voluerint, f. Defensores.
g ¶ Tāgat.} dico ad pecuniariū quęstum, nō q tāgat eum potentē ratione iurisdictionis: vt sunt causæ d mero, vel misto imperio: vt in fi. huius §.
h ¶ Potentum. } i. qui habet merum imperiū.
i ¶ Administrationibus.} f. minoribus, q habēt merū imperiū. Acc.
k ¶ Affuerit.} id est, pśens fuerit, f. Præses scribitur enim per d. vel p ff. non per bf.
l ¶ Quispiā.} f. priuat.
m ¶ Voluerit.} hoc generale dictum statim restringitur.
n ¶ Iurisdictione. } f. maiori, vt merū imperiū vel mistū, q̄d maioribus tantum cōpetit: vt ff. de offi. Præf. l. illicitas. §. quinviuer as. & de iuri. om. iu. l. Magistratibus. & C. eod. l. d fensores nihil. & hoc idē statim inuenit. & ex ipsa iur. &c. ē enim quasi expositio. Hoc n. nomē iurisdictio q̄nq; ponitur, ut hic, p mero, vel misto imperio: vt ff. de offi. eius cui mā. ē iurisd. l. j. ibi iurisdictionē suā, &c. nā nisi sic ibi accipiat, nō crrarēr, qui sic dicūt, vt ibi dicit. quādo que p eo, q̄d iure Magistratus competit: vt ff. d iurisd. om. iud. l. imperiū. & ff. de offi. eius cui mā. est iur. l. j. §. fi. & secundū hoc, poterit delegari: hic aūt secundum primum modū accipitur, & diffinitur, Iurisdictio ē potestas de publico introducta, cū necessitate iuris dicēdi, & eą tatis statuē dę. & dicit à iure, & ditione q. d. de iure potestas. Diuiditur aūt sic. alias merū imperiū, alias mistū, alias stat in suo noie. sic ff. de adopt. l. j. Sed nunquid in integrū restitutionem dare pōt? Rn. iure veteri nō: vt ff. ad mun. l. ea quę. §. j. Sed hodie cōtra: cū n. posit delegari specialiē & generaliter: vt C. vbi, & apud quem. l. fin. in fi. ergo competit iure Magistratus: vt ff. de officio eius, cui man. ē iurisd. l. j. §. q̄ verò alia vero, quæ sunt de mero, vel misto imperio, nō potest facere, vt hic dicit. Sed p̄ seruat: tū ex cōsuetudine, tū quia quibusdā ciuitatibus hoc cōcessum est à Principibus quandoq; , vt à Friderico Lombardis.
o ¶ Pendent.} puta causa liberali. Al. vt C. de pedane. iudi. l. ij. Accu.
p ¶ Tributariorum.} id est, eorum, qui soluerunt tributa. Alber.
q ¶ Agentes.} ē, eos, q. inordinatè agunt.
r ¶ Videāt.} f. defensores.
s ¶ Tumultum.] sic j. ut. ij. §. deinde.

Merum & mistum imperium magnis tantum magistratibus competit.

de iurisdictione vi de multa p abbatem ita. quod sedes apo. extra de off. ord.

nisi ipsos Defensores, quos iudicū officiū cōplere in ciuitatibus volumus, ipsos quoq; in oībus diligentiam adhibere ciuitatibus, in q̄bus sunt: & agi apud Defensores testamētorum insinuationes, [a] & donationū, [b] & q̄quid [c] aliud ē monumentorū propriū: nō valēte clarissimo Prouinciæ iudice, phibere quod agendū est, aut pręcipere: qa nō velit aliquid agi, aut actū no edi. Nō enim huiusmodi alicuius, ei omnino potestatē dam[d]: absurdissimū existimātes necessari. s rebus cedere homines, ppter iudicum [d] fortè irrationabiles mot[e], [e] atq; præceptiones: sed etiā agere q̄cunq; voluerit, [f] & edere: & licet, quod agit, tangat [g] Prouinciæ [h] Præsidē, aut q̄clibet potentum, neq; hoc prohibere. Oportet etenim sic agere eos, q. in administrationibus [i] sunt, aut in qualibet potestate, nō vt phibeant quædā fieri cōtra se gesta: sed ita inculpabilē suū præbeāt modū, vt nulli detur tempus q̄rimoniarum aduersus eos: & siue affuerit [k] ciuitatibus iudex, siue non, nequaquā phibeat quispiam [l] agere apud Defensores quædam monumenta, in quibuscunq; voluerit, [m] præter illa sola, quæ iurisdictione, [n] egēt, & ex ipsa iudicum auctoritate pendent [o].

¶ *Defensor publica exigere debet tributa, & inordinatè agentes uidere, & publicū remouere tumultū, et officiales Prouinciæ d bēt ei auxiliū imptiri, & ex puinciali curia unū exceptorē, & duos officiales hre. Bar.*

¶ Deinde eos, qui publicas exactiones habēt, ciuitatum Defensoribus oībus auxiliari modis, & si opus fuerit, occasiōe cōtēptus cōtumaciæ tributariorū [p] monumēta cōficere, & hæc fieri velociter iubemus, & interesse, vt inordinatè agētes [q] videāt, [r] & his ipsis testimoniū phibere, vel publicū remouere tumultū, [s] & absolutè iudicū obtinere ordinē, & maximè quando absunt: [t] & officiales Prouinciæ quicunq; in ciuitate sunt illa, in qua Defensor ē, obedire illi & adiuuare: vt absentibus Præsidibus gētium, nihil videatur deesse ciuitatib[u], sub illorū præsentia. [v]

¶ Ex prouinciali [x] aūt officio habere & exceptorem [y] eis administrātē, & duos officiales, [z] qui ea, quę ab eis decernunt, adimpleāt.

¶ *Defensores iudicare debēt ī pecuniariis causis usque ad aureos trecentos, conuentione in uetito examine prohibita, appellatione ad Præsidē permissa, & incuria circa personam Defensoris ab officialibus uetita, successoribus electione mandata. Bart.*

¶ Et iudicare [a] in causis oībus pecuniariis vsq; ad aureos trecentos, [b] nō valētibus nostris subiectis trahere [c] sibimet obligatos ad clarissimos Prouinciarum iudices, si vsq; p dictā trecētorū solidorū quātitatē lis cōsistat. Sed neq; p hoc ipso actores amplī[o] estimare litē, vt cōterant reos, & nō ciuitatis Defensori, sed puincię defert iudici. Sed si q̄d tale egerint, & sententia [d] manifestet minorē eē litē trecentorū aut eorū, & studio auctā, vt apud [e] puincialē iudicē, & nō ciuitatis Defensorē examinarē: solū actorē oī litis [f] subdi dispēdio, & à Defensoribus [g] appellationes ad ipsos fieri iudices. [h]

¶ Si verò egerint aliquid iniuriosum circa Defensores officiales, tūc puinciarū pśides vlcisci, & castigare officiales possint. Licentiā eīm damus Defensorib., si hoc neglexerint gētiū pśides, sedis tuę eminētię huc [i] nūtiare, vt inde d[k] auxiliū eis, & vindicta cōpetēs: & re vera Defensores eos [l] eē cōtra d linq̄ntes, habētes iudiciarię claritatis, & honestatis imitationē. & si cadre [m] cōtigerit ciuitatis Defensorē, mox ad aliū deferri d[n] cretū, [m] q. ex circulo vocat, cū dudū dicto [n] iurciurādo, & suscipe q̄dē mox curā, decretū verò nūtiari, & cōfirmari à tuo culmine: & nequa q̄ defensorib. Vicesagētes, sicut p̄diximus, [o] dari: ne rursus priori cōfusioni demus quasi rationabilē [p] occasionē. p̄cepta [q] verò faciat tua Eminētia p vnāquāq; puinciā, vt in ciuitatib. habitatio q̄dā publica distribuat, ī qua cōueniens est Defensores, monumēta [r] recōdre eligendo quendā [s] in puincia, q

t ¶ Absunt.} scilicet, f. æsides, vt subiicit.
v ¶ Præsentia.] id est, ex quo Defensores sunt præsentes.
x ¶ Ex prouinciali.} id est, ex curia Præsidis Prouinciæ.
y ¶ Exceptorem.} id est, notarium, vel scriptorem: sic dictus, quia hominum dicta excipit, id est, recipit. Sed hodie videt, quod duos debeat habere: vt j. de iudic. §. nullo. Vel dic, quod hūc habet à Præside, alium habet de suo.
z ¶ Officiales.} qui vicem executorum tenēt, vt sequitur. Accur.
a ¶ Et iudicare. } subaudi volumus. quod & ad superiora verba multa subauditur.
b ¶ Ad trecentos.} sed olim vsq; ad q̄nquaginta tantū: vnde corrigit. C. eo. l. j. hęc aūt sūma ccc. potest extēdi vsq; ad cc. & quinquaginta libras: cum lxxij. aurei faciant libram auri: posito q̄ libra auri valeat lx. lib. Bononiē. vt C. de susc. & ar. l. quotiescūq; . li. x. q̄d ergo vltra est, nō competit iure Magistratus. Prę ses ergo dlegare nō pōt per l. istam: nisi cōtingat eū abesse: vt ff. de off. ei[p] cui mā. est iur. l. ij. §. j. vel pter multitudinē causārū: vt C. d ped. iud. l. ij.
c ¶ Trahere.} ergo nō pōt recusari, q̄d est mirū cū sit ordinarius, [a] sed Eps pōt adiungi: vt j. vt diff. iur. §. si verò contigerit. coll. ix. licet M. cō tradixerit, f. q̄ ordinari[q] possit recusari. ar. p eo C. de iu. om. iud. l. nemo.
d ¶ Sententia.] scilicet, Præsidiis.
e ¶ Apud.} quia maior summa petebatur, cū ē agitata: vt ff. de iur. om. iudi. l. cùm quædā. in fi.
f ¶ Omnis litis. } nota hic specialissimum, q̄ victor victo damnat in expēsis: sed regulariter est contra: vt C. de iu. l. ppe randū. §. finautē. & inf. t id. §. oportet. coll. vj. Sed nunquid & hic perdit li tem: vt C. de plus pe. l. j? Respō. nō, quia deliquit tantū in plus petēdo, nō aūt cautè exegit: vt ibi.
g ¶ A Defensoribus. } scilicet, iudicantibus de summa eis permissa, scilicet ccc. sol. vt §. proxi.
h ¶ Iudices. } i. Præsides, & subaudi volumus. nā cū maior sit eo: vt §. §. nos igit. & infrę. §. si verò. etiā appellatio rectè dirigit vt inf. d app. & intra q̄ tēp. §. fin. coll. viij.
i ¶ Tuæ. } ò Præfecte.
k ¶ Eos. } f. Præsides.
l ¶ Cadere. } vt morte, vel q̄a finitū sit biēnīū, in ¶ Decretū. } de susceptiōnē hoc munere. Alę-

n ¶ Dicto. } vt §. eo. §. interim. & §. iussu.
o ¶ Prædiximus.] vt §. eod. §. nulla.
p ¶ Rationabilem. } aliàs est quamlibet rationabilem, & alias quasi rationabilem.
q ¶ Præcepta. } publica, vt in palatio cōitatis, & camera massariæ.
r ¶ Monumenta. } id est, publicas scripturas.
s ¶ Quendam. } qui vulgò massarius vocatur Bononiæ, aliàs camerlingus: sed in iure Aediles vocantur: vt ff. de ori. iur. l. ij. §. item quod ait. Inuenian-

Ordinarius an possit recusari. Secus in iure canonico: vt cum speciali. extra de appellat.

Consuetudine fit licitū alias illicitum.

Cognoscent.

Libras aureis ex lxxij. aureis fit.

Emolumēnum esse d bet, vbi est onus.

Exceptorem tenet proprie uocant eum qui quod alius dictat, scribit: quē fideliter ciat: citissimè dicimus exceptore auctore. Bud.

Victor victo in expensis quando condemnatur.

a ¶ Inueniātur. } f. monumenta prædicta.
b ¶ Archiuum. } hoc expone vt §. eo. §. i.
c ¶ Quia verò etiam. } q. d. nō solū Præsides maiores: vt §. vt iu. fine quoquo fuff. §. hęc autē oia.
d ¶ Fient.] quātum est à subiectis, sed à Principe, vel cōi ciuitatis potest haberi, vt subiicit.
e ¶ Maiores. } vt Florentia.
f ¶ Minores. } vt Pistorium.
g ¶ Constitutum. } vt §. scriptum est exemplar.
h ¶ Percipiēt.] no. consuetudo facit licitū, q̄ aliàs est illicitū: vt hic, & de san. Epis. §. pro cōsuetudinibus. coll. ix. ar. contra. j. de vt null. iudi. §. j.
i ¶ Mittent. } facit ad hoc, C. de Def. ciu. l. nihil. & l. d fensores ciuitatū. & ff. d off. Proc. l. fi q d
k ¶ Vnaquæque. } alias vnaquaque.
l ¶ Iudice.] vt Præsid: & si no. arg. p doctoribus antiquis, contra nouos: sed contra eos ē manifestē si benè itelligat. nam non sunt maiores i scientia: vt C. de off. rect. Prouin. l. potioris.
m ¶ Rescindentur.] i. decidentur minima malefacta, f. p Defensorem.
n ¶ Ipsi.] Defensores.
o ¶ Remouentes.] f. decidendo lites istas.
p ¶ Dictum est. } vt §. eod. §. nos igitur.
q ¶ In administrationibus. } scilicet, maioribus: nam quantò, &c. vt §. eo. §. nos igitur.
r ¶ Detineantur.] ab aliquibus tributariis.
s ¶ Si qua verò. } dignitatis occasiōe, vt subiicit
t ¶ Ad operam. } id est, administrationem.
v ¶ Cogatur. } captis pignoribus, ad instar tutoris: vt ff. de mun. & ho. l. si quis. & insti. de satisf. tut. §. fin. nisi appellet: vt C. d app. l. hi qui. & facit ad hoc C. de dec. l. nulli.
x ¶ Eis. } f. ciuitatibus. nā vbi emolumētū, &c. vt inst. d legi pa. tut. §. j. & C. d ca. coll. §. p scdo.
y ¶ Maximorū. } no. in cōcionādo pponi maiores, & i oib[b]: vt dixim[o]. inst. de bo. poss. §. aliam.
z ¶ Tale. } scilicet, impedimentum.
a ¶ Solicitudine. } i. a legis huius cōpositione.
b ¶ Suorum. } nam & alia multa mandabis eis pro nobis.
c ¶ Bonæ opinionis. } idem in testibus: vt j. de testi. §. sancimus autem. & facit ad hoc j. de armis. §. hāc igitur. coll. vj.
d ¶ Dictū est. } vt §. eo. § interim. & no. sphic repetit breuiter quasi oia supradicta, sic facere de

horū habeat custodiā: quatenus incorrupta maneāt hęc, & velociter inueniātur à requirētibus, & sit apud eos archiuū [b], & q̄d hactenꝰ prætermissum est in ciuitatibus, emendetur. ¶ Quia verò [c] et Defensores ciuitatū extra omnē comodū fiunt, [d] & p decretis eorū, si quidē ciuitates maiores [e] sint, quatuor solūmodò dabunt auri foro tuę Sublimitatis: si verò minores, [f] tres, sicut iā dudū nostris constitutum [g] est legibus. si verò quædā salaria habent publica, etiam hæc secundū consuetudinē percipiēt. [h]

¶ *Defensores leuia crimina audient, & castigationi competenti tradent: & ultra biēnium Defensoris officium minimè durat: ni si tota ciuitas nullo reluctante elegerit eū. Bart.*

¶ Audiēt quoq; leuiora crimina, & castigationi cōpetēti cōtradēt: & eos q. in maioribus criminibus capiūtur, detrudēt in carcerē, & mittent [i] ad puincię Præsidem; Sic. n. fruet ciuitas vnaquæq; [k] cura iudiciali: & oīs gēs sub maiori cōstituta iudice, [l] maiorē sentiet prouidentiā: & rescindent [m] pluri mæ iudicū curę, cū ciuitatū Defensores in semet

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Super ius.¶ vt ſ. vt deter. ſit nu. cle. Accur.
b ¶ Statutis.¶ ſcilicet, modus.
c ¶ Reſtituatur.¶ facit ad hoc ſ. de Ref. §. j. & C. de ſacr. ſan. ecc. l. nõ plures. & ſ. quomodo opor. Epiſ. §. ſed neque.
d ¶ Si vero.¶ nũc incipit admicere ſuperiori cõſt. illi, ſ. vt dete. ſit nu. cle.
e ¶ Plus eſt.¶ t. alia ecc.
f ¶ Deſuit.¶ alibi. Acc.
g ¶ Libros.¶ quos nõ habemus.
h ¶ Tua Sublimitas.¶ loquit Tribonianus Queſtiori, cui mittitur, & dat hæc cõſtitutio: vt j. §. j. ibi, illuſtris.
i ¶ Mandatis Principũ.¶ Eſt autẽ mandatũ Principis 1 cõſtitutio q̃dã, cõtinẽs ꝓcepta, d̃ laudabiliter ꝓuincia gubernãda. ſed P. dicebat, q̃ nõ erat ꝓſtõ: cũ tã q̃ oppoſita mãdato q̃nq; inueniat ꝓſtõ: vt ff. de coll. illi. l. iij. j. rñ. & C. de inc. nu. l. q. contra legẽ. ſed certè conſtitutio genus eſt, mandatũ ſpẽs ẽ, cõtinens huiuſmodi ꝓcepta tm̃, q̃ dixim⁹, & ita hic ti. accipiẽ aſs dicit mandatũ q̃libet Principis ꝓceptũ, p excellẽtiã, & ſic accipiẽ C. eo. ti. aſs dicit rogat⁹ q̃dã, & ita accipitur. ff. mãd. l. j. & p totũ.
k ¶ In ſuo.¶ quiſq; tranſportando, & eliciẽdo d̃ antiquis libris. Et ſic nolegẽ laudabilẽ eẽ, & licitũ hoc facere. nec mirũ: quia q. nõ inſubtiliter, factũ emẽdat, &c. laudabilior ẽ eo, q. prius inuenit: vt C. de ve. iu. enu. l. j. §. oĩa. n. & facit ad hoc inſt. in proœm. §. igitur.
l ¶ Quia.¶ quoniam alij ſcripſerunt de mãdatis Principum, igitur. &c.
m ¶ Placuit.¶ ſ. nobis.
n ¶ Noſtris.¶ ſ. codicillos præſtare, & mãdata dare. accipe quod eſt j.
o ¶ Medias.¶ Sunt aũt quinq; gña Magiſtratũ, vt dicemus j. vt ab illuſtribus, & qui ſupra, &c.
p ¶ Correctores.¶ ſ. de Italia. ſed ꝓſides in ꝓu.
q ¶ Codicillos.¶ id eſt, literas dignitatis.
r ¶ Subter.¶ i. infra eſt ſcriptũ, p linguã latinã, & græcã: ſd tãtũ latinã habemus: vt j. eo. §. ꝓxiuſq; in fi. huius conſtitutionis, quia nec Greca ẽ neceſſaria nobis. Sed tñ illa idẽ dicit: & habẽt eã Greci: vt ſubiicit ſtati.
s ¶ Auctoritas tua.¶ o Triboniane.
t ¶ Tranſcribi.¶ ſcilicet, vt hæc cõſtitutio ſit de corpore iuris.
v ¶ Laterculo.¶ locus vbi leges, & ꝓſtones reponũt, dict⁹ facer: q. a leges ſacrę ſũt: vt C. d̃ leg. & cõſt. l. leges ſacratiſſ.
x ¶ Codicillis.¶ i. cum dignitate, quæ per codicillos demonſtratur.
y ¶ Lege.¶ vt ſ. vt iudices ſine quoquo ſuff. §. ſi.

1 Mãdatũ Principis quid ſit a Mandatũ papæ quando habeat vim ſentẽtiæ, vide ꝓ Innoc. inc. cum ex literis. extra de in inteſti.

xvij. kal.

Sic Scri. & Iuianus de offi. proconſulis & rectè p §. fi. j. eod. Haloãder aũt inſcribit hunc tit. Præcepta Preſidũ.

rum, aut diaconũ, aut lectorẽ, aut cãtorẽ mori, nõ aliũ mox extrinſecus ĩtroduci, ſed cõſiderare quãta tunc eſt mẽſura ibidẽ miniſtrãtiũ Reuerẽdiſſimorũ clericorũ. Et ſi q. dẽ nondũ clericorũ minuta ſit mẽſura eſt, ſed adhuc abundant q. tũ ad id, q̃d ſuperius definiuimus, & eũ qui vocaĩ ſtatutus nullam fieri ꝓ eo ordinationẽ, donec numerus in remedio ipſo reſtituaĩ.

¶ Si verò diminuta multitudo eſt, vt neceſſitas ſit, ne deſit ſtatutus numerus, aliũ ꝓ moriente introduci clericũ, conſiderare Beatitudinẽ tuã, ſiquis eſt in aliis eccleſiis citra ſanctiſſimam maioré eccleſiã, ex abundanti ciuſdẽ ordinis clericus, & exinde reſtituere aliũ, & nõ nouã facere ordinationẽ. Si enim dũ ex eo, quod plus eſt, ſemꝓ hoc q̃d deſuit impleẽ; bona, & Deo amabilis imponitur cauſæ mẽſura: & ſic ſanctiſſima maior eccleſia paulatim debitis libe rabiĩ. Alioq; ſi q̃d deſuerit quidẽ, cõpleatur introductiõibus extraneis: q̃d verò eſt plus, nõ minuaĩ, plurimũ, & indefinitũ trãſiet tps, donec oẽ, q̃d plus eſt, minuatur.

¶ Tua igiĩ Beatitudo eã, q̃ ꝓꝓ ſãctiſſimarũ eccleſiarũ vtilitatem rectè nobis placuerũt, o pi, effectui q; cõtrad re feſtinet. Et enim ſi q̃d fiat ꝓꝓ hoc: ſcire neceſſe ẽ eũ, q. cõtra hãc noſtrã legẽ ſuſcipe ordinationẽ ꝓſumpſerint, nihil hinc vtilitatis habiturũ: neq; reputabiĩ à Reuerẽdiſſimis œconomis in hac ꝓte facta ſãctiſſimę maiori eccleſię expẽſa: ſed ipſi ex hoc cognoſcẽt dãnũ à ſemetipſis, hũc ſuę negligẽtię recipiẽtes fructũ. D. idi. †Au. Conſtan. poſt conſul. Bel. V. C.

De mandatis † Principum.
TITVLVS IIII.

¶ Adminiſtratores mãdas debent ſeruare manus, & fiſcalia tributa vigilanter inſpicere: & erigere, & pacem ciuitatibus dare, & ſeditiones prohibere. B.

Imperator Iuſtinian. A. Triboniano Quęſtori ſacri noſtri palatij, & exconſuli.

EX libris antiquis, qui iura Romani nominis continebant, nõ ignorat tua Sublimitas, q̃ta de mãdatis Principũ legũlatores in ſuo q̃ſq; volumine, cõſcripſerũt. Quia igiĩ nobis reparãtibus oẽm vetuſtatẽ iã depditã, ac diminutã, placuit mẽt oĩbus iudicibus noſtris, nq minores, vel medias adminiſtratiões gerũt, ſiue inter correctores ꝓ ſiue inter cõſulares, ſiue iter ſpectabiles ordinẽ tur, nõ ſolũ codicillos q̃ſtare, ſd ẽt mandata dare, q̃bus inſpectis, oĩa gubernare laudabiliter poſſint: ĩõ librũ mandatorũ cõpoſuimus, qui ſubter r ꝓ vtrãq; linguã annexus eſt: vt detur adminiſtratoribus noſtris ſcd̃m locorũ qualitatẽ, in q̃bus Romana, vel Græca lingua frequentatur, ſcire eorum ſanctionem: vt nihil ex his audeant ꝓterire, ſed ſaluberrimas diſpoſitiones noſtras obſeruantes, in ꝓpetuũ noſtras ꝓuincias, noſtroq; ĩperio ſubiectos gubernare feſtinẽt. ¶ Illuſtris igitur auctoritas s tua, ad quã queſtoria ꝓtinet cẽſura, eadẽ mãdata & ĩ libris legũ trãſcribi, t & in ſacro laterculo u d̃ponꝑ cipiat: quaten⁹ ex his vnà cũ codicillis x ſuſcipiẽdis adminiſtratores quẽadmodũ poſſint Rei pu. ſubuenire, nõ ignorẽt. D. xvj. Ka. Maij poſt Cõſu. Bel. v. c. Cos.

IAm q̃dẽ generali noſtræ pietatis lege y oĩa declarata ſunt, in q̃bus cõueniẽs ẽ adminiſtrationes accipiẽtes, eas gubernare, memorãtes z iuſiurãdũ, q̃d ſuper his ꝓſtaĩ. Neceſſariũ tñ exiſtimauimus etiã nũc ꝓcipiẽti tibi a adminiſtrationẽ, b deſignare q̃d à genitoribus c Reipublicę noſtræ adinuẽtũ eſt, q. ad adminiſtrationes directis d certa ꝓcepta dabãt, e mandata Principũ ea vocãtes, ſecũdũ q̃ oporteret eos gubernare adminiſtratiões. ¶ Oportet igiĩ te purè ſumẽtem adminiſtrationẽ, & f ſine oĩ ſuffragio h † ꝓ omnib⁹ aliis mũdas i ſeruare Deo, nobiſq; & legi man⁹, & nullũ cõtigere lucrũ, k neq; mai⁹, neq; min⁹, neq; captioſum q̃ddã cõtra ſubiectos facere negotiatiõe, l ſed cõtentũ eſſe ſolis à fiſco tibi miniſtratis, m & tãper te, quã ꝓ eos, qui circa te ſunt, purũ eis vndiq; ſeruare nius, & feſtinare o primũ q̃d fiſcalia tributa exigi vigilãter, nihil diminuẽs circa publicã curã reqrere, ne fortè fiſcus inde minuaĩ, & ſaluare p ei vndiq;, q̃ ꝓpria ſunt. Sicut. n. priuatos iniuſtitiã paſſos adiuuamus, ſic & publicũ illæſum manere volumus. Collatores nãq; oĩ alia q calũnia liberi cõſeruati, facilè & ĩ promptu ſoluẽt tributa, & q. infinita prius dãtes, r manebãt debẽtes adhuc fiſcalia, ex nunc ipſis fiſcalib⁹ exoluẽtes, liberabũt facilè ſe tributis. De inde s cõueniẽs ẽ, te ꝓuidere, vt nulli populi ciuitatũ alterutris ſeditiões faciãt, ſed oẽm pacẽ t ueẽ Dei ciui

tatibus

a ¶ Memorantes.¶ ſi in eadẽ. l. §. ſic igiĩ. & ſ. iuſiur. q̃d præſtatur, &c.
a ¶ Tibi.] Triboniano. Accur.
b ¶ Adminiſtrationem.¶ q̃æſtoriam, ſcilicet, vt ſ. dictum eſt, & dicitur inſtit. in proœ. §. cumque hoc Deo. Accur.
t ¶ Genitoribus.] q. d. & noſtri priores faciebant, vt ſ. eo j. reſpon.
d ¶ Directis.¶ i. miſſis.
e ¶ Dabãt.¶ vt ne quis munus, vl talia ſumeret, niſi eſculentum, & ꝓculentũ: vt ff. de offi. Proc. l. ſolent. §. fi. & ff. de offi. Prę. l. plebiſcito. & hoc ipſum hodie aliter ẽ: vt ſ. ſcriptũ exẽplar. Acc.
f ¶ Oportet.] hic incipit liber mãdatorum in lingua latina.
g ¶ Et.¶ pro, id eſt.
h ¶ Suffragio.] i. ſine aliquo dato noĩe ſuffragij: vt ſ. vt iud. ſine quoquo ſuffra. §. hæc omnia.
i ¶ Mundas.] ab omni munere ſecundùm Alb.
k ¶ Lucrum.] j. de iu. §. ne autẽ contra. ſed ibi ĩ iudice delegato loq̃tur, at hic in ordinariis. & facit ad hoc finis illius. §. & ſ. vt iu. ſine quoquo ſuff. §. illud. & ſ. iuſiur. ꝓ præ. §. & primum.
l ¶ Negotiatiõe.¶ i. per aliq̃ modũ negotiãdi vt C. de cõtra. iudi. l. j. & ff. de cõt. emp. l. nõ licet.
m ¶ Miniſtratis.¶ ſ. annonis, vel ſalariis. Accu.
n ¶ Seruare.] repete oportet te. & facit ad hoc ſ. iuſiurã. quod præſt. §. pen. & ſ. vt iur. ſine quoquo ſuff. §. eos autem.
o ¶ Feſtinare.¶ repete oportet. & eſt hic aliud capitulũ: licet j. §. ſit tibi. hoc innuat. & primũ ꝓ vno, ꝓ eſt verũ, quia & ſub vno §. ſunt, & q. a vtrunque pecuniarium commodum reſpicit.
p ¶ Saluare.] ſcilicet, oportet te.
q ¶ Alia.¶ ergo videt, q̃ exactio tributorũ eſt calũnioſa, q̃ falſum eſt: ſd certè nõ implicat. ſic & aliàs, crucifixus eſt Chriſtus, & alij duo nequam. q̃ dic vt not. j. vt deſun. ſeu fun. §. j. coll. v.
r ¶ Prius dantes.] i. illi qui ante legem iſtã ſuo tpe nõ ſoluebãt tributa: imo in futuro tẽpore remanebant ad ſoluendũ: hodie ſuo tẽpore ſoluẽt.
s ¶ Deinde.] ſcilicet, in ſecundo præcepto.
t ¶ Alterutris.] id eſt, adinuicem.
v ¶ Pacẽ.] No. Potẽtates terrarũ teneri ad faciẽdũ pacẽ fieri, vt dicit, & ẽ adhoc ff. de offici. præſi. cõgruit. & C. d̃ iis, q. ad ecc. conſu. l. denuntiamus. & ff. de vſuf.

Dantes pecuniã.

Hadrianus epiſtola ad Trebon. § latine ſcripta. ſubſequit. mandatorũ liber incipit. In nomine domini Saluatoris.

l. ſi cui. §. ij. & j. de pace tenẽda. quaſi ꝓ totũ ti. q. eſt in vſibus feudorum.
a ¶ Hinc.] id eſt, ex hac l. vel vt puto, ex pace.
b ¶ Seruatur.] & æquitas inter homines, ad quam æquitatem tenetur Præſes: vt §. iuſiur. quod præſta. §. & primum. & §. & æquius.
c ¶ Paſſionis.] i. dãni imminentis, & non debet cõpati iniquis hominibus, quin eos puniat.
d ¶ Declinatur.] ſcilicet, æquitas: vt ſ. iuſiur. quod præſta. §. & primũ.
e ¶ Tertium.] meliùs dixiſſet quartũ, cũ tria iam dixerit: ſed dic, vt diximus §. §. oportet.
f ¶ Aequitate.¶ hoc facit ꝓ M. q. dicebat ſcd̃m æquitatẽ, & cõſcientiã iudicãdum. & eſt ꝓ eo, C. de iud. l. placuit. & ff. fin. regum. l. ſi irruptione. in fi. & ff. de ferl. ij. ſi. Sed Io. §. nã ſcd̃m allegata dixit, & dicim⁹ iudicandũ: vt ff. d̃ of. ꝓfid. l. illicitas. §. veritas. ibi, & ideo &c. & q̃d ſuis legib⁹ dicitur ſm Mar. eſt verũ, q̃n vt iudex habeat cõſcientiam, quia ſuam cõſciẽtiã, vel æquitatẽ non habet, vt priuatus, ſed quãdo habet, vt priuat⁹, tũc nõ debet ius dicere: vt C. de leg. & cõ. l. j. & j. d̃ rap. virg. j. rñ. colla. ix.
g ¶ Breuiores.] quidã dicũt breuiores, ſiue breues quinquaginta aureorum: vt C. de Defen. ciu. l. j. alij, duorum aur. vt ff. de dolo. l. ſi oleum. §. fin. & l. ſc. alij, quinq; aureorũ: vt ff. de bo. dam. l. diuus. vel verius centũ aureorũ: vt j. de iu. §. ne autem. & j. ꝓxime ſequit.
h ¶ Viliũ.¶ ſ. ꝓ ſonarũ, & pauperũ hominum. & quod dicit maximè, abũdat, ſicut & aliàs. ff. d̃ le. iij. l. cũ quis decedẽs. §. nupturam. in fi. §. & ita diligẽter nota duo capitula, & quando cauſa breuis, & quando vtilium ꝓ ſonarum, licet cauſa nõ ſit breuis. & ſic ſufficit asterũ. Sed alij ponunt ꝓ vno caſu: & q̃d dicit viliũ exponũt, ſ. rerũ: vt d̃ fęno, vel palea: & tũc maximè, non abundat.
i ¶ Ex non ſcripto.¶ i. ſine libello. & licet ſnia non deſ in ſcriptis, valet tamẽ. aliàs ꝺ: vt C. d̃ ſen. ex bre. l. ſi. ſunt & alij caſus, quos dicut §. vt iudices ſine quo. ſuffr. §. neceſſitatem. & facit ad hoc C. de priui. ſcho. l. iij. §. fi.
k ¶ Et non permittere.¶ cautè accedit ad aliud capitulum.
l ¶ Nihil.¶ aliàs non eſt in litera nihil, & tunc plana. ſi autem habeas, dic quòd negatio, quæ includitur, ſit ſuperflua, & poſitiuum quod ineſt, remanet: nam tantum valet, nihil, quantùm, non aliquid. ſic aliàs abundat, vt §. de hęred. & fal. §. inordinatum.
m ¶ Sacra.¶ quam non habemus: ſed plerumq; ſit eius memoria: vt §. vt iu. ſine quo. ſuff. §. volumus. & j. vt lit. iur. §. & hoc. colla. ix. & j. vt diſſ. iud. §. fi. & fortè erat eius ſententia talis, vt duos aureos in princ. & duos in fine acciperet iudex pro cauſa: vt j. de iud. §. ne autem.
n ¶ Cauſaliũ.¶ q. a ꝓ cã fiũt: hoc eſt ipſæ ſportulę, q̃ iudicib⁹ ꝓſtabant.
o ¶ Dãnificari.¶ ſcilicet litigantes.
p ¶ Gratis.¶ nam rõne perſonarum, vel rerum quædã fiunt gratis, quæ aliàs non fierent: & facit ad hoc j. vt cleri. apud proprium. Epi. §. j. coll. vj, & C. de Epi. & cle. l. nulli. & de epi. aud. l. de creationibus. & C. de nup. l. ſi furioſi. in fi. & j. de iu. §. ne autem. Accur.
q ¶ Et non permittere.¶ ſ. oportet.
r ¶ Faciat.¶ ꝓpter aliquã cauſam, quã cũ alio habet.
t ¶ Conuertemus.¶ id eſt, ſeuerius vindicabimus. ſic inſt. de iis, qui ſunt

† Homines Halo. † Concor. c. conquærente. cum glo. j. poſt prin. extra de off. iudi. ord. & cle. diſpendio fam. de iudi. &c. finẽ litibus. extra de do. & contu. † Concor. ca. quanto creatori ex tra de cenſi. vbi de hoc.

† Concor. ea. cum ab omni. cum gloſ. ſuper verbo. expenſas. in medi. ibi, imo ſi pauperes. extra de vita, & ho. cler.

† Conuentiens.

tatibus, dum æquitas ẽt hinc a noſtris ſubiectis ſeruaĩ, b & neq; lucri neq; paſſionis c † alicuius cauſa ad aliquam partiũ declinãtur. d

¶ Iudices lites cũ oĩ ætate audire debẽt, & breues lites, et uilium perſonarũ ex non ſcripto cognoſcere, & iudicare, et ꝓuidere ne occaſiõe iudicialiũ expẽſarũ dãnificẽtur ſubditi, & ne ſubditi, propter ipſorũ negligentiã ad Principis accedant curiam. Bar.

¶ Sit tibi quoq; tertiũ e ſtudiũ lites cum omni æquitate f audire, & oẽs quidẽ breuiores, g & quæcũq; maxime vilium h ſunt ex non ſcripto i decidere, & iudicare, & liberare oẽs † alterna cõtentione, † & non ꝓmittere k nihil l vltra q̃ cõtinẽt ſacra m noſtra conſtitutione, occaſione cauſaliũ n expẽſarũ dannificari, o ſi tñ ſufficiẽtes in datione cõſiſtant, alioqui ẽt gratis p † lites audire, & non permittere q ex negligentia de prouincia alicuius ꝓſidis q̃nquã ad hanc currere feliciſſimã ciuitatẽ, & nobis moleſtũ eſſe. Scito nãq;, q. a ſi quis veniat, & additionẽ nobis faciat, r & à nobis interrogatus, ſi s priùs te adijt, deinde te dicat adijſſe, & q. iuſtum ẽ non impetraſſe, & hoc verũ inue niamus, in te indignationẽ cõuertemus. t Si verò cũ te non adierit, venire ad hãc Regiam ꝓſumpſerit ciuitatem, & remittemus eũ cũ oĩ correctione, & rñſum nõ dabim⁹. u

¶ Adminiſtratores ꝓuidere debẽt, ne iudices, et officiales de Pricipis curia uenictes lędãt ſubiectos: et eos punire debẽt: et ꝓcepta cõtra ius, uel utilitatẽ publicã nõ ſuſcipere: miſi ſecũda iuſſio emanauerit, et ꝓ pubertate neceſſariorũ, & operũ ciuitatũ diligẽtiã omnẽ adhibere, & delinquẽtes caſtigare cõpetẽti, uel decẽti pena: omni priuilegio ceſſãte, et ꝓuidre, ne officiales ſubiectos iniurijs afficiant, & malos expellere. Bart.

¶ Deinde cõpetẽs † ẽ, te ẽt hinc x venientes ſiue ex magiſteriano, y ſiue ex q̃libet foro, nõ ꝓmittere lædere, nec ſuperexigere z ſubiectos noſtros. Sed ſiquis a adierit, b tale aliquid queſt⁹, c hoc & exeq, & indennitatẽ ei procurari, d † & neq; permittere alicui proferenti ꝓcepta cuiuſcunq; e fori, hæc videlicet, quæ ſolenniter dirigũtur f formarum, g & aquæ cauſa, & portuũ, & itinerũ ſternendorũ, & imaginũ, & murorũ, & domuum h deſtructiones tanq̃ in publico factæ, & aliorũ taliũ dãnificare noſtros ſubiectos. i Non eũ volumus, nec per talẽ k cãm, vllũ eis inferri dãnũ. Ipſe l verò omniũ horũ m ꝓuidebis ſine dãno oĩ n geſtũ. o ¶ Si quis autẽ, cui tale aliquid iuſſum eſt, p veniat, omnino nõ reſpicias eũ, niſi ſacrã noſtrã pragmaticam oſtẽdat † formã ꝓ hoc ſcriptã: tũc ſuſcipiẽs q quidẽ talẽ formam, nõ aũt aliquid agẽs ex ea, antè quam ad nos nuntiãs, r ſecũdã ꝓceptionẽ noſtrã ſuſcipias. Sed etiam pro vbertate neceſſariorũ, & operũ s ciuitatũ diligẽtiã habebis, procuras ex ciuilib⁹ t pecuniis ꝓtes, u quæ v valde neceſſariæ ſunt operũ facere, z & põtiũ ſimiliter, & viarũ, & portuum, in quibus omnino ſunt locis ꝓuincię cui, præſides, a portuumq;, & murorũ curã habebis: & q. quid omnino eſt publico, & ciuitatib⁹ vtile, & cogitabis & facies, & nũtiabis. Habebis aũt obedientes tibi & qui in ꝓuincia ſunt, milites, in q̃bus eorũ op⁹ habueris ad miniſteriũ iuſtũ. Quòd ſi delinquẽtes inueneris, b ſub omni caſtigatione decẽti inſuper ex emolumẽtis c eorũ ſatisfieri læſis d procurabis. Nõ permittas priuilegiis aliquibus vti innocẽtes, e ſed illud ſolũ eis in auxilium obſeruabis, vt vndique puri horũ, quæ eis

† Procurare.

† Facit ad hoc c. porro. cum gl. iij. in verbo, ex inſpectione. extra de priuileg.

† Patres πατρίκιοι. Græco exemp.

Scholares in delictis priuilegio non vtuntur.

ga. l. ſicut ſacrificia. & l. iij. Et hoc eſt cõtra miſeros prælatos, qui timẽt intantũ litteras dñi Papæ, vt nõ audeant reclamare: q̃d facere non debent, vt hic dicitur, & j. vt nulli iud. & §. hæc verò iubemus. coll. ix. & C. ſi cõtra ius, vel vtili. pub. l. & ſi nõ cognitio. nec per hoc deſeruiunt legi, imo ſeruiũt, & propter hoc Papæ, vel Principi: vt C. d̃ app. l. fi. i fi.
s ¶ Vbertate.¶ id eſt, ad hoc, vt in neceſſariis ſit vbertas: quod facere tenetur: vt ſ. vt iudi. ſine quoquo ſuffra. §. j.
t ¶ Et operum.¶ hoc ad inferiora reſpicit. & facit ad hanc, ff. de offi. Procon. l. ſi in aliquam.
v ¶ Ex ciuilibus.¶ aliàs ex cuiuſlibet.
x ¶ Partes.¶ ſcilicet operum: quod ſequitur.
y ¶ Quæ.] ſcilicet opera &c. vel dic partes, ſcilicet Reipublicæ.
z ¶ Facere.¶ ea, q̃ ſunt neceſſaria. ſic iſt. i ꝓ cæ. i fi. licet hoc malè ſeruẽt.
a ¶ Præſides:¶ verbum eſt, non nomen hic.
b ¶ Inueneris.¶ prædictos milites.
c ¶ Emolumentis.¶ id eſt, bonis, & eis deficientibus ex ſalariis: vt C. de executione rei iudicatæ. l. ſtipendia.
d ¶ Læſis.¶ prouincialibus.
e ¶ Vt innocẽtes.¶ & ſic nõ vtẽtur ſcholares priuilegiis in delictis: licet Fridericus Impator gñaliter eis cõceſſit: magiſtri tñ, & ſcholares illis priuilegiis quantũ ad delicta renunciauerunt: cũ per magiſtrũ, vel

Universidad de Deusto

Delicta puniri Reipu. interest.

Episcopum nō poterant plenè puniri delicta, quod publicè interest: vt ff. de fideiuſ. l. ſi à reo. §. fi. & ff. ad leg. Aquil. l. ita vulneratus. & ſic redim' ad hoc ins. & facit ad hoc ſ. vt iud. ſine quo. ſuſſ. §. quod autem. & C. vbi de crimi. agi oport. l. j. & j. vt omnes obe. iu. §. ij. coll. v. Accur.

a ¶ Videatur. ʒ i. ſola ipunitas eis, de quibus ſic ſi de Defenſ. ci. §. nulla in fi.

b ¶ Iniuſiones. ʒ ſ. rerū immobiliū, & apprehenſiones mobiliū puniet per cōſti. ſiquis i tā tam, vel p interdictum vnde vi. & p act. vi bo. rap. quādo ſūt mobilia: vt inſtit. vi bo. rad. §. pe. & C. vnde vi. l. ſiquis intantam. & ff. de vi, & vi arma. l. j. j. reſponſo.

c ¶ Puniens. ʒ cū etiā merū habeat imperiū: vt ff. de off. Præſ. illiciras. §. qui vniuerſas.

d ¶ Noſtras leges. ʒ vt homicidā ſecūm legem cor. d fic. vtff. ad l. cor. d ſi. l. iij. §. pe. adulterū p l. Iul. d adul. cui' pœna ē vt C. ad leg. Iu. d adul. l. q̄is. i fi. raptores verò vt C. d rap. vir. l. j. Acc.

e ¶ Suppliciū. ʒ ſic collige, vt aliorū ſupplicijū alios ſiluos faciat: vt C. ad l. Iul. rep. l. j. Sic ipunitas aliquorum multos alios tradit morti, & exitio: vnde dicit decretū, multos tradit exitio, qui liberat multorū exitia cogitātē. ſoccaſionaliter: vt x xiij. q. iiij. ē inuiſta. Et ē ibi ar. q̄ hoc ipſo, q̄ q̄s parcit malo, intelligit nocere bono: vt xxiij. q. iiij. ſi is q̄ platus.

f ¶ Præcipuè. ʒ fa. ad hoc j. d Queſtore. §. maxime. & j. de iu. §. is qui.

g ¶ Talem. ʒ facit ff. de offi. Præſi. l. obſeruādū. & ſ. vt iud. ſine quoquo ſuſſ. §. eos. & ff. de offi. Proc. l. nec quicquā. §. circa aduocatos. Acc.

h ¶ Sed neq;. ʒ Pone caſum ſic. Quidā timēs vexationem alicuius, cōfugit ad eccleſiā, petit á Preſide, vt, p mittat ei ſecuritatē in rebus, & perſona. nūquid hoc debet fieri? Rñ. non prōptè; i. paſſim, vel ſine delectu cōcedēdū. nā in quibuſdā nō datur: vt j. pxi. §. & ſuper hoc ſit danda, vel nō, ſit q̄dā examinatio mediocris, i. ſemiplena, vel ſummatim. & ſi appareat danda, vltra xxx. dies non dat, vel ſi data fuerit, non ꝓtenditur vltra, & medio tpe deducit in ius, ſ. cōuenit, & condemnat. & ita hæc ſunt vera, ſi renūciet ſecuritati, alias nō: ſed reſtituit ſacris locis, vel terminis, & cū debita loci reuerētia exigit. loq tur aūt de ſecuritatis ꝓmiſſione; q̄ dicit iuſiurandū; & cōſiſtit verbis tm, nō q̄ corporaliter tangant euangelia: vt & alias, C. ſi mi. ſe ma. dixe. l. ſi aterius, & fortè de ea loquit, C. de iis, q̄ ad eccl. conf. l. fi. & q̄ ſit ſic caſus ponēd⁹, & litera exponēda, probat ex hoc, & ſeq. §. i nouella. eo. tit. Ac.

i ¶ Verba. ʒ Mirabiliter gloſſat, & concordat canon, ſit ſermo tuus, ē eſt, non non: quod amplius eſt, à malo eſt, id eſt, à malitia hominum inuentum: vt ij. q. v. ſi quis presbyter. Accur.

k ¶ Amplius. ʒ id eſt, amplum, ſiue magnum.

l ¶ Contentiones. ʒ nam cum interim nō poſſit cōdemnari, patet q̄ retardatur factum agentis contra eum: quod diu eſſe non debet. Acc.

m ¶ Verbo. ʒ i. habita cauſæ cognitione: vt ſ. dixi, ſecuritatē ei d deris.

n ¶ Aduerſus eum. ʒ conueniendo eum ciuiliter: aliás enim ſi crimina litis, non valet datum verbum: vt j. proxi. §.

o ¶ Deduces. ʒ ſcilicet, in publico.

p ¶ Verbum. ʒ hoc ſemper ponitur pro ſecuritate.

Pœna vniùs multorū eſt terror.

inferuntur, innoxij videantur.[a] Homicidia autē, & adulteria, virginumq; direptiones, & inuaſiones,[b] & oppreſſiones ita cum vehementia corrige, puniēs[c] delinquentes ſecūdùm noſtras leges,[d] vt paulatim ſupplicium[e] eos omnes faciat ſaluos. Præcipuè[f] verò officiales tuos retinebis, non permittens eis, ſubiectos noſtros impellere: neque vt illi officiales videātur quidē ſubiecti tibi, pro veritate autē tuæ p̄ſint voluntati.

¶ Feſtinabis etiam cōſiliarium, & quicunque fuerit circa te aſſumere, virum optimum, & purum vndiq;, & cōtentū iis, quę à fiſco dātur: & ſi quid præter ſpem acceſſerit, & non inueneris eum cuſtodientem tibi fidem iuſtam, illum quidē expelles, alio verò veteris conſiliario, legem, & iuſtitiā cum puris ſeruante manibus. Talem[g] verò præbebis temetipſum omnibus & publicè, & priuatim, vt terribilis quidem ſis delinquētibus, & indeuotis circa fiſcalia, manſuetiſſimus autem, & mitis omnibus placidis, & deuotis, & paternam eis exhibens prouidentiam.

¶ *Fidātia in cauſis ciuilibus dāda nō eſt ultra triginta dierū inducias: interim cōuētione admiſſa, & ſecuritate ſeruata: ſed delinquentibus in tributarijs non eſt danda fidātia. Bar.*

¶ Sed neque[h] hæc, quę dicuntur verba,[i] † id eſt, iuſiurandū prōmptè dare feſtines, † aūt amplius[k] tempus: ſed cum examinatione in tempore mediocri, & non tranſcēdente triginta dierum inducias, ne ex hoc infinitæ ſint hominibus adinuicem contentiones[l].

¶ Si verò etiam aliquid ſub nūcupato verbo[m] feceris, deinde aliquis adierit aduerſus[n] eum, deducēs[o] quidē eum, cuſtodiens datū ei verbum,[p] & examinabis negoq ¶ Si hoc non. ʒ ſcilicet fecerit, id eſt, hoc verbo dato abſolutè, non renunciauerit, & non egerit, quæ iudicata ſunt alias. Accur.

r ¶ Temperatè. ʒ faciēdo miſſionē in poſſeſſionē pro menſura declarati debiti. & hoc ante litis cōteſtā. vt j. de exhib. & intro. reis. §. ſi verò. coll. v. C. de iis, qui ad eccleſiā confu. l. fi. §. iij. Si verò iā lite cōteſt. anfugit, ſententia diffinitiua dari poterit, ſiue i tpe, quando erat ſub dato verbo, vt hic fuit, ſiue vbicunque ſit: vt C. de iudiciis. l. ꝓperādū. §. cū aūt. & miſſio tunc fiet in poſſeſſionē rerū primò mobiliū, poſtea immobiliū, & terciò nominum: vt ff. de re iudica. l. à duo Pio. Ac.

s ¶ Neq; cuſtodies. ʒ id eſt, neq; dabis, & ſi deris, nō ſerues. neq; poterit ꝫ te legē, vel iuſtitiā inuocare, q̄ contempſit: vt ff. d mi. l. auxiliū. in fi. & q̄ his ſpecialib. caſib. dicitur, idē dicas ſi ꝓ quocūq; maleficio fugerit, vt ſubiicit, & ſ. de monac. § ſi uero.

t ¶ Hoc patientibus. ʒ repete parcere cōuenit.

v ¶ Læſum. ʒ nam vbi eſt vnum de contrariis, per conſequens tollitur reliquum. ſic inſti. de tu. j. rñ. & ff. de inſt. l. ſed & ſi pupillus. §. fi.

x ¶ Cōgētur. ʒ ſ. illi, q̄ læſionē exactoribus inferunt: ſiue de ipſis cleri cis, ſiue de aliis. & facit ad hoc C. de epiſc. aud. l. addictos. & j. vt liceat ma. & auiæ. §. pe. col. ix. & j. d coll. §. nulli. Et vt hæc materia plenius intelligatur, diſtingue in fugiente, an ſit liber, vel ſeruus: & quodlibet ſub diſtingue in tria. nā ſeruus, vel q̄a dominus nimiū ſeuerus eſt in eum, fugit: & tunc cōpellitur eum bonis cōditionib⁹ vēdere: vt inſt. de iis, q̄ ſunt ſui vel alie. iur. §. fi. vel propter maleficiū, & tunc dño reſtituitur: nec ē ei dāda ſecuritas, niſi modicū erit maleficiū, & tunc tantū dāda erit ſecuritas, & dño reſtituit: vt C. de iis, q̄ ad eccl. conf. l. ſi ſeruus. & l. fi. §. fi. & j. de ſan. Epiſc. §. ſi quis aūt. coll. ix. aut ob bonā conſcientiā, vt q̄a monach⁹ fieri vult: hoc caſu dño reſtituitur ante triēniū veniēti, data ab eo ſecuritate, q̄ ſeruus ſ. §. ſed neq;. & hoc in catholico. In hæretico aūt, vel iudęo termini nō cuſtodiuntur, niſi ad fidem redeat: vt C. de iis, qui ad eccl. cōſ. l. j.

y ¶ Coges autem. ʒ o Præſes.

z ¶ Publico exactores. ʒ qui de publico mittuntur, vt publica exigant tributa, vnà cum Præſide, vel Defenſore: vt ſ. de Defen. ciui. §. deinde.

a ¶ Suſceptis. ʒ dicitur autem ſuſceptum, ſcriptura, in qua ſcribuntur ea, quæ ſuſcipiunt exactores tributorum, vel œconomi eccleſiarum nomine penſionum, pro locationibus factis ab illis prælatis, quæ penſiones appellantur debita fiſcalia, & ipſis ſoluentibus datur: vt j. de eccle. rer. immo. alie. §. fin. Nam cùm iſti publici exactores ſoluebant fiſco, recipiebant chartam confeſsionis ſoluti, & in hac ſcribebātur hęc omnia, vt C. de fide inſtr. l. plures. & j. vt ij, q̄ ob. ſe hab. phi. res min. §. j. coll. vi.

b ¶ In quibus. ʒ id eſt, pro quibus ea tributa dederunt ſubiecti.

c ¶ Ea dederunt. ʒ ſcilicet, quæ dederunt.

Zygocepha

Cōcordia per aliud tollitur

Eſt id non uelit. Halo. † Iulianus vertit exiges.

nō ꝓ diſſo.

Cenſuales qui dicantur.

† Significant Zygocephala iumētorum capita iugo illigata. hic aūt ponuntur pro eo q̄d iuncti boues vno die exarare poſſunt vt iugorū appellatio apud Varronem li. iiij. de ling. lat. & alios.

† Nūquá. Manus appellatione membra cætera veniunt.

† Sonus. fidem publicā vertit Iulianus. Caſum ponit.

† Concor. c. & ſi Chriſtus. de iureiuran. extra.

a ¶ Zygocephalorum. ʒ zygos iugum, cephas caput. inde dicitur zygocephalum animal portans iugum, vt bos, vel bubalus, vt puto.

b ¶ Aut iugorū. ʒ nā & pro animali, & pro ipſo iugo aliquid ſoluebatur Romanis olim, & pro corrigiis iugorum, vt ſequitur, quas iugalias appellant: cum quibus caput bouis ligatur: vel die iugorum, ſ. de mulis vt ff. de ædi. edi. l. ædiles. §. ij. & §. ſi fortè. Accur.

c ¶ Quolibet. ʒ repete ea, quæ quolibet, &c.

d ¶ Quælibet. ʒ alia ſimilia vt infr. de coll. in princip. colla. ix.

e ¶ Prædiis. ʒ i. poſſeſſionibus prædiorum, vel pro quibus hæc, & quælibet alia ſimilia exigāt.

f ¶ Quantitatem. ʒ repete facere in ſuis de ſuſceptis manifeſta.

g ¶ Interminaberis. ʒ i. interdicēdo minaberis.

h ¶ Manus amputationē. ʒ hoc imponitur publico executori, qui non ſcribit ſupradicta: quæ pœna ē hodie generalis, cuicunq; dēbet incidi ali quod membrum, per l. vt inf. vt nulli mil. §. pen.

i ¶ Declinationē. ʒ q̄a aliqs dicit ſe non debere ſoluere, vel aliq, &c.

k ¶ Dicentes. ʒ ipſi exactores.

l ¶ Percipiat. ʒ no. fiſcū ſeruari in quaſi poſſeſsione accipiendi, ſine præiudicio tamen exactorū & collatorū: & facit ad hoc ff. de publ. l. ſi publicamus. §. in omnibus.

m ¶ Cenſualibus. ʒ id eſt, exactorib⁹. ſic dicti: quia cenſuales faciunt ſcripturas, vt diximus §. in princ. huius §.

n ¶ Nūcupatas. ʒ i. prædicta relata, quod illa no lunt ſoluere: & quare.

o ¶ Datis. ʒ ſanterim.

p ¶ Inferendis. ʒ fiſco ab exactoribus.

q ¶ Hoc valere. ʒ hoc eſt verū, quando eſt quęſtio de iis, quæ ſoluuntur ad menſuram, & in aliis exceptis dubitationibus ſuper tributis metallorum exigendis: quia tūc ad Comitem ſacrarū largitionum recurritur, vt inf. de coll. §. eos autem.

r ¶ Neceſſitatē. ʒ nam appellari non poteſt ab eius ſententia: vt ff. de off. Præt. l. j. §. iis ennabulis.

s ¶ Ordinatum. ʒ vt ſ. in princ. huius §.

t ¶ Curialibus. ʒ qui poſtabant aliquid nomine peſſionū, quas habebant.

v ¶ Cenſualibus. ʒ qui cenſum in auro, vel argento, vel ſimilibus pendebant: vt C. ſi propter publi. penſita. l. fin.

x ¶ Alias perſonas. ʒ q̄ emptores: vt q̄a donant vel alio tit. transferunt: vt C. ſine fiſen. ve rel. fi.

y ¶ Prędia. ʒ fin onere.

z ¶ Damno. ʒ o inſe rendo. nam a idēte ſemper tributa ſoluē tur, licet illi a cti fuerint: vt hic de pac. l. ius publ

Zygocephalorū,† aut iugorū,[b] aut iugaliū, aut quolibet[c] modo per regiones nuncupantur: & pro quibus hęc, & quęlibet[d] prędiis[e] exigūtur, & datorū quātitatem,[f] ſiue in ſpeciebus, ſiue in auro. Et interminaberis[g] eis, & magnū dānum, & manus amputationē,[h] ſi hoc q̄ ꝓcipitur quidem ſemper, vſq; nūc aūt† cuſtoditū eſt, nō de inceps oībus modis ſeruēt. ¶ Si verò, vt aſſolet, declinationem[i] inueniāt aliquā, dicētes[k] nō poſſe iugorum poni quantitatem: maximè quidem eos malignari putamus: ſed tñ nihil hinc lędat fiſcus, nec collatores. fiſcus eīm ſine præiudicio oīa ſua ꝓcipiat,[l] & ſolemniter celebrata ſuſcepta ꝓcipiat: iis, qui hæc exoluerint, nihil exigēdis ampliùs. Cauſa verò in nullo lædatur, & ſecūdū cōſuetudinē quidē tributa ſoluantur ab eis, & inferātur fiſco. Nuntietur autē ad glorioſiſſimos noſtros Præfectos de iſtis primitiis, cogēdis cēſualibus[m] nūcupatas[n] expoſitiones† ſubtiliter dare: vt ex hoc fiat cauſæ diiudicatio, & ſic interim ſecundùm conſuetudinē quidē datis[o] fiſcalib. inculpabiliter inferēdis.[p] Quod aūt in iis, quæ dubitantur, glorioſiſſimi noſtri Præfecti iudicauerint, in iis, quæ mouent, hæc valere:[q] neceſſitatē[r] habētib. ex actoribus poſt cognitā veritatem ſup iis quęſtionibus, & in illis decēterò quātitatē zygocephalorū, & aliorū omnium deſcribere ſecūdū, quod à nobis iā ordinatū eſt.[s]

¶ Nō permittas itaq; curialibus,[t] aut cenſualibus,[v] dū vēdita ſunt prædia eorū, aut in alias ꝑſonas[x] mutatur poſſeſſio, tergiuerſationibus vti quibuſdam, & nō transferri à vēditoribus ad emptores prædia:[y] ſed coges eos omnino facere mutationes ſinè damno.[z] ¶ Si verò dixerint minus idoneos eſſe emptores, & propterea non[a] fieri migrationem, hoc ipſum examinabis[b] ſine quolibet damno: & ſiquidem idonei fuerint emptores, coges fiſcalium præſules[c] omnibus modis, & ſine quolibet dāno celebrare tranſpoſitionem.[d]

¶ Si verò[e] pro veritate eos inueneris non ſatis idoneos, coges vēditores hoc ipſum profiteri ad geſta: quia periculo eorū tranſpoſitio fit fiſcaliū tributorum in eos,[f] qui ab ipſis emūt:[g] hoc quod etiā in Oricte nouimus in multis fieri gentibus. Sic cūm neq; fiſco nocebitur, & fiſcalia tributa à poſſeſſoribus inferentur. Vt aūt alij quidē ſint poſſeſſores, alij verò collatores, eſſe non poteſt. Oportet enim maximè contra poſſeſſores fieri collationes, ſed non contra non d tinētes, neq; poſſidentes terras.[h]

¶ *Iudices, et milites ſiue de una prouincia ad prouinciam aliam proficiſcantur: ſiue ciuitates ſuæ Prouinciæ circumeant, non debent tributa gratis expendere, nec angariis affligere collatores: ſed ſuo ſalario uiuere: nec debent iudices cuiuſcunque ſint dignitatis, loci ſeruatores mittere. Bar.*

¶ Illud tamen te volumus noſſe, quia ſi quando præceperimus ad alias fortè proficiſci te, puincias, cōpetēs eſt, cōtētum te iis, quæ de fiſco largiūtur,[i] † nō gratis expēdere, neq; noſtros ſubiectos attenere: ſed ex quibus[k] in Prouincia cōſiſtes expēdebas, ex his ipſis & ad alias proficiſcentem regiones facere expēſas, neque angariis[l] † collatores affligentē, neq; te, neq; obediēs tibi officiū: ſed propriis quidē ſubiugalibus,[m] propriaq; expenſa agere iter: hoc ipſum cuſtodiēdo, vel ſi nō vltra terminos properes Prouinciæ, ſed propter quādam occaſionem neceſſariā[n] circumeas ciuitates. Eos autē, qui vocantur loci ſeruatores, dare iudices in ciuitatibus Prouincię, cui præſident, licet ſpectabiles viri, vel clariſſimi, vel Præſides ſint, omnibus interdicimus.[o] modis. Sed neq; ſi milites aliqui ſequātur[p] te, neq; illos gratis permittas expendere, ſed ex propriis emolumētis. Si verò nō hoc egerint, ſed ex tributis expenderint, & angarias acceperint,[q] omne quicquid damni ficabuntur ſubiecti, hoc ex eorum emolumentis[r] exigens,[s] proprio periculo[t] læſis ſeruabis.

¶ *Præſes pmittere uō dēt occaſiōe religionis Prouinciā cōmouerī: et ſi cōtra laicum crimē canonicū mouea, cū Epi ſcopo iudex laicus cognoſcere debet, & decidere. Bart.*

¶ Neq; ocaaſione religionū, hæreſumq; quæſtionis, permittas alicui[u] Prouinciam commouere, aut aliter quandā perceptionem† iungi Prouincię cui præſides. ipſe verò prouidebis cum competenti vtilitate fiſcalibus, & quæ alia ſunt perſcrutari, & non permittere aliquid circa noſtras fieri præceptiones occaſione religionum.

Authenticorum.

Suſceptū quid ſit.

† Compelles etiā publicos exactores, vel ſuis Apochis omnia exprimant. Halo.

† Concor. c. inter cætera. cum gloſ. ſuper verbo, neceſſaria ſubminiſtrent, extra de offi. indi. ordi. cōcor. etiā hoc §. c. cū ab omni cum gl: ſuper verbo, præter expenſas. poſt med. ibi ordinarius auten. extra de ui ta & hon. cler. vbi dicitur ꝙ ordinarius nū quam d bet habere expenſas.

† Quid ſignificent hæ duæ dictiones angaria, & parangaria d clarat ex Suida Alciatus in l. hac noſtra de præpoſitis ſacri cubiculi. lib. xij. Codicis.

† Iuſsionem.

Universidad de Deusto
BIBLIOTECA

vel monachus, vel quia dicat pizogaros: quasi tam ipse, quã eius res sint monasterii: vt §. de monac. §. illud. & ideo exemptæ ab eiusmodi collationibus: vt j. de sanct. Episc. §. si quando. col. ix. & in const. Friderichi. §. j. vel aut œconomus: vt C. de Episc. & cler. l. ij. hæc ergo causa per Præsidem cognoscitur: vt hic, sed quæstio hæresis vnà cum Episcopo: vt j. §. prox.

2 ¶ Si verò. ‡ hoc refertur ad id, q̃ dixit hæresumaque, &c.

b ¶ Canonicũ. ‡ vt de articulis fidei, q̃ sunt C. de sanct. trinit. l. fi. vel simonia à laico cõmissa: vt §. quõ opor. Episc. §. fi. quis aũt: Aliud si clerico obiicitur. vt j. vt clerici apud ꝓpr. Epis. cõ. §. fi. ꝛ.

c ¶ Dispone. ‡ repete ꝓuidebis. q̃d est. §. ꝓx.

d ¶ Orthodoxã. ‡ §. fi vult conuerti, & esse bonus: aſs vt infamis, & Deo, & aliis pœnis, q̃bus hærerici sunt suppositi; & hic erit. vt C. de sumtrin. & fide cath. l. j. & de hær. l. iij. de simonia aũt punit. vt §. quõ op. Epis. §. & hanc non pecuniis.

e ¶ Generi. ‡ & legi, i. agnatis, & cognatis. qui ex lege vocant, sed m Al. vt j. de hær. ab inte. §. si igit. Sed si dicas toti generi, i. agnatis, vsq; ad x. gradum: cognatis, vsq; ad vij. vt instit. de succeſſ. cogna. §. fi. tũc erit ꝯ j. vt nul. iud. §. fin. Itẽ qualitercũq; dicas, erit §. d. iceſt. nup. §. j. Sed solue verũq; ꝯ: vt ibi de ince. nup. diximus. Acc.

f ¶ Illi. ‡ C. Præſides. Ac.

g ¶ Dimittũt. ‡ q̃d fieri non debet: vt diximus §. de inceſt. nup. j. reſpõ.

h ¶ Patrocinia quoq; iniuſta. ‡ quæ fiunt facta ceſſione in potentiorẽ vt C. ne li. potentio. l. j. vt aliàs aſſumpto patrocinio potentis.

i ¶ Vitas. ‡ ſiniuſtè: vt dictũ ẽ, & ad hoc ẽt. C. d adu. di. iu. h aduocati.

k ¶ Ei. ‡ ſclientulo. & hoc exaudi iniuſtè: vt ſi fiat pactũ lite pẽdẽte: vt C. d poſtu. l. quiſq. §. §. ꝑterea: vel ẽt ſi prius fiat: ſi nõ eſt facta ſcriptura d hoc: vt C. de vſufr. l. j.

l ¶ Læſionẽ. ‡ ſiniuſtè. vt quia videat ſe iniuſtã cãm fouere: vt C. d iud. l. rẽ nõ nouã. §. patroni. q̃ tũ licet lege caueãt, & ẽt vt iurent, vt ibi dicitur: tũ cõſuetudine nõ habeẽt, ſed m B. q̃d ẽ verum, quæ in hac parte vincit legẽ, vt ſi. de legi. & ſenatuſcõ. l. de quibus. & ff. com. præd. l. venditor. §. ſi cõſtat. & ff. ad leg. Rho. de iac. l. l. ge. Ac.

m ¶ Fiſcum. ‡ hoc, ſcilicet, intellige, vt dictum eſt prox. ſiniuſtẽ. Ideo aũt ſpecialiter de eo ponit, ne videatur neglectũ, quod ſpecialius erat cõprehendendũ, vt ff. de iniu. litẽ apud Labeonẽ, §. hoc edictũ. Vel dicẽdũ loquitur de eo, qui aduocatus fuerat fiſci, qui cõtra eũ in ea cauſa eſſe non debet, vt C. de aduo. fiſci. l. j. & iij. niſi in caſu, vt ff. de poſtu. l. fin.

n ¶ Obiicere.] ſcilicet, promittere clientulo.

o ¶ Tibi. ‡ ſcilicet, Præſidi. Accur.

p ¶ Hæc. ‡ ſcilicet, ſupradicta.

q ¶ Dominij. ‡ i. potẽtiæ. & facit ad hoc §. quõ opor. Epi. §. quod autẽ in fi. §. & C. ne licẽ. po. l. j. & §. vt iud. ſine quo. ſuffr. §. quod autem in fine.

r ¶ Agricolas. ‡ loquitur, vt puto, de omni laboratore, ſiue adſcriptitio, ſiue non, cùm per omnẽ exactio ceſſet tributorum, terra non afferente fructũ ſuũ, cũ ecõtra quilibet recipiẽs teneaẽ, vt in fi. huius §. & facit ad hoc C. de agric. & cẽſ. l. omnes. li. xj. & j. vt nulli iu. §. ſi verò quis. col. ix. & C. ne rei dñi. vel tẽp. l. j. & C. vbi cau. ſta. l. j. & C. vbi quis decu. vel cohor. l. j. & in cõſt. Frid. §. fi. Et ſic no. q̃ Poteſtas vẽdicat ciuẽ ſuũ, vel comitiuum, vt dictũ eſt: licet hęc in Italia nõ videantur habere locum, quæ tributa non præſtat: vt diximus ſ. eo. §. non permittas. Sed certè ob alia poterat reuocare, vt ſubeat, ſonera ciuitatis: vt C. de decu. l. nullus qualibet. Item conuenit vnunquenque, &c. vt §. de Defenſ. ciui. §. ſi quà verò. & facit ad hoc ff. de rei vendãj. ſed in nouel. de aſcriptitiis tantum loquitur hic §.

Italia tributa non ſolmit.

Si verò canonicũ ſit, quod quæritur, vnà cum metropolita ꝓuincię hoc diſponere, & decernere, ſiue Epi dubitent, ſiue alii quidã, & cauſę dare Deo amabilẽ, & docibilem terminũ; qui & decenter & orthodoxã cuſtodiat fidẽ, & indẽnitatẽ procuret fiſcalibus, & noſtros ſubiectos ſeruet inuiolatos.

¶ Delinquentium bona publicari non debent: ſed generi relinqui. Bart.

¶ Oportet aũt ‡ te & in hoc omnẽ ponere prouidentiã, cũ aliqs dignus apparuerit pœna, illũ q̃dẽ punire, res aũt eius nõ cõtingere, ſed ſinere eas generi, & legi ſecũdũ illũ ordinẽ. Non enim res ſunt quæ delinquunt, ſed qui res poſſidẽt: at illi reciprocãt ordinẽ, eos quidẽ qui digni ſunt pœna, dimittũt, illorũ aũt auferunt res, alios pro illis punientes, quos lex ſortè ad illorum vocauit ſucceſſionẽ.

¶ Patrocinia iuſtè debent præſtari, & ſalaria licita percipi: & hoc pertinet ad officium Præſidis. Bart.

¶ Patrocinia ‡ quòq; iniuſta, quę cognoſcimus in noſtris ꝓuinciis fieri, omnibus corrigi modis, non ſinentes vlli aliorũ vitas ‡ in ſe ſuſcipere, non ampliare ſibi prædia nullo modo ei cõpetẽtia, non in aliorũ læſionẽ ‡ ꝓmittere patrociniũ, nõ quemadmodũ fraudent fiſcũ, ſuã virtutẽ obiicere. ¶ Neq; ſit tibi cura cuiuslibet ſint hæc agentes dominii. ¶ ſufficit enim per omnia tibi ad perfectam ſortitudinem, & lex, & imperij fauor.

¶ Nullus agricolas alienos ſuſcipe, vel occultare debet: nec eadẽ, vel aliena Prouincia, et ipſes Prouinciæ literis publicis ãſtinatis, eos debet ad ſuã Prouinciam reuocare. Bart.

¶ Sed ẽt ſuſcipiẽtes alienos agricolas ‡ ſic odiõ habebis, ſic cõpelles citò reddere, quod ſuſcipiũt malè, vt ſi plurimùm manſerint inobedientes, omne, quicquid in onus ꝓuincię eſt, illorum poſſeſſionibus impoñas. Si verò in aliis Prouinciis agricolę dicantur eſſe cõſtituti, literis veteris publicis ad Prouinciarũ Præſides, vt in eas fugiẽtes agricolas cunſitentes, aut cõuictos tradãt poſſeſſionib⁹, & reuocẽtur ad ꝓuinciã, cui præſides, & inobediẽtes vehementer corripies minus idoneorũ adiectione. ‡ Cõpetens enim eſt talia ſtudentẽ, hinc onus, & rerũ diminutionẽ in ſuã facultatẽ cognoſcere, vt minoratus cognoſcat, q̃tùm eſt lędere, & delinquere in alios. Sed hoc ipſum age, ſiue prædia poſſidẽtes in ꝓuinciã ‡ ſint, ſiuẽ aliquorũ aliis cõpetẽtiũ gubernatores ſint. Oportet etenim & poſſeſſores ‡ illa ſolũ habere, quæ eis dat lex, & gubernatores ‡ alienarũ, illis eſſe ſolũmodò, quę per conductionẽ, aut aliũ legitimum eis ſunt tradita modũ: extraneis ‡ aũt abſtinere, & nõ ꝓuidere quidẽ aliis, ‡ lædere verò alios, ‡ & ſibimet lucrũ impiũ ex hoc acqrere.

¶ Nullus titulos prædijs alienis, aut ergaſteriis ꝓponere debet: nec qs arma deferre, nec populum in turbas ſolicitare. Bart.

¶ Titulos ‡ autem imponere prædiis alienis, aut ergaſteriis ‡ in ciuitatibus cõſtitutis, & ſuꝑſcribere ſua vocabula ita præſumẽtibus piculoſum eſſe ſcias, vt agnoſcãt, quia hæc agentes, ipſi ſuam ſubſtãtiam applicabũt fiſco. Si enim cauſam ſoli imperio, & fiſco delatam tentauerit aliquis arripere, in ſuis agnoſcat experimẽtum: ‡ & ſuis rebus titulis impoſitis publicis fiat aliis exemplum ‡ abſtinentię, qui iiſdẽ implicantur malis ſimilibus ſubdẽdis pœnis. ¶ Hęc igitur omnia ‡ obſerua, ‡ ſciens noſtram circa te voluntatẽ, atq; ſententiã, qualis quidẽ erit, ¶ delinqnte te, qualis autem probato, ‡ & noſtra

a ¶ Ingredieris. ‡ alias ingredieris.

b ¶ Damno.] ſcilicet expenſarum. quaſi dicat cum paruo ſumptu.

c ¶ In quibus.] id eſt cum quibus mandatis.

d ¶ Præſentem.] Not. malam grammaticam, id eſt, præſens. & ſic dicas de alijs duabus partibus hic poſitis.

e ¶ Siquidem.] id eſt, certè. Hic not. adhuc duo ꝓcepta: vt hic, & §. ſeq. Et eſt notabile, q̃ q̃ miles nõ eſt, nõ militet: vt hic, & C. q̃ mil. non po. l. iij. & iiij. & l. pe. lib. xij. ꝓter angarios q̃ poſſunt militarẽ in omni militia, ꝓterquã arma ta: vt C. neg. ne milit. l. j. lib. xij. Fit aũt miles per ſolẽnitatẽ qn̄dam. vt puta ꝑ examinationem, vt C. qui mil. non po. l. j. & ſacramenti præſtatione: q̃ mortem nõ euitet Reip. cauſa: vt ff. ex quib. cau. ma. l. pen. Itẽ ꝑ enſis additionẽ. vt ff. de mil. teſta. l. filius familias Itẽ ſtigma, id eſt nota publica debet brachijs imponi, vt recognoſcat: vt C. de fabr. l. iij. lib. xj. & vltim⁹ in numero aliorũ debet ſcribi: vt ff. de mil. teſta. l. ex eo. & talibus militibus primilegia militaria dantur, non alijs: vt ff. de mi lit. teſtam. l. fin.

Artẽ nõ exerceat, q̃ illam ignorat.

Militis creatio.

f ¶ Super alia. ‡ i. ſuper alia præcepta prædicta.

g ¶ Cum alijs. ‡ apparuit. Axo.

h ¶ Quatenus. ‡ repete ꝓuidebis. & iubandi quatenus debea. Acc.

Haloandri inſcriptio eſt, vt ſi plures filii nõ ſint, quatuor, legitima portio cenſeat tribuens, ſi ultra quatuor, ſemiſſe. Et vt naturales liberi nulla exiſtẽte ꝓprie legitimas una cum matre ab inteſtato ſextantẽ acciꝑant. Et vt collatio tam ex teſtõ, q̃ ab inteſtato eorum amentis petat, ni ſi expreſsis verbis teſtator id ꝓhibeat. Et de diuiſione bonorũ in liberos facta a parentibus, & de eo, qui ꝓprium chirographum inficiatur, de quę aliis capitulis.

i ¶ Conſtiteri. ‡ ſubaudi tibi, aliàs conſiti u. os.

k ¶ Nuntiare. ‡ ſcilicet ad nos, vel commitere.

l ¶ Hoc. ‡ debes examinare, ſi ſit ita, &c. Ac.

m ¶ Inquiſitione. ‡ quia non confiteatur. nam tunc nullæ partes eſſent iudicis i cognoſcẽdo: vt a. g. ff. ad l. aquil. l. proinde. & C. quorũ ꝓpp. l. ij.

n ¶ Tribus. ‡ ſcilicet, hominibus, vel delictis.

¶ DE TRIENTE, & ſemiſſe, &c.

o ¶ De triente. ‡ hoc expeditur j. vſq; ad illum §. neque illo.

p ¶ Succeſsiõib⁹. ‡ hoc dicit j. §. cõſideremus.

q ¶ Et collationibus. ‡ hoc dicitur j. eo. §. illud.

r ¶ Diſtributionibus. ‡ hoc j. eo. §. q̃d ſæpe.

s ¶ Necnon literarũ. ‡ hoc infr. eod. §. ſtudiũ. & §. illud quoque.

Amq; dẽ. ‡ Ex principio huius cõſtitutionis vſq; ad §. neq; illo ſumitur auth. nouiſſima. qnæ eſt ſignata. C. de inſſ. teſta. l. cùm quæritur.

v ¶ Dicimus Romanorum.] ſuperfluè dicitur, cùm Romanorum tantùm dicatur Reſpub. vt ff. de verbo. ſig. l. eum qui. ſed impropriè etiam cuiuslibet ciuitatis: vt ff. de publi. l. ſed & hi. §. j.

x ¶ Codices.] id eſt, libri. nã codex generaliter omnis liber dicitur.

y ¶ Scripſerũt.] ſcde teſtam. vt ff. d teſt. & ſe. tit. vſq; ad tit. de bo poſſ.

z ¶ Imperatorum.] vt C. de teſtamen. milit. l. iiij. & abinde vſq; ad tractatum præſcripti⁹num.

a ¶ A nobis.] vt patet in finibus dictorum titulorum codicis, vbi leges Iuſtiniani ſunt.

b ¶ Prolati. ‡ ſ. legum codices.

c ¶ Conſiderantes. ‡ ſcilicet nos.

d ¶ Aliquid. ‡ repete quatenus, quod eſt ſuprà.

e ¶ Adinuenire. ‡ ſic. j. vt factæ no. con. coll. v.

f ¶ Priora.] ſcilicet malè poſita. nam noſtras non piget leges emendare: vt j. vt ſtra. filij. reſpõ. colla. ix. aliàs cõara: vt inſt. quib. mod. nat. eſſi. ſiu. §. tribus. col. vij.

g ¶ Benęuolis.] vt q̃ grati ſim⁹, & obſequẽtes erga parentes. ſi enim eſſent ingrati, nec olim, nec hodie eſt neceſſe aliquid eis relinqui. vt j. de immen. do. in filios. collat. vij. §. fin.

h ¶ Quibus. ‡ ſ. filiis.

i ¶ Debiti vocant. ‡ ſcilicet, iuriſconſulti, & Imperatores. Et hoc ẽ naturę inſtinctu. vt ff. vt de lib. l. ſcripto in fi. & C. de codicil. l. fi. & ff. d bon. dã. l. fi. ꝓinc. Imo ẽt nõ ſolũ eis debitũ dicitur, ſed ẽt domini dicũtur viuo patre: vt inſtit. de hær. quali. & diff. §. fin. & ff. d lib. & poſth. l. in fin. & eſt ratio, cũ vnum, & idẽ eſſe præſumãtur: vt C. de impub. & aliſ. ſubſti. l. fi. & inſt. de inuti. ſtipul. §. ei qui. & §. poſt mortem.

k ¶ Truncium. ‡ id ẽ, tres vncias.

l ¶ Definierunt. ‡ ſcilicet iuriſconſulti: vt C. de inoff. teſt. l. cum quæritur. & l. parentibus. & ff. d inoff. teſt. l. Papinia nus. §. q̃n autem. & inſti. de inofficioſi. teſta. §. fi.

m ¶ Ex neceſſitate. ‡ ſi cõſecutinam niſi hęc faciant, rũpetur teſt. ꝑ querelã inofficioſ. ſic iſtud. ſ exhæ. li. §. poſt humorũ. & ff. de inti. teſt. l. poſthumorum. ſi. hodie verò ad ſupplementum agitur, ſi aliquid relinquitur: vt C. de inofficioſa teſta. l. omnimodo.

n ¶ Omnia.] ſ. quæ ſit perſunt. ſ. dodrantem.

o ¶ Extranei.] inſtituti.

p ¶ Vel. ‡ pro etiam.

q ¶ Serui.] inſtituti: nõ aliàs niſi in caſu, quãdo hæres volũtatem defuncti nõ cõplet, & alij nõ ſunt teſtamẽto nominati, qui velint: vt §. de hær. & fal. §. ſi verò aũt.

r ¶ Erunt.] poſt parentis obitum.

s ¶ Idonei. ‡ nã ſi ſtentabat eos pater in neceſſariis, q̃d facere debebat, niſi filius fuiſſet opifex z vnde poſſit viuere: vt ff. de lib. agnoſ. l. ſi qs ali. §. filiũ. & §. nõ tñ.

t ¶ Hæc.] quia datur parum filiis.

v ¶ Legem.] quæ de iſta credulitate loquebatur.

x ¶ Deſpicere.] id eſt, præterire, quin augeamus illam quartam. Ac.

y ¶ Relinqui.] ſcilicet, uo umus.

z ¶ Tertiam.] ſcilicet partem.

a ¶ Numerum. ‡ ſcilicet quatuor filiorum. vel pauciorum. Accur.

b ¶ Sexuncium.] ideſt, ſex uncias, & dixerat hic. Accur.

c ¶ Debetur.] ſ. inſtinctu naturæ, vt diximus §. pxi. nõ vi pacti. aliogẽs alienũ nõ detraheret, q̃d fit, ut ff. de inoff. te. l. Papi. §. quarta. Si aũt minus habes tunc agit ad ſupplementum, vt C. de inoff. teſt. l. ſancimus.

Ingre-

Am quidem ‡ magnæ huic, &, vt ita quis dicat, bene à Deo conſtitutæ Reipublic. (dicimus ‡ Romanorum) plurima de teſtamentis diſpoſita ſunt, & pleni legum codices ‡ de talibus conſiſtunt, & non ſolùm ſapientes antiqui hæc ſcripſerunt, ‡ aut priorum poteſtas Imperatorum: ‡ ſed etiam à nobis ‡ iam non aliquo priorum Principum minùs legislationis prolatione prolati ‡ ſunt. Deum verò ſemper conſiderantes, ‡ & quatenus ei placidi videamus, & aliquid ‡ bonorum dignum in nobis agamus, nitimur aliquid adinuenire ‡ ſemper & naturæ conſequẽs, & quod poſſit priora ‡ corrigere. ¶ Frequenter igitur & alia vice mirati ſumus quomodo legitimis, & benevolis ‡ filiis, quibus ‡ agunt gratias parẽtes, quibuſq; quod relinquitur, iam etiã debitum ‡ vocãt, ſolum triuncium ‡ definierunt ‡ ex neceſſitate ‡ relinqui: reliquũ verò facet in voluntate parentũ: & capiũt quidẽ cognati omnia, ‡ & extranei, ‡ vel ‡ cum libertate ſerui: ¶ filij verò licet multi conſiſtant, etiam ſi nihil offenderint parentes, confunduntur, & triunciũ diuiduntur ſolum: vel ſi decem fortè, aut amplius fuerint, pauperes erũt ‡ filij donec vixerint patres, idonei. Hæc nos mouerũt corrigere legem, ‡ & non eam deſpicere ‡ ſemper erubeſcentes, taliq̃ modo determinare cauſam, vt ſi quidẽ vnius eſt filij pater, aut mater, aut duorũ, vel trium, vel quatuor, non triuncium eis relinqui ‡ ſolũ, ſed tertiam ‡ ‡ proprię ſubſtãtiæ partẽ, hoc eſt vncias quatuor, & hanc eſſe definitam menſuram vſq; ad prædictum numerum. ‡ Si verò vltra quatuor habuerint filios, mediã eis totius ſubſtantię relinqui partẽ, vt ſexũcium ‡ ſit omnino quod debetur: ‡ ſingulis ex æquo quadriunciũ, vel ſexuncium

1 Concor. gl. in c. paſtoralis. ſiꝑ verbo, Lucio. in, extra d de cim.

Concor. lij. q. iij. c. in ſuccia. ij.

De intell. huj⁹ §. uid. Io. Annib. i l. poſt contractũ nu. § 47. de do nat.

Iulianus vertit colonos, vt & Haloan.

Quibus modis dicitur tutela ſyde in glo. in c. de offi. archiepiſ. & in c. diuitis. extra de elect.

Concor. c. Rainuti⁹. in gl. ſuper ver. trebellianã poſt princ. ibi, & hæc debetur extra de teſta.

Et hoc ſtè poſſet exercere artem ſuã: aliàs ſecus. per Bar. & Alex. in §. hic alleg.

Universidad de Deusto
Biblioteca

si autem nihil, nec exhæres datus agit querela, Præteritus, si est emancipatus, per contra tabulas, uel si suus est, dicit etiam ipso iure nullum: vt institutis exhære.lib.in princ.& C.de lib.præte.l.fin.

a ¶ Et hoc.] scilicet, quod dixit ex æquo inter eos fieri diuisionē: non fit interdum, quòd ad effectum, cùm in ipsa diuisione liceat contrahentibus decipere inter se, re ipsa, vt sequitur: vt ff. de min.in cautæ.§.penul.& loc.l.item si.§. quemadmodum. Accur.

b ¶ Portionibus.] ex ipsa diuisione.

c ¶ Contigerit.] siue successionis, licet nonnũquam dispar sit emolumentum, æqualiter facta diuisione.

d ¶ In qualitate.] put melius possunt bona fide, vbi res hæreditariæ in specie sunt.

e ¶ Quantitate.] vbi sunt res hæreditariæ in quantitatibus: vt ff.de verbo.obli.l.stipulationum.

f ¶ Relinquat.] not.nõ interesse quo titulo, vel iure filij hæc habeant.

Sed contra: vt j.vt cum de app.cog.§.aliud coll. viij. nam tantum iure in institutiõis debetur: vt ibi dicitur. Sed solue vt ibi.

g ¶ Octuncium.] vbi fuerint quatuor, vel pauciores, vel sexuncij, vbi fuerint vltra quatuor.

Sed qd si sint vltra quatuor, puta decem, & quatuor tantum, vel pauciores ex his exhæredat, vt præterit: nunquid trientem, vel semissem eis dabit suæ partis? Respon. semissem, cum propter numerum & sua legitima

1 sit diminuta: q hæc cõsti. velle videtur. nam & aliàs dicitur nil esse adeo magnum, quin fiat inofficibile, si p plures partes diuidatur: vt j. de nat.liber.in curia deputa.in princ.

h ¶ Natura.] id est, filij qui naturaliter procreãtur: siue iure naturali: vt j.eo.§.neque illo.& inst. de iure naturali.§.j.

i ¶ Accedere.] scilicet, licebit patri dare in extraneos, non autem prius. & facit ad hoc §. de nõ eligen.§.cùm igitur. in fin.§.

k ¶ Hoc obseruando in omnibus.] scilicet, filiis, & nepotibus, & cæteris inferioribus, cum his omnibus detur iure veteri querela: vt ff.de inoff.testa.l.j.& l.non enim. Sed nunquid in superioribus quarta debita olim augebitur per hanc legem? Respon. quidã q̃ non: vt j.eo.§.prohibemus. in fi.§.& in nouel.eo.tit. Item quia non inuenitur expressè dictũ: ergo in sua maneat veritate: & C. de app.l. præcipimus. in fi. Sed ptra est, vt puto:

2 nam hæc sunt verba generalia in omnibus personis, &c. ergo generaliter intelligenda: vt ff.de aleę lusu.l.j.§.pen.& ff. de ser. vr. præ.l.fi seruitus. in fi. constat autem patrem, & cæteros superiores olim habuisse hoc ius contra filiorum testamenta: vt filij habeant contra eos: vt ff.de inoff.testa.l.j.& l.nam & fi. vt instit.de inoffi.testa.in prin. ergo hodie illud ius augetur, vt hic manifestè dicit. Ité nunquid aliæ quartæ ¶ per hanc constitutionem augentur vt in Trebellianica, & iure in stitutionis, & cõstitutione dñi Pij in bonis arrogatosijs: vt ff. de inoff. testl. Papinianus.§.fi quis ex his? Respon. nõ puto, ¶ cùm hoc non velit hæc cõst. dicere. arg. C. d̃ testl. sancimus. & C. de app. l. p̃cipimus. i fi.

l ¶ Excipiatur.] scilicet, de prædictis in §. proxi. §. Accur.

m ¶ Lex.] quam non habemus: sed eius sententia est jæod. quib. mod. natu. effi. sui. §. fi quis autem. coll vij. Accur.

n ¶ Curialibus.] scilicet, viris. sed hoc non videtur locum posse habere vbi duo sunt filij, s. curialis, & non curialis, vel ambo curiales, vel filiæ nuptæ curiali. si enim curiali dederit nouem vncias, non remanent aliis nisi tres: cùm supra dictum sit, quòd præteritus, vel exhæredatus vnus, vel duo, vel tres debeant habere quatuor vncias. R̃ñ. Ioan. tradendo generalem regulam & in cõputatione Falcidiæ, & in omnibus fimilibus, quòd vbi plures sunt, nec quantitatem lex definiuit, tacitè singulis decreuit pro rata portione, sicut & accrescit: vt ff. de hære. instituen. l. interdum. §. sed si aliter. & §. sed si excesserit. & instit. de hæredi. i. stit. §. si plures. Vel melius, quilibet debet habere nonianciũ, id est, tres partes eius partis, quam habere debet ab intestato, quando sunt oẽs curiales, vel filiæ curialibus nuptæ, aliàs non curiales semiuncium, vel quadriuncium. & secundũ hæc, omnia plana sunt. a lij dicunt, c q̃ hic erat tantùm vnius curialis, vn de habet nonianciũ, vel si erat filia curiali nupta, sola erat, quod recidit in idem. Sed hoc plus ꝫ dicebant: quia si legitimi essent, & huius filii curię dati cum illis, tunc non potest habere plus curię datus, quàm legitimus: vt j. quib. mo. natu. effic. sui. §. si quis igitur. & §. quoniã variæ. & §. si quis autem. licet fortè posset dici, quod superiora habent locum, quando omnes sunt legitimi; sed q̃dam erant curiæ obligati, alii non. Accur.

o ¶ Seruãdis.] imo videntur omnes correctę: quod dic vt j. vt cùm d̃ appel. cogno. §. aliud.

p ¶ De ingratis.] vt j. de hęred. & Falcid. §. ex hæredatos.

q ¶ Naturalibus.] vt C. de natu. lib. per totũ. sed quædam ex illis corrigentur alias: vt j. quib. mod. natu. effi. sui.

r ¶ Auximus.] vt proxi. §. Accur.

s ¶ Occasionem.] nam quia cõceditur a lege relinquere vxori vsumfructum rerum suarum, sumebat occasionem, vt etiam sic auferret illum vsumfructum filiis de legitima: sic alias: vt §. vt iudices sine quoquo suffragio. §. deinde si volumus. & §. an certè.

t ¶ In duram.] id est, magnã. duæ partes sunt.

v ¶ Nec vt viros.] no. viros debere esse fortes, & robustos: sic infrà de nup. §. per occasionem.

x ¶ Nudam.] & illam fortè non totam.

y ¶ Testamentis.] id est, testatoribus, vel subaudi in.

z ¶ Acquirere.] quod studere videntur parentes, totum vsumfructum filiis adimentes.

a ¶ Vnde.] interrogatiuè lege.

b ¶ Filios habenti.] Hic est arg. solis liberis auctam esse portionem secundum Alber. quod diximus §. plenè. §. hæc nos. in fin.

c ¶ Relinquat.] hoc est commune in omni quarta: vt ff. ad leg. Falcidiam. l. quod de bonis. §. fructus. & ff. ad Trebellia. l. mulier. §. si hæres. Et facit ad hunc §. C. de inofficioso testamento. l. quoniam in prioribus. Sed contra est. ff. de vsufructu leg. l. vxori meæ. sed hæc corrigitur: vt argumentatur C. de inofficioso testamento. l. scimus. §. cùm autem. Vel ibi si rectè inspiciatur, non grauatur: quia omnium rerum proprietatem habet: quod plus est; argu. institu. per quas personas nobis acquiritur. §. hoc quoque. Item contra. ff. de inofficioso testamento. l. Papinianus. §. quarta autem. Sed quod ibi dicit, in libertatibus eum grauari, vt tantùm minorem quartam habeat, dico correctum per hoc, quod hic dicitur, cum in nullo possit grauari: sed nunquid potest aliquo casu filius fraudari? Respondeo sic, secundum Ioannem, vt si habet tantùm seruos quibus relinquit libertates, quę competunt licet etiam abstineat filius, si est in potestate patris: vt ff. de fideicommissa. libertatibus. l. cum quasi. §. sed & si quis. & ff. de inofficioso testamento. l. Papinianus. §. quarta. in fine §.

d ¶ Neque illo.] ex hoc §. sumpta est authen. quæ tertiæ portionis. quæ est posita C. de colla. super l. illam. Accur.

e ¶ Ptãte.] repete nõ, & tunc plana: vel dic, nõ suis, & suis, qui diuersimodè

¶ Nepos ex filio, uel filia, auo, uel auia, ita succedit in ea parte, qua mater, uel pater succederent: & hoc locum habet in nepotibus filiorum legitimorum, siue interuenerint instrumenta dotalia, siue non. Angel.

¶ Neque illo, d (quemadmodum ab intestato liberi per fœminini sexũm descendentes, parentibus suis succedere debeant) decæterò seruando in nepotibus, & pronepotibus non suis, & sub potestate e constitutis, minùs tertia

f Et melius Iac. de belui. hic. Ful. & Ias. in authẽ. nouissima. C. de inof. testa.

His notatis () interclusa minutis literis scripta interscriptionę significarẽt, in textum transtulerint librarii: desunt tamen in græco: Hallo. Viros fortes esse oportet.

modè succedebant, vt sequitur. si tamen sunt ex filio nati: non autem ex filia nati, dicuntur in potestate: v t instit. de pat. pot. §. penult. & §. fin. Et caueas tibi, quia in duobus tantũ casibus hic §. loquitur in nepote, vel nepte ex filia, si moritur masculus, vbi succederet vna cum aunculis, vel materteris cum diminutione tertiæ portionis suæ. Item si fœmina moritur, de cuius successione agitur, tũc nepos ex masculo, vel fœmina cũ dicta diminutione succedit cũ patruis, & hoc subiicit in hoc §. & dicitur C. de coll. l. illam. & de suis, & legi. l. si defunctus. & inst. d̃ hę red. quę ab intest. def. §. diu. quę hodie nõ distinguuntur, vt hic dicitur, quia oẽs dicti nepotes habebunt integram portionẽ, quam erat habiturus pater, vel mater. Sed nũquid dictæ leges corriguntur per l. instit. de hær. quę ab intesta. §. fi. Quidam dicũt, q̃ sic. vn de hæc auth. non corrigit: cũ iam correctum i ueniat. nos dicimus, q̃ dictus §. loquitur in quodam alio casu, & quadã alia parte, quę dabatur agnatis ex cõstitutione Arcadij, & illud corrigitur, vt ibi patet, & C. de suis, & legitimis. l. fi. vn de hic §. corrigit

g Approbatur per Ia. de belui.

a dictas leges.

a ¶ Quam.] scilicet tertiam partem. Accursius.

b ¶ Excipimus.] id est separamus. Accur.

c ¶ Vlterius.] id est, amodo, per hanc legẽ.

d ¶ Paterna.] de cuius successione nũc agitur. cautè not. hęc duo capitula, vt modò diximus.

e ¶ Fœminam.] id est natũ ex fœmina, vel etiã masculo, cum de successione fœminæ tractatur.

f ¶ Generationis.] facit instit. de exhær. libe. §. nostra. & C. de suis, & legit. l. lege xij. tabula. & C. de liber. præte. vel exhære. l. fi. Accur.

g ¶ Aequalitatem.] scilicet in iure successionis.

h ¶ Sed affectus.] facit j. d̃ nuptiis. §. nuptiæ & ff. de reg. iu. l. nuptias.

i ¶ Non faciunt.] fac. C. de do. ante nu. l. fi. & d̃ iure dot. l. iij. i hoc casu tamẽ exigitur dos, & matrimonium: vt inf. vt lice. mat. & auiæ. §. quia verò dudum diximus.

k ¶ Constitutiones.] vt C. de natur. lib. l. cum quis. & l. nuper.

l ¶ Crebræ.] Facit ad hoc, C. qui pot. in pign. habe. l. fi. in prin. & §. de hæred. & fal. in prin.

m ¶ Erubescimus.] not. non valere responsionem, quæ lege non probatur.

n ¶ Populos.] id est, multitudinem, quę tota die nos interpellat.

o ¶ Ipsis.] s. naturalibus filiis: id est ad eorũ vtilitatem. Accurs.

p ¶ Dedimus.] id est, concessimus. ficut instituit. de liber. §. fi.

q ¶ Leges positæ.] scilicet, in quinto libro Codic. in tit. de natur. libe. l. j. & l. ij. aliàs est l. humanitatis.

r ¶ Munificentiis.] vt per donationem, vel causa mortis, vel inter viros, vel dotis, vel donationis propter nuptias: vt C. de natu. lib. l. humanitatis. Sed hæc hodie ex testamẽto aliter sunt: vt inf. quib. mod. natu. effi. sui. §. ne igitur. & §. fi vero filios. colla. vij. Accs

s ¶ Præsens.] s. lex.

t ¶ Deus.] scilicet, successionibus.

v ¶ Sunt.] id est, deseruntur.

x ¶ Legitima.] quia hęc noceret: sed ipsa nõ succederet, nisi in subsidium: vt C. vnde vir. & vxor. l. j. & his casibus, vbi filij huiusmodi naturales repelluntur, ali debẽt arbitrio boni viri, vt inf. quib. mod. natu. effi. sui. §. fi quis igitur. circa. fi. & addas. vt ibi.

y ¶ Cognatio.] id est, cognati.

z ¶ Manumissor.] id est, patronus. Accur.

a ¶ Possessionem.] s. contratabulas. vt instit. de succ. libe. §. j.

b ¶ Talibus.] interpositio est.

c ¶ Concubinæ.] adhærens quis. Accur.

d ¶ Siue.] pro &. nec enim cõcubinam dico succedere ab intestatore quia nec vxor succederet, nisi in subsidium, q̃ esset iam necesse, si legeres disiunctiuè: legeres ergo copulatiuè.

e ¶ Proles.] sit scilicet & ex illa filius.

f ¶ Vncias.] ex hac litera sumpta est authen. quæ est C. de natur. liberis. l. humanitatis. quę incipit ibi, licet pater, &c. Accur.

g ¶ Accipiat.] & sic mater admittitur in uirilem.

h ¶ Et hæc.] scilicet, quæ dicta sunt §. hoc §. scilicet, vt filij naturales succedãt patri intestato mortuo i duas vncias. Sed hic nõ imponimus istam pœnam filiis naturalibus, s. vt succedant patri in aliquo, scilicet quando pater plures habuit concubinas.

i ¶ Dicimus.] id est, habent locum.

k ¶ Sic.] interpositio. Accursius.

l ¶ Alias.] s. vxores,

m ¶ Dabimus.] id est concedemus, & repete non. Azo.

n ¶ Quem.] alias quã.

o ¶ Amauerint.] s. homines, si habes quam. si habes quem amauerint dic scilicet, mulieres.

p ¶ Indiscreti.] scilicet erũt etiam filij. Nã tot erunt concubinæ, & filij ex eis, vt nescirẽt pater eorum, qui nati essẽt ex vna, & qui ex alia. Accursius.

† Siue naturalium ibidem proles, & nutrimentum damus eis &c. Halo.

† Concor. gl. in c. inter opera. super verbo publicas. extrà de sponsa.

Præterita non respicit lex.

Hæc

Responsio lege non probata nõ valet.

Filius an possit aliquo casu fraudari legitima.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Hæc lex.ʒ scilicet, tota vsque ad prin̄c.
b ¶ Omnium.ʒ scilicet, aliarum legum tractantium de hac materia.
c ¶ Hæc.ʒ scilicet, nostra lex valebit.
d ¶ Explanauit.ʒ scilicet, hæc nostra lex.
e ¶ Præteriit.ʒq.d.nō habeat locum in præteritis.& facit C. de testa.l. iubemus. & ſ. vt iu. ſine quoquo ſuff.§.fin.& ʒ.de admi.offi.§.fin.coll.iij.
f ¶ Hæc.ʒ quæ dicta ſunt, ſ. vt filij naturales ſuccedāt patri inteſtato mortuo, in duas vncias.
g ¶ Illud.ʒ hinc ē ſumpta aut.poſita C. d' coll. ſuper l.j. alias incipit, ex teſtamento, &c. Accur.
h ¶ Earū.ʒ ſlegum, quę multæ ſunt: vt C.de coll l.ii.& iij.& iiij.& v. & ferè omnes leges illius tit. ſd ſi teſtamētū faciebat nō fiebat collatio: vt ſubiicit.& C.de coll.l.j.& l. filiā. & C. cōmunia vtriuſq; iudi. l.fi.j. reſpon.
i ¶ Dicentes.ʒ ſcilicet, parentes.
k ¶ Eis.ʒ ſ. collationib⁹.
l ¶ Relicta.ʒ ſcilicet, in teſtamēto: vt quia eſt inſtitutus hæres cum aliis ſuis fratribus.
m ¶ Defendere.ʒ puta partē ſuam hęreditatis.
n ¶ Omnino.ʒ ſ. nobis.
o ¶ Talē.ʒ qualis dicta eſt. ſ. in caſu, quando ex teſtamēto quis decedit.
p ¶ Inteſtatus.ʒ quod fit ſex modis: vt dixim⁹ inſtit. de hære. quæ ab in teſta. j. reſpon.
q ¶ Oblitus.ʒ per longi tudinē temporis, ꝓpter quam aduenit oblio: vt diximus inſti. de vſucap. §. quod autem. Acc.
r ¶ Anguſtiatus.ʒ nec ē ei imputandū, quare ſe anguſtiauerit: licet alias interdū imputet: vt ff. ſi qs cau.l.ij.§.pe.q.a mors inopinatē ueniret: vt ff. de cond.& demōſt.l.j.& facit ad hoc, C. q. teſtamē ta facere poſſunt.l. hac cōſultiſſima. §. at cū. & C.de peculio eius, qui libertatem me.l.j. Accur.
s ¶ Huius non eſt.ʒ ſcilicet donationis. Accur.
t ¶ Omnino.ʒ ſed cùm donatio alia ſit ſimplex, ut puta donatio inter viros, alia ob cauſam aliquā, vt dos, donatio propter nuptias, vł propter militiā, vel ſimilia: vt ff. de do.l.j. de quibus donationibus loquitur hic? Rñ. ſecundū Io. de omnibus. nā omnia cōferūtur ſecundū eū: quia verba generalia ſunt omnino &c. vt ſ. dicit, datorū &c. nec diſtinguit qualiter data: ergo generaliter eſt intelligenda: vt ff. de ſer. vr. præ. l. ſi ſeruitus. & ff. de aleæ. luſ. l. j. §. pe. Itē cū dos, quæ de bonis patris deceſſit, cōferatur: vt ff. de col. dotis. l. fi. & ff. ad leg. Falc. l. pater. multo magis in ſimplici donatione, q̄ ī bonis patris remāſit: vt C. de inoff. do. l. ij. ſd M. & Lo. & B. cōtra.
u Dicūt enim in donatione ſimplici collationē nō faciēdā, ſed in iis, q̄ ob cauſam fiūt, idē dicūt quod Io. ſed in ſimplici cōcedūt fieri in duobus caſib⁹, vt q̄ pater hoc expreſsit, vt hic ꝓbatur, & C. de inoff. teſt. l. ſi q̄. §. j. Itē q̄ vni ob cauſam donauerat, alteri ſimpliciter: tūc eſt, ne emergat inęqualitas, etiā ſimplex donatio cōferī: vt C. de coll. l. pe. & hoc in his, vbi fit collatio, hoc eſt in profectitiis, nō aūt ī aduētitiis iure iſto: vt C. de co. l. fi. ſiue ſui ſuis, ſiue ſui emancipatis, ſiue ecōtra. ſi aūt emācipatis emācipati, tunc nullo modo. Idē q̄ ſunt nec ſui, nec emācipati, vt nepotes ex filia: vt C. de co. l. ſi emācipati. Et ꝙ dixi emācipatū ſuo cōferre, intellige in iis, q̄ t̄pe mortis p̄fis habebāt, nō q̄ poſtea q̄eſerūt: vt C. de col. l. nec emācipati. & l. ea demū. & hoc inter ſe, extraneis aūt cohæredibus nullo mō: ʒ vt C. cōia vtriuſq; iu. l. fi.
v ¶ Diſpoſitum eſt.ʒ ſcilicet eo inteſtato moriente, aliàs eā olim non

Ex hoc §. eſt tracta authē. ſitua ta ſuper l. j. C. de coll. & incipit, ex teſtamē to, & de in tell. huius. §. uid. Cro. in l. frater a fratre. nu. 132. de cō di. inde. & Cagnol. in l. ſi emanci pali. num. 106. & 108 C. de coll.

Sequitur hanc glo. Ang. hic.

His inclu ſa notulis ( ) inſcriptionē eſſe capitis ſequentis ex Iuliani epitome liquet.

Approbatur per Iac. d' bel ui. & Ang.

Quāuis Raph. Ful

itaq; hæc lex[a] nobis in futuris, & maxime oīm[b] hęc:[c] q̄n earū, quę dudū nō rectè tenebant, plurima & emēdauit, & explanauit:[d] & q̄ pterijt,[e] nō pōt ab ea, q̄ nōdū erat regulæ ſubijci. Hæc[f] à nobis de p̄dictis ſucceſſionibus ſunt ſancita.

¶ *Collatio datorū ab inteſtato, & ex teſtō fieri debet: niſi expreſsim aliud dictum ſit: omnibus, quæ prius de collatione dicta ſunt, confirmatis. Bart.*

¶ Illud[g] quoq; [†] bñ ſe habere credimus hac lege cōplecti. priorib⁹ eñ legibus volētibus in collationibus, ſiquidē ſine teſtamēto morerenť parētes, collationes ſm ea rū[h] virtutē fieri, ſi verò teſtati nihil dicentes[i] de eis,[k] locū nō fieri collationibus, ſed res habere p dotē forte, aut alio mō datas, & q̄ ſūt relicta,[l] defendere:[m] nos ſancimus nō eſſe oīno[n] talē[o] opinionem, ſed ſiue quiſpiā inteſtatus[p] moriať, ſiue teſtať, qñ incertum eſt, ne forſan oblit⁹[q] datorum, aut pręcipitio tumultu mortis anguſtiatus,[r] huius[s] non eſt memoratus, oīno[t] eſſe collationes, & exinde æquali tatē, ſm qđ olim diſpoſitum eſt,[u] niſi expreſſim deſignauerit ipſe ſe velle nō fieri collationē, ſed hŕe[x] eū, qui cogiť[y] ex lege conferre, & qđ iam datū eſt,[z] & ex iure teſtamēti:[a] oībus, q̄ prius de collationibus à nobis ſancita[b] ſunt, in ſua virtute manentibus (ſi res ſuas p̄ inter liberos diſtribuere velit.)

¶ *Diuiſio bonorū à parēte inter liberos facta nō aliter ualet, niſi ī teſtō fuerit facta, uel ī alia ſcriptura, parētum, uel liberorum omnium ſubſcriptionem continente. Bart.*

¶ Et ꝙ ſæpe nobis iudicantibus placuit, neceſſariū credimus nūc partem fieri præſentis legis. Frequēter. n. quidam plurimorū filio rū[c] cōſtituti patres, deinde putā tes mox ſubſtātiam diuidere, vt à fraterno certamine eos p̄ſeruent, ad maiores adhuc, & ſæuiores eos cōtentiones adducunt.[d] Cum. n. oporteret, ſi hoc vellēt,[e] aut aptè oīa diuidere in teſtāmis ſuis, aut ſi non hoc vellent, partes facere, & eas ſubſcribere, & ſic indubitatam dare filijs diuiſionem, at[f] illi non hoc faciūt, ſed partē q̄dē aliquā p̄ ſe ipſi ſcribūt, & neq; hāc cōtinuē, ſed fortè interſcriptā alterius cuiuſpiā literis,[h] & in deſcriptione abiecta,[i] & nulla cuſtodia digna poſita, reſiduā verò pars nequaq̄ illorū eſt manus, ſed ſubſcriptoris cuiuſpiā fortè corrupti, aut cuiuſcūq;: & hīc[k] illis litiū occaſiones deciesmilies,[l] † vtrū hæc volūtate geſta ſint p̄is an alicuius artificis,[m] operarij certaminis, & cōtētionis, & ad fauorē partis alicuius ſcribētis. Hæc[n] nos moleſtare decæterò nr̄os ſubiectos nolētes, ſancimus, ſi q̄s voluerit ſuas res filijs aut diuidŕe, aut oēs, aut ét aliquas fortè relinquere p̄cipuas, has maximè q̄dē, ſi poſſibile eſt, dicat ī teſtamento, & indubitatā det filijs hinc vtilitatē. Si aūt hoc nō[o] agat p̄ aliquas neceſſitates,[p] q̄ plurimæ circūaſſiſtunt hoībus, licet tñ deſcriptiones[r] facere rerum, quas partiri voluerit, & ſubſcribere oībus[s] aut ipſum, aut filios vniuerſos ſubſcribere[t] præparare inter quos res diuidet, & ex hoc cauſæ dare indubitatā fidē, & qđ ſm hāc fit ſpeciem ratū ſit, atq; firmum,[u] aliàq; cautela[x] nō indigens. Si verò[y] aliquis hoc nō egerit,[z] ſed diſperſam ſic vt plerunq; ſine teſtimonio ſubſcriptionē fecerit, ſciat nihil hinc filijs ſeſe præbiturum

Boicum.

Idem Io. & eſt de mēte omnium.

Quę glo. eſt ſingu laris Bal. in ca. quoniā contra falſam. col. iij. extra de probat.

a ¶ Aliud quidem.ʒ ſic ſ. de non alie. §. fin.
b ¶ Maleuolentiæ.ʒ i. negationis. & ex hoc §. ſumitur authen. contra q̄ propriam. quæ eſt poſita in l. cùm fidem. C. de non nu. pec. Accur.
c ¶ Denuo legiſlationē.ʒ id eſt, iterū approbare legē Aquiliā latam à plebeiis, Aquilio rogante, ſiue interrogante plebem, vt ſubiicit. & ff. ad leg. Aquil. l. j. & inſt. ad leg. Aquil. §. cæterum.
d ¶ Protulit.ʒ ſ. plebs.
e ¶ Secundū quam.ʒ ſcilicet legem Aquiliā.
f ¶ Duplicibus.ʒ nam ex inficiatione creſcit i duplū cōdēnatio, vt hic & C. ad l. Aquil. l. cōtra negātē. & ff. ad l. Aquil. l. idē negati⁹. §. hęc actio.
g ¶ Actiones.ʒ vt vtilis Aquilia, cū dar̄ dānū đ corpore in nō corpus, & ecōtra de nō corpore ī corpus. Itē i factū ſubſidiaria legis Aquilię, q̄ dar̄ dānū de nō corpore in nō corpus: vt inſt. ad l. Aqui. §. pe. & §. fi. & ff. de dolo. l. & elegāter. §. idē Labeo. Itē actio ꝓ legato ſ. ex teſtō, q̄ dātur venerabili loco, vt inſt. de act. §. itē miſta.
h ¶ Ordinem.ʒ i. vt creſcat ex iuſtificatione.
i ¶ Sed paulatim.ʒ q. d. prius non puniebant: adeo iudices erāt clemētes. poſteā ſuperueniēti bus dictis legibus extenuata fuit parū clementia, & tunc talē maleuolentiā. i. malā voluntatē homines tradiderunt oblitioni: quare & in præſenti caſu idem cōſtituēdum eſt. Accurſius.
k ¶ Aliquis. ſ. actor.
l ¶ Alrer.ʒ ſ. reus.
m ¶ Hęc.ʒ ſcilicet ſcriptura. Accurſius.
n ¶ Eius.ʒ ſ. rei. Accu.
o ¶ Aut literas.ʒ nunc cōuerte caſum in actore negāte, & reo ꝓferēte. & qđ dicit nō ſolutum, ꝓprię accipitur. Itē qđ dicit actor. i. reus. qui in probanda ſolutione ē actor: vt C. de prob. l. j. & j. vocat eū reū, ibi ſacramēto rei, &c. & qđ dicit in vtroque caſu. i. ſiue in primo, vbi actor ꝓtulit literas rei, ſiue i ſecūdo, vbi reus protulit literas actoris. Vel dici pōt, vt tota litera, & §. & j. vſque ad §. fi aūt. loquatur in actore proferente, & reo negāte, & quod ſequitur ſolutū, dic. i. numerātū. Itē q̄ dicit actor pro priē ponitur. Item quod dicit vtroq; caſu, dic. i. ſiue reus literas ſuas, & poſteà numeratiōne negauerit, ſiue factam ſibi ſcripturam confiteatur, ſed numerationem neget, vt hic innuitur.
p ¶ Duplicem.ʒ ſ. vt vnum ſimplū ſit pœna, aliud ſit rei reſtitutio, vt j. eo. §. ſi quis autem. Sed actor videtur in plus puniri, ſcilicet, vt totum duplum ſit pœna, vt j. eod. §. fi autem. ſed expone iſtud, vt ibi diximus.
q ¶ A maioribus.ʒ id eſt non ſinimus delectationem legum à maioribus, id eſt, antiquis, qui fecerunt legem Aquil. & alias ei ſimiles.
r ¶ Sed quia.ʒ reſpondet tacitæ obiectioni. Accur.
s ¶ Modo.ʒ ſcilicet duplicem.
t ¶ Egerit.ʒ ſcilicet aliud.
v ¶ Tenebitur.ʒ nam facit litem ſuam: vt ff. de va. co. l. fin.
x ¶ Sacro rei.ʒ quē. ſ. nominauit actorē, ſcđm primū itellectū huius §.
y ¶ Voluerit.ʒ ſ. actor deferēs ei ſacramētū, & ille nō iuret, ſed confi-

Concor. eſt hoc tex. c. dudū cū gloſ. ſuper verbo. præſumatur idoneus. extra de præſumpt. & eſt: §. iſte ſituatus ꝓ auth. ſuper l. cum fidē. C. de non nu. pec. & incipit contra qui proprium.
1 Approbatur per Ia. de belui.

Itaq;, ſ. ſic ff. de ali. iur. l. iij. §. fi.
Concor. c. penul. §. ſi quis. extra de hær.
¶ Intulerit.ʒ ſ. actor.
¶ Etille.ʒ ſ. reus.
¶ Ille.ʒ ſ. actor, vel creditor, ſecūdū primū intellectū. vel dic reus, ſecūdū aliū intellectū.
¶ Omnes vero.] nūc cōuertit caſum, & dic verò pro ſed. Item q̄ dicit actor. i. reus, ſiue debitor, qui defert actori, vt hoc differat à caſu præcedēti. vel dic, retento primo caſu. factore deferēte, & omnia pone propriè, & in hoc differt à ſuperiori, quia i ſuperiori ab initio fuit cōfeſſus reus, q̄ñ nullus actor fecerit expēſas, hic aūt, q̄nādo dudum poſtea: vnde reſtituuntur huiuſmodi expenſę actori, vt ſubiicit.
¶ Expenſas.ʒ ſic C.đ iudic. l. ſancimus.
¶ Siquis autem.ʒ ſcilicet debitor. Accur.
¶ Poſtea vtatur.ʒ i. poſtq̄ actor ꝓbauerit ſe mutuaſſe, vult hoc cōfiteri, ſed dicit ſe uoluiſſe, nō prodeſt ei, & ſubiicit etiā ſi verū dicas, vt ſubiicit, & facit j. vt ij, qui ob. perh. res mi. §. ſi verò. & ē hoc p̄ eius mēdacium, q̄ ē puniendū: j. eo. §. illud. aliàs contra vt ff. de reg. iur. l. bona fides. Sed nonne actor ē in dolo, qui petit q̄ iam ſibi ſolutū eſt: vñ potior deberet eſſe cōditio cōuenti, vt ff. ne quis eum. l. j. in fi. & l. ij. Rñ. actorē bona fide agentē agere prius, & poſtea, alias repelliтur, vt dictum eſt.
¶ Debitū.ʒ i. tātum, quātū erat prius debitū, quod verè tamē ſolutū fuit. Sed qua actione petitur hoc ſecūdo? Rñ. p cōdictionē ex hac l. qa antiqua actio ſublata eſt ſolutione, vt inſtit. quib. mod. toll. obli. j. reſpon.
¶ Conſtituit.ʒ vt Zeuo, vt C. loca. l. conductores. vel Archadi⁹, vt C. vnde vi. l. non ab re.
¶ Flectendo.ʒ ſic C. ad legem Iul. de vi pu. l. ſeruos.
¶ Actoris.ʒ in quibus actor fuit confeſſus, ſibi ſolutum. quæ apocha vocatur: vt ff. de admi. tu. l. Lucius. §. tutelæ. Accur.
¶ Ille.ʒ ſcilicet debitor. Accur.

Idem Iulia. vel tutores vel curatores.

Idē Iac. de Belui. & Ang.

vtilitatis, ſed quaſi nihil ſit factū, diuident ſubſtantiam filij, incertas, & plerunque ſine teſtimonio conſcriptiones non ſequentes, neque iudicibus cauſæ, quos iudices familiæ erciſcūdę leges appellant, has ſequi cogendis. Oportet enim prouidere ſubtiliter cautelæ filiorum, & non aliud[a] quidem minuere, aliud ſub errore relinquere, quod difficiliū inſuper, & inſolubilium, crebro etiam crimina ferētiū cauſarū occaſionem præſtat. ¶ De ſucceſſionib⁹ itaq;, & collationibus, & aliis quæ prædicta ſunt, vſq; in hoc ſancitū ſit.

¶ Lex Aquilia, & eius diſpoſitio, qua cautum eſt, ut negans damnetur in duplum, cō firmatur, & ad eundem ordinem plures ſunt actiones inductæ. Angel.

¶ Studiū verò maleuolentiæ,[b] qđ fit ab aliq̄bus, neceſſariā nobis fecit plebis denuo[c] legiſlationē † approbare, quā per quendā ſuorū protulit[d] Tribunorū, & quę Aquiliæ nuncupationē ab illo ſuſcepit, ſecundū quā[e] pro abnegatiōe dū plicibus[f] ſubdebat exactionibus maleuolētes, & abnegare tētātes, vbi etiā aliæ quędā actiones[g] ad eūdē coaptatæ ſunt ordinē: [h] ſed paulatī[i] mutata clemētia ablata eſt, q̄ cōſueuit iniquorū enutrire maleuolentiā. quāobrē etiā nobis neceſſariū viſum eſt, indecētes, & turpes abnegatiōes p̄dictæ pœnæ ſubiicere. ¶ Si. n. † ꝓtulerit aliquis[k] ſcripturā, alter[l] aūt eā negauerit, cū hęc[m] literas eius habeat, ita vt neceſſitatem patiatur actor cauſas pati circa ꝓbationē eius,[n] aut literas[o] quidē ſuſcipiat, dicat autē non ſolutum debitum ſibi, & probauerit hoc legitimis modis actor, cōdēnationē aduerſ⁹ eū duplicem[p] in vtroq; caſu fieri ſancimus: nō qa à maioribus[q] legibus delectamur, ſed quia[r] lites eorū minores efficimus: quaten⁹ timore pęnę citius dicāt qđ cōfiteri cō petit. In talibus itaq; omnib⁹ modis ſic ff. de ali. iur. l. iij. §. fi.
Concor. c. penul. §. ſi quis. extra de hær.
¶ Siquis autē annumerationē in ſe factā pecuniarū negās, poſtea † vtatur ſolutionibus à ſe factis, tali homini nullā vtilitatē horū, quæ verè ſoluta ſunt, eſſe ſancimus, ſed totū eum debitū[s] exigi præcipimus, & hāc ſolā ſuſtinere negationis pęnā: Hoc, quod etiā q̄dā ante nos Imperator conſtituit,[t] nullo iudicātium neq; in hoc flectēdo,[u] ſed integritatē legis cuſtodiente.
¶ Si autem etiā reus proferat literas actoris:[x] deinde ille[y] eas neget, at ille probet eas, nō ſolum illud repetet, de quo negatio fuit, ſed etiā tātū aliud adiicietur. Hic quoq; de iuriſiurādi datione ſimiliter[z] metiā in actore introducatur ratio. Si verò lis agatur per curatorem fortè, cōſtitutas perſonas, quæ curatores reſpiciūt, huiuſmodi negationis pęnę, quādo in ipſorum curatorū † fuerit literis, non aduerſus eos, quorum ſunt curatores,[a] ſed aduerſus eos[b] ferri, qui turpē, & indecentē hāc negationē fecerūt. ¶ Si verò aliud cōdēnationis augmētū aut in duplū, aut ī triplum, aut in quadruplū ab anti-

Concor. eſt hoc tex. c. dudū cū gloſ. ſuper verbo. præſumatur idoneus. extra de præſumpt. & eſt: §. iſte ſituatus ꝓ auth. ſuper l. cum fidē. C. de non nu. pec. & incipit contra qui proprium.
1 Approbatur per Ia. de belui.

Iulia. vel tutores vel curatores.

† Verò hab.

a ¶ Aliud quidem.ʒ ſic ſ. de non alie. §. fin.
b ¶ Maleuolentiæ.ʒ i. negationis. & ex hoc §. ſumitur authen. contra q̄ propriam. quæ eſt poſita in l. cùm fidem. C. de non nu. pec. Accur.
c ¶ Denuo legiſlationē.ʒ id eſt, iterū approbare legē Aquiliā latam à plebeiis, Aquilio rogante, ſiue interrogante plebem, vt ſubiicit. & ff. ad leg. Aquil. l. j. & inſt. ad leg. Aquil. §. cæterum.
d ¶ Protulit.ʒ ſ. plebs.
e ¶ Secundū quam.ʒ ſcilicet legem Aquiliā.
f ¶ Duplicibus.ʒ nam ex inficiatione creſcit i duplū cōdēnatio, vt hic & C. ad l. Aquil. l. cōtra negātē. & ff. ad l. Aquil. l. idē negati⁹. §. hęc actio.
g ¶ Actiones.ʒ vt vtilis Aquilia, cū dar̄ dānū đ corpore in nō corpus, & ecōtra de nō corpore ī corpus. Itē i factū ſubſidiaria legis Aquilię, q̄ dar̄ dānū de nō corpore in nō corpus: vt inſt. ad l. Aqui. §. pe. & §. fi. & ff. de dolo. l. & elegāter. §. idē Labeo. Itē actio ꝓ legato ſ. ex teſtō, q̄ dātur venerabili loco, vt inſt. de act. §. itē miſta.
h ¶ Ordinem.ʒ i. vt creſcat ex iuſtificatione.
i ¶ Sed paulatim.ʒ q. d. prius non puniebant: adeo iudices erāt clemētes. poſteā ſuperueniēti bus dictis legibus extenuata fuit parū clementia, & tunc talē maleuolentiā. i. malā voluntatē homines tradiderunt oblitioni: quare & in præſenti caſu idem cōſtituēdum eſt. Accurſius.
k ¶ Aliquis. ſ. actor.
l ¶ Alrer.ʒ ſ. reus.
m ¶ Hęc.ʒ ſcilicet ſcriptura. Accurſius.
n ¶ Eius.ʒ ſ. rei. Accu.
o ¶ Aut literas.ʒ nunc cōuerte caſum in actore negāte, & reo ꝓferēte. & qđ dicit nō ſolutum, ꝓprię accipitur. Itē qđ dicit actor. i. reus. qui in probanda ſolutione ē actor: vt C. de prob. l. j. & j. vocat eū reū, ibi ſacramēto rei, &c. & qđ dicit in vtroque caſu. i. ſiue in primo, vbi actor ꝓtulit literas rei, ſiue i ſecūdo, vbi reus protulit literas actoris. Vel dici pōt, vt tota litera, & §. & j. vſque ad §. fi aūt. loquatur in actore proferente, & reo negāte, & quod ſequitur ſolutū, dic. i. numerātū. Itē q̄ dicit actor pro priē ponitur. Item quod dicit vtroq; caſu, dic. i. ſiue reus literas ſuas, & poſteà numeratiōne negauerit, ſiue factam ſibi ſcripturam confiteatur, ſed numerationem neget, vt hic innuitur.
p ¶ Duplicem.ʒ ſ. vt vnum ſimplū ſit pœna, aliud ſit rei reſtitutio, vt j. eo. §. ſi quis autem. Sed actor videtur in plus puniri, ſcilicet, vt totum duplum ſit pœna, vt j. eod. §. fi autem. ſed expone iſtud, vt ibi diximus.
q ¶ A maioribus.ʒ id eſt non ſinimus delectationem legum à maioribus, id eſt, antiquis, qui fecerunt legem Aquil. & alias ei ſimiles.
r ¶ Sed quia.ʒ reſpondet tacitæ obiectioni. Accur.
s ¶ Modo.ʒ ſcilicet duplicem.
t ¶ Egerit.ʒ ſcilicet aliud.
v ¶ Tenebitur.ʒ nam facit litem ſuam: vt ff. de va. co. l. fin.
x ¶ Sacro rei.ʒ quē. ſ. nominauit actorē, ſcđm primū itellectū huius §.
y ¶ Voluerit.ʒ ſ. actor deferēs ei ſacramētū, & ille nō iuret, ſed confi-

tor. & redit ad caſum illum, quem habuimus ſ. §. fi enim protulerit, & ſecundum primum intellectum, quem ibi dedimus.
m ¶ Similiter.ʒ vt ſ. §. hoc autem dicimus. &c.
n ¶ Curator.ʒ id eſt, perſonæ procuratorum reſpiciunt curatores, vt idem in eis, quod in curatoribus ſeruetur. Accurſius.
o ¶ Eos.ʒ ſ. tutores, vel procuratores, & curatores. & facit ad hoc C. de ſer. fugi. l. quicūq;. §. in minorū. & C. vnde vi. l. meminerint. & C. de fal. mo. l. j. in fi. & ff. quod quiſq; iur. l. iij. §. j. & ff. ſi quis ius di. l. j. §. ſi procurator. & j. vt lirig. iurent. §. in cauſis. coll. ix. Sed quid, ſi literas eius, cuius negotium gerit, negat? Reſp. ſ non tenetur gerens negans, cùm nec alienas literas poſſit cognoſcere, vt ſuas, imo etiam quandoque vix ſuas, cùm aliter iuuenis, aliter ſenex ſcribat. vt j. de fide inſtrumen. §. ij.

ſ Idē Iac. de Belui. & Ang.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Legibus.] vt instit. de actio. §. omnes.
b Constitutionibus.] scilicet, in duplum: vt C. vnde vi l. fi quis in tantam. & l. non ab re. §. fi. & C. finium regun. l. fi constiterit. Item tripli, & quadrupli, vt instit. de act. §. tripli. & §. quadrupli.
c Et digestis.] in ff. multæ actiones inueniũtur in duplum, vt serui corrupti. Item i quadruplum, vt furti manifesti, & q̃ metus causa: vt ff. de sen. cord. i. & q̃ met. ean. l. fi cũ exec. §. ij. Accursius.
d Hoc autem.] quod hoc §. dictum est.
e Melius.] commendat se. sic & alias instit. de hære. quali. & differ. §. fin. Accur.
f Conuentus. § f. rei ven. & quod subiicit alterius. f. agentis, itẽ & hypothecaria. & q̃d subiicit alterius, dic, i. eius, quẽ dicebat actor obligasse, q̃a habet necesse probare, qui agit, f. q̃ debitor fuerit dñs tpe obligationis: vt ff. d̃ pig. l. & quę nõdum. §. quod dicitur. & ff. d̃ prob. l. ante omnia. & secundum vtrunq; horũ modorum hãc literam prosequere. & facit ff. de rei ven. l. fi. Sed cõtra in eo. tit. l. officium. in prin. Sol. ibi talis opponebat exceptio q̃ nõ erat cõtraria iis, q̃ prius dixerat ipse reus. Item tertiò potest poni in eo, q̃ agit nomine p̃ curatorio. Itẽ, quod plus est, põt intelligi hic. §. d̃ qualibet actione in rẽ, per quam direct͞u domi nium, vel quasi petitur, quia ista verba sunt generalia, & ideo generaliter intelligenda: vt ff. de ser. vrba. præd. l. fi seruitus. qualis e publiciana, & rei vendicatio vtilis, & petitio hæreditatis directa, & vtilis, & in similibus, vt fi ago in rẽ, vel publiciana, & negas me dominũ, vt me emisse à nõ domino, & hoc à me ꝓbato dicis te à me emisse, & me dñm fuisse, vel dicis auctorẽ meum dñm fuisse, vt absoluaris à publiciana. Itẽ q̃d de simplici possessione, q̃ interdũ petitur per cõdictionem: vt ff. de cõdi. indeb. l. ind̃biti. §. sed & si numi. & de trit. l. ij. & idem vbicunque petitur possessio quocunque iure. licet enim personaliter agatur, res tamen, i. possessio petitur, vel quasi in rem, vel ad rem agitur, & dici potest idem. nam & rei vendicatio ratione possessionis datur, vt C. de alie. mu. causa fa. l. j. Sed quidam dicũt hunc. §. in hypothecaria tantum loqui, quam fecundus creditor intentat contra primum, sed contra eos est in nouellis eo. tit. l. fi quis rerum detentator. Accu.

Istud nõ est verũ generaliter secundum Bart. in l. cum res. C. fi res ali. pigno. dat. fit. & Ias. in §. item seruiana. col. xvij. instit. de act.

† Et sic ne gans punitur in translatione possessionis, vt hic. Sic. etiã de iure canonico negans punitur, vt in c. vlt. cum gl. fi. extra, de solut.

g Abnegauerat.] scilicet, dicendo illius, &c. ne vna negatio superfluat. aliter ponitur pro simplici negatione, vt ff. de in di. addi. l. vbi. & ff. si vsusfr. pet. l. vti. j. responso.
h Aliis causis.] hoc est õ eos, qui faciunt loqui in hypothecaria tm̃.
i Prioribus.] argu. simile, ff. de pign. l. fi superatus. & fl. de reg. iur. l. fi inuitus. §. cui. Accur.
k Et actoris.] repete pro.
l Possessio.] No. pœnam imponi propter mendaciũ, de translatione possessionis. sic §. proxi. §. & ff. de rei ven. l. fi. & insti. de fideic. hær. §. fin. & ff. de iure eiur. l. eum. & C. loca. l. conductores. & C. vnde vi. l. non ab re.

Mendaciũ nonnũquã punitur.

m Negationem.] id est, pœnam negationis.
n Et legem.] id est legale iustitiam. sic ff. de acqui. poss. l. fi rem. in fi. Sed qualis erit hæc iustitia, quæ admittit hominem tam varia dicentẽ: nam primò non illius esse dicebat, cuius nunc esse dicit, vnde videtur repelli quis legibus, aut Principum introductum est cõstitutionibus, b maneat quidẽ illud secundũ propriam formã, sicut nos illud in nostris Institutis, & Digestis & constitutionũ libro sancimus: hoc autem nũc augmẽtum priorum sit.

¶ Possessor, qui rem eius esse de quo actor affirmat, negauit, & post ꝓbationẽ actoris confitetur, ad exceptionem decurrẽs, prius rei possessione priuatur, quam de iure suo audiatur. Bart.

¶ Illud quoq; in iudiciis arbitramur oportere melius, quã oẽs ante nos determinare, & constituere. Si quis enim cõuentus fuerit res habere alterius, ille verò dicat res nõ esse illius, de quo dicit actor, & cogat͞ qui actionẽ infert, aut documentis, aut testibus, aut aliis vti laboribus, vt ostẽdat res illius esse, posteà verò is, qui semper abnegauerat, illius hoc non fuisse, vti voluerit illius iure, & dicere, quia ex hypotheca, aut aliis causis in illã psonã relatis, propinquior est, quã ille, qui causam mouet: aliæ quidẽ sentẽtiæ vacẽt, quę priorib. nostris placuerunt: mediocris aũt quędã, & clemẽs, & ipsi causę cõueniẽs pœna abnegãtibus inferatur. pro abnegatione nanq; circa hoc, & actoris labori bus, dũ adhuc causa dicit, ad actorem transferatur rerũ, de quibus est quęstio facta, possessio: licẽtiã habẽte eo, qui hanc reddet, si qua iura habeat, ex illa persona, d̃ qua prius negationẽ passus est, cõpetentia sibi hæc ꝓponere, & legẽ, & iustitiã promereri, pœna in sola translatione possessionis constituta. ¶ Hæc à nobis pro successionibus, & collationibus, & distributionibus, & litigantium cautela, & vt multitudo litium minuatur, tanquàm sibi contrarius, vt C. de fur. l. j. & ff. de pet. hered. l. vj. Sed dicẽ sum satis punitum. Item in alio iudicio admittitur, licet dicat contraria iis, quæ dixerat in priore iudicio, vt ff. de inoff. testa. l. Papinianus. §. sed nec impuberis. nã quædam i alio iudicio fieri possunt, quæ i illo eodem fieri non possunt, vt productio testium, quę non potest fieri post publicationem, fit tamẽ in alio iudicio, puta appellationis: vt j. de testi. §. & qa. coll. vij. & C. de tẽp. appel. per hanc. & C. de appel. eos. §. antepe. Sed quo iure fiet hæc translatio, f. possessionis? Rñ. p officium iudicis, cum iam probationibus prẽstitis, & super principali facto lite contestata hæc petatur. nam ea quæ post cõtingũt, ad eius officium pertinẽt: vt ff. d̃ ædi. edi. l. ædiles. §. itẽ sciendum. quod officium sibi cõpetit auctoritate huius legis. nõ ergo datur sentẽtia i quęstione principali, ne absorbeatur ius cõuenti. Itẽ quid si in rem ago, & dicat se nõ posse dere, nũquid lis cõtestabitur, & iurabit de calũnia super trãslatione possessionis, vt ff. de rei ven. l. fi. ? Rñ. sic, quia pri͞ nõ erat iurat͞ ũ in actione in rem, nec lis cõtestata: nã illa quæstio, f. an possideat, fit ante litẽ contest. vt ff. de inter. acti. l. qui seruũ. §. in iure. Vnd̃ dic ibi de calũ. iurari, & lit. contest. & omnia procedere sicut moris ẽ i causis. at hic in casu isto nõ fiunt hæc, cũ sit causa inchoata, sed p officiũ iudicis hæc expediũtur, vt dictũ est. Licet autẽ dicam litem debere cõtestari, eo ipso tñ q̃ fuit facta dicta interrogatio an posideas vel nõ, dico cõtestari litẽ super iudicio possessionis, vt C. de lit. contest. l. j. nõ aũt super iudicio in rem, cũ non fuerit ille animus, imo magis euitare, vt dicemus j. de exhibẽ. & intro. §. suscepto verò. col. v. Sed nũquid dabitur libellus super hoc, post dictam cõtestationẽ? Rñ. non per authẽ. offeratur. Sed opp. ergo contestatio nulla est, cùm præcedere debeat libellus? Respondeo, hic nõ fuit petitus. Vel speciale est hic, propter negotij naturam.

Ista glo. est singularis secundum Bal. in l. fi. C. de exhered. liber. & in l. cum quis. §. nouissimum. C. de act.

o Successiones.] id est, posteros cognoscant patres, vel e contra posteri cognoscãt, & habeant successiones maiorum, de quo habuimus §. cod. §. j. & ij. & §. consideremus.
p Collationes.] vt §. eod. §. illud.
q Distributiones.] vt §. eod. §. & quod sæpe. Accur.
r Petulanter.] i. callidè extorquentes: vt C. de mo. mulct. l. fi. aliàs petulantes, i. superbi, vel turpes, seu malæ opinionis, secundum Azonem.
s Insiliant.] i. insultum faciant agendo, & rñdendo: vt §. e. §. studium.
t Res detinent.] vt §. §. proxi.
v Mediocri.] Notandum eligendum, id est mensuratam vitam, sic j. vt omnes obe. iudi. §. j. colla. v.

Mediũ eligendũ est.

x Constitutionibus.] vt C. de nat. li. l. cùm quis. & l. nuper. Accu.
y Sortiatur.] scilicet, in concubinam.
z Constitutionem.] scilicet illam nuper: vt C de nat. li. l. nuper.
a Recipientes.] scilicet, vt prædicti filij sint legitimi, factis etiam ĩtalibus instrumentis.
b Conscientibus.] id est, considerantibus, vel intuentibus. Accu.
c Non oino.] i. nõ omnimodo prohibẽtur, quia tantũ cũ iis, qui sunt in magna dignitate, vt C. de incest. nup. l. humilẽ. Sed hodie cũ omnibus

potest, dotalibus instrumentis confectis: vt inf. vt li. dec. §. fi quis aũt.
a ¶ Certum sunt. § id è, certum esse debuit.

Filij legitimi alios excludunt.

b ¶ Legitimos. § Not. q̃ filii legitimi excludũt alios. Sed contra s. de in cest. nup. §. dubitatũ. So. ibi in libera concubina, hic in ancilla loquitur, li ret posteà manumissa sit. sed hoc corrigitur, nã hodie distinguit͞ secũdũ M. vt inf. vt lib. dec. §. fi quis aũt. Et facit ad hũc §. instit. de ser. cognat. in prin. & inf. q. mo. na. effi. sui. § illud. & inst. de hæredi. quæ ab intest. §. j. & inf. tit. proxi. Accur.
c ¶ Honorauerit. § q̃ & si non feciſſet, tamen præsumeretur: vt C. cõmunia d̃ manumissis. l. fi.
d ¶ Vtrosque. § interpositio est. Accur.
e ¶ Constitutionis. § vt C. de natu. lib. l. cùm qs.
f ¶ Potestate. § oblatione curiæ, vt inf. qui. mo. natu. effi. sui. §. fi quis. & §. sed itaq; s. colla. vij.

¶ DE FILIIS ANte dotã. &c.

De filijs ante dotalia ideſt, ante matrimoniũ natis, ẽ mẽs huius cõstitutiõis, quod uoluit lex illa, cum quis. & l. nup. ꝓsita in C. de natu. liber. & ad futuras coniunctiones, & ꝓteritas referri, q̃ nõ sunt trãsactione, uel sententia sopitæ: ut inf. eod. Accu.

Martij recte.

g ¶ Eruenit. § In prima cõstitutione: vt C. d̃ nat. liber. l. cùm quis.
h ¶ Legem. § vt C. de natura. liber. l. nuper.
i ¶ Adiecimus. § alias enim ad futura tatũ negotia traherentur: vt C. de legi. & const. l. leges.
k ¶ Tertiam constitutionem. § vt §. de incest. nupt. §. fin.
l ¶ Constitutione. § quã modo vltimò nominauimus. Accurs.
m ¶ Quod huius. § tertiæ, & secundæ. Accur.
n ¶ Hoc. § scilicet de præterito tempore. Acc.
o ¶ Superflua. § facit C. de vete. iure enuc. l. j. ibi melius est pauca, &c. & inst. it. in prooe. ibi, & cum sacratissimas, &c. & §. de Referend. ibi, multitudo enim.
p ¶ Sit locus. § nota mirabile verbum.
q ¶ DE ADMINIstratibus officia in sacris appellationib.

¶ Hanc non lego.

r Amq; dẽ lege. § vt C. d̃ temp. appell. l. fina. nuptiæ ꝓhibẽtur, certũ fuit, qa etiã in illis hæc tenere volumus. Sed quoniã vtiq; hoc dubitatũ ẽ, sancimus, si quis vxorẽ nõ habẽs legitimã, (aut filios legitimos), ad ancillã propriã habuerit quandã meliorẽ sentẽtiã, & filios ꝓtulerit ex ea in seruitute cõstituta, posteà verò libertate honorauerit & ancillam, & natos, & ius eis aureorũ petierit annulorũ, & regenerationis, & inter ingenuos secundũ iustos reduxerit modos, & nuptias cõsũmauerit, posteà verò nuptiale conscripserit documenta, & aut fuerint filii posteà, aut nõ fuerint (vtrosq; nostræ cõstitutionis amplectimur casus) sit & vxor legitima, & filii sub potestate ipsius, & sui, & ab intestato hæredes genitori: (dicimus autẽ eos q̃ ante nuptias nati sunt) vias per quas ad ingenuitatẽ, secundũ quod prędictum est, veniant, celebratione posteà dotaliũ, ius legitimorũ eis præbentes. Tua igitur Excellentia, quæ bene nobis, & sanctè visa sunt, & ꝓ nostrorũ quiete adinuẽta, omnib. gẽtibus quibus prẽces, per præcepta propria faciat manifesta, vt agnoscãt, quia nulla maxima cura, per quã semper aliquid adiicit Deus nostris sceptris, extra nos consistit, pro eorũ solicitudine, & prouidẽtia. Dat. Kal. Maij † Constantino. post consulatum Belisarij V.C.

De filiis ante dotalia instrumenta natis.

TITVLVS VI.

¶ Constitutio noua ad interpretationẽ antiquarũ inducta, in eisdem casibus locũ habet, ĩ quibus interpretatis legibus locus ẽ: & ideo in casibus pẽdẽtibus locũ habet, sententia, uel trãsactione nondũ finitis. Bart.

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni gloriosiss. sacrorum per Orientem prætoriorum Præfecto, iterum exconsul. & patritio.

Eruenit ad nos dubitationẽ variam, quibusdam incidisse, si quod † sancitum est à nobis de filiis procreatis ante dotiũ celebrationẽ, posteà dotibus factis, nõ etiam in præteritũ feratur in iis, quæ non decreto, aut transactione sunt terminatæ, quæstionibus. Nobis vtique cũ particulariter poneremus leges, expressim in prima constitutione, q̃ hoc sanciuit, memorantibus, vt siue supersint eis matres, siue defunctæ sint, nondũ tamẽ huiusmodi quęstiones aut sententiis, aut transactionibus susceperunt terminum, omnino ita iudicari sicut nostra dicit lex, quam complentes, etiã secundam posuimus legẽ, eandẽ valere sancientes: ẽt si non post dotes procreẽtur filij, aut procreati morian tur, nihilominus & ante dotes natos legitimos esse, & in hanc quoq; secundam nostram constitutionem simi liter adiecimus, oportere eius legislationem & ad seniora referri t.pa, exceptis illis causis, quas aut iudicia lis sententia, aut transactio terminauit. Sed quoniam quidam post has nostras claras leges audaci mente no stram prẽsumpserunt malè interpretari legislationem, & sensum, tertiam coacti sumus exponere constitutionem, per quam iussimus, si quis legitimã vxorẽ habẽs, & legitimos ex ea filios, deinde ea moriente, aut matrimonio repudio soluto, habuerit filios ex aliqua, ad quã nuptiæ nõ interdicũtur, postquã verò hi nati sũt, dotalia cõfecerit in eã documenta, legitimos etiam ita ei natos filios existere. Sed quia in ipsa nostra cõstitutione nõ adiecimus apertè valere huiusmodi legislationẽ etiã in illis, quorũ patres adhuc supersunt, aut defuncti quidẽ sunt, contentio aũt neq; iudiciali. sentẽtia, neq; amicabili interuẽtione decisa est: hinc quidã arbitrati, sunt nos nullatenus velle ea, q̃ in memoratis cõtinentur legislationibus de filiis, q̃ ante celebrationem dotiũ nati sunt, valere ẽt ĩ illis, qui ante huiusmodi legislationẽ nati sunt, & maxime eò q̃ hùi pars in prima, & secũda constitutione posita, ablata sit à nobis in Codicis copositione. Quod absurdè arbitrati sunt. iustissimè namq; & primæ, & secundæ hoc subtraximus cõstitutioni, & tertiæ nõ adiecimus. in particularibus nãq; positis legislationibus necessariũ erat fortè hãc accipere in prẽterito legislationis relationẽ: ĩ omni verò coaceruatione legũ Codicis cognominis nostri, rectè abscedere talia ꝓposuimus, quatenus non multitudo superflua in Codice scriberetur. Tertia verò constitutione nõ adiecimus aliquid de tẽporib.: cũ omnibus manifestum sit oportere ea, quæ adiecta sunt, per interpretationem ĩ illis valere, in quibus interpretatis legibus sit locus. ¶ Quia verò omnino emerserũt quidã, & de sic manifestis se dubitare contẽdentes, vel errantes, hanc adiecimus legem, sancientes in prædictis tribus cõstitutionibus factã à nobis legislationem valere, ĩ quibus etiam expressim primæ positæ à nobis legi adscripsimus, hoc est, siue supereſſe contigerit talium filiorũ patres, siue mori, nondũ verò de huiusmodi negotio, aut decreto, aut trãsactione finis acceptus est: secundũ hæc tales causę ad leges nobis positas d̃ ducãtur: exceptis illis negotiis, quę contigit ante leges à nobis positas, aut decreto iudicũ, aut trãsactione d̃terminari. ¶ Quæ igitur nobis placuerunt, & præsente sacra declarata sunt lege, tua Sublimitas manifesta omnibus facere studeat. Dat. xvj. Kalend. April. Constantinopo. post consulatum Belisarij. V.C.

† alias in parte valere harum legislationem.

† alias tertiam exito.

† alias quidem.

DE ADMINISTRANTIBVS OFFIcia in sacris † appellationibus.

† ãqua. Scring.

TITVLVS VII.

¶ Iudices appellationum, & eorum officiales in causis appellationũ, in quibus officium est commune, in iudicio simul examinationem facere debent, & gestis participare. Bart.

¶ Imperator Iustinianus Augusſt. Ioanni gloriosiss. sacrorum prætoriorum Præfecto, iterum exconsuli, & patritio.

Iam quidem sacram fecimus legem de appellationibus eloquentem, quẽ oportet seruari modũ super eis, & vnde, ad quos fieri appellationes, quasq̃ue deceat; quã tã ad tuã Celsitudinẽ, quàm ad gloriosissimũ missus Quæstorem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Et in vnius. ʒ vʒ. vtiudi. fiat quoquo fiſcra. ʒ illud. & s. hoc quo quecan fiũ. Accur.
b ¶ Quoniam dum nihil. ʒ Nota, vbi legẽ correcta non inuenimus ex preſcẽ, antiquæ diminutus fig. tra. C. de teſtam. l. fancimus. & C. d appell. l. præcipimus.

Quia verò plurima facta eſt dubitatio de miniſtrantibus eis officiis, cùm ij, qui ex ſacro quidem epiſtolarum ſcrinio ſunt ſpectabilium iudicum, vindicarent ſibi appellationis miniſterium, qui verò ex ſede tuæ ſunt Celſitudinis, maximè dicerent ſe lædi, ſi mutato ſchemate nequaquam ſoli appellationibus miniſtrarent iis, quæ à clariſſimis Prouinciarum iudicibus veniunt ad ſolum tuum iudicium (ſicut priùs erat, dum in diuino quidem ipſe audires conſiſtorio, miniſtraret verò officium tuum) ſed propter ſpectabilium ſchema, in ordine ſacri auditorij negotio moto, & pariter audiẽte tua Celſitudine cũ glorioſiſſimo noſtro Quæſtore, vtriuſque partis totum ſibimet applicarent; congregatis apud tuam Celſitudinem, & glorioſiſſimum noſtrum Quæſtorem ſæpius & iis, qui ex ſacris ſcriniis appellationibus miniſtrant, & qui ex tuæ ſedis Celſitudine, & officio nouiſſimè ad quandam formam cauſa perducta eſt, quam ex non ſcripto ad nos deduxiſtis. Cauſa verò nobis non incõgrua viſa placuit, & interim qũoniam Paphlagonia, & Honoria diuiſæ priùs in iudices duos, in vnum eundemq; reductæ ſunt Prætoris nomen ſuſcipientem, hoc indubitatè placuit ſchema tuo cõpetere cingulo. Hoc idẽ & in duobus aliquando poſitis, hoc eſt Helleſponto, & ponto Polemoniaco. Nam & illic duobus conſtitutis priùs iudicibus, nunc autem vno moderatore facto, & decorato etiam ipſo ſpectabilium dignitate, rurſus hoc proueniebat, & ad tuum ſolummodo iudicium ferri appellationum lites oportebat, ſecundùm terminum tamen conſtitutionis de appellationibus. Complacuit igitur ſimul iis quidem officiis vtriuſque adminiſtrationis, ſimul autem vobis ambobus, inſuper & nobis, & rectè ſe habere viſum eſt, ſolùm officium tuæ Celſitudinis talibus miniſtrare appellationibus, ſicut & priùs fuit, ſi & in ſchemate ſacri auditorij dicãtur, & adſit glorioſiſſimus noſter Quæſtor, & particeps ſit geſtorum. Sed quoniam primæ Cappadociæ Præſes priùs ad tuũ cingulum reſpiciebat ſolum, & tibi appellationes ferebantur, nunc autem in ſpectabilis Proconſulis figuram muratus eſt, nihilominus competens eſt, & illam adminiſtrationem appellationem ſuſcipientem, & mittentem, hic litem ſecundùm noſtram ſacram conſtitutionem in ordine ſacri noſtri auditorij eam examinari: præſente quoque glorioſiſſimo noſtro Quæſtore, & pariter audiente negotium, ſolo officio miniſtrante tuo: quoniam & prius hoc ſolitum erat. nam & ſi ſpectabilis Comes domuum permiſtus eſt, tamen neque pridem multæ quædam mouebantur cauſæ apud eum, neque ex iudicio eius ferebatur aliqua penè appellatio huc. Nunc autem quæ circa ærarij diſpenſationem ſunt, & aliis hæc quibuſdam tradidimus, & nõ oportet ob hoc minui ſedem tuam, ſed ſimiliter tuum miniſtrare officium ſolùm, hic delatis negotiis: hoc ipſum etiã in Armeniæ Proconſule, quoniam priùs adminiſtrationem eam ordinariam facientes, & nunc nihil ei addentes, in Proconſulis figuram mutauimus. Etenim inde venientibus litibus tuæ Celſitudinis miniſtrabit officium, lite quidem in ordine ſacri auditorij (ſicut præ-

diximus) mouenda apud eos, apud autẽ ambo vos examinanda: nihilominùs autem officio tuo miniſtrante cauſæ, ſicut priùs fuit, dum ſolùm adminiſtrationis ordinariæ haberet ſchema, maiore ordine non ſuſcepto: quoniam Lycaoniam, & Pyſidiam, & Iſauriam ſub iudicibus primitùs conſtitutas, & appellationes deſtinantes ad ſedem tuam, nunc decorari Prætorum cingulo contingit: licet videatur quodammodo permiſtum quoddam ei etiam militare officium: quoniam priùs & Dux in vtraque harum Prouinciarum fuit, neceſſariò nobis ſe habere placuit propter nouitatem ſoli, ſedi tuæ, & glorioſiſſimo Quæſtori tradere appellationum examinationem, cedere quoque clementiùs tuo officio, vt iis, quæ ſuper hoc aguntur, miniſtrent. vnde ſiue aliquid factum eſt tale priùs, ſiue etiam poſtea fiat, eundem ordinem cauſæ imponi ſancimus. Quia verò duæ fuerunt miniſtrationes puræ, & Comitis Orientis, & iudicis primæ Syriæ: & ciuiles quidem huius adminiſtrationis appellationes ad tuam referebantur ſedem, officio adminiſtratione ſolummodò tuo, Comitis autem Orientis, vtpote ſpectabilis, in ſacrarum auditionum figura, ad ſedem tuam & glorioſiſſimi Quæſtoris veniebat, ſolis, qui ex ſacris ſunt ſcriniis, miniſtrantibus. Sed hoc in hac parte nobis bene ſe habere viſum eſt, in hac, videlicet, adminiſtratione cõmune dare miniſterium, & iis, qui ex ſacrarum epiſtolarum ſcrinio ſunt, & qui ex officio tuæ Celſitudinis. quod enim prius duorum vicariorum fuit Pontica, & Aſia, & omnino innouatum eſt, & in vnius adminiſtrationem ſolius Prouinciæ mutatum (dicimus autem aliud Galatię, aliud autem Phrygię Pacatianæ) veniat quidem tam ad tuam Celſitudinem, quam ad glorioſiſſimum Quæſtorem, ſolùm autem modò miniſterium ſuſcipiat officium ſedis tuæ. ¶ Illud tamen ſancimus, vt ex adminiſtrationibus nunc à nobis adinuentis, & mutantibus antiquum ſchema, ſiue hoc ipſum ſecundùm naturam proprię iudicetur adminiſtrationis, ſiue etiã ex delegatiõe noſtra, idem ſeruetur ſchema, & ibi ſolum adminiſtrare officiũ tuæ Celſitudinis ſancimus. Similiter ſiue ex delegatione, ſiue ex cinguli natura appellatio veniat, officium tuæ Celſitudinis miniſtrare appellationibus ſancimus, ſiue etiam ex delegatione noſtra, ſimiliter officij erit tui. In quibus autem commune, (dicimus & tuo rum officiorum, & ſacri ſcrinij) miniſterium ſimiliter commune ſeruamus, ſiue ex delegatione, ſiue (ſecundùm quod diſpoſitum eſt) in iudicio fiat examinatio. Super illis tamen litibus, quas non ſpectabiles iudices iudicant, ſed aduocati ſolùm, referatur negotium tam ad ſedem tuam, quàm ad glorioſiſſimum Quæſtorem, deuotiſſimis libellenſibus miniſtrantibus eis, quoniã dum nihil omnino ſuper iſtis innouatum ſit, antiquam ſeruamus figuram, ſicut etiam in aliis omnibus non innouatis antiqua miniſteria manere in ſemetipſis diſpoſuimus, nulla nouitate facienda. accedens nanque nouatio aliter quodammodo oportere fieri etiam miniſtrantium oſtendit figuram. ¶ Quæ igitur nobis placuerunt, & per hãc ſacram exprimuntur legem: tua Celſitudo omnibus faciat manifeſta, edictis deſtinatis à ſe, vt omnes cognoſcant quæ nobis ſunt placita. Dat. idib. Maij † Conſtantinopoli Beliſario V.C. Coss.

† vt fol. Aprilis conſulis ſit.

De nuptiis

¶ DE NVPTIIS.

a b c Lurimæ leges à nobis. ʒ quas fecimus. ſ. per hoc volumen. ¶ Dantes. ʒ Leges dico dãtes viam iis, quæ nos vidimus ſe non rectè habere. ¶ Degere. ʒ Nota legẽ eſſe moralẽ ſcientiã. ſic & inſt. quib. mod. teſtam. infir. §. fi.

Leges ſunt ſcięndia moralis.

d ¶ A nobis. ʒ id eſt, hæc conſtit.

¶ Halo. de his, qui nuptiaa iterant,

e ¶ Omnibus. ʒ ſcilicet, hominibus.

f ¶ Honeſtũ.] & vtile.

g ¶ Immortalitatem. ʒ id eſt, indiuiduitatem ex artificio iuris ciuilis. nã continet matrimonium indiuiduam conſuetudinem vitæ: vt inſtitut. de pat. poteſt. j. reſpon. ſecũdum quoſdã. Vel dic me liũs, vt puto, immortalitatẽ, id eſt, infinitatem, vt ſi ceſſatione matrimoniorum genus humanũ perſeueret liberis ciuitatem ſemper replentibus vt ſubiicit hic, & ff. ſolu. matri. l. j. & ff. de bo. dan. l. cum ratio. §. penult. & ex hoc idẽ genũ humanum eſt hodie, qđ retro ſunt à mille annis: vt ff. de iudic. l. proponebat. & ff. de leg. j. l. fi grege. j. reſpon. & l. ſi ita legatum. §. ſi domus.

¶ Idem Haloander & Scring.

h ¶ Noſtræ immortalitatem. ʒ hic ſupponit pro genere omniũ, & nõ pro ſe tantum. i. propter noſtram immortalitatẽ vitandam, ne moriatur, ſcilicet, genus humanũ, ſecundum Azo. Vel dic, ꝙ dicit de ſe, qui eſt immortalis, quò ad imperiũ: vt §. quomodo oporteat. Epiſ. §. penul.

¶ Alias noſtra immortalitate dam naturæ naturæ. Sed lectio nõa vetior eſt, & vt vertit Halo. Deo quo ad eiº fieri põt, gratiſto natura nãe neſcio qd immortale largiente. Matrimonium fuit à Deo inſtitutum.

i ¶ Sancita ſunt. ʒ q. d. aliq leges à nobis, vel ab aliis factæ non ita prouident generaliter humano generi, ſicut hæc de nup. & ideo ampliori ſolicitudine de his dicit, vt ſubiicit.

k ¶ Ex quo. ʒ ſ. ſtudio.

l ¶ Renouatur. ʒ ſcilicet, genus humanum.

m ¶ Solo. ʒ ſcilicet ſtudio nuptiarum. Accur.

n ¶ Ampliori. ʒ tũ quia a Deo fuit matrimoniũ factum inter Adam, & Euam, tum quia principium eſt, & fũdamentũ humani generis, vt hic. vel humani ſtatus, vt ff. de orig. iur. l. j. tum quia hõ eſt digniſſima creaturarum, vt ff. de ædil. edi. l. iuſtiſſimè. tum quia omnia alia ſunt hominũ gratia parata, vt ff. de vſur. l. in pecudum. & in ſtit. de iure natur. §. fi.

¶ Etiam.

o ¶ Maioris. ʒ ſcilicet, primi. nam duo fuerunt, primus, qui fecit illam l. C. de ſecund. nup. l. generaliter. đ qua hic loquit. & quod ſequitur, per cæteros Imperatores, ideſt, per ſecundũ Theodoſiũ, vt C. de ſecun. nup. l. cũ aliis. ꝓ autem ſic fuerit, probat j. e. §. nec illud. & forte de aliis legibus iliius dicit. licet ſint primo poſitæ in ordine, quàm ſupradictæ, loquitur hic. nam interdum quod prius eſt cõpoſitum, vltimum eſt poſitũ in ordine, vt patet C. de iud. l. properandũ. in prin. & C. vt intra certum tẽpus. l. fin.

p ¶ Huius rei. ʒ id eſt, ſecundarum nuptiarum.

q ¶ Virum. ʒ vt C. de ſec. nup. l. hac edictali. Et no. qꝙ nomen conſequẽs eſt rei, vt ſubiicit, & inſt. de don. §. eſt & aliud. nã leo fortiſſimus eſt beſtia rum. Accur.

Nomẽ cõſequens rei.

DE NVPTIIS. TITVLVS I.

¶ *Cõſtitutio ad futura trahit, in pteritis aũt uetera iura ſeruant. Itẽ diſpoſitio ultimæ uoluntatis, q̃ legibus non repugnat, ꝓ lege ſeruat: & nuptias cõſenſus facit, dota liũ inſtrumentorũ augmẽto nõ egẽs. Barto.*

¶ Imp. † Iuſtinianus A. Ioanni glorioſiſſi. ſacrorum per Orientem prætoriorum Præfecto, iterum exconſuli, & patritio.

Collatio quarta.

Lurimę quidem iam, variéq; poſitæ ſunt leges à nobis vnicuiq; parti prius à nobis ſancitorum, aut diſpoſitorũ quidem, viſorum autem nobis habere non rectè, ad meliora dãtes viam & exponentes ſubiectis quo competat degere modo. hoc autem quod nunc à nobis fit, lex q̃dam eſt communis omnibus, & propria, rebus competentem ordinem ponens. Si. n. matrimonium ſic eſt honeſtum, vt humano generi videatur immortalitatem ſ arti ficioſè introducere, & ex filiorũ procreatione renouata genera manent iugiter Dei clementia, quantùm eſt poſſibile noſtræ immortalitatem donante naturæ, † rectè nobis ſtudium eſt de nuptiis. Alia namque omnia quæ ſancita ſunt à nobis, non omnibus competunt nec hominibus, nec rebꝰ, nec temporibus: ſtudium verò nuptiarum totius eſt (vt ita dicatur) humanæ ſobolis, ex quo etiam renouatur ſolo, & ampliori quam alia ſolicitudine dignũ eſt. ¶ Antiquitas quidem non ſatis aliquid de prioribus, aut ſecundis perſcrutabatur nuptiis, ſed licebat & patribus, & matribus & ad plures venire nuptias, & lucro nullo priuari, & cauſa erat in ſimplicitate cõfuſa. Maioris autem Theodoſij temporibus amplior ſolicitudo facta eſt circa huius rei tractatum, donec circumiens per cæteros Imperatores, in Leonem piæ memoriæ peruenit, virum fortiter, atque viriliter etiã de iſtis plerunque ſancientem. ¶ Nos autem in cõſtitutionum cõpoſitione multa quidem & alia de iſtis decreuimus, exiſtimauimus aũt oportere nũc cõſiliis per fectioribus cauſam conſiderantes ẽt quędam corrigere nõ aliorum ſolummodo, ſed ẽt q̃ à nobiſipſis ſancita ſunt. Nõ. n. erubeſcimus, ſi quid melius ẽt horũ, quæ ipſi prius diximus, adiueniamus, hoc ſancire, † & cõpetẽtẽ priorib. imponere correctionẽ, nec ab aliis expectare † corrigi legẽ. ¶ Duo igit hæc p̃mittã huic legi, & primum illud, vt omnia q̃dẽ, quæcũq; in priorib. ſancita ſunt, ſiue à nobis, ſiue à prioribus noſtris, hęc valeant ſingula ſcđm ꝓpria tẽpora, non habentia vllam exp̃ſenti lege nouitatẽ, ſed & in ſuis caſibus valitura, atq; tractanda, & ſuos euẽtus ex iis, quæ iam poſitæ ſunt, legibus expectantia, & nihil cõmunicantia præſenti legi. Præſentẽ verò legẽ exnũc valere volumus in omnib. futuris caſib. & ĩ oĩb. poſtea nuptiis, ſiue priorib. ſiue deinceps, & ĩ poſteris, aut futuris ſiue nuptialib. lucris, † ſiue ſucceſſionibus quæ ex filiis ſunt. Etenim quod quidem omne iam præceſſit, conſcriptis relinq̃mus legibus, quod vero futurum eſt, ꝓ præſentem munimus legẽ. Vnde ſiue ſcđæ prouenerint nuptiæ, ſiue parentib. ſucceſſiões ex prioris matrimonij filiis, ſiue lucra ex dotib. aut antenuptialibus donationib. aut ex alia cauſa, ſiue exiſtentibus ex ſcđo mrimonio filiis, ſiue ẽt non in priorib. tẽporibus hęc ſeruentẽ ſcđm ſua ſingulatꝑa, & fruantẽ, tam viri q̃ mulieres prioris legiſlatione, ſiue ad alias venerint nuptias, ſiue ẽt vſq; ad priores ſteterint, ſiue ſucceſſerint filiis, ſiue aliq̃d oĩum † egerint priores ſequentes leges, Illis eñ credentes, & ita cõtrahentes nullus culpabit, quare non futurũ ſciuerunt, & hoc qđ videbaẽ q̃dẽ, & tractabaẽ omnib. modis, crediderunt, qđ verò nõdũ factũ erat, non formidauerunt. Vnde illa quidem omnia maneant ſuũ ſeruantia ordinẽ, deĩceps verò tps in poſteriorib. pariendis caſibus in vna ad hęc oĩa hac lege poſita, atq; collecta reſpiciat, q̃cũq; de futuris (ſicut dictum eſt) nuptiis cõpetunt valere. Vnũ itaq; hoc præmittaẽ legi: ſcđm verò illud, vt omnia, q̃cũq; ex hodierna die teſtator diſpoſuerit de talib. ſiue vir ſiue mulier conſiſtat, hæc va

fius dicit. licet ſint primo poſitæ in ordine, quàm ſupradictæ, loquitur hic. nam interdum quod prius eſt cõpoſitum, vltimum eſt poſitũ in ordine, vt patet C. de iud. l. properandũ. in prin. & C. vt intra certum tẽpus. l. fin.

Authenticorum.

a Præſenti lege. ʒ alias præſenti legi.

† Vetus exẽplar addit has duas particulas vel aliũ de, quas ſuo adiicere videtur Accurſ. ex §, & quoniã inf. eo.

b ¶ Siue prioribus. ʒ id eſt, primò cõtractis poſt hanc l. vel, id eſt, prioribus poſt primã. ſic ponitur §. de hæred. & fal. §. in ordinatum.

Sapiẽs mutat cõſiliũ in melius.

c ¶ Poſteris. ʒ i. primò naſcituris poſt hãc l. vel futuris, id eſt, deinceps poſt primos, nec enim in iis, qui tunc erant, habet locum, vt ſubiicit.

Vetus exẽplar legit ſarcire, quaſi reparare dicas, vel caſtigare.

d ¶ Aut. ʒ pro &.

e ¶ Futuris. ʒ ſcilicet, volumus valere.

f ¶ Lucris. ʒ vel aliũde vt j. eo. §. & quoniam.

g ¶ Prouenerint. ʒ ſ. ante hanc legem.

h ¶ Steterint. ʒ quod ẽ beatũ: vt §. eo. §. ſoluto.

† Concor. ſecundum Al. & not. ꝙ hic nõ incipit adhuc, ſed incipiet. j. eo. §. nuptias. Sed hęc accẽſoria, & pfationes ſunt, quæ præſtant faciliorem intellectum ſequentium: vt ff. de orig. iur. l. j.

i ¶ Illis enim. ʒ ſcilicet, antiquis legibus.

† Omnino.

k ¶ Formidauerunt. ʒ nec enim peccanit antiquitas, ſi non diuinauit: vt C. de teſta. l. inbemus. in fin. & ff. manda. l. ſi ſideiuſſor.

Diuinare nemo cogitur.

l ¶ Deinceps. ʒ i. futurũ. tempus cõfideret in hac l. vt ſubiicit, quæ eſt generalis, vt j. eo. §. fi.

† Reliquũ verò tps in oĩbus poſt euenturis caſib. omnia in unã hanc poſita, & collecta legem reſpiciat. Halo.

m ¶ Itaq; hoc. ʒ q. d. diximus de primo in prin. huius §. & nunc dicit de ſecundo, quod huic legi præmittitur. Accur.

n ¶ Siue vir. ʒ vel ſi dicat vir, nolo quòd vxor mea amittat ꝓprietatẽ eorũ, quę lucrat à me licet conuolet ad ſecũdas nuptias. Idem ecõtra dicat vxor đ marito, alias

Universidad de Deusto

perderetet quilibet, nisi hæc dicantur: vt inf. eo. §. si verò expectet.
a ¶ Disponat itaq;.] quia dixi valere, quod testator disponit de his, itaque, &c. Accur.
b ¶ Vnusquisque.] qui alias potest testari: impeditur autem xij. modis, de quo dic, vt diximus instit. qui testamenta facere possunt. §. fin.
c ¶ In suis. ℈ q largitur. vt ℈. eod. §. sed hæc. Azo.
d ¶ Vt dignum est. ℈ id est, secundum leges, & bonos mores, alias nóva foret, vt probatimus instit. de leg. §. ij. Accurs.
e ¶ Penè. ℈ ideo dicit penè, quia aliæ leges fuerant ante l. xij. tabularũ, vt ff. de orig. iur. l. ij. primo respons. & §. j.
f ¶ Patriam linguam.] sic §. de non alien. §. aliæ nationes.
g ¶ Dicens.] sc. lex xij. tabul. vt ff. ad leg. Fal. l. j. in prin. & inst. ad leg. Fal. in prin. facit C. de sacr. sanc. eccle. l. j. & §. de hæred. & fal. §. ex hæredatos. Acc.
h ¶ Valente. ℈ scilicet, disponere.
i ¶ Illius. ℈ testatoris.
k ¶ Formam.] id est, Principis rescriptum. voluntas enim, &c. vt C. de testa. l. omnium.
l ¶ Quispiam. ℈ repete impetret aliud. Accur.
m ¶ Aliud, scilicet, privilegium inquam pragmaticum à Principe, vel ab alio impetret.
n ¶ Omnium.] id est, aliquid, quod sit in mundo, quispiam dico, &c.
o ¶ Aliquid. id est, gratiam.
p ¶ Malens. ℈ id est, magis volens disponere aliquid aliter, quàm defunctus præperit. Sed a quo aliquo pot fieri impetratio, quà à Principe? Rñ. à Senatoriba, qui similẽ habent potestatem, vt ff. de legib. & sen. atusc. consl. non ambigitur. & ff. de postuland. l. j. §. de qua. Item à Prætecto prætorio, qui & legem facit, vt C. de officio Præfect. prætor. l. formam.
q ¶ Si verò nihil. ℈ Not. tres casus, & in duobus locũ habet hæc constitutio, & in tertio non. Primus, quando nil dixit, vt quia intestatus mortuus est. Secundus est, quando aliquid dixit præter legem, non contra: sed illud dictum non tangit constitutionem hanc, sed est aliud, vt de instituendo hærede, vel alio facto, quod non est contra hanc legem, & hic & in superiori casu locum habet lex ista. Item & illa voluntas seruatur, nisi contra alias vniuersales, & speciales etiam sit leges, vt subiicit. Aut dixit aliquid quod est contra substantiam huius constitutionis, & tunc cessat hæc constitutio, & seruatur voluntas, vt sup. eo. §. j.
r ¶ Disposuerit. ℈ aliquid quod, ℈c.
s ¶ In breui. ℈ Not. de quo intendit tractare tota hæc constitutio.
t ¶ Affectus. ℈ facit ff. de reg. iur. l. nuptias. Et hoc si interueniant verba de præsenti, vt hæc, vis esse vxor mea? respond. volo: & econtra illa interroget. secus si de futuro, voles esse vxor mea? nam erit vxor tunc demum, quando ducetur ad domum mariti, vt ff. de rit. nupt. l. mulierem. & l. j. Quid si vadat sponsus ad domum sponsæ, cum per verba futuri tẽporis fuit celebratum matrimonium? Rñ. non ideo minus fit matrimonium, vt ff. de rit. nup. l. mulierem: quia hoc raro fit, vnde nõ curatur à legislatoribus, vt ℈. vt matres debi. §. j. & ff. de legib. & senatusc. consl. l. nam ad ea. Item domus mariti est domicilium vxoris, sed non ecõtra, vt ff. ad municip. l. fi. §. ij. & ff. de iud. l. exigere. In casu tamen illo, & quando; hoc fit, vt maritus ducatur ab vxore: vt C. solut. matr. l. si ignorans. & hoc secundum Io. Sed P. semper exigebat ductionem in domũ mariti, licet sint verba de præsenti: & ad hanc l. sic respondet, solo cõsensu, id est, etiam sine festinitate, & solemnitate instrumentorum, & annulorum datione, & aliis pompis matrimonium potest fieri, vt C. eo. l. si donationum. item an inter absentes? videtur quod nõ: quia est actus legitimus. Sed contra est etiam, quod alias dicitur de contractu, quod consensu fi. vt venditio, & similes, qui etiam inter absentes fiunt: vl ff. de act. & oblit l. consensu, quod dic, vt ff. de sponsa. l. sufficit. Accur.

† Conco. c. tua nos. iuncta glo. ij. circa pr. ex de testament.

leant. ¶ Disponat † itaq; [a] vnusquisq; [b] in suis, [c] vt dignũ est, [d] & sit lex ci[e] volũtas, sicut & antiqssima nobis lex, & prima penè [f] Reipubl. Romano. disponens ait: (dicimus autẽ xij. tabularũ scẽm antiquã & patriã linguã [g]) ita dicẽs: [h]

* Vti legassit quisq; de sua re, ita ius esto.

nullo valẽte [i] citra illius [k] volũtatẽ, nec si sacrã ipetret formã, [l] nec qspiã aliud [m] oĩm [n] aliqd [o] aliter disponere malẽs. [p] Si verò nihil [q] testator dixerit, aut disposuerit, [r] qđ nó iã positis, & valẽtib. poccupatũ sit legib. nec aliqd cõtra vniuersales leges ordinauerit, tũc hęc nobis lex posita sit, oĩa q̃tũ est homini possibile cõphẽdẽs, & transiẽs in breui, [s] q̃ priorib. erãt corrigẽs nuptiis, & quę in secũdis nuptiis, & in successionib. & in solutionib, nuptiarũ siue ex morte, siue ex separatione, & q̃ ante luctuosum tp̃s sunt, & post illud, & vnam quandã cõtinuationẽ faciẽs totiꝰ huiꝰ cõscriptiõis, atq; legislatiõis, olim qdẽ inchoatã, ex quĩq; verò pręcipuè, & q̃nquaginta, & centũ annis frequẽtius motã, & particulariter collectã simul, & paulatim colligatã ad semetipsam, & cohrẽtẽ, cõsusam in plurimis, & quadã sem pegẽtẽ correctiõe, purãq;, & cõsonam sibi oĩno declaratam.

¶ Nuptias itaq; affect[o] [p] altern[o] [q] facit, dotaliũ [r] nõ egẽs augmẽto. cùm esꝫ [s] semel cõuenerit sub puro [t] nuptiali affectu, sine etiã oblatione dotis, & p̃p nuptias donationis, oportet causam [u] oĩno seq, & ẽt solutionẽ [x] aut innoxiã, [y] aut cũ pęna: qm̃ eorũ, quę in hominibus subsequunt, [z] q̃q̃d ligatur, solubile est, [a] Vt autẽ etiam super indotatis matrimoniis distractione [b] facta, pœna meritò subsequatur, hęc nos adinuenim[o] [c] primi.

¶ *Matrimonia contracta publicè distrahũtur, s. ex cõsensu mutuo, & ex causa cõuersionis, & ex viri, uel mulieris ipotẽtia quadã: quæ ualet p triennĩ expectari. Angel.*

¶ Distrahunt itaq; [d] in vita [e] contrahentiũ matrimonia: alia q̃dem cõsentiente vtraq; parte, p̃p quib. nihil hic [f] dicendũ est, pactis causam sicut vtriq; placuerit, gubernantibus: [g] alia verò per occasionem [h] rationabilẽ, q̃ etiã [i] bona gratia vocãt, alia verò citra omnẽ causam, [k] alia quoq; cũ causa [l] rationabili. [m] ¶ Scẽm occasionem itaq; inculpabilẽ, [n] qm̃ conuersationẽ [o] altera eligit pars, ad meliorẽ migrãs vitã, & sub castitate conuersationẽ [p] cõcupiscẽs: † tunc. n. lex alia [q] nostra dicit licẽtiã [r] cẽviro, & mulieri ad meliora migrãti trãsigere mr̃imoniũ, & abscedere quodam breui [s] dimisso, & oblato ei, q̃ relinquit. quod cũq; eṁ pacti fuerint cõttahẽtes ex morte fieri lucrum, [t] hoc habere oportet eũ, sed tamen alibi hoc dicitur, vbi corrigitur, quod hic dicitur in hoc titu. vt l. i. matri & auiæ. §. quia verò ex consensu.

l ¶ Gubernantibus. ℈ id est, ex quo disponunt de principali. i. de diuortio consensu faciendo, verisimile est, q̃ de dote disponant, & dona. propter nup. Sed quid si nihil dixerũt? Rñ. si dixerunt in contrahendo matrimonio aliquid in hunc casum: idem erit, alias dos ad mulierem, donatio propter nup. ad maritum redibit, vt iaf. eod. §. per occasionem.
m ¶ Per occasionem.] de hoc capite dicitur ℈. prox. vsq; ad §. mitiores
n ¶ Quæ etiam. ℈ vt eadem iura seruentur, quando bona gratia dicitur dirimi, vt §. proxi. tit. C. repu. l. si constante. Accur.
o ¶ Citra omnem causam. ℈ de quibus dicit ℈. eo. §. si verò altera. Accur.
p ¶ Cum causa. ℈ alia quàm supradicta ibi, alia verò, &c. Accur.
q ¶ Rationabili.] de quibus dicitur ℈. eo. §. mitiores.
r ¶ Secundum inculpabilem. ℈ scilicet, distrahuntur matrimonia.
s ¶ Conuersationem.] vel monachalem, vel quia fit cõuersus, ita quòd seculo renuntiet, vt §. de mona. §. illud. & §. si autem. coll. j.
t ¶ Alia.] Græca, de qua habetur mentio C. de Episcop. & cleric. l. fi. in fin. primo respon. Accur.
v ¶ Licentiam. ℈ Hoc de iure ciuili, sed iure canonum distinguitur: vt si cognouerunt se carnaliter, non possit vnus alterum dimittere, nisi voueat castitatem, qui in seculo remanet: si autem non cognouerint, tunc seruatur quod hic dicitur, vt extra qui vo. ma. contra poss.
x ¶ Breui.] id est libello repudij, secundùm Albe. sed hodie etiam sine eo. vt ℈. de sanct. Episc. §. si verò constante. & in nouel. eo. tit.
y ¶ Lucrum.] No. q̃ si paciscor de aliquo, in casu mortis, siue ciuilis, siue naturalis mors aduenerit, locum habet pactũ, vt hic, & C. de Epis. & cler. l. fi. in fi. j. rñ. & ℈. de san. Epis. §. sponsalibus. colla. ix. Sed contra ff. de verbo. oblig. l. ex ea parte. §. ij. Solut. ibi de deportato, hic de monacho, Item contra. ff. de dona. inter virum, & vxor. l. cum hic status. §. si donator. sed ibi seruus fuit, hic monachus, vel conuersus. Et hoc est verum, quòd ciuiliter mortuus, habetur pro mortuo, quãtũ ad matrimonia: sed quantum

v ¶ Alternus. ℈ id est amborum, viri, & mulieris.
x ¶ Dotalium.] scilicet, instrumentorum, vt nec dos, nec dotale instrumentum sit necessarium. Item dico & de do. propter nupt. vt hic, & §. de trient. & semis. §. neque illo. hoc tamen fallit, vt diximus ℈. vt licema. & auiæ. §. quia verò dudum. coll. viij.
y ¶ Enim. ℈ i. certè.
z ¶ Sub puro.] id est, sine dote, & ꝓpter nup. donatione.
a ¶ Causam. ℈ hoc est matrimonium.
b ¶ Solutionem.] Sed nunquid dicitur res indiuidua, vt instit. de pa. po. in princi? Rñ. verum est, quantùm ad effectũ. nam huius debẽt esse propositi, vt nunquam diuidantur. sic & alias dicitur Augustus, & iustitia constans, vt institutioni. de iustitia, & iure.]. respon.
c ¶ Innoxiam. ℈ id est, sine pœna. Accur.
d ¶ Subsequuntur. ℈ id est, contrahuntur, & aguntur.
e ¶ Solubile est. ℈ nec mirum, cum omnis noster status perpetuo motu consistat: vt §. de non alie. §. vt autem lex. Accur.
f ¶ Distractione. ℈ id est diuortio. Accur.
g ¶ Adinuenimus. ℈ vt C. de repud. l. fin. vsque. ad illum §. inter culpas. & eius tenorem habebimus. ℈. eo. §. sic itaque.
h ¶ Distrahũtur itaq;. ℈ quia oportet sequi causam omnino, & solutionem innoxiam, aut cum pœna secundum Al. itaque, &c. Et not. quatuor esse modos diffũgendi, licet vnus sit modus contrahendi, scilicet, consensu, vt §. proxi. §.
i ¶ In vita. ℈ nam quando morte alterius dirimitur, dicetur ℈. eod. §. deinceps.
k ¶ Nihil hic. ℈ sic alibi, quod modo ꝓponat: qui dimittitur ab altero, siue vir, siue mulier sit: eo q̃ & iste, quantùm ad matrimoniũ, videtur mori, aliud pro alio vitæ eligẽs iter.

† Inter has.

† Conuersionem.

† Irregularis hemiplegicus dem pere, vt ca. ad regularem. de

¶ Per occasionem [a] † quoq; necessariam, & non irrationabilem distrahitur matrimoniũ, quãdo aliquis impotẽs fuerit coire mulieri, & agere, quæ à natura viris data sunt, si bienniũ quidẽ, secundũ de hoc à nobis pridem scriptam [b] legem, trãsurrat ex nuptiarum [c] tẽpore, ille verò quia pro veritate est vir, non ostendat. [d] licebit enim mulieri, aut eius parẽtibus disiungere matrimoniũ, & mittere repudiũ, [e] vel [f] si noluerit hoc maritus. & hic, siquidẽ omninoda tos sit, sequaꝫ mulierem, & reddet hãc vir, si cõtigat eam accipi: propter nuptias autẽ, seu ante nuptias donatio manet apud virũ, nihil de suo damnificandũ. Hanc itaq; legẽ corrigimus breui quadam adiectione. nõ enim biẽniũ numerari solùm ex ipso tempore copulationis, sed triẽnium volumus. edocti nãq; sumus [g] ex ijs, q̃ ante † hæc ꝓuenerũt, quosdã ampliùs quã bienniũ tẽporis non valentes, postea potẽtes ostẽsos, mi nistrare filiorum procreationi.

¶ *Matrimoniũ captiuitate alterutrius nõ dissoluitur, nisi incertũ sit uiuere personã, quæ ab hostibus capta est: quia tũc persona quæ in ciuitate remansit, liberè post quinquennium nubere poterit: dote, & donatione ad unumquenque redeunte. Bartol.*

¶ Sed ẽt [h] captiuitatis casus talis est, quale est bona [i] gratia distrahere matrimoniũ. siue enim contingat tale infortuniũ viro, mulierẽ ĩ Republica [k] manẽte, siue rursus mulier quidẽ in captiuitatem ducaꝫ, maneat autẽ vir in Republica, scrupulosa q̃dẽ, & subtilis rõ [l] trãsigit [m] nuptias: (seruitute nãq; semel supueniente alteri p̃sonę [n] fortunę inęqualitas [o] æqualitatẽ ex nuptijs manere nõ sinit [p]) attamen humanius talia contemplantes, donec quidem est manifestũ supereſſe aut virũ, aut vxorẽ [q], manere ĩsoluta matrimonia finim [r], & nõ venient ad secũdas nuptias neque mulieres, neq; viri, nisi voluerint uideri ausu temerario hoc egisse, & pœnis succumbere, illũ quidem ante nuptias donationis dicimus exactioni, illam verò dotis. ¶ Si verò incertum sit, vtrùm

Vir quis dicatur.

† Facit ad hunc §. ca. ꝓpositi. cum glo. j. in ver. frigiditatem. extra de proba. & c. laudabilem. ff. & male fic.

quantũ ad alia non. sed hoc non valet: quia & deportatus potest habere vxorẽ, de quo dicit in d. l. ex parte, ff. de bo. dam. l. iiij. Sed tũ hoc est verum, quia quò ad eum ad hic nõ est mortuus. vnde potest esse testis, cùm non sit prohibitus, vt ff. de testi. l. j. & diximus §. de mona. §. cogitandum.
a ¶ Per occasionem. ℈ q. d. nõ solũ in supradicto ꝓximo casu, sed ẽt i isto, & sequẽti, sed & capti, &c.
b ¶ Scriptam. ℈ vt C. de repud. in causis.
c ¶ Ex nuptiarum. ℈ id est, ex quo incepit habere vsum ad eam.
d ¶ Ostẽdat. ℈. viri potẽtiã nõ exercet, i veritate tũ vir est. nã & pupillus est vir, & sc. nex: vt ff. d̃ leg. iij. l. seruis. Sed qui dã dicũt pupillũ nõ esse virũ, nec nimiũ senẽ: sed contra est, vt l. prędicta.
e ¶ Repudium. ℈ sed in nouellis. c. tit. dicitur, q̃ sine repudio potest eam dimittere, sed intelligo, id est, sine pœna repudij.
f ¶ Vel. ℈ ꝓ etiã. sed q̃d ecõtra si mulier fuit impotens? Rñ. idẽ, cum sit eadẽ ratio: vt ff. ad legẽ Aq. l. illud. & facit ℈. vt li. ma. & auiæ. §. ꝓdictas.
g ¶ Nanque sumus. ℈ alias fuimus.
h ¶ Sed etiam. ℈ non solum prædicti duo.
i ¶ Est bona. ℈ vt subiicit, sicut ibi nihil perdit nec dos, nec donatio, ꝓpter nup. ita nec hic.
k ¶ In Republica. ℈ id est, in ciuitate.
l ¶ Ratio. ℈ ratio statim sequit, seruitute, &c.
m ¶ Transigit. ℈ id est, dissoluitur.
n ¶ Personæ. ℈ viri, vel vxoris.
o ¶ Inæqualitas. ℈ quia alter horum seruus. ſ. qui est captus: vel liber, scilicet, qui remanserit.
p ¶ Non finit.] C. de nup. l. fi. in prin. & ℈. e. §. si verò ab initio. Accur.
q ¶ Vxorem. ℈ scilicet, in captiuitate.
r ¶ Quinquennium. ℈. ſ. ex eo tpe cõputandũ, ex quo cepit esse icertũ. nã hic articul' tũc, extremitatẽ signat: vt ff. de vul. substi. l. in substitutione. & ff. de cond. & demõ. l. iiij. §. fi. & sic puto corrigẽdũ dicit. ff. de diuor. & repu. l. vxores. i eo, q̃d dicit cõputãdũ q̃nquẽniũ ex tpe captiuitatis. Vel dic hãc intelligi secũdũ illã. vt ex tpe captiuitatis computetur, vt arg. ff. de legi. & senatusc. consl. l. fed & posteriores. Item hodie videt, q̃ perpetuo debeat expectare: vt ℈. vt li. ma. & auiæ. §. q̃ antem. sed ibi loquitur in eo, qui est i militia, hic d̃ capto, qui etiam seruus est: vt instit. de iure perso. §. penam & hęc cõstitutio in per hos duos, scilicet, militem, & captiuum differentiam facit, vt hic, & ℈. eo. §. nouimus autem.
s ¶ Hoc enim. ℈ id est, diuortij genus.
t ¶ A præcedentibus. ℈ sapientibus, vt ff. de diuor. l. vxores. & ff. solu. matr. l. si ab hostibus.
v ¶ Hic. ℈ id est, hoc casu. Accur.
x ¶ Ex hoc.] scilicet, diuortij.
y ¶ Cessione.] id est, decisione.
z ¶ Ex decreto. ℈ i. sententia iudicis. qui autem sniam dare possint, sunt tantum quatuor, qui hoc possunt, vt diximus instit. quib. mo. ius pat. pot. §. cùm autem. Accursius.

supereſt, an nõ, quæ ad hostes per sona deuenit, tũc quinquenniũ † expectandum est, siue à viro, siue à muliere: post quod, siue manifestum de morte fiat, siue incertum maneat, nubere licebit sine periculo. hoc enim [a] & in nuncupatis bona gratia trãsactionibus, à præcedentibus [b] connumeratum est. nos quoq; in hoc consentimus, vt hic [c] neque repudio fiat opus ita personis distãtibus ab alterutris, & nullus ex hoc [d] lucrabitur, neq; vir dotem, neque mulier antenuptialem donationem, sed vnusquisque in suis manebit.

¶ *Matrimonium non dissoluitur alterutro in matallum damnato: quia nemo bene natus ex supplicio fit seruus. Bart.*

¶ Quod autẽ priùs ex legum seueritate introductum est, nos clemẽti cessione † resoluimus. Si enim ex decreto [e] iudiciali in metallũ aliquis aut vir, aut mulier dari iussus esset, quale nunc est in Cõpromisso, [f] † & in appellato † Gypso, [g] seruitus [h] quidem erat, & ab antiquis legislatoribus [i] sancita, & ex supplicio [k] illata, separabatur verò matrimonium, supplicio possidente damnatum, sibiq; [l] seruientem. nos autem hoc curauimus, & nullum ab initio bene natorum [m] ex supplicio permittimus fieri seruum. Meq; enim mutamus nos fortunam liberã in seruilem statum, qui etiam dudũ seruientium manumissores esse festinauimus. [n] ¶ Maneat igitur matrimonium hoc † nihil ex tali decreto læsum, vtpote inter personas liberas [o] consistens.

¶ *Cõiuge alicuius ĩ seruitutẽ redacta, nuptiæ dissoluunt: nuptiæ autẽ cum seruo, dño ignorãte, cõtractę, nullę sũt ab ipo initio, id eo dissolui pñt. Nuptiæ verò cum seruo, uel ancilla cõtractæ dño exp̃ssẽ, uel tacitẽ cõsentiente, uel cũ seruo à dño, eo languente, derelicto ualent, nec dissoluuntur. Bartolus.*

¶ Si verò decretum iudiciale libertum, [p] aut libertam, [q] aut horũ filios [r] in seruitutem redigat, cõstat quidem ab initio matrimonium, posteà verò apparens seruitus separat eos ab inuicem, tanquam morte secuta: quoniam præcedentes nos dicunt ſuperuenientem [s] seruitutẽ [t] nõ procul à morte differre. idcirco hoc quidem quod proprium est, vnusquisq; [u] recipiat, placitũ vero solum quod ex morte est, liberis acquiratur:

a ¶ Incompromisso. ℈ aliàs impropriè missо. ℈
b ¶ Gypso. ℈ loca erant sic dicta.
c ¶ Seruitus. ℈ ꝓpræ næ.
d ¶ Legislatoribus. ℈ vt C. de bon. pro. l. in metallum. & ff. de interdic. & rele. l. iiij. & instit. qui. modius pa. po. sol. §. cũ autẽ.
e ¶ Ex supplicio. ℈ id est, ex pœna.
f ¶ Sibiq;. ℈. ſ. supplicio, non autẽ est seruus fisci, vt ff. de iis, quæ pro non scri. l. iij. respons.
g ¶ Bene natorum. ℈ id est, ingenuorum.
h ¶ Festinauimus. ℈ Vbi festinauit? Rñ. id. vt instit. de liberti. §. fi. & C. de la. l. toll. l. j. per totum. & §. de mona. §. hinc. sed & ℈. festinauit, vt §. qui. mona. efficle. §. ij. coll. vj.
i ¶ Liberas. ℈ cũ sint ingenui, nõ sunt facti serui pœnæ per metallũ. Ac.
k ¶ Libertum.] qui vxorem habebat.
l ¶ Libertam. ℈ Quæ virum habebat.
m ¶ Filios.] q̃ vxores habebant. sed cũ filius liberti sit ingenuꝰ, vt inst. de inge. i prin. quare hic. ponit inter libertos? Rñ. hic fuit seruus filius, & pater manumissus, alias esset cõtra §. e. §. Vel dic occasione patris & filio, licet ingenuo hæc macula irrogatur. vt ℈. vt omnes obe. iudi. §. j. colla. v.
n ¶ Superuenientem. ℈ occasione iudicarij supplicij, vt dictũ ẽ, vel q̃a reuocetur ĩ seruitutẽ ex ingratitudine: vt C. de li. & cor. lib. l. ij. & facit ad hoc. ff. de reg. iur. l. seruitus. & ff. de don. inter vi. & vxo. l. cũ hic status. §. si donator. & ff. dẽ cond. & dem. l. in lerdicit. i fi. et ff. de rit. nup. l. in eo iure. in fi. Sed hic § hodie correctus est, scd'm Ioã. cũ eiusdem sint hodie iuris liberti, vt ingenui, vt in auth. vt liber. decæ. §. illud. vel æquiparantur ibi liberti ingenuis in dignitatibus, ad quas prius nõ ꝓueniebãt olim liberti, propter l. viscelliã. vt C. ad legem Viscel. l. j. sed hodie sic, vt dictum est.
o ¶ Seruitutẽ. ℈ ſ. pœnę.
p ¶ Vnusquisq;. ℈ sin ciuitate manens. i. liber, vt si est mulier, quæ i ciuitate remãet, dotẽ habeat, si vir, q̃ in ciuitate remanet, & ille donationẽ ꝓpter nup. recipiat, q̃a sua est, vt dicit. Icẽ & plus habet, q̃ i ciuitate remãet, ſ. pactũ ex morte, quia liberremãet, vt seq. ſ. licet reliqua substantia ad fiscũ veniat, vel Principẽ,

† Iure can. expectatur donec fuerit certificatum de morte: vt ex de spon. & matrim. ca. in præsentia.

† Sãctione. ad indulgẽtiã. Halo.

† Procõsfo.

† Et, vt vocant. Halo.

Casũ. Halo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt subiicit.sed hodie dño referuaꝛ,vt ⁊.vt nulli iud.§.fi.Itē ad eū,q in seruitutē reuocaꝛ ex ingratitudine.vt ff.de interd.& rele.l.nō solum. in fin.

a ¶ Famula.⁊id est,serua.

b ¶ Dictam causam.⁊hanc.⁊propter inæqua.&c.vt ⁊.e.§.sed etiam. & C.Solut.matr.l.si ignorans.& ff.de testa.tute.l.fiquis tutorem.

c ¶ Puram.⁊i.simplicē redditionem sine lucro.

d ¶ Actiones cōgruas.⁊ i.per condi.ob cau. quia ob causā .i. ob matrimoniū datū,& nō ē secuta, vt C.de cō.ob cau.da.l.j & ff.de cond.fi.causa.l.fi.

e ¶ Incert⁹.⁊id est,quā do ignorās accepit, & dñs nesciebat,quod age retur. aut eī ita est, aut dñs manifeste tradit,aut tacite ex studio, & his duobus vltimis casibus fit libera,vt hic,& ⁊.pro xi.⁊ubiicit.

f ¶ Consensu.⁊ expresso,vt ⁊.proxi.respon.Ac.

g ¶ Malignante.⁊id est, taciturnitate ex studio: vt ⁊.ij.respon. Accur.

h ¶ Negligentia.⁊scilicet,dñi,vel dic accipientis eam in vxorem .nam tunc nō debuit certiorari,vt C.de act.empt.l.j.

i ¶ Credens.⁊hanc esse liberam , aliās non esset deceptus.

k ¶ Eius autem.⁊ s.dñi.

l ¶ Virum. ⁊ s.seruum.

m ¶ Mulierem.⁊ ancillam.sed contra inf. eo.§. ascriptitio. Sed aliud in ascriptitio,quia per eum terra desereretur,vt sup. de man.Prin.§.sed neq;.

n ¶ Alterius.⁊ scilicet, ancillæ,vel serui sui.

o ¶ Ex studio.⁊ scilicet dolo malo.Alberi.

p ¶ Sarciat. ⁊ id est, litem inferat.

q ¶ Huiusmodi .⁊ scilicet talia.

r ¶ Hoc etiam.] nō solum superiori casu , vbi dominus expresse dedit.

s ¶ Consensit.⁊ expresse.

t ¶ Malignatus est.⁊ scilicet tacendo. & sic not. tacentē affirmare . sic & alias.ff.de dolo.l.j.§.dolum autem.&C.si aliena res pign.dat.fit.l.ij.

v ¶ Hæc valeant.⁊ s.vt sit matrimoniū, & liberi ingenui,vt §.§. ꝓxi. in fi.

x ¶ Dereliquisse.⁊ deiiciendo extra domum.

y ¶ Contempsisse.⁊ nō prębendo curā eis.super hoc triplex est opinio,q dā.n.distinguunt,vt Alc. inter languētes, & nō lāguentes.primo casu liberi efficiūtur , vt C. de la. li.tol.§.sed scimus.& hic in secūdo possunt occupari,cū ꝓ derelicto sint habiti.vt ff. ꝓ dereli. l. j. in fi. Alij dicunt indistincte seruari hoc authenticū,q cquid leges veteres dicāt,vt sit liber , siue sit lāgues,siue nō,vt hic,& C.de infa.l.j.lib.x.Tertij distinguunt,an ipse gerit se ꝓ libero,quo casu seruа quod dicit hic , & C. de infa.l.j.aut non gerit,

† Concor. eā hoc §.c. ij.x. de con iug. feruo. ad quē ti. ē pro mā hu ius §. recurrēdum: qa in mrimonijs contra hendis pua let i⁹ cano nicū cū agit de periculo animarum.Tacens cōsentit.

reliqua verò veniant ad eum , qui redigitur in seruitutem. ¶ Si verò † ab initio putauerit aliquis liberæ iungi psonæ, illa verò famula a posteà declaret existēs, non dicimus solui matrimonium , sed ab ipso initio neq; matrimoniū,fieri, secundum priùs à nobis dictā causam, b ꝓpter inæqualitatis fortunam:vnde neq; lucrum ex mrimonio contēplādum esse, neq; aliqd tale,sed purā c rerū competētium ꝓ congruas actiones d redditionē.

¶ Hoc aūt decernimus,& tale nō esse dicimus matrimonium si cām animus incertus e disponat solū, neq; cōsensu f dñi,neq; malignitate g eius,neq;aliqua negligentia h cōiuncta . Nā si tradiderit tāquam liberā suā ancillam dñs, ille aūt liber existens,& credēs i tradēti hāc accipit,forsan ēt dotalib. celebratis documētis , aut neq; celebratis quidem, eius aūt k voluntate causam gubernāte , non erit iustū tale nō costare matrimoniū , sed tacitā libertatē sequi siue virū, l siue mulierē, m cū tale aliquid à dño fit,fācimus & rapi talē virum, aut fœminā ad ingenuitatē , & cām tanquā super liberis,& ingenuis iudicari.

¶ Si verò ipse quidē nō celebrauerit nuptias, alterius n psonæ dñs, sciat aūt qđ agit , & ex studio o taceat,vt posteà causam sarciat p alteri cōiunctorū, vlciscimur huiusmodi, q si aperta ꝓbetur nequitia, & priuamus dūm ita malignè cogitantē:sitq; rursus hoc etiā r matrimonium, tanq; si cōsensisset dñs ab initio:& ille quidē cadat dñio, ad ingenuitatē verò seruilis persona rapiatur:hoc ipso eueniente effectu,siue cōsensit, s sine malignatus t est dñs.Palā itaq; est , quia ēt filij ex talib. nuptiis liberi,& ingenui scd̄m hanc nostrā erunt legē.

¶ Et multò potiùs hęc valeāt, u si contigerit dud̄ū seruū,aut ancillā seu lāguētes dereliqsse, x seu etiā cōtempsisse y eos, aut etiā amisisse ꝓ dñio aduersus eos volūtatem. Illi namq;,vt pote iam cōstitui liberi , & scd̄m pro derelicto titulū sui, z & nō aliorū existentes, nō in posterū inquietabunt ab iis,q possidere eos olim odio habuerunt.

¶ *Deportatio non soluit matrimoniū. Bar.*

¶ Deportatio a tn, in quā migrauit vir,vel vxor, & antiqua ignis, & aquæ interdictio , q aquę, † & ignis interdictionē vocant nostræ leges b non soluit c matrimonia. hæc em & sacratissimo pridem placuit Cōstantino d clemens quędā causa,& à nobis quidē ꝓbata e est, præsenti f verò nō copulata legi. vnde neq; effectus causæ dicendi sunt,cùm in suo maneat g ordine.

¶ *Milite adnitētia accedēte, uxor , filias Iosphitis eius nō accipit,& eū pro ueritate à duce bellimortuū eē audierit,& ꝓ x.an. expectauerit,& à Principe grām ipetrauerit, licitè cū alio nuptias cōtrahere poterit. B.*

¶ Nouimus autē & huius nostræ felicissimæ h ciuitatis conditorem diuæ memorię (dicimus Constantinum †)scripsisse legē, i scd̄m quā si qui s impeditus k fuerit, & tacuerit ad vxorē per quadriennium,& nullū ei fiat ab illo signū eius l circa eā m affectus,tūc licentia sit mulieri ad scd̄as nuptias veniēdi,offerēti priùs libellum militiæ principi, n & hoc ipsum testificanti . & si hoc fiat , inculpabiliter mulier ad virū alterū trāsiet,&nō damnificabirur qui dē de dote,nō tamē ante nuptialē donationē lucrabit. Hoc itaq; sacratissimus Cōstantinus. o Vehemēter autē nobis immaturè habere illa cōstitutio videt. actib. enim bellicis occupato marito,vxoris priuationem inferre non minor est pęna,quam ab hostibus capi. p Ideoq; nō prius veniat ad virū scd̄m hmōi mulier, q̄ q legislator iste proposuit, quā decennij r trāseāt tps.& hęc s importuna qui dē sit viro mittēs literas,aut ꝓ aliquos verbis vtens ad eū,ille vero si aut apertè renuat nuptias eius , aut absolutè conticeat , tūc quoq; libellum offerat aut gloriosissimo Magistro militū,aut spectabili Duci,aut clarissimo Tribuno,sub quibus ipse est miles:tunc enim licentiam damus & preces porrigere Imperatori , & inde hoc promereri . Sciat autē quia si citra hoc aliquid egerit,tāquam temerariè nubēs,legitimis pœnis t subiacebit.

¶ *Viro , atque uxori ex causis hic enumeratis matrimonium dissoluere permittitur, ei tantummodo pœna imminente, qui dissolutioni causam præbuit . Barto.*

¶ Mitiores u itaq; nuptiarū solutiones,tanq; gñali quadā rōne sub bona gratia factis difiūctionibus, sciēdum est,tales esse quodammodo: x cęterę y vero causam quærūt inspicere z aut à viro,aut abvxore factā,vt damnificēt temerariū a in

† His notis inclusa sup fluūt.sic legas cū Halo. (vt leges nostræ vocant.)

† Concor. Cōstant. quod ēt ē pulcrum e. xcvj.dist.

Vxor quę diu militiæ be expectare.

diat vxorem sine causa, vel qui repudiaꝛ ab vxore cum causa, & idem cōtra in vxore,deinde vt amittat dotem, vel donationem ꝓ nuptias.

a ¶ In casu.⁊ id est,amissione .

b ¶ Alias.⁊ scilicet,causas.

c ¶ Constitutionem.⁊ vt C.de rep.l.consensu.

d ¶ Adinuentæ.⁊ vt C. de rep.l.pen.& fin.

e ¶ Suscipientem. ⁊ sine ꝙbus suscipientib⁹ latro diutiùs latere nō pōt, vt ff.de offi. Præsi.l.ꝓruit.

f ¶ Abigei. ⁊ nota quis sit abigeus,melius quàm in alia lege inuenieatur.

g ¶ Multæ nāq;.⁊ interpositio est.sic ⁊.vt ij , qui ob.in prin.col.vj.&facit. ff.de rei ven.l.i.in fūdo.

h ¶ Flagellis. ⁊ hoc qđ de flagellis dicit , hodie specialiter est correctū , vt ⁊. vt li. ma. & auię. §. si quis autem propriam . coll.ix. nam verberabat ipsam maritus.

i ¶ Ea. ⁊ s.vxore.Acc.

k ¶ Datlex.⁊ [.Theodosij,&hæc.sed hodie quędam ex his causis remanent, aliæ remotæ sunt, & correctæ. Idem dicas ecōtra, si maritus vxorē velit repellere,vt ⁊. ꝓxi. nā quędā ex illis causis correctę sūt,& remanēt a q,vt ⁊.vt li.ma. & aui. §. quia verò plurimas.

l ¶ Et rursus.⁊i.ecōtra.

m ¶ Sacrilegā. ⁊ sacrilegus dr̄ ille,q re sacram de loco sacro aufert , vt no.ff.ad l.Iul.pec.l.diu⁹.

n ¶ Competentium.⁊i. nulla affinitate , vel necessitate coniūctorūm .

o ¶ Pugna. ⁊ sic C. de rep.l.consensu.sic ff. de pœn.l.aut facta.§.fin.

p ¶ Sibi.⁊scilicet, viro.

q ¶ Conscia.⁊vxorem ,

r ¶ Tyrannidem. ⁊i.cōtra legem imperialem .

s ¶ Meditantibus . ⁊ id est,cogitantibus.

t ¶ Sibi.⁊ [.marito .

v ¶ Dat lex.⁊ i. concedit lex Theodosij : vt C. de repu.l.consensu.

x ¶ Horū. ⁊ alias harū .

y ¶ Si verò . ⁊ hucusq; dixit quando cum causa dimittit vnus alterum , nunc aūt qñ sine causa.

z ¶ Ipsum . ⁊ [.repudiū miserit , causa , subaudi soluendi,&c.Accur.

a ¶ Subdita. ⁊ scilicet, dicta persona. Accur.

b ¶ Pœnis.⁊ i.amissionis dotis,& ante nup. donationis,& in hac pœna æquales sunt ambo .

c ¶ Insuper.⁊ nunc aliā pœnā imponit fœminæ repudianti, qu intùm ad alia,quā viro.s. vt matrimonium intra quinquenniū cōtractum ipso iure nō valeat. Itē & infamis sit,vt C.de repud.l. consensu.§.hæc verba.

d ¶ Volens adeat.⁊ siu dicem . nā.hęc actio est popularis,vt hic dicit.& facit §.de non alien.§. fi. colla.ij.& C.de Episc.& cler.l. si quis in hoc.

Abigeus quis sit.

Concor. in proœm. clemen. & Gene. cap. vi. ibi, Videns autē Deꝰ, quòd multa mala tia hominū esset in terra,&c.

casu eorū,q̄ ab eo data sunt , dotis dicimus, aut ꝓ nuptias donationis.Sed harum causarum antiquiores quidē faciebāt,plurimos, diuersosq; tractatus. Theodosi⁹ autē iunior alias quidē causas deinde sumens , alias b autem & ipse adinueniens , de repudijs scripsit cōstitutionē: c à nobis autē & aliæ q̄dam adinuētæ d sunt causæ, quas rectè habere ꝓspeximus ad culpā referri eius, qui succubuerit. ¶ Si igitur scd̄m Theodosij piæ memoriæ constitutionē valuerit mulier ostendere maritum aut adulterio delinquentem , aut reum homicidij , veneficij, aut seditionibus occupatum,aut q̄ pessimū oīum peccatorum est cōicātem delicto,(dicimus aūt machinatū aliquid cōtra ipsum imperiū) aut condemnatū falsitatis,aut sepulchra effodiētem , aut ex aliqua sacrarū domuū aliquid rapuisse, aut latrouinij sectantē vitam,aut latrocinantes suscipiētē, e aut vnū eorū q̄ appellā tur abigei f ꝙbus est cura alienis in sidiari aīalibus aut iumentis, & ea transponere alibi,aut probet plagiariū esse,aut ita luxuriosè viuentē,vt inspiciēte vxore cū alijs corrunpant (q̄ maximè mulieres nuptas, vtpote circa cubile stimulatas exasperat,& ꝓcipuè castas) aut si insidias se passam à viro,ꝓbet circa ipsā salutē,aut venenis, aut gladio,aut ꝓ aliū aliquē talē modum, (multæ namq; g hoībus ad malitiam vięsunt) etiā si flagellis sūp ea vtaꝛ.Si igit mulier tale aliquid ostendere potuerit, licentiā ei dat lex h repudio vti , & nuptijs abstinere, dotemq̄. ꝓcipere,& antenuptialem donationem totam nō solùm si oēs simul ꝓbauerit causas, sed etiā si scd̄ā, seu vnā. Et rursus licentiam dat viro mulierem abijcere,si adulterā inueniat,aut venefícam , aut delinquētē homicidiū, aut plagiariā,aut sepulchrorū violatricem,aut sacrilegam i existentem,aut fauentem latronibus, aut viro nesciente , vel ēt prohibente gaudentē conuiuijs aliorum nihil sibi cōpetentium, k vel etiam,inuito viro,citra rationabilem causam foris pernoctantem,aut extra eius voluntatem circensibus congaudentem,& spectaculis inhęrentē, aut theatris aduenientē (dicimus autem vbi scena, & talia sunt,aut etiā vbi bestijs aduersus homines pugna est) aut insidias sibi faciētem venenis, aut gladio, aut alio factas modo , ex quibus circa vitā periculum est,aut etiā cōsciā tyrannidē l meditantibus, aut falsitatis ream constitutam, aut audaces eius manus inferētem sibi, .s. tali aliquo facto dat lex hæc viro abijcere mulierem , si vel vnam horum, & solā probauerit cām, & lucrari quidem dotem, antenuptialem vero habere donationē.

¶ *Vxor si diuortium sine causa fecerit, uel diuortij causam præbuerit pœnas legitimas patietur,& ante quinquennīū nuptias contrahere non poterit,aliàs autem ante annū tantum non licet propter sobolis confusionem, uiro autem in omni casu quandocunque nuptias contrahere permittitur. Bart.*

¶ Si vero m altera harū personarū irrationabiliter repudiū miserit, & hoc ipsum ꝓ soluendi matrimonium siue rōne, subbdita erit dudum à nobis dictis pœnis. n Insuper ēt vxor rea oīno ex memoratis causis pro irrationibilis repudij missione facta,& in quinquennium totum ad ſm venire prohibetur matrimonium,& ante quinquennīū nuptias non esse sine reatu, neq; legitimas vocari, sed oīs volēs adeat, o & accusęt factū tanquam contra legem p̄sumptum. Si vero etiā rationabiliter mulier repudium miserit, & in certaminibus q vicerit,aut vir irrationabiliter eā abijciens ꝓ subiacuerit r pœnis,lucretur s quidem lucra primitus t dicta, erubescat autem ante annum completū ad secunda vota venite. Quod nō obseruandum nobis est in viro irrationabiliter u obtinente talia lucra , cùm & non obtinenti x etiā repentè nuptias facere licet:qñ nulla circa sobolis confusionem y rationabilis est suspicio,qđ in mulieribus ante anni completionem rectè prohibeꝛ , & tanta est prohibitio ex hoc, z quia licet bona gratia dissolui mrimonium a contingat cōstitutione ,in annum prohibitio scd̄arū nuptiarum , tñ etiam sic ab Anastasio piæ memorię mulieribus instituta est.

¶ *Vir uxori mittere potest repudium,si stuprum diosè facit abortum,uel si uadit ad cōmune lauacrū cum uiris, uel si malitiosè uiueret, uel loquatur cum alio se uelle nuptias contrahere : & tres causæ per Iustinianum interdicuntur: & etiam uir dotem lueratur, & mulier sustinet pœnas Theodosii Angel.*

¶ Has itaq; causas nobis Theodosius explanauit:nos aūt ex veteribus sumētes, & alias adiecimus tres. b Si eñ mulier tāta teneatur nequitia,vt etiam ex studio abortum faciat, virūmq; contristet, &

e ¶ Contra legem.⁊i. ficut accusaret aliquid,qđ esset ꝓra l. sed hæc pœna expectationis quinquēnij hodie mutat:vt ⁊. vt lice.ma.& auię.§.quia verò econtra. coll.viij.

f ¶ Miserit. ⁊ scilicet, mulier,si non habes, sed ego non habeo.

g ¶ In certaminibus . ⁊ l.in iudicio ō maritum.

h ¶ Subiacuerit.⁊ iuste eum repulsum probans per aliquas de illis causis quas habuimus §.§.mitiores.§.rursus .

i ¶ Lucretur.⁊ s.mulier.

k ¶ Primitius dicta.⁊ i. donationem ꝓ nuptias vt sup.§.mitiores in fi.

l ¶ Irrationabiliter.⁊ qđ fit in duobus casibus, qñ vir repellitur ab vxore , & qñ repellit, vt in prin. huius.§.& §.§. proxi.

m ¶ Cum & non obtinenti.s. marito nō rationabiliter talia lucra . qđ fit duobus modis: & tūc lucratur vxor,vt quando iuste dimittitur ab vxore, & quando iniuste dimittit eam:vt §.§. proxi.

n ¶ Confusionem. ⁊ q. d.hæc rario i mulierelo cum habet, & ideo ante annū non nubit,vt eixerat,sed in viro cessat.nā nō portat masculus filiū in ventre,vt fœmina, & ideo in ea posset oriri dubiū,an esset ex primo,vl ex secundo marito.quid aūt si edidit prius forte elapsis duobus mēsibus, vel qđ si elapsis viij. vel vij mēsib⁹ nubat, qñ iā certū est ex primo amodo eam filium nō habiturā? Rū. mulier nubere potest cessante rōne supradicta,vt hic,& ⁊. §. si quis .nain fi.§.Io.contra: quia est & alia ratio , ne qđ malignē fecerit erga primū virū,vt ⁊.de resti. & ea,quæ pa.i fi.coll.iiij. nam plerunque vbi sunt duæ rationes, licet vna tollatur, si alia remanet,per cōsequens ēt prima remanet, vt si duo sunt serui frater,& soror, donec sunt in seruitute, duo sunt impedimenta ad matrimon.seruitus,& cognatio naturalis, eis manumissis cessat vna ratio,remanet altera , & ideo & ius remanet , vt non possiat iungi , vt in fi.de nup.§.illud. & hoc dixi ⁊.de rest.& ea , quæ pa.in fi.Accur.

o ¶ Ex hoc.⁊id est,sanguinis confusione. & facit.ff. de ven.inspi.l.j.§. sed & si seruus .

p ¶ Matrimonium.⁊ sic cōstrue,licet bona , &c. tñ sic institutæ est mulieribus prohibicio in annū secundarū nup.const. ex Anastasio piæ memorię, quæ est in Græco.

q ¶ Tres. ⁊ vt C. de re-

Mulier quæ re non nucum habet, & ideo ante annū non nubit, hoc de iure canonico est correctū , vt ex ē de c. cun.nup.se cum secundum apostolum.

Rationes duæ vincūt vnam .

Concor. c.cū æterni ex de re iu. in fi.xiij. di stin. c. in fi.

Universidad de Deusto

pu.l.fi.§.inter culpas.sed & aliqua de his abscindetur: vt j. vt lic. ma. & aut.§.quia vero plurimis. a ¶ Libido.§.luxuria. b ¶ Eis.§ f. mulieribus. c ¶ Deferentibus.§.matrimonij solutionem.

Adscriptitius quis dicatur.

d ¶ Adscriptio.§ Ideo sic dr, quia solo inscribit se, & p scripturā confitetur, se illi solo velle esse adscriptū, vt C.de agr.& cē.l. cū scimus. li. xi.

e ¶ Sciēte.§ sed aliud i seruo, vel ancilla, q̄n dns scit eū, vel eā liberę iugi p̄sonę, vt j.e.§. si vero ab. contra.& est rō, ne terra ab hmōi colono dſerat, vt §.de man. Princ.§. sed neq; col.iij.& C.de agri. & cen.l. quisquis.l. xj. nā & alias inter seruū, & adscriptitiū est differentia, vt j.de sanc. Epis.§. si seruus. & §. adscriptitios. col.ix. Et p hoc pōt colligi se cundū Io. p adscriptus non sit seruus, licet cuidā sit seruitio adscriptus, vt diximus, instit. de iure perso. in prin.

Adscripti-tius non est seruus.

Adscriptus. Specia. de. concep. §. nunc dicendum. ver. xxiij. quando agitur.

f ¶ Iudicem.§ qđ est ci uilia.C.de pig. l.ij. Ac.

g ¶ Plagis.i. verberib⁹.

h ¶ Hoc.§ qđ i. dicitur.

i ¶ Correctio.§. res quę dam pītē correctibilis. Sed nū.q.d. e ptra est idē, vt adscriptitia libero iungī nō possit? Rn. nō, quia non est ibi ille timor, vt terra à possessorib⁹ deseratur, cū matris status cōsideret, vt j. cōsti. ¶ ex ad scri. & li. in prin. rñ. ij. co. v.& C.de agr.& cen. l. fi. li. xj.& facit ad hūc.§. C. d Episc. & cle. l. q̄ſ.§. &. l. iubemus. & C.de agri.& cē. l. ne diuti⁹. e. li. & §. vt iud. sine quo. sū.§. eos aūt q. col. ij.& j. vt. lic. ma.& autæ. §. is quoq;. col. viij.

k ¶ Sic itaq;.§ inceptiuū est, nō illatiuū, & circa tertiū, & quartū modū disiungedi, vt §. eo.§. minores. & §. si verò altera nō autē circa primū & secūdū, vt §. e.§. distrahuntur. & §§. sequētibus. vſq; ad §. minores. Acc.

l ¶ Adinuentū.§ prius q̄ ab alio, vt C.de repud.l. fin. cuius. ſ. legis ſtatim subiicit ſententiam. & facit §. eo.§. nuptias. in fi.§. m ¶ Competenti.§ scilicet in pecunia, nō in corpore vt j. proxi.§.

n ¶ Snia. ji. voluntate, vel affectu, aſs snia multis modis accipit, vt dixim⁹ instit. qui. nō est permiſſ. fac. testa. §. prēterea.

o ¶ Præſumptiue. ji. p̄ſumptuoſum, & superbū verbum erat sic soluere. Vel dic meli⁹, q̄a p̄ſumitur, q̄ eā dimittet faciliꝰ cū dotē nō habeat, vt p̄bat ſequētia, vt j. q. mo. na. eff. legi. §. q̄n. col. vj.

p ¶ Temerariū. ji. quia imiſſtē diſſoluebat, &c.

q ¶ Sequēti periculo. i id est, per leges.

r ¶ Constitutionem. i vt C.de repud. l. fin. vſq; ad §. inter culpas.

Matrimoniū potest esse sine dote, sed non econtra.

s ¶ Potestate. ji. filiāfa.

t ¶ Nupte sunt. i quia matrimoniū sine dote, sed nō e ptra esse potest, vt §. de trien. & semiſ. §. neque illo. colla. iij. & ff. de iure dot. l. ij.

v ¶ Dictarum. j vt s. e. §. minores. & §. has itaque.

x ¶ Theodoſius. § enumerauit, vt ſtatum colligi ut: eaſdem enim poſuit Theod. vt C. de repu. l. consensū.

y ¶ Enumerauimus. j vt C.de repu. l. pe. & fi.

z ¶ Minorem. j scilicet, ſubſtantiam habens, quā sit cccc. lib. auri.

priuet ſpe filiorū, vel tāta libidō[a] est, vt etiā cū viris voluptatis occaſione lauetur, aut ēt dū adhuc cōſtat mſimoniū cū viro, ad alios de nuptiis ſuis loquatur: licentia dat à nobis viris mittere eis[b] repudia, & lucrari dotes, & antenuptiales habere donationes: vt pote ēt his cauſis rationabiliter ſoluere valentibus matrimoniū, & ſub eūdē deferētibus[c] ordinē, ſub quem & pœnas Theodoſij diuinę definiuit memoriæ conſtitutio.

¶ *Mulier libera adscriptitio alieno non nubit ēt poſſeſſore conſentente: ſed ſi, eo neſciēte, fecit, caſtigari poteſt per poſſeſſorē, & iudicem loci: nec matrimonium tenet, nec dotis, vel donationis datio. Angelus.*

¶ Adscriptitio[d] aūt alieno nubere liberam nō licet, neq; ignorāte neq; ſciēte, [e] neq; cōſciēte poſſeſſore: ſed licet aliq̄d tale ab adſcriptitio geratꝰ, licebit dño, & ipſi p ſe, & p̄ puinciæ iudicē[f] caſtigare plagis[g] mediocrib⁹ hoc[h] agentē adſcripritiū, & abſtrahere ab ea, q̄ fruſtra ei cōiuncta est. vñ neq; nuptiæ ſunt, q̄d tactū est, nec oblatio dotis, nec antenuptialis donatio nis, ſed pura facti mali correctio.[i]

¶ *Ex cauſis ꝫ dictis matrimoniū ſoluit, ēt uiro, & uxore uiuētibus. & ſi culpa uiri matrimoniū diſſoluat, cum uxor indotata eſt, quarta partē uxor lucratur, dum tñ centū libras dicta portio non excedat. Angelus.*

¶ Sic itaq;[k] mſimonia diſſoluūtur viuentibus adhuc ijs, q̄ ea cōtraxerunt; & pecuniarię pœnę circa dotē, & ſpōſalitiā cōſtūt donationē. Sed a nobis aliq̄d ēt aliud adinuētū[l] est, vt ēt in dotata mſimonia irrationabilibus factis diuiſionibus caſtigationi tradantur cōpetenti.[m] Si quis eū duxerit vxorē, aut ēt mulier ad virum veniat: nuptiali quidē aſſumpta voluntate, atq; ſnia,[n] mō tū ſecuta dote, aut ſpōſalitia largitate (vbi quoq; p̄ſumptiuē[o] fieri ſolutiōes cōtingebat, nullo ex hoc cōtra te merariū[p] ſequēte periculo[q]) cōſtitutionē[r] ſcripſim⁹ dicētē. Si qs ſub ptāte[s] cōſtitutā mulierē volū tate parentū, aut ēt ſuæ poteſtatis forte ducat vxorē, neq; dote obla ta, neq; inſtris dotalibus factis; nu ptię q̄dē ſunt,[t] licet dotalia inſtra nō sūt cōſcripta; vt nō ſ b hoc vir (q̄d in multis nouim⁹ factū) expel lat domo vxorē ſine vlla prius di ctatū[u] rōnabiliū cauſarū, quaſq; & Theodoſi⁹,[x] quaſq; & nos enu merauim⁹[y]. Si q̄d aūt tale fiat, & aut ſine cā eā abijciat domo, aut ēt ipſe rōnabilē cām p̄ſtet, vt mulier ſeparet ab eius mſimonio; quartā partē, ppriè ſubſtantię cogat exoluere ei; & vſq; ad quadrigēt as q̄dē auri libras ſubſtātiā habēs cēcū libris dānificabit, hoc est q̄rta ſubſtātię pte, minorē[z] aūt, adhuc[a] in quātū quartæ facit quātitas. Si verò ēt maiorē p̄dictæ quadrigēctarū auri lib. quātitatis ſubſtātiā habeat; nō ampliùs c. auri dānificet libris. ad maximā[b] nāq; plerunq; reſpicientes dotē, legē hāc ſcripſimus: ſubſtantiā illā merito ſm nostras leges exiſtimātes esſe, q̄ puradbitis[c] videat. Rō[d] quoq; exip ſis cauſis pro cautione[e] p̄cedat.

¶ *Si uxoris nec tatæ culpa matrimoniū diſſoluitur, priuatur quarta parte ſuæ ſubſtantiæ exemplo uiri: & per quinquennium à nuptias abſtinet: & ſi ex cauſa iſta, tunc abſtinebit per annum, & non punitur. Angel.*

¶ Et ſi mulie[f] p culpā ppriā ſeparet à viro, indotata exiſtēs; aut ēt mittat ei ſine aliqua cā rōnabili repudiū; ijſdē[g] oīb⁹ ſubiaceat pęnis:[h] & ſi q̄dē p culpā eius mſimoniū ſoluat, q̄nq; ēnū[i] obſeruādū est mulieri, & ſcdis nō copulabit nuptijs. Si verò p cauſam, vel culpam mariti: aut ēt bona gſa diſtrahaſ, meritò & hic[k] annum cuſtodiat,[l] ppter seminis[m] cōfuſionē; vt per oīa nobis lex perfecta[n] ſit.

¶ *Filius, uel filia in parentum præiudiciū non mittit repudium ipſorum. Ang.*

¶ Eſt quoq; quoddā & aliud à nobis pijſtimū ſimul, & gratū adinuētū, vbi ēt repudijs miſſis nuptiæ[o] cōſtūt adhuc: eorū nāq; q̄ ſub poteſtate sūt calliditates circa parētes habitas, phibemus: q̄n quoſdā iuenim⁹ ex ſtudio repudia ſcribere feſtinātes, & mittere[p] ſuis vxoribus, aut ēt ex diuerſo,[q] & nulla rōnabili penit⁹ exiſtēte cā ſoluere mſimonia, vt eorū parētes ſub iaceāt exactioni dotis, aut ſpōſalitię largitatis, quaſi ſoluto mſimonio, & ipſi q̄dē forſā latēter[r] miſcēt alterutris,[s] diſcedūt aūt parētes dānificati, & hāc ſuę ad filios hūanitatis hītes[t] recōpēſationē. lōq; legē ſcripſim⁹[u] volētē[v] neq; ſub ptāte cōſtitutos, neq; emancipatos filios, neq; maſculos, neq; fœminas poſſe diſtrahere mſimonia in ſuorū læſionē patrū, aut matrū, qui dotes, aut antenuptiale, donationes obtulerunt,[x] aut ſuſcepe-

a ¶ Adhuc. j ſ. tantum damnificabitur. Accurſ.

b ¶ Ad maximā. § i. dicere, ppter illos, q̄ reſpiciunt maximā dotē, quā possunt à ſecūda vxore habere. ſic dicitur in epiſtolis ad Hebræos, vel Corinthios, vel ſimilia.

c ¶ Pura debitis. § i. oīa re alieno deducto, ſm leges etiam antiquas, vt hic, & ff. de verb. ſignī. l. ſubſignatū. § bona. & ff. de col. bon. l. cum emācī patri. in fi. j. reſpō. & inſti. ad l. Fal. §. cum autem.

d ¶ Pro cautione. § q. d. non est cauendum mulieri in hunc caſum, vel viro a muliere, q̄a ratio erit loco cautionis. Acc.

e ¶ Et ſi mulier. § nunc ponit cauſam. ſ. quādo per culpā vxoris hoc fit.

f ¶ Pœnis. § quibus & maritus ſubiaceret, ſi eſſet i ſimili dicto, d quo dictū est §. proxi. Accur.

g ¶ Quinquennium. § vt §. eo. §. ſi verò altera.

h ¶ Hic. § i. hoc caſu.

i ¶ Cuſtodiet. § ſcilicet mulier.

k ¶ Propter ſeminis. § hic dic, vt §. eo. §. ſi verò altera. in fi. diximus.

l ¶ Perfecta. § ſed tamen pro parte corrigitur, quod de quarta dicitur, p hoc, q̄d est j. vt li. mat. & ante §. quia verò. col viij & facit ad hūc § j. vt nul. iud. §. fi. coll. ix. & j. de exhib. & introducen reis. § quoniā. col. v. & j. vt frat fi. §. fi. col. ix. & j. quib. mo. natu. effic. legi. §. cuoniam. coll. vj. & j. eod. §. ſoluto. in fi.

m ¶ Nuptiæ § q̄a fictitię repudiū est miſſum.

n ¶ Mittere. § ſcilicet, repudia. Accur.

o ¶ Ex diuerſo. § ſcilicet, quia mulier dabat repudium viro.

p ¶ Latēter. § sit C. de repu. l. dubium ſic econtra §. dē inceſt. nupt. §. ij. in fin. ſic C. plus valere quod agitur.

q ¶ Alterutris. § id est vnus, & alter. Accur.

r ¶ Habentes. § ironia est, q. d. talem gratū habebant parētes de bñficio. ſic & alias ironica est oſo. vt ff. de dam. infec. l. ex damni. §. j. & C. de inof. teſt. l. fratres.

s ¶ Scripſimus. § in græco, vel extrauagāte, vel de hac eadē dicit. ſed de iure veteri hoc erat. vt ff. de repud. l. ſi filia. & ſolut. matrimo. l. filiæ.

t ¶ Volētē. § legē dico.

v ¶ Obtulerūt. § quomodo hoc? Rn. quia pater dedit dotē, vel donatio nē ppter nuptias obtulit ſi pro filio, vel pro filia, & in caſu mortis pactus est, nō diuortij, & diuortium, vt ſic cesſet pactum, vt ff. ſol. matr. l. filiæ. & l. ſi cū dotē. Itē qd dicit ſuſceperūt, planū est, quia nemo iure communi reddere cōpelleretur.

a ¶ Soli. § quibus casibus in ſolidum obligantur parentes, vt ff. ſol. mat. l. ſi cum dotem. §. nunc tranſgrediamur. vſque ad finem legis.

b ¶ Conſenſum. j vt inſtit. de nup. in prin. & C. eo. l. nec filium.

c ¶ Læſionē. § ſoluitur quidem, vt ſubiicit, ſed pater non læditur, vt ff. de rep. l. ſi filia.

d ¶ Eos. ſ. parentes.

e ¶ Non poſſe. § vt ff. de lib. exhib. l. j. §. fi. Acc.

f ¶ Tranſigere. § id est, ſeparare.

g ¶ Marcus. § vt C. de repu. l. diſcretis.

h ¶ Secutus est. j recitādo Marci ſententiā, vt p̄dicta l. dī. C. de repud. quæ Diocletiani ē. Acc.

i ¶ Terminus. § i. finis.

k ¶ Diſiunctionum. i. ſeparationū matrimonij. Al. & incipit hic tractatus §. eo. §. diſtrahuntur.

l ¶ Deinceps. § hucuſq; de diſſūtionibus factis vtraq; parte viuēte, nūc quando altera mortua, ſicut pollicitus est in iſtis, vt ſup. eo. §. nuptias. & §. proxim. in §. fi.

m ¶ Omnia. § ſ. exigo, & qualitatem ſecundum hanc legem.

n ¶ Similiter. § ſicut & matrimoniū. nam & mādatum. vt ff. mand. l. inter cauſas in princ. Item ſocietatem, vt ff. pro ſoc. l. adeo. in prin. Item ſeruitutes perſonales, vt vſus & vſusfructus, vt inſtitu. de vſufr. §. finitur. & de vſu, & habi. in prin. Acc.

o ¶ Fine § i. morte.

p ¶ Contrahentibus. § ſ. ſit lucrum. Alb.

q ¶ Inæqualib⁹ pactis. § i. pacta de lucrando ſint inæqualia, licet obligationes ſint inęquales: q̄d vltimum corrigitur. nā quò ad omnia debet eſſe æqualitas hodie, vt j. d̄ æquali. do. §. j. coll. vij.

r ¶ Conſcripſit. § C. de pact. conuent. tam ſuper dote. l. ex morte. Accur.

s ¶ Ordinauimus. § vt C. de pac. cōuē. l. lege. & eius ſnia hic ſubiicitur.

t ¶ Minus. § ſ. quā quantitatē, vt ſi vnus de tertia parte, alter de quarta lucranda pactum fecit de lucrando, ſi alter præmoriatur, vt ſubiicit.

v ¶ Immoderationes. § Not. aduerſandū esſe immoderationi. ſic C. d̄ donante nupt. l. cum multæ. in fin. & §. quō opor. Epiſc. §. ſed neq; & §. de Referen. §. multitudo. & ſup. vt deter. ſit nu. in prin. coll. j. Vnde verſus. Vix ſine menſura durabit regia cura.

x ¶ In partibus. § ſ. quotis, licet vera quantitas ſit inęqualis, vt ſubiicit.

y ¶ Prædictas. § ſ. per mortem vel viri, vel vxoris: vt §. prox. §. & in nouellis. e. tit. nec enim dicit, ſi aliis modis ſoluat matrimoniū, quibus ſolui poteſt, vt §. e. §. diſtrahunt. ſed licet hic nō dicat, nūquid tamen idē eſt? Rn. ſic, quocunq; modo ſoluatur, vt j. e. §. quia verò lucra. & j. vt fra. fi.

z ¶ Perdurare. § id est, ad ſecundum non venire. & ſic lege ſtatim literam ſequentem. ſimilis est lectio, alias per abnegationem, vt ff. de dolo. l. non debet. in fi. Accur.

a ¶ Propria. § no. arg. q̄ domina ſit vxor dotis conſtante matrimonio, quod tamen falſum eſt, vt inſt. qui. alie. licet in princ. & quod hic dicitur, est propter ſpem. Item & hic iam erat præmortuus maritus.

b ¶ Sup ſecūdis. § quæ materia ſcd'arū nuptiarū expedietur. j. e. §. primæ.

c ¶ Lucra. § & cundū pacta ſuper his habita, vel aliter venientia. Acc.

d ¶ Differentia. § hęc dictio differētia, est neutri gñris, & numeri plurālis, & caſus nominatiui. q.d. hęc lucra nō differūt ab aliis bonis lucratis: nam ſicut in aliis pōt liberē facere, q̄d vult, ita in his lucris, vt ſubiicit, & hoc circa alia lucta, præter circa lucrū dotis, & añ au. do. licet hęc litera aliter vellevideat. ſ. vt in iſtis ſi tidē, q̄d in aliis lucris, cū indiſtinctē loquat. iſta n. duo licet ratione, ppriętatis lucrentē ad præſens, & rōne vſusfructus, tñ debēt ſeruari filiis eius m̄ſimonij, cui⁹ hæc fuit dos, vel antenu. don. etiam iure veteri, vt C. d ſec. nup. l. cum aliis. & iure iſto: vt j. eo. §. nec illud. & iure nouiori, vt j. neq; virū q̄d ex do. col. viij. in aliis ergo lucris vtin legatis, & fideic. & dona. dat hæc libera ad miniſtratio, vt ſequitur. Sed ſecundum hoc, quātum est in dote, & annu. dū in pari iure est p̄ſona quæ transit ad ſecūdum matrimoniū, quia ſibi re tinet plenū vſumfructū, donec viuit. vt j. eo. §. ſi vero expectet. & ea quæ non transit, vt dictū est, q̄d nō debet eſſe: & ideo dictus ius immutatur, vt hodie tm habeat p̄ſona, quæ transit ad ſecūdum matrimoniū, quantū vni filiorū ſeruat. i. virilem habet in dote, ſiue i don. p̄opter nu. vt j. vt fra. fi. §. fi. coll. ix. de qua virili facit quicq̄d vult. ſi aūt nihil diſponat, videtur filiis exhonoratis ſeruaſ, vt C. de ſecun. nup. l. hac edictali. §. fi. & inſ. hoc §. ibi, placuit eñ, &c. Vel dic, quod verius est, vt diximus j. e. §. nec illud. in fine illius notulæ, ſed i eo, quod hic dicit, &c.

e ¶ Poſſeſſione. § id est, nihil ferent ab aliis, vel dic, poſſeſſione, id est, à bonis à ſe poſſeſſis.

f ¶ Vixerint. § iſti lucrantes.

g ¶ Habuerunt. § ſ. habēt licentia alienationis & facit. ff. ren. amo. l. non eſt. & C. de iudę. l. nemo.

h ¶ Moriātur. § ſcilicet, perſonæ lucrantes.

i ¶ Migrare. § it. transferre. ſic etiā ponitur. ff. de migran. per totum tit.

k ¶ Conſtitutionem. § cuius tenor hic reciſtat, vt C. de ſec. nup. l. ſi quis prioris. §. j. & §. certum. & §. tale.

l ¶ Non ob hoc alienatæ. § hoc est verū, quātūm est in præiudicium filiorum, vt verè tamen alienat, qui in alium iure conſtitutionis, vel ſimili modo ſua bona tranſmittit, vt ff. de ali. iud. l. ex hoc edicto. §. alienare. & inſt. de hæred. inſti. §. ſed neq;. & no. in hoc corrigitur lex vetus, quæ dicebat fieri alienationem etiam in præiudicium filiorum ſiue in parte, ſiue in totum extranei ſint hæredes, vt C. de ſecun. nup. l. ſi quis prioris. §. certum. quod j. ſtatim plenius dicetur.

m ¶ Sed ex æquo. § facit. ff. de oper. liber. l. vt iuriſiurandi. §. ſi liberi. & C. commun. vtriuſque iud. l. fi. §. ſinautem. & C. de bon. mater. l. ij. in fi. & C. de bon. quæ lib. l. cum oporteat. §. ſub hac. & §. ſi mate.

n ¶ Extraneos omnes. & non filios ex anteriori matrimonio. ſed eis. ſ. filiis, aliis modis ſatisfecit, vt per leg. & fideic. vt ſubiicit, vt & §. de tri.

runt ſoli,[a] aut etiā cū filijs: ſed ſicut in contractu nuptiarum expectamus patrū cōſenſum,[b] ita neq; trāſigere matrimonia ſinimus in parentū læſionē[c] citra illorum voluntatē: ſed ſi mittat repudiū, cōpetere contra eos[d] exactionē pœnarū nō ſinimus, ſiue ipſi dederūt hoc, vel ſuſceperūt, ſiue etiā cum aliis ſuſceperunt. Non. n. habet ratione, parentē quidē citra voluntatē filij nō posſe[e] trāſigere[f] mſimoniū, filiis aūt permittere forſā & in minori ætate cōſtitutis, neq; qđ vtile sit ſcientibus, citra patrū volūtatem ſoluere mſimoniū, & ex hoc parentes lædere. Hoc aūt bene q̄dem inchoās philophiſ ſimus[g] faciuit Marcus,[h] Diocletianus aūt hūc ſecutus est,[i] nos aūt ſi militer aprobauimus: ſitq; terminus[k] nobis hīc diſiunctionū,[l] q̄ ſuperſtitibus cōtrahētibus fiunt.

¶ *Inæqualitas i quātitate dotis, & donationis pp nuptias pmittit in qualitate, & quātitate phibetur: in æqualibus autē pactis, quia maius trahitur ad minus. Bartol.*

¶ Deinceps[l] aūt matrimoniorū terminū, q̄ oīa[m] ſimiliter[n] ſoluit, expectat mors. Vñ ſiue morte viri ſoluaſ mſimonū, ſiue fine.[o] † mulieris, lucrū sit viro q̄dē dote, ſecundū qđ nuptialiū inſtrorū continetur pacto: mulieri verò ex nuptiali donatione, ſicut & ibi cōuenerit à principio cōtrahētibus:[p] non phibēdis q̄dem inæqualib. ſecundū quātitatē oblationib. phibēdis aūt inęqualib.[q] pactis. hoc qđ fortiſſimus[r] q̄dē Leo ī ſuis cōſcripſit legib. nos aūt hoc ſumentes adbuc clarius ordinauimus.[s] Si. n. alter q̄dē amplius, alter verò minùs[t] in lucro paciſcat, incertū erit, quale oportet eē, qđ teneat, vtrū qđ plus, an qđ minus, dubitatiōe ex vtroq; ſimiliter inſurgēte. Vnde nobis placuit īmoderationes[v] aduerſantib. ad min⁹ ptrahere, qđ in pacto plus est, & non alij quidē licere tertiā, alij aūt forſan quartā lucri paciſci: ſed ſi q̄d tale fiat, q̄rtaī vtroq; p̄cipiēda, & deinceps ſimiliter in partib.[x] nō tñ in conſtituta ex vtroq; quātitate.

¶ *Si parēs ſolu. matr. ad ſecūdas puenerit nuptias, licentiā habet oī lucrum, pueniēs ex primo mſimonio alienādi. ſed ſi nō alienauerit, filijs reſeruare pſumitur eis inſtitutis ſolis uel cū extraneis ꝫteritis uel exhæredatis, iuſtè q̄dē penitus exclusis mortuorū portionibus ipſorum filiis tranſmiſſis. Bar.*

¶ Soluto igr mſimonio ſecūdū[y] prædictas[z] oēs diſiūctiones, felix q̄dē, & beatū est vtriq; cōtrahētiū p̄durare in[a] priori cōiugio, & nō p̄creatā ſoboleſequentib. matrimoniis forſitan cōtriſtare. & ſi hoc egerint, & in priorib. ſteterint nuptiis, habebūt quidē ppria,[b] hoc est dotē q̄dē mulier, ſpōſalitiā vel largitatē vir: nihil perſcrutantib. nobis hoc, qđ ſupſecūdis[c] est nuptiis. Percipient aūt lucra,[d] virq dē ex dote, mulier aūt ex antenuptiali donatione, † & erunt hæc eis propria, nihil penè ab alia eorum differentia[e] poſſeſſione.[f] † vnde donec vixerint, [g] oēm licentiā habebunt alienationis ſuper his, ſicut in aliis, quæ de ſuo ab inītio habuerunt.[h] Si verò etiā morianī,[i] licet eis & legatis, & fideicōmiſſis res has in alios migrare:[k] talēquippe alienationē permiſimus nos cōſtitutionē[l] p̄ his conſcribētes. ¶ Si verò filios ex vna parte ſcripſerint hīdes, extraneos aūt ex alia, maneant aūt tales res, aut ēt quædā earum nō alienatæ, nō ob hoc alienatæ[m] esſe videbuntur, q̄n aliquis ēt alter ſcriptus est hæres, ſed maneant etiā hęc filiis. Non. n. ſi ſcripſerit oēs filios hęredes ex inæqualibus partibus, has ſecundū hīditarias accipient portiones, ſed ex æquo[n] uident ſecūdum numerum ſuum, ſicut etiā ſi nullum eorum ſcripſerit hæredē, ſed extraneos omnes,[o] eis per alios modos ſatisfactione habita, percipiēt eas: cū vtiq; non ſint hæ

Philoſophus Hal.

Obitu. Haloan.

Generoſiſſimus. H.

Immoderatio eſt cō trariandū.

Vxor eſt dña dotis.

† Loc' hic vnico cor ctionis hic cū §. fi. ſ. eo. ſ. igit. opō Halo. & Ang. vbi & gat. Quę his cauſis dicta ſunt eōtrario, quoq; pro cedat, vide ibi.

† Per H.

† Haloander quædā interiecit, quæ tamen hic nō ſunt neq; in græco codi. Scring.

Universidad de Deusto

& ſc.§.j.col.iij.ſed hodie iure inſtitutiõis oportet eis ſatisfieri, vt ſ. vt cum de ap.co.§.aliud.col.viij.

a ¶ Non obligauerit.§ aſs ſiue nõ.& not.q obligando videt auferre,ſed contra,inſti.de lega.§. ſi rẽ ſuã, verũ idẽ reſcripſerũt.ſed ibi datũ, hũc relictũ iã erat & ab hoie, hic nõ erat datũ adhuc, ſed erat ſpes, & ex hac lege pẽdebat hęc ſpes: quare minus cũ lege, q̃ cũ homine agit, vt ff.de arbi.l. Celſus. Itẽ & facilius impediť faciẽdũ,q̃ factũ 1 vt ff.de inoff.teſt.l.Papinianus.§.ſi conditioni.

b ¶ Non expreſſim.§ no. plus valere expreſſa ſpecialiter, quã generaliter.ſic.ff.ſi quis caut. ſed & ſi.§.quæſitum.& ff. de iniur.l.item apud Labeonem.§. hoc edictum.

c ¶ Ex noſtra lege.§ ſ. iſta præſenti. nã nõ dicit de illa,ſi quis prioris. §.j. & ij.C.de ſecũ.nu.imo,p parte hæc corrigis illã. ſ. in eo,quòd dicebat, generaliter facta inſtitutione, fieri alienationem.

d ¶ Prioribus.§ vt Leoni, qui de hoc tractauit, vt C.de ſecun.nup.l.hac edictali.§.fin.& Theodoſio, vt C.de ſecund.nupt. l. generaliter. in fi.

e ¶ Deſcendens.§ ſ. q̃ ſeruaſ hoc cõmodo filiorũ.nã,etc.& facit optimè j.cõſt.q̃ de dign.§.illud.

f ¶ Reſpicere.§ſ.vt iudicamus eos per pœnã. nã vnius pœna, metus eſt multorũ: vt C.ad le. Iul. repe.l.j.& facit ff.de poſti.l.bona fides. & ſup.de mand.Princi.§. non permittas, Accur.

g ¶ Defuncti.§ſcilicet, patris. alij dicunt, ſcilicet filij, hoc eſt nepos. ſed prima verior eſt.

h ¶ Hanc cauſam.§ſ.q̃a exhonorauit parentẽ. & facit.ſup. de hære. & fal. §.exheredatos.& inſ. de immen.do.in fin.& ff. de mino.l.,auxilium.in fi.

i ¶ Seruent.§ ſcilicet, primas nuptias,id eſt,nõ veniant ad ſecundas.

k ¶ Nuptiæ & hinc.§ſ. ex primis nuptiis.

l ¶ Ad hoc.§id eſt,vſq; ad hunc. §. Aecur.

m ¶ Legi hoc.§inſerere huic legi. Accur.

n ¶ Ex ambobus.§ſcilicet,matrimoniis.

o ¶ Nuptiis.§ſ. manſerint aliqui ſine filiis.

p ¶ Omnino.§i.inconti nenti,vt §. eo. §. ſi verò. & ſine metu amiſſionis lucrorum,vt j.eo.§.ſi verò expectet.

q ¶ Mulieribus.§nubẽtibus ſecundò,& non habentibus filios ex primis nuptiis.

r ¶ Ex.§ pro quia, quia gefferunt.

Lex eſt mitior hoie. 1 Concor. c.rurſus.circa fi. extra qui cle. vel vouen. ma. cõtrahere poſſunt.

rodes parentum.Placuit enim nobis per præſumptionem,quia pater dum nõ viuẽs alienauerit,aut expreſsim obligauerit a aliquid harum rerũ, aut moriens non expreſſim b in aliũ eas trãſpoſuerit, voluerit magis ſeruare filiis,tanquam ex cauſa illorum ſibimet acquiſitas,& nõ ad extraneos deducere: & dabuntur hęc filijs honore præcipuo ex noſtra lege, c licet nõ fiãt hęredes aut patris, aut matris,aut vtriuſq;, vel ſiquidẽ eorũ fiant hęredes, alij verò repudiẽt. hoc.n.nobis rectiùs quam prioribus d placuit habere.Vnde ſi præmiũ eſt ex lege deſcẽdẽs e in eos, nulla adiectione neq; turbeť, neque minuatur, niſi fortè cauſam ipſi dent filij ſuæ deminutionis. Si quis enim ex eis ingratus videtur,præmium hoc aliis damus nihil tale agentibus,vt & alios corripiamus parẽtes honorare, & ad fratrũ exemplũ reſpicere. f Vnde ſi tantũ infortuniũ filiorum ſit ſobolis,vt oẽs ingrati ſint, ad hęredes veniẽt hęc defuncti, g tanquã illius ſubſtantiæ cõſtituta,non valentibus filiis ex parẽte à ſe exhonorato prẽmiũ habere,qđ nos eis propter hanc cauſam h nõ damus.

¶ *Portio filiorũ mortuorum,ad quos deuenerũt lucra nuptialia,uel dotes patris, uel matris trãſmittitur ad eorũ filios hęredes, alias accreſcit fratribus eorum. Angel.*

¶ Si verò filiorũ alij quidẽ inter viuos ſint,alij verò defuncti quidẽ ſint,filios autẽ relinquant, defuncti portionem illius damus filiis,ſi hęredes ſint patris, alioqui ad fratres deducimus. Et iõ legẽ noſtrã perficientes, volumus hęc valere nõ ſuper dote ſolũ, neq; ſuper ſpõſalitia largitate,ſed etiam ſuper indotatis matrimoniis, ex cõſtitutiõe noſtra introductis lucris.nã & illud,niſi ad ſcđas veniãt nuptias parentes,ſed ſeruẽt, i erit filiorũ quo dudũ diximus modo.

¶ *Si uir intra annũ ad ſecunda uota trãſierit,nõ procreatis filijs ex primo matrimonio,ab omni pœna liber eſt:mulier autem ſi intra annum ad ſecunda uota tranſierit,pœnis hic inſertis punitur. Angel.*

¶ Primẽ ſiquidẽ nuptiç,& hinc k lucra,& obſeruatiões vſq; ad hoc l diſpoſitæ ſint. Si qui verò prioribus nõ cõtenti nuptiis, etiã ad ſecundas venerint, neceſſe eſt legi hoc m ſe ſupponere, aut ſine filiis exiſtentes ex prioribus,ex ſecundis autem filios habẽtes, aut etiã ex diuerſo ſine filiis quidẽ ex ſecũdis, parentes autem ex primis, aut ſine filiis,ex ambob⁹, n aut parentes ex vtroq;. Si igitur ſinẽ liis mãſerint ex priorib⁹, aut etiã ex ambabus nuptiis, o nulla perſcrutatio circa ſecũdas eſt, ſed viri quidem ibunt omnino p omni obſeruatione liberi, mulieribus q autẽ ſolummodò imminebit metus, vt nõ ante annale tẽpus ad ſe cundum veniãt matrimoniũ, aut ſciant, quia ſi quid tale geſſerint, & r immaturas contraxerint nuptias,ſubibunt pœnas,alias s quidem ſi ſine filiis ex prioribus ſint matrimoniis:maiores t aũt ſi etiã filij ſint.Si enim nõ eſt ſoboles, u infamia mox ſequetur, † & x erit omnino mulier propter nuptiarum feſtinationem y infamis,& neque pcipiet aliq̃ horũ, q̃ à priore relicta ſunt ei conſortio, neque fruetur ſponſalitia largitate, neq; marito z ſecũdarũ nupriarũ vltra tertiã ſuæ ſubſtantiæ offeret partem, ſed neq; extrinſecus ſentiet largitatem, neq; percipiet penitus ab vllo extraneorum, non hæreditatem, nõ fideicõmiſſum,nõ legatum, non mortis cauſa donationem,ſed hæc venient, aut maneant apud hæredes ſcriptos defuncti,aut hæredes eius, a ſi poterat hæres b eſſe, vtpote ea nullam vtilitatem habente. Sed ſi ſcripti, & alij ſint c hæredes, ſiue etiam ab iteſtato vocẽtur, ad illos veniẽt, quæ tali mulieri derelicta ſunt:nõ enim fiſcus hæc vindicabit,(ne ali quo modo videamur talia corripientes, fiſci prouidere vtilitati) ſed illa quidem, quæ extrinſecus ei derelicta ſunt, ad alios venient, quæ verò à priore marito ſunt ab ea ſublata, veniẽt ad decem d perſonas relinquentis iure cognationis,q̃ę Edicto continentur, hoc eſt aſcendentes & deſcendẽtes, & ex latere vſq; ad ſecundũ gradum, gradibus in ſuo ſeruãdis ordine. e Quibus non exiſtentibus, ad ærarium venient. f Sed neq; longius hæreditas ab inteſtato propriorũ eius g veniẽt h cognatorũ,ſed vſq; ad tertium i gradum inſpiciẽdum vndiq; ſtabit ſolũ ſucceſſio eius, longiùs autẽ exiſtẽtes, k alios habebũt l hęredes, & quę prę aliis m ei pœnis infertur, dicimus autem infamiam, ſiquidem ſine filiis ex prioribus fuerit nuptiis, ſolui n Imperatoris literis iubentibus. Si verò ei filij fuerint cuiuſcunq; o ſexus,licebit quidem ei, p Imperatori pro infamia ſupplicare, non tamen q vtilitatem aliquã reſcriptorũ habere. Si tamen voluerit ex imperio habere vtilitatem, &

s ¶ Alias.§ſcilicet,pœnas ſubibunt.

t ¶ Maiores.§nam tunc non remittitur ei infamia de facili, vt in hoc §.ibi,& quæ præ aliis.

u ¶ Soboles.§ ex primis nuptiis.Accur.

x ¶ Et.§ pro id eſt.

y ¶ Nuptiarum feſtinationem.§ tamen tenet matrimonium,vt j de reſti. & ea. §. vnum.

z ¶ Neque marito.§ſed quæ pœna eſt hoc non dare? Rñ. magna, quia per hocviliorem maritũ habeť,vt §.eo. §. ſi enim. Sed nũquid aliis de ſuis rebus dare poterit? Rñ. ſic, cum non inueniatur contrarium.

a ¶ Cohęredes eius.§ ſcilicet, mulieris.

b ¶ Hęres eſſe.§ ſcilicet,niſi nupſiſſet intra tẽpus luctus. erat enim inſtituta.

c ¶ Sint.]ſcilicet, relicta vxori.

d ¶ Ad decem.] ſcilicet, patris,& matris, & aui,& auiæ. Item filij,& filiæ ex priore fortè marito,nepotis, & neptis, fratris,& ſororis,quæ cõtinentur edicto Prętoris,vt ſubiicit, & probatur inſtitut.de bono.poſ. §.tertia.

e ¶ Ordine.] vt primò deſcẽdẽtes, ſecũdò aſcẽdentes,tertiò collaterales:vt j.de hære.ab inteſta.§.j.coll.ix. Vel dic,q̃ frater,& ſoror,cum i eodem ſint gradu cũ auo, & auia, cnm eis pariter vocantur,vt C.de ſecun. nup.l.j.§. his etiam. ibi, quanquam & hic,&c.

f ¶ Venient.] ſ. bona.

g ¶ Eius.]ſcilicet, mulieris.

h ¶ Veniet.]ſcilicet,ad iſtam mulierem.

i ¶ Ad tertium.] Not. hic mirabilẽ modũ ſuccedendi.namnec vſque ad decimum, nec vſque ad ſeptimum gradum, ſed duntaxat vſq; ad tertium gradum fit ſucceſſio,vt inf.vt nulli iudic.§ fi.collat.ix.aliàs contra, vt inſtitut. de ſucceſsio. cog.§.fin.

k ¶ Exiſtentes.] ſcilicet, cognati.Accurſus.

l ¶ Habebunt.]q.d.non hanc mulierem, quæ ſic nubere feſtinauit,vt hic, & C.de ſecun. nup.l.j.§. eadem.Accurſ.

m ¶ Præ aliis.] id eſt, ante alios.

n ¶ Solui.]id eſt, diſſolui ab infamia.

o ¶ Cuiuſcunque.] id eſt,ſiue maſculi,ſiue fœminæ.

p ¶ Ei.] ſ.mulieri. Acc.

q ¶ Non tamen.] & ſic in hoc maiorem pœnam patitur, quando habet filios,quàm quãdo nõ habet, vt in princ. huius §.

Lex Iuliana vertit inter infames erit.

Succeſſio fit quando que vſque ad tertium gradum tã tum.

Donare

a ¶ Donare portionem.§ſcilicet,non differat.

b ¶ Etiam veteribus.§ vt C. de ſecun.nup.l.j.& ij.vbi dicitur,fieri remiſsionem infamię gratis,& non gratis. Item qualiter hæc donatio ad filios perueniat,& inter eos diuidatur,non dicitur, ſed hic adiicitur.

c ¶ Habuerint.§ſaliqui ex iſti filiis, quibus mulier nubẽs ante annum debet ſeruare dimidiam omniũ ſuorũ bonorum.

d ¶ Si vero oẽs.§ſ.filij.

e ¶ Recipiat.§ ſ.hoc totũ,qđ donauit ante partẽ, reliqua vero ſubſtantia filij venit ad matrẽ, vna cum aliis legitimis, vt cũ fratribus, & cõſanguineis ex patre tiũ, vt C.ad Tertul.l.ſiquis.& l. ſi qua. ſed hodie mater talibus pferẽ, q̃ ſunt coniuncti ex altero parente tiũ: vt j.de hęr.ab inteſt. §.ſi igit defunctus.col.ix.

f ¶ Et tres pro his.§quę ſunt in C.ex q.cau. infa. irro.l.decreto.& C.de ſecun.nup.l.i.& C.ad Ter. l.ſi qua mulier.eſt&quarta,quæ dicit de hac materia.C.de ſec.nu. l.ij.

g ¶ Interpoſitione.§ q̃ eſt in toto §. iſto, primæ ſiquidem,&c. vſq; huc. & not.q eaſdem pœnas, quas patitur hęc mulier nubẽs intra tẽpus luctꝰ, patiť & illa, quæ deſerta liberorũ tutela cõtra ſacramentũ,& ante eius rationẽ reddităm tranſierit ad aliud matrimoniũ: vt j.e.§.ſi aũt tutelam.&C. ad Tert.l.omnẽ.Item & illa,quæ parit intra tempus luctus, vt in vndecimo menſe,vt j.de reſt.& ea quæ pa.§.fi.collat.iiij. Itẽ & ea,quæ intra idem tempus.ſ.annũ patiť ſtuprũ, quia plus habet luxuria, quàm caſtitas, vt j.eadem cõſtitutiõe. de reſtit.& ea quæ par. §. fi. quandoq; aũt & poſtpo nitur nimia feſtinatio. ſ. q̃ per culpã mulieris factũ eſt diuortiũ. qđ dic, vt §.eo.§. ſi verò altera.

h ¶ Expecter.§ id eſt, differat nubere, vſq; ad annum. Accur.

i ¶ Prædictas.] vt §. §.j. vſque huc. Accur.

k ¶ Dicatur etiam denuo.§ nam iam dictum eſt ſemel; vt §. proxim. §. ſi igitur.

l ¶ Ex hoc.] id eſt, ex ſecundis nuptijs. Accur.

m ¶ A viro.§ ſ.primo.

n ¶ Oi largitare.§ hic ſupplesur,quod ſemiplenẽ dicitur §.de nõ eligẽdo.§. hic autem.col.j.nã ibi de dote, & donatione tantùm, non aũt alijs lucris; vt hic dicit,& ſtatim latius expedit. Acc.

o ¶ A viro.§ ſ. primo.

p ¶ Coniuncta eſt alij.§ ſ.viro ſecũdo,& hoc idẽ videtur, per l.C.vt C.de ſecundis nup.l.fœminæ. in princip.& §.j.quod de plano confiteor,& eius ſententia hic recitatur. Teſtať qs aliquando de alieno. ſed Petrus dixit,q̃ per prædictam legem,proprietatem habet plenam, vnde & de ea teſtari poteſt; vt j.eod.§. penultimo. Sed certè hæc non eſt bona ratio.nam & de alienis quis quandoq; teſtatur; vt pater de bonis filij; vt inſtituta de pupillari ſubſtitutione.§.non ſolùm.in principio. Item monachus de rebus monaſterij, quando ipſe eas contulit; vt j. de ſanctiſ. Epiſcopis. §. ſi qua mulier. collat. ix. hodie autem plànum eſt,quia tantùm vſumfructum habet,vt hic,& §.de non eligend.§. hoc autem.collat.j.& pro his rebus cauebit mater filiis, quod dic vt §. de nõ eligendo.§.alio.eadem collatione.ſed pater fortè non, quia inter patrem,& filium non poteſt eſſe cautio,vt ff.ad Trebel.l.Imperator.

aliis liberari pœnis, ex priore matrimonio filiis mediã ſuę ſubſtantiæ donare a portionẽ purè,&ſine omni cõditione,& neq; vſum retinere,ſed omnis ſubſtantię,quã habuerit,q̃ſi ad ſecũdas veniebat nuptias,mediam,ſicut diximus, cedens partẽ prius procreatis filiis. Et diuident hęc filij oẽs ex æquo, & filios quidem habẽtes, ad ſuos tranſmittẽt filios. (oportet enim aliq̃d ẽt veteribꝰ b adjici legib.) Si verò non habuerint c defuncti filios,defunctorum portiones accipiẽt omnino p portione eorũ fratres,ſi verò oẽs d defuncti ſint, habẽat conſolationẽ ſuæ infelicitatis mĩ, vt ea rurſus recipiat. e & hoc dicimus ſi inteſtati moriant filij. non enim in iis,quæ ſemel facta ſunt, prohibemus eos teſtamẽta conſcribere,aut ad ſuperſtites, quo volũt hoc modo diſponere.

¶ Igiť imminentes pœnę ante luctus nubẽtibus tẽpus,tales q̃dam modo ſunt, & tres f pto his conſtitutiões priùs ſcriptas, vna quadã hac interpoſitiõe g hęc nobis lex competenti protulit adiectione.

¶ *Trãſiẽs ad ſcđa uota poſt tpa luctus, nullas pœnas patiť,ſi ex primo mrimonio ſoboles nulla ſupeſt,eauero exiſtẽte priuať dñio oĩs largitionis,quã conſecutus fuerit à coniuge,& ipſam teneť filijs primi matrimonij reſeruare, ſolo uſufructu penes nubentẽ remanente in diem uitæ ſuæ duntaxat. Ange.*

¶ Si verò expectet h quidẽ tẽpus mulier,& ppterea effugiat prædictas i pœnas,ad ſcđm verò veniat mrimoniuu,priores negligẽs nuptias,ſiquidẽ nõ hẽat filios (dicatur k ẽt denuo)ſine periculo eſt totum ex hoc. l ¶ Si verò ſit ſoboles & filios ex hoc exhonoratos viderit,tũc omni largitate à viro m ad eam veniẽte, eã ſecundũ propriętatis priuat partẽ,ſolũ ei derelinquens vſumfructũ. Et hęc ſancita ſunt etiã ſuper antenuptiali donatione,& ſup omni largitate, n ſiue cũ viueret,à viro o ad eã veniẽte, aut etiã ex teſtamẽto, aut mortis cã donatione, ſiue inſtitutiõis ſit pars,ſiue legatũ, ſiue fideicõmiſsũ. Et gñaliter dicẽdũ ẽ, q̃ oĩs eã deſerit,pprietatis modꝰ,ĩ iis, quę

à priori viro in eã venerũt, & filij ea pcipiẽt, & pprietatis erũt dñi ſm tempus mox, quo mĩ coniuncta eſt p alii viro. & hęc cõis mulieris,& viri q mulcta ſit poſita. nã & ille filios habẽs, ſecũdã eis ſuperinduxerit vxorẽ, non ex dote fruetur lucris ſcđm proprietatis rationẽ,nã largitatẽ aliã à muliere percipiẽs,hanc habebit firmam,præterquã q̃ licet vti & frui r quoad vixerit ſolũ. & ij quoq; filij, licet ſub poteſtate cõſtituti ſint, ſed tñ dñi ſecundũ proprietatẽ talium erũt veniẽtium mox in eos ſimul cũ ſecundę vxoris coniunctione. Et nõ diſcernimus de dote, & añ nuptias donatione,vtrũ ipſi s hãc dederint,p ſe cõtrahentes,an aliqui alij,p eis hoc egerint, ſiue ex genere, t ſiue ẽt extrĩſecus,licet u videať quodãmodo comprehẽſa & ante nuptialis donatio in dote.

¶ *Lucra à cõiuge primo ueniẽtia mulier, uel uir ad ſcđa uota trãſiẽs non alienat,nec obligat.qđ ſi fecerit, filijs dať ea uindicãdi ptãs,& eorũ ſucceſſori,niſi excluſi ſit pſcriptione xxx.ann.q̃ eis nõ currit,ſi ſint alienæ ptãtis,& minores ętate pupillari. Ang.*

¶ Sed qđ ſancitũ eſt ſuper lucris hinc v veniẽtib. ad nubẽtes, ẽt ſic ratũ ſit, w & ita certa taliũ x lex y eis erit cauẽs, vt neq; alienationẽ vllã ꝑmittat parẽtib. ĩ talib. neq; hypothecã, ſed vel ſi quid egerĩt parẽtes, mox eorũ z obligat a eis b ſubſtãtiã, non vt prohibeat c eos d aliquid e agere in iis, q̃ voluerĩt. erubeſcit. n. lex caſtos filios genitoribus ſtatu dem erubeſcit, f inte nať aũt accipientib. tãquã nihil eis quod accipiũt profit. & ſciant ex hac noſtra lege,quia, vel ſi quã à talibus parentib. comparationẽ fecerint, vel ſi acceperĩt donationẽ, vel ſi qũid oĩm egerint, tale erit quale nec geſtũ,nec ſcriptũ g qđ factũ ẽ. Vindicabũt. n. ea oĩno filij, hæredeſq; eorũ, & ſucceſſores ab hæredibus illorũ,& ſucceſſoribus,non aliter excludendi,niſi tricennale tranſeat tẽpus, & detẽtatio dños accipientes,cõſtituat, h incipiẽte filiis tpe currere, ex quo ſuę potestatis apparuerint. i exiſtentes,

q ¶ Et viri.§ ſcilicet, tranſeuntis ad ſecunda vota.& facit.C.de ſecundis nup.§.j.ſ.generaliter. in princ.

r ¶ Frui,] ſcilicet, his largitatibus. Accur.

s ¶ Ipſi.] ſcilicet, viri, vel mulieres.Accur.

i ¶ Ex genere.] ſcilicet, qui dederunt, vel fuerunt.

v ¶ Licet.] quaſi dicat ſimilitudine facta phoc, qđ dixit in dote,poterat intelligi & in donatione; ſed maluit expreſſe dicere, ne videatur neglexiſſe; vt ff.de iniur.l. itẽ apud.§.hoc edictũ.

x ¶ Hinc.] id eſt, ex matrimonio.

y ¶ Ratum ſit.] vt ad ſecunda votæ tranſiens, amittat Incrum; vt in principio huius.§.

z ¶ Talium.] ſ.rerum lucratarum.Accur.

a ¶ Lex ſcilicet, iſta.

b ¶ Eorum.] ſcilicet,parentum.R..

c ¶ Obligat.] hoc per tacitam hypothecam.& facit.C.de bonis,quæ liberis.l.cum oportet.§.fi. & C.de bon.mat.l.j.

d ¶ Eis.] ſcilicet, filijs,

e ¶ Prohibeat.]ſcilicet, filius,& ſic mutat numerum, cum vſque hoc in plurali, nunc in ſingulari loquatur.

f ¶ Eos.] patentes.

g ¶ Aliquid.] q̃d pertineat ad cauſam vſufruc. ſm quoſdam;imò etiam nec quo ad proprietatẽ pertinet; vt ſtatim ſubijcit, & in nouel.eo. titul.

h ¶ Erubeſcit.] facit ad hoc C. de bo.quæ li.l.cv oportet.§.nõ aũt.& l.fin. §.filij autem.& ff.de ar.l. qualem.§.fi.& C. de obſec.l.iij.in fi. & ff.de acc. l.hi tamẽ.§.j.& C.de ſec. nupt.l.ſi quis.§.fin.Ar.cõtra. ff.de condi.cauſ.dat. l.iij. §. ſi quis quaſi. & ff. de tuto.& cura.dat.l.ijs, qui,& ff. de curat.fur.l.j. in fin.Accur.

i ¶ Nec ſcriptũ.] niſi filius cõſenſit maior xxv. ann.vt ff.de pign.l. fideiuſſor.§.pater. vel etiam minor,ſi iurauit de pace tenenda: vt j. de patrenend.§. fi.collat.x.

k ¶ Cõſtituat.] i.effectũ dñij eis tribuat.nam dñs nemo t ſit per ſcriptionẽ, ſed per vſucapionẽ tãtùm.Bul.vt C.de pact. l. traditionibus. Sed M. contra; nam vſucapio-

† Hic locus mutilus vr. vide itaq; editionem. Scriger. & Haloand.

i Cõcor. c. ad aures. x. de ſcript.

ne, & præſcriptione dominium quæri dicebat; vt hic, & ff. de vſucap. l.eum qui.quod hic,vt plenè diximus.inſtitut.de vſucap.§.ij.

l ¶ Apparuerint.] vel emancipatione,vel morte patris vel alijs modis, non autem priùs: vt hic, & C.de ann. eccept.l.j.in fi. & C. de bon.quæ lib.l.quæcunque.§.fin.

m ¶ Exiſtentes.] morte parentis.

Facti

Universidad de Deusto

Prescriptio ꝯ impuberes nō currit.

a ¶ Facti.¶ scilicet, emancipatione. Alb.

b ¶ Aliqua impubes.¶ Sed nunquid sunt plures ætates impuberis? Rñ. sunt, vt vsq; ad quintū annū, & sexto, & sic de singulis temporibus, cōtra quā ætatem non currit præscriptio aliqua. imò & si contra prædecessorem fuerit inchoata tūc interim debet tetardari, vt hic, & C.de præscr.xxx.vel lx. an.l. sicut. sed contra adultū tria genera sunt præscriptionis. aut xxx. annorum, vel maior, & iste curpatio ꝯ imputat, sed restituit. aut aliæ inferiores, & istæ ipso iure non currunt, vt C. in q.b.cau.in integ. rest. nō est necc.l.si & hoc extra iudicium, in iudicio aūt currunt, sed restituit, vt trienniū ad instantiā eandē, vt ē.de hær.& fal.§.pupill.col.j. hæc vltima tam in pupillis, quā in adultis locum habet, vt patet ex lege ad hoc inducta. Accur.

c ¶ Talia lucra.¶ quæ perdit parens transiens ad secundum matrimonium ratione proprietatis.s.vt ē. proxim.

d ¶ Prioribus nuptijs.¶ Sed quid si ad tertū matrimonium trāsiuit? Rñ. lucra primi matrimonij primis redduntur filijs, secūdi lucra reddunt secūdis, vt j.e.§. nec illud.

e ¶ Inproductā.¶ de iure antiquo āt hæc iura, vt C.de sec.nu. l.genera liter.§. diuidendi.& l.in quibus. in fi. quæ lex hic corrigitur. Vel dic, non rectè introductam. i. nō rectè introducēdā,& sic tps ponitur pro tēpore, vt ff.de leg.iij.l.etiam & C.de leg.& constit.lij.

f ¶ Electionē.¶ s.vt vnū eligant, cui hæc conferuēt lucra, hoc.n. fieri nō pōt, vt hic, & ē. de non eligen.§. prospeximus.

Filiusfa. habet hrēdē.

g ¶ Similiter.¶ i. inæqualiter filijs præmorientibus,& sic no.q filius familiās habet hæredē, vt hoc.§.& j.de hę.quę ab int.§.j.col.ix. olim verò iure peculij pater omnia occūpabat, vt ff.de castren.pec.l.ij. Vel dic hoc referri ad alium casum. s.quando filij erant emancipati, vt ita hæc lex hoc nouum non inducat, vt filij hæredem habeant, sed illa j.de hære.quæ ab intest.§.j. & facit ad hoc instit. de legit. pat.tutel. & ff.de regul.iur.l. secundum naturam. & C.de cadu.tollen.§. pro secundo.

h ¶ Ipsi.¶ parentes.

i ¶ Conferant.¶ aliis suis.

k ¶ Ad eos.¶ scilicet, filios lucrantes.

l ¶ Illi verò.¶ scilicet, filij lucrantes, iidemq; transmittentes.

m ¶ Partiātur.¶ inter filios suos. Sed nonne suo arbitrio, vt vnus horū filiorum, qui vt nepotes sunt admittendi, possit habere pluſquam alter? Rñ. sic, vt C.de sec.nu.l, in quibus. in fi. Sed cōtra videt, quod est in hoc ē.§. qđ s.prox. nam ius eligendi sublatū est. Sed rñ. nō potest eligere, i.q perdit per secundū matrimoniū. Sed isti filij, qui lucrant, quare non possunt vnū filiorū, pluſquam alios honorare? certè possunt, vt j.eo. §. illud quoq;. in fi.§. Alij. oftendunt, qđ nec perdens, nec lucrās potest eligere, arg. huius §. qui dicit cessare ius eligendi, quod falsum videt, cum non inueniatur correctum in eo casu, vt argum. C.de ap.l.præcipimus. in fin.

n ¶ Ipsi.¶ scilicet, nepotes.

o ¶ Secundum mensuram.¶ i. pro hæreditaria portione, secundùm quā suo patri succesſerant. & potest ita esse, quòd vnus haberet plus, quàm alter, si in maiori parte fuit in aliis institutus, & ita non corrigitur C. de secun.nup.l.in quibus. in fi. vt modo diximus.

p ¶ Non tamen.¶ facit instit.de hære.quæ ab intesta.§. cum filius.

q ¶ Declarauimus.¶ vt sup.eo.§. si verò fit soboles. ibi, interminatur autem, &c. & de non eligendo.§. hoc quoqne. in fi.

r ¶ Talibus.¶ lucris. & scias, q hic §. in dote, & in donatione nuptiali

aut maiores facti, a nisi tū aliqua b ipubes ætas illos adiuuet adhuc.

¶ *Lucra prædicta inter filios primi matrimonij æqualiter dāt, & inter filios filiorū p hēditarijs portionib. ita tū, ut nō plus capiat, q̄ caperet pater eorū. si uiueret. Ang.*

¶ Veniēt aūt talia lucra c ad filios oēs ex priorib⁹ d offensos nuptijs. Non. n. permittimus parentibus non rectè introductā e electionē f i oēs, neq; alijs quidē filiorū dare, alium verò exhonorare, oēs. n. secundis similiter g exhonorati sunt nuptijs. Sed quemadmodū oīum filiorum similiter hæredes existūt parentes, & non alij quidem succedunt, alij verò non, cur non similiter & ipsi h omnibus ex equo quātum ad hoc cōferant, i sed alios q-dem eligant, alios verò despiciāt? Ideòq; secūdùm portionem vnusquisq; hoc lucretur, & si habeat filios, ad eos k hęc trāsmittat, illi verò hæc inter alterutros partiantur, l ipsi quidem sc̄m mensuram, m quanti consistant, non tū patris transcendentes portionem.

¶ *Si filij primi matrimonij patri superuixerint, omnis alienatio facta de lucris per patrem, ex toto infirmatur. Angel.*

¶ Qm̄ infirmas declarauim⁹ n alie nationes à parētibus sup talibus o factas, subtiliorem imponere cōuenit causę ordinem. Si. n. omnes supsint filij ex priorib⁹ nati nuptijs, & præmoriatur eis parens, infirma omnino manebit alienatio, secūdum q̄ priùs à nobis dictū est. Si verò m tur omnes, & rursus ad c m causa veniat, tūc ex affectu ratum erit, p qđ alienatū est. Quis em̄ hoc etiam infringat, si lijs, quibus, videlicet, solis hoc seruauimus nō existentibus? Sed hic quidam nobis prīdem ingressus est sensus subtilis. & solicit⁹, & mediū vtrorumq; q casuum pertractans. Quia. n. omnibus quidē existentibus r filijs, & præmoriente genitore, nulla relinquebat pars eis s ex lucratis rebus, or nibus autē morientibus, totū in eos t reuertebat, cogitauimus mediū quendā causæ ordinē inuenire. vnde, si pluribus existentibus filijs, moriatur vnus, siquidē habeat filios, ad illos ferri hæreditatem, hoc quod sæpe diximus: u Si verò non habeat filios, v non oīno ad fratres totum venire, sed quantùm ex pacto non existentium filiorū acquirebat generanti, hoc eū lucrari, reliquū verò cōcedere in filij venire successores, siue fratres sint, siue extranei fortè (qđ maximè x in matre contingit) siue disponāt y suas substantias, sine ēt inteſtati morianť. & hoc nos scripsimus z in nostra lege, cogitantes illud, & inuenientes primi, & clementer sancientes. Quapropter ēt si hoc alienauerit parens antè, quā ad secūdas veniat nuptias, deinde moriat vn⁹ filiorum: intantū valet solummodò, q̄ alienatum est, quantùm ad alienantē ex pacto non existentiū filiorū peruenit, alioquin secundum alias partes, quæcunq; ad filij hęredes veniunt, omnino infirma erunt: vnde alienatione facta nam si omnes morianť, haberet integram tertiā: nunc aūt cum vnus de tribus morīť, tertiā tertiæ debet habere. Idē dico, & si duo morianť, q̄ tunc duas tertias tertiæ haberet. ita hæc duo sunt paria, nullū natū esse, vel esse, sed mortuos esse omnes, vel etiā pro parte, quò ad partē. in aliis aūt partibus, quas non recuperat, habet vsū mfructum tantum, vt ē. e. §. si verò sit soboles. in aliis autem bonis defuncti filij habet virilem, vt j. eo. §. hinc. ibi, si autem mater, &c. & pro hac parte, quæ ad eam redit occasione secundi pacti, valet alienatio, quam fecit, vt sequit. idem ecōtra per omnia ponas in dote lucrata à marito, quia q̄ iuris est in dona. hoc & i dote debet esse, vt j.e.§. nec illud. ibi, ex rerū verò, &c. & j. de equadotis. §. j. col. vij. & ē. e. §. si verò sit soboles. ibi, & hic cōmunis, &c. Sed quid si pactū non apponit? dic vt ē. de nō eli. se. nu. §. cū igit, diximus ibi, & hāc habet firmē. Sed videt, q hoc pactū amodo nunquā sit admittēdū, ēt si omnes morianť, & multò magis si nō omnes. nā duo diuersa pacta, & cōtraria fuerunt. ergo vno habēte effectū, aliud nō poterit suū vigorem sortiri, vt ff.de ver.obl.l.si ita quis. & ff.de cōd.inst. l. si plures. & ff.de ma.test.l.si ita fuerit. Itē & tunc quādo non oēs mortui sunt, etiam alia ratione videt non habere locū, q̄ quō habet locū pactū liberorū non existentium, cùm existant? nam si aliquid est in pluribus faciēdum, non sufficit fieri in vno, vt ff.de cond.& demon. l.pater Seuerinam. & C.de condition.insert.l.j. & C.ad Trebel.l.iubemus. §. finautem. ergo & hic non debet sufficere vnū mori, cum secundùm verba pactū secundi oporteat, quòd nullus remaneat. Sed respondeo, potest dici hęc iura magis esse voluntaria, quàm rationabilia, quia sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas, sicuti pleraque iura Imperatorum sunt.

f ¶ Scripsimus in nostra lege.¶ vt supra de non eligendo.§. hoc autem. nam iure veteri de hoc pacto non erat mentio, alias non scripsimus, & tunc

Mulier sua ra dicitur.

Mortuum esse, & tum nō de se parta fūt.

Pendere quędam dicuntur.

& tunc dic, de hoc casu nouo, quando omnes moriuntur.

a ¶ In suspenso.¶ No. quædam esse in pendenti, vt & alias insti. quibus modus pac.pot.sol.§. si ab hostibus. &ē. de non eligen.§. hoc autem in fi.

b ¶ Perfectè ab initio.¶ i. in totum non valet. s. qñ omnes super sunt.

c ¶ Valente.¶ quando omnes moriuntur.

d ¶ Particularim.¶ qñ ipsi filij particulariter, & non oēs moriuntur. Acc.

e ¶ Et super his.¶ de q-bus dixit ē. eo. §. si verò expectet. Accur.

f ¶ Petcipium.¶ s. filij.

g ¶ Præmorienis.¶ à quo nō venerunt lucra.

h ¶ Morientis. ¶ ad quē peruenerunt, sed postea contrahendo amisit proprietatem, quę peruenit ad filios, vt hic dicitur.

i ¶ Alij.¶ scilicet, parenti, vel dic filiorum.

k ¶ Diximus.¶ vt ē. eo. titul. §. soluto. ibi, & dabuntur, &c.

l ¶ Cum eis.¶ scilicet, superstitibus.

m ¶ Defuncti. ¶ q. d. filij defuncti genitoris, vt hæc dictio filij, fit nomi natiui casus, alię duę sint genitiui casus. & fac ē. e. §. venient. in fi.

n ¶ Honorantes.¶ s nos ad pietatem. s. parentibus exhibendam.

o ¶ Sicut enim.¶ nunc breuiter rememorat, q̄ dixit ē. ab illo. §. soluto. et postea nō ita, sed aliqua

p ¶ Electionem.¶ vt ē. eod. §. venient.

q ¶ Denuo.¶ i. iterum.

r ¶ Præmia.¶ vt j. e. §. venient. continetur.

s ¶ Nō interimimus.¶ vt ē. eo. §. soluto. circa fi.

t ¶ Posterius.¶ i. vltimo morienti. & ideo sufficit si est ingrat⁹ posteri⁹ moriēti. quia ab eo lucrū pcipit, licet propter delictum suū, siue pater, siue mater sit. & facit adhoc. j. vt cū de appel. cog. §. causas. colla. viij. & C.de fec. nup. l. fin. in prin. & j. de immē. don. in fi. coll. vij. & ē. de hæred. & fal. §. ex hæredatos. coll. j.

y ¶ Optimè.¶ vt C. de secū. nup. l hac edictali. vsque ad §. his illud.

x ¶ Quālibet.¶ s donationem inter viuos.

y ¶ Nisi tm̄ quantum.¶ huic ptradicit. C. de do. ante nup. l. si liberis. Sol. non tenet dotē suā seruare filiis primi mrimonij, vt ibi, sed tenet tm̄ dare, quantū dat secūdo viro, vndecunque habeat, vel inueniat, vt hic dicitur.

z ¶ Quippe.¶ hic manifeste colligitur fm Alc. q dbitū naturale, & hoc beneficiū potest haberi, nec vnū perdit per reliquū, sed vtrūq; p ingratitudinem, vt subiicit, & est ratio, q a vnum habet iure naturę, aliud delicto trāseuntis ad secūda vota. vñ quasi vnū pœnale, alterum rei persecutorium se non impediūt, vt & alias. ff. de condi. fur. l. si pro fure. §. furti, & ff. de furt. l. si pignore. §. cum furti. Accur.

Pœnale vnum, & alterum rei persecutorium inter se non impedire.

a ¶ Quarta.¶ vt C. de inoffic. testam. l. cum quæritur. & L. parentibus,

manet causa in suspenso a sequēti bus cōmittēda fortunis; & aut pfectè ab initio b infirmāda alienatione, aut pfectè valēte, c aut particulatim q̄dē infirmanda alienatione, particulati d verò cōstāte.

¶ *Lucra q̄ ad filios primi mr̄ monij deuoluūtur pp trāsitū parētū ad scḋa uota lucrātur filij sine parētibus hēdes exist̄at, siue alteri, siue neutri: misi filij sint ingrati erga ultimò moriētē: & ingratitudo aptè pbet. Ang.*

¶ Et super ijs e quoq; lucris, quęcunq; ad scḋa vendentibus vota parentibus pcipiūt, f nō pscrutamur, vtrū hæredes existant, aut pmorientis g parentis, aut scḋi morientis, h nec si alij quidē hęredes existant, alij i verò nō; sed sicut superius dixim⁹ k pmium eis dam⁹ hoc, siue hæredes fiāt, siue ēt non: & hoc ex equo pcipiāt ipsi q̄dem superstites; cum eis l aūt & defuncti m filij genitoris accipiētes partem: vbiq; tū ingratitudine sicut prędiximus impedimenta ad tale lucrum faciente hmōi filio. Cōtra ingratos em̄ positas nō transcēdimus leges, taliter & parētes honorantes, n & filios ad pietatē deducentes. Sicut. n. o electionē p phibemus, & denuo q oībus similiter dam⁹ talia pmia, sic ea: quæ de ingratitudine sunt, nō interimim⁹ s Palā verò est; q a ingratū intelligi cum oportet, q̄ circa ambos parētes, aut oīno circa posteriùs t morientē factus apertè monstratur.

¶ *Trāsiēs ad scḋa uota nō potest relinquere cōiugi plus q̄ relinquat uni filiorū primi mr̄ monij, cui minus relinq̄t, siue sint positi in pt̄ate, siue emancipati, dum tū filio relinquatur legitima, quæ hodie est tertia: & si ultra parēs reliquerit, qđ est ultra diuidit inter filios primi matrimonij. Angel.*

¶ Optimè u verò nobis Leo diuæ memorię videt cogitasse de oblationibus, quas in secunda faciunt matrimonia, qui ea cōtrahūt. Ait eīm; quia si ex priore matrimonio filios habeant parētes, deinde ad fm, aut deinceps veniant matrimoniū, nō possunt neq; in noucrcam patres, neq; i vitricū matres fm vitę tps quamlibet x facere largitatem; aut in morte relinquere, nisi tantum, quantum y vnus filio aut, filia solus existēs ex generante habeat. Si verò multi filij sunt, & vnusquisq; equalē habet portio nē, non amplius, q̄ ad singulos venit, aut vitricus, aut nouerca pciat. Si verò inæqualia q̄ relinquū tur, fuerint, tm̄ necesse est solū ad nouercā, aut vitricū venir, ex qua cūq; largitate parētis, inquantū q minus hēt filius, ex illius substātia pcepit, aut ex nouissima volūtate dimissum, aut in vita datū, qppe z dudū q̄rta, a nunc aūt tertia, b aut media, fm nr̄am legē, portione oī no filio relinquēda, aut danda nisi rursus c ingratitudinis rō cōtradicat. Hoc idē obseruādo & i auo, d & i auia, &, pauo, &, pauia, & nepotib⁹ masculis, aut fœminis, &, pnepotib⁹ similiter, siue sub ptāte forsā, siue emācipati cōsistāt ex pr̄na, vel mr̄na linea descēdētes. Et hoc decernēs e rectè intulit, f q̄a quid plus g est in eo, qđ relictū, aut datū est oīno aut nouercæ, aut vitrico, ac si neq; scriptū, neq; relictū, aut datū, vel donatū, cōpetit filijs, h & inter eos solos ex equo diuidit, vt oportet. Nāq; ex scḋis nuptijs filios participari ēt horū, i scriptū q dē in quadā cōstitutione est, non tm̄ ēt nūc nobis placet, sed ex priori mr̄imonio filijs, p̄p quos & obseruatū est, deī solis; nulla machinatione neq; p̄ suppositas k persōnas, neq; p̄ aliq̄ aliā cām l interponi valente. Hoc aūt, qđ plus est, diui dēs adinuicē grati filij p̄sentib⁹ parentibus, nō ingrati filij circa hos approbati, p̄ ingratitudinē m hmōi obnoxii cōstituti, qualē leges q̄runt. n tales nāq; ēt hac vtilitate priuamus, ne fortè p̄p spē hui⁹ possessionis, cōtra parētes accedant, & pterui sint, & naturę iniurient leges. o Palā quoq; est, qm̄ & hic p si quis horū moriatur, ad quos, qđ plus est, deducebat filiis existentibus, defuncti filij hoc accipient, secundā propriam q̄dem multitudinem, q ad defuncti verò partē.

¶ *An utricus, uel nouerca habeat plus, quàm unus ex filijs primi matrimonij, inspicitur tempus mortis binubi. Angel.*

¶ Quia verò hactenus legibus in discretū r est, qm̄ cōueniat, qđ plus est s inspicere, vtrum fm oblationis t tps, an scḋm mr̄imonij solutionē, optimum u nobis visum est esse, mortis binubi x parētis obseruari tēpus. Scribunt itaq; hoīes y

b ¶ Nunc autem tertia.¶ vt ē. de trien. & semiſ. j. & ij. collat. iij.

c ¶ Nisi rursus.¶ q. d. nisi ingratitudo repellat ab hoc beneficio, quod habet delicta alterius, sicut repellit à debito natura, vt proxim.

d ¶ Et in auo.¶ cum pater, vel matet non sunt in medio, & auus, vel auia magnam nouercam, vel magnum vitricum sibi introducant.

e ¶ Decernens.¶ s. Leo.

f ¶ Intulit. i. adiecit in ea. hac edictali.

g ¶ Quia quod plus ē.¶ s. quod datur marito secundo, vel vxori, quàm sit illud, quod filio primi matrimonij datur.

h ¶ Filiis.¶ s. primi mr̄imonij, licet aliud esset p aliā pstitutionē, vt seqt.

i ¶ Horum.¶ hoc est dicere, qđā lex dicit, q ea, q̄ auferūtur vitrico, vel nouercę, q̄a pl⁹ habeat, quā filij primi matrimonij, debeat dari, & distribui inter oēs filios primi matrimonij, & scḋi. n.d. lex quędā, vt C. de sec. nu. l. qm̄. pcritę. est Iustiniani. sed sūmodo pdicta l. corrigit hic, & redimus ad illā, hac edictali. corrigebat per illā, quā i hoc capitulo. & ita tū filij primi matrimonij hic ablata vitrico, vt nouercę percipient.

k ¶ Per suppositas.¶ cū alij det, vt ad istum perueniat.

l ¶ Aliam causam.¶ vt si fingat se vēdere, cū do net nam plus valet, quod agitur, quàm, quod simulatè pcipitur: vt C. plus valet. quod agi. per totū.

m ¶ Per ingratitudinem.¶ scilicet, talem.

n ¶ Querunt.¶ anā leges vario mō circa hoc loquebant, hodie aūt sūt hæ causæ specificatæ; vt j. vt cum de appel. cog. §. causas. coll. viij.

o ¶ Leges.¶ non em̄ debet cā mali oriri, vñ iura nascuntur, vt hic, & C. vñ vi. l. meminerint. & C.de iud. vi. l. ij. in fi. Ac.

p ¶ Et hic.¶ i. hoc casu.

q ¶ Multitudinem.¶ ad hūc. §. facit ē. e. §. venīēt. in fi. & §. & sūper. in fi. & hęc oia sunt i l. Leonis, sed, q̄ statim in px. §. seq. f. nō ē ita, ī nouū inducit.

r ¶ Indiscretū.¶ i. hæc qſtio determinata nō ē.

s ¶ Quod plus est.¶ q̄ dā tū vitrico, vel nouercę, quā filij ipse habet, q mi noré portionē habuit.

t ¶ oblationis.¶ id est, donationis.

u ¶ Optimū.¶ quia tertia via melior est duab⁹ superioribus. Accurs.

x ¶ Binubi.¶ i. ci⁹, q suo delicto ad hoc est adstricta. delicto dico, q a ad fm transiuit matrimo.

y ¶ Hoies.¶ scḋo nubētes. q. d. pōt esse, q scḋo nubēs plus dedit secūdo marito noie legati, vel fideicō. vel donatiōis causa mortis, sed certè hoc

potest reuocare vsq; ad vltimū spiritū vitæ, vt ff. de adim. leg. l. iij. in fi. & de don. inter virum, & vxor. l. cum hic status. §. oratio. vnde filius non debet cōqueri adhuc. Itē & si nomine dotis dedit scḋo marito, vel si nomine

Universidad de Deusto

nomine do.ꝓpter nup.dedit secundę vxori,rehabebit eam ſo.ma.vt ĵ.d æqua dot.§.j.colla.vij.& ſic filio poterit dare,quod ſibi debetur.Accur.

a ¶ Tranſcendit.ʒſcilicet de eo,quod plus eſt datum vitrico,vel nouercæ,quàm filio cuilibet primi matrimonij.

b ¶ Non ab initio.ʒſed certè imò & tps donationis cõſiderat,vt C. de do.ante nup.l.ſi conſtante.in fi.contra ĵ.eo.§. de augmentis.in fi.§.Sol.in ea diminutione,quã qs poteſt facere ſua libera volũtate,vt in legato,& fideicõmiſſo ſpectat tps mortis binubi,vt hic, & h.d.ſcribũt itaq; ho. &c. nã ſua ſola voluntate poteſt fieri reuocatio,ſed in ea donatione in qua exigit volũtas nõ ſolũ dãtis, ſed & eius, cui datũ eſt, tps donationis cõſidero, vt in dictis ll. cõtrariis. nam ibi non ſolũ dans ſolus reuocare nõ põt, ſed etiã ſi ille conſentiat,cui datũ eſt, adhuc reuocãr nõ poteſt,quia eſt in prę iudiciũ filiorũ primi matrimonij,vt C.de ſec.nu. l.hac edictali.in princip. Quidam tñ volũt dicer, quod d.l.ſi cõſtante, per hãc corrigit, quod nihil eſt, cùm & ſic ꝓtradicat dicto §.ĵ.eo.de augmentis.qui eſt poſt iſtum.

Tempus donationis inſpicitur

† Facit gl. in c. dudũ. ſiper ver. electionis tpe ex de ele.&c.ſcięſ zes. in glo. ij. in verb. ab initio. extra de cẽſibus.

c ¶ Scriptura.ʒ vt ſup. de pupil.ſub.l.ij.§. fi.

d ¶ Euentus.ʒ Not. finem,ſiue euentũ cõſiderari.ſic.ff.de neg.geſt.l.ſi quis aliena.& l.ſi pupilli. in prin. argu. contra, vt ſuffi eiat conſiderari initium,vt eod.titul. ſed an vltro.& ff.de orig. iu.l.j.

Finis inſpiciur.

e ¶ Nobis.ʒ ſubaudi à, vt nobis,ſit cas'ablatiui.

f ¶ Conſtituit.ʒ vt C.de ſecun.nup.l.cum aliis.

g ¶ Exinde.ʒ id eſt, ex ſecundis nuptijs.

h ¶ Moriantur. ʒ duos enim habuit viros,& poſtea ipſa deceſſit.

i ¶ Eius.ʒ ſ.matris.

k ¶ Proprias res. ʒ no. eã habere bona triplicis generis,& ꝓpria,& i his fit æqualis ſucceſsio. Itẽ donatiões duas ante nu. & hæ dantur filiis eius matrimonij, cuius cauſa datæ fuerũt, vt ſubiicit. Tertia vt legata,& fidei cemiſsã coniuge præmoriente,vt ĵ.proxim. reliqua verò,&c.

l ¶ Ex æqua.ʒ ſ.pro numero liberorum.

m ¶ Illius.ʒſcilicet,matrimonij primi.

n ¶ Seminibus,ʒi.ſecundis nuptiis R.

p ¶ Munificentia. ʒ id eſt, don. ante nupt.id eſt, quando pacta erant facta de lucranda donatione præmoriente marito,&lucranda dote præ moriente vxore.Accur.

q ¶ Venerit.ʒ quod faciebat dubitationem,nam quia primi lucrabantur,vt ſubiicit, ſuam donationem propter iniuriam, quam paſsi erant ſecundis nuptiis,ſecundi autem non ſunt iniuriam paſsi ex tertiis, ergo non debent lucrari,ſed debet remanere in arbitrio deſcendentis. Nam cauſa ceſſante,& effectus ceſſare videtur,ſed tamen non eſt ita,vt ſubiicit,& C.de ſecun.nup.l.cum aliis.Accur.

Effectus debet ceſſare ceſſante cauſa.

r ¶ Hoc.ʒ ſcilicet,quod non tranſiuit ad tertia vota.

s ¶ Prioribus.ʒ filiis,ſcilicet,primi matrimonij.

t ¶ Largitatem. ʒ id eſt,donatione propter nuptias, impropriè enim ponitur,ſic & impropriè ſumitur ĵ.vt ſpon.largi.j.reſpon. coll.ix. tamen idem eſt ſi propriè ponatur:vt C.de ſecon.nup.l.iij. & l.cum aliis.

v ¶ Accipientibus. ʒ ſcilicet, ſponſalitiam largitatem ſui patris.

& horũ,quæ habent,ampliùs, ſcribunt aũt& minùs, euenientes aũt fortunæ cõtrarios euentus ſæpiùs operanť. Vnde vt nõ circa hoc erremus,tps illud cõſiderandũ eſt, ſecundũ qđ binubus moriẽť,& portionẽ inde ſumendã, & ſecũdũ eã id qđ plus eſt,contẽplantes,auferre,qđ transcendit, a oportet,& filiis applicare:in omnibus talibus nõ ab initio b donatione,aut ſcriptura c reſpicienda,ſed qui vocãť euentus, d †conſiderandus eſt.

¶ *Si uxor ſuſtitibus filijs primi mr̃imonij ad ſecũda uota cõuolauerit,& exſecũdo liberos ſuſceperit,ea in ſecũdo mr̃imonio moriẽte,filij primi ad lucra à primo uiro ueniẽtia uocãtur,ſecũdi ad ſecũda lucra: in alijs ſuis bonis ſuccedunt æqualites, & idẽ eſt ſi uir ad ſecunda uota conuolauerit. Angel.*

¶ Nec illud quoq; e nobis relinquẽdũ eſt, qđ rectè habẽdũ Theodoſius pię memorię iunior conſtituit, f dicẽs,quia ſi mulier filiis ꝓ creatis ad ſcđas veniat nuptias, & exinde g ei naſcãtur filij, deĩde etiã ſecũdus vir moriatur, h eius quidem proprias res k ex ambob. matrimoniis percipiẽt filij, intestata matre moriẽte, ex æqua, l & ſimili diuiſione,antenuptialesve rò donationes vtraq;ſoboles proprij accipiet patris , & ex ſolido quidẽ prioris matrimonij filij illius m lucrabunť donationẽ,ex ſolido quoq; ex ſecũdis nati ſeminibus, n ab illo o facta fruenť munificẽtia, p licet nõ ad tertiũ illa mulier matrimoniũ venerit. q Quid n. hoc r prioribus s profit? qđ aũt inuideant priores filij ſecundis,ſi nõ & illi tertiis iniuriã paſsi ſunt nuptiis? Et abſolutè vnaquæq; ſoboles proprij parẽtis accipiat ſpõſalitiã largitatẽ, t & omnino prioribus filijs ꝓpter ſecũdas nuptias accipientibus, u & ſecundi liberi modis omnib. eam x habeãt, quãuis, quę ſecũdas cõtraxit nuptias, ad tertia minimè migrauerit vota. ¶ Ex rerum verò conſequẽtia hoc ipſum y & in patribus ſit ſecũdas nuptias faciẽtibus,& ſeruetur quidem ex priore matrimonio filiis propter ſecũda vota lucrata z dos,ſecundis a quoq; licet nõ ad tertia pater peruenerit vota. Reliqua verò, quęcunq;in talibus lucratus eſt pater,aut mater ex ſecũdis nuptiis, b aut per legatum forſan,ſiue fideicommiſſum, non tamen ad tertias venerunt nuptias, hæc cõmiſta eorũ ſubſtantiæ, & à tertiis nõ mutilata matrimoniis, maneant apud eos immota,& ad eorum,velut propria , ſucceſſiões peruenĩãt,aut etiã à ſuperſtitibus quo volunt diſponantur modo.

¶ *Qualitercunq; matrimonium ſit diſſolutũ,ad ſecunda uota tranſiens,omnia lucra, quæ à prima coniuge conſecutus eſt , debet filijs primi matrimonij referuare. Angel.*

¶ Quia vero lucra vbiq; ſecundũ ratiõis frequẽtiã in diſiunctiones ex morte ſanciuim⁹, c †breui quodam ſermone & illud adiicimus, quia quæcunq; lucrati fuerint parẽtes, repudio ſoluto mr̃imonio, ſiue bona gratia miſſo, ſiue etiam aliter, d ſiue ꝓ dotis,ſiue per ſponſalitię largitatis occaſionẽ,hęc ad inſtar ex morte lucrorum omnia ſeruenť filiis,hoc idẽ †cuſtodiẽdo etiã ſuper indotatis vxoribus,vbi à nobis poſita conſtitutio e procacitatẽ f punit. Et nõ diſcernimus, ex cuius culpa matrimoniũ repudio ſit ſolutũ. Quocunq; :n. modo ſe habeat cauſa, g ſeruatur etiã ſuper illis, h qđ lucratũ eſt ex illis nuptiis,filiis,ex quibus ꝓ ceſſerũt ſiue prima ſoluta ſint matrimonia repudio,ſiue etiam ſecunda, licet tertiæ non ſecutæ ſint nuptiæ.

¶ *Dos, & donatio propter nuptias, etiam conſtante matrimonio,poteſt augeri, & minui de partiũ uolũtate,niſi diminuĕ uolẽs filios habeat ex primo matrimonio. Ange.*

x ¶ Eam.ʒ ſcilicet,munificentiam,quam eorum pater fecit.

y ¶ Hoc ipſum.ʒ in matre dictũ.Ac. z ¶ Lucrata dos.ʒ ſ.filij eius.Ac.

a ¶ Secundus.ʒ i.filiis natis ex ſecundis nuptiis ſeruetur dos eorum matris,ſed in eo,quod hic dicit,ſeruandam ſic dotem, vt ſ. e., modo dixit. & de donatione propter nup.ibi,ante nuptias verò,&c.eſt contra. ſ.eo. §.ſoluto.circa princi.& in fin:vbi dicitur cedere lucro ſuperſtitis , &.vt ibi dicit,poteſt tamen facere, quod uult ſuperſtes, hic autem cogit ſeruare. Sol.dicunt quidã, ꝙ hic tranſiuit ſuperſtes ad ſecũdum matrimoniũ, ibi non, ꝙ verũ eſt,ſed hęc ſolutio eſt inſufficiens. nam non valet ad dotẽ, vel donationem ſecũdi matrimonij.Nã hic tranſiuit ad tertium, quare nõ eſt generalis ſolutio. Dic ergo ſecũdum Azo. ꝙ in dote,& donat. propter nup. ſiue ꝙolet ad ſecundũ matrimonium , ſiue nõ,hoc ſeruetur , vt filiis eius matrimonij ſeruetur,vt hic, & plenè diximus in illa notula,hęc dicta differentia,&c.ſed certè hæc ſolutio videť cõtra mentem illius §.ſ. ſoluto.Dic ergo, vt puto veriùs , per hanc conſtitutionem bene lucrabãť dotem,ſi trãſire volebat ad ſecundum matrimonium,vt hic dicitur. nec obſt.quod dicitur hic de donatione, & de dote ſecũdi matrimonij,ꝙa hic euenit, vt non filii primi matrimonij tantùm lucrenť,& eis reſeruentur, ſ.lucra, ſed etiã ſecũdis , ſ. ratione vitandæ inęqualitatis , & hoc innuit lex illa cũ aliis.D.de ſec. nup.&eſt arg.ad hãc ſol. C.de coll.l.pen.item propter inuidiam tollendã, quæ maximè oritur inter fratres,vt C. de bon. q̃ lib.l.cũ oportet, §. finaũt res.& ff.de leg.i.l.cũ pater,§.euictis,& ſecundum hũc intellectũ, corrigiť ille.§.ſoluto. in hoc hoc tit.per authẽ. neque virum quod ex do.colla. vij.& ſecundùm hæc plana eſt litera illius.§. hæc aũt ratio inæqualitatis nõ habet locũ i legatis , vel fideicõ. vt hoc §. dicit,ibi,reliqua verò,&c. quia nunc tantum lex curauit de æqualitate legati vnius, vel fideicomm. quãtùm de vna dote,vel donatione propter nup.

Item & illa commiſta ſunt ſubſtantiæ,vt ſequitur.

b ¶ Ex ſecundis nuptiis.ʒ nam lucra ex primis amiſit eãã per ſecundũ matrimonium,vt ſ.eo.§.ſi verò expectet, & ſic etiam lucra ex ſecundo amitteret,ſi ad tertium tranſiret matrimonium, vt ſtatim innuit.

c ¶ Sanciuimus.ʒ ſ.ab illo §.deinceps.hucuſq;. & hoc propter rationẽ frequentiæ,vt dicit. nam frequentiùs morte, quàm alias ſoluitur matrimonium . & ideo eiſolutioni matrimonij omnes ſupradictos caſus coartauimus,ab illo §.deinceps.poſtea facit ĵ.vt ſine prohibition. matr.debit.& cred.§.j.collat.vij,& ff.de legi,& ſenatuſconſ.l.nam ad ea.

d ¶ Aliter.ʒ vt cum quatuor generalibus modis matrimonia ſoluantur, vt ſ.eo.§.diſtrahuntur,quomodocunque eorum fiat ſolutio , locum habent omnia ſupradicta,quæ habuimus in §.deinceps.

e ¶ Conſtitutio.ʒ vt C.de repud.l.ſi.in prin.& in prima parte.

f ¶ Procacitatem.ʒ ſ.eius cauſa matrimonium ſoluitur.R.

g ¶ Cauſa.ʒ diuortij,ſcilicet,ſiue culpa viri, ſiue vxoris.

h ¶ Super illis.ʒ mulieribus indotatis diuertentibus.

Legibus

a ¶ Legibus.ʒ vt in C.de don.ante nup.per totũ, vſq; ad l.ſi conſtante.

b ¶ Præcepimus.ʒ id eſt,conceſsimus,vt initium accipiant etiam conſtante matrimonio,vt C.de don.ante nup.l.ſi conſtante.

c ¶ Conceſsimus.ʒ vt iaſ.eo.§.& ſi contrario.

d ¶ Non pepercimus.ʒ i.non permiſimus, vel dic, hoc ideſt, huic non pepercimus, quin mutaremus,& ſubaudi ideo, vt ideo, &c.

e ¶ Conſtitutionem . ʒ quæ eſt.C.de ſecun.nup. l.hac edictali.in prin.

f ¶ Immenſam.ʒ id eſt, magnam .

g ¶ Dotem.ʒ ſcđo viro.

h ¶ Largiatur.ʒ ſ.in ſecundo matrimonio.

i ¶ Ferat. ʒ i. æqualiter ſuſtineat hęc lex Leonis. nã vult, vt cuilibet filiorum primi matrimoniij tantùm detur, cui etiam minus datur, vt dicta l. hac edictali.& ſ.eo.§. optimè . Accur.

k ¶ Abbreuiet.ʒ i.abbreuiare permittatur . quod non concedimus. Accu.

l ¶ Donationem . ʒ vt ſic fraudet filios, cũ tantundem,quãtũ viro dat, eis dare teneať ad minⁿ, vt ſup.eo.§.optimè.Azo.

m ¶ Datum eſt.ʒ i.ꝓceſſum à conſtitutione Leonis , ſed hæc diminutio cõcedit, vel dic,qđ datũ eſt, ſine ſecũdo matrimonio,quod cum ſit magnũ datũ ſperabãt filij primi mr̃imonij ſe feciſſe magnum lucrũ, cum tãtùm eis debeatur, quantùm i ſecundũ matrimoniũ cõfertur , qđ forte nullum lucrum erit , ſi hęc diminutio ſic fieri cõcedať.

n ¶ Vitricũ.ʒ qđ non debet eſſe . Sed quo lucrať cum diminuať? Rñ ſit in fraudem, vt tãto deť minus filiis, poſtea autẽ ex abſcondito ſibi reddet. ſed nũquid hæc fraus debet probari à filiis? Rñ. non,quia ꝓſumitť. Item nunquid contrariũ licebit probari à filijs? Rñd. non,quia de iure eſt ꝓſumptio,vt hic, & C. de don.ante nup.l.pen.in fi. Item ad hoc reſpon. eſt contra.ʒ.eo.§. quia verò hactenus.Sol.vt ibi.

o ¶ Voluntatem. ʒ vt per legatum,vel donationem cauſa mortis , vel fideicommiſſum.

p ¶ Lex.ʒ vt C.ſi ſecun.nup.mulier.l.j.Accur.

q ¶ Vſu.ʒ i.vſufructu.idem eſt & de vſu,ſi ipſe eſſet relictus. Accur.

r ¶ Prius.ʒ id eſt, per leges etiam prius factas , circa amiſsionem proprietatis talium rerum,vt C.de ſecun.nup.l.fęminæ.in prin.

s ¶ Et repente.ʒ id eſt,ſtatim,poſtquàm nupſit ſecundo.

t ¶ Illum.ʒ ſcilicet,vſumfructum.

v ¶ Fruẽtibus.ʒ computatis ex die,qua ad ſecundas iuit nuptias,ſubaudi debeateis reddi.

x ¶ Legi.ʒ ſcilicet ſupradictæ.C.quæ eſt Valentini.

y ¶ Etiam donari.ʒ quandoq; enim conceditur,vt ff.de donat. inter virum & vxor.l.ſi ſpouſus.§.conceſſa.& l.ſi quis.& l.quod ſi vir , licet communi iure impediatur,vt ff.de dona.inter vir.& vxor.l.j.ij.& iij.

z ¶ Manere.ʒ ſed quare ſecus in proprietate,quæ perditur,vt ſ.eo. §. ſi verò ſit ſoboles? Rñd, quia adeo parum in vſufructu durat, vt lex de eo non curaret,parua enim eſſet pœna,cum amittere , cum & aliis modis facilè poſsit amitti,vel capitis diminutione,vel morte,& ſic nec quęſitus videtur,cum parũ ſit duraturus,vt C,comm.de leg.l.ſi.§.ſed quia .

a ¶ Sic quoq.ʒ i.ſicut ſi non fuiſſet contractũ ſecundum matrimoniũ.

b ¶ donationem fecit.ʒ ſcilicet,inter viuos.

c ¶ Reliquit.ʒ in vltima voluntate,vt ff.de tab.exhid.l.j.in fin. Sed qđ ſi donauit inter viuos,ita quod tunc non valeat , ſed morte confirmetur? Reſpon. idem, quia donationi ab initio validæ comparatur , vt C. de donat.inter vir.& vxor.l.donutione.

d ¶ Solui.ʒ id eſt,diſſolui,vel finiri , vnde dicitur,iſte ſoluit templum , vt in paſsione Chriſti.Accur.

e ¶ Sed hæc.ʒ quæ proxim.§.diximus.

f ¶ Sponſalitiam.ʒ i.donationem propter nup. ſic impropriè ponitur , ĵ.vt ſpon.lar.in prin.col. ix.& no.hunc.§.poſſe intelligi, quando vſusfructus datur in dotem, vel donationem ꝓ nuptias inito pacto, vt ſecũdùm pactũ debeat lucrari, & non perdat,licet ad ſecũdũ vadat matrimonium, vt colligitur ex nouel. e. tit.ſed ſecũdum hæc,nõ ex lege lucrať hũc vſumfructu, ſed ex pacto magis,niſi dicas,ꝙ lex deſeđat talem vſumfructum, licet alias iure cõmuni perdat,propter ſecundũ matrimoniũ. Vel dic,vt puto,hũc §.loqui,quãdo ꝓprietas plena data fuit in eoťe,& pactum de ea lucrãda, & propter ſecũdum matrimoniũ amiſſa proprietas eſt.Nã vſumfruct.lex ſeruat,& eſt legalis vſusfru. vt ſ.e. §. ſi verò ſit ſoboles.Idem tamen poteſt dici,etiã i ſupradicti caſus poſitiõe, vt in neutro horũ caſuũ poſsit perire vſufru. per volũtaťe teſtatoris . Sed nunquid & in vſufr. aliorum lucrorum,& ꝓprietatis erit idẽ, vt non poſſit interdicere quominus habeat vſumfru.quẽ dat lex:vt ſ.eod.§.ſi verò ſit ſoboles?Rñ. quidam, vt Azo. ꝙ non,imo ſemper põt interdicere. Alij dicunt idem,niſi in ipſa donatione ꝓprietatis hoc dixiſſet,vt probant ex ſi. huius. §. vbi generaliter dicit,qđ enim, &c. Ego puto poſſe diſtingui,aut enim eſt tali modo data proprietas , ꝙ poteſt reuocari,vt ꝓ legatũ,&donationem inter viuos,& inter coniuges,quo caſu poteſt interdicere ne lucretur,ſi ad ſecundũ matrimonium trãſeant,vt ſ. proxi.§.&quia eſt ambulatoria voluntas vſq; ad ſupremum vitæ exitum, vt ff.de adimen. leg.l.iij. §.fi,ſi autem ab initio tenuiſſet,quod eſt quandoq; , vt diximus ſ. proxi §.vnde non poteſt reuocari,tunc non poteſt interdicere , vt & in dote hic dicitur,& don.propter nup.vt hic, niſi in ipſa donatione hoc fuiſſet expreſſum,vt C,de pact.l.traditionibus.& C.de rer.permut.l.rebus.

g ¶ Sancita.ʒ & ab aliis,vt C.de ſecun.nup.l.iij.& à nobis, vt ſup.eo.§ ſi verò ſit ſoboles .

h ¶ Decies.ʒ ſic ſ.de hære.& fal.§.& hic quidem.& ſ.de leno.§.j.

i ¶ Ex lege.ʒ hic no.arg.ꝙ iuri cõmuni renũciari non poteſt, ſ qđ plenè dic,vt diximus ĵ.vt ſine prohi,ma.cred.& debi.§.propterea.coll.vij

k ¶ Legum.ʒ i.legum tractantium de vſufr,vel dic vſusfru.legitimi . nam alius conſtituitur pactionibus,& ſtipulationibus,& in teſtamento, vt inſtitu.de vſufruct. §. j. alius lege conſtituitur , qui legitimus dicitur, quem habet pater in bonis filij,vt ſubiicit, & ſuperſtes coniux in lucris ex priore matrimonio,vt ſ.eod.§.ſi verò ſit ſoboles.

l ¶ Conſtitutionibus. ʒ Tres ſunt,quæ tractant de acquiſitis ex linea materna,vt C.de bo.mater.l.j.&ij.& l.ſi.Item duæ,quæ tractãt de acquiſitis ex nuptiali lucro,vt C.de bo.quæ lib.l.j.& l.quæcũq;. Itẽ duæ , quæ tractant de acquiſitis aliunde,vt C.de bo.quæ lib.l.cum oportet. & l.ſi.

m ¶ Veniat.ʒ ſcilicet , pater.

n ¶ Caſu.ʒ id eſt, amiſsione .

o ¶ Leges.ʒ quas modo nominatiimus,nã eo ipſo,qđ non dicit perdi,nõ perditui,licet ad ſecundum tranſeat matrimoniũ pater , imo etiam expreſſè dicunt aliquæ earum legum,ꝙ non perdat,vt C.de bon. mat.l.ſi.

Caſtren-

De augmentis autẽ,& diminutionib. dotiũ, aut antenuptialiũ donationũ dictũ eſt quidẽ aliqd prioribus legibus, a nobis autem perfectiùs perſcrutatũ eſt, ꝙ etiã conſiſtentib. matrimonijs ꝓp nuptias donationes nò augeri ſolũ, ſed ẽt à principio dari ꝑcepim⁹: b & ſicut augeri ꝓmiſimus, ita quoque minui contrahentibus volẽtibus cõceſſimus. c ¶ Sed hoc,qđ de diminutione dictum eſt, ſcđæ ſiant nuptiæ, non pepercimus , d vt non aliquo modo Leonis piæ memorię offendamus conſtitutionẽ, e cum filij ex prioribus fuerint nuptiis.Si.n.immenſam f obtulerit dotẽ, g aut antenuptialẽ donationẽ parens,aut aliquid largiaťh aliud,deinde ſentiens quò ferat i lex.abbreuiet, k qđ factũ eſt, & diminuat dotem , aut antenuptialẽ donationem, l nequaquã lucrum erit filijs,quod datum eſt, m ſed licebit lucrari aut vitricũ, n aut nouercam.filijs ſecundùm hęc læſis .

¶ *Si uſusfruct.hodie uiro ꝓ uxorẽ,uel econtra uxori per uirũ relinqtur,aut cã mortis donatur,nõ recouſolidatur cũ proprietate, licet donat arius ad ſcđa uota tranſeat, niſi donãs,uel relinquẽs hoc expreſſerit. Ange.*

¶ Si verò ſolum vſumfructũ rerũ, aut vir vxori, aut coniunx marito per nouiſſimã dederit voluntatẽ o ante nos quidẽ dicebat lex, p ſi ad ſcđas veniret nuptias , aut pater, aut mater ſtatim relicto vſu q cadere,ſicut prius, r cadebat proprietate, & repẽte s illũ t filiis reſtitui, ſi verò impuberes forſan filij fuiſsẽt, etiam cum medij temporis fructibus. u hoc.n.videbať legi. x Nobis autẽ non ſatis hoc placuit,ſed volumus,vel ſi vſusfructus detur per largitatem, aut mortis cauſa donationẽ factã † inter viuos , in quib⁹ licet etiam donari, y † ſi relinquať, & accipiens ad ſecũdas veniat nuptias , manere a ſic quoq; a vſum, donec ſuperſit,ꝙ hũc habet vſumfructum,niſi expreſſim ille, qui donationem b ſicut dictum eſt fecit, aut hunc reliquit, c ſiue maſculus, ſiue fęmina,dixerit velle,ad ſecundas veniente nuptias eo,qui vſum fructum accepit,ſolui d eam , & ad ſuam reuerti proprietatem.

¶ *Qui lucratur uſumfructum ex dote, ipſum non perdit licet tranſeat ad ſecũda uota,ẽt ſi dans,in ultima uolũtate diſpoſuerit, ꝙ eum perdere debeat tranſeundo. Angel.*

¶ Sed hæc e quidem de ijs, quæ ꝓ largitatem dantur, diximus, ſi aũt in dotẽ, aut in ſponſalitiã f largitatem rerũ vſusfructus detur, nihil penitus innouamus,ſed dudũ ſancita g teneant, & maneãt apud accipientes, donec viuunt , licet decies h milies contrariũ aliquid velint morientes . Qđ emⁿ † ex lege i datum eſt lucrum,priuatus auferre modis omnibus non valebit.

¶ *Pater uſumfructum ſibi per filiũ acquiſitũ:per tranſitum ad ſecunda uota nõ amittat:in caſtrẽſi, & quaſi nihil innouãt. Bar.*

¶ Quoniam omnino ad memoriã de vſufructu legũ k venimus , illud quoq; miſceri legi bonum eſt , qđ tribus pridem dictum eſt conſtitutionibus, l ꝙ omnium pater horũ, quæ ad filios veniunt , ſiue ex materna linea , ſiue ex nuptiali filiorũ cauſa,ſiue aliunde,vt vſumfructum habeat,licet ad ſecundas veniat m nuptias. Vſum namque eorum,do nec viuunt , manere ſine caſu n etiã ante nos omnes volunt leges o

† Vel etia Halo.

† Quatenꝰ tñ denare

† Concor. xxvj. j. diſtinct. c. de his.

Cõcor. c. ſi diligenti, extra de foro compe.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Castrensium.ʒhæc enim & veteri,& nouo iure insolidum,& plenè filijs acquiruntur,vt ff.de col.bo.l.j.§.nec castrense.& C.de bon.quæ libe.l.cum oportet.§.exceptis castrensibus.& §.eadem obseruando. nec mirum,quia paterfamilias est,quò ad hęc.vt ff.ad Macedo.l.ij.

b ¶ Reuocare.ʒHic est vna pœna secundo nubentis inter cæteras.

c ¶ Nisi tamen.J no.tribus ex causis tantũ fieri renouationẽ dõationis, cum aliis multis modis possit fieri,& per multas ingratitudines, vt C. de reuo.do.l.fi.& j.vt lib.ff cætero.§.j.col.vj.&facit ad hũc §.C.de reuo. do. l.his solis. Nunq idẽ in patre accipiente secũdã vxorẽ?Rñ.non,quia non Inuenit.nec ergo & nos à iure cõi recedimus, vt C.de appel.l.præcipim⁹ §.fi.& quia non est verisimile, quod mutet volũtatem pp vxorem, sicut vxor propter virum, vt dicitur hoc §.& ar. in fi de iniur.§. patitur. & C. de interdict. mat.l.curatorem.& l.antepe.& pe.

¶ Fortunam.Jut dicatur vel cõsularis mulier. vel in alia dignitate ex statu pręsentis mariti,et nõ pteriti,licet,si secundũ nõ accepisset,dignitate primi retineret,licet eet mortu⁹, vt ff. d senatu.j.& l.fœminę nupteę.& s.e.§.soluto.In princi. & sunt hæc vera, nisi qñ p priuilegiũ hẽt hæc mulier,vt ff.de sen.l.fi.&facit ad hunc §.j.de rest.§. sinaũtẽ t & C.de nu.l.cũte.& ff.ad mu.l.filij.§.j.

e ¶ Priorum.ʒdignitatum, quas habebat per primum virum. Accurs.

f ¶ Oblita.ʒnubendo. secundo.

g ¶ Alexandro.ʒ vt C. de inceſt.nup.l.ij.&facit ad hũc §.C.de op. lib.l. liberæ.& ff. de rep. l. fi.

h ¶ Epulata.ʒ no.saturũ non sic discernere.vt ieiunium & facit int. de succeſſ.§.fi.Accur.

i ¶ Principis.ſ.Alexandri præceptum,vt C.vbi pup.l.edu.l.j.Accur.

k ¶ Omnium.ʒtutorũ, agnatorum,& similium.

l ¶ Dat ei etiã hoc hęc lex.ʒnon solũ Alexan.vt ſ.apud matrẽ alat. & facit ff.vbi pup.edu.de l.j. Sed q̃rit,quare si ꝓhat secundas nuptias,non permittitur educatio matri, cum apud vitricũ possit esse tutela priuigni,vt C. de cõtrario iu. tut.l. fin? Rñ.aliud in educatione, quę posset vitæ eius plerunq; infidiosa esse, quã tutela. Vel q̃ tutela permittitur, verum est à testatore,non à iudice,vel lege.Item est cõtra hũc §. inf. vt liceat matri & auiæ.§.illud. collat. viij. Solut.vt ibi. Accur.

m ¶ Contrahentes.ʒ ſ. matrimoniũ viri. Accur.

n ¶ Dabunt.] id est, restituent.

o ¶ Ex causis quas lex.ʒimmobiliter,siue in genere hæc dictio lex accipitur.sunt autem causæ vt se, & suos alat,vel vt fundum idoneum emat, & in maternis,& in alijs omnib⁹, & nos similiter dicimus. Castrensium a vero, & quasi castrensium iam periculorum excipiat ratio.

¶ *Transiens ad ſcãs nuptias donationem ante collatã in filiũ ex causa ingratitudinis nõ reuocat, nisi ex tribus casib. ꝓ omnibus liquidatis in promptu existentibus. Ange.*

¶ Mater tũ donans aliquid filio de suo, si ad secundas venerit nuptias, nõ poterit per occasionem ingratitudinis reuocare, b qꝓ datũ est. Non .n. ex pura vł voluntate ingratitudinem introducere, sed ſcãs nuptias cõsiderans, ad hãc veniſſe cogitationem putabitur, nisi tũ† apertè filius aut circa vitam ipsam insidiãs matri, aut manus inferens impias, aut circa substantiæ totius oblationem agens aduersus eam aliquid,declaretur.

¶ *Mulier ad ſecundas nuptias veniẽs,prioris uiri dignitatem, & priuilegia amittit, ſecundi acquirit, & retinet. Bart.*

¶ Non tũ ꝓmittimus mulieribus ad ſcãs venientibus nuptias, ad huc velle priorũ maritorũ dignitatibus,aut priuilegijs vti, sed ad quale post priorem venerint mrimonium,illius amplectanẽ fortunã, d quæ .n. priorũ e oblita f est, nõ rursus ex prioribus adiuuabit.

¶ *Si manumiſſor ãcillã,q̃ manumiſerit, ducat ī uxorẽ,& poſtea diuertat,nõ poterit illa nubere alij,iuito primo marito,& ſi ꝫ fecerit,nõ erit mrimoniũ,ſed fornicatio. Ãn.*

¶ Iucundum † quoq; illud,& nõ extra pietatẽ à diuę memorię Alexandro,g super alios plurimos† antiquorum legislatorum determinatũ est, vt si quis manumiserit ancillã, deinde eam ducat vxorẽ,at illa(vt vł)elata,& epulata h soluerit circa manumissorem matrimonium,non sinit lex ad ſcãs nuptias venire inuito priore marito,sed deinceps nuptias, fornicationẽ† iudicat,& corruptionẽ, sed nõ nuptias, nec matrimoniũ, ex quo iniuriæ non decentes ei, qui libertatem imposuit, fiunt.

¶ *Filius debet educari apud matrẽ nisi ad ſecundas nuptias conuolauerit. Ang.*

¶ Eiusdẽ† quoq; Prĩcipis i illud inuenientes, dignum putauimus partem nostræ facere sanctionis, qñ oĩum k mater fide dignior ad filiorum educationem videbat, dat ei etiam hoc hæc lex,l nisi ad secundas accesserit nuptias.

vel relegato patri expensum det, vel egente m virum, & patrem, vel matrem alat, vt ff.de iure dotium.l.mutus.ꝫ. manente. Item vt supradictas personas ab hostibus redimat, vt ff.ſolut.matr.l. quamuis. Item vbi maritus ad inopiam vergit, vt C. de iure dot.l.vbi. adhuc. & facit ad hunc §.ff.de relig.l.ſic pro rata.§.j.& ff.ſol.ma.l.ſi constante.j. respõ. & j.d æqua do.§.illud.col. vij. & C. ſi dos constan. mat.ſol.fue.l.j.

¶ Dotes,cõſtante mrimonio,restitui non debent,alias donationis inſtar obtinẽt, & maximè ſi ad ſcãs peruenerit nuptias. Ange.

¶ Dotes aũt, quas acceperint cõtrahẽtes, m nõ debunt n facilè mulieribus,constantibus adhuc mrimonijs,nisi tantũ ex causis, o quas lex enumerauit:alioqui si quid tale gesserint,instar donationis p qꝫ agitur,hoc ipso esse videtur. Et si moriatur mulier,recipient dotes, qui dederũt q eas immature r mulieribus,mariti, ab hæredibus mulierum, cum medij tempori fructibus, s ipsi, & hæredes eorum, & habebunt in lucrum secundùm pactum. Et si ad secũdas venerint nuptias viri, seruabunt sine alienatione hæc filijs, hoc videlicet, quod generaliter constitutum t est. Si verò non contigerit accipere cõtrahentes dotes adhuc cõstante matrimonio, etiã post mortem vxorum, secundùm legem ab illarum percipient u hæredibus, sicut scriptura vult dotis.

¶ Mater deſerta filiorũ legitimorũ,uel naturaliũ tutela cõtra ſacramentũ,ſi aĩ ratio nes redditas ad ſecundas nuptias conuolauerit,eaſdẽ pœnas patitur,quas mulier intra tempus luctus nubens, & diſſolutionẽ pœnarũ eiſdem modis conſequitur. Angel.

¶ Si ãt tutelã gerat mulier x filiorum(palã est q̃ impuberũ existentiũ)iurans y nõ ad ſcãs venire se nuptias,deinde contẽnẽs & prius connubiũ, & iusiurãdũ, ad maritũ veniat ſcẽm,nõ prius tutorẽ z petens, & rõnem reddẽs, & exoluẽs oẽ,q̃quid hinc a debet,nõ solũ,q̃ eius sunt b ĩhypothecã hẽre lex c pmittit filijs,sed ẽt mariti d † substãtiã trahit e cũ hypothecis ipsi f quoq; ĩterdicit g filij successionẽ ĩpuberis morientis,licet ex substitutione i pr eã venire ad filij dixerit successionẽ. Sed hoc q̃dẽ priores nr̃i k ¶ Nos ãt miramur,q̃ mulierẽ sic ĩpiã cõstitutã, vt ẽt hoc ĩpso iusiurãdum negligeret,& sic ad immaturas nuptias deueniret, tribus maximis neglectis. Deo,& de functi memoria, & charitate filiorũ, ita paruis subdiderũt pœnis,& illam quidẽ, q̃ ante luctuosum nubit † tps, & nec omnino mater filiorũ cõsistit,puniũt amarè,l & licet filios nõ habeat, ꝓpter solam honestatẽm hoc agũt: m mulierẽ

m ¶ Honestatem.]quam corruperunt,
n ¶ Agunt.ʒ scilicet,sapientes,
o ¶ Mulierem.ʒtutricem,

Perierans morte ęternam expectat.

† Halo.mẽtiri ausęfuerint.

a ¶ Vel nõ.ʒ vł,ꝓ saltẽ.
b ¶ Pestifere.ʒ l.morta liter,q̃a morte æternam expectat,q̃ perierat: als est in litera periurat.
c ¶ Præcedẽtes.ʒi.præteras,quas modo diximus de successione, & de aliis.in prin.huius §.
d ¶ Diximus.ʒ vt ʒ. eo. §.si igitur. & C. ad Tertyl.l.fi qua. Accur.
e ¶ Præbuimus.ʒ vt C. quando mu.tu.of.l.fi. & facit.insti.ad Orfi. §.j.
f ¶ Constitutio.ʒ vt C. ad Trebel.l.iubemus. §. in supradictis.
g ¶ Patrem.ʒ nepotis.
h ¶ Filio.ʒ id est,nepoti testatoris. Accur.
i ¶ Pater.ʒi. iste filius.
k ¶ Constituimus.ʒ vt ʒ.quomodo opor.Epi sco.§.neque autem.
l ¶ Volumus.ʒ ſ. nunc.
m ¶ Necessitatem.ʒ vt sanguinis caliditas, vt ʒ. de non eli.§ĩcũ igit.ibi, si autẽ non voluerit,&c. & ʒ.qũo opor.Epi sco.§. quanta.colla.j.&facit ad hunc §.inf.de sanc.Epiſ. §.si verò futurus. & §. si vt post. & §. si verò lector.coll.ix.& C.d Epiſ. & cleric.l.eum qui. & ʒ. quomodo opor. Epiſ.§. neque vxori.colla.j.
n ¶ Illus.]ſ. mulieris.
o ¶ Quę vero] hic no. circa hanc materiã quadruplex esse ius, vetustissimum,& vetus,nouum, & nouissimum. & primò sic cauebatur, vt distinguerem⁹,an relinquebatur simpliciter,vt nuberet,an vt certæ personæ puta Titio nuberet, an cõtra simpliciter,vt non nuberet,an vt Titio nõ nuberet. Primo casu valet,cum vtile sit Reip. matrimonia fieri, ad sobolem procreandam,vt ff.ſolu.matl.j.Item m secundo, valet,si illi certæ personæ honestè nubere potest,non alias,vt ff.de cond.& demon.l. cũ ita legatum.§.videamus. In tertio aũt non valet condition,& remittitur,quasi contrà publicam vtilitatem iducta.Idẽ dicas, si dixerit,vt alicuius arbitrio nubat.At in quarto valet conditio,nisi in fraudẽ hoc fuerit factũ, quia forte alii nubere nõ potest,vt ff.de condi. & demon.l.cũ tale legatũ. §.rescriptũ est.& §.Meuię.&l.hoc modo.&his casibus,quando cõditio nõ valet,nec cautio Mutiana locum habet,quæ habet locum,quando in nõ faciẽdo est cõditio, quæ tamen valet, vt ff. de condit.& demonſt.l. Mutianæ. Iure verò veteri Iulius quidam Miscellus distinxit,aut ante annum petit legatum,& tunc iuret se nõ nubere, verò sic effusam concupiscentiis, vel a non ipsis subdiderũt pœnis, quas sustinent, quæ ante lugubre tẽpus ad secunda vota declinauerunt. Ideoq̃ sancimus eas, quæ sic pestiferè b decæterò psũmẽt † mulieres, super dudum prędictes c pœnas, & has sustinere oẽs, quas primitus diximus, d super his mulieribus, q̃ ante lugubre tempus nubunt,&infamiam,&omnia alia his inferentes,& solutionem pœnarum eis dantes eandẽ,quam ẽt illis,vt supplicent Imperatori, & mediam portionẽ dẽt filiis suarũ rerum, neque vsufructu apud eas manente, & simpliciter æqualem eam ponimus propter nuptiarũ immaturitatem ei, quę ante lugubre tẽpus nupserit. ¶ Si verò etiã naturalium tutelam gerat filiorũ (nam hoc quoq; præbuimus e ei) tamen ad virũ veniens, & nõ hęc agens, quæ priùs dicta sunt, iisdẽ subiaccat pœnis. Prouidentia vero sit per Prouincias quidẽ agentium Prędisidibus, hic autem gloriosissimo Præfecto felicissimæ huius vrbis, vnà cum Prætore, cui huius vrbis cura est, vt volente ad nuptias venire, tutelam gerente muliere, & ordinetur minoribus tutor, & rationes suscipiantur, &, quod mater debet occasione gubernationis, hoc reddatur.

¶ Pr̃ iuſſus dare filio legitimã ī diẽ,uel cõditionis euentũ,nõ cauet ei de legato ſoluẽdo, nisi ad ſecunda uota transeat. Ange.

¶ Placet quoq; nobis Zenonis pię memoriæ cõstitutio, f volens patrẽ, g si iubeatur proprio filio h legatũ sub conditione, aut die dare, non aliter exigi ꝓ donatione legatorũ cautionem, hanc videlicet, quæ legatorum seruandorum causa vocatur, nisi secũdas pater i contraxerit nuptias. sit enim & hæc secundò nubentibus pœna.

¶ Clerici nisi cãtores,uel lectores ſint nuptias nõ poſſunt cõtrahere,ſed ſi cãtor, uel lector ad ſcãa uota migrauerit,ad calmẽ ſacerdotij nõ aſcendit. Item laicus, uxor dimiſſa,in uirginitate ſuſcepta, poteſt promoueri ad ſacerdotium,aliãs. ſecus. Angel.

¶ Sed & si quis inter Reuerendissimos constitutus clericos (vltra lectorem, aut cantorem dicimus) omnino cõtraxerit nuptias,hunc ex nostra constitutione cadere sacerdotio cõstituimus, k atq; volumus. l Si vero lector existẽs, & nuptias faciens, deinde propter aliquam ineuitabilẽ necessitatem m ad ſcãs veniat nuptias, nequaquam ad maioris sacerdotij ascendet culmẽ, sed illic † mãebit apud mulierem, affectum illius n pręponens meliori ꝓuectui. ¶ Si verò cum sit laicus, ad ordinationẽ sub diacõi,aut diaconi, aut presbyteri venire voluerit, deinde appareat mulierem habens,non ex virginitate sibi copulatã,sed aut disiunctam à marito, aut aliter non ab initio mox sibi legitimè coniunctam, aut etiã ipse ad secũdas venerit nuptias, non impetrabit sacerdotium, sed & licet latenter ad hoc venerit,omnino eo cadet.

¶ Legatũ ſub cõdõne prohibẽdarũ nuptiarũ relictũ à uiro,uel uxore, uel extraneo, ualet,et condõ ſeruari debet,alias legitimã perdit,& reſtituitur ſolutũ cum fructibus, & acceſſionibus medij tpis, iuratoria cautione,uel fideiuſſoria præſtita ſecundũ qualitatem perſonarum, & rerum. Angel.

¶ Quæ verò o nunc seq̃tur causa, est antiqua,& multas quidẽ suscipiẽs correctiones,nõ ab aliis p solum,sed ẽt à nobis,non tamen ad summam sui veniens rectitudinẽ, quã q nũc sectãtes,prędictas r sancimus. lex.n.quę vocatur IuliaMiscella, lex antiqua, lex vetusta filiorũ procreationi prępones † studium, ꝓmittebat mulieribus, licet vir prohiberet,& aliquid ob hoc relinqueret, s quatenus non ad ſcãs veniret nuptias, tũ & ad virum venire,& iurare, quia filio rum causa hoc ageret,& quod relictum erat,acciperet. & hanc quidem in annum dabat u mulieri⁹ licentiã. Eo aũt transeũte, x si vel let accipere relictũ, nõ aliter licebat mulieri hoc accipere,antequã cautionẽ y exponeret,ꝙ ad z secũdas non veniret nuptias. sed hanc quoq; adiectionẽ a ipse Iulius Miscellus adinuenit, b sed Quintus † Mutius Sceuola hæc prędicuerat,super oĩbus c quippe pendẽtibus in causarũ prohibitionibus d huiusmodi adinuenies cautionẽ.

¶ Nos igit videtes plurimas mulieres desiderio nuptiarũ, nõ propter filiorũ,procreationem, sed propter necessitatẽ, e & iurãtes, & nubẽtes,& transcẽdentes morientiũ voluntates,existimauimus f prius interim sacratiorẽ g mederi partẽ, & h periuriũ eis cohibere, i nec sinere talia subire iuramẽta, in quibus oĩno ꝓiuriũ promptũ est. Nã nec illud ierat legi, vt oporteret sine filiis existentes mulieres hoc iurare k scẽm,sed etiam filios habẽtib. hoc adiacebat iurisiurãdũ, qđ Deũ simul, l & defuncti mãiam cõtristaret, cũ vtiq; periuriũ quidẽ esset in ꝓptu,filiorum verò procreatio in casu sine munerib. m reiaceret. ¶ Quia igitur hac p nostra

Ius est quadruplex.

¶ De casu vide bonum tex. xxij. q. ij.c. beata.

Quæ circa ꝓcreandos liberos prętendit studium. Halo.

Zasius catalog.lib.antiq.

Eis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Eis.ʒmulieribus.
b ¶ Offerentes.ʒscilicet, ut vlterius iurent, se non nupturas.
c ¶ Perceptionem.ʒscilicet, licet, legatorum.
d ¶ Quoniam.ʒinterpositio est.
e ¶ Rerum ʒi. vnum duorum prætermisimus, vsque nunc. s. defuncti voluntatem seruari. & ideo nunc dicere vult.
f ¶ Animæ.ʒi. volûtati.
g ¶ Deficientium. ʒ id est, morientium.
h ¶ Relictum est.ʒi. cas lege, ne nuberet.
i ¶ Priorem maritum.ʒ qui noluit eam nubere.
k ¶ Maritum.ʒ s. prohibuerit, ad aliud venire matrimonium, cui mari to specialiter legatū hoc adscripsit, se cundùm R.
l ¶ Idē nāq;. ʒinterpositio est. quod dicit hic vtrinq;, siue vxor marito, siue maritus vxori reliquerit hac cōditione, vt hic, & C. ad l. Iul. mis. l. fi.
m ¶ Conditionem.ʒid est, electionem.
n ¶ Noluerit.ʒscilicet, renunciare. Accurs.
o ¶ Honorat.ʒ scilicet, non nubendo secundo.
p ¶ Suspensa. ʒ donec secūdum matrimonium expectatur.
q ¶ Exactio.ʒid est, repetitio legati. Accur.
r ¶ Determinare causam.ʒ per hanc constitutionem.
s ¶ Sacerdotii. ʒ nā ex quo erit sacerdos, nō poterit vxorē duxere assā. idē de quolibet in sacro ordine posito, vt s. eo. §. pxi. & ecōtra, q a mulier facta ē monacha, vel aliter vouit continentiam, vt j. vt lic. ma. & auix. §. quin verò ex consensu.
t ¶ Cautionē. ʒ de restituendo legato cū ei⁹ fructib. si ad sc̄as venerit mrimoniū, vt hic subiicit, ibi, vt si adsc̄as, etc.
v ¶ Damus. ʒ s. hypothecam rerum percipientis prædictū legatū, & facit C. de rei vxor. act. §. vt plenius. & C. cōm. de legat. l. j. & C. de aumin. tut. l. pro officio. & de Epis. aud. l. de creationibus.
x ¶ Reddat. ʒ scilicet, hæredi, vel cōiūcto, vel substituto, vel ab intestato venienti, secundum Ro. vt j. eo. §. præfatę.
y ¶ Dari. ʒ s. volumus.
z ¶ Cautione. ʒ scilicet, iuratoria.
a ¶ Hypothecis. ʒ scilicet, tacitis.
b ¶ Aliud.] s. pecunia numerata, vt subiicit.
c ¶ Partē. ʒi. totam partem diminutam, & sic vt totum damnū redundet in legatariū: nec mirum, cum malę fidei esse præsumatur: alias enim fructus nō redderet, vt inst. de rer. diuis. §. fi. quis à nō domino. Vel dic, partem dimidiam deteriorationis, vt ff. de verb. sig. l. nomen filiarum. §. portionis. Accur.
d ¶ Iureiurando. ʒ hoc pōt referri tā ad vsurā, q̄ ad fructus. Et no. dari potius sacramētū reo, q̄ actori, q a fauorabiliores sunt rei, vt ff. de reg. iu.

Vxorē non ducunt in sacris positi.

Reus actore q̄q; fauorabilior est.

sancimus lege iusiurandū eis offerētes, & talē permittētes relictorū pceptionē, cōsiderauimus (quā alterū quoq; rerū a nobis ptermissum est) oportere & defuncti animæ mederi. Quapp̄ presentē ponimus legē. non em̄ volumus deficientiū nihil illicitū habentes voluntates frustrari. Si. n. dicemus, oportere mulierem omni viro præcipiente non nubere, hoc custodire, p amaritudine habuisset hæc meritò lex, nūc aūt cū scēdo pōsito sit lex, s. vt si voluerit nubere, accipiat, quod relictū est: nouissimi sceleris est despicere voluntatē defuncti, ita fluctuantē, vt ei det licentia nubendi, & accipiēdi, quod relictū est, & p omnia cōtristan di priorē maritū. ¶ Vnde sancimus, siqs ꝓhibuerit vxorem ad aliud venire matrimoniū, siue etiā vxor maritum: (idem nāq; est vtrinq;) & pro hoc aliquid relinquerit, vnam ex duabus conditionem habere cōtrahētiū alterū, aut ad nuptias venire, & renuntiare præceptioni, aut si hoc noluerit, sed honorat defunctū, omnino abstinere decætero nuptiis. Sed vt nō causa suspēsa sit, & post tempora forsitan lōga reuertatur rursus exactio, ꝓpea bene nobis visum est, huius rei determinare causam, & vsq; ad annum quidem non esse penitus petitionē relicti, nisi tamē modus sacerdotij aduenies alteri personarū, statim præbeat exceptionem, vtpote nequaquā nuptiarū existēte spe. ¶ Si verò trāsire cōtigerit annale tēpus, damus quidē pſonę huic, accipere, q̄d relictum est, nō absolute tū, nec simpliciter, sed siquidē immobilis fuerit res, nō aliter hāc accipe, nisi iuratoriā cautionē expo fuerit, & supposuerit suas res, (hoc quod tacitè ex hac lege damus,) vt si ad secundas venerit nuptias, reddat, quod datū ē, tale, quale percipit, restituens, & quos accepit in medio fructus. Si verò mobilis fuerit res, siq̄dē idoneam habeat substātiam pſona volēs accipere, dari q̄d relictū est, sub eadē cautione, & iisdē hypothecis.

¶ Sed siquidē aliquid aliud mobiliū fuerit, tale restitui, quale receperit, aut diminutionis medeatur partem. c Si verò pecuniæ fuerint etiā cum vsuris, quas inde percipere valuerit, iureiurando restituētis hoc iudicādo. † Si vero nō mutuauerit quidem, sed vsus est, tertiæ centesimæ reddat vsuras. Si vero non valde locupleset fuerit, etiam fideiussorem hūc exigi. Si autem nō valuerit fideiussorē dare, tunc subiuratoria cautione, & hypotheca (secūdùm quod dictū est) suarum rerum accipiat quidē, quod relictum est, mox autem vt ad secundas nuptias venerit, hoc ab eo, qui dedit, vindicetur, apud quancūq; apparuerit personā, tanquam si ab initio neq; datū fuisse videretur quod in oī restitutionis casu siue mobile, siue īmobile sit, q̄d futurū ē reddi, valere sancim⁹.

¶ Si vero vsus fuerit, quod relinquitur, minus idoneè vero se habeat ad fideiusionē, & nec ipse dignus sit, cui hoc credatur, manere quidē apud illum, à quo relictum est, ex tertia vero centesimę eius vsuram præstari, quā vsq; tūc soluat, donec aut secundas ille cōtrahat nuptias (qñ & restitutio præstitarum vsurarum susciet facultatem) aut si fiat manifestū nullatenus posse istum ad nuptias peuenire, siue fm modum sacerdotij (tūc. n. ei dabit, quod relictū est) siue morte. accipient em̄ hoc omnino eius hæredes, nihil neque de datis vsuris reddentes. Hanc ipsam autem introducimus obseruātiam, & eūdem intellectū etiā si nō coniuges alterutris sub tali reliquerint cōditione, sed aliquis alius extraneus siue viro, siue mulieri sub tali conditione dari quid voluerit, scilicet fortuitorum casuum, secundum suam naturam, lege super his tam in præstandis, quam in restituendis ¶ conseruata.

¶ Hæc igitur ex iam nuper factis à nobis occasione Iuliæ miscellæ constitutionibus retribuimus, alia vero sint firma secundum terminos, & casus secūdū q̄d hæc expositimus. ¶ Præfatę aūt à nobis obseruationes dentur, si institutionis sit pars, aut legatū hæredib, aut substitutis, aut illis, à quib. hæc rēlicta sunt. sed si

l. fauorabiliores. & l. nō debet actori. nā aliud, vbi ex cōtumacia reus dānat in talib. vr C. de iu. l., pperandū. §. ij. & l. sancimus. Vel q̄d est verius, ibi loquit de expensis, quas fecerat actor: vñ sibi liquidæ sunt, ecōtra de fructibus, quos reus pcepit: quare, & sibi liq di sunt: vñ vtrobiq; dat sacramētū scieū veritatē. si aūt vterq; veritatē æqualiter sciret, vel etiam vna pſona plus est suspecta, q̄ altera, honestiori sacramētū deferē, vt ff. de re milita. l. nō oēs. §. à barbaris. & ff. de leg. tut. l. legitimos. §. j. in fi.

Sacramentum honestiori defertur.

e ¶ Locuples. ʒ hæc distinctio, sit locuples, vel non, in re mobili seruat, non in immobilis.

† Si numerata pecunia, ēt cum usuris reddat, quascūq; inde ponit percipe, eare iuramento restituentis discepta. Hahy.

f ¶ Si verò vsus. ʒ hoc rnsum dicūt q̄da tm̄ d pecunia loq., vt sic differat à pcedentibus, vt in nouel. e. tit. Vel, vt puto, loquitur de vsufructu, & vsuris, quo casu non fiet traditio rei, sed vsurarū tātū, vt s. de nō. elig. sc. nuben. §. aliud. in fine §.

g ¶ Se habeat. ʒ scilicet, legatarius.

h ¶ Credatur. ʒ alias datur, & dic. s. legatario.

i ¶ Soluat. ʒ s. ille, qui fuit iussus præstare. Acc.

k ¶ Ille.] s. legatari⁹. Ac.

l ¶ Restitutio. ʒ s. quæ fit ei, qui legati præstatione oneratus fuerit.

m ¶ Ei. ʒ s. legatario.

n ¶ Hæredes. ʒ eius, scilicet, legatarij.

o ¶ Sub tali conditione. s. ne secūdas nuptias cōtrahat: & hoc si viduę relinquitur vel à marito, vel ab extraneo, vt dictū est: aliud si virgini relinquatur, tunc. n. non valet cōditio. & sic ius antiquissimum seruatur, secūdū Io. vt ff. de con. & demō. l. cum tale. §. restituto, & l. cum ita legatur. §. fi.

p ¶ In præstandis. ʒ legatario.

q ¶ In restituendis. ʒ grauato.

r ¶ A nobis.] C. de indic. viduit.

s ¶ Retribuimus. ʒ id est, adiicimus.

t ¶ Alia. ʒ s. relicta.

v ¶ Exposuimus. ʒ scilicet, in aliis tractatibus, puta in titu. de lega. C. & instit. de hære. instituendum sequen. titul. vbi de aliis relictis tractatur.

x ¶ Obseruationes. ʒ i. cautiones de restituendo relicto, si secundum matrimonium fuerit introductum. Azo.

y ¶ Pars. ʒ quæ relinquitur sub ea cōditione, ne secūdū ineat mrimoniū.

† Vitellia.

z ¶ Hæredibus. ʒ datiui casus sunt. Accur.

a ¶ Relicta sunt. ʒ puta alicui suis relictū, & ille grauat⁹ de dādo alicui, si ille, cui grauat dare, fm matrimoniū non ineat. nā legatarius onerari potest, vt inst. de sin. re. per fidei. re. §. j. Vt dic, quod erat cōiūctus illi legata rio, cui sub hac conditione relinquit, puta sic, Titio sub cōditione, si nō secundum ineat matrimonium, lego fundū Cornelianū, eundem fundū Mæuio lego, Nam Mæuio cauebit. Et est ratio, quia perinde erit, ac si nec

nec relictum sit, vt s. e. §. proxi. ibi, § verò non valde. & tunc ei adiicere tur, vt insti. de leg. §. si eadem. & ff. de leg. iij. l. re coniuncti.

a ¶ Donatio. ʒ scilicet, sit.
b ¶ Hæredibus. ʒ s. erit præstanda cautio subaudi.
c ¶ Conditionem. ʒ s. ne secundum ineat matrimonium.
d ¶ Substitutis. ʒ s. erit præstanda cautio.
e ¶ Aut oīno. ʒ s. deficiente hērde, vel substituto, vel coniuncto. & sacit s. de hære. & fal. §. siquis autem. & §. seq.
f ¶ Obseruationes. ʒ id est, cautiones.
g ¶ Lex. ʒ s. hæc.
h ¶ Donationem.] s. reliquit. Accur.
i ¶ Nullā cautelam. ʒ quo casu non caueē, q a cum grā defuncti interponatur, s. cautio ista, ergo, & ipse pt remittere, vt C. vt in poss. lega. l. ». & l. penul. & facit C. ad Treb. l. iubemus. §. & in supradictis. Accur.
k ¶ Addita. ʒ s. legibus antiquis.
l ¶ Ediximus. ʒ i. parū de quadam cautela diximus, facienda ab ea pſona, cui sit legatū sub ea cōdone, ne fm ineat matrimoniū, vt s. prox. §. vnde sancimus. & §. si si verò non valde, cuius cautelæ occasione & d ista ponet, & occasione legis huius, & occasione l. Leonis. s. de non elig. §. aliud vt subijcit. Vel dic, ꝓ directo dicit de illa constone, de non elig. §. aliud. quando dicit ediximus.

† Concor. nos qdē ibi, & cuncta, ex de tekt.

† Qñ verò paulo antea de rerū cōseruatione locuti sumus. Halo.

m ¶ Constōnem. ʒ loquentem de secun. nup. vt C. de secund. nupt. l. hac edictali. § his illud adiungimus.
n ¶ Ad eas. ʒ s. secundas nuptias.
o ¶ Restituat tes. ʒ s. sinito vsufructu mulieris.
P ¶ Ab ea. ʒ i. constituimus melius, quàm lex Leonis.
q ¶ Quod enim. ʒ hæ duæ partes ponunt pro quia, vel pro certè. Ac.
r ¶ Adiecimus. ʒ hic s. de non eligen. secū. nu. §. aliud.
s ¶ Et sancimus. ʒ scilicet, nunc.
t ¶ Constitutione. ʒ s. in illa, de qua diximus s. de non eli. §. si qs vir.
v ¶ Offerat. ʒ vxori. Accur.
x ¶ Vsui dominis. ʒ hoc est, sicut vsufructuarius conseruet, qui est dominus vsus fructus.
y ¶ Si omnes. ʒ hoc sic intellige, si oēs moriantur filij, fm illam nām legem s. de non elig. casus filiorū non existentiū, siue pactū in eum casum, seruatur matri mo rienti, i. quæ nūc vltimò moritur, nisi filii dimiserint filios. filij enim filiorū permanentib. non seruatur matri, sed filijs filiorū, qui sunt hæredes filiorum, vt subijcit. & s. de non eligen. §. aliud. circa fi. & s. eod. §. quoniam infirmas. ibi, vnde quidē mortis causa donatio, omnino hæredibus. b Si verò ex asse fm talem cōditionem conscribat quis hæres subst itutis, d si fuerint, aut omnino ijs, qui ab intestato vocantur ad hēreditatē, hmōi obseruationes præstentur, vt vndiq; lex habeat propriā perfectionē, nisi fortè testator & hoc præcipiat, dicens licentiam habere eum, cui reliquit, siue per institutionē particularem, siue ex asse, aut per legatum, vel fideicommissum, siue per mortis causa donationem, & accipere quod relictum est, & nullā cautelam dare: tunc enim sequenda est defuncti voluntas. studij em̄ nostri est, defunctorum conseruare secundùm legem voluntates. †

† *Si donatio ante nuptias in rebus mobilibus consistat: mater eam accipere debet, & uti frui arbitrio boni uiri. Si verò consistat in rebus immobilibus, eam filijs dimittere debet, & cautionem accipere de soluendis usuris, usq; ad tertiam centesimæ. Idem seruandum est in parte, quo ad partem, quod in toto, quò ad totum. Bart.*

¶ Et quia parū additā de cautela rerū ediximus, l † & Leonis nouimus diuæ memorię constitutionem m de scēdis nuptijs, si ad eas n veniens mulier nō valeat dare fideiussionis cautelam, q a filijs restituat res, o tertiam partem centesimæ accipiens, nos cām adhuc melius ab ea p cōstituimus. Quod. n. q super hoc statutis cōpetentē adiecimus r subdiuisionē: & sancimus s (hoc, q̄d pridem à nobis in quadā dictum est constitutione t) vt si qs offerat u res p p antenuptialem donationem, siquidē oēs immobiles constitutæ sunt, maneat earū vsus apud matrē ad scēdas venientē nuptias, & eadem hæc eligat, & non recusēt, neq; exigat à filijs pro æstimatione earum vsuras. sed diligentiā earū habeat, fm q lex dat vsui dñis x constitutis, conseruet autē hæc fm leges filijs superstitibus, aut si oēs y moriantur, fm nām legem, tā sine filijs casu morieti mri, q̄ remanentibus filiorū hęredibus conseruato. Si verò vniuersa cōstituta est fortè in pecunijs, aut alijs mobilibus rebus antenuptialis donatio, tantā z partem vsurarum accipiente mre cū prius sancita cautela, nō exigēa à filijs aurum b nisi fortè sine inuidia c sit viri facultas, si pluribus, &c. in eo aūt, quod hic dr, si omnes moriantur, ita demūm pactum in casu filiorum non existentium proficere matri, est ꝫ s. eo. §. quoniam infirmas. ibi, vnde si pluribus existentibus, &c. vbi dicit, etiam moriente vno vocari matrem ex illo pacto. Rñ. hic loquitur recitando. recitat enim constōnem illam, de non eligend. quæ in hoc capitulo, s. qñ non omnes moriuntur, suppleetur per prædictū §. quoniam infirmas.

z ¶ Tantā partem. ʒ aliàs trīs, aliàs tātam partem, s. tertiam centesimæ, vt j. dicetur.
a ¶ Non exigi. ʒ s. concedimus.
b ¶ Aurum. ʒ vel aliud mobile. Accur.
c ¶ Sine inuidia. ʒ i. verè hēat aurū, vel argentum, non aūt hic dr cū inuidia filiorū, vt cū fortè non habeāt, tamē vt arceantur, dicantur habere ab aduersa parte.
d ¶ Conscriptū est matri. ʒ i. ad vtilitatem matris, scilicet, in antenup. dona.
e ¶ Anteriores leges. ʒ Leonis, vt d. l. hac edictali. §. his illud.
f ¶ Nostras. ʒ vt d. l. s. de non eligen. §. aliud.
g ¶ Immunita. ʒ i. deteriorata. Accur.
h ¶ Restituat. ʒ hic totus §. est superfluus. cum in d. l. de non eli. sit eius finia, sed iō hic fuit positus, q a hæc constō omnia comprehendit, quæ de primis, & secūdis nuptijs sunt, vt ʒ. eo. §. fi.
i ¶ Filiorum. ʒ s. primi mrimonij. Al. idē tñ & de filijs pūtis matrimonij, cum fortè ad secundū matrimoniū non accesserit adhuc, vt j. e. §. si autem intestatus. & §. qm̄. & lega. hic passiue, i. qualiter filijs succedatur a matre. Accur.
k ¶ Quam. ʒ s. successionem. Accur.
l ¶ Nuptias. ʒ s. mulieres volum⁹ subaudi. Ac.
m ¶ Lex. ʒ vt s. de non eligen. §. cum igitur.
n ¶ Rescripta. ʒ s. lex præcedens consulatum Belisarij glorio. & hoc septimo, &c.
o ¶ Cautione. ʒ i. diffinctione.
p ¶ Eius. ʒ s. constitutionis.
q ¶ Leges. ʒ s. duas: vt C. de secun. nup. l. fœminæ. & §. fi. & C. ad Tertyl. l. mater.
r ¶ Sanctionem. ʒ s. illam de non elig. secun. nup. §. cum igitur.
s ¶ Sancimus. ʒ & tunc pl na erit, aliàs sancimus, i. sanctum sit, intelligimus. Accur.
t ¶ Quasdam. ʒ s. successiones.
v ¶ Seruantes. ʒ nos, s. Accur.
x ¶ Et. ʒ pro etiam.
y ¶ Post hæc. ʒ i. post hanc legem.
z ¶ Ergo necesse. ʒ q a tradere debemus, qualiter succedant matres filijs, ergo primò de testamentaria successione, postea de ea, quæ ab intestato defertur, dicemus,

Universidad de Deusto

vt subijcit, digniora præferenda sint. sic insti. de bo. pos. §. alias autem. & §. de hæred. & Falc. §. si nullus eorum. & §. si verò ablatam.

a ¶ Filio. ʒ f. dicere. Accur.

b ¶ Interim. ʒ id est, prius.

c ¶ Substantiam. ʒ scilicet, totam.

d ¶ Hanc. ʒ hereditate.

e ¶ Per scripturam. ʒ maximè subaudi. nã sine scriptura potest facere testm, cum extraneo ea assimilet statim. Accur.

f ¶ Licebat. ʒ s. filio.

g ¶ Intestatus. ʒ Not. hic cautè, in quo hic §. corrigit §. de si eli. §. cũ igit. & certè in omnib. pcordat præter quã in vno. nã si testm facit filius, & hæc, & illa pmittit, mihi institui. Itẽ si intestatus decedat, & hęc, & illa nõ distingũt, an asi mortẽ filij nubat scdo, vel post mortẽ, vt hic subijcit: sed in hoc differt, q a in bonis tm, q filius acquisiuit, nõ autẽ in prnis hæc pmittit succedere mihi in pprietate, licet illa in oib. & in hoc illa per hanc corrigit, & ad legem quãdã antiquã redimus, vt C. ad Tert. l. matri. in fi. Sed nunqd hæ corrigũtur. ĵ. de hær. ab inte. §. j. & §. ij. coll. ix. vbi indistinctè vocant superiores ad successionẽ inferiorẽ? Rn. non; sm Ir. qd verum puto, quia ibi secundarum nuptiarũ nõ fit mentio. Item nec est nouũ, vt posteriores per priores determinentur, vt ff. de legi. & senatusc. l. sed & posteriores. licet quidam contradicant. Itẽ p nobis C. ad Tert. l. fi. in fi. & C. de appel. l. præcipimus. in fi.

h ¶ Constõnem. ʒ s. illam de non elig. §. cum igitur.

i ¶ Vsum. ʒ i. vsumfructum suæ partis, s. virilis. sed certè & sm hanc cõstitutionem, vĩ, q p in proprietate succedat, vt §. e. §. qm̃ ifirmas. ibi, si verò nõ habeat filios, &c. q huic signat ꝓria. Sed certè sm Io hic loquit de rebus paternis, de q bus lucrandis pactum non fecerat, ibi autẽ de ijs, quæ pacto poterant lucrari.

k ¶ Vocationem nostrã. ʒ quæ est C. ad Tertyl. l. fin.

l ¶ Dicemus. ʒ aliàs dicemus, & tũc plana est. aliàs dicimus, & tũc ponitur pro dicemus, vt ĵ. e. §. & qm̃. vbi fiet quædã correctio illius legis. C. ad Tert. l. fi. Acc.

m ¶ Et hæc diximus. ʒ quæ sancita sunt, s. quia in paternis vsumfructũ, in acquisitis aliunde proprietatem habeat mater.

n ¶ Extra. ʒ i. præter. Accur.

o ¶ A nobis. ʒ vt §. de non eli. §. antenuptiali. & §. e. §. si verò expectet.

p ¶ Constõne. ʒ vt C. de secun. nup. l. hac edictali. §. ijs illud. in princ. §.

q ¶ Vsumfructum. ʒ id est, vsum. item & tantum proprietatis, quantum ex morte filij huius, de cuius successione nũc quæritur, potest acquiri ex

est filio [a] moriente siue masculo, siue fœmina, siue testatus moriat, siue etiã sine hoc, interim [b] ea, quę ex testamẽto sunt, dicẽtes, ita ad ordinẽ, q ab intestato est, veniamus.

¶ Si igitur ltĩmè filius testatus fuerit, & relinquat matri substantiã, [c] siue partem eius aliquã, hanc [d] illa accipiat p scripturã [e] (quia vbiq; custodire morienti ũ volumus voluntates) & hẽat, qđ dimissum est, aut datũ, & sm proprietatem, & secundum vsum. Sicut. n. licebat [f] relinquere alicui extraneorum, & nihil hr̃di secũdæ mulieris nocebãt nuptiæ, ita & matri relinquẽs siue instõnem, siue legatũ rectè derelinquat, & dñium, & vsum, siue ex rebus q extrinsecus aduenerunt, fuerit facultas, siue ex paternis, nihil ex hoc fratrib. contradicere valentib. ¶ Si aũt intestatus [g] filius moriat iã ad secundas veniente matre nuptias, aut posteà veniẽte, voce [h] qdem & ipsa cũ filij, aut filiæ fratribus sm nostram constõnẽ, [i] ab intestato ad eius successionẽ. ¶ Sed quanta qdem q ex paterna substantia ad filium ꝓuenerunt, eorum solummodo habeat vsum, [k] ad scdas oĩno siue prius, siue postea veniẽs nuptias. in residuis verò oĩbus rebus, q aliunde erant filio ꝓter paternã successionẽ, veniat sm vocationem nr̃am, [l] quam statim dicemus, [m] quadã correctione & ea indigẽte. Et hæc dicimus [n] in reb. q extra [o] nuptialẽ donationẽ sunt. Quæ. n. illis sancita sunt a nobis, [p] & a Leonis diuæ memoriæ constitutione, [q] integra conseruamus, in quibus solũ mater habeat vsum fructum. ¶ Sed & in alijs rebus hæc sancim[r], & deinceps ipsi tradim[r], quæcunq; post nuptialẽ [s] donationem sunt à pr̃e venientia filio, aut ex alijs causis, tam ex testõ, q ab intestato successionib. rõne contra ingratos [t] filios vndiq; & sup istis reb. seruata, qm̃ manifestę causæ ingratitudinis demonstranẽ, aliorũ oĩum, quæ de successionib. dicta sunt, parentũ in filijs, aut filiorum in parentib. intactis manentibus.

¶ *Frater ex causa ingratitudinis tribus ex pacto non existentium liberorũ, vt §. eo. §. qm̃ infirmas. contra. Vel hoc intellige, quando nihil pepigit, aliàs contra, vt in d. §. continetur.*

r ¶ Post nuptialem. ʒ i. propter nuptias. Accur.

s ¶ Ingratos. ʒ i. ratio, qua aliàs repelluntur ingrati filij ab huiusmodi lucris, vt §. eo. §. soluto. ibi, si quis enim ex eis, &c. & §. eo. §. super his. in fi. §.

causis fratris successione excluditur, his obtinentibus in futuris causis. Bar.

¶ Ingratitudinẽ [u] aũt hic cõsideramus non solũ ad mr̃em, secundũ q pridẽ a nobis dictũ est, sed ẽt aduersus eundẽ ipsum fratrẽ defunctũ. Et qm̃ scimus multa fratrib. ad inuicẽ factas contentiones, [v] illũ solùm tanq̃ ingratum circa fratrem effm̃, participare lucrum [x] non concedimus, q mortẽ voluit fratri, aut criminalem inducere contra eum inscriptionẽ, aut substantiæ ei [y] ꝓpe rauit inferre iacturã. eius [z]. n. portio tam ad reliquos fratres, quam ad matrẽ veniat. Et hæc lex super filiorum successionib. quib. cũ matre succedũt filij, maneat, [a] illã, q a nobis facta est subdiuisionẽ, introducens ijs, q futuro tpe matrimonio secũdo sunt futuræ viris de matris successione. Quæ. n. iam ad secundũ matrimoniũ ꝓuenerũt, successionem siue per testm̃, siue ab intestato hr̃e firmè, & secundũ dñiũ, & secundum vsumfructum, & alienare, & testari, & transmittere secundũ quẽ voluerint modum, nihil sit eis impedimento, quolibet tpe ex præsenti constituta lege.

¶ *Mater filio in lucro, aut nuptiali donatione non succedit, nisi in usufructu, his obtinẽtibus in casib. futuris, & in præteritis nondum sententia, uel transactione finitis. Bar.*

¶ Et illud aũt firmũ, qđ ex primo matrimonio est, filijs [b] maneat, [c] qđ sup ijs p̃dictã a nobis constitutũ est sanctionẽ. Qđ si antenuptialẽ donationẽ, quam mater moriente marito lucrabat, cõtigerit ad morientẽ filiũ ꝓuenire, & propterea partẽ ei illius fieri hr̃ditatis, matrẽ neq; scdm q succedit filio, dñium eorum, scilicet antenuptialis donationis rerũ ꝓfrui, solã aũt [d] hr̃e horũ, quandiu superest, vsum, & vsumfructum. Maneat igit & hoc ijs, qui ex prioribus nuptijs sunt, filijs có donatũ, nisi fortè ante p̃dictam constõnem iudicialis sententia, & transactio inter partes facta, de ijs aliq d statuerit.

¶ *Mater & cum solis fratribus, & cum solis sororib. & cum permistis in uirilem portionem succedit filio. Bar.*

¶ Et qm̃ mater excludebatur quidẽ a filio masculo, hoc faciẽte Se-

habet tantum, ita & in hac donatione, vt §. eo. §. si autem intestatus. Sed nunquid in totum? Respon. non, nisi mater retinuerit sibi vsumfructum in donando, sed pro virili portione, vt d. §. si autem intestatus. & §. de nõ eligen. §. j. & §. hoc quoque. Accur.

g ¶ Solam autem. ʒ Item & proprietatem, secundum pactum non existentium filiorum, vt §. de non eligen. §. hoc quoque. in fin. §.

Sena-

a ¶ Senatusconsulto. ʒ vt inst. ad Tert. §. frater.

b ¶ Cõmiscebatur. ʒ vt eũ eis æqualiter succederet, i. mater tm̃ sola hr̃et, quantum oẽs fratres defuncti, vt ĵ. dicit, & inst. ad Tert. §. soror.

c ¶ Vocamus. ʒ vt C. ad Tertul. l. fi.

d ¶ Portionẽ. ʒ hoc sallit in ea muliere, q̃ ante annũ nupsit, q̃ non succedit, nisi omnib. filijs mortuis, & hoc tũc, qn̄ infamia est ei remissa, vt §. c. §. si igitur sine filijs. Itẽ fallit in bonis paternis, quod dic, vt §. c. §. si aũt intestatus. Item fallit in tertio casu, qñ, si mulier secũdò nupsit, quo casu, & in casu nõ existentiũ filiorum tm̃, vocatur mater in lucris prædictis, propter secũdum matrimoniũ, vt §. eo. §. quoniam infirmas.

e ¶ Præsentia. ʒ neutraliter.

f ¶ Sancimus. ʒ s. vt lucra primi matrimonij sint perdita ratione proprietatis, vt §. eo. §. si verò sit soboles, at lucra secundi mr̃imonij perdũtur p tertium matrimonium, vt §. e. §. nec illud.

g ¶ Decernimus. ʒ sortẽ mẽtioné facit de illa constõne §. de trien. & semi. §. j. col. iij. Vel dic, q dicit de eo, quod habuimus §. eo. §. optimè.

h ¶ Ex lege. ʒ f. debitũ.

i ¶ Adijcere. ʒ ẽt vltra id, qđ necessario dimittitur, sed hæc est suasio, & confortatio, non coactio, vt ĵ. dicit hoc §.

k ¶ Festiuum. ʒ quia festum patri videtur, qñ cum videt Accur.

l ¶ Neq; infirmare. ʒ vt etiam quartam filijs primi matrimonij non dimittat, quod ẽt ꝑ anti quas leges esset, vt C. đ inof. test. l. cum quærit. & l. parentib. & hic subijcit. Accur.

m ¶ Facientes. ʒ vt statim dicit.

n ¶ Supra legem. ʒ i. supra id, quod lex apellit dimittere, i. vltra trientem, vel vltra semissem, vt sequitur.

o ¶ Et ingratos. ʒ i parua portione, aſs grauatos.

p ¶ Dictum est. ʒ in hac pstõne, vt §. e. §. soluto. circa fi. & §. si aũt intestatus. in fi. & in alijs cõstitutionib. vt §. de hær. & fal. §. exhr̃datos. & §. de nõ eli. §. cũ igit. col j.

q ¶ Hanc itaq; partẽ. ʒ s. hunc. §. qui est pars huius constitutionis.

r ¶ Alioq. ʒ i. aſs, qñ volumus sanciẽdo dicere.

s ¶ Augentes. ʒ s. nos.

t ¶ Resolutes. ʒ & habemus hoc, §. de trie. & semis. §. j. & ij. col. iij.

v ¶ Præuenimus. ʒ vt

natusconsulto, [a] quod Tertyllianum vocant, filiab. aũt cõmiscebatur, [b] nos non q̃rentes filiorũ ius, sed exinde ltĩma iura dãtes, vocamus [c] qdem eam ẽt cũ masculis fratrib. morientis in tm̃, in quantũ numerus filiorũ fuerit, quatenus & ea partẽ habeat tantã, quantã vnusquisq; fratrũ. Si verò ꝑmisti masculi, & fœminæ fuerint, hoc ipsum disponentes. Si verò mr̃, & filiæ solæ consistant, ibi Senatusconsultum mediã quidem partẽ dabat matri, residuã verò mediã sororib. quantęcunq; extitissent. Quod qm̃ non primitus correximus, mõ adducimus ad cõpetentẽ correctionẽ, & in isto casu vocãtes eã ꝓ rata filiarũ, quaten[n] quantũ vnaquęq; filiarũ hẽt, tm̃ solummõ & ea accipiat, & in oĩ casu hic relato, in virilem portionẽ [d] (hoc quod legis est) ẽt mater veniat, siue consistant soli masculi, siue solæ fœminæ, siue etiam permista vtraq; soboles.

¶ *Parentes ex Principis oratione debent inter filios æqualitatẽ seruare, licet inæqualitatem seruare possint, si uolunt, dummodo filijs in legitima portione prouideant. Bar.*

¶ Illud quoque super hoc adijcere legi iustum existimauimus. Si enim moriatur vir, aut mulier filios habentes, & ex prioribus, & ex secundis nuptijs, quas post hanc nostram contraxerint legem: (in his enim præsentia [e] disponimus q̃ qdem super lucris ex nuptijs seruari oportet) hoc sancimus [f] insuper, & decernimus, [g] portiones, quas necesse est parentes legitimis, & non ingratis relinquere filijs, ipsos genitores nõ erit iustum ad secũdam oĩno declinare prolem, & quod ex lege [h] est, tãtummõ relinquentes priorib. alia oĩa ad secundos deducere, sed aliquid ex priorib. adijcere. [i] siquidem aliquẽ ex secũdis habeat nuptijs, aut etiam ex primis forsan, ita festiuum, [k] ita dilectum, vt velit præponere eum alijs in possessione, damus licentiam hoc agendi, non tamen omnino priores quidem filios minuere, secundos aũt augere, sed neque vehementer magnificare augmẽtum, nec omnino obliuiſci priorũ matrimoniorum, neq; infirmare [l] ea, quæ a pręcedentibus nos, de talibus dicta sunt, sed prouidere quidem, & secundis, prouidere autẽ & primis, cogitantes qm̃ filij ambo sunt, & ita faciẽtes [m] successionum in testamentis diuisionem. si. n. intestatis eis mortuis lex omnes ex æquo vocat, cõpetens est, eos imitãtes legẽ, nõ vehementer

magnis eos abbreuiare minutionibus erubescentes legẽ. sic. n. erunt boni pres, & nostra digni legislatione, & iusti qdem erunt solam legẽ custodientes. Si quid aũt ẽt supra legẽ [n] reliquerint, erunt iusti simul, & humani pres. & nõ hæc dicimus inter gratos, & ingratos [o] filios (de ingratis. n. iam sæpius dictũ est [p]) sed de ijs, q magis, aut minus diligunt, cum vtiq; multa dr̃ia sit ingratitudinis, & gratiarum actionis, & dissimilis honoris. Hãc itaq; partẽ [q] de æquitate filiorum ex priore, & secundo matrimonio venientiũ, adhortãtes potius, quã sanciẽtes dicimus, alioqui [r] semel augentes [s] ab intestato partem oĩno filijs relinquendam, & vsq; ad quatuor quidẽ filios, quatuor vncias oĩno definientes, si aũt vltra quatuor sint, vsq; ad mediã substãtiæ partẽ, idoneũ iã dedimus filijs solatiũ, non ex parua mẽsura antiquã eorum angustiã resoluẽtes. [t]

¶ Sit igitur præsens lex futuro tẽpori sanciens, sicut sæpius dicẽtes ꝓuenimus, [u] & nihil priorum tangens, [x] sed cõdensa vndiq;, & complexa sub vna cõtinuatione, & oĩa penè de secundis pronuntians nuptijs, & priora qdẽ priorib. in sua virtute seruans, q̃ verò ab ea dispõsita sunt, futuris secũdis explanãs nuptijs, & nouam quandam vndique, ac subtilissimã introducens q̃rentib. vtilitatem omnibus, quæ super talib. posita sunt constitutionib. in futuris post hanc nr̃am legem nuptijs, & quæ ex his euenerint, vacantib. [y] hac videlicet vna constõne futuro tempori, sm qđ a nobis definitum est, in ijs, qui cõtinentur in ea casib. ꝓ cunctis [z] sufficiente. ¶ Hæc igitur tua Celsitudo, omnib. gentibus, quæ sub tuo sunt cingulo, solenni mõ manifesta fieri præcipiat, vt oẽs agnoscentes, quia maiorẽ laborẽ sustinentes, quã oportet, imperialib. incurrere cogitationib. tũ nihil [a] prius pro nostra fecimus salute, nisi vndiq; congregare qđ iustũ est, & oẽs videntes in vnũ collectã de hac legislatione partem, sciant, q a & priorẽ [b] ijs, q̃ iam posita sunt, seruabimus legẽ, & futuro tpi cõpetentem posuimus cõgruentiam. D. xv. Kal. Aug. † Constan. Belis. C. V. Coss.

De appellationibus, [c] † & intra quæ tempora debeat [d] appellari.

TITVLVS SECVNDVS. NOVELLA XXIII.

[e] *Intra decẽ dies a recitatione sententiæ computandos, potest hodie appellari, & a cuiuscunque sententia appellatur. Angel.*

¶ Imper. Iustinia. A. Triboniano glorioſiſſ. Quæstori iterum & consuli.

ANteriorum † Legum acerbitati plurima remedia imponentes, & maximè hæc [f] circa appellationes facientes, [g] in præsenti ad huiusmodi beneficium peruenire, duximus esse

Futura lex aliquã respicit.

§. c. §. duo. in fi. §. & §. hinc nos. & in alijs multis §§. vbi dr̃ casus huius constõnis ad futura tra hi. & est hoc generale, nisi contra l. expresse dicat, vt C. de leg. & con. Lleges.

x ¶ Tangens. ʒ nã quę facta inuenit ante se, nõ mutat, vt §. eo. §. j. in fin.

y ¶ Vocantib. ʒ i. cessantibus. Accur.

z ¶ Pro cunctis. ʒ aliàs p cunctatis, i. dubitatis, aſs pro cunctis, s. dubitationib. quæ in ea continentur, vt subijcit.

a ¶ Tamẽ nihil. ʒ fnobis existentib. saluis nihil ꝓponimus huic rei, hoc, qđ iustum est congregare. Velita, nihil ꝓponimus, nisi hoc, & nihil aliud ꝓponimus.

b ¶ Priorem. ʒ legem tractantem de nuptijs.

c ¶ DE APPEL. lationibus, &c.

¶ *No. in hoc uoluimine quatuor modis de appellationib. tractari, ut in hoc ti. & ĵ. de ijs, q ingred. ad appell. in prin. col. 5. & ĵ. ut cũ de ap. cog. §. i. & ĵ. de appell. col. 8.*

d ¶ Debeat. ʒ aſs dẽant & tunc dic, s. cõdenari.

e ¶ ANteriorũ. ʒ Hæc. ʒ s. remedia. Acc.

f ¶ Facientes. ʒ fnos vt C. de ap. l. ꝑcipimus. & aſs leges, vſq; ad fi. tit. & ff. qñ ap. sit. l. §. biduũ. Nã sm ista vetera iura, si aliquis ageret sũã ꝓpriã cãm, & vicit fuisset, duo dies sibi impartiebanẽ, si vellet appellare, & isti duo dies a tpe scientiæ, siue sintæ recitatæ sibi currebãt, vt ibidem dr̃, si verò ageret procuratorio nomine, triduũ habebat, & talem acerbitatẽ lex C. de ap. l. aos. respexit, quam in præsenti consti. Insti. emendat.

† April.

† Huius cõstitu. varijs scripta fuisse exẽplaria. ex Halo. & Scringerio Constat.

† Hæc auth en. est ex no nizata. ij. q. 6. c. anteriorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Antiquitati.ʒ i.antiquis legibus: vt C.de appel.l.eos.§. sinautem est iudiciuim.& ff.quando appel.sit.l.j.§.biduum,& §.dies.& l pe. j. respon. & de hs dicitur in princ.tit.huius,ꝙ erant acerbæ.

b ¶ Procuratorem, vel tutorem, vel defensorem quemlibet, vt ff. quando appel.sit.l.j.§.tutores.& omnino quando causa est ad alienum lucrũ, & damnum: vt in d.l.j. §.in propria.& l.pen.in princ.& §.j.

c ¶ In triduum.ʒ i.post triduum.

d ¶ Incidisse.ʒ s.iuuenimus.

e ¶ Et biduo.ʒ nã condemnati erãt suo noie.

f ¶ Necessariũ.ʒ Hæc non vt bona rõ, cum leges nemini sit licitum ignorare, vt ff. de iur.& fa.ign.l.ra.& C. de iu.& fac.ign.l. constõnes, imo etiam quilibet scire tenetur, vt C. de leg.& cõ.l.leges. Sed certè nec nocere potest iuris ignorãtia, vt ff. de iu.& fac.igno.l.iuris ignorãtia. Nec ob.d.l, regula, quia dicit, nocet, i. prodest.& ideo ẽ bona ista ratio, est & alia, quia poterit plenius deliberare, vt j. prox. §. in fin.

g ¶ Intra x. dierum.ʒ sed qnq; duo mẽses dãtur, vt C. de temp. ap. l. j. q̃ huic est õ. Sol. ibi speciale est, hic aũt ius cõe erit. Vel qd dicit, appellationem interponendã intra duos menses, i. interpositam vsq; ad duos mẽses finiri.& ita erit ibi specialitas in alio, qa cõiter intra annum, vel biẽniũ durat, vt j. de ijs, q̃ ingr. ad appel. §. j. col. v. sed ibi intra duos mẽses.& ꝓbat hæc sola ff. qñ ap. sit l. j. §. qd in sententijs. &§. alia causa est. Itẽ est õ insti. de exc. tut. §. qui aũ. Sed ibi de excu. nõ de app. loquitur. Nam nõ potest appellari, vt ibidem dr, nisi demum sententia lata super reprobanda excusatione, vel probanda: vt ff. de appel. l. cum in vus. §. tutor. & ff. quando app. sit l. j. §. si quis tutor.

h ¶ A recitatione.ʒ facit ff. qñ app. l. j. §. biduum. in prin. Sed õ in ea. l. §. fi. Sed dicas, qa a tpe sniæ currunt isti decem dies, & scientiæ sicut in illo biduo erat, vt in d. l. j. §. fi. & C. qũo, & qñ iudex. l. ab eo. Item est necesse ad hoc, vt currant, vt posit appellari iudice ꝓparente in publiço. ff. qñ app. sit l. j. §. dies. & ita erit mirabile, qꝙ hoc tps ad aliquid est vtile, vel in principio, vel in medio, vel in fine, sicut & alis, vt ff. de adul. l. qnquennii. & C. de tem. in integ. re. i. j. & l. fi. in fi. & ff. quis ordo in bo. pos. l. 2. j. respon. aliàs aũt continuũ tñ est, vt circa vsucapionem, vt ff. de vsuca. l. nunq̃. §. j. Item aliàs tñ vtile, vbi tria necessaria sunt, vt ff. de diuer. & temp. præ. l. j. & sic sunt tria genera temporum, vt dictum est.

Temporũ tria sunt genera.

i ¶ Sine magni. ʒ nam gñaliter ab omni iudice appellatur, siue ordinarius, siue delegatus sit, excepto Præfecto ptorio, vt subijcit, & C. de ap. l. a Proconsulibus. in prin. & §. j. & j. de iu. §. nostras. col. vj. Sed õ in eo, quod dicit, non posse appellari a Præfecto, vt ff. de mi. l. Præfecti. Sol. aliud in integ. resti. quæ veniam continet proprij erroris, aliud in appellatione, quæ iniquitatem sententiæ continet, vt in eadem lege dicitur. Nec autem est verisimile, quid iniquè Præfectum prętorio facere, vt ad hoc ff. de offi. Præfecti præt. l. j. §. his cunabulis. Item contra j. vt sponsa litia lar. §. aliud. col. ix. Sed ibi de supplicatione siue de petitione dicit, hic de appellatione, quæ continet iniquitatem sniæ, vt dixi. habet in alio Præfectus prætorio priuilegium, vt posit facere legẽ: vt C. de off. præfe. præto. noi mam. Item, & aliud, quia alius iudex non dat in integrum restitutionem, contra suam sententiam, sed ipse tantùm, vel Princeps, vt ff. de offi. Præfect. præto. l. j. §. fin. Sunt & adhuc septem iudicantes, a quorum sententijs non appellatur, vel Imperator. Item senatus. Item & quando hoc actum fuit inter partes, vt ff. a quibus appel. non licet. l. j. Item arbiter compromissarius, vt C. de arb. l. j. Item Præfectus Augustalis, vt j. c. §. illud. in fi. Item, & alij quidam, qui nominantur. j. eo. §. similiꝙ modo. Item Comes Orientis, vt j. eo. §. orientalem.

Prefecti ꝓ torio priuilegia.

Appellare a multis iudicibus nõ licet.

necessariũ. Antiquitati[a] etenim cautum erat, vt si qs p se litẽ exercuerit, & fuerit condẽnatus, intra duos dies tantummõ licentiã appellationis hꝛet. si aũt p procuratore[b] cã ventilata sit, in triduũ[c] ꝓximũ eã extẽdi. Ex rerũ aũt experientia inuenimus hoc satis eẽ damnosum: plures. n. hoies ignaros legũ subtilitatis, & putãtes in triduũ esse ꝓuocationes porrigendas, in prõptũ periculũ incidisse,[d] & biduo[e] trãsacto, cãs perdidisse. vnde necessariũ[f] duximus huiusmodi rei cõpetẽter mederi. Et sancimus oẽs appellationes, siue per se, siue per procuratores, seu p defensores, vel curatores, vel tutores ventilent, posse intra decem dierũ[g] spatiũ a recitatione[h] sniæ numerandorum iudicibus abijs, quorum interest, offerri, siue magni,[i] siue minores sint: (excepta[k] videlicet sublimissima prætoriana præfectura) vt liceat homini intra id spatiũ plenissimè[l] deliberare, siue appellandum ei sit, siue quiescendũ, ne timore[m] instantiæ opus appellatorium frequenter, sed sit omnib. inspectionis[n] copia, quæ indiscussos[o] hominum calores potest refrænare.

¶ *Causa debet in Principis consistorio agitari, & si ob Principis impedimentum proceres causam audire non poterunt, tunc intacta seruatur. Ang.*

¶ Ad hæc sancimus,[p] si quando lis[q] sperat in nrm inferri consistoriũ,[r] si fortè cõtigerit imperatoriã maiestatẽ occupatã[s] publicis causis, ex mundanis ꝓuisionib. nõ posse cõuocare patres,[t] quatenus cã agitet, non ex hoc litem periclitari.[u] Quod. n. viriũ est litiganti ũ, si culmen imperatorium occupetur?[x] vel quis tantæ est auctoritatis, vt nolẽte Principẽ possit ad cõuocandos patres cæteros q; proceres coarctare?[y] Sed si quid tale euenerit, causa intacta permanet, donec Imperator sua sponte motus, & cõuocari proceres iusserit, & litem inferri patiatur, & omnia secundùm morem procedere.

¶ *Hodie in causis decem librarum, & infra in Aegypto, & in Asia ad Augustalẽ Præfectum appellatur, a cuius Præfecti Augustalis sententia non appellatur. In Asia verò, & Pontica diœcesi in causis prędictis ad spectabiles appellatur. Item ad Consules Comites, & Prætores, a quorum sententia non appellatur, & faciunt litem suam, in Oriente verò sic appellatur ad Comitem Orientis in prædictis causis. Angel.*

¶ Illud etiam in tertio capitulo[x] disponẽdum est, quod antiquitas bene statuit, nouitas aũt neglexit. Cum enim veneranda[z] Magistratis auctoritas[b] ita Magistratus digesserit,[c] vt alij maiores, alij medij, alij minores sint,[*] & appellationes a maiorib. iudicib. non solùm ad maximos iudices remitterentur, sed ad spectabilium[d] iudicum tribunal,[e] quatenus & ipsi

Senectus veneranda.

* Hæc dicit sonè mutatũ reperio, & expeditat Gloss. lib. xxiij. & Pandectis ibi. Cõsonat quid.

est, nõ. n. aliquo mõ vltra trienniũ durat, vel vltra bienniũ, vt C. de iud. l. pperãdũ. in fi. j. rã. & C. vt intra cer. temp. cri. qõ termi. l. fi. Accur.

r ¶ Consistoriũ.ʒ locus est, vbi sedet iudex ordinarius in audiendo, & iudicando. sed Principis, vel Papæ propriè dr consistorium: vt j. prox. t.

s ¶ Occupatam.ʒ propter quas occupationes non potest intendere negotijs priuatorum, vt hic, & s. de hære. fal. j. respon.

t ¶ Patres.ʒ conscriptos, i. senatores, vt dicunt quidam, vel dic patricios, qui sunt loco patrum ad imperium, vt insti. qui. mo. ius pa. po. fol. §. filiusfamilias. in fi. §. hos autem connocabat, vt eorum consilio iudicaret. & ita est ar. qꝙ iudices debeant dare sententias, habito cõsilio sapientum, & hoc ipsum consueuerunt scribere in sentencijs, & facit C. de leg. & con. l. humanum. & C. de senten. ex breui. reci. l. ij. j. respon.

v ¶ Periclitari.ʒ C. de dila. l. cum a nobis. õ. vbi dr, nullam procrastinationem, vel dilationem fieri, vbi causa coram Principe agitur. Sol. ibi loquitur, qñ causa principalis, vel appellationis fuit relata Principi, vt iudicaret tm omnia enim erant disputata & cognita ab alio iudice. nam aliàs nõ potest fieri talis relatio: vt C. de rela. l. j. licet hoc ipse Princeps debeat cognoscere. hodie tamen talis relatio non permitteretur, qualẽ modo diximus, vt j. vt iudi. non expec. sa. iussi. §. j. Accur.

Senes ad cã Imperat. cõsilio vocantur.

x ¶ Occupetur.ʒ q. d. nullũ. & facit j. de ap. col. viij. & j. vt spon. lar. §. hoc quoque. col ix. & C. de an. excep. l. fi. in fi. æ ff. quis ordo in bo. pos. fer. l. ij. §. dies. & §. in bo. Item facit C. vbi Sena. vel cla. l. quoties. in fi. j. rñ.

y ¶ Coarctare.ʒ sic ff. de alie. iudi. l. & quia. sic ff. ad Trebel. l. ille. §. tem pestiuum. sic ff. de arbit. l. nam Magistratus.

Tribunal & consistorium differunt.

z ¶ In tertio capitulo.ʒ i. tertio casu huius constitutionis.

a ¶ Venerãda.ʒ sic ff. de iure immu. l. ij. Item subsequenter nor. qꝙ tres sunt ordines Magistratuũ, qꝙ dic, vt diximus j. vt ab illu. & qui. §. j. col. v.

b ¶ Auctoritas.ʒ not. pro antiquitate, siue vetustate, qꝙ dic vt s. de mo. §. fin. col. j.

c ¶ Digesserit.ʒ i. ordinauerit.

d ¶ Ad spectabilium.ʒ id ad medios.

e ¶ Tribunal.ʒ Vbi sedet iudex ordinarius in audiendo, & iudicando sed

sed Principis, vel Papę dicitur consistorium, vt s. proxi. §.

a ¶ Sacro.ʒ id est, suo proprio.

Causa minima q̃ sit.

b ¶ Minimis.ʒ no. hic, qꝙ dicitur minima causa, quæ est minor x. libr. auri, vt patet per sequẽtia, aliàs autem aliter dicitur, quod dic, vt diximus s. de man. Princ. §. sit tibi qucque. col. iij.

c ¶ Augustalem.ʒ f. venire, qui moratur in illa contracta. Accur.

d ¶ Cognitoris.ʒ id est. Principis.

e ¶ Nulla.ʒ hic not. sc cũdò appellari nõ posse, vt in duob. sequentibus §. & dixim⁹, s. e. §. j.

f ¶ Emerserit. ʒ quia prouocatio speratur.

g ¶ Augustalis. ʒ de quo superiori. §. proxi. dicitur.

h ¶ Cognitoris.ʒ i. vice Principis, qui facer cognitor est. Accur.

i ¶ Simili modo.ʒ i. sine appellationis remedio.

Appellationis tres casus.

k ¶ Illo videlicet.ʒ Hic cautè no. tres casus, aut enim appellarur a spectabili, & tunc ad Præfectũ, & Quæstorem, & hoc siue ex se ipsi spectabiles cognouerint, siue ex delegatiõe Principis, vt hic vsq; illuc, sed a Præsidib. q̃dé Prouinciarũ, &c. aut appellatur a clarissimis, & tunc ad spectabiles appellat, vt ibi, sed a Præsidib. &c. vsq; illuc, si autem, vel illud, &c. aut appellatur ab illustri delegato a Principe, vel spectabili, & tũc ad antiquos iudices, vt ibi, sin autẽ, &c. vsq; illuc, otb. alijs, &c. Si autem priuato Princeps comitteret, tunc ad Præfectum prætorio, & Quæstorẽ appellatur C. de appel. l. præcipimus. §. huic.

l ¶ Cũ non. ʒ interpositio est.

m ¶ Sed a minore.ʒ ff. d arbi. l. nã Magistrat⁹.

n ¶ Vtroq; officio. ʒ i. tam suis officialibus, q̃ Quæstoris, qui socius suus erat.

o ¶ Priuati.ʒ s. admini strationc, nõ aũt dignitate, ne contradicat supradictis.

p ¶ Gradatim.ʒ sic ff. de neg. gest. l. quæ vtiliter. in prin. & ff. de mu. & ho. l. vt gradatim.

q ¶ Spectabiles.ʒ s. clarissimi, vel dic, de duobus dici, s. si appelletur a Præside, qui verè clarissimus est, vt C. de priua. car. l. j. Itẽ de iudice, s. priuato, dato a Principe, a quo si appellatur, ad spectabilem appellatur. in vtroque sm hoc correctum est, quod dicitur, C. de appel. l. præcipimus. §. huic.

r ¶ Refertur.ʒ s. ad spectabiles.

s ¶ Vel Duces. ʒ repete dati sunt a nobis.

t ¶ Antiquo. ʒ hic erat mos forte, vt a spectabili ad illustrẽ, ab illustri ad super illustrẽ appelleatur: sed sm C. appellatur in casu huius rñ. ad Principem, vt C. de ap. l. præcipimus. §. pe. sed dic eã corrigi ꝓ hanc.

v ¶ Antiqua prosapia. ʒ vt ff. de ap. vsq; ad tit. qui bon. cede poss.

y ¶ Vel a nostra. ʒ vt patet in multis legib. Iustiniani, quæ sunt sub pdictis tit. in C.

z ¶ Custodiendis. ʒ nisi per hãc constõnem, vel per aliàs, q̃ sunt in hoc volumine post istam, inueniantur correctę.

¶ DE CONSVLIBVS.

a Consulatus. ʒ hic ponunt quidam pessimam notam, s. hanc, hæc constitutio nihil valeat. sed certè imo valet ad multa notabilia, vt notatur circa ipsam literam, dic ergo in primis antequã ad notabilia tituli veniamus. Consul dicitur, qui consulit Reipublicæ, vt ff. de ori. iur. l. ij. §. exactis. ij.

b ¶ In decretis. ʒ electionis. Accur.

c ¶ Figura. ʒ i. æqualitate.

d ¶ In quibus. ʒ i. contra quas.

e ¶ Fasces. ʒ i. honores.

f ¶ Transcendens. ʒ i. dicere, non transcendens mensuram rei, vt expendas plus, quàm possis, sed secundum ꝓ priam mensuram ꝓuenientẽ ex animi virtutibus, quod est notandũ. & facit õ. vt determi. sit nu. cleri. §. j. in fin. coll. j. Accur.

De consulibus.

TITVLVS III.
NOVELLA CV.

¶ *Consules, & eorum uxores, & matres in septem ludis, & processibus possunt spargere argentum, & ex argento populum muneribus honorare, aurum autem eis spargere non licet, quia soli Principi aurum contemnere conuenit. Bar.*

¶ Scripta Strategio gloriosiss. Comiti sacrarum largitionum, exconsuli, & patritio.

Consulatus[a] nomen, & causa priscis quidẽ Romanis aduersus hostium adinuentum est vtilitatem, & in decretis,[b] quæ eis ordinatio communis dabat Reipublicæ figura,[c] sortiebantur repentè Prouincias, in quibus[d] Romani bellum habebant, & secundùm has sortiebantur fasces.[e] Sequens verò tempus Imperatorum pijssimorum transponens bellandi, & pacificandi potestatem ad largitatem, solam causam Consulibus mutuauit, & hanc temperatam, & ordinatam, mensuramq; non excedentem. Paulatim verò quidã ita sumptuosè causam aggressi sunt, vt suã quidem ederent magnanimitatem, non tamen cogitarent, quia exemplũ aliud non haberent. Non. n. ad plurimos venit substãtię magnitudo, transcendens[f] etiã magnificentiã aĩæ, non mensura rei, sed ꝓpria magnitudine prouenientis. ¶ Quia igit videmus periclitari Consulũ nomen, quod ex temporibus ita prolixis, & ad milleſimum propè[†] annũ veniens, cũ Romanorũ Republica pullulauit, propterea credimus oportere cãm comprehendere, & immensitatẽ eius recidẽtes, ad bñ placitas consulares statuere expensas, quatenus continua sit Romanis, oĩb. autem bonis viris existat accessibilis, quoscunq; huiusmodi nos dignos esse ho

[†] Plus minus Halo. & rectius. † Rescindẽdo præcisa. Halo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

† Hinc emēda illi' inscriptionem: Mediū tenuere beati.

a ¶ Scripta lex. ʒ C. de Cōsulibus. l. ij. lib. xij. †
b ¶ Medium. ʒ Nota medium eligēdum, vñ dī, mediū tenuere beati. & illud Ouidij: Medio tutissim' ibis. & facit ff. de of. Procon. l. solent. §. fi. & inst. de rer. di. §. cum ex aliena. ibi, placuit media. & insti. qui manumit. non pos. §. vlt. Accur.
c ¶ Immēsum. ʒ Not. reprobari immēsitatē, sic & ſ. vt deter. sit nuncupatum. in prin. & §. de Refe. §. fi. & §. de nup. §. de inceps. ar. ꝯ §. de nō eligen. §. finimus. col. i.
d ¶ Scriptione. ʒ centum lib. auri.

¶ Cōcor. c. e ʒ. exē de off. Cōsto. & ca. pi. q̄renti. d̄ off. deleg.

Spectacula sit. ʒ C. de spectac. l. j. & de ferijs. l. fin.

Honores Ianua. kal. dabantur.

f ¶ Ianuarijs. ʒ notā quē adipisci honorē in kalen. Ianuar. sic ff. de cōd. & dem. l. Publius. & ff. de pet. hære. l. itē veniunt. §. pridie.

† Thymele, authore Vitruuio, pulpitum erat in Orchestra, i. parte Theatri inter scænā, & cuneos, Senatorib. ad spectandū designata; altū pedes v. i quo Chor' Tragediarū, & Comædiarū; cæteriſque psonā non hūtes, fabulæ ſertiebant, & populo ſpectacula pbēbāt quādiu hiſtrionib. in ſcena erant p interualla.

g ¶ Adorna. ʒ genus ludi est.

Honores supertorib. deferūtur.

† Pancratiū, Certamen gymnicū fuit, tēſte Hermolaō lib. 34. q̄ Quinquertiū latinè dicim', eo quod ex quinq; certandi genere constaret, curſu. ſ. diſco, ſaltu, luctatione, expugillatu.

† Pornās.

† Vide Alcia. in x. li. C. titul. de athletis.

h ¶ Thymelicis. ʒ sic ff. de his qui not. infa. §. athletas. in princ.

i ¶ Miraculum est. ʒ vide dī, omnē rarum, charum, vt hic, & ʃ. vt ſine prohi. ma. §. j. & ff. de legi. & senatuſc. l. nā ad ea. Accur.

k ¶ Coniugis claritate. ʒ consonat q̄d ſtatim ſubijcit, & q̄m vxores, &c. vt ſi maritus est Cōſul, & hæc consularis dicatur, licet alia, q̄ eſſet vxor nobilioris, ei præferatur, vt ff. de ſe. l. j. q̄ hic est ſignata contra. & hæc ſunt vera matrimonio durāte ſeu iam diſſoluto, antequam nubat homini iferioris dignitatis, vt C. de nup. l. cum teſt. & ff. ad muni. l. filij. §. j. & ff. de ſenat. l. fœminæ. & C. de dig. l. mulieres. & §. tit. j. §. nō tamen. Accur.

l ¶ Voluerit. ʒ No. hōnorem dēferri ad ſuperiorem, ſi matrem per filium. Sed cōtra ff. de ſenat. l. j. Solu. vt ibi; q̄a hic ſpeciale.

m ¶ Nam neq; filia. ʒ arg. contra C. de Epiſc. & cler. l. eum. Accur.

n ¶ Conſtō. ʒ dicit, de quā paulò ante fecim' mentiocē, vt C. de con ſul. l. ij. quæ ſtatim hic corrigitur. Accur.

o ¶ Honorate. ʒ ſic inſtit. de rer. di. §. hoc amplius. Accur.

p ¶ Poſt aurum. ʒ No. aurum pretioſius metallum, & poſt aurum, argentum.

q ¶ Imperatori. ʒ No. ſolū Principem debere hſe aurum, & facit C. de agrico. & cenſil. domin. lib. 6. Accur.

nore decreuerimus. Cuncta ſiquidem perſcrutantes perſpeximus, quantum eſſe conueniat, quod datur. A Martiano itaq; Imperatore eximio ſcripta lex[a] eſt, quæ volebat nō ſpargere pecunias Conſules, & ipſa eius cōſtitutionum prima fuit. Igitur & poſt prædictā hanc conſtitutionem, quoniam inuenimus, quòd quidam ſequentes, nihil ſpargere populo paſsi ſunt, alij autem & vltra legem agere hæc petentes, & promerentes, quæ petiuerunt, deinde ad ſui animi reſpicientes menſuram, circa aſperſionem, largitatem vltra terminum celebrauerunt: quidam verò † medium[b] bene eligentes, mediocribus pro plurimis contenti fuerunt: quoniam etiam nos præcedentibus, quod medium eſt, optimum viſum eſt eſſe, tanquam ex vtroque ſummis periclitantibus mox ad immenſitatem procedere: propterea exiſtimauimus & nos de hoc definire, quod decet, ut nihil nec immē ſum[c], nec inordinatum ſit, neque noſtrorum temporum indignum.

¶ Quantuncunq; ergo cōpetens eſt dari ab eo, qui à nobis eligitur per annum Cōſul, occaſione ſportularum omniū, & diſtributionū, & expenſarum: hęc omnia competenti ſcriptione[d] huic noſtræ interponi ſacræ iuſsimus legi. In legis enim hoc ponimus ſchemate, vt transcendenti etiam pęna quędam inferatur cōpetens. Reditus autem eorum imminutos omnes eſſe volumus. Si enim hoc adinuētum eſt, vt ſpectacula[e] ad animi voluptatem agantur populo, hæc autem à nobis determinantur in circenſibus, & beſtiarum ſpectaculis, & thymeles delectatiōe† nullo horum noſter priuabitur populus, ſed erit quidem ei proceſſus primus quo ſuſcepit conſulatum, & huius poſsidet codicillos, Kalendis Iānuarijs[f]. poſt illum verò ſecundum aget ſpectaculum, certantium equorū (quam hippomachiam vocant) ſemel exhibendū: & poſt illud, quod dicitur totius diei, multa delectatiōe implebit populum: hoc quod uocatur Græcè παγκράτιον †, & cū beſtijs pugnā tes homines, & vincētes audacia, inſuper & interēptæ beſtiæ. Quintum quoque faciet proceſſum, quod ad theatrum ducit, quem adornas† vocant: vbi in ſcena ridiculorum eſt locus tragœdis, † & thymelicis[h] choris, & ſpectaculis vniuerſis, aut quod a iudicibus apertum eſt theatrum, rurſus quidem ſpectaculū equorum certantium edit, ſeu quæ vocatur hippomachia. † Mappe.

Sextum agens hunc conuentū, ex hoc deponit annalē hūc honorē, in depoſitione agens ſolennem editionē, & ita ſeptē noctium, & proceſſuum complebitur curſus, nullam ſpecierum antiquitus ſtatutarum derelinquēs. Vnam ſiquidem aliā adiuuenire hippomachiā, duoq; continuare, quę vocantur theatrum, & amphytheatrū, & non priorum horum contentos eſſe, palam eſt: quia nihil noui vltra id, quod prius agitur, habet. Sufficere iraque ritè cauſa putabitur, & ſingulæ dantur claræ, & non intantum, vt iam populo etiam odibile ſit. in ijs enim, quæ raro fiunt, miraculum eſt. i ¶ Hæc itaq; de conſularibus a nobis ſcripta, & determinata ſunt expēſis. Si autem etiam vxorem Conſul habeat, definita eſt a nobis & circa illam expenſarum menſura. decet enim frui eas & coniugis claritate. k Si verò non copulatus eſt vxori, his ſatis eſt, niſi mater eius conſtat iam conſulatu digna, & prius honorata, & velit eam vnà frui ſecum ſchemate, & hoc in ſola matre præbemus, alia verò non decorabitur mulier penitus præter coniugem, & matrem, & illæ quidem omnibus modis: quoniam vxores coruſcant radijs maritorum, hoc lege dāte: matres verò, ſi conſul hoc voluerit. l nam neque m filia, neque ſoror fortè, neque vxor filij, & multò magis ſi nec pertinens ad genus ſit. hoc enim purè illicitum exiſtebat.

¶ Spargere autem in ſeptem his proceſſionibus populo Conſulem melius nos deſignauimus, ſicut Martiani diuæ memoriæ conſtitutio dicit: n illa quidem abnegauit omnino munificētiam, nos autem corrigimus eam cauſam, voluntate eius, qui cōſulatus habet honorem, diſponentes. ſiue enim nihil voluerit ſpargere, non cogimus, ſiue rurſus venire ad hoc voluerit, & ex argento muneribus honorare o populum, nec hoc interdicimus, non tamen aurum ſpargere ſinimus, non minoris alicuius, non maioris omnino, non medij characteris, aut ponderis, ſed argentum, ſicut prædiximus. ſolienim aurum ſpargere damus imperio, cui ſoli etiam aurum contemnere præſtat fortunæ faſtigium. Argentum verò, quod mox poſt aurum p pretioſiſſimum fiet, & alijs Conſulibus largimur decēs, & hæc ſinimus eos ſpargere, quæ vocantur miſſilia, † thymelicis, & caueis, & in quadrangulis, & talibus. Quanto enim minora ſunt quæ ſparguntur, tanto plures ſuſcipientes erunt. ſitque rei menſura, dantis virtus, & volūtas ſiue nihil: ſiue mediocre, aut tranſcendens populo erogandi. hoc enim in conſulatu definimus, neque inuitos ſpargere cogentes, neque volentes prohibentes, ſed de argento quidē ſpargendo ita a nobis ſancitum ſit. & ſi omnino ad hoc acceſſerit, licentiam habeat diſtribuendi argenti munificentiam, in ſuis proceſſionibus, ſicut ipſe rectè ſe habere putauerit, ſolo prohibito aurum omnino iaculari, quod Imperatori q tantùm tributum eſt contingere. Aliorum autem, quæ a nobis decreta ſunt, & conſcripta in deſcriptione, quæ hac continetur lege, tranſcendi aliquid omnino, aut addi nos nullo permittimus modo. Quod itaq; definitum eſt (dicimus autem ſpargere) in dantis ponimus voluntate, omnino propriæ ptātis hoc eius, qui dat, facientes. Quod verò a nobis definitum eſt ſemel, & ordinatum, tranſcendi hoc noſtra lex prohibet. Sed ſi quis præſumpſerit, quod definitum eſt, egredi, centum librarū auri perſoluet pœnam, vtpote noſtra præuaricatus præcepta, & omnem huius legis corrumpēs, quātum in ſe eſt, intētionem. Si enim pro hac tantummodo poſita eſt lex occaſione, ne dandorum immēſitate conſulatus deſint, & propterea nos ſuper-

a ¶ Ex ſuo vocabulo. ʒ nā nomē debet eſſe cōſequens rei, cum conſul a conſulendo dicatur. ſic inſtitu. de do. §. eſt & aliud. & C. de Epiſc. & cle. l. decernimus.
b ¶ Perſuſtes. ʒ ſic & ī procæ. forum. circa fin.
c ¶ Potationib. ʒ No. de ebrietate, & potationib. ſic C. de adul. l. q̄æ adulterium.
d ¶ Spe lucri. ʒ ſic ff. de peti. hæred. l. ſed & ſi. §. quod autem quis.
e ¶ Memoriam. ʒ ſic ʃ. vt propon. nomen Imp.
f ¶ Dignos. ʒ No. iudices dignos honorādos. ſic C. d̄ off. ci. iu. l. j. Accur.
g ¶ Immortalē. ʒ ſic §. quō opor. Epiſ. §. fi. & ʃ. vt ꝓpo. no. Imp. in prin.
h ¶ Deſcriptionis. ʒ i. ſcripturæ. Accur.
i ¶ Breuiatores. ʒ i. q̄ breuiationes ſcribunt. Alex.

Princeps eſt lex animata in terris.

k ¶ Legē aīatā. ʒ Not. Principē eſſe ipſam legem aīatam in terris, & facit ad hoc C. d̄ leg. & cōſt. l. digna. & C. de teſta. l. ex imperfecto. & ff. de leg. & ſe. l. Princeps. & ff. de leg. iij. l. ex imperfecto. & inſti. qui, mo. te. in fin. §. j. Accur.
l ¶ Trabea. ʒ veſtis cōſularis, de qua fit mētio. C. de pſili. l. j. li. xij. Al.

¶ DE NATVRALIBVS curiā deputato &c.

QVi rē. ʒ hanc pſti. quidam non habent, vel ſi habent, non habent hic, & ſolum habent id verbum notabile, quod eſt circa principiū, nā q̄ in multitudi.

¶ Albo curiæ. ʒ in quo ſcribebātur nomina curialiū: vt ff. d̄ albo. ſcrib. l. j. & ij.

Antenu. do. ʒ quod ē ʃ. vt ſpon. lar. in prin.

Abrogauimus. ʒ vt C. de decu. l. fin.

m ¶ Hanc nſram. ʒ ſic ʃ. qui. mo. nat. eſſ ſui. §. & quoniam varie. vſque ad §. tribus autem.

¶ VT NVLLVS mutuans, &c.

¶ Scilicet, facta ſolutione, uel aliquo dato ſolutionis alias cōtra, ut ʃ. prox. conſt. §. ſancimus. & no. dī. am inter hanc, & illam. illa. n. dicit ēt quantā uſurā debēat dare agricolæ ſuis creditorib. quod hęc nō dicit. Item hæc eſt localis, ut in prin. illa generalis ut ʃ. tit. proxi. & §. ſinautem. & ideo hāc breuiter pertranſeas, & procede ad ſequētē.

n ¶ Ropter. ʒ ſic C. ne licepo. l. ij. & §. vt ind. ſine quoquo ſuff. §. j.

o ¶ Anguſtia. ʒ dicen-

ſuperfluas illas donationes & expēſas abbreuiamus, & in populū effuſas profeſſiones, & ſpectacula ad bñ ſe habentē deduximus menſuram, ritè aliq̄d decentius dinumerauimus conſiderantes, i. ſpargere argentū, & neq; q̄quam dare, eorundē Conſulum dimittentes volūtatibus, vt nobis ſint amplius, & ſp ex ſuo vocabulo[a] tps adorent, qui quod diſpoſitum eſt, traſcendit, ritè, vtpote nſram prævaricatus legē, dignus eſt pena. ſic. n. nobis erunt iugiter Cōſules, cauſæ immenſitatem non formidantes, nec tanq̄ certiſſimū periculum conſulatum refugientes, & auerſantes, & propterea ſancimus legem hanc ſub firmitate ſeruari.

¶ Nullus igitur eā egredī pſumat, nec ſi vehementer idoneus ſit, nec ſi noſtrorum ſit iudicum, nec ſi maximæ curię, aut nulli adminiſtratio ni præſit. hæc. n. omnia nos conſiderantes, oībus præpoſuimus ſup donationibus æqualitatem, nulli penitus licentiā dantes exire menſuram, q̄ hac continetur lege, niſi in ſolo argento in proceſſionibus ſpargendo, aut neq; hoc faciendo, quod in eorundē Conſulum poſui mus (ſicut ſæpe diximus) voluntatibus. ipſis quoq;, qui hoc accipere cōſueuerunt maximę gratiæ in hac noſtra repoſitæ ſunt lege. ſi. n. periculū erat deficientib. Conſulibus, neq; quicquā accipere, nunc autē accipient mediocriter, multam habebunt ritè huic legi gratiā, q̄ ſuffi ciat, pro nihil offerente. & hoc. n. ipſum non permittere nos glorioſiſſimis Cōſulib. aut aurum ſpargere, aut vaſa maiora, ſed in miliareſijs, & melis, & caueis, & quadrangulis mediocribus, hmōi facere donationem, ſanctio ad humanitatē a nobis adinuēta eſt, & populo melam præbens. Si. n. hoc egerint, qui conſularem edent munificentiam, & his ſolis concilient populares, nequicquam de maximis lucris decertantes, ſeditiones exercebunt adinuicē, & venient vſque ad alternas plagas, quas p fuſtes, & gladios, & lapides egerunt frequenter, rem oīno nobis odibilē. Videbamus. n. eos cōtēdentes qui dem, & malis innumeris implētes alterutros occaſione ſparſorum, & ab eis arreptorum, domū verò refe rētes oīno nihil, ſed ea die in ebrietatibus, & potationibus c oīa expē dentes. ¶ Si verò forſitan ſpe lucri[d] maioris etiam præexpendiſſe contigerit, poſteà verò, aut nihil, aut minus accipiat, ēt damnum, & debitum habebit, & plagis, & vulneribus, & ex hoc malis incurrere cogitur. Si aūt mediocre ſit, quod ſpargitur, nec vehementer cōtendent, nec q̄ſtus expectantes, abundantia vulnera, aut plagas alterutris vltra menſuram dabūt. Ideoq; cōem prouidentiā introduximus ex hac lege, & cōi Reipub. figurę, qnatenus tps habeat poſt imperium, & Conſulis iugē memoriā, e atq; vocabulum glorioſiſſimis noſtris iudicibus, & qui ex maxima curia ſunt (eo q̄ honorare nobis placet dignos, f non expendentes immensè) decētem damus conſolationem, & noſtro populo, & alijs omnib. licet deſperantibns iam cauſam, propterea q̄d ſuperfluum eſt auferentes, vt conſulatū immortalem g Reip. ſtatuamus. Subiaceat igitur (ſicuti prædiximus) noſtra diſpoſitio huic legi, cuius exemplaria reconden tur in foro tuæ Celſitudinis, cum hac lege quam ad eā direximus, per tpatū glorioſiſſimos Cōſules ſancim', ex ſolo tuo foro exēplar deſcriptionis h accipere huic ſubditæ legi, vt ſm eam omnia dentur. ¶ Deſcriptionem namq; ideo a ſede tua dari volumus, vt nec ipſis liceat prævaricari, nec his, qui vocantur breuiatores, i adulterari aliquid horum, quæ a nobis diſpoſita ſunt, ſed periculo cuſtodiendum hanc deſcriptionem in foro tuæ glorię, dari exemplar eius cum ſubſcriptione cingulum habentis hoc cui nunc ipſe præſides, vt per oīa inadulterata maneant, quæ a nobis diſpoſita ſunt. Difficultatem verò nullus habebit horum, qui ad conſulatus veniūt honorē, ſi mediocrē ita faciens expenſam in omni tpe fiet. Etenim omne, quicquid hactenus conſulatus habentes honorem, & ex foro tuę Celſitudinis, & ex glorioſiſſimis Præfectis noſtris, aut etiā aliunde per munificentiā noſtrā percipiebāt, & nunc eis dabimus, ab eis quidem faciendas expēſas abbreuianter, à nobis autem largitatem non minorantes. Oībus aūt à nobis dictis Imperatoris excipiat fortuna, cui & ipſas Deus leges ſubiecit, legem animatam k † committens hoībus, eò, q̄ Imperatori quidem iugis, & indeſinens conſulatus omnibus ciuitatibus, & populis, & gentibus, in ſingulis, quæ placent diſtribuenti, aduenit, aut cùm ipſe annuerit trabea, l ideòq; & imperij conſulatus per oīa ſit ſequens ſceptra. Tua igitur celſitudo hāc m noſtram ſuſcipiens legem, perpetuè eam in ſua manere fortitudine procuret, ſecundùm omnem, quæ in ea continetur, virtutem legis. Scriptum exemplum Ioanni glorioſiſſimo ſacrorum prætoriorum Præf. cto, iterum exconſuli, & patritio. Script. exemplar Longino prudentiſſim. & glorioſiſſim. Præfecto huius almæ vrbis.

† Sic pau. dē hīc oia iuxta in ſcrinio pectoris ſuū: vt ſic c. j. eī de cōſt. lib. vj. vbi vide.

Vt nullus mutuās agricolæ, teneat eius terram. †

† De his, q̄ mutuā dāt agricolis Halo.

TITVLVS QVARTVS.
NOVELLA XXXII.

¶ *Prouiſio inducta per legem pro agricolis contra priuatos creditores, extenditur etiam ad milites hoc dicit Bart.*

¶ Imp. Iuſtianus. A. Dominico Præfecto prætorio per Illiricum.

PRopter a auaritiam creditorum, qui angustia b temporum abutentes, terrulas infelicium agreſtium ſibi acquirunt, pro pauco frumento omnem illorum ſubſtantiā retinētes, legem poſuimus, quam primò quidem in Thraciam, & in oēs eius Prouincias, in præſenti autē in Illyricanas p patrias direxerimus, cuius exēplarium ¶ † ſubdi etiam pſenti legi præcipimus, vt ne priuati quidem hoīes putent legē contra ſe ſolūmodò eſſe propoſitam, milites autem altiore nitētes faſtigio, legem contra ſe non eſſe prolatam exiſtiment. Vt ergo & tua Magnitudo ſciat, q̄ cōmunis hæc lex poſita eſt. & id eſt,

† Exemplaria.

Universidad de Deusto
Biblioteca

id est, sicut in illa continebat, quam misit ad Illyricos de militibus, ita & hic dicitur, vt subijciat. nec enim facit mentionem de proxi. consti. licet quidam p se intuant, nam illa ad istam nullam habet coniunctionem, vel continuationem, licet loquatur de simili materia.

a ¶ Et prouincialib.] i. ipsis paganis, siue rusticis in locis illis tantum, vbi ipsa locum habet: licet sequens constitutio sit generalis.

b Anteriore lege.] quam misimus ad thracas gentes.

c ¶ NVLLVM CREDENTEM, &c.

Id est, mutuantem.

† Hinc apparet hanc constitutionē subijci debuisse sequenti vt in editione Halo. Praetitis.

sic ff. si cer. pet. l. ij. §. i.

d ¶ Tenere illius terram.] vt §. prox. in rub. fcā solutione debiti, nō priuis vt j. e. §. sancimus.

e ¶ Debet vsurā.] sagricola. licet q dā dicāt idē in quolibet alio, vt dicemus j. §. fin āt pecunias.

f Rem durā.] Auaritiā. §. ti. px. i prin.

g Cōem oīb.] At superior fuit localis, quidam tamen dicunt hanc localē, s. in Constantinopolitana tm̄ ciuitate, sed exinde extēdi dīt ad aļs terras: vt j. §. finaūt pecunias. Ac.

† Requirit.

h ¶ Administras.] loquitur Agerochio, cui hæc cōstitutio mittitur.

i ¶ Dantes.] s. credito res mutuo illis rusticis.

k ¶ Non minorē.] imò maiorē, cū maior sit pēna iter hoīes, & vicinos conuersari, & eorū non posse vti suffragio, quā si eēt ab eis remot⁹: vt C. ad apo. l. hi qui sanctā.

l ¶ Minorem.] i. p incursionem nō minorē] quām sit barbarica. Ac.

l ¶ Alia specie.] aliās aliam speciem.

m ¶ Aridis.] sunt aūt aridi. q adinuicem commissi non confunduntur, sed liquidi p̄funduntur, vt vnū, mel, & similia, vt infra. de rerum dim. §. fi duo rv. & §. q. si frumentū. Sed nūquid hoc ius, quod est in aridis hic p̄stitutum, & in liquidis locū hēt? Rñ. non, imo statuimus iuri antiquo, vt vsq; ad dnpluū possit esse acceptio, sicut in vsura nautica, vt C. de vsu. l. olei. nā vt in nauti, pecunia est periculū dātis mutuū: ita i rali mutuo, si fructus medio tpe efficiuntur deteriores, i. vilioris p̄tij, vt ff. de nau. fœn. l. fœnerator.] in fin. et nudo pacto, vt in illa vsura nautica, vt C. de vsu. l. frumenti. cum. n. hic hoc non mutet, nec nos dictum ius antiquū prohibemus. Accur.

n ¶ Terulas.] & hoc ideo sic dicit, vt denotet vilitatem rei, & creditoris auaritiam.

o ¶ Siliquam.] Siliqua est, vt Isidorus interpretat, xxiiij. pars soli alij dicunt esse viij. arg. eius, quod hic de octaua fructuum dī, vel dic esse genus monetæ, quod verius est, vel iiij. pars vnciæ, vt ff. de annu. le. l. liberto. §. filium. & not. q̄ per legem statuitur certus modus vsurarum in certo genere hoium, vt in rusticis, vt hic, sic & aliās lex statuit certas vsuras, vt C. de his, quib. vt indi. l. j. & j. de ali. & emph. §. hoc etiam super.

Siliqua qd fit.

prouincialibus, [a] & militibus, & omni cingulo, nulla excusatione cuidam competente. Ideo ad tuā 10
Sublimitatem p̄tem legem dēsti
nauimus: scituris militibus, qui
p̄senti legi nō esse obediendum
existimant, q̄ cingulo denudati,
inter priuatos habebuntur, pēnis,
quas in anteriore † lege [b] posuimus, prius nihilomin⁹ subiugādi.

Nullum credentem [c] agricolæ tenere [d] illius terram, & quantam debeat vsuram [e] dare.

TITVLVS V.

¶ Nullus credens agricolæ pro debito teneat terram eius, & si crediderit aliquos fructus aridos, pro quolibet modio noīe usurarum in anno percipiet octauā partem modij. Si uero pecunia mutuauerit, pro quolibet solido accipiet unam siliquam. An.

¶ Idem August. Agerochio clarisſ. p̄fidi Aemi montis † in Thracia.

REm duram, atq; inhumanam, & quæ vltra oēm impietatem, & auaritiā [f] fit, p̄speximus lege saluberrima sanare, & cōem oīb. [g] deponere medicinam, non tm̄ in p̄sentis necessitatis tpe, sed et in omni æuo futuro. Venit enim ad nras aures: quosdam in Misia secūda, Prouincia, quam administras; [h] auarè necessitate tporum captata, quosdam fœneratitios feciſſe cōtract⁹, & paucam mensuram fructuū dantes; [i] terulas eorum abstraxisse, & ex hac cā quosdā colonorū fugę latebras petiſſe, & alios fame eē necatos, & tristissimā pestē hoīes inuasisse, incursione barbarica nō minorē. [k] ¶ Sācimus itaq; oēs huiusmodi creditores, quātumcūq; vel tritici, vel hordei, vel in alia spē, [l] q̄ in fructibus aridis [m] est, credidērint, hoc reddito ī p̄senti cum parte modij octaua p̄ singulo modio in vno quoq; anno p̄standa, terulas [n] colonis restituere, nemine penitus eorū audente terrulas detinere sub occasione fœneratitiæ cautionis, siue in scriptis, siue sine scriptis credita sint contracta.

¶ Sinaūt pecunias dedit, nihil āplius q̄ siliquā [o] vnam pro singulo solido annuā p̄stare. Et hanc salubērrimā legē in oēs [p] extēdim⁹, ex
p̄ti q̄dē tpe initiū [q] accipiētē, in
oē aūt æuū modis oīb. obseruādā:
vt si q̄s fuerit triticū, vel hordeū fę
neratū, vel alij aridi fructus, creditores tā q̄d dederunt accipiētes,
quā p̄ vsuris octauā modij partem
annuā p̄ singulis modijs, vel siliq̄
p̄ singulo solidō, s̄m hunc modū,
inquantūs fœnus p̄māserit, pcipiētes, siue terrulas, siue aliud pign⁹
acceperūt, boues fortè, vel pecora
vel mācipia, hęc modis oīb. reddere, & hāc legē cōem oīb. eē, humanitate, & pietate gaudentē, & oīb.
egenis cōsulētē, & creditoribꝰ mediocre solatiū afferētē. ¶ Hæc igr̄
q̄ a nobis statuta sunt, Claritas tua
in oī Prouincia, q̄ tuo moderāmine gubernatur, obseruare festinet:
scituris oīb. [s] creditorib. q̄ si aliq̄d
præter hæc cōmiserint, exactione
cadent; [t] & cui fœnus ablatum est,
hoc habebit solatiū, vt ipse quidē
securus degat: auarum autem creditorē videat in suis pecunijs patientē iacturam. D. xv. Kal. Iul. Cōstanti: post Belis. V. C. Coss.

De restitutionibus, [a] † & ea, q̄ parit [x] in xj. mense post mortem viri.

TITVLVS VI.

¶ Res restitutioni subiacentes alienari prohibentur, nisi propter causam dotis, uel donationis propter nuptias, propter quas causas alienatio permittitur. B.

¶ Impera. Iustinianus A. Ioanni glorioſi. sacrorum per Orientem prætorium Præfecto, iterum exconsuli & patritio.

DEcursio, [y] & varietas humanæ naturæ paulatim egēs curatione, non aliter ad bene se habendū reuocat (licet prima eius gubernentur principia) nisi ēt quod particulariter ei resistit, corrigatur: [z] sicque constituat sub tranquillitate, & quiete, vt legi [a] cōueniens est, quale scilicet quidd̄ etiam nunc emergēs, ad legis [b] hos op⁹ adduxit. ¶ Scimus enim, quòd etiam dudum de restōnib. dubitatur, & si contigissent quasdam hypothecas obligari eius qui restitutioras, vt C. de his, quib. vt indi. l. j. & j. de ali. & emph. §. hoc etiam super.

p ¶ In oēs extendimus.] hic colligunt quidā, q̄ hodie, vbi sunt vsurę coarctandæ, & accessiones p hanc constōnem. vt iam nō valeat; imò sit correcta lex C. de vsur. l. eos. & sup his. & facit ēt p hoc, q̄d est j. & hāc l. cōem, &c. Item facit & ibi, sciturīs omnib. creditoribus, &c. Item facit, q. a & aļs tex. est gnālior, quā rubr. ita & hic, vt C. etiā ob chirographa. pe. pig. ten. pos. l. j. Itē q. a vsurę odiosę sūt, etgo restringēdæ in dubio, vt ff. de pe. l. pē. sed nos p̄. restringim⁹. n. hāc legē tm̄ i agricolis, quorum cā & alia statuunt specialia. nā tpe solutionis non trahunt ad munera, sed alij sic, vt C. d̄ agri. & cen. li. xj. l. j. Itē & circa testamēta; vt C. de testa. l. fi. Itē, & circa iuris ignorantiā, & quia eis parcit, vt ff. de iur & fact. ign. l. regula. Item ipsa rubr. hoc euidēter oēndit, a qua licet argumēntari, † vt ff. si cert. pet. l. j. in alijs ergo omnib. seruatur lex p dicta, eos, q̄ ponit varios modos vsurarū. sed hodie iure canonum aliter est, quod dic vt no. j. de ecclesiāt. in prin. col. v.

q ¶ Initium.] nā lege gnaliter in futuro, non aūt in præterito tempore antecompositionem sui extenduntur, vt §. de nupt. §. fi. & C. & ff. de legib. & con. l. leges.

r ¶ Creditorib.] sic. §. de fideiuss. §. quod autē.

s ¶ Omnib.] uon tamē omnibus debitoribus; secundùm nos, sed secūdum alios, etiam omnibus debitoribus. Acc.

t ¶ Cadent.] ipso iure: vt C. loc. l. fi. Accurs.

v ¶ DE RESTIT. ET EA, &c.

¶ Hęc pria pars expedit. j. e. usq; ad §. uniū.

x ¶ Et ea q̄ parit.] hoc dicitur j. eo. §. vnum. vsque in fi. constōnis.

y Ecursio.] Licet prima eius, i. dicere, licet principia debentur, q̄ maximę, siue regulæ appellant dialectica, hoc nō sufficit, nisi nouæ exceptiones, q̄ regulas falsificāt, dicantur, vt hic, & §. de nō alie. §. vbi aūt. col. ij. hæc ār est regula, q̄ res, q̄ subiacent restōni, prohibentur alienari. hæc aūt est exceptio, nisi in causa dotis, & do. p̄ nu. & facit ff. de reg. iur. l. sp generalib. & ff. de le. ij. l. vxorem. §. felicit fimo. sed econtra regula peremptā, siue rē aliquo peremptō, non est opus alia p̄secutione deinceps, vt §. de nō

Pignoris obligati alienari non potest.

cli. §. finimus. in fi. §. col. j. & ff. de re. du. l. si is. §. vtrum.

z ¶ Corrigatur.] corrigendo alias exceptiones, quæ non placent, & dimittendo quæ placent.

a ¶ Legi.] subaudi sit, sed sine eo subaudito legi potest. Accur.

b ¶ Legis.] quā mō incipiet. s. j. e. §. quamobrē. hic aūt primò tres dubitationes ponit, quas non soluit, sed tm̄ solue, vt ibi diximus circa literā.

a ¶ Periculum.] scilicet, obligationis secundùm Albe.

b ¶ Restitutione.] hāc primā dubitationē nō soluit, sed solue, vt diximus, inst. de le. §. ij. & C. cōia de le. l. j. quę dicunt, q̄ nō sunt obligatæ.

c ¶ Multa.] s. q̄s; vt subiicit, & est secunda dubitatio, q̄ nō soluit.

d ¶ Quæstio.] & erat bñ facienda hæc dubitatio, cū hæc verba diuersa adiuicē significēt. Nā vbi rogat restituere, q̄d hæredi superit q̄n moriet. s. hęres, sufficit si quartā restituet, vt j. de resti. §. finautem. col. 8. Si uerò simpliciter, tūc quarta deducta dodrātē restituere, vt C. ad tre. l. j. & ii. aliās enim nisi inter verba esset vis nō esset q̄stio facienda, vt C. cōmunia de le. l. ij. quę huic rñ. est contraria.

e ¶ Res.] s̄ solū res illi⁹, q̄ grauabatur restōne.

f ¶ Post detētionem.] hoc uerbū nō erat necesse p testatorē dici, &c.

g ¶ Introducebantur.] vt patet, C. cōmunia de leg. l. j. & est hic tertia q̄stio. sed hāc dicit se soluisse, & subiicit.

h ¶ Ex inopia.] scilicet, actione in rem.

i ¶ Legē.] vt C. cōmunia de lega. l. fi. §. sed q̄a nostra maiestas. Accur.

k ¶ Alienari.] irreuocabiliter, q̄d uerbū alienationis ad eos actus refertur proprie, per quos dominiū trāsfert, vt C. de fū. do. l. j. sed largè & ad pignoris obligationem trahit, vt §. de nō alie. §. alienationis. col. ij. sed certè hæc lra vī sibi p̄ria. Nā p̄hibet primò alienationē, ergo si fiat, non valet, cū quicquid fiat p̄tra legē, non valet: vt C. de le. & cō. l. nō dubiū. sed statim subiicit, q̄d ambulat cū p̄pria fortuna alienatio, ergo valeat. Sed hic q̄ valet, s. interim, nō aūt valet, s. irreuocabiliter, nā existēte cō. restitutionis infirmatur alienatio, & hoc p̄ p̄hibitionē, vt patet, ff. d̄ le. j. l. fi fundū. & ff. quem. fer. amit. l. si cui. §. fi. & ff. de fidei. li. l. gnāliter. §. quoties. in ca fu tñ, ēt interim non valet, vt si velit alienare manumittēdo. Et est ratio, q̄a nō posset r̄uocari facilē, vt alia relicta vt ff. qui & a quib. l. gnāl r. §. sub cōditione. nisi in testō manumiteret iste rogatus, quo casu & testamenti fauore, & libertatis valet, vt ff. ad Tre. l. quidā. §. fi quis filiū. sed cū quarta maneat apud grauatum, quare non valet alienatio, quatenus durat quarta, vt & aliās s. de nu. §. quoniā infirmas? Rñ. imo valet, vt ff. ad Tre. l. Marcellus. §. res. quod ergo hic dicit posse reuocari, dic esse uerū, si vltra quartā suā alienet, vel obligęt. Ac.

l ¶ Reuerti.] sic ff. de contrahend. empt. io. l. alienatio. sic ff. vt in poss. leg. l. si fideicommissorum. j. & ij. respon.

m ¶ Lex.] scilicet, C. communia de lega. l. fi.

n ¶ Lōgæua est.] i. inueterata scēm Al. sed certè nō poterat habere vltra x. an. vel xj. cū illa, & ista sit Iustiniani, nec ipse im̄ potuerit tēpore huius legis, nisi x. an. vel parū plus, vt j. vt pr. no. Imp. §. pe. aliās longę uum, p̄ c. annis ponit, vt j. hæc cōst. inouat. in pri. co. vj. & C. de fac. fan. ec. l. fi.

o ¶ Quod præximus.] scilicet, in prin. huius titul.

p ¶ Indigere.] aliās ostendere, & tūc repete ostēderet, dico. l. si illam. C. cōmunia de le. l. fi. Sed quare dicit indigere quadā exceptione: imo duabus exceptionibus, s. dotis, & ante nup. do. vt declarant sequentia.

q ¶ Ex his læsi.] scilicet, quæ s. dicuntur in dicta nostra lege.

r ¶ Dotem.] suam.

s ¶ Factæ à viro.

t ¶ Dabat.] s pactum in casu mortis viri factū, vt j. cod. §. quamobrem

v ¶ Et patris.] testō, i. cōis tam mortui fratris, quam huius qui nunc petit bona. cauerat enim forte cōis hic pater, vt quicunque eorum prę moreretur sine filijs, superstiti partem suam restitueret.

x ¶ Trahebat.] ad se.

y ¶ Res.] i. deest, dotem.

z ¶ Eas expendisse.] i. consumpsisse, cum fortè dos erat inæstimata, aliās enim esset maritī periculo, nec valeret hæc allegatio fratris, sic ff. solut. matr. l. æstimatæ.

a ¶ Ei.] i. superstiti.

b ¶ Omnibus.] s. alijs rebus mulieri. Vel dic ex omnib. i. ab omnibus. s. eas possidentibus nedum à muliere. Accur.

c ¶ Legis nostræ.] q. d. non cessabit, nisi adimpleant ei oīa, q̄ in lege nostra dīr, vt C. cōmu. de leg. l. fi. §. sed quia. nā oīa volebat. Vel dic nō cessabat, donec hęc lex superuenit, licet postea cessare eū oportuit: vt j. eo. §. quamobrem.

d ¶ Forma.] q. d. hæc quæstio fuit de facto, & determinata est. sed illa determinatio non est in corpore iuris.

e ¶ Rursus.] nunc conqueritur vir, s. verò conquesta est vxor.

f ¶ Alter.] vir.

g ¶ Supplex.] id est, supplicans.

h ¶ Substituisse.] id est, p̄stōnem reliquisse.

i ¶ Valentibus.] vt §. de sup. in prin. constit.

k ¶ Alia.] id est, omnes alij casus, qui sunt in d. l. C. commu. de leg. l. fi. valeant, præter eum, qui est in d. §. sed quia.

l ¶ Fecerit.] id, est fieri iusserit. R.

m ¶ Hoc enim.] aliās quid enim, &c. & tūc in terrogatiue legas, quasi dicat, nihil esset, q̄d cōrexisset. s. de tri. & semi. §. j. colla. iij. quod falsum est, imò correxit omnes Il. quæ dicebāt quartam sufficere ad filium excludendum, vt dicebat lex C. de inoffi. testa. l. cum quæritur. & l. parentibus. aliās est, quide cūm. & tunc potitur enim pro cere. Accursius.

† Ad intell. huius. §. uiden. Lancell. pollit. in l. filium quem nu. 139. C. fa. hercisc.

† Concor. ca. Raynutius, in glo. super uer. Trebellianum post princ. ibi, hæc hodie extra de re stamen.

n ¶ Inopiam eius.] i. paritatem eius quartæ.

o ¶ Tertiam.] s. ferueret filio pater, iubes fieri re stitutionem suarū rerū.

p ¶ Numerū.] quod plene dic, vt §. de trien. & semiss. §. hinc nos.

q ¶ Parte.] scilicet complere volumus dotem antenupt. dona.

r ¶ Si nō sufficerit.] sed nonne hāc legitimā debet habere sine omni grauamine, vt §. de trien. & se. §. prohibem.] Rñ. sic, & ita habuit. sed ipse filius postmodū semetipsum grauauit cōtrahendo donationem, & pactum super ea donatione faciendo: vade nō à patre, sed à semetipso hoc grauamen sensit, quare de sua legitima satisfacere debet, donec dūrat, vt hic dicitur: hæc eadem ponas cōtra in muliere. & nota hic mirabile, quia etiam vltra legitimam habet filius de bonis patris, etiā cōtra velle ipsius patris: sed hoc nō est p̄pter se, sed p̄pter dotis, vel donationis p̄pter nup. priuilegium, vt subiicit, & hoc etiā nisi in fraudē nimiùm se grauauerit, vt j. eo. Et hæc igitur oīa. Et hæc eadē locum habēt, quando filius dotem iam accepit, & super dona. à se data pactum fecit, vel lucretur mulier, vel econtra mulier donationem iam accepit, & super dote à marito lucranda pactum fecit. Nam si hæc duo debita non possunt solui de bonis eius, qui ad hoc tenetur, porrigitur manus, etiam ad restitutionem, vt §. eod. §. adierunt. & §. rursus. & etiam ad hunc intellectum possunt hæc verba accomodari, & vterq; intellectus verus est. Sed quid si fuerit extraneus hæres grauatus restituere? Respon. retinet pro dote, vel do. non tamen si soluit, vt in nouell. eo. tit. Accursius.

Universidad de Deusto

Dos & donatio propter nupt. ẽm psonarũ merita ꝓstituitur.

a ¶ Dotis.ʒ alias ad dotis.& ſm hanc ſiretam puncta ibi merita . & qđ ſubijcit,excipere ẽt ad reſtõnem,i. de reſtõne . ad hoc, i. ad huiuſmodi oblationes dotis,& antenu.do. Item alias,aut dotis, &c. & tunc puncta ibi,excipere.& qđ ſubijcit,ẽt hoc ad reſtõnẽ,ſi denegandã ſubaudi. Ac.

b ¶ Merita.ʒ ſubau.ẽt.& facit.ff.ad Treb.l.mulier.§. cũ proponeretur. & no. hic dotẽ ꝓſtituendam , & do. ꝓ nu. pro honeſtate ſonarũ, & merita,i. patrimonij facultatem .& ſic.ff. de iure dot.l. qro. & C. de nupt.l.ſi furioſi. in fin.

c ¶ Adiectũ.ʒ neutraliter ponit,& ſic expone, qa primò ſatisfiet de legitima,donec durat,poſtea verò ſubdit de reſtitutione vel ad conſtõnẽ dotis, vel ẽt antenu. don.vel ad reſtõnem,vt modo diximus . Accur.

d ¶ Quę cõiter.ʒ ſic ff. pro ſoc.l.actione.§. Labeo.& §. de nõ ali.§. qa verò verisimile.in fi.co. ij. & C. de cad. toll.l.j. §.fi. & C. de iur.calum. l.ij. §. ſed quia veremur.

e ¶ Et ante nos.ʒ ſ. iuriſconſulti,& Imp. q̃ dixerunt, vel licet oia bona obliger, tñ quædam excipienẽ. ita ergo hic, vt ff. de pig.l. obligationes.& l. vel quæ.& l. deniq;. & l. ſeq. & C. q̃ res pig. oblig. poſſ.l.j.

f ¶ Etiã ei.ʒ ſ.viro.Ac.

g ¶ Poſtea.ʒ i. poſt hãc legem.

h ¶ Reſtitutionib.ʒ i. in donatione.

i ¶ Non enim .ʒ verè meliorem ſententiam eligimus,&c. vt §. ꝓxi. ibi, quomodo non nos, &c.

k ¶ Læſionẽ.ʒ i. iniq; fraudem huius legis.

l ¶ Augmentũ.ʒ etiam ſi non ſit dos cõſtituta, vel donatio ſecundum facultates. Accur.

m ¶ Vnum.ʒ duo enim capitula hæc habet cõſtitutio, vt patet ẽt in rubr. & eſt ſimilis proceſſus hic, & §. de nu. §. duo & § ſequenti .

n ¶ Appellant.ʒ repete venerunt.

o ¶ Quas .ʒ mulieres. Accur.

p ¶ Tres.ʒ C. de ſecun. nup. l.j. & C. ex qb. cau. infa. irro. l. d'creto. & C. ad Tertl. ſi qua mulier.

q ¶ Legem.ʒ §. de nup. §. primæ.

r ¶ Parte noſtræ.ʒ i. dictæ conſtõnis. §. de nup. §. ſi igitur. vſque ad §. ſi verò expectet.

s ¶ Hunc.ʒ ſ. virum .

t ¶ Extulit.ʒ i. exẽ ciuitatem ad ſepeliendum portauit, mortuus enim eſt, ſic §. de non eligen. §. j. in prin. collat. j.

v ¶ Appareat ʒ ſ. nunc. nã ex eo, qđ nunc malè fit, ꝓſumitur

x ¶ Perfecto.ʒ idẽ dico & ſi circa xj. menſem erat a quatuor, vel quinque, tribus, vel duob. diebus in antea poſt introitũ. Nam ꝓ decem menſes,& duos dies poteſt portare mulier filiũ in ventre,& nõ plus , vt hic, & ff. de ſuis & leg. l. inteſtato. §. ſi. Itẽ plus, quã ſex menſibus oportet , qꝑ portetur, vt d. l. inteſtato. dr̃. & ff. de ſta. ho. l. ſeptimo. Sed quid ſi eſt natus in xiiij. vel xv. menſe poſt viri mortem? Rñ. idẽ, cum certum ſit & ex nium, anteq̃ annus explereꝰ, quẽ lugubrẽ leges appellãt, quas puniebant conſtõnes tres ꝓ eñ nos imperantiũ: & nos inſuper de his ſcribẽtes legẽ cum qbuſdam correctionib. etiam ſuper his ſancita in breui quadam parte noſtræ legislationis tetigimus, ſed impudentiſſimũ quoddã nunc acceſſit, quod in noſtris prouenire tpibus nolebamus. Quãobrẽ nobis rectè placuit emẽdatione dignũ exiſtimare. Mulier. n. ad virũ veniens, hũc extulit, vt appareat, etiã ſuperſtite eo, non caſtè viuere cogitans, nondũ. n. completo anno, xj. menſe perfecto peperit, vt nõ eſſet poſsibile dicere , quia de defuncto fuiſſet partus. neq;. n. in tantum tps conceptionis extenſum eſt. Et qm̃ etiam hæc vna eſt pœnarũ earum, quæ acerbas nuptias faciunt, vt vxor mox cadat antenuptiali donatione a viro data,& repente eam amittat, & ne que viſum habeat, rectè filij ſic mirabili matris partu iniuriati, antenuptialem patris poſcebant accipere donationẽ,& non lucrari valere mulierem ꝓ virum , quem ſic velociter dehoneſtauit illa. Sed quo dicamus verba illius , erubeſcimus. Non dignã ſe dicebat eſſe vt caderet, quia legẽ noſceret de legitimis loquentem nuptijs, ſibi verò non fuiſſe nuptias niſi primas. porrò partum hũc eſſe opus naturalis concupiſcentiæ. Sed qa hæc ẽt decies milies alijs ſubia ceret caſtigationibus, committendo ſtuprũ, indubitatũ eſt, & pœnis illis eam nõ priuabimus, interim enim parcimus defuncti filijs. Inferimus aũt ei antenuptialis donationis amiſſionẽ,& in hoc caſu, quã cõſtituit lex ſuper eis, quæ ad legitimas accedũt nuptias intra lugubre tps. Si enim illas lex inultas non relinquit, licet legitimas nuptias celebrantes , eo qꝑ forte ſuſpicio fuerit, ne qua præxtiterit ſuſpicionis malignæ cauſa ad ſecundũ maritum, eo quod velociter ad nuptias feſtinauit , qũo non hic, vbi cauſa non per ſuſpicionem eſt ſolam , ſed hoc ipſo increpatio manifeſta , & indubitata præbi-

Mulier per decẽ menſes & duos dies põt filium parere.

Principis ſententia eſt lex.

Mulier de reſtituendo grauata, non conſtituit de nouo ex rebus ſubiacentibus reſtitutioni dotem , uel uir donationem propter nuptias .

¶ Hæc igit oĩa futuro conferimus tpi, etiã ei poſteà faciẽdis reſtõnibus, ſm hanc legẽ. Non enim illarũ concedimus fieri læſionẽ, vt ſi qua mulier paruam habẽs dotem , deinde legẽ cognoſcens noſtrã, aut ſiquis vir mediocrẽ fecerit antenuptialẽ donationẽ, ad circũuentionẽ legis, velit augmentũ aut dotis, aut antenuptialis donationis facere,& hoc trahere ad inſidias reſtõnum. Hanc enim perimimus circũuentionẽ, nullam vtilitatem hĩre concedentes facientibus augmentum, quantũ ad reſtõnis læſionem , puram futuro tempori noſtram ſeruantes legem.

Mulier intra tempora luctus pariens, ita qꝑ ſit certum ex primo matrimonio ſobolem non exiſtere, illis pœnis punitur, quas patiẽ ſtatim nubens intra tempora luctus. Ang.

¶ Vnũ ſiquidẽ hoc capitulũ eſt pñtis legis , ſecundũ verò illud de mulierib. q̃ poſt priores nuptias ad ſecundum venerunt matrimo-

Manifeſta probatione nõ egent.

& alia ratio eſt, l. turbatio ſanguinis, vt §. de nup. §. & inſuper. Accur.

o ¶ Et indubitata. ʒ Hic collige manifeſta non indigere probatione . ſic ff. de dote præle. l. j. in fi. & ff. de verb. obl. l. continuus. §. cum ita. & ff. qui ſatiſ. cog. l. ſi verò pro condemnato. §. qui pro ei qualitate.

Relin-

a ¶ Relinqtens.ʒ q.d. non debet relinqui inultum.

b ¶ Circa terminũ anni.ʒ Idẽ poſtea intra xix. menſes, vtſ. e. §. diximus.

c ¶ Caſtitate luxuria,] i. non debet habere plus luxuria, q̃ caſtitas, & facit, C. de do. inter vir. & vxo. l. ſi ex voluntate. & ff. de do. inter vi. & vxo. l. iij. & ff. quod vi. aut clã. l. Seruius. & ff. ad Tit. l. j. §. accuſationem.

d ¶ Spem ſcripturæ.] id eſt, ſcriptæ dona. propter nu. vtſ. diximus, ibi vnde ſancimus .

e ¶ Legitimas.] i. primas , vt dicunt, vel dicẽdas, quia cũ nõ poſsit impunè facere nuptias, facit hoc, vtſ. ibi, nõ dignã ſe, &c. et ſic no. dicimus nu. ante annũ, & tñ puniunt. & ſic no. dicimus aliq̃ eẽ legitimũ, qꝑ pœnã meret. ar. §. C. de adult. l. Gracchus . ſed certè mrimoniũ hic nõ punit, ſed nimia feſtinãtia. Itẽ qđ dicit, de ſtupp poſſe eã accuſari eſt § C. de adul. l. ſi ea. Sed nõ eſt §. Nã licet dicat ibi adulterij, exponim tñ. i. ſtupri ne ꝺicat ff. de adul. l. ſi vxoris. §. plane. Sed dic ibi eſſe vxorẽ, hic viduã. Itẽ ibi pacta ſũ ſubijciebat, hic nõ, vt C. co. l. q̃ adulterium. Sed qđ de muliere tutrice filiorũ nunqđ erit idẽ: Vꝺ ſic, vtſ. le nu. §. ſi verò tutela. Sed dic ꝺ, cũ hoc nõ ſueniens ex preſſum, vtſ. de adm. of. in ſacris appel. §. ſi. in fi.

† Hæc auctoritas eſt ꝺ. ca. qa circa extra de big. vbi pl habet luxuria q̃ caſtitas: vt dicit gl. illius c. de his pœnis qbus ʒ. hoc §. dicit de muliere nubente intra tẽpus luctus vide i c. cum ſm apoſtolum cũ glo. ſuis. extra de ſe. cum. nupt. ¶ Et aũ Protocollum, ſcheda ꝑcta, poſterius prinũ, & obſcurius a ta bellione ſcripta, poſteaquẽ in mũdo redigit. Dictũ qua ſi primum nebrũ, vel prima mẽbrana, aut versus primũ glutẽ, vel prima cera. vide Præceptũ l. xv. De ver. bor̃, q̃ ad hoc ꝑtinet, ſig.

f ¶ DE TABELLIONIBUS, &c.

¶ *Hoc expeditur ʒ. eo. uſq; ad §. illud.*

g ¶ Et vt protocolla.ʒ hoc expeditur ʒ. eo. §. illud. & expone, vt ibi.

h ¶ Item paulo ante.ʒ Non ꝓ ſit ſcripta aliqua lege, ſed de facto fuerat illa lis. Accurſius.

i ¶ Documentum.ʒ id eſt, charta quædam.

k ¶ Eius.ʒ ſ. mulieris .

l ¶ Non habens.] dictum documentum .

m ¶ Ignara.] ſcilicet, dicta mulier .

n ¶ Tabellioẽ.ʒ Tabellio erat minor, tabulari maior, & Magiſter ſtationis maior vtroq; , Magiſtrũ aũt hũc adiuerunt ꝺecẽtes, & ipſe amiſit tabulario audientiã, tabularius aũt tabellioni ſcribendum amiſit, vt probant ſequentia. ſunt autem & alia multa nomina horum publicorũ ſcriptorum, vt C. de tabel. in ru. & l. fi. & hoc ſi habes litera à tabellione, & tabulario, alias eſt, & tabularij ſubſcriptionẽ, &c. & tnnc idẽ eſt ſenſus. Alij dicunt pro eodẽ poni vtrunq;, & dicũt, & ꝓ. Sed primum verius eſt, & ſic fuerunt duæ delegationes, vt dictum eſt.

o ¶ Tabulario . ʒ à tabulario dicitur completum , eò quòd dixit, vel mandauit tabellioni ſcribendum.

p ¶ Eius.ʒ Tabellionis: vt ʒ. patet ibi, & ille, &c.

q ¶ Oſtendens.ʒ prædictum documentum tabellionis.

r ¶ A ſe delegata.ʒ i. dicit, qꝑ nõ mandauit, vt ſcriberenẽ, q̃ ſcripta ſunt.

s ¶ Qui.ʒ ſubaudi ille.

t ¶ Audiebat.ʒ ſcilicet, iudex, &c. Accurſius.

v ¶ A tabellione.ʒ ſcui vltimo fuit hoc mandatum ſcribendum.

x ¶ Veritatem. ʒ optimè ſumitur hic arg. quòd iudex omnibus modis laboret ad veritatem quærendam. ſic. C. de eden. l. is apud quem .

Veritatẽ iudex ꝑ oia debet qnærere.

y ¶ Deduxit.] alias adduxit, & alias deduxit. a. fecit deduci. i. venire tota ſe. Azo.

z ¶ Ille.] ſcilicet tabellio.

a ¶ Cõpletionis.ʒ i. ſubſcriptionis ſuę nam ipſe, tabellio ſcripſit, & ſubſcripſit

b ¶ Noſſe.ʒ id eſt, neſciebant qualiter contraxerunt.

c ¶ Horum.ʒ ſcilicet, diſcipulorum qui erat tabularius.

d ¶ Commiſiſſe.ʒ ſcilicet, dictum Magiſtrum.

e ¶ Suorum.ʒ ſcilicet, diſcipulorum.

f ¶ Hoc facere.ʒ Subaudi, id eſt, audire tenorem contractus.

g ¶ Veniſſe.ʒ ſcilicet, dictum tabularium.

h ¶ Alij.ʒ ſcilicet, tabulario.

i ¶ Etis.ʒ ſcilicet, Magiſter ſtationis.

k ¶ Completioni.ʒ ſcilicet, audientiæ contractus,

ta eſt delicto, oĩm impijſſimus iſte partꝰ, noxiã eã relinquẽs? ¶ Vñ ſancimus, ſiqd tale cõtigerit, & añ luctus tps pepererit mulier circa terminum anni, vt indubitatum ſit ſobolem non ex priori cõſiſtere mrimonio, modis oĩbus eã priuari antenuptiali donatione & ſm ꝓprietatẽ, & ſm vſum, ſubdẽdam quoq; alijs oĩbus pœnis, ac ſi ſcdas eam cõtigiſſet ante luctus tps legitimas celebraſſe nuptias. Non eñ aliquid amplius habebit caſtitate luxuria: † ſed ſubbijciat quidẽ & ipſa pœnis, periculumq; ſuſtineat ẽt circa ſpẽ ſcripturæ ꝓ ſtuprũ, vt neq; nuptias acerbas deſideret, neq; legitimas nuptias maiore malo circunueniat. ¶ Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc ſacram declarata ſunt legẽ, tua Celſitudo cognoſcens, ſolenniter per programmata propria manifeſta faciat vniuerſis. Dat. Kalen. Ianu. Conſtantin. poſt Beliſ. V. C. Coss.

De tabellionibus, & vt protocolla dimittantin chartis.

TITVLVS VII. NOVELLA XLIIII.

¶ Tabellio à partib. rogatus dẽt ꝑ ſe audire negotiũ, & ipſemet ſcribere, nec alicui delegare ꝑt. In urbe tñ Coſtãtinopolis duo ſpecialia circa tabellionis offm exercenẽ. Ang.

¶ Imp. Iuſtinianus A. Ioanni. Præfe. prætor. iterum exconſuli, & patricio.

Item paulo ante. ʒ Non ꝓ ſit ſcripta aliqua lege, ſed de facto fuerat illa lis. Accurſius.

Item paulo ante audiuimus præſenti legi præbentem occaſionem. Ex perſona quidem mulieris cuiuſdã ferebatur documentum, literas quidẽ eius non habẽs (erat enim harum ignara) completum autem à tabellione, & tabulario, ſubſcriptionẽ eiꝰ habens teſtiũ oſtẽdens ¶ pſentiã. deinde dum quædam dubitatio ſuper eo fieret, muliere dicente nõ eſſe aſe delegata, q̃ carta loquebatur, qui litem audiebat, quærebat à tabellione cognoſcere negotij veritatẽ, deniq; tabellionẽ deduxit, at ille literas recognoſcere dixit cõplexionis tabellionis, nõ tñ noſſe aliquid horum, quæ ſecuta ſunt. nec enim ſibi ab initio penitus delegata, ſed cõmiſſe cuidam ſuorũ hoc facere, neq; poſtea veniſſe ad cõplexionẽ, ſed rurſus alij hoc cõmiſiſſe. & is qꝺem, q̃ affuit cõplexioni, venit, nihil nec ipſe dicẽs ſe noſſe. etenim neq; ſcriptor fuit documẽti, ſed ſolum docuit, qa præſente ſe hoc dimiſſum ſit, nec cui ab initio delegatũ eſt, inuẽtus eſt. vnde niſi per teſtes iudex valuiſſet agnoſcere cãm purè, periculũ paticbat, vndiq; cadẽte negotij notitia. Et illud quidẽ cõpetentẽ meruit examinationẽ, atq; decretum. ¶ Nos aũt credimus oportere vniuerſis auxiliari, & cõmi oĩbus facere legem, quatenus ꝓpoſitis operi tabellionũ, ipſis ꝓ ſe oĩbus modis iniungaẽ † documentũ, vt dũ dimittiẽ, interſit, & nõ aliter imponaẽ chartę cõpletio, niſi hæc gerant, vt habeãt vñ ſciãt negotium, & interrogati à iudicib poſſint, q̃ ſubſecuta ſunt, cognoſcere: & reſpõdere, maximè qñ literas ſunt ignorantes, qui hæc iniungunt, qbus facilis eſt, & inconuincibilis denegatio horum, quæ pro veritate ſecuta ſunt.

l ¶ Dicens. ʒ tabellio.

m ¶ Dimiſſum ſit. ʒ i. mãdatum, vt ſcriberet.

n ¶ Inuentus eſt. ʒ ſcilicet, tabularius.

o ¶ Patiebatur, ʒ ſcilicet, dicta mulier .

p ¶ Decretũ. ʒ pnram ſniam, quã de facto tulimus; q̃ & fuit ius, vt C. de le. & cõ. l. ſi. in princ.

q ¶ In oĩbus. ʒ ſ. hominibus, & oĩbus terris, vt in nouel. eo. tit. & ſic reproba quorundam opinionem qui dicunt hãc ꝓſtitutionem localẽ, ſed nõ dicimus generalem, vt hic, & ʒ. ibi, hoc cuſtodiri, & c. niſi in duobus caſibus, vt ʒ. eo. pen.

r ¶ Operi tabellionũ. ʒ id eſt, ipſis tabellionibus, vt in nouel. eo. tit.

s ¶ Ipſis per ſe. ʒ & caue tibi, quia hæc litera tria dicit, & ipſi tabellioni iniungi ſiue mãdari inſtrumentum. Itẽ & ꝑ ſe mandat ſiue iniungit, vt ipſemet ſcribat, & non alij mandet . Itẽ & dẽt audire ipſe idẽ verba ẽctus vſq; ad ꝓpletionem, vt ſubijcit, & dum dimittit, &c. olim autẽ non erat ita, ſed dũ ibamus ad tabellionẽ magiſtrũ, ipſe nõ audiebat nos, ſed alij cõmittebat audientiã ſi volebat, & ille auditor non ſcribebat, ſed alij ſcribẽdũ ꝓmittebat, & ipſe tñ audiebat, vtſ. eo. in princ. Hodie aũt & ꝓtactum audit, vſq; ad finẽ: & ſibi iniungit documẽtũ, vt ꝑ ſe ipſe cõponat, vt hic ꝺr̃, & põt eẽ rõ, quare non poſsit ſic ꝓmitti: qa facere inſtim ñ ꝓpter iure mrãtus, ergo de legari nõ põt, vt ff. ꝺ õf. eiꝰ, cui mãd. eſt iuriſd. in prin. Sed nonne tota die videmus eſſe Floretiæ Magiſtrũ ſtationis, & per eos fieri inſtrumenta, qui diſcipuli ſunt? Rñ. ibi audit ẽctum diſcipulus, & ſibi iniungitur documentũ, & ideo ſcribere poteſt, licet & magiſter apponat ibi ſignũ ſuum rõne maioris auctoritatis, vt ff. de eden. l. ſi quis ex argentarijs. §. j. nam quo ſigna ſunt plura in charris, tantò cautiora ſunt inſtrumenta, vt ʒ. de fide inſtrumentor. §. oportet. col. vj.

t ¶ Iniungatur. ʒ Hic no. ad hoc, vt tabellio faciat chartã, oportet ſibi mandari à partibus ſiue verbo rogo, ſiue delego, ſiue volo, ſiue ſimilib, vt hic, & §. in prin. ibi, non eſſe à ſe delegata, ſed aliud in teſte, nã fortuitus valet, vt ff. de teſt. l. ad fidẽ, niſi in quatuor caſibus, vt ʒ. de teſt. §. & licet, in fi. §. Sed nũquid eſt neceſſe vtrũq; contrahẽtiũ hãc mãdare? Rñ. ſic, licet forte poſsit diſtingui, an ſit gratia veriſq; præiudiciũ, & tunc oportet vtrũq; mãdare, vt hic, aut pro vno tñ: & tũc ſufficit eũ mãdare cuius ſit gratia. fortè em alter nunquã mãdaret in cuius ſit ꝓiudiciũ, vt ff. de ver. obl. l. in te & ſtipulatẽ. §. j. & ita ſeruatur maximè in denunciationibus, quę fiũt ab vno alteri ex variis cauſis. Sed quid ſi nõ inuenitur in inſtrumẽto, qđ ſit mãdatũ, vel iniũctũ à partibus? Rñ. præſumo ſemper eſſe iniunctum, vt inſti. de inu. ſti. §. ſi ita ſcriptũ. & inſti. de fideiuſſ. §. ſi.

v ¶ Dimittitur. ʒ id eſt, perficitur contractus.

x ¶ Interſit. ʒ tabellio ipſe, id eſt, ſit præſens .

y ¶ Niſi hæc. ʒ ſuria, q̃ dicta ſunt in litera, vt modo caute notauimus.

z ¶ Et reſpondere. ʒ ſcilicet, iudicibus.

a ¶ Qui hæc. ʒ inſtrumenta facienda.

b ¶ Iniungunt. ʒ tabellioni.

c ¶ Quibus facilis eſt. ʒ i. facilè pũt decipi illiterati ꝑ mutationẽ ſcripturarũ, & nõ poterũt probare ꝑium, qa quantũ ad eos, res eſt incõuincibilis,

Tabellio ꝺẽt eſſe rogatus vt in ſtrm recipiat.

Fallunt de leui illiterati. Nec ꝓt illiteratus bñficiũ retinere vt per Inn. in c. cũ nris. ꝺ conſeſ. præbend.

Faci. c. inter dilectos cũ gl. ſuper verbo, proficeret, exẽ de fide inſtru. Concor. ẽt c. cũ olim, exẽ de prini. inſtri factio dele gari nõ ꝓt.

Vide de hoc in ca. cũ in iuuente. exẽ de ꝓſump. vbi ad hoc bo. rex.

cibilis, si non potuerint ipsi probare contrarium: quare illiterati a tutela excusantur, vt in ſti. de excu. tu. §. similiter. ſecundùm quoſdam. Item a poſtulando repelluntur, vt C. de poſt. l. ij. ſecundùm quoſdam. Item a iudicando, vt ff. de iudi. §. j. Item a clericatu, vt ff. de ſanct. Epiſc. §. j. & §. quomodo opor. Epiſc. §. neq; ex idiota. Accur.

a ¶ Hæc. ⁊ quæ dicuntur in hac lege.

b ¶ Ciuitate. ⁊ ſiue in Prouincijs hic manifeſtè reprobat eorũ opinio, q̃ dñt totã hanc cõſtitutionem eſſe localẽ.

c ¶ Scientib. ⁊ f. tabellionib. vt dic magiſtris.

d ¶ Præterhæc. ⁊ i. diſcipulis ſuis in iunxerunt documenta cõponere, vt in nouel. e. tit.

e ¶ Et q. ⁊ i. diſcipulꝰ.

f ¶ Ad iniungendũ. ⁊ i. audiẽdũ id, quod erat magiſtro iniunctũ. Ac.

g ¶ Et intereſt. ⁊ i. ad audientiam.

h ¶ Suſtinebit. ⁊ aĩs obtinebit, aliàs ſuſtinebit. Accur.

i ¶ Quale. ⁊ f. ſuſtinebat magiſter, qui, &c.

k ¶ In ea. ⁊ f. ſtatione.

l ¶ Ille. ⁊ f. magiſter.

m ¶ Cadet. ⁊ vt C. de iudæ. l. iudæos.

n ¶ Vnus. ⁊ f. alius. ſi ille qui delegauit, magiſter fortè, non ſit idoneus. & de his dicet ĩ. proxi. §.

o ¶ Erit. ⁊ f. primus in ſtatione.

p ¶ Miniſtrantium. ⁊ diſcipulorum.

q ¶ Illi. ⁊ f. magiſtro.

r ¶ Hoc agere. ⁊ i. conuenire cũ eis, qui inſtra cõponi deſiderãt, vt in nouellis. eo. tit. & ſic no. q̃ nemo debet verecundari facere artem ſuam.

s ¶ Ille verò. ⁊ repete quoniam, & dic ille, ſ. diſcipulus.

t ¶ Illius. ⁊ ſ. magiſtri.

v ¶ Hoc egerit. ⁊ i. ꝓpoſuerit documẽtũ, qđ iniũctũ erat magiſtro faciẽdũ, ꝓ qđ videbat eũ puniri, ſed ñ punit, imò efficit primas ſtationis, vt dictũ eſt. & ĩõ nõ punit, vt hic innuit: q̃ ob ſequit imperio p̃ris, vel dñi: vt ff. đ re. iu. l. velle.

x ¶ Eis. ⁊ ſ. magiſtris.

y ¶ In ſtationib. ⁊ aliàs ſuper ſtationibus, aliàs in ſtationibus.

z ¶ Iniũgitur. ⁊ ſ. diſcipulis, & facit. ff. de inſt. l. q. cũq;. §. ſed & cũ filio.

a ¶ Tabellio. ⁊ ſubrogatur, vel dic, id eſt, magiſter.

b ¶ Dãnificãdo. ⁊ q̃ a ſtationis hẽt reditus integros, vt ſubijcit, neq; cadente &c. ſed q̃s ſoluet hos reditus? Rñ. magiſter, q̃ ꝓduxit. Sed nunq̃d repetita diſcipulo, q̃ nunc ibi eſt magiſter? Vr ꝙ non: q̃ a ſuo delicto pdidit, vñ ex eodẽ facto pœnã, & p̃miũ hr̃e non dẽt, vt ff. ſol. ma. l. ſi ab hoſtib. §. ſi. ſed verius eſt, vt agat, & repetat ꝓdictione ex hac lege: ſatis. n. punitus eſt de delicto, q̃ a primatũ amiſit, vt C. de pœ. l. ſancimus. Acco.

c ¶ Et non ipſe tabellio. ⁊ i. ſubrogatus. ſi. n. ipſe idẽ eſſet dñs ſtationis, non peteret reditũ a ſeipſo, vel a magiſtro, q̃ eſt deiectus. Nã mitius dẽt agere cum magiſtro ſuo, q̃ cum alijs. Itẽ exceptione doli ab eo repellitur, cum ſibi reſtitutus eſt, vt modo diximus, vt ff. de exce. do. l. dolo.

d ¶ Cadente. ⁊ ſcilicet, domino.

e ¶ Omnib. alijs. ⁊ fortè quædam pepigerat magiſter cum domino ſtationis eius, quę ſeruanda ſunt inter eos, vt dicit.

Leges determinãt đ raro accidentibus.

f ¶ Et per ſe cãm complere. ⁊ q. d. aut faciant tria, q̃ facere debent, aut eos ꝫhentes admoneant, vt per ſeipſos ſuos compleant contractus.

g ¶ Raro. ⁊ q. a tabellio impediatur per ſe cõponere, non ideo ſp hac obiecta occaſione dicat ſe velle alijs cõmittere. Vnde legiſlatores de vt ergo oĩa hęc ꝓhibeam⁹, p̃pea p̃tẽ cõſcripſimus legẽ, & hæc cuſtodiri modis oĩb. volum⁹ a tabellionib. ſiue e in ipſa felicißima ciuitate, ſiue ĩ p̃uincijs ſint, ſciẽtib. q̃ a ſi p̃ter hęc aliq̃d egerint, cadẽt oĩno ijs, q̃ vocanẽ ſtationib. & q̃ ab eis dirigit ad iniungẽdũ documentũ, & intereſt, ipſe dñs ſuper ſtationis auctoritate erit, & mutabit cã, & ille q̃dẽ decætero hoc obtinebit offĩ ĩſtatione, quale, q̃ in ea primatũ tenebat, ille vero cadet ea, aut vnus erit miniſtrantiũ illi: q̃ qñ ille q̃dem dedignatus eſt hoc agere, qđ erat conceſſum ei, ille verò ſm illius voluntatẽ hoc egerit. p̃pea nos hanc intulimus eis pœnã, vt optimi fiant circa documẽta, & iuſti, & cautiores, & non p̃ ſuam requiem, & delitias corrũpant alienas vitas. ¶ Si verò indign⁹ ſit fortè, p̃tẽ in ſtationibus ſuſcipere is, cui documentũ extra ea, q̃ a nobis diſpoſita ſunt, p̃ p̃tum legem, iniungit, tabellio qdem cadat oĩb. modis hac cã, alter verò ꝓ eo cõſtituat, nihil oĩno dãnificãdo ex hoc ſtationis dño, q̃cunq; fuerit extraneorũ, & non ipſe tabellio, neq; cadente lucris exinde venientib. ſed illo ſolo, q̃ talia petrauit, & dedignatus eſt ſuũ cõplere opus, primatu cadẽte, oĩb. q̃dẽ alijs ſuper ſtationis iure integris, dñis eius ab ipſis tabellionibus, q̃ talia peccauerũt, ſeruãdis. Et non fingãt tabelliones occaſiones, p ægritudinẽ fortè diſcedentes, aut occupationes hmõi, licebit. n. eis, ſi quid tale fuerit, euocare eos, q̃ cõtrahũt, & p ſe cãm cõplere. proinde hæc, q̃ contingunt rarò, non impedimentũ facient vniuerſis, eo ꝙ nihil inter homi-

ſcilicet, literarum. q. p. prima collatio literarum in charta. non autẽ ideo dicitur, quaſi in primo coll. literarum hoc fiat, quia ſi fieret in primo collo chartæ, ſecundum hoc charta hr̃et plura colla, in hoc autem initio imbreuiatura totius p̃ctus fiebat, & anni dñi, & ſimilia, vt ſubijcit. & debet ſtatim in eadem charta ſiue membrana fieri inſtr̃m, vt ſi eſſet dubitatio in inſtro, recurreretur ad imbreuiaturã, q̃ protocollam dr̃ vt dictum eſt, ſic & dr̃ Adã protoplaſtus, quaſi primo plaſmatus a Deo. Itẽ Stephanus, ꝓtomartyr quaſi primus martyr poſt natiuitatẽ Chriſti. hodie aũt hæc non ſunt in vſu, ſed vel in quaterno, vel prorſus alia charta fiũt hmõi rogationes, q̃ conſuetudo cũ ſit gñalis, vincit hãc legem generaliter, vt ff. de le. & ſenatu. l. de quibus. in fi. ſed olim in Conſtantinopolitana tm̃ ciuitate ſeruabatur, vt ĩ. prox. §.

Conſuetudo generalis vincit legem.

a ¶ Habeat appellationem. ⁊ q. d. habeat chartã nomen Comitis ſcripcium. Accu.

b ¶ In talib. ſcribunt. ⁊ ſimbreuiaturis. nam p̃ter ea, q̃ dr̃ ĩ. vt prꝓpono. Im. col. v. & hic ſcribitur, ibi forma contractus breuiatur.

c ¶ Et vt. ⁊ repete p̃ñti adijcimus legi, vt proto collum non incidant.

d ¶ Sancimus. ⁊ ſ. non facienda.

e ¶ Suſcipiant. ⁊ ſ. iudices.

f ¶ Adulteram. ⁊ i. falſam.

g ¶ Diximus. ⁊ vbi eſt breuiatura in prin.

h ¶ Decreta ſunt. ⁊ in il lõ §. vt tñ non vehementer. & ex §. illud. vſque huc. nã alia cõia ſunt q̃ diximus, §. eo. §. nos.

i ¶ Valere. ⁊ Ex neceſſitate. Accur.

k ¶ Et licet. ⁊ repete, & vbi licet. i. licitũ eſt, negotij ſintereſſe ſubaudi.

l ¶ Non dare. ⁊ repete. & vbi non licet dare.

m ¶ Cui. ⁊ ſ. falſitati.

n ¶ DE ECCLEſiaſticarum rerum, &c.

¶ *Hic ſubijcitur quinta collatio, & qđ dicit alienatione, ſ. ſcã pro fiſcali tantùm debito.*

o ¶ Solutione. ⁊ i. datione in ſolutum ipſi creditori etiam priuato. non ſolùm fiſco, vt ĩ. eo. §. ſi verò priuatus.

p ¶ Circa. ⁊ Immẽſum. ſic vt §. vt dec. ſit num. cle. in prin. ſic §. de nup. §. deinceps. in fin. colla. iiij. Accur.

q ¶ Menſuram. ⁊ q. d. nõ ſtrinximus quantũ neceſſe videbat, ſed diuiſimus ẽt vltra menſuram, vt nõ nimiũ recedere videamur ab eo, qđ habeat appellationẽ, & tempus quo charta facta eſt, & quæcunq; in talibus ſcribunt, & vt proto collũ non incidant, ſed incertũ relinquant. nouimus. n. multas falſitates ex talibus chartis oſtenſas, & prius, & nunc, ideoq; licet aliqua ſit charta (nam & hoc ſancimus) hñs protocollum nõ ita cõſcriptũ, ſed aliã quandã ſcripturã gerens, neq; illam ſuſcipiant, tãquam adulteram, & ad talia ñ oportunam, ſed in ſola tali charta qualem dudum diximus, documenta ſcribãt. ¶ Hæc itaque, quæ de qualitate taliũ chartarũ a nobis decreta ſunt, & de inciſione eorũ, quæ vocãtur ꝓtocolla, valere in hac feliciſſima ſolùm ciuitate volumus, vbi plurima quidẽ cõtrahẽtium multitudo, multa quoque chartarum abundantia eſt. & licet legali modo intereſſe negotijs, & non dare occaſionem quibuſdã falſitatem committere, cui ſe obnoxios exiſtere demonſtrabunt, qui præter hæc aliquid agere præſumpſerint. Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc ſanctam declarata ſunt legẽ, tua Celſitudo operi, effectuiq; tradere feſtinet. Ca. xix. Kalen. Septemb. poſt Beliſ. V. C. Coss. Anno. xj.

De eccleſiaſticarũ rerum immobiliũ alienatione, & ſolutione.

TITVLVS L. NOVELLA XLVI.

¶ *Rei immobilis alienatio, & inſolutum pro debito fiſcali conceſſio prmitti t urde rebus eccleſiæ, ſi ex mobilibus ſatisfieri non poſſit, ſi tamen Epiſcopi, & cleri conſenſus accedat: pro debito uero priuati ſolum in ſolutum datio conceditur, exceptis rebus immobilibus eccleſiæ Conſtantinopolitanę, & aliarum ſibi ſubditarum, uel recommendatarum, quæ nullatenus alienantur. Ang.*

¶ Imper. Iuſtinianus A. Ioanni gloriotiſſi. ſacrorum per Orientem prætorium Præfe. item exconſuli, & patritio.

Collatio quinta.

Circa leges ſtudium, & alia omnia a nobis, ideo quotidie cum labore aguntur, vt vtilitatem noſtris ſubiectis inueniamus, quod effuſum quidem & immenſum eſt, remouentes, quod autem & optimum, & metitum ſubrogantes. Sæpe quoque ex ſtudio propter pr orem immenſitatem etiam vltra menſuram, legem conſtruximus, vt quod primitus effluebat retinentes, ita æqualitatem decætero introduceremus. Nuper igitur ſcripſimus legem, de ſanctiſſimis eccleſijs omnibus, & monaſterijs, & reliquis venerabilibus domibus, nullam eis rerum immobilium alienationis licentiam permittentem. Videbamus enim cauſam effuſam, & paulatim ad alias eccleſiaſticas migrantes poſſeſſiones, neque pretijs ſolutis dignis, neque opere ineuitabili imminente alienatis, ſed etiam contra poſitas iam leges decies millies circuentiones factas. ¶ Quò circa primam perimentes viam, omnib. ſimiliter inaceſſibiles contra eas facimus circũuentione, ſed hinc plerique quidem ſanctiſſimarum eccleſiarum aliarumque venerabilium domuum vtilitatem habuerũt, poſſeſſiones nullo has minuere præſumente, occurrit tamen etiam aliquid difficile. debita enim aut longo tempore conſtituta, aut etiam poſtea ex quadã neceſſitate, & maximè per fiſcales occaſiones eis accidentia, ad alienationis neceſſitatem ſacras perduxerunt domos. mobili enim nõ extante ſubſtantia ſufficienti, periclitabantur in nouiſſimam venire neceſſitatem harum præſules, neque vendere potentes, neque vnde debita ſoluerent, habentes. Sed pro talibus quidem debitis poſſe pro ſolutione creditoribus dari poſſeſſiones eccleſiaſticas, tñ cum competenti ſubtilitate, & obſeruatione facienda ſolutione, iam ſæpe permiſimus, ſicut neq; palam hoc noſtra prius permiſimus lege. Si verò non priuatus aliquis eſt creditor, ſed præeminet fiſcus, & exigit debita, eſt autem inopia pecuniarum, accipere verò immobilem poſſeſſionem impoſsibile eſt, fiſcum hic relaxare aliquid, ſubtilitati legi, cõpetere iudicauimus. Et ſi qua neceſsitas huiuſmodi fiat, etiam alienationem ſinere perſpexi-

Perſpe-

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Perſpeximus.§ſ.in illis nris conceſsionib. &idem ēt ſtatim dicam generaliter ſtatuendo.
b ¶ Eloq;s.§ ſic ĵ.cōſt. quæ ex adſcrip.§.fin.ſic ĵ.de alien. & emphyt.§. ſed etiam. collix.
c ¶ Sententia.§interlocutoria.
d ¶ Apud prouinciæ iudicem.§ hoc dicit propter impenſam ſcripturæ, quæ ibi remittitur, vt ĵ.de ali.& emphyt.§. hoc etiam.Accur.
e ¶ In fiſcum.§ i.fiſco. Accur.
f ¶ Subeuntibus.§i.ſoluentibus.
g ¶ Legem.§ 5.de non alie.§.nos igitur.
h ¶ Deponentib. § ſic ff. de in rem verſo. l. iij. §.in rem ſic ff. de reb. eo.l.magis.§.ne tamen.
i ¶ Deſuſcepta.§deſuſceptū dī profeſſio censualis, qua profitebatur poſſeſſor ipſi fiſco ſe tale prædium a fiſco ſuſcipere,& tm cēſus eo nomine ſe debere, vt C. ſi ne cen.vel re.l.fi.& ff.de cēſi.l.formam. & plenè dixi.5.de mā. Prin.§.coges aūt,&c. col.iij.fa.ĵ. vt hi,q obl.§.j.col.vj.& C.de col.ſun.patr.l.placuit, vt ĵ.de ijs,q ingre. ad appel.§.illud in fi.
k ¶ Potentibus.§i.non valentibus.
l ¶ Aliquibus.§ſ.clericis.
m ¶ Schema.§ i. titulo pro ſoluto.Alber.
n ¶ Ad alienationem.§ Et ita not.qđ pro debito fiſcali ꝓmittitur alienatio,&in ſolutū datio, ſed ꝓ priuato ſola datio in ſolutum, ꝓ hāc ꝓtōnem,ſed hodie gñaliter ꝓmittitur alienatio ꝓp debitum,vel fiſcale,vel priuatum , cū ſolennitate tamen,vt ĵ.de alie. & emphy.§. hoc etiam.
o ¶ His aūt. § ablatiui caſus, & ſubaudi ab.
p ¶ De hoc.§ i. de reb. eccleſiarū Conſtantino politanę ciuitatis,ſtatuimus.n.recitando legem Leonis , & confirmādo eam,vcō.de non alic.§. vult.n.illa. nam d.l.Leonis tantūm in rebus eccleſiarū Conſtantino ciuitatis loq;t, vt C. đ ſacſanct.eccle. l. iubemus.
q ¶ Eam.§ i. hanc conſtitutionem.
r ¶ DE IVREIVrando a moriēte ꝓſtito.
s Emper.§ Eſſe firmas. vt ō.de hære.& fal. §.j. & §. exhæredatus.Accur.
t ¶ Illi.§ ſlegi. & facit ff. de leg.j.l. nemo pōt.
v ¶ Cū iureiurando.§ id eſt, verbo tenus. vt ĵ. in nouellis.eod.ti.
x ¶ Omnem dixit.§ puta ſciatis, quia centū habeo in bonis.
y ¶ Faciētes.§nō iuſtè dico, qa ſubſtantiæ,&c.
z ¶ Acquieſcūt . § ſ. vt ſint hæredes, ſicut teſtator diſpoſuit,non aūt vt ſtent diuiſioni, vel aſſignationi ipſius, quod facere non debent, vt ĵ.e. §.ſed hæc quidē. in fi.§.
a ¶ Vnā quodammō.§ Not. vnam fingi perſonam teſtōris , & hērdis, vt hic , & C. de vſu , & hab.l.antiquitas.& l. fi. de hær.inſt. & l. hæres. ff.de vſucap. Et no.modū , ꝓ quē ꝓbat ſupradicta ſi dre fieri ab hērde, nā ꝓbādo q ſit vna ꝓſona hērdis,& teſtōris , ergo hæres hoc dixiſſe & iuraſſe vī . ita m ergo nō ō alterius dictum venit, ſed ō ſuum , & ita eſt ſibi ōrius , ergo repellendus,vt ff.qñ ap.ſit l.pen. §.ſed ſi alius,Item facit, C.de non nu.pec.l.gña liter. & C.de fur.l.j.& ĵ. ijs,qui ingr.ad app.§. illud quoq;.col.v. Acc.
b ¶ Nullus. § ſ. hæres.
c ¶ Sibimet.§nam ſi dicam reluctari teſtōri, ꝓ ąñs dicerem reluctari ſibi,quia per verba,quę dixit teſtator,ipſe videt dixiſſe , cum ſit cum eo eadem perſona.
d ¶ Dixit.§ ſ. teſtator.
e ¶ Sermones.§nullus hęres edicit ō ſermones ſuos reluctari , & nullus hæres dicit nolle valere,quod dixit,arq; iuraſſe vī. Accur.
f ¶ Aut in ſuis teſtis. § id eſt , ſcriptis , vel non ſcriptis , vel etiā in teſtamento,vt in nouis.l. eod.tit.
g ¶ Et iurauerit.§ſi coram poraliter, planum eſt,ſi verò verbotenus,& tūc idem dico,vt in nouele. tit. & hoc ꝓbatur in eo qđdicit,ꝓ ſua teſtamēta, nā adiūratio,qđam eſt, ſed non rectum iurā: qa illud eſt tm ꝓ Deū, ſm Io. & facit ad hoc, C.ſi mi.ſe maiorē dixi. pen. Si autem nullo modo iurauit, & tūc aut dicit præcipiendo eos eſſe contentos partib. deſignatis, & tunc ſtandū eſt, vt ff. de leg.,.l.peto. in prin. aut affirmando, & tunc non fecit inter eos ꝓiudicium, quia magis errādo , quā volēdo dixiſſe vī, vt ff. de leg.,. l.Titia.§. Caius.in fi. & l.cum pr. §. pater qui ſ. lio. & l.fi.§.j. & ff. đ leg. iij.l.cū qs decens.§.nā ptura.& §. codicillis. & C. cōia vtrinſq; iudicij. l, ſcriptura. q omnes ll. huic poſſunt ſignare cōtra. Sed ſic ſolue, qa ibi non iurauit, vt dictū eſt.

Solueren tur clara d ſuſcepta. Halo.

De iureiurando r a moriente præſtito propter menſuram ſuæ ſubſtantiæ.

TITVLVS II.

NOVELLA XLVIII.

¶ Iuſiurandum a moriente præſtitum, in quo ſubſtantiæ ſuæ menſuram facit manifeſtam, inter ſuos hæredes diuidendo ab hære de ſeruandum eſt . creditoribus tamen nullum præiudicium generatur.Bar.

¶ Impe.Iuſtinianus A.Ioanni Præfe. prætо. iterum exconſuli,& patritio.

Emper hanc vnā habemus intentionem, diſpoſitiones moriētiū eſſe firmas , ſ nisi reſultent legi,& aperte contrariæ ſint ijs , quæ illi placent. Scimus igitur notum , & annuntiatum nobis , quia cum teſtaretur quidam , cum iureiurando u ſuam ſubſtantiā oēm dixit, x & qa hanc ſolam reliquit ſuis hæredib. aliqui verò eorum hæredū ad hoc reſultant, † non iuſtè facientes, y quia ſubſtantiæ quidem illius hæredes fiunt,& in hoc acquieſcunt z ijs, quæ ab eo diſpoſita ſunt, q̄ verò dixit cum iureiurando nequaquam hæc rata manere, neq; cuſtodire ea ſm competentē modū voluntcū vtiq; noſtris vī legib. vnā quodammodo a eſſe ꝓſonam hæredis,& eius, qui in eum tranſmittit hæreditatem : ideoq; nullus b eidem ſibimet c edicit reluctari , & quod dixit, d atque iurauit , ratum eſſe , hoc nolle valere , ſed contra proprios reluctari ſermones. e

¶ Sancimus igitur, ſi quis deſcriptionē faciens,ſiue propria manu, ſiue per alterius quidē ſcripturā, a ſe autem ſubſcriptā, aut in ſuis teſtamentis f ſubſtantiæ ſuæ menſuram faciat manifeſtam, hæredibus fortè alijs quidem pūtib. alijs verò abſentibus , aut etiam omnibus præſentib. non licere hæredibus contra hoc reſultare, neq; dicere, quia aliquis hæredū celauerit res extra ea , quæ dicta ſunt a defuncto . Sed ſi quidem † iuſiurandum moriens præbuerit, & iurauerit g

Sua

mus. ¶ Sancimus igitur, ſi ſanctarum aliqua eccleſiarum, aut reliquarum colēdarum domuum fiſcales debeat functiones , & vnde faciat harum redditionem non habeat , conuenire oēs in vnum & q ex clero ſunt , & Deo amabilē Epiſcopum eius ciuitatis , inſuper & Metropoleos , & ſacris præpoſitis eloquijs, b cauſam examinari. & ſi non apparuerit vllus quæſtus circa alienationem immobilis rei, valens ſoluere fiſcale debitū,tunc licentiam eis eſſe ſnīa c tali procedente , & decreto celebrato apud Prouinciæ iudicem , d ēt poſſeſſiones immobiles contingere, & eas alienare ad ſolutionem debiti : ementib.q̄dem in fiſcum e ſoluenti bus,& deſuſcepta inde percipientib. & ſubeuntib. f fiſcale debitū, & cautelam inde habētibus, & nihil metuentibus primitus poſitā legem , g conſtitutis etiam fiſcalibus deſuſceptis,inſinuatis inter monumenta geſtorum,deponentib. h ijs, qui fecerunt ea, vt & apud ſanctiſſimas eccleſias ſaluent̄ data deſuſcepta, i † eo q fiſcalia ſoluta ſint tributa,& omnia ſm noſtram legē geſta ſint: non potentibus k aliquibus l fingere fiſcale debitum,& ita ad alienationes immobilium rerum accedere. Ideo enim & decreti factionem permiſimus , vt & fiſcale debitum teſtimonio pandatur , & ex quantis deſcendit temporibus, & qm̄ non pecunijs ſolutum eſt, ſed in neceſſitatem alienationis venit, vt veritas vndiq; proteſtata ſit omnibus coram ſacris euangelijs agendis,ſcientib. & Epiſcopis,& clericis, & alijs omnib m , quia Deus reſpiciet,quæ geruntur ab eis, & ſi quid egerint per dolū, aut lucrum , aut machinationem, hoc in ſuis recipient animabus vi uentes , ac morientes. ¶ Si verò priuatus aliq̄s creditor fuerit,poſſit ſm pro ſoluto ſchema n accipere immobiles poſſeſſiones , hic quoque decreto faciendo, ꝓ mēſura verò eorum debitorum aſſignandis eis poſſeſsionibus. Si verò fiſcale debitum fuerit, potentib o eis ad alienationē p immobiliū accedere, ſecundum priorem obſeruationem , vt nihil deſit neque ſubtilitatis, neque cōis vtilitatis.

¶ His autem q vniuerſis ſanctiſſimam maiorē eccleſiam feliciſsimę huius vrbis, & eius confinia , & orationum domos , quarum ipſa curam ſuſcepit , omnibus excipimus modis, quæ iam de hoc r ſancita ſunt a nobis,in ſua virtute du-

a ¶ Suos cohæredes. § quid in extraneis aliquid de bonis defuncti habentibus? Rñ.ō videtur,per literam iſtam,& hoc dicunt quidam.ſed dicas idem,vt hæredes ab illis extraneis non poſsint repetere. quod hic in cohæredibus dicitur,gratia exempli dictum intellige.
b ¶ Solius ſunt.§ i.ō ſolā ꝓtentionē ꝓtinent,non autem qōnem ſeruorū.
c ¶ Nullius.§ ſ.conten tionis.
d ¶ Apud hæredes.§ ſ. iuramento.
e ¶ Sed hæc.§ ſ. vt fiat præiudicium ex verbis defuncti.
f ¶ Curioſi.§ i. ſtudioſi adipiſcēdis omnib. bonis teſtōris, non curātes de iuramento eiuſdem.
g ¶ Inter creditores.§ i.in præiudicium creditorum.Accur.
h ¶ Declaratum eſt legibus.§ vt ff. de le.j.l.filiusfamilias.§.Diui.& ff. de lib.leg.l. Aurelius.§. eum qui.& C.de prob.l. rationes.& l. exēplo . & C.de teſt.l. omnib. & ff. de interrogatorijs actio: l.de ætate. licet aūt præiudicare non poſſet creditorib. pōt tn ꝑdeſſe, ſi iuraret tantum ſe debere: qa licet non hēat creditor aliā ꝓbationē, hoc tn ſufficit , vt ff. de leg.iij.l.cū q.s.§.antepe. Et eō,ſi eſt creditor , & iuret ſibi deberi tm x. cū xx.dēant,quare non ꝑdeſt exneo debitori? Certè ꝑdeſt , imo & ſine iuro ſimpliciter dicendo, vī velle remitte re per pactū, vt ff. de pa. l.tale pactum, licet quidā dixerint hāc conſtō nem ſiabere locum inter cohæredes tantum.
i ¶ Illis.§ſ.creditoribꝰ.
k ¶ Oīa.§ſ.bona defuncti, & q̄ dixit ſe habere.
l ¶ Contentos. § ſ. volumus.
m ¶ Negotij. § vt cadat a cauſa.Accur.
n ¶ Non poſsit frui . § fic C.de fideic.l.fi.in fi. fic ō. de hæred. & falci. §.ſi quis autem.
o ¶ Aut obedire omnib. § hic reprobaſ particularis approbatio,ſic ff.de admi.tu.l. cum q̄ri tur. & C. de omni agro deſer.l.q vtilia,lib.xj.& ff.de acq.hære.l.j.& ij.
p ¶ Seruari . § ſ. volumus.
q ¶ Tranſacto.§ & iſta locum hēt ēt in præteritis factis: vt hic dī, & in nouel.e.tit.nec mirum, qa hoc expreſsè hic dī, aliās ad futura tm̄ trahitur, vt C. de leg. & cō.l. leges,& conſtitutiones.
r ¶ VT PRAEPOnatur , t &c.
¶ *Hoc expeditur ĵ. e. uſq; ad §.illud.*
s ¶ Et vt latinis. § hæc dicuntur ĵ.eod.§.fi.
Llud.Putandū documēto.§ aſs deē documētū , & tamen ſubauditur.

Obtinēti bus. H.

Halo adri ſi ſcriptio tiuſu vniuer ſū ſumote nē plectit ſ. Ne à mutilerib.qſe.p ſtitutor, aut ſtitutor, ſide iuſorandū exigat . q hoc genus vitę deſeruire ſi ſint. t Coco.cū auth.c. iter dilectos.cū gl.ſup uerbo, idictio nis.extra đ fid.inſtrubi recitaſ tenor iſtius conſtōtis.

Oppugna re.H.

Halo vetus Ro lo.

Fortaſſe eus in Pro uincijs Ita lo.

Hīs & re ſtator ſu gnatus ſ. ſ. ſcio.

Iſti ſ. ſ. tranſa in ſa. hac ſ. ſ. cipio Quod ſ. ſ. ſ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Quam.ʒ scilicet, dicm, in qua die geruntur.
b ¶ Annus.ʒ scilicet, quot anni sint, ꝙ illa ciuitas facta fuit.
c ¶ Nihil.ʒ s.co.in prin.ibi,& quotquot indicia, &c.
d ¶ Imperiali.ʒ scilicet, nomine.
e ¶ Inchoetur.ʒ scilicet, documentum.
f ¶ Mox.ʒ priusquàm alia ponatur. Accur.
g ¶ Auctore.ʒ puta in noie dñi, &facit ff. de Quæstore.in prin. & de armis.ff prin.col.vj.Sed nũquid anni dominicæ incarnationis apponendi sint ff instris.

Anni dñicæ incarnatiõis apponendi sint ff instris.

Concor. gl.in c.iter dilectos eẽ de fi. instr.

† Die ante tot, & tot Kalen.

sed præscribatur quidem imperiũ, sequaẽ verò (sicut dictum est) Consul,& indictio, atq; mensis, & dies ſm quam [a] gerunt,& conscribunt, quæ agunt, & tunc inferaẽ etiam ciuitatis omnibus modis annus. [b] Nos eñ auferimus quidẽ priorum nihil, [c] imperiali [d] verò additamento cãm augemus. Et inchoet [e] mox [f] auctore [g] Deo à præcedente prima [h] in dictione: ita quodã mõ eis scribentibus, imperij Iustiniani sacratissimi Augusti Imperatoris anno xj. & post consulatum Flauij Belisarij clarissimi viri anno ij. ix.Kal. † Iunij,sicꝙ ꝛn omnibus nostri [i] inquantum eos Deus elongauerit, & decæterò Imperatorum. palam nanq; est, ꝙa nunc [k] qdẽ annũ [l] xj. nñi scribunt imperij, inchoante verò Aprili mẽse,& prima die, in qua nos Deus Romanorum superposuit rebus, xij. annum scribent, & ita decæterò [m] donec nostrũ Deus imperium extenderit, vt nobis ẽt hæc causa super leges,& harũ [n] celebrationem cõtinuè maneat immortalis, dum memoria imperij oĩ bus simul interfuerit causis, atque temporibus. ¶ Illud quoq; adijcimus, qñ ij, qui tps in iudicijs [o] designant, cũ incertis illis, [p] & antiqs literis hæc declarant obseruet in oĩ iudicio, vt post illas literas antiquitatis alias subdant. id est, has cões,& omnibus notas, & quæ legi ab omnibus [q] facilè possint,& significare gestorum tps, vt non fatigentur requirẽtes id tps, deinde [r] errantes expectent, donec hoĩem quemcunq; cõperiant literas [s] illas ꝓ veritate lecturum, sed siquidem [t] reliquã etiam post prescriptionem incertarum literarum, si Græcæ sint vocis, Græcis literis subaudi tps. Si verò latinus quidẽ totius chartæ consistat ordo, latinis quidem perscribatur tps, interpositis illis certis elementis, clariorem tamen ordinem habentibus literis, quas liceat omnibus legere omnino syllabarum latinarũ ignaris. ¶ Tua igitur Eminentia, quæ placuerunt nobis,& per hanc sacram declarata sunt legem, & in hac maxima ciuitate: & in Prouincijs vniuersis, quibus præes, manifesta constituat, vt nullus præsumat aliter numerare tempus, aut aliud agere, sed ita sicut dudum [x] decreuimus. D. †Kal. Sep. Iu. A. C. Bel. viro clar. anno xj.

a ¶ Interdicentem. ʒ subaudi legem.
b ¶ Scena.ʒ i. loco turpi, vt ꝓstibulo. Aliàs df scena, locus, vbi cõsueuerunt hoies cõuenire, & erat locus innumbratus cortinis: vt ff. de inf. l.ij. & inde scenæ dñi, vel scenicæ mulieres.
c ¶ Exigere.ʒ No. verbũ, quod regit duos diuersos accusatiuos, vt ff. de leno. §. quasdã verò carũ, exigere dico, quia obseruabunt, &c.
d ¶ Obseruabunt.ʒ ſdictæ mulieres.
e ¶ Interminantem.ʒ ſdictam legem.
f ¶ Nouissimas.ʒ nouissimæ pœnæ dñr, vltra quas nulla ẽ ita magna. nam debet occidi talis leno, vt ff. de pœn. l. vltimum. & §. de leno. §. ꝓconizamus. similis expositio §. de eccl. rer. immo. alie. §. occurrit.
g ¶ Perionarũ harũ.ʒ scilicet, mulierum.
h ¶ Comperimus.ʒ vn de & pñti consilio indigemus, vt ff. de vent. inspi. l.j. §. j. in prin.
i ¶ Eos.ʒ ſ. Lenones.
k ¶ Prohibuimus.ʒ vt §. proxi. diximus.
l ¶ Inuenisse.ʒ ſ. comperimus.
m ¶ Exigere.ʒ ſ. inuenimus,& statim subijcit formam sacramenti.
n ¶ Mulieres.ʒ subaudi comperimus.
o ¶ Agnoscere.ʒ mulieres istas.
p ¶ Deo.ʒ certè & legi humanæ, vt subijcit. & facit ff. de legi. l. ij. §. quinos. §. fi. & C. de ſc. & cõ. l. nõ dubiũ. in fi. & ff. de pac. l. iurisgẽtiũ. §. si paeuscar. & ff. ad mu. l. fi. j. rũ. & §. de iud. §. qa verò. vbi verò est licitũ facrm, est seruandũ, nõ ẽt punit nõ seruãs, nisi quãtũ ad Deũ, vt ff. de do. nã sufficit. & superiora l. & C. de re. cre. l. ij. ſ. casu tñ ẽt quò ad mũdũ valer, & firmat, qđ agit, vt si fiat a minore 25. an. si ꝓ aliquò ꝛctu, vt j. đ pœtenẽ. §. fi. col. x. Item & aſs, ſ. vt si libertus post manumissionẽ iurat se opas ꝓstare, vt ff. de li. cau. l. fi. & de ope. li. vt iurisiurandi. vbicunq; ſi dico nõ ceteri quoq; de facto licito solo, ꝓ dicto sit dictus præses.
q ¶ Hoc agentem.ʒ scilicet facientem mulierem sic iurare.
r ¶ Castigari.ʒ scilicet volumus.

¶ SCENICAS NON SOLVM SI FIDEIVS. &c

y ¶ Præsent subaudi non, nec.n. hanc, vel aliam securitatẽ ꝓstare habent, ut in prin. huius constõis, vel legas sic, Fideiussores ẽt subaudi solum non præstent, ut ita hæc dictio non, ponatur iuxta uerbũ ꝓstent.

z ¶ Ouimus. Legẽ.ʒ vt §. de Lenonibus. Accur.

Periurus à testimonio repellitur.

Scena ſ. fir. Pro. Sept. Dn. Iust. P. P. Belis. Cons.

Nouissimæ pœnæ ſ. pœnæ ꝓstitutionis.

Pignorationes ſunt, quas hodie vulgo dici mus Repreſalias.

Ouimus pridẽ facientes legẽ [z] interdicentem, [a] nulli licentiam esse in scena [b] detẽtas mulieres fideiussores exigere, [c] ꝙa obseruabunt, [d] & impiã cõplebunt operationẽ, pœnitentiæ tps non habentes,& pœnas interminantẽ [e] nouissimas [f] his, ꝙ tales fideiussores exigunt, insup & ipsos fideiussores sine obligatione recedere, & nullã inferri eis necessitatẽ ꝓsonarũ harũ [g] ꝓsentationis. Sed in ꝓsenti cõperimus [h] crudelẽ quandã, & importabilẽ calumniã cõtra studendã à nobis fieri castitatẽ. Quia. n. eos [i] fideiussores accipere prohibuimus, [k] inuenisse [l] illos aliã viã ad impietatẽ deducentem maiorẽ: iusiurãdũ. n. eas exigere, [m] ꝙa nunꝗ ab impia illa,& turpi operatione cessabunt: mulieres [n] autẽ existentes miseras,& sic malè seductas, piè agere se putare, si ĩpiè egerint: & vt custodiant iusiurandum, ꝓpea suã prostituere castitatẽ, cum oporteret agnoscere, [o] quia hmõi trãsgressiones magis placẽt Deo, [p] ꝗ iurisiurandi obseruationes. Non eñ si quis ab aliquo iusiurandũ acceperit, ꝙa occidet forsitã, aut adulterabit, aut aliquid aget tale illicitũ, oportet seruari iusiurãdũ, vt pote cum sit ita turpe,& illicitũ,& addpitionẽ ducẽs. Ideoq; liceat mulieri, licet hmõi iusiurandũ iurauerit, recedere à iusiurandi huius amaritudine, & castè viuere sine

TITVLVS IIII. NOVELLA L.

¶ Iusiurandum a scenica præstitum non tenet, nec fideiussoris datio, quæ expetens, pœnis mulctatur, & index in illarum extorsione negligens, punitur.

¶ Imper. Iustinian. A. Ioanni Præfecto prætorio iterum exconsuli,& patritio.

ci esse verũ iure ordinario, & ciuiũ, sed eẽ ordiné põ accusari crimine stellionatus, vt eẽ ordiné puniat, vt ff. de cri. ſtel. §. fi. licet ſ posset dici, ꝙ dicta lex loquat, qñ iurauit in talẽ cãm, vbi & aſs sine iuro eodem crimine põt plecti, vt ff. de pig. ac. l. j. Primum puto verius, quia vbicunque titulus criminis deficit, locum habet hæc accusatio, vt ff. de cri. ſtel. l. ſ.

Periurij

a ¶ Periurij.ʒ subaudi, est.
b ¶ Si qua omnino est.ʒ Sed quare dicit, si qua omnino est, cũ nulla sit, vt modo diximus, per l. fi. de dolo. l. nam sufficit? Rñ. interdũ est, nõ ꝓ se solùm, vt dictũ est, sed ex adiuncto, vt quia est infamis, si veniat cõtra sacramentũ, & ꝯtra pactũ, quod confirmauerat sacramẽto, vt C. de transl. b ex falsis. alias non est infamis, vt ff. de inf. l. Lucius. tamen repellitur à testimonio, ꝙa ꝓsumitur malè dicere, qui aliquando malè dixit, ff. de accu. l. si cui. §. iisdem.
c ¶ Vitam.ʒ quã vitam perinde habebit, & quò ad matrimonia, & quò ad alia, ac si nunq; in tali praua cõuersatione fuisse, vt C. de nup. l. imperialis. §. j. Sed nunq d homine habent necesse pete re rescriptũ, vt dicit dicta lex imperialis? Videtur ꝙsic, cũ illa nõ inueniatur correcta, vt §. de admi. off. §. j. & C. đ app. l. præcipimus. in fin. Sed ꝯra puto, propter generalia verba huius ꝓstitutionis, ꝙ dicunt ipso iure eã nõ teneri: vñ quãtum est in petitione rescripti dico illam legem correctam per istam. Accur.
d ¶ Exigendam.ʒ pœnã prędictam subaudi.
e ¶ Tenebitur ab ea.] i. ipsa habebit eũ iudicẽ obligatũ ad tantam pœnam, & facit ad hoc §. đ mo. §. fi. & §. de mã. Pri. §. neqs. in fi. coll. iij. & C. de iudi. l. sancimus. in fi. & j. de col. §. fi vero secũ dum prædictum modũ. col. ix. & j. đ ec. ti. §. fi autem q hoc. & j. vt in prima. dom. in fi. tu. e. col. Ac.
f ¶ Hæredes.] ſ. lite cõtestata, vt quidã dicunt, Alb. vt C. ex tbl. de l. j. & facit, ff. ad l. Iu. pe. fiu. de ac. l. ex iudiciorum. Acc.
g ¶ Eius.ʒ ſ. tenebũtur.
h ¶ Actionem piam.] i. actũ pium. §. de nõ aliũ §. & hoc valere. i ij. coll.
i ¶ Exegerit.ʒ ab aliqua puella, vt ipsa non debeat à turpi, & impia cõuersatione cessare, vt §. eod. sed in præsenti.
K ¶ Memoratam.] §. eod. §. vnde.
l ¶ Militaris.] ſ. aliquis maior Præside.
m ¶ Per illum.ʒ ſ. militarem iudicem. nam ipse exiget à Præside, & dabit mulieri.
n ¶ Militarem.ʒ illius Prouinciæ.
o ¶ Maioribus.ʒ id est, habentibus maiores honores. Alb.
p ¶ Cingulis.ʒ aliàs cingulo, & dic & insuper, i. si nõ sit in illa Prouincia iudex militaris, nec etiã Metropoleos Episcop', exigat ille Præses dictã pœnam ex vicinis maioribus cingulis, ideſt, Magistratibus, qui sunt in vicina Prouincia. maioribus cingulis, i. qui sunt maiores per cingula ꝙ sit dictus præses.
q ¶ Hoc agentem.ʒ scilicet facientem mulierem sic iurare.
r ¶ Castigari.ʒ scilicet volumus.

¶ VT NON FIAN. PIGNORATIONES, &c.

Expeditur hæc pars. ʒ. eo. usque ad §. illud. Accur.

periculo periurij, [a] magis aũt Deo amabiliter pœna periurij (si qua omnino est [b] pœna) contra eum, ꝙ iusiurandum exigit, cõuertenda. Vñ etiam nos repentè inferimus decẽ librarũ auri pœnam exigẽtes eũ, ꝙ præsumpserit omnino tale iusiurandum accipere, & hanc. ſ. quantitarem ipsi infelici dari mulieri sancimus, ad reliquam bonæ figuræ vitam [c] exigendam, [d] ꝓ ad ministrationem prouincialem, & dandam ei; sciẽte iudice, ꝙa si neglexerit, tenebit [e] ab ea deponẽs administrationẽ, hęredesq. [f] ei⁹, ꝙ & successores, & eius substantia eo quòd actione piam [h] agere neglexerit. Si aũt ipse Prouinciæ Præses iusiurandũ exegerit, [i] ipse ẽt memoratam [k] decem librarũ auri pœnam exigatur, siquidem militaris iudex sit, in illa Prouincia, per illum [m] danda. sicut dictũ est, militari. Si verò non habeat militarem [n] iudicem, Metropolẽos illius Prouinciæ Episcopus hoc prouideat, causam etiam ad nos, si probauerit, referens, & insuper ex vicinis maioribus [o] cingulis: [p] & vndiq. hoc agẽtem, [q] siue iudex, siue priuatus sit memorata castigari [r] pœna, & dari hãc ei, quæ, quãtùm ad illum, neq. caste viuere valeat vlterius, vt non videatur quali peierasse. Quæ igitur placuerunt nobis, & per præsentẽ sacram declarata sũt legẽ, tua Celsitudo ꝓceptionibus propriis, omnib. faciat manifesta, vt cognoscant nostri imperij circa castitatem studium, [s]

VT NON FIANT PIGNORATIONES † pro aliis personis, & vt sicut ‡ Principum donationes non egent gestis monumẽtorũ, sic nec à priuatis Imperatoribus factæ donationes indigeant.

TITVLVS V. NOVELLA LII.

¶ Nulli licitum est secundum formam pignorationes exigere aliũ pro alio. Item sicut donatio facta à Principe priuato, insinuatione non eget, ita nec econtra. Bartol.

¶ Imperator Iustinianus A. Ioanni gloriosissimo sacrorum per Orientem prætoriorũ Præfecto iterum exconsuli,& patricio.

s ¶ Et vt sicut. ʒ hoc dicitur ʒ. eod. §. illud.
t ¶ Nhonestas. Et aliæ leges.] vt ff. quod met. cau. l. extat. & ff. ad l. Iul. de vi pri. l. pen. & ff. de offic. Prę. l. illicitas. & C. vnde vi. l. fi quis in tantam. & l. fi quando.
¶ A nobis positæ. ʒ vt C. vnde vi. l. fi. & C. locati. l. fi. & aliæ extrauagantes.

† Periurus à testimonio repellitur.

‡ D. Kal. Sep. DN. Iusti. P. P. A. Bilis. V. C. Coss.

† Pignorationes ſunt, quas hodie vulgo dici mus Repreſalias.

INhonestas pignorationes, & odibiles supra his exactiones, plurimæ quidem, & aliæ leges [x] odio habent, præcipuè autem à nobis positæ: [y] sed nescimus quemadmodum causa, [z] licet tantis castigata legislationibus, [a] adhuc ꝓsumitur, [b] & in Republica est, & maiorem sui præbet virtutẽ, quã legum [c] necessitas. Propterea sancimus nullam omnino pignorationem in nostra Republica ꝓualere, [d] neque in mercatis (hoc quod maxime ibi præsumptum invenimus) neq. in agris, neq. in ciuitatibus, neq. in vicis, neq. ĩ ciuibus. [e] neq. ĩ vicaneis, [f] neq. in agricolis, neq. alio omnino quocũque mẽ, vel tpe, sed ꝓsumẽtẽ aliũ ꝓ alio sed m pignorationis formã [g] aurũ, aut aliq d aliud exigere, hoc reddere in quadruplũ violẽtiam passo, & cadere etiam ab actione, quã habuit aduersus eum, ꝓ quo exactionẽ fecit. Non eñ habet rationẽ, aliũ q dẽ esse debitorẽ, aliũ verò exigi, sed nec alteri molestũ esse, ꝓ altero quodã, tanquã iuasionẽ, aut iniuriã cõmittẽtem, & aliũ quasi vicaneũ existentem cędi, aut iniuriã sustinere, & aliq d pati qđ oĩno nõ cõpetit, [h] ꝓ alio, & absq. legitima occasione, quãlibet perferre calumniã, & supplicia [i] sustinere in corpore: Presidibus gẽtiũ sciẽtibus, [k] ꝙa si nõ hęc egerit, sed in Prouinciis, qbus presunt pignorationes presumi patiantur, nihil erit tale, qđ à nostris eos eripiat manibus. Illud quoq; ꝓspeximus, huic adiicere legi, vt sicut ab imperio in alios factę donationes nõ egent gestis monumentorũ, [l] sed ex hoc ipso habẽt virtutẽ, ita neq; à priuatis Imperatorib. factæ (nisi tantummodo [m] pro veritate fiant in publico à tabellionibus cõpletæ, subscriptionẽ habẽtes, & eius, qui fecit, & testium, & aliam donationum obseruationem) non egebunt gestis monumẽtorum cuiuscunque quantitatis sint. Non eñ consequens [n] est, vt nec his [o] fruatione est necesse, sed simplex, & nudum pactum sufficit, vt C. de dona. l. siquis argentum. §. sinautem hoc minime scriptum. Accur.
i ¶ Non enim consequens est. ʒ No. eandem debere esse rationem cõtrariorum, vt hic, & ff. ſi vſusfr. petat. l. pen. §. fi. & C. de cad. tol. §. sed vt manifestetur. & j. vt lice. ma. & auiæ. §. illud. & ff. de rerum diui. l. pen. & C. de sacr. eccl. l. antepenul. & j. de fide instru. §. fi quis.
m ¶ Nec is. ʒ priuilegius, ſ. vt non sit necessaria insinuatio.

Contrariorũ eadẽ est disciplina.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Imperium.ʒ scilicet quando priuatus ei donat.
b ¶ Præbeatur. Jcùm Imperator donat.
c ¶ Inæqualitas ʒ quæ erat ante legem istam.
d ¶ Constitutio.ʒ vt C.de quadrie.præscri.l.fi.§.sed quia igitur. Accur.
e ¶ Ex vtroque.ʒ scilicet, latere.
f ¶ Et.ʒ pro, id est, Ac.
¶ DE EXHIBENdis, & mercd recendis reis, &c.
g ¶ Acc, qa rē dēt, nō a reatu, vt ff de duo.reis. l.j.&hęc pars expeditur, J.e.vſq; ad §.illud quoq;.
h ¶ Et vt ij, qui conueniuntur.ʒ hoc expeditur inf.eod.§.illud.vſque ad §. ſi verò.
i ¶ Et de eis, qui iuratoriam.ʒ & hoc dicitur, J.eo.§.ſi verò etiam quidam.vſq; ad illum.§.optimum quoque.
k ¶ Et de hypothecis.ʒ ſ. nihiliatium. & hoc dicitur inf.eo.§.optimum.& expõe hęc verba, vt ibi.
l ¶ Et de indotatis vxoribus.ʒ quod dic, vt inf.e.§.quoniam verò. & §. ſi verò quaſdam. vſque in finem cõſtitutionis. Ac.
m ¶ Plurimi adeũ rei.ʒ ſ.nos.
n ¶ Qui.ʒ alias quia Accur.
o ¶ Exhibentur.ʒ i.exhiberi poſtulant de vna Prouincia ad Conſtanti nopolitanam ciuitatem, vt inf.eo.§. quia verò.
p ¶ Pertrahuntur.] dico aut &c.
q ¶ Aguntur.ʒ id eſt, de ducuntur, quę miſeria ex inopia contingit, & inopia ex peregrinatione, vt hic, & §.vt in dic. fine quoquo ſuſſr.§.illud.circa prin.coll.ij.
r ¶ Iuſionib.ʒ ſcilicet, noſtris.
s ¶ Decretis.ʒ ſcilicet, iudicialibus,& ſic red de ſingula ſingulis.
t ¶ Qui.ʒ ſ.actores.
v ¶ Eos.ʒ ſcilicet,reos.
x ¶ Exhibẽt.ʒ id eſt poſſulant exhiberi. Accur.
y ¶ Exigentes.ʒ ſi corã eo, à quo petiſ ſi ſcriptũ.
z ¶ Ipſi.ʒ ſ.actores.
a ¶ Remaneant.ʒ ſcilicet,qui conuenerunt.
b ¶ Affligi.ʒ id eſt, vt affligantur conuenti.
c ¶ Tale.ʒ qđ reſcriptũ ad exnẽũ iudicẽ fit petitũ, & cautio ſit facta de exhibendo reo, vt ſ dixi.
d ¶ Ipſe actor.ʒ nã huiuſ modi tempora iudiciaria actoris maximè, & iudicis arbitrio ſtatuũtur, vt hic, & ff.qui tatiſd.cogantur.l.de die.j.reſpon.
e ¶ Ille.ʒ ſcilicet,reus.
f ¶ Obſeruet. ʒ id eſt, ſtet i iudicio,& ſic expõnitur inſ.eo.§. ſi verò etiam quidam.
g ¶ Decem dies.ʒ Sed nunquid à tempore petiti reſcripti currunt hi decem dies, vel à tempore, ex quo ad eum extraneum iudicem venire poterit? Rñ.ex neutro horum temporum computari, ſed à tempore finito, quod fuerat per iudicem conſtitutum,& actorem.aliter enim fine iniuria actoris, ſiue ſtipulatoris dicere nõ poſſumus, cui iniuriari in talibus non debemus, vt ff.de verb.obl.l.ſtipulationum.§.ſi. Accur.
h ¶ Repẽte dimitti.ʒ id eſt, elapſis x.diebus.nec obſt. C. de iud.l. properandum.in prin.vbi dicitur, cauſam ciuilem triennio, criminalẽ biennio durare, at hic x.diebus: quia hoc iudicium non erat inchoatum: quare à iudicij obſeruatione abſoluitur,& dimittitur, non autem definitiuè, tum quia lis non eſt conteſtata, tum quia non eſt liquidũ, vt C.de temp.ap.l.ſi.§.j.&C.de iudi.l.properandũ.§.&ſi quidem.nec enim dico eẽ ibi conteſtatam, vbi fuit reſcriptum petitũ, licet vterq; ibi fuerit, quia iam ibi dberet iudicium finiri, vt ff.de iud.l. vbi. &l. de quare.i prin. licet de tertiſtæ aliter ſeruent.
i ¶ Eius.ʒ ſcilicet,rei.
k ¶ Et his.ʒ i.eo actore condemnato in expẽſis, proferãt iudices actorẽ calumnioſè litem inſtituiſſe,ſecũdũ quoſdã. & facit pro eis ff.ad Turp.l. j.§.j.& ff.de ſuſpect.tut. l.hoc enim.j.reſpõſ.Vel dic,& his,ſ.expenſis.
l ¶ Abdicant.ʒ i.ſuppõnãt.ſ.actorẽ dico fruſtra.
m ¶ Præſentationes.ʒ ſ.reorũ ad hanc ciuitate.
n ¶ Dederint.J.coram iudice exordinario, corã quo vocati ſunt ex ſacra iuſſione,aut decretis iudicialibus.
o ¶ Suſcipiunt ſententiam.ʒ i. vincunt, vt ſtatim dicitur proxi.§.
p ¶ Eos.ʒ i.actores, vt promittant eam ipſi reo. ſed corã quo iudice fiet hęc promiſſio? Item quãta erit quantitas? Rñ.corã iudice extraordinario, & eius arbitrio definitẽ, vt j.prox.§. ſequitur.
q ¶ Exigi.ʒ ſ.ſanciamus.
r ¶ Plus.] ſcilicet, quã fuerit promiſſa quãtitas ab actore.
s ¶ Declarauerit.ʒ ſcilicet,reus.
t ¶ Superexigi. ʒ ſcilicet,ab actorious.
v ¶ Illudere.ʒ id eſt, deridere.
x ¶ Vitas alienas.] ſic ſup.de ta&. §.ubi, &non propter ſuam.
y ¶ In prouincia.] vbi reus habet domicilium.
z ¶ Datas.ʒ i. in hac regia, vrbe, qñ ꝺ Prouincia aliena trahit ad hãc ciuitatẽ, ſed ẽptra nõ ſic ſeruabitur, vt hic ſubiicit.
a ¶ Tanquam.ʒ expreſſiuũ veritatis, ſcilicet quando volunt exhiberi reos, vt ſ.eo.§.& quoniam.
b ¶ Deducantur.ʒ ſcilicet,rei.
c ¶ Declinare. ʒ ſcilicet, actores.
d ¶ Obſeruationem.ʒ ſcilicet, nouimus.
e ¶ Hic.ʒ in hac ciuitate Conſtantinopolitana.
f ¶ Quæſtorem.ʒ id eſt cancellarium.
g ¶ Si quid tale.ʒ ſ.quòd faciat præceptum actori, de vocãdo reo ad extraordinarium iudicem.
h ¶ Reum.ʒ valet autẽ reſcriptũ, licet ante ſatiſdationẽ vti eo non poſſit. vnde hęc authẽ malè cõtinuatur cum lege C.de dila.l ſi quando. Ac.
i ¶ Aurum.ʒ vel quantitatem aliquã arbitrio iudicis illius, vt ſubiicit.
k ¶ Decretum.] Sed à quo? Reſp. à delegato, quia ei cauſa eſt commiſſa, vnde & hoc per conſequens, vt ff.de iuriſd.omn.iudi.l.ij.
l ¶ Fugiẽt.ʒ ſ.reo, ſic dicto qa fugere cõſueuit, vt C.de iu.ca.l.ij.ſi pri.
m ¶ Cauſam.] ſi eñ vincit, nõ videt calumnioſè feciſſe. vbi aũt perdit, tunc etiã iure cõi deberet reddere impẽſas. C.de ind.l properandum. ſi naũtem alterutra. Quid ergo facit plus hæc conſtitutio? Rñ. quia alias non

tur imperiũ [a] priuatis, quæ ab eo [b] præbent illis. Hæc autẽ inæqualitas [c] facta eſt ex nouitate, quã Zenonis piæ memorię introduxit conſtitutio, [d] vt imperiales donationes non egeant monumẽtis. Quia igit imperfectius cauſa priùs apparuit, propterea nos pfectionẽ imponentes ei ex vtroque [e] tenere hoc volumus,& [f] in his donationibus, q̃ ab Imperatoribus in priuatos fiũt,& quæ à priuatis in Imperatorem, vt ex æqualitate iuſtitia cauſæ adiiciat. ¶ Tua igitur Excellentia, quę p hanc diuinam noſtram conſtitutionẽ ſancita ſunt, præceptis propriis ſoleniter manifeſta facere ſtudeat vniuerſis.
Dat. xv.Kal. Sept. Imp. DN. Iuſt. P.P.A.an.xj. poſt Bel. V. C. Coss.

DE EXHIBENDIS, ET INTRO ducendis Reis, g & vt ij, qui cõueniũtur, h poſt vicẽſimum diẽ præſententur, iudicibus & de iis, qui iuratoriam i cautionem exponunt, j & ante litis conteſtationem, absentes fiunt, & de hypothecis, k quæ appellantur ex caſu, & quæ perſonæ, & quando hoc ius habent, & de indotatis vxoribus, l vt habeant quartam partem in ſubſtantia viri, & ipſe vir in ſubſtantia vxoris, quando inops eſt, cui relinquitur.

TITVLVS VI.
NOVELLA LIII.

¶ Reus non eſt exhibendus in iudicio de una Prouincia ad aliam, niſi priùs actor fideiuſſoria præſtiterit cautionem certã quãtitatem promittens, ſi litem nõ exequatur aut exequens non uincat: & reo comparente ſi actor intra decem dies non comparauerit, reus abſoluendus eſt à iudicio, eo exacto, qđ ab actore promiſſum eſt, & ſi qd amplius reus expendiſſet. Bartolus.

¶ Imperator Iuſtinianus A. Ioanni gloriofiſſimo prætoriorum per Orientem Præfecto iterum exconſuli, & patritio.

PLurimi adeuntes [m] noſtram docent poteſtatem, quia [n] exhibẽtur [o] ab aliquibus, aut etiam in alias pertrahũtur [p] Prouincias ex ſacra noſtra iuſsione, aut decretis iudicialibus,& ad miſeriam quidem per hoc aguntur, [q] coacti verò iuſſionibus, [r] aut decretis [s] exhibentur. Proinde qui [t] eos exhibent, [v] etiam cautiones exigentes, [x] qa ĩtra certũ tps venient ad determinatum iudicium ij, qui ab eis conuenti ſunt, ipſi [y] remaneant [z] in Prouincia affligi, [a] i pe regrinatione ſumptibus, exhibitum, aut prælentatũ relinquentes.

¶ Hoc igit miſerantes ſancimus ſiquid fiat tale, [b] & tẽpus impleat, quod in cautione exhibitiõis, aut præſentationis ipſe actor [c] conſtituit, deinde ille [d] quidẽ obſeruet [e] in iudicio, actor autẽ deſit, & non intra decẽ dies, [f] poſtq̃ reus venerit in Prouinciam, actor occurrerit, reum quidẽ ingredientẽ apud iudicẽ, & hoc docentẽ, repente di mitti, [g] iureiurando aũt eius [h] iudicẽ de oĩb. expenſis, quas pertulit circa viã, & circa pegrinã habitationẽ, & his [i] iudices addicãt [k] actorem conuenientem fruſtrà.

¶ Et qñ mos eſt, non aliter fieri exhibitiones, aut pſentationes, [l] niſi actores fideiuſſores ad certam quantitatẽ dederint, [m] qa exequẽtur cauſam, & ſuſcipient ſniam, [n] hanc quidẽ quantitatem omnino eos [o] exigi, [p] & dari fruſtrà calumniam paſſo. ¶ Si verò [q] per iuſiurandũ etiam plus [r] aliquid declarauerit (certa tñ quantitate definita à iudice, quã leges taxationẽ vocant) etiam hoc ſuperexigi, [s] vt cognoſcant non illudere [t] vitas alienas, [v] ſed in Prouincia [x] eligere iudices,& ibi contra ſuos aduerſarios litigare, ¶ Quia verò ab actoribus fideiuſſiones plerunque nouimus hic datas, [y] tanquàm [z] in exhibẽdis perſonis, ſi verò in aliã deducantur [a] Prouinciam, fortè declinare [b] hanc obſeruationẽ, ſancimus hic [c] iudicem, aut glorioſiſſimum Quæſtorem [d] noſtrum ſacris noſtris miniſtrantem literis, ſi quid tale [e] agere iubeatur, non aliter ad aliam exhibere Prouinciam reum [f] antè, quàm fideiuſſorem præbeat actor in iudicio, in quod futurus eſt reum deducere, quia dabit ſecundùm locorum ſpatiũ aurũ, quantũcunq; decretũ fuerit fugiẽti, [g] ſi non exequatur, aut exequens nõ vincat cauſam:

nõ damnatur in expenſis, niſi iudici videat, ſed hic ſemper videt ſibi, vnde ſemper debet condẽnari, vt j.de iudi.§.oportet.col.vj. Itẽ grauatur in alio hic actor, quia non petit dilationẽ, ſed aduerſarius ſic, vt C.de dila.l.ſi qñ.ſi tñ aduerſarius petat, & ipſe vtitur, vt ſic habeat per alium quod per ſe habere non poteſt, vt C.de tẽp,in integ.reſt.l.petendæ.in ſi.
a ¶ Et ibi.] qñ de vna Prouincia vocat ad aliã.
b ¶ In exhibitione.ʒ id eſt, in hac ciuitate.
c ¶ Decreuimus.ʒ ſ. e. §.quoniam.
d ¶ Definitum.] ſ.à delegato, vt dictum eſt.
e ¶ Ab illo.ʒ ſ.reo.
Facit ad hunc text. ca. qñ frequenter. in gl. ſup ver. expenſarũ. ex vt lit. nõ conteſt.
f ¶ Taxationem.ʒ No. tria, taxatio, iuramentũ, & ſententia. Taxatio ante iuramentũ præſtatur, nõ põt, vt j. de iudi.§. oportet. Iuramentũ verò ante ſententiam, vt C. de re.cred.l. generaliter. §. omne igitur. ſed hęc oĩa quæ dicta ſunt de vocatione ad extraneũ iudicẽ, videnẽ nõ habere locũ, cũ quilibet i ſua debeat queniri quincia, vt j. vt oẽs obe.iu. §. ſi igit, col. v. ſed dic, vt ibi diximus.
Facit ad hunc §. gl. iij. in c. corã dilecto. in med. in verb. ſi verò res. ex ff. de delega. Expõnatia à bonis rebus orta ſunt.
g ¶ Machinantur. ʒ ſ. homines quidam.
h ¶ Calumniarum ʒ volebant. n. g clementia legum ſit calũniæ occaſio vñillud, oĩa mala exẽpla ſunt orta à bonis rebus.
i ¶ Libellum. ʒ quia ex volũtate dabatur, nõ ex neceſſitate, vt ff. de edẽ. l.j.§. edere autem.
k ¶ Suſcipientem.] ſ. reum.
l ¶ Acquè decem. ʒ q.d. vt hodie xx. dãtur, ita olim. x. dabãt, vt j. px. §.
m ¶ Quo. ʒ ſ. tempore.
n ¶ Recognoſcere ʒ ſ. debitum.
o ¶ Et liberari. ʒ ſcilicet ſoluendo, vt j. proxi. §. ibi, aut forte &c.
p ¶ Cautiones. ʒ ſunt autem iudiciales, quæ iudicium firmant, vt iudicio ſiſti, & iudicatum ſolui, & ſimiles, vt ff. de præto. ſtip. l.j. §. iudiciales. ex quo ergo ſic cauebat, ab hoc iudice recedere non poterat, vt hic dicitur.
q ¶ Noſtras leges. ʒ vt C. de iudi. l. apertiſsimi. & l. fin.
r ¶ Arte. ʒ i. deceptione, vel fraude, vnde Cato, Qui ſimulat verbis, nec corde eſt fidus amicus, Tu quoq; fac ſimile, ſic ars deluditur arte.
s ¶ Adinuenientibus. ʒ nã vbi intenderis, ingeniũ valet. ipſi autem exactores, vel viatores maximè in hmõi cõueriant, vnde nihil erit, qđ ad inuenire nõ poſſit, vt j. vt hi, q. ob. §. j. & ſ. ꝺ nup. §. ſi igr. ibi, multò nãq;.
t ¶ Datum. ʒ i. delegatum.
v ¶ Scientem. ʒ ſcilicet reum.
x ¶ Iudicem. ʒ Sed hodie poteſt etiam lite cœpta alius aſſociari, vt j. in me. li. non ſi. ſa. for. ſuper hoc. in ſi. §. col. viij. vnde quod hic dicitur, p illam corrigitur in hoc capitulo.
y ¶ Agunt. ʒ ſcilicet exactores.
z ¶ Dum admonitio. ʒ quæ ſit hodie per executorem deſtinatũ ad domum conuenti, vt j. de lit. §. omnem verò. coll. viij.
a ¶ Oblata. ʒ ſ. à iudice ordinario, vel delegato, vel etiam ab arbitro. nam & in arbitris dico debere dari libellum, vt ff. de arbi. l.j. & C. de arbit. l. pen. nec ob. j. de lit. §. ad excludendas. ibi, cauſa verò, &c. qa nõ excipit ibi de arbitrio, vt ibi dicemus.
b ¶ Offerri. ʒ Sed à quo? R ñ. à iudice, ſecũdùm conſuetudinem, lege tamen non diſtinguitur iſta, vtrum à iudice, vel actore præcepto iudicis, vnde nec nos diſtinguere debemus, vt ff. de offi. Præſ. l.iij. Accurſ.
c ¶ Libellũ.] ſcriptã petitio nẽ in quadã charta, q̃ libellus ꝺr, iõ qa in breui charta fieri conſueuit, & tñ valet, vt C. de fideic. l. & in epta. In hoc aũt libello tria dẽnt eẽ ſcripta, res q̃ petiſ, & cã petẽdi, & nomẽ actionis. Res aũt petiſ fingulr, vbi eſt ſingularis, puta peto Codicẽ. Item vniuerſaliter ſi eſt vniuerſitas, vt hæreditas. Itẽ gñaliter, ſi gñalitas peta tur, vt peto rõnẽ meorũ negotiorũ geſtorũ, qa adminiſtrasti, vt ff. pro ſoc. dicã, vt ff. de exc. rei iu. l. & an eadẽ. §. actiões. & C. de edic. diui Had. tol. l. ſi. §. ſi. Itẽ actio, vt actio empto, vel ſimilis actio, vt ff. de eden. l. j. j. rñ. Forma ergo petitionẽ in hũc modũ, peto Codicẽ, qa emi. & hoc p actiõnẽ ex empto. & omnia, quæ plura ponunt ſup plua ſunt, niſi ſint ad ſpecificationem rei, vt ita gloſatũ, & in talibus chartis poſitũ, vt ff. de rei ven
Concor. c.ij. in glo. vnica, extra de libe. oblat.
Libellus tria cõtine re debet. Res tribus modis peti poteſt.

& ibi omnia agi, quęcũq; in exhibitione, ,decreuim' . definitũ verò aurũ à fideiuſſoribus exigendũ, & ꝺadum ei, qui deductus eſt; prẽbendo quoq; ab illo, & iureiurãdo vſq; ad taxationẽ. vt ſi iu rauerit ſe & amplius expẽdiſſe, & hoc recipiat. vt vndique videã tur pfectæ nr̃æ legislationes.

¶ *Reo ad iudiciũ uocato dẽt libellus offerri, & xx. dierum ſpaciũ indulgeri, & ab eo dẽt fideiuſſor dari, & ſportulæ ſoleniter, & medio tempore poterit iudex recuſari, uel alius aſſociari, niſi ille, quem petiit, ab ſit recuſatus: & xx. diebus elapſis litis conteſtatio fieri dẽt, & aliter eã nõ ualet Bar.*

Illud quoque antiqtas qdẽ bene faciẽs diſpoſuit: nũc aũt ſtudio machinant noſtrarũ legũ clementiã occaſionẽ facientes ſuarũ calũniarũ. vetuſtate nãque uolente conuentionis factę libellũ ſuſcipientẽ, diebus ęquè decẽ deliberationẽ hẽre, quo poſſit diſcutere cauſam, & fortè & recognoſcere, & liberari poſt decẽ aũt dierum inducias tũc & ſubſcribere miſſo libello, & iudiciales implere cautiones. Quidam verò reſpicientes ad noſtras leges, q̃ poſt litis conteſtationem neque refutare iudicẽ, neque aliũ petere iudicẽ pmittunt cauſam arte machinanẽ & maximè executoribus talia dolosè adinuenientib. & mox, vt oblata fuerit quælibet admonitio, fortè neque libello dato, neque iudiciali vlla cautiõe, deducũt hõiem inuitũ ad iudicẽ datũ, & nihil ſciẽtes, cõpellũt ſacere litis conteſtationẽ, vt ſemel ſub litis cõteſtatiõe cõſtitutus obliget, & nullã hẽat licẽtiã neque refutare iudicẽ, neque aliũ iudicẽ petere, cũ fortè ſuſpectus iudex ſit, & ſic agunt, quę volũt, & ſub ſuis artibus hominem ſtatuentes, quo volunt modo, de eo agunt.

Sancimus igit dũ admonitio oblata fuerit alicui, modis omnibus offerri libellũ, & nõ ſecundum antiquitatẽ, decẽ ſolummodò dierũ hẽre eum, qui admonetur, inducias, ſed duplices, hoc eſt xx. ut ſiue repudiare voluerit, ſiue etiam cũ eo alium iudicẽ petere, licentiã hẽat hoc facere, aut fortè cognoſcere debitũ, & liberare ſe ab aduerſarij ſui contẽtione amicabiliter, & non p calumniam & circumuentionem ſub iudice conſtitui forſan ſuſpecto, & forſan ingrato, plerũque autem aliquid etiam proprium contra eum diſpenſante, & eo, qui litẽ ſuſtinet, nullum habente tẽpus ad agnoſcẽdum ea, in quibus conuẽt occurrit. Suſcepto verò libello, ſola perſonali fideiuſſione

Vide c.j. iuncta glo. ſua extra de lib. obli.

remitti. Argu. pro eis. ff. de poſtu. l. quos. & C. de iureiu. propter calum. l.ij. §. ſed quia veremur. nã ſecundùm eos, libellus eſt de ſubſtantia iudicij. Item fallit in tribus caſibus poſitis. C. de apoſta. l. apoſtatarũ. & C. de iudæ. l. neq;. & ff. de ſepul. vio. l.iij. Item fallit in teſte falſo, & inſtrumẽto falſo C. de teſt. l. nullum, & C. de prob. l. pe. Item in leuibus criminib. ut ff. de acc. l. leuia. Vel dic ibi de plano, i. non ſedẽte iudice pro tribunali. Item fallit in crimine notorio, vt C. de acc. l. ea quidem. Item in omni crimine, vbi fine accuſatore ꝓcedit, vt ff. de adul. l.j. §. ſi publico. & ff. de ſuſpect. tuto. l. tutor quoque. §. præterea. & in dictis ll. de probatio. l. pen. & de teſta. l. nullum. & de accuſ. l. ea quidem. Item fallit in crimine falſi, ſecundùm Bul. vt C. de fal. l. vbi. ſed Ioan. contra. dicit enim, quòd in d. l. vbi. non incidẽtes, ſed principaliter fuit ibi mota quæſtio falſi. Sed licet dixerim in ſdictis caſibus procedi ſine libello, ſecundùm quoſdam, tamen ſecundùm præceptorem meum, dici poteſt, quòd ſi quis ſuper his velit accuſationem ſolennem inſtituere, neceſſe habet dare libellum, vt hic dicitur.

d ¶ Hoc eſt xx. ʒ Nunquid diminui poteſt hoc tps? R ñ. quidam non: quia hæ inducĩæ inducũtur à lege. & eſt pro eis j. cõſtitutio quę de dig. §. illud. & ff. de re iud. l. iiij. §. ſi quis condẽnatus. ſecus ſi à iudice dilatio detur, vt C. de dila. l.j. & l. ſiue pars. ſed puto ſẽp poſſe abbreuiari, qa inuenio à lege datam dilationem poſſe abbreuiari, vt ff. de iud. l. nõnum quam. & ff. de re iudi. l.ij. Item conſuetudo ſic vult, & interpretaſ, ergo ſeruandum eſt, vt ff. de legi. & ſenatuſc. l. ſi de interpretatione. quare dicas, quòd ſemper danda eſt tanta dilatio, niſi iudici cõtra videatur. vide tur enim plerunq; aliter, vt trium dierum, vel ſex, vel aliud tempus detur. & facit ad hoc verbum j. de iudi. §. oportet. in fi. §. col. vj.
Dilatio à lege data breuiari po teſt.
Concor. cũ ſit romana. iuncta glo. ſi. per verbo, tempus. extra de app,
e ¶ Alium iudicem. ʒ ſic j. in me. lit. non ſi. ſa. for. §. ſuper hæc. in fin. §. col. viij. ſic inf. vt diff. iud. §. ſi verò contigerit. col. ix.
f ¶ Plerunq; autẽ. ʒ ſic §. de trien. & ſemiſ. §. & quia cognouimus. Acc.
g ¶ Nullum habente.] q.d. paruum habet tempus, habet enim x. dies, quod nullum appellatur. Sed contra §. de app. §. j. in fi. ſed hoc eſt nullũ ad obuiandum malitiis eorum, qui in breui tempore facerent litem cõteſtari, vt §. eo. §. illud quoque. at ibi non eſt huiuſmodi timor.
h ¶ Perſonali fideiuſsione. ʒ id eſt, cautione iudicio ſiſti. ideo perſonalis

Universidad de Deusto

dicta, qa est de præsentatione ꝓsonæ in iudicio, vt insti. de satisd. §. sed hodie. Itē ideo dicta fideiussione, qa fideiussor dādus est, cū sit prætoria cautio, vt ff. de præt. stip. l. j. & l. prætoriæ stipulationes. Sed contra. ff. de iudiciis. l. ij. §. sed si dubitetur in fi. Sol. ibi est spāle in legatis'. Itē contra ff. qui satisd. cog. l. sciendū. in prin. sed hęc intelligitur secundū illā, vt si habeat possessionē īmobilium rerū, nō satisdet, vt arg. ff. de leg. & senat. l. sed & posteriores. sed Pla. dicebat illā simpliciter loq. Itē nunqd potest dare fideiussoré aliū, qui similiter immobilia nō possideat, vt scholarem aliū? Rñ. non, vt instit. de fideiussin prin. & insti. de repli. in fi. & ff. qui satisd. cog. l. j. Sed cōtra in e. ti. l. fideiussor. in fi. j. rñ. sed dic eū esse possessorē immobilium, licet aļs hēat priuilegiū vł militię, vel sacerdotij, cui renūtiare pōt secundū iura nostra, vt C. de pac. l. pe. Sed qd si hmōi fideiussoré dare non pōt? Rñ. iuret duo. ſ. fideiussoré dar nō posse. & se ſistere, vt j. de lit. §. ad excludē das. ꝓter clericos, q iurare ꝓhibēt, vt C. de Epis. & cle. l. cū clericis. quia eorū ꝓmissioni tm cōmittit, vt insti. de satisd. §. sed hodie. Itē qd, si volo eē. ꝓtēto sola, ꝓmissione, etiā qñ fideiussoré dare tenet? Rñ. saris est, vt inst. de re. di. §. vendit. & ff. d' fideic. li. l. iiij. §. adiici. Itē quid erit, si nolit dare fideiussorē, sed pign', ad qd nō tenetur, vt ff. d' præ. stip. l. ꝓtorię? Rñ. satis est, qa facit ēt plus, vt ff. de col. bo. l. j. §. iubet autē. & insti. de obl. quæ ex delic. §. furti aūt. Itē quid si dedit pignus, nūc vult fideiussoré dare, & pignus repetere? Rñ. non potest. Item inquantum teneť fideiussor? Rñ. si fideiusśit in scriptis, vel in causa publica, tenetur vsque ad triennium, intra quod durat causa, vt C. de iudi. l. properandū. Item & plus per duos menses, intra quos debet fieri contestatio. ſ. de excu. & his qui con. & recō. §. j. si autem sine scriptis, tunc vsq; ad duos menses tantū, vt C. de fideiusſ. l. pe. item in quāta quantitate tenetur? Rñ. ad interesse actoris, & hoc nisi intra certum tempus fideiusserit, vel in certam quantitatem, vt ff. qui satisda. cogan. l. ij. in fin.

a ¶ Sportulis. ǰid est, salariis quibusdā, quæ iudicibus dabātur, vt in con stit. græca continetur, cuius sententiā habemus ǰ. de iudi. §. ne autem. & facit ad hoc ś. de mand. Princ. §. si tibi. & ǰ. vt litigan. iu. §. pen. col. ix. & ś. vt iudi. sine quoquo suffr. §. volumus. & præstabantur huiusmodi sportulæ tam à reo, quā ab actore, vt in d. l. continetur ǰ. de iud. & C. de princ. agen. in re. l. fi. & C. de fruct. & li. expen. l. fi. sed Pla. solum reum dicebat teneri in præstatione sportularum, sed cōtra eum sunt prædictæ leges.

b ¶ Ars. ǰi. deceptio. c ¶ Et illum. ǰscilicet, reum.

d ¶ Litis contestationem. ǰscilicet narratione præposita, & responsione secuta vt C. de lit. contil. j. & hoc dico animo procedendi in cā, secus si iudici vt amico dicā saluo iure meo, vt ff. qui. mo. pig. vel hypot. solui. l. si debitor. §. si in venditore. Sed argu. contra ff. de condi. indebi. l. quod quis. sed certè ibi nō expręsit, licet in corde habuit de repetēdo. sed cum responsio posśit esse per non, & per dubium, puta oppośita exceptione, nunquid semper fiet contestatio? Resp̄ō. primo casu fit, sed tamen sunt nullæ partes iudicis in cognoscendo, sed in iudicando tantū, vt ff. ad l. aquil. l. proinde. & ff. de cōfeſſ. l. j. & C. de confeſſ. l. j. vnde euenit mirabile, vt hæc responśio obtineat vicē contestationis, quasi sententiæ, vt dictū est, alias enim nō valeret sententia, vt C. de sen. l. prolatā, & hoc quādo libellus fuit datus, vt fieret causa. si aūt extra ordinē fecit eum interrogari, & fuit cōfeſſus, tunc śt ei vnum præceptum de soluēdo, secū dum consuetudinem generalē, & sic etiā potest intelligi. ff. ad l. aquil. proinde. Item in secundo cōstat fieri cōtestationē. Item & etiā in tertio dico fieri cōtestationē, vt C. de excen. l. si quidē. in fi. & colligitur inſt. d' excep. §. j-vſq; ad §. hęc exēpli. nā eo ipso, ꝙ obiicit excep. innuit se debitorē, vnde æq; parat illi responſioni, ac si diceret sic, nisi probet excep. vt C. de probat. l. exceptionem. & ff. de probat. l. in exceptionibus.

e ¶ In medio. ǰsic C. de iudi. l. apertiśimi. sic ǰ. de iudic. l. oportet. in fi. sic ś. eod. §. sancimus.

f ¶ Percipere. ǰqd etia posteà hodie licet, vt ǰ. in me. l. §. sup hoc in fi.

g ¶ Amicabiliter. ǰ sic ǰ. vt diffe. iud. §. si verò.

h ¶ Dānificando. ǰ. reo. nunqd ergo nihilominus currit præscriptio ?

Renuntiāt pñt milites clericus eorum priuilegiis.

Cū verò.

ab eo data, & ſportulis a secūdùm sacrā nostram ꝑbitis cōstitutionē, subscribere libello, qui appellatꝛe sponsionis; & declarare ēt tps, quo ei libellus datus est, ne ēt ob hoc ars b q̄dam fiat: cūq; † futura est celebrari cōtestatio litis, apud iudicē interrogari fugiētem, si viginti dies transierint deliberationis, & illū c q dē dicere veritatē: ostendit quoq; illud etiam ex die, & subsc ptione libelli. & si dixerit transisse viginti dierū numerū, tunc fieri litis contestationē. d In medio e autem ei licentiam esse repudiare iudicem, & aliū petere, aut ēt cum eo iudicem percipere, f aut certè absolui amicabiliter: g nihil ī medio neq; damnificando, h neq; ab executoribus conturbando, sed & iudiciariam cautionem exponentem sicut, qui de his iudicat, i perspexerit, & viginti dierum habentem deliberationem. Si verò hæc nō seruent, k licet videatur quædam fieri contestatio litis, pro nihilo l eam esse, sed licentiam esse, & post huiusmodi cōtestationem litis intra definitos xx. dies, sic oīa

Quidam dicunt ꝙ sic, & est pro eis, ff. ex qui. cau. maio. l. ait prætor. §. fi. & l. fi. & ff. de eo, per quem fac. erit. l. fi. j. resp. & hic, & ǰ. proxim. §. ibi, ꝑ nihilo, &c. Sed nos contra. dicimus enim præscr. interruptam, & est pro nobis. C. de præscr. xxx. ann. l. ficut. §. nec sufficit. Nec obstant d. ll. quia postea correctæ sunt, per d. l. ficut. vel non fuerat missus executor in d. ll. Itē nec obst. quod hic dicitur, & ǰ. proxim. quia nō damnificatur in his, q̄ hic dicuntur, puta quominus iudicem recuſet, vel alium associari petat vel in similibus, in præscriptiōe bene nocet) vt dictum est) si admonitio fuit facta. Si quis tamen primam velit tenere sententiam, potest dicere, ꝙ illa l. ficut. quæ eos con fundit, loquatur secūdū sua tempora, nā suo tempore nō dabaſ libellus ex necessitate. vnde dicas, quòd sit immutata, & correcta per istā, quæ constituit iudicium per ordinem.

i ¶ Iudicat. ǰ quasi dicat, prout iudici videbitur cum fideiussore, vel sine eo, vt diximus ś. eo. §. suscepto.

K ¶ Non seruentur. ǰ i. non detur libellus, & tēpus deliberationis, & subscriptionis, & similia, q̄ dicuntur ś. eod. §. sancimus. & §. suscepto. licet de subscriptione nō sit in vsu, sed certè scribitur in libro cōmuni, & ideo non est necesse poni in libello. Itē & quia breue tempus datur iudicis arbitrio, vnde bene potest memoria retineri.

l ¶ Pro nihilo eam esse. ǰ quantùm ad hoc, vt non sit necesse aliū dari libellum. nam de nouo oportebit omnia incipi: interruptio tamen facta est prę scriptionis, licet

Facit ad hunc. §. cū super quæstionum. & intētionum. cum glo. & per verba in princ. tra. de, ff. delegat. & ibi glossa est.

ad interd. huius §. Soc. in j. nu. 4. j. nu. 9. & 4. quo appellem.

agere, tanquam si neq; ab initio facta sit quædam contestatio litis.

¶ Iurans sistere se in iudicio, si posteà a ci uitate abfuerit, per iudicem ordinariū causa summatim agetur, & ēt per delegatum, qui examinabit, in quam terram iurans aufugerit, & si datis inducijs ausugerit, et nō comparuerit, mittitur actor in possessionē pro mensura debiti declarati, quam non re cuperabit, nisi omnia damna reſarciat, & fideiussorē ꝑsēt de sistēdo in iudicio. Ang.

¶ Si verò semel repudians iudicē, aliū acceperit, nō finimus ei m eum, qui petitus est, n rursus repudiare o. Sicut. n. eius curam p habemus, sic ēt per dilationem q agi ali quid aduersus actorē, modis oībus aduersamur. ¶ Si verò r † ēt q dā s iurent, t quia obseruabunt u, & an tequàm contestatio x litis fiat, ab hac y maxima dispareāt ciuitate, licētiā esse ēt nō facta litis cōtestatione, adire actorem statutum iudicē, & hoc denūtiare. Illū z verò, si quidem administrator a sit, iube re omnimodo b exhiberi reum, tā quā periurū, & penè c sui accusatorem perfugam factum d. Si verò † non administrat e, sed datus f sit à quodam iudice g, siue ex sacra

Qualiter fiat lit. contest. habes vltra legistas in cap. vnico. circa fi. extra de lit. cōte.

a ¶ Sportulis. ǰid est, salariis quibusdā, quæ iudicibus dabātur, vt in con stit. græca continetur, cuius sententiā habemus ǰ. de iudi. §. ne autem. & facit ad hoc ś. de mand. Princ. §. si tibi. & ǰ. vt litigan. iu. §. pen. col. ix. & ś. vt iudi. sine quoquo suffr. §. volumus. & præstabantur huiusmodi sportulæ tam à reo, quā ab actore, vt in d. l. continetur ǰ. de iud. & C. de princ. agen. in re. l. fi. & C. de fruct. & li. expen. l. fi. sed Pla. solum reum dicebat teneri in præstatione sportularum, sed cōtra eum sunt prædictæ leges.

b ¶ Ars. ǰi. deceptio. c ¶ Et illum. ǰscilicet, reum.

d ¶ Litis contestationem. ǰscilicet narratione præposita, & responsione secuta vt C. de lit. contil. j. & hoc dico animo procedendi in cā, secus si iudici vt amico dicā saluo iure meo, vt ff. qui. mo. pig. vel hypot. solui. l. si debitor. §. si in venditore. Sed argu. contra ff. de condi. indebi. l. quod quis. sed certè ibi nō expręsit, licet in corde habuit de repetēdo. sed cum responsio posśit esse per non, & per dubium, puta oppośita exceptione, nunquid semper fiet contestatio? Resp̄ō. primo casu fit, sed tamen sunt nullæ partes iudicis in cognoscendo, sed in iudicando tantū, vt ff. ad l. aquil. l. proinde. & ff. de cōfeſſ. l. j. & C. de confeſſ. l. j. vnde euenit mirabile, vt hæc responśio obtineat vicē contestationis, quasi sententiæ, vt dictū est, alias enim nō valeret sententia, vt C. de sen. l. prolatā, & hoc quādo libellus fuit datus, vt fieret causa. si aūt extra ordinē fecit eum interrogari, & fuit cōfeſſus, tunc śt ei vnum præceptum de soluēdo, secū dum consuetudinem generalē, & sic etiā potest intelligi. ff. ad l. aquil. proinde. Item in secundo cōstat fieri cōtestationē. Item & etiā in tertio dico fieri cōtestationē, vt C. de excen. l. si quidē. in fi. & colligitur inſt. d' excep. §. j-vſq; ad §. hęc exēpli. nā eo ipso, ꝙ obiicit excep. innuit se debitorē, vnde æq; parat illi responſioni, ac si diceret sic, nisi probet excep. vt C. de probat. l. exceptionem. & ff. de probat. l. in exceptionibus.

e ¶ In medio. ǰsic C. de iudi. l. apertiśimi. sic ǰ. de iudic. l. oportet. in fi. sic ś. eod. §. sancimus.

f ¶ Percipere. ǰqd etia posteà hodie licet, vt ǰ. in me. l. §. sup hoc in fi.

g ¶ Amicabiliter. ǰ sic ǰ. vt diffe. iud. §. si verò.

h ¶ Dānificando. ǰ. reo. nunqd ergo nihilominus currit præscriptio ?

Pignus pl debito va- ret debet.

Approbatum repo bari non posſum.

ſe. ǰ quantùm ad hoc, vt non sit necesse aliū dari libellum. nam de nouo oportebit omnia incipi: interruptio tamen facta est prę scriptionis, licet quidam contradixerunt, vt modo proximè diximus.

m ¶ Ei. ǰscilicet reo.

n ¶ Petitus est. ǰ Hic collige ad petitionem alterius partis iudicem dari. Sed contra. ff. de iudi. l. obseruandum. Solu. hic petit generaliter, ibi hominem certum, vel hic respexit ad verecundiam petiti iudicis, vt ibi dicitur, vel hic ambæ partes simul petierunt.

o ¶ Repudiare.] Hic no. regulā, ꝙ non possum reprobare semel probatum, sic ff. de neg. gest. l. Pomponius & C. de cre. l. ſi quis. & ǰ. de liti. §. ad excludendas. & ǰ. vt cum de ap. cog. §. siue igitur. & ff. qui satisd. cog. l. ſi ab arbitro. §. fi. & C. de non nu. pecu. l. generaliter causam. arg. contra ff. de mune. & ho. l. vt gradatim. §. pe. & C. de profe. & me. l. grammaticos.

p ¶ Eius curam. ǰscilicet, rei.

q ¶ Per dilationem. ǰid est, per huiusmodi procrastinationem.

r ¶ Si verò. ǰhic ponitur de tertia parte rubricæ.

s ¶ Quidam. ǰscilicet, rei conuenti in iudicio.

t ¶ Iurent.] Si iudicio sisti: quia non potuerunt dare fideiussorē, vt diximus ś. eo. §. suscepto. Sed quid si fideiussorē dederāt? Rñ. tunc duplici iure consulitur actori, & contra fideiussorem ad interesse, vt ff. qui satisda. cog. l. ij. §. fi. & per missionem in pos. vt hic dicitur. Item quid si neq; iurauit, neq; fideiussorem dedit? Resp. adhuc habet locum hic. §. itē quid si nunquā venit corā iudice? Respon. adhuc habet locum generalis consuetudo, vt dicit, quæ est interpres legum, vt ff. de legi. & sena. l. si de in terpretatione. Quodergo hic dicit iurent, ſsubaudi maxime.

v ¶ Obseruabunt. ǰscilicet, iudicium. id est, in iudicio sistent.

x ¶ Contestatio litis.] Sed qualiter, cū incōtinēti elapsis xx. diebus fiat cōtestatio, vt ś. c. §. suscepto. in fi. Rñ. imo nō statim qñq; forte eo retardāte, qđ pōt esse vsq; ad duos mēses, vt ǰ. de exc. & his q cō. & recō. §. j.

y ¶ Ab hac.] Constantin. maximè ideo dicit, quia & aliàs generaliter hæc constitutio seruatur. vt ǰ. e. §. fi.

z ¶ Illum. ǰscilicet, iudicem.

a ¶ Administrator. ǰ. iudex ordinarius: vt ǰ. vt dcſū. seu fu. co. §. pe.

b ¶ Omnino. ǰ. re, & verbo, quod non facit, nisi ordinarius, vt hic, vocatio autē verbo tantū fit à delegato, & etiā ab arbitro, vt ff. de arbit. l. sed interpellatur. §. j. item ab ordinario fit quandoq; tantū verbo, vt de domo vocari, vt ff. de in ius voc. l. pleriq; . & tribus sequētibus legibus.

c ¶ Pene. ǰ aduerbialiter ponitur.

d ¶ Factū. ǰ no. optimū ar. ptra seruiētes fugiētes, vt eo ipso res amissas videant subtraxisse. & fa. C. de iu. ca. l. ij. §. qđ si actor. & §. fin aūt reus.

e ¶ Administrat. ǰscilicet, iudex. f ¶ Datur. ǰid est, delegatus.

g ¶ A quodā iudice.] Si ordinario nā delegat' non delegat. vt C. de iudiciis

a ¶ Administrare. ǰ animo, puta à Defensore ciuitatis.

b ¶ Ad illum. ǰ delegantem.

c ¶ Iudice. ǰ scilicet delegato.

d ¶ Non valente. ǰ hic est contra, ǰ. de lit. §. aliis. Sol. hoc corrigitur in delegato à Principe. vel dic, vt ibi.

e ¶ Contestatio. ǰ extūc enim dominus litis est factus, vt ff. de ędil. edic. l. ędil. §. item sciendum.

f ¶ Illo. ǰ scilicet reo.

g ¶ Legem. ǰ istam.

h ¶ Manifestatiōe sua. ǰ quæ manifestatio est ꝓpter fugā, sicut ś. dixi.

i ¶ Omne.] Nā diffiniti ua sententia dari nō pōt in eū lite nō contestata, vt C. de tem. app. l. fi. §. j. nec missio pōt fieri, qa erat delegatus, nec alio modo poterat actor ad ſium peruenire.

k ¶ Exhibitione. ǰ ſ. ſui.

l ¶ Vt potuerit. ǰ scilicet summatim, ſicut intestatum dicitur.

m ¶ Iudex. ǰ Nūqd ordinarius tantùm facietistā examinationem, & hæc quæ ſequuntur, non autē delegatus? Rñ. ſm quosdā sic, qa mittere i pos. est da mixto imperio, vt ff. de iurisd. om. iud. l. ubere. vnde ordinario tm competit, cuius officiū ē latiſsimū, vt ff. de iurisd. om. iud. l. j. nec delegari pōt. ff. de of. eius, cui mā. est iur. l. j. in prin. & ff. de dam. infec. l. dies. §. duas. sed tm puto, ꝙ ēt delegatus posśit hęc, q̄ ſequunt facere. Nā non mittit in possed de mittendo ꝓnunciat, qđ ēt delegat' facere pōt, vt ff. de offic. eius, cui man. est iur. l. cognitio. §. fi. quare dicas, ꝙ licet nō posśit vocare re, & verbo, & mittere i pos. delegatus, vt modo dixerat, potest tamen hęc, quæ ſequuntur facere. & qđ hic dicit iudex, ſ. ordinarius, vel delegatus intellige. & sic ex consuetudine seruatur.

n ¶ Inducias certas. ǰ ſ. secundum arbitrium ſium, vt C. de dila. l. j. quod potest esse xx. millium diurnorum, vt ff. ſi quis cau. l. j.

o ¶ Liberā tm. ǰ interpositio est, & loqr de iudice, q̄ libere pōt hoc facere, nisi reus ipediat ſtudio actoris, & facit ff. de eo, ꝓ quē fac. erit. l. fi. §. fi.

p ¶ Secundū vnam partē. ǰ. i. secūdum actorē audita, ꝓpositione eius, & ratione, & facramēto de calūnia pśtito. nā ſi vtraq; parte prēſente hinc inde facm calūniæ præstaret, ergo & nunc ab vna, cū vna tm pars præsens fit, vt C. de iureiu. ꝓpter cal. l. ij. in prin. quod. n. iuris est, in toto quò ab totum, hoc est in parte, quò ad partē, vt ff. de pa. l. iurigētium. §. adeò.

q ¶ Examinet. ǰ Sed qualiter? Rñd. remittet ad domum, & quæretur ibi, & hoc ſufficit, vt ff. de dam. infec. l. v. §. toties.

r ¶ In possessionem.] id est, in detentationem. nec enim posśidebit, ſed erit in possessione, vt ff. de acq. poſſ. iij. §. fi. & ff. quib. ex causſin poſſ. eatur. l. cum legati. & longe aliud est posśidere, aliud in possessione esse: vt ff. de acquir. poſſ. l. fi quis ante.

s ¶ Rerum eius. ǰ. i. debitoris, & hoc dico primò mobikū, secūdò immobilium, tertiò nominū: vt ff. de re iudi. l. à diuo. §. j. licet dici posset, ꝙ il la loquat in executore definitiuę, hęc aūt de executore interlocutorię.

t ¶ Secundùm mensu ram. ǰ Sed olim in omnia bona fiebat missio, etiā ꝓp v. ſolidos, nisi in cā dāni infecti, & legatorū, vt ff. qui. ex causſ in poſſ. ea l. j. & ff. ſi fer. vē. l. is cuius. Sed nūqd si peto iure hypothecę oīa bona, habet locū, qđ hic dī? Rñ. non imo in oia ſum mittēdus, alias fieret iniuria mihi. Itē q̄ d si petā omnia mihi debita? & tūc dico idē, ſ. q i oia ſum mittēdus, ſed certe hæc auth. tūc locū habet, cū tūc sit mēſura debiti tanta de ſubstantia debitoris. Itē nunqd fiet hæc missio in tantū, ita ꝙ non in plus? Quidam dicunt ꝙ sic, nos aūt, ꝙ in plus, vel in duplū, vel in tm, & dimidium. Nec obstat, qđ hic dicitur, qa non dicit, ꝙ nō in plus, sed secundū mensuram, vt ſi peto c. mittar in poſſed. de rebus, valentibus cl. vel cc. ſi aūt petā cc. & tunc in reb. valentibus ccc. vel cccc. ac ſi dicerē, nō fiet missio hæc in oia bona, vt olim. & ꝓbatur hoc ex consuetudi qđ pignorum. nam ſemper plus debet valere pignus, quàm sit debitum.

vnde dicitur quòd residuum debet creditor reddere debitori, quando vendet plus pignora, vt C. de iure do. ſmi. l. ſi. nā autem minus.

v ¶ Declarati ǰ. petiti, & ꝓbati ſemipleně, non per iuramētum calumniæ actoris, vt C. quorū app. l. j. & C. de bo. auth. iud. poſſ. l. cum proponas nec enim plenè potest cognosci, cū causæ merita parciū assertione pādātur, vt C. ſi per vim, vel alio modo. l. fi. erit ergo hic ſpeciale, vt ſummatim cognoscatur, ſicut alias in causis, qui his legibus denotantur. ff. de liberis agno. l. ſi quis. § ſi vł parēs. & ff. de car. edi. l. iij. §. causæ. & ff. de præto. ſtip. l. j. § ſi. & ff. de pe ti. hęr. l. ſi quis libertate. § plānē. & ff. de vē. i poſſ. mit. l. j. § ſi ea. & ff. de re iud. l. à diuo Pio. § ſi ſup rebus. & C. vbi in rē act. l. ij. & ff. vt i poſſe. l. ſi is, à quo. & ff. ad exhib. l. iij. § ſciendū. & hic: sed regulariter plenè ē cognoscendū, vt C. de iud. l. indices. quæ est contra ad ſupradictas ll. & ad istā Quidam tm hic dixerūt, petitum. & facit pro eis ff. de iur. om. iudi. l. pe. § fi. sed prima opi. verior est, & cōſuetudine ꝓbat.

x ¶ Seruādi causa. ǰ qđ leges appellāt rei seruādę cā.

Qubus ea fibus iudi ces ſumma tim cognoſcant.

Concor. c. j. ij. & iij. ex de eo q mit. in poſſ. causa rei ſeruandæ.

y ¶ Occurrerit. ǰ sed vſque ad qđ tps reuersus auditur? Rñ. Pla. vſq; ad xxx. ann. & est ar. pro eo in ſti. de perpe. & tē. ac. i pri. Sed nos dicim', vſq; ad annū tm, vt C. de præscriptio. xxx. ann. l fi quis emp. § pen. & j. de liti. §. omnem in fi. Sed Pla. dicebat prædictā l. loqui in reali actione, hāc in personali. Itē ad aliam ǰ. de liti. dici potest, ꝙ loquatur in actore absente, hæc in reo. Sed secundū nos, qui dicimus tm vſq; ad annū admittendū, nunquid posśidet, missus post annum? Rñ. sic, quasi secundum decretā interueniat, vt ff. de dam. infec. l. à quo. sed tamen M. dicebat ſtatim in actione in rem missus possidere. ar. dictæ l. ſicut. § pe. sed prima placet.

Dōs vſque ad qđ tps auditur cō tra missum in poſſeſſio nem cā rei ſeruandæ.

z ¶ Recipiens res. ǰ Sed nunquid primò res restituitur, quàm satisdetur? Rñ. non puto, imo quasi loco pignoris donec satisdet, tenebuntur, vt hic, & ff. de act. emp. l. Iulianus. ff. offerri.

a ¶ Fideiussorem. ǰ iudicio sisti. Sed quid si posśideat immobilia? Rñ. adhuc puto eum satisdare debere, vt fit ſpeciale hoc casu, quia ex quo ſe mel male fecit fugiendo, postea male facere præsumitur, vt ff. de re milit. ad. non omnes. § à barbaris. & ff. de accu. l. ſi cur. § . iiſdem.

b ¶ Hoc. ǰ quod ſequitur.

c ¶ Vinculis. ǰ i. vtrum possent obligari.

d ¶ Lege. ǰ quæ dicit eas posse obligari, si sunt tales, quæ ad hæredes transeant, vel etiam quatenus transeant, vt C. de pign. l. ſia.

e ¶ Certe. ǰ aduerbium.

f ¶ Quæcunq;. ǰ id est, quæ.

g ¶ Possunt. ǰ quæ transeunt ad hæredes.

h ¶ Maioribus. ǰ antecessoribus nostris.

i. ¶ Ex antiquis. ǰ i. ante dictam l. C. de pign. l. fin.

k ¶ Nomina. ǰ i. quædā debita, quæ contracta fuerunt ſuper militiis, & tamē deficiebant debita, debitore nō habente aliunde, vū ſatisfaceret.

l ¶ Præbebant. ǰ ſ. priuilegium.

m ¶ Ex casu ǰ militias sic dictas, quia cadūt mortuo militante qſque, vt in d. l. C. de pig. l. fi. & C. de inof. teſt. l. omni modo. ś. imputari.

n ¶ filij. ǰ q repetūt dotē mātā ea mortua, vel ipa vxor, qñ viuit adhuc.

o ¶ Si in aliis. ǰ quia hæreditas est, omni ære alieno deducto, vt ff. de verb. ſign. l. ſubſignatum. § . j. & l. veniſſe.

p ¶ Creditoribus. ǰ qui non ad hoc mutuaverunt, empta tamen fuit ex ea pecunia, vel præsumitur.

q ¶ Actionem. ǰ id est, actum. sic ponitur ś. de non alien. §. ſinimus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Sua virtute.} quia si non ad hoc specialiter accepit mutuũ, causa talis milli ix emẽdę, nihilominus creditore eorum preferuntur mulieribus. & facit. C. de inoff. test. l. omnimodo. §. fi. & C. de filiis qui per rescr. lib. xij. Ité fa. ad hãc §. ff. d act. emp. l. creditor. §. iter. & C. de inoff. test. l. omnimodo. §. imputari, & j. de ęquali. do. §. q a ver ò. col. vij. & ff. de mino. l. iij. §. fi quid. Item, & C. q po. in pign. l. licet. & ff. qui pot. in pign. l. interdum.

b ¶ Aperta est.} Not. legẽ apertã ad clementiã, nec mirũ, cum sit facta, vt C. de leg. & cõ. l. leges.

c ¶ Valẽtes.} s. videm⁹.

d ¶ Nouissima. } hoc colore loquẽdi plerunq; vtitur hic liber, vt not. j. qui. mo. nat. effi. legi. §. illud. circa fin. coll. vj. Ac.

e ¶ Etiam harum.} scilicet, mulierum.

f ¶ Scripsimus legẽ. } vt C. de repu. l. fi. & §. de nup. §. fic itaque.

g ¶ Filij fuerint. } hic aliter distinguitur, vt j. vt hic. ma. & auix. §. quia verò legem.

h ¶ Compleri. } fic C. de inoff. testa. l. omnimodo. Accur.

i ¶ Consistentes.] vt dicitur in d. §. itaq;.

k ¶ Si perdurauerint.} vein hoc §. Accur.

l ¶ Omnibus. } repete fruantur. Accur.

m ¶ Similiter autem in mulieribus.} & hoc corrigitur j. vt hic. ma. & auix. §. quia verò legem.

n ¶ Proprias.} quæ paraphernalia dicuntur, vt C. de pa. con. tam super dote. l. hac lege.

o ¶ Subiacere.} ita ordina, huiusmodi rebus nullo modo valentibus subiacere creditorib. viri, nisi forte, &c. Alb.

p ¶ In illius.} deceden tis, qñ mulier diuesdecessit, & vir inops est superstes: vñ succesit in quartam bonorum suorũ cũ liberis mortuę mulieris.

q ¶ Pauper.} Quis hic dicitur pauper? i. Rñ. q habet minus. l. aureis, vt ff. de accu. l. nõnulli. Vel dic, qui non habet c. aureos, vt inst. de suc. lib. §. postea. & §. sed nostra.

r ¶ Forsan habeat. } f sufficiẽtem substantiam.

s ¶ Non offerẽtem.} scilicet, mulierem.

t ¶ Dantem. } f. virum.

v ¶ Per successionẽ.] id est, vt ipsa succedat cũ filiis, si locuples est.

x ¶ Donationẽ.} vt sup. de non eligen. §. fi. nisi in cãsibus, vt ibi diximus.

y ¶ Namque hoc.] id est, relinqui legatum.

z ¶ Concordantię.} sic C. de inoff. do. l. j. sic j. vt

† Ex hoc §. extracta est authen. q ẽ C. vnde vir & vxor. & p l. vnica. & incipit, ptereà. & pcor. cum hoc §. gl. in ca. Raynutius. super ver. clara. in med. ibi. qñq; tamẽ. exẽ de test. † Alias siue pauciores.

† Ad intel. huius text. vid. Fab. d pœnis. in authen. prętea. nu. 21. C. vñ vir. et vxor.

Concor. cap. semel deo. exẽ de reg. iu. lib. vj. vbi etiã Ioan. an.

rum propriè datis, & largitis eis priuilegiis in sua virtute manentibus. ¶ Quoniam verò ad clemẽtiã omnis à nobis aperta est lex, videmus autem quosdam cohærẽtes mulieribus indotatis, deinde morientes, & filios quidem ex lege vocatos ad paternam hęreditatem, mulieres autem licet decies milles in statu legitimę coniugis manserit, attamen eòquòd non sit facta neq; dos, neq; antenuptialis donatio: nihil habere valẽtes, sed in nouissima viuẽtes inopia, propterea † sancimus, puidentiã fieri ẽtharum, & in successione morientis, & huiusmodi vxorem cum filiis vocari. & sicut scripsim⁹ legem volentem si sine dote existentem vxorẽ, vir dimiserit, quartam partem eius subst antiæ accipere eam: sic etiam hic, quoniam cõtingit fortè paucos, aut plures esse filios, quartã partem eius substantiæ habere mulierem, siue plures, siue minus † filij fuerint. si tamen legatum aliquod reliquerit ei vir, minus quarta parte cõpleti hoc, vt sicut læsas eas iuuem⁹, si fortè dimisse fuerint à viris indotatę consistentes, ita vel si perdurauerint semper cũ eis, eadẽ fruãtur prouidentia, scilicet omnibus secũdùm instar illius nostræ constitutionis, quę quartã decernit eis, etiam hic seruãdis similiter quidem in viris, similiter autẽ in mulieribus: communẽ nãq; etiam hanc super eis ponimus legem sicut & præcedẽtem. ¶ Si verò † quasdam res pprias mulier in domo viri, aut alibi repositas habuit, harum actionem, & retentionẽ habeat omnibus modis imminutam: subiacere huiusmodi rebus viri creditoribus nullo modo valentibus, nisi forte secundũ quod ĩ illius iura ex hac lege hæres extiterit. Hęc itaq; dicimus, si cõiunctorum alter dotem, aut antenuptialem donationem non faciens, inops aut vir, aut mulier inueniatur, & moriens quidem aut vir, aut mulier locuples sit, ille verò vel illa superstes, pauper exi-
stat. Nam si aliũde forsan habeat, non offerentem dotem, aut non dãtem propter nuptias donationem, non erit iustũ grauare filios per successionem: quoniam lex alia est nostra dicens, dotem non offerentem non posse res viri acquirere per antenuptialem donationem, quod etiã volumus hic obtinere, nisi tamen ipse vir, aut

legatum ei, aut aliquam partẽ ĩstitutionis reliquerit: fieri nãq; hoc nullo inuidemus modo, vt omnibus modis concordantię legum seruent, & inopia cõiugis non diuitias saluet alterius. ¶ Quę igitur placuerunt nobis, tua Celsitudo in omnibus valere, effectuique contradere festinet per præcepta a se cõficiẽda vniuersa faciens manifesta, quatenus ipsi secundùm hãc viuãt etiã, & conuersentur.

Qđ cõstitutio, b q̃ ex adscriptitio, & libera natos liberos esse vult, c non iis, q ante, sed q̃ post constõnẽ nati sunt, prosit. & vt venerabiliũ d domuũ ęconomi ĩmobiliũ adinuicẽ rerũ ecclesiasticarũ cõmutatiões faciãt, decreto priùs interpositio, excepta hac maiore ecclesia.

TITVLVS VII.
NOVELLA LIIII.

¶ Natus ex adscriptitio, & libera post hãc legẽ liber est. Itẽ una ecclesia pòt cũ alia pmutare ĩmobilia metropolitãi decreto, & iureiurãdo pstito, qđ talis pmutatio utriq; utilis est, excepta Costãtinopolitana. Ang.

¶ Imperator Iustinianus A. Ioanni Præfec. prætorio. iterum ex consuli, & patritio.

IN quadam nostrarũ cõstitutionum nihil obscuritatis habẽte motæ sunt qstiones ab aliquib. ex studio & ad suã intentionẽ obscuritatẽ ei introducentib. Cùm. n. libertatis amatores simus, nup posuimus legẽ, vt non ſm antiquitatem, si ex adscriptitia, & libera pson a, pcesserit soboles, omnino eam seq adscriptitiã fortunã, ſm seruilis, fortunæ obseruationẽ, sic etiam super adscriptitiis putari, & secundùm ventris statum, eius etiam qui nascitur considerari fortunam. Ex libera namque matre procedere seruilem partum nostra benefaciens noluit lex: quoniam diximus in lege, siquidem coniuncti sunt mulieribus, siue etiam coniuncti fuerint, & filij procreentur, ita legem in iis, qui procreantur, valere. Quidam autem sic fatuè, aut callidè interpretari ausi sunt legem, vt etiam si ante constitutionem nati sunt aliqui, vel si valde sint senes, putent eos liberari, tanquam modo natos, & non longè præcedentes legem, cùm vtiq; nos hunc habuerimus intellectum, vt si cohærent iam quidem vxoribus, & post legem filij procreati essent, aut non cohærent quidem, postea verò nuptię fierent, post legem nati haberent ex lege datam libertatem. Nec igitur liceat artibus vti, & malignari, & possessionum nocere dominis talibus interpretationibus, propterea sancimus omnes, qui nati sunt a tempore legis, hos solutos esse adscriptitia fortuna, si ex liberis nascantur matribus, omne præteritum antiquæ seruando legi. ¶ Quia igitur nuper scripsimus legem l medentes iis, quæ de ecclesiasticis alien-

a ¶ Per diuitias.} fic C. de nup. l. fi. Accur.

¶ QVOD CONstitutio, q̃ ex adscriptitio, & libera, &c.

b ¶ Constitutio. } quæ est. in C. de senat. claudiano. l. j. in fi. nam per Claudianũ erat libera, & eius filius erat seruus, vt ibidem dicitur. non autẽ dicit de illa, quæ est C. de agric. & cẽl. l. ne diutius, lib. xij. quia ibi non est actus iste, licet alij similes sint ibi, vel dic, q̃ dicit de ea, quę est C. de agric. & cen. l. fi. Et no. q hęc pars expeditur j. eo. vsq; ad §. quia igitur. Secunda aũt vsq; in fi. constitutionis.

c ¶ Esse vult.] illa constitutio dico, non pdest iis, qui ante, &c.

d ¶ Et vt venerabiliũ.} hoc expeditur. inf. eo. §. quia igitur. vsq; in fin.

N quãdã nostrarum. } vt C. d senatusc. Clau. l. j. vel dic, vt C. de agric. & cẽ. l. fi. vel dic, vt tertij, vt C. de agric. & cen. l. ne diutius. Sed secunda verior videtur, vel prima.

f ¶ Secundũ seruilis. } subaudi hic. s. secũdum. &c. si nõ habes in litera.

g ¶ Fortunã. } vt si venter est seruus, & partus. sit seruus, vt §. dixi. & C. de rei vẽ. l. partũ. & inst. de ing. §. j. si aũt libera, et tunc est filius liber, vt subiicit, ex libera nãq;, &c.

h ¶ Coniuncti sunt. } scilicet, nunc.

i ¶ Fuerint.] in futuro.

k ¶ Legi. } Vbi sit hæc lex antiqua ignoramus. nã per l. codicis erat cõsiderãdus vẽter semper. vt C. de senatusc. Claud. l. j. & C. de agric. & cen. l. ne diutius. & l. fi.

l ¶ Legem.] vt §. de ecclesia. rer. immob. alienationibus fiunt, & volentes, siquidem publicum debitum sit, posse eas alienare cũ omni subtilitate secundùm legis obseruationem, si verò priuatum debitum ẽ, pro soluto dare rem immobilem, & in nullo videri offendere positam legem, quę omnẽ alienationem prohibet, etiam illud, adijcimus, & per quãdam ineuitabilem occasionem, & vtilem dãti, & accipienti venerandę domui, hoc est aut ecclesiæ ad ecclesiam, aut pto chotrophij ad ptochotrophiũ, aut xenodochij ad xenodochium, aut simpliciter venerabili domui ad aliam reuerendam domum, hoc est, aut ecclesiæ ad ptochotrophium, aut monasterium ad venerandam domũ, aut xenodochium, aut nosocomium, aut illis ad ecclesiam, aut alterutrum aut vnum horum, quę prius à nobis sũt dinumerata, aut alteri cui libet venerabili domui, licentiã damus pręsulibus horũ monasteriorum per hãc legem commutationem facer, & hoc valere, & nõ solùm imperium (sicuti prior dabat lex) licentiam habere cõmutare, sed etiam venerabiles domos, quæ Regi omniũ Deo dedicatę sunt, sic tamen, vt etiam decretum interponatur cum omni subtilitate, & iureiurãdo, & apud locorum metropolitam hoc cõsiderari, & si re vera probatum fuerit cum iureiurando, quia vtile est vtriq; parti hoc agi, ratũ esse, & valere, & nõ egere neq; speciali iusione, neq; pragmatico diuino typo; habẽtibus quippe iis, qui ad talia conueniũt, magni Dei iudicium, siquidem pręuaricati fuerint horum, quę cõpetũt, aut quoddam colludium fiat, aut aliquid propter vtilitatem vtriusque geratur partis. nam etiã maledicta his omniũ terribilia imminebunt, & quę inferunt eloquia diuina peccantibus, & quæ nunc eis disposita sunt. si quid autem prætermittatur, & posteà demonstretur malignè factum, pro non facto erit. ¶ Excipimus etiã hac lege sanctissimam maiorẽ ecclesiam, sicut etiam priori. illã nanq; in priori prohibitione alienationem stare volumus, quoniã & hoc ipsis gubernatoribus eius sanctissimis viris videtur. Tua igitur Eminẽtia, quæ nobis benè, & sanctè visa sunt, & per hanc sanctam, declarata sunt legem, omnibus gentibus, quibus præes, per

Da. Kal Octo. Imp. DN. Iustin. P.P. Angu. ann xj. post Bilis. V. C. Cons. ann xij.

a ¶ Possitam legẽ. } vt §, d nõ alie. §. nos igitur.

b ¶ Etiã illud } igit, qa fic fecimus, ẽ illud &c.

c ¶ Adiicim⁹. } s. q̃ seq̃t, & } q̃dã, &c.

d ¶ Ineuitabile. } i. si occurrat ineuitabilis. i. nõ spernẽda occasio, & vtilis &c. Ac.

e ¶ Domui. } accipe licẽtiã damus, quod est j.

f ¶ Licentiã. } i. in con tractu emphyteusis; vt j. tit. j. §. illud. quod tamen est hodie ius generale, vt ibi dicemus.

g ¶ Dabat lex. } vt §. de non alie. §. finimus.

h ¶ Metropolitam. } id est, Archiepiscopum.

i ¶ Pragmatico. } i. imperiali rescripto. Alber.

k ¶ Terribilia. } fic j. vt ij qui ob. §. qđ si quis. fic j. de alie. & emph. §. q̃ verò. fic. j. vt immo. ante nup. do. circa fin. col. v.

l ¶ Et quæ. } s. maledicta inferant ea, quæ nũc disponuntur.

m ¶ Etiam priori. } vt §. de eccl. re. immo. alie. §. fin. col. iiij.

n ¶ VT DE CAEtero commu. &c.

¶ Hæc prima pars expeditur infra. eo. usq; ad §. illud

o ¶ Et vt liceat. } hæc secũda expedit j. e. §. illud

p ¶ In priuatum. } q. d. In priuatum tantùm remaneat prohibitio.

Egem scripsim⁹. } vt §. de non aliẽ. §. nos igitur. &. §. vt autem. & §. finimus.

r ¶ Aliam scripsimus. } vt §. de eccl. re imo. al. Accur.

g ¶ Qua. } lege modò proximè dicta: vt §. de ecc. re. immo. alie. §. fin.

t ¶ Permittentes. } vt in prima parte dictæ cõstit. conuenetur.

v ¶ Sub schemate. } id est ordine. Accur.

x ¶ Volumus. } fic. C. d legi. & consti. l. leges, & constitutiones.

y ¶ Permutando. } id est, irritando. Accur.

z ¶ Maneant. } vt §. de non alie. §. finimus.

a ¶ Per medium imperiũ. } Not. q̃ non possum habere ex mea persona, nec ex alterius persona habere possum. fic C. de vsur. l. eos. §. fin. & C. qđ metus cau. l. fi per ipresentem. & ff. de leg. j. l. fi mihi. §. regulam. & ff. de vsuc. l. Labeo. & ff. de admi. re. ad ciu. per. l. ij. §. j. econtra, quãdoq;, quod nõ possũ habere p me, habeo per aliũ, vt ff. ad l. Falc. l. penales. §. fin. & ff. de trãsl. & post. §. j. & fi quæ res pig. ob. possl. Aristo. in fin.

b ¶ Ad eos.] primates.

Sic Scri. typis vsum.

dicebat. Scring.

Alius non potest mihi dare, qđ ex me non possum.

alienationibus fiunt, & volentes, siquidem publicum debitum sit, posse eas alienare cũ omni subtilitate secundùm legis obseruationem, si verò priuatum debitum ẽ, pro soluto dare rem immobilem, & in nullo videri offendere positam legem, quę omnẽ alienationem prohibet, etiam illud, adijcimus, & per quãdam ineuitabilem occasionem, & vtilem dãti, & accipienti venerandę domui, hoc est aut ecclesiæ ad ecclesiam, aut ptochotrophij ad ptochotrophiũ, aut xenodochij ad xenodochium, aut simpliciter venerabili domui ad aliam reuerendam domum, hoc est, aut ecclesiæ ad ptochotrophium, aut monasterium ad venerandam domũ, aut xenodochium, aut nosocomium, aut illis ad ecclesiam, aut alterutrum aut vnum horum, quę prius à nobis sũt dinumerata, aut alteri cui libet venerabili domui, licentiã damus pręsulibus horũ monasteriorum per hãc legem commutationem facer, & hoc valere, & nõ solùm imperium (sicuti prior dabat lex) licentiam habere cõmutare, sed etiam venerabiles domos, quæ Regi omniũ Deo dedicatę sunt, sic tamen, vt etiam decretum interponatur cum omni subtilitate, & iureiurãdo, & apud locorum metropolitam hoc cõsiderari, & si re vera probatum fuerit cum iureiurando, quia vtile est vtriq; parti hoc agi, ratũ esse, & valere, & nõ egere neq; speciali iusione, neq; pragmatico diuino typo; habẽtibus quippe iis, qui ad talia conueniũt, magni Dei iudicium, siquidem pręuaricati fuerint horum, quę cõpetũt, aut quoddam colludium fiat, aut aliquid propter vtilitatem vtriusque geratur partis. nam etiã maledicta his omniũ terribilia imminebunt, & quę inferunt eloquia diuina peccantibus, & quæ nunc eis disposita sunt. si quid autem prætermittatur, & posteà demonstretur malignè factum, pro non facto erit. ¶ Excipimus etiã hac lege sanctissimam maiorẽ ecclesiam, sicut etiam priori. illã nanq; in priori prohibitione alienationem stare volumus, quoniã & hoc ipsis gubernatoribus eius sanctissimis viris videtur. Tua igitur Eminẽtia, quæ nobis benè, & sanctè visa sunt, & per hanc sanctam, declarata sunt legem, omnibus gentibus, quibus præes, per præcepta propria solenniter faciat manifesta.

VT DE CAETERO n COMmutationes ecclesiasticarum rerum non fiãt fiant ad pissimum Imperatorem, & hoc modo ad alias personas legitimas transeant res, sed hęc tantummodò fiant ad imperialem domũ, & vt liceat o perpetuas emphyteuses agi ab oratorijs, in oratoria decreto videlicet interpositio, excepta hac maiore ecclesia, ne tamen in priuatam p personam transeat emphyteusis.

TITVLVS VIII.
NOVELLA LV.

¶ Ecclesia cum Principe permutare potest, ut res apud Principem perpetuò permaneant, nec ueniant ad priuatos, his in futuris casibus obtinẽtibus. Item ecclesiæ adinuicem in perpetuam emphyteusim dare possunt, exceptamaiore ecclesia Constantinopolitana. Bart.

¶ Imperator Iustinianus A. Mennæ Archiepiscopo Constantinop.

Egem scripsimus ¶ dudum ecclesiasticas quidem alienationes prohibentem, solam autẽ commutationem permittentem sanctissimis ecclesijs, necnon sanctissimæ maiori ecclesiæ, huius felicissimæ ciuitatis, dum imperium accipere aliquid ab aliqua venerabilium domuum voluerit: posteà siquidem aliam scripsimus legem, qua excepimus sanctissimam maiorem ecclesiã, permittentes quasdam alienationes, quas illa lex dicit. Quia verò cognouimus eoquòd aliqui prioris constitutionis capitulum, quod de permutatione competentiũ rerum sanctissimis domibus ad imperium scripsimus, ad artẽ legi contrariã conuerterunt, postulaueruntq; nos quidem à sanctissima ecclesia accipere, his autem hæc dare. Hinc aggressi multi sunt quidem similibus petitionibus nitentes sacram circumuenire constitutionem. Quæcunq; ergo gesta sunt à nobis vsq; ad præsentem diem, hęc sub schemate, quod nunc est, valer volumus, nullo permutando horum, quæ iam à nobis cum sanctissima ecclesia in talibus contractibus gesta sunt, aut cum ijs, qui hęc à nobis ꝓceperunt. ¶ De cęterò autem sancimus nulli penitus vllam esse licẽtiã aliquid tale agere, sed illas solas valere ꝓmutatiões, quę ad imperialem domum in hoc factæ sunt, ut perpetuò apud imperium maneant, & non transferãtur ad priuatum, neq; illarũ ius per mediũ imperiũ ad eos proficiscatur. Sed si quid tale fiat licẽtiãdamus Reuerendissimis œconomis res apphendere huiusmodi & trahere eas rursus ad sanctissimã ecclesiam, tanquã si nec ab initio contigisset permutationes harũ ad imperium factas, sed seruari hoc schema in perpetuũ ex presenti die inchoatum omnibus, quę dudum (sicut prædiximus) post priorem legem secundùm modũ prędictum gesta sunt, ratis manentibus, eoquòd illa quidem, quę sic facta sunt, à uiris gesta sunt. Nunc autem quidam uolunt illorum exeplo utentes, & nobis esse molesti, & sanctissimam maiorem ecclesiã huius felicissimę ciuitatis circumuenire, quod ꝓ omne tempus nullo modo fieri uolumus. Sed & si fiat quolibet schemate, hoc etiam infirmũ esse, & a sanctissima

c ¶ Fiat. } i. permutet res ecclesiæ cũ Imperatore, & Imperator eam det priuato.

d ¶ Licentiã damus.] sed j. vt spon. lar. §. pen. colla. viij. cõtra. sed hęc per illam corrigitur in hac prima parte cõstitutionis. Item no. secũdũ istam cõstitutionem, q aliquis sibi ius dicebat, vt hic. fic C. vt vnicuiq; lice. fine iu. se vin. l. ij. ar. cõtra. C. vt nemo in sua can. iud. l. j. & de iudæ. l. nullus. Ité hic est ar. q fi rẽ meã vendo eo pacto, ne alienes, q̃ si alienata sit, posti apprehendere. Vel dic hãc ĩam intelligi, q apprehẽdẽt in iure rei ven. vel alias actiones, vt C. de dona. quę sub modo. l. j. sed primũ verius puto.

e ¶ Hoc schema.] id est, ordinem.

f ¶ Priorem.] vt §. de non alie. §. finimus.

g ¶ A viris.] loquitur secundũ vulgare. Nã qñ inuenimus magnum factũ, nos dicimus, hoc bene fuit factũ à viro, scilicet probo. similis loquẽdi modus §. de trien. & semiſ. §. phibemus autẽ.

h ¶ Gesta sunt.] i. perfecta. vnde nũc remouere magnę esset tergiuersationis, vt §. de nõ alie. §. alienationis.

i ¶ Illorum.] s. virorũ.

† Ad. xv. Ka. Sept. Constantinop. Imper. D.N. Iusti. anno xj. post Bilis. V. C. Cost. anno ij.

† qui dicunt τινὲς φασιν

† Desunt hic duo versus Sic legas ex Scring. καὶ διὰ τοῦτο γὰρ ἀναιρεῖται ἡ τοιαύτη ἐξουσία καὶ κακοῦς τοὺς ἐπὶ τῶν ἀλλοτρίων καὶ τῶν ἱερωσυνῶν τόπων

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Præscriptione. ʒ scilicet, nisi centum annorũ, secundũ Alb. vt ſ. vt eccl. roma. colla. ij. vt hodie xl. annis, vt ʃ. de eccl. titu. §. pro temporalib. col. ix. & ʃ. hæc consti. in nouat. con. colla. vj.

b ¶ Sancitis. ʒ vt sup. de nõ alie. aut pmu. §. aliena tiõis. & §. emphyteusim. vers. ad §. finautem & §. si verò etiam perpetuam.

c ¶ Adinuicem. ʒ alias nisi inter venerabilia loca non potest fieri perpetua, vt hic, & ſ. de nõ ali. §. si verò etiam. Sed hodie cõmuniter fieri potest in perpetuum, vt inſ. de alie. & emphyt. & licentiam. Accur.

d ¶ Decreto quippe. ʒ sic ſ. tit. j. §. fi. in princ. sic ſ. de eccles. rer. mobil. aliena. §. sancimus. Accur.

¶ VT EA QVÆ vocantur, &c.

e ¶ Infinuatiua. ʒ alias. infinuata. & q. d sit hoc dicit in tex. ʃ. eo. §. sancim.

D. xv. kalen. Nouẽ. Constantino. Imper. DN. Iustinia. P. P. Augu. anno xj. post Bilis. V. C. Cos. s. an. ij.

f ¶ Lurimas. ʒ Ad tuã beatitudinem. ʒ loquit Archiepiscopo Regię ciuitatis, cui dirigit hęc constõ.

g ¶ Illic ecclesiis. ʒ id est, ecclesiasticis personis. alias est in litera clericis, & tunc plana est.

h ¶ In omnibus. ʒ scilicet, ecclesiijs Constantinop. ciuitatis. nã localis videtur hæc constit. vel dic in aliis ecclesiis, per totum orbem.

i ¶ Infinuatiua. ʒ huius autem oblatio sic vocabatur.

k ¶ Illum. ʒ accipientẽ aurum.

l ¶ Introire. ʒ sic ſ. de tabel. §. j. in fi Accur.

m ¶ Missus est. ʒ i. electus vt mittatur. Accur.

n ¶ Auaritiæ. ʒ sic ſ. vt iudi. fine quoquo suſſr. §. cogitatio. Accur.

o ¶ Maioris. ʒ repete sãcimus.

p ¶ Defunctiões. ʒ i. substitutiones. q. d. vt vnus fungatur loco alterius defuncti. Accur.

q ¶ Et ministeria. ʒ id est, ministros. & facit C. de Episc. & cleri. l. si quẽ quã. & ſ. quomodo oportet. Epi. §. sed neq; coll. ʃ. sed contra ʃ. de sanc. Epiſ. §. p consuetudinibus. coll. ix. sed illa fortè loquitur in Episcopis tãtum hęc autem in aliis clericis: Vel illa pręstantur ex cõsuetudine, hęc autẽ præter consuetudinem exigebantur.

r ¶ VT CLERICI, qui receded. &c.

¶ *Hęc pars exponit ʃ. vsq; ad §. illud. Accur.*

s ¶ Præbeant. ʒ ſ. qui præbere soliti erant, vt patet inſ. eodem.

t ¶ Et vt si quis. ʒ hoc maiore ecclesia in ꝓpetuum vindicari, nulla ei t ꝓis prescriptiõe in hoc obiicienda. ¶ Illud quoq; sancimus, vt aliis oĩb. de iure emphyteuseos sancitis, b in sanctiſsima maiore ecclesia, & in aliis oĩb. venerabilib. domibus ꝓprium robur habentib. licentia sit sanctiſſimis ecclesiis, & venerabilib. domibus adinuicẽ, c & emphyteusim ꝓ petuam agere, decreto quippe d hic faciendo, excepta quidem hic sanctiſſima maiore ecclesia in hac celebrata emphyteusi, vt nõ ad priuatã personã extendi oĩno possit.

¶ Tua igitur Beatitudo, quę iussa sunt à nobis custodiat, & iis, qui sub ea metropolitanas sedes hẽnt, faciant manifesta, vt & ipsi, quę nobis placuerunt, cognoscẽtes, nihil horũ ꝓuaricari ꝓsumãt. erit. n. vniuersis à Deo iudicium, & exinde pœna, si quid præter hęc aut ipsi egerint, aut agi permiserint.

Vt ea quæ vocãtur, infinuatiua † e sup clericis, in maiore quidem ecclesia dentur, in alijs autem ecclesiis penitus non dentur.

TITVLVS IX.
NOVELLA LVI.

¶ Infinuatiua non possunt exigi à clericis ordinatis, exceptis iis, qui sunt ordinati in maiori ecclesia, à quibus secundum consuetudinem accipere licet. Barto.

¶ Imperator Iustinianus A. Mennæ Archiepiscopo Regiæ ciuitatis Constantinopolit.

Lurimas aditiones suscipientes hanc legem dirigere ad tuam Beatitudinem f iustũ existimauimus. qui. n. ordinantur à tua Reuerentia clerici in sanctiſsimis ecclesiis, absq; † tamen sanctiſſima maiori ecclesia, omniũ patiuntur crudeliſſima, non suscipientib. eos illic ecclesiis, g anteq̃ quantum voluerint, accipiant aurum. & nouimus hoc ex his equentibus aditionibus de hoc factis nobis. ¶ Sancimus igĩ Beatitudinem tuã hoc validiſſimè custodire, vt siquidẽ consuetudo est, dare eos, qui ordinantur in sanctiſſima maiore ecclesia, hoc eos præbere. nihil. n. ex his, q̃ dantur in sanctiſſima maiore ecclesia, nouamus. Prętereà verò in aliis oĩbus h nulli in eis clericorũ licentiã esse penitus ꝓ iis, q̃ vocantur insinuatiua † i aliquid ferre. Sed & si quis tale aliquid egerit, illum k quidem priuari sacerdotio, illius aũt officiũ introire l q. missus est, m & hanc eũ auaritiæ n ferre mercedẽ, custodire vero hoc ẽt Deo amantiſſimos Defensores sanctiſſimę maioris o ecclesiæ, pœnam formidantes decem librarũ auri, si q̃d horũ neglexerint, sed gratis omnia procedere. Deinde † etenim defũctiones, p & ministeria q non ꝓ vendi tionem, nec ꝓ mercationem fieri aliquam volumus, sed purè, & citra redemptionem. sic. n. rei digni fient nulla venditione, ac mercatione faciẽda. Tua igiĩ Beatitudo, & q. posteà in põtificalib. accesserint sedib. q̃ à nobis ordinata sunt, & per hanc declarata sunt legem o ꝑi, effectuiq; tradere festinet.

Vt clerici † qui recedunt alijs pro eis ſubrogatis ꝑbeant s emolumenta: recedentes aũt remeare volentes non ſuſcipi, & vt si quis t ædificans ecclesiam, aut aliter in eadẽ seruientib. ministrãs emoluméta, voluerit aliquos clericos restituere, nõ fortuitò eos, sed ꝓbatione sanctiſſimi Patriarchæ ſuſcipiat.

TITVLVS X.
NOVELLA LVIII.

¶ Clerici continuã residẽtiam in proprijs ecclesiis facere tenentur, nec debent recedere, uel alij in eorum locum ſubrogantur cum eorum emolumentis: & recedentes, et postea remeantes ſuſcipiendi non sunt, nec eis emolumenta debent reſtitui. Bart.

¶ Imperator Iustinianus A. Mennæ sanctiſsi. huius Regiæ vrbis Archiepiscopo. & vniuersi eius tractus † Patriarchæ.

Lurimi sæpe clerici quibusdam orationis obseruiẽtes domibus, aut etiam fortè ab aliquibus prius instituti ministrantur eis ab aliquibus solennes expensæ, † deinde seperant semetipsos diuinis omnino u sacramentis, propter quas ipsi nouerunt x causas, aut pro qualibet occasione recedunt omnino à sanctiſſima, in qua constituti sunt, ecclesia. Sancimus igitur non ex hoc fieri prohibitionem sacro ministerio, sed alios ſubrogari à Deo amantiſſimis Episcopis, ſub quibus ipsæ constitutæ sunt ecclesiæ, & eos y hæc accipere. Non enim volumus aliquibus dari lucra, z quæ iam eis a per ipsos, b aut propter ipsos, c exponebantur sanctiſſimis ecclesiis, quoniam nolumus per quamlibet occasionẽ lucrum aliquos facere ex aliorum fraudatione, sed, quę ab initio ministrabantur, semper dari, & non sacrum ex hoc ministerium corrumpi, non existente licentia, postquàm statuti fuerint aliqui pro prioribus clericis, aut à sanctiſſimo Patriarcha aut à prouincialibus Episcopis, rursus recedentes, denuo remeare velle d & expellere ſubrogatos, & cogi duplicia ministrare eos, qui faciunt talem expensam, dare etiam ſubrogatis & denuo remeare volentibus: sed illos qui dem reuertentes non ſuſcipi: qui verò post decessum priorum statuti sunt, eis dari emolumenta, nullo verò hinc ministrantibus e acceſſu talia lucrari f nitentibus, ex sua substantia omnino præbentibus iis, qui ab eis statuti sunt emolumenta, & omnes expensas, hærede-

dicitur inſ. eo.

† Alias domini enim functiões, &c.

Dat. iij. Kal. Nou. Constantino. Imper. DN. Iuſti. Augu. anno xj. post Bilis. V. C. Coss. anno ij.

† Simulque solennem emptionem ꝓ cuperunt. Halo.

a ¶ Ædificans ecclesiam. ʃ sic ʃ. vt nul. fa. ora to. do. §. ʃ. coll. vt sic. ʃ. de eccl. tit. §. si quis. sic ʃ. de fan. Epiſ. & oratorij. coll. ix. Accur.

b ¶ Potestatem. ʒ q. d. vt hoc sit in ptãte sua.

c ¶ Tractari. ʒ ſ. conuenit, ſubaudi.

d ¶ Ipsius animæ. ʒ no. sic §. vt deter. sit nu. cle. §. fin. Accur.

¶ Concor. eum hoc §. e. ad audiẽtiam. eẋ de eccle. ædi. multis aliis capitulis.

e ¶ DE IIS, QVI ingrediuntur, &c.

¶ *Hæc prima pars expedit ʃ. eo. usq; ad §. illud etiã uideamus, &c.*

f ¶ Per scripturam. ʒ Hæc secunda pars expaditur ʃ. eo. §. illud &c.

g ¶ De iureiurando.] Hæc tertia pars expeditur. ʃ. eo. §. fin. Accur.

h ¶ Olubile hoc ʒ i. varietas negotiorum, vt ſubiicit in fine huius sponſi.

i ¶ Idẽ. ʒ sic ʃ. de cõsan. & vte. fra. in prin. Accu.

k ¶ Fit quidem. ʒ scilicet aliquid noui.

l ¶ Nunquam. ʒ sin idẽ, vel in ꝑpetuum.

m ¶ Iudicantur. ʒ repete, introducit aliquem tumultum.

n ¶ Correximus. ʒ vt C. de temp. app. l. fi. §. illud.

o ¶ Facientes.] ſ. satisdãdo iudicio ſiſti. nec mirum, q. a prima ãtiſdatio est finita, ex quo est finitum primũ iudiciũ, vt ſ. de exhi. reis. §. ſuſcepto. diximus. & ita est ꝓ opinione nostra, qui dicim causam appellatiõis esse aliã à prima. nã & testes de nouo inducũtur, vt C. de app. l. eos. §. ſi q. aũt. & C. d temp. ap. l. ꝓ hãc. & dicemus ʃ. de testi. §. quia verò testes. coll. vij. vel dic firmatur persona ſprocuratoris, quia vult agere per procuratorẽ in causa appellatiõis, puta ſatiſdando ꝓ eo iudicatum ſolui, & similia, vt inſt. de satiſd. §. finautem per procuratorem.

De Reis. Halo. Satisfdat iterum appellans. Dat. xv. Ka. Non. Constantinop. Impe. DN. Iuſti. A. poſt. Biliſ. V. C. Coss. anno iij.

† Tum legislatorib. quandã in ſerendis ll. perturbationem im portat. Haloan.

p ¶ Partem. ʃ. i. præsente vna parte tantum fuit præbita dicta firmatio, vel etiã per cognitionẽ, id est, præsente vtraque parte, vel melius, vt puto, per vnã partem. i. siue promittat vni parti, q̃d de cõfirmatione iudicij promittitur, siue etiam per cognitionem, i. siue ipſi iudici fuerit promiſſum, siue ex cuius ſtipulatione vtilis actio quæritur, vt ff. rem pup. ſal. fo. l. ij. iij. & iiij. j. respon. & hoc etiam hic ſubiicit.

q ¶ Indifferens. ʒ i. non refert, quò ad efficaceman actionẽ quærendã, vtrũ dibus eorũ, & ſucceſſorib. scientibus, quia si etiã post hæc fraudauerint, certa posſeſſio deputabit ex eorum ſubſtãtia sacris nostris priuatis, vt hinc ministratio eis fiat.

¶ Illud † qnoq; ad honorem, & cultũ ſedis tuę decernimus, si quis ędificans ecclesiam, a aut etiam aliter expendens in ea ministrantib. alimenta, voluerit aliquos clericos ſtatuere, non esse ei fiduciam vllam, quos vult per poteſtatem b deducere tuæ Reuerentiæ ad ordinãdos eos, sed examinari à tua Sanctitate, ſententiaq; tua, & qui pontificalem ſedẽ rexerit, ſemper hos ſuſcipere ordinationem, qui tuæ Beatitudini, & qui postea oportuni videbuntur existere, & Dei ministerio digni, vt non profanentur ſancta Dei (hoc videlicet, quod sacris sancitur eloquiis) sed intacta hæc, & ineffabilia, tremendaq; constituta, ſanctè, & Deo amabiliter, & venerandè tractari. c Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc ſacram declarata sunt legem, Beatitudinem tuam ſeruare perpetuò ſancimus, cognoſcentes, quia non minus nobis cura est ſanctarũ ecclesiarum conſeruare vtilitatẽ, quàm ipſius animæ d.

De iis, † qui ingrediuntur e ad appellationem, & qñ per ſcripturam f manus propriæ fiat collatio literarũ, & de iureiurãdo g dilationis, & vt cõiũgatur iureiurãdo calumnię.

TITVLVS XI.

¶ Appellanti ad appellationem exercendam ſtatuitur annus, ex causa bienniũ. Itẽ appellatore in biennio causam derelinquente, conceditur uictori cùm unus menſis Jupereſt eam proſequi, ut ſententia infirmetur: in utroq; caſu appellatore in expenſis condemnando: neutro autem proſequente, ſententia remanet firma: his obtinentibus in cauſis ſuturis, ac etiam pendentibus nondum finitis. Bartolus.

¶ Imperator Iuſtinianus A. Ioanni Præfecto prætorio, iterum exconſuli, & patritio.

Olubile hoc, i & humanũ, & quod manere idem nũquã valet, ſed fit q̃dẽ semper, manet aũt nunq̃, j & legiſlationibus introducit aliquẽ tumultũ, † & iis, quæ videntur ſe habere rectè, & firmè posita, indicãtur. m Sed & ea, quę ſubtili obſeruatione cauta sũt, plerũq; turbauit emergẽtium varietas cauſarum. Scimus. n. quia dudum correximus, n quod malè & doloſè circa appellatiões agebatur, quia hoc ſolo, vt cognitionẽ introducerẽt in iudicium appellãtes cõtenti, & personã facientes firmã, aut per vnã partẽ, p aut etiam per cognitionem (hoc enim indifferẽs q est) relinquebatur cauſa, & victori omnino erat inexplicabilis victoria, non valenti, r neq; iis, q̃ erant iudicata, frui propter appellationem, neq; appellationem examinari posſe ꝓpter absentiã appellãtis. ¶ Hęc nos † dudum ſanciẽtes correximus, s annũ quidem deputantes s appellationẽ offeréti, ſiue ipſi ſecundũ se u ingredienti, ſiue communiter, x quatenus intra y hũc, litem exequatur, & mereatur, z quę iuſta sunt, & nõ relinquat a ea ſine prouiſione, deinde propter clemẽtiam, si per occaſionem iudicis appellatio prolõgetur, aut per aliam quamlibet causam ineuitabilem, etiam alium adiiciẽtes b annum, c poſt quẽ, niſi litem compleuerint, ratam manere victoris ſententiam ſancimus. Hęc itaq; placuerunt nobis, & in cõi lege d cõſcripta sunt, & obtinere legem hanc volumus, & obſeruationẽ illius. Sed plurimi e iterpellauerunt nos, dicentes ſe quidem denũtiaſſe f appellãtibus, g & voluiſſe litẽ examinari, nõ tñ ab ipſis iudicibus impetrare valuiſſe, propter quaſdam forſan ineuitabiles occupationes. h Alij i verò etiam ventorum immenſitatem accuſauerunt, & quia nauigare k non licuiſſet de Prouincia, cõtrarijs flantibus ventis, per terram verò venire non valentes propter inopiã, aut certè quia in inſula commanẽtes, aliter niſi per mare venire nõ poterant: & propterea non valuerũt examinare vſq; ad finem negotium, neq; ſecũdo anno, & quidam tẽpeſtatũ acerbitatẽ, alij languorẽ ineuitabilẽ, † quæ omnia ex ipſis agnoſcimus rebus nobis inſinuatis. Vnde nos hęc iuſtè mouerunt, & legem transcendere nolẽtes, & iis, qui per talem quandam fortunæ circunuentionem lædũtur, dare præſidium poſſibile cupientes. Quid ergo agere oportebat, niſi ad legem aliã reſpicere quę dignè cauſam iuuaret? l Obſeruatio ſiquidem reliqua prædictę legis noſtræ, m ſicuti prędiximus, per omnia cuſtodiatur. Si verò pro veritate ineuitabile quiddã euenerit, & qui appellationis litẽ exeq tur, nõ obſeruet, n & licet ingreſſum, o & fatale, fecerit, nõ occurat, & peri clitetur biennij cõpendio tẽpus, tũc confirmari victoris ſententiã, (quod etiã prior noſtra dicit lex) ipſi parti ſit ꝓmiſſum, aut iudici ſiue cognitori vt dictum eſt.

† Concor. c. cũ ſit romana. eẋ de app. & ij. q. vj. c. ei qui appellat.

† Morbos fonticos, Halo.

r ¶ Non valenti. ʒ id est, victori.

s ¶ Correximus. ʒ vt C. de tempo. appell. l. fin. §. illud.

t ¶ Deputantes. ʒ scilicet nos. Accur.

v ¶ Secundùm ſe. ʒ id est, pro causa ſua tãtum.

x ¶ Communiter. ʒ i. in causa cõi, quam etiã intendere poteſt ſine mandato, vt C. de cõſor. eiuſ. li. l. ij. Vel dic ſecundum ſe, i. ipſe tantũ cõiterve, id est, vnà cũ altera parte ſcilicet aduerſa. Acc.

y ¶ Intra. ʒ ſ. annum.

z ¶ Et mereatur. ʒ appellans.

a ¶ Relinquat. ʒ ſi iudex ea, quæ ſunt iuſta, vel nõ relinquat appellans ea agenda in causa appellationis, ſine prouiſione, id est, quin prouideat, vt finiatintra annum.

b ¶ Adiiciẽtes. ʒ ſ. nos.

c ¶ Annum. ʒ ſalium, vt ita ſint duo fata, i. duo tpa, in q̃b. appellatio fatũ i. mortẽ, ſiue ſinẽ recipiat, vt C. ſ tẽp. app. l. fi. §. illud. in fin. & l. nemo.

d ¶ Communi lege. ʒ ſcilicet ſupradicta. C. de tẽpo. appel. l. fi. §. illud.

e ¶ Sed plurimi. ʒ victores.

f ¶ Denunciaſſe. ʒ vt ꝓ eederent in causa.

g ¶ Appellantibus. ʒ id est, cognoſcentibus de appellatione. Accurſ.

h ¶ Occupatione. sic ff. de procur. l. filius. §. fina. & l. aut. & l. hæreditas. & l. vel iudicio. & l. aut legati.

i ¶ Alij. ʒ noui, ſcilicet, appellantes.

K ¶ Nauigare. ʒ sic ff. ſi quis cau. l. ij. §. ſi quis in iudicio. & §. quod diximus. & §. fi quis tamen.

l ¶ Iuuaret. ʒ puta ꝓ in integ. reſt. fortè ex gñali clauſula, ſi qua iuſta causa &c. vt ff. ex quib. cauſ. ma. l. j. §. fi. & ff. de iti. act. pri. l. j. §. ſi quis autẽ propter. & facit ʃ. vt ſpon. larg. §. hoc quoq; coll. ix Vel dic, neceſſe est, aliã legẽ reſpicere, ſi hanc nouã, vt ʃ. ꝑ. §. quia enim.

m ¶ Legis noſtrę. ʒ C. de tẽmp. app. l. fi. & hoc niſi iuſta causa ipediat, vt ſubiicit.

n ¶ Obſeruet. ʒ ſiudiciũ appellationis. Al.

o ¶ Ingreſſum. ʒ ſquia ingreſſus fuit, & venit ſemel corã iudice appellationis, & fatalẽ fecit, i. primũ annũ appellationis tranſire ꝓmiſit, & nõ occurrit, id est, nõ venit poſtea, adhuc tamen ſub audi pereclitetur tps, i. currat tẽpus cũ periculo tamen appellãtis, & hoc compendio biennij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Adiicimus.] id est, dicimus.
b ¶ Fingentes.ʒ id est, obiicientes,secundū Al. vel distrahentes his &c. vt subiicit.
c ¶ Instante.ʒsic C. de iudi. l. properandum. §. huiusmodi.
d ¶ Superior.ʒ id est, melior in causa, vel potior in iure.
e ¶ Esse sententiam.] scilicet sancimus.
f ¶ Certamina.ʒ i. malā causam habens,&sibi audi apparuerit. Accur.
g ¶ Suscipiat.]scilicet, a ppellans. Accur.
h ¶ Accipere.]quia victus victori in expensis condēnatur,vtC.de iu.l. ꝓperādū.§. finaūt reus.
i ¶ Vincere.ʒ sic C. de iudi. l. properandum. §. finautem reus.
k ¶ Fruatur.ʒabsens.
l ¶ Quibus.]scꝫexpēsis.
m ¶ Occurrit.] Est ergo voluntatis,qđ ꝓxi. dixit,vt actor debeat se ingerere,sed stultus ē fi vadat, cū eo nō eunte sniа prima firmet,vt hic. sed fortè ire vult, cū aliqua petat plura in causa appellationis.quod poteſt, si sunt accessoria principali,vt C.de ap.l.amplio rem.§.in refutatoriis.Itē & nouas fortè vult victor inducere ꝓbatiōes: vt C.de temp. & re.ap.l. per hāc legē. Sed qđ si iudicis copiā nō habuit? Rñ.nō currit tempus appellationis, vt j.vt ſpon. Iar.§.hoc quoqꝫ.Itē & in alio casu nō currit tēpus quādo.s.appellatio ē coram Principe:vt ſ.de ap pella.§.ij. Item i tertio, f. quando interim tractatur causa eadem coram arbitris,vt j.de ap.§. fin.
n ¶ Et spatiis.ʒ vt intra decem dies appellent, vt inf. de appell. §.j.
o ¶ Contingit iam.]scꝫ licet ante compositionē huius constitutionis.
p ¶ Firmas.ʒscilicet leges antiquas. Alb.
q ¶ Decreto.ʒscilicet, iudiciali.
r ¶ Eandem.ʒ sicut dictum est supra.
s ¶ Monstrauerint. ʒ si actor obtinuit in prima cā,& in cā appellationis habet ꝓbare de iure suo, sicut & i prima. & scđm hoc,litera bene stat, cū oia esse debeāt i pristinū ſtatū,vt C.de ap.l.appellatio. ſi aūt in principali cā obtinuit,& sic fuit absolutus, & actor appellauit,tunc similiter habet actor ꝓbare in cā appellationis,sicut in prima,ꝓ prę allegatā l.& quod dicit hic,victorē probare, ꝓut refert ad reū victorē intellige,qđ ē eo ipo, qꝫ nō ꝓbat cōtrariū, sic C.qui mi.nō posſl. super

sed cū quadā ſubdiuiſione, quā in præſenti adiicimus. a ¶ Quia enī victores videmus immensitatē tēporis fingētes biis, qui appellatio nē quidē,& ꝓ fatalē ingrediūtur, nō tamen viterius examinationē ſubire volunt,aut etiam in mediis certaminibus relinquunt eā, propterea paruo quodam victores minuētes cōſiderauimus benè fortè quod decet. Volumus etenim eū, qui vicit causam,ſi voluerit ,ꝓ veritate firmari ſententiā,nō ex circumuētione, nec ex tpe quodam, ſed ex ipſa rerū veritate,etiā deſerēte eo, qui appellationē obtulit, ingredi,& hoc ipſum accuſare, & ꝙrere deſertorem,& ſiue inuenire eū valuerit,ſiue ille nō appareat, ſuas allegationes deducere ad mediū,quippe biennio inſtāte, cad finem tū, ita vt vnus fortè ſuperſit negotio mēſis,& ſiquidē apparuerit ſuperior, d firmā eſſe ſniam, e ſi verò inferior circa certamina f (ēt eo qui appellationē obtulit,& fatalē ingreſſus eſt,nō obſeruante causam)ſuſcipiat g ex iuſ decretū: illo tantūmodò adicctò,ſiue obtineat causam is, qui ēt prius vicit, ſiue circa eam minor inueniatur, expēſas ei modis omnib. poſt appellationis ingreſſum factas deſertor ꝓſtet. Siue nāq; obtineat cām occaſione expenſarum, ſecūdum hoc ipſum,ꝙ ēt vincit, rectè iuſtū eſt ēt expenſas accipere, h ſiue minor inueniatur, coꝙ omnino ille deſeruit, & contingit eū etiā deſerētē vincere, i expēſas qđē ꝓſtet, ſententia verò fruaī, k gratias agēs Deo,& preſenti legi,ita iuſtitiam ſibi ſeruāti, & tantūmodo in expēſas dānificanti,quibus l nō lex ſed ipſe abſens ſe dānificauit. Si verò neuter occurrit m neq; victor,neque victus,q ēt ſcđm fatalē ingreſſus poſteà deſeruit ſentētia victoris maneat firma:oībus reliqs ſup appellationibus ſcriptis legibus, exiſtentibus,& in ſpatiis n tporū, & in aliis.hāc.n.legem ſpāliter ſuper iis, qui poſt ingreſſum fatalis factū deſerūt,ponim°: nihil aliarū legū,aut temporū appellatiuorū, neq; ꝓmentes,neq; permutātes: firmas igitur eas ēt ꝓ hanc ponentes legē. ¶ Illud quoq; determinare optimū eſt, ſi qđem victores cōtingitiā o ſentētiam ꝓmereri, firmas p declarantē eorū victorias his eos ſi ui. Nihil.n.eorū quę iam terminata ſūt,cōmouemus. Si verō hactenus pēdēt,biēnio inſtāte, & nondum tranſacto, & nondum

decreto q firmatæ, ēt iſtæ eandē r mereantur examinationē, & ita s potiātur victores ſententiis,ſi eas rectè habere monſtrauerint t.

¶ Ex documētis publicis ſolis,& nō priuatis cōparatio fieri debet.ſallit in documētis priuatis,qbus aduerſarius ꝓ ſe utitur, & i documentis, quæ ex archiuo publico proferuntur,& publicè habent teſtimonium,iureiurando de calumnia præſtito. Bartolus.

¶ Illud ēt iudicauimus huic oportere adiici legi. Quia enim dudū ſcripſimus legē u volentē ex ꝓprię manus ſcriptura nullā fieri cōparationē,ſed ex ſolis documētis publicè celebratis, videmus aūt cārum experimētū egere cōpetenti correctione in lege,& hoc ex ipſo litigantiū inuenimus expimēto, emēdare eam ſcđm hoc volumus ſchema. v Crebro nāq; ꝓferēs qđā cuiusdā manus w documētū, & ex ea faciens,aut cōuentionē, aut ſuarū allegationū ꝓbationē, cùm eiusdē manus aduerſa pars,ptuliſſet literas,&legitimā,ꝓbationem exinde vellet fieri, ex quibus ipſe aduerſari° illud obtulerat,ille vtebatur lege, x qa oportet ex publico cōfectis y documentis fieri cōparationē,& non ex aliis,ꝙ à quo ꝙ ſcribūtur. Sancimus,ſi qñ aliqđ tale cōtigerit, & quiſpiā voluerit ſecundū eas,ꝙ ab aduerſario ꝓlatæ ſunt, literas , fieri examinationē, z non accuſetur hoc tanꝙ non rectè ſit factum. Cui.n. ipſe credidit,& quod ꝓtulit is,cōtra quē, a & ex quo ſuas affirmat allegationes,hoc nō accuſet,neq; ꝓhibeat comparationem literarum ad eū fieri,licet cōtingat eſſe documētū manu cuiuſcunq; cōſcriptū. Neq; n.ipſe ſibi reſiſtit, b & quæ affirmauit,hæc accuſabit. ¶ Si verò etiā ex publicis archiuis c † proferatur charta,velut de ſuſcepto d mēſæ e gloriosiſſimorum Prætectorum: f (nouimus.n.etiā aliquid tale quę ſitum) & quod ex publicis archiuis profertur,& publicū habet teſtimonium, g ēt ſuſceptibile hoc eſſe ad collationes h manuum ponimus. Vbiq; n.falſitatis peccatū odio habentes, & iuſiurandū ꝓbere diſcutiētes,& eximentes literas, ſancimus,& ex publicis ſolummodò documentis comparationem fieri permiſimus. Quapp valeat per omnia lex illa præſenti ſub diuiſione delata ei,iureiurando tamen comparantium i modis oībus prohibendo. † ¶ Quia igitur nos ꝓ reuerētia litigātium volumus moxī principio litis iurare litigantes,actores quidem, qa nō calūniantes inferant lites,fugientes verò, qa credūt ſatisfactionē competenter ſe facere,& non cauſa cōtentionis, † & hanc communem poſuimus legem k cōtra oēm perſonam,modis omnibus hoc nulli cōcedentes. l ¶ Illud

quoque

† Hoc declarat in ca. quū §. ante me. ibi, nā & victores ex ꝺ. ꝓbat.

† Concor. ꝓ præſentiū cū gloſ. ſup verb. iuramentū. ff. de teſt. vbi declarat hūc text ſum.

x Dat. xv. Kal. Septē. Conſtantinopoli poſt cōſul. Biſſi. V. C. Sic quoqꝫ Iulianus, ſed Halo. legit myſteria, & melius, vt in Cōſtitutio de ipſa.

† De materia huius auth. vide per Ianoc. in c. ad hęc &. de ele. Bald. in marg. in vers. capella. verſi. fi. vbi tractatur an liceat ſit in domo priuata habere capellā.

† Facit ad hoc cap. nam ſi. ff. gl. ſup verbis, ante viros, ante fin. ibi, ex quo ſenatus, ex ꝺ. probat.

† Concedentes. c. cum ſit ſam. ex. de probat. ꝓ xxv. qu. iii. nos vero.

† Ipſo ꝓ de iureiurando ab his, qui literas comparandi modo gerendo, ſtando, loquendo, ꝙ ſe ſuo ꝓ ſtio repugnat ap ꝓbant. † Propter eā.

gare. Vel dic nulli remittimus hoc ſcīm. vt C. de iur. cal. l. j. §. ſed qa. Sed §. ſ. de iureiur. l. iuſiurandū. §. qui iuſiurādū. Dic ergo, hęc corrigit illam. Vel dic illud ſpāle cū expreſſe correctū nō inueniamus, vt §. de admi. of. §. j. Itē ꝓ. j. col. x. vt cleric. iur. non cōpell. in fi. Sed illud ē ſpāle in clericis, vt nō iurēt de calum. ſecundū l. Friderichi prædictam. Accurſ.

a ¶ Frequenter.ʒ vt ſup. de iur. calum. l. j. Acc.

b ¶ Putans.ʒ probationem.item & alia dicuntur in ſcro calumniæ, qđ dic, vt dicemus inf. vt li. iur. in prin. ꝓſtitutionis.

c ¶ Quæſierit.] hoc duos regit diuerſos accuſatiuos. Accur.

d ¶ Nequaquam.]in eo ꝙ dicit,nō iurāndum poſtea, ex quo ſemel eſt iuratū,eſt ꝓ ff. q. ſatiſ. cog. l. de die. §. fi. & ff. de edē. l. ſi quis ex argentariis . §. exigit. & C. de iur. cal. l. j. & ff. de iureiur. l. iuſiurandū. §. qui iuſiurandū. in princ. ſed ꝓdicta hēnt locum iure veteri, qñ ſæpius iurabat, vt ſ. c. §. Itē ꝓ j. de teſta. §. ſi verò deducēs. & C. de ſ. inſtr. l. cōparationes. & ſ. c. §. illud etiā. in fi. pōt dici, qa prin. iuratū nō erat, in ꝓdictis ꝓriis legib. hic autē iuratum erat, vt patet hic ex ipſa litera. Vt dic, qa iurauit ſe non petiturā probationes ſuperfluas ab aduerſario, at hic nō iurat ſe non probaturū, qđ vult etiam falſō per hāc auth. licet. perl. Codicis, hoc iuret, in eo, qa iurat, non calūniandi animo liem mouere. Imo ēt qđ plus eſt, nec per illam iurat ſe nō calumniari, niſi quō ad principiū cauſę. vnde pōt & poſtea calūniari, vt ff. de dā. infe. l. qbona fide. §. ſi qs ſtipulatus: vnde iurare debet, vt in dictis ll. cōtra dicitur. Vel verius, illa ſunt ſpecialia, hoc aūt generale, nō aūt placet, vt hęc corrigat. Itē no. hoc generale, qđ ſufficit ſemel iurare, ſic C. de iure deli. l. fi. §. ſed quia quidā. arg. contra. ff. de leg. iij. l. fideicōmiſſa. §. ſi quis decem.

e ¶ VT IN PRIVATIS domibus &c.

¶ Vt C. de Epiſc. & cle. l. conuenticulam. & C. de hęred. & ma. l. iij.

T priſcis Domi. ʒ priuatæ.

¶ Ditionis.ʒ id est, iuriſdictionis.

h ¶ Domib.ʒ ſpriuatis.

i ¶ Extranea.ʒ vt C. de ſanctiſſima Trinitate. l. iij.

k ¶ In ſacris.ʒ i. prędiis

quæ quantum ad quoq; adiicimus,vt ſiquis ꝓbationem petierit,quanquā ſuorum ſermonū,aut literarū:iuret prius,qa nō dilationis cauſa hoc agit. multi nanq; ſola iniurię cauſa,& maximè ſup nobilibus mulieribus,ſiue literarū ꝓbatio obiiciat, ſiue alia quælibet cauſa ad iuſiurandū hoc concurrunt,vt in vno negotio frequenter a iuſiurādū ꝓbeat. ¶ Sancimus igitur,hanc perimētes iniuriam,& nolentes crebrò in eodem negotio iuſiurandum præberi, vt vtraq; pars,dū vna quidem de calumnia ſcīm præbuerit, alia verò, quia iuſtā putans b reluctationem eſſe litis,adiiciat,quia in tota lite ſicubi quęſierit c ꝓbationes aduerſarium ſuū,nō per occaſionē dilationis hoc faciat,ſed proveritate, neceſſariā ſibi à ſuo aduerſario exhibendam putans probationē, & ſi hoc iurauerit ſacramētū, nequaquā d penit° (licet crebrò requirēdæ ſint probationes) ab alterutra parte expeti ſcīm, † ſed dari ꝓbationes,& non crebrò cogi quenquā ſacramēta ſubire, generaliter ſemel hmōi ſacramento ꝓhibito.

¶ Quę igit viſa ſunt nobis, & per hanc ſacram declarata ſunt legē, tua Celſitudo oībus faciat manifeſta, edictis à ſe directis, vt omnes agnoſcāt, quę nobis ſūt placita. *

Vt in priuatis domibus e ſacra miniſteria † non fiant.

TITVLVS XII.

NOVELLA LVII.

¶ Prohibēt celebrari i domib. ſine licentia ſupioris: oratoria verò cā oīonis permittitur habere, et in eis clericos cōuocare. Bar.

Imperator Iuſtinianus A. Mennæ Archiepiſcopo Regiæ ciuitatis Conſtantinopoli.

T priſcis † ſancitum eſt legibus, nulli pēnitus eſſe licentiam domi, f quæ ſacratiſſima ſunt agere, ſed publicè ſinere ꝓcedere in creduli tatem, & Dei culturam, ſecundum ſanctionem de his ſacratis actib° traditam. Et nos etiam hanc in ꝑſenti ponimus legem, quam cum omni cautela tenere volumus.

¶ Omnib° enim interdicimus magnæ huius ciuitatis habitatorib°, magis aute ēt totius noſtræ ditionis, g in domib. h ſuis habere quaſdā quaſi orationū domos, & in his ſacra celebrare myſteria, & hinc fieri quędā catholicæ, & apoſtolicę traditioni extranea. i Sed ſiqdem domos ita ſimpliciter aliqha bere putāt oportere i ſacris k ſuis, orationis videlicet ſolius gratia, & nullo celebrādo penitus horū, quæ ſacri ſunt myſterij, l hoc eis permittimus. Inuidia enim nulla eſt, ſi volūt circa hæc habere habitacula quædā, & in eis tāquā in ſacris orare, aliis aūt omnibus abſtinere, niſi tū in eis voluerint aliquos inuitare clericos hic quidē ſanctiſsimę maioris eccleſię, & ſub ea ſanctiſſimarū domū, voluntate, ac probatione ſanctiſſimi Archiepiſcopi ad hoc deputatos, in prouincia verò Deo amabiliū Epiſcorū, m nulla nouitate ſedi eius Beatitudinis ex preſenti noſtra lege facienda circa exiſtentia ei quolibet modo in ordinationibus, aut gubernationib. hic, aut in Prouinciis iura, ſed omnibus etiā cōpetētibus ei quolibet modo, & tēpoꝝ ratis nūc, & in omne reliquū tps ſeruandis: ſancimus tuā hęc cōſeruare gloriā, & manifeſta omnibus ꝓ literas ꝓprias cōſtituere, quatenus ꝓ oīa valet lex. ¶ Hęc em & gloriosiſſimo Prefecto ſelicis hui° vrbis, & ſanctiſſimo Archiepiſcopo, & vniuerſali Patriarchæ præcipimus, vt ex ciuili, & ſacerdotali virtute hęc ꝑpetuè cuſtodiantur. Sciāt eū & ipſi domuū domini, qa ſi nō hæc cuſtodierint, ipſi quidē ſub imperiali fiēt motu, n domus, aūt in qbus aliqd tale agit, & publicę fiēt, & ſub ſacratiſſimū noſtrū ærariū ducent. o Si aūt & aliquos cōtingat p tale aliqd in ſuis habere domib. ſciāt qđ niſi intra tres mēſes, q ex quo hæc lex inſinuata fuerit, hęc correxerit, & ad figurā à nobis ordinatā reduxerint, ſub ꝓdicta pęna fiēt. Hęc aūt agi cū veritate, nō ꝓ aliquā calumniā volumus. Veraciū r. n. ſolūmodo ſumus amatores. ¶ Hęc ſancimus tuā cuſtodire Celſitudinē, & nihil tale fieri cōcedere. Scito. n. qa ſi didiceri mus tibi tale aliquid denunciatū, deinde prohibuiſti, aut tu, aut ſucceſſores tui cinguli futuri, ipſe quidem quinquaginta librarū auri expones pęnā, & qui ſucceſſores cinguli tui fuerint, parēs aūt tibi officiū, idem ſu ſtinebit dānū, quia rē nobis ſtudioſam, & ſanctiſſimę ecclеſię cuſtodiētē vnitatē, s &, ꝓhibētē, quę à nobis apertè interdicta ſūt, agi latēter paſſū ē, & diſpicere cōmiſſum, & circa ipſum cingulum periclitabitur, inſuper & ipſā domū in qua aliqd tale agit, fieri publicā, & ſub ſacratiſſimū venire ærariū. Scriptū aūt eſt à nobis, & ſanctiſſimo Patriarchę felicis huius vrbis, vt & ipſe huius ponat rei ꝓuidētiā. volumus. n. ſacerdotaliter, & iudicialiter hęc ſeruata durare i reliquū tps immutilata. *

Vt defuncti, t ſeu t funera † eorum, non iniuriētur à creditoribus, & vt conſiliarij, † u non ſuſcipiant cognitiones abſque iudicibus.

TITVLVS XIII.

NOVELLA LX.

¶ Mortuis, & moribūdis funerib. eorū, necnō eorū domui, & reb. ac familię creditores iniuriā inferre ꝓhibētur abſq; iudiciali decreto. B.

Imperator Iuſtinianus A Ioanni gloriosiſſ. ſacrorum per Orientem prætoriorum Præfecto, iterum ex conſuli, & patricio.

Vi varietatē cauſarū cōiiciunt, nō facilè ad culpā veniūt, ſi veritatē examinēt. quoſdam nāq; veriſimile eſt, multitudinē legū, q per ſingula à nobis adiiciūtur, culpare, nō cōſiderātes, qa op e ſemp vocāte, x cōſonas cauſis ponere

leges

* Dat. iiij. No. Noue. Conſtantinopo. Imperat. DN. noſtro Iuſtin. P.P. Aug. anno xj. poſt Biſſ. V. C.

† Reliquię Halo.

† Aſſeſſores. Haloa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ei seruos alios.ʒ ergo serui possunt esse milites, sed contra C.q. mi. non po. l. super seruis.li. xij. sed dico, q hęc dictio alios, non implicat hic, sicut in diuina scriptura, crucifixus est Iesus, & alij duo nequa: sic ff. de ma. Prin. §. oportet. col. iij. & ff. de proc. l. nō solum. §. quæritur.

b ¶ Potestate.] id est, authoritate sua.

c ¶ Dispositum est. ʒ à nobis per sententiam.

d ¶ Sancimus igitur. ʒ nunc repetit quæstionē, vt addat.

e ¶ Domui omnino. ʒ repete non.

f ¶ Omnib. ʒ i. ipso iure, sic ff. depositi. l. j. §. si pecuniam. in fi. §. & facit ad hoc ff. de pub. & vec. l. commissa. & C. de iis, q ponu. ati. præ. aff. in l. j. & C. vnde vi. l. si quis in tantam. & C. local. fi. & ff. vt non fiant pig. §. j.

g ¶ Hanc. ʒ i. actionem. & facit. ff. si quis aliq. te. prohib. l. j. j. respon.

h ¶ Moriente. ʒ id est, mortuo.

i ¶ Quod. ʒ p quis. Ac.

k ¶ Lex est.] vt C. de sepul. vio. l. fin.

l ¶ Infert lex. ʒ vt ff. px. Sed contra ff. de sepul. vio. l. ij. §. non perpetuo. sed ibi ab amicis portabat, & fm voluntatem defuncti, hic autem contra voluntatem. Ité hic potest teneri iniuriarum hęredibus, vt ff. de iuiur. l. j. §. etsi forte. Accurs.

m ¶ Oportet. ʒ sic C. de hæred. l. iij.

n ¶ Dedit Deus. ʒ sic ff. de fid. instr. §. j. in fin.

o ¶ Ante nos. ʒ scilicet. dixit forte. Accur.

p ¶ Sequitur. ʒ id est, persequitur.

q ¶ Hic. ʒ id é, in Regia ciuitate. Accur.

r ¶ Constitutio. ʒ nec illam cōstitutionem, nec quentem nostram habemus hic, sed huius cōsti. ff. Zenonis habemus memoriam. j. de iudi. j. fnd.

s ¶ Cōsiliarios iudicū. ʒ i. assessores, vt inf. de iudi. circa princip. ibi, nostris eis, &c. col vj. quotum consilio administratores iudicāt, vt ff. quod quisq; iur. l. ij. & C. de assess. & do. l. j. Accur.

t ¶ Per se. ʒ i. sine administratione, corā quo fuit incepta causa. & dic q ordinarius seruauit sibi sententiam, quia si nolet seruare sibi sententiam, hoc posset iure.

v ¶ Administratores. ʒ i. ordinarios iudices, vt patet ex defunctione, quam facit sup. de exhi. & intro. §. si verò.

x ¶ Agitantur. ʒ id est, agitari cœpta sunt, vel agitari debent.

leges compellimur: cūl em p inopinabile emergat, & ab iis, quæ iā posita sunt, mederi nō valeat, qua le quidem nup est agnitū, deberi sibi quidam dicēs ab aliquo, dū hominem in morte cognouisset esse cōstitutum, milites congregās, & seruos alios plurimos, ingressus est sup morientē. verū ille anxiat clamare cepit, donec cū violentia cōpressum reliquisset spūs. at ille etiam signacula † imposuit rebus sua potestate, præsente nullo in cingulo constituto, aut quolibet omnino legali, & ciuili officio obseruato, & neq; ita recessit, sed etiā defunctum iniuriare non eum piguit, primū quidē insistēs nō fieri exequias, † deīde cū vix cœpisset de domo d'poni mortuū, instabat publicè portari lectū nō sinēs, neque deducendū dicens, nisi debitū perceperit, donec sponsorē accepit, & ita iā defunctū tradi terrę permisit. Negotium siqdem quo hęc cōmissa fūt, cōpetenter dispositū est, oportere aūt iudicamus etiam generali lege hęc emēdare, nō sinētes hęc rursus cōmitti sp si ne legislatione manentia. ¶ Sāci mus † igr si quis, illo supstite, ad huc quem putat debere sibi, ascendat domū eius, & molestus sit supstiti homini, aut q eius sunt, vxori fortè, vel filiis, aut domui omni no, aut ēt signacula per ppriam ptātem imponere pſumat, nō prius decreto, & officio legati seruato, post eius, qui dī debere, mortē, actione qdem modis oīb. cadat, siue iustam hēat hanc, siue non: quantū verò deberi sibi dicit, tantum aliud superexigatur, & det in iuriati hæredibus. Confiscationē quoq; in tertiam partē substantiæ sustineat (sicut & Marcus Philosophus Imperator in suis conscripsit legibus) & infamia feriatur. Qui .n. hominis naturam nō erubuit, dignus est & pecuniis, & gloria, & aliis oīb. condemnari. ¶ Si verò etiam moriente quodam, circa funus peccē aliq d morientis, q exeqas phibeat, scripta qdē iam lex est, & à nro patre sup hoc, tū simul etiā ex nostris maior sequatur delicti pęna, & iisdē subiace at q præsens infert lex eis, qui in vi uentem tale aliq d, quale dixim, cōmittunt: huius rei ppuidentiam habente pcipuè qdem gloriosissimo Præfecto huius felicissimę ciuitatis, cui talium emendationū cura est, nihilominus aūt & gloriosissimo sacrorū nrorum ptoriorū Prę-

fecto, & gloriosissimo Magistro sacrorū officiorum, & semp his obe dictib. officijs. Oportet .n. cōib. existentib. contra naturā iniuriis, cōem esse iudicib. sup his phibitionem, atq; vindictam: his non ī sola felicissima ciuitate valentib., sed etiam in oīb. gentib. quarum nobis principatū alium qdē ab initio dedit Deus, aliū verò adiecit, & adhuc ēt dabit: (sicut ait qdam ante nos o) Prouinciarū qp pe iudicib. siue militarib. siue ciuilib. huius rei ppuidentiam hītib. Sequtur .n. hic qdem iudices, eorūq; officia triginta librarū auri pęna, si q d horū neglexerint, pro uinciales aūt q nq; , si neq; ipsi ad hoc īstiterint denūtiatione qualibet, aut hic, aut p Prouincias facta.

¶ *Index ordinarius occupationib. publicis ꝛpeditus, cām cōsiliarijs pot delegare, ſnia sibi sibi ſeruata, dūmodò tū cauſam audiat, & ſententiā proferat, & appellationem interpoſitam ſuſciat: ut iudex autē appellationis, & delegatus delegare nō poteſt. Barto.*

¶ Illud etiam rectè se hēre pspeximus non pmittere (sicut Zenonis piæ memoriæ dicit cōstitutio, & nostra quoq;) consiliarios iudicū ipsos causas p se audire, q apud administratores, aut datos p nobis iudices agitanē. Multò nāq; meliùs, atq; pfectiùs coram ipsis administratorib. præsentib. illis, quorum interest, causæ mouētur, terrore imminente, exhibitis testibus, & omnino causa ppriā habente honestatem, quam si apud pedaneos iudices talia decernantur, ī nullo cōsiliariorū officio distāte ab illis. Sed qm à nobis cōstituti semp administratores, occupationib. rerū, nostrarūq; ſuisionum cōprehensi, ad hanc ne cessitatē deponunt, oportet cō sonam, congruamq; legē reb. imponere. ¶ Sancimus igī contestationes q dem litium oīb. modis apud ipsos fieri administratores si ue maiores, siue minores sint, sed ēt in mediis litibus introduci rursus apud eos semel moti negotij res, quatenus ea, quæ examinantur, agnoscant. cum verò nouissima snia pferenda est, nullo modo pſumere consiliarios absq; administratorib. audire, sed cum competenti honestate, quod dudum dispositum propositis sacrosanctis eloquiis, ipsis administratores & audire quæ examinata sunt, omnia, consequenter & iudicare eos negotia, & suscipere appellationes, si qs appellauerit si ne vlla dilatiōe, vbi lex hoc fieri

y ¶ Administratorib'. ʒ scilicet agitantur causæ.

z ¶ Præsentibus. ʒ sic C. si per vim, vel alio modo. l. fi. sic ff. de re iudi. l. de vnoquoque.

a ¶ Testibus. ʒ vt posit terreri, & cogi testimonium ferre, vt C. de test. l. si qñ. Vel aliter, vt possint torqueri, vt j. de testi. §. hęc oia in pecuniariis. col vij. & C. de testl. nullū. & de Epis. & cle. l. presbyteri. q d fieri non potest à consiliario, vt j. de test. §. fi verò ignoti. sed in eo, quod dictū ē, coram eodem administratore produci testes, ʒ est. j. de test. §. & quoniam. sed illud speciale, quando absentes sint.

b ¶ Honestatem. ʒ alias honestatem, & alias potestatem.

c ¶ Quam si.] hoc respicit superius verbum, perfectius. Accur.

d ¶ Iudices ʒ i. delegatos.

e ¶ Ab illis. ʒ C. pedaneis iudicibus, q. d. similes sūt cōsiliarij pedaneis iudicib. vñ si ita obtinet in pedaneis, ergo ita & in cōsiliariis, loco sūpto à pari, vel à cōiter accidē tibus, vt ff. de publ. l. eū qui. j. fi. sed fallit in eo quod pedaneus interdū est ordinarius, vt Defensor ciuitatis, vt C. de pedan. iud. l. fi. & §. de Defen. §. & iudicare. & iste potest cognoscere de tota causa suo iure fine cō missione alicuius.

f ¶ Sed qm à nobis ſtituti. ʒ als à nobis statuti.

g ¶ Deponuntur. ʒ id é deducuntur, siue deueniunt, vt nō possint per se audire, alias ergo non potest fieri delegatio, vt commissio reseruata sententia sibi, vt C. de pedan. iudic. l. placet. & j. de iudic. §. j.

h ¶ Siue maiores. ʒ vt Præsides, vt Procōsules.

i ¶ Minores. ʒ vt Defensores ciuitatis, qui & pedanei dicuntur, vt modo diximus.

k ¶ Moti negotii.] als motum negotium.

l ¶ Nouissima.] scilicet definitiua.

m ¶ Dispositum. ʒ vt C. de iud. l. rem nō nouā. Et suscipere.] alias punitur, qui nō suscipit, vt C. de app. l. iudicibus. & l. si quis ppuocationē.

o ¶ Lex hoc. ʒ aliàs, & lex hoc &c. non aūt permittit lex quandoq; vel ratione personę iudicantis, vt §. de appel §. j. vel ratione rei, vt super possessorio, vt diximus. C. si de mo. pos. l. j. vel quæ occurrit tempus appellationis faciendæ, vt §. & app. j. responso.

Iudices

a ¶ Iudice.] vel delegati, quibus causa appellationis committitur, vel ordinarij. ad hoc §. de app. §. illud. & §. orientalem. col. iiij. Sed quid si ordinarius, q de appellatione cognoscit, impeditur publicis occupationibus? R fi. idē qđ in eo, q de principali cā cognoscit, vt ficut ille in eū casum tm, qñ sic impedit, potest audientiā committere, ita & iste, vt statim hic subiicit, & §. proxi. sed aliud in delegato etiam quocunque, vt tm per se cognoscat, vt j. c. §. fi. sed alij dicunt, q idē in iudice appellationis, quod in delegato, i. vt tā tum per se audiat, etiam si publicis occupationibus impediatur.

b ¶ Nostrā. ʒ quas duas non habemus.

c ¶ Falsitatis. ʒ i. iniquitatis, sic inst. quib. ex cau. ma. nō possum. §. semel. Nam falsitas est in mutatio veritatis, vt j. de fid. instr. in prin. col. vj.

d ¶ Occupationes. ʒ f. concedunt veniā, vt subiicit.

e ¶ Administrationē. ʒ i. nullam ordinariam iurisdictionem, delegatā tamen habent, vt ff. d' officio eius, cui man. est iur. j. in fi. eo quòd dicit trāsferri in delegatū iurisdi. vt ff. de iurisd. om. iudi. l. more. Sed quidā dicunt, delegatum nullam habere iurisdictionē, vt ff. de re iudi. l. ait prætor. sed certè verbū notionis, qđ ibi ponitur, pro arbitrio adiicitur. Ité est pro eis fide officeius, cui man. est iu. l. j. §. fi. in eo, quod dicit proprium nihil habet. sed dic, ſordinariū. vel dic, q non habet pprium propter hoc, quia cito pōt reuocari, vt C. cōia de le. l. fi. §. j. & ff. de iudi. l. iudicium soluitur.

f ¶ Egerint. ʒ i. non audierint, cùm reseruauerint sibi sententiam.

g ¶ Cum eis. ʒ scilicet administratoribus.

h ¶ Per omnem. ʒ id est per totam litem.

i ¶ Audiant causam. ʒ f. à principio vſq; ad fin. & ita delegatus à Principe non delegat, vt hic. Sed contra C. de iud. l. à iudice. Sol. hic exaudit Io. si velit sibi definitionem retinere. nam hic per se tantum audire debet negotiū, licet secus sit in ordinario, vt §. dictum est. Si verò totum vellet alij committere, posset, vt ibi. nam & hic, & ibi de delegatis à Principe loquitur. alias enim nullo modo delegat, vt ibi, & ff. de offi. Procon. l. legatus. vel sic, ibi loquitur de iudice ordinario delegato, hic verò đ eo delegato, qui nō erat ordinarius, & hoc potest dici per verba illa, quæ hic sunt scilicet, alios autem omnes, &c. vel hęc corrigit illam, ſecundū Irnerium. vel aliter, hic non prohibetur đlegato delegare prorsus, sed nō

D. Kalē. Decēb. C. P. Imp. D. N. Iusti. P. P. Aug. an. xxpost Belisar. V. C. Coss. anno ij.

permittit, & rursus appellationis iudices modis omnib. p se audire negotia, nullo agere aliter præsumente: sed si quid tale fiat, ipsis quidem administratorib. viginti librarū auri formidantibus pēnā, consiliariis autem, qui tale aliq d agere prēsumpserint, si quidem ad uocati sunt, expellēdis ab eloquētissimorū aduocatorū collegio, si verò aduocati nō sunt, sed alij qui dam, etiam cingulo, siqdē habēt, priuandis, & decē librarū auri castigandis pœna. Nō enim oportet eos, q Zenonis pię memorię contēpserint legē, & dudū nostram, & præsentem, arbitrari vt vnq fal sitatis huius fugiant pœnas. Erit .n. curæ p tps gloriosissimi Comitis sacrorū nrorum priuatorū, huius rei habere puidentiam, & exigere pœnam, & inferre ærario, dū tale aliq d cōmissum fuerit, cognoscente ēt ipso quia de suo, fisco cōplere debeat, nisi huius rei habuerit cōpetentē puidentiam. ¶ Sed hoc qđē in administratorib. decernimus, qbus publicè, & circa nras iussiones occupationes, vt nō p se audiāt causas, cōcedūt veniam. Alios aūt oēs, q nullam administrationē habent, causas aūt ex iussionibus nris audiunt, aūt in hac felicissima ciuitate, aut in aliis, si tale aliquid egerint, & eos, q ī offi cio consiliariorū cum eis audierint, adhuc vehementioribus affligimus pœnis, nisi per oēm conse quentes litē, ipsi cū suis cōsiliariis audiant cām. nā & dignitatū casum eis interminamur, & pœnam vicenarū librarū auri, & eorū consiliarios ex ipsa pelli ciuitate, in qua hoc egerint, insup etiam ipos pprio cadere honore. ¶ Tua igit Eminētia, q̄ visa sunt nobis, & per hāc diuinam declarata sunt legē, oībus faciat manifesta, secundū solennem modū edictis p puincias vtens, vt nullam gentiū lateat aliquid, quod à nobis sancitur. ī hac em felicissima ciuitate gloriosissimus Prefectus vrbi hoc pponet.

Vt immobilia ante nuptialis donationis, neq; hypothecę dētur, neq; oīno alienētur à viro, nec cōsentiētę uxore, nisi posteà satisfieri possit vxori, hæc verò etiam in dote valere.

TITVLVS XIIII.

posse litem contesta. tantùm audire, sed rursus in medio semel, in fi. omnia. & hæc est eadem, cum prima solutione, quæ est ipsa veritas. Accur.

k ¶ Interminamur. ʒ id est, interdicendo minamur.

¶ VT IMMOBILIA ANTE &c.

l ¶ Donationis. ʒ hæc prima pars expeditur j. eo. vſq; ad §. & multò.

NOVELLA LXI.

¶ *Donatio pp nuptias in immobilibus consistens, etiā muliere consentiente, non alienatur, nec obligatur, nisi elapso biennio, mulier ſuū conſenſum confirmet, nec tunc ſibi nocet, ſi uir aliud in bonis nō hēt, ex quo mulieri ſatisfieri poſſit: cōtrahenti tñ cū uno, ius ſaluum eſt contra eum, ad reliqua ſua bona. Item dos alienari poteſt, & omnia privilegia doti data ſunt firma. Angelus.*

¶ Idem Imperator Iustinianus A. Ioāni gloriosissi. Orientalium prætoriorum Præfecto, iterum ex consuli, & patritio.

Causam miserandā fieri cognoscētes, coram nobis pſis negotio moto, illud quidem corre ximus competenti modo, lege autem generali emendamus hu iusmodi negotia (hoc quod moris est nostri) & sancimus, si quis conscripserit antenuptialem, aut propter nuptias donationem) sic enim eam oportere magis vocari decreuimus) siue ipse pro se hoc faciens, siue etiam altero scribente, aut patre, aut matre, aut cognatis, aut extraneis fortè: si quis igitur tale aliquid fecerit, & scripserit donationem, in qua etiam aliquid immobilium est, interdicimus ci aut decæterò supponere remcōscriptam in antenuptialidonatione, aut alienare omnino. Quod enim semel vinculis spō salitiæ largitatis obligatum est, non erit conueniens alienari: vt mulier forsan in lucro, quod ei confert antenuptialis donatio, difficultatem patiatur, non inueniens rem in viri substantia, cùm sit alienata alijs, aut suppositā vt potentibus fortè personis, quatenus illi propter huiusmodi causas, aut sit omnibus modis inhabilis vindicatio, aut difficilis, & litibus egeat, dum ex hoc ipso sit ad iuuāda. ¶ Quapropter hoc obseruetur, & qui posthac contraxerit, sciat, quia siue emptionem, siue hypothecam habeat, nihil horum vtilitatis habebit omnino, sed æqualia erunt non scriptis, nec dictis, quæ supra hoc scripta sunt, aut conuenerunt, vt seruetur vxori lucrum. Non enim videntur nobis immoderatè fecisse quidam nostrorum iudicum, qui etiam ipsam in rem actionem mulierib. post matrimonij transactionem in sponsalitia largitate dederūt. qđ rectè inchoatum, deinde à posteris iudicib. quasi pro superuacanea quadam subtilitate cōtēptum est: & nō quaslibet uias, & artificiosas inueniāt, sumētes

m ¶ Neq; consentiente. ʒ nedū ea inuita. Alb.

n ¶ Hæc verò. ʒ Hæc secunda pars dicitur j. eo.

o Ausam miserandam. ʒ id est, misericordia dignam.

p ¶ Competēti modo. ʒ id est, per sententiam definitiuam.

q ¶ Moris est. ʒ vt §. tit. j. in prin. & j. de fid. inst. §. quia igitur.

r ¶ Decreuimus. ʒ vt C. de do. ante nup. l. fi. & facit, inst. de dona. §. est & aliud.

s ¶ Scribente.] scilicet prædictam donationem propter nupt. & faciente eam.

t ¶ Si quis igitur. ʒ repetit, vt procedat vltra.

v ¶ Interdicimus ei. ʒ scilicet marito, scribenti talem donationem.

x ¶ Supponere. ʒ id est obligare pignori.

y ¶ Spōsaltitiæ. ʒ i. donapropter nupt. impropriè enim ponitur, vt inf. vt spon. larg. j. respon.

z ¶ Obligatū. ʒ eoquòd facta est in dominio mulieris.

a ¶ Donatio.] per pactum de lucrando. Acc.

b ¶ Potentibus personis. ʒ quibus pares esse nō possumus, vt ff. de ali. iu. l. iij.

c ¶ Quatenus illi. ʒ scilicet mulieri.

d ¶ Dum ex hoc ipso. id est, iure communi, vt ex illo edicto de alie. iudi. mu. cau. fa. vt ff. de ali. iu. l. j. & ij.

e ¶ Obseruetur. ʒ f. qđ in l. ista continetur.

f ¶ Posthac. ʒ id est post hanc legem.

g ¶ Habebit. ʒ in re mobili antenuptialis donationis.

h ¶ Non scriptis. ʒ dati ui casus est. & facit sup. consti. quæ ex adscripti. §. fin. in fine.

i ¶ Immoderatè. ʒ sed moderatè. Accur.

K ¶ In rem. ʒ f. sol. mat. vt subiicit, & etiam constante eo, si maritus vergat ad inopiā, vt inf. de æqua. do. §. illud. & facit §. vt decęte. cōmutationes. §. j. & §. de non alie. §. si quis igitur emere.

l ¶ Inueniant. ʒ scilicet creditores.

Concor. clemen. vnica. de immu. eccles. cum sim.

c. superfluam. Glo. super ver. in extra. de fi. deleg. & vide illum gl. quæ hēna ēt fm nens distinguentiam leges & canones.

Universidad de Deusto
Bibliotecas

a scripsimus. ℨ vt C. ad Vellei. l. si mulier.
b Et si consentiat. ℨ si. sem el tantum.
c Indemnis. ℨ scilicet mulier.
d Consensum. ℨ si. secundum. Et si no. duplicem consensum intendũ plus operari quam vnus, vt hic & C. de non nu. pec. l. in cõtractibus. §. j. & C. ad Vel. l. si mulier. in fin. alias cõtra, vt ff. de ver. obl. hq. bis. sed quod hic dicitur, de duplici mulieris consensu circa fideiussionem præiudicare, videtur correctum, v t j. vt nulli iud. §. & illud verò præuidimus. coll. ix. vel dic, vt ibi diximus.
e Auditu. ℨ i. cõsensu.
f Delinquunt. ℨ i. fiunt in præiudicium eius. Accur.
g Decepta. ℨ si sem el.
h Aliæ res. ℨ in hoc solo addit hoc auth. legi codicis ad Vell. l. si mulier. secundùm Io. qđ sic itel ligo, in hoc solo est plus in cõsensu circa antenu. donationem, quàm circa fideiussionem eius.
i Rationem. ℨ vt non præiudicet sibi. Accur.
K Luerum sub caute la. ℨ sic §. de nupt. §. & ita circa talium. &c.
l Satisdationes. ℨ i. secundùm has cautelas, quas dedimus mulieribus, vt possint vendicare res supradictas.
m In dote. ℨ i. næstimata, q fũdus dotalis dicit, vt C. de rei vxo. act. §. & cum lex. secundũ Azo. alias secundũ Mar. & secundũ Al. qđ puto verũ Pla. verò generaliter in quolibet. ℨ nobis est C. de iu. do. l. quoties. Item est ℨ nobis, quod hic subiicit, iã enim &c. vbi expressè dicit de dicta l. C. de rei vxo. actio.
n Valebunt. ℨ quę in prohibenda alienatione dixit, nõ aũt de pmittenda nam licet millies mulier cõsentiat, nõ tñ præiudicat sibi, sed m Io. vt instit. qui ali. li. in princi. Alij contra. Sed Io. vt dixi, aliud in dote, quã in don. ℨ pter nup. dixit, & aliud in remittenda hypotheca à muliere in rebus mariti, C. ad Vell. l. iubemus. Item & alia est ratio, quare sit aliud, q a oia priuilegia dotis debẽt esse salua, vt j. §. ℨ x. nisi erat res mobilis in dote, in qua ℨ dicta fortè possent saluari, sed m Io.
o Sancita sunt. ℨ vt C. de rei vxo. actio. §. & cũ lex Iul.
p Volumus. ℨ sic ſ. de non alie. §. si quis igitur emere. & §. seq.
q Viris. ℨ id est contra henubus cum viris.
r Suis. ℨ s. viris, & vt

† Concor. gl. sup ver. alienatio. i med. in ca. ex parte. eẽ de consuet. vbi dicit ℨ non valet alienatio fũdi dotalis ẽt muliere cõsentiente.

res hypothecas. pręparãdo mulieres cõsentire, & ita proprio cadere iure. Cõsensus enim in talibus aut in hypothecã, aut in vẽditionem, aut in aliã alienationem cõscriptus percipienti omnino non proderit †, si semel cõsensus fiat; sed sicut in intercessionibus scripsimus, vt oporteat biennij tempore existẽte, & rursus aliam professionem scribi confirmantẽ consensum; & tunc ratum esse quod factum est; sic & in hoc fiat. Et si consentiat b mulier, secundũ speciem in intercessionib. sit omnino indemnis c, nisi etiam secũdum (sicuti prędiximus) celebrauerit cõsensũ d plura nãq; ex primo mox auditu e delinquuntur f, muliere quippe mariti seductionibus facile decepta g, & propria negligẽte iura. cũ verò in plurimo tempore cogitauerit pro negotio, fiet forsan cautior. Veruntamẽ neq; hoc simpliciter damus; sed tũc mulierem ex secũdo consensu dãno submittimus, dũ sunt aliæ res h, ex quibus posibile est ei satisfieri ℘ re, vel rebus immobilibus, quæ in ante nuptiali donatione cõtinẽt, & quę alio detinentur ℘pter alienationis, aut suppositionis modum: alioqn si nihil aliud supersit, neq; sic lęsionem sustinere mulierem permittimus; sed licet secũdò, vel frequenter consentiat, causa ad intercessiõis feratur rationẽ i, & sit omnino ei lucrũ k sub cautela positum; nisi apparuerit relictũ aliud sufficiẽs ad antenuptialis largitatis quantitatẽ. Et hęc dicimus nõ solùm parcentes mulieribus, sed multò potiùs viris talia facientibus; siquidẽ & multis, & penè pluribus casibus cõmunibus filijs antenuptialis donationis seruantur res, & rursus hę remanẽt apud substãtiam viri, eiusq; successionem ex hac obseruatiõe: ideòq; vtilis est lex vxori, & marito secundum has satisfactiones l. ¶ Et multò potiùs hęc in dote m valebũt n, si qđ dotis, aut alienetur, aut supponatur. Iam enim hęc sufficienter delimata, atq; sancita o sũt. ¶ Sed neque ipsos contrahẽtes oĩo neglexim⁹. Nam etiam super his obligationẽ, quantũ ad mulieres neq; dictam, neque scriptam esse volumus p: & ipsos viros in alijs earũ rebus obligari volumus occasiõe alienationis, aut hypothecę, mulieribus quidem seruãtes in ipsis immobilibus reb. sponsalitię largitatis ius innouatũ; viris q autẽ

cõpetens ius ex documentis, quã tum in alijs rebus suis, omnibus priuilegijs iã doti datis, à nobis in sua firmitate manentibus, quãdo mulier mouerit, alijs enim omnibus pręter mulierem, huiusmodi priuilegia nec ex antiquo dedimus, neq; nũc dam⁹. Tua igit Eminẽtia, quæ placuerũt nobis, & ℘ hanc factã declarata sunt legem, omnibus faciat manifesta, secundum solẽnem modũ cdictis præceptis ℘ Prouincias vtens, vt nullam gentium lateãt, quæ à nobis sancita sũt. in hac enim felicissima ciuitate gloriosissimus Præfectus vrbi hæc proponet.

De noui operis † nunciatione maritimi aspectus.

TITVLVS XV.
NOVELLA LXIII.

Nulli licet ædificare in hac Regia ciuitate Vltra terminos à iure permissos, si principaliter noceat. Bartolus.

Imperator Iustinianus A. Longino huic almæ vrbi Præfecto.

AVsam, q̃ dolosè fit in hac Regia ciuitate circa domuũ ædificia, cohibere, & emẽdare iustũ credimus. Quia enim certis mẽsuris distare domos ab inuicẽ, Zenonis piæ memoriæ constitutio dicit, nos etiam aliquid tale sancimus. Sequitur autem, in hac Regia vrbe nõ posse aliq̃d vltra cẽtũ pedes ℘hibere maris aspectũ, rẽ gratissimã. Oportebat qđ forsan & exampliari mẽsura aspectus eius ℘tem, & nó eos ℘hibere. Sed tũ hoc inopinabili quadã machinãt arte. Quidã enim cẽtũ pedũ relinquentes mẽsurã, aut ẽt parũ aliquid huic addentes, deinde ędificãt, nihil aliud habẽtes, sed tãq̃ aliq̃d velũ tetenderint, & cũ abstulerit maris aspectũ per omnẽ potestatẽ, & nõ repugnãtes legi ℘p centum pedũ spaciũ, interim ædificãt sine ℘hibitione, & dũ, q̃ quærũt, potiũtur, deponunt illud, qđ ℘p vtilitatẽ abeis iniũctũ est. sed ita schema circumueniẽtes oĩ volũtate, extraneas possessorũ cõstituũt domos, qđ de cętero fieri nullo modo volumus. Sed si qs voluerit tale aliq̃d excogitare, & malignari, nõ taliter ludat, sed si hoc egerit, pro veritate domũ totã ędificet, & vsq; ad spatiũ totũ (centũ dicimus pedũ) tẽdat, ędificia faciẽs tanquã necessaria sibi, & ineuitabilia futura, non aũt ℘pter vicini lęsionẽ cõstruat parietes, & velut ex quadam pictura talẽ extendẽs machinationẽ, priuationẽ aspectus arripiat. Sicut emẽ eis, q̃ aliena diripiunt, dicẽte aduersamur, & ℘nis dignos putam⁹, ita & hęc molientes nihilominus, & malitiã eorũ, q̃ alienas res abripiunt, ęstimauimus. Vnde si paruã aliquã rem per modum abreptionis auferre præsumẽti, bñficio vi bonorũ raptorũ cõquadruplatur pœna, quomodo nõ hunc necesse est, qui tale aliq̃d agit, & cogit qđ ab eo factũ est, alia maiori pœna multari? hoc est decẽ librarũ auri, ĩferendarũ theatralib. tuę Celsitudinis, ut nõ malus vicinus (hoc, q̃ in sermone) cõstitutus, vadat deridẽs legem, tãquã inualẽtẽ eũ ℘prijs inhibere dispositionib. Quę igitur placuerũt nobis, & per hãc sacrã declarata sunt legẽ, tua Celsitudo in hac felicissima ciuitate ℘pi, terminoque cõtradere, & ℘petuũ unà cum obedienti officio seruari festinet, eadem decem librarũ imminẽte pœna cõtra hæc prœuaricãtes, aut prœuaricari sinẽtes.

Vt factę

omnis absurditas repellatur, non vt modo primùm sint obligati viri conueniuntur, sed vtà principio obligati, nunc modo incipiũt posse cõueniri. nã & actio pignoratitia soluto debito intentatur, licet & primo nata fuerit, secundũ Pla. vt ff. de fideiusso. l. si quis ℘ eo. §. si nummos. Acc. s ¶ Doti datis. ℨ vt C. q̃ po. in pi. ha. l. assiduis. & insti. de ac. §. fuerat. & C. de rei vxo. actio. & facit ad hunc §. ff. de priui. cre. l. dabimus. & j. vt frãtrum fin. §. ij. & j. neque virum quod ex dote. §. fin. & inf. vt exac. instan. do. §. j.
t ¶ Mouerit. ℨ scilicet actionem.

¶ VT FACTAE NOVAE CONSTITVTIONES. &c.

Inuentu.

Dat. Kal. Decembr. Constantinop. Imperante DN. Iustiniano P. P. Aug. anno 9 post Bas. V. C. Consulatum.

Deuenus operibus ℘ aspectu mare. Ha loanius, Comes fũdi est Orgaca Consulatus. ei. sub titulo de aquæduct.

Dat. Kal. Mart. Cp. Iun. DN. Iustin. p. P. Aug. anno 3 Ioanne NP. VC. Cos.

Post alios duos menses. Halo.

Emper. Factis. ℨ pendet vsq; illuc, necessariũ existimauimus.
b Quale est. ℨ vt C. de testa. l. iubemus.
c ¶ Ex quantis. ℨ vt sup. de trien. & se. §. j.
d ¶ Leges. ℨ i. prædictæ duæ. Accur.
e ¶ Valere. ℨ sin Regia hac ciuitate. Accurs.
f ¶ Huiusmodi lex. ℨ s. pro testamentis, vt §. tit. prox. dictum est. Sed nũ quid idem in aliis? Dico ℘ sic, vt patet ex rubr. in princ. cuius verba sunt generalia, & ita hoc intellige generaliter, vt de aun. & ar. le. l. species. & ff. de iur. & fa. ignor. l. pen. & fi. Sed contra, vt §. vt in priuatis do. in fin. vbi dicitur, ℘ intra tres menses. sed illud speciale, vt ibi dixi. Item ℘ra j. vt neq; miles. neq; fę. §. sint igitur. sed illud speciale similiter, hoc autem generale.
g ¶ Hæredis nomen di posuit. ℨ vt in d. l. C. de testamen. l. iubemus. & facit insti. de testam. §. j.
h ¶ Formas. ℨ dando rescripta ex corpus iuris.
i ¶ Importunitatẽ. ℨ sic §. de hære. & fal. §. j.
k ¶ Seniorem. ℨ scilicet l. iubemus.
l ¶ Altera. ℨ vt supra de trien. & semis. col. ij.
m ¶ Eoquòd factis a nobis. ℨ. eoquòd fecim⁹ vniformes constitutiones, & ita ablatiũ casus in accusatiuos resoluantur, & quod dicit factis, dic, id est, fecimus, sic j. vt ij, qui ob. j. respondebi, non existente &c.
n ¶ Frequentiam. ℨ sic sup. de non alie. §. alienationis.
o ¶ Voce. ℨ id est, lingua Albe.
p ¶ Destinata. ℨ alias est insinuata. Accur.
q ¶ Valeantq; ℨ sic inf. hęc constitutinterpre. pri. con. col. vj. & 5. de iis, q̃ ingre. ad appell. colla. v. fic. §. constitutio, quæ ex adscriptitio. §. j. Accurs.
r Mortes. ℨ tam in terra, quam in aqua, vt ff. de dona. can. mor. l. Senatus consulto. §. ij.

† Concor. ca. si romanorum. xix. distin. & c. si dormierit. xxxj. q. j. c. quia circa extra de priuil.

† Concor. c. ij. cũ glo. in verb. vltra. & ℘ cæ. decr. in fin.

Præfecti

VT FACTAE NOVAE cõstitutiones, post insinuatiões earum, post duos mẽses † valeãt. parcit autem non-custodientib. subtilitarem constitutionum super testamentis, in relinquendo quadrante, aut non subscribẽdo nomen hæredis, aut nõ dicẽdo.

TITVLVS XVI.
Constitutio quinta.
NOVELLA LXVI.

¶ Lex post insinuationem ligat in ciuitate Cõstãtinopolitana, in Prouinciis verò post duos menses à die publicationis. Ang.

¶ Imperator Iustinianus A. Ioanni gloriosi. sacrorum per Orientem prætoriorum Præfecto, iterum exconsuli, & patritio.

SEmper legum nobis occasiones, motorum negotiorum præbuerunt causæ. Pluribus enim nobis aditionibus factis, a occasione nostrarum cõstitutionum, quas super successionibus scripsimus, (quale est, b vt oporteat testatorẽ propria manu hæredis scribere nomen, & ex quantis c vnciis reputari oporteat Falcidiam, quam filiis parentes relinquunt, siue extribus, siue ex quatuor, siue etiam ex pluribus, & multis propter hoc periclitantibus testamentis cadere, ne complerentur quæ in eis scripta sunt, quia licet factæ sint leges, d tamen non sunt cognitæ, aut prouincialibus, aut etiam hic nondum fortè propositę, nulliq; mãifestatę †) necessarium existimauimus tali lege breui corrigere. ¶ Sancimus igitur ex illo nostras constitutiones, quæ ℘ testamentis sunt, valere, e ex quo in commune factæ sunt manifestæ. In Prouinciis autem ex quo discrete per metropolitas palam factæ sunt, vel posteà factæ fuerint, ne legum ignorantia (secundũ quod dudum tenuit) testamenta f homines facientes, videantur prœuaricari legem. Vt autem apertius ad huc causa declaretur, sancimus si scripta fuerit huiusmodi lex, g hãc post duos menses dati ei temporis valere, & in Republica tractari, siue in hac felicissima ciuitate, siue in Prouinciis post insinuationem, sufficiente hoc tempore omnibus manifestam eam constituere, & tabellionibus eius cognoscentibus virtutem, & subiectis agnoscentibus, legemq; seruantibus. Sic nulli omnino erit declinatio, vt nostram custodiat legẽ. Nõ. n. volumus deficientium infringi volũtates, omnibus siquidem studemus modis ratas eas constituere. Cur eñ culpabimus eos, qui positas nostras ignorauerint constitutiones, vel si post paululum fortè, quã scripta lex est, & adhuc ignorata, decesserint testatores, & ℘pter ea in testamentis, aut non scripserint propria manu hæredum nomina, aut etiam tres vncias solũ reliquerint filio, & non quatuor, in quo legem, aut nõ positam esse contigit, aut positam, & eoquòd nõdum proposita fuerit, iustè ignoratam? Igitur etiã hactenus, licet antiqua constitutio sit, & in cognominis nostri posita cõstitutionum codice, quę scribi propria manu hęredis h nomen disposuit, tñ plurimi præter eius testati sunt virtutem, ignorantes eius legislationem, & hactenus talia prætermissa denuntiantur nostræ potestati, & omnib. semper talia poscentib. veniam dedimus, qm̃ nõdum fieri has manifestas euenerat, & sacras sup his fecimus formas i iustã eis largiẽtes veniã. ¶ Ne igĩ importunitatẽ k patiamur de his, per singulos dies, & formas scribere cogamur: propterea sancimus (sicuti dictum est) seniorẽ l quidem in Iustinianeo positã Codice legẽ valere, hic quidem ex quo insinuata est, in Prouinciis autẽ ex quo directa, & palàm facta est in vnaquaq; Metropoli, aut alia ciuitate. Tpe nanq; plurimo transeunte, & nr̃o Codice vbiq; directo, non rectè ignorabitur. Alteram verò nouellam, quæ inter cõstitutiones post Codicem posita est, decernentem ℘ filiis relinquatur, valere, & in hac felicissima ciuitate, & in Prouinciis post duos mẽses m insinuationis, sicut p̃diximus, eo ℘ factis à nobis n vniformib. cõstitutionib. de mensura institutionis filiorũ, alia qdem Græcorũ lingua conscripta, ℘pter multitudinis frequentiam, o alia verò Latina, quę etiam firmissima ℘p Reipublicæ figuram est, illa qdem kalend. Martiarũ habet conscriptionis tunc diem, noua autem tunc insinuata est, alia verò est Latina voce conscripta ad Soloniũ gloriosissimũ apud Aphros sacrũ præsulem tũc p̃toriorum, Kal. April. Quia verò neque Græca lingua conscripta, mox palàm facta est, & directa, deniq; etiam q̃ hic ad gloriosissimos Præfectos sacrorũ nostrorũ prætoriorũ conscripta est, id est, Græca lingua, Maio mense insinuata est in eadem sede, atque directa: ideo sancimus oportere eius legislationem, q̃ de mensura institutionis filiorũ eloquit, valere hic qdem ex Kalend. Maiis, vt duos menses ei seruemus, in Prouinciis aũt ex quo hæc palàm facta est, etiã ibi duobus mensib. post insinuationem seruandis. Si verò nõdum hactenus in omnib. Prouinciis destinata p est, velociter & eam, & alias, q̃ fortè non missæ sunt adhuc, aut etiã postea comitante Deo à nobis faciendas, mitti nunc, vel mittendas esse, quatenus nostræ cõstitutiones in Metropolitanis ciuitatibus fiant, vel faciendæ sint manifestæ. ¶ Prouinciarũ verò Præsides ipsos mittere eas, & missuros esse per omnes ciuitates sub vnaquaq; Prouincia constitutas, vt nullus de cætero occasiõnẽ sumat cuiuslibet ignorationis. Vnde præteritum oĩ iustã habeat veniam, valeantq; q defunctorũ voluntates, & dispositiones vel si nup factæ sunt, sicut eas illi fecerunt, vel ii secundũ prius tenentem legislationẽ literis propriis non scripserunt hæredum appellationes, aut testib. eas non fecerunt manifestas, aut tres vncias, & non amplius reliquerunt filiis. Non. n. infringi (sicuti prędiximus) defunctorũ volumus dispositiões, sed ratas eas esse per omnia declaramus, vt ii vel proximè scripta sint testamenta post positionem legis, nõdum verò contigerit constitutiones factas innotuisse, & superuiuentibus fortè testatoribus nõ sunt mutata, maneant etiam sic institutiones quæ ab initio secundũ tunc certas extantes factæ sunt leges, propriam virtutem habentes, & non accusandæ eoquòd tẽpore, quo supuixerunt, illi eas non mutauerunt. Non eñ omnia sunt in nobis, nec semp quibusdam tempus fit testãdi repentè. plerunq; enim incidunt hominib. mortes,

testan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Innoteſcerent. ꝙ ſic ne j. vt cũ de ap. cogno. §. j. col. viij. ſic j. In me. l. §. j. col. ea.
b ¶ Supplementum. ꝙ ſic ff. de contrahẽ. emp. l. Rutilia.
c ¶ Fiat. j. nam ſic erat iure veteri, vt C. d' inoff. teſt. Item quæritur. & l. parentibus.
d ¶ Sancitũ eſt.] vt ſup. de incẽn. & ſe. §. j. col. ij.

VT NVLLVS etc.

¶ *Hæc prima pars expeditur inf. eod. uſq; ad §. illud quoque.*

f ¶ Et vt Epiſcopi. ꝙ hoc dicitur j. eo. §. illud.
g ¶ Et de alienatione. ꝙ hoc dicitur infr. cod. &
h A q. Legib.] q̃ ſunt in C. j. & §. in hoc volumine.
i ¶ Negotia. ꝙ j. de ſanctiſi. Epiſ. § ſi quid.
k ¶ Et rurſus. ꝙ & pro i.
l ¶ Acuedunt. ꝙ ad eas faeiendas.
m ¶ Eas.] ſecclesias.
n ¶ Orationem. ꝙ ſic §. de mo. §. hinc. & j. de ec. ti. §. ſi quis autem. col. ix.
o ¶ Medentur. Jid eſt, ſa dicunt mederi velle.
p ¶ Aedificare. ꝙ ſcilicet concedimus.
q ¶ Priuſquam. ꝙ ſic in deer. xviij. q. ij. q̃. ſit. inſ. de ſan. Epiſ. §. ſiquis. Ac.
r ¶ Luminaria. ꝙ ſcilicet in eccleſia.
s ¶ Multæ. ꝙ interpoſitio eſt, vſque illuc, licebit ei &c.
t ¶ Modo. ꝙ ſcilicet for tè ab iis, qui eas antiquitus ædificauerant.
¶ Scientiã Halo.
v ¶ Eorum. ꝙ ſcilicet clericorum.
x ¶ Agenda. ꝙ ſic §. vt cleri. qui rece. §. fine.
y ¶ Legem. ꝙ vt §. quomo. opor. Epi. §. j. & §. illud. & facit j. d' ſan. Epi. §. interdicimus autem.
z ¶ Deo amabiles. ꝙ vt §. vt cle. qui re. §. j. co. v.
a ¶ Multum. ꝙ ſi. vltra annum, vt ſup. quomodo. opor. Epiſc. §. illud. Sed aliàs. dr multũ, quinquẽnium, vtinſt. de lit. ob. §. multũ. & ff. de ſepa. l. j. §. quod autem dictum eſt.
b ¶ Et ipſe. ꝙ f. Epiſcopus. & qd̃ ſubiicit, inde, i. ex eis, & qd̃ ſubiicit ei, ſe eccleſiæ. Itẽ qd̃ ſubiicit obſeruaſ, duo ſignificat, prout enim refertur ad illud verbũ inde, dic ob ſeruare, i. habere. Item prout refertur ei, dic ob ſeruare, i. reſarcire, ſ. de ſuo ipſi eccleſiæ, ad vtrũ que enim refertur. Nec mirum, q̃ verbum ſemel poſitũ ad duo diuerſa re ferat, vt & alias, ff. de of. Proconſ. l. ij. Itẽ qd̃ ſubiicit, non patiatur, dic, i. nõ valeat, vel nõ poſſit. & ita eſt plana litera.
¶ ὁ μεσυμπτικὸς.
Verbum ſemel poſitũ ad diuerſa referri poteſt.
c ¶ Legem. ꝙ vt §. quo-

teſtandi eis poteſtatem auferẽtes. Quamobrẽ ab initio factum rectè, eoq; nõ fuerit mutatũ, nõ arbitramur poſtea mutari, aut aliquo modo infringi, ſed immutilatã manere, quę tũc placuit teſtatorib. ſententiam, valideq; ſeruari. Erit nãq; abſurdum, vt quod factum eſt rectè, ex eo, quòd tũc nõ erat factũ, poſteà mutetur. ¶ Collectiuè igitur dicẽdum. percipiant filij relictas ſibi (ſi ita contigerit) à patribus tresuncias ex teſtamentis ita factis, aut ante legis poſitionẽ, aut poſt poſitionem legis, antequàm hæc tamẽ apud iudices innoteſcerent. ¶ Si verò adiectum ſit teſtamentis oportere, quòd reliquum eſt eis implere, ſecundũ quod tũc legibus debebatur, hoc percipiẽdum ſecundùm antiquas leges, vt ſi quid deeſt trib. vnciis, ſecũdùm illas ſupplementum b fiat, c nõ in quadriuncio, quod poſtea quidẽ ſancitũ eſt, d nondũ tamen nunc agnitum. ¶ Quæ igitur placuerũt nobis, & per hanc ſacram declarata ſunt legem: præceptis propriis tuaEminentia omnibus faciat manifeſta, & qui in hac maxima ciuitate, & q̃ foris inhabitant, quatenus omnibus fiant palã, quæ à nobis pro omnium cautela ſancita ſunt. Data Kalend. Maij. Conſtantinop. Do. Iuſt. P. P. Aug. anno xj. & Io. V. C. Coss.

VT NVLLVS e FABRICET oratorij domos ꝑter volũtatẽ † Epiſcopi, † & vt deputet prius, q̃ circa diligentiam, & ſtatũ in fabricando oratorio ſufficiãt, & vt Epiſcopi f non deſint ſuis eccleſiis, & de alienatione g eccleſiaſticarum rerum immobilium.

TITVLVS XVII.

NOVELLA LXVII.

¶ *Nulli licitũ eſt eccleſiam uel monaſteriũ uel oratoriũ ædificare ſine epiſcopi uoluntate epiſcopo ædificiũ inchoante: qui ſtatuit clericorum menſurã, expenſas neceſſarias, & opportunas. ſed ſi ædificare uolens non eſt ad hoc ſufficiens epiſcopi conſenſu unã eccleſiam uetuſtate corruptam, uel neglectam ædificare poterit. Bart.*

¶ Imper. Iuſtinianus Aug. Mennæ ſanctiſ. & beatiſ. Archiepiſcopo Conſtantinopolitano, & vniuerſi eius tractus † Patriarchæ.

A quæ de ſanctiſſimis eccleſiiis ſunt multis comprehendẽtes legibus h adhuc ẽt alia lege egem i, ad exorta negotia, & rurſus k emergẽtia ſufficiente. Plurimi nanque, nomi nis cauſa, non ad opus ſanctarum eccleſiarum accedũt, l deíde eas ædificantes, nequaq̃ curã ponunt, vt expẽſas quoq; eis deponãt d'cẽtes, & ad luminaria, & ad obſeruãtiũ alimẽta, & ad ſacra miniſteria, ſed deſerũt eas m ẽt in nudis ædificiis cõſtitutas, & aut deſtruẽdas, aut oĩno ſacro miniſterio defraudãdas. ¶ Sancimus † igr̃ p oĩbus quidẽ illud fieri, & nulli licẽtiam eſſe neq; monaſteriũ, neq; eccleſiã neq; orationis domũ incipere ædificare, antequam ciuitatis Deo amabilis Epiſcopus orationẽ n in loco faciat, & crucẽ figat, publicũ proceſſum ibi faciens, & cauſam manifeſtam oĩbus ſtatuens. Multi enim ſimulantes fabricare quaſi orationis domos, ſuis medentur o languoribus, nõ orthodoxarũ eccleſiarũ ędificatores facti, ſed ſpeluncarum illicitarũ. Deinde non aliter quempiam eccleſiam ex nouo ædificare p priùs, quã q loquatur ad Deo amabilem Epiſcopũ, & definiat mẽſurã, q̃ deputat & ad luminaria, r & ad ſacrum miniſteriũ, & ad incorrũpẽdæ domus cuſtodiam, & obſeruantiũ alimẽta. & ſi ſufficiẽter habere videtur, faciat priùs donationẽ eorũ, q̃ futura ſunt deputari, & ita domus ædificetur. Si autem non ſufficiat quidem aliquis ad hoc, nomen fortè deſiderans, quòd & ipſe fabricator eccleſię vocetur, & vult aliquid tale facere, (multæ s enim & in hac Regia ciuitate, & in Prouinciis eccleſiæ ſunt, in q̃bus competenti quidem adminiſtratur modo, t pericu lum verò ruinæ patiuntur, per vetuſtatem, aut etiam paruæ conſtitutæ, & inordinatæ ſecũdùm deſiderium corum, u qui in eis deputati ſunt) licebit ei vnam taliũ eccleſiarum accipienti, hanc ędificare, & hic volũtate Deo amabilis orthodoxorum Epiſcopi res agẽda x eſt. ſic enim poterit & ſacræ domus fabricator vocari, & nihil de ſuo ſuperexpendere, deputatis iam circa hoc expenſis oblatis ab eis, qui etiam priùs has expendebãt.

¶ Illud quoque ſancimus, quatenus ſecũdum iã à nobis prolatam legem, y Deo amabiles z Epi in ſuis eccleſiis maneant, & nõ relinquant quidem eas, tps verò multum a hic morentur, & cogant p Prouincias œconomos expenſas ſibi tranſmittere, & ſanctiſſima eccleſia expendat, quod & ipſe b inde ei obſeruare nõ patiatur. ¶ Sancimus igitr̃ am à nobis poſitam legem c ĩ ſua manere virtute. ſi verò defuerit d Deo amabilis Epiſcopus eccleſiæ ſuæ amplius tps, e nullam ei mitti ex penſam de Prouincia, ſed illã quidẽ circa actus pios, & ſanctiſſimam eccleſiam expẽdi, ipſum verò hic errantem non expenſis ſanctiſsimam eccleſiam prægrauare, cùm certum ſit, quòd ſi plurimo tẽpore f defuerit, quæ iam à nobis ſuper eiſdẽ ſancita ſunt, valebunt. ¶ Quoniam verò g contigit h iã nos ſanxiſſe, ſi qua ĩ, puinciis alienatio rei immobilis eccleſiaſticę faciẽda ẽ, ſecũdũ decretum hanc procedere, ſicuti dudũ prolata à nobis cõſtitutio dicit, agi verò decretũ i non ſolum preſente Deo amabili Epiſcopo ciuitatis, eiuſq; clero, ſed etiam Metropoleos Eps: k necnon & illud inſuper eſt ſancitum, l ſi Metropoleos ſanctiſſimus Epiſcopus futurus ẽ vænũdare, ſiue eius eccleſię ſanctiſſimi œconomi, quid

Epiſc. & cler. l. omnes, q̃ vbique. §. hoc nihil omnius. Accur.
a ¶ Adiicimus. ꝙ ſ. per hanc conſtitutionem.
b ¶ Interſint. ꝙ quid addicit hæc conſtitutio? Põt dici, vt duo Epi interſint. Alij dicũt, quòd hoc erat ẽt dictũ i cõſtitutiõe, cui° hic facit mẽtionẽ, & dicũt hic addiici, q̃ iſti duo Epi debeãt cẽ d' ſua ſynodo, hoc é de ſuo archiepiſcopatu.
c ¶ Secundum ſe. ꝙ id eſt, in ſuo contractu.
d ¶ Ipſe. ꝙ Archiepiſcopus præbens auctoritatẽ Epiſcopo ſub ſe poſito'.
e ¶ Ei. ꝙ ſ. Epiſcopo.
f ¶ Præſens. ꝙ Archiepiſcopus.

¶ VT AB ILLVſtribus, &c.

Væcũque. Hinc. ꝙ ex legib. inde nominatis.
¶ Cõſtõnibus. ꝙ vt C. de pcu. l. q̃cũq; . & C. vbi Senato. vt Cla. l. fi. i pr. & C. d' ac cu. & inſ. l. cõuenit. Acc.
i ¶ Clariſsimorum. ꝙ & per conſequens nec ſpectabilis, nec illuſtris.
k ¶ Comites. ꝙ vt ſunt Comites ſine comitatu.
l ¶ Igitur vſq;. ꝙ incluſi q̃ ponit, & vt illuſtres, & ſuperilluſtres cõtineãt, & illuſtriũ multa genera ſunt, vt C. vt dign. or. ſer. l. ij. in prin. lib. xij.
m ¶ Mouere. ꝙ vel ſuſcipere, vt C. de iniur. l. fin. & facit inſt. de iniu. §. pe.
n ¶ Sedere. ꝙ no. hic ex preſsè iudicẽ debere ſedere, cũ iudicat, & aduocatũ, ſiue litigãtes ſtare dũ dicũt. & facit C. d' poſtu. l. q̃ſquis i fi. & C. vbi Se. vel cla. l. fi. §. ſedenti. & C. d' offi. ci. iu. i. j. & C. de of. di. iu. l. fi. Itẽ facit C. d' dila. l. j. & l. à pcedẽte. Sed ꝑ inſti. de liber. §. multis. ſed ibi eſt ſpeciale, fauore libertatis.
o ¶ Ex vtroq;. ꝙ ſlatere.
p ¶ Incuriam. ꝙ alias iniuriam, & ponitur pro ruſticitate, & ita not. nos debere eſſe curiales ĩ inuitando aliquo probo, & nobili homine ad ſedẽdũ, ſic C. de off. di. iu. l. j. q̃
q ¶ Procedente. ꝙ qd̃ erit, ſi aduocati, ſiue litigantes iuxta iudicem de beãt ſedere, ne ergo hoc contigat, litigeſ p pcuratorẽ ex parte illuſtris.
r ¶ Magnificentiſſimos. ꝙ Hic no. quinq; genera Magiſtratuũ habentium ordinariam iuriſdictionẽ, vt ſuperilluſtres. Item illuſtres, & iſti litigãt per procuratorẽ tantum, vt hic. & ſunt illuſtres, vt Præfectus prætorio Orien. & Illyrici. Item vrbis Romæ. Item alij ſunt ſpectabiles, qui

Synodus quid ſit habes in c. ſi cut. extra de accuſ. & c. ſuper his. de maior. & obed.
Index iudicando ſedere debet.
Magiſtratuum habẽtium ordinariam iuriſdictionẽ quinque ge neru.

quid oporteat fieri: etiã hoc addiicimus, s vt duo ex ſynodo, quę ſub eo eſt, Deo amabilium Epiſcoporum, quoſcunque elegerit, ipſi interſint, t & alia omni obſeruatione cuſtodita, quę iã ſancita eſt, pręſentia duorum Deo amabiliũ Epiſcoporũ adiiciatur, vt ſecũdũ ſe videat cum ſua ſynodo rẽ agere, & ſicut ipſe rẽ facit credibilem, & ſufficientẽ ei, equi ſub eo conſtitutus eſt, dum præſens eſt, ita & ipſi, quæ ſub eo eſt ſynodus præſens, per duos Deo amabiliũ Epiſcoporum videbitur rem prębere cautiſſimam, ſumentem ex huiuſmodi ſynodo teſtimoniũ. ¶ Hãc itaque noſtram legem, & ad ſedẽtuę Beatitudinis, & ad cęteros ſanctiſſimos Patriarchas miſſam, ipſi per literas proprias ſub vos metropolitis facietis manifeſtam, vt illi palam faciant ſub ſe conſtitutis Epiſcopis, vt nullum lateant, quæ à nobis conſtituta ſunt. *

VT AB ILLVSTRIBVS, & qui ſuper eam dignitatẽ ſunt, omnimodo ſup pecuniariis cauſis, ſed & iniuriarũ criminaliter, per procuratorem dicantur, Clariſſimis aũt ĩ pecuniariis licere & p procuratorẽ, & per ſe litigare.

TITVLVS XVIIII.

NOVELLA LXIX.

¶ *Illuſtres, & ſuperilluſtres in cauſis pecuniarijs, & in crimine iniuriarum nõ per ſe, ſed per procuratorem litigare debent, cæteris uerò dignitatibus inferioribus licitè conceditur, ut per ſe, uel per procuratorem litem exerceant. Bart.*

¶ Impera. Iuſtinianus A. Ioanni gloriоſiſsi. prætoriorum per Orientem Præfecto, iterum exconſuli, & patritio.

Væcunq; procedunt qui dẽ quaſi honoris cauſa ſchematis melioris ſũt, quod aũt hinc g euenit ſi honorẽ, ſed forſan etiam quãdam læſionẽ inferens, hoc bene habere iudicamus breui mederi lege. Fertur enim quibuſdã conſtitutionibus, h vt nulli clariſſimorũ i liceat perſe litẽ exercere, ſed p procuratorẽ omnino, ſed hanc quidẽ anti quitas pro dignitatũ honore ſcripſit, multos aũt cõſpicimus dignitates q̃dẽ adeptos, & inter clariſſimos inſcriptos, aut Comites, k aut Tribunos, vel ſi q̃ alij cõſiſtũt huiuſmodi, ſubſtantiæ verò minoris dominos, vt penitus non ſufficiãt ad procuratores ordinãdos, & propter hoc agendas expenſas.

¶ Sancimus igitr̃ vſq; l ad magnificentiſſimos illuſtres hęc valere, & modis omnibus eos per p̃cura tores pecuniarias exercere cauſas, necnõ ẽt iniuriarũ p procuratorẽ criminali modo mouere, m ſe cundũ qd̃ datũ eſt eis ſup hoc priuilegiũ, ne cogãtur aut ſedere n † cum iudicibus, cũ iudicãt, aut ſtare rurſus tãq̃ litigãtes. ex vtroq; o enim cauſa videt incauta, aut dignitatibus iniuriã p ſtituẽtibus, aut iudiciali ſchemate indignè p cedẽte. ¶ Poſt magnificẽtiſſimos q igit illuſtres, oĩbus licentia ſit, volentibus, r p curatores ordinare, s & perſe lites exercere, nulla ex hoc neq; p hibitione, u neq; dãno neque pœna inferẽda eis. ¶ Tua igitur Eminẽtia, quæ viſa ſũt nobis, & per hãc ſacrã declarata ſunt legem, omnibus faciat manifeſta, quæ moris ſunt ſuper his agens. Dat. prid. non. † Iul. Conſtantin. Imperij D N. Iuſtiniani A. P. P. anno xij. Ioanne V. C. Coss.

VT ORDINARIAE PRAEfecturæ vrbanæ, † & prætorianę duæ, x & præfecturæ, quæ in cingulo, & quæ in actu ſunt, ſolæ, non etiam honorariæ liberent à curiali fortuna †.

TITVLVS XIX.

¶ *Sola collatione dignitatis, & adminiſtrationis, etiam ante adminiſtrationem ſuſceptam, curiales liberantur à curiali ſortuna, ſola uerò collatione honoris, ſeu dignitatis abſque adminiſtratione, nõ liberantur, ſed remanent curiales, ſolum honorem ex tali collatione conſecuti. Bart.*

¶ Imper. Iuſtinianus A. Ioanni g' oriоſiſsi. Orientalium prætoriorũ Præfecto, iterum exconſuli, & patritio.

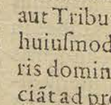

Lurima horũ quæ olim ſancita ſunt, neglecta, & non facilè in Republica tractata, omnino viſa ſunt abſque lege, & ſine legiſlatione conſiſtere. y Nouimus enim, q̃ antiquitus erat quædam præfecturæ figura, quam honorariam z vocabãt, codicillis a ab imperio ſuper ea collatis, hanc aũtẽ ita nominabant, vt nihil aliud niſi purũ honorem iis, quibus præbebaẽ cõferret, quæ curiales nõ liberabat à fortuna curiali, niſi quis eam ipſo operẽ b miniſtraſſet: & ſicut de glorioſiſſimis Magiſtris militum vidẽbi mus, quia nullus ex magiſterio armorũ eripitur fortuna curiali, niſi cũ opere geſſerit, c (nã & magiſteriũ d militiæ præfectu ram eſſe noſtrę dicunt leges, puri verò Magiſtrorum militiæ codicilli ſolam præbent dignitatem, fortuna non liberantes) ſic etiam in ipſa pręfectura ſi futurus ſit aliquis e liber huiuſmodi fieri fortuna, neceſſe eſt ĩ ipſo cingulo deſignatũ, f ab ea curię vinculis liberari.

¶ Renouamus g igitur huiuſmodi legem, ſancientes, ſi quãdo viſum fuerit Imperio honorare curialẽ, vt ẽt liberet fortuna, dare ei codicillos h adminiſtratiõis, &

Rigor iſtius text. obſeruatur in parlamẽtis Fráciæ.
Procuratorem conſtituere qs non cogit.
kal. Iun. Scring.
Vniuerſã conſtitutionem Haloander inſcriptione cõplectit, De Decurionibus, ut acceptа dignitate prefectoria, tunc demum curia liberentur, cum ĩ actu poſitam acceperint.
Eſt lxix. nouel. Haloan. lxxix. Scring.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Et Illyrici.ʒ scilicet,Sclauonia.Accur. b ¶ Frui.ʒ à curia.
c ¶ In carpentis,ʒ id est,curribus,& plaustris.est enim carpentum genus currus secundum M.& facit C.de Quæsto.& magis.offic.l.j.lib.xij.
d ¶ Videatur.ʒ Nonpro capellanis domini Papæ.
e ¶ Albo.ʒ vt ff.de albo scri.l.j.& ij.
f ¶ Educens.ʒ scilicet, imperium.
g ¶ VT OMNES obediant.&c.
¶ Hoc dicitur infr.eod. §.hæc considerantes.
h ¶ Ibi negotia:ʒ hoc dicit j.eo.§.si igit fuerit vsq; ad illū §. arripiat.
i ¶ Priuilegium.ʒ scilicet,specialiter indultū, vel de nouo concessum alias, q; plenè dicemus j.eo.§.si igit ambo. Ac.
k ¶ Huc.ʒ id est,in ciuitate Constantinopolitana,vt subiicit,& vt j.eo.§.arripiat.
l ¶ Conuenti.ʒscilicet, in Prouinciis.
m ¶ Nam.Omnium.ʒC.virtutum. Ac.
n ¶ Ex causa.ʒ quia tribuit vnicuique ius suum.
o ¶ Vnamquanque.ʒid est, per vnamquanque, alias vnaquæque.
p ¶ Huius.ʒ iustitiæ,ſ. quæ sunt quatuor, ſ. Iustitia,Fortitudo, Prudẽtia,& Temperantia.
q ¶ Iusticia.ʒ sic insti. de iusti.& iure.i. respon.
r ¶ Lingua.ʒ alias patriam linguam, & tunc subau.ſm. & dic appellet,ſi consuetudo loquẽdi,&alias patria lingua, ſ.Romana,vt ſi dicã,iste fecit fortitudinem,na m in armis, vel alia vi illicita intelligimus, secundũ vulgare, vt subiicit.
s ¶ Ab ea.ʒ scilicet, virtute, id est Fortitudine, vt subiicit.Ala.
t ¶ Quam.ʒ ſ. Iustitiã.
v ¶ Sacras.]ſ. Principis.
x ¶ Priuilegia.ʒſ.de nouo concessa,& ad postulationem indulta. Ala.
y ¶ Pragmaticas formas.ʒ ſ. prætendentes.
z ¶ Occasiones.ʒ cum homini ad malitiam dicto facilè sit quolibet malum adinuenire,vt j. vers.qui ob.§.j.in fi. Ac.
a ¶ Peccãdi.] ne sit impropria locutio, repete occasionẽ,ſ.deliquẽdo. q.d.delinquũti Prouinciis, sed simulãt se velle rẽdere extra ꝓuinciã.
b ¶ Extra eas.ʒſ. ꝓuincias, in q̃bus delinquũt.
c ¶ Simulãt.ʒid est,nituntur, & cogitãt,quod esse non debet.vnde dicitur, Quod nõ ẽ simulo, dissimulo;i. quod est.
d ¶ Qui.ʒ iactor.
e ¶ Quocunque.ʒ vt ff. vsufr. vel seruitute,scilicet,reali.
f ¶ Perulit.ʒ id est,sustinuit in mala parte.
g ¶ Exhibere,ʒ interrogatiuè lege,& respon de.q.d. non bene.

h ¶ Suam.ʒ aliàs solam,& aliàs suam.
i ¶ Et fortitudinem.ʒ in malam partem accipe hoc vocabulum.
k ¶ Credentes.] scilicet,se facere.
l ¶ Et hæc.ʒ scilicet,mala supradi&a.
m ¶ Perpetrant.ʒ id est,faciunt.

Nã q̃dẽ esse oĩum perfectissimã virtutẽ arbitrandũ ẽ hoĩbus,q̃ iura oĩbus distribuit, † hæc est causa † cognominata Iustitia. Etenim vnãquanq; aliarũ virtutũ nisi subsequãtur huius bona, † fiet nihil horũ, q̃ cõperũt.itaq; nec Fortitudinẽ q̃ ñ est cũ Iustitia laudabim°, cũ scilicet patria lingua Fortitudinem in armis uirtutẽ appellet solũ, & si qs ab ea Iustitiã subtrahat,delicto rũ solummõ,nõ quorũdã bonorũ fiet occasio,quã in nr̃is ꝓuincijs intuẽtes cõtẽni,lege placẽti Deo eã corroborare, & ad fortitudinẽ ducẽtẽ reducere iudicauim° oportere. ¶ Plurimorũ nãq; alij q̃dẽ lr̃as sacras, alii priuilegia, alij pragmaticas formas, alij ꝑcepta iudicũ,q̃dã alias ex alijs adinuenientes;occasiões sibi ꝓpagunt pecãdi, quidã in prouincijs, & extra eas litigare simulant. Qui eñ in quolibet loco malè patitur, aut aliq̃d suorũ amittit, aut de terminis terræ litigat,aut de ꝓprietate,aut de possessione,aut de hypotheca,aut de alio quocũque, quõ valebit ĩ alio loco ꝓbationes horũ,q̃ ꝓtulit, exhibeñ? hęc. n. agẽtes,oñdẽtesq; potẽtiã suã, & fortitudinẽ, ita iustè credentes talia machinanñ,& hæc hoies ꝓpetrãt, tanq̃ ꝓpetuã uirtutẽ habituros se cõfidẽtes,& nõ ſſpiciũt ad millia,& decies millia exempla, q̃a serò tãdẽ, & ĩ pſonis ĩnumerabilib. ex impotẽtib. uidemus potentes ꝓcedere ex nõ diuitib.diuites, in oẽ aũt q̃uõ penè ex potẽtib. ꝓcesserũt inanes, ex diuitib.aũt pauperes, dũ patrũ iniustitiam soboles est secuta, & nõ cogitãt,neq; reputãt, qm̃ q̃ ipsi quasi ꝓ se machinanñ, potesta tib. utentes, hoc forsan contra eos,qui ex his procreanñ,agũt:nõ eadẽ potẽtia sequẽte sobolẽ, q̃ illos sequiñ. ¶ Hęc cõsiderantes,ꝑsentẽ ponere legẽ existimauimus oportere, & præcipimus oĩbus in Prouincijs iudicibus,q̃cunq; nr̃is obediũt sceptris in uniuersa ditione,& q̃ ascẽdenten videt,& q̃ descendẽtẽ Solẽ,& q̃ ex utroq; est latere,vt unusquisq; in qua ꝓuincia deliqt, aut i qua pecuniarũ, aut criminiũ re° fit,siue de

n ¶ Decies.] i. faciant decies millies,similis modus loquendi est §. d hære. & fal.§. & si hoc quidem.coll.j.& §. de nup. §.sed hoc. colla. iiij.
o ¶ Exempla.ʒ contra C.de fen.l.nemo iudex. sed hic quò ad Deum, & quò ad pactũ vitandũ loquitur, ibi quò ad ciuilẽ quærendam actionem.
p ¶ Innumerabilibus.ʒ i. generibus personarũ.
q ¶ Penè.ʒ id est, ferè.
r ¶ Ex potentibus.ʒ scilicet, personis. Accu.
s ¶ Inanes.ʒ id est,non potentes.
t ¶ Secuta.ʒEt hic no. filium ex delicto patris puniri.Sed contra C.de pę.l.sancimus.Item cõtra ff.de pœnis.l.crimen. Item contra ff.de acc.l. ex iudicioñ. sed certè hic de pœna loqtur diuina, in dictis autẽ legibus de humana, vt arg. illius diuinę scripturæ, patres comederunt uuã acerbam,& dentes filiorum obstupuerunt.
v ¶ Potestatibus vtentes.] i.potentiis suis.
x ¶ Sceptris.ʒ id est, literis,vel imperio. Ala.
y ¶ Ascendentem.ʒ id est,Orientem.
z ¶ Descendentem.ʒ id est,Occidentem.
a ¶ Vtroque latere.ʒ i. Meridie,& Septẽtrione. Al.& fa.§.vt ec.Ro.§.fi.
b ¶ Deliquit.ʒ apparet, q̃ hęc cõstitutio tota loquitur in reo,volẽte trahere actorem ad extraordinarium iudicem.
c ¶ Pecuniarum.ʒ potest strictè intelligi verbum pecuniarũ,q̃a inferius subiicit de aliis rebus,vt & alias strictè accipitur,vt C.ã prob. l.j. & ff.ad Maced l.fi filiꝰ. §.j. Vel largè pone. & q̃ subiicit, siue ã terra &c.ẽ quasi huius expositio. Nã pecuniæ verbũ largè potest sumi, vt ff. ã verb.sig.l.pecunię.&. C.de const.pe.l.ij.§.fin
d ¶ Criminum.ʒ vt de eo crimine conueniatur ciuiliter, vel criminaliter. & hoc ipsum erat ẽt ante legẽ iſtam, vt subiicit,hodie ẽt plus ẽ, quia si ibi nõ inueniat,vbi deliquit,poterit & alibi cõprehẽdi, & remitti etiã violẽter,vt j.vt nul.iud. §.si verò qs cõprehẽsorũ. nõ erit ergo amodo qstio, an hæc cõstitutio loquatur de criminibus, vel ñ.nã verè loquiñ, secundũ Io.vt hic. & §. in rub.licet quidã,vt M. dixerint contra,ſ. q̃ nõ loquatur in criminib°,vbi

Decies millies

criminaliter ageretur,quasi satis sufficiant vetera iura. Sed certè generaliùs loquitur,nec vult tantùm noua dicere,imo etiam vetera iura recitat hæc pstitutio,vt j.statim subbicit,hæc enim apud præcedentes, &c.
a ¶ De terra.ʒ quod hic dicitur indistinctè, statim diuidit, & distinguit,siue de proprietate,&c.
† Hinc sũpta fuit autent. qua in ꝓuincia C. vbi de cri. agi op.
b ¶ De terminis.ʒ de quib. agit ciuiliter finiũ regũ.vt imponanẽ, & distinguantur: vt ff. fi. reg. l.2.in fi.& l.3.& l.si irruptione.§.fi.Itẽ agitur pe cuniariter ad pœnã L. aureorũ ꝓ l.Agrariã,imponendam,si dicanẽ ab alio termini deiecti, vt ff. de ter. mo.l. Agraria. nec tollit vnũ iudiciũ ꝓ aliud,cũ debeãt ꝓ rem familiarẽ,vt C.q̃n ci.ac. cri.præ.l.j.donec tñ vna intentaẽ,alia cessat,vt ff. de pub.iud.l.interdũ. & ff.vi bo.rap.l.2.§.j.& dixi insti.de off.iud.§.pen.
† Quæ sunt cuiusque bona. Halo.
† Nisi.ſ. terras &c. uirtutes sũt ins bona & comitem. Halo.
† Siue facto eius de dicto maius reddatur, quia iuris arbitrio se non ꝓmittat.Halo.
c ¶ De proprietate.ʒ i. dño,per rei vendicationem directam,vel vtilẽ, vel publicianã, vel hæredit. petit. q̃ etiã añ hanc l. erat, vt ratione huius possessionis, quæ hic effet,debeat hic cõueniri, vt C. vbi in rem ac.l.fi.& C.vbi de hęre. agi op.l.j.
d ¶ De possessione.ʒ recuperanda,vel adipiscẽda,vel retinenda, cũ his trib.modis de ea agatur,vt instit.de interdic. §.sequens diuisio.
e ¶ Hypotheca.ʒ vt si rẽ immobilẽ in hac Prouincia positã mihi obligasti,quo casu etiam ratiõe possessionis hic positæ agam,siue ẽt alibi positæ,agam hic rõne contractus,vt §. proxi. dicit,nam reus hic fit,ideſt,debitor obligando sic ſe, & rem suam.
f ¶ Occasione.] vt de seruitutib. pſonalibus,vt vſu,& vſufr. de realib. vt rusticorũ,prædiorum,vt ff.de seruit.l.j.sed ẽt de statu serui, vel ad seri pitiæ conditionis,vel alterius similis,vt de filiatione,vel patria potestate.similis est modus loquendi, C.de iud.l.properandum.in fin.j.rñ.
g ¶ Subiaceat.ʒ ergo idem in clericis.sed ꝺ j.vt cle.apud ꝓpr.Epi.§.j. col.6.Rñ.& clericus in eo loco cõuenit,sed nõ apud Prẽsidẽ,sed apud Episcopũ huius loci,qui suus est,& rõne huius causæ secundum Io.
h ¶ Varie.ʒ id est,in locis:vt ff.de accu.l.si cui.§.pen.& §. fin. & ff. de re mili.l.iij.j.respon.& C.vbi de cri.agi opor.l j.& C.de castr. & mini. & l.fin.in fin.lib.xij.& ꝺ.vt iud.fine quoquo.ſiff. §.quod autem dictum est.col.ij.& ff.de iudi.l.hæres.§.j.vsque in fin.
i ¶ Non pure.]hoc est,non inuenitur lex aliqua de antiquis, quæ ita dicat purè,& simpliciter de omnibus,vt ista dicit, & statim subiicit. nam hæc in delictis,& quasi,item in contractib. & quasi loquiñ.Item & in actionibus in rem,in quibus quis ratione possessionis sortitur forum,vt C. vbi in rem ac.l.fin.Itẽ in interdictis possessorijs,vt hic continetur.
k ¶ Considerauimus.ʒ quia reus rñdeat,ita ẽ dicimus,q̃ actor alibi non agat,vel agere q̃rãt,vt subiicit,vel dic ad reũ tũ referendũ hoc.
l ¶ Scripturam.] ideſt,libellum conuentionalem. Al.
m ¶ Prouincialem.ʒ faciendam in Prouincia ea,vbi cõtractũ est, vel delictũ, vt § dictũ est,& est ratio,vt sufficit facultas probationum. Nam facilius probabit actor hic,quã extra Prouincis.& fa.C.de hęre.& ma. l.q̃n.in fi.& C.de re.cre.l.g̃naliter.in prin.ibi ꝓbationib.pinguiãs &c.
n ¶ Iure potiatur.ʒ simile dſ in diuina pagina,q̃ nullũ adeo est venia le parũ peccatũ,q̃d si deducatur in contemptũ,mortale non efficiat.
o ¶ Quem.ʒ scilicet reum.
p ¶ Præsentem.ʒ etiam subaudi.
q ¶ Illius.ʒ scilicet rei.
r ¶ Lęsum.ʒ scilicet actorem.
s ¶ Ingemiscentem.ʒ sic C.quando Imp.inter pupil.& vid.l.j.
t ¶ Ferre.ʒ scilicet pœnas,& quas patitur. Al.
v ¶ Multitudo.ʒ sic C.qui potio.in pig.habe.l.fi.in prin.
x ¶ Crebro.ʒ ideſt, sepe.
y ¶ Ipsi.ʒ scilicet nos Accur.
z ¶ In Prouincia.ʒ in qua obligatio contracta est,ut §.e. §.hæc cõside rantes.Sed quid si in Italia? Rñ.idem, licet non sit Prouincia sed Prouinciarum domina,ut j.eo.§.pe.& §.fi.
a ¶ Trahatur.ʒ p reũ.
b ¶ Priuilegio.ʒ hoc est non prodest reo priuilegiũ, ut posit alibi revocare iudiciũ, q̃ ubi contraxit,sed contra.ff.de iudi.l.ij.§.oẽs aũt. Sol. dicunt quidam,illam corrigi per istã,& eodẽ modo rñdent ad l.ff.de arbi.l.non distinguemus.§.item si quis Romæ.nam & ibi dicitur, non de-

Italia prouinciarum domina di

bere Legatũ Romæ pueniri ẽt de eo,quod ibi facit,dũmodo ante hãc legationẽ,in qua nunc est. Sed hoc nõ placet,q̃ ꝓ alia auth. q̃ est post istam salua sunt legatis,& alijs priuilegia,vt j.de ſan.Epi.§.ſi verò Epiſ. col. ix. dic ergo hic loqui de priuilegijs, quæ extra corpus iuris posita sunt,vt colligit ſ.eo.§.plurimorũ.nec videt aliquid corrigere,vt ſ. eod. §.hæc ꝓsiderantes.ibi hi enim,&c.q̃ aũt in iuris corpore sunt non tollun tur per hanc auth.vt dictũ est.Sed quędam aliæ auth. & fori, & iudicis vt tollere priuilegium, ſm B.vt ſ.vt iu.ſine quo. ſuff.§.q̃d aũt primitus, quod nõ puto,nisi (vt dictum est) si non sunt in corpore iuris. Nã & in seq.§.post illũ,ſin §.iter dicim° q̃busdã.seruatur priuilegiũ.Itẽ ꝺ ſ.de exhi.§.j.in eo,ꝙ actori permittit ex priuilegio ad aliud iudicium trahere reũ.Itẽ ad idẽ ꝺ C.ꝺ dil. l.ſi q̃n. & C.de iurisſom. iu.l.in criminali.So.q̃dã dñt illas duas esse correctas ꝓ istã,q̃d nõ placet q̃a in quantũ possum° euitare legũ correctiões, hoc facere debem° Iustinianũ imitantes, vt j. q̃b.mo.na.eſſ.ſui.§. trib. aũt.dic ergo, q̃ hæc loq̃ſ in reo, illa in actore trahẽte reũ ad extraneũ iudicẽ:sed hæc mala vr̃ ſol.nã non dẽt licere actori,q̃d nõ licet reo, vt ff.de reg.iur. l. non dẽt. sed dic hoc ſpecialẽ, illud gñale, cui gñi per hanc ſpeciẽ derogatur: ſit ff.de leg.iij. l. vxore. §.feliciſſimo. & de reg. iu. l. semper. sic & alias

Legũ correctiones vitandæ sunt.

domesticæ gallinæ,hunc cogi nõ in qua auferunt, Prouincia litigare,sed alibi currere, & ibi probationes horum,quæ pertulit, exigi,& aut plures expẽsas pati, quã rei ẽstimatio est,aut inopiam ingemiscentẽ ferre? Hinc nobis multitudo plurima est interpellantiũ quotidie,& crebrò in talibus causis inquietamur, paruarũ gratia occasionum, & ipsi multas subſtinentes importunitates, & videntes plurimam quidẽ multitudinem virorum, plurimamq; mulierum ex proprijs locis agitatas, & ad hanc venientes felicissimam ciuitatem, quorum plurimi etiam mendicantes, & afflicti hic agunt, interdum quoque hic moriuntur. ¶ Si igitur fuerint ambo in Prouincia & actor, & reus nequaquam ad aliam Prouinciam causa trahatur, neque ad hanc felicissimam ciuitatem, neque ex priuilegio cuiuspiam, neque ex iussione, sed illic decidatur.

¶ Si verò alter quidem adest, alter autem abest, qui verò præsens est, ex domo absentis iniusti-

licet actori,ſagere q̃ uult,q̃d reo non licet conueniri q̃ uult, ut ff.de exce.do.l.purè.§.fi.& ff.de pet.hær.l.ſi quis libertatem. §.ita demũ. ibi, & ẽt ipsius,&c.ut C.ut ne inui.age.uel acc.l.j.sed hoc non licet reo.
c ¶ Illic decidatur.ʒ ſin Prouincia illa,ubi contractum est.sed qnid ſi ibi non inueniatur,nonne remittitur in contractu, ut in delicto, ut j. ut nul.iud.§.ſi verò quis? Respon.dic,ut ibi dicemus.
d ¶ Si uerò.ʒ Casum istum pono trib.mod. Primo in dño domus, qui cũ inquilinis,uel mercenariis habitabat,vt ff.de uſu,& hab. l.Proculus. & est ex domo ab uno inq̃lino deiectus;conuenit ipse inquilinus ex suo delicto lege Aq̃lia directa,uel utili, sed & dñs ex quasi delicto tenetur actione in factũ,qui opera malorũ hominũ uiſ,ut Instit.de obl. quæ ex quasi delic.naſ.§.itẽ exercitor.hęc ergo auth.ꝓmittit hoc nouũ, vt possit nunciare dño,& datur ei ſpatiũ, & ſi veniat,plenè examinat causa, alioquin dãnatur prẽsens conuentus.& si de reb.eius actori nõ possit satisfieri,capiunt res absentis propter eius contumaciam.hanc reprobo, q̃a ex quo certũ est,q̃ deiecerit, non dẽt alius teneri,vt ff.de iis,q̃ deie. vel effu.l.j.in fi.& l.ij.& ff.de verb.obl.l.continuus.§.cum ita.in fi.ſi aũt diceres dicendũ cũ sua familia non habitaſſe,ẽt alia rõne nõ teneẽ, vt ff.de iis,q̃ deie. vel effu.l.j.§.pe.Secũdo,potest poni sic. Aliquis puenie bat me,q̃a sibi eram obnoxius vel rei ven.vel qualicunq; actione,& aliquis offert ſe defensioni meæ,promittẽdo iudicio ſiſtere me dominũ,& pœnã ſi non faceret ſtare.permittit ergo huic ꝓcuratori,ſue defensori vt nunciet mihi domino,vt hic ſubiciatur,& ſi nõ veniã, ꝓcurator cõdemnatur ad interesse,q̃a me nõ facit ſtare,in quo venit etiã rei petendæ æstimatio.Itẽ & ego dominus in actione,quę ꝺ me competeret,cõdemnabor.& si ex rebus ꝓcuratoris satisfieri nõ possit, tũc de meis satisfiet:nec mirũ,quia hoc ꝓpter meam cõtumaciã pingit. & quod hic dicitur,ipse q̃ iniustitiã egit,ſ.dominus.Itẽ no.ꝙ hęc auth.facit hũc verũ procuratorẽ eo ipso,ꝙ nõ remouetur absente, & ante lit. ꝓtest. permittit ſuiam ferri,quod est mirabile.vel dici pot,ꝙ quasi contest. est vt vt C. vbi in rem ac.l.ij.Tertiò dic,ꝙ in quocunq; defensore locum hẽt, qui satisfãdat iudicatum ſolui,nec curo, quod fauſſederit iudicio ſiſtere dominũ. Vel dic quartò,ꝙ procurator meus,per uim expulit alium me mandante,vel ratũ habente,vnde potest conueniri tam ipse,quàm ego dominus,vt ff.de vi,& vi arma.l.j.§.quoties.& ff.de insti.l.quicunque.§. j.& l.ſequen.j.respon.& ff.quod vi, aut clam.l.denique.§.pen.ꝓmittit ergo hæc auth.hoc nouum,vt posit mihi renunciari,& hęc ultima placet prẽceptori meo.Sed quare pro Deo permitteret hęc auth.domino denunciari,cùm ipsum procuratorem prẽsentem,& suo nomine potest cõuenire? Respon.potest,quia fic est in fideiuſſore,vt ſ. de fideiuſſ. §. j. & §.ij.sed tertia positio casus magis probari videtur,in isto §.

Sententia quandoq; lite non cõtest. ferun.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Iniustitiam.ʒ quia aliquid eſt deiectum, vel effusum ſecundum primam poſitionem caſus. Vel dic iniuſtitiam, quia debitor eſt meus ille, qui eſt dominus de hoc, ſecundùm aliàs tres poſitiones caſus.
b ¶ Iniuſtitiam egit.ʒ ſcilicet, conductor, vel ſimilis, ſecundùm poſitionem primam, & ſecundum vltimam. Vel dic ſcilicet, dominus, qui é abſens, ſecũdũ duas medias poſitiones caſus.
c ¶ Sit eius.ʒ ſcilicet, ſi hic caſus lens, ſiue procurator, ſiue ſimilis perſona, quę preſens eſt.
d ¶ Legem communem.ʒ vt C. de dilat. l.j. vel dic xx. milliũ diurnorum, vt ff. ſi quis cau. l.j. prima verior videt, quia hic ſtatim ſubiicit, eé cõſiderandam Prouinciã, quod in d.l.C. de dila. cõtinetur. Sed nunquid ibi alia tẽpora cõputãtur? Reſpon. ſic, ſed ad inſtar eius hęc proponuntur.
e ¶ Hoc agitur.ʒ id é, cauſa tractatur, vel dic hoc agitur, vbi abſens dꝫ git, vt in nouel.
f ¶ Manſionibus.ʒ id é, diebus, vel die Prouinciis, quia duæ Prouinciæ ſunt in medio, vt in Nouellis.
g ¶ Longinquarum.ʒ id eſt, regionũ, ſcilicet, dilatio petitur.
h ¶ Determinatum.ʒ vt C. de dila. l.j. ſed nonne in aliis tẽporibus hęc lex corrigit illã? Reſpõ. non, quia illa loquitur in dilatione, quæ datur præſenti, & petenti gratia teſtium, vel inſtrumentorum, hęc autem loquitur in alio caſu, quãdo ſ. patitur quis iniuſti tiã ex domo abſentis. quidã tamẽ dixerunt eam corrigi.
i ¶ Credat.ʒ i. cõfidat.
k ¶ Litem.ʒ ſ. dominus.

† Haloander Prouinciis, interpretatus é. quod & Acc. rectè probat.

tiam[a] patiatur, cõuehiatur omnibus modis ipſe, qui iniuſtitiam[b] egit ſiue curator, ſiue conductor, ſiue quicũq; ſit eius,[c] & liceat ei ſecundũ Prouincię ſpatiũ, & ſecundùm legem cõmunem[d] antiqtùs poſitã inducias accipientẽ, nũtiare, quæ dꝫ his geſta ſunt illi, ad quẽ cauſa referẽ. Sed ſi quædam vicina Prouincia eſt, in qua hoc agitur,[e] vna, aut duabus manſionib⁹[f] † in medio Prouinciarũ cõſtitutis, quatuor ei menſiũ dare inducias. Si verò maius ſit ſpaciũ, ſex. Si verò ex Paleſtina forſan, aut ex AEgypto aut ex ſpatio gentiũ lõginquarũ,[g] menſes octo ad hoc ſufficient. Si verò ex Heſperiis gentibus, aut Septentrionalibus, aut è Libya, tunc, quod etiam præcedẽtibus legiſlatoribus ſufficiens viſum eſt eſſe tẽpus determinatum,[h] hoc eſt nouem menſiũ vtile. Et ſi quidem ipſi nũtiãti credat,[i] litẽ[k] illi eam cõmittat, ſi verò aliquid aliud de illo ſapit,[l] alium dirigat ſuſceptu rũ modis omnibus actionẽ, & cõpleturũ[m] omnino, quę decernẽda ſunt, niſi appellatio[n] fuerit ſubſecuta, ſiue in maiori,[o] ſiue in minori[p] cauſa. Si autẽ ille[q] quidẽ nunciet, illi verò[r] nõ ordinet, & ſtatum[s] tranſeat tempus, tanquam[t] firmè agẽtem[u] eũ, qui cõuentus[x] eſt, & ꝓ abſente perſona etiã inuitum repræſentet negotij iudex[y] apud ſuũ tribunal, & cauſam examinans preſente eo, qui cõuentionem ſuſcepit, cõdemnet etiã eum, in quo obnoxius[z] apparuerit, & inſuper illũ[a] poſt huiuſmodi admonitionẽ mittere[b] in Prouinciã nõ volẽtẽ, [c] ſi tamẽ omnino obnoxius apparẽuerit. & ſi quidem locuples[d] ſit, ipſe[e] exigatur, quæ dꝫ certa ſunt. ſi verò minus ſit, quod habet, aut nõ ſufficiat in iſta cõdẽnatione, tũc & de abſentis[f] rebus cõpleatur victori dãnũ huiuſmodi.

¶ Si verò neq; ipſe apparuerit, q dũm litis preſentare iuſſus eſt, aut qui pro eo legitimè cogatur,[g] tũc vocẽt quidẽ legitima voce,[h] non aũt obediẽs cõdemnet, & abſens[i] ſecundũ ſchema, quod appellatur eremodiciũ,[k] id é deſertæ cauſę.[†] Nã qui per contumaciã deſerit, in nullo[l] minor præſente putabit.

¶ Si verò ille qdẽ forſan aduenerit, aut miſerit quẽpiã, accuſator[m] aũt deſit, tunc & abſoluere[n] eum, & damnã[o] eius mederi[p] calũniatorem cogat. ſic erunt tẽperatiores,[q] ſic peccare ceſſabunt, ſic nõ definitiuam ſententiam, vt C. de temp. app. l. ſi. §. illud. quia eſt hic quaſi conteſtata, vt dictum eſt, contra abſentem, contra preſentem verò verè eſt conteſtata. quidam tamen dixerunt, hanc ſententiam, quę contra abſentem datur, eſſe interlocutoriam de miſsione in poſſeſsionem, pro menſura declarati debiti, vt & in alio caſu, quem ſtatim ſubiiciet.

d ¶ Locuples.ʒ ſcilicet, procurator.
e ¶ Ipſe.ʒ ſ. inquilinus, vel qui preſens eſt.
f ¶ Et de abſentis.ʒ ſi obnoxius apparuerit, vt §. proxim. vel quia mandauit procuratorem, vel ratum habuit, vt ff. quod vi aut clam. l. denique. §. penult. Et not. quod duo videtur neceſſaria eſſe, vt abſens exigatur, & ꝙ obnoxius appareat, & quòd conuentus ſoluendo non ſit.
g ¶ Cogatur.ʒ vt pater ſuus, ſi erat filius ſa. ille, qui volebat repræſentare abſentem. Nam pater legitimè poteſt cogi ꝓ filio, vt C. de bo. ma. l. j. & inſtit. per quas perſo. no. acqui. §. j. Itẽ & alię ſunt perſonæ, quæ pro aliis compelluntur, quas not. inſtit. de cura. in fi. ſed dꝫ fideiuſſore, qui ſatiſſiderat de iudicio ſiſti, ſecundùm ſecundam caſus poſitionem, vel iudicatum ſolui, ſecundùm tertiã, hoc ſpecialiter dicit, q, ſine ſatiſdatione admitti non debuit, cùm ſit cautio prætoria, vt ff. de præto. ſti. l. j. in prin. & l. prætorię ſtipulationes.
h ¶ Legitima voce.ʒ ſ. præconis, vel nuncij miſſi ad domum, vt j. de liti. §. omnẽ. col. viij. Accur.
i ¶ Et abſens.ʒ ſ. procurator, vel ſimilis. ac ſi diceret, nõ ſolũ cõdemnabitur, ſi præſens eſt, vt §. proxi. §. ſed etiam abſens, vt hic dicitur, vel dic etiam abſens, q. d. non ſolùm hic procurator, vel ſimilis, qui primò fuerit præſens, ſed etiã ille, qui ſemper fuit abſens, vt §. proxi. §. habuimus. Sed qualiter hæc ſententia erit lata contra vtrunq; abſentem? Reſponquidam, vt. Al. & alij, quòd ſit interlocutoria, & hoc ſecundùm ſchema, id eſt, ordinem negotij, vt lite non conteſtata, vt hic erat, fiat miſsio in poſſ. bo. abſentis vtriuſq; ſecundùm menſuram declarati debiti, vt §. de exhib. §. ſi verò quidam. col. v. lite autem cõteſta, & hoc cognito, dꝫ cauſa detur definitiua etiam contra abſentem, ſed cauſa non facta liquida, idem, quod in primo caſu, vt C. de iudi. l. properandum. §. ſi quidem. & §. ſinautem. Sed certè hic poteſt dici ſemp conteſtata, vel quaſi. vnde ſem per datur definitiua, dummodo liqueat, vt diximus §. prox. §. neque hoc ſolo caſu iure nouo datur definitiua, licet non fuerit verè ab eo lis conteſta, imo & alio, puta abſente actore, vt j. de liti. §. omnem. collatio. viij. licet iure veteri non daretur definitiua, niſi verè ſit lis conteſtata, vt C. de temporibus appellationum. l. fina. §. illud.

Pater ꝓteſt legitimè cogi pro filio.

Eremodiciũ quid ſit.

k ¶ Eremodicium.ʒ quaſi dicat ſecundùm ordinem, qui ſeruatur, quãdo cauſa deſeritur, quem ordinem modò proxi. diximus. & hoc eremodicium aliter iure veteri, aliter iure nouo ſeruatur: nam veteri, actore abſente non contrahebatur eremodicium, ſed cancellabatur eius proceſſus, vt ff. de iudi. l. & poſt edictum. ſed hodie tam reó, quàm actore abſente conceditur, vt poſsit procedi in lite ad ſententiam, vt C. de iudi. l. properandum. §. ſinautem. & j. de liti. §. omnem. Accur.
l ¶ In nullo minor.ʒ imò eſt in aliquo, in deteriori conditione, quia appellare non poteſt, tam iure veteri, quàm nouo, & etiam nouiſſimo, vt ff. de iudi. l. Et poſt edictum. §. fin. & C. de iud. l. properandum. §. cum aũt. & j. de iudi. §. audient. in fin. §. & facit j. de teſt. §. & hoc. in fin. §. & C. quorum appellat. non re. l. j. & ff. de noxa. l. quoties. §. in poteſtate. & ff. de re iudi. l. de vnoquoque. §. j.
m ¶ Accuſator.ʒ largè ponitur etiam pro actore.
n ¶ Et abſoluere.ʒ ſcilicet, ab inſtantia iudicij, vel edicti, ſecundùm Al. vt ff. de iudi. l. & poſt. Sed certè imo etiam definitiuè, licet non ſtatim, vt j. de litig. §. ſi verò initium litis. Accur.
o ¶ Et damna.ʒ facit ff. de iudi. l. eum qui. & §. de exhib. §. ſi verò quidam. in fin. & C. qui accu. non poſſ. l. qui crimen. Accur.
p ¶ Mederi.ʒ id eſt, emendare. Accur.
q ¶ Temperatiores.ʒ ſcilicet, homines.

Putabunt.

a ¶ Putabunt.ʒ alias putabunt, & alias putabitur.
b ¶ Potentiam.] alias potentiam, & alias potentia.
c ¶ Prælalere.ʒ facit §. vt nõ. §. pign. in prin. co. v. & §. c. §. j. in fin. Acc.
d ¶ Sufficiat.ʒ hoc, quod diximus, ſcilicet, hac conſtitutione. Accur.
e ¶ Præſtẽ.ʒ no. mirabile verbũ, ſic §. de exh. §. ſancim⁹. & §. ſuſcepto.
f ¶ Et puras ſeruare.ʒ ſ. ab omni donatione, vt §. iuſiurand. quod præſtar. & §. vt iudi. ſine quo quo ſuffra. §. hoc autem. col. ij. & facit C. de iura. calum. l. ij. §. pen.
g ¶ Puto.] quòd nó ege bimus. Accur.
h ¶ Arripiat.ʒ ſic conſtrue, nullus arripiat, id eſt, protegat violentos, id eſt raptores, prouincia libus cingulis, id é, à dignitate Præſidis Prouinciæ, in qua dꝫ liquit, ne ſe tiat, & cognoſcat i eos. & facit C. de ap. l. addictos. & C. de decu. l. ceriales, qui honorariam.
i ¶ Niſi fortè.ʒ hoc nõ refertur ad proximum dictum, ſed ad alia, q. d. dixi cauſam non eſſe trahendã ad aliam Prouinciam, vt §. eo. §. hæc cõſi derãtes. excipe niſi, &c.
k ¶ Publicæ cauſæ.ʒ nam pro priuata cauſa ſua, non vocat aliquem Imperator: vt C. dꝫ dec. l. curiales omnium.
l ¶ Præcipiat.] nam forte facit hoc Imperator, vt ipſemet de cauſa, cognoſcat, ꝙ cũ conſilio procerum ſit; vt hic dicitur, ex eo, qđ dicit pragmatica, &c. quę pragmatica ſit tantum conſilio procerum, vt C. dꝫ leg. & cõſti. l. ij. idẽ ſi alia cauſa Reip. cũ vocauit, vt hic dicitur. nam interim in cauſa ſua habet dilationẽ, vt ex l. vt ſubiicit circa app. vt qa habet cauſam appellatiõis Romę, habet enim priuilegium ex lege ſcripta, ne interim cõueniatur. idem é etiã in legatione, vt cauſa teſtimonij ferendi: & idem in omnibus, qui ex lege ſcripta habent priuilegium, ſiue milites, ſiue Clariſſimi. nec enim ea priuilegia caſſantur, vt ff. de iudic. l. ij. §. Legatis. & §. oés. & diximus plenè §. eo. §. ſi igitur.
m ¶ Quale eſt.ʒ ſi hoc eſt exemplum, ergo i dẽ eſt in aliis, q habeat ex lege priuilegium, vt diximus §. eo. §. ſi igitur.
n ¶ Plurimos.ʒ ſcilicet cognitores. Al. vt C. de app. l. in offerendis. & §. de appell. §. illud. & §. ſi mili modo. & §. orientalem. & §. fin.
o ¶ Maximo.] vt x. li. auri, vt in prox. dictis legibus cõtinetur.
p ¶ Quædam priuilegia.ʒ ſcilicet, indulta, vt indulgenda, quæ tamen iuris corpore non cõtineantur, & nota hic ſub ſequeter nominari pſonas, quia plus ſolet time ri, &c. vt dicit canon in decret. in diſtin. xxiij. cap. quanquam. Item ea, quæ generaliter dicuntur, niſi ſpecialiter non tentur, videntur neglecta, vt ff. de iniur. l. item apud Labeonem. §. ait Prætor. nec enim priuilegia ſcripta per legem, caſſantur per hanc cõſtitutionem. Sed tamen quidã dixerunt contra, tum per ſuprædicta, tum per ea, quæ hic dicuntur, ſic generaliter corrigi dictam legem dꝫ iudic. l. ij. ſed falſum eſt, quia ſolũ vult hic nominare perſonas, & in hoc dicit plus hic, vt dictum eſt.
q ¶ Quolibet priuilegio.ʒ id eſt, quolibet ꝓ priuilegium aliquod.
r ¶ Imperialium.ʒ hoc ſubdiuiditur ſtatim.
s ¶ Sacro patrimonio.ʒ id eſt, rebus imperialibus.
t ¶ Sacris priuatis.] id eſt, rebus priuatis Principis, nam habet bona duplicis generis, vt dicitur hic, & C. dꝫ quadrien. præſcript. l. bene à Zenone. in princ.
v ¶ Poſt ſupernum.ʒ id eſt, dicere, quæ priuatæ ſunt, meritò ſunt poſt imperiales ſtatim, quæ imperiales ſunt à ſuperno Deo collatæ.
x ¶ Legi.ʒ ſ. huic.
y ¶ Sortem.ʒ id eſt, fortunam. aliàs partem. Al.
z ¶ Succeſsiones.] vt §. eo. §. j. in fin.
a ¶ Mutationes.] facit C. de vete. iur. enu. l. ij. §. ſed quia. & §. de non alie. §. ut autem. & j. titu. j. in fi. j. reſpon.
b ¶ Infirmæ.ʒ facit C. ſi cõtra ius, vel uti. pub. l. fi. & §. de non alien. §. qa verisimile. & C. quãdo Impe. iter pu. & uid. l. j. j. reſpõ. & C. de pet. bo. ſub. l. j. i fi. j. rñ. lib. x. Sed q. d. ſi dicat Princeps in cõcedẽdo tali priuilegio; cõcedo nõ obſtãte hac conſtituti. ut oẽs obe. iud. &c. Rñ. valet, vt arg. ff. de leg. j. l. ſi qs in principio teſtamẽti. & ff. de legi. & ſenatuſc. l. Princeps.
c ¶ Pœnam.] de qua ſtatim dicet.
d ¶ Erit autem.ʒ ergo & in Italia. licet. §. eo. §. conſideranda. & §. ſi igitur. faciat tantũ mentionẽ de Prouincia. Ac.
e ¶ Cinguli caſus.] ſic §. ſcenicas, &c. §. fina.
f ¶ In Illyrico.ʒ id eſt, Sclauonia.
g ¶ Recompenſationem.] i. meritum, vel retributionem.

Verbum generale omnia cõplectitur.

¶ QVIBVS MODIS naturales filij efficiantur, &c.

† C. P. Imperatores. D. N. Iuſti. P. P. A. anno. 12. Ioan V. C. Coss.

h ¶ Legitimi.ʒ Hic debet eẽ legitimi efficiũtur, ſed in alia cõſti. ſ. q. bus mod. nam. effi. eſt in litera ſui. & quæ ſit differentia inter hunc titu. & illum dic, ut in rubrica ibi diximus.
i ¶ Supra.] i præter.
k ¶ Conſtitutionibus.ʒ poſitis in C. de na. lib. l. cum qs. & duab. ſeq. ll.

de naturalib. liberis. Iul. autẽ ſic uertit qñ naturales filij legitimi fieri poſſunt.

¶ Nemo ꝓ tincialibus Magiſtra i bꝰ excipiat iniurios, ali quo fretus Priuilegio, aut potẽtia aut forma. Halo.

¶ Concordat ff. de lib. vi. ubi, & quia humana natura nouat, &c.

Mediocriter, & manſuetè valente.

¶ Si verò quiſquam vtatur aliquibus ſacris formis, ſiue pragmaticis ſiue aliis de tali quodãmodo ſibi largitis, erunt omnino infirmæ[b] iudicibus maximam ſoluentibus pœnam,[c] ſi omnino ſuſceperint, & non hoc, quod fit ſolummodò meditabuntur, ſed quod etiam faciendum eſt. etenim ſi poſthac tale aliquid impetretur ab aliquibus noſtrorum ſubiectorum, aut ab alio quolibet, quibus priùs interdiximus, inter quos cõplectimur (ſicut dictũ eſt) eccleſias, & venerabilia monaſteria, & ſacras noſtras domos, & ſacra priuata, & ſacrum patrimoniũ, neq; hoc oĩno valebit. Erit autem[d] hæc lex vbique ſuam iuſtè extendens virtutem, & ſimul quidem futura cautè conſtituens, ſimul aũt, quòd præteriit curans.

¶ Scitote igitur omnes ſubiecti, quos Deus noſtris ꝓgenitoribus, & nobis donauit, quoniã hanc vobis damus legiſlationem, omnem vobis cautelam cõferẽtes, & neq; itinere fatigabimini longiore, ne que aduerſus maximos lachrymabitis, neq; nos culpabitis, tanquã hęc nõ corrigẽtes, ſed vnuſquiſq; de ꝓximo reſpiciens pœnã, in quibus fortè dãnificatur, atq; læditur, & hãc curam videns, magnum, & bonũ laudabit Deum, qui hęc nos ſancire benè, & iuſtè illuminauit. Sit ergo pœna talia cõmittẽtibus, aut ſuſcipiẽtib. iudicibus, & cinguli caſus,[e] & dꝫ librarũ auri dãnũ.

¶ Glorioſiſſimi igit ꝑfecti noſtrorum ſacrorum ꝓtoriorũ, qui ꝓ oẽm ſubiectã terram conſiſtunt, legem hanc cognoſcentes proponant, & per dicœceſes ſub ſe conſtitutas, & in omni Italia & Libya, & inſulis, & Oriente, & quodcunque in Illyrico[f] eſt, vt ſciant omnes, quomodo eorũ curam habemus, Deo, q tanta nobis contulit, offerentes legem, qui magnam nobis ꝓ eis recompenſationem[g] dabit, dum talia pro cauſa ſubiectorum ſalutis ſanciuerimus. Proponatur Conſtãtinopolitanis† ciuibus noſtris.

¶ QVIBVS MODIS † NATVrales filij efficiãtur legitimi,[h] & ſui, ſupra[i] illos modos, qui in ſuperioribus cõſtõnib.[k] cõtinent.

TITVLVS I.
Authenticorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Collatio sexta.

¶ *Confectis instrumentis dotalibus, filij naturales ex muliere libera nati efficiuntur legitimi, & sui, etiam si post confectionem nulli legitimi patri nascantur, uel nascantur, sed moriantur. Angel.*

¶ Imper. Iustinianus A. Ioanni gloriosissi. Orientalium prætoriorũ Præfecto, iterum ex consuli ordinario, & patritio.

Rectè † dictũ est à prædecessoribꝰ nostris, & ante omnes à Iuliano [a] sapiẽtissimo, quia nulla lex, neque Senatusconsultum prolatum in Republica Romanorum, videtur ad omnia sufficienter ab initio promulgatum: sed multa indigere correctione, vt ad naturæ varietatem, [b] & eius machinationes sufficiat. Igitur de iis, qui ex naturalibus ad suorũ ius perueniunt, & multas, & varias conscripsimus. [d] Ex his [e] autem quæ à natura rerũ per singula moliuntur, [f] inuenientes aliquid deesse iis, q̃ iam statuta sunt, hoc in præsenti corrigimus. [g] ¶ Sancitum [h] nam que est, vt si quis habens mulierẽ puro sibi affectu [i] consternatam, deinde filios procreauerit, & posteà etiam nuptialia fecerit instrumenta, [k] & legitimos ex ea procreauerit filios, [l] neq; ij, qui priùs nati sunt, maneant naturales, sed & illi connumerentur suis, [m] eoq; occasio omnino eis sunt nascio legitimis. Sed habuit etiam ista lex [p] correctionem. nam quia secundi, & post dotem nati mortui sunt, ideo volebant quidam, [q] ne quaquam priores à non existentibus adiuuari. & hoc emẽdauimꝰ, [r] & dedimus eis [s] etiã sic, vel si mortui sunt ij, qui secundi fuerunt fratres, habere iura legitima. Illud quoq; adiicientes [t] (quoniam & hoc dubitatũ est) vt vel si aliqui filii [u] post dotalia nõ nascãtur, attamen præcedentes licet ante dotalia nati sint inter suos [x] adscribi, [y] patre quippe ad hoc festinante.

¶ *Si mater filiorum moriatur, antequam matrimonium contrahatur, & conficiatur dotalia instrumenta, licet pater hoc facere dispoſuerit, non sunt legitimi. Idẽ si mulier non sit matrimonio digna, ut quia luxuriosè cum alio uiuebat, uel idẽ si mulier se occultauit, ut in uxorẽ duci non posset. Ang.*

¶ Sed & aliud [z] quiddam tale occurrit, ex huiusmodi namq; cõsuetudine [a] nati filii erãt alicui, at ille eos volebat, à nobis adinuẽto modo, facere suos nuptialium confectione documentorum. deliberante autem hoc patre, mortua ẽ mulier, & constitutionis eum deseruit modus. Nõ enim erat ad quã oporteret nuptiale confici documentum, & naturales manebãt si lii, inuito patre. ¶ Et quiddã ẽt secundum tale exortum est apud viros neque nobis cognitos. Procreauit etenim quidam filios non legitimè, & filios quidem vltra quàm [b] diligebat, & legitimos sibi fieri fm legem [c] volebat. Ea autem, [d] quæ sunt mulieris, non erant omnino sine peccato, neque dignam eã existimauit legitimo quodam nomine, [e] quæ etiam semetipsam iniuriauerat. sufficit. n. hoc tantum [f] dicere. Quapropter secũdus iste modus est, qui filios grauat, in priori quidem post mortem matris, in secundo verò per id, quod ille peccauit. ¶ Nouimus autem etiam quẽdã tertium modum. pater nanque volebat legitimos facere filios, & ad ea, quę de dotibus fancita sunt à nobis, [g] respiciebat, filii verò sentientes, quoniam quædã [h] inopinate euenissent ad matrem eorũ, licet vxorem non legitimam existentem, à quodam cognato diuite, malignè simul, & dolosè agentes, matrem occultauerunt, ne eos facere legitimos esset patri possibile, & moriente [i] fortè matre, maternarum rerum fruerẽtur [k] vsufructu, hoc, quòd patribus dat benefaciens lex. [l] talibus [m] itaq; resistere artibus, legis est proprium subtilis, [n] quam in præsenti sancimus.

¶ *Vbi matrimonium non potest cum muliere contrahi, aliqua ex causis suprascriptis, & filij legitimi, & naturales nulli super sunt, naturales legitimari possunt per rescriptum Principis, & patrem, qui eos in testamento appellando naturales, noluerit sibi effici suos legitimos successores. Ang.*

¶ Si quis sanè non habens filios legitimos, naturales autem tantũ modò, ipsos quidem suos [o] facere voluerit, mulierem verò aut non habet [p] penitus, aut quæ non sine delicto sit, [q] aut quæ non appareat, [r] habeat autem [s] secundum quãdam legem ad matrimonium præpeditam, [t] damus ei fiduciam noua quadam, & nunc adinuẽta à nobis via, ad legitimorum ius per ducere naturales, proculdubio suis [u] in talibus casibus nõ existentibus filiis. Sicut enim quidam à præcedentibus nos adinuẽtus modus [x] est, qui libertos ad ingenuitatem deducit, præmandans [y] qui

a ¶ Consuetudine.] q̃ habet ad concubinam.
b ¶ Vltra quã.] s. dici, vel credi possit. Al. vel dic vltra quàm, id est, valde, vel multum.
c ¶ Secundũ legem] is est secũdª modus quæ rendi, vt inferius innuit, vbi dicit, secundus iste modus, &c. secundũ Al. Vel dic etiam secũdum l. dubiũ, vel dubitatum.
d ¶ Ea autem.] i. quæ sunt ex officio mulierũ, exhibendo naturaliter ad procreandum, sed ibat cum aliis. Accur.
e ¶ Quodam nomine.] scilicet, naturali.
f ¶ Hoc tantum.] Nota aliquid taceri, vt magis delictum detur intelligi inesse. sic ff. ad Macedo. l. j. ibi, neque amplius.
g ¶ A nobis.] vt C. de natura. libe. l. nuper.
h ¶ Quædam.] scilicet, bona. Al.
i ¶ Et moriente.] repete ne. Accur.
k ¶ Frueretur.] scilicet, pater.
l ¶ Lex.] scilicet, Constanti. vt C. d' bo. mater. l. j. & C. de bo. quæ lib. l. cum oportet. §. j.
m ¶ Talibus.] datiui casus sunt.
n ¶ Subtilis.] scilicet, huius, quam, &c. Accur.
o ¶ Quidem suos.] id est, legitimos. Accur.
p ¶ Non habet penitus.] quia mortua est, ut fuit in primo dubio.
q ¶ Sine delicto sit.] vt fuit in secunda dubitatione.
r ¶ Non appareat.] q̃a absconditur per filios, vt fuit in tertio dubio.
s ¶ Habeat autem.] hic repete, vel si appareat. Accur.
t ¶ Præpeditã.] s. mulierem, veluti q̃a monacha est illa facta, vnde matrimoniũ cõtrahere non potest, vt §. de nup. §. secundum occasionẽ. vel hic sacerdos, vnde neque ipse potest eam habere vxorem, vt sup. quomodo opor. Epi. §. neq; autem. colla. j.
v ¶ Suis.] i. legitimis.
x ¶ Adinuentus modus.] s. per restitutionẽ natalium, vt ff. de natu. restitu. per totum tit.
y ¶ Præmandans.] i. p̃ concedens ille modus quendã honoré quodã alio actu. s. p̃ impetrationem, & cõcessionẽ iuris annulorum aureorum, vt subiicit hic, & p̃. i. dans eis, &c. p̃ mod' semiplenam ingenuitatem inducit, vt C. ad leg. Iuli. Miscellam. l. vnica. vnde & patronus eis succedit, vt ff. de iur. aur. anu. l. penu. Sed restitutio natalium plenã tribuit ingenuitatem, nec succedit patro nus:

nus, vt ff. de nata. rest. l. interdũ. & caue tibi, quia & hic statim innuitur, quòd semper natalium restitutionem præcedit ius anulorum aur. ibi, postea verò, &c. quod non puto. nam nullo modo tali iure pecuio aureorum anulorũ potest post restitutionem natalũ peti, vt ff. de nat. resti. l. ij. & l. iij. & facit ad hoc j. vt liber. dec. §. j. & §. fin. & j. quib. mo. na. effi. sui. §. j colla. vij. Accur.
a ¶ Eos.] i. p̃munitores, & hoc, si habes eos, si uerò habes eis, dic vt in gl.
b ¶ Naturam.] antiquissimam. Accur.
c ¶ Id patri.] s. naturales efficere legitimos. Ad
d ¶ Vt.] id est, sicut.
e ¶ Sunt modis.] veluti p̃ oblationẽ curiæ, vt instit. de hær. ab intest. §. ij. & i matrimonio, vt §. de incest. nupt. §. dubitatũ. sed hic modª, d' quo hic agitur, nõ est per omnia similis, quia nõ ibi attẽditur, sint alij legitimi, vel nõ, vt j. quib. modis, na. effi. sui. §. si quis igitur ex qualibet. sed hic sic, vt. sto §. si quis verò. & §. sequen. & §. liceat.
f ¶ Occurrerit.] post legem istam.
g ¶ Prædiximus.] vt §. eo. in princ. & est interpositio. Accur.
h ¶ Naturæ.] id est, naturæ legitimatu.
i ¶ Restituere naturæ.] id est, iudicabit eos legitimos.
k ¶ Naturæ.] qualiter? dic, vt j. quib. mo. nat. effi. sui. §. illud. ibi, hoc agit, &c. & j. proxi.
l ¶ Sancitebat.] aliàs sciebat.
m ¶ Differentia.] scilicet, hominis. Accur.
n ¶ Legitimi.] s. filij.
o ¶ Mox.] i. statim.
p ¶ Procedebant.] scilicet, de vtero.
q ¶ Omnes.] vnũ enim genus hominum tantũ crat, vt instit. de liber. §. j. & j. quib. mod. na. eff. sui. §. j. & ff. de condic. inde. l. si id, quod dominus.
r ¶ Bella.] quia capti, serui capientium efficiũtur, vt instit. de iure personã. §. serui.
s ¶ Produxit.] scilicet, ab initio.
t ¶ Inuersio.] vel conuersio, vt j. quib. mod. natu. effi. sui. §. illud.
v ¶ Eis.] s. legitimis.
x ¶ Qualitatibus.] Nota similem morbum exigere similem medicinã, sic C. de Episco. & cler. l. si quẽ. i ff. & ff. ad leg. Aq. l. illud. in fi. & j. quimo. na. effi. sui. §. illud. ar. cõtra. ff. de pœn. l. quedã.
y ¶ Quidem.] scilicet, medelam, manumissionem, scilicet, quæ etiam veteri iure est in ducta, vt instit. de liber. §. j. & patet ff. de manumiss. per totum tit. Vel dic medelam restitutionis natalium.
z ¶ Hanc verò.] scilicet, medelam, quæ sequitur. Accur.
a ¶ Relinquenti.] id est, quia non accepit eam in vxorem.
b ¶ Torum.] concubinatus.
c ¶ Deliquisse. vt fuit in secundo dubio, §. eo. §. & quidam.
d ¶ Aliter.] interpositio est.
e ¶ Nõ permittimus.] i. nõ permittimus naturales effici legitimos hoc mõ, nisi in subsidiũ, nã si talis est mulier, quã possit cõmodè in vxorem habere, per matrimonium tantum debent filij legitimari, vt hic dicit.
f ¶ Circunuentio est.] quia est turpis vitæ.
g ¶ Non est.] quia mortua est, vt §. eod. §. sed & aliud.

Liberi omnes erant a principio.

¶ Concor. in præcedentes super vero. noua litigia ibi, vnde dicit Imperator

dem eos [a] alio quodã actu, & dans eis aureorũ ius anulorum, posteà verò ad ipsam deducẽs naturam, [b] quæ seruũ, & liberũ ab initio non discreuit, sed liberã hominis fecit prolẽ: sic & nos hunc modũ adinuenimꝰ causæ, & licebit id patri, [c] vt [d] in iis, qui dudum à nobis dicti sunt, [e] modis, vel ẽt si qs alter occurrerit [f] talis. Multæ namq; (sicut prædiximus [g]) naturæ [h] sunt nouitates. † ¶ Liceat igitur (sicut p̃di ximꝰ) patri, si legitimã nõ habeat sobolẽ, filios restituere [i] naturę, [k] & antiquę ingenuitati, si ex libera ei fiant, & suos decẽ terò, & sub potestate habere. neq; enim à principio quãdo sola natura sanciebat, [l] hominis (antequam scriptę prouenirẽt leges) fuit quędam differentia [m] naturalis, atque legitimi, [n] sed antiqs paricibus antiqui filij, mox [o] vt procedebãt, [p] fiebãt legitimi. Et sicut in liberis natura qui dem liberos fecit omnes, [q] bella [r] verò seruitutem adinuenerũt, sic etiã hinc natura quidẽ legitimas produxit [s] soboles, attamẽ ad concupiscẽtiam diuertio, [t] naturales eis [u] immiscuit. tanquã ergo similibus passionibus factis, oportet etiam medelã ex qualitatibus [x] inueniri, illam quidem [y] a prædecessoribus nostris, hãc verò [z] à nobis.

¶ *Vbi matrimonium nõ potest cũ muliere cõtrahi, aliqua ex causis suprædictis, et filij legitimi, & naturales nulli supersunt, naturales legitimari possunt per rescriptum Principis, & patrem, qui eos in testamento appellando naturales, noluerit sibi effici suos legitimos successores. An.*

¶ Sit igitur licẽtia patri matrem in priori statu relinquenti, [a] si ex veritate aliqd circa thorũ [b] apparuerit deliqsse, [c] (aliter [d] nanq; fieri hoc in talibus casibus non p̃mittimus [e]) & si quędã circũuentio [f] est, aut nõ ẽ, [g] aut latet, [h] aut aliq etiã aliud fiat circa eã, [i] aut qđ p̃hibeat venire ad viã ducentem ad dotalia, etiã sic prouidere filiis, [k] & offerre Imperatori precẽ [l] hoc ipsum dicẽte, quia vult naturales suos filios restituere naturę, & antiquę ingenuitati, & legitimorũ iuri, vt sub potestate eius cõsistãt, nihil à legitimis filiis differẽtes: [m] & hoc facto exinde filios frui tali solatio, [n] & neq; fraudare [o] posse patrẽ, & celantes [p] matrẽ, & ius legitimorũ abiicere. ¶ vno enim hoc modo oĩbus huiusmodi naturæ excessibus, & adinuentionibus in iis, qui legitimos non habent filios, medemur, ita breui solatio [q] tantũ naturę impetũ corrigentes.

¶ Si verò solummodò naturaliũ filiorũ pater hoc quidẽ [r] propter quasdã fortuitas circũstantias nõ agat, moriens verò sub quodã p̃dictorũ casuũ [s] scripserit testamẽto, velle sibi eos legitimos esse filios successores, etiã huius rei damꝰ licẽtiã, supplicãtibꝰ iñ ẽt sic filiis [t] post mortẽ patris, & hoc dicẽtibꝰ, & ostendẽtibus patris testamẽtũ, & hæredibus existẽtibus inquãtũ pater eos scripserit, & ab imperio hoc percipiẽtibus, [x] vt in vno, eodemq; hoc, qđ agitur, sit donũ patris, & Principis, id est dicere naturæ simul, [y] & legis. & hoc dicimus nullũ anteriorẽ legitimũ perimentes modũ, sed etiã hunc addẽtes ĩ qbus [z] illos [a] accipere ñ licet, omnino [b] eĩ suis [c] existẽtib., deinde naturalibꝰ [d] pereatis, aut primitꝰ natis, nequaq̃ legitimorũ ius eis adiicitur, nisi forsitan [e] per constitutiones nostras, quę dotalium instrumẽtorũ introduxerũt modũ.

¶ *Filius naturalis non legitimatur per adoptionem. Angel.*

¶ Et nos nõ latuit, quia etiã adoptionis modus erat antiquitùs ab aliqb. ante nos Imperatorib. [d] sup naturales ad legitimos transferendos nõ improbabilis existimatus. sed æquè piæ memoriæ noster pater, & cõstitutio ab illo, plata, talia reprehendit. [e] Manere ergo & illã ĩ suis terminis [f] volumus, qñ casti

† Ad intell. huius rex. vid. Hieron. veriũ. in l. ex facto. nu. 82. de uulg. & pupil. Dic, quida tum confirmat.

a ¶ Illos.] scilicet, modos.
b ¶ Suis.] redditio rationis.
c ¶ Forsitan.] hoc superfluit, sic §. de non alienan. §. quia verò verisimile. nam constat habere locum alios modos, etiamsi filii legitimi sint siue per matrimonium hoc fiat, vt §. de incest. nupt. §. dubitatum. & §. de trie. & se. §. fin. collat. iij. siue per oblationem curiæ, vt C. de natu. li. l. legem. §. j. & j. quib. mod. natu. effi. sui. §. itaque. ibi, si quis igitur, &c. & C. de natu. lib. l. communium. §. fin.
d ¶ Ante nos Imperatoribus.] vt ab Anastasio, vt C. de natu. lib. l. iubemus. in fine.
e ¶ Reprehendit.] dicens vt naturalis non adoptetur, vt C. de nat. lib. l. legem Anastasij. §. in posterum. quæ est Iuliani.
f ¶ Terminis.] id est, firmam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Consideraruit.] scilicet, constituere. Accur.
b ¶ Exclusa.] nota non debere in dubium reuocari, quod bene est semel determinatum, vt C. ad leg. Iul. de adul. l. Gracchus. & C. de reb. cr. l. si quis. in fin. & C. de summa Trini. l. nemo clericus. in princ.
c ¶ Illud quoque melius.] scilicet, quàm si non constituere mus.
d ¶ Antiquis. ℨ vt ff. de reg. iur. l. nuptias.
e ¶ Nobis.] vt s. de nuptiis. §. nuptias.
f ¶ Falsatis. ℨ totum est suspensiuum, vsq; illuc, existimauimus, &c.
g ¶ Completa. ℨ id é, repleta.
h ¶ Eis. ℨ s. verbis.
i ¶ Finguntur. ℨ id est, falsa ponuntur.
k ¶ Naturales leges. ℨ id est, secundùm naturalem æquitatē facta. Ac.
l ¶ Etenim.] s. esse, & sumus, vt subiicit ama. &c. alias nos enim, &c. sic s. de trien. & semisse. §. cōsideremus. coll. iij.
m ¶ Vehementius. ℨ Not. amorem appellari furorē vehementē, vt sicut furiosus se non sentit, sic nec amorosus. est etiā similis ebrio, vt instituit. de suc. sub. quæ si. ex. §. si. Vnd' versus. Nō frater fratri, cum furor ille venit. Igneus ille furor nescit hre modum.
n ¶ Retinere.] id est, refrænare.
o ¶ Perfectè. ℨ aduerbium est.
p ¶ Si abstinebunt.] repete, & Philosophiæ est, si abstinebunt.
q ¶ Sermōe. ℨ s. blādo.
r ¶ Amant, quę.] id est, quia cum eis per blāditiā non conferūt, post quàm tali detinentur furore, vel si deest non, exponе cōferūt, id est, cōsueuerunt conferre. Ac.
s ¶ Legislatores.] vt ff. de donat. inter vir. & vxo. per totum. & maximè l. j. & l. iij. in princ.
t ¶ Vt non. ℨ alias deest, non. Accur.
v ¶ Illustres. ℨ Not. q illustres, & superiores vsq; ad Principē debēt matrimoniū cōtrahere interueniēte dote, & antenu. do. & in scriptis, vt hic, & C. de nup. l. imperialis. in fi. j. col. & j. vt lic. ma. & auiæ. §. q a verò dudū. col. viij. Itē oia q honesti, &c. q. d. & oia q debēt esse ibi ad tale matrimoniū contrahendū, q deberēt (alias deceēt) hīe honestiora nomina, illustriū, i. ipsos illustres, & solennitas, & pompę, & gloria, quę solēt nuptiis interuenire: & dic breuiter sensum horū triū §. q sunt in dignitate maiori, vt Senatores, & illustres, nō sine dote & don. propter nu. cōtrahūt matrimoniū. at q sunt in militia honestiori, vel i. pfessione honestiore, si copulātur absq; documētis nuptialibus, ad oronis veniant

Amor furor uehemens dicitur.

† Concor. t. vlti. cum gl. j. extra de don. inter vir. & vxor. vide illam glo. quia notabilis est, & elegans.

tatem diligenter considerauit, [a] & incompetens est, quæ benè exclusa [b] sunt, rursus ad Rempublicam reuocare.

¶ *Illustres, et alij supiores mr̄imoniū non pñt contrahere, nisi interueniāt dotalia instr̄a, & solennitates, q̄ solent in nuptiis interuenire. Abiectę uerò pſonæ, ut sunt agricolæ, & milites caligati, absq; his solēnitatibus mr̄imoniū contrahere pñt. Ang.*

¶ Illud quoque melius [c] arbitramur constituere cōpetēter, quod ex plurimo causarū experimento cognouimus. multę quidē, & continuę lites nuntiatæ nostræ Maiestati ad opus nos deduxerunt huius legis. Quia enim & antiquis [d] promulgatum est legibus, & à nobis [e] ipsis sunt hęc eadem constituta, vt etiam nuptiæ extra dotalia documenta ex solo affectu valeāt, & ratę sint, sed falsatis [f] contractibus nostra ex hoc est completa [g] Respublica, (nam introeuntes testes sine periculo mentiētes, quia vir vocabat dominam cohærentem, & ista illum similiter nominabat, & sic eis [h] finguntur [i] matrimonia non pro veritate cōfecta) hoc existimauimus oportere secūdùm naturales [k] definire leges.

¶ Nouimus etenim, [l] & castitatis fumus amatores, & hoc nostris sācimus subiectis. Sed nihil est furore amoris vehementiùs, [m] quę retinere, [n] Philosophiæ est perfectè [o] monentis, & insilientem, atque inhærentem cōcupiscentiam refrænantis, vt ij, qui hoc tali detinentur, si abstinebunt [p] sermone [q] ad eas, quas amant, [r] quæ eis non perblandimenta cōferunt. deniq; in tantum etiam ante nos legislatores [s] tales scierunt animorum affectus, vt etiam donationes, constante matrimonio, prohiberent, vt non [t] concupiscentiæ magnitudine victi, latēter paulatim coniuges semetipsos priuarēt sua substātia. † Hæc ergo casta lege sancire bene se habere credidimus. In maioribus itaque dignitatibus, & q̄cunque vsq; ad nos, & Senatores, & magnificentissimos illustres, [u] neque fieri [x] hæc omnino patimur, sed sit omnino & dos, & antenuptialis donatio: & ad omnia, quæ [y] honestiora [z] decet nomina. ¶ Quantum verò [a] in militiis honestioribus, & negotiis [b] & omnino professionibus dignioribus est, si voluerit legitimæ vxo

domum, & scriptura omnino cōficiatur. abiectis aūt, itē militi caligato, item agricolis sine scripto licet cōtrahere. sed hæc non seruantur forte.

x ¶ Neque fieri. ℨ hoc est facere. Accur.
y ¶ Quæ.] scilicet, omnia.
z ¶ Honestiora. ℨ id est, honestas personas.

ri copulari, & non facere nuptialia documenta, [c] non sic quomodocunque & sine cautela effusè, & sine probatione hoc agat, [d] sed veniat ad quandam orationis domum, & fateatur sanctissimæ illius ecclesiæ Defensori, illi autem adhibens [e] tres, aut quatuor exinde Reuerendissimorum clericorum, attestationem conficiat [f] declaratem, quia sub illa indictione, illo mense, illa die mensis, illo Imperij nostri anno, Cōsule [g] illo, venerūt apud eum in illā orationis domum ille, & illa, & coniuncti sunt alterutri, & huiusmodi protestationē, siquidē accipere volunt aut ambo cōuenientes, aut alteruter eorum, & hoc agant, & subscribāt ei, & sanctissimæ ecclesiæ defensor & reliqui tres, aut quantoscunque voluerint: non tamen minus tribus literis hoc significantibus. ¶ Si verò etiam hoc illi non egerint, [h] ille tamen talem reponat chartam venerabilis illius ecclesię Defensor in eiusdem sanctissimę ecclesię archiuis [i] (hoc est vbi venerabilia vasa seruātur) prædictas subscriptiones habentem, vt reconditum sit omnibus [k] ex hoc munimen, [l] & non aliter videatur nuptiali affectu eosdem conueniſſe, nisi tale aliquid agatur, & omnino [m] ex literis causa testimonium habeat, his ita gestis, & nuptias, & ex eis sobolem esse legitimam. [n] Hoc autem dicimus vbi nō dotis, aut antenuptialis donationis sit documentum. fidē enim in solis testibus suspectā habētes, [o] ad pręsentem venimus dispositionē. [p] ¶ Quisquis aūt [q] in abiecta degit vita, paruæ quidē substātię dominus cōsistens, in nouissima verò vitæ parte iacens, [r] habeat etiam [s] in his licentiam. Sed neque [t] agricolas, aut milites armatos, & quos lex caligatos, [x] appellat, hoc est viliores, & obscuriores [u] non perscrutamur, [x] quibus ciuilium causarum ignorantia est, & solius circa terram operationis, & circa bella concupiscentiæ causa est studiosa, & iusta, & laudabilis, sicut in vilibus personis, [y] & in militib' [z] armatis obscuris, & agricolis licētia sit eis & ex non scripto cōuenire, & matrimonia celebrare inter vtrosque: sintq; filij legitimi, qui patrū aut

a ¶ Quantum verò. ℨ nunc de mediis.
b ¶ Et negotiis. ℨ i. negotiatorib. honestiorib.
c ¶ Documenta. ℨ quia si illa nolunt, facere nō debent ire ad ecclesiā. Accursius.
d ¶ Agat. ℨ i. accipiat.
e ¶ Adhibens. ℨ scilicet, chartam.
f ¶ Conficiat. ℨ scilicet, defensor ecclesiæ.
g ¶ Consule illo. ℨ facit ff. de acc. l. libellorū. & s. vt præpo. no. Impera. in princ. colla. v.
h ¶ Non egerint. ℨ i. nō acceperint huiusmodi protestationem viri, & vxoris.
i ¶ Archiuis. ℨ dic quot modis accipitur, vt diximus s. de Defen. ciuita. §. præcepto.
k ¶ Omnibus. ℨ s. marito, & vxori, & filiis.
l ¶ Munimen. ℨ id est, probationes.
m ¶ Et omnino. ℨ nota scripturam necessariā, sic & alias C. de non nu me. pec. l. generaliter. & regulariter cōtra, vt C. de pact. l. pactum.
n ¶ Legitimam. ℨ scilicet, diximus.
o ¶ Habentes. ℨ s. nos.
p ¶ Dispositionem.] sed hęc media via reducit hodie ad ius tertiæ. vt solo affectu cōtrahāt vt ℨ. vt li. ma. & auiæ. §. q a verò. q est cōtraria.
q ¶ Quisquis autem. ℨ hic de minimis.
r ¶ Iacens. ℨ ille iacet in vita tota, q. habet omnia, quæ exigit vita, & ille in nouissima parte vitæ, qui vix habet, quod sufficit ad vitam. Azo.
s ¶ Etiam in his. ℨ id é, in matrimoniis indulgē tiam habeat, vt sine scriptis posit contrahere matrimonium.
t ¶ Neq;. ℨ ñ solū viles, sed neq; agricolas, &c.
v ¶ Obscuriores. ℨ pro eodē, sicut ff. de cōcu. l. in cōcubinatu. i prin. & C. de nupt. l. à caligato.
x ¶ Perscrutamur.] i. non separamur a prædictis, q a in omnibus idē dicim', & videt hic vna negatio abundare, vt & s. de hær. & fal. §. inordinatū. in prin. col. j. & no. q de tribus dicit §. ille. ff. de vilib'. Itē de nouo milite, cui é studiū militię. Itē de rustico, cui é studiū terrę, & eē d'bet, vt C. de agric. & cēs. l. cūctis. lib. xj. & sic red de hic singula singulis.
y ¶ Personis.] s. de q b° hic primò dixit. Ac.
z ¶ In militibus. ℨ subaudi, ita i militibus, &c.

Medio-

† De materia huius §. vide extra declād. desp. per tria capitula.
† Supra omnia.

Quartam substantiæ viri quandoq; habet vxor.

Consilium in alterius dammum mutari nō debet.

Testis est Deus quando iuratur.

* Caluum militia hoc armatos significat, vt vult Aug. lib. de gestis Pelag. ad Mar. destinatum.

Scriptura in multis necessaria est.

mediocritatē, [a] aut militares, [b] aut rusticas [c] occupatiōes, & ignorātias adiuuent. ¶ Quoniam autem in interpellationibus, [d] quæ nobis fiunt semper omnium assiduè mulieres audiuimus ingemiscentes, & dicentes, quia quidam earum concupiscentia detenti, ducant eas in domibus suis sacra tangentes eloquia, aut in orationis domibus iurātes habituros se eas legitimas vxores, taliter eas habētes tempore multo, & fortè suscipientes filios, deinde dum se satiauerint earum desiderio, aut extra filios, aut cum filiis eas proiicientes de suis domibus, iudicauimus etiam hoc oportere sancire, vt si mulier ostēdere potuerit modis [e] legitimis, quia secundum hanc figuram, vir eā acceperit domi, vt eā vxorem legitimā haberet, & filiorum legitimorum matrem, nequaquam penitus licentiam esse ei, hāc de domo præter ordinem [f] legis expellere, sed habere eam legitimā, & filios suos esse ei, & illā, siquidem indotata sit, nostrę constitutionis vti bonis, [g] quartam [h] substantiæ viri percipientem, siue expellatur, siue priùs moriatur vir, non perscrutantibus nobis, si ue repudio vtens dimittat eam, si ue etiam sine hoc. [i] Neq; enim verisimile est, eum mittere repudiū, qui & ipsas nuptias denegat, [k] sed si eam irrationabiliter expellat d' domo, hoc ipsum sit aduersus virū iusta causatio: [l] & mulier, hoc facto, repudium ei mittat, & exigat quartam, si vxor ostensa fuerit extitisse: licet extra dotem conuenerit, [m] viri iuriiurando credens. Quid enim agat aliud, quęad dotem non est idonea, quam vt semetipsam cum omni dote contra dat? Sit autem & soboles legitima, etiam inuito patre. Qui enim ad hoc nuptias fecit, & filios procreauit, vt mulier legitimorum ei filiorum fieret mater, non potest ex tali natos germine, rursus [n] vt naturales abiicere, neque quasdā posteà fortè nuptias post mortem vxoris, aut repudium contrahens eos, qui ex illis nascūtur nuptiis, velle habere, eos solos esse legitimos: nisi eis [o] etiam illi priores fuerint copulati, quorū similiter pater est, teste existente nuptiarum, priorum quidem [p] Deo, secundarum autem lege. Eadem nobis lex pro cautela sit nuptias contrahentium promulgata, & si filii quidem ex talibus processerint [q] nuptiis, eruntsui, & his legibus,

a ¶ Mediocritatem. ℨ quia parētes erāt viles.
b ¶ Militares.] quando milites obscuri.
c ¶ Rusticas.] quando agricolę, ingratitudo agricolarum, & sic p̄ eodem subaudi. Accur.
d ¶ Quoniam autem interpellationibus.] id est, per interpellationes. Accur.
e ¶ Modis legitimis.] vt per duos testes, vt ff. de testib. l. vbi. vel per instrumētum de hoc factū, vt C. de fide inst. l. i exercēdis. vel per cōfessionem eius, vt alio modo, vt ff. de confes. l. j.
f ¶ Præter ordinem.] ordinē dicit lex, quādo certos enumerat casus, quibus licet vxorem dimittere, vt ℨ. vt lic. mat. & auiæ §. q a verò pluribus. colla. viij. & C. d' repud. l. Consensu. Accur.
g ¶ Bonis.] i. bñficiis.
h ¶ Quartam. ℨ hanc quartam substantię matriti habet vxor in duob. casibus. Primus, quādo eam repellit indotatā, vt hic, & s. de nup. §. si q s, n. dixerit. coll. iiij. & C. de repu. l. fina. §. j. Itē quando præmorit vir, & vxor superstes est inops. vt s. de exhibēd. & intro. re. §. pen. colla. v. & hic: quę quarta hodie sibi dat, si habet tres filios, vel pauciores, aliquin virilis, vt ℨ. vt lice. ma. & auiæ. §. quia verò dudum. quæ huic est cōtraria.
i ¶ Etiam sine hoc.] id est, sine repudio.
k ¶ Denegat. ℨ vt ℨ. de claratur. Accur.
l ¶ Causatio.] id est, serit vxori iusta causatio dimittendi eum, ut ſibii cit: Accur.
m ¶ Conuenerit. ℨ scilicet matrimonium.
n ¶ Rursus. ℨ nota non posse aliquē mutare cōsilium in alterius iniuriam. sic ff. de regul. iur. l. nemo. & j. vt lice. ma. & auiæ. §. illud quoq;. & C. de nego. gest. l. fi. arg. contra C. de acqu. pos. l. fin. §. finautem nec.
o ¶ Eis. ℨ scilicet, secundum eis filiis. Accur.
p ¶ Quidem Deo. ℨ no. quādo iuratur Deū esse testem. sic quādo iudex iurat bene iudicare, Deus iudex est, vt C. de iudicaluum. l. ij. §. finautem.
q ¶ Processerint. ℨ in præteritis. Accur.
r ¶ His legibus.] vt ab intestato primo loco succedant, vt inst. de hę red. ab intesta. §. j. item i testamento, vel debeāt institui, vel exheredari, vt inst. de exhęre. li. in princi. & C. de lib. præt. vel exhæ. l. fi. §. penult.
s ¶ Hęc fiat. ℨ i. sicōtra

quæ sunt de suis positæ fruentur.

¶ Si quid autem post hæc fiat, [r] non tamen ex conscripta procedat copulatione, erunt naturales, & quæ à nobis largita sunt naturalibus siue ex testamento, siue ab intestato, [t] potientur. [u] Eos enim, qui semel ex odibilibus nobis, & propterea prohibitis [x] nuptiis p̄cedunt, neq; naturales vocari, neque participanda eis vlla clementia est, sed sit supplicium etiam hoc [y] patrum, vt agnoscant, quia neq; quicquam peccatricis cōcupiscentiæ eorum habebunt filij.

¶ Quæ igitur placuerunt nobis, & ad hominum medelam, & naturæ plenitudinem per hanc legem statuta sunt, tua Celsitudo manifesta faciat vniuersis, programmatibus propositis, per quæ omnibus authenticę lex erit aperta, cognoscentibus secundùm quem circa talia conuersentur modum, & nostram considerantes prouidentiā, quia omni occupationi alteri, eorum vtilitatē præponimus. Dat. Non. Iun. CP. Imp. DN. Iusti. P. P. A. anno xv. Io. V. C. Coss. Indic. τέλ. κύτ.

VT II. QVI OBLIGATAS se habere perhibent res inmorum, aut obligati sunt eis, ad eorum gubernationem † penitus non accedant, & sint curatores a nullo modo suscipiant cessiones aduersus eos, quorum curationem agunt, aut egerunt. hæc autem b generaliter valebūt in omni curatione, in quib. personis leges curatores præbent, & de gubernatione c pecuniarum competentium eis, quorum negotia administrantur, & quando eas recōdi, aut mutuari † oportet, aut ex eis reditus comparari.

TITVLVS II.
NOVELLA LXXII.

¶ *Minoris creditor eius tutelam accipiēs, uel curam actione, quam in eum habet, cadit, debitor autem solutione non liberatur, nec cessionem actionis contra minorem suscipere potest. Ang.*

¶ Imper. Iustinianus A. Ioanni gloriosissi. Orientalium Prætoriorum Præfecto iterum exconsuli ordinario, & Patritio.

Mnia quidem legislatori [a] Reipublicæ in magna cura sunt, quemadmodum optimè se habeant, & peccādi nihil [b] relinquatur, præcipuè autem instrumenta [c] †minorū, & quæ circa eos [d] cura est, studiosa [e] cura est eis, qui proferendi leges à Deo [f] licentiā perceperunt, dicimus autē de eo, qui imperat. Multas [g] itaq; causas audiuimus, vbi administrantibus curatoribus cessiones factæ sunt aduersus minores siue impuberes, siue puberes quidem, in secunda tamen

hatur matrimonium sine scriptis, vt subiicit.
t ¶ Ab intestato. ℨ alia enim olim sunt iſtis largita, vt s. de triente, & semisse. §. considerem'. & aliter hodie, vt j. quibus. mod. na. efficiun. sui. §. discretis. & §. ne igitur. & sequen.
v ¶ Potientur. ℨ hoc videtur locum habere i mediis, q. nō cōtrahūt in ecclesia soleniter, vt s. nam si essent de minimis, possunt cōtrahere quocūq; modo etiam i futuris temporibus.
x ¶ Prohibitis. ℨ s. iure cognationis, vel affinitatis, nō quia defuerit scriptura, & tūc natura les dicentur, vt hic, & j. quib. mo. na. effi. §. fi. coll. vii. Alij intelligunt hic, de illis, qui debent cōtraxisse cū scriptura, & nō fecerunt, vt filij in d' nati nec naturales dicēdi sint. Sed nōne s. appellant legitimos, nec i teruenerat scriptura? Respond. illud referri ad nuptias ante hāc legē cōtractas, hoc ad futuras. Vel hoc quando breui tēpore tenuit eā, vt s. posuit. Accur.
y ¶ Hoc.] scilicet, vt spurij habeantur.
z ¶ VT II. QVI obligatas se habere phibent. &c.

¶ *Hæc pars exponitur infra §. qā si qs.*
a ¶ Ve curatores. ℨ hoc exponitur j. §. quod si quis. vsq; ad §. & hæc diximus.
b ¶ Hæc autem. ℨ hoc dicitur j. eo. §. quoniā.
c ¶ Et de gubernatione. ℨ hoc dicitur j. eo. §. quoniam.
d Mnia legislatori. ℨ dic quòd primo loquitur generaliter de quolibet faciente legem siue Senatore, siue Prætore, & d' cautela minorum fecit legē, vt ff. de mi. l. j. Vel dic, q. primò, & postea loquitur De Imperatore, & sic facit transitum de singulari ad plurale.
e ¶ Nihil.] id est, nulla occasio.
f ¶ Instrumenta. ℨ Quibus continetur deberi minoribus, vel econtra minores soluisse. instrumenta scilicet, custodiantur.
g ¶ Eos.] s. minores.
h ¶ Studiosa est. ℨ repete quemadmodū benе se habeant. Azo:
i ¶ Adeo. ℨ vt j. de fide instru. §. quia igitur.
k ¶ Multas. ℨ hic tangit de secunda parte rubricæ.

† Et tutelam. Halo.
† Deponi oporteat. Halo.
συμβολικὰ, contract'.

Aetate.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Debitorum probationes. Halo.

Verba huius tex. recitantur per glo. in præc. cle. iuper ver. machinationis.

Apocha quid sit.

Malum omne facile malitiosus excogitat.

Ex hoc §. est extra eta authen. quæ est super l. creditoribus. in tit. qui dat. vel cu. poss. C. & incipit minoris.

Tutor obligatur ad tutelæ actionem.

Cessio in potestiorē facta non tenet.

Solutione quandoq; non relatur obligatio.

a ¶ Ætate.§ adulta.
b ¶ Et mox.] id est, postquam cessiones sunt factæ eis.
c ¶ Efficiuntur.§ scilicet, curatores.
d ¶ Eorum.] scilicet, pupillorum.
e ¶ Facultatum.§ per acceptilationem insolidum.
f ¶ Subeuntes.§ resolue hæc, & sequentia per participia in verba, vt subeuntes, id est, subeant, accipientes, id est accipiant.
g ¶ Eorum.§ scilicet, minorum, hoc ē dicere contra eos.
h ¶ Quæ.§ scilicet, cessiones. alias, qui minores, & est plana.
i ¶ Vndiq;.§ vel q; à nullo modo debet, vel quia inutile ē per exceptiõis opem, quod idē est, vt ff. de verb. sig. l. creditores.
k ¶ Celãtes.§ id est, celant. & iterum accipientes, quod ē j. expone, id est, accipiãt. Vel dic, celãtes, quia celabãt testes qui interfuerunt solutioni factæ à patre pupilli.
l ¶ Desuscepta.§ id est, apochas, vt §. de eccl. re. immobiliũ alien. §. j. apochæ aũt sunt scripturæ i quibus cõtinetur debitum solutum esse, vt §. de mãdat. Princip. §. coges. colla. iij. secundum Al. facit §. de iis, qui ingr. ad appel. §. pen. colla. v.
m ¶ Occasiones.§ scilicet, alias, quas malitiosi homines adinueniũt, vt subiicit. Accur.
n ¶ Adinueniat.§ no. malitiosum omne matũ posse cogitare, & maximè officiale aliquem, vt C. de iure fisc. l. facultas. in fin. libr. x. & C. de mãda. Princ. l. fi. in princip. & §. de nu. circa princip. & §. fi. igitur. & §. de exhib. §. illud. ibi, & maximè, &c. colla. v.
o ¶ Corrigere volumus.§ quod facit j. §. qđ si quis.
p ¶ Obligatũ.] personali actiõe, & ideo aliud est si rei vẽdicatione habet tutor, vel curator cõtra minorẽ, vel ecõtra, nã illa nõ est obligatio, vt inst. de actio. in princ.
q ¶ Ad curationem.§ nunquid idem in tutela? Resp. sic, quia eadẽ est ratio prohibitionis, ergo idẽ ius, vt ff. de ver. obl. l. à Titio in fi. j. respõ. & dicitur j. §. proxim. sed & si quis. ibi, sed coniungi, &c. & colligitur j. vt si
r ¶ Eiusdem.§ pupilli.
s ¶ Necubi.§ id est ne alicubi.
t ¶ Ei.§ scilicet, pupillo.
v ¶ Propriarũ.§ qđ facile fieret, vt ar. ff. de Carbo. edic. l. sed & si. in fi.
x ¶ Et eius.§ scilicet, pupilli.
y ¶ Gerens obligatũ.§ loquitur ergo hic §. in re magni debiti; secus ia modico debito credo. ar. ff. de trãsl. eam hi. §. modus. & erit modicũ, vt dicitur ff. de dolo. l. si oleũ. vel arbitrio iudicis, prout dicit §. de app. l. decẽ librarũ auri. & in alio debito, quã tutelę, nam impossibile ē, quin tutor gerẽs obligẽt sẽ ad rationẽ reddẽdã. Ac.
z ¶ Iam solũ.§ remanet ergo tutor, licet deueniat in eũ casum, a quo incipe nõ põt, vt ar. inst. de lega. §. e cõtrario. arg. cõtra ff. ad le. Aq. l. q; eũ.
a ¶ Alterum.§ si impubes est.
b ¶ Curatorem.§ si pubes est.
c ¶ Casibus.§ qp habẽti tutorẽ curator datur, vt si legitimus tutor, vel testamẽtari⁹, vel datiꝰ si sit idoneꝰ: vt inst. de cur. §. interdũ. & C. i quib. cau. tu. vel cur. p totũ. Acc.
d ¶ Obseruet.§ curator adiunctus, quòd non sit malignitas, & hoc etiã iurabit curator iste, vt subiicit j. eo. §. fin.
e ¶ In ordinatione.§ i. cũ ordinatur curator.
f ¶ Ad curatorẽ.§ vel tutorẽ subaudi, & est pę na amissionis debiti, si creditor est, vel qp solutione interim facta nõ iuuet, sicut & qñ in initio hoc tacet, vt j. eo. §. si verò tacuerit. Vel dic, qp dicit de pęna dupli, quæ exigit per actionẽ de rationibꝰ distrahẽdis, vt ff. de tut. & ra. dist. l. ij. §. fin.
g ¶ Adolescẽtiũ.§ aliàs minorũ, aꝰ adolescẽtiũ.
h ¶ Parentes.§ & per cõsequẽs ipsos minores, quia si filij, ergo hęredꝰ, vt inst. ꝺ her. qualit. & diff. §. sui. & si hæredes sunt, ergo obligati i one re hæreditario, vt C. si certum pet. l. j. Accur.
i ¶ Ostendere.§ id est, probare per testes.
k ¶ Incertũ. Ji. si hoc nequit testibus cõprobare.
l ¶ Credens.§ secus in sacramẽto testis, vt C. ꝺ testi. l. testiũ. & §. de hęr. & fal. §. fi verò absũt. Itẽ secus, qñ est in sacramẽto de re, vt ff. re. amo. l. Marcellus. sed in sacramẽto calũniæ idẽ, vt C. de iura. calum. l. j. i prin.

Et sic no. qp hoc sacramentũ est quasi calumniæ, sicut & quãdo q.s iurat qp credit se probare falsum, vt C. de fide instr. l. fi. in prin. & qñ vult inuenire pecuniã suam in alieno solo absconditam, vt ff. ad exhi. l. thesaurus.
m ¶ Hostem.§ quia cum sit tutor, vel curator, quasi dominus pupilli ẽ, vt §. eo. §. j. & graue esset ei resistere, vel sub eo litigare, vt hic, & ff. de of fi. Præs. l. Senatusconsulto. & C. de iudi. l. aperti simi. Accur.
n ¶ Se casurum.§ hoc hodie. olim autem & creditor, & debitor tutor esse poterat, vt C. qui da. tut. vel curat. l. creditorem. sed per hanc illa, & omnes similes corriguntur. si tamen etiam olim erat de magno controuersia, poterat se excusare, vt inst. de excu. tut. §. item propter litem.
o ¶ Firmetur.§ id est, firmatus est in curia.
p ¶ Redhibitionibus.§ scilicet, specierũ, cùm in specie sit obligatus,
q ¶ Solutionibus.§ nõ ergo tollit ois obligatio solutione, licet hoc dicatur, vt inst. q. mo. tol. obli. in prin. sed hoc speciale, & aliàs, vt §. ꝺ trię. & se. §. studium verò. coll. iij.
r ¶ Compositis.§ i. solutionibus.
s ¶ Factus curator.§ vel tutor, vt §. probaui. §. j.
t ¶ Perscrutatus.§ id est, perquisierit.
v ¶ Tale aliquid.§ puta recipere cessionem.

Facta

Tutor obligatur ad tutelæ actionẽ.

Cessio in potẽtiorẽ facta non tenet.

Solutione quandoq; non relatur obligatio.

Imputatur ei qui se angustiat.

Vt ex rẽ dũdantib. pecuniis, reditũ minori reddimat, qui & p uciis tributis publicis fit obnoxius, & uenditorẽ habeat affluentem opibus. Halo.

Reditus interimmobili nu meranturꝰ.

a ¶ Facta fuerint.§ cuiacẽ. quæ contra hãc, vel aliam legẽ facta sunt, pro infecti habenda sunt, vt habetur C. de legib. & constit. l. non dubium. & C. de sacrosc. eccl. l. iubemus. §. sanè. & §. const. quæ ex adscripti. & liberis. in §. fi. & hoc iure isto. olim autem hæc cessio valebat, vt ff. de rab. eo. qui sub. l. non fit. quæ est contra. sed corrigitur hic. Accur.
b ¶ Incideritꝰ vt accipiat cessiones contra pupillum.
c ¶ Vtilitatẽ.§ sibi parandam. & ironicè loquitur hic secũdũ Al. ficet & alias, vt C. de inof. test. l. fratres. & ff. de dam. in fec. l. ex dãni. §. j. ibi, qp beneficio eius. Accur.
d ¶ Gerere.§ i. recipere cessionem factam.
e ¶ Cõsiderãs.§ sprius sic & alias pręordinatur fraus, vt ff. de mino. l. iij. §. cio. & C. de agr. & cẽ. fi. l. quemadmodũ. li. xj.
f ¶ Absẽdat rẽ.] i. instrumentum cessionis.
g ¶ Latere.§ sapochas.
h ¶ Valere cessam.§ ergo amittitur actio, licet fuerit cessa nõ potẽtiori & verè, & indubitatè secundum Azo. Sed certè imoronẽ efficij maior ẽ ad ipsum pupillũ. vt §. e. §. j. & officialis dicit, vt C. de fer. l. ij. ibi, vt officio, &c. & C. quãdo mun. offẽ. in ipsa rub. & iõ nõ debet ei aliqd licere ex ipso officio, qp administrat, assumere, vt C. ꝺ contra. empt. l. nõ licet. & C. de contractibus iur. l. j. in fi. & sic not. q; cessio nõ tenet, quia in potẽtiorem ẽ facta, & etiã cedens nõ agit, vt C. ne li. pot. l. j. & C. mãda. l. fi. & facit C. de iis, qui po. no. l. j. in prin. & inst. de vsufr. §. itẽ finitur. Sed an repeteret, si soluerit, qp alterius curatoris defecto fit liberatus? fortè nõ, vt arg. ff. de cond. indeb. l. si pęnę. & l. q; exceptionẽ.
i ¶ Ab eis.§ f. debitis.
k ¶ Quæsita.§ scilicet, debitori minoris.
l ¶ Facilia.] Facilitas enim venię incẽtiũ tribuit delinquẽdi, vt dicit canon. & ecõtra pœna imposita minuit malefi cia, cum unius pœna sit multorũ metus, vt ff. ad l. Aquil. Lita vulneratus. in medio. l. & C. ad l. iul. repe. l. j. Accur.
m ¶ Facient.§ f. curatores.
n ¶ Et per medium.§ scilicet, hunc cedẽtem.
o ¶ Recipient.§ antiquus curator.
p ¶ Et hæc.§ f. quæ dicta sunt à prin. vsq; huc.
q ¶ Curatione.§ & in omni tutela, vt §. eod. §. notaui. Accur.
r ¶ Adinuenerit.§ qđ prævcogitare non possumus, vt §. tũ. prox. §. si quis verò non habens. & in prin. constitutionis illius. Accur.
s ¶ Difficultate.§ nam qui se ingerũt, suspecti videntur, vt ff. ad leg. corn. de fal. Lauori. §. j. & ff. de procu. l. quæ omnia. & hic subiicit.
t ¶ Appetibilis.] scilicet, tutela, vel cura.
v ¶ Difficilem.§ id est, laboriosam. & repete quoniam.
x ¶ Fœneratorum.§ neutri generis.
y ¶ Necessitatẽ.] Quid ergo si fecit, nunqd lucrũ erit suũ? ar. qp nõ ff. de ne. ge. l. si negotia. ar. cõtra ff. ꝺ reg. iu. l. secũdum naturã. alias l. actus.

rint. Manifestum est nãq;, quia si in talẽ cogitationẽ iciderit, omnia agi, & disponi ad interitũ suæ animæ, & ad rerum, quæ eius qua si videtur vtilitatẽ. Et nũ solũ donec fuerit curator, prohibemus eũ ab huiusmodi cessiõe, sed neq; posteà gerere cõcedimus, ne forsam hoc cosiderãs, absẽdat rẽ, & præordinãs illud malè, postmodũ dũ à cura cessauerit, & latere fecerit, qđ malignè egerit, fortè iã nũc nõ curator existens cessionẽ accipiat, & rem malignè disponat: tunc enim infirmũ esse volumus, qđ agit, & nõ posse vllã actionem valere cessam aduersus eũ, cuius priùs curã administrauerat: sed pro non facto id esse, & lucrũ fieri adolescentis: licet hæc cessio pro veris causis facta sit: nõ vt remeet rursus ad eum, qui cessit, tanquã si nihil quasi in mediũ contra legẽ visum fuerit actum: sed cadat ab eis, quæ ex hoc sunt quęsita pp transgressionẽ nostræ legis, & hæc minorẽ lucrari. nam si nõ hãc imposuerimus pœnã, facilia erũt ea, quæ sunt malignitatis, & eum, q cessit, faciet iterum mouere, & per medium ea, quæ sunt cessionis recipiet, legẽ per suã malignitatẽ circũueniẽs. Et hæc dicimus in omni curatione, in quibus omnino curas aliquorũ introducũt leges, pdigorũ fortè, aut furiosorum, aut amentiũ, aut siquid aliud iam lex dixerit, aut siquid inopinabile natura aduenerit.

¶ *Curator pupilli pecuniam mutuare non cogitur, & si eam mutuauerit, intra duos menses post annum fœnerari cogitur, & periculum pertinebit ad eum. Aug.*

¶ Quoniã autẽ videmus curatores quicũq; Dei memoriã habẽt, ad curã difficulter accedere (nã plurimis volẽtibus ea, quæ minorũ sunt, inpiè in se vertere, amabilis est res, & appetibilis) videmꝰ aũt pręcipuè difficilẽ esse curatorũ causam, ppter fœneratorũ necessitatẽ. Sancimus nullã necessitatem ex legibus esse curatoribus minorũ, pecunias fœnerare, sed cautè reponere, & reseruare: quoniã meliꝰ est eis in antiquis tutamẽ manere, quã vsurarũ appetitione etiã antiquam pecunia cadere, & periclitari quidẽ curatorẽ, si non mutuauerit, & rursus autẽ si mutuauerit, periculum sustinere facto forsan in debitis detrimẽto. Si verò ipse spõtè mutuare voluerit, sub obligatione fortè pignorũ, aut sub aliis, quæ putãtur indubitatę, cautelis, tũc habeat quidẽ duorũ mensium per singulos annos inducias, hoc, quod leges laxamentũ vocãt, sciat aũt mutui periculũ omnino adse venturum.

¶ Si verò habeat reditus sufficiẽtes is, cuiꝰ cura administratur, eos expẽdat. Si verò plus sint, quã sufficiat, qđ plꝰ est, reponat. Quod si mobilis fortè eiꝰ, cuiꝰ cura administratur, substãtia est, tũc illud solũ mutuare curator cogatur, quãtũ ad dispẽsationẽ sufficiet adolescẽti, eiusq; rebus, qp verò plus, cautè recõdatur. Licebit aũt ei cũ omni subtilitate perscrutari, si aliquos forsan inuenire cautè potuerit reditus, & cõparare minori ex abũdãtibus pecuniis, modicis functionibus publicis obligatos, venditorem verò habentes idoneum, & opulẽtos reditus existentes. damus enim ei licentiam & hoc agere, scienti, quia siquid horum neglexerit, huiusmodi emptiõis ipsum respiciet periculũ.

¶ *Si pupilli quantitas sit modica, adeò q; ex reditibus pecuniæ ipsius pupilli pasci nõ possit, debet tutor, vel curator illud facere, quod in suis faceret, nam de hoc faciendo præstat iuramentum. Aug.*

¶ Si verò tãtum solũmodò sit minoris aurũ, cuius vsuræ vix eũ, & q; eius sunt, pascere, & aliquã aliã ei præbere vitæ dispensationem sufficiant, tunc necessitatis ratio nos etiam ad hoc vocat, vt curatores respiciẽtes ad eũ, ita faciãt gubernationẽ tanquã in suis rebus. Etenim volumus, dũ celebratur decretũ, qđ traditꝰ curã ei, q; ad eam accedit, etiã iusiurãdum etiam in tutoribus, secundum Io. nam sic ponitur in nouel.

1 ¶ Fœnerare.§ hoc locum habet, vbi immobilia habet, ex quibus sufficientem reditum habet, alioquin contra, vt j. eod. §. qp si. qui est contra.
a ¶ Sed cautè.§ quid enim si cautè deponere, inferior titu. i. nnuit. §. a quis igitur vult, &c.
b ¶ Eius.§ scilicet, pecuniæ, alias est eis in litera, & tunc dicas eis, §. pupillis, & sic planum est.
c ¶ Tutamen.§ id est, securitatem.
d ¶ Antiqua.§ non minor est virtus, quã quærere parta tueri. Accurs.
e ¶ Mutuauerit.§ quod ergo, si alias negocietur, & ob hoc periculum accidat? Resp. spectare ad eũ periculũ, hoc ti c e do, si pater pupilli cõsuetit negociari, non alias: argumẽ. ff. de vsur. l. qui semisses. §. fi. & ff. de pig. act. l. vel vniuersorum. alias non, vt ff. de nego. gest. l. si negotia.
f ¶ Inducias.] ad collocandum, vt non teneat reddere rationẽ de illis duobus mẽsibus, ff. ꝺ administrat. tutorum. l. tutor, qui repertorium. §. vsuræ. & sic no. quòd in putatur ei, qui se posuit in necessitatẽ, vt ff. qui & à quibus. cogan. l. fi fideiuss or. §. pen. & de ferũs. l. j. §. sed si Prætor.
g ¶ Periculum.§ id est casum etiam fortuitum, quia culpa præcessit, vt ff. cõmo. l. in rebus. circa prin. alias, non tenetur, nisi de culpa, vt C. arbit. tute. l. ij. & C. de admini. tuto. l. debitoribus.
h ¶ Reponat.] vt C. de admini. tuto. l. tutores, vel curatores. & hoc si magna quantitas deponenda, vbi sint tutores suspecti, vt ff. de admini. tut. l. ita autem. in prin.
i ¶ Ad dispensationẽ.§ aliàs ad dispositionem. Accur.
k ¶ Sufficiet.§ i. tantũ ꝺabit mutuò, cuius vsũra sufficiet adulto, ad expensas suæ familiæ.
l ¶ Reditus.§ id est, fundos reditus afferẽtes, vt ff. de adm. tut. l. ita autẽ. vel pone propriè, nã & reditus, vt prædia cẽsiũtur immobilia, vt §. ꝺ nõ. alien. §. à Leone.
m ¶ Licentiam.§ hoc fortè inportat necessitatem.
n ¶ Respiciet.] quia oẽ ꝺanum, quod ex tali cõparatione continget, ipsis minoribus refarciet.
o ¶ Et quin eius.§ scilicet, similiæ. Accur.
p ¶ Necessitatis.] & sic necessitas non habet legẽ, sic ff. de offi. Consu. l. j. & dic, vt ibi. Accur.
q ¶ Curatores.§ idem
r ¶ Rebus.§ f. vt totã pecuniam minoris teneantur fœnerare. Accur.
s ¶ Volumus.§ melius dixisset nolumus.
t ¶ Decretum.] scilicet, iudicis, vt C. arbi. tute. l. fin. §. penul.
v ¶ Tradit.§ scilicet, decretum.
x ¶ Accedit.§ scilicet, tutori.
y ¶ Iusiurandum.§ hoc generale est in omni curatore, vt hic, & §. eo. §. & hæc. olim autem solus curator furiosi iurabat, vt C. de cura. furio. l. fi. §. fin. aut cu.

Agat.§

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Aget.ʒ & cũc satisfabit rẽ pupilli saluã fore, nisi sit testamẽtarius, vel cũ inquisitione dat', & à Præside, vel Prætore, aliud si à Defensore ciuitatis, vt insti. de satisd. tu. circa prin. & de atti. tu. §. pe. ante aũt administrare non potest quicquã, vt C. de tu. vel cu. qui satisd. nõ ded. l. j. & iij. & vlt. sed si ꝯ debitorẽ minoris ageret, nec cauereret de rato, nec iudicatum solui, nisi dubiũ est, an sit tutor, vel an defecerit, vt C. de admi. tu. l. vlt. §. d fẽsoũe, & l. tuto. debita. & ff. de adm. tut. l. vulgò.

b ¶ Quod tamen.ʒ scilicet, iussurandum.

c ¶ Eũ.ʒ s. curatorem.

d ¶ Ordine.ʒ nam faciẽt inuentariũ, vt C. de admi. tuto. l. tutores.

e ¶ Sed cautiorem.ʒ s. rem pupilli saluam fore, nisi testamentarius, vel cum inquisitione datus, vt insti. de sati. tu. in prin.

f ¶ Eas.ʒ scilicet, res.

g ¶ DE INSTRVmentorum cautela, & fide, &c.

¶ Strictè accipit hoc ti. instrumẽtũ p chartis, alias largè, ut ff. eo. l. i. alias p instr. fundi, ut ff. d fun. instr. l. q̃sitũ. i. rũ.

h ¶ Cautela.ʒ cautela i faciẽdo habeẽ, fidẽs post quã est factũ, & dupliciter dicit de fide. Primò, q̃ instrumẽtis debeat fides priuatis, & publicis, & hoc ĩ. eo. vsq; ad §. si verò moriant. Secũdò, qualiter fiat, vt habeat fides, qñ erat in dubiũ reuocatũ, qd fit per cõparationẽ, vt ĩ. eo. §. si verò moriãtur. & §. seq. vsq; ad §. oportet. Acc.

i ¶ De deposito.ʒ id ẽ, qualiter fiat cautè instrumentum priuatũ, super cõtractu depositi, & mutui, & aliis cõtractibus, & hæc expediuntur ĩ. eod. §. si quis. & §. sed & siquis. & §. si tamẽ. & hęc de prima parte rubr. s. d cautela. & quod subiicit, priuatè quidẽ scriptis, cautè transit ad primum dictum secũdi capituli, s. de fide, hoc est, quibus instrumentis habeatur fides, & d hoc vsq; ad illũ §. si verò moriãtur.

k ¶ Confectis.ʒ hoc expeditur ĩ. eod. §. sed & si instrumenta.

l ¶ Et de collationibus.ʒ scilicet, qualiter probetur fides instrumenti, hoc expeditur ĩ. eod. §. si verò moriantur. & sic respicit, secundum capitulum. sequentia autem omnia vtrunque respiciunt.

m ¶ Et de expositis.ʒ id est, de cõtractibus celebratis in scriptis ab illiteratis, quod expeditur ĩ. eo. §. oportet.

n ¶ Et de non scriptis ʒ hoc expeditur ĩ. eo. §. & hęc diximus.

o ¶ Et de contractibus.ĩ hoc expeditur ĩ. eo. §. vt autem.

p ¶ De contractibus.ʒ hoc expeditur ĩ. eod. §. hæc autem omnia.

q ¶ NOuimus nostras leges.ʒ quę sunt vt C. eod. l. comparationes. & §. de iis, qui ingre. ad ap. §. illud. Prima cauetur tãtũ ex publico, vel forẽsi fieri comparationem, nõ ex priuata, nisi habeat subscriptionẽ trium testiũ. Secũda dicit, ẽt ex priuata fieri, si vis ea vti. nec mirũ si Imperator nouit, vt dicit, quia oia sunt in pectore suo, vt C. de test. l. omniũ. Item est pater legum, vt s. de incest nup. §. dubitatum. Item ipse est anima legum, vt s. de consti. in fi. col. iiij.

r ¶ Ex collatione.ĩ i. comparatione, ideo, quia duę scripturæ conferuntur, vt sciatur, an sint similes, vel non, vt ĩ. eo. §. si verò nullus horum.

s ¶ Et quia.ʒ repete, & nouimus, quia, &c.

t ¶ Adulterantur.ʒ nota, quem adulterari documentum, sic & legem quis adulteratur, vt ĩ. quib. mo. na. effi. sui. §. si verò ab initio. col. iij.

v ¶ Prohibuerunt.ʒ. fieri adulterationes, vel dic comparationes. sed has constit t ones non habemus, imò habemus eam, quæ permittit, vt i crimine falsi, etiã ante tempora Iustiniani, vt C. de fal. l. vbi. & not. quòd tempore istorum Imperatorũ omni collationi credebatur, hodie verò eũ dicere sacrosancta Dei euãgelia tãgẽtẽ, q̃ a p oẽm pgẽs viã, vtilitatẽ adolescẽtis aget. q̃ tũ nõ excipiet eũ à ratiociniis, neq; à legis ordine, sed cautiorẽ faciet ad rerũ gubernationẽ, timentẽ semp circa eas, pp iurisiurandi memoriã factã. Hæc lex à nobis p cautela sit posita horũ, q curatoribus indigẽt. Si quid verò & aliud adinuenerimus, neq; hac lege cõplecti pigebit; vt per oĩa patres eorũ, q sibi auxiliari nequeũt, existamus. Tua igit Eminentia, q̃ visa sunt nobis, edictis p Prouincias, quibus præes, vtens omnibus faciat manifesta, vt nullum lateant, quæ à nobis piè, & pro subiectorũ pr ouidentia sancita sunt.

DE INSTRVMENTOrum cautela, & fide, & primũ d depósito, & mutuo, & aliis documẽtis, priuatè q̃dẽ scriptis, habẽtibus aũt testes, & de nõ habẽtib. testes, & de instrumẽtis publicè confectis, & de collationibus manus propriæ scripturæ, & de expositis instrumentis ab illiteratis, aut paucas literas sciẽtib', & de non scriptis contractibus, & de cõtractibus vsque ad vnã libraũri, & de cõtractib. p q̃ in agris fiunt, & vt in documentis, & contractib. futuris locũ habeat lex.

TITVLVS III.

NOVELLA LXXVII.

Idem Imper. Ioanni gloriosissi. Orientalium prætoriorum Præfecto, iterum exconsuli, & patritio.

NOuimus nostras leges, quæ volunt ex collatione literarum fidẽ dari documentis, & quia q̃dam Imperatorũ superexcrescẽte iam malitia eorum, qui adulterantur documenta, hæc talia prohibuerũt, illud studiũ falsatoribus esse credẽtes, vt ad imitationẽ literarũ semetipsos maximè exercerẽt, eoq; nihil est aliud falsitas, nisi veritatis imitatio. Quoniã igitur in his tẽporibus innumeras inuenimus falsitates in iudiciis multis, quorum fuimus audi tores, & quoddam inopinabile ex Armenia nobis exortũ est. Oblato nãq; cõmutationis documento, & literis dissimilib. iudicatis, quoniã postea inuẽti sunt ij, qui de documento testati sunt, subscriptionem subdentes, & eam recognoscẽtes, fidẽ suscepit documentum, & quoddam hinc inopinabile occurrit, eoquòd literæ quidẽ sine fide viſę sunt, licet examinata responsa verorũ testiũ cum veritate concordauerunt, & hoc per fidẽ testium, quę videtur quodãmodo esse cauta. videmus tñ naturam eius crebrò egentẽ rei examinatione, qñ literarũ dissimilitudinẽ sępe quidem tempus facit. nõ enim ita quis scribit iuuenis, & robustus, ac senex; & fortè tremens. sæpe autem & languor hoc facit. & quidem hoc diximus quãdo calami, & atramẽti immutatio similitudinis p oĩa aufert puritatẽ, & nec inuenimus d reliquo dicere, quãta natura generãs vna semiplena colligitur fides, vt ĩ. eo. §. si verò moriantur. quandoque etiam non creditur, vt si ex vna parte est instrumentum priuatum, & testes, ex alia sola collatio dissimilis, vt ĩ. eo. §. si verò tale aliquid.

x ¶ Credentes ʒ i. præsumentes ex eo, quòd priùs falsum fecerunt, vt arg. ff. de re mili. l. non omnes. §. à Barbaris. & de accu. l. si cui. §. iisdem.

y ¶ Literarum.ʒ scilicet, verarum. Al.

z ¶ Imitatio.] alias imitatio, & alias mutatio, & sic habes, quid sit falsum vt hic, & ff. de fal. l. q̃d sit falsum. Sed veritas q̃d est? Rñd. ipse Deus. vnde dicit, ego sum via, veritas, & vita. veritas verò humana põt dici notitia certæ rei, maximè p visum, vt colligitur inst. de gradi. cog. §. hactenus.

a ¶ Quoniam igitur. ʒ hoc igit determinatur ĩ. eo. §. ĩ. ibi, ꝓpterea, &c.

b ¶ Innumeras. ʒ i. sine numero. nam tot erãt, q̃ difficile erat enumerare.

c ¶ Falsitates.] quas ñ enumerat.

d ¶ Quorum.ʒ scilicet, iudiciorum.

e ¶ Oblato nãq;.ʒ dic, q̃ vtebaẽ quadã charta priuata scripta à te, & cõtra te, quã tu abnegas, & adducis aliã, quã cõstat te fecisse, q̃ ẽ prorsus dissimilis primę, vnde apparuit ex comparatione te non scripsisse primã, sed testes, qui subscripserũt primę, iurauerũt te scripsisse primã, cũ alia vice in dubiũ reuocaretur, & sic apparuit te scripsisse vtrãq;, & hęc secũda, q̃ erat dissimilis primæ, erat d quadã cõmutatione, i. ꝓmutatiõe, vel dic cõmutatione iõ dici, q̃a licet idẽ scripserit, tamẽ cõmutatio ẽ ĩ literis. Dic ergo oblato documẽto, ſad cõparationẽ, vbi alteri instrũ ꝓrogatur, ideo aũt in priuato pono, q̃a vsq; ad §. sed & si instrumẽta. tractat de priuatis tm̃, vt patet ex tenore rubricæ, licet q̃dã ñ itelligẽtes, faciãt loq; ĩ publico istũ casũ.

f ¶ Commutationis. ʒ id est, permutationis.

g ¶ Postea.] secus si priùs fuissent inuenti, quia non fuisset facta comparatio, vt ĩ. eo. §. si verò moriantur. sed certè illud loquitur in publica, hoc autem loquitur in priuata.

h ¶ Subdentes. ʒ alias habentes.

i ¶ Inopinabile. ʒ repetit inopinabile, vt assignet cãm inopinabilitatis.

k ¶ Visæ sunt. ʒ scilicet, priùs.

l ¶ Verorum testium. ʒ scilicet, qui scripserunt, vt dixi, & alias verorũ, & alias eorum.

m ¶ Cum veritate. ʒ sed quomodo scitur, ꝓ hæc est veritas? Responsio quia fides testium est cauta, vt subiicit, ĩ. eo. §. si verò tale.

n ¶ Et hoc. ʒ id est, ideo pono pro constanti, quòd verè concordauerunt, &c. Sed alii dicunt, & hoc, scilicet, factum est, quòd documentum primum suscepit fidem, quod satis in idem recidit.

o ¶ Videmus tamen. ʒ licet derogetur per dissimilitudinem, tamen quandoque non debent derogare.

p ¶ Naturam eius. ʒ scilicet, comparationis huius.

q ¶ Crebro.] id est, multoties. r ¶ Quando.] pro quia.

s ¶ Literarum.] scilicet, verarum.

t ¶ Tempus.] ætas, quæ per tẽpora designatur, sic ponitur s. de mo. §. ordinationẽ. ibi, neq; enim exonerandũ est, &c. & hoc subiicit hic, non enim, &c. vel dic propriè pone, quia nõ ita in hyeme, & æstate q̃s scribit.

v ¶ Quando. ʒ pro quia.

x ¶ Calami. ʒ id est, pennæ.

y ¶ Nec inuenimus.] q. d. non poterimus dicere cãs omnes, ex quibus puenit dissimilitudo, cũ quotidie nouæ nascãtur, vt hic, & C. de vete. iu. enucle. l. ij. §. sed quia. & caue, quia non soluit hic hanc quæstionem, sed ĩ. eod. §. si verò tale.

a ¶ De cælo.ʒ imo populus Romanus de terra, vt instit. de iure nat. §. sed & qd Prin. quę est ꝯ. sed Deus cõstituit permittẽdo, & populus Dei dispositione. Vel dic Deus cõstituit auctoritate, populus ministerio.

b ¶ Imponat.ʒ scilicet, Deus p nos, vt hic subiicit. na cor Regis in manu Dei est, vt C. de sum. Trinit. l. inter claras.

c ¶ Bona.ʒ suris quæstionib. bonas Deus det solutiones, p eos, s. Principes, vt hic, & C. de ꝓscript. long. tempo. l. fin.

d ¶ Apeet.ʒ s. quæstionibus, & negotiis.

e ¶ Propterea ʒ istud propterea, refert ad ꝓximum, quia igitur, &c. ad id, q̃ s. e. circa prine. quoniam igitur, &c.

f ¶ Dare in cõe. ʒ. hãc sanctionẽ vt ĩ. e. §. fin.

g ¶ Horũ.ʒ s. de positorum. & quod dicit ꝓspicere, i. prospectum, & prouidentiam habere.

h ¶ Accipientis scripturæ.ʒ hic iunge, quod est ĩ. sed is. &c. & hoc, quod est medium, est quędã interpositio.

i ¶ Professus est.ʒ id est, confessus.

k ¶ Sine termino. ʒ id est sine decisione. Al. sed hoc quõ, cum debeat iudex ꝓnuntiare de re, de qua cognouit. vt ff. d iud. l. de qua re? Rñ. q̃da, q̃ terminũ accepit p alias ꝓbationes, s. testes per instrumenta, & sic actor obtinuit. nõ tñ per scripturam, & hoc innuere vt hæc litera, sed non est verum, q̃a donec sunt aliæ ꝓbationes, nõ recurrit ad cõparationem, vt ĩ. eod. §. si verò nullus. ut dic, q̃d accepit terminũ, quia reus fuit absolutus actore nõ probante, vt C. de eden. l. qui accusare. non autem recipit terminum secundũ actoris intentionẽ, hoc est per scripturã, vt hic dicitur.

l ¶ Depositum dat. ʒ impropriè ponitur dare, cum rei depositæ possessionem, & ꝓprietatem retineamus, vt ff. depositi. l. licet. §. j. propriè tũc, quando dominium transit, vt instit. de act. §. sic ita que. Item no. quòd hic consuluit lex, sic ff. de inofficio. test. l. j. & l. fi. & de ꝓcu. tip. l. fi. nec enim q̃s cogitur sic deponere, vt ĩ. eod. §. si tamen quisquam.

m ¶ Non minus tribus. ʒ caue ubi, quia loquitur in priuata scriptura depositarij, qua confitetur apud se depositum esse; vt patet ex ordine rubricæ, s. eod. Idem exiguntur tres quantùm ad hoc, vt posit fieri comparatio ad probandam, vel improbandam scripturã depositarij: duo tamen soli probant scripturam ipsam, vt no. C. eod. l. cõparationes. Item non exiguntur ad substantiam contractus, id est, q̃ interfuerint depositioni, sed ad comparationẽ, vt dixi. sed in publicis scripturis exiguntur testes ad substantiam contractus, vt s. eo. §. sed si instrumenta. & hoc ideo, quia ibi fit comparatio etiam mortuis testibus, vt ibidem dr, hic nõ sic, vt hoc s. & seq. §. Item habet hoc locum, cum agitur, vt sic in scriptis nõ aliàs, vt s. eo. §. & hæc diximus. Item hoc locum habet, cum contractus excedit libram auri, scilicet, vt tres exigantur testes in probatione, etiã si sine scriptis contrahatur à peritis literarum. nam & vbi imperitus contrahit in scriptis, quinque adhibentur, & tabellio est necessarius, & subscribit, ut ĩ. eod. §. oportet.

n ¶ Examinatione. ʒ id est, comparatione.

o ¶ Pendamus. ʒ id est, demus fidem. Accur.

p ¶ Testium. ʒ quia securius iudicamus.

q ¶ Suscipimus. ʒ scilicet, testificationes.

r ¶ Præsentes. ʒ quando scripsit.

s ¶ Quia. ʒ repete, vel exprimaẽ, quia his præsentibus confessus fuit se receppisse, vt in nouellis eo. tit. & s. proxi. §. & si tamen.

t ¶ Et hunc nouerunt. ʒ Nota quòd testes debent cognoscere contrahentes, vt ĩ. eo. §. oportet. & s. de hæred. & fal. §. si verò absunt. & C. de test. l. testium.

v ¶ Fidem. ʒ scilicet, probamus.

x ¶ Neq; enim. ʒ hic rñdet tacitę obiectioni. Et dicunt q̃dã, q̃ p hunc innouat, & legislatoribus nobis prębet causas. ¶ Quia igitur Imperiũ ꝓptereà Deus de cælo cõstituit, vt difficilibus imponat, quæ apud eum sunt bona, & leges aptet secũdùm naturæ varietatẽ, propterea existimauimus oportere & hanc scribere sanctionem, & dare in commune subiectis quos nobis Deus, & priùs tradidit, & paulatim semp adiiciet. Etenim quiddam de posito inscripto dubitatum, & ad contentionem deductum inuenimus, & oportet etiam omninò horum prospicere: itaq; illico nobis est à posito inchoandum. ¶ Si q̃s igitur vult cautè deponere, nõ soli credat accipientis scripturæ, hoc, quod etiam in iudicio quæsitũ est, (quia enim non professus est is, qui scripsisse dicebatur, suã esse scripturam, magnum res habuit tumultũ, & scribere alia coactus est, quę visa sunt, veluti similia quidem, nõ tamen per omnia similia, & quantùm ad illam scripturam sine termino causa permansit) sed is, qui depositũ dat, aduocet etiam testes, vt posibile est, honestos, & fide dignos, & nõ minùs tribus, vt non in sola scriptura, & eius examinatiõe pẽdamus: sed sit iudicantib. etiã testiũ solatiũ. Etenim tales testificationes suscipimus, quas ꝑsentes testes dicãt, quia his præsentibus, subscripsit, qui documentũ fecit, & hũc nouerũt. Nãsi inuenerimus & tales quosdã testes nõ minùs, quam tres dignos fide existẽtes, neq; talẽ interdicimus fidẽ. Neq; n. vt abbreuiem ꝓbationes, ponim' leges, sed vt esse eas & cautè faciamus. ¶ Sed & siqs aut mutui instrũm, aut alterius cuiuspiã faciat, & noluerit hoc in publico cõfiteri, quod & in depósito definiuimus, nõ ex ipso videat credibile, quod scribitur super mutuo documentum, nisi etiam testium habeat præsentiã fide dignorũ, nõ minùs triũ, vt siue veniẽt, & ꝓprijs subscriptionibus attestẽtur; siue alij quidam testificentẽ, q̃a, præsentibus eis, confectũ est documentũ; fidẽ causa ex vtroq; ꝓcipiat, ẽt literarum examinatiõe penitus nõ repulsa, sed sola non sufficiente, augmẽto aũt testiũ confirmanda. ¶ Si verò tale aliq̃d cõtigerit, quale in Armenia factũ est, vt aliud quidẽ faciat collatio literarũ, aliud verò testimonia, tũc nos quidem existimauimus ea, quæ viua dicunt voce, & cum iureiurando, hæc digniora fide, quã scripturã ipsã

Istę text. est singul. secundum Balsam. l. Imperatores. C. eo. & secundum Alex. in authenti. & si cõtractus. in addi. ad Bart. & secundũ Angel. hic.

Pendeamus. Haloa.

Testes debent cõtrahentes nosse.

§. corrigit, q̃d est C. q. po. in pig. l. pe. vbi dr, duos sufficere ad ꝓbationẽ priuatæ scripturæ, si personalis actio moueat: si verò hypotecaria, tres necessarij sunt. & q̃d hic dicit, nec enim, & c. exponunt, i. non fuit hæc causa vt hãc l. faceremus, licet hic abbreuiẽtur: Sed fuit causa, vt cautè fieret, sed meli' est pauca agere cautè, quã multis interesse periculosè. vt s. de tabe. §. si verò indignus. collat. iiij. & C. d vet. iu. enu. l. ij. §. deinde. Sed tu dic, q̃nõ corrigit d. l. scripturas. Et loquit hæc lex, qñ deficientib. alijs ꝓbationibus recurritur ad comparationẽ priuatæ scripturę, ad quã non põt fieri cõparatio, nisi tres testes subscripserint, & præsentes fuerint, vt hic & C. eo. l. cõparationes. & pro hoc facit hęc litera, neq;. & c. & facit C. de hære. l. quoniã. in fi. & de re. cred. l. generaliter. Acc.

y ¶ Faciamus. ʒ si ago depositi, & produco scripturã depositarij. fiquidẽ ꝓbo ꝓ duos testes ipsũ cõtractum. satis est nisi excedat quinquaginta libras auri, quia tunc tres, vt C. fi cer. pe. l. fi. finaũt nullum testem habeo de cõtractu, vt q̃a in secreto ptraxi, & tũc aut confiteatur, & statim tenetur, vt C. de nõ nu. pec. l. generaliter. aut negat se scripsisse, & tũc oportet probari per cõparationẽ scripturæ continentis subscriptionem triũ testium, sed ipsa scriptura, ad quam cõparatio fit, debet habere testes subscriptos. soli autẽ testes nõ probant, quia possent errare. Ité sola comparatio nõ probat, quia literæ possunt variari, vt §. eod in prin.

z ¶ Instrumẽtum. ʒ de scriptura priuata dicit, qua quis cõfitetur se mutuũ accepisse, vel ex alia causa puta emptionis, vel conduct. se habere, vt subiicit, & patet ex rub. & in nouel. eo. tit. & hoc idẽ dixit in depósito, vers. pxi. §. & hæc omnia, quæ dixi ibi forte necessaria, vt hic dicas.

a ¶ Alterius. ʒ scilicet, ut permutationis.

b ¶ Cuiuspiam. ʒ scilicet contractus.

c ¶ Credibile. ʒ ut fiat comparatio ex ea, vt in fine huius §.

d ¶ Attestentur. ʒ si literati fuerint.

e ¶ Testificentur. ʒ quando fuerunt illiterati, vt ĩ. eod. §. oportet. & sic not. q̃ sufficit alterum istorum, vel ꝓ subscripserint, vel ꝓ non, dummodo iurent, q̃ eis præsentibus est factum, & sic est cõtra C. eo. l. comparationes. vbi dicitur, esse necessarium semper testes subscripsisse. Sed quidam dicunt, eam per hanc corrigi. Vel dici potest, q̃ hic loquitur, qñ ꝓbatur priuata scriptura, ibi qñ improbatio fit ex priuata scriptura. vñ maior exigitur solennitas ibi, quàm hic.

f ¶ Causa. ʒ causam uocat rõem, quare debetur, ut ex cã mutui, uel emptionis, uel simili, quæ accipiet fidem. i. apparebit uera, ut sic posit debitor conueniri duob. interuenientib. s. testibus trib. & examinatione, i. cõparatione subsequẽte, ut subiicit: quo facto in mutuo post biennium pũ dicat, ut C. de non num. pec. & l. in contractib. in prin. in soluto post 30. dies, ut C. eo. l. in contractibus. §. ſuper an dote secundum statuta tempora, ut ĩ. de temp. non solu. pe. ſuper do. §. 1. col. 7. in aliis statim sibi præiudicat, ut C. de non nũme. pec. l. generaliter. & ff. de proba. l. cum de indebito. §. fin. Item nõ. ex hoc §. quòd non fit comparatio ex priuata scriptura, nisi testes supersint, secus in publica, ut infra eod. §. si verò moriantur. Item no. quòd augmentum testium ideo fit, ut comparatio fieri posit, non ut ipsi probant contractum, quia tunc duo sufficerent, ut diximus. s. eo. §. sed is.

g ¶ Factum est. ʒ ut narrauit s. eo. §. j.

h ¶ Collatio literarũ. ʒ inducta vt derogetur priuatis literis, testes verò inducebãtur ad probandum priuatam scripturam: nam si esset publica quid opus esset testibus? & ita à prin. tit. vsq; ad §. sed & instrumenta. loquitur de priuatis scripturis tantum, vt patet ex tenore rubric.

i ¶ Cũ iureiurando. ʒ q̃d prius debẽt facere testes, vt C. de testa. l. iusiurandum. Item caue tibi, quia tam scriptura, quæ reprobatur, q̃ã quæ ad repro-

† Concor. c. ij. cũ glo. super ver. appareant. extra de fide instru.

† Sed ut multò eas etiam stabilio res reddamus. Ha.

† Hęc verba recitantur. in glo. j. post medium, ibi, nec scripturę tabellionis. in cap. post cessionem extra de probat.

† Concor. ca. tertio loco. cũ gl. si per ver. testium. vbi præferunt testes instrumento extra de ꝓba. & vide gl. ij. in cap. in nostra. post med. extra de testib. ibi si verò testes &c.

† Curam, & prouidentiam suscipere Halo.

† Concor. clemen. ij. de re iudi. vbi p do. Cardin.

* D. Ka. Iun. CP. Imp. Dn. Iust. PP. Aug. anno xij. Ioãne V. C. Coss.

† & de ex nõ scripto cõtractib.

† Haloan. inscriptio est, Qũo instrumentis q̃ apud Iudicesisinuãda sunt, fidem apponere oporteat.

‡ vide q̃d not. in ca. j. & ij. extra eod.

Universidad de Deusto

reprobandum inducitur, ambæ sunt priuatę. Item no. q ex hoc colligũt quidã, vt hodie semper plus ꝛere datur uoci viuę, quã mortuæ. & sic corrigitur secundũ eos, C. eo. l. in exercendis. Sed certe hic loquitur qñ ex una parte est instrumentũ, cui volebat derogari, & testes, q pro instrumento testificabantur, ex alia verò parte sola collationis dissimilitudo.

Voci viuæ an plus quã mortuæ credendũ sit.

Vñ non sola vox viua, sed cũ instrumẽto iũcta vincit uocẽ mortuam, & etplus est, quã scriptura, quæ vincit, est priuata.

Ite caue ubi, qa hęc instrumenta non cõtradicũt sibi in sentẽcia, sed diuersa sunt. nam primum dicit te aliquid mihi debere, & dico a te scriptũ & tu ꝓfers aliud, in quo cõtineatur de ꝓmutatione, vel aliquo alio, quod cum alio feci ſti, qđ ego confiteor te feciſſe, & ſi hoc ſecũdũ ſit diſſimile primo in literis, perinde vł, ac ſi non ſit verũ, qđ contra te induco, ſed falſum. vã melius diceret hæc litera, plus voci viuæ credi, quã diſſimilitudini, qę inducitur ꝓ mortuã vocem, i. per ſcripturã. Ex prædictis patet, q non plus voci viuę, quã mortuę ſit credendum, ſed ęqualiter duobus teſtib. & inſtrumẽto, vt C. e. l. in exercẽdis. ſed qua tuor teſtes vincerent inſtrumẽtum, q̃ dicerent aliter rẽ ꝓceſſiſſe, quam ſcripũ ſit, vt C. de ꝓb. l. cum precibus. non autẽ tres, quia tabellio vicem teſtis vnius obtinere videtur ſecũdũ quoſdã.

† Vt ſciat, ſe fiduciã contraxiſſe, & de illius fide ſe totum pendere. Hal.

† Interuenerit.

C. de teſta. l. Domitius. & hoc directo, per obliquũ aũt ẽt duo vincunt, vt C. de cõtrahẽ. ſtip. l. pen. in fin. vel ibi loquitur in priuata ſcriptura, quæ vincitur, in caſu tñ non recipitur probatio contra ſcriptnrã, qa iuris, & de iure eſt præſumptio, vt C. arb. tu. l. ſi. e contra ſcriptura vincit vocem viuam, quia in multis caſibus res acta per ſcripturã valet, & probatur, non per teſtes, vt per has leges probatur, vt C. ſi mi. ſe ma. di. l. ſi alterius. C. de ſuffr. l. j. & de non nu. pec. l. generaliter. & de teſtibus. l. teſtiũ. & qui teſta. face. poſſ. l. hac ꝓſul tiſſima. & ff. de proba. l. cẽſus. & C. de iure emphy. l. j. & C. de ſacroſanc. eccl. authen. hoc ius porrectum. & j. de æqua. do §. quia verò. coll. vij.

a ¶ Prudentiæ. § quia poſſet apparere magna diſſimilitudo & ratione eius ipſi etiam teſtes eſſent ſuſpecti, vnde iudex hoc conſiderat, vt hic, & ff. de teſti. l. iij. ibi, tu magis, &c.

b ¶ Veracibus. § id eſt, quæ ſibi videtur inter ſcripturam, & teſtes.

c ¶ Scriptura ſola. § ſine teſtibus facta.

d ¶ Non ſufficiens. § hoc intellige, quando ſuam abnegat eſſe depoſitarius, aliàs ſufficit, vt ff. de proba. l. cum de indebito. §. fin.

e ¶ Credulitas. § ſcilicet teſtium ſubſcribentium.

f ¶ Teſtium.] ſ. non ſubſcribentium, vt §. & ſi quis. & contrarium ibi poſitum, ex l. C. eo. l. comparationes. ſolue, vt ibi modo diximus.

g ¶ Inuenerit. § aliàs eſt inueniatur, & aliàs inuenerit, ſ. ſcripturam ipſam, & aliàs inuenitur. & quod de iureiurando dicit, dic ſecundùm Al. q̃ pars parti defert, quia tenetur vel recipere, vel referre. vt ff. de iureiu. l. manifeſtæ. & l. iij. §. ait Prætor. vel iuſte recuſare, ut C. de re. cre. l. gña liter. §. ſinauté. Vel dic veriùs, quod loquitur de iureiurando à iudice de lato. hæc enim ſcriptura licet priuata inducit aliquã coniectu ã, vt hic, & C. de proba. l. inſtrumenta. quę eſt ſemiplena prohatio: & ſic deferre poteſt ſacramentum, & dẽt, vt C. de reb. cred. l. in bonæfidei. & ff. de iureiu. l. admonendi. nec videatur hoc durũ, quaſi quilibet poſſet aliquam ſcripturã confingere, vt ſic ei deferatur ſacramentum, p̃p timorem falſi, qđ incurreret. Item p̃p alias multas litteras ãduerſarij, quæ poſſent comparari. Itẽ & quia quilibet nõ ſcit ſcribere, imo pauci, reſpectu eorũ, qui ignorant: cũ ꝓ pluribus lex facta ſit: vt ff. de leg. & ſe. l. nã ad ea. Item & quia magis deferetur reo, quã actori, cũ ipſe ſuæ ſcripturæ, vel ſui facti melius nouerit ueritatẽ, vt ff. de iureiur. l. iuſiurandũ & ad pecunias. & quia reus eſt fauorabilior, vt ff. de regu. iur. l. fauorabiliores.

h ¶ Et. § pro id eſt.

i ¶ Credentes. § id eſt, mutuantes.

k ¶ Et negationem. § ſ. veritatis. ex hoc no. quòd prędicta locum habent, quando priuatam ſcripturam, quam induco, abnegat aduerſarius: aliàs ſufficeret cum cauſa, vt C. de non nume. pe. l. generaliter.

l ¶ Inſtrumenta. § nunc facit tranſitum ad publica inſtrumenta, vt patet ex rubri.

m ¶ Adiiciatur. § i. tabelliones ſcribãt nomina teſtiũ in fine inſtrumenti, antequã cõpleant, id eſt, ſubſcribãt ipſi, & nomẽ ſuũ apponant, ſecundùm Io. licet in antiquis inſtrumentis in prin. apponãt, qđ hic reprobatũ. & hęc nomina teſtiũ ſecundũ diuerſas terras diuerſimodè ponunẽ. nam alicubi dicit, teſtes interfuerunt Titius, &c. alibi ſigna, manu talis, &c. vt Florẽtię. & ꝓ cuilibet placet coaptare. hoc tñ ſeruet tabellio, q̃ ſemp ſeruet eãdẽ formã in ſubſcriptione in vno inſtrumẽto, vt in alijs, & cõparatio fieri poſsit, cũ opus erit, vt j. eo. §. ſi verò nullus. Itẽ nunqd triũ teſtiũ exigitur numerus? Rñ. nõ, vt ff. de teſti. l. vbi & eſt rõ, qa tabellio eſt de numero teſtiũ, vt ff. de teſta. l. Domitius. Itẽ nunquid ſufficit eos debere eſſe preſentes, an rogati? Rñ. nõ, vt ff. de teſti. l. ad fidẽ. niſi in caſibus quatuor, vt in ſolutione, & in ſolutionis cõfeſſione, & in teſtamento, & in reputatione, vt C. de teſti. l. teſtiũ. & j. de teſtib. §. & licet. i prin. & in fi. & ff. de reg. l. nullũ. Alij dicunt, q̃ in obligationib. contractus in ſcripto, exiguntur rogati, non aliàs, ut ex prędicto §. & licet. Alij dicũt, q̃ ſemper hodie debẽt rogari, p dictum §.

† Facit ad hunc §. & ſ. in prin. extra de ſi. inſtr. vbi diffinit qđ ſit ſcriptura auth.

† ꝓpria. notas vertit Iulian.

n ¶ Sicut dictum eſt. § ſcilicet, de preſentia circa priuatam ſcripturam tantùm, vt j. §. proxi. & §. ſed & ſi quis. & §. ſed is. Accur.

o ¶ Oportet. § poſſet hic §. intelligi in priuata ſcriptura, ſed verius eſt, vt in publica loquatur, vt ſit cõmũ ncta materia: & quod dicit ſigna, i. dicere, manu tallionis, vr in nouellis, vel aliud ſimile ſignum, vt crucis, vt j. de teſtib. §. j. Vel dic quaſdam notas, quas faciunt quidam tabelliones, quæ tamen nihil ſignificant, ſed ad comparationes faciunt, vt hic, & quod dicit legere hmõi ſigna, dic, id eſt, colligere, & notare. Vnde verſus, Fur aurum, virgo flores, mare nauita, libros clericus, æquiuocẽ ſingula quiſque legit. Et nota, q̃ ineptè tranſit ad comparationem.

p ¶ Aliarum. § aliàs alienarum, ſcilicet, per huiuſmodi figuras.

q ¶ Dictas. § vt §. eod. §. j. ibi, non enim ita.

r ¶ Abſint. § ita quòd non poſſunt inuenìri.

s ¶ In uenire. § quia infirmi ſunt teſtes.

t ¶ Pro ſe. § aliàs pro ſe, id ſine inſtrumento, alias pro ſe ſine teſtibus vi uentibus. quod exponunt quidam in publico inſtrumento, dicentes, q̃ priuato non hꝫ fides, niſi fuerit approbatum, etiam ſi appareat non vitiatum in ſua figura, vt hic colligunt à contrario ſenſu, ſed ſecus in publico, quia illud per ſe patet, & probat. Alji dicunt, quòd etiã priuato creditur habenti ſubſcriptionem trium teſtium, ſicut publico,: & quod hic dicit, ordinant ita, ſi quidem publicè ſit confectum, neque tabellio ſupereſt, quatenus teſtimonium perhibeat pro ſe, id eſt, pro inſtrumento, vel per tabellionem, vel teſtes, nec obſtat, C. de teſtibus. l. omnibus. q̃ hic ſubauditur quaſi teſtimonium, vt C. de fideicomm. l. ſi. Tu dic retenta ſecunda opinione, non ſubaudiri quaſi. & dic pro ſe, id eſt, pro facto ſuo nam quilibet teſtis fert teſtimonium pro facto ſuo, id eſt, pro viſu, vel auditu ſuo, ſic tabellio, vt C. de falſis. l. ſi quis decurio. & j. eod. §. in his. non autem in cauſa, cuius proficuum, & damum ad eum pertinet, vt ff. quando appel. ſicl. j. § in propria.

Teſtes an debeãt eſſe rogati.

v ¶ In ciuitate. ſ. tabellio, vt quia eſt deportatus, vt inſtit. de ca. di. §. j. qa dicitur ſine ciuitate, vt ff. de leg. iij. l. j. §. hi quibus. Vel dic abeſt cauſa teſtimonij ferendi, vel ſimili cauſa, vt ff. de iudi. l. ij. §. Legatis.

x ¶ Eorum. § ſcilicet, notariorum, vt contrahentium ſi ſubſcripſerint, vel dic teſtium, vt §. dicit.

y ¶ Aſſumere. § i. dare fidẽ ſubſcriptionibus ad ſumendũ alia inſtrumẽta, vbi iidem teſtes ſubſcripſerint, & ſic habet locum, quando teſtes ſunt literati, & propria ſubſcripſerunt manu in charta confeſſionis.

Autem

a ¶ Autem. § pro ſed.

b ¶ Procedere. § iudices volumus. & ſic ſumma ſubtilitas approbatur, ſic ff. de iure dot. l. ſi mulier. §. exaſſe. & j. eo. §. oportet. in fi. §. alias re probatur. ff. de inuſto teſta. l. poſthumus. & inſt. de fideic. hæred. §. ſed quia. & ff. quib. mod. pign. vel hypot. ſoluũ. l. ficut. §. ſi debitori.

c ¶ Eis. § cõparationib⁹.

d ¶ Proferenti.] i. deferẽti ei. qui ꝓfert inſtrumentũ ad probandũ ad qđ fit cõparatio, & etiã aduerſarius iurabit, vt j. eo. §. ſi verò nihil. Item no. hic ex forma iuriſiurandi, quòd de cõſcientia debere ſatisfacere, ſic C. e. l. ſi. & de iis, q̃ ad eccleſ. cõſ. l. ꝓſenti. §. ſic ubi. & de iure delib. l. ſi. §. licẽtiã. Sed nõne ſufficit ſemel iuraſſe, vt §. de iis, q̃ ingrẽ. ad appel. §. ſi. Qui dã ſic, & dicunt illã poſtiſtã cõpoſitã, licet ſit in ordine prior: nã ante illã plures iurabãt, vt ff. dãm. infect. l. q̃ bona. §. ſi quis ſtip. vel dic, hoc ſpeciale, vt de nouo iure tur, qa plus ſolet timeri, qđ ſpecialiter dicit, q̃ quod generaliter. ff. de iureiur. l. itẽ apud. §. hoc edictũ. aliàs incipit ait Prætor. & hoc ideò: qa maior ſolẽnitas in cõparatione exigitur, quã alibi, vt hoc tit. & maximè j. cod. §. ſi verò nullus.

† reiurãdo gs obligaẽ.

† certitudo. Halo.

e ¶ Quicquam omnino. § ſcilicet, veritatis.

f ¶ In rebus. § id eſt, in veritatibus. nam res. i. veritas, vt ff. de fal. l. j. §. qui in rationibus. & ff. de iureiur. l. quoties.

¶ In foro, & publicè Halo.

¶ ꝓgreditor & ille. Halo.

g ¶ Scripſerit. § ſ. totũ documentũ, ſed ſolũmodo comprobauit. Accu.

h ¶ Sed per aliam. § id eſt, diſcipulum, ipſi tñ interfuit comparationi, vt §. de tabel. §. penult.

i ¶ Si viuit. § ſ. veniat.

k ¶ Accidunt. § quæ nec dici, nec enumerari poſſunt, vt C. de tem. ap. l. ſi. §. & cum. Accur.

¶ momẽtũ aliàs documentũ. Halo. deraũt nõihil momenti.

l ¶ Adnumeratorem. § adnumeratorem dicunt quidam mediatorẽ, ſiue proxenetam, qui fert teſtimoniũ, volente tamẽ vtraq; parte, nõ alias, vt j. de teſti. §. quia verò legem. Alij dicũt eũ eſſe, qui pecuniã ꝓ publico inſtrumẽto ꝺdit. Alij dicunt eſſe procuratorem actoris, per quem numerauit, & hanc approbant. Sed prima vera mihi videtur. Accur.

m ¶ Tres ſint. § ſcilicet, tabellio, & ille per quem ſcripſit documẽtum, & adnumerator. Al.

n ¶ Conſcripſit.] ſcilicet, vt miniſter, & tabularij.

o ¶ Suppleuit. § id eſt, ſubſcripſit.

p ¶ Non valet. § ſcilicet, diſcipulus.

q ¶ Atteſtetur. § ſolus tabellio.

r ¶ Non fiat locus. § ex neceſsitate, vt in nouellis eod. & eſt ratio qa veritas per ipſum declaratur auctorem, vt C. ad l. Corn. de falſ. l. ſi quis decurio. Accur.

s ¶ Factum. § quia dicit ſe feciſſe.

t ¶ Monimẽtũ.] i. probationẽ. Sed quid, ſi teſtes nõ fuerint appoſiti in inſtrumento, nunquid habet locum, quod hic dicitur? Rñ. nõ, nã i princ. exigo teſtes, vt §. e. §. ſed ſi inſtrumẽta, ſed in teſtificatione non, vt hic.

v ¶ Defunctus eſt. § naturaliter, vel ciuiliter, vt quia deportatus eſt, quo caſu pro mortuo habetur, ff. de contratab. l. j. in fi. & maximè quò ad ferendum teſtimonium, vt ſi ponas eum publico iudicio damnatum, & per hoc infamem, vt ff. de public. iu. l. infamem. ideo non poteſt eſſe teſtis, vt ff. de teſt. l. iij. §. lege Iulia.

interdicimus) per omnẽ aũt ſub tilitatẽ procedere: b & oĩno ſi putauerit eis iudex oporteꝛ credi, ẽt iuſiurandũ injcere proferẽti, quia nihil maligni conſciusꝫ eo, qđ a ſe profertur, nec quandam artẽ circa collationẽ fieri præparãs, ſic vtitur eo, quatenus neque perimatur quicquam c omnino, & per omnia munitio † in rebus f fiat.

¶ *Ex hoc §. habes quomodo, & qualiter, & quo ordine ꝓcedatur ad cõparationem inſtrumẽti publici ſcripti per d ſcipulũ tabellionis, uel ipſum tabellionem. Angel.*

¶ In his vero, q̃ conficiũtur publicè documentis, ſi tabellio venerit, & teſtimoniũ phibuerit cũ iureiurãdo, ſi quidẽ non p ſe ſcripſerit, ſed per alium e miniſtrantẽ ſi bi, & ille † ſi viuit, f ſiquidẽ poſſibile omnino eſt eũ venire, & nulla cã prohibet eius aduentũ, ægritudo fortè valida, aut quælibet aliarum neceſsitatũ, quę hominib. accidunt. g Quòd ſi ẽt adnumeratorẽ h habuerit inſtrumentum, & ipſe aduenìat, vt tres ſint i teſtificantes, & non vnus. Si verò neq; adnumerator aſſumptus eſt, & inſtrumentum ipſe tabellio totũ p ſe cõſcripſit, atq; ſuppleuit, k aut ſi ẽt, qui hoc cõſcripſit, nõ eſt, aut aliter ipſe venire non valet: l tñ cũ iureiurãdo propriæ cõpletiõi atteſtaẽ, m ut cõparationi non fiat locus: n ſint ẽt ſic credibilia documenta. teſtimoniũ emẽ & ex voce cõplentis factũ, o & iuſiurandũ habens adiectum præbuit quoddam cauſæ monimẽtum. † ¶ Quòd ſi tabellio defunctus ſ̃, p & teſtimoniũ perhibeatur ſuppletioni q ex alia collatione, ſi quidem etiã ſic habeat eum, qui conſcripſit inſtrumẽtũ viuentẽ, r & adnumeratorẽ adeniant & illi, ſi quidẽ præſentes ſunt, & habeat ex collatione adimpletionũ, s & ex teſtib. cã fidẽ. t ¶ Si verò nullus u horũ ſit, tũc fiat qđẽ cõpletionũ v horũ collatio: nõ aũt ſola hęc ad hoc ſufficiat, ſed & aliorũ ſubſcribẽtium fortè, aut contrahentium ſcripturæ examinent, vt ex plurimis comparationibus tã completionis, x quã ſubſcribentiũ fortè, aut ẽt contrahentiũ vna y quędã colligaẽ vndique, & efficiatur fides. Si verò nihil z aliud inueniat præter collationẽ inſtrumentorum, quod hactenus valuit, fiat: a vt qui profert ad collationis † documentum, iuret ſolenniter. b Vt aũt aliqđ omnino cauſa ſumat augumentũ ad maiorẽ negotij fidẽ, & ipſe, q̃ hoc petit fieri, iuret, c quia non aliam idoneam habẽs fidem ad collationem inſtrumentorum venit, nec quicquam circa eam egit, aut machinatus eſt, quod poſsit fortè veritatem abſcondere. d de quibus licebit ſeſe liberare cõtrahẽtes, ſi conſenſerint e vtriq; ad hoc venire, vt inſinuent f inſtrumenta, & proſiteantur ea ſub geſtis monumentorũ ipſi contrahẽtes, quatenus priuentur nequitia, & corruptione, & falſitatibus, & q̃cunq; g alia mala cõtingentes, præſentem promulgamus legem: iijs, quæ dudum h à nobis in collationibus literarũ factarũ per ſcripturam proprię manus ſancita ſunt, in ſua uirtute manentibus: procùl dubio & in ijs, qui literas neſciunt, q̃ olim valẽt in iudicijs ſuã habentib. firmitatẽ: quoniam quidem ex iudiciali forma acceperunt examinationem hęc talia competentem.

¶ *Contractus ſupra libra auri celebratus ĩ ſcriptis ab imperito literarũ, quinq; teſtiũ eget ſolẽnitate, inter quos connumerat tabellio: ſi aũt ſine ſcriptis ſit cõtractũ, teſtibus interuenẽtibus cauſa deciditurꝫ. Ang.*

† Facit ad hoc. C. de fide inſtr. l. ſi. & ff. de teſti. l. ſi. & ff. de iureiur. l. ſi. §. ſi. & ff. de iureiur. l. ſi. §. ſi. & ff. de teſti. l. ſi. §. ſi. & ff. de iureiur. l. ſi. §. ſi.

a ¶ Si vero nullus. § ſ. neq; tabellio, neq; ad numerator, neq; miniſter. Accu.

b ¶ Completionum. § ſcilicet, tabellionis. Ac.

c ¶ Tã cõpletionis. § i. inducẽtur inſtrumẽta aliz eiuſdẽ tabellioĩs, qui hoc cõpleuit, & alia inſtrumẽta, qb⁹ iidẽ teſtes ſubſcripſerũt, & alia quibus iidẽ cõtrahentes.

d ¶ Vna qdam. § i. vna qualiſqualis. nec emꝫ ꝓ veritate omnino habeẽ, licet ei ſteẽ, nõ enim ita foribi, & c. vt §. eo. §. j.

e ¶ Si verò nihil. § repotit eũdẽ caſũ, vt addat.

f ¶ Fiat. § quid erit hoc? Rñ. quod ſequit, vt q. li beꝛ iuret, vt C. eo. l. cõparationes. §. omnes autẽ.

g ¶ Soleniter. § i. tactis euangeliis, vt §. inſiurandum, quod prę. in princ. Sed qualiter iterũ iurabitur, cum ſemel iam de calũ iurauẽ eſt? Rñ. vt §. eo. §. ſi verò moriatur.

h ¶ Iuret.] ſ. quod ſequitur, & aliquid additur in forma huius ſacramenti, quod dicitur, C. eo. l. cõparationes. §. omnes autẽ. & propterea hic dicit, vt autẽ aliquod, &c.

i ¶ Abſcõdere.] qualiter iudex cõparationẽ facit? Rñ. quidã, q̃ committet curidam ſcriptori perito, & eius renunciatiõi ſtabit, ſiue denũciationi, vt C. d re mi. l. ſemel. li. xij. & ff. d vẽt. inſp. l. j. i prin. & §. de nõ alie. §. q aũt dictũ ẽ. Sed tu dic cõtra. ſ. q ipſe iudex debeat hoc inſpicere, vt patẽter dicit §. e. §. oporteꝛ. cũ & ipſe d eis literis cognoſcat. nec emꝫ eiudex, q̃ literas nõ cognoſcit, vt j. d iur. §. j. col. vj. Itẽ facit ff. finium reg. l. ſi irruptione. §. fin. ſed poterit ſecũ adhibere ſcriptoꝛe peritũ. Acc.

Iudex non eſt qui literas neſcit.

k ¶ De quibus. § ſcilicet, litibus, vel difficultatibus cõparationũ. Acc.

l ¶ Conſenſerit. § tempore contractus.

m ¶ Inſinuẽt. § q. d. ſi dubiũ eſt de fide charte, fiat prędicta cõparatio ſi aũt cõſentiãt ambę partes in pricipio cõtract⁹, vt inſtrumẽtũ inſinuaretur ad ęternã rei memoriã, & abinde charte fides eſt indubitata. & in tali publicatione nõ eſt opus teſtibus, vt C. de do. l. in donationib⁹. Sed an etiã poſt litẽ cõt. poſsit fieri talis inſinuatio? Rñ. ſic, trib⁹ rationibus. Prima, quia ſic eſt in teſtamẽti publicatiõe, vt ẽt poſtea fiat. i. poſt teſtamentũ factũ, vt C. de teſt. l. publicati. & idẽ in do. propter nu. vt j. vt fra. filij. §. j. col. ix. Itẽ quia iudicia ſunt oĩa abſolutoria, vt inſt. de perp. & tẽ. act. §. fi. Sed ad quid fieret ẽtũc inſinuatio, cũ nil fieri debeat, niſi q̃ reus ſoluat? Rñ. põt eſſe, q̃ annua præſtatio faciẽda eſt ex illo inſtrumẽto, & licet ratione preſentis anni aſſentiret, non ita faceret in futuris. Item quia tractaretur de indebito ſoluto, niſi inſinuaretur hæc ſcriptura.

n ¶ Et quæcũq; § ſupple & q̃buſcũq; aliis malis, quę cũq; &c. Sed quę ſunt hæc alia mala? Rñ. perfidia, & negatio, vt §. e. §. ſi tamen quiſquam.

o ¶ Iis quę dudũ. § duo dicit hic §. primũ, q̃ ea, q̃ dicta ſunt de collatione priuatę ſcripturę cõtrahẽtiũ, ſunt firma, ſ. vt fiat collatio, ſi illa ſcriptura habeat pũtiã, & ſubſcriptionẽ teſtiũ, vt C. e. l. cõparatiões, & §. e. §. ſed is. & §. ſed & ſi qs. Itẽ q̃ fiat, ſigs ea vtat, vt §. de iis, q̃ ing. ad ap. §. illud.

Universidad de Deusto

illud. & secundùm quod ea, quæ olim valent in rusticis, suam habent firmitatem, & in his, qui literas nesciunt, quando acceperant formā talia competentē, i. talibus cōuenientē, & hęc antiqua forma narratur statim proximo §. oportet verò, &c. & hæc dictio procul dubio, potest cū præcedentibus vel eum seq. legi, & sic in nullo est defectiua hæc litera. Alij supplent hic, & i his &c. q. d. & his in sua virtute manētibus, q̄æ sancita sunt in his, &c. & cur.

a ¶ Oportet. ʒ Si vis, q̄ fides habeatur instrumēto, non tamē imponit necessitatem. sic ff. de iusti. & iur. l. j. nam hæc cōstitutio consulit tantū, vt §. eo. §. si tamē quisquam. alias imponit necessitatē, vt C. de legi. & cō. l. j.

b ¶ Tabularios. ʒ plurale pro singulari. sic §. de hær. & falc. §. si verò. & C. de iure delib. l. fi. §. fin aūt dubius ē. Vel dic, q̄ respicit multos cōtractē, vbi singulariter multi debent esse tabularii.

c ¶ Maximè. ʒ hoc maximè abūdat, vt & alias C. de test. ma. l. fin. §. j. nā omnino debēt esse noti, vt dixi §. eo. §. sedis. Vel potest cum præcedēib' coniungi hæc dictio maximè, quasi dicat maximè, vbi sunt tabularij, & tunc similiter abundat.

d ¶ Attestētur. ʒ i. propriā scripturā profiteantur, quia etiā &c. vt subicit, nā omnes testes debēt subscribere, vt dicitur in nouellis, eos. Acc.

e ¶ Scierunt eum. ʒ id est, cognouerunt, eū esse impertitum.

f ¶ Quinq;. ʒ sed quare plures exiguntur testes ab imperito, quā perito, vt hic innuitur? Quidam dicunt, in fauorem imperiti, ne decipiatur, cùm præsentia tot bonorum virorum adhibeatur. Tu dic, q̄ in eorū odiū, quia alias inconuincibiles essent, nisi tanta solēnitas adhiberetur, vt §. de tab. §. j. col. iiij. Itē q̄ a se grauauit, vt in scriptis contraheret, cum erat imperitus. vnde quasi se arctauerit, non succurritur ei, vt ff. qui satisd. co. l. fi deiussor. §. si necessaria. Item nota hic quinq; testium numerum adhibe

† Concor. cū hoc te. cum vniuersorum. post sned. cum gl. super verbo, simplicitati. extra de rerum permuta.

† Quodq; ipsum in re præsenti aspexerint. Halo.

† Et posteq̄ Imperius iuncta cruce fecerit Iulianus sic habet. q̄d i edit. græcis deest.

instrumētis, & cōtractibus. Quod enim iam transiuit, cur quispiam sanciat? † Hanc autem legem peperit contentionū multitudo factarū quidem in litibus, apud nos aūt introductarū, quatenus quoti die inter sese cōtendere hoīes cōpescamus, pręauferentes eis altercationes per legislatiōis u subtilitatē. Quapropter conuenit tuam Eminentiā hæc cognoscentē manifesta oībus facere subiectis, & q̄ hic sunt, & qui in gētibus. Et enim ad alios gloriosissimos Prefectos, q̄ in Hesperia x sunt, & in Libya, & qui in Septentrionalibus y (dicimus autem in Illyrico z) scripsimus: a vt omnis nobis Respublica plena b fiat, hac lege subiectorum medente c concussionibus. Dat. prid. no. Iun. C. P. Imp. D. N. Iusti. P. P. A. anno xij. Ioāne V. C. Coss.

HAEC CONSTITVTIO interpretatur priorem constitutionē, d De iis, q̄ ingrediunt monasteriū, & de substātiis eorū, & ex quo tpe oporteat eā valere.

TITVLVS IIII.

NOVELLA LXXV.

¶ Qui monasterium intrare voluerit, posti ingressum ē suis bonis nullo modo disponere pōt. Quod habet locū illis, q̄ post legē De monachis, monasteriū ingrediunt, nō in illis q̄ ante ingressi fuerūt: quia bene possunt de suis bonis disponere etiā post illā. Ang.

¶ Idem Imper. A. Ioanni gloriosiss. Orientalium prætoriorum Præfecto, iterum excōsuli, & patricio.

Causa talis e ad nos peruenit, q̄ existimauimus oportere competēti vti à nobis interpretatione simul, & adiutorio. Cognouimus etenim, quia mulier quædā habēs filiū sibi ex nuptijs legitimis procreatum, voluit quidem segregare se a communi ista conuersatione, & in quodam mulierū monasterio commanere, plurima bona faciēs mulieribus Reuerendissimis ibidē congregatis. Et quoniā nostræ pietatis lex a vult eos, qui se monasterijs dederint, seu viros, seu mulieres, anteq̄ ingrediantur monasterium, eo, quo voluerint modo, q̄ sua sunt disponere, nec posse b post quam ingrediūtur monasterium, vlteriùs agere quicquam de proprijs, c vtpote dñi rerum non existentes vlteriùs eo q̄ sanciuerimus nos huiusmodi viros, & mulieres cum corpore, & anima, ipso ingressu ad monasterium dedicare d se, suasq; substantias, & si quidem discesserint, manere etiam sic eorum substantias in monasteriū, eo q̄ domini harum vlteriùs non existunt, hinc aūt metuere e ne fortè (quamuis nostra constitutio multò posterior f sit, quā cùm in prædictā venerabilem domum ingressa est), aliq; prohiberent eam prospicere suo filio, & oportere g propter prædictum metum hæc h interpretari, & lege nostra fieri manifesta, i quia k nihil læsa sit aut ipsa, aut filius ei', circa eius successionem ex memorata cōstitutione: l propterea sancimus siquis monasterium habitauerit m vir, aut mulier ante prædictam nostram constitutionem, aut hacten' n habitat, & maximè filijs existentibus, nullā habere necessitatem nunc eorum substantiam in monasterium, o sed filio, aut filiæ transmittere, aut totam, aut etiam partem suæ substantiæ, aut etiam quo voluerit modo res suas disponere, p vtpote primā illam legē q alia nostra hac cōstitutione interpretante, (eos enim, qui semel ante memoratā dudum nostram legē monasteria intrauerint, † in nullo posteà posita lex contristatura est, aut ablatura eorū, quæ priùs r eis, vt liceat, s data sunt) neq; priùs nostræ legi t impedimentum penitus faciente, eoquòd neq; possibile u sit hoc fieri, x vt oportuisset y priùs disponere, & ita ingredi in monasterium. Si verò z nulla tunc tali lege a posita, in monasteriū ingressa est, quomodo fieri potuerit, cōueniri ordinē legis, & exigere eos, qui priùs ingressi sunt monasterium, il la facere, quæ priùs ignorata, postea per sacram nostram constitutionem sunt innouata? Sed vnumquenq; competit secundū sua tempora expectare, & ea quidem, quæ

† Concor. c. & fi Chris. post princ. cum gl. super verb. ex. de iure iur. vbi p. hibetur iurare p creaturam.

† Facit ad hoc c. vergentis. extra de hæreticis.

a ¶ Lex. ʒ vt §. de mona. §. illud quoque.

b ¶ Nec posse. ʒ hoc innouatur, quia & posteà potest, vt j. de san. Epis. §. si qua mulier. colla. 9. Accur.

c ¶ De proprijs. ʒ quondam.

d ¶ Dedicare. ʒ i. ad ecclesiam transferre. impropriè. n. ponitur: & hoc intellige, cum secundo abrenūciauerit, vt §. de mo. §. si verò filios. & §. si quis. colla. j.

e ¶ Metuere. ʒ se dicebat mulier.

f ¶ Posterior. ʒ q̄ est §. de mon. §. illud quoq;.

g ¶ Oportere. ʒ supple, & ideo sancimus oportere.

h ¶ Hæc. ʒ. dicta in d. l. de mona.

i ¶ Manifesta. ʒ. hoc quia &c.

k ¶ Quia. ʒ i. q̄ Azo.

l ¶ Constitutione. ʒ §. de mona. §. illud quoq; & facit §. vt Fac. no. cō. coll. 5. & j. vt nulli iudi. li. hīe lo. ser. §. si quando. coll. 9.

m ¶ Habitauerit. ʒ licet hodie non habitet, q̄a decessit testatus aſi ōstōnem de monachis.

n ¶ Hacten' ʒ i. adhuc.

o ¶ Monasterium. ʒ. trāsmittere, q̄d ē j. Ac.

p ¶ Disponere. ʒ ita. nerat ante p̄dictam l. de mona. vt C. d̄ sacrosan. eccl. l. generaliter.

q ¶ Legem. ʒ. de monachis.

r ¶ Prius. ʒ prioris.

s ¶ Licea. ʒ i. licitum fuerit. Accur.

t ¶ Nostræ legi. ʒ i. nostra lege, vt ita ablatiuū queniat alteri, ſ. facienti, quasi nec lex posterior piudicabit ingressis aū legem in ijs, q̄ primò licebant, vt hic. nec primò licita prædicabunt sequenti legi contra eos, qui posteà ingrediuntur, vt §. proxi.

v ¶ Possibile. ʒ conueniens.

x ¶ Hoc fieri. ʒ i. statui.

y ¶ Oportuisset. ʒ i. ingredientes. quid. n. peccaut antiquitas &c. vt C. de testa. l. testamēta.

z ¶ Si verò. ʒ p enim. sic §. de hære. & falci. §. si verò enim.

a ¶ Lege. ʒ cum testa bitur, sed posteà. Azo.

b ¶ Relinquere. ʒ not. legem ad futura trahi, vt C. de leg. & const. l. leges. & §. vt factæ no. cōst. col. v. & j. vt liber. de cæt. §. j. in fi. nisi cameat expresè, vt ad pręterita trahatur, vt C. de vsur. l. eos.

c ¶ Disponere. ʒ hæc constō est inutilis, ſ. cū nulla de illis pſonis viuat, q̄ ingressæ fuerant ante legē de monachis.

† Habitat dicitur.

Lex ad futura trahitur.

filiū sibi ex nuptijs legitimis procreatum, voluit quidem segregare se a communi ista conuersatione, & in quodam mulierū monasterio commanere, plurima bona faciēs mulieribus Reuerendissimis ibidē congregatis. Et quoniā nostræ pietatis lex a vult eos, qui se monasterijs dederint, seu viros, seu mulieres, anteq̄ ingrediantur monasterium, eo, quo voluerint modo, q̄ sua sunt disponere, nec posse b post quam ingrediūtur monasterium, vlteriùs agere quicquam de proprijs, c vtpote dñi rerum non existentes vlteriùs eo q̄ sanciuerimus nos huiusmodi viros, & mulieres cum corpore, & anima, ipso ingressu ad monasterium dedicare d se, suasq; substantias, & si quidem discesserint, manere etiam sic eorum substantias in monasteriū, eo q̄ domini harum vlteriùs non existunt, hinc aūt metuere e ne fortè (quamuis nostra constitutio multò posterior f sit, quā cùm in prædictā venerabilem domum ingressa est), aliq; prohiberent eam prospicere suo filio, & oportere g propter prædictum metum hæc h interpretari, & lege nostra fieri manifesta, i quia k nihil læsa sit aut ipsa, aut filius ei', circa eius successionem ex memorata cōstitutione: l propterea sancimus siquis monasterium habitauerit m vir, aut mulier ante prædictam nostram constitutionem, aut hacten' n habitat, & maximè filijs existentibus, nullā habere necessitatem nunc eorum substantiam in monasterium, o sed filio, aut filiæ transmittere, aut totam, aut etiam partem suæ substantiæ, aut etiam quo voluerit modo res suas disponere, p vtpote primā illam legē q alia nostra hac cōstitutione interpretante, (eos enim, qui semel ante memoratā dudum nostram legē monasteria intrauerint, † in nullo posteà posita lex contristatura est, aut ablatura eorū, quæ priùs r eis, vt liceat, s data sunt) neq; priùs nostræ legi t impedimentum penitus faciente, eoquòd neq; possibile u sit hoc fieri, x vt oportuisset y priùs disponere, & ita ingredi in monasterium. Si verò z nulla tunc tali lege a posita, in monasteriū ingressa est, quomodo fieri potuerit, cōueniri ordinē legis, & exigere eos, qui priùs ingressi sunt monasterium, illa facere, quæ priùs ignorata, postea per sacram nostram constitutionem sunt innouata? Sed vnumquenq; competit secundū sua tempora expectare, & ea quidem, quæ

Vt nō luxurientur homines cō tra naturam, nec iurent per capillos Dei, aut aliquid huiusmodi, Neq; blasphementur in Deum. †

TITVLVS V.

NOVELLA LXXVII.

¶ Luxurians contra naturam, iurans per aliquod membrum Dei, aut per capillos, aut blasphemans Deum, ultimo damnat supplicio. Ang.

¶ Imperator Iustinianus A. Constantinopolitanis.

Mnibus hominibus, qui rectè sapiunt, manifestum esse putamus, quia omne nobis est studium, † & oratio, vt crediti a nobis à Domino Deo bene viuant, & eius inueniant placationem: b quoniam & Dei misericordia non perditionem, sed conuersionem, & salutem vult: c & delinquentes, qui corriguntur, suscipit Deus. propter quod nos omnes inuitamus Dei timorem in sensibus accipere, & inuocare eius placationem. & nouimus quia omnes qui Dominum diligunt, & misericordiam eius sustinēt, hoc faciunt. Igitur quoniam quidam diabolica instigatione comprehensi, & grauissimis d luxurijs semetipsos inserunt, & ipsi naturæ e contraria agunt, istis iniungimus in sensibus accipere Dei timorem, & futurum iudicium, & abstinere ab huiusmodi diabolicis, & illicitis luxurijs, vt non propter huiusmodi impios actus ab ira Dei iusta inueniantur, & ciuitates f cū habitatoribus earum pereant. Docemur enim à diuinis scripturis, quia ex huiusmodi impijs actibus, & ciuitates cum hominibus pariter perierūt. Et quoniam quidam ad hæc, g quæ diximus, & blasphema verba, & sacraméta de Deo iurant, h Deum ad iracundiam prouocantes, istis iniungimus abstinere ab huiusmodi, & alijs blasphemis verbis, & nō iurare i per capillos, † & caput, & his proxima verba. Si enim † contra homines factæ blasphemiæ, impunitæ non relinquuntur, multò magis qui ipsum Deum blasphemāt, digni sunt supplicia sustinere. k Propterea igitur omnibus hominibus huiusmodi præcipimus à prædictis delictis abstinere, & Dei timoré in corde accipere, & sequi eos, qui bene viuunt. Propter talia enim delicta, & fames & terræmotus, & pestilentiæ fiunt. & propterea admonemus abstinere ab huiusmodi prædictis illicitis,

¶ VT NON LVXurientur homines contra naturam &c. v

d Mtib. ʒ credidi, i. subiecti.

e ¶ Placatio nem. ʒ i. pietatem, vel misericordiam.

f ¶ Vult. ʒ Non. n. vult Deus mortem peccatoris, sed vt cōuertatur, & viuat. Al. nam & ecclesia nulli gremium suum claudit, vt C. de su. Tri. & fid. ca. l. inter claras. in fin. epistolæ.

g ¶ Grauissimis. ʒ i. sodomiticis. Al.

h ¶ Et ipsi naturæ. ʒ C. de sum. Trin. & fide catholi. l. in epistola.

i ¶ Et ciuitates. ʒ ſ. Sodoma, & Gomorrha. q̄d dic, vt in historijs. Acc.

k ¶ Ad hæc. ʒ i. iurāte.

l ¶ Iurant. ʒ i. iurantes abstinere, & post rédesit ad vomitū, q̄d granius est curare, vt de ifirmo dicitur, qui recidinat.

m ¶ Non iurare. ʒ i. abstinere repete.

n ¶ Capillos. ʒ ſ. Dei.

o ¶ Si enim. ʒ sic ē §. de mona. §. hinc autem. in fin. §. colla. j. Ioan.

Ecca nulli gremium dicat.

Dat. Id. Octob. Imperat. D. N. Iusti. P. P. A. anno xij. Io. V. C. Coss. Indict. ij.

† Vt qui ʒ naturam luxuriāt, & per Deum adiurāt, ité blasphenias in Deū ingerūt, afficiātur supplicio. Halo.

† Aliàs studiū vt omnino crediti, &c.

† πικρωτέρας

¶ Concor. c. vt clericorum mores. cū glo. ij. extra de vita & honesta. clc.

a ¶ Legibus. ʒ C. ad legem Iul. de adulte. l. cū vir. & insti. de pub. iudi. ʒ. item lex Iulia.
b ¶ Supplicijs. ʒ vltimum supplicium solam mortē interpretamur. vt ff. de pēn. l. vltimum.
c ¶ VT LIBERTI decætero aureo, &c.
¶ *Hæc prima pars expeditur j. e. usq; ad* ʒ. *si quis autem.*
d ¶ Celebratione. ʒ in hac secunda parte duo dñr, vnum de libera, & aliud de ancilla. & hac expeditur j. eo. ʒ. hic similiter.
e ¶ Perfectis. ʒ potest legi datiuè, & ablatiuè.
f ¶ Liberauimus. ʒ vt C. de dedi. lib. tol. Ac.
g ¶ Excluimus. ʒ v. C. de lati. liber. tol.
h ¶ Largianū. ʒ quod tractabat circa legē Iuliā, vt insti. de suc. lib. ʒ. pen. & q̄ erat dfia inter Latinos, & Deditios, & plenè liberos, dic vt insti. de lib. ʒ. fin. Accur.
i ¶ Aetatibus. ʒ manumissi, vt manumissoris, vt insti. de libertin. in fi. nisi sit minor xx. ann. olim. hodie xviij. vt insti. q. ma. nō pos. ʒ. cū ergo.
k ¶ Perfectius. ʒ i. libertas plena. q. d. non solū circa minores libertates correximus, sed etiā circa plenam.
l ¶ Nēq; cūm. ʒ interpositio est.
m ¶ Subsequens. ʒ i. subsequenter statim.
n ¶ Annulorū. ʒ q̄d iō fic dr, q̄a olim nō poterāt liberti fm quosdā ferre annulos. Sed nos ʒ, q̄a lege cautū non inuenit, sed bñ ferebant ex necessitate, & erat imagolit er tinitatis: vt C. d iur. aur. an. l. vltimum. & habet patronus ēt bon. poss. contra tabu. vt ff. d bon. liber. l. etiam.
o ¶ Regenerationis. ʒ vt ingenui nati videant: non est tñ oino idē si p Principē viuentē restituti essent natalib. quia tunc vt ingrati accusari non pñt, vt C. de bo. lib. l. vltimū. sed hic pñt, vt j. proxi. ʒ. ergo quantū ad dignitates, vel matrimonia est hoc fm Azo. nō aūt quò ad patronū est ingenu⁹ vt j. ʒ. illud.
† Sic & Scring.
Cōcesso aliquo cōceditur, & illud, &c.
itē no. hic, p cum aliq d cōceditur, & ea q illud faciunt, ad plenum concedi vīr. vt C. de bo. vacan. l. si quando. lib. x. & ff. de const. Prin. l. fi.
p ¶ Perscrutamur. ʒ duo nota.
q ¶ Illud verò adijcimus. ʒ in græca constitutione d iure patronat⁹, de qua est mentio insti.

vt non suas perdant aīas. Sinautē & post huiusmodi nostram admonitionem, † inueniantur aliqui in talibus permanentes delictis, primum quidem indignos † semetipsos faciunt Dei misericordia, post hæc aūt & legibus [a] constitutis sub ijciuntur tormentis. Præcipimus enim gloriosissimo Præfecto Regiæ ciuitatis permanentes in prædictis illicitis, & impijs actib. post hanc admonitionem nostrā comprehendere, & vltimis subdere supplicijs, [b] vt non ex contēptu taliū inueniatur & ciuitas, & respublica per hos impios actus lædi. Si enim & post hanc nostrā suasionem quidam tales inuenientes, hoc subtercelauerint, similiter a Domino Deo condemnabūtur. Ipse etenim gloriosissimus Præfectus si inuenerit quosdam tale aliquid delinquētes, & vindictam in eos non intulerit secundùm nostras leges, primum quidem obligatus erit Dei iudicio, post hęc autem & nostram indignationem sustinebit.

Vt liberti [c] decætero aureo nō indigeāt anulo, & vt pristinis restituantur natalib. & de celebratione [d] dotalium instrorum in libertis mulierib. facta, & hoc ipso ēt nuptias legitimas fieri, & filios suos, si nuper etiā ancilla fuerit, & ipsam liberam esse celebratione dotis, & nuptias legitimas, & qui ex ea pcesserint, filios suos.

TITVLVS VI.
NOVELLA LXXVIII.

¶ Imperator Iustinia. A. Ioanni gloriosissi. per Orientem prætoriorum prætecto, iterum ex consuli, & patritio.

[P]Erfectis [e] oībus bonis à magno Deo datis, existimauimus oportere & ipsas seruorum liberationes, cum à prio re condōne à dñi. liberantur, eis oīno puras, & insuscatas, & pfectas efficere: & propterea etiam deditiorum iniuria liberauimus [f] libertates, & latinitates † velut imperfectas exclusimus, [g] & iterationes superfluas demonstrauimus, & Iuliam legē & Largianū [h] odiuimus, Senatusconsultum, vtpote in initio inaniter introductū, & rectè postmodū reprobatum: solamq; valere Romanā ciuitatē in libertatib. volumus, nō locis, non ætatib. [i] non alio quodā causam discernentes. Qm autē sp aliquid melius de nostris subiectis tractamus, ētipsum, quod perfectius [k] datum est à maiorib. existimauimus oportere adiectionibus ampliare. ¶ Propterea sancimus, si quis manumittens seruum, aut ancillam suā ciues denūtiauerit Romanos (neq; enim aliter licet) sciat ex hac lege, quia qui libertatem acceperit, habebit subsequēs mox [m] & aureorum annulorum, [n] & regenerationis [o] ius, & nō iam ex necessitate hoc à Principibus postulabit, neque indigebit omnino vlla scrupulositate, sed libertatis virtute hæc omnia subsequetur: hæc nostra lege ex præsenti die inchoante. Non enim aliquid horum, quæ priùs facta sunt, perscrutamur. ¶ Firmamus igitur omnia præcedentia, vt valeant secundùm eos, per quos facta sunt, modos: sed hæc quidem sic habere sancimus.

¶ *Libertus, licet liber efficiatur ex manumissione, & ciuis Romanus, tamē manumittentis ius patronatus habet, nisi ei remiserit, & debet libertus patrono reuerentiam exhibere, & iniuriam non inferre, ne posśit in seruitutem revocari. nam ex ingratitudine libertas revocatur sicut donatio. Angel.*

¶ Illud verò adijcimus, [q] vt nihil neque post hanc [r] legem nostram lædantur patronatus iura. Illa verò, quę nos sancimus, in quibuscunque omnino hæc personis seruabimus: nisi tamē etiam ab his [s] libertum, qui libertatem donauit absoluerit, aut per fideicómissum hoc relinquēs, aut in ipsa libertate hoc adijciens. nam si hoc ille dederit, omnino, qui manumittitur, absoluetur, [t] etiam à patronatus iure, eo quòd ille hoc expresserit. Habeant itaque hæc omnia, qui libertatem meruerunt: veruntamen seruent etiam post hanc nostram constitutionem eis, qui ad talem eos perduxerunt honorem, omnem reuerentiam, [u] & hoc quod vocatur obsequium, & reuerentiam rectè legibus introductam. quinetiam abstineant [x] aut manibus, aut insidijs, aut alijs, ex quibus liberti tale aliquid agentes, rursus † & seruitutem sustinent, secundùm de his scriptas leges, [y] & restituūtur priori conditioni. Nam si nullum penitus ingratū esse circa donatorem permisimus, licet fuerit bene natus, sed donationes infirmas pronuntiauimus in ijs, quæ dudum à nobis scriptę sunt legibus, [z] & in ijs, quę à nobis quotidie præcipiunt, quomodo patiemur manumissorem, qui æqualis patri, [a] circa libertum factus est, ab eo aliquid patri malignum, aut iniurias fortitan asperas, & indecentes, [b] † seu plagas, [c] aut maximè intolerabilia sustinere dispēdia? Sed siquid horum legitimis probationibus cōuicerit [d] passum se, qui libertatem dedit, vel eius filios, [e] post prędictas probationes libertum in priori restituimus [f] habitu, noīum [g] quidē pscrutatione, & p hoc dispendijs oēs eripientes: † iustitiam autem vbiq;, & æquitatem, & qd legislatorem decet, & quod placet Deo, & liberto, & dudū domino conser-

de succes. lib. ʒ. ij.
r ¶ Post hanc. ʒ i. post remissionem iuris pār. ʒ ¶ Ab his. ʒ iuribus patronatus. Accur.
t ¶ Absoluetur. ʒ liber tus.
v ¶ Reuerentiam. ʒ f. vt ei assurgat, & ne temerè in ius eū vocet. hoc etiā si fuerit remissum patro natus ius, vt C. de liber. & eorum libe. l. fi. & C. no pign. de bo. lib. l. fi.
x ¶ Abstineant. ʒ etiā post remissionem iuris patronatus.
y ¶ Scriptas leges. ʒ vt C. de li. & eorum lib. l. penul. & antepenūl. & ff. & ff. de libe. agnoscē. alimenta. ʒ. j.
z ¶ Legibus. ʒ vt insti. de don. ʒ. fciendū. & C. de reuoc. do. l. vlt. Acc.
a ¶ Patri. ʒ dilexit. n. cum, vt pr, manumittendo. succedit ei, vt pater filio ab intestato, vt insti. quib. mod. ius pat. pote. sol. ʒ. præterea. Accur.
b ¶ Indecētes. ʒ als indigentes, als in decētes.
c ¶ Plagas. ʒ f. verberū.
d ¶ Conuicerit. ʒ i. probauerit.
e ¶ Filios. ʒ Not. de filio, q a non fic de extraneo hrde, vt ff. de verb. sig. l. fciendum. & C. de ope. libe. l. j. & de lib. & eorum liber. l. liberti.
f ¶ Restituimus. ʒ etiā si patron⁹ remisit patronatus ius, vt ʒ. in prin. ius ʒ. dr, & C. de bo. lib. l. vlt. & tunc revocatur in seruitū[illegible] forte etiā ex hic casibus, ex quibus revocatur donatio, vt hic innuit. si aūt non remiserit, etiam pro leui culpa revocabit, [illegible]stet i faciēdo, vt C. d li. & eorū li. l. fi manumissi. nō aūt si i nō faciēdo, vt C. de libe. caul. l. solo.
g ¶ Noīum. ʒ q a nō dār hodie Dediticij, vel latini. nam & nomine sublato effectus tollitur, vt C. de fer. ha nullo.

† Facit. ij. in mē. tra. pri. ja. na. I. Aut. gonos.

† Sic ista propositio scripturā ſcrupulos. inde pro. nien. no in ſ. uerſum nes libe. Ha.

Ingenuitate. Halo.

a ¶ Quapropter. ʒ breuiter, quia repetit, q̄ dixerat a prin. constōnis.
b ¶ Et ingenui. ʒ quantum ad ota, præterquā respectu patroni. Acc.
c ¶ Qui dudum. ʒ i. ante hanc legem.
d ¶ Fortunam. ʒ f. seruitutis.
e ¶ Siquis autem liber tam. ʒ f. suam.
f ¶ Aut. ʒ pro, id est.
g ¶ Existens. ʒ olim āt licebat patrono libertā accipere, nisi eēt patronus Senator, vt Senatoris filius, vel in simili dignitate positus, vt C. de nupt. l. vxorē. & ff. de ritu nup. l. lege Iulia. & l. orōne. & idē in sponsalib. vt ff. d spon. l. oro. hodie verò indistinctè fieri pt ēt ab ijs, qui sunt in dignitate, dummō scriptura intercedat, vt hic, & idē puto eō, vt libertus patronam accipere posit, licet olim esset ō, vt C. de nup. l. 3.
h ¶ Obseruationē. ʒ f. vt iteruenīat scriptura.
i ¶ Adijcim⁹. ʒ d nou.
k ¶ Præcedentes. ʒ f. añ dotalia instrumenta.
l ¶ Pristinū. ʒ i. pristino rū, vt sit incopatū, & sic ponit vicenū, i. vicenorū. ff. ad legē Rhod. de iac. l. nauis. ʒ. cum autē.
Pristinorum.
m ¶ Et veritate. ʒ f. q a in veritate est ōctū matrimoniū, & filij iusti ex eo procreati sunt. aliàs contra. & dic hic, vt diximus ʒ. de trien. & semis. ʒ. fi. coll. 3.
n ¶ Vt si cui. ʒ cautè mutat casum, de liberta ad ancillam, q.d. adeò præ dicta sunt vera in liberta, vt in ancilla idem sit.
o ¶ Mox. ʒ i. statim.
p ¶ Competet. ʒ aliàs competens. Accur.
q ¶ Eis. ʒ f. filijs.
r ¶ Indiciū. ʒ aliàs indicium, aliàs iudicium, i. voluntatem. Accur.
s ¶ Vxorem. ʒ f. illorū filiorum matrem. R.
t ¶ Conscriptione. ʒ & sic not. q̄ siue specialiter fuerit manumissa, vt modo dixerat, siue solū accepta est ancilla in vxorē a dño, eo ipso hēt duo, & q̄d libera est, & q̄ ultima vxor, vt hic, & ʒ. in rub. in fi. Item si nō fieret libera ex ipsa conscriptione dotalium instrorum, nō esset vxor, cum inter seruam, & liberum non fit matrimonium, [illegible] vt ʒ. de nup. ʒ. fed & captiuitatis. Item si alij dat scienter in vxorem, vel patitur eam nubere, est eo ipso libera, multo magis si ipse eam accipiat, vt ʒ. de nup. ʒ. si verò ab initio. Ac.
† Facit ca. proposuit. & ʒ. fi. ē d. pugio ser. no.
v. ¶ Videatur. ʒ vt ff. de mili. testa. l. Titius. ʒ. j. sed nō sic in pagano, vt

conseruantes. ¶ Quapropter sint q̄dem & liberti, & ingenui [b] siue ij, qui dudum [c] manumissi sunt, & cui denter eis hoc largitum est, siue illi, qui post hanc legem nostram ad ingenuitatem venientes, tanq̄ bñ nati iam facti viuant, & debitū honorem manumissoribus reddant: vt non denuo & libertate, & bene natione † cadant, tanq̄ in deuoti, ingratiq; conuicti, & a lege dānati. Eruntnanq; ita ppetuè liberi, & ingenui, si manumissorib. eorūque filijs inconsusam, & liberam suam venerationē, & reuerentiā, deuotionemq; seruauerint, quib. videlicet conseruatis, nunquā ad priorem relabentur fortunam. [d]

¶ *Nulla dignitas prohibet cum liberta nuptias contrahi, cum ancilla autem contrahens matrimonium, liberam eam facit, & natos ex ea productos. Bal.*

¶ Siquis autem libertā [e] ducere voluerit, aut [f] ītimam facere coniugem, cuiuslibet dignitatis existens, [g] nuptialia cōficiat documēta, (hanc enim solā post manumissionē obseruationē [h] adiicimus [i]) & sint ēt præcedentes [k] filij, sicut & q̄ post dotalia nati sunt, liberi, & ingenui, & sui, & patris successores, & a postulatione annulorū aureorū, & pristinum [l] † natalium liberati, nullamq; penitus habētes dñiam ad cætera ingenuorum matrimonia. Libertas enim matris, insuper & documētum nuptiale, & sobolem liberam, & ingenuā, & patri succedentem demonstrabūt, & ita reb. & veritate [m] tuti efficiūtur, vt sicui [n] etiam ex seruiēte muliere procreentur filij, & voluerit ille postea mulierem manumittere, & dotalia conficere documenta, mox [o] cū ipsa dotis inscriptione, & filijs competet [p] libertatis simul, & suorum ius: non requirentib. nobis specialem libertatem in filijs fieri, & simul manumitti cum matre, aut postea, vel ante eā fortè libertatem accipere, sed cōscriptione sola nuptialium documentorum mox eis [q] etiam libertatem donamus. Quod enim maius vtique ostensurus est pater libertatis filiorū indicium, [r] q̄ vxorem [s] ostendere liberamq; simul, & legitimam nuptialium documentorum conscriptione? [t] Si enim miles relinquens legatum alicui suarum ancillarum ipsa donatione legati, & libertatē dare videatur, [u] quomodo non multò magis pater, si documentum nuptiale conscripserit, habebit proprios filios ex hoc solo, & liberos, & legitimos successores? Neque enim q̄s libet eū putaturus erit voluisse filiorū quidem matrem ītimam [x] esse, & hoc tam magnum ei donasse opus libidinis, pprios autem filios ex suo natos femine, adhuc relinquere seruituros. ¶ Hoc similiter, q̄dē pro manumissorib. similiter aūt, & pro manumissis sancimus. Nam si ea, quæ in præcedentibus dicta sunt, manumissoribus non seruamus, [a] segniores [b] forsan homines circa libertatis largitatem efficiemus. Nobis aūt omne extat studiū subsistere libertates, [c] atq; valere & in nostra florere, & augeri Reip. Etenim huius causæ desiderio [d] & in Libya, & in Hesperia tanta [e] suscepimus bella, & p recta ad Deū religione, & pro subiectorum pari ter libertate. Facimus āt nouum [f] nihil, sed egregios ante nos Imperatores sequimur. Sicut enim Antoninus Pius cognominatus, ex quo etiam ad nos appellatio hæc peruenit, [g] ius Romanæ ciuitatis prius ab vnoquoq; subiectorū petitus, [h] & taliter, [i] ex ijs qui vocātur peregrini, ad Romanam ingenuitatem deducens, ille [k] hoc omnibus in cōe subiectis donauit, [l] & Theodosius [m] iunior, post Cōstantinum maximum sanctissimę huius ciuitatis cōditorem, filiorū prius ius petitū in cōe dedit subiectis, [n] sic [o] etiam nos hoc videlicet regenerationis, & aureorū anulorū ius vnicuiq; petentiū datū, [p] & damni, & scrupulositatis pbēs occasionem, ¶ & manumissorū indigēs auctoritate, oībus similiter subiectis ex hac lege damus. Restituimus enim naturæ ingenuitati dignos, nō singulos decęterò, sed omnes [r] deinceps, qui libertatē a dominis meruerint, vt hāc magnā quandā, & generalem largitatē nr̄is subiectis adijciamus. Quę igitur pro indulgentia subiectorum nostrę pla cuerunt clementiæ per hanc legē, hæc tua Celsitudo cognoscens, no stris subiectis faciat manifesta per programmata propria, & hic & in Prouincijs, vt discant, quia nostrorum subiectorum per oīa curam habemus, ea, q̄ pro vtilitate eorū sunt, sanciētes. Valebit aūt hæc lex in subsequentib. oībus, & eis, qui postea cmerserint, casib. quod n. recessit non perscrutamur. *

¶ APVD QVOS oporteat &c.

Apud quos oporteat causas dicere † monachos, & ascetrias.

TITVLVS VII.
NOVELLA LXXIX.

¶ *Monachi, & moniales p causis eorū corā Epo debent cōuenīri, q di sponere dēt an p se, uel p alios dēant rūdere, & sedm legem, & sacras regulas debent soli Episcopi de talibus cognoscere, & iudicare. Ang.*

C. de testa. mili. l. ex his.
x ¶ Legitimam. ʒ i. ingenuam, vel vxorem.
y ¶ Hoc similiter. ʒ nūc respicit primam partē rub.
z ¶ Pro manumissis. ʒ f. vt sint ingenui.
a ¶ Seruamus. ʒ f. ius patronatus, & est sic. C. de bo. quæ libe. l. 2. ibi, prospiciendum est.
b ¶ Segniores. ʒ i. pigriores. Accur.
c ¶ Libertates. ʒ vt recuperemus eos ab hostibus.
d ¶ Huiusmodi causæ desiderio. ʒ i. vt augeremus Rempublicam.
e ¶ Tanta. ʒ f. vt pij dicamur, vel lege absolutē tanta, q.d. multa.
f ¶ Facimus nouum. ʒ i. extraneum. vel mirabile, imò consuetū in simi lib. & ideo duo similia ponit non eadem. Primum est Antonini. Secundum Theodosij.
g ¶ Petuenit. ʒ vt dicamur pij. Accur.
h ¶ Petitus. ʒ i. rogatus Imperator, vt hoc statueret, vel dic a quocunque, qui velit esse ciuis Romanus.
i ¶ Et taliter. ʒ f. dando singularia priuilegia.
k ¶ Ille. ʒ f. Antoninus, & dic hoc, f. ius Romanæ ciuitatis, quod est ʒ.
l ¶ Donauit. ʒ vt q cunque ciuitatē Romanam habitaret, ciuis Romanus esset, vt ff. de statu ho. l. in vrbe. quæ lex est Antonini. nec sit opus speciali impetratione.
m ¶ Theodosius, ʒ sicut repete.
n ¶ Subiectis. ʒ vt C. de iure deliberan. l. j.
o ¶ Sic. ʒ a simili.
p ¶ Petentium datū. ʒ olim per singularia rescripta.
q ¶ Occasionem. ʒ occasionē dico indigentē authoritate manumissorum, i. manumittentiū, quia nō solebant liberti facilè natalibus restitui, nisi cōsentiēte patrono, & eius filio, vt ff. de nata. re. l. ij. & l. pen. & l. fi. j. respon.
r ¶ Sed omnes. ʒ repete per, &c.

† Litigare. Hal.

Universidad de Deusto
Biblioteca

REm cognoscentes.§ Hac.§i. Cõstantinopoli tana.

b ¶ Subiecta. § i. scripta. ſ. ea. constitutione.

Assisteriæ quæ sunt.

c ¶ Ascetrijs. § ideo q̃ assistant orationibus,& ieiunijs quotidie, quas vulgò appellamus reclusas.

d ¶ At illi.§ scilicet,iudices ciuiles.

e ¶ Præsumentes. § ſ. executores. Accur.

f ¶ Trahere. § scilicet, ad iudicium.

† Ascetriæ sunt Virgines Deo dicatæ, a verbo ἀσκεῖν. qđ est mentem in diuinis exerceo. Monachus potest conueniri.

g ¶ Non videnť.§ quia stant reclusæ, vt ſ. dixi.

h ¶ Interpellet. § not. q̃ monachus conuenit, licet pro mortuo, vt seruus quãtum ad mundũ reputetur, vt C. de Epi. & cle. l. Deo. sed nũdet p̃ abbatẽ, vel ſyndicos, seu œconomos. vt ĵ. de sanct. Epi. §. ꝓuidere. & hic subijcit. sic ergo à simili ꝓcipiant libellũ nomine filij, & nũdebit pr̃, vt C. de bo. mater. l. j. in aduentitia tũ hr̃ditate filiosa. de lata triplex in agendo, & nũdendo adhibeť distinctio, vt distinguãť an ambo p̃sentiãt in adeũdo. ſ. pr̃, & filius, an filius tm̃, an pr̃ tm̃, vt C. de bo. q̃ lib. l. vlt. in ijs, qui sunt in tutela, vł cura, ætas distinguit, & absentia p̃sideratur, vt si sunt pupilli, qui fari possunt. de his, possit ꝓcipi libellus auctoritate tutoris, aľs de tutore tm̃, vt ff. de admi nistr. tuto. l. j. §. j. sed & hic fiũ collegium nõie monachi proponatur, non reprobatur, arg. j. de sanct. Episc. §. ſportularum. eodemq; modo puto seruari, si monachus agere velit. Sed nunquid iurabit monachus de veritate dicenda, si agatur de eo, qđ p̃ eum factũ est, ad similitudinem minorum 25. annis? Rñ. sic. ar. C. de q̃stio. l. interrogari. q̃ a ad iudicem ſpectat, inquirere veritatẽ. arg. C. de edẽ. l. is apud quẽ. & ĵ. de liti. §. oẽm. coll. 9. ibi, veritate perquisita. de calũnia ãt nõ iurabit, cũ principales personæ debeãt iurare, sed monachus nihil hẽt, vł p̃ leges, vel p̃ canones, vt ĵ. vt li. iurent. §. j. in prin. & ſ. de mona. §. illud. coll. j. Item quid de exemptis? Respon. sub Papa conueniri.

Monachus an de veritate dicenda iurare debeat.

† μαρτύρειν. Scring.

i ¶ Epi. § sed executioni mandantur p̃ iudicem ciuilem, vt̃. de sanct. Epi. §. si quis contra aliquem.

k ¶ Lite. § ſ. vt dent dilationem, & causam examinent.

¶ Imp. Iustin. A. Mennæ, Archiepo Constantinop. & vniuersi eius tractus Patriarchæ.

REm cognoscentes nõ rectã fieri in hac a Regia ciuitate, communi lege existimauim⁹ hoc mederi, inchoantes quidem ab hac feliciſſima ciuitate, in omnia verò loca ea quę sub iecta b sunt, distendentes. Quidam enim volẽtes corrumpere orthodoxæ fidei honeſtatem, si quidem litem habuerint quasi cum monachis, aut ascetrijs, c † ciuiles iudices interpellant: at illi d mittunt executores p̃sumentes e accedere intra loca sancta, & monachos trahere, f atq; monaſtrias, vel ascetrias inquietare, forsan eas, quæ nõ videnť, g & hinc iniuriam, & cõfusionẽ non paruã adorabilibus fieri locis. ¶ Propterea igiť sancimus, si quis quãcunq; habuerit cãm cũ aliquibus venerabilibus sanctimonialibus, aut sacris virginibus, aut mulierib⁹ omnino in monaſterijs consistentibus, Deo amabilem ciuitatis illius Epm̃ interpellet, h ille verò mittat, & cum omni honeſtate, quæ sunt de personarum p̃sentia, disponat, siue oportet per abbates, siue per respõsales, siue per alios quoslibet hoc fieri. ipſi verò cum omni veneratione sacerdotali causam examinent, & iudicent. & ciuiles non sint penitus ei⁹ iudices, neq; cõfundant eorum honeſtatem, cùm idonei sint Deo amabiles singularũ ciuitatum Epi, i & quæ de lite k sunt, & de cautela l iudiciorum disponere, & iudicare honeſtè, atq; sacerdotaliter, & ſm̃ leges nostras, & sacratiſſimas regulas. Sic enim & qui aliquam rationem habere putanť, merebunť iuſtitiam, & honeſtas sacratorum̃ inuiolata, integraq; seruabiť ¶ Cõis igitur sit lex, habeatq; custodiam, & à glorioſiſſimis Præfectis, qui p̃ cunctas exiſtunt dioeceſes, m & Illirici dicimus, & Libyę, Italiæque, & Occidẽtis totius, & à glorioſiſsimis Præfectis vtriusq; † Romæ, & magnificentiſsimo Prætore populorũ, & iudicibus gentiũ, eorumq; officijs, & nulla eius fiat omnino corruptio, sed integra ad honorẽ Reuerendiſsimorum monachorũ custodiať. Hæc autem n etiam tua Beatitudo cognoſcens, & ipſa custodiat in hac feliciſsima ciuitate, & eius o cõfinijs, vtetur ad Deo amabiles ciuitatũ Metropolitanos, (quorũ ipe suſcepiſti ordinationẽ) proponẽs proprijs literis hanc nostram sacram legẽ. Verũ illi sub se cõstitutis Epis hæc nuntient, vt ex paucis literis vna continuatio legis ad oẽm perueniat ditionem. p Sed etiã accelerari lites sancimus monachis illatas, vt non mens eorũ q occupeť circa litis solicitudinem, sed velociter liberati, sacris operibus obsecundent. r ¶ Sciant igitur, qui præter hæc aliquid egerint, si quidem iudex sit, qui talem proferre sententiam s præsumpſerit, quia ab administratione repelletur tãquam diuinitati cõtumeliam faciens, & pœna decẽ librarũ auri vnà cũ officio suo mulctabiť, sacratiſsimo nostro danda ærario. Executores autẽ præsumentes offerre omnino admonitionẽ ab ipſis Deo amabilibus Epis ꝓhibeantur, & retrudanť t in locis, quæ decaneta † nuncupanť, pœnas cõpetentes passuri, exactionem nullam decætero agere permittendi. Hac valente lege, u siquis cũ aliquo Reuerendiſsimorum monachorũ, aut virginum, aut mulierum omnino sacrarum, & in venerabilibus monaſterijs habitãtium habuerit causam. De clericis etenim, & ordine conuentionis eorum iam leges cõscripſimus, quas valere, & firmas esse omni volumus modo. ¶ Scriptum exẽplar viro clariſsimo Ioãni Præfecto sacrorum Orientis prętorio, iterum exconsuli ordinario, & patritio. Scriptum exemplar Basilidi glorioſiſsimo Magiſtro sacrorum officiorum. Scriptum exemplar Longino glorioſiſsimo Præfecto vrbi.

De Quæstore.

TITVLVS VIII.
NOVELLA LXXX.

¶ Officium Quæſtoris in inquirendis personis in urbe Constantinopolitana manẽtibus consiſtit, & ſi Constantinopolitanę ciuitatis sunt ciues, eorum causas, & negotia celeriter expedire, extraneos ad suas Prouincias cũ suis bonis remittere, & alios expellere, & ualidos & potentes operari facere, exceptis infirmis corpore, qui dimitti dẽnt. Bar.

¶ Imperator Iuſtinianus A. Ioanni glorioſiſsimo sacrorum prætoriorum Præfecto, iterum exconsuli, & patritio.

VM Dei auxilio v ſem per omnem facimus prouidentiam, vt subiecti ab eius clementia traditi nobis, illęſi seruentur. itaque & leges ponimus omnem eis x curantes iuſtitiam, & quod paulatim † labitur, reparare a feſtinamus: inſuper etiam administrationes inuenimus, quæ castigantes quod inhonoratum est, mediocriora b faciunt delicta, quale videlicet aliquid c Prætores d populi in hac feliciſsima magna vrbe, vtiliſsimo ex ipſo rerum experimento omnibus Regiam hãc ciuitatem nostram habitantibus

1 ¶ Cautela. § i. qualiter caueãť iudicio isti, & iudicatum solui, & rẽ ratam haberi, ſm̃ qualitatem personarum, vt isti. de satisdat. §. sed hodie. Sed quidam dũt, q̃ hoc pignus accipere debet Epiſcopus.

m ¶ Dioeceſes. § sic C. de Epiſ. & cle. l. nulli. §. q̃ si inuito. Accur.

n ¶ Hæc aũt tua. § loquitur Mennæ Patriarchæ Constãtinopolitano, vt i titulatione. §. e.

o ¶ Et eius. § scilicet, ciuitatis.

p ¶ Ditionem. § i. notionem.

q ¶ Eorum. § monachorum.

r ¶ Obsecundẽt. § hęc eadem rõ, & in alijs clericis est, vt C. de Epiſ. & cler. l. omnes, qui vbicunque.

s ¶ Sniam. § ad monachos missam, vt aq̃ iudiciũ veniant ciuilis iudicis rñsuri. & ſi Epis rõne nõ fecerit, alius iudex ciuilis erit iudex, vt ĵ. de defen. Epiſ. §. ſi quis autem pro pecuniaria causa. coll. 9. Accur.

† Alcibiades. Prætor. Athenien. † Alcibiades. Prætor. Athenien.

t ¶ Retrudanť. § ſ. executores isti. Accur.

v ¶ Lege. § eo q̃ alij scripſerunt, quorum dicta nr̃a sunt, vt C. de Epiſc. & cle. l. cũ clericis. & l. ſi qs. & l. oẽs qui vbicunq; quas leges facimus, vt C. d̃ vet. iu. enu. l. ij. §. merito. & hodie é expeditũ, vt ĵ. vt clerici apud propri. Epiſ. §. j.

x ¶ DE QVAESTORE.

¶ *Hanc nõ lego, sed q̃dã sic. no. primò de Dei auxilio, ſecũdo de reſcriptis reparandis, ut in prin. & tertiò de uenerãda canicie, i. ſenectute, vt ĵ. e. §. ſi verò uitę occaſionem. in fin.*

y VM Dei auxilio. § sic ĵ. de armis. in prin. & C. d̃ veter. iur. enuc. l. j. i pri.

z ¶ Eis. § subiectis.

a ¶ Reparare. § arg. ꝑ reſcriptis. quod dic, vt ſ. de hæredi. & falci. §. ſemper igitur.

b ¶ Mediocriora. § i. pauciora. sic C. de Defen. ciui. l. per omnes.

c ¶ Aliquid. § innouatum.

d ¶ Prætores. § repete castigatum dico ꝓ edicta, & interdicta sua.

a ¶ Approbatum. § i. castigatum, dico approbatum ab omnib. habitatoribus, &c. Azo.

b ¶ Ciuitas populoſa. § vt ſ. de tabel. §. fin. facit ſ. de mand. Prin. §. fin. col. 3.

c ¶ Ad cingulum. § ſ. quæſtoriæ dignitatis.

d ¶ Imponimus. § nomen, vt ff. de orig. iur. l. a §. deinde cum.

e ¶ Externarũ. § aliàs extranearum. ff. de cap. l. non dubito.

f ¶ Quibus. § ſ. aliquis nostrorum iudicum, q̃bus, &c.

g ¶ Horum. § ſ. agricolarum.

h ¶ Fruentes. § i. accipientes, quæ petita sũt.

i ¶ Eis. § ſ. dñis, vt dẽt sibi agriculturæ ꝓmanẽtia inſtr̃a aratoria. Ala.

k ¶ Diſcernere. § cõſi rẽdo, vel negãdo. Azo.

l ¶ Merentes. § vt C. d̃ re mil. l. tã collatores. & ff. quod cuiusq; vniuer. l. item. §. j. arg. ff. ad muni. l. municipes. arg. C. de aduo. diuer. iudi. l. reſtituendæ.

m ¶ Schema. § ff. de cõdi. & demon. l. municipibus.

n ¶ Exerceant. § ſ. quę ſtionem. Al.

o ¶ Litis. § vt C. de iura. calu. l. a. ar. C. de authori. præſt. l. vlt. argu. ff. de ope. no. nunci. l. de pupillo. §. Pædius.

† Et protinus obtento iure suo remittant. Halo.

p ¶ Incidi. § i. decidi, vel determinari. Al.

q ¶ Inſtiterit. § ſ. Quæſtor, i. præceperit iudici expedire, & non fecit, alias inſtiterint.

r ¶ Domini. § no. dñm esse iudicẽ agricolarũ.

s ¶ Ipſum. § ſ. Quæſtorem. Al.

t ¶ A poſſeſſoribus. § ſ. incontinenti.

v ¶ Vt. § pro vtpote.

x ¶ Sufficiat. § qđ habent, nam nihil habẽt, vel parum. Azo.

y ¶ Decens. § ſ. quia fortè mẽdicare erubeſcit. Al.

z ¶ Onus. § C. de offic. Præfect. vrb. l. vltima.

a ¶ Sectari. § i. cum de decore, & contumelia expelli.

b ¶ Graues. § No. deſerendum ætati, & canicie: vt ff. de termi. moto. l. 2. & C. qui ætа. l. 5. lib. x. & ff. de mu. & honor. l. ſemper in hac.

c ¶ Tanquam ab eis. § i. ab eius pœnis. Al.

d ¶ Inſcriptiones. § vt C. d̃ accu. & iſcri. l. j. i fi.

e ¶ Cingulũ. § facit ſ. q̃o opor. Epiſ. §. clerici. & §. fi. & ar. ĵ. de col. §. ſuper. coll. 9. & ff. de cuſto. reo. l. j. §. diuus. & C. d̃ pet. bo. ſub. l. j. & C. de offic. ciui. iudi. l. vna.

† Cognito §. Halo.

f ¶ Adminiſtratores. § approbatũ. a ¶ Ex hoc igiť exẽplo & aliud quiddam medelas egẽs moliri, & adinuenire, legi, & cingulo iuſtũ exiſtimauimus. Inuenimus. n. q̃a paulatim Prouinciæ quidẽ suis habitatorib⁹ ſpoliant, magna verò hæc ciuitas nostra populoſa b est turbis diuersorum hominũ, & maximè agricolarũ, suas ciuitates, & culturas relinquẽtiũ. Hæc ad p̃sentem legẽ non reſpicere, ꝓcurauerũt, & ad cingulũ, c qđ nunc a nobis penè nouatũ est, cui non piget nos de publico & annonas dare, & sufficiẽs ẽt officium cõſtituere, & ex negligentia eius periculũ releuare. cingulum etenim hoc accipienti Quæſtoris imponimus d nomen: ſic. n. & in initio eũ inueniẽtes, dicimus, aũt priſcis tẽporib. in q̃bus vocabant inquiſitores ad hoc venientes offiñ. Volumus aũt cingulũ habentes hoc, reſpiciẽtes ad Deũ, nostrumq; timorem, & legem requirere ad magnã hanc ciuitatẽ venientes, ex quacũque ꝓuincia sint, viros, siue mulieres, aut clericos, seu monachos, vel monachas, siue externarum e ciuitatum aduocatos, aut alterius cuiuscunq; fortunæ, vel dignitatis exiſtãt, & perſcrutari, qui sint, aut vñ venerint, & qua occaſione. & siquidem agricolæ sint, intendere quibus f nostrorũ iudicum horũ g cõpetũt lites, & his imminere, velociterq; eos eripere, difficultatibus, ꝓp quas huc venerunt, & feſtinanter vñ venerunt, eos remittere cõpetentia fruentes. h Si verò aliqui sint agricolæ conſtituti sub dñis, & egentes eis i ad hanc venerunt Regiã ciuitatem, ꝓparare poſſeſſores, citi⁹ eas diſcernere, k ꝓ quib. venerunt causas, & remittere merentes l mox q̃ iuſta sunt. Si verò forſitan ad reſultationem poſſeſſorum venerũt, & aduersus eos dicant causas, siquidẽ multitudo sit, plures quidẽ remittere continuo ad ꝓuinciã, duob. aut tribus relictis, q̃ ſm̃ collitigantium ſchema m litem exerceãt, n & ita eũ imminere litis o auditori, † & ꝓcurare citius incidi p negotia, vt nõ lõgitudo eis fiat tꝑpis, & maximè agricolis, quorũ & hic p̃tia ſuperflua, & agriculturæ vacatio damnum & ipſis, & poſſeſſoribus facit. Si verò neq; agricolarum sit adueniens multitudo, ſed quidam forſitan alij, aut etiã litigaturi aduerſus alios, & hic tardent, nõ q̃eſcere, ſed cũ omni inſtãtia iudices vrgere cũ feſtinatione eos cõtentionibus abſoluere, & litibus liberatos remittere in suas ciuitates, & ꝓuincias habitare.

¶ Si verò forſan cum inſtiterint q auditores litis, aut agricolarum dñi, r qui à nobis sunt iudices statuti, vt litigantes, aut obſeruantes † liberent, ipſi adhuc differãt, & nõ citius eos à litis obſeruatione liberauerint, tunc ipſum, s qui à nobis in hoc cingulo conſtitutus eſt, deducere ad se litigantes, aut agentes aliquo iure à poſſeſſorib. t ꝓinde nõ merentes examinare, & citi⁹ diſponere, ꝓ q̃b. illi huic magnæ obſeruãt ciuitati, ad suas remittere patrias, aut oĩno ex q̃b. venerũt locis, oĩb. perempto ad hoc priuilegio, & fori p̃ſcriptione.

† Hic desidêres. Hal,

¶ Si verò vitæ occaſione aliqui aut lites non hũtes, in hac sunt nr̃a ciuitate, vt u ꝓ victum, aut eo qđ hoc ad eorũ desideria non sufficiat, x iã ẽt peccent corporũ eorũ ſtatũ, qualis q̃s eſt, inſpicere, & siquidẽ valent eis corpora, potentes aũt sufficere ad laborẽ sunt, siq̃dem seruilia fuerint, cognoſcere, quorũ sunt, & hos ẽt inuitos poſſeſſorib. tranſmittere. Si verò liberi fortuna, & ex aliq̃b. ciuitatib. aut Prouincijs orti, hos trãſmittere ad ꝓuincias, ex q̃b. orti sunt. ¶ Si verò huius terræ fuerint, & corporib. q̃dem validis vtanť, vitæ ãt ęis decens y non eſt occaſio, hos non fruſtra esſe terræ onus z † ꝓmittere, sed tradere citius eos, vt opum publicorũ attinet artib. ad miniſterium, & præpoſitis pa nificantiũ ſtationũ, † & hortos operãtib. alijsq; diuersis artibus, aut operib. in q̃bus valent simul q̃dẽ laborare, simul aũt ali, & ſegnem ita ad melioré mutare vitam. ¶ Si verò aliqui noluerint obſeruire operib. q̃b. traditi sunt, hos ſectari a hac Regia ciuitate. parcẽtes enim eis hoc ſancimus, vt nõ ſegnitie eos ad illicitos actus impellente, leges eos abripiant ad pœnas nr̃is tradentes iudicib. Læſos aũt, aut læſas corpore, aut canitie graues, b hos ſine moleſtia esſe iubemus in hac nr̃a ciuitate, aut piè agere volentib. adſcribendos, & aliorũ ſingulos interrogare, qua venerint gratia, & inquiſitis, q̃ digna sunt ſup eis agere, vt nõ pigri hic ſedeãt, ſed cõpetentia agẽtes, ad ꝓprias reuertanť prouincias. ¶ Si verò aliqui aut in hac habitantiũ ciuitate, aut ẽt de foris venientiũ, inculpẽt aliquos tanq̃ ab eis c dãnificati p occaſionẽ fortè eorũ, q̃ dñr ſportulæ, aut ẽt ex hoc læſionũ, & dicãt eos aut ꝓuaricari ꝓ his nr̃as leges, aut ẽt ſine iudiciali p̃cepto admonitionẽ eis offerre, q̃rere ſubtiliter hæc delinquentes cuiuſcũque fuerint dignitatis, aut militiæ, & ſub quo conſtituti sunt cingulo, eosq; ſimul q̃dẽ cõprehendere, ſimul aũt poſt ꝓbationes interminatas ſm̃ nostras leges exigere pœnas, nullo cõpetẽtiũ eis iudicũ defendere eos valẽte, & tã illæſos ſeruare eos, q̃ iniuſtitiã paſsi sunt, recipiẽtes, q̃ cõtra legẽ exacti sunt, quã pœnas nr̃is definitas conſtõnib. ſuperexigere, ac de eis referre vbi p̃ſpeximus dandas. Sup hoc aũt q̃cunq; q̃relã ſuſcipiũt falſitatis, ſeu q̃ vocaťfalſa ſcriptura, in quocunq; collegio hoc requirere, & q̃ ſup his denuntianť, cõprehendere, & poſt inſcriptiones, d & ꝓbones punire. ſic. n. hmõi audientię dam⁹ ptãtẽ ei. ¶ Si verò aliqs taliter læſorũ adierit ordinatũ ſm̃ p̃tem legẽ iudicẽ, & non iuſtã impetrauerit, ꝓuidentiã, vt cogatur ad nos, & ad ſp imperium hoc † denuntiare, ſciat apertè, qui cingulum e hoc aſſumit, quia ipſe de ſuo reddet ea ei, q̃ ab eo neglectus eſt, maleq; decuerat cũ à delinquẽte accipere, inſup & maiorẽ indignationẽ nr̃am experiẽť iuſtè, vtpote nr̃as iuſſiones tranſcendere præſumens.

† Tradat eos artificibus publicorũ opũ, tam q̃ officinis piſcarijs præfecti sũt, &c. Halo.

† Siue ad eũ, qui vnquam Imperij reb. præfuerit. Hal.

¶ Maximè autem oĩum, qui hanc adminiſtrationem habet, & ꝓpetuò hoc ponit ſtudiũ, puris manib. omnia agere, & adminiſtratores † habere non ſordidos, neq; turpi acceptioni paratos, ſed purè, & liberè adminiſtrare.

Universidad de Deusto
Biblioteca

id est officiales, vel apparitores, vt ff. d' of. Præfec. præt. & facit ſ. vt in dicens ſine quoquo ſuffr. §. volum'. & ſ. de mãd. Principũ. §. delinquentes. coll. 3. & in auth. vt dif. iudi. colla. 9. & ſ. de man. Prin. §. ſed ét. & §. deinde. colla. 3.

a ¶ Liberat. § argu. C. de ſanct. Epiſco. §. ñ vero monachus.

b ¶ In transmarinis. § transmarinas partes appello Romanũ portũ, quẽ dét cuſtodire Quæſtor, & de omnib. intrãtibus interrogare, q, & vnde ſint, & pro qua cã veneránt. Al.

c ¶ Venatus. § ſicut. n. feras beſtias hoies venãtur, ita & cõpetentia iura Imperator adinuenit, vt ſubiectis pbeat.

† Concor. c. militare. xxiij. q. j.

† neq; aliud q. dq̃ oino cauſeſ, quo minus nro de ſe iudicio reſpondere videatur. Hal.

d ¶ Leges. § ſ. pdeceſſores Imperatores. Al.

e ¶ Tranſitorio. § tranſitorio ſtudio vtũtur deſides, & pigri ſcholares, q, negligunt ſuas lectiones recordari. Accur.

f ¶ Leue. § j. quib. mo. natu. effi. ſui colla. 7.

g ¶ Ab vniuerſa. § no. q, negligẽtia oia lædit, & facit C. de an. excep. l. vt perfectius. & ff. de tranſact. l. 3.

Negligẽtia cuncta lædit.

h ¶ Incorruptum. § vt puras habeant manus, vt ſ. e. §. maximè. Al.

i ¶ CONSTITVTIO [illegible] &c.

Iſtæ duæ dictiones ſunt ablatiui caſus.

† vt ſæpe Hal.

Q Vicquid. Ornatũ. § i. dcorẽ, vt ff. de poſtulã. l. j. in princ.

l ¶ Legẽ ſcripſimus. § vt C. d' Cõſuli. l. fi. li. 12. taro fit tũ, vbi dr, q, fi liuſſa. eligat patritius.

m ¶ Actio. § i. actus, ſic ſ. de non alie. aut pmu. rer. eccl. §. finimus. Ac.

n ¶ Actiones. § i. legitimi act⁹ emãcipationis.

o ¶ Iniurijs. § hũc modũ emãcipãdi nõ vidi, & de eodẽ dr C. de eman. li. l. fi. & fiebat intercedente quadã ficta vendẽne, & manumiſſione. ff. de ca. dimi. l. 3. §. emancipato. & inſti. qb. mo. ius pat. pote. ſo. §. pterea. Sed hic mod⁹ alaparũ ſeruatur hodie in deſponſatione mulierum Bononiæ.

q p omnia Reipub. cõmodum captans. Hal.

p ¶ A præſidente. § i. Imperatore. Accur.

q ¶ Non eos. § i. ſi non poſſunt. Accur.

r ¶ Liberare. § q. d. nõ dicerentur honeſtiſſimi codicilli. Accur.

s ¶ Sed ſuper. § non ſolum ſuper patritijs.

t ¶ Ipſi. § alias imperij, alias ipſi, & al's tẽpori.

v ¶ Imperium. § qm in documentis poſt impe-

niſtrare. & ſi tale aliquid ſuper miniſtris peccatum inuenerit, hoc ét punire, & ex ipſis priùs oſtendere ſuam firmitatẽ ſimul, & caſtitatẽ.

¶ Propterea enim & decẽ libras auri occaſione expenſarum decernimus ei, & eius conſiliario ſolidos centum, & miniſtrantibus ad expenſarum cauſam ſolidos trecẽtos triginta damus annonę, quorũ etiam deſcriptionem huic legi apponi præcipimus, vt fiſci largita te contenti, alienis abſtineant: eruntq; Dei, & noſtri ſubtiles cultores, & è cælo hãc noſtram fruentes prouidẽtiam, & adminiſtrationẽ, cauſis faciliùs. & legaliùs vtentes.

¶ Damus autem adminiſtrationẽ habẽti fiduciam & iudicibus inſiſtere, & ad nos referre, & ex ſe agere cõpetentia, vt neq; infirmitate, neq; alio oĩno culpatus noſtro, ſuper eo, iudicio minor appareat. Licentiam verò ſimiliter ei damus publicis epiſtolis vti, ad Prouinciarum Præſides, vt eos, qui remittunt ab eo, mittant ad ſuas Prouincias ſine lite ibi ducturos, & ſi quo egent legitimo auxilio, hoc percepturos. Illud maximè prouidere, nõ de ijſdem ſcd'ò moleſtari (quod ſæpe) eos, qui hic vanè cõmoranẽ, deinde retranſmiſſos ab eo, rurſus remanere, & mox reuerſos, ſecundarũ ei cauſarum præbere occaſiones. Si eñ denuo in hac feliciſſima ciuitate inueniat quoſdam edificantes fruſtra, qui liberati & ad propriam prouinciã tranmiſſi ſunt, his & caſtigationem imponat decentem, & vehementiùs iterum tranſmittat. Sic nobis etiã foris ciuitates habitabũtur, & magna ciuitas hac confuſione liberabit. Si verò aliquos perſpexerit ſui officij ĩ trãſmarinis partibus collocare, qui etiã de foris cõuenientes inquirãt, & hinc deſtinatos ſuſcipientes, ad Prouincias dirigãt: & hoc agat, quod vtile eſt Reipublicæ p omnia venatus. ¶ Hæc omnia ſancimus noſtrorum ſubiectorum curã habentes, vt non ſuas Prouincias deſerẽtes, hic atterantur, & moriant forſan proprijs priuati, & neq; paternis fruentes ſepulturis, eo q, & ante nos ponentibus leges, & Rẽpublicam cõſtituentibus hæc nõ tranſitorio ſtudio fuerunt, ſed & pigritiæ fuit q̃dam ſcriptura, & peregrinos oẽs perſcrutabant. & neq; nouũ, neq; leue hoc cauſis ſtudium, bonum quidem & antiquũ, neglectũ verò in medio ab vniuerſa lædente negligentia, paulatim periclitatũ eſt

corrũpi, & pimi, donec nos pdeſſe hoc & vtiliſſimũ inuenientes, rurſus in Rempublicã introduximus. Sicut. n. præbemus incorruptum eum, & eius officium eſſe volum', & nihil extra q̃ à nobis dicta ſunt, accipere, ita & indemnes eos ſeruari iubem', vt neq; occaſione codicillorum, neq; per occaſionem annonarum, neq; per aliam quãlibet cauſarum, aut in ſacrum nr̃m, palatium, aut in forum tuæ Celſitudinis occaſione codicillorum, aut præceptorum aliquid dare nunc, aut in futuro tẽpore, immenſæ tuæ Celſitudinis occaſione emolumẽtorum, q̃ per eos impenduntur ei, aut conſiliario, aut eius officio, ſed vndiq; eis pura ſeruari, quę noſtra largitate danẽ. ſufficiet eñ omnibus pro medela decenti germanè eum gubernantem cingulũ vniuerſis vtiliſſimum eſſe. ¶ Quæ igit̃ noſtræ placuerunt poteſtati, cognoſcens tua Celſitudo, omnia ad effectũ perducere feſtinet, approbetq; noſtram prouidentiam, quia & nouum cingulum adiecimus, & noſtrorum ſubiectorum per omnia curam habemus. †

Conſtitutio, i quæ dignitarib. & Epiſcopatu i filium liberat à patria poteſtate.

TITVLVS IX.
NOVELLA LXXXI.

¶ *Dignitas conſulatus, & patritiatus à patria poteſtate liberat ſola dignitatis collatione, & generaliter omnis alia dignitas, quæ à curiali fortuna liberat, & à patria liberat poteſtate. Bartol.*

Imp. Iuſtinianus A. facto Regiæ vrbis Senatui.

Q Vicquid ad vtilitatẽ, & ornatũ reſpicit à Deo traditæ nobis Reipublicæ, hoc ſemp cogitãtes, ad effectũ deducere feſtinam'. Igit̃ ét dudum legẽ ſcripſimus ſuper glorioſiſſimis noſtris patritijs, q̃ liberos eos dignitatis collatione paterna ptãte demonſtrat. Non eñ decens putauimus, vt hos, quos nos in offiñ patrũ prouehimus nr̃orum, hi ſub aliena ſint ptãte. Nam ſi emancipationis actio dudũ q̃dem & per eas, q̃ nuncupanẽ legis actiones facta, cũ iniurijs, & alapis liberabat eos hmõi vinculis, q̃o futuri eſſent codicilli oĩum honeſtiſſimi dati à pſidente vniuerſis imperio, non eos poſſe paterna ptãte liberare? Nunc aũt clementiùs, aut ét honeſtius in Republica cogitãtes, ſed ſuper glorioſiſſimis Conſulibus, qui proprium nomẽ ipſi † poſt imperium præbent, & ſolis conſularibus codicillis honoranẽ, & ſup cingulis; q̃ liberare à curia poſſunt, hoc eſt præfecturæ & Magiſtri militum, dicimus aũt in ipſis ſedibus, & operibus agnitis, hoc ip ſum ſancimus eſſe, vt omnis talis dignitas, aut etiã cingulum hmõi acquiſitum aliquibus, quoſcunq; nos prouexerimus, q, eos liberet à curia, hoc valeat, & vt poteſtate eos liberet patrũ, atq; auorum. Nam ſi ſanciuimus, vt ſi quis ſeruus, ſciente dño, mereat militiã, aut quamlibet dignitatem adipiſcat, repente ab imperio liberet, & in ipſam rapiatur ingenuitatem, q̃o non eſt iuſtum tantos promerentem codicillos, non ét paterna poteſtate liberum fieri? ¶ Propterea igitur hac honeſtiſſima vtentes lege, ſancimus & ordinarios

rium Conſulis a populo inſeri debet, vt ſ. vt prænatur nomen Imperatoris in documentis, & de conſulibus. Al.

x ¶ Codicillis. § ſ. ſola electione. Accur.

y ¶ Et ſuper, § Repete & cogitãtes, & dic cingulis, ſcilicet, alijs quæ non liberant ſolis codicillis, ſed operibus agnitis, vt ſubij cit.

z ¶ Agnitis. § id eſt, acceptis, vel cognitis.

a ¶ Liberet. § vt ff. de adop. l. ſi conſul. Accur.

b ¶ Liberetur. § l. dñica poteſtate, & primus caſus eſt, C. qui mil. non poſ. l. ſup ſeruis. Sc'dus eſt, in eo. tit. l. ſi q̃s. ſic & ff. de of. Præ. l. Barbari'. & ſ. de nupt. §. ſi verò.

c ¶ Codicillos. § in duobus ergo caſibus ſola dignitas etiam ſine adminiſtratione liberat, vt pſulatus, & patritiatus, vt hic colr, & iſti. q. b. mo. ius pat. poteſta. ſol. §. filiꝰ. al's ita demũ, ſi cũ ad miniſtratione, vt pbat. C. de decurio. l. vlt. li. x. & ſ. in prin. huius. §. ibi & operibus agnitis, &c.

† Per cõſulares codicillos. § qui habent dignitatem conſularem ſine ſpe adminiſtrationis, ſed ſ. cum ſpe.

† Manu. § id eſt, poteſtate.

† Occaſionem. § Sic monachatio eſt cauſa liberationis à poteſtate diaboli, vt ſ. de mona. in princ. conſtit. & facit ſ. quomodo opor. Epiſc. §. ſancimus. col. j.

† Repente. § ſ. ſecuta adminiſtratione.

† Poteſtate. § Et not. q, § alijs iubet, non dét alij ſubeſſe, vt j. de ſan. Epiſ. in princ. col. ix. ibi, qui alios docere, &c. & ff. de ed. l. ſi quis ex argentarijs. §. prohibet.

† Generaliter autẽ. § repetit ſupradicta, vt ſub regula apprehendat.

† Dignitas. § ſ. cum adminiſtratione.

† Acuria. § l. q, valeat liberare, dicitur ſ. tit. vt ordi. præſ. vrb. col. v.

† Liberare. § i. à curia li conditione, à qua liberatur quis per xij. dignitates, quæ numerantur C. de decur. l. vlt. lib. x.

† Præſtet. § Sed finita dignitate nonne recident in ptãtem ? qd' vr, quia cauſa ceſſante &c. vt C. de epi. & cle. l. generaliter. Sed dic ſ, q, extendendus eſt fauor dignitatis, vt j. §. proxi. Item determinari videtur, quòd non poſſit redire niſi adoptione, vel ingratitudine: vt ff. de adop. l. ſi. & C. de ingra. li. l. j. & facit ad hoc C. de adul. diuer. iudi. l. cũ aduocatio. Accur.

† Et nobiliores. § nobilitari prẽm p filiũ, magiſtrũ p ſcholarẽ, & Præſidẽ per ſubiectos, vt ſ. de Defen. ciuit. §. j.

† Oſtendat. § ſic ergo ab imperio honoratorum ſunt patres.

† Proiſtis. § ſ. filijs, pro quibus offerrent pces, vt i dignitatib. eos poneret Imperator.

† Quos. § honores.

† Donans. § ſ. in totum, vt C. de bon. quæ lib. l. penult.

† Occaſionem. § No. dignitas filij, gloria, & laus patris, cum vna ſit pſona. vt C. de impub. & ali. ſubſtil. l. fi. ſic econtra de decus patris, filij videtur, vt ff. de lib. cauſa. l. iij. & filij iniuria, patris eſt. ff. de iniu. l. ſed ſi vnius. §. ait Prætor. & §. filio familias.

† Prębere. § ſcilicet oporteat. Ala.

† Legitima. § i. agnationis iura. Accur.

† Patrum. § nam tũc recidunt. vt inſtit. quib. mod. ius pa. põt. ſol. §. j. Sed cõtra ff. de adop. l. ſi pater. & inſti. q. b. mo. ius patr. pote. ſol. §. ij. in fi. Sed dic, hoc ſpeciale, vt hic dicitur. Accur.

† Acquiri. § hodie, ſed olim contra, vt C. d' Epi. & cle. l. ſacroſan. Item liberat à ſeruili, &

Monachatus liberat à poteſtate diaboli.

Dignitatis fauor extẽdi debet.

Nobilitat pater per filium, &c.

Dignitas filij, gloria & laus patris.

Concor. eũ hoc tex. eius. cũ gl. ſuper ver. y citat. ſecuta de fil. præſ. by ock.

† Par. ſup. tate. & de poteſtate. nunc. Hal. † Dat. Mag. Conſtantinopoli. D. N. Iuſtin. P. P. A. Ariane. V. C. Coss.

Conſules, ſi ſub ptãte cõſiſtant vnà cum ipſo verbo, quo hoc his donatur officium, ſuæ ptãtis fieri, necnõ & ijs, qui honoranẽ ab imperio per conſulares codicillos, ſi ſub pris ſunt manu. fieri codicillos eorũ ſuæ ptãtis occaſionem. Et ſi quos nos per vniuerſas dioceſeſes gloriosiſſimos Præfectos ſacrorũ nr̃orum prętoriorum inſtituamus, aut in pfectura ciuitatis vtriuſq; Romę puexerimus, aut in quolibet magiſterio militari, hos repente etiã ſuę ptãtis fieri. Eum nanq;, qui tantorum iudex eſt, & tantis iubet manere ſub ptãte alterius, & non inter eos qui ſuæ ptãtis ſunt, ſcribi, noſtrarum indignũ iudicauim' legum ſimul, & ꝓrum. ¶ Generaliter autem f (ſicuti dictum eſt) ſancimus, vt omnis dignitas, & omne cingulum à curia liberare valens, hoc etiam ſuæ ptãtis præmiũ honoratis præſtet: & nobiliores adhuc patres oſtendat. Si ergo ab imperio ſic honoratorum aliq ſint patres, qui ſi nó hoc eſſet, etiã ipſi pariter ſtuderent imperium p iſtis petẽtes: quapropter ſiue eſt aliquis nunc quidem ſub ptãte ijs frués honorib', aut ſingulis, quos in primis enumerauimus, ſiue poſtea erit etiam hunc ius ptãtis ſuæ ſequatur, & peculium ei donans, & arbitrij liberi eſſe præbens. ac dignè agere honore, & iudicio ſu er his ab imperio habito. hoc. m ltò maior patribus laus erit, & lætiæ occaſionem q præbebit magnę.

¶ *Qui liberatur à patria ptãte per dignitatẽ, non perdit iura filiorũ, & filij eius reincidunt in ptãtem ſuã mortuo eius patre. Item Eps liberatur a patria poteſtate. Angel.*

¶ Illud quoq; lege cauemus, non has tales ſuas ptãtes ſimilia prębere, qualia aliæ, quę per emancipationes fiunt: ſed præcipuũ quoddã ꝓmium imperium cõferre talibus ſuis ptãtibus. Non. n. volumus eũ, qui ita ſuę ptãtis fit, perdere aliqd legitimorum ius, ſed ſint & generi ad eos, & ipſis ad genus intacta legitima & ex natura ſeruata iura, & filij eorum poſt mortẽ auorũ ſub eorum recidant ptãtem, ac ſi conti giſſet eorum parentes morte ſuorũ patrum, & nõ ex pſenti legẽ ſuæ poteſtatis fieri, & meritò filios poſt mortẽ ſuorum patrum ſub ptãte habere, vt nihil horum, q̃ ab imperio conferuntur, eis deeſſe videat: quoniã omne bonum, ſiue à Deo acquiritur hominibus, ſiue ab imperio ſequente Deum, decet eſſe manſurum, & omnis malitiæ, ac diminutionis extraneum. ¶ Palam verò eſt, nullum eſſe, qui neſciat, præ omnibus ſanctiſſimis Epiſcopis ipſa ordinatione etiam ſuam poteſtatem acquiri. Qui enim omnium ſunt ſpirituales patres, quomodo ſub aliorum poteſtate conſiſtant? Sed conuenit etiam eos huiuſmodi potiri honore, & hoc ex hac noſtra legislatiõe frui.

¶ Quæ igit̃ nobis viſa ſunt ad veſtram reuerentiam, & honorem, ò colendiſſimi patres, volumus in perpetuum ſplendere noſtrę Reipublicæ tam ad noſtrum ornatum, quàm ad noſtræ largitatis ꝓbationem, quã noſtris patribus, & Cõſulib', ſacerdotibuſq; cõtulimus.

De iudicibus, & vt nullatenus cum iureiurando eligatur ali quis iudex, quòd permaneat ei, & vt appellationes accipiant modis omnib. iudices, & vt in media lite factæ formæ, quo oporteat decidi cognitionem, non attendant iudices.

TITVLVS. X.
NOVELLA LXXXII.

¶ Imp. Iuſtin. A. Ioanni glorio. præt. Orientis P. æfecto, iterum exconſuli, & patritio.

A Zenone piæ memoriæ ſcripta eſt lex de iudiciorum ordine, multas quidẽ mutationes ſubſequentibus ſuſcipiens temporibus, ad hoc autem peruenit, vt paulatim penè omnino caderet. nam & qui in ea conſcripti ſunt pedanei iudices, humanam omnes reliquerunt vitam, & plurima definitiũ iuris tacita ſunt, & certam non meruerunt memoriam, ſed vſus hoc percipiens in aliam tranſtulit figuram. Nos igitur videntes omnino cõfuſum iudicij ſchema exiſtimauimus oportere hac legẽ determinare, quæ decentem ordinem imponat cauſæ. Non enim exiſtimauimus oportere habere iudicum quorundam nomina maximè legum ineruditorum, deinde neq; cauſarum habentium experimentum. Noſtris enim ad-

† Sacręſor mæ. Hal.

assessores, qui supplent eorũ defectum: sed hi iudices præcipuè propter peritiam legum eliguntur. Azo. & sic respondet tacitæ obiectioni.
a ¶ Administratoribus. § f. Præsidibus Prouinciarum. Al.
b ¶ Assessores. § f. consiliatores, vt § .vt defun. seu fu. §. illud.
c ¶ Illi autem. § scilicet, delegati, & ineruditi iudices.
Literatus debet esse iudex adocatus & medicus.
d ¶ Qui ex se. § f. trade re-lites, vt subijcit, Sic not. q̃ iudex non dẽt ee illiteratus, sic nec Aduocatus, vt C. d̃ postu. l. ij. licet & aff. lex illa intelligi posit, nec medic' sine physica, vt ff. de of. præl. illicitas. §. ficuti. nec chirurgic' sine chirurgia, vt ff. ad le. Aquil. l. qua actiõe. §. fi. nec Doctor indoctus: vt j. de sanc. Episco. §. j. nec instructor instruendus, vt ff. de edẽ. l. fi qs ex argẽtarijs. §. Prætor & sicuĩ rei peritia ab aliquo exigit, si fi hẽat, é in culpa. vt ff. qd̃ quisq; iur. l. ij.
e ¶ Vetus igitur schema. § i. forma. Al.
f ¶ Prætorio. § locus, vbi Prætor reddit iura.
Concor. cũ hoc ca. ex literis. i. ff. ex de cõsang. & affin.
g ¶ Attestationẽ. § q.d. eligemus eos, qui bonæ famę, & testimonij sunt. Azo.
h ¶ Omnium. § f. & actorum, & reorum. Ala.
i ¶ Gestũ. § i. eligimus tã, vt subijcit, & enumerat primo viij. q. ex minori ordine eligũtur, & postea quatuor, q. ex maiori, & sic sunt xij.
k ¶ Anatholi⁹. § prim⁹.
l ¶ Flauianus. § scꝛus.
m ¶ Alexãder. § terti⁹. & quartus, & quintus.
n ¶ Alexander alter. § sextus, & duo alij, § septimus, & octauus.
o ¶ Ex quizico. § i. qui fuit de illa terra, vt § .de monac. §. j. in fi. coll. j.
p ¶ Competens. § sic cognouimus. Ala.
q ¶ Aut multitudine. § i. experimento multarũ causarũ, & magnis cingulis. Azo.
r ¶ Pietati. § obsequiũ & fidẽ pstãt nobis pijs.
s ¶ Platonem. § hic est primus de quatuor maioribus iudicibus.
Daniel.
t ¶ Victorem. § hic est secundus. Accur.
Vetus exẽplar hẽt ex quęstor. Alia habẽt Cuico.
v ¶ Hellade. § ciuitas quædam. Al.
x ¶ Focã. § hic tertius est de maiorib. & quod dicit q̃cunq; supple Focam, dico virum laudatum, q̃cunq; sedes nouerit, in quacũq; sede fuit electus, & not⁹, & nõ solũ eũ, sed ẽt pstantẽ sibi sedẽ. i. eligentem, ac si diceret tã ipsum electũ quã eligentem Focam dico ẽt sciẽtẽ quæ legum sunt. Et sic no. q̃ q bene legit, est laudandus, vituperãdus qui malè, vt hic, & j. de sanc. Episcop. §. iij. & j. eo. §. hoc autem. colla. ix.
y ¶ Marcellum. § hic est quartus.
z ¶ Iustitia. § quia iustitiã habet in promptu, vel quia seruat bene eam. & simpliciter ita scilicet, q̃ miramur. Accur.
a ¶ Scimus. § quia omnes petiere a nobis, vt eũ institueremus cũ aliis.
b ¶ Consiliarie. § solitus erat iste Marcellus semper habere secũ aliquẽ legis peritum, cuius consilio decidere causas solebat, & hic habebat

ministratorib⁹ adsunt modis oĩbus assessores, b & ea, quæ legum sunt explicantes, & occupationes, adimplentes eorum, qm̃ multi detenti curis, quas apud nos habẽt, meritò iudiciorum complent partem per suorum pśentiam assessorum. ¶ Illi autem c neq; cingulum habentes, neq; nobis ministrãtes, nisi potuerint per se nosse, q̃ iustũ est, sed aliunde emẽdicare iudicandi honestatem, qũo nõ maximum vitium erit Reipublicæ non eis, q̃ ex se, d q̃ agendũ sit, sciant, lites tradere, sed sinere eos, q̃rere alios, † à quibus liceat discere q̃ ipsos ĩ iudicãdo eloqui decet? Hæc nos meritò ad pśentem erexerunt, nostrorum subiectorũ curã agentes, & volentes eis ẽt quę de iudicis sunt, in promptu esse atq;, facilia, & absq; oĩ dilatione transigenda. ¶ Vetus igit schema. e Zenonis constitutionis piæ memoriæ, q̃ vnicuiq; prætorio f certos definiuit iudices, oĩno perimimus: eligere verò pśpeximus in rebus vtilibus habentes attestationem, g q̃ cões omnium n erunt iudices, tanq̃ vndiq; electi & hoc q̃dem gestum i est, & electi sunt à nobis iudices. Anatholius, k vir spectabilis iã aduocatione dudum cõpleta, & inter spectabiles fisci Aduocatos deputatus, ac Plauianus, l q̃ nũc Aducatus fisci cõsistit, & Alexãder, m & Stephan⁹, & Mennas eloquentissimi aduocati, & pedanei iudices tui fori, & Alexãder alter, n quẽ pedaneũ iudicẽ esse ptorij gloriosissimi Magistri sacrorum officiorum cognouimus, & duo subsequentes alij aduocati tui fori, † Victor, o & ex Quizico p Theodorus. Ex aduocatis itaq; isti iudices præponant. Quia verò cõpetẽs q est, esse ẽt maiores iudices aliquos dignitate prouectos, experimento causarũ multarũ, aut plurimi tpis exercitatos, magnis cingulis, aut multitudine r horum excitatos, qui ẽt nr̃æ obseruent pietati, s ĩõ perspeximus & gloriosissimis quidem patritijs Platoné t gloriosissimum patritium, q̃ in vrbana

Appionem, vt subijcit.
c ¶ Delegamus. § i. delegabimus, vel delegamus in præsenti, & fuerit, quod subijcit, erit præteritum subiunctiui, & sic not. q̃ isti sunt delegati, & de his tractat hæc constitutio, vt § .c. § .j. & not. q̃ loquitur vt in tertia persona, & vt in secunda, hic de istis.
d ¶ Iudicũ. § f. delegatorũ maiorũ, nã § .in illo §. vetus. hucusq; minores, & maiores delegauit, & hic p̃mittit maiores delegare minoribꝰ, quos vocat pedaneos officio, & dignitate. Alij verò erãt pedanei officio, sed nõ dignitate, nec pt dici, q̃ hic vocet iudices administratores, q̃ § .e. §. nos. circa prin. ordinarios, siue administratores eos sic indistincte appellauit. in nouell. tũ dr̃ 5, quia hic iudices appellat Mistratus, & iõ illud vr̃ sequendũ. coarctandum tn̄ est in Magistratib populi Romani, & iudicibus a Principe Romæ pstitutis p delegationẽ, q̃ in Regia Basilica ẽt præcipiuntur sedere, qđ est verius.
e ¶ Particulares. § f. vt pars hẽat examinationis causæ ille, q̃ delegat. f. semel audiat, in principio, & in medio, & in fine, & sic ferat iudicium, i. sententiã cætera expediunt p consiliarios, vt § .vt defunc. seu fun. §. illud. col. v. ibi n. quod permittitur administratori, p̃mitti, & delegato hic, & iõ in hac parte corrigit. Vel melius, particulares vocat examinatores, q̃ a iudex a principe delegatus vnà cum consiliarijs suis causam examinat totã, & in fine fert sniam, vt i §. alios. & hic dr̃, vt hoc locale est, i. Romę, vel hic iudices vocat Magistratus ordinarios, vt in nouel. & j. innuit. §. illo. ibi, siquis tamen, &c.
f ¶ Pedanei. § f. iudices. Accur.
g ¶ Et nũc. § sicut olim.
h ¶ In quibus. § sic ordinata fram, in quib. nunc domunculis, &c. & Regiã Basilicã appellat patiũ maius, qđ est apud Lateranũ, in quo tpe h legis reddebatur ius, & sũt ibi multę camerulę, vt hic dicit, & est verũ, in quib. ẽstabant iudices in iudicãdo, & ibidẽ stetit Sibylla, & iudicabat. hodie verò in capitolio reddunt Romæ ius.
i ¶ In matutino. § sed nũq̃d de nocte poterit iudicare? ar. h⁹. l. q̃ non, sed ar. § C. de trasl. nõ minorẽ. & ff. d̃ fer. l. mo
k ¶ Mox. § aliquod tn̄ momentũ naturæ dẽt interuenire, saltẽ vt vadat iudex comestũ, vt ff. de ver. ob. l. ptinuus. in prin. Sed qũo in vesperis iudicat, cũ turpe sit magistr̃etib. tali hora esse in iudicijs, vt ff. de ori. iur. l. j. §. & q̃a, q̃ est § r̃ñ. illud in ordinarijs, hoc ĩ delegatis a Principe, vel posset dici q̃ vsq; ad vesperas ius dẽant reddere, vt hic, nõ ex tunc, vt ibi.
l ¶ Legem. § scilicet, istam.
m ¶ Alios. § i. apud eos, qui sunt ineruditi legum, & appellantur idiotæ

præfectura obtinuit tps, & secundò in illis sedibus cõstitutus est, & Victorem gloriosissimum, & ipsum, qui tam in magna Hellade, u quã in nobili Alexandrinorum ciuitate administrauit, & præfecturæ vrbanæ tenuit præsulatum, & neq; legum inexpertum, & Focam x gloriosissimum inter nros annumeratos iudices, virum quæcũq; sedes nouerit, laudatum, quam sibi pstantem, insuper, & q̃ legum sunt scientem. Inter hos Marcellum y quoq; magnificẽtissimum, semper quidẽ eum pśentem, & circa iustitiæ z miramur obseruationem, & ab oĩbus penè nos adeuntibus, p̃p hoc petitum scimus, a & cõsiliario b vtẽtem laudabili. quatenus disponere, quæ ex legibus † sunt, possit, id est, Appione viro spectabili, & fisci, Aduocato, & in alijs habente testimonium optimum tam apud alios, quàm à nobis ipsis.

¶ *Iudicibus præteritis Princeps causas delegat, & si iudices superiùs nominati uolũt causas delegare, possunt eorum consiliarijs rei examinationem committere, ipsi uerò debent ferre sententiam. Angel.*

¶ Iudices itaq; post nostros administratores hos esse volum⁹, & his omnib⁹ negotia secundùm quòd nobis visum fuerit, delegamus. Si quis autem nostrorum iudicũ deputare voluerit causas, ijs, qui definiti sunt à nobis, pedaneis iudicibus tradat, & alteri omnino nulli, nisi consiliarijs suis commiserit particulares c examinatiões, ipse pro omni negotio iudicium portaturus.

¶ *A mane usq; ad uesperam iudex sedere debet. Angelus.*

¶ Sedebũt † aũt hi pedanei d iudicẽs cõtinuè, & nunc e in Regia Basilica in quib⁹ f & nunc domũculis iudicãt, matutino g mox, h & meridie, & vespere audientes cãs, non solum, q̃ post legẽ i mouendæ sunt apud eos, sed ẽt alias, vt quæcunq; apud alios m quidem sunt ſm antiquum motę schema, nunc autẽ à nobis ad eos mutari perceptæ sunt.

¶ Illo custodiẽdo, vt si sub appellatione à pedaneis iudicibus, aut

re Roma. So. iudicare pt de nocte ex volũtate, sed de die ex necessitate.

a ¶ Fiant. § id est, appellatur ab eorum sententijs.
b ¶ Et ipsæ. § scilicet causæ.
c ¶ Quantitatem. § i. habita distinctione, vtrum sint magnæ quãtitatis, vt tunc in commune apud nostros iudices, aut minoris, & tunc alijs cõmittantur, vt C. de appel. l. in offerendis. & l. præcipimus. Accur.
Cõsultatio quid sit.
d ¶ Consultationum. § cõsultatio dr̃ rescriptũ, ab Imperatore super aliquo negotio, de quo consulitur, factum.
e ¶ Gloriosissimorũ. § id est, ordinariorum.
f ¶ Eis. § id est, alicui de xij. Accur.
g ¶ Prędictum. § i. qui dicitur, C. de ap. l. præcipim⁹. §. hæc appellatio. & C. qui pro sua iurisd. l. j. in fin. & ff. quis & a quo appel. l. fi.
h ¶ Audient oẽs. § vel dic oẽs Magistratus, § maiores, & minores, q̃ numerant § .eo. §. vetus. Vt dic oẽs lites, vsq; ad ccc. solidos, vt & Defensor ciuitatis, vt § .de Defen. ciui. §. & iudicare. coll. ij. Vel verius, oẽs lites. i. regulariter lites, non autem ibit de manu in manum, vt subijcit, sic enim, &c.
i ¶ Sub schemate. § i. figura, vel forma, qua delegati sunt. nam annotatio delegatio dici potest, & sic no. q̃ ſm formam rescripti sit a iudicibus delegatis iudicandum, vt hic. & ff. man. l. diligenter. nisi id nõ possit fine alio aliquo exp̃licari, vt ff. de iurisd. omn. iud. l. ij. vel dic annotationis, i. scripturæ. q. d. acta iudicialia debent esse in scriptis, vt extra de app. c. vt debitus. & licet hoc fiat, tamen nihilominus & sententia datur in scriptis, vt subijcit, & C. de sen. ex bre ui. recit. l. j.
k ¶ Et cognitionalibus. § fortè in l. Zenonis pergebat causa de manu vnius iudicis in manum alterius, sicut fit de moneta, quando fit, quia per plures manus transit, vt de literis domini papę, quia & ipsæ per multas transeunt manus, & sic interim magnum transibat tempus, & sic conquerebantur litigantes, vt hic dicitur. & est arg. hic de circuitu tollendo, sic ff. de cond. indeb. l. dominus testamento.
l ¶ Cõtritione. § alꝭ cognitione. & dic contritione, qa magna cõtritio est in animo eorum, qui litigant, quousq; lis finiatur, vt j. § .fi verò. in fin.
m ¶ Et. si. § id est, quamuis. Accur.
n ¶ Per annotationem. § id est, delegationem.
o ¶ Terminum. § i. sententiam diffinitiuam: determinabant per scripturam, vel dic terminum, id est, finem.
Appellare cuilibet licet.
p ¶ Qui. § scilicet terminus. Accur.
q ¶ Perimendis. § No. regulam q̃ quilibet potest appellare, vt hic, & j. eo. §. nostros, & j. vt nulli iu. §. illos. sed fallit in contumace, cui appellare non licet, vt hic, & C. de iudi. l. properandum. §. cum autẽ. & C. quo. ap. non re. l. j. & § .vt omnes obe. iudi. §. si quid col. 5. nisi veniat iudice sedẽte pro tribunali, vt ff. de in integ. resti. l. Diuus. & hoc si est contumax verè. secus si præsumptiuè, vt ff. de iudi. l. & post. §. fin. item fallit in eo, qui bis in eadem causa appellauit, vt hic, & C. vt in vna ea. causa. l. j. In prin. quandoq; tamen non, nisi semel appellatur, vt j. de san. Episc. §. si quis ꝯ aliquem. Item fallit in quibusdam alijs casibus in quibus appellatio non recipitur, quos dic, vt j. eo. §. nostros.
r ¶ Pedaneis. § f. supradictis xij. i. a delegatis a Principe, vt § .§. vetus. & dic, si prouocatio in hac ciuitate iudici porrecta fuerit, vsq; ad duos mẽses pstantur inducię, & post duos menses dies peragat suos, & cursus, nulla reparatione in huiusmodi prouocationibus locum habente. Acc.
s ¶ Menses. § olim biennũ loco horũ duorũ mensium dabatur, vt C. de ap. l. in offerendis. §. pe. & dat hoc tps ad inchoandum cãm apponis, & post incipit currere annus, vel bienniv datũ appellãti ad exercitiũ appellationis, vt § .de ijs, qui ingre. ad ap. § .j. & potest dici, q̃ hoc sit speciale in hac appellatione facta delegatis a Principe per hanc l. vel dic g̃ne raliter esse verum, vt duo menses semper detur ante biennij cursum.
t ¶ In cursu. § i. ante cursum fatalium, vt subijcit.
v ¶ Fatales. § fatales dies dr̃ annus, vel biennium, intra quos appellatio exercetur, q̃ a tanto tpe fatum, i. terminus imponitur causæ, vt C. de temp. & re. l. nemo. Vel q̃ a fatum, i. mors accidit causæ, vt C. de iud. l. perandum. § .huiusmodi. dr̃ enim fata causarum, vt C. de adiuo. diuer. iudi. l. aduocati. Accur.

¶ Appellationes autẽ ex hac magna ciuitate à pedaneis x iudicib⁹ non vltra duos menses y habere indicias in cursu z fatalium volum⁹, post quos necesse est fatales u † suũ inchoare cursum: ea quæ vocatur à legibus reparatio, locum in his x nullum habente.

¶ *Sportulas determinatas nullus debet trãscendere. Angelus.*

¶ Nullo quoq; præsumente transcendere, q̃ in sportulis, aut in litis expensis à nobis disposita y sunt, sed omnibus z his contentis, & formidãtibus pœnam, q̃ in talibus sacra nostra constitutio terminauit.

¶ *Iudex debet habere duos executores loeupletes, & idoneos, per quos sio officio diligenter seruiatur. Item si iudex iuderit talẽ executorem in aliquo malignari, debet eum ab officio remouere, & curare ut alius in eius locum subrogetur.*

¶ His, qui causas præparant, sic existentibus, sicut & militiæ figura a hactenus definiuit: vnoquoq; tamen iudice b duobus quidem exceptoribus c † vtente, & duobus causas d præparantibus, & cõplentibus: non valentibus eis e pluribus, quàm duobus f omnino ministrare iudicibus. hos autem omnino locupletes, & probatos g esse, vt neq; ab eis aliquid peccetur, neq; prodatur, neq; malignè agatur, sed periculo h officiorũ, i aut scholarum, aut scriniorum prębentibus, nisi in quibusdã personis, vt in clericis, vt j. de san. Epis. §. sportularũ. & agentib. in reb. vt C. de prin. agen. in re. l. fi. lib. xij. item qui habet priuilegium de hoc a Principe. Itẽ & aduersarius eius, vt C. de pro. sacro. scri. l. in sacris. §. qm̃. & C. de fru. & lit. expen. l. fi. Item proximi sacrorum scriniorum, vt C. de proxi. sa. scri. l. in sacris. in prin. & hi duo modi expẽdendi, sportulæ dr̃, ideo, quia in sporta ponebantur, & sibi, vel etiam fisco seruabantur, & ipsi habebant salariũ de publico, & sic ponit continens pro contento, & nomini deseruimus, vt insti. de dona. §. est & aliud.
z ¶ Sed omnibus. § f. pedaneis. imò apparitorib. vt statim dicam. Acc.
a ¶ His qui causas. § id est, nuncijs communis.
b ¶ Et militiæ figura. § f. ordinarij iudices.
c ¶ Vnoquoque. § vt subijcit.
d ¶ Iudice. § scilicet pedaneo Al.
e ¶ Exceptoribus. § Exceptor dicitur, qui recipit, vt mastarius, vt § .de Defen. ciui. §. ex prouinciali.
f ¶ Causas. § causam præparans dicitur nuncius communis, qui habet multa nomina. nam quandoq; dicitur executor, vt C. de ind. l. fin. quandoq; apparitor, vt C. de spor. l. fi. q̃q; cæsarianus, siue catholicianus, vt C. de bon. dam. l. pen. quandoq; officialis, vt § .de Defen. ciui. §. ex prouinciali. q̃q; causam præparans, vt hic dicitur. & no. q̃ duo nuncij duobus iudicibus poterunt seruire, vt hic dicit quandoque ministrare, vt § de Quæsto. §. maximè. col. vj.
g ¶ Eis. § scilicet nuncijs duobus.
h ¶ Quam duobus. § f. nuncijs.
i ¶ Hos autem. § f. nuncios, & exceptores.
k ¶ Probatos. § No. q̃ iudex debet legales nuncios habere, vt hic & § . de Quæstore. §. maximè. aliàs est periculo electoris, vt subijcit, & j. de col. §. iubemus. col. ix. idem est in qualibet familia cuiuscunq; , vt ff. fur. aduer. nau. cau. l. j. & insti. de ob. ex quasi delicto. §. fi.
l ¶ Periculo. § scilicet subesse.
m ¶ Officiorum. § i. magistri scholarum, & magistri scrinij libellorum, vel sacrarum cognitionum, de quibus traditur C. de decur. l. vlt. lib. x. & de priuil. scho. per totum. lib. xij.

Expẽsæ tribus de causis fiunt.

† Hos vocat Iulian⁹ executores.

Nuncius cõis multa hẽt noia.

Nuncius legalis esse debet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Super eos.ʒ scilicet exceptores. Accur.
b ¶ Vel.ʒ pro etiam
c ¶ Deputant.ʒ id est eligunt.
d ¶ Qui.ʒ scilicet eligentes.
e ¶ Curabunt.ʒ id est, refarcient.
f ¶ Si eis.ʒ s. iudicib.
g ¶ Interpellatio.ʒ ꝓpter damnũ datum ab exceptoribus. Accur.
h ¶ Fiat.ʒ ꝓpter damnum datũ executorib.
i ¶ Curare.ʒ s. resarciri.
k ¶ Si verò iudex.ʒ s. aliquis ex supradictis.
l ¶ Opinione.ʒ debẽt enim nũcij vsq; ad finẽ causæ iudici seruire, vt hic, & C.de spor.l.j. aĩs remouent, vt hic dicit, & multis afficiuntur. nã iudex illustris vsque ad vj. solidos, inferior vsq; ad tres, superilluſtris ẽt corporales pœnas potẽrit inferre, vt C.de spor. l.ij. Accur.
m ¶ Eloquentiſsimorũ.ʒ supradictorum xij.
n ¶ Iudicare.ʒ i. a iudicando, i. deſierit eſſe iudex.
o ¶ Pedaneis.ʒ s. quos delegamus ꝓ hanc conſtitutionem, qui, s. humiliora negotia diſceptãt, vt C. de peda. iu. l. placuit. s. vsq; ad ccc. ſoli. vt ſ. eo. §. audient. Et no. ar. pro donis Doctorũ. nam ſi labor in damno eſt, mortalis creſcit ege ſtas, vt dicit Cato. Item virtuoſis ꝓmia ſunt danda, vt C. de ſtat. & ima. l.j. Sed quid in alijs iudicibus ordinarijs, vel delegatis? Rñ. non eſt iure cautũ, ſed dico idẽ, quod in iſtis, vt ff. de legi. & Sena. l. non ꝓt. ſed quia huiuſmodi aurei in vſu non ſunt, ventum eſt ad conſuetudines, vt alicubi decima, vt Bononię in cã principali, alicubi vigeſima i cauſa ap. vt Bononiæ, alicubi media lis, vt ſit in iuriſdictionib. comitiſſæ Matildæ, quod eſt valde iuiquum? vt in fi. huius §.
p ¶ Deputata.ʒ i. delegata ab Imperatore, vl Papa. Al.
q ¶ Ab vtraq;.ʒ nunquid libet duos dabit? q dam quod ſic, q dam quod vnum tantum. primum videtur verius, ex vi dictionis ab vtraque, quę innuit quod quælibet pars duos det aur. iudicib. cauſarum, ſecus in adminiſtratore, qui nihil debet habere, niſi ſuum ſalarium, & ſic nõ ob. s. de mand. Prin. §. oporteт. col. 3. & s. vt iud. ſine quo ſu ffr. §. volumus. & s. iuſſiuran. §. viro quoq;. col. 2.
r ¶ Quibuſdam.ʒ s. clericis, vt ff. de Epiſc. & cle. l. omnes. §. verum. & §. in hac verò. quæ loquitur de alijs clericis, ſed de Conſtantinopolitanis loquitur lex illa, cum clericis. in fi. hodie ſeruatur de clericis quod dicitur j. de ſan. Epi. §. ſportularum. Item habemus alia exẽpla multa in C. de fruct. & li. expen. l. vlt. Item pauperibus, vt s. de man. Prin. §. deinde. & §. ſit tibi.
s ¶ Hoc autem.ʒ q; debeant accipi prædictæ ſpor. duorum aureorum.
t ¶ Parte.ʒ Not. diſpenſationem debere haberi in ſpor. vel in ſumptibus ratione paruitatis litis, vt hic, & C. de teſt. l. cõſulta. & de man. Prin. §. ſit tibi. collat. 3. & C. de priui. ſchola. l. fin. ibi, quoties autem. lib. xij. quod eſt contra conſuetudinem, quę ſeruatur in regalibus comitiſſæ Matildæ.
v ¶ Neq;.ʒ reſpondet tacitæ obiectioni, q. d. iam nihil habebit iudex,

Tenorem h° §. ponit gl. 2. in cã. cũ ab omni extra. de vit. & hon. cle. & uide in d. ca. qđ clerici delegati ad cauſſas non debent exigere decimã uel aliã quotã litis.

tium eis ſuper eos a electionem ſimul, & miniſteriũ, & vel b ſi quid ab eis peccaĩ, ad illos, qui deputant c eos, referri exinde periculũ, qui omne damnum eorum cauſa factum ijs, qui d ab eis læſi ſunt, curabunt. e Neceſſitatẽ habentibus ẽt competẽtibus iudicibus, ſi eis f interpellatio g fiat. h ꝓparare modis oĩbus eos, qui ex officijs ſuis, aut ſcholis, aut ſcrinijs eligunt miniſtrantes, hinc læſis damnũ curare. i

¶ Si verò iudex k aliquam ſenſerit malignitatẽ ab aliquo miniſtrãtiũ fieri, expellat quidẽ auditorio ſuo eos, qui nõ cũ vtili opinione l cauſis vtunt, alios aũt inſtituat ſnĩa, & electionem eorum, quibus hoc (ſicuti prædiximus) periculi eſt.

¶ Si iudex fuerit à iudicando remotus, ſubrogatur alius per Principem, non per aliũ. Item cum cauſa eſt à centum aureis ſupra, quælibet pars ſoluet iudici quatuor aureos ratione ſportularum. ſed ſi eſt infrà: nil ſoluit, & Prefectus prętorio debet duas libras auri habere in anno, priuilegijs clericorum ſaluis manentibus. Angel.

¶ Si quis aũt aut glorioſiſſimorũ, aut eloquentiſſimorũ m iudicũ remoueat iudicare n ꝓ qualibet cã, vel neceſſitate, non aliter alter in eius ſuccedat adiutorium, niſi hoc nos decernẽtes, alij tradiderimus ꝓ eo cãrum examinationẽ. ¶ Ne autẽ circa hoc labor ſine mercede nĩs fiat pedaneis, o ſancimus eos in vnaquaq; dicta apud eos cauſa, vel ſi diuinitùs fuerit deputata, p duos quidẽ aureos ab vtraq; q parte in conteſtatione litis accipere, & duos ĩ fine negotij, & vltra hoc nihil (qđ ẽt prædeceſſores noſtri definierunt) ſed his cõtentos eſſe ſolis: priuilegijs quippe, quę in deminutione ſumptuũ quibuſdã cõceſſa ſunt, omnibus integris ſcđm ſuũ ordinem cõſeruandis. ¶ Hoc

aũt dicimus in litibus tranſcẽdẽtibus quantitatẽ aureorũ centum. Si. n. vſq; ad hoc menſura fuerit litium, nihil eos audientię cã volumus exigi. qui. n. ita paruæ quantitatis exactionẽ facit, pro maxima parte, r victoria ſic pauperem fraudat. Et neq; s in hoc ſolummõ ſtamus, ſed etiã de proprio ipſi largimur. Volumus. n. vnumquenq; eorũ. qui t ſub iſto, vel his ſunt pedaneorũ, annis ſingulis à menſa tuę u Celſitudinis ꝓcipere duas libras auri, & his eſſe contentum ſolis, & neq; redimi, & aurũ † omnino deſpicere. Propterea enim eligimus fiſcum minuere, x quatenus horũ a vnuſquiſq; contentus nĩa largitate, & quaternis aureis, puras Deo, & nobis, b & legi cuſtodiat man°, cogitans, quæ à prioribus legislatoribus c de his definita ſunt.

¶ Iudex debet rationem expenſarum examinare, & poſt præſtitum iuramentum per partem ſuper factis expenſis non poteſt iudex in minori quantitate condemnare. Item iura eloquentia ſuper executoribus, & appellationibus in ſuo loco perdurant. Angel.

¶ Oportet aũt † expenſarũ d rõnẽ iudices oĩno examinare. Et qa hoc bene Zenonis pię memoriæ decreuit ſnĩa, & auctoritas, & nos nõ de dignati ſumus partẽ etiã hoc nĩrarũ facere diſpoſitionum. e ¶ Maneat ergo ẽt nunc in eodẽ ſchemate cu ſtoditũ: illo ſolo f adiecto, ſi iuſurandũ intulerit de expenſis iudex victori, ſ. cum quantitate, quæ viſa erit ei rectè ſe habere: (quam taxationẽ vocant leges) deinde ille iurauerit, nõ habere licentiã iudicẽ minùs, q̃ iuratum eſt, cõdemnare: neq; videri g clementiorẽ lege, q̃ hoc diſponit. ſi tñ ꝓexerit neutrum ſumptuum ſubdere rationi, & propter negotij fortè varietatẽ, hoc ipſum decernat ſua h ſententia.

finautem. niſi in duobus caſibus, vt C.de epiſ. & cler. l. omnes. in fi. & ff. de leg. 2. l. qui ſolidum. §. etiam. & niſi in alio, quando victor fuit contumax, vt C.de iudicijs. l. properandum. §. ſinautem ex geſtis. & hoc quod dixit Irnerius, exceptioné facit a regula, qua dicitur, victus victori, &c. contumacia, & iuſta ignorantia. vel dic, ꝙ dicta regula ab initio ſic fuit intellecta etiam ante hanc authen. ſcilicet ſi iudici ſederit, quod numquam debet ſedere in animo iudicis quando de calumnia iurant niſi ſint petitæ ex promiſſione. nam eo caſu etiam ſi ſit iuratum de calumnia, debet condemnari victus, cum & de iuſta ignorantia etiam iure veteri diceretur, vt d. l. delegatis ij. l. qui ſolidum. §. etiam & de Epiſcopis, & clericis. l. omnes. in fi. & ſecundum hoc bene ſtabit, illo adiecto ſolo, &c. quia vnum ſolum adjicitur.
g ¶ Neq; videri. ʒ No mirabile verbum pro allegantibus. nam ſemper lex mitior eſt, quàm iudex poſſit eſſe, vt hic & ff. de arbi. l. eelſius. vnde eius verbis eſt ſtandum, vt ff. de exer. l. j. §. igitur. & vbi nõ diſtinguit, nec nos, vt ff. de officio Præſid. l. 3.
h ¶ Sua.ʒ dicendo, ab expenſis abſoluo. vel ſi de alijs quibuſdam condemnauit, poteſt dicere, de alijs abſoluo.

Appellã-

a ¶ Appellationibus.ʒ vt s. de appel. & de ijs, qui ingr. ad appel.
b ¶ Excuſationibus. ʒ. recuſationibus iudicum, vt s. de exh. & introducen. §. j.
c ¶ Vt non. ʒ vt s. dixi. §. ſancimus. Accur.
d ¶ Iudices. ʒ. arbitros, qui ſimilitudinẽ habent iudicũ, vt ff. de arb. l. j.
e ¶ Pronẽ. ʒ i. facile.
f ¶ Contentos. ʒ i. ꝙ ſtabunt dicto talium arbitrorum, vt s. in rubri.
g ¶ Quibus. ʒ ſcilicet iudicibus.
h ¶ Nequaquam quiſpiam. ʒ ſapiens homo.
i ¶ Iuris. ʒ q. d. partes iurant ſe ſeruaturas iudiciũ, & iudices ritè ſe iudicaturos iurant. Azo.
k ¶ Læſi. ʒ dic meritò læſi, quia eum ſic elegerunt, vel dic læſi, & ideo meritò rurſus, &c.
l ¶ Examinari. ʒ corã iudice ordinario.
m ¶ Subuerſione. ʒ id eſt correctione. Al.
n ¶ Incautum. ʒ id eſt, malè cautum.
o ¶ Et. ʒ pro id eſt. Al.
p ¶ Iuriſiurandi. ʒ dati ab arbitro, ſecũdũ B. qđ non placet, imo ſecũdũ lo. & ſm M. à partibus, idem tamen dicunt, & ſi ab arbitro, & ſic corrigit hic qđ eſt in C. de arb. l. ne in arbitris. & l. cum antea. §. altera.
q ¶ Compulſi. ʒ cauſatiuè: quia aut oportebat bonũ ius dimittere, aut peierare. Accur.
r ¶ Coeant. ʒ quidam diſtinguunt an pars nõ veniat ad ſententiã audiendã, & tũc cadat in pœnã an aliàs citatus, & tunc nõ cadat, vt ff. đ ar. l. diẽ §. ſi quis. quod reprobo: quia ſiue in medio, ſiue in principio, ſiue in fine non pareat, cadit in pœnã, vt hic, & ff. đ ar. l. nõ ex omnibus. & ff. ſi quis iudi. non ob. l. j. in princ.
s ¶ Det inultam. ʒ id eſt pœnam certam pro miſſam: impropriè poni tur, vt ff. de verb. ſig. l. ſi qua pœna eſt. & nor. ꝙ hæc litera videtur loqui in actore, qui non vult parere ſententiæ pro reo latæ: nam ſoluit pœnam: & redit ad actionẽ ſuã. Sed quid, ſi reus nõ vult parere? nunquid actor & pœnam petet, & rẽ? Videtur quod non, vt ff. de excepr. do. l. apud. §. Labeo. & ff. de pac. l. rescriptum. §. ſi pacto. Sed tamen dico contra, quia hæc pœna nõ loco rei ſuccedit, ſed loco inobedientiæ factæ arbitro. Prædicta autem loquuntur quando loco rei, vt promittis codicem, & ſi non, promittis decem. quo caſu non debent vtrunque, ut dixi, niſi actum eſt, vt ff. de tranſa. l. qui fidem. hæc eadem econtra dicas in reo, quia & pœnam petere poteſt, & ſui iuris defenſionem non amittit. Item quod ſubijcit, quod poteſt ad iudicium aliud venire, hoc eſt verum iam finita cauſa coram arbitro per ſententiam. Sed quid ſi ea pendente agat? Reſpon. & tunc poteſt, vt j. de appel. §. j. ſed cadit in pœnam, quaſi arbitro non pareat, vt ff. de arbit. l. ſed ſi in ſeruum. §. ſi & l. ſeq. in prin. & ſoluitur cõpromiſſum, vt ff. de arb. l. ſi quis rem.
t ¶ Et ijs.] litigatoribus.
v ¶ Iudices. ʒ id eſt, arbitros.
x ¶ Electi. ʒ cum iureiur. à litigatoribus, & ab ipſis dato. Al.
y ¶ Ex ſtudio. ʒ ſcilicet malè iudicant. Al.
z ¶ Suſtinebunt. ʒ vt C. de rebus credi. & iureiurando. l. ij. & s. ſcenicas non ſolùm ſi fide. §. j.

Arbiter eſt inſtar iudicis.

Concor. c. dilecti ſi lij. in gloſ. ſuper uer. cõpromiſſo. poſt me dium.

Ex hoc §. eſt tracta authẽ. quæ eſt ſuper l. ne. in arbi. C. de rece. & inci- pit, deceſſit ius no- ſtrum.

Properã tibus.

Omnibus alijs ſuper appellationibus, ſicut prædiximus, & excuſationibus, b & vt non c promptè, & cum neceſſitate fiant litis conteſtationes, ſed habeant xx. dierum inducias, & quicquid aliud iudiciale decreuimus, in propria virtute manentibus.

¶ Non debet eligi arbiter cum ſacramenti religione, ne anceps periurium ĩcurrat, ſed pœna debet promitti, ſi ſecùs factum fuerit iudex iudicans à Deo pœnam patietur, niſi per ignorantiam eſſet periurus. Ang.

¶ Quia verò multæ q̃dam nobis fiunt interpellationes, eligẽtibus quibuſdã iudices penitus ignorãtes leges, & experimentũ, & ꝓnè d iurant iudicibus ſe contentos, e q̃bus f nequaq̃ g quiſpiam quilibet credat, deinde ſuadent forſan etiã iudicibus, quaſi ſibi præbere iuſiurandum iuris, h neq; quid ſit iuſtũ, neq; eius obſeruationes ſcientib°, & meritò læſi i ipſi rurſus volunt examinari k negotiũ, obliti iuriſiurandi, qđ iurauerunt, cã nobis ſub uerſione l digna viſa eſt. Et qa cognouimus ex rerũ experimẽto incautũ hoc eſſe, ſancimus decẽte rò nullum fieri oĩno iudicem arbitralem, & cũ iuriſiurandi cautione iudicare, ne ex hoc in periuriũ inuitum incidant hoĩes, ꝓꝓ iudicũ ignorantiam peierare cõpulſi: m ſed oĩno qui iudicem, aut iudices eligunt, cũ pœna eligant eos, quatenus partes adinuicem coeant, n & neceſſitatẽ habeant aut cõtentę eſſe iudicio, aut ſi retractare voluerit alter, det multam, o & ſic licentiam habeat diſcedere reus ab ijs, quæ iudicata ſunt, & ad aliud venire auditorium: noſtris iudicibus, ſi aditi fuerint, exigentibus multam, & ijs, p qui eam iuſſi ſunt accipere, reſtitui præparãtibus: q ſciẽtibus ijs, qui iudices eligunt, quia ſi hoc non egerint, neq; ſtipulati

a ¶ Ex ignorantia.] ſcilicet iudicum.
b ¶ Paſſi.] ſcilicet litigatores. Al.
c ¶ Eis.] ſ. partibus. alias ei, ſ. arbitro, & tũc ſignatur contra C. de pact. l. pe. ſo. hic obſtabit partibus ſuum delictum, ne contra arbitrum agant: licet faciat arbiter litem ſuam: quia eum elegerunt, vt arg. C. de lib. cau. l. ſi filium. Sed quid ſi pœnam ſtipulati ſunt, & iuſiuran. eſt pręſtitum? Quidam reſpon. quòd non ualet, vt ar. in hoc §. ſed Io. contra: quia forma tantum arbitrij, non arbitrium eſt prohibitũ. ſimile ff. de condi. & de mon. l. hæc ſcriptura. & ff. de cõd. inſt. l. quæ ſub cond. §. itẽ. ſic & in matrimonio nimia feſtinatio punitur, ſed tamẽ valet, vt s. de reſt. & ea quę pa. §. vlt. Item poteſt induci generale, vtile per inutile non vitiatur, vt arg. ff. de iure fiſci. l. non intelligitur.
d ¶ Appellationes. ʒ No. ꝙ tenẽ iudex recipere appe. vt hic, & j. vt nulli iudi. §. illas. coll. ix. & ff. de ap. rec. l. ſciẽdũ. & C. de ap. l. iudicib. niſi in caſu, vt in Præf. præt. Orientis, cui dirigitur hęc ꝓſtitutio, qui recipere nõ tenẽ app. ſed ſup plicationem, vt in fin. §. & C. de preci. Imp. offe. l. ſi quis aduerſus. & niſi in caſibus duobus, qui ſunt s. eo. §. audiẽt. in fi. & niſi in quatuor caſibus, vt à Principe, item à Senatu, & quando remota appel. fuit cã commiſſa, & quando partes ab initio remiſerunt, vt ff. à quibus appe. nõ li. l. j. Itẽ nõ recipitur. ſi appellat debitor Pricipis, vt C. quorũ app. l. abſtinẽdum. Item in iudicio momentaneæ poſ. vt C. ſi de momen. poſ. l. j. Itẽ à nominatiõe tutelæ, vl curæ, vt inſtit. de excuſ. tuto. §. qui autem. Item poſt decẽ dies, vt s. de appellat. §. j. Item ab interloc. vt C. quorm ap. l. ante. Itẽ ab executore, niſi excedat modũ, vt ff. de app. l. ab executore. & C. quo. app. l. ab executore. Itẽ quidã crimiboſi appellantes non audiũtur, vt C. quorum appella. l. ij. Item in alijs, ſi interſit citò puniri, vt ff. de appellationi. l. conſtitutiones. Item raptor

Concor. gl. unica in c. inter cætera extra de appell.

virginis non appellat, vt C. de ra. vir. l. j. §. ſinautem. Accur.
e ¶ Præter tuam. ʒ ò Prefectæ prętorio orientis.
f ¶ Retractationis. ʒ per ſupplicationem, vt tu ipſe retractes. Accurſius.
g ¶ Cingulum. ʒ id eſt, adminiſtrationem.
h ¶ Iudicans. ʒ id eſt. cingulum non habens, vt ſunt magiſtri ſcholarũ, & illi, qui ſunt electi à Conſulibus, vel ſenatu. Al.
i ¶ Leges. ʒ & ſecundum eas iudicet, non aliàs, vt hic, & C. de ſen. l. nemo iudex. ſed quidam ſupplent hic prout ſibi videbitur, vt diximus s. iuſſiur. quod præ. §. & æquus.
k ¶ Legem. ʒ ſcilicet priorem, vt j. in medio litis non ſi. ſa. for.
l ¶ Si enim. ʒ reuertitur ad præcedentem caſum.
m ¶ Licet. ʒ nam qnandoque non licet, quod dic, vt s. prox. §. diximus. Accurſius.
n ¶ Appellationes. ʒ non faciendas in certis caſibus, vt s. prox. not. vel dic circa appellationes factas, vt ille, contra quem appellatur, deſendat ſuum ius. Accurſius.

a ¶ Adia-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Adiacet.§ i.iacet,vt non detur auxilium.
b Sententia. § a qua est appellatum, vel sententia dicenda in causa appellationis.
c Dubium.§ de iure,quo casu potest consulere superiorem, aut de facto;quo casu non potest,vt hic,& ff.de iud.l.eum quem.§.iudicibus.aut gratia vitandi hodij, & tũc non licet, vt j.vt iu. non expe.ſa.iuſ. §. iubemus.coll.9.nam ſufficit, &c.vt ſ.de man.Prin.§. patrocinio.niſi frat,quia non habet prætem iudicandi, licet cognouerit d causa,vt ff.de off. Pro con.l.ſolent.& l.ſi quid. & C.ad leg.Corn.de falſis. l.vbi.
d ¶ De his.§ſcilicet dubijs.
e ¶ Iuſta.§ concordat hic Propheta,dicens in pſalmo.Iuſtè iudicate filij hoium. paueant igit iudices in ſententijs ferẽdis,ne illos abſoluãt, qui ſint condemnandi, vel eos damnent,q ſunt abſoluendi.Al.quia non magis iudicant, q̃ iudicabuntur, vt C. de iudi. l.rem non nouam.
f ¶ In imperiali.§ ſ.in Latera.palatio.

¶ Cõcor.in c.intimaſti. cũ glo. vni ca.eẋ d ap.

Da. Ario ne.V.C. Coss.

¶ VT CLERICI apud proprios Epiſcopos prim. &c.

g PLurimas. Et reliquo.§ repete de.
h ¶ Sacerdotio.§ vt ſ.quo.opor.Epi. & cæ.cler. ad ordinationes.
i ¶ Monachis.§ vt ſ. de monachis.col.j.
k ¶ Agentes.§ i.facientes lege d monachis,vt ſ. apud quos opor. caudi.mo.& aſc. per totum. col.6.
l ¶ Quibus.§ ſlegib.
m ¶ Reuerendiſſimis.§ ſcilicet alijs, quàm monachis.
n ¶ Hoc dare.§ſcilicet iubemus.
o ¶ Vt ſi quis. § ſubaudi,&ideo damus in hũc modum, vt ſi quis habet,&c.
p ¶ Pecuniariam.§ large accipe, ſm Io.in non criminalem,vt ar. ff. de verb.ſig.l.pecuniæ.
q ¶ Archiepiſcopum.§ immediatè Archiepiſcopo ſubẽ, als ſub Epiſcopo , ſed executioni mandatur per ciuilem iudicem, vt j. de ſanct. Epiſc.§.ſi quis contra aliquem.col.9.
r ¶ Ex non ſcripto.§ hoc eſt cõtra regulam, quæ eſt C. de ſenten. exbre.re.l. fi. Sed ſpeciale hic, & in alijs caſibus, quos dic,vt dixi ſ. vt iudic.ſi.quo.ſuffr.§. neceſſitate.coll.ij. Sed hodie per concilium Laterañ. aliter eſt,quia in ſcriptis

Concor. cũ prin. huius auth. c. ſi clericus. cum glo. j. vbi bonæ concordãtiæ eẋ d fo. compet. & c.cũ ſit. eo. tit.

adiacet, a per qđ licet læſo & queri, & mereri correctionem aut ab ijs, qui de appellatione iudicant, aut à nobis ipſis, ſi ad nos ſententia b referatur. ¶ Si quid † autem audientes iudices putauerint eſſe dubium, c damus eis licentiam de his d nuntiare nobis, & conſulere nos,vt diſcãt quæ neceſſaria ſunt, & ita quod agendum eſt, explicent, & faciant iuſta e ſimul, & rationabilia iudicia. ¶ Tua igitur Eminentia quę placuerunt nobis, & propter noſtrorum ſubiectorum vtilitatem geſta ſunt,hic,& in imperiali f proponat Baſilica, & in alijs partibus noſtræ Regiæ ciuitatis, vt vniuerſis hæc fiant manifeſta,& diſcant,quia per omnia nobis cura eſt eorum vtilitatis pariter,& æquitatis. ★

Vt clerici apud proprios Epiſcopos primùm conuenian tur, & poſt hoc apud ciuiles iudices.

TITVLVS XI.

NOVELLA LXXXIII.

¶ Clerici debent ab eo Epo ſub quo ſunt, cõueniri, & non ex ſcripto, & celeriter debet Epus ferre ſñiam. Sed ſi cauſæ natura ſit talis , pp quam Eps decidere non poſſit , quia fortè infirmitate grauatur, tunc iudices ſeculares poſſunt adiri , & hoc in cauſis merè ciuilibus , in criminalibus aũt iudex ciuilis cognoſcet, & in Prouincia Præſes, & cauſas intra duos menſes terminabit: & ſi clerieus pœna ſit dignus, per Epm ſacerdotali dignitate ſpoliabit . de eccleſiaſticis uerò criminibus ſolus Eps debet cognoſcere. Angel.

¶ Idem A. Ioanni gloriоſiſi. per Orientem prætoriorum Præfecto, iterum exconſuli ordinario, & patritio.

PLurimas † ſacras ſcribentes leges,& de Deo amabilibus Epiſcopis, & reliquo k oĩ ſacerdotio, l necnon de Reuerendiſſimis monachis, m & nuper hoc agentes, k in qbus n volumus Reuerendiſſimos monachos apud ſolos ciuitatis Epiſcopos, ſub quibus ſunt monaſteria,conuentiones ſuſcipere,petiti ſumus à Menna Deo amabili Archiepiſcopo huius feliciſſimæ ciuitatis , & vniuerſali Patriarcha Reuerendiſſimis o clericis hoc dare p priuilegium, vt ſi quis q habet aduerſus eos quamlibet pecuniariã r cauſam, prius ad Deo amabilem Archiepiſcopum ſ pergat,ſub quo conſtitutus eſt,& interpellet eum, & ex non ſcripto t iudicium meretur, & ſi hoc fiat,nec inquietet eũ, nec trahat ad auditoria ciuilia,neque à ſacro eum vacare faciat miniſterio, u ſed ex non ſcripto examinetur negotium ſiñe damnis, x & accipiat formam y forſan etiam ſcriptam, ſi hoc quoque partes voluerint,& popoſcerint,& liberentur alterutro certamine. ¶ Si verò aut propter cauſæ naturam, z aut propter quandam fortè difficultatem a nõ fuerit poſſibile Deo amabili Epiſcopo decidere negotium, tunc licentiam eſſe & ad ciuiles iudices pergere, & priuilegijs omnibus cuſtoditis, quæ Reuerendiſſimis clericis ſacrę pręſtãt conſtitutiones, & litigare, & examinationem fieri,& terminum imponi liti, & ita liberam fieri cauſam clariſſimis iudicibus, b ſecundùm noſtras conſtituriones, vel leges,ſtudentibus cum magnanimitate,& velociter lites decidere,vt non propter huiuſmodi cauſas ſacris amoueantur obſequijs,& cùm oporteat Deum placari, c & decẽtia ſacerdotibus agi, auditorijs detineantur, & illis turbis, d atq; inhærente tumultu litigãtiũ noceãt aſiabus. e ¶ Si tamen de criminibus f conueniantur, ſiquidem ciuilibus, hic g quidem competentes iudices,in Prouincijs autem earũ Præſides ſint iudices,nõ tranſcendente lite menſium duorum ſpatium, ex quo litis conteſtatio fit, quatenus breuis h imponatur cauſæ terminus. ¶ Illud palàm eſt, ſi reum eſſe putauerit eũ,qui conuenitur, Prouinciæ Præſes, & pœna iudicauerit dignum, priùs hunc i ſpoliari à Deo amabili Epiſcopo ſacerdotali dignitate, & ita ſub legum fieri manu. k ¶ Si verò eccleſiaſticum l ſit delictum, egens caſtigatione eccleſiaſtica, & multa, Deo amabilis Epiſcopus hoc diſcernat , nihil communicantibus m clariſſimis Prouinciæ iudici

Expenſis qnq; pſonæ pcẽtur.

Iudex gẽ. cauſib.nõ cognoſcit de cã appellationis.

Abſolui à gs Epis requiritur.

Facit ad hoc Albe.c ũ glo.j. gtra de tebus.

monia , & hoc ſi clerico inferatur,ſi autem laico , tunc & Præſes cum Epiſcopo,vt ſ.de mandatis Principum.§.ſi verò canonum.coll.iij.quæ eſt contra.Accur.
k ¶ Communicantibus. § id eſt , non cognoſcentibus cum Epiſcopo de hoc crimine.

Scire

a ¶ Scire.§ Not.interdici aliq d ſcire,vt C.de mal.& Math.l. culpa.
b ¶ Sequi.§ cũ hoc verbo cordat ſ. de mona. §.fi.& vt deter.ſit numerus.in fi.col.j.& expone vt dixi j.de eccle. tit. §. fin.col.9.
c ¶ Lites.§ ſ. tempore huius legis.
d ¶ Habentib. § ſic & alĩs confirmantur talia , vt C.de Epi.& cle.l.priuilegia.§.omnes.Acc.

¶ DE CONSANguineis, &c.

e MVltis vndiq; natura.
¶ Vtens. § qa fcã n. utãtur , ſm curſum naturæ, vt C.de veter.iur.enucl. l.ij.§.ſed qa. & ſ. de nõ alie.§.alienationis.in fi. §.nõ aũt ius naturæ mutaſ,vt inſti.de iur. natu. §.penul. & ad hoc facit §.quib.mo.nat. effi.legi. in prin.col.vj. Accur.
f ¶ Dictum eſt. § interpoſitio eſt.Accur.
g ¶ Dicitur.§ ſ. hic.
h ¶ Sua.§ i.donec vtiẽ nouitatib. quod facere ſuum ſ.naturæ eſt , vt in prin.
i ¶ Operatur. § ſ. naturaliter.Accur.
k ¶ Et.§ pro id eſt.
l ¶ Qui.§ ſ. nos.
m ¶ Duxit.§ Hic eſt caſus , quem ſolum ponit hæc conſtõ , & ſoluit p arg.vt j.c.§.vlt.& §.plurima.
n ¶ Illa.§ ſ. prima.
o ¶ Alia. § ſ. ſecundã.
p ¶ Cõſanguinei.§ ei' f.viri,qui ſunt nati ex eo dem patre tantum.
q ¶ Vterini.§ q ſunt nati ex eadem matre tm.
r ¶ Vterinos. § q ſunt nati ex eo.pfe , & mſe.
s ¶ Fuit.§ vt dictũ eſt.
t ¶ Ab eo.§ ſ. princip.
v ¶ Opinari.§ Not.mirabile verbũ, q a pauca ſapienti dicas, & multa intelligit. vnde ét dr, qp otiſſima pars eſt principium, quaſi proceſſus ſit facilior,vt ff.de orig. iur.l.j.Accur.
x ¶ Quæſtio . § ex themate pmiſſo, nunc quæſtionem elicit. Accurſ.
y ¶ Legitimis. § qũ vterini fratres vocantur cum conſanguineis fratribus ad ſucceſſionem pmortui fratris , vt C. de le.hæ.l.vlt.§ ſed nec.
z ¶ Prolem.§ & erant conſanguinei tantum ,
a ¶ Maternam § & ũ vterini erant.
b ¶ Venerat.§ i.veniſſet.
c ¶ Fecerat.§ i.feciſſet.
d ¶ Honorati.§ i. hæredes,inſtituti,qui honorati dicuntur . Accur.
e ¶ Et.§ pro id eſt.
f ¶ Mortes.§ ſunt enim duę , naturalis , & ciuilis, vt deportatio, vt ff. de cõtrata.l.j.in fi.Acc.
g ¶ Vult autem.§ ſolutio quæſtionis. Accur.
h ¶ Meliores.§ hic diſtingue,quin aut ſunt vtrinq; cõiuncti tantum, aut ſoli conſanguinei, aut ſoli vterini: & his tribus caſibus equaliter admittuntur vndecunq; bona euenerunt, vt j. de hær. ab inteſt.§. ſi igit defunctus.col.ix. aut conſanguinei tũ cum illis qui ſunt vterini tm, & tunc in bonis q̃ſtis à defuncto fratre,dico idem qđ equaliter admittunt, cũ agnatio,& cognatio hodie ſit æqualis , vt j. de hære.ab inteſt.§ ſi verò neq; fratres.ſecus in ijs, quæ habuit à patre tm, vel à matre tantũ : quia tũc præfert ille,q ex eo latere ſibi erat iuncti, vt C.de leg.hæred.l. de emãcipatis.nec dico eẽ correctam d.l. de emã. p pdictũ.§. ſi verò neq; fratres.licet hoc dixerit P. nã & per eandẽ aut. de hęr.ab inteſt.eſt differẽtia inter eos, q ſunt vtrinq; cõiuncti, & eos qui ſunt ex alio tantum latere, vt in §.ſi igit defunctus . & in oibus his ceſſat hæc pſtitutio,ſed remanet ſibi locus in tribus caſibus, ſ. qñ ſunt vtrinq; coniuncti cum conſanguineis tantum, vel qñ cum vterinis tantum, vel quando cũ cõſanguineis tantum: quibus tribus caſibus præferuntur , qui duplici iure vtuntur, vt hic, & j.e.§. fi.excludant &c. ſic no. quòd duæ rationes vincunt vnam, vt inſtit. de adop.§. ſed hodie.& C. de edi.Di.Hadr.tol.l.fi. ibi,potiora iura, &c.niſi vna ſit melior, q̃ duę, vt ff.de inoff.teſt.l. nam & ſi parentibus. Accur.
i ¶ Et. § pro id eſt.
k ¶ Hæſitare.§ i.dubitare,q.d.nõ ſit amodo, qr nos dubitemus de rati varietate naturæ, qualis iſta fuit, nã lẽmè definimus per hãc legem, & dicimus quid iuris eſſe debeat.Accur.
l ¶ Minores.§ i.qa nõ tm fratres dñr eſſe , qui ſunt ex vno latere quantum qui ex vtroque.
m ¶ Plurima namque.§ nõ tm dicit hic,niſi vnũ, vt dic,qp dicit plurima. nã primò caſu proxi.ſecũdarõ pdictã: q̃a duæ rationes vincere debẽt vnam, vt j. dicit.
n ¶ Lex.§ vt C.com.de ſuc.l.fi.& ſupple,q̃ dicit.
o ¶ Acquirunt.§ i.parẽtib.quantũ ad pprietatẽ.ſed dũtaxat q̃tum ad vſum fructũ, vt C.de bo. q̃ lib.l.quęcunque.& C. de bo.mat.l.j.Sed hodie idem

Sapienti pauca dicẽ da ſunt.

bus. neq; enim volumus talia negotia oĩno ſcire ciuiles iudices, cũ oporteat talia eccleſiaſticè examinari,& emendari animas delinquentium per eccleſiaſticam multam,ſm ſacras,& diuinas regulas, quas etiam † noſtrę ſequi b nõ dedignantur leges. ¶ Si verò quædã priùs cõteſtatæ ſunt lites, c hæ manent in ipſo ſchemate, velocem accipientes finem, omnibus, quæ iam à nobis ſancita ſunt ſiue ſuper ſanctiſſimis eccleſijs,ſiue ſuper Deo amabilibus Epiſcopis,ſiue ſuper clericis, ſiue ſuper monachis, propriam virtutem habentibus. d Tua igitur Eminentia,quæ placuerunt nobis,& per hanc ſacrã declarata ſunt legem,per programmata propria manifeſta faciat vniuerſis, & in perpetuũ ſtudeat cuſtodiri. ★

De conſanguineis, & vterinis fratribus.

TITVLVS XII.

NOVELLA LXXXIIII.

¶ Si fratre præmortuo,ſuperſunt fratres ex utroq; latere coniuncti,tunc conſanguineis tantùm, uel uterinis tantùm præferũtur ij, qui ex utroq; ſunt coniuncti parente. Ang.

¶ Impera. Iuſtinianus A. Ioanni gloriоſiſſimo per Orientem prætoriorum Præfecto, iterum exconſuli ordinario, & patritio.

MVltis vndiq; natura nouitatibus vtens (* dictũ eſt iam in legibus hoc ſæpe proœmium , dicitur autem & iterum) donec illa, quæ ſua h ſunt, operatur, i ad opus multarum nos pertrahit legum. Legitimas enim , & cognatiuas ſucceſſiones dicunt quidem nobis & veteres,& qui ex antiquiſſimo iure hæc ſumẽtes , deſcenderunt vſque ad nos, qui k plurima horum correximus. ¶ Peruenit autem ad nos aliquid tale, Duxit l quidam vxorem , & filij ex eadem ſunt nati, deinde, moriente illa, m duxit rurſus aliam, n ex qua nati ſunt filij ei prioribus conſanguinei o ſolùm, non tamen vterini. p deinde etiã tertium introduxit matrimonium, fecitq; filios ex ea. poſt mortem verò eius ad ſecũdum mulier deſcendit virum , ex quo alios fecit filios,ijs, qui ex priore viro fuerant,vterinos q ſolùm, non tamen conſanguineos . moriente igitur matre , poſteà mori vnum fratrum ex tertio matrimonio contigit ſine filijs, & ſine teſtamẽto , multos fratres relinquentem , alios quidẽ conſanguineos, alios autem vterinos , alios verò ſimul & conſanguineos, & vterinos. Et quæ quidem adinuẽta eſt naturæ nouitas, talis quodam modo fuit. Licebit autẽ tali principio dato nobis ab eo, r †& alios quoſdam opinari s caſus tale aliquid proferre valentes ſiue morte viri,ſiue morte mulieris , ſiue alia legitima ſeparatione, nuptijs diuerſis hoc facientibus. Quæſtio, t igitur illa erat,ſi ad mortui fratris hæreditatem oporteret omnes vocari, & conſanguineos,& vterinos,& ſimul quidem conſanguineos, ſimul autem vteri nos fratres. ¶ Quia igitur † conſiderãtes leges omnes, quas cõgregauimus,& veteres omnes,& noſtras , huiuſmodi non inuenimus emerſiſſe quæſtionem , congruum eſt eam ſerò tandem refrænare lege , & conſiderare , quia fratribus ſunt ad defunctum alijs quidẽ cognationis iura, † quæ nos legitimis v copulauimus, alijs autẽ hoc ipſo legitima . cõmunicabant eĩ aliqui ei circa paternam prolem, x ſicut alij circa maternam: a alij autem illud purè habebant , & lege, & natura iuuante ſe eò , quòd ex ijſdem erant procedẽtes matrum ſinibus , y eratq; eis patris ſemen vnum , & vndiq; veluti quoddam ſignum eis germanitatis reſplendebat. Si igitur huiuſmodi frater litibus liberare & legem , & dubitantes voluiſſet, ad teſtamentum venerat, b & ſuam ſententiam fecerat manifeſtam, & per ſcripturam,honorati, c ad hæreditatem vocarentur. Quia verò hoc agere noluit,aut non potuit, (multę nãque ſunt homini & d anxietates in numeræ , & repentinæ mortes e) hæc nſra lex cauſam determinat. Vult autem f hæc lex, ex vtroque decoratos , & ſimul quidem cõſanguineos,ſimul autem vterinos fratres ad ſucceſſionẽ morientis meliores g eſſe, quàm illos , qui ſolũmodò cõſanguinei,aut ſolummodo vterini ſunt. & h nos non faciat hæſitare i naturæ varietas:ſed nos huiuſmodi adinuentiones oſtẽdimus legitimas , atq; decernimus , perfectioribus diſtribuentes , quæ meliora ſunt, & minores k exæquari eis non patientes. ¶ Plurima namq; l ad hoc nos inuitauerunt. Primum quidẽ altera noſtra lex m ſi filius moriatur filios non habẽs, deinde exiſtentibus ita fortè maternis rebus aut ex nuptiali, aut etiam ex alia cauſa , quæ non acquiruntur, n priùs ex ijſdem nuptijs fratres ad hæreditatem vocari , deinde ex alijs,& poſt hos patrem , quod † probatio erat :

Aliàs ab ea ſ. qõe, vel naturæ. Halo.

Ex hoc §. extracta eſt auth. q̃ eſt ſuper l. ſancimus quẽadmodũ.C. cõia d ſucceſ.& incipit italq; mortuo.

Cognati ca. Scring. Fratres ad inuicẽ variè ſuccedunt.

Finibus. Halo.

Rõnes duę vincũt vnã.

Qui. Halo.

Universidad de Deusto

idem est in omnibus aduentitijs, vt C.de bon.q̃ lib.l.cum oportet.

a ¶ Legislatio.ʒ p dicta. C.cõia de suc.l.fin.q̃ tñ hodie corrigitur: cum pater vocetur vnà cum filijs, vt j.de hære. ab intesta. §. si verò cum accedentibus.

† Concor. c.vlt.cũ gl. super verb. b ¶ Ducum.ʒ vt C. cõmunia de succes.l.fin.& C.de bo.ma l.j. uniculi'.ex le maio.& obed.

c ¶ Acquirantur.ʒ sparentib. quantum ad proprietatem. Accur.

d ¶ Valere.ʒ nam olim hæ solæ patrib.non acq rebantur, cætera aduentitia sic. Sed, vt hic dicit idem in omnib. aduentijs etiã seruari debet, vt diximus institut. per quas perso.no.acquir. §. hoc quoque.

e ¶ Legibus.ʒ q̃ sunt vt C.de le.hæ.l.de emancipatis.& C. cõia de suc.l. vlt.& C.de bon. q̃ lib.l. quæcunque. & plenè dixi modò. Accur.

f ¶ DE ARMIS. *¶ Hæc rub.nõ lego, sed q̃dam in ea noto. Acc.*

g Agnum. Inuocantes. ʒ Not. sic ã. de Quæstore. in prin. Accur.

Bellũ duo mala ifert.

h ¶ Patiunt.ʒ No. bellũ duplex malum inferre, vt hic, & etiã tertiũ, quia facit hoies paupe res, vt C. de cad. toll. in prin.& j.e.§. si autẽ ibi, dum terræ cultores.

i ¶ Fabricẽsij.ʒ vel fabricenses q̃ sunt ét quidam hñtes ossũ, & necessitatẽ faciẽdi arma, cui necessitati corũ posteritas teneẽ, vt C. de fabr.l.iure.lib.xj.& ad instar militũ. nota debent hre in brachijs, & aliena prædia cõducere colendaꝰ nõ debẽt, vt C. de fabr.l.stigmata. & l. fin. in prin.eo.lib.xj.

k ¶ Faciunt.ʒ hi deputati, qui ꝓhibiti sunt operari.

Da. xv. Kal. Iu. C. P. Imp. D. N. Iusti. A.

l ¶ Armamẽto.ʒ quod enim auferẽ ab indigno, applicatur fisco, vt ff. de iure fisci. l. lucius.

m ¶ Instruxerint. ʒ qa aliquẽ instruxerunt, qui facere scit. Accur.

n ¶ Ipsis.ʒ ballistarijs, vel & ipsi inter publica arma ponant. Accur.

o ¶ Deputati. ʒ habebãt enim quosdam sibi deputatos sicut fabricenses. Accur.

P ¶ Patrum. ʒ i. rectorum. & not. quod dr̃ pater, vnde sicut pater debet habere filij gubernationem, sic ciuitatis rector. & sic pro opinione nr̃a, qua dicimꝰ, qd̃ sufficit talem iurare de calu. licet P. dixerit maiorem partem vniuersitatis debere iurare, vt eo q̃ dudũ talia nostra legislatio cõcessisset. nã si ét patre existente, suo patri, & ijs, qui sunt ex alijs nuptijs, præponi consanguineos, & vterinos fratres cõtingit: cõsequẽs est, licet pr̃ non existat, sed fratres solummodo, † præponi ijs, qui ex vno parentũ solummodo copulantur morienti, eos, q̃ similiter q̃dẽ consanguinei, similiter aũt vterini sunt, & his cõueniens erit illud qd̃ dudũ b & in maternis, & in ijs, q̃ ex nuptiali causa, aut aliter non acquirunt, c sancitũ est, hoc etiam in reliquis moriẽtis reb. valere, d atq; tractari. Hæc igit̃ lex in isto casu data sibi occasione sicuti dictum est, posita sit. Et qa ex trib. matrimonijs hoc ꝓcessit, nouitas naturæ nihil prohibet, vel si quis proponat & in duobus solummó matrimonijs, alios quidem esse solũ vterinos, alios aũt consanguineos simul, & vterinos, vel si quis extendi dicat matrimonia, & adhuc amplius tale aliquid fieri. Et sic in huiusmodi casib. vbi tales q̃dã introducuntur ordines fratrum, lex habeat suã virtutẽ, & excludant duplici vtẽtes iure, eos qui vno solo vti possunt. Si verò non talis est casus, sed solummó constituti sunt vterini, aut cõsanguinei, & moriat aliquis fratrum: hi priorib. subiaceant legib. e q̃ eorum successiones disposuerunt. Locum tñ hæc lex habeat nõ solũ in hoc casu, q̃ qõnem mouit, sed ét in ijs, q̃ post ea futuri sunt. Quocirca priora si aut iudicis sententia, aut pactionũ expedita sunt formis, habeãt propriã decisionẽ huius legis iudicio nõ egentia. Tua igit̃ Eminentia q̃ placuerunt nobis, & ꝓ hanc sacrã manifestata sunt legem, per literas proprias declarare cunctis, & in perpetuum obseruare festinet.

De armis.

TITVLVS. XIII.
NOVELLA LXXXV.

¶ Princeps arma publica fieri iubet, sed priuatos facere, & uendere prohibet, cultellos autem minores fieri, & uendi a priuatis permittit. Barto.

¶ Imp. Iustinianus A. Basilidi gloriosiss. Magistro sacrorum officiorum.

MAgnum Deum, & saluatorẽ nostrũ Iesum Christum, & eius auxilium sp inuocantes, g studemus oẽs subiectos nostros, quorum regimen credidit nobis Deus, illæsos, & sine calumnia custodire, & inhibere bella, q̃ persuam cõsiderationem suscipientes aduersus alterutros operanẽ dolores, duplex ex hoc contra se supplicium insferentes, tam quod sibimet inferũt, q̃ quod ex legibus vesaniam † eorum punientibus patiuntur. h Volentes igitur huiusmodi mortibus homines liberare, prospeximus armifacturæ opus nullum priuatum operari: solos autem illos armafacere, qui in publicis deputati sunt armificatorijs, aut qui dicuntur fabricensij: i eos autem, qui operantur arma, nulli vendere priuato. ¶ Sed neq; qui in numeris constituti sunt armifactores, quos etiam deputatos appellant, qui de fisco annonas accipiunt, permittimus operari, aut alicui vendere arma: sed solùm diligentiã habere armorum milites in numero constitutos, in q̃bus militant. ¶ Si verò nouum aliquid faciunt, k hoc auferri ab eis, & in sacro nostro inferri armamento, l adijciendum ibi repositis publicis armis. ¶ Hoc autem obseruare volumus & eos, qui in ordinibus ballistariorum sunt, quos per diuersas statuimus ciuitates, ordinantes eos, & arma facere sancientes: vt & ipsi solã publica arma in armamentis publicis vniuscuiusq; ciuitatis recondita corrigant, atq; renouent. Si q verò vnum aliquid armorum instruxerint, m hoc similiter & ipsis, n inter publica arma præstent, & nulli alteri penitus vendant. Hoc quoque custodiant, qui in ballista rijs deputati o sunt periculo patrum P ciuitatum, sub quibus & ipsos ballistarios statuimus, & publicorum armamentorum diligentiam, atq; custodiam cõstituimus, quatenus si qui visi fuerint, aut deputati, aut fabricensij vendentes arma, prouideant per loca iudices, eos supplicijs subdere, insuper etiam arma ab ijs, qui ea comparant, sine pretio auferre, & publico vindicare. ¶ Hanc igitur gubernante nos Deo cogitationem per præsentem sancimus legem, in nulla ciuitate, aut Prouincia nostræ Reipublicæ habere licentiam priuatos, aut alium quempiam arma facere, aut vẽdere, aut quolibet mercari modo, sed solos eos, qui inter fabricenses referuntur, hæc instruere, & deferre ad sacrum nostrum armamentum. & hoc a tua Celsitudine, & qui post te susceperint cingulum, custodiri sancimus: deputantibus nobis aliquos chartulariorum, q qui sub tua Celsitudine in scrinio sunt constituti fabricensium periculo, quinque inter eos priorum, bonam opinionem r habentes, & oportunos, qui & eos, qui in hac felicissima ciuitate, & in alijs ciuitatib. nostræ Reipublicæ arma faciunt, requirentes, prohibeãt priuatos, aut etiam alios quosdam citra eos, qui deputati sunt inter fabricenses, armifacturæ agere causam, & in quibuscunque compererint locis aliquos priuatos hoc audẽtes, hæc auferre, & fisci applicare armamento. ¶ Si autem inter operarios priuatos, artifices oportunos inuenire potuerint, hos, si voluerint, in militis statuere, & in descriptione † nomina eorum facere, & destinare nobis descriptionem s artificum, vt per sacrum nostrũ rescriptum in illis statuantur locis, in quibus sunt publicæ fabricenses: † quatenus ipsi operantes t arma, & de fisco annonas accipiant. hoc enim facto, & subtiliter obseruato a prædictis personis, licentia penitus nulli dabitur, neque ciuitates inhabitantibus priuatis, neq; villas incolẽtibus rusticis, armis vti aduersus alterutros, necesq; præsumere, & ex hoc plurimos homines occidi, publicas verò perire functiones, dum terræ cultores vitam amittere metuentes, fuga ꝓpter

C.de in.cal.l.2.§.q̃d ob seruari.& §.hoc ér.& ff. de ꝓdi.& dem.l.municipib.& j.e. §.si autẽ in fi. q ¶ Chartulariorum.ʒ chartularij appellant, q̃ scribunt in chartula publica, qui vulgo tabelliones dicuntur. & not. qd̃ tabelliones eliguntur in huiusmodi factis.

† Furcis Halo. Charmarij & tabliones q̃ cantur.

r ¶ Opinionem.ʒ vt §. de mona. §. ordinationem. colla.j.

s ¶ Descriptionem.ʒ i. matriculæ scripturam. t ¶ Operantes.ʒ sic §. de man. Prin. in fi. ii.

timorem

a ¶ Confessionem.ʒ id est, scripturam, in qua confitetur.

b ¶ Pecunijs.ʒ hoc est quod dicimus in ære, & persona.

c ¶ Negligentem.ʒ i. de mo. in fi. col. j.

d ¶ Cinguli.ʒ id est, dignitatis amissione.

e ¶ Comperientes.ʒ §. scenicas nõ ſo. & C. ad L Iul. de vi pub. l. vlt. i fi.

f ¶ Palam.ʒ quasi dicer et, prohibuit arma sic i genere fieri, vel vendi, nũc specificat. & no. q̃ alibi largius sumuntur arma, vt pro lapide, vt instit. de publ. iudic. §. item lex Cornelia.

Armorum appellatio ne quid ve niat.

g ¶ Semispathia.ʒ id est, illa arma. Accur.

h ¶ Lanceas.ʒ No. q̃dam sunt, quæ vnicum quoddã habent ad capiẽdos hoies, q̃ rompheæ vocant, vt ff. de vi, & vi arma. l.iij. in prin. Acc.

i ¶ Minores.ʒ aptos ad pœnarum tẽperationẽ, vel panum incisionẽ secundum Alb. ex his põt colligi statutum de nõ portandis armis per ciuitatem aliquam.

Tabellio delinquens i officio re pelli dẽt.

k ¶ Tua.ʒ loquit Magistro officiorum, vt innuit in principio constitutionis eiusdem. Alb.

l ¶ Solicitudine.ʒ No. quod si tabellio delinquit in officio, nõ debet amodo posse hoc officium exercere. Accur.

¶ DE DEPOSITO, & denunt. &c.

m Ité nuper. In quibusdã.ʒ n. sub quibusdam conditionibus Accur.

† Parameſin.

n ¶ Agant.ʒ i. deponẽtes impleãt cõditiones, quas implere debent.

o ¶ Impletis.ʒ & quando ꝓ non impletis conditionibus, vt ff. depositi. l.j. §. pen. & C. de petit. hære. l. vlt. Azo.

† Alciatus lib. disp. 1. cap. xx. Iohannes, refutant & quæ Iauris no mocopia dicuntur cop. intem stitu nors vocãt. seu verſabi lis.

P ¶ Extrinsecus.ʒ i. præter deponentem. deponens. n. interdicere pot, nõ alĩ, vt hic. nisi iudex interdicat: tũ ꝑsona de positarij sic ſaſpecta, ne cũre aufugiat, vt ff. qui satisd. co. l. si fideiusſor. §. fin. Sed ſm hoc nonne sunt correctę leges, quę dicunt ét depositarium rei vẽdicatione dño vero teneri: vt ff. de rei vẽdi. l. offiñ. & ff. depositi. l. bona fides? Quãdã sic. sed tu dic ſm Io. q̃ nõ: & aliud est velle agere rei vĩdicatione, & aliud facere hmõi interdictionẽ, q̃ nõ restituat. Acc.

* Monocõdia. ¶ Monocõdia. & quos vocant Zibynes, sibinitibia. Halo.

q ¶ Retinere.ʒ i. facere teneri, vel differre.

r ¶ Data sunt.ʒ i. scilicet actione depositi. nã prius habẽt ratio depositum, si cedunt bonis debitores, vt ff. depo. l.

timorem vtunt. Oportet ergo eos, qui diriguntur à tua Celsitudine ex memorato fabricẽsium scrinio ad prohibendos priuatos armorũ factores, cõfessionẽ a accipere etiam per loca iudices, & subiecta eis officia, & ciuitatum defensores, & patres, quia nihil valebunt de cætero horũ, quę à nobis ꝓhibita sunt, ali quid agere: sed quę per præsentem sancita sunt legẽ, custodient: pœnã & in pecunijs, b & in ipsum formidantes caput. ¶ Sancimus. n. magnæ quidem Alexandriæ iudicem negligẽtẽ, c q̃ à nobis sancita sunt, xx. auri librarũ exoluere pœnam, & cingulo cadere, & huius officiũ similiter auri librarũ xx. dare pœnam; & capitale subire supplicij: aliarum verò Prouinciarum iudices damnum quidẽ x. libr. auri sustinere: similiter autem & ipsos casui cinguli d subiacere, & eorum officia. Defensores autem, & patres ciuitatum, trium lib. auri multari pœna, & in capite sustinere periculum, si quod tale factum cõperientes e non punierint, aut hoc agere valentibus non nuntient, sed late re permiserint. ¶ Vt autem palã f fiant, quæ à nobis prohibita sunt à priuatis, & alijs quibuslam citra eos, qui in sacris nostris fabricensibus referuntur, fieri, aut priuatis vendi arma, & hoc per præsentem legẽ significare curauimus. ¶ Prohibemus enim priuatos operari, & emere arcus, & sagittas, & spathas, & enses, quæ vocare consueuerunt, semispathia, g † & quæ vocantur zaniæ, siue loricæ, & contos, & quolibet modo, vel figura factas lanceas, h & quæ apud Isauros i noſantur monocopia † & appellatos sit innos † seu missilia, in sup & aspidas, siue scuta, & galeas, seu cassides. non enim ista alij cuidam instruere sinimus, præter eos, qui deputati sunt, in sacris nostris fabricensibus, solos autem fieri, & vendi à priuatis, & priuatis vendi permittimus cultelos minores, k quibus nullus in prælijs vtitur. Præsentẽ igitur legem generalẽ tua Celsitudo in hac proponat Regia ciuitate, necnon & per alias ciuitates nostræ Reip. vt omnes agnoscẽtes quæ placuerunt nobis, hęc obseruent. ¶ Denuntiamus autem futuris prę esse, huiusmodi custodię chartularijs ex memorato fabricẽsium scrinio, q̃a ex negligentia nõ solùm pecuniarias sustinebunt pœnas, sed etiam in corpore supplicia patientur, & militia cadent: insuper nec ipsum vlteriùs permittia nobis scrinium in huiusmodi adesse solicitudine, l sed alijs committi fabricensium curam. Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc legem declarata sunt, tua Celsitudo, & qui post te cingulo fuerint, operi, terminòq; tradere festinẽt, indignationem nostram & ipsi metuentes, nisi rem sic vtilem Reipublic. custodierint.

De depositio, * & denuntiationibus inquilinorum, & de suspendenda administratione panum.

TITVLVS XIIII.
NOVELLA LXXXVI.

¶ Non valet denuntiatio ne reddatur depositum, uel ne alimenta de publica annona eroganda præstentur, uel ne soluatur pensio domus locatæ: & qui talem denuntiationem fecerit, punit ad interesse creditoris, in quo q̃q; uenire poterit totum depositum. Ang.

¶ Imper. Iusti. A. Ioanni gloriosiss. sacrorum per Orientem prætoriorum Præfecto, iterum ex consule, & patricio.

ITem nuper audientibus nobis (hoc quòd in imperio publicè sedentes multories agimus) orta est aliqua quæstio, quã resoluimus statim. huiusmodi verò dicentes contingere multa, communi, & generali lege definire, hoc iustum esse arbitrati sumus. Si enim quis ab aliquo capiat aurum, aut res aliquas depositi causa in quibusdã m conditionibus: deinde illi agant: n necessitatem habeat oẽ restituere aurum, aut res cõditionibus semel impletis: * & nulla omnino licẽtia sit aliquibus extrinsecus P interdictionibus † vti, & retinere q depositi restitutionem, cùm & alia multa priuilegia, tam à præcedentibus legislatoribus, quàm à nobis ipsis data sint. r licentia enim est prohibenti redditionem, eum quidem cui creditum est depositum, non molestare, eum verò de rebus, quæ in quęstione sunt, qui aurum, aut res aliquas accepturus s est, litem sortiri, & iustitiam, & legem promereri. Sed ne per hanc causam damnis magnis subijciat eum, qui interdictionem suscepit, & compellatur aut defensiones expetere, t aut res habere, & non possit voluntariè cum deponẽte benignè agere: q̃ si tale aliquid egerit, (omnino enim oportet non sola delictorum nos contentos esse prohibitione, sed etiam timorem inferre iustum transgressoribus) siue perditionem contigerit rerum, aut pecuniarum fieri, & hoc probetur, u siue aliũ quemcunq; casum fortuitum, ipsum respicere, qui cõtestationem dixerit. ¶ Insuper etiam ex quo facta est huiusmodi contestatio, x vsuras pecuniarum vsq; ad tertiam y centesimæ agnoscere prohibentẽ accipere propria: non solùm si aurum fuerit qd̃ depositum est, restitui verò prohibitum, sed & si alię res z sint: vt hoc timore a stultorum simul, & peruersorum malignè versandi b † in depositionibus homines cessent. ¶ Sed & totum c hoc quod de mandatis est, & aspicere, & constituere ſm legem prouidimus. Videmus eñ frequentari hoc in Regia hac præcipuè ciuitate, & aliquos interdicẽtes eis, q̃ ministrant ꝓ publicas annonas, & tesseras d † accipiunt

* Et attestatione adinq linos facta, item de suspẽsione erogationis panũ ciuiliũ. Hal.

Tessera q̃d sit.

† Alias vestandi cursum.

† Tesseras frumentarias. Halo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Occasio.¶ qđ ideo iniquũ est, vt ff. de transactio. l. cum hi. §. sed & personarum. & §. si in annos.
b ¶ Imbanchici.¶ i. in banchis nõ sedẽtes: qa sunt absentes: idẽ si psentes, aĩs est in litera in banchis non vũr, & eodem modo intelligas: & non est vis, vtrũ sint absentes, vel pñtes, sed fortè ita de facto fuit, scilicet quòd erant absentes. Accur.
† Inuidentes. Halo.
c ¶ Illi verò.¶ quibus interdicitur.
d ¶ Eas.¶ interdictiones.
e ¶ Non obdormiat.¶ i. non differat eum conuenire. nam negligẽtia est nociua, vt hic, & C. de anna. exce. l. vt perfectius. & econtra diligentia fructuosa, & ff. q in frau. credi. l. pupillus.
f ¶ In liberalib.¶ supple ex præmissis, & nulli aspirent in liberalib. iterdictis &c. sunt enim liberales ideo, quia libẽter suscepit interdictionem ille, cui interdicit, vt hic, vt per hoc differat solutionem, vt §. pro xi. §. ibi, illi verò &c. Alij dicunt in liberalibus, i. in depositis, quæ ex liberalitate, & bona fide fiunt.
† Neq; illiberales exque oi parte, inuidia plenas attestatiões excogitato. Halo.
g ¶ Administratio.¶ q sibi omni die fiebat.
h ¶ Mox.¶ i. tunc.
i ¶ Defensiones.¶ i. nõ exigat depositarius fide iussores a deponẽte, vel cautionem pp hmõi interdictum: quia graue est, vt subijcit, dare fide iussorem, vt ff. vt in pos. le. l. si is a quo. §. fi. & puto hũc §. generaliter ad omnes tres casus huius constitutionis, & p hoc dico corrigi, quod est C. depos. l. pe. in fi.
k ¶ Defensionem.¶ i. si vult cauere de defendẽdo depositariũ, facultas erit ei dño sic cauenti supple rem propriã reciperе. Vel dic econtra, quia dicit depositarius se paratũ recipere cautionem, & supple, & rẽ restituere datam in aliũ modum.
¶ Neq; aliquis defensiones opponito, q ei, qui repetẽdi ius habet, si vt de positi, vel aliorũ noĩe defensionẽ offerat, licẽat sua recipere. Ha.
l ¶ Fiat.¶ hoc verũ est in ptorijs, secus in alijs. vt ff. de præt. stip. l. ptorijs. & l. j. §. 3. & §. fin. & ideo malè allegat hic Imperator. Accur.
m ¶ Indicãt.¶ i. ipsi qui venerũt ad nos p qõne facti, vt §. eo. in princ. & pt dicere, i. inducunt nobis in mentem, q faciamus hanc l. Accur.
¶ Exploraturn, & perspectũ nobis i aĩo habẽub. Hal.
n ¶ QVIBVS MODIS, &c.
¶ *Differt hæc ab illa.¶ quibus modis &c. qa hæc generalior est, ut j. authen. ut in me. pri.*

accipiunt ab annonarum Præfecto, volentes suspendi administrationem, & eos, qui ex hoc solummodo forsan nutriuntur, defraudari administratione, per quam eis omnis tribuit vitæ occasio. a Huic autem rei seuerius, & difficilius illud est: multis enim domos possidentibus in hac felicissima ciuitate, qui imbanchiti b nõ videtur, † mox futuris pensiones ab inquilinis accipere calumniantur, per interdictiones inquilinis dirigẽtes, vt non inferant eis. Illi verò c vltrò eas suscipientes, quidam propter inopiã forsan comedũt eas, d quidam verò & exules à magna hac fiunt ciuitate, & decidit omni no pensionum administratio iis, qui ex hoc forsan solo nutriuntur, secundùm quod occurrentes in ciuilibus annonis diximus. ¶ Nemini igitur damus huiusmodi licẽ tiam: sed vnusquisq; si aliquam habeat causam ad obnoxium sibi, nõ obdormiat: e in liberalibus f autẽ peruersitate omni plenius aspiret interdictionibus. † Cognoscat. n. quia si tale aliquid egerit, & per occasionem eius ceciderit, aut administratio g panum, aut pensionũ datio ex hoc accidens, ipse sustinebit periculum mox h quòd interdictionem inquilinis, & ministrãtibus panem miserit, aut suspẽderit annonam. nihil enim horum agi omnino volumus: sed ex quo interdictiones egerit, sancimus eum omne damnum sarcire domino rerum super hoc, & vsuram, & tertiam cẽtesimę agnoscere pecuniarum, aut rerum, quas nõ accipere, per eum is, qui secũdùm hunc modũ lęsus est, valuit. Et neq; aliquis opponat defensiones, i qa qui prę sens est ei exactionis domino danti defensionẽ k aut in depositio, aut in alijs recipere rẽ propriã. † Non enim omnibus est facilè fideiussorem præbere, nostris legibus nullam defensionem omnino ratam esse ponentibus, nisi cum fideiussione fiat. l fideiussorem enim omnino dandum idoneum non facile, neq; possibile passim est. ¶ Et propterea igitur in obseruantiam nostrorum subiectorum volumus hoc custodiri amodo, & decæterò omni tẽpore, vt immortale sit huius nostrę sãctionis iuuamẽ Reip. Indicant m quidẽ nobis in mẽtem veniẽtes, † præsentẽ verò legem commune iuuamen nostris parientem subiectis. Tua igit Eminentia quæ placuerũt nobis, & per hanc diuinam manifestata sunt legem,

operi, effectuiq; tradere, & in perpetuum obseruare festinet.

Quibus † modis n naturales efficiuntur sui, & de eorum ex testamento, siue ab intestato successione.

† vide infra.

TITVLVS I.

NOVELLA LXXXIX.

Collatio septima.

¶ Imp. Iustinianus A. Ioãni glor. pẽr Orientem prætoriorum Præfecto, iterum exconsuli ordinario, & patritio.

Naturaliũ o nomen Romanæ legislatiõi dudũ p non erat in studiũ, nec quælibet q circa hoc fuerat humanitas: sed tanquam alienigenum aliquid, & omnino alienũ à Rep. putabatur: A Constantini verò piæ memoriæ temporum in constitutionũ r scriptum s est libris. Deinde paulatim in mediocritatẽ, t clemẽtemq; sententiam Imperatores transeuntes leges posuerunt, alij quidẽ & dari, & relinqui aliquid eis à patrib' concedentes u, aliqui autẽ etiã ad inuenientes modũ, per quẽ naturali iure priore liberati, legitimi fierent x, & paternæ substantiæ successores: paulatimq; etiã ad nepotes processerunt huiusmodi legislationes y, & quoniã in nostra tẽpora venerũt z, & eorũ qui paulò ante nos fuerũt, multã varietatẽ a causa suscepit. Nos enim duplex habuimus studiũ, & plurimos in libertatẽ perducere homines ex priore seruitute b, & ex naturalibus ad legitimos eleuare c. nõ eĩ vltio d, & interdictio despiciẽda est, sed quod est in necessitate, curandum est, & diffugiendũ quidẽ quod malũ est: inueniendum verò vndiq; quod melius est. ¶ Quia igitur aliqua quidẽ in cõstitutionũ Codice, quẽ e ex omni priorũ Imperatorũ legislatione collegimus, de naturalibus scripta sunt filijs, quædam verò in libro Institutionũ: de his aũt nos cõstituimus f, aut iam perfecta cõperimus g, & nosipsi plurimas fecim' de his cõstitutiones, alias quidem in prædictarũ collectionẽ h cõstitutionũ, alias aũt etiã posteà i: ne causa sit dispersa, bene se habere credidimus in vna cõstitutione k totum l colligere, quæ pro omnibus sufficiat, ea, quæ đ naturalib' sunt corrigere, atq; sancirę. ¶ Palàm nãq; est, quia hominum alij quidem liberi simul constiũtur, & inter legitimos a sunt, alij verò hoc priùs non habentes, posteà fiunt, b & ex seruis c ad liberos ascendunt. & ex naturalibus ad legitimos: alij verò ex hoc ipsò naturales sunt, & quędam eis successiones exiũtur: alios aũt neq; naturales esse đcet, sed etiã hoc mõstrantur indigni. Oportet igitur nos ita facere constitutionẽ, d vt nullus ignoret, quę possunt in naturalibus valere: dicimus autem inchoãtes legẽ qui consiũtunt naturales, quibusque modis procedunt ad legitimos, (quorum e plurimos inuenimus nos) & quæ sunt horum successiones, & quomodo q dem vetustas vsa est his amarè, f quomodo nos humanè. Nec illud quoque relinquitur, g qui † nec naturaliũ digni sunt, sicuti diximus, appellatiõe.

Filiorum quinque sunt genera.

† Alij gnã.

¶ Natura siquidẽ h ab initio dum de filiorũ procreatione sanciret, i scriptis nondum positis legibus, j omnes similiter quidem liberos, simi liter aũt produxit ingenuos. Primis nanq; parentibus primi filij similiter quidem liberi, similiter autẽ legitimi à natura fiebant, bella verò, & lites, atq; libidines & cõcupiscẽtiæ cãm deposuerũt † ad aliud schema. k Seruitutẽ nãq; inuenit bellũ, naturales aũt castitatis casus: l lex autem rursus huiusmodi delicta curãs libertatẽ seruis molita est, & multùm đ his tractauit, modos m introducẽs de na millia. imperatoriæ verò cõstitutiones aperuerũt iis, quæ nõ rectè facta sunt, ad ius legitimũ vias, quod nõ trãsitoriè n neq; nos sancimus, neq; subiectos hanc legem negligenter audire præcipimus. Legitimi siquidẽ successores procedũt hominib' ex nuptiis, quas contrahunt aut cum dotalibus instrumẽtis, aut etiam absque eis, sic ad fœminas masculis conueniẽtibus, vt ab initio habeant ad eas legitimarum nuptiarũ affectum. o

† alias posierunt.

¶ Et hoc enim in calumnia posi tum nos respiciẽtes, lege p decreuimus q d in iis qdẽ, qui fortunæ dignitate prouecti sunt, quid autẽ in mediocri hominũ statu agẽdũ sit, ad demonstrationem legitimarum nuptiarũ, quid verò deinceps permissum est plebi. q Quapropter nuptiis p cedẽtibus, r ex hoc ipso sunt successiones certæ: & si inter legitimos connumerentur, mox lex s introduxit successionũ modos plurimũ de his tractãs. Legitimũ siquidem ius sic se habet. t

¶ *Si quis natus sit liber, non tamen legitimus, aut etiam natus sit seruus, sed libertatẽ posteà meruit, si sit masculus, legitimari potest per oblationem curiæ, si verò fœmina, legitimatur nubendo curiali legitimo. hoc dicit. Ang.*

¶ Quod verò non est huiusmodi, sed liberum quidem, nõ tamen ex nuptiis procedens legitimis, aut etiam in seruitute natum, si libertatem quidem meruerit, manserit autẽ naturale, hoc modi varij ad ius legitimum ferũt, quos enumerãtes, sic etiã reliqua u sancimus.

¶ Primus itaque modus est legitimi iuris existẽs, ciuitatibus mox vtilis, x quem Theodosius piæ, & nouæ introduxit memoriæ. y San citum nanque est ab eo, vt † possit naturales filios z aut omnes, aut aliquos offerre curiis, aut filias curialibus copulare. Et quoniã modus iste non simplicem habuit legislationem, sed variè & de oblationibus a dictum est, & de successionibus, quomodo ipsi, & quorum hæredes existant, & qui rursus ad ius eorum hæreditarium accedant: iustum credimus, hoc primum legislationis disponentes capitulum, ita ad reliquos modos, qui ad ius legitimorum ferũt accedere. quæ enim inde sunt † facile omnino est dicere.

¶ *Pater filium naturalem curiæ offerens siue inter uiuos siue in ultima uoluntate, eũ legitimũ facit, habeat legitimos necne: semetipsum autem offerens alijs legitimis extantibus, legitimus non fit. Angel.*

¶ Si quis igitur fuerit naturaliũ filiorum pater, b siue curialis existens, siue liber à curia; licentiam habebit omnes, aut quosdam ex eis, siue legitimorum sit filiorũ pater, siue etiam nõ, sed solummodò naturaliũ, offerre † curię, licet fortè illustris dignitatis sint filii susceptι: c nisi tñ dignitas interceſſerit talis, q homines, licet curiales sint, ab hac fortuna liberos faciat. Oblationis autẽ modus siue d fiat à patre adhuc super stite, cũ quispiã in cõmune filiũ offerret) hoc nãq; gestum est í Philocalo naturali filio curiali à patre in Bostrenorum ciuitate) & hoc ipsum dicit, secũdùm inspectionẽ ibi factã, & ita eum offert sicut à Leone piæ memoriæ scripta dicit constitutio: e siue ergo secundùm hunc modũ fiat aliquis à patre pronũtiatus curialis, f siue g eum pater sub gestis monumentorum offerat, siue moriẽs in testamẽto cõscribat, oportere fieri curialẽ, deinde ille amplectatur scripturã, legitimus h mox fiet, naturalium iure oĩno liberatus: siue etiã mortuo patre semetipsum filius, aut filij offerant, nõ existente quidem legitima sobole, etiam sic erũt legitimi, & curiales. Proinde pater quidem etiam existentibus legitimis offert curiæ non legitimos filios: qui verò, per se metipsum ad hoc procedit, tunc solũmodò audit, cum nullus legitimorum filiorum existit. i Hoc itaque de oblationibus sit, quod indifferenter sancitũ est k à no

† Quis. Ha.

† Concor. c. per tuas. in gl. super verbo filiũ appellauit. post princ. ibi, item si pater, extra qui filii sint legiti.

a ¶ Inter legitimos.¶ vt nati ex matrimonio, vt insti. de pa. po. in prin. & de his expedit se breuiter hęc constitutio. j. eo. §. legitimi. Accur.
b ¶ Prius.¶ scilicet, legitimationem. Accur.
c ¶ Fiunt.] s. legitimi.
d ¶ Ex seruis.¶ ratione similitudinis hoc ponitur hic, & alibi in multis locis in hac cõstitutione, & de his dicit, plixè j. eo. §. quia verò nõ est. vsque ad §. discretis.
e ¶ Indigni.¶ vt j. eod. §. vlt. & supple hic. Alij. sunt legitimi tantum, vt adoptiui: & sic sunt quinque genera filiorum.
f ¶ Constitutionem.¶ & de his j. cod. §. discretis. vsque ad §. vlti.
g ¶ Quorum.¶ scilicet, modorum.
h ¶ Amarè.¶ aduerbiũ: qa nihil curabat, vt §. in prin. huius pstitutiõis.
i ¶ Relinquitur.¶ scilicet, à nobis, quin tractemus de iis, qui, &c.
k ¶ Natura siquidem.¶ superior ergo distinctio fuit secundum ius ciuile Imperatorum.
l ¶ Legibus.¶ quod fuit antequa ciuitates essent factæ, vt instit. de re. di. §. singulorum.
m ¶ Schema.¶ id est, ordinem, quo gentes vtuntur de seruis.
n ¶ Casus.] id est, defectus. Accur.
o ¶ Modos.¶ quibus ad libertatem perueniãt, & quibus fiant serui, & a q bus retineantur, & quib. acquiratur per eos: imò maior pars legum fere de seruis tractat. Sed nõ sic intelligo hanc literã, imo dico, quòd Imperator hyperbolicè loquitur, & de modis illis tantum dicit quibus ad libertatem perueniunt, q sunt multi, ut instit. de libertinis. §. multis.
p ¶ Transitoriè.¶ id est, negligẽter, vt §. de Quæstore. §. vlti. colla. vj.
q ¶ Affectum.¶ q. d. mutuum consensum, vt §. đ nupt. §. nuptias.
r ¶ Lege.¶ vt §. quibus mod. natu. effi. leg. §. hoc ergo. & §. quãtum verò. & §. quisquis. col. vj.
s ¶ Plebi.] id est, minoribus in abiecta vita constituti.
t ¶ Procedentibus.¶ sicut modo dictum est.
v ¶ Lex.¶ in genere ponit videlicet, ille tractatus, qui dicit de suis, & legitimis hæredibus.
x ¶ Habet.¶ vt dictum est modò.
x ¶ Se habet.¶ vt dictum est modò.
y ¶ Reliqua.¶ scilicet, capitula, de quibus fecimus mentionẽ §. eo. ver. dicimus. Accur.

† alias posierunt.

ciat, ea, quæ đ naturalib' sunt corrigere, atq; sancirę. ¶ Palàm nãq; est, quia hominum alij quidem liberi simul consiũtunt, & inter legitimos a sunt, alij verò hoc priùs non habentes, posteà fiunt, b & ex seruis c ad liberos ascendunt. & ex naturalibus ad legitimos: alij verò ex hoc ipsò naturales sunt, & quędam eis successiones exiũtur: alios aũt neq; naturales esse đcet, sed etiã hoc mõstrantur indigni. Oportet igitur nos ita facere constitutionẽ, d vt nullus ignoret, quę possunt in naturalibus valere: dicimus autem inchoãtes legẽ qui consiũtunt naturales, quibusque modis procedunt ad legitimos, (quorum e plurimos inuenimus nos) & quæ sunt horum successiones, & quomodo q dem vetustas vsa est his amarè, f quomodo nos humanè. Nec illud quoque relinquitur, g qui † nec naturaliũ digni sunt, sicuti diximus, appellatiõe.

Filiorum quinque sunt genera.

† Alij gnã.

¶ Natura siquidẽ h ab initio dum de filiorũ procreatione sanciret, i scriptis nondum positis legibus, j omnes similiter quidem liberos, simi liter aũt produxit ingenuos. Primis nanq; parentibus primi filij similiter quidem liberi, similiter autẽ legitimi à natura fiebant, bella verò, & lites, atq; libidines & cõcupiscẽtiæ cãm deposuerũt † ad aliud schema. k Seruitutẽ nãq; inuenit bellũ, naturales aũt castitatis casus: l lex autem rursus huiusmodi delicta curãs libertatẽ seruis molita est, & multùm đ his tractauit, modos m introducẽs de na millia. imperatoriæ verò cõstitutiones aperuerũt iis, quæ nõ rectè facta sunt, ad ius legitimũ vias, quod nõ trãsitoriè n neq; nos sancimus, neq; subiectos hanc legem negligenter audire præcipimus. Legitimi siquidẽ successores procedũt hominib' ex nuptiis, quas contrahunt aut cum dotalibus instrumẽtis, aut etiam absque eis, sic ad fœminas masculis conueniẽtibus, vt ab initio habeant ad eas legitimarum nuptiarũ affectum. o

† alias posierunt.

¶ Et hoc enim in calumnia posi tum nos respiciẽtes, lege p decreuimus q d in iis qdẽ, qui fortunæ dignitate prouecti sunt, quid autẽ in mediocri hominũ statu agẽdũ sit, ad demonstrationem legitimarum nuptiarũ, quid verò deinceps permissum est plebi. q Quapropter nuptiis p cedẽtibus, r ex hoc ipso sunt successiones certæ: & si inter legitimos connumerentur, mox lex s introduxit successionũ modos plurimũ de his tractãs. Legitimũ siquidem ius sic se habet. t

¶ *Si quis natus sit liber, non tamen legitimus, aut etiam natus sit seruus, sed libertatẽ posteà meruit, si sit masculus, legitimari potest per oblationem curiæ, si verò fœmina, legitimatur nubendo curiali legitimo. hoc dicit. Ang.*

¶ Quod verò non est huiusmodi, sed liberum quidem, nõ tamen ex nuptiis procedens legitimis, aut etiam in seruitute natum, si libertatem quidem meruerit, manserit autẽ naturale, hoc modi varij ad ius legitimum ferũt, quos enumerãtes, sic etiã reliqua u sancimus.

¶ Primus itaque modus est legitimi iuris existẽs, ciuitatibus mox vtilis, x quem Theodosius piæ, & nouæ introduxit memoriæ. y San citum nanque est ab eo, vt † possit naturales filios z aut omnes, aut aliquos offerre curiis, aut filias curialibus copulare. Et quoniã modus iste non simplicem habuit legislationem, sed variè & de oblationibus a dictum est, & de successionibus, quomodo ipsi, & quorum hæredes existant, & qui rursus ad ius eorum hæreditarium accedant: iustum credimus, hoc primum legislationis disponentes capitulum, ita ad reliquos modos, qui ad ius legitimorum ferũt accedere. quæ enim inde sunt † facile omnino est dicere.

¶ *Pater filium naturalem curiæ offerens siue inter uiuos siue in ultima uoluntate, eũ legitimũ facit, habeat legitimos necne: semetipsum autem offerens alijs legitimis extantibus, legitimus non fit. Angel.*

¶ Si quis igitur fuerit naturaliũ filiorum pater, b siue curialis existens, siue liber à curia; licentiam habebit omnes, aut quosdam ex eis, siue legitimorum sit filiorũ pater, siue etiam nõ, sed solummodò naturaliũ, offerre † curię, licet fortè illustris dignitatis sint filii susceptι: c nisi tñ dignitas interceſſerit talis, q homines, licet curiales sint, ab hac fortuna liberos faciat. Oblationis autẽ modus siue d fiat à patre adhuc super stite, cũ quispiã in cõmune filiũ offerret) hoc nãq; gestum est í Philocalo naturali filio curiali à patre in Bostrenorum ciuitate) & hoc ipsum dicit, secũdùm inspectionẽ ibi factã, & ita eum offert sicut à Leone piæ memoriæ scripta dicit constitutio: e siue ergo secundùm hunc modũ fiat aliquis à patre pronũtiatus curialis, f siue g eum pater sub gestis monumentorum offerat, siue moriẽs in testamẽto cõscribat, oportere fieri curialẽ, deinde ille amplectatur scripturã, legitimus h mox fiet, naturalium iure oĩno liberatus: siue etiã mortuo patre semetipsum filius, aut filij offerant, nõ existente quidem legitima sobole, etiam sic erũt legitimi, & curiales. Proinde pater quidem etiam existentibus legitimis offert curiæ non legitimos filios: qui verò, per se metipsum ad hoc procedit, tunc solũmodò audit, cum nullus legitimorum filiorum existit. i Hoc itaque de oblationibus sit, quod indifferenter sancitũ est k à no

† sequuntur.

z ¶ Vtilis.] s. est.
a ¶ Memoriæ.¶ vt C. de natu. libe. l. iij.
b ¶ Filios.¶ s naturales.
c ¶ De oblationibus.¶ scilicet, curię. Accur.
d ¶ Filiorum pater.¶ hoc quãdo per dationẽ curię: secus si sine causa velit quis sibi filiorũ facere successorẽ: quia tũc demũ legitimis non existẽtibus, vt §. quib. mod. natu. effi. legi. §. si verò solummodo. qui est cõtra.
c ¶ Susceptu.¶ fortè p rescriptum, vt honorabilior sit cæteris: nõ aũt habuit administrationẽ illustris dignitatis: tunc enim semp liberat à fortuna curiali, vt §. vt ord. præ. vr. in prin. coll. v. & const. quę de digni. j. rñ. nec transire ad curiã per mittitur: quia de honesta ret illustrem administrationem, vt hic subiicit, tamẽ non talis, &c. sic ergo & in Episcopo erit, vt i. đ san. Episs. sed hoc qđẽ. col. ix. & idẽ i quoliber. q. p dignitatẽ a curia liberat, qui sunt multi, vt C. de đcu. l. fi. Acc.
f ¶ Siue.¶ hoc respicit aliud siue, quod est j.
g ¶ Constitutio.] vt C. de na. libe. l. quoniam.
h ¶ Curialis.¶ id est, φ fiat curialis. Accur.
i ¶ Siue.¶ hoc respicit aliud siue, quod est §.
k ¶ Legitimus.¶ C. de natu. liber. l. cõmunium. §. illo.
l ¶ Existit.¶ & est ratio euidens, cùm nõ debeãt legitimis filiis suo facto præiudiciũ facere, quod potuit pater, & hanc differẽtiam plerunque iam in hac constitu. dices.
m ¶ Sancitum est.¶ scilicet, olim.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bis in hac prẽsenti lege recondi-
tum: non autem simpliciter, [a] ne
que fortunæ [b] oblatione. oportet
enim [c] & modos facere manife-
stos secundùm quos offerantur.

¶ *Qui suã sobolẽ naturalẽ uult legitima-
re, curię loci, ex quo natus est, eã offerat: q
autẽ Romani, & Cõstantinopolitani, sunt,
seſe ibidem offerendo legitimantur: & mu
lier naturalis curiali Constantinopolitano
nubendo legitimatur. Ang.*

¶ Si quis igitur ex qualibet oria
tur ciuitate, siue curialis, [d] siue ẽt
liber huiusmodi sit fortuna, lice-
bit ei suum naturalem offerre fi-
lium curię, illius vnde oritur ciui
tatis. Si verò nec ciuis ipse consi-
stat, sed ex villa quadam aut vico
sit oriundus, illi à patre offeratur
ciuitati, aut semetipsum offerat,
sub qua ciuitate villa, aut vic[o] tri-
buta persoluit. [e] Palàm verò est,
quia siquidẽ pater eum, aut auus
offerat, aut aliquis ascendentium
parentũ, & liberos [f] habẽs filios,
hoc agere poterit. si verò ipse q̃s
piam semetipsum offerat, hoc per
mittimus, cùm non alij legitimi
sunt fratres. Si tamẽ aliquis offer-
re volentiũ suos naturales curijs,
aut ex maxima oriatur ciuitate, [g]
aut ex seniore Roma, huic damus
licentiam, in quam voluerit Me-
tropolim [h] oblationem celebra-
re, & hãc esse regulam etiam in fi-
liabus, vt iungat eas curialib. aut
ex ciuitate ipsa, ex qua orti sunt,
aut sub qua, villa, aut vicus tribu-
ta persoluit, aut si quis liber simul
& Romanus, aut Bizantius [i] fue-
rit cuicunq; curialiũ alterius cu-
iuspiam, [k] Metropolis tamen. Sic
itaque nobis curialium diligẽtia
est, & iste modus [l] placet iuris le-
gitimi, quia damus curialiũ natu-
raliũ existenti solũmodò filiorũ
patri, licet ex ancilla eos habeat,
& liberos facere, & offerre curiæ
secundũ quod prędictum [m] est. Et
adhuc ampliùs sancimus ꝺ causa,
vt vel si non pater offerat, liber
autem semel filius fiat, possit & se
metipsum offerre curię, etiam hic
legitima non existente prole.

¶ *Legitimatus per curiæ oblationem patri
legitimus successor efficitur, & repudiare
poterit hereditatem patris: & se à curiali
berare: pater tamen non potest ei in testa-
mẽto relinquere plus, quàm relinquat uni
ex filijs, cui minus relinquit. Angel.*

¶ Et quoniam variè etiam de hu
iusmodi personarum successione
sancitum est: non videtur absur-
dum nobis, & de successione (sicut
prædiximus) terminare. Si quis
igitur naturalis secundũ hoc sche
ma, ideſt, oblationis, fiat curialis,
cùm etiam viuo patre,
dominus est filius, vt ff.
de liber. & posthum. l. in
suis. & eadẽ persona, vt
C. ꝺ impu. & alijs subst.
l. fi. & ideo debita bona
patris filio, vt hic, & ff.
vnde libe. l. scripto hę-
red. in fi. & ff. de bo. dã.
l. fin. j. respon. & §. fin.
2 ¶ Sibi. ʒ scilicet, siue
antea, siue postea. Acc.
b ¶ Legitima. ʒ quæ de-
terminat l. scilicet, quar
ta, vt C. quando, & qui,
quar. pars debe. l. j. &
ij. in prin. lib. x.

¶ *Si filius ab initio oblationẽ curię recusauit, bona tñ paterna possi-
dere reperit, curię est adstrictus, q̃ locũ hẽt etiam in filiabus. Ang.*

¶ Si verò ab initio refutauerint oblationem, manere
liberi[p] præponentes, licet naturales, quàm fieri ditio
res, & curiales, deinde videãtur postea, aut in totum,
aut ex parte possidere res donatas, aut relictas sibi, aut
ẽt alienare, tenebuntur omnino curiali fortuna etiam
inuiti: vt non adulterari[q] nobis videantur legislatio-
nem, & lucra quidem venẽtur, quæ occasione oblatio
nis sint, repellant autem fortunam, propter quam lu-
cra promeruerunt. [r] Et hoc similiter sãcimus & in ma-
sculis oblatis curiæ, & in filiabus nubentibus curialib.
nulla existente differentia siue per masculos quispiã
curiæ munera agat, siue per generos curiam in filiabus
augere voluerit, & p illorũ filios nouos adiicere prio-
ribus curialibus filios eorum. [s]

¶ *Filius legitimatus, soli patri ab intestato succedit, nõ auo, uel ascẽ-
dentib. nec etiã cognatis patris, nec etiam agnascitur, licet sit ltimatus, nisi per quandã machinationẽ: nec ipsi eidẽ succedunt ab intesta-
to, sed ex testamento unus alteri succedere potest. h. d. Ang.*

¶ Filium verò per huiusmodi causam factum legiti-
mum, ipsi soli genitori legitimum facimus, non etiam
extraneæ cognationi patris, (dicimus [t] autem & ex q̃
bus ille natus est, & qui ex vtroque [u] sunt, & qui ex eo
processerunt) facimus eum velut ex quadam machina-
tione cognatum. Sancimus enim oblatum curiæ natu
ralem filium solummodò patri legitimum fieri succes-
sorem, nullum tamen habere participium ad ascenden
tes, aut descendentes, aut ex latere agnatos, vel cogna
tos patris, aut illos aliquod habere participium ad il-
lorũ successiones, æquũ etiã ei dantes priuilegiũ, vt si-
cut nec cognatis patris, nec illis sit iste successor, nec il
li ad eius vocentur successionem, nisi fortè scripserit,
aut ipse illos, aut ab illis scribatur. soli enim patri fiũt
legitimi, & cognati esse creduntur.

¶ *Si cũ filijs, aut nepotib. ltimatus decesserit, si curiales sint, ad eius
successionẽ uocãtur, nullo aũt supstite eo decedẽte ab intestato curialis
ad ix. uncias uocat, et ad reliquas tres, q̃ ex lege appellantur. Ang.*

¶ Ergo sanciẽdũ est, qui factis [x] ita legitimis efficiãtur
successores. Et siquidẽ habuerit filios, q̃ [y] talis est, aut
nepotes de legitimis sibi procreatos vxoribus, & meri
tò etiam curiales constitutos, modis omnibus ei succe
dãt. quid enim legalius [z] est proprio filio ad [†] pr̃nam
successionẽ? Si verò filios habuerit nó curiales quãdo
q; sibi [a] progenitos, tunc legitima[b] mẽsura veniat ad
fiscũ, & curiã, reliquũ verò, quantũcũq; fuerit ad illos
filios, qui curiales nó sunt, accedat. ¶ Si verò ẽt gene-
raliter nulla ei sit proles, & moriatur intestatus, nouẽ
quidẽ vncias curia, & fiscus habeat, secundũ q̃ ꝺudũ à
nobis sancitũ est: in reliquis aũt trib. vncijs, qui ex le-
ge vo-

a ¶ Ex genere. ʒ eius, q̃
decesſit.
b ¶ Oblatione. ʒ ideſt,
ac si esset datus curiæ.
c ¶ Supstites essent. ʒ
scilicet, parentes.
d ¶ Nouẽ. ʒ quando est
vn', vł plures. q̃ ꝺic vt
§. de trie. & se. diximus.
§. excipiatur. colla. iij.
e ¶ Minus. ʒ q̃ enim
lex ꝺat, priuatus auser-
re non põt, vt hic, & vt
argu. §. de nup. §. fi verò
non solùm. in fin.
f ¶ A lege. ʒ supplet lex
quo homo defici', vt ff.
ꝺ re iud. l. 4. §. fi q̃s. & C.
de inof. test. l. omnimõ.
g ¶ Portiones. ʒ sic C.
q̃ non pe. par. l. j. Acc.
h ¶ Tacuerit. ʒ scilicet,
testamento.
i ¶ Sicuti. ʒ non facto
testamento.
k ¶ Obtulerit. ʒ scilicet,
eos curię. Accur.
l ¶ Voluntate. ʒ s. testa
mento non facto. Acc.
m ¶ Vel agentibus. ʒ i.
in curia existentibus.
n ¶ Constitutionẽ. ʒ j.
c. §. semel. & §. fi q̃s aũt.
o ¶ Per trãsitum. ʒ tũc
enim fit tranſitus cum
curię offertur.
p ¶ De modo. ʒ scili-
cet, oblationis.
q ¶ Tribus aũt. ʒ quæ
statim nominabunt. Acc.
r ¶ Zeno. ʒ ut C. eo. tit.
l. Diui Cõstantin. Acc.
s ¶ Vt eos.] rõ, quare il
lę cõstitones positę sunt.
t ¶ Quod. ʒ ideſt, quia.
u ¶ Anastasij. ʒ vt C.
eod. l. iubemus.
x ¶ Destruere.] & sic
not. q̃ in ꝺubio nó ꝺebe
mus corrigere legẽ, vt
hic, & C. de app. l. prę ci
pimus. in fi. arg. cõtra j.
vt fra. fi. j. rñ. Sed illud
q̃ expresse corrigitur.
y ¶ Cõstitutionẽ.] quę
est C. e. l. legẽ Anastasij.
z ¶ Percurremus. ʒ mõ
statim. Accur.
a ¶ Legitimos. ʒ secun
ꝺũ modũ infra scriptũ.
b ¶ Dotalia. ʒ s. infra.
c ¶ Libertã. ʒ q̃ꝺ de li-
berta ꝺicit, itellige si le-
gitimos non hẽt, secũm
ꝺistinctionẽ, quã habes
§. de trien. & semis. §. fi.
quã ꝺicũt q̃ꝺã tolli p il-
lã §. vt li. decę. §. pẽ. Ac.
d ¶ Pater. ʒ s. tñ. nam
in vtroq; casu iꝺẽ est,
vt hic, & §. ꝺ trie. & se. §.
fi. & instit. de hęre. ab in
testa. §. ij.
e ¶ Soboles. ʒ s. nata tẽ
pore concubinatus.
f ¶ Nati sunt. ʒ Post nu
ptias contractas.
g ¶ Iuniores. ʒ ideſt, po
steriores nati.
h ¶ Ex lege. ʒ i. p legẽ.
i ¶ Constitutionibus.]
s. nris tribus, vt C. eo. tit.
l. cũ q̃s. & l. nup. & l. fin.
k ¶ Auferre. ʒ q. ꝺ. ca-
sualiter eẽ potuit vt na-
scerentur filij, sicut & q̃
nati morerentur. Acc.

ge vocantur, omnibus modis ve-
nient: aut si testatus fuerit, ad scri
ptos descendẽt hẽredes. Semel aũt
factũ curialem lex suscipiẽs, & in-
scribens curiæ, & successiones, &
aliã omnẽ ordinatã dedit vitę suc
cessionẽ, & quęstũ. Si quis autem
vel ex genere, [a] vel extraneus scri
ptus forsan, aut etiam nõ scriptus
voluerit adire imperiũ, & semet-
ipsum offerre curię, licẽtiã habeat
hoc agendi, & distributam curiæ
partem accipiens, fieri curialis, &
tam fortunæ, quã functionum suc-
cessor, si hoc imperium annuerit.

¶ Si quis autem legitimos quidẽ
filios non habeat, naturales autẽ
ci solũmõ sint, liceat ei curię ho-
nore scribere eos hæredes, & scri
ptura p̃ omni oblatioe [b] cõsistat,
& nõ egeat hoc antiquarũ legum
alia adiectione, neq; oblatioe, ꝺũ
supstites essent, [c] sed ex hoc ipso
scripti si liberi sint curiales simul,
& hęredes fiãt, & habeãt ipsi sub-
stãtiæ nouem [d] vncias, sicut pater
eis distribuerit. sinaũt etiã totum
eis relinquere voluerit, adhuc fa-
ciet meliùs, veruntamẽ vsque ad
nouẽ vncias omnimodo eis relin
quat, sciẽs, q̃ si reliq̃rit minùs, [e]
à lege [f] modis omnib. supplemen
tum subſtantiæ fiet: illi verò si vo-
luerint, curiales fiant. Si vero ali-
qui quidẽ eligãt, aliqui verò refu-
tent, ad eos, qui eligũt, refutãtiũ
veniant portiones. [g] Si verò om-
nes renuerint, tũc tãquã filijs nõ
existentibus ita ad curiam veniãt
nouem vnciæ omnes. Si verò ille
quidẽ tacuẽrit, [h] filiorũ verò legi-
timorũ ei nõ sit proles, tũc legiti-
ma quidẽ pars ad hæredes ab inte
stato veniat, filij verò naturales si
voluerint semetipsos offerre cu-
rię, hoc faciant sicuti [i] voluerint,
siue oẽs, siue q̃ꝺã ex eis: & modis
omnibus nouẽ vncię subſtãtiæ ad
curiales, aut curialem perueniãt.

¶ Si verò etiam ex ancilla ei nati
sũt, si eos manumiserit, aut viuẽs,
aut in testamento obtulerit [k] eos,
etiã sic suscipianẽ: & sint curiales,
sicut testator voluit, aut sicut eo-
rum desideriũ fuit: offerẽtes enim
semetipsos curiæ percipiẽt (sicuti
dictũ est) nouem vncias. vndique
enim volum' vel si testeẽ, vel si nõ
facta voluntate [l] decesserit, eos,
qui ad curiam veniũnt, nouem vn
cias accipere. Si verò manumise-
rit quidem solummodo, nõ tamẽ
obtulerit, aut illi etiam sic volũt,
aut quidã ex eis ad curiã respice
re, ẽt tunc nouẽ vncię curiã agẽti,
vel agentib. [m] secundũ quãtitatẽ
dentur. Si verò nullus naturaliũ
aut velit, aut offeratur, tũc nouem
vncias curia percipiat. Palã quip-
pe est, quia simul sequitur vbiq; si
scus secundùm constitutionẽ [n] de
hoc à nobis posità. De naturalibus itaq;, qui per tran-
sitũ [o] ad curiã fiunt legitimi, & de modo, [p] secũꝺũ quẽ
offerunẽ, & successionib. hæc à nobis purè sancita sunt.

¶ Tribus aũt [q] alijs cõstitutionib. scriptis Zeno [r] qui
dẽ pię memoriæ nõ de futuris aliq̃ plenè sanciuit, sed
de iã præteritis: quã scribi ideo solummodò permisi-
mus, vt eos, [s] quib. illa fortè constitutio p̃ꝺest, quòꝺ [t]
descendit eorum exinde proles. nõ hac vtilitate priua
remus: sicut etiã Anastasij [u] piæ memoriæ, quæ natura-
les adoptare cõtribuit, nõ esse importunam deceterò
nñis subiectis p̃mittimus, nisi ad hoc posità solũmodò
sinimus, vt si qua vtilitas aliquib. exinde reposita est,
hanc non videamur per nostras amputare leges. Opor
tet enim semper aliquod inchoare bonum, non ea, q̃ à
quibusdam præexistunt, destruere. [x] nostri enim patris
approbamus cõstitutionem [y] temperatè quidem intro
ductam, & ordinatè positã, quæ adoptiones naturaliũ
p̃hibuit, multã absurditatẽ habẽtes, & ĩdiscretè velut
aduenas quoꝺã legitimis naturales superinducẽtes.

¶ Reliqui igiẽ sunt modi, qui à nobis inuẽti sunt, quos
percurremus, [z] legitimũ ius p̃bentes eis, qui erant pri
mitus naturales, circa quorũ successionẽ nõ laboraui-
mus. semel eũ eos efficiẽtes legitimos, [a] dam' [b] hr̃e ẽt
successiones illas, quas habẽt ij, q̃ ab initio ltimi sunt.

¶ Si q̃s igitur [†] dotalia [b] scripserit ad libertã [c] in prin
cipio, siue ad liberã mulierẽ, cui omnino licet copula-
ri in cõcubinæ schemate sibi aut ltimorũ filiorum iam
pater [d] existẽs, aut ẽt filiorũ naturaliũ pater, legitimas
esse nuptias, & filios vel p̃cedẽtes, vel cõceptos legiti-
mos ei esse sancimus. & licet postèà nõ nascanẽ filij ei,
aut ẽt nati moriãtur, nihilominus prior soboles [e] legi-
tima cõsistit. Affectus enim circa filios ita ei procedẽs,
qui eũ ẽt ad dotale p̃uocauit instrumẽtum, ipse dedit
secũꝺis filijs occasionẽ, q̃ postèà nati sunt [f] ltimi iuris.
Quapropter absurdũ erat benignã occasionẽ, quã po-
steri sibi filij inuenerũt ex priorib. sumentes, eã nõ ẽt
priorib. legitimũ ius simul, & sine calũnia circa patrũ
dare successiones. Palã. n. est, quia iuniores [g] filij ex le
ge [h] facti sunt sui, hoc initiũ ꝺotalib. prębẽtib. Quapro
pter vnũ amborũ fecimus ordinẽ, & decẽtero calũnias
plurimis abstulim' constitutionib. [i] illud dicentes, vt
vel si non habuerit filios postèà pater, ꝺotalia tñ expo-
suerit instrumẽta, ẽt sic nihilomin' suos habeat filios.
Vt enim nascerenẽ ei filij alij, casus q̃ꝺã fortè potestatẽ, & licentiã habuit, sicut ẽt natos auferre: affectionis
vero probationẽ, q̃ in prioribus fuit natis, hoc est ante
ꝺotalia instrumenta, p̃bentẽ ltimũ ius, nihil tale fuit,
q̃ꝺ auferre [k] omnino potuerit. Insuper ẽt ex rationali
bus hoc ꝺiectũ est causis, q̃ si añ ꝺotalia cõceptus quiꝺẽ est filius, natus aũt post ꝺotalia, auxiliator sui sit,
qui ẽt ex priorib. constitutionib. hoc facere potuit. &
quædã à nobis inuenta [m] est rõ regularis optimè narrãs de ordine nascentiũ. Cum. n. ꝺubitat vtrũ oporteat
cõceptus, [n] an partus respici tp̃s, sancimus, vt nõ tp̃s cõ
ceptus, sed partus inspiciatur p̃ p filiorũ vtilitatẽ. Si
verò cõtigerit tales aliquas excogitari circũstãtias ca-
sũ, in quib. est vtilius cõceptionis tẽpus, quã partus,
illud valere magis pręcipimus, q̃ꝺ vtilius sit nascẽti. [o]

¶ *Fiũt filij ltimi p̃cibus Principi oblatis, & testamẽto patris ostẽso,*

l ¶ Sit. ʒ i. sit legitimus.
m ¶ Inuenta.] C. de na.
liber. l. nup. & §. multo.
n ¶ Conceptus. ʒ i. con-
ceptionis. casus genitiui.
o ¶ Nascenti. ʒ vt ff. de
statu ho. l. qui in vtero.

Facit ad hoc c. tanta est vis. vñ glo. j. extra qui filij sint legi. vbi ꝺ p matrimoniũ subsequens legitimantur filij añ matrimoniũ geniti.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Sācitum.¶ ſ. q. mo. na. effi. de. §. nouim⁹. & §. ſi qs verò. & §. liceat igitur. & §. ſi verò. col. vj.
b ¶ Peccato.¶ quia me recrix.
c ¶ Tractata.¶ his modis, ſ. aut ex, &c.
d ¶ Si quis.¶ repetit, vt ſolua⁹.
e ¶ Reſcriptum.¶ quod vulgo appellat Bononiēſes mamburdium, ideſt, imperiale reſcriptum.
f ¶ Dixim⁹. ¶ vt §. eo. §. natura quidem.
g ¶ Seruitutē.] eo modo, qui dicitur inſtit. de iur. nat. §. ius autē. Accu.
h ¶ Conuerſio.¶ quia homines cōuertūtur ad concubinas. Accur.
i ¶ Inueniri.] ſimilis morbus ſimilem deſiderat medicinā, vt dixi §. quib. mod. nat. effi. leg. §. liceat igitur.
k ¶ Facto.¶ i. precibus Imperatori oblatis declarato, quia vulc filios reſtituere naturę. Accur.
l ¶ Hoc.¶ ſ. tempore.
m ¶ Vna.¶ id eſt, ſimul.
n ¶ Supplicando.¶ ſcilicet, nobis.
o ¶ Principis.¶ hoc accipe, qñ pater dicēs eos naturales, volebat tamē eos eſſe legitimos reputari. ſi autē ſolū eos filios diceret, nec adderet naturales, ſiue in teſtamento ſiue in ſcriptura, vbi ſub ſcripſerūt tres teſtes, ſiue geſtis, erūt legitimi, licet de Principi nō offerant, & qđ plus eſt, vni teſtimonio dato alijs, p. deſt, vt ſ. vt lic. mat. & aut. §. ad hęc. col. viij.
p ¶ Permiſſum eſt.¶ vt C. de emāc. li. nec auus. in fi. & li. ubemus. in fin. nec ſeruus qñq; manumittitur inuitus, vt C. de teſta. ma. l. fi. §. ſi verò q. dam. ibi, nolentib. &c.
q ¶ Sortē.¶ fortè enim prauæ puerſationis, & p uerſi moris ē iſte pater.
r ¶ Nō eſt.¶ vt hic, & ff. đ hiis, q ſunt ſui vel alie. iur. l. fi. niſi per ingratitudinē, vt ff. de adop. l. q. liberatus. & C. de ingratis li. l. j. & ſic no. in ijs, quæ ſunt voluntariæ iuriſdictionis nō poſſe qd fieri altero iuuto, ſiue eximat filiū vel redigat inuitus, vt hic, ſiue q⁹ pater eximere cōpellat inuitū, niſi in quatuor in caſib. vt no. inſt. quib. mo. ius pa. po. ſol. §. fin. Sed q̄ro, an appellat filiū exire patriā ptātē ex iuſtis cauſis, ex q.b. pſ appellit eū emancipare? Rñ. nō: & q.a nō inuenimus, vñ regulam ita ſeruamus in dubio, vt ff. de exer. act. l. j. §. iuxta igit. & quia filius non habet ēā ptātem in patrē, quā pater in filiū, vt eā in eū valeat exercere.
s ¶ Proprium.¶ imō re

ſi eos per reſcriptum morte prævenius legitimare non potuit. Bart.

¶ Illud tū à nobis ſancitū[a] eſt, vt ſi qs voluerit legitimā ſuā facere ſobolē, & nō habuerit vxorem talīū filiorū matrē, aut filios quidē valde diligat, mulier autē nō ſine peccato[b] ſit apud eū, neq; digna ſit quolibet legitimo noſſe, & p.p. ea aut moriēte muliere, aut legitimo iure nō digna in matrimonio puranda, aut cauſa à filijs malignè tractata,[c] aut ex ſtudio muliere celata, aut à filijs, aut fortè aliter ei diuitijs accedētib. ne iure legitimorū vſum pater, & fructū, defuncta matre, tanquā ſub poteſtate filijs conſtitutis habeat. ¶ Si qs[d] ergo filios legitimos non habēs, ſed tūmodò naturales, ipſos qdē legitimos facere voluerit, mulierem verò in promptu non habeat oīno, aut habeat quidē, non tamē ſine peccato, aut ſi non appareat, aut aliter dotaliū īſtrumētorū nō habeat facultatē, (qd eūſi ad ſacerdotiū alter eorū aſcēdat?) damus ei fiduciā (hoc, qđ dubiū geſſimus) ad legitimū ius filios educere naturales, legitimis ſicuti p.diximꝰ nō exiſtētib. p quādā huiuſmodi viā. Sicut. n. ſunt modi, q ſeruos ad libertatem ſimul, & ad ingenuitatē deducunt, & naturæ reſtituūt, ita ſi pater non habuerit legitimā prolē, & voluerit eos reſtituēr naturę, & antiquę ingenuitati, ſiue ex ingenua naſcant ei, ſiue ex liberta, & legitimos decēteró & ſub ptāte habere, hoc agat p noſtrū reſcriptū. [e] non enim fuit in principio, qñ natura hominib. ſanciebat ſola, antequā ſcriptæ p cederent leges, quædā differētia naturalis, atq; legitimi: ſed primis parentibus primi filij (ſicut p.ſentē inchoātes diximus[f] legem) ēt ipſo proceſſu nati legitimi fiebāt: & ſicuti in liberis natura quidē fecit liberos oēs, bella verò ſeruitutē[g] adinuenerūt, ſic etiā hinc nobis natura legitimas p.tulit ſoboles, ad cōcupiſcētiā verò facta cōuerſio[h] naturale ius eis īſeruit. Quapropter ſimilib. paſſionibus exortis cōuenit curā ex ęqualib. inueniri,[i] aliā quidē à prioribus noſtris, aliā verò à nobis. Sit igit licentia pīi in prædictis caſib. matrē in priore ſchemate relinquēti, imperio p.ces offerre hoc declarā tes, q.a vult naturales ſuos filios reſtituere naturę, & antiquę ingenuitati, & iuri legitimo, vt ſub poteſtate eius cōſiſtant, nihil à legitimis filijs differētes: quo facto[k] ex hoc[l] filios frui hmōi adiutorio. vnà[m] nāq; hoc mō oēs hmōi naturæ digreſsiones, & opiniones ī his, q legitimos nō hūt filios curam[n], ſic breui ſolatio tm impetū naturæ corrigentes. ¶ Si verò is, q ſolummō naturalium filiorū eſt pſ, p quoſdā fortuitos caſus nō valuerit hoc agere, moriens autē ſub quodā prædictorū caſuū ſcripſerit teſtamētū, volēs ſibi legitimos eſſe filios ſucceſſores, & in hoc damus ei licētiā, & fiduciā, ſupplicā tibus[n] tñ ēt ſic filijs poſt mortē patris, & hoc dicentibus, & oſtendē tibus pīis teſtamentū, & hęredib. exiſtētibus ſcđm legē, hoc quoq; donū habeāt pīis, & Principis,[o] ideſt, dicēſ, naturę ſimul, & legis.

¶ Generaliter aūt in omnibus q. per p̄dictos modos deducunt ad legitimū ius, tūc hoc volumus obtinere dū & filij hoc ratum habuerīt. Nā ſi ſoluere ius pīię ptātis, in uitis filijs nō permiſſum[p] eſt pīib. multò magis ſub ptātem redigere inuitū filiū, & nolentem, ſiue per oblationē ad curiam, ſiue p inſtrumentorū celebrationem, ſiue per aliā quālibet machinationem, tā quā ſortē[q] metuentē pīnā, iuſtū non eſt:[r] neq; imperij, & legiſlatoris ponim⁹ ꝓpriū. [s] ¶ Si verò plurimis exiſtētib. filijs, alijq.dem eligāt, alij reſpuāt, hi, q volūt legitimi fieri, fiāt, alijs in iure naturali manētib.[t] & hoc dicimus, nullum priorū[u] legitimorū pimētes modū, ſed hūc[x] adiiciētes alijs, ī q.b.[y] illos accipere nō licet. oīno em le gitimis exiſtētib. deinde naturalibus ꝓuenientib. nequaquā ius legitimorū eis adiiciē, niſi oīno aut p cupiā, aut per noſtras cōſtitutiones q̄ dotaliū inſtrumētorū introduxerūt modū. ¶ Adoptionis aūt modū, q. fuit olim à quibuſdā antenos Imperatorib.[z] ſuper naturalibus putatus nō improb⁹, ſuenientes, ſcđm pīnæ cōſtitutionis[a] virtutē & nos (ſicut dictū eſt) excludimus: qñ caſtitatē nō pfectè cōſiderauit. Et nō erit decēs vt q̄ bñ excluſa lūt, in Rēpublicam rurſus introducātur. Quapropter his à nobis ſancitis, atq; manifeſtatis, quo cōueniat mō ad ciuitatē Romanā legitimorūq; ius trāſire, nihil de ſucceſsione ſup talibus eſt dicēdum. Nā ſicut in cęteris ab initio legitimis, oportet ēt in his fieri ſucceſsiones.

¶ Diſcretis igit & ijs, qui facti ſunt legitimi,[c] & ijs, q manſerunt naturales, ordinādū eſt iā etiā de ſucceſsionibus eorū. Valenti[d] ſi quidē, & Valētiniano,[f] & Grāno diuq memoriæ primis[e] placuit humanū aliq.d agere circa naturales. Et ſi quidē ſit naturalium pīi legitima ſoboles, vna vncia eos dignos eſſe fecerunt, & hāc cū ſua matre[f] ꝓnō donari, neq; ex vltima dari volūtate

Naturales

a ¶ Naturales.¶ & legitimi. Azo. ino naturales tñ, vt hæc litera dicit euidenter, hodie tñ ſeruat, quod dī j. e. §. ne igitur. & §. ſi verò filios.
b ¶ Donātes.¶ hoc habem⁹ in C. đ na. lib. l. ij.
c ¶ Dedimus.¶ vt C. e. l. humanitatis. Accur.
d ¶ Viros.¶ ſcilicet, bonos, & honeſtos.
e ¶ Tacemus.¶ vt per hoc plus det itelligere, ſic §. quib. mod. na. effi. legi. §. & quidem.
f ¶ Sinamus.¶ & viam perinrijs, quę leges puniūt, relinquamus, vt C. de indic. vi. l. ij. Accur.
g ¶ Conſtitutionis.¶ q.d. hoc ēt erat per iura Codicis, vt C. eo. l. ij. & §. §. proxi. diſcretis.
h ¶ Legitimorum.¶ ſcilicet, ſic.
i ¶ Donari.¶ ſ. in ultima volūtate. Al. vt j. ſtatim. §. ſi verò habuerint.
k ¶ Legitimā.¶ ideſt, tertiā, vt dixi. §. de trien. & ſe. §. j. colla. 3. de qua lex hic facit mentionē.
l ¶ Coniuge.] hęc cū non capiat, tñ facit, q alius nō capiat. & ſic no. q hic fallit regula, qua dī, ſi vinco vincentem te, &c. vt ff. đ di. & tēp. præſcrip. l. de acceſsionibus. nam naturales filij repellūt agnatos quā tūm eſt in duabus vncijs, vt hic ſubiicit, & agnati vincunt vxorē, vt C. vñ vir, & vxor. l. j. & tñ naturales non vincūt vxorē, imo vincūtur ab ea, vt hic, & j. eod. §. ſi quis igitur. ſic & alias ſalſa dicta regula, vt ff. qui po. in pi. hab. l. Claudius. Itē fallit j. đ equa. do. §. his pñs. item fallit. ff. ad ſena. tuſc. Tert. l. 3. §. obiicitur. & l. equiſſimum. §. ſi ex filio. & diximus §. de trien. & ſe. §. conſideremus. vbi dicunt ea, q dicuntur hic Accur.
m ¶ De ſubſtantia.¶ ſ. in ſcriptis, vel ſine ſcriptura
n ¶ Indubitatus.¶ quare dicitur indubitatus affectus? Rñ. q.a vnā ſolā ꝓcubinā habet. ſi autem habet duas, qđ eſſe non dēt, tūc erit dubitatus, vt j. e. §. nā ſi hęc. Itē aliā rōne, q.a ad hoc vedicat cōcubina, ipſe dēt hoc, p teſtari corā vicinis, vt ff. de ꝓcu. l. in ꝓcubina. natu. aliās ꝓſumeretur legitima vxor, & ita ſuccederēt filij in totū, vt ff. de rit. nup. l. in liberę.
o ¶ Vncias.¶ præter duas vncias, puta quod habeāt alimēta. ar. ff. de alimen. leg. l. pen. Accu.
p ¶ Morte.¶ ſcilicet, ſe parata, vel relicta.
q ¶ Vncias.¶ Sed quare nō in totū vocātur, cum legitimi præſumātur, &

vlteriūs aliquid permittentes: ſi verò filij quidem non ſint naturales,[a] concubinæ verò ſolūmodo iis, qui non habeant vtique coniugem (hoc etenim tantùm cōcubinam habentibus eſt conſcriptū) mediam vnciam ſolam donātes.[b] Si verò filiorum legitimorum nō ſint parētes, & neque patrem, neque matrem habeant, vſq; ad tres vncias relinquere eis, aut donare permiſſi ſunt, & hoc cum matre: & ſi quolibet modo acceperint aliquid, in hoc reputari ſolummodò, quod autem plus eſt, ad eos, q vocantur ex lege, venire: hoc qđ[c] Theodoſij ſenioris filij licet non perfectè ſanciuerunt. † ¶ Nos igitur & ſi priùs humana vſi lege, pro tribus vncijs, ſex vncias eis, filijs legitimis non extantibus, p patrum magnificentiā dedimus,[c] ſed tamen ex his, quæ ſubinde proueniunt cauſis, pfectiùs ſimul clementiùs q; conſiderantes præſentem ponimus legem. Plurima vti que ſunt & priùs commiſſa, & noſtris temporibus delinquūtur, & ideo ab impietate homines liberamus. Quidam enim non habentes licentiam, quantum volūt ſuis naturalibus filijs relinquendi, eligunt quaſi viros,[d] & ſcribunt hęredes, quatenus reſtituāt filijs. At illi aut ex hoc impiè agunt, & p uaricantur voluntatem ſcribentium, aut (quod omnium leuiſſimum putant) peierant. & tacemus, ea, quæ tradita ſunt ex memoria nobis in perſonis glorioſiſſimis talia relinquentibus priſcis temporibus. ¶ Ne igitur ſemper tale fieri delictum ſinamus,[e] neque qđ agere licet in extraneis, & ignotis, hoc in proprijs filijs naturalibus homines agere prohibeamus, propterea præſenti lege ſancimus, vt ſi quidem quiſpiam habuerit filios legitimos, nō poſſit filijs, eorūmq; matri vltra vnā relinquere vnciā, aut donare naturalib. aut cōcubinę; (hoc enim proprium ptioris iudicamus eſſe conſtitutionis,[f] ſed & ſi quid amplius dare tētauerit quolibet modo, hoc fieri filiorum legitimorum,[g] vel ſi filij non ſint, cōcubinā verò ſolummodò, huic mediā vnciam, relinqui, aut donari concedimus. Si verò filios non habuerit quiſpiam legitimos, aut quenquam aſcendentium, quib. neceſſitas eſt legis relinquere partem propriæ ſubſtantiæ competētem, teſtatori licentia ſit etiam in xij. vncias ſcribere filios naturales hę redes, & diuidere inter eos quoc inque voluerit modo res, & per donationes aut ſimplices, aut antenuptiales, aut per dotes, aut per alium quemlibet modum legitimum ſuas in illos ſubſtantias tranſponere. ſic enim nequaquā egebunt quibuſdam ad impietatem, aut periurium præparatis: ſed ex ipſo ſuam diſponent purè ſententiam. ¶ Si verò habuerint ij, quos prædiximus, aliquos aſcendentium, legitimam[h] eis relinquant partem, quam lex & nos conſtituimus, reliquam verò totam in naturales filios habeant relinquendi licentiam. Et hęc dicimus ſuper iis, qui in ſcriptis, & legitimis voluntatibus diſponūt ſuam ſubſtantiam. ¶ Si quis aūt defunctus fuerit legitima ei omni no ſobole non extante, (filiorum dicimus aut nepotū, vel deinceps ſucceſſionis) neque legitima coniuge, [i] deinde moriatur non diſponens de ſubſtantia[m] ſua, & veniat cognatio forſan, aut etiā ma numiſſor, vt pote bonorum poſſeſſionem mouens, & inſurgens, aut etiam noſtrum ærarium, (nam nec illi, quantùm ad hoc, parcimus) ſit autem ei, donec vixerit, libera mulier in ſchemate concubinæ ſociata, & filij ex ea, (talibus enim ſolūmodò hoc ſancimus, vbi omnimodo indubitatus[n] eſt & concubinæ in domo affectus, & filiorum ibidem proles) & alimentum damus eis, & inteſtatis parentibus defunctis, duas paternæ ſubſtantiæ vncias[o] habere cum matre partiendas, quanticunque fuerint filij, vt vnius filij portionem mater accipiat. Et hoc diximus ſi vni concubinæ ſocietur, aut filios ex ea habeat, aut ēt prędecedente concubina mortē[p] forſan, aut ſeparatione, filij ei domi ſint, tunc enim damus eis ab inteſtato ad duas vncias q vocationem.[q] ¶ Si verò effuſa concupiſcentia ei fuerit, & alias ſuperintroduxerit priori concubinas, & multitudinem habuerit mulierū fornicātiū. (ſic enim dicere meliùs eſt) & ex eis filios habēs moriatur, multas ſimul deſerēs cōcubinas, odibilis quidē eſt iſte talis. procul autem hac lege modis omnib. cum talibus filijs, & cōcubinis excludatur. Sicut enim ſi quis legitimè copulatur vxori, alias ſuperīducere nō poterit matrimonio cōſiſtēte, & ex his legitimos procreare,[r] ita neq; poſt agnitam quo diximus modo concubinam, & ex illa filios, damus, ſi etiā aliquod opus libidinis aliud fecerit, & ēt hoc ad ſucceſſionē eius introduci, ſi mortuus fuerit inteſtatus. ¶ Nam ſi hoc nō ſanciuerimus, indiſcreta[a] quidem erūt, quæ mulierū ſunt, quam[b] potiūs, aut quā minùs amauerit, indiſcreta quidē, & quæ filiorū ſunt, & nos non damus luxuriātib. ſed pudicis legem. Nō autem differētiā facimus de filijs ſiue maſculi ſint, ſiue fœminæ. Sicut enim natura nihil circa talia tractat, ſic nec nos aliā in maſculis, & aliā in fęminis ſm hoc ponimus legem. Oportet enim per omnem viā ſubtilitatē, ſimulq; pietatē tranſire. ¶ Si qui igitur habēs filios legitimos, relinquat & naturales, ab inteſtato quidē nihil eis exiſtere omnino volumus, paſci verò naturales

Concubinas plures habere nō licet.

Leges ꝓp malos factę ſunt.

† Lij. C. e.

† Extat. lib. vj. ti. vij. C. Th.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Legitimis.ʒ filijs,sed an ipse pater dum viuit,eos alere tenetur? Dic q sic,eadem ratione,quia ipsi patrem,vt j.prox.ibi,in quibus &c. Nec ob.ff.de lib.agno.l.si quis à liberis.§. iidem rescripserunt. q iuste procreatum alere teneatur: nam subaudi ibi maxime. Vel dic, hunc iuste procreatū cum concubinatus per legē nomen accepit,vt ff.de cō cub.l.in concubinatu.Ac.

b ¶Leges.ʒ vt C.d cō trah.emp.l.fi.i fi.& C.vt in posse.l.pe. & n. vsurf. quemadm.ca.d.j.in prin.

c ¶Dispositā.ʒ idē, qđ in filijs,& in nepotib.dictū est,vt C.e.l.vlt.§.fin. d ¶Legem.ʒ sistam.

e ¶Compensent.ʒ nā equalis dēt esse pietas, vt hic,& ff.d inoffi. test. l.nam & fi.& ff.d fal.agn. l.si quis à liberis.j. rñ. & sic no.hic euidens arg.si cui tē aucta portio defē dentiū,sic & ascendentiū debet dici aucta, vt diximus, §. de trien. & se.§.j.in fi.coll.iij.

Ad intel. huius §.vid. Cacialup.i Auth. si qui Illustriss.nu. 56.C.ad S. C.Orfic.

f ¶Sancimus.ʒ §.ea.cō stit.in §.decretis. vsque ad istum §.

g ¶Quibusdā constitutionib.ʒ vt C. de confir. tut.l.fi.& facit ff.de confir.tu.l.naturali.j. rñ.

h ¶Dispositum.] vt C. quando mu. tut. offic. fun.potest.l.fin.

i ¶Nō enim.] interpositio est.

k ¶Participium.ʒ licet enumerare has psonas ꝓmiserit,malē tamē enumerat. Tu ergo dic, q iter quascūq; psonas matrimoniū ꝓhibetur, habēt locū, q hic dicitur, vt nec filiꝰ alēdꝰ sit, nec būficiū aliqđ hēat ex hac lege.sunt aūt quatuor deci modi,qbꝰ ꝓhibent,& no. eos instī. de nupt.§.sunt & alię. unde iā nō est quæstio d filio facerdotis,cū ipse matrimoniū ꝓhere nō possit, vt §.quo. opor. Epi. nec de aliquo ꝓdictorū modorū.Sed qro, an à matre,pūt habere būficiū? hic dicas,vt dixi inst.ad senatusc.Orfi.§. j. sed licet non habeat huius l. participium,ut non possit curię offerri,vel legitimari, vt alia facere, q naturalib.hac ꝑstit. permittuntur, quæro tñ,an Princeps possit eos facere legitimos, si dicat nō obstāte hac lege? puto q sic,vt ar.ff.d leg.3.l.si qs ī pri.test.& ff.de nata.re. l.quæris.& C.de legi. & & con.l.digna. Itē licet à patre non relinquaē,nunquid ab extraneo pōt relinqui,uel dari aliq quolibet titulo inter uiuos? puto q sic,cū hac l.non prohibeatur: oia.n. licent,quæ expresse prohibita non sunt,ut ff.ex qui.cau.ma.l.nec non. §. quod eis. propterea & honorē sortiri pōt cum emolumento. ff.de dec. l.g̃naliter.§.spurios. pr tñ ēt ipsi inter uiuos donare non potest, ut C.de inoff.nup.l.si quis inoff.Sed q d,si pater non instituat,neq; donet, s d aliū instituat,& talē substituat? Rñ.potest fortē distingui, vt si vulgariter,non ponit,quia patris hæres esse vī,si pupillariter,ponit,quasi pupilli sit hęres,vt insti.de pup.substi.§.j.& ff.de pup.sub.l.si is. Vel loquitur hęc l.si quando licet non totum,aliquid tñ potest relinqui.Acc.

Licet quod expresse non prohibetur.

l ¶In constitutione.ʒ quę est C.de natu.libe.l.j.

m ¶Præponimus.ʒ quia prohibebat nuptias inter Senatores,& libertas,quod hodie licet,vt §.vt lib.decę. §. si quis.

n ¶ DE TESTIBVS.

¶*Quia de pbatione,q̃ fit per uocē mortuam,id est,p scripturā dictū à legitimis sancimus,vt decet eos,scdum substātię mensurā à bono viro arbitratā: vt qđ videlicet apud nostras leges viri boni arbitratu dī,hoc ipso custodiēdo vel si coniugem quidē habet, filios aūt naturales,& ex defuncta concubina sibi natos, & illi aīanē ab eius successoribus. ¶De nepotib.n. naturalib.quæ iā à nobis specialiter ēt de ipsis dispositā sunt, obtineant. In quibus enim casibus naturales filios vocauimus ad successionē,in iis quoq; & ipsi decentē naturalib. patrib. deuotionem seruēt,eadēq; mensura sicut parentes ꝓspiciūt naturalib.filijs secundū nostram legē, & ipsi parētib. cōpensent siue in successionib. siue in alimētis sicut superiùs sanciuimus. Qm̃ verò & dudū in quibusdā constitutionib. dictū est, oportere in qbus patres donēt filijs,aut relinquunt,in his ēt curatores eis pbere,confirmandos tñ, hoc ratū esse ēt nūc ponimus, dātes & matri(scdum qđ iā de his dispositū est) & naturaliū tutelam agere filiorū,oīa agenti, q̃cunq; ī legitimis definita sunt filijs. Vltima siq dē nos pars legis expectat, vt ipsa cōpetētē suscipiat ordinē, & enumerem⁹,q neq; ipso natura liū noīe digni sunt. Primū quidē omnis,q ex cōplexib.(nō n. hoc vocamus nuptias)aut nefarijs,aut incestis,aut dānatis ꝓcesserit,iste neq; naturalis nominaī,neq; alēdus est à parentibus, neque habebit quoddā ad præsentē legē participiū. ¶Vnde certa à Cōstantino pię memoriæ in cōstitutione ad Gregoriū scripta, q̃dam de talib. dicta sunt filijs,sed hanc nō recipimus: quoniā & nō vtēdo perēpta est. Pheniciarchorum n. & Siriarchorū & Magistratuū, & insigniū meminit, & clarissimorū, & neq; naturales esse vult ex his ꝓcedentes,amouēs eis ēt īperialis munificētię māsuetudinē. Quā videlicet cōstitutionē oīno perimimus.*

¶*Hæc à nobis sancita sunt,& nulla penitus ignorātia,nostrarū erit legū,nec q sunt legitimi, q verò naturales,nec quomodo eis legitima iura danī,aut quō ēt naturales ꝓmanentes ꝓmerentur humanitatē,& quō ipsi ēt competenter honorati sunt ab eorum, q neque naturales dici digni sunt, cōione segregati. Quę igitur placuerunt nobis,& ad hominū medelā, atq; naturę supplementū p hāc legem decreta sūt, tua Sublimitas faciat oīb.manifesta ꝓgrāmatib. ꝓpositis,p quæ oīb.lex erit aperta, cognoscentib.quō in talibus conuersentur,& nr̃am cōsiderantib. ꝓuidentiā, q omni alij occupationi, eorum præponimus vtilitatē.*

De Testibus.

TITVLVS II.

NOVELLA. XC.

¶*Facultas ꝓbādi p testes adiuctaē, ne ueritas lateat,et ut negata patefiat: nō tñ ob hoc pūt oēs ī testes īduci, sed q sunt bonę opinionis,et famę,omni suspitiōe carētes.A.*

¶Imper.Iustinia.A. Ioanni gloriosiss. pręt. Orientis Prefecto iterum ex pfulī,& patritio.

Testium propter probatiōes vtilitas adinuēta quidē dudū est,ne quid lateat facilè actorum, & calliditate plurima hominū aduenientē, aīas, periclitē migrare in cōtrarium ordo causæ. Non enim vt patefiant, q̃ gesta sunt,testantur plurimi, sed quatenus adhuc ampliùs occultētur. nā alia q̃dē scientes, alia verò ꝓnuntiātes,aut q̃ nō sunt dicētes,hoc ipso cōfitentē, q̃a ea, q̃ verè sciūt,neq; volūt patefieri, neque scdum ea ꝓferri iudicia, sed q̃ nunquā facta sunt, hęc & pronūtiant,& ad iudiciū deduci quęrūt; oīno itaq; perimere testimonia,

Duobus modis est adhibenda.

Da. Kal. Sept. Imper. D.N. Iustī. P.P. A. anno Apione V. C. Cos.

x ¶Testantur.ʒ id est,dīnt.nā de principalibus causæ, hoc est de actore,& reo dicit. & ideo dic testantur:quia coram testibus plurimis plerūque talia dicuntur,& coram iudice,& alijs:& ita verbum testantur, nō ponitur pro testimonio testium. vel dic,quod est verius,quòd de testib. dicit,vt patet j. ſtatim ibi omnino enim,&c.

y ¶Occultentur.ʒ ſ.testes alias occultetur,scilicet,veritas,& alias occultent,scilicet,testes,& tunc plana est.

z ¶Scientes.ʒ scilicet,ea,quæ vera sunt.

a ¶Alia verò.ʒ ſ.falsa,corrupti forte pecunia.

b ¶Aut.ʒ pro id est.

c ¶Confitentur.ʒ ſ.vt veritas ampliùs occultetur,secundùm Al.

d ¶Secundùm ea.ʒ ſ. quę vera sunt,cùm iudex secundùm eorum dicta debeat iudicare,vt ff.de offi.Pręſi.l.illicitas.§.veritas.

e ¶Perimere testimonia.ʒ subaudi malum est,vel subaudi,nolunt quidam calliditate sua,vt dixi.

Incautum

Ob rerū vsum noxium periculosū est. Halo. Probandi modi sunt quatuor.

a ¶Incautum est.ʒ hęc tio rerū non est.q.d.nō est res aperta, nec pōt apiri aliàs,nisi p testes,ut subiicit.& ita incautū ponit in vim substātiui, vel dic incautū.i.nō cū cautū p scripturā,ut m.dr cautio in scriptis, ut C. de uerb.sig.l.sancimus.sic econtra,ubi non est scriptura,dr incautum.

b ¶Plurimis.ʒ negotiis.

c ¶Non aliter.ʒ nō q̃ alię nō sint ꝓbationes, licet,hic de facto deficiāt.sunt.n.quatuor modi ꝓbādi: per testes,ut hoc ti.& ff.eo.& C.eod. Itē p instrumēta, vt s. d fide instr.itē p cōfessionē partiū,vt C.d cōfes.& ff. eo.tit.per totum. Itē secundum M. est quartus modus ſiudicis cōscientia,vt ff.fi.reg.l.si irruptione.§.fi.sed Io. contra, vt ff.d of.Prę.l.illicitas. §.veritas.& q̃ d.l.si irruptione.dr cū suis pcord. locū hēt,quando vt iudicierat notū. pōt ergo euenire, q̃ oēs aliæ species deficiūt: sed per testes veritas pōt inueniri: q̃a certē nisi cautē dicāt,malū ēt,vt hic dr.

d ¶Pronūciantibus.ʒ i. veritatē exprimentib.

e ¶Legislatores.ʒ duo dixerunt legislatores,vnū,ut omnib.liceret testificari, itē q̃ vilissimis nō liceat.Sed vbi prohibita erūt? Rñ. tunc, q̃s aliosrepulerūt ipso iure, vt ꝓpuberes,& seruos,& alios iudicis officio, & horū alios ꝓp inimicitiā.& alios ꝓp amicitiā, & alios ꝓpter paupertate,& alio ꝓp infamiam, vt ff.eo.l.testium.§. lege Iul.& ff.d acc.l. nōnulli. Itē alios rōne ptātis, vt C.de test.l.ij.& ff.e.l.idoneii:alios rōne reuerētię, vt C.eo.l.parētes.& l.libtorū, & hæc cadē nos approbam⁹,vt j.c.§.nos igit.in fi.§.& §.sancim⁹.

f ¶Ipso testium nomine.ʒ nedū officio, scilicet,vt nec testes vocarentur,nec officium testiū haberent,& ita,ex quo nomine carent,etiam effectu carebunt,vt C.de ferijs.l.à nullo iudice.

Arcent. Halo.

Nomine carens caret & nominis effectu.

g ¶Schemate.ʒ id est,ordine.

h ¶Quia verò.ʒ nam sola ꝓhibitione contenti esse nō debem⁹,vt s. d depositō,& denū.§.j. & ideo ꝓcipit fieri subtilē experientiā,vt subiicit.

i ¶Posibile.ʒ hic instit.de act.§.curare.

k ¶Minorare.ʒ sic C.de fideicom.l.fin.

l ¶Quiddam.ʒ vbi nō poterat sciri veritas,nisi per testes,& tamen ipsi non dixerunt verum,vt diximus s.eo.in fi.j.reſpon.

m ¶In testamento.ʒ inuenimus dico.

n ¶Apertè.ʒ testium dico.

o ¶Nonisimè.] id est,tandem.

p ¶Fieret.ʒ sin scriptis,& nondum esset completum.

q ¶Ita.ʒ scilicet,tenentes.Accur.

r ¶Venerabile.ʒ mos erat antiquitus,vt saltem signum crucis testator, vel testatrix scriberet,etiam si ignarus esset literarum, vt arg. C. de iur. delib.l.fi.§.subscriptionem.

s ¶Parauerunt.ʒ id est,ita omnia pręposuerunt.

t ¶De modo.ʒ aliàs de modo,& tunc de modo,i.qualiter, & quoties producant, vt j.eo.§.quia verò.& aliàs est de domo, & tunc.i. vt nimis remotè habentes domum nō compellantur venire,vt j.eo.§. quoniam.

v ¶De eorum statu.ʒ vt j.eo.§.fi verò dicatur.

x ¶Detinere.ʒ ideſt,destruere ne fiāt.vel detinere quędam de antiquis,sed non omnia,alias decernere.

y ¶Quos suspenderunt.ʒ i.suspēsos,uel remotos à dicendo testimonio antiq̃ legislatores fecerunt:alias,ut diximus.s.eo.§.licet.in prin.Accur.

z ¶Felicissima ciuitate.ʒ ſ.Constātino.Sed qđ si hoies unius ciuitatis,uel loci oēs sunt infames,nunquid inter se testificabuntur? Rñd.sic, q̃a nil dolosius dolosio,ut C.de hær.& ma.l.qm̃.Itera paria delicta mutua compensatione tolluntur,ut ff.sol.ma.l.uro. Vel dic, q̃ iudex debet eos remouere ēt si partes cōsentiant,& hoc innuit uerbū ꝓcipue, hic positū, ut est ar.ff.de procu.l.filiusfamilias.§.veterani.& C.de tēp.ap.l.ij. §.fin. uel ēt,ut primò dixi,& dic q̃ abundat maximè,ut C.de test.ma.l.fi.§.ij.

vbi rerū incautū est,† plurimis b existentib. quæ non aliter c patefiunt,nisi testibus pronūtiantib.d

¶ Licere aūt oīb.ēt vilissimis testimoniū perhibere, & ante nos ꝓhibuerunt legislatores,e s.multas exceptiones facientes,& plurimos excludentes ēt ipso testiū nomine,f vel schemate.g Quia verò h n eq; post has ꝓhibitiones ad huc purū est testiū opus, existimauim⁹ oportere & nos adiicere aliqđ cāæ subtilitati,& falsa testimonia quātū est possibile, minorare.k Tale enim quiddā l etiā tūc apud clarissimū Bithynię Prouinciæ iudicē gestū inuenimus in testamento,m ostēsa testiū falsitate pessima apertè n conuictorū,& nouissimè o confessorū, q̃a cū testū fieret,p & fuisset defuncta testatrix, testiū quidā tenentes iā mortuæ manū,ita q per chartā virgam factā,& ex latere ductā traxerūt, & signum venerabile r crucis videri scripsisse defunctam parauerunt.s Nos igit ad hoc respicientes, alia quidē modo t testiū, alia verò de eorū statu u existimauim⁹ oportere decernere. x Quę itaq; dicta sunt ab antiquis legislatoribus in prohibitione horū,quos suspēderūt y † testimoniū ꝓhibeī, rata oīa ponimus. ¶ Sācimus aūt,& pręcipuè in hac maxima, & felicissima ciuitate,z (vbi plurima consistit, fauente Deo nostro sermoni, multorū,a † bonorūq; copia virorū) bonæ opinionis b esse oportere testes,& aut carentes hmōi derogatiōe c ꝓ dignitatis,d aut militię,e aut diuitiarū,f aut officij causā;g aut si nō tales cōsistāt, ex vtroq;,h tamen,q̃a fide digni sunt, testimoniū perhibere. Et nō quoddā artifices ignobiles,i neq; vilissimos, neq; nimis obscuros ad testimoniū ꝓcedere,sed k vt si qua de eis dubitatio fuerit,possit facile demonstrari testium vita, q̃a inculpabilis,atque moderata est.l

¶ *Testib.ignotis ueritatē corrūpere festinantib.nō est sine tortura credendū & eos dēt torquere iudices in administratiōe positi:alias ꝓapparitorē Prętoris fit tortura,sed ī Prouincia ꝓ defensorē locorū..An.*

¶ Si verò ignoti m q̃dā fuerit vn diq;,& aliq̃ apparuerint circa testimonij veritatē corrūpere festinātes,n posse eos ēt verberibus o subiacere. Et iudices,si q̃dē administratores p fuerit,hoc ipsi agāt.q Si verò alij prætereos sunt,q̃ administrationes habent, ipsi quidē assūmāt apparitorē magnificentissimi Prætoris plebis;r in ꝓuincia verò locorū defensorē, & per eos inferēt eis verberū experimentū, quatenus ꝓ ꝓ hoc nihil celent veritatis, s aut ēt capiant t ꝓ hāc viā pecunijs testimoniū ꝓhibere, aut aliter u circa hoc malignantes.

¶ *In cōfessiōe soluti debiti ī instrumētis cō*

Dignitas releuat in multis.

† Intel.huius tex.iud. apud.Boer. in l.consentaneum.numero. 129. C. quō & qñ iud. Diuiti plus quam pauperi creditur.

a ¶Multorum.ʒ aliàs multitudo,& aliàs multorum.

b ¶Opinionis.ʒ id est,famæ,sic & aliàs sępe reperies, & quandoque dicitur existimatio,vt ff.de vari.cogni.l.cognitionum.§.existimatio.

c ¶Derogatione.ʒ id est,suspicione,quæ famę derogat.

d ¶Per dignitatus.ʒ No.maiorē fidē debere haberi ei,q̃ in dignitate est posit',nā & aliàs cre dit magis decurioni, q̃ plebeio,vt ff.eo.l.3.§.2. Item a satisfactione iudicio fisti quis ꝓp dignitatem releuatur,vt C. de digni.l.pen.li.xij. Et est duplex rō: quia non est necesse,q̃ alterius potēt iam timeat,quod in teste est necesse, vt C.e.l. eos. Item quia ad dignitatem homines honesti eliguntur,non autē nota tę opinionis,vt C.de digni.l.ij.quod in testibus est necesse,vt honestioribus credatur,vt fi.eo.l. ob carmen. non tñ hæc adeo procedunt, vt vni soli credatur,vt C. eo.l. iurisiurandi. Acc.

e ¶Militiæ.ʒ magis enim credit militi, q̃ pagano,vnde ēt vni militi quandoque credit, vt ff. de re mili.l.non omnes. §.a Barbaris.

f ¶Diuitiarum.ʒ No.q̃ plus diuiti, quàm pauperi credit, vt instī. de suspect.tut.in fi.tit.& ff. de excu.tut.l.spadonem. §. fi.quia facilius est,vt pecunia corrumpatur, qđ non est necesse in teste, vt ff.eo.l.3.Accur.

g ¶Officij causam.ʒ i.artis laudabilis,vt i nouell.vel dic officij publici,vt quia tabellio erat, cui soli quandoque creditur,vt s. de fid. instru. §.fi verò nullus.& C. ad l.Cor.de fal.fi quis decurio.Sed nunquid admittetur,aliquis,nisi probetur per aliquem de his modis? Videtur q̃ non. sed certè imò, vt subiicit,& semper pśumitur bonus,nisi probetur contrarium. debet autem à vicinis i iudex inquirere de bonitate,& legalitate testis,ut argu. ff.de fun.instr.l.cum de lanionis.§.afinam.& ff.de qō.l.de minore.§.pe.

i Concor. ca.quoſdā. & c.seq. extra de prę sumpt. vbi dicitur latere te in vicino non potuit, qđ ad nos de lōginquo peruenit.

h ¶Ex utroque.ʒ ſlatere litigantium secundum Al.Vel dic,i. undiq;. q.d.licet nec dignitatem,nec militiam,nec officium,nec diuitias hēat, tñ creditur ei,si est fide dignus,ut hic,& ff.de uerb.obl. l.ſi quis ita ſtipulatus.& instī.de susp.tut. §.fi.

i ¶Ignobiles.ʒ no.ignobiles.nā non ꝓp hoc,q̃ artifex fit, repellitur, sed q̃a ignobilis,ut sunt carpētarij q̃ ſtat in curia cōis, uilissimi aūt pōt dici ſpanaldi fine arte,obscuri,abiectæ psonę,ut C.de ince.nu.l.humilē.

Ignoto nō est credendum.

k ¶Sed.ʒ tales admittendi sunt,&c.

l ¶Moderata est.ʒ in bonis moribus.ut ff.de tut.& cur.da.ab his. l. scire. §.pen.Sed per quos hæc probantur? Rñ.per alios,ut in nouel.eo. & j.e. §.fi uerò dicatur.sed quidam dicunt per seipsos,quod est nimis graue,ut C.de testib.l.nimis.

m ¶Si verò ignoti.ʒ No.ignotum non admitti,sic & C.de iure delib. l.fi.§.finautem.& s.de fide instr.§.oportet.colla.8.

n ¶Festinantes.ʒ non tñ ex hoc solo,q̃ festinat, ueritatē corrūpit, sed ex hoc non admittuntur sine tormentis,ut hic,& in decre.v. q.j. §.illi.

o ¶Verberibus.ʒ i.tormentis.

p ¶Administratores.] id est ordinarij.

q ¶Agant.ʒ i.tormentis subiiciant.Al.& sic admittuntur ignoti, & uiles cum tormentis.Sed contra.s.§.proxi.Sol.ille secundū istū intelligit. Vel dic in subsidiū admittuntur,ut hic,non aliter,ut ibi,arg.C.de hær.l. qm̃.Vel dic si iudex utilitatē scit,non admittit,ut ibi, cum ignorat, sic, ut hic,sed cum tormentis. Alij tñ dicunt,q̃ admittūtur si utilitas eis nō opponatur,ut arg.ff.de inof.test.l.posthumus. §.fi quis.

r ¶Plebis.ʒ sin ciuitate Regia.

s ¶Veritatis.ʒ pertinentis ad rem.Et no.hic argu.q̃ testes pro utraque parte debent reddere testimonium,ut plenè dixi.j.de sanc.Epis.§.nulli.

t ¶Capiantur.ʒ i.cautè deprehendantur,ſte stes ignoti.

v ¶Aut aliter.] ſine pecunia,utq̃a gratia,uel odio.

Universidade de Deusto Biblioteca

a ¶ Et licet dudum.ʒ sin illa ecastit quę est C.eod.l.testium.
b ¶ Renouamus.ʒ nõ corrigendo,sed pot⁹ us ad memoriã reducendo. & adiendo,s.vt rogentur,vt subiicit.si enim.,&c.Et no.hic, quia de scriptura a debitore facta dicit,squaliter scripsit se debere, & subsequẽter a creditore,s.qualiter scripsit sibi solutum: idẽ tamen & si per tabellionem fuit scriptum.
c ¶ Scriptũ sit.ʒ quod est tunc cũ partes cõueniunt. & nõ aliter ꝓhat, quã per scripturã, vt C. de fid.instr.l.cõtractus, vel dic,vt ibi Acc.
d ¶ Et non scripta.] s. à creditore.quę scriptura dicitur apocha,vel ét à tabellione aliquo.
e ¶ A litigantibus.ʒ s. debitoribus.Acc.
f ¶ Per testes.ʒscilicet, sub probatione.
g ¶ Tunc.ʒ s.demũ, & non alias,i. suscepibilẽ.
h ¶ Assumantur.] q.d. tales debẽt esse testes,q. bus fierit negotium patefactum,vt viderent solutionẽ,& rogati sunt vt testes sint,vt hic, & j.e. in fi.huius §.ibi, sed exigim⁹,&c.& q.a indefinite dicit hic testes,sumũt quidã ar.quod duo sufficiãt,vt arg. ff. de testi. l. vbi.& sic dicũt corrigi qđ est C.de testi.l.testiũ. vbi testes v. exigebant. Sed tu dic,ꝙ hęc sĉm illã intelligitur cum veteres leges nouas determinent,vt ff.de leg.& se natusc.nã & posteriores
i ¶ Testes.] s. quinque.
k ¶ Pro facienda solutione.] duorũ alterum dẽt testificari, s. vel ꝙ solutionem viderint,vel ꝓfessionẽ,siue memoriã ꝓfessionis,vel solutionis factę à creditore tẽpore ꝓcedenti.Et ex eo,ꝙ dicit cõfessionẽ,sumit Io. ar.ꝙ ꝓfessio facta corã vicinis extra iudicium valet,& ꝓp hoc ex hoc §.ꝓsuit auth. vnam C. de cõfes. sed hoc est ad liberandum,vnde valet. secus si ad obligãdum, nisi fiat in iudicio, vt ff. de inter.act.l.j.in fi.nisi fit cõfessio cum causa,quo casu si est mutui,post biennium dotis,tunc seruq; est j.de tẽp.non sol.pec.§.j.& ij. si autem alia causa,tunc statim,vt ff.de proba.l.cùm de indebito.§.fi.& C.ĉ non numera.pec.l.generaliter.Accur.
l ¶ Aut.ʒ subaudi pro.
m ¶ Etiam.ʒ pro ideſt.
n ¶ Causam.ʒ s. si non sunt viri ita boni,debẽt facere causam testimonij manifestam hoc modo,quia iudex interrogabit eos de circũstantiis qualiter scit,quale tẽpus erat tunc,& similia.Itẽ de die, nã ad hoc dẽt respondere,vt hic,& C.eo.l.solã.& ff.ad Syll.l.prius.secundũ vnã literã,quæ est ibi. Itẽ fortiter est quęrendum,l.vt videatur, qua trepidatione,vel constãtia respondeant.nã hęc faciunt ad veritatẽ illuminandã, vt ff.de quæstio.l.de minore.§ tormenta.Item no.ꝙ ex verbo,sumimus arg.ꝙ testis causam sui dicti debeat dicere, licet in suspectis faciam loqui,& pro hoc est C.eo.l.j.& ff.de transl.cum hi.§.in causa.Alij debent facere causam testimonij manifestam per famam consentientem. nam fama confirmat rem de qua agitur,vt ff.de testib.l.iij.eiusdem.Acc.
o ¶ Ex transitu.ʒ ideſt, transeuntibus,non rogatis.
p ¶ Valere ratione.ʒ ideſt,nulla ratione volumus valere.
q ¶ Aliquos.ʒ s. creditores.
r ¶ Dicentes.ʒ hoc,quod sequitur.
s ¶ Accepisse.ʒ ideſt,recepisse.
t ¶ Ab aliquo.ʒ creditore.
v ¶ Debere alicui.ʒ hęc verba innuunt cum superiorib.vt in solutione, & confessione solutionis,& in obligatione necesse sit rogatum esse testem. Et ita corrigitur,quod est ff.de testi.l.ad fidem. Vel, quod est verius,hic loquitur cum celebratur in scriptis obligatio,de qua dissoluenda principaliter,& de contrahenda hic posuit,& dicitur C.eo.l. testiũ.
x ¶ Hęc.ʒ scilicet,testimonia.
y ¶ Dum quando.ʒ id est,aliquando,vel dic,pro quia.
z ¶ Solutę.ʒ scilicet,creditori.
a ¶ Audisse.ʒ scilicet,pecunias solutas.

tracti sunt adhibendi testes, qui nõ sunt fortuiti,vel transeuntes, qđ ẽt in testamento seruatur,iure antiquo seruato.h.d.Bar.

¶ Et licet dudũ nullã in debitis ex scripto factis nõ scriptarũ solutionũ ꝓbationem ꝓ testes suscipi sanciuerimus, nisi scĉm obseruationẽ ibi dictã,quam s. valere pręcipimus:attamen ẽt nunc hoc renouamus. Si n.scriptum sit debitũ,& non scripta ꝓferat solutionis à litigãtibus ꝓ testes ꝓbatio, tũc susceptibilẽ eã apud iudices esse,dũ ad hoc ipsum assumãtur testes, vt ꝓ faciẽda solutione, aut memoria factæ alicui iã solutionis,& cõfessione eius,q. pecunias accepit,testimoniũ phibeãt viri fide digni cõstituti,aut ẽt cãm † testimonij † forte faciãt manifestã. Hęc aũt inania, & ex transitu ꝓhibita testimonia, nulla modis omnibus valere ratiõe, & huiusmodi quædam fingere testimonia, vt propter aliud quoddã op⁹ aduenięs,audiat aliquos dicentes accepisse ab ali quo aurum,aut debere alicui. Hęc nãq; apertè nobis suspecta sunt,& nulla digna oratione, dũ quando & tale aliqd in iudicando inuenimus,eo ꝙ cum multę pecuniæ dicantur solutæ tabularij duo tantummodò hoc dixerũt audisse se,teste præsente nullo, & debitum in scriptis cõstitutum: & fatẽte scribere ex hoc sciẽte, † & valẽte per proprias literas hæc manifesta facer.qđ ex illo odio habẽtes occasionẽ ꝑsentis accepimus legis.Et iterũ adductꝰ est aliquis alius similis calũnianti,& prę sentibus testibus ad hoc, & corã tabulario deposuit apud semetipsum debita esse.& is,quidẽ,ꝙ mercede hoc egit, decesit, alius aũt exactus est debitũ,quod ab alio quodã tanquã ab eo, s.confessum est, Deo hmõi omnino nõ indulgente occultari. Neq; igit hmõi credimus testimonijs,aut tabulariorũ (sicut prædiximus) depositionibus,eoquòd literis eruditi sint, qui confiteri volunt apud quem, & scribere, aut in iudicio confiteri, & dare rei fidẽ indubiã, neq; manere eas veracib. pestiferas cõcedimus, neq; si tale aliquid factũ est,recipimus: sed exigimus quod deprecatum est,ab eo,qui deduxit testes ĩ hoc ipsum, & hoc ꝓ testationes demonstrare necesse est eos (hoc quod in testamentis) rogatos,& bonę opinionis cõstitutos, & ita cautam susciperе ab eis ꝓbationem,& neq; attestationem dein ceps,neq; testium habentem præsentiã,& depositionem,& subscriptionẽ tenere.Si verò nõ huiusmodi cõstituti testes sint,quales pridem ediximus, & supplicijs subdi eos præcipim⁹. Si verò quidã apertè cõtraria dicãt sibi,aut sed postea Deus reuelauit,& fuit exactũ ab eo cui solui debuit. Vel tertiò,alius fuit confessus,se debere,quod alius debebat. Et vero debitore decedente fuit exactus,ꝙ fuit ꝓfessus,& hoc fuit postea scitũ,Deo,&c.

b ¶ Præsente nullo.ʒ quomodo nullus,cùm duo tabelliones fuerint? Rñ.supple rogato.ipsi enim rogati non fuerunt. Vel dic,ꝙ ipsi audierũt alios dicentes, non aũt confessionẽ creditoris: & ita de auditu alieno non potuerunt reddere testimonium nisi in casu,vt ff.de ꝓb.l.si arbiter.
c ¶ Constitutum.ʒ scilicet,esse dixerunt.
d ¶ Et fatente scribere.ʒ hic est sensus,q.a cõfitebat creditor se scire scribere,& hoc sciebat, & poterat oia facer manifesta per scripturã, & non fecit,vnde imputandũ é debitori,ꝙ hoc fieri non fecit,vel sic lege, & facientẽ scribere nullo,& supple,& nullo sciẽte ex hoc,s.qđ factũ erat,& nullo valẽte,& sic sp reperitur,& nullo.
e ¶ Quod.ʒ scilicet, factum,vel negotium.
f ¶ Ex illo.ʒ s.tempore. Al.vel dic,negotio.
g ¶ Præsentis.ʒ dictæ in hoc §.& dicetur etiã in hoc sequenti responsum.
h ¶ Et iterum alius.ʒ s. casus.
i ¶ Similis calumnianti.ʒ scilicet superiori. q.d.similiter recipit calũniam,sicut superior.
k ¶ Deposuit.] i.sacramẽto firmauit,& ponas casum in debitore hoc modo.Aliquis mercedẽ accepta à vero debitore ꝓfessus est in præsentia testiũ,& tabularij se debere,dicẽdo se Titiũ verum debitorem cũ esset Caius,& ipse ĉ cesit. Titius verus debitor exactus est, quia ꝓfessus est ꝓ sacramentũ, veritatẽ quasi à se confessum,& ꝑ ꝓfessione deductum, ꝙ ab aliquo quodã, i.Caio in cõfessione deductum fuerat secũdùm Al. Vel pone in creditore hoc mõ, putatiuus creditor fecit debitorem sibi ꝓfiteri,cũ alij teneretur,& ad hoc testes vocauit, quos mercede quęsitus

Casum ponit

l ¶ Indulgente.ʒ No.ex hac litera,quòd nullum quid, potest esse tam secretum,quin reueletur.
m ¶ Huiusmodi.ʒ de quibus dixi in proxi.§.iterum.
n ¶ Prędiximus.ʒ supra §.cum quando.
o ¶ Eo quod literis.ʒ q.d.hęc causa non me mouet.
p ¶ Apud quem.] id est,apud aliquem.
q ¶ Scribere.ʒ scilicet,volunt confiteri.
r ¶ Confiteri.ʒ s.volunt.
s ¶ Indubiam.] nam si voluit indubitatam dare fidem, non sufficiunt supradicta,nisi sint rogati.
t ¶ Eas.ʒ s.probationes.
v ¶ Veracibus.ʒ subaudi pro.
x ¶ Sed exigimus.ʒ scilicet,vt probetur hoc,quod,&c.& sic no.quòd partes ipsę rogant testes.
y ¶ In hoc ipsum.ʒ s. vt essent testes.
z ¶ Eos.ʒ s.rogatos,& bonę opinionis constitutos,hoc, quod etiam in testamentis fit,vt hic,& ff.de testa.l.hęredes in fin.
a ¶ Quod in testamentis.ʒ s. habet locum.
b ¶ Et ita cautam.ʒ sicut in testamento.
c ¶ Et neque attestationem.ʒ s.subscriptionem ipsius creditoris:qua cautus se recepisse attestationẽ, dico non habentem,&c.alias aũt multũ facit hæc depositio?ut C.de fideiu.l.pen.& de iur.emp.l.pe.§.finautem.
d ¶ Subscriptionem. ʒ debet enim depositionem per suas literas declarare,si literas sciat,ut in nouel.eo.Accu.
e ¶ Quales.ʒ bonę opinionis cõstituti, & ad hęc rogati, ut sup.innuit.
f ¶ Et supplicijs.ʒ innuit,ꝙ ẽt non fide dignus,ex quo est rogatus,creditur ei sine tormentis,alias non,ut.sup. eo.§. & licet.&.§.fi uero ignoti.
g ¶ Cõtraria dicãt sibi.] ut quia aliqs cõtra dicit subiipsi, & tũc repelitur prorsus,ut hic, & ff.quãdo app.sit.l.ij. §. sed si alius.& C.de furt.l.j. si autem

Variatio testium.

si aũt vnus alteri cõtradicat,tũc iudex ꝑsideret,& credit veracioribus inter aduersantes,vt hic subiicit,& ff.e.l.ob carmẽ.§.si testes.& de ꝓb. l.cũ de ętate.Sed aliud est in instrumentis ab eadẽ parte ꝓductis sibi cõtradicẽtib.qa nulli credit,vt C.de fi.instr.l.scripturę.Et est ratio,quia q scripturas inducit,potuit ꝓuidere ne ꝓtrarias induceret, nõ aũt ille, q testes cõtrarios inducit.
alij tñ vt M.dñt, ꝙ hoc responsum intelligitur, qñ á diuersis partibus. ꝓ ducti ꝓducũt. si aũt ab eadẽ idem,qđ in scripturis dñt. Sed secundũ nos quid dices,qñ á diuersis partib. producti contradicunt? Rñ.j.numero,sed ò dignitati eorum standũ,vt ff.eo.l.iij. & idẽ.& l.ob carmen.§. si testes.Accursius.

† Dedita opera dolo.

a ¶ Testificẽtur.ʒ scilicet contraria.
b ¶ Animaduertere.ʒ scilicet,volumus.Acc.
c ¶ Si vero actu.ʒ i.dolo, vel malitia,& potest loqui,quãdo ab vna parte tãtum sunt, & melius quando á diuersis.
d ¶ Derelinqui .ʒ sed verberib.vel tormentis solẽt subiici,vt hic,& ff. đ quæst.l.ex libero. & l. vni⁹ §. testes.&C.đ testi.l. nullũ. Itẽ & l. Cornelia đ falsis accusat, vt ff. de testi.l.q. falso. & ff. ad le. Corne.de falsis.l.eos.
e ¶ Sæpe.ʒ s.bis,vt ter, vt subiicit.& ita nota, ꝙ sæpe pro duabus, vel tribus vicib. ponit, & duæ vices cõsuetudinẽ inducũt,C.đ epi.& cl. l. a.in fi.
f ¶ Concluserint.ʒ i.renuntiauerint productioni testium.Accur.
g ¶ Excepta.ʒ id est, recepta, & illi cognita, qui eos deduxit. Accur.
h ¶ Cõcludente.ʒ i.renuntiãte,vt modo dixi,
i ¶ Editum.ʒ aliàs editum,& aliàs aditum, & semper est sensus, id est, aperturam testium.
k ¶ Non adesse.ʒ ideſt, non concedi. Accur.
l ¶ Prioribus. ʒ id est, quę dicta sunt prius Accur.
m ¶ Non productionem.ʒ s.veram,sed mælitiosam.
n ¶ Eorum.] s.testium.
o ¶ Depositionibus.ʒ ideſt,dictis.
p ¶ Editionem.ʒ i.dicta testium suorum.
q ¶ Testationes. ʒ in quaterno notari.
r ¶ Aduocatorum.ʒ Aduocati enim interesse disputationibus debent, & publicationibus testium,vt hic innuit,& ff.de adult.l. si postulauerit.§.quæstioni. Accursius.
s ¶ Disputationem.ʒ scilicet,cum iudice.
t ¶ Dispositionem.ʒ ideſt,expositionem.
v ¶ Sacramẽto.ʒ No.qđ de sua ꝓscientia debere satisfacere,C.de ijs, q.ad cc.cõ.l.prędicti.§.si cubi. Sed quomõ iurat,cũ in initio de calũnia iurauerit,& nõ debeat nisi semel iurare,vt §.de ijs,qui ingre.ad ap.§. si quę est ꝑ? Sol.hoc sacramentũ non est de calumnia ꝓsenti,uel futura,si cui illud sacramentũ maximè præstat,sed de quodã præterito,s. ꝙ non subtraxerit,neq; percũctatus,&c.vel dic,hic speciale ꝓp falsitatem vitandã,arg.§.de fid.inst.§.si verò tale.nam plus iolet timeri, qđ spãliter, &c.vt ff.de iniur.l.Itẽ apud §.hoc Edictum.Tertij dicunt,illã esse post istam compositam,licet sit in ordine prior,sed media verior est opinio.
x ¶ Agens.ʒ vt tutor,vel curator,vel procurator,vel similis.
y ¶ Denuntiatis.ʒ denuntiat enim iudex testib.vt testificentur, & coguntur,vt ff.de tã.exhib.l.iij.§.exibere.Vel dic, ꝙ dicit hic de denuntiatione,quam facit iudex partibus,ut testes producant,si uelint.
z ¶ Pridem.ʒ id est,ante legem istam.
a ¶ Et.ʒ pro id est.
b ¶ Quartã testium ꝓductionem.ʒ unã ꝓductionẽ ita dicunt qđ,vt, Al.& Io.s.vnã dilationẽ,& ita dicũt quatuor dilationes debere dari, & sic dicũt corrigi,qđ est ff.de fer.l.oratione.& l.fi.quę sunt ꝑ. nam ibi di-

De materia huius §. vide in c. fraternitatis. cum gl. super ver. nouis. vbi multæ sunt concordãtiæ ad hãc materiam pertinẽtes extra eod. tit.& aliqd in c.conkinutis. ij. in gl.fi.in fin. extra eod. titu. & ex hoc §.sumptum est c. vltra tertiã extra e. tit. vt ibidem dicit gl. ij. illius cap.

† Ex hoc tex.sumptũ est qđ habetur in c. pastoralis. ibi renuntiatũ sit an concluſum extra de cau. pos. & propri.

De materia huius §. vide in ca. vltra tertiã & in ca. in causis.cum gl. extra e. tit.

alterutris testificenẽ, maximè iudices hoc animaduerter, & si vexaciora testificatis aduersantes inuenerint,eiiciant quidẽ eiusmodi testationes,ea aũt q à dignioribus fide,& plurimis dicta fuerint, cõsiderent.Si verò actu † apparuerint malignãtes,& ex hoc incidẽtes in cõtrarietatẽ,neq; immunes eos derelinqui, nisi secundũ ali quem errorẽ fortuitũ, & non astu cõtraria dicentes demõstrentur.

¶ *Post didicitatestificata impedit nouatis ꝓductio,sed antequàm sint testificata,ꝑia,sęda, & tertia ꝓductio fieri põt siue sit certum,ꝙ quis testificata non didicit,siue dubiũ:quarta verò ꝓductio nõ admittitur sine solennitate huius §. Ang.*

¶ Quia vero † multi sæpe testes producũt,& tertiò hoc agentes, posteà mox ut cõcluserint, & excepta fuerint testimonia tẽtãtes interpellationib.nouis importuni esse,& velle ẽt quarto deducere testes,sancim⁹ nostros iudices hoc maximè considerare,& si tertiò ꝓducti iã sint testes, & ab eo, q testes deduxit cõcludente, & editum accipiente iterum petantur testes,hoc omnino non adesse † :vt pote suspiciõe habita ne fortè relictis quidẽ priorib. , & dudũ manifestis propter eorũ testimonia factis, ille nõ productionẽ testiũ, sed de pręcedẽtibus, aut nõ testificatis additamẽtum, aut eorũ depositionib. emendationẽ desideret.Si verò † deducens qđ testes, editionẽ nõdũ acceperit,neq; plegerit testationes, neq; ipse,neq; aliqs aduocatorũ ei⁹,aduersari⁹ aũt eius acceperit solus,& fecerit disputationẽ, non tamẽ eã dederit ei, q tertiò dudũ fecit testiũ ꝓductionẽ, neq; ꝓ dispositionẽ edoct⁹ sit is, qui eos produxerat,quæ testimonijs desunt,hæc adiici: tunc dandã esse,& quartã productionẽ testiũ ei, qui hoc petierit, primitus sacramẽto dãdo ab eo, ꝙ neque subtraxit,neq; ꝓcunctat' est testatiões,neq; ipse,neq; aliqs Aduocatorum eius,aut omnino ꝓ eo agens, neq; ꝓ aliquẽ dolũ,aut machinationẽ,vel artem quartã productionẽ petit fieri testiũ, sed pro ptereà,ꝙ non valuit primitus vti denuntiantis testimonijs. & si hoc factũ fuerit,neq; iusiõe ꝓ talib. imperiali egere, sicut pridẽ erat:sed ex hac lege sufficiant eis hæc,quę permissa sunt:& vsq;ad quartã testiũ ꝓductionẽ licentiam esse testimonijs vti, non tñ per longũ interuallũ, vt non ex hoc ꝓtrahant lites, sed oportere omnino velocitatẽ eis imponere, secundum ꝙ iudex existimauerit hoc fieri. ¶ Illud tamen indubiũ est, qa & si semel producens testes,aut bis,aut testificationes tradiderit, aut aduersario hoc faciẽte,ipse disputationẽ acceperit & ex hoc didicerit testificata, nõ habebit oĩno licẽtiam vlla vlteriùs vti testiũ productione, neq;

Testiũ debet refrenari copia.

dicas cõtra j.e.§.& qm.vbi dicit,ꝙ etsi aduersario dẽtur testes,tñ sigillatim debent dari,vt postea dare possit.Item ꝓ hoc,rõ huius §.nam ita posset falsitas cõmitti propter ista scientiã,sicus propter scientiã suorũ.
c ¶ Interuallum.ʒ quod iudicis erat arbitrio,vt ar.ff.de iur. delibe. l.j. in fi.& hic subiicit. Alij dicũt,vt Al.dari fortè dilationem triũ mensiũ vt j.vt cum de appel.cog.§.sed hoc pręsenti.coll.8.
d ¶ Tractaverit.ʒ i.descripserit.sic ff.de bo.aut.iu.posſ. fi. aut aduersarius scripsit,& alij dedit. ut in nouel.eo.ti.& j.subiicit statim.Accur.
e ¶ Nõ habebit.] imò vt ꝙ sic,vt C.de prob. l.exceptionem. & ff. de rei.ven.l.officium.quæ sunt ꝑ.nam probat reus demùm cùm probauerit actor.sed si probauerit actor,uel non,scire non põt,nisi videat.& ita ꝓbat reus postquã ꝓbationes actoris audit. Sol.ibi non ꝓ testes, sed ꝑ instrumenta ꝓbat reus. Alij dicũt,ꝙ ibi didicerat,sed nescisebat. Alij dñt, ꝙ illa sit correcta. Sed prima verior. Vel dic,ꝙ ibi sciebat à iudice, qđ actor probauerat,nõ à reo. Itẽ cõtra C.de ap.l.eos.§.fi quis autem.& de temp.ap.l.ꝙ hanc.vbi dr,ꝙ in causa ap. possunt testes produci : sed iam erant aperti testes in prima causa:& ita post didicita testificata testes producunt. Sol.ibi nõ didicerat testificata,qđ nihil est:dic ergo, ꝙ ibi est alia causa secundũ opinionẽ nostrã. Vel dic etiã secundũ alios,ꝙ ibi in prima causa probatum erat ꝑ instrumenta,non per testes. Sed si alij nõ possunt produci nunqd possunt iidẽ reduci Vr quod sic,ut ff.de q.st. l.repeti.& ff.de interrog.act.l.de ætate.§.fi.&.C.eo.l.fin.&.ff.de op.leg. l.3.contra videtur,ꝙ nõ,vt ff.eo.l.,ꝓduci.& arg.huius §. Sol. dico non admitti de iure ad partis suę postulationem,nisi in casu,quando aduersarius non vult stare primo dicto.& sic loquitur C.eo.l.fin.sed ad postulationem aduersę partis ex consuetudine reddit,nõ ut addat, sed vt rationem prædictorum dicat:& idem fit per offi.iud.nemine petente, si hoc sibi videtur. Item quid,si sponte quid mutare voluerit? Videtur, quod possit,ar.ff.de hæred.instit.l.si ita scriptum.j.responso. & de testamal.

Universidad de Deusto Biblioteca

ma.l.fi.chus. Sed contra est, si cum aliqua parũm fuit locutus. arg. huius §. alias auditur. Sed qd, si in medio tẽpore cœperit esse affinis illi p quo ferr testimoniũ? licet fronte veniat, nõ admittet: sed qd prius dixerat, valet. Itẽ q d, si post publicationẽ volo inducere qd reprobationẽ testiũ aduersarij, quos prius induxerat? Rñ. possum, vt j. eo. §. si verò. Itẽ q d, si meos velit hoc modo reprobare? vr idem: cũ sicut p me, ita pro aduersario habeant dicere testes, ut j. de san. Epis. §. nulli. collat. ix. Sed tu distingue, an ex causa super nemine velo eos reprobare, qd possum, vt quia sunt facti inimici, vel corruptos eos dico, añ ex pcedẽti, quod nõ possum: vt C. co. l. si qs testibus. & §. de his, q ingre. ad ap. §. illud. Item quid si nõ addere velim, sed tantũ ad confirmationem pdictorũ prius velim, post publicationem inducere? Rñ. Hu, q pot, argu. §. eo. §. ibi, q testimonijs desunt &c. Sed tu dic cõtra, pter duas psumptiones, quas habemus hic. Prima, q a q do quartò, pducere volo, et si nõ didicere, psumit tñ contra me: sed hęc psumptio p sacramentũ purgat: alias si didicerim, psumit q a velim addere, vel mutare, q a nõ purgat sacramẽto: tamẽ hãc dicunt qdã, vt R. sacramẽto purgari. A.

a Alias Al.

† Concor. cũ hoc tex. c. si qui testium. cum prima glo. post princ. extra e. tit. vbi papa p cipit quòd mittat ad tales personas examinandas.

a ¶ Diuina iussio.] nam rescripta contra ius elicita, &c. vt C. de pre. Imp. l. rescripta.

b ¶ Legem. ʒ vt C. de fi. instr. l. iudices. Sed quid hic illi adijcit? Resp. hic clarius dicit. Item hic de causis criminalibus excipit, qd illa non facit. Itẽ hic iudex nominat, apud quẽ huiusmodi fiant productiones Romę. Item illa tunc tantum locũ habebat, q do à Prouincia Romę petebant. hic autẽ siue hoc casu, siue ecõtra a Prouincia in Prouinciam, vt hic subijcit. Ac.

c ¶ Prouinciæ. ʒ scilicet, vbi sunt testes.

d ¶ Habere. ʒ scilicet, litigantem.

e ¶ Definiente. ʒ sic & alias definit, ut §. de fide. instru. §. i. & definiet secundum modum qui est, C. de dila. l. j.

f ¶ Intra Prouinciam. ʒ subi ipsi testes sunt, ne a suis negotiis auocentur, qd esset graue, vt ff. quemadm. test. ape. l. si quis ex signatoribus.

g ¶ Testes.] Illatte stationes, vel dicta testium recipienda sunt Acc.

h ¶ Huc transmittere. ʒ id est, Romæ, vel Constantinopoli.

i ¶ Litem. ʒ id est, dicta testium super lite.

k ¶ Gestis.] id est, publicis scripturis, in quibus dicta testium sunt redacta, allatis iudici priori, per eum, qui testes produxit in Prouinciam, uel per eius aduersarium, vt j. eo. §.

l Multæ. ʒ repete quoniam.

m ¶ Hic. ʒ scilicet, Romæ: & ita dicit nunc ecõtra ad superius.

n ¶ Teneantur.] id est, contineantur hac. l.

o ¶ Et licentiam. ʒ repete uolentibus.

p ¶ Huc.] scilicet, Romæ.

q ¶ Præsententur. ʒ corã iudice hic, & qd subijcit aut, expone pro &

r ¶ Et iterum. ʒ id est, Romæ, & ita dicit nunc ecõtra ad superius.

s ¶ Ad eum. ʒ iudicantem in Prouincia.

t ¶ Abundantiã. ʒ Hic no. tria. Primo, q a ad hoc tendũt Iurisconsulti, probationum copia sit, ut hic, & C. de rebus cre. l. generaliter. in prin. & de hęr. & ma. l. quoniã multi. in fi. vnde q libet testis recipit, nisi expresse sit prohibitus, vt ff. eo. l. i. Secundo no. q sacramentũ testis, & alibi præstatur ex cã, ut hic, & C. de fi. instr. l. iudices, & j. de sanct. Epis. §. nulli col. ix. sic & in iuramento calumniæ, ut j. ut li. in. §. finautem contigerit si diuina hoc iusio a præceperit.

¶ *Si testis absit a loco, in quo iudiciũ agitatur, potest committi examinatio iudici loci, in quo testes degunt, siue committat de urbe in ciuitatem Constantinopolitanam, siue de urbe in Prouinciam, uel econtra: & hoc locum habet in ciuilibus, in criminalibus uero per semet iudex examinare dẽt Ang.*

¶ Et quoniam scimus dudum factam legem b, vt si quis hic litem exerceat, oportet autem in Prouinciæ c parte aliqua approbari, licentiam habere d, iudice hoc decernẽte, & sufficiens spatium temporis definiente, deducere intra Prouinciam e testes g, & huc tranf mittere h + litem i, gestis k per latis, & ab eodem iudicari iudice.

¶ Multæ l aũt huiusmodi interpellationes nobis fiunt, volentibus aliquibus, qui in Prouincijs quidem litigant, hic m vero testes habent, vt teneantur huiusmodi lege, & licentiam o eẽ in Prouinciam iudicanti dirigere huc, p vt præsententur q testes, aut testificationes omnino dẽtur, & iterum r ad eum s referri lites. Et si de Prouincia in Prouinciam hęc petantur fieri; sancimus propter probationum abundantiam t & hoc valere, & posse etiã à Prouincia huc ab eo, qui iudex est in Prouincia, destinari, u & ab vno, qui à nobis definitus fuerit eloquẽtissimorũ iudicũ, interlocutione de eo x à iudice y facta, testationes dari, & à Prouincia alia in aliam Prouinciã, aut apud Defensorẽ, aut apud Præsidem z testificationibus a ex interlocutione iudicantis datis: illic videlicet definitiua sentẽtia danda, ubi & lis contestata est, vt quemadmodum hinc in Prouinciã apud iudices, aut Defensores de productione testium agi sancita f sunt, ita & à Prouincia in Prouinciam d, & à Prouincia huc teneant, & perfecta p omnia sit pbationum omnibus facultas: testimoniis quidem nõ editis, e neq; in Prouincijs, sed gestis datis eis, à quibus producuntur, aut eorũ aduersariis sub gestis monumentorum f signa percipientibus: & ita g huc aut à Prouincias destinã dis h à iudicibus: nequando forsan & aliis egeat testibus causę natura, & excludatur ppter editionẽ i testium adiectio. Hęc omnia ĩ pecuniariis quęstionibus intelligẽtes. In criminalibus enim, in quibus de magnis est periculum, omnibus modis apud iudices præsentari testes, & quæ sunt eis cognita k, edocere, vbi & tormentorum † forsan l erit opus, & aliis omnibus obseruationibus m.

¶ *Si testi seruitus opponatur, & ipse se liberũ à natiuitate dicat, eius testimoniũ ad mittit, seruitutis quõne disputatiõis tpe seruata. Si uero ex manumissione se liberũ dicat, tũc antequã ad testimoniũ admittat, dẽt de suo iure docere, nisi alibi dicat suas probationes hẽre, quo casu præstito iuramento, quod in promptu probationes habebit, ad testimonium admittatur, huiusmodi seruitutis disputatione tpe suo seruata. Bar.*

¶ Si uerò dicatur seruilis esse fortunę, qui testari n voluerit, is verò liber affirmetur cõstitutus, si quidem ex natiuitate o, impleatur p quidem testimonium: disputationum verò de statu seruata ratione: ut si apparuerit fortunæ seruilis esse, eius testimonium ac si neque datum fuerit, ita sit q. Si

Concor. v. q. cxlii. qui ibi hãc diuersis cruciatib. &c.

col. ca. sic & iudiciale, siue necessariũ, vt C. de re. cre. l. generaliter. §. his de præsentibus. & vt ff. de iureiur. l. ad personas Tertio not. q hic dicit posse: nam vis est in hoc, & sic collige, q hoc arbitrio iudicis cõmittit, vt §. e. §. j. in prin. ibi licẽtiã, &c. poterit ergo & in causis ciuilib. præcipere præsentari testes corã se, si sibi videt propter causæ magnitudinem a & propter suspicionem testium. & sic loquitur. §. vt desun. seu su. §. illud. col. v. quæ est contraria, igitur nõ est quæstio, qd iuris est, si de vna ciuitate in aliam eiusdem Prouincię petant hęc fieri: nam iudicis committit arbitrio, vt dictum est.

v ¶ Destinari. ʒ pro dictis testiũ, q sunt Romę.

x ¶ De eo. ʒ id est, de testationibus dandis.

y ¶ A iudice. ʒ f. causæ.

z ¶ Præsidem. ʒ f. testationes dari sancimus.

a ¶ Testificationibus. ʒ scilicet, supra dictis.

b ¶ Illic. ʒ f. apud eũdẽ iudicẽ, vt ff. de iudic. l. de quare. & l. vbi. Item & in eodẽ foro, vt ff. de iurisd. om. iud. l. pe. & de iud. l. si quis postea. & C. de veter. l. fi. lib. xij. Item in eodem loco, vt large accipias. f. vbi saluo honore, & consuetudine maiorũ iudicari cõsueuit, nõ alibi p cãpos, vt plateas: vt hic, & j. de san. epi. §. si quis Episcopus. & C. vbi de cri. agi op. l. j. & ff. de iust. & iur. l. pen. & si fit a lis erat consuetudo iudicandi, quo casu etiã in sedẽtibus, i. locis amœnis poterit iudicare, vt ff. de arb. l. si cum dies. §. pen.

c ¶ Sancita sunt. ʒ vt d. l. C. de fi. inst. l. iudices

d ¶ Prouinciam. ʒ & a Prouincia.

e ¶ Non editis. ʒ i. non datis. q. d. nõ dent testes vrbani mitti in Prouinciam, sed tantum dicta, secũdum Ia. Sed tu dic, secundum Al. id est, non apertis, sed clausis, & sigillatis, vt subijcit.

f ¶ Signa percipientibus. ʒ id est, sigillabuntur apud acta Præsidis, vt hic, & palam iurabunt, & producentur, sed in secreto sua dicta dicant, vt C. de fide instr. l. iudices.

g ¶ Et ita. ʒ id est, sicut dictum est, id est, de sigillatis.

h ¶ Destinandis. ʒ scilicet, gestis.

i ¶ Editionem.] id est, non possit alios testes inducere: quia edita sunt ei dicta testium. Et sic no. hic, quod si etiam dicta testium aduersarij scia non possum plures procedere. Si uero uelis contra opinionem defendere, dices quod hic non producuntur ad primam confirmandam, sed adiectio prohibetur, & hoc diximus. §. eo. §. quia uero.

k ¶ Cognita. ʒ Hic not. quod testis pro utraque parte reddit testimonium, ut plene dixi. j. de sanct. Epis. §. nulli.

l ¶ Forsan. ʒ si uacillare inueniantur, vt. ff. de quæstio. l. vnius. §. testes. & l. ex libero. j. responso.

m ¶ Obseruationibus. ʒ vt sexpectent, quandiu reddant testimonium sumptibus producentis, vt C. eo. l. quoniam. §. in exhibitione. Item caueant de non recedendo, si timeantur recedere, vt C. eod. l. si quando.

n ¶ Testari. ʒ id est, testimonium ferre.

o ¶ Ex natiuitate. ʒ scilicet ut dicatur liber.

p ¶ Impleatur. ʒ id est, recipiatur.

q ¶ Ita sit. ʒ No. ergo seruũ non posse testem esse, ut hic, & C. eo. l. quoniam. & ff. de testa. l. qui testamento. §. seruus. Sed contra. instit. de testa. §. sed cùm aliquis. & C. de testa. l. j. vbi dicitur, quòd seruus interueniens vt testis in testamento, valet testamentum. Solutio, ibi credebatur liber tempore testamenti, licet postea appareat seruus, hic autem ab initio opponitur ei, quòd sit seruus. præterea nec ibi dicit, quòd possit produci, vt sit

Seruus non testificet.

vt sit testis in iudicio, nec eũ produci posset ẽt ibi, sed scriptura testamẽti non vitiatur per eum: sic ergo non valet testimoniũ serui, qñ hũt locũ leges, j. dicũt seruos torqueri, vt per totũ tit. de quæstio. & ff. & C. eod. Rñ. cũ de suo facto agit, & tunc sine indicio scdm Azo. vt ff. e. l. serui. & C. de qst. l. interrogari. sed Hu. dixit demũ indicio pcedente: & est pro eo. ff. de ędil. edi. l. qro. §. fi. & ff. de pb. l. cũ pbatio. Si aũt non de suo facto, tunc sunt indicia ne cessaria, vt ff. de quęst. l. j. in prin. & hoc inter extraneos: inter se aũt, & dñm si agit iudiciũ liberale, nũquid interrogat? Dic q sic, si agitur pter seruũ, qui se liberũ dicit, siue ẽt de dñio alicuius serui quæratur inter aliquos p actionẽ in rẽ, ut C. de rei uend. l. cũ super vernis. Itẽ q d, de statulibero? Vr admittendus, vt liber, ut ff. si ex noxa. cau. l. fi. Sed dicas cõtra: q a serui sunt, ut ff. de statuli. l. statuliberum. & l. statuliberi. Itẽ q d, de ad scriptitio? Vr repellendus à testimonio, ut C. d agri. & cen. l. ne diutius. li. xj. & C. in quib. cau. colo. do. accus. pos. l. ij. Sed contra dico, quia liberi sunt, ut C. de Epis. & cl. l. iubemus. & j. de san. Epis. §. adscriptitios. Item quid de monacho, & cõuerso? Vr q repellant, cũ pro mortuis hęreant, vt C. de Epis. & cl. l. Deo nobis. §. j. & §. de nupt. §. per occasionẽ. Sed dico ꝑ. ut §. de monachis. §. cogitandũ, Item quia non repellunt, ut ff. e. l. j. Alij autem oẽs clerici admittunt, ut C. de Epis. & cleric. l. presbyteri. & j. de san. Epis. §. Reuerendissimi. coll. 9. Item quid de infamibus? Rñ. in criminali nõ admittuntur, sed in ciuili secundũ quosdam, vt ff. eo. l. 3. §. l. Iulia. & l. quæsitum. sed credo eos non admittere regulariter: casualiter tñ admittuntur, vt in crimine læsę maiestatis, vt C. ad leg. Iul. ma. l. nullus. Et quid de hæreticis? dic, vt C. de hære. l. qñ multi.

Concor. a. licet hęc. & in c. p quas. extra de fimo.

Concor. cũ hoc §. c. dilectorũ. i glos. unica. post princ. ibi. qñq; tñ. extra de testi. cog. ubi recitatur testimor hui⁹ §.

Præsũptio nõ facit vnus testis.

inimicitia à testimonio repellit.

a ¶ Instrumentum. ʒ Sed quid si patronus non vult ei demonstrare instrumentum manumissionis? Rñ. officio iudicis cogitur, vt C. de liber. cau. l. sicut datam. Item quid, si est amissum, vel nullum fuit factum, vel etiam non vult eo vti, sed per testes omni excep. maiores vult probare? Rñ. admittuntur, vt C. de lati. li. tol. l. j. §. j. & ij. Item est ratio, quia instrumenti appellatione ẽt testes continẽtur, vt ff. de fid. instr. l. j. Not. ergo q quidã testes sic repelluntur, vt nunquam admittantur: quidam admittuntur, sed postea fides eis non habetur, vt hic & j. proxi. §. idem est in quasi test⁹, vt in torto. nam quidam nullo modo admittuntur, ut minores, ut ff. de quæst. l. de minore. quidam admittuntur, sed non creditur, ut ff. de quæst. l. j. §. præterea. & §. cum quis. Item quæ est ratio huius distinctionis? Rñ. quia cum ex natiuitate se dicit liberum, præsumptio iuris naturalis est pro eo, quod omnes liberos esse dicit: cum verò libertum, per aũs asserit se fuisse seruum, cũ libertini sint, &c. ut ff. de statu ho. l. libertini. ex quo præsumitur hodie seruus, ut arg. ff. fin. regun. l. in finalib. & C. de prob. l. sue possidetis.

Testes non possit qs producere post dicta testium aduersarij.

b ¶ Iurauerit. ʒ No. credi sacro unius, sic. ff. de dote præle. l. Theopompus. & C. de fal. l. si quis decurio. & §. de fid. instr. §. si uero neque. & ff. de posi. i. l. j. §. si quis argentum. Et hic sumitur arg. q unus testis faciat præsumptionem, & ad idem. ff. quemadmo. test. ape. l. j. in fi. non autẽ probationem plenam, ut C. eo. l. iurisiurandi. Accur.

c ¶ Si uerò quis dicat? iudici. d ¶ Præsentem. ʒ testem.

e ¶ Statim. ʒ cùm aliquo tamen spatio temporis, arg. ff. de sol. l. qd dicimus. & ff. de re iudi. l. à Diuo Pio. §. ij. & l. debitorib. & ff. ad Treb. l. ille. §. j. & ff. ad exhib. l. iij. §. ibidem.

f ¶ Quoniam.] id est, quia.

g ¶ Inter eos lis. ʒ impropriè hic ponitur lis: nam lis est ciuilis, causa criminalis, ut ff. eo. l. j. §. j. & ff. de uerb. sig. l. litis.

h ¶ Non adhi. ʒ testatio, s. admittitur, licet ei non credatur. Not. ergo testem rõne inimicitiæ repelli, ut hic, & C. eo. l. si quis testi. & ff. eo. l. iij. & est rõ, quia inimici facilè mentiuntur, ut ff. de qõ. l. j. §. præterea. & sic propter inimicitiam quædam fiunt, q alias non fierent, ut & legata tacitè reuocantur, ut ff. de adimend. legat. l. iij. §. fin. Item exhæredatur aliquis, vt C. de inoff. testa. l. liberi. & á tutela excusatur, vt instit. de excus. tut. §. idẽ. Sed quid, si post datum testimonium de facto recõciliatio interuenerit? vr valere testimoniũ, vt arg. ff. de adimẽ. leg. l. 3. §. fi. sed certè ibi ab initio tenuerat legatũ, hic non tenuerat testificatio: & hęc ratihabitio, quæ esset tacita, non posset facere quominus tanquam inimicus fuerit testificatus.

i ¶ Vsque adeo. ʒ id est intantum.

k ¶ De crimine. ʒ propter qd est inimicus. Et sic no. q dr quis duobus modis inimicus capitalis. Vno, p p criminalem accusationẽ, vt hic. Alio quia ad mortẽ se oderũt vt instit. de excusa. tut. §. item.

Inimicus capitalis duplex.

l ¶ Aliter odiosus. ʒ vt de leui inimicitia.

m ¶ Pecuniariè. ʒ scilicet, adesse dicitur.

n ¶ Quæstiones. ʒ inquiretur enim, an sit causa de eius statu, quę mortis accusationi similatur, vt ff. qd me. cã. l. ifti. §. j. Itẽ si de bonis, an de omnibus, vel maiori parte, an de minima, vt instit. de excu. tut. §. item propter litem. & §. item lis. & C. de inoff. do. l. fin. Accur.

o ¶ Legem. ʒ quam nõ habemus. Et ita no. tres casus ad euidentiam litere, q a aut ambo consentiunt, quo casu cõpellit mediator, vt hic in fi. §. si verò alter tantum, tũc potest, sed non compellitur, vt in prima parte huius §. Et arg. ff. cõi diuidun. l. arbor. §. de uesti bulo, si neuter consensit, constat, quòd non admittitur.

alias hoc.

Verba re citantur in c. ij. ibi nec postea &c. extra e. tit.

p ¶ Et quidam. ʒ scilicet, iudices, secũdum primam expositionẽ §. proxim. §. factam. Vel dic, secundum secundam ueriùs, s. mediatores. Al.

q ¶ Testimonio. ʒ istorũ mediatorum, uel aliàs secundũ secundam.

r ¶ Nolunt uti. ʒ f. nullo modo credentes hoc uelle, s. prædictam.

s ¶ Componantur. ʒ i recipiantur.

t ¶ Compellere. ʒ iudicem.

v ¶ Perhibere. ʒ f. iudices secundũ primam expositionem. §. proxi. factam. Vel die, secundum aliam, s. mediatores.

x ¶ Prohibitione.] qd est generale in testibus, q compellantur, ut ff. de tab. exhi. l. iij. §. exhibere. Sed quos appellat hic mediatores? Rñ. p xenetas, qui explorant utriusque uoluntatem partis, & in multis cõsistit eorum officium, ut §. de fideiuss. & non solum. & §. de fid. instr. §. si uerò administrator & ff. de proxene. l. ij. in prin. & l. iij. in fin. Sed quæ est rõ, quare hi non compelluntur altera parte uolente? Rñ. fortè, quia pretiũ acceperunt pro huiusmodi officio, qd proxeneticum dr, ut ff. de proxe. l. j. unde si res perficitur, habent & inde commodum, quare uidentẽ p p proprium commodum dicere. Sed quid si pretium non accipiat? Rñ. adhuc idem, quia præsumimus, q affectet compleri id, p p quod laborauit, & q firmum remaneat: ne ei imponatur, q non cautè se habuerit: aliàs auferatur ei, quod est datum, arg. C. de assess. l. fi. in fi. Quidam tñ dixerunt hic dici proxenetam, i. executorem, hoc est tutorem, uel curatorem, uel aduocatum, quod dici potest, ut ff. eo. l. fi. in fin. & ff. de iur. fis. l. deferre. §. sed omnem.

x ¶ Et hic. ʒ i. Constantinopoli.

z ¶ Magistrum censũs.] No. apud quos huiusmodi publicationes, uel productiones testium fiant, ut §. de Defen. ciui. §. nulla. colla. ij. & C. de testa. l. testamenta. & l. consulta.

a ¶ Quæruntur. ʒ i. conquerantur.

b ¶ Contra leges. ʒ i. quia sunt eius debitores ex aliqua causa. sic loquitur. §. ut omnes obe. iud. §. si igitur.

c ¶ In posterum. ʒ i. in futurum.

d ¶ Eis. ʒ conquerentibus.

e ¶ Ab una. ʒ f. sua conquerentium.

f ¶ Gesta sunt. ʒ f. data sunt testimonia.

g ¶ Illum. ʒ de quo fit querimonia.

h ¶ Præsenté. ʒ Hic no. duo. Primum, q dẽt esse psens aduersarius, & ad hoc uocari, sic ff. de euic. l. si ideo. §. psenti. & ff. de mino. l. in causæ. §. j. & l. etiam. §. fi. & j. ut sponsl. arg. §. ad hoc. coll. ix. & §. de hær. & fal. §. si

verò

Universidad de Deusto
Biblioteca

verò absint. Secundū, ꝙ dēt audire attestationes, quod quidam sic intelligunt, vt omnia debeat audire dicta testium productorum: & nihil hominis possit ea poterit testes producere. nam sic esset, si nō veniret, vt j. eo. §. prox. ibi etenim, &c. & hoc quando præsens est: si autem absens est, idem ius est: cùm absentia eius pro præsentia habeatur, vt §. vt om. obe. iud. §. si verò neq;. col. v. & est ꝓ eis. C. de fid. instr. l. iudices. Sed q̄ hoc est. §. eo. §. illud. vbi dicit nullo modo produci testes. postquam dicit testificata: sed ipsi solum illud, qñ producuntur post lit. cōtest. hic añ lit. contesta. Tu verò dicas, ꝙ hic dicit, quòd testationes debeant audire, id est, sacramentum, qñ iurant, vt C. eod. l. fi quādo. & etiam facere ōstiones possint, vt ff. de adul. l. fi postulauerit §. quæstioni. non tñ rōnes audire sed in secreto iudici debet dici, absente aduersario, & alijs testibus, vt per Danielē inductū est. Tertiū not. ꝙ testes ꝓducuntur hic ante lit cōtest. ex causa: quia moribundi sunt, vel recessuri, vel similis cā superuentura, vt hic, & C. de vsu. pup. l. fin. & C. de aduoca. diuer. iu. l. laudabile. §. quotiescunque. & ff. ad leg. Aquil. l. in lege. & hoc, si ē actor qui eos ꝓducit. reus autem semper pōt producere ēt antè, cùm nō sit in sua potestate, quando conueniatur, vt ff. de excep. do. l. purè. §. fin. regulariter autē actor nō ante, sed post litem cōtestatam producit.

† Quęque insuper deposita publicantur. Halo.

† Concor. cum hoc tex. c. quoniam frequenter. §. sunt & alij casus. cum glos. super ver. publi. extra vt lit. non cōtes. & puto ꝙ ille §. fuit sumptus ex hoc §.

Testium productio regulariter fit post litē cōtestatā.

† Concor. c. dilecto filio. in gl. j. ante med. ibi, & cura re debent Magistratꝰ extra eod. tit. & ff. eo. tit. l. curent magistratus.

† Vt ꝓ omnia lites Dei memoria, & præsentia puras, & litigantibus a suspicione reddamus liberas. Halo.

a ¶ Reſpuerit. ⁊ ſcilicet, venire. Accur.
b ¶ Parte. ⁊ tantùm.
c ¶ Eſſent. ⁊ hoc enim eſſet, niſi vocarentur, vt hic, & C. eo. l. ſi quādo.
d ¶ Parte. ⁊ ſ. tantùm.
e ¶ Eo. ⁊ de quo ſit querimonia. Accur.
f ¶ Depoſitiones. ⁊ ſub audi, tanquā præſens habeatur etenim, &c. aliàs deeſt etenim, & dic publicabunt, i. in ſcripturā publicā reducētur non aūt publicè legentur.
g ¶ Niſi. ⁊ q. d. niſi hoc ſit, ꝙ aliqua ſit neceſsitas, quare venire, vel duci non poſsit, ſimilis eſt nō aduenienti, & ſic ſecurè fit, quod ſit abſente aduerſario per contumaciam, vt C. de iur. emphyteu. l. ij. §. fin.
h ¶ Efficietur. ⁊ Nota arg. vt ff. de fur. l. itaque. & C. de ſer. pig. da. l. ſi creditoribus. Acc.
i ¶ Vu. ⁊ i. dicere ſi habeat aliquas rationes, q̄ b. poſsit ſe defendere, & quibus poſsit diſputare, vtaē his: non aūt poterit ſe iuuare dicēdo, ꝙ teſtes actoris iurauerūt ſe abſente, & hoc ꝓp ſuā prauitate, & audaciam: ſi aūt nō fuiſſet ꝓtumax in veniēdo, vt quia nō fuit vocatus, vel fuit, ſed nō erat in ciuitate, bene poterāt ſe iuuare, vt §. c. §. ibi, vt nō in poſterum, &c. vbi dicit in ea ciuitate. & §. ſi verò noluerit. ibi, inutilia eſſent, &c.
k ¶ Quod videntur. ⁊ ſatteſtationes factæ.
l ¶ Ex vna. ⁊ hic eſt ſenſus, ꝙ nō valet opponere atteſtationibus, ꝙ videant eſſe ex vna parte, & hoc ꝓp eius audaciā, & ꝓp prauitatem.
m ¶ Parte. ⁊ ſcilicet, tantùm præſente.
n ¶ Propterque. ⁊ pro & propter audaciam.
o ¶ Finis. ⁊ ideſt, firmis.
p ¶ Corrigentes. ⁊ Quomodo corrigitur, cùm ſtatim confirmauerit?

tiones. ¶ Si verò noluerit aduenire, ſed reſpuerit, [a] vt ex hoc ab vna parte [b] teſtimonia dētur, vt ſ'm hoc ipſum inutilia eſſent: [c] ſancimus huiuſmodi atteſtationes ita tenere, ac ſi non ex vna parte [d] cō ſtitutæ ſint, ſed tanquam eo [e] præſente factæ ſint. Si enim recuſauerit, & aduenire noluerit, & audire depoſitiones: [f] interim † publicabuntur, † & niſi [g] per inexcuſabilem aliquam neceſsitatem deduci non poſsit, ſimilis aduenienti erit, & nullum iuuamen ex ſua proteruitate ei efficietur: [h] ſed videātur quidem probationes factę, quęcūq; verò competierint ei ad diſputandū de eis, licebit his vti ſolummodò, ꝙ videntur [k] eſſe ex vna [l] parte. [m] propter eius proteruiā, propterq; [n] audaciā minimè aduenientis, teſtationibus oppone re non valente. ¶ Omnibus alijs, quæ de teſtibus & æb ijs, qui ante nos, & à nobiſipſis dicta ſunt, & ſācita, fixis [o] manētibus, & à noſtris iudicibus obſeruandis, † ſiue maiores, ſiue minores ſint, & ſiue in hac magna ciuitate, ſiue foris in Prouincijs, vt ea, quæ de teſtibus ſunt, quātùm poſsibile nobis eſt, corrigentes, [p] adhuc puriùs, & ſanctiùs ites agi præparemus, propter quas ¶ & cognitiones fieri à iudicibus omnibus, diuinis propoſitis euangelijs, ſancimus, [r] & iuſiurandum ſubire & pulſantes, [s] & pulſatos, & aduocatos [t] præcipimus, vbique Deum inſpectorē, & eorum, qui iudicant, & quibus iudicatur, & qui teſtimonium præbent animabus: vt perennis Dei cōmemoratio, & præſentia mūda litiū. & citra ſuſpicionē litigantibus fiat, quam legem [u] tenere volumus decætero omni tempore.

¶ Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc diuinam manifeſtata ſunt legem, tua Eminentia operi, effectuìque tradere feſtinet. [x]

De immenſibus donationibus in filios factis. [y]

TITVLVS III. NOVELLA XCII.

¶ Si parens in aliquē ex filijs imēſam fecerit donationē, alijs filijs tīma portio de neceſsitate debet: hoc obtinēte in filijs gratis: ingrati verò penitus excluduntur. Bar.

¶ Imper. Iuſtinianus A. Ioanni gloriōſiſsi. Orientalium prætoriorum Præfecto, iterum exconſuli ordinario, & patritio.

DVdum de Falcidia, [z] & illius parte decreuimus, [a] augentes [b] eam non ignobili [c] incremento. quod enim nimis inæquale eſt, non valde placet [d] nobis, ſed oportere q̄ dē præponi filios, quos pater voluerit, non tamen intātum minui alijs, vt importabilis ſit eis immi nutio. Poſita igit † à nobis lege [e] in ſua virtute manente, illud volumus, vt ſi quis [f] donationem imměſam [g] in aliquē, aut aliquos filiorum fecerit, neceſsarium habeat in diſtributione [h] hæreditatis tantam vnicuiq; filiorum [i] ſeruare ex lege partem, quanta fuit priuſquàm donationem pater in filiū, aut filios, quos ea honorauit faceret. Sic enim nihil vlteriùs in donationibus quęrētur, [k] qui habent quidē in oī ſubſtantia patris, qđ legitimum eſt: intrū aūt aucta quantitate, quantū habuit ſubſtātia patris antequàm donationib. exhauiretˉ, non valentib. filijs, q̄ donationib. honorati ſunt, dicere contentos ſe quidem eſſe immenſis his donationibus, videri autē abſtinere paterna hæreditate: [l] ſed neque cogendis quidem ſi cōtenti ſunt donationibus, ſuſcipere hæreditatem: neceſsitatem autem habentibus omnibus modis complere fratribus, quod hæc [m] deſert, ſecūdum quàm ſcripſimus

Dic corrigi quædam, vt §. §. & quoniam verò. & ſic dico, corrigētes, id eſt, bene, & aptè diſponentes, & confirmantes. §. eo. §. licet. Accur.
q ¶ Propter quas. ⁊ ſcilicet. lites decidendas.
r ¶ Sancimus. ⁊ vt C. de iudi. l. rem non nouam.
s ¶ Pulſantes. ⁊ vt C. de iura. calum. l. ij. in prin.
t ¶ Aduocatos. ⁊ vt C. de iud. l. rem non nouā. §. patroni.
u ¶ Legem. ⁊ ſ. iſtam.
x ¶ Feſtinet. ⁊ ſcilicet, tua Celſitudo.
y DE IMMENſis donationi. &c.
z DVdū de falcidia. ⁊ debita iure natura, q̄ dē d'bitū bonorū ſubſidiū, vt C. de inof. do. l. ſi totas. in fin
a ¶ Decreuimus. ⁊ crētē & ſemiſ. ſm numerū, liberorū, vt §. de trien. & ſemiſ. §. j. col. iij. & de illa fit hic mentio.
b ¶ Augentes. ⁊ nam loco quartę, quę olim habebat locū, vt C. d' inof. teſt. l. cum quæritur.
c ¶ Ignobili. ⁊ aliàs nobili, ſine nō. aſs ignobili.
d ¶ Nobis. ⁊ omne, qđ eſt nimium, vertitur in vitium, vt hic, & ff. de in iur. l. itē apud Labeonē. §. qōnis. & C. de emend. ꝓpin. l. j. & ff. com. præ. l. venditor. in fi. & §. de nup. §. j. & pen. col. 4. & inſti. ad leg. Falcid. §. tur quantitas. & ff. ad mun. l. item ſi filius. §. quod dī. & §. de Referen. in §. ſed multi, &c. coll. 3. argu. §. de non alie. §. finimus. colla. ij.
e ¶ Lege. ⁊ ſ. prædicta
f ¶ Vt ſi quis. ⁊ idem in muliere, vt matre, vel filia, vt arg. ff. de verbor. ſignifi. l. j.
g ¶ Immenſam. ⁊ excedēdo dodrātē in donando, imo affem. ſed & hic pōt dici dodrās ſ. prię.
h ¶ Diſtributione. ⁊ quā facit per teſtamentum, & ſi ab int. decedat, vt C. e. l. precibus. licet quę
rela inofficioſi teſtamenti habeat locū q̄n factum eſt teſtamentum.
i ¶ Filiorū. ⁊ an in ſuperioribus adē? Reſpon. vtque, vt C. e. l. ſi filius. Itē an in fratre idem? Quādō non. Tu dic, ꝙ ſic, vt C. de inoffi. teſta. l. fratres. & C. eo. l. fi.
k ¶ Querentur. ⁊ aliàs conquerentur per querelā inofficioſæ donatio

nis, ꝓpoſitā, & poſtea rei vēdicatione vtili. ante enim nō vendicat, cum diſſium tranſlatū fuerit: cum in fraudē hominis, non legis fuerit facta donatio, vt ff. de iu. pa. l. ſi libertus. ſed ſecundā Azo.
l ¶ Hæreditatis habet locū, quaſi titulo hęreditatis habito, ꝙ non tit. quod nō eſt verū: cū verus titulus donationis interuenerit. ſed cū nō valuerit donatio filio in poteſtate ꝓſtituto, ergo fam. er. agitur: cū ipſo iure nō valuerit donatio. vt C. de inof. do. l. ij. Sed rō. hæc cōſt. intelligitur, quādo nō fuit inſtitutꝰ ille, cui fuit donatū: vñ confirmata donatio fuit, ſed reuocatur, vt hic, quatenus fuit inofficioſa. Vel dic, ꝙ olim nulla erat, niſi in caſibus, vt prędicta. l. C. fa. er. l. ſi filius. ſed hodie contra, vt hic, ſed reuocat quaſi inofficioſum, vbi dodrantē excedit: & ſic corrigūtur hic omnes leges, quę dicunt patrē filio donare nō poſſe. ſed prima verior eſt.
m ¶ Hęc. ⁊ ſcilicet, conſtitutio.

Corrige qui apte & liquid diſponit.
* Da. v. Kal. Octo. Imp. Dn. Iuſtinia. p. P. A. anno xiij. Appione V. C. Conſ.

In dona

a ¶ In donationibus. ⁊ volūt quidā, vt M. dicere ſpeciale eſſe, vt vbi facta eſt immenſa donatio fratri, licet re, & cōſilio, tñ ad legitimā portionē reuocet, nō in totū. fauore fratris: in alijs aūt perſonis, cōtrariū eſt, vt ff. de le. j. l. Titia ſcio. §. Imperator. at vbi re, tunc ad legitimā, ſecundū omnes, reuocatio fit, vt C. e. l. ſi totas. Vel dic, ꝙ dicit l. Titia. fieri reuocatione i dimidiā. ſ. triētis, vel quartæ ſuæ, qñ duo erāt filij, vt C. e. l. ſi mīſ. & ita ſiue re, & pſilio, ſiue re tñ, ſiue ſint filij, ſiue extranei, q̄bus donatū eſt, in legitima reuocet, vt C. eo. l. ſi liquet. nā ibi re, & pſilio facta erat donatio, & tñ ad legitimā reuocat. ſed ſi habeo vnū tātùm filiū & dono vni extraneo, hęc quidem nō videtur inofficioſa. Si poſteà alio tpe duo dono, quid erit? Rō prima vī inofficioſa, vt arg. ff. ad l. Fal. l. in quantitate. §. ſi. & ff. de mino. l. 4. §. j. in fin. & ſic reuocabitur in totū, & hoc ſi re, & conſilio fecerit. Idē hodie, propter hanc cōſtitutionē, etiam ſi re tantùm, ſecū dūm §. proxi. op. M.
b ¶ Diliguntur. ⁊ vt §. de nup. §. pen.
c ¶ Hæc. ⁊ ſ. lex §. ꝑx.
d ¶ Humanarū. ⁊ i. eorū, quæ faciūt homines.
e ¶ Augmentum. ⁊ Sed quid adiuit hæc ꝓſti. illi tit. C. eo? Rō. ibi quarta faciebat inof. do. hic aūt ēt tertia, vī ſemis, vt §. ꝑx. ibi, vt nō minus habeāt illi, &c. Et ar. C. e. l. ſi. licet quidā ꝓtra. Itē hic ſiue re tñ, ſiue re, & conſilio facta ſit donatio, hēt locū illa diſtinctio, ſm quoſdam. Item hic dicitur inſpici tempus factæ donationis, ibi non, vt §. §. j.
f ¶ Dicimus. ⁊ vt nihil eis dimittere teneat, vt §. d' hæ. & Fal. §. exhæredatos. & §. de nu. §. pē. & C. de ſec. nu. l. ſi. in prin. Et ſic no. ꝙ hęc facit ceſſare querelā. Itē datio legitimę, vt §. e. ibi, ſic cm nihil. Item quinquennij curſus, vt C. eo. l. ſi. Item ſi detur auxiliū ordinariū, vt fa. erc. quia dona tio non tenuit, vt C. eo. l. ij. Itē ſi extraordinariū, vt reſt. in inte. ex per ſona defuncti, vt C. e. l. ſi filius. Item ſi ex ordine, vt l. j. C. de inoff. donat. Item donat. agnitio, vt C. eod. l. cū donationib.

¶¶ VT SINE PROhibitione, &c.

¶ Hęc pars expedit uſq; ad §. qa uero ſequēs & neq; ius &c. & exi de expedit uſque in fi.

h NVp legē. ⁊ vt §. vtili, q obli. phiſcha. resmi.
i ¶ Quatenus. ⁊ ſcilicet, ſcripſimus. Accur.
k ¶ Veteres. ⁊ nō dico digeſtorum. nam ſecundùm eas non pōt eſſe tutrix, niſi Imperator confirmaret, vt ff. de tu. l. ſi. & de teſt. tut. Liure nro ſed Codicis, vt C. quādo mulier tu. offi. l. ij. & noſtras, vt in l. vlti. eiuſdē tit. vt §. de nu. §. ſi vero tutela. col. iiij. & §. quib. mo. nu. teſtā. ſuc. §. pen. col. vij.
l ¶ Curam. ⁊ id eſt, tutelam.
m ¶ Conſtitutio. ⁊ ſcilicet, prædicta, vt hi qui ob. perhi. ſe.
n ¶ Legē. ⁊ ſillā. vt hi q ob. q̄ h. d. ꝙ creditor, vel debitor tutor nō ſit.
o ¶ Matrū. ⁊ idē in aliis, vt j. de here. ab inteſt. §. ex his. col. ix. & i auo paterno, vel materno, ſecūdùm Io. vt arg. ff. de rit. nu. l. pe. §. j. Itē in patre filiū, emācipāte, vt arg. C. de cur. fu. l. fi. in princ.
p ¶ Exiſtimamus. ⁊ No. mirabile, qđ eſt ineptū nō fallere regulā, ſi ęquitas videat, ſic §. d' nō al. §. vt aūt lex. col. ij. & ff. d' re. iur. l. ſp. & ff. d' le. 3. l. vxor. m. §. feliciſſimo.
q ¶ Obiiciat. ⁊ vere nō matri, & alijs, quia alijs tantū, cū illa nam, &c.
r ¶ Illis. ⁊ ſ. alijs extraneis, & ſūt ablatiui abſ.
s ¶ Filios. ⁊ i. alienos.
t ¶ Rectè. ⁊ ſupple, & ió rectè, &c. licet alias aliter expoſuerit hanc literam.
v ¶ Licētia. ⁊ nec enim cogit, vt j. vt lic. mat. & auię. j. rñ. col. viij. Azo.
x ¶ Formidare. ⁊ ideſt, timere.
y ¶ Si nec. ⁊ ſ. debita matri, & filijs.
z ¶ Vtriq;. ⁊ aliàs vtri que, aliàs vtique.
a ¶ Conſtitutiones. ⁊ q̄ ſunt C. qñ mul. tut. of. l. pe. & fi. in quib. non curabatur, an eſſet creditrix, vel debitrix, vel nō.
b ¶ Legē. ⁊ que eſt C. qñ mulier tu. of. tun. l. fi.
c ¶ Curā. ⁊ ideſt tutelā.
d ¶ Pene. ⁊ ideſt, ferē.
e ¶ Datum. ⁊ ſ. ius.
f ¶ Effet. ⁊ ſ. nobis.
g ¶ Eo quod. ⁊ i. ideo.
h ¶ Aliquę. ⁊ſ mulieres.
i ¶ Eum. ⁊ ſ. Deū. Vel dic, cū i. ad iuſiurandū.
k ¶ Impietatis. ⁊ ideſt peieērationis.
l ¶ Docet.] vt ff. de le. & ſenatuſc. l. nā ad ea. & §. d' Cōſuli. in fin. coll. 4. & ff. de vſucap. l. iuſto. in fi. j. rñ. qñq; cū iurant, & ſeruāt, vt his exēplis, C. de le. hære. l. ſi maior. & ſi pars hęr. pe. l. antiqui. & inſt. de rer. di. §. inſula.
m ¶ Secūdū ſchema. ⁊ ideſt, ordinem. Accu.
n ¶ Senatuſconſulto. ⁊ vt qñ obligauerūt ſe, ſeneātur ꝓ pupillis, alias nō ꝫheret hoies ſecum, qđ pupillo noceret: & ex hac recuſatiōe dat ꝫ hēditus exceptio: licet executorib. vel iudici facta fit: cū & alias, qđ ma ius ē, dat actio, vt ff. rem pup. ſal. fo. l. 3. & 4. & inſtit. d' excuſ. tut. §. j. & C. Iuri qualī d' Epiſ. & cle. auth. gñali poteſt reter. Sed nunq̄d ſp, & cui nuntiari, libet iuri renūtiari pōt? Plenè dicas, q̄ aut ius ē publicū auctoritate, & vtilitate, vt quia ius fiſci. vel alias publica vtilitas ibi vertit, & tūc renuntiari nō pōt, vt C. fine cen. vel reliq. l. j. & ij. & ff. de pactis. l. ius publicum. & l. inter. Aut auctoritate

† Nam matrem quidē pius ille, & a natura inſitus circa liberos amor, vt plurimum ſuſpicione liberam reddit: qui verò nullā erga liberos neceſſariā habent cauſam, cū his maternus amor meritò conferē dus nō eſt. Halo.

† Aliàs in lege hoc dicente, aſs ad hoc definiente.

Ro.

ritate tantùm, non tamen vtilitate. a am & hoc dicitur publicum, vt instituta de excu. tut. §. f, & tunc aut est statutum vtilitate renuntiantis, aut renunciantis, & communis. Primo casu, potest renunciare siue sit priuilegium, siue ius ex aliquo contractu, vel pacto, vt ff. & C. de pact. & de transac. & de accep. & de noua. hic excipe casus illos quos no. secundũ Io. C. d pac. l. pe. Siverò cói vtilitate, i. publica, & renunciatis, tunc non licet, vt C. de iura. calu. l. 2. §. sed quia. & ff. de postu. l. quos. q libet Prætor. & ff. de adm. tut. l. q. dã decedes. & de oper. li. l. cerdonem. & de pa. l. iurisgen. §. si paciscar. & per hoc puto, q hoc pactũ non teneat, quod faciunt creditores, q debitor non valeat pbare solutionẽ, nisi p scripturam: cùm sit cóis vtilitas testificandi, vt §. de testib. in prin. & non dẽt angustari. C. de hær. & ma. l. quoniã. in fin. imò debet impingnari, vt C. de re. cre. l. generaliter. i prin. nec ad vnã speciẽ pbationis iudex debet animũ alligare, vt ff. de test. l. 3. §. quę argumenta. Si verò renúcieẽ iuri cói, quod nec est in eo publica vtilitas, potest renũciari, vt no. C. de pac. l. ius publicũ. Sed vr, q etiamsi cóis vtilitas, i. publica vertit in iure, q possit renunciari, vt ff. d ferijs. l. j. ĩ. ĩ distinguũt alij, aut ius pfistit in prohibitione, vel præcepto, & tunc renũciari nõ potest, aut in permissione, & tunc põt. Alij sic, q aut est gñale, & tunc licet, aut ispeciale, & tũcsi odio, nõ licet, vt i Macedoniano, si verò fauore, licet, vt arg. ff. ad Vellei. l. fi. §. pe. Primam approbo. nec ob. d. l. de ferijs, quia tacitè fuit ibi renũtiatũ, qd licet, & vbi alias nõ liceret expssim, vt ff. de procur. l. filius. §. veterani. vel dic q principaliter in laborantiũ valitatem dantur illę ferię, ut patet in ea. l. de ferijs, in princip. ibi quia occupati. Accur.

† Facit ad hoc xxij. q. j. c. in dolo. vbi latè declarat, quid sit in dolo iurare.

Tacita quędam licent quę nõ expressa.

a ¶ Iusiurandũ. § Nunquid absoluitur ab illo sacramento, quod de administratione datur, vt §. vt hi qui ob. §. fin? Nõ puto, & quia non dicit hic, & quia citiùs ad nubendũ, mouentur, quàm ad male administrandũ.

* Da. v. Id. Oct. D. N. Iusti. P. P. A. an. xiij. Apione V. C. Coss.

† Adicit Haloãder, Et ne Donationem afinup. præfiet, q quominus dotẽ acciperet in causa non fuit.

b ¶ Perferret. § Et sic no. quam pœnam patì si iuraret. C. quãdo mut. offi. l. ij. & §. de nup. §. finautẽ eandẽ. & tunc quãdo nõ iurat. iuramẽtum enim, & nil aliud, ẽ remissũ, & sic pœna desertionis durat, vt C. qui. ex cau. infa. irro. l. decreto. & ff. de ǒ. & vũ. ac. tut. l. à tutela.

c ¶ Vt prouidẽtia. § hęc scilicet, curię sint.

d ¶ Descriptiones. § scilicet, rerum minorum, quod aliàs inuentarium appellatur.

e ¶ Scriba. § vt C. de Magistrati. con. l. fin.

f ¶ Alijs. § scilicet, præsentibus.

g ¶ Subuliter. § ideſt cum inquisitione.

h ¶ Dandis. § scilicet, rem pupil. sal. fore.

Vdũ iudicantibus nobis ĩ dubitationẽ venit cã multa correctione digna, & legislatione clariori non indigna. Etenim quidã prioris factus vxoris vir, cum eã extulisset, q deinde secundę r dotẽ suscipiens, s & filios ex priori relinquẽs, obiit, adhuc secunda superstite. Volebat igitur secunda vxor dotẽ à se datã exigere priuilegio vtẽs à nobis dato. t contra dicebant aũt ex priori matrimonio filij, & ipsi maternam obiicientes dotem. u Et dubiũ erat, vtrũ etiam nõ superstite vxore priori, oporteret suscipi filios contra secundæ dotẽ litigantes. Non enim alijs dedim v dudũ, & damus x hoc priuilegium, aut hæredibus, y aut creditorib. sed solis filijs. Plurimę siquidem dubitationes extiterũt in hac causa, dicente secũda, quoniam expendisset antequàm ad eius veniisset matrimonium, prioris vxoris dotem, & non esse iustum, suam quidem, quod tantùm inuentus est reliquisse vir, quantum sufficeret soli secundę, dotem eam perdere, illos z autem expensam a iã dotem percipere. Sed filij hypothecas b proponebant, quoniam omnino rebus existentibus morienti, hypothecę seniores potiores, quàm secundę c essent. d

¶ His igitur in dubitationem venientibus, illud certum ẽt à nobis sancitũ est, quia si aliquid appareat rerũ prioris, aut secundæ dotis, hoc necessarium filios prioris, aut secũdę habere: aut si moriatur ẽt illa, filios eius singulos, e quod ppriè habendũ suũ ostenderint. Hinc enim & in rem, quæ de proprietate est, competit f purè, & vnũquenq; oportet, quod suũ est, habere, nullo priuilegio indigẽs.

¶ Si verò nihil appareat vtriusq; rerũ, aut aliqua quidẽ appareant, aliqua vero desint, siue superstites sint mulieres, repudio forsan priori matrimonio dissoluto, competere mulieri dotem, g siue defunctæ sint filijs existentibus ambæ, aut etiam vna harum, in iis, quæ desunt, superiorem esse priorem, & filios ex ea antiquiorem dotẽ præponentes, id est, dicere, nepotes, & pronepotes, & deinceps

e ¶ Legibus. § vt C. de administr. tut. l. tutores. & instit. de satisda. tuto. & cura. §. penul. & de Atti. tut. §. penul.

k ¶ VT EXACTIONE instante dotis primę &c.

¶ *Hęc pria pars dr j. e. usq; ad §. illud quoq;. l*

l ¶ Instante. § casus ablatiui absoluti. Ac.

m ¶ Filij. § scilicet, præponantur.

n ¶ Et vt si voluerit. § hoc exponitur. j. eo. §. illud vsque in fin.

o ¶ Exigi. § illud verbũ regit duos diuersos accusatiuos, sic s. d Ref. § hinc autem. colla. iij.

p ¶ Eum. § s. virum.

b Vdum. Extulisset. § expone vt §. de non eligendo. §. j.

r ¶ Secundę. § scilicet vxoris sactus vir.

s ¶ Suscipiens. § ab ea.

t ¶ Dato. § tam in personalibus, quã hypothecis, vt C. qui pot. in pigha. l. fi. §. j. Accur.

v ¶ Dotem. § nam contra alios bene erant admittendi priùs. Azo.

x ¶ Damus. § repete, & non alijs damus &c.

y ¶ Aut hęredib. § hoc priuilegium in personalibus, & hypothecis prædote, neq; extraneis hęredibus mulieris datur, vt hic, & C. de priui. do. l. j. cum sit personale, vt arg. ff. de administra. tut. l. ex pluribus. nec creditorib. s. mulieris, sed filijs sic, ut hic subiicit, & C. qui po. in pign.. ha. l. asiduis. §. exceptis.

z ¶ Illos. § scilicet, primi matrimonij.

a ¶ Expensam. § à viro

b ¶ Hypothecas.] id est, actionem hypothecariam. M.

c ¶ Secundę. § s. vxori.

d ¶ Essent. § aliàs erãt, & est regula pro eis, quę dicit, qui prior est tempore, &c, vt C. q. in po. in pign. ha. l. ij.

e ¶ A nobis sancitum. § per hanc l. tamen & per alias priores, idẽ est in hoc casu, vt C. d iur. do. l. vbi. & l in rebus. & ff. so. ma. l. fi cum dotem. §. fi. & ff. de priui. credit. l. si ventri. §. in bonis. & §. vt immo. antenup. don. §. pen. col. v. Acc.

f ¶ Singulos. § s. hoc sãcitũ est in illa, qd, etc.

g ¶ Cõpetit. § vt C. de iure do. l. in rebus.

h ¶ Dotem. § i. dotis petitionẽ, vt q a fine culpa diuortium intercesit.

Succesſo-

a ¶ Successores. § aliàs successiones. Accur.

b ¶ Naturę. § quia omnes pñt filij, vel liberi apellari, vt ff. de verbo. sign. l. liberorum.

c ¶ Publica. § i. scripta manu publica, & pign. in vtrunq; fuerit obligatũ, & sic in pignore pẽtur primũ scdo, vt subiicit, & C. q po. in pig. l. 2. nõ aũt in psonali, vt ff. d priui. cre. l. priuilegia. Vt dic vnũ ab una ciuitate, aliud ab altera. nã & ciuitas mutat. vt ff. ad Mac. l. nihil. sic dr i. p priè publica, vt ff. d ver. sig. l. eũ, q vectigalia. & d Publica. l. sed & hi. in prin. nõ aũt põt poni, q vtrũq; a fisco, vel vtrũq; ab vno creditore fuerit acceptũ, cũ nõ dr aliqs sibi pferri. Itẽ qd dicit necessariò, dici. pbabiliter. nã hęc regula, qd prior posteriori ĩ pigno re pferat, fallit in viij. casib. vt ff. q. pot. in pig. l. interdũ. & l. seq. & C. e. l. assiduis. & i e. titu. l. scripturas. & C. i q b. cã. pig. tac. §. l. satis notũ est. & C. q po. i pi. l. licet. & C. d pignor. l. vltima. cũ auth. ibi posita. & ff. de resi. l. pe. & §. de trie & se. §. illud quoque. coll. 3.

d ¶ Dotem. § secundę.

e ¶ Doti.] s. primę. Ac.

f ¶ Priuilegiũ. § Not. priuilegiũ primũ scdo pferri.] vt hic, & ff. de pri. fisci. l. 2. & ff. qui pot. in pign. hab. l. fi pignus. & ff. depos. l. si hominẽ. §. quoties. in prin. & §. j. Priuilegiũ primũ scdo feratur secũ do.

g ¶ Coneor. in pign. hab. l. fi pignus. e. j. cũ gl. & doct. extra de rescrip. Sed arg. ctra, in fi. eiusdẽ §. & de priu. cre. l. priuilegia. Sol. prima in hypotheca intelligit, secũda in psonali actione: põt dici in prẽsenti casu esse spãle, vt etiã in psonali hoc idẽ fit, vt primũ posteriori pferatur.

g ¶ Motũ. § si negotiũ, vel motũ i. quæstum.

h ¶ Prius. § i. melius.

i ¶ Et illa. § s. mulier.

k ¶ Voluerit. § s. dotem.

l ¶ Verba. § vt ff. de iure do. l. profectitias.

m ¶ Cõtestetur. § i. corã testib. pñteat le velle in sæculo, vel in folle pecuniã legatã soluere.

n ¶ Maius. § i. amplioręm dotem, quam cõuenerit. & hoc ponit ad maiorem exaggerationẽ.

o ¶ Mobilis. § puta aurum vel argentum, vel vestes. Al.

p ¶ Leges.] cõsignandę, & deponẽdo, vt C. d vsur. l. accepta. non autẽ sola oblatio sufficit, vt C. de vsur. l. ij.

q ¶ Fieri. § scilicet, consignari, & deponi.

r ¶ Quidam.] puta nũcios, & executores ex precepto iudicis.

s ¶ Exactionem. § siue

Temporis prioritas nõ refert.

Aut si ipsa mortua fuit, eius hæredes filios & filias, aliquidem ea re tunc obtinere ostẽdentur Halo.

† Facit ad hoc c. cũm sit. ex non stat. ex tra de reg. iur. lib. vj.

successores, a cuiuscunq; naturę b fuerint. Sicut enim si duo debita publica c fuissent, necessariò antiquum præponeret posteriori, ita & hic priuilegia necessarium est priori doti dare priora, & ita secũ dæ, & dotem d non præponere doti, e nec hypothecã hypothecis, sed qd antiquius est tpe, amplius manere, propriũ robur habens, & priuilegiũ. f Tpa namq; hypothecarũ pmutare, aut interimere, uel minuere, nullo modo patimur. Et hoc dicimus non ignorantes, quoniam iam & in alia quadam nostra legislatione hoc decreuimus. Sed quoniam omnino motum g est apud nos, & quasdã habuit aliquo modo causa quæstiones, propterea & ad præsentis legis opus accessimus, vt nõ nunc aliqd priùs h sanciremus, sed vt clariorem eam omnibus constitueremus.

¶ *Si uir dotẽ a muliere, uel ab alio pro ea soluere uolente accipere recusauit, matrimonio soluto ita poterit peti donatio pp nuptias, sicut si uerè dos soluta fuisset. An.*

¶ Illud quoque adijcere legi bonum est, quod mota quæstio similiter necessarium nobis ad legislationem fecit. Si enim debeat dotem mulier, & illa i quidem dare voluerit k ipsa forsan, aut qui pro ea promisit illud, quicunq; fuerit aut proximorum, aut extraneorũ: aut profectitia, aut aduentitia sit dos (hæc enim verba l legis sunt) vir autem, aut eius pater forsan, aut auus suscipere eam nolit, pars autem mulieris contestetur, m & parata sit hoc soluere, aut etiam aliquid maius n peragere, & offerat forsan, & si mobilis o sit, signacula etiam imponat, & secundùm leges p recondat, aut secũm vnam partem ingrediens in iudicium, petat hoc fieri, q & pergentes ex iudicio quidam r denuntient hæc ad partem viri, at ille permaneat ita differens, non poterit, soluto matrimonio, antenuptialis donationis exactionẽ s declinare, tanquam dote non data. Qui enim dare voluit, dum perceptionem recusat is, qui suscipere postulatur, proximus est danti, & hoc t cũ alijs in dote valeat. Sicut eñ nisi dederit per dilationẽ dotem, negationem ei antenuptialis donationis inferimus, ita vel si voluerit dare, & percepturus ex studio u recusauerit perceptionem, damus ei antenuptialis donationis, mrimonio soluto, petitionẽ: licet dotem propter viri causam nõ intulerit. ¶ Quæ igitur placuerũt nobis, & per hanc sacrã declarata sũt legem Eminentia tua operi, effectuiq; tradere festinet. Dat. Kal. Oct. CP. Imp. DN. Iustin. P. P. A. anno xiij. Appione. V. C. Coss.

De administratoribus.

TITVLVS VI. NOVELLA XCV.

¶ *Administrator si Prouũciã durãte administrationis tpe citra Principis iussionem derelinquit, crimine lesæ Mæiestatis punit, et si administratione finita añ quinquaginta dies recesserit, antiqs pẽnis punit. Bart.*

Imp. Iustinia. A. Ioanni gloriosissi. per Orientem prætoriorum Præfecto, iterum exconsuli ordinario, & patritio.

Am quidem nouimus positam x legẽ volentem y eos, q i cingulis fuerint, z siue ciuilib. siue militaribus, neq; si remoueantur ab administratione, discedere inde nõ posse antequàm dies quinquaginta in Metropolibus a commorentur publicè apparentes, & cõuenire volentibus satisfacientes, vt nec per occasionem hinc b euocationis, possint à Prouincia discedere, & vel si qd egerint tale, rursus eos ad Prouinciam destinare. Inuenimus autem aliquos sic existẽtes audaces, vt etiã hac posita lege, antequã discingerentur, prę sumerẽt derelinquere Prouicias, & ad hanc felicissimam ciuitatem venire, timore à se gestorũ, & ne iusta perferrent horum, quę deliquerũt. Sancimus igitur nulli penitus licentiã esse cuiuscunq; Prouincię iudici, et Orientaliũ, & Occidentaliũ, & ex vtroque, c eam relinquere, d añquã deponat cingulũ: e sed etiam posteà (renouamus enim vetustatem f) quinquagita cõmorari dies, publicè apparẽtẽ ĩ Prouincia, ĩ qua administrauit, gesta quoq; monumẽtorũ cõsi cere fm q aduenit g Prouicię: vt sit palã siue fiduciã hẽt in suis actib. si ne etiã non. ¶ Si quis autẽ administrationẽ administrans aliquam militarẽ, vel ciuilẽ, aut etiam remotus ab ea, relinquat, puinciã, h administrans quidem adhuc eam, dum relinquit citra nostram iussionẽ, ipse quidẽ maiestatis reus sit: in Prouinciã verò denuò destinatus, i postquàm accusantib. satisfecerit, tunc Maiestatis nouissimas sustinebit pœnas. k Si verò deponens cingulum, deinde non moretur tunc legitimis diebus publicè cunctis semetipsum ostẽdẽs, & fugiat de Prouincia, quæ dudũ

,pmiserit, siue nõ necesse hẽt dare, & idẽ dicit in augmento. j. de æqui. do. §. j, & §. illud. Azo.

¶ Et hoc. § consigna tio, & depositio ualeat, sibaudi cũ aliis: ualet. n. ad nascendã pignoratiã et sola oblatio, ut ff. d pig. act. l. si rẽ §. fi. Ite va let oblatio ad inhibẽdũ cursum vsurarũ, qui nõdũ cœperat, vt C. e. l. si nõ pstat. & ff. l. si creditri ci. Itẽ vt fiti piculo creditoris, vt ff. de sol. l. qui res. † Itẽ vt impleat pditionẽ, vt C. d inst. & sub sti. l. j. at pignatio, & de positio hoc plus, vt debitor ipso iure libereẽ, vt ff. d posit. l. j. §. si pecunia. & fideiussor agat exide mãdari, ac si soluisset, vt ff. man. l. q mutuã. §. j. & cursum et vsurarũ iam currentiũ impedit, vt C. d vsur. l. acceptã. & facit §. de exhi. §. fi. col. v. & ff. de ad. & demõ. l. iure ciuili. Itẽ ităligę, q pactũ sit d lucrãdo hic. nã aĩs cuilibet dẽt restitui suũ soluto matrimo. vt j. de equali. do. §. j. Itẽ vt ꝫ §. de elig. §. fi. col. j. sed hic soluitur q hĩ pro dante.

v ¶ Ex studio. § id est, dolo, vel fraude: q a dolus est, si q s nosit accipere, vt ff. man. l. dolus.

¶ DE ADMINIstrationibus.

x Iam quidem. § Positam. § à Zenone, vt C. vt oes tã ciui. quam milit. l. j. Accur.

y ¶ Volentes. § alias, volentem.

z ¶ Fuerit.] i. eligunt.

a ¶ Metropolibus. § id est in ciuitatibus metropolitanis.

b ¶ Hinc. § i. a nobis.

c ¶ Ex vtroq;. § vt q a sit idẽ iudex in vna prouincia Occidentis, & in alia Orientis.

d ¶ Relinquere. § citra Principis iussionẽ vt j. eo. §. si quis autem.

e ¶ Ciugulum. § i. antequã deponerent administrationẽ. Nã cingulũ dicitur administratio.

f ¶ Vetustatem. § observantẽ administrationẽ in Prouincijs, &c.

g ¶ Aduenit. § ideſt, ẽm facta, quæ contigerunt tuo tempore.

h ¶ Relinquat Prouinciam. § nor. simul ponũtur in quęstione administrans, & remotus, sed in ratione separantur.

i ¶ Destinatus. § per se, vel p ,pcuratore, vt j. de cal. §. sup hoc. & §. fi. § autem. licet hic & alibi videatur velle cõtra, vt C. vt omnes tã ciui. quã mil. iu. l. j. §. ipse autẽ. & §. vt iud. fine quoquo suf. §. necessitatem.

k ¶ Pœnas.] vt C. vt

† Vt Magistratę à deposita administratione nem, quinquaginta dies commorentur, in suis Prolet oblatio ad inhibẽdũ uicijs, siue militarem siue ciuilẽ siue functionem gessirint. Halo.

Oblatio ad multa valet.

‡ alias l. q decem.

om-

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnes tam ciui.quam mil.j.§.quod si quis.

a ¶ Sancita.§ f.vt capi,& reduci possit ad ꝓuinciam,à qua fugit,& in quadruplũ ablata reddat,vt C.vt omnes tã ciui.quã mi.iu.l.j. vel ꝓ procuratorẽ se defendat,vt modò diximus.arg.C.vt oẽs tam ciui.quã mi. iudi.in prin.& facit §.vt iud.sine quo.iuff.§. cos.& §. necessitate col. ij.

b ¶ Interdicta.§ i. non dẽt electus ante tempus mittere ibi aliquem, qui ibi stet pro se,& illũ, qui prius erat,interdicat aliquid gerere, vt subiicit.

c ¶ Morose.§ imò & tardè ire poterit, & aliquẽ præmittere, vt in cõtrario,vt j.de colla.§.antequàm col.ix. Solu.hic loquitur,qñ morosè incedebat, ibi quando cum aliqua necessitate,vel in firmitate detinebatur.

d ¶ Hic.§ i.in itinere.

e ¶ Patriam.§ quam debet regere.

f ¶ Visuros.§ f. postea.

g ¶ Et quæcunque.§ f. subaudi visuros.

h ¶ Consueta.§ in libr. Az. ꝓstituta, aĩs ꝓsecuta.

i ¶ Officium.§ non aũt alios de ciuitate,vt ff. de offi.Procõ. l. obseruare, §. añquàm, vel ibi extra Prouinciã, sed intra prouinciã sic,vt hic dicitur.

k ¶ Eum.§ f. cingulũ, & ita ponitur in masculino genere,vt hic.

l ¶ Codicillis.§ i. literis electionis, vt statim illo electo hic desinat gerere, & hic dignitatẽ habere videatur,secus in patricio,& similibus, vt C. de cõsu.l.fi & §. cõst.quę de dignita te.§.j.col.vj.

m ¶ Emolumenta.§ f. salarium,

n ¶ Eum.§ scilicet Pręsidem veterem.

o ¶ Ea.§ f. molumenta.

Substitutũ q possunt habere.

p ¶ Impleat.§ Not. nõ posse qd fieri per substitutũ,vt C.de decu.l.nullus,qui. & ff. de so.l.inter artifices.& C.d' cadu.to. l.j.§.ne autem.argu.ptra C.de Epi.& cl.l. qsquis. & l.ad similitudinem.

q ¶ Dies.§ & illis diebus non iudicat, vt ff. de ferijs.l.pridie. Itẽ hoc si successor aduenerit, non alias,vt ff.de offi.Procõ. l.meminisse. Sed videt. ꝙ demum quando Romam erit reuersus, deponat,vt ff.de offi.Procõ.l fi.sed illud,quò ad signa, non quò ad administrationem,vt j.eo.tit. & C. de offi. Procon.l.j.

r ¶ Alioqui.§ i.si nõ cõstituerit successor ꝓuincię non finito tpe prioris.

† Annonas. Halo. s ¶ Dispositũ est.§ hac constitutione in eo, qđ dixit,quòd nõ dẽt prior recedere,& alter nõ venire, & idem dicitur, ff. de offi.Procon.l.meminisse.sed videtur, ꝙ aliũ mittere possit, vt j. de collat.§.antequàm. coll. ix. Sed ibi impeditus erat iusta causa,vt §.eod.diximus.

t ¶ DE EXECVTORIBVS, ET DE IIS, &c.

OVoniam . aduersamur.§ & sic obedit legi,quod facere debet,vt ff.ad Tert.l.j.in prin. & C. de ſ. l. imp. fecto. Ac.

à nobis de hoc sancita[a] sunt, valere. ¶ Illud autem omnib. prędicimus, vt dum aliqui acceperint cingulum, tueantur illud, successores autẽ eis cinguli factos, solere non vltra terminos mittere, quę vocãtur interdicta,[b] neque remouere quidẽ Præsides, ipsos autẽ aut morosè[c] iter agere, aut hic[d] degere, aut ad aliquas alias prius ire Prouincias patriã[e] visuros,[f] & quæcunq;[g] fortuitis, & blandiẽtibus hominibus consueta[h] sunt, sed velociter ad administrationem ire, cuius regimina susceperunt: vt nõ alij quidẽ remoueantur, alij verò non sint, & Prouincia sine iudice maneat: sed ante duos solùm dies quàm ad Prouinciam accedãt, in qua, qui cingulum hẽt, est, mittere ad eum amicabilem epistolam volentem officium[i] destinari ad occursionẽ eius, & vsq; tunc annonas accipere in cingulo existentẽ, & gubernantem eũ, & non ex codicillis[l] cinguli iudicare tempus, neque præceptis tuæ sedis, sed ex quo sicuti dictũ est, in Prouiciam ipsam accesserint, illius accipere Reipublicæ emolumẽta,[m] vsque tunc cũ,[n] qui in rebus extitit, ea[o] percipere, & aliũ omniũ nullum. Non enim possibile, neq; portabile est, omnino sine iudice relin qui Prouinciam statuto quidem quasi aliquo ab eo, qui à nobis ordinatus est, vt eius impleat[p] locum, homine forsan rerum non habẽte experimentum: illo verò, qui in ipsis operibus est, & discedente de Prouincia, ante quàm adueniat tps & fraudando emolumentis, quæ eum accipere oportet, donec deponat cingulum. Deponet autem id dum successor accesserit in Prouinciam, antè duos solùm dies,[q] quàm Prouinciã ille ingrediatur. Quæ omnia custodiri à sede tuæ Celsitudinis in perpetuum volumus, & mox, vt cognoueris adstitisse eũ Prouinciæ, ex illo transponere emolumẽta[r] in successorem, alioquí ministrare ea priori, secũdùm quod à nobis dispositum est,[s] donec in Prouinciam succedens veniens semetipsum subiectis ostendat. Quę igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram insinuata sunt legem, tua Celsitudo opi, effectuiq; tradere festinet.*

De executoribus, & de ijs, qui cõueniũtur, & recõueniũtur.

TITVLVS VII.
NOVELLA XCVI.

¶ Antequam actor in producendo libello audiatur, cauere debet de cõtestando litem intra duos menses, & si non fecerit, oẽs expensas, & oẽ damnũ reo resarcire tenetur: non tamen ea cautio debet excedere quantitatem xxxvj. florenorum. Angel.

¶ Imper. Iustinianus A. Ioanni gloriosissi. Orientalium prætoriorum Præfecto, iterum exconsuli ordinario, & patritio.

QVoniam calumniã[t] odimus, & omnẽ tergiuersationem aduersamur,[u] propterea huiusmodi actus[x] egere legitimis medelis existimauimus. Didicimus enim, quia quidam[y] non habẽtes vllam obligationẽ, sed vnam statuentes voluntatẽ cum iis,[z] qui causas exequuntur, conueniunt quosdã,[a] deinde libellos dirigunt, & dum dãnum[b] pertulerint fugientes,[c] deserũt eos, & proficiscuntur,[d] incurabile[e] eis dãtes dispẽdium, & hoc ad huc ampliùs[f] in ꝓuinciis committitur, cõmunione lucrorum ipsis conuenientibus, & causarũ executoribus proficiẽte. Ne igitur hęc iugiter committantur, sancimus non aliter actores libellos dirigere, & damni occasionem præbere conuentis, antequã cautionem[g] exponant &[h] in fugiẽtem,[i] & in negotij[k] executorem, quia intra duos[l] menses omnib. modis litis contestationem facient apud iudicem, aut si hoc non egerint, omne damnum eueniens conuento resti tuent duplum, non transcendẽte cautione[m] triginta & sex aureos.

¶ Cõuentio, & recõuentio mox à prĩcipio corã eodẽ iudice fieri debet: aliàs cã cõuentiõis finita, recõuẽtio fieri poterit corã quo cũq; iudice, antiqua cęsãte calũnia. Barto.

¶ Illud quoq; ꝓmereri cõpetẽtẽ correctionem decet. adiit nos quidã docẽs, quia in cõuẽtionẽ fecit obligatũ sibi apud quendã gloriosissimorũ[n] nostrorũ iudicum, deinde qui factus est in cõuentione,

v ¶ Actus.§ calumnioſos, & tergiuersatiuos. Accur.

x ¶ Quidam.§ Romę.

y ¶ Cum ijs.§ f. nuncijs communis Bononiæ.

z ¶ Quosdam.§ Romæ.

a ¶ Et dum damnũ . § expensarũ in via factarũ, & sportularũ, & similium expensarũ. Azo.

b ¶ Pertulerint . § id est, sustinuerint.

c ¶ Fugientes.§ i.rei.

d ¶ Proficiscuntur.] id est, recedunt.

e ¶ Incurabile . § imò curabile est, cũ in triplũ actor teneat, & etiã ante hanc legem ad dãda, q̃ passus est reus ꝓ plus peti.vt insti.de act. §.tripli.quia sicut minus soluit, q̃ nihil soluit, vt ff. de verb.sig.l.minus. sic plus petit, licet nihil petere debeat. Sed respondeo hæc constitutio generaliter de damnis tractat sportularum, & rerum suarum: sic enim dicit esse dãnũ, &c. vt j. ꝓ xi.§.at ibi de damno circa sportulas tantùm dicit, vt patet ibi in litera. Itẽ hac cõstitutione plenius ei cauetur, scilicet, per cautionẽ, vt ibi not

f ¶ Amplius.§ quàm Romæ.

g ¶ Cautionem.§ f. nudam, vt C.de verb.sig.l. sancimus . cũ sit ciuilis: secus in prætoriis, vt ff. de præto.stip.l. prętoriæ. & quod dicit fugiẽtem, dic reum, si præsens est, aliòquin cauetur in executorib. &c. & dicas & pro aut: nam ex stipulatione executoris actio quæritur, vt ff. rẽ pu. sal. fo.l.non quasi.in princ.

h ¶ Et.§ pro aut.

i ¶ Fugientẽ . § si præsens est.

k ¶ Negotij . § si reus absens est.

l ¶ Duos.§ Hæc auth. si nem litis nõ respicit, sed initiũ . sed inferior auth. ḋ litig.§.ad excludẽdas. respicit finẽ. Itẽ hic præstatur interdum oblato libello. nõ enim prius respicit iudex, quàm secũdùm formã huius fuerit cautũ. illa verò suscepto à iudice libello, sed non dũ reo porrecto pręstãda est, qđ dici potest fm Io. sed alij dicunt vtrãq; ꝓstari recepto à iudice libello, sed tamẽ nõ porrecto. post oẽs locum habẽt illa, q̃ est de iudicio sisti.§. de exhi.re.§. sanci mus.co.v. Sed quare magis tempus hic statuitur, quam ibi? Rñ. quia ibi ad vnam deliberationẽ sufficit, hic recõuentio fieri possit statim, nõ ex interuallo, vt hic dicitur, & C.de comp.l.fi. Sed quidã dicunt quandoq; posse fieri huius recõuẽtionẽ vsque ad sententiã corã eo dẽ iudice: sed prima verior est: & dico statim si ne ante, siue post parum, sus eodẽ tempore. vt C.

m ¶ Cautione.§ de duplo M.

n ¶ Gloriosissimorum.] hic loquitur in ordinario iudice actoris, & rei, quod eo patet, quia dicit, apud gloriosissimorum . Itẽ in delegato, quod ex eo patet, quia dicit eum, qui iudicat posse recusari, vt j.e.no. §. vero

si verò. Sed quidã vt M. dicunt etiam ordinarij, posse recusari, vt arg. ff. de libe.cau. l. si pariter . & hic illud quæritur, si iudicem in causa ma, putẽ bene impetraueris: cum & ego coram eodẽ te cõuenire volo, an possim? Et rñ. ꝙ possum . ꝓ hãc auth. Sed quid, si actor, q̃ videt se de domo reconueniri, velit & de egro coram eodem delegato agere, quia dicit, ego cõuenio, & reconuenior, & ego volo recõuenire? Rñ. nõ põt, qa licet quẽ tenit, & delator refert: tamen aliud statuitur in delatore, quàm in relatore, vt ff. de nurcin. l. iusiurandum. §. sed nec. Io. ¶ Ipse.] s reus reconueniens. Accur.

b ¶ Habens.§ nec erat liquidũ, ꝙ hinc inde debeatur: aliàs fieret compensatio ipso iure, opposita tamen ab homine in stricti iuris exceptione dolimali, secũdum veteres iura, vel secundùm noua i vtroque ipso iure, vt inst. de act.§. in bonæ fidei. & C de compen. l. fi.

c ¶ Litigantes.§ in lite, quod esse non debet, vt C.de iud.l.properandũ . in princi. Sed quomodo hoc est, cum etiã iure vetẽ coram eodẽ iudice respondere cogatur, vt ff.de iudi.l. qui non cogitur. & ff.depo.l.actione . & ff.de qui.re. ad eundẽ iu.l.j. & ij? Rñ. imo non erat, sed in ll. prædictis dẽ erat ordinarius etiã actoris: hodie autẽ habebit hoc locũ & in eo, q̃ non est iudex actoris, licet hic ponat casum i ordinario vtriusq;: quia iudex Principis erat.

d ¶ Mox.§ not. hic tria iura. hic & l.C.de sen. & inter.l.pe. & dictum Papiniani, qđ prius fuit, vt i d.l. recitatur, quæ sic differunt, quia lex Codicis addicit dicto Papiniani i hoc, quia non inspicitur vtrũ competẽs iudex sit agenti, cuius em, &c. vt ibi dicit: licet i dicto Papiniani fortè hæc consyderantur, l. vt esset eadem res in reconuentione: per l.tamen Codicis etiã in alia re potest fieri reconuentio: sed fm cõstitutionem istã modificatur, & restringitur, vt hic recõuentio fieri possit statim, nõ ex interuallo, vt hic dicitur, & C.de comp.l.fi. Sed quidã dicunt quandoq; posse fieri huius recõuẽtionẽ vsque ad sententiã corã eo dẽ iudice: sed prima verior est: & dico statim si ne ante, siue post parum, sus eodẽ tempore. vt C.

Ex hoc text. est sumpta author. quæ est sup. l. cum papinianus. C. a de sanct. & interlo. om. iud. & inciꝑit, & consequenter . & de mate ria habes est apud ea onistas in tit. de mutuis petit.

Contra. cinctus tib. & c. vt ff. de ædil. & ibi Bal. & ꝓfundius extra de dispẽs.

tanquam & ipse[a] actorem obligatum habens,[b] eum apud aliũ traxit iudicem: & aliquid inopinabile fiebat: quia enim vterque seorsum actoris obtinet officium, miserandum quiddam, & risibile inde veniebat. mox enim cùm voluisset aliquis propriam mouere litem, repentè is, qui ex diuerso conuenerat, apud alium iudicem trahebat eum, apud quem ipse sortitus fuerat iudicem, & alterutros protrahentes, immortaliter permanserunt litigantes. [c] ¶ Sancimus† igitur, si quis obnoxium arbitratur habere eum, qui cõtra se conuentionem exposuit, nõ apud alium iudicẽ, sed apud eum mox[d] à principio conuenire, & eũdem esse iudicem in vtroque negotio. Si verò forsan displiceuerit,[e] apud quem litem sortitus est, iudex, licet[f] ei etiam hoc emendare. viginti enim dierum inducias dantibus nobis post libelli transmissionem, post quam oportet litem contestari: licet intra prædictam suspensionem refutare quidem illum, alium verò mereri, apud quẽ iterum similiter vtranque exerceri competit litem, & eiusmodi artes in nullo fieri, sed vnumquenque proprio iure vti. Si itaque tacuerit,[g] deinde posteà voluerit causam apud aliud iudicem mouere, necessitatem eum habere sustinere terminum eius litis illatæ sibi ab eo, qui eum in iudicium traxit, & dum finem lis acceperit, tunc eum suã causam apud alium iudicem proponere, vt ita tales eorũ auferamus artes, & in alterutros calumnias. Quæ igitur placuerunt nobis, & ꝓ hanc sacrã declarata sunt legẽ: tua Celsitudo operi, effectuiq; tradere festinet.

De æqualitate[h] dotis, & propter nuptias donationis, & de augmẽto[i] dotis, & propter nuptias donatiõis, & de priuilegio[k] dotis, quod aliis præponitur priuilegiis, & vt excipiantur[l] hoc priuilegio creditores in emptione militiæ, & de dote remeante ad patrẽ, & rursus[m] data, ꝓ eadẽ filia secũdo viro, & de dotis collatione[n] inope marito moriente.

TITVLVS VIII.
NOVELLA XCVII.

¶ Hodie, quantũ ad pacta lucrorũ, & ipsorum effectus, seruanda est omnino æqualitas, ꝓpter æqualitatem dotis, & donationis propter nuptias. Ang.

¶ Imperator Iustinianus A. Ioanni gloriosissimo Orientalium prætoriorum Prefecto, iterum exconsuli ordinario, & patritio.

QVoniam plurimas in legibus quæstiones videmus, & circa primas nostras natiuitates, id est, nuptias, & filiorum procreationes, motas, & circa nouissima, quale est aliquid voluntatum, & testamentorum cogitatio facta est nobis nuper, perscrutari, & agnoscere quid volens antiqua[o] lex super dotis instrumentis, mensuram quidem pactionum nuptialium inter alterutros æquam esse, & masculos, & fœminas vult, & æqualitatem pensat eorum, qui adinuicem copulantur: non alij quidem mediam fortè dat stipulari partem, alteri verò tertiam, aut quartam, sed ex medio trahens, æquale vtrinque exigit fieri pactum, aut mediam dicimus in vtroque constituens, aut tertiam, aut quartam, aut quantam cunque contrahentes voluerint. hoc autem non multò prius quæsiuit, vt ipsorum, quæ dantur, æquæ sint mensuræ: sed aliis quidem permisit in mille forsan, aut in duobus milibus aureis facere rationem, ¶ aut in quantumcunque voluerint, aliis autem non in tantum, sed in minus: vt æqualitas in verbis solis, & literis puris,[r] sed non in rebus ipsis quę reretur. ¶ Hoc igitur ante alia vniuersa corrigimus, [s] æqualia in dotibus esse, & propter nuptias donationibus, & ea, quæ offeruntur, & ea, quæ in stipulationem deducuntur pacta: & tantam quidem quantitatem conscribere virum,[t] quantam & mulierem: tantum quoque lucrum stipulari, & ex tanta parte, ex quanta voluerit,[u] æqualis tamen mensuræ. non enim aliter iustitiæ, & æquitatis seruabitur ratio, si negotiatiuè[x] alterutros circumueniant, & videantur quidem æquas facere stipulationes, pro vero autem[y] inæqualis maneat effectus, non priùs quantitate dato rum eadem consistente. Irrideri videatur vndique lex, [z] si ille quidem conscribat duo millia aureos, †mulier autem sex millia fortè in dotem offerat, & stipulentur[a] alterutros quartam conscriptæ in lucro percipere. proinde illo euenientelucro, illa qui dem nihil aliud lucrabitur, nisi quingẽtos aureos ex quarta, ille autem quingentos, & mille ex eadem quarta, & tanquam in æni-

Aureorũ.

Lex nõ debet dẽdere

a ¶ de pact.l.petent. & ff.de reb.cred.l.certa.ibi, quia pœna, &c. sed quadoq; dicitur statim, ante litis contestationem, vt C.vbi in rem act.l.ij.in prin. Accur.

e ¶ Displiceuerit.§ conuento . Alij dicunt conuenienti, & reconuento. licet enim per suũ negotium recusari non possit tamen per superueniens potest, arg. ff. de acquir. hæred.l. cum hereditate, sed prima placet.

f ¶ Licet.§ id est, licitũ est. Accur.

g ¶ Tacuerit.] in recusando intra xx. dies.

¶ DE AEQVALitate, &c.

¶ *Hoc expeditur usqs ad §. aliud.*

i ¶ De augmento.§ hoc dicitur in §. aliud. vsque ad §. his consequens.

K ¶ De priuilegio.§ hoc j.eo.§. his cõsequẽs.

l ¶ Excipiantur.§ hoc j.eo.§ quia verò.

m ¶ Rursus.] hoc est j. eod. §. quia verò.

n ¶ Collatione.§ hoc in §. illud quoque.

o QVoniam. Antiqua.§ Leonis, vt C.de pac.cõuen. tam super do.l. ex morte . & supple, quod in sequenti lege ibi dicitur.

p ¶ Vult.§ f. prælegata.l. ex morte.

q ¶ Rationem.§ alias donationem.

r ¶ Puris.§ in quib. verbis, & literis cõtinet pactũ de lucranda dote, vt donatione propter nup.

s ¶ Vniuersa corrigimus.] corrigitur ergo id quod est C.de pact. l. ex morte. & l.seq. & de do. ante nu.l. cum multæ. §. finautem. & §. de nup. §. deinceps. coll.iiij. Ac.

t ¶ Virum.§ an idẽ ecõtra, si vir dedit dotẽ propter nuptias: ꝙ illa habebat necesse dare dotẽ tantũ? Rñ. sic, quia in augmento est idem, vt inf. proxi.§. aliud. & si alterutri eorum nihil dedit, nihil ex pacto lucrari poterit, vt §. de non eligen. §. aliud. col.j. Accur.

v ¶ Voluerint.§ C vir, & vxor, aliàs voluerit.

x ¶ Negotiatiuè.§ i. vt moris est in contractib. vbi licet contrahentibus se decipere, vt ff. loc.l. itẽ si in pretio. §. quemadmodum. & ff. de min. l. in causæ. §. pe. vel dic, quòd malum esset, si sic permitteremus pacisci. Accur.

y ¶ Autẽ.§ & qđ dixit obscure, audi ꝑ apertius.

z ¶ Vndiq; lex.§ Nota nõ dẽt lex dirideri, vt C. de bon. quæ lib. l. fin. §. fi.

a ¶ Stipulentur.§ vt no ris est in contractibus,

Universidad de Deusto

id est, per stipulationem promittatur, sic ponitur, ff. de condi. indeb. l. si nō sortem. § pe. in prin.

Aenigma quid sit. † Alias sūpta. Sed Halo. Nam ex parte natura fęda, & absurda inæqualitas præficietur.

a ¶ *In ænigmate.*] i. facto pacto æqualitatis. Et no. q̄ ænigma dicit speculum, in quo mulieres speculantur: & sicut in illo videtur esse, quod nō est, ita hic videbatur in pacto esse æqualitas, ea pretio in quota tm̄, sed non est, cum deficit æqualitas in quantitate.

† Concor. cū hoc §. c. fi. cum gl. fi. d. ff. de don. int. vir & vxor. vbi phibet donatio ex qua alter pugnum efficitur pauperior.

b ¶ Precedit.] i. quod dictum est subaudi.

c ¶ Prius.] scilicet, ante legem istam.

d ¶ Dotalia.] i. instrumentum, seu pactum. Ac.

e ¶ Quod enim.] Not. vt hic, & ff. de capti. & postli. re. l. in bello. §. factæ autem.

f ¶ Modum.] vel per donationē, vbi concedū tur constante matrimonio donationes, vel causa mortis, vel p legata.

g ¶ Per inæqualitatē.] apertius dictum esset, non per æqualitatem rediens ad inæqualitatem. æqualitas ergo omnino seruatur in dote, & donatiōe nuptiali, nō tñ in lucris exinde proueturis, sed in pstatione, & in cōstitutiōe vtriusq; , vt hic dicit, & §. prox. §. i prin.

h ¶ Legislatoribus.] vt C. de dona. ante nup. l. si constante.

i ¶ Philosophata.] vt C. de don. ante nupt. l. fi.

K ¶ Corrigimus.] inuenie batur aūt deceptio, q̄a ex vna parte poterat fieri augmentum, ex alia non erat necesse fieri, vt C. de do. ante nup. l. si cōstāte. in prin. & corrigit hic, & ĵ. proxi. ibi, primū quidem, & illud, &c. Ac. l ¶ Priuilegium.] & bene dico in hac necessitate augendi æqualitatem fauore dotis seruari. nam & alias dedimus ei priuilegium, scilicet, vt tacitā hēat hypothecā, vt hic dicit, & C. qui po. in pig. habe. l. fi. & instit. de ac. §. fuerat. & ĵ. de priui. do. hære. mu. non præ. §. q̄a enim. coll. viij.

m ¶ Contrahētes.] puta pater mulieris, vt ali⁹, nō extraneus etiam sine pacto, vel extraneus, dū modo ex pacto sibi reddendæ dotis, vt C. de rei vx. actio. §. accedit.

n ¶ Et quæ fortè.] supple, & eis substantiis credūt, quæ fortè, &c. & forte dicit ideo, quia & si tunc, cum contraxerunt mariti cum primis contrahentibus, habebant istas res. idem est, vt & §. prox. sed maximè tunc, quando non competebāt istæ res eis maritis.

o ¶ Tis.] f. viris. Accurs.

p ¶ Contraxerunt.] cū gmate multò videbitur quarta vnius alterius quarta minor: ex suspecta nāq; vel æqualitate quā ta inæqualitas ex hoc ipso procedit. ¶ Quæ igitur prius exposita sunt dotalia, secundùm quem constituta sunt modum, habeantur. quod enim factum est, infectum manere impossibile est. Decæterò autem in omni datione sancimus æquas quidem esse oblationes, ipsos autem mediocria lucra paciscī: vt per omnia iustitiā, æquitatemq; honoremus. si enim aliquis amplius alio dines est, licet ei per alium modum, legitimum tamen, & agnitum nīs legibus, clementiam præbere alij, nō per inæqualitatē redigens ad æqualitatem, lucrum maius alteri acquirere. & hæc quidem de hoc lex, ita quodāmodo habeat, suam iustitiam vniuersis ostendens.

¶ Constante matrimonio, augeri potest dos, dum tamen in tantundem augeatur donatio propter nup. & è conuerso dos tātùm augeri debet ī immobilibus: ne fraus aliqua excogitari possit aduersus creditores ratione augmenti. In rebus verò mobilibus si maritus creditorib. est obnoxius, tale augmentum nullo modo procedit: secus, si non sit alicui obligatus. augmentū verò dona. propter nuptias, tam in immobilibus, quam mobilibus fieri potest: quoniam in hoc nulla est captio creditoris, uel alterius. Angel.

¶ Aliud quoq;, q̄d circa nuptiales oblationes fit, inspeximus, atque considerauimus: dicimus aūt de augmento. Quia enim & ab ante nos legislatorib. & à nobis ipsis de augmentis dictum est: plurima aūt à nobis, & nō facilè numeranda, etiā in his super antiquitate philosophata sunt, adinuentas ab aliquibus circūscriptiones perimentes, & puram iustitiā seruari volentes, etiam illud corrigimus. priuilegium enim dedimus dotibus, vt contra antiquiores hypothecas habeāt honorabiliora iura, vtpote dum contrahentes cum viris, eorū credant substantiis, & non mulierum, & quæ fortè tunc neq; cōpetebant iis, qui prius cōtraxerunt. ¶ Dedimus autem licentiam (hoc videlicet, quod antiquitus est) augmenta facere, permittentes & viro, & mulieri, siue ambo voluerint, siue etiā horū alter, celebrare augmētum. Primum quidem illud sancimus, ne aliqua fiat circunscriptio, siue augere voluerit dotem, aut propter nuptias donationē, non licere alij quidem facere, alij autem in prioribus manere, sed vtrunq; celebrare omnino augmētum, & non in electione, sicuti priùs, sed in necessitate causam consistere, omnino tamen quantitate æquali: hoc, quod etiam nostri patris dicit constitutio. Et ne contingat augmentū non ipsa fieri veritate, sed schematicū, & maximè in parte mulieris, & ne viri creditores circūscribat, priuilegio vtens: si quidem habuerit vterque immobiles res, meliùs est in immobilibus fieri oblationem: quatenus sit palàm, & indubitatum quod quidem ab initio fuit, quod autem postea additum est. Si autem non vtrinque immobiles res fuerint, mulierē omnino per immobiles res celebrare augmentum, vt & dos, & augmentum similiter habeat aduersus antiquiores creditores priuilegium, vndique indubitato augmento existente: vir autem etiam in rebus mobilibus faciat augmentum. nulla em̄ hinc orietur læsio. ¶ Si aūt mulier immobilium habens rerum substantiam, in rebus mobilibus scribat augmentū, sciat priuilegium non habituram, nisi in antiqua sola dote, non in figurato existente augmēto. Quod enim ab initio factum est, in toto sine suspicione est: quod autem postea machinatum est contra creditores, hoc ipso introducit meditationem: & lę dihomines ex dato à nobis dotib. priuilegio, nullo volumus modo. Si verò nō fuerit debitum contra virum vllum, neque suspicio contra creditores circunuentionis, tūc & in pecuniis, & vt volunt, augmētum fiat ab eis: vtriq; tñ augmento sic faciendo, & æqualitatem habente, vt æquitatem seruemus. Quæ enim erit circumuentionis suspicio, viro obligato nulli existente, & prętereà augmētis sine tergiuersatione factis?

¶ Mulier priuilegijs dotalibus uti potest aduersus omnes creditores uiri, etiamsi eorum pecunia res sit empta, uel refecta: exceptis creditoribus, quorum pecunia militia est empta. Bartolus.

¶ His consequēs est & illud decernere, quod in casibus huiusmodi dubitatum nouimus, antiquioribus creditoribus aliquas hypothecas pręponere iuniores existentes, & priuilegiis à legibus datis, quale est, quando aliquis propriis pecuniis procurauerit nauem comparare, aut fabricare, aut reparare, aut domum

creditoribus suis, antequam acceperint dotes mulieris.

q ¶ Dedimus.] reassumit, quod inchoauerat, præmissa prædicta inter positione. Accur.

r ¶ Dotem.] scilicet, mulier, vel pars eius.

s ¶ Propter nuptias.] f. maritus, vel eius pars.

t ¶ Sicuti prius.] vt in d. l. C. de do. ante nup. l. si constante. in princ. Acc.

v ¶ Constitutio.] Iustiniani, vt C. de donat. ante nup. l. si cōstante. Ac.

x ¶ Sed schematicū.] id est, insignatum, vel ordinatum, secūdū Al. Vel dic. i. figuratum, vel dubium, vel fictū. q. d. figuram, vel similitudinē habet augmenti, sed nō est augmentum, vt ĵ. eod. si autem mulier. Accur.

y ¶ Et maximè.] id est, abundante ratione. nam secus est in viro, vt ĵ. eo. ibi, vir autem.

z ¶ Circunscribat.] mulier.

a ¶ Immobilibus.] vna dictio.

b ¶ Mulierem.] vel mulieres.

c ¶ Priuilegiū.] alias non habet priuilegium, vt sequitur: si autem mulier, &c. & est ratio, ne videatur dicere se dotē auxisse animo accipiēdi creditores. Quid ergo, si mulier velit probare per testes se i augmēto res mobiles dedisse, nūquid habebit priuilegiū? R. ſi. secundūIr. nō, q̄a est iuris, & d̄ iure p̄sumptio. sic C. ad Mace. l. vlt. & ff. ĵ. in fraud. cre. l. omnes. §. j.

d ¶ Orietur.] vtiturergo priuilegio in dote sola, non propter nup. doneq; in hypothecis, vt ff. quæ in frau. cre. l. omnes. §. j. in hypothecis enim propter nuptias donatio nis vtuntur mulieres illre cōmuni cum ceteris creditorib. vt qui prior est in tempore, potior sit in iure, vt ĵ. de priuil. do. hæret. mulie. non præ. §. quia enim. coll. viij.

e ¶ Scribat.] i. dicat se scripsisse, & creditor hoc neget: sed si confitentur creditores, nō vtit priuilegio mulier, sed m Azo.

f ¶ Quod.] scilicet, augmentum dotis.

g ¶ Factum est.] vt dos ab initio data. Accur.

h ¶ Priuilegio.] no. priuilegium sine alterius læsione concessum intelligi, vt ff. de nat. restit. l. ij. in fin. & l. nec filio.

i ¶ His consequēs.] q̄a sicut §. de commod. dotis mulieris dixit, ita & nunc. Accur.

k ¶ Antiquioribus.] repete nouimus.

l ¶ Reparare.] & sunt hi casus. ff. de priuil. credi. l. qui

l. qui in nauem. & l. quod quis. & ff. qui potiores. in pig. ha. l. interdum. & l. huius. Accur.

a ¶ Aedificare.] vt ff. d̄ priuile. credi. l. si ventri. §. j. & ff. si certum petatur. l. creditor. & ff. qui, ex cau. pignus tacitè cōtra. l. j.

b ¶ Agrum.] appositō pacto, vt sibi numeranti obligetur, vt C. qui po. in pig. habe. l. licet. secus sine pacto, vt C. de pig. l. quamuis ea. nisi sit pupillus, vt ff. qui pot. in pig. ha. l. idemque. in aliis autem prædictis etiam tacitè contrahitur pignus, vt prædictis ll. patet, & maximè ff. ex quib. caus. pig. ta. contra. l. j.

c ¶ In quo.] scilicet augmento. Accur.

d ¶ Prædictum est.] vt ĵ. eo. §. finautem. nō aliud in do. propter nu. vt C. qui po. in pign. hab. l. assiduis. in fin. & in fin. huius §.

e ¶ Posterior.] nam si prior esset, fortè præferretur mulier: quia quando duo priuilegiati concurrunt, qui prior est in tempore, potior est in iure, vt in fisco, & in mulere dicitur, vt C. de pri. fisci. l. quamuis.

f ¶ Competere.] i. conuenire. Accur.

g ¶ Priuilegium.] scilicet nouimus. Al. vel melius, repete prætendens. Accur.

h ¶ Acquisita.] alias administrata.

i ¶ Cedere.] i. si det locum alicui priuilegio.

k ¶ Absurditas.] si ipsa cedit alicui priuilegio.

l ¶ Aduersantibus.] f. fornicationi, i. fornicari volentibus. quod ex quęstu venit, i. aduersus hoc facientibus, vt quia nolunt sic quærere, sed magis se, & sua viro committūt, quod honestum est, vt C. de pact. conuē. l. hac generali.

m ¶ Eis nulla.] scilicet mulieribus, aliās ad dotem repetendam. Accu.

n ¶ Mulieribus.] petentibus dotem, vel augmētum dotis. Accur.

o ¶ Et quia.] repete nouimus.

p ¶ Cadunt.] à priuilegiis propter lucra, vt C. qui pot. in pign. hab. l. fin. & hic subiicit, & ĵ. de priuile. do. hæret. mu. §. quia enim. coll. viij. opiniones autem circa hoc dictas scripsi in C. qui po. in pig. ha. l. fin.

q ¶ Militant.] tunc dicitur quis pecunia militare, quando ex pecunia accepta militia emitur, & à Principe tantum datur, & vbi expressè non obligatur ei, ex cuius pecunia emitur, vt subiicit.

Militare pecuniam. Vel vtalibi refera tur iter statutos. Hal.

forsan ædificare, aut etiam emi agrum, aut aliquid horū. in his enim omnibus priores existūt posteriores creditores, quorū pecuniis empta, aut renouata res ē, iis, qui etiā multò antiquiores sunt.

¶ Quæsitum est igitur, si mulier prætendens priuilegium super antiquam dotem, & augmentum, in quo etiam hoc seruatur priuilegium sicuti prædictum est, prioribus voluerit præponi creditoribus, veniat autem & alter creditor posterior quidem prætendens autem pecuniis suis emptam, aut reparatam nauē, aut domū, aut agrū, aut competere eum in his rebus, quę eius pecuniis emptę, aut reparatæ sunt, habere prædictum priuilegium: vtrùm oporteat dotem etiam talibus pponi, an aliis quidem prævalere creditoribus, quicunq; non talia prætendūt, his autem cedere, quoniā ex eorum substantia res acquisita est. Plurimū igitur super his cogitātes, non inuenimus mulierē iustè existentem cedere alicui tali priuilegio. Videbamus enim, (quæ causæ absurditas est) quia aliquis quidē fornicantibus mulieribus ex prio corpore aduenit quæstus, & viuūt ex hoc quæstu, aduersantibus autem, & quæ semetipsas, atq; substantiam ad virū introducūt, non solùm nullus sit quęstus à viris malè degentibus, sed etiā minuātur, & spes eis nulla sit secundū hoc. Vnde volumus, vt si quis domum renouasset, aut etiā agrū emisset, non possit talia priuilegia mulieribus opponere. infirmitatem nanq; muliebris naturæ satis nouimus, & quia facilè circunuentiones fiūt aduersus eas, minui autē eis dotem nullo sinimus modo. sufficit enim, quòd à lucris cadunt, & si prior antenuptialis donatio inueniatur, & sufficiens quoddam extet eis ex hoc damnū, nō ēt eas volumus & circa ipsam dotem periculum sustinere. ¶ Quia verò & huiusmodi quædam aditiones nobis factæ sunt, eoquòd quidā alio rum militant pecuniis, & oportet eos, qui in has crediderūt causas, præponi: sancimus, si quis crediderit aurum occasione militię, siue statutum fieri, vel pro aliis quibusdā talibus causis, & expressim hoc ipsum scribatur in instrumento, & in hoc fiat pactum, vt casu proueniente prior sit solus, qui ad hoc credidit, & huic solo casui cedere mulierem: ne

que facilè credendum, neq; per testes: sed negotio ex scripto gesto, & testium habēte subscriptiones, & ipso opere procedente, tunc enim si per omnem huiusmodi viā causa procedat, suspicionem non habeat. & competit contrahentes propriis non priuari: aliis omnibus prævalere mulierem, secundum quod iam à nobis eis datum est priuilegium.

¶ Dote à pře profilia data, & in ipsius patrimoniū reuersa, non licet patri, cū filia secundò nubit, eā deminuere, nisi patris substantia fuerit deminuta, tunc enim secundū eius facultates dos erit constituenda. Bart.

¶ Quia verò iam legem scripsimus, vt patres semel offerētes dotem pro filia sub potestate, aut suæ quidem potestatis, reuersionē autem in semetipsum facientem: quæsitum est apud aliquos si eompetens est moriente genero, & remeante ad patrē dote, quæ ab eo data est, hanc patrem semel offerē tem, posse ad secundas veniēte nuptias filia, minuere, aut hoc nō facere, cogitantē, quia semel aliena ta est ab eius substantia: sed ipsa mensura ei nubenti rursus dare, tanquam si nec contigisset vidua tam. Hoc enim nobis nuntiatum est, quia xxx. librarum auri quidā pater exigens obtulit dotem, deinde filia viduata, & ad secundas veniente nuptias, non iam trigin ta libras ipse obtulit, sed quinq; & decem solas: quoniam contigerat mulierem lucratam mediam antenuptialis donationis partem in quinq; & decem auri libras exeuntem: & pater nequaquam de suo obtulit triginta auri libras, sed quinq; quidē & decem ipse, quindecim verò ex lucro mulieris. Nō iustum igitur existimauimus hoc esse, sed similiter in diuisione habere quidē eam præcipuū ante nuptialis donationis lucrū, ex paternis autem quinq; & decē perciperelinquas: tanq̄ studuerit pē lędere filiā. quid enim egerat, si non cōtigisset secūdis eā nuptiis copulari, sed manere eundē generum viuū? aut quomodo futurus erat minuere dotem iā à se datā, aut proprium illius lucrū, suum facere, & in dotem secūdi viri deducere? cùm vtiq; oporteret eam in paraphernis hęc habere, & forsan propter hāc causam ditiori nubere viro: non solùm triginta librarum auri domina facta est, scilicet quindecim Pantenuptialis donationis, & quindecim à patre oblatis, & non quadraginta & quinq;] subaudi, sed totius summę, f. xlv. & sic erat lucrū quidem, &c.

Dos nō est in bonis patris.

Universidad de Deusto

Dites semel sp ralis psumitur

a ¶ Mensuræ.ʒid est, similis quam, &c.
b ¶ Prius.ʒ l.primo viro sub. dedcrat. Accur.
c ¶ A patre.ʒno. is probet: sic ff. de eden. l. si qs ex argentariis. §. fi. nam qui fuit semel dives, & postea præsumitur, vt C. de probat. ex persona.
d ¶ Susceperit.ʒ Not. particularis, & pro rata diminutio. sic ff. de leg. j. l. si heres. in fi. tit. & ff. ad leg. l'al. l. in ratione. §. ij.
e ¶ Innumeris.ʒ id est sine numero. Accur.
f ¶ Pater.ʒ quando pater obtulit dotem.
g ¶ Matre.ʒ quando mater obtulit.
h ¶ Exigitur.ʒ per l. C. de colla. l. dous quidem.
i ¶ Si quidem.ʒ ex hoc ver. colligit auth. qđ locũ.q est in dicta l. dotis.
k ¶ Absoluta.ʒ quia aut debet conferre, aut tantò minus accipere.
l ¶ Idoneus.ʒ scilicet, ad dotis restitutionem.
m ¶ Mulieri.ʒ scilicet ad restitutionem dotis.
n ¶ Legis.ʒ condendæ.
o ¶ Constitutio.ʒ vt C. de iure do. l. vbi. & l. in rebus. in fin.
p ¶ Inferat.ʒ q. d. sibi imputetur, vt ff. de reg. iur. l. quod si quis.
q ¶ Inchoante.ʒ Sed videtur, q debeat expectare tadiu, q non fit soluẽdo, vt ff. sol. mat. l. si constãte. quę est cõtra. Solu. hęc corrigit illã, vel illa fcđm dicta intelligitur, & erit hoc fcđm consuetudinem loquẽdi, sicut homines dicunt, istæ cępit naugare, arg. ff. đ fund. instruct. cum de lanionis. §. asinam. Sed quid, si socero data fuit, & ipse vergat ad inopiam? Rñ idẽ quod in marito, cum eadem æquitas sit, arg. C. ad leg. Falc. l. fi. item qđ, si variq; data fint, & alter vergat? Respõ. potest agi vt hic, quia verũ est, male inchoari vti.
r ¶ Sinautem sub potestate.ʒ sic ergo filia agit cum consensu patris. sed quare ipse pater non agit, vt C. de bon. quæ libe. l. vltí. §. vbi aũt, quę est cõtra j. resp. Sed hoc speciale fauore dotium, ne pereant, & prolis pro creandæ causa. Vel hoc corrigitur, vel illa non negat filio potestatem agendi, licet concedat patri. Item no. de simili denunciatione, vt ff. quis ord. in bon. pos. ser. l. fi. & C. de bon. quæ liber. l. fi. j. resp. on. Accur.
s ¶ Dixit.ʒ s patri, & coram testibus, vt subiicit.
t ¶ Dederimus.ʒ id est cõcesserimus, vt C. de iure dot. l. vbi. Accur.
v ¶ Filię.ʒ agẽti đ dote.
x ¶ Hoc valere.ʒ quod

† Panlo id durius iudicatũ. Halo.

† Concor. cum hoc §. ca. per vestras. iuncta gl. sup ver. ad inopiã circa prin. ex de do. inter virum & vxo.

quinque lucrum quidem in paraphernis ei cõstitutum, fortuna ei datum: quod autem ex largitate paterna oblatum est, manente integro. ¶ Hoc aũt sancimus, si & patris substantia manserit in ipsa figura in qua prius fuit. Sinautem fortuita quædam clades minuerit eius substantiam, vt neque volenti sit possibile æquæ mensuræ, [a] qua priùs, [b] dare rursus dotem, & probetur à patre [c] fortuita deminutio patris substantiæ, tunc non amplius cogi patrem dare secundo filiam iungentem, nisi in quantum substantiæ virtus est, sed lucrum quidem prioris antenuptialis donationis habere integrum, tantam verò percipere à patre in secundo ordine dotem, quantum substantiæ eius mensura susceperit. [d] palàm enim est, quia hoc lucrum, quod ex antenuptiali dicimus donatione, cuius solum ei vsum damus ex omni necessitate, moriens restituet filiæ, proprietatis antenuptialis donationis dominæ omnibus modis factæ.

¶ *Filia ad successionẽ cũ fratrib. uenies, dotẽ debet conferre uiro existente locuplete, aut minus in sua portione suscepe q si sit in ops, debet actionẽ, quã cõtra cũ habet, cedere. in certis etiã casib. hic insertis mariti eã non releuat à dotis collatione inopia. Ang.*

¶ Illud quoq; sancire necessariũ existimauimus, in plurimis videlicèt, & innumeris [e] reb. quęsitum. obtulit eñ pater [f] dotẽ, aut fortè mater pro filia sua. hanc autem illa obtulit marito, & defunctus est vir inops. deinde patre. & matre [g] mortuis, exigitur [h] quæ nupsit, cõferre suam dotem, aut minus tantò accipere. Si quidem [i] vir idoneus est, causa vndiquè absoluta [k] est. Si verò nullius alterius domina cõsistit illa, nisi actionum, quæ contra maritum sunt, at ille minus idoneus [l] est, & obiiciatur mulieri, [m] quòd iã data sit dos ꝓ ea, illa verò actionem conferat, nullum habentem penitus effectum legis: [n] causa nobis digna putata est. Et nouimus quidẽ iam in plurimis iudiciis duritiam posteà sic iudicatam, † & mulierem coactã conferre dotẽ, aut certè reputare pro se datã, ex qua nullũ ei omnino cõtigit effectũ in ipsis † rebus recipere. ¶ Nos aũt ex aliis nostris legibus iuuamus eã. Quia eñ dedimus mulieribus electionẽ, etiam constante matrimonio, si malè res maritus gubernet, & accipere eas, & gubernare, & secundũ decentẽ modũ, & sicuti nostra

[o] constitutio [p] dicit: si quidem suæ potestatis, & perfectæ ætatis mulier est, sibimet culpam inferat, [q] cur mox viro inchoãte [r] malè sub stantia vti nõ percepit, & non auxiliata est sibi. sic enim habitura erat in collationis ratione, ꝓprias res vndique, & sine dminutione, & in ea minùs tantò coliationem facere. Sinautẽ [s] sub potestate est, & sine patris voluntate hoc agere non poterat, si quidẽ adiens patrẽ hoc dixit, [t] & contestata est, vt cõsentiret ei & res percipere, etiam constante adhuc matrimonio, & secundis tẽporibus eas seruare, & hoc egit pater: etiam rursus hic in tegra habebit sua iura, reb. ei suis seruatis: cũ etiam antenuptialis donationis res vindicare (qa mulier) etiam cõstante matrimonio dederimus [u] ei, & posteriori periculo omni liberari. Sinautem illa quidẽ hoc cõtestata est patrẽ, ille autẽ neq; mouit, neq; consensit, & neq; dedit licẽtiã filię [v] hoc ageñ, non eam periculũ pati, sed & conferri nudam actionẽ cõtra inopis mariti res, & fortunam esse cõem & ipsi, & eius fratribus, non tamẽ ex collatione damnificari, sed cõpetentem ei partem dari ex paternis rebus: actionẽ illa quidem cõferente, ab omnibus autẽ mouendam fratribus. & hoc proficiendo vniuersis ipsis, quod fortunæ euentus dederit. Sed si qđẽ pater in talibus casibus obtulerit dotẽ, & de eius substãtia sperari futura est collatio, hoc valere. [x] Si verò maior [y] fortè oblatio fuerit, & collatio circa illã vertitur spem, † ex patris inobediẽtia neq; mouere volẽtis, neq; ꝓmittentis ei mouere, tũc ẽt per semetipsam filiã mouere, & nõ habere occasionẽ, eoꝙ non potuerit mouere, & sibimet auxiliari, & futuræ læsionis ex inopia viri amittere metum. Et nouimus Vlpianũ sapientissimũ talia qĩsisse, & inope viro cõperto, iuuisse mulierẽ, & in quantũ vir idoneus est, collationẽ ei fieri [z] voluisse. Sed qñ in multitudinẽ legũ existentium, anteq; eas cõstitueremus, & ad conspicuũ ꝓducerem, ordinẽ, plurima, & necessaria ignorabant, & decreta, q̃ contraria vellent, à iudicibus posita sunt: ne vlla seductio † circa hoc fiat, ꝓptereà, necessariũ putauimus proinde [a] etiam in medio nostræ positę cõstitutionis quę etiam constãtibus mrimoniis mulieri auxiliatur, ad meliorem, & magis consequentem viam veniẽtes præsentem ponere legem. Vt aũt non per partes enumeremus personas, in qbus ualere eam oportet, generali sermone decernimus, qua propter in qbus est collationis ratio, in his & constitutionem valere, siue pater, siue auus, siue mater, siue auia, aut descẽdentiũ alia, quæ sit persona. ¶ Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram ĩlinuata sunt legem, tua Celsitudo p pro grammata propria manifesta facere vniuersis solenni ter procuret, & in perpetuum seruare festinet. *

De duobus reis promittendi. †

TITVLVS IX.

Nouimus

de psensu dictũ est. nã si mater, nõ est necessarius psensus patris, cũ non sit profectitia, neq; in atris, cùm nõ sit in potestate.
y ¶ Si vero maior. ʒ l. magna. paruam, vel magnam intelligo secundũ qualitatem personarum.
z ¶ Fieri voluisse. ʒ qđ de eo rñsum inuenies, ff. de col. do. l. j. §. cum dos.
a ¶ Decreta.] scilicet, principalia. i. leges. Al.
b ¶ Seductio. ʒ id est, ignorantibus subiectis quæ debeant seruare.
c ¶ Propterea.] scilicet nos venientes proinde ad meliorem, & magis consequentem viam.
d ¶ Proinde. ʒ i. postea, sicut dicitur abinde, & & deinde.
e ¶ Constitutionis.] nostræ positæ in medio. l. inter hanc, & Vlpia. q. d. melius modo, & sublimius, quàm consueuerimus per legem nostram C. de iure do. l. vbi.

† Decepta Halo. † D. xv. kal. Dec. Dn. Iustiniano P. P. Aug. ann. xiij. Arione V. C. Coss.

f ¶ **DE DVOBVS reis promittendi.**

¶ *Note duorũ & pluresitellige, ut inst. eo §. duo. & dãtur rei stipulãdi, q eãdẽ rẽ stipulantur, debẽdi, q eandẽ rẽ debẽt, ut ff. eo. l. i. & nõ à reatu, sed à re, q̃ simul plures ꝓmittunt, uel stipulantur. uel reus, id est, firmus, qa firmiter promittit à reor reris.*

† Sic & Ioannes Hanus, vbi dicit, quod vice mutua fideiussores accepti sunt.

Quimus. electione.ʒ inhibenda, vt §. de fideiussoribus.
¶ Mandatorum.ʒ inter hos not. differentiam, vt diximus §. de fideiuss. §. j.
¶ Legislationes.] nam & alia, præterquàm de electione, multa continentur in constitutione illa. Azo.
d ¶ Egere.ʒ scil. a.
e ¶ Et incremento.] incrementũ dico ex genere, & vsu non imperfecto, neq; inutili, sed pfectum erit, & vtile tam ad genus cõtractus, super quo ponimus, quã ad vsum: quia in frequẽtia est hic tractatus. & sic super frequenti fiunt leges, vt in fin. in prooem. §. cũq;. & §. de hære. & Falc. i prin. ibi, quæcunq; quidẽ, &c.
f ¶ Vsu imperfecto. ʒ in libro M. vlus.
g ¶ Si quis enim alterna. ʒ i. & vnus fideiubeat pro altero expressim, seu tacitè. Hic not. pro Martino, quòd duo rei videãtur inter se fideiubere, vt hic. & ff. de duo. re. l. reos. in princ. sed Io. cõtra. & in ꝑdictis ll. dicas, q̃ specialiter hoc fuit actum, pro Io ff. de arb. l. si duo. & ff. de excep. l. exceptiões. §. rei. tu dic, fm Azo. distinguendum, an peruenit ad vtrunq; eorum, & tunc quatenus ad alium peruenit, videatur alter fideiussisse. an ad vnum tantùm, & tunc alter in solidum videatur fideiussisse: vel si non esset diuisa, sed in communes vsus expensa, tunc serua quod dicit, ff. ad Velle. l. vir vxori. in fin. vbi hoc dixi. & secundùm prædicta patet, secundùm M. dari act. mandati vni cõtra alterũ, si solus vnus soluit. secundùm Io. nõ mandati, sed negotiorũ gestorũ, & sic vario modo intelligũt C. de duo. reis. l. j.
h ¶ Fideiussione.] i. ꝓmissiõe, vt ff. eo. l. aliter.
i ¶ Sustinere.ʒ idem in re veteri videt hoc casu, ff. eo. l. reos. §. fi. & C. e. l. ii & hic not. q̃ hinc sumit auth. quæ est. C. eo. l. ij.
k ¶ Pactum. ʒ hoc est, q̃ tenebuntur in solidum.
l ¶ Interim. ʒ i. donec appareat eos esse soluendo, qui præsentes sunt.
m ¶ Obligatus est. ʒ repete exigi.
n ¶ Cedere. ʒ i. accedere, & secũdum hoc siue, qđ sequitur, sunt duæ partes, si, & ve, pro &, q. d. accederet & cõtra alios si sunt idonei, & præsentes, & hoc statim clarius exprimit, & sic ita corrigit hic, quod est in C. de duo. reis. l. ij. quæ est contra, vt C. loca. l. si diuisa. quæ est contra, vt & alibi, vbicunq; dicit duos reos in solidum conueniri, nisi in his duobus casibus, s. quãdo est absens alter, & quando non est soluendo: & quod hic dicit in duobus reis, idẽ est in pluribus tutoribus, vt ff. de tut. & ra. distr. l. §. nũc tractemus. & fideiussoribus, & constitutoribus, vt C. de const. pe. l. fi. sed non idẽ in pluribus fideiussoribus eiusdem tutoris, vt ff. rem pu. sal. fol. fi. Sed an bene dicetur. Item nunquid & plures rei stipulandi similiter diuidunt petitionem suam? Rñ. fortè nõ: quia neq; hoc dr in rubr. neq; prodest reo. nam si ẽt vni soluerit, liberatur ab omnibus, vt inst. e. §. j. & ff. e. l. ij. Acc.
o ¶ Videatur.] scilicet quòd sit adiectum quemlibet insolidum teneri.
p ¶ Complere. ʒ i. illos pati periculum complendi in propria, &c.
q ¶ In singulos. ʒ l. actione competente. simile periculum est §. de testi.

NOVELLA XCIX.

¶ *Duo rei ꝓmittẽdi cõstituũtur, si adiectũ fuerit unũquenq; insolidũ teneri: quo casu utroq, soluẽdo existẽte, & ꝑsente, qlibet cõ uenit ꝓ parte, & negotiũ cõiter examinat, & fertur sententia: sed alio nõ existẽte soluendo in totũ, uel in partẽ, uel si est absens, conuenitur alter insolidũ, uel in eo, quod alter soluere non potest, & per iudicem ordinariũ ad iudicem uenire compellitur: his omnibus in futurum obtinentibus. Bartol.*

¶ Imperator Iustinianus A. Ioanni gloriosissimo Orientalium prætoriorum Præfecto iterum ex consule ordinario, & patritio.

Nouimus pridẽ ponẽtes legẽ đ electiõe [a] mandatorũ, [b] & fideiussorũ, & sponsorum multas habẽtem & ĩ cõe vtiles nris subiectis legislationes. [c] In ꝑsẽti verò & aliud nobis visum est, egere [d] quadã explanatione, & incremento [e] non ex genere, neq; vsu imperfecto, [f] & inutili cõsistente. Si quis enim alterna [g] fideiusione [h] obligatos sumat aliquos, si quidem non adiecerit oportere & vnum horum in solidum teneri, oẽs ex æquo conuentionem sustinere. [i] Si verò aliquid etiam tale adiiciatur, seruari quidem pactum: [k] non tamẽ mox ab initio vnumquenq; insolidum exigi, sed interim [l] scđm partem, qua vnusquisq; obligatus [m] est: cedere [n] autem eũ & cõtra reliquos actionẽ, si & idonei sunt, & in eo loco: & si hoc ita se haberevideatur, [o] si quidem idonei sint, & præsentes inueniãtur, illos ꝓclitari cõplere [p] in singulos [q] in propria parte, ꝙ sub alterna ꝓmissione creditum est, aut ex quo omni no [r] obligati sunt, & non commune debitũ propriũ cuiuspiam fieri onus. Si verò minus idoneï se habere reliqui videantur, siue oẽs, siue quidã, siue in partẽ, siue in solidũ, siue absentes [s] fortè, in illud tenere, quod accipere ab aliis nõ potuit. [t] Sic enim & illis seruabit pactionis modus, & nullũ [u] sustinebit damnũ actor, licet aliquid [x] interse illi pepigerint [y] ignorante isto, qui habet eos obligatos: & vnusquisq; tenebitur in id, quod

ab initio scripserint, & artibus, aut dolis, aut transactionibus prævari cari, quæ constituta sunt, non sinẽ dos. Sinaũt iisdẽ cõmorentẽ vtriq;, aut oẽs locis: sancimus negotij iudicẽ deducere [z] illos mox, & cõiter examinare negotiũ, cõiter aũt inferre sententiam. Sic enim & rei omnes obligabuntur, [b] & substantiæ eorum qualitas examinabitur, & debitum similiter quidẽ secundùm iustitię, similiter autem secundùm legum ordinem procedet. ¶ Si autem non administrator [c] sit causæ iudex, sed alter aliquis, damus licentiam aut incompetenti iudici interpellationem suscipienti, [d] aut in Prouinciis his denuntiatis clarissimo Præsidi, aut competenti [e] iudici cogere ꝑ suum officium, & illos [f] interesse liti, & partem eius fieri, vt nullum impedimentum huic nostræ legi fiat, his omnibus incipientibus in contractibus sequentis temporis, & ab huius legis dispositione: qđ autem ante eam præteriit, positis pro his relinqmus legibus. [g] Quæ igitur placuerunt nobis, & ꝑ hanc sacram declarata sunt legem, tua quoque Celsitudo operi, effectui que contradere festinet. *

De tempore non solutæ pecuniæ [h] super dote. †

TITVLVS X.

NOVELLA C.

¶ *Exceptio non numeratæ dotis olim toto tpe mrimonij, & eo soluto intra annũ cõpetebat, hodie uerò si mrimoniũ intra biẽniũ durat, ꝑdicta cõpetit exceptio, & etiam eo soluto, cõpetit intra annũ: mrimonio uerò soluto ultra biennium intra decennium dicta exceptio uiro, & hẽdibus eius cõpetit. Bar.*

¶ Imper. Iustinianus A. Ioanni gloriosissi. per Orientem prætoriorum Præfecto, iterũ exconsuli ordinario, & patritio.

Omnes pecuniæ nõ numeratæ replicationes [i] subiectas in aliqb. casib. [k] nõ examinatas [l] nr̃æ reliqrunt leges, sed ꝓlixitatẽ earũ, & effusionem abbreuiauimus, ne sua negligẽtia, aut calliditate forsan negoiura seruentur, & an sint correcta? Respon. legem ex duobus. ff. eo. non puto corrigi C. eo. l. fi. sed quod dixi, quòd vno conuento alter interim non conueniebatur, hoc determinatur per hanc l. vt omnes conueniantur, si sint soluendo.

† De tpe non numeratæ dotalis pecuniæ. Halo.

h ¶ DE TEMPORE NON SOLVTAE PECVNIAE, &c.
i Omnes pecuniæ. Replicationes. ʒ i. exceptiones. Accur.
k ¶ Casibus. ʒ vt in dote.
l ¶ Non examinatas. ʒ ad plenum.

Universidad de Deusto

a ¶ Negotiis.ʒ sin suis negotiis callidè, vel negligẽter versent hoies.
b ¶ Alias.ʒ hominib. callide, vel negligẽter versandi.& sic not.quod tollitur materia peccandi,sic insti.vbi bon.rap.§.sed nedum.
c ¶ Semper.ʒ in post longũ tpis spatium nec documentis integritas, nec actis fides,nec ætas valet testibus suffragari,vt j. hæc cõstitutio innouat cõstitutionem.Al.
Item post tẽporis interuallum non eadem fides testibus habetur,vt ff.de Cat.et.l.iij.§. cauſæ.
d ¶ Sancta.ʒ vt C. de nõ num.pec.l.in contractibus.Accur.
e ¶ Colligere.ʒ in libro R.deest.
f ¶ Dabatur.ʒ vt C. de dote caud.li.Accur.
g ¶ Tempore.ʒ scilicet fuſſe pientes grauamen probationum.
h ¶ Matrimonij.ʒ quod durante tantummodo p biennium,scilicet,vt dictum est.
i ¶ Queri.ʒ alias conqueri toto tempore matrimonii,vt hic,&etiam poſtea per tres menſes, vt j.§. ſi verò vitra biennium.
K ¶ Trãſmittere.ʒ ſ. ad hæredes,vt hic,& C. de non num.pec.l.ſi intra.§. ſinautem.& l.cum vltra.
l ¶ Taciturnitate.ʒ imò videtur quòd ſtatim ſibi præiudicet: cũ ex cauſa fuerit confeſſus,vt C.de non num.pec.l. generaliter.& ſi de pb.l.cum de indebito,§.fin. quæ ſunt ptra.Sed ſpeciale in dote, vt non ſtatim præiudicet confeſſio,licet ex cã ſic eſt ſpale in mutuo in odium creditoris, vt totum poſt biennium præiudicet,vt C.de non nume.pecu.l.in contractib. in prin.Accur.
m ¶ Diligentia.ʒ Not. exceptiones nõ in pẽnã, ſed propter ſubiectorũ libertatẽ inductas,vt nõ omni tempore de ſuo iure dubitent,vt inſtitu.de vſucap in prin.
n ¶ His valentib.ʒ nam à §.ſi ergo. vſque hinc dictum eſt,quãdo ſolutum eſt matrimonium morte viri,vel vxoris.Accur.
o ¶ In literis eſſe. 1 ʒ not.querelam nõ numeratæ dotis in ſcriptis fieri debere:ſic & in atteſtatione filius furioſus facta, vt j.vt cũ de appel.cog. §.ſi qs de prædictis. ſic etiam in libello eſt ſcriptura neceſſaria,vt § de exhibend.§.ſancim².col lat.v.& C.qſi li.prin. da. per totum. ſic & C. de man.Pri.l.i.regulariter autem etiã ſine ſcriptura,vt C.de pact.l.pactũ.
Itẽ no. quòd ſi fiat in iudicio,debet innoteſcere mulieri vel ei qui dotem conſcripſit.ſic &ʒ. de litigioſis. §. omnem verò in princ.
p ¶ Valere modo.]ſcilicet,mulierem,cum ignoret, vt ſubiicit.
q ¶ Generaliter.]repetit breuiter quæ dixit,& addit parum ʒ.ſcilicet, de tribus menſibus.& not.quod hic ſumitur auth.quæ eſt C.de dote cauta non nume.ſuper l.ſi.
r ¶ Ad decem.]non eſt excluſiuum. Ioan.
s ¶ Querelam.ʒ ſcilicet dum viuit.
t ¶ Tranſcurrerit.ʒ vel tranſierit.Accur.
v ¶ Et non queratur ʒ id eſt conteſtationem ſecundùm quod ſupra dictum eſt, intra tempus non oppoſuerit,

Exceptiones in ſubiectorũ libertates inductæ ſunt.

¶ Qũ ſcriptura eſt ne ceſſaria: vide in ca.j. iij.glo.ex ẽ cenſi.li.vj.

tiis a fruantur homines, & cauſas prębeant aliis. b Non.n. ſub ęqualitate ſemper c probationes erunt eas exhibere volentibus: multa quoq; tẽpus refutat. Quapropter benefaciẽtes abbreuiamus in quibuſdam caſibus pecuniæ non numeratę querelas,quas licet ex iis, quæ à nobis iã ſancita d ſunt, colligere. e Quia cũ omne tẽpus matrimonij dabat f viris, dõec matrimoniũ cõſtaret,q̃ri de nõ data dote,interpoſitio quoq; maior facta eſt etiam poſt mortẽ virorum, vt & poſt repudium intra annum daretur querela: ideo exiſtimauim⁹ breui, & cõpendioſa lege velocẽ facere, & pecunię non numeratæ ſuper dote querelam, & liberare à probatione mulieres in talibus ex longo tempore. g ¶ Si ergo annis duobus ſolummodò habeat aliquis vxorem, aut etiã his tẽporibus minus,& nõ accipiat dotẽ, nihil ex taciturnitate vir lędatur, neq; hęredes viri, licet tacuerit ille;ſed intra annum alium querela moueatur.breuitas cũ matrimonij h ad hanc nos legiſlationẽ vocat.Si verò maius biennio tẽpus, minus autem decennio matrimonium protendatur:damus marito queri, i & dicere non illatam ſibi dotẽ,aut in partem, aut inſolidũ; & ſi hoc fecerit,trãſmittere k querelam, ſemel marito querente, & muliere,quia dedit, non probante. ¶Si autem neq; intra decẽniũ queratur, taciturnitate l mariti auferimus querelam, neq; ei poſt decenniũ hoc agere ſinemus,nec annum dantes vlterius hæredib. eius. ſitq; in hoc noſtra aduerſus aliquos pęna, ſed libertatis ſubiectorum diligentia. m Vbi enim licet in prolixo ſic tempore, decennij dicimus, proponere querelã, ſi facere elegerit;palã eſt, voluiſſe,vel ſi nõ accepit dotem, omnino eũ, aut ſuos reddere hęredes: his valentibus, n & ſi repudio ſolui contingat matrimoniũ: in nullo diſcernentibus nobis,ſiue mulier tanquam dotem offerens conſcribat, ſiue pater, ſiue alter quiſpiam pro ea: tpe in omni caſu tali ſicuti prędiximus,extendẽte ſuos effectus, & dante vel perimente querelam. Conteſtationem verò dicimus non in ſermonibus ſolũ: (ſæpe enim indignationis, aut alterius incidens occaſio talis quædam virum præparat dicere, aut etiam ille quidem dixit nihil, teſtes autem redempti hoc mentiũtur) ſed oportet conteſtationem in literis eſſe. o Si autem etiam in iudicio eam aliquis fortè facere voluerit, oportet omnino innoteſcere mulieri,aut ei, qui dotem omnino offerre cõſcripſit.nam nihil eſt, quod prohibeat maritũ in ſemetipſum hoc agere, & queri quaſi,& partem quidem mulieris, quod agitur ignorare: prouidentiam verò ſui etiam ponere nullo valere p modo, & quia vel ab eo querela facta eſt, neſcire. ¶ Generaliter q igitur dicendum eſt, intra biẽnium quidem matrimonio ſoluto ſiue morte, ſiue repudio, & ipſi marito de non numerata pecunia licere queri, & hæredi eius intra alium annum. Si verò vltra biennium vſque ad decem r annos matrimoniũ extẽdatur, marito damus querelam, s & hæredi eius intra mẽſes tres. Si verò trãſcurrerit t decennium,tunc neque marito, neq; hæredibus eius querela erit,tempore ad omnia ſufficiente mulieri.Et ſi quidem intra ætatem maritus ſit,& nõ queratur, u tantum ad in integrum reſtitutionem x ei damus tẽpus, vt tranſcendat y duodecim annos à tẽpore nuptiarum. ¶Nouimus enim eos, qui vehementer citius cõtrahunt nuptias,nõ minùs quindecim annorum z ad hoc procedentes:qua de re tranſit quintum & viceſimũ annum: & erit poſſibile, intra viceſimumſeptimum a annum querendi de nõ numerata pecunia dotis, moriẽte quoq; eo intra prędictum tẽpus, b hæredes habere c annũ ad querelam. Si autem minores ſint non querentis hæredes, ſiue maioris,ſiue minoris, quinquennium habeant ſolummodò ad mouendam querelam non numeratę pecuniæ,ſufficiente tẽpore,& non expectante exitum d omnium minorum temporum: e quod nos

x ¶ Reſtitutionem.ʒ hãc reſtitutionem putat Io. quòd ſuo iure habeat minor,& ſi eã nõ petat,ſed directè hãc exceptionẽ proponat. ſed hęc ſra aperte dicit contra:vñ ſecus puto,q̃ ſ.petatur per officium iudicis,vt ff.de mino.l.quod ſi.ſi.&hic, cũ ſcripſit ſe dotẽ accepiſſe poſt cõfectionẽ dotaliũ inſtrorũ: ſi verò aſſi confectionẽ,non eſt neceſſaria reſtitutio: cũ except. habeat iure cõſiſtere ſicut quilibet maior. Sed certè licet habeat exceptiure cõmuni, tamẽ reſtitui poteſt ſm Azo. vt ff.de mino.l. in cauſæ. ij. §. Pomponius. Accur.
y ¶ Tranſcendat.ʒ ſius cõmune vſq; ad ann.xij. vltra xij. nõ audiat. Ac.
z ¶ Nuptiarum.ʒ cõtra ctarũ ſcdum M ar.C.de nupt.l.ſancimus.&ſic poterit opponi intra xxx vij.ann.vna die minus,ſi ponas maritũ in vltima die xxv.ann.contraxiſſe vel dic cõtrahendarum ſcdm Bul.vt probatur p hæc verba,nouimus eim eos, &c. & ſic vſq; ad viceſimumſeptimum annum vna die plus.nam à xv.an.completo in ætate fit cõputatio.Itẽ contra M.facit apertè hic,vt dicit, & ſi quidẽ fit maritus intra ætatem,& nõ quæratur, nã & ex hoc oportet intra ætatẽ tẽpus exceptiõis cucurriſſe,& eiã nõ fuiſſe cõqueſtũ:quod nunq̃ dici poteſt eo caſu qũ in vltima die xxv.an. contraxit:cum non poſſit exceptio tã breui tempore finita eẽ,ſ.vna die. Sed nõ attẽdit,ſecundũ M.niſi q̃ cõceſſio fieret intra ætatẽ:ſed certè imò eſt attendendum,etiã q̃ ſit præſcriptio cõpleta, vt prædicta litera dicit, & ſic etiã ſecũdũ eũ, cũ diceret vſq; ad xxxvij. an.,pduci,oportet q̃ tm ſic intra xxv. antequa poſſit exceptio cucurriſſe,& ita anno xxv. vſque ad xxxvij.an,vna die minus ad plus proceditur, etiam ſecũdũ M.ſed nos B.ſentẽtiam probamus.
a ¶ Quindecim annorum.ʒ de conſuetudine fortè,aliud de iure, vt inſtit.de nupt. in princ.
b ¶ Intra viceſimũſeptimum.ʒ i.citra.vel ſecũdum Io.etiã pone,ppriè.
c ¶ Tẽpus.ʒ xij ſ.anno.
d ¶ Habere.ʒ ſ.maiores.
e ¶ Annũ.] ſpeciale.nã habere regulariter quis debet,qđ defuncto ſupererat,ſecũdũ oẽs Azo.
f ¶ Exitum.ʒ id eſt, non conſiderabimus quantum morienti, vel ceſſori ſuo ſuperẽſt tempus.
g ¶ Temporum.ʒ nam ſemper tempora prædicta ſeruabimus.

Ad

Minor plura ſpecialia habet.

† Abutens quidam minoris ętatis beneficio. Hal.

Aliàs quod ei etiam reſtitutio in integrũ dabit.

Caſum ponit.

¶Finis rubricæ apud Hal.eſt, vt hac arte p- tempus,quę detinẽtur, ea reſeruen tur filius.

a ¶ Ad præſentem legem.ʒ ſunt ergo hic minori ſex ſpãlia. Primũ, vt licet hæc præſcriptio ſit temporalis, ſcilicet anni,vel trium menſium vt ſup.proxim.tamẽ cur rit minori. vnde reſtitutio neceſſaria eſt,vt hic, alias contra, vt C. in quibus caſus in inte. reſtit. non eſt neceſſar.l.fin. ſic eſt in quibuſdam aliis ea ſibus ſpeciale,quod dic, vt ſupra de hære.& Fal. §. pupillus. Secundum, quia aliàs reſtituitur minor intra tempora conſtituta à iure, ſcilicet xxix.ann.vt C.de temp. in inte.reſtit.l.ſi.hic autẽ intra xij. annos. Tertiũ, quia alias incipit quadriennium elapſo xxv. anno. vt ff.de mino.l.interdum. hic autem à tẽpore nuptiarum contractarum,ſecũdùm M.vel contrahendarum, ſecundùm nos. Quartum,quia maior minori ſuccedẽs habet quadriẽnium,ſed hic habet annum, quantumcunque ſupereret d̃ functo. Quintum, quia minor minori, vel maiori ſuccedens habet ſua tempora ratione ſuæ ætatis, & poſtea quadriennium, hic autem quinquẽnium eſt.Et ſextum, quia hoc quinquennium currit in minori ætate huius ſuccedentis, adeò vt non reſtituatur, aliàs contra, vt ff. de mino. l. etiam ei.
b ¶ Muliere namque.ʒ mulier nupſit viro habenti xiiij.ann.ex eo cõcepit, & durauit matrimonium per quatuor annos:deinde vir deceſsit. & poſt mortem eius ela pſi ſunt xx.anni, & tunc agit de dote mulier: ſed filius,quem ex dicto marito habuit, exceptionẽ opponit ratione ſuæ ætatis, & ſic poſt xxiiij. annos à tempore contracti matrimonij. & dicit mulier, eademque mater,quòd non poteſt: cũ tantum quinquennium habeat poſt mortem patris.
c ¶ Viceſimum.ʒ alias xxx. & ita dices durare matrimonium xiiij. annos.
d ¶ Mouebat.ʒ ſcilicet filius defuncti.
e ¶ Contra matrem.ʒ ſcilicet marito maiori, vel minori.

¶ NEQVE VIrum,quod ex dote eſt,neq;, &c.

f ¶ Vel.ʒ pro etiam.
g ¶ Solo.ʒ & non proprietate. & hæc prima pars expeditur ʒ.eo.vſq; ad §.illud.
h ¶ Filios alere.ʒ & hoc

ad præſentem legem mouit.Muliere namque b coniuncta quarto & decimo anno,poſt vigeſimum c annum mortis patris abutens minori ætate, † mouebat d quidẽ cõtra matrem e non numeratæ pecuniæ obiiciens rationem poſt quartum & vigeſimum nuptiarum annum.quod nos iudicantes curauimus,& propter has circũſtantias, & ætatem minorum in quinquenniũ in præſenti decerniimus legẽ: illo videlicet non numeratã pecuniã obiiciente, qui ſcriptus fuerit dotem ſuſcepiſſe,& ſecundùm ſua tempora,ſiue perfectę ætatis ſit, ſiue minoris cauſa iudicanda. Valẽte hac lege ſuper iis,quæ poſteà futuræ ſunt nuptiis. ſuper iis enim, quæ conſtãt,ſi quidem reſiduũ eſt decenniũ,aut non minus biẽnio, hoc habeat tempus in non numerata pecunia, quod † ei etiã poſt, transmiſſionem dabit. Si verò aut minus ei biennio reliquum eſt tẽpus,aut etiam exceſſit totũ decennij tẽpus:tunc ipſis quidem bienniũ damus ad querelã non numeratæ pecuniæ,eorum autem hæredib. & poſt ſolutionem matrimonij intra tres menſes,vt per omnia eis iuſtitiam ſeruemus. Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc ſacrã declarata ſunt legem,tua Celſitudo manifeſta omnibus facere ſeſtinet. Da.xiij.Kal.Iann.Conſtantinop.Dn.Iuſtin.P.P.Aug.

Neque virum, quod ex dote eſt,neque mulierem ex ſponſalitia largitate lucrum propriũ habere,ſed ſeruare dominium ſuis filiis, vel f ſi ad ſecundas nuptias non veniat vſu ſolo g in lucro conſiſtente, & vt repudio tranſigentes nuptias, lucrantes aut dotem, aut ante nuptias donationem, & ipſis ſimiliter dominium ſeruent filiis: vſum habente perſona, cogenda filios alere. h ſi verò bona gratia ſoluantur nuptiæ, & videantur occaſione damni detineri quædam, & hac arte perimenda, quæ detinentur, & filiis ſeruentur. i †

TITVLVS I.
NOVELLA XCVIII.
Collatio octaua.

¶ *Matrimonio ſoluto morte,diuortio, vel bona gratia,lucrum dotis, vel donationis pp nuptias debet ſeruari liberis illius mrimonij,quo ad ꝓprietatẽ,uſufructu ſolo à lucrãte retento:& qđ ab altero coniugũ quæritꝫ,*

reſtituitur: hîs obtinentibus ſiue cõiuges ad ſecunda nota tranſierint, ſiue non. Bartol.

¶ Imperator Inſtinianus A.Ioanni gloriosiſsim.Orientalium prętoriorum Præfecto, iterum conſuli ordinario,& patritio.

A quidem,quæ ſemper idem † ſe habent, legibus non egẽt variis, ſimplicitatem, & quod ſine k vllius diuerſitatis miſtura eſt, continuè poſſidentia, & vtentia legibus ſempiternis, ac ſacris nulla correctione egentibus. Quod autem ſecundùm nos eſt in redundationi; comprehenſum tumultum, l gubernatiua indiget ſapientia,ex legibus ſuperueniente negotiis. m Vnde quoniam nos neque ad iudicia n ſegnes, multis interpellãtium cauſis, ſingulis quidem medemur, comprehendentes autem vnamquamque quæſtionem dubitatam à nobis, & iudicibus noſtris, per legiſlationem, quæ oporteat agi generaliter in vnaquaque quæſtione, exponimus. Itaque illud ante omnia viſum quidem eſt forſan eſſe priſcis legiſlatoribus non ſine quadam diuiſione, nobis autem putatum eſt bene ſe habere temperata lege ad ſimplicitatem cauſam tranſponere, & nunc inchoante, & nihil perſcrutante horum, quæ priùs terminata ſunt: o quoniam & no biſipſis quidem non diſplicentibus p de hoc ipſo,quæ legibus viſa ſunt meliora ſecunda, (nuptialibus nanque lucris, ſi quidem aliquis coniunctorum ſeruauerit pudicitiam,manentibus apud ipſos validè, & eorum ſubſtantiis infixis: ſi verò veniat ad alterius perſonæ coniunctionem, ex prioribus nuptiis filiis ſeruandis q) ſimplici quadam, & meliori legę duplicẽ hanc placuit interimere. Si eñ ſecundis r miſta nuptiis mulier,aut etiã vir fortè ad ſecundam reſpiciens coniugem,quę ex morte lucrata ſunt, aut etiam ex repudio fortè, ſeruat filiis; (cum vtique forſan & alij erunt eis filij ex nuptiis ſequẽtibus (quomodo iuſtum eſt eos, qui in ſolis filiis s legitimis moriuntur, non ſeruare eis lucra ex mortuis eorum parentibus,ſed aliis t ea tranſmittere? Scilicet, quid erit pretioſius u filiis x parẽtibus non ingratis. Propterea igitur ſancimus,ſi mulier moriatur, & eueniat lucrum fieri viro,dotem hanc omnino ſeruare filiis,ſiue ad ſecundas veniat nuptias,ſiue etiam y nõ. Et ex diuerſo ſi mortuus fuerit vir,mulierẽ antenuptialis donationis

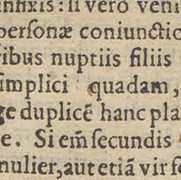

† ἀσύντακτα. & Halo.eo dẽ modo.

k ¶ Quod ſine.ʒ id ſub audi.
l ¶ Tumultum.ʒ id eſt, redundat in tumultum: quia adhuc vacillãt apud homines.
m ¶ Negotiis.ʒ datiu caſus eſt.
n ¶ Iudicia.ʒ ſubaudi circa.Accur.
o ¶ Terminata ſunt.ʒ id eſt, ſtatuta ab aliis Principibus, & à nobiſipſis.Al.
p ¶ Non diſplicẽtibus.] id eſt, non diſplicuerunt ſecunda,quæ viſa ſunt nobis meliora legibus primis,ſcilicet tractantibus de hac materia, & ſic participium in verbum reſoluitur, & ſic nota.quod corrigit ſe ipſum.ſic ſupra de nupt. §.j. colla.iiij. & infra vt fratrum filij. in princip. colla.ix. lex enim antiqua idem, quod hic dicit,vt C.de ſecund. nup. l.quoniam. §. final.& le. hac edictali. §.final. ſed alia ſupra de nupt. §. ſi verò. diſtinguit. nunc autem dicit indiſtinctè, ſed per aliam infra vt fratrum fil. colla.ix. diſtinguitur, vt iam dices. Accur.
q ¶ Seruandis. ʒ lucris.
r ¶ Simplici.ʒ hac ſcilicet, quæ eſt melior antiqua duplici.
s ¶ Secundis.ʒ ſcilicet, parentibus.
t ¶ Solis filiis.ʒ ſcilicet exiſtentib. ex primo matrimonio.
v ¶ Sed aliis.ʒ ſcilicet extraneis.
x ¶ Pretioſius.ʒ quàm huiuſmodi lucra ſupradicta eis ſeruare à parentibus.
y ¶ Filiis.ʒ ſ.prænominatis.
z ¶ Siue etiam.ʒ ſed hodie conceditur viro, & vxori virilis portio, ſecundùm numerum liberorum,vt aliquid amplius ſit ei, quæ non nubit, quam ei, quæ nubit, & ſic iſta per aliam determinatur,& corrigitur,vt inf. vt frat. filij. §. quia verò.col.ix.quæ eſt contra.

Corrigere ſeipſum licet.

Scilicet, quid erit pretioſius

Universidad de Deusto

a ¶ Lucra.] scilicet facimus seruare.
b ¶ Constitutum.] dicimus.
c ¶ Et in omne.] scilicet, lucrum. Al.
d ¶ Pendente.] scilicet matrimonio: quia vnus coniugum superest, vt subijcit, & sic transit de plurali ad singularem. Azo. cum dixerit prius matrimoniis, nunc matrimonio. & secundum Al. dic, quòd pendet suppliteillo, qui fecit lucrum. Et sic not. quòd dicitur pendere matrimonium, vno tantum superstite. Accursius.
e ¶ Et aliis accessionibus.] hypothecarum, quam in bonis seruantis eas possunt vindicare filij, vt C. de secund. nupt. l. hac edictali. §. vlt. fructus sunt eius, qui seruat. Accursius.
f ¶ Denuntiatum.] scilicet, à nobis. Accur.
g ¶ Alterutros.] id est, inter se, vel adinuicem diuerterint.
h ¶ Mendicantes.] scilicet, filij.
i ¶ Vehementiori.] id est, duriorem pœnam inferente. Accursius.
k ¶ Conuenti.] quasi dicat, conuenti sumus per interpellationem fortè ad id, quod melius se habeat. Accur.
l ¶ Lucrorum.] lucra iniusta sunt lucrantibus propter solutionem matrimonij: vnde filio applicatur proprietas, vt faciunt inf. Azo.
m ¶ Per transactionē.] quia vnus coniugum eo misit delictum, quare ab altero sit repulsus.
n ¶ Per modum.] quia vnus repellit alium sine causa: sed in sequenti §. nouimus. loquitur quando bona gratia.
o ¶ Erubescentes.] scilicet, parentes, & dic q filios, est accusatiui casus, & construe sic, & parentes non erubescentes filios, dent actiones, &c. Azo.
p ¶ Digna amissione.] id est, quia vir commisit ea, propter quæ est dignus, vt donationem amittat: & idem in vxore subiicit, & si non committat, secundum Azo. vt j. proxi. §. dicit. Acc.
q ¶ Muliere.] repete committente.
r ¶ Casu.] id est, amissione.
s ¶ Mensuram.] Not. filium ali secundum substantiam patris: quod facit ad id, quod dicimus ff. ad Maced. l. sed Iulia. §. quod dicitur. Accur.
t ¶ Recedere.] id est, redire.
v ¶ Quasi damni.] scilicet, dati à viro vxori, vel

Matrimonium vno tm superstite pendet.

† Petente, in vetustis & impressis & scriptis. exēp.

Filius lecū dum patris facultates ali debet.

lucra a propriis filiis seruare: usum quidem luctorū ex nuptiis apud eos constitutum b, proprietatem verò eorum filiis omnino seruandam: his, quæ super parentib. ad secundas ueniētibus nuptias sancita sunt, in suo ordine seruādis: & hoc ualere matrimoniis quocunque modo solutis, ab hodierna die, & in omne c quod sequit, & his matrimoniis, quæ iam soluta sunt quidem, siue morte, siue quolibet alio modo, adhuc autē pendente d, eo q unus superstes sit. Nam si ambo defuncti sint, hoc hæredibus non damus, sed tanquam semel terminatum, ueteribus relinquimus legib. ¶ Illud certum est, quia dum semel fuerit filiorum, & proprietatem lex deferens eis præstiterit, tunc in successionibus, & aliis accessionib. e ita & in his erit, sicut & in prioribus sancitum est filiis, qui ppter secundas nuptias parentum, lucrum aliquod ex legibus sunt potiti. ¶ Illud quoque ex quadam causa denuntiatum f nobis, ad legislationem deducere existimauimus oportere. Quia enim transegerunt quidē inter alterutros g & uir, & uxor: filios autem qui eis erant ex matrimonio, despexerūt eos ambo, & circumibant mendicantes: h propterea iudicauimus vehementiori i quidem fortè conuenti, k & ad melius se habenti, vti lege: vt timore scilicet pœnarum quiescant, aut lucrorū l causa iniustorum matrimonia dilacerare, aut etiam proprios negligere filios. Si enim omnino aut per transactionem, m aut per modum n alium separetur matrimonium, si quidem non sunt filij, maneant priora in suo ordine. Si verò filiis existentibus fiat hoc, & neque filios erubescentes o dent tamē occasionem spontaneam & transactionis, & per consensum factæ, aut etiam inuitæ, forsan peccāte† viro, aut committente digna amissione p antenuptialis donationis, aut muliere q digna casu r dotis, neque vir dotem lucretur, neque mulier antenuptialem donationem, sed repente casu procedente aut dotis, aut antenuptialis donationis, proprietatis lucrū mox ad communes veniat filios, & eorum fiat: vsu solo apud transigentes manente: cogendo tamen eo, qui vsum lucretur, filios ex eo matrimonio & alere, & alia omnia ministrare eis, secundum lucratæ substantiæ mensurā. s ¶ Nouimus autem aliquid etiam tale factum, quia & bona gratia dissolui matrimonia, & recedere t quidem antenuptialem donationem ad eum, qui scripsit, dotem verò ad eam, quæ obtulit. tamen occasione quasi damni, u & aliarum causarum, auri quantitas non mediocris vtrique data est parti, vt non videretur hoc nuptiale lucrum, neque seruaretur filiis, secūdùm de hoc leges, sed extrinsecus accedens quasi ex alia causa, lucrum fieret eius, qui accipere hoc egit. x Ideoq; ex hac arte factā curantes læsionem, sancimus, vt vel si quid tale fiat, & aduenial teri aliquod lucrum, & hoc simili ter seruari filiis, proprietate quidem mox veniente ad eos, vsu verò solo apud lucrantem constituto. Sic abstinebunt omni vitio, sic omni desiderio irrationabili, sic nec inuiti, nec spontè suis nocebunt filiis, sed erunt temperati, maximè quidem circa suam castitatem, deinde etiam circa matrimonij affectum, quem competēs est habere eos, qui semel coniuncti sunt alterutris. Res est & castitate plena, & bonis moribus congrua, & paterno, maternoq; affectu plena, vt quod eis parentes spōte non seruant, hoc post Deū, qui est communis omnibus pater, (dicimus autem y qui imperium habet) per legem iis, qui à parentibus læsi sunt, seruet: vt hic quoq; ea, quæ de lucris, & successionibus pridē dispositā sunt, teneant. nihil z enim eorum innouamus, præter illa sola, quæ expressim in hac lege conscripsimus. Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc sacram declarata sunt legem, tua Celsitudo operi, effectuique tradere festinet. Dat. xv. Kal. Ian. CP. Imp. Dn. Iustin. P.P. Aug. anno xij. Iustin. V.C. Coss.

Princeps omnium pater, est.

Hinc de appellationibus vt si quis apud Iudicem &c. Iustinianus.

DE APPELLATIONIBVS. †

TITVLVS II.
NOVELLA XCIII.

¶ Si in medio appellationis ad arbitros itum sit, licet decies millies biennium cucurrerit, non impeditur quis appellationem prosequi, ni si finito tempore compromissi biennium sit elapsum. Angel.

¶ Imperator Iustinianus A. Ioanni gloriosissi, per Orientem prætorio rum Præfecto iterum exconsuli ordinario, & patritio.

VBiectorum b nostrorum interpellationes legum nobis præbent occasiones ꝓ salute subditorum conscribendarū. Additionem namq; nobis quidem patronus c fecit, quia lege d volente appellātem, & per biennium tacentem, aut certè exercentem quidē, non tamen pexequentē appellationū cadere certaminibus, & confirmata sententia non posse vlterius procedere, sed ratam fieri vtriq; sententiam: Hesychium

a ¶ Aduersarios.] inter se, vel inuicem. Accur.
b ¶ Litem.] principalis causæ. Accur.
c ¶ Addictum.] id est, condemnatum.
d ¶ Recessisse.] dixit ad uocatus Hesychij.
e ¶ Ex conscripto.] i. ex communi scriptura, & voluntate arbitros elegerunt. Accur.
f ¶ Ex cursu temporis.] Not. non læditur ex temporis cursu, qui negligēs non fuit, supra de appel. §. ij. & de iis, qui ingre. ad appel. §. j. & j. vt cum d ap. cog. §. j. collat. viij. & ff. de minor. l. intra vtile & C. de inoff. testam. l. contra maiores.
g ¶ Si decies.] sic s. de hæred. & Fal. §. ad hoc.
h ¶ Motæ.] per contestationem, & sic sunt genitiui casus.
i ¶ Non motæ.] quia per contestationem nō cœpat adhuc causa tractari apud iudicem appellationis, appellatum tamen erat.
k ¶ Biennium.] seems forte in causa criminali, vt ff. ad Turpil. l. ab accusatione. & l. ij. & C. ad Turp. l. quamuis.
l ¶ Iudices.] i. arbitros vt §. posuit. & sic ponitur C. de arbi. in prin.
m ¶ Iudicium.] id est, arbitrium. Accur.
n ¶ Credidit.] id est, confidit, quòd debet arbiter sumere causam.
o ¶ Iudices.] id est, arbitros.
p ¶ Schema.] id est, forma, vel figura.

¶ DE TESTAmentis imperfectis à parentibus.

¶ Et hoc dicitur usque ad §. quia uerò.

r ¶ Rerū.] repete testamentis factis, id est, scriptis à filiis, de diuisione rerum coram parente facta de eius facultatibus, & subscripta. Sed P. hic scripsit malam esse hanc grammaticā, & falsam, quia non tractat de testamentis filiorum inter parentes, sed e contra. Sed certè ita rectè intelligitur, quòd pater iussit inter filios diuisionē fieri, & ipse subscripsit, vt inf. eo. §. vlt. Azo. vbi hęc secunda pars expeditur.

Ex hoc § sumpta est auth. quæ ē sup. l. ij. C. de temp. appel. & inciꝑ, sitamē in medio. & vide de materia huius authen. in Spec. tit. de appel. §. nunc breuiter discurrendū. vel. Ité fallunt si tempori. vbi sunt cord. iuris ciuilis & canonici.

Constantino Scripta.] vt C. fa. erc. l. vl.

¶ Eas.] id est eam, vel leges similes, vel dic causas.

v ¶ Existentes.] i. supponere solennitatem iuris cōmunis respectu filiorū, quia, &c.
x ¶ Concedit.] id est, remittit.
y ¶ Valere.] hoc iure veteri videbatur, vt ff. de leg. ij. l. peto. §. mater.

autem, & aduersarios, a eius exercuisse quidem litem, b apud pedaneum iudicem, addictum c autem eundem Hesychium appellasse, & causam contigit recurrere ad tuę cognitionem, & dum lis in iudicio tuæ Celsitudinis exerceretur, recessisse d quidem à certaminibus apud te gestis, arbitros autem elegisse cōmunes ex conscripto, e & apud illos concurrisse, & quædam exercuisse: posteà verò neglexisse quidem electos arbitros, non autē persecutos apud eos motam litem, sed transacto biennio vti ad uersarios eius, quia non posset à condemnato exerceri in tuo iudicio talis lis, sed oportet eam cōfiri mari semel biennio transacto: illū verò ꝓptereà nō persecutū apud tuam gloriam, eoquòd litē apud electos diceret arbitros. ¶ Sancimus igitur † memoratū qui dē negotiū, ex quo hæc nobis sunt nuciata, nihil lædi ex cursu temporis, f neq; ratam esse iudicis sententiam semel appellatione data, sed & exerceri apud tuam gloriam, & terminum legitimum suscipere, etiā si decies g millies plusquā biēnij tēpus excesserit, aut excedat. Deinceps autē in omni negotio, in quo tale aliq d agitur, & in medio motæ h causæ apud iudicē appellationis, aut non motæ, i si ali qui eligantur alij, & propterea biēniū k transeat, intra qđ oporteat appellationis iudices litē decidere, & per quālibet circunstantiā rursus reuertatur ad iudices l appellationis causa: aliis quidem omnibus liceat vti partibus, tanquam si eos non contigisset deserere q đē appellationis iudicū, m ad electos autem venisse, non tm posse vti, quòd bienniū præteriit. Nā q semel iudices alios elegit, non est iustum, vt taciturnitatem culpet eius, qui propterea læsus est, quia iis, quæ gesta sunt de electione iudicū, credidit: n & ideo non est executus, neq; compleuit litem illic, eoquòd apud iudices illos sit exercitum negotiū. Hæc igitur in omni negotio seruari apud tuum forū volumus, & in omni alio, vbi secundum appellationis iudicatur schema, o quatenus nihil iniustè circa nostros subiectos agatur. ¶ Si vero etiam post quam deseruerint electos iudices biennij transeat tēpus, tunc confirmari volumus sententiam, secūdùm constitutiones de hoc factas à nobis. qđ et deinceps in omnibus futuris secundùm hos modos negotiis valere volumus, aliis omnibus, quæ de appellatiuis certaminibus priscis dicta sunt legibus, & à nobis in legum conscripta sunt codicibus in propria virtute manentibus.

De testamētis impfectis ¶ apparentib. in filios factis, & de diuisione rerum r à filiis corā parente, & de eius facultatibus facta, & subscripta. †

TITVLVS III.

¶ Volēs ī scriptis testarī ter filios, si nō ē trāsigurus, manu ꝓpria filiorū nomina, quotas, & quātas no ꝓ signa, sed p literas totas designare dēt, in quo libertas, & legata uxori, & extraneis relinq; poterit. Ang.

¶ Imperator Iustinianus A. Basso magnificentissi. comiti domestico. domesticorū locum obtinenti Ioannis gloriosissim. prætoriorum præfecti, iterum exconsul. & patricij.

Constātino diuæ memoriæ lex scripta a ꝑ antiquæ cōiecturę simplicitatem: porrò cārum varietas, & natura eas b frequēter mutans, egere leges illas emendatione nra præparauit. Dicit itaq; lex oportere morientiū voluntates, qñ sunt parentes, omnibus modis inter filios tenere, & tamen eos erubescit parentes existentes: c quia eis & claram rerum concedit d significationem, dicens, & si non manifestæ sint eorum dispositiones, apparuerint autem ex quibusdam indiciis, & coniecturis, & qualibet scriptura, & sic eas valere, e & hoc in suis, & emancipatis filiis. Insuper & Theodosius f decreuit, g non in patrib. solum hoc disponens, sed etiam in matribus, & ascendentibus vtriusq; naturæ. Hac apprehendentes licentiam homines in tantam ingressi sunt obscuritatem, vt diuinantibus magis, quam interpretantibus hæc egerent. Itaq; neq; personas scribentes, h neq; rerū dicentes notitiam, & fortè nec quantitatem, tamē dignā tur coniecturis, & verisimilium ratione talia i permittere. ¶ Nos igitur omnia clara, k & apta cōsistere volentes (quid enī † sic propriū est legū, sicut claritas, maximè super defunctorum dispositionib.?) volumus, si quis literas sciens, inter suos filios l voluerit facere dispositionem, m primùm quidem eius subscriptione tempus n declaret, deinde quoq; filiorum nomina propria manu, o ad hoc uncias, p in qbus scripsit eos hēredes, nō signis numerorū q significandas, sed p totas literas declarandas: vt undiq; claræ, & indubitatę cōsistāt. Si verò etiam rerū voluerit facere diuisionem, aut in qbusdam reb. certis, aut oēs, aut quasdam institōnes statuēs, & harū inscribat significationes, vt eius literis omnia declarata, nullam vlterius contētionem filiis derelinquant. r Si tm aut vxori, aut extraneis personis aliqb. voluerit relinquere legata, aut fideicōmissa, aut libertates, & hæc propria scripta manu, dictaq; à testatoribus coram testibus, quoniam omnia cōsequenter in dispositione posita ipsi & scripserunt, & volunt valere, sint firma, nihilo minuenda co ꝙ videantur in charta scripta

† Vide pulchra dicta de legibus dist. iij. ca. in istis vbi p beatū Augustinum.

a ¶ Theodosius.] scilicet constituit.
b ¶ Decreuit.] vt C. de test. l. hac cōsultissima. §. ex imperfecto.
c ¶ Scribētes.] i. personis scribentibus, & de aliis accusatiuis hic positis, vt omnes in datiuos casus conuertantur, & regantur à verbo permittere.
d ¶ Talia.] id est, facere fieri testimentum.
e ¶ Clara.] not. leg. clarā esse debere, & ideo cū magna fit deliberatiōe, ut C. de le. & const. l. hu manum. sic ff. de instit. l. sed & si pupillus. §. proscribere.
f ¶ Inter filios.] ergo vbi extraneo relinquit, tria exiguntur, q scribat, & p pfequentia, q dicat idipsum, & q scripta corā testibus. Ité q in fine ponat generalem clausulā exclusiuam, quæ dixi, & scripsi, volo seruari in filiis primū exigit tantū, sicut in nouellis. Azo.
g ¶ Dispositionem.] i. voluntatem, in libro R.
h ¶ Tempus.] scilicet declarandi. proximè.
i ¶ Manu.] scripta fuerint.
k ¶ Vncias.] vbi in quotis partibus usitauit, idem & si in certis rebus, vt subiicit. Accur.
l ¶ Numerorum.] figna numerorū sunt hęc, v. & x. & xx.
m ¶ Dereliquāt.] & sic va

Lex debet esse clara.

De exēplo iuris voluntatibus, & bonorū in filios diuisionibus. Hal.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aliàs imi tetur.

let, & no. q vbi hęc solẽnitas sit, ñ oportet filios subscribere, & alias fieri solennitates, de q bus dicitur §. de trię, & semi. §, & qđ sæpe. col. iij. vt patet ex continuatione, quã secit, videlicet de illa authẽ. ad istã, vt C. de test. hac vsultissima, i auth. qđ sine. Itẽ no. q tã hãc, quã prædictã auth. §. de trię. & semi. intelle xerũt Io. & Bul. & Azo. loqui quando pater fa, facit testamẽtũ in scriptis, si autẽ condidit nũcupatiuũ, cur exigeẽ subscriptio, cũ ibi nulla sit scriptura, ideoq; ibi veterem l. seruat, quando sit nũcupatiũ, vt quoquo modo sufficiẽti indicio posit, pbari veritas eius, vt C. de test. l. hac consultissima, §. ex imperfecto. ex duobus tũ testibus maribus, vel fœminis, vt ff. de mi. testa. l. Iucius. j. respondi, cet alias fęminæ repellãtur, vt ff. de test. l. exeo. & sic pater, q tñ in testõ i scriptis derogatur prędictæ l. de testa, per istã, sed M. putabat in totum ei derogatum, dicens, vt hodie non possit pater minus solẽniter inter filios testari, nisi subscriptio fiat ab ipso, vel liberis, vel omnia declarat per cõsequentiã, vt hic, & exigebat numerũ vij. testium, vt in perfecta voluntate: quia & extraneis dicit posse legari,

a ¶ Obseruationem.] i. subscriptionem testium, & signaculorum,

b ¶ Præbitam. § per lingũa, & manũ testatoris.

c ¶ Schema. § Istud dicit sch̃m prædictũ schema.

d ¶ Commutare. § quã prius disposuerat.

e ¶ Agere. § i. voluntatem mutare, si vult.

f ¶ Expressim. § ergo sũt duo necessaria, vt rũ patur testamentũ prędictum, s. q̃ dicat expresse se pœnitere testaméti, & illud mutare, vt ff. de legatis iij. l fi quis, in prin. quod valet notare ad rescripta cõtra ius elicita, q̃ valeant si expresim dicatur non obstante l. tali. Item secundum est necessariũ, q̃ aliud perficiat, vt isti quibus modis testa, infir. §. finali.

Testim vt rũpat, duo requiruntur.

g ¶ Voluntatem.] s. minus solẽnẽ inter liberos.

h ¶ Perfecta. § hæc solennitas forte exquiritur cum extraneos instituit hæredes in secundo testamento, nõ filios, vt C. de test. l. hac consultissima. §. ex imperfecto.

i ¶ Præparantes. § scilicet patres.

k ¶ Eos.] scilicet filios, vt subiicit.

l ¶ Subscribere. § filios, vt subiicit. Accurs.

scripta, reliquam obseruationẽ a testamentorum non suscipientia, sed hoc solũ immutetur, † quòd eius manus, & lingua habet oẽm virtutem chartæ præbitam. b

¶ *Testamentum conditum inter liberos, licet imperfectum, ita demũ rumpit per secundum, si testator designat expressim corã septem testibus adhibitis, nolle ualere primũ, quod fecerit, & aliud solenne condidit scriptis uel sine scriptis. Ang.*

¶ Et si quidem vsq; ad mortẽ maneat hoc schema, c nullus posteà deducet testes, qà voluit fortè talem voluntatem cõmutare, d aut conuertere, aut aliquid tale facẽ, cui licuit rumpere, qđ factum est, & aliam facere voluntatem declarantem perfectam eius sentẽtiam, quam competit valere. hoc enim concedimus ei agere e hoc ipsum expressim f significantem sub præsentia testium vij. quia & si fecerit quandam talẽ voluntatem, g non tamen eã valere vlterius vult, sed rursus vult aliam facere, & hãc aut in testamento perfecto faciat omnia testamentorum habẽte signa, aut in non scripta pfecta h voluntate, videri eũ defunctũ esse priorib⁹ infirmis factis ex secũda eius secundùm perfectum testamentũ, aut voluntatem dispositione.

¶ *Si pater bona diuisit inter filios, & filij in diuisione scripserunt, & promiserunt eã ratam habere, uel simpliciter eam scripserunt, aut etiam solus pater diuisionem fecerit inter liberos scripsit manu propria, rata debet haberi hæc diuisio. Angel.*

¶ Quia verò nouimus aliquos diuisiones facientes inter pprios filios, & pręparantes i eos k his subscribere, l & hoc schema suscepimus. Si quis enim diuidat pprias res, & ipsos filios euocans, faciat subscribere diuisionibus ipsis, & ratas eas iudicare, & profiteri m filios hoc secundùm hunc habere modum: sit & hoc firmum in huiusmodi rerum diuisione, n secundũ nostram cõstitutionem, quam ob hoc posuimus, quam in omnibus, quæ in ea cõtinentur, o firmã esse per hãc legem sancimus. Si autem & i diuisione ipse subscripserit, q &clara omnia per subscriptionem suam fecerit, sit & hoc ratum: quoniam & hoc iam nostra legislatione r continetur. Palàm verò est, quia in talibus casibus valebit hęc lex quoscunq; posteà moueri contigerit. Quæ igitur placuerunt nobis, & per hãc sacram declarata sunt legem, tua gloria cognoscẽs, omnibus faciat manifesta: vt nullum lateant quæ rectè, & prouidenter pro nostris subiectis sancita sunt. Dat. Kal. Ianua. Constanti. Dn. Iustinia. Præfect. præto. imperij anno xiiij. Basilio. V.C. Coss.

De restitutionibus. s

TITVLVS IIII.
NOVELLA CVIII.

¶ *Hæres rogatus restituere qcqd de hæreditate supereſt i pe mortis, de tribus partibus hæreditatis sibi relictæ potest facere quod uult: quartam autem imminotam debere relinquere, nisi in certis casibus hic expressis. Item ab hæredibus debet præstari satisdatio de fideicom. portione reddẽda, nisi à testatore fuerit remissa. Barto.*

¶ Imperator Iustinianus A. Basso magnificentis. Comiti deuotissi. domesticorum, locumtenenti Ioannis gloriosissi. sacrorum prætoriorum Præfecti.

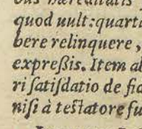

Egotium audiuimus pro testamento dubitato, quod t etiã interpretari iustũ u existimauimus, & lege cõprehendere certissima, hoc, quod nr̃æ consuetudinis est in negotiis motis ex legib. optimis accipere occasiones. Filios. n. quidã suos instituens hæredes, deinde alterutris eos filiis nõ existentibus substituere volens, iussit si cõtigerit aliquẽ eius filiorũ, & hæredẽ futurum, sine filiis humanam soluere vitam, post exceptionem horum, quæ ex lege debentur ei, ex eis, x quę ab eo y relinquebãtur ei rebus, reliquas omnes res, & iura, quæcunque apud eum in tempore mortis inuenirentur, venire, & restitui ex his superstiti, aut eius filiis, si etiam ipse moreretur, omni cessante inter eos propter memoratam substitutionem cautione, & fideiussione in his eo moriẽte, & vno quidẽ eius filiorũ, & hę redũ filios habente, alio verò manente sine filiis, prohibet eum, q sine filiis est, is, qui filios habet, vti z reb. vt pote eas deterẽte. b † at ille vtens verbis testamẽti, quia quicquid inueniretur in tempore mortis apud eum, hoc eũ restituere iusit: secundùm hoc vult schema, licentiã habere vti rebus sicut voluerit, nulla prohibitione de eorũ gubernatione illata ei. Nos igitur sumentes ex hoc occasionẽ, existimauimus oportere & antiquam definitionem, c & deinceps discretionẽ hãc q̃dẽ definire, hãc autem puram hominibus repone re, & ppeà lege causam cõprehendere, vt discant homines omnem legis ordinem, cum quo competit talia & discere, & iudicare. Nouimus igitur apud Papinianum sapientissimum dictum in duodecimonono libro eius quæstionum, vbi permittit alienationes in tali casu: illud solũ velut ex studio

m ¶ Profiteri. § scilicet faciat filios, quod eas sic tenebunt.

n ¶ Diuisione. § nec qm̃ aliquem instituit, vel exhæredauit, sed res singulares vnicuiq; assignat, sicut in codicillis solet fieri. vnde neq; cõsequẽtia literarũ, vt §. neq; testibus est opus, dũ tamẽ de scriptura, & subscriptione vel p testes duos, vel per confessionẽ partium constet. Accur.

o ¶ Quæ i ea continẽtur.] quæ est de trien. & semi. §. illud. & §. quod sæpe. coll. iij. non dicit quid extraneis possit relinqui.

p ¶ In diuisione.] facta aliis, vt consonet suprædictis. Azo.

q ¶ Subscripserit. § solus, vel cum filiis. P.

r ¶ Legislatione. § s de trien. & semi. coll. iij. §. ea illud.

s ¶ DE RESTI-tutionibus.

¶ *Sed q̃ est differẽtia ter hũc titu. & §. De resti. & eã q̃ pa. coll. iiij. et illũ j. De rest. fideic. & note fa. col. col. ix. Rñ. in isto fit restitutio in morte restitutis, itẽ rerũ q̃ supsunt, i supiori fit stati, uel put uoluit posit testator. Itẽ oĩa, excepta quarta, ut colligit urhęc differẽtia duplex j. eo. §. nobis. i pri. iferior ãt De resti. fideicõ. dicit à quodã testõ, & codicillo, i quo singularia fuerũt relicta legata, & p fideicõ. fuit rogatus qui habuit, ut nõ alienet, nõ principaliter de restituẽdo, sed si alienet, ad aliquẽ perueniant, ut ẽ rubr. ibi patet. Azo.*

t Egotium. Qđ. § negotiũ, vel testamentum.

v ¶ Iustum. § alias in libro Azo. dignum.

x ¶ Ex eis.] alias, ex his.

y ¶ Ab eo. § scilicet testante. Accur.

z ¶ Eo moriente. § id é, eo patre mortuo.

a ¶ Non vti. § in ii. Azo. non est non. & idem est sensus.

b ¶ Deterẽte.] à detero deteris, vnde vestes detritę, id est deterioratæ.

c ¶ Definitionẽ.] quæ definitio j. ponitur secũdùm Papiniani dictũ, qđ rñsum inuenies instit. de fideicom. hę. §. sed quia. & ff. ad Trebel. l. Titius.

Alibi de restitutionibus accusatoris vti non licere.

Alibi de reditu.

a ¶ In ænigmate. § id é, in obscuritate, quia non potest sciri, quando fecit causã interuertendi fideicom. vel non.

b ¶ Ad soluendum. § i. annihilandum. Accur.

c ¶ Oneratus. § scilicet fideicommisso. Ala.

d ¶ Talibus verbis. § s. quæ tempore mortis inuenirentur, vt §. eo. tit.

e ¶ Dispositum. § vtrùm interuertendi cã fideicõmissi fecerit, vel non, vt ff. ad Trebel. l. Titius rogatus, & ff. de vsur. l. iij. §. nonnunquam.

f ¶ Sancita sunt. § vt §. de rest. & ea quæ pa. §. j.

g ¶ Subiacet. § i. quale est in casu nostro.

h ¶ Prioribus. § id est, à prioribus, s. Papiniano, & Marco. Accur.

i ¶ Et ordine. § s. visum est disponere.

K ¶ Penitus. § alias amplius.

l ¶ Existens. § i. si ipse diues est, per se. alias, secus, vt j. eo. §. si verò cõtigerit, & sic nota, q̃ tres ptes sibi assumit, & hanc quartam solam restituit fideicõmissario, sed quã do de tota restituẽda ro gatur, tunc quartã sibi, tres partes fideicommissario det, vt C. ad Tre. l. j.

m ¶ Ipsam quartam. § q̃ debet restituere. & dic contingat, id est, tãgat.

n ¶ Dare. § s. pro filia, vt nepte, quam necesse habet dotare, vt dic redde re alicui. vtrunq; sem esse potest. Sed si dos data d finat esse dos, vt soluto matrimonio, nunquid redit in causam restitutionis? Rñ. non, argu. ff. ad Treb. l. hęredibus. §. fin. & l. mulier. §. fi. & eodẽ modo rñ. si hoc idẽ quæratur in illa constitutione §. de rest. §. quamobrem. coll. iiij. nam & ibi pro dote diminui de restitutione permittit.

o ¶ Sponsalitiam. § id est, dona. ppter nuptias.

p ¶ Non habens.] idoneam, s. ad dotẽ, siue ad donationem sponsalitiæ largitatis. Accur.

q ¶ Excipimus. § qñ, s. non habent aliũde forte vt §. dixi. Item nunquid ecclesiæ simili mõ dari poterit res huiusmodi? Rñ. non: cùm hoc nõ sit specialiter dictum, ar. §. neq; virũ, qđ ex do. §. fi. in fin. ista coll. Itẽ no. q̃ aliqua pro captiuis alienatur, q̃ alias nõ alienantur, sic j. de eccl. tit. §. interdicimus, coll. ix. & C. de sacr. eccl. l. sancimus. in fi. Item in præcedenti dicto not. q̃ ob dotem fit alienatio, quæ alias non fieret, vt §. de rest. §. quamobrem. Accur.

r ¶ Dicamus. § id est, dedicamus.

Captiuitas aliquando habet fauorem.

dio in ænigmate a proponens, vt tunc oporteret prohiberi alienationes, cùm ad soluendum b fideicommissum, ex studio, qui hoc oneratus c est, ad aliẽationẽ venit. Et tanq̃ philosophatus inter Imperatores Marcus tali quodã pro posito casu, viri boni arbitratum videri inesse talib. d verbis dispo suit. e ¶ Nobis ergo rectè visum est hanc ita disponere legislationem, vt si quidem vniuersaliter aliqs dicat restitutionem fideicõmissi, hæc tenere quæ in talib. decreta sunt, & à nobis iam sancita. f Sin verò tale sit fideicommissum, quale subiacet, g & ea, quæ inueniuntur, seu remanent in tẽpore mortis, testator submittat sola in fideicõmissum: tunc indefinitè dictum prioribus, h sub quadã legitima deducere diuisione, & ordine. i Si quis. n. hoc, aut etiã aliqd aliud tale dixerit, sãcimus vsq; ad Falcidiam solũ suæ institutionis, necessitatem habere seruare eum, qui oneratus est fideicommissi restitutione, & non posse aliqd penitus k ex illa minuere sufficiens existens: l sed hæredi quidẽ superstint tres partes, illi autem quartæ solius relinquatur ratio. Non eñ concedimus ei, qui grauatus est, etiam donationibus vti aliquib. & forsan ex studio, quod Papinianus dicebat, interuertẽdi fideicõmissi causa, vt etiã quarta minuatur institutiõis eius: sed hoc oĩno relinquere fideicommissum, aliis omnib. in eius positis potestate: & licentiam hẽre eũ his sicut voluerit vti, quemadmodũ perfectis dñis competit. ¶ Si verò & ipsam quartam m is, qui grauatus est,]cõtingat, necessarium est perscrutari causam, secundum q̃ hoc egit, & si quidem aut dotẽ voluerit dar̃, n aut sponsalitiam o largitatẽ, aliã non habens p substãtiã, oportet ei hoc permitti agere, hoc videlicet qđ nostra continetur iam lege, in qua ei oĩno non negauimus talẽ deminutionẽ. Si verò & in captiuorũ redemptionẽ, (hanc, n. excipimus, q & dicam⁹ r Deo causam) & hoc licẽtiam eũ habere facere, & minuere etiã quartam pietatis ratione, qđ omnium nobis pretio sius videtur. Si verò cõtigerit, neque ipsum hẽre ex aliqbus causis vnde faciat s expẽsas, ex tali restitutione etiam has facere dam⁹ ei licentiam: (hoc qđ & testator permisit) qđ relinquet, oĩno hoc volens ad restitutionẽ trahi, & quasi aliqs dicat, ex hoc qđ remaneret, ei restitutionem fieri. Si aũt nulla talis subiacet occasio, necessitatẽ habere oĩno quartã partẽ ppriæ institutionis seruare, & tali, t & aliis u restitutionem donare. Si tamen aliquid expẽderit habẽs vnde supplemẽtũ faciat, ex illo suppleri quartã, & p nullam x causam hanc minui. Si verò contigerit quartam, & nõ habeat y ad supplementũ aliam substantiam, tunc damus ei & cõtra emptores, aut alter accipiẽtes res, in rẽ, z & hypothecas b ex authoritate huius legis, vt liceat cõplere sibi fideicõmisũ ex rerũ vindicatiõe, hoc, qđ in legatis iam dedimus, c & ex cõstõne in rẽ ei donantes, & fideicõmissi psecutionem. vñ & cautionẽ fideicõmissarius dabit nõ minus quartam seruare, nisi & ipsam testator, sicut in pronuntiato nobis facto, prohibuit. cum. n. ipse testator oẽm nõ fideiussionem solùm, sed ẽt cautionem relaxauerit, nos aliter disponere, non est morientis cõiicere d voluntatẽ. ¶ Hæc igr̃ sit causis decisio ipsi, e quæ præbuit quæstionem, & aliis omnib. in quibus pẽdere cõtigerit casus testamentorũ quidem factorũ, & testatorũ quippe defunctorũ: nondum aũt tali locum accipiente fideicommisso, sed adhuc eo, q grauatus est, superstite. Et hęc dicim⁹ non in filiis solum, sed etiam in aliis cognatis, & extraneis agere, in quibus omnino tale fideicommissum relinqui contigerit. Tua igitur gloria omnibus hæc manifesta faciat nostris subiectis, vt sciant, quemadmodum competat & viuere eos, & mori, & testari, & fideicõmissa relinquere, & alia agere, quæ in talibus sunt sancita. *

Impensarum ratione permitti tur quod alias non.

s ¶ Faciat. § ad sui sustẽtationem, vel egentem sobolẽ, vt in nouel. Azo. Et sic not. ob impensas permitti, quod alias non fieret, vt ff. de petitio, hę red. l, hæres.

t ¶ Et tali. § occasione qualis dicta est. Azo.

v ¶ Et aliis. § similibus. q. d. prædictis modis poterit donare, non alias.

x ¶ Per nullam. § dissimilem prædictis.

y ¶ Contigerit. § id est tẽgerit.

z ¶ Nõ hẽat.] s. nũc, hẽbat tũ tunc, eũ consumpsit, alioq̃ cõtra. Azo.

a ¶ In rem. § vtilẽ etiã non restituta hæreditate: quia fideicõmissario in alienatis dico eã non esse necessariam. Azo.

b ¶ Hypothecas.] in rebus, quæ fideicõmisso nõ cõtinẽtur, & fuerunt defuncti. nã rei meæ nõ habeo hypothecã, vt ff. de pig. act. l. si rem alienam. Vel dic vtile dominiũ nõ repellit hypo. vt C. de iure do. l. in rebus. directũ contra. Accur.

c ¶ Dedimus. § vt C. cõmunia de leg. l. j.

d ¶ Coniicere. § i. seruare. sed est contra facere, & ideo nõ est faciendũ, vt hic, & C. vt in posse. l. in ipsis. & l. cùm Archimedoram. Accur.

e ¶ Ipsi. § hoc est ipsi, s. causæ: quæ prębuit, &c.

¶ DE PRIVI-legiis, &c.

Nã. Noster pr.] Not. Iustiniani filiũ Iustini. quod dic, vt insti. de do. §. est & aliud.

g ¶ Participium.] nam nec aduocati, vt C. de postul. l. nemo vel in foro. Itẽ neq; Defensores ciuitatum, vt C. de epi. aud. l. iubemus. Item neq; in aliqua dignitate, vt C. de iudæ. l. fin.

h ¶ Vti. § pro ut.

De priuilegiis dotis hæreticis mulieribus non præstandis.

TITVLVS V.
NOVELLA CIX.

¶ *Hæretici non possunt ad aliquã dignitatem uocari: & qui sunt hæretici, hac lege notantur, Itẽ mulier hæretica in sua dote nullũ hẽt priuilegiũ prælationis, uel aliud, nisi ad orthodoxam fidem puenerit. Ang.*

¶ Imperator Iustinianus A. Ioanni gloriosiſs. Orientalium prætorio rum Præfecto, iterum ex consuli ordinario, & patritio.

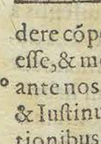

Nam nobis esse in omni nostræ Reipu. & imperij vita, in Deo spem credimus, scientes, quia hæc nobis & animę, & imperij dat salutem. vnde & legislationes nostras inde pẽdere cõpetit, & in eã respicere, & hoc eis principium esse, & medium, & terminum. Sicut igitur vniuersi, q ante nos imperantes, & maximè Leo piæ memoriæ, & Iustinus piæ memoriæ noster pater f in suis constitutionibus, hæreticis omnibus interdixerunt, vt neq; vlla ipsi participarẽtur militia, neq; qđlibet in publicis curis participiũ g haberẽt, vti h ne occasione militiarum,

* Da. Kal. Febr. CP. Dn. Iustin. P.P.A. an. xiiij. Bahl. V.C. Coss.

Universidad de Deusto

a ¶ Et nos.ʒ Hic accipe ſicut ſ. præfatum, & ſuppleſicut ipſi fecerũt, ita nos.
b ¶ Langueſcent. ʒ i. languendo ſequũtur, & morantur in ſecta Dioſcor.
c ¶ Sanctæ Dei.ʒ Not. eſſe hæreticum, qui non eſt eccleſiæ membrum, & facit ad hanc conſtitutionem i decretis xv. q. vij. cap. vlt. & C. de hære. & manich. l. ij. & iiij. q. j. c. ij.
d ¶ Inpoſuerint.ʒ No. parũ eſſe habere nomẽ, niſi etiam factum habeat: eum nomina debeãt eſſe conſonantia reb. vt inſt. de do. ſ. eſt & aliud.
e ¶ Amplectentes.ʒ ac cuſatiui caſus.
f ¶ Habere.ʒ nã in hoc, priuilegium non habet, vt ſ. de æqua. do. ſ. his cõſequens. & C. qui pot. in pig. l. vlt. Accur.
g ¶ Dignos.ʒ imo omnia priuilegia orthodoxis præſtita, hæreticis denegantur, vt C. de hæret. l. j.
h ¶ Quia enim dedimus.ʒ vt C. qui potio. in pig. l. vltima.
i ¶ A tempore.ʒ i. ab his, qui antea contraxerunt.
K ¶ Habere.ʒ nã in his priuilegium non habẽt, vt ſ. de æqual. do. ſ. his conſequens. & C. q pot. in pig. hab. l. vlt. Accurſ.
l ¶ Factis.] & ita pareitur eis, ſi volunt pœnitere, ſed ꝑ C. de apoſt. i. hi qui. in fin. Sol. aut illud ſpeciale eſt, i apoſtatis, aut hæc corrigit. Vel ibi de his, q iam fuerunt catholici, q apoſtataũerunt, hic de his, qui nunquam noſtram fidẽ prius cognouerunt, quibus eſt parcendum à Principe, vt C. de hær. l. iiij in fin. Ité à Deo. vt C. de ſum. trin. & fide catho. l. fi. circa fi. Ité ꝑ. S. vt cler. qui rec. aliis. col. v. in me. poſt. ſed ibi non ſuſcipiuntur clerici redeuntes: quia grauaretur eccleſia i expenſis pro ſurrogatis, & reuertentibus, vt ibi dicit. Item no. q nisi pœniteant, etiam à patribus hæredes non fiunt. vt j. vt cum de app. cog. ſ. generalem. col. ix.

Hæreticus quis ſit.

Nomen facto deficiẽte parum prodeſt.

Concor. ca. j. iuncta gloſ. ſuper verbo, humiliato. ☞ pe ſi. exẽ qui cle. vel vo. vbi dñr dilecti vẽtã pẽ nitentibus non negamus.

¶ DE NAVTICIS VSVRIS.

n. NOuimus.ʒ Hãc legẽ qdam nõ habent, & non legitur,

n ¶ HAEC CONſtitutio, &c.

¶ Scil cet q̃ eſt ſ. ut ecc l. Ro. ſcdm to. ut legit i nouel. nã dicit illã gñaliter loq in oĩb. eccleſiis, & ideo gñaliter corrigi. Sed nos intelligimus eã tm̃ de Rom. eccleſia, & alijs ei ſuppoſitis. un̄ dicas hic fieri mẽtionẽ de ca, q̃ t C. de ſacroſanc. eccl. l. ſ. ſi prior alt vt ecc l. Ro. et c. co. ij. remanet i firmitate ſua. & hoc gbat in iure canonico: nt ex ꝺ præſcr. ca. uigilati.

rum, & publicorũ collegiotũ ſanctæ Dei catholicæ, & apoſtolicæ eccleſiæ membra viderẽtur vaſtare: ita & nos ipſi hoc egimus, noſtris conſtitutionibus hoc roborãtes. Hęreticos verò & illi dixerũt & nos dicimus eos, qui diuerſarũ ſunt hęreſum, quibus cõiungimus & connumeramus & qui Neſtorij iudaicam ſequuntur veſaniam, & Eutychianiſtas, & Acephalos, q Dioſcori, & Seueri mala ſecta languent, b & Manichæi, & Apollinaris renouantium impietatem, & ad hoc omnes qui non ſunt membrum ſanctæ Dei c catholicæ & apoſtolicæ eccleſiæ, in qua omnes cõcorditer ſanctiſſimi Epi, & totius orbis terrarũ Patriarchæ, & Heſperiæ, & Romæ, & huius Regiæ ciuitatis, & Alexandriæ, & Theopoleos, & Hieroſolymorum, & omnes, qui ſub eis conſtituti ſunt ſanctiſſimi Epiſcopi, apoſtolicam prædicant fidem, atque traditionem. Igitur ſacram cõmunionem in catholica eccleſia nõ percipientes à Deo amabilibus ſacerdotibus, hæreticos iuſtè vocamus. Nã licet nomen Chriſtianorum ſibimet impoſuerint, d veruntamen à Chriſtianorum ſe fide, & communione ſeparãt, Dei iudicio ſemetipſos ſubdi cognoſcentes. ¶ Quę igitur de hęreticis prolata ſunt lege, omnibus ſunt manifeſta. Nos autem volentes orthodoxam amplectentes e fidem, & eã defendẽtes, habere f aliquod amplius priuilegium iis, qui alienant ſemetipſos à Dei ouili (quoniam neque iuſtum eſt æqualibus cum orthodoxis hæreticos dignos g fieri priuilegiis) propterea & nũc ad præſentem reſpeximus legem. Quia enim dedimus h priuilegium mulieribus dotium, vt etiam prioribus creditoribus præponantur, & meliorem ordinem eas habere, & nec à tempore i ſuperatas, in donationibus autem ꝓp nuptias ſecundùm tempora, per quę fiũt, hypothecas habere, k omnib. in præſenti facimus manifeſtum per hãc ſacram noſtrã legem, quia & hoc priuilegium, & tacitas hypothecas, & omnia alia, quæ mulieribus omnibus in diuerſis priuilegiis à noſtris legibus data ſunt, illis damus ſolis, quatenus his fruãtur, & vtantur, quæ diligẽtiam habent rectam, & adorandam noſtram fidem tenere, (catholicæ dicimus, & apoſtolicæ eccleſię) & participare in eius ſalutari communione.

Quæ enim ſeparãt ſe à ſancta Dei catholica, & apoſtolica eccleſia, & ſacroſanctam in ea cõionem percipere non patiuntur à Deo amabilib. ſacerdotibus, nolumus omnino talibus frui priuilegiis. Si enim ſe ſeparant à Dei muneribus, & à ſacra communione alienas faciunt, multò potiùs & nos non eas dignas fieri priuilegiis, neq; ex noſtris legibus frui permittimus continentia: ſed ſint eis inaggreſſibilia omnino ex legib. beneficia, & omni priuilegio ex noſtris conſtitutionibus eis dato priuabuntur. †Licebit autẽ eis melioris ſententiæ factis, l & rectam, veramq; amplectentibus fidem, & hac ſemper contentas, ſtabilib. perfrui muneribus, & priuilegiis: his in omni ditione valẽtibus, atq; ſeruandis, principaliter quidem à Deo amabilibus Epiſcopis, & ſacerdotibus, deĩde à noſtris adminiſtratoribus, & iudicibus, ſiue ſint maiores, ſiue minores, & inſuper à tua Celſitudine, apud quã & præſentem facimus legem. ¶ Vnde competens eſt, & iudices, apud quos aliquæ mouebũtur cõtra mulieres cauſæ, aut à mulieribus quædam priuilegia ſibi vindicare volentibus, reſpicere ad præſentis nũæ legis ſubtilitatem, & ſi non inuenerint eas orthodoxæ fidei exiſtentes, & percipientes ſacroſanctam, & adorabilem cõmunionem in ſanctiſſima catholica eccleſia, & apoſtolica à venerandiſsimis eius ſacerdotibus, nõ ꝓmittere frui ex noſtris conſtitutionibus priuilegiis. ¶ Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc ſacrã declarata ſunt legem, tua Celſitudo cognoſcens, cauſis apud eam motis ſeruare, & operi, effectuiq; tradere curet, & perſolẽnia edicta, & præcepta propria omnibus faciat manifeſta, & in hac feliciſſima ciuitate, & in Prouinciis, vt cognoſcant omnes quanta, & quæ nobis cura eſt, & verè circa Dominum Chriſtum verum Deum fidei, & noſtrorum ſubiectorum ſalutis. *

*Datũ Kal. Maij CP. Dalfinio, P.P. Auguſto anno xv. Baſil. V. C. Coſs.

De nauticis vſuris.

TITVLVS VI.

NOVELLA CX.

¶ Imperator Iuſtinianus A. Ioanni glorioſiſsi. per Orientem prętorium Præfect. iterum exconſuli ordinario, & patritio.

NOuimus m ex denuntiatione tuæ Celſitudinis, legem feciſſe iam nos de traiectitiis pecuniis, quæ manifeſta facta eſt foro tuo. Sed quoniam poſteà aditionibus nobis factis, percipimus legem illam non valere, reſcindi eam ſperantes ex foro tuo, cognouimus autem eam & in quibuslibet Prouinciis iam inſinuatam, propterea ſancimus talem legem omnino vacare, & ſi contigerit etiã per Prouincias eam deſtinari, nec ibi valere, ſed inualidam eſſe. Sicque non volumus cauſam procedere, tanquam ſi nec ſcripta fuiſſet memorata lex, ſed ſecundùm de talibus poſitas leges à nobis, negotia & æſtimatione, & ſententia potiantur. Quę igitur placuerunt nobis, & per hanc ſacram declarata ſunt legem, tua Celſitudo operi, effectuique tradere feſtinet. *

*Datũ Kal. Maij CP. Dalfinio, P.P. Auguſto anno xv. Baſil. V. C. Coſs.

Hæc conſtitutio n innouat conſtitutionem, quæ præſcriptionem centum annorum venerabilibus locis dederat. †

TITVLVS VII.

¶ Quas actiones xxx. annorum excludit præſcriptio, ſi loco religioſo competunt, quadraginta annis tantùm excluduntur: uſucapionibus triennij, & quadriennij ſaluis manentibus. Ang.

¶ Imperator Iuſtinianus A. Theodoto Orientalium prætoriorum Præfecto.

† Concor. c. cęterum cum glo. j. ex. de iura. calum. vbi hęc verba recitãt. & i proœ. ꝺ cr. in gl. ſuper ver. noua litigia cir. fi. ibi, & quod medicamẽta.

Morb. medicina tollitur.

a QVod medicamenta. Iura.ʒ Vt enim morbo ꝑ medicinã quis liberatur, ſic & negotiũ perius. & ſicut quandoq; mala datur medicina, quæ creditur bona, & hoc dum poſteà apparet, & alia eſt neceſſaria tunc medicina, ita & lex qñq; fit mala, quę creditur bona, & cũ poſt apparet, eſt neceſſaria noua lex, & hoc dicitur hic. Accur.
b ¶ Vulnerum.] vt culmus malè curatum iterũ patefit, ſic ꝓſcriptio centum annorũ, quę videbatur pacificata, iterũ tractabatur, & non poterat ad finem perduci inopia probationum, quia vix inueniebatur aliquis centum annorum, qui ꝓbare poſſet, & hanc neceſſitatem reduxit ad quadraginta annos. Accurſ.
c ¶ Suffragari.ʒ No. ſidem teſtium poſſe perire, ff. de Car edi. l. j. ſ. duæ. & ſ. de tempo. nõ ſo. pe. in princ.
d ¶ Anguſtia.ʒ i. non occurrunt ea, q̃ noſtra largitate vtantur, cum ex memoria pereãt licet alij aliter exponãt hoc. Ac.
e ¶ In aliis.ʒ puta quadriennij, vt C. de quadri. præſ. l. fin. & plenè dices ff. de eccleſ. tit. ſ. pro temporalibus. coll. ix.
f ¶ Conſtitutio.ʒ dicas ſemper fieri mẽtionem de illa conſtitutione. l. vt inter diuinum. C. ꝺ ſacr. ſan. eccl. licet Io. aliter dixerit, vt dixi in rub. Acc.
g ¶ Octo luſtrorum.ʒ luſtrum vocat quinquennium, quod octies iteratum xl. complet annos: qui enim tantum tacuit, obiicitur ei ſanctio.

¶ DE LITIGIOſis, & de dec. &c.

h MVlta q̃dem. Prudẽtia.ʒ vt j. c. per totum. Accur.
i ¶ Diſpoſitio.ʒ vt C. eo. per totum.
k ¶ Et poſidentem.] ergo de corporali tm̃. P. tamen dixi, idem de incorporali, i. de actione perſonali, q̃ ſatis poteſt dici ſecũdũ vetera iura, vt C. e. l. ij. & l. fin. ſed per hanc videtur contrariũ. & ſecundum hoc, nõ poteſt opponi de eo, q̃ eſt C. ne licea. poten. l. j. & ij. vbi ceſſa actio potentiori amittitur, quia ibi eſt incorporalis.
l ¶ Mouetur.ʒ non eſt neceſſe, ſ. ꝓ lis conteſtet, ſtatim enim reſtringit, cũ dicitur iudiciaria cognitione, &c. libelli ergo dari neceſſe ẽ, ſed nõ litem teſtari, licet multi cõradicant. Item ſimplex interdictio non facit rem litigioſam, vt C. eo. l. j. & ff. eo. l. j. Accurſ. m ¶ Conſtitutionem.ʒ poſitam. C. eo. l. fi.
n ¶ Obtinere.ʒ id eſt, intelligi.
o ¶ Diſcernimus.ʒ vt ſciens emptor re careat, & pretium detur fiſco, non vt lucro cedat alienantis: imò ipſe dat tantundẽ, ſi ſit emptor ignorans, pretium rehabeat, ſi ſoluit tm̃, quod ſi eius tertia, vt C. eo. l. fin. Acc. p. ¶ Perſpeximus.] ſ. per eandem l. fi. C. eod. circa finem.
q ¶ Diuiſio.ʒ quædam enim fiunt cum vniuerſitate, quæ aliàs non fierent, vt ff. de acquir. rer. do. l. quædam. & idem dicas i dotis cauſa, & don. propter nupt. & tranſac. & legatis, & fideicomm. vt C. eod. l. fin. ſ. fin. in fi. & j. proxim. ſ.
r ¶ Litigantem.] actorem, vel reum.
s ¶ Conſequatur.ʒ quid ſi hæres agere nõ vult? Rñ. compellit eum legatarius, vt ff. de leg. j. l. ſi ſic. ſ. fin. Et not. de hoc triplex ius, nam iure veteri agebat hæres, & in omnem euentum legatario tenebatur, vt C. eo. l. iij. & hoc ante Iuſtin. per Iuſti. verò agebat legatarius ſuo periculo, vt C. eod. l. fin. in fin. hodie verò agit hæres, ſed periculo legatarij, vt hic ſubiicit. & ſecundum hoc, dictæ leges corrigũtur hic in hoc. Accur.
t ¶ Dereliquit.] hoc enim preſumimus, nec cõtrarij probationem recipimus. Accurſi.
v ¶ Fieri.] ſic & dominus eum procuratore, vt ff. de procu. l. Paulus rñ. ſic legatarius cũ eo, qui cõuenitur querela, vt ff. de inoff. teſta. l. ſi ſuſpecta. & ff. de appellatio. l. ſi perluſorio. Accur.

QVod medicamenta† morbis, hoc exhibẽt iura[a] negotiis. vnde conſequitur vt nonnunquã à iudicio diſcordet effectus, & quod credebat coniectura prodeſſe, experimento inueniatur inutile. probat igitur hoc præſentis etiam neceſſitas ſanctionis, in qua priuilegium ex religioſo propoſito ſacroſanctis eccleſiis Dei, & monaſteriis, aliisque religioſis locis conſtõe nũa nuper indultum, neceſſaria correctione diſtinguimus. Dudum ſiquidem iuſſeramus ad centum illis annos exceptionis propagari curricula: per cuius licẽtiam ſanctionis negotia quidem multa cõmota ſunt; & velut antiquorũ vulnerum[b] obductæ patuerunt iterum cicatrices, ſed eorũ ſanitas prouenire non potuit, probationem, ſcilicet difficultatib. impedita, quoniam per tantum ſeculi magis q̃ temporis ſpatium nec documẽtis ĩtegritas, nec actis fides, nec ętas valet teſtibus ſuffragari. [c] Vnde quia largitati noſtræ cauſarum nõ occurrit anguſtia[d] cum ratione ſimul, ac religione tractantes prędictum priuilegium, vſq; ad poſsibilem modum deducere experimẽto retraximus, & iubemus in negotiis, quę antehac xxx. annorum re mouebat exceptio, nunc venerabilib. eccleſiis, monaſteriis, & xenodochiis nec non orphanotrophiis, & bephrotrophijs, & ptocotrophiis xl. anno. protelatio conferatur, ſalua ſcilicet circa alias ꝑſonas, & cauſas virtute, quam ſemper tricẽnalis ſibi præſcriptio vindicabat: quoniam hanc decem annorũ adiectionẽ ſolis, vt dictũ eſt, religioſis locis, eorumq; iuri, vel contractibus indulgemus: vt ſopitæ hoc temporis ſpatio tam perſonales, quam hypothecariæ actiones, in perpetuũ conquieſcant, nihil penitus aliis exceptionib. derogante., ſed tã in aliis,[e] quã triẽnio vim, roburq; tenentib. in illis nanq;, vt dictum eſt, negotiis, religioſos contractus memorato quadraginta annorũ priuilegio volumus perfrui, in quibus eis cẽtum annorũ prærogatiuã conſtitutionoſtra cõtulerat. ¶ Si quas planè cauſas ante hanc noſtram cõſtitutionẽ ab eccleſiis, cęteriſq; ſacris locis vbicunq; cõmotas, iudicialis ſententia, aut tranſactionum conuentio terminauit, nolumus refricari, ſed in reliquũ illis hanc obiici ſanctionẽ, quas antehac ſopitas octo luſtrorum[g] ſilentio moueri hactenus, aut motas terminari nõ contigit. Illuſtris igitur, & magnifica auctoritas tua, quæ per hãc generalem legẽ noſtra ſtatuit æternitas, edictis propoſitis, ad oĩum notitiam faciat peruenire. D. Kal. Iuniis Conſtan. Imperij Dn. Iuſti. A. P. P. ann. xv. Baſil. V. C. Coss.

De litigioſis, & † de decima parte litis ab actore cautela præſtanda.

TITVLVS VIII.

NOVELLA CXII.

¶ Reſtitutoria efficitur mobilis, & immobilis, cùm inter poſſeſſorem, & petitorem de eius dominio cauſa mouetur per iudicialem conuentionem, aut Principi precibus oblatis, & reo cognitis. Angel.

¶ Imperat. Iuſtinianus A Theodoto Orientalium prætoriorum Præfecto.

MVlta quidem de litigioſis tam antiqua legiſlatorum prudẽtia,[f] quã imperialis diſpoſitio promulgauit. ſed in præſenti quidem iudices à noſtra clementia petierunt, vt dubietatẽ diſcernamus, quæ adhuc ꝓp huiuſmodi cauſis in iudiciis commouetur, & leges necnon conſtitutiones ſuper his poſitas apertius explanemus: vt iam manifeſtiſſimũ ſit, quas res vocari litigioſas oporteat. Ideoque ſancimus litigioſam dici, & intelligi rẽ mobilem, & immobilẽ ſeſeq; mouentem, de cuius dominio cauſa inter petitorem, & poſſidentem[k] mouetur,[l] aut per iudiciariam conuentionẽ, aut per preces † Principi oblatas, & inſinuatas iudici, ac per eũ aduerſario interpellatoris cognitas. in his eĩn caſibus etiam prẽteritam conſtitutionem[m] manſuetudinis noſtræ per hanc volumus obtinere,[n] in qua ſciẽtes, & ignorãtes emptores diſcernimus.[o] & hoc adiiciendũ eſſe ꝓſpeximus,[p] vt ſi lite de rẽ litigioſa pendente pulſatũ contigerit ab hac luce recedere, hęredes autẽ eius vel le diuiſionem rerũ facere, ſine aliquo obſtaculo liceat eis hoc agere. Quando enim res litigioſę per ſucceſſionem ad hæredes pueniunt, non debet alienatio intelligi earũ inter cohæredes diuiſio.[q] ¶ Et hoc autem præſenti noſtra lege decernimus, vt ſi cõtigerit vnum pro tali cauſa litigantem,[r] ab humano conſortio recedentem, per vltimam voluntatem res aliquas, de q̃b. dominij dubitatio vertitur, legati nomine cuicunque relinquere, ſiquidem hæres iudiciali ſententia dominus earum fuerit demonſtratus, tunc legatarius, q̃d ei relictum eſt, modis omnibus cõſequatur.[s] Si verò hęres in iudicio victus extiterit, non habeat legatarius licentiã, aliam rem ꝓp eodem legato hæredẽ exigere: qñ ſciens teſtator rem litigioſum eſſe, litis euentum legatario dereliquit.[t] Vnde damus licentiã legatario, ſi hoc prodeſſe ſibi putauerit, litis participem fieri:

† Et ꝺ cautione, q añ reorũ citationẽ præſtari debet ab actorib. & qñ actor priuilegio vti neq̃at, quòd inuitus agere non cõpellatur. Hal.

† Concor. glo vnica. in fi. in ca. relatum exẽ de off. deleg at. vbi ꝺ q̃ ſicut per libelli oblationem res efficit litigioſa ita ꝑ citationẽ ꝓpetuatur iuriſdictio delegati.

vt ne

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ab hoc.ʒaliàs ad hæc.alias ad hoc,& quælibet est bona litera.
b ¶ Et quando.ʒetiam pendente lite iam ſuper hypothecaria: nam & hoc hic dicere intendit. Sed nunquid tenetur actione in factũ debitor qui alienat causa mutandi iudicij? Rñ.ſic,vt ff.de alie.iudi.mutan.cau. fac.l.j.& licet ille tit.locũ habeat,antequam ſit res litigioſa, tamen mul
tò magis poſt hẽt locũ, vt arg.ff.de pecu.l.ſi poſtea.Sed alij intelligunt hunc §. vt ſi agatur rei vend.contra aliquẽ,non ideo ,phibeatur rem obligare, licet prohibeatur eam aliàs alienare.
t ¶ Vendicare.ʒper hypothecariam,debitore, ſ.poſſidente, qui nõdum tradiderat eã emptori, vt §.ſ. fideiuſ.§.ſed neq; ad res.quæ eſt contra, ſecundùm Ir.vel fortè emptore etiã poſſidente,& ita hic corrigitur, quod §.de fideiuſſore dicit: & hoc ſecundùm Bul. Vel tertiò hic,excuſsis tamẽ primitus bonis d'bitoris, & mandatoris,& fideiuſſoris,& ſponſoris,vt ſup. de fideiuſ.§.ſed neq;.co. j.ſecundũ Al.quod verũ videtur. Vel hoc locum habet, quãdo agit creditor,vt ex ipſo pignore ſibi ſatisfiat, vel aliud in tacito pignore, vt hic; cũ hoc ſecũdũ leges veteres erat,vt ff.de iur.fiſ. l.Moſchis.& dixi §.in p̃dicto contrario.Accurſ.
d ¶ Fiat.J vt C. de pi.l. debitorem.& ff.de diſtr. pi.l.ſi creditor.§.fi.& facit ff.de pi.act. l. quãuis.
e ¶ Creditoribus.ʒ qui poſſideant, vel petant.
f ¶ Aliquos teneri.ʒcũ in præſentia ſint.Accur.
g ¶ Interlocutionib.ʒ i. præceptis: nam omne præceptum iudicis, qđ facit ad cauſam finiendam,eſt interlocutio,vt ff.de arb.l.qualem.in fin.
h ¶ Et actis.ʒi. ſcriptura inde facta authore iudice. Sed nunqd ex hac ſcilicet ſcriptura oritur actio reo? Rñ.non:ſed vt iudicis offm in exigenda decima interueniat: licet ſtipulatio non fuerit appoſita ſecundùm Azo. ſi autem ſit appoſita, ac quiritur vtilis, etiam ex ſtipulatione executorib. vt ff. rem pupil. ſaluam fore l.iiij.in princi.
i ¶ Officij.Ji.officialiũ, vt ponat miniſteriũ pro adminiſtrantibus.Accu.
k ¶ Præſtiterit.ʒ ſed cui? Reſp.executoribus: nam ex eorum pacto habebit reus vtilem actionem,vt modo dixi, vel ipſi cõuento ſine dubio.
l ¶ Permaneat.ʒ ſcilicet actor.Sed cõtra C.đ appel.l.eos.in fi.nam nullus cauet de prouocatione appellationis exercẽda,vt ibi dicit.Sed dicas illud corrigi per iſtud, ſecundũ Azo. Vel illud in appellatiouis cauſa, hoc in principali.
m ¶ Expenſarum.ʒ no.

† Ad intel. huiꝰ.§. vid. Michael. Vrcur. i l.ſi finita.§. Iulianus. nu. 70.& 71.de dam.infec.
† Admone ri.

vt ne aliquam fortè negligentiã, ſeu proditionem hæredi poſſit obiicere. ¶ Ab hoc a autem litigioſi vocabulo hypothecas ſeparari decernimus, & in his hanc diſtinctionem tenere, & ſi quidem ſpeciales res mobiles, vel immobiles, aut ſe mouentes nominatim fuerint hypothecæ ſuppoſitæ, liceat quidem debitori eas cui, & quando † voluerit, vendere, hic tamen, vt ex pretio earum uſque ad debiti quantitatem ſatisfaciat creditori. Si autem hoc debitor non fecerit, damus licentiam creditori, qui rem venditam ſuppoſitam habet, eandem rem vindicare, donec ei ſatis pro debito fiat. d Hoc autem præcipimus obſeruari, ſi non fortè ante aut per generalem, aut per ſpecialem nominatim hypothecam eadem res aliis fuerit creditoribus e obligata: tunc enim ſecundùm ſacrarum noſtrarum legum tenorem, temporum priuilegia vnicuique creditorum ſeruari decernimus. Ex quo iam claret, quòd generales hypothecas multò magis litigioſi vocabulo volumus contineri, ſed earum actiones ſecundùm veterum legum conſtituta examinari, & inde vim præcipimus obtinere. Et hæc quidem de litigioſis,& ſpeciali necnõ generali hypotheca diſpoſuimus, vt iam nulla de his in iudiciis dubitatio generetur, ſed ſecundùm diſtinctionem huiuſmodi certamina terminentur. ¶ Ad excludendas † autẽ calumnio sè mouẽtium intentiones,& executorum fraudes,aliud inuenit prouidentia noſtra remedium. Sancimus enim omnes iudices, ſi quãdo aliquos teneri, f vel amoueri † voluerint, hanc conditionem in ſuis interlocutionibus g adiicere, vt non aliter conuentionales libelli pulſatis porrigantur, aut ſportulæ executoribus dentur, niſi priùs & in libello actor per ſe, aut per tabularios ſubſcripſerit, & actis h interuenientibus fideiuſſorem idoneum periculo competentis officij i præſtiterit, k confitentẽ,quòd vſque ad finem litis permaneat, l & ſuas intentiones aut per ſe, aut per legitimum procuratorem exerceat, & ſi poſteà fuerit approbatus iniuſtè litem mouiſſe, ſumptuum,& expenſarum m nomine decimam n partem eius quantitatis,quæ in libello continetur, pulſato reſtituat.Si autem dixerit nõ valere fideiuſſorem dare, tunc apud iudicem à quo cauſa examinanda eſt,ſanctis propoſitis euangeliis per ſacramentum hoc ipſum o affirmet, & ſic iuratoriam cautionem † exponat, & per eam hæc, quæ ſuperiùs dicta ſunt profiteatur. p ¶ Si verò non hæc omnia, quæ prædiximus, ſecundùm ante latum modum proceſſerint, nullatenus pulſatum reſponſum facere executori concedimus. Nã ſi citra memoratam diſpoſitionẽ aut aliquis iudicum, aut officium eius, vel quilibet executor negotij aliquem conuenire præſumpſerit, iudex quidem, & officium eius denarum q librarum auri pœnam ſuſtinebit, ipſe autem executor negotij & confiſcationem ſuæ ſubſtantiæ patietur, & exilio quinquennali damnabitur, pœna videlicet ex hac lege competente,periculo viri magnifici pro tempore Comitis rerum priuatarum exigenda, & noſtri fiſci iuribus inferenda. ¶ Omne autem diſpendium, quòd pulſatus ex hac conuentione præter tenorem noſtræ legis factum perpeſſus fuerit, ex petitoris ſubſtantia pulſato reſarciatur, periculo iudicis, cuius ab executore detentus eſt, r necnon & officij, quòd eius iuſſionibus obſecundat: vt vndique noſtro imperio ſuperna Maieſtate, ac Diuinitate crediti pro ſua indemnitate lætentur. Cauſas verò, † quæ ex conſenſu vtriuſque partis in iudicio mouentur,à pœna huius conſtitutionis liberas eſſe decernimus,&ſicut aliis noſtris continetur conſtitutionibus, † terminari.

¶ *Actor qui actionem in iudicio propoſitam, poſt litem conteſtatam proſequi differt, tribus iudiciarijs edictis citatur, poſt quæ, ſi adhuc uenire recuſat, iudex poſt annum ſibi adhuc indultum ſententiã profert. Bartolus.*

¶ Omnem u verò † cauſarum finẽ volentes celeriter peruenire, illorum malignitatibus obuiamus, q tantũmodò proponunt actiones, nolunt autem vſq; ad finem exercere iudicium, dicentes legem

quod qui iniuſtè litem mouet,ad expenſas tenetur,vt hic,& C.de Epiſc. & cler.l.omnes.in fi.& §.de exhiben.§.quia vero.& C.de iudi.l. properandum.§.ſi verò.Accur.
n ¶ Decimã.ʒDicunt qdã, quod hęc decima nõ excedit vltra xxxvj. aur.vt §.de exec.§.j.co.vij.Alij dicunt,q excedere poteſt, & illa auth.

Expenſis multatur iniuſtè mouens litem.

ante conteſtationẽ loqr, hæc poſt. & ſic næc differt ab illa, nec altera eſt ſuperflua.Tu dic,q il la fit propter incipiendã cauſam, hæc p̃ finiendã. ſed quæ cautio priùs fiet? Rñ. illa: tũ quia eſt in ordine huius libri prior, tũ quia reſpicit principiũ,qđ prius eſſe dẽt, vt arg.C.de no.co. con. §.fi.Itẽ an continuè hæc poſt illã? Rñ.ſic. Vel dic ſecũdũ Io. illa ante receptionẽ libelli, hęc poſt, licet antequã reo detur. Item quid ſi plus expendit quã decimã? Rñ.totũ ſibi reſtituitur,ſi hoc iurat,vt arg.§.de exhiben. §.quia verò.col.v.& ĵ.e. §.omnẽ.& ff.de iu. l.eũ. & C.de iudi.l.properandum.§.ſi verò. Sed videtur,q hęc decima nullo modo ſit præſtanda, vt inſti.de pœ.te.liti.§.hęc autem. quæ eſt contra. Sol. illa corrigitur, vt hic. Item,quod ſubiicit, quãtitatis,largè accipe, & pro ſpecie,vt ff. de le. iij.l.quiſquis. Et ſic nothic,q etiã in actione p̃ſonali debet actor dicere certã i libello,vt hic, & ff.de rei vendic. l. ſi in rem. §. & ſi veſtimenta, & ff.de dolo. l. item exigit.& ff.de iureiu.l. Prætor.in prin. Accur.
o ¶ Hoc ipſum.ʒ ſcilicet,ſi deiuſſorem ſe dare nõ poſſe, quòd ſubiicit, & quòd duo iurãt,ſic & ĵ.vt nul.iu. §. ſi verò crimen.& C.de aſſer.toll.l. j.§.omnes. & ff. q ſatiſd. cog.l.de die.§.fi.& facit ad §.ĵ.de ſanc.Epiſcop. §.nulli.co.ix.&§.de nup. §.qui verò.in fi.§.co.iij.
p ¶ Profiteatur.ʒ ſcilicet, quod vſq; ad fi.litis. permaneat.Accur.
q ¶ Denarum. ʒ id eſt, decem, & decem, vt ff. de leg.j.l.ſiquis teſtamẽto. §. titio.
r ¶ Detentus eſt.Jid eſt, citatus re, & verbo.
s ¶ Ex conſenſu.ʒi. arbitrio, ſecundùm quoſdã. nã ibi non præſtatur prę dicta cautio, ſecundum eos. Sed cõtra.ff.de arb. l.j. dic ergo,ibi,vt remittatur partium conſenſu. nam conſenſu partium de iure interdum relaxatur,vt argum.ff.de feriis l. j. j. reſpon.
t ¶ Conſtitutionibus.ʒ quaſi dicat ſine huius cõſtitutiõis auxilio, ex quo partibus placet.
v ¶ Omnem.ʒ ſup. ad omnem,&c.
x ¶ Legem.ʒvt C.vt ne mo inuitus agere, uel accuſare.

Facit ad hũc text. j.in c.ſi cui. de lect. lib. vi. & ff. de fabulano. ex de.& ibi vbi dd. coram arbitro no poſſe litem cõtestari nec ibi poſſe cit. partes. Facit ad hunc §. ſi ſtatuerit. ibi gl. & ibi Bal. & per hoc §. fi. & ff. de iudi. l. ſi quis. §. finaliter. & C. de pact. l. ſi conuenerit. C. de iudi. l. ſi quis. ſup. l. citetur

sc & C.de ser. fu. l. qui cunq;.& ff.de re mil.l.ij. §.si plures.& ff.de pœ.l. si quis aliud.

e ¶ Legis autem .} vt C. vt nemo inuitus agere, vel accusare.

b ¶ Priuilegio.}id est, priuilegiis.

c ¶ VT NEQVE milites, neque fœderatus, &c.

d ¶ Vm domini. Vtilitates.} aliàs necessitates.

e ¶ Quibus.}scilicet militibus.

f ¶ Militant.]Collocati l.vltima.

g ¶ Rebus.}scilicet vt incontinenti Barbarorũ refrenetur audacia,& publicæ res augeantur, vt ſ.dixit.

h ¶ Eis.}scilicet priuatis.Accur.

i ¶ Implentes.]scilicet milites.

k ¶ Triginta dierũ.]at. contra.ſ. vt factę no.cõſtit.§.vt autem.collat.v. Solu.vt ibi.

l ¶ Obseruauerint.] id est, obedierint.

m ¶ Optiones.} simile vt liceat matri,& auiç. §.quod autem simile. C. de iure fi.l.penul.simile ff.de bonis dam.l.Diuus. §.cum quis.Accur.

n ¶ Reuertantur.} i. reuerti faciant.

¶ VT DIVINÆ iussiones,&c.

Nstræ.Corrigendum.}sic j.vt fia.filij. col.ix.i prin. argu.ũ.§.qui.mo.na. et fi. §.tribus. coll. vij.

p ¶ Nam præsenti.]incipit constitutio.Accur.

q ¶ Iussionem.}i.priuilegium,in quo aliquid iubet, vel concedit in fauorem, in commissionibus causarum fortè est aliud,vt obseruari in curiis videmus. Azo.

r ¶ Iudici.} i.ad quemcunq; iudicem.Accur.

s ¶ Quæstoris.} Qui tribus modis dicitur, vel à quærendo, de quo non loquitur hic, vt credo, vel qui, legendis principalibus libris vacat, de quo fortè hic loquitur. tertiò,qui præest capitalibus causis,ad ferendas, vel legendas sententias, de quo fortè hic loquitur,vt ff. de off. Quæst.l.j. §.fi.& ff.de orig.iu.l.ij.§. deinde cùm ærarium. & §.qua diximus.Accur.

t ¶ Contineatur.} ex hoc §.sumitur, quod est C.de di.resc.l.fin.§. fin.

Concor. cũ hoc tex. xxiij. qõ. j. p totã illã quęstionẽ & maxime in c. militare.

colus eius agnoscitur, qui interruptam iterum litem deseruit, q̃ qui semel accęptam dereliquit.

¶ Legis autẽ privilegio, b quæ nolentibus non imponit necessitatem proprias actiones mouere, illis tantummodò vti concedimus, qui nullam secundùm prædictos modos aduersário mouerint quæstionem. Hæc autem omnia obtinere decernimus in causis, q̃ nec dum vel iudiciali sententia, vel amicabili conuentione, vel alia iuri cognita decisione finitæ sunt, Theodote parens charissime atq; amantissime. Illustris itaq;, & magnifica auctoritas tua præsentem nostri numinis legem in perpetuo valituram, edictis in hac Regia vrbe propositis, & præceptionibus in vniuersis prouinciis sub tua constitutis iurisdictione directis faciat manifestã, vt oẽs ea, quę p vtilitate eorũ sancimus à se custodienda cognoscãt. Dat. iiij. Id⁹ Septẽ. Cõstant. Imp. D. Iustiniani P.P. anno xv. Basilio V.C. Coss.

Vt † neq; miles neq; c fœderatus obseruetur domui priuatæ, aut possessioni alicuius.

TITVLVS IX.

¶ *Nullus militem, vel fœderatũ in domo, vel propria possessione retinere præsumat. contrafaciens sua d gnitate expellitur, & eius bona publicantur, milites militia priuantur, & etiam iudices negligentes x. libris auri puniunt, & exilio tradunt. Ang.*

¶ Imper. Iustinianus A. Theodoto Orientalium prætoriorum Præfecto.

Vm domini Dei beneuolentia ad custodiam nostrorum subiectorũ militarium rerum incipit ordinatio. His enim prouidentia Dei dispositis, Barbarorum quidẽ incontinentia refrænatur, Reipublicæ verò res augẽtur. Et quoniam aliqui propriæ salutis pro nihilo faciẽtes rationem, milites, & fœderatos, qui debent p libertate Reipu. contra inimicos certare, præsumunt subtrahere, & in priuatas suas occupaſ vtilitates, d præuidimus per præsentem legẽ nostram omnibus interdicere, vt nullum decæterò præsumant militem in quocunque relatum numero, aut fœderatum subtrahere, & in sua domo, aut in propriis habere possessionibus, pro quibus e nos multos sustinemus labores. exercentur enim, & militant, f vt communibus vtiles sint rebus. g ¶ Sint igitur omnes sciẽtes, qui milites, aut fœderatos aliquos in suis habẽt domibus, aut possessionibus, aut qualitercunq; obseruãtes, & quasdam eis h proprias implentes i vtilitates, q̃ nisi intra triginta dierum k dilationem computandorũ ab insinuatione per loca præsentis nostræ dispositionis, eos expulerint, substantiæ quidem habentium eos, aut retinentium, publicationi subiectæ, fisco applicabuntur, ipsi verò & dignitatibus, & militiis, quas habẽt, expellent: milites verò, & fœderati, qui eos post dilationem obseruauerint, l non solùm militia spoliabuntur, sed etiam vltima sustinebunt supplicia: scientibus etiã vniuscuiusq; Prouinciæ iudicibus, quia si aliqui inueniantur in locis, quæ sub his sunt exactoribus, aut cõuictoribus, aut personis aliquibus, aut dominiis, aut possessionibus, aut quibuslibet propriis vtilitatibus permanentes, & non celeriter istos comprehenderint, & suppliciis subdiderint, & milites quidem ad numeros suos transmittant, in quib. militant, fœderatos verò ad proprias optiones, m ipsi decem librarum auri pœnam exigentur, & insuper exilio tradentur, vtpote nostras iussiones præsumentes negligere. ¶ Nemo igitur neq; diuino quodam typo† de hoc forsan facto, neq; præceptis iudicum vtatur, neq; aliquis nostrorum iudicum huiusmodi aliquos typos, aut præceptiones iudicum suscipiat, sed cum omni celeritate militantes quidem ad proprios numeros, fœderati verò ad suas optiones reuertantur, n & pro communibus certent rebus. nullo enim modo decęteros concedimus nostros milites, aut fœderatos in quibusdam omnino priuatis vtilitatibus occupari. ¶ Quæ igitur placuerunt nobis, & per præsentem manifestata sunt legem, tua Eminentia prænoscens, in hac quidem felicissima ciuitate edictis secundùm morem propositis, in Prouinciis verò præceptionibus destinatis, omnibus manifesta constituere festinet. Data Idibus Aprilis, Constantinopo. Imperij Dn. Iustiniani P.P.A. an. xvj. Basili. V. C. Coss.

† De militibus. Haloa.

† Id est, scripto Principis. Haloa.

Vt † diuinæ iussiones subscriptionem habeant gloriosissimi Quæstoris.

TITVLVS X.
NOVELLA CXIIII.

¶ *Nulla diuina iussio per aliquem iudicem recipiatur, nisi sit sub relata subscriptione Quæstoris denotantis inter quos, & ad quem iudicem, & per quam personam directa fuerit. contrà faciens pœna xx. librarum auri multatur. Angelus.*

¶ Imperator Iustinianus A. Theodoto sacrorum præto. Præfecto.

Nstræ serenitatis solicitudo remediis inuigilat subiectorum, nec cessamus inquirere, si quid sit in nostra Republica corrigẽdum. ideo namque † voluntarios labores appetimus, vt quietem aliis præparemus. Vnde ad vniuersorum vtilitatem pertinere perspeximus, si sacras etiam iussiones cum competenti iubeamus cautela procedere, ne aliquibus liceat eas pro sua voluntate profiteri. ¶ Nam præsenti p lege decernimus nullã diuinã iussionem q neq; per viri magnifici Quęstoris adiutores, neq; per aliam cuiuslibet militiæ, aut dignitatis, aut officij p̃sonã, cuicunq; iudici r confectã, à quolibet suscipi cognitori, cui magnifici viri Quæstoris s adnotatio subiecta non fuerit, qua contineatur t & inter quos, & ad quẽ iudicẽ, vel per quam fuerit directa personam: quatenus omni posthac ambiguitate submota, nulla cuilibet excusationis relinquatur occasio: sciẽtibus iudicibus, vel administratoribus vniuersis, quòd si in quolibet negotio sacram susceperint iussionem, nisi cui Quæstoris viri magnificentissimi fuerit subiecta adnotatio, multa xx. librarum auri, & officium eorum simili

† Contemnant scripta Principis & Haloander sacris iussionibus.

† Contemnant super regulis in causa bona mortis, de testam. plagiariis, in prouinciis decretorum casi. & in cic impetrationis in gl. super verbis, & de electis in causa filiandæ j. extra de cens.

a ¶ Quibus iubemus.} scilicet iudicibus.

¶ IN MEDIO LItis non fieri, &c.

b Mnia. Disponẽtes.] nos p dictas iussiones.

c ¶ Typũ.}i. chartulã, qua scribebat quid faciendum fit. Accur.

d ¶ Præscriptionem.] aliàs descriptionẽ. Acc.

e ¶ Dispositionẽ.} q̃ a nos volumus, q̃ nostræ ll. volunt, vt ſ. de iud. §. oẽs autẽ. col. vj. sic ff. ad Turpil. l.j. §.j. ibi, pœnæ verò per se, &c. Et sic not. quòd nõ licet supplicare, lite pẽdente, vt hic, & C. vt lit. pen. l.j. & ij. & facit C. si cõtra ius, vel vti. pu. l. fin. Accur.

Lite pendẽte supplicare non licet.

f ¶ Negotium.] scilicet, relatum. Accur.

g ¶ Aliqua.} scilicet, nobis Imperatoribus.

h ¶ Iudicem.}ita neq; iudicanda ab alijs aliorum doctrina. Azo.

i ¶ Iudiciũ.}i. sentẽtia.

k ¶ Dictum.}i. inchoatum, aut antiquatum.

l ¶ Valeat.} vt ff. quib. ap. nõ licet. l.j. j. rñ. & ff. de mil. l. minor. j. rñ. & de arbi. l. nã Magistrat⁹. & ad tre. l. ille. §. tẽpestiuũ.

m ¶ Declarationẽ.] vt ſ. de iudi. §. fin. & C. de legi. & cõ l. cũ de nouo. & ff. de iudi. l. eũ. §. j. Et not. quòd ẽt Principis sententia debet esse scripta, sicut & cuiʃ libet alterius, vt C. de sentẽ. ex breui. rec. l. fin. Accur.

Principis sententia debet esse scripta.

n ¶ Referendariorũ.] i. facta à Referendariis volũtate Pricipis. Acc.

o ¶ Sanctione.} aliàs functione. Accur.

p ¶ Ferre.}id ẽ. facere.

q ¶ Super hoc.] Quid addit p̃dictis hic §. cum dicat sup hoc? Rñd. hic dicit de causis, quę pendebãt tẽpore huius l. q bus pẽdẽtib. ſmiliter dicit supplicationem, vel impetrationẽ nõ tenere. Et sic not. leges ad p̃terita trahi, & ad p̃sentia, q̃ hoc cauetur, vt C. de leg. & cõſtit. l. leges, & constitutiones.

Leges ad præterita aliquando trahuntur.

r ¶ Leges.]leges dico disponentes iudicantis examinationẽ, aut sentẽtias, vel p etiã si quispiã præcessit impetrãs sanctionẽ. etenim, &c.

s ¶ Hanc.}sententiam diffinitiuam.

t ¶ Retractationis.}forte rõne minoris ætatis, seu supplicationis. Al. adeo ẽt, vt si post sententiã fiat lex noua, nõ valeat, vt ſ. ti. px. in prin.

v ¶ Eã autẽ.] sic construe, & habebis sensũ, eã autẽ iussionẽ, quæ disponit quidẽ iudicãtem aut iudicare futurã quæ

† Epitomam habet Scring. & Haloander sacris iussionibus.

milli pœna plectetur: quibus a iubemus, si qua talis iussio ad eos p uenerit, mox ad prędictum virum magnificum Quæstorem referre, aut cum illo, qui hæc ingerit, destinare: vt in eum vindicta procedat, quam in falsarios iura nostra constituerunt, Theodote parens charissime, atque amantissime. Quam legem perpetuò valiturã Celsitudo tua ad vniuersorum faciat peruenire notitiam.

In medio litis non fieri sacras formas, aut sacras iussiones, sed secundùm antiquas leges generales lites decidi. †

TITVLVS XI.
NOVELLA CXIII.

¶ *Iudex de causa cognoscens iudicare, & procedere in ea debet secundùm legem, nõ secundùm sacras formas, & iussiones lite pendente emanantes, & sententia Principis in scriptis lata non potest ab aliquo retractari. Ang.*

¶ Imp. Iustinianus A. Theodoto sacrorum prætorionum Præfecto.

Mnia secũdũ nostras leges agi volẽtes, & harum uiirtutem seruari studẽtes, perspeximus præsentẽ scribere legem ad ipsarum legũ obseruationẽ. Agnouimus .n., quoniã quidam iudicũ volẽtes eis, q̃ causas dicunt, tergiuersari, & celare suas festinãtes dilationes, † excusant se frequẽter, dicentes, q̃ sacrę formæ, aut sacræ iussiones, aut dispositiones spectabiliũ nostrorum Referẽdariorũ insinuatæ eis sunt, tanquam disponẽtes, b quemadmodum oporteat negotium examinari, aut iudicari. ¶ Et propterea sancimus, vt dũ lis examinaſ, siue in pecuniariis, siue ĩ criminalibus, aut aliis quibuscunq; emergẽtibus causis apud iudices, siue hic, siue in ꝓuinciis, neq; pragmaticũ typũ, c neq; aliã præscriptionem, d neq; sacrã nostram quamlibet ex scripto, aut non scripto iussionem, aut dispositionẽ in hac Regia ciuitate spectabiliũ nostrorum Referendariorum, aut alteriʃ cuiuslibet, disponẽtẽ eos quo modo decet inchoatũ examinare, aut iudicare negotium, e insinuare iudicãtibus, aut insinuatam valere: sed secũdùm generales nostras leges causas examinari, & decidi. Quod enim ĩ legũ positum est potestate, non egebit aliqua f extrinsecus dispositione. Si quod enim ad nos negotium, apud iudicem, g iam dictum, aut antequàm hoc principiũ sumat, ꝓspeximus nos hoc per proprium nostrum iudiciũ h disponere, & dicere, † hoc ne quaquã alterius iudicis egebit iudicio. Sicut enim à nobis p sacrũ, sicuti dictũ k est, iudiciũ dispositum, aut decisa non egebunt aliorum examinatione, aut iudicio, aut retractatione aliqua: sic nos, quibus Deus † sanciendi potestatẽ donauit, si aliquod iudiciũ in quolibet negotio protulerimus, non alij iudici hoc cõmittimus, siue per formas, siue per dispositiones spectabiliũ nostrorum Referendariorũ, aut alterius cuiuslibet, quomodo cõuenit hoc negotium examinari aut iudicari: vtpote quia à nobis semel iudicatũ est, quod retractari à nullo valeat l: his videlicet tenentibus, quando scripta talis aliqua nostra procedit sententia. Si verò aliqua dubitatio iudici de aliqua fiat lege, nuntiet ad nostram potestatem, & à nobis expectet causę scriptam declarationem, m aut interpretationem, & secundum eam decidat litem. ¶ Si verò dum causa dicitur pragmatica nostra forma, aut dispositio spectabiliũ nostrorum Referendariorum n, aut alterius cuiuslibet, aut aliud ali quid horum, quę dicta sunt, omniũ, iudicãtib. insinuetur, ordinans in his examinationẽ, aut sententiã: iubemus iudicẽ quidẽ omnino nõ respicere, † sed his vacã tibus, & nullã penitus habentibus virtutẽ, secundùm generales nostras leges causã examinare, & legitimo fini contradere. Si autẽ hoc nõ custodierit iudex, decẽ librarum auri eũ subiacere pœnę: vt etiã aliã nostram maiorem indignationem experiatur, eidẽ pœnę subiecto & eo, qui præsumet talem aliquã dictare formã, & ministrantibus ei, & talẽ aliquam o dispositionẽ facientibus spectabilib. nostris Referẽdariis. Et hęc dicimus siue ex sacra nostra sanctione p iudicare quispiã deputatus est, siue ex præcepto iudiciali, siue secundũ arbitrium, aut cõpromissariorum schema quæstionẽ audit siue scripto, siue sine literis. Sed vel si quis iudicũ propriam despiciens salutem, ex aliquo tali præsumpserit sententiam proferre; hanc ita infirmam esse volumus, vt neq; appellatione indigeat, neq; ex compromisso inferatur pœna. nos enim oẽs iudices secundùm generales nostras leges examinationes, & sentẽtias ferre q volumus. ¶ Illud quoq; indubitatum erit, quia neq; iudicialis quęlibet valebit iussio, extra quod ordinatũ est hac nostra lege. ¶ Super hoc r autem & illud iudices nosse opus est, quia cõpetẽs est, eos & quæ adhuc, & nũc mouentur quęstiones, secundũ generales determinare leges, s vel si quispiam præcessit impetrãs sanctionẽ disponẽtem iudicantis examinationẽ, aut sentẽtiam. Ei enim, qui tale aliquid impetrauit iã, sententiam q; definitiuã nõdũ promeruit, nihil ex iis, q̃ impetrauit, ꝓdesse volumus. Si .n. semel peruenit sentẽtia definitiua data, nequaquam t hanc ex nostra hac pscrutari lege iubemus: licet appellatio subsecuta fit, aut retractationis u est aliqua species † contrasententiã. Eã aũt x iussionem, q̃ nõ disponit quidem iudicantẽ, aut iudicare futurum, y quomodo oporteat quæstionẽ fieri, aut iudiciũ inferri, causam verò z fini studiosè tradi legitimo a vult, aut actorũ imponet editionẽ, aut iudicẽ coget legitimã ꝓferre sententiã, aut simul aliũ iudicẽ, secundũ nostras præstitutas leges & fieri, & valere, & scripto, & sine scriptura nõ ꝓhibemus. ¶ Vt aũt oẽs

† Si qua. u. ad nos controuersia vel actitata mõ apud iudicem, vel anteq̃ ea lis initium ſumeret, d ue nerit, visum que nobis erit nostra sentẽtia eã disponere, & decidere; Halo.

† Facit ad hoc xxv. q. ij. c. imperiali, &c. vbi de hoc latè tractatur.

† Concor. cũ hoc tex. c. causam ẽ cũ gl. ſuper ver. cõmittimus, extra de testib.

† aliàs spes.

† Quæ iudicanti q dé, aut iudicaturo formã nõ præscribit. Hal.

Universidad de Deusto

a ¶ Proœmijs. ¶ quæ sunt hmõi proœmia? rñ. anni Dñi ¶ fiũt. Ité scribunt q̃dã, hic incipit cẽ talis. Ité libellus cũ partis subscriptione. Ité citatio, & similia, q̃ quasi pœmia sũt: & post hoc debet hæc lex scribi, vt sit pars monumentorũ, siue actorũ. Tertio scribit pfimatio personarum, s. saufiationis iudicio sisti. Sed vt, q̃statim post prædicta proœmia debeat fieri personarũ cõfirmatio, vt s. de exhi. §. sancimus. & §. illud verò. col. vj. Rñ. illa secundum hãc intelligit: sed hęc hodie non scribitur, cũ satis certa sit.

b ¶ Secundum quas. ¶ No. Imperatorem suiscipere imperiũ, vt secundum legẽ iudicet. sic C. de leg. & con. l. digna. & not. s. eod. §. j. ibi, quod enim in legem, &c.

¶ VT CVM DE appellatione, &c.

c ¶ Postea. ¶ & sic ad prędicta referantur negotia, vt j. eo. j. rñ. in fin. quod est mirabile. Azo.

d ¶ Capitulis. ¶ s. quæ sunt quatuor. nã quinq; principales partes hẽt hæc altitutio: licet multa incidẽter aliàs dicat, vt dixi, & sum pfecutus in summa huius tit.

e ¶ Præsenti renuntiare. ¶ valet hic renuntio pp allegationes iuris, & propter instrumẽta, sed propter testes forte ne producantur, non valet, vt s. de testi. §. quæ verò multi. colla. vij. sed sola scientia testificatorũ.

k ¶ Allegationes. ¶ quæ & in iure, & in facto, & in probationibus accipi possũt, vt ff. de ritu nup. l. si quis tu & C. si ex fal. alle. l. j. & ij. & C. de aduo. di. iudic. l. laudabile. §. quoties. Accur.

l ¶ Proponat. ¶ Iudex interrogante, an aliquid noui addere velit, vt C. de iudi. l. iudices. & hic sumitur auth. quę est ibi. m ¶ Dilatione. ¶ prima vel vltima.

n ¶ Præbeatur. ¶ imò videtur, q̃ semel tãtum, vel ad plus bis, vt ff. de fer. l. vlt. contra. Sol. hic nõ loquit de dilatione, quæ datur pśenti, & petenti, sed de quodã spatio, quod datur absenti, vt alleget. & eodem mõ opponi poterit de eo, q̃d est s. de litig. §. omnem. vbi ria edicta, & p quolibet dies xxx. dantur. Vel dic speciale hic, qñ per allegationes petit, vt ar. ff. quib. ex caus. l. ait Prętor. §. fin. & l. j.

o ¶ Prætenire. ¶ afs prætęritæ, prætęritio ad sineam fœmineã, exhęredatio ad masculinam. sic insti. d exhære. li. §. mater. & quod subiicit, nec si per quãlibet dona. &c. not. q; oportet iure institutionis aliquid filio relinqui, nec sufficit iure legati, & sic corriguntur hic iura antiqua, ff. de inoff. test. l. Papinianus. §. si quis mortis. ¶ inst. de inoff. test. §. pe. contra s. de mon. §. si verò filios. contra & s. de trien. & se. §. contra. & ¶ qua sunt similia, quibus dicitur, q̃ sufficit quoquo relicti ti. relinquere. sic ergo in minimo facta institutio excludit hęrelã, vt j. eo. §. cæterum, & agitur ad supplementum, vt C. de inoffi. testa. l. omnimõ. & l. scimus. & d. rei vxo. ac. §. videam. Vel dic, q̃ dicta iura loquũtur, quãdo nõ faciebat testamentum, sed codicillos, hic quando solẽniter testabatur: vnde iure instituit sibi, vt alibi debet relinquere. Tertij dicũt hãc intelligi secũdũ illas, & legũt sic literam istam. nec pro ñ. & dicũt, q̃d ẽ, quãlus p quãlibet donationem, vel legati, vel fideicommissi, vel alio quocũque modo dedit debitã portionem, & assume, nõ licet exhęredare, dico, nisi forsan, &c. Prima vetior videt, vt corrigant.

† Concor. cum hoc. §. gl. vlt. post med. in ca. vlti. ibi sic & p pter ingratitudinem. extra d. po stu. prælat. &c. raymundus. iuncta glos. super ver. trebellianum. in prin. extra de testam. † Dicto filius, quid i oratione sa ciat non video, quũ p dictionem patris, satis exprimatur.

a ¶ Nominatim. ¶ Hic probat secũdũ M. q̃ hodie querela cesset, nisi inter fratres turpibus personis institutis, vt instit. de inoff. test. §. j. hoc modo, pater tenetur causã exprimere, vt hic, & hęres pbare, vt C. d inoff. testa. l. omnimodo. syllogiza ergo sic, aut pater fecit testamẽtũ, aut nõ, si non, succedit filius ab intestato, vt j. de her. ab intestato. §. j. & cessat q̃rela. si verò fecit, aut inseruit causam, aut ñ, si ñ, ipso iure ñ valet, vt hic, si verò inseruit, aut eam probat hæres, & tunc repellit filius, & nihil habet, vt s. de immẽ. do. in si. & sic cessat q̃rela, aut non probat, & tũc testamentum pro nõ valido est, & ab intestato succedet, vt ¶. §. siue igitur. & sic cessat semper q̃rela. quare M. posuit vnã auth. in C. de inoffi. testa. & instit. eo. dicẽ. em. hodie cessat q̃rela, &c. & sic omnes ti. d inoff. test. sunt correcti. Sed dic pdicta vera, nisi i vltimo casu. nam si inseruit causam, & hæres nõ pbat, tũc quo iure admittitur filius, nisi p querelam? & sic cessant prædicta. Ité no. q̃ Pla. dicit hãc authen. superfluam. p l. inst. de exhę. li. §. nostra. sed est falsum: quia ibi nõ dicit de causa inserenda, sed hic dicit. Acc.

b ¶ fisse decernimus. ¶ & s. nr xiiij. vt sequitur, vsq; ad §. illum generalem autem, &c. econtra, quibus pater à filio exhęredatur, sunt septem, vt j. eo. §. & si quidem. vsq; ad §. si talis. at illæ, qui bus frater exhæredat fratrem, etiam turpi persona instituta, sunt tres, vt §. de nup. coll. iiij. §. ingratitudinẽ. sed si non turpi, tunc semper cessat querela, vt C. de inoffi. testa. l. fratres. & instit. de inoffi. testa. §. j.

c ¶ Intulerit. ¶ hæc est prima.

d ¶ Si grauem. ¶ hæc est secunda.

e ¶ In criminalibus. ¶ Hæc est tertia. Accur.

f ¶ Si cum maleficis. ¶ Hæc quarta. Accur.

g ¶ Vel vitæ. ¶ Hæc quinta. Accur.

h ¶ Si nouercæ suæ. ¶ Hæc est sexta.

i ¶ Si delator. ¶ Hæc ¶ septima.

k ¶ Si quẽlibet. ¶ Hæc est octaua. Accur.

l ¶ Venire. ¶ nam fœminæ impediuntur fide iubere per Velleianũ, vt ff. ad Velleia. l. j. & ij.

m ¶ Si cõiunctus. ¶ Hęc nona.

n ¶ Licentia. ¶ sic & e cõtra, vt j. eo. §. & quod de ea. Accur.

o ¶ Filio. ¶ quia sunt fratres eius, qui non prohibuerunt. Accur.

p ¶ Leges. ¶ quæ dicũt vt prohibenti actiones omnes debeãt denegari, & fisco sua portio deferatur, vt ff. si quis ali. testa. prohi. l. j. in pri. & C. si quis ali. testi. prohi. l. ij. aliis verò, quibus aliq̃d sit relictũ, nõ nocet quominus pcipiant, siue singulariter, vt ff. si qs ali. testi. prohi. l. j. §. fed si legatũ. siue vniuersaliter, vt ff. ad Treb. l. iij. §. fi. & ff. si qs ali. testi. prohi. l. ij. §. fi. Nã vnius factum alii non nocet, etiam fratri, vt ff. si quis aliq. testi. proh. l. si qs dolo. §. j. ho die aũt, quod plus est, in duplũ tenetur, qui, pohibuit, vt j. vt nul. iudicũ. §. & hoc peruenit. Et sic not. teneri impediẽtẽ, & ad hoc facit ff. de eo, p quẽ fac. erit. l. ex hoc. & de cõdi. can. da. l. iij. §. fi. in fin. & de lega. ij. l. Lucius. §. Sempronia.

q ¶ ¶ Præter voluntatem. ¶ Hæc decima est causa.

r ¶ Professionis. ¶ nam nil indæus iudæo, nil Catilina Cethego, & nil dolosus doloso, vt ff. de dolo. l. si duo. & C. de hęr. l. quoniam. & C. de inoffi. est. l. in arenã. Accus.

s ¶ Si alicui. ¶ Hæc est vndecima, & facit C. d inoffi. testa. l. filiam.

t ¶ Vsq; ad xxv. ¶ ergo econtra, si fuerit minor, & peccatin suum corpus, iusta est exhæredationis causa, vel etiã maior, si copulet se seruo, arg. ff. de offic. eius, cui man. est iurisd. l. j. ibi, huius rei, &c. & ¶. proxi. §. ibi, libero, &c. Accur.

v ¶ De prędictis. ¶ Hęc est duodecima. hæc eadem seruantur in filiis, vt ¶. eo. §. siue igitur. ibi, si liberis, vel vno, &c.

x ¶ Testamento. ¶ nam potest eum instituere, & exhæredare: & propter hoc §. iste hic ponitur. si autem nil dixerit de eo, hoc dices ¶. eod. in fin. huius §.

y ¶ Scriptis. ¶ No. attestationem in scriptis dirigẽdam, vt s. de temp. non so. pe. §. contestationes. col. vij. Itẽ not. de vi, & authoritate denũcia

† Ex hoc text. sumpta est authent. quæ est super l. si filiã tuã. C. de inof. test. & incipit, sed si post.

† Facit ad hunc §. gl. in ca. inter dilectos. super ver. ac cessorium. in fi. extra de fi. instr. quæ gl. in fui fine facit mentionẽ istius §.

turã eius gerere. Halo.

Attestationes in scriptis fieri debent.

*Dat. v. Kal. Dec. C. P. Dn. Iusti. P. P. Aug. anno xv. Basi. V. C. Cons. Lex futurũ tempus respicit.

† Quæ singulare censet editio. Hal.

† Thios ciuitas Liciæ Plin. lib. v. ca. vij.

*Præterea obtinebant, quando processit definitiua sententia, an secundum tenorem illius legis, quæ post definitiuam sententiam à nobis promulgata est, eandem causam examinare deberent. Nos itaque iustum esse perspeximus, [e] secũdum leges, quæ obtinebant tempore latæ sententiæ, [f] prædictam appellationis causam examinari, & terminum secundùm ipsas accipere. Præuidimus autẽ & post hanc, si quandocunque dubitatio talis emerserit, eam simili ordine terminare. Ideoq; sancimus, si quando de aliqua causa processerit definitiua sententia, & prouocatio fuerit subsecuta, appellationis examinatores secundum leges, quæ tempore definitiuæ sententiæ obtinebant, terminum dare negotio: hoc eodem videlicet obseruando, & in retractandis amplissimæ prætoriana sententijs, & in suggestionibus iudicum, quando vtreq; partes omnibus allegationibus suis renuntiauerint, & iudices per suas relationes, [g] quid disponi debeat, interrogauerint. In omnib' enim prædictis casibus illas leges à cognitoribus seruari decernimus, quæ tempore sententiæ, aut certè relationis obtinebunt: tametsi contigerit posteà legem promulgari noui aliquid disponentem, & tenorem suum ad præterita quoque negotia referentem. [h]

¶ Postquam una pars renuntiauerit allegationibus, alia cogi debet intra xxx. dies proponere quidquid uelit. & si hoc non fecerit, ad omnem eius malitiam superandam duo menses dari debent, quibus elapsis, iudex debet ferre sententiam legibus consonantem. Angel.

¶ Sed & hoc †præsenti addimus sanctioni. Quia inter litigatores aliquando cõtingit, vnam quidem partem suis allegationibus renuntiare, [i] aliam verò scientẽ se malas causas habere, post cognitionalia certamina & dilationes, quas probationum causa leges cõcedunt, nolle confiteri allegationes [k] sibi sufficere, ne cito causæ qualitas agnoscatur: iubemus vt quãdo vna pars allegationibus renuntiauerit, alia vero pars dixerit se habere aliquid, qđ proponat, [l] iudex negotij modis omnibus eam partem, quæ vtitur dilatione, [m] cõpellat intra xxx. dies, postquàm altera pars renuntiauerit, quicquid velit, sine aliqua intermissione proponere. quod si nõ fecerit, tunc ad eius malitiã conuincendã, alius vnus mensis indulgeatur à iudice. Si verò & sic distulerit, alterius vnius ei dilatio prębeatur: [n] ita vt si vsq; ad prædictos tres menses, quos litigatoribus protrahenti bus concessimus, suas non proposuerit allegationes: tunc cognitor causę non amplius expectãs, modis omnibus proferat sententiam legibus consonantem, vel, si voluerit, referat ne litigatoribus malè certantibus liceat causarum exitum vltra protrahere.

† Concordant. hoc. C. de ædi. priui. l. fi. & ibi gl. & ibi Bal. & C. de ædi. priu. l. j. & ij. & ibi Bal. & C. de ædi. priu. l. ij. & ibi Bal. & C. de ædi. priu. l. ij. & ibi Bal. & C. de ædi. priu. l.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tionis, vt hic, & ĵ. proxi. §. & C. de rei vendi. li fundū. Item no. q delicto hæredis, licet nec ci uitatem, nec libertatem amiserit, amittitur hæreditas, vt ĵ. prox. §. Ité not. q auferur ab indigno, & nō applicatur fisco, sed benefactori. Ité no. q ex bñfacto extranei fit hęres. Item not. q legata valent, licet testamentū non valeat, q pleniùs dices ĵ. proxi. §. a ¶ Neglexerint. Jqd, si nō faciat testamentū, nec aliqs extraneus eū procurauerit? Rñd. filij, vel agnati sūt hęredes, sed pōt eis auferri hæreditas, vt ff. de ijs, qui. vt indignis. l. ij. Vel dic in hoc casu, sicut in sequēti, quòd eis deneget hæreditas ex suo delicto, vt in proxi. §. Accur.

Testamento infirmo valent tamen legata.

b ¶ De prędictis. Jhęc est tertiadecima.

c ¶ Adscribere. ⁊ q. d. si vellet eum nihilominus instituere, posset, & sic non cōpellitur. Acc.

d ¶ Proficiat. ⁊ & sic fit inuentarium, quādo captiui directè instituūtur, vt C. de Episco. & cler. l. nulli. Accur.

e ¶ Neglexerit. ⁊ sic & si eum ægrum non curauit, vt ff. de his, qui. vt indign. l. ij.

† Facit ad hoc C. de sacrosc. ecc. l. sancimus, & c. præcipimus. xij. quæst. j, circa princ. Alienatio minori xxv. an. cōceditur.

f ¶ Supponendi. ⁊ no. minorem xxv. annis posse alienare, & obligare, qđ est speciale alias cōtra C. de his, qui ve æta. l. pe. & facit ff. de reb. eo. l. fi pupillorū. §. fi. Acc.

g ¶ Et eis. ⁊ scilicet, cōtractibus. Al.

h ¶ Debitis. ⁊ ex hac autē. v. notant mirabilia. Primū est, licet testamētum nō valeat, legata tamē valent, quod est contra regulā C. de ifideic. l. eā quam. Sec ūdū est, qđ auferur ab indigno non applicat fisco. aliàs cōtra videtur ff. de his, qui. vt indi. l. Claudius. & l. mulierem. & de leg. ij. l. si deportati. & C. de his, qui. vt indi. l. hęreditas. Tertiū, q non dominus rem captiui alienat sua authoritate. Quartū q a minor xiiij. annis nō patiē huius l. pœnā, cū aliàs etiā impuberes & capaces doli non iuuan tur, vt ff. de re. iu. l. pupilli. & insti. de ob. quæ ex del. nas. §. fin. Quintum, q a minores in alienatione tali non restituūtur, aliàs contra, vt C. de in tegr. restit. mi. l. iij. & iiij.

i ¶ Si quis. ⁊ Hæc est quartadecima, & vlt.

Conspiratio quādoque in bonam partem sonat.

k ¶ Cōspiratione. J no. cōspiratio i bona parte.

l ¶ Ingratos. ⁊ neq; ab intestato succedūt, vt ĵ. proxi. §. & ĵ. de hær. quæ ab intes. §. fi. col. ix. Acc.

gere, vt eum procurare festinent. Si autem post huiusmodi attestationem neglexerint, & extraneus in sūā domū furiosum susceptum sumptibus proprijs, vsq; ad finem vitę ipsius procurasse monstratus fuerit, cum, qui obsequium, ac diligentiam furioso exhibuit, licet extraneus sit, ad eius successionē peruenire decernimus, euacuata institutione eorum, vt pote indignorum, qui furioso, sicut diximus, curā præbere neglexerint[a]: ita tamen vt cætera testamenti capitula in sua maneant firmitate.

¶ *Successio testatoris, qui à suis redimi neglegitur, applicatur ecclesiæ, expendenda pro redemptione captiuorū: parcitur tamē minori 25. annis, cui etiam permissum est, res captiui pro eius redemptione uendere, qui cogitur habere ratum. Bart.*

¶ Si vnū de prędictis parentibus in captiuitate detineri cōtigerit, & eius liberi, siue omnes, siue vnus non festinauerint eū redimere, si quidem valuerit calamitatē captiuitatis euadere, in eius sit potestate vtrum hanc causam ingratitudinis testamento suo velit adscribere[c]. Si autem per liberorū negligentiā, vel contemptum nō fuerit liberatus, & in captiuitate decesserit, illos ad successionem eius venire nō patimur: qa non festinauerunt eius redemptionem citius procurare: sed omnibus liberis in hoc negligentibus, res vniuersas ab eodē relictas, ecclesię ciuitatis, ex qua oritur, applicari: inuentario scilicet sub publica attestatione celebrando, ne quid ex eius facultatibus pereat: ita vt quicquid exinde ad ecclesiā peruenerit, captiuorum redēptioni proficiat[d].

¶ Sed hæc quidē quantū ad personas dicta sunt, quas exhæredare nō licet: nisi ingratitudinis causas vbiq; approbari cōtigerit. Occasionem autem nobis ad generalē legem promulgandā hæc præsens causa nosc itur obtulisse. Sed vniuersaliter iubemus, vt si ille, qui in captiuitate detentus fuerit, liberos non habuerit, & alijs, qui ad eius hæreditatem vocati sunt, eū redimere non festinantibus, in captiuitate defunctus fuerit, nullus ex iis, qui neglexerint[e], ad hęreditatē eius perueniat, licet ante captiuitatem testamentum forsitan ab eo fuisset conscriptum, in quo memoratas personas scripsit hæredes: sed hac quoq; institutione hęredum infirmata, & cæteris testamenti capitulis in suo robore permanentibus, substantiæ taliū personarū simili modo ecclesiis ciuitatū, ex quibus orti sunt, applicentur, & nullis aliis causis, quā in captiuorū redēptionibus expendantur: vt vnde illi à suis non sunt redempti, aliorū redēptio procuretur, & ipsorū quoq, animæ ex hac causa piissima subleuentur. Hoc eodē obseruando, & si aliam extraneā personā ante captiuitatem scripsit hæredē, & illa sciēs se ab eo hæredē scripta, eum redimere à captiuitate neglexerit[f]. Hanc autem pœnam cōtra illos valere iubemus, qui octauū & decimum suæ ætatis annum compleuerint. In huiusmodi vero causis, quādo pro captiuorū redemptione necessariū fuerit dare pecunias, si quis proprias pecunias nō habuerit, licētia erit ei, si memoratæ sit ætatis, mutuādi pecunias, & res mobiles, vel immobiles, supponendi[g], siue propriæ ipsius sint, siue illius, qui in captiuitate detinetur: quoniā in prędictis omnibus, quæ pro captiuorum redemptione data, vel expēsa probabuntur, contractus huiusmodi tanquam à personā suæ potestatis, & legitimæ ætatis factos, ita firmos esse decernimus: nullo eis, qui cū huiusmodi personis in memoratis causis, quo prædictum est modo, cotraxerint, præiudicio generando, necessitatem scilicet, habente eo, qui ex captiuitate redierit, tales contractus ratos habere, & eis tanquam suis debitis[h] obligari.

¶ *Catholico non succedunt filij, nec propinqui hæretici, sed ecclesia ei succedit, si clericus sit, & laico fiscus. hoc dicit.*

¶ Si quis[i] † de prædictis parentibus orthodoxus cōstitutus senserit suum filiū, vel liberos non esse catholicæ fidei, nec in sacrosancta ecclesia communicare, in qua omnes beatissimi Patriarchæ vna cōspiratione, & concordia fidē rectissimam prędicant, & sanctas quatuor synodos, Nicenam, Constantinopolitanā, Ephesinam primam, & Calcedonensem amplecti, seu recitare noscuntur: licentiam habeant pro hac maximè causa ingratos[l] eos, & exhæredes in suo scribere testamento. Et hæc q̄dem ꝓ ingratitudinis causa decernimus.

¶ Generalem aūt† prouidentiam liberis catholicis deferentes, iubemus saluis legibus, quæ iā de aliis hæreticis sunt prolatæ, & circa Nestorianos, & Acephalos hæc obseruari, vt si quādo parētes inuenti fuerint, siue iudaico Nestorij furori dediti, siue Acephalorum amplectentes insaniam, & ideo ab ecclesiæ catholicæ communione separati, non liceat eis alios hæredes sibi instituere, nisi liberos orthodoxos, & ecclesię catholicæ cōmunicantes, vel liberis non existentibus, agnatos, vel cognatos, q̄ scilicet catholici sint. Quòd si fortè ex filiis alii quidem sunt orthodoxi, & ecclesiæ catholicæ communicantes, alii verò ab ea separati, omnem parentum substantiam ad filios tātùm catholicos peruenire sancimus: licet vltimas voluntates huiusmodi personæ fecerint, contra tenorem huius nostræ constitutionis aliquid disponentes. ¶ Si verò post hac fratres ab ecclesia separati, ad eam cōuersi fuerint, pars eis competens, in statū, in quo inuenta fuerit tēpore, quo redditur, eis p̄beatur: vt nullā de fructibus, aut gubernatione† medii tpis inquietudinē, vel molestiam catholici patiantur, qui ante p̄dictas[m] detinebant: quoniam huiusmodi rerū, quas ex fratrum parte non communicātium catholici possidebant, sicut alienationem vetamus,[n] ita præteritorum temporum fructus, aut gubernationē nullatenus ab his, à q̄bus detenti sunt, exigi, vel retractari ꝓmittimus. Si aūt vsque ad finem

m ¶ Prædictas. ⁊ scilicet, res: & hoc in odium hæreticorū fratrum: sic & alias in fauorē cessat redditio rationū, vt C. de Epi. & cle. l. orphanotrophos. & ĵ. de ec. ti. § pen.

n ¶ Vetamus. Jsc ff. de iure do. l. si is. & l. fin.

a ¶ Decernimus. ⁊ Sed nunquid filij loco p̄ris sui, si sunt orthodoxi, uocabūtur? Respon sic, vt insti. de hære. quæ ab intesta. §. cum filius.

b ¶ Si quidē schema. ⁊ i. clerici sunt parentes.

b ¶ Habebāt. ⁊ isti mortui. Accur.

d ¶ Intra annale.] no. ergo, q̄ præscriptio, quę alias est xxx. ann. ut in hæreditatis petitione, ut C. de hære. pe. l. hereditatis. erit hoc casu ecclesiæ annalis, sic & alias, prout ĵ. de sanct. episc. §. antep. col. ix. & sunt hæc specialia. alias contra ĵ. de eccl. ti. §. pro tēporalib. & potest hæc esse ratio qualisqualis, quia est in acquirēdis, ut arg. C. de aeq. poss. l. fi.

e ¶ Laici sunt. ⁊ s. parētes, qui habent filios, & agnatos hæreticos.

† Concor. glin c. quoniā frequēter sup uerbo, intra annū extra ut li. nō cōte.

f ¶ Si enim. ⁊ no. animā corpori præferendā, & alijs rebus, sic & C. de sacro. ecc. l. sancimus. in fi.

g ¶ Siue unam. ⁊ Not. sufficere unam de pluribus causis, ut hic, & ĵ. e. §. fi tales. & C. de reuoc. do. l. fi. Sed arg. cōtra ff. de trā. l. cum hi. §. fi Prætor. sed ibi fuerat a iure expressum. Accur.

h ¶ Monstrauerint. ⁊ per Constantinū, p̄bant filij se grauatos, C. de in offi. testa. l. liberi. quę est contra. Sed per Iustinianum corrigitur, ut, p̄bēt hæredes, ut hic, & C. de inoffi. test. l. omnimodo. Et sic no. q̄ propter præsumptionem etiā posidens, p̄bat, ut hic facit institutus hæres, ut C. de proba. l. siue posidetis.

i ¶ Habere. ⁊ & sic etiā filius alimenta nō habebit, imo nihil, ut hic, & C. de sec. nup. l. fi. i prin. & ŝ. de hær. & Fal. §. exhæredatos. col. j. & ŝ. de immen. do. in fi. colla. 7.

k ¶ Nullum.] ipso iure secundū M. & Azo. sed secundū Io. & alios dic per sententiā, & sic aget querela. & secundū hoc dicesse euacuato, i. euacuādo per querelā, & sic tēpus pro tpe, vt C. de le. iij. l. etiam. & C. de infa. l. si Posidoninm. sed primi propriè ponunt, ipso iure. & hoc plenè dixi. ŝ. eo. §. aliud. Accur.

l ¶ Testamētū. ⁊ Not. scripturā ꝓ parte tenere, & ꝓ pagte nō, ut hic, & C. de transa. l. fi ex fal sis instrumentis. & C. de lati. li. tol. l. j. §. fi. arg. cō tra ff. de mino. l. ex cā.

Scriptura ꝓ parte tenere pōt.

† de intell. huj⁹ §. uid. Io. Igne. in Authen. ex cā. C. de li. præterit. nu. 135.

m ¶ Testamētis. ⁊ nam & si parentib. &c. sic ff. de inof. test. l. nā & si ad hoc. C. de ipub. & alijs sub. l. 2. in princ. & ff. de inoffi. test. l. Papinianus. §. sed nec ipuberis. & C.

finem vitæ suæ in eodem errore non communicantes ꝓmāserint, tunc catholicos fratres, vel hæredes ipsorum plenissimo iure dominij easdem res possidere decernimus.[a] quòd si filij quidē omnes peruersi; & ab ecclesiæ catholicæ communione alieni inuenti fuerint, alij autem propinquiagnati, vel cognati religionē catholicam colētes, & communicatores esse fuerīt approbati, eos liberis hæreticis anteponi, & eorū hęreditati succedere. ¶ Si verò liberi, & propinqui agnati, vel cognati ab orthodoxæ religiōis communione sunt extranei, tunc siquidem schema[b] clericorū parētes eorum habuerīt, ad ecclesiam ciuitatis, vbi domiciliū habebant[c], res eorum volumus pertinere, ita ut si ecclesiastici intra annale[d] spatiū. † huiusmodi personarū vindicare res neglexerint, earū dominium nri fisci iuribus vindicetur. Si autem laici sunt[e], sine aliqua distinctione substantias eorum ad res priuatas nostras similiter peruenire sancimus. Quę obtinere decernimus etiam si testamento nō facto tales personę decesserint. Omnib. quæ contra cæteros hæreticos in alijs constitutionibus disposita sunt, & cōtra Nestorianos, & Acephalos, & alios omnes, q̄ catholicę ecclesiæ, in qua prædictę quatuor synodi, & Patriarchæ recitantur, non communicantur, & successiones eorum similiter obseruandis. Si enim[f] pro causis corporalibus cogitamus: quantò magis pro animarum salute prouidentia est nostræ solicitudinis adhibenda?

¶ Testamēta parētū, uel liberorū liberis uel parentib. exhæredatis, uel p̄teritis legitima cā inserta, & probata ualēt: cā non inserta, uel inserta, & nō ꝓbata, nullum liberis, uel parentib. exhęredatis. uel p̄teritis p̄iudiciū generāt testamēto uacuato, & ab intestato eis successiōe delata: si alijs capitulis testamēto firmitatē obtinēte. Itē cāæ, ex quib. ascendentes à descendentib. exhęredari possunt, hic ſpāliter enumerantur Bart.

¶ Siue igitur omnes memoratas ingratitudinis causas, siue certas ex his, siue unam[g] quamlibet parentes in testamento suo inseruerint, & scripti hæredes nominatam, vel nominatas cās, vel vnam ex his verā esse monstrauerint[h], testamentum suam habere[i] firmitatem decernimus. ¶ Si † āthæc obseruata non fuerint, nullū[k] exhæredatis liberis præiudicium generari: sed quantum ad institutionem hæredum pertinet, testamento euacuato, ad parentum hæredi tatem liberos, tāquam ab intestato ex æqua parte peruenire, ne liberi falsis accusationibus condemnentur, vel aliquam circunscriptionem in parentum substantijs patiantur. ¶ Si verò cōtigerit in quibusdā talibus testamentis quędam legata, vel fideicommissa, aut libertates, aut tutorū donationes relinqui, vel quęlibet alia capitula concessa legibus nominari, ea omnia iubemus adimpleri, & dari illis, quibus fuerint derelicta, & tanquam in hoc non rescissum obtineat testamentum[l]. Et hæc qui dem de parētum ordinauimus testamentis[m]. Iustum autem perspeximus & è contrario de liberorū testamentis hęc eadē cum aliqua distinctione disponere. Sancimus itaque non licere liberis parētes suos præterire, aut quolibet mō à reb. proprijs, in quibus habent testandi licentiam, eos[n] omnino alienare, [o] nisi cās, quas enumerauimus, ī suis testamentis specialiter nominauerint. Has aūt esse decernimus, si parentes ad interitum uitæ liberos suos tradiderint, [p] citra causam tamen, quæ ad maiestatem pertinere cognoscit. Si venenis, aut maleficijs, aut alio mō parentes filiorum uitæ insidiati probabuntur, Si pater nurui [q] suæ, aut concubinæ filij sui sese immiscuerit, Si parentes filios suos testamentum condere prohibuerint, in rebus, in quib. habent testandi licentiam: omnib. uidelicet, in huiusmodi testamentorū prohibitione seruandis, quæ in parentum persona distinximus. [r] Si contigerit aut uirū uxori suæ ad interitum, aut alienationem mentis dare venenum, aut uxorem marito, uel alio modo alterum vitæ alterius insidiari, tale quidem, utpote publicum crimen constitutum, secundū leges examinari, & uindictam legitimam promereri decernimus: [s] liberis autem eē licentiam nihil in suis testamentis de facultatibus suis illi personæ relinquere, [t] quę tale scelus nosci tur commisisse. Si liberis, uel uno ex his in furore constituto parentes eos curare neglexerint: omnia & hic obseruari præcipimus, quæ de parentibus furiosis supe rius disposuimus. [u] ¶ His casibus etiam cladem captiuitatis adiungimus: in qua si liberos detineri, & p parentum contemptum, uel negligentiā non redēptos ab hac luce transire contigerit, nullatenus eorū parentes ad facultates perueniāt liberorum, de quibus filij testari potuerant; sed oīa in hoc quoq; capitulo seruētur, quæ & de parentibus, uel cognatis, atque agnatis qui ab intestato ad talium personarum iura uocantur, aut de extraneis scriptis hæredibus suprà censuimus. [x] Si quis de p̄dictis liberis orthodoxus constitutus senserit suum parentem, uel parentes non esse catholicæ fidei, hæc & in eorum persona tenere, quæ suprà de parentibus iussimus. [y] ¶ Si tales igitur causas, uel certa, aut unam ex his liberi suis testamentis inscripserint, & scripti ab eisdem hæredes, aut omnes certas, aut unam ex his probauerint, testamentum in sua firmitate [z] manere præcipimus. ¶ Si autem hæc omnia non fuerint obseruata, nullam uim huiusmodi testamentum, quantum ad institutionem hæredum, habeē sancimus, sed rescisso testamento, [a] eis, qui ab itestato

† administratione. Hal.

Hæc rerum immobilium. C. de hære. quæ fisco fuerit. cognitus. cuius initiū est. Idem est.

ad Ter. l. fin. in princ. & ff. de mil. testa. l. si à milite. ŝ. fin. Accur.

n ¶ Eos. ⁊ s. parentes.

o ¶ Alienare. ⁊ à nobis scilicet exhæredando.

p ¶ Tradiderint. ⁊ accusando eos de aliquo maleficio.

q ¶ Nurui suæ. ⁊ i. vxori filij. Accur.

r ¶ Distinximus. ⁊ ŝ. §. si coniunctus.

s ¶ Decernimus. ⁊ ŝ. eo. §. j. Accur.

t ¶ Relinquere. ⁊ hæc ingratitudo est per obliquum.

v ¶ Disposuimus. ⁊ ŝ. eo. tit. §. si quis de prędictis.

x ¶ Censuimus. ⁊ ut ŝ. eo. §. si unum.

y ¶ Iussimus. ⁊ ut ŝ. eo. §. si quis de parentibus. & §. generalem.

z ¶ Firmitate. ⁊ imò ui def ꝙ non, ut ff. de iniusto, & rup. test. l. filio. cōtra. So. illa corrigit istā.

a ¶ Testamento. ⁊ sci-

Universidad de Deusto
Biblioteca

licet, p querelam, vt diximus §. eodem. §. fiue i-gitur.

a ¶ Leges.] vt C. de inoffi. test. l. omnimodo. & l. scimus. Accur.

b ¶ Considerare. ẓ sic §. de hære. & Falcid. §. his omnibus.

c ¶ Pulchertimam. ẓ alias pulcherrima, vt sit proprium nomẽ, & alias pulcherrimam.

d ¶ Inualida esse. ẓ imò maiores pœnas pati debet, vt §. de defun. seu su. §. j. col. v. quę est contra. Sol. pœna amissionis ꝓprij, & alterius tanti, & tertiæ partis bonorum locum habet, cùm vel in moribundum, vel ad huc viuentem iniuriaf, vel quia prohibet exequias fieri. sinautem in cautionibus exigẽdis, locum hæc auth. habeat. Azo. Et sic no. quòd quędam, causa funeris cõcedunturs, quę alias nõ concederentur, vt hic, & C. de iure deli. l. fi. §. in computatione. & C. de sepul. viol. l. fi. & ff. de in ius vocan. l. ij. §. pen. & §. fin.

e ¶ Præiudicio. ẓ not. quòd nõ fit præiudiciũ agere non valenti, vt C. de præscript. xxx. anno. l. sicut. in fin. & de anna. excepti. l. j. in fin. & C. q̃do actio. de pe. est anna. l. pen. & ff. de collu. det. l. ij. §. j. & ff. de iudic. l. ij. §. pen. & j. de san Episc. §. si verò Episcopi. co. ix.

f ¶ Fieri præiudicium. ẓ nam non potest quis cõstituere aliũ soluturum, vt ff. de constitu. pecu. l. eum qui. §. sed & si quis constituerit. & instit. de inuti. stip. §. si quis alium. & ff. de duobus reis. l. his verbis. sic econtra alii non potest constitui, vt in ea. l. §. Iul. scribit. & argu. ff. de verbo. oblig. l. si mihi, & Titio. in princ.

g ¶ Imperſonaliter. ẓ sic dicẽdo simpliciter, satis fiet tibi, non valet, & sic not. certa, & ꝓpecificata valere, quæ aliàs si valerẽt, vt ff. si quis cau. l. sed & si. §. quæsitum. & de acqui. hæred. l. si quis mihi bona. §. iussum. & ff. si cert. pet. l. fin. §. Labeo. & ff. de vsur. l. quod in stipulatione. & ff. q cuiusque vniuersi. l. ite. §. j. & ff. mand. l. qui mutuum. §. salarium.

Præiudiciũ non fit agere non valenti.

De intell. hui⁹. §. uid. Ias. & alios & inter alios Vbert. Zuchardũ. in l. posthumo. nu. 95. C. de bon. poss. cõtra tab. post. Alc. parad. lib. 3. c. 5.

Specificata valent q̃ alias non.

ad hæreditatem defuncti vocantur, res eius dari disponimus: legatis videlicet, vel fideicommissis, & libertatibus, & tutorum dationibus, seu aliis capitulis, sicut superiùs dictum est, suam obtinentibus firmitatem. Si quid autem pro legatis, siue fideicommissis, & libertatibus, & tutorum dationibus, aut quibuslibet aliis capitulis in aliis legibus inuentum fuerit huic constitutioni contrarium, hoc nullo modo volumus obtinere. ¶ Et hæ quidem exhæredationis, aut præteritionis pœnę, quãtùm ad ingratitudinis causas, contra prædictas personas statuendæ sunt: si quæ autem ex his inter crimina reputantur, earum auctores etiam alias pœnas sentiant legibus definitas.

¶ *Nemini licitum est hæredibus propinquis, & affinibus, & cõiunctis defuncti, & eius fideiussoribus ullã inquietudinem, uel molestiam occasione debiti defuncti, uel generaliter quacunq; de causa ad ꝓfatas personas spectãte, ante spatiũ nouẽ dierũ inferre quicquid autem factum est intra prædictum spatium, est inualidum: nullo tamẽ ex hoc creditori circa temporalem præscriptionem præiudicio generando. Bart.*

¶ Hæc † autem disposuimus, vt & parentes, & filios à testamẽtorũ iniuria liberos reddamus. Cæterùm si qui hęredes fuerint nominati, etiamsi certis rebꝰ iusti fuerint esse contenti, hoc casu testamẽtum quidem nullatenus solui præcipimus, quicquid autem minùs eis legitima portione relictũ est, hoc secundùm nostras alias leges [a] ab hæredibus impleri. Sola enim est nostræ Serenitatis intentio, à parentibus, & liberis iniuriam præteritionis, & exhæredationis auferre. ¶ Considerare [b] nanque debent parentes, quia & ipsi filij fuerunt, & eadem à suis parentibus sperauerunt. Et similiter, qui nũc filii sunt, debent studere parẽtum animos sanare: quia & ipsi parentes fieri desiderant, & à suis filiis optant honorari. Vnde & constat ad vtriusque partis vtilitatem, atq; cautelam præsentem legem fuisse prolatam, quam ex hac occasione promulgandam esse perspeximus. In aliquo autem negotio disceptantes, inuenimus pulcherrimam [c] filiam gratam quidẽ à sua genitrice fuisse dictam, exhæredatam autem testamento nominatam tam in paternis, quàm in maternis facultatibus: & talem quidem scripturam, quia dolo eam, & machinatione quorũdam compositam fuisse comperimus, nullo modo permisimus obtinere: filiam autem hæredem patris, ac matris iussimus fieri: sicut & in scriptis prolatum super hac causa nostrum manifestat arbitrium. ¶ Meminimus insuper legem à nobis fuisse prolatam, per quam iussimus, nulli penit esse licentiam corpora defunctorum debiti gratia detinere, aut impedimentum eorum facere sepulturæ. ¶ Sed in præsenti quendam cognouimus cuiusdã mortui genitorem à sepultura sui filii redeuntem, nomine debiti tenuisse: ideoq; pium, & humanum esse perspeximus, talẽ crudelitatem hac lege piissima coercere. † Facit ad hunc §. ca. ex parte. ẽ sta glo. ſ. per ver. appellauit. extra de ſi pul.

¶ Sancimus † itaq; nulli penitus esse licentiã, aut hęredes, aut parentes, aut liberos, aut cõiugẽ, aut agnatos, vel cognãtos, aut alios affines eius, aut fideiussores ante nouẽ dierũ spatiũ, in quibus videntur lugere, conueniendi, aut quocunq; modo inquietandi, aut aliquam admonitionem eis offerẽdi, aut in iudiciũ eos vocandi, siue debiti gratia, quod à defuncto descẽdit, siue alterius cuiuscunque causæ nomine ad memoratas personas specialiter pertinẽtis. Si verò intra nouẽ dierũ spatium aliquis ausus fuerit quanlibet de prędictis personis, aut conuenire, aut aliquam cautionem, seu promissionem, vel fideiussionẽ exigere ab ea, hęc omnia inualida esse [d] decernimus. Post nouem autem dierum excursum, si quis cõtra tales personas aliquas habere putauerit actiones, eas secundùm leges exerceat, nullo videlicet, præiudicio [e] actoribus ex hoc in teruallo circa temporalem præscriptionem, aut ſ alia quacunque legitima allegatione penitus generãdo.

¶ *Qui constituit, uel spopondit pro alio, si quidem personaliter ẽ locutus, dicẽdo satisfaciã, obligatur in quantitate, quã dixit: si dixit, satisfiet à me, & ab illo, illo non consentiente, pro rata est obligatus. Si uerò alternatiuè, satisfiet à me, aut ab illo, illo non consentiente, ipse insolidum tenetur. Si uerò constituens locutus fuit impersonaliter, nullus tenetur, salua tamẽ manente actione contra illos, cõtra quos à iure cõpetit, his obtinẽtibus in quibuscunq; casibus nõdũ finitis. Bar.*

¶ Ad hoc, † aliud capitulum ad pecuniæ constitutionem, seu promissionem respiciens, hac lege præuidimus definire. Sancimus igitur, si quãdo aliquis aut ꝓse, aut pro alia persona pecuniam constituerit, vel sponderit, dicens forte cuicunque, Satis tibi faciam, eum in quantitatem, quam dixit, modis omnibus obligari, atque promissionem, seu sponsionem suam adimplere, & debitum compelli persoluere. ¶ Si quis autem dixerit. Fiet tibi satis à me, & ab illo, & illo. illis quidem, quos nominauerit, non consentientibus, nullum ex tali voce fieri præiudicium: [f] sed nec ipsum qui hoc dixerit, pro illis personis, quas nominauit, aliquam exactionem sustinere; pro se autem, quod secundùm leges debere monstratus fuerit, pro rata tantùm portione persoluere. Si autem dixerit, Fiet tibi satis aut à me, aut ab illo, & illo. tunc nominatis quidem simili modo non consentientibus nullum fieri ꝓ iudicium, ipsum autem, qui hoc promiserit, integrum quidem debitum cogi persoluere. Si quis autem dixerit, Fiet tibi satis, eum, tali verbo, vt impersonaliter dicto, tãquam si nihil promiserit, ita ab omni exactione liberum seruari. Si quam autem contra nominatas personas putauerit sibi actionem competere, eam secundùm leges aduersus eos proponere, & legis auxilio perpotiri. ¶ Hæc autem obtinere sancimus ſ causis omnibus, quæ nondum iudiciali sententia, vel amicabili conuentione sopitæ sunt, parens charissime, atque amantissime. Celsitudo itaque tua præsentem nostri numinis generalem constitutionem edictis quidẽ in hac Regia ciuitate more solito proponendis, præceptionibus autem ad Prouinciarum Rectores dirigẽdis, ad omnium notitiam faciat peruenire. *

Ex hac §. extracta. eſt auth. quæ habetur per l. C. de constitu. pecu. & ibi glo.

Vt liceat

De diuersis capitulis et solutione matrimoniorum. Halo.

a ¶ VT LICEAT matri, & auiæ, & aliis, &c.

¶ *Hæc prima pars expeditur usque ad §. ad hoc autem & illud.*

b ¶ Et aliis. ẓ hęc expeditur abinde per totum.

c Iuersis capi. Disponere.] ſ. q̃d iuris sit in istis capitulis. Accur.

d ¶ Quę lege. ẓ vt §. de trien. & semiſ. §. j.

e ¶ Participium. ẓ nam & iure veteri hoc licebat, vt ff. ad Treb. l. Imꝑator. & ff. de hære. inſt. l. quidam. licet nõ posset testator dicere, vt illud castrẽſis eẽt peculij, nisi illud esset verum, vt ff. de castrẽ. pecu. l. ſi fortè. quæ est arg. contra: quia sic ibi quoddã falsum inducitur, sed hoc dic, vt i ſumma huius tit. i princ. Sed nũquid etiam in naturali debito hanc cõditionem adiicere potest vt patri non quæratur? R. ſi. c: cùm i hoc filius non grauetur, imò eius conditio melior efficiatur, vt C. de inoff. testa. l. filiis matrem. Accur.

f ¶ Personę. ẓ ſ. extraneæ relinquenti. Accur.

g ¶ Disponere. ẓ ergo & testm facer ẽm quoſdã, quod non puto, vt ff. de don. cau. mor. l. tam is. §. filius familias. nam etiã in proprietate aduentiorum filius non testatur, vt C. de bon. quæ libe. l. ſi. §. filiis autẽ. Acc.

h ¶ Reb. talib. ẓ Not. rebus dari curatorẽ, vt & qñ pñe recusante filius adit hæreditatẽ delatã ex aduentitia cã, vt C. de bon. quæ liber. l. ſi. §. sin aũt patre. nõ autẽ pſonę datur, vt C. de cur. fur. l. ſi. in princ. Accur.

i ¶ Parentibus. ẓ q̃ est C. de bon. quæ liber. l. cũ oportet. & sic no. hic causus, in quibus vſusfructus in aduentitiis patri non quæritur. Primus, quando sub hac cõditione relinquitur, vel datur à patrẽte, vel ab extraneo, vt hic. Secũdus, si pater remittat vſumfructum, vt C. de bo. quę li. l. cũ oportet. §. finautẽ. Tertius in hæreditate fratris, vel ſororis in quantacunq; parte admittitur, vt j. de hę red. ab inteſtato. §. ſi vero. Quartus in hr̃ditate, quã adit filius patre nolente, ut C. de bo. quæ libe. l. fin. §. finautẽ patre. Quintus est in seruo filio legato, vt eum manumittat, vt C. de bon. quę lib. l. ſi. §. fi. Sextus in lucro dotis, vel donatiõis propter nu. quã lucrifaciunt filius, vel filiafam. vt C. de bo. quæ lib. l. nõ

Vt † liceat [2] matri, & auiæ, & alijs [b] parentibus, post legitimã partem liberis relictam, quomodo voluerint, residuam facultatẽ suam disponere, & alia capitula plura.

TITVLVS III.
NOVELLA CXVII.

¶ *Cõtra uolũtatẽ testatoris, uel ẽtis, prĩ nõ acqrit ususfructus. q̃ si testator nihil dispoſuit, aut à testatore electus decesſit, iudiciarius cum cautione dabitur curator. Bal.*

¶ Imper. Iuſtinianus A. Theodoto Prę-fecto Orientalium prætoriorum.

Diuersis capitulis ad nos relatis necessariũ eẽ pspexim⁹ gñali hac lege dispone-re [c]. Sancimus igitur licentiã esse & mſi, & auiæ, alijsq; parẽtib. postquã reliquerint filijs partẽ, q̃ lege [d] debeẽ, qđ reliquũ est suæ substantię, siue insolidum voluerint, siue in partẽ, filio, vel filię, nepoti, vel nepti, & deiceps descendentib. donare, aut etiã per vltimam relinquere voluntatem sub hac definitione, atq; cõditiõe si voluerint, vt pater, aut q̃ omnes eos habẽt in potestate, in his rebus neque vſumfructum, neque quodlibet penitus habeãt participiũ. [e] Hoc enim & extraneis relinquere poterãt: vnde nulla parentibus vtilitas nasceretur. Hoc itaq; non solũ parentib. sed etiã omni personæ [f] licere p̃cipimus. ¶ Res aũt ita relictas, siue donatas positis sub potestate personis, siquidẽ perfectæ sint ætatis, licet sub potestate sint, licentiam habeant, quo volunt modo, disponere. [g] Si verò ętate minores sint, per quem per spexerit testator, aut donator, hęc gubernentur, donec illi, quib. donata sunt, aut relicta, ad perfectam ætatem veniant: licentiam habente testatore, vel donatore & matri, & auię horum, quibus res collatæ sunt, ipsarum rerum, si uoluerint, gubernationem committere: licet maritis iunctæ sint memoratæ mulieres: ita tamen si & ipsæ huiusmodi gubernationem suscipere uoluerint. Si uerò forsan is, qui relinquit, aut donat, nullũ his dispẽsatorem ordinauerit, aut ab eo datus huiusmodi gubernationem subire noluerit, aut moriatur antequàm illi perfectæ fiant ætatis: iubemus iudicem competentẽ curatorẽ fide dignũ cum legitima fideiusſione rebus talibus [h] ordinare, qui debeat relictam talibus personis substantiam gubernare, atq; custodire, donec illi ad perfectam, sicut dictũ est, ætatem perueniant. In illis enim casibus legem, quæ vsum parentibus [i] præbet, volumus custodiri, quibus non inest specialiter huiusmodi conditio.

¶ *Liberi de libera muliere nati, cum qua nuptiæ esse poterant, si à patre nominati fuerint filij, non adiecto hoc uerbo naturales, legitimi efficiũtur: & matrimonium inter illa uerba proferentem, & mulierẽ, ex qua nati sunt interceſſisse monſtratur: & si pater uni ex filiis talia uerba dixerit, omnibus prodeſt, qui ex eadem matre sunt orti.*

¶ Ad hoc autem † & illud sancire perspeximus, vt ſi quis filiũ, aut filiam habẽs de libera muliere, cũ qua nuptiæ consistere possunt, dicat in instrumento siue publica, siue propria manu conscripto, & habente ſubscriptionem trium testium fide dignorum, siue in testamento, siue in gestis [k] monumentorũ hunc, aut hãc filium ſuũ esse, aut filiã, & nõ adiecerit naturalẽ, huiusmodi filios eẽ legitimos, et nullã aliam probationẽ ab iis quęri, sed omni frui eos iure, quod legitimis filiis nostræ conferunt leges: vtpote ipso patre, sicut dictũ est, filios proprios eos vocante. [l] ex hoc enim & cum eorum matre monſtratur [m] legitimum habuisse matrimoniũ: vt neq; ab ea pro nuptiarum fide alia probatio requiratur. Si autẽ pater ex ipsa muliere multos filios habens, vni ex eis testimoniũ quolibet ex prædictis prębuerit modis, sufficere ex eadem mulier natis [n] ad legitima iura patris testimonium vni datum.

¶ *Liberi nati ex nuptiis legitimè contractis licet nõ ſolennibus, ad paternam hæreditatem uocantur cum filijs natis ex nuptiis ſolenniter contractis, ſiue præceſſerint eos, ſiue ſequantur. Barto.*

¶ Hoc quoque præsenti constitutioni perspeximus adiiciendum, vt siquis ex non scripto per affectum nuptialem vxorem acceperit, & ex ea filios procreauerit, soluto autem matrimonio, cõtingat eum etiam aliam ducere coniugem cum dotalib. instrumentis, & ex ea similiter filios procreare, nullũ circa paternam hæreditatem aliis filiis ex indotata cõiugenatis præiudicium fieri, sed cũ aliis filiis ex secunda natis vxore, quæ cum dotalibus instrumentis copulata est, ad patris etiam illos hæreditatem vocari, cum etiam ex solo affectu possit consistere [o] matrimonium. quod similiter valere volumus, etiamsi priùs quidem cum dotalibus instrumentis iungatur aliquis vxori, post illam verò alteram ducat solo nuptiali affectu.

¶ *Maximis dignitatib. decorati usq; ad illuſtres ĩcluſiuè, & excluſiuè ſine dotalib. inſtrĩs nuptias nõ pñt cõtrahere, exceptis Barbaris. Inferiores aũt cũ dotalib. inſtrĩs, & ſine, nuptias cõtrahere poſſunt. Ang.*

¶ Quia verò † legem dudũ protulimus [p] iubentẽ aut dotalia fieri documenta, aut alias ꝓbationes ꝓcedere factas apud ecclesiæ defensores, per quas nuptias cõpetat confirmari, aut certè sacramẽta pręberi, in præsenti perspeximus meliùs disponere ea, q̃ de his prídẽ sancita sunt. Et ꝓpẽa iubemus eos, qui maximis dignitatibus decorati sunt, vſq; ad illuſtres, q̃ non aliter nuptias

† Concor. cũ hoc §. per tuas. in glo. ſ. ſuper ver. appellauit, ante me. ibi, itẽ ſi pater filiũ. eẽ. q̃ fil. ſint legitimi.

† Concor. cũ hoc §. gl. in c. raynutius. ſup verb. clarè ĩ med. ibi, qñq; tñ ex de testam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Præcipimus.¶ nō qđ à principio valuit, ſi rūpitur, licet in eam cauſam veniat, quæ incipere nō pōt, vt inſtit. quib. mo. teſt. infir. §. furioſi. & đ leg. §. ſi quis debitori.
b ¶ Concedimus.¶ id eſt, remittimus. Accur.
c ¶ Decorati.¶ ſed quare manus priuilegiū eis concedit? Rñd. imò dedecus: cū inter viles cōputentur, vt ĵ. reliquos aūt, &c. & intelligo hoc de illis Barbaris, q̄ nobis ſubiecti ſunt, aliàs quomō i eos l. faceret? hic ergo ſubiugati erant ſub impio Romano. Ac.
d ¶ Iubemus.¶ Hic nouō quòd matrimoniū valet etiā ſine ſcriptura, & dote, vt hic, & ſ. prox. not. hoc autē fallit in tribus caſibus. Primus in illuſtribus, & qui ſupra eos ſunt, vt in hoc §. & ĵ. eo. §. illo. Secundus, ſi aliqs i dignitate poſitus libertam i vxorem accipiat, vt ſ. vt liber. decæ. §. ſi quis autē. col. vj. Tertius eſt, ſi qs cōcubinā i vxorē accipiat, vt C. de nat. li. l. cū qs. & vbi cūq; lex de hoc facit mētionē. sēper enim dicit cū dotalibus, i. cum dote, & inſtrumēto, vel certè hoc fit ad filiorū legitimationē nō aūt ad matrimoniū, q̄a & ſine his valet, vt hic dixi, & inſt. de nup. §. fi. Itē ē & alius, vt qñ ſcenicā, vel aliquā meretricē quis accipit, vt C. de nup. l. imperialis. §. j. i fi.
e ¶ Quia verò legē.¶ C. de rep. l. vlti. & ſ. de nup. §. ſi qs enim. coll. 4.
f ¶ Dotalibus.¶ ſcilicet documentis.
g ¶ Legem decernentem.¶ vt ſ. de exhiben. §. quoniam verò.
h ¶ Melius.¶ No. ergo quòd corrigit vtranque, & ſic non dicuntur eſſe contrariæ.
i ¶ In vtroq;¶ ſ. quando eam reiicit, & quando p̄ deceſſit maritus.
k ¶ Habuerit.¶ ſcilicet mulier.
l ¶ Subſtantia viri.¶ ſ. quartam partem, ſi habet tres liberos, vel pauciores, ſi verò plures, tūc virilem, vt dictum eſt.
m ¶ Accipere.¶ ſ. quartam, vt in princ. huius §. ſed in alio caſu accipit demum viro mortuo.
n ¶ Excluſa.¶ id eſt, reiecta, vel repulſa.
o ¶ In talibus.¶ Quæro an vtraq; prædictarum ll. corrigatur, illa, ſ. ſ. de nup. §. ſi quis enim. & illa ſ. de exhib. §. quoniā verò. vt in neutro caſu vir ſuccedat vxori? Quidam quod ſic, & pro eis ē hęc litera, quę dicit talibus caſibus, quaſi đ vtroque prædictorum faciat mē

Matrimoniū an ſine dote & ſcriptura valeat.

celebrare, niſi dotalia ſcribantur inſtrumenta: niſi tamē aliquis antequàm mereretur huiuſmodi dignitates, ex affectu ſolo duxit vxorem. tales enim nuptias ante dignitates factas, & poſt dignitates legitimas manere p̄cipimus, a & ex his natos legitimos eſſe filios. Poſtquàm verò honorati fuerint aliqui huiuſmodi dignitatibus, ſi aliter ducere vxores, niſi cum dotalibus inſtrumētis. Hāc aūt legis ſubtilitatē cōcedimus b ſubiectis noſtræ Reipub. Barbaris, licet dignitatibus huiuſmodi decorati c ſunt, vt etiā ſub affectu poſſint ipſi volentes contrahere nuptias. reliquos aūt omnes præter eos, qui maximis, ſicut dictū eſt, dignitatibus decorati ſunt, cuiuslibet ſint dignitatis, aut militię, aut ſtudij, ſi quidem voluerint, aut potuerint, nō prohibemus eos cū dotalibus inſtrumentis ducere vxores. Si autem etiam hoc nō cuſtodierint, & ex ſolo affectu celebratas nuptias firmas eſſe ſancim⁹, & ex eis natos, legitimos eſſe filios iubem⁹. d

¶ Vbi matrimonium eſt ſine dote, & præmoriens eſt locuples, ſuperſtes laborās inopia ei ſuccedit in quarta parte, quanuis tā ex illo, quàm ex alio matrimonio extent liberi, minori tamen numero tribus: quia tūc cum eis pro virili ſuccedit. Alexan.

¶ Quia verò legem e dudū poſuimus præcipientem, vt ſi quis vxorem aliquando ſine dotalibus fac ceperit, cum affectu ſolùm nuptiali, & hanc ſine cauſa legibus agnita proiecerit, accipere eā quartam partē ſubſtantię eius, & aliam poſt hanc fecimus legē decernentē, f ſi quis indotatam vxorem per affectum ſolùm acccperit, & vſque ad mortem cum ea viuens, præmoriatur, accipere ſimiliter & eā quartam illius ſubſtantiæ portionem, ita tamen, vt non tranſcendat hoc cētum librarum auri quātitatem: in præſenti meliùs h vtrā que legem diſponentes, ſancim⁹ in vtroq; i caſu ex talibus matrimoniis natos filios, legitimos eſſe, & ad paternam vocari hæreditatem, vxorem autem ex vtroque horum caſuum, ſiquidem vſq; ad tres habuerit k filios eius vir, ſiue ex ea, ſiue ex alio matrimonio, quartam partem ex ſubſtantia viri accipere. Si autem ampliùs fuerint filii, tantum in vtroque ſimili caſu accipere l iubemus mulierem, quantum vni cōpetit filiorum, ita quippe, vt vſum ſolùm in talibus rebus mulier habeat, dominium aūt illis filiis ſeruetur, quos ex ipſis nuptiis habuerit. Si verò talis mulier filios ex eo nō habuerit, iubemus etiā dominij iure habere eam res, quas ex viri facultatibus ad eā venire per præſentem iuſsimus legē. Quæ tamen irrationabiliter excluſa n eſt, in ipſo tempore expulſionis partē iubemus accipere quæ continetur hac lege. Virum enim in talibus o caſib⁹ quartam ſecundū priorem noſtrā legem ex ſubſtantia mulieris accipere, modis omnibus prohibem⁹. Illo indubitanter obſeruando, vt Leonis piæ memoriæ conſtitutio in omnibus aliis caſibus, qui non continentur præſenti lege, propriam habeat fortitudinem. Conſtantini verò piæ memorię legem ad Gregorium ſcriptam, & ſup ea factam interpretationem à Martia no piæ memoriæ, p quam mulierum coniunctiones (quas Conſtātini lex abiectas vocauit) ad quoſdam dignitatibus decoratos, prohibentur, nullo penitus modo valere permittimus: p ſed licentiam volentibus præbemus (etſi quibuſlibet magnis dignitatibus decorentur) huiuſmodi mulieres cum dotalibus inſtrumētis ſibimet copulare. Reliqui verò citra eos, qui maioribus dignitatibus decorati ſunt, licētiam habebunt huiuſmodi mulieres accipere, ſiue ſcripto voluerint, ſiue ſolo affectu nuptiali, ſi tamen liberæ ſint, & cum quibus liceat nuptias celebrare.

¶ Diuortio celebrato, liberi ad parentum hęreditatem nihilominus uocantur, & alē diſſant apud parentē, qui diuortij cauſam non p̄ſtitit, expenſis alterius parentis committentis cauſam diuortij, niſi alius inops ſit: tūc n. apud diuitem alendi ſunt: his pariter obtinētibus in parētibus, & liberis. Ba.

¶ Illud quoq; † diſponendum eſſe perſpeximus, vt ſi qñ inter maritum, & vxorē nuptias ſolui cōtigerit, ex huiuſmodi nati filii, nullo modo lędantur ex ſeparatione nuptiarū, ſed ad parentum hęreditatem vocentur, ex patris ſubſtantia indubitanter alendi. Et ſi quidem pater occaſionē ſeparationis præbeat, & mater ad ſecundas nō venerit nuptias, q apud matrē r nutriātur, expēſas patre p̄bēte. Si verò per cauſam matris oſtēdatur ſolutū matrimoniū, tunc apud patrē maneāt filij, & alantur. s Si aūt contigerit patrem quidem minùs idoneum eſſe, matrem verò locupletem, apud eam pauperes filios manere, & ab ea nutriri iubemus. Quemadmodum † enim filij locupletes coguntur matrē egentem t alere; ita iuſtum eſſe decernimus & à matre locuplete filios paſci. u

tionem. Tu dic, quòd tātùm illā De nuptiis corrigit in eo, quod đ viro dicit hic, vt patet ſtatim cùm dicit, ſecundū hāc priorem noſtrā: nam de illa de nup. dicit, ſed corrigit per aliā, quæ dicit non diſtinguēdum hoc caſu, quādo vnus aliunde reiicit, vt ĵ. vt fra. fil. §. fin. col. ix. & faciat ad hunc §. ĵ. vt nul. iudic. §. & ſi quādo. & C. de ſec. nupt. l. cum aliis. Itē quęro hic, quid ſi nullus filiorum eſt, ſed aſcendētes? Rñd. præfertur vxor in ſumma centū aureorū, vt etiam proprietatem habeat: i aliis rebus prę feruntur parentes vxori, vt C. vñ vir, & vxor. l. j. Itē quid, ſi nullus deſcendentium, vel aſcendentium eſt, ſed tantum tranſuerſales? Reſpond. vxorem quaſi iure accrescendi in totum vocari, ſecūdùm Bul. Sed Plat. contra, & verū dicit per d. l. j. vnde vir, & vxor.
p ¶ Permittimus.¶ prędictas cōſtitutiones non habemus. nā lex illa C. de inceſt. nupt. l. humilem. quę hoc dicit, ē Valentini, non alicuius iſtorum: nō autē placet, vt dicas loqui de ea, quæ ē C. de pa. cōuen. l. ex morte. quia illa nihil de hac materia dicit.
q ¶ Non venerit nuptias.¶ ſecus ſi veniret: quia tunc non nutrirentur apud eum, vt C. vbi pup. edu. deb. l. j.
r ¶ Matrē.¶ quomodo hoc, cū dicat ius, q̄ ſunt alendi, vbi pater iuſsit, vt ff. de vent. inſpi. l. j. §. apud eū? Rñd. ibi dicit, quādo pater deceſſerat, hic quando viuebat. Itē hic præſtitit cauſam diuortij, quod ibi nō fuit.
s ¶ Alantur.¶ addit Irnerius, matris locupletis expenſis.
t ¶ Egentem.¶ ſecus ſi locuples, vt ff. de liberagno. l. ſi quis à liberis. §. ſi impubes. & l. vlti.
u ¶ Filios paſci.¶ Nota alimenta hinc inde in neceſſitatibus præſtari, vt hic, & C. de ali. præſtan. à pa. l. j. & ij. & iij. & ſ. neque virum quod ex do. §. fin. collat. viij. & ſ. quib. mod. nat. effi. fiũ. §. penul. coll. vij. & ff. de liber. agnoſcen. l. ſi quis à liberis. & C. de bon. quę libe. l. ſi. §. hoc procu dubio. Item not. haberi diſtinctionem perſonarū, apud quem debeāt eſſe, vt hic, & C. diuor. facit apud quē liber. l. j. & C. vbi pup. edu. de. l. j. & ſ. de nupt. §. eius. & C. de parr. po. l. filia. Hoc tamen not. q̄ vię; ad triēniū mater alere debet, vt C. de pa. po. l. pen.

In ve-

a ¶ In veteribus. Jvt C. de repud. l. conſenſu.
b ¶ Legibus.¶ vt ſ. de nup. §. ſi igitur colla. iiij. & C. de repud. l. pe. & fi.
c ¶ Facile.¶ id eſt, ſine pœna.
d ¶ Perſpeximꝰ.¶ ſunt autem ſeptē, vt ſubiicit. Item tres aliæ adiiciunt vt ĵ. eod. §. prædictis.
e ¶ Extantibus.¶ ſcilicet, filiis.
f ¶ Inſcribere.] ſi aeccſet iure extranei nō iure mariti: intra xl. dies accuſanti nō imponit neceſſitas inſcriptionis: vt C. ad l. Iuliam de adul. l. quamuis. Vel hoc nouū ius: illud aūt vetus dicitur. quod eſt uerius. Acc.
g ¶ Etiā adulterum.¶ quaſi dicat, non ambo ſimul, quia hoc fieri non poteſt: vt argumen. ff. ad l. Iul. de adult. l. ſi marius. §. fin.
h ¶ Repudio.¶ olim prius debebat repndiare q̄ accuſare: vt C. ad le gē Iul. de adul. l. crimen. & ff. ad l. Iul. de adu. l. miles. §. volēti. quæ ſunt cōtra. Sed hodie poteſt, vt hic. & ĵ. vt nulli iudicū. §. ſi quando verò. col. ix.
i ¶ Proprietate.¶ not. hic lucrari virum ſi contra vxorē inſcribat. Sed videtur monaſterio dari in q̄ eſt mittenda hęc ſęmina: vt ĵ. vt nulli iu. §. adulteram. col. ix. quæ eſt contra. So. illud quādo includitur i monaſterio, ſed hoc nihil eſt: q̄a ſemp debet includi: vt dicitur ibi. Quare dicūt alij q̄ hic i dote: ibi in alia ſubſtātia mulieris dicit. Sed hoc ſi valet: q̄a in fine illius §. adulterā. dicit pacta ſeruāda viro circa dotem. ſi enim lucraretur eam p̄ legem, vt hic dicit: quare diceret ei in hoc ſeruari pactum? Dic ergo tu quod hæc ſecundum illam intelligitur. Accur.
k ¶ Fiſco.¶ Sed hoc hodie corrigitur. nam non ſunt confiſcanda aliqua ſic indiſtinctē: vt ĵ. vt nulli iudi. §. fin. Accur.
l ¶ Exiſtat.¶ Not. non proficit alterius culpa, cum ego præſtitero cauſam: vt hic, & C. đ aſſer. toll. l. j. §. fi. & ff. de eo p quem factū eſt. l. ſi. §. fi. & ſ. de teſtibus. §. & hoc multoties. collatione 7.
m ¶ Si quoliber.¶ No. hic quem teneri ad denuntiādum, vt hic. & ff. locati. l. item quæritur. §. exercitij.
n ¶ Vlciſci.¶ agendo in iuriarum, vt in publico crimine: vt ff. de iniur. l. j. §. item aut. & inſtit. de iniur. §. patitur.
o ¶ Continentur.¶ id eſt, vt vxor habeat vſum & proprietatem filij, vt

Concor. cū hoc te. c. j. in gl. j. extra vt li. nō conteſt.

Culpa alterius nō proficit ei qui cauſam p̄ſtitit.

Denunciare quis cogitur.

Concor. c. cū hoc ſimile. extra de rep. in gl. fi. poſſit. extra de qui dicit. in. pol. pa. ten. Vbi de bona gl.

Quod autem de alenda matre, & filiis indigentibus definiuimus, hoc quoque in omnibus aſcendētibus, deſcendentibusq; perſonis vtriuſq; naturæ valere p̄cipimus.

¶ Marito, atq; uxori diuortium celebrare permittitur ex cauſis hic enumeratis. Bar.

¶ Quia verò plurimas in veteribus, a & noſtris legib⁹ b inuenim⁹ cauſas, ex quibus facilèc nuptiarū ſolutiones fiunt, ea cauſa perſpeximus d ex his abſcindere aliquas, quę nobis indignę ad ſoluendas nuptias viſæ ſunt, & eas ſolummodò nominatim præſenti inſerere legi pro quibus rationabiliter poteſt ſiue vir, ſiue mulier repudium mittere. Nunc autem cauſas, ex quibus maritus repudium mittere ſine periculo poteſt, & dotem vxoris lucrari, ſeruato in ea domi nio ex eodem matrimonio filiis, aut filiabus, quibus non extantibus, e frui etiam proprietate, has eſſe decernimus. Si contra imperium cogitantibus aliquibus conſcia eſt mulier, aut etiam viro ſuo non indicet. Si autem vir hoc à muliere denuntiatum tacuerit: liceat mulieri per quācunque perſonam hoc declarare imperio: vt vir nullam ex hac cauſa repudii inueniat occaſionem. Si de adulterio † maritus putauerit poſſe ſuam vxorem conuinci, oportet virum prius inſcribere f mulierē, aut etiam adulterum: g & ſi huiuſmodi accuſatio verax eſſe oſtenditur, tunc repudio h miſſo habere virum † ſuper antenuptias donationem etiam dotē, & ad hoc, ſi filios non habeat tantum accipere ex alia vxoris ſubſtantia, quantū dotis tertia pars eſſe cognoſcitur: vt eius proprietati & dos, & à nobis definita pœna applicetur. Si enim filios habuerit ex eodē matrimonio, iubemus etiam dotem, (ſecundùm quod de hoc cenſent leges) aliamq; mulieris ſubſtantiā filiis conſeruari, & ita adulterum legitimè cōuictum, vna cum vxore puniri. & ſi quidem habeat vxorem adulter, accipere eam & dotem propriam, & propternuptias donationem: & ſi filios habeat, ſolo vſu mulier fruatur donationis, proprietate i ſecundùm leges filiis ſeruanda. aliam verò mariti ſubſtantiam eius filiis ex noſtra largitate donamus. filiis autem non exiſtentibus, antenuptialis quidem donationis proprietatē mulieri competere ſancimus, aliā verò mariti ſubſtantiam omnem fiſco k ſecundùm antiquas appli-

camus leges. Si quolibet modo mulier vitæ viri fuerit inſidiata, aut aliis hoc facientibus conſentiens viro non indicauerit. Si cū viris extraneis, nolente marito, conuiuatur, aut cum eis lauatur. Si nolente viro foris domum māſerit, niſi forſan apud proprios parentes. Si circēſibus, aut theatris, aut amphytheatris interfuerit ad ſpectandum ignorante, aut prohibente viro. Si verò contigerit aliquem citra vnam prædictarū cauſarum vxorem ſuam à domo propria expellere, & illa non habens parentes, apud quos poſsit manere, ex neceſſitate foris habitet nocte: iubemus nullam eſſe marito licentiam propter cauſam hanc repudium mittere vxori, eo quòd ipſe huius rei auctor exiſtat. l Cauſas autem, pro quibus rationabiliter poteſt viro à muliere mitti repudium, ex quibus poteſt & dotem recipere, & propter nuptias donationem exigere, ſimiliter filiis ſeruanda donationis proprietate, aut filiis non extantibus habere etiam huiuſmodi dominium, has eſſe ſolas diſponimus. Si contra imperium aut ipſe cogitauerit aliquid, aut cogitantibus conſcius nō indicauerit imperio aut per ſe, aut per quācūq; perſonam. Si quolibet m modo vir inſidiat⁹ fuerit vitæ mulieris, aut aliis hoc volētibus ſciens nō manifeſtauerit vxori, & ſtuduerit ſecundùm leges vlciſci. n Si maritus vxoris caſtitati inſidiatus, aliis etiam eam adulterandam tenauerit tradere. ¶ Si vir de adulterio inſcripſerit vxorem, & adulterium non probauerit: licere mulieri volenti etiam pro hac cauſa repudium deſtinare viro, & recipere quidem propriam dotem, lucrari autem & antenuptialem donationem, & pro huiuſmodi calūnia, ſi filios non habuerit ex eodem matrimonio, tantùm ſecundùm proprietatem accipere mulierem ex alia viri ſubſtātia, quantum antenuptialis donationis tertia pars eſſe cognoſcitur. Si autem filios habuerit, iubem⁹ omnem viri ſubſtantiam filiis conſeruari, firmis manētibus, quæ de antenuptiali donatione aliis legibus cōtinentur; o ita tamen vt etiam propter illatam adulterii accuſationem, & non probatam, illis quoq; maritus ſubdatur ſuppliciis, quæ eſſet paſſura mulier, ſi huiuſmodi fuiſſet accuſatio comprobata. p ¶ Si quis in ſua domo, in qua cum ſua coniuge commanet, contēnens eam cum aliis inueniatur in ea domo manens, autī ea dem ciuitate degens, in alia domo cum alia muliere frequenter manere conuincitur, & ſemel, & ſecundò culpatus, aut per ſuos parentes, aut per vxorem, aut per alias aliquas fide dignas perſonas, huiuſmodi luxuria nō abſtinuerit; ¶ licere mulieri pro hac cauſa ſoluere matrimonium, & recipere datam dotem, & antenuptialem donationem, & pro tali iniuria tertiam partem æſtimationis, q̄ antenuptialis facit donatio, ex eius ſubſtātia percipere; ita tñ, vt ſi filios habuerit, vſu ſolo mulier potiaī rerū, quas ex antenuptiali donatione, & pęna tertiæ portionis mariti ſubſtantiæ acceperit, dominio communibus filiis conſeruando. Si autē filios non habuerit ex eodem matrimonio, habere eā talium rerum etiam proprietatem præcipimus.

C. de diuor. l. conſenſu. §. ſi verò filio. Accur.
p ¶ Comprobata.¶ q̄d eſt generale in aliis accuſatoribus: vt C. de accuſ. l. fin.
q ¶ Non abſtinuerit.¶ Nota primò alicui nuntiandum, vt de offenſa ſatisfiat vel definat: vt hic & C. de his qui latro. l. ij. & C. đ patria poteſtate. l. ij. & ff. de ſerui. vrban. prædi. l. quidā Hyberius. & C. de poſtu laud. l. prouidendum.

¶ Nuptiæ regulariter conſenſu non ſoluuntur, niſi caſtitatis concupiſcentia, dote, & donatione propternuptias liberis ſeruata: altero autem, uel utroq; alias nuptias poſteà contrahente, uel aliter luxuriosè uiuente, delinquentis ſubſtantia ad filios debet peruenire, ſi ijs minoribus per iudicem gubernatore dato. Filijs uerò non extantibus ad fiſcum eorum ſubſtantia debet peruenire. Bar.

¶ Quia

Universidad de Deusto

a ¶ Matrimonia soluebant.¶ vt C. de repu.l.si constante.

b ¶ Castitatis.¶ etiam si in monasteriũ nõ intret, vt hic innuit. de hoc tũ pleniùs dic, vt dixi ſ. de mõ.§ ſi verò vxorẽ.Ac.

c ¶ Penè.] philoſophi cum ſ̃peramentũ.nã & ſine fere,habet Azo.ſed hodie aliter ꝺ̃ his bonis diſponi videtur, vt ĵ. vt nul.iud.§.q̃a verò. coll. ix.quę eſt cõtra. & facit ad hoc ĵ.de ſanc.Epiſ§. ſi verò conſtat.& §.ſpõſalibus.& ĵ.eo.§.p̃dictis. & ſ̃.ꝺ̃ nu.§.mitiores.col la.iiij. Itẽ no. hic cũ diu poſtea tradatur ſubſtan tia, q̃ non ſtatim quãdo pater monaſteriũ intrat tenetur bona dare filiis.

d ¶ Quando autem à nobis ſancitum.¶ vt ſ̃.de nup. §. nouimus.vbi de decennio dixit, ſed an tea per Conſtantinum ſtatutum fuerat quadriẽ niũ: vt C.de rep.l. vxor.

e ¶ Scholares.¶ Ordines ſunt de armata mili tia, vt ſequitur ĵ. eod. §. ſi verò ſcholaris. & ſ̃. vt neque miles,neque fęd. & C.loca. l. fin.

f ¶ Suſtinere.¶ i.expectare: ſed certè imò per quinquenniũ tantùm, vt ſ̃.de nup.§. ſed & captiuitatis.quę eſt cõtra.Sol. hic cũ eſt in expeditiõe, ibi captus . vnde ibi per quinquenniũ expectat, computãdum à tẽpore, quo cœpit dubitari, vt ibi dicit.& eſt ꝓ hac ſolutione ĵ.eo.§.prędictis. in fi.ſed nunquid in quacunq; militia ſit, obtinet quod hic dicitur? Rñ.nõ puto, niſi ſit cõtra ſaracenos, vel cũ principe con tra hoſtes. alias ſerua legẽ antiq̃. C.ꝺ̃ rep.l.vxor. Sed iure canoni.generaliter ſeruatur hęc auth.

g ¶ Interrogauerit.¶ No.interrogari mulierẽ ꝺ̃bere, ſi habet quẽ ſcit. ſic ff.de bono.poſſ.l.i bonorũ.& quis or.in bono. poſſ.ſeruetur.l.ij.§.fin.

h ¶ Spatium.¶ poſt ſacramẽtũ p̃ſtitũ, vt hic dicit.Sed videtur q̃ ſi iã tpa luctus cucurrerũt, q̃ ſtatim die ſequenti põt nubere, vt ff.de infa.l.genero.in fi. quę eſt cõtra. Sol.quiꝺ̃ dicũt illã corrigi. Vel ibi quãdo certũ erat mortuũ eſſe, hic q̃n dubiũ: licet vxus iurauerit, cui nõ per omnia creditur, arg. C.de teſti.l.iurisiurandi. Item quia ſimpliciter iurat. eſt arg. q̃ teſtis tenetur dicere cauſam ſui dicti, ſed contrarium verius eſt: vt ſ̃. de teſti.§.& licet.colla. vij.

i ¶ Poſtea.¶ i. poſtquã nupſit etiã poſt annũ, & ſic valuit matrimoniũ, vt ſ̃.ibi,& poſt hoc,&c.

¶ Quia verò ex conſenſu aliqui vſque ad præſens alterna matrimonia ſoluebant, a hoc decæterò fieri nullo ſinimus modo: niſi fortè quiꝺ̃ caſtitatis b concupiſcẽtia hoc fecerint. Si autem huiuſmodi perſonæ filios habuerint,tã doté, quàm antenuptialem donationẽ eorũ filiis cõſeruari diſponimus.

¶ Si quis autẽ horũ, aut maritus forſan,aut vxor, poſtquã propter caſtitatem ex cõſenſu ſoluerit matrimoniũ, inueniatur alias cõtrahẽs nuptias,aut luxurioſè viuẽs, iubemus ſiquidem, ſicuti dictum eſt,filii fuerint ex memorato conĵugio,ſuper dotem, & propter nuptias donationem eis tradi, & ꝓprietatem penè c ſubſtantiæ illi[i], quæ conuincitur deliquiſſe perſonæ. Si verò filij minoris ſint ætatis,gubernari eos, & paſci ab illo paręte præcipimus, qui nihil præſenti legi cõtrarium egerit. Si autem ambo parentes in huiuſmodi vitium incidant, tunc vtriuſq; parentis ſubſtãtiam, filiis applicari, diſpẽſatorem autem iis,qui in minori ſunt ætate cõſtituti,ordinari prouidentia cõpetẽtis iudicis, & aliorũ, quibus hæc ex noſtris legibus ſunt cõmiſſa. Si autem filii nõ ſint, vtriuſq; perſonæ ſubſtantiam fiſci rationib[9] applicari, & eos, q̃ talia deliquerũt, legitimis ſubdi ſuppliciis. Aliter enim ſeparationem matrimoniorum fieri ex conſenſu,nulla ratione permittimus.

¶ Quod autẽ † à nobis ſancitũ d eſt de iis , qui in expeditionibus ſunt,& ĩ militiis cõſtituti,ſiue milites ſint,ſiue fędərati, ſiue ſcholares, e ſiue alii quidam ſub alia qua cunq; militia armata cõſtituti;melius ordinare perſpeximus, & iubemus quantoſcunq; annos in expeditione manſerint, ſuſtinere f eorũ vxores: licet nec literas nec reſponſum aliquod à ſuis maritis ſuſceperint. Si qua verò ex huiuſmodi mulieribus ſuum maritũ audierit eſſe mortuum, neq; tũc ad alias eã venire nuptias ſinimus, niſi priùs acceſſerit mulier, aut ꝓ ſe, aut perſuos parentes, aut per aliam quamcunque perſonam ad priores numeri chartularios, in quo huiuſmodi marit[9] militabat, & eos,ſeu Tribunũ (ſi tamẽ adeſt) interrogauerit, g ſi pro veritate mortuus eſt eius cõiunx, vt illi ſacris euangeliis ꝓpoſitis ſub geſtis monumentorum deponant, ſi ꝓ veritate vir mortuus eſt: & poſt quam hæc geſta monumentorum cõfecta mulier pro ſuo teſtimonio

a ¶ Tradiderit.] repete non.

b ¶ Cingulum.¶ id eſt adminiſtrationem,& ille dicitur Magiſtratus.

c ¶ Largitatis.¶ Hæc pęna de tertia parte nõ fuit impoſita,ſ. in perſona mulieris,ſed ꝺ̃ trudaſ in monaſteriũ. Hodie ea dem vtriq; imponit pœna,vt ĵ. vt fra.fi. §.pen.

d ¶ Prædictas.¶ refert ſe nõ ad omnia,quę hac conſtitutione dixit.nam aliquãdo de licito diuortio, aliquando ꝺ̃ illicito dicit, & hic dicit totum ſeruari, ſicut dixit.

e ¶ Sufficere iuſſim[9].¶ vt ſ̃.e.§. quia verò pluri mas. & §. prædictis. Et ſic in illis caſibus verbe rare permittitur, & facit ĵ. de nupt. §. adſcripũio. Accur.

f ¶ Nolumus.] filius tamẽ poteſt dimittere patrem, cogendo eum, vt ſe emancipet, vt ff. ſi à pa.quis fuerit ma.l. fi.

g ¶ Ex ſcripto.] ſic ſ̃. de tempore nõ ſolut.pe. §.conteſtatione.Accur.

h ¶ Perimere.] ſi talis ſit,qui per l. Iu. potuerit occiꝺi,vt C. de adulter. l.Gracchus.ꝺ̃ qbus dicitur ff. de adul.l.marito.

i ¶ Tradere.] ſcilicet, eſſe licẽtiam marito dicimus.Accur.

k ¶ Punire.¶ Nota hic aliquẽ ex præſumptione damnari, vt hic & ĵ. vt nul.iu.§.pe.& C.de adu. l.ſi qui.Sed contra ff.de pœn.l.abſentẽ.in princ. Solut.hic eſt ſpeciale in odiũ ſpermentis denũcia tionem,arg.ff.ꝺ̃ ope.nouũc.l.Prętor.§.j.Et nota,q̃ vtraque parte præſente dari ꝺ̃bet ſentẽtia, niſi actor crimine ꝓbato receſſerit ex cauſa,vt C.de adult.l.quamuis in dubitati. & ꝺ̃natur reꝰ ad mortẽ,ad inſtar ſacri legi,vt C.de adult.l. quã uis.in fi.fęmina verò cõuicta per ſententiã,i monaſteriũ mittitur, verbe rata prius,vt ĵ. vt nul.iudi.§.adulteram.coll. ix.

l ¶ Crimen.¶ ſcilicet, volumus eſſe iudici.

m ¶ Peccatorum veniã.¶ Not.in eccleſia potiùs quàm alibi orandũ, quæ gremiũ nõ claudit redeuntib[9],vt C.de ſumma Tri. l. fi. licet alibi orare liceat,vt ſ̃.vt ĩ prua.do.§.j.in princ.

n ¶ Leges, quæ.] ſimplex eſt hæc relatio, vt ibi,mulier,¶ dãnauit,ſalua uit. nã nõ exꝺ̃ leges puniũt, quę interdicũt.

o ¶ Vindicari.¶ id eſt, defendi,&cõſecutiuè dicas. nam ex quo quis puniendus eſt, nemo eum defendere debet.

p ¶ Deſpexerunt.¶ non debet quis eius,in quem

quare ergo p̃mittit viro re cuperare? R ſi.quia matrimoniũ cõtractũ fingitur fuiſſe nullũ,licet tenuerit verè, vt ſ̃.dixit, ibi,& poſt hoc, &c. vel q̃a hic mulier à marito, ſ.ſecũdo ſine pęna põt, & etiã debet,& tenet ꝺ̃ truere,vt ita alienata p ſecundũ matrimoniũ recipiatur à marito, ſ. primo : nã vxor duorũ eſſe nõ põt,alioquin diuortij cauſam præſtitiſſe videbit primo marito,ſi à ſecũdo ſe nõ ſeparauerit.

k ¶ Teſtimoniũ.¶ No. ergo q̃ ſacramẽtũ reuocatur p̃textu periurii: vt ĵ. vt liti.iu.§.ſi quis. in fi.& C.de rebus cre.l.fi. regulariter tamen contra, vt C.de rebus cred. l.ij.& ff.de in lit.iu. l.fin. & ff.de re iuꝺ. l. poſt rẽ. l

l ¶ Si autem fœderatus.¶ hoc nomen habuiſti ſ̃.vt neque miles.

m ¶ Prædictis itaque cauſis.¶ quas dixi ſ̃. eod. §.quia verò plurimas.ad iungit tres, quæ erãt per ordinem , vt hic ſunt in tribus §. ſ̃. de nupt. §.ſecũdum occaſionẽ. & §. per occaſionem.& §.ſed & captiuitatis.& eas cõfirmat in hoc §.Accur.

n ¶ Viro dari.] id eſt, datam ſeruari, vel propriè ſic eſt data. Accur.

o ¶ Habuerit.] cũ olim de adulterio accuſabat à primo viro,vt C.ad legem Iul.de adul.l.pe. & facit ad hoc C.de rep.l. iubemus. & ĵ. vt frat. filii.§.fin.col.ix.Accur.

¶ *Matrimonium etiam ex tribus aliis cauſis ſuperioribus additis diſtrahi poteſt, & exceptis hac cõſtitutione numeratis,& ex nullis aliis matrimonia diſſoluuntur. Bart.*

¶ Prædictis itaq; cauſis ᵐ proſpeximus etiã has nominatim adiicere,ex qbus matrimonia ſine pęna licet trãſigere,hoc eſt de his, qui nõ potuerũt ab initio nuptiarum miſceri ſuis vxoribus,& quę p naturã viris cõceſſa ſunt,agere inſuper de iis viris,ac fęminis,qui cõſiſtente matrimonio ſanctimonia lẽ cõuerſationẽ,& monaſterii habitationẽ elegerint: & de iis perſonis,quæ in captiuitate aliquãto tpe ꝺ̃tinentur.in his .n. tribus caſibus, q̃ de eis prioribus noſtris legibus cõtinentur,firma eſſe ſancimus.Memoratas igitur oẽs cauſas q̃ in p̃ſenti noſtra lege cõtinẽtur, ſolas ſufficere † iubemus ad tranſactionẽ legitimorũ matrimoniorũ.Reliquas autem omnes vacare præcipimus:nullamq; aliã cauſam citra eas , q̃ nominatim inſertę ſunt huic legi,poſſe ſoluere legitimũ matrimonium,ſiue noſtris,ſiue veteribus legibus continẽtur.

¶ *Mulier, & uir peccantes pœna legitima puniuntur,& iudices,et officiales negligentes. Barto.*

¶ Quia verò quædã mulieres inhoneſtè volentes viuere,feſtinant propria matrimonia ſoluere,ſancimus, ſi quando mulier citra aliquã p̃dictarũ a nobis cauſarũ voluerit matrimoniũ ſoluere, licentiã quidẽ eam nõ habere hoc agere.ſi verò permãſerit in huiuſmodi impia voluntate,& repudiũ marito trãſmiſerit:iubemus dotẽ quidẽ viro dari n, cõibus filijs ſecundum legem ſeruandã. Si aũt filios non habuerit, lucrum fieri marito:mulierem verò periculo iudicis negotium audientis tradi Epiſcopo ciuitatis,in qua communiter domicilium habuerint: quatenus illius prouidentia in monaſterium ipſa mittatur, vt quòad vixerit, debeat ibi conſiſtere: & ſi quidẽ filios habuerit o huiuſmodi mulier,duas partes propriẽ eius ſubſtantiæ ꝺare filijs: tertiam verò monaſterio,in quod mittitur,applicare iu-

re

re proprietatis.Si verò filios non habuerit,ſint aũt ei parẽtes, duas partes quidẽ ipſius ſubſtãtiæ monaſterio præberi,vbi mittit,tertiã verò partẽ illius parentibus dari: niſi tamẽ ſub poteſtate eam habẽtes irrationabili repudio conſenſerunt.in hoc enim conſentiẽtes, nihil eos penitus ex ſubſtãtia filię habere permittimus,ſed hæc omnia venerabili monaſterio volumus applicari.Porroneq; filiis,neq; parẽtibus exiſtẽtibus ei, omnẽ ſimiliter eius ſubſtantiã copetere monaſterio. ¶ Si verò iudex qui negotium examinat, hoc nõ fecerit, ideſt tradiderit z † in hoc deprehenſam ciuitatis Epiſcopo, vt debeat in monaſteriũ mitti,ſiquidem in hac feliciſſima ciuitate ſit iudex,ipſe quidẽ xxv. † librarum auri pœnã exigatur,officium autẽ eius alias x.Si verò ĩ Prouincia ſit huiuſmodi iudex,& nõ egerit,q̃ à nobis in hoc iuſſa ſunt,x.librarum auri perſoluat pœnam, & officium eius alias v. Si verò iudex fuerit ñ habens cingulum, b ipſe quidem pœnam x.librarum auri exigatur, miniſtrãtes autem ei v. quatenus mulcta,quæ hinc accedit à memoratis perſonis, per Comitem rerũ priuatarum,& Palatinorum ſcholam exigatur & noſtro aſſignetur ærario. ¶ Si autẽ & vir circa mulierẽ tranſigere ſtuꝺuerit matrimonium,& irrationabiliter repudium deſtinare,iubemus reddere quidẽ eum quã ſuſceperit dotem vnà cum ſpõſalitia largitate, & tã tũ ex alia eius ſubſtantia præberi mulieri,quantũ tertiã partẽ ſpõſalitię faciat largitatis. c & ſi quidẽ ei filii ſunt,ſolum vſum & antenuptialis donationis, & à nobis additæ tertiæ partis mulierem habere,proprietatem verò filiis cõſeruare.filiis aũt nõ exiſtentibus,habere mulierem ſuper † vſum in ipſis rebus etiam proprietatem. & prædictas d quidem diſpoſitiones diſſolutis rationabiliter, aut etiã irrationabiliter nuptiis ordinam[9] & omnia de memoratis caſibus ſecundum hanc noſtram conſtitutionẽ iudicari, & decidi decernimus. ¶ Si quis aũt propriã vxorẽ flagellis, aut fuſtibus cæciderit,ſine aliqua cauſarũ, quas cõtra vxores ad matrimonij ſolutionẽ ſuffiſſimus, e matrimonii q̃dẽ ſolutionẽ ex hoc fieri nolumus, f virũ aũt,qui mõſtratur ſine huiuſmodi cauſa vel flagellis, vel fuſtibus cęcidiſſe vxorẽ ſuã, tantũ pro huiuſmodi iniuria ex alia ſua deliquit,implorare auxiliũ.ff.de mino.l. auxiliũ. in fi.& ff.ſi quis ali.teſta. prohi.l.j.in princ.& ff.ꝺ̃ arbi.l.ſed ſi ſeruum.in fi. & l.ſequen. & ff. de leg. ij.l.cũ pater.§.liberis. & C.de pact.l. cũ ꝓponas. &ꝺ̃ trãſl.ſiue apud acta. & l.ſi quis maior. Accu.

q ¶ Ab eis.¶ ſcilicet,eccleſiis. Accur.

r ¶ Non ſinunt.¶ quòminus extrahantur, vt ſ̃. de man.Princ.§. neq; autem.col.iij. Accur.

s ¶ Loquentẽ.] præcedentibus denunciationibus,vt ſ̃.diximus in vxore,alias eſſet iniquũ.Ac.

t ¶ Amicabili.¶ hic no. de adulterio trãſigi poſſe amicabiliter.ſed p̃.C. de tranſac. l. trãſigere.

¶ His quoq; † etiam illud adiicimus,vt ſi quis forſan ſuſpicatur aliquẽ velle ſuæ vxoris illudere caſtitati,&cõteſtationes ei ex ſcripto g tres deſtinauerit,habentes teſtimonia trium virorũ fiꝺe dignorum,& poſt has tres ex ſcripto cõteſtationes inuenerit eum conueniẽtem † ſuæ vxori, ſi quidem in ſua domo , aut ipſius vxoris,aut adulteri,aut ĩ popinis,aut in ſuburbanis,eſſe licẽ tiam marito ꝓpriis manibus talẽ perimere, h nullũ periculum ex hoc formidanti . Si verò in alio loco talem inuenerit cum ſua vxore loquẽtẽ, non minus tribus teſtibus fiꝺe dignis conuocatis , per quos ꝓbare poſsit,q̃ eum cum ſua vxore comperit, iudici tradere i crimina examinanti.Illum verò pro veritate cognoſcentẽ,poſt tres ex ſcripto cõteſtationes cũ tali muliere eũ inuentum , talem quidem tanquam ex hoc ſolo adulterij crimini ſubiacentem,nulla alia ratione quæſita punire, k licentiã aũt exeq̃ crimẽ. l ¶ Quia verò ita cõperiunt aliqui impii, vt etiam in venerãdis domib[9] præſumãt in talib[9] ſe miſcere ſceleribus, & ibi de peccatis tractare,vbi conſueuerunt Deum timentes peccatorũ veniã m poſtulare:iubemus vt ſi quis talis in ueniat in locis venerabilib[9] alienę vxori, de qua in ſuſpicione eſt,poſt tres , ſicut dictum eſt , conteſtationes loqui:licẽtiã eſſe eius marito vtraſq; perſonas defenſori eccleſiæ,aut aliis clericis tradere:vt ad eorum periculũ diuiſim iſti ſeruẽtur:donec iudex hoc cognoſcẽs mittat ad Eꝑm ciuitatis,quaten[9] ei iſti tradãtur, vt debeãt ſuſtinere tormẽtum ſecundùm leges,quæ n interdicunt adulteros à ſanctiſſimis eccleſiis vindicari: o nullã neq; in hoc aliã iudice quęrẽre de adulterio probationẽ,niſi tres,ſicuti iam ſupra diximus,cõteſtationes. his eĩ tribus cõteſtationibus oſtẽſis,oĩbus modis illi ſicuti adulteri punientur.Non enim debẽt huiuſmodi perſonæ in venerabili loco munimen habere,quem ipſi per ſcelus ꝓpriũ deſpexerũt. p Nã ſi eos,qui alibi rapinas mulierũ,aut adulteria cõmittunt,& adorationum domos cõfugiũt,ab eis q vindicari noſtrę leges nõ ſinũt, r quomodo illis,qui in ipſa eccleſia tale ſcelus ſtuꝺuerint perpetrare,permittimus aliquod auxiliũ ex eccleſiaſticis terminis inuenire?ſed omnibus modis iudicibus eos tradi,& pœnã ſuſtinere,qua digni ſunt , qui ſanctiſſima loca violare præſumunt. Quis enim ibi delinquit, vbi ſalutem petat? Et generaliter diſponimus, vt ſi quis inuenerit ſuam vxorem,aut filiã,aut neptẽ , aut ſpõſam ĩ venerandis locis cũ aliquo loquẽtẽ, s & ſuſpicatus fuerit turpis gratię cauſa eos colloqui , tradat eos defenſori , aut aliis ſanctiſsimæ eius eccleſiæ clericis , vt ipſi ſuo periculo vtraſq; perſonas diuiſim tandiu cuſtodiãt, do nec iudex eos accipiat,& ſecũdùm leges cauſas decernat. ¶ Quæ igitur per præſentem , & in perpetuum valiturã legem noſtra definiuit tranquilitas , in omnibus prædictis caſibus valere volumus: niſi tamen nondum aut iudiciali ꝺ̃creto,aut amicabili t cõuentione deciſa ſunt,q̃ ſuũ robur habere ſancimus.Glorioſa igit,& eminentiſſima auctoritas tua in hac quidẽ inclyta ciuitate

edictis

Vxoris caſtigatio viro permittitur.

† alias legitur non tradiderit. Accu. repetendã particulam, non admonet ĝlo. ꝺ̃cor.

Præſumptione dãnatur quis aliquando.

† Præter.

Eccleſia prius orandi locus dicit.

§ Concor. cũ hoc §.c. in præſentia. extra ꝺ̃ ſponſal. & matrimonio. & c. 2. extra de ſecund. nup.

Teſtis cogitur reddere rationẽ ſui dicti.

† Competere.

† Facit ad hunc §. ca. ſi quis contra.extra ꝺ̃ cohabi.clerico. & mulie. vbi tractatur latè de hac materia ſuſpicionis.

† Colloquẽtem. Tranſigi poteſt ſup adulterio.

Concor. ca. in dolo. 22. q.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Solu. quod hic dicitur, non referas ad adulterij causam, de qua transigi non licet; sed ad cæteros superiores casus omnes, qui sunt in ista constitutione, secundum Io. Alij dicunt, hoc ius nouum: uel gratis fieri potest remissio accusationis non propter pecuniam, sicut in alijs capitulis, q̃ non irrogant pœnam sanguinis; vt ff. de iure fisc. l. in fisco. & l. eius. Vel hoc trahit ad præterita facta, uel fieri potest trãsactio ante lit. contestã. uel ceptam, non postea.

¶ DE HAEREDIbus ab intestato uenientibus, &c.

2 ¶ Venientibus. ℨ Hic incipit colla. ix. constit. j. sed quidam habẽt in cõstitutione superiori principium huius colla.

b PLurimas. Introducta. ℨ nam vsq; ad tẽpora huius legis inter descendentes erat differentia; ut emancipati iure ciuili non succederent; licet iure prætorio sic, ut inst. de hæred. quæ ab intest. §. emancipati. Item qui erant nepotes ex filiab. succedebant cũ diminutione, ut C. de col. l. illã. licet hoc etiã ante hanc sit correctũ, ut ſ. de trie. & ſe. §. neque. colla. 3. ex trãſuerſali autem cognati iure ciuili non admittuntur, sed nec iure prætorio, niſi poſt agnatos, ut patet inſtitu. de ſucce. cogn. in prin. & de bon. poſſe. & §. cum de teſtamẽtis. & ff. ſi ta. teſt. nul. ex. l. j. in prin. omnes ergo prædictæ differẽtiæ, & aliæ, ſi quæ ſunt, hac conſtitutione tolluntur. Et no. quòd hic appellat cognatos ex mare, & fęmina merito, quia commune eſt nomẽ ad cognatos, & agnatos: quia tñ q̃dã priuilegia dabat lex xij. ta. agnatis, ut certo noĩne eos poſſet appellare, agnatos eos uocauit: ſunt tamẽ ipſi cognati, ut patet ex definitione agnati, ut ff. de le. tut. l. ſunt autem. & inſti. de agna. tut. §. j.

Cognatus large quid contineat.

c ¶ Vacantibus. ℨ. ſcilicet, quę contra hanc legem facerent, nec enim alias corrigit, quæ ſaluari poſſunt, vt ſ. qui. mo. na. effi. ſui. §. tribus. Acc.

d ¶ Seruari. ℨ ſcilicet, uolumus. Accur.

e ¶ Conſtituimus. ℨ tũc ſcilicet. Accur.

f ¶ Cognoſcitur. ℨ ut hic & ff. de gra. cog. l. j. in prin. & inſt. e. §. j. Acc.

g ¶ Cognatoſque.] cognati ex parte matris, agnati ex parte patris, vt inſti. de lega. agna. ſucc. in prin.

† Concor. c. rainutius iuncta glo. ſup uer. clarè in princ. extra de teſtib.

h ¶ Succeſsionem. ℨ in hoc lex xij. tabu. mutatur, ut inſti. de hæred. quę ab inteſt. §. i.

Succeſsio ſeqt̃ uocũ naturæ.

i ¶ Parentibus. ℨ non ſolum agnatis, & cognatis ex latere, ut hic, & C. de ſecund. nup. l. ſi qui prioris. in princ. & C. de bon. quæ lib. l. q̃ ſcriptis & inſt. de gra. cog. §. repetitis. ſed cum pater ſit in primo gradu, ut filius quare non ſic cito admittitur, ut filius? Reſpond. propter commune uotum naturæ, quod vult potius deſcendere, quam aſcendere, ut ff. de bo. dam. l. cum ratio, & ff. ſi ta. te. nullæ ex. l. j. & unde lib. l. ſcripto hęrede. ĩ

2 ¶ Venientibus. ℨ Hic incipit colla. ix. conſtit. j. ſed quidam habẽt in cõſtitutione ſuperiori principium huius colla.

b PLurimas. Introducta. ℨ nam vsq; ad tẽpora huius legis inter descendentes erat differentia; ut emancipati iure ciuili non succederent; licet iure prætorio sic, ut inst. de hæred. quæ ab intest. §. emancipati. Item qui erant nepotes ex filiab. succedebant cũ diminutione, ut C. de col. l. illã. licet hoc etiã ante hanc sit correctũ, ut ſ. de trie. & ſe. §. neque. colla. 3. ex trãſuerſali autem cognati iure ciuili non admittuntur, sed nec iure prætorio, niſi poſt agnatos, ut patet inſtitu. de ſucce. cogn. in prin. & de bon. poſſe. & §. cum de teſtamẽtis. & ff. ſi ta. teſt. nul. ex. l. j. in prin. omnes ergo prædictæ differẽtiæ, & aliæ, ſi quæ ſunt, hac conſtitutione tolluntur. Et no. quòd hic appellat cognatos ex mare, & fęmina merito, quia commune eſt nomẽ ad cognatos, & agnatos: quia tñ q̃dã priuilegia dabat lex xij. ta. agnatis, ut certo noĩne eos poſſet appellare, agnatos eos uocauit: ſunt tamẽ ipſi cognati, ut patet ex definitione agnati, ut ff. de le. tut. l. ſunt autem. & inſti. de agna. tut. §. j.

c ¶ Vacantibus. ℨ. ſcilicet, quę contra hanc legem facerent, nec enim alias corrigit, quæ ſaluari poſſunt, vt ſ. qui. mo. na. effi. ſui. §. tribus. Acc.

d ¶ Seruari. ℨ ſcilicet, uolumus. Accur.

e ¶ Conſtituimus. ℨ tũc ſcilicet. Accur.

f ¶ Cognoſcitur. ℨ ut hic & ff. de gra. cog. l. j. in prin. & inſt. e. §. j. Acc.

g ¶ Cognatoſque.] cognati ex parte matris, agnati ex parte patris, vt inſti. de lega. agna. ſucc. in prin.

† Concor. c. rainutius iuncta glo. ſup uer. clarè in princ. extra de teſtib.

h ¶ Succeſsionem. ℨ in hoc lex xij. tabu. mutatur, ut inſti. de hæred. quę ab inteſt. §. i.

Succeſsio ſeqt̃ uocũ naturæ.

i ¶ Parentibus. ℨ non ſolum agnatis, & cognatis ex latere, ut hic, & C. de ſecund. nup. l. ſi qui prioris. in princ. & C. de bon. quæ lib. l. q̃ ſcriptis & inſt. de gra. cog. §. repetitis. ſed cum pater ſit in primo gradu, ut filius quare non ſic cito admittitur, ut filius? Reſpond. propter commune uotum naturæ, quod vult potius deſcendere, quam aſcendere, ut ff. de bo. dam. l. cum ratio, & ff. ſi ta. te. nullæ ex. l. j. & unde lib. l. ſcripto hęrede. ĩ

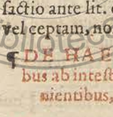

D. xv. Kal. Ian. Dn. Iuſt. P. P. Aug. anno. xv. Baſi. V. C. Coſs.

edictis propoſitis ad notitiã perducat vniuerſorum, in Prouinciis autem p̃ præcepta ad clariſſimos Prouinciarum iudices deſtinata hæc omnibus facere manifeſta feſtinet: vt nullus penitus ignoret, quæ pro vtilitate noſtrorum collatorum à nobis diſpoſita ſunt, ita tamen, vt omnibus per propria præcepta pronuntiet, quatenus ſine quolibet iniuſto diſpendio noſtris collatoribus præſentis legis fiat inſinuatio. ✶

DE HAEREDIBVS AB inteſtato venientibus, [2] & de agnatorum iure ſublato.

TITVLVS I.

NOVELLA XVIII.

Collatio nona.

¶ Si moriens deſcendentes reliquerit, præferuntur parentibus, & agnatis, & cognatis ex latere, & filij filiorum ſuccedunt in ſtirpes, non in capita, ſublata differentia emancipationis, & patriæ poteſtatis, agnationis, & cognationis. Angelus.

¶ Imper. Iuſtinianus A. Petro glorioſiſsi. Præfecto ſacrorum prætoriorum Orientis.

DIurimas, & diuerſas leges veteribus tẽporibus p̃latas inuenientes, per quas non iuſtè differẽtia ab inteſtato ſucceſſionis inter cognatos ex maſculis, & fęminis introducta [b] eſt, neceſſarium eſſe perſpexim[a], omnes ſimul ab inteſtato cognationum ſucceſſiones per præſentẽ legẽ clara, compendioſaq̃ue diuiſione diſponere. Itaq; prioribus legibus pro hac cauſa poſitis vacantibus, [c] decæterò ea ſola ſeruari, [d] quæ nunc conſtituimus. [e] Quia igitur omnis generis ab inteſtato ſucceſſio tribus cognoſcitur [f] gradibus, hoc eſt aſcendentium, & deſcendentium, & ex latere, (q̃ in agnatos, cognatosq; [g] diuiditur) primã eſſe diſponimus deſcendentium ſucceſsionem. [h]

¶ Si quis † igitur deſcendentium fuerit ei, qui inteſtatus moritur, cuiuslibet naturæ aut gradus, ſiue ex maſculorũ genere, ſiue ex fœminarum deſcendẽs, & ſiue ſuę poteſtatis, ſiue ſub poteſtate ſit, omnibus aſcendentibus, & ex latere cognatis præponatur. Licet enim defunctus ſub alteri[i] poteſtate fuerit, tñ ei[o] filios cuiuſlibet ſexus, aut gradus ſint, etiam ipſis parentibus [i] præponi præcipimus, quorũ [k] ſub poteſtate fuerit, qui defunctus eſt, in illis videlicet rebus, quę ſecundùm noſtras alias leges, patribus nõ acquirun tur. [l] nam in vſu [m] harũ rerum, q̃ debet acquiri aut ſeruari, nſas [n] de his omnibus leges parentibus cuſtodimus: ſic tñ † vt ſi quem horum deſcẽdentiũ filios relinquẽtem mori contigerit, illius filios, aut filias, aut alios deſcendentes in proprij parentis locũ ſuccedere, ſiue ſub ptãte defuncti, ſiue ſuæ poteſtatis inueniantur, tantã de hæreditate morientis accipiẽtes partem, quanticunq; ſint, quantã eorum parẽs, ſi viueret, habuiſſet: quam ſucceſſionem in ſtirpes vocauit antiqtas. [o] In hoc enim ordine gradum quæri nolumus, ſed cum filiis, & filiabus ex præmortuo filio, aut filia, nepotes vocari ſancimus, nulla introducẽda differentia, ſiue maſculi, ſiue fęminæ ſint, & ſeu ex maſculorum, ſeu fœminarum prole deſcẽdant, [p] ſiue ſuę poteſtatis, [q] ſiue ſub poteſtate ſint conſtituti. Et hæc quidem de ſucceſſionibus deſcendentium diſpoſuimus. ¶ Cõſequens † autẽ eſſe perſpeximus, & de aſcendẽtibus cõſtituere, quomodo ad ſcẽdentium ſucceſsionem vocẽtur.

¶ *Parentes ſuccedunt deſcendentib. liberis ipſorum deſcendentium non extantibus gradus prærogatiua ſeruata. Si verò parentes eundem gradum obtinent, æqualiter admittuntur, cum quibus fratres ex utroque parente coniuncti defuncto: uocantur: nec patri uſusfructus portionis eius filiis cõtingentis acquiritur. Bar.*

¶ Si igitur † defunctus deſcẽdentes quidẽ non relinquat hęredes, pater aũt, aut mater, aut alij parentes, [r] ei ſuperſint, omnib. ex latere

2 ¶ Declarabitur. ℨ vt j. eo §. ſi verò cũ aſcendentibus. Accur.

b ¶ Proximi. ℨ ergo auũ maternũ excludit pater, cùm mater nõ ſuperſit. ſed aliud in deſcẽdentibus ſi habeo filiũ, & ex alio prẽmortuo nepotẽ, vt ſ. eod. §. ſic tñ.

c ¶ Quantoſcunq; . ℨ vnde ſi paternus auus ex vna parte eſt, ex altera maternus auus, & auia, tantum hic ſolus, quantũ illi duo, habet.

d ¶ Vtriſque parentibus. ℨ id eſt, ex patre, & matre.

Proximus quis dicat.

e ¶ Proximis. ℨ proximũ accipe, quẽ nullus præcedit, vt ff. de verbo ſignifi. l. proximus. Sed quidã dicũt, cum patre, & matre tantùm, vt hi proximi tantùm vocentur, & ſic dicunt fratrẽ repellere auũ: cũ pater cum quo admittitur, repellat dictum auum, vt arg. ff. de diuer. & tẽpo. præſcrip. l. de acceſsionibus. & hic. & C. de legi. ti. hær. l. in ſucceſsione. ſed ſecundũ primã dicẽ illã l. de ſucceſsione. eſſe correctam per iſtam.

Vſusfructũ habet pater in aduentitijs filij.

f ¶ Vſum. ℨ i. vſumfructũ. Et ſic nota, quòd licet generaliter in aduẽtitijs patri quæratur vſusfructus, vt C. de bon. quæ lib. l. cũ oportet. tamen hic ſallit, & alias vt dixi ſ. vt liceat matri & auiæ. in fin. j. reſpon.

Iura duo fortiora ſunt vno.

g ¶ Natos. ℨ potiores ſunt ergo qui duplici iure vtuntur, quàm qui vno, vt ſ. de cõſanguineis & veteri. fratribus. §. j. & §. fi. collatio. v.

h ¶ Vocauimus. vt ſ. proximo §.

i ¶ Fratres, fuerint.] Not. ſi fuerint fratres, per hoc notatur, quòd filij fratris defuncti vocãtur in ſtirpes, quando cũ patruis ſuccedũt ſuo patruo. ſi verò nullus frater ſupereſt defuncto, ſed filij fratrũ, hi fortè in capita vocabuntur. Azo. Sed cõtra dico, vt arg. j. eod. §. ſi verò in principio. nã innuit idẽ eſſe, ſi ſoli ſunt fratrum filij, in eo, quod dicitur, ſi verò neque, &c.

k ¶ Theiois. ℨ id eſt, patruis, vel auunculis. ſed videtur fratres ſolos vocari, vt inſtit. de legi. agnat. ſucceſ. §. hoc etiã in fin. qui eſt contra. Solu. hæc illam corrigit.

l ¶ Parentum. ℨ & ita in ſtirpes. Sed cõtra inſtitut. de leg. agna. ſucc. §. hoc etiã. in fin. vbi dicit in capita. Sol. hæc corrigit illam, &c.

m ¶ Nulli.] ſic ergo priuilegiũ ad alium nõ tranſit, vt ff. quod cum eo. l. ſed ſi. §. ſoli. & ff.

cognatis hos præponi ſancimus, exceptis ſolis fratribus ex vtroq; parente cõiunctis defuncto, ſicut per ſubſequentia declarabitur. [a]

¶ Si autem plurimi aſcendentiũ viuunt, hos præponi iubemus, qui proximi [b] gradu reperiuntur, maſculos, & fœminas, ſiue paterni, ſiue materni ſint. Si autem eundem habent gradum, ex q̃uo inter eos hæreditas diuidatur, vt medietatem quidem accipiãt omnes à patre aſcendentes, quanticunq; fuerint, medietatem verò reliquã à matre aſcendentes, quantoſcũq; [c] eos inueniri cõtigerit. ¶ Si verò cum aſcendẽtibus inueniãtur fratres, aut ſorores ex vtriſq; parentibus [d] coniuncti defuncto, cũ proximis [e] gradu aſcendentibus vocabuntur. Si autem pater, aut mater fuerint, diuidenda inter eos quippe hæreditate, ſecundum perſonarum numerum, vti & aſcendentiũ, & fratrum ſinguli æqualem habeant portionem: nullum vſum [f] ex filiorum aut filiarum portione in hoc caſu valente patre ſibi penitus vindicare: quoniam pro hac vſus portione hæreditatis ius, & ſecundùm proprietatem per præſentem dedimus legem, differentia nulla ſeruanda inter perſonas iſtas ſiue fœminę, ſiue maſculi fuerint, qui ad hæreditatem vocãtur, & ſiue per maſculi, ſiue per fœminæ perſonam copulantur, & ſiue ſuæ poteſtatis, ſiue ſub poteſtate ſint eius, cui ſuccedunt fratres. Reliquum eſt, vt tertium ordinem decernamus, qui vocatur ex latere, & in agnatos, & cognatos diuiditur, vt etiam hac parte diſpoſita, vndiq; perfecta lex inueniatur.

¶ *Non exiſtentibus deſcendẽtibus, uel aſcendentibus uocãtur fratres utrinque cõiuncti, quibus non extantibus uocantur cãiuncti ex uno latere tantùm, & exiſtẽtibus utriſq; , uocãtur ex utroq; latere cõiuncti ipſi, & eorũ filij, excluſis cõiunctis ex uno latere tãtùm. Itẽ filij fratrum una cũ alijs uocantur, alij autem excluduntur. Angel.*

¶ Si igitur † defunctus neque deſcendentes, neque aſcendentes reliquerit, primùm ad hæreditatẽ, vocamus fratres, & ſorores ex eodem patre, & ex eadem matre natos, [g] quos etiam cum patribus ad hæreditatem vocauimus. [h] His autem non exiſtentibus, in ſecundo ordine illos fratres ad hæreditatem vocamus, qui ex vno parente coniuncti ſunt defuncto, ſiue per patrem ſolum, ſiue per matrem.

¶ Si autem defuncto fratres fuerint, [i] & alterius fratris, aut ſororis præmortuorum filii, vocabuntur ad hæreditatem iſti, cum de patre, & matre theiois, [k] maſculis, & fœminis, & quanticũque fuerint, tantam ex hæreditate percipient portionem, quantam eorum parens futurus erat accipere, ſi ſuperſtes eſſet. Vnde cõſequens eſt, vt ſi fortè præmortuus frater, cuius filii viuunt, per vtranque partem nunc defunctę perſonę iungebatur, ſuperſtites autem fratres per patrem ſolùm forſan, aut matrem ei iungebantur, præponantur iſtius filii propriis theiois, licet in tertio ſint gradu, ſiue à patre, ſiue à matre ſint theioi, & ſiue maſculi, ſiue fœminæ ſint, ſicut eorum parens præponeretur, ſi viueret. Ex diuerſo ſi quidem frater ſuperſtes ex vtroque parente coniũgitur defuncto, præmortuus autẽ per vnum parentem iungebatur, huiuſmodi filios ab hæreditate excludimus, ſicut ipſe, ſi viueret, ab hæreditate excludebatur. ¶ Huiuſmodi verò priuilegium in hoc ordine cognationis ſolis præbemus fratrum maſculorum, & fœminarum filiis, aut filiabus, vt in ſuorum parentum iure ſuccedant.

Nulli [l] alij omnino perſonæ ex hoc ordine venienti, hoc ius largimur. Sed & ipſis fratrum filiis, tunc hoc beneficium conferimus, quando cum propriis vocantur theiois maſculis, & fœminis, ſiue paterni, ſiue materni ſint.

¶ *Licet fratres ex utroq; latere coniuncti unà cum aſcendentibus uocentur: tamen filij fratrum non ſuccedunt. Angel.*

¶ Si autem cũ fratribus defuncti etiã aſcendentes, ſicut iam diximus, [m] ad hæreditatẽ vocantur: nullo modo [o] ad ſucceſſionẽ ab inteſtato fratris, aut ſororis filios vocari permittimus, neq; ſi ex vtroq; parẽte eorũ pater, aut mater defuncto iungebatur: quando quidẽ [p] fratris, & ſororis filiis tale priuilegiũ dedimus, vt in p̃ priorũ parentũ ſuccedẽtes locũ, ſoli in tertio cõſtituti gradu cum iis, qui in ſecundo gradu ſunt, ad hæreditatẽ vocentur. ¶ Illud palàm eſt, quia theiois defuncti maſculis, & ſeminis, ſiue à patre, ſiue à matre, p̃ponuntur, ſi q̃ etiam illi tertium cognationis ſimiliter obtineant gradum.

¶ *Si non ſunt fratres, nec filij fratrum, uocantur cæteri agnati, & cognati ſecundùm gradus prærogatiuam in capita, ſublata differentia agnationis, & cognationis. Angelus.*

¶ Si verò neq; fratres, neq; filios fratrũ, ſicut dixim[q], defunct[o] reliquerit, oẽs deinceps à latere cognatos ad hæreditatẽ vocamus, ſecũdũ vniuſcuiuſq; gradus p̃rogatiuã, vt viciniores gradu ipſi reliquis præponãt. Si aũt plurimi eiuſdẽ gradus inueniantur, ſm perſonarũ numerũ inter eos hæreditas diuidat̃, quod in capita noſtrę leges appellãt. Nullã verò, † volum[o] eſſe differentiam, in quacunq; ſucceſſione, aut hæreditate inter eos, q̃ ad hęreditatẽ vocant̃, maſculos, ac fęminas, quos ad hęreditatẽ cõmuniter definiuim[o] vocari, ſiue per maſculi, ſiue per fęminæ perſonam defuncto iungebantur, ſed in omnibus ſucceſſionibus agnatorum,

quarum rerum act. non datur. l. j. ſ. pon. & ff. de re iudicata. l. & ſi fideiuſſor. & ff. pro ſoc. l. verum in fine. j. reſponſi.

n ¶ Sicut iã diximus.] vt ſ. eod. §. ſi verò cum aſcendentibus.

o ¶ Nullomõ. ℨ Sed hodie vocant̃ ét cũ theioĩs, & auis, vt in auth. vt fra. fil. j. rſi. q̃ eſt contra. Solũt. hic corrigitur.

p ¶ Quandoquidem. ℨ id eſt quia. ratio enim erat, quia vocatur frater cũ deſcẽdẽtib. quod eſt contra ius cõmune huius cõſtitutionis, quæ tres tantum facit ordines ſuccedẽdi: vnde ad conſequentiam nõ producuntur, & hoc hic dicit, arg. ff. de legi. & Senatuſconſil. quod verò contra rationem.

q ¶ Si etiam. ℨ id eſt, quatus. ſed quare, cùm in eodẽ ſint gradu? Reſpond. iſti vocantur cũ fratribus defuncti, qui pro certo repellunt patres, patruos, & auunculos, & amitas, & materteras: ergo & iſti nepotes debent repellere.

r ¶ Cognatos. ℨ ſed vſque ad quẽ gradũ? nunquid ſeptimũ, vt olim? Reſpond. quia ſic eſſet differentia inter agnatos, qui vſq; ad decẽ vocãtur, & cognatos: ſed trahe omnes ad x. cũ debeas ſucceſsiones dilatare, vt inſtit. de ſucceſſio. cognato. §. fi. & de bono. poſſ. §. adhuc.

¶ De intell. huius. §. ui. Ang. Areti. in l. ventre de acquir. hæred. nu. 66.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Cognationis.¶ ergo adhuc cognatos seruari præcipimus, siue per fœmineam personam, siue per emancipationem, siue per aliam quamlibet modum prioribus legibus tractabatur, & omnes sine qualibet huiusmodi differentia secundum proprium cognationis gradum ad cognatorum successionem ab intestato venire præcipimus.

Tutela legitima defertur secundum gradum, & ordinem, quo ad hereditatem uocantur, si idonei sunt, agnationis, & cognationis differentia sublata, regulariter mulieribus expulsis, exceptis matre, & auia, quæ omnibus ex latere uenientibus præferuntur, solis testamentarijs eas præcedentibus: pluribus autem in eodem gradu existentibus, magis idoneus eligendus est, tutelæ periculo omnibus imminente, legibus, quæ de hæreticorum successione loquuntur, firmis manentibus. Bart.

¶ Ex his † autem, quæ de hæreditate diximus, & disposuimus, & q̃ ad tutelã sunt, manifesta cõsistũt. Sancimus enim vnũquemq;, secũdum gradũ, & ordinem, quo ad hereditatẽ vocatur, aut solũ, aut cũ aliis etiam functionẽ tutelæ suscipere: nulla neq; in hac parte differẽtia introducẽda de agnatorũ, b seu cognatorũ iure, sed omnibus similiter ad tutelã vocãdis, quiq; ex masculorũ, quiq; ex fœminarũ prole descendunt minori coniuncti. Hoc autem dicimus, si masculi & perfectæ ætatis sint, & nulla lege prohibeantur tutelam suscipere, neque excusatione cõpetente sibimet vtãtur. Mulieribus enim etiã nos interdicim⁹ tutelæ subire officiũ, nisi mater, † aut auia c fuerit. His enim solis secũdùm hæreditatis ordinem, d & tutelã subire permittimus, si inter gesta e & nuptiis aliis, & auxilio Velleiani Senatusconsulti renuntiant. f Hæc n. seruãtes g omnibus à latere cognatis, quò ad tutelã, præponuntur, testamentariis solis tutoribus p̃cedẽtibus eas. defuncti nãq; voluntatem, & electionẽ præponi volumus. ¶ Si aũt h plurimi eũdẽ cognationis gradũ habẽtes, ad tutelã vocãtur, iubem⁹ cõmuniter conuenientibus apud iudicem, cui huius partis solicitudo est, vnum, aut plures, quãti ad gubernationẽ sufficiant, ex ipsis eligi, i & denũtiari, & eũ, vel eos minoris res gubernare, tutelæ periculo omnibus imminente, qui ad tutelam vocãtur, & substantiis eorũ k minori ætate tacitè subiacentibus pro huiusmodi gubernatione. ¶ Hęc aũt † omnia, quæ de successionibus sancimus, obtinere in illis volumus, qui catholicæ fidei sunt; in hæreticis autem iam à nobis positas leges firmas præcipimus esse, nullam nouitatem, aut immutationem ex p̃senti introducentes lege. ¶ Quę igitur per hanc cõstitutionem in perpetuum obseruãdam sanciuit nostra tranquillitas, in illis volumus obtinere casibus, qui à principijs Iulij mensis præsentis sextæ indictionis seu venerunt, seu post hac emergent. Præcedentes nãq; casus, qui vsq; ad memoratũ tẽpus pertransierunt, secundùm veteres leges, l decidi præcipim⁹. Tua igitur gloria per p̃sentem legem à nobis disposita, ad omniũ cognitionẽ venire p̃curet. in hac enim Regia ciuitate edictis cõsuetè propositis, in Prouinciis autẽ præceptis dirigẽdis ad clarissimos Præsides earũ: vt nulli nostri imperii subiectorũ sit ignota nostræ circa eos mãsuetudinis prouidẽtia: ita tamẽ, vt sine omni dispẽdio ciuiũ aut prouincialium, in omni loco p̃sentis legis fiat insinuatio.

Vt sponsalitia largitas specialis sit contractus, & de diuersis capitibus.

TITVLVS II.
NOVELLA CXIX.

¶ Sponsalitia largitas, q̃ est specialis contractus, ex omni parte ualet, cuiuscunque sit quantitatis, etiã sine insinuatione. Bart.

Imper. Iustinianus A. Petro gloriosissi. prætoriorum Præfecto.

Ponsalitiam largitatem m contractũ specialem esse, & iudicari, & non aliis donationibus eam connumerari per præsentẽ sancimus legem, quoniam p ea æqualitas dotis offertur. Siue igit fiat sub gestis monumẽtorũ eius insinuatio, siue etiam nõ, iubemus eam p omnia suũ robur habere, tam apud mulierẽ, quã apud virũ, p siue ab ipso viro, siue ab altero aliquo mulieri det, seu conscribat, vel in viri personã donatio fiat, o quatenꝰ ipsas res in nuptialẽ donationẽ cõscribat, p & hoc valere p̃cipimus, cuiusc̃uq; sit donatio quãtitatis, vel si non, sicuti dictũ est, insinuetur.

¶ Minores, ex quo possunt testari, possunt libertates relinquere, antiqua lege cessante. Bart.

¶ Et hoc quoq; p̃senti cõstitutione sancimus, vt licẽtia sit minoribus in ipso tpe, ĩ quo licet eis testari q de alia substãtia, etiam suos seruos in vltimis voluntatibus manumittere, nullo eis impedimẽto ætatis faciẽdo; sed vacante lege, r quæ hoc primitus prohibebat.

¶ Si unum instrumentum facit mentionem alterius instrumẽti, in eo, quod de alio instrumento mentionem facit, & non editur, nõ probat, nisi originale p̃ducatur, uel p alias probationes cõprobet. Bart.

¶ Et hoc ſ insup iubem⁹, vt sũqs ĩ aliquo documẽto

Aliud

Donatio quinquagenos aureos excedens de insinuatione.

Ex hoc §. sumpta é authẽ. quæ est sup l. ij. C. qñ muli. tut. offi. fũ. põt, & incipit, matri & auiæ, & concor. gl. vnica ante med. ca. ex parte. M. extra d' appellat.

Concor. gl. ii. in c. di lecti. circa fi. extra de arb. & quę hic dicuntur, recitantur in c. ex parte M. in glos. vnica añ me. ibi, hodie tñ p authen. de appel.

Facit ad hũc. §. c. ex cõicamus. circa med. c. extra de hær. vbi ex eludũtur à successione & puniunt hæretici alijs pœnis in d. c. contentos.

a ¶ Aliud documentum. ¶ Originale. Accur.
b ¶ Memoria. ¶ id est, mentio.
c ¶ Alia. ¶ puta per testes.
d ¶ Exhibeatur. ¶ hoc quod, &c.
e ¶ Quia & quantitas. ¶ scilicet hæc.
f ¶ Legibus. ¶ vt ff. ad exciſ. l. ſi q̃ cautiones. & ff. de fid. inſtr. l. ij. & C. d' eden. l. procurator. & ff. quem ad mod. teſta. aperi. l. ſi. Accur.
g ¶ Induciarum. ¶ i. ſine biennij.
h ¶ Die. ¶ anno ſc̃o. in fin. & hoc innuit verbum illud inferius, ſ. in definitis diebus.
i ¶ Examinare. ¶ ſcilicet, velle.
k ¶ Præiudiciũ. ¶ ſiue ergo ſtet p Imp atorẽ, qui iudex ſit appłonis, vt §. de ap. §. j. ſiue per aliũ iudicẽ, vt hic, nõ curritꝰ tps quantũ ad effim: qa datur reſtõ, vt ff. q b. ex cau. ma. l. ſed & ſi p §. ait Prætor. & hoc in cauſa appłonis. in cauſa verò principali triẽnio tũ durat, quicquid contingat, vt C. de iudi. l. p perandũ. Sed quid, ſi ſtetit per aſium? Reſpõ. nihilominus currit tps, ſed agitur ꝑ eum de dolo, vt ff. de dolo. l. arbitrio. §. dolo. ſed ſi ille nõ eſſet ſoluendo, reſtituetur ad litem, vt ff. de eo. per quem fact. erit l. Accur.
l ¶ Examinari. ¶ imò vt q̃ non, vt §. de iũs, qui ingred. ad appel. q̃ est ꝑ. Sol. ibi per partes ſtetit, hic per iudicem. ar. ff. q. bus ex cau. ma. l. j. §. pe. & l. ſed & ſi. §. ait Prætor. & ff. de dam. infect.
m ¶ Poſſeſſiones. ¶ ſ. capitulum.
n ¶ Neſtræ. ¶ vt ff. de of. Præf. pto. l. j. §. j. & C. de ſen. Præfec. præt. l. j.
o ¶ Petitionẽ. ¶ i. libellũ, ſed ſupplicatio tantũ Principi fit faciẽda. & ſic correctæ ſunt leges, q̃ dãt ſupplicari Præfecto, vt C. de p̃ci. imper. offe. l. ſi q s. & ſ. ſen. Præfe. pto. l. j. ſed dico, q in ter hanc petitionẽ, & illa ſupplicationem nulla ſit dria, nec ſit neceſſarius libellus. Accur.
p ¶ Introducentibus. ¶ Referendarij dãt, vt j. vt lit. pẽd. §. fi. & §. Referend. Sed an ipſi cognoſcẽt d' appellat Reſi. abſit: cũ ſint minores, vt §. de ap. §. fi. ſed Princeps tũ, vel cui ipſe cõmittet, vt ff. de mi. l. minores. in prin. & §. pen. Accur.
q ¶ Inducias poſt. ¶ mãdatur ergo ſnia executioni interim. ſed ꝑ in appellatione ſeruatur, vt ſi. nil no. appłone pend. & in rubr. & in text. nſi
r ¶ Seruando. ¶ intra bienniũ, vt C. de ſenten. Præfect. præt. l. j. quæ eſt ꝑ. ſed ibi biennium poſt ſniam datur, & poſt publicationem, hic autem dantur decem dies ante ſupplicationem. Ac.
s ¶ A ſe ſuſcepta. ¶ qđ faciunt qñq; vt C. ſi minorſe ma. dix. per totũ, vt quia ſit litib. & ſumptibus impedita, vt ff. d' minorib. l. minor. xxv. annis. Accur.
t ¶ Creditores. ¶ idem in legatarijs: quia eos hæc res tangit, argu. §. de hęredi. & Falcidia. §. hinc nobis, & C. d' auct. præſtã. l. fin. alias nõ valet reſtitutio, vt ff. de minorib. l. etiam. §. fin.
v ¶ Aliqui. ¶ non ergo præiudicat per præſentes plures abſentib⁹ paucioribus. Arg. contra ff. de pact. l. maiorem. & l. reſcriptum. & de cura. bon. dã. l. ij. Sed & hoc dici poteſt, vt abſentibus per præſentes præiudicetur, dummodo vocentur abſentes. Accur.
x ¶ Triũ. ¶ Quare triũ? Rñd. ſic video & alias, vt §. de lit. §. omnem & §. vt cum de appel. cog. §. ſed hoc præſentũ.
y ¶ Nuſquam. ¶ aduerbium loci.
z ¶ Mobiles. ¶ niſi quædam perierint ꝑ imbecillitatẽ ætatis, vt ff. de minor. l. ait Prætor. §. fi.
a ¶ Cuſtodiri. ¶ ſcilicet cuſtodiẽdo curatorem, vt ff. de cur. bona. dã. l. j.
b ¶ Agnoſcens. ¶ quocunq; modo ſciat, ff. de petitio, hæred. l. item venit. §. petitam in fi. Et ſic not. ſcientiam ſuã ei nocere, vt arg. C. de nu. l. ſi vicinis. ſed ex quo tẽpore hoc tẽpus. x. & xx. ann. computatur, quidã diſtinguunt, ſi poſſeſſor velit vti acceſſione ſuæ auctoris, tunc ex tempore, quo poſſedit antecedſor, ꝑ fuit malæ fidei, & tunc xxx. annorum non ex tempore ſcientiæ domini. arg. C. de præſcri. long. tẽpo. l. j. & ff. de acqui. poſſ. l. põponius. §. cum quis. Alij dicũt, q etiamſi quãdocunq; dominus ſciat hoc decennio, vel viennio ſibi non ceſſare. & hoc dicunt ex hac litera, q̃ dicit intra x. ann. &c. Sed ſm hoc, qd ſi in vltima die ſciat, fore. & ſa. & iudicis copiã non habẽt hoc autem tps continuum eſt, vt ff. de vſuca. l. nunquã. §. j. q. d. iniquitas occurrit. Dic ergo primum verius eſſe, vt ex tempore ſcientiæ domini computetur.
c ¶ Conteſtatus. ¶ etiã ex miſſione executoris: vt C. de præſcri. xxx. an. l. cũ notiſſimi. & l. ſicut. & de his hic ſit mentio.

Poſſidet.

In c. ſi aũt. de iudi. Et ſic intelligitur. J. vt fra. fil. §. illud. & ff. de adm. tut. l. chirographis. Acc.

Ex hoc §. ſumpta é authẽ. ꝑ eſt ſuper l. i. C. de ſenten. temp. & incipit malæ fidei poſſeſſ. d' p̃ſcr. lõg. cit ad hũc §. gloſa. in vlti. extra de præſcri.

Tractat de hac materia in c. ex de offic. iud. vbi de hoc vide ĩ gl. ſup ver. proponã

Abſentibus an p̃ſentes præiudicetur.

Concor. c. j. cum gl. ſuper verb. conſtiterit. extra de teſtibus.

Ex hoc in c. ex de offic. iud. vbi de hoc vide ĩ gl. ſup ver. proponã

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Possidet.} Quod præscripserit,& quod subiicit,quãdo,id est, qa. vel temporaliter. Et sic not.hodie,quòd mala fides venditoris emptori nocet hoc casu,olim cõtra,vt ff.de Public.l.eũ. §.Prætor.& C. de præscrip.long.temp.l.j.& d' pericu. & com. rei vẽd. l.dolum.Accur.

b ¶ Absens fuit.} vt duplicetur tempus absentiæ,vt si absẽs fuit quinquennio, ei dẽtur iterũ quinq; anni post reuersionẽ,& hoc q̃do ex voluntate abest, si autẽ ex necessitate,tunc ipso iure non currit, vel restituitur,& dic de qua absentia hic loquatur, scilicet,de ea,quę ẽ d' vna in aliam Prouinciã, vt C.de præscr.long.tẽpo. l fin.& facit ad hũc §.ff. de minor.l.interdũ. & ff. quibus ex causis.l.nec non.§.si quis sæpius.

c ¶ Hanc legem.] vt C.de testa.l.iubemus.

d ¶ Voluntatem.} qđ esset necesse, si testaret per nuncupationem.

e ¶ Priscam.} vt in l. illa,quæ est C.de test.l. hac consultissima. nam per illam nõ cogebatur ipse, vel testes scribere nomen hæredis.

f ¶ Inscripserit.] dummodo ipse expresserit, quod est scribẽdũ, secũdùm quosdã.si igitur nutu exprimat,nõ valet secũdùm eos. Arg. cõtra ff.de leg.iij.l. nutu. facit. in, exprimit, cũ annuit.

g ¶ Legẽ verò.] sic est §.in col.v.in const.vj.vt decętero cõmutatiões, cõtra.Sol hæc corrigit.

h ¶ Peruenerunt.} ne per consequentiam res ecclesię alienentur.

i ¶ Alienari.} hoc præceptum est seruãdũ, vt C.de reb.alie.l.fin.

k ¶ Alienationem.] alienaret aũt legatarius i hæredem Falcidiam retinẽte,sed certè imò videtur,quòd ñ, quia Fal.ipso iure remanet in bonis hæredis,& in reliqua parte legati dominiũ i legatariũ trãsit,vt C.ad leg.Falc.l.fi. Rñ. hoc facit hic volũtas expressa testãtis, ne fiat alienatio. Et sic nouum casum, vbi cessat Falcidia. Sũt & alij, vt si ẽ relictũ ad pias causas,vt j. de eccl. tit. §. si aũt hęres. Itẽ quãdo testator expresim vetuit, vt §.de hęred. & Fal.§. si verò expresim.col.j. Itẽ quãdo quibusdã insolidũ solvit hęres, vt §. de hęr.& Fal.§. nõ aũt. alias generaliter habet locũ,vt C.ad le.Fal.hij.

Falcidia in multis locum non habet.

† De sensu huj'.§. uid. Io. Annibal.in.l.nemo põt.nu. 258. de legat. pri.

¶ DE ALIENAtione, & emph.&c.

facta est, non aliter excludi hunc, nisi per tricennalem præscriptionem,nõ valente eo,qui res hoc modo possidet, quia ipse bona fide possidet, [a] quando ipse à mala fide possidẽte hoc accepit.

¶ De præscriptione verò decennij hoc ordinare prospeximus, vt si quãdo quispiam in prædicta decennij tẽporali præscriptione in quibusdam quidẽ annis præsens sit, in quibusdam verò absens, alios tantos ei annos super decennium adijci, quantos ex ipso decennio absens fuit. [b] Hæc autem omnia,quæ de temporali præscriptione decreuimus, non in prætoritis,sed in futuris tantùm post pẽsentem legem negotijs,atque causis valere præcipimus.

¶ *Testamentum suas uires obtinet siue testator per se,siue per alium nomen hæredis scribat,uacante lege, quæ contrarium asserebat. Bartol.*

¶ Quia verò ante hanc legẽ [c] protulimus, vt testator, aut manu propria, aut per testes nomina hæredum scribat in testamento, agnouimus autem ex huiusmodi subtilitate plurima testamenta destructa, testatoribus non valentibus huiusmodi custodire subtilitatẽ, aut forsan nolẽtibus scire aliquos suam voluntatẽ: [d] iubemus licentiam quidem esse volentibus,hoc seruare in proprijs testamentis. si enim hoc nõ obseruant, sed secundùm priscam [e] consuetudinem testentur, etiã sic firmum testamentum esse sancimus, siue p se aliqs, siue per alterius personam nomẽ hæredis inscripserit, [f] si omnino reliquã legitimã obseruationẽ in testamẽto testator obseruauerit.

¶ *Res ab ecclesia in Principem translata potest à Principe in alium transferri, non obstante lege in contrarium loquente. Bar.*

¶ Legem verò,[g] per quam sancimus nõ trãsferri ad alios res, quæ ad nostram domum ex venerabili ecclesia peruenerũt, [h] vacare sancimus tam in ijs, quæ iã ad nostrã domum legitimè peruenerunt, q̃ quæ posteà peruenire futura sunt.

¶ *Falcidia cessat re à testatore alienari prohibita, his obtinentibus in casibus præteritis nondum finitis. Bart.*

¶ Si quãdo† autem aliquis testamentum faciat, & aliquam rẽ immobilem suæ familiæ, aut alteri cuicunque personæ nomine legati reliquerit,& specialiter dixerit nullo tẽpore hanc rem alienari, [i] sed aut apud hęredes,aut apud successores illius, cui relicta est, permanere, in hoc legato iubemus Falcidiam legem locum penitus non habere: quoniam alienationem [k] ei⁹ testator ipse prohibuit. Hæc autem obtinere præcipimus in illis casibus, qui nondum iudiciali decreto,aut per amicabilem conuentum, aut quolibet modo legitimo decisi sunt. Eminẽtia igitur tua, quæ per præsentem legẽ, in perpetuũ valituram nostra sanxit tranquillitas, edictis quidem in hac Regia ciuitate propositis, præceptis autem ad oĩum Prouinciarum iudices destinatis, ad omnium notitiam venire procuret.*

De alienatione, & emphyteusi, & locatione, & hypothecis, & alijs diuersis contractibus, in vniuersis locis rerum sacrarum.

TITVLVS III.

NOVELLA CXX.

¶ *Nulla ecclesia ciuitatis Constantinopolitanæ, exceptis quibusdam, quibus concedi tur, põt res immobiles, uel quæ inter immobilia computantur donare,aut alienare,nisi fiat alienatio imperiali domui. Angel.*

¶ Imperat. Iustinianus A. Petro glorioſisi. Orientalium prætoriorum Præfecto.

MVltis, & diuersis legibus [l] super alienationibus, & emphyteusibus, & locationib⁹, & reliquis[m] administrationibus ecclesiasticarum rerum, & de plantantibus[n] præuidimus omnes[o] præsenti cõprehendere lege. ¶ Sancimus igitur,nullam hr̃e licentiam[p] ordinatores rerũ huius Regiæ ciuitatis sanctissimæ maioris ecclesiæ, aut orphanotrophij, aut nosocomij, aut xenodochij, aut ptochotrophij, aut alteri⁹ venerabilis domus in hac Regia ciuitate, siue in eius finibus cõstitutæ,exceptis venerabilibus monasterijs,[q] aut vẽdere,aut donare,aut commutare,aut sub alterno[r] dono dare,[†] aut alio quolibet mõ alienare rem immobilem, aut ciuilem annonam, aut rusticũ mancipium, nisi ad imperialem domum cõmutatio sola facta est. Sed neque de[†] colonis[t] iustè dari[u] quidem concedimus. [x] † Emphyteuses verò à prędicta sanctissima maiore ecclesia Regiæ ciuitatis, & cõmemoratorum[y] locorũ fieri iubemus[z] in personam eius, qui accepit, & alijs duobus deinceps hæredibus, & non ampliùs de sexta parte instantis[a] canonis dimittimus[b] ei,qui emphyteusis iure acceperit. De competẽtibus verò proastijs, [c] ipsi sanctissimæ

[l] Legibus.} l. proclatis , & sic sunt ablatiui absoluti.& dicit de illa q̃ est §.de nõ alie. coll.j. Itẽ & de illa De eccles. re.immo.alie. col.v. Itẽ d' illa §. cõst.q̃ ex adscri. §.fi. Itẽ de illa C. de fa. san.eccles.l.sancimus.& de aliis,quas ñ habem⁹.

[m] ¶ Reliquis.] subaudi,& aliis contractibus, qui sunt reliqua administrationis earum rerum. & hoc i rubrica.nã alienatio ptinet ad administratorẽ, vt ff. ad Treb. l.mulier. Azo. arg.cõtra ff.de offic.Procõs.l.j. §. j.& hoc,si habes in litera,& reliqua administrationis,&c.si autẽ habes, & reliquis administrationibus,planum est.

[n] ¶ De plantãtibus.} ſ. ipsas ecclesias forte.

[o] ¶ Omnes.} scilicet, prædictas leges.

[p] ¶ Licentiã.] hoc tenaciter i rebus ecclesiasticis obserua secundũ consuetudinẽ, vt fieri d' beat earũ alienatio consensu patroni, si quis ibi fuerit, vel plebani, si ca pella plebanũ habeat, in alio q. cum authoritate Epi,& si fi faciat, reuocat, causa tñ cognita, [†] an d' cepta sit i cõtractu ecclesia. Itẽ an ptiũ sit eam in eius vtilitatem cõuersum, donare quoq; pọ amicis bñ merẽtib⁹, [†] secundùm Albe. Itẽ secundùm cõsuetudinẽ regni, etiã sine eius cõsensu, vel authoritate solus prælatus dat in feudũ.

q ¶ Monasteriis.} i. monasteria possunt alienari secũdũ hoc, vt j. eod. §.& hoc q̃dẽ ibi, i aliis.

r ¶ Sub alterno.} id ẽ, pari donatione, vt in nouellis eod. tit.

s ¶ Ad imperialem.} §. de non ali. §. finimus. col.ij.& §. vt decẽ. commun princ. col.v.& sic nor. quòd priuilegiatus à priuilegiato accipit, Ar. ff. de rebus eo. l. si pupillorũ. circa princ.

t ¶ De colonis.} id est, adscriptitiis.

u ¶ Dari.] i. vendi, vel donari, vel alio modo.

x ¶ Cõcedimus.} quia interi immobilia cõputãtur, vt §. de nõ alien. §. j.

y ¶ Commemoratorum.} alias memoratorũ, & subaudi prælatos.

z ¶ Iubemus.] id est, permittimus.

a ¶ Instãtis.} præsentis pẽsionis, siue redit⁹.

b ¶ Dimittimus.} alias diminuimus.

c ¶ Proastijs.} ſ. prædximæ villæ agris, vt dicũ, sed magis vt de remotis dicere id p, qđ remotionẽ significat, vt di

[†] Autmunera donationes gratia dare. Hal. Colonus inter immobilia & rusticum mancipium computatur. † Sed negant colonum iure dari aliquo ut cedimus.

[†] Sic etiã potest manumittere benemerentes, vt à cãpingo, j. extra eod.

[†] Sumptæ est ex hoc §. authen. quæ est super l. iubemus nulli. C. de sacrosan. ecc. & incipit, prędium itẽ quæ authẽ. est canonizata. x.q.2. c. casellas. §. item prędium.

[†] Venditio rei ciuitatis fit i omnium præsentia.

[†] ad intell. huius §. vid. Barba. in l. cum ac cuiusimi nu. 116. C. d' fidei cõ.

timus in Proconsule Sic enim licet à nominis interpretatione argumentari, vt insti. de don. §. est & aliud. Sed primum verius est, vt innuit litera sequens.

a ¶ Nominatis.} repete,& nominatis.

b ¶ Siquidem hic redditus.} id est proastia. Abe.

c ¶ Augmentum.} scilicet fieri potest.

d ¶ Quantitate.} non dicit de qua: vnde ad arbitrium boni viri dico faciẽdum. hoc enim q̃d' sequitur, sicut prędiximus, &c. vult q̃ in sextam partẽ fiat diminutio. nam, illud locum habet, quãdo aliquos habet reditus, vt §. de non ali. §. si verò cõtra. secũdùm Al. sed hoc stare non potest: quia ille §. si verò. expresè dicit, quando nullos habet reditus, fieri tamen computationẽ intra xx. annos. ni si diceres hic in ecclesia Cõst. ibi in alijs. Vel dic, q̃ hic dicit, sicut p̃dictũ est subaudi, ſ. illo §. si verò. qui est §. de non alie.

e ¶ Domum.} ſ. priuatã, vt differat à sequenti.

f ¶ Peruenire.} à Titio puta.

g ¶ Personarum.} id est, domortum.

h ¶ Ad quos.} eis subaudi, ad quos, &c.

i ¶ Recipere.} scilicet rem ipsam.

K ¶ Soluta.} id est, dissoluata.

l ¶ Existimant.} aliàs existimauit.

m ¶ Si verò quædam.} licet materia prẽsens vsque ad §.& hoc quidem. sit de ecclesia tantũ Constantinopolitana, vt j. eo. §.& hoc quidem. tamen iste generalis est, vt ex hac littera colligitur, vt j. eo. §. quæcunq; iñ. cũ no.

n ¶ Domorum.} prædictarum.

o ¶ Depositæ.} id est, destructæ ad terram.

p ¶ In emphyteuses.} ppetuas. alias in emphyteusim.

q ¶ Perpetuo.} hoc expone ut diximus §. de nõ alie. §. alienationis.

r ¶ In tertia parte.} Distinguunt hic q̃dã, an ille, q̃ accepit in emphyt. tẽ ruinosam. vult soluere statim, an postea quàm reędificauerit, vt i primo casu fiat diminutio in vj. parte ab eo, q̃d' poterat colligi habitatione constante. q̃d' intelligũt R. & Py. vt tertia pars prẽsetur, & duę remittant, Io. Petra, ſ. vt duę prẽstentur, & tertia remittat. si aũt à principio soluere non vult, tũc prẽstet medietatem & adiũctę pẽsionis, vt si tũc debebat x. cum erat ruinosa, & nunc lx. addi-

[†] Ex hoc §. sumpta é authẽ. quæ est super l. iubemus nulli. C. de sacrosan. eccl. & incipit, quas verò ruinas.

maiori ecclesiæ,& nominatis[a] venerabilibus domib⁹ in Regia hac ciuitate, aut in eius regione, aut mansione cõstitutis, iubemus, siquidem hic reditus [b] habeãt, integro canone ab ijs ordinatoribus, qui regunt ipsa venerabilia loca, emphyteusim hanc secundũ p̃dictum modũ accipiẽti, & alijs duabus successionibus dari,& nullam omnino releuationẽ, sed augmentum [c] fieri. Si verò nõ habeãt ipsa proastia aliquos omnino reditus, licentiã præbemus ordinatorib⁹ venerabiliũ locorũ in alia quantitate[d] hoc, sicut prędictum est, in emphyteusim dare. Si verò contigerit quamlibet rẽ ex aliquo prędictorũ locorũ venerabiliũ emphyteutico iure datam, aut in imperialem domũ, [e] aut in sacrũ nostrũ ærariũ, aut in ciuitatẽ aliquã, aut in curiã, aut in aliquã venerabilẽ aliã domũ peruenire, [f] licentiam præbemus ordinatoribus venerabiliũ locorũ, à quibus à principio emphyteusis facta est, mox, ut p̃uenerit in unã prędictarũ per sonarum [g] ipsa emphiteusis, manifestare suã voluntatẽ intra biennium,& aut ab his derelinqui eã dẽ rem, ad quos [h] peruenit,& annuã pensionẽ, quæ pacto cõtinet, inferri, aut hoc recipere [i] emphyteusi soluta, [K] eo⁹ hoc sibi prodesse existimant. [l] ¶ Si verò † quædam [m] sunt loca, aut ipsi sanctissimæ ecclesiæ maiori, aut alicui venerabiliũ domorũ [n] competẽtia, in quib. antiquæ habitationes depositæ [o] sunt, & ex quibus nullus præbetur reditus, prædictę verò venerabiles domus, q̃bus cõpetũt hęc loca, reædificare non p̃sit, licentiã damus ipsis ordinatorib. earum in emphyteuses [p] perpetuo [q] iure tradere ipsa loca, ita tamen, vt emphyteusis in tertia parte [r] pensionum, quæ ex habitationibus adhuc stantibus colligebãtur, ex principijs tempori emphyteuseos procedat, [s] aut si emphyteuta maluerit, magis sub isto pacto accipiat loca, vt primitus ędificet, & ex adiectis illic per æstimationem pensionibus, medietatẽ partis dari venerabili domui, à qua ipsa loca accepit,& hoc fieri concedimus. vtatur ergo huiusmodi emphyteuta & illic inuenta de depositis habitationibus materia. ¶ Si verò aliquis voluerit quamlibet rem immobilem nomine usus accipere à sanctima maiore ecclesia Regiæ ciuitatis, aut vnius memoratarũ venerabilium domorũ non aliter hoc accipiat, nisi aliã rem mox dominij iure præbuerit, ex quo eandem rem accepit, tantũ habẽtẽ reditũ, quantum habeat res, quæ ei datur,& non maioribus fisci præstationibus prægrauatam, vt post eius mortẽ, aut post tẽpus, in quo datio vsus cõuenit, non transcendentem videlicet accipiẽtis vitã, utraq; res integra & in dominiũ, & in usum, in eãdem venerabilẽ domum perueniat. Locationes [t] verò ab ipsis venerabilibus domibus fieri concedimus, in quantoscunq; contrahentibus annos placuerit, non transcendentibus videlicet xxx. annorũ temporibus.

¶ Si uerò † cõtigerit aliquã prædictarũ uenerabiliũ domorũ nomine fiscaliũ tributorũ, aut alterius cuiuslibet superuenientis necessitatis uenerabili domui. pecunijs egere, liceat eius ordinatoribus immobilẽ rem aut supponere, aut dare in speciale[x] pignus,& creditor possideat eandem rẽ, & eius fructus colligat, & reputet sibi tã in his creditis pecunijs, quã in usuris, non autem maioribus quàm quartam partẽ centesimæ.

¶ Si uerò persoluerint debitum præpositi ciusdem uenerabilis domus, aut ex fructib. adimpleatur[y] creditũ, redeat iterũ res ad uenerabilem domum, ex qua data est.

¶ Emphyteusis uerò, & hypothecas & ultra quinquennium uoluimus fieri à sanctissima maiore ecclesia Regiæ ciuitatis, conscięntia, & consensu Beatissimi huius ciuitatis Epi, & Patriarchæ iurãtibus præsentibus Deo amabilib. œconomis,& chartularijs [z] eiusdẽ sanctissimæ maioris ecclesiæ, q̃ non ad prescriptionem iuris eius contractus efficiatur. In alijs verò venerabilibus domibus, [a] siquidem chartularij, ipsos æquali modo iurare præsente eo, qui præest venerabili domui. ¶ Si verò non sint chartularij ab ijs, qui præsunt venerabilibus domibus, propositis sanctis euangelijs, contractum fieri in scriptis cum iureiurando addito huiusmodi instrumentis, quòd ad læsionem, aut præscriptionem venerabilis domus contractus efficitur.

¶ Oeconomis † verò, & orphanotrophis, & reliquis venerabilium domorum ordinatoribus, necnon omnibus chartularijs, & parentibus eorum, & filijs, & alijs, qui per genus eis, vel nuptiarum iure coniuncti sunt, interdicimus emphyteusim, & locationes, siue hypotecas rerum ipsis venerabilibus domibus competentium, aut per semetipsos, aut per interpositam personam accipere: [o] scientibus eis, quod si tale aliquid fiat, & hoc inualidum erit, & omnem substantiam tam eorum, qui accipiunt, quàm œconomorum,& chartulariorũ, & ordinatorum, quibus secundùm prędictum modum cõiuncti sunt, in ve-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Domibus.] in Prouinciis cõstitutis, de quibus modo incipit tractare.
b ¶ Perpetuè.] hic dic, vt dixi s. de non aliena. §. alienationis.
c ¶ Et consensu.] sic venditio rei ciuitatis, vt s. dixi. & C. de vend. re. ad ciuit. pertil. fin. i fin. & dic in vẽditione rei, quæ fuit curialis, quæ sit à curia, vt C. de prædiis curi. lij.
d ¶ Chartulariis.] id est, tabellionibus, vel scriptoribus.
e ¶ Domus.] siue oratoria, id est, ecclesia, vt differat à superiori.
f ¶ Ordinantium.] id est, ordinatorum. alias adorantium, id est, seruientium. Accur.
g ¶ Earundem.] scilicet, domorum venerabilium.
h ¶ Ad læsionẽ.] not. aliqua permitti fieri ad vtilitatem, quæ ad damnum non permittuntur, vt hic, & ff. de trãsact. l. cum hi. §. eam. & instit. de auctor. tut. in princ. & ff. de bonis auctoritat. iudic. possiden. l. Prætor. §. meum. Accur.
i ¶ Earundem.] s. domorum venerabilium.
k ¶ Res agitur.] id est contractus. Albe.
l ¶ Res.] si habet mõ talem, vel maioré reditum, quam tũc, quando ad venerabilem domũ deuenit. alias si minoré parum, tũc tempus, q̃ venit cum ea diminutione, de qua hic dicit, vt s. de nõ alienã. §. q̃ verò Leonis. si verò multũ diminuta substantia est ob clades, tunc serua, q̃ dicitur j. proxim. §. quæcunq;, &c. & s. eo. §. si verò. Et not. q̃ hic sumit illa authen. perpetua, &c. vide illud soluto, &c. reliqua sumitur s. de nõ alienan. §. q̃ verò Leonis. & §. si verò. Accur.
m ¶ Superius.] vt s. e. §. si verò quædam.
n ¶ In his.] id est, i omnibus aliis per Prouinciam constitutis.
o ¶ Collationibus.] ad quæ tenẽtur ecclesiæ, vt C. de sacrosanct. eccle. l. placet. sed hodie nõ p. l. Friderichi, ad decor. §. j. collat. ix.
p ¶ Obnoxii.] alias ob noxiæ. Accur.
q ¶ Inspeciali.] olim tantũm generale permittebatur, vt s. de nõ alie. aut permut. §. alienationis. & s. si enim. quę sic contra ded hoc corrigitur, & permittitur etiam speciale.
r ¶ In vtilitatibus.] hoc est in omni debitore, & creditore: vt C. de pig. act. l. j. & de distrac. pig. l. j. &

Vtilitatis gratia quædam licẽt, quæ alias non.

nerabilem domum, de qua rẽ acciderint, post obitum eorum peruenire iubemus. ¶ Et hoc quidẽ superiis, qui maioris ecclesiæ sunt, & prædictarum venerabilium domorum, quæ sunt in hac Regia ciuitate, vel eius circuitu adhęrentiũ dispositum. In aliis verò sanctissimis ecclesijs, & monasteriis, & xenodochiis, & nosocomiis, seu reliquis venerabilibꝫ domibus, quæ in omnibus Prouinciis nostræ Reipublicæ positæ sunt, verumetiam monasteriorum in hac Regia ciuitate, & eius circuitu adhærentium, consequenter definire præuidimus. ¶ Licentiã igitur damus prædictis venerabilibus domibus, non solũ ad tempus emphyteusim facere immobilium rerum sibi cõpetentiũ, sed & perpetuè hæc eis emphyteutico iure volentibus dari. ¶ Et si qdẽ sanctissimę ecclesiæ sint, vel aliæ venerabiles domus, quarum gubernationẽ loci sanctissimus Eps, aut per se, aut per venerabilem chorum clericorũ faceret, cũ voluntate eorũ, & cõsensu fieri huiusmodi contractum, iurãtibus præsentibus œconomis, & administratoribus, & chartularis ipsius venerabilis domus, quòd ex hac emphyteusi nullũ damnũ eidem venerabili domui infertur: Si verò ptochia, aut xenones, aut nosocomia, aut reliquiæ venerabiles domus sint propriam administrationem habẽtes, siquidẽ venerabilia oratoria esse cõtigerit, cũ voluntate maioris partis ibidẽ ordinantiũ clericorũ, necnon & œconomi. ¶ Si verò xenones, aut ptochium, aut nosocomiũ, aut alia sit venerabilis domus, apud præpositum ipsius fieri cõtractum, iurantibꝫ ordinatoribus earũdem venerabilium domorũ in præsentia Dei amãbilis Episcopi, à quo prę ponũtur, aut ordinantur, quòd nihil ad læsionem, aut præscriptionẽ ipsarum venerabilium domorum de huiusmodi contractu efficitur. In venerabilibus verò monasteriis primates corũ cum ampliore, & maiore parte ibidem deseruientium monachorũ contractũ efficiãt. In prædictis verò omnibus iubemus, inscribi instrumentum cum iureiurando, quòd non ad læsionẽ aut præscriptionẽ earundẽ res agitur. hac verò obseruatione huiusmodi præcedente, relevationẽ nõ amplius fieri à sexta parte reditus, quem habet res, quę in emphyteusim datur. ¶ Quæcunque verò de lapsis domibus competẽtibus venerabilibus domibus, quæ in Regia sunt positæ ciuitate, superiùs dispositum; hæc in his venerabilibus domibus valere præcipimus. ¶ Hoc etiam super ipsis venerabilibus domibus definire præuidimus, vt si qdam ex eis, siue pro publicis collationibus, siue pro alia necessaria causa eiusdem domus debitis obnoxij fiant, & non est possibile de rebus mobilibus eadem persolui debita, & primo quidem ordine in speciali pignore dari rem immobilẽ creditori, vt eius fructus colligens, reputet sibi tam in ipsis debitis mutuis pecuniis, quã in vsuris, non ampliùs quarta parte centesimæ. Si verò noluerit isto modo debitum transigere, iubemus per eos quidem, qui à sanctissimo Patriarcha ordinantur, siue Metropolitæ, siue alii Episcopi sint, siue archimandritæ, siue orphanotrophi, aut nosocomi, aut xenodochi, aut aliarum venerabilium domorum ordinatores, apud sanctissimos Patriarchas, a quibus ordinantur, aut præponuntur, monumenta fieri, & cum iureiurãdo ordinatorum, & consensu amplioris partis in eis deseruientium debitum manifestari, & quia non est possibile de rebus mobilibus istud persolui, per eos verò qui à Metropolitis ordinantur, siue Episcopi sint, siue archimandritæ, siue orphanotrophi, siue ptochotrophi, aut aliorum venerabiliũ locorum ordinatores, apud eos similiter Metropolitas Episcopos huiusmodi monumenta conscribi. ab illis verò Episcopis, qui aut à Patriarchis, aut a Metropolitis Episcopis ordinantur, & habent sub propria iurisdictione, aut monasteria, aut ptochia, aut xenones, aut nosochomia, aut alias venerabiles domos, sub similem modum fieri gesta, ita tamen, vt siue apud Patriarchas, siue apud Metropolitas, siue apud Episcopos alios huiusmodi gesta fiant, nullum pro his dispendium, aut expensam venerabiles domos sustinere. b ¶ Propterea enim volumus c decęterò apud iudices Prouinciarum, aut Defensores locorum huiusmodi monumenta à memoratis personis, siue domibus agi, vt nullum dispendium sentiant. postquàm verò ista subsecuta fuerint, apud memoratos sanctissimos, aut Papa

Ordo iste pręterquã in dotis restitutione seruatur.

caue tibi, quia licet hic permittat in forte, post tamen prius in vsuris percipere creditor, vt C. de solut. l. j. & sic non seruatur ordo scripturæ, vt in fin. de legat. §. ante hæredis. vel dic speciale i ecclesia, vt hic.
s ¶ Centesimæ.] centesima dicitur, quæ anno forti æquiparatur, quasi rotunda, vt centenarius numerus est rotũdus, & hoc raro permittitur. quarta ergo dicitur, quę quattuor annis æquiparatur, & sic si bene cõputes facit quinq; denarios, p qualibet libra, & quo libet mense.
t ¶ Si verò noluerit.] id est, creditor nõ vult huiusmodi pignus sic accipere. Accur.
v ¶ Patriarchas.] & sic quilibet apud suum ordinatorẽ, vt hic & ff. ibi, per eos verò, &c. in casu tamẽ fallit, scilicet, cũ Archiepiscopus vendit. nam de sua synodo duo debent interuenire Episcopi, vt s. vt nullus fabri. orato. do. §. fin.
x ¶ In eis.] Nota duo, & maiorem partẽ, & deseruientium. maior autem pars attenditur primò in numero, secundò in dignitate, vt ff. de pactis. l. maiorem. deseruientium autẽ ideo, quia & qui monachi sint de eodem monasterio, non tamen ibi deseruiunt, sed in suis cellulis stant, non exigitur consensus eorum. Item neque absentium: oportet tamẽ esse præsentes duas partes omnium ordinatorum, vt ff. de decret. ab ord. faciend. l. iij. & ff. q̃ cuiusque vni. l. nulli. & l. planè. & maior pars illarum duarum partium debet consentire, vt C. de decurioni. l. nominationum. & de præd. curiali. ij. lib. x.
y ¶ Debitum.] scilicet per eos, vt s. posuit. Sed quid si nesciunt, quia nouiter fuit electus, & sic nõ interfuit, quia parum est, q̃ fuit electus? Respon. videamus. sed fortè iurabit œconomus, vel alius quibi maior fit, vt arg. s. cod. §. licẽtiam. in fi. §.
z ¶ Possibile.] id est, commodè, vt arg. ff. de verbo. significat. l. nepos. Proculo.
a ¶ Metropolitas.] id est, Archiepiscopos. Accur.
b ¶ Sustinere.] scilicet, debeant. sic nihil dabitur tabellioni. vt C. de episcop. audiẽ. l. tam de mentis. Accur.
c ¶ Volumus.] aliàs non volumus. Accur.

Omnibus

a ¶ Omnibus fieri.] s. de non alien. aut perm. contra. §. nos igitur. Sol. ibi regulare, hic specialiter pmittitur.
b ¶ Lãdo.] emptor enim soluet creditori, vt ff. de reb. eor. qui sub tut. l. magis. §. ne tamen. & s. de eccl. re. immo. alie. §. sancimus. Accur.
c ¶ Decima.] si res valeat decem, detur pro xj. Alij, si valet xj. detur pro x. sed tunc non decima, sed nona, adderetur. Azo. Alij, vt si res valeat decem, detur pro nouẽ: quia cum in vno grauet, q̃ accipit eam inuitus, in alio releuetur. ar. supra de trien. §. studium. col. iij. Sed prima verior est, vt arg. j. de eccl. cit. §. finauẽtem annale. Accur.
d ¶ In hoc.] id est, in solutione.
e ¶ Per electionem.] imò ad electionẽ creditoris, vt s. de fideiuss. §. q̃ aũt. quæ est contra. Sol. ibi creditor ptiosius metallum, scilicet aurũ mutuauerat, vnde in rebus pretiosioribus solutionẽ debet recipere, vel hoc speciale i ecclesia, quod est verius.

Aurum est pretiosius metallum.

f ¶ Aut Episcopo.] nec sufficit, q̃ is, qui accipit, solutus erat in vtilitatem ecclesię vertere, vt ff. de in rem verso. l. quod si, §. quod tamen.
g ¶ Crediderit.] scilicet aliquis creditor in pẽcunia, vel in futuro credet, vt subiicit.
h ¶ Neque eis.] s. creditoribus Accur.

Mutuans ecclesię in eius vtilitatẽ vel rem probare debet.

i ¶ Professerunt.] Not. credẽtẽ ecclesię debere probare in vtilitatem ecclesiæ quærsum, vt hic, sic & credẽtem minori, vt C. si aduer. cred. l. j. sic & ages de in rem ver. vt ff. de in rẽ ver. l. iij. §. sed & si. sed agens exercitoria, sufficit si probat nauem indigere eo tẽpore quo mutuat, vt ff. de exercit. l. fin. & intellige ver sum, siue à principio vertitur alendo familiã, vel soluendo creditori, v. ff. de in rem ver. l. j. & ij. §. j. siue ex post facto vt ff. ad Maced. l. sed Iulianus. §. pinde. & §. & si ab initio. Sed q̃d, si solitus erat hic prælatus vertere in vtilitatẽ ecclesiæ, & diligens esse? Videtur q̃ hic præsumẽ vertisse, arg. ff. de proba. l. cũ de indebito. §. j. & ff. de re mi. l. nõ omnes. §. à Barbaris. Sed dico cõtra, vt hic, & arg. ff. de in rẽ ver. l. iij. §. sed & si. in fi. §. Item not. hic factũ personæ in damnũ ecclesię non redundare. hoc tñ fallit in tribus casibus. Primus est, de hæreditate hæretici, vt s. vt cũ de ap. cog. §. si verò liberi. Secũdus est in hæreditate raptoris, vt j. de Iudæis. Epis. §. pen. Tertius est in naue extructa contra felicem embolam, vt C. de sacrosanct. eccles. l. iubemus. & hęc sunt contrahendo, sed delinquendo illud euenit. Item quid si mutauerit pecuniã toti capitulo? adhuc dico habere locum, quod hic dicit, vt melius debeat probare, licet quidã dicant contra. sed Azo dicit probari posse per præsumptionem, per l. fi. ff. de exercito. vel quia diligens, per l. ff. de probatio. l. cùm de indebito. §. j. vel q̃ omnibus simul sit data, per l. C. de sacrosan. eccl. l. iubemus. sed illa in delicto loquitur, vt ibi dixi. præterea hæc litera vult subtiliter probari, sicut in rem ver. vt dixi per l. ff. de in rẽ ver. l. iij. §. sed si sic.
k ¶ Aut hęredes.] vt s. de non alienan. §. œconomum. colla. iij. & arg. ff. si certum petatur. l. ciuitas.
l ¶ Facere.] permutat ergo cũ ecclesia, vel cũ alio venerabili loco, vt hic, & s. constit. quæ excidrip. §. fina. col. v. Itẽ cũ Principe, vt s. de non alienan. §. finimus. & s. vt decẽ. non fi. pi. §. j.
m ¶ Concedimus.] hic nor. quinq; casus, in quibus ecclesia nullo modo alienat. Primus, quando à Pricipe res data est, vt hic. Secundus, q̃ ipsum monasterium, vel ecclesia alienat, vt j. proxi. §. Tertius, q̃ ipsemet emeret, vel cognato venderet, vt j. e. §. œconomus. Quartus, quando sub hac conditione ecclesię res data est, ne alienetur, vt j. e. §. sanctissimas. Quintus est, quia hæreticũ nõ alienat, vt j. de ecclesia. titu. §. iubemus. His enim casibus prohibetur alienatio etiam si tali modo fieret, in quo alias permitteretur. permittitur autem alienatio in sex casibus, quod dic, vt s. de nõ alienandis. §. nos igitur. in fin.
n ¶ Vendicare. Quomodo vendicatur ecclesiastica, sicut hic dicit, & C. de sacrosanctis ecclesijs l. sancimus. & l. iubemus. §. sane. in fin. §. & maximè ipsum monasterium, vt hic dicit, & suprà de non alienand. §. quia verò cognouimus. cum vindicatio. domino detur, & ideo cum in talibus dominium quis nõ habeat cessare, debeat vindicatio, vt ff. de rei vendi. l. in rem. §. locat. quæst contra? Respond. vendicatur vtili, non directa, vel dic non quasi sua vendicat, sed quasi ecclesiæ, & eius nomine, vt & tutor nomine pupilli.
o ¶ Grauatum.] Sed hic quæritur, nonne tributa propter sterilitatem minuuntur, vt C. de alluuionibus. l. ij. Respondeo, propter præterita tributa non soluta dicitur inutile. nam à possessore semper petuntur, vt ff. de publicanis. l. Imperator.
p ¶ Scripturis.] scilicet supra sancta euangelia.

¶ Oẽs ecclesiæ, excepta maiore Constantinopolitana, et uenerabil. b. locis ei subiectis permutare adinuicem pñt, utriusq; ecclesię indemnitate seruata: ea uerò, quę ab imperiali domo processerunt, nullo modo alienari pñt, nec etiam monasteria, prędium autem inutile pp onus tributorum fiscaliũ alienari permittitur, excepta maiore ecclesia, et exceptis œconomis, et propinquis, quibus acquirere est prohibitum. Bar.

¶ Hoc verò iubemo, vt excepta sanctissima maiore ecclesia Regiæ ciuitatis, & venerabilibus orphanotrophijs, xenonib. & ptochijs, quę sunt in Regia ciuitate, sub eio cõstitutis ordinatione, licẽtiã eẽ omnibus sanctissimis ecclesijs, & venerabilibus domibus, necnõ & monasterijs tã in hac Regia ciuitate, quã in diuersis Prouincijs constitutis, permutationes adinuicẽ facere, q̃s vtriq; venerabili domui seruatur indemnitas, consentientibus in scriptis, aut per depositiones huiusmodi contractui nõ solũ ordinatorib. vtriusq; venerabilis domus, sed etiam ampliore parte ẽis deseruiẽtiũ. ¶ Ea verò, quæ ab imperiali domo in quãlibet venerabilem domum puenerunt aut posteà peruenerint, nullo modo vẽdi, aut pignori supponi, aut pmutari, aut omnino alienari concedimus, neq; si ad alteras venerabiles domos tale aliqd egerint. ¶ Et qm̃ cognouimus ab aliqb. fieri alienationes monasteriorum, vt hæc à sacra figura ĩ priuatorũ conuersationem transferãtur, & hoc omnibus modis prohibemus. Si verò tale aliquid factũ deprehendatur, licentiam prębemus sanctissimo loci Epo hoc monasterijs vindicare, n & in antiquam figuram reducere. ¶ Si verò quis de prædictis venerabilibus domibus, quæ in hac Regia ciuitate, siue in alijs Prouincijs sunt, excepta sanctissima maiore ecclesia Regiæ ciuitatis, prædium habeat plurimis fiscalibus tributis grauatum, o ex quo nullus inferatur reditus venerabili domui licentiam præbemus eiusdem venerabilis domus ordinatorib. tali prædium alienare quolibet modo voluerint, ad perfectam securitatẽ eiusdẽ venerabilis domus gestis monumentorũ videlicet in hmõi alienatione cõficiendis ab illis, a qbus ordinatores taliũ locorũ præponunt, siue ordinantur, & iurantib. in sanctis scripturis p

triarchas, aut Metropolitas, aut alios Eps, tunc per prædictos ordinatores debitricis domus venerabilis in scriptis in publico ciuitatis loco proponantur per viginti dies, & isto modo hortẽtur eos, qui emere voluerĩt immobilem rem, vt qui plus præbet, alijs præponatur. His verò omnibus præcedentibus, venditionẽ fieri, pretio modis omnibus a pro debito dãdo: b vt nõ aliter habeat emptor munitionẽ, nisi pretium pro ipso debito persoluat, & hoc euidẽter inscribatur, q̃ nihil ad læsionem, aut præscriptionẽ eiusdẽ venerabilis domus efficitur. ¶ Si verò secundum prædictum modũ emptor huiusmodi rei non inueniatur, iubemus creditorem ex iure prędictorum venerabilium domorum, quod pro soluto dr̃, eandem accipere possessionem, iusta & directa æstimatione facta, & addita in pretio decima c parte vniuersę æstimationis, in ipsa quantitate accipere rem creditorem pro solutioe, certo dominio possessitum, ita tñ vt ordinatores debitricis venerabilis domus, & amplior pars deseruientium huiusmodi venditionibus consentiãt. Quod autem præbetur, in hoc, d immobilis res nõ per electionẽ e creditoris detur, sed secundum q̃ quitatem, aliud quidem fructiferarum, aliud vero possessionũ sterilium eiusdem venerabilis domus, & in reditu earum, & in fiscali solutione, & reliquę ordinationis. ¶ Si verò quis aut Episcopo, f aut œconomo, aut ordinatori cuiuslibet venerabilis domus, siue in Regia ciuitate, siue in Prouincijs constitutæ pecunias credidit, aut post hac crediderit, g iubemus neque eis h hoc reputari pro venerabili domo, nisi primitus ostenderint, quòd in vtilitates prędictę venerabilis domus ista profecerunt, neque ipsum creditorem, aut hæredes eius contra venerabilem domum habere aliquam pro ipsis actionem, nisi mõ strauerint, quòd in vtilitatibus venerabilis domus competentibus pecuniæ profecerunt, i sed contra mutuas accipientem pecunias, aut hæredes k eius, proprias moueant actiones.

Personę sacrum in dãnum ecclesię non redundat.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Præsente. ǁ Ep̃o. Alberi. uel alio p̃ fato vendente.
b ¶ Qui. neq;. ǁ nunc computet sacramentũ.
c ¶ Quamlibet. ǁ pecunia accepta.
d ¶ Immunitas. ǁ id est fidemnitas.
e ¶ Per interpositam personam. ǁ nec non ad mittunt isti, ut quilibet, vt & iudex de offo̱ suo, ut ff. de contrahen. em. l. nõ licet. & tutor de tutela, ut ff. de autor. tutor. l. pupillus. & de reb. eo. q̃us & creditor, & emptor in emptione pignorũ: ut C. de distract. pig. l. qui sub imagine. nec fi deiussor: ut C. de do. l. j. sed videt, q̃ clerici possunt accipere: ut j. de sãctiss. Episcop. §. fi autẽ. Soli. ibi de clericis subditis, hic de prelatis.
f ¶ Prohibemus. ǁ id est, sicut ꝓhibuimus de rebus ecclesiæ Regię ciuitatis: ut §. eo. §. emphyteusita in aliis ciuitatibus. Accur.
g ¶ Cuius. ǁ i. alicuius.
h ¶ Per biennium. ǁ Notá hic i emphyteusi ecclesiæ, uel cõductore biennium, ut hic, in emphyteusi priuati triennium: ut C. de iure emphyte. l. ii. in colono priuati biennium: ut ff. loc. l. quæro. §. inter. Sed qd si ecclesia habeat? Respondeo, quod hic dicit, argu. C. de fructibus, & hic. expen. l. fi.
i ¶ Præcedente. ǁ hoc ideo, quia contractus a princi. secundum legem est initus; alioqui etiam pro futuro tempore solliit: ut §. de non alien. res. eccl. §. fi uero quispiam. colla. 2. Azo. quæ est cõtra: & j. eo. §. fi uero emphyteusis: quę est contra: & hic eo casu locupletaretur ecclesia cũ aliena iactura. sed sibi imputaret. cum quis sua culpa dãnum sentiret, &c. ut ff. de regul. iur. l. quod quis.
k ¶ Dare. ǁ compelliẽ reconducere uel tenere conductionem. sic ff. de pub. & uectig. l. cõtẽ. §. fi. argum. contra in eod. titulo de publica. l. locatio. §. j. & de iure fisci. l. iii. §. cum quinquenniũ. Accur.
l ¶ De emponematis. ǁ id est, de melioratione. Et sic no. quod si dicitur propter non solutã pensionem, nihil obiicit de huiusmodi meliorationibus, secus in colono priuati hoc eodem casu, ut ff. locati. l. colonus. quæ est contra. Ac. m ¶ Ciuitatum. ǁ id est ecclesiarum, quæ sunt singulis ciuitatibus. & est ad hãc. §. C. de sacr.

præsente eiusdẽ venerabilis domus, & ampliore parte in ea deseruientium, q̃ neq; [b] per proditionem, neq; per gratiam, aut quamlibet [c] præscriptionem alienatio fiat, sed vt seruetur immunitas [d] eidem venerabili domui: Oeconomis verò, & ordinatoribus clericorum, & chartularijs vbicunq; venerabilium domorum constitutarum, aut parentibus eorum, & filijs, & quibus scũm genus, aut secundùm matrimonij, iura coniunguntur, locationes, aut emphyteuseis, aut emptiones, aut hypothecas rerum immobilium ipsis venerabilibus domibus competẽtium subire, aut per se, aut per interpositam personam, [e] secundùm quod & ijs, qui in Regia ciuitate sunt, prohibemus. [f]

¶ *Si conductor, uel emphyteuta rem acceptam deteriorem fecerit, uel canonem per biennium non soluerit, potest reijci de re, & damnum, & pẽsionem soluere cogendus est, nulla aũt one prõ melioratione competente. ecclesia autem repellere nolente exigere potest, quod ei debetur. Bartol.*

¶ Si verò quis † aut locator, aut emphyteuta cuius [g] rei competentis, aut sanctissimæ maiori ecclesiæ, aut alteri venerabili domui, in quolibet loco nostræ Reipublicæ constitutæ, aut deteriorem faciat rem, quam quidẽ aut accepit, aut per hoc acceperit, aut per biennium [h] non intulerit (quod ab eo promissum est) emphyteuticum, aut locationis canonem, damus licentiam venerabili domui, ex qua locatio, aut emphyteusis facta est, & quæ debentur solùm pro præcedente [i] †tempore, & antiquum statum †locatæ, siue emphyteuticæ rei exigere, & eijcere de emphyteusi siue de locatione, non valentem de emponematis actionẽ, aliquã cõtra venerabiles domos mouere. ¶ Si verò noluerint prędicti ordinatores expellere eum, exigi quidem eum præcipimus, quæ pro locatione, siue emphyteusi debere cognoscitur, vsq; ad definitum verò tempus completum, sibi datam rem tenere eum, & quæ placita sunt dare. [k] Si verò refugiat, licentiam præbemus præpositis eorundem venerabilium locorum, indemnitatem venerabilibus domibus de eiusdem rebus fieri, non valente neque hic de emponematis [l] †aliquid prætendere.

¶ *Immobiles res ecclesiæ possunt alienari pro redemptione captiuorum, nisi earũ alienatio ecclesiæ fuerit expressè interdicta. Itẽ Hierosolymorũ ecclesia res immobiles alienare legitimè potest pretio statuto. Bartol.*

¶ Sanctissimas verò ecclesias omnes, † seu œconomos † ciuitatũ [m] præcipimus alienare res immobiles pro captiuorum redemptione, nisi sub hac conditione possessiones aliqui eis dederint, vt nullo modo has alienent. [n] Hoc autem concedimus, vt Hierosolymorum sanctissima ecclesia licentiam habeat domos competentes ei non positas in eadem sancta ciuitate vendere, non minori pretio, quàm de pensionibus eius in quinquaginta [o] annis colligitur, vt ex earum pretio reditus meliores emat. ¶ Si verò quidam cuilibet venerabili domui, siue in hac Regia ciuitate, siue in Prouincijs positę, steriles possessiones donauerint, aut vendiderint, aut alio modo concesserint, [p] aut dereliquerint, [q] iubemus pro talibus rebus nullam læsionem sustinere venerabilem domum, in quam huiusmodi possessiones peruenerunt, aut fiscalium nomine, [r] aut alterius cuiuslibet causæ gratia prægrauari, sed omne huiusmodi onus in dantes, & eorum hæredes recurrere: necessitatem habentibus recipere datas huiusmodi possessiones, & restituere de propria facultate venerabili domui omne damnum, quod ex huiusmodi occasione ei contigerit. Si verò etiam talis dolus in re subsecutus est, vt aliquæ pecuniæ pro hoc venerabili domui datentur, & eas iubemus in proprium lucrum venerabilem domum habere, steriles verò res ei, qui dedit, & hæredibus eius omnino restitui. Ad hoc iubemus, vt nulla necessitas sanctissimis ecclesijs, vel alijs venerabilibus locis, tã in Regia ciuitate, quàm in omnibus Reipublicæ nostræ Prouincijs positis inferatur, aut possessiones steriles, aut frugiferas vbilibet constitutas emere: vt non inueniantur per hanc occasionem, & quas habent perdere, aut debitis obnoxiare. ¶ Si verò quis voluerit rem immobilem nomine vsus accipere ab aliqua prædictarum venerabilium domorum, (secũdùm quod superius de venerabilibus domibus, quæ in Regia ciuitate sunt positę, diſposuimus) non aliter hoc accipiat, nisi aliam mox rem dominij iuræ præstiterit venerabili domui, à qua eandem rem acceperit, tantum habentem reditum, quantum habet res, quæ ei datur, & non maioribus tributis grauatam, quatenus post eius transitum, aut tempus, in quo datio vsus est placita, non transcendens scilicet, eius, qui acceperit vitæ tempus, vtranque rem integro iure & secundùm dominium, & secũdùm vsum in ipsam venerabilem domum peruenire. Et hoc quidem de immobilibus rebus iubemus. ¶ De sacris autem vasis competẽtibus sanctissimæ maiori ecclesiæ Regiæ ciuitatis, aut alijs venerabilibus oratorij domibus in qualicunque loco nostræ Reipublicę positis generaliter constituimus, vt non aliter hæc vendantur, aut supponantur, nisi pro captiuorum redemptione. [s] ¶ Si verò sint [p] plura vasa in aliqua memoratarum venerabilium domorum, nullum necessariũ vsum facientia, & cõtigerit huiusmodi

Conſtare

Conetor. cũ hoc §. ult. cum suis gl. extra de loc. & condu.
Alias, solò pceden te.
alias statutum.
Emphyteum. ꝓb.

a ¶ Conſtare. ǁ i. cõfringere, & sic vendere, q̃ sequitur, scilicunq;.
b ¶ Eidem.] & sic hoc casu, & sequẽtibus lucrum cũ aliena iactura. & sic ẽ cõtra ff. de cõdict. indeb. l. nã hoc natura. Sol. ecclesia nõ iniuria, sed iure fit locupletior: qa emphyteutę sua potest obiici culpa, vt ff. de reg. iur. l. q̃ ex culpa. & dixi §. §. fi verò quis. & cõcordat huic, & f. q. §. q̃ est §. de non alie. §. quia verò Leonis. cum seq. & quæ ibi diximus, hic p̃sumpti repeti.
c ¶ Tale. ǁ illicitum.
d ¶ Loquebantur. ǁ si contra legem istam loquantur.

¶ VT IVDICES nõ expectent, &c.

e QVoniã. Tranquillitatem. ǁ vt se exoneret, nisi ꝓ defectu iurisdictionis, vt ff. de offi. Proc. & Lega. l. solent. & l. fi. q.d. & C. de fal. l. vbi. vel nisi ꝓ dubitatione iuris, vt ff. d. iud. l. j. §. fi. & fi facti, vt ibi dixi ꝓ l. ff. de iudi. l. eum qui.
f ¶ Examinationis. ǁ quia oporteret, q̃ Princeps per se, vel per aliũ à capite videret.
g ¶ Sententiam. ǁ No. quod quilibet debet iudicare, & pluriũ sententia tenet, si sunt ipares, vt ff. de re iudi. l. duo ex tribus. & de arb. l. cũ de si vnus. si verò pares, in causa liberali, pro libertate, in aliis autem pro reo valet, vt ff. de re iud. l. inter pares. & l. Pomponius. & hoc in ordinariis: in delegatis paribus expectatur declaratio delegantis, vt ff. de re iud. l. duo. Accur.
h ¶ VT LITIGANTES iurent, &c.

¶ *Hic debet esse, ut iudices non expectent sacras iussiones.*

i ¶ Iurent. ǁ Hæc prima pars expedit j. eo. vsq; ad §. & hoc.
k ¶ De sportulis. ǁ hæc secunda expeditur j. eo. §. & hoc quoq;
l ¶ Et vt quæ. ǁ Hæc expeditur j. eo. §. quia verò. vsq; ad fin.
m PRæsentem. Suffragiũ. ǁ id est, pecunia ꝓ suffragio data. Accursius.
n ¶ Lites. ǁ principales.
o ¶ Appellationes. ǁ sic ergo iuratur de calumnia in causa appellationis, & sic est alia causa? Respon. est alia causa: sed quod dicitur iuratur, intellige si primò non fuit iuratum, alias non, vt §. de iis, qui ingr. ad app. §. fin. & iuratur

Maior numerus tran scendit minorem.
Iuratur de calumnia in causa appellationis.

venerabilẽ locum debitis aggrauari, & nõ sint aliæ manifestæ res, de quibus debeant debita reddi, licentiam ei damus gestis monumẽtorum, sicuti superiùs dictum est, constitutis, prædicta superflua vasa, aut aliis venerabilibus locis necessaria non habentibus vendere, aut conflare, [a] & similiter vẽdere, & eorũ pretiũ in debitũ prębere: vt non immobiles res aliénentur.

¶ *Contrahentes cum ecclesia contra, uel prater formam huius constitutionis, pœna hic inserta puniuntur, & etiam tabellio, qui talia contractuum instrumenta conscripserit. Bart.*

¶ Si verò præter hęc, quæ inserta sunt præsenti legi, contractus fiat super competentibus rebus mobilibus, & immobilibus vni memoratarum venerabiliũ domorum, reddi quidem eidem [b] sanctissimæ ecclesię, siue venerabili domui rẽ, super quam tale [c] aliquid subsecutum est, cũ medii temporis fructibus, maneat autẽ apud eam & pretium, aut antidorũ, aut quod pro mutatione, aut alia qualibet occasione datum est ei. Si verò emphyteusis agatur præter hæc, quæ [d] disposita sũt à nobis, reddi sanctissimæ ecclesiæ, siue venerabilibus domibus, vel locis eãdem rem iubemus, & emphyteuticum, secundùm quod placitum ẽ, dare, & pactum finiri secundũ virtutem emphyteuticalium instrumẽtorum. ¶ Si verò donetur res ecclesiastica, aut alterius venerabilis dom[o], & hanc reddi sanctissimæ maiori ecclesiæ, aut aliis venerabilibus domibus cum medij temporis fructibus, & tantùm aliud, quantum valebat ipsa res. Si verò hypothecæ contra hæc dentur, creditor q̃ ei debetur, perdat, & res venerabili loco reddatur, tabellionibus præsumentibus præter hanc nostram legem talibus ministrare in strumentis, perpetuo exilio condemnandis. ¶ Si verò aliq̃d ante hanc nostram legem secũdùm antiquas constitutiones factum est, hoc iubemus omnibus modis pro priam virtutem habere. Omnia verò, quæ contra antiquas leges facta sunt, reuocari sancimus, & res, quæ contrà virtutem earum data est, venerabilibus domibus redda tur, & decæterò secundùm præsentem legẽ omnia fieri disponimus, vacantibus posthac aliis omnibus cõstitutionibus, quę super talibus casibus dudũ loquebant. [e] ¶ Emi nẽtia igitur tua, quæ per præsentẽ legem in perpetuũ valituram nostra sanxit tranquillitas, inconuulsa obseruare festinet, edicto in solennibus, & legitimis locis per decem dies proposito, & nullo protali occasione in Prouincias destinãdo. Nos enim prouidemus quatenus modo sine collatorum læsione omnibus præsens nostra generalis constitutio manifesta fiat. *

VT IVDICES † NON expectent sacras iussiones, sed quę videntur eis, decernant.

TITVLVS IIII.

NOVELLA CXXV.

¶ *Iudices, ut exonerent se, & ratione odij euitandi, relationem ad Principem facere nõ debent, sed ipsi ꝓ se debent ẽm iustitia pronuntiare, & si fuerint duo, uel plures iudices, & discordant, omnes suam debent ferre sententiam. Bart.*

¶ Imperator Iustinianus A. Gabrieli gloriosiſ. prætorium Prætecto.

QVoniam quidam iudicantium post multa litis certamina, & plurima à litigantibus facta dispẽdia ĩ negotiis apud eos motis suggestionibus vtuntur ad nostram tranquillitatem, præsenti generali lege hoc perspeximus emendare, ne dilationes negotiis ex hoc fiant, & aliud rursus principium examinationis [f] accipiant. ¶ Iubemus igitur, nulli iudicantium quolibet modo, vel tempore, pro causis apud se propositis nuntiare ad nostram trãquillitatem, sed examinare perfectè causam, & quod eis iustum, legitimumq; videtur, decernere, & si quidẽ partes cessauerint in iis, quæ decreta sunt, executioni tradi sententiam, [g] secundùm legum virtutem. Si autem aliquis putauerit ex prolata nouissima sententia se læsum, appellatione vtatur legitima, & hoc secundùm ordinem legibus definitum examinetur, & perfectum suscipiat terminum. Si autem duo, vel ampliùs fuerint cognitores litis, & aliqua inter eos emergat dissonantia, etiam sic iubemus vnumquenque eorum secundũ quod videtur ei, dare suam sententiam. Quæ igitur ꝓ præsentem legem in perpetuum valituram nostra trã quillitas definiuit, tam tua Celsitudo, quàm omnes alij iudices maiores, & minores custodire festinent: vt nullus penitus ignoret, quæ pro vtilitate nostrorum collatorum à nobis disposita sunt, ita tamen, vt vniuersis interdicatis proprio præcepto, quatenus sine vllo iniusto dispendio nostris collatoribus insinuatio legis præsentis fiat. *

VT LITIGANTES [h] † IVRENT [i] IN EXordio litis, quia neque promiserunt dare iudicibus, neq; dabunt, & de sportulis, [k] & vt quæ [l] iubentur, Referendarij compleant, & nõ misceant semetipsos causæ, & per se exequantur.

TITVLVS V.

NOVELLA CXXIIII.

¶ *Principalis nullus sportulas potest exigere ultra modum à lege statutum, contrafaciens ablatum parti restituet, & triplum æraio nomine pœnæ soluet, & si iudex in ꝑdictis iudicandis fuerit negligens, Comes rerum priuatarum ipsum coget ad dictam pœnam soluendam. Bart.*

¶ Imp Iustin. A. Petro gloriosiſsim. sacrorum prætoriorum Præfecto.

PRæsentem legem proferimus, vt & iudicum puritas appareat, & non valeat litigantium suffragium [m] circumuenire leges. Iubemus igitur quoties apud quoscunque iudicãtes, aut administratores lites, [n] aut appellationes [o] examinantur, præ omnibus principales litigantium personas, aut illos, ad quos in mediũ negotium fortè [p]

Et hoc §. similiter a nobis est statutum. C. de Sacrosanc. eccl. l. sancimus. & §. de non ali. §. iidem
Da. vj. Id. Maii. CP. Dn. Iustinia. P. P. Aug. Basil. V. C. Coss.
† Haloãdri inscriptio est, De Iudicibus.
Da. Id. Octobr. CP. Dn. Iustinia. P. P. A. Basil. V. C. Coss.
† περὶ τῶν δικαστηρίων.

Universidad de Deusto

a ¶ Personis.§ vt executoribus sportulæ.
b ¶ Quibus.§ als quæ.
c ¶ Consultationes,§id est,lites.Accur.
d ¶ Ad iudices venire.§propter infirmitatē.

Contor. cū hoc tex. licet sit in ciuitate,vt dicit.in gl.sū ferat à §.sinautē abesse, per uer.oc.e ¶ Suscipere sacramē lumniæ in tā.§.forthā.si hoc iudex ramētum . prolixerit, vt iuret ab in med.ex sente aduersario, vt C.d tra de iur. iuretur.propter ca.dā.l. calum. ij.Al.&§.simili quoque modo.& facit j. vt nulli iudic.§. necessarium. & C.d offi.diner.iudi.l.j.

e ¶ Locis.§ f. remotis.
f ¶ Eius.§ iudicis scilicet,& quā lōgissimè expellātur,vt C.de iuram. calum.l.ij.§.q; si actor.
g ¶ Sustineat.§ hic adiunge §.j.eod.in causis, & habebis authen.quod hic ūmittur in C.de iura. cal.l.ij.in princ.
h ¶ In cuentu litis.§ patet sponte confitēti, sic C.de iis,qui se defe.l. j.& ff.de iure fisci.l.edicto.& C.ne tuto.vel curato.l. j. & ff. de re milita.l.non omnes.§.fin.
i ¶ Accepit.§ & hoc cō stat,quia confitetur tūc.
k ¶ Priuatarum.§ Comes palatij erat iste.
l ¶ In veroq;.]& cum accepit, & cum stipulatus est.Accur.
m ¶ Præbito sacramento.§ simile sacramētum est ff. de edēd.l.Prætor. §.sed & fi.& de arbit.l.fi de meis.alias incipit,idē Pomponius scribit,si de meis.§.arbiter.& C.d fide instrumento,l. fin.

Concor. ult.§. ulc. cum glo.fi. extra de iu ra.cal.q.§. est sumptu ex hoc tex. Calūniat q. nō probat,

n ¶ Non potuit.§ No. qui nō probat, calūniari videtur,sic C.d aduoca. diuerso.iudi.l.j.sed arg. cōtra ff.ad Turpil.l.j.Sol. ibi loquitur in casibus, vbi calumnia nō punit, vt in marito, vt C. de adul.l.quamuis, & in aliis casibus nota. in sum. ad Turpil.Accur.
o ¶ Euentum.§ licet in certus sit, vel esse possit,vt ff.d pec.l. quod debetur seruo.
p ¶ Ostendatur dedisse.§ speciale est hic, vt periurij arguatur, quia à iudice delatum fuit sacramentum,sic ff. de iureiur.l.admonendi.aliàs cōtra,vt C.de rebus creditis.l.j.
q ¶ Præstent.§ vt C.de iureiur. propter cal. l.ij, §.finautem.
r ¶ Sustineant.§ vt §.de trien.& s.mis.§. studiū. in fi.& C. vnde vi.l.meminerint.in fin.
s ¶ Præfectianis.§ generaliter sunt executorum, vt immitlitera sequens.
t ¶ Legibus.§ nostris, sed quibus nostris, cùm null., dicat,sed omnes dictū, vt ista faciētes de

migrauerit,in præsentia iudicum tangentes sancta euangelia iurare, quòd nihil penitus iudicibus, aut patrocinij causa ipsis, vel alij cuicunq; personæ pro hac causa quolibet modo dederūt, † aut ꝓmiserūt, aut posteà dabūt,vel per se,vel per aliā quamcūq; mediam personā, exceptis iis, q̄ propriis aduocatis pro patrocinio p̄stant, aliisq; personis, a quibus b nostrę leges dari disposuerunt. Hęc autē seruari præcipimus & in sacro nostro consistorio, quando consultationes c intromittūtur,vt sub præsentia sacri Senatus memorata sacramenta præstentur. ¶ Si autem (vt contingit) aliqui litigantium nequeunt ad iudices venire, d tūc iubemus p̄sentes quidem iurare p̄dictum iusiurandum, ad absentes autem dirigi ex officiis ministrantibus aliquos cū aduersa parte,vt eis p̄sentibus memorata sacramenta similiter p̄bcantur.Si verò mulier fuerit, quæ propter honestatem vitę extraneis uiris se monstrare non consueuit, tunc & absente aduersario,ex officio missos memorata suscipere sacramenta, e Si autem abesse partes in alijs locis f cōtingat,aut unā earū,præcipimus absentē in Prouincia in qua degit,iusiurādum modo à nobis dicto sub gestis monumētorū apud iudicē Prouinciæ, aut apud locorū Defensorē p̄bere. Illo uidelicet † generaliter obseruādo, ut si quis litigantiū absens, uel p̄sens huiusmodi iusiurandum p̄bere noluerit,& hoc manifesterur iudici, per sententiam eius g actor quidem casum actionis,reus autē condemnationem sustineat. h

¶ *Litigator pœnitentia ductus,si personā declarauerit,ueniā meretur: sed ille , qui dationem,uel promissionem suscepit,pœna hic inserta punitur. Litigator autem si probare nequiuerit,etiam punietur,iureiurādo ab eo præstando,qui dicebatur suscepisse,sed periurio posthea detecto,periurus de periurio posthea est puniendus : tutoribus, et curatoribus iurisiurandi necessitate, et pœne periculo imminente. Bar.*

¶ Si quis aūt ex litigatoribus dixerit se dedisse alicui, aut promisisse,& personam declarauerit, & hoc probauerit, ipse quidē in euē tu litis i veniā mereatur,qui verò accepit, k aut promissionem suscepit,aut ei probetur, si quidē pecuniaria sit causa,quicquid dat, triplum,quod verò promittitur,duplum à Comite rerū priuatarum l exigatur,& dignitatē, seu cingulum,quod habet,in utroque m casu amittat.Si aūt criminalis sit accusatio, confiscationem propriæ substantiæ patiatur,& mittatur in exilium, qui propter acceptionē alienum crimen in se transponi festinauit. Si aūt datum, aut promissum litigator probare nequierit,iuret persona,quæ darū, aut promissum dicitur suscepisse, qa neq; ꝓ se, neq; per aliā personā, aut accepit,aut ꝓmissionem habuit,& hoc præbito sacramento, n ipse quidē liber sit, litigator autē, qui non potuit o oīdere,in pecuniariis quidē causis ęstimationem litis à Comite rerū priuatarū exigatur, lite quippe euentum p prium sustinente,in criminalibus autem causis cōfiscationem suarū rerum sustineat,& causæ apud cō petētes iudices secundū ordinem legum terminētur.Si autem à litigatore manifestetur persona,quæ memoratum refutauerit iusiurandum, tā in criminalibus,quàm in pecuniariis causis memoratis subiaceat pœnis. ¶ Si quis autem litigantium iurauerit non dedisse, aut non promisisse, intra decem verò menses post prolatam sententiam numerandos ostendatur q dedisse, memoratæ pœnæ & contra dantes,& contra accipientes habeant locum.In causis autem,quę per tutores,aut curatores aguntur,sacramenta quidem tutores,aut curatores præstent. r Si quatenus memoratarum pœnarum locum habuerit per talia sacramenta, hanc tutores , aut curatores sustineāt, s nullo ex hoc prejudicio generando ijs,qui sub tutela, aut cura esse noscuntur.

¶ *Iudices prouidere debent ne sportulæ à litigatoribus illicitè exigantur pœna eis imminente,si tale delictum uindicare neglexerint. Item ipsis litigatoribus,à quibus sportulæ licitè exiguntur,licet contra exigentes propria auctoritate resistere. Bar.*

¶ Et hoc quoq; præcipimus ab omnibus iudicibus tā militaribus,quam ciuilib. in omni loco nostræ Reipublicæ custodiri,ut neq; magisterianis,neq; præfectianis, t neque alii cuicunque executori cōcedant aliqd amplius a quacunq; persona sportularum nomine percipere,quàm nostris legibus u declaratum est, nec iscram nostræ trāquillitatis proferant iussionem. Sed si quidem inuenerint aliquid amplius exigentem, licētiam habeant & comprehendere hūc,& includere,& quadruplum exigere, quod plus acceperit, ut simplū quidem damnum passo reddatur,triplum verò inferatur ærario.Si autem ciuilis,aut militaris iudex siue interpelletur,seu quolibet modo neglexerit legum,sicut diximus,vindicare, ex sua substantia quadruplum secūdum prædictum exigetur modum. x Ipsam verò pœnam exigi iubemus per Comitem nostrarum rerum priuatarum. Et competentes iudices,si cognouerint aliquos ex suis officijs executores sportularum nomine cōtra nras leges aliqd exigere, & hoc neglexerint vindicare,damus licentiam exactis,nihil amplius exigentibus, quàm ex nostra cōstitutione definitum est, dare,& si quid amplius exigere eos uoluerint, licentiam habeant eis resistendi. y

¶ *Iudex, uel Referendarius nullum cogere potest ad pacta, uel trā sactiones faciendas cum aduersarijs.Et si quis coactus hoc fecerit, nullum præiudicium sibi generatur. Ang.*

¶ Quia uerò lex tam piæ memoriæ patris nostri, quā etiam nostræ z trāquillitatis disposuit,nullo modo iudices suis sententiis inscribere,tanquam ex imperiali lege

aliis mentionem,vt §.de mād.Prin.§.dūde.coll. iij.& s.vt iudic. sine quo quo sūffrag. §. volumus. coll.ij. & j. vt diffe. iud. §.fin.Dic ergo,q̄ has leges,de quibus hic fit mētio,nō habem',Vel dic, earum sensus ē talis, vt dicitur §.de iudic.§.nullo. in clericis autē hodie certæ sportulæ constitutæ sunt,vt j.de san. Epis. §.sportularum.& de his dices,vt dixi institut. de actio.§.tripli.Accur.
x ¶ Modum.§ & sic iudex tenetur,vt ff. de dāno infecti.l.iiij.§.in eum.
y ¶ Resistendi.§ Nota dari priuato licentia resistendi, vt C. de iure fisc. l.prohibitum est.& C.d appellatio.l. quoniam.
z. ¶ Etiam nostræ.§ istæ

Priuatorum resistendi facultas.

¶ ¶ DE ECCLESIASTICIS, &c.

Titulus varia significata habet.

¶ *Titulus, i. dignitas. Ité titulus,i. scriptura quædam,ut C.de ijs,qui pœ.no.l.i. Item titulus, id est, superscriptio, q̄ sic uulgo appellat. Ité titulus, i. priuilegium. & sic hic accipitur: & quod subijcit,& priuilegijs , & pro , id est, priuilegio, &c.*

Canones ꝓ legibus obseruari debent.

E regulis ecclesiasticis. Obseruamus.§ Nota canones pro legibus obseruādos, vt hic, & §. quō opor. Epis.§.j. & §. sed etiam. sic & de monac.§.fin. & §.si verò reliquens, & §. vt cler. apud propri.Episc.§.fin. & pp hoc, cū canones dicāt prohiberi vsuras, intelliguntur per l. prohibitæ.In hac opinione fuit domin' meus Azo. nec obstat,ꝙ dicunt quidam alij hic confirmāri tm illos canones, qui sunt de quatuor pcilijs. nam in illis etiam cōcilijs prohibitæ sunt vsuræ,vt Niceno,vt vij. diffin.c.qm̄.præterea si null' canō diceret, nec hoc lex, vī ꝙ non possunt,quia sunt contra legem Dei, & inferior nō potest legem superioris tollere, vff. de arbitr.l. nam Magistratus. & ad Trebell.l.ille a quo. §. tempestiuum . Ite Paulus. Durum est tibi contra stimulum calcitrare. Præterea cū hęc lex fit de vltimis Iustiniani, quasi iam cōuersus hoc voluisse videt. Sed contra.j. de nant.vsū.sed illud speciale est in nautico fœnore.Item contra.j.eo.§.si autē distulerit.Sol.ibi speciale fanore vltimę voluntatis, & ad pias causas..

Inferior superioris legem tollere non pōt.

e ¶ Sacerdotum .§ vt §. vt roma.eccl.cen. an. gau.præ.
f ¶ Archiepiscopū .§ & Patriarcham.
g ¶ Eum.§ scilicet Archiepiscopum.
h ¶ Sustinere.§ hoc idē erat iure codicis, vt C. de sacros. eccl.l.placet.

Dat. Basil.V. Coss. Canonibus. Hal.

leges erant in primo libro C. qui fuit ante illū quē habemus, vt in notellis eod. tit.
a ¶ Sed etiam.§ ſm dictum prædictarum legum, quæ duo dicebāt.
b ¶ Exponere.§ vt ff. de leg.j. l.huiusmodi.in fin. prā. sed ibi non est pactum, vel transactio: qa nec adinuicē habebant rixam , licet vnus vna actione , alius alia rē peteret à quodā tertio: præterea ibi erat iudex competens,hic nō.

Titulus vacat.

¶ *Titulus, i. dignitas. Ité titulus,i. scriptura quædam,ut C.de ijs,qui pœ.no.l.i. Item titulus, id est, superscriptio, q̄ sic uulgo appellat. Ité titulus, i. priuilegium. & sic hic accipitur: & quod subijcit,& priuilegijs , & pro , id est, priuilegio, &c.*

E regulis ecclesiasticis. Obseruamus.§ Nota canones pro legibus obseruādos, vt hic, & §. quō opor. Epis.§.j. & §. sed etiam. sic & de monac.§.fin. & §.si verò reliquens, & §. vt cler. apud propri.Episc.§.fin. & pp hoc, cū canones dicāt prohiberi vsuras, intelliguntur per l. prohibitæ.In hac opinione fuit domin' meus Azo. nec obstat,ꝙ dicunt quidam alij hic confirmāri tm illos canones, qui sunt de quatuor pcilijs. nam in illis etiam cōcilijs prohibitæ sunt vsuræ,vt Niceno,vt vij. diffin.c.qm̄.præterea si null' canō diceret, nec hoc lex, vī ꝙ non possunt,quia sunt contra legem Dei, & inferior nō potest legem superioris tollere, vff. de arbitr.l. nam Magistratus. & ad Trebell.l.ille a quo. §. tempestiuum . Ite Paulus. Durum est tibi contra stimulum calcitrare. Præterea cū hęc lex fit de vltimis Iustiniani, quasi iam cōuersus hoc voluisse videt. Sed contra.j. de nant.vsū.sed illud speciale est in nautico fœnore.Item contra.j.eo.§.si autē distulerit.Sol.ibi speciale fanore vltimę voluntatis, & ad pias causas..

verbo ex non scripto procedente iussum sit aliquos adhiberi,aut pręsentari,sed etiam a spectabiles Referendarios nostras iussiones secūdùm quod competit, facere manifestas, easdem leges firmantes,iubemus spectabiles Referendarios in causis, quas docent, seu referūt ad nostram tranquillitatem, nullā habere licētiam eos,aut adiutores eorū vel per se,vel per aliam quancunq; personam tenere aliquē, aut sub fideiussoribus facere,aut aliqd exigere, aut cogere transactiones, aut pacta quædam cum suis aduersarijs exponere,b aut quolibet modo in quacūq; causa se permiscere. Nihil enim aliud facere eos cōcedimus, nisi solas nostras iussiones in quocūq; negotio,aut ex scripto, aut non scripto prolatas, competētibus, aut deputatis insinuare iudicibus. ¶ Si quid autem præsenti legi contrarium aliquis eorū præsumpserit agere,is quidem,qui dānum aliquod, aut circumuentionem in suis rebus pertulerit, nullum pręiudicium penitus circa ius proprium sustinebit: qui verò tale aliquid egerit , ex sua substantia damnum læsæ personæ delatum, per competentem iudicem restituere compelletur , & super hoc cinguli , & dignitatis suæ incurret amissionem. ¶ Hæc autem omnia iubemus non solùm in futuris causis,sed etiam in ijs, quę iam inchoatæ, nondum tamen sunt terminatæ, seruari. ¶ Tua igitur Eminentia præsentem legem in perpetuū valituram edictis solēnibus in Regia ciuitate propositis, ad omniū notitiam venire procuret: vt omnes agnoscant, quæ pro communi eorum beneficio à nobis dispositæ sunt. *

De ecclesiasticis titulis, c † & priuilegijs,alijsq; capitulis.

TITVLVS VI.
NOVELLA CXXXI.

¶ *Princeps sacras regulas in sanctis quatuor conciliis expositas cōfirmat, & præcipit pro legibus obseruari, & sedes ordinat', & disponit,omniaq; priuilegia ecclesijs, & uenerabilibus locis indulta confirmat. Bar.*

¶ Imperator Iustinianus A.Petro gloriosiss' Præfecto sacrorum prætoriorum.

E regulis ecclesiasticis, & priuilegijs, alijsq; capitulis ad sacrosāctas ecclesias, & reliquas venerabiles domos pertinentibus pręsentem proferimus legem. Sancimus igitur vicem legum obtinere sanctas ecclesiasticas regulas, quæ à sanctis quatuor concilijs expositæ sunt, aut firmatæ, hoc est in Nicæna , trecentorum decem & octo, & in Constantinopolitana, sanctorum centum quinquaginta patrum, & in Ephesina prima, in qua Nestorius est damnatus, & in Chalcedonia, in qua Eutyches cū Nestorio anathematizatus est. Prædictarum enim quatuor synodorum dogmata,sicut sanctas scripturas accipim',& regulas sicut † leges obseruamus. d Ideòq; sancimus secundùm earum definitiones sanctissimum senioris Romæ Papam primum esse omnium sacerdotum, e Beatissimum autem Archiepiscopum Cōstantinopoleos nouæ Romæ, secundum habere locum post sanctam Apostolicam senioris Romæ sedem, alijs autem omnibus sedibus præponatur: per tempus autē Beatissimum primæ Iustinianæ nostræ patriæ Archiepiscopum f habere semper sub sua iurisdictione Episcopos Prouinciarum Daciæ mediterraneæ, & Daniæ ripensis priualis, † & Dardaniæ,& Myliæ superioris,atq; Pannoniæ, & ab eo hos ordinari , ipm verò a proprio ordinari concilio , & in subiectis sibi Prouincijs locum obtinere eum g sedis apostolicę Romæ,secundùm ea, quæ definita sunt à sanctissimo Papa Vigilio.Simili quoque modo ius Pontificis,quod Episcopo Iustinianæ Carthaginis Aphricanæ ciuitatis dimus,ex quo Deus hanc nobis restituit, seruari iubemus.Sed & alię ciuitates,& earum Episcopi,quibus in diuersis locis metropoliticum ius præstitum est,huiusmodi priuilegio in perpetuum potiantur.Omnia autē priuilegia,vel solatia, quæ ex imperiali munificentia, aut etiam alio quolibet modo sanctissimis ecclesijs,aut alijs venerabilibus domibus, & locis collata sunt, firmè eis per omnia conseruentur.

¶ *Ecclesiæ habēt immunitatē à sordidis,& extraordinarijs muneribus,exceptis ijs, quę pertinent ad refectionem,& reædificationē itinerum,uiarū,& similiū,& liberæ sunt à lucratiuarū descriptione. Bar.*

¶ Ad hæc sancimus omnium sanctarum ecclesiarum, & omnium venerabilium domorum possessiones, neque sordidas functiones,neque extraordinarias descriptiones sustinere, h tamen itineris sternendi, aut pontium ædificij,vel reparationis, i si opus fuerit,ad instar aliorum possessorum huiusmodi opus & sanctas ecclesias venerabiles domos complere, dum sub illa possident ciuitate,sub qua tale sit opus. ¶ Si quę verò res ex curialium substantijs ad quamlibet sacrosanctam ecclesiam, aut aliam venerabilem domum secundùm leges venerunt, k aut posteà venerint, liberas eas esse sancimus l descriptione lucratiuorum. m

¶ *Omnes præscriptiones triginta annis aduersus priuatos currētes, in ecclesiis ad quadraginta annos extēduntur, hoc obtinente & in legatorum,& hæreditatum exactione, & ad pias causas relictorū. Bar.*

¶ Pro temporalibus autem præscriptionibus decem, & viginti, & triginta annorum, sacrosanctis ecclesijs, & alijs vniuersis venerabilibus locis solam quadraginta annorum n præscriptionem opponi præcipimus, hoc ipso seruando & in exactione legatorum, & hæreditatum,

Priuilegiū hæredibus datur ꝙ de functo non cōperebat. † Cōcor.c. vlt. cū glo. vlt.extra d fe.sun. nup. & in c. j.de noui oper. nunt.

Alias Riualis, als Priuatæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sia ꝺ priuatum velit ſe tueri? Rñ. eo mõ ſe tuebitur, quo & alius priuatus: nec obſt. quod eſt in ff. ꝙ quiſq; iur. l. j. qa ex liberalitate non per impetrationem fuit eccleſiæ conceſſum, vt in eo. tit. l. 3. Item quid, ſi eccleſia ꝺ eccleſiam? Rñ. quadraginta an. ſm Io. ar. ꝺ. ff. quib. ex cau. ma. l. vlt. & ff. de mino. l. verum. §. pe. nec ob. quod eſt in C. de inof. teſt. l. in arenam. ibi enim turpitudo eſt impedimento. Item nonne hæc ſuperflua eſt, ꝓ illã ſ. hæc ꝑſt, inno. cõſti? Rñ. non, qa in ea nihil dicitur de ꝓſcriptione x. vel xx. an. ſed xxx. tm̃, quæ ad xl. reducitur. Item quid de redhibitoria, & quanto minoris, & cæteris ſimilibus? dic ꝙ remanet in ſuo ſtatu, vt ſ. hæc cõſti. in fin. Sed nunquid reſtituitur eccleſia, cum vſucapio, & cæteræ minores ꝓſcriptiones currãt ꝺ eam? Rñ. ſic, vt minor ſm omnes. Sed vſq; ad quod tempus? Reſpon. quidam dicunt vſque in infinium, alij vſque ad quadriennium, ex quo læſa eſt.

† Concor. cũ hoc tex. c. ad audiẽtiã. j. & ij. eẋ de eccl. ædifican. Turpitudo actionẽ tollit.

a ¶ Aut monaſteriũ. ʒ idem in qualibet eccleſia, vt ſ. de monach. §. j, & ſ. vt nullus fabri. oratorio. §. j. coll. v.

b ¶ Subiacentib. ʒ non licere ſacra miniſteria fieri, niſi in eccleſijs, licet orare aliàs qs poſſit, aliàs domus perdit, vt hic, & ſ. vt in priui. do. §. j. & ij. & C. de hæret. l. q cunq; §. vniuerſi. & §. ſeq. ſic & publicat locus, in quo aliquis fit eunuchus, vt C. de eunul. j. & in quo proſtribulatur, vt ſ. de leno. §. fin. & vbi falſa moneta cud t, vt C. de fal. mo. l. j. §. penul. & §. fi.

Sacra miniſteria in eccleſijs fieri debent.

c ¶ Expelli reb. ʒ No. tutorem ꝓ facto, quod pro pupillo facieb. u puniri, ſic & miſeri puniẽtur, qui eorum pupillorum pecunias fœnerãt, ad quod non tenentur, vt ij. qui ob. perhi. §. qm̃ autem. nec enim bonã idem agnoſcere prohibentur, vt ff. de adminiſtra. tuto. l. quoties. §. ſicut. in fin. §. facit C. de falſ. mona. l. j. in fin. & ff. de pub. l. cotem. §. dominus.

d ¶ Magni Dei. ʒ i. ipſi Chriſti. Accur.

e ¶ Venerabilis dom°. ʒ conſecrata in honorem Sancti, cui reliquit.

Paupertas aliqñ ꝑdẽ. † Ide ꝺſ in c. ij. iuncta gl. 2. eẋ de teſt. & vlti. volun.

f ¶ Pauperior. ʒ not. ꝙ deſt paupertas vt hic, & ff. mand. l. ſi procuratorem. §. ſi ignorãtes. & ff. de tranſa. l. cum hi. §. in pſona. & §. ſi annos.

ditatum, quæ ad pias cauſas relictæ ſunt.

¶ *Monaſteriũ, & oratorium per Eꝑm orationibus, & cruce ibi fixa inchoari debent, & ipſi fabricatores, & eorum hæredes compellendi ſunt adimplere. Bart.*

¶ Si quis autem voluerit fabricare venerabile oratorium, aut monaſterium, [a] præcipimus non aliter inchoandam fabricam, niſi locorum ſanctiſſimus Eꝑs † orationem ibi fecerit, & venerabilem fixerit crucem. Si verò ſemel cœperit aut nouam ędificare Baſilicam, aut veterem renouare, modis omnibus cõpellatur à Beatiſſimo locorum Epiſcopo, & œconomis eius, & ciuili iudice eam explere, & ſi is diſtulerit, hoc moriente, hæredes eius opus inchoatum adimpleant.

¶ *Qui in domo, uel ſuburbano prædio eccleſiaſticum miniſteriũ celebrare ꝓſumpſerit, aut alij celebranti conſenſerit, ſine clericis, dñium amittit, & eccleſiæ applicãt: ſed ſi, dño rei ignorante, aliquis permiſerit, ipſe debet puniri, & non dominus. Bart.*

¶ Si quis in ſua domo, aut in ſuburbano eccleſiaſticum miniſteriũ miniſtrare preſumpſerit, aut alij celebrare cõceſſerit ſine clericis Sanctiſſimo locorum Epiſcopo ſubiacentibus, [b] iubemus hãc domum, aut ſuburbanum, aut prædium, vbi tale aliquid delinquitur, locis illius ſanctiſſimæ eccleſiæ vindicari per Deo amabilem Epiſcopum, & œconomum eius, & ciuilẽ iudicem locorum. ¶ Si verò neſciente locorum domino eius curatores, aut conductores, aut emphyteutæ contrarium aliquid exercere permiſerint, dominum quidem loci nullum præiudicium, aut diſpendium ſuſtinere, eos autem, qui hoc fecerint, aut fieri permiſerint, ex Prouincia, vbi hoc commiſſum eſt, expelli, rebus [c] eorum loci illi° ſanctiſſimę eccleſię vindicãdis.

¶ *Legatũ uel hæreditas relictũ ſimpliciter ſub noie Magni Dei, debetur eccleſiæ illius ciuitatis, ubi teſtator habet domiciliũ. Ang.*

¶ Si quis in nomine Magni Dei, [d] & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti hęreditatem, aut legatum reliquerit, iubemus eccleſiam loci illius, in quo teſtator domicilium habuerit, accipere, quod dimiſſum eſt. Si quis autem vnum Sanctorum hęredem ſcripſerit, aut legatum ei reliquerit, & non ſpecialiter nominauerit locum, in quo eſt venerabilis domus, [e] inueniantur autem in eodem loco, aut ciuitate plura oratoria eiuſdem Sancti, illi magis domui, quæ pauperior [f] eſt, † quod relictum eſt, præbeatur. Si autem non eſt in ciuitate Baſilica nominati Sancti, inueniatur autẽ in territorio eius, illi detur. Si autem neq; in territorio eius reperitur huiuſmodi domus, tunc eccleſiæ ciuitatis, in qua teſtator domicilium [g] habuerit, quod dimiſſum eſt, præbeatur.

¶ *Si quis oratoriũ iuſſerit ędificari, debet intra quinq; annos cõpleri, ſed xenodochiũ intra annum, & hæredes adimplere cogẽdi ſunt, & etiam deſignata perſona per teſtatorem: Epiſcopus autem loco inutilium perſonarum alium eligere debet. Bart.*

¶ Si quis ædificationem venerabilis oratorij, aut xenodochij, aut ptochij, aut orphanotrophij, aut noſocomij, aut alterius reuerendę domus in nouiſſima voluntate fieri diſpoſuerit, oratorium quidem intra v. annos compleri iubemus, prouidentia locorum Epiſcopi, & ciuilis iudicis, xenodochium autem, aut ptochium, aut aliam venerabilem domum intra vnum fieri annum. † ſi autem intra annum nõ fecerint hæredes xenodochiũ, aut quamlibet venerabilem, domum à teſtatore diſpoſitam fieri, iubemus eos domum aut comparare, aut locare, [h] vbi poſſint, quæ iuſſa ſunt, adimplere, [i] donec huiuſmodi domus venerabilis expleatur. Et ſi quidem ipſe teſtator decreuerit, qui debeant xenodochi fieri, aut ptochotrophi, aut alteri tales gubernatores, ſiue ſuis hæredibus huiuſmodi electionem commiſerit, iubemus modis omnibus hæredes eius, quæ ab eo definita ſunt, adimplere, locorum Beatiſſimis Epiſcopis inſpicientibus, ſi gubernatio rectè procedit, & ſi inuenerint non vtiles exiſtẽtes rectores, licentiam habentibus ſine damno alios pro eis oportunos efficere.

¶ *Legato, uel hæreditate pro redemptione captiuorum, aut alimentis pauperibus derelictis, perſona a teſtatore deſignata ſecundùm teſtatoris uoluntatem debet omnia adimplere: perſona autem non deſignata Epiſcopus, uel œconomus adimplere debet, quod teſtator, aut donator probauerit. ſi uerò perſona deſignata ſemel, & ſecundò monita adimplere diſtulerit, omni lucro priuatur, & Epiſcopus, uel ſuperior ſecundùm teſtatoris uoluntatem diſtribuere debet. Bar.*

¶ Si quis autem pro redemptione captiuorum, aut alimentis pauperum hæreditatem, aut legatum reliquerit in rebus mobilibus, aut immobilibus, ſiue ſemel, ſiue annale, & hoc modis omnibus ſecundùm teſtatoris voluntatem [k] ab ijs, quibus iuſſum eſt hoc facere, copleri. [l] Si autem ſpecialiter dixerit, quomodo pauperibus hoc reliquit, præcipimus Sanctiſſimum Epiſcopum ciuitatis, in qua teſtator habuit domicilium, percipere eaſdem res, & eius ciuitatis pauperibus erogare. [m] ¶ Si autem pro redemptione captiuorum aliquid relinquatur, & non nominatim teſtator dixerit, per quem oporteat fieri redemptionem captiuorum, etiam ſic iubemus res ad hoc relictas, locorum Epiſcopum, & eius œconomos accipere, & huiuſmodi pium opus implere. in omnibus enim talibus pijs voluntatibus Sanctiſſimos locorũ † Epiſcopos volumus prouidere, vt ſecundùm defuncti voluntatẽ vni

cum

cũ nõ ſint xenones, vel ptochotrophia in ea ciuitate, vel eius territorio, vt C. de ſan. Epiſc. l. ſiqs ad declinandã. & ſ. e. §. ſi quis. & hoc ſm Al. licet alij dicant l. Codicis innouatam eſſe.

a ¶ Licet. ʒ hinc ſumit qd eſt C. de Epi. & cler. l. nulli licere. Accur.

b ¶ Scdo. ʒ dic, vt ſ. de hæred. & Falc. §. ſi quis autem, diximus.

c ¶ Amittere. ʒ no. amitti lucrum, ſi defuncti voluntati nõ paret, vt hic, & ff. de excuſa. tu. l. Neſennius. in prin. & C. de leg. l. pe. i fi. & ff. vbi pu. edu. deb. l. j. in fi. & ff. de reli. l. ſi quis ſepulchrũ. §. & hoc edictum.

d ¶ Reliquerit. ʒ i. non compleuit ꝑdicta, quæ ſunt ab eo ꝓplenda, vel propriè lege.

e ¶ Ad pias. ʒ ſ. eccłæ, orphanotrophio, noſocomio, xenodochio, vel pauperib. vt C. de ſacro ſan. eccl. l. illud. & ſ. eo. §. ſi quis autem. Al.

f ¶ Falcidia. ʒ qa ſortè locum habet, cum hĩs quæ ad pias cauſas relicta ſunt, ab initio fortè implere noluit. ſi enim ſpontè teſtatoris voluntati paruiſſet, Falcidiã hñre poſſet, vt ff. ad l. Falci. l. j. §. ad municipium. & C. ad l. Falci. l. 2. ſm Al. & ſm R. Vel diſtingue, vtrum eccłæ ſimpłr, i. Deo, quo caſu locum hẽt Falcidia, aut eccłę & ad cauſam piã, aut ꝓ redemptione captiuorũ, quo caſu locũ non hẽt, vt hic, & ibi. vel melius fauore eccleſiæ dic correctum.

g ¶ Sex menſes. ʒ imò intra annum videtur, vt ſ. de hær. & Fal. §. illud. contra. Solu. hic eſt ſpeciale.

h ¶ Vſuræ. ʒ hoc eſt cõtra ſ. e. in prin. ſol. vt ibi.

i ¶ Præberi. ʒ puta fundum, vel vineam.

k ¶ Quantitatis. ʒ ſic ſ. de alie. & emphyt. §. ſi verò ſm prædictum. & facit. ff. de tranſa. l. cum hi. §. eam.

l ¶ Competere. ʒ olim in omnibus poterat teſtari, vt C. d Epiſ. & cle. l. ſacroſanctæ. q hic corrigitur. Accur.

m ¶ Probantur. ʒ eſt ergo præſumptio ꝓ eccleſia, ſic C. de donat. inter vir. & vxo. l etiam. & ff. de don. inter virum, & vxo. l. Quintus. argu. cõtra C. arbit. tute. l. ſi defunctus. Item not. ꝙ eccleſiæ reſeruare tenentur, vt & ſ. de reſtitu. §. j. colla. e.

n ¶ Deuolutæ ſunt. ʒ etiam per donationes inter viuos factas, ſecundum Ioan.

¶ Concor. cũ hoc tex. glo. in c. cũ eſſes. ſuper verbo, improbanus poſt princ. extrà de te ſta. & vlti. volunta. & gl. fi. in c. fi. eo. tit.

uerſa procedant: licet [a] præcipuè à teſtatoribus, aut donatoribus interdictũ ſit eis, habere ad hoc aliquod participium. ¶ Si autẽ qui hoc facere iuſſi ſunt, ſemel, & ſecũdò [b] à Beatiſſimo locorum Epiſcopo, aut eius œconomis per publicas ꝓſonas admoniti diſtulerint, q̃ diſpoſita ſunt, adimplere, iubem° eos omne lucrum relictum eis ab eo, qui hoc præceperit, amittere, [c] & locorum Epiſcopos omnes res cunctis, ſicuti dictum eſt, pijs cauſis diſtributas cũ fructibus, & augmentis medij temporis, & memorato lucro vindicare, & quæ teſtator diſpoſuit, adimplere, ſcientes, quia ſi neglexerint, pro his omnibus rationem Deo perſoluent. Si autem ſanctiſſimus locorum Epiſcopus reliquerit [d] aliquid horũ, quæ à nobis dicta ſunt, liceat Sanctiſſimo eius metropolitæ hæc oĩa exigere, & complere, & omni alij licẽtia ſit huiuſmodi mouere quæſtionem, & ſtudere, vt modis omnibus cauſæ piæ compleantur.

¶ Falcidia ceſſat in relictis ad pias cauſas: & hæres ſoluere recuſans intra ſex menſes ab inſinuatione teſtamenti numerandos ad uſuras, & fructus tenebitur: & annale legatum alienari non poteſt, niſi in Prouincia remota fuerit relictum. Bart.

¶ Si autẽ hæres quæ ad pias [e] cauſas relicta ſunt, non impleuerit, dicens relictam ſibi ſubſtantiam non ſufficere ad iſta, præcipimus omni Falcidia [f] vacante, † quicquid inuenitur in tali ſubſtantia proficere ꝓ iuſſione ſanctiſſimi locorũ Epiſcopi ad cauſas, quibus relictũ eſt. ¶ Si autẽ legatũ ab aliquo ad pias relinquitur cãs, iubemus intra ſex menſes [g] ab inſinuatione teſtamẽti numerandos, hoc modis oĩbus prẽberi, quibus relictum eſt. Si aũt diſtulerint, q̃ in hoc onerati ſunt, hmõi præbere legatum, & fructus, & vſuræ, [h] & omne legitimum exigatur augmentum à tempore mortis eius, qui hoc reliquit. Si autem annale legatum cuilibet venerabili domui relinquatur, ſi quidem qui hoc dare iuſſi ſunt, aut locus, ex quo iuſſum eſt hoc præberi, [i] in ipſa, aut vicina Prouincia fuerit, iubemus nullo modo legatum alienari. Si verò loca, aut perſonæ, ex quibus hoc dari præceptum eſt, lõgiùs fuerint, tunc liceat illis, quibus hoc relictum eſt, ſi aũt pars obligata conſentit, commutare legatum, & pro eo percipere reditus idoneos, & cum augmento nõ minùs quartæ partis relictæ quantitatis, [k] & neque plurimis tributis fiſcalibus prægrauatos, aut vendere, ſi voluerint, huiuſmodi legatũ, & non minùs pro pretio percipere, quàm ex tali legato intra vigintiquinq; annos colligitur, ita tamen, vt huiuſmodi pretium ad vtilitatem prædictæ venerabilis domus, vbi relictum eſt, proficiat.

¶ Debonis poſt adeptam dignitatẽ quæſiti° Epiſcopi teſtari prohibẽtur, niſi præſumant quæſita intuitu perſonæ, nõ eccleſiæ: in pias tamen cauſas poſſunt expendere. Bald.

¶ Interdicimus † autem Sanctiſſimis Epiſcopis res mobiles, aut immobiles, ſeſeq́, mouentes, quęcunque poſt Epiſcopatum ad eos quo quo modo ꝓuenerint, in proprios cognatos, aut in alias quaſcunque transferre perſonas. In captiuorũ verò redemptionem, & egentium pabula, & alias pias cauſas, aut ꝓ vtilitate propriæ eccleſiæ ex his expendere licentiam habeant, & quicquid ex huiuſmodi rebus poſt obitum eorum in ipſorum facultate remanſerit, iubemus hoc ad proprietatem eccleſiarum, quarum ſacerdotium habuerũt competere. [l] In illis enim ſolummodo rebus licentiam eis alienandi, aut relinquendi quibus voluerint, damus, quas ante Epiſcopatũ probantur [m] habuiſſe, poſt Epiſcopatum verò, quæ ex genere ſibi coniuncto ad eos deuolutæ ſunt, [n] quibus ab inteſtato vſq; ad quartũ [o] gradum ſuccedere poterunt. ¶ Hęc autem omnia, quę diximus de rebus, quæ poſt Epiſcopatum deuolutæ ſunt ad ſanctiſſimos Epiſcopos, & in Reuerendiſſimis orphanotrophis, & ptochotrophis, & noſocomis, & xenodochis, [p] & gerontocomis, & omnibus alijs rectoribus venerabilium domorum valere ſancimus in rebus, quæ in tempore propriæ adminiſtrationis ſecundùm prædictum modum ad eos peruenerũt. ¶ Si quis autẽ † Epiſcopus, aut clericus, aut cuiuslibet eccleſiaſtici gradus miniſter, aut eccleſiæ diaconiſſæ morianꝰ ſine teſtamentis, & legitimis ſucceſſoribus, horum ſucceſſio eccleſiæ [q] competat, in qua conſtituti fuerint.

¶ Hæretici res eccleſiarum ab eccleſijs nullo modo recipere poſſunt. Item hæretici, & Iudæi ſynagogam, & ſpeluncam conſtituere non debent. Item etiam ab alijs, quàm eccleſijs per emphyteuſim, uel conductionem poſſeſſiones accipere prohibentur. Bar.

¶ Iubemus autẽ nullum hæreticorum, [r] neq; per conductionẽ, neq; per emphyteuſim, neq; per emptionẽ, aut alio quolibet modo res immobiles accipere à qualibet ſancta eccleſia, aut alio venerabili loco. ſi quid verò hæreticus pro tali cauſa præbuerit, amittat: hmõi verò res venerabili loco, à quo etiam datæ ſunt, vindicẽtur: rector autem domus, qui ipſas res dedit hæretico, omni gubernatione remoueatur, & in monaſterio recludatur, & vno anno à ſancta communione ſegregeꝰ, cùm hæreticis prodiderit Chriſtianos. Si autem orthodoxus poſſeſſionem habens, in qua eſt, & ſancta eccleſia, [s] alienauerit, aut reliquerit, aut per emphyteuſim, aut per conductionẽ, aut quamlibet gubernationẽ hãc dederit Iudæo, aut Samaritano, aut Arriano, aut alij hæretico, ſancta eccleſia eiuſdem vici huiuſmodi vindicet proprietatẽ alienationis. Si quis ahæreticorum

(quibus

o ¶ Ad quartum. ʒ de quarto gradu ideo dixi, qa ꝓ ad eum gradum, veriſimile eſt ꝙ a talib. cognatis habent, nõ occaſione rerum eccleſię, ſed in remotioribus ꝺ ẽ. Azo. ſi ergo vltra gradum iſtũ daret ſibi qs, & nõ occaſione rerum eccleſiæ, idem, vt ſit tantũm iuris præſumptio, ſecundum Al.

p ¶ Xenodochis. ʒ niſi fortè renuntiauerint ſeculo. nam tunc non poſſunt facere de aliquo teſtamentum, vt ſ. de mona. §. illud. colla. §. j. & no. hanc l. de platis, de ſubditis autem dices ꝺ. de ſanct. Epi. §. præsbyteros.

† Concor. cum hoc §. c. j. cũ glo. ſuper ver. ante. extra de teſt. qđ c. (vtputo) ſumptũ eſt ex hoc. §. vt eius verba manifeſtant.

q ¶ Eccleſiæ. ʒ & ſic eccleſia, vt vxor, præfertur fiſco, vt C. vnde vir, & vxor. l. j.

r ¶ Hęreticorũ. ʒ Not. hæreticos ab actib. huiuſmodi prohiberi, qđ facit ad id, qđ eſt C. de iure emph. l. fi. §. finaũt. & facit ad hunc §. C. loca. & condu. l. curialis. l. milites. & l. fi.

s ¶ Et ſancta eccleſia. ʒ ſcilicet, ſi ita eſt. & facit C. de hære. l. ſi quis orthodoxæ in princip. Accurſius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Vendicari.§ f. præcipimus.
b ¶ Indemnem seruari.§ fic ff.lo.l.si quis ignorans.
c ¶ Sine satisdatione.§ iudicatum solui.
d ¶ Alienare.§ f. præcipimus. & concordat C. de Epis.& cle.l.orphanotrophos.
e ¶ Subiacere.§ imò hodie ẽ, vt j.de sanc.Episc.§. œconomus. vel illa in œconomis', & alijs gubernatoribus.
f ¶VT FRATRVM, filij,&c.
¶ *Quatuor habet partes, in quibus quatuor corrigunt.l.i.).eo. expeditur usq; ad §.illud. Secũda abinde, usq; ad §. quia uerò mulieres. Tertia abinde usq; ad §.fin. Quarta in §.fi.prima est, ut fratrum & c. secunda, & ut mulieres,&c.tertia,& rursus, & c. quarta,& ut similes,&c.*
g NOstras. Non piget.§ melius est ſeipſum corrigere,quàm ab alio corrigi expectare,vt§.eod. de nu.§.ij.col.iiij.
h ¶ Legem.§ ſ. de hær. ab intest. §. ſi igitur defunctus. in fine, quã corrigit hic.
i ¶ Sibi.§ ſcilicet ſimiliter reliquerit.
k ¶ Ad hereditatem.§ q. d.idẽ est ordo casus, & ius, ſiue hi nepotes cum ſolis theiois vocantur, ſiue cum theiois,& ſuperioribus.
l ¶ Monumẽta.§ id est, exẽpla primi inſtrumenti, & exẽplificata corã iudice.credit ergo exẽplo, vt C.de re iud.l.fin. ſic est ptra §. vt ſpon. Iar.§. ad hæc. Solut.hic fuit facta inſinuatio corã ordinario iudice, vt patet ex ſequẽtibus: q. a ſic dicit, q̃ debet fieri. tunc. n. exẽplum valet, vt hic.& ff.de admitt. l.chirographis. & C.de teſta.l. publicati. aliàs ſi non ſic inſinuetur, non valet, vt in contrario.
m ¶ Procis.§ Puta patres. Accur.
n ¶ Confici.§ vt coram Defenſore ciuitatis, vt in auth.de Defen.ciu.§. nulla.& C.ſi do.li hac. o ¶ Exactionis.§ quia extitit caſus,quo mulier pacta est de lucrãda donatione p̃ nup. puta p̃mortuo marito, ſm Io. p ¶ Donationis.§ ſcilicet totius. Accur.
q ¶ Et.§ proid est.
r ¶ Inſinuatam fuiſſe.§ hic innouat, vt ſ. vt ſpõ. larg.in princip. & ſimiliter hic, quod est C. de do.antenupt.l.ſi. & au-

(quibus etiam connumeramus Neſtorianos, & Acephalos, & Eutichianiſtas) præſumpſerit ſpeluncam ſuæ incredulitatis ædificare, aut Iudæi nouam ſynagogam conſtituere, locorum ſancta eccleſia ædificia ſuæ proprietati defendat. Si verò quis per emphyteuſim,aut cõductionem,aut etiam per quamcunq; aliam gubernationem dederit poſſeſſionem huiuſmodi perſonæ ſi quidem ſciebat dominus poſſeſſionis eius quia hæretico hanc commiſit omnes reditus illius tẽporis, quod in contractu tranſijt, eccleſiæ ciuitatis, ſub qua poſſeſſio conſtituta est,vindicari.a ſi verò ignorabat dominus poſſeſſionis, quia hæreticus erat, cui hæc commiſſa eſt, ipſum quidem dominum propter ignorantiã indemnem ſeruari,b hæreticum verò in vtroque caſu expelli de poſſeſſionibus, & eius ſubſtantiam applicari fiſco.

¶ *Orphanotrophi ſunt ſimiles tutoribus, & curatoribus, & debent conficere inuentarium ſub geſtis perſonarum publicarum. Bartolus.*

¶ Orphanotrophi verò, tutorum & curatorum fungantur officio,† ita tamen, vt etiam ſine ſatiſdatione[c] conueniantur de rebus orphanotrophijs, & ipſis proprijs orphanis competentibus. Res autem cõpetentes alicui orphanorum, publicis præſentibus tabularijs. aut ſub geſtis monumentorum in hac quidem Regia ciuitate apud Magiſtrum cenſus habitis, in Prouincijs autem apud iudices earum,aut Defenſores locorum orphanotrophijs accipere, & cuſtodire. & ſi neceſſarium putauerint,etiam aliena re,d & pretia earum orphanis conſeruare, aut alias res pro illis emere, non autem ſubiacere[e] tutelaribus, aut curatorijs rationibus: ſeruari autem iubemus venerabili orphanotrophio huius Regiæ vrbis, & xenodochio, quod vocatur Sanctæ Mariæ† Sanſo,† & ſub eius gubernatione conſtitutis oratorijs, aut xenonibus, aut venerabilibus domibus, omnia priuilegia, quæcunq; habet maior ſanctiſſima eccleſia Conſtantinopolitana. Quæ igitur per præſentem legem in perpetuã valituram noſtra lanxit tranquillitas,tua Celſitudo,edictis ſolemniter in hac Regia vrbe propoſitis,ad oĩum ſtudeat peruenire notitiam. Nos. n. prouidebimus, quatenus ſine collatorũ diſpendio fiat etiam in Prouincijs manifeſta.*

VT FRATRVM FILIIf ſuccedãt pariter ad imitationem fratrum, etiam aſcendentibus extantib. Et ut mulieres non inſinuata antenuptiali donatione non lædantur: non inſinuans autem vir, vel ſi competat nuptiale lucrum, eo non fruatur. Et rurſus vt mulieres non ſecundò nubentes, dominæ ſint partis ſponſalitiæ largitatis,quantum pars facit vnius filij. Et vt ſimiles ſint pœnæ vtriuſq; ſexus, dum ſine cauſa rationabili repudium mittitur.

TITVLVS VII.

NOVELLA CXXVII.

¶ *Filij fratrum ex utroque latere coniuncti ſuccedunt unà cum fratribus defuncti, & etiam cum aſcendẽtibus, ſublata lege, quæ contrarium diſponebat. Ang.*

¶ Idem A. Baſſo Præfecto prætorio.

NOſtras leges emendare nos non piget,g vbique vtilitatem ſubiectis inuenire volentes. Meminimus igitur ſcripſiſſe legẽ,h per quam iuſſimus,vt ſi quis moriatur, relinquens fratres, & alterius fratris filios præmortui, ad ſimilitudinẽ fratrum, & præmortui fratris filij ad hæreditatẽ vocẽt,paternum adingrediẽtes gradum. & illius ferentes portionem. Si verò moriens relinquat aſcendentiũ aliquos, & fratres, ex vtriuſq; parentibus cõiunctos ſibi,i & filios ex præmortuo fratre,fratres quidem iuſſimus per ipſam legẽ cũ parẽtibus vocari, fratris verò filios excluſimus. ¶ Hoc itaq; iuſtè corrigẽtes ſancim9, vt ſi quis moriens relinquat aſcendentiũ aliquẽ, & fratres, qui poſsint cum parentibus vocari, & alterius præmortui fratris filios,cum aſcendẽtibus,& fratribus vocentur & præmortui fratris filij,& tantã accipiant portionem, quantam eorum futurus erat pater accipere,ſi vixiſſet. ¶ Hoc verò ſancimus de illis filijs fratris, quorum pater ex vtroq; parente iungebatur defuncto: & abſolutè dicimus,ordinem,quãdo cum ſolis vocantur fratribus, eundem eos habere iubemus, & quãdo cum fratribus vocantur aliqui aſcendentium ad hæreditatem,k hoc iubẽtes ex Kal. Ianua. præſentis indictionis vndecimę. ¶ Illud quoq; dignũ correctione aliqua eſſe iudicantes,partem hoc præſentis facimus legis. ex ipſo enim rerum inueniẽtes experimento neceſſarium eſſe mulieribus, actis monumẽtorum antenuptias donationes inſinuari, vt vel ſi principalia inſtrumenta pereant (quod facile eſt)per monumenta[l] matrimonij eius probatio maneat: ſancimus neceſſitatẽ habere viros ipſos, aut etiam qui pro eis[m] antenuptiales donationes ſcribunt,ſi quingentorum ſolidorum tranſcẽdit quantitatem,inſinuare eam in actis monumentorũ,in Regia quidem ciuitate apud Magiſtrũ cenſus,† in Prouincijs autẽ apud vniuſcuiuſq; ciuitatis Defenſorem, aut apud quos omnino talia documenta cõſici[n] poſſunt. Si verò non inſinuent eas,quantũ quidẽ ad partem mulieris ẽt ſic eas valere iubemus, & ſi tẽpus fiat exactionis[o] donationis,p & ¶ partis eius, non opponi mulieri nõ inſinuatã fuiſſe[q] donationẽ. Si verò dotalium pacta, & horum euentus parti viri concedunt actionẽ dotis, aut ẽr eius partis,s nullam cũ habere iubemus actionem,t ſi non donationẽ inſinuauit, hoc eſt in actis monumentorum, ſicut dictum eſt, viris enim habentibus pœnam inſinuare donationes, pro non inſinuatis periculũ mulieribus imminere, ineptum nobis eſſe videtur. Quia verò mulieres ad ſecundas nuptias non venientes portione aliqua dignas, vltra eas, quæ ſecũdo nubunt, eſſe

a ¶ Putamus.§ vt ſ. de nupt.§ hinc nos.& C.ã ſec. nupt.l. generaliter.
b ¶ Sancimus. § per l. illam ſ. neq; virum, qã ex do.§. præterea.
c ¶ Videatur. § corrigit ergo,quod eſt ſ. neque virum.§. præterea. vbi non diſtinguebat.
d ¶ Viris.§ j eſt ſ. vt li. ma.& auiæ.§. quia verò legem dudum.
e ¶ Tranſigere.§ i. ſoluere.
f ¶ Differentiã.§ quantum ad pœnam.
g ¶ Cognita.§ q̃ cauſæ ſunt in prædicta conſtitutione, vt liceat ma. & auiæ.§. quia verò plurimas.
h ¶ Hoc.§ f. ſeparare matrimonia, ſine cauſa legitimè cognita.
i ¶ In viro. § ẽ ſ. vt li. ma.& auiæ.§. quia verò legem dudum. Sol. hic illam corrigit, vt ibi diximus. Alij dicunt hic æquiparare corporales pœnas,nõ pecuniarias, quod nihil eſt.
k ¶ Proximas.§ Not. par delictũ parẽ exigere pœnã, vt C.de Epiſc. & cle.l. ſi quenã. fallit, ff.de pę.l. quenda. & de incen.rui.naũ.l.Pędius.
l ¶ DE RESTITVtione ſi dicit.&c.
¶ *Huius ſenſum accipe ex rubrica,& ponit ẽm de uno teſtõ,in quo multa ſunt diſpoſita,et de quodã codicillo, & literam non lego, niſi ut notem,arg.).cod.§. manifeſtum.*
m TAnta nobis. Aut ſubtraho.§ Nota ergo pro opin. Io.q̃ in codicillo p̃adimi teſtõ legatũ relictũ, licet non fit teſta. p̃firmatũ, & pro hoc ff. de ali. & cibo.lega. liber. ſed Pla.& M cõtra: niſi ſint teſtamento confirmati, & proſe inducunt ff. de teſta.l. hæredes palam. §. ſed quia poſſet. Sed certè in inſtitutione illa intelligimus, vt mutari non poſsit: niſi à capite omnia fiant.

Pœnam ſimilem patitur delictũ exigit.

Legatum teſtõ põt p̃ codicillos adimi.

Da.v.Ka. Sept. CP. Dn.Iuſtin. P. P. Aug. an.22. poſt cõſul. Baſi. V.C. an.7. p̃ſ. vir. Vt reſtitutiones fideicõmiſſi vſq; ad quartũ gradũ cõtinent. Ha.

putamus: a ſi qua,omiſſo viro,alterius abſtineat nuptijs,habere quidem eam vſum antenuptialis donationis, ſicut priùs,ſancim9 b habere verò eam & proprietatis tantum, quantum filiorum quantitas faciat: vt ſm proprietatis rationẽ vnius & ipſa filij perſonam obtinere videatur. c Hoc verò valere nõ in matribus ſolis iubemus, ſed ẽt in patribus,& alijs aſcendentibus volumus ad ſecundas nuptias nó venientibus. ¶ Quia verò interdiximus dudum per noſtrã legem & viris,d & mulieribus repudia mittere,& trãſigere e matrimonia(niſi tamen quædam ſit cauſa noſtræ legi cognita) & pœnas hoc facientibus & viris,& mulieribus impoſuimus: mutationem quandam circa pœnas viri, ac mulieris faciẽtes, & ad melius hoc transformantes, ſancimus nullam eſſe differẽtiã, f quantum ad pœnam, inter virum, & mulierem hoc præſumentes: ſed ijſdem pœnis, quę cõtra mulieres à nobis definitæ ſunt, ſi ſine cauſa noſtræ legi cognita g matrimonia diſtrahãt, etiam viros ſubdi hoc h præſumentes, & ſimiles pœnas eſſe in viro, i & in muliere. In delicto enim æquali proximas k eis immi nere pœnas, iuſtum eſſe putamus. Præſentem igitur generalem legẽ noſtram manifeſtam tua gloria faciat per edicta ſolemnia,& ijs,qui hanc maximam ciuitatem. & qui Prouincias habitant: vt nullus hominum, quę ad ſalutem communẽ ſancita ſunt à nobis ignoret.*

De reſtitutione [l] fideicõmiſſi, & nomine familię, quod vſque ad quartum [f] gradum locum habet,& quòd familiæ nomine nurus etiam continetur. †

TITVLVS VIII.

NOVELLA CLIX.

¶ *Alienationis prohibitio perpetua ultra quartã generationẽ nõ extendit,nominalis autem alios non continet,& ultimus de familia ſuperſtes res ad eum uenientes in quacunque perſonam alienare poteſt: appellatione quoque familiæ nurus continetur. Bart.*

¶ Imp.Iuſt.A.Petro glor.ſacr.præto. Præf.iterũ ex conſuli, & patricio. ANta nobis humanitatis cura eſt, vt neq; priuatas cognitiones, quæ videnẽ nobis qõnem excedere iudicialem, legibus noſtris definire dedignemur, neq; cognitionem priuatam excedentem audire iudicia, per circuitus longos litigantes tradere afflictioni. ¶ Alexander igit gloriosus ſuggeſſit nobis multoties Hierium gloriosæ memoriæ patrem ſuum ſcribentẽ teſtũ nominibus iſtis vſum. Volo aũt, & iubeo meos hæredes Cõſtantinum quidẽ virum clariſſimum deputatã ei domum cum oĩ (ſicut ſuperiùs ſcriptum eſt) coniuncto ei iure,& proaſtium,qd' in cuparijs eſt, cum omni (ſicut ſuperiùs dictum eſt) competẽti ei iure,& domũ,quæ in Antiochia eſt, Catamianum,Antimium verò dulciſsimũ, proaſtium,qd' in Blacernas eſt. Caraeugenium,& Iulianum glorioſæ memoriæ viros, proaſtium, qã in ſummitate ſinus ſubſtẽtitij eſt,quondam Catarchaliriũ glorioſæ memoriæ. †Caliopium verò virum clariſſimum proaſtium habitariũ, ſiue cataphilotium. Alexãdrum virum glorioſiſſimum proaſtium,qd' in Venetis eſt,non alienari,non per vẽditionẽ,non per donationẽ, non p̃ cõmutationẽ,non aliter quolibet mõ, neq; eij i, neq; alienari ipſam domum,aut ſupraſcripta proaſtia à meo noĩe,& mea familia:ſed ſi quid orandum eſt mihi, fiãt eis filij,& in filijs, & in nepotibus legitimis, aut naturalibus, ſi defuncti ſunt, relinquere vnumquenq; eorum qd' deputatũ eſt proaſtiũ,& domus tam in adiacentibus huic Regiæ ciuitati,q̃ in Antiochia filijs, & nepotibus ſingulorũ legitimis,ac naturalibus. credo. n. q̃ non deponãt, neq; ſuper naturalibus filijs, aut nepotibus meã diſpoſitionẽ,& voluntatẽ. Si verò oĩno ſine filijs oẽs,aut quidam aut vnus ex eis moriaf (qd' abſit) volo, & iubeo eos, q̃ ſine filijs, aut ſine filio fututi ſunt morituri, reſtituere ſuperſtitibus,ſiue ſuperſtiti eorũ fratri ſupraſcriptas domos tam hic,q̃ in Antiochia,& p̃ manifeſtata quinq; proaſtia,cũ oĩ eorum iure, & omnibus competentibus indeſinenter, vacante videlicet inter eos de fideicommiſſis,aut legatis ſatisdatione. volo. n. & iubeo nõ exigere eos abinuicem hmõi ſatiſdationes, præſumentes, ſiue præſumentem præter meam paternam, & amabilẽ circa eos intentionẽ exigere fratres ſuos, aut fratrẽ ſatiſdationem in his prohibitis alienari rebus, oĩno eos fideicõmiſſo cadere. Et hęc quidẽ in teſtamento dixit: ſcripſit autẽ & codicillos huiuſmodi, & in ipſis vſus eſt hmõi verbis. ¶ Manifeſtum igitur facio, quia dudum quidem in ſcriptis feci teſtamentum,& quę in eo ſunt, ſm placitum mihi modum diſpoſui, volo,& iubeo omnia,quęcunq; eodem teſtamento continenẽ, omnimodo valere, præter illa ſola, quæ in hoc meo codicillo p̃muto, aut ſubtraho m aliqua derelicta legata. Volo igitẽ & iubeo proaſtium meum, quod appellatẽ Cuparia, qd' in prædicto teſtamento Conſtantino viro magnifico filio meo reliqui, dari, & p̃tinere perfecto poſſeſſionis, & dominij iure Hierio viro clariſſimo, & Engeniſtato meo nepoti, filio Conſtantini viri magnifici integrum ipſum proaſtium cum omnibus, quæ in eo ſunt p̃torijs, & aſcenſum,& deſcenſum, oĩbus ẽt coniunctis, ſiue illatis cum cõclaui domuũ,& ergaſterijs,& balneo,& hortis tã intra, q̃ extra muros,& hyppodromũ,& qd' in eo eſt hortũ, † & ciſternam,& oĩa omnino quocunq; mõ cõpetentia mihi iura ſuper iſto ipſo proaſtio: dari quidem volo eundẽ proaſtium p̃dicto viro clariſſimo meo nepoti Hierio facto ſuę poteſtatis, per emancipationẽ à ſuo patre poſt obitum meũ, nulla data licẽtia ei viro honeſto nepoti meo,ſed neq; his, q̃ ſiue ex hoc meo teſtamẽto, ſiue ex teſtamẽto eiuſdẽ viri clariſſimi mei nepotis ſuſcipientibus iura eius vendere, aut permutare, aut donare alicui, aut quocũq; mõ alienare, aut ipſum proaſtium, aut partem aliquã ex eo, aut ius: p̃ quod volo eũdem proaſtium, ſiue domũ adiacentẽ intra ianuas, quæ ducunt circa venerabile oratoriũ ſanctæ eccleſiæ, permanere per omnia, & perpetuare in mea familia, & nunquam egredi de meo noĩe. Volo aũt, & iubeo, ſi cõtigerit p̃dictum virum honeſtum meum nepotẽ Hieriũ mori impuberem, aut poſt pubertatẽ, ſine filijs tñ ex legitimo matrimonio ei progenitis, peruenire, & cõpetere, ſiue reſtituere poſſeſſionẽ, & proprietatẽ eiuſdem proaſtij,

† Qd' olim in dñio Adaburij gloriosę memoriæ fuit. Halo.

† Necnon hortũ, q̃ in ipſo eſt. Halo.

Corrigere ſe eſt honeſti', q̃ ab alio corrigi.

¶ Facit gl. in c. audius ſuper verb. eccleſ. poſt prin. exẽ de in int. reſtit.

Exẽplo erendã eſt.

† Sanſo-nem. Hal.

† Memorię huius xenodochi meminit Procop.

Da.v.Ka. Apr. C. P. Dn. Iuſt. P. P. Aug. Baſil. V. C. Cos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Alienationis prohibitio vltra filiũ non extenditur.

† His ita p̃fectus ipm quidẽ è rebus humanis abijt. Halo.

a ¶ Voluisse. ʒ No. p̃hibitionẽ alienationis vltra filium non extendi: nisi expresse dicat. & facit ff. de legat. j. l. filiusfamilias. §. Diu.

b ¶ VT NVLLI iudicum liceat habere, &c.

proastij, siue domus viro magnifico eius patri Cõstantino, sub cadẽ condõne, nõ alienari aliquãdo de mea familia, aut de meo noĩe. in istis quidẽ ipsum p̃cedere. † Hierij verò glorioſissimi domum, q̃ in Theopolitis adiacet ei, & ex p̃na in eum peruenit succeſſione, alijs vendidit personis: eã verò domũ, q̃ in hac felicissima ciuitate, insuper & per codicillos datum sibi p̃astiũ, in quib. omnib. alienatio interdicta est, Cõstantino glorioſissimo eius trãsmittere filio. Illũ verò mox p̃gnante relinquente vxore vita functũ, scripsit testm̃ per quod disposuit, si non nascant̃ filij, aut natus impubes moriatur, tam mr̃em suã Mariã glorioſissimam, quã eius vxorem nobilissimã Mariã in eius vocari succeſſionem: & qm̃ nata fuit filia, & ipsa pupilla, & tenera adhuc ætate, ex hominib. deceſſit, in prædictas nobiliſſimas peruenire mulieres: reliquæ verò substantiæ, quæ in hac magna ciuitate sunt, domus insuper, & p̃astium expreſsim in codicillis glorioſissimo relicta sunt Hierio: locũ forsitan tam ex testõ, q̃ ex codicillorum sermonib. adhibere: ipse domũ, & proastiũ defendere solus de Hierij glorioſissimi familia derelicta, q̃ nunc, & primũ habens in Hierio meo noĩe gradum. Sed ij, qui p̃ Maria, & Maria glorioſissimis fœminis verba faciebant, testamenti q̃dem verbis nullũ dicebant locum hr̃e, neq; cũ legitur Alexandrum virũ glorioſissimum, locũ hr̃e, & vtrunq; suum p̃ficere ipsum, & citra Cõstantinum glorioſæ memoriæ, quã ad hos tanq̃ ad locũ, & alienantẽ proastiũ, quod ei relictũ est: super quod alienationem inæqualiter alijs, quod ei pater interdicẽs competit & alios fratrum eius hoc facere, & nostras leges: qm̃ oẽs continuè, in quibus tale aliquid disp̃situ est, transgredi defuncti voluntatẽ omnib. similiter subſtitutionem dicere, vt non p̃mittas eis inuicẽ pulſantes multis pro vna cognitione iudicijs subijciantur. Ideo p̃sitas nos rememorare leges, Alexander verò glorioſus magis quidem & de proprijs alterutrum rectè viſus est appellare. Super codicillũ. n. sapientẽ, & de reſiduis reb. voluntatẽ suam defunctũ facientẽ, familiæ reſeruari volens, sed in proastio iuſtiorib. verbis vſus, nihil rectè ei alienationẽ conferre, illas ex imperiali hoc facere impellenti iuſſione, venerabilibus pro his verbis vſa est pars alterutra, tam testõris interpretantis vol̃tatem, quam nr̃is vtentis legib. quæ sibi expedire putabant.

¶ Nos igitur legis, & testamenti interpretationẽ pro posita non sola sn̄ia, sed lege cõplecti cognitionis deciſionem putauimus oportere: vt tam p̃tem qõnem decernamus, q̃ reliquis auferamus de hmõi contentiones. vnde subtilius testm̃ considerãtes, verbis ipsis inuenimus hæredib. demonſtratis filijs alienationem interdictam, qñ futuri essent sine filijs fungi vitam: non vlterius verò ijs, qui solùm eis succeſſerint filijs: sed suſficere defunctorum vsq; ad filium stare interdictionẽ. Si enim & ipsi filios relinquentes moriantur, quod est relictũ, neq; in longiore à filiorũ vita alienationis prohibitionẽ voluiſſe facere, codicillum verò in p̃astio solo factum prohibere, & ijs, qui ex testõ Hierio glorioſæ memoriæ iuniore dicimus res suſcipientibus proastium alienare. Etenim iſtis, qui remanserunt velle de ſunctum perpetuè in familia manere sua, ea quidem, q̃ in qõnem deducta sunt, talia considerantes oportere humilitatis cognitionem, in alijs quidem rebus, quæ Constantinus glorioſæ memoriæ Hierio seniori, de quibus ex testamento factus est dominus, nihil accipere ex his existimauimus bene suggerere qõnem: vacare verò in iſtis actione non Alexandrum solũm virum glorioſum, sed ẽt reliquam omnem familiam ex testamẽti verbis, vſq; ad filios solùm stare prohibitionẽ, & ipsum Hierium glorioſæ memoriæ filiũ, p̃ quos eis facientes hoĩes smaripoſeos Hierij iura, qui poſt eos familiæ subſtituentes partẽ alienauerunt, quæ apud eos tanquam in subſtitutione ex uoluntate interdictorum unius, in proastio verò neq; si dominum codicilli Hierium oſtendant glorioſæ memoriẽ: multũ nobis viſum est plenum esse pietate, quatuor poſtea generationes hmõi in medium deduci qõnem. Nũc igitur glorioſis fœminis Maria, & Maria adhuc superſtitibus, quas & ipſas in familia iaciendo noſtris legibus, & hmõi uerbis pro meritis non rectè, neque competenter Alexander glorioſus ad se venientem inſtituit litem: transeundo verò & iſtorum quatuor iam generationes tranſiſſe videntur: nõ facere quidem antiquam taliter iudicis cognitionem tradi maximè conſtituens filia adhuc pupillaris taliter ætatis functa vita, vt si etiam sine testamento ille esset, in matrem eius peruenire proastium: non ipsius, nouellæ verò legi, utpote factæ horum cauſa, & nullis Hierij glorioſæ memoriæ hæredib. circa uoluntatem peccantib. eius. etenim testamentũ Constantinus scribens subſtitutiones aliquas fecit filia defuncta impubere: attamen nil ex hoc introducit magnũ: & ipsius ſm hoc legis pupillæ matri subſtantiam præbente marito circa transitum eam. ¶ Sancimus igitur neq; Alexandrum virum glorioſum, aut eius filios, neque succeſſores relinquere Hierij glorioſæ memoriẽ senioris filios, neq; alium quendam ex omnibus in eius cõſtitutum familia, aut contra Mariam, & Mariam glorioſas fœminas occaſione rerum apud eas conſtitutarum, aut contra alios agere, apud quos res conſtitutæ sunt. nunc autem in quibus futuro peruenerint tempore, in quibus Hierius glorioſæ memoriæ prohibens tecit alienationem, aut omnino quo memoriã prohibitione, & familiæ nomẽ, & aliquod ius fabricare ex hoc, vt alijs Hierij glorioſæ memoriæ filijs ipſis alienantib. & conuenientib. ſicut & reliquorum alienationib⁹ & primitus leuarentur, & ipſis ſucceſſoribus, quę poſſint actiones cõpetere de hoc, & alijs, quos apprehẽdẽtes relinquimus intellectui ad huiusmodi nobis ſufficientib. iudicium, & legislationẽ: & hanc esse deciſionem non p̃fatis cognitionis solùm, sed reliquarum, in quib. prohibitiones factæ huiusmodi ſucceſſiones tantæ processerunt, & hæredum vltimus per medium aliquẽ pupillum ſucceſſerit. tunc. n. tempus & exteris a familia primi prohibentis licentiam habebit ex præſenti noſtra lege tranſmittere res. communem enim hanc feci-
mus legem tam præſentis cognitionis, quàm poſt hãc euenientium taliter prohibitionem, tam euenientem nunc dirimentes contentionem, quàm eas, quæ futuræ sunt reſecantes. *

* Dat. Kal. Ianu. Cõſt. Dn. Iu. P. Ap. Iun. Anno Cõſtantinopolitano octauo decimo.

Vt nulli iudicum b liceat habere loci ſeruatorẽ, † niſi certis ex cauſis diuina conceſſerit iuſsio.

TITVLVS IX.
NOVELLA CXXXIIII.

¶ *Nullus index poteſt in loco, cuius sibi gubernatio cõmiſſa est, committere loci conſeruatorem, id est uicarium, niſi Imperator temporis expeditionis, uel neceſsitatis ei conceſſerit. Angel.*

¶ In nomine domini Ieſu Christi Dei noſtri, Imperator Cæſar, Flauius Iuſtinianus, Alemanicus, Gothicus, Francicus, Germanicus, Felix, pius, glorioſus, victor, triumphator, munquam non colendus Augustus Muſonio Præfecto vrbi,

Quæcunq;

a Q Væcunque. Subiectorum. ʒ ſubaudi pertinet.

b ¶ Semper. ʒ ſubaudi cupientes. Accur.

c ¶ Iudicibus. ʒ repete inuenimus.

d ¶ Legẽ. ʒ vt ʒ. vt iu. ſine quoquo ſuſſr. fiant. coll. 2. Accur.

e ¶ Ciuitate. ʒ ſed idẽ prohibet, vt ſ. de coll. §. ad hoc p̃hibemus. Ac.

f ¶ Vocauerit. ʒ aliàs exegerit, si. fuerit neceſsitas nutrimenti. Ac.

g ¶ Expulſores. ʒ ſubaudi deſtinent. Accur.

h ¶ Hoc fieri iubem⁹. ʒ vt ʒ. de mand. Principum. §. illud. coll. 3.

i ¶ Epidemiticis. ʒ genus est expenſæ. Ac.

k ¶ Male. ʒ No. malam conſuetudinẽ nõ ſeruãdã, vt hic, & C. de vſur. l. eos. in fi. & ff. de legi. & Senatuſcon. l. quod non ratione. & C. q̃ ſit lon. conſue. l. 2. in fin. & in decre. diſtin. 8. c. 3. & diſt. 9. c. j. & in noua cõſtitutione Friderichi d̃ ſtatutis. §. j.

l ¶ Debentem. ʒ i. ad quærendum debentem aliquam rem.

m ¶ Aut gubernari. ʒ i. ad gubernandũ quamlibet rem. aliàs est in litera de qualibet re debentem, aliàs de qualibet re debente.

n ¶ Super hoc autem iubemus. ʒ fingitur ergo cautũ esse, vbi nõ ẽ cautũ, vt ff. de adopt. l. his verbis. & C. de rei vxo. act. in princ. & ff. ſi cui plus, quã p̃ leg. Fal. l. j. in fin. j. reſpon.

o ¶ Rerum deſcriptio nẽ. ʒ puta inuentarium.

p ¶ Reſtituat. ʒ Not. in duplum teneri illum, q̃ impeditit aliquid mihi relinqui. olim percipiebat, quod teſtator volebat, cætera fiſco dabantur, vt ff. ad Treb. l. 3. §. fin. & dixi ſ. vt cum de app. cogno. §. ſi coniunctus. coll. 8.

q ¶ Iudices. ʒ ſi eſt reciprõda appellatio, iudex eã recipere debet, alàs punitur, vt hic, & ſ. de iudi. §. noſtros. & C. de ap. l. q̃m etiam ſi a Principe ſit delegat⁹. & tũc ad Principem appellatur, vt hic, & C. quorum app. non re. per totum. Item ſi non eſt recipiẽda, nõ debet recipere, q̃ ſi aliq̃d præter hoc fiat, & qui facit, ſi loci ſeruator eſt, xx. lib. auri inferet pœnam, & cingulo ſpoliabit̃, & qui fieri ſe acquicuit, cadens p̃pria ſubſtãtia exilio ſubiicietur.

¶ Ad maiorẽ autem noſtrę diſpoſitionis cautelam, iubemus p̃ loca eṗos, & Prouinciarum rectores, & eos, q̃ ciuitates habitãt, nullũ contra præſentem noſtrã diſpoſitionẽ ſuſcipere biocolytã, aut latronũ perſecutores. Omnino enim nullũ iudicũ ciuilium, aut militariũ conſtitutũ in Prouincia, habere loci ſeruatorẽ concedimus. ¶ Præcipuè q̃dẽ iubemus Prouinciarũ rectores ſic rectè conuerſari, aut res gubernare, vt non neceſſitas fiat de qualibet re debentem q̃ri, aut gubernari, ad Prouincias aliquem deſtinari.

¶ Si verò opus fuerit trãſmitti aliquos in Prouincias occaſione publicarũ exactionũ, aut quarumlibet emergentiũ querelarũ, neq; ordinem, neq; nomen hr̃e loci ſeruatoris. Deſtinatus verò in Prouinciã nullum ſubiectis inferat diſpendium, creditum verò ſibi opus adimpleat iudice Prouincię eum, & eius offĩ adiuuante.

¶ Si verò cõtra ipſum iudicem fortè accuſatũ tranſmittatur, tunc iubemus & p̃uinciale officium obedire ei. Quemadmodũ enim p̃hibemus loci ſeruatores fieri, ita omne periculũ iubemus habere iudices Prouinciarum, & eorum offĩ, vt ſolicitudinẽ faciant tam publicarũ exactionũ, quã locorũ quietẽ, & vt omnis iniuſtitia, & læſio ſuſpendat̃. In quib. verò p̃uincijs aut iudices, † aut exactores ſunt fiſcaliũ, & opus habuerint alicuius adiutorio, iubemus iudices p̃uinciarũ, & officia eorũ oẽ ſolatium, & ſtudiũ eis conferre, vt ſine impedimento fiſcaliũ exactio p̃cedat. Et oẽs, quæ motæ fuerint, ſiue ciuiles, ſiue criminales cauſæ, & cõpetentes Prouinciarum iudices ipſos iubemus inquirere, vt illi proprio periculo has diſcutiant, & legitimum finẽ eis imponant. ¶ Super hoc aũt iubemus Prouinciarum iudices mox qui futuri ſunt cingula ſuſcipere, ſiue præſentes, ſiue abſentes ſint, cautelã impendere tam præſecturæ, q̃ noſtris largitionib⁹, & Comiti priuatarũ pro inferendis pecunijs vnicuiq; p̃dictarum dignitatum, cũ & ſi non caueant, tanq̃ facientes cautelã, ita iubem⁹ eos, & eorũ officia ſubiacere p̃dictis dignitatib. In illis verò ciuitatib. & Prouincijs nolumus iudices periclitari p̃fiſcalib. & exigi in quib. neq; ſcriniarij, neq; iudices, neq; alij q̃dam p̃prio periculo exactionẽ faciant.

† Vindicis de his vide Niceph. in eccl. hiſto.

¶ *Nullus occaſione lucrorum iniquitates, & iniuſtitias facere dẽt. Ille iudices ordinarij, ac ẽt delegati, etiamſi ſint delegati a Principe, appellationes ſuſcipere debẽt: quib. pendentib. nihil innouari dẽt. Bar.*

¶ Et hoc peruenit ad nos, p̃ q̃dã Prouinciarum iudices ita iniquè agunt occaſione lucrorum, vt neq; teſtamenta concedant facere, neq; facta inſinuare, neq; nuptias aliquas facere, aut ſuper nuptialib. donationib. monumenta componere, neq; defunctorũ corpora ſepulturæ tradi, neq; rerũ deſcriptionẽ cõcedunt fieri, aut aliud quid hmõi agi, aut exgeſtis, aut ex teſtimonijs. Propterea interdicimus omnib. iudicib. tam ciuilib. quam militarib. & eorũ officijs aut alij cuilibet tale aliquid p̃ſumere. ¶ Si verò q̃dã hmõi odibilẽ rem in quolibet loco noſtræ R̃eip. præſumpſerit agere, aut miniſtrare ei, q̃ hoc p̃ſumpſerit facere, iubemus huiusmodi extra cingulum factos, in exiliũ deſtinari, & de ſubſtãtia eorũ eueniẽs diſpendiũ, læſis in duplum reſtituat, p̃ non ſublato ab eis neq; alio q̃dem ex legib. adiutorio. Oẽm verò damus licentiã locorum Sanctiſſimis Epiſcopis, & Primatib. ciuitatum huiusmodi præſumptiones prohibere, & ſtudere, vt hæc oĩa ſine impedimento, & ſine diſpẽdio ſm legũ virtutẽ p̃cedant, & de his nobis nuntiare. ¶ Illas verò, q̃ ſm leges offerunt̃, appellationes ſuſcipere volum⁹ oĩno iudices, q̃ & eos, q̃ ſm nr̃am iuſſionẽ ſpecialiter (q̃a & a diuinis licet appellare iudicib.) audiũt ſiue maiores, ſiue minores ſint & edere geſta ſine aliqua dilatione litigantib. vt qõltima de his p̃cedat. Sup hoc iubemus appellatione

porrecta

Universidad de Deusto

a Exactione fieri. ꝙ nihil est innouandū app. pen. ut C. de app. l. iij. & ff. nil innoua. per totum.

b Et non alios. ꝙ ut C. de pœn. l. sanctimus. & ff. de pœ. l. crimen.

c Vicis. ꝙ Not. contra potestatem, qui punit cōtratam pro aliquo delinquente. Accurs.

d Comprehendere. ꝙ vt ſ. ut nō fiat pig. ſ. j.

e Hominibus. ꝙ ut ſ. de mā. Prin. ſ. oportet. coll. iij plenè dices. j. eo. ſ: fi. Accurs.

f Definita. ꝙ ut requiratur, & bona eius annotentur, ut ff. de req. re. l. ij.

g Vt. ꝙ Not. epistolā mitti, ut hic, & ſ. de Quæſto. ſ. damus. col. vj. ſic & cùm quæritur fugitiuus, vt ff. de fug. l. j. ſ. j.

h Comprehendere. ꝙ ſic ergo inuitus ad locū, ubi deliquit, trahitur. ſed uidetur, ꝙ ita demum ibi conueniatur, uel accuſetur, ſi ibi inueniatur, ut ff. de iud. l. hæres abſens. in prin. quæ eſt contra. Sol. ſpeciale eſt in delictis, ſecundum Ioan. ut hic, & C. ubi de crim. agi oportet. l. ult. & ſupra, ut iudi. fine quo. ſuſſra. ſ. neceſſitatem. & idem ubicunq; certæ perſonæ cognitio mandatur, ut Præſidi, ut C. ne lic. poten. l. j. & C. ubi quis de curia. uel cohor. l. ult. Sed in contrarium, ſi ibi non inueniatur, bona, quæ ibi habet, poſidentur, non tamen inuitus reducitur, ſi alibi uerſetur, niſi habeat forum, uel domicilium, uel ſi aliter latitat: tunc enim poteſt idem, quod in criminalibus dici. Azo. Vel ſi velis dicas, ut ſuper contraria l. diximus.

i Quieſcat. ꝙ uel quia finitum eſt eius officium, uel receſſit.

k Accipiat. ꝙ iuſſionē noſtram. Al.

l Inſinuet. ꝙ i. deducat eam in publica acta.

m Reſcriptum. ꝙ ſed quomodo hoc hic eſt, & j. prox. cognoſcit ſucceſſor, cum morte mandatarij iuriſdictio expiret, ut & aliàs mandatum, ut ff. de iuriſd. om. iu. l. & quia. ſ. ideoque? Rſid. hic non perſonæ. ſed officio fuit facta commiſsio, uel delegatio.

n Iuſsio. ꝙ non enim facile contra publicam utilitatem concedēdum eſt reſcriptum, ut ff. ne quid in loco public. l. ij. ſ. ſi qs à Principe. & C. ſi contra ius, uel uti. publi. l. fi. & de precib. impera. offer. l. nec dannoſa. ideoq; ſecunda iuſsio exigitur, ut hic, & ſ. de man. Prin. ſ. deinde. quia melius deliberatur, quam ſi ſit una

Exceptione illeganiſſimus, & plenus philoſophiæ.

Facit ad hunc ſ. cauſ. in glo. j. in uerb. rōne delicti. i ſi. extra de for. comp. ubi dr ꝙ ſi crimen eſt graue, remittit criminoſus puniendus ad iudicē ubi deliquit. Conuenit quis ēt inuitus ubi deliquit.

porrecta ſm leges nēq; exactionē fieri, neq; poſſeſſiões rerū trāſferri vſq; ad definitū ſup ea iudiciū.

¶ *Iudices debēt ſecundum leges delinquētes punire, nō alios ꝓ alijs cōprendere, nec damna infere, nec pignorationes, nec repræſalias facere, nec delicta uēdere, pœna contra facientibus imminente.*

¶ Qūm verò† cōtingit adulteria, aut raptus mulierū, aut homicidia, aut alia q̄libet crimina in ꝓuincijs cōmitti, iubem[9] ꝓuinciarū iudices oīa ſm leges vindicare, & peccātes tenere, & nō alios[b] † alijs, aut ex q̄b. nati ſunt vicis,[c] crimina præſumpſerunt, aliū pro alio comprehēdere,[d] aut damnū eorū inferre vicis, ſed neq; pignorationes facere ꝓp peccantē, aut criminis vindictam proprij lucri cauſa inferre, aut delinquētiū res proprium lucrū facere. Nos em̄ reos quidem ex legib. pœnas ſuſtenere volumus, damna verò ſubiectis noſtris, aut lucrum ex hoc iudicibus, aut eorū hominibus,[e] ſiue officialibus fieri nullatenus cōcedimus: vt ne ꝓp rerum deſideriū inueniātur iniuſtè aliquos caſtigātes, aut peccātes vēdeꝛ. Si em̄ prēter hęc fiat, ipſe Prouinciæ iudex omne ex hoc accidens dānum lęſis medebitur, & ſupplicijs ſubiect[9] exilio tradeꝛ, & cōſiliari[9] ei[9] ſimile ſuſtinebit ſuppliciū, ſi factis à iudice cōtra leges in ſcriptis cōſentiat. Offīū verò eius, & alij, q̄ circa hoc ꝓp lucrum propriū ei obſecundat, nō ſolū dānā lęſis cōpellentur reſtituere, ſed culpabiliores eorum legalib. ſupplicijs ſubiecti exilio tradētur.

¶ *Criminoſus edictis ltimis eſt uocādus, et eo latitāte iudex ltime procedere dēt, eo uerò i alia Prouīcia degēte capiēdus ē, et locū delicti trāſmittēdus, ut ibi ſupplicium patiat, pœna cōtrà faciētib. imminente. Bart.*

¶ Si verò[f] qs cōprehēſorū crimi[60] nū latuerit, aut reliquerit ꝓuinciā illā, in qua crimina deliquit, iubemus legitimis edictis à iudice euocari eū, & ſi nō obediat illa in eū ꝓcedere, q̄ nr̄is legib. definita[g] ſunt. ¶ Si verò cognoſcaꝛ, ꝙ in alia Prouincia degit, iubemus Prouincię illius iudicem, in qua peccari quid hmōi cōtigerit, epiſtola publica vti[h] ad prouinciæ illius iudicē, in qua delinquens ꝑſona degit, ille verò, ꝙ publicas ſuſceperit literas, & piculo ſuo, & officij ſui cōprehendere[i] hmōi & adinuicem Prouincię tranſmittere, in qua peccauit, ſupplicijs legitimis ſubiiciendum. ¶ Si verò, qui publicam epiſtolā ſuſceperit, neglexerit hoc facere, aut officiū eius tradere, aut imperata neglexerit, tunc & ipſum iudicem tres auri libras, & officiū ei[9] alias tres ꝓ pœna inferre iubem[9]. Si verò iudex, aut aliqs officij eius ꝑp lucrum hmōi perſonam nō cōprehendat, aut cōprehēdēs nō trāſmittat, & hoc agēs cōuincaꝛ, ſpoliatus cingulo, exilio tradatur.

¶ *Iudex alterius iudicis ſucceſſor iuſsionē ꝑdeceſſori ſuo factā adimplere dēt, niſi ſit cōtra ius, uel publicā utilitatē, quia tūc etiam ſecunda iuſsio expectatur. Bar.*

¶ Et hoc verò† iubem[9] obſeruari ab omni adminiſtratore, vt ſi cōti[30] gerit in ſcriptis nr̄am iuſſionē fieri ad aliquē iudicē, & interea iſte q̄eſcat ab adminiſtratione, is, q̄ poſt illū ſuceperit dignitate, acciat[k] eā, & inſinuet,[l] & ſi quidē priuata eſt cauſa, & implere eā & aſſequi, quemadmodū ad eū pro meruit reſcriptū.[m] Si verò hmōi in ſcriptis iuſsio[n] publicum reſpi[40] cit, inquirat eā, & ſi quidē non lędat fiſcus, quæ in ea comprehēſa ſūt, adimpleat. Si verò ad læſionē eſt fiſci, nihil ſuꝑ ea oīno agi, nūtiare vero nobis primum, vt ſecūda† nr̄a fiat de hoc iuſsio. Si vero & ꝓcepta cuiuslibet iudicis ſint, & priuſquam inſinuentur hęc, aut ꝓcipiente, aut ad quem præceꝑta facta ſunt, contigerit remoueri de cingulo, ſic q̄ factus fuerit iudex hæc ſuſcipiat, & exigat, ſi legi[50] timè facta ſunt: ſi verò contra legē, aut contra publicū facta ſunt, hæc ꝓ nō ſcripitis eſſe iubemus.

¶ *Creditor, q̄ filios ābit. ꝑſūpſerit ꝙ debito retineꝛ, ꝙ debito cadit, et tndē dabit eis, aut parētib. eorū, et corꝑalib. ꝑnis afficiet. B.*

¶ Quia vero† & hmōi iniquitatem in diuerſis locis nr̄æ Reipublicę cognouim[9] admitti, q̄ creditores filios debitorē præſumūt retinere aut in pignus, aut in ſeruile miniſteriū, aut ī cōductionē, hoc modis oībus prohibemus,[p] & iubemus, vt ſi quis hmōi aliq̄d deliquerit, non ſolum debito cadat, ſed tantā aliā quantitatē adiiciat dandā ei, qui retētus eſt ab eo, aut parentibus[q] eius, & poſt hoc etiam corporalibus pœnis ip ſum ſubdi à loci iudice: quia perſonā liberā ꝓ debito ꝑſumpſerit retineꝛ, aut locare, aut pignorare.

¶ *Si uxor crediti inſtrumēto cōſentiat ꝓprio uiro in damnū ſuū, uel ſuam ſubſtantiā, aut ſeipſam ꝓ eo obligat, ipſo iure nō tenet, niſi manifeſtè appareat pecuniā in ipſius utilitatē fore conuerſam. Bar.*

¶ Et illud vero ꝓuidemus ꝓſubiectorū vtilitate corrigere, vt ſi qua mulier crediti[r] inſtrumēto cōſentiat proprio viro, aut ſcribat: & propriam ſubſtantiā, aut ſe ipſam obligatam faciat, iubemus nullatenus huiuſmodi valere, aut tenere, ſiue ſemel, ſiue multoties[s] huiuſmodi aliquid pro eadem re fiat, ſiue pu-

pillum

tantum, arg. ſ. ut cùm de appel. cog. ſ. ſed hoc præſenti. coll. 3.

o Aut præcipiētem. ꝙ hic uidetur negari, non poſſe iuriſdictionem finiri, quando mortuus eſt delegans, ut hic fuit, ut ff. de iuriſd. omn. iud. l. & quia. ſ. ideoq;. nam ſi etiam in dignitate, uel in officio ꝓcepit, non durat ultra tēpus ſuæ adminiſtrationis, ut ff. de pœ. l. fin. Reſpondeſt dici, quòd hic cœperat delegatus, & hoc innuit cū dicit, factus fuerit iudex. Vel dic ꝙ ſucceſſor confirmauit, ut ar. ff. de iudi. l. uenditor. ſ. fi. & ſ. iudices. Vel hic non fuit delegatio, ſed iuſsio quædam. Item quod ſubiicit, pro nō ſcripto eſſe, ſ. quod iuſsit, Princeps, vel præcepit iudex, quomodo ſententiam ſui prædeceſſoris infirmat, ut ff. de re iud. l. Paulus reſpondit. & C. ſent. reſcind. non poſſ. l. j. ? Rñ. aut horitate l. hoc ſit. Vel uerius, non reſcidit, ſed reſciſſum declarat, nā ipſo iure nō valet, qđ in ꝓiudiciū publicæ utilitatis factum ē, ut C. ſi contra ius, uel utilit. pub. l. fi. Accur.

p Prohibemus. ꝙ Non ualere contractū ſuper libero homine, licet filio debitoris, ut C. de actio. & oblig. l. ob æs etiā pātre uolente, uel pignorante, ut ff. quæ res pign. oblig. poſſ. l. fin. & C. quæ res pig. obl. l. qui filios. niſi in caſu, quo & uendere permittitur, ut C. de pa. q fil. diſt. l. ij.

q Parentibus. ꝙ in quorum poteſtate eſt agentibus eius nomine. Azo. ſed videtur in quadruplum, ut ſupra, ut non ſi. pign. ſ. j. ſed ibi ih alio caſu dicit. Azo.

r Crediti. ꝙ creditinomen generale eſt, ut ff. ſi cer. pet. l. j.

s Multoties. ꝙ imò ſi conſenſit multoties, debet ſic teneri, ut ſ. ut immo. anten. do. ſ. j. contra. Sol. hæc illā corrigit ſecūdū P. & C. ad Vel. l. antiquę. & l. ſi mulier. Sed R. & alii dicunt, hanc loqui, qñ ꝓ marito intercęſſit, quia quantò citius pro eo intercedit, tanto facilius ei ſuccurritur: ne mutuo, & c. ff. de do. inter uī. & uxo. l. ij.

Cōcor. hic text. c. tuæ fraternitatis. in glo. j. ex de procu. & c. gaudemus. de conuer. cōiu. ꝙ c. ē extractū ex hoc ſ. vt dicit gl. ſuper ver. in clauſtris.

Mulieres fauorabiles ſunt.

Monachū nō facit habitus.

a Expęſæ. ꝙ vt de creditore eccleſiæ ſ. de ali. & emphy. ſ. ſi verò. aut Epo, & excipe ſimiliter ſi ipſa circumuenit creditorem, vt C. de diſtr. pig. l. ſi inter. Itē excipe alios caſus, quos dixi ff. ad Velleia. l. j. in prin.

b De qualibet. ꝙ i. ꝓ qualibet.

c Suū. ꝙ vt C. de procura. l. ij. & l. maritus.

d Iudicij. ꝙ fortè etiā hoc iurat, ꝙ fideiuſſoré dare nō poterat, vt ſ. de liti. ſ. ad excludēdū. col. 8. & not. ꝙ fauetur mulieri, vt hic, & C. de off. ord. iudi. l. j. ſ. cus in mare. C. de cuſto. reo. l. 2. & 3. Accur.

e Aut aſceterijs. ꝙ vt j. de Sanct. Epiſco. ſ. ſi quando.

f Conſtantinus. ꝙ C. de adul. l. quamuis. Acc.

g Facti. ꝙ vt j. de rap. virgi. in princ.

h Lege. ꝙ vt ſ. vt liceat matri, & auiæ. ſ. q̄a verò legem dudū. & C. de rep. l. vlt.

i In monaſteriū mitti. ꝙ ſed videt alteri corpori ad puniendum nō dari, vt C. de pę. l. ne qs. quæ eſt contra. Sol. hic ſpeciale, & illa corporibus, nō cauſa religionis facta intelligitur.

k Mettues. ꝙ hic corriguntur oīa iura, in quib. cauetur, vt maritus in adulterio deprehenſam nō detineat, vt ff. de minoribus. l. auxilium. ſ. in deſictis. neq; dicat aliquis, ꝙ hic loquitur, quando ignorabat maritus: nam eo caſu etiam iure veteri poterat retinere ea, cum ſuam ſcientiā poterat obumbrare, vt ff. de adul. l. marito. Accur.

l Habitum. ꝙ non tñ eſt monacha. ſecundū Io. quod ex eo probat, quia pacta dotalia locū non habent niſi ea mortuā, vt j. c. in fi. huius ſ. ſi quę eſſet monacha cōtrarium effet, quia pro mortua habeꝛ, vt & C. de Epiſc. & cle. l. fi. ſ. j.

m Duas partes. ꝙ imò vī, ꝙ tātum legitimam habeant filij, vt j. de ſanctis Epi. ſ. ſi qua mulier. quæ eſt contra Sol. hæc per illam corrigitur, vel hic quando inuita ingredit, plus habent filij, ibi quando volens, minus habēt. ſ. tertiam, & eccleſia duas partes. & eodem modo opponit j. ſ. prox. & eodem mō ſoluitur.

n Vncias. ꝙ ſed cū filij loco monaſterij hñr, vt j. de ſanc. Epiſ. ſ. ſed hoc pñi. quare non eſt prima cauſa filiorum, vt ſ. de hæred. ab inteſt. ſ. j. Reſpon. hic loquitur, quādo inuitā intrauit. ſi

blicum ſit debitum, ſed ita eſſe, ac ſi neq; ſcriptum eſſet: niſi manifeſtè probetur, quia pecuniæ in propriam ipſius mulieris vtilitatem expenſæ[t] ſunt.

¶ *Mulier in cauſis ciuilib. non dēt in carcere includi, in criminalib. uerò committenda eſt fideiuſſoriæ, aut iuratoriæ cautioni, uel debet tradi mulieribus cuſtodienda. Bar.*

¶ Neceſſarium verò credimus & illud competenti adiutorio emendare, vt nulla mulier de qualibet re includatur, aut cuſtodiatur, ſed ſi quidē pro fiſcalib. debitis, aut priuatis pulſetur, ſm legem mulier, aut per virum ſuum,[u] aut ꝑ ſe, aut per quam voluerit ꝑſonā legitimè rñdeat, & tranſigat rem. Si verò vidua ſit, aut non a principio viro cōiuncta, liceat ſimiliter mulieri, aut per ſe, aut per quos voluerit propria iura proponere, ſecundùm legem. Eum verò, qui præter hæc ꝓ ſumpſerit agere aliquid prædictorum, iubemus, ſi quidem maiores iudices ſint, xx. auri librarum, ſi verò minores ſint, x. lib. auri pœnæ ſubiacere, obedięntes autem eis in prędictis cauſis, ſpoliatos cingulo, pœnis ſubijci, & in exilium deſtinari.[x] ¶ Si verò mulier poſt legitimam admonitionē noluerit inſtituere aliquē, qui pro ea rñdeat, aut litigans addicta ſit, nec ſic includi, aut cuſtodiri eā, ſed legitima iura in competentib. ei rebus procedere. Si verò[y] crimen ſit, quod infertur mulieri, in quo neceſſarium eſt ipſam cuſtodiri, ſi quidem fideiuſſorem, ꝑſonæ præſtare poteſt, ipſi credatur. Si verò iurauerit non poſſe ſe dare fideiuſſorem, iuratoriam cautionem faciat de obſeruatione iudicij.[z] Si verò grauiſſimum inuenitur crimen, in quo accuſatur, in monaſterium, aut in aſceteriū mittatur, aut mulieribus tradatur, per quas poteſt publicè, & libere cuſtodiri donec cauſa eius manifeſtetur: tunc autē illa procedant in eā, quæ legibus definita ſunt. Nullam enim mulierem pro pecunia fiſcali, ſiue priuata cauſa, aut pro criminali quolibet modo, aut in carcerem mitti concedimus, aut a viris cuſtodiri: vt nō per huiuſmodi occaſiones inueniantur circa caſtitatem iniuriatæ. Monaſtriam quidā, aut aſcetriam per nullam actionē trahi concedimus de proprijs monaſterijs, aut aſceterijs.[a]

¶ *In crimine adulterij pœna legitima maſculus puniendus eſt, mulier uerò in monaſterium mittatur. Bar.*

¶ Si quando verò adulterij crimē probeꝛ, iubemus illas pœnas pec-

cantib. inferri, quas Cōſtantinus[b] diuæ memoriæ diſpoſuit, & illis ſimilib. ſubijciendis pœnis, qui medij miniſtri hmōi impio crimini fā[c]t ſunt. De ſubſtantia verò adulteri, ſi hēat vxorē dotem, & ꝓp nuptias donationē ei ſaluari, aut partem a nr̄a lege[d] datā, ſi dotalia inſtra non ſubſecuta ſunt. reſiduā verò eius ſubſtantiam, ſi quidem ſint aſcendentes, aut deſcendentes uſque ad tertiū gradū, accipiāt hi ſm ordines, & gradus. Si verò non ſunt hmōi aliq, fiſco applicari hæc iubemus.[e] ¶ Adulterā verò mulierē competentib. vulnerib. ſubactā in monaſteriū mitti, & ſi quidem intra bienniū recipere eā vir ſuus voluerit, ptātem ei damus hoc facere, & copulari ei, nullum periculum ex hoc metuens: nullatenus ꝓpea, quę in medio tpe facta ſunt, nuptias lædi. Si verò prædictū tps tranſierit, aut vir prius, q̄ recipiat mulierem, moriatur, tonderi eam, & monachichum habitū accipere, & habitare in ipſo monaſterio in omni propriæ vitæ tempore, & ſi quidē habeat deſcendētes, duas partes[f] accipere eos ſubſtantiæ, ſecūdùm legum ordinem diuiſas, reliquā verò tertiam partem monaſterio, in quod mittitur, dari. Si verò deſcendentes nō fuerint, ſed aſcendentes inueniantur, non conſentientes hmōi iniquitati, quatuor vncias[g] eos ſecundùm leges diuiſas accipere octo verò vncias dari monaſterio, in quo includitur hmōi mulier. Si verò neq; deſcendentes, neque aſcendentes habeat, aut aſcendentes cōſenſerint hmōi iniquitati, oēm eius ſubſtantiam accipere monaſterium illi conſeruandam: vt per omnes caſus viro pacta dotalibus illata inſtrumentis ſeruentur.

¶ *Matrimonio ſine cauſa, diuortio, aut conſenſu ſoluto, delinquentes in monaſterium mittendi ſunt, pœna legitima eis imminente, aut etiā eorum miniſtris, reconciliato autem matrimonio conſenſu utriuſque priuſquam in monaſterium mittantur, pœna remittitur, ſed altero reclamante ille ſolus pœna legitima punitur. Bar.*

¶ Quia verò aliqui nr̄am legē tranſcendere ſtudēt, in qua euidēter cauſas enumerauimus, ex quib. ſolū repudia pñt tranſmitti, aut a viro, aut a muliere, iubemus ꝑ illas cauſas nullo modo repudia fieri, aut ꝓ conſenſum nuptias ſolui, & concedere inuicem delictis.[h] Si verò prāter[i] a nobis definitas cauſas ꝑſumpſerint aliqui ſoluere matrimoniū, iubemus ſi quidem deſcēdentes habuerint, ſiue ex ipſo, ſiue ex alio mr̄imonio, ſubſtantiā eorū illis dari ſm legū ordinem, & tam virum, quam mulierē in monaſteriū mitti in omnib. vitæ ſuæ tpibus, & de ſingulorū facultatibus quaternas vncias monaſterijs, in quib. mittūtur, ſeparari, viro nihilominus neq; vſum habente datæ partis filijs: qm̄ pater rerum filij in ptāte poſiti non hēt vſumfructum.[k] Si verò deſcendentes non habeāt, ſed aſcendētes inueniātur, tertiā partē ſubſtātię accipere eos, ſi nō iniq tati ſolutionis matrimonij cōſenſerint, duas vero partes monaſterijs, in quib. vnuſquiſq; mittitur ſeparari. Si verò neq; deſcendētes, neq; aſcendētes inueniañ, & aſcendētes

Concor. hic text. & c. tuæ fraternitatis. in glo. j. ex de procu. & c. gaudemus. de conuer. cōiu. ꝙ c. ē extractū ex hoc ſ. vt dicit gl. ſuper ver. in clauſtris.

conſen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Consenserint. ʒ idē in collateralibus consentientibus, vt C. de incest. & inutil. nu. l. si quis incestas. §. testandi. Accur.
b ¶ Concedimus, ʒ id re mittimus. Accur.
c ¶ Turpiter conuersatus. C. de adult. l. si quis. ꝙ §. vt lice. matri, & auiæ. §. aniç. suis quoque. Accur.
d ¶ Articuli dissoluuntur. ʒ vt quia auditu trahebat ei brachium, donec auellebat ab armo, simili prouidentia habeat C. de pœ. si quis in metallū.
e ¶ Transmittatur. ʒ repete secundùm legū virtutem, &c.
f ¶ Absciſisionem exigat. ʒ qđ fit quandoq; vt §. đ mand. Prin. §. coges. coll. 3. & C. de fugi. l. 2. Sed quam? Resp. in qua minus potest. arg. C. de pç. l. pe. Alij contra.
g ¶ Pro furto autem. ʒ ſuſpenduntur enim, vt ff. de pœ. l. capitalium. §. famoſa.
h ¶ Proſcriptionem. ʒ alias deportationem.
i ¶ Mulieres. ʒ ſcilicet vxores.
k ¶ Filios. ʒ quod dic, vt §. vt liceat matri, & auiæ. §, quia verò legem dudū col. 8.
l ¶ Tunc fiſco. ʒ §. de in ceſt. nup. §. j. contra. Sol. quidam dicunt iſtā corrigere. Alij dñt ibi ſpeciale, vt eſſet in crimine læſæ Maieſtatis, vt j. eod. in fi. alij dicunt non eſſe cōtrariā. ibi enim confiſcatio fit bonorū eo uiuēte, & in ciuitate permanēte qui deliquit. vnde cum ci uis remaneat, pœnam ſentit amiſſionis bonorū, vbi verò de capitali crimine damnatur, quia ei nulla eſt pœna cōfiſcatio bonorū, vt pote cū bonis amodo non vtetur, meritò ceſſat cōfiſcatio. nō enim res deliquit, ſed perſona, vnde perſona tantum puniri debet, per conſiſcationem verò nō puniretur, vt §. de man. Prin. §. oportet.
m ¶ Leges. ʒ quæ ſunt C. ad legem Iuliam Maie. l. fi. §. pen. & l. quiſquis.
n ¶ VI DIFFE- rentes iudi. &c.

¶ *Prima pars expedit j. e. uſq; ad §. ſi verò contigerit. ſecūda, et ut quādo, &c. expedit poſtea uſque in finem.*

o EX quo. Prouincię. ʒ hęc eadē dicunt §. đ mā. Princ. §. ſi tibi quoq; tertium. col. 3.

Vt ſcilicet teneantur tali aſpectus: vt dicitibi textus. & in c. clericos. extra deco hab. cler. & mulie.

conſenſerint. a facto, iubemus omnem ſubſtātiā monaſterijs, in quibus miſſi ſunt, dari: ut non ꝓpter hunc contemptū, & Dei iudiciū contemnatur, & noſtra lex tranſgrediat. Sed & miniſtros talis ſolutiōs nuptiarū, aut qui hmōi incerta †inſtrumenta cōpoſuerint, corporalibus pœnis ſubiici iubemus, & in exiliū deſtninari. Si verò ij, qui matrimonium ſoluere pſumpſerunt, voluerint iterū ſibi coniungi, priusquam mittant in monaſteriū, licētiā ei damus hoc facere, & pdictas pœnas concedimus b eis, & ꝓprias habere ſubſtā ſtantias, & ita adinuicē viuere tāquam, ſi nihil delictū fuiſſet. Vno vero volēte matrimoniū reuocare, ſi nō cōſentiat alia perſona, cō tra eū, qui noluerit, teneant pęnę.

¶ Hęc vero omnia ſeruari iubemus, tā in Regia hac ciuitate, q̄ in Prouincijs tam à Comite priuatarū, quàm à Palatinorū ſchola, & Prouinciarū iudicibus, & officijs eorum, ſciētibus, q̄ ſi neglexerint huiuſmodi alicuius delicti, & nō omnia hęc cuſtodierint, & exiliū, & præſcriptionē bonorū ſuſtinebunt. Hæc vero iubemus ſeruare locorū ſanctiſſimos Epiſcopos, vt prouidentię eorum traditę perſonæ in monaſteris mittantur, & de rebus earum, quod à nobis definitū eſt monaſterijs vindicetur.

¶ *Accuſatus de adulterio, et abſolutus, ſi poſteà cū eadē muliere turpiter cōuerſari ueniat, uel iter eos mrimoniū eſſe ſecutū, mrimoniū non ualet, pœna ei mulieri immi nente, nulla alia probatione exquiſita. Bar.*

¶ Si quis verò accuſatus de adulterio, p ꝓditionē iudicū, aut alio quolibet modo à legibus pœnas effugerit, & poſt hoc inueniatur cū muliere, de qua accuſatus eſt, turpiter cōuerſatus, c aut in matrimoniū accipere eā, & hoc fiat viuēte marito aut poſt eius mortē neq; matrimoniū valere iubemus, ſed eū, qui hoc delinquere pręſumpſerit, & ſi prius profugerit, attamen licentiā damus omni iudici, & cōprehendere eum, & poſt tormēta vltimis ſupplicijs ſubiicere, nulla alia excuſatiōe, aut probatiōe facienda; & mnlierē caſtigatā; & detruſam, monaſterio immitti iubemus, & ibi manere in omne tēpus propriæ vitę, vtriuſq; vero ſubſtātiam ſm prædictum ordinem diuidi periculo (ſicut prædiximus) tam Comitis priuatarum, quàm iudicis loci.

¶ *Pœnæ corporales, & pecuniariæ minuuntur certo modo, præter quàm in crimine læſæ Maieſtatis. Bar.*

¶ Quia verò nos oportet humani generis infirmitatē ꝓtegere, corporales pœnas ſecundum aliquas partes imminuētes, interdicimus alterutras manꝰ, aut pedes abſcindi, aut hmōi quædam inferri ſupplicia, per quæ articuli d diſſoluūtur: quia mēbrorū diſſolutio grauior eſt vtriuſq; manus abſciſſione. Propter quod iubemꝰ, ſiquidem tale aliquid delinquatur, vnde leges mortē delinquentibus inferūt, ſecundùm legum virtutem ſtinere eū pœnas. ſi vero tale fuerit crimen, quod, mor te dignum nō ſit, ipſe aut caſtigetur, aut in exiliū tranſmittat. e ¶ Si verò criminis qualitas membri abſciſſionem exigat f fieri, vnam ſolam manū abſcindi. Pro furto autem g nolumus omnino quodlibet mēbrū abſcindi, aut mori, ſed aliter eum caſtigari. Fures autē uocamus, qui occultè, & ſine armis huiuſmodi delinquunt. Eos verò, qui violenter aggredi ſūtur, aut cū armis, aut ſine armis, in domibus, aut itineribus, in mari, pœnis eos legalibus ſubdi iubemus. ¶ Vt autem †non ſolum corporales pœnæ, ſed etiā pecuniariç mediocres fiāt, fancimus eos, q̄ ī criminib. accuſanī, ī qb. leges mortē aut ꝓſcriptionē h definiūt, ſi cōuincātur, aut cōdēnent eorū ſubſtātias nō fieri lucrū iudicib. aut eorū officijs, ſed neq; ſm veteres leges fiſco eas applicari, ſed ſi quidē habeāt deſcendētes, aſcēdētes vſq; ad tertiū gradū, eos hrē: ſi uero mulieres i hēant, q̄ cōdēnati ſunt, oīb, modis iubemus iſtas & dotē, & añuptialē donationē accipere. Si verò ſine dote talibus perſonis coniunctę fuerint, à legibus definitā partem de tota ſubſtātia cōdemnati eas accipere, ſiue filios k habeāt, ſiue nō. Si verò neminem prædictorū habeat, qui deliquit, tunc fiſco l ſociari eius ſubſtātiam. In Maieſtatis verò crimine condemnatis, veteres leges m ſeruari iubemus. x

Vt differentes iudices n audire interpellantium allegationes, cogantur ab Epiſcopis hoc agere, & vt quando in ſuſpicionem habuerint iudicem, patiatur cauſam & ciuitatis Epiſcopus, & de cautela alia, quam omnino oportet Epiſcopum agere.

TITVLVS. X.
NOVELLA. LXXXVI.

Epiſcopi debent iudices ad iuſtitiam faciendam compellere aut per ſe, aut per literas ad Principem directa, & iudice exiſtente ſuſpecto adiungi ſibi debet Epiſcopus: litigator autē Principem adiens, priuſ quam adeat iudicem, uel Epiſcopum, eſt puniendus. Bart.

¶ Imperatoris Iuſtiniani A. edictum.

EX quo nos Deus Romanorū præpoſuit imperio, omne habemus ſtudiū vniuerſa agere ad vtilitatē ſubiectorū cōmiſſę nobis à Deo Rei pu. & illa facere quæ oī difficultate, & lęſione atq; cōtritione priuēt, ne occaſione litiū, & aliorum quorūdā diſcedere cogātur à propria patria, & in peregrinis affligi. Propterea igit & in pręſenti ꝓſpeximus præſens edictū ad omnes dirigere ſubiectos, & palam facere omniū ciuitatū, & vicorū habitatorib. quatenus ſi q̄s habuerit cōtētionē aduerſus aliū ſiue de pecuniaria cā, ſiue de ſublatiōe rerū mobiliū, & īmobiliū ſeſe q̄; mouentiū, ſiue de criminalib. prius interpeller clariſſimū Prouincię o iudicē, & ut ipſe ſm nr̄as leges examinet ea, q̄ ꝓponūtur, & vnicuiq; iuſtitiā ſeruet. Si uerò dū aliquis adierit iudicē Prouincię, nō meruerit iuſtitiam, tunc iubemus eum adire ſuum Sanctiſſimum Epiſcopū, & ipſum mittere ad clariſſimum Prouinciæ iudicem, aut per ſe venire ad eum, & præparare eum, vt omnibus modis audiat interpellantem, & liberet eum cum omni iuſtitia, ſecundùm noſtras leges, vt nō cogatur peregrè de ſua patria proficiſci. Si uerò etiam Sanctiſſimo Archiepiſcopo compellētc iudicē cuiꝰ in

a ¶ Quendā. ʒ nunquid tam in actore, quam in reo hic loquit? Reſpon. vt dixi §. de exec. & iis, qui. con. & re. §. fin.
b ¶ Iudicē. ʒ i. Præſidē.
c ¶ Conuentum. ʒ quid dicemus, ſi lex illa n corrigitur, q̄ eſt ff. de arb. l. ſed ſi in ſeruū. §. ſi quis iudex. nūquid totus mūdus errat? nam oēs videmus partes cogi, vt in ſe compromittant. nam & arbitrium i ſe ſupplices libenter ſuſcipiunt. dico autem nō ſuſcipiunt, vt ſint arbitri, ſed arbitrantes, & plus dico, nō arbitrium eſſe, nō ſententiā, ſed trāſactionē, ſicut & vēditio, ī ita fit, quanti Titius arbitratus fuerit, vt C. de contrah. emp. l. vlti. & inſtit. de empt. & vēd. §. pretiū aūt. quod ex eo pōt apparere, q̄ nō totū id, quod reo debetur, faciūt ei pſtari: & interdum reum, aduerſus quē nihil ꝓbatū eſt, aliquid pſtare iubeant. Itē nihil poſtea cognoſcet de cauſis: ſed dicet ne quid actor petat amplius đ eo, q̄ primitus petierat. q̄ ſecus obſeruaretur, ſi eſſet arbitriū, in quo ad inſtar iudicii ſententia daret. Io. Item quid, ſi eſt iudex vnius, alterius non? Rnd. vide tur q̄ valeat cōpromiſſum: vel dic ſecūdū Bul. intereſſe, vtrū ſit iudex rei, & tunc nō valeat, an actoris, & tūc valeat: q̄a forum ex ꝑſona rei metimur, vt C. đ iuriſ. om. ind. l. iuris ordinē. Acc.
d ¶ Cognitionaliter. ʒ id eſt, ſecundùm ordinē iuris. Accur.
e ¶ Si nō ſtuduiſſet. ʒ §. de man. P. inc. §. & non permittere.
f ¶ In peregrinis. ʒ pauperes facti ꝓpter nō ſeruatam eis iuſtitiam, vel ad nos venientes ꝓp eā dem cauſam. Accur.
g ¶ Vnicuique. ʒ vt §. de Defenſo. ciuita. §. iuſiurandum. & §. iuſiurandum, quod præ, & de iudici. §. antepen.
h ¶ Iudicare. ʒ id eſt, condemnare. Accur.
i ¶ Eum qui.] Sed quo hoc duabus rōnib. hoc ſtare nō poteſt. Prima, quia expreſsè inhibet, vt §. vt iud. ſine quo. ſuff. §. illud. quę ē cōtra. Secunda, quia de maiorib. eſt: vnde durāte officio cōueniri nō poteſt, vt ff. quib. ex cau. maio. l. fd & ſi ꝑ Prętorē, §. ii. quæ eſt cōtra. Sol. dicas, q̄ hic de minoribus iudici bus dicitur, vt ff. de iure iurā. l. nec Magiſtratib. q̄ nihil ē. dic ergo, quòd hic loquitur in furtis, & ſimilibus, in quibus etiā durāte officio pōt conueniri, vt præ. §. illud. in prin. Itē & vbi opprimit ſubiectos, qđ & ibi permittitur, vt C. ad leg. Iuliam repet. l. iubemus. & hoc probatur in fi. huius §. quoniam q̄ debet vindicare oppreſſum, &c.
k ¶ Ipſum opprimere.] ex hoc ſumit Ioan. quòd nō habet locum, niſi vbi ratione officii ſubiectos offendit.
l ¶ Si verò hæc non cuſtodiant. ʒ iudices.
m ¶ Ne nos. ʒ aſs nobis.
n ¶ Imperantes.] vel imperantibus.
o ¶ Iudices. ʒ maximi.
p ¶ Patriarchæ. ʒ vt C. de Epiſc. & cler. l. ſi qua ꝓ calūniam in fin.
q ¶ Si quis præfectianus.] nomina ſunt officialium.
r ¶ Cōſtitutionibus. ʒ ſic §. vt liti. iurent. §, iis quoque.

Arbiter & arbitrator differunt.

Forum ex rei perſona metimur.

¶ DE VSVRIS nauticis.

VNcium. Lex. ʒ vt ff. đ nauti. fœ. l. j.

Vſuras ſumpta ex auctho. quę eſt ſuper C. de his quæ dā. de quadrā. antheſi. mēdanda. ca. ex literarum. de fide inſtrum. per ver. ſcia. ex tra de pig. vbi dicunt q̄ pannus vir mus no pignus vbi dicitur ſic ſi nus. Dy. Bal. Mar. Ang. Iaſ. Bal. Cur. Cast.

DE VSVRIS NAVTICIS.

TITVLVS XI.

¶ *Leges antiquæ, & conſuetudines in uſuris nauticis obſeruari debent perpetuò, & inuiolabiliter. Bart.*

¶ Imp. Iuſtinianus A. Petro † glorioſiſ. Pręfecto ſacrorū prætoriorū.

NVntium audiuimus à tua Celſitudine, cui occaſionē nos ipſi præbuimus. Duos enim iſtos Petrū, & Eulogiū ſupplicaſſe noſtræ ſacrę poteſtati, & per ſe explanaſſe dicentes, q̄ cōſueuerūt naucleris, ſeu negotiatorib. mutuare, & maximè in mari negotia faciētib. & hāc vitæ hrē occaſionem. Ipſa uerò marina credita uocare nr̄a cōſueuit lex s traiectitia, & metuere eos, ut pote dubitationib. hinc eis exortis, oportere ꝓpeà ferimanifeſtum, q̄ valeat ſuper his conſuetudo, vt & ſacra noſtra in hæc procederet iuſsio, quæ conſuetudinē ad certiſsimā duceret formā. Itaq; nos delegātes tibi dubitationis naturā cognoſcere, & hanc ad nos deducere, quatenus manifeſta nobis facta, quod videret, lege cōprehēderet perpetua, tuāmq; gloriā hoc à nobis agere iuſſam, t cōuocaſſe naucleros, quib. hæc mutua curæ ſunt, & interrogaſſe, q̄ aliqñ antiqua conſuetudo fuit. Illos aūt & iuſiurandū adijcientes teſtimonio, phi

† Facit ad hunc text. c. cū ſit generale. cā glo. ſ. ii. in ver. remiſſi. extra de fo. compe. vbi dicit, q̄ iudex, qui negligit facere iuſtitiam, litem ſuam facit.

Ioanni.

Melius fic, tuamq; gloriā, vt à nobis iuſſa peragaret.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Maritima cōsuetudo nostris non repugnans legib⁹ seruanda.

a ¶ Immutabiliter. ⁊ no. pro cōsuetudine maris seruāda: quia tunc tenet, cùm nostris nō repugnat legibus, & sic intelligitur ff. ad leg. Rho. de iac. l. Deprecatio, & dicit j. de stat. & cōſ. ſ. pe.

¶ DE INTERDICTIS collegiis, &c.

† Telonium græca dictio est, q accipit p mensa publicanorum, vbi vectigal exigit, a græco nomine τράπεζα quod inter alia vectigal est.

b ¶ Primum. Anathematizantur.] Not q hæretici excōmunicādi sunt, vt hic, & C. de sum. Trin. l. j. ⁊ §. j. & ij. quia verò & §. j. & ij.

c ¶ Cōstitutionibus.] vt C. de hær. l. cuncti. & l. quicūq. §. vniuersi. & §. nullam præterea. & C. d Epiſ. & cle. l. cōſtitutiuā.

¶ DE RAPTIS mulieribus, &c.

d Egis. Cōpetere.] vt C. d leg. i. & cōſt. l. ſi. e ¶ Iubiu. ⁊ vt C. d leg. & cōſtōi. l. j. & ſi. d vul. ſubſt. l. ex facto. f ¶ Legem. ⁊ vt C. d ra. virg. l. j.

* Vide Ant. Aug. l. ij. Emen. c. viij. & ix. vbi de filiqua loquitur.

g ¶ Excepto raptore. ⁊ vt in Lombarda, de rapto. vir. l. vlti. h ¶ Siue volentem. ⁊ in eo, q̄ volūt, cūpunit̄ postea adulteriū? Rñ. q̄ patri iniuria facta videt, vt ff. de iniur. l. j. §. vſque.

buiſſe modos eſſe varios taliū mutuorū, & ſi quidē placuerit creditorib. in ſingulis ſolidis pecuniarum, quas d̄derint, vnū tritici modiū, aut hordei imponere, q̄ mercedem publicis præberent pro teloniarijs, ſed quantū ad ipſos ſine telonio † nauigare naues, & hunc hērefructū, & harū, quas crediderint, pecuniarū, & inſup etiam p decem aureis vnum percipere ſolidum pro vſuris, in ipſos aut creditores reſpicere ex euentib. periculum. Si verò non erumpāt hanc viā creditores, octauā partē percipere pro ſingulis ſolidis nomine vſurarum, nō in tempus aliquod certū numerandū, ſed donec naues reuertantur ſaluę. Secūdū hoc aūt ſchema contingit forſan & in annū extēdi tēpus, ſi tantū foris moretur nauis, vt annū, aut termi nos ſuos ſumat, aut ēt tranſeēdat: citius aūt ea remeante, tps in vnū ſolùm, aut duos trahi mēſes, & ex trib. ſiliqs * vtilitatē habere, vel ſi ita breue ſit tps, vel ſi apud alterū extra debitorē maneat debitum, hoc idē valere: aliam rurſus negotiatorib. p fectionem aſſumentib. & per vnumquodq; onus definiri ſchema, ſecundum quod competit mutuum aut manere, aut permutare ſecundum pactum, quod ob hoc conuenerit partibus. Si tamen poſt reuerſionem nauis ſaluę, nequaquam nauigare pp tempus valētes reuertanē, xxx. ſolū dierū īducias dari à creditorib⁹ debitorib⁹, & nihil p debitis vſurarū cauſa exigere, donec vendi cōtīgat onus parcētes apud aliū eē debitū non reddendū, duas partes centeſimæ dñis pecuniarum dare vſuras, & mutuare, & mox mutuum in terre num trāſponere modum: nequaquam maritimis periculis creditorib. moleſtandis. & hæc omnes dixiſſe, cum iureiurando perhibentes teſtimonium, quæ ad nos nuntiaſti, vt nos ſanciremus, quod nobis videretur: & ſup his dicebas hęc noſtræ nunciare poteſtati.

¶ Nos igitur & ipſa legētes geſta, & cām edocti, ſancimus, ſcd̄m qd̄ teſtatū eſt coram tua Celſitudine, ita nunc, & deinceps in oē tps tenere, eoq; neq; iam poſitis repugnet legib. vt oporteat nūc, & decætero ſcd̄m quandā p priā legē in naucleris, aut negotiatorib. ſuper taliū cārum hęc ſeruari litib. & ſecundum dictum modum, prædictarū pactionum ita fieri ēt euentus: & alia omnia, quęcunq; in priorib. teſtata ſunt apud ſedem tuam, vnde ſecundum propriam legē teneant in naucleris, aut negociatorib. Quod enim longis ita ſeruatum eſt tēporib. & tenuit immutabiliter, ſicut teſtimonia apud tuā gloriā definierūt, quomodo nō eſt iuſtum, & in alijs oībus valere, quę poſtea erunt, & eſſe hāc eis rerū trāſactionē ex p priā lege valētē, & altera quadā diſpōne non egētē, ſed in nauclerijs, ſeu negotiatorijs occaſionib. ī omne tps valentem, vt puta generalem exiſtentē legislationē, & naucleris, ſeu negotiatorib., & eorum contractib. expoſitam? Quæ debet etiā pars fieri iam à nobis poſitarū legū, & iudicātes ad hanc reſpicientes proferre ſententiā. Quæ igit placuerūt nobis, tua Celſitudo iugiter ſeruare feſtinet.

De interdictis collegiis† hæreticorum.†

TITVLVS XII.
NOVELLA CXXXII.

¶ Hæretici adulteras collectas, & adultera baptiſmata facere prohibentur. Bar.

¶ Impe Flauius Iuſtinianus felix, inclytus, victor, ac triūphator ſem per Auguſtus Epiſcopo Conſtantinopolitano.

PLurimum eſſe, & maximū bonū omnib. hominib. credimus verę, & immaculatæ Chriſtianorū fidei rectam cōfeſſionē, vt per oīa hęc roboreſ, & oīs orbis terrarū ſanctiſſimi ſacerdotes ad concordiam copulenſ, & cōſonè immaculatā Chriſtianorū cōfeſſionē prædicent, & omnē occaſionē, q̄ ab hēticis inuenitur, auferant: qd̄ oſtēdit ex diuerſis cōſcriptis à nobis libris, & edictis. Sed qm̄ hēretici neq; Dei cogitant timorē, neq; interminatas talib⁹ pēnas ex legū ſeuritate cōſiderātes, diaboli opus implēt, & quoſdā ſimpliciū ſeducētes ſanctæ fidei catholicę, & apoſtolicæ eccleſiæ adulteras collectas, & adultera baptiſmata latēter faciūt, pietatis exiſtimauimus, p pſens noſtrū edictū monere eos, qui tales ſunt, quatenus & ipſi recedant ab hæretica veſania, & nec aliorum animas p ſimplicitatem perdant, ſed magis cōcurrāt ad ſanctā Dei eccleſiā, in qua recta p dicanē dogmata, & oēs hæreſes cū principibus ſuis anathematizātur b. ¶ Noſce enim volumus oēs, qa ſi decætero aliq ſueniātur aut cōtrarias collectas faciētes, aut apud ſemetipſos collectionē, nequaquā omnino eos ferimus, ſed domos q̄dē, vbi aliquid delinquit, ſanctæ aſſignamus eccleſię, his aūt, qui colligunt, aut apud ſe colliguntˇ, ex conſtitutionib. c pēnas inferri oīb. modis iubem⁹. *

DE RAPTIS MVLIERIBVS, † quæ raptoribus nubunt.

TITVLVS VIII.
NOVELLA CXLIII.

¶ Mulier rapta ſubſtantiam raptoris lucratur, niſi nupſerit raptori, quo caſu ad ſuos parentes deuoluitur, ſi tali matrimonio non cōſenſerint, aliàs ad fiſcum debet peruenire, his obtinentibus in caſibus futuris, ac etiam præteritis. Bart.

¶ Imperator Iuſtinianus A. Areobindo glorioſiſs. prætoriorum Prefecto, Expræfecto almæ vrbis, & Exmagiſtro militum.

LEgis interpretationē culmini tantū principali cōpetere d, nemini venit ī dubiū e † cum p mulgādę quoq; legis auctoritatē, fortunæ ſibi vindicat eminētia. Meminimus itaq; p raptu mulierū, ſiue iā deſpōſate fuerint, vel maritis cōiūctę, ſiue nō, vel ēt ſi viduæ ſint, legē ante poſuiſſe, & capitis ſubiecciſſe ſupplicio nō tātū raptores, verūetiā comites eorū, necnō alios q eis auxiliū tpe inuaſionis cōtuliſſe noſcunē: & non tantū parētib. mulierū, verum ēt cōſanguineis, & tutorib. & curatorib. huiuſmodi dediſſe per eandē legē ptæ, vel deſponſatę mulieres rapianē: cum non ſolùm raptus mulieris, verūetiam adulteriū p huiuſmodi demeritatē committīt, & ſuper alias pēnas, raptoris ēt, ris vindicari p eandē legē f ſpcipimus, vt dotis etiam marito dādę legitimo copia p raptoris ei miniſtrareē ſubſtātiā. ¶ Illo quoq; ſpecialiter adiecto, vt nulla ſit mulieri, uel uirgini raptæ licētia, raptoris eligere mīrimoniū, ſed cui parētes voluerint, excepto raptore g, legitimo matrimonio copulari, nullo modo, nullo tē pore licentia mulieri raptæ p miſſa raptoris ſe coniūgere matrimonio, ſed parentes ēt, ſi tali conſenſerint matrimonio, deportari pręcipimus. ¶ Sed mirati ſumus, qd̄ conati ſunt aliqui dicere, raptā mulierē ſiue volentē h, ſiue nolētem, & ſi raptoris ſit amplexa matrimoniā,

Lex nona veterem interpretat.

a ¶ Raptoris. ⁊ & i hoc malè dicebant, debere habere ſubſtantiam raptoris. Azo.

b ¶ Prohibuimus. ⁊ ſcilicet, & adhuc hoc p hibemus. Ioan.

c ¶ Vel. ⁊ pro ſaltem.

d ¶ Cenſuimus.] not. interpretari veterem legem, per nouam.

e ¶ Vendicare. ⁊ ſunt & alii caſus, quos diximus. inſtit. de lega. §. legari.

f ¶ Raptoris. ⁊ ſi bona.

g ¶ Transferri. ⁊ no. dominiū trāſferri ſine poſſeſſione, vt dixi C. de pactis. l. traditionibus. Ac.

h ¶ Mulierē. ⁊ habēte.

i ¶ Competit. ⁊ no. pœnas imponi delictis, vt hic, & §. vt nulli iudi. §. quoniam. & præmia mercentibus, vt hic, & C. de ſtat. & imag. l. vt virtutū.

k ¶ In præteritis. ⁊ no. quòd lex ad præterita trahitur facta, ſic C. de leg. & conſtit. l. leges.

¶ DE COLLATORIBUS, & aliis, &c.

l QVæcunq; ⁊ Iugo. ⁊ ſcilicet, boum. Accur.

m ¶ In vnoquoque. ⁊ ſecundùm conſuetudinē enim ſunt menſuræ, vt ff. de contrahen. empt. l. Imperatores. Accur.

n ¶ Et octobrē. ⁊ innuit q̄ in Octobri, & in Septembri aptabuntur ad p ſtationē tributorū. Acc.

o ¶ Si verò ſecundū. ⁊ ſic C. de apo. pub. l. j. Ac.

p ¶ Diſpoſitiones.] in Prouincias. facit s. vt lit. iur. §. & hoc. & C. de ſac. pa. & temp. l. pe. i ſi. Acc.

q ¶ Deſuſcepta. ⁊ id eſt, ſcripturam de ſuſceptis, vt §. de man. Princ. §. coges. coll. iij. & inf. p xi. §.

r ¶ Exigi pœnam. ⁊ §. ſcenicas. colla. v.

s ¶ Fiſcalium deſcriptionum: ⁊ C. de eden. l. iuſtum eſt. & C. de fide inſtru. l. illatæ.

t ¶ Et in hoc quoq;. ⁊ §. de ecc. ti. §. ſi quis aūt in ſua. & inf. de San. Epi. §. ſi q̄s rapuerit. & C. de ſu ſce. l. iuſta. & l. exactiōes.

v ¶ Et hoc cuſtodiri. ⁊ id eſt, cōſeruari. C. d omni agro deſer. l. locotū.

¶ Concor. Qui contrā. C. de in eſt. nu. & in c. j. in gl. j. in fin. extra de don. inter virū & vxo.

¶ De publi. eis tributis, expedientib⁹, & ſolutis. Hal.

trimoniū, contra noſtræ conſtitutionis tenorem, debere tamē eam raptoris a habere ſubſtantiam, vel quaſi legis præmium, vel ex teſtamento fortè, ſi hoc etiam factū eſſe contigerit. Qui enim talia dicere præſumpſerunt, prædictæ legis ſeriem intelligere non potuerunt. ¶ Quia enim tale ſtare matrimoniū, & ſi rapta voluerit, prohibuimus, b & ob hoc parētes raptę mulieris deportationis ſubiecimus pœnæ, ſi huiuſmodi conſenſerint matrimonio, quomodo raptas mulieres, raptorum eligentes connubiū, præmiis honorāſſemus raptæ datis mulieri? Superfluam igitur eorum dubitationē, vel c in poſterum reſecātes priorem legem per præſentē interpretari cēſuimus. d ¶ Sancimus † itaq;, ſi rapta mulier, cuiuſcunq; ſit cōditionis, vel ætatis, raptoris nuptias eligendas cenſuerit, parentibus præſertim ñ conſentientibus, nec ex beneficio legis, nec ex teſtamento, raptoris hæreditatē ſuſcipiens, vel quocūq; modo ſubſtantiā vindicare, e ſed præmiū, quod per legē noſtrā raptę mulieri datū eſt, vt raptoris, f & eorū, qui ei auxiliū tēpore inuaſionis præbuerint, bona vindicet, hoc ad parētes, ſi ambo, vel vnus ſuperſit, qui nuptiis ſpecialiter nō probantur cōſenſiſſe, ex tempore raptus ipſo iure transferri, g & patrimoniū raptoris nō raptam iam habere mulierē, h quę coniugio ſe raptoris inquinare nō piguit, ſed in pſonas transferri, quas ſuperiùs nominauimus ei non cōſentiētes cōiugio. Nā nefarios † huiuſmodi coitus pœnis corrigi, non præmiis cōpetit i honorari. Quod ſi parentes iā deceſſerunt, qui huiuſmodi ſceleri cōſenſerunt, ſubſtantia raptoris, necnō & aliorum, qui facinoris fuerint participes, fiſci iuribus vindicetur. Quam interpretationem nō in futuris tātummodo caſibus, verū in præteritis k etiam valere ſancimus, tanquam ſi noſtra lex ab initio cum interpretatione tali promulgata fuiſſet a nobis, pater chariſſime, atq; amantiſſime. Quæ igitur per hanc legem noſtra ſtatuit æternitas, tua Celſitudo effectui mancipari, obſeruariq; præcipiat.

DE † COLLATORIBVS, & aliis capitulis.

TITVLVS XIIII.
NOVELLA CXXVIII.

¶ Diſpoſitiones, & denuntiationes collationum per ſingulas Prouincias, & ciuitates collatoribus fieri debent, temporibus hac conſtitutione poſitis: exemplarijs petentibus ſoluentibus datis, & de ſuſcepto ſecuritate præſtita: iudicibus, ac etiam executoribus contra facientibus pœna imminente. Item illi, cui ſuperindicta poſſeſſio eſt, ſi ſenſerit ſe grauatum, permittitur licentia appellandi. Bartolus.

¶ Imperator Iuſtinianus A. Petro glorioſiſſimo ſacrorum prætoriorū Præfecto.

QVæcūq. ad vtilitatē noſtrorum collatorū pertinent p Iuliū, & per Auguſtū mēſem vniuſcuiuſq; indictionis, particulares diſpoſitiones collationū futuræ indictionis in foro vniuſcuiuſq. diœceſis glorioſiſſimorū noſtrorum pfectorū ſub cōfectione monumentorum manifeſtari, declarantes, quantum vnicuiq; puinciæ, ſiue ciuitati p vnoquoq; iugo, l aut villis, aut centuriis, * aut alio quolibet tam in ſpecie, quam in auro fiſcalium cā imminet: indicantes quoq; ſpecierū æſtimationē ſecundū menſurā in vnoquoq; m loco tenentē, & quicq̄d ex his in arcā inferri, aut in vnaquaq. dari, aut expendi oportet. Sic igitur cōpoſitas tales diſpoſitiones p uinciarū iudicibus mox deſtinari in principiis vniuſcuiuſq. indictionis, & per eos p poni in ciuitatibus ſub eis cōſtitutis intra Septēbrē & † Octobrē n mēſes, ſed & volumus exēplaria eorū ex foro glorioſiſſimorū Præfectorum ſine dilatione dari, vt collatores cognoſcāt, quēadmodū debent collātiones inferre. Si verò ante inſinuationem, in alios titulos præter eos, q̄ continenē particulari diſpoſitione anni collatores fiſcalia exoluāt, aut in p uincia expēdant, iubemus cis ī eiuſdē indictionis collationes hoc reputari, vt nullum ipſi patiātur damnū. ¶ Si verò ſcd̄m o à nobis definitū tps, ñ dirigantur hmōi particulares diſpoſitiones, p q q̄dē p tps gubernant noſtrū p toriū, triginta librarū auri pęnam p ſoluant, vniuſcuiuſq. verò p uinciæ contractæ v. & xx. librarū auri pēnā exigantur. ¶ Si aūt iudex miſſus eaſdē particulares diſpoſitiones in p uinciis nō p poſuerit x. librarū auri pœna dānabit, & ſpoliationē cinguli ſuſtinebit: eius quoq. officiū v. libras auri exigetur. ¶ Iubem⁹ verò ſp̄erum q̄dē illationē mox ex prīcipiis vniuſcuiuſq. indictionis incipere, argēti verò illationis titulū ſcd̄m definita tpa. Pro fiſcalibus aūt collationibus deſuſcepta, q ſiue ſecuritates particulares, aut plenarias oībus ab iis, q fiſcalia ſuſcipiūt, fieri d̄finimus, manifeſtātes & ſolidorū qualitatem, & ſpecierum necñ & iugorū, ſiue villarum, ſiue centuriarum, & noīa poſſeſſionū, pro quibus functiones ſuſcipiunt. Si verò ſcd̄m p dictū modū deſuſcepta, ſiue ſecuritates ñ fecerint, iubem⁹ eos & pœnā x. librarū auri exigi, & tormentis ſubdi: ſimiliter iudicē prouinciæ x. librarū auri exigi pœnā, r ſi de hoc interpellatus non iudicauerit, & cōpulerit deſuſcepta, ſiue ſecuritates ſecūdū quē de finimus ordinē, ſcribi. ¶ Hoc aūt iubemus obſeruari, ſi q̄s forſan collatorū dubitat de poſſeſſione, pro qua fiſcalia exigūt, aut pro qua fiſcaliū q̄titate, oībus modis fiſcaliū deſcriptionū s cuſtod̄s cogi à prouinciæ iudice, aut illo negligēte, a locorū Sāctiſſimo Epo eas proferre, & fiſcaliū oſtēdere quantitatē, & ſeruituē publicæ deſcriptionis exigi poſſeſſorē. Et ī hoc quoq. t adiuuare noſtros collatores p ſpeximus, vt ñ neceſſitas infera tur poſſeſſorib. ſub hypothecis decimationes nīare in auro collationis, vt ñ aliquā ex hoc ipſi patiātur læſionē, ſed eos, quibus in unaquaq. prouincia, aut ciuitatę piculū fiſcaliū exactionū imminet, ſiue iudices ſint, ſiue curiales, ſiue exactores, aut canōicarij, aut alij q̄dā, pro prio piculo & ſuſcipe pecunias, & trāſmittere, & expē d̄re ī qbus d̄putatæ ſunt vtilitatibus. ¶ Et hoc cuſtodiri u iubemus, canoniçariū talē ī prouinciā d̄ſtinari, qui poſsit piculo ordinantiū eū exigere fiſcalia tributa, & p nullā occaſionē ī pulſorē poſt eū mitti, & dānum ſubiectis inferri impulſionis, & ipſum vocabulū decætero pimimus. Si verò ñ oportunus inueniaē canoniçarius, ñ impulſor mittaē, ſed illo remoto, alter dirigaē canoni carius. Ipſum quoq. canonicariū cōtentū eſſe iubemus

* Centuriā hoc loco accipe ducenta iugera ex Columella lib. vj. de re ruſtica.

† Vide Alcia. li. viij. pareg. c. j.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ei secundũ leges.] ſ. de iudi. in fin. Accur.
b ¶ Enthecis.] de quibus habes exempla ff. de penu. leg. & de ſup. lega. c
c ¶ Qualitatem.] & ſic conſcribuntur bona ab eo, cui ſuccedit fiſcus.
d ¶ Eos aũt qui.] C. de cano. lar. p totũ, & C. d exc. & exact. lj. li. xi. Ac.
e ¶ Impoſitas.] Nota pro ſententia Plac. vt di ximus C. de procu. l. j.
f ¶ Denominato inferre.] C. quando fiſ. vel prin. l. pen. Accur.
g ¶ Exigentium.] ſ. de man. Princ. ſ. fin. & ſ. vt oẽs obe. iud. Pro. col. v.
h ¶ Exigere eos.] C. de epiſ. audi. l. iubemus.
i ¶ Denominant eos.] fa. ff. de d cret. ab ord. fa. l. qd eſt. & ff. d muner. & ho. l. vt gradatim. & C. d ſuſce. & arc. l. exactores.

deputatis cõſuetudinibus, & nullã ſubiectis iferre læſionẽ. Sin aũt aliqñ cõtigerit, ſup indictionẽ cuiuslibet poſſeſſionis conſeruç, aut contributariæ fieri, ex illo tpe iubemus ſup indictũ ſuſcipientẽ exigi p eo fiſcalia, ex quo tradita eſt ei ſuperindicta poſſeſſio. Non aliter aũt ſuperindictum fieri, niſi ex reſcripto de hoc examinatio fiat apud puinciæ iudicẽ, & ſnĩa eius pcedat definiẽs eum, q debet ſup indictũ ſuſcipere. ¶ Si qs autẽ putauerit ſe lædi, liceat ei puocare, vt ĩ foro glorioſiſſimorum pfecto rum appellatio examineñ, & ſcd̃m leges[a] terminum ſuſcipiat. ¶ Si verò aliqñ contigerit dñm cuiuſcunq; poſſeſſionis, aut ñ apparere, aut ad fiſcalium ſolutionẽ ñ ſuffice re, vt ex hoc ſup indictionis neceſ ſitas ſuſcipiatur, iubemus hãc repẽtè tradi iis, q cõſerua aut cõtributaria p̃dia poſident, cum oĩbus, q ĩ ea inue niunt, agricolis, & peculiis eorum, & enthecis, † & fru ctib⁹, & animalibus, & oĩ alio inſtrumẽto ibi inuento. Si verò aut pſona, q̃ debeat eam ſm legem ſuſcipe, ñ inue niat, aut alio quocunq; mõ differri ſuperindictum conti gerit, iubemus geſta confici apud puinciæ iudicẽ, ſignificãtia & qualitatẽ, [c] & ſtatum eius poſſeſſionis, & oĩa ĩ ea inuẽta, vt ſic eã curiales, aut exactores, aut officiales ſuſcipiãt, & ſi poſteà inueniat, q debeat eã ſcd̃m leges ſuſcipe, non aliter fieri, niſi vt qd̃ p occaſionem exacto rum, aut curialium, aut iudicum, aut officialium eius pe ius, aut minus factum eſt, ei, q ſuſcipit, reſtituat. ¶ Hoc quoq; iubemus, vt pro pecuniis, aut ſpeciebus in puinciis expenſis non exigantur collatores ea, quæ dicunt trãſmiſſoria, p iis autẽ, q̃ trãſmittunt, non ampliùs p̃be ri horum, q̃ ex initio ĩ vnaquaq; puincia d̃putata ſunt.

† Entheca hoc loco, velut & in Decretis Põtificiis, p loco, & gazæ repoſitorio ponitur, ſicuti & apotheca. amotan te Beroald,

¶ *Executores in Prouincias miſſi, exactiones inchoare non debẽt, niſi priùs corã Prouinciæ Præſide mandatũ inſinuauerint, hoc & ĩ priuatis negotijs ſeruãdo, & executores, & exactores nullã ĩ cauſis priuatis executionẽ cõmittere debẽt. Itẽ debitor debitoris tributarij in ſubſidiũ debiti ueritate p̃bata cõueniẽdus ẽ, & exactorũ excuſatio ex eo, q̃ ĩ loco ſacro reſideant, admitti nõ debet aduerſus eos, à q̃bus ſe læ ſos eſſe dicũt. Itẽ exactores inſtis p̃deribus, & mẽſuris debent. Bart.*

¶ Eos aũt qui[d] in puincias p quibuſcũq; publicis exa ctionibus diriguntur, nõ aliter inchoare exactionẽ, niſi priùs prouinciali iudicio inſinuauerint impoſitas[e] ſibi de hoc iuſſiones, vt exoluẽtes fiſcalia tributa, nulli pro his periculo, aut dãno ſubiiciãtur, hoc ipſo & ſup priua tis negotiis obſeruãdo. ¶ Hoc quoq; iubemus, eis, q̃ bus fiſcaliũ exactio iniungĩt, nullã priuatarũ cauſarum executionẽ committi: ſed & ſi qd̃ eis tale iniũgatur, nullo mõ pſumere eos hoc agere: ne occaſione publicarum functionũ noſtri ſubiecti lædant. ¶ Si aũt aliqs p veri tate publica debẽs tributa, dicat executori eſſe ſibi aliũ debitorem, non licere executori moleſtiã aliquam de nominato inferre, [f] niſi priùs debitor pbeat nullo oĩno modo poſſe publica tributa pſoluere. Hoc tñ priùs req ri apud iudicẽ Prouinciæ, ſi pro veritate debitor eſt is, q denominatus eſt, & ita fiat exactio. in vtroq; verò caſu, ſi quis aut exeq, aut exigere citra ea, quæ à nobis diſpo ſita ſunt, p̃ſumpſerit, & cingulo nudabitur, & confiſca bitur, & exilio tradetur. Qui autem iniunxerit, aut præce perit iudex x. librarum auri exigatur pœnam, & officiũ eius quinq; librarum auri ſubiaceat pœnæ. ¶ Nulli verò penitus liceat publica tributa exigẽtium, [g] neq; cen ſualibus aut rõnũ ſcriptoribus, aut aliis q̃buſdã publicè miniſtrãtib⁹, excuſatione vti, q̃ in ſacro loco reſideant, cõtra eos, q dicunt ſe læſos ab eis in fiſcaliũ exactionẽ.

¶ Nullus aũt penitus moleſtetur pro tributis terrarũ, quas non poſsidet, ſed etiãſi contingat agricultores ali cui cõpetẽtes, aut adſcriptitios ppriã habere poſſeſsio nem, illos moleſtiã ſuſtinere, niſi fortè propria volunta te tali functione ſe fecit obnoxium. ¶ Eos aũt, qui pu blica tributa exigunt, iuſtis ponderibus, & menſuris vti præcipimus: vt neq; in hoc noſtros tributarios lædant. Si aũt collatores putant grauari ſe, ſiue in menſuris, ſi ue in põderibus, habeant licentiã ſpecierũ quidẽ mẽſu ras, & pondera à glorioſiſsimis Prefectis, auri verò & argẽti, & reliquorũ metallorũ pondera à glorioſiſsimo per tẽpora Comite ſacrarũ largitionum accipere, & has menſuras, & pondera in ſanctiſsima vniuſcuiuſq; ciuita tis eccleſia ſeruari, & ſecundùm ea & grauamen collato rum, & fiſcaliũ illatio, & militares, & aliæ expenſę fiant.

¶ Exactor pecuniam tributariam ſine dilatione, & ſine diminutione præbere debet: nulla etiam poſſeſſoribus, & habitatoribus diminutione facta, & ſingulis annis Epiſcopus cum quinq; Primatibus rationem exigere debet exactorum periculo. Item omnibus eſt adempta licentia loci ſeruatores mittendi. Bar.

¶ Ciuitatum verò noſtræ Reipublicæ, & habitãtiũ eas perfectè proſpiciẽtes, iubemus nullã omnino eſſe liceu tiam fiſcalium exactoribus cõicare pecuniis, quæ ope ribus, & frumentis ciuitatum, & aquæductibus, aut aliis q̃buslibet ſolemnitatibus, aut ſalariis deputatæ ſunt, aut retinere aliquid ex iis, aut ad proprium lucrum re digere, ſed ſine aliqua dilatione, aut imminutione has præbere, vt proficiant ab initio ĩ quibus deputatæ ſunt operibus: ſed neq; poſſeſſores, aut habitatores ciuitatũ præſumere quolibet modo auferre aliquid ex ipſis pe cuniis, aut nomine deſcriptionum, aut p ſportulis da re aliquid ex his, aut expẽdere. Si quis autem dare, aut accipere ex his præſumpſerit, iubemus eũ de ſuo in du plici quantitate hoc ciuitati reddere. Sed neq; Prouin ciarum iudices, aut eorum officia, aut alium quemlibet omnino participiũ habere aliq ad p̃dictas pecunias, aut eorum diſpenſationi ſemetipſum miſcere, ſed ciuitatis Sanctiſsimum Epiſcopum, & Primates, necnon & eius poſſeſſores conſtituere quidem patrem ciuitatis, & fru mentarios, & alios huiuſmodi diſpẽſatores. Singulis au tem annis impletis, Sanctiſsimum Epm cum quinq; Pri matibus ciuitatis rationes exigere eos, [h] qui ab ipſis or dinati ſunt: & ſi quid ex talibus ratiociniis apparuerit debitũ, aut remãſiſſe, exigi huiuſmodi diſpenſatores pe riculo eos conſtituentium, & vtilitatibus quibus depu tata ſunt, reſeruari. ¶ Si quis aũt ex p̃dictis diſpenſato ribus inefficax inueniatur, repentè hũc remoueri iube mus, aliumq; p eo à Sanctiſsimo ciuitatis Epiſcopo, & reliqs poſſeſſoribus (ſicut prædictum ẽ) ordinari: ſcien tibus ijs, qui denominant eos, [i] qa ſi quod damnum ei uitati cõtigerit, ex propriis ſubſtantijs hoc medebunt.

¶ Nulli verò liceat eorum, qui in officio ſunt, glorioſiſ ſimorum Præfectorum, aut in alio officio, aut in ſchola cõſtitutorum, talia ratiocinia committi, neque ex præ cepto cuiuſdam adminiſtratoris, aut alteri⁹ iudicis ſcri ptis, nec ſi pragmaticã, aut aliã tranſactionẽ, aut ſacrã cõmonitorium accipiat, præcipiẽs ei aliquid tale. Sed ſi qd fiat huiuſmodi, licentiã habere vniuſcuiuſq; ciuita tis Sanctiſsimũ Epm, & eius Primates nõ reſpondere p memoratis capitulis talib⁹ pſonis, referre aũt ad nos, vt hoc agnoſcẽtes, & illatũ ciuitatibus dãnum ex eorũ ſubſtãtia reſtitui iubeamus, & cõpetentem vindictã ta libus inferamus. Super hoc iubem⁹ ſcriniarios operum ſub Præfecto ſacrorum ptoriorum cõſtitutos, nullum

Demas

e ¶ Damus.] arg. q prælatus ex ipſa electione ali quod ius habet, nec poſtea eligentes mutare cõ ſilium poſſunt, extra de elect. cauſam quæ inter. Item ẽ ſ. de man. Princ. ſ. eos. autem. col. iij. & ſ. de armi. ſ. illud. col. vij. ẽ. Solu. vt ibi. Itẽ ff. de offi. Proc. l. iiij. §. fi., contra. Sol. hic nouum.
b ¶ Latrocinia.] C. de Epi. & cle. l. ſi quis ĩ hoc. & ff. de of. pñ. l. cõgruit.
c ¶ Ad hoc iubemus.] ſ. de mãd. Princ. ſ. illud. & ſ. vt iudi., ſine quoquo ſuffr. ſ. illud. col. ij. & ff. de offic. Procon. l. obſeruare. in princ.
d ¶ Ad ciuitatem.] aut de municipio ad municipium.
e ¶ Sup hoc ſancim⁹.] C. vt oẽs tam ciui. quam mi. & ſ. vt iud. ſi. quo. ſuff. ſ. neceſsitatem. & ſ. de ad mini. §. j. colla. ij.
f ¶ Diſpendia.] fa. C. quando, & quibus quarta pars de. l. ij. & C. de curſu pu. l. non patimur.
g ¶ Compellentur.] C. de bon. quæ libe. l. cùm ñ ſolùm. ſ. vbi autem. & C. de iudi. l. properandum. ſ. ſi autem.
h ¶ Vendicari.] vt ſ. vt aud. iudi. ſ. ſi quis verò. colla. nona. Accur.

¶ DE SANCTISſimis Epiſc. &c.
¶ *Et hoc dicitur j. eodem. uſq; ad §. clericos.*
i ¶ Reuerẽdiſsimis.] hoc dicitur j. eod. §. clericos. vſque ad §. iubemus.
k ¶ Monachis.] hoc dicitur j. eo. §. iubem⁹. vſq; ad fin. conſtitutionis.

participiũ ad talia ratiocinia omnino habere, vacantibus omnib⁹, per quæ eis ſiue generaliter, ſiue ſpecialiter aliquid tale pridẽ conceſſum eſt, aut poſteà impetretur. pro prædictis eñ cauſis rationes nulli committi volumus, niſi nos prodeſſe ciuitatibus exiſtimãtes, virũ opinionis bonç, & dignitate ornatum elegerimns, qui debeat à nobis in ſcripturã diuinã iuſſionem percipere, cõtinentẽ noſtrã piã ſubſcriptionẽ, & illius nomẽ, & dignitatẽ, & cauſas, & tẽpora, quorũ ei ratiocinia cõmittimus. Eos autem, qui à talibus perſonis rationes exiguntur, omnem habe re tutelam iubemus, aliquam quę ſtionem nullatenus ſuſtinentes.

¶ Loci ſeruatores regulariter prohibentẽ. fallit, ſi iudex ex iuſta cauſa ad Prouinciã uenire impediat: tũc .n. uicarium mittere poteſt. Item fallit, cum ex Principis manda to ad aliam mittitur regionem. Bart.

¶ Ad hæc ſancimus in nullo noſtræ Reipublicæ loco eũdem Epiſcopum, & iudicẽ eſſe, & loci ſeruatorem glorioſiſſimorũ Præfectorum, aut Magiſtrorũ militaris cin guli: ſed nec aliquam exactionem fiſcalium tributorum agentẽ, loci ſeruatorem eſſe glorioſiſsimorum Præfectorũ, aut Magiſtrorum militum. Et ſimpliciter dicẽdum eſt, nullũ in Prouinciis fieri loci ſeruatorem Præfectorũ, niſi per noſtram iuſſionẽ in expeditionibus, vbi vtilitas exigit loci ſeruatorẽ, mitti eiuſdem præfecturæ, qui debeat prouidere militaribus expẽ ſis. Si quid autem extra hoc delinquatur, & cõmittat, qui quidẽ loci ſeruatorem ſuũ fecit, triginta librarum auri pœna exigetur, reſtituturus omne damnũ, quod p eũ, qui ab eo directus eſt, aliquis pertulerit. qui verò fie ri præſumpſerit, proprio cingulo, & dignitate, & mili tia priuabitur, & decẽ librarũ auri pœna mulctabitur.

¶ Ad hæc prohibemus & in Prouinciis exiſtẽtes iudi ces ciuiles, & militares, in ciuitatib⁹, aut caſtris loci ſer uatores in cõmiſſis ſibi Prouinciis facere, ex quo vide licet in Prouinciam acceſſerint, & inquantum in ea ad miniſtrant: quinq; auri librarum pœna imminẽte tam facienti loci ſeruatorem iudici, quàm fieri præſumẽti. Antequàm verò in Prouinciis veniãt iudices, damus[a] eis licentiam, vices agentes ſuos inſtituere, q debeant omnia vſque ad ſui præſentiam agere, quæ poſſunt ipſi iudices facere, citra tamẽ nouiſſimum ſupplicium, aut membri inciſionem. Sed ſi quis ex iudicibus ſecundùm iuſſionem noſtram in aliam regionem mittatur, liceat ei per ſimilem modum loci ſeruatorem ſuum facere.

¶ Omnes iudices per ſe requirere debent delinquentes, et nõ p latro nũ inſecutores, pœna cõtra facientibus imminẽte, et iudices debent per Prouinciã proficiſci. Eorũ adminiſtratiõe finita quinquaginta dieb. debent in Prouincia permanere, niſi ex Principis iuſſione ad aliã no cẽtur. alias læſo ſacramento pſtite, omne damnũ, ſecundùm quod iura uerit, pſtare debent, et pœnæ pecuniariæ fiſco applicari debẽt. Bart.

¶ Iubemus autem omnes iudices tam militares, q̃ ci uiles per ſe requirere eos, q latrocinia, [b] aut violẽtias, aut rapinas rerum, aut fœminarum, aut alia quælibet in Prouinciis illicita cõmittunt, & ſupplicia eis legi tima inferre, neq; pro his cauſis accipere aliqd cõſue tudinis nomine, vt omnes vndiq; noſtri collatores il læſi ſeruentur. nõ .n. permittimus cuilibet maiori, aut minori militari iudici, aut latronũ inſecutores, aut vio lentiarum inhibitores, aut Tribunos pro talibus cau ſis in Prouinciis ordinare, aut qui debeãt aliquos exa minare, vt nõ p tales occaſiones ampliores violẽtiæ inferantur prouincialibus. Si quis autem iudicũ hoc ñ cuſtodierit, cognoſcat nõ ſolùm ſe cõmiſſo ſibi cingu lo ſpoliandum, ſed decem librarũ auri pœnã exoluere, eoq; pſumpſerit talẽ cauſam aſſumere: poſt tormenta verò, & confiſcationẽ ſubſtãtiæ in exiliũ & redigẽdũ, & relegãdum. ¶ Ad hoc iubemus[c] Prouinciarũ iudi ces, & officia eorum, ſi quãdo de ciuitate ad ciuitatẽ[d] veniũt, neque angariis, neq; deſcriptionibus, aut ali is expenſis collatores grauare, ſed ex deputatis ſibi de fiſco annonis expẽſas facere. Sup hoc ſancimus[e] Pro uinciarũ iudices oĩbus modis poſt depoſitionẽ cingu li quinquaginta dies in Prouinciis cõmorari, & cõuẽ tiones aliquas cõtra ſe mouẽtibus reſpõdere. ¶ Si ve rò contigerit aliquẽ ex eis ante cõpletos l. dies deſere re Prouinciã, iubemus oẽs ab eo dãnũ aliquod paſſos, ſimul ingredi apud Sanctiſſimũ Metropoleos Epiſco pũ eiuſdẽ Prouinciæ, & ſub geſtis monumẽtorũ vnum quemq; tangentẽ ſancta euangelia, palã facere illata diſpendia, [f] & ex illius ſubſtãtia, cõtra quẽ talia facta ſunt monumẽta, omne damnũ læſis reſtitui p̃uidẽtia, & periculo per tẽpus Præfectorũ eiuſdem Prouinciæ, ſciẽtibus, quia ſi hoc complere neglexerint, ipſi de p priis facultatibus omnia dãna læſis reſtituere compel lentur. [g] ¶ Si quis aũt ex iudicibus Prouinciarũ aut euocetur ad aliam adminiſtrationẽ, aut opus ad aliam Prouinciam ei credatur, iubemus eum legitimo procu ratore conſtituto conuentiones pro damnis proponẽ tibus reſpõdere. quod niſi fecerit, ſancimus monumẽ ta apud Sanctiſſimum Epiſcopum, ſicut ſuperiùs dictũ eſt agi, & pro damnis illatis, eis iurantibus ſecundùm geſtorum virtutem omne damnum reddi prouidẽtia ſimiliter, & periculo per tempus Præfectorum vniuſ cuiuſque Prouinciæ tractatorum. Omnes autem pecu niarias pœnas, quę preſenti lege continentur, à Comi te p tempus priuatarũ rerum exigi, eos, qui preſentem legem non ſeruant, & noſtro fiſco vindicari[h] ſancim⁹: qui niſi eas vindicauerit, ipſe cum adminiſtrante ſibi ſchola ex propria facultate huiuſmodi quantitatẽ ſol uere cogatur. Quæ igitur per præſentẽ legem noſtram ſalutarem in perpetuum valituram pro vtilitate, & ſta tu noſtrorum collatorum diſpoſuimus, tua Gloria in uiolata, & immota per omnia ſeruare feſtinet, & ad om nium notitiam peruenire faciat, edictis quidem ĩ hac Regia ciuitate ſolemniter ppoſitis, præceptis autem ad clariſſimos Prouinciarum iudices directis, vt per eos omnibus collatoribus manifeſta fiant. *

* Da. id. Iun. Dn. Iuſt. PP. Augu. * Baſil. V. C. Coss.

DE SANCTISSIMIS EPISCOPIS, ET amabilibus, & Reuerendiſſimis [i] clericis, & monachis. [k]

TITVLVS XV.
NOVELLA CXXIII.

¶ Epiſcopi debẽt eligi formã hic tradita, & ſi hi, ad quos electio ſpe ctat, eligere negligant per ſex menſes, electio deuoluitur ad ſuperio rem, & ſi electus fuerit poſt electionem de crimine accuſatus, ordina tio differri debet, donec de crimine iudicetur, & Epiſcopus non per pecuniam, ſed meritis eligi debet, pro conſuetudine tamen debet da re pecuniam à iure ſtatutam. Item ordinatus in Epiſcopum, à ſeruili, & adſcriptitia liberatur fortuna, et à patria poteſtate. Bart.

† Præfecto P.

¶ Imp. Iuſt. A. Petro glorioſi. Magiſtro † ſacrorũ noſtrorũ officiorũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

† Dispensatione.

a ¶ E gubernatione. Dispositimus. ʒ vt ff. de nō alie. coll. j. & ſ. de eccl. tit. col. ix. & ſ. de eccle. re, immo. alie. coll. 4. Acc.

b ¶ Conſtōnibus. ʒ vt ſ. quom. opor. Epi. & ſ. f. mon. col. j. & ſ. vt cle. apud ꝓprios Epi. col. 6. & ſ. apud quos opor. Ac.

c ¶ Primates. ʒ ſ. eccleſiaſticos, vt archipresbyteros, & archidiaconos, qui Primates eccleſtici dñr, vt ſ. c. ſ. ſanctimus ät Reuerendiſſimos. nō loquiſt de laicis: qa illi nō debent eligere, ſed fcā electione debent ꝓſenti re, vt in decret. lxij. diſt. c. docendus. & lxiij. diſt. c. nullus. & c. non eſt.

d ¶ Propoſitis. ʒ nō tētis. ſic ſ. c. ſ. nulli.

e ¶ Dicētes. ʒ dicti primates. Accur.

f ¶ Decretis. ʒ in quibus eligunt illos tres.

g ¶ Eos. ʒ electores futuros. Accur.

h ¶ Concubinam. ʒ ſic ē in quolibet clerico, vt ſ. c. ſ. clericos aūt. & facit ſ. qūo opor. Epiſc. ſ. hoc d Deo. & ſ. ſācim.

i ¶ Cognoſcūt. ʒ quem electuri ſunt in Epm vt ꝓx. innuitur. Azo. & ſic ineptē mutat materiā.

k ¶ Coniunctā. ʒ olim.

l ¶ Conſtōnib. ʒ i. ſcenicā, vt in nouellis e. tit.

m ¶ Hunc eſſe. ʒ ſ. futurum electum.

n ¶ Eum. ʒ electum.

o ¶ Hoc. ʒ ſ. de elector. nūc de eligēdo incipit.

p ¶ Decretis. ʒ qñ p ſe eligunt dicti electores.

q ¶ Ex trium. ʒ ſic conſtruе, vt ex electiōe triū &c. Et ſic not. 35. annos debet hre Eps, ſicut & presbyter, vt j. e. ſ. ꝓsbyterum. Item not. q tres debent eligere: ſufficit tñ duos ꝓſentire, vt C. de dec. l. notationum. & iō tres, & non quatuor, vel duo: quia naturaliter homines diſcordant, & in illis caſib. poſſet eſſe, q nō inueniretur pars maior, vt ff. de arb. l. item ſi vnus. ſ. principaliter.

r ¶ Ordinetur. ʒ puta Archiepiſcopus.

s ¶ Ordinātis. ʒ nā deponeret, ſi talis nō eſſet.

t ¶ Retineat. ʒ olim eō tres retinebat, & quartam curiæ dabat, vt ſ. quomodo opor. Epiſ. ſ. neq; ex officio. & j. e. ſ. ſed hoc quidem. Ac.

v ¶ Cum alijs. ʒ licet olim laicus non eligere tur, vt ſ. quomodo opor. Epiſco. ſ. igitur.

x ¶ Ordinetur. ʒ ſed hodie hoc correctū eſt in iure canonū: nam nō eſt eligendus in Epiſcopū, niſi fuerit ante diacon', aut presbyter, aut in ſub

† Facit ad hūc ſ. c. officij tui. cū gl. j. in verſic. ſed quare non potuit. exē de ele. & c. q̄uis. cū gl. ſi. circa ſi. exē de ætā. & qual. vbi dr ignominioſum. eē Epiſcopo, ſi cū alios docere debet, q̄ rat ab alijs edoceri.

¶ Quæ hic deſunt, ex Hal. editione ſumas.

¶ No. i hoc ſ. qualis debet eē Epiſcopus, & quantæ ſanctitatis: qđ vnam hodie bñ ſeruaretur.

DE guberationeʒ & priuilegijs, alijsq; diuerſis capitulis ad ſanctiſſimas eccleſias, & alias venerabiles domos pertinentib. iam quædam diſpoſuimus. a ſuper Sanctiſſimis autem Epiſcopis, & clericis, & monachis dudum in diuerſis cōſtitutionibus b diſpoſita cum competenti correctione hac comprehendere lege ꝓſpeximus. † c Sancimus igitur, † quoties opus fuerit Epm ordinari, clericos, & Primates, d ciuitatis, cuius futurus eſt Epiſcopus, ordinari, mox in trib. ꝑſonis decreta facere, ꝓpoſitis, e deis ſacroſanctis euangelijs, periculo ſuarum animarum dicentes ē in ꝑſis decretis, f quia neq; ꝑp aliquā donationem, neq; ꝑp aliquā promiſſionē, aut amicitiam, aut aliam quālibet cauſam, ſed ſcientes eos, g rectæ, & catholicæ fidei, & honeſtæ eſſe vitæ, & literas noſce, hos elegerunt, & qa neq; vxorem, neq; filios aliqui eorum hñt, neq; cōcubinā, h aut filios naturales cognoſcūt, i eos habuiſſe, aut habere, ſed & ſi priūs vxorem aliquis ex his habuit, ipſam & vnam, & primam, & neq; viduam, neq; viro cōiunctā, k neque legib. aut ſacris conſtōnib. l interdictam, ſed & ꝙ neque curialem, aut officialem hunc eſſe m cognoſcunt, aut ſi curiali, vel officiali ſubiacet fortunę, ſciunt eum n in monaſterio non minus 15. annis monaſticam conuerſationem impleſſe. Hoc o quoque decretis p oportet inferi, quia nō minus quā 35. ætatis annos habet is, qui eligitur ab eis, qui cognoſcūt perſonā, vt ex trium q perſonarum, pro qb. talia decreta facta ſunt, melior ordinetur r electione, & periculo ordinantis, s curialem verò, vel officialem, qui ſicut dictum eſt, quindecim † annis in monaſterio cōuerſatus eſt, & ad Epātū ꝓuocatus, liberum eſſe ꝓpria fortuna: ita tū vt liberatus à curia, quartā partem ſuæ ſubſtantiæ ſibi retineat, t reliquis eius rebus ſm noſtram legem curię, & fiſco vindicandis. ¶ Damus aūt licentiā decreta facientibus, ſi quempiā laicorū, præter curialem, & officialē dignum memorata electione eſſe putēt, hunc cum alijs u duobus clericis, aut monachis eligere, vt ſi laicus hoc modo ad Epatū eligatur, nō repētē Eps ordinetur; x ſed primò clericis nō minùs trib. menſib. connumeretur, & ita ſanctas regulas, & quotidianum ecclęſiæ miniſterium edoctus, Eps ordinetur. qui enim y alios debet docere, poſt ordinationē ab aliis doceri nō dbet. ¶ Si verò (vt euenit in quibuſdā locis) non inueniātur tres perſonæ ad talē electionē opportunæ, liceat decreta faciētibus in duab', & in vna z perſona dcre tum facere, eos tamē omnes iā dictas à nobis habētes teſtatiōes. Si verò q debēt Epm eligere, citiùs ipſa decreta intra ſex mēſes nō faciant, tūc periculo proprię animę ille, quē cōpetit a ordinare Epm, ordinet, omnibus aliis, q̄ dixim', obſeruandis. ¶ Si qs aūt citra memoratā obſeruationē Eps ordine tur, b iubemus hūc omnib. modis epātu depelli. Sed etiā illū, q̄ prę ter hoc ꝓſumpſerit ordinare, ſe gregari vno anno à ſacro miniſterio, & omnem eius ſubſtātiā, quę quolibet tēpore, aut modo ē eius dominiū d ducta eſt, ꝓpter culpā, quā fecit, dñio eccleſię, cuius Eps eſt, vindicari, ¶ Si quis autem electum ad ordinationem epiſcopatus accuſauerit in qualibet cauſa, quę poſſit ſecundum leges, aut canones eius impedire ordinationem, differatur huiuſmodi ordinatio, & priùs contra eū propoſitā cauſam, ſiue ꝑſente accuſatore, & ab eo propoſitā cauſam exequēte, ſiue etiam deficiente, c ꝑ tres mēſes † ſuā accuſationē implere, diligēter examinari ab illo, à quo futur' erat Epiſcopus ordinari, & ſi quidē obnoxiū cū accuſator inuenerit, ꝓhibeatur ordinatio: ſi verò obnoxius nō oſtēdatur, ordinatio quidē non impediat, accuſator aūt, ſiue nō ꝓbauerit, ſiue etiā fugit propoſitā à ſe accuſationē, à ꝓuincia, ī qua habitat, abiiciatur. Si quis aūt ante examinationem d accuſatum ordinauerit, ordinatus quidē à ſacerdotio repellatur; qui verò talem ordinare feſtinauerit, ſuperiùs dictæ e ſubiaceat pœnę, tā annali prohibitione ſacri miniſterij, q̄ etiā, vt oēs eius res eccleſiæ vindicētur. ¶ Præ oībus illud ſeruari ſancimus, vt nullus perſuffragiū auri, aut aliarū f rerū, Eps ordineť. Si quid autem tale cōmittat, ipſi ſemetipſos & dātes, & accipiētes, & mediatores eorū ſecundùm ſacras ſcripturas, & ſanctas regulas dā nationi ſubiiciūt. & propterea qui dat, & q̄ accipit, & mediator eius factus, ſacerdotij, aut clerici honore removeatur: ꝙ aūt pro hac cauſa datum eſt, eccleſiæ illi vindicetur, cuius voluit facerdotiū cōparare. ¶ Si verò laicus fortè ꝓ hac cauſa aliquid accipiat, aut media tor rerū factus ē, datas res in duplū eū exigi iubemus ecclęſiæ vindicandas. Nō ſolùm autē, q̄ ſecūdùm hūc modum dantur, vindicari præcipimus, ſed etiā omnē cautionem pro hoc quolibet modo expoſitā, & pignorū, vel fideiuſſorum g dationem, vel oblationem, & omnem quamlibet aliam cautionē vacare ſancimus. Et q̄ ſuper hoc promiſſionē accepit, nō ſolùm profeſſionē † reddat, ſed etiam aliud tantum, quantum profeſsio cō

fidiū diaconus, ut in de cre. di. xl c. vl ſed poſtulari pōt, ut diſt. lxj Oſius. Sed hodie ſubdiaconus ſine poſtulatione ipſo iure eligitur, ut extra de tē po. or c a multis. Ac.

y ¶ Qui enim. ʒ ridiculū ē. eos nelle docere, q̄ nōdū diſcere didiſcerūt, ut ait Tullius. & hic. & ad hoc ff. de eden. l ſi qs ex ſ. prohibet. & C. de Epiſ. & cler. l. cū clericis. ſ. ipſe uero. & ſ. conſt. q̄ de dig. ibi, cū nanq; & ca. & ff. ad leg. Iul. de adul. l. uxor. ſ. iudex.

z ¶ Vna. ʒ vnus ergo ꝑ omnib eligit, ut ff. quod cuiuſq; uni. l. item. ſ. a. & ſ. de Quæſto. ſ. j. & argu. C. cōia de leg. l. ſi duob. & argu. ff. de iudi. l. non nunquam. Accur.

a ¶ Competit.] i. is, cui congruit eſt aūt is, qui ꝑ eſt Epo, Archiepiſcop', uel ſimilis, ſed hodie uſque ad tres mēſes, extra de elec. c. cū nobis olim.

b ¶ Ordinetur. ʒ puta quia ꝑ ſuffragiū eſt electus: ut j. ſ. prę omnibus.

c ¶ Si qs aūt deficiente. ʒ i. differente uſq; ad tres mēſes: nam interim nulla facienda eſt examinatio, cū accuſator deſiſtit, ut in nouel. eo. tit. & facit ad §. iſtum. ſ. quo opor. Epi. §. ſi quis aūt. & §. ſi tū. & §. ſi uero.

d ¶ Examinationem. ʒ ſ. accuſationis, quæ inſtitur Epiſcopo eligendo.

e ¶ Superius dictæ. ʒ ut ſ. eo. ſi qs aūt. circa hū. f ¶ Aut aliarum. ʒ dati ſiue ab ordinato, ſiue ab alio, ar. ff. de cal. l. ſi tali ter. & fa. C. e. l ſi quę qua. & ſ. quo opor Epiſ. ſ. ſed neq;. & §. & hāc. Sed q̄d ſi ignorauerit electus? Rñ. dēs, cū ſcit, renūcia rem in manu cōſecrātis, & tūc ipſe eū pōt religere, ut j. q. v. c. præſentium.

g ¶ Vel fideiuſſorum.]

† Concor. cāpetit. in c. fin. de cōſue. extra.

† Promittere & dare in delictis æquales.

No. par delictū, de diffe, & promiſſe, vt hic, & ſ. quemo. opor. Epi. §. ſed neque. & §. & hanc. & C. ad leg. Falc. l. fin. Accur.

a ¶ Sed oblatio.] nòdū ſi ita dixit palam, offero, vt eligar in Epiſcopū, licitum eſt ei, ſecundū Io. vt ff. de pol. l. j. §. non ſemper. & ff. de offic. Prætо. l. Barbarius. Accu.

b ¶ Pro conſuetudinibus. ʒ ſ. quia ſic eſt cō ſuetudo, & bona, vt i. aliquo ſeruetur, vt ſubiicit, ſecus ſi eſſet mala. nam non ideo præſtarent, q̄ eſſet conſuetudo, vt §. vt nulli iudi. in prima col. ibi, male eſt, &c. quæ eſt, contra. Accur.

c ¶ Romæ.] id eſt, papā Romanū, vt in nouel. eod. tit. & iſte verè dat Romanis, ſed non ſecundum formam huius tit.

d ¶ Theopoleos.] id ē, Antiochiæ.

e ¶ Pro inthroniſticis.] id eſt, pro cathedratico, vt in nouellis, eo. tit.

f ¶ Permittimus. ʒ ſic aliàs pro vili cauſa non præſtantur ſportulæ, vt ſ. de iud. ſ. ne autem. i fi.

g ¶ Presbyter.] qui archipresbyter dicitur, ab archos, quod eſt Princeps, quaſi maior inter alios presbyteros.

h ¶ Dantis.] aliàs donatis. Accur.

i ¶ Citra prædictam. ʒ q̄ quindecim annis ſtetiſſent in monaſterio, vt di ci ſ. eo. ſ. ſed neque. & ſ. curialem. Accur.

K ¶ Diſpoſuimus. ʒ vt de eccleſ. titu. ſ. interdiximus.

l ¶ Suæ.] vt ſ. cōſt. quæ dig. ſ. illud. collat. vj.

m ¶ Presbyteros. ʒ vel presbyteris.

n ¶ Diaconos. ʒ vel diaconis. Accur.

o ¶ Subdiaconos.] vel ſubdiaconis. Accur.

p ¶ Cognationis.] vel agnationis, cūhodie nō ſit differētia, v ſ. d hær. ab inteſt. ſ. ex his. hac col.

q ¶ Permittimus.] aliud in milite ſecuti, q̄ nullo modo admittitur, vt inſti. de excuſato. §. idē & in milite. ed nunqd poteſt eſſe teſtamentarius, vel datius? Rñ. nō, vt hic à contrario, arg. ff. de offic. eis, cui man. eſt iur. l. j. §. Accur.

r ¶ Hoc fecerit. ʒ id eſt, ſi declarat hc intra quatuor menſes &c. ergo ſi non fecerit, ꝙiudicat ſi bi in alijs, ſecūdum Per, & eſt pro eo. de hær. & Fal. §. non aūt. & ff. d offi. eius, cui mandata eſt iur. l. j. ſecundū Io. Py. cōtra. id cūt eū in his ſibi nō præiudicare. de excu. tut. l. voluntaa. & C. de his, qui ſponte publi. mu. fūb. l. ij. lib. xi. quod hic

tinet et exigatur, quod debet eccleſiæ dari. ¶ Si quis aūt Epiſcoporū ſiue ante ſuam ordinationem, ſiue poſt ordinationem voluerit proprias res, aut partem earū eccleſię offerre, cuius ſacerdotiū accepit, nō prohibemus, & omni condemnatione, & pœna pręſentis legis liberū eum eſſe ſancimus, ſed etiam omni laude dignū iudicamus: qm̄ hoc non eſt emptio, ſed oblatio: a Pro conſuetudinib. b ʒ ſquia ſic eſt cō ſuetudo, & bona, vt i. aliquo ſeruetur, vt ſubiicit, ſecus ſi eſſet mala. nam non ideo præſtarent, q̄ eſſet conſuetudo, vt §. vt nulli iudi. in prima col. ibi, male eſt, &c. quæ eſt, contra. Accur.

c ¶ Romæ.] id eſt, papā Romanū, vt in nouel. eod. tit. & iſte verè dat Romanis, ſed non ſecundum formam huius tit.

d ¶ Theopoleos.] id ē, Antiochiæ.

e ¶ Pro inthroniſticis.] id eſt, pro cathedratico, vt in nouellis, eo. tit.

f ¶ Permittimus. ʒ ſic aliàs pro vili cauſa non præſtantur ſportulæ, vt ſ. de iud. ſ. ne autem. i fi.

g ¶ Presbyter.] qui archipresbyter dicitur, ab archos, quod eſt Princeps, quaſi maior inter alios presbyteros.

h ¶ Dantis.] aliàs donatis. Accur.

i ¶ Citra prædictam. ʒ q̄ quindecim annis ſtetiſſent in monaſterio, vt dicit ſ. eo. ſ. ſed neque. & ſ. curialem. Accur.

K ¶ Diſpoſuimus. ʒ vt de eccleſ. titu. ſ. interdiximus.

l ¶ Suæ.] vt ſ. cōſt. quæ dig. ſ. illud. collat. vj.

m ¶ Presbyteros. ʒ vel presbyteris.

n ¶ Diaconos. ʒ vel diaconis. Accur.

o ¶ Subdiaconos.] vel ſubdiaconis. Accur.

p ¶ Cognationis.] vel agnationis, cūhodie nō ſit differētia, v ſ. d hær. ab inteſt. ſ. ex his. hac col.

q ¶ Permittimus.] aliud in milite ſecuti, q̄ nullo modo admittitur, vt inſti. de excuſato. §. idē & in milite. ed nunqd poteſt eſſe teſtamentarius, vel datius? Rñ. nō, vt hic à contrario, arg. ff. de offic. eis, cui man. eſt iur. l. j. §. Accur.

r ¶ Hoc fecerit. ʒ id eſt, ſi declarat hc intra quatuor menſes &c. ergo ſi non fecerit, ꝙiudicat ſi bi in alijs, ſecūdum Per, & eſt pro eo. de hær. & Fal. §. non aūt. & ff. d offi. eius, cui mandata eſt iur. l. j. ſecundū Io. Py. cōtra. id cūt eū in his ſibi nō præiudicare. de excu. tut. l. voluntaa. & C. de his, qui ſponte publi. mu. fūb. l. ij. lib. xi. quod hic

occaſionibus eccleſię debitis prægrauentur, & ſacerdotia vænalia fiāt. Si quis aūt vltra quantitatem à nobis definitam pro inthroniſticis, aut cōſuetudinibus quolibet modo pręſumat accipere, iubem' quicquid plus acceperit, triplum ex rebus eius vindicari eccleſiæ dantis. h ¶ Sed hæc q̄dē † ꝑ Epiſcoporum ordinatione dicta ſint. Poſt ordinationē verò ſeruili, & adſcriptitia fortuna Epos liberos eſſe præcipimus, niſi curialis, aut officialis citra prædictam i obſeruationem ordinentur. tales enim epatu remotos curię, aut officio reſtitui iubemus: vt non ex tali fortuna ſacerdotio fiat iniuria. Illos autē qui ante hāc noſtram legem ex curiali fortuna inueniunt Epi ordinati, huiuſmodi q̄dē fortuna liberos eſſe, legitimā verò partem ex ꝓpriis reb. curiæ, & fiſco dare, ſic tñ, vt nullā imminutionē eccleſiaſtica iura ſuſtinēat in reb. quas in epiſcopatu acquiſitas, eccleſiæ eorū cōpetere diſpoſuimus. k Si verò cōtigerit ordinatū Epm ſub propriꝭ parentis poteſtate eſſe, ex ipſa ordinatiōe ſuę poteſtatis ſit.

¶ Eps, & monachis tutelæ, & curæ offmin terdū, presbyteris aūt, & alijs clericis permittit in aliqbus caſib. regulariter aūt epiſcopis eccleſiaſticis ſecularia negotia interdicunt. fall. i certis caſib. à iure præfixis. Bar.

¶ Deo aūt amabiles Epiſcopos, & monachos, ex nulla lege tutores, aut curatores cuiuſcūq; ꝓſonę fieri permittimus. presbyteros l aut em, & diaconos, m & ſubdiacono n iure & lege cognatiōis o tutelam, aut curam ſuſcipere hęreditatis permittimus, ꝓprio, & ſolo gradu cognationis ad tutelam, & curā vocatis, huiuſmodi ſuſcipeť adminiſtrationem permittimus. ¶ ſi tamen intra quatuor menſes, ex quo vocati ſunt apud cōpetētem iudicē, ſcripto declarent talē adminiſtrationē ꝓpria voluntate ſuſcepiſſe, & ſi quis eorum forſan hoc fecerit, p nullum ex hoc in alia tutela, aut cura præiudicium patiatur. aliū autem q fieri ſuſceptorem, aut exactorē fiſcalium functionum, aut conductorem publicarum, r aut alienarū poſſeſsionum, aut curatorem domus, s aut procuratorē litis, t aut fideiuſſorē pro talib. cauſis, u Epiſcopum, aut œconomum, aut aliū clericū cuiuſlibet gradus, aut monachū x ꝓprio nomine, aut eccleſiæ, aut monaſterij ſubire non ſinimus: † vt non per hanc occaſionē & ſanctis domibus damnum fiat, & ſacra miniſteria impediātur. ¶ Si autem † eccleſiis, aut monaſteriis poſſeſsiones q̄dā adiacentes z inueniantur, & voluerint diſpēſatores ipſarum venerabilium domorum in conductionē, aut emphyteuſim has accipere, tunc omnib. clericis, & monachis pro his cauſſa in ipſo inſtrumēto ſub geſtis monumētorū cōſentiētib. & manifeſtantibus pro vtilitate venerabilium domorum hoc fieri, talem conductio

Clericus habent, qui ſtatu vt clerici, q̄ſ debet non alias, vt C. de Epiſc. gaudet pri & cle. l. g̃naliter, ſed quid ſilegio cle de lectore, & cantore, & ricali. aliis clericis, qui nō pro- † Facit ad hibent: Rñ. ſecundū Io. hunc text. vocari poſſunt communi iure, ſm leges. Accur. non ordi. s ¶ Alium autem.] q. d. per totum. clericum, v ſubiicit inf. ut. extra. ibi, Epiſcopum aūt. Ac. t ¶ Publicarum.] ſcilicet, rectigalium. Acc. v ¶ Domus.] ſcilicet, noſtræ priuatæ.

x ¶ Litis. ʒ ēt cuiuſlibet.

y ¶ Cauſis.] ſ. prędictis publicis, & aliis. & dic exemplum, vt in publicis ſalmis, aut argenti fodinis, vel ſimilibus: nā hęc publica ſunt, vt ff. d ver. ſign. inter. & ff. de pu. l. ſed hi. in prin. & ff. de ver bo. ſig. l. inter. ſed œconomus videtur admittendus ad fideiuſſionem, vt C. de Ep. & cle. l. cū clericis. §. memorati. quę ē cōtra, & extra de fideiu. c. pen. & fi. Sed. in c ſpecialibus caſibus loquit, vt hic innuit, ibi, pro talibus cauſis, &c. Ité videtur, q̄ poſſit eſſe procurator ſuus, ſicut eſt œconomus, vt j. eo. §. ſportularum. in fin. quæ eſt contra. Sol. hoc ſpeciale his caſibus, vt dixi. Nec ergo clericū ab huiuſmodi actibus prohibet idē de milite, vt C. de procurator. l. militem. idem de curiali, vt C. de local. l. curialis. idem de tutore, vt C. ne tut. vel cur. l. j.

z ¶ Monachū. ʒ monachū dico, qđ plus eſt ēt eccleſię, vel monaſterij.

a ¶ Quædam adiacentes ꝙid eſt, confines, vt in nouellis. eod. tit.

† Nota, q̄ appellatione clericorum omnes ſuperiores cōtinentur. & ꝓcor. in c. clericos. in gl. vnica poſt med. ibi appellatiōe eſſe clericorū. ex. de of fic. vica.

† Facit ad hunc text. ca. vnicum cū gl. ij. circa med. ibi, ité pōt eſſe laicus. extra de ſyndi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Facere adimicē. ℨ vt §. de non alien. §. hoc verò iubemus. coll. ij. & §. vt dec. non ſi. §. illud. colla. v.

b ¶ Conducere. ℨ repete damus licentiam.

c ¶ Perſonis ℨ i. œconomis, & eius cognatis, vt §. de alie. & emph. §. œconomis. & de hac l. hic dicit. Vel dic, q̄ de hæreticis hic dicit, q̄b. nō p̄t dari ab eccleſia, vt §. de eccl. tic. §. iubemus. & hic de iſta facit mētionem.

d ¶ Probauerit. ℨ ipoſuerit, vel ſtatuerit. Alb. Arg. C. de mo. mu. l. l. fin.

e ¶ Teloniorū. ℨ quidā habēt teloniorū, & q̄dā telonicorum. & exponit. A. id eſt, menſurarū publico loco poſitarum. tu dic, teloniorū, i. vectigaliū. & erit ſenſus eius literæ, q̄a credētes eis ſ. prędictis clericis, qui cōducūt vectigal. q. d. locādo eis, vel credentes cōductionem cuiuſlibet publici, aut p̄ceptionē publicarū collationū, aut exactionē, aut ſolicitudinē domus, ſ. noſtrę priuatę, vt dixi §. §. aliud. aut ſuſcipientes eos fideiuſſores, &c. nullā actiōē, &c.

f ¶ Perſonis crediderint.] ne fiſcus damnum patiatur, vt arg. §. vt nulli iudic. §. & hoc verò iubemus. hac coll.

g ¶ Compelluntur. ℨ vt ſint publici adminiſtratores, ad quos pertinet facere tales locationes.

h ¶ Exhibendo teſtimonio. ℨ vt C. e. tit. l. nec honore. Alij aūt compellū tur venire, ſi ſunt de eadē Prouincia, alias non, niſi in cauſa criminali, vt §. de teſti. §. quoniā. in fi.

i ¶ Propoſitis. ℨ ſed non tactis. ſm Ioan. ſic & in iudice. C. de iud. l. rem non nouam. Item ex eo, q̄ dicit, dicāt q̄ nouerint. no. duo. Primum, quia teſtis veritatē debet dicere, non aūt q̄ credat tantum, vt §. de hære. & Fal. §. ſi verò abſunt. & C. de teſtibus. l. teſtiū. ſecus in iuramento calūniæ, vt C. de iuramento calum. l. ij. §. quod obſeruari. Secundū nota ex eo, q̄ indefinitè dicit, q̄ pro vtraque parte debeant teſtimonium ferre, ſicut & alibi dicitur, q̄ veritatem nō debet ſupprimere, vt C. eod. l. presbyteri. & §. de teſtib. §. ſi verò ignoti. in fi. §. & hæc omnia in pecuniariis. Item adnotā ſpectat inquirere veritatem, vt C. de edē. l. ij. hic tñ ſi iuramēto dixerit, ſe nihil ſcire, audiſſe, vt arg. ff. de re iudi. l. ſi vni. Acc.

k ¶ Tale. ℨ q̄ Epiſcopus veniat coram iudice, ad dicendum teſtimonium.

l ¶ Cum literis.] ſic C. nem, & emphyteuſim procedere ſinimus: ſed et ā ipſis ſanctiſſimis eccleſijs, & alijs venerabilibus domibus damus licentiam cōductiones, & emphyteuſes facere adinuicem, a & clericis ſimiliter, ꝓpriarum eccleſiarū poſſeſſiones cōducere, b & gubernare, cū voluntate tamen Epiſcopi, & œconomi permittimus, exceptis ꝓſonis, c quas per aliam legem hoc facere prohibuimus. Si quis aūt contra ea, quę dicta ſunt, aliquid fecerit, ſiquidē Epiſcopus fuerit, omnes eius res ex qualibet cauſa, vel ꝓſona, ſiue ante epiſcopatū, ſiue poſt hoc fuerint ad eum veniētes, eius eccleſię vindicari ſancimus. ¶ Si aūt œconomi, aut alij clerici fuerint hoc delinquentes, pecuniariā eos pœnam, qualem Epiſcopus eorū prō bauerit d exigi, eccleſiæ vindicandam: cùm etiam conductionem teloniorum, e aut cuiuslibet poſſeſſionis, aut publicarū collationum perceptionem, aut exactionē, aut ſolicitudinē domus eis credētes, aut fideiuſſores eos pro memoratis cauſis ſuſcipientes, nullam contra eccleſiam, aut monaſterium, aut res eius, aut gubernātium, aut contra illas perſonas, quibus crediderint, aut cōtra facultates, aut fideiuſſores eorum habeant actionem. ¶ Illi verò, qui publicarum collationum, aut tributorum ſuſceptionem, aut conductionē, aut exactionem memoratis perſonis crediderint, f aut fideiuſſores eos acceperint, ſi quod publico damnum contingat, hoc ex propria facultate reſtituere cōpelluntur. g

¶ *Nulli licet Epiſcopos coram ſe ad teſtimoniū cōpellere, ſed ad eos mittere debet, vt prop oſitis euangelijs dicant, & à iudice in iudicium uenire cogendi non ſunt. Bart.*

¶ Nulli verò iudicū licebit Deo amabiles Epiſcopos cogere ad iudiciū venire pro exhibendo teſtimonio, h ſed iudex mittat ad eos quoſdā ex ꝓſonis miniſtrātiū ſibi, vt ꝓpoſitis i ſanctis euangeliis, ſecūdū q̄ decet ſacerdotes, dicāt, quæ nouerint. ¶ Sed neq; ꝓ qualibet pecuniaria cauſa, vel criminali Epiſcopū ad iudicē ciuilē, aut militarē inuitū producere, aut exhibere citra imperialē iuſſionem permittimus: ſed iudicem, qui tale k aliquid ſiue ex ſcripto, ſiue ex non ſcripto p̄ſumpſerit imperare, poſt cinguli priuationē, viginti librarū auri pœnam exoluere iubemus eccleſiæ, cuius Epiſcopus producti, aut exhiberi iuſſus eſt: executorem ſ militer poſt cinguli priuationem & verberibus ſubdendū, & in exilium deportandum.

¶ *Epiſcopi in ſuis eccleſijs debent reſidentiā facere, & eas nō relinquere ſine ſupioris literis, uel ſine Principis iuſſione, et tūc non amplius uno anno. Itē Patriarchæ, & Archiepiſcopi debent oēs ſub ſe cōſtitutos omni anno ad ſe conuocare, & exponere, quæ agenda ſunt. Item Epiſcopi, uel clerici ad tabulas ludere, uel ludi participes, uel ſpectatores fieri prohibentur. Nec cogendus eſt Epiſcopus clericum ſuum ab eccleſia dimittere, & alij tradere. Bartol.*

¶ Interdicimus autem Deo amabilibus Epiſcopis proprias relinquere eccleſias, & ad alias regiones venire. Si verò neceſſitas faciēdi hoc cōtigerit, nō aliter niſi cū literis l Beatiſſimorum Patriarchæ, aut Metropolitæ, aut per imperialem videlicet iuſſionem hoc faciant, ita tamen, vt nec illis Epiſcopis, qui ſub Beatiſſimo Archiepiſcopo Conſtantinopoleos, & Patriarcha fuerint, liceat citra permiſſionē eius, aut noſtræ iuſſionis ad Regiam ciuitatē venire. Si verò m etiam ſecundùm hunc modum Epiſcopus cuiuſcunque loci profectus fuerit, non ampliùs vno anno ſuam relinquat eccleſiam. Epiſcopos autem in Regiā ciuitatem, ſicut dictum eſt, venientes, cuiuslibet fuerint dicœceſis, præ omnibus ire ad Beatiſſimū Archiepiſcopum Conſtātinopoleos & ad Patriarcham, & ita ꝓ eum ad noſtram introire tranquillitatem. Citra autem hanc noſtram diſpoſitionem aut proficiſcentibus, aut vltra definitum n vnius anni tempus extra ſuam eccleſiam ſacientibus moram, primū quidē non miniſtrari ab œconomis propriæ eccleſię expenſas, deinde admonere eos per literas ſacerdotum, ſub quibus agunt, vt reuertant ad ſuas eccleſias: differentes autē reuerti, ſecundū ſanctas reuocari regulas, & niſi intra definitum à ſacris canonib. tempus reuertātur ad ſuas eccleſias, ipſos quidem ab epiſcopatu expelli, alios autē pro eis meliores ordinari, ſecundū prælentis legis virtutem, hoc ipſo & ſuper clericis valituro, cuiuſcunq; ordinis fuerint, aut miniſterij. ¶ Vt autē omnis eccleſiaſticus ſtatus, & ſacræ regulæ diligenter cuſtodiātur, iubemus unumquemque beatū Archiepiſcopum, & Patriarchā, & Metropolitam ſanctiſſimos Epiſcopos ſub ſe cōſtitutos in eadē Prouincia ſemel, aut ſecundò per ſingulos annos ad ſe conuocare, & oēs cās ſubtiliter examinare, quas Epiſcopi, aut clerici, aut monachi adinuicem habeant, eaſq; diſponere, & ſuper hoc, quicquid extra regulas à quacunque perſona delinquitur, emēdare. o

¶ Interdicimus autē Sanctiſſimis Epiſcopis, presbyteris, & diaconibus, & ſubdiaconibus, lectoribus, & omnibus aliis cuiuſlibet venerandi collegij, aut ſchematis p cōſtitutis, ad tabulas ludere, aut aliis ludentibus participes, aut iſpectores fieri, aut ad quodlibet ſpectaculorū ſpectandi gratia venire. Si quis autem ex his hoc delinquerit, iubemus hunc in tribus annis à venerabili miniſterio prohiberi, & in monaſterium redigi. Si autē in medio tempore oſtenderit dignam ſui vitij pœnitentiam, liceat & ſacerdoti, ſub quo conſtitutus eſt, minuere tempus, & hunc rurſus ꝓprio reddere miniſterio, ſcientibus quoque Sanctiſſimis Epiſcopis debētibus hoc vindicare, quia ſi tale aliquid agnoſcētes nō vindicauerit, ipſi rationem Deo pro tali cauſa perſoluent

Schachorum ludus non eſt clericis prohibitus.

Plurabitur Hadoandus ad dicit.

† Concor. c. bonæ me. extra. j. cū ſ. ſup ver. ex gratia. ex de poſtu la perla.

a ¶ Monſtretur. ℨ Not. ſine cauſa trāſact. onem non fieri, vt ff. de trāſac. l. cum hi. §. ſi Prętor. & ff. de re. iudi. reſpiciendum.

b ¶ Communione. ℨ eſt ergo excommunicatio à corpore Chriſti, vt hic. Item eſt alia. ſ. ab ingreſſu eccleſiæ, vt §. de interdict. col. hæreſ. in fi. & C. de ſum. Trinit. l. ij. in fin.

c ¶ Sacerdote. ℨ id eſt, Archiepiſcopo.

d ¶ Suſtineat. ℨ ff. quod quiſq; iur. l. j. in princ.

e ¶ Conſtituto.] & per centū miliaria remoto, vt C. de Epiſcop. & cler. l. quicunque.

f ¶ Minorem xxxv. annō. ℨ ſi etiam tempus debet habere Epiſcop, vt §. eo. hoc quoq; de cretis.

g ¶ Annorum xl. ℨ lex C. dicebat de l. an. q̄ corrigitur, vt C. eo. l. nullā. & eodem modo corrigitur alia, quæ dicit de l. an. §. quomodo opor. Epiſco. §. quanta igitur.

h ¶ Differatur. ℨ ſed nō differtur executio ſententiæ Præf. prætо, ſupplicatione facta, vt §. vt ſponſalar. §. aliud. quæ eſt prima.

i ¶ Sanctiſſimus. ℨ vt §. eod. §. ſi quis autem.

k ¶ Accipere. ſ. ar. q̄ ſacerdos nō poteſt dando pœnitētiam permittere retineri cōcubinā, ſed arg. ff. de le. iij. l. ſi quis. in prin. teſtamenti. §. j.

Apoſtata officio curiæ tradit.

l ¶ Tradatur. ℨ q̄ dicit clericum apoſtatantem officio curię dari, vt hic, & §. quomō oport. Epiſ. §. ſemel. & à ſacerdotio cadere, vt hic, & §. d. nu. §. ſed & ſi quis. & §. quō oport. Epiſ. §. neq; ſic etiā d. monacho, vt §. d. monachis. §. ſi verò relinquēs.

m ¶ Permittimus.] ſed olim fiebat cum diſtinctione, vt C. de Epiſc. & clc. l. officiales.

n ¶ Monaſticam. ℨ non tñ erat monachus, alias propriam ſubſtantiā habere dici nō poſſet, vt §. de monac. §. illud. q̄d ꝛ. dicitur. Sed quō hoc, cū inf. dicat, idem eſt in aliis monachis? Rñ. non ponitur reſpectiue, ſic §. vt defun. ſeu. fu. §. j. col. v. Quare ergo vxoré ducere prohibetur? Rñ. quia habitū habuit, & quia ſanctis eſt clericari curialē.

o ¶ Parte. ℨ i. dodrante ſecundū Al. vt §. eo. §. curiale. Vel dic verius d. ea, de qua dicitur C. e. l. offic. ſ. prima verior eſt.

p ¶ Curiali. ℨ imò videtur, q̄ in monaſterium mittatur, vt ꝛ. eo. §. ſi monachus. quæ eſt ꝓra. Sol. ſi ſemel fugiat, mittitur in monaſterū, ſi ſecūdo datur iudici, vt hic, & ibi dicitur. Sed quomodo dat curiæ, cū ex delicto non ꝓueniū, ſed pœnā debeat.

De pœna delictum emendas.

ment. Nullum autem † Epiſcopū inuitum cogi, quēlibet clericum ſub ſe conſtitutum de proprio clero dimittere, & alij dare.

¶ *Epiſcopi, & presbyteri ſine iuſta cauſa aliquem excōicare non debent, alias ſi ſit, ab ſolutio à ſuperiore dari debet. Item Epiſcopis non licet propriis manibus aliquem percutere. Item Epiſcopis ab epiſcopatu repulſus, ad ipſum redire non poteſt. Bartol.*

¶ Omnibus aūt Epiſcopis, & presbyteris interdicimus ſegregare aliquē à ſacra communione ante, quàm cauſa móſtretur, a propter quam ſanctæ regulæ hoc fieri iubent. Si quis aūt præter hoc à ſancta cōmunione b quēquā ſegregauerit, ille quidē, qui iniuſtè à cōmunione ſegregatus eſt, ſolutus excōmunicatione à maiore ſacerdote, c ſanctā mereatur cōmunionem. Qui verò aliquē à ſancta cōmunione ſegregare preſumpſerit, modis omnibus à ſacerdote, ſub quo cōſtitutus eſt, ſeparabit à cōmunione, quanto tēpore ille perſpexerit, vt qđ iniuſtè fecit, iuſtè ſuſtineat. d Sed neq; propriis manib. liceat Epiſcopū aliquē percutere. hoc enim extraneū ſacerdotij eſt. ¶ Si quis aūt Epiſcopus ſecundùm eccleſiaſticas regulas ſacerdotio pulſus præſumpſerit ingredi ciuitatē, ex qua pulſus eſt, reſinquens locū, in quo iuſſus eſt degere, iubemus hūc in monaſterio in alia regione conſtituto e tradi, vt quod in ſacerdotio deliquit, degens in monaſterio corrigat.

¶ *Presbyteri, & clerici, ac etiam diaconi cæ ordinari debent, qui ſint ætatis hic inſerta, & ſint rectæ fidei, & uitæ honeſtæ, & caſtè uiuentes, & caſtitatem nouentes: & ſi contradictor apparuerit, ordinatio differri debet donec plenè ſiat examinatio. Bart.*

¶ Clericos autē † nō aliter ordinari p̄mittimus, niſi literas ſciant, & rectam fidem, vitamq; habeant honeſtam, & neq; cōcubinam, aut naturales habuerint, aut habeāt, filios, ſed caſtè viuētes, aut vxoré legitimam, & ipſam vnam, & primam habētes, neq; viduam, neq; ſeparatam à viro, neq; aliter legibus, aut ſacris canonibus interdictam. ¶ Presbyterum autem minorem, triginta quinq; annorū, f fieri nō permittimus. ſed neq; diaconum, aut ſubdiaconū minorem viginti quinq;. Neq; minorem lectorem decem, & octo annorum. Diaconiſſam verò non ordinari in ſancta eccleſia, quę minor eſt annorum quadraginta, g aut ad ſecūdas venerit nuptias. Si autem tempore ordinationis clerici cuiuſcūque collegij, aut ordinis, accuſator aliquis apparuerit, dicēs eum in ſignum ordinatione eſſe, differatur h ordinatio, & vniuerſa procedant tā pro examinatione, quā pro multis cauſis, quas in Epiſcoporum ordinationibus ſancimus. i Si verò futurus ordinari diaconus, nō habuerit vxorem, ſicut priùs dictum eſt, conjunctam ſibi, non aliter ordinetur, niſi priùs ab ordinante cum interrogatus pro miſerit poſſe poſt ordinationē & ſine legitima vxore honeſtè viuere, nō valente eo, qui ordinat, in tpe ordinationis permittere diaconum, aut ſubdiaconum poſt ordinationē vxorē accipere. k Is aūt, qui permittit, Epiſcopus, expellat ab epiſcopatu. ¶ Si verò poſt ordinationē presbyter, aut diaconus, aut ſubdiaconus vxorē duxerit, expellatur à clero, & curię ciuitatis illius, in qua clericus erat, eū propriis rebus tradatur. l Si verò lector ſecundam ducat vxorē, aut primam quidē viduam, aut ſeparatam, à viro, aut legibus, vel ſacris canonibus interdictā, ne quaquam ad alium eccleſiaſticum ordinem proueha tur, ſed & ſi quolibet modo ad maiorem ordinē perducatur, expellatur eo, & priori reſtituatur.

¶ *Curiales, & officiales non debent clerici ordinari, niſi monaſticam per xv. annos impleuerint, pœna contrà facientibus imminente, & prædictis tñ caſibus iura uetera ſeruantur. Item clerici meritò, & non ſimoniacè ordinari debent, eccleſijs tamen in quibus ordinantur, bona eorum antè, & poſt donare poſſunt. Bart.*

¶ Sed neq; curialē, aut officialē clericū fieri permittimus, m vt nō ex hoc venerabile clerо iniuria fiat. Si verò tales perſonæ in clero conſtituātur, tanq̄ nec ad ordinem g ductæ ꝓpriæ fortunæ reſtituantur, niſi forſan monaſticā. n vitā aliquis eorū nō minus quindecim annis impleuit. tales eū ordinari præcipimus, legitimū, videlicet, parte o curię, & fiſco dāda, ſi clero cōſtituti monacho cōdecētē vitā impleuerint. Si verò poſt electicatus honorē aliqs eorū vxorē duxerit, aut concubinā habuerit, curię, & officio, cuius fortunę ſubiacebat, reddatur, etiāſi maximè tali eccleſiaſtico gradu tenebat, in quo q̄s conſtituturus nō prohibetur ſacris canonibus, & legibus vxorē accipere. ¶ Hoc aūt & ſup aliis omnibus monachis tenere ſancimus, qui de monaſterijs ad quēlibet eccleſiaſticū trāſierunt gradum, etiāſi nulli fortunæ ſubiecti fuerint. Et generaliter ſancimus, nulli licere in quolibet eccleſiaſtico gradu conſtituto, diſcedere ab eo, & ſecularē fieri, ſcientib. tale aliquid facientib. quia & quaſi à poſito ſibi cingulo, aut dignitate, aut militia nudabuntur, & curiali p fortunæ propriæ ciuitatis tradentur. ¶ Qui aūt ante noſtram legē clerici ordinati ſunt ex curiali fortuna, per ſub & ſtitutas perſonas q pecuniaria munera cōplere, à corporalibus autem liberos ſeruari. ¶ Sed neq; clericum cuiuſcūq; gradus dare aliquid ei, à quo ordinatur, aut alij cuilibet ꝓſonæ permittimus, ſolas autem præbere eū conſuetudines iis, qui ordinantiū miniſtrantes ſunt, ex cōſuetudine accipientibus, vnius anni emolumenta nō tranſcendentes. In ſancta verò eccleſia, in qua conſtituit, ſacrum cōplere miniſterium, & nulla penitus propriis clericis dare pro ſua inſinuatione, nec ob hāc eam ſam propriis emolumētis, aut aliis portionibus huncprimari. ¶ Sed neq; xenodochium, aut noſocomū, aut ptochotrophium, aut aliū quēlibet venerabilis domus gu ber-

† Concor. c. j. diſtinc. quemadmodū. vbi de hoc latè tractat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Prohibemus. ℈ cadē de Epō dicta sunt ſ. eod. ſ. præ omnibus. ſ. ſi verò laicus. & ſ. ſi quis aute Epiſcoporum. & facit C. eod. l. ſi quēquam.
b ¶ Et ingenuus. ſolim clericus etiā domino volente fieri non poterat, C. colliudem⁹ ſ. ſeruos. ſed monachus ſic volente eo, vt C. eo. tit. l. ſerui, hodie autē fieri poſſunt clerici etiā ſciente dño, vt hic. & ſic not. patientiam conſenſui cōparari, ſic ff. ad munic. l. quoties.
c ¶ Inorance. ℈ quod p̄ſumitur, vt C. qui milit. non poſſ. l. ſuper ſeruis.
d ¶ Fortunam. ℈ quòd poſſederit eū, vt ſeruum tempore ingreſſus: nec enim amiſit poſſeſſionē ob ingreſſum, aliàs malè ageretur cū eo, ſi ſtatim onus probādi in ſe reuoluereturn, & eſt argu. C. de agri. & cenſ. l. ſi qs. li. xj.
e ¶ Ad ſeruitium. ℈ imò curiæ, vt ſ. eod. ſ. ſed neque curialem. in fin. quæ eſt contra. Solu. curialis, vel liber curiæ datur, vt ibi, ſeruus verò domino ſuo, vt hic, & ſic ibi de libero, hic de ſeruo dicit.
f ¶ Adimpleant. ℈ etiam per ſubſtitutum, vt C. e. l. ad ſimilitudinem. & l. quiſquis. & not. in ipſis. nam donec in eccleſia ē idoneꝰ, aliūde ſumi alius nō debet, vt C. eo. l. eccleſias. ſecus ſi non ſit ibi idoneus, vt arg. ff. de munc. & hoc. vt gradatim, ſ. & ſi lege. Itē nōne ideò erat cuīa olim, quod per auth. iſtam ſtatuitur, vt C. eo. l. quiſquis? Dicas ꝙ ſic, vel illa loquebaſ tantum tunc quādo dñi aderat volūtas. Itē q d, ſi cōtra volūtatē dñi faciat? Mdicit, ꝙ non pōt, licet præter voluntatē domini poſſit, vt hic, & arg. ff. de procu. l. Pomponius ſi. Sed tu dicas contra, vt in nouel. eo. tit. vbi dicit, quòd dño inuito poteſt.
g ¶ Ordinari ꝓ cūret. ℈ ad Epiſcopum pertinet electio, vt hic, & ſ. vt clerici qui re. ſ. ſi. & ſ. de mona. ſ. ordinationem.
h ¶ Cantores. Jſi qui omnes ſint filiifami.
i ¶ Similitudinem. Jnō omnimodo, vt j. poſſit, ſic tamen, vt, &c.
K ¶ Caſtrenſium. Jſi de inoff. teſtam. l. ſi is ſtiuita. ſ. de inofficioſo.
l ¶ Perant. ℈ ſed quo iure? Rñ. quidam per querelā. Sed certè hoc idem erat per aliud authen. vt cū de ap. cog. ſ. ſed hæc quidē. Dic ergo cōdi. ex hac l. & ſic non eſt pena, quod dicitur in caſtrēſi, & quaſi non dari querenēa, in fi. ex lam, v. C. de inoff. teſta. l. fi. in fi. & C. eo. l. cū lege. in fi. & l. ſacroſanctę, de obſti. iud. eccl.

Patientia conſenſui comparat.

Concor. cum vos pterunq; eporteat. i g. ſilp ver. minus ideneę, in fi. ex

gubernatorē, aut quancunq; eccleſiaſticam ſolicitudinem agentem dare aliquid illi, à quo cōſtituit, aut alij cuicunq; perſonæ pro cōmiſſa ſibi gubernatione. Qui verò præter hæc, quæ diſpoſuimus, aut dat, aut accipit, aut mediator fit, ſacerdotio, aut clero huiuſmodi cōmiſſę ſibi cuiuſcunq; gubernationis nudabit, iis, quę accipiū tur, vindicādis venerabili loco, cuius talis perſona ordinationē, aut ſolicitudinē, aut gubernationem accipit. Si aūt ſecularis ſit, q accipit, aut mediator factus ē, qd datum eſt, duplum repetitur, & venerabili loco, ī quo talis perſona ordinationē, aut gubernationē, aut ſolicitudinē ſuſceperit, præbeatur. ¶ Si qs aūt clericus cuiuſlibet gradus, ſiue gubernator cuiuſlibet venerabilis, dom⁹, aut ante ordinationem commiſſam ſibi cuiuſcunq; gubernationis, aut ſolicitudinis, aut poſtcà aliquid voluerit ſuarum rerum offerre eccleſiæ, in qua ordinatur, aut loco, cuius gubernationē, aut ſolicitudinem ſuſcepit, non ſolùm non ꝓhibemus[a] hoc fieri, ſed etiam magis inuitamus eos talia pro ſalute animæ ſuę facere. Nos enim illa ſolùm dari prohibemus, quę ꝓpriis perſonis quibuſdam præbentur, non quæ ſanctis eccleſijs, aut alijs venerabilibus locis offeruntur.
¶ *Dño ſciente, & nō cōtradicente pōt ſeruus clericus ordinari, eo ignorante nō, & ſi cōſtitutus ad ſeculārē uitā redibit, dño reſiſtuendus eſt, adſcriptitij uerò præter dño rum uoluntatem, poſſunt ordinari. Bartol.*
¶ Si ſeruus ſciente, & non cōtradicente domino, in clero ordinatus fuerit, ex hoc ipſo, quòd cōſtitutus eſt, liber, & ingenuus[b] erit. Si verò, ignorante[c] domino ordinatio fiat, licet dño intra ſpatium vnius anni, & ſeruilē fortunam[d] probare, & ſuum ſeruū recipere. Si verò ſeruus, ſciente dño, ſiue in ſciente, ſicut diximus, eo quòd in clero conſtitutus eſt, liber factus eccleſiaſticum miniſterium reliquerit, & ad ſeculārē tranſierit vitam, ſuo domino ad ſeruitiū[e] tradat.
¶ Adſcriptitios autē in ipſis poſſeſſionibus, quarū ſunt adſcriptitij, clericos etiam præter voluntatem dominorū fieri ꝓmittimus, ita tamen, vt clerici facti, impoſitam ſibi agriculturā adimpleat.[f]
¶ *Clerici à patrono præſentari debent, & ab Epiſcopo ordinari, alias quoſcunq; putauerit meliores, ordinare poteſt, & clerici in ſuis eccleſiis morari debent. Bartol.*
¶ Si quis oratorij[†] domum fabri cauerit, & voluerit in ea clericos ordinare, aut ipſe, aut eius hīdes, ſi expēſas ipſis clericis miniſtrāt, & dignos denomināt, denomina tos ordinari. Si verò, q ab eis eligunt ur, tanquam indignos prohibent ſacræ regulæ ordinari, tunc Sanctiſſimus Epiſcopus, quoſcūq; putauerit meliores, ordinari procuret. ℈ Sancimus autem reuerēdiſſimos clericos ſuis eccleſiis ob ſecūdare, & omne eis competens eccleſiaſticum miniſterium adimplere: hoc requirēte vniuſcuiuſq; ciuitatis ſanctiſſimo Epō, & cuiuſcunque ordinis eccleſiaſticis Primatibus eos, qui hoc non cuſtodiūt, regulari mulctę ſubdētibus.
¶ *Presbyteri, & oēs clerici res ad ſe pertinentes in ſuo dominio habere debēt, atque poteſtate, & eas donare, & de eis teſtari poſſunt, ſi ſub parentum exiſtant poteſtate, dummodò filius, aut his non extantibus parentibus eorum relinquant. Barto.*
¶ Presbyteros autē, & diaconos, & ſubdiaconos, cātores, [h] & lectores, quos omnes clericos appellamus, res quolibet modo ad eorū dñium venientes habere ſub ſua poteſtate præcipimus, ad ſimilitudinem[i] caſtrenſium[k] peculiorū, & donare ſecundū leges, & in his teſtari, licet ſub parentum ſint poteſtate, ſic tamen, vt horum filij, aut his non exiſtentibus parētes eorum legitimam partem ferāt.[l]
¶ *Presbyteri, diaconi, & alij clerici ſi falſum perhibeant teſtimonium in cauſa pecuniaria, uel criminali, pœna hic inſerta ſunt puniendi. Bartol.*
Reuerendiſſimis aūt presbyteris, aut diaconibus etiam ſi inuēti fuerint ꝓ pecuniaria cauſa falſum perhibuiſſe teſtimoniū, ſufficiat pro verberibus,[m] tribus annis ſeparari à ſacro miniſterio, & monaſteriis tradi. Pro criminalibus aūt cauſis, ſi falſum teſtimoniū dixerint, clero nudatos, legitimis[n] ſubdi pœnis præcipimus, reliquos autem omnes in aliis etiā eccleſiaſticis ordinibus conſtitutos, ſi falſum teſtimoniū cuiuſlibet cauſę, ſiue pecuniarię, ſiue criminalis dixiſſe cōuincantur, non ſolùm eccleſiaſtico officio repelli, ſed etiā verberibus ſubdi.
¶ *Clerici, & monachi coram Epiſcopo in cauſa pecuniaria conuenti ad iudicem ciuilem ad electionem actoris ſunt conueniendi, Epiſcopo negligente ad iudicem loci iuriſdictio deuoluitur in proceſſibus forma hic tradita ſeruata. Barto.*
¶ Si quis contra[o] aliquem clericum, aut monachū, diaconiſſam, aut monaſtriam, aut aſcetriam habeat aliquam actionem, adeat priùs Sāctiſſimum Epiſcopū, cui horum vnuſquiſq; ſubiaceat,[p] ille verò cām inter eos iudicet, & ſiquidem vtraq; pars iis, quæ iudicata ſunt, acquieuerit, iubemus per loci iudicē hoc executioni perfectæ contradi.[q] Si quis aūt litigantium intra decē dies cōtradicat[r] iis, quæ iudicata ſunt, tūc locorum iudex cām examinet, & ſi inuenerit iudiciū rectè factum, ēt per ſententiam ꝓpriam hoc cōfirmet, & executioni propriæ tradat, quę iudicata ſunt, & non liceat ſecūdò extraneis audiri ſuit electus, & ſic primo modo non contradicit, cū alio caſu loquaſ. Item nec ſecūdo, q a parificaſ præſecto, ſ. qñ ab extraneis eligit, uel licet iudex locorum, ſiue Defenſor retractaret, ut hic faciunt ex cōmiſſione Principis, quam habēt per legem iſtā, unde ipſe Princeps retractare videſ, quod fieri poteſt, ut ff. de off. eius, cui mandat. eſt iuriſd. l. & ſi Prætor.
a ¶ Tali cauſa. ℈ Not. caſum, ubi tm̄ ſemel appellaſ, ſic C. de aſſer. tol. l. j. rñ. j. & C. de app. l. illud. ſ. fiſi mō. & ſ. orientalem. ſic C. de pc. Imp. offe. l. ſi qs. regulariter aūt bis pōt appellari, licet non ter. C. ne lic. in una, eademq; cauſa. l. 1.
b ¶ Ordinem. ℈ ordo legum eſt, C. de app. l. p cipimus. & ſ. de nuptijs. ſ. illud. uſque in fin.
c ¶ Ad imperiū. ℈ No. à delegato appellari ad delegatem, ut hic, & C. de appel. l. p̄cipimus. ſ. hæc ſi appellatio. & C. de iud. l. ſi. in fi. Sed vī q à delegato Principis ñ ipſe Princeps, ſed alius appelleſ, ut ſ. de ap. coll. iij. ſ. ſi. ; eſt ſ. So. ibi ad vniuerſitatē delegauerat, hic ad cām ſpālem Princeps delegat. ſed ēt ſi ad cām ſpecialē Princeps delegat, non ipſe quidē, ſed alius appellaſ, quod eſt q̄ndo delegatus à ſe alii delegat, nam tunc ſecundus delegās appellatur, ut C. qui ꝓ ſua iuriſd. l. j. in fin. licet. hoc ſit contra regulam, quæ eſt ff. quis & à quo. l. i. in fine.
d ¶ Et ſm leges. ℈ No. ꝓ eorum examinat, ſic j. proxi. ſ. Accur.
e ¶ Iudicē adeat.] ex hoc, & j. prox. rñ. daſ intelligi, q. in crimine eſt actoris ptās, utrū coram Epo, an corā ciuili iudice clericū accuſet. & ad hoc ē ſ. vt cl. ap. ꝓ. Epi. cō. ſ. ſi tñ. col. vj. & hoc de ciuilib. criminib. ſecus ſi eſt canonicū, ut j. proxi. ſ. ſi aūt eccleſiaſtica. Icē ex eo, q hic & ſ. prox. dī, Epm ſm legē iudicare, pateteum debere ſcire leges, ut C. de legib. & conſtit. l. leges. cum non ex alterius, ſed ſua debeat conſcientia iudicare, ut ſ. de iudic. ſ. i. Accur.
f ¶ Iudicē adire. ℈ No. q̄ poteſtas eſt iudex ordinarius ſcholariū, cum ſit clericorū, ut hic, & in prooemio digeſtorū. in fi. ſed decretalis prorſus eximere uideſ clericos, ut extra de fo. compe. c. ſi diligenti. Vel dic decretalem loquiſ iter cle

Appellare licet bis.

Epiſcopus leges ſcire debet.

Scholares iuriſdictio ni poteſta tis ſubſunt.

Appellat à ſententia Epiſcopi.

in tali cauſa a victo appellare. Si verò iudicis ſententia cōtraria fuerit iis, quæ à Deo amabili Epo iudicata ſunt, tūc locū habere appellationē cōtra ſententiā iudicis, & hāc ſecūdū legum ordinē b referri, & exerceri. Si tamē ex imperiali iuſſione, aut iudiciali præcepto Epiſcopus iudicat inter quaſcūq; ꝑſonas, appellatio ad imperiū, c aut ad eū, qui tranſmiſit negotiū, referatur. ¶ Si verò crimē fuerit, quod aduerſus quālibet memoratarū reuerendiſſimarū perſonarū inferatur, ſiquidē apud Epiſcopū aliquis accuſatur, & ipſe veritatē inuenire potuerit, ab honore, aut gradu hunc, ſecūdū eccleſiaſticas regulas, deiiciat, & tūc competēs iudex hūc cōprehendat, & ſecūdū leges d litē examinās cauſæ finem imponat. ¶ Si verò prius ciuilē iudicē adeat e accuſator, & crimē per legitimā examinationē potuerit approbare, tūc Epiſcopo locorum geſta monumētorum palā faciat, & ſi ex his agnoſcatnr propoſita crimina cōmiſiſſe eū, tūc ipſe Epiſcopus hūc ſecūdū regulas ab honore, ſiue gradu, quē habet, ſeparet, iudex autē vltionē ei inferat legibus cōgruentē. ¶ Si verò Epiſcopus putauerit geſta non iuſtē cōfecta, tunc liceat ei differre, & nudare honore, ſeu gradu accuſatā perſonam, ita tamē, vt huiuſmodi perſona ſub legitima cautela fiat, & ita ad nos negotiū tā ab Epiſcopo, quā à iudice referat, vt nos hoc cognoſcētes, q̄ nobis videtur, iubeamus. ¶ Si qs aūt ꝓ pecuniaria cauſa contra aliquam omniū memoratarū ꝑſonatū habuerit actionē aliq̄, & Epiſcopus diſtulerit inter eas iudicare, licentiam habeat actor ciuilē iudicem adire, f ita tamē, vt accuſata perſona nullo modo cogatur fideiuſſorem g dare, ſed ſolā cautionē ſine iureiurādo cū hypotheca ſuarū rerum exponere. Si verò pro criminali cauſa accuſatio contra aliquā memoratarum perſonarū proponatur, ſub legitima cautela accuſata fiat perſona. ¶ Si aūt eccleſiaſtica h cauſa eſt, nullam cōmunionē habeant iudices ciuiles circa talem examinationem, ſed Sāctiſſimus Epiſcopus ſecundùm ſacras regulas cauſæ finē imponat.
¶ *Epiſcopus ab Epiſcopo, uel ab alio conuentus, conueniendus eſt ſub Archiepiſcopo, & ad Patriarcham appellatio eſt, nulla cautione, uel fideiuſſione pro lite finienda interpoſita. Bart.*
¶ Si quis verò Sanctiſſimorū Epiſcoporum eiuſdē ſynodi, idubitationē aliquā adinuicē habeat, i ſi ue pro eccleſiaſtico iure, ſiue pro aliis quibuſdā rebus, priùs Metropolita eorū cum aliis de ſua ſynodo Epiſcopis cauſam examinet, & iudicet, & ſi non rata habuerit vtraq; pars, quæ iudicata ſunt, tunc Beatiſſimus Patriarcha diœceſeos illius inter eos audiat, & illa dēterminet, quæ eccleſiaſticis canonibus, & legibus cōſonāt, nulla parte eius ſētētię cōtradicere valēte.
¶ Si autē & à clero, aut alio quocunq; aditio cōtra Epiſcopū fiat propter quamlibet cauſam, apud Sanctiſſimum eius Metropolitam ſecūdùm ſacras regulas, & noſtras leges cauſa iudicet, & ſi quis iudicatis cōtradixerit, ad Beatiſſimū Archiepiſcopū, & Patriarchā diœceſeos illius referat cauſa, & ille ſe cundùm canones, & leges huic p̄beat finē. ¶ Si verò cōtra Metropolitam talis aditio fiat ab Epiſcopo, aut clero, aut alia quacunq; ꝑſona, diœceſeos illius Beatiſſimus Patriarcha ſimili modo cauſam iudicet. ¶ Pro omnibus aūt cauſis, pro quibus apud ꝓpriū Metropolitā, aut Patriarchā, ſiue apud alios quoſcunq; iudices Epiſcopi cōueniātur, nullā fideiuſſionē, aut cautionem pro lite exigantur, ſic tamen, vt iſti ſtudeant illatis ſibi cauſis ſemetipſos abſoluere. m
¶ *Oeconomi, & ſimiles corā Epiſcopo rationem, reddere debent, & licitum eſt eis à ſententia Epiſcopi ad Patriarcham appellare. Bar.*
¶ Oeconomos autem, & xenodochos, noſocomos, ptochotrophos, & aliorū venerabiliū locorū gubernatores, & alios oēs clericos iubemus ꝓ creditis ſibi gubernationibus apud propriū Epiſcopum, cui ſubiacēt, cōueniri, & rationē ſuę gubernationis facere, & exigi, n quod ex ipſis o debētes oſtēduntur, illi venerabili reddēdū domui, ex cuius ordinatione debitum apparuerit. Si verò putauerint ſe grauari, poſt repetitionem p Metropolita cauſam examinet. Si verò Metropolita fuerit contra quampiam prædictarum perſonarum huiuſmodi cauſas examinans, q & debitū exegerit, & exactus putauerit ſe grauatum, dieceſeos illius Beatiſſimus Patriarcha cauſam determinet. non enim cōcedimus ꝓdictis perſonis pro memoratis cauſis ante examinationem, & exactionem debiti ꝓprios Epiſcopos declinare, & ad alia venire r iudicia. ¶ Si qs autem ex eccleſiaſticis, s cui aliqua talis diſpēſatio credita eſt, ante rationum expoſitionem, & debitorum ſolutionem, moriatur, iubemus eius hæredes ſimili modo & rationibus, & exactionibus ſubiacere.

extraneis

ricos utrinque. ſi autem actor eſt laicus, non. & ideo hoc caſu poteſt priuilegio renuntiari, ut C. eo. l. omnes. & ſic intelligatur C. de pac. l. pe.
g ¶ Fideiuſſorem.] Olim dabat œconomum ſuæ eccle. ut C. de Epiſ. & cle. l. cū clericis. ſ. memorati, ꝙ eſt ſ. ſed illa p iſtam corrigitur.
h ¶ Si autem eccleſiaſtica. ℈ ut de articulis fidei, uel ſimonia, & hoc qñ hæc clerico obijciūt, ſec' ſi laico, ut ſ. de man. Prin. ſ. ſi uero canonicum. col. iij.
i ¶ Synodi. ℈ id eſt, iuriſdictionis.
k ¶ Habeat. ℈ qa vnus Epūs conuenit alium ciuiliter, & criminaliter in cauſa appellationis.
l ¶ Alijs. ℈ xii. ſ. ut xv. q. vij. ſ. ſi quis tumidus.
m ¶ Semetipſos abſoluere. ℈ id eſt, citò ſe expediant.
n ¶ Exigi. ℈ ſ. de ec. ti. ſ. pen. contra. Solu. hic corrigit. & eodem mō corrigit, quod eſt C. eo. l. orphanotrophos.
o ¶ Ex ipſis. ℈ ſ. gubernatoribus. Accur.
p ¶ Repetitionem. ℈ alias ē redditionem, & alias repetitionem, quod idē eſt. nam antequā cauſam ap. proſequaſ, mandatur executioni prima ſnia, ut hic, & in fin. hui' ſ. ibi, non enim concedimus, &c. ſic & alias ſ. ut ſpon. lar. ſ. aliud. ſed hæc ſunt ſpecialia, regulariter enim ſ. ut ff. nil inno. app. pen. & C. de ap. l. appellationē. & ff. de ijs, q not. in ſa. l. furti. in prin. & ff. qui ſaiſſ. cog. l. ſciendū. ſ. pen. & ff. de teſta. l. qui alatronibus. ſ. fin. & C. de in inte. reſt. l. pen. & ff. de ap. re. l. i. & ff. de ap. l. conſtitutiones. in prīc. & ſ. ut nulli iudi. ſ. illas vero, quæ ſecundum legem. hæc coll.
q ¶ Examinans. ℈ id eſt examinauerit.
r ¶ Venire.] No. ſpeciale in ratione reddenda à dictis adminiſtratoribꝰ. ut q̄s non poſſit ſe alium iudicē cōſentire cū aduerſario, niſi ſub Epo regulariter enim cōtra, ut ff. de iu. l. i. & ij. in prin.
s ¶ Si quis autem in eccleſiaſticis.] Nota hæ-

¶ Epi-

Universidad de Deusto

redes œconomi teneri sicut ipse, vt hic, & C.e. l. siqs psbyter. in fi. & C. de sac. sanct. eccl. l. iubebus. §. œconomos. Al.

a ¶ Compleri. ʒ vt ff. d iudi. l. vbi semel.

b ¶ Reuerendissimi apocrisarij. ʒ i. qui res ecclesię agunt, vt §. quo oportet. Epis. c. §. si verò metropoli. sic dicti quasi secreti nuncij, vel exponе, vt ibi.

c ¶ Solis. ʒ imò videt, q debeant omnib. rndere, vt ff. de iud. l. 2. §. omnes cũ. & §. sed si agãt. Solu. hic nomine alieno agit legatus, ibi suo nomine. & facit §. de exec. & ijs, qui con. & re. §. 2. Accur.

d ¶ Propter tempus. ʒ Not. q vbi ius aufert agendi ptãtem, temporalis præscrip. non currit, vt hic, & ff. de iudi. l. 2. §. pen. & §. vt cũ de app. eo. §. meminimus. & C. de an. exce. l. j. §. fin. & ff. de itine. actuq; prælud. l. j. §. si quis pp. & C. e prę scrip. 30. vel 40. an. l. cũ notissimi. §. illud.

e ¶ Abstrahi. ʒ nemo debet extrahi de domo inuitus pro causa ciuili, vt ff. de in ius voc. l. plerunq;. & l. seq. sed hmõi religiosæ personæ multò minus debent extrahi, vt hic, & j. eo. §. prouidere. & §. apud quos opor. ca. di. mo. §. pterea. idem de muliere dicit §. vt nul. iud. §. necessarium. Item not. q subijcit hic d proc. quẽ dicit constituì. nã si qs in sua propria causa cõstituit, valet, vt patet ex definitione procuratoris, vt ff. de procu. l. j. Si verò sit cã monasterij, quo ab aliquo potest ꝓcurator cõstitui, cũ nemo sit domin', imò syndici ad talia ordinant, vt ff. quod cuiusq; vni. l. j. in fin. & l. itẽ. §. pe? Rñ. impropriè hic dicitur ꝓcurator, i. syndicus, vel dic procurator pstitui potest etiã in cã monasterij a syndico, lite contestata ad instar procuratoris, vt C. de ꝓcu. l. neq;. & l. nulla.

f ¶ Quatuor siliquis. ʒ Quid est siliqua? Respõ. quidã quarta vncię, hoc est 48. pars assis, vt arg. ff. de an. leg. l. liberto. §. filium. Sed alij in prædicta l. liberto habent in literа, si filiquum, non siliqua. Tu dic sm Io. q est genus monetæ siliqua, qua vtuntur, puinciales, vt medalia de sãcta Helena. & de hoc habetur mentio §. vt nul. mutu. agri, re. eius ter. §. j. coll. v. Et not. q hic corrigit illa lex, q maiores sportulas dicebat imponi, vt C. de Epis. & cler. l. cum competenti honore admonitionem fieri, non tamen monasteriam, aut ascetriam monasterio abstrahi, c sed procuratorem ab eis ordinari, qui pro causa respondeat.

¶ Monachis autem licеat siue per se, siue per procuratorem monasterij causas agere, sciente, qui hoc ꝓuaricatur, iudice, vel executore, quia & cingulo spoliabitur, & pœnam quinque librarum auri exigetur per Magnificentissimum Comitem priuatarum rerum, executore videlicet super hoc verberãdo, & in exilium dirigendo: locorum sanctissimis Episcopis prouisuris, vt nihil his contrarium fiat, aut si aliquid committatur, memorata vltio procedat: iudicem verò vindictam differentem imponere ad scientiã nostrã Episcopus referat.

¶ Sportularum verò nomine omnem personam in quocunq; eccle siastico officio constitutam, & ad hoc diaconissam, & monachã, aut ascetriam, aut monastriam pro omni criminali, & pecuniaria causa, cuiuscunq; quãtitatis sit, siue a clerico, siue a quolibet in militia constituto admonitionem suscipiant, aut in Regia ciuitate, aut in Prouincijs, quib. degunt, nec amplius quatuor siliquis f dare † permittimus. Si verò ex nostra iussione aut ad iudicem, aut ad Beatissimum Patriarcham missus executor, in alias Prouincias admonitionem offerat alicui memoratarum personarum, non vltra vnum solidum g accipiat. Si verò pro vna, eademq; causa multas ex memoratis personis admoneri contingat, h vnam & solam personam ꝓ oĩbus sportulas dare sancimus. Eps verò pro reb. ecclesiæ suæ nullã exactionẽ, molestiamque sustineat sportularum, si pro talibus causis admoneatur exactio: actiones videlicet contra ecclesiã propositas, œconomis i susciptibus. aut alijs, q in eam causam ordinati sunt. ¶ Qui verò cõtra hæc exigere sportulas ꝑsumpserit, in duplum quod accepit, exactæ personæ reddere k cõpellatur, & siquidem militat, cingulũ perdat, si verò clericus fuerit, a clero remoueatur.

¶ *Presbyteri, & clerici in domo propria mulierẽ habere non debent, nisi omnem effugiant suspicionem, Episcopus autem nullam mulierem secum habere debet. Bart.*

¶ Presbyteris aũt, & diaconis, & subdiaconis, & omnibus in clero cõscriptis nõ habentib. l vxores secundũ sacros canones, interdicimus etiam nos sm sanctarum regularũ virtutem, mulierẽ aliquam in propria domo superindictam m hre, tamen citra matrem, aut sororẽ, aut filiam, & alias personas, quæ omnem suspicionem effugiunt. Si quis autem absq; hac obseruatione mulierem in sua domo habet, quæ potest ei suspicionẽ inferre, & semel, & secũdò a suo Episcopo, aut a suis clericis admonitus, ne cum tali muliere habitaret, eijcere eã o de sua domo noluerit, aut accusatore apparẽte, approbetur

¶ Concor. cũ hoc §. c. j. cũ glo. j. in verb. respõdere. in fi. ex d mu ta. peti. vbi dr, q eadẽ lege cõuenitur quis, qua ius sibi tribui postulat.

† Concor. cũ hoc §. c. vl. cũ gl. sũ per ver. cõpelli potuit. post prin. ex de fo. compe. & gl. i. circa prin. in c. pe. ex de iur. calum. Siliqua q d sit.

clericis. in fine. & alia in eod. titu. l. omnes qui. §. executoribus.

g ¶ Vnũ solidum. ʒ & i hoc casu accipit plus, cũ Princeps aliunde illuc mittat iudicẽ, vt hic & arg. ff. de iud. l. 2. §. legatis. ibi vel Prouincia destinaũ, &c.

h ¶ Contingat. ʒ quia prima persona admonita decessit, item secunda, item tertia. Azo. Vel dic, q omnes canonici vnius ecclesiæ fuerunt admoniti. Accur.

i ¶ Oeconomis. ʒ in cã ecclesiæ defendit œconomus vt hic, nõ aũt in alienis, vel publicis, vt §. eo. §. alium. q. est §. Sed quid, si agit contra Episcopum nomine ecclesię? Respon. actorem potерit ordinaꝛ Eps authoritate Archiepi, vt facit tutor, vt insti. de cu. §. finam œconomus, vel syndic' ab vniuersitate tm instituitur, vt ff. qđ cuiusq; vni. l. j. in fi. & l. itẽ. §. pen. Qualiter autem contra huiusmodi personas libellus fiat, plenè dixi §. apud quos opo. cau. di. mo. & asce. §. prętercea. coll. 6.

k ¶ Reddere. ʒ & triplũ fisco, vt §. vt nulli iudi. §. & hæc. quæ est contra.

l ¶ Non habentib. ʒ i. non debentibus habere, vt omnes in sacris ordinibus constituti, vt §. quomodo opor. Epis. §. neq; autem. & §. de nu. §. sed & si quis.

m ¶ Superindictam. ʒ vt occasio delinquendi non præbeatur, vt insti. vi bo. rap. §. sed nedum. & fa. C. eo. l. eum.

n ¶ Eam. ʒ etiã matrẽ,

† Vide Alciat. & Bartol. de pondere & mensi. Ordinatus in sacris nõ debet iterum ordinari.

a ¶ Permittimus ʒ hæc eadem habes supra, quo modo oporteat Epis. §. quanta.

b ¶ Secundùm numerum personarum. ʒ ꝙ leges virilem appellat, vt C. de cad. tol. §. finaut. tem legatarii. & ff. de lega. prę. l. virilis. in princ. Accur.

c ¶ Alat.] id est, regat.

d ¶ In exiliũ. ʒ hic aut pro & accipitur, vt in no uel. eo. tit. & C. de verbo. signif. l. cũ quidã Al. Alij habent in litera &, & tũc est plana. & fa. ad hũc §. C. eod. l. si quis in hoc. & C. de iis, qui ad eccle. cõ

† Facit ad hunc §. c. ij. iuncta gl. in fi. ex- tra, de con uer. coniu. vbi reponi debeant.

fi. l. denuntiamus.

e ¶ Ipsas.] alias quas.

f ¶ Honorandas. ʒ cruces interdicimus si alibi reponi, nisi, &c. cũ cruci bus & cum litaniis sacra ingredиũtur, vel subaudi portans, & erit plana. & dic cũ quibus. sc. rucibus ingredиũtur sacerdotes.

g ¶ Reponi. ʒ vt in sacristia. Accur.

h ¶ Iubemus igitur. ʒ qa fecit modo proxim. de monachis mentionẽ, igitur de eis incipit, & prosequitur vsq; in finẽ constitutionis.

i ¶ Et omnes. ʒ huic §. concordat §. de Defen. ciu. §. decreto. colla. ij. & C. de offi. Ma. of. l. j. & ff. offi. Præ. vr. l. fi. Accur.

k ¶ Elegerunt. ʒ & sic monachi hodie eligunt, vt hic, olim Episcop', sed corrigit, vt §. de mona. §. ordinationem. collat. j.

l ¶ Ordinare. ʒ id est, cõsecrare, & cõfirmare, vt in nouellis. Accur.

m ¶ Archiatris. ʒ genera sunt locorum religiosorum.

n ¶ Schema. ʒ i. ordinẽ monachalẽ, scilicet, cucullam, & scapulariũ, & etiam incontinenti professionem faciat.

o ¶ Præsul. ʒ i. Abbas. & concor. huc l. §. de mona. §. sancimus. & §. inter & §. si verò. Accursius.

† Publicas supplicationes]

p ¶ Iurãdo. ʒ simile iuramẽtum præstat dominus, quãdo seruum ad ecclesiam fugientem recuperat, vt C. de iis, qui ad ec. cõfu. l. præsenti. in fin.

q ¶ Primum. ʒ scilicet, est præstandum à domino, quia, &c. Accur.

† Locupleta ri non debet quis cũ aliena iactura

r ¶ Domino reddant. ʒ nam non debet in rebus quis cum aliena iactura locupletari, vt ff. de con di. inde. l. nam hoc natura. & sic no. quòd tenet principale, non tamẽ te net accessorium. Accu.

s ¶ Fortunæ. ʒ i. domino suo, vt §. eo. §. si seruꝰ.

t ¶ Separatim. ʒ i. non simul, sed quilibet in sua stratura siue cubili, vna domo tamẽ, vt hic, & §. de mona. §. cogitandũ.

betur in honestè cũ muliere conuersari, tunc Episcopus eius secũdùm ecclesiasticos canones de clero eum amoueat, curiæ ciuitatis, cuius clericus erat, tradẽdo. ¶ Episcopũ verò nullam penitus mulierẽ habere, aut cũ ea habitare permittimus. Si aũt probetur nequaquam hoc custodiens, episcopatu proiiciatur, ipse enim se ostendit indignum sacerdotio. ¶ Diaconissam verò nullo modo cum viro, ex quo potest inhonestæ vitæ emergere suspicio, habitare ꝓmitti mus. z ¶ Si vero hæc non obseruet, sacerdos, sub quo subiacet, admoneat eam, vt omnibus modis talẽ virũ eiiciat è sua domo: si vero hoc distulerit agere ecclesiastico ministerio, & propriis emolumentis alienata monasterio tradatur, & ibi omni suæ vitæ tempore degat, rebus eius, siquidem filios habeat, inter se, & illos secundùm numerum personarum b diuidẽdis, vt cõpetentem ipsi mulieri partẽ monasteriũ accipiens, eam alat, c & regat. Si autem non habuerit filios, omnis eius substantia inter monasterium, vbi mittitur, & ecclesiam, in qua priùs erat constituta, æqua portione diuidatur. ¶ Si quis cũ sacra ministeria celebrantur, in sanctã ecclesiã ingrediens, Episcopo, aut clericis, aut ministris aliis ecclesiæ iniuriam aliq; inferat, iubemus hunc verbera sustinere, & in exilium d mitti. Si verò hæc sacra ministeria conturbauerit, aut celebrari prohibuerit, capitaliter puniatur. hoc ipso & in litaniis, in quibus Episcopi, aut clerici reperiantur, custodiendo. Et si quidem iniuriam solum fecеritis, verberibus, exilioq; tradaꝛ. Si verò etiã litaniã concusserit, capitale periculum sustinebit, & vindicare iubemus nõ solum ciuiles, sed etiã militares iudices. ¶ Omnibus autem laicis interdicimus litanias † facere sine Sanctis Episcopis, & qui sub eis sunt, reuerendissimis clericis. Qualis enim est litania, in qua sacerdotes nõ inueniuntur, & solẽnes orationes faciũt? Sed & ipsas e honorãdas f cruces, cũ quibus & in litaniis ingrediuntur, non alibi, nisi in venerabilibus locis reponi, g & si quãdo opꝰ vocauerit ad litanias celebrãdas, tunc solum ipsas sanctas cruces accipere eos, qui consuetè eas portare solẽt, & cum Episcopo, & clericis litanias celebrare, hoc custodientibus Sanctissimis locorum Episcopis, aut ẽt eorũ clericis, &

u ¶ Testimonium. ʒ hic sume argu. q possit esse testis monachus, & dic vt dixi §. de mona. §. cogitandum.

x ¶ Seruantibus. ʒ scilicet, Abbatibus.

y ¶ Aliter. ʒ quam ẽ. dixi mus.

z ¶ Fœminas. ʒ Not. ꝙ defertur mulieri. Item not. hic, quòd collegiũ reprobat, licet alia causa religionis facta valeant, vt ff. de colle. illic. l. j. §. sed &. Item res eorum mares debent portare, vt ff. de colle. illu. l. j. in fi. & j. proxi.

Monachus potest tonsurari.

† Concor. c. in causis, circa prin. cum glo. j. extra de elect.

†Facit ad hoc gl. super ver. eligendi. in c. cum dilectus. extra de consue.

a ¶ Testimonium. ʒ hic sume argu. q possit esse testis monachus, & dic vt dixi §. de mona. §. cogitandum.

x ¶ Seruantibus. ʒ scilicet, Abbatibus.

y ¶ Aliter. ʒ quam ẽ. dixi mus.

z ¶ Fœminas. ʒ Not. ꝙ defertur mulieri. Item not. hic, quòd collegiũ reprobat, licet alia causa religionis facta valeant, vt ff. de colle. illic. l. j. §. sed &. Item res eorum mares debent portare, vt ff. de colle. illu. l. j. in fi. & j. proxi.

per loca iudicibus. Si quis autẽ in hoc capitulo, præsentis nostræ legis virtutẽ aut trãscẽderit, aut nõ vindicauerit, prædictas pœnas patiet, monasteriorũ, & reuerendissimorum monachorũ dispositione.

¶ *Abbas eligendus est non secundùm ʒ gradum sed meritis, & uirtute, & idem in abatissa est seruandum Bart.*

¶ Iubemꝰ igit' h Abbatem, aut Archimãdritã i vnoquoq; monasterio ordinari, non omnino secundùm gradũ monachorũ, sed † omnes k monachi melioris opinionis existentes, eũ eligãt propositis sacrosanctis euãgeliis dicẽtes, neq;

pp amicitiam, aut aliã quamlibet causam, sed scientes eũ & fide rectũ, † & vita castũ, & gubernatione dignũ, & q possit monachorũ disciplinã, & omnem monasterii statũ vtiliter custodire, eũ elegerũt, l & Sãctissimũ Episcopũ, sub quo monasteriũ constitutũ est, eũ, qui ita electus est, modis omnibus Abbatem ordinare. l Hæc autẽ oĩa, q à nobis dispositа sunt, pro ordinatione Abbatũ, valere præcipimus & in venerabilibus fẽminarum monasteriis, & Archimãdritis, & asceteriis, & archiatris. m

¶ *Ignoto ad monasterium aspiranti monasticum schema, nisi post triẽnium, non detur, intra quod tempus probanti eum suum esse, redditur cum rebus asportatis, motus verò incontinenti potest monachus ordinari. Debent insuper una monachi habitare, non tamen dormire, & à mulierum procul esse consortio. Ang.*

¶ Si quis autem ad monasticam vitã venire voluerit, iubemus, siquidẽ notus est, quia nulli fortunę subiacet, Abbas monasterij, si perspexerit, schema n ei præbeat: si verò non cognoscitur, aut cuilibet fortunæ subiacet; in tra tres annos non accipere cum schema monasticum; vt intra memoratum tempus experiatur huius hominis conuersationem monasterij præsul. o Et si intra triẽnium aliquis emerserit, dicens aut seruum, aut colonũ, aut adscriptitium suum hunc esse, aut etiam tanquam fugientem agriculturam, aut quasi aliquid rapientem, aut propter aliquam culpam in monasterium eum ingressum, proprio domino hunc restitui cum rebus, quas probatur in monasteriũ introduxisse, iurãdo p primũ, q quia nihil patietur à suo domino percipiente. Si autem intra triẽnium nullus cõuenerit, aut inquietauerit, aut cõtra aliquã memoratarũ personarũ quæstionem fecerit, Abbas monasterij post trãscursionẽ triennalis tẽporis, si talem virum dignũ iudicauerit, tũc det ei schema, & nullus sit ei postea molestus ꝓpter fortunã, donec tamen deget in monasterio. Res autẽ, quas in monasteriũ introduxisse videtur, illęsę dño reddãtur. r ¶ Si quis autẽ memoratarũ ꝓsonarũ reliquerit monasteriũ, & ad secularẽ venerit vitam, aut in ciuitatibus, aut in agris circũiens, proprię fortunę s reddatur. In omnibus aũt monasteriis, quæ cœnobia dicũtur, iubemus secũdum canones monachos i vno habitaculo omnes separatim t dormire, vt mutuũ alterutris testimoniũ u castæ cõuersationis præbeãt, nisi quidã tũ ex eis propter lógæuã in monasterio cõuersationem quietè volẽtes viuere, aut senectutis, atque corporis infirmitatis causa, in remotis cellulis intra monasteriũ cõstitutis degãt, & hoc cũ cõscięntia, & voluntate Abbatis fieri. ¶ Hæc omnia i monasteriis, & asceteriis fęminarũ seruantibus, x in nullo loco nostræ Reipublicæ esse monasteria permittimꝰ aliter. y

¶ Vbi aũt monasteriũ inuenit, oĩbus modis iubemꝰ viros à fęminis seperari, & fęminas z quidem, in quo sunt monasterio, remanere, viros autem aliud monasterium

sibimet

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Diuidere.§ Nota.sic ff.de colle.illi.l.j.§.fin.
b ¶ Imponat.§nota,quòd etiam laicum possunt eligere istæ fœminæ, sicut Episcopum,vt §.eod.tit.j.colla.
c ¶ In monasterio.§ id est,in claustro.
d ¶ Sed & hoc.§ duo dicit hic §.primùm,si dedi mulieri x. pro dote, vel viro alicui pro don. propternup.vel nulla ad iecta tali causa dedi clerico sub tali conditione, si contraheret matrimonium,vel si haberet liberos, quòd tunc haberet demum,hoc casu,si monasteriũ intret,vel clericus sæculo renunciet, impleta est conditio, vnde perinde habetur,ac si filios haberet, vel matrimonium contraheret,& tunc haberetur,ac si oulla fuisset appositа conditio, sed purè esset relictum.& hoc dicit litera inualidas esse conditiones. nã hæc duo sunt paria,obligationẽ esse puram,uel esse conditionalem,dummodo cõditio iam extiterit, vt ff.de cõdi.inde.l. suffi cit.sed cũ purè dedi, vel reliqui tibi causa dotis,vel dona. propternupt. si liberos non haberes, vel matrimonium non contraheres, rogaui, vt restituas alii, certè si ecclesiam intres,videris liberos habere, & ideo fideicõmissarius nil expectet, ac si non esset aliquid appositum de restituendo, nisi fideicommiss. sit relictũ ad pias causas, quo casu etiam expectat,& nõ habetur monasterium pro filio. Itẽ nota ex hoc §. quòd ecclesia loco filii habẽt, q̃ valet ad multa.& ideo quidam intelligunt hoc tantùm his duobus casibus, si liberos haberes, vel matrimonium cõtraheres,nõ alias. Alij vbique dicunt pro filio haberi, quia si inueniatse nõ institutũ, rumpit testamentum, vt plenè dices inf.§. proxi.
e ¶ Liberorum.§ super his duobus ponitur conditio, sed quod subiicit, siue dotis, &c. causam dandi ponit, non cõdit. Quid ergo si aliam causam dicat,donãdi puta, vt emas seruum? Respondeo,non facio vim,vt ff.de do.l.ij.in fin.& l. sequen.sed hoc ideo de his dixi,quia talia conueniunt in matrimonio, de quibus hic dicit.
f ¶ Conditionibus quibuscunque.§ sic loquitur, ac si plures posuisset, sed certè non posuit nisi duas, scilicet, matrimonium, vel si liberos haberet.rogauit ergo hoc restituere,si liberos non haberet, vel matrimonium non contraheret.videtur enim contraxisse, & liberos habuisse si monasterium intret,& facit ad hoc ff.ad Tertyllanum.l.ii.§.liberi.ponũ tur ergo hæc verba, si fecerit, eum conditionibus adiectis quibuscunque, pro singulari conditione, quacunque ex iis, quæ superius numeratæ sunt.
g ¶ Clerici.§ etiam seculares,alias frustra diceret statim,quòd debeat reseruare ad pias causas,cùm si de monachis tantùm loqueretur,ipso ingressu se, & sua dedicant Deo,neque vlterius eis administratio relinqui tur,vt §.de mona.§.illud. si tamen velis tantùm de monachis intelligere, dices hic monasteria ingredi,scilicet,vt conuersi sint, vel clerici fiant,scilicet,monachi. & quod sequitur de rebus, dicas quòd licet habeant de facto administrationem, & vsum rerum, non tamen est de iure,nec Abbas tenetur eis dimittere,si non vult.Item pro hoc, quòd hic tractat tantùm de monasteriis. Item quia fauore ecclesiarum, non hominum hoc fingitur.si autem esset secularis clericus, posset diuni-

Ingrediens religionem se & sua deo dedicat.

sibimet facere. Si verò plura sunt monasteria, vt necesse non sit,no ua monasteria ædificare, locorum Sanctissimꝰ Episcopus monachos cum monachis,&fœminas cum fœminis separare, & in aliis monasteriis congregare procuret. quæcunq; verò habentur communia, inter eos secundùm competens eis ius diuidere.a Fœminis autem, quemcunque ipsæ elegerint, siue presbyterum,siue diaconum, ad faciendum eis responsum,aut sanctam eis communionem portandam;Sanctissimus Episcopus, sub quo sunt,deputet quẽ rectæ fidei, & vitæ bonæ esse cognouerit. Si verò,qui ab eis electus est,non sit presbyter,aut diaconus, dignum tamẽ eum huiusmodi ministerio Episcopus iudicauerit,ordinationem ei imponat, b q. dignus esse videbitur, vt responsa, sicut dictum est, monasteriis distribuat, ita tamen, vt neque sic electus ad responsa fœminarum,in monasterio c maneat.

¶ *Si rogatus de restituendo,nuptias nõ cõ traxerit,uel liberos nõ habuerit,aut ingrediat monasteriũ,deficit fideicommissum,ni si alteri loco uenerabili debeat restitui. An.*

† Concor. cum hoc §. c.in præsentia. cũ glo. vlti. extra de proba. vbi vide eã quia est elegãs ad hãc materiam. Filius. præteritus rumpit testamentum.

¶ Sed & hoc d † præsenti addim' sanctioni, si fortè quis sub conditione nuptiarũ, siue liberorum, e siue dotis causa, siue antenuptialis donationis donauerit,siue reliquerit suis liberis,siue alii cuicũ que personæ hæreditatem, siue legatum, aut ab initio purè relinquens eis, oneret eos substitutione, aut restitutione, aut sub vna prædictarum conditionum reliquerit, vel donauerit,substitutiones verò, vel restitutiones eis fecerit,adiectis conditionibus quibuscunque f ex iis, quæ superiùs enumeratæ sunt, sancimus,si personæ talibus cõditionibus subiectæ,siue masculi,siue fœminæ monasteria ingrediant,aut clerici, g aut diaconissæ,aut ascetriæ fiãt,tales cõditiones inualidas,& pro ñ scriptis h esse. Hoc autem solatio & clerici, & diaconissæ ecclesiarũ fruantur, si vsque ad suam vitam in his perseuerauerint, vt res sub tali conditione donatas, aut relictas,ad pia opera expendant, aut relinquant.In personis enim,quę in monasterium,vel asceterium ĩgrediuntur, & relinquunt huiusmodi conuersationem castam monasterio,aut ascetерio,vbi à Principio ingrediũtur,res sub tali condition donatas,aut relictas, cũ alia eorum substantia competere volumus. i ¶ Si tamen † in redẽptionem captiuorũ, aut agẽtium alimenta sub prædictis conditionibus subst itutio, aut restitutio fiat, ex nullo memoratorum modo eam excludi permittimus.

¶ *Si qua intrauerit monasterium animo ibi manendi, & se, & sua monasterio dedisset,licet tamen ei post ingressum bona sua liberis partiri. Angel.*

¶ Si qua mulier, † aut uir monasticam elegerit vitam, & intrauerit monasterium, k filiis non extãtibus, monasterio quod ingreditur, res eius competere iubemus. Si verò talis persona filios habeat, & non ante,quam intret monasterium, de suis rebus fecerit dispositionem, & legitimam partẽ filiis deputauerit, l etiã sic liceat ei postquàm monasteriũ ingreditur, suam facultatẽ in proprios m

† Concor. ca. in præsentia. vbi gl. post primum. & ibi Abb. quem vide.

† Ibi §. Concor. cum hoc §. c. in præsentia. vbi gl. post primum. & ibi Abb. quem vide.

a ¶ Fœminis autem.§ Nota,quòd licet mulieres non habeant ius diuidendi,nisi in casu huius §. tamen ius diuidendi habent in casu §. sequentis. Item nota,quòd ius diuidendi habent in casu huius §. non tamen ius eligendi. Item nota,quòd ius diuidendi habent in casu huius §. non tamen ius eligendi. Item nota,quòd ius diuidendi habent in casu huius §. non tamen ius eligendi.
b ¶ Imponat.§ nota,quòd etiam laicum possunt eligere istæ fœminæ, sicut Episcopum, vt §.eod.tit.j.colla.
c ¶ In monasterio.§ id est,in claustro.
d ¶ Sed & hoc.§ duo dicit hic §.primùm,si dedi mulieri x. pro dote, vel viro alicui pro don. propternup.vel nulla ad iecta tali causa dedi clerico sub tali conditione, si contraheret matrimonium,vel si haberet liberos, quòd tunc haberet demum,hoc casu,si monasteriũ intret,vel clericus sæculo renunciet, impleta est conditio, vnde perinde habetur,ac si filios haberet, vel matrimonium contraheret,& tunc haberetur,ac si oulla fuisset appositа conditio, sed purè esset relictum.& hoc dicit litera inualidas esse conditiones. nã hæc duo sunt paria,obligationẽ esse puram,uel esse conditionalem,dummodo cõditio iam extiterit, vt ff.de cõdi.inde.l. suffi cit.sed cũ purè dedi, vel reliqui tibi causa dotis,vel dona. propternupt. si liberos non haberes, vel matrimonium non contraheres, rogaui, vt restituas alii, certè si ecclesiam intres,videris liberos habere, & ideo fideicõmissarius nil expectet, ac si non esset aliquid appositum de restituendo, nisi fideicommiss. sit relictũ ad pias causas, quo casu etiam expectat,& nõ habetur monasterium pro filio. Itẽ nota ex hoc §. quòd ecclesia loco filii habẽt, q̃ valet ad multa.& ideo quidam intelligunt hoc tantùm his duobus casibus, si liberos haberes, vel matrimonium cõtraheres,nõ alias. Alij vbique dicunt pro filio haberi, quia si inueniatse nõ institutũ, rumpit testamentum, vt plenè dices inf.§. proxi.
e ¶ Liberorum.§ super his duobus ponitur conditio, sed quod subiicit, siue dotis, &c. causam dandi ponit, non cõdit. Quid ergo si aliam causam dicat,donãdi puta, vt emas seruum? Respondeo,non facio vim,vt ff.de do.l.ij.in fin.& l. sequen.sed hoc ideo de his dixi,quia talia conueniunt in matrimonio, de quibus hic dicit.
f ¶ Conditionibus quibuscunque.§ sic loquitur, ac si plures posuisset, sed certè non posuit nisi duas, scilicet, matrimonium, vel si liberos haberet.rogauit ergo hoc restituere,si liberos non haberet, vel matrimonium non contraheret.videtur enim contraxisse, & liberos habuisse si monasterium intret,& facit ad hoc ff.ad Tertyllanum.l.ii.§.liberi.ponũ tur ergo hæc verba, si fecerit, eum conditionibus adiectis quibuscunque, pro singulari conditione, quacunque ex iis, quæ superius numeratæ sunt.
g ¶ Clerici.§ etiam seculares,alias frustra diceret statim,quòd debeat reseruare ad pias causas,cùm si de monachis tantùm loqueretur,ipso ingressu se, & sua dedicant Deo,neque vlterius eis administratio relinqui tur,vt §.de mona.§.illud. si tamen velis tantùm de monachis intelligere, dices hic monasteria ingredi,scilicet,vt conuersi sint, vel clerici fiant,scilicet,monachi. & quod sequitur de rebus, dicas quòd licet habeant de facto administrationem, & vsum rerum, non tamen est de iure,nec Abbas tenetur eis dimittere,si non vult.Item pro hoc, quòd hic tractat tantùm de monasteriis. Item quia fauore ecclesiarum, non hominum hoc fingitur.si autem esset secularis clericus, posset diuni-

cerit,adiectis conditionibus quibuscunque f ex iis, quæ superiùs enumeratæ sunt, sancimus,si personæ talibus cõditionibus subiectæ,siue masculi,siue fœminæ monasteria ingrediant,aut clerici, g aut diaconissæ,aut ascetriæ fiãt,tales cõditiones inualidas,& pro ñ scriptis h esse. Hoc autem solatio & clerici, & diaconissæ ecclesiarũ fruantur, si vsque ad suam vitam in his perseuerauerint, vt res sub tali conditione donatas, aut relictas,ad pia opera expendant, aut relinquant.In personis enim,quę in monasterium,vel ascetерium ĩgrediuntur, & relinquunt huiusmodi conuersationem castam monasterio,aut ascetерio,vbi à Principio ingrediũtur,res sub tali condition donatas,aut relictas, cũ alia eorum substantia competere volumus. i ¶ Si tamen † in redẽptionem captiuorũ, aut agẽtium alimenta sub prædictis conditionibus subst itutio, aut restitutio fiat, ex nullo memoratorum modo eam excludi permittimus.

¶ *Si qua intrauerit monasterium animo ibi manendi, & se, & sua monasterio dedisset,licet tamen ei post ingressum bona sua liberis partiri. Angel.*

¶ Si qua mulier, † aut uir monasticam elegerit vitam, & intrauerit monasterium, k filiis non extãtibus, monasterio quod ingreditur, res eius competere iubemus. Si verò talis persona filios habeat, & non ante,quam intret monasterium, de suis rebus fecerit dispositionem, & legitimam partẽ filiis deputauerit, l etiã sic liceat ei postquàm monasteriũ ingreditur, suam facultatẽ in proprios m

† Concor. ca. in præsentia. vbi gl. post primum. & ibi Abb. quem vide.

† Ibi §. Concor. cum hoc §. c. in præsentia. vbi gl. post primum. & ibi Abb. quem vide.

testamentum.sed certè & non dominus,testatur secundùm eum, vt C. de secund.nuptiis.l.fœminę in fine & institut. de pupilla. substitutio. §. non solùm. & potuit hæc lex etiam seruo concedere ius faciendi testamentum.nec obstat huic sententiæ si dicamus iure testamenti videre si quod dicitur supra de monachis. §. illud. collatio.j. quia illa per hanc corrigitur,hoc casu.Si velles tenere opinionem P. dicas,quòd lex illa, fœminæ.non obstat : quia ibi mater domina est, licet habeat necesse filios instituere. Item nec illa de pupill. sustitut quia ibi est speciale: quia filius sibi non poterat testari,vt supra eodem.§.j.sed secundum Azonẽ, qui dicit esse testamentum, qua actione agetur contra monasterium : quia fortè omnes res tenet? Respon. condi. ex hac l. vt ff. de condicio, ex lege.l.j. Sed quid,si filios non habeat, & fecit testamentum instituendo extraneos,certam partem assignando ecclesiæ,antequàm intret,nũ quid ecclesia totum habebit? Videtur quòd sic,ex hac l.sed contra est: nam cùm ecclesia pro filio habeatur, vt dictum est,sed nascituras filius institutus non rumperet testamentum, vt ff. de liber. & posthum. l. filius.§.fin.ergo nec ecclesia:sed si nihil ecclesiæ dedisset, totum rumperet,ad instar posthumi,qui rumpit,si se præterituꝫ inueniat,vt C. de bonorum possessione contra tab.l.j. Item opponitur:quia videtur,quòd totum debeat filiis dimittere,præter quaternas vncias, vt supra vt nulli iudi.§.quia verò. quæ est contra. Sed ibi inuita intrauit, hic sponte,

Persona

a ¶ Persona.§ vt tantũ sibi retineat, quantũ habet necesse dare vnicuique filiorũ, secundum Io. alij fic, id ẽ retineat sibi tantum, quantum alicui filiorũ dat, cui plus dat. Tu potes dicere,q̃ virile sibi assumat partẽ, vt arg.§.eod.§.diaconissam verò. Sed an filij possũt compellere patrem viuẽtem,vt distribuat? Videtur q̃ non,vt ar.j.proxi. respons.& §.vt liceat matri, & auiæ.§. quia verò ex cõsensu.& C.de don. inter virum, & vxor. l. res.puto tamẽ,vt saltem subueniatur filiis, quantùm ad alimenta,nõ vt partem habeant, nisi eo naturaliter mortuo. Vel si velis dicere, quòd petatur statim post ingressum hæc portio, est arg. quòd dicitur, q̃ ingressus pro mortuo reputatur,vt C.de Episc. & cleric.l.Deo nobis.in fin.ij. respons.& §.vt nulli iud. §.si verò prędictum tempus.Accur.

Ingressus monasterium pro mortuo habetur.

b ¶ Connumerata.§ facit ff. de col. bono. l.j.§. portiones.
c ¶ Siue sponsus.§ si p verba de futuro dedit arrhas.
d ¶ Concedenda.§ id est,remittẽda.& cõcor. C.eod.l.fin. in princ.
e ¶ Citra.§ Sed olim necessarium erat, vt §. de supe §.per occasionem.
f ¶ Schema.§ id est, cucullã,vt dicũt, vel figuram,siue formam secundùm alios. sed in topicis Aristotelis exponitur p ornatu verborum, & sententiarum.Accur.
g ¶ Mulieris placitũ.§ fingitur verè mortuus, vt hic,& C.eod.l. fi.j. & ij. respons. & sic tantùm valet fictio, quantum veritas,vt C. de iis, qui veniam ætat.impe.l.j.& ij. & C.de cast. pecu.l.j.& fi.lib.xij. Item facit §. vt lice.mat.& auiæ. §. quia verò lex.

Fictio tantum valet, quantũ veritas.

h ¶ Cedere.§ tempore separationis.
i ¶ Parentibus filios.§ nũquid hoc casu hoc vocabulo obligatur filiusfamilias? videtur quòd nõ, vt ff. de pol.l.fi quis. §. voto. quę est contra:sed hoc ẽ speciale,vel illud in dando intellige.
k ¶ Sectantes.§ scilicet priùs, sed postea relinquentes,vt subiicit, scilicet secularem vitam.
l ¶ Ingratos.§ ob hoc q̃ intrauit monasterium

diuidere filios, ita tamẽ, vt nulli filiorum suorũ minuat legitimam partem,quam verò non dederit filijs partem, monasterio cõpetat. Si lucro omnem substantiam inter filios diuidere voluerit, propria sua persona k filijs connumerata l, vnam sibi partẽ omnibus modis retineat,quæ debeat iuri monasterij cõpetere. Si verò in monasterio degens moriatur ante,quã inter filios suos proprias distribuat res, legitimã partem filij pcipiant, reliqua verò substantiæ pars monasterio competat.

¶ *Spõsus monasterium intrans recipit arrhas,quas dedit,si matrimonium non contraheret,& mulier, quas accepit,restituit simplices, non autem duplicatas. Angelus.*

¶ Sponsalibus quoq; secundũ leges factis inter aliquos,siue m spõsus monasterium ingrediat, recipiat,quæ pro sponsalib. arrharum nomine sunt data, siue sponsa monasticam vitã elegerit, illa solum modo reddat, quæ similiter arrharum nomine accepit, pœna vtriq; parti concedẽda d. ¶ Si verò,cõstante adhuc matrimonio, aut vir solus, aut vxor sola intrauerit monasterium, soluatur matrimoniũ, & citra n repudium, postquàm tamen persona pergens ad monasteriũ schema o perceperit, & si quidem vir elegerit monasticam vitã, restituat prius mulieri dotẽ, & si quid aliud ab ea receperit,& super hoc ex nuptiali donatione tã tã partẽ, q̃ta ex morte viri cõpetebat mulieri secundũ pactũ dotalibus instrumẽtis insertũ. ¶ Si vero mulier fuerit monasterium ingressa, simili modo retineat vir nuptialẽ donationẽ,& casum dotis ex morte mulieris placitũ p, reliquũ verò dotis mulieri restituipcipimus, & si q̃d aliud ex reb. † mulieris apud eũ inueniat. Ambobus aũt monasticam vitã eligentibus,iubemus vacantibus dotalibus placitis,virum retinere donationem antenuptialem,& mulierem ppriam accipere dotem, & quicq̃d aliud vero dedisse probet, vt vnusq; sq; citra damnum suis fruatur rebus:nisi forte sponsus sponsæ,aut sponsa sponso, aut maritus uxori,aut vxor marito aliquid donare, aut cedere q voluerit: qm

neque ex pactis nuptialibus viro, aut mulieri lucrari aliq̃d cõcedit.

¶ *Raptores monialium, & similium participes capitali pœna,& bonorum amissione plectuntur,bonis raptoris, & aliorũ criminis participũ applicãdis ecclesiæ,annali prescriptione contra ecclesiam currẽte. Bart.*

¶ Nullam verò licentiam damus aut parentib.filios r, aut filijs parentes secularem vitã sectãtes s & relinquentes, velut ingratos à sua excludere hæreditate, monasterium, aut monasticam vitam subsecutos. Interdicimus autem parentibus filios suos monasticã vitam eligentes, ex venerabilib. monasterijs abstrahere.

¶ *Monachus, qui monasterium reliquit, militiæ honore spoliatus, in aliud per Episcopum detruditur monasterium, & quod post eius ingressum quæsiuit, monasterio applicatur. Angelus.*

¶ Si monachus † reliquerit suũ monasteriũ, & in aliud ingrediatur, quascunque res tẽpore, quo monasterium dereliquerit, habere videbitur, proprio monasterio in qđ ab initio ingressus est, eas cõpetere t iubemus. Prouidere autem sanctissimos locorum Episcopos, vt neq; monachi, neq; monachę circumeant ciuitates,sed si quod necessarium responsum habuerint,per proprios responsarios hoc agant u, in suis manentes monasteriis. ¶ Si monachus reliquerit monasterium, & ad secularem vitam migrauerit,hunc militia, p & honore, si quem habet, prius spoliatum ab Episcopo locorum, & Prouincię iudice in monasterium q mitti,& res quas posteà habuisse probatus fuerit, monasterio,in quod mittitur,cõpetere.Si uero rursus reliquerit monasterium, tunc eum iudex Prouinciæ, in qua inuentus fuerit, teneat, & subdito sibi officio commoneat.

¶ *Raptores monialium, & similium participes capitali pœna, & bonorũ amissione plectunt:bonis raptoris,et aliorũ criminis participũ applicandis ecclesiæ,annali præscriptione contra ecclesiã currente. Bart.*

¶ Si quis rapuerit, aut solicitauerit, aut corruperit ascetriam, aut diaconissam, aut monastriã, aut quamlibet aliam fœminã, uenerabilẽ habitũ habentẽ, huius res ex talis sceleris participio iubemus uenerabili loco,in quo talis fœmina habitat,per locorũ Sanctissimos Episcopos,& œconomos eorum, necnõ & cuiuslibet Prouinciæ iudices, & eorum officia uindicari. Eos autem, qui talia deliquerint, & participes

Vide Alcia. resp. j.

m ¶ Competere.§ hoc idem habes §.de mo.§.si quis autem. & §. si verò relinquens. sed quid,de rebus postea quæsitis? Respõ.secus est, vt j.eo. §.si monachus.
n ¶ Responsum.§ i. necessitatẽ,vt alicui responsum deat aliqua causa. Acc.
o ¶ Agant.§ sed quam causam habent, cùm nihil habeant? Respõd. ex factis præcedentibus,siue contractibus, p quibus velipsi,vel Abbates conueniuntur, licet per alios respondeant, vt §. apud quos opor. Epis.& mo. §. præterea. col. vj. fa.§.de mo.§. si verò relinquens.
p ¶ Militia.§ quam in sæculo adeptus est.
q ¶ Monasteriũ.§ Duo contraria sunt §.eo.§.sed neq;. & §. eodem. §. fi seruus. Prima dicit in distinctè curię.Secũda indistinctè dño. sed hãc in liberis,illum §. sed neq; curialium. in seruo in el lige, & sic nihil contradici.. Vel specialem sol. da illi §.sed neq;. vt ille fm istius distinctionem intelligitur, vt ibi dixi.
r ¶ Et participes.§ huic §.cõc.§.quomodo opor. Epi.§.quãta.& C. eo.l.si quis non dicã. & l.rapto res. & C. de rapto.virgi. l.j. & §.de rap. mu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

† castius.

a ¶ Habuerit. § antequā esset monacha, alias essent spurii. Accu.
b ¶ Partem. § de bonis diaconissæ matris.
c ¶ Assignare. § currit ergo annalis præscriptio ecclesiæ in hæreditatis petitione, vel cond. ex l. sicut & in simili casu, vt §. vt cùm de app. cogn. §. si quis de prædictis. fd regulariter currit præscript. xl. ann. vt s. de eccl. titu. §. pro temporalibus. q̃ est contra. sed hic sunt specialia.
d ¶ Necnon & prostatibus. id est, quasi prostituentibus seipsos, nec curant de sua fama, sicut nec meretrices. Aé.
e ¶ Monachi. Nota reprobari, si qs alterius veste in eius cõtẽptum vtatur, vt hic, & C. de epi. aud. l. minimè. adeò vt iniuriarum teneatur, vt instit. de iniu. §. j. & capitaliter punitur, vt hic dicitur.
f ¶ Defensoribus. § reeorum sceleris fuerint, capitale periculum sustinere: talem verò mulierem, vbicunq; est, cum propriis rebus in monasterio recondi, in quo cautiùs † custodiri possit, vt non rursus in eodem crimine reperiatur. Si verò diaconissa fuerit, & filios habuerit a legitimos, legitimam partemb dari filiis. Si autem intra vnum annum, postquàm cognoscitur tale facinus commisisse, tales res iuri venerabilium domorum non vindicentur, iubemus omnibus modis Comitẽ priuatarum fisco nostro has assignare c: locorum iudice qui neglexerit easdem res vindicare, cingulo priuando, & mulctã quinque librarum auri à Comite priuatarum exigendo. ¶ Omnibus itaque generaliter in seculari vita conuersantibus, & maximè theatralia exercentibus† viris, ac mulieribus, necnon & prostantibus d † interdicimus, vti schemate † monachie, aut monastriæ, aut ascetriæ, aut cuiuscunq; personæ huiusmodi imitari schema: scientibus vniuersis præsumentibus aut vti tali schemate, aut imitari, aut illudere in quacunque ecclesiastica disciplina, quia & corporalia supplicia sustinebunt, & exilio tradentur: prouidentibus huic rei non solùm locorum Episcopis, & qui sub eis sunt clericis, sed etiam militaribus, ciuilibusq; iudicibus, & quæ sub eis sunt officiis, & locorum Defensoribusf. ¶ Pœnas autẽ præsenti legi insertas, quæ etiam ex prioribus legib. sunt notæ, nõ solùm in futuris, sed etiam in præcedentibus g casibus, seu relictis valere, & omnibus modis vindicari † sancimush, per præsentẽ enim legem nuper dispositas, videlicet, pœnas in solis futuris tẽporibus seruari iubemus. Tua igitur gloria, quæ per præsentem legem in perpetuum valituram nostra sanxit tranquillitas, per omnia custodiri prouideat. Dat. Kal. Constantinop. Iustiniano P. P. Aug. Basilio V. C. Coss.
Κεφάλαιον πρώτον πάσχα πεντεκαιδέκατον.

Veste alterius in eius cõtẽptum vtens punitur.

† His, qui in fœnam pdeùt. Hal.

pere semp, quidẽtibus.
g ¶ Etiam præcedentibus. § aliàs in præsentibus, &c.
h ¶ Sancimus. § hic dicit, q̃ pœnæ, quæ ante legem istam fuerunt imposítæ circa casus huius constitutionis, valent etiam ante hanc legẽ: sed quæ impositæ per hanc sunt, non valent, nisi in futuro, vt C. de legib. & constit. l. leges.

† Concerem. cũ glo. extra de vi. & honcleric. vbi tenor huius tex. recitatur.

† Indictis.

NOVELLARVM CONSTITVTIONVM

DN. Iustiniani perpetuo A. quæ in superioribus nouem collationibus varijs locis desiderantur.

COLLATIO DECIMA.

† Extat epistola Gregorii li. 4. c. 59. epistolarũ ad Ioan. Episcopũ prima Iustinianę, qua mittit ei pallium: eius ordinationi consentit, facta ab Episcopis illi⁹ Æ uicię, & quã coepiscopi ad Papã retulerant, accedente quo qs Imperatoris voluntate, deinde vices apostolicę sedis eum agere iterata innouatione decreuit. Itẽ alia epistola eiusdẽ ad Ioan. Episcopũ prima Iustinianę.
a Quã nunc Transsyluanam uocant: eã adscribit Lazius libro 12.
b Eã describit Lazius li. 12. fo. 1090.
c Mysia prima siue superior, nũc Semia dicitur: quo cum in Dacica diœcesi sit sub P. Præto. Illyrici, hic Mysia prima legendum uidet, cũ Mysia secũda, qua hodie Bulgaria dicit, in Thraciã diœcesi sit sub P. Prætor. Orientia.

† μητροπόλεως a Iustiniano reparatæ, & munitæ memi-nit Procopius lib. 4. de ædificii. Insd Macedonia salutaris q̃ partim Macedonia partim Dacia adscribitẽ: vt est in notitia imperii Oriẽtalis Basilavquondã Iustiniano Imperãte episcopalis ut & hodie Ioan. Auẽtinus & posteum Lazius li. 13. cõmẽ. in Rhoetia. 2.
e Pannonia superior olim, nũc Austria. Pannonia inferior, Vngaria dicitur. f Nũc uaria dicitur sup Danutio, q̃ sic forte olim Bacensis dicebatur.
g Forma, vide legendũ Sirmiũ nã in actu Cõcilii Aquileiensis habiti sub Graciano imperatore † Episcop⁹ dixit: Caput Illyrici nõ nisi ciuitas est Sirmiensis. ego igitur Episcopus illius ciuitatis sũ. eũ qui nõ cõfitet, &c. anathema dico. De hac uero metropoli Pannoniæ latiss. tractat Lazius li. 12. cõmen. ordinis. Rei. Ro.

Nouella ordine xj. Περὶ τοῦ τὸ βιμινάκιον γενομένης τῆς Ῥωμαίοις πόλεως, τῆς ἴδιον ἀρχιεπισκοπεύσης, μὴ μὲν τοῦ Θεσσαλονίκης. *ut in Scrimgeriana editione notatur: quam in uetusto libro manu scripto sic reperi Latine redditam.*

De priuilegiis Archiepiscopi Iustinianæ primæ, † & sede P. P. Illyrico in Pannoniam secundam, id est, Iustinianã primam transferenda.

¶ *Imp. Iustinianus A.* † *Archiepiscopo Iustinianæ primæ.*

MVLTIS, & varijs modis nostram patriam augere cupientes, in qua primò DEVS præstitit nobis ad hunc mundum, quem ipse condidit, venire, & circa sacerdotalem censuram volumus eam maximis incrementis ampliare, vt primæ Iustinianæ patriæ nostræ propter hoc sacrosanctus Antistes non solùm metropolitanus, sed etiã Archiepiscopus fiat: & cæteræ prouinciæ sub eius sint auctoritate, id est, tam ipsa mediterranea Dacia a, quàm Dacia Ripensis b: nec non Mysia c secunda, & Dardania, & Prævalitana prouincia, & secunda Macedonia d, & pars secundæ etiam Pannoniæ e, quæ in Baccensi f est ciuitate. Cùm enim in antiquis temporibus firma g præfectura fuerit constituta, ibique omne fuerit Illyrici fastigiũ, tam in ciuilibus, quàm in Episcopalibus causis: posteà autem Attiliani temporibus eiusdem locis deuastatis Apennius Præfectus prætorio de Fermatana ciuitate in Thessalonicam profugus venerat, tunc ipsam præfecturam & sacerdotalis honor secutus est, & Thessalonicensis êt Episcopus, non sua auctoritate, sed sub vmbra præfecturæ meruit aliquam prærogatiuam. ¶ Cum igitur in præsenti, Deo auctore, ita nostra Respub. aucta est, vt vtraque ripa Danubij iam nostris ciuitatis frequentare tur, & limina nunquam recidua, & literata q̃ trans Danubium sunt, nostræ dubium iterum ditioni subiecta sint, necessarium duximus ipsam gloriosissimam præfecturam in Pannonia in nostra fœlicissima patria collocare, cum nihil quidem magni distet à Dacia mediterranea, secunda Pannonia. Et quia homines semper bellicis fudoribus inhærentes, non erat vtile Reipub. ad primam Macedoniam, post tot spatia, tantàsque etiam difficultates venire idoneè, necessarium nobis visum est ipsam præfecturam ad superiores partes trahere, vt iuxta eam prouinciæ constitutæ facilius sentiant illius medicinam. Et ideo tua Beatitudo, & oẽs præfatæ primæ Iustinianæ sacrosanctæ Antistẽs archiepiscopi habeant prærogatiuam, & omnem licentiam suam auctoritatem eis impertiri, & eos ordinare, & in omnibus suprà scriptis prouincijs primum habere primam dignitatem, summum sacerdotium, summum fastigium ascẽdere: & re solum archiepiscopum habeãt, nulla communione ad eum Thessalonicensi Episcopo seruanda: sed tam ipse, & oẽs primæ Iustinianæ Antistites, siue eius iudices, & discceptatores, quicquid oriatur inter eos discrimen, ipsi hoc dirimant, & finem eis imponant, & eos ordinent: & nec ad alium quendam eatur, sed suum agnoscant Archiepiscopũ omnes prædictæ prouinciæ, & eius sentiant creationem, & vel per se, vel suã auctoritatem, uel clericos mittẽdos habeat omnem potestatem, omnemq; sacerdotalem censurã, & curationis licentiã. Sed & in Aquis, quæ est prouinciæ Daciæ Ripensis, ordinari volumus à tua sanctitate Episcopum, ut non in posterũ sub Meridiano † Thraciæ oppido Episcopũ sit cõstituta, sed Meridianus quidem maneat in medio, nulla cõmunione cum Aquis seruanda: Aquensis autẽ Episcopus habeat præfatam ciuitatẽ, & omnia eius castella, & territoria, & ecclesias, ui possit iam eorum scelus ex ea ciuitate, & terra repellere, & in orthodoxam fidẽ transformare. Vt igitur sciat Beatitudo tua nostri numinis dispositionem, ideo præsentem legem ad tuam uenerabilẽ sedem trãsmisimus, ut in perpetuum tale beneficium habeat patrię nostræ ecclesia in Dei omnipotẽtis gloriam, & nostri numinis sempiternã recordationem. Quando autem tuæ recordationis sedis gubernatorem ab hac luce decedere contigerit. P. P. Archiepiscoporũ eius à uenerabili suo auxilio Metropolitanos ordinari sancimus quemadmodum decet Archiepiscopum omnibus honoratum ecclesiis pro uehi, nulla penitus Thessalonicensi Episcopo nec ad hoc cõmunione seruanda. Beatitudo igitur tua, quæ nostra sanxerit æternitas, modis omnibus ad effectum perducere non differat.

Ex Procopio de patria Iustiniani.

PRocopius. Περὶ τῶν Ἰουστινιανῆ κτισμάτων λόγῳ τετάρτῳ, in quo de ædificiis à Iustiniano in Europa positis, & maximè circa Istrũ fluuium, disserit, ait hoc Iustiniano fuisse factu necessariũ propter Hunnos Gothos, Tauromatas, siue in Taurica habitãtes, & Scythia, & Sclauonia, & Sauromatas, & si quod est aliud ferũ hominũ genus. Deinde ait operæ pretiũ esse à Iustiniani patria incipere. Verba autẽ Procopij ad hanc rem facientia ita transtulit Ioannes Lãguis interpres Nicephori ad finẽ 17. libri eiusdẽ Nicephori. Apud Dardanos Europęos, qui Epidamni fines acollunt, regio Tauresia dicta fuit, Iustiniani (qui orbem terræ exornauit) patria. Ie cum eum breui muro circumdedit, in quadranguli formam structura redacta, atque in angulo quoque turri una excitata, τετραπυργίᾳ, hoc est quatuor turres habentẽ effecit: & ita nominari curauit. Adhanc, urbem præclarissimam cõdidit, quã Iustinianam primam uocauit, nutricia hæc præmatrici suæ tribuens. ibi uerò & aquæductum, ut ciuitas lymphis affatim abũdaret, fieri fecit. Addidit alia ĩsuper egregia opera, Deiẽpla plurima, Domicilia principũ uirorũ magnifica, porticus amplas, iudicum curias pulchras, fontes, plateas, uicos, balnea, rerum uenalium fora. Vrbs ipsa ingens, & populosa, & tractus eius totius metropolis, ut quæ Illyrici uniuersi Archiepiscopum sit sortita, cuique oppida eius gentis reliqua omnia pro magnitudine sua debitum exhibuerint honorẽ. Et auxit illa Imperatori ei gloriam, quæ alumno tanto celebretur. Atque ipse ambitione, & liberalitate quadam illi, qui eam edificiis ita excoluerit, gratiam referre contendit. Erat præterea in Dardania oppidum uetus Vlpianum nomine. Huius mœnia, quòd nulli usui essent, demolitus, ad eam, qua nunc id spectatur, pulchritudinem perduxit. Vrbem hanc, secundam Iustinianam appellauit. Non longè ab hac urbem quoque aliam, quæ nulla antea fuerat, condidit, quã de auunculi nomine Iustinopolin uocauit. Nicephorus li. 17. c. 28. ad finem, sic descripsit patriã Iustiniani Achrido. Porro (inquit) Achrido urbs est in excelso tumulo constructa prope lacum maximum, qui Lychnedus nominatur. Antiquitus autem Dassarites uocatus est in eo maxima uis piscium capitur. Drinus uerò fluuius se in de quoque prouoluit, septentrionem uersus fluens. Ex cultioribus enim, quæ ad Deabolim sunt, partibus manans, & quem diximus lacum, secans, & quasi Alpheus quidam pelagus scindens, atque ad Arethusam fontem sensim marinis aquis innatando contendens, circa Boreale latus inde profluit, & ad paludis finem eis quæ ab incolis Strudæ dicuntur, inuentis, eisque ipsis sibi coniũctis, maximis euadit fluuius. Deinde se ad occidentem inclinans, in Orinum se effundit, circa castellum Helissum nomine, quod totius Bulgariæ antiquitus metropolis fuit. In eo etiam olim sedes regia Bulgarorum constituta fuerat. Verum hæc hactenus. Agathias uero li. 5. de bello Gotthorum pag. 507. ait patriam Iustiniani fuisse uetustã sedem Illyrici, eam Boderinam uetusto nomine, postea Iustinianam dictam: ex ea ortum Iustinianum, ei nomen suum indidisse.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CONSTITVTIO XIII.

De plebeiis † Prætoribus.

† Scrim. τῶν ῥαιτόρων τῆς δήμου ἢ τῶν νυκτεπάρχων.

¶ *Imp. Iustinianus A. Constantinopolitanis.*

Larissimorum vigiliæ Præfectorum nomeu, cùm & dignitate plenũ, & veteribus Romanis notissimum exstiterit, haud scimus quomodo ad diuersam appellationem simul & ordinem trãsierit. Quos enim patria nostra lingua Præfectos vigilum vocauit, quodãmodo illis imperium in eos iniungens, qui vigilias agerent, & nihil in exploratum relinquerent, eos Græcorum lingua (nescimus vnde) noctium Præfectos nuncupauit, quasi necessarium sit, sole quidem (vt licet coniicere) occidente magistratum exsurgere: rursum verò orienti eo, quieti † se tradere. Quid enim caussæ fuit, quamobrem noctium nomen apposuit? Si enim propterea hanc appellationem obtinet, quia solus hic Magistratus eorum curam habet, quæ per noctem perperam admittuntur, & quia noctu per vrbem oberrat: atq; idem hoc facere cernimus & præfecturam vrbicariam: vt nihil obstare possit, cur non (quantum ad hanc appellationem) hunc etiam Magistratum hoc nomine vocemus. Si autem officia diuidi possunt, vt gloriosissimus quidem almæ huius vrbis Præfectus interdiu Magistratum gerat, illi autẽ noctu, vehementer à vero aberrarunt, quicunque nominis rectitudinem corruperunt. Inde, cũ ea appellatio adeò caliginosa, tenebricosa. & eiusdẽ cũ nocte nominis sit, meritò hanc omnes refugiunt, & cùm eliguntur, pœnam inferri arbitrantur, neque imperialibus dignam esse codicillis rentur. Nos igitur re ipsa, vti se, habet, altiùs perspecta, hunc Magistratum, sumpto ab appellatione principio, deintegrò resuscitandum, exornandumque existimauimus, vt nemo deinceps noctium præfectus nuncupetur. curabunt enim quæcunque vel interdiu, vel noctu iniustè perpetrantur. Quoniam verò Prætoris nomen veteribus Romanis mirũ in modũ placuit. propterea putauimus & eos qui tuendæ quieti & disciplinæ publicæ præsint, quique inter populares ortã pertutbationem cohibere valeant, ita nominandos esse. Et quemadmodũ ex senatorio ordine alij sunt Prætores, qui libertatibus, alij qui tutelis, & id genus aliis præsident: ita sint & hi plebeiæ rectitudinis Prætores: ac nostra quidem lingua Prætores plebis appellentur, Græca autem hac & communi prætores † Quomodo autem Prætoris nomen se habeat, quomodo nõ lõgè absit à consulatu, quomodo proximum secundùm leges locũ obtineat, clarum faciunt ipsæ leges, quæ & consulatui Prætores adiunxerunt, & secundum illis post leges ordinem attribuunt. Et quemadmodum olim Consules quem in amplissimo ordine principatum tenebant, Tribuni autem plebis plebem moderabantur: ita sanè & tunc ex senatoriis quidem viris Prætores omnia prædicta obeant: Prætores autem plebeii nutantem quodammodo inter populares quietem, ac disciplinam in se recipiant illorum vndique cõmodis prospicientes. Nouimos † omnino, in quanta olim hic Magistratus veneratione fuerit, quàmque splendidè in vetere Roma administratus, sit non solùm in temporibus, quibus Imperatore Si Rempublicam tenuerũt, sed etiam multò remotioribus. sed neque ampla hæc vrbs, cùm eum Magistratum suscepisset, contemptim habuit. Inde plerosque comperimus superiore ætate post magnos Magistratus gestos, vtpote qui circa imperatoriam sunt Maiestatem, non de dignatos fuisse ad hanc denuo functionem accedere. Paulatim verò ita res abiecta, & vilis visa est, vt neque per nostros conferretur codicillos, sed penes gloriosiss. huius almæ vrbis Præfectos resideret, vt plerunque vnus aliquis ex illorum cohorte id officium susciperet, tractarètque omnium improbissimè. quãquam † si quis vetustatem eius per notas & cõiecturas spectet, facilè ipsam, qualis anteà fuerit, ex his, quæ adhuc hodie supersunt, perdiscat. habet enim & proprium iudicium, & cohortem, & commentarienses, omnia denique alia, quæ propemodum ipsi præfecturæ vrbicariæ deputata sunt à legibus. Quoniã igitur nos omnia, quæ antè sunt facta, peruestigantes, veterem illam grauitatem, reique ipsi insitam venustatem in pulchriorem ordinem reducere studemus, ne tam crebra ab ipsis admittantur furta, societatesque cum furibus ineantur, & inconcinnæ, cuanidęqs, & nullus reputationis sententiæ † procedant, propterea putauimus ea, quæ ipsos concernũt, certis describenda esse finibus. Cogitauimus enim, quòd si ob causas pecuniarias, in quibus non de maximis rebus versatur periculum, sed tãtùm de pecuniis, summi Magistratus ius dicunt, sæpenumerò etiam alij adduntur iudices, & plus mille curis inuoluimur, ne res sine caussæ dictione procedant: quomodo indecorum sit, omnem nos prouidentiam eo conferre, vt iudices damnatis periculũ vitæ irrogantes, hi eligantur, qui pro dignitate in aliqua reputatione sint, ne temerè vita hominis pereat, qui semel quidem nascitur, amissam autem vitam recipere nequit? Principio igitur sancimus, ne quis omnino ad prædictum Magistratum accedat antequam à nobis eius administrationis codicillum perceperit, neque vlla ẽt ratione ad eam functionem sine imperatoris codicillis progredi audeat, sed Imperatoris sententiam exspectet in scriptis promulgandam. Nemini enim prædictam administrationem trademus, nisi qui eam suscipiunt, hi de numero sint magnificentiss. † illustriũ, aut spectabilium Comitum, aut sublimissimi tribunalis clarissimorum Tribunorum prætorianorum, & notariorum, aut qui alioqui officiorum in Prouinciis administrationem habuerunt, & idonei, nostroque testimonio digni visi sunt, quò magis prædicta grauitate, & honore insigniti ius diligenter reddant, præsertim quia de vita certamen est. Consueuerunt enim vt plurimùm de perpetratis cædibus, de adulterijs, de aggressuris, de rapinis, & id genus aliis iudicare. Vnde oportet eum, qui tam magnis criminibus præsidet, virum esse ex omni parte grauitatis plenum, irreprehensibilem, & tanta audientia dignum: sed & adsessorem, qui vnus aliquis de probatis sit, neque enim ipsos absque sufficiente relinquemus solatio, sed ad decem vsque auri liberas singulis annis annonarum ipsis titulo dabimus, vt his contenti, nullam tolerent rapinã, aut qd perniciem inferat. Sed & ne omnino largitiones fiant, aurumve vlli erogetur, vt aliquot retro temporibus factum est. in pari enim crimine hærebit & qui pro obtinendo officio alicui dedit, & qui post susceptum officium ab aliquo accipere sustinet, quemadmodum iureiurando ab ipsis dando declarabitur. Habemus etiam comperta, quòd improbi admodum ex cohorte homines illi sint in ministerio, nempe conscij latronum, veneficiarii, crumenisecæ, & reliqua multitudo, quorum vnumquenq; satius est puniri, quàm ad istũ modum viuere. hoc enim hominũ genus, cui cum latronibus intercedit notitia, eiusmodi est, vt nihil boni peragat, sed in hoc tantùm fures cognoscunt, vt sibi suisque iudicibus aliquid venentur lucri. Quæ omnia conuenit, vt hi, qui iam inde à nobis præturam plebs ineunt, oderint, & auersentur. sed & puris vtantur manibus, a cõmunia, quæ ad ipsos referũtur, siue de furto, siue alijs delictis, iusta animaduersione persequantur, & vrbem veluti bestiis furta exercentibus perpurgent. industrios prætereà homines ad hæc ministros assumant, & ea moderatione aduersus cohortẽ suam vtantur, vt ab ipsis tanquam iudices metuãtur, & omnia agant cum summa animi intentione, ac beniuolentia. Nam si rectè se gerere, nostroque de ipsis iudicio respondere uoluerint, neq; tam multi erunt, qui furẽtur, & res ablatæ citiùs inuenientur, & pauciores delinquent, reuerti Magistratũ, quam nemo pecuniis redimere possit, aut corrũpere. Sed & de criminibus cognoscẽt, quamuis atrocissima fint. component etiam populares motus, ita celebri huic, & regiæ vrbi præsidentes, quasi qui nobis ipsis in hoc ministrent, & summo à nobis honore dignati (quatenus minores Magistratus solent à maioribus) curas nobis alleuient, nihil instituentes facere, quod bono viro, & imperiali testimonio dignũ nõ sit. Ac si quãdo vsu veniat, vt aliquod incendiũ † (quod abominamur) in vrbe exoriatur, oportet & ipsos adesse, & suum facere officiũ, atq; eos qui furantur, in fœliciumq; bona subripiunt, arcere, & (quantũ in ipsis est) conseruare res suas illis, qui ipsa vi ignis perurgentur. nam si industriè hunc Magistratum gesserint, maior illos thronos excipiet, & in præstantiore Magistratu erunt. Est enim multò † præstabilius cum honestate viuere, quàm illa contempta, vndiq; manus, & rõnes conquirere, per quas impiè agas, & insuper agere, propterea q natura ita comparatũ est, vt nihil eorum, quæ isto modo accumulatur, perduret, sed malè collecta statim dispereant. Vt igitur subditis nostris prodesse mus, putauimus vndiq; honoribus auctos viros in medium producere, vt subditi illorum sentiant virtutem Habebunt verò spectabiles Prætores plebis etiam adsessorẽ nostro (vt diximus de ipsis iudicio dignũ. Erant etiam eis ad damnũ viginti vsque milites, & triginta matricularij, quos hoc tempore constituimus in hoc, vt illorũ iussionibus seruiant, & (ũ opus sit) flagitiosè viuentes contineãt, ac vniuersum ciuitatis statũ ad competentẽ formam redigant. Scire autem eos pro certo oportet, quòd si corruptos se conseruauerint, & à Deo auxiliũ habebunt, neq; beneuolentia nostra frustrabuntur, & Magistratus in longiora illis tempora prorogabitur. quis enim vellet eum qui pulchrè, & rectè se gereret, temerè mutare? Sed & si ex foro clarissimi huius almæ vrbis Præfecti transmittatur aliquis, vt suppliciũ sustineat, exactè prius, vel vno aliquo ex iis, qui eum addu cunt, interrogato, vel etiã ab ipso gloriosissimo Præfecto caussam requirant, ac perdiscant, quamobrem hominẽ de medio tollant, vel membrũ illi abscindãt. & si hoc perspexerint, vt pensiculatè sententiã transmissam proferant, quæ vel vitam, vel membrũ adimat. Quemadmodum autem spectabiles Prætores plebis id genus muneribus honorauimus, dignãtes ipsos & codicillis ex nostra manu procedentibus, & annona, & tam ampla appellatione, & cæteris, quæ antè dicta sunt: ita & ab ipsius exigimus, vt nobis vicissim integritate, & in omnibus rebus vigilantiam reddant, & omnia æquabiii, iustàque ratione, & incõtaminata manu peragant. Nam si quid ipsi delinquere, uel etiã furari, aut furres tolerare, & non omnibus persequi modis, neq; morte quidem dignos extremo afficere supplicio: qui uerò mediocriter peccauerint, ubicunque nos iusserimus, ampla hac urbe expellere uidebuntur: sciant non tantùm se pro hisce Deo rationẽ reddituros, sed etiã nobis futuròsque obnoxios tam præstando damno, quod exinde subditis irrogatur, quàm indignationi nostræ: & ut citius cum infamia Magistratu depellantur, ea nobis de caussa & labores subeuntibus, & magnos sumptus substinentibus, ne cui subditorũ nostrorum inferatur calumnia, aut bonorũ, & uitæ perditio, & quæcunq; eiusdem generis sunt, sed omnia competenti decidantur iudicio.

Cognoscentes igitur vos per hoc sacrum Edictum, ac legem, hanc nostram voluntatem, & quod nihil eorum prætermittimus, quæ vobis pro futura sunt, vota pro nostro nuncupate imperio, sic veltri curam gerente, sic vindicante, q̃ singulis aduersa accidunt sic paternam per omnia vobis prouidentiam conseruante. Proponatur Constantinopoli ciuibus nostris. D. xvj. kalen. Octob. CP. DN. Bilis. V.C.

CONTIVTIO XXI.

De Armeniis, vt & ipsi per omnia Romanas sequantur leges.

¶ *Imp. Iustinianus A. Acatio magnificẽtissi. pconsuli Armenię.*

Hãc cõstitutionẽ antiqua editio non habebat. τῶν ἐς Ῥωμαίων ἐνομοθεσίαν.

Vpientes vt Armeniorum Prouincia perfecte bonis regatur legibus, neque in vllo à reliqua differat Republica, prioribus sublatis nominibus, Romanis eã Magistratibus adornauimus: vt Romano vterentur habitu adsuefecimus: vt denique aliæ apud ipsos leges non essent, quam † quas Romanas nominant, constituimus. Proinde scripta etiam lege illud, quod perperam apud eos delinquitur, corrigendum putauimus, ne scilicet more Barbarico parentum, & fratrum, & reliqui generis successiones ad viros pertineant, ad mulieres non item, neve hæ absque dote in domum mariti commigrent, aut ab iis, quibus cum consuetudinem habituræ sunt, redimantur, id quod multo etiam magis barbaricè in hunc vsque diem moribus apud ipsos comprobatam est, non ipsis tãtum ista ferino more opinantibus, sed & aliis gentibus naturam, sexum quæ fœmineum contumelia afficientibus, quasi non & ipse a Deo creatus sit, aut generationi aliquid conferat, sed quasi abiectus, & ignominiosus extra omnem dignationem, hac honorem haberi debeat. Sancimus igitur per hanc sacram legem, vt & apud Armenios occasione successionis fœminarum eadem obtineant, quæ & apud nos, neque vlla sit inter marem, & fœminam differentia, sed qua quidem forma inter nostros constitutum est, vt parentibus, hoc est patri, matri, auo, auiæ, remotioribusque, item posteris, hoc est filio, filiæ succedant, & vicissim ipsis quoque succedatur, ita & apud ipsos sit, neque Armenicæ leges a Romanis differant. Nam si de nostra sunt Republica, si seruiunt ex æquo nobis, cum cæteris gentibus, si omnibus nostris perfruuntur, nunquid solæ apud ipsos fœminę a nobis introducta expellentur æquabilitate? Sed in pari apud omnes obseruatione sint leges nostræ, siue quas ex veterum libris collegimus, & in nostris Institutionibus, & Digestis ordinauimus, siue quæ ex imperatoria sanctione tam priorum Principum, quam nostra, subscriptæ † sunt.

† κἀκ τῶν ἐκφερομένων. al. ἐκ τῶν ἐκφερομένων.

Qua propter omnia hæc ex initiis præsentis quartædecimæ indictionis, & ipsius, qua hanc conscribimus legem, sumpto principio, in omne æuum valere sancimus. Vetera enim curiosius perquirere, & ad præterita iam tempora recurrere, confusionis potius, quã legislationis est. Sed (vt diximus) iam inde a temporibus præsentis quartædecimę indictionis, & ipsius in omne reliquum tempus, ipsæ quidem successiones similes sunto iis, quæ quacunque ex causa ad successionem pertinent, æqualiter tam inter mulieres, quam etiam viros decætero obseruandis. Quod vero iam ante existitit, ad vniuersum in priore forma manere sinimus, siue in iis † factum est prædiis, quæ princeps olim generis familiæ suæ adscripsit, siue in aliis, nullam habentibus communionem fœmineis personis in his prædis, † quæ insulsè genearchia, hoc est a Principe olim generis familiæ suæ adscripta laudant, aut successionibus, quæ vsque ad decimamtertiam indictionem & ipsam obuenerunt: sed a prædicto tempore, hoc est a decimaquarta indictione, valere ea, quę a nobis constituta, sancimus. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc exprimuntur legem, ea tam Magnificentia tua, quã qui post ipsam eundem Magistratum susceperuri sunt, in perpetuum obseruare studento. D. xv. Apr. CP. post Bilis. V. C. Coss.

† ἅπερ ἐστὶ συγγενεῖς ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἀρρένων τε καὶ θηλειῶν.

† ἐπὶ τοῖς ἐπὶ Διαγενεσίου γε νεαρχικοῖς χρόνοις.

CONSTITVTIO XXIIII.

De præside † Pisidiæ.

¶ *Imp. Iustinianus A. Ioanni gloriosiss. sacrorum per Orientem prætoriorum Præfecto, iterum Exconsuli & patritio.*

Vnquã sana credidimus, veteres Romanos ex paruis, adeoq; minutissimis principiis tãm amplã cõstituere Rẽpublicã, & totũ exinde terrarum orbem (pene dixerimus) sibi adiũgere, & premere, ac tueri imperio potuisse, nisi maioribus in Prouincias Magistratibus missis, plus ea redignitatis sibi comparassent simulque illis armorum iuxta, ac legum potestatem fecissent, neque non ad vtrunque accommodatos, & idoneos habuissent, quos quidem Prætores vocabant, appellatione illis ex eo indita, quod cæteris omnibus præirent, & præponerentur: permissa scilicet eis tam rei bellicæ administratione, quam legum perscriptione. Vnde & ea loca, in quibus publice Magistratus vel ius reddere, vel habitare solebant, Prætoria appellare, & vt plereque in Rempublicam leges ex viua Prætorum voce inferrentur, constituerunt. Et multi Prætores partim Siciliam, partim Sardiniam insulam, partim Hispaniam, partim terra, marique alij aliud vel imperio adiecerunt, vel texerunt. Hæc nos in animo reputantes, & vetustatem denuo maiore cum flore, & venustate quasi postliminio reducentes in Rempublicam, Romano præterea nomini dignitatem addentes, & videntes quòd duplici in asperiores Prouincias Magistratu ad hunc vsque diem destinato, neuter ad plenum sua forte contentus fuerit, sed ex ea causa per quasdam nostras Prouincias, in quibus tam ciuilis, quam militaris magistratus existit, semper inter se rixentur, semper pugnent, non quo subditis boni aliquid faciant, sed quo eos magis atterant, ere fore putauimus, si vtrunque Magistratum tam ciuilem, quam militarem in vnam formam contrahamus, imponamusque de nuo ei, qui hanc potestatem habebit, appellationem Prętoris, vt idem & militaribus copiis, quæ per Prouinciam sunt, secundum cognomentum antiquitus illis impositum præeat, & prefíciatur legibus si quidem & hoc initio Prætorum erat: proprium: & cum vtri usque officij annonas habeat, vna tantum cohorte vtatur ex centum cohortalibus (tot enim eisufficient) quæ Prætoriana cohors appellatur, & per probatorias conuenientur hinc procedentes constituatur. Ita enim dignitate plenus erit, ita latrocinia exercentibus terribilis, ita iniustis inexitabilis, si maiores cum potestate omnia conficiat. & cum lex iam pridem a nobis posita iubeat omnes omnino iudices puris vti manibus, ei obtemperat, & præstito iuramẽto, secundum hanc res gubernet, tam armis vtens, quam ciuilia secundum nostras leges ordinans. Vnde tametsi ex gloriosiss. Consulibus † aliquis ad hanc administrationem accedat, nihilominus in hoc imitatio quædam priorum eluceat, qua videlicet Prouincias fortientes Coss. consularesque viri, & non multo illis inferiores Prætores, paulatim Romanorum nomen ita auxerunt, & tam amplum effecerunt, quantum nulli vuquam alij Republicæ seu imperio concesit † Deus, id, quod veteres etiam Annalium scriptores prodiderunt. Inuenimus & olim Pisidarum gentem vni uersæ illius terræ summum tenuisse imperium, & iam nunc maiore, & vehementiore hanc Prouinciam Magistratu indigere (nam & maximi in ea pagi sunt, & multi homines, & qui, sępenumero ob ipsa publica tributa seditiones mouent) & prædatricibus illis, & sanguiniariis regionibus, quæ supra voracitatem, & quandam insatiteratem lupini capitis collocatæ sunt, & Lycocranitarum habitaculum vocantur, hunc Magistratum prefíciendum credidimus, qui iam inde ordine legitimo in eam progrediatur. Ac si hic Magistratus sub specie quadam incursionis misceatur, componantur etiam in vnam tam militaria, quam prefídalia insignia, & omnes eam militares copię sequantur, quæ in Prouincia sunt, ad hæc tota ciuilis cohors venerando iam vocabulo appelletur, & Prætoris cognomento honoretur, quis ipsum non abhorreat? quis non reuereatur, simul in vnum leges & arma coire spectans, & indidem conditione proposita, vt aut legibus obtemperet, si bono esse animo, & seruari velit, aut vel primo statim intuitu pereat, armis in proximo leges corroborantibus? Oportet igitur, vt qui hunc Magistratum suscipit (semper autem gratis eum, & absque vlla datione pecuniæ ipsi conferimus, vt & ipse per omnia sordibus abstineat, & his solis quæ ex publico soluuntur, contentus sit, id, quod etiam prima nostra lex dicit) iuste, & pure, & cum quadam asperitate humaniter se erga subditos gerat, quemadmodum in priore lege disposuimus, homicidia, adulteria, raptus virginum, omne denique maleficium Prouincia expellat, & qui in ea deliquerint, secundum nostras leges puniat, neminem præterea maleficorum reuereatur, etsi de potentioribus sit, neque his se submittat, qui nullam de se vtilitatem, at bene nefarias de se occasiones præbere possunt: sed per omnia ius ipsum tueatur, & ad nostras leges respiciat, & secundum eas iudicet, & vt subditi nostri secundum illas vitam, suaque studia instituant, afficiat. super ad Deum quoque, & nostri timorem respiciat, neque præterea quidquam omnino in animo cogitet. Item vt neque crebo ex Prouincia huc commeet, neque immodicis † literis nos interpellet, sed in omnibus prior ipse audientiam accõmodet, eaque disceptet: & memor quantam illi dignitatis magnitudinem dederimus, ita se hac re gerat, vt pro gesto Magistratu causam dicere necesse nõ habeat, scies, quòd si quis eo adito ius suum nõ consequatur, compellaturque hæc ad nos referre, pro eo deinceps certamen illi nobiscum futurum est. Quemadmodum enim iurisdictionis augmento ipsum honorauimus, ita rursus si præter intentionem, & opinionem nostram tradatur eum administratione abuti deprehenderimus, competenti ipsum animaduersione persequemur, tam Deo in hoc subseruientes, quam opem ferentes legibus, siue furta eum fecisse, siue gratia forte, aut inimicitiis seperatum, siue leges

† πλεῖ μὴν τὸ μεγαλοπρεπέστατον ἰλλουστρίου, ἢ τῶν θειοτάτων κομήτων consistorianorum ἢ τῶν λαμπροτάτων μερῶν.

† καὶ τοίνυν ἔστιν ἰδεῖν ὅσον τὸ τοῦ ἀρχαίου σύμβολον.

† καὶ χρίσεως

† Idẽ in l. 3 ff. de offic. vicar.

† κἀκεῖνο τοῦτο ἔστιν ὅτε καὶ τῶν ἀρχαίων ἐπὶ τῶν ἐκείνου χρόνων ἐπράξαμεν.

† ὅτι δὲ τῆς ἐπαρχικῆς ἐξουσίας ἐστὶν ἐπὶ τῶν ἐκείνου χρόνων ἐπράξαμεν.

† ὅτι δὲ τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως καὶ τῶν ἐπὶ τῶν ἐκείνου χρόνων ἐπράξαμεν.

† καὶ ὅτι

Universidad de Deusto
Biblioteca

nostra transgressum esse deprehenderimus. dum enim subdito † erigere iterum exigere. † & his malis, quæ vsque adhuc extiterunt, mederi volumus: & magnas opes despeximus, & ad hanc dispositionem oculos conuertere properauimus. Porro non tantum ad hæc eum prospicere oportet, quæ ante a nobis dicta sunt, sed etiam curare vt affluens rerum copia sit in vrbibus, ne quid ciues deficiat. Inspiciat etiam in ciuitatibus opera, neque in hoc se ipsos à se vinci patiatur. sed & aquarum ductus, & pontes, & muros, & itinera publica reficí studeat, neque committat, vt exactores, qui illuc commeant, in aliquo subditos nostros prægrauent. neque iusiones illas, quæ improbato more fieri solitæ, ex thronis Excellentiæ tuæ de resectione murorum, de sternendis itineribus publicis, deque aliis plus mille causis procedunt, suscipiat. Omninm enim horum causa, & si aliud præterea eius generis † nemini permittet, vt subditos nostros iuriis afficiat, neque prodibit de thronis tuis sententia, quæ tale quid dicat (iam enim hoc prohibuimus) sed solus ipse omnium curam geret. Si vero ex sacræ nostræ legis sententia pragmaticam aliquam formam dirigamus, quam forte ad tuam emit tamus præfecturã, examinabit ille prius, quæ inibi à nobis iubentur. nemini autem alij omnino copia fiet deprædandi subditos, quo magis aliquando Prouincias iterum refertas hominibus, iterum suis ciuibus efflorescentes, neque vndique huc confluentem videamus hominum multitudinem, qui propter improbitatem Præsidum in suam patriam reuerti non audeant. Ideoque sancimus ne amplius Excellẽtia tua Pisidicæ gentis Magistratus pro diuisis habeat, sed vt vnum in ea sit spectabilis Prætorio officium, quod idem & militare, & ciuile existat, quod similiter & publicarum, ciuiliumque rerum curam gerat, & militibus præeat, vt mutuo auxilio & iurisdictio ex armis vires colligat, & cohors armata condecoretur lege. Neque enim deinceps aliqua per vrbos orietur seditio, si talẽ decætero virum præfecerimus, qui vtroque nobis officio dignus putabitur. Quæcunque igitur fiscus erogaturus est, ea secundum subiectam huic sacræ nostræ legi descriptionem spectabili Prætori, circaque ipsum versari solitis præstari iubemus. Vnde & sacræ nostræ appellationis normam præponi volumus, & qui Pisidiæ Præses erit, is Prætor Iustinianeus esto. Obtempere autem illi Prætoriana cohors, ex probatoris (vti diximus) constituenda, quæ similiter tam ciuilibus, quam militaribus hominibus iuxta, & rebus occupata sit. Adhæc publicorum quoque tributorum exactio huic Præsidem, cohortemque eius respiciet, & omnia Magistratus habebit insignia, quæ etiam modo habet, sellam scilicet curulem ex argento, & † fasces. habebit etiam inter milites Ad'responsum. ad eoque & eo ipso principatum illi inter milites, qui ibi locorum sunt, tribuimus, vt ipsos & pulchre regat, & cogat in ordinem, instruatque, vt non solum latrocinantes persequantur, sed etiam subditos inter se mansuetos, & modestos reddant. neque item committat, vt seditiones moueantur in vrbibus, aut comites quid quam ad fiscum spectans dilellant, sed supra omnes potestatem habeat, nemi ne prorsus excepto. Collocatus autem hic Magistratus sit in mediis, & in numernm Spectabilium descriptus. Vnde quæcunque in Vicariis olim, hodie in Comitibus Iustinianeis Pacatianæ, Phrygiæ, & Galatię primę item spectabili Comite Orientis, & Spectabilibus Proconsulibus sunt: ea & in hoc existant: Sitque & ipse Spectabilis Magistratus, & appellationes, quæ apud ipsum interponuntur, mittantur huc, & examinentur, sicut in cæteris Spectabilibus, fieri solet Magistratibus, introducanturque in iudicium glorioſiſ. Præfectorum, in cognitionem causæ adhibito etiam glorioſiſimo Quæstoræ sacri nostri palatij: propterea quòd tametsi is Magistratus nõ nihil in se habet militare, tamen quia prorsus in ciuilem, & legitimã mutatus est formam, ideo necessario eundem tenere ordinem debet, qui pro consuetudine iam olim obtinente in Spectabilibus Magistratibus obseruatus est. Quoniam vero nuper sacra constitutione conscripta promulgauimus, vt causæ appellationem à Spectabilibus Præsidibus huc deuolutæ, in habitu, & ordine sacri auditorij examinentur, sancimus, vt si qua eiusmodi causæ emergat, scilicet in Pisidia duntaxat, ex delegatione siue nostra, siue alicuius glorioſiſimorum nostrorum Procerum: nisi qui datus est iudex Spectabilis sit, sancimus, vt non ad Spectabilem Iustinianeum Comitem Pacatianę Phrygiæ (id quod prius lege determinauimus) proficiscatur, sed ad ipsum deferatur in sua Prouincia interposita appellatio, & ipse de ea cognoscat in habitu sacri auditorij (coho nestamus etenim Magistratum hoc etiam) & perfectam illi formam imponat, non remittendam ad hanc almam vrbem ne forte paruis de causis magnas bonorum suorum perturbationes, & damna litigatores sustineant. Vt autem qui vel hoc Prætoris, vel alia a nobis inuenta, & inuenienda officia susciпiunt, cognoscat, quo tandem modo Prouincias eos gubernare conueniat, visum nobis est, non tantum signa eis præbere administrationis in codicillis (vt vocant) sed etiam modum præscribere, secundum quem Prouinciã administrent, quæ † quidem, qui nos antecesserunt Legislatores, consulta quædam præsidalia appellabant, vt ad hæc intentis oculis propriam dirigant administrationem, perque hanc omni ex parte subditis nostris prosint. Vnde & id genus sacra mandata iussimus in sacro laterculo reponi, vt vna cum codicillis præberentur Præsidibus, tum iusiurandum, quod in sacra nostra constitutione descripsimus, præstantibus, tum omnia alia, vt nos ordinauimus, administrãtibus. Subiicietur autem a nobis huic sacræ legi quædam etiam discriptio, quæ exprimat quid ipsum, cum deligitur, præbere conueniat occasione codicillorum officij, quid rursum illi, item adsessori, & circa ipsum versari solitis porrigatur ex publico: vt omnibus nota facta prouidentia, quam circa officia gerimus, ille incontaminatum nobis, & vndiq; spectatum suũ exhibeat ministerium. Hanc sane legem tum sacrarum nostrarum constitutionum lectio monstrabit (iussimus enim & hanc inter eas describere) tum ipse ad effectum deduces, vt perpetuo in ipsis factis reluceat, conspiciaturque. D.xv.k.Iun.CP. Bilis.V.C.Cos. Oportet Prætori Pisidiæ annonarum, & capituum, ac reliqui solatij titulo præberi solid. 300. eius adsessori solid. 72. eius cohorti aureos 52. † Rursum pro codicillis administrationis oportet ipsum præbere sic, Spectabilibus tribus chartularijs sacri cubiculi solid. ix. primicerio clarissimorum Tribunorum, notariorum, & laterculensibus solid. 45. eius adiutori solid. 5. cohorti glorioſiſ. Præfectorum pro iussionibus, & omni alia causa solid. 60.

† Vide hic editionẽ Scrimg.

CONSTITVTIO XXV.

De prætori Lycaoniæ.

¶ Imp. Iustinianus A. Ioãni glorioſiſ. sacrorum per Oriẽtem prætoriorum Præfecto iterum Exconsuli, & patritio.

VM ad prima illa principia, ex quibus Lycaonum gentem antiquarum rerum scriptores, & enarratores constituisse tradiderũt, respicimus, & quod maximam cum Romanis affinitatem habeat, quòdque ex eadem ferme occasione in vnum coacta sit, maiore, quam hactenus, Magistratu eam exornare, iustum putauimus. Siquidem vsu venit, vt olim Lycaon, qui Arcadiæ in Hellade Rex fuit, & Romanum solum incoleret, & assumptis quondam Oenotriis, Romano Imperio daret veluti principiũ (dicimus autem vetera illa, quæ longo ante tempore Aeneę, & Romuli ętates præcesserunt) & deducta in hasce partes colonia, Pisidiæ bonã partem adimeret, eique demde suum nomen inderet, & regionem ex se Licaoniam appellaret. Inde adeo iustum fuerit & ipsam Magistratu adornare, cui veteris apud Romanos instituti signa, & notæ inscribantur, & illos, qui hoc ipsam tempore regunt (de Præside ciuilis iurisdictionis loquimur, & eo, cui armorum cura commissa est) in vnum contrahere, & Prætoris appellatione decorare. Est enim hoc nomen quasi iure patrio Romani imperij proprium, & antea ipsos etiam Cos. in ampla Romanorũ Repub. vsui habitũ. Nã veteres Romani suos Imperatores ptores appellabant, simulque illis præbebant, vt militaribus peæirent copiis, & descriptis ab illis parebant legibus. & prorsus erat hic Magistratus ex ambobus contemperatus, pręse ferens, & ostentans tam in instruenda acie robur, quam in ferendis legibus rectum, & decentem ordinem. Quoniam igitur propositum nobis est etiam hic vtranque administrationem in vnam contrahere, propterea optimo illi iure Prætoris appellationem imponimus, vt vna cum Prętoris appellatione audientium animis insonet ipsius quoque Magistratus substantia, ac natura, & quòd non simplex sit, neque ad vnam aliquam rem tantummodo (nempe vel arma, vel leges) respiciat, sed simul vtrunque ad se munus ex æquo attrahat, quodque per copias militum vehemẽs, & robustus, per legem lenis, & mansuetus sit: & per hanc causam maleficiis quidem vehementiorem, probioribus vero ciuiliorem se, & moderatiorem exhibeat. Neque hoc sine † causa agimus, aut solam appellationem attendimus, sed ex vsu, ac necessitate Magistratus quoque metimur. Nam sortes ea regio viros habet, neque in vllo differt ab Isauria in medio, vt quæ mediterranea, aprica, equorum altrix existens, tum multos viros, tum multos equos enutriat. magnus quoque in ea numerus est magnorum pagorum, & virorum ad equitandum, ad sagitandum, ad animos sine negotio, & celeriter excitandos, & ad arma prõpte tractanda, denique tam ad militare imperium forte auersandum, quia illorum status priuatam ipsis fortunam, & solis ciuilibus Magistratibus subditam adscribit, quam ad hoc rursus ξciuile scilicetξ contemnendum, quia soli obtẽperare legi, quę non item strenuitatem quandam adiuncta, habeat, audacioribus formidabile est idoneorum. Hæc nos permouerunt, vt hunc quoque Magistratum quemadmodum apud Pisidas fecimus, coadunatum redderemus, & nostro appositio nomine Prætoris ei appellationem inderemus. volumus etenim & hũc Prætorem Iustinianeum Lycaoniæ appellari, quomodo sane | & Pisidiæ, & aliorum.

Deinde

† κὰὶ τὰ περὶ τῶν ὑπομνημάτων τοῦ κανονάρχου.

† ἀ περὶ τῶν ὑπομνημάτων τοῦ ἐπάρχου.

† ἐπαγγελίαν ἐκκλησιαστικὴν ἐπιδιδόναι.

Deinde vtranque etiam cohortem in vnam contrahimus, constituendam exprobatoris, more solito ex sacro libellorum scrinio, ex quo olim & Duciani eas ferebant, procedentibus, mensuramq; illius ad centum vsque virorum numerum extendimus, & vtriusq; Magistratus annonas illi adsignamus, sed & adsessori, & reliquis. quæ quidem ex subiectis sacræ huic nostræ constitutioni descriptionibus clara faciemus. Habeat item Ad responsum †, vt inter milites omnia recte gerantur, atque ordine adeoque & aliis eum militibus, qui per dictam Prouinciam stationes agunt, imperitare sancimus. Mittemus sane, qui id officij susceпturus est, vnum aliquem de probatis, & de numero nostrorũ Procerum, vnde & olim Prætores procedebant, suisque laboribus adornabant Rempublicam, nunc recidentes in solo Italico, nunc proficiscentes ad loca forentia. Ac talis quidem semper sui ipsius memor, & vnde illi hæc administratio accesserit, venerandum se præbeat subditis, horrendũ latroci nantibus, & maleficis, omnia maiore cum fiducia peragens. Neque dubium, quin puris vtetur manibus, quandoquidem & officium ratis suscipit, & alioqui lex nostra nuper à nobis lata omnibus omnino Magistratibus in ipsa descriptis pręcipit, vt manus contineant (qua de causa & iuramentum præstant) & secundum leges nostras diiudicent, æquemque æquitatem, & iustitiam subditis impertiant. Eo pacto cum Reipublicæ suæstatum veteres Romani exornarent, omnib. aliis Rebuspublicis potiti sunt. Quis enim hunc Magistratum non reuereatur simul, & horreat, videns duplici eum forma excubias agere, tum vt quæ lex iubet, facile ordinet, tum vero si quid de lege violetur, vt hoc armis corrigat? Quibus autem de rebus Prætorem Pisidiæ in lege, quæ de ipso conscripta est, appellauimus, de iisdem pulchrum putauimus & hunc appellare. Oportet enim vt cum vndique gratuitum hoc officium suscipiat, ab omnibus & ipse sordibus alieniſsimus sit, his solis contentus, quæ fiscus præstat, prout iam ante de præsidalibus officijs lata lex disserit. Vt item in rebus gerendis syncerum, & iustum le præbeat, ac quomodo administrationis ratio permista est, ita & ipse harmoniam animi sui nunc acutioribus, & intentis, nunc lenioribus & remiſsis sonis contemperet. Odio quoque habeat, & puniat omne adulterium, ad hæc homicidium, sed multo his vehemẽtius raptus virginum, Cæteros etiam maleficos, si quidem incurabili morbo laborant, circa exceptionẽ puniat, si vere mediocriter, ad meliorẽ frugẽ transponat. Insuper neminem improbe agentium reuereatur, etsi diues, etsi maiore aliqua dignitate prædius sit propterea enim de numero præstantiorum electum ipsum mittimus, vt pro sua potentia necesse non habeat cuiquã alij attendere, quã nobis, & legibus, secundum quas & ipse iudicet, & subditos vitam instituere procuret. Sed neque socordiæ se dedat, neque alicui iniuriam faciat, ne eius Prouinciæ homines, cui præest, propter iniurias illic acceptas regionem suam relinquant, & continue nobis hic facessant ne gotia. Quin ipse prius audientiam his, quæ ad eum referuntur, præbeat, eaq; diligenter, & vsque memor honoris quem illi detulimus ita administrationis laboribus se exerceat, vt laudem inde, & à rationibus gesti Magistratus reddendis, dicendaque causa immunita tem consequatur. Illud certo sciens, quod si quis nos adeat, referẽs domesticam sibi rem incõmodis effectam esse, si quidem expertus apud eum, ius suum obtinuisset, hunc ipsum sine aliquo dato responso remittemus. si vero cum prius ad ipsum retulisset, deinde non obtento iure suo, ad nos decurrant, tunc non illi nos in posterũ, sed ei, qui Magistratu, fungitur, iudicium cõstituemus, & quemadmodum ampliorẽ ei honorum reddidimus, ita & si socordiæ eum se dare, & his, quæ in ipsum contulimus, negligentius vti deprehẽderimus opem feremus legibus, & conuenienti eum animaduersione persequemur. & quemadmodũ ille neq; verba nostra, neq; leges, neq; formam, & gradũ Magistratus veretur, ita neq; nos ipsum verebimur, sed perinde ei obtiabimus, vt & ipse rerum administratione veretur, & siue sordidis eum manibus vti, siue ad effectum aliquem respicere, siue leges nostras transgredi deprenderimus, nos vigore legis ad facti sui rationem reddendam eum sistemus. neque enim vt subditos seruaremus, pecunijs, aut quapiam aliarum rerum, quæ nobis suppeterent, pepercimus. Oportet præterea ipsum prouidere, vt omnia recte, atque ordine fiant in ciuitatibus, & primum quidem, vt ciuitates sub ipso collocatæ seditionibus careant, ex omni parte æquitatem conseruans, & summo studio prospiciens, ne nimium † subditis indulgeat & fræna relaxet. Deinne neque opera in ciuitatibus negligat, ne per hãc causam deminuatur vel aquarum ductus vel ipsorum pontium transitus, vel murorum munitio, vel cura itinerũ, sed omnia reficiat aut saltẽ ad nos referat, vt partim ex ciuilibus ea reditibus, partim nostra liberalitate queant reficere. Neque item committat, vt exactoribus, qui à nostris hinc Proceribus commeant, fit in aliquo damnum subditis nostris inferendi licentia, aut vt hi subditos nostros grauent, qui consuetas illas iusiones adferunt, quæ olim ad subuersionem eorum, qui mediocriter vitam instituerant, de thronis tuis procedebant, nunc iniungentes murorum reparationes, nunc curam itinerum, nunc imaginum, pontium, portuum, aquæductuum publico

† Vtrũ Syncrisiarcus ὀφεῖ τῷ τραπεζίτῃ τὸν σύγκελλον.

† καὶ χρήματα τιχῶν καὶ γλυμματικῶν

† ἐπιτρέπομεν ἐπαρχικὰ. al. mandata principis.

† Vive Codicem Greg cum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CONSTITVTIO XXVI.

De prætore Thraciæ.

¶ *Imp. Iustinianus A. Ioanni gloriosiss. sacrorum per Orientem prætoriorum Præfecto, iterum Exconsuli, & patritio.*

LLud in confesso est, quod si quis Thracum regionem nominet, statim vna cum dicto virilitas quædam animum, & militarium copiarum: bellorum, ac pugnæ cogitatio subeat. sunt enim ista ingentia, & quasi patrio quodam iure huic regioni attributa. Itaque & prius nobis succepta est cognitio redigendi in meliorem statum ea, quæ illa loca consernunt, & hoc tempore de his, quæ longo iam agitauimus consilio, præsentem legem tulimus. Duos sane vicarios nomine ad Longum murum sedere, omnes scimus, quorum alter militares cohortes regit (est enim magna vis militum eo in loco) alter præfectus est negotijs ciuilibus. At cum ambo vices illic impleant, hic quidem gloriosiss. Præfectorum, ille vero magnanimorum Magistrorum militiæ, nunquam tamen inter se consentiunt: sed tamen si suas vnicuique fiscus annonas separatim suppeditat, & alia præbet solatia, nihilo minus vnum hoc sibi negotij perpetuo & inde finem tersumunt, vt contentiones inter se immortales exerceant. Recte igitur atque ordine visum nobis est hic quoque facere, quod apud alias agentes, quanquam non ita efferas, † non ita militaris custodiæ indigentes, fecimus: & vt non hic quidem ciuilibus negotijs præsit, ille vero inter milites, & solos imperitet, vtrunque officium in vnum contrahere, & præficere ei loco grauem aliquem, & reuerentia dignum Magistratum, qui ex æquo tam ciuilia illic negotia curet, quam de venusto, & decenti ordine militū solicitus sit. Nam qui Prouinciam moderatus, is in alijs versatur locis, vix illis suffi, ciens, Si vero horum locorum custodia, omnium que rerum per ea loca administratio, & in bonum ordinem, collocatio, tum iam militia bono aliquo viro indiget, & qui idonee tam milites posit excolere, quam imperitare ex lege, quod tam det illi nomen ex vetustate accomodatum imponemus? aut quam appellationem amplexi, hunc gerenti magistratum apptabimus? an vero re ipsa manifestum non est, quod quemadmodum Pisidiæ rector, & summus Lycaoniæ Magistratus à nobis nominatus institutusque est, ita & hic Prætor nominabitur, assumpto pietatis nostre, cognitionæ? Nam si Prætor Romanum Imperatoris simul, & Latoris locum in sua Republica tenuis confesso est, quod nihil perinde huius Magistratus appellationem deceat, quam nomen Prætoris. Si quidem & militum copias reget, & paganos subditos non paucos habebit quibus ex nostris legibus ius reddet. Denique tam ciuiles res, quam militares in ijs locis bono aliquo viro indigent. Nam & anterioribus temporibus semper quidam militares viri in summis constituti dignitatibus, tam militaribus illi copijs præibant, quam cæteris auxilio erant, quamuis non milites, sed pagani existerent. Barbarorum enim excusiones non mediocri opus habent præsidio. Quæ vero illos consernunt, ea committi debent vni alicui, qui secundum leges ipsis præire posit, cum multum interfit inter rectum, & perversum ordinem: & omnibus perspicuum sit, quod militaris quidem res si sola, & per se consistat, vltra quam decet, efferatur audacia, ciuilis vero nisi admistum habeat robur militum, infra mediocritatem autoritate careat, vtrunque vero si in idem cum altero concurrat, omnium perfectissimum, & absolutissimum sit, quodque tam ad gerendum bellū, quam ad tuēdam pacem sufficiat. Ideoque huius etiam prouinciæ officia copulantor, & Prætor hic Iustinianeus Thraciæ nuncupator. Signa vero Magistratus à nobis erunt, tam codicilli hinc procedentes in forma cæterorum Spectabilium Magistratuum, quam monita quædam Imperialia rationem, explicantia, qua Prouinciæ administrationem perficiat, quæ maiores nostri mādata Principis nuncuparūt, cum quibus in Prouincias proficiscentes, qui eas sortiti erant, inde qui facto opus esset, accipiebant. Atque ea res semper, & pulchre excellens habita est, magnum que nominis splendorem Prætoribus addidit apud plurimas Reipublicæ nostræ gentes, & maxime Occidentales, à quibus progressi Romani totum (pene dixerimus) Septentrionem, & Meridiem, & multo maxime Orientis partem suo adiecerunt Imperio. Quæ igitur in dicta à nobis lege de prouincialibus officijs scripta sunt, quæ item de Prætore Pisidiæ & Lycaoniæ disseruimus, vt & ipsi gratis hic designentur, & gratis se vicissim subditorum nostrorum commodis exponant: omnibus manifesta sunt. In vniuersam enim iam Imperij nostri ditionē lex prodijt, & apud omnes vulgatissima facta est: Descriptum sane & iusiurandum est, quo Magistratus nostros conueniat cum officia, suscipiunt, animam suam deuouere Deo, & tueri subditos nostros in æquitate, & iustitia ab omnibus sordibus, inimicitiis, gratia, remotissimos. Cæterum cohortales ei non vltra centum, apparebunt, habebitque tam ciuilis, quam militaris officij insignia. Insuper aderit illi etiam Ad responsum prepter copias, quæ illic resident, in quas plenum habebit imperium, & quiduis cum illis ad vtilitatem Reipublicæ, & attentandi, & perficiendi licentiam. Publicorum præterea per illa loca tributorum exactio tum ipsum tum cohortem eius respiciet, & tota cohors Prætoriana appellabitur, hinc edendis, & exsacro epistolarum scrinio prodeuntibus probatorijs constituenda, vnde tales olim probatorias Vicariana quo que cohors ferabat. Curæ autem habebit, primum quidem, vt a domis, & muneribus puras conseruet manus, deinde vt omnem æquitatem subditis nostris tam publice, quam priuatim exhibeat, & omnem iniustitiam à litigantibus depellat. Item vt milites quidem bellicis exercitationibus meliores, & alacriores efficiat, paga nos vero per legem componat, vt iusti, & ab omni improbitate, & malitia immunes redantur, quo magis hi quidem ad iustitiam, illi vero ad virtutem, & fortitudinem progressus faciant: & si belli causa aliqua fiat excursio, facilime hanc expediat, vttaque cohorte presente, illa quidem altera subministrante in ijs: quæ ciuiles cohortales decet, copijs vero militaribus citra tergiuersationem hostiles insultus propulsantibus. Oportet insuper, vt etiam in causis, siue næc pecunias, siue crimina, siue aliquid quiddam concernant, audientiam præbeat, & recte secūdum leges nostras, & absque omni affectu iudicet, ne aliqui in de excurrentem nostram inquietent potentiam, Neque enim volumus, vt collatores nostri relicta priuincia sua à Prouinciæ Præsidibus despecti huc adcurrant. Nam si post hac nobis ab his, qui ex eo loco commeant, negotium fiet, omnino percunctabimur aduntes, si ea renuntiarent. Imperium in Pronincia gerenti, ac si edocti fuerimus, quod ista non denuntiarint, cum summa eos increpatione remittemus in Prouinciam. si vero illi denuntiarint, quidem at Prouinciæ Imperium gerens aut per socordiam omisit, aut turpi aliqua de causa legum rationem non habuit, tunc omnem animi nostri motum in ipsum conuertemus. Quemadmodum enim maiores in illum erogationes fecimus (nimirum vtriusque officij) tanteque hominum multitudini eum præfecimus, ita si compertum habemus, quod indigne in hoc versetur officio, neque remisse agemus neque mediocres pœnas irrogabimus, imo quanto ipsum alterius in sublime euehimus si probe se gerat, tanto rursum grauioribus eum percelemus pœnis, si quid contra leges deliquerit. Ad hæc nemini omnino oportet eum succumbere, neque si insigni aliqua dignitate sit prædius, neque si opibus abundet. propterea enim grauioribus viris, & auctoritate plenis eiusmodi tradimus officia, ne quid necesse habeant remittere his, qui opibus suis freti, aliis vellint inferre iniuriam. Curabit quoque omnia illic opera publica, neque patietur, vt vel portus, vel muri, vel pontes, vel itinera, vel denique alia vitium contrahant, sed ipse, quecunque ex ciuilibus reditibus possunt refici, ea procuret, si quid vero ex his maiore cura indiget, id per suggestionem ad nos referat, & rationes conficiantur, prout iam a nobis lege sancitum est. Neque enim volumus, vt qui solitas hasce negotiationes, item acquarum perquestigationes: & hortorum, murorum, imaginum, aliorumque id genus reparationes (quæ quidem omnia olim abrogari placuit) exercent, hi à præfectura, quam, moderaris, mittantur in Prouinciam sed ipse perquestiget ea, quæ fieri debeant, & secundum constitutionem nostram rationes illos faciat edere. Quod si nobis placuerit alium ad hoc dirigere, per pragmaticas formas id efficiemus, quæ (si ita visum sit) ad tuam deferantur præfecturam. Nam vt subditos nostros eripiamus, & liberemus dispendijs, propterea & magnam pecuniæ vim (vt ex parte vel ipse nosti) despicimus, & ita amplius annonis tam Præsides, quam cohortes, & circa illi versari solitos consolati sumus, ne per egestatem forte aut eiusmodi aliquid, parum decentibus factis occupentur, sed insigni dignitate præditi, & de ambo Senatorum ordine sint, & ita cum Dei, & nostri memoria vertentur in Prouincia. Quæ si nullo vnquam pacto memoria neque huic excident, per omnia seipso pulchrior futurus est. Ac si veteres Romani Consularibus tantum & Prætorijs viris Prouinciarum administrationes demandarunt, neque nos alienam à bonis moribus faciemus, si talibus eas tradamus, qui exactorum hinc in Prouincias tendentium, & præter rationem collatores nostros damnis inuoluere tentantium violentias reprimentes, huiusmodi necessitatem queāt resoluere. Damus etenim ei & curiosius ista indagandi, & prohibendi, & ad nos per suggestionem nuntiandi facultatem, & vt partim ipse per se ea corrigat, partim celerius ad nostram referat notitiam, vt si qua in re imbeciliores sunt, ibi vires crescant, & supplcantur scientiæ, & iussionis nostræ accessione. Hæc etiam in sacris ipsos admonebimus mandatis, quæ vna cum signis Magistratus trademus, vt memores iuramentorum, quæ præstant, & monitorum, quæ illis dabimus, prout nos, nostrumque de illis meretur iudicium, & propriam exornent vitam, & traditum gubernent officium, dantes illis (vt dictum est) omnem potestatem, vt tam

tam in pecuniarijs, quàm criminalibus, & omnibus denique causs iudicent, & appellatio, apud ipsos interposita ad gloriosiss. nostros Præfectos, & gloriosiss. decurrat Quæstorem, qui causæ communem præbeant audientiam secundum formam earum causarū, quæ in sacrum introducūtur palatium. Si quam uero causam minorem quingētis aureis per ea loca prouocatione suspendi contigerit, & si ex delegatione vel nostra, vel iudiciaria sit, neq; is, cui ea causa delegata est, spectabilis iudex sit, vt ex illis loco cis appellatio, ad ipsum pro cedat, eamq; audiat in forma sacri palatii. Ornamus enim officium eius hoc etiam modo, & æqualem cōstituimus Spectabili Comiti Oriētis, & Procōsulibus, & Comitibus Phrygiæ, & Galatiæ: ut & ipse in nullo sit † hac nostra lege, quæ clarissimi Prouinciæ † deminuit, quæ quidem propria legum sunt. hoc scilicet demādatam sibi a nobis solicitudinem in illis partibus, in quibus consistit, implente. Subiicietur item a nobis huic legi de scriptio, quæ commemoret & quid ipsum erogare pro codicillis Magistratus, & quid ipsum circaque ipsum versari solitos rursus auferre ex publico cōueniat titulo annonarum, quas etiam solas, ipsos omni alio extra hāc causam lucro abstinentes, accipere permittimus. Propterea enim per maiores erogationes ampliores eos, efficimus, vt & ipsi subditos nostros undiq; conseruantes, & iuramētorum quæ præstare solent, memores ipsis hanc nobis factis remunerationem reddant. Atque hanc sane præsentem legem habebit quidem legum volumē, sed thronus tuus susceptam eam, & memoriæ mandatam perpetuò conseruet in opere. D. xv. Ka. Iun. CP. Bilis. V. C. Cos. OPORTET autem Prætori Thraciæ anno narum, capituum, & reliqui solatii nomine præberi soli. 200. eius adsessori soli. 72 eius cohorti aureos 52. Occasione vero codicillorum præbere oportet eū sic, Spectabil. tribus chartulariis sacri cubiculi soli. 9 Primicerio clarissimorum Tribunorum, notario rum, & latericulensibus soli. 24. cohorti gloriosiss. Præfectorum pro iussionibus, & omni alia causa soli. 40.

CONSTITVTIO XXVII.

De Comite Isauriæ.

¶ *Imp. Iustinianus A. Ioanni gloriosiss. sacrorum per Orientem prætoriorum Præfecto iterum Exconsuli, & patritio.*

QVod quibusdam ante nos Imperatoribus, ut in Isaurorum regione facerent, per imaginem, & figuram in mentem venit, id nos re ipsa iam per ipsam operum efficaciam tam in Galatia prima, quàm Pacatiana Phrygia confecimus, Vicarii officio (ut prius appellabaf) cū ciuili adunato, & una utriq; cohorte attributa, & ipsis (vt oportuit) exornatis, neq; non utriq; p uetere appellatio ne comitis noīe i posito: ut ille q̄dē Comes Galatiæ primæ nuncupet, is uero noīet Comes Pacatianæ Phrygiæ, verunq; horū ip sorū nostro concomitante cognomine. Idēq; hoc & in Isaurorū Prouincia præcipimus. Neque enim uolumus, ut qui cæterorum in hoc consistit officio, duplicibus vtatur codicillis, & signa † capiat ciuilis etiam potestatis, & duplex nomen circumferat, cum res plane sit eadem: sed iam inde, vt vnitum officium habeat, statuimus, quod ipsum & armis prouideat, & pubiica in se recipiat, omnia sub se continens, & una cohorte vtens, quæ comitiana appelletur, & suæ militiæ probatorias ferat ex sacro liberorum scrinio. Obueniat autem omnino & is Magistratus gratis, neq; quid quam exhibebit, numerabituè pecuniæ. Et vt ipse quoq; puris vtatur manibus, quemadmodum reliqui, ad ipsum nuper a nobis editam legem trāsmittemus. Sed præter codicillos, qui & ipsum inter Spectabiles adscripserunt, dabimus ei sacra etiā præcepta, quæ † mandata Priacipis † illata, ex quibus intelliget, quæ singulatim ad eius pertineant solicitudinem, tam in publicis omnibus, quàm priuatis contractibus. quidquid præterea venustum, & decorum est, & ne quid fiscus sentiat dispendii, & simpliciter, quæcunque ipsum facere conuenit, ex ijs illi manifesta fient. Hoc vnū sciat, q̄ & ipse inter spectabiles Magistratus collocatus est, & appellationes apud illum interpositas gloriosiss. sacrorum nostrorū prætoriorum Præfecti, tum etiam gloriosiss. Quæstor noster audient, quem admodū & Augustialis, & Proconsulis, & trium Prętorum nuper a nobis in Pisidia, Lycaonia, Thracia institutorū, & insuper Comitis Pacatianæ Phrygiæ & Galatiæ primæ. Quòd si qua in Isaur a causa minor quingentis aureis sit, & posteà per prouocationem suspendatur, huic & ipse audientiam accommodabit in forma sacrorum auditoriorum. Nam & hoc illi concedimus, dignitatis illi pleniorem Magistratum in hac etiam parte efficientes. Tua igitur Excellentia ad prædictorum Magistratuum imitationem ea quoque, quæ hunc concernūt, constituat. Subiiciemus enim & descriptionem huic nostræ legi, declarantes, quid ipsum, cohortemque eius, & eius adsessorem ex publico ferre, quid item nomine codicillorum Magistratus dare conueniat. Ac nouerint, qui hosce a nobis nuper ad nouam pulchritudinem redactos Magistratus suscipiunt, quòd & pecunias, quæ continuè pro officiis offerebantur, omnino recusare, & quæ non prouenerāt, de nostro tam ipsis quàm ipsorum adsessoribus dare, & cohortibus largiri, quæ ab alijs ablata erant, & ipsis Præsidibus maiora adsignare solatia sustinuimus in hoc tantum, vt vndique subditos nostros immunes à dispendiis conseruemus. Quod si quos vicinarum illi Prouinciarum Præsides negligentiùs agere circa tributa publica deprehendas, non alium emittes, sed ipsos Spectabiles Magistratus fatigabis, vt vicinarum Prouinciarum Præsidibus, si socordiæ se tradant, immineant: & efficiāt, vt omnibus hæc modis inferant, quo Magistratus multo pulchrior sit, & præstantior, quā dudum. D. xv. Ka. Iun. CP. Bilis. V. C. Cos. OPORTET Isauriç Comiti pro annonis præstari sol. 200. eius adsessori sol. 72. cohorti eius aureos 52. † Oportet item ipsum præbere occasione codicillorum sic, Spectabilibus tribus chartularijs sacri cubiculi sol. 9. Primicerio clarissimorum Tribunorum notariorum, & laterculensibus sol. 24. cohorti gloriosissimo. Præfectorum pro iussionibus, & omni alia causa sol. 40.

CONTITVTIO XXVIII.

De Moderatore Helenoponti.

¶ *Imp. Iustinianus A. Ioanni Præfecto prætorio.*

QVod pulchrè, & longo antè tempore concinnatum, adunatumque, & in sua iam firmitate compositum extitit, id sanè nouare, aut diuidere absque rationabili causa confirmati, validique Imperii non est. Neque enim in verborum multitudine, sed in vero, & iusto retū effectu robur Imperii collocandum est. Et tamen circa duos illos (vt uocant) Pontos, nempe Helenopōtum, & Pontum Polemoniacum, tale quid dam factū esse didicimus. Cum enim sub unum antea Præsidem ordinata esset Prouincia, duo constituti sunt, neque publica id ne cessitate exigente, neque alio aliquo rationabili prætextu subsistente quem expeditè aliquis, & facile inueniat. Adeoque amplū eius facti testimonium res ipsa præbet, cum in hodiernum usque diem vno tantum publicorum tributorum, & dispositionem tractatore utraque utatur Prouincia. Ac si quis vrbes, quæ per utram que sunt, enumeret, uix unius Prouinciæ iusta, & sufficiens mēsura resultet, si modò Helenopontum quidē octo vrbes implent, hoc est Amasia, Ibora, Euchaita, insuper & Zela, & Andrapa, & si Aegæum, ad Climacas, hoc est gradus situm, Sinopa, & Amisus antiquæ vrbes, sed & Leontopolis, quę & ipsa iam inter urbes numeratur: aliæ uero quinque, Polemoniacum Pontum continent, Neocæsarea, & Commana, Trapezus, & Cerasus, & Polemoniū. Pitius enim, & Sebastopolis inser castra potius, quā urbes numerandæ sunt. vt intra hosce terminos vterque Pontus cōsistat. Post quos tā nostra constituta est Lazica, in qua vrbs Petræon est, quę nostro beneficio & esse, & nominari vrbs cœpit, quā quę nostræ pietatis nomine vtitur, & Iustinianea appellatur. Arehæopolis quoque, & Rhodopolis maxima, & antiqua castra, in quib. planè etiam ea castra sunt, quæ nos à Persis recepimus, Scādias, & Sarapanes, & Muriūos, ac Lufieros, & si quid aliud prætereà à nobis i Lazis elaboratum est. Hanc deinde Tzanorum regio excipit, sub nostro nunc primum Imperio Romanorum ditioni adiūcta, quæ & ipsa urbes partim nup factas suscepit, partim mox futuras suscipiet. Post istam alię item gentes consistunt, Suani, & Scymni, & Apsilæ, & Abasei, & aliæ, quæ omnes (permittente deo) vel nostrę, vel sociæ sunt. sed ad ista quid in nos de his locis instituta oratio detulit. nunc autem denuo ad Pontos, & illorum vnitionē reuertamur. Ambos enim illos locos † tredecim comprehensos vrbibus iterum nunc in vnam prouinciam cōtrahimus, assignamusq; ipsis tam veterem unitionem, quàm modernam appellationem. Namque ab omnibus Helenopontus nuncupator. quod illi nomen a pientiss. Principe Constantino impositū est occasione honestis. suæ matris, Helenæ scilicet pientiss. mulieris, quæ nobis ēt sacrum Christianorum signum inuenit. Vetus enim illud nomen Polemonis, quo plerique in Ponto tyranni vsi fuerunt, dehinc quiescito: primùm, quia tyranni existit; secundò, quia vrbem de suo nomine appellatam habet, scilicet Polemonium. tū etiā, quia pulchrius fuerit, regiones Christianorum, & Regum nominibus designare, quàm his quæ polemi, hoc est belli, & tumultus præ se notionem fuerunt. Omnes autem ille tredecim urbes unius sunto Prouinciæ, ut tamen neq; alterutri in iis Metropoli (Amasiæ scilicet, & Neocæsareæ) Metropolis nomē detrahatur: & dei amantes earum Episcopi, Metropolitani quidem in hac urbe, qui vero sub metropolita nis collocati sunt, ab his qui metropoles sub cura sua habent (ut hactenus in more fuit) ordinentur. nihil enim

circa sacerdotium illarum innouamus; cum multas eiusmodi in stitutiones inter Dei amantissimos Episcopos existere, tam uetustum seculum, quam quod per nos modo exornatur, nouerit. Et cum Imperio quidem inducitur illis vnus vtriusque Prouinciæ Præses, cognomento Moderator, quem quis vulgari lingua vsus Harmosten appellet, quandoquidem & Moderatoris nomen uetustum est, Romanaque amplitudine dignum: & ipse Harmostes quidam olim Magistratus erat, qui è Lacedæmone hinc inde per omnem eius ditionem dirigebatur. Vnde qui id officiũ suscipit, Moderator Iustinianeus Helenoponti nominator, obtemperãtoque illi per eam Prouinciam stationem agentes militares copiæ. Habeto etiam Adresposum. cuiuscunque conditionis homines omnes se illi submittunto sine vlla prærogatiua privilegii. Audientiam quoque prębeto in causis tam pecuniariis, quam criminalibus, & aliis, minimis quidem, sine scripto, & gratis; maioribus uero, licet scriptis interuenientibus, eo tamen sumptu, quem sacra nostra præscribit constitutio. Item qui hunc Magistratum suscipit, is utriusque officii annonas ferto, surgentes usque in septingentos vigintiquinque aureos. vnaque utitur cohorte; & publicorum tributorum decursio, & periculum idem, & commune esto tam contra eum, qui officium obtinet, quam contra cohortem: quandoquidem & ipsa in unam coibit formã, & inter se conglutinabitur; quemadmodum is ordinauerit, qui supra Prouinciam positus est. Sed & Magistratus adsessor septuagintaduos ex publico aureos capiet, & cohors ex ambabus prioribus vna facta, quadringentos quadragintaseptem aureos feret, & tremissem. Insuper qui hoc fungitur officio, neque Vicarius in locum suum per vrbes dimittet (obseruabitur enim & id, quẽ admodum in sacris nostris continetur mandatis) sed ipse obeundo vrbes lustrabit, nulla omnino lege, aut sacra forte pragmatica forma prohibendus, tametsi præcedens tempus tale quid iusserit. Satiuaque aget vbicunque illi uisum fuerit, uel in una Metropoleon, vel aliis vrbibus, si modo ad eius sustentationem urbs per omnia sufficit. Iordium ipse, & lucri abstinens, omniaque citra incolarum dispendium gerens. Nam neque ipse, neque cohortalis, neque miles ipsum comitatus a collatoribus aliquid capiet, aut gratis sumptum faciet: aut etiam collatores nostros uel ipse atteret, aut comitantes ipsum milites hoc ipsum agere permittet. hoc etenim & ipsum pars est nostrorum mandatorũ. Ipse certe sacramenti memor, quod præstitit, & quòd gratis officium suscipit, quodque tam magnum annonarum incrementum meruit, nunquam quidquam ausit accipere, nisi magna id cum pœna uelit restituere: neque ut cohors per eiusmodi occasionem tale quid vel exigat, vel oblatum accipiat, permittens. Et nisi procurauerit, vt milites ipsum annonis suis contenti sequantur, neque ipse iustam indignationem effugiet, irrogatumque ab ipsis dãmnum compelletur ex eorum annonis exigere, & hoc collatoribus sarcire. Propterea certè maiores hosce Magistratus, auctoritatisque pleniores tam multitudine apparitorum (centum enim illum cohortales habere volumus) quàm dignitatis magnitudine (siquidem Spectabilem illi Magistratum efficimus) esse volumus, vt necessitatis tempore amplioribus vtamur Magistratibus, & qui nostris subseruire possint iussionibus. Quid enim facerent hi, qui vetere forma præfuerũt Prouinciis, qui cùm paucos circa se haberent, paucissimis ipsi imperitabãt, modicaque admodùm ferentes è publico, plurima dantes, rapere cogebantur, & unum hoc habere studio, vt sequentibus, & vndique ipsis imminentibus creditoribus occasione pro officio dato rum nonnihil gratiæ referent, † & beneficij? Quibus rebus nostros consueuerunt auctionari subditos impios iuxta, & periculi plenos sibi reditus conquirentes. Harum nos rerum indignitas permouit, vt non solum exinde prouenientibus lucris renuntiaremus: sed & de nostro magnos insuper sustineremus sumptus, & si quibus species aliqua Magistratus interueniente pretio à decessoribus nostris tradita esset, adhibita id medicina curaremus, atque hoc genere tributi collatores nostros redderemus liberos, & officia suscipientibus de nostro solatium introduceremus, quo magis hos quoq; libertatis participes efficeremus. Sic quidem in parato nobis est, Deo (vt apparet) talia largiente, vt non solùm Afros, & quæ ibidem gentes sunt, libertate donemus, sed etiam vt eos, de quibus in meditullio quodammodò nostræ Reipublicæ singulis fermè annis noua auctio instituebatur, neque tamen dabatur sub eiusdem manere imperio, huiusmodi dispendio, & turpitudine liberemus. Hanc nos gratiam Deo referendam putauimus, qui Imperij nobis coronam imposuit, qui communi omnium calculo per patrem nostrum purpuram nobis donauit, qui denique tot, tantasque in nos liberalitates explicuit, quantas nulli maiorum nostrorum unquam dedit. Oportet igitur, vt qui ad hoc officij accedit, sciens, prudensque quàm multos hominibus, quam multis præsideat vrbibus, quàm venerandus item futurus sit, mutata dignitatis forma ex Consulari & Correctoria in maiorem Magistratum & Spectabilem, per omnia subditis parcat, & in demnes ipsos tueatur. puris etiam vbique vtatur manibus, & publicum augeat, ad eiusque commoda omnem referat prouidentiam, priuatim quoque sordibus, & muneribus abstineat: & ciuitatibus publicè simul, & priuatim sua iura decernat, oberrando eas perlustret, & iis medeatur. nihil lucri causa faciat, neque paruum, neque magnum, sed bonum, & memorabile nomen appetat, & diligenter, & sanctè que per omnia datum iusiurandum obseruet. in omnibus denique gratiosum se nobis exhibeat, † uel † alienis ædibus. siquidem hoc solummodo fisci proprium est, & regiarum domuum tam nostrarum, quàm pientissimæ Augustæ. Si vero sub alterius appellatione tabulas, siue titulos impositos deprehendat: tam ipsas protinus detrahet, quam eum, qui illas affixerit, peruestigabit. At si quidem is, qui se rei dominum esse dicit, hoc fecerit, extemplo illius rebus publicos imponet titulos, prius his titulis, quos ipse apposuit, ad caput eius impactis, confractisque. Si vero alienarum rerum procurator fuerit, tam titulos (vt diximus) ad eius caput confringet, quam modicis † etiam tormentis eum subiiciet, quo magis hæc perdiscens † personæ conuenit cognoscere, quod neque ipsi per se, neque per certos satellites, aut per eos, qui in hoc assumũtur, vt explendæ eius auaritię satagant, subditos iniuriis afficere liceat. Consimiliter oportet, vt ipse spectabilis Moderator latrocinia exercentes, & habendi studio alios defraudantes, mulieres denique, bona, iumenta, & eius generis alia rapientes reprimat, quo incontaminatnm ius conseruet, & nos recte hoc videamur eepisse consilij neque quibuldam per Prouinciam grassantibus, ipsi vero eius facti vindictam non repetentibus, pœnitentia nos incessat, quod latrunculatores, & violentiarum repressores cessa re fecerimus. propterea enim illi etiam milites submisimus, vt illorum manu instructus, difficilius queat ab insultantibus expugnari. Hæc nos illi strictim, & sub compendio commendata esse volumus. Nam † quæ per partes gerenda sunt, ea manifeste perspiciet tam ex lege, quam cum Magistratus ordinaremus, in commune omnibus descripsimus, quam ex mandãtis principalibus, quibus illi datis explanauimus, quomodo Magistratum disponet, tractabitque. Atque hæc agens, non solum nobis ingratus nõ erit, sed etiam Deo simul, ac nobis animam suam demouebit, & pro Magistratu denique bene gesto bonam remunerationis spem concipiet. Subiicietur autem & quædam recensio huic sacræ nostræ legi, per quam clarum fiet, quid ipsum, & acsessorem, cohortemque eius ex publico percipere, quid quid item ipsum pro codicillis Magistratus præbere conueniat, ut edoctus quanta in ipsum conferatur liberalitas, & ad quantam moderationem impensa pro codicillis ab ipso facienda redacta sit, rebus ut æquum est, & recte utatur, maiorum insuper gentium, & plurium hominum imperium sperans, si his, quæ in manibus habebit, conuenienter utetur. Porro damus huic quoque, ut appellationes in Spectabilium Magistratuum forma ab ipso huc transmissę, tam apud gloriosiss. Præfectos quam gloriosiss. nostrum Quæstorem uice sacræ consultationis disceptentur. At si quæ causę minores quingentis aureis apud aliquos in sua Prouincia motæ (tametsi ex delegatione forte) non tamen apud Spectabilem actæ, per prouocationem suspendantur: tunc & in hoc grauior, uenerabiliorque factus, augmenti à nobis in ipsum collati meminerit, & ita in rebus gerendis uerfetur, ut omnibus subditis, & nobis ipsis, & ante nos Deo simul, ac legi irreprehensibilem se præbeat. Hęc igitur omnia pernoscens Excellentia tua, & tam magnas illi annonas addat, & ita amplæ eum dignitatis effectum sciat, ut floris, & dignitatis iam nunc a nobis illi traditæ cupiditate mulcis hunc cõsequi merito affectabile sit. D. XV. K. Aug. CP. Bilif. V. C. Cos.

† τὸ μὲν λοιπὸν τὸ ἀπόπτωμα μεκόμενον φυλάξει τὸ μηδενὶ δίκαιον ἀπὸ τοῦ ἀρχείου.

† καὶ μικρὸν ὅπως δύναται τὸν ὁράσιον.

† καὶ οὐδὲ τοῦτο ταυτὸ μενεῖν συγχωρουμένοις πρατῆρι· ἀλλὰ χρὴ βραχὺ τὸν ὑπέρογκον καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἐξουσίαν ἀεὶ γυμνάζουσι ἐλευθεροῦσθαι.

CONSTITVTIO XXIX.

De Prætore Papglagoniæ.

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni Præfecto prætorio.

PAphlagonum gens, & antiqua, neque ignobilis olim exstitit: in tantum quidem, ut & magnas colonias deduxerit, & sedes in Venetiis Italorum fixerit, in quibus & Aquileia omnium sub occidẽtem urbium maxima, & quæ † multoties cum ipsis etiã Regiis certamen susceperit, condita fuit. Hanc sane Paphlagonũ gentem Honorij pientiss. Principis tẽporibus deminutionẽ passam, & aliquot amissis urbibus, nulla utili de causa ueteris illius contentionis, & rigoris remissionẽ amplexam, nos denuo ad pristinam formã reducendã esse, ipsam quoq; Paphlagoniã ad instar uniuscuiusque ciuitatis redigendam, & quæ in duobus iam Pontis fecimus, eadem putauimus & in ipsa constituenda: ut qui harũ gentiũ aduna tum imperium, & unum ex duobus prioribus (nempe Paphlagoniæ, & Honoriadis) factũ tenet, is Prætor nuncupetur (quod nomen & ipsum Romanũ est, & Prouinciarũ Rectoribus accõmodatum) & una utatur cohorte ex duabus prioribus conglutinata, quam & centũ uirorũ numerus supplebit. Imminebit autẽ omnino hic quoque tributis publicis exigẽdis, tã quæ Paphlagoneę quàm

† καὶ ἔστι πολλὰ τοιαῦτα κελεύματα τῷ ἄρχοντι τῆς ἐπαρχίας.

quàm quę Honoriadis olim incolæ pendebant. Præterea omnibus ex æquo vrbibus prouideat, quas vtraque priùs habuit Prouincia, hoc est in Honoria de quidem Prusiadi, Cratiæ, Hadrianopoli, Tio, Claudiopoli, & Heracleæ, tametsi enim ex ipsis quædam vt Prusias, Heraclea, & ipsa Prouinciæ Metropolis, & caput Claudiopolis scilicet, ex Bithynia priùs illi adsumptæ sunt: tamen ex quo semel eò transmigrarunt, magnæ cu riositatis esse putauimus, denuo ipsas ad Bithynos reducere, & veterem perturbare ordinem. Vndæ hæ selectæ vrbes, & in Honoriade prius existentes, erunt iam nunc & ipsæ pars Paphlagoniæ. Inter ipsos verò Paphlagonas iurisdictionem habebit in alias sex vrbes, quæ iam inde ab initio ad eam Prouinciam pertinent, nempe Germanicopolin, Gangram, Pompeiopolin, Dadybros, tumulos † Amastridis, & insuper Ionopolin. Et duodecim omnino totius Prouinciæ vrbes erunt quãtum † ad præsens institutum. Cæterum circa sacerdotia nihil innouamus, sed Metropolitani qui olim sacerdotia hic suscipiebant, tam in eodem manebunt ordine, ipsorum ordinatione quò ad locum non mutanda, sed ab huius almæ vrbis Beatissi. Patriarchis ordinandi, quàm quos se positos hactenus ordinarunt, eos & nunc ordinãtes, non de illis inter se disideant, non confundantur. Et vna de cætero fiet Prouincia, plures habens Metropoles, id quod & in alijs quibusdam nostris existit Prouinciis. Enimuero qui totius Prouinciæ imperium tenet (appelletur autem tota Prouincia, quemadmodum, & antè, Paphlagonia) etiam oberrando vrbes lustrabit, nulla id factum prohibente sacra forma olim fortè ad talium prohibitionem composita, sed neque Vicarios in locum suum hinc inde per vrbes dimittens. Omnino enim hoc ipsum prohibemus siquidem turpe est, vt quãdiu ipse in Prouincia ius reddit, interim alteri quoque vices suas contra legem committat. Sed ipse omnia dispensabit, & publica tributa summa cum animi promptitudine profligabit, neque plus, neque minus exigens. iustitiæ præterea consentaneam æquabilitatem retinens, simul prouidentiam adhibebit, vt Si quid damni fiscus acceperit, id corrigat: simul vrbes illæsas tam publicè, quàm priuatim conseruet. Annonam quoque, quam vterque prius Magistratus habebat surgẽtem in septingentos vigintiquinque aureos capiet eũ adsessorẽ habebit, qui septuagintaduos ferat aureos, & cohortem vnam ex ambabus compositam, procedentem vsque ad centum virorum numerum, & quadringentos quadragintaseptem aureos, & tremissem percipientem è publico. Cumque gratis officium suscipiat, gratis item hoc ipsum obeat. Nos enim in hac quoque Parte subditos nostros redimemus, & † his quæ ex consuetudine per occasionem suffragij (vt vocant) ferebantur, dabimus ipsi hoc nimirum per thronum cuum erogantes ex publicis eius Prouinciæ tributis: neque patiemur, vt sub specie, & velamento auctionis subditi nostri in seruitutem adigantur. Neque enim nos, qui decessorum nostrorum collatores à Barbaris ereptos, ad veterem libertatem reduximus, committemus, vt qui nobis ipsis semper addicti fuerunt, aliis seruiant, quin potius Deo, qui multis per nos gentibus libertatem elargitus est, subditorum nostrorum vsque nouis auctionibus oppressorum libertatem (quoad eius fieri potest) quasi donarium aliquod offeremus, neque oblædentes eos, qui iam acciunt (introducemus enim solitam illis ad hoc securitatem) neque item permittentes, vt datæ pro officio pecuniæ nomine Magistratus quasi mancipium aliquod subditos nostros vendentibus coemant, & reuendant iniuriam inferentibus. Esto igitur inter Pontici tractus Prouincias & hæc vna, duplex antea (haud scimus, qua de causa) facta. appellabuntque (vt diximus) eum qui Prouinciæ præerit, Prætorem Paphlagonię Iustinianeum. licebit autem Græca ipsum lingua etiam Strategum appellare. Præterea semper illi in memoriam rediges iusiurandum, cuius interuẽtu officium suscipiet vt puras manus, neque turpi lucro sordidas habeat, vt fisci commoda iustis, & vndique inculpatis accessionibus augeat, vt subditis nostris æquitatem, & iustitiam impertiat, tam in causis publicis, quam priuatis, siue contrahant, siue iudicio inter se contendant. Vrbes autem absque lęsione subditorum lustrabit, vt neque ipse, neque adsessor, neque quod ipsum sequitur famulitium, siue ex militibus siue ex cohortalibus, siue ex seruis, aliquid lucretur, aut gratis sumptus faciat. Oportet enim, vt tam ipsi ex iis annonis, quæ porriguntur ipsis è publico, sumptus faciant, cum conueniente mediocritate agentes vitam, quam milites, qui ipsos comitantur, cognoscant, quod si non suis contenti annonis iter faciant, sed collatores nostros ausi fuerint tẽtare iniuriis, aut damnis inuoluere, aut gratis sumptus facere, collatoribus indemnitas futura est ex ipsorum annonis per eum qui Magistratu defungitur, vt ipse tam eas repetat, quam etiam ex illis suo periculo collatoribus indemnitatem afferat. Atque hæc sane lex nobis de Paphlagonibus posita esto, honoratiorẽ illis Magistratum efficiens, vt qui interspectabiles numeretur, præbens ipsi auctoritatem tam in prouinciales milites (quatenus tamen iustè eis percipiat) quam etiam contra alios, nullis eius Prouinciæ hominibus priuilegio vti queuntibus, siue maiores, siue minores, siue etiam procurationi rerum ad potentes homines pertinentium præfecti sint. Certè, quod facilè per ea loca admittitur, huius rei excellenter curam geret, ne committat, vt aliquorum prædiis tituli apponantur vllum aliud nomen habentes inscriptum, quam vel fisci, uel regiarum domuum. sed si quid tale factum deprehendat, eos quidem titulos euestigio detrahet: fisci verò nomine prorsus alios titulos prædiis eius qui talia delinquit (si præsens hæc faciat) imponet, prius detractis titulis ad illius caput confractis. Si vero absens sit, prædiorum curatore comprehenso, tam corpus eius tormẽtis subiiciet, quam titulos detrahet, & in capite eos curatoris prædiorum comminuet: sciens quod si quid eiusmodi negligat, nos vero dedicerimus, simul aliorum ab aliquibus impositos prędiis titulos hærere, quàm fisci, regiarumque domuum, tam nostrarum, quam pientiss. Augustæ simul Præsidem, re ipsa comperta, istos per negligentiam omisisse: is qui hunc magistratum obtinet, bonorum suorum publicationem sustinebit, vt qui cum facile pro magnitudine imperii præsens ista prohibere potuisset dedita ea opera neglexerit. Ad hæc † diligenter ibi ipsum locum prospicere volumus, vt omnes qui latrocinia exercent, qui alienas substantias, aut etiam vxores rapiunt, qui alia denique patrãt crimina, persequatur, comprehendat, & competentibus suppliciis subdat, & omnem prorsus iniustitiam reprimat, neque committat, vt in aliquo probiores, & mansuetiores iniuriis afficiant, ne aliis denuo talium persecutoribus opus habeamus, cogamurque rursus violentiarum repressores, latrunculatores, & alia id genus tolerare nomina simul, & negotia. quæ nos auersati, ipsum ad hunc ordinem produximus, & ita amplam, dignitatisque plenam Magistratum effecimus, ut tam appellationes apud ipsum, cum iudicat, interpositas, ad Eccellentiam tuam, cuique eundem unquam magistratum suscepturi sunt, & celeberrimum Quęstorem sacri nostri palatii, qui in forma consultationis audientiam iis accommodabunt, quam minores causas quingentis solidis, in Prouincia eius apud aliquos non spectabiles motas, & si ex delegatione sint, cum per prouocationem suspẽduntur, adsę deducat in habitu, & ordine sacri auditorij, ut & ipse inter à nobis inuentos, & in ampliorem formam redactos Magistratus ubique connumeretur. Si quidem & ipsi maiores erunt, & in maiore quam priores reputatione habebuntur, & facilius nobis uel in maioribus negotiis suum exhibebunt ministerium. Nihil enim in paruo magnum existere tum a nostris dictum est maioribus, tum nos etiam ex ipsis iudicauimus, probauimusque factis. Subiicietur autem & huic legi descriptio, quæ significet, quid è publico tam is qui Prouinciam regit, quam adsessor, & cohors eius accipiet, quo item dato Magistratus codicillos percipiat. Ipsa sanè ratio, qua magistratum geret, loco suo compendio replicata est: tum in lege, quæ de omnibus Magistratibus in commune descripta est, simul & ex imperatoriis nostris mandatis, quæ ei dabimus, cum administrationis codicillos cõferemus, & iusiurandum secundum legem nostram in hoc cõscriptam exigemus, manifestabitur. Hæc igitur omnia perdiscens, Excellẽtia tua, & tam magnas illi annonas subministret, & ita ipsum sciat amplæ dignitatis effectum, vt floris, & dignitatis hoc à nobis tempore in illum collatę cupiditate merito multis ipsum consequi sit affectabile. D. XV. K. Aug. Bilif. V. C. Cos.

† καὶ μάλιστα ὅπως ἀφορᾷ τὰ ἐπὶ τοῦ ἀρχείου.

† κύδιστα, floruerunt.

CONSTITVTIO XXX.

De Proconsule Cappadociæ.

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni gloriosiss. sacrorum per Orientem prætoriorum Præfecto, iterum Exconsuli, & patritio.

QVam amplum nomen Cappadocum gẽs habeat, & quanta Romanis negotia exhibuerit, priusquam in illorum ditionem redigerẽtur, non ignorant veteris eruditionis studiosi. Certe olim totius ferme Ponti imperiũ tenuit, & nominatiss. viri, inque magna apud Romanos reputatione habiti, inde duxerunt originem. † terram præterea habet diffusam admodum, & mirabiliter præstantem, & quę ita Maiestati imperatorię placuerit, ut etiam possessionibus, quas illic habet, peculiarem Magistratum præfecerit, non minorem ciuili. Siquidem & populosissima est, & urbem maximam præbet, eiusdé cognominis cum chariss. nobis Cæsare, qui summo orbis terrarum arbitrio, quod nos obtinemus, bonum dedit principium qua etiam de causa apud omnes terre populos nominatissimum Cæsaris nomen est, & nos præter omnes alias imperatorię Maiestatis notas eo gloriamur. Hanc sane regionem patuo tradere Magistratui, contra omne nobis decorum, & dignitatem fore uisum est, cum aliàs, tum verò maximè, quia semper ipsam aduersus Magistratum nostris domibus præfectum seditiones mouere cernimus, & quia factionibus inter se diuisa est ciuitas, quarum alteram tamiacam, quasi fiscalem, & ærariam, alteram eleutheri-

Universidad de Buenos Aires
Biblioteca

rum vna, duplex est sententiis. Vnde & seditionum, & dissentionum occasiones, & si quid omnino mali fatigat homines, id (vti nos arbitramur) ex hac puenit causa: qua sublata, robur simul, & concordiam negotio addemus, qua nihil vnquam inter homines præclarius extitit, & præstantius. Ac cum aliis Magistratibus, quos nuper inter Pisidas, Lycaonas, Thracas instituimus, administrationis forma, & acerrimus ex duarum rerum congressu constitit: tum vero maiore hunc forma adornare cupientes, certiam etiam potestatem illi adiicimus.

Nam is, quem huic præficiemus officio, non solum præsidebit legibus, & vniuersæ cohorti ciuili: sed etiam præsidebit militibus, tam qui in prædicta regione, quam qui in aliis Pontici tractus Prouinciis, in quibus tamiaca existunt prædia, stationes habent, perinde quasi per ea loca super milites cum imperio positus sit.

† πλὴν τῶν. Permittimus etiam illis in homines † tamiacos imperium: & omnes quicunque ad Comitianam prius cohortem pertinebant, siue summarij, siue id genus alij fuerunt, hisce obtemperabunt: & triplici forma conflatum habebit Magistratum. si quidem & ciuilis Magistratus erit, & militaris, neque non tamiacis quoque rebus præsidebit: vtraque illi cohorte, tam Comitiana, quæ & sua conficietur, neque cum ciuili cohorte habebit commercium, quàm clarissi. Prouinciæ Præsidis apparente. Vniuersam verò proconsularem fieri appellarique volumus: vtraque cohorte, tam quæ Comitiana prius, quam quæ ciuilis vocabatur, tametsi vnam appellationem (nempe proconsularem) obtinet, seiparatim tamen sua obeunte munera: vt ciuilis quidem curet tributaria, & ciuilia, quæ initio semper ad ipsam pertinuisse scimus, quæ vero Comitiana priùs cohors erat, imperialium rerum administrationi insistat, & exactionem conficiat, ea scilicet forma quam modo explanabimus. Curatorum etenim, & tractatorum ne nomen quidem omnino supereſſe volumus, respicientes ad vetera exempla, & nimiam læsionem, quam miseris illi collatoribus induxerunt. sed per singulas domos, & totius Comitianę cohortis, tredecimque primatium, quos primos, & secundos magistros vocant, periculo, alios tredecim, qui statim post illos separati sint nominari volumus, singulos (vt dictum est) ex singulis ædibus: & post priores tredecim exactioni incumbere, & seruare fisco quæ sua sunt. prospicere item collatorum indolentiæ, & ne quid ab aliquo ipsorum damni sustineant: scientes, quod damnum ex causa collatoribus irrogatum, multo magis ipsorum facultates respiciet, cùm totius publicæ exactionis periculum ad ipsos deuoluatur. Sed neque eos qui primi, & secundi primus magistri vocitabantur neque tredecim illos, qui post ipsos modo separati sunt, quos profligationem tributorum facere sancimus, quidquam omnino spectabili pro tempore Proconsuli præbere, vel nominationis titulo, vel quacunque alia de causa: si quinquageni † solidi aurei ab vnoquoque horum tredecim exactorum primoribus tredecim magistris præbeantur. Porro neq; ipsos exactores amplius aliquid à rusticis, aut denique iis, qui ab ipsis exactionem tolerant accipere, quam quæ formis Niceæ magnificæ memoriæ continentur, & exactoribus deputata sunt: nequenuntibus ipsis nomina fingere, & damna pro hisce nominibus inducere per † causam Apacticon, seu tractatoriarũ, vel quocũque alio prætextu, siue ad aliquam consuetudinem, siue ad quãcunque vexationem porrigatur. cum enim ab omnibus illis collatores nostros liberos conseruari volumus tum improbo etiam & pernicioso tributo eos liberamus, quod pendebant tractatoribus, per quod fiebat vt circa publicum, & suas descriptiones ido nei non essent. quin & si forma aliqua sit pragmatica, quæ velit tractatoribus aliquid præberi, aut longa consuetudo, etiam hãc tollimus. sublato enim ipso nomine tractatorum, merito quicquid ad eam causam peruenit, vna sustollimus, specialem hanc collatoribus nostris largitatem impartientes.

† μόνον δὲ quinquagi tẽ solidorũ

† ἀσπασικῶν τε ἕνεκον, ἢ παρατικτικῶν.

Quod si quis exactorum præter eã, quæ forma Bæatiss. Niceæ definita sunt, quæ sola ipsos ferre concedimus, aliud quiddam ausus fuerit accipere, sciat, tam militia se, quàm dignitate, & sua substantia casuarum. Quoniam vero fieri potest, vt interre decim exactores (si quidem vt gradatim ad hunc perueniant ordinem, sancimus) vnus aliquis ad expediendam exactionẽ idoneus non sit; cõcedimus, vt sic quoque reditus quidem ex eo gradu saluus illi permaneat. Cæterum sancimus, vt tredecim illi primores magistri, & insuper qui post ipsos sunt proximi, proprio bonorum suorum periculo alterum quempiam illi adiutorem adnominent, qui conuenienter pro illo exactionem expediat: vt neque per illius imbecillitatem iniuria afficiatur fiscus, neque ille temporis, & gradus sui solatio defraudet, promotione videlicet adiutoris eius, q ad hoc munus idoneus nõ est, facienda periculo (vt dictum est) tredecim primorum magistrorum, & aliorum, qui post illos sunt proximi. Ac magnas meritò nobis gratias publicorum tributorum exactores habere oportebit, qui ingentibus illis damnis, quibus antea tam magistris, quàm Spectabili pro tempore Comitu, eiusque cohorti obnoxij erant, eos liberauerimus.

Propterea autem hisce omnibus eos liberauerimus, vt neq; ipsi collatores nostros iniuriis opprimant, neque prætextus excogitent, introitus illos, aut aliter nominantes, quibus rusticorum facultates eneruent: sed his solis contenti, quæ secundum formam Niceæ claræ memoriæ curatoribus præbebantur: omnibus aliis abstineant. Ipsi vero spectabili Proconsuli omnium ex æquo rerum cura imminebit, siue ciuile aliquod sit, siue ad militarem Magistratum, siue ad potestatem Tamiacam respiciat: neque quidquam omnium negliget. Ac quoniam maiorem huic loco, quam cæteris, Magistratum attribuere volumus, & veteribus Romanis in more fuit, vt vel designatis Consulibus, vel his, qui illorum loco proficiscerentur, quos Proconsules vocitabant, Prouincias sortirentur: propterea & Cappadocum Magistratum Proconsulatum esse volumus, quo in Africa prius Romani Imperium suum exornarunt. Et in tantum illum nos Magistratum auximus, vt eum, qui hunc suscipit, gloriosissimis sacrorum nostrorum prætoriorum Præfectis connumeremus. Appellatorque † patria lingua is, qui huic præsidet, vt & appellationem Magistratui propriam habeat, & simul ex re ipsa, Archegetes, quasi primarius Magistratus nominetur. susceperit enim is, qui hunc Magistratum obtinet, facile talem formam, quando & potestatem per se magnam, & per causam Tamiacæ possessionis etiam ad alia loca protensam habeat.

† καλεῖται πρὸς τοῦτο ὑφ' ἡμῶν πατρίῳ φωνῇ proconsuli Cappadociæ κατὰ τὴν τῶν ἀρχῶν, &c.

In summa tot rebus, hominibusque præsidens dignitate, & auctoritate affluet, adiunctisque militaribus copiis omnia disponet minore negotio. Ciuiles igitur res conficiet more solito: militaribus vero & ipsis commode præsibit, nempe & illis se ipsi submittentibus. Sed cum primis animum aduertito ad rerum Tamiacarum administrationem, quæ in tam grauem, & omnium cauponationibus expositam inopiam de lapsæ sunt, vt in nullo fere amplius pretio existant, tot, tantaque enim edocti sumus per Prouinciam delinqui, quæ vix amplis imo cuique adhibita medicina curare facile est. Nam qui potentium possessiones procurant, sed pudet nos iam propemodum dicere, quanta cum insolentia passim oberrant, vt stipatores illis inseruiant, vt non serenda hominum multitudo ipsos sequatur, vt impudenter omnes latrocinẽtur: miramurque sedulo, quomodo eo loci subditi tot perferendis iniuriis suffecerint. Inde adeo quotidie Cappadocum iniuriis oppressorum multitudo occupatos nos, & Rempublicam tractantes adit, ex quibus multi sacerdotes, plerunque mulieres, qui omnes lamentantur, queruntur que res suas sibi ablatas esse, quando nemo in proximo sit, qui huiusmodi prohibere valeat. Tamiaca certe possessio iam pene in formam priuatæ redacta est, tota conuulsa, direptaque vna cum suis equitiis, nemine omnino reclamante, ore scilicet ipsis auro obstructo. His igitur de rebus vnum aliquem ex perspectissimis nobis regioni huic præficere decreuimus, qui triplici huic ordini præsit, solus omne in se Imperium, & potestatem circunferens, ciuilis officij vtens insignibus, habens in vsu vehiculum ex argento, securim, fasces, & quæcunque olim proconsularis Imperij fuerunt insignia præcipiet autem & militibus & curam geret Tamiacorum reditum, vt siue vllo detrimento & cessatione omnibus ad hoc ordinatis Magistratibus obueniant, multoque magis ad nostrum palatium, quemadmodum etiamnum occasione eorum, quæ vel nobis, vel sacratissimę, & pientiss. Augustæ coniugi nostræ inferuntur, tam in auro, quam veste ingrediantur. nihil enim illinc volumus decedere. Non tamen vt ea forma præbeantur, qua hactenus, ex † rapinis scilicet & ex titulo læsionis, dationisque collatorum (hæc enim omnia tum odio prosequimur, tum e nostra exicimus Republica) sed ex iustis, legiti misque causis, quas subiici sacræ huic nostræ legi iussimus, vt eas ferens is, qui pro tempore hunc gerit magistratum, sacratissimæ Augustę coniugi nostræ auri † libras (prout dictum est) inferat. Magistratum etenim gratis nos creamus, & ordinationes eius absque omnibus procedere largitionibus sancimus: neque quisquam erit, qui pro hac quidquam capiet. Sed & annonas ipsi quidem ad viginti vsque auri libras damus, prout subiicitur. adsessori vero eius præbemus ad duas auri libras. capiet item vtraque cohors id, quod vsque adhuc e publico suppeditabatur, nullo prorsus modo deminutum. nulla enim re hunc Magistratũ minuimus: † & maximę gloriosissi. Præpositi sacri nostri cubiculi si quidem & hunc suppositam ipsi deuotiss. Palatinorum scholam in Cappadocia simili cum potestate, ordine, & figura manere sancimus: non tamen quidquam exinde ferentem vel cõsuetudinum, vel annonarum titulo, vel in auro, vel in veste, vel in aliis speciebus, neque a spectabili † pro tempore Proconsule, neab eius cohorte. nam aliter puritas conseruari nequeat. sub vnum enim Magistratum, quidquid in ea regione geritur, contrahimus ne conuulsione ipsa claudicet. Sanè Tamiacæ possessionis curam, & rationem magnam habebit is ipse, qui ad hoc a nobis officium proficiscitur: & circunspiciet, si quid a Tamiaco solo detractum, & fruſtra ab aliis detentatũ sit, siue in pascuis, siue in aruis, siue in locis vitibus constitis, siue in prædiis, siue domibus: & vetus solũ rebus suis vindicabit, nulla lõgi tẽporis pscritione illi opponenda. neque enim fisco licet tale quid opponere, † neque lucrum captans vt maxime patrimonium suum exinde collocupletet. nam depauperatio potius est, quam locupletatio, si quis fordidis vtendo manibus, arbitretur ex eo lucrum sẽ facere, quod multifariam postmodum cum impietate, & summo probro restituet. Sed & ipsam vrbem ab omni prorsus perturbatione quietam conseruabit: neque committet, vt seditio aliqua ordinem, & administrationem Reipublicæ corrumpat. Publica quoque tributa vigilanter, & cum iustitia exiget, nihil in illis curæ prætermittens, neque concedens, vt aut fiscus, aut priuati in aliquo circa res suas damnum sentiant: vt qui ex æquo in omnes imperium obtineat, siue milites, siue scriniarij sint, tam gloriosis. Præfectorum, quam magnanimorum Magistrorum militiæ, siue in ciuili cohorte numerentur, siue cingulum Tamiacum gestent, siue in maioribus, siue minoribus dignitatibus consistant, siue inter sacerdotes cooptati sint. Vnus enim hic Magistratus omnibus præficietur: & tam suæ ipsius existimationis, quam nostrarum legum, & ante omnia Dei memor, vt publica quidem tributa per proconsularem cohortem sine detrimento, & cessatione importentur, curabit: reditus vero Tamiacos per subditas prius illi throno personas inferet, intendens etiam ad ea quæ pro consuetudine præcipiuntur à gloriosis. præpositi sacri nostri cubiculi: nequeuntibus ipsis canonicarijs, qui pro tempore à gloriosis. præpositi emittuntur, vel saltem obolorenus aliquid accipere, vel consuetudinum nomine, vel quacunque alia de causa, vel ab ipso, pro tempore summario, ijsve qui publicas exactiones conficiunt, vel à Spectabili Proconsule, vel eius cohorte, vel his, qui cataſceuastæ quasi instructores vocantur, vel præpositis, vel quacunque alia persona ad sacrum nostrum pertinente patrimonium. At verò exercitu vtrique harum solicitudinem opem ferat, sed abitque potentium satellites, neque committet, vt loca depopulentur, & latrocinijs infesta reddant: neque ipse ea percurret, quemadmodum prius facere solebant Comites: neque item in locum suum dimittet Vicarios, sed locorum defensoribus, & cohortalibus suis ad id ministerium obeundum vtetur. Sicubi verò & militibus opus erit, ex ijs locis milites, vbi necessitas postulat, opitulari iubebit. atque hi proprijs ista sumptibus expedient, neque subditos damnis inuoluent, aut gratis vlla ex parte sumptus facient, sed tam ipse his abstinebit, sumptum de suo faciens, vbicunque tandem erit, quamuis ad aliam ipsum proficisci regionem iubeamus: quam etiam adsessor eius, & reliquum samulitium, siue ex proconsularibus, siue ex militibus, quamuis seruile etiam, aut subingale aliquod omnes hosce sequatur: necessitatem habentibus (vt prædiximus) militibus, & quicunque alij ibi locorum habitant, scholares forte, aut domestici, vt illius iussionibus obtemperent, cinguli, & substantiæ suæ periculum reueriti. damus enim ei potestatem, vt & hæc illis adimat, nisi eius iussis appareant: propterea quòd eum, qui hunc Magistratum obtinet, velimus formidabilem subditis, & venerandum existere. Etenim siue miles, siue proconsularis, siue scholaris, siue domesticus per causam illius iussionum damni aliquid collatori nostro irrogauerit: conueniens est, vt ipse hoc ex istius annonis proprio periculo recepto, iniuria affecto mederatur. Postremo neque vlli eorum, qui ex hac vrbe eo commeant, collatores nostros iniuria tentari permittet. Sed & cursum publicorum equorum illæsum conseruabit. Et si quis ex quocunque hinc iudicio ad eam regionem commeantium iniurius erit, & vltra deputatum, & constitutum exegerit, hunc persequetur. Curam autem geret etiam ciuitatis, & eorum, quæ ad frumentationem publicam pertinent, & sitonica appellantur, operumque eius: & procurabit, vt secundum legem nostram ratiocinia conscribantur, & tam Tamiaca, quam ciuilia insumantur. Et si quem eorum, qui solitas illas iussiones infinuare consueuerunt, nempe quòd aquarum aliquis ductus impediat, & † quòd quæ muros concernunt, diffundantur, aut quia pontes aliqui sint per Prouinciam, aliquave itinera, aut alia denique eiusmodi existat occasio, prout improbe olim fuit in vsu habitum, penitus ipsum Prouincia expellet, nec permittet ei, vt vel iussionem eiusmodi insinuet, vel per hanc causam quidquam omnino lucri capiat. Nam si nobis visum fuerit eiusmodi inspectionem operum celebrari, sacra pragmatica forma vsi ad eum, qui hunc geret Magistratum, communicato prætera de his cum throno tuo consilio, rem ipsam nos disponemus, ne cui facile ad eius generis pecuniarum exactiones pateat aditus, & accessus. Omnia quoque quæ audierit ξimproba, ξ prohibebit is, qui hoc Magistratu defungitur. Quod si vehementiore aliquo, & asperiore opus erit, certiorem ea de re faciet tam. Excellentiam tuam, quam gloriosissimum præpositum, & alios celeberrimos Magistratus, quibus ad talem rem conficiendam aliquid adest facultatis: nos denique ipsos: & nos illi quid facto opus sit, explanabimus. Titulos verò prædijs apponere per Prouinciam cui præsidet, continentes certorum hominum appellationem, excepto nomine Maiestatis Imperatoriæ, aut tamij, hoc est ærarij, in tantum prohibebit, vt patrimonium eorum, qui tale quid perpetrare moliantur, in publicum redigat, & manus abscindat eos imponentibus, si præsentes forte id ausi fuerint: si vero procuratores absentium, ingentibus illos tormentis subdet. Titulos certe, qui-

† ἐπειδὴ τοίνυν τοῦτο τὸ τῶν ἀπαιτητικῶν ἐστι.

† ἐπὶ τὰ ἀναγκαιότατα τῆς ἡμετέρας βασιλείας.

† ἐπὶ τὰ ἀναγκαιότατα τῆς ἡμετέρας βασιλείας.

† τὰς quadraginta libras auri.

† ἐπὶ τὰ ἀναγκαιότατα τῆς ἡμετέρας βασιλείας.

cunque tandem affigere ausi fuerint, siue præsentes, siue absentium procuratores, detractos protinus ad capita eorum, qui affixerunt, infinget: sciens fore, vt si id factum cognitum neglexerit, ipse bonorum eorum publicationem sentiat. Iuri dicundo cum summa animi intentione, & cura incumbet, neque (vt hactenus) rusticanos homines sinet iniurijs opprimi. Neque amplius negotia nobis hic facessent Cappadoces, magno cum clamore supplicantes, & lamentantes, sed ipse iudicem se illis, & disceptatorem præbebit. Nam si quem huc aduenientem viderimus, qui non prius apud ipsum calamitates suas lamentando explicuerit, hunc nos denuo cum increpatione mittemus in Prouinciam, propterea quòd, relicto Magistratu Prouinciæ, continuo ad nos decurrit. Si verò cum eos, qui iniuriam intulerunt, conuenient, ipse comessationibus deditus, & luxu iam perditus, illorum se orationibus non accommodauerit, sed supplices plorare permiserit, hique ad nos cogantur decurrere, & maxime si mulieres sint, nosque edocti fuerimus, quòd hi quidem adierint, ille verò iniuriam vltus non est, protinus negotium vt suspectum habebimus, quasi propter lucrum, vel per gratiam, vel aliquorum obsequium factum, & nos ipsos illi prorsus opponemus: & cum triplicem Magistratus functionem gerat, tripliciter quoque illi resistetur, tam ipso iure, quam nobis, & legibus eum oppugnantibus. Quæ ipsum reuerentum, memoria item repetentem præcepta nostra, quæ illi vna cum codicillis Magistratus dabimus (appellabant autem ea maiores mandata Principis) conuenit omnia secundum legem nostram † agere, vtentem in cognoscendo æquitate, in rebus gerendis puritate, vbique colentem iustitiam, qua nihil inter homines vnquam exstitit robustius, aut pulchrius, quodve Deum, & Imperatorem placeare, conciliareque magis possit. Talis enim ipse cùm sit, ita nostro quoque testimonio comprobatus: volumus, vt solus omnia in Prouincia conficiat, neque causis audientiam alio quopiam prudente, neque nobis facile vel in eam venturis sententiam, vt alicui alij hasce delegemus, vel occasione cohibendarum violentiarum, seu quacunque alia de causa emissuris aliquos: vltra hoc, quòd tametsi tale quiddam vel ex sacris nostris formis, vel Magistratuum iussionibus hactenus factum est, omnibus id vacaturum sit modis, ipso totius Prouinciæ administrationem suscipiente, neque vlli omnino, vt accessum eo habeat, permittente. Porro autem hunc quoque Magistratum, prout Proconsulum proprium est, inter Spectabiles ponimus, appellationesque ab ipso transmissas tam Excellentiam volumus vna cum gloriosissimo Quæstore sacri nostri palatij in forma, & habitu consultationum disceptare. Si qua vero alia in Cappadocia causa minor aureis quingentis per prouocationem suspendatur, siue nostro, siue alicuius Magistratus iussu datus iudex fuerit, qui tamen non sit Spectabilis huic Spectabilis ipse Proconsul in forma sacri consultorij, & vice sacri auditorij accommodabit audientiam. siquidem & hoc illi ius addimus: decoramusque illi Magistratum tam ampio priuilegio, quantum nullus in hunc vsque diem in Cappadocia obtinere visus est. Esto igitur iustus, & elato animo, & tam nos, quam legem præ oculis habeto: cognoscitoque, quòd si strenuè ista exequetur, longiore tempore in hoc officio permanebit, & maior ipsum alius forte Magistratus excipiet. Cæterùm si nostris iussionibus neglectis, potentiores aliquos, non legem, aut nos colat, & reueretur: tum primo quoque tempore ijs, quæ in ipsum collata fuerunt, excidet, tum decæteros inter condemnatos habebitur, indignus nostro visus iudicio.

† Δουλαδὴ τριμερῶς ἢ quinquaginta libras auri εἰσκομιζομένων.

Adulteria verò, & raptus virginum, & immoderatas illicitasque, & augendæ rei suæ causa comparatas circumscriptiones, neque non homicidia, & si quid eiusmodi delictorum est, ita acerbe punito, vt paucorum hominum supplicio omnes reliquos continue castiges: estoque secundum legem exquisitus delinquentium castigator. Neque enim inhumanitas hoc, sed potius summa quædam humanitas est: cùm multi paucorum animaduersione saluantur. Quòd si quem hoc nomine in crimen vocatum sustineat, qui vel cinguli, vel dignitatis, vel sacerdotij, vel ieiusmodi alio prætextu sperer ex illius se manibus ereptum iri: certo sciat quòd nostro iudicio indignus videbitur. Nemo enim quacunque potentia sua fretus, quodcunque alienum prætendens patrocinium, in talibus delictis seuericatem legis effugiet. Quin potius si quis talibus se patrocinijs ausus fuerit immittere, similem cum delinquente pœnam & ipse sustinebit: idem cum sit, ipsum aliquem delinquere, & eum qui talia peccauit, & deliquit, velle de manu legis eripere. Subijcietur autem legi & descriptio, quæ significet, quid ipsum, eosve, qui circa ipsum sunt, è publico capere, quid item vel occasio ne codicillorum dare, vel sacratisi. Augustæ coniugis nostræ piæ domui inferre conueniat: trifariam videlicet † inferendis ijs, prout iam inde ab initio, & in hunc vsque diem obtinuit. Et subditis nostris (id quod sæpe diximus) pure vtetur. quæ res summo à nobis studio habita effecit, vt magnas etiam opes despexerimus, quanquam in tot sumptibus, & magnis bellis, per quæ Deus nobis dedit, vt non solum pacem ad finem de duxerimus, & Vandalos, Alanos, Mauritanos subegerimus, & totam Africam insuper, & Siciliam, recuperauimus: sed & bonam spem habeamus, quòd Deus nobis

Universidad de Deusto
Biblioteca

bis annuet, vt & cæteras gentes, quas socordia sua Romani amiserunt, cum ad vtriusque Oceani terminos tenerent, iterum ditioni nostræ adiungamus. quas non diuino freti auxilio, ad meliorem statum redigere properamus: neque quidquam detrectamus eorum, quæ vel ad extremam pertingunt difficultatem: vigiliis simul, & mediis, cæterisque laboribus iugiter pro subditis nostris vltrà quam † vtentibus humanæ naturæ modus patitur, vtentes. † Perleget etiam mandata nostra, quæ illi dabimus vna cum codicillis Magistratus, quemadmodum ante diximus. Et si quidem omnia secundum illa peregerit, & admirabilis futurus est, & vndique dignum se nostro exhibebit. † Imperio. Hæc igitur omnia, quæ per hanc exprimuntur legem, cognoscens Excellentia tua, & prædictas annonas huius officii throno præbero: & ita ipsum scito amplum effectum, vt collati modo in ipsum floris, & dignitatis cupiditate, multi merito hunc consequi affectent. † perhibebit.

CONSTITVTIO XXXI.

De descriptione quatuor Præsidum Armeniæ.

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni glorioſiſs. ſacrorum per Orientem prætoriorum Prefecto iterum Exconſuli, & patritio.

† Καλλίω τὲ ἐκ χωρέων.

DErperam, effuseque posita, si ad competentem perueniant ordinem, & belle disponantur, aliæ propemodum res apparent, speciosæ pro turpibus, † ornatæ pro incultis, articulatæ, distinctæque pro incompositis prius, & confusis. Quod cum & in Armenia admissum deprehenderimus: putauimus & ipsam ad congruentiam quandam, & vnam harmoniam collocari debere: quo magis ex bene constituta eius moderatione, & competens illi robur addamus, & decentem imponamus ordinem. Vnde quatuor Armenias fecimus. Vnam quidem interiorem, cuius Metropolis piæ appellationis nostræ cognomine exornata est, prius Bazanis, seu Leontopolis dicta, quam etiam Proconsulatu honorauimus, cui magnificentiss. vir Acacius præfuit, Magistratu inter Spectabiles relato, omnibusque illi traditis, quæ Proconsulatum habere conuenit. Nam & stola † ipsum exornauimus, & vrbes illi assignauimus; Theodosiopolim, quam etiam prius habuit, Satalam, & Nicopolim, Colonea quoque ex prima (vt ante vocabatur) Armenia assumpta, item Trapezunte, & Cerasunte ex Polemoniaco prius dicto Ponto: his partim à clarissi. prouinciæ Præside, partim à Spectabili Moderatore separatis: in septem omnino vrbes, & quæcunque circa ipsas in proximo sunt loca, tota Prouincia redacta. Secundum verò ordinem tenere iussimus eam Armeniam, quæ ante prima dicebatur, in qua cæteras præcedit Sebastea vrbs, attributa illi, & Sebastopoli, quam prius quoque habuit: & insuper Commana ex Polemoniaco prius Ponto dicto, & Zela ex Heleno ponto, neque non Brisa: vt ea Prouincia quinque contineatur vrbibus, officio quod Correctorium est, in pristina forma relicto, neque Præside eius maiore aliquo nomine condecorato, sed ipso in eodem quod prius habuit derelicto. Ad hæc tertiam Armeniam instituimus, eam, quæ prius secunda dicebatur, in qua principatum tenet Melitena vrbs antiqua, vrbs insignis, in pulchro solo, elementique cœlo posita, neque multum distans à fluentis Euphratis fluuij. Hanc nos in præsentia & augendam, & ad formam spectabilium traducendam putauimus. Præsidem quoque huius Comitem Iustinianeum nominandum, dandosque ipsi pro annonis solid. 700. eius adsessori soli. 72. & cohorti eius solid. † 360. & vt omnia habeat, quæ eiusmodi thronorum propria sunt. Et qui prius cohortales nominabantur, tum omnia faciant, quæ etiam prius, & maxime circa publicam exactionem occupentur: tum ad Comitianorum appellationem transeant, perinde omnibus eis conseruatis, ac si cohortales existerent. Vrbes vero ei partim Arcam, & Arabissum, partim Ariaratheam, & Alteram Comanam (quam etiam Chrusam appellant) & Cucusum subdidimus, quas & prius habebat è sex omnino consistens vrbibus. † σολὴ τὲ γὰρ αὐτὴν κατὰ κοσμήσαμεν αὐθυπάτου καὶ πάντα ἀκόλουθα τοῖς ἔχειν διετυπώσαμεν, καὶ πόλειν αὐτὴ δεδώκαμεν.

Constituimus autem & quartam Armeniam, quæ prius non in forma Prouinciæ continebatur, sed è gentibus erat, & ex multis barbaricis colligebatur nominibus, Trophaena, Anzethena, Ophena, Asteaena, Balabithenaque dicta, & Satrapis subdita.

Id verò nomen Magistratus neque Romanum, neque maiorum nostrorum, sed ex altero Imperio introductum fuit. Exornauimus igitur & illam ciuili Magistratu, & forma, tam ciuili ibi Magistratu instituto, quam Martyropolitanorum illi vrbe, & Citharizacastro addito. Consistatque ipsa in forma ordinariorum Magistratuum, Consularis à nobis facta: vt cum quatuor sint Armeniæ, duo quidem Magistratus existant Spectabiles, nempe alter Proconsul, alter Comes: & primæ quidem Armeniæ Proconsul, tertiæ Comes præeat: secundæ verò & quartæ ordinarij. Et quia summo à nobis studio cautum est, vt appellationes intra quingentorum solidorum quantitatem non ad hanc almam deferantur vrbem, sed ad proximos Spectabiles Magistratus: propterea disponimus, vt appellationes, quæ quidem ex secunda Armenia procedunt, hoc est in qua Sebastea vrbs est, hæ ad Armaniæ primæ Præsidem, hoc est Proconsulem deferantur: quæ verò ex quarta mouentur Armenia, hæ intra dictam quantitatem ad tertiæ Armaniæ Præsidem deueniant. His ita à nobis ordinatis, insuper illud etiam determinare iustum putamus, vt primæ Armeniæ talis vir præficiatur, qui pro amplitudine sua, & spectatissimo iam erga nos ministerio, Magistratus huius tam iuramento, quam excellenti Maiestate dignus sit. Ac cùm Thomam magnificentiss. virum aliquot iam in Armeniorum regione officijs defunctum, & alioqui frugi hominem esse, & nobis absque fuco seu per inseruisse, & modo quoque inseruire deprehenderimus, promouemus ipsum ad huius officij administrationem, vt non solum prædicta à nobis forma ad tempus huic Prouinciæ præsideat, sed etiam alijs prouideat, quæcunque ei vel per sacra commonitoria commisimus, siue in Prouincia quam ei tradidimus, siue in alijs. quod inquam fecimus, sacris ad ipsum compositis commonitorijs de diuersis actibus, quos ipsum & in alijs regionibus ad effectum deducere æquum est. Quæ vero ad sacerdotia spectant, ea (vt sæpe diximus) volumus in pristina manere forma, negotio ipso neque circa ius metropolicum, neque circa ordinationes, vel mutationem, vel nouationem suscipiente: sed prius ordinarius nunc quoque ex ordinatione auctoritatem obtinentibus, & prioribus item metropolitanis in suo permanentibus ordine: vt quantum ad ipsa nihil penitus innouetur. Illud sane in confesso est, ex quo tertiæ Armeniæ Comitem non tantum ciuilem, sed etiam militarem Magistratum fecimus: necesse habere etiam milites, qui in ea stationes agunt, vt huic suppositi sint: licentia illi præbita, vt quemadmodum militaribus permittitur Magistratibus, & nomine quemque suo euocet, & inquirat, & de ipsorum annonis dispiciat, & supplicio eos persequatur, siquando iniuste egerintue que committat vt milites in subditos nostros iniurij sint. Quòd si quid flagitiosius perpetrent, ad instar criminalium causarum audientiam præbeat, tametsi milites existant. omnia denique agat, quæcunque militaribus attributa sunt Magistratibus. Et quemadmodum Comiti Isauriæ, & Pacatianæ Phrygiæ, & insuper Lycaoniæ, Pisidiq, ac Thraciæ Prætoribus militares etiam copias subdidimus: vt atque & ipse non solum ad res ciuiles cohortem, sed etiam in copias militum potestatem habeat, & imperium, & cum summa auctoritate, & amplitudine tam militibus, quam paganis facienda præcipiat: omnia agens quasi vno aliquo officio existente. Inque vnam hanc rem prouidentiam conferat, ne quid per Prouinciam admittatur flagitij, sed & vt admissum competenter coerceat. Neque hanc illi potestatem in vlla omnino persona, quæ in Prouincia sit, detrahimus, siue paganica, siue militaris, siue tamiaca sit. Sub æquabili enim, & perpetua pace nostros tueri subditos volumus: non pro diuersitate personarum inducentes legum contemptum. Quæ igitur nobis placuerunt, ea secundum descriptionem quatuor Armeniarum, & maxime tertiæ, cuius occasione præsentem sacram legem tulimus, iam inde in omne reliquum tempus. Excellentia tua custodire studeto, omnibus quæ singulis annis dari iussimus, per particulares descriptiones thronorum † tuorum conficiendis. D. XV. Kalend. Aprilis CP. post Bilis. V. C. Cos. † ἡμῶν τῶν θρόνων

CONSTITVTIO XXXV.

De adiutoribus Quæstoris.

¶ Hæc prorsus deest in Scrimgeriana editione, in Haloandrina fere præter titulum pauca tantum uerba sunt iustam autem epitomem inueni in Noue lis Iuliani †, quam idcirco adscripsi. † apud quæ est collata.

VIgintiſex adiutoribus Quæstoris, quos Boentos dicunt Quæstoris, liceat in suo loco alios substituere, idoneos tamen, & quos pro tempore Quæstor elegerit propositis sacris euangeliis. Hi autem, qui fiunt † in locum eorum, qui suo loco ceciderunt, centum solidis præstitis fiant. Istorum autem trium gradu † vri, id est, scrinij † memoriæ, & duorum, qui proximi futuri sunt, quamuis non ex viginti ex adiutoribus, tamen ilicentiam habeant surrogare in locum suum. Habeant igitur ius vendendi militiam suam, & non vltra centum solidos dummodo ex his, qui subrogatus est, electione Quæstoris fiat. † fiunt † locus suus † gradum.

Prærog

¶ Perigeno Prærogatiuam autem constitutio dat Theodosio, & Epicteto, & Quiedio & Sabatio. & Pirigeno †. Illo videlicet obseruando, vt si quis ex viginti auditoribus defunctus fuerit, ab hærede eius centum solidi dentur, & electione Quæstoris militent. Sinautem liberi sint defuncti, idem iuris habeant, quamuis hæredes parenti suo non extiterint D. C. Bilis.

CONSTITVTIO XXXVI.

De successoribus eorum, qui in Africa degunt.

OMne infinitum, &c. Vt Africa quæ Vandalorũ temporibus vel ipsis vel propriis parentibus, vel auis vtriusq; sexus, vel ex transuerso cognatis vsque ad tertium gradum erepta sunt. intra quinq; annorum spatium vindicent: nisi legitimis excludantur præscriptionibus. 2. Vt ad comprobandum genus ambæ partes probationes proferant. 3. Vt omnes Afri Romanis legibus subditi sint.

CONSTITVTIO XXXVII.

De ecclesiis constitutis in Africa.

VEnerabilem Ecclesiam, &c. Ab Arianis ablata capiunto, sibique habento ecclesiæ Africæ: vt tamen publicas pro illis pensiones conferant, ab iisdem accepis immobilibus à nemine lædendis. Hæreticus non baptizato, ad Rempublicam non accedito, cathecumenũ non circuncidito. Nulla omnino hæresis domum, aut locum orationis habeto. Carthaginiensis Ecclesia priuilegia obtineto, quę in vniuersum de omnibus dicta sunt ecclesiis in codice. Qui ad Carthaginensem ecclesiam confugerit, is impunitatem habeto nisi homicidium, aut raptum virginis, aut vim in Christianum admisserit. Ecclesiis Africæ ab aliquo pro sua ipsius salute oblata, a nemine prorsus auferuntor. Hoc ipse generaliter de omnibus ecclesiis accipito.

CONSTITVTIO XXXVIII.

De decurionibus, vt filiis suis decurionibus dodrantem relinquant.

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni glorioſiſs. ſacrorum per Orientem prætoriorum Prefecto iterum Ex conſuli, & patritio.

VInobis olim constituerunt Rempubli. hi ex vsu forerati sunt, si ad imitationem Regię vrbis, per singula municipia nobiliores congregarent, & formam quandam senatoriæ curiæ constituerent, per quam & publica tractarentur, & omnia rectè fierent, atque ordine. Atque ea res ita effloruit initio, ita splendida visa est, vt amplissimæ simul, & numerosiſ. decurionũ familiæ existerent: & cum ingens eorũ esset multitudo, qui curię manciparent, nemini omnino ciuilium munerum onus intollerabile videret. si quidem in multos diuisum onus, parum aberat quin his, quiid subibant, absque sensu, & pondere esse soleret. Postea quam verò per partes quidam curialibus se muneribus subtrahere, & fraudes inuenire cœperũt † per quas aliqui ab hiſce liberi redderentur, paulatim ea occasione curiæ defecerunt, plus mille artibus excogitatis, quibus tam priuatæ † res pessum irent, quam communes, & publicæ penitus interciderent. Inde adeo ciuilia munera ad paucas personas redacta, & illis patrimonia conturbarunt, & pleroſque ipsorum ita depauperarunt, vt in potestatem perditissimorum mercenariorum, quos vindices appellant, peruenerint. vsu itaque venit, vt ipsa Reipubli æ administratio abundaret reliquationibus abundaret ité oi improbitate. Hæc nos sæpenumuro peruestigãtes, putauimus negotio medicinam adhibendam. sed quo vehementius nos circa id elaborauimus, tanto decuriones plures vndique contra ea, quæ recte & iuste sancita sunt, contraque bonũ publicum artes inuenerunt. Ex quo enim viderunt omnibus se modis compelli quartam conseruare curiæ, vix id relatum erat a nobis in leges, cum illico patrimonia sua dissipare cœperunt, vt sub mortem summa laborarent inopia, neque quadrantem, sed summam deinceps egestatem curiæ relinquerent. Mox cum ipsis etiam corporib. curi defraudare constituissent, multo rem omnium impiissimam excogitarunt, legitimis abstinentes nuptiis, præoptantes sine liberis (quantum ad l. gem) decedere, quam genti suæ, & curiæ se vtiles ostendere. Perfecerunt rursum, vt lex olim ferretur, quæ vel sine decreto donare ipsis bona sua permitteret, cum interim lex vellet vt venditio cum interpositione decreti procederet. Quæ sane lex † mirabilis fuit, quod solam venditionem decreti interpositioni, & necessariis quibusdam obseruationibus subiecerit, in omnibus aliis liberam eis quo vellent modo potestatem agendi permittens. Hac igitur occasione curialibus nexibus obstricta bona in alias transtulerunt personas, nihil ex iis compendii obtinente curia: vt si quis per nostram Rẽ publicã curias enumeret, paucissimas inuenerit, & eas quidẽ vel nequę hominibus neque pecuniis abundantes: vel licet paucorum forte hominum, tamen absque vllis pecunijs. Et quanquam per partes iam leges tulimus, quæ volunt vt tam venditiones quam simplices donationes, & omnis denique actio, quæ alienationem immobilium curialium rerum continet, decreto cum obseruatione ibidem posita interponendo subiaceat: tamen cum postea per ementitas causas donationes cõficerent, in vniuersum & ipsam, ne ve decurio in vllam omnino personam donationem conferret, sustulimus. merito autem donationes ante nuptias excepimus: quandoquidem neque per omnia donationes sunt, sed species quædam in his contractus, & veluti † auctoramentum procreandorum liberorum continetur. Post hæc cum videremus multas ea in re circumscriptiones suboriri: legem conscripsimus, vt curia omnibus modis, siue cum persona, siue absque persona prorsus quadrantem haberet, neque vlli liceret curiæ minus relinquere aut comminisci artes, aut aliquo alio modo deminuere, siue filius ad curialia munere succederet, siue ipsa etiam curia quadrantem reciperet. Ac neq; intra hunc terminum restitimus, sed etiam fœmellis in institutione certam partem ab iis adsignari sanximus: vt nulla occasione ea curie deminueretur. Preterea neque hac fini (vt diximus) totius substantiæ eius, qui curie mancipatus esset quartam constituimus: sed etiam nimias illas, & effusas largiones sustulimus, non aliter ipsos conditione sua liberari concedentes, quam per maximatum † dignitatum honorem, patritiatus scilicet, & quę in militares habetur copias. Nam magisteria militum inter prefecturas censeri etiam lex noui. Vnde si quis præfecturæ officium gesserit (in ipso scilicet actu constitutus) siue administranda Republica, siue ducendis exercitibus: is per legem nostram curiali conditione liberatur, omnibus aliis exemptionibus sublatis. Nam ne eiusmodi dignitates, nempe præfecturæ (idem licebit & de Magisteriis militum dicere) quæ solo honorario titulo conferuntur, ex albo decurionum eos, qui hasce nacti essent eximerent, diligenter sanximus. Atque hæc sane cum multis aliis quæ licebit expositis iam legibus percipere, præteritis sancita sunt temporibus. Absolumus insuper nonnullos, & varios curiali conditione, praghmaticis in illos legibus pro nostra liberalitate collatis quas omnes ratas esse volumus, & presentem legislationem ab vndecima indictione, quæ modo est, incipere, quo scilicet tempore in Senatu hæc nobis lex fuit composita. Quoniam vero cernimus plerosque ita hostili animo erga patrias suas esse affectos, vt cupiant aliis potius suam relinquere substantiam, quam vel quartam eius partem curiæ: putauimus hic quoque per nostram legem, ex casu non existentium filiorum hanc partem augendam esse. † καὶ παιδοποιίας εἰσάγουσιν ὑπηρέαν ἕτερ ἡμῶν καὶ μάλιστα βουλευτὰς ἀξιοπρεπῶς δόσιν ἔσιν. † ἢ κτῆσιν τῶν μεγίστων ἀξιωμάτων κτήσιν μερικότητος τε, καὶ πατρικίους καὶ ὑπαρχότητος ἤτε ἐν πολιτικοῖς ἤτε στρατιωτικοῖς.

SI POST hanc igitur nostram legem decurio moriatur qui liberos non habeat, neque masculos, neque fœminas: eo casu tres substantiæ suæ partes relinquito curiæ quartam vero quibusquibus vult. erit enim vniuersa ei curia vnius filij forte, vel plurium loco, imo (idem) possumus dicere) ipsius ciuitatis plenitudo † liberorum locum obtinebit, & perpetua ei laus, immortalisque memoria, & tantum inde fructus existet, quantum a libertis extiturum non erat. Si cui vero, tametsi legitimos filios non habet, spurij tamen sint, integrum ei esto cum onere curiæ hos etiam hæredes scribere: & ipsa plane scriptura pro quacunque oblatione erit. neque opus habeto (id quod in antiquis traditur legibus) vlla alia adiectione, aut dum superstes fuit oblatione: sed indidem scripti (modo liberi sint) decuriones, & hæredes existunto, habentoque & ipsi dodrantem, prout pater inter ipsos eum partitus fuerit. Quod si totum quoque affem eis relinquere voluerit, multo etiam præclarius egerit. Cæterum vsque ad dodrantem omnino eis hæreditatem relinquito: certo sciens, quod & si minus reliquerit, prorsus tamem substantiæ ex lege supplementum ad dodratem vsque futurum sit. Atilli si quidem patrimonium cupiunt percipere, etiam decuriones, sunto. Si partim amplectantur, partim recusent, eorum portiones, qui recusant ad eos qui amplectuntur, peruenianto. Si omnes repudient, tunc quasi nullis existentibus liberis, eo casu dodrans ad curiam peruenito. † καλήσωμεν, id, est supplementũ.

SI VERO ET IPSE tacuerit, neque vlla ei ex legitimis supersit soboles, tunc quadrans quidẽ ad hæredes ab intestato deuoluitor: spurii autem, si voluerint se ipsos offerre curiæ, amplexantor, prout sue omnes, siue quidam ex his voluerint dodrante patrimonij omnino ad decurionem, decuriones ve deferendo. Insuper & si ex ancilla natos habeat, & vel superstes eos, vel in testamento manumittat, offeratque curiæ: amplexantor hi quoque, & decuriones sunto, prout ipsorum qui curiæ eos obtulerunt, desiderium constituerit, percepturi

quemad-

¶ l. fin. C. de pred. decu. lib. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

(quemadmodum dictum est) dodrantem. Vbique enim volumus, siue testamenti tabulas conficiat siue absque nouissima expressa voluntate decedat, eos, qui curiam ingrediuntur, dodrantem accipere. Cæterum si manu tantum emiserit, non etiam curiæ obtulerit, & hi, vel quispiam ex illis ad curiam oculos referre voluerint, tribuitor & hic dodrans decurioni, decurionibusve pro portione. Si vero nemo ex spuriis vel voluerit, vel se ontulerit, tunc dodrantem curia capito.

† τὰ βασιλικὰ τῆς curialia.

ENIM VERO si legitimorum filiorum pater sit, hoc casu res ipsa distinguenda, soline masculi, an solæ fœmellæ, an misti sint: vt ex omni parte lex absoluta sit, & curiæ commodet. Si itaque masculi filij, aut ipsi forte ex præmortuis filiis masculi nepotes soli sint, dodrantem in omnes suo arbitratu paritor: ita tamen, vt neuticam lex de inofficiosis differens testamentis infirmetur, nisi ratio hoc ingratitudinis efficiat. Neque enim iura super his posita aliquo modo tollimus. Illo sane omnibus modis obseruando, vt dodrantem inter non ingratos filios partiatur, & singuli pro ea parte ciuilia † patris munera subeant, quantam cuique pater ex substantia sua attribuit: solo quadrante ad patris arbitrium relinquendo, quocunque animus illi concedere, & inclinare voluerit, siue ad liberos, siue ad alium. Quod si omnes fœmelle existant & eius ciuitatis decurionibus nupserint, licentia erit patri, si quidem (vt dictum est) decurionibus nuptæ fuerint, totam substantiam in ipsas diuidere, aut saltem omnino dodrantem, prout voluerit: nihilominus & hic legia aduertens animum, quæ successiones ab intestato ordinat. Si vero partim decurionibus, partim non eius conditionis hominibus nupserint, dodrans quidem omnibus modis a parte decurionum vxoribus relinquitor, hoc etiam casu diuidendus quemadmodum pater voluerit, reliqua videlicet parte legitima penitus illis alteris conseruanda. At si nondum collocatę sint nuptum, tunc ea conditione ipsas, aut aliquam, vel aliquas ex ipsis in dodrantem hæredes scribat, vt omnimodo eius ciuitatis decurionibus nubant, aut si hoc noluerit ipse, vel cum ipse scripsisset, hæ non sustineant, dodrans quidem curiam ciuitatis peruenito, quadrans vero solus in omnes eo modo, quo lex vuult, diuiditor, imputandus illis in rationem dotium. Si vero tam masculi sint, quam fœmellæ, masculi quidem prorsus dimidiam patrimonij partem habento, fœmellæ vero reliquam dimidiam, sed non totam. dabunt enim decurionibus ipsæ fratribus de sua quadrantem, nisi, & ipse decurionum vxores sint vel omnes, vel aliquæ ex eis. nam si & eiusmodi nuptias peruenerint, & patriæ suæ decurionibus coniunctæ fuerint: tunc à præstatione quadrantis libere erunt, vt quæ & ipsæ per maritos suos, quo ad superuixerint, in partem curialium munerum vocari videantur. Hæc nos lege comprehendere cogitauimus, non vt hominibus rerum suarum tractationem, & administrationem adimamus, sed ne ciuitates penitus destituantur curia, aut curiæ per impia quædam commenta forte adiganturad pauperiem. Si quidem compertum habemus, nonnullos etiam lege veritas contrahere nuptias dumtaxat ne ipsis legitimi ex inde filij, sed spurij gignerentur: & illis rādem quasi extraneis bona sua relinquere, ac curiam per hoc à debito patrimonio auertere. Ad hæc quoniam & illud sane ad curiarum detrimentum fieri, ex ipsa rerum experientia deprehendimus: quodque multi, dum alterum parentum suorum vel de tamiaco, vel Comitiano, vel conchilegulorum, vel alio consortio fuisse asserunt, conantur vel tamiacæ, vel Comitianæ, vel conchylegulorum, & vel cuipiam alij se conditioni adsignare, & curiam declinare: propterea sancimus, ne qua eiusmodi fortuna, seu conditio contra Rempublicam existat: sed sine ex tamiaca matre, siue conchylegula, siue commitiana decurioni natus sit filius, omnino ciuilem prævalere fortunā volumus. Decuriones enim pauciſsimi vbique terrarum per nostram Remqublicam existunt, tamiaci vero, & commitiani, & conchileguli ad ingentem effusi sunt multitudinem: & conuenientius est, curias ciuitatū ad pauca corpora coangustatas augere, quam numerosæ multitudini alios de integro adiicere. Si qui vero sub nomine matris suæ nempe de tamiaca, aut conchylegulorum, aut etiam Comitiona fortuna, seu conditione existentis, curiali se conditioni subtrahere conati sunt, vel fuerint iam inde a decima indictione, & ipsa quæ modo pterit: quæ ad eum confecta sunt, aut impetrata modum, siue ex sacra aula, siue aliunde, cassa, & inualida sunto, & istiusmodi decuriones de cætero esse sancimus. si quid enim ante decimam indictionem confectum, impetratum ve est, id firmiter, & in suo manere robore volumus. Excipimus autem præsente sacra hac nostra constitutione Theodosium, & fratres ac filios Ioannis cognomento de Iscis, qui ante decimam se inductionem, quamquam ex decurionibus orti parentibus, tamiacæ conditioni abscripserunt: & quidquid pro iis liberandis actum, impetratum ve est, tollimus. Nulla enim ipsos re ex cōcessis perfrui sed decuriones esse volumus, & quæ decuriones condecent agere, & curialibus intendere muneribus nulla (vt diximus) re ad hoc illis adiumentum ad ferre queunte, quauis concessa illis & definita ex aula, aut aliunde sint. Quæ igitur nobis placuerunt, & ad vtilitatem ciuitatum, & curiarum decreta sunt, & hac sacra exprimuntur lege, ea studeto Excellentia tua, conseruare, & effectui tradere: pœna † imminente his, quicunque hanc nostram legem transgredi præsumpserint. D. XV. Kalend. Mart. CP. Bilisa. V.C. Coss.

† σημειῶσαι

NOVELLA XL.

Vt ecclesia Sanctæ Resurrectionis alienare possit ædificia, quæ in ipsa, & circa ipsam habet ciuitatem Antonio Contio interprete.

¶Idem Imp. Petro Sanctissimo & Beatissimo Archiepiscopo Ierosolymorum.

IAm quidem quæ ad prohibitionem ecclesiasticarum alienationum pertinebāt, communi à nobis lege promulgata sunt, quam vtique obtinere volumus, & in omnibus firmam esse. Quoniam autem conueniens est, † cum ofium ecclesiarum vtilitatib. prospicere, tum maxime ecclesiæ sanctæ Resurrectionis, & loci illius, in quo mundi huius artifex dignatus est in humana constituigenerationeideo hanc legem scribere nobis opere pretium visum est, non tam ad eorum, quę iam constituimus, subuersionem, quam ad reddendam rebus omnibus conuenientem, & necessariam vtilitatē. Omnibus enim hominibus manifestum est, quemadmodū sanctissima Resurrectio infinitam prope hominum multitudinem eo ex omni vrbe confluentem suscipiat, & alat, & faciat expensas immensas, & præter omnium spem, fidem tantæ multitudini sufficientes, id efficiente mirabili Dei, & Domini nostri Iesu Christi dispensatione, qua ineffabilem multitudinē quotidie excipit, & Paucis sustentat panibus. quo fit, vt & ei maioribus redditibus opus sit & piis suffragijs, atque occasionibus, vt tantæ multitudini opitulari perseueret. Cognouimus enim quemadmodum nuper Deo amicissimus præsbyter, & Cimeliarchus sanctissimæ huius Regiæ ciuitatis ecclesiæ Eusebius, cum esset in prefata Ierosolymorum ciuitate, honestum & Deo gratum etiam nūc demonstrans modum (quo multis, & magnis, iustis augmentis illius ciuitatis amplificauit redditum potuit trecentis octoginta auri libris comparare redditum triginta plus minus auri librarum parte quidem pretij ex præsenti ecclesiæ ipsius pecunia accepta, parte verò per Deo charissimos eiusdem ecclesiæ ipsius pecunia accepta, parte vero per Deo charissimos eiusdem ecclesiæ œconomos, eodem Eusæbio suadente, fœnori accepta. Verum docuit quoq; nos & fœneratores suū recipere conari, & se inopinatā inuenisse noui quæstus rōnem. Multis.n. confluentibus, & accedentib. ad præfatam ciuitatem ex omnibus locis Deo subiectis, & mùlto auro comparare sibi ecclesiasticas domos desiderantibus, vt commodius in eo loco habitent, non posse tamen istud perficere sanctæ resurrectionis antistites, metu legis à nobis positæ de ecclesiasticarum rerum alienatione, tametsi tanta hinc resultet ecclesiæ ipsius vtilitas, in annos quinquaginta velint quidem subtegulanea huiusmodi ædificia plene emere. Quain re sane dici vix potest, quantum discrimen futurum sit, cum possessiones quidem adiecerint sanctissimæ ecclesiæ triginta auri libras, idque vix in tredecim annis at domorum venditio in quinquaginta annis fiet, idque vtiliter, cum facultates in ædificiis consistentes omnibus sint fortunę casi bus obnoxiæ statimque iisdem casibus corruant, atque ita concidant, vt vix fundamentum saluum supersit. Ista nos induxerunt vt ad præsentem constitutionē intenderemus, quam offerrimus domino Deo, & omnium ecclesiarum sanctissimæ Resurrectioni Per quam sancimus omnia quidem, quæ in prædiis habet sanctissimæ Resurrectio priori nostræ legi subiacere (neque enim permittimus illi venditionem vllam omnino celebrare prædiorum) quod autem ad ædificia attinet, aliquid ei de rigore ipsius legis remittimus. Si enim ipsam pro ecclesiarum vtilitate scripsimus, videmas autem in hoc casu aliena m vtilitatem subesse, quomodo non illud ei per præsentem legem permittemus, omnem dantes, & vendentibus licentiam, & ementibus securitatem. Quod & eo lubentius facimus dum consentimus, & fauemus tempori cellerius ea ipsa ædificia ad eandem ecclesiam reducturo, vt pote cum emptores ipsorum (qui scilicet ob singularem in Deum affectum ea emerint) ea cum morientur eidem ecclesiæ relinquent. Liceat itaque ipsi sanctissimæ ecclesiæ celebrare ædificiorum venditionem, nihil verenti legem in genere circa ipsam positam, quæ idcirco per hanc posteriorem legem sub distinctionem accipit, ne vlla de cætero pœna exinde ad quamlibet personam perueniret. Ita tamen ea ædificia liceat vendere, si talis vtilitas emergat, vt multo maius commodum, quam damnum talis alienatio afferat præfatę ecclesiæ. omnem habituris securitatem, qui ista emerint.

† Hæc sententia vigini librarii auth.

† Hoc iterū postea confirmatum ē Nouella 12. c. de dona. & emphyt. rerū eccle sia. c. 9. Cōstius.

† Hæc sententia verbatim Nouellæ ci tat Alber icus in lexicō in verbo ecclesia S. resurrect. Contius.

emerint, nunc, & omni futuro tempore, & nullam ereptionem, aut euictionem timentibus, nec sibi, nec suis hęredibus, aut successoribus. Cum enim per hanc legem alacres, & imperterriti fiant ad cō trahendam emptionem, indignum esset eos alicui subdi molestiæ, uel accusationi, uel noxæ, uel euictioni. Decreto uidelicet interpo nendo apud tuam Beatitudinem presente uenerabili clero, causaq; probata eius alienationis, & quoniam maioris commodi gratia ad eorum uenditionem proceditur, & exigua esse quæ alienantur, multo autem ampliora quę indę proficiscuntur, pretiis videlicet † ędificiorum ex mercedibus Seu peusionibus venditionis in quin quaginta annos factæ reficiendis, & solutioni quidem illius pecuniæ applicandis, quam fœneratores mutuarunt prędictorum redituum emendorum. causa. Si enim omnium dominus, & artifex Deus dignatus est ta ntam illi dare prerogatiuam supra cæteras c i uitates, ut ex ea secundum carnem resurgeret, manifestum est, q & nos dominum Deum, & mira eius opera (quantum in nobis fuit) imitati, prærogatiuam aliquam ipsi supra cæteras ecclesia de dimus, ut ipsa iam frui debeat nostra lege, quam ut feracitatē quā dam, & carpophoriam illi depromimns, quod ipsi commodum est in primis eligentes, atque æstimantes. Quæ igitur à nobis constituta sunt per hanc particularem legem, & ipsam legum libris inscribendam, tua Beatitudo cognoscens, manifestam ipsam rursum omnibus faciat. Ostendatque nostram uoluntatem, quam erga sanctissimam, & merito ab omni homano genere adorandam Resurrectionem nostrum. habet Imperium, & domino adhibet Deo qui nobis tot, & tanta bona supra omnes, qui ante nos imperarunt, in singulis rebus impartiri dignatur. Particularis lex scripta Petro Sanctissimo & Beatissimo Archiepiscopo, & Patriarchę Ierosolymitanæ ecclesię, D. XV. K. Iun. Constantinop. post Bilis. V. C. Consulatum.

CONSTITVTIO XLI.

Apud quem oporteat appellationes in quinque Prouinciis, Caria, Cypro, Cycladidus insulis, Mysia, & Scythia interpositas examinari.

¶Imp. Iustinianus A. Mono † glorioſiſs. Quæstori exercitus Iustinianei.

†al. Bono.

CImus paulo ante sacram à nobis constitutionem factam, in qua cum quinque has prouincias, Cariam, Cyprum, in circulum positas insulas, insuper ēt Mysiam, & Scythiam gloriæ tuæ traderemus, ut sub glorię tuę Imperio cē serentur; addidimus etiam, ut prouocatione suspensæ lites in prędictis Prouinciis, dinceps non ad glorioſiſsimos nostros Præfectos, sed ad tuam mitterentur gloriam. Quoniam uero multi nos ex Caria, Rhodo, & Cypro cum summa animi indignatione adierunt, dicentes sæpenumero uel hyemis tempore se compelli ad Scythas, & Mysos, in quibus locis tu degis, proficisci, ut appellationes isti non pro magnis admodum pecuniis expediant, & tum longius per mare excurrendo, tum Barbarorum excursioni bus infesta loca adeundo, periculum sustinere: propterea visum nobis est hanc ad tuam gloriam legem conscribere, ut causſis quidem appellationum ex Scythia, & Mysia tanquam vicinis delatis, audientiam per te ipsum accommodes. Quæ uero ab aliis locis, hoc est Caria, prædictis insulis, Cypro deferuntur, si quidem apud glorioſiſs. nostros Præfectos agitabantur, ex sacra iussione nostra adsignatæ Prouincię Præsidi, & ipse in Regia hae vrbe præstofis moueantur & ipse apud te, & examinētur una cum glorioſiſs. Quæ store sacri nōstri palatij in sacro auditorio, quemadmodum de appellationibus propoſita lex explanat. Si uero in Scythia ipse, & Mysia moram trahas, appellationes ad eum deducantur, qui in ampla hac urbe locum tuum supplet, omnino tamen secundum eiusmodi cognitionem formam, in societatem audientiæ adhibitò gloriosiſs. nostro Quæstore, quo minus homines prædictas difficultates, † sed præsato à nobis modo, communiter ab ipsis iudicetur, quando non alia de causa nobis ita ordinare legem placuit, quam ut maiore, & ampliore cum diligentia, & auctoritate controuersiæ disceptarentur. Cæterum si ipse iudicem in prædictis prouinciis dederis, is qui in ampla hac urbe vices tuas obtinet, hisce audientiam præbebit, quomodo & apud glorioſiſs. Præfectos in more est. Certe si apud gloriam tuam hic (ut coiicimus) inuentam lite cœpta, deinde contingat in medio gloriam tuam propter nume randa militaria stipendia peregrinari: absque † comperendinatione huic finis apud eum, qui vices tuas egerit, imponatur eadem forma, qua & ipse ei audientiam accommodasſes. At si initio non ad glorioſiſs. Præfectos ex aliquibus Prouinciis appellatio trāsmitte batur, sed ad aliud iudicium: in nullo ueterem morem nouamus. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram exprimuntur legem ea in perpetuum Excellentia tua tuam effectui, & fini tradere quam conseruare studeto. D. XV. k. Sep. C. P. Imp. DN. Iustin. PP. Anno. xj. post Bilis. V. C. Cos. indic. I.

† τὰς ὑπερμάχους τοῦ μέγεθος διατριβὰς ἀλλ' ἐπ' αὐτοῦς.

† ἀδιανυκτερεύσας

NOVELLA XLII.

De depositione Anthimi, & Seueri, & Petri, & Zoaræ, & cæterorum. Versa quidem est ab Haloandro: sed veterem eius translationem, a nobis ex Isidori libris recognitam, adscribere maluimus, quasi fideliorem, & minus fucatam.

In nomine Domini nostri Iesu Christi Dei nostri.

Imp. Cæsar, Flauius, Iustinianus, Alemanicus, Gotthicus, Francus, Germanicus, Atticus, Alanicus, Vandalicus, Pius, felix, gloriosus, uictoriosus, triumphalis, semper Augustus, Mennæ, Sanctissimo, & Beatissimo Archiepiscopo, & generali Patriarchæ.

REm † non insolitam Imperio & nos facientes, ad præsentem venimus legem. Quoties enim sacerdotum sententia quosdam indignos sacerdotio de sacris sedibus deposuit (quemadmodum Nestorium, Eutyché, Arium, Macedoniū, & Eunomium, ac quosdam alios ad ini quitatem non minores illis) toties Imperium, eiusdem sententię, & ordinationis cum sacerdotū auctoritate fuit. Sicquæ diuina, & humana pariter concurrentia, vnam consonantiam rectis sententiis fecere; quemadmodum & nuper fbctū esse circa Anthimum scimus, qui q̄dem deiectus est de sede huius Regię vrbis à sanctæ & gloriosę memoriæ Agapeto sanctissimæ ecclesiæ antique Romæ Pontifice, eo q̄ nullo modo sibiipsi conueniens, cōtra † omnes sacros canones se intruserat, sed & communi sentātia ipsius sanctæ memorię viri primū, deinde etiā sāctæ synodi hic celebratæ condemnatus, & depositus fuit, eo q̄ a rectis dogmatib. recesſit: & quæ prius multoties diligere uidebatur, hæc demum diuersis lustrationibus † au fugit, simulans sequi sanctas quatuor synodos, trecentorum videlicet decem & octo patrum in Niceā, & centum quinquaginta in hac felici ciuitate, & in Epheso primo cō gregatorum ducentorum, & sex centorū triginta uenerabilium patrum in Chalcedona. At quidem † nec dogmata sequi, nec nostrā clementiā, & codecscensum, quem propter ipsius salutem habebamus, susçipere voluit, neque ipse abdicare auctores impiorum dogmatum, qui prius à sanctis synodis percussis fuerant, sed putauit oportet secundum ipsum in æquali ducere & condēnatos, & condemnatores. Nam semel alienis à sanctissima ecclesia intellectibus mancipatus, & a rectis dogmatibns alienatus, merito ad ipsorum rectitudinem reuerti non ualuit, etiam ad hæc iuitatus à nobis, & directus, qui omni studio vsi sumus ad ipsius salutē. Propter hæc igitur omnem sententiam depositionis in ipsam à sancta synodo factam occasione non liciti neque à sanctis canonibus approbati rapus sacram sedium huius Regiæ vrbis, & auersionis a rectis, & ueris dogmatibus, κυρίαν † & propriam nostrū facit Imperium, & eontra † istum præsentem scribit: lehem. Interdicimus ei commorari in hac felici ciuitate, & eius distrīctu, ac in quacunque alia insigni ciuitate, sancientes in quiete esse & eos diligere, quibus se ipsum dignè suppoſuit, & non aliquibus communicare, neque eos imbuere in perditionem interdictorum dogmatum. Nec vtique † extra imperialem confirmationem relinquimus sententiam iuste contra Seuerum latam, ac ex omnibus (ut ita dicamus) pontificalibus & patriarchalibus una cū monachicis consensibus prouenientem sedibus, & anathematifmum ipsi inferentem, qui prius contra sacras sanctiones, accipiendo sedem sanctiſſimæ ecclesiæ Theopolitanorum, sic vniuersa conturbauit, sicque accumulatas turbationes fecit, q̄ commune quoddam acabominahile † bellum sanctiſſimis ecclesiis adinuicem immittat. Et hoc à sceptris, quæ ante nos fuerunt contra ipsum scriptum erat, variis dogmatum à rectitudine alienatis intellectibus, ac blaſphemiis vsum fuiſſe, ac vniuersa conturbaſſe, & illum quemcunque errorem abominabilium hæresiarcharum, & iniquorum dogmatum recipere. Et cùm Nestorius, & Eutyches, & vterque horum præceptorum contrarij quodammodo adinuicem esse videantur, ad vnum verò impietatis finem inferunt † illorum diuulgatos sermones, cùm in vnum formauerint, duobus existentibus dogmatibus adinuicem repugnantibus, quorum vtrumque similiter ad animæ perditionem adducit, Nestorij videlicet, & Eutychis (quemadmodum dicēdo narrauimus) quæ ex Arianorum, & Apollinarij contagione consiſtunt, ipse paradoxum quid perpeſſus, in vtrumque similiter incidit: & ibi quidem hoc, ibi quidem illud mittendo † seipsum, & sermones suos visus est constituisse commune receptaculum tantorum delictorum. Sit itaque & ipse sub prædicto anathematiſmo, quem vniuersus patriarchalis, pōtificalis, ac monachicus nostrę (vt ita dicam°) politiæ cœtus iustè in ipsum induxit, de Theopolitana quidem ecclesia eiectus, idcirco q̄ thronus de illa ipsum remouit, eo q̄ ipsius Principatum rectè non acceperat, sed adhuc viuente eo, & in sanctiſſimis eccleſi is eomorante, qui ante ipsum sacerdotium habebat, & propter eum, qui poſt ipsum fuit, de sacerdotio exciderat.

† Nicephos. lib. 17. ca. 9, hiſſo. ęleſiait hanc cōſtitutionem ſcripſit ante ſynodū quintā uniuersalem. Contius.

† præter. Hæc de sunt apud Haloandrum. Contius.

† θεωρίαις vertit Haloāc commētis. Contiº.

† Hinc ēt ſcribit Nicephorº li. 17, ca. 8. & 9. verbo. q dē eū recepiſſe quartā ſynodū, re aūt uera abominatum esse. Contius.

† κυρίαν vertit Haloāder ratam.

† deque iis

† Enimuero neq; ſententiam

† ἀκύρωτον vertit Haloāder à ſecialibus nō denuntiatū: nimis, vt mihi videtur, affectanter Cōtius.

† rendunt

† παρεβεύω mallē vertere præſerēs, aut prędicans. Cōtius.

Nec

Nec uero usque adhuc stetit, sed etiam sub communi orthodoxæ, ac catholicæ ecclesiæ anathematismo factus, multis libris blasphemiisque, & abominationibus nobis politiam impleuit. quare uniuersis interdicimus, aliquid de libris ipsius possidere. Et sicut non licet. Nestorij libros scribere, uel possidere (quia prædecessoribus nostris Imperatoribus in suis constitutionibus visum est statuere similia his, quæ dicta, & scripta sunt à Porphyrio in Christianos) sic nec dicta, & scripta Seueri maneant penes aliquem Christianum, sed sint profana, & aliena ab ecclesia catholica, igneque comburantur à possidentibus, nisi qui ipsa habent, uellent periculum pati. A nemine ergo scribantur neque ad pulchritudinem, neque † id est, nec noris qdē excipiant. ad velocitatem scribentium † sciturus omnibus, quia amputatio manus his, qui scripta eius scripserint, pœna erit. Neque enim uolumus in Futuro tempore exillis blasphemiam prorahi. Similiter autem & huic interdicimus omnino Regiam ciuitatē ingredi, aut districtum eius. nec aliquam aliam de insignibus, sed in aliqua solitudine, & in silentio sedere, & non corrumpere cæteros, neque in blasphemiam ipsos adducere: & non semper aliquid noui inuenire contra uera dogmata, per quod rursus nobis conturbare sanctissimas ecclesias festinaret. Nec solummodo hunc, sed nec Petrum Episcopum Apameæ: & simul depositum, & simul ab ipsis, à quib. Seuerus sub prædicto anathemate factum imperium admittit, sed † Inquiebāt sint propria contra ipsum sententia. † Et qui sub communia anathematismo positus est. & redactus. sub ipso esto: & sententia Sanctissimorum Pontificum, quæ contra ipsos processit. firma permaneto. Neque uero permittimus illi hanc Regiam urbem habitare aut ipsius districtum, uel aliquam de insignibus, sed quorum. secutus est errorem, horum imitetur dictam †, quam longissime abscedens. Nam talibus occultari, quam videri utilius est. Ignoti enī existentes seipsos lædunt solos, publicantes uero sua dogmata mutis ex simplicioribus occasionem perditionis præbent, quod nullo modo fieri in Christiano ouili Dei, & orthodoxo populo iustū est, neque ab Imperio permissum est. Quoniam uero & Zoram digne penitus iudicarunt sub anathematismo esse Reuerendissimi, & qui iusta iudicant Episcopi, cum parua quędam talium malorum interpositio sit, & quibus dehonestatus est, omnia uidelicet com- †id est, conuersationē, uictus rationem, & consuetudinem. Contius †παρεπιδημια prehendo ex memoria quadā abundanti, sit & Zora interpositio † quā huius malæ partis (Anthimi dicimus, & Seueri, ac Petri) ordinet & ipse inter anathematizatos, sacra sententia ipsum deferē tesquam propriam & ipsam in seipsa existentē, firmiorē adhuc facit imperialis Maiestas, & hīc de hac Regia urbe, & eius districtu abiicit, & habitationem in aliis ciuitatibus ipsi omnino interdicit. Itaque cum illis solis habit et. & consulat, qui à nobis ante mortati sunt, qui similia quidē blasphemant, similia patiuntur, & similiter in exilio ponuntur, Si quid uero aliud in sentētia Sanctissimorum Episcoporum continet, quæ prædictos deponit, & anathematizat, hoc firmius ponimus: & diutius, ac imperialibus nostris legibus ipsum corroboramus, ac si ab Imperio ipso pueniisset. Si uero aliquis ipsorum deprehendatur decætero facere aliquid præter constituta, sciat incidisse in legibus imperialibus, quæ minores pœnas declinantes, ad maiores immittunt indignationes. Interdicimus autem & omnibus conantibus catholicā Dei ecclesiam diuellere siue secundum Nestorij hæretici doctrinam, siue secundum insensatam Eutychis traditionem, siue secundum blasphemiam Seueri, qui & similia illis intellexit, aut eorum, qui illos sequuntur, seditionem immittere sanctissimis ecclesiis, & loqui aliquid de fide: sed sancimus quemlibet talium silentium ducere. & non conuocare, aliquos adsentiq; accedentes recipere, aut paraba pt zare † audere, aut sacram communionē sordidare, & ipsam ali quibus tradere: aut interdictas doctrinas exponere, siue in hac nostra Regia: siue in alia: sed omne supportare periculum, si quid tale faciet. Interdicimus etiam omnibus istos susc ipere. Abiici ergo ipsos sancimus de ciuitatibus ab ipsis concitatis, sscientes ultra pœnas iam contentas in nostris diuinis constitutionibus, quæ & domos ipsas, in quibus tale quid fit, & campos, ex quibus nutrimenta præbentur, sanctissimis ecclesiis assignant, & a possidētibus auferunt, & quia detrimenti causa sunt simplicioribus, sub sanctissimis uero, & orthodoxis ecclesiis hęc iuste ducunt esse. Hæc pro communi pace sanctissimarum ecclesiarum statuimus, hæc sententiauimus, sequentes sanctorum patrum dogmata, ut omne sacerdotium imperturbatum de cætero nobis permaneat. Quo in pace seruato, reliqua vobis exuberabit politia, de super pacem habens, quam omnibus Magnus Deus, & Saluator noster Iesus Christus Trinitatis vnus, vnigenitus Dei filius, præbeat, ac donet his, qui syncerē ipsum, & vere glorificare, ac adorare digni habiti sunt. Custodiat itaque Beatituto tua, quæ recte adnotata sunt, & mittat ipsa per suas Deo dilectas, literas omnibus Sanctissimis Metropolitis sub ipsa existentibus, quorum cuilibet cura erit ipsa manifesta facere sanctissimis ecclesiis sub ipsis ordinatis, ut neminem ex omnibus lateant quæ sacerdotio visa sunt, & ab imperio confirmata. Diuina subscriptio. Diuinitas te seruet per multos annos sanctæ ac religiose pater. Data octauo ! idus August. Constantinopoli post consulatum Bilisarij. V. C.

CONSTITVTIO XLIII.

Deofficinis, siue tabernis Constantinopolitanæ vrbis: & ut mille tantum, & centum officinæ sacrosanctæ maioris ecclesiæ excusentur: omnes reliquæ, ad quemcunq; dominum ptineant, consueta obeāt munia. † xvij

In nomine domini Iesu Christi Dei nostri.

Imp. Cæsar, Flauius, Iustinianus, Alemanicus, Gothicus, Francicus, Germanicus. Lazicus, † Alanicus, Vandalicus, Africanus, pius, felix glorio sus, victor, triumphator, nunquam non colendus Augustus. Longino Præfecto urbi. † Anticus

QVoniam potentiæ nostræ subditi nostri, siue uiuant, siue moriantur, curæ sunt: ne uel graues ipsis sepulturæ, uel defuncti cognatis damnosæ existant, propterea & hæc, quæ eorum sepulturam concernunt, quo conuenit modo, dispositumus. Et quia tam diuæ memoriæ Constantinus amplæ huius nostræ urbis conditor, quam etiam pientiss. Princeps Anastasius, lecticariorum, seu decanorum (ut vocant) numerum ad certam mensuram redegerunt, mille & centum tantummodo decanis. totidemque officinis definitis, ut nullo hæ vnquam tempore augmentum reciperent: propterea sane cupientes, vt numerus eorum, quos ex uno quoque collegio conuenit esse lecticarios, diuæ memoriæ Anastasij formulæ subiaceat, firma ea, & fixa manere uoluimus. Cęterum quia adeuntes nos almę huius, & Regiæ nostræ urbis collegiati, quorum excellenter, & præ cæteris curam gerimus, potentiam nostram edocuerunt, magnam, & intolerandam se necessitatem † sustinere. Sacrosanctam etenim maioré ecclesiam cētum & mille officinas in fructu habere ab omni ve ctigali liberas, quas oppidio quam libenter illi concedant, eo quod ad peragendas in commune omniū hominum exequias proficiant: sed cætera se onera ferre non posse. Nā cum plurimę in alma hac urbe diuersarum mer tium, & negotiationum officinæ, tabernæque existant, non hasce solas (nempe centum & mille) officinas prædictis publicis muniis obeundis exemptas esse, sed etiam multas sacrosanctas ecclesias, multa sacra hospitalia, monasteria, & alias sacras ędes, quarum pleręque prius hæreticis mancipatæ, deinde ad ortho doxam fidem reuerlę sunt, multas quoque regias domus, & insuper Magistratuum, ac Senatorum, & Illustrium, & cubicularium à præstatione uectigalium eximi, harumque dominos peculiarem sibi exinde reditum comparare, & oblædere Rempublicam, exemptionum multitudine rem ipsam angustiis admodum terminis concludente, ut pauciss imi existant, qui publica agnoscāt, & sustineant munia, & priores contributiones aliquoties in triplo, & quadruplo, hoc tempore etiā decuplo maiores factæ sint: quandoquidem Diuus Princeps Anastasius in statuta ab ipso formula nulli omnino alij immunitatem concedat, præter centum & mille officinas, quæ per causam exequiarum sacrosanctæ maiori ecclesiæ attributæ sunt: Ea propter & nos putauimus, tū Proceribus nostris, & insuper Beat ils. huius almæ urbis Archiepiscopo id negotij dandum, ut certo loco conuenirent, & rem ipsam examinarent, atque placita ad nos sua referrent, tum ad Excellentiam tuam præsenti utendum leg s, confirmantes ea, quæ Anastasio pientiss. in hoc Principi placuerunt. Et sancimus, ut centum quidem illæ, & mille officinæ, sacrosanctæ maiori ecclesiæ occasione decanorum, siue lecticariorum, & ad peragendas defunctorum exequias deputatæ, omnibus modis integro numero, & omni prestatione liberę conseruentur: præter ipsam nulla alia queunte decanum exigere, siue ex hæreticis recepta, siue quacunque sacrosancta ecclesia. Sed quod nu per constituimus, ualeat: & octingentæ quidem officinæ corpora præstent, trecentæ autem in exactione pecuniarum consistant. nam quod exinde corraditur, ad quid proficere conueniat, sacra iam nostra pragmatica forma dispositi. Semperque, quod interdicit, restauretur. at qua ratione fieri debeat restauratio, satis per Anastasij piæ memoriæ iussiones expressum est. Hæ igitur ut immunes, & ab omni uectigali maneant exemptæ, sancimus: neque his ipsis officinis, neque uectigalia imperantibus collegiis, quæ istas præbent, quidquam damni sustinentibus, aut ullos titulos ! agnoscentibus. Cæteræ uero omnes huius almæ urbis quatuordecim regionum officinæ, siue sacrosanctæ alicuius sint ecclesię, siue hospitalū, siue monasteriorum, siue † orphanotrophiorum, siue prochiorum, siue alterius cuiuscunque dominij, siue regiarum domuum, siue aliquorum Magistratuum, ampla, media, minutaue officia admistrantium, siue gloriosissimorum Senatorum, siue magnificentiss. Illustrium

illustrium, siue spectabilium cubiculariorum, siue aliquorum militiis adscriptorum: hę inquam omnes publica ipsis imposita præstent uectigalia, & omnia alia tum faciant, tum impleant, quemadmodum quemque in suo collegio facere æquum est: nemine quenute ea de causa niti priuilegiis, aut eiusmodi alia uti excusatiōe. Neque enim sustinemus aliorum onus ad alios deferri, aut tam immitem proponere formulam, ut quotidie uectigalia augeantur, & (quemadmodum edocti sumus) quadruplo, aut quintuplo, adeoque etiam decuplo maiora irrogentur: cum nihil tam magno studio, tamque serio affectemus, quam ne nouo quispiam uectigali oneretur. Nouum autem fuerit non tantum quod nunc primum impositum est, sed etiam quod primum modum excedit. Sed eadem conditione, ac fortuna omnes sunto, & sacra hęc nostra pragmatica forma (quam legem etiam appellare licuerit) contra omnes communis esto, ut omnibus largiatur, quo molestia uacent. Neque enim facile eam quis ægre tulerit, si neminem alium præterea exemptum intueatur: nisi quod in cē tum & mille officinis exequiarum defunctorum ratio habeatur, quæ maxime communis est omnibus, & ex æquo uniuersis pariata hominibus. Si quis uerò conetur excusatione aliqua uti, & seipsum a præstanda alleuiare contributione, & aut non committere, quo magis ab inquilinis suis exigatur, aut præstare etiam patrocinium, siue militare, siue ciuile, siue ecclesiasticum, siue quodcunque tandem in uniuersum officine dominio existō, esto que ipsis publica, toti addicta collegio. Eo enim pacto & cautiores erunt, & uerita non attentabunt. Porro ę minutatim, & pariter in omnes uectigalia distribuantur: non solum paululum erit, quod prę stitum fuerit, sed etiam tanto moderatius, leuius, tollerabilius, faciliusve, quod confertur, existet, quanto à pluribus colligitur. An uero non multo absurdissimum fuerit, homines propriis laborantes manibus, & uxores, ac liberos alētes, & reliqua denique uitæ necessaria inde adquirere satagentes, etiā num maioribus onerare uectigalibus? & quanto plures inter alleuiatas referuntur, tanto etiam maiores exinde læsiones oboriri? idque onus infinitum sit, neque possit ullum habere terminum? Hæc nos omnia prohibentes, sacram hanc pragmaticā formam proponimus, amissionis pœnam similiter omnibus ordine subditis interminātes, si ex quoquo collegio imperitantes solita illa, & ab initio statuta uectigalia percipere prohibuerint, aut uectigalia conentur in† pensiones priuatas conuertere: sed quisque pro se quidem pensionum illatione perfruitor, officinas autem, seu tabernas solito, receptoque more contributiones agnoscere concedito. Quemadmodum enim quisque pro se rebus suis prospisit, ita & nos necesse est ei, quod ample, & Regię huic urbi expedit, & confert, nutanti quodammodo & iam lapsuro manus porrigere. neque enim aliter, quę publicè expediunt, progressus † habitura sint. Nemo itaque ex his, qui tali hactenus onere liberati, quique hucusque id ferre coacti sunt. ! Quę igitur nobis placuerunt, & sacra hac exprimuntur lege, ea Excellentia tua, imo non ipsa tantum custodies, sed & quicunque post te idem officium susceperit sunt, & obtemperans tibi cohors, iam inde in omne reliquum tempus custodiet. D. XVI. Kalen. Iun. CP: post Bilis. V. C. Cos. anno. I.

† τῆς κεχρημένης. † τοῦτο τοιοῦτον βαρύνοντος ἀπὸ παντοίων ἐπιβαλλόμενον † μεχρὶ τοῦ αὐτὸν φέρειν, ἀγκαλιζομένου τὸ πίπτον ἐπ' ἐκείνου τὰ παρασάντα ἡμῶν καὶ διὰ τοῦτο ἐφαπλούμενα τὰς χεῖρας.

CONSTITVTIO XLV.

Ne Iudæi, Samaritani, & hæretici per cāusam religionis, & cultus sui curiali fortuna liberentur, sed cum curialibus muneribus subdantur, priuilegiis eorum non perf uantur. Item ut iidem possint contra orthodoxos, qui curiali fortunæ subditi sunt, testimonium dicere, vt qui præclare pro orthodoxa Repu bli. testimonium perhibeant.

¶ *Imp. Iustinianus A. Ioanni præfecto prætorio, iterum Ex consuli, & patritio.*

REtulit nuper uiuo apud nos sermone Excellentia tua, plerosque inter decuriones Iudæos forte, aut Samaritanos, aut Montanistas, aut alioqui detestandos esse homines, quos nondum ne nunc quidem recta nostra, & inculpata fides illuminarit, sed in tenebris resideant, neque illorum animi ullo uerorum mysteriorum sensu tangantur. Item quia hęreticos odio prosequimur: ę per hanc causam, & prætextum petierint curialibus se liberari muneribus, & quomodo conueniat ea, quę illo pertinent, discernere. Cæterum uehementer mira ti sumus, ę eiusmodi illorum rationes prudentia, & ingenij tu acumen sustinuerit, ac non protinus eos, qui talia proferrent, discerpserit. Nam si ulli sunt homines, qui per extremam improbitatem illis se dignos esse muneribus arbitrantur, quæ summis tantummodo dignitatibus reseruauimus: quis non perditi simè eos oderit? Vnde nobis sunto decuriones, quemadmodum & coho talibus, † ut iam ante legibus expressum est, neque ullus religionis cultus tali eos fortuna eximito. nihil enim horum neque antiquior aliqua, neque recentior lex protulit. Indigni tamen in uniuersum omni curiali existunto honore. Et quia multa leges decurionibus priuilegia tribuunt, cum ne actus sustinuerint illis inferatur, tum ne uel ut sordidati rei fiatur indicio, neve in aliam ducantur Prouinciam, & in finita alia, nullo horum perfruun or. Imo si quid omnino de decurionibus scriptum est, cum per priuilegia illis gratia non sit, hoc & in illis obtineto, & implento tam personalia, quam patrimonialia munera, neque eos lex ab his eximat. honore autem nullo perfruantor, sed fortunam sustinento cum infamia, qua etiam animum notatum esse uoluerunt. Atque ita sane de hoc ipsis disponitor. † τὸ μὲν οὖν ἀφ' ἑαυτοῦ μισῆσαι τὴν βλαπτικὴν καὶ ἀνοσίαν αὐτῶν γνώμην καὶ τὸ τῆς πολιτικῆς συμφορᾶς μυστήριον ἀγνοεῖν τοῦτο πάντως ὡς ἐκείνοις ἡμῖν, καὶ φρονεῖν καὶ μανθάνειν διαπεφάσθαι σύνοδα τῷ ἡμετέρᾳ ἀρίστῃ πολιτείᾳ.

ENIMVERO & illud nobis quæstione tibi digna uisum denunciasti. Ex quo enim hæreticos à dicendo testimonio arcuimus, in quibus causis orthodoxi inter se litigant, permittentes illis in nostra constitutione, si quidem qui inter se miscentur, & litigant, uter que hæreticus sit, tam actor, quam reus, ut possint testimonium dicere, cum alter altero dignus sit, siue litigator, siue testis, & rursus si hæreticus sit, & orthodoxus, ut contra hæreticos quidem nimis quam testimonium perhibere possint, de orthodoxis nō item. litigatoribus uero utrinque orthodoxis existentibus, ut nullus omnino illis ad testimonium dicendum pateat aditus. Inde adeo docuisti nos, quod quidam cum orthodoxi sint, inficientur se curialis esse fortunę, & necesse sit uel genere illis coniunctos, uel qui alioqui de illorum fortuna habeant notitiam, in testimonium produci. & quia lex de orthodoxis prolata hęreticorum testimonia arcet, propterea iudices uereantur hæc admittere. Atqui inani solicitantur metu, qui iusmodi testimonia suscipere recusant: primum quidem, quia pro orthodoxis interponuntur, id, quod leges hæreticos facere non uetant mox si quis eos, qui decuriones sunt, renuentes deinde conditionem, ad curiam retrahat; & hæreticos in testimonium aduocet: quomodo pro nostra hoc Republica non facit? ut ipsa quidem Respublica litigatoris locum teneat, orthodoxa existens, & maxime ab eo tempore, quo Deus illis nos imperare permisit: qui uero eo nomine testimonium dicunt, pro orthodoxis testificentur. Si quidem nostra Respubii recta est, & orthodoxa iam imbuta fide, omni alia hæresi exosa. καὶ τοῦτ' οὖν τοίνυν ἡ σὴ ὑπεροχὴ παραφυλαξάτω τὸν τεκμήριον γινώσκουσα νόμον καὶ τὸ τῆς πολιτικῆς συμφορᾶς μυστήριον ἀγνοεῖσθαι, καὶ ὅσα μανθάνειν διὰ παντὸς ὡς ἐκείνοις ἡμῖν, καὶ φρονεῖν καὶ μανθάνειν διαπεφάσθαι σύνοδα τῷ ἡμετέρᾳ ἀρίστῃ πολιτείᾳ.

Dat. XV. kalen. Sept. CP. V. C. Consulatum.

NOVELLA XLIX.

De appellationibus ex quinque Prouinciis, nihil præter titulum reperi. In editione quoque Scrimgeriana notatur eandem esse cum nouella XLI. supra.

CONSTITVTIO LIX.

De Impensis, quas fieri oporteat in defunctorum funerationibus.

¶ *Imp. Iustinianus A. Ioanni sacrorum per Orientem prætoriorum Præfecto, iterum Exconsuli, & patritio.*

QVicquid usquam est bonorum operum, id oportet (uolente Deo) per nos initium capere: conueniet item, ut ea bona, quæ per alios cœperunt, si his immineat exitium, per nos denuo restaurentur, & in ueterem reducantur ordinem: ut semper nobis uel ipsa rei confectione, uel restauratione ad præclaras actiones conteudendi facultates adsint. Cuiusmodi sanè quiddam cùm & in defunctorum funerationibus peperam administretur, corrigere id uisum est, & hominibus exinde largiri, ne geminam incommoditatem sustineant, tam suos amittentes, quam etiam illorum nomine subeuntes dispendia. sed quod Diuus Princeps Constantinus rectè excogitatum disposuit, & post modum Anastasius pientiss. Princeps confirmauit, adiecto insuper & reditu, id nos ruinam minitans restaurare simul, & undique

Universidad de Deusto
Biblioteca

dique ad ſtabilitatem redactum conuenientibus adſtringere iuramentis properamus, efficientes ea re, ut immortale permaneat. Nã cum pientiſ. Princeps Conſtantinus nongentas quinquaginta officinas ex diuerſis collegiis huius almæ urbis ſacroſanctæ maiori eccleſiæ cum immunitate dederit, Anaſtaſius quoque item pientiſs. Princeps non ſolùm officinis illis centum quinquaginta alias appoſuerit, ſed etiam proliberalitate ſua per duas pragmaticas formas certum reditum conſtituerit, ut aurum, ex eo reditu redactum in eam ſummam proficiat, quæ à Dei amantiſs. œconomis datur bis, qui circa hoc laborant: multi undique nos adierunt, dicentes rem non procedere æquabiliter, neque defunctorum funerationes abſque pacta mercede celebrari, quin potius amarulente mercedes exigi, multa etiam extrinſecus inueniri nomina, & collegia, quæ uel in medio luctu ab inuitis exigant, & eos, qui dare non poſſint, ut dent, ui compellant. Hæc nos conuenienti correctione dignari, iuſtum putauimus. Inde adeo primum omninm ſacroſanctæ maiori eccleſię officinarum maguam iacturam, & deminutionẽ perpeſſas, ad integrum numerum raparauimus, conſcripta de hoc ſacra forma ad præfecturam urbicariam, ut omnibus modis ea una cum obſecundante illi cohorte mille & centum officinas Dei amantiſs. Defenſoribus, & œconomis prædictæ ſacroſanctæ eccleſiæ tradant: octingentis quidem officinis cum corporibus prębendis Dei amantiſſimis Defenſoribus, trecentis uerò pientiſſimis erga Deum œconomis: ut Dei quidem amantiſſimi œconomi trecentas illas officinas, & reditum ab Anaſtaſio ſacratiſſimo Principe donatum in fructu habeant, nihil amplius ob deminutum conquerentes numerum, ſed in ſupplementum habentes quæ prębent trecentæ officinę, tam decanis, quàm reliquis cœtibus menſtruarum præſtationum erogationem faciant: Dei uero amantiſſimi Defenſores ad manum habentes octingentas officinas, tam lecticarios (ut uocant) exibeant, quam reliquum miniſterium, quod defunctorum exequiæ requirunt, ſufficiant: quo magis ea re defunctos à damno aſſeramus, & iniuria. Eas igitur prędictas mille & centum officinas Dei amantiſſimis œconomis, & Defenſoribus abſq; ulla temporis prefinitione cum immunitate, & citra deminutionem cuſtodiri: & ſi quocunque modo aliqua intercidat, lumenve, aut commercium a glorioſiſſimo huius almæ urbis Prefecto ſupplerі, recuperarique oportet: ut Dei quidem amantiſſimi œconomi, fundorum qui ſepulturis attributi ſunt, adminiſtrationem habentes, habentes item & a uectigalium præſtatione immunes trecentas officinas, Defenſores uero octingentas alteras, utrique defunctorum exequias rite gubernent. Omnimodo ſane quod ex annuo fundorum reditu prouenit, a Dei amantiſſimis œconomis in ſepulturarum uſum conferatur, quemadmodum inferius in progreſſu dicemus, apponentes nonnihil de trecentarum officinarum reditu, prout de facto hi a nobis capere petierunt. Ac quoniam de mille & centum officinis, quę in alma hac urbe ſunt, pleræque interciderunt, prędicimus in præſens, ut hę ſuppleantur, & Dei amantiſſimis œconomis, pientiſſimiſque erga Deum Defenſoribus (quo modo a nobis dictum eſt) mille & centum officinarum numerus indeminutus, & ſimpliciſſimè diuiſus conſeruetur, ne quo pacto pauciores decani ſiue copiaſtę, quam octingenti, Dei amantiſſimis Defenſoribus attributi ſint. pro trecentis autem illis, quę Dei amantiſſimis uiris (œconomis) adſignantur, ſiue officinas in corporibus percipere uelint, uel omnes, uel qualdam ex his, ſiue ferre per cauſam (ut uocant) excuſatarum officinarum, uel omnium, uel quarundam pecunias, inſumantur & hæ circa defunctorum exequias, ut ex his pecuniis, ſimul & fundorum prouentibus diſtributio fiat iu decanos, aſcetrias, canonicos, acoluthos, & alios, prout inferius in progreſſu conſtituimus. Nam cum digeſtis in ordinem rationibus Dei amantiſs. œconomi oſtenderint impoſſibile eſſe, ut ex fundis decætero idem reditus colligatur: merito: trecentarum nos officinarum additamentum huic parti attribuimus: ut quod hactenus circa cadauerum elationem laborantibus dabatur, circa reprehenſionem deinceps quoque præbeatur, per ſingulos ſcilicet menſes, tam decanis, & acoluthis, quàm canonicis, & aſcetris, & aliis pro conſuetudine hactenus apud ipſos obtinente hoc; eſt decanis quidem per ſingulos męſes ſolidos 73. aſcetriis, & acoluthis, ſolid. 91. & canonicis ſolid 36. qui quidem ab ipſis Dei amantiſs. colligantur œconomis, ſoluantur uero per ſingulos ſex menſes, quibus & antea percipi conſueuerunt. Oportet autem eam quidem auri partem, quæ aſcetris competit, a Dei amantiſsimis œconomis, prædicto termino dari Eugenio Dei amãtiſs. diacono, & ipſius Sampſorum religioſæ memoriæ Xenonis, aliorùmque nobis illi commendatorum xenodocho, & qui unquam ipſum Dei amantiſs. horum xenonum xenodochi ſecuturi ſunt: propterea quod aſcetriæ, quæ in hunc uſum adhibentur, & miniſterium præſtant, ſub prædictorum uenerabilium xenonum pro tempore xenodochis cenſeantur. alteram uero illam, quæ tam acoluthis, quam reuerendiſsimis canonicis competit: conſimiliter ab ipſis Dei amantiſsimis œconomis dari his, qui & modo illis prędicti ſunt, & qui pro tempore unquam in illis principatum obtinent: ut per ipſos ante deſignatis, & ſub ipſis cenſitis aſcetriis, & canonicis, & inſuper etiam acoluthis diſtributio fiat. Si uero moram circa eiuſmodi ſolutionem admittant Dei amantiſs. œconomi, idque clarum exiſtat, forte ſex alteris iam menſibus poſt prius ſemeſtre decurrẽtibus, cum nulla adhuc ſolutio facta ſit: tunc quidquid poſt prius ſemeſtre debitum fuerit, hoc a Dei amantiſs. œconomis exigatur cum trientibus uſuris legitimæ centeſimæ: prouidentiam in hanc rem collocante religioſiſs. pro tempore Archiepiſcopo, & Patriarcha ſacroſanctæ in hac alma urbe maioris eccleſiæ. Si uero & alter annus prætereat, & ne tum quidem aliqd Dei amantiſs. œconomi ſoluerint, ſanctiſs. pro tempore Patriarchæ licentia ſit non ſolum quod reuerendiſs. mulieribus, & prædictis decanis debetur, á Dei amantiſs. œconomis cum præfatis uſuris exigere, ſed etiam ipſos cogere, ut omnia, quæ deputata ſunt præſtent: & ſi ſanctiſs. Patriarcha uoluerit, ut etiam ſolicitudine fundorum ipſos eiiciat, & repetat horum inſpectionẽ, quemadmodum modo apud ipſos eſt: his omnibus curam impertiente Beatiſsimo pro tempore Archiepiſcopo huius almæ urbis, & uniuerſi eius tractus Patriarcha, ſub cuius tutela, & ditione cenſentur & Dei amantiſs. œconomi, & uniuerſus clerus, & totus ſacroſanctæ eccleſiæ ordo. His ita euenientibus, nemo omnino abinuito pro curato demortui corpore quidquam auferat. Sed ut totum diſcernamus, ſancimus, ut unicuique feretro, quod gratis conceditur, unum accedat aſcetriarum, aut canonicarum aſceterium, non minus octo mulieribus feretrum præcedentibus, & pſalentibus, & tribus acoluthis, qui nec ipſi quidquam accipient. Si quis uero ex defuncti cognatis, & ad finibus, qui elationem procurant, uelit ſua ſponte, nemine cogente, aliud inſuper aſceterium uel unum, uel duo, uel plura aſſumere; eſto illud quidem in ipſius poſitum munificentia. Cæterum neque hoc indeterminatum relinquimus, eandem hic quoque menſuram in aſcetrijs, canonicis, & acoluthis, qui per munificentiam aſſumuntur, eſſe uolentes, quamſupra definiuimus: ne pauciores ſcilicet, quam octo aſcetrię uel canonicæ, ex unoquoque aſceterio aſſumantur, & tres ad unumquodque aſceterium acoluthi. Dentur autem aſcetriis, ſiue canonicis, quæ ultra id ipſum aſceterium, quod gratis miniſterium funerationi præbet, aſſumuntur, ſi quidem intra nouos muros huius almæ urbis elatio peragatur, uſque ad tres ſolidos: nihil ex hoc penitus auferentibus acoluthis, neque parientibus iſta cum reuerendiſſimis aſcetriis, & canonicis ſed acoluthis, qui poſt tres illos gratis funerationi miniſtrantes aſſumuntur, ſi quidem tres alii ſint tribus ſiliquis contentis, ſi ſex, ſiliquis ſex: ut ad eum modum, quæcunque hoc concernunt, ita deinceps gerantur ordine. Illud ſane manifeſtum eſt, ſi maius interuallum ſit, & qui feretro inſeruiunt decani, plures ſint, & plura aſceteria: quod propter huius pondus, & ipſis paululum dabitur, † ad ſimilitudinem aſcetriarum, quæ circa funerationem laborem ſuſtinent: ut propter diſtantiam & ipſi copiaſtæ † videantur exinde nonnihil habere ſolatii, videantur autem † intra nouos muros, & terminum Iuſtinianeum, Ficus quandoquidem non longe diſtant, neque opus eſt longiore tempore, maioreue labore, ut illo perueniatur. Si uero extra nouos muros huius almæ urbis, aut ad alios terminos, quàm dictum eſt, elatio fiat: tunc aſcetriæ quidem, ſiue canonicæ tres, & dimidium inſolidum percipiant, neque hic quidquam omnino communionis habentibus acoluthis: ipſis autẽ acoluthis ad ſingula aſceteria quaternas auferentibus ſiliquas, & præterea nihil: ſecundùm prædictam diuiſionem aſceterio cum tribus acoluthis feretrum gratis præbitum ſequente, & omnino illi accedente per octo aſcetrias, ſiue canonicas, & tres (ut dictum eſt) acoluthos, nihil prorſus auferentes, aut per dationem cereorum exigentes, aut ſub alio velamento quemcunq; exactionis modum excogitantes. Hæc autem omnia de his tantum definimus, qui non per ambitionem, & munificentiam magna illa duo feretra in pretioſarum rerum theſauro recondita; nempe glorioſæ memoriæ Studii, & magnificæ memoriæ Stephani requirunt. Si quis enim illa habere cupiat, ut quæ multis hominibus indigeant, & maiorem cuſtodiam, atque in ſumma plenam negocii adſeruationem deſiderant: hoc prædictis non connectimus, ſed quaſi qui ambitioſius mortuos ſuos efferri geſtiant, quidquid pro labore ſe decanis aut reuerendiſs. aſcetriis, aut canonicis daturos compromiſerint, tantum & præſtent: ut tamen id ipſum in duobus ferretris Studii & Stephani duodecim ſolidorum quantitatem excedere nequeat. Pro eo uero, quod auro intertextum eſt, quod in ſacroſancta maiore eccleſia reponitur, ſi quidem † uno ſolo in eius locum (ut probabile eſt) apparando, quatuor ſolidos: aſcetriis autem, ſiue canonicis, ſiue acoluthis, duplo maiora, quàm ante de iis præfiniuimus, ferentibus: ut uidelicet ipſum quoque aſcetriarum, ſeu canonicarum aſceterium, quod gratis cætera feretra præcedit, eandem quantitatem percipiat, quam & reliqua aſceteria. Eodem hoc, quod prædiximus, & in acoluthis obſeruando, ut & in duplum eorum quæ iam à nobis conſtituta ſunt, auferant: nimirum ſi id, in quo funeratio peragitur, unum de tribus illis feretris ſit, hoc ſcilicet volente eo, cui funerationis cura incumbit. neceſſitatem ſcilicet tantummodo habentibus Dei amantiſſimis Defenſoribus, ut decanorum corpora ex octingentis illis officinis quas ipſis adſignauimus, & item feretra exhibeant, non autem ut ſumptum aliqué impendant. Dei verò amantiſs. œconomis cogendis, ut tam ex reditu à ſacratiſs. Principe Anaſtaſio relicto, quam ex trecentis officinis in prædictas perſonas, ſecundum a nobis in omnibus conſtitutam diſtributionem, omnes præfatas impenſas faciant. Ita nihil indeterminatum erit. Sed & qui moderatiores ſe pulturas fieri volunt, ex hac diſpoſitione fructum capient; & qui ad ambitionem reſpiciunt, non perinde magnis inuoluentur diſpendiis, ſed intra certum modum munificierunt. Hæc nos igitur tam de officinis, quàm reditibus, & funerum elationibus, ſiue gratis, ſiue cum quadam ambitione peragantur, definiuimus.

Vt autem officinarum numerus nullo unquam tempore deminutione patiatur: cuſtodes eius rei conſtituimus, non tantum glorioſiſs. huius almæ urbis Præfectum, & obtemperantem illi cohortẽ, ſed etiam multo magis Excellentiam tuam, & qui unquam hoc dignitatis faſtigium, cui tu modo pręes tenuerint. Et inſuper pœnam cohorti tuæ quinquaginta pondo auri irrogamus, ſi negligentius egerit: item duplicem contra eos, qui unquam thronum tuum ſuſcepturi ſunt, quo minus committant, ut ſecundum a nobis dictam diuiſionem mille & centum officinarum numerus deficiat. Sed ſi hoc doceatur; ut uel ipſe, uel ſucceſſores tui, in hanc rem prouidentiam conferatis, procuretiſque, ut per omnia is ſine diminutione, ſi ne onere, ſine machinatione aliqua, tum per Excellentiam tuam, tum per quamuis aliam perſonam permaneat: ne exinde noua oboriatur occaſio, ut præter definitionem noſtram denuo merces pro perſonæ alicuius funeratione danda ſit. nulla inter defunctorum perſonas diſtinctione renuntiandi, ſiue diuitiis affluant, ſiue premantur inopia: niſi forte (ut diximus) unum ex tribus illis feretris deligant, in quibus & ipſi conuenientia diſpoſuimus.

Volumuſque illa & ad hunc obtinere modum, & abſque præfinitione temporis immota manere, & æterna. Atque ſacra hac pragmatica lege in perpetuum valente, quandiu homines ſunt, quàmque diu magnum illud, & longe celeberrimum Chriſtianorum nomen inter homines habebitur, quotidie etiam Domini Dei benignitate incrementum accipiat. huic videlicet negotio præ cęteris omnibus ipſo religioſiſs. Patriarcha huius almæ urbis proſpiciente: ne hac cauſa pro ſacerdotali poteſtate uſus committat, ut ab ulla perſona uel ſacerdotali, uel Magiſtratu decorata, uel quacumque in noſtra delinquatur conſtituta. Sed & ut ipſa Maieſtas Imperatoria in tã amplam dignitatis, & honoris ſedem conuerſis oculis, quicunque tandem Imperii ſceptra tenebit, huic rei prouideat, decernimus. Neque enim pro defunctis tantum iſtud, ſed etiam pro uiuentium, adeoque imperitantium ſalute eſt, ut omnimodo piæ actiones ad effectum deducantur, neque præclara maiorum inſtituta per negligentiam poſterorum depereant. Quemadmodum autem centum illas & mille officinas indeminutas, & immunes cuſtodiri diſpoſui mus, ita omnes reliquas officinas præſtandis uectigalibus ſancimus eſſe obnoxias: nemine omnino licentiam habente, ut eas eximat, ſiue ad ſacras ædes, ſiue ad xenonas, ſiue ad aſceteria, ſiue monaſteria, ſiue quodcunque aliud; ſed neque ſi ad Regias noſtras domus, uel Magiſtratu, aut potentia prædictos pertineant: ſed ex æquo omnibus officinis uectigalium præſtationem agnoſcentibus: ne ſi paulatim unuſquiſque excuſetur, & quiſque ſua releuet, paucis qui buſdam, qui relinquantur, totum præſtationum onus imponatur, & magnum exinde diſpendium ſuſtineant hi, qui id ferre nequeant. Quæ igitur per præſentem ſacram pragmaticam formam nobis placuerunt, ea tam Excellentia tua, quam qui poſt te eundẽ Magiſtratum ſuſcepturi ſunt, & obtemperans tibi cohors, cuſtodient.

NOVELLA LXII.

De conſultationibus.

Deeſt in Scrimgeriana edit. & eſt mutila apud Haloandrum. Integriorem eius epitomen ſubiecimus ex manu ſcripta Iuliani † epitome.

† apud quẽ eſt conſtitutio. lv.

† Vide Iuliani epitomen multo pleniorem

† patritios habem.

† honoratur.

Nctè † de his ipſis, &c. In conſultationibus non tãtum Imperii Proceres, & ſummi Magiſtratus, ſed etiam totus Senatus conuenito. proponiturque in medium ſancta euangelia, & quæ ordinis decreto placuerunt, referuntur ad Maieſtatem Imperatoriam. Agat autem Senatus conuentus in Hippodromis. Vrbicaria Præfectura omnibus aliis præſideat dignitatibus, id eſt, anteſedeat, & poſt Præfectum cęteri patritii numerentur. Et Conſules quidem, & qui inter eos conſularibus inſignibus decorantur, ſecundum conſularem ordinem, & prærogatiuas conſulatus ſui ſedeant: ut tamen anteponantur ordinarii conſulares honorariis conſularibus, & poſt hos † tam cõſularium, quam Præfectorum & Magiſtrorum militum illuſtrium virorum ordo ponatur: omnes autem iſti liberam habeant facultatem in Senatu ſententiam dicere. Qui autem propter cingulum Magiſtratus Senatoribus connumerantur † etiam poſt depoſitionem cinguli ſui inter Senatores connumerentur. Liceat autem illuſtribus uiris patritiatus codicillos accipere, quamuis neque conſulares, neque Præfecti facti ſunt: quod non ſolum in futuro tempore, ſed etiam in præterito conſtitutio relaxauit. Illud autem certum eſt, quòd tertiam partem ſportularum in ingreſſu dignitatis dare compelluntur. Omnibus aliis ex conſuetudine ſportulis dandis, in quauis promotione ſua firmitate durantibus. Qui autem præſentem conſtitutionem non obſeruauerint, pœna 50. librarum auri plectentur: quæ pœna non ſolum violatoribus ipſius conſtitutionis imminebit, ſed etiam aliis, qui violari eam conſenſerint | P.P. men ſe Ianuario poſt Conſulatum Baſilii V.C. anno. II.

† conceſſe rint.

CONSTITVTIO LXIIII.

De hortulanis.

¶ Imp. Iuſtinianus A. Longino glorioſiſſimo Prefecto huius almæ vrbis.

MVLTAE vndique, & longo iam tempore contra huius almæ vrbis, & ſuburbiorum eius hortulanos querelæ ad nos deferũtur, omnibus indigne illorum improbitatem ferentibus. Quæ uero renuntiantur, ad hũc ferme modum ſe habent. Aiũt eos, qui æſtimandis rebus prępoſiti ſunt, ut plurimum de collegio hortulanorum eſſe, & rem intolerabilem patrare. Nam cum horti dominus cõductionem ſubeunti hortulano eum tradit: nihil aliud eſtimare, quam inſitum olus, & in † gratiam accipientis hortulani, ſiue conductoris eius eſtimationem tantum utcunque conglomerare, & celebrare ueluti per auctionem. ſimul atque uero conductor ſub finem ſtatuti temporis domino eum redditurus eſt, tũc demum ipſos ſubtiliſsimã oleris æſtimationem facere, eamque uel in ſexcuplum, & numeroſiorem inſu per ſummam afferre: ut ſi quinquaginta illi aureis æſtimandum olus ſit, non minus trecentis, aliquando etiam ampliùs hoc eſtimẽt. Neque intra hoſce duntaxat terminos inexplebilem illam auaritiam conſiſtere, ſed multo etiam his eos maiora facere, dicentes ſtercus ſe ſolo inieciſſe, & preterea quaſdam habere meliorationes, ſeu emponemata, atque ea occaſione æſtimationẽ ipſos extollere, & producere ad quantamcunque ipſi ſummam velint. pro eſtimatione denique inſitarum (ut uerisimile eſt) arborum, noua augmenta facere: quamuis cum a dominis ſuſciperent, nulla omnino eius pretii ratio putata ſit: præſertim hortulanis ut plurimũ per pacta conuenta profitentibus, curam ſe habituros inſitarum arborũ, & in locum demortuarum alias ſupplantaturos. Sed probabiliter compędii ſui cauſa æſtimandis rebus prępoſitum id genus inſatiabilis auaritiæ importare, tanquam qui paulo poſt futurum arbitretur, ut conſimile quiddam in ſe quoque experiatur. Vt ſi per imperitiam miſer ille dominus hanc perſoluere, & una cum re ſua diſpẽdium recipere ſuſtineat, mox alteri hortulano hortũ elocet, & per illum idem patiatur, & inſuper in tertio, & item quarto æqualem auaritiam experiatur: periculum ſit, ne prorſus ipſo horti dominio excidat, & a propriis rebus alienus fiat, illi verò ad improbitatem maiorem etiamnum acceſſionem faciant. Nam ſi hortulanus, qui poſt ea in conductionem ſuccedit, aliquid priori reditui apponat, exigit & ipſe finita huiuſmodi conductione illius æſtimationem, quaſi illa ſua melioratione acceſſerit: quanqum ea planè acceſſio non ex diligenti eius cultura facta ſit, ſed fortè initio uel prępropera feſtinatione locatorum, uel etiam ſocordia de pauperãtibus † (ſi modo conuenit) elocatione facta. Quæ omnia nobis longe omnem uidentur ſuperare malitiam, & audaciam: quam etiam reprimere uolumus per Excellentiam tuam, ſacræ huic noſtræ pragmaticę attendentem legi: & quomodo hortulanus à domino hortum ſuſcipit, eo modo eum & reſtituere. ſi quidem olus habeat, eum hortulanus eum ſuſcipit, & eius æſtimatio inita ſit: conſimiliter & in reſtitutione exactam oleris duntaxat æſtimationem recipi. ſi non habeat, ſed nudum hortum ſuſcipiat, ſiue cum ſterquilino, ſiue abſque eo: ita quoque reſtitutionem fieri. In ſumma talem ab hortulano rationem in reſtituendo obſeruari, qualis fuit cum ſuſciperet, nulla extrinſecus alia læſione domino ioducenda.

† καὶ τὴν τότε διατίμησιν τοῦ κλῶσα καμὲ βάσαντι κυρῷ ἢ μισθωτῷ.

Ipſam vero olerum æſtimationem non tantùm ab hortulanis celebrari, ſed unà cum his quos Summarios appellant, utique harum rerum peritiam habent, propoſitis videlicet ſacris eloquiis.

Neque enim uolumus, ut per improbitatem, & inexplebilem auaritiam eorum qui conductò accipiunt, dominis ſuis poſſeſſiones inutiles ſint. His igitur de cauſſis congregatis ipſis, qua fini ſe gere debeant, præſcribes: neque commites, ut damnum aliquod poſſeſſoribus irrogent, ſed omni parte eos illæſos, indemnesque cõſeruabis. Volumus etenim in æquali menſura conſiſtere tam quæ a dominis ad hortulanos, quàm quæ ab hortulanis ad dominos peruenium: eo quòd undique nobis æquitas, & ne alterutri parti iniuria inferatur, curæ eſt. Si quis verò rudem, & incultam terram eloceт, ille verò ad ipſam perducat: mercedem utique pro terra rudi exculta auferat, & oleris, quod inibi fuerit, æſtimationem. Atque ita ſine negotio res procedat, nulla exuperanti auaritia, nulla per fraudem arte ne in hac quidem parte excogi-

† Sunt qui ita ſine aſſentico legãt, uel etiam ſocordia, utpote qui minoris quem oportuiſſet, elocaſſent.

rēda,quò magis per sacram hanc nostram pragmaticam legem, & futuram ab Excellentia tua ex ipsa formulam,de cętero a molestiis per id genus hominis mouendis vacui permaneamus, neque inter cęteras nostras pro Repub. curas,huiusmodi etiam sollicitudines animum nostrū subeant: cùm alioqui nullam modo Reipub. nostræ partem, siue paruam, siue magnam,a sollicitudine nostra seclusam habeamus, & sepositam,omnia mentis oculis perlustrantes, nihil inornati,nihil inordinati, nihil controuersi permanere cupientes. Interminabis insuper & pœnam quinque librarum auri tam his, qui tale quiddam de cętero peregeriat, quàm qui peragi permiserint. D. xvi. K. Aug. CP. Imper.D.N.Iustin.PP.A.anno xi. Ioanne V. C.Cos.

CONSTITVTIO LXV.

De his.quæ relicta sunt ecclesiæ Mysiæ.

SCimus antea legem &c. Relicta ecclesiæ Mysiæ ad redemptionem captiuorum, & pauperum sustentationem,vendūtor,si longius ab eo loco in ędibus, aut uineis consistant:ut tamen qui ea reliquit,ex venditione relictorum iusserit erogationem fieri. Is, qui in iure postulatur,si se absentet,condemnator,videlicet malam rem agēs, & contestata lite,& legitime vocatus,non obtemperauerit.PP. mē se Aprili,anno Imperii D.Iustiniani xii. Ioanne V. C. Cos.

NOVELLA LXVIII.

Vt constitutio Sacratissimi Imperatoris de successionibus nuptialium † lucrorum, quæ apædiæ, id est non extātium liberorum lucra introducit, obtineat in his factis, quæ acciderunt post constitutionem:in his autem factis, quæ ipsam præcesserunt,Leonis cō stitutio locum habeat. Antonio Contio interprete.

† In editione Srimgerat παμμεγεθῶν, sed non dubitaui emendare γαμικίων.

SCimus Leonis piæ memoriæ constitutionē de his scriptam,† qui ad secundas perueniunt nuptias, siue uiri sint, siue fœminæ,& nuptiale lucrum procreatis ex illo matrimonio liberis sanctè † custodientem,& eum, qui ita lucratur,solius ususfructus dominum facientem,dominium autem illis conseruantem,& iubentem, vt si quidē filii,uel nepotes moriantur nullo superstite,per quem,qui ad secundas nuptias transiit,dominio priuetur,tunc immota,& solida apud lucrantem etiam perueniat dominii utilitas. ipsam nos nuper correximus,alia † quidem statuentes,uolentèsque, ut hæredes mortuorum liberorum, vel nepotum,siue parentes,siue alii quicūque sint, habeat inde aliquod subsidium, lucrentur que etiam iure dominii per eorum mortem,quantum ex pacto non existentium liberorum erant lucraturi,reliqua vero pars ad hęredes filiorū uel nepotum, qui mortui fuerunt,perueniat.nihil enim a nobis occasione usus fructus immutatum † est. Hæc itaque & nunc,& in omne tempus obtinere uolumus,præterquam in his filiis,qui mortui fuerint ante nostram constitutionem. Postquam enim prœnit lucrum solidum iam adiectum ei, qui ad secundas peruenit nuptias, liberis ante legem mortuis,ne quicquam laborauerit nostra lex circa ea, quę lex piæ memoriæ Leonis anteuertens sub suam redegit potestatem. Itaque non solum filiis,aut nepotibus non existentibus securè habebunt,quæ lucrati fuerunt,sed & si quid eorum apud alios est, secundum ius,quod dominis competit,euincent. Hæc igitur breui lege comprehendentes,huiusmodi dubitationes tollimus: ne assiduè super causis molestiam patiamur: sed lege hæc communi recolentes,his liberemur turbis volentes seruari formam,quæ nostram legislationem præcessit,ei,qui ante eam beneficio affici meruit Tua itaque Excellentia,quæ a nobis hac de re constituta sunt, in hunc modum omnibus manifesta propriis præconiis, & programmatis efficere studeto. Dat. viii. kal. Iun. Imp.Domi. Iustin PP.A. Ann. xii. Ioanne V.C.Cos.

† inter cęteras.

† innouatum.

NOVELLA LXXV.

De appellationibus Siciliæ. Cuius nulla pars inuenitur præter pauca hæc verba in Scrimgeriana editione.

SIciliæ appellationes suscipiat Quæstor: & interueniant psephismata tam ecdicorum, quàm patrum.

CONSTITVTIO LXXXVII.

De donatione mortis causa facta a decurionibus.

¶Imp. Iustinianus A. Ioanni glorioſiſs. Orientalium prætoriorum Prefecto,iterum Exconsuli ordinario,& patritio.

NE quid decurionum uersutiæ detrimenti possint adferre Reipublicæ,& ut huiusmodi consiliis lex resistat, omnibusque modis contraria moliatur, volumus. Cognouimus enim,simul atque decurionibus donationū factione interdiximus,non concedentes illis,ut uel donarent aliquid,vel testamento alicui relinquerent vltra quadrantem,sed prorsus curiæ dodrantem referuarent: ꝙ, vt callido commento legem circunscriberent, & eluderent, huiusmodi quasdam circa legem fraudes inuenerint. Nàm cum scirent nos, deprehensa ueterum legislatorum de mortis causa donatione controuersia, vtrum donatio,an legatum esset,pleriſque pro donatione ipsam,nōnullis pro legato numerantibus,selecta maioris partis, & melioꝝ legislatorum sententia,declarasse,vt penitus ea legatum esset,neqi publicorum actorum indigeret monumentis, sed ut liceret hanc perficere,inque eam certas inferere conditiones, quas uellet donator,& si hoc feciſſet,licentiam quoque haberet renuntiandi, nepœnitentia ob tales donationes ductus reuocare eas posſit, quemadmodum sapientiſs. vir Iulianus sanxit; id quod nos in tricesimonono † Digestorum nostrorum uolumine descripsimus. siquidem omnia breuiter, & sub compendio comprehendimus, tam quæ a ueteribus, quàm quæ a nobis promulgata sunt. Hæc inquam cum scirent, constituerunt isto apud se modo causa mortis donationes facere, & secundum legem pactum conuentum inserere, quod illis adimeret, ne pœnitentia ducti possent eas reuocare. item aliam conditionem, quæ ipſis uidebatur aliquid istis donationibus apponere,ut per se tandem ipsos liceret donationes reuocatione liberas reddere,& ita sua labefactare patrimonia. Et quanquam ex his,quæ in leges retulimus, omnis iam illis sublata est causa, ne quid ultra quadrantem uel testamento alicui relinquere, uel per modum donationis alienare posſint; tamen, ut aliquanto amplius illorum sedemus, & reprimamus uersutiam, propterea nunc quoque sancimus,ut decurioni ne per donationem quidem mortis causa donare aliquid liceat,nisi per donationis solummodò ante nuptias modum pro se, suisue filiis factę, aut per causam dotis, quatenus nostra iubet constitutio, nubentibus eam filiabus offerri, Cæterum aliter res immobiles donare nequeant, sed semper apud ipsos permaneant curialibus obnoxiæ munijs: sola illis uendi tione concessa, & quidem secundum nouellæ nostrę constitutionis obseruationem: mortis causa donationibus suam obtinentibus firmitatem, & omnibus aliis (prēter decuriones) queuntibus prædictas mortis causa donationes in quaſcunque velint personas conferre,& conditiones inserere, & (si quidem hoc velint) pœnitentiæ de reuocandis conuentis renuntiare,ut per omnia negotium intra mortis causa donationis terminos ęo pacto permaneat. Illud enim sanciendo prædicimus, huiusmodi donationes & firmas fore,& stabiles. Quod non hoc primum tempore sancimus,sed quod iam ante nostris iancitum est legibus, id nunc quoque uoce nostra interpretamur, & confirmamus in aliis omnibus personis, solis tamen (ut dictum est) decurionibus exceptis, idque studio quodam iuuandæ Reipublicæ. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc declarantur legem, ea custodire gloria tua studeto, maxime omnium Reipublicæ usibus, & commodis omnem impendens prouidentiam.

CONSTITVTIO CI.

De decurionibus.

¶Imp.Iustinianus A. Ioanni glorioſiſs.prætoriorum Orientis Prefecto,iterum Exconsuli,& Patritio.

PErbellæ nobis ferendæ legis ansam præbuit quorundam decurionum interpellatio.atque eam sanè legem non decertis decurionibus condimus, sed de uniuersa Imperii nostri ditione.dicimus autem & quidquid uersus Orientem est,& quidquid sol occidens intuetur quidquid denique ex trāsuerso per utrumque latus consistit. Ex quo enim quæ decurionum & oblationes ad curiam concernunt,studio habita sunt a decessoribus nostris,& quidam ad curialem fortunā pertrahuntur, quidam rursus ab ea liberantur: sancimus illud, ut decurionibus non solum suæ ipsius decuriones hæredes instituere (id quod & hactenus permissum fuit) sed etiam si quos curiæ nexu liberos hęredes instituere uelint, hoc facere licentia sit: ea tamen conditione, ut hæres, hæredesve omnino testatoris curiali fortunæ, hoc est ex qua ille processit, sese offerant, & curialia subeant munera, capiant que hæreditatem nemine impediente. Cognitum enim habens, quòd negotii præsentis correctio * quod iſtiusmodi rationibus curiæ adnectitur consistens in pecunia utilitas, & ex futura legislatione decurio pariter & patrimonium accedet, efflorescentique curiæ tam largiore numero corporum, quàm quòd sua

† l.i. D. de donati. gē.

sua retineant patrimonia:propterea sancimus,vt decurionibus,cum testamenti tabulas conficiunt, licentia sit quoſcunque in hæredes assumere, siue eius ciuitatis decuriones velint (id quod lex dicit) siue alios genere coniunctos,siue extraneos. siue ii decuriones sint, siue etiam non sint,siue in partem dodrante non minorem, siue in assem: vt hi tamen se curiæ offerant, & coadunentur eius corpori, & sine querela publica impleant munera. Hoc obtenturo tamen ipſis,quam filiis, ac nepotibus, & cæteris deinceps successoribus,non ea tamen forma, qua iubet panlo ante de his, qui seipsos offerunt curiæ, proposita constitutio, prolem eorum subducens, qui curiæ iam oblati sunt. Et quasi iam inde ab initio decuriones fuissent, ita & ipsi cum prole sua curiæ albo adunati, corporales.† Neque enim aliquid interfuerit, hæredem ne scribat qui eius ciuitatis decurio sit, an qui mox futurus sit. Sed & si quis cognatus, & ipse decurio, aut etiam alius huiusmodi fortuna liber, ad defuncti decurionis hæreditatem vocetur, nimirum qui testamenti tabulas non conscripserit, velitque ille seipsum offerre curiæ: liceat illi hoc facere, & intra menses sex apud acta publica suam declarare sententiam, & simul cum successione sua, ac patrimonio inferuire curiæ, simul & hæredem fieri: vt nihil de patrimonio ab eo, qui decurio, vel iam constitutus, vel breui futurus,hæreditatem semel amplexus est,negotio denuo ad curiam redunte, per causam quadrantis, aut dodrantis exigatur. Insuper si quis rem de suo patrimonio, aut plurimas,aut omnino non pauciores,quam quæ dodrantem constituant, donet alicui ex his, qui vel eius ciuitatis Rempublicam administrant,aut etiam cuiquam alteri,qui quidem tamen se, quam patrimonium suum,& reliquam ordine successionem,atque prolem,siue existētē,siue futuram,adducat, & offerat eius ciuitatis curiæ, ex qua est qui donationem facit:sancimus,vt ea conditione facta donatio convalescat. Nam summo nobis studio dignum esse videtur, ne decurionum patrimonia vllo modo à curia illius ciuitatis cuius decuriones sunt, abalienentur. Quo minus autem ista per deceptionem geri videantur, & alicui curialium hæreditatum domini facti, vel per modum denuntiationis, vel testamenti (vt prædiximus) aut etiam ab intestato, differant, protrahantque oblationem, & cum bonis velint perfrui, obligationem sui ad curiam non faciant:sancimus, vt si res (id quod & ante dictum est) per donationem conferantur, non propere celebretur rerum traditio, sed tantisper maneant ad donatorem, donec se donatarius apud Prouinciæ Præsidem inter acta publica gratis, & sine vllius pecuniæ dationem prædicto modo curiæ obtulerit, inscribaturque in album curiæ, tunc enim illi & res tradi volumus. Si vero ex testamento, aut lege vocatus hæreditatem adeat: tunc protinus sub obitum decurionis decurionum ordo coeat, & vna cum Defensore ciuitatis absque vllis infidijs contra defuncti res ponendis,tum bonorum inuentarium conficiat,tum in bonis reperta assignet curiæ,in præsentia constituto tam ipso hærede, qui ad hæreditatem vocatur, quam Defensore, & Dei amantis. locorum Episcopo. Et simul atque ad Deum, & sub conspectu Dei (vt appellatur) actorum publicorum presidentia celebratur, & vna cum patrimonio, ac prole tam quæ modo est, quam futura (id quod ſæpius iam dictum est) se obtulerit curiæ, tunc & res ad se recipiat, & earum dominus sit, perinde vt prior decurio fuit,in nullo differre ab illo visus: ista videlicet actorum confectione apud Prouinciæ Præsidem absque vllo quæstu, & dispendio celebranda. Neque enim in fraudem, aut ad dispendium curiæ,sed ad vtilitatem hanc legem proponimus, vt perpetuo obtineat, rum pecunijs, tum corporibus decurionum patrimonia, & collegia collocupletans. Quod si decurionis hæres, qui ab intestato vocatur, cum ipse decurio non esset adire, seque ipsum curiæ offerre noluerit,tunc dodrantem curia detineto: ipse vero quadrantis solum dominus fiet, id quod illi etiam prior lex præbet, licet curiæ muneribus non inseruiat. Cæterum si plures sint qui eodem gradu ad decurionis hæreditatem vocentur, ex quibus aliqui se offerant, alij recusent:dodrantem quidem is, aut ij, capiunto, qui se curiæ offerunt; quadrantem vero reliqui hæredes qui lege vocantur. omnino enim studium nobis est, vt dodrans ad eius ciuitatis decurionem perueniat. At vero si quis decedat relicta filia, si quidem ea vxor decurionis sit eius ciuitatis: manifestarium est, ꝙ citra calumniam paternas res habitura sit, vel omnino in solidum,vel dodrātaria ratione,si pater quadrantem forte ad alium peruenire voluerit. Sin vero etiam cum decurioni initio constitutio nupta non sit, ad eius nuptias accedat aliquis, qui ea conditione velit accipere,vt decurionis munere fungatur, seipsum curiæ offerens, atque hæ nuptiæ mulieri expediendæ videantur,habeto & ipsa hoc casu nullis expositum calumnijs dodrantem per causam benevolentię erga curiam,& quia rebus decurio attributus,eas administraturus est,propterea omnino hasce mulieri concedi volumus. Sin vero & plures filiæ sint, & quædam ex ijs nuptæ sint decurionibus, qui vel iam decuriones existant, vel per oblationem fiant: dodrans quidem inter ipsas dividetur, quadrans vero ad reliquas deueniet.

Mariti autem curialis patrimonij rebus vtentur fruentur,tamen si dominium ad mulieres pertineat. proptera enim res illis paternas concessimus, vt qui ipsas haberent in matrimonio, exinde curialia implerent munera. At si contingat vt decurioni seipsum offerenti nupta mortem obeat, si quidem ex eo masculos filios susceperit,res apud filios sunto,qui & ipsi decurionum munera subibunt: neque ea in re curiositate aliqua opus erit. Si fœmellæ extiterint gnate,si quidem & ipse aliquibus nupserint, qui vel decuriones eius ciuitatis sint, vel eius se ciuitatis curiæ offerant,similiter & ipse hasce habebunt absque negotio,per maritos curialibus obnoxias munijs. Si quædam vero eius ciuitatis decurionibus nupserint,quædam decurionibus,vel existentibus, vel futuris non nupserint tunc secundum prætatam distinctionem,decurionibus quidem nuptæ propter curialia munia dodrantem habebunt,reliquæ vero contentæ erunt quadrante. Si neque mares ipsis,neque fœminæ nascantur, quandiu maritus quidem supereſt,habeto harum vsumfructum, per eas curialia impleturus munera. Et si quidem ad secundas progrediatur nuptias, & filiorum pater fiat masculorum. vel fœminarum, quas decurionibus. rursum consimiliter curiali corpori res conseruabuntur.

Enimuero si moritatur,vel ad secūdas,non progressus nuptias,vel procreatis filiabus, quas decurionibus iam constitutis, vel futuris non iungat, tunc directo curia eas res percipiet. Neque enim vllo tempore hanc partem curialium facultatum, & munerum peregrinari,& a functione sua discedere permittimus, etsi prosapia p multas circumagatur successiones: vt absque vlla temporis præfinitione tali,linea descendente,siue per mares filios decuriones,siue per generos seipsos curijs offerentes, curiæ is dodrans custodiatur. Quam sane legem obtinere tam per omne diceps secuturum ætuum volumus, quam etiam in pendentibus adhuc, & neque dum iudiciali sententia,aut amicabili quapiam transactione sopitis caussis. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram declarantur legem, ea studero Excellentia tua custodire, maxime omnium in vtilitatem publicam summam collocans prouidentiam. D.Kalend. April.CP.DN.Iustin.P.P.A.Arione V.C.Cos.

CONSTITVTIO CII.

De Moderatore Arbiæ.

¶Imp.Iuſtinianus A. Ioanni glorioſiſsi. Orientalium prætoriorū Prefecto,iterum Exconſului ordinario,& patritio.

CVm plerosque alios Prouinciarum Magistratus ad meliorem iam formam traduximus, qui humiles abiectique prius existentes, neque vlli rei cōuenienter agendæ idonei,postquam in ampliorem constituimus ordinem,& valentiores per omnia facti sunt,& ita rerum administrationem capessere cœperunt, vt vniuersa in melius commutarentur, tum vero a nobis etiam Proconsules,& Prætores,& Moderatores, & veterum horum nominum amplitudo inuenta est,aucteque ipsis annonæ, & summa potestas data,& ante omnia interdictum illis fuit,ne pernitiem inferant subditis, & multis ad ipsos diripiendos vtantur manibus:iuramentis quoque rem muniuimus omnium horrendiſsimis, neque aliter eis officia tradidimus, quam præstitis iuramentis ita codicillis Magistratus digni sunt habiti.

Conuertimus igitur & ad Arabum regionem oculos, & requisita causa,quemobrem & publicum laboret inopia,quanquam regio florentiſsima sit, & tam magnus nos interpellantium numerus iis locis accedat, & omnes lamententur, alij furta, & rapinas, alij iniurias alij alia damna in querelam deferentes, occasionem, & causam huius mali ex imbecillitate, & impotentia eorum qui Magistratum ibi gerunt, prouenire deprehendimus Erat enim ita tenui potestate præditus is, qui ciuili Magistratu defungebatur, vt ei, qui præesset armis,seruili propemodum more manciparetur, & in illius arbitrio huius salus effet posita,aut vt ne esset quidem omnino hic Magistratus. Inde adeo & longum tempus est, ex quo is desierit, & militaris ea,quæ ciuilem Magistratum concernunt, peragat, nihil ipſi sibi, nihil illi omnino vtrinque lucrifaciat.

† μηδὲ ὅλως τῆς μηδὲ ἐκείνη παρεπομένης λῶον αἰχμὴν ἠσχολῆται

Hæc nos ad suſpiciendum præsens consilium excitarunt:& præsenti vtentes lege, Magistratum ad pulchriorem formam tanspōnimus, begnineque & ipſi Moderatoris appellationem largimur (id quod etiam in Ponto fecimus) & spectabilium Magistratuum concedimus, vt in vllo sit Duciano inferior. Sed & publicis exactionibus cum summa vehementia adhæreſcito: adhæreſcito etiam priuatorum vtilitati: neque committito, vt vel Spectabilis Dux,vel Tribunus,vel aliqua potentiorum domum, vel etiam sacrum patrimonium, vel sacræ nostræ res priuatę, vel ipsa sacra nostra domus, qualecunque subditis nostris damnum irroget:neque facile succubito, neque formidinem contrahito, sed viriliter subditis prædito,& ante omnia Deo pariter,ac nobis,& legi puras conseruato manus. si quidem iisdem iuramentis & hunc submitti volumus,

γὰρ ὑχ ὅπως αὖ τετεῦ- πικίας ὠφε- λήσειεν ἀλλ' ὅπως αὖ ἔχα τέρωθεν ὀφ κερδάνοι.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quibus & cæteros Magistratus submissimus. Deinde eum codicillis percipito etiam Imperialia mandata, quæ tam ante nos legumlatores, quam vetus illa Reipublicæ forma nouit, & nos cum pene obsoluissent, denuo reparauimus, & in Rempublicam reduximus: vt ea semper adhibeat veluti in colloquium, & iussiones nostras custodiat. Nam si illas sane secutus fuerit, non est causa quamobrem non omnia illi præclare, & ex animi sententia occurant, & legum beneficio ad summam ipse in rebus gerendis facilitatem, & iustam facultatem perueniat. Principio igitur (vt diximus) studio illi sit publicorum tributorum exactio, deuotis quidem humano, paternoque se affectu exhibens, indeuotis vero vehementem, & seuerum. Deinde curam geret etiam Reipublicæ, & vt recte in ea, atque ordine omnia fiant, ne ve rumultibus, & seditionibus detur vel Bostreni, vel alij, & quæ à vetustate permissa sunt ad delectationem, ea conuertant in furorem, & cædes. Habebit item secundum mandata nostra dicto suo audientes milites (si quidem & hoc inde licebit desumere) neque vllam omnino rem negliget, quæ commoditatem aliquam in se habeat. Quemadmodum enim in Ponto cum Moderatore egimus, ita & ipsum per eadem eius Magistratus vestigia ingredi facimus. Erit que & ipse Spectabilis, & consimiliter cum alia multa, tum etiam ea, quæ appellationes concernunt, administrabit. Sed neque ad modum prioris dumtaxat solatij restitimus. Volumus enim vt ipse quidem per causam annonarum, & reliqui solatij percipiat quindecim auri libras, adsessor vero eius magistratus duas libras, & cohors euis nouem † auri libras habeat. Et quanquam (vt diximus) ex imperialibus mandatis iam etiam militibus præest, erit tamen nobis curæ, vt nonnullos illic statiua agentes militares numeros & ei subdamus, qui in hos Magistratum gerit, vt illi soli obediant, eiusque formulis, ac præscripris cedant; & obtemperent. Non igitur communionem omnino habebit aliquam Spectabilis Dux neque cum militibus, quos expresse huic assignabimus, neque cum pagano aliquo, neque cum illorum litibus, si quas inter se habent, neque si paganorum aliquis in ius producatur. Nullum denique habeat cum paganicis causis commercium: quandoquidem magnum in medio interuallum est inter ciuilem, & militarem administrationem: discernuntorque ea inter se, quemadmodum patres nostri in republica ista ordinarunt, & instituerunt, scituro Spectabili Duce, quod sit rebus se ciuilibus immittere ausit, neque militaria retinebit, sed & illis spoliatus priuatum aget, & huius Magistratus Imperio subditus erit. At que hæc nobis item de Magistratu regionis Arabicæ sancita sunto. Persuasum enim habemus voluntate Dei, quod ea res ad melius profectura sit. Ex quo enim neque pecunijs pepercimus, & annonas illi auximus, inde adeo certo scimus, quod & is, qui hunc Magistratum gerit, talem se circa vere publicorum tributorum exactiones præbere studebit, vt non damnum exinde, sed iustum lucrum fisco adducat. Illud sanè feri, obtinercque volumus, vt spectalibus Dux inde annonas suas percipiat, vnde Prouinciæ Præses iusserit: cum manifestarium sit, non cum tanta eum ignauia his rebus admoturum, animum, vt suas ipse annonas exigere nequeat: sciens, quod si quid hæc contra fecerit, quindecim librarum auri pœna mulctabitur. D. vj. Kalend. Iunua. C P. D. N. Bilis. V. C. Cos.

† duas

CONSTITVTIO CIII.

De Pro consule Palæstinæ.

Scripta Ioãni gloriosiss. sacrorum per Orientem prætoriorum Præfecto, iterum Econsuli ordinario, & patritio.

IAm quidem & alios gentium Præsidatus maiores reddidimus, qui prius humiles pariter erant, & ad aliquid fortiter agendum impotentes: & tam inter Spectabiles ipsos constituimus, quam etiam annonas ipsis, adsessoribusque, & cohorti auximus, & inter alia omnia, quæ begnine illis elargiti sumus, vt item de appellationibus cognoscerent, præbuimus, aliosque honore Proconsulum exornauimus, alios (vt appellant) Comitum, alios Prætorum, alios deniquæ Moderatorũ, & semper præclaro aliquo adinueniẽdo, nouũ veluti florem nostræ addimus Reipublicæ. Venit autem nobis in mentum, & Metropolis Cæsarea, quæ in prima Palæstina Principatum tenet, quã præ cæteris maiore etiã honore perfrui oportebat: propterea quod & quondã Proconsul ipsam tenuit, & Præfectus illi talis Magistratus fuit, licet postea ab ampliore dignitate ad minore tranferit, nimirum cum vna prius tota Palæstina esset, ea deinde in tres diuisa partes, & neque Proconsulatum retinẽte, sed ad Magistratum hunc (vt appellant) ordinarium delata. Quanquam sane & vetusta vrbs sit, & semper ampli nominis fuerit, tam cum Strato primus eam in formam vrbis redegit, qui mutatis sedibus excedens Græcia, huius cõditor exstitit, quam cum diuæ memoriæ Vespasianus celebratissimus ille Imperator, qui piæmeimoriæ Titi pater fuit, quod illi ad summam gloriam vel solum potuit sufficere, ipsorum Cæsarum appellatione eam nominauit, cum antea Stratonis turris vocaretur: hoc illi honore impenso, eo quod in ea post Iudaicas victorias inter Imperatores adscriptus esset. Cernimus autem, quod & magnæ, admirandæque regionis Imperium habeat ea Prouincia, & quam maximam Reipublicæ nostræ gratiam, & sensum exhibeat, tam tributorum magnitudine, quam deuotionis exuperantia, præbeatque ampli nominis ciuitates, ac bonos ciues enutriat, & omni doctrinarum genere refertos, neque non inter sacerdotes celebres, & (quod omnium maximum est) quia vniuersi si conditor Dominus noster Iesus Christus verbum illud Dei, & totius humani generis salus in ea comparuerit, dignitatnsque sit assumere nostra. Hanc igitur quomodo non honore afficiamus, & proueheamus ad formam Proconsularem, concedamusque illi, qui in ea defungitur Magistratu, vt Proconsul pariter fit, & vocetur, id quod facimus per hanc pragmaticam formam? Appellari autem eam volumus & Cæsarienſium primi legium. Et qui eum Magistratum gerit, Proconsulem efficimus præbemusque ei, vt inter spectabiles adscribatur, omnia habeat, quæ eiusmodi. Magistratus sunt propria: audiat etiam prouocatione suspensas lites vsque ad decem auri libras, quę ex vtraque adipsum Palæstina deuoluuntur: valeat quæ omnino talis existere, vt iussiones nostras præclarius, & maioribus cum viribus queat ad effectum deducere. Vtetur autem & veneranda illa, atque antiqua Veneta † (de purpurea plane stola loquimur) in sacris eam mensiũ festis induens: venustumque se præbeto tanto redimitus honore: & multis imperato militibus: ac tantis: & quicquid denique vel publico: vel nostris vtile est subiectis: facito, Cæterum per occasionem annonarum præbemus illi viginti libras auri: & quas tam inter se: quam adcessorem suum: & obtemperantem sibi cohortem diuidat quo ipse voluerit modo: per suggestionem nos de iis certiores reddens: vt sacra pragmatica forma eam diuisionem corroboremus. Neque enim sustinuerimus videre, au. vt ipse: adsessorque eius sub pristina tenuitate annonas percipiant: aut vt cohortem eius: quamquam circa tot tributorum illationes laborantem: periclitantemque: omni destitutam auxilio: non subleuimus: quo maiore cum benevolentia & illi appareant: & publica tributa exigant: & iniustis rapinis abstineant.

† vestim.

Insuper nullam omnino cum ciuilibus causis: publicorumque tributorum prosligationibus communionem habebit pro tempore spectabilis orum locorum Dux sed ipse omnes publicas: priuatasque causas (prout dictum est) discceptabit: & maxime omnium prouidebit: vt publica tributa sine retardatione: detrimentoque inferantur: & puris ipse vtatur manibus. Qua quidem re diligenter obseruata: cum & Spectabilis vir Stephanus: qui nun primus in ea versatur: magnam laudem consecutus sit: prosus in ea opinionem venimus: sumpta videlicet ex antecedentibus coniectura: quod rursus hoc faciet. Maxime omnium vero curam geret, vt quęque suo ordine fiant in ciuilibus, neque popularis aliquis tumultus excitetur in vrbibus. Si quidem & hoc eius, cum in Magistratu esset, proprium fuit, qui cum Prouinciam tum ex aliis occasionibus, tum vero maxime ex diuersitate religionum seditionibus laborantem susceppisset: tenidenter pecatam eam reddidit, & omni motu, ac turba liberauit, quod sane nunc illi quoque vt faciat imiungimus. Et si quando res ita ferat, vt etiam in secundam Palæstinam excurrat, & ibi tumultus sedet, neque comitat vt in commode aliquid in illa geratur, & præsertim in illa: quando quidem & multos illic tumultus existere cernimus: neque leues horum euentus. Quod si etiam militibus indigeat, qui in Prouincia stationes habent adiungimus & hos illi, ex quo militarium numerorum strenuitatem compertam habemus tam in tuenda dignitate vrbium, quam conseruanda moderatione in iis, qui ruri habitant, & exigendis tributis publicis. Sacra pragmatica forma, quę ad eam illi rem prius data est, nunc quoque rata manente, quæ vult, vt vel, spectabilis Dux, vel gloriosiss. Magister militum licentiã habeat, militum præsidia quæ apud illum constituta sunt, ab illo abstrahendi, ne quis exinde in ciuitatibus oriatur motus, ac turba: id quod nunquam euentura est, si ille & ciuilem magistratum gubernet, & inter publicorum tribntorum collatores rectæ disciplinæ prouidentiam accommodet, tam in auxilium paratos habens milites, quam si quid indecore vel ab ipsis, vel ab alijs per ipsos geratur, corripiens. Eruntque omnino inter se distincti officijs Spectabilis locorum Dux, & is, qui Proconsularem gerit Magistratum. Nam ille quidẽ militibus & limitaneis, ac fœderatis, & quicqd omnino in Prouincia armatæ militiæ adscriptum est, præbit: excepta his militibus, qui Procõsuli deputati sunt. hic vero tam pro ciuilibus personis, quam rebus, & præsidijs militum illi adhærentibus prouidentiam adhibebit, & custodiã Certe publicorum tributorum nomine, aut per cãm morę in populo seditionis nemo prorsus a spectabilis Procõsulis iurisdictione exi metur. Sed omnib. imperabit, omnibus præcipiet, neque quisquam eius

eius resistet formulis ac dispositionibus, aut ullum habebit prætextum vel defraudandi publicum, vel ciuibus inferendę iniuriæ, publicæ seditionis auctor factus: aut etiam vtetur vel cinguli, vel dignitatis, vel sacerdotij, cuiusiibet alterius causę prærogatiua: sed eo solo seipsum noxa liberabit, & supplicio, si nullam noxam contrahat. Hæc igitur (vt diximus) huic Magistratui concedimus, & conseruari perpetuo per hanc sacram pragmaticam legem volumus. Sed & vt Eccellentia tua perpetuo ipsam conseruet, & eo modo particularibus thronorum tuorum dispositionibus ac formulis adscribat, sancimus: neque non vt omnes Palæstini, qui in sequenti futuri sunt tempore, cognoscant, quod denuo proconsulare ipsis ius restitutum sit, & Proconsul in prima Palæstina summum habeat imperium, ipsis verò etiam prius, & priore liberatis supercilio, in maiore nunc honore erit, nempe ciuitati debito. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram declarantur legem, ea studeto Excellentia tua effectui, & fini tradere. D. Kalen. Iun. CP. DN. Iusti. PP. A. Bilis. V. C. Cos.

CONSTITVTIO CIIII.

De Prætore Siciliæ.

HAbeto Sicilia Prætorem, qui & res ciuiles tractet, & curam gerat militaris impensæ. 2 Publica tributa Siciliæ non pertinent ad solicitudinem Prætoris, sed censentur sub Comite patrimonij Italie. 3 Appellationes & decreta Defensorum & primorum ciuitatis Siciliæ tractat, & examinat Quæstor. P. P. post consulatum Bilisarij.

CONSTITVTIO CXXI.

Vt particulares vsurarum solutiones in duplum computentur.

Imp. Iustinianus A. Basilio Præfidi Tarsi.

CVm decuriones videamus nobis instare precibus, & libenter iis indulgeamus: merito sane legibus contrarias artes, & per fraudem excogitatas confessiones valere non concedimus. Docuerunt enim potentiam nostram Eusebius, & Aphthonius, qui Demetrio nepotes existerunt, nati ex Palladio Demetrij filio, quòd is Demetrius Artemidoro per causam mutui quingentos aureos debuerit, in quam summam etiam vsuras stipulatus sit. Nuper verò sacram prodiisse formam, quæ voluerit, si duplum debiti soluatur, vt nulla contra ipsos secundum leges nostras superfit exactio. Artemidori autem creditoris successores Epimachum, & Artemonem dixisse, memitos ipsos in precibus, neque nostro dignandos auxilio: cum debito plenè satisfactum non fuerit, sed soli nongenti quadragintanouem aurei persoluti sint. Aiũt enim supplices, patrem suum Palladium vnà cum Demetrio patre eius & Paulo octingentos sexagintaseptem soluisse aureos. Sed Artemonem, & Priscianam Artemidori filios, qui Epimachi, & Artemonis illius alterius auus fuit, dixisse particularem se solutionem sorti non adiungere, sed omnia velle reputare in vsuras. hæc item innuere sententiam Prouinciæ præsidis. & propterea exegisse Palladium pro priore quingentorum aureorum fœneratiua singrapha alteram aureorum sexcentorum.

Soluisse autem ipsi inquiunt diuersis temporibus Palladium aureos septuaginta duos, & Eusebium, atque Aphthonium decem vt inde colligatur nongentorum quadragintanouem aureorum summa. Eum vero, qui controuersiæ audientiam prebuerat, cum in animo non reuolueret, q totius accusationis eadem causa esset, non admisisse ipsos, sed voluisse in sexcentos eos aureos sortis condemnare. Petieruntque vt hac necessitate eximerentur: & collecto vniuerso debito quingentorum aureorum, si quinquaginta vnũ adhuc soluerent, qui reliqui essent ad mille solidorum quantitatẽ tam vniuerso debito liberarentur, quam fœneratitiam sexcentorum aureorum singraphan reciperent. Cùm igitur leges nostræ nihil vltra duplum solui velint. & nos in hoc tantum differentiam habeamus cum prioribus, quòd illę quidem debita constituant vsq; ad duplum, si nulla particularis facta fuisset solutio: nos verò recipiamus, vt particulares etiam solutiones debita dissoluant, si vsque ad duplum pertineant: sancimus, vt secundum hoc fiat computatio, & si tantum hi persoluerint, quantum ad huc ad mille aureos deest, recuperent etiam fœneratitiam sexcentorum aureorum singraphan, ne debitum ex hac causa multipliciter exigi deprehendatur. Quę itaque nobis placuerunt, & per hanc sacram pragmaticam declarantur formam, ea studeto Magnificentia tua effectui, & fini tradere: tam ea interpretatione, quæ de hac causa in sententiis, quarum supplices meminerunt, facta est, abolita: quã omnibus, quæ per obreptionem, & ex vna tantum parte confecta sunt, aut conficientur, vacantibus. Diuinitas te seruet per multos annos, frater iucundissime. D. xvij. K. Maij. C. P. V. C. Cos.

CONSTITVTIO CXXII.

Edictum de formula artificum.

OMnis artifex, aut mercenarius, aut mercator, secundum auctionis formulam operas locato, mercesve vendito. Nam si quid amplius acceperit, pœnæ tripli subiacet.

CONSTITVTIO CXXVI.

Exemplum sacræ formæ de appellationibus.

¶ *Imp. Iustinianus A. Petri gloriosissi. prætorium Præfecto.*

MAnifeste Theodosius, & Valentinianus sacratiss. Principes lege expresserunt, vt causas appellationum Quęstor sacri palatij vna cum præfecto Orientalium prætoriorum, qui pro tempore thronum regat Excellentiæ tuæ, secundum formam sacrarum consultationum examinaret. Inuenimus autem in huiusmodi examinationibus aliquid euenire, quod & Republi. & nostro indignum sit imperio. Litigatores enim, & procuratores, & horum aduocati, & omnes, qui in huiusmodi causis ministerium suum adhibent, quasi nobis ipsis præsidentibus & audientibus, tam veste, quam calceamentis, & verbis apud nostros Magistratus vtuntur, quibus solummodo vti conuenit eos qui ad Maiestatem ingrediuntur Imperatoriam. Quin & ipsi iudices non ex propria persona, sed quasi nobis ipsis præsentibus, & interloquentibus, ita suas proferunt sententias. Quod de cætero in quocunque iudicio fieri prohibemus: sancientes, vt sacri quidem nostri palatij pro tempore Quęstor quidem vnà cum tua Excellentia, siue pro tempore sacrorum prætoriorum Præfecto, huiusmodi causas examinet: non autem ex nostra, sed ex propriis personis interlocutorias proferant, & legibus cognitam edant sententiam: solitis videlicet scriniis in huiusmodi cognitionibus suum adhibentibus ministerium. scientibus quoque Magistratibus, qui id genus causas diiudicant, quod si quid hęc contra quocunque modo de cætero delicti fuerit admissum crimini per duellionis subiacebunt. In omnibus præterea appellationibus hoc valere iubemus, vt quotiescunque appellatione interposita, intra præfinitũ tempus veraq; pars fatalem diem obseruauerit absque omni dilatione iudices tum acta causę, tum iudicata examinare studeant, & legi, aciuri consentaneam de promere sententiam. Sin verò solus is, qui procuratuit, fatali die ingressus fuerit: iubemus, vt iudices sub extraneum fatalem diem, si vel requisitus victor non inuentis fuerit, examinatis actis causę legitimum ad signent terminum. Si solus is, qui victricem retulit sententiam, ingrediatur, qui verò prouocauit, requisitus iuuentus non fuerit præstolentur iudices non solũ ad extremum vsque fatalem diem, sed etiam per tempus reparationis, hoc est tres menses. Quod si ne tunc quidem innatus fuerit qui prouocauit, non amplius decursu temporis corroboretur sententia, sed vel vna tantum parte presente iudices actitata in causa, & iudicata examinent. Et si quidem recte prolatam sententiam inuenerint, eam confirment. Si quid in ea per negligentiam omissum est, id corrigant, & legitimam edant sententiam. Simul atque vero semel appellationis causa intra eos dies qui dilationis causa præfiniti, sunt siue ab vtraque parte, siue ab vna tantum introducta fuerit, non amplius biennij decursu firmitatem de cætero capiat sententia, sed attentis oculis veritate ac iure considerato, terminum huiusmodi causis legitimum adhibeant, siue vna, siue vtraq; parte presente. Ac propterea iubemus, vt in hoc genere causarũ non amplius quemadmodum in presentem vsque diem obtinuit, in appellationem omnes cognitiones conferantur, sed vnaquęque cognitio suum diem præscriptum habeat

AD HAEC sancimus, vt omnes iudices appellationẽ quidem que intra deputator dies offertur, sicque inter dicta est legibus, omnibus modis suscipiant. Intra triginta vero dies, quam oblata fuit appellatio, actitata in causa, cum propria subscriptione præbeant litigatoribus, vt illi pro suo hęc auxilio competẽti possint insinuare Magistratui. Quod si quis iudicum hoc facere supersederit: sententia quidem temporis decursu confirmabitur. ipse verò iudex, qui ista non obseruauit, quique huic apparent, omne damnum quod per causam non editorum actorum litigator sustinuerit, ex propriis facultatibus ei refarcire compellentur, denarum librarum auri pœnã nostris inferendam rebus persoluent. Glorio sa igitur, & magnis rebus gerendis nata auctoritas tua præsentem legem, & in Regia vrbe proponere studeto, & manifestam facere procurato.] vt omnes cognoscant quid obseruare debeant.

CONSTITVTIO CXXIX.

De transitu militum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Imp. Iustini anus A. Petro glorioſiſs. ſacrorum. prætoriorum Præfecto.*

DRæcipuam, multoque maximam Reipubli. noſtræ conciliationem in hoc conſiſtere arbitramur, ſi qua noſter tranſit exercitus, vt ibi citra omnem alatur querimoniam, & incolumitas, atque indemnitas noſtris conſeruetur collatoribus. Inde adeo iubemus, vt quotieſcunque tranſitus ſit noſtrorum Ducum, & exercituum * delegatores, comitenturque eos hi, qui militarium alimentorum curam gerunt. Singularum vero prouinciarum Præſides, per quas tranſitus fit, in parato habeant vnde expenſæ fieri poſſint, vt in quaque Prouincia exercitus noſter, cum tranſit, citra querelam alatur. Et cuiuſque ordinis optiones tam ſpecies abſque vlla diſtortione ſuſcipiant, & annonas, quæ ſuppeditantur in ſpecie, erogentin præfectos legionum, & milites: quam etiam ipſi deputatam ſibi ſolatij occaſionem habeant decimam quintam partem. De his etiam, quæ ab ipſis expenduntur, optiones collatoribus ſolita recauta faciant, periculo eorum, qui cum ipſis ſunt, Præfectorum legionis, & Tribunorum, & Comitum, & prouiſorum exercitus, ac delegatorum, & cuiuſque ordinis primatum. Neque vllo modo milites apud collatores noſtros gratis ſumptus faciant, ſiue occaſione eius, quod (vt fieri poteſt) nihil in parato habeatur, ſiue introitum nomine, quorum penitus ipſam etiam appellationem tollimus, quo magis ex omni parte collatores noſtros illæſos, indemnesque conſeruemus. Eas etiam ſpecies tantummodo, quæ in ſingulis reperiuntur locis, milites capiant: neque alias requirant, quæ in ea Prouincia non reperiuntur, & diſtortionem, atque damnum noſtris inferant collatoribus. Qui vero ſumptus à poſſeſſoribus in milites factus eſt, & per recauta declaratur, iubemus, vt à throno Excellentiæ tuę ſine vlla diſtortione, damno, aut vafro comento, in contributionem ab ipſis publico, inferendam illius indictionis reputetur, in qua is ſumptus factus eſt. Quod ſi plures ſpecies, quàm ab his, qui eas dederunt, contribui ſolet, deprehendantur inſumptæ: iubemus, vt ex vniuerſo publicorum eius Prouinciæ tributorum corpore, his, qui vltra propriæ contributionis modum ſumptus fecerunt, ſatisfiat. Si ea vero Prouincia tantum publicorum tributorum non habeat, quantum ad ſumptum factum ſufficiat: vel his, qui eum ſumptum fecerunt, ſatisfiat à generali menſa, quę ab Excellentia tua gubernatur, vel ea ex his, quæ ſequente ab ipſis indictione contribuuntur, ipſi ſibi retineant, & ab his, qui publica tributa profligant, omni ipſis modo reputentur. His omnibus procedentibus, & obſeruandis periculo gloriæ tuæ, & cuiuſque Prouinciæ tractatorum, neque non Præſidum, & obtemperantium ipſis cohortium, ſuſceptorum quoque, & decurionum, & omnium, qui publica tractant tributa. Sed & hoc obſeruari iubemus, ne quiſquam aut ex Præfectis legionum, aut militibus, vel ab vrbibus, vel prediis occaſione tranſitus, per concuſſionem exacte aliquid pecuniæ percipiat. Si quis vero deprehenſus fuerit, qui per concuſſionem exactæ aliquid pecuniæ perceperit: iubemus, vt ab eo, qui tale aliquid perpetrat, duplum omnino eius, quod pro hoc accipere auſus fuerit, exigatur. Si quis verò ex noſtratum legionum præfectis, aut exercitibus, aut optionibus, eorum de facto ab ipſis ſumptu recauta non compoſuerint, iubemus, vt collatores, qui ſumptum ſupeditarunt, actorum monumenta confici procurent, ſi quidem Præſes in iis locis inuentus fuerit coram ipſo, & religioſiſs. ciuitatis Epiſcopo, ſi Præſes in iis locis inuentus non fuerit, coram religioſiſs. ciuitatis Epiſcopo, Defenſore locorum, in quibus poſſeſſio ſita eſt, vnde ſumptus factus eſt. perque eam monumentorum confectionem manifeſtum reddant, & qui noſtrorum Ducum, aut cum quo exercitu tranſitum facientes, recauta non compoſuerint, & quam magnam ſummam inſumpſerint. Atque hoc genus actorum tranſmittant ad tuam gloriam: vt gloria tua perinde quaſi recauta ſint compoſita, tam ipſis collatoribus (quemadmodum ſuperius diximus) ſumptum ab ipſis factum vel preſtet, vel reputet, quam ex his, quę ex tributis publicis legionum Præfectis, & militibus, qui ſumptus fecerunt, delegantur, eam quantitatem, quæ per actorum confectionem declaratur, retineat. Ad hæc iubemus, vt noſtrarum legionum Præfecti, ſiue etiam conſeruatores exercitus, & delegatores, cum tranſitus fiunt anteà in illum locum, vbi exercitus noſter debet occurrere, mittant, & inſumenda preparent, neque ad alias vrbes, aut poſſeſſiones, aut predia mittant, quaſi neceſſe habeat illic manere exercitus, perque hanc cauſam à poſſeſſionibus, ac prediis extorqueant pecunias. Quòd ſi quis eo nomine aliquid auſus fuerit accipere, iubemus, vt eo quoque modo predicta actorum monumenta conficiantur, que declarent, & quid datum, & cui, quidque datum ſit, neque non quo ſuperius à nobis modo dictum eſt, tam damno affectis à gloria tua reputentur, preſtentur ve omnia quæ per huiuſmodi actorum confectionem declarata fuerint: quam legionum prefecti, & qui quocunque modo exercitum noſtrum conſeruant, & delegatores in duplum quantitatem eorum, quæ accipere per hanc cauſam preſumpſerint, reddant: prometatoresque tormenta iuxta, & exilium ſuſtineant. Porro ſi qui ex Prouinciarum Præſidibus nonnunquam cum exercitus noſtri prouiſoribus conſpirantes, ſumptus non preparauerint, & per hoc in diuerſas hoſce vrbes, & loca perduxerint: iubemus, vt tales magiſtratu abdicati, cum obtemperantibus ſibi cohortibus publicationi bonorum, & exilio ſubiiciantur. noſtri verò collatores ſic quoque indemnes conſeruentur, vel ex datis recautis, vel ex actorum monumentis quæ predicto debent modo confici. Hæc autem cuſtodiri præcipimus non ſolum in tranſitu noſtrorum Ducum, & militum, ſed & aliorum qui ex quacunque gente ad auxilium noſtræ à nobis mittuntur Reipub. ut neque per metatorum præbitionem contumeliis afficiatur collatorum noſtrorum libertas. Sancimus item, vt nemini omninino noſtrorum militum liceat metata ſibi in primariis habitationibus deſumere, in quibus ædium domini habitare deprehenduntur: ſed ille quidem dominis ſuis conſeruentur omni moleſtia, & inquietudine libere, milites verò in aliis ſibi cœnaculis metata deſumant. Quæ igitur nobis placuerunt, & per preſentem declarantur legem, & ea tam in vrbe Regia, quam religioſiſsimis locorum Epiſcopis, & clariſs. Prouinciarum Preſidibus, neque non omnibus noſtris in quacunque Prouincia, & vrbe collatoribus Eccellentia tua manifeſta conſtituito: vt collatores noſtri ſciant quæ pro incolumitate ipſorum à nobis diſpoſita ſunt, & cognoſcant, quòd ſi hæc contra factum aliquid fuerit, & qui iniuria afficiuntur, ſilentio admiſſum tradiderint, ipſi eiuſmodi ſibi damni auctores exiſtent. Dat. Kal. Mart. CP. DN. Iuſtin. PP. A. Baſil. V. C. Cos.

CONSTITVTIO CXXXIII.

De monachis, & aſcetriis, & eorum conuerſatione.

¶ *Imp. Iuſtinianus. A. Ioanni Beatiſs. Archiepiſcopo.*

SOlitaria vita, atque in ea contemplatio, res plane ſacra eſt, & quę ſuapte natura animas ad Deum adducat: neque eis tantum, qui eam incolunt, commodet, ſed etiam omnibus aliis puritate ſua, & apud Deum interpellatione competentem de ſe vtilitatem præbeat. Vnde & olim ea res Imperatoribus ſtudio fuit habita, & nos non pauca de dignitate, & honeſtate eorum legibus complexi ſumus. ſequimur enim ſacros in hoc canones, & ſanctos patres, qui hæc comprehenderunt legibus: quandoquidem nihil non peruium ad inquiſitionem Maieſtati exiſtit imperatorię, q̃ communem in omnes homines moderationem, & Principatum à deo percipit. Ac deſcripſimus quidem iam conſtitutionem, Quæ vult, vt monachi, & ſi magno contineantur numero, ſecundum formam cœnobiorum (vt appellant, in commune vitam degant, neque proprias habeant poſſeſſiones, neque opes accummulent, neque clam teſtibus viuant: ſed & communiter cibum capiant, & in communi loco cubent, & vndique bene compoſitam perſequantur vitam, teſtesque ſint inuicem mutuæ honeſtatis, & iuniores reuereantur caniciem eorum, qui iſta inſpiciunt: nonnunquam etiam dedita opera capeſſant vigilias, vt ne in ſomno quidem aliquid intempeſtiuum, aut turpe de ſe aliis edant ſpectaculum, ſed quiſque pro ſe honeſtatem vel inter dormiendum conſeruet. Cum vero quæpiam nobis renuntientur, quæ & maiore cura digna ſint, & firmiore lege indigeant, merito ad preſentem legislationem ad illius perfectionem, & ſupplementum peruenimus. per quam ſancimus, vt nullus omnino propriam habitationem habeat, neque aliqua (vt appellatur) cellula ſit in moneſterio his qui ad vitam in contemplatione, & quiete tra ducendam vno forte aut duobus vtantur miniſtris: ſed tametſi plures viri ſint, nihilhominus vnicus ipſorum ſit conuentus, ſiue precentur, ſiue nature opera faciant, quę citra reprehenſionem tamen & abſque calumnia conſiſtunt: & tam communiter (vt dictum eſt) cibum capiant, quam communiter dormiant: ſi modo tanta multitudo ſit quam vſia domus poſſit capere: alioqui duę forte, aut tres domus exiſtent, quę ipſos recipiant. Nullus autem omnino quidquam habeat proprij, ſed diu, noctuque in commune viuat, & noctes eandem inter ipſos cum diebus habeant obſeruationem. Neque enim ſemper omnes dormiunt: ſed manifeſtarium eſt, quod dum hi dormiendo occupati ſunt, illi vigilant, & prorſus quidam dormientes inſpiciunt. Cæterum ſi quæ habitatiuncule, ſeu cellulę in vllo monaſteriorum fuerint, generali huius amplæ vrbis Patriarchæ, ſiue in eius confiniis, aut ſub Sanctitate tua conſtitutorũ, ſiue à nobis ipſis ædificatorum, ſiue ab aliis, haſce omnes omnibus modis demolieris, aperiesquæ ipſis mutuum inter ſe aſpectum, vt quæ viciſſim inter ipſos geruntur, omnes intueantur. Cur enim tandem hoc agere reuereantur, qui ſemel ſe Deo dedicarunt, & omnem popularem cõuerſationem va-

lere

lere iuſſerunt, Atque hoc quidem eo fine obtinere, tam hoc tempore, quam in omne deinceps ævum volumus: nullo (vt dictum eſt) proprium habitationẽ habente, ſed omnibus in vnum congregandis, & quæ viciſſim inter ipſos gerantur, ſpectaturis. illud enim conſtat, quòd eiuſmodi peragere ſtudebunt, quæ vndique reprehenſione careant. Quod ſi quis vſque adeo impudens viſus erit, vt conari audeat tranſgredi ea, quę lege promulgata ſunt: hæc ſolitariæ manſionis Præſul examinato. volumus enim, vt iſta noſtra obſeruatio diligentius cuſtodiatur. Et primum quidem, ne monaſterium multos habeat aditus, ſed vnum tantum, aut duos forte; & vt portæ aſſiſtant viri ætate graues, & caſti, neque non omnium teſtimonio comprobati, qui neque ipſos reuerendiſſi. monachos permittant ſine Præſulis voluntate monaſterio egredi, ſed intus eos contineant, vt ea, quæ Deum concernunt, perquirant, nec ſeipſos, actioneſque, ac ſtudia ſua à Deo diuellant: neque alios quoſpiã vel interdiu, vel noctu in monaſterio verſari ſinant, qui quidem, ne reuerendiſſ. monachorum ſyncera, ac recta maneat opinio, efficiant. Eſto autem monaſterium forti muro circunſeptum, ne quis alia parte exitus ſit, quam per portas. Deinde etſi eccleſia in monaſterio non ſit, neque ſic tamen licenter prætextu eccleſiarum egrediantur, aut etiam deambulationes illic faciant, & cum aliquibus colloquantur, quibuscum non decet: ſed tempore quidem faciendi miniſterij vna cum Præſule, & primoribus eius, ac ætate proue ctis illo accedunto. miniſterio autem impleto, quidquid monachorum eſt, omnes in cœnobium denuo concedant, & ibi reſideant, ſimulque magnum Deum precibus fatigent, & ſacrarum ſcripturarum lectioni incumbant. ingens enim ſacrorum iſtiuſmodi librorum exiſtit chorus, & potis eſt cuiuſque animum emendare, ac ſaeris irrigare eloquiis: quę ſi continue legant, non vnquam errauerint, neque ad humanas delabentur ſolicitudines. Porro in ſacroſancta eccleſia, que in monaſterio conſiſtit, quatuor aut quinq; ex ea dem manſione ſenes ſint, quibus omnis iam difficultas in ſancta illa vitæ ac fidei inſtitutione ſuperata eſt, & qui ordinationem in clero meruerunt, presbyterorum forte, vel diaconorum, vel aliorum deinceps gradum tenentes: atque hi adeuntibus ſui copiam faciãt, & de ſcripturis ſanctis exquiſitius ſermocinabuntur, efficientque, vt alij omnes tales reputentur, ſimul ſacram adſeruantes ædem, ſimul iuuentutem inſoleſcentem, & terminos ſuos egredi volentem, intolerantia retinentes. Non ingredietur autem omnino neque mulier in monaſterium virorum, neque vir in mulierbre, vel obtentu memoriæ defuncti illic reconditi, vel ob aliam cauſam. Et maxime ſi quis fratrem forte, aut ſororem, aut quempiam ex genere coniunctis ſe in monaſterio habere dicat. monachis etenim cognatio in terra non eſt, vtpote qui cœleſtem vitam affectent. Quid enim omnino tandem volentes, huiuſmodi additiones faciunt: niſi ſi quid perpetuare velint rerum interdictarum: cum & ea, quæ viros decent, viris in virorum monaſteriis efficere, & conſimiliter quæ mulieribus atributa ſunt, mulieribus liceat in muliebribus monaſteriis peragere? nullo alteri admiſto neque ſi frater, ſoror, aut alius cognatus eſſe dicatur. Neque enim per hanc cauſam aditum ipſis patere concedimus. nam ſiipſa præciderimus principia, & errorem, qui per aſpectum ſe animis hominum inſinuat, & exinde ad mala lubricitatem prohibuerimus, multo clementior, & facilior exiſtet ſacris decertatoribus vitæ in melius emendatio. Omnes itaque huic legi obtemperanto, & neque virum recondunto in muliebriũ monaſteriorum ſepulchris, neque mulieres in virorum monaſteriis, ſeu aſceteriis defodiuntor. neque enim viris mulierum domicilia, neque rurſus virorum habitacula conueniunt mulierum conſortiis. Nec per eos, qui propter defunctos ingrediuntur, volumus exinde inhoneſtas haſce commiſtiones fieri: ne per hanc cauſam naturæ feneſtra aperiatur, vt ea, quæ nefas eſt, delicatius in ſe admittat, & ludos faciat, ſacraſque res deſœdet, ac velamento pietatis, & ſub ſpecie exequiarum ea perpetret, quæ neque dicere, neque in animo cogitare ſolitariam vitam exercentibus pulchrum eſt. Cum vero illud re ipſa manifeſtum exiſtat, quod neceſſe ſit eos, qui ſepulturis peragendis miniſterium præbent, & maxime qui feretra deportant, quique defodiunt, ingredi in monaſteria: res ſane difficilis conſiſtit in muliebribus: cum ob alia multa, tum propter præfatam prohibitionem. Sancimus tamen, vt ſi quando tale aliquid futurum eſt, & mulier aliqua in muliebri ſepelhatur monaſterio (virum enim ibi ſepeliri non permittimus) reuerendiſſimæ quidem mulieres in ſuo permaneant habitaculo, ſola autẽ hoſtiaria, ſiue hoſtiariæ, & ipſa forte (ſi velit) antiſtes his, quæ fiunt, interfit. ſimulaque vero illi, quæ circa exequias fieri ſolent tam ſepulchro effoſſo, quam corpore recondito, effecerint, ſtatim diſcedant, neque aliquas ipſi reuerendiſſi. ſpectantes mulierum, neque ab aliquibus earum ſpectati. Sed neque aliam ingreſſuum occaſionem excogitanto, vel viri in muliebria monaſteria, vel mulieres in ea, quæ viris, deputata ſunt, per cauſam eorum, quæ paraguntur circa exequias, quas ſcilicet memorias appellitant, in tertium nonumque diem conuenientes. item cum quadraginta exceſſerint, aut etiam annus: cum liceat, ſi quidem muliebre monaſterium ſit, mulieres omnia peragere: ſi virile, viros, neque per huiuſmodi occaſionem venerabilibus monaſteriis aliquam inurere infamiam. Quia vero nihil eorum, quæ incluſa ſunt legibus, vt æquum eſt, ſeruari poteſt, niſi conuenientem habeat cuſtodiam: ſancimus, vt qui cuiuſque monaſterij pro tempore Præſul fuerit, continue ad ipſum animaduertat, & in vnoquoque ad inſtar rei & diſciplinæ publicæ operam nauet. Et ſi cubi vel paululum quiddam contra decorum fiat, protinus hoc emendet, neque committat, vt maior exinde lapſus oriatur, & anima, quæ ad ſalutem ex ſancta vitæ, atque fidei inſtitutione prouenientem confugit, pereat.

Ipſe quoque monaſteriorum ſummus Præſul, ſiue in loco ſit, quemadmodum in hac eſt vrbe, ſiue non, enixe in eam rem operam dato, & apocriſarios ſuos (vt nuncupantur) per monaſteria di mittito: è vicinis etiam interroget, nunquid mali in aliquo vicinorum perpetretur monaſteriorum: atque hæc omnia coerceto, & competentem pro dignitate impendito prouidentiã. Sed & cuiuſque ciuitatis Epiſcopus in hoc prouidentiã adhibeto, ſiue Patriarcha, ſiue Metropolitanus, ſiue quicunque ſit: & reuerendiſs. Defenſores eccleſię ſuæ mittito, qui hęc perquirant, & obſeruent, neque committant, vt præter decorum quidquam fiat. ſed & ſi quid tale perpetretur: primo quoque tempore hoc corrigant. Conſimiliter autem & ſanctuſs. huius almæ vrbis Patriarchæ, ea quę monaſteria hic concernunt perquirito: & eius rei cuſtodes Dei amantiſ. Defenſores ſacroſanctæ maioris eccleſiæ, & quoſcunque diligentiſſimos, honeſtiſſimoſque eſſe putauerit, conſtitutio: vt majore adhibita cuſtodia, amplior item obſeruatio, & pro delictis vindicta procedat.

Enimuero ſingula monaſteria ſub aliquo cenſeri oportet Antiſtite, & habere (quemadmodum diximus) quos dicunt apocriſarios, viros ætate graues, qui & in monaſtica iam diſciplina impendio decertarint, neque facile corporis ſuſtineant impetus, & rebus gerendis atque ipſorum vſibus vacarint. Neque hoc tantum, ſi virorum monaſterium ſit, ſed etiam ſi mulierum forte ſit, duo aliqui viri, vel (ſi haberi poſſunt) eunuchi conſtituantur, qui ampliſſ. teſtimonio comprobati, negotia ipſarum gerant, & ineffabilem ipſis communionem, cum eius rei oportunitas erit, diſtribuant. Quòd ſi illi de neceſſitate aliqua monaſterij: aut quæ vnam aliquam reuerendiſs. aſcetriarum pertingat, neceſſarij aliquid dicere voluerint, colloquantur ea de re cum ſola Antiſtite, neque præterea cum vlla alia mulierum, quæ in eo conſiſtant monaſterio: per reuerendiſſ. tamen omnia conficientes hoſtiarias. oportet enim & huiuſmodi aliquas ad fores collocari, quæ conſimiliter & ingreſſus & exitus reſpicientes, exitus mulierum prohibeant, quam inacceſſos viris aditus exceptis apocriſariis reddant. Hi autem hoſtiaris acce dent, & aduentus ſui cauſam exponent. Antiſtes vero re cognita, & progreſſa cum his colloquetur: ipſique ad illam referent ea, quæ diſpenſationem eorum concernunt, & neceſsitatem quamobrem acceſſerint. Atque ita & humana pulchra adminiſtrabuntur, & ex omni parte nullo tentata malo durabit caſtitas.

CERTE ſi quis delinquat (vt multa ſunt humana, neque quiſquam ita continere naturam poteſt in officio, quin aliquando peccet. hoc enim ſolius eſt Dei) hunc quidem, ſi mediocre delictum ſit, & admoneto, & ſeorſim includito, tempuſque illi adſignato pœnitentię, vt meliore ratione percepta ad ſeipſum redeat, neque depenſos iam, & exhauſtos labores amittat. Sin vero maior lapſus fuerit, pro modo peccati adhibetor etiam emendationis diligentia, & item vehementiorem admonitionem, & fortiorem pœnitentiam expetito. Et ſi quidẽ hiſce modis ſeruare eum valuerit, qui labi cœperat (idem autẽ & in mulieribus ſantimoniali vitæ deditis, & in viris dicimus) magno Deo gratias agat, qui & angelicis cœlo poteſtatibus gaudium oboriri dixit, ſi quis peccatorum ſeruetur. At ſi delictum atrocius ſit, quam quod medela reparari poſsit, tunc Prorſus monaſterio ipſum expellito: vt cum ſeipſum à melioribus ad deteriora contulerit, ipſe ſolus improbitatis ſuæ fructum capiat, neque vitiorum ſuorum aliquid cæteris contagione adfricet, quemadmodum peſte laborantia, & incurabiliter ægrotantia ſolent pecora. Nã vt maximè hi neglexerint, non tamen Maieſtas iſta deſpiciet imperatoria, neque indignatione contra id factum, contrave locorum Epiſcopum, & eccleſiaſticos, qui ſub ipſo cõſtituti ſunt, abſtinebit, niſi hoc obſeruauerint: nimirum cum eius negotij diligentia neceſſario ipſi etiam Maieſtati Imperatoriæ incumbat. Si enim puris illi, nudisque manibus pro Repulica preces Deo obtulerint: manifeſtum ſane quòd & res militaris pulchre ſe habebit, & ciuitates in bono ſtatu erunt. Deo item propitio, ac beneuolo conſtituto, quomodo non omnia in ſumma pace, & recta legum moderatione vigebunt? Terra quoq; nobis fructum feret, & celerius † bona ſua edet, per Dei beneuolentiam precibus illorum vniuerſam Rempublicã in vnum colligentib. ſed & communis hominum figura venerabilior erit, quærentque quod præſtantius eſt, illorũ puritatem reueriti. Vnde vna fiet conſpiratio, omnibus ſimul ad hoc concurrentibus, & (quoad fieri poteſt) exterminata omni malitia, melioribus, ſanctiori-

† χαὶ θάλατ-τα & mare

qnę propri ipſius ſunt dabit

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctioribusque studiis introductis, & dignitatem habentibus. quod quidem cum desideremus, bonum haud dubie opus, quemadmodum persuasum habemus, perficimus. Illud quoque omnibus obseruari modis volumus, vt si quis reuerendiss. monachorum in caupona aliqua diuersari videatur, illico is tradatur ciuitatum Defensoribus, aut hic iudicio Excellentiæ tuæ, castigeturque conuictus, certiorque ea de re reddatur Antistes, vt eum, qui hæc deliquit, & turpem vitam cum angelico hoc statu permutauit, expellat monasterio. Duabus enim potissimum in rebus operam, & diligentiam Reponere oportet monachos, vt aut sacris vacent scripturis, aut quas manuarias vocare solent artes, monachos decentes meditentur, exerceantque, si quidem mens inerti otio dedita, haud sane quidquam bonorum pepererit. Atque hanc legem de his proponimus, tam in hac Regia ualituram vrbe, quam in omnibus gentibus. nam & ad vnumquemque religiosiss. patriarcham pro maiore cautela, & competente custodia eam transmittemus. hi vero ad Metropolitanos sub ipsis constitutos eam emittent. illi autem omnibus aliis impertientur Episcopis: & per Episcopos hæc reuerendiss. monachis eorumque Antistibus manifesta fiet. Porro huius rei obseruationem committimus non tantum cuiusque mansionis solitariæ Præsuli, neque solum Dei amantiss. locorum Episcopis, aut religiosiss. Metropolitanis, aut Sanctiss. Patriarchis, sed & hic quidem Præfectis, vt si res vehementiore aliqua animaduersione indigeat, de hoc à Dei amantiss. viris edocti, id exequantur: in Prouinciis vero illarum Præsidibus, vt tamen quid facto opus sit, prius à dei amantiss. perdiscant Episcopis. Et prorsus tam per sacratas personas, quam Magistratus, ea quę Deum concernunt, incorrupta existant: & præ cæteris omnibus, per Maiestatem Imperatoriam, vt pote cum nihil diuinarum rerum, & quæ custodiri iustum est, à nobis negligatur: sed per omnia studeamus, vt communis Reipubl. status ex magni Dei & Seruatoris nostri Iesu Christi ergo homines amore, fructum auferat per reuerendiss. virorum puritatem, quam custodient & clerici, & monachi, & Episcopi tam maiores, quam minores, tum sacrorum memores canonum, tum nostrarum legum & constitutionum de hoc conscriptarum, quas & valere, & raras esse, per præsentem quoque legem sancimus. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram declarantur legem, ea cognoscens gloria tua, effectui, & fini tradere studeto. D. xvij. K. April. CP. Arione. V. C. Cos.

CONSTITVTIO CXXXV.

Ne quis cogatur bonis cedere.

QVibus maxime rebus diuinum à nobis numen placari perhibetur, ea sane inter subditos iugiter incremẽtum accipere, atque eluescere contendimus. Zosarius quispiam ex Mysis oriundus, cum lachrymis porrectis precibus, nos edocuit, quod cum pecuniariam publicarum pariter, & priuatarum nomine cõuentiones experiretur, à clariss. Prouinciæ Præside cum contumelia, t & quidẽ sola. neque enim credidit de iis pecuniis propriarum rerum suarum persecutionis libellos oblatum iri, quod iniustissimum habetur, & inter ea capitula, quæ cũ primis ad ferunt molestiam. Vbi enim locorum iustium est, vt is, qui in vniuersum ex accidenti, non sua ne gligentia res suas amisisse traditus esset, denuo per vim ad ignominiosam vitam transponatur, & ad quotidiani victus, neque non (vt licet conicere) amictus corporis inopiam adigatur? De his edocti, alacriterq; cupientes, quod deterius est per melius corrigere, quo magis ea re omnium optimus Deus concilietur, neque calamitoti aliquid nostris geratur, inque vsu habeatur temporibus, sancimus, vt nemini gloriosi. aut Magnificentiss. Magistratuum liceat rei causa cessionis bonorum necessitatem alicui eorum inferre: qui de prædictis causis iudicium sustinent, aut huiusmodi contumelius vti; ac prætextibus, perinde quasi dum corporis supplicium ipsi remittitur, maluerit rerum suarum amissionem capessere potius, quã cum inopiæ iugo itidem ad mortem vsque premi opprobrio ignominiæ. Iusiurandum tamen per adoranda prębeat eloquia, quòd nullam rerum causa occasionem, aut aurum reliquum habeat, vnde ęris alieni supplementum faciat. Præterea si qua ipsi iura lex ex hæreditare, vel cognatorum donatione in rebus mobilibus præstet, in quarum possessione nondum constitutus sit, competere tamen ipsi videantur, possintque creditores vel partem ex iis, vel etiam totum colligere, extra tamen res vxoris, reuera hoc fiat, quidem ad ipsos pertineant, creditoribusque huiusmodi actionum vindicandi, & in personam eius qui aliquando iurium futurus sit dominus, actiones iustituendi, siue præsens debitor est, siue non, & (vt simpliciter dicamus) quo ad actionem, & vindicationem rerum consistendi in persona eius, qui ita fuerit obnoxius, licentia sit. Diligens itaque, & virtutis amans Magnificentia tua, ea quæ tam pie nobis placuerunt, obseruato: decem librarum auri multetam ei, qui ex iis aliquid, quæ de his à nobis sancita sunt, transgredi præsumpsit, irrogans. Neque enim absque periculo erit, sed & vitæ periculum inferetur iis, qui vel sola cogitatione tenus ea, quæ iuste à nobis per hanc sacram exprimuntur legem, transilire attentauerint. D. K. Iun. CP. Bilis. V. C. Cos.

CONSTITVTIO CXXXVI.

De argentariorum contractibus.

QVi in corpore, ac collegio cõsistunt argentariorũ huius almæ vrbis, hi supplices apud potentiam nostram facti, de multis nos capitulis petierunt, potiri cupientes auxilio, qui cum multis se veiles prębeant nihil aliud exinde habeant, quàm constitutæ pecuniæ, & mutui obligationes ex omni parte periculi plenas. Nam cum sacra nostra existat constitutio, quæ vult, vt exactiones ordine fiant, ac primum quidem principales rei, & res eorum excutiantur, deinde vero & fideiussores, & mandatores; neq; non constitutæ pecuniæ rei, ab hac legislatione ipsorum eximi consortium, & pati ominum grauissima, si ipsi quidem constitutionis auxilio vti nequeant, sed protinus exigantur: cum vero constitutæ pecuniæ obligationes ab aliis percipiant, non item ipsis satisfaciant, qui pecuniam constituerint, mandatoresve in eam rem, aut fideiussores exisserint, & conueniens putetur nostram ipsis constitutionem opponere. Sancimus igitur, vt cum aliqui ex his, qui argentariæ mensæ præpositi sunt, mutuam alicui pecuniam dederint, & vel constitutæ pecunię reos, vel fideiussores, vel mandatores in eam rem acciperint, opponaturque ipsis constitutio, & ordo per eam introductus: nihilo minus & in ipsis constitutio obtineat, nisi speciale pactum fecerint, vt creditori licentia sit tam principalem debitorem, quàm mandatorem, atque fideiussorem, & constituta pecunia reum conueniendi, nõ expectata constitutionis gradu. Propter ingens enim illud studium quod argentarij circa publicos contractus adhibent, huiusmodi pacta conuenta admittimus, cum non videantur contra legem esse, propterea quòd vnicuique integrum est his, ipsa à lege data & concessa sunt, renuntiare. † Proinde si cubi tale pactum fiat, licitum ipsis esto, tam principalem debitorem, quam mandatorem: & fideiussorem, atque alias porro personas conuenire. Vt quidem si nullam pactum ad scriptum sit: penitus & in ipsis valeat constitutio. Si pacta vero adscripta sint, simul formam ac regulam addant contractui: simul exinde inferatur exactio. † l. pe. C. de pact.

SECVNDVM vero ipsis capitulum de altera illa exceptione erat: quam pridem fecimus: cum quis argentariæ mensæ præpositus militet: aut filios suos militare faciat: vt nequeant ea militantes ipsorum filij: vti quasi non ex paternis quęsitis præcuniis militent: sed creditorum: & petierunt, & aut neque in ipsis huiusmodi locorum haberet præsumptio: aut ipsis quoque eadem supperetere, vt si quis mutuo ab ipsis sumpto militet, aut etiam eius filij, neque debitum posit aliundi dissolui, vel ex istiusmodi militiæ eius, aut filiorum exactione satis ipsis fiat. Nos igitur cum neque simpliciter legem proposuerimus sed cum certa cautela, neque facile subuerti ipsam sustineamus, sancimus, vt sacra constitutione valente, neque hac præsumptione, quæ secundum sacram constitutionem contra ipsos protenditur, sublata, quando quidem multi, cum contrahunt, nõ suis omnia pecuniis facere videantur: habeant & ipsi hoc priuilegij, vt si quis militet, aut eius filij, ipsius quidem militia omnibus modis obnoxia teneatur, si de numero earum sit, quæ vendi solent. consimiliter autem & filiorum, nisi manifestissime ab ipsis comprobetur, quod vel ex maternis filiorum bonis, vel ex principali largitate militia ipsis accesserit. nam si debitũ aliunde dissoluere nequeat, tunc argentariæ mensæ præpositis etiam ex filiorum militia satisfiat: si quidem ipsorum gratia hanc legem Proponimus, opponentes eam præsumptioni, quæ ex constitutione nata est. Et quemadmodum illa prædictam contra ipsos præsumptionem effecit: ita & nos contrarium ipsi remedium, addentes his solummodo, qui de prædicto consortio sunt, liberalitatem nostram explicamus propter communem ipsorum vtilitatem, quam in contractibus exhibent, dum multis se periculis immiscent, vt ingruentibus aliorum necessitatibus medeantur. PORRO neque illud absre dicere visi sunt, si cuipiam mutuent, aut etiam præterito tempore mutuati sint ad nonnullarum mobilium, aut immobilium rerum emptionem, & certam auri summã dederint: vt prorsus ipsi ea in re ponora iura habeant, neque distortione aliqua tenteñ: sed simul ac ostenderint suis pecuniis eam rem comparatam, neque possint debitores pecunia ipsis numerata satisfacere: istiusmodi pecuniis empta perinde ipsis addicatur, quasi reuera ab ipsis emptio celebrata foret, & nuda

& nuda emptoris appellatio fuisset adposita. Neque enim iustum est, vt qui tam largiter pecunias suas profundunt, non item primum, & extra omnem controuersiam positum ordinem in rebus sua pecunia comparatis teneant, duntaxat si in contractibus scriptura interueniente celebratis hypothecæ aliqua facta sit mentio. hoc nanque si obseruauerint, totum habituri sunt, quod à nobis petierunt. imo verò etiam amplius quam petierunt: si quidem omnibus præstantiora ipsis iura in ijs rebus concedimus, quæ ipsorum pecunijs emptæ probantur. Si tamen contractus factus sit, aut fiat nulla scriptura interueniente, ipsique vel pecuniam numerauerint dederint, vel (quod maxime apud argentariæ mensæ præpositos fieri consuenit) species aliquot mundi forte muliebris, aut argenti, quod ob eiusmodi datur, venditurve, pro quo tamen pretium nondum perceperint: tunc liceat ipsis hæc tanquam sua vindicare, etsi hypothecarum ius in ijs non habeant. neque enim illi possidebunt aliena: & cum aurum pro pretio non soluerint, frustra detinebunt ea, quæ ipsis ab alijs tradita sunt: sed siue ad hæredes transmiserint, hæredes eorum pro ipsis, vel ipsa data reddent: siue ad hæredes non peruenerint, licebit hæc ipsis vindicare, nulla contra ipsos hypotheca in eorum rebus, quæ per alios forte quæsitæ sunt, valitura.

QVIA VERO legem tulimus, ne argentariæ mensæ præpositi vltra besses vsuras fœnerarentur, docuerunt autem nos, quòd cùm sine scripto fœnerari soleant, hi deinde illiberales se circa vsuras præbeant, propterea quòd & mutuum sine scripto contractum, neque stipulatio interposita sit: scilicet iuxta illud quod vulgo dicitur, non conuenire, vt vsuræ citra interpositam currant stipulationem, quanquam multi casus sint, in quibus vel sine stipulatione, & ex pacto nascatur vsurarum obligatio: nonnunquam etiam hæ, tametsi non ex pactis, sed suapte sponte introducantur, tamen exigantur: propterea sancimus, vt vsuræ ipsis non solum ex stipulatione, sed etiam absque scripto præbeantur, nimirum tales, quales ipsos lex stipulari permittit, hoc est vsque ad besses centesimæ. Nam qui omnibus propemodum indigentibus opem ferre parati sunt, hos vtique per eiusmodi minutis iniuriam perpeti, iustum non fuerit.

INSVPER de hoc quoque nos instruxerunt, quòd hi, qui cum ipsis Contrahunt, cùm instrumenta contractus, & ratiocinia conficiunt, partim publice ea in foro componunt, partim ipsi propria manu conscribunt, partim ab alijs conscriptis subscribunt: petieruntque, vt si quid eius generis conscribant ij, qui cum ipsis contrahunt, teneantur obnoxij, & ipsis satisfaciant, neque possint hoc in vsum assumere, & dicere, quòd tametsi instrumenta, siue confessiones, siue ratiocinia omnia manu sua conscripserint, aut alijs scribentibus his subsignarint, aurum tamen, quod ijs comprehenditur, datum non sit: & vt exinde hypothecas habeant, & besses vsuras quamuis scriptæ non sint, tamen percipiant. Nos itaque, quoniam eiusmodi communia, ac publica sunt, & maiore consideratione indigent, respondemus ad hæc, vti conueniens est. Et quidem si quis publicum instrumentum confecerit, aut totum propria manu conscripserit, aut etiam instrumentis, vel ratiociniis ab alijs conscriptis subscripserit: vt omnibus modis tam ipse, quam hæredes eius personalibus scilicet actionibus teneantur obnoxij, sancimus. Neque enim temere hypothecam dederimus his, qui de ea pactum non fecerint, nisi omnino in scriptura eorum quæ in bonis sint, comprobetur facta esse mentio, aut ipsi bona sua pignori opposuerint, aut saltem hoc simpliciter adiecerint, periculo eorum, quæ in bonis habeant, aut denique aliquid prolocuti fuerint, aut conscripserint eiusmodi, quod intellectum quendam hypothecæ adferat. tunc enim ipsis etiam hypothecam præbemus, vt neque legum nostrarum in vniuersum naturam perturbemus, neque ipsos tolerabili defraudemus auxilio. Vsuræ sane, si quidem certas pepigerint, pactæ præstentur. si verò duntaxat scriptum sit, quod fœnerationi creditum exstiterit, nequeant contrahentes dicere, quòd ex quo vsuræ finitæ non sunt, propterea & debitum sterile haberi debeat; sed ex præsumptione ita celebretur exactio, quasi besses vsuræ expressis verbis nominatæ sint, atque hoc quidem decætero obseruetur. In ratiocinijs verò, quæ iam confecta sunt, etsi nulla vsurarum habita sit mentio, tamen quia manifestarium est, quòd apud argentariæ mensæ præpositum solummodo contractus sub vsuris ineatur, cùm non posit qui ipse vsuras dependit, sine vsuris dare impendia: liceat ipsis besses vsuras expetere, vt tamen decætero obseruent ea quæ præsens ipsis sacra lex largitur. In illo vtique casu nimis quam ipsis opem ferimus, vt si ratiocinia proferantur, quæ expresse quanque causam habeant adscriptam, in quam aurum datum est, atque hic ratiocinijs ipsis subscripserit: & si singulas in ipsis causas propria manu non scripserit, aut etiam confessionem de hoc aliquam, siue sub specie mutui, siue ex acceptilatione, i siue etiam aliter, non confecerit: nequeat amplius ab eo, qui hoc fecit, singularum causarum particulatim probationes exigere: nisi forte ex abundanti velit vel ipsi, vel creditoris hæredibus iusiurandum deferre. hoc enim solum ei concedimus, intra tamen ea tempora, quæ exceptioni non solutæ pecuniæ attributa sunt. Nam si id quoque tempus præterire contigerit, neque iureiurando ipsos grauamus, id quod etiam in generalibus legibus descripsimus. quanquam ne hoc quidem ex vsu erat † . nam eum qui propria manu vel scripsit, vel tradidit ratiocinia, quomodo iustum fuerit putare ita dissolutum exstitisse, vt quæ data non essent, pro datis scriberet? Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram pragmaticam declarantur legem, ea tam gloria tua, quam quicunque præterea Reipublicæ nostræ Magistratus, inuiolata custodire in perpetuum studeto: decem librarum auri pœna imminente his, qui hæc vel transgrediuntur, vel transgredi patiuntur, Datum Kalendis Apri. CP. Dn. Iusti. PP. A. Basil. V. C. Cos.

CONSTITVTIO CXXXVII.

De ordinatione Episcoporum & clericorum. Antonio Contio interprete.

¶ Imp. Iustinianus A. Petro Magistro officiorum.

SI ciuiles leges, quarum potestatem nobis. Deus pro sua in homines benignitate credidit, firmas ab omnibus custodiri ad obedientium securitatem studemus, quanto plus studij adhibere debemus circa sacrorum canonum, & diuinarum legum custodiam, quæ super salute nostrarum animarũ definitæ sunt? qui enim sacros canones custodiunt, Domini Dei adiutorio digni sunt. qui autem eos transgrediuntur, ipsi semetipsos iudicio reddunt obnoxios. Maiori igitur condemnationi subiacent sanctissimi Episcopi, quibus concreditum, & commissum est, & canones inquirere, & conseruare, si quod eorum prætermissum fuerit, indemnatum, atque impunitum reliquerint. Sane cum hactenus canones obseruati non recte fuerint, diuersas ex eo passi sumus interpellationes contra clericos, & monachos, & quosdam Episcopos, vt qui secundum diuinos canones non viuerent, & quidem etiam inter eos inuenirentur, qui nec ipsam quidem vel sanctæ oblationis, vel sancti baptismatis orationem tenerent, aut scirent. Dei igitur intelligentes, & animo infigentes iudicium, singulorum, quæ nobis delata sunt inquisitionem simul, & correctionem iussimus canonice procedere. Si enim illa, quæ à laicis peccantur, generales leges non concedunt extra inquisitionem, & vindictam manere, quomodo à sanctis Apostolis, & Patribus super omnium hominum salute canonice statuta despici patiemur? Sane multos ex eo maxime deprehendimus in peccata fuisse prolapsos, quod non sunt factæ synodi sanctissimorum sacerdotum iuxta ea, quæ à sanctis Apostolis, & Patribus definita sunt. Si enim hoc fuisset obseruatum, quilibet metuens grauem in synodo accusationem, studuisset vtique & sacras edisserely turgias, & temperanter viuere: ne condemnationi diuinorum canonum subiaceret. Illud quoque nihilominus quibusdam peccandi occasio fuit, quod absque examinatione, & rectæ fidei, atque honestatis vitæ testimonio ordinantur Episcopi, presbyteri, diaconi, & cæteri clerici. Nam si ad orandum pro populo destinati, indigni diuino ministerio inueniantur, quomodo pro trangressionibus, & delictis populi Deum propitiare poterunt? Plane ordinationes sacerdotum cum omni diligentia, & rigore fieri oportere docet nos & qui inter sanctos censetur Gregorius theologus, sequutus sanctos Apostolos, & diuinos canones. Sic enim in magno Apologetico, QVIS autem (inquit) secundum Pauli canones, & definitiones seipsum dirigens, quas de Episcopis & presbyteris constituit, vt sicci, siue sobrij sint, modesti, non vinolenti, non percussores, ad docendum idonei, irreprehensibiles in omnibus, non conuersantes malis, non multum aberrare se inueniet ab illa canonum rectitudine? Idemque rursum loquitur in hæc verba: Mundari (inquit) oportet primum, ac deinde mundare: sapere, ac deinde sapientiam docere. Lucem fieri, & postea illuminare: propinquari Deo, tum alios adducere: sanctificari, tum sanctificare: manuducere cum manibus, consultare cum consilio. Et rursus idem sanctis connumeratus Gregorius, de ijsdem in eadem oratione istud scribit: Quis instar figuli vno ipso die fictilia sua tornantis, ita repente fingat veri cultus antistitem, cum angelis stantem, & cum archangelis laudes canentem, & Christo consacrificantem? Et per hæc quidem indicat ille Theologus quales nam oporteat ad sacerdotium promoueri. De his autem, qui ordinantur indigni, idem hæc dicit in eadem oratione.

Qui cum nihil (inquit) ad sacrum Dei altare, & sacerdotium attulerint, nec in virtute, & pulchro prius insudarint, & elaborarint, simul discipuli, & præceptores pietatis ostenduntur, & priusquam purgati sint, purgant: heri sacrilegi, hodie sacerdotes: heri extra sacra, hodie præsules mysteriorum: veteratores malitia, nouitij pietate. qui sunt opus, atque fabrica humanæ gratiæ, non spiritus sancti.

Quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quod autem diuini canones prohibent clericos esse, qui secundam vxorem duxerunt, & inter sanctos Basilius docens, sic ait: Digamos canon ministerio, exclusit, inquit, & ex ijs progenitos. Et hæc quidem sanctus Basilius. Intantum autem patribus sacerdotum cura fuit, vt qui Nicææ conuenerunt, canonem ediderint ita habentem: Interdixit per omnia magna Synodus, non Episcopo, non presbytero, non diacono, nec alicui omnino, qui in clero est, licere subintroductam † habere mulierem, nisi forte aut matrem, aut sororem, aut amitam, vel eas tantum personas, quæ suspiciones effugiunt. His igitur quæ sacris canonibus definita sunt insistentes, præsentem Facimus legem, per quam sancimus, vt quoties vsuenerit Episcopum ordinari, conueniãt clerici, & Primores ciuitatis, cui ordinandus est Episcopus, & propositis sanctis Euangelijs super tribus personis psephismata fieri, & quemque ipsorum iurare secundum diuina eloquia, & in ipsis psephismatibus inscribi, quòd neque per dationem, neque promissionem, vel amicitiam, vel gratiam, vel aliam qualemcunque affectionem, sed quòd scientes ipsos rectę, & catholicæ fidei, & honestæ vitæ, & excedere trigesimum ætatis annum, ipsos elegerint, & quòd neque vxorem, neque liberos sciunt aliquem ex ipsis habere, nec pellicem, aut filios naturales sciunt ipsos habere, vel habuisse. sed si quis eorum prius vxorem habuit, & illam solam, & neque viduam, neque a viro separatam, neque sacris canonibus, aut legibus interdictam, sed uec muneribus publicis addictum, aut curialem, aut taxeotam, siue cohortalem aliquem eorum, qui electi sunt, esse cognoscunt, præterquam si in monasterio non minus quindecim annis monachicam viram sine vlla calumnia exegerit: ea sane obseruatione, quæ antea à nobis dicta est, & in talibus personis, earumque electione obseruanda, vt ex tribus ita electis personis melior eligatur electione, & iudicio ordinantis. Exigi etiam ante omnia ab eo, qui ordinandus est, libellum cum eius propria subscriptione complectentem quæ ad rectam eius fidem pertinent. Enunciari etiam ab ipso, & sanctam oblationis formulam, quæ in sancta communione fit, & eam, quæ fit in baptismate precationem, & reliquas deprecationes. Iusiurandum autem suscipere eum, qui ordinatur, per diuinas scripturas, quòd neque per seipsum, neque per aliam personam dedit quid, aut promisit, neque posthac dabit, vel ordinanti ipsum, vel his qui sacra pro eo suffragia fecerunt, vel alij cuiquam ordinationis de ipso faciendæ nomine. Si quis autem præter memoratam obseruationem Episcopus ordinetur, iubemus & ipsum omnibus modis Episcopatu deijci, & eum, qui contra talem obseruationem eum ordinare ausus fuerit. Si quis autem accusationem instituet contra ordinandos in Episcopum, vel presbyterum, vel diaconum, vel alium clericum, vel etiam abbatem ex quacunque causa, differatur talis ordinatio, & fiat prius inquisitio accusationis præsente etiam accusatore, & ea, quæ ab ipso delata sunt, vsque ad finem prosequente. Si verò desistat, & comperendinet accusator, nihilominus is, qui ordinationem facturus est, inquisitionem diligentissimam faciat intra tres menses: & si quidem obnoxium inuenerit eum, qui accusationem sustinet, siue contra diuinos canones, siue secundum nostras leges, prohibeatur ordinatio. si vero accusator, aut præsens non probauerit, aut se absentauerit, si quidem clericus sit, proprio gradu depellitor: si verò laicus, competentem coercitionem sustineat. Si autem quis ante examinationem causæ ordinauerit accusatum: tam ordinator, quam ordinatus sacerdotio exuuntor. Quando autem quod in canonibus cautum est de synodis sanctissimorum Episcoporum per singulas Prouincias congregandis, hucusque minime obseruatum est, illud in primis corrigere est necessarium. Sancti igitur Apostoli, & Patres definierunt, bis in vnoquoque anno fieri debere synodos sanctissimorum sacerdotum in vnaquaque Prouincia, & emergentes causas excuti, & competentem accipere correctionem: hoc est, vnam quidem in quarta septimanæ sanctæ Pentecostes, † alteram verò Octobris mense. Nos autem inuenientes, quòd ex huiusmodi negligentia multi diuersis peccatis impliciti sunt, inbemus omnibus modis vnam synodum fieri singulis annis in singulis Prouincijs mense vel Iunio, vel Septembri: & conuenire quidem apud Beatissimos Patriarchas, illos qui ab ipsis ordinati sunt, & qui non habent ius alios Episcopos ordinandi: at apud sanctissimos Metropolitas cuiusque Prouinciæ, eos, qui ab eis sunt ordinati. Quo in loco motas lites, & interpellationes vel pro fide, vel canonicis quæstionibus, vel administratione rerum ecclesiasticarum, vel de Episcopis, & presbyteris, vel diaconis, aut alijs clericis, vel de abbatibus, vel monachis, vel de accusata vita, vel de aliarum rerum correctione moueri quidem, & agitari, & conuenienter examinari, & eorum correctionem secundum sacros canones procedere, & secundum nostras leges. Non solum autem in anniuersarijs synodis ista quæri volumus, sed etiam quoties quidam sacerdotum, vel clericorum, vel abbatum, vel monachorum accusabuntur vel de fide, aut turpi vita, aut ob aliquid aliud contra sacros canones admissum. & si quidem Episcopus est is, qui accusatus est, eius Metropolitanus examinet, quæ dicta sunt. si verò Metropolitanus sit, eius Beatissimus Archiepiscopus, sub quo degit. si verò presbyter, vel diaconus, vel alius clericus, vel abbas, vel monachus, tunc sanctissimus Episcopus, cui subsunt, examinet delatas huiusmodi querelas, & cùm veritas probata fuerit, vnusquisque pro qualitate delicti canonicis pœnis subdatur examinantis arbitrio. Hæc autem omnia obtinere volumus non solum in ordinandis posthac Episcopis, & clericis, & abbatibus, sed etiam in his, qui nunc sunt, & qui ex quibuscunque causis per canones, & nostras leges interdictis accusantur. Si enim hęc ita obseruata fuerint, & laici maximũ hinc & ad rectam fidem, & ad vitæ honestatem profectum promerebuntur, & percipient. Ad hæc iubemus omnes Episcopos, & presbyteros non in secreto, sed cum ea voce, quæ à fidelissimo populo exaudiatur, diuinam oblationem †, & precationem, quæ fit in sancto baptismate, facere, vt inde audientium animi in maiorem deuotionem & Dei laudationem, & benedictionẽ efferantur. Sic enim & diuinus Apostolus docet dicens in priore ad Corinthios epistola: ¶ Cæterum (inquit) si solum benedicis spiritu, is, qui idiotæ locũ implet, quomodo tuæ gratiarum actioni subijciet Deo sanctum illud AMEN? siquidem quid dicas, non nouit. tu autem pulchre gratias agis, sed alius non ædificatur. ¶ Et rursus in ea, quæ est ad Romanos, ¶ sic dicit: Corde quidem creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. ¶ Idcirco igitur conuenit, vt ea precatio, quæ in sancta allatione † dicitur, & aliæ orationes cum voce à sanctissimis Episcopis, & presbyteris proferantur domino nostro † Iesu Christo Deo nostro, cum patre, & spiritu sancto. scituris religiosissimis sacerdotibus, quòd si quid horum contempserint, & horrendo Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi iudicio rationem reddituri sunt, & nos ista cognoscentes non relinquemus quieta, & inulta. Iubemus autem & Prouinciarum Præsides, si quid neglectum ex his, quæ statuimus, inuenerint, primum quidem cogant Metropolitas, & alios Episcopos dictas synodos congregare, & omnia implere, quæcunque de synodis per præsentem legem iussimus. si verò eos morantes nouerint & remissos, tunc nobis indicent, vt ad competentem protinus correctionem procedamus contra detrectantes synodos celebrare. scituris verò ipsis Præsidibus, & obedientibus ipsis officijs, quòd si quidem ista non seruauerint, extremis subijcientur supplicijs. Confirmamus autem & per præsentem legem omnia à nobis diuersis legibus sancita de Episcopis, & presbyteris, & cæteris clericis, ad hæc & xenodochis, & orphanotrophis, & cæteris, qui cunque venerabilibus locis præsunt. Quæ igitur nobis placuerunt, & per præsentem manifestata sunt legem, tua Claritudo per prothemata in consuetis locis Regiæ ciuitatis affixa in cognitionem omnium perducere festinet, & manifesta facere omnibus, qui Prouincijs præsunt. Da. X. Kalendas Mart. Constan. Dn. Iusti. PP. A. Basilio V.C. Cos.

† ταυτὰ-κτον.

† πανὺ vel censetur.

† ορθοτομ-σιν.

† ομοιω-μεν.

† vel quarta feria sanctę Pętecostes

CONSTITVTIO CXXXVIII.

De interpretatione à Principe facta, & vt vsuræ particulatim solutæ duplum sortis non excedant.

Præsens constitutio declarat, quòd neque vsuræ, quæ per partes soluuntur, duplum debitæ sortis excedant. ¶ Item quòd omnis sacra, & principalis interpretatio vim legis obtineat.

CONSTITVTIO CXXXIX.

Remissio pœnæ illicite contractarum nuptiarum.

In nomine Domini Iesu Christi Dei nostri.

Imp. Cæsar, Flauius, Iustinianus Aug. Floro.

Retulit ad nos gloria tua, incolas Syndyos pagi, neque non Hebræos in Tyro insula, illicitis contractis nuptijs, in sacram nostram incidisse constitutionem, nec secundum ea, quæ de hoc constituta sunt, quartam bonorũ suorum partem inferre: iamque ex ijs nonnullos in tertia ætate consistere, & filiorum partes esse, ac propterea cum lachrymis supplicasse, ne nunc tandem vxores à se dimittere compellantur: sed vt tam ipsas retineant, quam qui ex ipsis procreati sunt filij, aut procreabuntur, successores eorum existant, neque vllam exinde reuereantur pœnam. Sancimus igitur, vt pro huiusmodi indulgentia propter præfatas causas singuli denas auri libras præbeant, ipsique vel solis maior illa pœna remittatur, & tam vxores, quàm qui exinde nati sunt, & (vt potest fieri) postea nascentur, successores habeant. neque id à nobis in exemplum aliis sanctum intelligatur: sed quocunque alio sciturо, quòd si quid tale petierit: vltra hoc quod petitis non potietur, etiam facultates amittet, atque insuper corporalibus pœnis exceptis, perpetuum incolet exilium. Nemo autem his, qui à nobis nostra dignati sunt indulgentia, aut eorum vxoribus, existentibusue, vel futuris filiis, aut bonis, siue ex iudiciaria sententia, siue alio quocunque modo inquietudinem inferat. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram. nostram declarantur legem, quæ & vigorem habet specialis nostri indulti, ea studeto gloria tua effectui, & fini tradere.

NOVELLA CXL.

Apud Scrimger. epitome.

† hoc fragmentum est pars Nou. 134. & cor rigit Noue lam. 126. Contius.

Appellationes † secundum leges porrectas volumus ab omnibus Præsidibus recipi, etiam ab his, qui secundum nostram iussionem audire eas debent, siue maiores sint, siue minores: & ædi quidem acta absque vlla dilatione his, qui litigant, vt legitima in his procedat examinatio. Ad hæc iubemus, post oblatam legibus appellationem, neque executiones peragi, neque possessiones rerum transferri, donec definitiua super ea sententia lata fit.

CONSTITVTIO CXLI

Aedictum ad Constantinopolitanos de his, qui luxuriantur contra naturam.

¶ *Imp. Iustinianus A. Constantinopolitanis.*

Cum semper omnes benignitate, ac bonitate Deindigeamus: tum verò maximè hoc tempore, cùm propter peccatorum nostrorum multitudinem varijs ipsum modis ad iracundiam prouocauimus. Et quanquam minitatus est, & clarè ostendit, quibus secundum peccata nostra digni essemus: tamen clementer no biscum egit, iramque suã in aliud tempus reiecit, nostram expectans pœnitentiam, vt qui nolit mortem nostram peccatorum, sed conuersionem, & vitam. Quapropter iustum non fuerit, vt omnes nos opulentiam bonitatis, ac tolerantiæ, & logaminitatis benigni Dei contemnamus, ne inobduratum, & pœnitentiam refugiens cor nostrum iram nobis in die iræ accumulemus. sed cum omnes improbis studijs, & actionibus abstineamus, tum vero maxime qui abominabili illa, & merito Deo exosa, atque impia actione computruerunt. loquimur autem de stupro masculorum, quod nonnulli mares sacrilego, & impio ausu præsumunt, cum masculis perpetrantes turpitudinem. Scimus etenim, sacris scripturis edocti, quàm iustum Deus supplicium his, qui olim in Sodomis habitabant, propter hunc ipsum in commistione furorem intulerit, vt in hunc vsque diem ea terra igni conflagret inextinguibili: Deo per hoc nos erudiente, vt legibus contrariam hanc actionem auertamur. Rursum scimus, qualia de huiusmodi Diuus dicat Apostolus, qualiaq; Reipublicæ nostræ leges promulgent. Vnde omnes, qui timori Dei intenti sunt, conuenit, vt à tam impia, & sceleste actione abstineant, quàm ne in brutis quidem animantibus admissam reperire est. Et qui quidem nihil tale sibi conscij sunt, hi & in posterum eo se pacto conseruent. Qui vero hoc morbi genere contabuerunt, nisi non solum de cætero peccare desinant, sed etiam rite agant pœnitentiam, & coram Deo procidant, & morbum Beatiss. Patriarchæ renuntient, rationemque curationis percipiant, & (prout scriptum est) fructus producant pœnitentiæ, vt benignus Deus pro opulentia miserationum suarum dignetur nos quoque benignitate, & omnes illi agamus gratias de pœnitentium salute, quos modo iussimus, vt etiam magistratus persequerentur, conciliantes sibi Deum, qui merito nobis irascitur. Et quidem scientes, prudenteque ad sanctorum dierum reuerentiam benignum Deum obsecramus, vt ita hi, qui impię huius actionis cœno coninquinati sunt, pœnitentiã capessant, ne alia nobis persequendi eius flagitij præbeatur occasio. Prædicimus autem omnibus deinceps, qui huiusmodi alicuius sibi peccati conscij sunt, nisi peccare desierint, & seipsos renuntiantes Beatiss. Patriarchæ, salutis suę curam gesserint, pro tam impiis actionibus Deum intra sanctum festum placantes, quod acerbiora sibi accersent supplicia, nimirum qui nulla de cætero venia digni habebuntur. Neq; enim de eius rei inquisitione, ac correctione quidquam relaxabitur, neglectui usue tractabitur contra eos, qui intra sanctum festum se non detulerint, aut in tam impia actione perstiterintne si remisso circa id animo simus, Deum contra nos irritemus, quod cæcutientibus oculis transmiserimus actionem tam impiam, ac prohibitam, & quæ maxime idonea sit, vt bonum illum Deum in omnium perniciem ad iram prouocat. PP. Constantinopolitanis ciuibus nostris. D. Id. Mart. CP. Dn. Iustin. P. P. A. anno xxxij. post Basil. V. C. consul. anno xviij.

† Narrat nicephorus lib. 17. eccl. hist. c. 13. Iustinianum misisse Ephratã eunuchũ ex gẽte Abugorũ ad suos populares Abasgos, q. eis iterdiceret ne futurũ eunuchos faceret. Cõtius.

CONSTITVTIO CXLII.

De his, qui Eunuchos faciunt.

¶ *Imp. Iustinianus A. Marthanæ.*

Vpplicia, quæ ab aliquot retro Principibus contra eos, qui eunuchos facere auderent, constituta sunt, omnia sane manifesta existunt. Ex quo enim nonnulli rationem salutis suæ non habentes, ante paruum admodum tempus ausi sunt tam impium in se delictum admittere propterea & nonnulli meritas de se dederunt pœnas, aliipost irrogata supplicia etiam in exilium missi sunt. Verum enimuerò quia ne sic quidem a tam impia actione temperatur, sed in tantam multitudinem hoc flagitij genus excurrit, vt sæpenumero è multis vix pauci euadant incolumes, vsque adeo, vt quidam ex his, qui seruati fuerunt, sub nostro aspectu depo suerint, è nonaginta ægre tres seruatos esse: quis obsecro in tantum salutis suæ contemptor existit, vt hæc despiciat, & multa relinquat? Nam si leges nostræ eos etiam, qui gladium contra aliquem distringunt, supplicijs subdunt, quomodo impune conniuentibus præterire oculis possimus tot perpetratas cædes, & factum contra Deum pariter, & leges nostras præsumptum? inde adeo necessarium duximus, eos, qui huiusmodi facere ausint, exquisitius per hanc legem persequi. Sancimus igitur, vt qui in quocunque Reipublicæ nostræ loco, quamcunq; personam castrare præsumunt, aut etiam præsumpserint, si quidem viri sint, qui hoc facere præsumpserint, aut etiam præsumunt, idem hoc, quod aliis fecerunt, & ipsi patiantur: & si incolumes euaserint, tam bona eorum addicantur fisco per eum, qui pro tempore Magistratum obit gloriæ tuæ, quam ipsi mittantur in gypsum, vbi locorum per omne vitæ suæ tempus esse debebunt. Sin vero mulieres sint, quæ id egerint, afficiantur & ipsę supplicio, & bona earum per eũ, qui pro tempore gerit Magistratum tum, addicantur fisco, mittantq; in exilium: vt ex quo putauerint, aut putant impium se lucrũ assecuturas, ex eo supplicia simul, & bonorum suorum amissionẽ sustineant. Porro & eos, qui ad hoc mandatum dederint, obtulerintue personas, aut etiam domos, vel locum aliquem ad hoc præbuerint, aut præbent, siue viri sint, siue mulieres, eadem subire supplicia iubemus, vtpote, qui iniustæ huius actionis testes facti sunt. Verum ipsos castratos tametsi a vetustioribus temporibus liberos esse oportebat, iubemus tamen, vt qui iam inde à decima indictione nunc ineuntis mensis per quemcunque in locis nostræ Reipublicæ castrati fuerint liberi sint, neque vllo modo aut quouis genere contractus in seruitutem retrahantur, neque item instrumentum de ipsis vel publicum, vel priuata manu conscriptum, quocunque tandem modo aut per fraudem factum, aut fiendum valeat. sed neq; inquirendi illorum status causa cognitiones, quæ anacrises dicuntur, de istiusmodi personis interponantur, aut interpositæ valeant. Sed & omnes eos, qui tali cõtractui in posterum ministerium præbent, superius traditas subire pœnas iubemus. Præterea si vsueniat vt seruus propter morbum castretur, iubemus, vt & ille libertatem nãsciscatur. Qui enim initio liberi erant, eos probabile est, cum in hoc genus morbi inciderint, sui potestatem habuisse, vt qđ vellent, sibi remedium adhiberent. Iubemus igitur, vt in nostra Republica castrati iam inde a memorato tempore, apud quamcunque personam sint, liberali causa asserantur manu, & liberi sint, neque vnquam in seruitutem retrahantur. Cæterum si qui eorum post præsentem nostram legem aliquos detinere apud se castratos præsumpserint, damus etiam ipsis castratis licentiam, nimirum qui semel ex præsente nostra lege libertatem promeruerint, vt hic quidem maiestatem Imperatoriam, & Sanctiss. pro tempore Patriarcham adeant, neque non apud gloriosiss. Imperij nostri Proceres relationem ea de re instituant, in Prouinciis vero apud Religiosissimos locorum Episcopos, & harum præsides, quo magis pro uidentia omnium nostrorum Magistratuum, & periculo obtemperantium ipsis cohortium siue Constantinopoli, siue alibicunque locorum nostræ Reipub. his secundum libertatem dentur vindiciæ, libertasque ex præsente nostra lege ipsis largita conseruetur. Nam tot cædes conniuentibus oculis accipere per causam eorum, qui talia in nostra præsumuntur Reipubli. neutiquam sustinuerimus. Si enim Barbari simul atque nostra de hoc audierunt mandata, hæc custodierunt, quomodo tandem permittemus, vt post tot retro Principum sanctiones tale quid denuo delinquatur, & inultum relinquatur in nostra Republica. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc saeram generalem declarantur legem, ea tam hic, quàm in Prouinciis gloria tna manifesta pariter faciet, & conseruabit. D. xv. K. Decemb. CP. DN. Iustin. P. P. A. Basil. V. C. Cos.

CONSTITVTIO CXLIIII.†

De Samaritanis.

† hæc in ędictióe Haloãdrina Iustinião tribuit at i Scrimgeriana Iustino imperatori.

Vt impiam Samaritanorum hæresim, & omni ratione carentem horum vesaniam ad meliorem frugem perduceremus, neque non ipsorum animas, quo detinentur morbo, liberaremus sæpe numero tam pientiss. Princeps

Universidad de Deusto
Biblioteca

ceps pater noster,quam etiam nos ipsi studio habuimus.Sed in plerisque horum non potuimus id,in quod longo studio incubuimus effectui tradere. Euaserunt enim in tantam nonnulli eorum vesaniam,ut vel salutari baptismo dignati,denuo ad id mali, vnde discesserant,redierint,& eadem cum Samaritanis habere in pretio, eodem cum ipsis agitari furore dinoscantur. Præclarum igitur nobis visum est, vererem illam , & prius contra ipsos propositam patris nostri legem renouare. Ac propterea sancimus, ut ipsi neq; ex testamenti tabulis,neque absque iis heredes fiant legatave capiant,aut donationis titul o rem aliquam nanciscatur.Sed neque Samaritani, aut in vniuersum hæretici. quive rectam se Christianorum fidem amplecti simulant,cùm reuera neque ita sentiant, neque huic consentanea faciant:ad hęreditatem ab intestato uocati, successionẽ habeant.Item neque legata relinquant,aut donent: ni fi qui ea percepturi sunt,& recte de fide sentiant,& fideles sint operibus.Nam si nemo horum sit, iubemus , vt post ipsorum mortem horum bona ad sacratiss.pertineant ęrarium.Vnde & sacra illa forma per indulgentiam ipsis à patre nostro concessa,quę legis uicem obtinẽs,largitur ipsis ut hæreditatem pariter adire, & transmittere, item legatis honorari , & legata relinquere possint,in posterũ uocabit , neque prorsus ullam firmitatem habebit. Nam si huius se clementia indignos esse perhibuerint, qui Samaritanorum agitantur uesania,neminem alium,quam seipsos accusabunt,cum à benignitate Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi alieni sint.liberalitates autem ab Imperatoria olim Maiestate ipsis concessas amittunt in hoc,ut ad meliorem mentem redeant,non ut perpetuo in peruersa hac opinione sua permaneant.Excipimus autem à præsente lege rusticos,qui Samaritanorum opinionibus honorem habeat:idque non ipsorum gratia , sed propter constitutionem prædiorum, quæ ab ipsis coluntur,propterque reditus,& tributa , quæ exinde inferuntur publico, ut qui rusticitate seducantur.His etenim permittimus,ut tam ascendentes,quam descendentes , & ex transuerso cognatos suos hæredes,legatariosve scribant,tametsi Samaritanorũ errore detineantur:ut tamen fundos recte colãt, quo magis & uberior exinde prouentus ad prædiorum dominos deferatur,& per ipsos ad fiscum. Sed & sine testamentis prædicti alter ad alterius hæreditatem perueniant propter eandem causam.Quandoquidem & si nemo horum inueniatur, nihilò minus tamen uolumus , ut prædij dominus,in quo rusticus defunctus est,ab illo relicta capiat , & fisci locũ teneat , utpote qui & pro illo publicis satisfacit tributis. Præterea Samaritanum omnino neque militiam capessere concedimus,neque ad ciuilem administrationem accedere,neque postulare in iudicio,neque postremo in consortium diuertissimorum assumi rhetorum,neque adolescentes instituere.Sed & si qui ex iis salutari dignati baptismo,ad pristinum denuo err rem reuersi,obseruare sabbata aut etiam alia quædam agere uideantur,quę coarguãt per simulationem ipsos sanctum baptisma assumpsisse: eos proscribi iubemus , & in perpetuum tradi exilium . Iisdem quoque pœnis eos subdimus,qui contra rectam Christianorum fidem impium istis patrocinium præstiterint.Per pulchrum uero nobis uidetur , ut ad incontaminatum accurrentes baptisma, non temere suscipiantur, sed cum quadam obseruatione,& institutione, quæ initiationis tẽpore fieri solet.Dicimus autem , ut qui omnino sensu aliquo bonæ doctrinæ tangi possunt,per duos primum annos in fide instituantur,& pro uiribus scripturas ediscant,tuncque demum sacro redẽptionis offerantur baptismati,tam longi temporis pœnitẽtia prorsus redemptionis fructum assecuti . Pueros autem admodum , qui per ætatem doctrinas intelligere nequeunt , etiam absque hac obseruatione Sacro dignari baptismate admittimus . Porro nullus Samaritanus Christianum habebit mancipium:sed simulatque eum ptum fuerit, protinus in libertatem rapiatur. Quod si æque peruersa opinione mancipium,ut ipse dominus,fuerit, licitum.ei esto , si Christianorum de fide sententiam exosculetur , illico & Romana ipsum libertate potiri.Quæ igitur nobis placuerunt& pær præsentem declarãtur legem, ea proponens gloria tua solemnibus locis, effectui,& fini contradi præcipito.

CONSTITVTIO CXLV.

Vt nullam de cætero licentiam Dux aliquis, aut cohibendis violentiis præpositus habeat ad utramque Phrygiam accedendi, aut aliquos ipsis coniunctos eo dirigendi, vt quosdam comprehendant. Sed neque earum Prouinciarum incolæ ad eos, qui tales Magistratus in Lycaonia, & item Lydia gerunt, decurrant, apudque ipsos contra aliquos querelam instituant cum ciuiles Magistratus abũde sufficiant ad huiusmodi emergentes casus prosequendos.

¶ *Imp. Iustinianus A. Arcobindo prætorium Præfecto, Exprætoalmę vrbis, & Exmagistro militum.* †

† κὺρ ἰγνατίῳ.

† μὲ ἐπιτρέπω σε ποτὲ πάλιν ἐς γρηματίσαι. † ὑπουργοῦντας, † λόγους.

Ametsi assiduè incidentibus rebus competens per singula remedium inuenimus , posteà tamen, quàm eius vsus esse desinit,rursum priori nos ordini adiungimus pro modo duntaxat laborantis particulę medicinam statuentes. Cuius generis quiddam & præsens sacra nostra lex innuit.Cùm enim paulò ante partim perturbationes ordinum ac disciplinæ publicæ,partim latronum incursiones passim per vtramque Phrygiam,& Pisidiam fieri perdisceremus, vltra ciuilem administrationem,functionemque his ipsis, atque insuper Lycaoniæ,& Lydiæ militarem etiam Magistratum præfecimus , eum; cuius curæ hęc pars committebatur,Ducem nominantes, seu Biocolytam,hoc est cohibendis violentiis præpositum. Verum qui vtramque Phrygiam,& Pisidiam incolunt,dudum nos adierunt, dicentes grauia quidem illa, quæ olim admittebantur,iam desiisse,neque latronum amplius receptacula per ea loca existere,neque hoc hominum genus in Prouinciis suis enutriri: onus autem excogitati à nobis Magistratus se ferre non posse, cùm hi qui illi sunt in ministerio,crebrò decurrant per Prouincias,& certos homines comprehendant,damnaque inferant , & locis illis militaribus refertis tumultibus, Prouincias ipsis penitus inhabitabiles reddi. Adeoque & multos ex iis,qui Prouincias incolunt,lucrum sibi ex aliorũ modestia adscisentes, Magistratus huius velamento abuti, & innoxios prehendere,atque hac ratione perpetrare ea quæ iurè ipsos facere æquum non est.Hæc cùm multoties apud nos protulerint,ipsos miserati,ad præsentem sacram nostram legem peruenimus, per quam sancimus,vt prædictę nostrę Prouinciæ (nempe Phrygia Salutaris,Phrygia Pacatiana,& Pisidia) de cætero ab hoc Magistratu, quem pridem ipsis, neque non Lycaoniæ,insuper & Lydiæ præfecimus, exemptæ sint; neque vlla iam inde ab hoc tempore licentia sit his,qui illum Magistratum gerunt, vt vel in iis Prouinciis versentur,quasi potestatem aliquã, & imperium in eas habeant: vel aliquos de cohorte sua, aut alioqui sibi coniunctos illo dirigant , & quosdam prehendant. Sed neque iis,qui ex illis Prouinciis originẽ habent, licentia sit , vt ad eos , qui vtrinque eum Magistratum gerunt, currant, interque se mutuas querelas proponant , siue de pecuniis, siue de criminibus agitetur quæstio, his qui pro tempore eum Magistratum gerunt , aut denique in cohorte ipsorum referuntur , triginta librarum auri pœnam formidantibus:nobis videlicet omnem illis ad prædictas Prouincias aditum intercludentibus.Vt de neque iussiones in illis Prouinciis , aut contra illos, qui eas incolunt, edent, neque alioqui quidquam eorum , quæ ad ipsos referantur, sibi vindicent , sed contenti erunt Lycaonia, & Lydia, his solis imperitantes , quemadmodum initio Magistratum ipsorum duabus hisce Prouinciis inclusimus : nulla illis in vtramque Phrygiam,& Pisidiam potestate data. Omni enim exinde proueniente difficultate Prouincias illas liberamus: ciuilibus Magistratibus ofa persequentibus siue ad pecunias, siue ad crimina spectent. Sciturus ipsis, quod si perpetrato aliquo latrocinio in illis locis, aut aggressura , ereptisue rebus competenti animaduersione factum prosecuti non fuerint, & id, quod ereptum est, vindicauerint, de suis facultatibus emergens inde damnum resarcire compellentur , siue Magistratum adhuc gerant , siue eum depo suerint. Quapropter & si is,qui in Lycaonia,& Lydia militarem Magistratum sustinet,posteriore tempore vel ipse ausit ad prædictas a nobis Prouincias accedere,vel aliquem de cohorte sua mittere, licentiam damus ciuitatum Episcopis , vt ipsum, aut ab ipso missos accedere volentes arceant; lociſque abigant, vt qui in vniuersum per præsentem sacram id facere legem prohibiti sunt: vtraque hoc,quod trium librarũ auri pœna tam ei, qui pro tempore eum Magistratum tenet, quam quibus iniunctum est,vt dicto illius audientes sint, incumbet,si tale quid vel ipse iusserit , vel quispiam in hoc ministerium præbere ausus fuerit : & insuper vltra amissionem Magistratus , circa ipsam etiam periclitetur substantiam. Gloria itaque tua cognoscens ea, quæ per præsentem sacram à nobis legem sancita sunt: tam decreta his consentanea faciet , quã edictis,& iussionibus vtetur ad Prouinciarum Rectores,& ciuitatum Episcopos,vt & oppidatim hæc lex proponatur ,& omnibus manifesta fiant, quæ occasione huius nobis placuerunt. D.vj. Id. Septi. CP. Dn. Iustinia.PP. A. Bilis. V.C.Cos.

CONSTITVTIO CXLVI.

De Hebræis,quomodo oporteat eos scripturas legere.

¶ *Imper. Iustinianus A. Arcobindo gloriosissim. prætoriorum Prefecto.*

Equum sane erat, ut Hebrei cũ sacris libris præbent,non leuiter,& rebus so ummodo gestis delectarentur, sed reconditos in ipsis sensus † spectarent, p quos magnum illi Deum, & seruatorẽ humani generis Iesum Christum annũciant Verum enim uero quamuis dum commentis † inter ipsos interpretationibus se committunt, in hunc vsque diem a recta sententia aberrarunt,quia tamen didicimus habere ipsos inter se controuersiam , non sustinuimus eum tumultum relinquere ipsis in compositum.Si quidem per interpellationes, quæ ad nos referuntur,didicimus, qđ ex ipsis quidam sola lingua tenentur Hebraica eaque utendum esse in sacrorum librorum lectione volunt:quidam etiam Græcam assumendam contendunt , & longo i am tempore ea de re seditiones inter se agitant.Nos igitur de hac controuersia edocti,meliores esse iudicauimus eos, qui Grecam etiam linguam in sacrorum librorum lectione uoluerunt assumere ,& uno uerbo, omnem denique linguam, quam locus accommodatiorem,& magis familiarem reddat auditoribus.Sancimus igitur , ut in quibus omnino locis Hebrei sunt.Hebreis, qui uolunt , licentia sit in eorum synagogis Greca etiam lingua,itemque patria hac sorte,nempe Italica,aut quacunque alia pro loci ratione mutata lingua , sacros libros intelligentibus legere:quo magis per ipsorum lectionem intelligentibus tota dictorum series ordine manifesta fit, secũ dumque ea & vitam & studia sua instituant: neque facultas sit ipsorum interpretibus qui solam Hebraicam assumunt linguam , ut suo arbitratu malitiose hanc tractent,vulgi ignorantia suam tegentes improbitatem.Enimuero qui Greca lingua legunt, vtentur interpretatione Septuaginta,quę omnibus exactior est , & præter ceteras multa continet occulta , præsertim uero propter id , quod in interpretando accidit. nam eum semper bini seorsim concluſi essent,& diuersis locis interpretarentur , unam tamen omnes compositionem ediderunt. Ad hęc quis non illud in his viris admiretur,q; cum longo tempore salutarem apparitionem magni Dei , & seruatoris nostri Iesu Christi præcesserint;tamẽ illam futurã quasi præsentibus cernẽtes oculis,prophetica quodammodo gratia ipsos circunfulgente,sacrorum illi librorũ interpretationem accommodarunt?Atque hac quidem omnes precipue utentur.Ne tamen in eam opinionem ueniant quasi ceteras interpretationes excluserimus.damus illis licentiam,ut ẽt interpretatione Aquilę utantur tametsi ille diuersę nationis fuerit,& in nonnullis dictionibus nõ mediocrem cum Septuaginta habeat differentiam. Quæ vero deuteroſis,quasi secundaria traditio ab ipsis dicitur , in vniuersum interdicimus,ut quæ sacris libris comprehensa non sit , neque desuper tradita per prophetas, sed excerpta quędam uirorum contineat,qui terrena duntaxat loquantur, neque quidquam in se diuini habeant numinis. Sed & ipsas vtiq; sacras uoces legant , cum sacros libros euoluunt: neque celantes ea , quę inibi prolata sunt, extrinsecus assumant nusquam scriptas uocum inanitates , ab ipsis ad perditionem simpliciorum ex cogitatas. Vnde hac a nobis prębita licentia,neque aliquibus omnino subdentur dispendiis hi,qui Græcam & alias linguas assumunt,neq; item ab vllo prohibebuntur,neque qui Archipherecitæ, aut Seniores interim, aut etiã Magistri apud eos appellantur, licentiam habebunt,vt vafris quibusdã commentis,aut anathematismis id prohibeant: nisi velint corporalibus castigati pœnis , atque insuper bonis spoliati , vel inuiti consentire nobis,qui & præstantiora, & Deo magis accepta velimus, iubeamusque.Certe si quis impias, & sacrilegas uocum inanitates introducere attentauerit,& vel mortuorum resurrectionẽ vel iudicium extremum negare,aut affirmare q; figmentũ,& creatura Dei per angelos subsistat;hi uolumus ut etiam omnibus locis expellantur,neque tam maledicam uocem emittant, qui in vniuersum ipsa etiam cognitione Dei exciderunt. Eos enim , qui huius generis aliquid proloqui pertẽtauerint;omnium acerbissimis supplicijs subiicimus,introducto per hos errore gentem Hebręorum depurgantes. In uotis autem habemus, ut per hanc , & illam linguam sacris libris præbentes aures,& interpretum peruersitatem obseruent,neque solis attendant literis,sed res etiam ipsas deguſtent,& sacratiores omnino sensus percipiant:quo magis & quod præstantius est,addiscant,& aliquando decipi , atque ab eo quod omnium præstantissimum est, nempe in Deum fiducia,aberrare de finant.Propterea enim omnem ipsis linguam ad sacrorũ librorum lectionem aperuimus,vt si omnes ordine eorum scientiam ample ctantur,ad meliora perdiscenda reddantur aptiores : cùm in confesso sit, multò paratiorem ad meliora discernenda, & capessenda esse eum,qui sacrorum librorum lectione innutritus, non longe à correctione,& vt ad bonã frugem perducatur, dissidet : quàm qui nihil horum intelligit,sed ex solo religionis nomine depẽdet, eiq; tanquam sacrę adhęret anchoræ,& scientiam Dei putat in sola sectę appellatione uertari. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram declarantur legem,ea obseruabit tam gloria tua, quàm cohors tibi obtemperans. obseruabit autem & qui pro tempore in fastigium magistratus tui collocabitur : neque committet , vt Hebræi contra hęc faciant,sed & eos,qui obstiterint,& omnino prohibere attentauerint,corporalibus primum pœnis subditos , ademptis etiam bonis compellet incolere exilium, nequãdo insolentius se & temerario ausu contra Deum pariter,& maiestatem Imperatoriam efferant.Vtetur autem &iussionibus ad Prouinciarũ Præfides;adiungens ipsis legem nostram,ut & ipsi de hoc edocti per singulas vrbes hanc proponant:sciturus,quòd necessariò hæc obseruãda sint,nostram indignationem metuentibus. D. Id. Feb.CP. Dn. Iustin.PP.A.Basilio V.C.Cos.

CONSTITVTIO CXLVII.

Vt ea,quę Præfectis,aut largitionibus,aut rebus priuatis , aut sacro patrimonio debentur in reliquis in quacumque specie,vsque ad præteritam septimam indictionem & ipsam indulgeantur.

¶ *Imp. Iustinianus A. Arcobindo gloriosiß. prætoriorum Præfecto,Exprætecto almæ urbis,& Exmagistro militum.*

Ametsi magnis hoc tempore sumptibus , ut nunquam antea , indiget Respub. simul ut ea tueatur,quæ per Dei beneuolentiam obtinet, simul vt ad propagandum Imperium vltra limites bello circumiacentes Barbaros urgeat, omnes tamen uias comminiscimur, vt & in eos usus absque impedimento omnia erogentur, neque ullùm humanitatis genus circa collatores nostros prętermittatur.Quàm multa igitur his qui singulatim nos adeũt, & fisca lia debita,suãmque in soluendo prætendunt inopiam , interposita mora liberaliter elargiamur:quòdque nemo, qui humanitatem sibi exhiberi desiderarit,sine effectu à nostro conspectu discesserit non nostrum est dicere,cùm & de hoc conscriptæ extent tabulæ,& hi q liberalitates exceperunt,eius rei nobis testimonium præbeãt. Sed quia pusillum,& maiestate Imperatoria indignum esse arbitramur circa singulos speciales aliquas liberalitates edere, aut certè prædiis,vel vribus duntaxat , aut etiam integris prouinciis ceaus benignitatem nostram extendere,ac non potiùs magno aliquo, & cõmuni beneficio in uniuersum omnes collatores afficere huius rei gratia ad pręsentes nostras largitiones peruenimus : per quas sancimus,ut omnibus collatoribus nostris omnia reliqua, quę ab ipsis iam inde à prima prioris circuli indictione,& ipsa, in quam priores nostras largitiones concluſimus, vsque ad septimam nuper trãseunt em indictionem & ipsam debentur, remittantur:ut ita in collatores nostros à nobis explicata liberalitas per vigintiduos annos porrigatur ordine,neque vlla reliquorum,quę ad illa tempora reducuntur, supersit exactio.Atque hęc non tantùm dicimus de iisq; in auro consistunt,sed & si argentum, aut frumentum, aut alia species debeatur: aut Illyricianę Prefecturę,aut alicui sacrorum nostrorum thesaurorum,siue hæc tributorum nomine, siue sub aliis titulis,quocunque eis modo inferantur.In commune enim omnibus nostris collatoribus ordine hanc nostram exhibemus munificentiã Vnde nemo eorum, qui pro illis temporibus aliquam ab iis reliquorum exactionem faciant,in posteram tollerabitur,siue ab ipsis diripsius fisci personam gantur magistratibus aut aliquo etiam modo ipsius fisci personam sibi uindicet,siue iussiones aliquas, aut mandata proferant extraordinaria : quandoquidem & eos qui tale quid percipiunt, post tantum temporis interuallum exigere nolumus. Omnem enim contra collatores exactionem tollimus , insupèrque etiam contra fiscum . Nam cui tam longa temporis serie tantum debetur, aut socordię deditus, aut inter . sportularios potius, quam principales habitus : cum neque ab illis, neque a fisco quidquam perceperit: neque opportuno tempore in posterum extraordinariarum exactionum mentionem facit, neque inde cõperentem exactionẽ conatur inducere.Quin econtrario eum, qui huiusmodi quid facere perrẽtat,quasi uitiatorem nostrorum largitionum auersamur: ut omnes deinceps exactionis prętextus, ac vafrities tollatur tam contra collatores,quàm contra fiscum, & maior vitę tranquillitas nostris exinde proueniat collatoribus Quod autem his largitionibus perfruẽtur etiam possessiones,quæ ad sacras nostras res priuatas , aut sacrum nostrum pertinent patrimonium : quodque nec contra agricolas , aut colonos , aut emphyteutas pro prædictis à nobis temporibus publicorum tributorum nomine , uel ab his, qui publica tributa profitẽtur, uel a palatinis ipsis instituetur exactio apud omnes in confesso est. Hęc autem de his dicimus , quę adhuc debentur,& apud nostros reliquatores collatores. Si quid enim illi prętrito iam tempore dederint , quod uel apud decurriones forte , uel cohortales , uel susceptores , uel exceptores , uel etiam apud tractatores Prouincię resederit , nolumus ut ea pars nostris

compreh

Universidad de Deusto
Biblioteca

comprehensa intelligatur largitionibus, sed fisco conseruabitur: cũ absurdissimum existat, ut quod à collatoribus tribuitur, id fiscus nõ percipiat, sed priuatim alteri in lucrum cedat. Porro ab hac nostra munificentia excludimus ea, quæ forte tractatoribus, aut scriniariis, aut arcariis fisco confessa, aut etiam constituta sunt. neq; enim hos in partem æquabilis vocamus munificentiæ: quando quidem semel hæc sibi fiscus vindicauit pro suis, & propemodum accepta habuit. Excipimus insuper diuina hac munificentia militares discussiones, & fœderatorum. hæ etenim collatores nostros non contingunt, & iustam contrà illos exactionem inducunt, qui aut incompetenter ex publico perceperunt, aut quamuis per causam militaris forte impẽdij, seu fœderatorum acceperint, in suum tamen id lucrum conuerterunt. Multoque magis hac nostra largitione excipimus ciuilium pecuniarum inquisitiones, insuperque discussiones operum, tam in alma hac vrbe, quam in prouinciis: quando quidem iustum non est, ut cum tantum nos auri pro munitione Reipub. expendamus: hi quidem qui ministerium in hoc subeunt, iniustum exinde lucrũ habeãt: loca uero nostra fraudentur munificentia, aut etiam urbes defraudentur pecuniis, quæ ad venustatem & dignitatem ipsis conseruandam attributæ sunt. Et quamuis omnifariam eos, qui improbe agũt odio prosequimur: tamen quia benignitatis nostræ nullo unquam tempore obliuisci possumus: propterea sancimus, ut exceptio in certis à nobis capitulis facta, in iis temporibus locum habeat, quæ à prima iampridem transcurrent indictione elapsa sunt, nempe quæ † sedecim ante annis exstitit. In his enim temporibus, quæ præcesserunt, simpliciter generalem omnibus ordine munificentiam nostrã exhibemus, nullam in ea exceptionem facientes, ut communiter omnes homines securitate perfruantur, neque ab eo tempore quacunque de causa ulla reliquorum procedat exactio, Hanc nos actionem tametsi liberaliter subditis edimus, putauimus tamen & magno eam Deo offerendam, ut omnes, cum exinde prouenientibus bonis perfruantur, magno Deo pro Maiestate nostra gratias agant, qui hanc nobis actionem in mentem miserit Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram declarantur legem, ea studeto excellentia tua, ut ad effectum perducantur, sed & ut conseruentur, dato operam. D. xvij. K. Maij. CP. Dn. Iustin. PP. A. Basil. V. C. Cos.

† forte rectius, sexto abhinc anno.

CONSTITVTIO CXLVIII.

† Scrimg. ad nouell. seq. duas cõsti. Iustiniani esse.

De † indulgentia tributariorum reliquorum.

¶ Imp. Iustinianus A. Areobindo glorioſiſ. prætoriorum Præfecto.

QVantum studij & prouidentiæ iam inde ab imperij nostri primordiis in commoda publica contulerimus, dũ sedulo traditæ nobis à Deo Reipub. curam gerimus, omnibus manifestum reddidimus ex iis, quæ iam gessimus. Nam & ærarium cum multis prægrauatum debitis, & ad extremam redactum inueniremus inopiam, ære alieno in nos suscepto, onere pariter, & magna difficultate subleuauimus: & rem militarem, quæ iam necessariarum rerum inopia diffluxerat, ut undique res publica Barbarorum labefactaretur irruptionibus. & incursionibus, quantum in nobis fuit, competenti correctione dignati sumus. Nihilominus tamen iuuandis subditis non tantum hucusque terminos prestituendos arbitrati sumus, sed etiam collatores alterius cuiusdam humanioris sententiæ participes faciendos esse putauimus, qua liberos eos reddamus à reliquorum solutione, quæ ab ipsis debentur ærario, Commune igitur & hoc beneficium nostrum in omnes exeũdentes, omnia præteriti temporis reliqua à collatoribus fisco debita, usque ad octauam instantis circuli indictionem & ipsam indulgemus. Et sancimus, ne qua celebretur exactio eorum quę in reliquis debentur, vsque ad prædictam indictionem, siue generalẽ, aut specialẽ mensam cõcernunt gloriæ tuę, siue administrationem sacrorum prætoriorum in Illyricis, aut gloriosiſſ. Præfecti Militarium numerorum in Mysia. & Scythia, aut & sacrorum nostrorum thesaurorum, aut etiam sacratissimi nostri ærarij, sacri patrimonij, aut magnificentiss. curatoris rerum priuatarum: sed quidquid in auro pariter, & argento, & reliquis specieb. debitũ fuerit, id omnibus debitoribus indulgeatur, ut neque ab agricolis, neque colonis, neque emphyteutis, neque item possessoribus reliqua fisco debita usque ad prędictę indictionis tempora & ipsius exigantur. Excipimus autem hac nostra munificentia discussiones militares simul, & fœderatorum. hę enim nulla parte collatores nostros solent contingere, (sed illos, & quidem solos, qui uel) è publico erogatas pecunias (incompetenter accipiunt, uel) eas quę militaribus ordinibus, & fœderatis deputatę sunt, é publico ad suum lucrum transferunt. Cæterum si qua apud eos, qui uel susceptores, uel exactores, uel exceptores dicuntur, à collatoribus nostris in auro, aut argento, aut aliis, quę dependuntur in specie, inueniantur, soluta, exigentur & ipsa, atque prædictis à nobis Magistratibus, ad quos quęque pertinent, prestabuntur. Consimili quoque modo omnes alios, qui à collatoribus nostris aurum, aut aliud quiddam in prędictis à nobis indictionibus acceperint, neque id fisco persoluerint, cui persoluere conuenit, præiente nostra largitione excipimus, quo magis hęc fisco, aut etiam quibuscunque talia competunt, persoluant. Si quidem ducti miseri cordia collatores præsente humanitate dignamur, non etiam eos, qui publicas ab ipsis susceperunt pecunias, defraudare uoluerunt aut publicum, aut illos ad quos extraordinarie exigendos destinati fuerant. Illud sane manifestarium est, quod si qui cum hanc nostram munificentiam præsentirent, vafritie quadam animi à collatoribus pro indultis reliquis confessiones, aut ex promissiones acceperint, et si ea ad priuata debita transposuerint, aut aliud eius generis ad circumscriptionem excogitasse, effecisse uideantur, nullam tamen ex iis utilitatem habebũt sed confessiones restituent his, a quibus hasce absstulerunt. In uniuersum autem omnes Deo, ac nobis agent gratias, hi quidem qui reliqua debent, quod horum indulgentia & humanitate dignati sunt: illi uero, qui nihil in reliquis debent, quod solicitudine liberati sint quam in obseruatione susceptorum habuissent, reueriti nequando intercederent, & eorundem temporum nomine denuo sustinerent in quietudinem. quin rursus † quasi furto proprias res receperint, remisso animo sunt, cum omni cura ac solicitudine uacent, ut merito in omnes præsens nostra distribui videatur largitio. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram nostram declarantur legem, ea literis usa gloria tua, omnibus per hanc regiam urbem manifesta constituet.

Desideratur hoc loco Constitutio.

CONSTITVTIO CL.

De ea, quæ Raptori suo nubit.

PRæsens constitutio confirmat pœnas in constitutione ipsam præcedente prædictas. Iubet enim, ne puella raptum passa raptori suo nubat. Sin uero hoc fecerit, non succedet ei, cui iuscunque tandem sectæ, aut etatis sit. Nam si ipsi coniuncta non fuerit: capiet omnia bona eius. Si parens non senserit raptum passę filiæ suæ, ut raptori suo copuletur: mittetur in exilium. Si mortuus est non prębito consensu, tunc raptoris bona pfiscãtur, uidelicet cum nefarię sint eiusmodi nuptię, si denuo raptori suo raptum passa puella copuletur.

CONSTITVTIO CLI.

Ne Decurio, aut cohortalis perducatur in ius, sistaturve iudicio citra iussionem Principis, quæ insinuetur Præfectis.

¶ Imp. Iustinianus A. Areobindo prætoriorum præfecto.

SVggestio nobis per epistolam gloriæ tuæ facta est, quæ dicit, non ex vsu esse, ut decuriones aut cohortales, cũ publico, priuatoue cum ipsis iure agendum est, ad diuersa iudicia, uel ad hanc almam perducantur urbem, uel in alias mittant Prouincias. sępenumero autem sacras nostras pręberi iussiones, quæ id uelint. petistiq; ut sacra pragmatica forma prohiberetur, ne quis cohortalium, aut decurionũ iudicij causa, uel ex alia in aliam prouinciam duceretur, uel ad hanc usque Regiam pertraheretur urbem. si uero sacræ de hoc componantur formę: ut hę prius insinuentur iudicio Excellentiæ tuæ, & decreta, uti æquum est, suscipiant. Nos igitur tametsi omnem productionem in ius, exhibitionemque in iudicio auersamur: si tamen necessitas incidat ut huiusmodi aliquid agatur, nulli nostrorum Magistratuum, excepto throno tuo, concedimus, ut cohortalem, aut decurionem ad hanc almam urbem iudicij causa perduci faciat: nisi sacra aliqua interueniat iussio, quę expressis uerbis id prępiat: quam ipsam conuenit, ut & excellentia tua perdiscat, nequecitra decretum tuum ipse huc in ius perducatur, cum ita fieri id expediat publico: ne si ex iis locis ubi publicas tractant pecunias, abstrahantur, hanc ansam arripiant nocumentum inferendi cõtra Rempublicam. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram nostram pragmaticam declarantur formam, ea studeto excellentia tua effectui & fini tradere.

CONSTITVTIO CLI.

Ne sacræ formæ, quæ de causis procedunt publicis, aliter robur accipiant, quam si gloriosiſs. prætoriorum Prefectis insinuatæ sint, uel fuerint, illicque habeantur ratæ.

Imp.

¶ Imp. Iustinianus A. Ioanni glorioſi ſs. prætoriorum Præfecto.

DAntes operam, vt diuino cooperante auxilio, cum summa diligentia res Imperij à Domino Deo nobis concrediti gubernentur, iubemus, ne aliter forma de publicis confecta caussis ad magnificentiſ. Ducem, aut etiam Augustalem, aut clariſs. Prouinciarum Præsides valeat, nisi prius insinuata fuerit iudicio Excellentiæ tuæ. quæ vero insinuatæ non fuerint, nullam firmitatem habeant. Absurdum etenim fuerit, sacram formam pro publicis confectam caussis, non prius insinuari throno Excellentiæ tuæ, atque ita transmitti in Prouincias, finiique contradi. Si quid igitur hucusque ad detrimentum Reipublicæ factum est, iubemus hoc irritum esse: sancientes, vt quæcunq; de cætero sacræ formæ pragmaticæ, siue ad Augustalem, siue ad Ducem, siue ad reliquos Prouinciarum Præsides conficiantur occasione (vt dictum est) causarum publicarum, omnino insinuentur iudicio Excellentiæ tuæ, eoque pacto (vti dictum est) cum iussionibus Excellentiæ tuæ mittantur in Prouinciam: quæ quidem sacræ formæ ad detrimentum Reipublica. factæ non sunt, hæ & suscipiantur, coniicianturque in præceptiones, & ab Excellentia tua mittantur in Prouincias, quatenus certo fini tradantur. quæ vero ad detrimentum Reipublica. per obreptionem fiunt, has quidem sacras formas tua suscipiat Excellentia: non tamen prius quæ inibi sunt reposita faciat, quam ad nos relationem ea de re pertulerit: quo magis, si quid (vt potest fieri) ad detrimentum factum est Reipublicæ, id corrigamus. Quæcumque enim sacra pragmatica forma publicarum causarum nomine facta, throno Excellentiæ insinuata non fuerit, hanc nullo valere tempore volumus. D. Kalen. Iun. CP. Dn. Iustinia. PP. A.

CONSTITVTIO CLIII.

De infantibus expositis.

¶ Imp. Iustinianus A. Mennæ glorioſi ſs. Præfecto prætoriorum Illirici.

CRimen à sensu humano alienum, & quod ne ab vllis quidem Barbaris admitti credibile est Dei amantiſs. Thessalonicensis ecclesiæ apocrisiarius Andreas ad nos retulit, quod quidam vix ex vtero progressos infantes abieciant, inque sanctis eos relinquant ecclesiis, & postquam educationem, atque alimoniam ab hominibus pietatis studia exercentibus promeruerint, hos vindicent, & seruos suos esse pronuntient, cupientes crudelitati suæ hoc etiam apponere, vt quos in ipsis vitæ primordiis ad mortem exposuerint, eos postquam adoleuerint, defraudent libertate. Ex quo igitur huius generis factum multa simul in se absurda complectitur, cædem videlicet, ac calumniam, & quæcunque aliquis in tali actione facile enumerauerit, æquum sane erat, vt qui talia perpetrarent, vindictam, quæ proficiscitur ex legibus, non effugerent, sed quo magis alij exemplo horum temperatiores fierent, extremis pœnis subiicerentur, vt qui per actionis impudentiam sua detulerint flagitia. id quod in posterum cuncti odiri iubemus. Qui itaque ad eum modum in ecclesia, aut vicis publicis, aut aliis locis proiecti fuisse comprobati erunt: hos omnibus modis liberos esse præcipimus: licet ei, qui prę iudicio contendit ad hoc, manifesta exstat probatio, & posit eiusmodi personã ad suum pertinere dominium ostendere. Nam si nostris præcipitur legibus, vt ægrotantes serui a dominis suis pro derelicto habiti, & quasi desperata iam valetudine cura dominica non digna, prorsus ad libertatem rapiantur, quanto magis eos, qui in ipso vitæ principio aliorum hominum pietati relicti, & ab ipsis enutriti fuerunt, non sustinebimus in inuistam seruitutem perrahi? Quin sancimus, vt tam reliosis. Thessalonicensium Archiepiscopus, quã sancta Dei sub ipso constituta ecclesia, & gloria tua his opem ferat: nentiquam illis qui hæc patrant, legibus nostris constitutas pœnas effugientibus: nimirum qui omni inhumanitate, & crudelitate referti sint, & tanto deteriores homicidio pollutis, quanto calamitoſioribus id inferunt. Quę igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram nostram declarantur legem, ea tam gloria tua, quam qui eundem pro tempore magistratum susceperit sunt, & obtemperans vobis cohors, effectui, ac fini tradere, & obseruare studento. Quin quę etenim librarum auri pœna imminebit tam his, qui hęc transgredi pertentauerint, quam qui alios transgredi permiserint. Data prid. Id. Decemb. BP. Dn. Iustin. PP A. Basil. V. C. Cos.

CONSTITVTIO CLIIII.

De his, qui in Osdronẽa illicitas contrahunt nuptias.

¶ Imp. Iustinianus A. Eloro Comitti ſacrarum rerum priuatarum.

PRæter opinionem incertus ad nos rumor peruenit, quod hi, qui Mesopotamiam, & Osdroenam Prouincias incolunt, illicitis se iungere ausint nuptiis, & Romanas leges, neque non interminatas in iis pœnas veteres fimul & nouas transgrediantur, in illicitas, ac prohibitas incidentes nuptias, dum vicinis, & adiacentibus populis morem gerunt. Cæterum nos nihil quid quam horum credidimus. neque enim arbitramur homines esse, quidem, cum portio sint nostrę Reipublic. tale quid facere audeant, quo facto & progeniem suam de honestent, & confundant nomina. Vnde & peruestigare ea voluimus: & si omnino huius generis aliquid factum sit, extremum delinquentibus inferre supplicium. Sed quia & longum tempus est, neque credimus eiusmodi aliquid delicti admissum esse, vt maxime huiusmodi quid contigerit: tamen quod præteriit, quocunque se modo habeat, his, qui Osdroenam, & Mesopotamiã quotidie in ipsis fiunt, indulgemus, maxime vero quia agrestis vtplurimum multitudo hęc fertur delinquere: siminusque ea manere sub præsente forma, aut scrupulosius, nimisque anxie hæc inquirentes, quæ vsque ad nouellam sacram de hoc nostram (vt potuit fieri) constitutionem perperam admissa fuerunt: sed omnem huiusmodi de hoc inquisitionem contra personas, & res ad earum Prouinciarum in colas pertinentes prohiberi sancientes. Post nostram vero legem, quæ nuper de hoc fuit proposita, si quia præsumpsit, aut etiam præsumpserit tale quid facere, volumus, vt is extremis subdatur pœnis, sciturus, quod non iintra pecuniarias pœnas resistemus, sed tam ipsum, quam vxorem, & liberos ex illicitis procreatos nuptiis post nostram constitutionem digna animaduersione persequemur: & periculum capitis simul, atque bonorum ademptionem irrogabimus, nulli parcentes, siue maioris, siue minoris status, aut conditionis, aut (quod multo etiam difficilius est) sacerdotij sit, sed omnibus plectendis solemnem, & Romanis legibus decentem ordinem conseruabimus, non tantummodo partem bonorum ablaturi, sed & cum toto patrimonio partem corporis, & si importunius illicitas contractas nuptias deprehenderimus, ne ipsam etiam vitam quoquã saluare queunte: vt per omnia pœnæ consectaneæ sint delictis. Oportet enim recta pariter, ac conuenientia sapere, & alios ad earundem rerum æmulatione excitare, non vero ipsos perpetrare legibus contraria, & ex mutuo vitiorum imitatione refugium quęrere. Hęc igitur conseruari in prędictis prouinciis volumus, tam ciuilibus, quam militaribus Magistratibus idipsum custodientibus, & vt pœnæ delinquentibus, procurantibus. Atque hoc mandatu too volumus ibi locorum programmatis per proprios Magistratus manifestum fieri: nisi & ipsi extremis subdi velint supplicius, simul & Magistratuum, ac bonorum amissionibus, si quid horum per negligentiam omiserint. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram pragmaticam declarantur formam, ea studeto gloria tua effectui, & fini tradere.

CONSTITVTIO CLV.

Vt matres etiam tutelæ rationibus obnoxiæ sint.

¶ Imp. Iustinianus A. Bilisario.

PRorrexit potentiæ nostrę supplicationem Martha clariſ. fœmina, qua continebatur, quod Magnificę memorię Sergius, qui pater eius fuit, cum obiisset mortem, tenera admodum ætate ipsam reliquerit: quodque clariſs. mater eius Auxentia, testatione apud actorum monumenta deposita non se ad secundas peruenturam nuptias, tutelam eius subierit, & legibus nostris de hoc definito iureiurando præstito, res administrauerit. His ita ab ea gestis, quasi neque iusiurandum ab ipsa prestitum, & despicabile patrimonium relictum esset, paucula quædã in inuentario ab ea confecto designasse. postea etiã secundas elegisse nuptias, cum tutorem ipsi nominasset Petrum. Item è secundo matrimonio duos habuisse filios & cum recte erga ipsam affecta non esset, institutum quidem ab ea tutorem administratione destitisse, cum ipsa vix decimum tertium apprehendisset annum: petisseque, vt secundę ętatis curatorem quęreret: mox etiam persuasisse, vt pro se acceptilationes conscriberet, & omni † actioni, quę secundum leges ipsi posset competere, per causam tutelarium rationum, in istiusmodi acceptilationibus † renuntiaret: cum in cubiculo per id tempus esset, neque quidquam sciret eorum, quę gererentur. Neque enim posibile fuit, vt ea, quę apud illam educaretur, neque in vllo contradicere posset his, quę aduersus ipsam gererentur, vt maxime inferri sibi detrimentum sensisset, aliquid ageret eorum, quę prohibere potuissent ad ipsius attentata iacturam. Postquam vero tempus effecerit, vt quę aduersus ipsam agitata essent consilia, persenticeret, se quidem apud matrem viam exhortationibus, ne his, quæ in fraudem suam gesta

† plurimos

essent, perperam vteretur: sed vti matrem deceret, se ostenderet, & quas primum res in bonis habuisse nasceretur, sibi restitueret. Ipsam vero, cùm se totam filiis ex secundo matrimonio procreatis exposuisset, neutiquam istiusmodi rationes edidisse, quin e contrario sacram nostram prætendisse sanctionem, qua continetur, non posse restitutionis contra ipsam iura in vsum assumi; tametsi ea nihil eius generis de matribus, quę filiorum tutelam suscepissent, & sed as exosculatæ essent nuptias, sanciret. Atque ea de causa supplicationem nobis porrexit, quomagis & mentem sacræ constitutionis redderemus manifestam, & extra controuersiam positam: neque si perperam in ea contentis vteretur Auxentia mater eius, res à patre relictas in lucrum proprium conuerteret. Cum igitur hæc in se contineret supplicatio: merito ad sacram hanc pragmaticam formam respeximus, per quam sancimus, vt, quoniam sacra nostra sanctio nullam mentionem facit earum mulierum, quæ susceptæ filiorum suorum tutelæ, secundas amplexæ sunt nuptias, non liceat Auxentiæ clarissimæ fœminæ eam sacram nostram sanctionem perperam in vsum desumere. Propter causas autem prædictas, & quia monumenta actorum, sub quibus Marthę filię suę tutelam suscepit, ostendunt legibus definitum ipsam iusiurandum præstitisse, non se ad secundas peruenturam nuptias, & quod iusiurandum aspernata, in matrimonium secundo se marito iunxit, & susceptis ex eo liberis, effecit, vt clarissima filia eius Martha pro rerum restitutione acceptilationes in ipsam exponeret summam vtique licentiam habere Martham clariss. fœminam posse sancimus, vt restitutionis in integrum iure vtatur, præsertim cum nondum se vigesimumquintum ætatis suæ annum excessisse profiteatur: sacra sanctione à nobis proposita, quæ sancit, ne filij contra parentes suos, aut liberti contra patronos suos possint restitutionis in integrum iure vti, neu tiquam ipsi obiicienda, propterea quod nihil lex de his disputet, quę filiorum suorum tutelam susceperunt: quin contra, eo quod altera post hæc sacra nostra processerit sanctio, quæ sancit, ne, qui tutores constituuntur, aliter filiorum suorum tutelam suscipiant, quam si designationis suę tempore apud acta deposuerint, quod pupillos indefensos non relinquent: & si contingat etiam matrem filiorum suorum tutelam suscipere, vt & ipsa hoc faciat, tutelaribusque rationibus obnoxia sit: & si alium pro se designare tutorem velit, vt suo, & subsistentium illi rerum periculo id faciat. Vnde omnibus modis hoc etiam casu conuenit, vt si Martha clariss. fœmina comprobauerit non præteriisse ea tempora, in quibus restitutoriæ ipsi actiones competunt, tam restitutione in integrum vtatur, quàm omnibus aliis, per quæ leges nostræ minoribus ætate opem, & auxilium præbent. Sancit etenim nostra potentia, vt omnis reuerentia, quæ parentibus debetur a liberis, item honor, atque obsequium parentibus conseruetur, dum tamen nihil ab ipsis in illorum detrimentum fiat. Vt vero ex prioribus nuptiis filios despiciamus, neque religioni putamus consentaneum, neque alioqui conuenire, vt res, quæ ex paterna ad ipsos peruenerunt substantia huiusmodi matres possint vel sibi, vel his qui secunda vice ipsas habent in matrimonio, vel ex istiusmodi matrimonio procreatis liberis lucrifacere. † Quæ igitur nobis placuerunt, & per sacram hanc pragmaticam declarantur formam, ea studeto gloriatua vna cum beatissimo Archiepiscopo Theopolitanę ecclesię, effectui, & fini tradere. Dat. Kalen. Februa. CP. DN. Iustinianus. P. P. A * V. C. Cos.

† Incri faciant

CONSTITVTIO CLVI.

De prole partienda inter rusticos.

DOcuerunt nos, qui sacro sanctæ Apamiensis ecclesiæ negotia gerunt, quod ad alios quosdam pertinentes rustici, cum rusticanis mulieribus suis se coniunxerint, exindeque procreauerint filios, petieruntque, vt & rusticos ipsis assignarent, † & horum filios, maternum sequentes vterum. Sed qui hæc petunt, hi sane constitutionem nostram, quæ nuper prodiit, intelligere non videntur quid ea sibi velit. Nam si liberi aliqui se ad scriptitiis coniungant, & secundum rationes constitutione comprehensas, infantes matrem sequentur, vnde ad libertatem non perueniunt. Si vero rustici sint, amplius constitutioni illi per omnia locus sit: sed quemadmodum nuper decreuimus, & lege cauimus, proles diuiditur in partes. Et si quidem æqualis sit natorum numerus, in duas partes diuiditur: si in æqualis, aut etiam vnus tantum natus sit, tunc quod redundat, venter habet, propterea quod & amplius laborauerit, & vnus quidem si sit matrem sequetur. si vero tres nati fuerint, duo quidem duæve matrem sequentur, † vnus autem ad proprietatem paterni domini peruenturus est. atque ita semper (vt prędiximus) id quod impar † est, habebit venter. Et secundum hæc Apamienses quoque prolem partiendam esse cognoscunto: v t, quod multis retro temporibus in controuersia fuit positum, intelligant denuo sub nostram redactum sanctionem.

† Sine subiunctiua.

† τῇ μητρὸς ἕξουται.

† τὸ περιττὸν.

CONSTITVTIO CLVII.

De rusticis, qui in alienis prædiis nuptias contrahunt.

¶ *Imp. Iustinianus A. Lazaro Comiti Orientis.*

EX his, quæ diuersimode ad nos relata sunt, didicimus in Mesopotamia, & Osdroena Prouinciis quidpiam delinqui nostris plane temporibus indignum. Consuetudinem etenim apud ipsos esse, vt qui ex diuersis originem trahant prædiis, nuptias inter se contrahant. in de sane conari dominos, de facto iam contractas nuptias dissoluere, aut procreatos filios a parentibus abstrahere, exindeque totum illum locum misere affligi, dum & rusticani viri, & mulieres ex vna parte distrahuntur, & proles his adimitur, qui in lucem produxerunt, & sola nostra opus esse prouidentia. Sancimus igitur, vt prædiorum domini de cętero rusticos suos, prout voluerint, conserent, neque quisquam eos, qui iam coniuncti sunt, possit secundum consuetudinem prius obtinentem duellere, aut compellere vt terram ad ipsos pertinentem colant, abstrahere ve à parentibus filios prętextu conditionis colonariæ. Sed & si quid huiusmodi forte etiam factum est, corrigi hoc simul, & restitui efficies, siue filios abstrahi contigerit, siue etiam mulieres, nempe vel a parentibus, vel contuberni j consortibus, eo qui reliquo de inceps tempore huiusmodi aliquid facere præsumpserit, etiam de ipso prędio in periculum vocando. Quare libera sunto contubernia metu, qui dudum ipsis immittitur, & parentes habento ex hac iusione filios suos, neque untibus prædiorum dominis subtilibus contendere rationibus, & vel nuptias contrahentes, vel filios abstrahere. Qui enim tale quid facere præsumpserit, etiam de ipso prędio in periculum veniet, cui eos vindicare rusticos attentat. Quæ igitur nobis placuerunt, & per sacram hanc pragmaticam declarantur formam, ea prouidentiam habeto Magnificentia tua, tibique ob temperans cohors, & qui pro tempore eundem magistratum geret, vt ad effectum deducantur, conseruentur que: trium librarum auri pœna imminente ei, qui vllo vnquam tempore hæc transgredi attentauerit. D. kalend. Maij CP. D. Iustini. P. P. A. Bilis. V. C. Cos.

CONSTITVTIO CLVIII.

Vt deliberandi ius etiam ad impuberes transmittatur.

IBlatæ nobis a Thecla, quę & Manno appellatur, preces sunt, quæ declarat Theclam quandam e vita decessisse relicta Sergia filia impuberem ętatem agente: cumque vix sedecim dies matri superuixisset filia, obiisse & ipsam mortem in contagione illa quę nuperrime homines inuaserat. Eam vero quæ nobis preces porrexerit, inquit Sergiæ patri sororem extitisse: Cosmam autem Theclæ fratrem, Sergię hæreditatem vindicasse. dicta sęque eo nomine iudicium. Rursum hanc, ne non recte contentiones sereret, abiisse ad Ioannem prouincialis fori ad uocatum, per contratum de legibus, quæ hanc causam concernerent. Illumque responsum in scriptis edidisse, eo ipso significantem, quod Sergiæ ad ipsam de lata esset hæreditas. Atque ea sane de causa controuersiæ iudicem de legisse ipsum Ioannem, Cosmæ partes agente Aesculapio quodam scriniario per Orientem Magisterij militum. Sed Ioannem contrariam edidisse sententiam his quæ inscriptis respondetur, vsurpata ad hoc in sententia lege iustiss. principis Theodosij, quę dicit non posse eum, qui nondum septem annorum natus sit, maternam vindicare hæreditatem, nisi tutorem habeat: sed vt ad illos ea deferatur, quibus competitura esset, etsi defunctus impubes ad hęreditatem legibus vocatus non esset. Neque hæc tantum protulisse in sententia, sed & effecisse, vt quæ nobis supplicaret, consequenter secundum sententiam pacta iniret, & eadem denuò dictaret Aesculapio, qui pro Cosma causam egerat. Petiitque nos, vt ipsam tam misere affectam iniuria, respiceremus: & maxime cum lex in Codice, qui de nostro nomine cognomen accepit, posita sit, quæ iuuat, recte maternam hæreditatem vindicare eum, qui fari possit: & rursus alia a nobis lege proposita, quæ vult, vt si quis hæreditate ad ipsum delata, antequam eam vindicet, aut contrariam ea iure sententiam suam ostendat, ex hac vita emigret, super ea hęreditate deliberandi ius ad hęredes suos transmittat. Porro eam legem quæ nuper a nobis proposita fit, qua idem in hæreditatibus ordo agnatis pariter, & cognatis tribuitur, locũ in hac controuersia non habere, cum antiquior sit nostra, cuius occasione lex illa valere iussa est. Sancimus igitur, vt gloria tua, si hæc ita se habere compererit, opem ferat supplicanti, & legem nostrã illi conseruet, quę deliberandi ius ei tribuit, nimirum Sergia ante exceisũ anni post matrę suam demortua, volentiq; maternã Sergiæ hæreditatẽ vindicare, eius ętdi cop

di copiam præbeat. Neq; enim pugnare inter se aliquis Theodosij pientiss. Principis, & nostram legem dixerit, cum in eodem utraq; nomine sit posita, & nos per constitutionem, quam pro eo posuimus, obfirmauerimus nihil in eo residere contrarij. Sed obtineo qui dem lex nostra in præsenti controuersia, & omnibus casibus in quæ stionem deducto assimilibus: obtineto autem Theodosij. sacratissi. Principis lex, in quibus annum prętrite contingit, & deliberandi tempus elapsum est. Pacta enim nost sententiam conscripta, cum altero inita, qui obligationem adquirere non potuit, manifestum est quod nullam actionem Cosme de his, quæ inibi confessa fuerunt, dederint. D. prid. Id. Iul. CP. Dn. Iustin. PP. A. †

CONST TVTIO CLX.

Exemplum sacræ Pragmaticæ formę de vsuris.

¶ *Imp. Iustinianus A. Papio.*

ARistoerates. prudentiss. Aphrodisiensis Reipub. pater, quique immobilia in ea possident, supplices nobis facti sunt, agętes prędictam ciuitatem &c. Ac principio quidem illud cognoscimus, quod plerique leges nostras ita accipiant, atque intelligant, ut unde minime conueniat, inde iniustarum ipsis actionum ansas prębeant. Si quidem a patre Reipu. edocti fuimus, quod cum bene magna auri summa Aphrodisiensium Reipub. ex legatis a nonnullis ciuitatibus relictis collecta esset: ne quando ea deperiret, quidam illorum, qui in Repub. eum potestate erant, eam auri summam collocauerint, ut quandiu id auri apud ipsum resideret, tandiu, qui susceperat, quoq; anno pro eo ciuitati dependeret (siue quis id pactum †, siue reditũ, siue etiam vsuram appellare velit) quantum ferre ciuitatem ęquũ esset. Eos vero, qui aurum susceperunt, postquam constitutionem protulimus, ne creditoribus permittatur, ut debitum ultra duplum exigere, sed hoc ipso duplo contenti sint, † sane legatum ciuitati deferre, & tam calefactiones balnearum publicarum, quæ exinde fieri soleant, iniuria affici, quam opera publica per legem nostram labefactari, & illorum interpretationem uitium adferre Reipub.

Vt igitur omnia hęce nostra expellamus Reipub. fancimus, ut qui id auri perceperunt in hoc, ut pensionem aliquam pro eo persoluant Reipub. singulis annis quo ad illud penes se aurum habuerint, inferre compellantur id, quod pro eo se illaturos cõstituerint, handquaquã sacra nostra ad hoc constitutione vsurpata. Illam etenim de creditoribus conscripsimus, & qui in ea comprehenduntur casibus: præsens uero species illam non attingit: si quidem hoc magis annuo reditui, quam vsurarum prestationi simile videtur. nos autem ex ęquo ciuitatum curam gerere oportet, ut rerum fiscalium Quod si quis post hanc presentem nostram formam aliter ea, quę à nobis lege promulgata sunt, acceperit, & defraudare ciuitatem, da to auro, uoluerit, & pro vniuerso tempore quantum debet ciuitati persoluet, & prætera reddet duplum, ut malitiosæ interpretationis iustam retributionem percipiat, propterea quod cum in manu illi esset, ut bonum se exhiberet † ciuem, ita improbus est, ut quæ illũ in lucem protulerit, eam non dubitet affirere iniuria.

† Prohiberet

† In Scriptura exemplaribus omissa est, sit (uidelicet) Tiberij posteriores.

CONSTITVTIO CLXI.†

De Prouinciarum Præsidibus.

ON tantum decenter leges ferre, summo bono est, sed etiam sancita accurate custodire, & ad effectum deducere, transgressoresque competentibus pœnis subiicere. Quæ enim legum erit vtilitas, si in literis duntaxat consistant, non etiam per ipsa facta, atque opera subditis utilitatem de se prębeant? Accimus quidem, quam vehementer Maiestas Imperatoria collatorum curam gesserit: cum aliquoties definierit, ut Prouinciarum Prędes officia gratis suscipiant, quo magis & ipsi, cum pure his utuntur, ęquum, & bonum subditis impertiantur, & ex collatorum incolumitate omnium rerum copia abundet Respublica. Sed hæc quidem per immodicam auaritiã eorum, qui officia redimunt potius quam suscipiunt, deuicta paulati in oblivionem deuenerunt. Nos autem de his propositas leges renouantes, sancimus, ut illi Magistratum gerant, qui & bona existimatione noti sunt, & in exercenda iustitia plurimum reposuerunt solicitudinis. Sed & ut citra ullum munus, & largitionem Magistratus suscipiant. Item ut tam collatores incolumes, indemnesque cõseruent, quam publica tributa diligenter expediant. Prætereà ut ne super se, neque adsessores suos, aut cancellarios, domesticosve, aut quempiam eorum, qui ad ipsos pertineant, quidquam a subditis accipiant, nisi in quadruplum uelint (ut leges loquuntur) quod ab ipsis acceptum est, dependere, sed contenti his sint, quæ lege ipsis deputata sunt e publico: Simul atque Magistratu abierint, ut per solennes quinquaginta dies in Prouincia adsideant, sub publico versantes conspectu, & omnibus actionem intentare volẽtibus respondeant. Lite vero intra quinquaginta dies non finita, si quidem pecuniaria sit, procuratorem dato: sin verò criminalis, ad terminum vsq; causæ permanento: his qui in causa diiudicant (siue Magistratus sint, siue a Prafectis dati) nisi intra viginti dies, quàm initium cœperit, eam litem finierint, decem libris auri mulctãdis: lite nihilominus secundũ prædicta procedente. Si qui enim mala conscientia stimulati, vel clam aufugerint, vel ad sacras ædes decurrerint; substantia excident, secundum legem pro modo admissorum inter iniuria affectos diuidenda. Et quemadmodum procedens de hoc constitutio, & † ex vna parte, prout antè lege comprehensum est, stiterit: quæ pro collatoribus introducta sunt, ea firma permanento, permanentibus videlicet & aliis firmis, quæ ad collatorum vtilitatẽ de præsidibus pulchrè à Maiestate sancita sunt Imperatoria. Quemadmodum aũt eos, qui hęc perperã in se admittunt, punis mus: ita & eos, qui perhanc causam contra interdictum aliquid ab ipsis accipiunt, restitutioni quadrupli subiicimus. Atque vt hæc ita caueremus lege, ex eo nobis in mentem venit, quòd pluris à nobis fit subditorum opulentia, & medela, qua m reditus, qui exinde inferuntur Imperio. Contrahimus enim vnà cum largitionibus præsidura in arctum ipsa etiam suffragia, quæ Imperialibus inferebant rationibus, & magnum reddebant pecuniarum cumulum: quo magis hac causa & Respub meliore succesu potiatur, & locupletior redeat, aliquot retro temporib. á nonnullis excogitatis prætationibus liberata. Vna enim hæc res potentiæ nostræ studio est, vt Prouincię & bonis gubernentur legibus, & tuto inhabitentur, neque non Præsidum iustitia fructum capiant, & tributa publica sine que rela inferantur. neque enim aliter conseruare licet Rempub. nisi pientiss. præstationes importentur in publicum, ex quibus & militares nutriuntur copiæ, vt resistatur hostibus, & per agros, ac vrbes aguntur excubiæ perfruuntur item reliqui ordines attributis sibi salariis, reparantur quoque muri, & vrbes denique omnia alia proueniunt. quæ communem subditorum utilitatem concernunt. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram declarantur legem, ea gloria tua in alma hac urbe consuetis locis proponet: sed & solitis vsa iussionibus mittet per Prouincias; vt omnes intelligant quantum nobis Respub. simul, & subditorum nostrorum incolumitas curæ sit.

CONSTITVTIO CLXII.

Sacra forma transmissa Dominico gloriosissimo prętoriorũ Illyricianorum Prę fecto, de diuersis capitulis.

PErcontata nos est gloria tua de quibusdam, quæ ab eloquentiss. in Illyriciano foro causarum patronis deducantur in controuersiam, quæ ait nostra indigere discepatione, quo minùs perpetuo laborent dissidio.

PRIMVM igitur capitulum huiusmodi fuit. Mulier quædam, cùm res ipsi à coniuge donatæ essent, neque tamen traditæ, voluit marito mortuo, & donationem silentio prętereunte; res vindicare, quasi harum domina tam donatione, quàm silẽtio mariti facta. Opponebatur à rerum possessoribus, habere ipsam solum modo exceptionem in ius vocatam, si possideat: non etiam ab alio hasce per vindicationem petere posse. Et quidem quod controversum est, eiusmodi fuit. Nos verò & constitutionem nostram reuocauimus in memoriam, quæ dicit, donatorem, licet traditio ab eo stipulata non fuerit, necesse tamen habere, vt donatam rem tradat. neque enim per imposturam, & vt in nudis consistant literis, quæ geruntur instrumenta confici conueniens est. Sumpsimus prætereà in mentem sanctionem veteris legis Aeliæ Sentiæ, quam rectè, & pro officio è legum suarum corpore ablegauit olim Respublica, consimilia promulgantem, quæ in præsentia hærent in controuersia. Et sancimus, vt, si fictiusmodi donatio, prout antè à nobis dictũ est, perfectè omnia habeat tam quo ad modum, quàm quo ad insinuationem, ab eo statim tempore, quo facta est, omnimodo secundùm prædictam constitutionem silentio mariti conualescat: vt, tametsi maritus eam rem postea hypothecæ det, tamen qui id silentio prætulerit, ab alienasse non videatur, & traditio, si facta est, largatur ei exceptionem: si facta non est, præbeat etiam (si quidem stipulatio interposita est) exactionem per actionem † ex stipulatu, vt donatam rem percipiat. Sed & illud constituere iustum duximus, vt, si quidem initio donationes apud actorum monumenta insinuata fuerint, omnibus modis silentio confirmentur: si verò insinuatæ nõ fuerint, transcendant autẽ modũ, qui insinuatione indigeat, ad eam duntaxat quantitatem cõualescant, quatenus vel sine insinuatione donationes firmas esse, lege à nobis expressum est. hoc enim cum posteriùs sancierimus; obtinere & ipsum volumus, neq; quod rectè se habere poterat, propter quantitatis appendicẽ inferciderit: idque

† desunt hæc hic εἰ δὲ μὴ τὰ τοῦ διὰ τοῦ ex lege cõdictitia.

etiã in generalibus iam donationibus lex nostra dicit. His non tantùm inter vxorẽ, & maritũ valituris, sed etiam in cæteris personis, inter quas consistentibus nuptiis donationes sunt prohibitæ.

DE SECVNDO insuper capite ab Excellentia tua interrogati sumus, an post constitutionem nostram, quæ vult, vt, qui ex libera, & adscriptitio nascuntur, propter conditionem matris postea & ipsi liberi sint arbitrarri oporteat, quòd tamen si adscriptitij, quemad modum olim, facti non sint: tamen omnino coloni existant, propterea quòd alia constitutio nostra colonorum filios non sinat terram relinquere, sed manere colonos iubeat: multòque id magis esse oportet hoc loco, quandoquidem & inter has prorsus personas adscriptitiorum sint prosapiæ. Atque hæc quidem sub prædicto capitulo extiterunt in interrogatione tua. Nosse autem oportet eos, qui legem nostram considerant, quòd nullo vnquam tempore concedamus, vt liber venter adscriptitium pariat: sed hanc notam atque signum genito post legem tunc propositam immitti oporteat, quòd omnibus modis liberta ex libera matre progenitos condeceat. Si igitur ex libera, & adscriptitio natus aliquis fuerit; est ille quidem liber, neque maternam ingenuitatem vlla ratione abiicit. ostendit tamen constitutio à nobis proposita, quòd tales velit prædiorum permanere incolas, & agrorum cultores, tanquam illic prognatos. hoc enim sibi vult colonj appellatio. Non præbemus itaque ipsis licentiam, vt prædium deserant, & aliò se recipiant. Quin si omnino aliqui prædio cuipiam deputentur, & ex adscriptitia matre nati fuerint, manifestarium est, quòd penitus adscriptitij futuri sint: si ex liberas manebunt quidem liberi, & quæ adquisierint, in bonis suis habebunt, neque peculium fiet dominorum. non tamen ex eo prædio egredientur, sed hoc excolẽt: neque ipsis erit licentia, vt hoc deserãt alterum obeant alienum: nisi fortè propriæ alicuius possessionis domini fiant, quæ satis superque ipsos inibi occupatos tenere possit, neque permittat, vt alteri præterea fundo colendo operam nauent, inque illum transmigrent. Alioquin sancimus, vt omnibus modis in eo prædio maneant, liberi quidem constituti, incolatu tamen detenti. Et hoc quidem in ea specie ita constitutum esto. SED NEQVE illa nobis quæstio absque re facta, & disceptatione nostra indigna visa est. Nam si adscriptitia cum adscriptitio aliquo ad alterum pertinente conjugium coëat; quæsitum est de prole, si filij ex ipsis nascantur, vtrùm eam ad dominum viri, an ad dominum mulieris pertinere cõueniat. Sancimus igitur, si eius generis aliquid incidat, & diuersorum inter se dominorum adscriptitij congrediantur: quandoquidem conditionis ratio in controuersia posita non est, cùm venter liber non existat: sunto quidem nati adscriptitij, non tamen matri, dominòve huius totum dabimus, sed si quidem vnus filius procreetur, venter sationi præfertor, & quod natum fuerit, esto domini ipsius matris. sin verò duo fortè filij; ambo inter ipsos diuiduntor, electione ductis sortibus celebranda. Si impar filiorum numerus sit, id quod redundat, maternus sinus retineto: vt si tres existant, duo quidem sint matris, vnus verò patris. rursus si quinque, tres quidem è prognatis domini matris, duo verò patris sint. secundùmque hanc incrementi rationem numerus procedat; vt, quod æqualiter potest diuidi, id ex æquo distribuat: quod verò reliquum sit, quod & gratiosissimum est, hoc attribuat matri. oportet enim maiore eam studio prosequi, quæ partus doloribus distenta fuit, quæ peperit, quæ nutriit; quàm eum, qui succisiuam tantummodo libidini operam accommodans, filij generationem procurauit. Quæ igitur sacra hac pragmatica comprehenduntur forma, ea in similibus casibus conseruare gloria tua studeto. Si quidem & generalem de hoc legem conscripsimus, tum ea ipsa, tum insuper alia quæpiam, in quibus legislationem necessariam esse credimus, ad certam redigentes formulam. Dat. v. Idus Sept. CP. DM. Iustin. P. P. A. Antone V.C. Cos.

† Hęc constitutio in Serigeriana editione dicitur esse Tiberij. ideoq; omittitur.

CONSTITVTIO CLXIII.†

De releuatione tributorum publicorum.

PRæstantissima inter homines bona sunt iustitia, & benignitas, quarum altera æquabiliter suum cuique tribuit, neque appetit alienã; altera ad misericordiam decurrit, & debitorum incommoditate gentes liberat. Hæc ornare, firmarèque Imperium, hæc conseruare Rempublicam, hæc pulchrè humanam nouerunt gubernare uitam. Vnde & nobis, ex quo diuinitus Imperii sceptra suscepimus, magno affectatum est studio, vt undique tam bonis actionibus conspicuissimus quo magis, si utiles nos præbeamus subditis, ex virtute, & gloria remunerationem habeamus. Ac scimus quidem mutua illa, & omnimoda hominum exitia ad tantam inopiam possessiones redegisse, vt neque reditus possint suis producere possessoribus, neque satis idoneè publica inferre tributa. Atque hæc militari & alio necessario sumptu imminente, & uehementèrque nos impellente, dum multis undequaque bellis alluimur, vt crebriores pecuniarum collationes faciamus. Inde adeò non semel, curas in eam rem impendimus, quànam ratione fieri possit, vt & necessitati faceremus satis, & subditorum egestati adferremus remedium. cumque in multa nostra circa hæc distraheretur sententia: magis tamen obtinuit, vt ad benignitatem respiceremus, & Deo placentem collatoribus impertiremur medelam: & quod communibus deesset sumptibus, hoc in eius ũicem introduceretur ex thesauris principalibus. Acceptam igitur & hanc nostram curam Ferentes Domino Christo, & salutaris passionis, neque non sanctæ resurrectionis eius præsentibus magni festi diebus condigna facientes, meritò & ipsi in præsentia hanc pro Repub. largitionem offerimus: per quam concedimus in uniuersum omnibus agricolis pariter & collatoribus (idem autem dicere licet & de prædiorum dominis) integrum unum canonem publicorum tributorum in quadriennium partiendum; hoc est quartam quidem eius portionem pro nona indictione proximè initura, tantundem uerò alteram & pro decima quæ hanc secutura est, consimiliter & pro undecima, & ‡ duodecima, ‡ unicuique quartam portionem una eadẽmque opera deminuentes, & consuetudines quæ quocunque modo aliquibus hoc nomine præbentur. Remittimus autem his & præteriti temporis reliquationes, usque ad finem proximè præteritæ quintæ indictionis. Ac sancimus, ne qua fiat exactio pientis. à nobis condonatarum præstationum, siue maximam Præfecturam respiciant sacrorum Orientalium prætoriũ, siue Præfecturam Illyricianam, siue Prædatum insularum, atque Præfecturam militiarum in Scythia, & Mysia ordinum, aut sacras nostras largitiones, aut denique alium Magistratum: interdicentes decurionibus & exceptoribus, scriniariis, & cohortalibus, palatinis, & exactoribus, neque non susceptoribusr & quicunque uel exactionem, uel susceptionem publicorum expediut, aut expedit tributorũ, ne peruasitricem excogitatis contra agricolas & collatores utantur artibus: † aut etiam prædiorum dominos, ut diuersos † ex reliquis indultis pro se instituant, aut constituтę pecuniæ obligationes, aut fideiusiones, aut confessiones dolo malo susciant. Constituimus etenim omnem contra munificentiam nostram factam aut futuram circunscriptionem, irritã: cùm illud constet, quòd siqui nostram anteuertentes largitionem, ex reliquationibus iam inde à quinta indictione Factis aliquid exegerint neqs id persoluisse videbuntur, omnibus modis publicis idrationibus inferent. Nam vt collatores beneficio afficeremus, præsentem ipsis benignitatem impartiti sumus: non autem his qui publica tributa suscipiunt, & in suum lucrum conferre ea voluerint, præsentis ad tempus canonis indulgentiam instituimus: nullo modo embola (hoc est annua specierum transmissione, vt in condito & ad militares sumptus habeantur) deminuenda. Oportet enim vniuersum frumenti, aliarũque specierum modum consucto ac solito more & contribui, & importari: pretijs quartæ partis per per singulos annos à nobis vsque in quadriennium collatoribus indultæ. ad mentem publicam cum aliis, quæ in auro ab ipsis contribuuntur, æstimandis, soluendisque è publico. Idemque hoc in Osdroena, & Mesopotamia peragetur eorum gratia: quæ pro reconditis, & militari sumptu in speciebus conferuntur. Consimiliter & in speciebus, quæ ploimæ, quasi manibus transportandę dicuntur, quę prouenient in Lazica, & Bosporo, & Chersonneso. percipient enim harum pretia ex publico, prout in mensis Præfectorum ordinatum fuerit, vnde hę importantur: vt & ipsi nostra in hoc perfruantur benignitate. Earum enim specierum illationem negligere haudquaquam tutum est: cùm & ineuitabilis existat impensa, & publicas (vt ita dicamus) res in vnum conciliet. Credimus autem & ex hac nostra largitione magna Reipublicę incrementa futura, Deo omnia nobis fausta per huiusmodi actiones præbente: ea, quę pro subditorum à nobis utilitate dispositа sunt, transcendere præsumentibus, tam de substantia, quàm de ipsa periclitandis salute. Quæ igitur nobis placuerunt, & per præsentem sacram declarantur legem; ea programmatis vsa gloria tua, tam in alma vrbe, quàm etiã per prouincias omnibus manifesta faciet, vt neminem nostra lateat munificentia.

CONSTITVTIO LXIIII.

De hæredibus.

DEo simul, & iustitia nihil maius existit, absque his enim nihil vnquam commodè geri potest, & præcipuè in nostra hac Republica. Exinde enim & rectè regnare, & subditos ad beniuolentiam, neque non ad summam licèt atrahere deuotionem. Eapropter cum & nos diuinitus, perque iustiam Imperij sceptra susceperimus: tametsi multis undique curis implicamur, quo magis & Romani quotidie virtutibus reddantur auctiores, & Barbari deuicti succumbant: non tamen penitus à solicitudine nostra secludimus, ne non in his, quę priuatim vsui esse possint subditis, competens accommodetur prouidentia.

Ac

Accum multa, quę priùs confusa erant, ad meliorem statum erexerimus, conueniens esse putauimus & iã, quod longo iam tempore in successionibus neglectum fuit habitum, ad actionem Deo placentem reducere. Cognouimus enim, quòd quidã oberrantes defuncto rum perturbant patrimonia, sed neque testamenta valere sinũt, neqs item ab intestato successiones locum capere, mobilibue quidẽ rebus immittẽtes signacula immobilibus uero imponentes titulos, vt hac ratione ipsis illorum successio adcrescat, inque ea decentem aliquem ordiem occupent. Quoniam uero impossibile est in tanta multitudine, exactè ea quæ singulatim in talibus eueniunt, perdiscere: perpuchrum nobis uisum est, si generali hæc lege ad certam redigeremus formulam. Propterea sancimus, ut vniuersi citra inuidiam & rebus, suribũsque suis perfruantur, & ad suos ista transmittant hæredes. Penitus autem nemo omnium illorum inuadat patrimonia, aut horum successores damnis implicet, aut titulos, signacula rebus præter legum nostrarum placitum imponat. Nam & successiones ab intestato, quo quisque uocatur ordine confirmamus, & ultimas horum voluntates legitimè consistentes non subuertimus. Si enim sedulo aduigilamus, summùsque soliciti, vt collatores bonis gubernentur legibus, & de eorum incommunitate multò maximam potentia nostra curam sustinet: quomodo non in hanc quoque partem præsidentiam ipsis accommodauerimus, & alacriter nostrum ipsis impertiamur beneficium? hæc etenim placere Deo persuasissimum habemus, & hoc iustiriæ munus esse asserimus: persuasissimum quoque est, Imperium per hæc nobis undique munitum, & quietum futurum Connumerator itaque & hæc nostra lex cæteris præclaris nostris facinoribus: & subditis priſtinis liberati molestiis, & tanta à potentia nostra dignati prouidentia. Deo simul & post illum nobis gratias agant: diuinum numẽ placantes precibus, ut deuictis hostibus, aliam insuper, & maioré ipsis securitatem impertiamur. Quę igitur nobis placuerunt, & p hanc sacram declarantur legem, ea conseruanto tam gloriosis. sacrarum domuum Curatores, quàm quibus vel maximorum vel ẽt minorum gerendorum magistratuum cura, siue in alma hac vrbe, si ue item in prouinciis commissa est: publicationem bonorum iuxtà, & supplicium formidantes capitis, si saneita nostra transgressi fuerint. Præsentem itaque sacram nostram legẽ gloria tua in insignibus locis huius almæ urbis proponet: sed & usa ad hoc iussionib. transmittet in Prouincias.

CONSTITVTIO CLXV.†

Generalis forma de prospectu in mare, scripta Dominico gloriosis. prætoriorum Præfecto.

† Hæcin Scringeriana editione deest.

DOcuit nos mater &c. Prospectus in mare, qui intra centum esse pedes solet, non solùm per directum, sed ne p transuersum quidem impediri nouo debet opere. hoc enim præsens forma adiicit, tum Zenonis constitutionem custodiens, tum nouellam interpretans.

Nouella. 166. & 167. & 168. Iunt formæ prefectorum, ut notatur in editione Scrimgeriana.

FINIS.

Iuliani Patritij antecessoris Constantinopolitanę ciuitatis

IN IVSTINIANI NOVELLAS CONSTITVTIONES EPITOMATA.

CONSTITVTIO PRIMA.

† legibus liber iste Nouellarũ per Decreta approbatur, qa ex eo in illis iura inducunt: ut extra de testi. ca. in. Ité & per Decreta. ut 16. q. 3 § põtur fu quas actiões &c. Hacit etiã mẽtionem tex. gl. in prima cõst. C. ii. col. i ver. bos i nouel. lis. & p gl. C. ad Tre. aut. nisi rogatus. & gl. in auth. sed nouo iure. C. de serui. fugit.

† admonitricem

† delatam

† proprios

† subsit

RIMVM quidem & in digestis, † & Constitutionibus diximus parentibus quidem, & liberis, necnon fratribus, & patronis certam quandam portionem, ex nostra deberi substantia, quam necesse est omni modo eis relinquere: nisi fortè ingrati circa nos apparuerint. ¶ Alię autem personę, quę neq; parentibus, neque liberis, neque fratribus, neque patronis connumerantur, siue ingrati sint, siue non; ex voluntate nostra hęredes nobis existunt: vel lucrum ex nostro patrimonio capiunt. His itaque personis eo modo discretis, videamus caput constitutionis propositum. Eius autem vis, ac potestas talis est.

I. Si hæres legata soluere noluerit.

SI quis parentum, vel filium, vel fratrem, vel patronum instituerit hęredem & legatum, siue fideicommissum ab eo legibus non incognitum alicui reliquerit, si quidem voluntatem defuncti scriptus hęres impleuerit, & sine fraudatione legatum exoluerit, tũc habeat firmiter hęreditatem defuncti, & iudicio potiatur eius, cuius euerti iudicium passus non est. ¶ Si autem reluctandum esse voluntati testatoris existimauerit: & legatario moras fecerit in tantum, vt etiam legatarius inuicem adeat, & victricem † sententiam capiat: & tamẽ nihilominus hęres moras similiter faciat, vt post iudicialem calculum annales prętereat spatium, tunc solam legitimam portionem sibi debitam † hęres institutus habeat, & reliquam partem amittat. quę pars si quidem substitutos habeat; prius † ad eos veniat. Sin autem substitutos non habeat; tunc ad cohęredes ipsius veniat. Sinautem nec cohęredes habeat; tunc ad generalem fideicommissarium perueniat. Quòd si plures sint generales fideicõmissarii, tunc ei deferatur pars, qui maiore ex parte fideicõmisso honoratus est. Quòd si nemo ex suprascriptis personis subsistit †, tunc ad legatarios pars memorata perueniat. Quòd si nec legatarij sint, tunc ad eos perdu catur, quos testator libertate donauit. quicumqs autem ex suprà dictis omnibus personis partem sibi delatam amplexus fuerit, is voluntate testatoris omnimodo impleat. ¶ Ideòque & cautionem pstare eum oportet. quod omni modo impleturus est ea, quæ in testamento defuncti continentur, ordine, scilicet, hoc obseruando, vt interlegatarios quidem, & fideicommissarios generales fideicommissarij cæteris legatarijs, & fideicommissarijs præferantur. Quòd si nullus generalis fideicommissarius sit, tunc illi veniant, qui maiorbus legatis, vel fideicommissis honorati sunt. Quòd si nemo ex his vel non potuerit, vel noluerint partem memoratam admittere; tũc illi vocentur, quibus testator libertatem reliquerit: sed non passim, sed secundum ordinem scripturæ vocentur: vt cui primum libertatem donauit. eius conditio præcellat, & si primus vel noluerit, vel non potuerit partem admittere: tunc ille veniat, qui secundo loco libertatem accepit. Hęc, si vnus ex parentibus, vel liberi, vel fratribus, vel patronis hæres scriptus sit. Sin autem hæres institutus extraneus sit, & mora faciat legatario per totum annale spatium post iudicialem sententiam numerandum, tunc nullam partem. nullum emolumentum scriptus hęres sentiat: sed & omne, quod a testatore ei præstitum est, anferatur ab eo, & veniat ad eos, quos suprà exposuimus secundum eundem ordinem, & eandem ob seruantiam: ita tamen, vt eodem modo is, qui ad partem vocatur, cautionem præbeat, quòd omni modo impleturus ea sit, quæ in testamento defuncti continentur. Quòd si nemo ex his, de quibus loquuti: sumus, appareat: tunc etiam agnatis, siue cognatis defuncti pareat aditus quamuis in testamento nulla eorum comprehendatur mentio. quòd si nec tales personæ appareant: tunc extraneis quibuscunque locus fiat: si velint hæreditatem suscipere, & de implenda voluntate testatoris cauere. Quòd si nec talis extraneus inuentatur, qui defuncti successionem cum prædicta cautione suscipiat, tunc fisco res vindicetur, sed † & ipso voluntatem testatoris impleturo. ¶ Illud autem certum est, quòd si filius à patre in testamento iuste exhæredatus sit: neque ex ipso testamento, neque ab intestato lucrari aliquid poterit occasione huius constitutionis. Omnes autem, qui ex hac lege ad rerum vindicationem vocantur, omnia iura hęredum habeãt, id est, ius additionis, & pro hærede gerendi, & conueniant, & conueniantur, omnibus, quę diximus, obtinentibus. & si no ab hærede, sed à legatario, uel fideicommissario, & fortè ab eo, qui mortis causa aliquid accepit dari, fieriue ut testator uoluit, id est, ut ordo uocationis incipiat quidem a substitutis, legatarii desinat autem in publicum.

His no tis ĩcluſa () desunt ĩ aliis exẽpla. & rectè

† scilicet

II. Ad legem Falcidiam.

SI quis ab aliquo scriptus hęres in testamento fuerit, in quo legata, uel fideicommissa relicta sunt: ita meat autem ne forte legata, uel fideicommissa legatarijs, uel fideicõmissariis relicta totam substantiam testatoris † exhauriant, ut ipse nihil ab hæreditate sibi ei lucretur: ergo si uelit emolumentum legis Falcidiæ integrum sibi seruari, faciat inuentarium rerum, quas testator sibi dereliquerit præsentibus legatarijs, & fideicommissarijs, qui scilicet in eadem ciuitate degunt: nisi fortè propter sexum quòd fœminæ sunt, uel propter dignitatem, uel propter morbum, uel propter ætatem, uel cinctus, uel propter aliam necessariam causam præsto esse impe-

† defuncti.

† omnino

ſ cõſcriptio.

† heredi
† adhibẽti testimoniũ

† ἐννεαῤ. Iun. Bilis. V. C. Cos. in di. xiij.

diantur: tunc enim illos repræsentari oportet in conscriptione inuẽtarij, qui negotia eorum legitime administrent. Quod si omnes † præsto non sint legatarij, seu fideicommissarij, tunc testes adhibeantur tres, quorum & fides, & opinio probata est. testes autem ex ea ciuitate esse oportet, in qua conficitur, inuentarium, & sub conspectu eorum, atque præsentia præcedat inuentarij confectio. † Solis enim tabularijs in ea causa non credimus. Quod si postea reuersi fuerint legatarij, & quasdam res ab hæredibus subreptas esse putauerint, eas que celatas: & in inuentario non incertas, liceat eis per tormenta seruorum hæreditariorum veritatem requirere, & fraudes hæredum manifestare, scilicet & ipsis hæredibus nihilominus cogendis iusiurandum subire, quòd nullo modo in conscribendo inuentario dolose versati sint: & testibus similiter compellendis sacramentum præstare, quod de nulla fraude conscij sunt scriptis hæredibus. Hæc, si legatarij præsentes sint, & hi veniant, uel homines eorum intersint, vel absentibus eis tres bonæ opinionis testes repræsentari fuerint. Quod si legatarij præsto quidem fuerint, ipsi autem venire, vel homines suos mittere ad inuentarium conscribendum noluerint, tunc libera licentia pateat hæredibus † trium testium adhibito testimonio † inuentarium facere, nullo à legatarijs obiiciendo postea obstaculo, si voluerint, & in hoc casu per tormenta seruorum hæreditariorum, uel per sacramentum hæredis, siue testium veritatem manifestare & is quidem hæres, qui hæc omnia obseruauerit, legis Falcidiæ beneficium retinebit. Quod si nec fecerit inuentariũ nec supra dictam obseruationem custodierit, sciat se omnia fideicõmissa legatarijs, uel fideicommissarijs soluturum, quamuis non sufficiat testatoris substantia, vt interdum etiam de suo præstare legata, vel fide commissa cogatur. ¶ Tota autem ista diceptatio totius locum habebit, quoties testator ignorans fecultatem suarum modum legata, vel fideicommissa ampla reliquerit. Alioquin si sciens quantum habeat patrimonium, & specialiter expresserit, ut non liceat hæredi Falcidiæ legis beneficio uti, necesse est voluntatem ipsius tenere. Et si quidem adire hæreditatem eius maluerit, is quem hæredem sibi scripsit, omnimodo legata, & fideicommissa persoluat sine quadam deminutione nullum habiturus lucrum, nisi pietatem solam. scilicet quod uoluntati testatoris gratis obtemperauit. Si autem repudiauerit hæreditatem, locus fiet, substitutis, & post substitutos cohæredibus, & post cohæredes, fideicommissarijs generalibus, & post generales fideicommissarios legatarijs, & post legatarios iis, qui libertate donati sunt, postque eos, qui libertate donati sunt uentientibus ab intestato agnatis, siue cognatis. & his non apparentibus extraneis, & post extraneos publico

III. De legatorum exæquatione.

NVllam licentiam scriptus hæres habeat quibusdam legatariis solida legata persoluere, quibusdam ex parte præstare, quibusdam non: sed omnibus pro rata portione soluat siue in solidũ, siue in partem, æqualitatis ratione cõseruanda. uel enim cognoscẽs ab initio modum substantiæ, deminuere legata non debet. vel si qui

† implere

busdam solida legata persoluerit, omnibus persoluere † debet, nisi forte mirabile aliquid extiterit, quod deminuat testatoris substantiam.

IIII. Vt legata intra annum præstentur.

INtra annum modis omnibus relictum legatum præstetur. Initiũ autem anni esse oportet illud tempus, quo ex definitiua iudiciali sententia reus admonitus est propter legati solutionem. Anno autem per culpam hæredis transacto hæres, qui legata non soluerit, hæreditatem testatoris amittat. & locus fiat illis personis, quarum supra fecimus mentionem, scilicet ab annali spatio impuberibus, uel adolescentibus nullo præiudicio generando. hi enim duplici via muniti sunt. nam & restitui in integrum possunt, & competentes actiones aduersus tutores suos, uel curatores dirigere. Ea autem, quę diximus, teneant siue in scriptis siue sine scriptis testamẽtum, siue uoluntas proferatur. & in omni autem persona teneant, id est, siue priuata sit, siue militaris, siue religiosa, siue imperialis. D. † Kalend. Apri. Consulati. Bilis.

CONSTITVTIO II.

V. De iis, qui ad secundas nuptias migrauerũt.

NVlla licentia sit mulieri, uel marito, qui, quæve ad secundas migrauerit nuptias, in donatione propter nuptias vel dote, cuius solum vsumfructum habet, non etiam dominium, aliquem de liberis suis anteferre, sed sit proprietas rerum omnibus debita portionibus exæquatis.

VI. Idem.

SI maritus uel mulier, qui quęve ad secũdas migrauerit nuptias, res dotis, uel propter nuptias donationis alienauerit, quocunque tempore alienatio facta neque rata, neque irrita sit, sed interea maneat in suspenso. Et si quidem parens, qui alienauerit, ante liberos suos moriatur, omnimodo rerũ alienatio refutetur. Si autẽ eo superstite ab hac luce liberi ipsius erepti fuerint, in tantum portionem alienatio ualebit, quantam superstiti parenti mortis liberorum casus detulerit, id est, tantam portionem lucretur, quantam pepigerit in instrumento dotis, uel donationis habiturum se, si liberi, qui postquam editi sunt. mortui fuerint. In aliam autem portionem alienatio non ualebit: nisi forte filij eundem parentem, qui alienauit, testamento hæredem, vel ab intestato reliquerit.

VII. Idem.

SI filius intestatus mortuus fuerit, portio, quæ competit ei ex dote, aut antenuptiali donatione non ueniat ad parentem superstitem, sed soli fratres ipsius ad eam partem vocentur: scilicet si sine liberis ipse mortuus est: liberi enim defuncti & fratribus eius, & parentibus præferuntur. In aliam autem substantiam, quam mortuus dereliquerit: pariter cum fratribus parentes. uocentur, siue ad secundas migrauerint † nuptias, siue non. ¶ Quod si, testamento condito filius decesserit, illi veniant, qui scripti sunt, nisi forte. in officiosi querela testamentum eius euacuauerit.

† peruenirint

VIII. Idem.

SI mulier defuncto marito suo ad secundas peruenerit nuptias, res, quæ ad eam peruenerint ex donatione propter nuptias prio res hoc modo administrentur, si quidem immobiles sint, mulier eas habeat, & liberis suis, si superuixerint, conseruet. Si autem mortui fuerint. portionẽ quidem rerũ, quam mortis liberorum casus ei detulerit, modis omnibus habeat: residuam autem partem hæredes eorum lucrentur. ¶ Si autem donatio propter nuptias in reb. mobilibus fit, tunc res quidẽ apud liberos sint: vsurã autem matri depẽdant tertiam centesimæ cum competenti cautela, quod prædictam vsuram sine frustratione in omni sequenti tempore persoluent. Si autem donatio propter nuptias & aurum habeat, & argentum. & vestem, tunc electionem habeat mater, utrum velit cautionem præstare, & res administrare, an tertiam centesimæ vsuram à liberis accipere. Sinautem res habeat tam mobiles, quam immobiles propter nuptialem donatio tunc res quidem immobiles apud eam sint, & † vsufructu earum alatur. Mobiles autem liberos † sint secũdum prædictam distinctionem.

† vtex † suos

IX. De dote adscripta, & non numerata, uel præstita.

SI quis uxoré duxerit, & propter nuptias donationem non solum adscripserit, sed etiam re ipsa dederit, mulier autem adscripserit quidem dotem, re autem vera non dederit in toro tempore, quo maritus suus vixerit, mortuo eo, nec donationem ante nuptias consequatur: utpote cùm nullam dotem ipsa dedisset. sed si quidem nihil omnino dotis nomine dederit nec mortuo marito donatore ex donatione propter nuptias habeat vllum emolumentum. Sinautem partem præstiterit dotis, tantam partem lucri nomine capiat ex donatione propter nuptias mortuo suo marito. Hæc autem constitutio locum habebit etiam in iis matrimoniis, quæ nondũ soluta fuerint. Sciendum est autem quædam præsentis constitutionis capita xxxvj. Constitutione, quæ de nuptiis promulgata est, transformata fuisse. D. K. † Apr. † Bilisario Cos.

† xxx. imeas † C. P. † ὑπατείας

CONSTITVTIO III.

X. De fideiussoribus, & mandatoribus, & iis, qui pro aliis pecunias constituunt.

SI quis crediderit alicui pecuniam, & fideiussorem, uel mandatorẽ acceperit, uel eum, qui pro reo pecunias constitu t. non prius contra tales personas actiones moueat suas, quã aduersus ipsum reũ principalẽ gerit, eũque inopem inuenerit, uel insolidum, uel in † partem. postquàm enim egentia laborare dignoscitur reus siue in † parte, siue insolidum, tunc contra fideiussores uel mandatores intẽdere creditorem oportet. hæc si debitor præsens sit, & appareat. Sinautem absens fuerit reus, & fideiussores, uel mãdatores præsto sint, vel ij, q pro eo pecuniã cõstituerunt, tunc præfiniri eis diem oportet, intra quam debeãt reũ exhibere. Sinautẽ tempus præfinitum præterierit ipsi qdẽ pro reo actiones suscipiant, & debitam pecuniam persoluant. cedat autem eis actionibus suis creditor: quas aduersus reum principalem habet. Quòd si tam reus quam fideiussor, uel mandatores, uel qui pro eo pecuniã cõstituit, in absentia fuerint, tũc liceat creditori ẽt aduersus res rei pricipalis venire. ¶ Qd si nullæ res rei principalis appareãt, tũc ẽt in res mandatoris, uel si deiussoris manus creditoris porrigi possunt, vt ẽt si débitores habeãt, ẽt ab his creditori satisfiat. Hæc autem sic intelligenda sunt, vt nullam facultatem habeat creditor res prius vindicare, quam personales exercẽat actiones tam contra ipsum reum principalem, quam contra fideiussores eius, vel † mandatores, còsque non soluendo esse appareat: eodem iure scilicet obseruando si personæ eorum non appareant. ¶ Hęc autem omnia, quæ de creditore. & fideiussore diximus,

† pro † pio

† &

ximus, etiam ad venditionis confirmatorem traheada sunt, vt non prius emptori licentia sit aduersus confirmatorem consistere, nisi prius venditorem conuenerit, vel indubitatè soluendo non sit. Sed nec hypothecarijs in rem actionibus pereat iudicium, antequàm personales actiones defecerint. Et in summa sciendum est quæ dicta sunt in mutua pecunia & in venditione custodienda esse † & in omnibus contractibus, qui aliquam satisdationem recipiunt. Sinautem argenti distractores pecuniam custodierint † secundum veteres leges conueniantur.

† erunt † constituerint

XII. De solutionibus, & liberationibus, & verborum significatione.

SI quis pecuniam mutuauerit, debitor autem pecuniam non habuerit, quam daret: tunc rem mobilem creditori præstet, si habet. Sinautem rem mobilem non habeat: tunc immobilẽ rem suam, si habet, vendere debet, & pecuniam debitam ex pretio rei venditæ soluere. Sinautem emptorem non inueniat: tunc prædium, quod optimum habet, creditori suo præstet, & actione, qua obstrictus est, liberetur. vbi autem emptorem sui prædii inuenerit; caueat creditori suo pecuniam debitam se soluturam, & post cautionem liceat ei constituere uenditionis contractum. ¶ Creditoris autem appellatione significatur non solùm, qui mutuam dedit alicui pecuniam, sed & omnes, qui aliquam actionem contra aliquem habeant. D. K. April. † Consulatu Bilisarij.

Creditoris definitio

† ἐν τῷ ῥ. D. xvij. ka. Apri. indi. xiij. Cõsula Fabi. Bilisa. V. C. Cos. † ibi faciat

CONSTITVTIO IIII.

XII. De monasteriis ædificandis.

QVI uult ædificare monasterium priùs Episcopum uocet, & illum exoret, ut sanctam cruem imponat †: & postea impleatur ædificium.

XIII. De monachis, & ascetriis.

SI quis monachus fieri uult, siue liber sit, siue seruus; non statim monachus fiat, sed per triennium tonsura quidem, & ueste laicorum utatur, & diuinas scripturas discat, & confiteatur suam conditionem, iustrum ingenuus sit, an seruus, uel alterius cuiuscunque status: & narret causas, propter quas ad solitariam uitam migrare cupit: ne forte malus sit, & Deo displiceat. ¶ Oportet autem & monachos uerba ei adferre, quæ mores eius, & uitam corrigere poterunt. & si per triennium talis appareat, ut uideatur dignus tonsura & ueste religiosa; tunc tondeatur, & stolam monachicam uestiat, siue liber sit, siue seruus: & nulla molestia inferatur, ei neque de seruili, neque de libertina conditione. ¶ Sinautẽ aliquis intra triennium retrahere eum, ut seruum suum uoluerit, & dicat, quòd res suas furatus ad monasterium cucurrerit: non statim eum abstrahat, sed priùs probet, quòd & seruus est, & pro furto, uel uita mala, & peccatis atrocibus timuit, & fugit. Et si hæc uera sint, reddatur seruus domino suo cùm rebus subreptis, si etiam ipsæ quoque res in monasterio fuerint, dominus autem eum recipiens fidem ei præstet, quod eum nullo malo ppter hæc, quòd iam peccauit, affecturus sit. Quod si aullo delicto seruum suppositũ esse dominus probare potuerit, & ipse seruus ex castitate morum suorum bona testimonia habeat, & si nondum triennium præterierit, tamen maneat in eodem venerabili monasterio: triennio autem semel transacto & inter monachos fermo Dei connumerato, nulla licentia sit postea domino qualemcunque molestiam ei inferre, siue re uera famulus, sit siue ingenuus: sed omnimodo solitariæ uitæ permaneat; & si peccatum ab eo † in prio re uita admissum sit. Ea autem, quæ furto subrepta sunt, proculdubio si inueniantur, domino reddi oportet.

† ut

XIIII. Idem.

SInautem seruitutem effugiens uenerit quis ad monasteriũ; postea autem reliquerit uenerabilem locum, & in aliam uitæ figurã transierit: liceat domino suo extrahere eum, & probanti, quod seruus est, ut seruum eum habere.

XV. Idem.

† habeat

INomnibus aũt monasteriis, siue paucos, siue complures monachos habeant; † nulla licẽtia monachis sit separatim cõuersandi: nec unusquisque monachus suum proprium cubiculũ habeat, sed communiter ad excolendum DEVM congregentur, & in commuui loco dormiant singuli quidẽ in culcitris suis, humi, uidelicet constratis iacentibus; omnibus autẽ in una domo dormientibus. Quod si tantus sit monachorum numerus, ut una domus eis non sufficiat: tunc & in duabus pluribusue habitationibus dormiant: non autem separatim per se, sed in communi loco, sicut iam prædiximus nisi forte quidã ex his tales sint, uel iustè debeãt se gregari ab illa † multitudine monachorum, quos summæ uitæ constitutos Græci ἀναχωρητὰς, & ἡσυχαστὰς dicunt.

† alia

XVI. Idem.

SI quis in monasterio se consecrauerit, & postquam religiosam ueste uestitus, à monasterio recesserit omnia bona ipsius, q̃ in monasterium introduxit, ad ipsum monasterium pertineant. Idem est ex alia Cõstitutione, & si non introduxerit. omnes enim res eius dominii monasterii sint.

XVII. Idem.

SI vir, vel mulier liberos habens ad solitariam vitam peruenerit, siquidem iam donauerit filio suo, vel filiæ suæ tantum, quantum lex Falcidia facit, siue occasione propter nuptias donationis, quam pro filio suo dedit, siue dotis causa, quam pro filia sua præstitit: Si igitur habeant legis Falcidiæ quantitatem, cætera bona eius, ab omni inquietudine liberentur, siue pater sit, siue mater, qui, quæve in monasterium introierit, vt in reliquis rebus eorum nullam habeãt liberi communionem, vt pote cum lege Falcidia satis eis factũ sit. ¶ Quòd si nihil eis, uel minùs Falcidia pater uel mater præstiterit tunc etiam monacho facto patre, vel consecrata matre, libera facultas filiis sit totam Falcidiam, vel quòd eis deest, à monasterio uindicare. Inter uirum autem, & uxorem talis obseruatio teneatur, ut siue marirus, siue uxor intrauerit monasterium, hoc cõsequatur laica persona: quòd ex casu mortis ei competisset secundum dotaliũ pactionum tenorem.

XVIII. Idem.

SI quis introierit monasteriũ, & post quàm religiosa indutus est ueste recesserit, & militauerit, uel simpliciter laicus factus fuerit expolietur cingulo militari, & uita libera non potiatur, sed officio præsidis Prouinciæ seruire cogatur. Substantia autem eius in monasterio maneat.

XIX. Idem.

SI quis in monasterio consecratus fuerit, posteàque in aliud monasterium transire maluerit: substantia quidem eius à priore monasterio uindicetur, aliorũ autem monasteriorum primates prohibeant eũ transire, ut in alio monasterio non recipiatur. & de hoc curare debent non solum religiosissimi Episcopi, sed etiam reuerẽdissimi Archimandritæ.

XX. Idem.

SI quis monachus constitutus clericatus honorem acceperit nullam habeat facultatem uxorem ducẽdi, quamuis eius gradus sit, cuius clericus nonprohibetur vxorem habere qualis est gradus cãrorum, & lectorum. ¶ Non solum autem ducere vxorem prohibetur, sed etiam. concubinam habere. Si quis autem monachus ante constitutus clericatus occasione uel duxerit uxorem, uel concubinam habuerit eiiciatur de clero, & sit priuatus, & ad nullam militiã vel professionem aliam audens uenire nisi fortè uelit in antefatas pœnas incidere.

XXI. De Archimandritis, & vt Constitutio sit communis monachorum, & sanctimonialium.

PRimi monachi creatio non secundum ordinem fiat temporis, neque qui tempore prior est primi loci creationem sibi præsumat nec qui secundus fortè, uel tertius est, sed qui & uitæ castitate & diuinarum, humanarùmque rerũ scientia, & animi grauitate præcellit, is habeat loci prioris honorem: idque procedere debet secundũ electionem, atque iudicium religiosissimi Episcopi. ¶ Quæ aũt diximus & in prioribus & in istis constitutionibus de clericis, vel monachis, uel monasteriis, ea non solùm de masculis, sed & de fœminis sanctimonialibus intelligere debemus. D. † K. April. post consulatam Bilisarii.

† xvi. Apr. C. P. Bilis. V. C. Cos.

CONSTITVTIO V.

XXII. De numero clericor. Constantinop. ciuitatis.

PRAESENS. constitutio vsque ad sua tempora numerum clericorũ, qui est conseruat. postea autem iubet clericos Constantinopolitanæ ciuitatis hoc numero definiri, ut ix. quidem presbyteros, cẽtum autem diaconos xl. autem diaconissas, xc. subdiaconos, centũ & xl. lectores, & xxv. cantores, & centum hostiarios ecclesia habeat.

XXIII. Vt non liceat clerico de minori ecclesia in maiorem per patrocinium transire, & de alimoniis clericorum.

NOn liceat in minoribus ecclesiis clericatus honorem suscipiẽtibus postea in maiorem ecclesiam per patrocinium quorundã transire. Sed si quidem tale aliquid factum fuerit irritũ sit, & nullius momenti. Nec liceat ulli clericos quidem destinare, vel

ſ iiij. creare.

creare.nullas autem ei alimonias præstare:sed duorum alterum, uel non faciat clericos,vel si fecerit, det eis unde viuere possint. C. P. C. Bilisa.

CONSTITVTIO VI.

XXIIII. De Episcopis & clericis.

HAEC Constitutio de consecratione Episcoporũ, in primo capite loquitur,cuius progressus talis est. Debet enim prius disceptari de vita Episcopi, utrum bona sit, an reprehensibilis, & verum bonis testimoniis muniatur,an non. Sed & sic officialis , uel curialis conditionis sit,prohibetur Episcopus fieret:nisi forte à tenera ætate in monasterio fuit,eoque modo liberatus est prædictis conditionibus: ita tamen,ut quartam partem substantiæ suæ curiæ præstet secundum legis obseruantiam. ¶ Sed neque laico statim ad Episcopatum ascendere liceat,neque clericatus honorem simulatum habuisse sufficit. ¶ Oportet autem eum, qui Episcopus sit, neque uxorem habere, neque concubinam,neque filios,neque nepotes siue legitimos,siue legibus incognitos. Et si quis contra hæc fecerit, & is,q factus est,& is qui eũ fecit Episcopatus spoliatur honore:nec liceat pecuniæ datione Episcopum fieri. esse autem oportet eum, qui Episcopus, fit,uel monachũ,uel clericum:ita tamen ut non minus sex mensib. appareat eum in clericatu fuisse. ¶ Legere autem debet & sanctos canones et tempore,quo consecratur,consulat eum is, qui cõsecrat si possit facere,atque custodire omnia,quæ diuini præcipiunt canones:& si quidem denegauerit se posse custodire , non consecretur. Sinautem policitus fuerit obseruaturum se quantum homini possibile est sanctorum canonum præcepta , tunc is , qui consecrat eum admonere, atque prædicere ei debet,quod,si non obseruauerit canones sanctos,& Deo alienus erit,& religiosis Episcopis non connumerabitur. Nam canones patrum vim legum habere oportet. Sinautem aliquis pecuniam dederit,eodemque modo creatus Episcopus fit,non solum ipse,sed etiam qui consecrauit eum inter Episcopos non erit,sed pecuniæ , uel res date consecrationis causa sacrosanctæ ecclesiæ abdicantur.siue Episcopus, fit, siue clericus est , qui dedit.is autem,qui accepit non solum res amittat,sed etiam gradũ atque honorem dignitatis,uel clericatus. similiter autem & si laicus sit,qui pecuniam,uel res accepit,& ipsas amittat,& aliud tantum,quantum accepit pœnę nomine sanctæ ecclesiæ præstare compelletur,Sed & si magistratum gerat,in Magistratu esse desinat, & exilio irreuocabili condemnabitur. ¶ Sinautem aliquis presbyter uel diaconus constitutus pecunia data ad Episcopatus apicem peruenit,non solum Episcopus esse desinat,sed etiam priorum gradum presbyteri, uel diaconi amittat. ¶ Consecratio autẽ Episcopi,fiat ante omnem populum Christianitatis,ut sit facultas vnicuiq;si velit,contradicere. Et si quidem ante consecrationem facta fuerit contradictio,non prius consecretur Episcopus,nisi disceptatio de contradictione facta sit, & vndique appareat innocuus is , qui ad Episcopatum uocatur. Sinautem ante disceptationem ad Episcopatum peruenerit,amittat honorem non solum ipse,sed etiam is , qui eum creauit. Quod si is,qui contradixit,calumniator probatus fuerit,uel contradictionis iudicium deseruerit,& non peregerit causam, prohibeatur sacra communione in omni vita sua ab eo, qui consecrauit Episcopum.

XXV. Idem.

NEmo religiosus Episcopus extra suam ecclesiam 'degat vltra annale spatium: nisi fortè per imperialem iussionem hoc fuerit factum. Patriarchæ autem Episcopos cogere debent & in suis ecclesiis continere, & in longas peregrinationes non ire nisi iussu Principis. Sinautem sine iussione Principis vltra annum Episcopus extra ecclesiam fuerit, tunc religiosus Patriarcha legitimis eum præconiis euocet, id est custodiens sacrorum canonum obseruantiam. Sinautem non obtemperauerit is , qui vocatus est, sed in eadem absentia perseuerauerit, tunc repellat eum ab Episcoporum numero , & alterum pro eo substituat. Sinautem is, qui in absentia est, Metropolitanus non fuerit , sed cuiusdam municipij Episcopus , tunc ea , quæ diximus à Patriarcha fieri oportere, Metropolitanus faciat. Quòd si litigandi causa peregrinari voluerit Episcopus, licentia ei non concedatur. Litigare enim Episcopi non per semetipsos,sed per suos clericos debent, siue apocrisarios, siue œconomos, & supplicare Principi debent, & impetrabunt ea,quæ fieri desiderant.

XXVI. Idem.

aNota Episcopos & Arciepiscopos sine literis cõmendatitiis

NVnquam Episcopus in Constantinopolitanam ciuitatem a veniat,nisi literis acceptis à Metropolitano suo ad Imperatorem, quas diuini canones commendatitias appellant: quibus declaratur necessariam esse profectionem Episcopi. Sinautem Metropolitani sint,qui peruenire in Metropolitanã ciuitatem maluerint,literas accipiant à Patriarcha regionis suæ: venientes autem non audeant intrare ad Imperatorem per semetipsos , sed prius ad Patriarchã veniant , vel apocrisarios regionis, ex qua sunt,& ipsis communicent causas,propter quas venerint.liceat autem Episcopis & per referendarios magnæ ecclesiæ, uel apocrisarios Patriarcharum referre Imperatori,& sic impetrare responsum.

Principis curiã accedere non posse. §. si vero non metropolita.eo.

XXVII. De clericis.

NEmo clericus fiat,nisi is, qui bonum testimonium habet, & literatus est. Qui enim literas nescit, clericus esse non potest. Doceantur autem presbyteri,& diaconi sacras orationes , & ecclesiasticos canones,quos,scilicet consecrari oportet , & sine reprehẽsione,sine iusta contradictione,& sine pecuniarum datione liberatos tam officiali,quam curiali conditione. nisi forte secundum obseruationem,quam in primo capite præsentis constitutionis exposuimus.

XXVIII. Idem.

QVi duas nuptias contraxerit,diaconus,uel presbyter fieri prohibetur.sed & si mulierem disiunctam à marito suo quem ipsa reliquit,vxorem qspiam habuerit, neque diaconus neq; presbyter fieri potest. idem est & si concubinam habeat : quippe tales homines cum castitate viuere decet. ¶ Castus est, qui habet , uel q habuit vxorem castam, & ipsam ab ipso virgine virginem susceptam , presbyter , uel diaconus fieri non prohibetur. Si quis autem presbyter,uel diaconus,uel subdiaeonus vxorem duxerit , vel concubinam habuerit siue clam,siue palam,siue sub aliqua figura cadat clericatus honore,& sit priuatus,& laicus.

XXIX. De Diaconissis.

EA quæ diximus de clericis,teneant etiam in diaconissis. diaconissas [b] autem creari constitutio præcepit,si quinquaginta annorum ætatem agant: ita tamen vt virgines sint , uel vnum tantum modo habuerint maritum.si autem mulier propter aliquã necessitatem minor quinquaginta annis diaconissa facta fuerit, non liceat ei alibi degere,quam in asceterio sanctimonialium mulierum, ubi neque mares conuersantur,neq; viuere liceat ei,quomodo uelit. Nulla autem facultas diaconisis tributa est habere quosdam secum ueluti fratres,uel cognatos,uel quos dicere solent ἀγαπητοὺς id est dilectos. nam diaconissæ uel per se habitare debent , & nullum alium admittere secum, nisi re uera fratrem. Si autem aliqua suspicio sit, quasi simulatus frater cum ea degerit,uel ab initio non consecretur aut si consecrata fuerit,amittat honorem pœnas autem cum corruptore patiatur,quas recte constitutiones aduersus corruptorem desiniunt.Eo autem tempore,quo diaconissæ consecrantur, admonendæ sunt,quod si postea nupserint,uel aliam uitam elegerint, gladio ultore † feriantur [c],& facultates earum monasteriis, siue ecclesiis adiiciantur.Is autem, qui corrupit eam , quidem eodem supplicio puniatur,bona autem eius fisci uiribus uindicentur.

b No. de electione monialis, seu abbatissæ, de qua in cã idẽtitate. de electi. li. vi. & in gr. ẽ in antiqua constitu.

† ferriantur. c No. quæ pœna pœniat diaconissa maritũ, monialis autem trahenda.

XXX. Item de clericis.

SIue lector,siue subdiaconus,siue diaconus,siue presbyter clericus honorem contempserit,& in aliam uitam transierit, duorum alterum uel curiali conditioni cum suis facultatibus subiiciatur, uel si plures curiales ciuitas habeat, siue ipse uilior sit ad officialem conditionem trahatur,id est taxeoticam.

XXXI. Item de numero clericorum.

NVllus Episcopus multitudinem faciat clericorum passim.debet enim secundum reditum ecclesiarum ita etiam numerus clericorum moderari , & si quidem is , qui sacrosanctam ecclesiam statuit ab initio clericorum numerum,qui debent in eadem ecclesia consecrari,definiuit,ille numerus custodiatur.si autem numerus nõ præfinitus est,non per amicitiam,nec per gratiam oneranda sacrosancta ecclesia est, sed secundum facultates moderandus numerus erit cura,& solicitudine Patriacharum,Metropolitanorum,& aliorum Episcoporum. liceat autem vnicuique siue priuatus,siue clericus † sit,inspicienti ea,que diximus ab aliquo contempta,ad Imperatorem referre.D.† P.C.Bilis.

† Iulianꝰ † xvii. Ap. Cp. Beli.V.C. Beli.V.C. Cos.

CONSTITVTIO VII.

XXXII. De rebus ad uenerabiles locos pertinentibus non alienandis.

NVLLA sub Romana ditione ẽstituta ecclesia, uel Xenodochiũ,uel ptocotrophiũ,uel nosocomiũ,uel orphanotrophiũ,uel gerõtocomiũ,uel brephotrophiũ,uel monasteriũ,tã monachorũ,q̃ sanctimonialiũ Archimãdritam

tam habens,uel archimandritissam , licentiam habeat alienare rem immobilem,siue domum,siue agros,siue hortum,siue mancipium rusticum,uel panes ciuiles,neque creditoribus siue speciali, siue generali hypothecæ titulo obligare. Alienationis autem uerbum, contineat uenditionem,donationem, permutationem , & emphyteuseos perpetuum contractum : sed omnes omnino sacerdotes huiusmodi alienatione abstineant pœnas timentes quas Leoniana Cõstitutio † minatur,ut is, qui comparauerit rem loco uenerabili,reddat eam ei, cuius & antea fuerat,scilicet cum fructibus, aliisque emolumentis, quæ in medio tempore facta sunt. œconomum autem ecclesiæ præstare oportet omne lucrum,quod ex huiusmodi prohibita alienatione senserit, uel ecclesiam damno affecerit:ita , ut in posterum œconomus non sit. non solum autem ipse , sed etiam successores eius teneantur,siue ipse œconomus alienauerit, siue recipiens alienantem Episcopum non prohibuerit , & multo magis si consenserit. ¶ Tabellionem autẽ,qui talia interdicta instrumenta conscripserit,perpetuo exilio tradi oportet. ¶ Magistratus autem,qui eadem instrumẽta admiserunt, & officiales , qui operam dederunt , ut monumentis intimentur,& donationes, uel cæteræ alienationes actis interuenientibus confirmentur, non solum Magistratu, sed etiam dignitate , & facultatibus suis cadant. ¶ Remitti autem Constitutio ea , quæ in præterito tempora acta sunt : excipit autem quosdam contractus, quos in sequentibus exponit capitulis,per quos ecclesiarum immobiles res alienari possunt.§ ¶ † Xenodochium,id est,locus uenerabilis,in quo peregrini suscipiuntur,Ptocotrophium,id est,locus uenerabilis,in quo pauperes , & infirmi homines pascuntur. ¶ Nosocomium,id est,locus uenerabilis,in quo ægroti homines curantur. ¶ Orphanotrophium , id est,locus uenerabilis,in quo parentibus orbati pueri pascuntur. ¶ Gerontocomium, id est,locus uenerabilis, in quo pauperes , & propter senectutem solam infirmi homines curantur. ¶ Brephotroprium,id est,locus uenerabilis,in quo infantes aluntur.§

† iubemꝰ. C.d sacr. sanc. eccle.

† Hæ definitiões Iulianæ sunt.

XXXIII.

Quomodo liceat ad Imperatorem res sancti loci transferre.

SI Princeps uoluerit rem immobilem sancto loco præstare,& accipere ab eo aliam immobilem rem,& eodem modo permutationem contrahere, liceat hoc facere ei , diuina pragmatica sanctione Promulgata ab eo.

XXXIIII.

Quomodo emphyteusis rerum ad sanctos locos pertinentium contrahitur.

† obseruatione.

EMphyteuseos contractum sub hac forma † sanctus constituat locus,ut, uiuo quidem eo , qui contrahit , maneat omnimodo emphyteusis,mortuo autem eo,ad hæredes eius transmittatur,si forte filij sint,siue masculi,siue fœminæ:aut si nepotes sint,siue neptes, aut si uxor sit , uel maritus , & specialiter mariti , uel uxoris nomen expressum fuerit. Alioquin ad aliam personam emphyteuseos contractus non transeat, sed usque ad uitam contrahentium extẽdatur, nisi filios,uel nepotes,uel filias,uel neptes habeant. Procedere autẽ emphyteusis debet prius requisitione cum omni ueritate,atque subtilitate habita in reditu eo,qui ad id tempus fuerat,in quo ad sacrosanctam ecclesiam res peruenisset , eiusque reditus sextam portionẽ remittant ei , qui emphyteusim contrahit. ¶ Sinautem deminutus fuerit ex aliquo casu fructus prædij,duorum alterum fiat, uel sub eodem reditu,qui tunc inuenitur sine ulla deminutione is, qui contrahit accipiat prædium, uel ad contractum omnino non accedat.melius enim est locare magis prædia sanctorum locorum,quam sub huiusmodi deminutionibus contractus emphyteuseos facere. ¶ Si autem ecclesiastici proastij emphyteusis contrahatur pretiosissimi qui dem,sed tamen utilissimum reditum habentis , non oportet emphyteuseos contractum ad reditus quantitatẽ metiri,sed æstimatio proastij fiat,& inspiciatur reditus,qui per xx.annos comparari potest ex pretio proastij,& tantum reditum dare se pacisc̃atur is,qui emphyteusim contrahit : ita tamen,ut etiam in hoc casu non in perpetuum contractus extendatur , sed secundum obseruationem , quam supra diximus.Sciant autem ij,qui emphyteusim contraxerunt, quod placito reditu ab eis per biennium non dato , licentia libera præstatur sanctorum locorum administratoribus & prædia abstrahere, & nihil emponematum nomine præstare. Emponemata autem dicimus ea,quæ labore contrahentis in agro meliorata sunt. ¶ Sinautem deteriorem agrum fecerit, cogatur de suo sumptus dare, & restituere pristinam prædij faciem , & in hoc subiici debent nõ solum ipse,sed etiam hæredes eius , uel successores , uel bonorum possessores, & bona eius:ita tamen,ut debitum quoque reditum sine aliqua dilatione reddere compellatur. ¶ Id autem, quod de prohibitione alienationis diximus,obtineat non solũ in integris domibus uel proastiis, uel agris,uel hortis.sed etiam in iis,quæ omnino diruta, uel deserta & in area posita sunt:quamuis enim nullum ædificium,nullam materiam habeant,& tamen ea alienare prohibitum est:nisi forte emphyteusis ad tempus secundum ante factam diuisionem in tres personas fuerit facta. ¶ Ne autem aliqua circumscriptio fiat.iubet constitutio duos primates mechanicorum,uel architectorum in ciuitate Cõstantinopolitana una cum religiosis œconomis,& quinque reuerendissimis presbyteris, & duobus diaconis , præsente & ipso Beatissimo Archiepiscopo , uel in Prouincijs duo nobiles mechanicorum, uel architectorum,uel unum si unum tantum habeat ciuitas, peruenire oportere ad locos,& diuinis ante positis scripturis definiri ab eisdem architectis.quantum debeat super eodem loco diruto sacrosanctæ † diruto præstari ecclesiæ ab eo,qui ad emphyteuseos contractum procedere uelit.& sub his pactionibus & instrumenta emphyteuseos componantur,& is,qui contraxit emphyteusim ædificet,& materiis utatur:si quasdam materias diruto † habeat locus, & transmittat contractum duobus successoribus suis secuudum prædictam obseruationem, posteaque prædium redeat ad sacrosanctam ecclesiam , uel ad alium uenerabilem locum,qui sub titulo emphyteuseos rem immobilem dederit. Tribus enim personis defunctis,omnimodo prædium ad uenerabilem locum redeat. ¶ Nam & illam pactionem,imo magis callidam machinationem reiiciendam esse Constitutio iubet, id est si pactus fuerit cũ œconomis,& religioso Episcopo, & aliis personis,quas enumerauimus is , qui emphyteusin contrahit , ut etiam tribus personis defunctis,nihilominus deinceps successoribus liceat emphyteuseos titulo res immobiles ab ecclesia capere, & aliis personis anteponi.talem enim conuentionem,utpote callide factam cõstitutio reprobauit.

XXXV.

Quomodo vsusfructus rerum ad sanctos locos pertinentium constituatur.

SInautem uoluerit aliquis rem immobilem ecclesiasticam, uel ptochicam utendi fruendi causa accipere, eo modo faciant contractum,quo diui Leonis Constitutio statuit. ¶ Oportet enim fructuarium diuitem constitutum esse , & rerum immobilium , & eum aliam rem iure dominij dare sacrosanctæ ecclesiæ , uel alij loco uenerabili , à quo usumfructum accepit ita tamen , ut res immobiles quas ipse pro usufructu præstat , non minorem reditum habeant, quam sit ususfructus rei immobilis ad sacrosanctam ecclesiam , & alia uenerabilia loca pertinentis : ita tamen , ut illa res omnimodo, quam utendi fruendi causa accepit , uel mortuo eo ad sanctum redeat locum,uel adhuc uiuo eo,si forte usque ad certum tempus usus fructus ei constitutus est. Impleto enim tempore necesse est usumfructum extingui. Nulla autem licentia sit in tantum tempus protelare , ut etiam post mortem fructuarij res immobilis ad sanctum locum non redeat. Nam modis omnibus defuncto fructuario pleno iure fundus ad ecclesiam redire debet:ita tamen , ut etiam illa res, quã de suo patrimonio ab initio fructuarius loco sancto † dedit,maneat firmiter nulla machinatione abstrahenda.

† in locum sanctum

XXXVI.

Quibus pœnis subiecti sunt, qui præsentem constitutionem contemnunt.

SI quis contra saluberrima iura præsentis constitutionis rem immobilem loci uenerabilis comparauerit, primum quidem rei æstimationem amittat,& rem quam illicite emerit,restituat cum omnibus emolumentis eius,quæ in medio tempore facta sunt & omnia lucro ecclesiæ uel alterius loci uenerabilis cedant,& nullam habeat ipse contra ecclesiam actionem , sed tantum aduersus œconomos, uel alias uenditorum personas ex empto iudicium moueat. Nam uẽditorum patrimonia emptori subiecta esse æquum est. Hæc,si uendictio contra præsentem legem rei immobilis ad uenerabilem locum pertinentis contracta sit. ¶ Alioquin si donatio facta fuerit, tunc is,qui liberalitatem interdictam accepit,non solum ipsam rem cum fructibus suis,& causis uenerabili loco restituat, sed etiam aliud tantum,quantũ accepit,pœnæ nomine præstet sanctissimo loco, cuius res donata fuerit,ab his , qui res eius administrant. ¶ Sinautem titulo permutationis rem loci uenerabilis capiat aliquis , tunc & rem quam accepit,reddat,& quam ipse dedit, amittat.actione ei scilicet aduersus personas , & patrimonia eorum conseruanda , qui cum eo contraxerint,excepto uidelicet Principe , cui secundum præfactam superius diuisionem permutationem facere rerum immobilium cum sacrosanctis locis permissum est.

¶ Sinautem

¶ Sinautem pignus creditor ad corporalem detentationem acce perit,& res immobilis sit, quæ pertinet ad ecclesiam, uel ad alia venerabilia loca, uelut domus,uel proastium uel ager, uel hortus, uel panes ciuiles, uel mancipia rustica nam ea quoque uelut membra rerum immobilium sunt. Si quis igitur horum aliquid pignoris nomine corporaliter acceperit,prius quidem neque sortem, quam quam dedit,neque vsuras,quas forte stipulatus est, exigat deinde etiam ipsam rem cum suis emolumentis Venerabili loco restituat. Sed & in hoc casu aduersus œconomos, uel alios administratores venerabilium locorum actionibus creditori competentibus. Omnia enim,quæ diximus,etiam in mulierum monasteriis, uel ascetriis obtinere oportet.

XXXVII. Quando licet hypothecæ titulo res venerabilium locor um obligare.

Si qua necessaria causa,& in excusabilis immineat, ut mutuam pecuniam accipiat venerabilis locus, liceat œconomis etiam res immobiles obligare pignoris iure,ita tamen, ut corporaliter non tradantur creditoribus.

XXXVIII. Quibus pœnis subiicitur, qui illicitum emphyteuseos contractum iuris venerabilis loci componit.

Si quis emphyteuseos contractum in ecclesiastica re, uel alterius venerabilis loci contraxerit in perpetuum, primum quidem id, quod actum est, pro infecto habebitur deinde tantum eum in vnoquoque anno.perpetuo sanctissimos loco præstare oportet, quantum præstitisset,si ab initio legitima emphyteusis esset, nullo remanente apud eum ex his, quæ frustra ei occasione emphyteuseos præstita sunt.res enim ipsas cum suis fructibus omnimodo restituere debet. ¶ Tabelliones autem,si contra legem emphyteuseos instrumenta receperint,irreuocabili puniantur exilio, ut nunquam redeant,nec si diuina sanctio promulgata fuerit. ¶ Nam nec Magistratus audaci spiritu talia instrumenta uel dictare, uel facta admittere & publicis monumentis inserere,uel confirmare debet. nam si aliquid tale deliquerint,non solum honore sed etiam dignitate, & patrimonio cadant.

XXXIX. Quomodo punitur, qui sacra vasa donat, alienat, vel pignerat, vel conflat. & de panibus ciuilibus.

Eisdem pœnis coerceri oportet etiam illos, qui sancta vasa siue sacra dona contra legem, uel pignerauerint, uel distraxerint, vel conflauerint,uel quocunque modo alienauerint,excepta videlicet captiuorum redemptione.eandemque obseruantiam iubet cõstitutio tenere & in alienatione panum ciuilium.

XL. De pragmaticis sanctionibus,quæ contra commoda venerabilium locorum promulgantur.

Nulli liceat per pragmaticam sanctionem aliquid eorum capere,quæ sacro sanctis ecclesiis,aliisque uenerabilibus locis cõpetunt siue immobiles sint,uel mobiles quidem, sed alienari non possunt. ¶ Sinautem Quæstor Magnificus tale rescriptum dictauerit,uel cæteri Magistratus intimationem pragmaticæ formæ receperint,vnusquisque quinquaginta librarum auri pœna mulctetur. ¶ Sinautem religiosi Episcopi tales pragmaticas sanctiones contempserint,non sine periculo se contempsisse cognoscant, nam si receperint eas,et Episcopatus honorem se amissuros non dubitent.ea aut locari, uel in phyteuseos titulo dari oportet sola, quæ administratorum arbitratu uideantur tali aliquo indigere:

XLI. Idem.

Si quis in potestate constitutus diuinam pragmaticam sanctionem impetrauerit cogentem œconomum,uel alios administratores uenerabilium locorum res,quæ alias neque locata neque emphyteuseos titulo data sunt, sibi locari, uel emphyteuseos nomine pari pœna sacrilegij teneatur.

XLII. De monasteriis non vendendis, uel alienandis.

Neminiliceat posterum cuiuscunque monasterii impiam venditionem uel donationem, uel permutationem contrahere, uel & altare collatum est, & sacra missa facta. & monachica conuersatio. Si autem tale aliquid fuerit admissum,& id, quod factum est pro infecto habebitur, & is qui accepit prædium, amittat,& is, qui distraxit,& rem, & pretium reddat sacrosanctæ ecclesiæ & uenerabilibus monasteriis & his quorum curæ erit, ut alienatum cõtra leges monasterium rursus in pristinum statum reducat. ¶ Nulli autem liceat uel in titulo pignoris, uel hypotheçarum sacrosanctum obligare monasterium.quam &si tale aliquid admissum fuerit, reformari oportet, † iterumque sanctissimo monasterio sancta procedat missa.

XLIII. Si sterilis ager ad venerabilem locum peruenerit.

Si quis sterilem agrum cuicunque venerabili loco donauerit, vel vendiderit, contractus nullius erit momenti. ¶ Nam & donatione,& quauis alienatione rescissa cogatur donator, vel venditor rem suam recipere,quam calliditate vel fraude videtur dedisse vt exoneraret scilicet suum proprium patrimonium. ¶ Œconomus autem,vel quicunque alius administrator uenerabilis loci omne damnum,quod ex huiusmodi illicito actu contigit; resarciat ei, qui cum eo contraxit,secundùm ea,quæ supra diximus. ¶ Liceat autem vnicuique ex populo,si viderit præcepta propositæ constitutionis neglecta ad Imperatorem referre, & calumniatoris notam euadere. ¶ Omnibus autem permissum est vbique Magistratus gerentibus siue minorem,siue maiorem potestatem habeant, omnia præsentis constitutionis capitula custodire. Dat. xvii. kalen. Maii C.P.Bilis.V.C.Cos.

Const. 10. in interpr. Latina

† vj.K.

CONSTITVTIO VIII.

XLIIII. De præscriptione centum annorum ecclesiæ competente Romanæ ciuitatis.

† poste remouerit.

† Hæc constitutio, quæ data est Constantinopoli Consulatu Basilii.

Præsens constitutio, quæ Consulatu Bilisarij † kalen. Maij data est,iubet quidem sacratissimam ecclesiam Romanam centum annorum præscriptione solum in suis actionibus † remouere. nihil autem de ea latius exponemus, quia innouata est ab alia † constitutione,

CONSTITVTIO IX.

XLV. Vt ciuitates circa Viminacium constitutæ suum proprium Archiepiscopum habeant.

Haec constitutio iubet ciuitates,quæ sunt circa Viminacium, quas ditione sua noster Imperator subiugauit,potestati esse subiectas Archiepiscopi sui proprij, & non esse in potestate Thessalonicensis Episcopi.

CONSTITVTIO X.

XLVI. De Anthimo, & Petro, & Seuero, & Zoora hæreticis.

Haec constitutio confirmat sanctissimas synodos, & monachorum auctoritatem. Anthimum autem, & Petrum,& Seuerum, & Zooran Episcoporum numero expellit,prohibetque eos in vrbe Constantinopolitana, uel alia magna ciuitate conuersari. Comminatur autem etiam, si quis Seueri libros habeat, eosque iguibus non tradat, seueriss imas pœnas: nam & manus incisionem subsistere iubet eos, qui libros eius scribere ausi fuerint.

CONSTITVTIO XI.

XLVII. De rebus immobilibus alienandis, quæ ad ecclesiam Hierosolimitanam pertinent.

Haec constitutio alia quidem omnia capitula, quæ de alienatione prædiorum ecclesiasticorum superius dicta sunt, in eodem vigore conseruat, ut etiam sanctæ ecclesiæ Hierosolymitanæ sacratissimæ ciuitatis obtineant nam & ipsi distractione omnino rusticorum prædiorum interdicit. Domos autem,si quas habeat, non prohibeatur eas alienare,scilicet si ampliore commodo potiatur, & hoc autem decreto antecedente fieri iubet. Decretum autem apud patriarcham Hierosolymitanæ ciuitatis ordinetur, præsente etiam clero eius ad probandam iustam causam, propter quam alienatio domorum fit: ita tamen, vt æstimatio definiatur ad quantitatem pensionum, quæ per quinquaginta annos colligi possunt, ut ea æstimatione domorum alienatio fiat. D. xv. † kal. Iun. C. P. post Bilis. V. C. Cos.

† Kal. Mai.

XLVIII. Quibus pœnis subiecti sunt,qui præsentem Constitutionem contemnunt.

Si quis contra salubrima monita præsentis constitutionis rem immobilem venerabilis loci comparauerit,primum quidem rei æstimationem amittat,& rem, quã illicitè emerit restituat cum omnibus emolumentis eius, quæ in medio tempore facta sunt. & omnia lucro ecclesiæ,vel alterius loci venerabilis cedant, & nullã habeat

† nec

† ne

habeat ipse contra ecclesiam actionem, sed tantum aduersus œconomos, & alias venditorum personas ex empto iudicium moueat. nam venditorum patrimonia emptori subiecta esse æquum est.

¶ Hæc,si venditio contra præsentem legem rei immobilis ad venerabilem locum pertinentis contracta sit. Alioquin si donatio facta fuerit;tunc is, qui liberalitatem accepit interdictam non solùm ipsam rem cum fructibus suis, & causis venerabili loco restituat, sed etiam aliud tantum, quantum accepit pœnæ nomine præstet sanctissimo loco,cuius res donata fuerit ab his, qui res eius administrant.

¶ Sinautem titulo permutationis rem loci venerabis capiat aliquis;tunc & rem,quam accepit,reddat; & quam ipse dedit, amittat, actione ei,scilicet aduersus personas & patrimonia eorum conseruanda,qui cum eo contraxerint,excepto videlicet Principe,cui secundum præfatam superius diuisionem permutationem facere rerum immobilium cum sacrosanctis locis permissum est. ¶ Sinautem pignus creditor ad corporalem detentionem acceperit, & res immobilis sit,quę pertinet ad ecclesiam,vel ad alios locos venerabiles velut: domus,vel proastium,vel ager, vel hortus,vel panes ciuiles, vel mancipia rustica(nam ea quoque veluti membra rerum immobilium sunt)si quis igitur horum aliquid pignoris nomine corporaliter acceperit;prius quidem neque sortem,quam dederit;neque vsuras, quas forte stipulatus est,exigat: deinde etiam ipsam rem cum suis emolumentis venerabili loco restituat.sed in hoc casu aduersus œconomos,vel alios administratores venerabilium locorum actionibus creditori competentibus:omnia enim, quæ diximus etiam in mulierum monasteriis vel ascetrijs obtinere oportet.

XLIX. Quando licet hypothecę titulo res venerabilium locorum obligare.

Si qua necessaria causa,& inexcusabilis immineat, vt mutuam pecuniam accipiat venerabilis locus,liceat œconomis etiam res immobiles obligare pignoris iure: ita tamen, vt corporaliter creditoribus non tradantur.

L. Quibus pœnis subiicitur qui illicitum emphyteusos contractum iuris venerabilis loci componit.

Si quis emphyteuseos contractum in ecclesiastica re vel alterius venerabilis loci contraxerit imperpetuum; primum quidem id, quod actum est, pro infecto habebitur, deinde tantum eum in vno quoque anno venerabili loco perpetuò præstare oportet, quantum præstitisset,si ab initio legitima emphyteuseos esset nullo remanente apud eum ex his, quæ frustra ei occasione emphyteuseos præstita sunt.res enim ipsas cum suis fructibus omnimodo restituere debet. Tabelliones autem si contra legem emphyteuseos instrumenta receperint;irreuocabili puniantur exilio, vt nunquam redeant,nec si diuina sanctio promulgata fuerit. ¶ Nam nec Magistratus audire super talia instrumenta, vel dictare, vel facta admittere, & in publicis muniments inserere, vel confirmare debet. nam si aliquid tale deliquerit, non solùm honore,sed etiam dignitate, & patrimonio cadat.

LI. Quomodo punitur quia sacra vasa donat, vel alienat,vel pignerat, vel conflat.& de panibus ciuilibus.

Eisdem pœnis coerceri oportet illos qui sancta vasa, siue sancta dona contra legem siue pignerauerint,vel distraxerint, vel conflauerint,vel quocunque modo alienauerint excepta, videlicet,captiuorum redemptione eandem obseruantiam iubet constitutio tenere & in alienatione panum ciuilium. Da. xv. K. Iun. CP. post Bilis. V.C.Consu.

CONSTITVTIO XII.

LII. Quando liceat clericis ab alia ecclesia ad aliam transire.

Svperivs constitutionem legimus, qua cauetur, vt numerus clericorum certus sit in maiore ecclesia vrbis Constantinopolitanæ.hæc autem constitutio iubet,vt ex alijs ecclesijs superslui clerici, id est hi, qui supra statutum numerum sunt,in locum mortuorum clericorum maioris ecclesię transferantur. † Idem P.C.Bilisarij.

† Dat. xvij. kal. Aug. c. P.O.N.Bili. v.c.cons. vulg. Data Idib. Aug. &c.

CONSTITVTIO XIII.

LIII. Vt mille centum ergasteria immunitate potiantur sub nomine decanorum, & lecticariorum. & vt nemo alius immunitatem habeat.

Haec constitutio iubet,vt Constantinopolitanæ ciuitatis mille centum ergasteria immunitate potiantur occasione decanorum,& lecticariorum,& funeribus defunctorum detinenturita,vt octingenta quidem ergasteria corpora personarum præstare;residua autem trecenta ergasteria pecuniam dare, cætera autem omnia ergasteria ciuilibus muneribus fungantur, siue ecclesiæ sint, siue xenonis,siue monasterij siue orphanotrophij, siue brephotrophij,siue prochij siue alterius cuiuscunque dominij, siue imperialis domus,siue Magistratus Populi Romani, siue Illustris,siue alterius Senatoris, siue cubicularij, siue militari cingulo decorati. ¶ Quòd si quis patrocinio suo munere ciuili liberare suum voluerit inquilinum,dominium quidem amittat ergasterij;hoc autem fisci viribus vindicetur. D.xvj. Ka. Iun. C.P P. C. Bilis. Anno j.

CONSTITVTIO XIIII.

LIIII. Quando licet locis venerabilibus res immobiles alienare.

Haec constitutio subdiuisionem facit in ea constitutione, quæ de rebus immobilibus ad sancta loca pertinentibus loquitur: ait enim, si ecclesia,vel alius sacratissimus locus publicum debitum debeat,veluti tributa, & non habeat vnde solutionem pecuniæ faciat,conueniri omnes in vnum tam clerum,quam religiosum Episcopum, ipsius ciuitatis ad Metropolitam oportet, & sanctis scripturis propositis rem disceptari. Et si nullæ aliæ opes inueniuntur sine alienatione ecclesiastici prædij,tunc decreto apud Præsidem Prouinciæ celebrato, alienatio prædij ad locum uenerabilem pertinentis fiat,ita tamen,vt emptor pretium tributorũ exactoribus soluat, & ab eis apochas accipiat, & fiscale debitum subeat,& in locum fisci succedat,& munimentum plenissimum habeat & non timeat anteriorem legem. Eos autem, qui distraxerunt,operam dare oportet, vt postquam ipsi actis interuenientibus deposuerint se iure distraxisse,etiam apochas tributorum intimare, vt etiã ecclesia securitatem habeat de pecuniis tributorum nomine fisco solutis, omni circumuentione, & simulatione pro infecta habenda. Ideo enim & decreti celebratio permissa est, vt etiam publicum debitũ manifestetur, ex quot annis collectum est, & quemadmodum non potuerunt œconomi pecuniam soluere, sed in necessitatem alienationis venerunt. Hæc autem omnia procedere debent proposita sanctis euangelijs. ¶ Sinautem priuatus sit,cui venerabilis locus pecuniam debeat, ipsam immobilem possessionem creditor pro soluto capiat,dummodo addicto ita fiat, vt debitam pecuniam nõ excedat, scilicet & in hoc casu decreti celebratione intercedente. Huius autem Constitutionis subdiuisione excepta est magna ecclesia Constantinopolitanæ ciuitatis, & sancta oratoria,quorum ipsa curam agit,sed etiam omnia monasteria,quæ sanctæ eidem magnæ ecclesiæ supposita sunt. D.xv.K. Septemb. CP.P.C.Bilis.anno xi.

CONSTITVTIO XV.

LV. Vt Magistratus siue pecunia fiant.

Omnes Magistratus sine pecunia creandos decernimus, ut neque impunè aliquid detur;neque sine punitione a subiectis aliquid exigatur.

LVI. De vicario Asianæ Regionis, & Præside Phrygiæ sublatis,& in Comitis Phrygiæ Pacatianæ nomen translatis.

Vicarius Asianæ regionis. & Præses Phrygiæ Pacatianæ, Comes Phrygiæ Pacatianæ nominetur, & habeat tam Vicarij quàm Præsidis honorem,& vtriusque Magistratus annonas,& capita habeat,& vna tantùm apparitione vtatur:permixta tñ ab vtroq; Magistratu.agat autem curam,& tributorum exactionẽ.Sed & apparitio eius duplices annonas, & capita habeat.Comes aũt Phrygiæ Pacatianæ nullam habeat communionẽ in Asiana diœcesi,sed habeat quidem Comitis Phrygiæ Pacatianæ nomen,nullam autem habeat iurisdictionem extra territorium Phrygię Pacatianę.

LVII. De vicario Ponticæ sublato, & in Comitis Galatiæ primæ nomen translato.

Qvi antè Vicarius Põticæ vocabatur,modò Comes Galatiæ primæ nominetur,& in milites habeat potestatem,& vtriusque Magistratus annonas accipiat,id est tam ciuiles, quàm militares honores. Vltra territorium autem Primæ Galatiæ nullam habeat potestatem. Vtriusque autem Ponticæ Magistratus apparitores miscri oportet,& Comitianam appellari, & periclitari cũ suo Comite in exactionibus tributorum.

Vt nemo

Universidad de Deusto
Biblioteca

LVIII. Vt nemo ciuilis, vel militaris Magistratus Vicarios habeat.

NEmo Magistratus ciuilis, uel militaris ī municipiis eius Prouinciæ cui præest, Vicarios suos audeat mittere: sed si quid tale fecerit, Magistratus honore cadat.

LIX. Vt Comites Orientis, & Præsides Antiochiæ Officium habeant.

MAgistratus Comitis Orientis, & Præsidis Antiochie, unus sit, & vtriusque adparitiones miscerantur, & Comitiana appariio appellatur: & primam Syriam habeat tantummodo Comes Orientis, dummodo etiam illam regionem habeat, quę Quiristica vocatur. Habeat autem & vtriusque Magistratus annonas, & curā agat in tributorum exactionibus, & ut populares seditiones compescat, & ciuilem ordinationem conseruet.

LX. Vt omnes priuati præsidibus subiiciantur, & de sacramento à Præsidibus dando, & de furtis Præsidum.

OMnes priuatos homines suppositos esse Constitutio iubet, & omnibus Prouinciarum Præsidibus tam in pecuniariis, quā in criminalibus causis. Et hi autem, qui à Constantinopolitana ciuitate descēdunt, cuiuscunque iudicij calculos, uel iusiones habeant, subiecti sint Prouinciarum Præsidibus, ut non audeant sportularum nomine aliquid exigere supra modum sacris constitutionibus statutum. hoc enim si contempserit Prates Prouincię, de sua substātia resarcire damna prouincialibus cogetur. Liceat autem eis & de huiusmodi iniuriis referre, nō solum maioribus Magistratibus, quibus suppositi sunt hi, qui sportulas illicitas exegerunt, sed etiam ipsi Imperatori. Liceat autem ipsis Præsidibus, si viderint eos, qui calculos, uel iusiones habeant, quod iniuste, uel violenter uersati fuerint, refrenare & non timere neque dignitatem eorum, neque cingulum, quo forte decorentur. ¶ Oportet autem unumquemque, qui Magistratum gesturus est, antequam honorem accipiat, dare sacramentum, quod neque dedit alicui pecuniam, neque lucrum impiū capturus est. Si quis autem ab eo aliquid accipiat ultra ea, quę Cōstitutio statuit, in quadruplum hoc reddat. ¶ Curam autem agat Præses Prouincię & in exactionibus tributorum, ut ea, quę exigere debet, non cum seueritate exigat. nisi forte contumaces sint, hi qui tributa debent. Habeat autem & adsessores circa se æquos, & iustos, & non inclinantes ad lucrum. ¶ Quod si quis dederit aurū, vt Magistratus fiat, postęque in furto conflictus sit in ipso Magistratu, & publicabuntur bona eius, & in exilio mittendus erit, & corporales coercitiones patietur. Nam Episcopum, & primates ciuitatis, si viderint iudicem in iuste conuersari, & preces Imperatori porrigere oportet, ut Principali indignationi pœnas Impius luat.

LXI. Vt præsides quinquaginta diesfaciant in Prouincia sua, postquàm eis successum sit.

PRæses Prouinciæ, postquam desierit esse Præses, in eadem Prouincia quinquaginta dies faciat, & publicè pareat, & omnium suscipiat actiones. Quod si, antequam quinquaginta dies præterieant, absconderit se, liceat vnicuique & tenere eum in Prouincia, & omne quod furatus est, repetere ab eo, præsente tamē Episcopo & rem discernente. Quod si ante quinquaginta dies fugerit, & cōprehensus fuerit siue in Constantinopolitana ciuitate, siue in alia quacunque Regione, retrahatur ad eam Prouinciam, cui præerat, & ea quę furatus est, in quadruplum reddat. Hęc autem tota licentia prouincialibus data est, si in furto Præsidem arguere maluerint nam in aliis causis antedicta obseruatio cessat.

LXII. In quibus causis à Præside detenti sori præscriptionem non habeant.

NEmo autem neque in criminali causa, neque in tributorum exactione, neque in populari seditione, & à Præside Prouinciæ tentus, fori præscriptione utatur.

LXIII. Si milites Præsidis Prouinciæ iussiones non fecerint.

VT autem in omnibus (causis iustitiam) exequi possit Præses Prouinciæ & milites, qui in Prouincia sedent, subiiciantur ei quod si milites ei non obtemperauerint, & annona eorum prohibebitur, & militiam suā amittūt, & corporales pœnas subsistunt.

LXIIII. De latrunculatoribus, & biocolytis, & aphoplistis, & quomodo sacramentum à Præside dandum sit.

CVmque. In Prouinciis Præsides iusti mittuntur, superfluum est latrunculatores mittere, & eos, quos biocolytas, id est, qui violentias prohibent, uel aphoplistas uocant, id est, eos, qui priuatis hominibus arma habere non concedunt, ne rapinas, aut cædes faciant. sed neque Magistro militum Orientis, uel aliis Magistratibus licebit latrūculatores, nel biocolytas, nel aphoplistas, uel alios similes eis in Prouincias mittere. Si autem aliquid tale perpetretur: hi, qui missi sunt, præsidali potestati supponantur, & ultimum periculum patiantur, postquam ad Imperatorem hoc fuerit relatum. hi autem qui miserunt eos, triginta librarum auri pœna coerceantur. Is autem qui Magistratus creatur, si quidem in Constantinopolitana ciuitate creatur præ oculis Imperatoris, uel Præfecti prætorio, & Comitis rerum priuatarum, & cubicularij: si autem in Prouincia Magistratum accipiat, ante Metropolitam & Primates ciuitatis iurare debet. Iubet autem Constitutio & Defensores ciuitatum nihil omnino uel dare, nisi usque ad † sexaginta solidos uel accipere, nisi publicas annonas, si quæ sint. Data † xvij. Kalend. Maij. Constant. Bilis. V.C. Cos.

† quinquaginta

CONSTITVTIO XVI.

LXV. De numero Referendariorum.

HAEC Constitutio iubet Referendarios quatuordecim, q nunc sunt, esse: donec autem ad octo perueniant, non liceat alium adiicere, ut statutus numerus eorum octo sit.

CONSTITVTIO XVII.

LXVI. De Officio Prætoris Iustiniani Pisidiæ.

HAEC Constitutio iubet utrosque Pisidiæ Magistratus id est, ciuilem, & militarem in unum misceri, & q eas habet, ut Prætor Iustinianus uocetur, & habeat apparitionem prætorianam. et singuli apparitores per probatorias fiant. Habeat autem & carrucam argenteā, & securem & fasces, siue virgas, & Ad responsum propter milites. & sit unus Spectabilium Magistratuum, quemadmodum Spectabiles sunt Comites Pacatianæ, & Galatiæ, & Orientis, & Proconsules.

LXVII. Si prouocatio porrecta fuerit contra sententiam Prætoris Pisidiæ, vel alterius, qui in Pisidia iudicauit.

SI prouocatio porrecta fuerit aduersus sententiam prætoris Pisidiæ, oportet eam referre in auditorium præfecti prætorio, & Quæstoris, & simul dirimant appellationem: nam & in aliis Spectabilibus iudicibus hæc eadem obseruabuntur. Si autem ex diuina iussione iudex non Spectabilis in Pisidia datus fuerit, & aduersus sententiam eius prouocatio porrecta sit: non iam Comes Pacatianæ Phrygiæ prouocationem audiat. sed ipse Prætor Pisidiæ. nā & sacrum auditorium habere ei constitutio concessit in huiusmodi appellationib. scilicet si causa prouocationis ultra trecentos aureos non sit. † Dat. xv. Kal. Iun. C.P. Bilis. V.C. Cos.

† Dat. P.C. Bilis.

CONSTITVTIO XVIII.

LXVIII. De Officio Prætoris Lycaoniæ.

PRAESES Lycaoniæ Prætor nominetur, habeat autē & ciuila, & militaria insignia. & apparitio eius per probatorias fiat, & usque ad centum apparitores numerus eius extendatur. Habeat autem prætor Mycaonię non solum ciuilis, sed & militaris Magistratus annonas. habeat autem & Adresponsum. curam autem agat in omnibus causis, id est, in ciuilib. & in militaribus, in priuatis. in publicis. & si quid admissum fuerit ab eis, qui ex Constantinopolitana ciuitate descendunt, hoc diligenter perscrutetur. & secundum delicti quantitatem temeratoribus pœnas inroget. ¶ Habeat autem & carrucam argenteam, & securem, & falces. siue virgas, & sit inter Spectabiles Magistratus.

LXIX. Si prouocatio porrecta fuerit contra sententiam prætoris Lycaoniæ, vel alterius, qui in Lycaonia iudicauit.

SI Prætori Lycaonie prouocatio porrecta fuerit, præfectus prtorio cum Questore eam recipiant. Si autem a diuina iussione iudex fuerit in Lycaonia datus, & non sit Spectabilis, posteaq; aduersus sententiam eiusdem iudicis prouocatio porrecta sit, apud Prætorem Lycaonie exerceri eam oportet, scilicet, si causa quingentorum aureorum quantitatem non excedat. Idem est & si ab aliis Magistratibus maximus iudex ibi fuerit destinatus. † D. xv. K. Iun. C.P. Bilis. V.C. Cos.

† P.C. Bilis.

CONS

CONSTITVTIO XIX.

LXX. De officio Prætoris Iustiniani Thraciæ, & de prouocationibus in Thracia porrectis.

VIGI Thraciæ præest, prætor Iustinianus nominetur, & duorum Vicariorum, qui in Longomuro sedebant, solus habeat Magistratus, nam ex illis vicariis vnus quidem vicem agebat Magistri militū, alter autem Vicarius erat Præfecti prætorij Thraciæ autem Prætorē & Spectabilib. viris cōnumerari oportet. Nam ea, q̄ diximus de Prætore Pisidiæ, & de Prætore Lycaoniæ, in eo quoque tenent. Habebit autem apparitores non plures, quam centum. & non solum ciuilibus, sed etiam militaribus decorabitur insignibus. Habeat autem & Adresponsum, & curam agat in tributorum exactionibus, cum sua scilicet apparitione, quæ Prætoriana uocabitur. Militare autem apparitores constitutio iubet ab epistolarum scrinio, † in quo & antea vicariana Apparitio militabat. Appellatio autem porrecta contra sententiam Prætoris Thracensium, apud Præfectum prætorio, & Quæstorem exerceri debet, ita tamen, ut quingentorum aureorum quantitatem non excedat appellationis causa. Cauetur autem Constitutione, ut etiam in appellationibus porrectis contra sententias non Spectabilium Iudicum, qui per diuinam iussionem constituti sunt, eadem obseruentur, quæ in aliis Prætoribus diximus. Dat. xv. k. Iun. Const. Bilis. V.C. Cos.

† quo

CONSTITVTIO XX.

LXXI. De Officio Prætoris Isauriæ, & de appellationibus in eadem Prouincia porrectis.

PRAESES Isauriæ vtriusque, & ipse Magistratus habeat insignia, & Prætor, siue Comes nominetur, & apparitio eius Comitiana vocetur, & de appellationibus omnia sic teneant & in eo, quemadmodum de aliis Prætoribus diximus, eumque connumerari iubet inter Spectabiles Magistratus. Dat. xv. Kal. Iun. Const. Bil. V.C. Cos.

CONSTITVTIO XXI.

LXXII. De Officio Rectoris Prouinciæ.

HAEC Constitutio habet inscriptionem, MANDATA PRINCIPIS. ¶ Disponit autem quales esse oportet Prouinciarū Præsides, & interdicit eis aliquid à subiectis lucrari, quasi publicis annonis sufficientibus eis. nam & tributa exigere, & requirere debēt, ne forte fiscus deminutionē aliquā passus sit. ¶ Oportet autē & causas priorum cum æquitate eos audire, & uiliores quidem dirimere sine scriptis, & non concedere † litigatores ultra ea, quæ cōstitutionib. continentur, in iudicium expendere. Si autem viles sint litigatores, sine aliqua expensa causas eorum cognoscere Præsidem oportet. si enim hęc omnia cum omni puritate fiant, nec facile in Constantinopolitanam ciuitatem prouinciales concurrent. nam & si cōcurrerint, cū per Magistratus Prouinciales nihil sterterit, nullum ressponsum impetrabunt à Principe. Iubet aūt constitutio & Agentes in rebus, uel alios quoscunque, qui à Constantinopolitana ciuitate iussiones maiorum iudicum portant, prohiberi posse per Prouinciarum Præsides iniuste conuersari.

† litigatoribus

LXXIII. Idem.

CONsuetudinarias iussiones ex quocunque iudicio procedētes Prouinciarum Præsides non recipiant, ueluti de publico aquæductu, & de portu, & de itineribus muniendis, & de pontibus, & de imaginibus, de muris, de ædium excidio, uel aliorum publicorum exigi, ut pote in publico loco ædificatorum. ¶ Iubet autem nullam rationem habere Præsides Prouinciarum huiusmodi iussionū nisi diuinam pragmaticam iussionem intimauerint, posteaq; præsidem iudicare oportet per suam relationem piissimo Principi. nam nec diuinam pragmaticam formam tenere eum admittere constitutio permittit. debet autem & in operibus publicis suam diligentiā atque instantiam Præses ostendere. nam & patres ciuitatum ædificationes publicas cogere debent, & constituere. omnes autem milites, qui in eadem Prouincia sedent, imperio Præsidis subiici constituit præcepit. nam & castigare eos delinquentes præsidi licet.

LXXIIII. Idem.

SI quis crimine illigatus in iudicio Præsidis productus † fuerit, & nec aliquid de eo cognoscatur, priuilegio dignitatis, uel militiæ usus fuerit. Præses Prouinciæ non recipiat eum. qui enim priuilegium ad remouenda crimina prætendit a Præside admitti non debet, apparitores quoque refrenare Præsidem oportet. Et si iniuriosè conuersari voluerint, non permittere, sed & si consiliarium, & omnes homines suos purissimos habeat, ut his tantum cōtenti sint, quę eis publicum subministrat.

† deductus

LXXV. Idem.

PRæses Prouinciæ fidem publicam non passim vnicuique præstare debet. imo etiam si dederit, vsque ad xxx. dies tantū fides publica valere debet: sed & condemnare eos debet qui intra terminum sanctorum sunt, & exigere † eos, ita tamen, ut competentem honorem sanctorum terminus obseruet.

† exequi

LXXVI. Idem.

TErmini sanctorum non prosunt neque homicidis, neque adulteris, neque raptoribus virginum. Sed & si quis tributa fisco debeat, poterit intra sanctorum terminos ab eo exigi publicū debitū, ut tā œconomi ecclesiarum, quam Defensores ad hoc subueniant Præsidi, & magis quam debitorem eripiant. nam si q̄d tale fecerint, de sua substantia tributa fisco reddere compellantur.

LXXVII. Idem.

PRofectiones Præsidum non oportet damnosas prouincialibus esse. nam nec angarias Præsidi, uel apparitori eius facere licet. Omnes enim omnino Præsides annonis suis cōtentos esse Constitutio iubet.

LXXVIII. Idem.

NOn liceat Prouinciarū Præsidib. in iisdē Prouinciis, quas ipsi gubernant, Vicarios suos constituere: sed nec militibus cōcessum est angarias a prouincialibus petere, uel quęcunque detrimenta eis facere: sed & si quid damni prouinciales sentiant, hoc Præses de suo eis resarcire compelletur.

LXXIX. Idem.

SI quis iussionē portauerit Præsidi de religionibus, liceat ei eā contemnere. nam si quid canonicum acciderit, hoc Præses cū Metropolitano Prouinciæ disponere debet.

LXXX. Idem.

CApitali crimine damnatorum bona ad lucrum Præsidis referri, sed cognatis punitorum reddi oportet.

LXXXI. Idem.

INiusta patrocinia tam prohibere, quam cōtemnere Præses Prouinciæ debet.

LXXXII. Idem.

ALienos colonos, siue capite censitos nemo suscipere audeat. sed & si susceperit. statim reddat, alioquin, si non reddiderit, terram desertam propter colonorum, uel adscriptitiorū absentiā, susceptoribus eorum irrogari æquum est. Curare autem etiam Præses Prouinciæ debet, ne aliquid tale contingat. Sed & si contigerit, etiam si in aliam Prouinciam coloni, uel adscriptitij fuerint, publicas literas reducere eos debet, & hoc non solum in dominicis prædiis obtinebit, sed etiam in priuatorum † possessionibus: quarum forte aliqui curam habent, siue quod conductores sint, siue q procuratores.

† priuatis

LXXXIII. Idem.

SI quis alienis agris uel ergasteriis titulos imposuerit, & nomen suum inscripserit, bonorum publicatione puniatur. Vnusquisq; autem Præses Prouinciæ postquam ad Prouinciam peruenerit, cōuocare debet Episcopum, & clerum, & Primates ciuitatis, & hæc diuina intimare mandata non solum in metropolitana ciuitate, sed etiam in aliis Prouinciis: ita, ut per apparitores ibi inueniatur, sine omni municipalium damno.

LXXXIIII. Idem.

NEmo priuatus audeat arma tenere, uel gerere: hoc enim solis militibus concessum est. Hi quoque qui propter seditionem à Constantinop. ciuitate fugerunt, teneri debent à Prouinciarum Præsidibus, & custodiri. Nam & referre de his Præsides oportet, si de iis sunt, quos vt pote seditiosos perscrutantur Magistratus Populi Romani punire. Dat. xvj. ka. Maij. CP. Bilis. V. C. Cos.

CONSTITVTIO XXII.

LXXXV. De officio Proconsulis Cappadociæ.

MAGI-

Universidad de Deusto
Biblioteca

MAGISTRATVS Cappadocię omne Officiū, atque apparitionem ciuilem, & militarem habeat. sed & in aliis Prouinciis Ponticę Regionis constituta tamiaca prædia sub Imperio suo habeat. nam & tamiacas possessiones potestati eius constitutio subiicit. Summarij quoque Comitianæ apparitionis subiecti sunt ei. vtrunque enim Officium Proconsuli Cappadociæ obtēperare debet. nam Magistratus Cappadocię Proconsul est. & ideo utraque apparitio tam Comitiana, quàm ciuilis Proconsularis appellabitur. utrunque tamen Officium secundum ueterem ordinem suas proprias administrationes habeat. ¶ Epitropi autem, & tracteutę non sint, nominentur autem Tredecimmagistri periculo Comitianæ apparitionis, & tredecim exactores, qui Tredecimmagistris quinquagenos solidos præstant. Nemo autem exactor ultra definitionem, & formam illicite audeat aliquid accipere. alioquin militia cadat. ¶ Adiutoris autem creatio fiat periculo Tredecimmagistrorū, & aliorum, qui post ipsos sunt, si is, qui in gradu uocatur, idoneus non sit. ¶ Proconsul autem Cappadociæ habent carrucam argenteam, & securem, & fasces & omnia uetera proconsularia insignia. ¶ Inferre autem eum oportet & quinquaginta libras auri uenerabili Augustæ, scilicet ex iustis adquisitionibus. Ipsum autem Proconsulatum sine pecuniarū datione accipiat. ¶ Habeat autem annonarum nomine auri libras uiginti, & consiliarius eius auri libras duas: apparitio autem eius habeat ea, quæ ab antiquis temporibus usque ad hoc tempus habuit. ¶ Maneat autem & Palatinorum schola, quæ sub Cappadocia est in eadem potestate, & ordine, & figura. Nihil autem neque cōsuetudinis nomine, neque annonarū, neque in ueste, neque in aliis speciebus aliquid accipiat: non ab ipso Proconsule, & non ab eius apparitione.

LXXXVI. Idem.

PRoconsul Cappadociæ uindicare debet direpta, uel usurpata à quibusdam Tamiaca prædia, siue rustica, siue urbana, nulla ei temporali præscriptione opponenda. Temporis enim prolixitas publico non nocet. Inuigilare autem debet & tributorum exactionibus. Habeat autem & in sua potestate omnes siue milites, siue scriniarios tam gloriosissimi Præfecti prætorio, quam fortissimi Magistri militum, siue ciuile habeat Officium, siue Tamiacum cingulum, siue dignitatem tam maiorem, quam minorem, siue sacerdos sit, siue aliud quodcunque priuilegium prætendat. Diligenter autem obseruare debet, ut canonicarij, qui ab Illustrissimo Præposito mittuntur, nullum sentiant lucrum ab aliqua persona, quamuis ex consuetudine aliquid accipere soliti essent.

LXXXVII. Idem.

PRoconsul Cappadociæ municipiis eiusdem Prouinciæ, cui præest, uicarios suos mittere non audeat. si quidem enim fieri uult, habeat Defensores municipiorum, & apparitores suos, per quos suas iussiones ad effectum perducere poterit. ¶ Sinautem militibus indigeat, ipsi milites, qui in Cappadocia degēt, iussiones eius impleant: ita tamen, ut neque milites, neque ipse Proconsul, neque consiliarius eius aliquid detrimenti faciant subiectis, sed publicis annonis contenti sint. Ideoque & propriis iumentis, propriisque sumptibus proficisci eos oportet. ¶ Iubet autem constitutio tam scholares homines, quam domesticos in Cappadocia degentes iussiones Proconsulis implere. nam si iussionibus eius non paruerint, & cingulum & facultates suas amittunt. nam & in eos potestas proconsuli ex hac constitutione data est. ¶ Curam autem agere debet, ne hi, qui à Constantinopolitana ciuitate descendunt, subiectos lædant. Sed & cursus publici debet curam habere. nam & ueredorum dispositiones sub iuris dictione eius constitutio esse iubet. ¶ Agat autem curam & frumentariæ causæ ciuitatis, & operum publicorum.

LXXXVIII. Idem.

EOs, qui iussiones superfluas portant, ueluti de aquæductu, de muris, de pontibus, expellat Proconsul Cappadociæ: ut nec intima re eis tales superuacuas iussiones concedatur, nisi forte iussionem pragmaticam habeant. ¶ Sinautem Proconsul adiutorio maiore indigeat, mittat relationes tam ad Illustrissimum Præpositum, quam ad alios maximos Populi Romani Magistratus.

LXXXIX. Idem.

TItulos priuatos alienis rebus prohibeat imponi Cappadociæ Proconsul. ¶ Et sit inter Spectabiles Magistratus. Et si prouocatio contra sententiam eius porrecta sit, apud Præfectum prætorio, & Quæstorem inducatur.

XC. Idem.

QVod si ex utraque Cappadocia iudex datus sit, tam ex diuina iussione, quam ex calculo maximi Magistratus, iudex autem neque Spectabilis sit, neque quantitas causæ quingentos aureos excedat, Proconsul talem appellationem recipiat, & sacrum habeat auditorium. ¶ Et si crimen moueatur in iudicio eius, attendat ipse leges, & non timeat neque cingulum, neque dignitatem, neque sacerdotium reorum Dat. Cos. Bilisarij.

CONSTITVTIO XXIII.

XCI. De Officio Prætoris Populi.

QVI antea in urbe Constantinopolitana Præfecti Vigilum uocabantur, modo Prætores Populi nominentur, & seditiones plebis compescant, & codicillos honoris à diuina manu Piissimi Principis accipiant, & fiāt ab Illustribus, † uel Comitibus Consistorianis, uel Tribunis, uel ex his, qui Magistratum in Prouinciis gesserint. Habeant autem & unum consiliarium singuli, & annorum nomine denas auri libras per singulos annos. Sinautem in cēdium in urbe fuerit factum, interesse Prætores oportet, uicenos secum habentes milites, & tricenos matriculariosDat. xv. Kalen. Octob. Constant. Bilis. V. C. Cos. † &

CONSTITVTIO XXIIII.

XCII. De appellationibus.

OMNIS prouocatio siue per se, siue per procuratorem uel per defensorem, uel per tutorem, si uelit quispiam prouocare, intra decem dies porrigatur: quos numerari constitutio iubet ex eo die, quo definitiua sententia recitata est.

XCIII. De consultationibus.

SI consultatio speretur, & Princeps occupatus non possit Senatum ad hoc ipsum colligere, allegationes litigatorum maneant in eadem figura: & nullum præiudicium patiantur, quamuis tempus statutum transactum fit, usque eò, uidelicet, donec Princeps uocationem agens Senatores in unum conuocauerit.

XCIIII. Idem.

SI quis aduersus sententiam iudicis prouocauerit, & iudicio appellationibus destinato, præsens non fuerit, liceat litigatori, id est, aduersario eius intrare in iudicio in quo prouocatio exerceri debeat, intra biennium tamen, ut unus uerbi gratia mensis superfit, & dicat suas allegationes iudicibus etiam absente eo, qui prouocauit. Iudices autem non omnimodo pro eo, qui præsto est sententiam dicant, sed interdum pro absente, id est, pro eo qui prouocauit. iudices victricem calculum ferant: scilicet si bonam causam habeat: neque autem absentia eius impunita relinquatur, omnino de prouocationis impensas aduersario suo præstet. Siue uicerit siue victus fuerit. quod si utrique postquam statuti legibus dies intrauerint in absentia fuerint, maneat prior sententia. cætera autem iura, quæ de appellationibus posita sunt in suo permaneant statu. nam hæc constitutio de his loquitur, qui in absentia fuerint postquam statutus dies intrauerit.

XCV. Idem

IN omnibus prouocationibus obtinere iubemus. ut appellatione facta intra tempus statutum, si utraque pars fatalem diem obseruauerit, sine dilatione iudices & ea, quæ acta sunt perscrutentur, & legitimum calculum præferat. quod si solus, qui appellauit intrauit: iudices expectent usque ad ultimum fatalem diem, & si is, qui uicit non inueniat. perscrutetur acta & finis legitimus sequatur. quòd si victor intrauit, & is qui appellauit requisitus non inueniatur: expectent iudices non solum ultimum fatalem, sed etiam tempus reparationis, id est, tres menses. quod si his transactis ijs, qui prouocauit, non inueniatur: nullatenus temporis cursu calculi confirmantur: sed ex utraque parte iudices perscrutentur acta prioris iudicij, si quidem recte pronuntiatum est, confirment.

Quod si aliquid non recte se habeat, hoc corrigere, & legitimum calculum proferre debent. Semel autem appellationem intra fatales dies uel ab una, uel ab utraque parte introducta nullatenus bienalis temporis transactione primus calculus confirmetur, sed ueritas, & iustitia perscrutetur, & finis legitimus talibus causis imponatur, siue una, siue utraque parte præsente. & propter hoc iubemus in talibus causis non in primo introitu omnes cognitiones referri, sed singulas propriam diem præscriptam habere.

XCVI. Idem

OMNES iudices legibus non inter dicta prouocationem intra statutos dies recipere non reculet intra triginta dies postquam

postquam prouocatio porrecta est acta cum sua subscriptione litigatoribus dare, ut illi apud competentem iudicem eam intimare possint. Si quis autem iudicium hoc lacere distulerit, calculus quidem temporis transactatione non confirmabitur. ipse autem iudex, quia ea nō obseruauerit, & qui ministerium ei præbet, omne damnum, quod litigator passus fuerit actis ei non editis, de suis liberis reddere compellantur, & denas libras auri pœnæ nomine nostris priuatis exoluant.

XCVII. De prouocationibus in Aegyptiaca Regione porrectis.

SI ab Aegyptiaca Regione prouocatio orta sit, non ad Imperialem ciuitatem reducatur, sed apud Præfectum Augustalem Alexandrinæ ciuitatis dirimatur sacrum auditorium habentem sententiæque Augustalis nulla prouocario porrigatur. Hoc autem dicimus de his causis, quæ quingentorum aureorum quantitatem non excedunt.

XCVIII. De prouocationibus in Asiana uel Pontica Regione porrectis.

IN Asiana quoque uel pontica Rigione si prouocatio data sit Comites uel Proconsules, uel Prętores, uel Moderatores de appellatione cognoscant. nam & isti Magistratus ad similitudinem Augustalis sacrum auditorium habent. Ideoque nec sententiæ eorum aliqua porrigitur prouocatio.

XCIX. De prouocationibus in Orientali Regione porrectis.

HAEC autem totiens locum habent, quotiens decem auri libras causæ non excedant. In Orientali regione prouocationes usque ad decem auri libras ad Spectabilem Comitem Orientis in ducantur.

C. De appellationibus contra sententias Spectabilium Iudicum porrectis.

SInautem antedictis spectabilibus Proconsulibus, uel aliis huiusmodi Iudicibus porrigatur appellatio in his scilicet causis, in quibus ipsi principaliter iudicāt, tūc apud Præfectum prætorio, & Quæstorem causa audiatur utroque Officio obsequente, id est, tam sacrorum scriniorum, quam præfecti Officio.

CI. De appellationibus contra Spectabiles Iudices introducendis, & exercendis.

ILlud autem, quod diximus de appellationibus apud Proconsules inducendis, non sine distinctione est. nam si quidem non spectabiles sint hi, contra quos appellatio porrecta est, & à diuina iussione, uel ab aliis magistratibus iudices constituti fuerint, tūc proconsules appellationem audiant. Sinautem illustres sint, à quibus appellatum est, prouocatio exerceri debet in Constantinopolitana ciuitate secundum ueterum cōsuetudinem, cuiuscunque quantitatis sit omnibus ceteris legibus, quæ de appellationibus positæ sunt, in sua firmitate durantibus. Dat. Nonas Ian. P. C. Bilisarii.

CONSTITVTIO. XXV.

CII. De prouocatione Prætoris Paphlagoniæ, uel Honoriados porrecta, & de aliis prouocationibus in diuersis Regionibus porrectis.

SI prętori Paphlagoniæ, uel Honoriados prouocatio porrecta sit, & inducatur apud Præfectum, & Quæstoream præfecti prætorio Officium huic appellationi obsequatur. Idem est & in Moderatore Helenoponti, & Ponti Polemoniaci, & Proconsule primæ Cappadociæ, & Proconsule Armeniæ, & prætore Lycaoniæ, Pisidię, Isauriæ. In Comite autem Orientis utrunque Officium obsequatur, id est, & præfecti prętorio, & scrinij epistolarum. In Pontica autem, & Asiana, quæ translata est in Galatim, & Phrygiam Pacatianam, Officium Præfecti tantum obsequatur. In quibus autem causis antiquo iure libellenses obsequuntur, in his nulla innouatio facta est, sed nihilominus huiusmodi ministerium iidem solui implebunt. D. C. Bilisarij.

Const. 35. § latina est, ut indicat Scholiastes. † sint

CONSTITVTIO. XXVI.

CIII. De adiutoribus Quæstoris.

VIGINTI sex adiutoribus (quos boethos dicunt) Quæstoris liceat in suum locum aliis substituere, idoneos tamē, & quos pro tempore Quæstor elegerit propositis sanctis euangeliis. Hi autem, qui † fiunt, in locum eorum, qui suo loco ceciderunt, centum solidis prę mortiæ, & duorum, qui Proximi futuri sunt, quamuis non sint ex viginti sex adiutoribus, tamen licentiam habent subrogare in suum locum. Habeant igitur ius uendendi militiam suam, sed non ultra centū solidos, dummodo & is, qui subrogatur, electione Quæstoris fiat. Prærogatiuas autem constitutio dat Theodosio, & Epicteto. & Quirillo, & Sabbatio & Perigeno, illo uidelicet obseruando, ut, si quis ex uiginti sex adiutoribus defunctus fuerit hæredes eius centum solidos dent, & electione Quæstoris militent. Sinautem liberi sint defuncti, hoc idem ius habent, quamuis hæredes parenti suo non extiterint. Dat. C. Bilisarij.

CONSTITVTIO XXVII.

CIIII. De officio Moderatoris utriusq; Ponti, id est, Helenoponti.

VORVM Pontorum unus sit Præses, Moderatoris appellatione decorandus, & habeat sub iurisdictione sua ciuitates tredecim, & nominetur Prouincia Helenopontus. Amasia autem, & Neocesarea ciuitatis ius metropolitanum, & nomen habeant. Duarum autem istarum ciuitatum Episcopi in Constantinopolitana ciuitate consecrentur, & sint, & ipsi Metropolitani & municipiorum suorum Episcopos singuli ipsi consecrent. ¶ Ille autem Moderator Iustinianus habeat & ciuile, & militare auxilium: habeat & Adresponsum, & omnis conditio fiat ei subiecta, nemine fori præscriptionem defendente.

¶ Sed & utriusque honoris, id est ciuilis, & militaris capiat & apparitionem habeat unam & publicas cursus, item tributorum exactio ad periculum ipsius & apparitionis eius pertineant. Consiliarius autem Moderatoris capiat de publico septuaginta & duos solidos. Apparitio autem eius, quæ una facta est ex ciuili, & militari apparitione permixta, capiat quadringentos quadraginta & septem solidos, & tremissem.

CV. Idem.

MOderator Helenoponti Vicarios suos in eadem Prouincia nō mittat. ¶ Ipse enim circuire ciuitates debet, & inspicere eas: & si quid iniuste fit, corrigere. Sed & si milites uiderit non contentos esse publicis annonis, sed damna subiectis facientes, refrenare debet: & si quid illicite reperit, & repetere, subiectis restituere. & hoc non impediatur facere neque diuina forma, neque pragmetica sanctione. Habeat autem Apparitores centum, nam & qui Moderatoris honorem habent, inter Spectabiles Iudices sunt.

CVI. Idem.

MOderator Helenoponti nemini concedat titulos imponere rusticis prædijs, uel ædibus alienis, hoc enim proprium fisci, uel Cæsaris est. quòd si inueniat aliquem nomē alienum prædijs imponentem, titulos quidem illicitos statim tollat Perscrutetur autem eum, qui titulos imposuit. Et si quidem quasi dominus imposuit, titulos quidem tollat, rebus autem illius, qui imposuit, publicos titulos imponat. Sinautem rerum procurator sit, titulos quidē tollat, illum autem, qui imposuit, siue procurator, siue dominus sit, tormentis acerbissimis subiiciatur, ex corporali coercitione doceatur titulorum impositionem fisci uel Cæsaris propriam esse. ¶ De prouocationibus autem Moderatorori porrigendis eadem teneant iura, quæ de aliis Spectabilibus diximus. D. xv. K. Aug. Cōstantinop. Bilis. V. C. Cons.

CONSTITVTIO XXVIII.

CVII. De Officio Prætoris Paphlagonię.

MAGISTRATVS Paphlagoniæ unus sit, & Prætor nominetur, & habeat duplicem potestatem, id est tam Paphlagoniæ quam Honoriados, & habeat cētum apparitores. De annonis autem eius, & consiliarij, & apparitionis eadem teneant, quę superius de Moderatore Helenoponti diximus. nā & de titulis non imponendis, & de prouocationibus iura eadem obseruātur. Idem & de militibus. Honore autem Spectabilis est. D xv. k. Aug. Bili. V. C. Cons.

CONSTITVTIO. XXIX.

CVIII. Vt iura, quæ in successionibus posita sunt ab intestato uenientibus, etiam in Armeniisteneant.

OMNIA iura, quę de cæteris Romanis posita sunt, eadem & in Armeniis teneant. nam & successiones tam in masculis, quam in fœminis sic obseruari constitutio iubet, quemadmodum in cæteris Romanis.

¶ Hæc

¶ Hæc autem ex eo tempore obseruari oportet, ex quo noster Imperator Reipublicæ gubernacula tenuit, nisi forte vel transactiones secum fecerint, vel alio modo causas suas damnauerint. Habeant autem communionem & in prædiis illis, quæ genearchica vocabantur ab antefato tempore. Si autem contigerit quosdam inueniri, qui filias suas heredes scripserint, volumus ipsis quoque genearchicarũ rerum dominium competere, quamuis ab intestato parentibus suis secundum pristinam Armeniorum consuetudinem non succedebãt. Ea autem, quæ semel filiabus competierunt, etiam liberis earum postea competere placet. Dat. xv. Kalendas April. post Bilis. V. C. Cos.

CONSTITVTIO XXX.

CIX. De defensoribus ciuitatum.

NVLLI licentia sit Defensoris Officium in ciuitatibus suis contemnere. alioquin quinque librarum auri pœna coercebitur: rita tamen, vt in opera ciuitatis quinque libræ impendantur, & post pœnæ solutionem nihilominus Defensoris Officium suscipere cogatur. nec enim vilissimos homines, sed ipsos magis Primates Defensores ciuitatũ fieri de cet, quamuis Illustres sint, vel militare cingulum, vel prætogatiuas ex principalibus pragmaticis sanctionibus habeant. Creari autem Defensores oportet per ordinem, † & sit vnus ex ipsis Primatibus, quorum calculo creetur. ¶ Fiat autem cum sacramento. nam iurare debet: quòd omnia secundum leges. & iustitiam facturus est. Confirmetur autem per iussionem præfecti prætorio, & habeat Defensoris honorem per biennium tantam, & non liceat præsidi successorem ei dare, sed Præfecto prætorio.

† vt.

CX. Idem.

NOn liceat Præsidibus Vicarios Defensorum mittere nam nec suos mittere possunt. Sufficiunt enim Defensores Præsidis iussiones implere.

CXI. Idem.

TEstamenta atque donationes apud defensores ciuitatis intimẽtur: alia que monumenta publica apud eos recte procedant. hoc enim Præses prohibere non poterit: quamuis aduersus ipsum Præsidem componantur: vel aduersus homines eius. Acta autem conficere Defensor potest ad similitudinem Præsidis tam aduersus tributarias illationes differentes, quam aduersus seditiosos homines. Habeat autem ex præsidali apparitione vnum exceptorem, & duos apparitores, & iudicet in pecuniariis causis vsque ad solidos trecentos.

CXII. Idem.

SI quis plus petierit, vt apud Præsidem magis quam apud Defensores causa cognoscatur, & per definitiuam sententiam reperiatur quantitatis litis intra trecentos solidos constituta, perdat & ipsam quantitatem, quę reuera ei debetur, & actionis suæ dispendio puniatur.

CXIII. Idem.

SI Defensor ciuitatis sententiam definitiuam protulerit, & aduersus eam prouocatio porrecta sit: apud Præsidem Prouinciæ exerceri eam oportet. Sinautem ab apparitoribus Defensor iniuriarum fuerit passus, & Præses Prouinciæ neglexerit competentẽ eis vindictam irrogare: tunc relationem ad præfectum prętorio mittat: & quod Præfecto visum fuerit, sequatur. ¶ Habeat autem § Defensor § & ferinium publicum, vbi monumenta publica deponere possit: & habeat vnum hominem, qui eadem acta debeat cõseruare.

CXIIII. Idem

DEfensores sine datione pecuniæ fiant: quatuor enim aureos tãtum præstare debent maiores ciuitates in iudicio Præfecti prętorio pro iussionibus, quibus Defensorum creatio confirmetur. Sin autem ciuitas minima sit, tres solidos tantum præstare debet. Sin autem publicas annonas habeant ex vetere quadam consuetudine, capiant eas sine aliquo obstaculo. & si in magnis criminibus obnoxij conuincantur aliqui, castigare eos Defensores oportet, postea que Præsidibus transmittere. nam in huiusmodi criminibus sufficit pœna, quam ipsi imposuerunt. Dat. † xvj. kalend. Aug. C.P. Bilis. V.C.Cons.

† Idib. Augu. Ro.

CONSTITVTIO XXXI.

CXV. De lenonibus tollendis.

HAEC Constitutio iubet neminem lenonem esse, neq; in vrbi Imperiali, neque in prouinciis: & hoc prohibere debent Prætores, & præsides. vltimo enim supplicio subiiciantur, contra Constitutionis normam lenones esse ausi sunt. Omnia autẽ instrumenta, & fideiussiones apud lenones interposita, vel à lenonibus contra bonos mores factas infirmas, atque inualidas esse hæc constitutio iubet. D. Kalend. Decembris CP. Bilis. V.C. Cons.

CONSTITVTIO XXXII.

CXVI. De nefariis nuptiis, & incestis.

SI quis nefariam, & incestum, atque damnatum matrimonium contraxerit, liberos autem legitimos exprimere matrimonio non habuerit, statim suis facultatibus careat, & dos, quæ ei data est fisci viribus vindicetur. Post publicationem autem: & cingulisui patiatur amissionem, & exilio puniatur. quòd si vilior sit persona, & corporalibus coertionibus subsistat, & vxor ei contra leges nupta eadem pœnas patiatur, scilicet si nulla iusta excusetur ignorantia idem. Si autem liberi sint ei, qui incestas contraxerit nuptias, illi autem liberi legitimi sint, qui forte ex alio legitimo matrimonio procreati sunt, pœna patris sui iuris fiant, & paternas accipiant facultates: sic tamen, vt patri suo alimonias præbeant? & quæ necessaria sunt, administrent. ¶ Hæc autem omnia valent post biennium; quàm hec constitutio fuerit intimata: nam intra biennium omnes quidem illicitas nuptias si quæ contractę sint, dissolui Constitutio iubit sine pœna eorum, qui nuptias illicitas contraxerunt. Liberis autem, qui ex huiusmodi matrimonio nati sunt, tres partes bonorum paternorum præsentura quarta fisco scilicet si non ingrati sunt tales liberi & legitimi non sunt. nam si, alij liberi legitimi sunt; tunc quidem quartam partem fiscus capit: cætera autem bona inter se legitimi liberi, & hi qui ex licito matrimonio nati sunt, partiantur tam ex testamento, quam ab intestato. Mulier autem, quæ contra leges nupsit, suam dotem tantum accipiat. sed hæc omnia intra biennium valeant. nam post biennium superiora præcepta valebunt, quæ in primo capite dicta sunt. nam si post biennium in illicitis nuptiis aliquis permanserit: pœnis in primo capite dictis subiiciatur, Idem que dicimus & si ante biennium nouas illicitas contraxerint nuptias. nam biennij indulgentia illis præstita est, qui iam contraxerunt contra leges matrimonia, vt intra biennium separentur: quòd si non fuerint separati, sed perseuerauerint in toto biennio, pœnis primi capitis subiiciantur.

CXVII. De naturalibus liberis.

SI quis cum muliere libera confuetudinem habuerit, cuius nuptiæ interdictæ non sunt, & liberos ex illa procreauerit, postea que instrumenta dotalia composuerit: ei non solum iam nati liberi legitimi, & in eius potestate sint, sed etiam postea procreati. Data xvij. kalen. Iun. P. Bilis. V.C. Cos.

CONSTITVTIO XXXIII.

CXVIII. De pignoribus, & vsuris dãdis propter res rusticis mutuatas.

SI quis rustico mutuauerit, terram eius in pignus accipere non audeat, vsuram autem sumere eum æquum est, si quidem aridos fructus mutuauerit, octauam. sinautem solidos mutuauerit, siliquam unum per singulos aureos capiat, donec, scilicet, totum, quod debetur, fuerit à debitore solutum. D. xv. kal. Iul. CP. Bilis. V.C. Cos.

CONSTITVTIO XXXIIII.

CXIX. De legitima portione liberis à parentibus relinquenda.

OMNES tam masculi quam fœminæ decedentes si vnum filium habeant, tertiam partem substantię suæ eis relinquant Falcidiæ nomine, eodem obtinente iure, & si duos, vel tres, vel quatuor liberos relinquerint. Sinautẽ vltra quatuor sint: dimidiam substantiæ paternæ partẽ habeant, vt in hoc casu Falcidia lex dimidam partem contineat, id est, sex vncias substantiæ defuncti. Nulla autem differentia est, vtrũ ab institutione heredis fideicommissarij datione legitima pars liberis prestita sit. Hoc autem quod de filijs, & filiabus diximus, teneat etiam in omnibus descendentibus personis: quibus, scilicet, de inofficioso agere permissum est.

CXX. De curialibus liberis.

CVriales prioris ideę, præcedentis capitis obseruatione excepti † sunt. hi enim liberis curialibus nouem vncias substantię suæ relinquere coguntur: tres autẽ reliquas vncias, in quas voluerint personas transmittant. sed tamen ea lex iura de inofficioso testamento quærelæ non mutat. nam solam quantitatem Falcidię legis dilatauit, id est ꝛauxit.

† exemptis

CXXI. De nuda hæreditatis proprietate filiis dimissa.

si quis

SI quis liberos, & vxorem habens in vltimis suis elogiis iusserit totius substantiæ suæ vxorem quidem vsumfructum habere, liberos autem nudam proprietatem, quid iuris sit. & dicimus vsq; ad partem legitimam Falcidiæ habituros etiam vsumfructum pro prietatis: reliquam autem vsusfructus portionem uxori dandam: quia si nudam proprietatem sine vllo vsusfructus solatio habeant liberi, nihil prohibemus fame eos perire. ¶ Hæc autem, quæ dixi mus, teneant tam in patre defuncto quam in auo, & pro auo, & in omnibus superioribus personis: eodem videlicet iure obseruando. Et si mater decedens marito suo vsumfructum totius patrimonij sui reliquerit, & liberis suis nudam proprietatem: idem est & in auia, & in proauia.

CXXII. Quemadmodum ab intestato per fœmininum descendentes parentibus suis succedere debeant.

† cum auunculus

SI quis nepotes ex filio, reliquerit, & ex filia nepotes, uel neptes pariter ad hæreditatem aui defuncti ab intestato uocentur, & non minus tertia parte, sicut antea, accipiant, sed integram portionem consequantur nepotes ex filia nati, † qualem accipiunt nepotes ex filio procreati. ¶ Item si auia decesserit, nepotibus ex filio, & neptibus ex filia derelictis, omnes pariter ad hæreditatem auiæ suę vocentur: & omnino nulla sit differentia, utrũ omnes nepotes sint, an neptes, & utrum ex filia procreati sint.

¶ Item si quis sine dotalibus instrumentis, sed sola nuptiali affectione matrimonium contraxerit, & liberos habuerit, posteaque soluto priore matrimonio secundas nuptias cum alia muliere contraxerit, & dotalia instrumenta ei fecerit, & alios liberos habuerit omnes liberi eius tam ex priori matrimonio nati, quam ex secundis nuptiis creati pariter ad hęreditatem vocentur, quamuis prius matrimonium sine dotalibus instrumentis contractum est.

† De concubinis.

CXXIII. De iis, qui † sine liberis & uxoribus legitimis decesserunt.

SI quis neque liberos legitimos habens, neque uxorem legibus cognitam decesserit, & concubinam reliquerit, ex qua filios naturales habuit (concubinam autem dicimus talem, quæ libera constituta in domo defuncti erat vsque ad mortem eius, & si liberi naturales ex ea in domo eius ab ipso procreati sunt, & nutriti.) Si hæc igitur ita sint, uenient simul tam ipsa concubina, quam liberi eius naturales ab intestato in substantiam defuncti, non ut totam accipiant, sed vt duas uncias tantum consequantur substantiæ defuncti patris, & distribuantur inter eos, & matrem: ita tamen, ut mater vnius liberi portionem accipiat, & per capita diuisio rerum fiat. Quod si concubina ante concubitorem suum decesserit, & filios naturales reliquerit, nihilominus duas uncias liberi naturales consequantur. hæc autem de ea concubina dicimus, quæ sola erat in domo defuncti concubitoris. alioquin si complures fuerint mulieres, quas in concubinatu defunctus habebat, ex quibus & liberos naturales habuerit, nulla licentia dabitur neque concubinis, neque liberis earum ad successionem defuncti, venire; quoniam meretrices magis, quam concubinæ tales mulieres sunt, cum quibus passim defunctus dormiebat, sed illam solam cum ꝓgenie sua ad hæreditatem defuncti uocamus, quæ quodammodo vxorem legitimam imitatur: & nulla differentia est, utrum naturales eius liberi masculi, aut fœminæ sint. hęc autem in futurum tempus obtinere constitutio iubet.

† collatiõe dotis, & ante nup. dona.

CXXIIII. De patre, † qui filiæ dotem dederit, uel filio propternuptias donationem.

SI quis pro filia sua dotem genero dederit, vel propternuptias donationem pro filio suo nurui præstiterit, posteaque ipse pater decesserit testatus, siue intestatus, & nõ specialiter expresserit, vt nulla collatio fiat dotis, vel antenuptialis donationis. Si hoc igitur ita fit, is, qui succedere iure patris voluerit, cogatur conferre dotem, vel antenuptialem donationem.

CXXV. Si res suas pater inter liberos distribuerit.

SI quis res suas liberis suis distribuere velit, siue in testamento, siue alia quadam uoluntate, liceat quidem ei hoc facere: dum tamen distributionem confirmet sua subscriptione. Quod si ipse subscribere nolit, faciat liberos suos subscribere: inter quos & rerum distributio fit. Quò si non ita fecerit, vel etiam sine testibus voluntatem suam cõdiderit, sciat eam nullius esse momenti. Ideoque liberi eius omnes ita substantiam eius parciantur inter se, ac si sine vlla distributionis voluntate parens eorum decessisset.

CXXVI. Si quis prolatam manum suam negauerit.

SI quis prolatam manum suam negauerit, & dixerit talem scripturam suam non esse, & postea actor probationibus vexetur, & aliis difficultatibus, uel si literas quidem suas agnouerit, dixerit autem pecuniam sibi numeratam à creditore nõ esse, in vtroque casu, si conuictus sit, in duplo debitam pecuniam actori præstet. Quod si iudex contra præsentem legem iudicauerit, ipse pœnam actori reddat. Hæc autem ita se habent nisi fortè actor probationibus deficiens † sacramentum cum reo retulerit: tunc enim si reus sacramentum dare noluerit, sed ueritatem confessus fuerit, dupli pœnam euitabit: quod si, longiore tempore litigio extenso, ad sacramentum actor recurrerit posteaque reus sacramenti timore veritatem confessus fuerit, dupli quidem pœnam euitabit, cogitur autem omnes impensas, quas actor propter improbitatem eius fecerit sacramento actoris præstare. si quis autem dixerit sibi nullam adnumeratam esse pecuniam, postea autem confessus fuerit, & dixerit etiam se particulares solutiones soluisse: quæ cũ re vera persoluerit: attamen nihilominùs integram sortem persoluat. sed & si reus literas actoris protulerit, eásque suas esse actor negauerit, & postea reus ueritatem probare potuerit: cogatur actor non solùm illud imputare reo, quod literis declaratur: sed etiam alterum tantum persoluat pœnę nomine mendaci sui. & in hoc casu sacramenti ratio eadem habeatur tam in actoris, quam in rei persona.

† abrenuntiãs ab initio.

CXXVII. Idem.

QVod si litigium per tutores, vel curatores ventiletur (ponenim principales personas impuberes esse, vel adolescentes) tunc pœnæ exactio propter improbam negationem aduersus ipsos tutores, vel curatores competat. Hæc autem Constitutio nullã facit innouationem in legibus, quæ duplum, vel quadruplũ in quibusdam casibus exegi præcipiunt.

CXXVIII. De improbis possessorum exceptionibus.

SI quis rerum detentator in rem actione ab aliquo conuentus dixerit actorem rerum dominum non esse, actor autem probauerit suum dominium † esse, & probationibus conuictus reus post eã dicat hypothecarum titulo, vel alio quodam iure ad se res pertinere, tali pœnæ subiiciatur, vt, adhuc lite in sulpenso constituta, res ad actorem transferantur, & post translatam possessionẽ tunc, si quas sibi putauerit actiones competere, eas moueat is, qui transposuit possessionem.

† sedomnis

CXXIX. Quomodo concubinæ seruilis conditionis constitutę legitimæ uxores fiant.

SI quis neque legitimam vxorem habens, neque liberos legibus cognitos, ancillam autem suam concubinam habuerit, & liberos ex ea susceperit, posteaque eam cum liberis suis manumiserit, & ius anulorum aureorum eis impetrauerit, & natalibus eos restituerit, instrumentaque dotalia conscripserit, quàmuis posteà nullos habuerit liberos attamen & uxor legitima fit, & liberi, qui ante dotalia instrumenta sunt nati tam legitimi, quàm in potestate patris sui naturales efficiantur, & successionem eius ab intestato capiant. D. K. Martias. C. P. Bilis. V. C. Cos.

CONSTITVTIO XXXV.

CXXX. De decurionibus, & eorum filiis.

SI quis curialis conditionis constitutus sine liberis decesserit, nonem quidem unciæ substantię eius ad curiã ciuitatis perueniant, tres autem uncias cui uoluerit, relinquat. Sinautem liberos quidem habuerit, eos autem ex concubinatu procreauerit, liceat ei scribere eos hæredes cum curiali grauamine, † & uideantur ex legitimo matrimonio suscepti fuisse, quemadmodum si uiuus naturalis pater huiusmodi liberos suos in curiam ciuitatis dedisset, nulla discretione habita utrum insolidum hæredes eos scripserit, an pro parte: dum tamen non minus nouem unciis habeant. Quòd si quidam ex naturalibus liberis curialem conditionem repudiauerint, nec ad hæreditatem admittantur, sed partes eorum adrescant his, qui curiales esse non dedignantur. Sinautem omnes liberi eius naturales curiales esse noluerint, nouem unciæ derelictę eis, modis omnibus curię ciuitatis uindicentur.

† ut

CXXXI Idem.

HAec, si testamento facto curialis testator decesserit. Sinautem intestatus defunctus est, nouem quidem uncię substantiæ eius curiæ ciuitatis deferantur, tres autẽ reliquę unciæ cognationi

eius

Universidad de Deusto
Biblioteca

eius competent. Quod si naturales similiter filios dereliquerit, hique voluerint curiæ ciuitatis se adnumerari, consequens est nouem uncias ad eos reuoluere. ¶ Eadem teneant iura, & si §quis§ ex ancilla sua filios habuerit, eosque vel viuus in curiam dederit, vel in testamento suo hæredes instituerit, cùm curiali grauamine. nam & §hic§ eadem obseruari decet, quæ diximus de filiis naturalibus, qui ex libera concubina nati sunt. ¶ Quòd si eos pater naturalis manumisit tantùm, & non in curiam dedit illi autem vel omnes, vel quidam ex his curiæ muneribus subiici volunt, necesse est eos, si curiales fieri parati sunt, nouem uncias capere. Sed & si unus ex his solus curialem conditionem admittit, ipse solus in nouem uncias habeat potestatem. Quod si nemo eorum curialis vel à patre factus est, vel fieri paratus est, nouem unciæ curiæ competunt ciuitatis,

CXXXII. Idem.

HAec de naturalibus liberis. Sinautem legitimos filios, siue nepotes ex filio curialis homo reliquerit, tunc nouem unciæ inter omnes distribuantur, quemadmodum parens disposuerit ita tamen, vt iura de inofficioso testamento querelæ vnicuique liberorum integra custodiantur: nisi forte ingratitudinis adlegatio reclamauerit. gratis enim tantummodo liberis nouem uncias dari Constitutio iubet, ut unus quisque eorum curialia munera subeat secundum magnitudinem partis, quam lucratus est. Cæteræ autem tres unciæ ad eos perueniant, quibus eas præstari defunctus voluerit.

CXXXIII. De filiabus decurionum.

QVod si filias, uel neptes curialis homo reliquerit, si quidem omnes curialibus maritis coniunctæ sunt necesse est omnibus nouem uncias dari, quemadmodum à parente distributæ fuerint: ita tamen, ut singulæ non minorem partem habeant legitimo modo. Quod si quædam ex his curiales maritos habeãt, quædam non, non iidem quidem unciæ distribuantur inter eas, quæ curialibus coniunctæ sunt, tres autem unciæ præstentur his, quę nõ sunt curialibus maritis coniunctę, dum tamen singulę legitimum habeant modum. ¶ Sinautem nondum nuptæ sunt, liceat parentibus sub conditione eas in nouem unciis hæredes scribere. Idem, si eiusdem ciuitatis curialibus coniungantur. Quod si talem coniunctionem contempserint, nouem quidem unciæ curiæ ciuitatis addicantur, tres autem residuæ inter filias, neptesue defuncti distribuantur.

CXXXIIII. De liberis vtriusque sexus decurionum.

QVod si quis curialis & filios, uel nepotes, & filias, uel neptes dereliquerit, masculi quidem curiales dimidiam portionem substantię capiant, filiæ autem, siquidem curialibus maritis coniunctę sunt, reliquam dimidiam portionem accipiant. Sinautem curialibus nuptę sunt, tres quidem uncias ipsę filię habeant aliæ autem tres unciæ fratribus earum accrescant.

CXXXV. Vt ex curiali patre, & murilegula, vel comitica matre curialis filius nascatur.

SI quis curialis conditionis constitutus tamiacę, uel murilegulæ, vel comiticæ mulieri coniungatur: filii, qui ex hoc matrimonio nati fuerint, patris conditionem sequantur. Iubet autem Constitutio uim, ac potestatem suam ad ea quoque facta porrigi, quæ antequam edatur, contigerunt nisi forte quidam liberati sunt a curiali conditione per tamiacam, uel murilegulam, uel comiticam matrem, eos enim liberos permanere præcepit, excepto Theodosio, & fratribus eius, & liberis Iohannis, qui Xiscon uocatur: hi enim quamuis ante Constitutionis editionem curiales constituti conditione per tamiacam matrem liberati sunt, nihilominus curiales permaneant, nullo rescripto, nulla opitulatione potituri ad effugienda curialia munera. Hęc Constitutio data est † in mense Martio, Indictione † undecimo, † post consulatum Bilisarij.

† xv. kalen. Mart.
† xiiij.
† Bilisario C. Cons.

CONSTITVTIO XXXVI.

CXXXVI. De secundis nuptiis.

HAEC Constitutio quidem vires retrorsus non redigit nec obtinebit in eis, quę ante ipsius tempora contigerunt. & locum habet in maritis, & vxoribus, qui, quęve aut omnino testati non sunt, vel non iure testati fuerunt, vel quantum pertinet ad eandem Constitutionem, intestati decesserunt.

CXXXVII. De diuortijs bona gratia faciendis.

SVnt quædam iustę causæ, quæ BONA GRATIA sine repudio matrimonia disrumpunt. & est prima causa, si maritus uel mulier solitariam uitam elegerit: ita tamen, ut si uir monachus factus fit, tãtum lucretur ex donatione propter nuptias sibi data mulier, quantum morte mariti lucri cepisset. Idem dicimus, & si mulier in monasterium intrauerit: maritus enim eius ex dote tantum lucrabitur, quantum lucri cepisset, si vxor eius mortua fuisset.

¶ Sed & si quis non potuerit cum uxore sua misceri (forte enim naturæ frigidę est) triennio transacto, quod numerabitur, scilicet ex eo tempore, quo copulati sunt, si non potuerit in toto triennio cum muliere sua misceri, etiam sine repudio matrimonium dissoluatur. ¶ Sed & si uir, uel uxor in captiuitate fuerit, sine repudio matrimonium dissoluatur: sub ea tamen distinctione, ut si quidem spes sit maritum, uel uxorem redire, ea persona, quæ in ciuitate est non audeat ad secundas nuptias peruenire, alioquin maritus quidem antenuptias donationem amittet: uxoris autem temeritas dotis amissione punietur. Quod si incertum sit utrum ab hostibus capta persona uiuat, an non, tunc ea persona, quæ in ciuitate est, expectet quinquennium: quo transacto, licebit & marito uxorem ducere, & mulieri ad secundas nuptias migrare. Alio quoque modo BONA GRATIA matrimonia dissoluuntur, veluti si vir uel mulier ex sententia iudiciali in seruitutem deducantur. forte enim † libertini constituti ingrati erga suum patronum extiterunt. Sed & in hoc casu tãtum lucrari oportet eam personam, quæ in suo statu perdurauit, quantum lucri cepisset, si ea persona, quæ in seruitutem redacta est, decessisset.

† liberti

CXXXVIII. De iis, qui ancillam duxerunt putantes eam liberam.

SIquis per errorem ancillam duxerit uxorem liberam eam putans, vel è contrario, si libera mulier seruo per errorem coniuncta fit, postea quę ueritas reperta fuerit, dicedum est omnino nuptias non constitisse. Inter liberum enim, & ancillam, uel seruum, & mulierem liberam nuptię contrahi non possunt. quod si per calliditatem, uel conniuentiam domini seruus, uel ancilla matrimonium contraxerit cum libera persona (forte enim dominus ancillam suam ut liberam uiro ingenuo coniunxit) & dotem pro ea præstiterit, ut propter nuptias donationem lucretur totam, uel propartę. Si quid igitur tale contigerit, ipsa donatione dotis & ancilla libera fiat, & nuptię consistant: nulla lege (quantum pertinet ad seruitutem) huiusmodi matrimonium cõcutiente. Si autem dominus specialiter quidem nuptijs ancillæ suæ, uel serui non consenserit, sciens autem quid agatur non prohibuerit (forte enim ideo hoc fecit ut postea negotium moueat homini libero, quod ancillam eius duxerit uxorem, uel ingenuæ mulieri, quæ seruo eius nupta est) Si quid igitur tale euenerit, licet specialiter dominus non consenserit, attamen sciens non prohibuerit: & nuptiæ integro iure consistant, & de seruili conditione persona eripiatur ad ingenuitatem. Illo sine dubitatione aperto, quod liberi, qui ex huiusmodi nuptiis procreati fuerint, tam ingenui, quam legitimi sint.

CXXXIX. De seruo, & ancilla ægrotante.

SI quis seruum suum ægrotum, vel ancillam morbosam contempserit, & nullam curam eis fecerit, necesse est eos liberos esse seruus enim per titulum pro derelicto a domino suo contemptus in libertatem eripiatur: eodem iure etiam in ancilla obtinente. Ideoque nuptiæ inter eos legitimæ contrahi possunt: & istæ quidem causæ sunt, per quas bona gratia matrimonium dissoluatur. his autem adnumerari debet etiam in expeditione degentis mariti militis dissolutio, de qua dicendum est in competenti tempore in quo etiam causas repudii subtilius diximus.

CXL. De iustè dissociatis.

ILlud certum est, quod in his causis, ex quibus matrimonium dissoluitur, si uelit mulier postea nubere, annum prius expectare debet propter sanguinis confusionem.

CXLI. De adscriptitio, qui liberam mulierem habere non potest.

ALienus adscriptius liberam mulierem non ducat uxorem neq; sciente, neque cõsentiente domino: quod si tale aliquid ausus fuerit facere, liceat domino, & retrahere eum † modica castigatione siue per se, siue per Magistratus, & copulatam sibi mulierem disiungere. tales enim nuptiæ neque nuptiæ sunt, neque dos ulla est, nec donatio propter nuptias intelligitur,

† cum

CXLII. De nuptijs sine dotalibus instrumentis contractis.

SI quis sine dotalibus instrumentis affectione maritali uxorem duxerit, non audeat sine causa legibus cognita repudium ei mittere: aliquin quartam partem suæ substantiæ præstet, hæc autem quarta pars talem distinctionem recipiat. nam si quidem quadringentarum librarum auri maritus facultatem habeat, uel minus quartam partem substantiæ suæ omnimodo receptæ mulieri præstet, id est, uel centum libras, si quadringentarum centum librarum substantiam habuerit, uel minus, si minores habeat facultates. Quod si tantas habeat opes, vt etiam quadringẽtarum librarum auri quantitatem excedant, tunc centum tantum libras maritus præbeat. Sed si quidem per maritum steterit, quo minus matrimonium consistat, & sine causa repudium miserit: in hoc casu, soluto matrimonio, annum expectet mulier. postea vero sine impedimento ad secundas transeat nuptias. quod si per mulierem steterit, quo magis matrimonium dissoluatur, quinque annos expectet: & his transactis, ad secundas nuptias migret, si velit.

† dotalibus instrumẽtis

CXLIII. De repudiis, quæ a filiisfamil. mittuntur.

SI filiusfamilias vxorem duxerit, non habeat licentiam vxori suæ repudium mittere sine paterno consensu. Idem dicimus & in filiafamilias vxore. nam nec ei repudium mittere sine paterno cõsensu marito suo permittitur. alioquin dotem, quam pater suscepit vel propter nuptias donationem non cogetur reddere.

CXLIIII. Si morte solutum sit matrimoniũ, & de lucro dotis.

SI morte mariti, vel vxoris matrimonium solutum fuerit, superstes persona dotem, vel propter nuptias donationem secundum pactiones factas lucretur: ita tamen, vt impares non sint pactiones. non enim admittimus talem conuentionem, quæ marito quidem dimidiam partem dotis muliere morieute præstat vxori autem tertiam partem propter nuptias donationis marito moriente. Exæquari pactiones ab vtraque parte † decet. ideoque superfluum vnius portionis tollimus, vt etiam in persona mariti tertia pars dotis ex pectetur. exæquationem enim partium ita fieri Constitutio iubet, vt maior pars, diminuto superfluo, ad minoris partis quantitatem concurrat. Si quid tamen ex dote lucratus fuerit maritus muliere, mortua, vel si mulier lucretur ex donatione propter nuptias, mortuo marito, hoc habeat pleno iure: & habeat potestatem, quo voluerit modo eam disponere † siue per legatorum titulum, siue alia quauis alienatione. Si autem decedens res non alienauerit, vel omnes, vel quasdam ex eis, maneant apud liberos præcipui honoris, vice, siue scripti fuerint hæredes ab ea persona, quę tale lucrum sencrit †, siue non, nisi forte ingrati circa eam extiterint.

† persona
† consumere.
† sumpserit

CXLV. De ingratis liberis, vel contra.

SI enim ingrati circa eam personam extiterint liberi, qui lucri aliquid acceperint, quamuis tales res non alienauerit (specialiter siue inter viuos, siue in testamento suo, attamen hæredes eius easdem res capiant exclusis, videlicet, modis omnibus liberis. Illud autem certum est, quod si filii sint, & ex ante defunctis filiis nepotes pariter cum suis patruis, siue auunculis in eundem honorem perueniant: si tamen sui patris hæreditatem amplectuntur. Hoc autem solum non in dote, & donatione propter nuptias teneat, sed etiam in illis matrimoniis, quę sine dotibus † consistunt, in quibus quartam partem substantiæ suæ maritus, vel vxor læsæ personæ compelitur dare, secundum præfatam diuisionem.

† dotalibus instrumẽtis

CLXVI. De muliere, quæ post mortem mariti, &c.

SI mulier post mortem mariti, nondum annali spatio completo, ad secundas peruenerit nuptias, omni quidem modo inter infames erit. sed si quidem liberos ex priori matrimonio non habeat: infamiam quidam exoluere poterit, si preces Imperatori porrexerit, & diuino Principis nutu priori opinioni restituta fuerit Res autem ex priore marito sibi relictas nullo modo lucrabitur, sed decem personis res eodem modo accrescunt, id est, vsque ad secundum gradum in superioribus, & inferioribus, & ex latere venientibus denumeratione facta, eo tenore modo decem personis collectis. Sunt autem hæ pater, & mater, & auus, & auia, filius, & filia, nepos, & neptis, frater, & soror. His autem personis non apparẽtibus & ea, quæ priori marito uel vxori relicta sunt, fisci viribus vendicẽtur. sed neque propter nuptias donatione potiri conceditur, quamuis pactionum tenor declarauerit: sed nec copulato sibi secundo marito ante annale tempus poterit dotem dare vltra tertiam partem substantiæ suæ. sed nec ab aliquo extraneo capere aliquid per vltimam voluntatem permittitur. omnino enim cum alio non habet testamenti factionem: ideoque nec hæreditatem sibi relictam nec legatum, neque fideicommissum, neque mortis causa donationem capere poterit, sed ea, quæ relicta sunt, siue legata, siue fideicommissa, siue hæreditatis particularis datio apud cohæredes bona defuncti perueniant, quos ab intestato leges vocant.

Hæc de his quæ ex testamento tali mulieri relinquuntur. Nam si ab intestato ad agnatorum suorum hæreditatem vocetur, non omnibus succedere poterit: sed vsque ad tertium gradum ab intestato hæreditatem capiat, vlterioris autem gradus cognatis ideo non succedat. Si autem liberos habeat, & non expectet anni spatium, sed ad secundas properauerit nuptias, & hæc quidem infamis erit: sed tamen nec Principis indulgentia priori restituetur famæ: nisi liberis ex priore matrimonio natis dimidiam partem substãtiæ suæ donauerit pure, & sine vlla conditione, ita vt nec vsumfructum retineat sibi, sed tempore secundi matrimonij simpliciter dimidiam partem facultatum suarum eis donet. hoc enim facto & principali rescripto secuto pristinam famam sibi renouabit Inter eos autem liberos, quibus dimidiam partem bonorum suorum donauit res donatæ æqua portione distribuantur. & si quidem filij sint, in capita diuidantur res eis donatæ. sinautem nepotes sint, patris sui portionem accipiant, vt videantur quodammodo in stirpes succedere. & si quidem omnes liberi intestati decesserint, hæreditas eorum ad matrem perueniat, procul dubio dimidiam partem bonorum suorum, quam semel dedit, iterum receptura. quod si testamento facto decesserint, necesse est res, quas reliquerint, ad scriptos eorum successores peruenire.

† vsum eius

CXLVII. Si mulier ad secundas peruenerit nuptias, & de lucro dotis, & antenup. dona.

SI mulier post priores nuptias repudio, vel morte mariti, solutas ad secundum migrauerit matrimonium, anno scilicet legitimo completo, si quidem nullos habeat liberos, siue quæstione res sibi relictas a priore marito pleno iure possidebit, non solum iure vsusfructus, sed rerum etiam dominio potitura. Quod si liberos ex priore matrimonio habeat, & ad secundas peruenerit nuptias, in primis quidem carebit propter nuptias donatione, deinde autem omni alia liberalitate, quæ ad eam peruenerit siue inter viuos, siue in vltima voluntate maritus ei quidpiam dederit, vel reliquerit, siue institutionis nomine, siue legati, vel fideicommissi causa. Hoc autem quod diximus carere eam omnibus, quæ ex substantia mariti ad eam peruenerint, intelligendum est, quantum ad rerum dominium. vsusfructus enim earum rerum ipsi mulieri permaneat, proprietate scilicet eo tempore liberis competente, quo secundas nuptias mater eorum contraxerit. Sinautem illa decesserit etiam vsusfructus eis accrescat. Et hæc omnia iura communiter locum habent tam in vxoris persona, quam mariti, si forte ipse secũdas contraxerit nuptias nulla discretione habita vtrum dotem, vel propter nuptias donationem pro se ipsi dederint, an alius magis pro eis. § Nec post dissolutum matrimonium liceat superstiti res dotales, vendere, vel pignori ponere; sed vsumfructum capiat: non sit præscriptio filijs contrahentibus nisi xxx. ann. post pupillarem ætatem, aut post obitum parentum si tacuerit. nam vnus ex parentibus non liceat filiis agere si res distractæ fuerint. §

his notis() inclusa desunt aliis exẽp.

CXLVIII. Idem.

ADeò autem prædictarum rerum post secundas nuptias patris, vel matris liberis ex priore matrimonio natis dominium competit, vt non possit pater, vel mater eorum res easdem firmiter alienare, nec hypothecæ titulo obligare: quoniam ius vtendi, fruendi tantummodo parentibus concessum est. sed clementius quidem res remperabitur, vt statim quidem liberi non possint suum parentem vetare, si easdem res alienare voluerit, sed post obitum eius eas vindicabunt sine vllo obstaculo. & non solum ipsi, sed etiam eorum hęredes res distractas, vel pignoratas vendicabunt. & non solum aduersus emptores, vel creditores sed etiam contra successores eorum in rem mouebitur actio, nulla temporali præscriptione exclusi: nisi forte tringinta annorum curricula transacta fuerint: quæ computari oportet ex eodem tempore videlicet, quo liberi suæ potestatis effecti sunt, excepta videlicet pupillari ætate: quia impuberibus nulla temporis computatio currit.

CXLIX. Idem.

NVllam posthac electionem habeat pater, vel mater ad secũdas perueniens nuptias res prędictas cui voluerit liberorũ suorum adiicere: sed ad omnes liberos huiusmodi res veniãt in capita distribuendæ: nisi forte nepotes ex filio, vel filia ptoponãtur. hi enim in stirpes vocantur, & patris sui, vel matris portionem accipiunt. Illud autem, quod supra diximus, vt in talibus rebus alienatio a parente facta irrita non sit, non sine distinctione teneat, sed interdum pro parte valeat, id est, pro ea, quam: casus ille facit, quę extat nullis liberis superstitibus, pro rata scilicet totius pactionis;

¶ Hoc autem, quod dico tale est: quædam mulier nupsit, & pepigit cum marito suo, vt soluto matrimonio, si liberi superstites fuerint, totã propter nuptias donationẽ habeant, si nulli liberi superstites fuerint, tertiam partem habeat mulier. Ecce, in hoc casu, si dirempto priore matrimonio secundas contraxerit nuptias mulier, tribus liberis superstitibus, & vnus ex his decesserit, partem tantam mulier pleno iure possidebit, & alienare firmiter poterit quantam mors filij lucrari eam patitur ex tertia portione, quæ illo casu continetur, qui locum habet, si liberi superstites non sint, id est vt tertiam particulam tertiæ partis mater lucretur, eamque firmiter alienare possit: in cæteris autẽ portiunculis inutilis sit alienatio, quod si contigerit omnes liberos mori sine liberis, necesse est totam tertiam portionem matrem habere, quam habuisset ab initio, si, nullis liberis superstitibus, priores nuptiæ solutæ fuissent. Ex his igitur illud apparet, quod alienatio à parente facta interim in suspenso est, & potest pro parte quidem valere, vno filio defuncto, pro parte autem in suspenso esse: vt si omnes liberi moriantur tota tertia portio firmiter alienata esse videatur. Illud indubitatum est, quod filius ingratus circa parentes ostensus huiusmodi portione excludendus erit. in hoc enim tantummodo casu ius electionis parenti conceditur. Ingratum autem intelligere debemus eum, qui circa patrem, & matrem ingratus probatur, vel omnimodo qui circa eum ingratus est, qui vltimus decesserit.

CL. Qui, quæve ad secundas migrauerit nuptias non habeat licentiam liberalitatem vllam conferre in nouercam filiorũ suorum, vel &c.

† filiorum

PAter vel mater, qui ¦ quæve ad secundas migrauerit nuptias, non habet licentiam siue inter viuos, siue in vltima voluntate liberalitatem vllam conferre in nouercam liberorum † suorum, vel vitricum vltra eam partem, quæ ad vnumquenque liberorum suorum ex substantia eius peruenerit. Ideoque si vnum filium habeat, dimidiam partem eidem filio suo conferuet, & alteram partem nouercæ vel vitrico præstet: sinautẽ duos filios habeat, tertiã tantummodò portionem bonorũ suorũ nouercæ, vel vitrico liceat ei præstare. quòd si tres habeat liberos, quartã partem, si velit, det: & regulariter tantam partem nouercæ, vel vitrico liceat ei dare, quantam singuli liberi habent. Sed & si in testamento suas facultates diuidere parens voluerit, & nouercæ, vel vitrico quidpiam donare voluerit, legati, vel fideicommissi nomine pariter substantiam suam distribuat, vt vitricus, vel nouerca vnius liberi portionem habeat. hæc, si liberis suis non ex disparibus partibus facultates suas parens diuisit. nam si dispares portiones eis præstiterit, necesse est nouercam, vel vitricũ illi filio comparari, qui minimam portionem acceperit: ita tamen, vt vnusquisque liberorum non minùs lege Falcidia habeat: nisi fortè appareat ingratus. Id autem quod diximus de patre, & de matre, teneat & in auo, & in auia, & non solùm in filio filia ve propositis, sed etiam in nepote, nepteve.

CLI. Cuius temporis computatio expectari † debeat, & quomodo superflua quantitas distribui debeat.

† spectare

SEd est quæsitum multoties in iudiciis, quo tempore computationem patrimonij parentis facere debeamus: vtrùm eo, quo dotem, vel ante nuptias donationem, vel aliam qualemuis liberalitatem adscripsit, vel dederit vitrico, vel nouercæ, an magis illud tempus spectari oportet, ex quo parens mortuus est. & dicimus euentum inspici oportere, id est illud tempus, quo parẽs mortuus est: vt secundum patrimonij quantitatem, quod postea inuentum fuerit, ita diuisio fiat inter liberos ex priori matrimonio natos, & nouercam, vel vitricum: ita, vt si quid plus nouercæ, vel vitrico datum, vel relictum fuerit, hoc redeat ad liberos, qui ex priore matrimonio nati sunt, & pariter inter eos distribuatur. Sinautem ex secundo matrimonio liberos reliquerit, id, quod de sua substantia amplius æquo dedit, irritum factum inter omnes & ex priore, & ex secundo matrimonio natos liberos diuidatur. Illud verò certum est, quòd & primi, & secundi, & tertij matrimonij liberi singuli suæ matris dotem, vel proprij sui patris ante nuptias donationem excipient, & æqualiter omnino † diuidant, siue ad alias peruenerit nuptias pater, vel mater, siue non.

† omnimodo.

CLII. De legato superstiti personæ relicto.

† voluerit

SI autem legatum defuncta persona superstiti parti reliquerit, deinde superstes noluerit † ad alias nuptias venire, liceat ei suo iure legatum possidere, & alienare siue inter viuos, siue in vltima voluntate, & liceat ei, eo quo voluerit modo, disponere.

CLIII. Si repudio matrimonium solutum sit, quid statui oportet de lucris nuptialibus.

OMnia autem, quæ diximus de lucro dotis, vel propter nuptias donationis ex morte mariti, vel vxoris ad alterutram personam peruenientis trahenda sunt etiam ad ea lucra, quæ, per repudium matrimonio soluto, ad vtranque partem perueniant, Idem iuris est, et si bona gratia nuptiæ disiunctæ sunt: liberis enim res lucro cedentes seruabuntur. Idem dicimus & de eo lucro, quod mulieribus præstare necesse est sine dotibus nuptis. quartam partem enim, quam ex facultatibus mariti accoperint, liberis suis seruare coguntur. Et si secundas contraxerit nuptias maritus, filij sui, ex priori matrimonio nati res, quas lucratus est, custodiat.

CLIIII. De augenda, vel minuenda dote, vel propter nuptias donatione.

LIbera licentia sit tam mulieri, quàm etiam matito, tam augere, quàm diminuere dotẽ, vel propter nuptias donationem, etiam adhuc constante matrimonio: quod in primis quidem nuptiis sine distinctione uerum est: in secundis autem nuptiis liberis quidem ex priori matrimonio extantibus diminuere dotem, uel ante, nuptias donationem non licebit, quamuis augere eas non est prohibitum. Sinautem nulli liberi ex priore matrimonio sint, & tunc augere, & diminuere dotem, & propter nuptias donationem sine ullo obstaculo licet.

CLV. Si vsufructu à marito relicto, vel contra, fiant secundæ nuptiæ.

SI quis in ultimis suis elogiis usumfructum uxori suæ reliquerit, siue mortis causa donauerit, uel uiuus usumfructum ei concesserit, posteaque ad secundas nuptias uxor migrauerit, non statim ei pereat usufructus, sed habeat eum integrum mulier quoad uixerit: post mortem autem eius redeat usus fructus ad suam proprietatem. Hæc autem ita sint, nisi specialiter maritus, qui donauit usumfructum, sub hac conditione dederit, ut si mulier ad secundas peruenerit nuptias, ususfructus extinguatur. Idemque dicimus, & si mulier marito suo usumfructum donauerit, uel in ultima uoluntate reliquerit. sed hæc de iure utendi fruendi dicimus, quod liberalitate alteri ab altero datum est.

CLVI. Si vsusfructus dotis nomine, vel propter nuptias donationis causa constituatur.

SI autem ususfructus dotis causa, uel propter nuptias donationis gratia datus sit, tunc uetera iura illibata maneant, id est ut apud maritum, uel mulierem sit: quamuis contrarium in suo testamento persona decedens expresserit.

CLVII. De rebus maternis, vel nuptiarum lucris, quæ ad filium familiàs peruenerunt, & de castrensi, vel quasi castrensi peculio.

QVodcunque filius, uel filia acquisierit siue ex materna linea, siue ex causa nuptiali, siue qualitercunque, huius rei usumfructum omnimodo pater habeat, quamuis secundas contraxerit nuptias. Loquimur autem de liberis, qui in potestate parẽtum sunt, exceptis, uidelicet, castrensibus, & quasi castrensibus peculiis, ea enim sine aliqua distinctione parentibus non acquiruntur, neq; quod ad proprietatem pertinet, neq; quod ad usumfructũ spectat: sed sunt pleno iure liberorum: quamuis in potestate parentum fuerint.

CLVIII. Si mulier res, quas liberis suis donauit, quasi ab ingratis, vel secundas nuptias suas reuocare maluerit

SI mulier liberis suis res, quas donauerit posteaquam ad secũdas peruenerit nuptias, & ingratitudinis uelamento donationem semel à se factam reuocare maluerit, nullo modo poterit hoc facere, nisi specialiter probauerit uel quòd uitæ eius filius insidiatus est, uel quòd manus impias ei intulerit, uel quòd tales insidias ei concinnauerit, ut facultatibus suis totis priuetur.

CLIX. Vt secundo marito copulata mulier prioris viri dignitatibus, vel priuilegiis non vtatur.

MVlier, quæ ad secundas migrauerit nuptias priuilegiis, uel dignitatibus prioris uiri non utetur. CLX.

CLX. De libertis mulieribus, quę patronis suis coniunctæ sunt.

SI liberta mulier patrono suo copulata nuptiis quidem eius ipsa renuntiauerit, ad secundum autem matrimonium migrare voluerit, id facere, inuito patrono, non poterit, alioquin si contra uoluntatem eius nupserit, non sunt nuptiæ, sed ut meretrix coniuncta esse uidetur.

CLXI. Si adhuc constante matrimonio dotem maritus vxori suæ persoluerit.

COnstante adhuc matrimonio maritus vxori suæ dotem non facilè compellitur reddere, nisi sit causa legibus cognita, alioquin, si temerè dotem vxori suæ soluerit maritus, donasse ei uidebitur: & ideo, mortua muliere, dotem reddere hæredes eius marito debent cum fructibus scilicet, qui medio tempore nati sunt, & non solum ipsi marito, sed etiam hæredibus eius. Ideoque & lucra dotium sic tractantur quasi non essent reddita, vt & pacta dotalia conseruentur. & si secundas nuptias maritus contraxerit, filiis suis ex priore matrimonio natis, res quas lucratus est, custodiat.

CLXII. Si mulier suorum liberorum tutelam administrauerit, & ad secundas conuolauerit nuptias.

SI mulier liberorum suorum tutelam administrauerit, & post inchoatam administrationem ad secundas migrare voluerit nuptias? prius filiis suis impuberibus tutorẽ petere debẽt, eique † rationem administrationis suæ reddere, & post redditam rationem si debitrix appareat? debitum suum soluere debet: deinde si velit ad matrimonium secundum perueniat, Sinautem hac obseruatione cõtempta secundas contraxerit nuptias, non solum res ipsius id est, matris liberis eius hypothecæ titulo supponantur, Sed eriam res vitrici ex præsentis Constitutionis auctoritate. Et si filij impuberes moriantur, successionem eorum mater lucrari non speret †, siue ab intestato ei deferatur eorum successio, siue ex testamento, quod fortè pater eis pupillari modo matrem eorum substituit. Et non solum tales pœnas patiatur, sed etiam illas, quæ de illis mulieribus dictæ sunt, quæ probatæ fuerint antequàm legitimum tempus, id est, annale spatium præteriat ad secundas nuptias properasse, vt fiat infames. & tales † pœnas sustineant, quas supra posuimus. Solui autem pœnæ possunt, si principalis indulgentia remiserit eas secundum iam traditam obseruantiam, id est, si dimidia pars bonorum matris liberis donata fuerit, vt ne: ususfructus rerum matri concedatur eorum. Idem autem dicimus & si naturalium liberorum mater tutelam administrans ad secundas conuolauerit nuptias. Eaque custodiri oportet. in Pouinciis quidem cura, & solicitudine Præfidum: in Imperiali autem ciuitate cura, & solicitudine tam Præfecti urbi, quam Præfecti prætorio.

† eisque

† poterit

† alias

CLXIII. Si sub conditione mater a patre legatum, uel fideicommissum reliquerit filio suo.

SI pater iussus, uel rogatus fuerit legatum, uel fideicommissum filio suo sub conditione præstare? non aliter legatorum seruandorum causa satisdare cogatur, nisi secundas contraxerit nuptias.

CLXIIII. De clericis, qui nuptias contrahere non possunt.

CLericus, qui supra lectores, & cantores est, veluti subdiaconus, uel diaconus, nullas nuptias contrahere audeat: alioquin sacerdotio cadat. Lector quoque si secundas contraxerit nuptias, ad maiorem gradum ordinis ecclesiastici prohibeatur ascendere. Laicus etiam si appareat uxori coniunctus esse, quæ alium maritum habuit, aut si non iure coniunctus sit, aut si ipse aliam uxorem habuit, neque subdiaconus, neque diaconus, neque presbyter fieri poterit. Nam & si clandestinis artibus ad consecrationem irrepserit, honore eius cadat.

CLXV. Si ducedens maritus nxori suæ legauerit sub conditione, si secundas non contraxerit nuptias, vel contra, id est, si uxor marito.

SI quis decedens reliquerit vxori suæ legatum sub hoc modo, vt ad secundas nuptias non perueniat, vel si mulier marito suo legatum reliquerit, vt secundum ille non contrahat matrimonium, correcta lege Iulia Miscella præstetur legatum sub ob seruatione huiusmodi, vt in primo quidem anno legatum non exigatur, nisi fortè sacerdotium legatario obuenerit, vt nuptiarum nulla spes sit. Anno autem primo transacto, si quidem res legatæ immobilis sit, sub cautione tamen iuratoria, & obligatione bonorum suorum, quod secundis quidem ab eo contractis nuptiis rem qualem accepit, restituat cum fructibus medio tempore natis. Sinautem res legata mobilis fuerit: si quidem legatarius, uel legataria locuples fuerit, simili cautione, atque obligatione bonorum suorum rem legatam sibi capiat, ita vt, secundis nuptiis contractis, res, qualis data est, reddatur, vel deminutio eius resarciatur. Sinautem pecunia numerata legata sit, cum usuris suis reddatur, quæ legatario solutæ sint ab iis, quibus pecuniam mutuauit: sacramento prius ab eo præstito, quod nihil ex usuris sibi solutis celauit. Quod si non mutuauit quidem pecuniam ad usuram, sed ad usus autem suos conuertit, usurarum nomine tertiam centesimæ det. hæc si locuples fuerit legatarius, uel legataria. Sinautem minus soluendo fuerit, fideiussorem dare cogatur, quod si nec fideiussores dare possit sub cautione iuratoria, & obligatione suorum bonorum res ei præstentur. statim autem atq; ad secundas peruenerit nuptias, res legati nomine datæ vindicentur apud qualem personam inuentæ fuerint, siue mobiles sint, siue immobiles: & omnino vindicatio rerum ita fiat, quasi alienatio earum ab initio facta non esset. Sin autem pecunia numerata legata sit, & legatarius neque fideiussores habuerit, neque idoneus sit: tunc ille, à quo legatum ei relictum est, tertiam centesimæ ei præstet nomine usurarum donec ad secundas peruenerit nuptias, vel sacerdotio fuerit consecratus, vt nulla spes nuptiarum superfit, uel mortuus fuerit legatarius. Nam si quidem secundas contraxerit nuptias reddat, quas acceperit usuras. Sin ad sacerdotium venerit, vel mortuus sit, capiat, aut ipse fortem, aut hæredes eius. Hæc autem omnia obseruari decet, & si non maritus uxori, uel uxor marito, sed extraneus quicunque sub eadem conditione legatum reliquerit. nam & hic eadem teneat, quæ in marito diximus, & uxore ne antefata cautio detur, si quidem institutio particularis sit cohæredibus. Si autem legatum, uel fideicommissum relictum sit hæredibus, uel substitutis, nemine autem ex his apparent: eis cautio præstetur, qui ab intestato ad successionem defuncti vocantur: nisi forte specialiter testator talem cautionem dari prohibuerit. nam & in hoc casu uoluntatem eius custodiri æquum est.

CLXVI. Mulier, quæ secundas contraxerit nuptias quemadmodum filii sui successionem capiat tam ex testamento, quàm ab intestato: loquitur autem in eodem capite & de successione fratrum.

SI filius decedens in testamento suo matrem hæredem instituerit, sic institutio eius habeatur, quasi quiuis alius extraneus à defuncto hæres in testamento scriptus fuisset. Ideoque omnia, quæ filius reliquerit ad matrem perueniant, nulla discretione habita, utrum res, quas filius dereliquit ex paterna substantia ad eum deuolutæ sint, an non. undecunque enim res ad filium peruenerint, transmittuntur ad matrem: nullaq; ei matri quæstio ab aliis filiis suis, id est, fratribus defuncti moueatur: quia & si alius extraneus à defuncto filio hæres institutus esset: nihilominus omnes res testatoris accepisset. hæc, si mater in testamento à filio suo hæres instituta est, nulla habita differentia vtrum ad secundas migrauerit nuptias, an non. Sinautem intestatus filius defunctus est, & mater, uel iam ad secundas migrauerit nuptias, vel postea migrauerit, vocetur quidem & ipsa cum fratribus defuncti filij sui ad successionem eius: sed earum rerum, quæ ex paterna quidem linea ad defunctum filium peruenerunt tantum vsumfructum habeat mater, si secundas nuptias contraxerit, vel si postea contraxerit. Si autem res ex alia causa filio defuncto acquisitæ sunt, tunc in hisdem rebus æqua portione cum fratribus defuncti filii sui succedat, & non solum ius vtendi fruendi, sed etiam & proprietatem habeat in hisdem rebus exceptis, videlicet, propter nuptias donatione. Ea enim in suis finibus regitur, & nullam innouationem ab hac constitutione patitur: sed in hoc toto iuris capite ingratitudinis ratio habenda est non solum ad matrem, sed etiam ad fratres. causæ autem ingratitudinis in alia inferiori constitutione exponuntur. Illud autem certum est, quod hoc caput Constitutionis ad futuros casus non ad præteritos pertinet.

CLXVII. Si mater alienare voluerit eas res, quæ ad eam ex successione filii deuolutæ sunt.

LIceat matri in his rebus, quæ non ex paterna linea ad filium suum defunctum peruenerunt, si hęres ei extiterit, & testari, & alienare, & ad quem voluerit modum disponere. Quòd si res permixtæ fuerint tam ex paterna linea, quam ex aliis acquisitæ, ueluti ex testamento, ex donatione uel ex legato, uel alio huiusmodi casu: earum quidem rerum, quæ ex paterna linea filio defun-

clo obuenerunt, habeat vsumfructum. aliarum autem rerum pleno iure habeat proprietatem. hoc autem Constitutionis caput nō solùm in futuris casibus, sed etiam in præteritis negotiis locum habeat: nisi fortè vel iudiciali sententia, vel amicabili transactione sopita sint. Studeant autem parentes filios suos tam ex priori matrimonio natos, quàm ex secundis nuptiis procreatos ex æquis partibus hæredes scribere: nisi fortè quidam inter eos ingrati appareant. hoc autem magis persuadentes, quàm legi necessitatem imponentes edicimus. ¶ dicimus †

CLXVIII. Quæ causæ repudij sunt.

CAusas autem repudii in Constitutione positas ideo non diximus, qua in inferiore Constitutione hoc caput plenissimè inuenitur, & omnimodo siquidem prætermissum est & in hac Constitutione quasi deletum, vel superfluum expositum non est. & alias ideo Constitutiones legere debes, quas tituli tibi competentes ostēderint. Da. xv. Ap. CP. P. C. Bilis.

CONSTITVTIO XXXVII.
CLXIX. Si quis vnum de liberis, vel extraneum hæredem scripserit, & rogauerit †eum tempore, quo moreretur hereditatem aliis restituere.

† rogare voluerit

SI quis vnum ex liberis suis hæredem instituerit, id est, filium, filiamve, nepotem, vel neptem, & deinceps siue quosdam ex eis, siue omnes simul, & rogauerit, vt tempore, quo moriantur, vel postquam mortui fuerint aliis restituant hæreditatem, primum quidem unicuique eorum legis Falcidiæ modus præcipuus †deducatur, & non supponatur fideicommissi grauamini. cæteras autem partes fideicōmissario restituat integras: ita tamen, vt si propter nuptias donationem vxori, vel doté marito dare maluerit persona fideicommisso grauata, liceat ei hoc facere etiam ex aliis rebus, quæ fideicommisso suppositæ sunt, & reliquas res tantum fideicommissario cogatur restituere. Hæc autem Constitutio non habet locum in præteritis substitutionibus, seu restitutionibus, sed magis in futuris casibus. Nullum autem augmentum dotibus, vel propter nuptias donationibus fiat ad insidias substitutionis, vel restitutionis, nam & si quid callidum perpetratum fuerit: nihilominus restitutio fideicommissi integra manebit post deductionem, scilicet legitimæ Falcidiæ partis. Hoc autem quod de Falcidiæ deductione loquitur Constitutio, in liberis locum habet, quibus & pars Falcidiæ debetur. quod si hęres institutus ex liberis non sit, contentus esse debet ex deductione dotis, & propter nuptias donationis, & reliquas res fideicommissario hæreditarias restituere. dotem autem, vel propter nuptias donationem dari lex præcipit, honestam, id est, neque satis modicam, vt sit dedecus hæredi, neque satis immodicam, vt sit graue fideicommissario, sed mediętatis cuiusdam moderatione moderatam. † in præcipuum. al. in principio

† honoratam † tantę

CLXX. Si, soluto matrimonio, mulier, quæ secundas non contraxerit nuptias intra† annum completum ab aliquo stuprata sit.

SI mulier defuncto marito antequam annus legitimus transeat, ad secundas quidem nuptias non migrauerit, more autem meretricum ab aliquo stuprata conceperit, & pepererit, vt sit clarum id, quod natum est, defuncti mariti non esse, easdem pœnas patiatur, quas ex superiore Constitutione patitur ea, quæ ante tempus legitimum secundas contraxerit nuptias. ideoque & antenuptias donatione careat, vt nec tantum habitat ius vtendi fruendi, aliisque pœnis antefatis subiiciatur, & sic stupri quoque criminis obnoxia pœnis Peius etenim est stuprari, quàm secundas nuptias mulieres ante legitimum tempus contrahere Da. xv. Kalen. Maij CP. P. C. Bilis.

CONSTITVTIO XXXVIII.
CLXXI. De quæstionibus, id est Præfectis insularum.

Hęc epitome est cōstitutiōis v. q̄ desideraſ in Græcis, q̄ nō est eadē cum. ꝑ. ut indicatū est

HAEC Constitutio quendam virum Magnificum, Bonum nomine quæstorem exercitui fecit. nam & more antiquo duplex erat Quæstorum Magistratus, & unus quidem circa latus Principis erat, alter autem Quæstor exercitui præerat. Disposuit autem præsens Constitutio & annonæ Quæstoris, & consiliarii eius. apparitionem quoque ei dedit ad imitationem quādam Præfecti prætorio, id est scriniarios, & ab actis, & præcones, & commentariēses, & lampadarios, & omnem deinceps ordinem: sed & annonas militum tam comitatensium, quàm limitanensium disposuit, quomodo distribui debeant. Subiecit autem ei & quinque Prouincias, id est Scythiam, & Mysiam, & Cariam, & omnes Cycladas insulas, & Cyprum totam. Cæsarum quoque auditorium habere ei concessit, vt non obiiciatur ei fori præscriptio. Subiunxit autem & notitiam impensarum. Et est promulgata hæc Constitutio Kal. Iunijs, Indictione quinta decima P. C. Bilisarij.

CONSTITVTIO XXXIX.
CLXXII. De Comite tertiæ Armeniæ.

HAEC Constitutio priùs quidem narrat de duabus Armeniis, quema modum administratæ sunt. deinde tertia Armenia loquitur, cuius Comiti septingentos solidos annonarum nomine dedit, & consiliario eius septuaginta duos aureos, & ab paritioni sexaginta. Loquitur & de quarta Armenia, cui præstitit Martyropolitanā ciuitatē, & locum, qui † Kitarizon appellatur, & Præsidem eius Consulatem esse iussit. Quatuor itaque Armeniis constitutis, primæ quidem Armeniæ Proconsulem, item & tertiæ Comitem inter Spectabiles viros fecit. Secūdæ autē Armeniæ, & quartæ Magistratus ordinarius esse præcepit. marginalia: Armenię, Armenia, intelligis eni cōſ. q̄ anno ſuperioris tatuerat pe ultimo anno indictionis ſu cum conſtitutio a ſubſcripta iudicibus prima ſubſequente. Ad hęc in cōſtitutione ſtatim la ſtemdeo an nouā q̄ Queſtoris & apparitiōis eius & notarii imperialis qua hic ita fine cōmemoratur. Quare nec ceſſe eſt ad diuerſa ſtatuta inſerere ſimiles eſſe videantur. † Tatiōd Rane.

CLXXIII. Si in secunda Armenia appellatio porrecta fuerit.

SI appellatio litis vsque ad quingentos solidos pertinentis vsque à secunda Armenia orta fuerit, ad Proconsulis auditorium primæ Armeniæ perducatur. Sinautem in quarta Armenia similis appellatio orta fuerit, in tertiam perducatur. De sacerdotibus autem, vel consecrationibus, vel de Metropolitano iure Episcoporum nihil Constitutio innouauit. Tertiæ autem Armeniæ Comiti etiam milites subiecit, & iussit eum audire & militares causas militum, & legitimo calculo derimere. D. xv. K. Apr. Post conſ. Bilis.

CONSTITVTIO. XL.
CLXXIIII. De Tabellionibus, siue instrumentorum fide.

TABELLIONES ipsi per se conueniant cum eis, qui instrumenta quędam cōponere volunt. & non aliter chartas complere audeant, nisi causas cognoscant, ut interrogati à iudicibus, respondeant, qualis esset causa, propter quam instrumenta composuerunt: & maximè si literarum imperiti fuerint hi, qui instrumenta fieri desiderauerunt. ¶ Hoc autem obtineat in Constantinopolitana ciuitate, quàm ſ aliis prouinciis. Pœnam autem Constitutio definiuit aduersus eos tabelliones, qui aliter fecerint, stationum amissionem: ita, vt si discipulus eorum missus fuerit ad instrumenti compositionem, ipse habeat ius stationis. Quod si indignus sit discipulus auctoritatem stationis suscipere, prior quidem tabellio modis omnibus remoueatur, aliis autem pro eo dignus stationem accipiat: ita tamen, vt nullus sentiat damnum dominus stationis, sed habeat reditus integros: tabellio autem amittat ius stationis, quia de dignatus est conuenire cum eis, qui instrumenta componi sibi desiderauerunt. ¶ Nullam autem excusationem habeant tabelliones morbi, vel occupationis, duorum enim alterum necesse est, vel causas eas cognoscere, & instrumenta eorum facere, vel si ignorent, nec facere. ¶ In Constantinopolitana autem ciuitate liberam habeant facultatem omnes tabelliones vsu tabellionem apud Magistratus census † pręponere, & licentiam ei dare, & instrumenta facere defiderantibus in eorum statione, & in absoluendis instrumentis venire, & nulli alii licentiam esse hoc facere, nisi ei, qui tabellionibus præpositus sit apud Magistrum census, sicut iam diximus. ¶ Cæterùm si aliter obseruatum fuerit, ea pœna tabellionibus imminet, quam superius diximus. Instrumentū autem propter hoc solùm non fit irritum, sed propter utilitatem cōtrahentium valeat. † ꝓponere

CLXXV. Idem.

TAbelliones non scribant instrumenta in aliis chartis, quàm §in his§ quę protocolla habent: vt tamen protocollum tale sit, quod habeat nomen gloriosissimi Comitis largitionum, & tempus, quo charta facta est. Alioquin si aliam scripturam charta habeat, non admittant eam tabelliones. Hoc autem ius teneat in sola Constantinopolitana ciuitate. quòd si aduersus ea fecerint, pœna falsitatis subiiciantur. Dat. xvj. K. Sept. CP. post Bilis. V. C. Conſ. Anno secundo.

CONSTITVTIO. XLI.
CLXXVI. De Iudæis, & Samaritis, & hæreticis curialibus.

NEQVE Iudæus, neque Samarita, neque quiuis hæreticus curiæ muneribus excipiatur propter hoc solum, quod catholicæ fidei non est. sed & munera curialia subeant, & nullo honore curiali potiantur. nam curiales habent quædam priuilegia, veluti vt tormentis non subiiciantur, vt non ab alia in aliam Prouinciam retrahantur. & in summa, qui contra fidem catholicam sentit, munera quidem curialia subeat, honorem autem vel priuilegium nullum habeat.

CLXXVII. De testimoniis hæreticorum.

SI hæreticus contra hæreticum litiget, liceat cuiuis eorum hæreticum testem adducere. sinautem orthodoxus cōtra hæreticum litiget, pro orthodoxo quidem etiam hęretici testimonium valeat: contra orthodoxum autem solius orthodoxi testimonium valeat. Orthodoxis autem litigantibus, ad testimonium nullus hæretico pateat aditus. interdum autem etiam aduersus orthodoxum hæretici testimonium probabile est. quod contingit, si orthodoxus in curialem conditionem trahatur. tunc enim hæreticus aduersus eum rectè testis producitur, vt dicat se scire eum curialem esse, vel curiali patre genitum. Dat xv. Kal. Sept. P. C. Bilisarij.

CONSTITVTIO XLII.
CLXXVIII. De præfatione instrumentorum.

PVBLICA §instrumenta vel§ monumenta, tam ea, quæ in iudiciis conficiuntur, quàm ea, quæ apud Magistrum census, siue apud Defensores consistunt. In strumenta etiam, quæ tabelliones sub quilibet figura conficiunt tem in Constantinopolitana ciuitate, quàm in Prouinciis, hæc omnia huiusmodi initium totius suę scripturę habeant, [Imp. ante illo diuo Aug. sto, Imperij anno illo.] & post hæc inserant Consulum quoque appellationem, & omnem veterem obseruationem instrumentorum totum custodiant. & si fortè tempora quoque ciuitatum prouincialium in instrumentis scribi solitum est: ea consuetudine scribantur. Huius autem iuris præceptio à prima in dictione incipiat.

CLXXIX. De literis instrumento non scribendis.

QVi scribunt tempora in monumentis publicis, non vtantur literis illis veteribus, & obscuris, sed per Græcas literas tempora scribantur, si monumenta Græcè composita sint. Sinautem Latine monumenta confecta fuerint, Latinis quidem literis tempora scribantur, sed claris literis, & quæ possit quicunqoe Latinus literatus cognoscere. Dat. Prid. Kal. Sept. Imp. D N. Iustin. PP. A. Ann. post Bilis. V. C. Cos.

CONSTITVTIO XLIII.
CLXXX. Si quis modum substantiæ suæ in scriptis declarauerit.

SI quis sua manu conscripserit, vel alterius manu subscripserit, siue in suo testamento, siue sine testamento in quauis chartula modum substantiæ suæ declarauerit, idque fecerit omnibus hęredibus suis præsentibus, vel oibus absentibus, vel quibusdā ex his p̄sentibus, quibusdam absentibus, non liceat hæredibus eius talem scripturam recusare, nec dicere, quod vnus ex cohæredibus res quasdam à testatore relictas subripuit, & celauit. Si enim testator cum sacramento expresserit, nihil aliud sibi superesse extra ea, quæ in præfata scriptura continentur, necesse habeant hæredes scripturam eius sequi, siue liberi eius sint, siue extranei, & neque serui hæreditarij tormentis subiiciantur, neque alia vlla probatio veritatis exquiratur. ¶ Hoc autem to tum ius pertinet ad hæredes. nam credito ribus nullum præiudicium facit vox testatoris, eiusdemq; debitoris. Licet enim creditoribus omnia perscrutari, & veritatem ex quirere, & suo commodo vti: sed & hæredes necesse est sequi ea, quæ testator dixerit, scripserit, subscripserit, vel quocunque modo declarauerit. Cæterum si vocem testatoris reprobant, etiam hæreditatem eius amittant: quod non solùm in futuris casibus, sed etiam in causis adhuc pendentibus teneat. Dat. xv. Kal Sept. C P. post Bilisarij V. C Cos. Anno secundo.

CONSTITVTIO XLIIII.
CLXXXI. De temporibus appellationum.

SI quis aduersus sententiam iudicis prouocauerit, & in iudicio appellationibus destinato præsto non fuerit, liceat litigatori aduersario eius absente intrare in iudicium, in quo prouocatio exerceri debeat: intra biennium tamen, vt vnus, verbi gratia, mensis superſit, & dicat suas ad legationes iudicibus etiam absenteo, qui prouocauit. Iudices autem non omnimodò pro eo, qui præstò est, sententiam dicant, sed interdum etiam pro absente §id est, pro eo, qui prouocauit iudices§ victricem calculum ferant, scilicet si bonam causam habeat. Ne autem absentia eius impunita relinquatur, omnimodò prouocationis impensas aduersario suo præstet, siue vicerit, siue victus fuerit. ¶ Quòd si vtrique postquàm statuto legibus die intrauerunt, in absentia fuerint, maneat prior sententia. cętera autem omnia iura, quę de appellationibus posita sunt, in suo permaneant statu. nam hæc Constitutio de his loquitur, qui in absentia fuerint, postquàm statuto die intrauerunt,

CLXXXII. De comparatione literarum siue ex publico instrumento, siue ex chirographo.

EST quædam constitutio in quarto libro Codicis posita, qua cauetur, vt si de fide literarū dubitatio emerserit, comparatio earum fiat ex instrumento publico, quod per tabellionem factum est. Vnde quæstio emersit ex causa cuiusdam, quæ erat talis. Quidam proferebat chartulam sine tabellione compositam, & ex ea in tētiones suas probabat: sed et aduersarius eiusdem manus aliam charrulam sine tabellione compositam proferebat, & suas allegationes confirmabat. Sed alter ex litigatoribus dicebat ei, literas chartulæ scriptas eiusdem manus non esse adeoque comparationem fieri literarum ex publico instrumento exigebat. Ille autem dicebat sufficere comparationem fieri cum ea chartula, quam ipse producebat aduersarius: sed ex contrario ei respondebatur, illam chartulam sine tabellione compositam esse. quęrebatur quid iuris sit: & noster Imperator constituit in hoc casu etiam ex chartula sine tabellione composita rectè fieri comparationem literarum. ipse enim, qui tale instrumētum produxit, fidem eius probasse primus intelligitur. ¶ Fiant autem comparationes & ex publicis scriniis, veluti § apocha prolata fuerit à mensa glorio si simi Præfecti prætorio. Sed & quod ex publicis monumentis prolatum fuerit, hoc quoque idoneum uideatur ad comparationem, quippe cum publico testimonio confirmetur. Omnes autem literarum comparationes prius sacramentum præstent, & tunc deinde faciat comparationes.

CLXXXIII. De iureiurando propter calumniam dando, vel propter dilationes petendas, aut probationes exigendas.

OMnes litigatores postquam iusiurandum de calumnia iurauerint, hoc quoque iureiurando suo addant, quòd non dilationis, nec calumniæ causa, nec vexandi aduersarij gratia probationes in tota causa ab aduersario suo exigant. nam antea in vnoquoque capitulo litis, si litigator ab aduersario suo probationes exegisset, iurare cogebatur, quod non calumniæ causa probationes exegit. Erat autem grauissimum in vna causa quamplura sacramenta præstare: ideoque vnum iusiurandum † sufficit. Dat. xv. kalen. Sept. C. P. post Cos. Bilis. V. C. † In quibusdā exēplis hęc additur, sufficit, q̄ quis aliqui proferat una quaq; calūnia deferri nt unū sacramētū quod nobis placet. Cęterū q̄ seq̄tur formula iuramēti, prorsus de cēti nostris manuscrip. exēp.

Formula iuramenti de calumnia.

QVod §sacramentū calumniæ sit ita, ſ primis quidē actorimet, [Hanc litem quam moui, calumniandi animo non moui, sed existimo me bonam habere causam, nec dilationis, nec calumniæ causa, nec vexandi aduersarij gratia probationes in tota hac causa ab aduersario meo nullas exigam: si Deus. ¶ §Post hæc reus ita: §Ego putans bona ſ substantia causæ ad contradicendum pertinuisse, nec dilationis, nec calumniæ causa, nec vexandi aduersarij gratia probationes tota hac causa ab aduersario meo ullas exigam: si Deus.

CONSTITVTIO XLV.
CLXXXIIII. Vt scenicæ mulieres non coarctentur in eadem turpitudine permanere.

ERANT quidam impij homines, qui mulieres miseras in scena prodire hortati iusurandum ab ipsarum mulieribus exigebant, quod nunquam meretrices esse desinant. hoc autem crudele, & a pietate procul nostro Principi visum est. ¶ Ideoq; cōstituit, ut liceat meretricibus honestam uitā transigere sine aliqua pœna sine aliquo timore, quamuis iuratoriam cautionem exposuerint. Hi autem, qui tale iusurandum exegerunt, & contra castitatem operam suam dederunt, pœnæ nomine decem libras auri persoluant iisdem meretricibus, quæ sacramenta dederunt, pœna autem decem librarum Officio Præsidis efflagitetur, quod si præses neglexerit, de suo patrimonio pœnam præstare cogatur, & Magistratu sibi commisso cadat, & non solum mulieribus, sed etiam hęredibus, & aliis successoribus earum pœna soluatur. Hæc, si priuatus sit, qui sacra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mentum à meretrice exegit. ¶ Sinautem ipse Præses sacramentum à meretrice exegerit, teneatur quidem eadem pœna: sed exactio pecuniæ fiat Officio militaris iudicis, scilicet si talis iudex in illis locis fuerit, quòd si militaris nemo fuerit iudex, metropolita næ ciuitatis Episcopus pœnã exigat, cui & vicinæ Prouinciæ Præses fauere debet forsitan maiore imperio decoratus. Dat. Kalen. Sept. post Conf. Biliſiterum.

CONSTITVTIO XLVI.
CLXXXV. Vt ciues, vel vicani pro aliis ciuibus suis, vel vicanis non teneantur.

SIquis in aliqua ciuitate, vel vico debitores habuerit, posteaque alios homines ex eadem ciuitate, vel vico in alia ciuitate, vel in alio vico nundinarum gratia degentes inuenerit, non audeat eos, vel res eorum tenere, vel alieni debiti nomine pecuniam ab his exigere, vel pignora ab his extorquere. Nam si quid tale fecerit, omne quod inciuiliter exegerit, in quadruplum reddere compellatur ei, qui iniuriam passus est. sed & si quam actionem aduersus debitorem suum habeat, eam quoque amittet. Hoc autem obseruari debet cura, & diligentia Præsidum, quibus grauissimæ pœnæ imminebunt, si præcepta saluberrima præsentis Constitutionis contempserint.

CLXXXVI. Vt donationes in Imperatorem faciendæ sine monumentis fiant.

SIquis Imperatori donare voluerit, susciiciat ei ad perfectam donationem instrumentum liberalitatis modum cõtinens, & non cogatur huiusmodi donationis instrumẽtum publicis monumentis intimare, quamuis quingentorum aureorum quantitatem donatio facta excedat. nam nec Imperatoris donatio in priuatã personam facta publicis monumentis indiget. Dat. xv. Kalen. Sept. Imp DN. Iust. PP. A. Ann. xj. post Bilif. V. C. Conf.

CONSTITVTIO XLVII.
CLXXXVII. De reis ab alio loco in alium retrahendis ex diuino nutu, vel iussione maximæ potestatis.

IQVIS ex diuina iussione in scriptis habita, vel ex calculo Magistratus aliquem conuenerit, vt in aliis locis exhibeat ſſeꝯ aut sistat, ideoque & cautionem ab eo exegerit, quod intra certum tempus in iudicium destinatum venturus sit, posteaque tempus quidem certum transactum fuerit, & is quidem, qui cautionem exposuit præsto sit, aduersarius autem eius, id est, actor absit, & decem dies post certum tempus transierint, liceat reo præsenti absente actore intrare apud iudicem, & ostendere suam præsentiam, & actoris absentiam, & statim ab obseruatione iudicij absoluatur: ita tamen, vt sacramentum præstet de impensis, quas impendit tam in profectione, quàm in peregrinatione sua: & in tantam quantitatem iudex actorem condemnet. ¶ Cùm autem soleant executores litium etiam ab actoribus cautionem exigere, quòd omnimodò peragant intentiones suas: sinautem non peregerint, quòd pœnæ nomine certos aureos præstaturi sint, iubet Constitutio calumniam passo primùm quidem pœnam cautionis ab actore præstari: deinde si quid plus sit in impensis, quas reus frustrà fecerit, hoc calculo iudicis eidem reo præstetur, sacramento tamen eius legitima taxatione moderato. Hæc autem si ita custodiantur, iam de sinent homines in alienam ludere vitam, & ideò in locis competentibus hac pœna perterriti litigabunt.

CLXXXVIII. Idem.

SOlent actores, qui in Constantinopolitanam ciuitatem homines trahere volunt, quos obnoxios sibi dicunt, fideiussores dare, pœnam promittere peragendi litigij causa, & quod omnibus modis vincant, & sic permittuntur à Prouincia in vrbem imperialem, quos sibi reos esse putant, abstrahere. Cum autem ab alia Prouincia in aliam Prouinciam exhiberi reos actores desiderabãt, sine fideiussione, hoc impetrabant. sed noster Imperator hoc promulgatione constituit, vt nec ab alia Prouincia in aliam exhibitio reorum sine fideiussione fiat: & neque Magistratus amplissimos, neque glorio sissimum Quæstorem ex persona Principis aliquid tale rescribere audeat, id est, ut sine fideiussione actoris rerũ exhibitio ab alia in aliam Prouinciam fiat. Immo magis contrarium debet dictari, id est, vt non aliter fiat exhibitio rei, quam si actor fideiussores præstiterit, promittentes, quod omnimodo peragat causam, & vincat, alioquin quod pœnæ nomine tot aurei præstabuntur. Nam his eo modo ordinatis, si actor non peregerit causam, vel peragens non obtinuerit, cõmittitur adnersus eum pœna, & aduersus fideiussores eius, & reo præstabitur. Si quid autem vltra quantitatem pœnalem exhibitionis occasione reus impenderit, hoc ei iuranti dari æquum est, sacramento ipsius antea moderato per legitimam taxationem, sicut in præcedenti capite diximus.

CLXXXIX. De admonitione reorum, siue de in ius uocando.

SIquis ex sententia iudicis admonitus fuerit, habeat post admonitionem viginti dierum spatium, vt liceat reo vel recusare iudicem, vel alium quoque petere, vel simul ambo indicent, vel fortè id, quod debent confiteri intra prædictos dies viginti. Postquàm autem libellum accusationis exceperit: personales præstet fideiussiones, & sportulas det cõstitutioni nostri Principis cognitas. subscribat autem, & cõtradictionis libellum. tempus quoque, & diem scribere eum oportet, quo libellum accusationis excepit. Cum autem litis contestatio fiet, interrogari debet à iudice si transierint viginti dies deliberationis. Hoc autem consideretur ex subscriptione eius, quam libello inseruit. nam si intra vigesimum diem litis contestatio facta est, nullius est momenti. Si quis autem iudicem recusauerit, & alium pro eo petierit, eiusque interim recusare maluerit, quem sibi iudicem petiit, non audiatur.

CXC. De iuratoriis cautionibus.

SIquis iuratus promiserit obseruaturum se in iudicio, deinde ante litis contestationem imperialem vrbem reliquerit, & subduxerit se, liceat actori & nondum litis contestatione facta adire iudicem, & † dicere tergiuersationem rei. Et si quidem inter Magistratus sit iudex, iubeat omnimodo reum in iudicium duci. Sinautem inter Magistratus non sit, sed sit iudex datus ab aliqua potestate, vel etiam ab Imperiali iussione, referat hoc ipsum, vt ducatur reus iussu Magistratus, qui eum iudicem esse destinauit. ¶ Præsiniatur autem certus dies, intra quẽ si non venerit reus, vt huius causæ disceptatio fiat etiam eodem reo absente. & in possessionem rerum eius actor mittatur, & in tantum modum ius pignoris habeat, quantus est debitæ quantitatis modus. Et postquàm in possessionem actor fuerit missus, non aliter reus eam recipiat, nisi omnia damna, quæ contigerunt, actori refarcierit, & dederit fideiussorem, quod omnimodo actoris intentionem exceperus sit, siue per se, siue per legitimam personã. Hæc ita sint, nisi fortè ex iusta causa & inexcusabili reus in absentia fuerit.

† docere

CXCI. De casu militiæ.

SIquis casu militauerit, & non soluendo decesserit, casus militiæ eius, quod scholaplacitum à quibusdam vocatur, non temere creditoribus concedatur. ecce enim si quis ad hoc ipsum vt militet defunctus, mutauerit, ipse æque scholæplacito fruatur, inopes debitore defuncto. ¶ Sinautem liberi, & vxor à defuncto derelicti sunt, adeant Principem, & accipiant eundem militiæ casum, quamuis hæredes defuncto non extiterint. Sinautem neque liberos, neque vxorem dereliquerit, tunc etiam cæteris creditoribus casus militiæ subiiciatur, exceptis videlicet Spectabilibus viris silentiariis, quorum prærogatiuas proprias in eadem firmitate durare Constitutio iubet.

CXCII. De inope muliere, quæ sine dote nupta † est, quę quartam partem defuncti mariti capere debet.

† maritus

DIximus in superioribus capitulis mulierem sine dote nuptam & sine causa repudiatam à marito quartam partẽ substantiæ eius consequi oportere vsque ad centum libras auri; hoc ipsum constituimus, id est, vt quartam partẽ mulier capiat defuncto marito suo siue complures liberos habeat, siue non. Illud autem certum est, quod mulier siue mobiles, siue immobiles res habeat suas proprias, omnimodo eas sine deminutione deducere poterit non subiectas mariti creditoribus: nisi ad hoc tantum, quod hæres ei extiterit. Hæc autem omnia intelligi debẽt, si mulier idoneas facultates non habeat. nam si inops non sit, neque dotẽ dedit: grauare liberos defuncti quartæ partis exactionem non debet. nam nec maritus, qui nullam donationẽ propter nuptias dedit, aliquid ex substantia suæ vxoris lucrabitur, nisi fortè legatum ei relictum fuerit à muliere, vel mulieri à marito. hoc enim, quod relictũ est à muliere marito, vel mulieri à marito omnimodo capiat, siue inops fit, siue non. quod si inopi cõstitutæ mulieri maritus suus legatum relinquat minoris quantitatis, quàm portio quarta fiat, † suppleat id quod minus dederit. D. x. K. Oct. CP. Imp. D. N. Iustin. PP. A. anno xj. post Bilif. V. C. Consulatum.

† faciat

CONSTITVTIO XLVIII.
CXCIII. De iis, qui ex libra, matre & ascriptitio patre nati sunt.

Constit

CONSTITVTIO est Imperatoris nostri in vndecimo libro Codicis posita, qua iubet eum, qui ex libera matre, & ascriptitio patre natus est, ingenuum esse. eam igitur Cõstitutionem præsens promulgatio iubet obtinere in iis tantummodò casibus, qui post Constitutionem illam contigerint, qui autem ante illam emerserint, antiquo iure dirimantur.

CXCIIII. Si venerabilis locus cum alio venerabili loco permutationem facere maluerit.

SIecclesia cum ecclesia, vel ptochium cum ptochio, vel ecclesia cum ptochio, vel monasterio, &, vt simpliciter dixerim, si venerabilis locus cum alio loco venerabili rerum immobilium permutationem facere maluerit, & hoc quasi fieri profit †, vtrique loco liceat Primatibus eius permutare, decreto tamen priùs celebrando cum omni subtilitate, & iureiurando apud locorum Metropolitanos rei disceptatione præcedente, vt ipsi deliberent, an ambabus partibus profit permutatio rerum immobilium, & non indigeat res speciali diuina pragmatica forma. Ex huius autem legis excipiatur licentia magnæ Constantinopolitanæ ciuitatis ecclesia. nullam enim rem immobilem alienare permittatur, quemadmodum ante non permittebatur. D. xv. K. Sept. CP. Impera. DN. Iustin. anno xj. post Bilif. V. C. Cos.

† possit

CONSTITVTIO XLIX.
CXCV. Vt liceat venerabilibus locis perpetuos contractus emphyteuseos inter se facere.

LICEAT ecclesiis, & aliis venerabilibus locis perpetuos inter se cõtractus emphyteuticos facere, decreto scilicet antea celebrato: dum tamẽ ita fiat emphyteusis vt ad priuatam personam omnimodo non extendatur: sed ex huius legis licentia excipiatur magna Constantinopolitana ecclesia quemadmodum in anterioribus Constitutionibus. D. xv kalen. No. CP. Imp. D N. Iustin. PP. A. anno xj. post Bilif. V. C. Consul.

CONSTITVTIO L.
CXCVI. De emphanisticis, quæ a clericis exiguntur.

SIquis in Constantinopolitana ciuitate clericus fuerit factus, si quidem magnæ ecclesiæ clericus sit, emphanistica præstet, quæ ex consuetudine præstari oportet. Sinautem alterius oratorij clericus fuerit, nihil ab eo emphanisticorum nomine exigatur. & si quis ab eo exegerit, ipse quidem qui exegit, amittat statum clericatus, quem habet, is autem, à quo exactum est, gradum exactoris perueniat. Hæc autem omnia defensores ecclesiæ custodire debent. qui si neglexerint, decem librarum auri solutione puniantur. Dat. iij. kalendas Nouemb. CP. Impe. DN. Iustin. Augu. anno xj. post Bilif. V. C. Cos.

CONSTITVTIO LI.
CXCVII. Si ecclesiam suam clerici dereliquerint.

SIclerici ab ecclesiis suis destiterint: alios in locum eorum subrogari oportet, vt scilicet annonas, & dona ecclesiastica, quæ illis destitoribus præstabantur, accipiant. & si postea destitores redierint, nihil eis præstet: qa annonæ eorum, & dona aliis clericis pro ipsis subrogatis præstita sunt. Omnibus enim modis subrogatis clericis annonas eorũ præstari decet. nã neq; destitoribus aliquid ab ecclesia dandum est, neque ad lucrum œconomorum, vel aliorũ, q̃ administrant, cedere. Si enim subrogari clerici prædictas annonas non acceperint, ipsi, qui solent administrare eas de sua substantia dare eis cogantur. nam & si quas habent proprias possessiones, iubet Constitutio, vt ex iisdem possessionibus certa prædia deputentur, ex quorum reditu subrogatis clericis annonæ præstentur.

CXCVIII. De eo, qui ecclesias ædificat, vel annonas clericis donat.

SIquis ecclesiam ædificauerit, aut clericis ex substantia sua annonas dederit, non liceat ei, quos uoluerit clericos in eadem ecclesia facere: sed si uoluerit quosdam ibi consecrari: offerat eos Beatissimo Patriarchæ, & ille, si uiderit eos dignos, consecret. & si nõ probauerit, arbitrio suo reiiciat. D. xv. k. Nou. CP. Imp. Dn. Iustin. A post Bilif. V. C. Cos. ann. iij.

CONSTITVTIO LII.
CXCIX. Si quis in domo sua oratorium habuerit.

SIquis in domo sua oratorium habuerit, non audeat in eum sacra mysteria † facere nisi clericos catholicę fidei habuẽt deputatos ex iussione Religiosissimi Episcopi illius ciuitatis, vel Beatissimi Patriarchę. Si qs aduersus ea fecerit, dous eius fisci viribꝰ vendicetur, & sit subdignatione Pricipis. & si Prefectꝰ prætorio, pstquã hęc cognouerit, non prohibuerit, quinquaginta librarum auri pœna mulctetur, & appritor † eius simili pœnæ subiiciatur. nulla autem inuidia est vnumquenque Christianum in propriis ædibus oratoria habere, & in his orare, & psallere sine clericis, sed sacram missamnõ faciat. D. iij. Non. Nouem. CP. Imp. Dn. Iust. PP. anno xj. post Bilif. V. C. Conf.

† missam

† apparitio

CONSTITVTIO LIII.
CC. De impensis in funera mortuorũ, faciendis.

HAEC Constitutio loquitur de impensis, quæ in funeribus mortuorum fiunt. Et ante omnia mille centum ergasteria in Constantinopolitana ciuitate immunita tem habere iussit, vt funera ducant. ¶ Sed & reditum funerib. destinatũ à diuę memorię Anastasio patore cõfirmauit, & funeribus deputauit, & dedit singulis cadaueribus siue singulis lectis mortuorum vnum ascceterium, id est octo sanctimoniales psallentes, & tres acolythos, vt neque sanctimoniales, neque acolythi omnino aliquid accipiant ab his, qui funera mortuorum desiderant, sed gratis eum deducant. ¶ Sinautem cognati amici defuncti alterum vnum ascceterium, vel etiam duo adhiberi vel int, neeesse est eos aliquid præstare, non tamen immodicum, sed huius legis definitione moderatum. ¶ Nam si quod intra nouos muros cadauer deponatur, tremissem ascceteriis præstari æquum est, & acolythis, post tresillos, q̃ gratis ministerium faciũt. Si alij tres adhibiti fuerint, siliquas tres dari oportet. Si nautem sex acolythi sint, & siliquas sex accipiant, & deinceps ita fiant. ¶ Sinautem lon ginquius spatium sit, & de cani, qui lectulo ministeriũ faciunt, plures sint, modicum aliquid & ipsis præstabitur. Et si Iustinianas, vel Sycas non transierint, intra nouos muros videatur esse. ¶ Sinautem trans nouos muros, vel in alio transmarino loco cadauer ponetur, tunc sanctimoniales quidem, quæ post vnum ascceterium adhibitæ sunt, semissem accipiant: Acolythi autem singulorum ascceteriorum quatuor siliquas, Vnum autem ascceterium, quod ex necessitate ante cadauer psallit, & acolythi eius, nihil omnino accipiant, sed faciant ministerium gratis. ¶ Sinautem aliquis velit vnum ex lectis accipere ad honorem defuncti, vel si inauratum lectum adhibuerit, tunc tantum præstet ascceteriis & decanis, quantum pepigerit. ita tamẽ, vt duodecim aureorum quantitatem non excedat. D. xv. Kal. Sept. C P. post Bilif. E C. Conf.

CONSTITVTIO LIIII.
CCI. De creditoribus, qui morientibus debitoribus suis, imminent.

SIQVIS debitorem suum ægrotantem, & periclirantem molestare voluerit pro debito suo, non liceat ei hoc facere: cum neque vxori eius, neque liberis aliquam inquietudinem inferre permittitur: neque signa ædibus eius imponere: nisi post mortẽ eius debitoris lite consist nte iudicialis calculus prolatus fuerit, & legitima ordinario secuta sit. sed neque mortuo debitore deductionẽ eius, & funus impediat. Si enim tale aliquid perpetrauerit, suis actionibus cadat, siue iustam habeat intentionẽ, siue non. & nõ solum debitam sibi quantitatem amittat, sed etiam aliud tantum hæredibus eius pro iniuria defuncti præstare compellatur. & non sufficiũt iste pœnæ: cùm & tertia pars bonorum eius publicetur, & ipse infamia notetur. ¶ Hæc autem omnia in Constantinopolitana ciuitate cura & diligentia custodiantur tam Præfecti vrbis, quàm Præfecti prætorio. Magistri quoque officiorum in his vigilare debent, & apparitiones eorum. In Prouinciis autem Præsides ea obseruabũt, & alij Magistratus, siue ciuiles sint, siue militares. Quod si ea neglexerint, Magistratus quidem Imperialis vrbis cum suis apparitoribus uiginti librarum auri pœna mulctentur: Prouinciarum autem Magistratus quinque librarum auri pœnæ nomine dare cogantur.

CCII. Vt Magistratus Constantinopolitanæ ciuitatis causas in conuentionibus certis audiant, & sententiam dicant.

SI quis ex magistratibus Constantinopolitanæ ciuitatis causam audierit, non audeat post litis contestationem ex toto eam derelinquere: nec consiliarij eius sententiam definitiuam per semetipsos proferre:

proferre, sed litis quidem contestatio modis omnibus apud ipsos Magistratus fiat, & ultima cognitio fiat, postquam alias adlegationes litigatores adferre nolint, sententia quoque definitiua ab ipsis Magistratibus proferatur, siue maiores sint, siue minores, præsentibus etiam consiliariis eorum. Sed & appellationes ipsi suscipiant, & inter eos, qui ex prouocatione litigant, certamina compescant. Quòd si Magistratus, vel consiliarij eorum contra præsentis constitutionis statuta quidpiam sibi præsumpserint, Magistratus quidem uiginti librarum auri pœna multentur, consiliarij autem, siquidem aduocati fuerint, aduocatorum ordine cadant, sin autem inter aduocatos non sint, sed forte cingulo decorati, honorem suũ amittant, & decem librarum auri mulcta plectantur, easque omnes pœnas Comes rerum priuatarum exigat, qui, si neglexerit, sciat publicas rationes de sua substantia se repleturum. ¶ Hæc autem dicimus de Magistratib. Imperialis vrbis, qui diuersis occupationibus fatigati totas cognitiones litigatorum suscipere non possunt, sed solam litis contestationem, & ultimam cognitionem audire coguntur, & sententiam definitiuam dicere, & appellationem suscipere, & prouocationum cognitiones discernere. Alij autem iudices, qui Magistratus Constantinopolitanæ ciuitatis non sunt, sed ab Imperatoris iussione destinati, siue in principali ciuitate, siue in Prouinciis cum cõsiliariis suis, omnes litigatorum partes audiãt, alioquin & dignitates suas amittant, & uiginti libras auri pœnæ nomine soluant. Consiliarij autem eorum, si quid aduersus constitutionis huius præcepta fecerint, & à ciuitate, in qua non seruauerunt istam Constitutionem, expellantur in exilium, & sint infamia iniusti. Da. Ka. Dec. Const. Impe. PP. Aug. Ann. xj. Post Bilis. V.C. Conſ. Anno ij.

CONSTITVTIO LV.

CCIII. De iure propter nuptias donationum.

SI quis donationem propter nuptias mulieri conscripserit siue pro se, siue pro alio, siue pater pro filio suo, siue mater, siue cognatus pro cognata, aut quiuis alius extraneus pro alio donationem propter nuptias conscripserit, in qua etiam res immobiles sint, non liceat marito aliquam rem, de rebus immobilibus alienare, vel hypothecæ titulo obligare, nec si consenserint in alienatione, vel hypothecа mulier. ¶ Sed si quid contra hanc legem factum, scriptumve fuerit, hoc pro infecto sit, & pro nõ scripto habeatur: nisi forte obseruatio illa custodiatur, quæ de intercessionib. fœminarum in quarto Codicis libro posita est titulo Ad senatusconsultum Velleianũ, id est, ut post primum consensum transacto biennio aliud instrumẽtum à muliere conscribatur, in quo se fateatur priorem suum consensum comprobare: alioquin prior cõsensus nullius momenti est. ¶ Imò etiam si secundus consensus priorem voluntatem post biennium confirmauerit, non omnimodo ualebit, sed ita demum, si ex aliis mariti facultatibus satis eidem mulieri fieri possit in donatione propter nuptias, alioquin nec secundus, nec tertius consensus lædere mulierem poterit. ¶ Hæc autẽ dicimus non solum in donatione propter nuptias, sed etiam in dote, si quas res dotales alienare, vel obligare maritus valuerit. ¶ Emptores autem, vel creditores, quibus res alienatæ, vel obligatæ sunt, nullam iniuriam patiantur. Nam etsi, quod ad mulieres pertinet, actionib. careant suis attamen aliæ mariti facultates, & ipsi mariti necessario eis permanent obligati. ¶ Hæc autem constitutio prærogatiuis dotium nullum præiudicium facit. Nam prærogatiuas datas integras ineſſe dotibus Constitutio iubet. ita tamen, si de doribus actiones mulieres moueant. Aliis enim personis priuilegium in actione doris, vel antenuptias donationis, nec antea datum est, nec modo datur.

† Septẽb. Hęc autem Constitutio non in præcritis, sed in futuris casibus valeat. Da. kal. † Decem. CP. Imp. Iustin. PP. A. Ann. xj. Post Bilisar. V.C. Conſ.

CONSTITVTIO LVI.

Hæc cõstitutio i Græco nouella rũ exẽplari desiderat.

CCIIII. De consultationibus.

HAec Constitutio iubet prouocationes in consultationib. non tantum in amplissimis Magistratibus, sed etiam omnibus Senatorib. induci vt totus senatus causas appellationum audiat, & conueniat: quamuis silentium tantum sine conuentu. Senatoribus denuntiatũ fuerit. silentio enim conuentum inesse videri. Audiant itaque prouocationes sanctis euangeliis propositis: & quod sibi visum fuerit, Imperatori referant, vt ex diuina sententia eis. Senatus calculus confirmetur.

CCV. De ordine senatorum.

VRbicaria Præfectura omnibus aliis præsideat dignitatibus, id est, ante sedeat: & post Præfectum cæteri Patricij numerentur, & Consules quidem, & qui inter eos consularibus insignibus decorantur, secundum consularem ordinem & prærogatiuas consulatus sui sedeant, ut tamen anteponantur ordinarii Consulares honores Consulariq. Post Patricios autem tam Consularium, quã Præfectorum, & Magistrorum militum & Illustrium virorum ordo ponatur. Omnes autem isti liberam habeant facultatem in senatu sententiam dicere. Qui autem propter cingulum magistratus à Senatoribus honoratur, etiam post depositionem cinguli sui inter Senatores connumeretur. Liceat aũt Illustribus viris patriciatus codicillos accipere, quamuis neque Consulares, neque Prefecti facti sunt. Quod non solum in futuro tempore, sed etiam in præterito Constitutio relaxauit. Illud autem certum est, q; tertiam partẽ sportularum in ingressu dignitatis dare compelluntur, omnibus aliis ex consuetudine sportulis dandis in quamuis promotione sua firmitate durantibus. Qui autem præsentem constitutionem non obseruauerint, pœna quinquaginta librarum auri plectentur: quæ pœna non solum violatoribus ipsius constitutionis imminebit, sed etiam aliis, qui uiolari eam † concesserint. † Dat. PC. Bilisarij iterum. † consentiret. † PP. mẽſe Ianua. post cõſBal. anon.

CONSTITVTIO LVII.

CCVI. De prospectu maris.

HAec constitutio localis est. nam de his loquitur ędificiis, quę in Constantinopolitana ciuitate per calliditatem imponuntur. Zenoniana enim constitutio iubet conspectu maris non posse aliquem ab alio excludi, si centum pedes in medio utrorum ædificiorum fuerint. Sed quidam prædicta Regia vrbe talem machinationem inuenerunt. cum enim volebant intra centum pedes domum ædificare, posuerunt parietem extra centum pedes † altissimum, & conspectu maris subtracto, intra centum pedes domum ædificauerunt, quasi nullam iam maris conspectionem habente vicino, posteaque parietẽ illum, quem per fraudem exercerunt, deposuerunt, & ipsi maris conspectum habere cęperunt. Hæc itaq; contra tales astutias Cõstitutio promulgata est, & percipit, ut nemini liceat ædificium uel ultra centum pedes imponere, nisi reuera domum ædificare malue rit, alioquin si solum parietem erexerit, non ut custodiat præcepta legum, sed ut fraudem legibus faciat, primum quidem ex huiusmodi improba machinatione nullum inueniet commodum, quia deprædati videtur domus, quæ conspectum maris perdidit: † aut in locando, aut in uendendo. nam ædificium fictum deponi iubetur. Deinde ipse, qui ausus est contra legem alienam ſ voluntatem rapere, vi bonorum raptorum actiõe in quadruplum tenetur. decem quoque librarum auri pœna multabitur, non solum ipse, qui tale facinus perpetrare conatus est, sed etiam qui præsentem legẽ violari † cõcesserit, decẽ autem librarum auri pœnam inferri iubet in arca theatrali gloriosissimi præfecti huius regiæ urbis. Da. vij. Idi. Mart. CP. Im. Dn. Iust. PP. A. Ann xj. Ioanne V.C. Conſ. † in aliud. † hic locus varie legitur i Rauenn. vẽdẽdo ita in Rusticiano aut in locando aut i vendendo. Sed i Græcolatinorum multa mendosa. † uoluptatem. † consensit.

CONSTITVTIO LVIII.

CCVII. De hortulanis Constantinopolitanæ ciuitatis.

ET hæc Constitutio localis est. loquitur enim de hortulanis, qui in hac Regia urbe, vel in suburbanis eius hortos ab aliquibus conducunt, vel emphyteuseos contractu in eiusdem hortis contrahunt. ¶ Si enim conductionis, vel emphyteuseos nomine hortos acceperint, siquidem holera habent, æstimationem holerum fieri, & eo tempore, quo horti dominis restituuntur similiter holeris, quod laborauerunt, tantum æstimatio fiat, non autem propter emponemata, & stercolinum aliqua ratio moueatur. sin autem sine holeribus hortus sit, similiter sine holeribus restituatur. & nulla iterum æstimatio fiat de stercolino. ¶ Aestimationem autem definire constitutio iubet non solum ab ipsis hortulanis, sed etiã ab his, quos Sũmarios cõsuetudo appellat. ¶ Quòd si quis locum forsitan spinosum hortulano locauerit, vel emphyteuseos nomine dederit, & ille eundem locum excoluerit, tã culturæ mercedem capiat, quam holeris æstimationem: quinque librarum auri pœna multando eo, qui præsentem costitutionem violare conetur. Da. xvj. kal. Aug. Const. Imp. Dn. P P. A. Ann. xj. Iohanne V.C. Conſ.

CONSTITVTIO LIX.

Hæc cõstitutio i Græcodex desideratur numero ſ.

CCVIII. De rebus immobilibus ad ecclesiam Mysiæ pertinentibus.

HAec constitutio localis est. nã promulgata est de ecclesia Mysię, & iubet, ut si quis rem immobilem eidem ecclesiæ dederit, vel reliquerit certum reditum habẽ, & adiecerit, ut in continentia pauperum reditus † administretur, huiusmodi legatũ, vel hŕditas vel donatio nullo mõ alienetur. Quòd si incertus reditus eorũ sit, domus autem relictæ, vel vineæ procul à ciuitate fuerint, in qua ecclesia sita est, cui legatum, vel donatio data sint, tunc liceat tales possessiones vendere. Si autem domus, vel agri aut intra ciuitatem, uel circa muros eius fuerint, testator autem uoluerit venundari ea, & ex pretio eorum redemptiones, vel alimonias fieri, tunc secundum tenorem verborum testatoris ex his uenditio celebretur: talis enim rei actus firmus est. PP. Mense April. Ann. Imp. DN. Iustinia. xij. Ioanne V.C. Cos. † facta sit:

CONSTITVTIO LX.

CCIX. De legibus, quas noster Imperator de ordinatione testamentorum posuit.

HAEC Constitutio iubet leges de ordinandis testamentis à nostro Imperatore scriptas post duos menses ab intimatione earum numerandos tenere. Commemorauit autem etiam de reformatione Falcidiæ, id est, de ea Constitutione, quæ pro quadrante trientem, vel semissem paternæ substantiæ, siue maternæ filiis dat.

¶ Duos autem menses ita denumerat, ut in Constantinopolitana ciuitate, & suo tempore procedant, ex quo proposita est Constitutio: in Prouinciis autem, postquam intimata est: ut post intimationem eius, duorum mensium spatium expectetur, posteaque secundum ea, quæ in eadem Constitutione continentur, testamenta ordinari oportet. Quod si intra duos menses secundum veteres leges contra Constitutionem Imperatoris nostri aliquid testati fuerint, testamenta eorum robur plenissimum habeant. D. kal. Ma. C. P. Impe. Iustin. PP. A. Ann. xj. Ioanne V.C. Cos.

CONSTITVTIO LXI.

CCX. De his, qui ecclesiam, vel oratorium ædificare volunt.

NVLLVS audeat ædificare ecclesiam, uel oratorium, antequàm ciuitatis Episcopus veniat, & ibiq; uota faciens sanctissimam Crucem infixerit in eodem loco publicè procedens, & rem omnibus manifestam faciens.

¶ Vnusquisque autem ante ędificationẽ loquatur Episcopo, & præfiniat modum, qui ad luminaria, & sacrum ministeriũ, & custodiam oratorij, & alimonias eorũ, qui ibi deseruiũt, sufficiat. & si hæc sufficientia visa fuerint, faciat prius donationem eorum, posteaque domum ædificet. ¶ Sinautem ea, quæ ab eo præfinita sunt, non sufficiant ad constituendum oratorium, æquum est vetera oratoria, quæ forte ruinam minantur, reparare cum arbitrio religiosissimi ciuitatis Episcopi.

CCXI. Si Episcopus multum tempus ab ecclesia sua defuerit.

SI quis Episcopus per multum tempus ab ecclesia sua defuerit, & in aliis locis degat, œconomus ecclesiæ eius impensas ei non administret. Nam tales inanes sumptus melius est † ecclesiam, & in alias res ad pietatem pertinentes præstari. Teneant autem in talibus Episcopis etiam ea, quæ prioribus sanctionibus cauta sunt.

CCXII. De alienatione rerum immobilium ad ecclesiam pertinentium.

SI alienatio immobilis ecclesiasticę rei celebranda sit, decretum quidem omnibus modis procedat secundum supradictam constitutionem. Adesse autem decreto debet non solum Episcopus, & clerus ecclesię eius ciuitatis, cuius prædium alienare desiderat, sed etiam Metropolitanus Episcopus cum prædicta obseruatione: & duo Episcopi consilio eius adsint. D. K. Maij. CP. Imp. Dn. Iustin. PP. A Anno. xij. Iohanne. V.C. Conſ.

CONSTITVTIO LXII.

CCXIII. De Constitutione Imperatoris, quæ lata est de lucro ex morte liberorum contingente per pacta dotalia.

HAEC Constitutio loquitur de liberorũ morte, ut pacta dotalia, quæ ex casu mortis liberorũ lucri aliquid materi conferunt, teneant, & dirimantur secundum Diui Leonis constitutionem, scilicet si ante nouellam Constitutionem Imperatoris nostri contigerunt, ueluti si mater vidua liberos habens ad secũdas nuptias uenit, & antenuptias donatio ad filios pertinuit, postea filij decesserint, & ad suos hęredes eandem antenuptias donationem transmiserũt secundum Constitutionem Diui Leonis, sed post Constitutionẽ nostri Imperatoris, q̃ mortuis liberis emolumentum matri præstat, non retrahuntur res ab hæredibus filiorum, † quia semel ante Constitutionem eisdem hæredib. competierunt. Si quid autem post Constitutionem nostri Imperatoris tale contigerit, in hoc Leonianæ legi locus non erit. D. viij. K. Iun. Imp. Dn. Iust. PP. A. Anno. xij. Iohanne. V.C. Conſ. † quæ

CONSTITVTIO LXIII.

CCXIIII. De iurisdictione Præsidum Prouinciarum.

HAEC Constitutio iubet vt omnes Romani tam in ciuilibus, quàm in criminalibus causis vni Præsidi Prouinciarum subiiciantur, & nemo in aliqua causa obnoxius priuilegium Præsidi Prouinciæ opponat, quasi non ei subiectus sit, nisi specialiter pragmatica sanctio prolata † necsi duci eum duxerit. Ideoq; siue de dominio alicuius rei, siue de agrorum finibus, siue de hypothecis, siue de nuda possessione, siue de alia quauis pecuniaria, vel criminali causa litigium inter partes emerserit, non liceat reo priuilegium suum opponere præsidali iudicio siue ex imperialibus literis, siue ex maioris iudicis iussione: sed omnibus modis in eo loco pulsetur, vbi aliquid egerit, vel admiserit siue de maxima re, siue de minima qnæratur, veluti de gallina. quamuis enim minima videatur hæc † res esse, attamen iustitiæ ratio non ex quantitate, sed ex suis regulis denet æstimari. nam & quod aliis vilissimum esse videtur, hoc etiam aliis quàm pretiosissimum est. omnino siue bouem, siue aliam qualemcunque rem alicui subripuerit, in eadem Prouincia pulsetur, vbi tale peccatum admiserit. nam & probationum copia in externis locis non similis agentibus est. † huiusmodi

CCXV. De præsentibus reis.

ET hæc quidem dicimus, si vtraque pars in præsentia sit, vt in eodem loco modis omnibus lis dirimatur, in quo aliquid admissum est. quod si actor quidem præsto sit, reus autem absit, sed actores ipsius, vel procuratores, vel conductores aliquid egerint, vel de liquerint, ille quidem, qui fecerit modis omnibus † accusetur: ipsum autem litigium maneat in suspenso, donec de rerum domino causa fuerit declarata. tempus autem dilationis ex locorum spatio dari debet. nam si quidem vna, vel duabus Prouinciis inter positis dominus rerum in proximis locis degat, quatuor menses ad dilationem sufficiunt. † Sinautem in longinquum † absit, † dari oportet. Sinautem vel in Italia † vel in Africa moretur: nouem † longius menses statui debent. Eadem dicimus, & si in arctois locis principalis persona degat. † Libya † omnimodo

CCXVI. De absentibus reis.

ET si quidem rerum dominus illi commiserit causam, qui apud eum reperitur, necesse est, vt ipse, qui præsens est, pulsetur absentis domini nomine. Sinautem alium litigare maluerit, & hoc ei liceat facere, dum tamen procurator ipsius defendat causam, & modis omnibus impleat, quod iudex iudicauerit: nisi prouocatio sit subsecuta, aut aliter definita, aut amicabiliter sopita. quòd si dominus quidem rerum manifestetur causa, ipse autem venire, neque alium mãdare curauerit. tunc prædicto tempore transacto, is, qui accusatus est, litiget: & si reus apparuerit, condemnetur, scilicet & domino rerum eandem condemnationem sobituro, si ipse quoque obnoxius sit. & si quidem soluendo fuerit is, qui accusatus & condemnatus est, ipse iudicato satisfaciat. Enimuerò si soluendo non sit, ex rebus dominiabsentis, qui nec venire, nec mandare aliquem voluit, solui actori æquum est. Quòd si reus præsens post accusationem euaserit, & neque dominus rerum venerit, neque procuratorem transmiserit: tunc ex vna parte iudex audiat causam, vt soler, & in eremodiciis fieri, scilicet & ipso reo per præconem vocato: vt si in eadem absentia perseuerauerit, condemnetur. quod si actor in absentia sit domino rerum præsente, vel procuratore misso, tunc omnia detrimenta, quæ frustrà reus passus est, actor ei resarciat.

CCXVII. De fori præscriptione tollenda.

NVllum priuilegium eximere reum prouinciali iudicio volumus, nisi specialiter nostram pragmaticam sanctionem produxerit, quæ propter publicas causas in hanc Regiam eum ciuitatem reuocauerit: vel si ex lege hoc fiat, veluti si prouocationem Præsidi Prouinciæ porrexerit, & propter hoc in ista Imperiali ciuitate liti audire oportet, quamuis de minoribus causis apud Maiores iudices Prouinciarum prouocationes exerceri constituimus: nisi forte causa principalis in hac ciuitate, quamuis minima, vertitur: tũc enim in hac ciuitate, nõ i Prouinciis prouocatio vẽtilatur.

CCXVIII. Quibus fori præscriptio denegatur.

NVlla autem persona priuilegio aliquo utatur ad fugiendos Præsidis laqueos, quamuis ecclesia sit, vel Xenodochium, vel oratorium, vel quiuis alius locus, qui pietatis causa colitur. Idem iuris est, siue fiscus, siue patrimonium fisci, siue alius quiuis

quiuis diuinus titulus pulsetur: & multo magis si potentis hominis persona in iudicium fuerit euocata: quamuis priuilegium ex sacro oraculo prætendat: nisi, quod diximus pragmatica sanctio in hac ciuitate eum Reipublicæ causa reuocauerit.

De vi, & potestate Constitutionis.

HAec autem Constitutio non solum in futuris, sed etiam in præsentibus causis locum habeat.

CCXX. Si quis præsentem constitutionem neglexerit.

SI quis autem Præses prouinciæ constitutus præsentem legē custodire neglexerit, non solum Magistratu suo ejiciatur, sed etiā decem librarum auri subeat pœnam. Proponatur CP. Im. Dn. Iust. PP. A. Anno xij Ioanne V. C. Cos.

CONSTITVTIO LXIIII.

CCXXI. Vt præfectoria dignitas curiasem liberet.

PRæfectoria dignitas dicitur non solum Præfectorum prætorio, vel vrbis, sed etiam Magistrorum militum. Ea autem duplex est, aut enim honoraria est, aut quæ in ipso gestu præfulget. Honorariam dicimus eam, cū codicillos aliquis accipit ab Imperatore, quibus dignitas ei præstatur, quasi prætorij præfectus fuisset, siue Magister militum. In ipso autem gestu positus esse videtur, qui reuera Præfectus uel Magister militum factus est. Igitur si curialis homo Præfectoria dignitate potitus fuerit, siquidem honoraria, maneat in eadem conditione constitutus, sinautem reuera Præfecturam nactus est, vel Magisterium militiæ, tunc curiæ nexibus liberetur. Præfectos autem prætoriorum quatuor ponimus, id est Orientalis sedis qui in hac ciuitate est, & Illyricianiæ regionis & Africanæ diœceseos, & qui Italiæ præpositus est.

CONSTITVTIO LXV.

CCXXII. Qui tutores, vel curatores pupillo, vel adolescenti dari possunt.

† nulli. NVlli tutori, vel † curatori liceat nomina contra pupillum, vel eum, qui curatione eius gubernatur iure cessionis in se transferre ab alio siue pretium pro actione dedit, siue non.

CCXXIII. Idem.

NEmo qui dicit se obnoxium habere pupillum, vel eum, qui curatore eget, tutor, aut curator ipse creetur. Sic is, qui manifeste obnoxius impuberi, vel ei, qui cura indigeat, fuerit, tutor, vel curator ei non fiat.

CCXXIIII. Idem.

QVòd si quis tutor constitutus, aut curator, neque obnoxium habeat eum, cuius negotia gerit, neq; obnoxius ei sit, postea ante ad eum hæreditas deoluta fuerit, quæ debitorem, vel creditorem memoratæ personæ eum faciat, tunc alius tutor, vel curator ei adiungatur, qui custodiet eum: & hoc ipse iuret sacramentū, quòd nec malitiæ tutoris, uel curatoris fauebitne pœnæ subiiciatur.

CCXXV. Idem.

NE autem vnusquisque dicens se creditorem impuberis esse, vel forte adolescentis ab onere tutelæ, vel curationis facile excusetur, sancimus non aliter eum recipiendum esse, nisi manifeste probauerit creditorem se esse impuberis, vel forte adolescentis, vel res eorum sibi obnoxias esse, uel parentes. quod si res in incerto sit, tunc sacramentum præbeat, quod ideo tutelam, uel curam recusat, quia reuera suum debitorem esse pupillum, vel forte adolescentem existimat. tunc enim, si uoluerit, non admittatur ad tutelam, vel curationem cuiuscunque personæ, quamuis tutor legitimus sit

CCXXVI. Idem.

QVòd si quis aduersus ea, quæ tutor, vel curator creari passus fuerit, si quidem obnoxium in puberem habeat, vel forte adolescentem, actiones quas habet, amittat. Sinautem ipse obnoxius fuerit, non liceat ei dicere, quod tempore, quo tutelam vel curationem gerebat solutionibus, vel comentitiis † liberationibus actione, solutus est.

† conuenti tiis. CCXXVII. Idem.

NVlli tutori, vel curatori liceat, sicut prædiximus, nomina cōtra pupillum, vel forte adolescentem redimere, & cessiones aduersus eum impetrare, quamuis iam defiit tutor, vel curator esse sed omnimodo hoc, quod factum est, pro infecto habeatur, ita, vt pupillus quidem, vel forte adolescens omnimodo securitatem habeat, & nulla teneatur actione. Tutori autē, uel curatori nō liceat contra eum redire, qui nomina ei cesserit: eodem iure obtinente, & si post quam tutor, vel curator desiit esse cessiones nominum imperauerit.

CCXXVIII. Idem.

HAec autem omnia de omnibus curatoribus posita sunt non solum adolescentium, sed etiam prodigorum, vel furiosorum vel mente captorum, vel si quid aliud aut lege expressum est, aut natura inueniatur, † † inueniatur.

CCXXIX. De administratione tutorum, vel curatorum.

NEmo tutor, vel curator compellatur pecuniam impuberis, vel forte ad adolescentis mutuam dare, sed liceat ei sterilem eam in tuto deponere. Nam melius est sortem impuberis, vel adolescentis conseruari, quàm usurarum cupiditate etiam sortem amittere. Si autem sponte sua tutor, vel curator mutauerit, forte sub pignoribus, vel sub alia indubitata cautela, tunc habeat quidem per singulos annos mensium lexamentum, sciat autem quod periculum sortis ad ipsum pertinebit.

CCXXX. Idem.

SI pupillus reditus habeat sibi sufficientes, eos tutor impendat. Sinautem ampliores reditus sint, quàm sumptus, tunc id, quod superfuerit, deponatur. Quod si substantia impuberis mobilis sit, tunc id tantum tutor mutuare debet, quod sufficiat ad administrationem pupillarium rerum, quòd autem superfluum sit hoc, deponatur. Eademque dicimus & de curatoribus omnium personarum. Licebit autem tutori, vel curatori subtiliter inquirere, si quem reditum comparare pupillo, vel fortè adolescenti possit ex superflua pecunia, & tributa lenia sint, & uenditor locuples, & reditus fertilis. Sciat autem quod si aduersus ea comparauerit, negligentiæ periculum ad eum pertinebit.

CCXXXI. Idem.

QVòd si pecuniā tantam habeat pupillus, vt ex ea administrationes rerum ipsius solummodo explicentur, tunc mutuare tutor, vel curator eam debebit cum cogitatione cęlestis iudicij.

CCXXXII. Idem.

NAm & ab initio antequam administrationi se immisceat tutor, uel curator, cuiuslibet personæ sacramentum dare compellitur per diuinas scripturas, quòd omnia gesturus est, quæ pupillo commoda esse putauerit. eadem dicimus & de iis, qui curationem gerunt. † Dat. 12a. Iun. CP. Imp. Dn. Iust. Præfecto PP. A. anno xij. Ioanne V. C. Cos. † curatiōe egeat.

CONSTITVTIO LXVI.

CCXXXIII. Quomodo depositum caute poni † potest. † dari.

SI quis depositum alicui dare caute voluerit, necessarij sunt ei tres testes. Nam literæ depositarij solæ non sufficiunt depositori ad plenissimam depositi dati probationem. testimonia autem sic exhiberi oportet, ut dicant testes, quod in præsentia sua, vel susceptum est depositum, vel quod depositarius de se susceepisse conscripsit. Idem est & sine scriptis, tamen si tres adhibiti fuerint testes idonei sideritate.

CCXXXIIII. Quomodo sine tabellione instrumentum caute fieri potest.

SI quis sine tabellione componere instrumentum maluerit siue de mutuo, siue de depósito, siue de alia quacunque causa, tres testes adhibeat. alioquin literæ ipsius solæ, & comparatio earum credendæ non sunt. Nulla autem differentia est utrum subscripserint testes, an præsentibus ipsis instrumentum compositum sit.

CCXXXV. Si literarum fides à uoce testium discrepet.

SI instrumentum prolatum fuerit, & literæ quidem Titij esse nō videantur, testes autem dicant Titium eas scripsisse iurati, scilicet testimonium eorum facile reprobari non oportet, † sed tamē ad sapientiam iudicis pertinet, vt ea, quæ verisimiliora magis putauerit, eis maiorem præbeat fidem, † debet.

CCXXXVI. De contractibus incautè compositis.

SI quis instrumentis componendis adhibere prædictam obseruationem neglexerit, vel deposuerit alicui, vel mutuauerit sine testium præsentia: solis literis debitoris credens incautè quidē facturus est, sed tantum si per sacramentum, vel per confessionem debitoris veritas debiti manifestetur: id quod dedit, exigere non prohibeatur.

CCXXXVII. Quomodo tabelliones cautè debeant instrumentum componere.

INstrumenta quoque, quæ apud tabellionem componuntur subscriptione testium (sicut dictum est) muniri præcipimus ante completionem a tabellione insertam.

CCXXXVIII. De comparatione notarum.

IVdices autem non tantum ex comparatione literarum falsitatem reprehendant, sed etiam ex comparatione notarum.

CCXXXIX. De comparatione literarum.

† testimonio rum COmparatio literarum, sicut supra diximus, sine testium † confirmatione non sufficiat ad veritatis probationem. Sinautem omnes testes mortui sunt cum tabellione, vel forte in absentia tabellio est: tunc ille quidem, qui instrumentum producit, sacramentum præstet, quòd nullius malitiæ conscius est in eo instrumento commissæ. comparatio autem literarum propter necessitatem causæ sine impedimento secundum pristinum morem procedat, quòd si tabellio & viuit, & præsens sit, iuratus testimonium suum de fide instrumenti præbeat. sed per aliquem ministrum suū instrumentum composuit, & ille viuit & præsens est, & nullo morbo, vel alia iusta causa impediatur in iudicium venire: præbeat ipse quoque testimonium. Item si per Titium pecunia numerata est, & ipse veniat, & sacramentum præbeat quòd neque numeratorē habeat instrumentum, & omnes testes mortui sunt, vel in absentia fuerint, vel alia iusta causa impediantur venire in iudicium: solus autem tabellio & viuit, & venit: testimonium ipsius probabile sit, ad fidem instrumenti pertinens: vt nec comparatio literarum necessaria esse videatur. Quòd si tabellio mortuus est: fiat quidem comparatio literarum eius, & veniat tam minister ipsius, per quē instrumentum conscriptum est, quàm numerator pecuniæ, scilicet si non absint. Enimuerò siue mortui sint, vel in absentia fuerint: alij testes producantur. & si hoc facilè non fit: tunc ad comparationem literarum iudex perueniat, vt non solùm completiones literarum a tabellione factæ comparentur, sed etiam aliæ literæ tam principalis personæ, quàm testium in comparationem deducantur, vt ex multis comparationibus literarum, fides veritatis illucescere possit. Sinautem nullum aliud ad veritatem probandam superfit, quàm comparationes literarum: tunc illud teneat, q; vsque ad hoc tempus obtinuit, vt qui instrumentum producit legitimum sacramentum subeat, quòd nulla malitia vsus est: sed & is qui fidem instrumenti exigit de dolo & calumnia iusiurandum subeat. his autem omnibus necessitatibus homines liberantur, si sub actorum testificatione instrumenta intimentur, & ibi testes, & aliæ personæ suis depositionibus, contractum corroborent.

CCXL. Idem.

† Prolata OMnia autem quidem comparationibus constituimus ab illis instrumentis faciendis, quæ sine tabellione composita sunt, maneant in eadem firmitate durantia. illa quoque iura quæ de imperitis literarum in iudiciis probata † sunt, inconcussa permaneant.

CCXLI. Imperiti literarum, quomodo debeant † instrumenta componere.

SI instrumentum imperitus literarum componere maluerit, necessarius erit tabularius, si in illo loco tabularii sunt: sed & testes non minus quinque scientes eum imperitum literarum, & ab eo cogniti, & postquàm imperitus, vel sanctā crucem fecerit, vel paucas literas vnus ex iisdem quinque testibus pro eo subscribat: omnes autem quinque testes subscribere debent, quod &, præsentibus eis, cognoscentibus imperitum omnia processerunt.

CCXLII. De contractibus, sine scripto, compositis.

HAec autem omnia de his contractibus dicimus, qui scriptura interueniente fiunt. alioquin si sine scriptura aliqui contraxerint: liceat eis, vel testimoniis, uel iurisiurandi religione veritatem manifestare, scilicet actore quidem testes producente, reo autem vel iurante, vel iusiurandum referente secundum hoc quod iudex æstimauerit.

De vi, & potestate Constitutionis, in quantitate.

HVius constitutionis obseruatio in his cōtractibus locum habet qui sunt vltra quantitatem libræ auri. nam vsque ad libram auri, pristinum morem seruari iubemus.

De vi, & potestate constitutionis in loco.

HVius Constitutionis subtilitas in ciuitatibus locum habet. Si enim instrumentum in vico compositum fit consuetudo † iure Pro lege † habeatur. rusticorum enim simplicitatem & in testamentis faciendis non prægrauamus, quamuis aliàs in ordinationes testamentorum summa subtilitas exigatur.

De vi, & potestate constitutionis in tempore.

HAec constitutio in futuris instrumentis, & conractibus valet nam præteritæ causæ † prioribus legibus dirimantur. D. pri. Non. Iun. CP. Im. Dn. Iust. PP. A. Anno. xii. Ioan. V. C. Cos. † præterito casus

CONSTITVTIO LXVII.

CCXLIII. Quomodo naturales filii, legitimi fieri possunt.

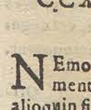

SI quis cum libera muliere consuetudinem habeat non affectione maritali, & ex ea liberos naturales fecerit, eosque velit filios legitimos & in potestate sua habere: liceat ei cum matre eorum, dotalia instrumenta componere. nam filii qui antea naturales erant, post compositionem dotalium instrumentorum sui, & in potestate patris efficiantur, siue posteà nati filii viuant, siue mortui sint, siue omnino nullus alius procreatus est, sicut in Institutis, & in Codice dictum est. Quòd si antè quàm dotalia instrumenta fiant, mater concubua decesserit, pater autem naturales filios ex ea susceptos facere † habere † legitimos velit: adeat Imperatorem cum precibus, & exposcat, ut sibi liceat legitimum nomen eis imponere, & natalibus suis eos restituere, quemadmodum libertini natalibus restituuntur. Principe enim annuente supplicationibus patris, necesse est, vt liberi legitimi fiant: quamuis dotale instrumentū nullū cū matre eorū iā mortua cōpositum sit. Idem dicimus, & si filios naturales pater diligat: matrem autem odio habeat: quia in corpus suum peccauit. nam si ea causa sit, & noluit cum ea nuptias contrahere: licebit ei prædicto modo filios naturales legitimos sibi facere. Itē si liberi naturales matrem suam cęlauerint, ne dotalibus instrumentis cum ipsa factis, in potestate patris efficiantur, & vsusfructus rerum ad eos pertinentium † patri acquiratur: si talis dolus † pœnien factus fuerit, liceat patri prædicto modo preces Imperatori porrigere, & filios legitimos facere, & in potestate sua eos redigere. Eadem dicimus, & si iusta causa dotalia instrumenta impediat. Pone enim patrem naturalem diaconum, vel presbyterum factum, esse, vt ducere non possit vxorem. quòd si pater non potuit in antefatis casibus Imperatori supplicare: liceat ia testamento suo legitimos successores sibi scribere filios naturales, attamen illi post mortem parentis supplicent Imperatori, & testamentum patris ostendant, & Principe annuente intantum capiant paternam hæreditatem, inquantum scripti sunt. aliter enim legitimo nomine non fruantur. Hæc autem omnia quæ modò dicta sunt, tunc habeant locum, cum nulla alia legitima proles, vel antea, vel pœna patris superfit legitimis enim filiis natis non aliter naturales legitimi fient, nisi dotalia instrumenta pater cum matre eorum conscripserit. † cōfecerit

CCXLIIII. Quomodo legitimi fieri non possunt.

FIlios naturales antea quidem licebat patribus legitimos sibi per adoptionem efficere: sed Diui Iustini constitutio hoc prohibuit, quam noster Imperator in suo statu manere iubet.

CCXLV. Qui sine dotalibus instrumentis nuptias contrahere non possunt.

NEmo dignitate decoratus, senatoria sine dotalibus instrumentis & ante nuptias donatione matrimonium contrahat. alioquin filij, qui ex tali copulatione procreati fuerint, non erunt legitimi, sed magis naturales. ¶ Alij autem qui militiis honestioribus decorantur, vel negotiationibus, vel quibusdam artibus laudabilibus prædicti sunt, & sine dotalibus instrumentis, & ante nuptias donatione copulentur, sed non citra scripturæ cautelam. debent enim hoc ipsū defensori ecclesiæ vel oratorij dicere, [illegible] & ille adhibeat res, vel quatuor clericos ad testimonium, & conscribatur chartula, qua declaretur dies & tempus, quo

Imperator

Universidad de Deusto
Biblioteca

† & copul. Imperatore, & consule, vel mense cõuenerint ille, & illa, in illo oratorij loco † quo copulati sunt, & subscribant defensor, & clerici. & si quidem velint chartulam accipere vel ambo, vel vnus ex his, præstetur eis. ¶ Quòd si nolint, deponatur in sancto oratorio, vt postea si opus fuerit, producatur ad probationem nuptiarum, vt etiam proles ex hac copulatione procreata legitimo nomine perfruatur. ¶ Sinautem vilissimi homines matrimonium contrahere velint liceat eis, & sine scriptura hoc facere. Idem dicimus, & de rusticis hominibus, & de militibus, qui in armis occupat i sunt.

CCXLVI. Idem.

SI quis diuinis tactis scripturis iurauerit mulieri legitimã se eã vxorem habiturum, vel si in oratorio tale sacramentum dederit; sit illa legitima vxor, quamuis nulla dos, nulla scriptura alia interposita sit. & si liberos non habuerit, mortuo marito quartam partem substantiæ eius accipiat, secundùm Constitutionem nostri Imperatoris: & si eam de domo eiecerit, quamuis sine repudio hoc fecerit; quartam partem substantię eius exigat. Quòd si liberos procreauerit; legitimi esse videantur. & si aliis nuptiis contractis legitimos filios pater habuerit; omnes simul legitimum nomen habebunt.

CCXLVII. Qui sint legitimi filij, vel naturales, vel neutrum eorum, id est, ex damnata copulatione.

ERgo siquidem ex huiusmodi matrimonijs filii nascuntur, legitimi erunt. Sinautem aliter filios aliquis habuerit, naturales erunt; & tam ex testamento, quàm ab intestato patri † naturali succedunt secundùm obseruationem constitutionum Principis nostri, scilicet, si non ex damnata copulatione nati sunt. tales enim liberi neque legitimi, neque naturales appellantur; nec omninò patri succedunt.

† Ranc. nales accedunt.

CONSTITVTIO LXVIII.

CCXLVIII. De appellationibus in Sicilia porrectis.

APpellationes, quæ in Sicilia porriguntur aduersus sententias Prætoris vel Ducis, vel cuiusuis alterius iudicis in Sicilia constituti, apud quæstorem in hac Regia vrbe exerceri præcipimus, vt ipse discutiat causas prouocationis, & sententiam dicat, & nostro Imperio referat, vt nostra auctoritate sententia eius roboretur. Sed & si aliud ciuile emergat, veluti Defensoris confirmatio, vel decretum patris ciuitatis Siciliæ; similiter ad Quæstorem referatur, & calculo ipsius confirmetur, nostra s. auctoritate, suggerente Quæstore, sequenda.

CONSTITVTIO LXIX.

CCXLIX. Si Præses Prouinciæ supplices prouinciales, contempserit.

SI quis propter ciuilem, vel criminalem causam Præsidem Prouinciæ adierit, & ille contempserit actorem, vel alio modo causam cognoscere secundum leges cõtempserit: liceat actori supplicare ciuitatis Episcopo & hoc ipsum in querimoniam deducere, vt religiosus Antistes, vel ipse ad Præsidem veniat, vel suos homines mittat, per quos compellere Præsidem sine dilatione, & iniuria litem dirimere possit. Quòd si tanta impudentia Rector Prouinciæ teneatur; vt nec Episcopo, nec clericis imminentibus iustitiam sequatur; tũc liceat Episcopo, si voluerit actor, ad nostram pietatem venire, & preces fundere, dare ei litteras, per quas nobis declaretur superbia, atque iniuria Præsidis. Nos enim & actori medebimur, & Præsidi competentem vindictam imponemus.

CCL. Si cur Præses Prouinciæ suspectus sit.

SI cui Præses Prouinciæ suspectus esse videatur, & litigare apud eum solum noluerit: liceat ei Episcopum inuocare, ut cum ipso considente litem audiat, & vel amicali compositione litigatores transire faciant, vel more παρὰ μειώσεως eos audiant, vel cognitionaliter: ita tamen, ut sententia legibus consentanea imponatur.

CCLI. De prouincialibus, qui temerè in Constantinopolitanam ciuitatem veniunt.

SI quis autem non adito Præside Prouinciæ & sine litteris Episcopi in hanc ciuitatem venerit, & de aliqua causa nos molestauerit: sciat se tales pœnas subiturum, quales passurus esset Præses Prouinciæ, si aditus eum contempsisset.

CCLII. Si Præses Prouinciæ iniuriam fecerit.

SI quis a Præside Prouinciæ iniuriam passus fuerit, adeat ciuitatis Episcopum, ut si arbitrio eius Præses condemnatus sit, satisfaciat homini iniuriã passo. Sinautem hoc facere noluerit Præses, veniat ad nostras piissimas aures: & siquidem iustam sententiã religiosissimi ciuitatis Episcopi comprehendamus, vltimis supplicijs Præsidem adfici iubemus. Sinautem innocentem eum inuenimus; necesse est, ut nullum responsum a nostra clementia calumnioſus actor accipiat.

CCLIII. De officio taxeotarum Præsidis.

CVrent officiales Præsidum, ut lites subiectorum dirimantur, & non accipiant sportularum nomine plus, quàm nostra constitutione cauetur. quod si contra hæc fecerint, vltimis supplicijs subiiciantur.

CCLIIII. Si Episcopus ad gratiam præsidis supplicem contempserit.

SI Episcopus propter gratiam Præsidis supplicem cõtempserit, ex sacris regulis pœna subiiciatur.

CCLV. De officio Defensorum, & Episcopali audientia.

IN ciuitatibus, in quibus Præsides præsto non sunt, adeant litigatores Defensorem ciuitatis, & ille audiat causas. Sinautem Episcopum iudicare sibi maluerint, hoc quoque fieri iubemus.

CCLVI. De Episcopis, & clericis ad Constantinopolitanam ciuitatem pertinentibus.

NEmo Episcopus, ne clericus sine literis Patriarchę vel Episcopi ad hanc florentissimam ciuitatem veniat.

CCLVII. Vt nemo vltra sportularum modum statutum exigere audeat, & de Officio Præsidis & Episcopi.

NEque præfectianus, neque in rebus Agens, neque alius cuiuslibet conditionis homo in Prouincias veniens, plus exigat sportularum nomine, quàm nostra Constitutione cauetur. Sinautem plus exegerit, suo periculo Præses secundùm leges in eũ vindicet. Quòd si hoc facere neglexerit, Episcopus ciuitatis ad nos referat, & tam de Præsidis negligentia indicet, quàm de dignitate, vel militia, & conditione eius, qui plus exegerit, vt nos in utrumque competentem coercitionem imponamus.

CONSTITVTIO LXX.

CCLVIII. De constitutione Imperatoris, quæ loquitur de substantiis monachorum, vel ascetriarum.

SCIMVS in superioribus Constitutionem esse relatam, qua cauetur, ut qui, quæue monasterium intrant [manendi causa, & uideantur substantias suas monasterio consecrasse. nam ante introitum liberam habent facultatẽ, quomodo uoluerint, bona sua disponere. postquàm autem intrauerint, talem licentiam non habeant, quamuis liberos habeant. Sed ea Constitutio, quæ de hoc iure loquitur, ex suis temporibus ualet. Nam si antequam ipsa introducatur, factus est aliquis monachus, uel facta est mulier monacha, nihil ad eum, uel ad eam pertinet. ergo habeant liberam facultatem qualiter uoluerint sua negotia disponendi, & post memoratam Constitutionem. Dat. Id. Oct. Imp. Dn. Iusti. PP. Aug. Ann. xi. Iohan. V. C. Conſ. Ind. ii.

CONSTITVTIO LXXI.

CCLIX. De his, qui per capillum Dei, aut per caput iurant; vel alio modo blasphemia contra Deum immortalem vtuntur.

SI quis per capillum Dei, uel per caput iurauerit, uel alio modo blasphemia contra Deum usus fuerit; officio Præfecti urbis ultimo supplicio subiiciatur. ¶ Si quis autem sciens talem hominem non manifestauerit; non est dubium, quin diuina condemnatione similiter coercebitur. ipse quoque Præfectus urbis, si neglexerit, post Dei iudicium etiam nostram indignationem timeat †.

† quidem addit. & ne at. obnoxius.

CONSTITVTIO LXXII.

CCLX. De iure aurcorum anulorum.

SI quis famulũ suum, uel ancillam manumiserit, & ciues Romanos fecerit (aliter enim nec ualet manumissio) tacito iure uideatur ius aurcorum anulorum adeptus fuisse, & natalibus restitutus est; & non indigeat, ut hoc impetret a Principe. Hæc Constitutio in futuris casibus teneat.

CCLXI.

CCLXI. De reuerentia & obsequio parronis à libertis præstandis, & de ingratis liberis.

LIbertus patrono suo competens obsequium, & reuerentiam præbeat. quamuis enim libertinos similes ingenuorum hac Cõstitutione fecimus; tamen patronis iura patronatus intacta reseruamus. in his scilicet casibus, in quibus reseruari possunt secundum nostrarum legum distinctionem. nisi forte renuntiauerit patronatus prærogatiuæ manumissor, siue per testamentum iure fidèicommissi, siue eo tempore quo libertatem imponebat. Ingratum autem libertum contra patronum suum existere prohibemus, quòd & in pecuniariis donationibus introduximus. ¶ Et si eo, qui liberalitatem accepit, ingrato circa donatorem existente, infirmatur donatio: quantò magis si libertus circa patronum ingratus fuerit, rescindi debet libertas? ¶ Causæ autem ingratitudinis legibus cognitæ sunt, veluti si libertus manus suas contra patronum mouerit; vel si contumelias atroces ei fecerit; vel si magnum, & intolerabile damnum ei dederit: idem est & si ad dedecus eius pertinentes iniurias effuderit. Si enim horum aliquid patronus, vel liberi eius probauerint, ad pristinum statum conuictus libertus † reuertatur. ¶ Quòd si competentem reuerentiam patrono, & honorem tribuat; lex quoque ei libertatem ingenuitatis nomine decora tam conseruabit. Hæc autem totiens patronus habet, quotiens iura sui patronatus non relaxauerit.

† conuertitur.

CCLXII. Si quis libertinam suam patronus vxorem habere maluerit.

SI quis libertinam suam ducere vxorem voluerit, dotalia instrumenta cum ea componat: & habebit eam legitimam vxorem: quamuis ipse summa dignitate præfulgeat. & liberi, qui ex tali coniugio procreati fuerint, legitimi successores patri suo existant.

CCLXIII. Si quis ex ancilla sua liberos habuerit, & dotalia instrumenta fecerit.

SI quis ex ancilla sua liberos habuerit, eamque manumittere velit, & dotalibus instrumentis factis legitimam vxorem habere, & ipsa compositione instrumentorum dotalium liberi eius manumitti videantur [tacito iure.] Si enim miles legatum seruo suo relinquendo videtur, & libertatem ei donasse: quanto magis hoc obtinere debet in filiis, vbi pater matrem eorum, & manumisit, & legitimam vxorem dotalium instrumentorum compositione habuit?

CCLXIIII. Ratio Constitutionis.

HAec Constitutio non videtur extra iuris diuisionem introducta esse. si enim Pius Antoninus Imperator ius Romanæ ciuitatis antea per singulos imperrandum, postea commune fecit omnibus subiectis; & diuæ memoriæ Theodosius ius liberorum antea per singulos impetrandum ipse commune Romanis omnibus fecit: quid nouum, si nos quoque ius aureorum anulorum, & ius natalium restitutionis generale fecimus omnibus libertinis, saluo patronatus honore?

CCLXV. De potestate Constitutionis in tempore.

HAec autem omnia in futuris casibus teneant. nam in præterito tempore locum non habent. Dat. xv. Kal. Februa. Constan. Imper. DN. Iustin. PP. Aug. Ann. xv. Arione V. C. Cons.

CONSTITVTIO LXXIII.

CCLXVI. Si quis in ius vocare monachum, vel sanctimonialem conatus sit.

SI quis cum monachis, vel sanctimonialibus habeat litigium, non audeat monachum, vel sanctimonialem in ascetrio, vel monasterio constitutum, uel constitutam ad ciuilem iudicem accusare, vel trahere; sed magis adeat ciuitatis Episcopum. Ille enim existimabit, vtrũ repræsentari principalis persona debeat, an per ἀγοῦμενον vel apocrisariũ defendi cum omni scilicet honestate, ita vt Episcopus legibus & canonibus consentaneam sententiam proferat.

CCLXVII. Vt hæc Constitutio ad curam Magistratuum & Episcoporum pertineat.

HAnc Cõstitutionem omnes Præfecti prætorio rum custodiãt, & Præfecti vt iusque Romæ & Prætor populi & prouinciarum Præsides, & omnes Episcopi, & curent citius & monachorum, & sanctimonialium lites dirimere.

CCLXVIII. De temeratoribus huius Constitutionis.

SI quis hanc Constitutionem violauerit, in Magistratu quidem positus decem librarum auri pœna multabitur, & Magistratu careat: executor autem litium constitutus in decanicis ecclesiarum recludatur, competentes pœnas luiturus, & postea non concedatur ei officium executoris habere.

CCLXIX. Quorum hæc Constitutio interest.

HAec autem constitutio teneat in monachis, in sanctimonialibus, quamuis ipsæ in monasterio, vel ascetrio non degant, de clericis enim aliæ leges positæ sunt. D. vi. Id. Mart. Const. Imp. Dn. Iust. PP. Aug. Ann. xv. Arione V. C. Cos.

CONSTITVTIO LXXIIII.

CCLXX. De officio quæstoris.

IN hac florentissima ciuitate alium Magistratũ addẽdum esse existimauimus, cui nomen Quæstoris imponimus. quem volumus primum quidem Dei timorem habere, deinde autem nostras leges custodire, & perscrutari eos, qui de Prouinciis in eandem ciuitatem veniunt. & non solum de masculis, sed etiam de fœminis inquirat: & tam de clericis, quàm de monachis, & sanctimonialibus, & scholasticis aliarum ciuitatum, vel cuiusuis alterius conditionis, & interrogare qui sunt, & unde venerunt, & qua occasione: & si quidem coloni sunt, imminere Magistratibus, ut eos citius dimittant. Quòd si ad priuatos dominos suos pertinent, & ideo uenerunt, ut ipsis supplicarent: cogere dominos debent, ut citius eos dimittant, quòd si contra dominos omnes nituntur, multitudo quidem rusticorum statim dimittatur. Duo autem, uel tres more syadicorum litem peragant, dum tamẽ & sic citius lis dirimatur.

CCLXXI. Idem.

QVòd si non rustici sint, sed alterius conditionis, curet modis omnibus, ut iudices citius altercationes eorum dirimant, & in suis redeant locis.

CCLXXII. Idem.

QVòd si domini rusticorum, uel iudices imminentem sibi Quæstorem neglexerint; ipse Quæstor ducat apud se partes, & velociter causæ finem imponat, & mittat homines in patrias suas.

CCLXXIII. Idem.

SI quis autem sine causa in hac ciuitate degat, & paupertate laboret, liceat Quæstori tenere eum; & si robustus fuerit, si quidem seruus inueniatur, is inuitus reddatur domino suo: si nautem liber sit, tradat eum vel artificibus publicorum operum, vel pistrinariis, vel aliis quibuscunque artificibus. Sinautem noluerit operari, non maneat in ista ciuitate. hoc enim & ipsi expedit. nam cessantes homines, & egentes, & forte mendicando satis non adquirunt, & ad delicta proniores fiunt. Alii autem, qui corpora debiliora habent, misericordia Christianorum alantur. sed nec illi qui ciuitatem non grauant, expellantur.

CCLXXIIII. Idem.

SI quis Quæstorem adierit, dicens ab aliquo damnum sibi datum fuisse, verbi gratia, qp sportularum nomine plus, quam constitutione cauetur, exactum est, uel qp sine præsidis iussione admonitus est diligenter hoc a Quæstore perscrutetur, & omnibus modis temeratoribus pœnæ, quæ legibus aduersus eos statutæ sunt, imponatur. Et hęc disponimus sine ulla fori præscriptione, cuiuscunque militiæ, vel dignitatis reus inueniatur, & postquam sententiam dederit, actor quidem suum consequatur; Quæstor autem ad nos referat de residua pœna, vt vbi æstimauerimus, consumatur.

CCLXXV. Idem.

DE crimine falsitatis Quæstor iudicet, & post inscriptiones actoris, & legitimas testium probationes, sententia ipsius [Quæstoris] reus puniatur, nemine fori præscriptionem habente.

CCLXXVI. Idem.

SI Quæstor adeuntes se contempserit, ipse de suo damna eis resarciat, & aliam grauissimam indignationem expectet.

CCLXXVII. Idem.

NEque Quæstor, neque Officiales, & ministri eius lucra ab aliquo capiant. nam & si quid ceperint, puniendi sunt a Quæstore. ideo enim ex publicis rationibus destinauimus eis annonas, ut Quæstor quidem decem librarum auri pondus accipiat, eõ filiarius autem eius solidos centum, Officiales autem solidos trecentos triginta. ¶ Quæstor licentiam habeat iudices inquietare, vt citius dirimant causas, & nobis referre; & suo arbitrio ea, quæ oportet, facere.

CCLXXVIII. Idem.

LIceat autem ei publicis quoque epistolis vti ad Prouinciarum Præsides, vt eos, quos ipse mittit, illi similiter transmittant in

suis

suis Prouinciis cum quiete moraturos: & si quo adiutorio indigeãt hoc præbeant eis. ¶ Nemo autem dimissus a Quæstore maneat in ista ciuitate, nec iterum de eadem causa reuertatur, & Quæstorem molester: si autem tale aliquid fuerit perpetratum, pœna competens temeratoribus imponatur.

CCLXXXIX. Idem.

SI quæstor æstimauerit in portibus Officiales suos mittere, ut ibi sedeant, & perscrutentur, qui sunt, † qui ueniunt, & ob quã causam: libertam licentiam † habeat hoc facere.

† aut unde uen.

† habeant.

CCXC. Idem.

ET apud antiquos legislatores cessationis accusationes erant. quod nobis quoque placet.

CCXCI. Idem.

QVæstor, & consiliarius, & Officiales eius neque in palatio nostro aliquid dare compellantur, neq; in iudicio Præfecti prætorio annonarum nomina aliquid præstent. qui enim indemnes nostros subiectos conseruant damnum ab aliquo pati non debent. Dat. vii. Id. Mai. Constan. Imp. Dn. Iustin. PP. Aug. Ann. xii. Arione V. C. Conss.

CONSTITVTIO LXXV.

CCXCII. Quomodo ius potestatis dissoluitur.

NON solum Patriciatus dignitas nexibus paternis filiũ familias liberat: sed etiam cęterę dignitates, quæ curiali conditione liberare homines solent: veluti si Consul designatus fuerit, si ex consule codicillos accipiat, si Præfectoriis Magistratibus in ipso actu fungatur. pone enim Præfectum vrbis, vel Præfectum prætorio factum fuisse, vel Magistrum militum. Sequatur autem eos & peculium, quod filiifamilias constituti habebant.

CCXCIII. De legitimis personis.

QVi ex dignitate paterfamiliãs fit, legitima iura intacta habeat in familia sua. Ideoque liberi eius, quos habuit dum filius familias erat, post mortem patris eius in ipsius transeunt potestatem.

CCXCIIII. Vt Episcopatus honor ius potestatis dissoluat.

SI filius familias Episcopus fuerit factus: ex ipsa consecratione paterfamilias erit. Hæc autem Constitutio etiam in illis locum habet, qui eo tempore, quo prolata est, in dignitatibus antefatis positi fuerant. Dat. xv. Kal. April. Constan. Imp. Dn. Iusti. PP. A. Arione V. C. Conss.

CONSTITVTIO LXXVI.

CCXCV. De iudicibus.

EOS iudices, quos diuæ memorię Zenonis Constitutio Ἀκαταπόνητος vocat, in nostra re præesse non concedimus, sed alios iudices nostra electione fieri iubemus, & elegimus Anatolium uirum spectabilem fisci patronum factum, & Flauianum uirum Clarissimum fisci patronũ constitutum, & Alexandrum, & Stephanum, & Mennatem facundissimos aduocatos, & Alexandrum alterum, † & Victorem, & Theodorum Quyzicenum, uiros † scholasticos. ex Patriciis autem elegimus Platonem uirum gloriosissimum, & Victorem uirum eminentissimum, & Focatem uirum gloriosissimum, & Marcellum uirum Magnificum, qui iustitia præcellit, & Appione † scholastico consiliario iustissimo utitur.

† In exẽp. Cuiacii, & Russardi, & in editione Haloandri, Danielem, & Victorem, & Th. Quyz. Sed neque editio Scrigeri. neque translatio vetus Danielis meminerunt.

CCXCVI. Idem.

ET iudices quidẽ post Magistratus populi Romani istos esse sancimus; & causas, quas ad eos mittimus, uolumus iudicare.

¶ Si quis Magistratus constitutus iudicem dare maluerit, non habeat licentiam ad alium causas suas delegare, nisi ad prædictos eloquentissimos, & gloriosissimos uiros, & ad suos consiliarios: ita tamen, ut ibi consiliariis suis delegat causas, ipse sententiam dicat.

† spectabiles in Græco opinor erroré manasse ab extensione litere, S.

† Spectabili.

CCXCVII. Idem.

SEdere autem iudices volumus in Basilica a mane usque ad uesperam secundum solitum morem; & lites dirimere non solum futuras, sed etiam eas, quę apud diœtetas inchoatæ sunt.

CCXCVIII. De prouocationibus.

SI prouocatio porrecta fuerit iudici. Siquidem in ea causa, quam nos delegauimus, appellatio exerceatur, aut in commune Procerum, aut secundum morem apud alios, ex quantitate scilicet litis habita differentia. Sinautem Magistratus ei causam delegauerit; appellatio apud eum exerceabitur.

CCXCIX. De iurisdictione iudicum.

IVdices usq; ad trecentos solidos more qui dẽ ἀπαρπμήσεως utlites audiant: sed tamen sententiam in scriptis dicant, & prouocationes condẽnato nõ † denegent: nisi fortè ter appellare aliquis maluerit, uel cõtumaciter in absentia fuerit. Nam & tertia prouocatio illicita est, & contumaces condemnati appellare non possunt.

† denegentur.

CCC. De prouocationibus, & reparationibus.

SI prouocatio in hac ciuitate iudici porrecta fuerit, usq; ad duos menses inducię præfentur, & post duos menses statuti legibus dies, suos peragant cursus, nulla reparatione in huiusmodi prouocationibus locum habente.

CCCI. De sportulis, & officio iudicum.

NEmo sportulas, uel iudiciorum impensas ampliores exigat, quàm nostra Constitutione cautum est: alioquin pœnas patiatur legitimas nnusquisque autẽ iudex habeat duos exceptores, & duos executores fideles, & probates, ut nulla ab eis astutia, uel proditio fiat. Ideoque periculo officialium, uel scholarum, siue scriniorum eligãtur: ut si quid peccauerint, illi detrimenta læsis hominibus sarciant. Magistratus autem competentes aditi damnũ exigi iubeant, & iudices, si malitiosè uersatos exceptores, uel executores senserint, remoueant eos, & alios probatos electione, & periculo scholarum, siue scriniorum, siue officialium accipiunt.

CCCII. De iudicibus mortuis.

SI quis autem defierit iudex esse, alius iudex in locum eius constituatur nostra iussione, atque electione.

CCCIII. De solatiis iudicum.

VNusquisque iudex ab utraque parte binos solidos in litis contestatione accipiat, & binos in termino litis, nisi fortè litigiũ motum intra centum solidos sit. Si enim intra centum solidos fuerit, nihil accipiat, habeant autem singuli iudices ex his octo, quos constituimus, binas libras auri de publico à mensa Præfecti prætorie. omnibus autem personis priuilegia in sumptibus litium præstita maneant inconcussa.

CCCIIII. De definitiuis sententijs.

INdefinitiua sententia iudex debet definire, quid fieri oportet de impensis, quas altera pars ab aduersario suo passa est, & si quidẽ iureiurando terminare quantitatem sumptuum iudex æstimauerit, faciat taxationem, & secundum quod is, qui uicit, iurauerit, non ultra taxationem sic aduersarium eius condemnet. Sinautem propter uarietatem litis in, nullos sumptus condemnare alterutrum eorum uoluerit, & hoc in arbitrio † eius ponatur.

† eiusdem po. alias. eius depo natur.

CCCV. De legibus iudicialibus.

OMnia, quæ de prouocationibus, uel recusationibus, & ut uiginti dierum post admonitionem reus inducias habeat, & si quid aliud iudiciale constituimus, in sua firmitate permaneant.

CCCVI. Vt arbitri per compromissum, non per sacramentum adsumantur.

NEmo cum iureiurando iudicem cum aduersario suo accipiat. Talia enim arbitria nullius momenti sunt. Sinautem cum cõpromisso pœnali aliquis iudicem elegerit: res cauta erit. duorum enim alterũ necesse est fieri, uel sentẽtiam iudicis impleri, uel si hoc is, qui cõdemnatus est, recusauerit, pœnam compromissi præstari. Magistratus autem Reipublicę si interpellati fuerint, curẽt, vt pœna compromissa exacta ab eo, qui obtemperare arbitrio noluerit, aduersario eius restituatur. In summa autem dicimus posthac licitum non esse, vt cum sacramento litigatorum arbiter eligatur. & si quidem sponte sua contrarius sententiam † dixerit, ipse Deo rationem daturus est. Sinautem per imprudentiam aliquid, non † iuste iudicauerit; hoc partibus nocere prohibemus. Omnia autem cętera iura, quæ de compromissariis, uel de aliis arbitris nõ cum sacramento receptis a ueteribus legibus, uel a nobis introducta sunt, in sua firmitate innouata permaneant.

† dederit.

† iure.

CCCVII. De prouocationibus, & retractationibus.

OMnes autem iudices prouocationes sibi porrectas suscipiãt, nisi forte Præfectus prętorio sit. nam in hac sede ius retractationis integrum custodiri præcipimus.

CCCVIII. De diuersis rescriptis, & de prouocationibus.

OMnes autem lites secundum leges, & constitutiones dirimantur: quamuis iussio nostra, uel pragmatica sanctio cõtrarium statuerit: & prouocationes sibi porrectas admittant, in his scilicet causis, in quibus prouocare licitum est.

CCCIX. De relationibus.

SI quid dubium iudicibus videatur; hoc ad nostram Maiestatem referant, & competens responsum mereantur.

Constitutio

CONSTITVTIO LXXVII.

CCC. Si quis in ius vocare clericum maluerit tam in pecuniaria, quam in criminali cã.

SI quis cum clerico litigium habuerit, si quidem de causa pecuniaria, adeat prius Episcopum, cuius iudicio clericus suppositus est. Ille enim sine damno, sine dilatione competentem finem liti impositurus est. Sinautem noluerit Episcopus litem dirimere, tunc ad ciuiles iudices disceptatio causæ peruenĩat. Vbi autem Episcopus causam dirimere vult, sine scriptura omnia procedant, & definitiua sententia sine scripris ab eo producatur: nisi orte partes noluerint, ut in scriptis ea inseratur. ¶ Quod si de criminali causa litigium emerserit tunc competẽtes iudices in hac ciuitate, uel in Prouinciis interpellati consentaneum legibus terminum causis imponant: ita tamen, ut disceptatio litis duorum mensium spatium non excedat à litis contestatione numerandum. Non aliter autem puniatur clericus, nisi ob noxius repertus sacerdotio nudatus fuerit ab Episcopo suo, uel clericatus honore. Sinautem crimen ecclesiasticum est, tunc secũdum canones ab Episcopo solo causę examinatio, & pœna procedat nullam communionẽ aliis iudicibus in huiusmodi causis habentibus.

CCCI. De iudiciis.

SI quæ lites iam contestatæ sunt in iudiciis ciuilibus, secundum priora iura suum finem expectent. omnia autem priuilegia, quæ data sunt à nobis sacrosanctis ecclesiis, & religiosis Episcopis, & clericis, siue monachis, maneant immutabilia.

CONSTITVTIO LXXVIII.

CCCII. De successionibus, quæ ab intestato fratribus deferuntur.

SI quis decesserit sine liberis, & sine patre, & sine matre, fratres eius ab intestato successionem ipsius capere † uelint. Sinautem iuris diuersi sint, † & quidam ex his fuerint consanguinei, nos autem ex eadem matre † nati, & alii adpareãt eiusdem patris, & eiusdẽ matris progeniti, ipsi aliis anteponantur fratrib. nam & anteriores leges quodammodo hoc fieri præcipiunt. Nam illis cautũ est, ut si pater meus defuncta forte matre mea aliam uxorem duxerit, & liberos habuerit, deinde ex nuptialibus lucris, uel aliis, quæ acquisitionem essugiunt, emolumentum uni ex his contigerit, & mortuus fuerit, ut anteponantur mihi fratres ipsius, qui non solum consanguinei sunt, sed ex eodem uentre nati, ex quo & ipse progenitus est. Hæc autem Cõstitutio non solum int præsentibus casib, teneat, sed etiam in præteritis, nisi iudiciali calculo, uel amicabili compositione sopita sunt.

† debent.

† ut

† Quidam cod. addit, uel ex eodẽ patre

† alij, futuris casib. tẽ. alij, futu. casib. & præsen.

CONSTITVTIO LXXIX.

CCCIII. De fabricensibus, & qui arma gerere possunt.

NEMO priuatus arma facere audeat, nisi qui in publicis fabricis, & matriculis fabricensium referuntur: & priuatis hominibus non uendant. Numerorum autem fabricẽses noua arma non faciant: tantum illa, quæ militum sunt, accurent. si quid autem nouum fecerint, hoc adempto nostro armamento adducatur. Eadem dicimus & de publicis ballistariis, ut nemo noua arma faciat, sed uetera renouent. si quis uero nouum fecerit, hoc ad publicum armamentum uniuscuiusque ciuitatis pertineat.

CCCIIII. Idem.

HAec autem obseruari oportet non solum ab ipsis ballistariis periculo eorum, sed etiam sub quibus & ballistarij sunt, & publica armamenta, & diligentia eorum. si enim detineatur, id est, fabricensis arma uendens, curabit Præses Prouinciæ huiusmodi homini pœnas impone re, & ab Imperatore ea sine pretio uindicare, & publico addicere. Eadem dicimus & § de § his, quos Statutos numerorum uocant.

CCCV. Idem.

SAncimus, ut priuatus homo arma non faciat, nisi soli fabricẽses qui ad arma facienda militant, & de publico aluntur. Oportet autem gloriosissimum Magistrum Officiorum quinque chartularios de scrinio fabricæ deputare bonæ opinionis homines, & primates scrinij, ut quærerent de priuatis hominibus qui arma facere audeant. Et si quos idoneos inuenerint, de eis ad nos referunt, ut matricula eorum perspecta, nostra rescriptione confirmetur, & in militia scribantur, & fiant publici fabricenses. nam si ea fuerint obseruata, rustici homines armorum copiam non habebunt. ¶ Oportet autem eos scriniarios, qui mittũtur ad inquisitionem priuatorum, qui arma faciunt, depositiones à Magistratibus, & Defensoribus, & Patribus ciuitatum accipere, quod nemini priuato consedant arma facere. si enim concesserint, † Alexãdrinæ quidem ciuitatis Præfectus uiginti librarum auri pœna percellatur, & Magistratus suo careat, & Officium eius uiginti librarum auri pœna multetur, & capitali supplicio puniatur. Cæterarum autem Prouinciarum Præsides denas libras auri pœnæ nomine præstare, & Magistratu suo carere iubemus: Officiales autem, & Defensores, & Patres ciuitatum tres auri libras dare, & capitali puniri supplicio.

† Hæc sententia manca est pót aũt ex Græco ita supleri: si enim cõcesserit, & pœnãpe cuniariã. & capitis supplicii expectent. Sãcimus etenim, si Alexẽ. ciuit. p. sancta nostrane glegat, ut xx. lib. &c.

CCCVI. Idem.

NEmo priuatus faciat, aut comparet arcus, uel tela, uel spathas, uel gladios, quo, parameria uocant, uel zabas, siue loricas, uel contos aut lanceas, quocunque modo fi fiant, uel quæ ab Isauris monocontia dicuntur, uel zibyannos, quos missibilia uocant, uel scuta, uel cassides. Liceat autem priuatis hominibus facere, & cõparare cultellos minimos, quibus in bello quispiam uti non potest.

CCCVII. Idem.

SCiant chartularij scrinij fabricæ, quod si hæc saluberrima nostra statuta contemserint, non solum pecuniarias pœnas subsistẽt, sed etiam corporales, & militia sua carebunt, & scrinium eorum ad curam fabricæ nullam communionem habebit, sed aliis hæc † copia à nobis committetur.

† cura

CONSTITVTIO LXXX.

CCCVIII. De diuersis donationibus a curialibus faciendis.

NEmini liceat curiali conditioni obnoxio aliquid donare de sua substantia, nisi quod pertineat ad donationem propter nuptias, siue pro semetipso, siue pro liberis dederit. Liceat autem eis & dotare filias suas, si nuptias contrahant. aliter autem non liceat eis immobiles res suas donare siue mortis causa, siue non mortis causa. Vẽdere autem si uelint, liceat eis secundum nostras constitutiones. nam & dotem dare pro filia sua curialis homo potest usque ad eum modum. qui cõstitutione comprehensus est. Scire autem oportet, quod aliis priuatis hominibus non est interdictum donationes mortis causa facere, & quas uoluerint, conditiones inserere. nam eis concessum est etiam talem conditionem addere, ut non liceat donatori mortis causa donationem reuocare, alias autem conditiones obseruari, sed & nõ mortis causa donationes, qui uelint, secundum leges faciant.

CONSTITVTIO LXXXI.

CCCIX. De rebus depositis, & de his, qui denuntiant, ut deposita non reddant.

QVidam Titio deposuit pecuniam, uel alias res sub aliquibus conditionibus, ut si impletæ fuerint, reddatur ei depositum. deinde impleuit: & depositarius nihil reddere vult. iubet Constitutio teneri eum, quia conditionibus impletis res depositas reddere debet. Sed & si uenerit aliquis, & denuntiauerit depositario, ne aliquid reddat, nihil hoc ei, qui deposuit, nocebit. quidquid enim damni post talem denuntiationem uel fortuito casu depositis rebus contigerit, hoc ad eum, qui denuntiauit, ut † depositori indemnitas conseruetur. Hoc amplius. Pecunia deposita erat, & eam reddi quispiam denuntiatione prohibuit, ex eo tempore cogendus est tertiam centesimæ usurarum nomine depositori præstare usque eò, donec reddatur pecunia.

† depositarij

CCCX. De his qui denuntiant, vt ciuiles annonæ, uel pensiones non soluantur.

SI quis uel ciuiles annonas dari prohibuerit alicui, cuius se creditorem dicit esse, uel si denuntiauerit inquilinis, ne pensiones præstent, quidquid damni ex hoc domini senserint, is, qui denuntiauit, resarcire cogatur. Hoc amplius. pecuniæ, quam prohibuit dari, usuram præstet tertiam centesimæ. & nemo dicat, quod potest dominus cautionem defensionis inquilinis dare, & pensiones post denuntiationem exigere. defensio enim sine fideiussore omnino idonea non est, & non facile est fideiussorem omnibus inuenire.

CONSTITVTIO LXXXII.

CCCXI. De liberis naturalibus.

HAEC Constitutio de liberis naturalibus loquitur, & dicit filios natos aut ingenuos, & legitimos esse, aut ingenuos, & naturales, aut naturales, & seruos, aut omnino nec naturales, § nec legitimos § appellari. Horũ aũt,

t qui

qui naturales, ingenui, uel seruilis conditionis sunt, aut legitimi postea fiunt, aut in eodem statu manent. ¶ Ingenui quidem, atque legitimi filij nascuntur, qui ex legitimis nuptiis procreati sunt. Nuptias autem legitimas contrahi diximus aliter in personis senatoriis, aliter in nullisimis hominibus, aliter inter eos, qui mediastini status sunt. Successiones autem parentum ad legitimos filios uarijs pertinent modis, de quibus plenissime Iurisconsulti, & Constitutiones locuti sunt. ¶ Naturales autem liberi, siue ingenui, siue serui, quibus modis postea fiunt legitimi, & per quas uias naturalibus sue tedunt parentibus, necessarium est exponere. Igitur si quis filios naturales curiæ dederit, uel omnes, uel quosdam, uel unum ex his legitimos faciat secundum diuæ memoriæ Theodosij Constitutionem. Idem iuris est, si filiam naturalem curiali hominipater cõiunxerit. Sed quia hæc pars & de successionibus, & de aliis multis dubietatem recipit, ordinarium est prius etiam plenissime explanare. ¶ Igitur si quis naturalem filium, uel naturales habuerit: eúque uel eos, uel quosdam, uel unum ex his legitimos facere uoluerit, det eos curiæ ciuitatis, quamuis Illustri dignitate decorati sint, & fiunt legitimi, exceptis scilicet illis dignitatibus, per quas, & si curiales essent, à conditione relaxati fuissent. Dari autem eum curiæ oportet uel inspectaculo toto populo considente, uel actis interuenientibus, uel in testamento suo, si ille non reclamauerit. Et hæc omnia procedũt, siue habeat legitimos filios pater, siue non. Sinautem post mortem patris naturalis spontanea uoluntate sese curiæ daræ maluerit, non aliter audiatur, nisi nullum legitimum filium pater reliquit. Hæc autem quæ de patre diximus, obtineant & in auo, & aliis huiusmodi personis. ¶ Sed si quidem ex prouinciali ciuitate oriundus est is, qui filium curiæ dare uelit, in eadem ciuitate filium suum faciat curialem, siue ipse quoque pater curialis sit, siue non. Sinautem ex uico † vicus. oriundus est, in ea ciuitate curialem faciat filium naturalem, cuius in territorio † locus est. Illo proculdubio obseruando, ut ubi quidem parens dat, non impediant legitimi filij. Vbi autem filius sese dare uelit, impediatur legitimis filiis superstitibus. ¶ Sinautem parens naturalis uel Romanus sit, uel Byzantius, liceat ei in qua uoluerit Metropolitana ciuitate filios suos naturales curiæ dare. Eadem dicimus & si quis filiam suam curiali homini coniungere maluerit.

CCCXII. Idem.

SI curialis naturales tantum filios habuerit, liceat ei manumittere eos, & curiæ dare, & hoc modo legitimos facere. Ipsi quoque naturales liberi, si libertatem quoqno modo nanciscantur, mortuo patre nullis legitimis liberis superstitibus licentiam habeant curiæ se dare, & legitimum nomen mereri.

CCCXIII. Idem.

SI naturalis filius curiæ datus fuerit, legitimus patri successor ab intestato existat, & ex testamento capiat, quantum ei pater naturalis reliquerit: nisi forte legitimos filios antea habuit. tunc enim non plus habeat naturalis filius, quam is, qui legitimus constitutus minimam habuit portionem. Et siquidem mortuo patre curialia munera subeat, & quod ei donatum, uel relictum est, possideat, maneat securus. ¶ Sinautem res paternas uelit respuere, ut curiali conditione liberetur, omnino non audiatur. Enimuero, si ab initio curialem conditionem contempserit, postea autem in possessionem rerum paternarum uel omnium, uel ex parte inuentus fuerit, tunc curialis conditionis nexibus teneatur. Quæ diximus de masculis curiæ datis, intelligenda sunt & de filiabus naturalibus, quæ curialibus nupserunt.

CCCXIIII. Idem.

FIlius curiæ datus soli patri tantummodo legitimus fiat successor, non etiam parentibus, uel liberis ipsius, uel adgnatis, uel cognatis eius, nisi forte ab aliquo ex his hæres instituatur.

CCCXV. Idem.

SI quis curiæ datus, & legitimus factus decesserit, si quidem habeat curiales legitimos liberos, ad ipsos successio eius peruenit. si autem quosdam curiales habeat, quosdam à conditione liberatos, ad curiales quidem nouem unciæ substãtiæ eius ueniant, ad alios autem tres unciæ. Quod si nullos liberos habeat, nouem quidem uncias curia, & publicum habeat, tres autem uncias uel hæredes, quos in testamento suo scripsit, uel hi, qui ab intestato ad hæreditatem eius uocantur. ¶ Sinautem scriptus hæres, uel non scriptus curiæ se dare maluerit, & hæreditatẽ ipsius habere nullo modo prohibeatur, sed habeat licentiam, ut cum curiali cõditione nouem uncias ad curiam, & publicum pertinentes accipiat: scilicet si prius Imperatori supplicauerit, & hoc ipsum ei ab Imperiali numine concessum fuerit.

CCCXVI. Idem.

SI quis naturales habuerit liberos, posteaque decedens in testamento suo curiæ eos dederit, & illi post mortem patris sui naturalis consenserint, habeant nouem uncias qualitercunque distributionem earum pater inter eos fecerit: ita tamen, ut minus nouem uncijs non accipiant. Melius autem faceret pater, si totum asse eis relinqueret. Quod si quidam ex his consenserint, quidam autem non fuerint curiales esse. ad eos, qui consentiunt, nouem unciæ perueniant, tres autem unciæ ad eos deuoluantur, quos testator uoluit. Quod si nullus ex naturalibus liberis curialem amplectatur conditionem, ad ipsam certam nouem unciæ † pertineant: scilicet ut secũ † pervenient dum nostram Constitutionem inter curiam, & publicum nouem unciæ diuidantur. ¶ Sed & si quis nihil de naturalibus liberis suis dixerit, sed silentio eos præterierit, illi autem sua sponte uoluerint curiæ nexibus esse subiecti, ut patris naturalis successionem capiant, liceat eis hoc facere, ut nouem accipiant uncias. ¶ Sed & si pater naturalis filium seruum habuerit, eumque manumiserit, & curiæ dederit, nouem uncias ei relinquere compellatur. Hoc amplius. & si tantum manumiserit eum, & post mortem naturalis patris curialis esse maluerit, nihilominus nouem uncias accipiat. Idem dicimus, & si testator eum curiæ dederit in suo testamento. omni enim modo q curialia onera subire paratus est, nouẽ uncias accipiat. Quod si omnes naturales liberi curiales esse volũt, pro rata portione inter eos nouem unciæ distribuantur.

CCCXVII. Idem.

ZEnonis diuæ memoriæ Constitutio, & Anastasij lex de naturalibus liberis posita, mancat secundum sua tempora in concussa. sed & Diui Iustini Constitutio in perpetuum maneat, quæ prohibet naturales liberos adoptionis modo legitimos fieri.

CCCXVIII. Idem.

SI quis cum libera muliere consuetudinem habuerit, & ex ea naturales liberos procreauerit, postea autem affectione intercedente dotalia instrumenta cum ea fecerit, dicimus liberos tam eos, qui ante instrumenta, quã illos, qui postea nati sunt, legitimos, & in potestate patris fieri, siue post instrumenta facta nati decesserint, siue omnino nati non fuerint, nulla discretione habita utrũ alia subsit legitima proles, an non. ¶ Sed & si quis conceptus ante instrumentum, postea natus fuerit, illud tempus, quo natus est, inspiciatur, ut legitimus fiat. vel si profit ei tempus conceptionis, illud tempus obseruetur.

CCCXIX. Idem.

SI quis filios habuerit naturales, eorum autem mater mortua sit, vt dotalium instrumentorum compositio fieri non possit: vel si viuat quidem mater, sed ea digna matrimonio non sit: vel si ęgrota fuerit, vt uxor non dicatur, pater autem filios suos legitimos facere velit, liceat ei supplicare Principi, hoc ipsum manifestare in precibus suis, vt Principe annuente status filiorum confirmetur, scilicet si in his casibus legitima proles non subsit.

CCCXX. Idem.

SI pater naturalis dum viuit, præcedentes obseruationes non fecerit, vt filios suos naturales legitimos efficiat, componat testamentum, & in eo dicat se velle eos legitimos sibi successores existere. & si hæc fecerit, liceat filiis hæc docere, & testamentum patris ostendere, & legitimam hæreditatẽ eius adipisci. sic tamen, vt prius Principi supplicare & hæc ipsa allegare debeant.

CCCXXI. Idem.

HAec autem omnia toties locum habent, quoties & ipsi liberi naturales consentiunt. si enim inuitus nemo emancipatur, quãto magis non debet aliquis sui iuris constitutus alienæ subiici potestati. Quod si quidam ex his uoluerint, quidam autem noluerint, ij, qui volunt, legitimi successores existant parenti. Illud autem certum est, quod legitimis filiis superstitibus tempore, quo pater moritur, naturalis filius legitimus nullo modo intelligitur, nisi vel curiæ datus est, vt dotalia instrumenta cum matre ipsius composita sunt. ¶ Nemini autem liceat filium naturalem adoptare, & eo modo legitimum eum facere.

CCCXXII. Idem.

SI quis liberos naturales habuerit, si quidem legitimos eos prædictis modis effecerit, ita ei succedant, quemadmodum ex nuptiis lege cognitis procreati patribus suis succedunt. Sinautẽ † superis naturales permanserint, siquidem legitima proles † subfit, non liceat patri filiis naturalibus, & matri eorum, id est concubæ suæ vltra vnam unciam dare siue inter uiuos, siue mortis causa, vt semiunciam concubina habeat, semiunciam liberi. si quid autem plus fuerit dederit, hoc habeant legitimi filii. Sed & si solam habeat concubinam, non plus ei, quam semiunciam præstet. ¶ Quod si nullos filios legitimos habeat, liceat ei & in toto asse filios suos naturales hæredes instituere: nisi forte § pater naturalis § parentes habeat, tunc

tunc enim parentibus legitima portione relicta, reliquæ partes ad naturales filios transire possunt: eadem licentia patri præstanda, & si donatione, uel alio quocunque titulo, uiuus, uel moriens substantiam suam naturalibus filiis præstare uoluerit. Illo proculdubio obseruando, ut concubinam ille habere possit, qui uxorem non habet. Hæc autem toties teneant, quoties naturalis pater vel testamento, uel alio ultimo iudicio suam declarauerit uoluntatem. ¶ Quòd si quis intestatus decesserit, & neque filios habuerit, filias ve, neque neptes, aut neptes, uel deinceps alias personas, habeat autem in domo sua concubinam liberam, ex qua etiam filios habuit, tunc etiam intestato patre naturali mortuo duas uncias habeant diuidendas inter eos pro utili portione, ut mater eorum unius filij partem accipiat. Et hæc ita se habeant, quamuis agnatus, uel cognatus, uel patronus, uel fiscus intestato defuncto patri naturali successerit. Sed & si concubina antequam pater moriatur decesserit, nihilominus naturales filij duas uncias intestato patre mortuo integras accipiãt. Idem dicimus & si concubina separata est ab eo. ¶ Nemo autẽ intelligat concubinam, quæ cum multis mulieribus concumbere cum aliquo solet. nam quemadmodum qui legitimam uxorem habet, aliam habere durante eodem matrimonio non potest, ita & qui unã concubinam habet, non potest alias eodem tempore habere. Nulla autem differentia est, utrum masculi, an fœminæ sint, qui, quæve ex tali concubinatu progeniti, uel progenitæ sunt. ¶ Quòd si quis intestatus decesserit, & legitimos liberos reliquerit, & naturales, nihil quidem naturales capiant, alantur autem à fratribus suis, id est à legitimis filiis defuncti secundum substantiam, quæ ad eos peruenit ex patre, quemadmodum uir bonus existimauerit, id est uiri boni arbitratu. Idem iuris est, & si uxorem quidem habeat, liberos autem naturales ex concubina ante mortua, ut & ij alantur à successoribus eius. de nepotibus enim naturalibus ea, quæ constituimus in Codice, teneant.

CCCXXIII. Idem.

SEd quemadmodum liberis naturalibus consultum est, sic & ipsi debent patribus suis naturalibus uicissitudinem dare in alimoniis, & in successionibus, quemadmodum § in § ipsis filiis constitutum est.

CCCXXIIII. Idem.

SI pater naturalis aliquid dederit, uel reliquerit filio, liceat ei præfare tutores, uel curatores in iisdem rebus cõfirmandos. Liceat autem & matri tutelam filiorum naturalium suscipere, & omnia facere, quæ in legitimis liberis facere solet.

CCCXXV. Idem.

HAec Constitutio non pertinet ad eos liberos, qui ex nefariis procreationibus procreati sunt. ideoque non alimonia eis parentes, uel fratres § præstare § debent. Constantini autem diuæ memoriæ lex ad Grægorium scripta penitus euacuatur.

CONSTITVTIO LXXXIII.

CCCXXVI. De testibus.

NVLLIVS recipiatur testimonium, nisi eius, qui sit bonæ opinionis, uel quem dignitas commendet, uel militia, uel uitæ honestas, uel artis laudabilis titulus, uel etiã aliorum testiũ uox de bona uita eius consentiens. Alias autem testis si uilissimus in iudicium productus fuerit, liceat iudici, si hoc æstimauerit, & tormentis eum subiicere, in hac quidem floretissima urbe per Prætoris Officium, & in Prouinciis autem per Defensorem ciuitatis. ¶ Si quis autem scripserit se debere aliqui pecuniã, postea autem dicat se sine scriptis eam soluisse, nõ audietur, quãnis testes produxerit, nisi secundũ obseruationem Constitutionis nostræ: sic tamen, ut testes duorum alterum dicant, uel quod præsentibus ipsis, & ad hoc ipsum rogatis, debitor creditori pecuniam soluerit, uel quod ad hoc ipsum accepti audierũt creditorẽ dicentẽ pecuniam sibi solutã fuisse. nõ enim admittimus testimonia eorũ, qui dicere solent transeuntes se audisse aliquẽ dicentem pecuniam sibi solutã esse. ¶ Sed nec tabulariorum præsentia sola sufficit, nisi testes quoque rogati subscripserint, & ipsa principalis persona, si literas sciat, suas depositiones p scripturã declarauerit, scilicet ut & in hoc casu, si quidẽ bonæ opinionis testes inuenti fuerint, recipiãtur, sinautem uilissimi homines, qui & pecunia corrumpi facile poterant, & peierare non timebant, tunc tormentis subiiciantur. ¶ Sinautem testes contraria sibi dicant, oportet iudicem, si cõtrarietatem testimoniorũ perspexerit ipsis constitutam, quæ totam causam continent, reprobare eos: plurium autem, & bonorum testimonia sequi, & eos, qui contraria sibi dixerunt, siquidem per errorem, cum uenia † admittere: sin autem per astutias aliquas tormentis subiicere. † dimittere.

CCCXXVII. Idem.

SI quis in una eademque lite testes ter produxerit, & renuntiauerit testium productioni, & exceperit testimonia uæl ipsa, uel perscriptiones aduersarij sui, postea non concedatur quartam productionem testium facere. Enimuerò si nõ exceperit, neque ipsa testimonia, neque perscriptiones aduersarij sui, liceat ei quarta uti productione testium: ita tamen, ut iuret prius, neque se excepisse, neque § per § procuratorem suum, uel patronum, uel alium hominem suum, nec aliquo dolo, uel arte, uel calliditate quartam productionem desiderare. Hoc amplius, aut si semel uel bis produxerit testes, & renuntiauerit productionibus, ac postea uelit producere, non audiatur, nisi in eo casu, ubi neque testimonia excepit, neque perscriptiones aduersarij sui, quamuis diuina iussio dederit ei licentiam producendi.

CCCXXVIII. Idem.

ANtiquitus est constitutum, ut si in hac florentissima ciuitate litigium fuerit motum, & adhuc causa pendente opus fuerit testium productione, testes autem in Prouincia degant, ut illuc actis interuenientibus mittantur partes, siue procuratores eorũ, & apud Defensorem ciuitatis testes producti dicant ea, quę sciunt, & postea in hac ciuitate facta mittantur, & competenti calculo à iudice causa terminetur. Idem iubet Constitutio ontinere, & si in Prouincia litigium fuerit motũ, & testes in hac degerint ciuitate, uel in alia Prouincia. actis enim interuenientibus apud quamuis eloquentissimũ iudicem testes producantur: uel si in alia ciuitate, uel in alia Prouincia testes sint, apud Defensorem acta confisant, & signata præstentur, uel ei, qui produxit, uel aduersario eius, ne quasi excipienti denegetur iterum ei testes producendi licentia. Hæc autem in pecuniariis causis obtineant. nam in criminalibus ipsæ personæ testium necessariæ sunt. [in præsentia.]

CCCXXIX. Idem.

SI testis productus seruus esse dicatur, ille autem dicat se liberũ esse. siquidem ingenuum, scribatur quidem testimonium ipsius, postea autẽ si probatus fuerit seruus, nullius momenti est: sinautem libertinum se esse dixerit, siquidem instrumentum manumissionis suæ ostenderit, dicat testimonium. si autem in alio loco dicat instrumenta sui status habere, scribatur quidem testimonium eius. postea autem si non produxerit instrumenta, nullius momenti sit.

CCCXXX. Idem.

SI quis dixerit testem productum inimicum suum esse, si quidem ex criminali causa, omnino non dicatur testimonium. Sinautem alia occasione dicatur quidem testimoniũ eius, sed præscriptio ei opponatur.

CCCXXXI. Idem.

SI quis mediatorem se partium dixerit, ideoque se non oportere inuitum testimonium in alterutrum eorum dicere, illi autem consenserint ut producatur, consequens est, ut in hoc casu etiã inuitus testimonium dicat.

CCCXXXII. Idem.

TEstium productio apud Iudices, uel Defensores, uel Magistrũ census, non aliter ualeat, nisi præsente quoque aduersaria parte, uel contumaciter non ueniente, scilicet, ut & hic salua præscriptio ei competat, quam opponendam existimauerit. Contumaciter autem non uidetur abesse, qui ex necessitate abfuit. forte enim intra septa sanctorum fuerat.

CCCXXXIII. Idem.

OMnia autem iura, quæ posita sunt iam uel à retro Principibus, uel à nobis de testibus, maneant intacta. Hanc autem legem tenere uolumus in futurum tempus.

CONSTITVTIO LXXXIIII.

CCCXXXIIII. Vt dos prioris uxoris præferatur doti secundæ uxoris, siue ipsa. siue liberis eius agentibus.

QVAEDAM mulier Titia nomine Mæuio copulata est, & dotem dedit, & liberos ab eo procreauit. postea mortua Titia Mæuius secundam uxorem duxit Semproniam, & mortuus est. Quæritur utrum liberi prioris uxoris dotem matris suæ prius recipere debeant, an magis secunda uxor in dote sua ualidiora iura prætenderit, & ita distinguimus, ut siquidem res dotales existant, siue prioris, siue posterioris sint, omnimodo eas dominus uindicare possit. Sinautem uel consumptæ sunt, uel deminutæ, præferantur secundæ mulier liberi ex priore matrimonio nati, uel etiam ipsa prima uxor, si forte repudio primæ nuptiæ solutæ sunt. Idem dicimus, si liberi secundæ mulieris cum priore uxore, uel liberis eius litigent.

In summa enim dicimus, priori matrimonio hypothecarum priuilegia ualidiora præstamus, ubi ipsa mulier agit, uel liberi eius ex eo matrimonio nati. Liberorum autem appellatione omnes descendentes personas complectimur, quod non per innouationem à nobis introductum est, sed magis per interpretationem priorum Constitutionum.

CCCXXXV. Si per maritum steterit, quo minus dos ei promissa præstetur.

SI mulier dotem pro se promiserit, uel alius pro ea siue profecticiam, siue aduentitiam, postea autem uel ipsa mulier, uel promissor dotis paratus sit id, quod promisit dare, & hoc ipsum testatione complectatur, uel obtulerit res, uel depositerit, si mobiles sint, uel in iudicio ex una parte iudicem adeat, & missis ab eo † hominibus, maritus distulerit dotem acciperet, posteaque solutum matrimonium fuerit: sic intelligatur maritus quasi dotem accepisset. ideoque si quid de antenuptiali donatione accipere mulierem oporteat, hoc omnino † accipiat, quamuis nullam dotem dederit, quia per maritum stetit, quòminus eam susciperet.

† ea

† omnimodo,

CONSTITVTIO LXXXV.

CCCXXXVI. De immodicis, & inofficiosis donationibus.

SI pater filios habuerit duos, uel plures, & uni ex his donare suas res noluerit: non liceat ei ultra bessem substantiæ suæ donare, uel ultra dimidiam secundum numerum liberorum, ut & cæteri liberi modis omnibus legitimam portionem, id est, Falcidiam accipiant: quam haberent si tertiam partem uel dimidiã acciperent eo tempore, antequam † donatio facta sit, scilicet nisi ingrati fuerint. Nam si probatæ sunt ingratitudinis caulæ, legibus prisinis subiiciantur,

† quo

CONSTITVTIO LXXXVI.

CCCXXXVII. Si appellatione introducta compromissarium arbitrum litigatores elegerint.

SI QVIS appellauerit, & appellatione introducta apud Præfectum prætorio, uel apud quemuis alium iudicem compromissarios arbitros elegerit cum aduersario suo, non sit exclusus uenire iterum ad appellatorium iudicium, quamuis biennium fuerit transactum. Quòd si postquàm à compromissario recessum est, biennium transierit, dicimus priorem calculum firmum esse, & appellatorium iudicium non exerceri. Cætera autem omnia iura, quæ de prouocationibus posita sunt, in suo robore maneant.

CONSTITVTIO LXXXVII.

CCCXXXVIII. Si mater filiorum suorum tutelam susciperemaluerit.

SI mater marito suo defuncto filiorum suorum tutelam gubernare maluerit, renuntiet secundis nuptiis in iudicio sine iureiurando. res autem suas impuberibus filiis suis obliget, atque ita tutela ei commitatur siue creditrix sit filijs suis, siue debitrix. Idem & in filiabus dicimus. Hæc autem obseruare procuret tam Præfectus urbi, quam Prætor, & in Prouinciis Præsides, & diligenter inuentaria conscribantur, scriba præsente, & aliis publicis personis secundum consuetudinẽ: & satisdationes idoneæ exigantur, ut res salua pupillis fiat.

CONSTITVTIO LXXXVIII.

CCCXXXIX. De officio omnium Magistratuum prouincialium, & de quinquaginta diebus.

SI QVIS ciuilis, uel militaris iudex adhuc in Magistratu suo positus sine iussione diuina Prouinciam, quam sortitus est, dereliquerit, reus sit Maiestatis, & reducatur in illam Prouinciam, de qua fugit, & postquam accusatoribus satisfecerit, ultimo supplicio puniatur. Sinautem Magistratus esse desierit, quinquaginta dies ibi faciat, & publice pareat, & uolentibus aduersus eum agere respondeat, & Metropolitana ciuitate non exeat, antequam quinquaginta dies fuerint trãsacti. Vbi autem successor alicui Magistratui à nostra pietate mittitur, non antea desinat esse Magistratus ille, qui prior est, nisi ante duos dies, quam in Prouincia successor uenerit. tunc enim & amicalem epistolam mitti ei præcipimus, ut public as annonas usque ad hoc tempus deeesor accipiat.

CONSTITVTIO LXXXIX.

CCCXL. De in ius vocando.

NON aliter reus actori respondeat libellum accusationis mittenti, nisi prius ille cauerit reo, atque litis executori, quod intra duos menses cõtestationem litis apud iudicem facturus sit. alioqui damnum in duplum se reo restituturum. cautio autem triginta sex solidorum quã titatem non excedat. Idem, Si quis ab aliquo fuerit accusatus, & uoluerit ipsum actorem suum accusare, apud eundem iudicem hoc faciat. nam apud alium iudicem ttahere cum non potest, quod si iudex ei displiceat, licebit ei recusare eum ante litis contestationem in uiginti dierum relaxamento. post litis enim contestationem recusare eum iudicem non potest, nec actorem in aliud iudiciũ trahere.

CONSTITVTIO XC.

CCCXLI. De exæquatione dotis, & propternuptias donationis.

DONATIONVM, quæ propter nuptias fiunt, parem uolumus esse quantitatem doti mulieris. Item pacta, & stipulatio in dote & ,pternuptias donatione modo pari componantur. Hoc autem capitulum in futuro quoque tempore teneat.

CCCXLII. Quando licet mulieri dotẽ suam augere.

SI mulier dotem suam augere maluerit, non aliter hoc facere possit, nisi maritus quoque propter nuptias donationem pari quantitate augere paratus sit. Quod si creditores maritus habeat, augere mulier dotem suam debet in rebus immobilibus. Quod si res mobiles dederit, sciat se priuilegium dotis in rebus mariti sui non habituram. Sinautem nullum creditorem maritus habeat eo tempore, quo dotem suam mulier augebat, habeat priuilegium, quod dotibus hypothecaria actione præstitum est.

† vt

CCCXLIII. De priuilegio dotis.

SAepissime relatum est eum, qui pecuniam præstat ad comparandam rem aliquam, uel renouandam, uel faciendam, ualidiora iura in hypothecis habere in ipsa re, quam priores creditores, sed hæc in dotibus non obseruantur. nam dotem præcipimus ei quoque præferri, qui postea pecuniam dedit marito ad aliquam rem cõparandam, uel renouandam, uel etiam faciendam.

† ipsius

CCCXLIIII. De priuilegio creditoris, qui militiæ causa marito mutuauit.

SI quis marito mutuam pecuniam dederit militiæ causa, & inter eos fuerit pactũ, ut in casu militiæ creditor anteriora iura aliis creditoribus habeat, id quod actum est. teneat, vt etiam doti talis creditor præferatur. si tamen hoc & in scriptis processerit, & testium habeat subscriptiones, † & ex ipsa ueritate confirmetur.

CCCXLV. Vt eadem quantitas dotis filiæ in secundis nuptiis a patre seruetur.

SI quis pro filia sua dotem dederit, uerbi gratia, triginta librarum auri, postea genero defuncto, & dote ad eum reuersa, uelit filiam alij copulare, prohibetur minorem quantitatem dotis nomine pro ea præstare, quamuis & ex priore matrimonio lucrata est filia ab antenuptiali donatione quindecim libras auri: nisi forte pater probauerit fortuito quodam casu substantiam suam deminutam fuisse.

CCCXLVI. De collatione dotis.

QVædam mulier defuncto patre suo exigebatur, ut dotẽ suam conferret, si uellet hæreditatem paternam suscipere. dicebat autem inopem esse maritum suum, & nihil ab eo exigi posse. contra dicebatur ei, quod oporteret inopiam mariti ad damnũ suum † respicere. quæsitum est, quid iuris sit. Et dicimus, si quidem mulier sui iuris erat, culpam eius esse quia poterat eo tempore, quo uiderat maritum suum pauperiorem statim aduersus eum etiam constante matrimonio dotis actionem mouere, & res dotales consequi. nam & propternuptias donationis res etiam constante matrimonio uindicare potest, siuiderit maritum ad paupertatem inclinantem, scilicet, si non minor erat mulier materfamilias uiginti quinque annis. Sinautem filiafamilias fuerit, debet patri suo dicere,

† ipsius

dicere, ut cum eo agat: & si quidem egit, salua res est. Sinautem pater agere supersederit, inopia mariti ipsi, & cohæredibus eius imponatur, & habeant omnes communiter actiones contra maritum: & quod poterint consequi, in commune deducatur. Hęc autem toties uera sunt, quoties dotis quantitas ampla non fit. Si enim ampla fuerit, etiam cessante patre, liceat filiæfamilias constante matrimonio contra maritum dotis actionem mouere. & si non mouerit, ad ipsam futuri temporis periculum spectet. Ea autem obtinere uolumus in omnibus personis, in quibus collatio dotis exigitur siue filialib. siue nepotibus & deinceps personis uolentibus hæreditatem amplecti, tam patris sui, quam matris, aui, uel auiæ, & superiorum personarum.

CONSTITVTIO XCI.

CCCXLVII. Vt proprietas dotis, vel antenuptialis donationis filiis communibus conseruetur, mortua alterutra persona,

† ipso

SI maritus mortua uxore, uel uxor marito defuncto dotem, uel ante nuptias donationem lucratus, lucratave fuerit, modis omnibus proprietatem liberis suis ex eodem † matrimonio cõseruent, usumfructum autem nuptialium lucrorum habeant, ipse, uel ipsa, siue ad secundas migrauerit nuptias, siue non. Idque obtineat in omnibus matrimoniis, quæ post hac fuerint dissoluta quocumque modo, uel si antea quidem soluta sunt, sed adhuc in suspenso causa est, alterutra persona uiuente. Si enim ambæ mortuæ sunt, hæredibus eorum hac Constitutio non profit, sed ueteribus legibus subiiciantur. cum autem dominium rerum liberorum esse cæperit, siue migrauerit ad secundas nuptias, siue non. ea iura locum habere certum est, quæ de his rebus posita sunt, quarum proprietatem liberi lucrati sunt parentibus suis secundas contrahentibus nuptias.

CCCXLVIII. Vt repudio, vel bona gratia soluto matrimonio id, quod alterutra persona lucrata est, filii suis conseruet: & de alendis liberis a parentibus suis.

SI repudio misso matrimonium solutum sit culpa uxoris, uel mariti, uel ille dotem, uel illa propter nuptias donationem lucratus lucratave fuerit, liberis quidem statim competat proprietas, uxori, uel marito rerum ususfructus. Ea autem persona quæ usumfructum habet, liberos alere debet. Sed si bona gratia matrimonium soluatur, & quasi transactionis nomine alterutra persona aliquid accepe rit, nihilominus eius proprietatem quidem liberi habeant, parens autem usumfructum.

CONSTITVTIO XCII.

CCCXLIX. De duobus reis promittendi.

SI qui rei promittendi fuerint, ut alter pro altero fideiubeat inuicem, si quidem additum non fuerit, ut unusquisque ex his insolidum teneatur, tunc ,p portione sua sit obligatus. sinautem additum sit, ut singuli, insolidum teneantur, si quidem omnes, uel quidam ex his soluendo sint, & præsentes fuerint, in ipsos actio competat. Onus autem inopiæ promissoris, uel absentiæ præsentes, & locupleres promissores sustineant. Iubemus autem eos, q præsto sunt à competente iudice compelli communiter agenti stipulatori respondere, ut ibi cognoscatur, si locupletes sint, an non. ut communiter condemnentur, & qui soluendo sunt, onera inopiæ aliorum sustineant, quod si iudex ad hoc magistratus nõ est, per competentem Magistratum hoc impetret. hęc autem in futuris casibus obtineant.

CONSTITVTIO XCIII.

CCCL. De dote cauta, vel adscripta & non numerata.

SI mulier pro se dotale instrumentum conscripserit, uel pater, uel qui uasallus pro ea, postea que repudio, uel morte solutum fuerit matrimonium, si quidem antequam biennij tempus impleatur, liceat marito, uel hæredibus eius non numeratæ pecuniæ dotis intra annum ex tempore soluti matrimonij numerãdum querimonia uti. Quod si supra dnos annos, intra decennium tamen matrimonium solutum fuerit, intra tres menses maritus, uel hęres eius eadem querimonia utantur. decennio autem completo, modis omnibus si nulla uis est querimonia, uideatur dotem accepisse. & si quidem minor uiginti quinque annis maritus sit, nõ plus quam duo decim annos in restitutione habeat. Sinautem intra hoc tempus decesserint, hęredes ipsius unum annum habeãt, si legitimę ętatis sint. Sinautem minores fuerint, qui inquennium habẽt nulla discretione interposita, utrum is, qui decessit minor fuerit, an maior uiginti quinque annis. ille autem debet non numeratæ dotis querimoniis uti, qui scriptus est dotem suscepisse, siue legitimam habeat ætatem siue minor sit, secundum sua tempora negotium diriniatur. Querimoniam autem fieri oportet non nuda denuntiatione, sed in scriptis, Quod si iudicio instruatur, oportet omnimodo mulierem certiorare: alioquin si eam non certiorauerit, uel parentem suum † , nihil † ipsius videbitur maritus egisse.

CCCLI. De potestate Constitutionis in tempore.

HAec Constitutio ad futura matrimonia pertinet. nam in his, quæ adhuc constant, illa præcipimus obseruari, ut si quidem residuum decennium sit, uel non minus biennio, id tempus habeat in querimoniam, quæ ei & transmissionem præstat. Sinautem minus biennio residuum tempus fuerit, uel forte transactum est totũ decennium, tunc ipsi quidem biennium habeant, hæredes autem eorum tres menses, postquam nuptiæ solutæ fuerint.

CONSTITVTIO XCIIII.

CCCLII. De curialibus.

HANC EAT curiali non solum curialem patriæ suæ hæredem scribere, sed etiam non curialem cuiusuis ciuitatis, siue cognatus sit, siue extraneus, aut in totum, aut in partem non minus nouem uncijs ita tamen, ut curialis fiat, & curialia munera impleat non tantum ipse, sed & liberi ipsius, quasi ab initio pater curialis fuisset. ¶ Sed & si curialis testamentum non fecerit, ex istat autem cognatus ipsius siue curialis, siue non, & sit paratus curialia munera implere, habeat successionẽ ipsius, & liberi eius curiales esse uideantur, & nullam patiat inquietudinem siue de nouem uncijs, siue de quarta portione, quia sic uidetur, quasi curialis ab initio natus fuisset.

CCCLIII. Idem.

SEd & si quis donauerit alicui non minus nouem uncijs res', & postea ille paratus sit curialia munera implere cum liberis suis, & sua substantia, liceat hoc facere. quia nihil interest utrum curiali suæ ciuitatis aliquis propriam substantiam det, an eiusdem ciuitatis curiali futuro. † Cognatus autem extraneus, si intestati curialis cognati successionem uoluerit occupare, intra sex menses actis interuenientibus suam manifestet uoluntatem.

† Hæc pericope dẽt adscribi superiori themati.

CCCLIIII. Idem.

SI curialis res suas, ita ut diximus, non curiali donauerit, non aliter rerum traditio fiat, nisi in gestis sine ullo damno celebrandis apud Præsidem Prouinciæ curialia munera confiteatur se impleturum, & liberos suos. ¶ Sinautem donator, antequam hoc ,pcedat, res suas non curiali tradiderit, liceat curiæ usque ad nouem uncias res donatas uindicare, nisi is cui donatæ sunt, munera curialia subeat.

CCCLV. Idem.

SI quis ex testamento, uel ab intestato non curialis hæres curiali existat, conueniat, curia statim, ut mortuus est curialis cum Defensore ciuitatis, & relictam substantiam sine ulla fraude inuentario conscribat. & præsente religioso Episcopo una cum eiusdem ciuitatis Defensore signacula rebus imponantur, curiæq; tradantur, ac postea si hæres curiæ se dederit, & substantiam suam & liberos, actis apud Præsidem sine ullo damno celebrandis, tunc res ei reddantur. ¶ Sinautem noluerit curialis esse, uocatur autem ab intestato ad successionem defuncti cognati curialis, tres quidem uncias ipse capiat, nouem autem curiæ concedat. ¶ Quod si eiusdem gradus multi cognati existant, & alij quidem curiales esse uolunt, alij autem tale onus recusant: uolentibus quidem munera curialia subire, nouem unciæ præstentur, recusantibus autẽ tres concedantur. non curialibus † enim ex substantia curialis non plus dari quã tres unciæ possunt.

† autem

CCCLVI. Idem.

SI curialis habuerit filiam, eaque nupta fuerit curiali, uel aliquis paratus sit eam uxorẽ ducere, ut munera curialia impleat, non minus nouẽ unciis a paterna substantia capiat, scilicet si aliæ filiæ curialibus nuptæ non sunt, uel his forte nuptuæ sunt, qui curiales fieri uolunt. Generaliter enim dicimus eas quidem, quæ curialibus nuptæ sunt, non minus accipere nouem uncijs. Quæ autem nec curialibus, nec constitutis, nec futuris, coniunctæ sunt, non plus quam tres uncias habeant. Illud autem dubium non est, quod dominium quidem nouem unciarum mulier habet, curialia autem munera maritus ex eisdem rebus implere debet. Quod si talis mulier decesserit, si quidem liberos habeat, apud ipsos curiales

 cons-

constitutos res manebunt. Sinautem filiæ, sint, siquidem iunctæ sunt curialibus, vel nupturæ, ipsæ iterum habeant. Sinautem non, tres vncias capiant. Quod si neque filios, neque filias habuerit, maritus eius curialis res habeat. Et si quidem ex secundo matrimonio filios habuerit, uel filias curialibus nuptas, vel nupturas, ad ipsos
† ꝓueniãt vel ipsas nouem unciæ † pertineant. Quod si nemo sit curialis, † ne
† nemo que curiali nupta, nemo futuro curiali nupturæ, nouem vnciæ ad curiam reuoluantur.

CONSTITVTIO XCV.

CCCLVII. De officio Moderatoris Arabiæ.

ARABIAE præses Moderatoris nomine decoretur, & spectabilis sit, & Duce militari non minor in dignitate. Publica tributa exigat cum instãtia, priuata damna medicina sua resarciat. Si iustitiam secum habeat, non timeat, neque Ducem neq; Phylarchum, id est, Saracenorum Ducem, neque potentium domus, neq; Imperialem domum, aut patrimonium, aut ærarium publicum. Sacramenta autem præstet, quæ Magistratus ꝓ innocentia sua, & puritate ꝓ in ipso initio sui honoris solent præstare. ¶ Et mãdata Principis accipiat. habebit autem subiectos sibi milites omnes ad conseruandã ꝓuincialium disciplinam, & deuotionem. & quæ diximus de viro Spectabili Moderatore Ponti, eadem dicimus & de Moderatore Arabiæ tam in dignitate Spectabilitatis, quam in appellationibus, & cæteris exercendis, & administrandis. Habeat autem de publico Moderator quidem quindecim libras auri, consiliarius autem eius duas libras auri. ¶ Milites autem, qui ibi sedent, Moderatori tantum subiiciantur. Dux autem eiusdem Prouinciæ nullam communionem habeat in rebus ciuilibus, alioquin honore, quem egerit, expellatur. ¶ Publicas autem annonas, quæ Duci debent administrari, inde accipiat Duxe, unde ei Moderator delegauerit. Sinautem Moderator aduersus ea quippiam fecerit, quinque libras auri pœnam nomine præstet.

CONSTITVTIO XCVI.

CCCLVIII. De offificio Proconsulis, Palestinæ.

IN CAESAREA Palestina Procõsul sit Spectabilitate decorandus, & ab aliis Palestinis appellationes audiat, si decem librarũ auri quãtitatem non egrediant. ¶ Induatur autem & tebennum, id est aliquod genus vestimenti, in festis diebus. Subiiciantur autem & ei milites, ut ea, q̃ Reipublicæ prosint, non impediantur. ¶ Habeat autem annonarum nomine † viginti duas libras auri, ut & ipse solatium habeat, quod conueniẽs, & consiliario suo præstet, & officialibus suis distribuat, ut postea principali pragmatica sanctione confirmetur indicata nobis eb eo facta distributio. ¶ Dux autem Spectabilis nullam communioné in ciuilibus habeat causis. nam Proconsulem oportet & publicas annonas exigere, & priuatas lites audire, & populares strepitus, & seditiones compescere. ¶ Liceat autem Preconsuli & ad secundam Palestinam uenire, & seditiones placare. ¶ Habeat autem & milites, quos nos deputauimus. ¶ Milites autem Proconsuli subiectos, neque vir Spectabilis Dux, neque vir Illustris Magister militum abstrahere audeat. ¶ Si quis autem detentus fuerit a Proconsula quasi crimine seditionis obnoxius, neque cinguli prærogatiua, neque dignitatis utetur, neque sacerdotali priuilegio, sed unum solum eximat cum de manibus Proconsulis, si appareat innocens.
† vigiti li.

CONSTITVTIO XCVII.

CCCLIX. De officio Quæstoris.

PROVOCATIONES à Sicilia in hanc ciuitatem uenientes apud Excellentissimum Quæstorem uẽtilentur. Et si Defensorum ciuitatis creandorum, uel patrum decreta opus sit celebrari, apud eundem Illustrissimum vitum celebrentur.

CONSTITVTIO XCVIII.

CCCLX. De Consulibus.

QNSVLES sportularũ, & distributionum, aliarumque impensarũ nomine ea tantum consumant, quæ præsenti leges permissa fuerint. ¶ Processiones autem ipsius esse volumus septem, omnes in circo, & in harena, & in theatro. Et prima quidem processio erit Kalendis Ianuariis. Secunda autem ea, quæ in Epa, tertia autem ea, quæ theatro qui negium appellatur, ut semel, nõ bis celebretur. Quarta autem ea, quæ nomiserium dicitur, ubi & quod pancarpum uocant, celebrandum est. In quinta autẽ in theatro id faciat. quod porna dicitur. In sexta autem in circum procedat, & faciat mappam. & in septima processione faciat spectaculum, in qua honorẽ suum deponat. ¶ Vxor autem Consulis decoranda est maritalibus insulis. Ideoque & de expensis eius competens descriptio facta. quod si non habeat vxorem matri suæ talem honorem præstet si uelit. alij autem mulieri non habeat licentiam honorem consulariæ dignitatis præstare. Aurum tamen non liceat Consuli spargere, argentum autem liceat, si velit. ¶ Si quis autem discriptionem à nobis factam transgrediatur, centum libras auri pœnę nomine præstet. Aurum autem soli Imperatori liceat spargere, non liceat autem Consulibus vasa maiora spargere.

CONSTITVTIO XCIX.

CCCLXI. De nautico fœnore.

ISTA constitutio de Nautico fœnore loquitur, & est pro non scripta, quia ab alia posteriore Constitutione pœnitus deleta est, quasi non scripta, nec promulgata fuisset.

CONSTITVTIO C.

CCCLXII. De voluntatibus parentum in distributione patrimonii faciendis.

SI QVIS inter liberos suos. ultimam uoluntatem componere maluerit, in primis tempus conscribat, postea autem nomina liberorum suorum sua manu, & vnciarum quantitates, ex quibus hęredes eos instituit non per numerorum notas, sed ita, ut per literas legitimus numerus exprimatur. Sed & si res aliquas liberis suis relinquere noluerit, aut ex rebus certis quosdam de liberis suis hęredes instituere. malit, dicat rerum demonstrationes, & manu propria signifi cet: vt nulla postea dubitatio inter liberos fiat. Sinautem extraneis personis, uel vxori suę legata: uel fideicommissa relinquere velit, & hoc manu propria scribat, & ante testes nũcupet: & ualeat quod ita
† factum factum † est, quamuis cæteras testamentorum obseruationes non habeat. & siquidem in ea perseuerauerit uoluntate, nihil amplius quæratur. Sinautem dixerit aliquis testatorem pœnituisse, non aliter audiatur, nisi probauerit prius defunctum, postea septem testibus præsentibus dixisse se priorem uoluntatem suam velle irritam esse, & forte eam rupisse: posterius autem testamentum, uel in scriptis, uel sine scriptis compositum validum esse.

CCCLXIII. Idem.

QVia autem scimus quosdam rerum suarum inter liberos proprios distributionem facere, & sub eadem liberos quoque eorum subscribere: hoc quoque ualidum sit, secundum nostrę Constitutionis obseruationem, quam de his distributionibus promulgauimus. sed & sine scriptione liberorum ipse parens subscribat: & omnia per subscriptionem suam manifesta faciat. id quoque ratum habebitur quod iam ante fata Constitutione continetur. hęc autem lex in his casibus locum habebit, quos postea moueri contingerit.

CONSTITVTIO CI.

CCCLXIIII. De fideicommissariis hereditatibus.

SI QVIS hæredem scripserit, & rogauerit eum id quod ex hæreditate supererit tempore mortis suę aliis restituere, nouem quidem vncias ex hæreditate scriptus hæres habebit, ita, ut quoquo mõ uoluerit, eis restituere cogat, ut nullo modo eas deminuat. nisi uel dotis nomine, si aliã substantiam non habeat, uel redemptionis captiuorum. gratia, uel si egentia laborans ex his trib. vnciis viuere speraverit. ꝓ si aliam substantiam habens, tres istas uncias deminuat, repleatur id, quod deminutum est, ex ipsius proprio patrimonio. Sinautem substantia † ꝓpria quidem eius nulla appareat † tres autem vncias consumpserit habens aliquid, unde viueret, liceat fideicõmissario in rẽ agere, & hypothecaria actione, ut res pro rata trium unciarum euincat †. Iõq, † euincat conueniens est, ut scriptus hæres generali fideicõmissario cautione præstet de tribus unciis restituendis: nisi forte testator huiusmodi cautionem, uel satisdationem specialiter non concesserit. Nulla autem discretio personarũ fit: nam & in liberis, & cognatis hæc Con
† ea lex stitutio †. locum habebit. Hæc autem Constitutio locũ habet non solum in futuro tempore, sed etiã in omnibus causis, quæ adhuc pẽdent. pendere aũt adhuc causa videretur, si nondum scriptus hæres decesserit. Nulla autem discretio personarum fit. nam & in liberis & in cognatis: & in extraneis locum habebit ea lex.

CON-

CONSTITVTIO CII.

CCCLXV. De hæreticis.

VLLVS Hęreticus militet, uel curas publicas gerat. ¶ Hęreticos autem dicimus & Nestorianos, & Eutychianistas, & Acephalos, qui Dioscori, & Seueri superstitionem secuti sunt, à quibus Manichæi, & Apollinarij sacrilegia renouata sunt, & omnino eos, qui non communicant in ecclesia, hæreticos nocamus, quamuis nomen Christianorum usurpant, ut tamen orthodoxi plusquãm hæretici iuris habeant. ¶ Sciendum est mulieribus hęreticis priuilegia in dotibus, uel propternuptias donationibus hypothecarum quę tacita dedimus, denegare, & omnes huiusce modi prærogatiuas. ¶ Sinautem pœnitentiam egerint, & in ea perseuerauerint, non eæ careant beneficiis nostris. Eaque obseruare procurent non solùm Religiosissimi Episcopi, sed etiam Magistratus, & iudices omnes, siue maiores, siue minores.

CONSTITVTIO CIII.

CCCLXVI. De nautico fœnore.

HAEC Constitutio tollit priorem constitutionem, quæ de nautico fœnore posita est per innouationem, ut sic accipiatur qua si omnino nec scripta nec posita esset.

CONSTITVTIO CIIII.

CCCLXVII. De præscriptione centum ann. sublata, duæ sanctis ecclesiis, locisve aliis venerabilibus competebat.

† ꝓtrahac VBEMVS, ut in negotiis, quæ ante hanc † legem xxx. an. remouebat exceptio, nunc uenerabilibus ecclesiis, uel monasteriis. & xenodochiis, † necnon orphanotrophiis, ac brephotrophiis, & procotrophiis † xl. ann. protelatio conferatur salua, † inter alias personas, & causas uirtute, quam semper tricen-
† Xenodib. ꝓ nalis sibi præscriptio uindicauit, quoniam hanc x. an. adductionem re-
† nocchiis ligiosis locis præstamus, ut personales, & hypothecariæ actiones in tanto tempore propagentur: annali autem exceptioni, uel triennii, uel aliis huiusmodi exceptionibus non derogetur. Hæc autem Constitutio, & in præteritis temporibus locum habet, nisi quædam causæ amicali transactione, uel iudiciali sententia sopitæ sint. Da. K. Iun. CP. Imp. Dn. Iustin. A. PP. anno xv. Basilico V.C. Cos.

CONSTITVTIO CV.

CCCLXVIII. De litigiosis.

RES mobiles, uel se mouentes, uel immobiles litigiosas uolumus appellari, quarum de dominio inter actorem. & possessorem apud iudicem quæstio orta est, aut iudiciali admonitione, aut ꝓces Principi porrectas, & apud iudicem intimatas, ac per ipsum iudicem aduersario litigatori manifestatas. Nam secundum talem distinctionem & Constitutionem nostram intelligi uolumus, in qua cautum est de sciente, uel ignorante emptore. Si quis autem pluribus hæredibus delictis decesserit, & illi cum aliis hæreditariis rebus rem litigiosam diuiserint, id, quod factum est, lege non reprobatur. Non enim recte alienatio uidetur esse inter cohæredes diuisio facta. Non enim alienat, qui diuidit. Si quis autem litigiosam rem legauerit, euentum litis uideatur legasse. ut si qui dem hæres uicerit, legatum accipiat legatarius. si autem uictus fuerit, nihil accipiat. Ideoque libera licentia legatario datur adesse iudicio, ut nulla negligentia, uel collusio ab hærede committatur. ¶ De hypothecis autem quæstio rem litigiosam non facit. nam & si specialiter hypothecæ nomine res obligata est, tamen uendere eam debitor non prohibetur: ita tamen, ut ex quantitate pretij creditori debitum persoluatur: aut si hoc factum non fuerit, licebit creditori hypothecariã mouere actionem, & rem sibi suppositam uindicare donec satisfiat: scilicet, ut creditoribus anteriora iura habentibus secundum priores leges temporum prærogatiua seruentur. Ex his apparet multo minus litigiosam rem uocari quæ generaliter hypothecarum titulo obligata est.

CCCLXIX. De interlocutionibus iudicum, per quas accusati rei conueniri iubentur, & de satisdationibus reorum, & decima parte litis.

SI iudex aliquem teneri noluerit, talem conditionem in sua interlocutione debet inserere, ut non aliter ullus accusationis libellus reo detur, uel sportulæ ab eo exigantur, nisi prius actor in libello subscripserit, uel sua manu, uel per tabularium, & monumentis intercuenientibus, fideiussorem præstet idoneum periculo officij promittentem, quod actor & obseruabit in iudicio, & exercebit cius actiones & si postea ostendatur litem in iuste mouisse, sumptuum nomine dabit decimam partem quantitatis, quæ in libello comprehensa est, ut eam is, qui accusatus fuerit, accipiat. Sinautem dicat se non habere fideiussorem, sanctis euangeliis propositis, iuret, quod non potest dare fideiussorem, ac postea iuratoriæ cautioni committatur, in qua prom ittere debet ea, quæ supra scripta sunt, implere. Quod si alio modo factum fuerit, nullum responsum dare litis executori reum concedimus, & si aduersus ea factum fuerit, iudex quidem cum officio suo denarum librarum aeri pœna multetur: executor autem litis publicationem substantiæ suæ patietur, † & in exilium per quinquennium mittetur. pœnæ autem ex hac lege irrogatæ, periculo Comitis rerum priuatarum † punitꝰ fisco nostro inferantur. Quicquid autem ex hac illicita conuentione detrimenti reus passus est, resarciatur ei ex substantia actoris periculo iudicis, † à quo executor missus est. excipimus autem ab huiusmodi pœnis illa litigia, quæ ex consensu litigatorum in iudiciis uentilan-
† eius sur.

CCCLXX. Si, admonito reo, iudicium deseruerit actor.

SI quis per iudicialem admonitionem, uel preces Imperatori porrectas, & apud iudicem intimatas, ac per eum aduersario manifestatas, & sub legitima disceptatione iudicis factas reum illigauerit, non liceat ei recedere à iudicio, & negotiũ suspensum deserere. Quod
† & si hoc fecerit actor, liceat reo petere à iudice, apud quem lis contestata est, ut admoneatur actor, ut † uel ueniat in iudicium, uel procuratorem legitimum mittat, quod si nec ipse uenerit, nec procuratorem mi
† prꝯconiis serit, uocetur per tria edicta per interualla singulis non minus triginta dierum. Nam ordinarios iudices non solum per præcones, † sed etiam propositionibus edictorum absentes partes uocari iubemus. Proponendi autem edicta licentiam & illis iudicibus damus, qui ex principali iussione facti sunt iudices, hæc, si litis contestatio facta est. Sinautem admonitio & sola precum intimatio, atque manifestatio facta est tantum, deinde actor deseruerit negotium, liceat reo similiter iudicem adire, & petere ab eo, ut tria edicta proponantur. & si propositis eis actor neque uenerit, neque procuratorem legitimum miserit, habeat inducias unius anni. & si non uenerit licentiam iudici damus, & ab una parte reo solo præsente litem audire, & legibus consentaneum calculum proferre. Quod si intra prædictum annum peruenerit, & suas actiones exercere maluerit, non ante eum suscipiat iudex, quam impensas reo præstet: ita tamen, ut à iudicio iterum non recedat. alioqui si hoc fecerit, & annus transactus fit, careat actionibus suis. illam autem regulam, qua cautum est, neminem inuitum agere compelli, tunc locum habere uolumus, cum res integra est, & actor aduersarium suum teneri non fecit. hanc autem Constitutionem in his casibus uolumus obseruari, qui nec iudiciali sententia, nec amicali compositione, uel alia legitima decisione sopiti sunt. Dat. iiij. Id. Sept. CP. Imp. Dn. Iustin. PP. A. anno xv. Basil. V.C. Cos.

CONSTITVTIO CVI.

CCCLXXI. De pragmaticis sanctionibus, & diuersis iussionibus Principia, & officio iudicum, & iudiciorum ordine, &c.

NEMO iudicum nostrorum siue in pecuniaria, siue in criminali causa pragmaticam nostram timeat sanctionem, vel aliud cuiusuis generis rescriptum, siue diuinas † dispoſiti iussiones, siue referendariorum depositiones, † aut Illu nes strium Magistratuum præcepta. nam secundum generales leges singulas causas finiri iubemus, & ꝓdictas ambitiones nullũ si bi locum in iudiciis uindicare. nam si uelit Princeps aliquam causam dirimere: ipse sniam dicat, non iudicibus imperet, quomodo debent in singulis causis emergentibus iudicare: nisi forte de iure fuerit dubitatum: tunc enim licebit iudici ad Imperatorem referre, ut sibi iuris obscuritas illuminetur. Et hæc omnia uolumus obseruari nõ tantum apud Magistratus, sed etiam apud iudices quoscunque siue diuina iussione deputatos, siue ab aliis Magistratibus datos, imo etiam apud compromissarios arbitros, siue cum scriptis, siue sine scriptis, apud eos causarum processerit disceptatio. Hanc autem Constitutionem locum habere uolumus, non solum in iudiciis postea mouendis, sed etiam in iis, quæ adhuc pendent, ut unusquisque hac generali lege fiduciam habeat, non ambitiosis rescriptionibus. Finita autem iam negotia refricari nullo uolumus modo. finitum autem negotium uidetur id in quo definitiua sententia prolata est, quamuis appellatio, uel retractatio contra eam speretur. Excipimus autem illa rescripta, quæ iudices iubent sine tarditate, & mora causas dirimere, uel legibus calculum consentaneum proferre,

uel acta litigatori edere, uel si iusserint, eum cum alio iudicare. tales enim iussiones siue sine scriptis, siue in scriptis fieri non prohibemus. Iudex autem, qui generalem legem contempserit, & illicitam rescriptionem admiserit, decem librarum auri pœna, & illa grauissima nostra indignatione plectetur. sed ut nemo hæc salubrima nostra statuta ignoret, iubemus in ipso litis exordio ante ipsam partium † confirmationem præsentem legem inseri, ut nemo possit contra generales leges aliquid sibi præcipuum sperare.

† personarum rectè

CONSTITVTIO CVII.

CCCLXXII. Si qua noua lex per porrectam prouocationem promulgetur.

SICONTRA sententiam prouocatio porrecta fuerit, & postea lex noua sit promulgata, deinde iudices appellationis dubitent quomodo causam definirent, utrùm secundùm leges quæ positæ erant rei iudicatæ tempore, an secundùm legem, quæ postea secùdum innouationem introducta est, æquum nobis uidetur illas obseruari leges, quæ tempore † rei iudicatæ ualebant. quamuis lex postea lata retrorsum se retulit. Idque non solum in prouocationibus iubemus obtinere, sed etiam in retractationibus, uel in relationibus, ubi iudices postquam litigatores allegationibus renuntiauerint ignorantes, quid statui oportet, nostram interrogant pietatem.

† iudicii.

CCCLXXIII.

De his, qui post renuntiationem aduersariorum habere se dicunt allegationes.

SVnt quidam malitiosi litigatores, qui post renuntiationem ad uerſæ partis, & tempora probationum statuta, dicunt tamen ipsi aliquas habere se allegationes, ut nullus scilicet litis terminus imponatur. Ideoque iubemus unum mensem ei ad inducias dari, & iubeatur à iudice, ut, quod vult, dicat, & si dicat iterum dilationem opus habere, præstetur ei mensis secundus. quo completo, si iterum dilationem petat ad uincendam malitiam eius, tertius mensis præsteturquo completo, si nihil dixerit, omnibus modis iudex legitimam sententiam dicat.

CCCLXXIIII.

Quę sunt iustæ causæ exhæredationis liberorum.

NEque pater, aut mater, nec auus, aut auia, neque proauus, aut proauia liberos suos præteritos, uel exhæredatos faciant in suo testamento, quamuis per donationem, uel per fideicommissum, uel alio modo legitimam portionem eis reliquerint, nisi forte ingrati probentur, & ipsas ingratitudinis causas parentes proprio inscripserint in testamento. ¶ Causæ autem ingratitudinis ex sunt. Si quis parentibus suis audaces manus imponat. Si graue m, aut in honestam contumeliam eis faciat. Si in criminalibus causis acculator contra parentes suos extiterit, exceptis insidiis aduersus Principem, uel Rempublicam. Si cũ maleficis quasi maleficus conuersetur. Si uitæ parentum suorum per uenenum, uel alio modo insidiari tentauerit. Si nouercæ suæ, uel concubinæ patris se turpiter miscuerit. Si calumniator contra parentes filius fiat, & per delationem suam grauissimum damnum eis influerit. Si inclusus in carcere parens liberos suos, uel unum ex his, qui ad successionem eius ab intestato uocantur, rogauit, ut in fidem suam eum † recipiant, & ille, uel illi nouerint fideiubere, siue pro persona, siue pro debito, inquantum idoneus esse is, qui rogatus est, probetur. Hoc autem quod de fideiussione diximus ad masculos tantum liberos pertinere uolumus. Item si conuictus fuerit filius prohibuisse parentes suos testamentum facere, si quidem illi postea potuerint testamentum ordinare, liceat eis propter hanc causam exhæredare eum. Sinautem in ipsa prohibitione decesserint, omnes sibi hæredes futuri, uel legatarii, uel alii qualemcunque læsionem passi secundum priora iura suas † aduersus eum exerceat † actiones. Item si contra uoluntatem parentum filius cum arenariis, aut mimis conuersetur, & in hac professione permanserit: nisi forte parentes ipsius arenarii, uel mimi fuerint. Item si pater quidem, uel auus filiam suam, uel neptem marito uoluerit collocare, & illa non consenserit, sed turpiter cum alio uiuere malit. Sinautem filia XXV. annorum ætatis facta à parentibus suis marito non fit copulata, & ex hoc contigerit eam in corpore suo peccasse, uel sine consensu parentum marito, libero tamen, se coniunxisse, hoc uolumus ad ingratitudinem filiæ reputari. Item si furioso parenti liberi curam nõ adhibeant, sed alii cognati, qui ab intestato uocantur, siquidem recipuerit, liceat ei, si uelit, inofficiosos liberos ingratos in suo scribere testamento. Sinautem in ipso furore decesserit, & liberis nullam curam adhibentibus, unus ab extraneis uel iis, qui ab intestato uocantur, misericordia ducti curare eum uoluerint: testatione in scriptis utatur ad eos, qui ex testamento uocantur, ante furorem forte compositio, uel ad eos, qui ab intestato existunt, ut curam adhibeant furioso. Sinauté & post hanc † testationem in eadem negligentia perseuerauerint, & extraneus in sua domo furiosum susceperit, & impensis suis usque ad mortem eius curam fecisse probatus fuerit, ipsum, quamuis extraneus sit, ad successionem furiosi sancimus peruenire refutata institutione testamenti eius, & hæredibus scriptis, utpote indignis repellendis: cæteris uidelicet capitulis testamenti in sua firmitate duraturis. Item si unus ex parentibus in captiuitate sit, & liberi eius, uel unus ex his non curauerit eum redimere, siquidem redierit ille ab hostibus, liceat ei inofficiosos liberos, & ingratos in suo scribere testamento. Sinautem apud hostes decesserit, & omnes liberi eius redemptionem facere contempserint, omnes res ipsius ecclesiæ ciuitatis addicantur, de qua oriundus est inuentario, scilicet cum publica testatione faciendo, ut nihil ex substantia eius pereat: sic tamen ut omne, quod ex hac causa ad ecclesiam peruenerit, in redemptionem captiuorum expendatur. Et generaliter dicimus, quoties aliquis ex his, qui ab intestato uocantur ad successionem eius, qui in captiuitate est, non curauerit eum redimere, nullatenus ei hæres existat. & si testamento hæres scriptus est, ante captiuitatem sorte composito, similiter ab hæreditate repellatur cæteris testamenti capitulis uaituris substantia scilicet similiter (ut supra diximus) ecclesiæ adiicienda ciuitatis, unde captiuus oriundus est, & ad nihil aliud producenda, † nisi ad captiuorum redemptionem. & si extraneus hæres ante captiuitatem scriptus est, & ille sciens se hæredem scriptum non curauerit eum redimere, simili pœna afficiatur, quam in illis personis uolumus obtinere, quæ octauum decimum annum suæ ætatis impleuerint. Vbi autem pro redemptione captiuorum necessarium sit pecunia dari, facultatem habeat, si prædictæ ætatis sit, mutuam pecuniam sumere, & res mobiles, uel immobiles obligare hypothecæ titulo, siue res proprias habeat, siue illius, qui in captiuitate tenetur. tales enim contractus, qui in redemptionem captiuorum in prædictis casibus fuerint, ualere uolumus, quasi sui iuris, & legitimæ ætatis fuisset is, qui contraxit. redempto autem à captiuitate necessitas imponitur ratum contractum habere, & id, quod dedit creditor, ei persoluere, & quasi suo creditori respondere, & obligari. Item si parens liberos suos, uel unum ex his hæreticum habeat, ipse uero orthodoxus constitutus, liceat ei eos, uel eum in testamento suo exhæredare: quoniam non minima hæc causa ingratitudinis est. Orthodoxos autem dicimus eos, qui communicant in sactosancta ecclesie catholica, in qua omnes patriarchæ una cõspiratione, & concordia colliguntur, & quatuor sancta concilia prædicantur Niceñ. & Constantinopolitanum, Ephesinum primum, & Chalcedonense. Hæreticos autem dicimus eos, qui catholicis non communicant, † quibus coniurare necesse est Nestosianos, atque Acephalos. † Sed (ut plenius de ipsis loquamur) sciendum est non posse hæreticos parentes si orthodoxos liberos habeant alios, quam ipsos hæredes instituere, uel liberis non extantibus cognatos suos catholicos scilicet hæredes instituant quod si ex liberis superstitibus alij quidem orthodoxi, alij autem hæretici appareant, omnem substantiam parentibus orthodoxis peruenire uolumus, ut fratres eorum hæretici, si in eodem errore perseuerauerint usque ad mortem, nihil omnino accipiant: sed mortuis eis sine pœnitentia sicut orthodoxis partes eorum alienare. Sinautẽ pœnitentiam egerint, portionem suam capiant sine fructibus tamen medij temporis, & sine ulla de administratione rerum molestia. Quod si omnes liberi hæretici fuerint, alij autem cognati defuncti orthodoxi existant, ipsi liberis auteponantur in successione. Quod & si ipsi hæretici fuerint, siquidem is, qui defunctus est, habitum clerici habeat, ecclesiæ ciuitatis, in qua domicilium habuit, substantia eius deferatur: hi tamen ut si intra annum non uindicauerint ecclesiastici huiusmodi personarum matrimonia, ad fiscum nostrum deuoluantur. Sinautem laici fuerint, sine ulla discretione res eorum fisci iuribus † uindicẽtur. Quod non solum si in testamento scripto hæreticus decesserit, locum habere sancimus, sed etiam si intestatus defunctus sit omnibus scilicet legitimis ualituris, quæ contra hæreticos, & Nestorianos, atque Acephalos, & omnes, qui non communicant catholicæ ecclesiæ, posita sunt.

† procedat te

† coheredes † de quibus cap. quidã 24. q. 3.

† uiribus

CCCLXXV. De inofficioso testamento.

SIue igitur omnes prædictas causas, siue unam ex his parentes in † suo scripserint testamento, & filios suos exhæredauerint, siquidem scripti hæredes probauerint causas ingratitudinis ueras esse, ualeat testamentum. Sinautem probare non potuerint, institutiones eorum infirmentur, & parentum hæreditatem filij ab intestato uenientes † ex æquis portionibus capiant. legata autem uel fideicommissa, uel libertates, uel tutorum dationes, uel alia legibus cognita capitula † in testamento conscripta ualeant, ut sola institutio hæredum tollatur. Hæc de testamentis parentum constituimus: modo iubeamus de testamentis liberorum.

† peruenies

† autchen. ex cauſa. Cod. lib. primo.

CCC

CCCLXXVI. Quę sint iustę causæ in exhęredationibus parentum.

SAncimus itaque non licere liberis patentes suos præterire, uel alios a substantia sua quocunq; modo facere, nisi specialiter causas testamentis suis inscripserint, quas exposituri sumus, id est. Si uitæ liberorum parentes insidientur, excepto crimine Maiestatis. Si uenenis, aut susurris magicis uitæ eorum insidiantur, & hoc ipsum probatum postea fuerit. Si pater nurui suæ, uel concubinæ filij sui commistus fuerit. Si parentes liberos suos testamentum facere prohibuerint in his rebus, in quibus testari possunt. Quæ autem diximus de parentibus in hoc casu similiter teneant. Si maritus uxoris suæ uenenum dederit, siue ut occidatur, siue non: ut mentem eius cognoscat, uel econtrario si uxor marito dederit, hoc venenum, & moueatur quidem in eos crimen publicum. & competenti uindicta tale facinus remedium capiat: liberis autem liceat ei, qui tale aliquid perpetrauerit, ni hilominus † relinquere. Item si furiosus filius, uel quæcunque persona liberorum sit in furore, eadem teneant, quæ supra de furiosis parentibus diximus. Item si unus ex liberis in captiuitate sit, cumque parens non redemerit, eadem teneant, quæ de parentibus captiuis sũprà constituimus. Item si filius orthodoxus fuerit, & parentem suum senserit hæreticum esse, eadem iura teneant, quæ supra de parentibus diximus. Si igitur liberi omnes istas causas, uel unam ex his contra suos parentes scripserint, & hæredes eorum omnes, aut certe † unam ex his probauerint, testamentum in suo robore permanere præcipimus. Enimuero, si hæc non fuerint obseruata, testamentum quidem refutetur, iura autem ab intestato successionis locum habeant legatis, scilicet, & fideicommissis, & libertatibus, & tutorum dationibus, & aliis capitulis in testamenro conscriptis in sua firmitate durãturis. Quicquid autem huic Constitutioni in aliis legibus contrarũ inuenitur, hoc irritum, atque inutile sit. & hę quidem exhęredationis, & præteritionis pœnę (quantum pertinet ad ingratitudinis causas) aduersus prædictas personas dispositæ sunt. Si quæ autem ex his admina referuntur, non prohibemus cæteris pœnis subiici eos, quasi ob noxij fuerint reperti. Si qui autem ex certis rebus hæredes scripti iussi fuerint ut nihil amplius quærerent, in hoc casu non tantum iubemus fieri, ut si quid eis desit ad legitimam portionem, hoc quidem repleatur, testamentum autem non rescindatur.

† nihil

CCCLXXVII. Vt non liceat creditori ante luctuosos nouem dies debitore suo mortuo aliquem molestare propter hoc, quod defunctus debebat.

SI quis in quacunque causa obnoxium aliquem habuerit, & ille decesserit, non liceat ei neque parentes defuncti, neque liberos, neque uxorem, neque agnatos, neque cognatos, neque hæredes, neque fideiussores eius conuenire, uel molestare, uel in iudicium uocare ante quam nouem dies luctuosi transeant. Sinautem intra † prædictos dies contra aliquid fecerit, uel cautionem, uel fideiusionem, uel promissionem, uel promissionem uero † dies, si quas sibi cõpetere putauerint actiones, eas exerceant. nulla temporali præscriptione, uel alia allegatione legitima ex hac dierum transacti one creditori generanda.

† ante

† tamen

CCCLXXVIII. De constituta pecunia. †

SI quis alicui constituerit dicens, Satisfacio tibi, in quantitatẽ, quã dixerit, modis omnibus obligetur, ut debitum soluat. Si quis autem constituerit dicens, Tibi satis erit, non tenebitur: quia impersona liter locutus est. Quod si quis dixerit, Erit tibi satis a me, & ab illo, & illo: eis quidem, quos nominauit non consentientibus non præiudicat, sed neque pro ipsis obligatur: sed pro rata parte debiti tenetur. Sinautem ita dixerit, Erit satis tibi à me, uel ab illo: illius quidem nõ præiudicet: ipse autem in toto debito teneatur. Si quas autem aduersus eos sibi competere putauerit actiones, eas moueat, & auxilio iuris perfruatur. Hęc autem omnia in his causis sancimus obtinere, quæ nondum iudiciali calculo, uel amicabili compositione finitæ sunt. D. Procos. Bilif.

† constitutę Pecuniæ

CONSTITVTIO CVIII.

CCCLXXIX. Si quis filius familias hęre dẽ instituerit, ut pater ipsius hęreditatis vsum fructum non habeat, & de donationib. & aliis liberalitatib. in filium familias eodem modo factis, & curatoribus rerum.

SI mater, uel auia, uel quicunque parens filium suum hæredem scripserit ex parte legitima, et liceat nepotibus, uel neptibus ab eo procreatis, & omnibus deinceps personis aliam substantiam suam totam, uel partem eis † donare, uel relinquere liberis hoc modo, & conditione, ut pater eorum in his rebus, neque usumfructum, neque omnino ullam habeat communionem: quod similiter obtinere iubemus, & si extraneus filio familias extraneo reliquerit, aut donauerit sub eodem modo, & conditione, & si quidem ipsi, qui alieni iuris sunt XX V. annum egressi fuerint, licentiam habeant. quo uoluerint modo, res sibi donatas administrare. si autem adhuc minores sint, p quam uelit testator, uel donator administrare debent. licẽriam autem habeat testator, uel donator matri, uel auię filiifamilias administrationem concedere, † quamuis maritos habuerint: si tamen & ipsæ administrationem receperint. & si testator, uel onator uel omnino administrationem dederint, uel dederint: quidem, ille autem noluerit, uel non potuerint, uel antea mortuus fuerit: tunc competens iudex curatorem eis dare cum idoneo fideiussore debet, ut curator res eorũ administret, & conseruet eas: † do nec legitimæ ætatis fiant. nam in his casibus volumus vsumfructum patrem habere, in quibus nulla talis conditio appposita † est.

† credere

† eis

† impositа

CCCLXXX. De eo, qui filius ab aliquo in instrumento nominatus est.

SI quis aliquo instrumento, quod idoneos tres habeat testes, uel in testamento, uel in monumentis publicis filium suum nominauerit, neque addiderit utrum naturalem, an legitimum dixisse videatur, eũ legitimum dixisse, & nulla ab eo alia probatio exigatur, sed rebus paternis potiatur, & proficiat matri suę, ut etiam illa uideatur patri eius legitima uxor fuisse: & si fratres habeat ex eadem matre progenitos ipsis quoque eiusdem testimonij defensio prosit.

CCCLXXXI De muliere, quæ sine dotalibus instrumentis maritata est, & de filiis ex tali matrimonio natis.

SI quis sine dotalibus instrumentis maritali affectione uxorem duxerit, & ex ea liberos habuerit, ac postea secundas contraxerit, nuptias, & ex eo quoque matrimonio filios procreauerit, utraque progenies similiter ad patris hęreditatem uocetur. Et ex diuerso si quis cum dotalibus instrumentis nuptias celebrauerit, & liberos habuerit postquam sine scriptis affectione sola matrimonium contraxerit, & ex eo habuerit liberos, similiter omnes ad paternam successionem uocabuntur.

CCCLXXXII. De nuptiis.

ILlustres homines, & qui super eos sunt, sine dotalibus instrumentis matrimonia non contrahant. Quod si ante dignitatem sine scriptis uxorem duxerint, maneat & post dignitatem legitima copulatio, & liberi procreati legitimi sint, exceptis tantummodo barbaris dignitate decoratis. His enim sub nostra ditione constitutis propter simplicitatem eorum damus licentiam, & nuda affectione nuptias facere. Cęteris autem nostris subiectis licebit & sine dotalibus instrumentis sola affectione nuptias facere. et ex hoc matrimonio nati liberi legitimi erunt. ¶ Legibus nostri Principis cautum est, ut si quis sine scriptis uxorem duxerit, † eamque sine causa repudiauerit, ut quartam partem suę proprię substantię ei daret, & quarta pars centum librarum auri quantitatem non excedat. Eadem que statuta sunt, & si usque ad mortem mariti in eodem habitu matrimonij perseuerauerit. in utraque autem causa liberi procreati ad legitimam patris hęreditatem uocentur. mulier autem in utroque casu si quidem usque ad tres liberos maritus ei reliquerit siue ab ea, siue ab alia uxore natos, ipsam quartam portionem accipiat. Sinautem ultra tres habuerit, tantum ipsa habeat, quantum ex liberis defuncti unus accepturus est: ita tamen, ut usumfructum eius portionis ipsa habeat: proprietatem autem liberis lex conseruat, qui ex ipso matrimonio nati sunt. quod si liberos non habeat, iure quoque dominij portionem eandem mulier capiat. ea autem, quę sine causa repudiata est in ipso tempore repudij, prędictam capiat portionem. sed in talibus causis † volumus maritũ quartam partem ex bonis uxoris suæ sibi uindicare.

† habuerit

† casibus

CCCLXXXIII. De Leoniana, & Constantiniana lege.

LEonis diuę memorię Constitutio in omnibus obtineat casibus, qui presenti Constitutione non continentur. Constantini autem piissimi Constitutionem. quę ad Gregorium rescripta est, & interpretationem eius, quam Diuus Marcianus scripsit, exponens quę sunt viles mulieres, quas copulari maritis quibusdam dignitatibus decoratis Constantiniana lex prohibebat, nullo modo ualere cõcedimus. sed facultatem præstamus tales mulieres ducere etiam eis, qui magnis dignitatibus ęquantur, dotalibus tamen instrumentis compositis. Si autem non magnas dignitates habent, non solum inscriptis sed etiam sine scriptis, maritali tamẽ actione huiusmodi mulieres ducant si modo libere sunt, & matrimonium earum licitum est.

Marci. No. uel. de matri. Senato rum.

CCC

CCCLXXXIIII. De liberis ex eo matrimonio natis, quod repudio solutum est, quę admodum alantur.

SI quando matrimonium solutum fuerit, dissidium huius liberis ex eo procreatis non noceat, sed habeant integra iura hæreditatis parentum capiendæ, & sine vlla dubitatione alantur ex paterna substantia. & si quidem pater causam diuortij dedit, & mater ad secundas nuptias non migrauerit, apud matrem alantur sumptibus patris. Si autem probatum fuerit causam dissidij matrem dedisse, apud matrem alantur, & maneant liberi. Si autem pater inopia laborauerit, mater autem eorum locuples est, apud matrem alantur, ipsa sumptus liberis suis administrante, quemadmodum liberi locupletes matrem suam egentem alere coguntur. Quod & in omnibus parentibus & liberis mutuum obtinere iubemus.

CCCLXXXV. De repudiis a marito mittendis.

ANteriores quidem Constitutiones de pluribus causis faciunt commemorationem, quarum singulæ si intercesserint, causam repudij iustam præstabant. Sed nos præsenti lege certas, & pauciores causas enumeraturi iumus, quas solas uolumus ad repudij iustam occasionem sufficere. Et maritus quidem iustas causas repudij, ut dotem uxoris lucretur, conseruanda quidem liberis ex eodem matrimonio natis rerum proprietate, uel si liberi non sint, etiam dominio earum sibi vindicando, tales habet. ¶ Si contra Imperatorem quibusdam aliquid molientibus mulier conscia fuerit, & marito suo non manifestauerit. Si autem maritus hoc ab vxore sua sibi indicatum tacuerit, liceat mulieri per qualemcunque personam hoc ad Imperatorem referre, vt vir ex hac causa nullam inueniat occasionem repudij. ¶ Si de adulterio maritus putauerit vxorem suam posse conuinci, prius debet inscriptiones deponere, uel contra mulierem, uel aduersus adulterum. Et si talis accusatio vera comprobata fuerit, tunc repudio misso habere maritum non solum propter nuptias donationem, sed etiam dotem: & si liberos non habeat, tantum capere ex alia substantia mulieris, quantum pars tertia dotis facit, ut dominio eius addicatur non tantum dos, sed etiam pœna quam nos constituimus. Si enim liberos habeat ex eo matrimonio, iubemus & dotem secundum leges & aliam substantiam mulieris liberis conseruari, sic demde adulterum legitime conuictum cum muliere puniri. Et si quidem habeat adulter vxorem, capere eam dotem suam & propter nuptias donationem: sic tamen, ut liberis superstitibus vsumfructum qui dem donationis mulier habeat, proprietatem autem liberi secundum leges lucrentur. quibus donamus ex nostra mansuetudine etiam aliam adulteri patris substantiam. nullis autem extantibus liberis dotem quidem cum donatione propter nuptias facta pleno iure mulier habeat, aliam autem substantiam adulteri mariti fisco nostro secundum veteres leges vindicamus. ¶ Item si quocunque modo vitæ mariti insidiaretur, vel aliis hoc facientibus conscia marito non manifestarit, uel nolente marito conniuiis extraneorum conuersetur, uel cum masculis lauerit. ¶ Item si nolente marito extra domum manserit, nisi forte apud parentes suos. ¶ Si in circo, uel theatro, uel arena perueniat spectaculi causa ignorante, vel prohibente marito. ¶ Sinautem contingerit aliquem sine vlla causa ex his, quas diximus suam vxorem propria domo expellere, ut illam non habentem parentes, apud quos permanere possit ex necessitate foris per noctem manserit: iubemus nullam marito fieri facultatem propter ipsam causam repudium mittere mulieri.

CCCLXXXVI. De repudiis ab vxore mittendis.

CAusas autem, propter quas iuste potest vxor marito repudium mittere, & dotem suam capere, & antenuptias donationem similiter exigere, dominio rerum scilicet liberis conseruando, uel eis non existantibus etiam dominio apud mulierem residente, eas solas esse constituimus. ¶ Si contra Imperatorem ipse aliquo molitus, uel aliis hoc molientibus, conscius non manifestauerit hic Imperatori, aut per se, aut per aliam quamcunque personam. ¶ Si vir vitæ mulieris quocunque modo insidiatus fuerit: uel si aliis hoc facientibus conscius non manifestauerit mulieri, & secundum leges eam non vindicauerit. ¶ Si castitati mulieris insidiatus fuerit, uel si aliis eam in adulterio prodere conatus fuerit. ¶ Item si maritus de adulterio inscriptionem posuerit, et adulterium probare non potuerit: liceat mulieri uolenti uel propter hanc causam repudium mittere marito, & suam recipere dotem, & donationem propter nuptias. et propter hanc calumniam, si liberos non habeat ex eodem matrimonio, tantum capiat iure dominii ab alia mariti substantia, quantum tertia pars ante nuptias donationis facit. Si autem liberos habeat, iubemus omnem mariti probatam substantiam liberis conseruari, scilicet his firmiter permansuris, quæ de donatione propter nuptias aliis legibus continentur. Sic tamen, ut etiam illis pœnis maritus subiiciatur, si adulterij accusationem, non probauerit, quas mulier passura esset, si conuicta fuisset. ¶ Si in eadem domo in qua mulier cum ipso habitat, contemnens eam, cum alia muliere inueniatur in domo manens, uel in eadem ciuitate degens in alio domo cum alia muliere frequenter manens conuincat & semel, & bis criminatus, uel per parentes suos, uel parentes mulieris, uel per alias idoneas personas huiusmodi turpitudine non abstinuerit, liceat mulieri et ob hanc causam dissoluere nuptias, & recipere dotē, quā dedit, & ante nuptias donationē, & pro hac iniuria tertiam, partem æstimationis, quam propter nuptias donatio facit, ex alia mariti substantia capere. sic tamen, ut si liberos habeat, vsum tantum mulier habeat ante nuptias donationis, & pene tertiæ portionis dominio scilicet communibus liberis conseruando. Si enim liberos non habeat ex eodem matrimonio, dominium rerum ei concedimus.

CCCLXXXVII. Non liceat consensu matrimonium soluere, nisi ex causa probabili.

NVlli liceat consensu matrimonium soluere. nisi forte castitatis amore hoc fecerint. Sed si huiusmodi personæ liberos habeant, tam dotem, quam donationem propter nuptias liberis custodiri præcipimus. Sinautem post solutum matrimonium per consensum castitatis, uel alio modo factum inuenti fuerint uel nuptias contrahentes uel aliàs turpiter viuentes, uel un us ex his hoc faciens repertus fuerit, si quidem liberi extent, ipsi capiant dotem, & ante nuptias donationem, & dominium substantiæ illis personæ, quæ hoc perpetrasse conuicta fuerit. Sinautem liberi imperfectæ ætatis sint, alios, & res eorū administrari ab ea, vel ab eo parente iubemus, qui quæve huic legi nihil contrarium fecit. Sinautem ambo parentes tali delicto teneantur: utriusque parentis substantia liberis addicatur administratorem eis in imperfecta ætate constitutis a competenti iudice deputari disposuimus. liberis autem nullis extantibus substantiam delinquentis personæ publicis rationibus vindicari sancimus, & legitimis pœnis subiicimus. aliter enim diffunctionem nuptiarum fieri ex consensu nulla ratione concedimus.

CCCLXXXVIII. De vxoribus militum.

IVbemus vxores militum siue in expeditionibus degentium, siue in militiis, siue milites sint, siue fœderati, siue scholares, siue alia qualicunque armata militia decorati, expectare quantoscunque annos in expeditione fecerint, & si nullas literas, nullum responsum à nautis suis receperint. Sinautem talis mulier maritum suum defunctum audierit, non liceat ei statim ad alias nuptias peruenire, nisi prius peruenerit, aut per parentes suos, aut per aliam qualemcunque personam ad priores Numeri, & chartularios scrinij, in quo maritus eius militabat, & eos, uel Tribunum, si præsto fit, interrogauerit, si reuera defunctus est maritus ipsius, & illis sanctis Euangeliis propositis sub fide monumentorum deponant, si reuera maritus mortuus ē. & postquam hæc fecerit, & exceperit mulier monumenta pro testimonio pudoris sui, expectet vnius anni spatium, & postquam transierit, liceat ei legitimas contrahere nuptias. Quod si contra hanc obseruationem mulier ausa sit nubere, & mulier, & ipse, qui eam duxit vxorem, ut adulteri puniantur. Quod si qui sub fide gestorum deposuerunt, conuicti postea fuerint falsas depositiones dixisse, ipsi quidem militia sua nudati dedem auri librarum pœna compellantur præstare ei, quem falso dixerunt decessisse. Ipse autem, si uellit, licēt iam habeat vxorem suam recipere. Quod si scholaris fit ille, de cuius morte dubitatio est, de primatibus scholæ, & actuario, sinautem fœderati de ordine prædictam depositionem vxorem eius iubemus capere hiis dem ipsis custodiendis & in aliis omnibus, qui ad armatam militiam referuntur.

CCCLXXXIX. Ex quibus causis matrimonia sine pœna soluuntur.

SVnt quædam causæ, ex quibus matrimonia sine pœna soluuntur, veluti si maritus misceri mulieri suæ non potuerit, si maritus, uel vxor religiosam vitam, & solitariam elegerit, si in captiuitate ad certum tempus tenti fuerint. de quibus tribus casibus ea firma esse iubemus, quæ superius nostris legibus continentur.

Omnes igitur antefatas causas, quæ nostra hac lege continentur, sufficere iubemus ad solutionem matrimoniorum alias autem omnes cessare præcipimus, ut nullam aliam causam posse matrimonia solvere, siue nostris siue veteribus cognita legibus est, nisi nominatim in hac Constitutione inuenta fuerit.

CCCXC. Si mulier marito suo sine iusta causa repudium miserit.

SI mulier marito suo sine causa iusta repudium miserit, & in hac impia voluntate perseuerauerit, dotem quidem ipse maritus habeat, proprietatem rerum dotalium communibus liberis reseruaturus. Sinautem liberos non habeat, ipse eam lucretur: mulier autem periculo iudicis huic causæ præsidentis Religiosissimo Antistiti tradatur eius ciuitatis, in qua communiter domicillium habebant. Antistes † enim curabit in monasterium eam mittere, & ibi degere usque ad diem mortis suæ. & si quidem liberos habeat bessem quidem substantiæ eius ipsi capiant. tertia autem portione monasterium potiatur iure dominij. Si autem nullos liberos habeat, sed parentes, ipsi quidem tertiam partem accipiant, monasterium autem bessem: si forte mulier in potestate parentis constituta consensu eius repudium sine causa miserit: tunc enim nihil ex filiæ matrimonio parētes sperare oportet, sed omnia monasterium capiat. Quod similiter procedere debet & si nullos neq; liberos, neque parentes habuerit. Sinautem iudex, apud quem conuicta est mulier sine causa repudium misisse, non tradiderit eam ciuitatis Episcopo, ut immittatur in monasterium, si quidem in hac Florentissima ciuitate Magistratus sit, ipse quidem xx. libras auri pœnæ nomine dabit, officium autem eius alias x. Quod si prouincialis sit Magistratus, & præcepta nostra neglexerit, ipse quidem x. libras auri pœnæ nomine præstabit, officium autem eius v. Si autem iudex sit, non Magistratus ipse quidem x. libras auri præstabit, ministri autem eius v. istæ autem pœnæ per Comitem rerum priuatarum, & scholam palatinorum fiscalibus rationibus inferantur. Sed & si maritus sine causa repudium misurit uxori suæ, reddat ei dotem, & propter nuptias donationem, & extrinsecus ex substantia sua tantum ei præstet, quantum tertia pars propternuptias donationis facit. Et si quidem habeat liberos ex eodem matrimonio natos, ipsa quidē usum fructum habeat, liberis autem proprietatem custodiat tam donationis, quam pœnæ. sinautem nullos liberos habeat, tunc & proprietatem omnium rerum prædictarum lucrabitur.

† Episco.

CCCXCI. Si quis vxorem suam flagellis castigauerit.

SI quis uxorem suam flagellis, uel lignis castigauerit sine aliqua earum causa, quæ contra mulierem ad dissoluendum matrimonium sufficit, pro hac contumelia conuictus maritus tantum præstet mulieri ex substantia sua, quantum tertia pars propternuptias donationis facit.

CCCXCII. Si quis suspicatus fuerit de aliquo velle eum pudori vxoris suæ inludere.

SI quis suspicatus fuerit de aliquo uelle eum pudori uxoris suæ inludere, liceat ipsi marito testationem in scriptis habitam ad suspectum hominem mittere, & eiter denuntiare per ipsas testationes idoneos testes continentes, ne cum uxore sua inueniatur. & si post tres testationes in scriptis habitas, & idoneos homines habentes inuenerit eum, quem contestatus est, cum uxore sua uel in sua domo, uel in domo mulieris, uel in domo illius adulteri, uel in popina, uel in proastio, liceat marito sine ullo periculo suis manibus eum occidere. Sinautem in alio loco eum deprehenderit cum uxore sua colloquium habentem, conuocatis tribus idoneis testibus, per quos possit probare apud iudicem inuenisse eum cum uxore sua colloquium habentem, tradat eum iudici, & si iudex inuenerit post tres testationes suspectum hominem collocutum mulieri fuisset, nullo alio exquisito, quasi adulterum puniat: marito autem liceat contra suam uxorem qualiter uoluerit, secundum leges crimen exequi.

CCCXCIII. Si post tres contestationes inuenerit maritus vxorem suam in sancto loco cum suspecto homine colloquium habentem.

SI post tres contestationes inuenerit maritus uxorem suam in sancto loco cum suspecto homine colloquium habentem, tradat ambos ecclesiæ defensori, uel aliis clericis, ut separati custodiant periculo defensoris, uel clericorum, ut aditus iudex mittat ad religiosum ciuitatis Episcopum, & auctoritate ipsius accipiet eos, & pœnis contra adulteros positis utrosque adficiat, nullo alio requisito, nisi quod post tres contestationes iuuentus est cum muliere locutus. Est autem iustissimum, neque adulterum, neque raptores mulierū, sanctorum septis uindicari: & multo magis, si de ipso adulterio intra † sanctos alienæ mulieri locutus est. Et generaliter. definimus, si quis inuenerit uxorem suam, uel filiam, uel neptem, uel nurum cum aliquo colloquium habentem, & suspicatus fuerit turpitudinis causa eos conuenisse, liceat etiam hos tradere uel defensori ecclesiæ, uel aliis huiusmodi ecclesiæ clericis, periculo eorum separatim custodiendos, donec iudici innotesceret, & ille secundum leges sponsas acceperit, & causam discusserit. Quæ omnia huius Constitutionis capitula ualere sancimus tam in futuro tempore, quam in præterito, nisi iudiciali calculo, uel amicali compositione causæ decisæ sunt.

† sanctum locum

CONSTITVTIO CIX.

CCCXCIIII. De hæreditatibus, quæ ab intestato deferuntur.

DE hæreditatibus, quæ ab intestatio nobis deferuntur, multæ leges à ueteribus conscriptæ sunt, quas ab hoc tempore placet cessare, & præsentem legem in huiusmodi successionibus ualere. Nam & simpliciter, & sine ulla obscuritate diuisionem huius causæ per hanc Constitutionem exponimus. Constat enim apud omnes cognationes tres ordines habere: quorum alias est ascendentium personarum, alius descendentium, alius ex latere uenientium, quorum alij agnati sunt, alij cognati. Sed descendentium quidem ordinem aliis omnibus anteponimus, ut in successione ab intestato capienda potiora iura habeant aliis omnibus ascendentibus, & ex latere uenientibus personis cuiuscunque fuerint sexus, qui ad successionem uocantur, cuiuscunque fuerint gradus nulla discretione habita utrum ex masculina progenie, an ex fœminina editi sunt, & utrum filiifamilias sint, an patresfamilias. Licet enim filius familias est is, qui mortuus fuerit, attamen liberos eius omnibus aliis anteponimus in his, scilicet, rebus quæ acquisitionem effugiunt, ut in proprietate capiēda defuncto succedant, usufructu, scilicet, ad patrem peruenientes pertinen te sic tamen, ut si contigerit unum ex descendentibus personis decedere, liberi ab eo relicti locum ipsius teneant, & tantum capiant, quantum pater ipsorum, si uiuus esset, accepturus fuisset. quam successionem ueteres leges in stirpes uocant. Vnde si aliquem mori contigerit filio, uel filia derelicta ex eo filio, uel filia iam defuncto, uel defuncta nepotibus, uel neptibus relictis nepotes, uel neptes una cum filio, & filia successionem aui sui capere debent. nam in personis descendentibus gradus differentia nulla est, nec ulla discretio inducitur utrum masculi sint, an fœminæ: & utrum ex masculino sexu, an ex fœminino progeniti sunt, & utrum sui iuris, an alieni fuerint. Hæc de personis descendentium.

CCCXCV. Idem.

DE ascendentibus autem personis talis obseruatio teneat. Si enim decesserit aliquis intestatus nullo liberorum relicto, sed patre, uel matre, uel aliis ex ordine ascendentium, personis præferantur omnibus qui ex latere ueniunt, excepto fratre, & sorore quæ ex utroque parente defuncto copulantur, secundum quod inferius declarabitur. Sinautem multi ascendentes superfint, eos anteponi uolumus, qui proximiores gradu fuerint, siue masculi sint, siue fœminæ, siue ex masculino sexu, siue ex fœminino cognatione defuncti iungantur. Sinautem parem gradum cognationis obtineant pariter uocabuntur: ut qui per patrem ascendunt, dimidiam portionem hæreditatis accipiant quanticunque inuenti fuerint: qui autem per matrem ascendunt, alteram dimidiam accipient quanticunque sint: nisi forte fratres defundi existāt ex utroque parente idem mortuo fratri suo copulari, uel sorores eodem † iure coniunctæ: tunc enim cum proximis parentibus ad hæreditatem uocabuntur, hæreditate scilicet pro uiri portione, id est in capita inter omnes diuidēda, quamuis pater, & mater fuerint: ut tamen pater usumfructum partis ad filium, uel filiam peruenientis nullum habeat, sed pleno iure apud filium, uel filiā maneat, nulla obseruanda differentia inter istas personas utrum masculini sexus, an fœminini sint, & utrum per masculinum sexum, an fœmininum defuncto cognatione iungantur, sed neque defuncto interest cui succedant: utrum sui, an alieni iuris decessit. † eorūdem

CCCXCVI. Idem.

RElinquum est, ut dispiciamus de tertio ordine, scilicet ex latere uenientium personarum, qui in agnatos, & cognatos diuiduntur. hac enim parte dispositā plenissima Cōstitutio erit. Si quis igitur decesserit, & neque descendentes, neque ascendentes reliquerit, primum ad hæreditatē uocamus fratres, & sorores, qui, quæve ex eodem patre, & ex eadem matre progeniti, uel progenitæ sunt, ex quibus & mortuus editus est, talibus autem fratribus, uel sororibus non superstitibus illos fratres, uel sorores uocamus, qui ex uno parente defuncto copulantur, id est siue per patrem, siue per matrē. Quod si decesserit aliquis fratre, uel sorore relicta, & ex alio fratre, uel ex alia sorore iam defuncto, uel defuncta liberis relictis cum auunculis suis, uel patruis, uel liberi fratris, uel sororis ueniēt, & tantā capiēt portionē, quantā pater eorū, uel mater accepisset, si uiuus, uel uiua fuisset. unde consequens est, ut si ante mortuus frater tam ex patre, quam ex matre copulatus fuisset ei, qui modo defunctus est, alij autē fratres superfint, uel sorores, qui ex matre tantum, uel ex patre defuncto copulantur, præferantur eis filius, & filia ejus, qui utroque iure subnixi sunt. Et è contrario, si filius, uel filia existat fratris, uel sororis defuncti, uel defunctæ tantū uno iure

coniuncti, alij autem fratres existant, uel sorores utroque iure decorati, præponantur fratres filiis, uel filiabus ante defuncti fratris, uel ante defunctæ sororis. Nulla enim differentia est, utrum de hæreditate masculi, an fœminæ quæratur, & utrum masculi sunt, qui inter se certant, an fœminæ. Alia autem persona ex transuerso gradu in loco defuncti parentis sui omnino non succedat: nisi fratris filius: tunc autem cum auunculis suis, uel patruis fratris, uel sororis filij, filiæve uocantur, cum nullus ex ascendentibus personis defuncto superfit: tunc enim excludendos eos esse censemus. Quod si nullus ex ascendentibus sit, tunc fratris, uel sororis filij, quasi secundum gradum obtinentes, sic ad hæreditatem defunctæ personæ uocentur, adeoque modis omnibus auunculis uel patruis defuncti præponantur, quia illi tertium gradum cognationis obtinent. Quod si neque fratres, neque sorores, neque filios, uel filias fratrum, uel sororum defunctus reliquerit: alia deinceps cognatio ad successionem eius uocabitur, secundum sui gradus prærogatiuã. ut qui proximior est ipse cæteris præponatur. Quod si plures personæ eundẽ gradum cognationis obtineant, & alij proximiores sint, in capita diuidatur inter eos hæreditas, nulla differentia habenda, utrum, qui uocantur ad successionem defuncti masculi, siue fœminæ, & utrum persona defuncta masculini, an fœminini sexus fuerit. Nulla autem differentia sit agnationis, & cognationis, sed solus gradus sanguinis naturalis expectetur. nam cognatus proximior ulteriori agnato præponitur. Hæc de successionibus.

CCCXCVII. De legitima tutela, & de matre, & auia liberorum tutelam administrantibus.

EX his autem, quæ de hæreditatibus ab intestato deferendis diximus, facilè possumus intelligere, quid de tutelis iuris sit. Nã quæcunque persona siue agnationis, siue cognationis titulis de cuius ad hæreditatem impuberis, si moriatur, uocabitur, necesse est uteliam tutelæ onus suscipiat. nam ibi tutelæ grauamen imponendum est, ubi hæreditas deferri speratur. Nam si multi eundem gradum proximiorem cognationis obtineant, omnes pariter ad tutelam † uocantur exceptis fœminis, & minoribus xxv. an. & his qui propter aduersas rationes tutores esse non possunt, ueluti milites, & his qui excusatione uelati sunt. Mater autem, uel auia, si uelit, tutelam filiorum gerere, uel nepotum, non prohibetur, si tamen, actis interuenientibus, aliis nuptiis, & Velleiano Senatusconsulto renũtiauerit, hæc enim facientes omnibus ex transacto uenientibus cognatis, siue agnatis præponuntur in tutela solis cedentes testamentariis tutoribus. Vbi autem multi ex eodem gradu cognati ad tutelam impuberis uocantur, conuenire eos oportet apud competentem iudicem, ut ille unum, uel plures ex iis, qui ad administrationẽ pupillarem sufficiunt, creet, quem ipsi uel quos utpote idoneos elegerit, & nominauerit, ut periculum ad omnes pertineat, & subtantiæ eorum tacitis hypothecæ titulis pupillo obligentur.

† ad hæreditatem uocãtur, sic & ad tutelam

CCCXCVIII. De vi, & potestate Constitutionis in personis, & temporalibus.

HAec autem, quę de successionibus diximus, obtinere oportet in his personis, quæ fidem catholicam sequuntur. Nam leges de hæreticis positas nullo modo ex hac lege innouari patimur. Hæc autem Constitutio teneat in iis casibus, qui ab initio Iulij mensis presentis sextę indictionis contigerunt, uel postea contigerint. præcedentes enim causas, quæ emerserunt usque ad memoratum tempus ueteribus legibus relinquimus, ut ex his dirimantur. D. V. Kalen. Aug. Septimiliario Imp. Iustiniano.

CONSTITVTIO CX.

CCCXCIX. Vt donatio propter nuptias non indigeat insinuatione monumentorum.

PROPTER NVPTIAS donatio insinuatiõe monumentorum non indigeat, quamuis supra quingentos solidos sit: sed ualeat & in persona mulieris, & in persona mariti, siue ipse maritus cõscripserit eandem donationem, siue alius pro eo, siue in persona ipsius mariti, siue in persona mulieris.

CCCC. Qui seruos manumittere possunt, vel non.

QVi quartumdecimum annum ætatis impleuerit, & testamentum facere † potest, non impediatur in ultima uoluntate seruos suos, quamuis imperfectæ ætatis sint, manumittere.

† eos

CCCCI. Si quis in aliquo instrumento alterius instrumenti mentionem fecit.

SI quis in aliquo instrumento alterius instrumenti mentionem fecerit, non aliter hoc factum esse uideatur, nisi ipsum prolatum: fuerit, id est, antiquum instrumentum, uel alio modo legitimo debita quãtitas probata sit. hoc enim & ueteribus legibus cognitum est.

CCCCII. De appellationibus.

SAncimus, ut in prouocationibus ultimo fatali die utraque pars ueniente, uel eo solo, qui appellauit, & manifestauit præsentiam suam illi Magistratui, qui de appellatione cogniturus est, uel consiliarijs eius, uel eis, qui lites introducunt, & iudex eum intra statutos dies recipere distulerit, nullũ præiudicium sit partibus, uel uni ex his propter huiusmodi causam. sed prouocationes tales legitimo calculo terminentur.

CCCCIII. De retractationibus sententiarum Præfecti prætorio.

LEges quidem nostræ præcipiunt, ut contra sententias gloriosissimorum Præfectorum prætorio cuiuscũque regionis prouocatio non porrigatur, sed certo tempore elapso retractatio sententiæ confedatur, sed humanitatis ratione facultatem præstamus ei, qui se ex sententia Præfectorum grauatum esse putauerit, libellos adferre, uel ipsi præfecto prætorio, qui sententiam dixit, uel consiliariis eius, uel his qui lites introducunt intra decem dies post sententiam prolatam, ut hoc subsecuto non aliter executioni sententia tradatur, nisi prius fideiussores idoneos dederit is, qui uicit, de tanta quantitate reddenda, quantam sententia continet: ut si postea retractatione legitimo modo ueniente calculus rescindatur, res aduersariæ parti cum legitimis augmentis restituantur. Quod si intra decem dies post sententiam prolatam libellus ab ea parte, quę uicta est, non porrigatur, sine † fideiussione quidem executio sententiæ fiat, sed tamen ius retractationis integrum aduersariæ parti custodiatur sibi imputaturæ, quod intra decem dies libellum præstare secundum definitionem nostram non curauerit.

† fideiussore

CCCCIIII. Si minor xxv. annis restitutionem aduersus additionem hæreditatis impetrare voluerit. †

SI minor xxv. annis temere susceptam à se hæreditatem habere † peteret ea luerit. noluerit, & in integrum restitutionem implorauerit, si quidem præsto sint omnes creditores hæreditatis, uocentur iussione iudicis, & præsentibus eis restitutio petatur. Quod si uel omnes, uel quidam ex his absint, uocentur quidem legitimis præconis. finaliter autem intra tres menses non uenerint, liceat adultis in integrum restitutionem impetrare sine periculo: ut tamen iudex, qui præsidet, prospiciat, ut debent res hæredtarię mobiles, uel immobiles seruari: quantitate scilicet earum per publicam discretionem actis interuenientibus manifestanda.

CCCCV. De malæ fidei possessore res alienas vendente. †

† alienans

SI quis mala fide res alienas possidens uenditerit eas, uel donauerit, uel alio modo alienauerit, is autem, qui se dominum earum putat, sciens hoc testatione non denuntiauerit ei, qui res acceperit intra decennium inter præsentes, uel inter absentes intra uicennium, res firmiter apud emptorem, uel qui donationem excepit, uel alio modo alienat onis nactus est, permaneant. quod si ignorante domino malæ fidei possessor alienauerit, non aliter hoc præiudicet domino, nisi xxx. annorum spatium transactum sit, quamuis is, qui emit, uel alio modo alienationis nactus est, bonæ fidei possessor fuerit.

CCCCVI. De præsentis, & absentis decennij præscriptione.

SCimus, quod inter præsentes longi temporis præscriptio decennium est, inter absentes autem uicennium. Quid ergo si in quibusdam annis præsto sit aliquis, in quibusdam autem absuerit? Dicimus tantum tempus aliud decennio expleto adiiciendum esse, quantum in absentia fuerit. Ea autem, quæ de temporali præscriptione constituimus, non in præteritis casibus, sed in futuris casibus obtinere sancimus, qui post hanc legem emerserint.

CCCCVII. Nemo cogitur in testamento propria manu, vel testium nomina hæredum scribere.

NEmo cogatur in suo testamento propria manu, uel testium nomina hæredum scribere, sed ualeat testamentum, ipsius siue per ipsum testatorem, siue per aliam qualemcunque personam nomen hæredis eius scribatur, si tamen † aliam testamentorum obseruationem habeat.

† fit
† ut

CCCCVIII. De rebus immobilibus, quæ ad loca venerabilia pertinent.

SCimus legem nos posuisse, qua cautum est, ut non transeant ad alias domos res immobiles, quæ ad nostram domum ab ecclesia sacrosancta peruenerit. Hanc igitur legem præcipimus eu acuari non solum in his, quæ postea peruenerint ad nostram domum, sed etiam in his, quæ iam peruenerunt.

CCCCIX. Si quis familiæ suæ legauerit, vel alię personæ, & rei legatæ alienationem prohibuerit.

SI quis testamentum fecerit, & rem immobilem familiæ suæ legauerit, uel aliæ personæ legati nomine reliquerit, & ꝯ is ꝯ specialiter dixerit nullo tempore eandem rem alienari, sed apud hæredes, uel successores illius, cuius relicta est, semper manere, in hoc legato iubemus Falcidiam legem omnino locum non habere: quia alienationem eius ipse prohibuit, qui testatus est. hęc autem obtinere iubemus in his casibus, quos nec iudicialis calculus, nec amicabilis compositio, nec alius modus legitimus terminauit. † Dat. xiiij. Kalen. Feb. Constan. Imper. D. N. N. Iustiniano.

† Dat. xiiij. kal. Feb. c. p. D. N. Iusti. PP. Au. Bisilio v. c. Conſ.

CONSTITVTIO CXI.

CCCCX. De alienationibus, & aliis contractibus immobilium rerum, vel annonarum ciuilium, vel rusticorum mancipiorum, quæ ad loca venerabilia pertinent.

NVLLI liceat administratori rerum ecclesiæ maioris huius Imperialis ciuitatis, uel orphanotrophij, uel xenodochij, uel ptochotrophij, uel nosocomij, uel alterius religiosi loci intra Imperialem ciuitatem, uel intra territorium eius positi, exceptis monasteriis, uendere, uel donare, uel permutare, uel in pari donatione, uel alio quocunque modo alienare rem immobilem, u el annonas ciuiles, uel rusticum mancipium nisi ad Imperialem domum permutatio tantum fiat. Sed neque parœcico iure dari quippiam concedimus. ¶ Emphyteuseos autem contractus ab antefata maiore ecclesia, et aliis memoratis locis fieri iubemus in persona ipsius, q accepit, & in duobus aliis hęredibus, ut non plus quam sexta portio subsistentis redi tus concedatur ei, qui emphyteusim accepit. ¶ De proactiis autẽ, quæ ad prædictas pertinent domos, iubemus, si quidem talia patria reditum habeant, insolidum reditum ab administratoribus iure emphyteuseos ea, præstari secundum prædictum modum, id est, in pertionem eius, qui accepit, & alias duas successiones, ut nulla releuatio fiat, sed magis acced at augmentum. ¶ Quod si nullum reditum eadem proactia habeant, tunc liceat administratoribus ea præstare sub quadam quantitate. ¶ Quod si res emphiteuseos iure ab antefatis dominus præstita, uel ad Imperialem domum peruenerit, uel ad fiscum, uel ad aliquam ciuitatem, uel ad curiam, uel ad aliam religiosam domum, liceat administratoribus locorum a quibus ab initio emphyteusis constitut quando ad aliquam personam talis contractus peruenerit, manifestare uoluntatem suam intra biennium, & duorum alterum, uel apud eos relinquere rem, & annuum reditum, qui pacto continetur, accipere, uel ipsam rem recipere, iure emphyteuseos resoluto, si hoc ipsum conducere sibi putauerint. ¶ Quod si quædam sint loca, in quibus positæ ueteres domus diruta sunt, ex quibus nullus reditus prædictis religiosis locis colligitur, neque possint dirutas domos renouare, liceat administratoribus huiusmodi loca emphyteuseos iure perpetuo præstare, sic tamen, ut tertia portio pensionum religiosis locis præstetur, quæ colligebantur ex habitationibus nondum dirutis, eandemque tertiam portionem cedere ab initio contractus emphyteuseos. Quod si emphyteuticarius magis eligat sub hac pactione loca accipere, ut prædificet, & ex uenientibus postea pensionibus dimidia portio religiosis locis præstetur, & hoc fieri concedimus. Sed & si materias ex dirutis ædificiis in eodem loco emphyteuticarius inuenerit, sine impedimento eis utetur. ¶ Quod si quis uelit rem immobilem ab antefatis religiosis locis usus nomine accipere, non aliter hoc accipiat, nisi aliam rem statim iure dominij præstet eidem religioso loco, à quo eandem rem accepit, tantum habentem reditum, quantũ habet res, quæ ei datur, & non pluribus tributis grauatam, ita ut post mortem eius, uel post tempus, quod usui additum est (ut tamẽ non sit longius, quam uita eius, qui accepit) utraque res in integrũ iam iure dominij, quam iure usus in eundem religiosum locum perueniat. Locationes autem ab eisdem religiosis locis fieri cõcedi mus, in tantos annos, quantos inter contrahentes placuerit, ut tamen non extendantur ultra triginta annos. ¶ Quod si contigerit memoratio locis propter tributa, uel alias necessitates pecuniis opus habere, liceat administratoribus rem immobilem supponere, & dare in speciale pignus, ut creditor possideat eandem rem, & fructus eius capiat, & imputet sibi in ipsas quas mutuauit pecunias, quosdam in usuras non ampliores, quam quarta portione centesimæ. Quod si administratores debitum soluerint, uel ex fructibus creditori satisfiat, iubemus rem ad locum religiosum redire. ¶ Contractus autem emphyteuseos, & hypothecas, & ultra quinquennium locationes uolumus fieri a sacrosancta quidem maiore ecclesia huius ciuitatis arbitrio, & consensu Beatissimi eiusdem ciuitatis Patriarchæ, iurantibus præsente eo tam religiosis œconomis, quam chartulariis eiusdem maioris ecclesiæ, quod nõ ad fraudem ipsius ecclesiæ contractus Sit. In aliis autem religiosis domibus, si quidem sint chartulares, eodem modo eos iurare præsente ad ministratore. quod si nulli chartularij sint, ipsos administratores propositis sacrosanctis euangeliis contractum facere in scripto cum iureiurando huiusmodi instrumentis, eo quod non ad læsionem, uel circum scriptionem religiosi loci contractus fiat. ¶ Oeconomis autem, & orphanotrophis, & ceterorum locorum administratoribus, & cuiuscumque loci chartulariis, & parentibus, & liberis eorum, & aliis, qui iure cognationis, uel ad finitatis eis copulantur, interdicimus emphyteuses. & locationes, uel hypothecas rerũ ad religiosa pertinentium loca, siue per se, siue per interpositam personam accipere. sciturus. quod si tale aliquid perpetratum fuerit, & hoc ipsum inualidum erit, & omnem substantiam eorum, qui acceperint, & œconomorum, & chartulariorum, & administratorum, quibus secundum prædictum modum copulantur, in religiosam domum, ex qua rem acceperunt, post mortem eorum peruenire iubemus. Et hæc quidem de sacrosancta maiore ecclesia, & prædictis religiosis locis. quæ intra Imperialem ciuitatem sunt, uel intra territorium eius disposuimus.

† finitimus, p Imperatiuo.

CCCCXI. Idem.

DE alijs autem sacrosanctis ecclesijs, & monasteriis & xenonibus, & nosocomijs, & cæteris religiosis domibus, quę in omnibus Prouinciis nostræ Reipub. positæ sunt. necnon monasteriis in Imperiali ciuitate de territorio eius positis consequenter dispiendum est. ¶ His igitur locis liberam facultatem præstamus nõ solum temporalem emphyteusim facere immobilium rerum ad ipsos pertinentium, sed etiam perpetuo eius iure emphyteutico uolẽtibus dare. ¶ Et si quidem sacrosanctæ ecclesiæ fuerint, uel aliæ religiosæ domus, quarũ administratione Episcopus uel p se, uel p clerum expediat, arbitrio eius, & consensu † fieri talem contractum: iurantibus presente & œconomis, & administratoribus, & chartulariis eiusdem religiosę domus, quod ex hoc emphyteuseos contractu nullum damnum eidem religiosæ domui fiat. ¶ Quod si ptocaia, uel xenones, uel nosocomia, uel alia religiosa loca sint ppriã habentia administrationem, si quidem sanctas domos oratorias habeant, consensu amplioris partis clericorũ oratorij cõtractus procedat, nec non œconomi. Quod si solum xenodochium sit, uel ptochium, uel nosocomium, uel alia religiosa domus, is, qui præpositus ipsis est, contractum faciat, iurantibus administratoribus earũ sub præsentia Religiosissimi Episcopi, à quo præpositi, uel creati fuerint, quod nihil ad lęsionẽ, uel circumscriptionem eorundem locorum in tali cõtractu fiat. In monasteriis autẽ per legumenos eorum cum ampliore parte eiusdem monasterij monachorum cõtractum fieri. Et in his autem omnibus inscribi instrumentum cum iureiurando, quod non ad lęsionem, uel circum scriptionem eorundem locorum negotium agitur. & hac tamen obseruatione procedente, releuationem non amplius fieri sexta portione reditus, quam habet res iure emphyteuseos præstita. ¶ Quę autem diximus de ædificiis dirutis pertinẽtibus ad religiosas domos in hac imperiali ciuitate positas, eadem obtinere uolumus, & in istis religiosis domibus. ¶ Illud quoque iubemus obtinere, ut si quando eædem religiosę domus uel propter publicas tributiones, uel propter alias necessarias causas obligatæ fuerint, & non habeant ex rebus mobilibus, unde eadem debita persoluant, tunc primo quidem ordine in speciale pignus rem immobilem dari creditori uolumus, ut huius pignoris fructus accipiens imputet sibi quosdam in ipsa pecunia credita, quosdam in usuras non plures quarta portione centesimæ. ¶ Quod si non possint hoc modo debitum obtinere, iubemus eos quidem, qui a Beatissimo Patriarcha creantur, siue Metropolitani siue † Episcopi fuerint, siue Archimãdritę, siue orphanotrophi, uel ptochotrophi, uel xenodochi, uel nosocomi, uel aliarum religiosarum domorũ administratores apud sanctissimos Patriarchas à quibus creantur monumenta fieri cum scriptorem administratorum, & consensu maioris partis eorũ, qui ibi ministeriũ faciunt, debitum manifestum fiat, & quod non est possibile ex rebus mobilibus hoc exolui. ¶ Eos autem, qui a Metropolitanis Episcopis creãtur, siue Episcopi sint, siue Archimandritę, siue orphanotrophi siue

† Ran. archi episco. alij habẽt, alij Episco.

Universidad de Deusto Biblioteca

siue pro xenotrophi, uel aliarum domorum religiosarum administratores, apud ipsos similiter Metropolitanos Episcopos talia monumenta conscribere, apud illos autē Episcopos, qui uel a Patriarchis uel a Metropolitanis Episcopis creantur, & habeant sub iurisdictione sua monasteria, uel prochia, uel xenones, uel nosocomia, uel alias religiosas domus, eodem modo monumenta fieri. sic tamen, ut apud Patriarchas, uel Metropolitanos, uel alios Episcopos talia monumenta si fiant, nullum super his damnum, uel sumptum domos religiosas pati. Propter hoc enim uolumus de cætero apud Præsides Prouinciarum uel apud Defensores locorum talia monumenta prædictis personis, uel domibus fieri, ut nullum detrimentum patiatur. ¶ Postquam autem hoc ita secutum fuerit apud memoratos Sanctissimos Patriarchas, uel Metropolitanos uel alios Episcopos, tunc antefatos administratores eius loci cui debitum imminet, in scriptis in publico ciuitatis proponere per viginti dies, & hoc modo adhortari eos, qui comparare rem immobilem volunt, ut is, qui plus præstiterit, aliis præponatur. ¶ His autem omnibus procedentibus venditionem fieri, pretio modis omnibus pro debito dando, ut non aliter habeat emptor cautum, nisi pretiū super ipso debito soluerit, & hoc specialiter inscriptum sit cum iureiurando in emptionali conscriptione, quod nihil ad læsionem, vel circunscriptionem eiusdem religiosæ domus fiat. ¶ Si autem per antefatum modum emptor talis rei nullus inueniatur, iubemus debitum quidem recipere creditorem iure eo, quod PROSOLVTO dicitur, ut ipsam possessionem creditor accipiat, iusta, & sub tili æstimatione facienda, & adiicienda pretio decima portione totius æstimationis: & sic in ea quantitate capere rem creditorem pro solutione firmo dominio possidendam. sic tamen, ut administratores eius loci cui debitum immiaet, et maior pars eorum, qui ibidem ministerium faciunt, huiusmodi uenditionibus consentire. ¶ Ea autem res, quæ pro soluto immobilis constituta datur, non electione creditoris præstetur, sed quod medium est fertilium & infertilium possessionum, quæ ad religiosum pertinent locum, æstimari ad hoc oportet ex † reditu suo, & publicum tributionum functione, & reliquo statu. ¶ Si quis autem Episcopus, uel œconomus, uel administrator cuiuscunque religiosi loci, siue in Imperiali ciuitate, siue in Prouinciis positi pecuniam mutuatus est, uel postea mutuatus fuerit, iubemus non aliter ei in rationes religiosę domus imputati, nisi prius probauerit, quod ad causas prædicti religiosi loci hæc processit, sed neque ipsum creditorem, uel hæredes eius contra domum religiosam habere aliquam actionem, nisi probauerint in causas ad religiosam domum pertinentes pecuniam processisse: sed contra eum, qui mutuatus est, uel hæredes eius, suas mouere actiones. ¶ Hoc quoque iubemus, ut excepta sanctissima maiore ecclesia Imperialis ciuitatis, & sancta orphanotrophio, & xenonibus, & ptochiis, quæ in hac Imperiali ciuitate sunt, uel quæ intra territorium eius, licere omnibus sanctissimis ecclesiis, & religiosis domibus, necnon monasteriis, quæ uel in Imperiali ciuitate, uel in diuersis Prouinciis posita sunt, permutationes rerum secum facere cum indemnitate utriusque loci, consentientibus in scriptis, uel depositione huic contractui non solum administratoribus utriusque religiosi loci, sed etiam maiore parte eorum, qui ibi ministerium faciunt. ¶ Res autem immobiles, quæ ab Imperia domo ad quemcunque religiosum locum peruenerunt, uel postea peruenerint, nullo modo uendi, uel supponi, uel permutari, uel quocunque modo alienari concedimus. nec si secum rellgiosæ domus tale aliquid fecerint,

† Rane. crę dito

CCCCXII. Idem.

NVlli liceat monasterium alienare: et in profanum transeat: sed liceat Episcopis huiusmodi facinora emendare, & in pristinum statum locum reducere. ¶ Si quis autem ex prędictis locis excepta maiore ecclesia Imperialis urbis possessionem habeat tributis plurimis prægrauatam, ex qua nullus reditus sancto loco præstatur, facultatem liberam damus administratoribus religiosi loci talem possessionem alienare quocunque modo putauerint cō modum eidem religioso loco fore, monumentis scilicet in tali alienatione faciendas apud illos. à quibus administratores talium locorum prępononntur, uel creantur: & iurantibus per diuinas scripturas his, qui iisdem locis prępositi sunt, & maiore parte eorum, qui ibi ministerium faciunt, quod nulla proditione, nulla gratia, nulla circunscriptione alienatio fiat. ¶ Oeconomis autem, uel ad ministratoribus, uel chartulariis cuiuscunque religiosi loci, & parentibus, & liberis eorum, & aliis, qui uel cognatione, uel iure nuptiarum eis copulantur, locationes, uel emphyteuses, uel emptiones, uel hypothecas rerum immobilium apud eosdem religiosos loco pertinentium subire uel per se, uel per iure-positam personam nam sub iisdem pœnis interdicimus, quas supra diximus.

CCCCXIII. Idem.

SI quis autem conductor, uel emphyteuticarius rem, quæ ad locum religiosum pertinet, deteriorem fecerit, uel per biennium emphyteuticum canonem, siue mercedem non soluerit, liceat religiosi loci administratoribus expellere eum de locatione, uel emphyteuseos contractu & exigere ab eo transacti temporis debitū canonem, & propter emptonemata nullam ei competere actionem. Sinautem nolint administratores religiosi loci eum expelle re: id quod debet, præstet, & teneat rem, donec tempus saturum fiat, & canonem, secundum quod pactum est, præstet. quod si fugerit, liceat administratoribus religiosi loci indemnitatem seruare ex rebus ipsius, & propter emponemata nullam timere actionem.

CCCCXIIII. Idem.

SAnctissimis ecclesiis Odessi & Tomeos permittimus alienare res immobiles pro captiuorum redemptione, nisi forte ad hoc eis præstitæ fuerint, ut nullo modo alienentur. ¶ Illud quoque ideō cedimus, ut Hierosolymitana sanctissima ecclesia licentiam habeat domos suas in eadem ciuitate positas uendere non in minore pretio, quam ex pensionibus eorum per quinquaginta annos colligitur, ut ex ea æstimatione alius reditus melior omparetur.

CCCCXV. Idem.

SIqs cuicūq; sancto loco, uel in Imperiali ciuitate, uel in Prouinciis posito possessiones penuria laborantes donauerit, uel uendiderit, uel alio modo præstiterit, uel reliquerit, iubemus pro talibus rebus nullam læsionem perpeti religiosam domum, ad quam talis possessio peruenit, siue publicarum functionum nomine, siue alterius cuiuscunque causæ, sed totum grauamen in eos qui dederunt uel hęredes eorum redire, cogendo recipere tales possessiones, & restituere de sua substantia religioso loco omne detrimētum, quod ex tali causa ei contigit. ¶ Sed & si fraus interesserit tanta, ut ēt pecunia religioso loco præstetur, ut possessiones illas religiosus locus suscipiat, iubemus, ut is, qui dedit, uel hęres eius recipiat possessiones, & pecunias non exigat. Nulli autem ecclesię necessitatē imponi uolumus possessiones ubicunque positas, quamuis fertiles sint, comparare.

CCCCVI. Idem.

SI quis usus nomine rem immobilem ab ecclesia prouinciali accipere uelit, eodem iure & sub iisdem † conditionibus accipiat, quas supra diximus in ecclesiis, quæ in Imperiali ciuitate sunt, uel in territorio eius positæ,

† pactionibus

CCCCXVII. De sacris uasis cuiuscunque ecclesiæ, uel oratorij.

HAec de rebus immobilibus. Nam de sacris uasis cuiuscunque ecclesiæ: uel oratorij iam legem posuimus, ut non aliter liceat ea distrahere, nisi pretium eorum procedat in redemptionem captiuorum aliter enim uendi, uel obligari non possunt. Sinautem religiosa domus habeat superflua uasa, quæ nullum necessarium usum faciunt. ipsa autem debitis prægrauetur, & si non sint aliæ mobiles res, ex quibus possint debita p̄ solui, licētiam damus actis interuenientibus secundum modum superius perfinitum. memorata superflua uasa uel aliis religiosis locis, si hoc eis utile sit, uendere, uel conflare. & similiter vendere, & eorum pretium debiti nomine dare, ut res immobiles non alienentur.

CCCCXVIII. Quibus pœnis subiiciuntur, qui præsentem Constitutionem violauerint.

SI contra ea, quæ diximus in præsenti lege, contractus fiat in rebus mobilibus, & immobilibus ad religiosam pertinentibus domum, iubemus reddi quidem eidem religioso loco rem, in quatale aliquid secutum est cum medij temporis fructibus: maneat autem apud eundem religiosum locum & pretium, & si quid remunerationis, uel permutationis gratia, uel alterius cuiuscunque causæ nomine ei præstitum est. ¶ Quod si emphyteusis facta sit contra ea, quę disposuimus, res quidem religioso loco reddatur, actionem autem emphyteuticam præstet emphyteuticarius secundum tenorem instrumentorum, quæ in huiusmodi contractu composita fuerint. Quod si donata fuerit res ad religiosam locum pertinens, reddatur ei cum medij temporis fructibus, & aliud tantum, quantum eadem res digna est. ¶ Sinautem hypotheca contra prędictas distinctiones data fuerit creditor quidem debitum amittat, & rem religioso loco reddat. Tabelliones autem, qui contra præsentem legem instrumenta componere ausi fuerint: perpetuo exilio condemnentur.

CCCCXIX. De ui, ac potestate Constitutionis in tempore.

Quicquid

QVicquid ante præsentem Constitutionem factum est: si quidē secundum leges veteres, valeat. Sinautem aduersatur eis, radicitus euruatur. De cætero autem veteribus legibus in hac parte euacuatis presentem legem in nostra Republica † pollere iubemus. Dat. vij. Id. Maij Constantinopoli Imper. D. N. N. Iustiniano † anno xix.

† Rane. & alterū exē pl. pullula- re sancim'. † Græ. Basilio. v. C. Cos.

CONSTITVTIO CXII.

CCCCXX. Vt iudices nulla relatione vtantur ad Principem.

IVDEX sententiam definitiuam ex suo arbitrio consentaneam legibus promat, & non vtatur indicatione ad nostram clementiam, nec referat, sed quod sibi visum fuerit legitimum, dicat postquam perfectissime de lite cognouerit. Quæ similiter obtinere iubemus, siue Vnus, siue duo, siue plures iudices fuerint causæ cuiuscunque cognitores.

CONSTITVTIO CXIII.

CCCCXXI. Quomodo sacrum auditorium celebrari oportet.

INVENIMVS Quæstorem, & Præfectum prætorio per Orientem in sacro auditorio iisdem interlocutionibus vti, quibus nos vtimur: dicebant enim, Nostra Serenitas, & Nostra Pietas & Mansuetudo. & aduocati. iisdem uocibus ad eos vtebantur, & vestitu eodem omnes ornabantur, quo tantum vti apud Principem licet. Nos autem Quæstorem quidem cum Præfecto confidere, & tales causas audire, & legitimos calculos proferre, & consueta scrinia in talibus causis suum ministerium præbere permittimus, illa autem illicita uerba, & vestimentum vendicare sibi nulli concedimus. Sinautem hoc fiat, Maiestatis crimine temerato res obnoxij sunt.

CCCCXXII. De appellationibus.

IN omnibus prouocationibus hoc obtinere iubemus, ut appellatione facta intra tempus statutum, si utraque pars fatalem diem obseruauerit, sine dilatione iudices, & ea, quæ facta sunt, perscruentur, & legitimum calculum proferant. Quod si solus qui appellauit, intrauerit, iudices expectent vsque ad ultimum fatalem diem. Et si is, qui victus, non inueniatur, præscrutentur acta, & finis legitimus sequatur. Quod si victor intrauerit, & is qui appellauit, requisitus non inueniatur, expectent iudices non solum vltimum fatalem diem, sed etiam tempus reparationis, id est, tres menses. Quod si his quoque transactis, is qui prouocauit, non inueniatur, nullatenus temporis cursu calculus confirmetur, sed ex una parte iudices præscrutentur acta prioris iudicij. Et si quidem recte pronuntiatum est, confirmare, quod si aliquid non recte habet, debent hoc corrigere, & legitimum calculum proferre. Semel autem appellatione intra fatales dies uel ab una, uel ab utraque parte introducta nullatenus biennalis temporis transactione primus calculus cō firmetur, sed veritas & iustitia perscrutetur, & finis legitimus talibus causis imponatur, siue una, siue utraque parte præsente. Et propter hoc iubemus in talibus causis non in primo introitu omnes cognationes referri, sed singulas proprium diem prescriptam habere.

CCCCXXIII. Idem.

OMnes iudices legibus non interdictam prouocationem intra statutos dies recipere non recusent. Intra triginta autem dies postquam prouocatio porrecta est, acta cum sua subscriptione litigatoribus dare, vt illi apud competentem iudicem ea intimare possint. Si quis autem iudicum hoc facere distulerit, calculus quidem temporis transactione non confirmabitur. Ipse autem iudex, qui ea non obseruauit, & qui ministerium ei præbent, omne damnum, q litigator passus fuerit, actis ei non aditis, de suis substantiis reddere compellantur, & denas auri libras pœnę nomine nostris priuatis inferendas exoluant.

CONSTITVTIO CXIIII.

CCCCXXIIII. De successione, quæ ab intestato defertur fratribus, & parentibus, & filiis fratrum.

SAncimus ex hoc tempore, si quis intestatus decesserit, fratribus derelictis ex utroque parente sibi copulatis, & filio ex fratre antea mortuo, qui & ipse ex utroque parente ei copulabatur, & aliquo ex personis ascendentibus, simul omnes ad hæreditatem uocari, & ascendentes personas non impedire fratris filios ad hæreditatem de functi capiendam. & vt simpliciter dicamus, quem dedimus eis ordinem ascendentibus personis non suppositis, eundem eis præstamus, et si parentes existant eius, cuius de hæreditate agitur.

CCCCXXV. Si propter nuptias donatio gestis intimata non fuerit.

SI propter nuptias donatio quingentorum solidorum quantitatem excedat, intimari eam iubemus monumentis publicis celebrandis in hac quidem Regia ciuitate apud Magistrum census, in Prouinciis autem apud Defensores ciuitatum, uel apud quos huiusmodi monumenta agi possibile est. sinautem non insinuetur, sit quidem ex parte mulieris, propter nuptias donatio ualida, ex parte autem mariti irrita. & ideo matrimonio soluto mulieri quidem ante nuptias donatio siue ex toto, siue ex parte, secundum quod casus tulerit, sine ullo obstaculo competat, marito autem dotis retentio siue ex parte, siue in totum secundum euentus qualitatem nullo modo cōcedatur. quia in potestate eius fuerat propter, nuptias donationem ultra quingentos solidos constitutam actis insinuare: & ideo periculum nō intimatæ propter nuptias donationis ad ipsum non ad mulierem respiciat.

CCCCXXVI. De his, qui secundas nō contraxerint nuptias.

SI mulier marito suo defraudata ad secundas non peruenerit nuptias, habeat quidem ante nuptias donationis vsum fructum, secundum quos iam dispositimus. Lucretur autem & portionem proprietatis tantum, quantum numerus liberorum eius concedit, ut ipsa quoque pro uno filio habeatur. Quod autem de matribus diximus, hoc & de patribus intelligendum est, & de aliis personis ascendentium, quę non ad secundas perueniunt nuptias.

CCCCXXVII. Si vir, vel vxor sine causa legitima matrimonium dissoluerit.

IN superioribus posita est Constitutio, qua cauetur, ne vxori maritus, uel vxor marito sine causa eidem Constitutioni cognita matrimonium dissoluere audeat. ¶ Quod si hoc ausi fuerint facimus perpetrare, pœnis quibusdam eos subiicimus. Ipsis autē pœnis releuauimus maritum, grauiore animaduersione mulieribus imposita. Sed hanc legem merito corrigentes, iubemus iisdem pœnis temerarios maritos subiiciendos esse, quæ mulieribus dissidij sine cā legitima cupidis imminere noscuntur: ut ǂ in pari delicto par pœna utrosque comitetur. D. Kal. Sep. Const. Imp. DN. N. Iust. PP. Aug. Anno xxij. post Consul. Basilij Anno. vj

CONSTITVTIO CXV.

CCCCXXVIII. De proposito Constitutionis quæ de ecclesiasticis diuersis capitulis loquitur.

DE administratione, & priuilegiis, & aliis diuersis capitulis ad ecclesias & alias religiosas domos pertinentibus iam quædam disposuimus, in præsenti autem ea, quæ de Religiosissimis Episcopis, & clericis, & monachis, antea in diuersis Constitutionibus † dispersa sunt, cum competente emendatione hac continere lege æstimauimus.

† dispositā

CCCCXIX. De Episcoporum consecratione.

SAncimus igitur, quādo opus fuerit, Episcopum creari clericos, & primates ciuitatis eius, cuius Episcopus desideratur fieri, in tribus personis decreta facere propositis sanctis euangeliis periculo animæ suæ dicentes in ipsis decretis, quod neque propter aliquam prefftationem, neque propter promissionem, uel amicitiam, uel aliam qualemcunque causam, sed scientes eos rectæ & catholicæ fidei, & honestę vitæ esse, & literas scire, eos elegerunt, & quod neque vxorem, neque liberos quis eorum habet, neque concubinā. uel liberos naturales cognoscunt eum habuisse, uel habere: sed & si uxorem prius quis habuit, & ipsam unam & primam, neque viduā neque marito disiunctam, neque legibus, uel sacris canonibus reprobatam, id est, scenicam, sed neque curialem, uel taxeotam eum esse cognoscunt, uel si curiali uel taxeotica supposititus est conditione, sciunt ipsum in monasterio non minus quindecim annis solitariam uitam peregisse, Et hoc autem decretis oportet imponi, quod non minus, quam triginta quinque annorum agere electam à se personam cognoscunt, ut à tribus personis, pro quibus talia decreta fuerunt, melior crearetur electione, & periculo creatoris. ¶ Curialem autem, uel taxeotam qui secundum ea, quæ diximus, per quindecim annos in monasterio moratus est, & ad Episcopatum proiectus, liberum esse propria conditione. sic tamen ut liberatus curia quartam portionem sui patrimonij sibi retineat, ceteris rebus ipsius secundum nostram legem curię & publico vindicandis.

¶ Damus

¶ Damus autem licentiam illis, qui decreta faciunt, si quem laicum circa curialem. & taxeotam diguum prædictæ electionis esse putauerint, talem hominem una cum aliis duobus clericis, uel monachis eligere: sic tamen, ut laicus, qui hoc modo ad Episcopatum electus est, non statim Episcopus creetur, sed primum clericis non minus tribus mensibus connumeretur, & ita sanctos canones, & sacrum sanctæ ecclesiæ ministerium edoctus Episcopus creetur. q. enim alios docere debet, ab aliis post consecrationem doceri non debet. ¶ Quod si in aliquibus locis non inueniantur tres personæ ad talem electionem idoneæ, liceat decretum facientibus, & in duabus & in una persona decretum facere: ut tamen omnia antefata habeat testimonia. Sin autem hi, qui debent Episcopum eligere, talia decreta intra sex menses non fecerint, tunc periculo animę suę illæ, qui competit consecrare Episcopum, consecret: omnibus aliis, quæ diximus, obseruandis. ¶ Si quis autem præter memoratam obseruationem Episcopus creatus fit, iubemus eum modis omnibus ab Episcopatu repelli: sed & illum, qui contra hæc præcepta ausus fuerit, Episcopum consecrare, separari per unum annum a sacro † ministerio, & totam eius substantiam, si qualicunque tempore, vel modo in ipsius dominium peruenerit, propter delictum quod fecit, dominio ecclesiæ, cuius Episcopus est, vindicari.

† Rane. mysterio

CCCCXXX. De accusatoribus Episcoporum.

SI quis autem eius, qui ad Episcopatus consecrationem electus est, accusator extiterit in causa, quæ leges uel per canones possit inhibere consecrationem eius, prius de accusatione Episcopus, qui cõsecraturus erit, disceptationem faciat uel præsente accusatore & implente suam accusationem, uel non implente, sed per tres menses differente. Et si quidem inuenerit eum, qui electus est, obnoxium, inhibeatur consecratio. Enim uero si innocens appareat, non impeditur. Sed accusator qui uel non probauit id de quo accusauit, uel si destituit litem, expellatur Prouincia, in qua domicilium habet. ¶ Si quis autem ante cognitionem accusatum cõsecrauerit, consecratus quidem sacerdotio expellatur: qui autem consecrare eum præcipitatus est, superius expositis pœnis subiiciatur, id est ut per unum annum † ministerio sacro abstineat, & ut res ipsius ecclesiæ addicantur, cuius Episcopus est.

† Rane. mysterio

CCCCXXXI. Vt nulla pecunia data Episcopi consecrentur.

ANec omnia illud obseruari sancimus, sit nemo sub præstatione auri, uel alterius rei Episcopus consecretur. Quod si tale aliquid admissum fuerit, semetipsos & suas animas hi, qui pecunias accipiunt, uel præstant, & mediatores eorum secundum diuinas regulas, & sacros canones condemnatione subiiciunt. Et propter hoc & qui dat, & qui accipit, & qui mediator factus est, sacerdotio, uel clericatus honore remoueatur. Quod autem pro ea causa datum est, ecclesiæ illi vindicetur, cuius uoluit sacerdotium emere. Sinautem laicus erit, qui pro hac causa aliquid accepit, uel mediator rei factus est, ea quæ data sunt, in duplum ab eo exigi, ecclesiæ vindicãda. Non solum autem ea, quæ data sunt, vindicari præcipimus, sed & omnem cautionem super hoc quocunque modo expositam & pignorum obligationem, & omnem aliam qualemcunque actionem cessare sancimus, ut ille qui promissionem accepit, non solum cautionem reddere, sed & aliud tantum quantum cautio continet, conueniatur ecclesiæ dare.

CCCCXXXII. Si Episcopus ante consecrationem suam, vel postea venerabili loco res suas obtulerit.

SI quis post Episcopatum, uel ante consecrationem uoluerit pro prias res, uel earum partem ecclesiæ offerre, cui⁹ Episcopus erit, hoc laudabile est: quia non est emptio, sed oblatio.

¶ Pro consuetudine autem illa sola concedimus præstari ab Episcopis consecratus, quæ de inceps præcepti lege continentur. Iubemus igit Beatissimum quidem Patriarcham, id est, Papam Romanum, & Constantinopolitantum. & Alexandrinum, & Theopolitanum, id est, Anthiochenum, & Hierosolymitantum) si quidem consuetudo est Episcopis, uel clericis in eorum consecratione) non minus quam viginti libras auri præstari, eaque tantum dare, quæ cõsuetudo vult. quod si plus sit, quam antea dabatur, nihil ab hoc tẽpore ultra viginti libras auri præstetur. Metropolitanos autem, q à concilio suo uel Beatissimis Patriarchis uel a Metropolitantis consecrantur, si quidem non minus xxx. libras auri debitas habere ecclesia consecrati dare pro cathedratico solidos centum, notariis autem consecratis, & aliis, qui ministerium ei faciunt, & aliis, qui ex cõsuetudine, capiant solidos ccc. Sinautem ecclesiæ reditus minor sit xxx. libras auri annalibus non minor autem x. pro cathedratico iure dari solidos cen, aliis autem omnibus, qui ex consuetudine capiunt. sol. cc. Sinautem reditus minor sit x. non minor autem v. libras auri pro cathedratico quidem l. sol. dare autem omnibus aliis, qui ex consuetudine capiunt sol. xx. Sinautem minor quidem v. non minor autem tribus libris auri habeat ecclesia reditus, pro cathedratico, quidem xviij. sol. omnibus autem, qui ex consuetudine capiunt sol. xxlij. Sinautem minor tribus, non minor duabus auri liber. sit quantitas ecclesiastici reditus. pro cathedratico quidem præstari xij. pro omni autem alia consuetudine sol. vi. Episcopum enim ecclesiæ minorem duabus auri lib. reditum habentis neque pro cathedraticis neque pro alia consuetudine aliquid dare concedimus ea. autem, quæ præstari disposuimus primus presbyter consecrantis Episcopi, & archidia conus eius suscipientes ex consuetudine capientibus diuidant. Hæc itaque iubemus modis omnibus obseruari ne ex talibus occasionibus ecclesiæ debitis prægrauentur, & sacerdoria vanalia fiant. Si quis autem ultra statutam a nobis quantitatem pro cathedratico, uel consuetudine quocunque modo vsus fuerit capere, iubemus, quod plus accepit, triplum ex rebus ipsius vindicari ecclesiæ eius, qui dedit.

† peruenit

CCCCXXXIII. De seruis, & ascriptitiis, & taxeotis, & Curialibus ad Episcopatum venientibus.

COnsecratio Episcopi liberum faciat eum tam seruili, quam ad scriptitia conditione: taxeotas enim, uel curiales, qui contra prædictam distinctionem ad Episcopatus apicem prosiluerunt officio iterum, & curiæ restitui sancimus nec ex tali conditione sacerdotio iniuria fiat. Illos autem, qui ante nostram præsentem legem ex curiali conditione inuenti fuerint Episcopi creati, tali quidem conditione liberos esse: legitimam autem portionem de rebus suis curiæ ex publico præstet. hic tamen, ut nullam deminutionem patiatur ecclesiastica iura in rebus, quas post Episcopatum acquisitas ecclesiæ eorum competere disposuimus.

CCCCXXXIIII. De presbyteris, diaconis, subdiaconis iure cognationis ad tutelam, vel curam vocatis.

† huiusmodi.

PResbyter, diaconus, subdiaconus iure cognationis ad tutelam, vel curationem uocatus munus administrationis in hoc casu tãtum suscipere concedatur si tamen in quatuor mẽses ab eo die quo uocatus est numerandos per competentem iudicem in scriptis manifestauerit, quod hoc † munus sua sponte recepit. Si quis eorum hoc fecerit, nulli ex hoc, circa aliam tutelam, uel curationem præiudicium patiatur.

CCCCXXXV. De clericis, vt excepto res, vel exactores publicarum tributionũ, aut conductores vectigalium, vel alienarum possessionum, vel curatores, vel fide iussores in talibus causis non fiant.

CLericus neque exceptor, neque exactor publicarum fiat tributionum, neque conductor vectigalium, uel aliarum possessionum, uel curator domus, uel procurator litis, uel fideiussor in talibus causis, siue Episcopus sit, siue œconomus, uel alius clericus eiusque gradus, uel monachus: suo autem nomine uel ecclesiæ, vel monasterij in causa existat, nec ex hac occasione ecclesiæ, & sanctis locis damnum fiat, & diuina mysteria impediantur. quod si ecclesiis, uel monasteriis possessiones quædam confines inueniantur, & noluerint administratores eorum uenerabilium locorum ad conductionem, uel emphyteusim eas capere: tunc omnibus clericis, & monachis super talibus causis, uel in ipso instrumento, uel publicis monumentis consentientibus, & certum facientibus pro utilitate venerabilium locorum hoc fieri, tales contractus procedere concedimus, ipsis quoque sanctis aliis locis damus facultatem conductiones, & emphyteuses secum facere. & clericis similiter suarum ecclesiarum possessiones conducere, & administrare cum consensu tamen Episcopi, & œconomi, exceptis illis personis, quæ speciali lege hoc facere prohibentur. Si quis autem contra prædicta aliquid fecerit, si quidem Episcopus sit, omnes eius res ex quacunque causa, uel persona siue ante Episcopatum, siue postea ad eū peruenerint ecclesiæ eius vindicari sancimus. Sinautem œconomi, uel alij clerici sint, qui hoc admiserunt, pœnam eos pecuniariam, quam Episcopus eorum æstimauerit, exigere ecclesię vindicandam. cum & ij, qui locationem vectigalium, uel cuiuscunque possessionis, uel publicarum tributionum exceptionem, uel exactionem, uel curationem domus eis committentes, uel fideiussores eos pro memoratis causis capientes nullam contra ecclesiam, uel monasterium, uel res eius administrationis, uel aduersus illas personas quibus vendiderunt, uel contra substantias, uel fideiussores eorum habeant

habeant actionem. illi autem, qui publicorum tributorum, vel vectigalium exceptionem, vel locationem, vel exactionẽ memoratis personis crediderint, vel fideiussores eos acceperint, quicquid publicæ dãni contigerit, hoc de sua substantia restituere compellãtur.

CCCCXXXVI. De Episcopis in iudicium testimonii causa uocatis.

NVllus Episcopus cogatur ad iudicium venire testimonii dicendi causa: sed iudex apud Episcopum mittat ministros suos, & propositis sanctis euangeliis quod scit Episcopus dicat secundũ hoc, quod sacerdotibus honestum est.

CCCCXXXVII. De Episcopis in iudicium non vocandis.

† processerit

NVllus Episcopus neque pro ciuili neque pro criminali causa. apud quemuis iudicem siue ciuilem, siue militarem producatur, vel exhibeatur, nisi Imperialis iussio præcesserit. † Magistratur enim, qui hoc iubere ausus fuerit: amissione cinguli, & xx. librarum auri condemnatione plectetur: & istæ xx. libræ ecclesiæ addicentur, cuius Episcopus produci, vel exhiberi iussus est. Litis autem executor post cinguli amissionem tormentis subiiciatur, & in exilium mittatur.

CCCCXXXVIII. De Episcoporum profectione.

NOn liceat Episcopis suas quidem ecclesias relinquere, in alienas autem Prouincias peruenire. Sinautem hoc ex causa fecerint necessaria, ostendant vel literas Patriarchæ, aut Metropolitani sui, vel Imperialem iussionem. nam nec illis Episcopis, q sub Patriarcha Constantinopolitano sunt, aliter in hanc Imperialem ciuitatem venire permittimus, nisi ex permissu eius, vel nostra iussione peruenerint. Quicunque autem ex quauis diœcesi venerit in hanc ciuitatem Episcopus, inter primum apud Beatissimum Patriarcham Constantinopolitanum, ac per ipsum ad nostram postea Serenitatem. ¶ Iis autem, qui contra præsentem dispositionem proficiscuntur, vel ultra unius anni spatium extra suam Prouinciam degunt: primum quidem sancimus non subministrari impensas ab œconomis ecclesiæ suæ, deinde admoneri per literas a sacerdotibus, quibus subiecti sunt, vt redeant in suas ecclesias. Quod si distulerint secundum sacros canones euocari, & si intra definitum tempus à sacerdotibus ad ecclesias suas nõ redierint, ipsos quidem Episcopatu repelli, alios autem pro ipsis meliores consecrari secundum nim presentis legis: hoc eodem & in clericis obtinente cuiuscunque gradus sint, vel ministerii.

CCCCXXXIX. De conciliis Episcoporum per singulos annos faciendis.

VNusquisque Episcopus, vel Patriarcha, vel Metropolitanus subiectos sibi Episcopos semel, aut bis per singulos annos apud se conuocare debet, & omnes causas subtiliter cognoscere, quas Episcopi, vel clerici, vel monachi secum habent, easque componere. & si quid † circa canones ex quacunque persona admissum est, emendare.

† contra

CCCCXL. De Episcopis, & aliis religiosis viris tablizantibus.

NEque Episcopus, neque presbyter, neque diaconus, neque subdiaconus, neque lector, neque alius cuiuscunque religiosi cõsortiis, uel habitus cõstitutus tabiizare audeat, vel socius ludentium fieri, vel spectator, uel in quocunque spectaculo spectandi causa uenire. Ac si quis contra hæc fecerit, per tres annos omni sacro ministerio prohibeatur, & in monasterium mittatur. Sinautem dignam pœnitentiam erroris sui in citeriore tempore ostenderit, statim reuocetur, & digno sacerdotio reddatur, vel ministerio suo: scientibus sacerdotibus, qui talia peccata scientes dissimulauerint, quòd ipsi Deo rationem reddant.

CCCCXLI. Vt nullus Episcopus cogatur subiectum sibi clericum de suo clero dimittere.

NVllus Episcopus inuitus cogatur subiectum sibi clericum qualemcunque de suo clero dimittere.

CCCCXLII. De his, qui sine causa excommunicant.

NEmo Episcopus, nemo presbyter excommunicet aliquem antè, quam causa probetur, propter quam ecclesiastici canones hoc fieri iubentur. Si quis autem aduersus ea excommunicauerit aliquem, ille quidem, qui excommunicatus est, maioris sacerdotis auctoritate ad gratiam sanctæ communionis redeat: is autem, qui non legitimè excommunicauit, in tantum abstineat à sacra communione tempus, quantum maiori sacerdoti uisum fuerit, ut quod iniuste fecit, ipse iuste patiatur.

CCCCXLIII. De Episcopis sua manu cædentibus.

NOn liceat Episcopo manibus suis aliquem cedere. hoc enim alienum à sacerdote est.

CCCCXLIIII. Si Episcopus expulsus ab sua ecclesia ingredi ciuitatem, de qua repulsus est, ausus fuerit.

SI Episcopus expulsus ausus fuerit ingredi ciuitatem, de qua repulsus est, vel exire de loco, in quo degere iussus est. iubemus eum in monasterio in alia Prouincia constituto tradi, vt quæ in sacerdotio peccauit, degens in monasterio corrigat.

CCCCXLV. Quales homines clerici fieri debent.

NVllum alium clericum concedimus creari, nisi eum, qui literas scit, & rectam fidem. & vitam honestam habet, & neque cõcubinã, vel naturales liberos hẽt, vel habuit, sed vel castitate præditum, vel vxorem legitimam, & ipsam vnam, & primam habentem, vel si iam habuerit, & neque viduam, neque disiunctam à marito, neque aliter legibus, vel diuinis canonibus reprobatam.

CCCCXLVI. Cuius ætatis clericus fieri debeat.

NEmo presbyter concecretur, qui minor triginta annis sit, nemo diaconus, vel subdiaconus fiat, qui minor viginti quinque annis fit, nemo lectoribus connumeretur, qui minor decem & octo annis fuerit, nemo iter diaconissas cõsecretur sacrosanctæ ecclesię, quæ minor sit quadraginta annis, vel ad secundum matrimonium peruenit.

CCCCXLVII. De accusationibus clericorum.

SI consecraturo clerico cum Episcopo cuiuscunq; collegij, vel gradus accusator extiterit, qui diceret illum indignum consecratione esse, ipsa quidem consecratio differatur: omnia autem, quæ pro cognitione, vel coercitione consecrationis Episcoporum superius diximus, & in hac obtineant parte.

CCCCXLVIII. De nuptiis clericorum.

SI diconus, vel subdiaconus futurus non habet vxorem secundùm ea, quæ supra exposuimus sibi coniunctam, non aliter consecretur, nisi prius à consecratore interrogatus promiserit posse post consecrationem & sine legitima vxore castè viuere: non concedendo consecratore tempore consecrationis diacono, vel subdiacono futuro permittere. vt post consecrationem vxorem accipiat. Quòd si hoc permiserit fieri, Episcopatu suo repellatur. Presbyter autem, vel diaconus, vel subdiaconus, qui vxorem duxerit, repellatur quidem de clero, curiæ autẽ eius ciuitatis, in qua clericus erat, cum facultatibus suis tradatur. Sinautem lector secundas contraxerit nuptias, vel primas quidem, sed duxerit vxorem uiduam uel disiunctam à marito, uel legibus, uel sacris canonibus reprobatam, in alium gradum ecclesiæ non procedat. Sed si quocunquo modo in maiorem gradum productus sit, reiiciatur ab eo, & priori restituatur.

CCCCXLIX. De curialibus, & taxeotis ad clericatus honorem venientibus.

NEque curialis, neque taxeota clericus cõsecretur. Quod si hoc factum fuerit, priori conditioni restituatur: nisi fortè non minus, quàm quindecim annos in solitaria uita peregerit. Tales enim homines consecrari iubemus: reddenda scilicet à curiali legitima portio ne tam curiæ quàm publico.

CCCCL. Si monachus clericatus honorem meruerit.

SI monachus clericatus honorem meruerit, solitariæ uitæ canones non transgrediatur. Ideoque quamuis in tali gradu fuerit, ut liceat clericis in eo constitutis uxorem, ducere, non audeat ipse hoc facere. alioquin si concubam, uel uxorem duxerit, curiæ, uel officio, uel cõditioni cui subiectus antea fuerat, restituatur.

¶ Idemque dicimus, & si nulla antea conditione suppositus, postea monachus factus ad clericatus honorẽ peruenerit. ¶ Et generaliter definimus nulli licere in quocunque gradu ecclesiastico posito recedere ab eo, & inter laicos connumerari. si enim hoc ausus fuerit facere, cingulo, uel dignitate, uel militia, si quam habet, exspoliatus curiæ suæ ciuitatis tradatur.

CCCCLI. De his, qui ante tempora constitutionis clerici facti sunt.

EOs autem, qui ante nostram legem clerici creati sunt, à curiali conditione per substitutas personas pecuniaria munera implere: de corporalibus autem immunes, & liberos custodiri.

CCCCLII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CCCCLII. Vt clerici sine pecunia fiant.

NVllus clericus cuiuscunque gradus præstet aliquid ei, à quo consecratur, vel alij cuicunque personæ: solas autem consuetudines consecratoris ministris ex more capientibus vnius anni dona non excedentes pecunias præstet. In sancta autẽ ecclesia, in qua consecratur, nihil omnino cum clericis suis præstet, super processu, neque propter hanc causam propriis solatijs, vel aliis partibus suis defraudetur.

CCCCLIII. Vt locorum venerabilium administratores sine pecunia fiant.

NVllus neque xenodochus, neque ptochotrophus, neque nosocomus, neque alius religiosæ domus administrator, vel cuiuscunqs curæ ecclesiasticæ gestor præstet aliquid ei, à quo præponitur, vel cuicunque personæ pro commissa sibi administratione. qui autem præter hæc, quæ disposuimus, dederit aliquid, vel acceperit, vel mediator factus fuerit, sacerdotio, vel clero, vel commissa sibi administratione nudabitur: his quæ data sunt, vindicandis loco religioso cuius talis persona consecrationem, vel curam, vel administrationem accepit. Sinautem laicus sit, qui acceperit, vel mediator factus est, duplum ab eo exigatur, & religioso loco, in quo talis persona vel administrationem, vel consecrationem, vel curam accepit, præsletur.

CCCCLIIII. De administratoribus venerabilium locorum suas res offerentibus.

SI clericus cuiuscunque gradus, siue administrator cuiuscunque religiosi loci, vel ante consecrationem, vel administrationem, vel curam sibi commissam, vel postea voluerit aliquid de propriis rebus offerre ecclesiæ, in qua consecratur, vel loco cuius administrationem, vel curam recipit, non solùm non prohibemus hoc fieri, sed magis exhortamur talia pro salute animæ suæ facere. nos enim illa tantùm dari prohibemus, quæ specialibus quibusdam personis præstantur, non ea quæ sacrosanctis ecclesiis, vel aliis religiosis locis offeruntur.

CCCCLV. Si seruus clericus fiat.

SI seruus sciente, & non contradicente domino in clero sortitus sit, ex hoc ipso liber, & ingenuus fiat. Si enim ignorante domino consecratio facta fuerit, liceat domino intra annũ tantùm conditionem probare, & proprium seruum recipere. Sinautem seruus sciente, vel ignorante domino secundùm ea, quæ diximus, ex ipso honore clericatus libertatem meritus, posteà ministerium ecclesiasticum reliquerit, & ad laicorum vitam transierit, domino suo in seruitio tradatur.

CCCCLVI. Si adscriptitius clericus fiat.

ADscriptitius in ipsis tantùm possessionibus, in quibus censitus est, clericus fiat, quamuis inuito domino hoc fuerit factũ: sic tamen, vt etiam clericus factus impositâ sibi culturam impleat.

CCCCLVII. De clericis electis ab ædificatoribus venerabilium locorum, vel hæredibus eorum.

SI quis oratorium in domo ædificauerit, & ipse, vel hæredes eius clericos in ipsa domo consecrare maluerit, sumptus ministrantes eiusdẽ domus audiantur, si dignos nominauerint clericos. Sinautem illi tales sint, vt diuinis canonibus non comprobentur, ad Episcopum pertinebit alios clericos eligere idoneos.

CCCCLVIII. De clericis ministerium Dei non implentibus.

SAncimus, vt Reuerendissimi clerici suis obseruiant ecclesiis, & ibi competens ecclesiasticum impleant ministerium: idque inquirere debet cuiuscũque ciuitatis Religiosissimus Episcopus, & singulis gradibus ecclesiastici primates, vt qui ea nõ custodierint, canonicis pœnis subiiciantur.

CCCCLIX. De peculio quasi castrensi, & de significatione clericatus.

LEctores, & cantores, Presbyteri, diaconi, & subdiaconi, quos omnes clericos vocamus, res quocunque modo, in eorum dominio peruenientes habeant in propria potestate ad similitudinem castrensis peculij, vt liceat eis donare, & secundùm leges in eas testari, quamuis in parentum suorum fuerint potestate: sic tamen, vt liberi eorum, vel liberis non superstitibus parentes eorum legitimam portionem capiant.

CCCCLX. De testimoniis clericorum.

PResbyteri, & diaconi si in causa pecuniaria falsum testimonium dixerint, non tormentis subiiciantur, sed per tres annos separentur à diuino ministerio, † & monasteriis tradantur. Pro criminalibus autem causis, si falsum testimonium dixerint, clerica tus honore nudati legitimis pœnis subiiciantur: cæteri autem in alium ordinem ecclesiasticum relati, si falsum testimonium in quacunque re, siue pecuniaria, siue criminali dixisse conuincantur, ordine ecclesiastico reiecti legitimis coercitionibus subiiciantur. † mystacis

CCCCLXI. De clericis, vel monachis, diaconis, vel ascetriis conueniendis in ciuili, & criminali causa.

SI quis contra clericum, vel monachum, vel diaconissam, vel monastriam, vel ascetriam habeat aliquam actionem, adeat primus Religiosissimum Episcopum, cui eorum vnusquisque subiectus est: ille autem rem inter ipsos discernat, & siquidem vtraque pars iudicatis acquiescat, iubemus per Præsidem locorum causam executioni plenissimè tradi. Sinautem vnus ex litigatoribus intra decem dies contradixerit iudicatis, tunc locorũ Præses rem cognoscat, & si inuenerit iudicatum rectè prolatum, & suo calculo hoc confirmet, & executioni iudicata tradat, non liceat ei, qui in tali re victus est, prouocare. ¶ Sinautem calculus Præsidis contrarius sit episcopali calculo, tunc locum habeat appellatio contra calculum Præsidis, & ea secundum legis ordinem referatur, & exerceatur. Sinautem ex imperiali, vel iudiciali iussione Episcopus iudicauerit inter qualescunque personas, prouocatio ad Imperatorem, vel iudicem, qui iussit, referatur. Si autem crimen sit, quod aduersus memoratas personas reuerendissimas referatur, si quidem apud Episcopum aliquis accusetur, & ipse veritatem inuenire potuerit, de honore, vel gradu eum secundum ecclesiasticos canones reiiciat, & tunc competens iudex comprehendat ipsum, & secundùm leges litigium discernens finẽ ei imponat. Si enim prius ciuilem Præsidem adeat accusatur, & crimen per legitimam discceptationem potuerit probare, tunc Episcopo locorum monumenta intimentur, & si ex ipsis cognitũ fuerit proposita crimina eum admisisse, tunc ipse Episcopus locorum secundum regulas de honore, vel gradu, quem sustinet, eum separet †: iudex autem ei vindictam inferat legibus competentem. Sinautem putauerit episcopus acta non iuste constitisse, liceat ei honoris expoliationem differre, sic tamen, vt talis persona sub legitima cautela fiat, & ita ad nos causa per Episcopum, & iudicem referatur, vt eam nos cognoscentes, quod nobis iustum visum fuerit, hoc iubeamus. Si quis autem pro pecuniaria causa contra prædictas personas aliquam habuerit actionem, & Episcopus distulerit inter eos iudicare: licentiam habeat actor ciuilem præsidem adire: sic tamen, vt accusata persona nullo modo cogatur fideiussorem dare, sed tantum permissionem sine iureiurando cum hypotheca suarum rerum exponere. Sinautem pro criminali causa accusatio † contra memoratas personas deponatur, sub legitima cautela accusata persona fiat. † clericis † accusata

CCCCLXII. De eisdem † personis pro canonica causa conueniendis. † eis

SI de negotio ecclesiastico, id est canonico causa emerserit, non Magistratus, sed religiosus Episcopus secundum sacros canones imponat negotio finem.

CCCCLXIII. De rebus dubiis in concilijs Episcoporum emergentibus.

SI inter Episcopos eiusdem concilij dubitatio emerserit de ecclesiastico iure, vel de aliis negotijs, primus † Metropolitanus eorum cum aliis quibusdam concilij sui considerans rem iudicet, & si non acquiescat vtraque pars iudicatis, tunc Beatissimus Patriarcha illius regionis inter ipsos audiat, & quod ecclesiasticis canonibus, & legibus nostris consentaneum sit, hoc definiat, & nulla pars calculo eius valeat contradicere. † primus

CCCCLXIIII. Si clericus, vel quiuis alius contra Episcopum adire Potestatem maluerit.

SI clericus, vel quiuis alius contra Episcopum propter qualemcunque causam adiri † maluerit, prius Metropolitanus eorum secundum sanctas regulas, & nostras leges negotium discernat, & si quis iudicatis contradixerit, ad Patriarcham illius regionis res referatur. & ille secundum canones, & leges finem si præbeat. † adire Potestatem

CCCCLXV. Si quis contra metropolitanum Potestatem adire maluerit.

SI contra Metropolitanum adire quispiam velit, regionis illius Patriarcha negotium discernat.

CCCCLXVI, De Episcopis apud iudicem vocatis.

QVicunque Episcopus apud quem iudicem accusatus fuerit, omnino nullam neque fideiusionem, neq; promisionem pro litigio facere compellatur: sic tamen, vt operam det † intentiones, & causas actoris dissoluere. † daret

CCCCLXVII. De administratoribus venerabilium locorum propter administrationem suam ad iudicium vocatis.

OEconomos, & xenodochos, & nosocomos, & procotrophos aliorum sanctorum administratores locorum, & omnes clericos iubemus super administrationibus sibi commissis apud propriam Episcopum, cui subiecti sunt respondere, & rationes suæ administrationis reddere †, & exactionem suscipere. & si quid ab his debitum fuerit comprobatum, vt hoc eidem loco reddatur ex cuius administratione debitum apparuerit. Sinautem putauerint se prægrauatos post exactionem Metropolitanus rem discernat. Sinautem Metropolitanus sit, qui iudicauit, & exigit, & ille, qui exactionem passus est, putauerit se læsum fuisse administrationis illius Beatissimus Patriarcha rem discernat. non enim concedimus antè satis primis in memoratis causis ante disceptationem, & exactionem debiti suos Episcopos deserere, & in alia peruenire iudicia. † facere

CCCCLXVIII. De hæredibus eorum, qui res venerabilium locorum gesserunt.

SI quis ex his, quibus administratio religiosi loci commissa est, antè quàm rationes exponat, & debitam à se quantitatem exoluat, decesserit, hæredes eius similiter rationibus, & exactionibus subiiciantur.

CCCCLXIX. De Episcopis, & cleric pro ciuitate conueniendis.

SI Episcopus, uel quiuis clericus in ciuitate Constantinopolitana inueniatur ex quacunque Prouincia, & aliquis uoluerit aduersus eum actionem mouere; si quidem iam de ea re litis contestatio facta est, in prouinciali iudicio, ibi experiatur †, id est, in ea Prouincia, in qua contestata est. Sinautem nondum cœpta est, apud Eminentissimos tantum Præfectos prætorio Orientis iudicium peragatur, vel apud eos iudices, quos nostra iussio deputauerit. impleatur

CCCCLXX. De apocrisariis.

NVllus apocrisarius cuiuscunque ecclesiæ siue in hac ciuitate degens, siue apud Patriarchas, vel Metropolitanos ab Episcopo suo missus pro suo Episcopo, uel pro negotio ecclesiastico, vel pro debito publico, siue priuato aliquam exactionem patiatur: nisi fortè ei mandatum est ab Episcopis, vel œconomis quosdam conuenire. ipsis enim, qui conueniuntur solis facultatem damus, ut si quas actiones habent contra ecclesiam, vel Episcopum aduersus apocrisarios eas mouere: si tamen obligauerint se in eo tempore apocrisarij officium peragunt: & pro his causis actionem suscipiãt.

CCCCLXXI. De Episcopis, & clericis pro ciuitate, vel ecclesia sua, vel in qualemcunque locum consecratione peruenientibus.

EPiscopi, vel clerici pro ciuitate, uel ecclesia sua legationis, uel consecrationis Episcopi causa in Imperialem ciuitatem, siue ì quemcunque locum fortè peruenientes † nullam molestiam, vel repulsam à quacunque persona patiantur. nam qui obnoxios habere putauerint, postquam in Prouinciam reuertantur, pulsare eos poterunt: nullo eis præiudicio generando in temporali præscriptione propter tempus, quod in tali profectione transactum est. † peregrinantes

CCCCLXXII. De executione religiosæ personæ.

SI quando causa emerserit, vt admonitio, vel executio † adferatur pro pecuniaria causa, uel criminali siue publica, siue priuata clerico, vel monacho, vel cuicunque ex monasterio, & maximè mulieribus sine iniuria & cum omni honore admonitio, vel executio† fiat, monacha autem uel ascetria a monasterio, vel asceterio non detrahantur, sed procuratorem ab his præponi iubemus, quæ pro negotio respondebit; monachis autem liceat siue per se, siue per procuratores suos vel ascaterij causas peragere: sciente eo, qui transgressus fuerit, siue iudex sit, siue executor litis, quod & cingulo spoliabitur, & pœnam quinque librarum auri præstabit, quam debet exigere ab eo vir Magnificus Comes priuatarum rerum executor autem & pericula patiatur, & in exilium mittatur religiosis locorum Episcopis prospicientibus, vt nihil istis contrarium fiat vel si quid peccatum fuerit, vt prædicta coercitio fiat. Præsides autem differente vindictam imponere, ad nostram scientiam Episcopus referat. † exactio † exactio

CCCCLXXIII. De sportulis religiosæ personæ.

SPortularum nomine quæcunque persona in quocunque ordine ecclesiastico constituta, item diaconissa, & monachus, & asceteria, & monacha pro quacunque criminali causa, vel pecuniaria cuiuscunque sit quantitatis siue clerico, siue laico † militante admonitionem susceperint, siue in Imperiali ciuitate, siue in Prouinciis, in quibus degunt, non plures, quàm quatuor siliquas præstent, si verò ex nostra iussione, siue à Præside, siue à Beatissimo Patriarcha missus executor in alias causas admonitionem obtulerit alicui de memoratis personis, non vltra solidum accipiat, sed & si plures pro vna, eademque causa conuenti fuerint, non plus sportularum nomine præstent, quàm si vna persona conuenta fuisset. † aliquo

CCCCLXXIIII. De Episcopis pro rebus ecclesiæ non conueniendis.

NVllus Episcopus pro rebus ecclesiæ suæ executionem, vel molestiam patiatur. Sportulas autem nec pro suis negotijs admonitus præstet. actiones contra ecclesias propositas œconomi suscipiant, vel illi, qui in hac causa præpositi sunt.

CCCCLXXV. De his, qui sportulas exigunt vltra modum statutum.

SI quis aduersus nostra statuta sportulas exigere fuerit ausus. in dupsum quod acceperit præstet ei, à quo exegit, & si quidem militat, amittit cingulum. Sinautem clericus sit, è clero expellatur.

CCCCLXXVI. De clericis, qui mulierem in domo sua habent.

PResbyteris, & diaconis, & subdiaconis, & aliis in clero constitutis † non habentibus vxores secundum diuinas regulas interdicimus & nos habere mulierem in domo sua, excepta matre, & filia, & sorore, & aliis personis, quę omnem querelam effugiunt. Si quis autem aduersus istam obseruationem mulierem in domo sua habuerit, quæ potest suspicionem inferre turpitudinis, & ille à conclericis suis audierit cum tali muliere non habitare, & noluerit eam sua domo repellere, vel accusatore emergẽte probatus fuerit cum tali muliere inhonestè versari, tunc Episcopus secundum ecclesiasticos canones à clero eum repellat, & curiæ ciuitatis, cuius clericus est, tradat eum. † scriptis

CCCCLXXVII. De Episcopis, qui cum mulieribus habitant.

NVllus Episcopus cum muliere habitet penitus. Sinautem probatus fuerit hoc non obseruasse, Episcopatus honore reiicitur: quia ipse se indignum sacerdotio ostendit.

CCCCLXXVIII. De diaconissis, quæ cum masculis habitant, & de liberis earum.

CAueant diaconissæ cum masculis habitare, per quos inhonestæ vitæ suspicio posit emergere. Sinautem non obseruauerint hoc, sacerdotis cui subiectę sint admonitione abstineant masculorum conuersatione. Sinautem hoc distulerint facere, ecclesiastico ministerio, & suis beneficijs, & salarijs careant, & monasterio tradantur, & omnem vitam suam ibi peragant. res autem earum, si quidem liberos habeant, inter ipsos, & illos secundum numerum personarum diuidantur, vt competens eidem mulieri portio monasterio addicatur, & alat eam. Sinautem non habeat liberos, tota ipsius substantia inter monasterium, vbi immissa est, & ecclesiam, vbi prius fuerat, æqua portione diuidatur.

CCCCLXXIX. Si quis inter celebranda mysteria ministris Dei iniuriam fecerit.

SI quis diuinis mysteriis, vel aliis sanctis ministeriis celebrandis in sanctam intrauerit ecclesiam, & Episcopo, vel clericis, & aliis ministris iniuriam fecerit, iubemus eum tormentis subiectum in exilium mitti. Sed & si ipsa sancta oratoria, vel † ministeria diuina conturbauerit, vel celebrare prohibuerit capitali supplicio † mysteria

puniantur: hoc eodem obseruando & in litaniis, in quibus Episcopi, vel clerici inueniuntur. Si quidem contumeliam tantum fecerint, ornamentis subiectus exilio tradatur: sinautem litanias conturbauerit, capitale periculum subsistat: eaque defendere volumus non solum ciuiles, sed etiam militares iudices.

CCCCLXXX. De litaniis laicorum.

NOn liceat laicis litanias facere sine Episcopo, & clericis, qui sub Episcopo sunt. sanctas quoq; cruces, quas in litaniis portant in sanctis locis reponi iubemus, & ex his proferri, si litanię tempore vocauerit, eaque obseruent nō solum Antistites locorum, & clerici, sed etiam Magistratus. Si quis autem præsentis legis vim transgressus fuerit, vel vindictam imponere neglexerit, prædictas pœnas patiatur.

CCCCLXXXI. De Monachis, & monastriis, & monasteriis.

REstat, ut de monachis dicamus. igitur sancimus, vt Abbates, siue Archimandritæ singulis monasteriis præponantur, non secundum gradus monachorum, sed quem cuncti monachi, vel melioris opinionis constituti elegerint, propositis sacrosanctis euangeliis dicentes, quod non propter amicitiam, vel gratiam, sed sciétes eum fidei rectæ, & vitæ castæ, & administratione dignum, & potentem monachorum disciplina, & omnem monasterij statum vtiliter custodire enm elegerunt. & si sic electus fuerit, modis omnibus confirmetur ab Episcopo, cui monasterium subiectum est. Quę autem de monasteriis diximus monachorum, eadem teneant & in monasteriis, vel asceteriis mulierum.

CCCCLXXXII. Idem.

SI quis monachus esse velit, siquidem notus sit, nulla conditione subiectus esse. Egumenus monasterij, quando existimauerit, habitum ei præstet. Si autem cognitus sit, per tres annos habitum ei non præstet, sed experimentum, & probationem vitæ ipsius accipiat: & siquidem intra triennium venerit aliquis dicens eum seruum suum esse, vt adscriptitium, vel colonum, & ideo ad monasterium veniisse, vt culturam agrorum fugeret, vel propter furta, vel alia delicta in monasterium intrasse, eaque fuerint approbata, domino suo reddatur cum ea re, quam in monasterium duxisse probatur, vt tamen fidem prius accipiat à domino suo, quòd nihil patiatur. Sinautem intra triennium nemo ex suprascriptis personis in quistauerit eum, & hic transactio triennio probatum se Egumeno ostenderit, tunc accipiat habitum, & nemo eum postea pro conditione inquietet, sic tamen, ut res, quas in monasterio duxit, domino restituantur. Sinautem monasterium reliquerit, & laicus fiat, vel in ciuitatibus, vel in agris deambulet, seu conditioni reddatur.

CCCCLXXXIII. Idem.

MOnachi in vna domo habitent, communiter alantur in vna domo, semoti non dormiant, nisi forte quidam ex his propter prolixam in monasterio exercitationem semoti velint viuere, vel senectutis, vel corporalis imbecillitatis causa in cellulis quibusdam intra monasterium degerint: & hæc tamen non ruta voluntate Egumeni fiant: & his omnibus & in monasteriis: & in asceteriis mulierum obseruandis.

CCCCLXXXIIII. Idem.

IN nullo loco monachos, & monachas permittimus unum monasterium habere, sed nec ea, quæ duplicia vocant. & si quid tale est, religiosus Episcopus mulieres quidem in suo loco statuat † manere; monachos autem alind monasterium ædificare sibi cogat. Sinautem plura sint alia monasteria, separētur in aliis monasteriis monachæ, & in alis monachi. res autem, quas habent communes secundùm iura eis competentia distribuantur: quem autem monachæ presbyterum, vel diaconum elegerint, vt eum apocrisarium habeant, vel sanctam communionem eis afferat, religiosus Episcopus, cui subiectæ sunt, deputet: si tamen & fidei rectæ, & vitæ bonæ fuerit. si autem is, quem elegerunt, neque presbyter, neque diaconus sit, probatus tamen castitate, & fide, consecret eum Episcopus in illa consecratione, qua dignus sit, & fiat apocrisarius, & sanctę communionis minister sic tamen, vt nec ipse habeat licentiam, quamuis ita sit electus, in monasterium mulierum permanere.

† studeat.

CCCCLXXXV. Idem.

SI quis sub conditione nuptiarum, vel liberorum, vel dotis causa, vel antenuptias donationis donauerit, vel reliquerit suis liberis, vel alij cuicunque personæ hæreditatem, vel legatum, uel ab initio purè reliquerit, vel donauerit, substitutiones autem vel restitutiones eis fecerit sub conditione quacumque ex his, quæ prædictæ sunt; iubemus talibus conditionibus subiecti, tam masculi sint, quam fœminæ, si monasterium intrauerint, vel clerici, vel diaconissæ, vel ascetriæ fuerint, tales conditiones irritas, & pro non scriptis esse. hoc autem auxilio clerici, vel diaconissæ ecclesiarum, fruantur si in eadem vita perseuerauerint, & ea quæ sic eis donata, vel relicta fuerunt, in pias causas consumpserint, vel donauerint, vel reliquerint. Nam de his, quæ in monasterium, vel asceterium intrauerint, certa forma constituta est, vt totum patrimonium eorum, vel earum cum huiusmodi rebus ad monasterium, vel asceterium pertineant. Sinautem ad redemptionem captiuorum, vel alimonias substitutio, vel restitutio facta est, sub antefatis conditionibus ex nullo modo prædicto recludi † eam concedimus.

† excluſi

CCCCLXXXVI. Idem.

SI mulier, vel vir ad solitariam vitam transierit, & liberos non habeat; res eius monasterio competant, in quod intrauerit. Sin autem talis persona liberos habeat, liceat ei substantiam suam liberis suis † distribuere, sic tamen, ut nulli eorum legitimam portionem deminuat, & sibi retineat vnius filij partem ad monasterium scilicet peruentura. Quòd si antequam diuideret inter liberos suos propriam substantiam, in monasterio decesserit, sola legitima portio liberis eius deferatur.

† inter liberos diuidere relicta.

CCCCLXXXVII. Idem.

SI sponsalia legitimè inter sponsum, & sponsam contracta fuerint; deinde antequàm nuptiæ celebrentur, sponsus, vel sponsa intrauerit monasterium, id, quod arrharum nomine datum est, in simplum tantùm reddatur, & pœna utrique parti remittatur.

CCCCLXXXVIII. Idem.

SI constante matrimonio solus vir, vel sola vxor ad solitariam vitam transierit, & monachicū habitum acceperit, hoc ipsum † matrimonium dissoluatur, etiam nullo repudio misso. & siquidem solus uir monachus factus est, reddat mulieri dotem, & quicquid ab ea aliud susceperat, & propter nuptias donationis tantam partem, quantam mulier accepisset ex morte mariti secundum dotalium instrumentorum tenorem. Sinautem mulier monacha facta fuerit; maritus quidem retineat nuptialem donationem, mulier autem recipiat dotem suam, excepta illa portione, quæ apud maritum ex morte mulieris secundum pactadotalium residere debet, sed & si quid † aliud mulier apud maritum habuerit, restituatur ei dem mulieri. Quòd si vtraque persona solitariam vitam elegerit, vnaquæque persona res suas accipiat, & nemo lucretur, nec detrimentum sentiat, sed maritus quidem retineat propter nuptias donationem; mulier autem recipiat dotem suam. & quicquicquid aliud dedisse marito probetur. Hæc autem omnia tam de sponsa, quàm de sponsa, & viro, & vxore statuta sunt, nisi altera pars alteri quidpiam donare, vel concedere velit.

† ipſo.

† quicquid

CCCCLXXXIX. Idem.

NOn liceat parentibus suos liberos, vel liberis parentes abhæreditate sua repellere monachos factos, quamuis dum laici fuerunt, in causam ingratitudinis inciderint.

CCCCXC. Idem

NOn liceat parentibus suos liberos ad solitariam vitam transeuntes de monasteriis abstrahere.

CCCCXCI. Idem.

SI quis monasterium suum reliquerit, & ad aliud monasterium transierit, res eius in priori monasterio, in quod antè introierat, competant.

CCCCXCII. Idem.

AGant solicitudinem Episcopi, vt neque monachi, neque monachæ in ciuitatibus ambulantes, sed si quas habent necessarias causas, eas agant per apocrisarios suos, ipsi, velipsę in monasteriis permanentes.

CCCCXCIII. Idem.

SI monachus laicus factus fuerit, honore, & cingulo spolietur, & res eius monasterio addicantur, quod ab eo relictum est instante Episcopo loci, & Præside Prouinciæ ipse quoque in monasteriū mittatur. Quod si iterum monasticam uitam reliquerit, tunc eum Præses Prouinciæ, in qua inuentus fit, teneat, & taxeotis suis connumeret.

CCCCXCIIII. Idem.

SI quis rapuerit, vel solicitauerit, vel corruperit ascetriam, uel diaconissam, vel monastriam, vel aliam mulierem religiosam uitā bonam, vel habitum habentem bona ipsius, & eorum qui huius sceleris communionem contaminati sunt, religioso loco vindicentur, in quo talis mulier habitabat, vel per religiosos episcopos, vel œconomos & Præfides Prouinciarum, & officiales eorum. ipsi aūt capirali suplicio subiiciantur. mulier autem ubique inuestigetur, & cum suis reb. in monasterio cautioni tradatur. Si autem diaconissa fuerit liberos habēs legitimos, pars legitima liberis eius præsetur. Quod

Quòd si intra annum post cognitum tale scelus huius res à religiosis locis non uindicentur, per Comitem rerum priuatarum hæc nostro fisco addicantur. Præses autem Prouincię, si uindictam talis criminis imponere supersederit, & cingulo careat, & pœnam v. librarum auri dare fisci viribus compellatur.

CCCCXCV. Idem.

NOn liceat laico præsertim scenicis viris, & mulieribus prostitutis habitu monachi, uel monachę, uel asceatriæ uti, uel quoque modo mutari, nec in qualemcunque ecclesiasticum statum, licet illudere. Si quis enim ausus fuerit aliquid contra facere, & corporales pœnas sustineat †, & exilio tradatur. hæc autem pertinent ad curam, & solicitudinem Episcoporum, & clericorum, qui eis subiecti sunt, & iudicum tam ciuilium, quam militarium, & officiorum, quæ eis obtemperant, & defensorum ciuitatum.

† exilio

CCCCXCVI. De pœnis, quæ hac lege continentur.

POenæ, quæ præsenti lege continentur, si quidem prioribus quoque legibus cognitę sunt, exerceantur non solum in futuro, sed etiam in præterito tempore. Si quæ autem in hac lege pœ innouationem impositę sunt in futuris tantū temporib. custodiantur.

CONSTITVTIO CXVI.

CCCCXCVII. De Samaritis.

SAMARITAE liberam inter se licentiā habeant tā donandi, quā contrahendi, & ab intestato cognatis suis heredes existant si quidē ex eodē gradu cognatiōis alij Samaritæ, alij Christianæ sunt, ij qui Christianitate præfulgent, ipsi tantum in successione vocentur: sinautem Samaritæ quidem proximiores inueniantur, Christiani autem vlteriores fuerint, Samaritarum conditioni præferantur. Sinautem pœnitentiam egerint Christianitatis imbuti mysteriis, similes esse debent is, qui ab initio Christiani fuerint, ut nullam patiantur deminutionem ex eo, quod in superiori tempore Samaritano errore tenebantur. Sinautem ex ascendentibus, uel descendentibus personis constitutus Samarita testamētum fecerit, liceat ei, si quidem omnes Samaritas habeat, omnes ex æquis scribere portionibus hæredes, uel quemadmodum voluerint facere, sinautem quosdam Samaritas, quosdam Christianos ascendentes, uel descendentes habeat, usque ad duas uncias liceat eis Samaritas hæredes instituere, reliquę autem vnciæ ad Christianos ueniant, quam uis à testatore Samaritis adscriptæ sunt: nisi fortè legata ex his Christianis personis relicta fuerint. Similiter autē in successione, quę ex testamento venit, si Samaritæ pœnitentiam egerint, nullam patiantur læsionem. Christiani autem & de inofficioso querelam habeant testamento contra Samaritarum testamenta usque ad duas uncias. Hæc autem Constitutio & retrorsum vires suas extendit, id est, etiam in præteritum.

CONSTITVTIO CXVII.

CCCCXCVIII. De alienationibus prohibitis in testamento, uel codicillis.

QUi prohibuerit alienationes rerum extra suam familiam faciendas, ut si sine liberis decesserit vnus ex his, qui filij sunt, & hęredes testatoris, ad cęteros res perueniant, liberis natis, cessat alienationum prohibitio. ideoq; liberi procreati etiā ad extraneos eadem transferre non prohibentur.

CCCCXCIX. Idem.

SI quis extra familiam suam alienationem fieri prohibuerit, & omnes, qui res consecuti sunt, uel omnes res, uel quasdam ex his alienauerint, videntur fideicommisso inuicem renuntiare.

D. Idem.

SI quis prohibuerit extra suam propriam familiam rem alienare, & adiacerit, ut neque filij, neque deinceps personæ, quę successerint ei, qui primus accepit, rem eandem ad extraneum transferant, deinde quatuor processerint successiones, quæ familiæ nomine continentur, & vbimus hæres per medium impuberem successor extiterit, liberam facultatem habeat & in extraneos homines rem cuius alienatio prohibita est, transferre, & primo hærede inter quatuor successiones reputato. hoc enim mens Constitutionis significat, id ſi ſ tertius hęres impubes fuerit.

CONSTITVTIO CXVIII.

DI. De argenti distractoribus, qui & argyropratæ uocantur.

LICEAT argyropratis, si habeant principalem debitorem, & fideiussorem eius, pactum conuentum componere, vt potestatem habeant prius fideiussorem pulsare, quamuis principalis reus locupletissimus fuerit.

DII. Idem.

ARgenti distractoris militia vel liberorum vel cognatorum eius præsumptione à creditoribus ipsius hypothecæ titulo sit obligata. Econtrario militia eius, qui argyropratæ debitor est, aut liberorum siue cognatorum ipsius præsumptione argenti distractori supponatur.

DIII. Idem.

SI quis argenti distractori crediderit, ut res aliquas ex pecunia sibi mutuata emeret, & cum ipso pepigerit in scriptis, ut res quæ fuerit ex eadem pecunia comparata, titulo hypothecarum sibi obligata sit, omnibus aliis in eadem re præferatur.

DIIII. Idem.

LIceat argenti distractoribus & ipsas species, quas præstiterint, vindicare, nisi æstimationem earum acceperint.

DV. Idem.

ARgenti distractores pro pecuniis, quas crediderint, vsuras vsque ad bessem centesimæ capiant. & notandum est, quòd in stricta actione sine stipulatione, † & mora vsura exigatur.

† memorata

DVI. Idem.

QVicunque cum argyruprata contrahunt, si cautiones, uel ratiocinia fecerint manu sua, siue conscripta, siue subscripta, teneantur personalibus actionibus: tunc autem & hypothecariis supponantur, cum dixerint aliquid, quod ad hypothecarum intellectum tendit. In præteritis autem tantummodo vsura exigatur, quæ vsque ad bessem centesimæ producitur. ¶ Quòd si de singulis causis scriptum fuerit in ratiociniis uel manu eius, qui cum argyroprata contraxerit, vel subscriptum ab eo fuerit, uel confirmatum, siue quod fœneratitiam cautionem quasi mutuatus exposuit, siue quod transegit, nullæ probationes exigantur de singulis causis ab argyroprata, sed tantum intra tempora exceptiones non numeratæ pecuniæ liceat ei iusiurandum inferre.

CONSTITVTIO CXVIII.

DVII. De sanctis quatuor Conciliis.

VAtuor sanctorum Conciliorum canones pro legibus habeantur.

DVIII. De ordine Patriarcharum.

PApa Romanus prior omnibus Episcopis, & Patriarchis sedeat, & post illum Constanti nopolitanæ ciuitatis Archiepiscopus.

DIX. De Archiepiscopo primæ Iustinianæ.

ARchiepiscopus primæ Iustinianæ habeat sibi subiectos Episcopos Daciæ mediterraneæ, & Daciæ ripensis: Item Triballeæ, & Dardaniæ, & Mysiæ superioris, & Pannoniæ. sed & ille ab ipsis consecretur, & eadem iura super eos habeat, quæ Papa Romanus habet super Episcopos sibi suppositos.

DX. De Episcopo Carthaginensi.

MAneant iura præstita Episcopo Carthaginensi, & aliis Metropolitanis, & omnia priuilegia. Item omnia solatia, & diberalitates religiosis locis datę firmiter permaneant.

DXI. De priuilegiis possessionum ad venerabiles locos pertinentium.

POssessiones ad religiosas domos pertinentes nullam descriptionem agnoscant, nisi ad constructiones viarum, uel pontiū ædificationes, ita tamen, si habuerint possessiones intra territorium consti tasillius ciuitatis, in qua talis desideratur descriptio. habeant autem immunitatem in sordidis muneribus, & extraordinariis, & lucratiuorum descriptione.

DXII. De præscriptione quadraginta annorum venerabilibus locis competente.

NEque decennij, neque viginti, uel triginta annorum præscriptio religiosis domibus opponatur, sed sola quadraginta annorum curricula, non solùm in cæteris rebus, sed etiam in legatis, & in hæreditatibus.

DXIII. De ædificatione venerabilium locorum.

NEmo oratorium ædificare audeat, antequam Episcopus exorauerit, & venerabilem crucem in eodem loco defixerit. Quod autem semel inchoauit, necesse habet opus implere, vel ipse vel hæredes eius, & necessitatem ei debent imponere Episcopi, & onomi, & ciuiles Magistratus.

Universidad de Deusto Biblioteca

DXIIII. Si qui in proastio, vel domo. vel fundo ecclesiastica munera fecerit.

SI quis in proastio, uel domo, uel fundo ausus fuerit ecclesiastica munera facere sine clericis locorum Episcopo subiectis, dominio eorum cadat, & ueniat eadem res ad ecclesiam. Si autem ignorante domino hoc fuerit factum, hi, qui peccauerunt, siue emphyteutici, siue procuratores sunt, de Prouincia expellantur, & substantia eorum addicatur ecclesiæ illius territorij, intra quod tale delictum contigerit.

DXV. Si quis in nomine Domni nostri Iesu Christi hæreditatem, vel legatum reliquerit.

SI quis in nomine Domini nostri Iesu Christi hæreditatem, uel legatum reliquerit, capiat id, quod relictum est, ecclesia illius loci, in quo domicilium testator habebat.

DXVI. Si quis in nomine sancti Martyris hæreditatem, vel legatum reliquerit.

SI quis in nomine Sancti Martyris hæreditatem, uel legatum reliquerit, si quidem eiusdem nominis plures sunt in eodem loco oratoriæ domus, capiat lucrum illa, quæ pauperior est, nisi aliud nominatim testator expresserit. Quòd si talis domus in ciuitate nó inueniatur, sed in territorio eius sit, necesse est, ut ecclesiæ lucrum detur illius ciuitatis, in qua testator domicilium habuit.

DXVII. Si quis in vltima voluntate domum religiosam fieri disposuerit.

SI quis in ultima uoluntate domum religiosam fieri disposuerit, oratoria quidem ab hæredibus eius intra quinquennium ædificare oportet. Xenones autem, & alia pia loca intra annum fieri decet, imminentibus tam Episcopis, quàm Magistratibus. Quod si opus fieri intra annum non possit, necessitatem habeant hæredes domum comparare, uel conducere, in qua poterunt ea, quæ testator voluit, adimplere, donec opus ædificij perficiatur. Et si is, qui testatus est, dixerit quos uult xenodochos, uel prochotrophos, uel alios huiusmodi fieri, uoluntas eius conseruetur. Vel si hæredibus suis electionem dedit, ut faciant ipsi quem uelint, similiter uoluntas eius custodiat. Liceat autem Episcopis à testatore deputatos xenodochos, uel prochotrophos, uel alios [ministros] mutare, si non inueniantur idonei: eodem obseruando, & si testatoris hæredes elegerint hominem non idoneum ad ministerium, uel administrationem locorum.

DXVIII. De redemptione captiuorum, vel alimoniis pauperum.

SI pro redemptione captiuorum legatum, uel hæreditas relicta fuerit, uel pro alimoniis pauperum, ea, quæ testator iussit, cogatur hæres implere. Quod si non expresserit is, qui testatus est, cuius loci pauperibus alimonias dari oportet, Episcopus locorum relictam quantitatem distribuat inter pauperes eius loci, in quo testator domicilium habuit. Item quod pro redemptione captiuorum relictum est, administrari debet aut ab eo, quê testator ad hoc deputauit, aut si nemo ab eo nominatus est, ab Episcopo, & œconomo pietatis opus impleatur. omnia enim facta ad pietatem pertinentia Episcoporum interesse oportet, quamuis testatores, uel donatores verba contrarię uoluntatis expresserint.

DXIX. Si hæredes piam dispositionem implere noluerint.

SI per publicas personas hæredes admoniti iussa testatoris implere distulerint, omne lucrum, quod eis relictum est, auferatur cum fructibus, & cæteris emolumentis, quæ medio tempore acceserunt. Negligente autem episcopo, licet etiam Metropolitanis huiusmodi causas diligenter inquirere.

DXX. Si hæredes testatoris substantiam non sufficere dixerint.

SI dixerit hæres substantiam à testatore derelictam ad impensas pias non sufficere, cessante lege Falcidia, ea, quæ relicta sunt, impendantur in illas causas, quas testator voluit, cura scilicet, & diligentia locorum Episcopi.

DXXI. Si intra sex menses pia voluntas impleta non fuerit.

SI legatum, quod piè relictum est, intra sex menses numerandos ex eo tempore, quo testamentum intimatum est, hæredes distulerint soluere, fructus, & usuras, & omne emolumentum ex tempore mortis testatoris persoluere cogantur.

DXXII. De legatis annalibus ad religiosa loca pertinentibus.

SI annale legatum religioso loco relictum fuerit, siquidem uicinus sit locus, uel persona, à qua legatum est, non liceat hoc permutare. Si autê persona, vel locus longè positus sit, à quibus huiusmodi legatum relictum est, tunc liceat is, quibus hoc relictum est, permutare, & in proximo loco accipere scilicet in maiore reditu, vt quartam portionem plus in reditum habeat, & possessio vicina sit, & fertilis, & non multis prægrauata tributis. Liceat autem huiusmodi legatum secundùm præfatam distinctionem, & vendere † in viginti quinque annos, & id, quod datũ fuerit, ad commoda eiusdem religiosi loci procedat.

† relictum

† Gręcum exemplar habet quinquaginta, quę Vulgaris Latina interpretatio xxv. ait. hic Iustinianus, cũ mox hunc locum iterum citet.

DXXIII. De testamento Episcopi, vel ad ministratoris venerabilis loci.

QVæcunque probatus fuerit Episcopus ante honorem Episcopatus habuisse, ea omnia, utpote sua propria constituta licentiam habeat ad quos voluerit vltima voluntate transmittere. Hoc amplius etiam post Episcopatum iure cognationis vsque ad quartum gradum quidquid ad eum peruenerit, transmittere poterit ad quos ipse voluerit. Cæterę autem res alio modo ab eo adquisitæ dominio ecclesiæ sint, nisi fortè † consummatæ sunt ad redeptiones captiuorum, vel alimonias pauperum, uel ad utilitates ecclesiæ, vel ad alias ex pietate proficiscentes causas. Eadem obtinere oportet & in administratoribus cuiuscunque religiosi loci, ut res, quæ post commissam administrationem ac eos peruenerũt, iisdem subiiciantur distinctionibus.

† consummatæ

DXXIIII. De successione ab intestato veniente Episcopi, vel clerici, vel cuiuscunque alterius religiosæ personæ.

SI Episcopus, vel clericus cuiuscunque gradus ecclesiastici minister sine testamento, & sine cognatione decesserit, hæreditas ei non ad fiscum, sed priùs ad ecclesiam deuoluatur, & si diaconissa fuerit, simili modo.

DXXV. De contractibus eorum, qui fidem catholicam non recipiunt.

NOn liceat catholicæ fidei Christianorum alienis hominibus, veluti paganis, uel Iudęis, uel hæreticis possessiones habere emphyteuseos, vel conductionis titulo, in quibus orthodoxæ religionis ecclesiæ ministeria celebrantur.

CONSTITVTIO CXX.

DXXVI. De officio in examinatione prouocationum ministeria præbentium, & de appellationibus.

IPrætori Paphlagoniæ, & Honoriados prouocatio porrecta fuerit, eaque intro ducta sit in sacrum auditorium Præfect. prætorio, considente scilicet Excellentissimo Quæstore sacri palatij, officiũ præfactianũ oportet ministerium exhibere, & cessare Quæstoris officium, id est eos, qui in diuinis militant scriniis. Idem dicimus & si porrecta fuerit appellatio Moderatori Helenoponti. Idem dicendum est, & si prouocatum sit aduersus sententiam Proconsulis Cappadociæ, uel Proconsulis Armeniæ, vel Prætoris Lycaoniæ, uel Prætoris Pisidiæ, vel Prætoris Isauriæ, vt in istis omnibus Prouinciis prouocatio porrecta, & introducta in adiutorium Præfecti prætorio, confidente quid Quæstore examinetur. Præfecti autem officiales tantum exercendæ prouocationi ministerium præbeant nullam communionem habentibus his, qui in diuinis nostris scriniis militant. Quòd si Comiti Orientis prouocatio data sit, commune ministerium exhiberi oportet ab officialibus Præfectorum, & ab his, qui in diuinis scriniis militant. Comiti autem Galatiæ, uel Phrigiæ prouocatio data ad officiales solum Præfectorum pertineant. Et hæc omnia pertinere oportet, siue ex nostra iussione specialiter iudicium delegatum fuerit nuper inuentis iudicibus, siue citra ullam iusionem nostram ex auctoritate iurisdictionis suæ iudicauerint, & aduersus eorum sententias porrecta fuerit prouocatio. Et hæc dicimus de his Magistratibus, qui à nobis aliquâ innouationẽ receperunt, & quodammodo in aliam figurã translati sunt. nam in his, qui nullam receperunt innouationem, eandem obseruantiam in ex hibẽdis ministeriis custodiri præcipimus, quam uetustas ab antiquis temporibus introduxit, & consuetudo inconcussa firmauit.

CONSTITVTIO CXXI.

DXXVII. De priuilegiis dignitatum, siue de procurationibus.

ILlustribus quidem personis, & his, qui supra eos sunt, omnimodo necessitas imponatur lites pecuniarias per procuratores inferre, uel excipere: eodem iuris tenore obtinente, & si iniuriarum iudicium criminaliter fuerit motum secũdũ priuilegia huiusmodi iuris à Zenoniana præstita Constitutione. Clarissimis autem personis, id est Comitibus, & Tribunis libera licentia sit, quod uoluerint, facere, id est, aut per semetipsos iudicia peragere, aut per procuratores, quos elegerint, suis allegationibus uti.

CONSTITVTIO CXXII.

DXXVIII. Vt ipso litis initio litigatores iurent, quòd nihil iudicibus dederunt, aut promiserunt.

QVOTIESCVNQVE apud quoslibet iudices lis aliqua inchoat, uel appellationis examen agitur, oportet & ipsas principales personas litigantiũ, uel eos, ad quos pendens adhuc in iudicio causa trãslata est in ipso disceptatiõis exordio tactis sacrosanctis scripturis sacramentum præbere, quia nihil penitus iudicibus aut patrocinij causa ipsis, vel cuicunque alij personæ pro hac causa quolibet modo dederunt, aut promiserunt, aut postea dabunt uel per se, uel per interpositam personam, exceptis his, quæ propriis aduocatis pro patrocinio præstent, vel aliis quibus ex legibus aliquid dari permittitur. Et si in sacro auditorio consultatio celebretur, debent sub præsentia senatorum hoc idem partes iurare. ¶ Quod si forsitan aliqui ex litigatoribus non possunt ad iudices peruenire, præsentes quidẽ litigatores similiter iurare debent, ad absentes uerò ex officio destinari oportet competentes personas una cum aduersariis, vt præsentibus eis simili modo iusiurandum detur: nisi forsitan pro aduersaria parte mulier sit honestissima, quæ se non soleat extraneis viris ostendere. etenim sub præsentia tantum officialium, qui missi sunt, non etiam aduersarii, credere debet sacramentum. ¶ Quòd si vterque litigatorum, uel alteruter absens fuerit, oportet eum, qui absens est, in ea Prouincia, in qua degit, inter acta apud iudicem † exinde Prouinciæ, uel Defensore idem sacramentum præstare. Quòd si Præses, uel absens litigator noluerit tale iusurandum subire, & hoc iudici manifestum fuerit, si quidem actor est, condemnabitur quatenus ab actione sua cadat, sin verò reus est, qui iurare non vult, condemnatur in ea quantitate, qua cõuentus est. ¶ Planè si confessus sit litigatorum aliquis dedisse, uel promisisse, & personã dixerit, cui dedit, aut promisit, & hoc ipsum probauerit, prædicta pœna immunis erit, cùm ueniam mereatur. hic autem, qui conuictus erit, sub tali delicto, si quidem in pecuniaria causa, spoliabitur Magistratus sui potestate, & eius quidẽ, quod accepit, triplum fisco restituet, eius uerò, quod ei promissum est, duplum fisco præstabit. Si autem criminalis sit causa, publicabitur, & in exilium mittetur. ¶ Quòd si litigator non potuerit ostendere id, quod datum, vel promissum est, oportet eum, cui datum, vel promissum dicitur, iurare, quod neque per se, neque per quamlibet aliam personam datum sibi aliquid, vel promissum est: ita tamen ipse quidem pœnam euitabit, litigator uerò, qui non potuit eum conuincere, si quidem pecuniaria causa sit, æstimationem litis fisco præstabit, lis autem certa legitimo modo determinetur. Quòd si criminalis fuerit causa, bona eius publicentur omnia, causa uerò similiter legitimum finem accipiat apud competentes iudices. Quòd si reculet dare iusiurandum is, cui datum aliquid, vel promissum fuisset, eisdem pœnis subiicitur. Enimuero si litigator sacramentum dederit, quòd neque promiserit, neque dederit aliquid, post sententiam ſuerò ſ infra quatuor menses conuictus sit periurasse, veniam nullam merebitur, sed eisdẽ pœnis tam ipse, qui dedit, quàm ille, qui accepit, subiiciatur. Quod si per tutores, vel per curatores lis exerceatur, iusiurandum quidem ipsi præstare necesse habebunt, alioquin eisdem pœnis subiicientur, minoribus verò nullum præiudicium ex hoc generabitur.

† Simili ẽ locutio i se quẽ cõſt. ſ. g. eiuſdẽ.

† eiuſdem

DXXIX. Vt prohibeant iudices supra dictum modum sportulas exigi.

NEque ciuilis, neque militaris iudex in quacunque Prouincia permittere debet executoribus litis ultra modum legitimum sportularum à quacunque persona accipere aliquid, vel exigere, siue Magisteriani siue Præfectiani, uel etiam ex diuina iussione dati sint executores. Quòd si inuenerint aliquem amplius exegisse, debent eundem constringere, uel includere, & quod amplius exegerit, in quadruplum ab eo repetere, & simplum quidem ei, qui exactus est, restituere, triplum verò fisco inferre. Quòd si de hoc interpellatus iudex eum, qui superexactus est, audire noluerit, quadruplum de suo fisco præstare ſcogeturſ. Idem est autem & si de Officio eius fit exactor.

DXXX. Si quis inlicitè sportulas exigatur.

QVi supra legitimum modum sportulas exigitur, iure litis executori resistet.

DXXXI. Idem.

LEx posita est in primo libro Codicis, qua habetur, ne iudices ex suis sententiis pronuntient, quòd ex diuina iussione sine scriptis habita præcipimus aliquem exhiberi, siue deduci, in suo robore custodiatur.

DXXXII. Idem

VIri pectabiles Referendarij cõpetentes diuinas iussiones iudicibus debẽt insinuare. cùm autem ad diuinas aures causam referunt, nullus eorum poterit, neque per se, neq; per alium quemlibet tenere aliquem, vt fideiussores desiderare, vel aliquid exigere, vel compellere, quod transactione, uel pactione aliqua cum aduersario suo faciat, & nullatenus ei in qualibet causa se immisceat. sed tantùm vnusquisque diuinas iussiones vel scriptis, uel sine scriptis in quacunque causa prolatas competentibus iudicibus insinuare debebit. Quod si quis contra hæc fecerit, is, qui detrimentum passus est, vel circunscriptus, nullum præiudicium circa iura priora sustinebit. qui autem ei detrimentum intulit, hoc per competentem iudicem resarciri compellitur.

CONSTITVTIO CXXIII.

DXXXIII. De Transitu militum.

QVOTIENS expeditionis causa transitus militum fiet oportet cum delegatoribus suis eos succedere, qui sumptus eorum prouideant, ita, vt singularum Prouinciarum iudices ad paratum faciant specierum ad expensas, seu annonas eorum, quas species vniuscuiusque numeri [optiones ſ, sine ulla dilatione suscipientes militibus erogare possint, quintamdecimam videlicet parte pro solatio sibi retinentes, & facientes solemniter apochas, siue, re cauta de iisdem impensis, periculo Magistrorum militum, siue Ducum, & Tribunorum, & Comitum, & diasostarum, & delegatorum, & præpositorum vniuscuiusque numeri. Gratis autem nullatenus volumus sumptus accipere milites à collatoribus, licet minimè eis apparatæ fuerint annonæ. neque autem introita à collatoribus exigenda esse permittamus, & quos illæsos, & indemnes undique conseruari iustum est.

DXXXIIII. Idem.

MIlites pro annonis suis eas species accipere debent, quas per singula loca inueniri certum est, non autem quærere tales species, quæ in ea Prouincia non inueniuntur, neque propter hoc vexare collatores.

DXXXV. Idem.

SI collatores sumptus militibus erogauerint, & hoc ex re cautis demonstratur, Præfecti prætoriorum sine ullo detrimento, uel aliqua dilatione compensationem facere debent eorum, & in tributis eius indictionis, in qua erogati sunt, imputare. Quod si ultra pensitationem annonæ erogati sunt sumptus, id quod superimpensum est, ex omni canone † exinde Prouinciæ reputari debebunt. Quod si nec ex omnibus tributis eiusdem prouinciæ sufficiant, impensę ſ suppleri ab vnaquaque generali arca Præfecti prætorio debent, vel ex tributis sequentis indictionis retineri à collatoribus, seu reputari ab his, qui tributa publica exigunt, periculo præfectorum & tractatorum vniuscuiusque Prouinciæ, necnon iudicum, & officialium eorundem, & exceptorum, & curialium, & omnium, ad quos cura pertinet.

DXXXVI. Idem.

NEque Magistri militum, neque milites occasione transitus sui, vel exactione aliqua à ciuitatibus, uel Prouinciis exigere audeant. alioquin in duplum quidquid acceperint, restituere compellantur.

DXXXVII. Idem.

SI quis Duces, uel Milites, uel optiones eorum recauta non fecerint de impensis sibimet erogatis, debebunt collatores simul conuenire apud iudicem ciuitatis, & Episcopum, uel si iudex præsens non fit, apud Episcopum, vel Defensorem, & interacta deponere, & Duces, & exercitum de quantitate impensarum, & quòd recaura ab optionibus emissa non sunt, ita ut Præfectis prætoriorum hæc omnia referantur, qui prædictas impensas, sicuti dictum est, reputent & retineant eas ex eo, quod delegatum est eisdem Ducibus, vel militibus.

DXXXVIII. Idem.

IVdices, vel diasostæ exercitus, & delegatores, antè mittere debent semper promeratores ad ea loca, ubi peruenturi sunt milites, ut sumptus eis præsetur, non autem ad alias ciuitates, uel pro

nuncias significare tentent, quòd venturus est exercitus, & propter hoc precaria quidem exigere. nam si quid eius rei gratia acceperint, declarent quid, & quibus erogatum sit, ita, vt à Præfectis prætorio reputatio fiat. Duces autem, & delegatores, & diasoſtæ, qui acceperint, duola quantitate restituant: prometatores verò etiam puniri, & [in] exilium mitti conuenit.

DXXXIX. Idem.

SI quis iudex cum diasoſta concluſerit, vt militibus nullus apparatus impensarum fieret, & propter hoc contigerit per diuersas ciuitates exercitum euagari, magistratu suo priuatus publicabitur, & in exilio mittatur vnà cum Officio suo. Collatores autem indemnes conseruabuntur vel ex recautis, vel ex fide gestorum, sicut superiùs dictum est.

DXL. Idem.

HAec omnia oportet obseruari & quoties gentis alicuius in auxilio nostro accersitæ transitus fiat.

DXLI. Idem.

NEmo militum in ea cœnatione hospitium sibi vindicare audeat, in qua ipse paterfamilias habitare solet. debent enim in aliis partibus ædium sibi hospitia quærere. Dat. Kalen. Mar. P. C. Bilisario Anno iij. indic. viij. A. Constantinopoli.

CONSTITVTIO CXXIIII.

DXLII. De exactionibus, siue delegationibus tributorum.

PORTET per singulos annos mense Iulio, vel Augusto particulares delegationes tributorum proximè futuræ indictionis apud Præfectum prætorio vniuscuiusq; diœceseos in actis manifestari, significantes tam quantitatē eorum, quæ in specie eorum, vel in ære pensitanda sunt ab vnaquaq; Prouincia, siue ciuitate pro singulis iugerib', siue centuriis, quàm æstimationem specierum §quæ§ per singulas Prouincias erogatæ sunt, quæq; in arcam inferendæ sunt. Ita vt tales delegationes dirigantur iudicibus singularum Prouinciarum initio vniuscuiusque indictionis. ¶ Iudices autem Prouinciæ proponant ea in ciuitatibus intra Septembrem, vel Octobrem mensem, seu exemplaria eorum volentibus edantur à Præfectis prætorij. Quòd si antequam inuentur, sicut diximus, in alios titulos, & non in eos, quos cōtinet eius anni particularis delegatio, tributorum quantitas erogata sit, id, quod expensum est, reputari debebit in tribulis eiusdem indictionis. Quòd si intra præfinitum tempus non sint destinatæ prædictæ delegationes, Præfectus quidem pro tempore triginta librarum auri pœnam præstabit, tracteutæ verò eiusdem Prouinciæ viginti librarum dispendio multabuntur. ¶ Iudex autem, qui destinatam ad se delegationem in Prouincia minimè proposuerit, decē libras auri damnificabitur, amissionem quoque cinguli patietur. Officium autem eius quinque libras auri præstabit.

DXLIII. Idem.

ILlationes specierum intra exordium vniuscuiusq; indictionis fieri oportet. ea autē, quæ in ære pensitantur, secundùm constituta tempora exolui debebunt.

DXLIIII. De apochis publicis.

EXactores tributorū plenarias, vel securitates, siue apochas pensitantibus faciant, per quas significent non solùm quantitatem pecuniarum, vel specierum susceptam, vel numerum iugerorum, vel centuriarum, & nomina possessionum, pro quibus prædicta tributa susceperint. Quòd si aliter fecerit quis, decē librarum auri multa feriatur, & punietur. Iudex verò si pro hoc interpellatur, si neglexerit, decem libras §auri§ pœnæ nomine dabit.

DXLV. Idem.

SI quis de collatoribus tributa exigatur, dubitet autem de modo possessionis cuius nomine tenetur, vel de ipsa quantitate tributorum, pellere debet iudex, vel episcopus eiusdem loci censualem publicam §proferre§ descriptionem, & secundùm eam tributa persoluantur.

DXLVI. Idem.

NOlumus autem collatores compelli ad denominandos susceptores eorum, quæ in ære in vnaquaque ciuitatum pensitatur: sed siue iudex sit, siue curialis, siue vindices, vel canonicarij, siue alij fuerint, ad quos publicæ exactionis periculū respicit, ipsi suo periculo suscipiant tributa, & erogent.

DXLVII. Idem.

IVbemus per singulas Prouincias canonicarios destinari, qui tributa periculo nominatorum exigere debeant, expelleutas autem nullo modo cum eis trāsmittimus. Si autem canonicarius, qui missus est, minus idoneus apparuerit, submoto eo, alius in loco eius subrogetur: expelleuta verò nequaquam mittatur. Contenti sint autem canonicarij solatijs sibi constitutis, nec aliquod collatoribꝰ damnum inferant.

DXLVIII. Quando steriles agri fertilibus imponantur.

SI qs possessor desertum agrum eiusdem substantiæ coactus fuerit suscipere, ex eodē tempore tributa eiusdē agri debet agnoscere ex quo suscepit eum. Suscipere autem non aliter desertum agrum compellat, nisi de hoc apud iudicem Prouincię scriptis quęsitum fuerit, & ab eo pronuntiatum sit: sic tamen, vt is, quem iudex suscipere desertum argum decreuerit, appellare possit contra † sententias eius, si sibi videatur iniusta. Appellationis autem iudicium apud Præfectos prætorio terminetur. † Rust. locationem.

DXLIX. Idem.

QVotiens dominus alicuius possessionis non apparet, vel non soluendo est, vt necessitas fiat impositioni, oportet cōfestim eam possessionem coniungere eis, qui de eodem patrimonio agros possideant, cum instructo, instrumentòque suo, & omnibus aliis, quæ in eadem possessione reperiuntur. Quòd si non inueniatur, qui prædictam suscipiat possessionem, vel alio modo impositio, siue iniectio item differatur, conuenit apud iudicem Prouinciæ inter acta referri qualitatem, siue statum possessionis, & omnia, quæ † in ære reperiuntur, vt ita ea excipiant curiales, siue exactores, vel vindices, vel officiales, quatenus, si posteà inueniatur cui legitimo modo adiungi debeat, quidquid deminutum fuerit à prædictis personis, de re sua recipiatur. † ea. Rep.

DL. Idem.

NIhil eorum nomine, quæ parapompica dicuntur, collatores exigantur pro his, quæ in ære, vel speciebus persoluēt: sed nec aliud quid præter consuetudinē antiquā dependere cogantur.

DLI. Idem.

HI qui ad tributa exigenda destinantur, non aliter exactiones facere permittantur, nisi priùs apud iudicem eiusdem Prouinciæ insinuauerint iussiones super exigēdis tributis sibi datas. nihil autem periculi, vel detrimenti collatoribus tributa soluētibus ingerant. Hoc autem in priuatis exactionibus obseruare placet.

DLII. Idem.

CVi publica tributorum exactio commissa est, priuatæ exactionis non capiat auctoritatem.

DLIII. Idem.

SI tributorum debitor habeat debitorem, non alter debitor eius pulsari debet, nisi ipse debitor principalis, siue primus non soluendo apparuerit, tunc enim secundus debitor secundùm ius conueniendus est. Si quis autem aliter exactionem fecerit, cingulo militiæ suæ priuatus publicabitur, & in exilium mittetur. Iudex autem, qui eum permisit, exactione decē librarum §auri§ multam sustinebit: quinque verò libras auri officium eius præstabit.

DLIIII. Idem.

NVlli liceat tributorum exactori, uel cēsuali, uel logographis, uel aliis, qui publicis functionibus ministeria præbent, contatores lędere, uel fines capere sanctorum locorum contra eos, qui se læsos esse quæruntur.

DLV. Idem.

NVllus pro tributis earum terrarum nomine, quas non possidet conueniatur. Nam si coloni, vel adscriptitij suam terram possideant oportet eosdem tributa præstare, nisi forte sponte dominus pensitationem eorum cognouerit.

DLVI. Idem.

QVi tributa exigunt, iustis ponderibus, & mēsuris vti debent, vt nec pro hoc collatores lædantur. Quòd si putauerint collatores fieri sibi læsionem specierum, iidem mensuras, & pondera à Præfectis prætorio accipere debent: auri autem, vel argenti, vel aliorū metallorum pondera à Comite sacrarum largitionum desiderent. quæ omnia in ecclesia vniuscuiusque ciuitatis conseruentur, & secundùm eas & illationes tributorum, & militares, & alios sumptus faciant.

DLVII. Idem.

EXactores tributorum nullam communionem habeant in cibariis pecuniis, quæ ad opera, vel ad frumentū, vel ad aquæductum, vel ad salaria, siue alias solemnes causas ciuitatis deputatæ sunt sed nec retinere aliquid ex eis audeāt, quod sine vlla dilatione siue dilatione in præfatis causis erogari debent. Sed neq;

possessoribꝰ

possessoribus, neque habitatoribus eiusdem ciuitatis licentia sit auferendi aliquid ex ipsis, vel descriptionis alicuius, vel sportularum nomine quippiam dare, siue consumere de prędictis pecuniis. Quod si quis, vel dare, vel accipere fuerit ausus ex iisdem pecuniis, iubemus eum duplam quantitatem eius, quod dedit, vel accepit, de suo ciuitati restituere. Quinetiam nec iudices Prouinciarum, vel officiales eorum ad administrationem prędictarum pecuniarum admittantur. debet enim Episcopus cum Primatibus, seu habitatoribus vniuscuiusque ciuitatis Patrem ciuitatis denominare, cui ciuilium pecuniarum administratio committenda sit: ita, vt per singulos annos præfatus Episcopus cum quinque Primatibus ciuitatis ab administratoribus § rationes § accipiat. & quod reliquatus fuerit pater ciuitatis, ab eo exigat, periculo eorum, qui denominatores eius fuerunt. Quòd si talis administrator parum idoneus videatur, iubemus alium in loco eius subrogari cum decreto Episcopi, & habitatorum eiusdem ciuitatis: scientibus nominatoribus, ꝙ si aliquod per eum ciuitati adlatum sit detrimentum, de propriis facultatibus hoc resarcire cogatur.

DLVIII. Idem.

NEque præfectiano, neque scriniario, neque alij cuilibet dari potest, vt rationes ciuilium pecuniarum accipiat, neque ex diuino rescripto, neque ex maioris iudicis auctoritate. Quòd si hoc alicui permissum sit, Episcopus, & Primates ciuitatis nullam eius nominis rationem reddant, sed super hoc referre ad Principem curent. oportet enim ciuilium pecuniarum logotheras, siue ratiocinatorem à solo Principe destinari; talem vtique, qui bonæ opinionis sit, & in honore positus est: sic tamen, vt diuinam iussionem in scriptis habeat, quæ significet nomen eius, & honorem, & causas, & tempora, quorum rationes ei mandaræ sunt. Ita enim qui huic rationes reddiderit, securus erit. & nullius iterum rationibus subiiciatur.

DLIX. Idem.

IN nulla penitus Prouincia Præsides, vel exactores tributorum loci seruatores fiant Præfectorum prætorio, vel Magistrorum militum. Quòd si necessitas forsitan expeditionis alicuius tale aliquid desiderabit, iubemus ex dispositione nostri numinis loci seruatorem Præfectorum prætorio constitui, quid de expensis militaribus solicitudinem gerat. Nam si quis aliter ordinatus sit, is quidem, qui ausus est eum facere, triginta librarum § auri § dispendio subiicietur, & restituet nihilominus omnia detrimenta, quæ per eum contigerunt. is verò, qui factus est loci seruator, non solùm Magistratu suo, & honore, vel militia priuabitur, sed decem libras auri multæ nomine dabit.

DLX. Idem.

NEmo iudicum siue ciuilium, siue militarium, ex quo ad commissam sibi Prouinciam peruenerint, facultatem habeant ordinandi sibi loci seruatores in ciuitatibus. Qui verò cōtra hæc gesserit, quinque librarum auri detrimentum patiatur. eandem autem multam exoluet etiam ipse, qui factus est, Sane priusquam ad subiectam sibi Prouinciam perueniat, licentiam habeat constituendi sibi loci seruatorem, qui vsque ad præsentiam eius omnia possit gerere, quæ ipsi quoque indices exequi potuerunt, præter eas causas, quæ vltimum suplicium damnatis inrogant. Sed & diuina iussione iudex alia Prouincia destinatus non prohibetur similiter loci seruatorem in sua Prouincia constituere.

DLXI. Idem.

IVbemus omnes iudices tam militares, quàm ciuiles, vt super maleficia, quæ in ea Prouincia commissa fuerint, per semetipsos cognoscant, & legitimis pœnis noxios afficiant, nec aliquid propter hos à prouincialibus tentent accipere. Viocolytas verò, vel listodioctas, siue Tribunos propter easdem causas nequaquam eis facere permittimus. Quòd si aduersus hæc fecerint, iudex solutus cingulo suo, decem librarum multam præstabit, is autem, qui factus est, castigatus publicabitur, & in exilium mittetur.

DLXII. Idem.

QVotiens aliquis iudicum de ciuitate in aliam ciuitatem, vel de Prouincia in aliam Prouinciam transit, neque ipse, neq; officium eius angariis, vel descriptionibus, aut aliis quibuslibet expensis prouinciales vexare audeat. debet enim ex constitutis publicis salariis sumptus facere.

DLXIII. Idem.

IVdices Prouinciarum post successionem per quinquaginta dies in eadē Prouincia cuius Magistratum deposuerit, remorentur, vt respondeant omnibus, qui aduersus eosdem mouere aliquas actiones conantur. Quòd si ante quinquaginta dies Prouinciam deseruerint, cuncti, qui ab eo lęsiones aliquas passi sunt, cōueniant apud Metropolitanū Episcopum, ita, vt singulis propositis sacrosanctis scripturis deponant, siue manifesta faciant detrimenta sibi illata, quatenus ex substantia eiusdem iudicis vniuersa damna resarciant cura, & periculo Præfectorum prætorio, ac tracteutarum eiusdē Prouinciæ. nam si hoc neglexerint, de suis facultatibus præfata detrimenta restituere compellantur.

DLXIIII. Idem.

SI quis iudicum euocatus ad alium Magistratū vel vtilitate alterius Prouinciæ missus fuerit, procuratorē legitimum cōstituere debet, qui responsurus sit prouincialibus, qui super detrimētis sibi illatis ab eo conquerunt. nam si hoc prætermiserit, oportet actis interuenientib. sicut dictū est, apud Episcopū, & deponētibus singulis, quòd vnusquisque damnificatus est, omnia detrimenta de patrimonio eiusdem iudicis resarciri curet periculo Præfectorum prætorio, & tracteutarum eiusdem Prouinciæ.

DLXV. Idem.

OMnes suprādictas pecuniarias pœnas Comes priuatarum exigat. Iterum si hoc facere supersederit, ipse omnia de propriis facultatibus cum officio suo fisco præstabit. † D. viij. kal. Iun. post Consulatum Bilisarij, anno 4. Indict. 8. † Ex rescr. DAT. ID. Iun. D.N. Iusti. PP. Aug. Basilio. V.C. Cons.

CONSTITVTIO CXXV.

QVAM iam videor conscripsisse in Regia ciuitate. *In eadem constitutione finiuntur nouellæ Constitutiones, quæ post Codicem in diuini numinis Iustiniani promulgatæ sunt.*

CONSTITVTIO CXXVI.

De vicariis, seu locumtenentibus. Item de mulieribus adulterium committentibus, & aliis capitulis.

NEQVE Præfectus Orientis, vel Illyrici, neque Comes sacrarum largitionum, vel rerum priuatarum facultatem habeant constituendi sibi loci seruatores in quacunque Prouincia, vel in ciuitate. Sed neque quilibet iudex in commissa sibi Prouincia loci seruatorem audeat ordinare. Sanè in Osroena, & Mesopotamia, vel in aliis locis quotiens vsus exiget, expeditionis forsitan tempore permittimus fieri loci seruatores à Præfectis prætorio, quibus cura militarium impensarum mandatur. Quinimmo nec Magistrum militum, nec Duces cōcedimus, cum in Prouinciis sibi subiectis fuerint, dare loci seruatores, vel Cιωλακίτας, aut λιστοδιώκτας facere, nisi forsitan ex diuino rescripto permissi quotiens necessitas exegerit, loci seruatorem fecerit, cingulo proprio solutus viginti librarum auri multam sustinebit. Is autem, qui factus est, in exilio cum publicatione damnabitur. Erit autem licentia tam iudicibus, quàm Episcopus Prouinciarum, nec non habitatoribus biocolytas, vel listodioctas missos ab eis contemnere.

¶ Nullus iudex siue ciuilis, siue militaris sine iusta causa Prouinciam sibi commissam circumluſtret. Quòd si ad hoc eum necessitas aliqua compulerit, oportet eum nec angarias, nec alias quaslibet impensas à prouincialibus desiderare, nec ea, quæ mala consuetudo per longum tempus induxit, exigat.

¶ Iudices Prouinciarum ita debent recte conuersari, vt nulla causa necessitatis nobis emergat alium in Prouinciam destinādi. Quotiens autem quis tributorum causa destinatus fuerit in prouincia, loci seruatoris quidem nomen nullatenus vsurpet, sed mandatum sibi officium sine detrimento collatorum impleat.

¶ Quotiens vindices vel exceptores tributorum opus habuerint, iudices eos adiuuent.

¶ Vt iudices omnes cautiones suo periculo pro illatione tributorum dent; & si fortè non dederint, pro datis habeantur, & iudices tunc pro tributis periclitentur: quoniam iudices procuratores non habeant. Iudicibus, qui testari quemlibet, aut vxorem ducere, aut humari prohibent, aut donationem infinuare ante nuptias, aut inuentarium fieri, in omni damno ei, qui passus est, coademnandis, & in exilium mittēdis, & ut liceat Episcopis, vel primis ciuitatum hæc nobis referre.

¶ Vt iudices appellationes sibi porrectas suscipiant, & apochas tribuant, vt appellatione facta, nulla rerum transmutatio fiat, sed omnia integra maneant.

¶ Vt iudices delinquentes quærant, & non alios eiusdem loci pro eis teneant, neque pignora ex eodem loco capiant, neque peccantes vendant. Nam omne damnum his, qui passi sunt, restituant, & ipsi in exilium mittantur: & adsessores contra legem scriptis consentientes damnum resarcientes in exilium mittantur.

¶ Vt iudices pro fugitiuis personis ad iudicem loci, vel fugiunt, mittantur periculo eius, cui mandatur, & officij sui. Sin autem eos tradere noluerint, sed pro lucro eos dimittant, honore priuati in exilium mittantur.

¶ Vt iudex à præcessore suo iussa sacra excipiat. & si quidem priuatorum sint, ista expleant; si aduersus vtilitatem publicam, hos

ipsum

ipsum referre debet. & secundam expectare iussionem.

¶ Vt creditores filios debitorum pignoris iure, aut seruitutis, aut vt eos conducant. abducere non possint. Sin autem hoc fecerint, cadentes ex debito, & aliud tantum debitori præstantes in exilium dirigantur.

¶ Mulier licet pro marito multotiens in priuato, aut in publico debito intercedat, tamen non teneri sancimus.

¶ Mulieres pro nulla causa, aut debito in custodia, id est, in carcere mitti, sed per procuratores, aut per se respondere debent. & si nō habeant fideiussorem, cautioni iuratoriæ committēdæ sunt. Sin autem criminalis fuerit causa, aut in monasterio, aut mulieribus custodiæ causa debent dari, ne pudori earum insidietur.

¶ Vt sanctimonialis aut monacha de monasterio non abstrahatur.

Mœchos eas pœnas pati volumus, quas lex Constantini instituit, vel qui mediatores, aut huius sceleris ministri fuerunt. Vxor autem mœchi dotem, & donationem habeat. Sinautem dotalia instrumenta non habuit, quartam partem rerum mariti accipiant. Mulier autem mœcha in monasterio mittatur. Et, si quidem voluerit maritus intra duos annos eam recipere, ei liceat, & nullum præiudicium ex hoc nuptiæ patiantur. Sinautem noluerit, mœcha sit ibi permanens vsquequo viuit. Et si quidem quosdam de descscendentib. habeat, duas partes substantiæ eius habeant, monasterium autē tertiā. Si autem ascendentes habeat, hos tamen, qui sceleri non consense runt, tertiam ipsi habeant, monasterium vero bessem. Si autem neque ascendentes, neque descendentes habeat, totus as monasterio adquiratur. Per omnia autem oportet pacta in dotalib. instrumentis inserta seruari.

¶ Si mœchus condemnationem effugiens, eam, de qua accusatus fuerit, dixerit, competentibus pœnis à quolibet iudice subiicien-dus est: illa autem in monasterium mittatur.

¶ Nulli iudici liceat vtrasque manus, aut vtrosq; pedes reo abscindere, neque exarthrare † in qualicumque delicto: sed si quidem mortale est crimen, morti damnare.

† id est, articulos soluere.

¶ Furibus autem membra nonabscindantur. Fures autem dicimus qui noctu cum gladio ambulant. Reliqui autem competentibus pœnis subiiciantur.

¶ Nullius autem bona publicari debent, nisi qui neque descendentes, neque ascendentes habet. vxoribus autem eorum donationib. redditis. & dotibus. Sinautem dotes non habeat, iuxta statuta quartam partem ex rebus damnati habeat. Ascendentes autem vsque ad tertium gradum vocantur.

Vt nulli liceat mutuanti agricolæ terram ipsius tenere, & quantum vsurarum accipiant.

His notis §§ inclusa nō Iuliani, sed Iustiniani verba sunt, si cōstitutionē 34. conferas.

§ Rem duram, atque inhumanam, & auaritiæ plenam hac lege saluberrima perspeximus emendare, & communiter omnibus deponere medicinam non tantùm in præsenti necessariam tempore, sed & in omni æuo futuro. venit enim ad nostras aures quosdam in ea ipsa Prouincia, quamuis administras auare temporum necessitate captata fœneratitios fecisse cōtractus, & paucam mensuram fructum dantes totas terrulas eorū abstraxisse & ex hac causa quosdam colonorum fuga latebras petisse, alios fame necatos & tristissimam pestem homines inuasisse incursione barbarica non minorem. Sancimus itaque omnes huiusmodi creditores quantumcunque vel tritici, vel hordei, & vel in alia specie, quæ in fructibus aridis est, dederint; hoc reddito in præsenti, cum parte modij octaua per singulos modios in vnoquoque anno præstanda terrulas colonis restituere. nemine penitus audente terrulas eorum detinere sub occasione fœneratitię cautionis siue scriptis, siue sine scriptis credita sint contracta. Sinautem pecunias dedit, nihil amplius q̄ vnam siliquam pro singulo solido annuam præstare. & hanc saluberrimā legem in omnes extendimus, præsenti quidem tempore initium accipientem, in omne autem æuum modis omnibus obseruandam: vt, siquando, fuerit, vel triticum, vel ordeum fœnerarum, vel alij fructus aridi, creditores tam quod dederunt accipiētes, quam pro vsuris octauam modij annuam pro singulis modiis, vel siliquam pro singulo solido. & secundum hunc modum in quantum fœnus permanserit percipientes siue terrulas, siue aliud in dignus acceperint, boues fortè, vel pecora, vel mancipia, hæc modis omnibus reddant. & hæc lex communis sit omnibus humanitate, & pietate gaudens, & egenis omnibus consulens, & creditoribus medio cre solatium afferens. Hæc igitur, quæ à nobis statuta sunt, Claritas tua in omni Prouincia, quæ tuo moderamine gubernatur obseruare festinet. Scituris omnibus crediturib, vt, si forte aliquid præter hæc commiserint, exactione cadent, & cui fœnus ablatum est, hoc habebit solatium. vt ipse quidem securus degat, auarum autem creditorem videat in suis pecuniis patientem iacturam. §

Hæc ex cō stitutiōe §§ q̄ desiderat cuius epitomē habet ō. constit. 59.

¶ Quod terræ, uel domus, vel vineę quæ relictæ sunt ecclesiæ Mysiæ in redemptionem captiuorum, aut in nutritionem pauperum, possint venire. Non simpliciter, sed secundum distinctionem huius legis. Hæc lex specialiter permittit, vt ecclesiæ Mysiæ relicta ab eius Episcopo, vel ministratoribus vendi pro redemptione captiuorum, vel alimoniis pauperum ita dimissa sint, ita tamen, si uel infructuoso sint, vel curatores sufficientes non habeant, vel in longinquo sint posita, & à Barbaris, depopulantur.

De raptu mulierum.

Legis interpretationem, *quæ habetur in editione Haloan. numero* 143.

FINIS.

Pragmatica sanctio Iustiniani IMP. COMPLECTENS VARIA CAPITVLA.

¶ Impe. Iustinianus Augusł. ut omnia firma sint, quæ Amalasiuntæ, uel Atalarius, uel Theodatus concesserunt.

DRO petitione Vigilij venerabilis antiquioris Romæ Episcopi quædam disponenda esse censuimus ad vtilitatem omnium pertinentia, qui per Occidentales partes habitare noscūtur. In primis itaque iubemus, vt omnia quæ Atalaricus, vel Amalasiunta Regia, mater eius, vel etiam Theodatus Romanis, vel Senatu poscente concessa sunt, inuiolabiliter conseruentur: sed & ea, quæ à nobis, vel à piæ memoriæ Theodora Augusta quondam coniuge nostra collata sunt, volumus illibata seruari, nulla euicumque danda licentia contra ea venire, quæ à prædictis personis pro quibuscumque rebus, vel titulis data, vel concessa esse noscuntur, excepta videlicet donatione à Theodate in Maximum pro rebus habita Marciani, ex quibus dimidiam portionem Liberio viro gloriosissimo dedisse meminimus, reliquam dimidiam Maximo viro magnifico relictam, quas apud vtrunque firmiter manere censuimus.

Vt per Totilanem factæ donationes irritæ sint.

SI quid à Totilane tyranno factum, vel donatum esse inuenitur cuicumque Romano, seu cuique alij, seruari, vel in sua firmitate manere nullo modo concedimus: sed res ablatas ab huiusmodi detentatorib. antiquis dominis reformari præcipimus. quod enim per illum tyrannidis eius tempore factum esse inuenitur, hoc legitima nostra notare tempora non concedimus.

Nemini noceat in captiuitate gentium amissio instrumentorum.

LIcet enim generali lege prospectum est, ne instrumentorum amissio dominis, pro quibus instrumenta cōscripta fuot, quodcumque præiudicium rerum possit inferri, tamen specialiter etiam per illa loca hoc renouare censuimus, cum sciamus per diuersas calamitates, & hostiles peruasiones tam in ipsa ciuitate Romana, quàm in aliis locis hominibus instrumenta periisse. Nequaquam igitur ex hoc quicumque patiantur calumniam, aut aliquod sustineant detrimentum, sancimus, vt instrumentorum quidem amissionem, vel corruptionem nullus præiudicium pro dominio, vel possessione, pro credito dominis rerum, vel possessoribus, aut creditoribus, pro quibus instrumenta conscripta fuisse inferre pragmatum.

¶ Sed & si quis res absentis, vel etiam capti forsitan greges per suā aut cuiuslibet auctoritatem inuasit, vel petendo eas tenuit, reuerso eo, vel liberato sine vlla dilatione iubemus restitui ipsi, vel etiam hæredibus eius. Et si forte ille fatale munus subiit, ut etiam hæredibus eius restituatur, legis auctoritas suggerit.

Non præsumat quis alienum.

QVia autem verisimile putamus diuerso tyrannidis tempore res suas per metum alienasse hominib. vel officium quodcunque gerentibus, vel aliam à Totila commissam actionem, vel potentiā, vel gratiam apud eum habentib. siue venditiones vel quibuscunque contractus titulos, modo vero quod factum est, prius rescindi desiderare, vtpote per violentiam, vel per metum tyranni ci temporis factum, sancimus omnibus esse licentiam sui recipiendi, siue vindicandi, vel possessionis à iudice adipiscendæ, prędiis tantummodo uidelicet restitutis: si tamen eo, qui se dedisse perhibet, adprobante veraciter constiterit exsoluta, nec aliquo postea modo, vel fraude subtracta, vel ab eo recepta: cum non absque ratione esse putamus multa tunc tempora & per metū, vel violentiam facta esse, quæ nostris temporibus rescindi expo scit iustitia, pœna videlicet instrumentis inserta, propter prædictas sanctiones modis omnibus quiescente.

De tempore postliminij, id est, post captiuitatem.

CVm autem Deo propitio nostro Imperio sint omnes restituti, sancimus pro nostrarum legum authoritate triginta necnon & quadraginta annorum præscriptionem, alias insuper, legibus locum habere, & suam tenere per omnia firmitatem, his duntaxat temporibus, quæ ab aduentu tyrannorum bellica confusio comprehendit, nullatenus in præscriptionum curriculis imputandis.

Vt instrumenta irrita reuocentur.

COgnouimus, dum hostilis ferocitas Romanam ciuitatem, vel alias obsideret, diuersos cōtractus esse factos inter Romanos qui obsidebantur, vel etiam instrumēta conscripta: in præsenti vero quosdam prædictos contractus rescindere, vel etiam instrumenta irrita reuocare sancimus, & postea per hostilem † incussionem huiusmodi documenta perierunt, nullam esse licentiam quę facta sunt, infirmandi, sed omnes contractus obsidionis tempore factos in sua firmitate durare, instrumenti etiam competentem vim habituri, sed nullam per eorum amissionem dominis præiudicium generandum. quod enim rite perfectum est, per fortuitos belli casus verti subtilitatis non patitur ratio.

† R. incursionem.

De rebus mobilibus, vel immobilibus.

REs insuper mobiles, vel immobiles, seseque mouentes, quas à Theodorici Regis temporibus vsque ad nefandissimi Totilæ superuentum quocunque iure, vel titulo Romani possedisse noscuntur per se, vel vsufructuarias, vel alias personas, per quas vnūquemque præcepit possidere, in posterum sine aliqua concussione apud eos seruamus, eo uidelicet ordine, quo per prædicta tempora eadem res possedisse noscuntur.

Pro immunitate tributorum.

NE autem tributorum exactionis intuitu habitatores patiantur molestias quarumcūque Prouinciarum, sancimus nullius maioris dignitatis officia pro exigendis functionibus dirigi, sed per Prouinciarum iudices, & eorum Officia quodcunque damnum collatores sustinere pro tributorum videantur exactione, licentia non deneganda maioribus iudicibus, & eorum officiis, si minus illatæ fuerint functiones, ipsos iudices, & eorum Officia conuenire & quòd minus est illatum exigere, & tam publicæ rationes, quàm collatoris vtilitas procuretur. Data anno, die, & Cons. SS.

† exactēdis.

De confirmatione absolutiouis tributorum.

IPsarum enim functionum solutionem per consueta loca, vel tēpora solemniter præcipimus fieri, nulla innouatione per hostilē aduentum solutioni tributorum penitus inferenda, sed pro sua cōsuetudine, vel nostrorum beneficiorum tenore siue ad arcam siue in Prouincia unumquemque solutionem in posterum etiam celebrare.

Vt leges Impp. per Prouincias ipsorum dilatentur.

IVra insuper, vel leges Codicibus nostris insertas, quas iam sub edictali programmate in Italiam dudum misimus, obtinere sancimus. sed & eas, quas postea promulgauimus Constitutiones, iubemus sub edictali propositione vulgari ex eo tempore, quo sub edictali programmate euulgatæ fuerint, etiam per partes Italiæ obtinere, vt vna Deo volente facta Republica, legum etiam nostrarum vbique prolatetur auctoritas.

De suffragio collatorum.

PRouinciarum etiam iudices ab Episcopis, & Primatibus vniuscuiusque regionis idoneos eligendos, & sufficientes ad locorū administrationem ex ipsis videlicet iubemus fieri Prouincia, quas administraturi sunt sine suffragio, litis etiam codicillis per competentem iudicem eis præstandis, ita videlicet, vt si aliquam collatoribus læsionem intulisse inueniatur, aut supra statuta tributa aliquid exegisse, vel in coemptionibus mensuris enormibus, aliisque præiudiciis, vel grauaminibus, aut iniquis solidorum ponderibus possessores damnificasse, ex suis satisfaciant facultatibus. Quod ēt si quis de administratoribus, aut actionariis de prēteritorum nefandorum tyrannorum tempore feciſſe inuenitur, ex suis facultatibus ei, à quo abstulit, restituere iubemus: cum nos indemnitatem subiectorum vndique volumus procurari.

Vt proprietas vnicuique restituatur.

CVm autem cognouimus inimicis Deo propitio diuersis expulsis Prouinciis quosdam greges inuenientes ab illis relictas, & suo eas vindicare dominio, licet ad alios ante pertinebant, sancimus causa discussa quantum quidem ad eos pertinet, eis præstari. Si quid verò ab aliis agnoscetur, dominum sua recipere: quòd vero exepto domino non cognoscitur, inter illos distribui, qui per eandem Prouinciam greges amisisse inueniuntur, diuisione pro rata portione scilicet facienda.

De eo, cui aliquid ablatum est, vt restituatur.

SI qui etiam collatorum per occasionem tributorum exactiones, vel cuiuslibet oneris prætextu, aut alio irrationabili modo à quibusdam in auro, vel in speciebus læsi esse noscuntur, hoc etiam competenter ei, cui ablatum est, iubemus sine ambiguitate restitui, vt vndique prouinciarum habitatores legitimè sua recipiant, & nostri temporis possint felicitatem sentire.

De seruis, qui tyrannorum tempore liberas duxerunt vxores.

ILlud etiam præteritis capitulis inserendum esse censuimus, vt si qui per Gothicæ ferocitatis nefandissima tempora serui constituti liberas vxores inueniantur duxisse, vel etiam liberis hominibus ancillæ coniunctæ, licentiam quidem liberæ personæ discedendi per præsentes nostros mereantur affectus, ancilla uidelicet, vel seruo in dominorum suorum iura remanentibus nullo præiudicio dominis seruorum vel ancillarum ex præterito tempore generando. Si verò in posterum etiam coniugia tenenda esse putauerint, nullum præiudicium circa libertatem propriam patiantur, filij vero maternam conditionem sequantur. quod etiam in illis, qui ex tali coniugio nati sunt, obtinere iubemus.

De seruis, & colonis, ab alio detentis.

SEruos etiam, vel colonos, quos ab aliquo contigit detineri, suis restitui dominis vna cum medij temporis prole iubemus.

De Deo dicatis urginibus.

CVm autem tyrannicæ ferocitatis præsumptionem resetiam illicitas quasi permissas egisse sine dubio sit: sancimus, vt si quis mulieres Deo sacratas, vel habitum religiosum habentes sibi coniunxisse inueniantur, nullam eis tenendi, vel dotes forte conscriptas iterum monasteriis, vel ecclesiis, aut sancto proposito cui dedicatæ sunt, restituantur.

Ne pro comparatione specierum collatores grauentur.

NE verò per coemptiones etiam quodcunque collatores detrimentum sustinere inueniantur, sancimus per vnamquamque Prouinciam illarum fieri specierum coemptionem, quæ per eādem Prouinciam abundare noscuntur. neque enim eius, quod ibi non abundè nascitur, coemptionem non fieri patimur: pretiis videlicet pro specierum venalitate, quæ tunc temporis in foro rerum venalium obtinere noscuntur, statuendis, ipsis tamen pretiis specierum vnicuique collatorum in tributorum imputandis exactionem, commerciis videlicet nauium nullo modo prohibendis, vt & nostrum felicissimus exercitus possit nutriri, & collatorias aurarias functiones ex abundantium specierum commercio infundere ualeant, distributione coemptionis pro arbitrio tam locorum Antistitis, quàm primatum vniuscuiusque celebranda, ne collatores ex Officiorum auaritia per quencunque modum opprimi uideantur.

De mensuris, & ponderibus.

VT autem nulla fraudis, vel læsionis Prouinciarum nascatur occasio, iubemus in illis mensuris, vel ponderibus species, uel pecunias dari, vel suscipi, quæ Beatissimo Papæ, vel Amplissimo Senatui nostra Pietas in præsenti contradixit.

De mutatione solidorum, id est, monetæ.

CVm autem scimus veterum Romanorum Principū solidos per illa loca facilè inueniri, comperimus autem negotiatores, uel alios quosdam propter mutationem solidorum dispendiū aliquod collatorib. nostris inferre, sancimus solidos Romanorū Principum forma signatos sine permutationis dispendio per omnes prouincias ambulare, & per eos celebrari contractus, eum, qui dispendium aliquod permutationi solidorum inferre præsumpserit, pro vnoquoque solido alterum tantum ei cum quo contraxerit inferre

Vt pretium satisfaciat & quod tulit quis.

SI quis etiam de rebus immobilibus ad alium pertinentibus aliquem ornatum, vel materiam abstulisse inueniatur, modis omnibus

omnibus restituere, vel si iam alicui iniuncti sint ędificio, pretio satis facere coartetur, ut undique nostrarum legum conseruetur, auctoritas. Instrumenta etiam, quę ad alios pertinentia forte ab aliis detinentur, prioribus dominis iubemus restitui, vt omnes undique nostrarum legum adiutorio potiātur. Si uero instrumentum periisse inueniatur, cuius exemplar apud alterum inuenitur, utpote duobus scriptis authenticis prout in contractib. solitum est ex eo, quod apud partem alteram inuenitur, aliud conscribi iubemus, & partidari, cuius iam instrumenta perierunt. vt competentem possit habere cautelam. Sed & si quis instrumentum alienum siue ipse tollendo, siue quocunque casu inueniendum malignitate, vel incendit, vel abscondit, aut corrupit, aut quocumque modo habere desierit, tunc quanti interest eius, ad cuius iura instrumenta pertinebunt, is, qui dolum fecit satis facere compellitur. Data die, ann. & Consul. SS.

Vt annona ministretur medicis, & diuersis.

ANnonam etiam, quā & Theodoricus dare solitus erat, & nos etiam Romanis indulsimus, in posterum etiam dari præcipimus, sicut etiam annonas, quæ grammaticis, ac oratoribus, vel etiā medicis, vel iurisperitis antea dari solitum erat, & in posterum suam professionem, scilicet exercentibus erogari præcipimus, quatenus iuuenes liberalibus studiis eruditi per nostram Rempublicam floreant.

Vt ciuiliter inter se causas audiant.

LItes etiam inter duos procedentes Romanos, vel vbi Romana persona pulsatur, per ciuiles iudices exercere iubemus, cùm talibus negotiis, vel causis iudices militares immiscere se ordo nō patitur.

Vt mutationes in suo statu stent.

REipublicæ permutationes etiam, vel comparationes, siue competitiones cum publico factas vsque ad aduentum scelerate memoriæ Totilæ in sua firmitate firmamus, si tamen nulli aliquid alio possidente competit.

Vt fabricæ publicæ seruentur.

COnsuetudines etiam, & priuilegia Romanæ ciuitatis, vel publicarum fabricarum reparationi, vel alueo Tiberino, vel foro, aut portui Romano, siue reparationi formarum concessa seruari præcipimus: ita videlicet, vt ex iisdem tantummodo titulis, ex quibus delegata fuerunt, præstentur.

Vt per negotiatores coemptiones fiant.

SVper hæc cognouimus Calabrię, vel Apuliæ Prouinciæ possessoribus pro coemptionibus non inferendis superindictitium, titulum impositum esse pro vnaquaque millena, unde coemptiones per negotiatores annis singulis exerceri, in præsenti uerò negotiatoribus specierum coemptiones recusate tentantibus tam superindictitium titulum, quàm coemptionis onus prouinciæ possessoribus imminere, cùm abunde mercatores sint, per quos possit exerceri coemptio: sancimus Magnitudinem tuam hæc examinantem, si possibile sit, per negotiatores species comparatas inferri collatores prouinciæ nullatenus prægrauari, cum superindictitio titulo semel eius impositio, coemptionis etiam onus inferre sit impossibile. Da. die, anno, Conf. SS.

Vt qui voluerit ad præsentiam Imp. nauigare, non impediatur.

VIros etiā gloriosissimos, ac magnificos Senatores ad nostrū accedere comitatum volentibus sine quocumque impedimēto uenire concedimus, nemini prohibendi eos habituro licentiā, ne Senatoribus nostris, vel collatoribus debitus introitus quodam modo videatur excludi, sed etiam ad Italiam Prouinciam eundi eis, & ibi quantum voluerint tempus commorandi pro reparandis possessionibus aperimus licentiam, cùm dominis absentibus recreari possessiones, aut competentem mereri culturam difficile sit. Quæ igitur per hanc diuinam pragmaticam sanctionem nostra statuit æternitas, Magnitudo tua modis omnibus effectui mancipare, obseruareque procuret, pœna decem librarum auri imminente, contra temeratores nostrarum iussionum. Pragmatica Data i. l. b. Aug. Constant. Imp. Dom. N. Iustiniano PP. Augu. anno xxxviij. P.C. Basilij V.C. anno xiij. Narsi vr. Ill. Præposito sacri cubiculi, Antiocho vr. magnifico præfecto per Italiam

Expliciunt Iustiniani Imperatoris constitutiones.

Incipit Iustini Imper. Nouella.

CONSTITVTIO.

Ad Iulianum Præfectum vrbis data, quæ ex † Græca lingua in Latinum sermonem translata est.

† Hæc est. extat apud Graecos ex emplari Genebrardi tūm vetusto tum emendato.

Vt posit ex consensu dissolui matrimonium.

¶ *Imp. Cæsar Fl. Iustinus Alamanicus, Gotthicus, Francicus, Alanicus. VVandalicus, Africanus, pius, fœlix, glorioſus, victor, ac triumphator ſemper colendus Auguſtus, Iuliano Præfecto vrbis Conſtantinopolitanæ.*

VPTIIS decentius nihil est hominibus, ex quibus filij, cęteræque nationum successiones, fundorum quoque, & ciuitatem habitacula, & Reipublicæ eximius status. propter quod nuptias felices esse eis, qui eas ineunt, sic optamus, ita, vt numquam eas finistri ominis opus fieri, neque nuptiis copulatos abinuicem separari, iustam non habentes absolutionis nuptiarum occasionem. Sed quoniam difficile est in omnibus hominibus hoc seruari. (in multitudine enim tanta non aliquas incidere irrationabiles simultates vnum de impossibilibus existit) oportere † putauimus his reperire quandam medellam, magis vero illic, ubi pusillanimitas in tantum erigitur, ita ut implacabilis horror fiat coniugibus vnà manentibus. Antiquitus quidem licebat sine periculo tales abinuicem separari secundum communem uoluntatem, & consensum hoc agentes, sic ut plurimæ tunc leges extarent hoc dicentes & BONA GRATIA sic procedentem solutionem nuptiarum patria vocitantes voce. Postea verò diuæ memoriæ nostro patri pietate, & temperantia ōmnes ubicunque aliquando imperantes † excedere visum est, qui ad suam † utilitatem, & firmam respiciens voluntatem, non autem miserias pusillanimitatis coniciens, legem sancire, qua prohibuit cum consensu coniugia solui. quod nos quoque volebamus nimis obtinere in hoc ipso. Plurimi autem nos adierunt inter se coniugium horrentes, & abominātes & prælia, discordiasque propter hoc domi contingere accusantes (hoc quod valde doloriferū, & triste consistit) dissoluere propter hoc precantes connubia, etsi occasiones non habuerunt dicere, per quas sine timore hoc lex daba facere ipsis. Desiderium uero & studium eorum pro hac re in aliquanto distulimus tempore, aliquādo quidem monentes, aliquando vero minantes quiescere eos ab irrationabili circa inuicem horrore, & ad vnanimitatem properare, & melioris fieri uoluntatis. agebamus vero plus nihil. Quoniam uero difficile est immutare semel detentos irrationabili passione, & horrore. forsitan enim contingit istis & insidias adgredi adinuicē, & uenenis aliisque ad mortem agentibus uti, ita vt nec filios eis factos ualere ad unam similemque tales voluntatem immiscere. Hæc igitur aliena nostris iudicantes temporibus, in præsenti sacram bō stituimus legem, per quam sancimus licere, vt antiquitas, consensu coniugum solutiones nuptiarum fieri; † vltra uero obtinere constitutas pœnas in constitutione nostri patris aduersus eos, qui cum consensu coniugij faciunt solutionem. Si enim † alterutrum adsectus nuptias solidat, merito contraria voluntas istas cum consensu dissoluit, adsignificantibus rebus, quæ nuptias soluunt. Certum autem, ita ut omnia alia quantacumque legibus † adposita, sacrisque constitutionibus nostri patris dicta sunt de nuptiis, & filiis, occasionibusque ex quibus † præcipitur dissolui nuptias (si & fine ratione non & cum communi consensu, secundum quod & præsens nostra constituit † diuinitas, hoc agentibus, & disponentibus pœnis interpositis) obtinere & ex præsente nostra lege per omnia habere virtutem propriam. Quæ ergo nobis visa sunt, & per præsentem manifestata legem, tua gloria per consuetum sibi modum omnibus fieri manifesta præcipiat in hac vrbe Regia. Da. † xviij K. Oct. Calcedone Imp. Dn. Iustino. PP. Augu. Anno primo Indictione quintadecima.

† Rapiunt

† Tum hoc mala ex re Graeca Rescindent. † velint, ἐθέλωσιν

De adscriptitijs, & colonis.

¶ *Imp. Iustinus Aug. Dominico † Præfecto.*

DOCVERVNT nostram Serenitatem * Lugdunensium habitatores, & hoc nos docuerunt, quia ante propositum habemus legem, perquam iussimus adscriptitios, vel colonos commiscentibus se liberis mulieribus pro creare filios ad similitudinem liberorum, & ex hoc detrimentari fundos, & eorum functiones recedentibus agricolis, velut ex vtero libero procedentes. † ex hoc corrigentes sancimus secundum veterem legem de adscriptitiis, & colonis constitutis agricolis quod nascitur adscriptitium, & colonum fieri, si sola fuerit mulier libera constituta cum procreauerit filios, tunc ergo nullo modo patimur ledi ex hoc penitus liberum uterum, vtque talis mulier tali uiro sociata fuerit, neque adscriptitio, neque colono in hoc tantummodo casu obtinente lege. Sancimus ergo generalem legem, ut qui ex adscriptitio, & colono natus est, patris naturam sequatur. Sic ergo & indemnitas fisco collatoribus erit P. C. Iu hoc ergo medentes, præsentem dispositionem disposuimus, quam obseruare tuam Celsitudinem sancimus in omnibus Illyricianis partibus, vt non exinde deminutio aliqua dominis inferatur. Tua igitur gloria quæ nobis visa sunt per hanc legem diuinam † significantem effectui mācipare festinet, multa imminente decem librarum auri, qui eam violauerit, aut concesserit violandam Dat. sub. Idib. Aprilis Constantinopoli, Imp. Domi N. Iustiniano Aug. Anno xiiij. Iustiniano Consule.

† Rapiunt

† Sic Graeca exemplaria. † significantia

Constitutio Iustini Imp. de filiis liberarum, in Africam directa.

¶ *Imp. Cæsar Fla. Iustinus fidelis in Christo, manſuetus, maximus benefactor. Alamannicus, Gotthicus. Francicus, Germanicus, Anticus, Vuandalicus, Africanus, pius, felix, inclytus, victor, ac triūphator ſemper Auguſtus Theodoro.*

† Itaque

IE noctuque pro utilitate Reipublicæ subtiliter cogitantes, illa properamus renouare † quanta in locis oportunis sunt necessaria, & maxime pro tributis atque reditibus sine quib. impossibile est aliquid agere prosperum. Suggessit autem tua magnitudo maximam partē possessorum Africanę prouinciæ precibus suis intimare desolatos agros remansisse, cum diuina lex promulgata fuisse constituens creatos ex libera matre, & adscriptitio marito liberos esse. quod contrarium est legibus antiquis: cum ille manifeste decreuerunt talem sobolem adscriptitiam esse. ex hac enim licentia filij adscriptitiorum prædia, in quibus nati sunt dimittentes, & in aliis habitantes locis tam fiscum quàm dominos prædiorum minuere, & hæc dicentes supplicauerunt corrigere hoc capitulum apud illam prouinciam, sicut & parer noster prædictæ legislator in Illyricianam prouinciam fecit, constituens filios qui nascuntur ex libera matre, atque adscriptitio patre liberos esse cum suis rebus, sed tamen colonos, vt non liceat terrulas, vbi nati sunt, relinquere & alienas colere. His igitur nostræ serenitati suggestione tua relatis necessarium esse perspeximus possessores subiectos nostros, atque functiones publicas adiuuare. Vnde sancimus in Africana prouincia filios ex libera matre, & adscriptitio patre productos liberos quidem esse, & res proprias habere, in ordine tamen colonorum esse, & non posse eos dimittere prædia, in quibus nati sunt. & excolere aliena, sed uicos ipsos in quib. orti sunt, cum libertate colere. sic etenim nec fiscus, nec possessor læditur, neque prædicti minuuntur, terras vbi nati sunt excolentes, Theodore parens charissime atque amantissime. Quę igitur per hanc diuinam pragmaticam sanctionem nostra sanxit æternitas, tam tua magnitudo, quàm qui post re eandem administrationem adepti fuerint, vna cum Officio suo effectui mancipare, obseruareque procurent. Dat. Kalen. Mar. Constantinopo. Imperā. D. N. PP. Aug. Iustini Anno v. Indictione tertia. § Et subscriptio Imperalis. Vale Theodore parens charissime atque amantissime. § & Quæstor legi. § Dat. Kal. Mar. CP. Imp. Dom. nostro Iustino PP. Aug. Anno v. post Conſ. eiusdem Domini nostri anno secundo.

† Rapiunt

Sacrum Pragmaticum Tiberij AVGVSTI,

Deconfirmatione Constitutionum Iustini Imperatoris de filiis colonorum, & Liberarum.

In nomine Domini Iesu Christi

Imperator Cæsar Fl. Tiberius Constantinus in Christo manſuetus, Maximus benefactor, & Fl. Noh. Tiberius Mauritius felicissimus Cæsar, Alamanicus, Gotthicus, Francicus, Germanicus, Anticus, Alanicus, Vuadalicus, Africanus, pius, felix, inclytus, victor, ac triumphator ſemper Auguſtus Theodoro.

ONSVETVM, & peculiare nostrę manſuetudinis remedium necessitatibus subiectorum nostrorum imponere cupientes, suggestionem viri Beatissimi Publiani, Antistitis Karthaginensium ciuitatis, & possessorem eiusdem Africanæ proconsularis prouinciæ libenter suscepimus, per quas pragmaticam sanctionem Iustini diuæ memoriæ patris nostri pro conditione sobolis ab adscriptitio patre, & ingenua matre ad Theodorum tunc præfecturam tuam agentem ante tempus emissam, firmam illibatamque nostris etiam affatibus constitui supplicauerunt, vt cultura terrarum permaneat nulla lege, vel machinatione & ab ea seperari valitura. Consulentes itaque collatoribus Africani tractus, sancimus eandem pragmaticam sanctionem, & eius dispositionem, omnibus modis ex quo data est, suas vires habere, & insertam ei auctoritatem vniuersis dominis terrarum epitulari, vt liberi procreati à matre ingenua, & patre adscriptitio, vel colono rusticitatem paternam cognoscant, & operibus suis consuetos reditus his, quibus suppositi sunt, submministrent. deteriores quidem conditionis alieni, ipsius autem cespitis ubi nati sunt, recedere, & in alis quibuscumque locis degere non permissuri, Theodore parens charissime atque amantissime. Illustris igitur, & magnifica auctoritas tua hanc pragmaticam sanctionem in ęternam valituram edictis propositis omnibus habitatoribus Africanarum partium innotescat, vt omnib. pateat, qualem pro utilitate eorum prouidentiam gerimus.

& subscriptio Imperialis.

Diuinitas te seruet per multos annos parens charissime, atque amantissime. §& Quæstor legi.§ Data iij. Id. Augu. CPL. Impe. Domini nostri Tiberij Constantini PP. August. Anno viij. & PCL. eius anno ij. & R. nob. Tiberij Marc. Felicissi. Cæsar. anno primo.

De priuilegio Archiepiscopi primæ Iustinianæ No. x. quæ in aliis exemplaribus deest, ex uetere libro.

¶ *Idem A. Catelliano viro Beatissimo Archiepiscopo primæ Iustinianæ.*

MVLTIS & variis modis nostram patriam augere cupientes, inqua prima Deus præstitit nobis ad hunc † modum quem ipse cō didit venire, & circa sacerdotalem censuram eam volumus maximis incrementis ampliare, vt primæ Iustinianæ patriæ nostræ pro tempore † Sacroantistes non solùm Metropolitanus, sed & Archiepiscopus fiat, & certæ prouinciæ sua eius sint auctoritate, id est, tam ipsa mediterranea Dacia, quam Dacia ripensis, nec non M sia secunda & Dardania, & Prævalitana prouincia, & secunda Macedonia, & pars secundæ Pannoniæ, quæ in Bacensi est ciuitate. Cùm enim in antiquis temporibus † Sumij præfectura fuerit constituta, ibique omne fuerat Illyrici fastigium, tā in ciuilibus, quàm Episcopalib. causis, postea autem † Antilanis temporibus eisdem locis deuastatis Apenninus Præf. Prætorio de finitima ciuitate in Thessalonicam profugus venerat: tunc ipsam præfecturam & sacerdotalis honor secutus est, & Thessalonicensis Episcopus non sua auctoritate, sed sub vmbra præfecturæ meruit aliquam prærogatiuam. Cùm igitur in præsenti Deo auctore nostra Respub. aucta est, & vtraque ripa Danubij iam nostris ciuitatibus frequentatur, & Vinacium quàm recidua, & Literata quæ trans Danubium sunt, nostræ iterum ditioni subactæ sint: necessarium duximus ipsam gloriosissimam Præfecturam in Pannonia nostra felicissima patria collocare, cùm nihil quidem magni distat à Dacia mediterranea secunda Pannonia, multis etiam spatiis separatur prima Macedonia, à Pannonia secunda: & quia homines semper bellicis fudoribus inhærentes non erat utile Reipublicæ ad primam Macedoniam per tot spatia, tātasque difficultates venire, ideo necessarium nobis visum est ipsam præfecturam ad superiores partes trahere, ut iuxta eam prouinciæ constitutæ facilius sentiant illius medicinam. Et ideo tua Beatitudo, & omnes præfatæ primæ Iustiniani Sacrosancti Antistites Archiepiscopi, habeant prærogatiuam, & omnem licētiam suam auctoritatem eis impartire, & eos ordinare, & in omnibus supradictis prouinciis primam habere dignitatem, summum sacerdotium, summum fastigium, à sede creentur, & solum Archiepiscopum habeant nulla actione aduersus Thessalonicensi Episcopo

† mūdum,

† sacrosanctus.

† Fumitana ciuitate lego firmij, & Firmitana, Pirmiū ē ciuitas q Ionici sit adiacet litori. pro. c. li 2.

† lego, Antilanis, vel potius, Antalanis. Sic enim Proc. li. j. initio, Antalā vocat, quē Latini Attilā.

scopo seruanda. Sed tu ipse, & omnes primæ Iustinianæ Antistites, sint eius iudices, & disceptatores, quicquid oriatur inter eos dissérimen, ipsi hoc dirimant, & finem ei imponant, & eos ordinent, neque ad alium quendam eant, sed suum cognoscant Archiepiscopum omnes prædictæ † nuptiæ, & eius sentiant creationem, & uel per se, vel per suam auctoritatem, & clericos mittendos habeant potestatem omnem omnemque sacerdotalem censuram, & creationis licentiam. Sed & in aliquas, quæ est prouinciæ Dacia ripensis ordinari volumus à tua sanctitate Episcopum, vt non in posterum sub † meridiano Episcopo sit constituta: sed meridianus quidem maneat in meridiano, nulla communione cum Aliquas seruãda. † Aquensis autem Episcopus habeat præfatam ciuitatem, & omnia eius castella, & territoria, & Ecclesias, vt posset Honoriacarum scelus ex ea ciuitate æterna repellere, & in orthodoxam fidem transformare. Vt igitur sciat Beatitudo tua nostri numinis dispositionem, Deo præsentem legem ad tuam venerabilem sedem transmisimus, vt in perpetuum tale beneficium habeant patriæ nostræ Ecclesiæ in Dei omnipotentis gloriam, & nostri numinis sempiternam recordationem. Quando autem tuæ sedis gubernatorem ab hac luce decedere contigerit, pro tempore Archiepiscoporum eius à venerabili concilio Metropolitanorum ordinari sancimus, quemadmodum decet Archiepiscoporum, hominibus oratum in ecclesiis prouehi nulla penitus Thessalonicensi Episcopo, neque ad hoc communione seruanda. Beatitudo igitur tua, quæ nostra sanxit æternitas modis omnibus ad effectum perducere non differat.

† lego, pro uinciæ.

† Mediterraneo.

† Aquensis

FINIS.

Iustiniani Imperatoris Edicta.

Henrico Agyleo interprete.

Edictum ubique locorum constitutis Dei amantissimis Episcopis, & sanctissimis Patriarchis conscriptum. Edictum primum.

DRAENVNTIVM HOC edictum esse uoluit Imperator eximiæ illius constitutionis, quâ de Præsidum creatione, ac officio præcepta est complexus. Id autem seorsum ab illa positum, cum quem in finem editum esset, non ita cognosci potuisset, recte profectum illuc est reductum. Quod sane ubi illo loco Haloander vertit, [a] id uero in luero ponimus, nostroque labori parcimus.

a supra in nouel. post constitu. 8.

a ἀρχιντας φανλίας.

Ne Præsides in [b] fiscalibus causis fidem publicam dent. Edict. ij.

¶ *Idem Imperator Ioanni prætoriorum Præfecto.*

EX iis, quæ à gloria tua fine scripto ad nos relata sunt non exiguam publicorum tributorum illationi difficultatem Prouinciarum Præsides, dum quibuslibet fidem publicam dant, attulisse cognouimus. Eos enim, qui tributa publica suscipiunt, inde sibi securitatem, atque tutamentum prætendentes, quod aurum ipsis perfusum sit, non transmittere, sibique maximam partem retinere & cum aurum debeant, malè sibi data fide publica abuti. Missa igitur ad Excellentiam tuam hac sacra pragmatica forma, statuimus, vt per edicta sua omnibus clarissimis Prouinciarum Præsidibus interdicat, ne in fisci causis fidem publicam dent. In priuatorum autem solum causis liceat ipsis, iis, qui id desiderant, fidem publicam dare, idque ad certum tempus, quod non continuo poterunt, vbi elapsum fuerit, denuo renouare. Sciant uero omnes, quod, vbi tales securitatis promissiones ab illis acceperint, nullam inde vtilitatem sensuri sunt: sed facultas cuicunque sit, cui hoc iniunctum est, vt quæ ab illis debentur, publica tributa perfundat, ut illos comprehendat: ut quæ illis in prouincia data fides publica fuerit, in nulla re ipsis vtilis futura sit. Cæterum illi soli securitatem habeant, qui aut ad sacram nostram iussionem, aut ad Excellentiæ tuæ mandata securitatis promissiones abstulerint.

b Mutuas.

¶ Postea quam etiam à gloria tua edocti sumus, quomodo nonnulli in diuersis prouinciis inquisitione in eos, qui se hæreticorum erroribus dedidissent, facta, cum multos subditos hanc ob causam comprehendissent, sportularum ratione magnam vim auri ab ipsis ceperint; sancimus, vt qui id ausi sint, & comprehendantur, & ad clariss. prouinciarum præsides adducantur, post probationes quod ceperint, in triplum refusuri: vt simplum, qui damno affecti sunt, reddatur; duplum vero in fiscum inferatur.

¶ Porro qui in vicariana cohorte, quæ spectabili Asianæ iurisdictionis vicario apparet, locum, & ordinem obtinent, suo, bonorúque suorum periculo publicorum tributorum illationi incumbant, cum quidam, qui in prouinciali cohorte numerantur (quomodo & id ad nostram pietatem Excellentia tua retulit) deficiant, numerúsque ipsorum in paucos admodum coarctetur: clarissimus vero prouinciæ Phrygum Pacatianorum gentis Præses, iam à longo tempore vicarij Magistratum ad se sumpserit. Qui ergo in vicarianam cohortem referuntur, facultatem habeant, vt ex vicarij, qui nunc est, & pro tempore futurus est, iussu, publicas contributiones exigant, illaque fisco inferendas curent.

c Chrysobulos

¶ Constituimus etiam, vt qui in quacumque prouincia prouinciales tributorum susceptores sunt, in probationibus [c], quas faciunt, quod ipsis persusum aurum est, distinctè describant: distinctè etiã ponant, quantum occasione eorum, quæ Excellentiæ tuæ mensæ, quæque sacris nostris largitionibus competunt, transfusum sibi sit: vt persolutam quantitatem per huiusmodi probationes euidenter explicent, & manifestent: denique ne qui facultatem habeant, vt quæ ex aliis titulis acceperint: in alios transponant, & accepta ferant. Quæ igitur nobis placuerunt: & per hanc sacram pragmaticam declarãtur legem, ea excellentia tua ad effectum deduci præcipito.

De Armeniorum successione. Edict. iij.

ARMENIOS pristina iniustitia liberatos, tum ad nostras per omnia leges deducere, tum decora æquabilitate donare volumus. Et quoniam barbaricam quandam, insolentemque, & quæ neque Romanis, neque nostræ Reipublicæ deceat, apud ipsos esse legé nuper didicimus: quomodo nempe masculi in parentum hæreditatem succedant, fœmellæ vero non: emissa præsenti ad Magnificentiam tuam sacra lege, decernimus, vt successiones æquales [d] sint, & quæ de uiris, mulieribusque Romanorum legibus constituta sunt, hæc etiam in Armenia obtineant. Sane idcirco illuc nostras etiam leges transmisimus, vt in eas oculos conuertentes, ad præscripti, illarum Rempublicam gubernarent. Quoniam uero, quæ præcesserunt, ea omnia commouere absurdissimum esset, statuimus, vt hæc lex inde ab initio pij nostri Imperij vim, & vigorem habeat: vt ab eo tempore hucusque defunctorum successiones hunc ad modum fiant, præterquàm, si qui iam transegerint, aliove modo se in uicem liberarint. Si enim tale quidpiam factum sit, id in suo robore permaneat, nulloque modo commoueatur, iubemus. Porro mulieres à prædicto tempore eorum etiam prædiorum, [e] quæ genearchia vocantur (quæ sunt, quæ inde à principe generis in familia manserunt) participes esse volumus. Si vero inueniri nonnullos contingat, qui filias, quanquam non vocarentur ab intestato ad successionem, hæredes tamen scripserint, illæ similiter, quique ex illis nati fuerint, in res genearchicas successiõis participes sint. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram declarantur legem, Excellentia tua, & custodire, & fini tradere studeto: vt leges nostræ per omnia obtineant, auctoritatemque habeant. Ac præsens quidẽ lex ab initio Imperij nostri (vt iam diximus) incipiat, & simul in omne tempus extensa, in posterum omnibus modis in Republica uim habeat, atque ab omnibus obseruetur. D. Ka. Aug. Bilisario V. C. Conss.

d Mares & fœminæ

e Sic & quarta decimæ. 40. anno spatio pscr. in antiq.

De Magistratu Phœniciæ Libanicæ. Edict. iiij.

¶ *Idem Imperator Ioanni gloriosiß. sacrorum per Orientem prætoriorum Præfecto, item Exconsuli, & patritio.*

MAGISTRATVS creari oportere gratuito [f] iam lex nostra præcipit, quam sane & auctoritatem per omnia obtinere volumus. Posteaquã uero omnia ad subditorum beneuolentiam demerẽdam, locorumq; custodiam, & munitionem vndique indagãtes, Magistratus partim cõiunximus, partim diuisimus, alios, in aliam, atque aliam formam transmutauimus, nonnullos vero sublimiores fecimus, nominibusque maioribus, quam quæ tunc essent, decorauimus, Prætores, Cõsules, Moderatores, & Comites, præter pristinam consuetudinem in Remp. blicam introducentes, omniaque ad ipsius utilitatem facientes, oportere ẽt putauimus, vt Magistratum Phœniciæ ad Libanum ex præsidali b. in Spectabilẽ trãsferamus, & Moderatoris formam illi demus

f Nouel. Iustic. 8. §. Illi omnibus

demus, tum etiam annonas ad decem auri libras assignemus: ipse vero istius prouentus occasione fisco nihil præbere debeat. Interim apud Phœnices scrinij tractator, pro nuper attributo illi munere, quod & beneficium nuncupatur, ex canone eiusdem Prouinciæ clarissim. pro tempore Spectabilium tribunorum notariorum primicerio denas auri libras in singulos annos dabit, quibus ille solis contentus esse debebit. Moderator porro à muneribus omnia pura conseruet, & quatenus ipsi sacra nostra Constitutio permittit, militum ministerio vratur. Veruntamen eximium illi fortissimorum. Tertiodelmatorum numerum, in Phœnicum regione est, assignamus, qui præcepta ipsius exaudiant, qui ipsum insequantur, qui denique iussis ipsius, quæ aut de uectigalium exactionibus, aut de Reipubl. statu, aut de ciuitatum incolumitate procedent, pareant. Qua de re cum instrumenta confici iusserimus, statuimus, vt Excellentia tua hæc omnia cognoscens, huius Magistratus præfecto decem libras auri in annonas assignatas, ex prouinciæ tributis persoluendas constituat. Interim quæ constituta sunt, vt quotannis à publicarum rationum procuratore. spectabili clariss. tribunorum notariorum primicerio darentur, imminuẽda non sunt, neque uerò præterea quicquam illi est addendum. In primis autem Moderatori studio sit, vt fisco faueat, & commodet, deinde, vt disciplina, & conueniens ordo in ciuitatibus conseruetur, tertio, vt iustitiam inter plebeios exerceat. Quæ uerò de Moderatorum, reliquorumque Magistratuum statu in sacra nostra Cõstitutione à nobis, ut dictum est, scripta sunt, ea omnia & in illo locum habeant. Sane si dictus deuotorum Tertiodelmatorum illi in eius locum surrogatum subiiciendum curabimus: vt ne quid ex solemni, plenoque auxilio omnino illi desit. In his porro iam dictis rebus Spectabilis Dux nihil communionis habebit. Nolumus enim quicquam illi commercij [a] esse, aut cum militibus Spectabili Moderatori certo assignatis, aut cum plebeiorum quoquam, aut cum illorum controuersiis, quas inter se habuerint, aut si cui plebeiorum, in quos illi nullum ius concessimus, dica impingatur. Propterea quod inter rei militaris curam, & ciuilem administrationem per multum interfit, ac discerni hæc oporteat, quemadmodũ Patres Reipublicæ id nobis ordinarunt, & constituerũt. Ac sciant Spectabiles Duces, quòd si rebus ciuilibus se ingerere audeant, militarem Magistratum non retinebunt, & huic Magistratui subiicie di erunt. In nulla namque re inferiorem hunc Magistratum Ducis Magistratu esse uolumus. Volumus insuper, vt (quomodo dictum est) quam uehementissimè publicarum contributionum exactioni incumbat, plebisque incolumitati inuigilet, & ne Spectabilibus Ducibus, neque clarissimis Tribunis, neque cuiquam potentium domum, imo ne sacro quidem nostro patrimonio, aut sacris nostris priuatis, aut sacræ nostræ domui, qualecunque tributaris nostris damnum inferre permittat: vt ne etiam demisso animo neque pauidus sit, sed uirilem in modum subditis præsit omniaque faciat, quibus alij Moderatores ex præscripto obstricti sunt, atque ita rerum summa ab ipso administretur. Illud sane etiam fieri, & obtinere nolumus, vt spectabiles Duces inde annonas auferant, vnde spectabilis Prouintiæ Moderator eas auferendas constituerit: propterea quòd manifestum sit, eos non tam socorditer ad res animum aduersuros esse, vt quæ sibi competant, petere non possint. Sciant vero, quòd si prætor hæc quippiam fecerint, viginti librarum auri multam [b] perfundent. Quæ igitur nobis placuerunt & per hanc sacram declarantur legem, excellentia tua effectui, & fini tradere studeto.

a Sic & Græcum exemplar ita habet, ἀπὸ τῶν ἐπαρχικῶν τόπων ἐν τοῖς ἐπαρχικοῖς ἀπὸ τῶν ἐπαρχικῶν τόπων ἐν τοῖς ἐπαρχικοῖς

b aurip.

De tempore [c] actionum quæ sacris locis competunt. Edict. v.

QVod medicamenta morbis, hoc ius præstat controuersiis. Vnde cognoscere est, quæ rectè se habere cuipiam visa sint, sæpe numero effectum habuisse prorsus diuersum: & quod cuiusque ratio, ac coniectura fore vtile existimasset, ex ipsa experientia inuti le inuentum esse. Arguit hoc etiam præsentis constitutionis necessitas, in qua quod nuper priuilegium ex pio proposito sanctissimis ecclesiis, monasteriis, & aliis venerabilibus locis per nostram Constitutionem concessum, necessaria quadam correctione reformamus. Siquidem cum aliquot abhinc annis ad centesimũ vsque annum præscriptionis circulum venerabilibus locis extensæ motæ sunt, ac velut antiquorum vulnerum obductæ cicatrices in oculos denuo incurrerunt, ac velut curari illæ, sanitatique restitui non potuerunt: quippe quæ probationum difficultatibus impediuntur. Propterea quod per tantum seculi, ne dicam temporis spatium, neque probationibus integritas, neque actis fides constare, neque etiam testibus uita suppetere possit. Quamobrem cum liberalitati nostræ controuersiarum angustia, arctiorque velut ambitus non respondeat, adhibita ratione simul & religiosæ dictum priuilegium retractantes, id ad possibilem modum ab ipsa experientia inducti deducimus, iubemusque, vt in controuersiis, quas antehac triginta annorum præscriptio sustulit, nunc in rebus ecclesiarum, monasteriũ, xenodochiorum, orphanotrophiorum etiam, brephotrophiorum, & ptochiorum quadraginta [c] annorum dilatio inducatur. Ea vero iuris ratio, & virtus, quam triginta annorum præscriptio vindicare solita est, circa alias, & personas, & res integra interim, & salua maneat. Solis namque (vt dictum est) venerabilibus locis, eorumque iuri, & contractibus hoc decem annorum auctarium elargimur, vt exacto hoc temporis spatio, tum personales, tum hypothecariæ actiones in perpetuum conquiescant. Aliarum autem præscriptionum nihil omnino imminuimus, & annalem, triennalemque, [f] & quæ aliæ in longiora, angustiorave tempora producuntur, vim, roburque suum obtinere uolumus. In solis etenim (vt dictum est) uenerabilium locorum controuersiis religiosos contractus memorato quadraginta annorum priuilegio perfrui volumus, in quibus centum annorum priuilegium illis Constitutio nostra concedebat. Illud vero in confesso sit, quod si quæ controuersiæ ante hanc nostram Constitutionem ab ecclesiis reliquisque sacris locis, quocunque loco motæ iudicis auctoritate, & sententia, transactionisve modo finitæ sint, eas refricari redintegrarique nolimus. In reliquum autem tempus iis, quas antehac octo lustrorum silentio sopitas nondum, aut moueri, aut motas terminari contigit, rectè hæc constitutio opponetur. Illustris itaque tua, magnificaque auctoritas, quæ per hanc generalem legem nostra statuit Serenitas, ea, vt propositis edictis ad omnium notitiam deueniant, curet.

c Sic & quarta decimæ. 40. anno spatio pscr. in antiq.

f De qua in ca. placuit. vbi Alc. de præscrip.

Edictum pientissimi Domini nostri Iustiniani vj.

COgnouimus quomodo post castigationem Domini Dei benignitate immissam, qui negotiationes, & ludos literarios exercent, diuersi etiam generis artifices, & agricolæ insuper, & nautæ, cum potius meliores illos fieri oporteret, lucri cupiditati se dederint, & duplicia, tripliciaque pretia, ac mercedes, præter veterem consuetudinem, requirant. Visum igitur est per sacrum edictum omnibus interdicere detestandam istiusmodi auaritiam, & ne quis in posterum cuiuscunque disciplinę, aut artis magister, qualiscunque etiam negotiationis negotiator, qualiscunque demum agricultoræ agricola, quam uetus consuetudo ferat, plus pretij, mercedisve nomine exigat. Iubemus uero etiam, vt ædificiorum, & colendæ terræ, aliorumque operum mensores nihil amplius operariis imputent, & illis antiquam consuetudinem conseruent. Hæc autem obseruare iubemus & eos, qui qualiacunque opera demandant, & eos, qui aliqua redimunt. Siquidem nec ipsis amplius, quàm more constitutum sit, dare concedimus. Sciant uero, qui quicquam amplius, quàm pro veteri consuetudine, requirunt, quod triplicem quãtitatem in fiscum inferre cogentur, si supra id, quod ab initio constitutum fuerit, cepisse illos quicquam, aut dedisse ostensum sit. Hæc porro inquiri, ac vindicari iubemus, & ab Excellentia tua, & à gloriosissimo fœlicis huius vrbis Præfecto. Volumus enim per vos ab huius nostri edicti transgressoribus constitutam pœnam exigi, suplicioque illos subdi, ita, vt quæ uobis parent, cohortibus, quinque librarum auri multa in cubitura sit, si quid ex his, quæ à nobis constituta sunt, neglectum fuerit. Data xi. kalend. April. Constant. DN. Iustini. PP. Aug. post Bilis. V. C. Conss.

Forma pragmatica, de argentariorum contractibus. Edict. vij.

In nomine Domini Iesu Christi Dei nostri.

Imperator Cæsar Flauius, Iustinianus, Alemanicus, Gothicus, Francicus, Germanicus, Anticus, Alanicus, Vandalicus, Africanus, pius, felix, inclytus, victor, triumphator, omni æuo adorabilis Augustus.

QVemadmodum virtutis vis in rebus aduersis semper elucet, ita etiam Imperatoria cura, & gubernatio in subditorum controuersiis manifesta fit. Et optandum quidem nobis est, ne quid unquam Reipublicę nostræ aduersi eueniat: verùm si aut rerum humanarum mutabilitas, aut commota ad id diuina voluntas mortalibus mala immittat, vt desuper benignè inducta castigatio, Imperatoriæ curæ benignitatisque occasio, atque fundamentum sit, conueniens est. Quod sanè hoc tempore ita euidenter accidit, vt opus expositione non sit. Cùm enim mortis aculeus, & periculum omnia loca peruagata sint, quod quisque sensit, nemini audire necesse est. Quando itaque multa ex improuiso inciderunt, quæ non temerè tempus aliud induxisset, qui in corpore ac collegio argentariorum recensetur, nos accesserunt dicentes, Hæredes nonnullos, ac successores quorundam, qui scriptura non interueniente ab argentariis aurum, aut argentum etiam, aut alias species accepisse

pissent ad perfidiam, improbitatemque spectare, quod uidelicet neque qui cepissent, superessent, neque ipsi hęredes, siue successores, cum contractus conscripti non essent, conuinci possent. Huic igitur rei mederi conantes, statuimus vt qui ad hunc modum iudicium subeunt, oculis in conscientiam defixis, expresse, ac plenè quæ illis in quorum bona, & ius successerunt, ab argentariis data sint, confiteantur: vt etiam superstites aliqui, eius collegij, cum quo contraxerunt, argentariis idipsum faciant. Idem etiam à seruis qui ab iisdem iudicibus examinantur, fieri iubemus. Sciat vero vtraque pars, si ministrorum testimonio, aut quæ cum iureiurando fiat diariorum productione, aut alia etiam aliqua sufficienti probatione res conuincetur, quod qui ita improbe, & ingrate egerint, quæ fraudulenter, & per improbitatem negauerint, in duplum dependent, siue rei veritatem occultauerint, siue illam cognoscere neglexerint.

¶ Alterum ad nos ab eiusdem corporis argentariis relatum est, ut neque ab illis, cum quibus contraxerunt, confessiones, tabulæ, aut ratiocinia ipsorum manu conscripta, si bi exhibita sunt, posteaque in dubium deuocantur, ista ipsi per publicorum instrumentorum collationem probare teneantor, propterea quod ipsorum collegium multis & præcipue nobilibus credat, qui contractus suos publicari, aut statum rerum suarum manifestum fieri non sustinent, noluntque (ut consentaneum est) eo modo existimationem suam minui: sed ut propria manu (ue dictum est) conscriptæ literæ eandem cum publicis instrumentis vim obtinerent. Et in hoc mediam quandam nos viam ingressi, quæ & argentarios ad uersus eos qui de talibus capitulis litem mouebunt, & rursus hos aduersus illos uti uolumus, statuimus, ut si istiusmodi illorum, qui contraxerunt, propria manu scriptas literas argentarij proferant, quas, aut ipse, cuius esse dicuntur, aut ipsius hæredes, successoreſve non possunt cum iureiurando abnegare, tanquam proculdubio ab illo, cuius præ se nomen ferunt, scriptæ sint, numeratam pecuniam non esse opponi nequeat. Insuper uero si argentarius ex publico instrumento, à propriæ manus scripturam confirmare possit, aut ipse quidem id negligat, aduerſarius uero ex alterius publici scripti comparatione scripturam illam, ut falsam redarguere nequeat, tunc ex instrumentis, quæ illorum manu, de quibus agitur, conscripta esse certò constat, & testium subscriptione stabilita sunt, ad ea eorundem scripta quæ ab argentariis, aut à duersus eos, ab his, qui contraxerunt, proferuntur, compa ratio fiat, firmaque sint, nec minorem, quàm publica instrumenta, vim, & auctoritatem habeant, non ex firmitate, & uigore qui illis insit, sed ex sola forma. Nihil etiam præiudicij in hoc supplicibus sit, quòd in scripto ab his, qui contraxerunt, ipsis dato, hypothecæ, aut hæredum successorumve nomina non sint.

¶ Eiusdem porro corporis argentarij, similiter etiam, qui cum illis contrahunt, dummodo similes aduersus illos actiones mouent, facultatem habebunt, ut si qui defuncti propter inopiam hæredes non habuerint, debitores vero reliquerint, aut res aliquę, quæ ad ipsos pertineant, apud aliquos depositæ, oppigneratęve inueniantur: aduersus debitores, vel illas res competentes actiones moueant, & ex illis satisfactionem sibi parent. Idem etiam ipsis [b] in bonis illorum, qui cum ipsis contraxerunt & debent, dum illi ad-huc uiuunt, seruabitur, ut ipsis siue actores, siue rei sint, si uelint, tametsi in instrumentis hypothecę nulla mentio insit, hypothecarias tamen actiones mouere liceat, quasi eę naturaliter argentariorum eorumque, qui cum ipsis contrahunt, contractus comitentur. Habebunt uero id etiam, ut tempore posterioribus creditoribus præferantur. Non æquum enim est, à nostrorumque temporum iustitia alienum, eos, qui bene de aliis merentur, rebus suis priuari, qui vero debent, superbire de alieno.

¶ Illud sane etiam in illorum subsidium adiicimus: quoniam enim qui ab ipsis ineuntur, contractibus uehementer Nouella nostra lex repugnat, quę iubet, ne creditores aduersus eos, qui aliquid à debitoribus emerint, prius iudicio agant, quàm principales debitores per cessionem bonorum non soluendo esse constet (id quod admodum illis graue, & molestum fuit, propterea quod qui emût, velut ex consuetudine quadam, & ob euictionem fideiussores quærant, & aliam sibi omnem securitatem parent, ipsis uero id neque consuetudo, neque in conficiendis contractibus celeritas permittat per præsentem sacram pragmaticam formam, quam speciali munificentia ipsis elargimur, quęque alteri personę, collegio, cœtui, aut officio nullo modo competat, statuimus, ut & ipsi, & qui cum ipsis contrahunt, quando aduersus ipsos actiones instituunt, in inquirendis, persequendisque rebus, in quibus ipsis tempus prærogatiuam prębet, tali priuilegio vtantur, quale ante legis nostrę lationem habuerunt, ut probatione debitores bonis cessisse non grauati, siquidem satisfactionem à principalibus consequi nequeant, aduersus res ab illis abalienatas, & ex speciali generalive hypotheca ipsis obnoxias in quibus (ut dictum est) antiquius, quàm alii creditores ius habent, actionem mouere possint. Existimamus enim, quę prędicto argentariorum corpori, & qui cum ipsis contrahunt, conceduntur, in communem se beneficentiam extendere: ideo quod illi non paucis quibusdam, sed omnibus ferme, quę in uniuersa Republica fiunt, contractibus ministerium præstent.

¶ Hoc quoque illis ad petitionem ipsorum concedere uisum est, vt quando dicam aliquibus impingunt, & ad promissionem decimę partis adiguntur, ne ab illis fideiussiones exigantur, sed sufficiat ipsorum hac de re factum promissum, quippe qui dignissint, quibus per se credatur, cum ipsorum fides & pro aliis sufficere existimetur. Illud manifestum sit, quod si legi succubuerint, nihil illis proderit, fideiussorem non dedisse, sed nihilominus decimæ partis pœnam dependsuri sunt, quemadmodum & actores illis. Insuper & qui ab illis in ius uocantur, similibus pœnis subiicientur. Hoc unum discrimen in hoc capite fuerit, quod (quemadmodum iamiam dictum est) actoribus qui in collegio argentariorum sunt, fideiussorem datio in decima parte per speciale nostrum beneficium condonata, & remissa sit.

¶ Quoniam uero quòd supplices ad diuersa tribunalia protrahuntur (idcirco, quod eorum, qui cum ipsis contrahunt, infinitus numerus sit, &, vt contingit, pauci probi sint, & grati) non solum ipsis damnum, uerumetiam communibus rebus impedimentum inferri compertum est, etiam in hac parte priorem nostram circa illos prouideutiam imitamur, ac iubemus, ut speciales illis iudices sint, siue in ius uocent, siue uocentur, & prudentia tua, & Petrus gloriosissimus sacrarum nostrarum largitionum, Comes, Consularis, Patritius: ut apud utrumque horum mouendæ inter ipsos, & alios qualescumque controuersię, aut etiam apud iudices antehac à nobis illis datos, ac deinde defunctos iam motæ examinentur, atque breui finem, qui nostris legibus conueniat, capiant, & supplices prætoriorum, vexatione liberati, officio & rebus suis uacent, tantoque candidius, & libentius subditorum contractibus operam nauent, quanto minore improbitate, & ingratitudine tentantur, aut qui improbi esse conantur. iniqua illis damna inferre non sinuntur.

¶ Porro postquam & aliam nobis doloroſum hominem fraudem exposuerunt, denuntiantes, quomodo quidem à dicti collegij argentariis pecunias mutuari, aut mutuantes, emerint, aut emanc possessiones immobiles nomine suarum uxorum, aliorumve quorumpiam, qui ipsos contingunt, quo uidelicet generaleu illam acquisitorum, acquirendorumque bonorum oppignerationem circumscribant: nonnulli etiam, quæ sibi debentur à debitoribus, aut in pecuniis, aut omnino in immobilibus rebus recepturi, non in suam personam, sed (quemadmodum dictum est) aut uxorũ, aut cognatorum istiusmodi solutionem, cessionem, aut uendition&, faciendam curent, quo per istiusmodi rationem inopiam prætendere possint, ipsi uero qui ex dicto argentariorum corpore de illis bene meriti essent, hos quibuscum contractum iniisse non uideantur, in ius uocare nequeant: in hoc quoque capite parem munificentiam argentariis, & qui aduersus ipsos similes controuersias mouent, exhibentes, iubemus, ut si debitorum quempiam dolo fecisse, quo minus res suas possideat, aut ius suum clam in aliũ transtulisse demonstretur, licet actoribus in rem, aliave legitima actione, id factum esse, ostendere aduersusque dictas res quasi debitoris sint, procedere, & undique technis pulsis indemnitati suæ, & in debito & in hoc factis expensis consulere. Eam autem prudentiæ tuæ, memoratiq; gloriosiss. viri diligentiam esse scimus, vt iam motas, nondum autem finitas, aut in posterum etiam mouendas controuersias ita diiudicatur sitis, ut neque supplices ex debitorũ improbitate, aut fallacia iniustum dispendium subeant, neque innoxij ex iniquis, obliquisque commentis importunas euersiones sustineant. Ita uero etiam, ut quæ nuper ipsis petentib. præbita sunt, rata, & inconcussa maneant, & quæ per præsentem sacram nostrã pragmaticam formam liberaliter conceduntur, ad mentis uoluntatisque nostræ scopum perficiantur: qui hoc agimus, ut omnes sub dditi rectè & non captiosè in negotiis versentur, & [c] quibus debetur quod ministerium Reipublicæ negotiis præbeant, quieta vita fruantur, ac neutiquam per improborum machinationes indiciis, quæque inde manant, difficultatibus, & dispendiis implicentur.

¶ Cæterùm quod in quoque dictorum capitum specialiter posuimus, id in orationis obsignatione, & fine generaliter ponere visum est, ut in omnibus prædictis his, qui in prędicto argẽtariorum corpore recensentur, eorumque hæredibus, & successoribus, [d] in quibus a duersus argentarios actiones mouẽt, æqualia priuilegia sint. Conuenit enim, vt utraque pars eam simplicitatem integritatemque in contractibus, ac negotiis suis seruet, quam sibi ab altera seruari uelit. ¶ His demum par præsentem sacram nostram pragmaticam formam iussis, & hoc addimus, ut prudentia tua, omnesque magni Magistratus, hos, qui in prædicto collegio recensentur, conueniant: ut siue per edicta, siue per literas, siue per alium quemcunque consuetum modum seruato iuris ordine competens subsidium consequantur, possitque illis aduersus improbos succurri, neque cogantur & ipsi aduersus alios improbi esse, sed æquos, atque bonos se illis, qui cum ipsis cotrahunt, exhibeant: quippe cum id & tuæ nostrorumque temporum bonitati, & uniuersę Reipublicę cõtractibus, quorũ præcipui quique & maxime necessarij semper per prædictum collegium fiunt, conueniat. Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram pragmaticam declarantur formam, prudentia tua, & quicunque alius Reipublicæ nostræ iudex firma seruato. Supplicibus vero hanc sacram pragmaticam formam, vtpote, quæ tantã in præsenti proposito, & prædictis tractatulis vim habeat

a Nõ enim ἀγράφως sed διάγραφον legendũ est, ex sequẽtib. mihi recte colligere videor.

b ἐπὶ τοῖς ὀφειλομένοις hic subintelligi, aut qđ credibilius est, omissum esse, & loci natura, & ταῖς siue adiũcto positũ satis iudicio est.

c Quasi hic ἐφεξῆς legendum: ita uertendo debentium pecuniã, qui ministerium præbent, quieta vita fruantur, ac neutiquam per improborum machinationes indiciis, quæque inde manant, difficultatibus, & dispendiis implicentur. (deesse aliquid ad ὅρους huius clausulæ uerisimile est) ita certe Scholiastes. Quæ sic legenda, & interpretanda existimo. d Quasi hic ἐφεξῆς legendum: ita uertendo qui in prædicto collegio recensentur, eorumque hæredibus, & successoribus, in quibus aduersus argentarios actiones mouẽt, æqualia priuilegia sint. Certe hi collegio illis, & ipsis contrahunt, quę hic ἐφεξῆς & successoribus, in quibus aduersus argentarios &c.

habeat, quantam in aliis negotiis generales nostræ leges obtinent, in quocunque iudicio & maiori, & minori producendi, illamque recipiendi, ac inde subsidium consequendi facultas esto. Da.v.K. Mart. Constantino. Impe. Dn. Iustin. PP. Aug. anno xv. post Basil. V.C. Cons.

De Pontici tractus vicario. Edict. viij.

¶ Idem Imperator Basso gloriosissimo sacrorum prætoriorum Præfecto.

SVffecturos ciuiles Magistratus Pontici tractus, puinciis existimantes, præpositum quondã illis locis vicariũ medio post tempore inhibuimus, nihil eorũ, quæ postmodum ab illis facta sunt, cõmissum iri exãtes. Atqui posteaquam ex rerũ experientia cognouimus, in prouincijs hisce homines habitare latrociniis, & cædibus inuitos, & homines * ferentes semper * congregantes & *armis vtentes ** & his, effugiuntque in has res constitutas pœnas, dum prouinciis, in quibus deliquerint, deserunt, neque prouincialium Magistratuum quisquam ex attributa sibi Prouincia egredi audet: vt nos etiam quanquam persæpe homines in Prouinciam emiserimus, siccumque stipendiis grauauerimus, nihil tamen amplius effecerimus, quòd ad manum is Magistratus non esset, qui auxilium ferre, & istiusmodi insolentiam reprimere posset, reuocare vicarij Magistratum visum est, & Galatiæ primæ Magistratu ad pristinum statum redacto, vt non nisi ciuilis sit, quemadmodum antè erat, quàm nos illum sublato vicari Magistratu, dignitate, annonaque maiore decorauimus: vicarium denuo omnibus Pontici tractus Prouinciis præficere: ita verò, vt non solius Præfecti locum adimpleat, verumetiam gloriosissi. Magistri sacrorum nostrorum officiorum, gloriosissi. etiam Ducum magnificentiss. denique eorum Magistratuum, qui sacro nostro patrimonio, cubiculo etiam, & domesticis protectoribusque præfecti sunt: deinde istiusmodi potestatem habeat, qualem cuiusque Prouinciæ Magistratus in sua Prouincia habere solet: vt neque per dignitatem, neque per sacerdotiũ neque per cingulum, neque per militiam, neque demum per quodcunque aliud quisquam huius iurisdictioni eximatur: sed ad consimilem modum omnes illi subsint, siue plebei sint, siue etiam cingulo, dignitate, militia, aut sacerdotio etiam decorati fuerint: idque non in criminibus solum (non enim militarem tantum hunc Magistratum fecimus) verumetiam si quis de re pecuniaria litem instituere velit. Omnibus etenim hominibus, omnimodisque rebus Magistratum hũc communem facimus. Reddimus autem illi, quod & antà habuit, sacrum auditorium, vt controuersiæ in aliqua Pontici tractus Prouincia prouocatione suspensæ, dummodo quinquetos aureos non exuperent, non ĩ fœlicem hanc vrbem deduci, sed apud ipsum sacrarum formam examinari debeant, siue ex ipsa ciuilium Magistratuum iurisdictione prouenerint, siue etiam ex sententijs cuiuspiam magnæ huius vrbis Magistratuum, aut ex nostra iussione motæ sint. Nemini verò potestatem facimus, ut postquam prouocatione suspensa controuersia mota fuerit, altera prouocatione vtatur. At sanè si qua controuersia ab initio apud illum cœpta fuerit, eamque prouocatio consecuta fuerit, pro cedet prouocatio quemadmodum solet, antequàm Magistratum vniuersus, tanquam si medio tempore nihil noui interuenisset. Quod sanè & in Galatiæ Præside iubemus, quem simplicem denuo Magistratum fecimus, quasi in illo nihil medio tempore innouatum esset. Facultatem etiã huic vicario damus, ut à vicina hac Bithynia incipiẽs, vsque ad Armenios ipsos, Trapezunta etiam, & Reipubli. nostræ Persas versus fines, in quamcunque Pontici tractus Prouinciã velit, proficiscatur: vt velut ab initio ac primario, quæ hucusque commissa sunt, competentibus pœnis persequatur, quorum sanè & gladij ius illi concedimus: præcipuè verò milites adoriantur, si qui de sertis stationibus suis istiusmodi se nequitiæ dediderint. Et si quidé criminibus obnoxium quempiam inuenerit, hunc cingulo priuet, qualecunque etiam habeat, non expectans, donec eum Magistratũ, sub quo is militat, ea de re certiorem fecerit, tanquam qui istius Magistratus locum adimpleat, & in omnes omnino ius, & potestatem habeat. In quęuis etiam loca, & latifundia, siue ad sanctissimas ecclesias, aut ad religiosa pertineant monasteria, siue etiã ad sacra nostra priuata, aui ad sacrum patrimonium, aut etiam ad nostram domum, aditum illi, & introitum concedimus: & (vt simpliciter loquamur) nullum omnino locum ipsius iurisdictioni eximimus. Inspectabit verò etiam militares transitus, an satis ordinatim proedant, & si quicquam in illis committi inueniat, id corriget, tum milites ipsos castigando, tum etiam subditis nostris, in quibus iniuria affecti fuerint, satisfactionem curando. Potestatem item cõcedimus, vt armis priuet, qui illa ad nullam militiæ necessitatẽ habent, illã qui in publica magnæ huius vrbis armamentaria inferat. Inhibebitq; etiã adulteria, homicidia, latrocinia, præcipuè verò mulierum raptos, rerum ereptiones, infestationes etiam & vim, denique vniuersum istiusmodi delictorũ cumulum, tanquam id præcipuum à nobis illi assignati Magistratus caput sit. Refrenabit quoq; iniurios, siue sacerdotes, siue Magistratus sint, siue etiam nobiles, siue plebeij: neque cuiquam quod leges nostræ non probent, facere permittet. Sustinebit autem controuersiarũ, & examinationes, & diiudicationes, habebitque propriam cohortem virorum vicarianorum septuaginta, qui per sacra nostra probatoria stipendia sacient, quæ exillo scrinio præbebuntur, ex quo & olim solent cum vicerins esse. Reddimus illi mulas etiam, quot quondam vicario assignatas, nunc Prouinciæ Præses in vsus suos, & ministeriũ percepit. Cum enim hic aliud nihil, quàm ciuilis Magistratus sit, superfluus ipsi illarum vsus est: Spectabili verò vicario, vt q; facillac circũcursare debeat, necessarium illarũ ministeriũ est. Obediet verò ipsi vniuersus in illis locis constitutus exercitus, dictò que illi audientes erunt domestici, & protectores, scholares etiam, & milites: ita ut præfidiali mandato, nostrove iussu non indigeant, sed suo iure Magistratus obedientiam, ministeriumque præstent. Præstabit autem quisque ministerium, quo loco degit, extra quam si qua iusta, ineuitabilisque necessitas maioris auxilij indigna, ipsum huc adigat, vt ex uno loco in alium transferre militem, necesse habeat. Vtetur porrò præconis voce, & lampadibus quatuor, quippe cum in hanc rem sumptus à nobis constitutus sit: quin & aliis omnibus, quæcunque ciuilis simul, & militaris Magistratus sunt, insigniis. Vnde ad gloriosissimorum nostrorum Ducum imitationem, & ad responsum ministrare illi iubemus: per quos milites, si quando ita tempus postulabit, compescet, & in necessarijs rerum ministeriis ac officio continebit. Quantum verò illi, assessori quoque eius, & cohorti annonarum nomine assignauerimus, quantum etiam de reliquo Galatiæ primæ Præsidem pro se, assessore suo, & obediente ipsi cohorte habere oporteat, item quantum ipsum aut in sacro nostro palatio, aut in gloriosissi. Præfectorum prætorio dare conueniat, per subiectam descriptionem omnibus fiet manifestum. Hunc autem nos Magistratum illis locis reddidimus, vt his, qui iniuria afficiuntur, in promptu auxilium esset, omnesque, qui in illis locis habitant, quibus hactenus præsidium difficultatibus, liberarentur: & vero Magistratuum opera, quos tales illis locis præfecimus, ut ad omnem iniuriam, ac aliena inoadendi cupiditatem reprimendam sufficere queant, quiete atque recta legum moderatione flueren tur. Hęc igitur gloriæ tuæ manifesta facere uisum est, quo ipsa cognoscẽs, quid hac de re nobis nunc placuerit, id in omne deinceps tempus obseruet, & quemadmodum in subiecta à nobis descriptione comprehenditur, annonas illi præbeat. Dat. xv. Kalend. Octob. Constanti. Imp. Dn. Iustin. PP. Augu. anno xxv. post Basil. V. C. Cons. anno vj.

De argentariorum contractibus. Edict. ix.

¶ Imp. Iustinianus A. Triboniano Præfecto vrbis.

COmmune collegij argentariorum, qui in hac magna vrbe sunt, libello supplici à potentia nostra petiit, vt suprà alia omnia, quæ ipsis munifice largiri sumus, alio nunc etiam modo sibi opitulari velimus. Exposuerunt autem quomodo nonnulli, cum debuerint, aut etiam debeant, quando pecuniæ, aut res ab ipsis reperuntur, quod soluendo non sint, à se petant, ut puras sponsiones subeãt: & alias quidem hoc ipsum in pacti instrumentis conscribere, alias vero propter contrahentes fidem. & sine scripto hoc facere sibi mandent: ipsi autem illorum petitionibus cedentes, his, qui illis molesti sunt, certum tempus constituant, intra quod sponsor omnino debitum transfundat: se itaque ad hunc modum illis spondere, ac deinde ad diem liberaliter iis, qui sponsiones susceperunt, satisfacere: debitores autem interea, quasi per sponsiones satisfecerint, aut mutui fortè syngraphas, obligationisque suæ schedulas recipere, aut acceptilationes capere quomodo itẽ multi, cum parare sibi rem aliquam voluerint, aut velint, sibi mandent, ut pro ipsis pecuniam, aut ram aliquam se daturos spondeant: & illis quidem quod affectarint, obtingat, ipsi vero promptè pecunias, aut res transfundant. denique quomodo cũ ita simpliciter [a] mandantibus illis sponsiones fiant: pecunias tamen, aut res non aliter soluere velint, quàm qui sponsionem accepit, se pecunias, aut res accepisse, testibus, aut scripto probet: unde cum ipsi pecunias, aut res dederint, quod illi probationes, pecunias, aut res datas esse, depoſcant, postmodum cõtionibus, ac controuersiis irretiantur. Quæ res simul in præteritis,

a Vt huc ex Græcis negationẽ prescribã, nulla ratio patitur.

ritis, simul in futuris sanè quàm perplexa illis est & formidabilis, imo & impossibilis. Quisnam eorum enim, qui aut pecunias, aut res spoponderint, vel spondent, vt cui sponsæ sint, vel spondentur, is probationem non faciat, aut in publica instrumenta referat, quòd eas acceperit, ad sponsionem descendere velit? Ac idcirco persæpe se fatigatos aliis cedere actiones, neque hæc sibi actionem intendentibus opponi solum, uerumetiam quibus actiones cessæ sunt, aut ceduntur. Petierunt itaque, ut ab hac difficultate liberarentur: vt etiam, si quidem nulla omnino apposita conditione, purè mandatum factum sit, aut fiat, vt pecunias, aut res intra centum tempus transfundant, simulatque præfinitum tẽpus elapsum sit, mandatum sibi, & quibus à se actiones cessæ sunt, aut etiam ceduntur, ad debiti persolutionem teneretur: idque nõ solum si hoc interueniente scriptura mandauerit, verumetiam si sine scripto totum negotium confectum sit. Nos ergo succurrere isti rei volentes (cum omni æquitate tamen, & iustitia, atque vt in posterum omnibus citra periculum hæc procedant) statuimus ne aliter ipsi sponsiones subire velint, quàm scripto compræhensum de his mandatum ipsis detur, quod quomodo quamque rem fieri oporteat, luculenter explicet: ne ex bona scilicet fide in euidens exitium manifestè incidant. Verùm si quo modo scriptura non interueniente mandatum factum sit, tempus autem determinatum sit, & tacuerit per omne tempus ille, pro quo sponso facta est, neque querelam mouerit, de currat verò etiam constitutum tempus, neque tum demum intra alios duos menses hoc ipsum in querelam deduxerit, omnibus modis mandator soluat sponsori debitum, quod ex ipsius voluntate ab aliquo eorum, qui argentariæ mensæ præpositi sunt, sponsum esse constiterit: & neque ipsis, neque ipsorum hæredibus, aut quibus cessæ ab ipsis sunt, vel ceduntur actiones, istiusmodi quiddam opponi queat: sed illud obtinet, quod mandati ostenderit tenor: qui quidem si literis compræhensus sit, literas iudex sequetur: sin in literas contractus relatus non sit, probationibus ea de re prolatis insistet. Atque hæc quidem teneant, & in eam factis ad hunc modũ, & in faciendis etiamnum sponsionibus. ¶ Si quis verò ipsis interueniente scriptura, aut sine ea famulatus prorsus fuerit, aut promittatur: probatio verò, aut ex scripto, aut ex testium fide sufficiens, & legitima producatur, hunc suam uim obtinere volumus, & ut quod pacto conuenerit, exigi possit, ita vt nulla prorsus lex obsistere queat, quasi id [a] gratis, & non pro mercede fieri oporteat: propterea quòd omnis illis ex eo iuuendi facultas pendeat, quòd usuras pendant, quòd mercedem pro habitatione dent, & velut propugnaculum communis utilitatis sint: vt ne damnum sentiant, neque alimonia destituantur, sed hanc habeant suorum laborum consolationem. ¶ Sanè si uel rationes, uel mutuas syngraphas, vel propriæ manus scripta quæpiam ediderint, edántve, aut ipsi illis, qui cum ipsis contrahunt, aut illi ipsis, in quibus pecuniarum illatio, & solutio descripta sunt, quęq; ipsius mensæ præpositi, ipsius etiam manuensis (quos Samaritanos vocant) & eorum rursum, qui cum ipsis contraxerunt, literas præ se ferunt, aut per omnia illius, qui cum ipsis contraxit, manu scripta sunt, subscriptionẽmve habent, non poterunt qui cum ipsis contraxerunt pecuniarũ quidem illationem, quam argentarij in commentariis, autà se scriptis breuibus descripserunt, agnoscere, atq; inde in ipsos exactionem constituere: expectationis verò solutionisque descriptionem refellere: neque rursum poterunt argentariæ mensæ præpositi solutionem quidem exigere, illationem verò non agnoscere. Verùm si aut ex antesyngraphis, aut ex ratiociniis, aut ex propriæ manus scriptis probetur & de illatione, & de solutione literarum veritas, utrunque omnino firmum, & ratum erit: neque vnum quidem aduersus ipsos obtinebit, alterum verò pro ipsis irritum fuerit. exigetur autem quantum ratiocinia perhibebunt: nisi altera, aut vtraque pars in calculo se errasse, aut in vsuris dispendium sustinuisse demonstret. Si enim tale quiddam euidenter commonstretur, id, quó quisque iustitia, & æquitate fruatur, correctione dignum esse statuimus. ¶ Hoc uerò etiam nos docuerunt, quomodo quidam illorum postquàm à pluribus, aut uice mutua inter se fideiubentibus, aut aliis pro aliis mandantibus, obligationis confessiones abstulissent, deinde debiti longè maximam partẽ percepissent, ut reliqua perquam iam exigua essent, reliquorum nomine extrinsecus ab vno, aut duobus illorum obligatione capta, quòd intra certum tempus isthæc persoluẽt, accepti lationes fortè, aut liberationis confessiones omnibus ediderint: & cum aut vnum, aut plures eorum, qui reliquorum obligationem subiissent, mori contigisset, hæredes, quæ ab illo, aut ab illis pecuniæ pacto promissæ essent, eas exoluere noluerint. Statuimus igitur, vt si hæc ita sese habeant, quæ pecuniæ in obligationibus compræhensæ sunt, & quas defunctus aut defuncti scripto pacti fuerint, hæ ab hæredibus cum pactis vsuris exigantur. ¶ Quod si qui datis pignoribus ab illis mutuati fuerint, aut mutuentur, deinde etiam in mutuis syngraphis permiserint, aut permittant, vt pignoribus pro ipsorum bona fide diuenditis, eorum pretiam in debiti solutionem imputaretur: ipsi uero hoc fecerint, ne molestiis illi implicentur, neque propter hoc negotia sustineant, sed iuratis, quanti pignora vendiderint, credatur, idq; ipsis ad omnis improbitatis abolitionem suppeditet. At si quis non interueniente scriptura mutuatus, pignora obsignata, aut non obsignata det, necesse habebit, qui mutuatus est, vt aut pignora recipiat, agnoscens sigilla, vel ipsa etiam pignora non [b] obsignata, & adimpleat sortẽ, pactásque vsuras, aut si pecunias non habet, ad iustam æstimationem illa relinquat, & reliqua expleat. neque dicere poterit, pignoribus, quamquam minus valeant, creditorem contentum esse oportere: sed omne debitum, quod cum pactis vsuris in rationem deductum fuerit, omnibus modis adimplebit. Si verò datis pignoribus, siue obsignatis, siue non obsignatis, mutuationi tempus præfinitum fit, ac intra id non satisfiat, tantumq; elabatur alterum: liceat ipsis præsentibus tabulariis, sacrisque eloquiis in medium propositis, & æstimatoribus adhibitis, diligenti æstimatione facta illorũ pretium constituere, ac siue ad plenum debitum, siue ad eius aliquam partem sufficiant, sibi imputare, atque assignare. ¶ Hoc sanè etiam medicinam adhiberi cupierunt, ut quoniam mutuò & dando, & accipiendo, pro aliis etiam spondendo, & denique usuras pẽdendo vitam tolerent, ne ipsis in mutuationibus nostra apponatur Constitutio, qua nemini ultra duplum accipere quicquam permittimus, si quidem quantum sors, & usuræ faciant, persolutum sit. Nos igitur in posterum eam legem omninoviolari nolamus: qđ verò præcelsit, quia nondum insidiis obnoxium sit, huic ipsis præcedentes sancimus, vt in contractibus, qui reuera argentariorũ sunt, ad hodiernum diem factis, facultas ipsis sit, ut licet in his debitis vsuræ supra duplum datæ sint, nihilominus tamen, quæ debentur, cum constitutis vsuris exigant: ita, ut neque in usuras, neque in primitiuum debitum, quæ supra sortem iam soluta sunt, imputare compellantur: & ne ipsis in hac specie, & quidem sola, nostra de duplo Constitutio obstet, quòminus secundum contractuum naturam hæc exigant. Verum neque ipsi aduersus eos, qui cum ipsis iam contraxerunt, nostra Constitutione abuti, neque solutas iam vsuras, duplo vsurarum, aut primitiuo debito imputare poterunt. ¶ Quandoquidem vero postquàm argentariæ mensæ præpositis, excepta armata militia, cum omnibus aliis militiis in hac alma urbe commercium instituere permisimus, illique deinde, cum mutuum dedissent aut etiam darent, bessales usuras, quantas argentariis concessimus, stipulati sint, hi illiberaliter hoc ipsis opponãt, quod dicant, ipsos non quæ argentariis, sed quæ militantibus conueniant, vsuras capere oportere: hanc eorum iniquam, & improbissimam obiectionem vacare, nullumque momenti esse, & quæ pacto conuenerint, aut etiam conueniant, obtinere volumus. Neq; vero id nobis placet, quod de argentariorum contractibus nonnulli petunt, vt omnino non dentur, aut sortes, aut vsuræ, vel (id quod his etiam prius est) vt quæ legitimæ vsuræ dantur, forti imputentur. Etenim hoc quoque in contractibus, qui cum argentariis initi sunt, aut ineuntur, obtinere uolumus. ¶ Vnum certè & hoc eorum est, quæ illi inter supplicandum proposuerunt, quod persæpe nonnulli, qui ipsis obnoxij sunt, cùm illi alios obnoxios habeant, ab istis sibi non satisfaciant: sed id prætextu dotis, eorumve quæ præter dotem dato essent, aut aliorum etiam debitorum suis vxoribus soluendum, ab iisque acceptilationes, siue solutionis probationes ferendas curẽt: & quod cùm illi ad inopiam deuenerint, aut deueniant, vel mortui sint etiam, aut postmodum moriantur: ipsi vero tum debitum accipere velint: uxores licet latenter illã acceperint, aut posteà acceperint sint, integra tamẽ ipsis debita opponant, vt ipsorum prorsus omnis spes euacuidat. petierunt autem, vt si quid istiusmodi factum sit, aut posthac, vt consentaneum est, fiet, necesse habeant, qui acceptilationes, liberationéve à mulieribus acceperint, aut etiam si quis contractus factus sit, aut omnino faciendus est, hæredibus ad probationem eorũ, quæ gesta sunt, deuocatis, eum proferant: ne uxores, quibus nihil debetur, emolumentum sentiant: ipsi verò, quibus debetur, defrandentur. Statuimus nos vero, vt si tale quidpiam factũ sit, aut fiet, necessariò illi contractus literas proferant: attamen absque omni suo incommodo, & vt nullum damnum ex prolatione sustineant (memores enim sumus nostræ Constitutionis, quæ adactas literarum, ex quibus qui ius quodpiam suum tueatur, prolationes innoxias iis, qui proferunt, esse vult) sed proferant illi quidem instrumenta, & recipiant. Et si quidem inde aliquam vtilitatẽ, qui adueꝛsus mulieres prolationem fieri coegerint, habere possint, hanc secundũ legem ex ipsis sentiã., nulloque prorsus damno qui protulerint, ob prolationem afficiãtur. ¶ Quòd si mutuis syngraphis cum aliquo pacta, liberationes, aut etiam qualescunque conuentiones instituerint, aut posthac etiã instituant, & quæ apud ipsos manserint, modo aliquo, quod facile est, perierint: volumus, vt qui aduersarias syngraphas habẽt, eas proferre, aut se nihil istiusmodi habere, vel proferre posse, iusiurandum dare cogantur. Si enim hoc apud acta monumẽtorum iurent, ipsos non vlterius molestia affici oportet. Nemo vero sportularum, iudiciaiumque expensarum nomine, quę nam, quæ talia committentibus imminet, reueritus, Constitutionis nostræ modum transcendat. ¶ Quoniam deinceps quando petere semel cœpissent, hoc etiam petierunt, ut tua Excellentia curã ipsorum suscipiat, quibusque ipsi controuersiis impetuntur, eas audiat, & siquos obligatos habeant, aut alij ipsos, his velut pecuniaris iudex, audientiã præbeat: propterea quòd exacta cura, quæ ad leges pertinẽt, tractes, ac cuique suum ius tribuas, & facilè ratione inuenias, qua, quæ valde difficilia videtur, quæq; alij non

a Oratione cõuerti debere videt.

b Nõ. Sed oppignorata legõ.

assequuntur, nec intelligunt, dissolui queant: sancimus, ut secundũ ea, quæ à nobis constituta sunt, & ipsos, siue actores, siue reos, in peculiaris iudicis modum audias, & præterita secundum hanc legem componas, & quomodo æquum esse uidebitur, futuris curam adhibeas: ut legitimum quoddam ipsis, ac decens à nobis accedat auxilium. Conuenit enim, vt qui pro omnibus se obstringunt, ac cuique utiles se exhibere studeant, eximio etiam aliquo fruantur auxilio. Et certè, quæcunque [a] & hoc tempore, & olim, aut ex nostris legibus. aut ex sacris pragmaticis formicis cõcessa ipsis sunt, illæsa, rataque conseruantor: ac in speciebus rerum iam gestarum, atque etiamnum gerendarum, locum habento. Quæ igitur nobis placuerunt, ac per hanc sacram pragmaticam declarantur legem, ea gloria tua, & quicunque alius Reipublicæ nostræ iudex firma seruato.

a Nõ enim hoc loco τῶν παραγράφων, sed ἀπὸ τῶν ἐφόρων, legendũ esse censeo.

De apparitoribns Præsidum. Edict. x.

[b] Præsidum nequaquã verò βασιλικῶν est legendum,

Viusmodi insidias prouinciales [b] apparitores, seu cohortales fisco struant, perspere ex ipsa Reipublicæ rectione didicimus. Posteaquam autem & hoc vnum ipsorum audaciæ caput esse edocti sumus, quod fiscalia inuolent, ac deinde in sacris locis se occultent, hac ratione meritas pœnas se effugituros existimantes statuimus (id quod & Dei amantissimis Prouinciarum Episcopis scripsimus) ut si qui illorum in sacra septa confugiant, in potestate tuæ Excellentiæ sit, ut hos ex illa prouincia exire, & quocunque in loco velis, ibi præsto esse, iubeas: hoc adiecto, vt Dei amantissimi Episcopi necesse habeant, vt illos ex sacris locis producant, ubi tamen fidem publicam acceperint, se [c] ex illis locis, vnde discedunt, sine aliqua distortione, à publicis ministris ad constituta loca ducendos esse. Ad hunc igitur modum in cohortales Excellentia tua imperio vtitor. Illud sanè etiam Dei amantissimis ipsorum elericis interminati sumus, ni è prouincia, data fide publica, illos eiicere, & in constituta loca cum fide publica ducere velint: [d] ob sacrorum autem fortasse locorum priuilegium illos illic morari finant: ipsos de suo, minimè uerò de ecclesiasticis prouentibus, fisco indemnitatem præstituros, neque à sacerdotij ademptione liberos futuros. Tua igitur Excellentia, quæ nobis placuerunt, quæq; per hanc sacram pragmaticam ex primuntur formam, effectui simul, & fini tradere studeto.

[c] Hic locus in Græcis admodum depraua- tus est, qui sensus sit, dubitari nequit. Neq; hic locus admodum sanus est.

Vt [c] ponderatores, & monetarij apud Aegyptios quidquam pro obryzo exigendi nullam dereliquo facultatem habeant: sed quemadmodum in magna hac vrbe, ita illic quoque signatum aurum æstimetur: & illi signa pro pondere, quod in signatura seruatum est, imponant. Edict. xj.

[c] Hic videri potest ri nullis de põ derat. lib. x. C. potis. num. l. fin. eiusde citu. cuius tra- dario huic cõiungi po test.

¶ *Idem Imperator Petro gloriosissimo sacrorum Orientalium præfectoriorum iterum Præfecto, iterum etiam sacrarum largitionum Comiti, & Exconsuli.*

Vod obryzum apud Aegyptios sermone hominum celebre est, quod idem superioribus seculis cum prorsus incognitum fuisset, admodum nuper in Aegypto contractus inuoluere & turbare cœpit, ad tantamque absurditatem processit, ut in vnamquamque libram noueni aurei dentur: in posterum remi, ac ex communi vsu tolli oportere putauimus. Ideo id autem, ne Rempublicam oblædat, neu subditorum contractus obturbet, ac inuoluat, præcipuè uerò, quod huius abusus longè maxima pars in ipsa Alexandria solùm consederit, neque similiter per Aegyptum, aut illius tractus alias ciuitates in publicum vsum peruenerit. Iubemus itaque, ut secundum id, quod olim obtinuit, tametsi mediis postmodum temporibus in signatura, quæ apud Alexandrinos absoluta dicitur, vitiatum sit, in Aegyptiaco tractu de auri tractatione, & valore statuatur: ita ut non posit à quoquam pro malè adinuento atque excogitato obryzo quicquam exigi. Item vt quod aurum per Aegyptum ratum, & receptum est, sic in contractibus computetur, quomodo quod in hac magna urbe signatum est: idque periculo pro tempore Præfecti apud Alexandrinos Augustalis, & quæ ipsi apparent, cohortum seruetur. Quoniam verò fraudulenti huiusmodi facinoris ponderatores, monetarijque auctores sunt, iniunximus illi, qui illos Magistratus nunc obtinet, vt ad dandam idoneam cautionem, se per absolutam signaturam contractibus minis straturos, & si quando signare oporteat, tantum solummodo se inscripturos, quantum reuera, quod signauerint aurum, pendeat, ipsos adigat: vt pro eo more, qui perperam hactenus obtinuit, non liceat illis amplius, quàm reuera signati auri pondus sit, signaturæ inscribere. Si nanque tale quidpiam ausi fuerint, & bona illorum publicamus, & corporalibus pœnis ipsos subiicimus, ut qui secundum iussa nostra ab vsitato sibi & consueto scelere non desistituerint. Sed & necesse omnino habebunt, vt tum Præfecto apud Alexandrinos Augustali, quique pro tempore eum Magistratum habebunt, in consuetis frumenti emissionibus, tum uerò etiam alabarchæ, qui nunc est, quique pro tempore futurus est, sacrorum nostrorum thesaurorum præpositio, nullo prorsus accepto lucro, aurum suppeditent. Ita uerò illi, quiqs post ipsum Magistratum susceputi sunt, & cohortibus, quæ ipsis apparent, ut huius rei curam haberent, iniunximus, vt sciant, si pro obryzo, aut à sacrarum nostrarum alabarchiarum præfectis, aut à sacrarum nostrarum largitionum præpositio quidquam exactum esse manifestum fiat, sibi id de suo, tum ex suppeditatis ipsis & cohortibus annonis, tum etiam ex acceptatibus suis, dependendum fore: id quo non solum donec in Magistratu fuerint, verumetiam postquàm Magistratum deposuerint: deinde etiam, siue initis ab initio pactis (vetus enim illud de obryzo non est, cœpitque temporibus admodum nuperis, & recentibus) participes istius lucri fuerint, siue etiã nihil istiusmodi pacti sint. Aliis porrò, qui mercaturam faciunt, & hactenus lucri aliquod capere consueuerunt, interdicto similiter denuntiabis, quòd siquid capere pro obryzo, aut in computatione deducere comperiantur, & bonis excasuri, & corporales pœnas subituri sunt. Rem peruersè cœptam, tantoque progressu facto vniuersam Rempublicam dispendiis inuoluentem, per præsentem legem in reliquum tempus tolli iubemus, ne de cætero contractus afficiat, & obturbet: idq; ita obseruari periculo Præfecti apud Alexandrinos Augustalis, quique pro tempore eundem Magistratum gesturi sunt, & vtrorumque cohortium. Adeò autem id iubemus, vt vel eius memoriam aboleri velimus, quo à tanto incommodo, & damno, per Aegyptiacum tractum, contractus aliquando liberi fiant, Quæ igitur nobis placuerunt, & per hanc sacram exprimuntur legem, gloria tua effectui finique tradi, & obseruari iubeto. D. vj. Kalend. Ianuar. Costan. Imp. Dn. Iustin. PP. Aug. anno xvj. post Bas. V. C. Cons.

De Hellesponto. Edict. xij.

Docta nostra est potentia, quomodo Ioannes scriniarius per Hellespontum, vt cui nomine ratiociniorũ ciuilium, siue (vt vocantur) solemnium prouentum commissę formæ essent, cum in regionem illam venisset, à nulla re, quæ ad summam deprædationem spectaret, substinuerit, ciuitates populatus sit, & reuersus in almam hanc vrbem ipse quidem auro abundauerit, Hellespontiorum verò regioni omnẽ, summàmque paupertatem reliquerit. Ac sanè quomodo idcirco cum illo agi oporteat, & iniuria affectis resarciri damnũ possit iam à nobis definitum est. At quoniã propter eorũ, quibus istiusmodi de mandantur, insatiabilẽ auaritiã, generali legis forma, vniuersale isti rei remedium adhiberi debere putauimus. Sancimus, ut si quis isti usmodi rei causa in prouinciã quampiã, siue Hellespõtiorũ, siue aliã quamlibet, profectus, præsidiale iussum habeat, ne quisquã illi obtemperet, citràque periculũ ipsius executio propulsetur: si verò cum sacra pragmatica forma venerit, & quod profert, commonitorium sit, aut literæ de hoc conceptæ, neque his obtemperetur, vti quæ ad deprædationem, præterque nostram notitiam, & voluntatem prodierint: sin quod ostenditur pragmatica forma sit, vt nec sic quidem ex eo confestim aliquid fiat, sed talem pragmaticam formam Prouinciæ Præses apprehendat, de eaque ad nos referat, & alteram à nobis iussionem expectet, ut si illam, cuique talis forma commissa est, agnoscamus, altera nostra pragmatica forma, quæ executionem fieri demandet, procedat: sinaut rem, aut personam reprobemus nihil istinc fiat: sed sacra forma à Prouinciæ Præside remittatur, qui sciat, quòd si hanc rem neglexerit, indeque damnũ aliquod subditis nostris proueniat, istud ipse de suo resarciet. Facultatem verò etiã Episcopis damus, vt si Prouinciæ Præses pragmaticam formam inhibere negligat, cuique illa demandata est, concedat, & conniueat, eam rem nobis signi ficent, Ac si hoc dideceri-

Universidad de Deusto Biblioteca

mus, illum tanquam criminis socium, de Magistratu deiiciemus, cingulo quoque, & facultatibus priuabimus, & qui quacunque in re iniuriam passi fuerint, his indemnitatem recuperabimus. Tua igitur Excellentia, quæ nobis placuerunt, ex præsenti sacra pragmatica forma discens, effectui simul, & fini tradere studeto. Da. xv. kal. Sept. Constant. Bilis. V. C. Conss.

Lex de Alexandrinis, & Aegyptiacis Prouinciis. Edict. xiij.

CVM vel minima quæque nostra cura dignemur, certè multò minus quæ maximi ponderis, & momenti sunt, ac Rempublicam nostram continet, & conseruant, pro derelicto habere, aut neglecta, competentiq; ornatu vidua esse, debemus sinere præsertim cum tua Excellentia ministerio nobis sit, cui per omnia nostra incolumitas, rerum publicarum incrementum, & subditorum nostrorum gubernaculum curæ est. Considerantes itaque quomodo superioribus temporibus tametsi aliis locis publicæ exactiones sic satis constitutæ viderentur, in Aegyptiaco tamen tractu adeo confusæ fuerint, ut quid in Prouincia ageretur, hoc cognosci non posset: eius rei conturbatum modum, atque ordinem, qui hucusque durauit, valde admirati sumus. Sed Deus hoc temporibus nostris, tuoque officio seruatum voluit. Vt [a] enim nobis frumentum inde adiiciebant, sic nihil aliud contribuere volebant. Verum subditi omnia plenè à se exigi, omnino affirmabant paganorum autem Præfecti, & Reipublicæ administratores, publici exactores etiam, & præcipuè pro tempore Præsides, hactenus eam rem ita administrarunt, ut nemini innotescere ac promiscuè administrari sinamus, haud unquam illam per purgare, decenterque constituere possimus: ideo Magistratum, qui Aegypti rebus præest (præfectorum Augustalium nempe) modera tioribus curis præficere uisum est. Non temerè enim vnius homi gis industria tantis curis par fit, nec ita rem administrare ualeat, ut inde euiusmodi boni sensus ad nos resultet. Propterea igitur statuimus, vt Excellentia tua hanc nostram ea de re legem ad se recep tam, sic formet, atque ordinet, ut illam nos tulisse, tuam uerò Excellentiam ministerium adhibuisse dignum sit. In primis autem spectabilem Præfectum Augustalem [b] ipsi Alexandriæ præesse, & omnium eius rerum curam habere uolumus, & insuper duabus Aegyptis, ac iis solis, excepto oppido Menelaita dicto, quod Aegypto præiacet, & præterea Mereota. De illis enim, quæ uidebantur, constituturi sumus. Volumus autem ipsum, ut dictum est, non vni Alexandriæ, verumetiam duabus Aegyptis, dictis Mareota, Menelaitá que exceptis, ita præesse, vt Magistratus prouincialis dictarum duarum prouinciarum, quomodo etiam hucusque obtinuit, ipsi soli subsit. Et quod in idem recipit, volumus Spectabilē Præfectum Augustalem, propter dictæ maximæ urbis populositatem, Magistratus militaris ius habere: non vt res diuidatur, in duòs ve magistratus distrahatur (id enim concubile esse omnino non putamus) sed vt vnus homo dicto solio præsit, & in omnes, qui illic sunt, milites, siue in ipsa magna Alexandrinorum urbe, siue in duabus (vt dictum est) Aegyptis stationes habeant, ius & potestatem habeat. Curare enim te oportet, vt decorum in ciuitate seruetur, neque tumulus [c] quispiam in dicto populo oboriatur: & cum dicti Magistratus Præfectus, & ciuilis Magistratus uim, & multum robur in subsidium habeat, quòd quantum ad ipsos milites, tum qui in Alexandria, tum qui in vtraque Aegypto sunt, vicarius sit, ille Deo duce & auspice dicti decori per ciuitatem seruandi curam gerat: illiq; gloriosissimo, generosissimusque Dux præsentaliū, Orientalis etiam * & ad responsum præsto sint, & quę is iubeat, in iis obsequiosi sint. Est autem ipsi cohors, & Augustaliana, & Ducalis, militum plus minus sexcentorum: non, vt seorsum Ducales sint seorsum etiam Augustaliani, sed ut una cohors, unaq; recensio fit, in qua centum Primates sint, quinquaginta in Augustaliana cohorte, totidem inter Ducales, quorum inter ipsos ordo alternet, vt priores partes Augustalianus, alteras Ducalis habeat. quam centum inter ipsos Primatum formam deinceps conseruari volumus. Cæterà, ut ei, qui Magistratum obtinet, videbitur, constituantur, vt tamen cohortis mixtim ex Augustalianis, & Ducalibus constantis numerum sexcentorum militum scilicet non excedat. Omnia verò, quæ sub illo fiunt, & ad tuum solium, & per Excellentiam tuam ad nos referantur, vt quod à [d] vobis fit, si rectum & bonum sit, auctoritatem accipiat: & ubi cohors constituta fuerit, absque probatoriis, quibus nostra manu susceptum sit, vt hactenus obtinuit, nemo Augustalianus fiat. Enimuerò, qui ab Imperatore designatus, Imperatorioque iudicio dignus habitus, Magistratum assumet, & puras manus conseruabit, & se in omnibus Imperatorio iudicio dignum exhibebit. Neque enim nos tantam solummodo consolationem, quantam vsque ad hunc diem Spectabilis Augustalis habet, quinquaginta annonas, & quinquaginta capita vide licet ex publico illi dabimus: sed magno auctario adiecto, quadraginta auri libras pro annonis, consuetudinibus, & calandicis quotannis ipsum accipere uolumus: idque à uindice, ex subiectis illius formæ locis, & causis. Assessores autem eius ex eisdem quinque libras auri accipient, [e] quæq; ipsis apparet cohors, mille solidos: quanquam antehac tertiam eius summæ partem solummodo habere solet. Ita res ista per se splendida erit, proque nostrorum temporum dignitate administrabitur. Vt porrò legitima stata que frumenti illatio rectè procedat, ad eius, qui istiusmodi Magistratum tenebit, primam curam esse volumus: ut ipse Spectabilis Præfectus Augustalis, & quæ illi cohors apparet, suo, bonorumque suorum, quæ in præsentia habet, quæq; aliquando habiturus est, periculo, cohortis verò etiam tanto periculo, ut nō de his modò, verumetiam de salute, & vita iudicium subitura sit: omnem curam, & diligentiam subire debeat, vt dictum legitimæ, solēnisq; illationis frumentum & exigatur, & consuetis temporibus emittatur. Atque hoc quidem, quod ex utraque Aegypto contribui debet, exiget: aliud verò citra dilationem suscipiet, aut etiam nauibus iniiciet, quantumquis canon eiusdem legitimæ illationis, quę in hanc almam vrbem aduehi solet, postulat, huic emittendum curabit. Volumus insuper, vt similiter quod à nobis magnæ Alexandrinorum urbi donatum est, quantum quidem ex utraq; Aegypto pendi debet, exigat: quantum verò ex vtrisq; locis prouenit, suę cohortisq; suæ periculo suscipiat: quod tradatur modo, quàm qui hactenus obtinuit, longè explicatiore, qui in sequentibus declarabitur: &, quomodo consueuit, in eiusdem vrbis alimoniam expēdat, quo illi Deo propitio per omnia satis fit. Quo autem huic rei nullum omnino impedimentū adferatur, cum ipso Spectabili Augustali eidem periculo subiici placet, quotcunq; in militū sub ipso constitutorū, clarissimorū, etiā Tribunorū, & cuiuscūq; ciuilis, publiciq; auxilij officiū, atq; numerū ascripti sunt. Cæterū quod frumentū ex locis ipsius iurisdictioni non subiectis exportatur, id eatenus inducere ipsi periculū, & necessitatē volumus, vt postquam exportatū fit, ipse sine vlla mora id suscipere, & quæ ipsi paret cohortes, ad hāc almā vrbem suo periculo deuehere debeat. Summa etiam cum diligentia curabit, ne ex subiectis ipsi ciuitatibus, Prouinciis, quibuscunq; locis, portubus etiam, aut ostiis prius frumenti quicquam exportetur, quàm stata illatio Alexandria soluerit. Ac verò vt ne tum quidē, extra quam si id à nobis per sacras nostras formas, aut soliorū tuorum iussa permissum fuerit, aut permittendum sit. In omnibus autē cohortales, quæ ipsis iniunxerit (quomodo prius dictum est) ipsi ministeriū præstēt: nauicularij vero frumentum suscipiant, nauibusque imponant, atque Deo duce ad hanc almam vrbē nauigent. Sanè si ex vtraque Aegypto frumentum non exegerit, neq; illud huc mittendæ legitimæ solitæq; illationis Alexandriæ importandum, ac ante finē mensis Augusti ad almam hanc, Regiamq; urbem uehendum curarit: si etiam frumentum Alexadrinis à nobis in alimoniam elargiū, mense Septembri in ipsorum vrbem non importarit: sciat, quòd quantum illationis alimoniæve fruméto pro eo modo, qui ex utraq; Aegypto inferri consueuit, deest, in tertas artabas pro singulis solidis à solio tuo & ipse, siue Magistratū adhuc obtineat, siue priuatus factus sit, & hæredes, successoresque ipsius exigentur, nulloq; modo bona ipsius libera erunt, antequam quicquid inde debet, ad ternas æstimatum artabas tuis mensis intulerit. Interim conuenit omnino, ut ad præ dicta tempora ipse ex vtraque Aegypto plenariam etiam exigat. Quandoquidem verò de solemni illatione tractatus, connexum & inseparabilem habet portoriorū titulum, volumus etiam quæ ad ipsum pertinent, quò isti negotio plenè conuenientèr que prospiciatur, certa iuris forma comprehendere. Volumus igitur, ne in posterum portoriorum susceptor facultatem habeat, ut se quibuscunque publicis vectigalibus immiscat, ac nonnullis soluendo vectigali obnoxiis illud remittat, itaque quæ ἐπδοματικὰ nuncupantur, (quæ per indulgentiam, & gratuitò data dixeris) accipiat, & publica inde negligat: ab aliis uero plusquam par sit, exigat, & plures * vt violentius * & supra consuetos * ac hinc confunden dę rei occasionem, initiumq; capiat, portoria quidem recusari non posse prætendens, ex rei verò confusione suum cōmodum captans, & mensas quidem tui tribunalis despiciens, simul autē lucri causa cuncta ad se trahere cōans. Quoniam etiam tua Excellentia, vigilanter cuncta gubernās, nos docuit, quantum portoriorū canon, qui ex Alexandria suppeditatur, subducta ratione cōficiat, solidorum videlicet octoginta millia: quippe cum quod frumentum transmittitur, in octogies centena millia exurgat, volumus ex subiectis Prouinciis, locis, & quentibus portoriorum susceptori octoginta hęc solidorū millia dari. Quā largam liberalitatē ideo fecimus, vt nequid omnino ex dilatione, defectuve solemnis frumenti transmissionis conficeretur. Spectabilis autē Præfectus Augustalis, & qipsi cohortes ex Augustalianis, prioribusque Ducalibus vt dictum est, in vnam coitionem coniunctionemq; constata, parent, portoriorū susceptori per ciuitates atq; loca, & ab hominibus ex Alexandria, & vtraq; Aegypto in hoc delectis, exactiones facient. Cuiusmodi exactionē ipse etiam portoriorū susceptor similiter faciet. Vt suo periculo quomodo dictum est, Præfectus Augustalis ac ipsis cohors vnà cum portoriorum susceptore hęc exigant. Ipsi verò harum rerum exactionis periculum etiam incumbit, ut irreprehensibiliter aurum exigat, & in dictum vsum expendat, & prout hactenus moris fuit, nauicularijs distribuat: unà cum ipso portoriorum susceptore in omnibus labores, & pericula sustinente, Spectabili Præfecto Augustali cum ipsi parente cohorte, & fortissimis per illa loca constitutis cohortibus cum suis Tribunis: quippe quia conueniens sit, ut omnibus modis portoriorum ratio per contributionem suppleatur, hæcque susceptori dentur, qui conuenienti, consuetoque modo illa dispenset, ac pro omni solemni illatione nauicularijs præbeat. Atque hæc quidem prima illi cura administratioque appliCanda est, solemnis illationis, & portoriorum. Secundo deinde loco Excellentiam tuam, & pro tempore huius Magistratus Præfectum, scriniarios etiam, & tractatores, & duos ex Aegypto, & Alexandria curam habere volumus exactionis publicorum tributorum, in tribunalis tuæ Excellentiæ utramque mensam, & priuatam, & publicam, inferendorum: ex illis scilicet ciuitatib. & ab illis personis, horumque fideiussoribus, & e locis, quæ in hoc selecta sunt p & sacræ huic legislationi subiecta: vt nullo modo neque Spectabilis Præfectus Augustalis, neque, quæ ipsi pareret cohors, neque Dei amantissimus Alexandrinos Episcopus cuiuspiam publicæ exactionis rationem redddere uel exigere, aut etiam per qualemcunque causam in dicta exactione, quę ad Excellentiæ tuæ mensas, aut ad homines ab illa delectos pertinēt, communionem habere possit: præterquam si tractatores, quique in Prouincia illorum locum supplent, auxilii causa id fecerint. Si enim hoc petant, aut si gloria tua, quique pro tempore eundem Magistratum obtinebunt, id iubeant, necesse habebit Præfectus pro tempore Augustalis, quique sub ipso sacramento obstricti milites sunt, & horum Tribuni, cohors etiā, quæ eidem magnificentiss. Augustali apparet, & quodcunque ciuile publicumque auxilium, vt scriniarius tuis suppetias veniat: & vt omnes istiusmodi illationibus utrique tribunalis Excellentiæ tuę mensæ competentibus obnoxij citra omnem dilationem imposita sibi publica tributa inferant, neque contradicere audeant, faciat. Si enim, qui in vtraque Aegypto, (excepta Mareota, & Menelaita vrbe, de quibus in sequentibus conuenientia statuemus) aut Alexandriæ habitant, istiusque modi illationibus obnoxij sunt, ad dationem vultum obuertere, in aliquoue ad uersari audeant, & Spectabilis Præfectus Augustalis militarem simul, & ciuilem Magistratum obtinens, cohortiumq; Primores, & Tribuni, illum, aut illos, quę debent inferre atque in fiscum benuolos esse, non coegerint: sciant & ipse Magnificentiss. Præfectus Augustalis, & quodcunque auxilium, cuius pauló antè mentionem fecimus, se in singulis fisco in partem eorum, quæ debentur, adiudicandis periclitaturos: qui verò contradicere ausi fuerint, bona sua publicanda, seque à Prouincie eiiciendos esse. Manifestum verò sit, quòd in omnibus, quæ ab Excellentia tua decernentur, Præfectus pro tempore Augustalis tuæ Excellentiæ Potestati, ac imperio, prout hactenus moris fuit, subfuturus est. Cæterùm, si gloria tua, aut scrinarii, aut tractatores, aut qui illorum locum supplent, in Prouincia fidem publicam nonnullis dari voluerint, pro illis ipsis periclitabuntur. Dabit tamen illam Dei amantissimus Patriarcha in tot dies, atque in hunc modū, in quem ab Excellentiæ tuę Magistratu iussum, aut a tractatoribus peritum fuerit. Et si præter hæc publica fides detur, erit illa omnino irrita. Non enim quenquam præter hæc hominibus * in quamque causam delectis fidem publicam dare concedimus: præterquam si quis in hoc fidem publicam capiat, ut in publico versetur, & intra certos dies, quicquid debet, omnino fisco persoluat, aut sufficientem tractatoribus, scriniariisve cautionem præstet. Ad hoc, qui præter hæc fidem publicam quocunque modo ceperit, æqualis cum his, qui * non acceperunt, condi tionis sit, intraque sacra etiam septa exactionem sustineat. Verum si Dei amantissimus Archiepiscopus extra dictum modum fidem publicam dederit, necessariò Dei amantiss. œconomi, & sanctissimi ecclesię Defensores, quod damnum fisco hinc obortum fuerit, cognitum de suo, & de facultatibus suis resarcient. Qui si sat dites non fuerint, ex sanctiss. ecclesiæ pecuniis, & rebus fisco satisfiet. Quòd si præter notitiam, & voluntatem Dei amantiss. Episcopi fidem publicam ipsi dare ausi fuerint, non modò id omnino irritum erit: verumetiam ipsi fisco damnum rependent, & Beatiss. Patriarcha, si quid præter voluntatem ipsius fecerint, omnino ipsos & ab officiis, quæ habent, remouebit, & è sacerdotio eiiciet. Si verò Magistratus quispiam, contra vetita cuipiam, qui publica tributa tuis mensis assignata debeat, fidem publicam dederit, siue Præfectus Augustalis, siue clariss. Tribuni, qui cohortibus præsunt, sint, & à dignitate, Magistratuque removebitur, & fisco priuatus factus damnum resarciet: idque non modò cum adhuc superuerit, verumetiam vbi mortuus fuerit. Obnoxij enim ipsi, hæredesque, & facultates ipsorum huiusmodi exactionibus erunt: vt videlicet pœnarum metu istiusmodi nihil committatur, neque quispiam, donec omne debitum persolutum non sit, pœnam effugiat. Item si quis ex iisdem ciuitatibus, locisve in ius vocatus non exemerit, aut exactioni impedimento sit, oportet & hunc in quarum exemptus tenebatur, obnoxium esse, eiusq; exactionem cum hæredibus, successoribusq; suis, & in bonis

sustinere. Cæterum quibus (vt dictum est) omne periculum incumbit, [b] tractatores nempe, & scrinarij omnem potestatem, pro curationemque huius rei habeant, totumque canonem, qui ex dictis ciuitatibus, prouincijs, atque locis mensis tuis infertur, ad mensas tuæ Excellentiæ, tum publicam tum priuatam, emittant, & quibus tu dari constitueris, tradant. Statuimus porrò, ut illustris Præfectus Augustalis his, qui à solio tuo in hoc mittuntur, siue tractatoribus, siue scriniariis, siue qui ipsorum locum supplēt, in exactionibus ipsos respicientibus, & in publicam, priuatamve mensam inferendis, necessariò opem ferant. Et si quem ex dictis locis in fiscum improbum esse, atque vt exactionem effugiat, tumultum ciere contingat, uolumus tractatori, siue scriniario, siue qui illorum locum obtinet, facultatem esse, ut hoc magnificentiss. Præfecto Augustali manifestum faciat: qui suo cohortisque sibi apparentis periculo milites succurrere rei, inhibereque improbos, & quæ mensis debentur, exigere cogat: ut dum hęc per ciuilem militaremque manum perficiuntur, citra dilationem exigi, & in magnam hanc urbem importari possint. Sciant autem clariss. Tribuni, fortissimique milites, & maxime, qui inter illos principatum obtinent, quòd si hoc neglexerint, neque ut illi omnia, quæ diximus, facerent, curarent, de annonis etiam periclitabuntur. Retinebuntur enim illæ à Præfecto pro tempore Augustali ipsiusque periculo mensis tuis inferentur. Tum & bonorum publicationem sustinebunt clariss. ipsorum Tribuni, quique inter ipsos primas tenent: qui sanè & capitale supplicium metuant: & vniuersum agmen è prouincia motum, vltra Istrum flumen, siue Danubium transferetur, vt in illorum locorum limitibus, custodiæ causa perseueret. Illi verò, qui in fiscum improbi fuerint, atque istiusmodi necessitatem expectarint, publicationem ac perpetuum exilium Sabastiam & in Pityusam, quæ in extremis * Euxini Ponti finibus est, deportati sustinebunt, Eandem uerò similemque curam & occasione largitionalium titulorum, omniumque, quæ ad sacras nostras largitiones pertinent, Spectabili Præfecto Augustali imponimus: quæ quidem ab ipso eiusque cohorte & Alexandriæ & per vtramque Aegyptum debeant expediri. Etenim harum rerum hæc à nobis constituta procuratio est. Et conueniens est, vt ipse eiusque cohors suo periculo largitionalium tributorum, omniumque causarum ad sacras nostras largitiones pertinentium, exactionem curet. Vt huiusmodi publicæ illationes, quæ sacris nostris thesauris applicantur, omni periculo Spectabilem Præfectum Augustalem, ipsiq; obsecundantem cohortem concernente, & exigantur, & sacris nostris largitionibus inferantur. Si enim horum quicquam neglectum fuerit, periculum illi & de Magistratu, & de bonis imminebit: idque non solum, dum in Magistratu erit, sed postmodum etiam, quando Magistratum deposuerit: adeò, ut illud periculum ad successores quoque eius & hæredes transiturum sit. Donec enim quæcunque ex locis ipsi subiectis sacris nostris largitionibus debentur, expleta fuerint, non ipse tantum huiusmodi exactionibus obstrictus erit, verum hęredes etiam eius & successores. Sed neque asylum dabit quispiam iis, qui ipsius iurisdictioni subsunt, præterquam hi, qui exactionis periculum (vt dictum est) * sustinent, [c] quæ sit periculo Spectabilis pro tempore Præfecti Augustalis, & obsecundantis ipsi cohortis. Pecuniæ autem deuotis sacrarum largitionum palatinis, quorum hæc res curæ incumbit, aut qui alioqui ad hoc à glorioſissimo Præfecto, inclyto huic Magistratui præposito, emittuntur, transfundendæ sunt. Neque contra ea, quæ antè excepta sunt, condonare quispiam, aut in exactionibus impedimento esse poterit. Deuoti autem milites, & qui in agris, & qui in vrbibus illis sunt, passuri eadem sunt: nisi ipsi quoque opem tulerint, omnibusque modis largitionales pecuniæ collectæ, ac iis, qui in hoc missi fuerint, transfusæ sint, & denique tanta cum alacritate exactionem exercuerint, quantam in ea ab arcariis exhiberi præcepimus. Illud item Spectabili Præfecto Augustali tribuimus, ut ipsi & militibus, & regionis Primoribus & rerum fiscalium sub ipsius iurisdictione & potestate constitutarum, exactoribus, in omnibus imperare licitum sit: vt tamen regionis primores si aut circa frumentum, aut circa portoria, aut alias fiscales res, quæ vel dictas causas, vel sumptus per Prouinciam faciendos concernunt, improbuli atque refractarij sint, pro imperio remouere nō possit. Si quid autem mali fecerint, non remouebit quidem illos sed in custodia constituet, delectisque circunspectè alijs, qui rectè in negotio versentur, omnia huc solio tuo, & per hoc porrō Imperatori nuncia bit: quo nos omnia cognoscentes, & de illorum, q, rectè in negotio versati non sunt, eiectione, & de defectorum regionis primorum, si videbitur, insitione, eorumq;, quę ad regionis primatum, ac Primorum bona pertinent, traditione, quod æquū & conueniens sit, statuimus. Sed & qui Alexandriæ, & per vtramque Aegyptum Rempub. administrant, omnesque etiam, qui tributa ipsius exactionibus assignata, in locis ipsi subiectis tractant, ipsius imperio subeunt. Facultatem habente * & in aliis aliquas * si in prouincias ipsi non subiectas * vt & ad se adducat, & fiscalia exigat: & siqui cum Alexandriæ, aut in duabus Aegyptis possessiones habeant, alibi degant, aut in Prouinciis ipsi non subiectis habitent, vt hos in Prouinciam, quā deseruentur, reducat: quo re-

a Hic locus sine mēdo non est.

b Huiusmodi &c Vlpianus. l. j. de offi. præfec. Augus.

c Hoc ēm hono & graui præsidi cōgruit. l. j. D. offic. præfid.

d ὑμῶν ἢ. quam ὑμῶν magis conuenire videtur.

b Quid hic καὶ τοῦτο sibi velit nō video. Verùm istiusmodi mendis hoc edictum penè scatet.

c ὑριστῶσι enim aut si mile quiddam haud dubie hic omissū est.

bus fiscalibus ipsi subiectis nihil impedimenti obueniat. Quod idem faciet, si qui ad mensas tuas pertinentia debeant, & tractatores, quiue illorum locum supplent, aut qui exactionibus publicis priuatisve tuis mensis inferendis incumbunt, tale quippiam ipsi significarint. Nam & tunc ad eundem modum & emittere & adducere hos debebit, ut à tractatoribus tuis exactionem sustineat. Non poterunt autem debitores, cum in alijs locis sunt, in fiscaliū rerum causa Præfectum Augustalem exceptione submouere, quasi competens ipsorum iudex non sit. quod sanè & in largitionalibus exactionibus fieri uolumus. Restat ea exactionum cura, quam Spectabilis Præfectus Augustalis, ipsique obsecundans cohors militaribus impensurus est sumptibus, iis, qui Alexandriæ, quique in duabus Aegyptis, tum etiam, qui in ciuilibus, solemnibusque & magnæ Alexandrinorum vrbis, & utriusque Aegypti tributis subibuntur. Erit igitur Spectabilis Præfecti Augustalis, ipsique obsecundantis cohortis, ut hæc suo periculo & exigant, & tradant: neque eam rem amplius tuæ Excellentiæ scriniarius exequetur: quem quod res militares administret, στρατιοτῶν (quod Ducem fortasse uertas) Aegyptij nuncupant. Atque hic quidem in uniuersum definet Spectabilis autem Præfectus Augustalis, ipsique obsecundans cohors, quibuscunque voluerit modis, suo periculo exactionem faciet, omnibusque deuotis militibus, qui Alexandriæ stationem habent, sumptus suppeditabit, [a] * eos suo periculo à subiectis locis & ciuitatibus exigens. Cogens porro pro tempore Alexandrinum vindicem, ut quos sumptus facit, eos omnes in accendendis calefaciendisque publicis balneis, ac aliis omnibus ciuilibus solemnibus faciat. quæ quidem solemnia sacræ huic nostræ legi expresse omnia subiecta sunt. quæ descriptio hoc quoque euidenter declarabit, ex eiusmodi locis atque titulis, siue causis, & personis hi colligantur, deinde quanti sint, quemque admodum dispensari debeant: solemnes sumptus uidelicet, & quotquot in duabus Aegyptis ciuiles sunt, qui ciuitatibus periculo peculiaris harum prouinciarum Magistratus porriguntur. In ijs uerò, qui à Spectabili Præfecto Augustali ipsius, cohortisque periculo dispensabuntur, fidem publicam dandi, & quæcunq; negotio conducere putauerit, faciendi facultatem habebit: quippe cum periculum in ipsum, eiusque cohortem omne concedatur. ut dederit tamen qui sumptus Alexandriæ fiunt, per illos, qui hactenus eos faciunt, seruata consuetudine fiant. Nullus autem hoc prætextu, quòd Spectabili Præfecto Augustali non subsit, neque uero etiam ipse Spectabilis Augustalis, neque eius cohors improbitatem aliquam incœperint, fraudémve quampiam aut in illationibus committant: sed pure rem tractent, eo que modo quo quàm maximè Reipubli. & prospiciant, & commodent: expendentes, quàm ea res necessaria, atque ineuitabilis sit, & scientes etiam, q extremo supplicio obnoxij erunt, si quid hac in re non solum maleficio sè perpetrarint: uerumetiam vafrè quicquam, & per commentum egerint. Enimuerò illud etiam, quod ab Excellentia tua ad nos relatum est, in hac lege inscribendum esse duximus. Gloenim tua in dicta ciuitate Alexandria omnia perscrutata, inuenit in tabula, quæ temporibus Anastasii Pientissimi Principis confecta fuit, quando Marianus vir inclytus, sub ipso res administrabat, extitisse tabulam publicam, cùm iam vindicis in modum Potamon fiscalibus Alexandrinis præesset, qua in tabula descriptus esset rerum exportandarum titulus, qui diuersis causis mille [b] aureos ita expensos ferret: quadringentos nonaginta duos publicis eiusdem ciuitatis balneis quadringentos postremò & nonaginta octo cum dimidio portoriorum susceptor: ut descripta summa in mille quadringentos sexaginta nouem aureos exurgat. Deinde uerò ab his, qui Rempublicam administrant, in eandem rerum exportandarum causam aureos centum perceptos esse. Præfectum autem pro tempore Augustalem pro triginta sex pullis equinis trecentos & uiginti aureos accepisse. Similiter * præbere dictæ Alexandriæ ciuitatis equestribus ludis. Atq; hanc quidem formam esse non solum Magistratus Illustris. Strategij, verumetiam * vsque ad secundam indictionem præteriti circuli, quæ fuit ante annos quindecim. Ex eo antem tempore quorundam negligentia, aliorum autem dolo malo, plurimorum uerò etiam furto eam rem paulatim imminutam, & publicas balneas illa quadringentorum nonaginta duorum aureorum summa, portoria autem quingentorum quinquaginta octo & semissis aureorum illatione defraudata esse: idque occasione illis data, quòd nonnulli partim ex Principis aula, partim ex soliis tuis facultatem sibi pararent. vt gratis è dicta ciuitate Alexandria * [c] regulas, aliasque species, quæ istiusmodi tributo obnoxiæ sunt, exportarent. Atque ita quidem memoratam ciuitatem paulatim esse depauperatam, Excellentiam itaque tua & in his animum intendentem amplexati, statuimus, ne aliquibus istiusmodi sacra Principalis forma data quicquam vtilitatis adferat, sed omnes agnoscant, quod usque ad illustriss. illius Strategij tempora dare consueuerunt: ne etiam Spectabilis Præfectus Augustalis maiores sumptus faciat, quàm antea & temporibus illustriss. Strategij fieri soliti sint, neque nouo aliquo commento tributa illa attingat, sibique vendicet, sed vetus forma, quæ vsq; ad Strategium illustris. illum & ipsum obtinuit, custodiatur: ne denique pro tempore Augustali contentionis occasio detur, vt hic quod nihil cœperit, ille vero quod minus ceperit, dicat, sed, ex vniuersa summa mille octingentorum & vnde nonaginta aureorum anni trecenti & vndeseptuaginta leuentur, & demantur. Aliquantò enim benignius quam pro exactione iure agere, & ob copias à Præfecto pro tempore Augustali colligendas alios mille quingentos & uiginti aureos solos ex titulo inferri volumus, quibus ex aureis trecentos illos & viginti aureos occasione trigintasex pullorum, quos ex antiqua consuetudine Alexandrinis equestribus ludis suppeditare tenetur, Spectabilis Præfectus Augustalis sibi imputabit. Reliquos verò mille ducentos aureos idem in annonas ipsius annu merari volumus. Atq; ita qui dem ea res non difficilis solutu fuerit, & pristinam rationem seruabit, neque vlli prorsus ad dolum malum fenestra aperietur. Publicarum autem balnearum calefactioni, & anticantharo, & publicis portoriis ex aliis causis descriptio in hac sacra lege adhuc instituetur. Quoniam verò Mareotam Libyco tractatui subiecimus, & nonnullos Alexandrinos in popularibus seditionibus deprehensos, quò sibi inferendas à Spectabili Præfecto Augustali pœnas effugiant, illuc profugere constat. Statuimus, ut pro tempore Spectabili Augustali facultas sit, ut ob hanc causam, & quidem solam, commentariensem illuc mittat, qui ad eum, qui Clarissimi Prouinciæ Libyæ Præfidis locum obtinebit, cum publicis literis proficiscatur, quò illos, & comprehendat, & per cohortes, militesque, qui sub ipso sunt, tradat: ut nemo, qui Alexandriæ publicos rumultus mouerit, illuc confugiat, & Spectabilis Præfecti Augustalis pœnas euitet. Insuper & illi ipsi, qui istis partibus præfuerit, facultas erit, ut si quos tales inuentat, eos & comprehendat, & castiget, atque etiam * publicè manu emittat, & liberet. In his itaque dictum Magistratum circunscribimus, quæque in hac lege explicuimus, hæc illi facienda iniungimus. Sic enim cura ipsi rei facilè par, contracta etiam undique, neque confusa fuerit, nullamque ad confusionem furtumque propensis maleficij occasionem præbebit. Hinc nos cura Libycorum limitum vocat, quos ad Paratonium constituimus, collata inibi militari manu, quæ in illis locis Barbaros compescat. Spectabilem enim Libyæ Ducem, ut dictum est, per Paratonium, & per subiectas illi ciuitates, in quibus, qui sub ipso sunt milites, ipsius iussis obsequentur, uelut statiua castra obrinere volumus. Præcipiet autem ipse attributas sibi annonas, vt pro annonis, quę in speciebus sunt, nonaginta, proque capitibus centum & uiginti aureos consequatur supra mille quinque & quadrantem: pro annonis autem, quę in auro consistunt, quinquaginta, ac pro totidem capitibus aureos quadringentos. Ipsi item obsecundans cohors habebit aureos centum octoginta septem. At milites, [d] * qui ex his Libybus Iustinianeis, qui ipse apud aliquam Iustinianearum cohortium dictis locis asignatarum sunt, suas annonas, quemadmodum Respublica ipsis constituit, percepturi sunt. Manifestum interim sit, quod & omnia solemnia, quæ in ciuitatibus ipsis assignatis dari solent, quomodo hactenus data sunt deinceps ipsis dabuntur. Similiter uerò & prouincialis Magistratus, obsecundansque ipsi cohors suas annonas habebit. Verum quoniam si quis omnes hosce sumptos supputet, non paria neque sufficientia futura sint, quæ ex locis ipsi subiectis, siue ex Libyum prouincia inferuntur: dcirco necessariū esse duximus, ut Mareotam, quomodo dicitur, & Menelaitam vrbē, quæ ante Aegyptiacam prouinciam sita est, ipsi adiiceremus. Efficere enim alioquin nequeat, vt è publico militibus sub ipso cōstitutis salarium suppeditetur, si quæ danda sunt, aliunde pendeant: ac sub alio Magistratu contribuantur. tum etiam hinc ex diuersitate Magistratuum innumeræ solicitudines, atq; tumultus essent exorituri. Atq; ille quidē dictis locis præerit, tu verò tuo periculo, tibique obsecundans cohors ciuilis Magistratus vnà cum cohorte exactionem perficietis, & quod collegeritis, militibus, vobisque ipsis distribuetis, ut ipsorum & sumptus, & annonæ hinc conficiantur, proprio periculo exactione illorum faciendę. Ne uerò hic cuiquam excogitādi, quomodo aut maiores sumptus faciat, aut minorem illationē colligat, occasionem demus, hac etiam re decenter constituta per subiectam huic sacræ legi descriptionem manifestū fecimus, quantus sit canon, qui & ex dictis prouinciis locisque, & ex Libya ipsa, Mareota etiam, Menelaitaque urbe illatus, ad tribunali tuę Excellentię defertur: tum ēt quanti sint sumptus quos circa Magistratus, cohortes, solemnia, & deuotorum militū alimoniam fieri cōueniret. Spectabilis autem Præfectus Augustalis, ipsiusve cohors, aut quicunque alius prouincialis Magistratus, cum dicto Duce subiectis ipsi prouinciis, ciuitatibus, & locis nullā omnino cuiusquam rei communitatem habebit. Verum ipse Spectabilis Dux, & ciuilis Libyæ Magistratus in dictis locis, tū in pecuniariis, & criminalibus cansis, tum etiam in publicis exactionibus omnem potestatē obtinebit. vt quæcunq; in Libya sunt, & omnes, qui illa loca possident, in suis quisque possessionibus, & qui incolæ sunt etiā. Spectabili Duci subiecti sint. Adeò, ut tametsi qui sub dictis ciuitatib. aut locis, quibus Spectabilis Dux præest, possessiones hēnt, i alijs Prouinciis habitent, similiter tamen in publicis exactionibus ipsi subiici velimus: vt potestatem habeat, ut ad ipsos exactores emittat, omniàq; quę exactionis ratio postulat, faciat. Porrò quia etiā sacræ nostræ largitiones ex his prouinciis, atque locis, quæ dicto Libycorum limitum Duci parent, nonnulla recipiunt: nosq; æqua lem atque similem illis curam impendimus, Sancimus, ut dictus Libyæ, & Merotæ, Menelaitæque urbis (hæc enim illi adiecimus) Spectabilis Dux, & Prouinciæ Præses cum obsecundante ipsi cohorte suo periculo largitionalium pecuniarum, quę ex omnibus dictis debentur locis, exactionem faciat: ita ut plenę illæ, citraque ullum defectum quotannis exigantur, & ipsi Alexandriam emittantur, porroque cui pro tempore ex deuotis palatinis, ut illi præpositi officium adimpleat, commissum fuerit, tradantur: qui ipsis auxilium ferre debebit, sciens, quòd nisi has res omnibus modis curauerit, in idem cum Duce, Præside, & obsecundantibus ipsis cohortibus periculum incidet. In hoc etiam milites suppetias uenient, & nisi id fecerint, in periculo erunt, ne easdem pœnas subeant, quas Alexandriæ, & in vtranque Aegypto constitutis militibus, nisi & ipsi eam rem æquali cura dignarentur, imposuimus. Neque verò præter causas superius exceptas, præterque deuotorum dicti Magistratus palatinorum voluntatem, qui à suo pro tempore Præfecto ad exactionem publicorum largitionalium omnino emittuntur, aliquę securitatis promissiones in largitionalibus causis dari poterunt: sed è diuerso in iis etiam locis, quę Asyla appellantur, exactio exercebitur, omniaque alia similiter per Libyam, Mareotam, Menelaitamque Aegyptiacam ciuitatem in largitionibus exactionibus exigentur, quemadmodum Alexandriæ atque in utraque Aegypto arcariarum exactionum occasione fieri oportere diximus. Cæterùm neque portoriorum, neque priuatæ, publicæue tribunalis Excellentiæ tuæ mensę rationes cum dicto Libycorum limitum Magistratu, & exactione (eo autem Magistratu, eaque exactione, qui quęque hactenus fuit, & qui quæque iam adiicitur: Mareotæ nempe, Menelaitæ ciuitatis, quę Aegyptiacæ Prouincię sit) nihil prorsus commune habeant: propterea quòd iam antè constituimus, ut uniuersus canon, qui ex Libya, Mareota, Menelaitaque vrbe quocunque modo, & ex quocunque eorum, quę ad Excellentiæ tuę Magistratum referuntur, titulo contribuitur, ad hos sumptus, quos suprà diximus, procedat: nempe ad alimoniam Magistratuum, coortium, & militum, ac denique ad solemnia. Quęcunque autem occasione largitionalium illationum dicta nobis sunt, omnibus modis obseruentur. Quoniam uerò hoc etiam in curam nostram suscipimus, ne subditi nostri ex magnis locorum interuallis collisionem subeant, itaque iniuria afficiantur, * sed vt quia Mareota Alexandriæ vicina sit, & nonnulli, qui illic turbant, veniat * necesse est facere adimplentem Magistratus officium, * tradentur autem ipsi consolationis causa aurei centum. Atque hæc quidem, quæ à nobis Libyæ administratione constituta sunt, nunc demum finem habento. Sequitur dehinc, ut transeamus ad limites Thebaicos, hoc est, duas Thebaidas, quibus præest Spectabilis Dux, qui à nobis hanc administrationem accipit: cur etiam harum prouinciarum peculiares Magistratus obedient, quique in eodem honore, in quo Præfectus Augustalis est, tanquam si is ipse esset, futurus est, ac per omnia tuæ Excellentiæ statuis, tribunalique Orientali subest. Diximus enim illi omnem iurisdictionem, & potestatem, quā Spectabilis Augustalis habet, * iam olim ipsi attributis, hoc est, duabus Thebaidis. Hoc ipsius curæ & periculo incumbit, ut primū quomodocunque frumentum solemnis illationis exigat, deinde mittat, tradatque Spectabili Alexandrino Augustali, & omne frumentum, quod ad ipsius Prouincias, ciuitates, atq; loca pertinet, quodque etiam ad illationem felicis huius urbis, & ad alimoniam à nobis Alexandrię benignè donatam refertur, ut ad iam dictas constitutas dies citra defectum, & cum effectu paratum sit, suo periculo operam detrita ut nulla in his dilatio fiat, quippe cum omne * etiam obsecundantem ipsi cohortem *. Periclitabuntur etiam milites, q in illis locis sunt, & Tribuni, omnesque ciuile, atque publicum auxilium, nisi in his suppetias ferant. Oportebit autem solemnis illationis, quæ huc emittitur, mensuram ante diem nonum mensis Augusti ab ipso cum effectu fluuialibus nauibus imponi, & quę sub ipso est, plenariam ab ipso exigi: deinde idem frumentum ante decimum mensis Septembris Alexandriam deportari, atque Spectabili Præfecto Augustali, aut qui ab illo in hoc designati sunt, tradi: alimoniam autem à nobis per liberalitatem magnæ urbi Alexandriæ donatam, ante decimum quintum mensis Octobris. Illud enim in cōfesso est, quòd nisi ad dictas dies omnes solēnis illationis huc mittendæ, atque Alexandrinis in alimoniam datum frumentum Alexandriā emissum, Spectabilisq; Præfecto Augustali traditū fuerit, ipse * quod frumenti mensuræ deest, quodq; traditum nō est, id omne in ternas artabas * singulis solidis apponere debebit. Hoc autem periculum non ad vitam, neque ad Magistratum ipsius modò durabit, verumetiā priuatus factus, & mortuus productorem vita sua exactionem featiet. Hæredes siquidem & res ipsius istiusmodi difficultatibus obnoxię erunt: cum negligentia illius continenter aduersus ipsos periculum, curā, & exactionem dabit, quoad omnis debiti ad dictum modum dissolutio fiat. Neque verò eorum quicquam, quæ hactenus facta sunt, conquisitis aliis innouamus. Scimus enim, quomodo Ioannes gloriosissimus Comes, illius magnificæ memorię filius, ante completum eundem mensem primę indictionis, iam nunc præteritæ, omne frumentum Alexandriam intulerit, eique, qui eo tempore Augustalem Magistratum obtinebat, tradiderit Mareotæ. Ne autem Spectabilis Alexandrinus Augustalis amplius metuat, statuimus, Vt clariss. pro temporæ Libyæ ciuilis Magistratus suo periculo hominem industrium eligat, atque hunc vicarium emittat, qui in Mareota & Menelaita ciuitate residebit, pecuniariāsque atq; criminales causas, nécnon alia omnia, quæ in vicinis circa Mareotam, & Menelaitam ciuitatem locis agūtur, audiet, ac quæ deceant, faciet: tum etiam siqui Alexandrini seditiosi fugerint, hos comprehendet, & ut eorum, quę ita committuntur nihil inultum relinquatur, & ad Spectabilem Præfectum Augustalem, scriptis ad illū publicis literis, mittet. Sanè si cum seditiosi alii qui Mareotam fugerint, hos Spectabilis Præfectus Augustalis prę hendere velit, facultatem habebit, ut unum aliquem ex commentariensibus suis cum publicis literis ad eum, qui clariss. Libycę prouinciæ præsidis locum supplet, emittat: quo ipsius cura & periculo ordinis, honestatisque turbatores comprehendantur, tradantur, & Alexandriam emittantur. Assignamus enim dicto vicario viginti cohortales ex ea cohorte, quæ prouinciali Libyæ Præsidi paret, & milites ex illis qui illic statiua habent numero ad quinquaginta, ut hos morigeros & administros habeat, & ad exigenda ea, quæ competunt, par sit. Ministeriū autem ipsi prębebunt dicti cohortales & milites cum in conseruatione ordinis, tum in aliis omnibus, quæ illorum officij essent, qui ab ipso in hoc quod iam cōstituimus, designari solent. Exiget etiam plenariam, prout quondā à nobis cōstitutum est. Deinde, quod huic rei annexum est (de portorijs loquimur) omnino ipsius, prouincialiúmque Magistratuum, & obsecundantium ipsi cohortium curæ, atque periculo subiacebit: ut quotcunque ciuitates, loca, atq; homines suppositæ huic legi descriptioni subiecimus, portoriorumq; titulo assignauimus, ab his citra ullam imminutionem omne aurum, quod inde prouenit, & exigat, & portoriorū susceptori tradat: idque intra constituta tempora, in nullòq; prorsus illa transgressus: ne uidelicet portoriorum rationi impedimētū inferat, quod rursum solemnem illationem impediat. Certè enim ita ipsum huius rei periculum respiciet, ut quodcunq; portoriorū susceptori ad diem persolutum non fuerit, huius duplū ab ipso, eiusque cohorte deposcendum sit. Quæcunque verò ex prouincia ipsi à nobis tradita, Excellentiæ tuæ mensis inferuntur, hæc per Excellentiæ tuæ cohortem, & scriniarios, dictarumq; prouinciarum tractatores à locis, ciuitatibus, & personis huic sacræ nostrę legi subiectis, euidentioremque * exactionis facilitatem facientib. proprio ipsius periculo exigi uolumus. Illi. n. hoc exigent, atque huc transmittent. Neque securitatis promissiones dabit quisquam siue Magistratū gerat, siue ciuitatis Episcopus sit, ne Spectabilis quidem Alexandrinus Augustalis, nisi iussio à solio tuo procedat, quæ id velit, aut etiam ipsi tractatores. * Hoc ipsum etiam tecit, qui in præsentia eundem Magistratum obtinet, Orion uidelicet gloriosis. * vrbicas plenarias, & quæ sub Ioanne, & quę sub Orione collecta emissa est, tua Excellentia, nosq; inspeximus. Socordię igitur solummodo fuerit & prodicionis, eos, qui tanti fuerint, nolle imitari. Præsertim cùm maiorem potentioremque illum fecerimus, & Augustalis dignitatem atque iurisdictionem ipsi dederimus. Et profectò tolerabile non esset, si qui maiorem potestatem indeptus sit, superioribus se inferiorem exhibeat, uniuersamque Rem publicam periculo subiiaceat, se uerò perpetuo exitio implicet, dum Magistratu excidit, atq; in iudicium protrahitur, aū in priuata vita, & post mortem per suos hæredes debitum dissoluit, donec in ternas artabas frumenti omnis mensura, quæ exportata non fuerit, per solium Excellentiæ tuæ exacta, fisco plenè ademta sit. Imperium verò habebit & in milites, & in paganos: in illos quidem pro iure militaris Magistratus, in hos autē pro ratione iurisdictionis Augustalis, insuper in subiectos ipsi (quemadmodū autea diximus) prouinciales Magistratus, quibus dictæ prouinciæ curæ sunt, atque in obsecundantes illis cohortes: in omne item ciuile publicumque auxilium, & in omnem Magistratum qui sique Rempublicā tractat, breuiter, in omnes, qui in illis prouinciis aut sunt, aut habitant, aut pagos gubernant, aut quoquo modo Rempublicam administrāt. Quos facultatem habebit, ut ad se adducat, quamquam in aliis prouinciis ipsi non subiectis habitent, in solis tamen publicis exactionibus. Quod faciet, siue in ipsius locis sint, siue aufugerunt, * Ita enim in publicorum tributorum exactione undique excusationes atque prætextus excludentur. Quod si quos illorum, qui pagos gubernant, pro quibus etiam periclitatur, circa solemnem frumenti transmissionem, aut circa ea, quæ portoriorum, prouincialiúmque sumptuum nomine dantur, refractarios experiatur, non hos remouebit, sed in custodia constituet, aliòsque ad eam rem idoneos quæret, atque hęc tuæ Excellentiæ solio indicabit, quo res per te, & qui in posterum eundem, quem tu, Magistratum obtinebunt, ad aulam Imperatoriam relata, inde dispositionem diiudicationēmque suscipiantur: ut improbitatis accusati, si sic nobis videbitur, repellantur: qui uerò in horum locum delecti sunt, si idoneos esse iudicabimus, sufficiantur, & diuina sacraque nostra, atque solij tui de hoc iussione facta, in illorum pagarchia (pagorum gubernationem vertas) atq; bona subeant. Ante omnia itaque curare ipsum volumus solemnem illationem, atque Alexandrinorum alimoniam, vt suo, prouincialiumque Magistratuum, & obsecundantium ipsis cohortium periculo illam Alexandriam emittat, quatenus sub ipso constitutæ prouinciæ, & ciuitates * periclitaturis etiam clarissimis Tribunis cū omni ciuili publicòque

a Hic fere huius loci mirè mendo si sensus est.

b Vt κάνδαρος p nauigij quopiā genere reperit, sic hic ἀντικάνδαρος p nauigij genere poni dubitari nō debet.

c Ego non κεράμους, sed κυάμους, id est fabas legendum esse contēderim.

d Tertius hic exercitus fuit aliquo modo seruum uocatus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

auxilio circa cingulum, bona, & salutē ipsam, nisi auxiliati fuerint. Verūm huc* felicis frumenti transmissionis vsque ad decimum mensis Septembeis, vnius cuiusque indictionis* nisi Alexandriam emiserit, & huius Augustali, quive ab ipso de signati sunt, tradiderit. Donatam autem à nobis Alexandrinæ vrbi alimoniam vsque ad decimum quintum mensis Octobris mittet, tradètque spectabili præfecto Augustali* aut scriniarij, aut qui ipsorum locum obtinent, hoc petierint: veruntamen ad eandem diem, & in hos terminos, quos solum tuum præstituerit, si & ipsi hæc fieri velint: extra quam si nonnullis in hoc fidem publicam dent, vt è sacris locis egressi, res suas inspiciant, omnibusque modis explendum fiscum, illive satisfaciendum curent: quò hoc tribunalis tui scrinarij, qui huius rei periculum in se receperunt, accipiant. Nam quæ præter hæc fides publica datur, eam nullam esse, atq; vbicunque, in sacris etiam locis eum, qui eo modo frustra fidem publicam acceperit exactionem sustinere volumus. Insuper & qui ita fidem dederit, quæ hinc ex actiones & damna obuenient, iis ipse, hæredes ipsius atque successores, & bona subiacebunt. Quòd si quis Dei amantis. Episcoporum contra iam dicta fidem publicam dederit, necesse habebunt Dei amantis. ecclesiæ ipsi subiectæ œconomi, & Defensores, vt ide proueniēs damnum fisco resarciant, ac primùm quidam de suo, & ex bonis suis, deinde verò, si inopes sint, exipsis etiam sanctissimę ecclesiærebus. Verùm si præter voluntatem Dei amantis. Episcopi aliquo modo ipsi dare fidem publicam ausi fuerint, non modò quod factum est, omnino irritum erit: verumetiam ipsi damnum fisco resarcient. Ad hoc etiam, si tale quippiam præter Episcopi sui voluntatem fecerint, & ab officiis, quæ habent, remouebuntur, & è sacerdotio eiicientur. At si præses cōtra vetitum modum cuipiam, qui [a] publica tributa tunc mensis assignata deberat, fidem publicam dederit, aut tribuni, aut primores. b ****.

a Sic Solō apud Demosthenē iubet Præsidē insamē esse, qui ἐπιχειρεῖ αὐτῷ ἀφιλικῶτι, dederit vide Demosthenem in Ora. κατὰ Τιμοκ. & κατὰ Θεοκρίνου librumque 11. veteris iurisprudētiæ Prateij ad leges Solonis.

b Hæc aut similia verba desiderari liquet, ipsi ex propriis facultatib. iserā to: aliisq; legitimis pęnis subdutor. Huic rei argumēto sunt l. si quis intra C. de bo. proscri. multęque constitutiones: quæ quidē verba, ut absolueret periodus, adiicere placuit.

FINIS.

Imperatoris Iustini Augusti NOVELLAE CONSTITVTIONES,

ab Henrico Agylæo latinitate donatę.

¶ *Prior Iustini constitutio est cxlviij. suprà collat. x.*

CONSTITVTIO II.

Vt consensu matrimonium solui possit.

NIHIL in rebus mortalium perinde venerandum est, atq; matrimonium: quippe ex quo liberi, omnisque deinceps sobolis series existat, quod regiones, atq; ciuitates frequentes reddat, vnde denique optimæ Reipublicæ coagmentatio fiat. Quocirca coniugibus matrimonia adeò fortunata optamus, vt nunquam aduersō numine inita esse videri queant, neque illi citra iustam dissoluendi matimonij causam à se inuicem recedant. Verùm, quoniam vt in omnibus hoc seruetur, perquàm id difficile est (vt enim in tanta multitudine non aliquæ atroces irreconciliabilesque inimicitiæ incidant, prorsus impossibile est) par esse putauimus, vt huius rei remedium aliquod cōminiscemur: præcipuè verò, vbi pusillanimitas eò progressa sit, vt quod odium inter coniuges obortum fuerit, mitigari, & componi nequeat. Pro veteri sanè iuris ratione fas atq; licitū fuit, vt istiusmodi à se inuicem recederent, dummodo id cōmuni voluntate, atque consensu facerent. Adeo uero, ut multæ leges essent, quæ hac de re & agerent, & constituerent: tum etiam talem matrimonij dissolutionem BONA GRATIA fieri patria lingua dicerent. At postmodum à patre nostro sacratiss. Principe (qui pietate, atque sapientia omnes quotquot unquam imperarunt, superauit) dum ad benignum suum atque firmum propositum respiceret, necnon ad aliorum etiam miserum, & pusillanime consilium oculos conuerteret, scripta lex est, quę consensu matrimonia solui uetat. Quam sane nos etiam obtinere, atque in suo vigore manere magnopere uelimus. Verum permulti nos adierunt, qui matrimonium quo inter se nexi essent, mutuo odissent, atque auersarentur, & (id quod dolendum ualde, ac alioqui molestia męroreque plenum est) propterea belligeratum domi, pugnatumque esse per criminationem exponerent: ideoque matrimonium solui peterent, tametsi causas, ob quas tuto ad illis facere lex concederet, nullas adferre possent. Nos uero alias monendo, alias minis terrendo, ut à mutuo inter se, eoque citra causam suscepto odio desisterent, & ad concordiam proclinarent, animisque inter se pacatis essent, illorum in his desiderium festinationemque ad tempus suspendimus. Sed nihil profecimus. Eos siquidem qui violento affectu, odioque semel correpti fuerint, per quam est difficile reconciliare. Contigit enim, ut ex his nonnulli ad mutuas insidias procederent, uenenisq; & aliis quibusdam quæ lethalia essent, uterentur: in tantum, ut sępe neque liberi, qui ipsis communiter nati essent, illos in unam eandemque uoluntatem coniungere potuerint. Quum itaque hęc à nostris temporibus aliena iudicaremus, ad præsentem sacrā legem respeximus, per quam statuimus, ut prout olim iuris fuit, matrimoniorum solutiones ex consensu fieri liceat, & ne amplius patris nostri sanctione in eos qui consensu matrimonia dirimunt, cōstitutæ pœnæ in usu sint. Si nanque mutua affectio matrimonia cōfic it merito diuersa uoluntas eadem per consensum dirimit, modo hanc missi repudij libelli satis declarent. Cæterum illud manifestum sit, quod alia omnia quæ legibus, & præcipuè sacris nostris patris nostri constitutionibus de matrimoniis liberis, & causis per quas dirimere matrimonium permissum est, aut de iis etiam qui nulla de causa (non tamen ex communi uoluntate & consensu, quo modo præsens nostra lex constituit) matrimonium soluunt, & de constitutis in illos pœnis cauta sunt, ex præsenti etiam nostra lege obtinebunt suumque per omnia uim habebunt. Proinde quę à nobis in publicum usum producta sunt, & per præsentem sacram declarantur legem, gloria tua consueto modo per Regiam hanc urbem omnibus manifesta reddi iubeto. Dat. xvij. Kalend. Octobr. Constanti. Imperat. DN. Iustiniano. PP. Augusti. Anno j.

CONSTITVTIO III.

De iis qui in Osroena, & Mesopotamia illicitas nuptias contraxerunt.

¶ *Idem Imperator Petro sacri ærarij Comiti.*

LEGVM seueritati interdum Imperatoriam clementiam immiscere conuenit, præcipuè uero quando subditos multis damnis, atque incommodis ea res eximit. Quale profecto quiddam in præsentia nostræ potentiæ facere visum est. A patre enim nostro, qui unà cum aliis virtutibus pudicitiam mirificè amplexatus est, conscripta lex est, quæ eos cui illicita matrimonia ineunt, & punit, & mulctat, & ad honestatem reducit vt ne quæ extra ipsius naturæ fines posita sunt, concupiscant. Ac sanè perpulchra ea lex est, minimque in modum nobis placet: adeo ut eam & ratam habeamus, & omnibus modis vigorem suum obtinere iubeamus. Verum multi ex Mesopotamia, Osroena quoque, & Euphratica Prouincia nos adierunt, qui docerent, quomodo nonnulli, dum consuetudinem cum Persis (à quibus hæ prouinciæ non multum distant) & qui inter illos sunt Saracenis habent, partim per ignorantiam legis, partim amoris affectu uicti, illorum imitatione illegitimis matrimoniis coniuncti fuerint, ita ut nonnullis horum liberi atque nepotes nati sint: quomodo item nonnulli, hac cupiditatis suæ occasione capta, quod paululum quiddam pro acceptis iusionibus, quæ istiusmodi inuestigari, atque uindicari uelint, gloriæ tuæ Magistratui quotannis dependsuri sint: post huius rei faciendæ commissionem turpis lucri causa per calumniam multos iniuria afficiant, uexent, ac innocentibus negotium facessant: adeo ut sæpe mortuis illis qui illicitè inter se iuncti fuerant, ab horum filiis, nepotibus, & ulteriōris serici liberis, qui nihil deliquerint, quod parentes maioresque ipsorum illicite in matrimonium coierint, pœnas exigant. Atque hæc quidem quum dicerent, simul à potentia nostra clementiam petierunt. Nos igitur horum præcibus admissis, statuimus: ut nullus omnino eorum in tribus [istis] prouinciis, qui ante eum diem quo Deus nobis Romanorum imperium est largitus, in illicitas nuptias inciderit, ob id negotiis irretiatur, vel difficultatibus, ac dispendiis subdatur. Quanquam enim sacratiss. nostrum ærarium ita damno afficiatur, & iis, quę ex lege per hanc occasionē ipsi dabantur, priuetur, nihilominus tamen quod præterit. ex speciali beneficio vsque ad id tempus cōdonamus. Quod † profecto facimus, non quasi pudicitiam, aut legem quæ de hac lata est, neglegamus: sed quo iis, qui paruo redempta talia ex fisco subtrahunt. multorumque facultates, ac substantias in dictis prouinciis quassant, & communes calamitates cient, omnem quæstus occasionem succidamus. Quo circa sanè legem illam, & quæ in illa aduersus eos, qui illicitè nuptias contrahunt pœnę constitutę sunt, ubiq; per nostram Rempublicam, & in paulò antè dictis prouinciis inde ab initio Imperii nostri ſvim, & authoritatem habereꝫ iubemus. Prouinciis autem istis ideo benignitatem simul & veniam elargiri iumus, quod qui in illis habitant, Persis & qui sub ipsis agūt Barbaris Saracenis finitimi, & uicini sint. itaque humanis affectib. tacti, illos imitati sint, neque naturæ motum, atque uim superare ualuerint. Proinde quod nobis usum est, & per hanc sacram pragmaticam declaratur formam, gloria tua, quique pro tempore eidem Magistratui præerit, effectui atque fini tradere, & obseruare studeto. Dat. kalen. Ian. Constat. Imp. Dn. Iustin. PP. August. Anno j.

† Ostiones

CONSTITVTIO IIII.

Vt Dei amantis. Episcopi, cum Prouinciarū indigenis, & incolis, quos sibi præsides esse velint, eos sibi à sacratis. principe concedi petāt, iique gratis præsides fiant: vt tamen qui in præsidem petitur, idoneè fisco caueat. Si vero præsidem petere distulerint, vt tum aduersus eum, qui ipsis præses missus fuerit; quodcunq; etiam occasione publicorū tributorum fecerit querelam iustituere nequeant.

VM Reipublicæ à Deo nobis daræ curam gerimus, simulque vt subditi nostri in omnibus iustitię bono fruātur operam damus, hoc uaum nobis inde ab initio proposuimus, ut quicquid anteà imperfectū, & confusum fuisset, id & corrigeremus, & undique perfectum exhiberemus. Anxia itaq; reputatione habita quomodo & fiscus, & subditi illæsi, & indemnes permaneant, animaduertimus nos facilè id consequuturos, si efficeremus ut Prouinciarum Præsides, ubi Magistratu gratis suscepto, ritè fisco caussent, in omnibus rectè ac legitimè Magistratu fungerentur, ita, vt ab omni iniustitia, quæstu, alio quique turpitudine, atque re uetita [a] abstinerent. Ne igitur peregrini aliqui in Prouincias se ingerentes, illas iniuria afficiant, nosque crebris aduersus illos interpellationibus instituendis molestias subsineamus, hortamur cuiusque prouinciæ Sanctissimos Episcopos, eosque qui ex indigenis, & incolis primas tenent, ut p communem libellum supplicem de iis ad nostram potentiam referant, quos idoneos esse ad Prouinciæ suæ gubernationem existiment: iis enim Magistratus insignia gratis tradituri sumus, ita tamē ut publicum, & fiscalem canonem se illaturos caueant, atq; nihil contra leges se exacturos, neque cuiquam collatorum uim illaturos, illisq; [b] datis sponsoribus promittant, [c] se annonis contentos publicorum tributorum exactioni inuigilaturos, iisque, qui in sacris illationibus probi, & prompti sint, mites simul, & paterno affectu exhibituros, cum improbis uero, atque refractariis acerbius in actionibus acturos, neque inde quidquam lucri ablaturos. Oportebit uerò etiam nihilominus illos, coniectis in leges oculis, quibuscunque litigatoribus æqualitatem, atque iustitiam tribuere, & ne sumptibus, ac longinquitate temporis atterantur, citò illos dirimere: tum & eos, qui deliquerint in ius rapere, & secundum legem pęnas illis infligere: denique in omnibus iustitiam exhibere. Ac sanè non hisce solis hæc præcipimus, verumetiam cuiusque Magistratus assessoribus, aliisque quicunque Magistratibus subseruiunt. Nam si quis illorum aut in publicorum tributorum exactione negligenter se gesserit, aut collatores nostros damnis contumeliosisve oblæsionibus inuoluerit, simul bonis excidet, simul summo subiicietur supplicio. Etenim Deo auspice hoc unum nobis studio est, vt Prouinciæ bonis legibus regantur, tutoque habitentur, atque præsidum iustitia fruantur, & uero publica tributa citra querelam inferantur. Impossibile enim est, ut sacris tributis non illatis, alioqui Respublica conseruetur. Militares nanque copiæ, assignato sibi salario inde percepto, hostibus resistunt, & collatores à Barbarorū incursionibus, & truculentia uindicant: idque nique agros atque ciuitates a latronum alioque modo incompositam vitam sectantium vi & irruptionibus, agendis excubiis defendunt: ex illis etiam reliquæ cohortes ea, quæ ipsis attributa sunt, accipiunt; muri, atque ciuitates indidem instaurantur, publicarum balnearum hinc calefactiones procedunt: postremo spectacula, aliaque omnia quæ ad delectationem subditorum inuenta sunt, ex iisdem curantur: vt, quæ ab illis contribuuntur, partim in ipsos, partim propter ipsos sumant, & impendantur: nobis autem prorsus nihil inde præter istarum rerum curas habere contingit, nō tamen eas mercede vacuas, quum magnus ille Deus, & Seruator noster IESVS CHRISTVS, magnitudine clementiæ suæ permultis propter hoc nos bonis remunetur. His itaque omnibus prouincialibus hominibus velut præconio à nobis denuntiatis, & quanta nostra sit erga subditos beneuolentia, & liberalitas per hoc ostensos, magis propitiū, ac benignū Deum habituri sumus, qui tantopere nequid detrimenti subditi capiant curemus. Si vero hoc nostrum beneficium consecuti, in Præsidum electione, opinione, atque spe frustrentur, neminem præter seipsos culpare poterunt. Neque etiam si hos eligere, & ad nos referre distulerint, ullo amplius iure de iis, qui hinc in Prouincias emittentur, si propter publicorum tributorum collectionem nihil non fecerint, querimoniam instituent: neque uero nos, ut de his nos adeat, eosque deferant, dehinc sustinemus. Qui enim facultatem eligendi præsides à nobis ceperunt, ut illi gratis Magistratibus susceptis publica tributa inferrent, ipsique ab illis nulla iniuria afficerentur, si hi in illorum electione negligenter uersati fuerint, permittendum illis nullo modo erit, vt de ipsis conquerantur, nosque illos delaturi adeant, atque molestiam exhibeant. Cæterum nullus omnino in persoluendis quæ ipsi incumbunt publicis tributis, ulla dilatione uti poterit, non sacra domus, non sanctissima ecclesia, non pium pauperum receptaculum, aut monasterium non denique clarus, aut obscurus quisquam. Neque uero eos, qui Rempublicam administrant, neque quos [d] ἐλλιμενίτας vocant, neque etiam alios, quibus publicarum contributionum cura incumbit, periculo, quod hinc existere possit, eximimus. Quæ enim in commune omnibus conducunt, illorum qui in fiscum improbi esse velint iniusto proposito antefe rimus. Vt autem quæ pulchrè a nobis proponuntur, omnibus manifesta fiant, iubemus, ut tua Excellentia hac præsens sacrum edictum per felicem hanc urbem, & in Prouinciis, conspicuis in quaque ciuitate locis proponat: quo neminem ratio, qua fisci, subditorumque indemnitati consulatur à nobis serenissima adinuenta lateat. Dat. xv. Kal. Feb. Const. Imp. D. N. Iust. PP. Aug. Anno viij. Post Conf. eiusdem Anno iij.

d Latinè fusceptores, dixeris

¶ *Quinta Iustini constitutio extat cxliij. ſ. collat. x.*

Tiberij Imperatoris de Diuinis DOMIBVS CONSTITVTIO.

Eodem Agylæo interprete.

In nomine Domini Iesu Christi Dei nostri.

Imperator Cæsar Flauius Tiberius Constantinus, fidelis in Christo, clementiss. beneficentiss. pacificus, Alamanicus, Gotthicus, Francicus, Germanicus, Alanicus, Vuandalicus, Africanus, pius, fœlix, inclytus, victor, triumphator, semper colendus, Augustus, Sacratiss. Senatui.

INSupplices beneficium esse, maleficia exturpare, & quæcunque subditis vtilia sunt, ea & meditari, & facere, cum opera sint, quæ Deo conueniant, simulque eundem cum humano genere ortum habeant, tum ea ipsa nos præcipuum Imperiorię Maiestatis insigne esse arbitrati, ex quo Deus nobis Reipublicæ imperium, atque gubernacula dedit, nulla (ut ita loqui liceat) nos die, neq; nocte quicquam earum rerum studio antiquius, charius habuimus. Hinc certè quum permulti, qui partim in inclyta hac vrbe habitarent, partim ex omnibus fermè subditorum nostrorum Prouinciis alij aliunde prodirent, diuersimode nos adierint: qui ijdem cum e prope possessiones, domusve quaspiam Imperatorias prædia, & bona sua haberent, aliisq; rebus, & controuersiis inuoluti essent, uariis iniuriarum modis a procuratoribus, chartulariis, conductoribus, & q alioqui ad Imperatorias domus attinent, in se peccari annūtiarēt, atq; res mobiles, interdum etiā possessiones, agros, & agricolas sibi

c Lego ἐπαρχιῶν περὶ κτήσεως & mox τὰς ἑαυτῶν κτήσεις.

Universidad de Deusto Biblioteca

a Sancti huius loci intellectus euidens in subsequentibus est.

ſibi ereptos lamentarẽtur: ſea autẽ ratione, quodꝫ illi aliquid faciẽ quasi conducere ab ipſis [a] alienis prædiis, & agris defenſionem, quę illis non competat, tribuant, tabulasque Imperatorias, ac ſignacula affigant, & vt vno verbo dicamus, quæ ad ipſos non pertinent, ſuo dominio ſubiiciant: quod aliorum aduerſus alios nulla ratione nitentes lites ſuſcipiant, itaque & actores rebus ſibi debitis potiri non ſinant, & reis circa iudicium, indictaque cauſa debiti exactionem ui inducant: ꝫad extremum uero, ꝫ ꝙ ut nonnulli fraude inducti, rerum debitarum ſyngraphas in ipſas diuinas domus conciliant, & conſcribant, efficiant, alieniſque emptionum, aut forſaſſe donationum contractibus in eorum, qui aliis debent, circunſcriptionem immiſceant: ꝫinde (inquam) factum eſt, ꝫ vt quæcunque ad noſtras aures peruenerint, de iis rectè, & competenter ſtatuerimus, quum his quidem reſtitui ablata iuſſerimus, ac incompetentes defenſiones inter dixerimus: illos verò à iudiciis liberauerimus, debitorumque ſygraphas irritas iudicauerimus, & fraudes in contra ctibus fieri ſolitas prohibuerimus: quum denique Imperatoriarum domuum procuratores leges, iuſtumque pietatis noſtræ propoſitum ſequi iuſſerimus. verum quoniam impoſſibile eſt, ut extranei, quiq; procul hinc habitant, pariter omnes huc conueniant, utque nos ſingulatim omnia, quæ hunc ad modum fiunt, vbique manifeſta faciamus: quæ ad hæc attinent, euidenti lege explicare viſum ē, quo non ſolum noſtræ ætatis, verumetiam omnis futuri æui hominibus noſtrum æquitatis, iuſtitiæque ſtudium innoteſcat. ¶ Innoteſcat veroꝫ etiam quam Imperatoriis noſtris ædibus, quive illis præſunt, ſi quid delinquant, non parcamus: ꝫquomodoquꝫ ſi ſubditis bene ſit, id noſtram eſſe opulentiam, felicitatemque, & (quia non [b] ſolum diuinarum domuum negotia, verumetiam communia præſentis Reipublicæ nos cognoſcere par eſt) ſubditorum facultates, quãm ad curam, nihil ab Imperatoriis differre exiſtimemus. Statuimus igitur, ut nulli gloriоſiſſimarum, magnificẽtiſſimarumvẽ diuinarum noſtrarum, aut pientiſſimarum Auguſtæ domuum (quibus & patrimonialis, & Regia domus, quæ ante nouas eccleſias ſita eſt, adnumeranda eſt) curatores, aut chartulari, aut prouiſores, aut conductores, aut quicunque alii ad eaſdem diuinas domos pertinent, uel tabulas, quæ noſtram appellationem contineãt, uel effigies, inſignia uel Imperatoria alienis ædibus, aut prædiis, vel mobilibus defunctorum, aut etiamnum ſuperſtitum rebus ſignacula imponere, uel aliorum ruſticos ſuſcipere, vel ſolationes aliquas, quæ ipſos, aut etiam ipſorum prouentus tranferant, in Auguſtalem domum faciẽdas curare in poſterum auſint: neq; ſi etiam earundem domuum prædiorum, rerum, aut ruſticorum partem aliquam ad Auguſtas ędes pertinere contingat, hinc aduerſus eos, qui una cum ipſis poſſident, fraudis, læſioniſque occaſionem capiant. Quin & ſi quos ruſticos, qui in aliorum mancipio ſunt, in præſenti ipſos habere, aut quales diximus ſolutiones accepiſſe conſtet, ſimul ipſos ruſticos reſtitui, ſimul [c] ipſas ſolutiones irritas eſſe iubemus. Quod ſi de his rebus, aut etiam de aliquibus contractibus actionem ſe habere aduerſus alios dicant, nequaquam reum ad ſe trahant, neque (id quod & abſurdiſſimum, & iniquiſſimum putamus) ſuarum controuerſiarum iudices ſedeant, licet autem ipſis, vt coram competente iudice, ſub quo ſunt, qui actiones ſuſtinent, item moueant, ſimulque ius ſuum obtineant. At ſi ipſos glorioſiſſimos magnificentiſſimoſque curatores, diuinarum domuum, quarum curam gerunt nomine, ab aliis in ius uocari contingat, tum quidem ſi hic actio inſtituatur, communi & actoris, & Auguſtalis domus curatoris conſenſu vnus ex glorioſiſſ. noſtris Præfectis ad rei examinationem, diiudicationemque eligatur: & ſi, vt fieri aſſolet, contentio hinc inſurgat, libellus ſupplex Principi offeratur, datuſque ab ipſo iudex ſuſcipiatur. ſi vero in Prouincia aliqua, eius Præſes controuerſiam ſibi audiendam ſumat. Cæterum ſi quis chartularius, emphyteuta, conductor aut colonus Auguſtalium rerum occaſione in ius uocetur, facultas ſit actori, ſi uelit, vt corã ipſo Auguſtalis domus curatore, aut ſi ſuſpectum illum habeat, in alio foro coram eo, coram quo communiter uſum ſit, aut etiam quem ex Imperiali iuſſu hic nacti fuerint, actionem inſtituat. Quæ verò iſtiuſmodi controuerſiæ in Prouinciis mouebuntur, eas cuiuſque Prouinciæ Præſes audiendas aſſumet. Sanè quę iiſdem diuinis domibus priuilegia iam conceſſa ſunt, ea non in his, ſed in litium ſumptibus obſeruentur, pro inducendis ſnempeꝫ quo modo dicitur, legẽdis & edendis atque in aliis quę circa lites fiunt ſumptibus: ut nemo conſtitutum horũ modum tranſgredi audeat, iudiciorumque miniſtri eo contenti eſſe debeant. Illis vero etiam qui aduerſus ipſas Auguſtas ędes, earum curatores, prouiſores, cõductores, chartularios aut colonos actionem dictant, ut iiſdem vtãtur priuilegiis facultas fuerit, ut ne in hoc quidem (quo tamen legibus noſtris conſtitutum eſt modo) illis eſſe inferiores uideantur. Porro quia nonnullos eſſe ſcimus, qui quum creditores ſuos debitis fraudare uolunt, res ſuas illis oppigneratas alicui noſtrarum adium aut vendunt, aut donant, aut alio quocunque contractu perſcribunt, & per illas medias in alios uel cognatos, vel familiares aliquo contractus modo tranſferenda curant, ut hac ratione hypotheçę ius miſerabiliter iis, qui pecunias ſuas erogarint, ferè diſpereat: dum diuinæ domus Præfectus per quem hęc facta eſſe dicuntur, propter teſtatem, quam habet, movendam de his rebus actionem non ſuſcipit: & qui rem percepit, contractum cum diuina domo initum prætendit, per datumq; domui priuilegium a nemine actione conueniri ſuſtinet: ſinſuper etiam quia eſſe ſcimus, ꝫ qui domibus, locis, aut aliquibus unius cuiuſpiam Auguſtarum ædium officinis mancipẽ, aut quacunque mercede conductis, illarum rerum prærogatiua vtuntur: itaque creditores, aut etiã qui ipſis actiones intentant, & arceant, & oblædant: idcirco iubemus, ne quis dereliquo ſubdolis commentis aduerſus creditores ſuos vti audeat, neq; per diuinam domum mediã cum alio donationẽ, aut contractum inſtituat: ſciens ꝫ ꝙ nullum fructum ex verſutia ſua percepturus ē, quum res alienata vbicunque fuerit, ſiue penes diuinam domum, ſiue penes alium quempiã, nihilominus vendicari poterit, & omnia ei, qui actiones, aut etiam hypothecæ ius habet, integra, atque illæſa, perinde acſi nihil interueniſſet, ſeruabunt. Ad hoc etiã, ſi quid huius cõmenti cauſa ipſi diuinę domini, eiuſve procuratori captandæ beneuolentiæ ratione datum eſſe contingat, eo, qui dedit excidet, hancq; (quanquam minorem quam pro merito) remunerationem feret. Cæterum neq; per earum ædium, quæ ad Imperatorias domus pertinent, inquilinos, neq; per alienos colonos, aut alium quempiam omnium diuinarũ ædium præfecti aliquid faciendum conducant, neq; illis patrocinii tribuant, aut quod [d] προστασίαν dicitur, [e] ex liberis aliquibus, exactioni buſve obnoxiis, aut decurionum etiam, quæve in vniuerſum ad alios pertinent, prædiis capiant: ac verò ab his omnibus deſiſtant. Et ſi tabulæ, aut inſignia Imperatoria iſtiuſmodi prædiis, domibus, officinis, aut locis iam affixa ſint, hæc detrahant, aliiſque, qui illa detrahunt, quaſi noſtro iuſſu id faciant, nequaquam contradicant. Ad hæc quietem agant, aduerſuſque in quilinos, & qui quocunque modo tenentur, coram competẽtibus tribunalibus moueri actiones ſinant: ac nullũ ad alienas controuerſias, aut res, aut ius, aut prædia, horumve colonos accęſſum habeãt, neq; aduerſus aliquos actiones cedãt, aut hasꝫ ab aliis ꝫ aſſumant: itaq; alios, vt iſtiuſmodi actionibus obnoxios, in ius vocent. Etenim hanc iniuriæ rationem omnino tolli iubemus, etiã ſi donationis modo iſtiuſmodi actiones ipſarum dominus ī nos, diuinaſq; noſtras ædes transferat, & quæ iuſta videantur, debita ſe habere dicat: ne ꝫ videlicet ꝫ hoc commento aliis iniquitatis quicquã obueniat. Iſtiuſmodi ſiquidem donationes nobis curæ non ſunt, neque calumniæ opinionem auferre, & ſubire noſtrarum diuinarum domuum procuratores volumus: vtpote qui ſingulis, ut dicitur, diebus noſtra ſubditis donemus, magnamque rerum mobilium immobiliumq; & pecuniarum uim propè omnibus elargiamur. Facultas uero cuiquæ ſit, ut quas ſe habere actiones dicit, eas aduerſus obnoxios ſecundum conſentaneè in hoc obtinentem modũ, nullo Auguſtarum domuũ Præfecto interpoſito, moueat, & quando ſua per legem recuperarit, de his quocunque uelit modo ſtatuat. Ipſas enim actionum ceſſiones, ꝙ fraudis, & calumniæ aaſam cõplectantur, & odimus, & auerſamur. Quapropter etiam ſi quę huiuſmodi in ipſas diuinas domus iam conſcriptæ ſunt, has irritas conſtituimus, & nullã illas petitionẽ, exactionemq; habere concedimus, ut hi, aduerſus quos factæ ſunt, inde prouenientibus actionibus liberentur, hancq; pœnam iis, qui has ceſſiones facere auſi fuerint, imponimus. Si verò etiam ipſarũ Auguſtarum domuũ Præfecti, aut chartularii, aut emphyteutæ, aut cõductores, aut diſpenſatores, aut qui alio qui ad illas pertinent, ob res priuatim ad ipſos pertinentes ab aliquibus corã competentibus Magiſtratibus in ius uocẽtur, ipſos promptè obedire iubemus, & ſecundum procedendi ex lege ordinem actiones ſuſcipere, indeque manantibus exactionibus cedere, idque perinde acſi ad diuinas domus nihil pertinerent, ne hac poteſtate eos, qui aduerſus ipſos actiones habent oblædere, iiſq; quæ debent fraudare uideantur. Adeo autẽ ab iſtiuſmodi iniuriis diuinas noſtras domos alienare cogitamus, ut controuerſias apud illarum magnificentiſſ. glorioſiſſimoſve curatores, ſiue in ſcriptis, ſiue ſine ſcriptis iam motas [f] vlterius procedere non ſinamus, extraq; ſi utraque pars ſponte id facere uelit. Quod ſane ſi utraque pars noluelit, ꝫ volumus ꝫ ut unus aliquis noſtrorum Magiſtratuum, in quẽ partes conſenſerint, quemve etiam nos aſſignauerimus, ſecundum hoc, quod recens a nobis conſtitutum eſt, controuerſiam a quocunque horum examinatam quæque in illa fortè acta ſunt, ſuſcipiat, ac deinceps audiat, quæque legibus conueniant de ea ſtatuat. De oneribus profecto etiam, & metatis, & angariis, & uiarum, pontiumq; inſtaurationibus, de deſcriptionibus quoq; , & indictionibus tractare nobis viſum eſt, ac, ne hęc indiſtincta maneant, conſentanea quædam iuſtiſſimo noſtro propoſito de illis deſcriptio procedat. Quum enim priuilegia iam olim Auguſtalibus domibus data, ab his illas eximant, rectè animum noſtrum ſubiit, ut rei utilem & neceſſarium ordinem imponeremus. Si etenim ob Imperatoriorum exercituum, qui in Barbaros emittuntur, tranſitum, aut etiam noſtro iuſſu, quò abundè hinc inclytæ ciuitati annonæ ſit, aliarumve occaſionum cauſa, ſpecierum quandam contributionem fieri contingat: his omnibus non modo alios ſubditos, uerum Auguſtarum domuum poſſeſſiones, & habitacula profectò etiam obnoxia eſſe uolumus. Ac ſanè citra hæc cauſas, ne diuinæ domus, neque alius ſubditorum quiſquam moleſtia afficiantur, iubemus, neque ut tale aliquid illata neceſſitate fiat, permittimus.

Secunda & tertia Tiberij conſtitutiones ſupra x. collat. occupant nu. clxvij. & clxiij.

b Lego pauca.

c Malim ἀνυσίας.

d Mercedis patrocinii ſignificare puto.

e Quomodo alibi ἀπόφορα ἢ ἐπικάρπια.

f Lego συσσῶσι τὸν λόγον.

Imperatoris Leonis Auguſti nouellæ conſtitutiones.

AVT

Correctoriæ legum repurgationes.

Henrico Agylæo interprete.

PROOEMIVM.

RERVM humanarum uicisſitudo, vitæque inconſtans, atque multifermis ſtatus, permultis, ac omne genus legibus ortum præbuere, quæ ſleges ꝫ quia ſua multitudine ad quaſcunque ſe facilè res potendunt, quum illas ſibi admouent, quicquid rectè, aut ſecus ſeſe habeat diiudicant. Sunt itaque tanquam cuſtodes quidam uitæ noſtræ & medici, dum mala, partim ne oriantur, ac in communem vitam promanent, impediunt: partim verò quę mala occulta ſunt, inſinuanterque irrepſerunt, eorum noxam corrigunt, ac velut radicitus vitioſitatem euellunt, eamque corroborari non ſinunt. Atqui ſearundemꝫ humanarum rerum curſus, velutique reciprocus quidam æſtus, dum ſurſum deorſum omnia vertit, ac voluit, & multa, quæ rectè conſtituta eſſent in peius commutat, permulta item obliuione obruit, ut perinde ac ſi in rerum natura uiſa nunquam eſſent, incognita ſint: non mediocrem illis labem intulit, has profundo ſilentio tegendo, in illis uero, ut inter ſe diſſentiant, efficiendo: idque alias, dum illi ipſi, qui illas tulerunt in priore ſententia, ac uoluntate non perſiſtunt, uerum ſibiipſi contradicunt: alias etiam, dum poſteriores modo cõſuetudine, modo lege illis contraria ſuſtinent: [a] vt hinc cõfundi leges, nec exiguum rebus mortalium inferri detrimentum contingat [b], aliis cum aliis commutatis, talorumque inſtar huc illuc temerè voluentibus. Illas itaque res, ex quarum tranquillo, & imperturbato ſtatu ſalus Reipublicæ dependet, in tanta confuſione, perturbationeque verſari, indignum neglectu rati, quam accuratiſſima legis inſpectione, ac conſideratione dignati ſumus, & quas obtinere conducibile fore animaduertimus, illis ſelectis, ſcripto Imperatoriæ noſtræ Maieſtatis decreto, in Republica auctoritatem confirmauimus: utque controuerſias diiudicarent, inſuper etiam ſciuimus, quas uerò inutiles iudicauimus, harum nonnullas in perpetuum ſilentium coniectas, decreto & ipſas à legum honore, atque ordine exulare iuſſimus: quarum autem nullam prorſus mentionem fecimus, has etiam, hoc ipſo quod earum non meminerimus, iuxta atque illas in exiliũ eiecimus. denique quoniam & inter receptas conſuetudines nonnullas ratione non deſtitui, tales que quales prudens aliquis non cõtẽnat, vidimus, has quoque legis prærogatiua honeſtantes, ex inſcriptæ conſuetudinis ſtatu ad legis imperium, atque honorem eueximus, Quum ergo hæc ita à nobis comparata ſint, ſciat quiſque, ꝙ quæ leges per ſciptum Imperatoriæ noſtræ Maieſtatis decretum auctoritatẽ nactæ, aut quæ conſuetudines legis dignitate honoratæ fuerint: hæ & in Republica obtinebunt, & controuerſias in ſe ſuſpenſas habebũt. Quæ autem ab illis in contrarium vergunt, aut mẽtione ſempiternam illis taciturnitatem iniungente, citrave hanc etiam, vt quę cum deſpectis eiuſdem conditionis ſint, eodẽ decore dignæ habitæ ſunt: hæ verò dehinc & reiectę, & à Republica exules atque extorres erunt.

a Lego ἀπὸ τοῦ ἐμφύεσθαι τοῦς ἀλλήλοις.

b Lego ἀγόμενον ἢ ἀναγόμενον, referens ad ἀνύσεις.

CONSTITVTIO I.

Quod vnumquemque, qui iudicandi prærogatiuam acceperit, quemadmodum legalium capitulorum à nobis habitus delectus ſtatuerit, dirimere controuerſias oporteat: quæ vero inter reprobata habita ſunt, vti ex illis nulla litis ambiguitas diiudicetur.

¶ In nomine eius qui uniuerſo humano generi ſalutares leges tulit, Chriſti ueri Dei noſtri, Imperator Cæſar, Flauius Leo, pius, fœlix, inclytus, victor, triumphator, omni quo uenerabilis Auguſtus fidelis Rex Styliano Illuſtriſſimo ſacrorum noſtrorum officiorum Magiſtro.

CEleberrimi ille inter Imperatores nominis Iuſtinianus, quum animo eſſet erga Rempublicam & optimo, & eius vtilitatum ſtudioſiſſimo, velut ſyluam quandã, Conſtitutiones ī Romano Imperio inde ab initio vſq; ad ſuam ętatem diuerſis temporibus editas accipiens, quo bene de ſubditis mereretur, induſtria, & laboribus ſuis opus admiratione dignum, vniuerſarum nempe legum illam incorporationem, ſummacum contentione efficere eſt conatus. Siquid contrarium, aut inconueniens appareret, repurgauit: ex quibus verò compoſitum Reipublicæ, ac decorum ſtatum extiturum crederet, hæc in vnum contexuit, atque velut in artem aliquam informauit, quaſique in vna iuſtitiæ libra, à qua iuſſum à diuerſo, & iniuſto diſcerneretur, cõſtituit, & collocauit. Atqui (vt conſtat) vbique eſt pulcherrimum VT NE QVID NIMIS. Quum nanque in multas partes diuiſam legum ſubſtantiam, ac materiam in vnum corpus tanta cum laude [c] coagmentaſſet, prætereà etiam quæ legalis regiminis ordinẽ ac conuenientiam ſæpenumerò labefactarent, in concordiam redegiſſet, itaque quòd ad hæc ſola omnes ſententiæ ferẽdæ eſſent, in vnum conſenſum iudices compuliſſet, eòsque ad pacificè iudicandum, legalibus capitulis in tranquillo, & ab omni contentione libero ſtatu conſtitutis, inter ſe conciliaſſet: his ille non contentus, præſtantius quippiam ī Reipublicæ gratiam poſtmodum cõficere cogitans, imprudens iis, q̃ poſteà ſtatuit, primũ opus euertit: neque alterum vituperationi nõ obnoxiũ fecit, quum ex poſteriore ipſius inſtituto non paucæ aduerſus prius ſuſcitatæ contradictiones, & controuerſiæ ſint. Atque ad hunc ſanè modum ipſe Iuſtinianus à ſeipſo vitium paſſus eſt. Certè quidem quum vſque ad hodiernum diem nunc ex recentioribus ſanctionibus, nunc ex inſcriptis, & nõ aliunde quam quod multitudini placeant, auctoritatem præ ſe ferentibus conſuetudinibus, permulta ab illo tempore innouata ſint, paruum abeſt, quin res legalis prorſus turbata, confuſaque ſit, & cõmunis vitæ negotia ſurſum deorſum ſub ſultim ferantur. Quapropter quum ſi quid aliud, hoc certè quod opitulatrice noſtra induſtria & cura neceſſario potiatur dignum ſit, * * tractatum. Inſuper & conſuetudinibus quę ad rerum gubernationem deueniſſent, diligenter excuſſis, legum inter ſe contradictionem ſuſtulimus, quicquid aduerſarium & ad præſentem rerum conſtitutionem, rationemq; illicitum eſſet, huic legalem auctoritatem abrogantes: quæcunque uero conſuetudines non male, neque noxiè de rebus conſtituere viderentur, has non amplius inſcriptas, & neglectas conſuetudines manere iuſimus, ſed ad legis uim, ac poteſtatem extulimus, alicubi autem & ad ſæuitiam quiddamque præfractius ſpectantem, ac ceu iuſtitiæ penitus oblitam legem, ad ſuum, decentẽque modum legibus debita cum æquabilitate contraximus. His itaque hoc pacto diſpoſitis, & conſtitutis, omnibus quibus iuſtitiæ trutinæ commiſſę ſunt, & Magiſtratibus, & iudicibus mandamus, vt quæ leges ab Imperatoria noſtra Maieſtate à legali ſolo exulare iuſſæ ſunt, has inutiles iudicantes, dehinc in omne æuum reiici ſinant, ſecundum reliquas uero ſcriptas, atque ueteres, & quę haud ita pridem à ſempiternæ memoriæ patre noſtro, atque nunc à nobis ſelectæ, aut latæ ſunt, controuerſiis diiudicationes ſuppeditent, neminique poſthac ad aliquam à legali auctoritate exterminatam iuris ſpeciem declinare, neque ad conſuetudinem quampiam, quæ accepta prærogatiua, pro eo quod conſuetudo eſſet, ac diceretur, ad legis Maieſtatem, & honorem à potentia noſtra ſubuecta non fit, recurrere permittatur.

c Lego συμπατοποιῆσαι σάμενος.

CONSTITVTIO II.

Vt qui cætera ſecundum ſacros, diuinoſque canones Epiſcopali dignitate dignus eſſe probatur, ſi liberi ex legitimo matrimonio illi ſint, ob illos in conſequẽdo honore nullum impedimentum ſentiat.

ALI-

ALITER.

Vt qui alioqui Principe Sacerdotio dignus est, si legitimi illi liberi sint, non impediatur illum consequi.

¶ *Idem Imperator Stephano sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo, & Patriarchæ uniuersali.*

QVVM sacro sancti, diuinique canones, & quicunque alii de sacerdotio, ac Episcoporum creatione statuere, in optimum, numerisque omnibus plenum editi sint modum (& quidem quomodo illi non exactè perfectè que editi sint, quum diuina inspiratio in auctoribus efficaciter operata sit?) mirari subit, quomodo non [a] ueriti nõ nulli sint, sacras diuinasque leges, tanquam illæ absolutæ nõ essent, promulgatis aliis legibus abrogare. Etenim quũ sacri canones quibus locis de Episcoporum creatione præscribunt, statuant, eum q̃ ex legitimo matrimonio liberos habeat, si modo in reliqua vitæ ratione nihil impedimenti sit, ad primarium sacerdotium promoueri posse: hi in contrarium statuentes, aiunt, vt ij, qui liberos habent, tametsi legitimi coniugii munus sint, ad Episcopalem dignitatem euadant, suo impedimento non uacare. Quod ideo fortasse in animum induxerunt, quod istiusmodi affectione quadam erga liberos (quid enim quis aliud dicat?) sacras facultates oblæsurus uideat. Verum non rectè sese illa ratio habet. Sic nanq; nec fratribus, aliisve cognatis superstitibus acceſſum quisquam ad Episcopatum haberet: si quidem & ad hos sanguinis propinquitatisque affectio respicit. Quin & hoc præuidentes diuini canones, fecerunt Episcopis potestatem, ut si ipsis pauperes cognati essent, illorum inopiam ex sacris facultatibus subleuarent. Nostra igitur Imperatoria quę ex Deo est Maiestas, si mãdatis diuinis insistatur, id longè conuenientius fore animaduertens, consonam illis profert legem, ut quemadmodum ipsis uidetur ad primarium sacerdotium promoueri posse, qui illo honore alioqui dignus sit, tametsi liberi ipsi, lege tamen honorati sint, id ita liceat. & quidem ita censens, ut a lege quæ contradicere ausa fuit, in audaciæ pœnam, perpetuum in futurum exigatur silentium.

a Taxatur Iusti. Nou. 6. itẽ nec. Nou. 123. in initio. & Nouel. 137. sequẽtes igitur.

CONSTITVTIO III.

Vt qui sacerdotes creandi sunt, secundũ Ecclesię ritus ea lege creentur, ut omnem deinceps uitam cœlibem agant: aut si matrimoniũ contrahere velint, prius id faciant, ac deinde ad creationem procedant.

ALITER. & breuius.

Quod ante ineundum sacerdotium matrimonium contrahi debeat.

¶ *Idem Imperator Stephano sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo, & uniuersali Patriarchæ.*

QVVM decenter inde ab initio de iis, qui faciendis Deo sacris digni essent, ecclesiasticus ordo constituerit, non rectè (meo quidem iudicio) qui præsentis temporis consuetudinem sequuntur, interdum ecclesiasticam traditionem contemnunt. Nam ubi illa mãdat, vt qui erandi sacerdotes sunt, aut per omnem uitam, si promissum non falsum fore fidant, cœlibatum uoueant: aut si illum seruare impossibile ipsis uideatur, legitimè matrimonium ineant, ac deinde diuinum ministerium suscipiant; consuetudo, quæ in præsenti obtinet, iis, quibus matrimonio coniungi in animo est, concedit, ut antequam uxorem duxerint, sacerdotes fieri possint, & deinde biennium ad perficiendam uoluntatem iungi matrimonio uolenti præstituit. Id igitur, quia indecorum esse uidemus, iubemus, ut ad usus ecclesiæ, & antiquitus traditum [b] præscriptũ de hinc creationes præcedant. Neque enim dignum est, ut qui spirituali ascensu supra corporis abiectionem, & sordes euecti sunt, hi rursum ad carnis sordes delabantur, sed de diuerso, ut diuinum ministerium ex corporis sordibus tanquam in altum aliquem gradum conscendat, conuenientius fuerit.

b Nou. Iusti. 65. §. at contrà.

CONSTITVTIO IIII.

Vt non modo vniuersalis ecclesiæ sacerdotes, verumetiam qui ad quamcunque sacram ædem pertinẽt, si in hoc vocentur, licitè sacra mysteria exponere, diuinumque cultum celebrare domi priuatæ possint.

¶ *Idem Imperator Stephano sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo, & Patriarchæ uniuersali.*

PLACVIT [c] veteribus, vt quæ sacrificia, & communiones in priuatis ædibus fiunt ab illis sacerdotibus, qui ad generales pertinent, solis celebrentur, ab aliis verò [d] qui alicui aliis sacræ ędi addicti deseruiunt, priuatoque vitæ in statu sunt, ut nullum neque officium neque sacrificium perficiatur. Atq; hoc quidem ut statuerent, religionis conseruandę causſa in mentem illis uenisse uidetur, quo uidelicet (ut coniicere est) dum nonnulli sacerdotii prætextu lethale defectionis malum regunt, uſu non ueniat, vti qui profanati sacrificii participes fuerint, longè magis contaminentur, quam expient. Qui profecto eorum, qui istiusmodi religioni cautionem excogitarunt, propositus finis, hoc ipso nomine quod sacro sancta fidei stabilimentum adinuenerint, simul laudabilis, simul commendatione dignus est. Veruntamen quatenus se firmitatem allaturos existimarunt, eatenus illam ex lege promanasse, atque se extendisse non uideas. E diuerso uero subinde illam ipsam legem religiosis, & diuinis ministeriis operam nauantibus, etiam aduersari conspicitur. Vt autem pollutus sacerdos, qui motus non est, pollutæ suæ inquinationis aliquem participem faciat, uerisimile fortasse est aliquando id euenire. Verum non ita, ut semper, & omnino tale quiddam contingat. Quis enim animo tam facili est, tamque omnia promiscua habet, ut quem non norit sacerdotem, neque cuius religionis, neque quibus moribus sit, hunc ad sacrificandum aduocet? Rursum uero qui defectionem moliuntur, remque sacram prophananter faciunt, næ illi cum alienis ab impietate conuentus agere non uelint. Vt unde stabiliri lex uidetur, non inde quemadmodum existimatum sit, stabiliatur. Tum & religiosis in multis utilitatibus consequendis eandem impedimento esse comperitur. Si quidem cum diuina gratia in omnibus ferè omnium non modo potentiorum, uerum etiam tenuiorum domibus sacraria Deo erecta sint, & uero supstus, reliquaque ad rem familiarem necessaria sacerdotibus ab omnibus similiter suppeditari non possint, euenit propter legem, vt (quemadmodum dixi) qui tenuiores sunt, quam ut priuatim sacerdotes suscipere possint, persæpe diuinorum mysteriorum experies maneant, & sacra delubra, quæ in illis sacrificia fieri debeant, his defraudentur. Quin verisimile etiam est, nonnunquam defunctorum memoria instante, ob defectum sacerdotis præsentem memoriæ diem nullo facto sacrificio elabi: ut inde & qui hic uiuũt, & quos altera via tenet, vtrisque non exiguum damnum obueniat. Statuimus igitur, ut non solum generalis ecclesiæ sacerdotes, sed etiã qui ad quamcunque aliam sacerdotum domum pertinent, quibuscunque cuiusque domus dominus accersitis acceſſum ad sacra oratoria, & sacrarum rerum functionem dare uoluerit, in quibus libet ædibus sacrificandi, Deique arcana enarrandi facultatẽ habeant.

c Iust. Nouel. 57.

d Hæc explanatius in fine horum eiusdẽ cõstit. & in cons. 131. habes.

CONSTITVTIO V.

Ne quibus, postquàm monasticæ vitæ instituti tutum subierint, facultates suppetũt, in vniuersum hi de illis testari prohibeãtur: sed vt si, quo tempore monasterium adierunt, in id quidpiã contulerint, in illorũ potestate sit, vt quemadmodum velint, de iis, quæ sibi postmodũ parabunt, in plenum assem etiam testamentum condant: si uero nihil ab initio intulerint, tum ut de besse statuendi facultatem habeant; monasterium autem alteram partem, siue trientem accipiat.

ALITER.

Vt monachus de acquisitis testari possit.

¶ *Idem Imperator Stephano sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo, & Patriarchæ uniuersali.*

QVoniam de monachorum bonis, quæ post susceptam uitam monasticam coacerauissent, persæpe nobis una cum Dei amantiss. sub te primariis sacerdotibus dubitare te (o diuinum, & ut mundo præluceas, in magno ecclesiæ firmamento à Principe lumine collo catum lumen) dixisti, an Constitutione facta monachos istiusmodi bonorũ dominos designari oporteret, an uero ipsos ab illorũ dominio arceri conueniret: nimirum q̃ tanquam nubes, quæ istinc ambiguitas

a A. Iust. Nou. 123. §. mulier

tas exisſit, rationis radios, quo minus perspicuè eas res diiudicari possit, subeat & offuscet, quoniam, inquam, de hoc dubitantes uariis nos postulationibus ad huius rei considerationem una uobiscum suscipiendam hortati estis: nos, ut in aliis, ita & hic sacerdotalem tuam dignitatem uenerantes, ad satisfactionem petitionis tuæ accingimur. Ac illa quidem primum a nobis dicantur, quæ à [a] ueteribus de illis qui se iam in monasticam rempublicam adscribi uolunt, constituta sunt: illis nempe de rebus suis prius testandũ esse, ac deinde ad concupitum vitæ institutum procedendum, nec dispositionem rerum suarum vitæ mutation eanticipandam. Nam si hoc ita euenisse constet, non amplius ipsis iam tonsis, ut de rebus suis quicquam statuant, permittendum esse, omnemque substantiã, in qua ecclesia tonsi sunt, illi cessuram. Quod sanè de iis, qui uitam monasticam iam subierunt, decretum (extra quam si liberi, qui hæreditatem petanr, superſint) & optimum, & ita, ut nemo possit melius, constitutum esse: tum nec addi, nec aditui illi quicquam queat. Etenim qui ante mutatam uitæ rationem, quum bonorum dispositionem in arbitrio suo positam haberet, de iis statuere noluerit, merito postmodum id facere prohibetur, uti qui se ipse in has angustias coniecerit. Propterea enim quod, quum licitum ipsi esset, præ disponere res suas testamento noluerit, eius postea faciendi facultatem, tanquam ab ipso damnatam, sibi adimi, id uero iure longè optimo sustinet. Cæteroquin etiam, quomodo non ab surdum fuerit, si qui se ab huius uitæ curis seiunxerit, illarũ adhuc onus sufferat, indeque promanante molestia prematur? Quando igitur liberos, qui in monachorum numerum adscriptus est, quemadmodum dixi, non habet, non profectò hoc decretum decreto alteri cedat. At si liberi superſint (non enim tunc illos propter parentis silentium damno affici fas esset) non omnino testamenti ordinationem monachicus habitus impediat: sed manifestum est, quod de liberorum portionibus testari poterit, quæ iliis æquabili, legitimaque diuisione attribuentur. Quæ uero pars ad ipsum respicit, in ea testamenti factio deficiat, quippe quæ integra ad monasterium pertineat. Cæterum si mors etiam (vt multi sunt rerũ humanarum casus) subito superueniens rerum distributionem intercipiat, neque tunc quidem quæ liberis succurrat dispositio, omnino conticebit, secundum dictum modum, quæ ad illos pertinent legitimo ipsis iure separabuntur, residuum autem inuolabit monasterium. Atque hæc quidem de hiſce facultatibus, quas ante susceptam vitam monasticam habuerit quiſquam. Verum de quo pater na uestra beatitudo prodire decretum petiit (de iis nimirum rebus quæ post monasticæ uitæ susceptionem acceſſerunt) de eo hoc statuimus, ut inde ab eo tempore ex quo monasticæ uitæ rationem susceperit, consideratione procedente, quæ postmodum ab ipso comparata sunt, discernantur. Non enim quod qui à prophana uita ad monasticam transit, nisi prius testetur, testandi postmodum facultate priuatur, ideo & de iis, quæ postmodum conquisierit, quicquam statuere uniuersum prohibeatur. Illic nanque iure testamenti factione priuatur, quia quum ipsi in prophano statures adhuc tractanti aliquid constituere integrum esset, eo ipso quod id non fecerit, se ipse in has angustias circuncluserit, hic uero nihil simile est, vt quiſquam aut a se ipso, aut ab alio prohibeatur. Quod si quis dicat, hoc solo nomine quod monachus sit, monasterium omnia esse percepturum, haud scio, si istiusmodi, quæ monachos deceant, statuat. Primùm enim, an qui homines opum contemptum profeſsi sunt, hos ita illas amplecti, ac quacunque ratione retinere conueniat? Deinde sint alicui cognati pauperes, alioqui uenori, qui consolatrice manu indigeant; quomodo non ab omni humanitate alienum, nullo illos ex cognati rebus subleuamine dignari, tanquam non modò peregrinos, sed & cognatos amicòsq; propellere, atque omnia ad se trahere, monachis decor sit: quemadmodum helluones, voracèsque homines nullam omnino partem aliis, qui vnà accumbunt, relinquere velle videmus. Neque enim seruus seruitutis vinculis liberatur, neque egenus commiseratione portjtur, non alius quiſquam necessitatibus pressus consolationis fructum inuenit, quum omnes monachi facultates monasterio dantur. Ac propter hoc sanè statuimus, vt si quis, quo tempore monasticam vitam susceperit, ecclesiæ quidpiam consecrarit, illi circa res postmodum comparatas liberum, ratùmque iudicium sit, quomodocunque de illis statuere velit: sin nihil omnino ab initio in monasterium adlatum sit, tum vt bisariam subſtantia diuidatur, ita, vt vna pars in besſem, altera verò in trientem circumscribatur: ac monachus quomodocunque ipsi visum fuerit, de besse testamento statuat: triens autem applicetur monasterio. Atque hæc quidem, de quibus requisistis nostra decreuit potentia. Oportebit autem tuam Beatitudinem, quæ decreta sunt, omnibus sub ipsa Dei amantissimis Metropolitanis facere manifesta; & hos similiter sub se constitutis Episcopis, illòsque quarum curam sortiti sunt ecclesiis ita indicare: quòd videlicet & in præsens, & in futurum hæc ab omnibus tum cognoscantur, tum hunc ad modum fiant.

CONSTITVTIO VI.

Vt vtrunque tempus, tum quod sancta sexta constituit synodus, tũ quod decernit diuus Basilius, in iis, qui monachi fieri statuunt, obseruetur, & bonorum eius, qui a synodo præstituto tẽpore monachus fit, dispositio secũdum editam a nobis formam ꝓcedat.

ALITER.

Vt decennis puer in monachorum numerum assumatur.

¶ *Idem Imperator Stephano sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo, & Patriarchæ uniuersali.*

QVO tempore eos, qui monasticam uitam subire desiderant, re concupita potiri, id, quia non unum, atque idem, sed aliud, atque aliud à diuinis nostris patribus præstitutum sit, ut adhunc etiam tractatum diiudicandum, &, quæ subesse uidetur, contrarietatem conciliãdam me componerem, effectum est. Itaque quæ magnus ille, ac admirandus decernit [b] Basilius (ut uidelicet qui monachicum habitum ambiunt, decimo sexto primum, aut decimo septimo ætatis anno digni illo habeantur) quæq; sancta sexta [c] mandat synodus, anno decimo, qui istiusmodi vitam capesſerent, suscipiendos esse monens, hæc cum sanctiss. Patriarcha Deique amantiss. Metropolitanis diligenter expendentes, neutram sacrarum legum contemnẽdã esse duximus: sed contra ad utrumcunque tempus religioso habitu, qui illum sumere cupiunt, dignos haberi iubemus. De bonorum autem dispositione peculiarem sententiam pronuntiamus, ut nempe qui sextodecimo, aut decimoseptimo tonderi uoluerit, de rebus suis quomodo uelit, statuere possit. Existimo enim, propterea etiam magnum illum Basilium hoc tempus huiusmodi actioni tribuisse, quod ad id legitimè ætatis requisitio ad statuendum de rebus suis impedimento non sit. Qui vero decimo anno in monasticæ uitæ sanctimoniam mutato statu transire in animo habeat, ut neque huic salutaris conatus impedimentum aliquod obuiet (hoc enim, ut uidetur, & sacra synodus intelligens, ac uolens tempus quo uitam monasticam adire esset, [d] ampliauit) ne tamen is quo modo istiusmodi uitam ineundi, sic etiam de rebus suis testandi facultatem accipiat: sed donec illud tempus, quo legitimam plenamque ad testandum ætas potestatem capit, aduenerit, à disponendis rebus inhibeatur. Quod si (vt sunt res humanæ) ante illius temporis completionem è uita excesſerit, serui eius omnes a seruitute liberentur: reliqua uero bona bisariam diuidantur, in besſem, & trientem: ac besſem quidem monasterium auferat, triens autem defuncti cognatis detur. Quorum si nulli superexerunt, quo bes proceſſit, eo trieus quoque abeat.

b In epistola ad Amphilochiũ, canone 18

c Canone 40.

d Lego ἐκτύπωμα, quod fere coactus cõtraria uoce reddo.

CONSTITVTIO VII.

Vt quotieſcunque a clericorum habitu ad prophanorum transire peruecordiam aliquis tẽtarit, in illum is inuitus etiam restituatur.

ALITER.

Ne clericus denuo prophanus fiat.

¶ *Idem Imperator Stephano sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo, & Patriarchæ uniuersali.*

QVemadmodum antehac, quando certiorem, firmioręque rerum constitutionem inuestigaremus, si ciuilis lex plus roboris, ac firmitatis, quam ecclesiastica præbere uideretur, illi prærogatiuam dedimus: eo modo & hic decretum sacrum rectæ rerum moderationi, quam [e] ciuile fit, conducibilibus fore intelligẽtes, illi per assensionem consona præscriptione edita, statuimus, ut quicunque clericorũ habitum mutare prophanorum habitu improbè instituerit, is, quotieſcunque in istiusmodi uecordiam actus fuerit, secundum ecclesiasticum decretum, quantumuis inuitus in clericorum habitũ restituatur: tametsi qui ecclesiastici ordinis statum recipiat, dignus non sit, uti qui se ipse illo indignum transfugio constituerit.

c Nou. 6. §. qui porrò secund.

CON-

CONSTITVTIO VIII.

Vt qui reiicere venerandum monasticæ vitæ habitum in animum induxerit, ac pro illo prophanorum habitum susceperit, quotiescunq; hoc facere ausus fuerit, etiam inuitus illum restituatur, & ex quo monasterio improbè ausu gerit, eidē reddatur.

ALITER.

De eo, qui vitam monasticam deserit, qui Præsidum cohortibus ascribi solet.

¶ *Idem Imperator Stephano sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo, & Patriarchæ uniuersali.*

QVVM aliqui, qui incompositè viuere instituunt, ac prolaudatis moribus sectantur vitiosos, quotiescunq; flagitij quicquam designasse deprehensi sint, malū ipsorum institutum multifariam coerceatur, nec improbam, scelestāmque voluntatem, ac molitionem correptione vacare toletur: subit mirari, quomodo [a] lex vetus iis, qui monasticæ vitæ excitationi se mācipassent, deinde vero stationem suam, & ordinē deseruissent, quomodò que sacræ literæ habent, tanquam canes ad suum ipsorū vomitum, aut sues ad pristinæ vitæ cœnosam cloacam reuerfi essent ac prophanorum in habitu statùque se ipsi collocassent; improbum hoc scelus tentari, omninòque perfici permiserit. Iubet enim, vt qui semel monasticæ vitæ institutū reliquerint, vnde flagitiosè exissent reuerterent: qui verò iterum id ausi essent, ex eo tēpore pulsi monacharū, inter cohortales prouincialis cohortis recenserentur. Atqui si, vt desertor ordinis prophanorū habitu indueretur, id illi statuere pulchrē visum fuit, quid causæ est, cur ipsum ab initio ita nō vestierit sed vt qui monachus professionem suam semel deseruerit, is ad illā quamlibet inuitus denuò cogeretur, constituerit? Si hoc ita præcipi decorum putauit, quare in eodē decreto non consistit, sed tanquam ipsum placiti sui pœniteat, miserū illum monachum ad militarem vitam protrahit? Nequaquam verò id nobis esse fas videtur, neque qui in diuinæ militiæ legiones receptus sit, hūc in mundanis militiis collocari placet. At contrà, quod ecclesiastico ordini obseruari debere visum est, vt si quis sæpius vitam monasticam aspernatus vagetur, huic prophanum habitum recipere non concedatur, id per legem etiam nos iubemus. Si enim qui vitam monasticam exuit, mundanæ voluptatis velit asilo confisus id facit: que ratio est, tametsi semel cupiditatis suæ motu prohibitus sit, quum si rursum adhoc faciendum animum appellat, se ad finem insolens suum consilium perducturum, ac in prophanorum statum recipiendum esse sciat, vt is non omnibus modis monasticæ vitæ institutum iterum communi viuendi modo mutet?

a Nou. 5. §. qui porro.

CONSTITVTIO IX.

De seruo, qui ignorante domino clericus factus est.

¶ *Idem Imperator Stephano sanctiss. uniuersalique Constantinopolitano Archiepiscopo.*

EIDEM rectæ rerum ecclesiasticarum constitutionis curæ insistentes, quæq; sacrosanctis canonibus placuerunt, hisce nos etiam album calculun adiicientes, ab aduersariis ciuilibus legibus hanc cōtradictionis pœnam vt ex legitimis constitutionibus subtrahantur exigimus. Vt enim qui, cùm seruilis conditionis esset, ignorante domino venerandam sacerdotij dignitatem assumpserit, nudatus istinc promanante honore, in pristinum seruitutis restitueretur statum, secundùm ecclesiæ Dei voluntatem & nos constituimus. [b] Legem autem, quæ seruum ignorante domino sacerdotem factum, seruitute liberat, huc, vt neque effectum, neque fandi facultatem habeat, redigimus.

b Nou. 123 §. si seruus.

CONSTITVTIO X.

De seruo, qui inscio domino monachismum suscepit.

¶ *Idem Imperator Stephano sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo, & Patriarchæ uniuersali.*

QVAM præstans monasticæ uitæ professio sit, quique suaue illud, & beatum iugū suscipiunt, quanta illi reuerentia, & honore digni sint, scimus quidē & ipsi. Itaq; non quo illum uituperemus, sed potius quo uituperationi eximamus, hæc statuere uisum est, & censemus. Quanto enim illa admirabilior, diuiniorq; est, tanto maiore, & qui dem quanta maxima attiugi cum veneratione, nequaquam uero in gratitudinis, & improbitatis uelamen, ac prætextum monasticæ uitæ dignitatem fieri oportet. Et certè quo modo improbitas dicenda non est, si homo seruus dominum suum fugiens, ad illud uitæ institutum deueniat? Quoniam igitur de seruis fugitiuis ad vitam monasticam deuenientibus, statutū à [c] superioribus est, vt, si intra tres annos fugitiuus manifestus fiat, illum habitu nudatum recipiendi facultatem dominus habeat: si uero usque in tertium annum incognitus manserit, tametsi postmodum agnoscatur, ut domini potestati non obnoxius sit, præterque illius uoluntatem liber nuncupetur, & uero inde multos fugiendi dominos suos occasionē cepisse, ac re honesta, monasticæ uitæ professione, ad tegendam malitiam abuti videmus (cuilibet enim seruo perfacile est, vt ad triennium se occultet, deindeque libertatem consequatur) iubemus, vt quantocunque tempore seruus tali consilio monachus factus deliuerit, si ipsum aliquando dominus inueniat, nihilominus is, quem malo proposito habitum sumpsit, hoc exuatur, rursumque in domini potestatem subigatur. Nam quod pio affectu habitum illum sumpserit, quātumuis id uerbis ipse fingat, ne dici quidem potest. Siue enim cùm beneuolo, placidoque domino uteretur, pro amore, odio cōcepto, fugere decreuerit, extremæ ingratitudinis, & improbitatis argumentum habes, siue (vt sunt res humanę) molestiis, & iniuria affectus non tolerarit, ac idcirco dominum deseruerit, quomodo eam Rem publicam magnificet, quæ ciues suos in CHRISTI crucem & mortem continenter respicere uult?

c Alias Nou. 5. §. quod si.

CONSTITVTIO XI.

De seruo, qui ignorante domino, Episcopus factus est.

¶ *Idem Imperator Stephano sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo, & Patriarchæ uniuersali.*

QVod de seruo, qui uenerandam sacerdotii dignitatem suratus sit, idem & de illis seruis, quibus nesciente domino ad primarii sacerdotii honores conscendere visum est, statuimus, ut uidelicet secundum ecclesiasticæ cōstitutionis uoluntatem, exauctorati, honore, in quē clam irrepserint, priuentur, & ad suum, seruilemque statum reducātur. Non enim profectò qui aliis in rebus furto, uel fraude aliquid subtrahunt, his non modo ea, quæ subtraxerint, retinere non concedemus, sed interdum etiam ut maleficos puniemus, & qui tantarum rerum furta audent, hos inde honestè uiuere, & ex uno fraudis pessimo exercitio duo omnium longè pretiosissima, libertatem, & sacerdotii prærogatiuam, lucrari sinemus. Ergo si quis seruus ignorante domino Episcopus creatus sit, inde ad seruitutis effugium nil iuuator.

CONSTITVTIO XII.

De officinarum magnæ ecclesiæ vsu.

¶ *Idem Imperator Stephano sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo, & Patriarchæ uniuersali.*

CONSTANTINVS, is qui primus CHRISTI nomine [d] Imperii coronā splendidorē, ac Augustiorē reddidit, ubi hoc etiam (de mortuorum sepultura §nempe, ꝛ eorum quos in ea ēt re egestas premeret) si gnū aliis suis p̄claris facinoribus, Imperatoriaq; cura fore prospexisset, officinas, ex quarum uectigali necessarios ad humandos mortuos sumptus suppeditandos ordinasset, sanctæ Dei ecclesiæ applicauit. Hanc igitur prouisionem quum piorum hominum æmulatio postmodùm excepisset, quæ & ipsa pauperibus ad sepeliendum sufficeret, permultùm illa in hunc vsum sumptus auxit. Verùm nunc omnino nihil ea, solicitudine, qua initio ter. ille quaterque beatus Princeps voluit, dispensari inde videas. At nos, & scientes quidem quòd postquàm ecclesia officinarum vectigalia occupauit, tamerſi (quod vsus non postulet) in quam ab initio constitutum est, Numinis cultum illa non expendat, in aliud tamen quodpiam ministerium, & ipsum ad Numinis cultum pertinens, prorsus illa dispenset, statuimus, ut quę de his iam olim edita Constitutio est, immota, & inuiolata permaneat. Officinæ autem omnes, quæ in hoc ministerium attributæ sunt, supra mille numero sunt ad centum.

d Videtur uidendum.

DE

CONSTITVTIO XIII.

De perpetuis emphyteusibus.

¶ *Idem Imperator Stephano sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo, & Patriarchæ uniuersali.*

REM fraudulentam simul, & illicitam, consecratarum Deo ædium (ecclesiarum uidelicet, hospitiorum, & viduis pupillisque allendis destinatarum domuum) præfectos etiam audere, ad nostras delatum est aures.

Narratum est enim, quum domus elocatæ sint, iamq; tempus pacto constitutum decurrat, quando locationis terminus, ac possessionis reuocatio instat, non fieri, certam aliquam, & statutam solutionem, quam peculiari nomine ἀσφάλειαν vocant: sed quomodo Præfectis pro ipsorum [a] auaritia visum sit, ita exactionibus domuum possessores prægrauari. Id igitur cum omnibus graue, tū pauperioribus (quod ita ipsis durior egestatis necessitas imponatur) longè esse acerbissimum videntes, ne id amplius fiat, lege cauemus, sed ut certa quantitate ad duplum emphyteutici vectigalis cō stituenda solutio definiatur, & insuper omnis illatio locationis instrumentis inscribatur, domuique nulla nouatio adferatur, non uero in Præfectorum quæstum interuertatur, dum illi non ut domū vtilitati consulant, sed scelestè sibi lucrum parent, hoc agunt.

a Lego ναυσίᾳ.

CONSTITVTIO XIIII.

De iis, qui monasterium imperfectum relinquunt.

EIDEM.

QVI præcipitanter, ambitioseq; ab faciendum aliquid fertur, ac ipso in initio viribus, ac facultate destituit, siue manifestum vitium, siue benignitatis speciem conatus præ se ferat, simul ille reprehensione dignus, simul aspernandus est. Hoc sanè & qui similitudines ab initio prouerbiaque loquitur, Dominus noster, & Saluator in Euangeliis uult, ubi de ædificatione urbis, & absolutione, ac de similib. sermocinatur. Merito igitur & sacræ leges, & ciuilia decreta similes edunt, eiusdemque sensus admonitiones, vt quicunque monasterium constituere instituerent, si ad perficiendum opus pares non essent, id aggredi prohiberentur. Oportet enim quascunque res, vbi ad perfectionem peruenerint, tum demum conuenientem appellationem indipisci: nequaquam vero nomen rebus imperfectis, vt consummatæ constitutionis sint, præstare potest. Itaque (quod dictum est) rectè sacra, [b] ciuilisque lex eos, qui ad rem absoluendam pares non sint, fabricandi monasterii inceptione prohibet. Verum quoniam incognitum illud est, quando monasterium sufficienter absolutum iudicari debeat (non enim expressè ab illis huiusmodi absolutio definita est) hac de re certum atque euidens edictum promulgare placuit. Dicimus igitur (quoniam diuinum os loquutū est: VBI DVO AVT TRES IN NOMINE MEO CONGREGATI SVNT, IBI IN MEDIO ILLORVM SVM) quod opus aliquod monasterii appellationem subiturum, minimū tribus sufficere oporteat, quod nimirum idem opus, si facultatibus quoque abundè instruatur, ad celebritatem nominis etiā valeat. Vt ergo quis liberam, impedimentoque carentem ad dedicandum monasterium aggressionem habeat, in tot minimum monachos dedicationem concipiat necesse fuerit. Porro quia permulti, qui se istiusmodi incœpto dedunt, præueniente morte, ipsosque hominū consortio eripiente, interdum proposito destituuntur, illud a nobis statuitur, vt si testamentum conditum sit, quæ in illo ecclesiæ assignata sunt, ea illi cedant. Si uero (ut identidem ex mortis incertitudine contingit) ante quam de rebus suis statueret enectus fuerit tum si ad tres numero liberi supersint, quadrantem bonorum inuolabit monasterium: sin ultra ternarium numerum sobolis multitudo proceder, liberis monasterium connumerabitur, & deducto ære alieno, ex uniuersa substantia, quantum ipsorum quisque, capiet. Quod si defunctus sine liberis decesserit, parentes autem superstites habeat, rebus bifariam diuisis, una pars parentibus, altera monasterio applicabitur. At si neque parentes, neque liberos hæredes habeat, & cognati ad hæreditatem prodeant, ipsi quidem quotcunque fuerint, trientem inter se distribuent, bes uerò ecclesię accedet. Verum enim uero si aut per obliuionem, aut aliam quampiā causſam, in contrariam laudabili, legitimoque proposito testamē tum sententiam conceptum sit, ut eius loci Antistes Dei amantissimus, quantum ad ecclesiæ, eorumque qui in illa assessuri sunt, sustē tationem suffecerit, uendicet, de reliquis uero legum præscriptio, & testamentum diiudicent.

b Vide Nou. 67. & 131.

CONSTITVTIO XV.

Vt salutarem Baptismum in quocunque sacro oratorio peragi liceat.

¶ *Idem Imperator Stephano sanctiss. Constantinopolitano Archiepiscopo, & Patriarchæ uniuersali.*

ETIAM [c] hic venerandæ sextæ synodi sacer canō, qui nō in priuatarū ædiū oratoriis seorsum, sed in solis in communē usum cōsecratis templis diuinā regenerationis lotionem perfici uult, quum similia cum illis [d] iubeat, qui sacrosancta sacrificia, & mysteria i pri uatis domibus celebrari uetant, ideoque à nobis iampridem consideratus expensi sunt: tanquam illorum germanus similiter correctionem consequetur. Statuimus igitur, quemadmodum de sacrificiis, sic quoque de salutifero baptismate, vt & ipsum in quocunq; sacro oratorio quibuslibet peragere licitum sit. Nam hæc tam strictè sacrum synodi decretum constituisse mihi quidem videtur, pp eos qui quanquam sacerdotum nomen gerant, prophani tamē sunt, & quos ad lauacrum adducunt, pollutos reddunt: qui, ut apparet, domos eiusdem opinionis hominum subeuntes, non rem diuinam faciunt, sed [e] cum iis, qui conueniunt, inauspicati aliquid moliuntur. Hanc uerò prouisionem tametsi & diuinam esse, & multa salutaria continere constet: non tamen illa ad impietatis plenos à suis uitiis coercendos sufficiat. Nam & res audax est malitia, omnisque modo, clausis etiam oratoriis, ad explendum propositum suum, suā inueniat uiam. Veruntamen quum nunc diuina gratia omnes peruersæ opiniones sint profligatæ, etiam quantū ad hoc attinet, quamobrem Reipublicæ hoc decretum ad prohibendam in priuatarum ædium oratoriis regenerationis lotionem obtrudatur, nullam equidem esse necessariam causam video.

c Similis 6 Const. 4.

d Lego παραχειδόμενος.

e Quin hęc huius loci de mēdo suspecti, sniafit, non dubito.

CONSTITVTIO XVI.

Vt qui viginti annos habet, hypodiaconus † creari possit.

EIDEM.

VETVS [f] verbum, quod de rebus suis dicenti aures esse aperiendas monet, cum in aliis omnibus perbellè se habeat, tum hic longè esse pulchrius apparet. At quorsum hoc? Ciuilis [g] lex statuit, ne minor viginti quinque annis in diuinis officiis creetur hypodiaconus. Decretum sacrum cōtrà statuit, ut qui ad istiusmodi ministerium accedit, hunc vigesimus annus ad ordiuationē perducat. Dignum itaque sacram legē de rebus suis præcipienti audire Imperatoria nostra Maiestas rata, & in eandem cum illa sententiā descendit, & statuit, vt qui ad vigesimum annum peruenit, modo anteactæ uitæ ratio obstaculo non sit, quantum ad ætatem, hypodiaconi officium suscipere non impediatur.

f Hoc idem constituant const. 75.

g Nou. 123 §. clericos autem.

CONSTITVTIO XVII.

De puerperis, quando diuinorum mysteriorū participes fiant, & quando infantes baptizentur, post quadraginta videlicet dies, extraquàm si necessitas vrgeat.

EIDEM.

ID quod Beatitudo tua postulat, à nobis procedere, q̄ à nobis originē sumere, ac proficisci, æquius fuerat. De re enim sacra Sanctitatē tuam sancire oportebat. Verū quoniam super vno duntaxat capite concilium consultare (cum de multis decernere concilij sit) inconueniens esse, nos verò & citra concilium decretum facere posse, dicitis: admonitionem susaipientes, quibus de rebus postulationē instituistis, de iis constitutionem emittimus. Quum itaque Dominus, & saluator noster, quo splendore gloriæ ipsius illuminarentur qui in tenebris ambulant, iuxtà atq; nos carnis atque sanguinis nostri particeps factus fuerit: vaide, mea quidem sententia, à salutifera ipsius prouidentia diuersè sentiunt [h], quotquot eam, quæ ex recenti puerperio decumbit, & morte præ foribus consistente, nec diem quem ipsi expectandum autumant, quadragesimum nempe post partum, expectante, citiùsque obtorto velut collo protrahente, corripitur: illuminatione indignam esse opinantur, & vt ob corporis immundiciem reuera illa è vita immunda excedat (quippe quæ in sacris non instituatur, nec sacri lauacri lustrationis, regenerationisque particeps fiat) efficiunt. Neque uero illi periculi damnique magnitudinem, quam inconsiderata ipsorum, & perniciosa religio adfert, præ oculis habent. Verum & illa est absurditas, vt oratione non indigeat. Talem enim mulierem incredulam, reformationeq; destitutam decedere, & istiusmodi ob causam, pro eo, quod inter seruandos collocanda esset, in perditorum damnatorumq; locum reiici, quomodo fas, Deove, qui per fidem in ipsum,

h Notātur Theophilus, & Dionysius episcopi Alexandrini.

in ipsum, & in aqua, Spirituque regenerationem, salutem donat, non graue atque acerbum est? Vanam igitur istiusmodi prudentiam dehinc in futurum è medio tollentes, de mulieribus, quæ recens pepererunt, quæq; naturali expurgatione occupatæ sunt, statuimus, vt si quidem alia quacunque affectione morbida ipsarum vita non tentetur, vsque ad præfinitum quadraginta dierum tempus expertes maneant, nondum initiatæ, illuminatione, ad sacra receptæ, & initiatæ sacrosanctorum mysteriorum perceptione, at si qs ipsis morbus, qui uitæ internecionem minitetur, superueniat, & incumbat, sacratum rerum omnibus modis participes fiant. Etenim si illis, qui propter enormia flagitia multis annis uiuifica communione arcentur, mors adobruens præscriptum tempus incidit, ne que quisquam hos sacrorum participatione prohibere sustinet, qua ratione hæ propter naturales carnis sordes prohibebuntur? Quod profecto non tam propter mulierem hanc immundiciem, quam ob alias causas in intima legis ratione reconditas, & ueteri prohibitum esse lege, & gratiæ tempus traditionis loco susceptisse puto. Existimo si quidem sacram legem id præscripsisse, quo proteruam eorum, qui intemperanter uiuerent concupiscentiam castigaret, quemadmodum & alia multa per alia præcepta ordinantur & præscribuntur, quo indomitus quorundam in mulieres stimulus retundatur. Quin & hęc prouidentiæ, quę legem constituit uoluntas est, vt partus à deprauatione liberi sint. Quia enim quicquid natura superuacaneum est, idem corruptiuum & inutile est, quod hic sanguis superfluus sit, quæ illi obnoxiæ essent, in immunditiæ ad id tempus uiuere illas lex iubet [a]: quo ipso etiam nominis sono lasciua concupiscentia ad temperantiam redigatur, ne ex inutili & corrupta materia ipsum animans coagmentetur. Et sanè de infantibus eundem ad modum constituimus, ut si non inquietentur, inimicosque naturæ casus superent, antequam gratię splendore illustrentur, quadragesimus dies expectetur. Consentaneum nanque est, ut quemadmodum fœtus quadraginta diebus in naturæ, maternoque receptaculo plenè informantur, sic etiam inæquali dierum numero in diuinæ gloriæ, æternique omnium Patris domum procedant. Si tamen & octauo à partu die baptizare aliquis uolet, neque id absurdum fuerit. Dominus enim noster CHRISTVS octauo die circuncisus, impositio circuncisioni fine, pro hac uiuifico baptismate initiari concesit. Verum hæc obtineant, si nulla necessitas, quæ mortem minetur, existat. At si periculum aliquod emergens uim uitæ inferat, omni diligentia, omnibusque uiribus etiam intra octauum diem sacram lotionem peragi oportebit, ne non illuminatus, neque sacri lauacri, atque adeo summi boni expers partus decedat.

a Lego ἅπαις.

CONSTITVTIO XVIII.

Vt in sponsalibus constituta pœna exigatur.

¶ Idem Imperator Styliano Excellentiss. sacrorum officiorum Magistro.

SI omnibus rebus, & dictis, quod præstantius sit, seligi, reprehendendum non est. Atque tunc quidem, ut aliquid sequare, aut declinandum censeas, non eorum qui aliquid aut faciunt, aut dicunt, habenda ratio, sed eorum, quę fiunt, ac dicuntur, cognoscendus status ē. Idcirco quod consuetudini placuit, ut in sponsaliorum reprobationibus pœnę imminerent iis, qui reprobare instituerent, id in legis auctoritatem collocamus. Arbitror enim, id quod consuetudini visum est, ea lege quæ de huiusmodi rebus lata est, nihil improbabilius esse, ac res ipsas referre in melius. Nam quum lex † arrhæ perditione, aut in duplum restitutione solum temeritatem puniat, hæc definitum, pactoque constitutum in sponsaliorum rescisione subiiri damnum uult. Ac sanè, ne (ut fieri assolet) sponsalia sursum deorsū ferantur, hoc mihi, quemadmodum dixi, maiorem obtinere vim videtur. Solius enim arrhæ perditio, quæ in eum, qui dedit, ac deinde sponsalibus non acquiescit, constituta est: eiusque in duplum restitutio, quam multam is, qui arrham cepit, deindeque in pacto conuento non perfistit, sustinet: ut propter pœnæ leuitatem ad pactorum rescisionem, qui id facere cogitant, facilius ferātur, facit. At ex pacto definitæ pœnę grauius damnum sibi obuenire videns inconstans ille, tardior omnino ad diuellenda sponsalia fiet. Quod sane nos etiam nuptialibus contractibus magis conducibile fore animaduertentes, quod ex consuetudine fieri solet, in legitimam cōstitutionem traducimus. Ex arrhæ si quidem perditione faciles spōsaliorum euersiones uideo, ex pœnę persolutione non item. Nam grauius dispendium (pacto enim constituta pœna, arrha maior, prius atque grauior est) uel inuitum inhibens, animi inconstantiam acquiescere illis quę antea desponsalibus placuerunt compellet. Sic igitur quod a consuetudine confirmatum est, quemadmodum hactenus, ita deinceps & obtinero, & causas diiudicato, tum etiam qui sponsalia euertit, pœna exactione feritor.

† l. fin. C. de sponsali. & arb. sponsal.

CONSTITVTIO XIX.

De pacto paterno, ex æquo hæredem futurum filium.

¶ Idem Imperator Styliano Excellentiss. sacrorum officiorum Magistro.

NON contemnēdi alios studio (vt & antea à nobis dictum est) neque vt gloriam nobis paremus, ad legum correctionem processimus, sed vt, quod conducibile non est, quoad eius fieri potest. à [b] subditorum consortio remoueamus, id scientes, ad moderandam Rempublicam legum rectam Constitutionem omnium esse præstantissimam. Nam qui leges Reipublicæ oculos esse dixerit, is profecto, mea sententia, illas ita uocans, nihil indecens pronuntiauerit. Quemadmodum enim res maximè necessaria est animali non titubans oculus, ita & Reipublicæ legum æquus, & rectus status. Huius ergo nos curam gerentes, posteaquam in selecto Codice legem esse cognouimus, quæ propter euidentem absurditatem in hominum animis neutiquam locum [c] inuenit, vt susciperetur: nedum uim aliquam & efficaciam habet. Contraria enim statuit naturali, quæ à parentibus liberis debetur, æquabilitati, aduersusque filium patri ad iniquitatem fenestram aperit, quin & parentem, ut illi morem gerat obstrictum, mendacio, doloque obnoxium facit: posteaquam, in quam, istiusmodi quādam esse legem animaduertimus, tametsi etiā ante nostram sanctionem, ipsam ne susciperetur excluserit communis hominum uoluntas: tamen nos nihilominus omnem illi prorsus functionem, & usum decreto adimimus. Atquid dicit? [d] Etiam, inquit, pater, quum in matrimonium collocaret filium, illū post decessum suum ex æqua parte cum aliis fratribus paternorum bonorum hæredem fore pacto promiserit, in potestate tamen illius, si velit, erit, vt pactum eiusmodi negligat, aliisque liberis amplius attribuat, & illi, cui æquam portionem in hæreditate pactū conuebat, minorem assignet. Hoc itaque quanquā alioqui, quo modo diximus, in Republica nullum locum habeat, nostro etiam decreto velut in exilium eiectum, omnibus modis in Rempublicam ingressu prohibemus. Statuimus uero, ut parentum nemo iura filiorum, quibus cum reliquis liberis æqualem hæreditatis portionē seruatum iri in nuptialibus contractibus spoponderint, innouare tentet. Ac si quis pactiones suas aspernari, & illius, cui tantundē, quantum alii fratres habituri sunt promiserit, portioni detrahere compertus fuerit, sciat is, pœnitentia mutatam uoluntatem inualidam, atque uanam habendam. Ex æquo enim cum aliis fratribus secundum initium pactum filius in bona succedet. Neque uero mendacium veritati præferri ulla ratio patitur, neque pacta conuenta per improbationem adulterari æquum est, neque rationabili animali {id facere} conuenit. Atqui si quid aliud, hoc certè hominem decet, ut uerbis suis fidem præstet, nisi mendaciis ueritatem eorum pendo, destitutus ratione, eorum albo quæ ratione præsita sunt excidere uelit. Quinimo nec illud consentaneum est, ut parentes iis, qui pariter ex ipsis nati sunt, non parem curam exhibeant, neqs æquabiliter ipsorum uitæ prospiciant, sed alios quidem uberiores facultates habere, aliis uero nihil parcere, neque illorum misereri, ea metsi inopes in miseria uicturi sint, uelint. Cæterum æquum est, ut quemadmodum omnibus liberis ex æquo vitam impertiri sunt, ita etiam ad hanc facultates impertiantur, nequaquam uero, uelut ancipiti libra, his leuius quiddam, illis uero grauius, pro inæquabilitate animi sui attribuant.

b Lego ὑπογραφῆς.

c Lego ἐκύρωσε.

d Lego ἀπέστη.

d Dilatorio occasione. l. 15. C. de pact.

CONSTITVTIO XX.

Vt ne maritus, quemadmodum vxor, illa præmoriente, præter donationem propternuptias quicquam capiat.

¶ Idem Imperator Styliano Excellentiss. sacrorum officiorum Magistro.

QVum [e] vetustis legibus, quæ de pactionibus nuptialibus tractāt, tum in prima matrimonii coitione, tū in eius dissolutione, quam mors in alterū coniugum irruens efficit, æquabilitatē, & uiro, & mulieri assignare usum sit: haud scio qua re moti, quibus postmodū leges cōdere studio fuit, diuersis cōstitutionibus has subiecerint. Et enim uetustiores leges mox a cōiugii coitione æquales esse collationes tum muliebrem, tum virilē, & ut [f] altero vita defuncto qui liberi nulli superessent, nec pactum in quo quippiam de lucro significaretur subesset, ex æquo ad vtrunque sua reuerterentur constituerunt. Si uerò de lucro pactum initum esset, tunc ut uerenoq; vita

e Nouel. 91. c. 1.

f Pro. Barocha de Pactis

a Defectum quem τὸν ὑστέρησιν indicat, ita mihi recte supplerevi dicer.

b Lego ὑπογραφῆς.

c Lego ἀνυπ.

d Lego ἀπέστη.

vita excessisset, qui superstes esset, receptis rebus suis, [a] insuper quantum pacto comprehensum esset, lucraretur, & in ambobus lucri æqualitas seruaret: ita, ut uiro præmortuo mulier doté, properque nuptias donationis partem aliquam, eamve [b] totam, si ita esset, uir donationem propternuptias conseruaret, [c] illumque lucrum (siue dos tota, siue eius pars) prout pacta vellent, sequeretur. Atque hæc quidem, quum uetustioribus placuissent, posterioribus displicuerunt. Quapropter & contra statuit: quanquam non recte. Statuunt autem, uti statim ab initio coniugij inæquales procedant collationes, & maior dos sit, donatio verò propternuptias contractior: eiusque vxor ab eo die, quo matrimonium cōtractum est, si domina, quanquàm (vt fieri assolet) alterius uiri consortio postmodùm se mancipet. Et iniquè iudicantes, vbi matrimonium morte distractum fuerit, mulieris mœstitiam lucro consolantur, uiri uerò supra amissionem uxoris, dispendio rerū ipsius mœrorem adaugent. Iubent enim uti mulier superstes cum sua dote vniuersam propternuptias donationem auferat, & ad hæc ex reliqua mariti substantia tantum quantum dotis, donationisque propternuptias in [d] vnam summam contractarum quadrans conficit, ceu hæres, capiat. Quod si mulier ante maritum mortem obeat, tum vt illius hæredes vnà cum dote donationem propternuptias lucrentur, maritus autem nihil aliud, quam quantum dotis, donationisq; propternuptias quadrās facit, habeat: utique res eum ad modum procedat, siue subsit pactum, siue nihil huiusmodi inter ipsos conuenerit. Verum hæc quomodo non iniqua? quomodo pro iure hæc non extrema iniuria est? Quæ quidem præmortuo marito mulier accipit, in his fortasse aliqua ratio sit: quæ verò illa præmortua ad eius hæredes deuoluuntur, in his quomodo non omnis iniustitia, & enormitas inest? Eapropter decenter valde, sapienterq; perpetuò ille memorandus Imperator, & qui ex ipsius lumbis natus post ipsum [rebus præest,] fecit, qui ueteribus legibus auctori tatem conseruandam, quæq; peruersè contra statuerent, eas è Republica in exilium eiiciendas putauit. At eā refractaria, contētio saque consuetudo est, ac frequenter absurda aliqua opinio, vbi in hominum animis (eorum præsertim, quibus recto iudicio illam expendere curæ non est) altas velut radices egit, haud facile exturpari quit. Qui homines anticipatam opinionem, quamuis friuola sit amplexantur, noluntque sequi meliora. Adeò, ut ne nunc quidem in æternum commemorandi patris nostri constitutio, quæ ad veteres leges nuptialium pactionum rationem reducit, absurdam Constitutionem missam esse faciendam persuaserit, atque in quæ ille exilium decreuerat, in publico hæc etiamnum vsu sint. Quid nos igitur? Posteaquam semel prævalere uisum est, ne in matrimonij coitione ex æquo collationes fiant, sed maior donatione propternuptias dos sit, hoc in Republica obtineto. et si mors matrimonium dirimat, tum si maritus sine liberis decedat, pactumque non subsit, vxor dotem donationemque propternuptias, nihil autem amplius auferto. Si uerò mulierem mors abripiat, dotem hæredes eius capiunto: maritus autem suis rebus ne priuator, neque quæ ipsius sunt, alij, sed ipse habeto. Quomodo enim iniquum non est, alios ex illius rebus lucrum sentire, ipsum uerò, suprà amissionem coniugis, bonis etiam suis, siue donatione propternuptias priuari?

† de. cit.

CONSTITVTIO XXI.

Vt dotis promissio ex paternis, aut maternis bonis † facta præstetur.

¶ Idem Imperator Styliano excellentiss. sacrorum officiorum Magistro.

† ἐκ τῶν πατρικῶν.

QVEMADMODVM in libra † videmus, eam tum rectè ad rerum earum, quæ ponderantur, diiudicationem desumi, quando lances æquales sunt, neque vel tantillum in alteram partem proclinant: ita quoque lex, quum ne tantillum quidem ius intorquet, ac deprauat, digna est, quæ ad rerum diiudicationem procedat. Illius enim partes sunt, ut æquabilitatem, huius autem, ut ius stabile conseruet. At quorsum hęc? In codicibus descripta [e] Constitutio est, quæ dum à parentibus, qui in matrimonium liberos collocarunt, promissa [i] dotis, donationisve propter nuptias nomine facta exigit, haud scio quomodo ius commisceat. Vult nanque, uti pater, qui [g] pro liberis dotem donationēmve propternuptias promiserit, si promissionem indē fecerit, illam totam de suo expleat, suisq; solis ex bonis per solua: sin distrinxerit, huncque ad modum locutus sit, EX MEIS, FILIIQVE BONIS PROMISSA EXHIBEO: tū si inops sit, nihil ille in promissum contribuat, sed filii facultates, quæ se unà cum filio daturū pollicitus est parens, solæ expleant: sed si dives sit, contrarium statuatur, ut ipse solus de suo quæ pollicitus sit, expleat, filiusque nihil cum illo communicet: tametsi non se solum, sed cum filio promissum expleturum pollicitus: fit, quòd filium, qui ipse non promiserit, dare quidpiam indignum putetur. Hoc itaque æquitatis subuersionem esse rati sumus. Nam quantacunque inopia teneatur parens, si filius solus de suo promissa soluat, nulla iustitia legis apparet: neque rursum, quum satis affluens rerū patri copia est, filiū contributionis omnino esse expertem, vniuersumque promissum à parente exhiberi conuenit. Quamobrem etiam statuimus, ut secundum parentis verba promissorum solutio procedat, ab ipsoque solo, quando se solum daturum pollicitus est, promissum exigatur: quando uerò cum filio se daturum promisit, filius etiam solutioni obnoxius sit: eaque ex æqualibus partibus, quando illæ definitæ non sunt, fiat: actum ex inæqualibus etiam, quum vtrique certæ partes diuersè assignatæ sunt. In hoc nulla æquitatis euersio est, insuperque id ad liberorum vtilitatem spectat, quam in codicibus edita Constitutio [h] non magnopere curat. Quid ita? Quoniam sæpenumerò parens, quum ad dispendium respicit, ideoq; illud tempus, quod filio efficacitér promittendi potestatem facit, ineundo nuptiali contractui expectat, quod conducibile filio sit, perdit. Vt igitur, ea res ambobus comoda fœlixque sit, neque æquitas iniquo iudicio inuoluatur, nec uerò denique liberorum utilitati noceatur, Codicis decretum vocato: hoc vero iam etiam consuetudini cognitum in Republica obtineto. Quum [i] etenim pro decreto legis in Republica habeatur, iam prælatum est, quæ in Codicibus est, Constitutioni.

h Lego ὑποτίθεται ἐκεῖ πολλὰ. πῶς: πολλ.

i Hic ὑπὲρ δωτῆς, & χαὶ, superuacanea indico.

CONSTITVTIO XXII.

Vt mulier, quæ matrimonium non iterat, vnius liberorum portionem proprietatis iure capiat: similiter & pater.

¶ Idem Imperator Styliano excellentiss. sacrorum officiorum Magistro.

SICVT in plerisque aliis, quando absurdi nihil inideret, neque rebus noxium quicquam infretretur, consuetudini cessimus: quin & legis prærogatiuam illi dedimus, quum iam plebs assuefacta illi esset, nec ab illa se auelli sineret: ita etiam in parte donationis propternuptias, quam mulier liberos habens, nec animo alteris nuptiis applicito sponsalem torum commiscens accipit, faciendum putauimus. Quum enim [k] antiquior lex id domum ita circumscribat, ut donatione propternuptias mulieri in usumfructum data, illa præter vsumfructum ex eadem propternuptias donatione vnius liberorum portionem proprietatis iure capiat, ac deinde posterior lex rursum hanc vnius liberorum portionem non ex donatione propternuptias dūtaxat lucrum mulieri adferre, sed in alia etiam mariti bona procedere illam uelit: his ita per leges constitutis, cōsuetudo neutram legem directè, sed partim hanc, partim illam sequēs neque exsola donatione propternuptias, neque ex aliis extra donationem consistētibus mariti facultaribus, unius liberorum portionem mulieri dari dignū putat: uerūm immutata illa portione, omnium simul ipsius bonorum illi partem largitur. Hanc igitur consuetudinem, quoniam acerbam esse rebus mortalium non uidemus, ut in aliis etiam faciendum putauimus, legis dignitate honestamus: illaque quidem dehinc uim legis, non autem cōsuetudinis obtineto. Ac si quidem omnes mariti facultates in solo donatione propternuptias numerentur, cum huius liberis superstes mater portionem, quæ ad ipsam pertinet, pleno dominio accipiet, refiduiq; vsumfructum habebit. At si ad donationem propter nuptias facultates non sufficiant, non pro quantitate imminutæ donationis portionem mulier accipiet, sed quæ tantundem habeat, quantum haberet, si nihil imminuta, & plena donatio propternuptias esset. Huiusmodi igitur portione mulieri data, reliqua liberorum sunto: &, si nihil superfuerit, tanquam hæreditatem, successionis priuationem, & egestatem illi auferunto. Atque hæc quidem de muliere. Vir autem, si liberos non habeat (quo modo [l] alibi cor rectum, & constitutum est) nihil neque accipiet, neque perdet, si habeat: neque alteris nuptiis vxoris desiderium inaniat, liberorum educationis, exhibitæq; priori matrimonio reuerentiæ, & honoris gratia, & ipse vnius liberorum, portionem capiet.

k Nou. 1 17 §. quoniā uero.

l Sup. const. 20.

CONSTITVTIO XXIII.

Ne præsides in Prouinciis suis domestica sponsalia contrahant.

¶ Idem Imperator eidem Styliano.

DIGNVM hercle humano ingenio, Magistratuumq; virtute esset, si, qui in Magistratum assumuntur, eo quo supra multos alios gloria, & honore fruuntur, religiosè præcepta Dei obseruarent, & custodirent, prouideq;

f subditorum

subditorum res curarent, nequaquam verò illos graui manu opprimerent. At quia sunt quos ferox, iniusque animus è recta præceptorum semita exorbitans, in peruersam, tyrannicamq; cupiditatem ducit, & pro Reipublicæ cura efferati animi propositũ exhibere facit, tanquam illos refrænatura [a] lex uetus statuit, ne Præsides in suis Prouinciis contractus, & sponsalia ineundi facultatem haberent. Atq; hanc quidem iuris rationem quum in filiis, nepotibus, & aliis [b] constituisset, filiarum elocationem non prohibuit. Hoc igitur nos, tanquam, quod defit, optimæ legi adiicientes, statuimus, vt quibus Præsidatus obuenit, quemadmodum filios, aliosq; virilis sexus cognatos & domesticos, ita quoq; filias, aliasq; fœminini sexus personas, in suis quique Prouinciis in matrimonium collocare prohibeantur. Quid enim causæ est quare filius, & si quis alius uirilis sexus est, decreto obnoxios sit, filia uerò à legis obseruatione libera permaneat? Quum præsertim uirilis sexus sæpenumero multis modis, & exercitijs sibi, coniugi, aliisq; quos affinitas coniunxit, utilis esse possit. Nam dignitates fortasse consecutus, aut mercatura aliqua instituta, aliaue sustentandæ vitæ cura suscepta, neque sibi (quomodo dixi) neque aliis propinquis inutilis fuerit. Quæ vt muliebris sexus subeat nõ ferè idoneus est.

a l. unica. Si rect. pro uin. uel ad eum pert. sponſ. C.

b Qui hic defectus esse videtur, mox supplebitur.

CONSTITVTIO XXIIII.

Ne filij naturales cum adoptiuis matrimonium contrahant.

¶ Idem Imperator eidem Styliano.

MVlti, dum prisca tempora laudibus celebrant, prima illis in ordinandis, constituendisque rebus tribuere uolũt. Atque illa in pleriſque recentiora vincere, scio quidem & ego: ueruntamen in nonnullis vinci etiam video. Et cum non pauca sint in quibus à recentioribus temporibus illa superentur, tum verò maxime in adoptionibus id fieri conſpicitur: quas illa ad [c] tionnes neutiquam decenti cum ritu, & ornatu faciebant, dũ cirra dunum sacrificium, diuinosq; [c] cantus faciebant: & qui ad optari uellent, id illis [d] simpliciter fieri lex permittebat. Vnde usuueniebat perſæpe, ut fororis appellatio in uxoris tranſiret, & quæ puella paulò ante filia dicta esset, nurus nomine compellaretur, aut filios qui esset, pro eo gener agnosceretur: quando videlicet naturalis, quemque adoptio in filiorum ordinem collocarat, matrimoniali commercio inter se iungerentur: ac susque deque isthæc actio haberetur: quod quum sacrum ministerium non interueniſſet, nullum inde ad matrimonialem consuetudinem exiſtere obstaculum. Cæterum olim quum decenti ratione non adoptaretur, quinquam matrimonium infame [e] quiddam complecteretur, non tamen nefarium aliquid continebat. Verum nunc quum adoptio ſecundum ritus tum decoros, tum iustos fiat, & per sacrosanctum sacrificium hi in parentum locum, illi uerò in filiorum ius subeãt, nulla amplius reliqua ratio est, [f] vt filii adoptiui cum naturaliter genitis in matrimonium connectantur. Quocirca etiam statuimus ut qui eo modo tratrum nomen subierint, iis nequaquam, mutato fraternitatis iure, in matrimonium iungi liceat.

c Pro ἢ τὸ lego τὶ.

d Vide tit. d. adop. D. inſti. & C.

f Abrogat l. 17. de rit. nupti. Dig.

CONSTITVTIO XXV.

De emancipatione, & dotis restitutione.

¶ Idem Imperator eidem Styliano.

QVAE à veteribus Imperatoribus de emancipatione constituta sunt, eximia illa quidem, dignaque, quæ ab innouatione libera conseruentur, haud scio quomodo non decentem reuerentiam obtinuerint: sed, tametsi non omnino, at certe [e] despici tamen cernantur, non rectè sanè. Quod enim statuerunt, seruis libertate donatis non prorsus non auferri munificentiã posse: sed [h] si quis in unam aliquam vetitarum causarum, quæ libertatis dignitatem in seruitutis habitum transformare possunt, malo animo commisisse deprehenderetur, uti tum rursum in seruorũ locum deduceretur: illos religioſe omnes audiunt, legisque lationem venerantur. Quòd uerò liberis [i] parentum potestate semel liberatis, libera animi voluntate per omnia plenè uti permittunt, non uisum est audiendum, neque, quasi illi improbanda statuissent, decreto acquiescendũ. Sed manifestũ nunc est, nulla id ratione [k] neque enim lege nouiter lata reprobatum est) authoritate priuatum esse. Quidam [l] saltem iudex censuit (& miror quo pacto censuerit) ne, qui liberi sui iuris facti essent, simpliciter potestatem, quam cepissent, haberent: sed nisi ipsis liberi essent, liberum arbitrium abrogetur, rursumque patriæ potestati subiicerentur. Neque verò [l] ille [l] hoc vnum [l] censuit, [l] [1] sed etiam si quis ex semine suo effloreſcentem fœtum viderit, ac uero hunc mors toruis oculis inſpexerit, itaque ad liberorum orbitatem redactus sit, ut ille pariter cum liberis liberam voluntatem amitteret, neque testamenti factionem haberet, neque quæ donata à parẽtibus essent, pro arbitrio administrare permitteretur. Atque hoc quidem ubi nonnullis placuisset, facileque à posterioribus susceptum esset, despecta ueteri legislatione, in hodiernum usq; diem in Republica valere conſpicitur. Nos itaque pristinam legum hac de re auctoritatem renouantes, statuimus, [m] ne quis illorum, qui de dotis restitutione disceptant, reiiciatur, infectaque re inanis dimittatur. At quid aiunt illæ? Si filius liberis orbetur, donum quod illi à patre processerit, ad donatorem oportere reuerti. quod uero aut à matre, aut ab extraneo quopiam donatum filius habet, non item, nisi reuerti debere id donatores pacto complexi sint. Sed quæ filiis patres inter emancipandum dederunt, apud eos, qui acceperunt, (nisi pacti cuiuspiã, quum pater donaret, initi obstaculum subsit) irreuocabiliter permanere, illosq; de illis testari iubent. Nos itaque in harum sententiam pedibus euntes, scire omnes inbemus, si filius sui iuris factus, nullosque liberos habens testetur, parentes illa dũ taxat, quæ ex lege Falcidia ad ipsos manant, nisi pactum (quo modo supra dictum est) initium sit, percepturos: reliquos uerũ cognatos, [n] quanquam ab intestato vocarentur, ut qui restitutione pactum interponere neglexerunt, omnino nihil. Illi porro annotatu dignum, solius uirilis personæ in potestate esse filium dici. Cæterum quoniam præter alios modos hic quoque sui iuris filium esse ostendebat, si qui ipsum in potestate habebat (siue is pater, siue auus esset) libertate ipsum suo ore donasset: nos hoc insuper annectimus, ut si pro suo saltem arbitratu viuere filius videatur (siue id eius uerbis, cuius sub potestate degit, concessum fuerit, siue uerbis quidem concessum non sit, [o] sed [p] consensus tacitus filio vitæ rationes separatim instituenti non aduersatus sit, verum ipsum suo modo seorsum viuere permiserit) tametsi à coniugii commercio liber sit: ius tamen liberi arbitrii ratum illi, & confirmatum sit. Etenim si serui semel iugo emissi, dum mali non apparent, iterum illud trahere non coguntur, quomodo indignum non est, filios patria potestate liberatos, denuo sub iugum mittere, ipsosq; perpetua libertate, qua (quomodo dixi) serui etiam fruuntur, expertes esse?

g Vide tit. de libert. & eor. lib. C.

h Lego ἀλλ' εἰ γνώμη, & ἐν μιᾷ.

i Lego τῆς τῶν γονέων.

K Lego ἐ δὲ γὰρ νόμῳ κεκαινοποιημένον θέτησεν.

l Lego ἀλλὰ κἀκ.

m Valle mihi dicitur eius ſuſpectus eſt.

a Lego μᾶλλον πρὸς τοῦ.

b Lego πρίσκους.

n Lego εἰ καὶ ἐξ ἀνδρὸς.

o Lego εἰ καὶ.

p Abrogatur l. 3. de emancipat.

CONSTITVTIO XXVI.

Vt eunuchi adoptare possint.

¶ Idem Imperator Styliano excellentiſs. ſacrorum officiorum magiſtro.

MAGNVM sanè excellensque donum à Deo creatore ad mortales promanauit matrimonium. Non modo enim naturæ mortis ingluuiei obnoxiæ opem fert, homanoque generi q perpetuitatem elargitur, id dum ab illa depascitur, non omnino deperire sinens: uerumetiam per liberorum procreationem permagna alioqui hominum vitæ [q] præstat. Nam quid ea quæ ex liberis percipitur uoluptate, ad oblectandos hominũ animos suauimus? aut uerò quid in humanæ uitæ negotiis, cũ aliis, tum quæ in senectute nobis se offerunt, utilius? Leuari certè senectutis molestias liberorum ministerio videmus. Verum quoniam eam vtilitatẽ per matrimonii commerciũ conſe qui non omnes valeant, uoluit lex, & rectè quidem, in eos, qui id donũ à natura nõ accepiſſent, ſua benignitate beneficiũ conferre. At id propositũ nõ ita erga oẽs seruauit, ut omni defectu uacuum beneficium daret. Aliis enim etiã extra matrimonium aequirendi liberos potestatem fecit, alios huius beneficẽtiæ exortes reliquit. Quanquã eius legis, quæ in hoc semel editã esset, ut liberorũ orbitate, qui nullos haberẽt, liberaret, ac ſua ope patres, quibus ex matrimonio id esse non contigisset, efficeret, pertinere ad omnes beneficentiam conueniebat. Verùm illa id ita non vult: sed reiicit illos qui lethalia passi sunt. quorum tamen, quod iniuria affecti, grandiq; facultate priuati sint, miserari par erat. Repulsæ autẽ causam hanc ponit, quod dicat, QVOS NATVRA AD GENERANDVM NON IDONEOS NOVERIT, HOS NEQVE LEGEM HOC BENEFICIO AFFECTVRAM. At uerò non natura, sed hominum iniuria his generandi vim ademit. Qui homines si præter iniuriam quam ab hominibus sustinuerunt, alteram per leges non subirent, dignum fore Imperatoria nostra Maiestas statuit, ut, si adoptare uellent, [r] liberam id faciendum potestatem haberent. Existimo enim illic beneficium magis esse necessarium, ubi eius impensius requiritur vtilitas. Eunuchis autem præcipuè liberorum acquisitio, quæ per legẽ sit, est necessaria: eoq; magis, quòd vna hac ratione, ut patres sint consequantur, itaque liberorũ ministerio ipsis frui cõtingat, quoad inhumanum esset, si, quod genitalibus priuati sint, insuper etiam priuarentur. Sed quemadmodum cui uocis usus ademptus est, quæ linguæ munia sunt, per manum adimplere, & qui sermonem labris fundere nequit, per scripturam ad ordinandas res suas procedere non prohibetur: [s] ita neq; qui, quod genitalibus priuati sunt, liberos non habent, horũ indigentiã alio modo cõpensare vetãdũ est.

CON-

q Lego καὶ γὰρ & παυλο post ἀφανισμόν.

Vide §. qua de cauſa. ff. hæred. qua. & differ. inſtit.

f Hunc cor rupti huius ſenſum eſſe puto.

g Lego καὶ ἐπιτρέπει.

r Abrogatur. §. ſeqq. illius tit. & dopt. Lib.

s Lego ἔτι καὶ.

CONSTITVTIO XXVII.

Vt pariter omnibus adoptare liceat.

¶ Idem Imperator eidem Styliano.

QVVM eos, qui sua industria rem aliquam humanæ vitæ vsui adinuenire student, in commune illam proponere quam certis hominibus denouere, aliosque eius expertes relinquere, [a] decentius sit: tum verò longè magis legũ beneficium commune esse conuenit. Nam sicut, sub Principe, uirtute, sic sub legibus, quotquot illis paremus, atque subditi sumus, illarum beneficio in commune frui debemus. At quid sibi vult hoc prooemium? Quòd, quum liberorũ orbitate infelices liberare infortunio lex vellet, adoptare, & quod à natura accipi non poſſet, opinione comparare iubendo, non erga omnes similiter seruarit propositum, atque viros quidem, & mulieres, quas natura postquàm matres nouisset, demptione sobolis ad liberorum orbitatem [b] redegisset, adoptandi iure donarit: eunuchos uerò, & mulieres, è quarum sinu nondum vllus fœtus efflouiſſet, beneficio indignos censuerit, tam viliter nescio quo modo ratiocinata. Non enim, quia hoc incommodo, ut natura patres esse nequeant, eunuchi affecti sint, continuò idem incõmodum lege augeri oportet: sed è diuerso eius rei defectum alio modo compensari nõ, phibere, longè magis par est: quemadmodum aliis membris, quæ ad actiones naturales requiruntur, ut manibus, pedibus, mutilatis, aut si qua alia parte priuati sint homines, illi quocunque possunt modo, mutilationem farcire non prohibentur. Iam uerò neque mulieres, quia matres non fuerint, ne adoptent coerceri, rationi consentaneum est. Quæ enim ratio est, ut illis, quòd liberis orbatę sint, denuo acquirendorum liberorum ius largire: has verò, q istiusmodi posſessionis prorsus inopes fuerint, per omnem vitam in illa inopia viuere velis? Et certè si hæc præcipua liberorum vtilitas est, vt parentes in senio sustententur: quo pacto non tam his, quàm illis, ex æquo vt beneficij participes essent, concedere æquum fuit? Sic enim quibus tenues, arctæq; facultates sunt, [c] filiorum ope, & auxilio leuior paupertas esset: quæ verò illas omni rerum copia affluentes habent, & his adoptio conduceret. Nam qui in filii locum assumptus esset, is & inseruiens matri, & pro illa, quæ par est filium facere sedulò exequens, quum bona illius, ita vt in suo statu manerent, administraret: tum cum matre curarum onus partitus, ut illa tranquilius, lætiusque viueret, efficere. Nostra itaque Imperatoria Maiestas, ijs legibus, quæ adoptare his, quos diximus, non permittunt, administrationem abrogans, euulgat legem, quæ omnibus qui adoptare velint, siue quispiam virili facultate orbatus sit, siue aliquam [d] necdum matrem Sol viderit, eius faciendi potestatem facit, non solùm autem ob commoditates, quas ex adoptione manare dixi, sed etiam, quod inde virginitatis decus cohonestari animaduertam. [e] Si quidem quæ coniugali consuetudini virginitatem anteponunt, interimque liberorum desiderio pungũtur, quum id extra matrimonij consuetudinem consequi se posse videbunt, virginitatis honestatem negligere non sustinebunt. Neque porrò verum est, vt, quia mulieri liberos in potestate habere per missum nõ est, idcirco illi adoptare non liceat. Primùm enim, quia si quis hoc admittat, non modo mulieres, quæ nunquam peperunt, verumetiam quæ matres extiterunt, ab adoptione arcet. FOEMINA ENIM (vt lex inquit) HABERE FILIOS IN POTESTATE NON POTEST.. Deinde quæ hoc sancit lex, loquitur de illis, qui à matribus recedentes, seorsum suo arbitratu viuere malunt, non itẽ verò de iis, qui materna imperia libenter tolerant, ipsarumque præscriptis per omnem vitam parere proposuerunt. Non igitur obedientiam, & famulatum voluntarium, quanquam [f] is rarus sit, lex prohibet, sed illic fœmina potestate priuatur, vbi voluntatis assensus ad obedientiã nõ coit. Nam si hoc ita sit, quomodo multæ matres iam viduæ liberos seum vnà uiuentes, & subditos extremum vsque diem habent, & animam in illorum manibus expirantes, maternæ benedictionis, suarumque facultatum illos relinquũt hæredes? Porrò illud etiam Imperatoria nostra Maiestas benignè [g] subditis largitur, vt non modò ab Imperatore (quemadmodum vetustiores leges præcepere) sed etiam à quocunque, cui cuiuscunque loci rectio iniuncta erit, qui adoptare volet, id faciendi facultatem accipere possit.

a Lego μᾶλλον πρὸς τοῦ

b Lego μητρώους.

Abrogat §. fœminæ. de adop. inſti.

c Lego καὶ γὰρ & παυλο post ἀφανισμόν.

Vide §. qua de cauſa. ff. hæred. qua. & differ. inſtit.

f Hunc cor rupti huius ſenſum eſſe puto.

g Lego καὶ ἐπιτρέπει.

CONSTITVTIO XXVIII.

Quo tempore, & à quibus rerum suarum administratio adultis concedi debeat.

¶ Idem Imperator Styliano Excellentiſſ. ſacrorum officiorum Magiſtro.

QVANDOQVIDEM hoc etiam Legislatoribus rectè placuit, ut minoribus curatores præficerentur, qui parentum de illis curam supplentes, & ætatis imbecillitatẽ curæ, & bonæ conuenienti solicitudine illæsa conseruarent: quod legislationi rectè se habenti deest, ex nobis addendum putauimus. At quis ille defectus est? Quòd [h] à solo Imperatore, iussis recedere curatoribus, rerum administrationem tradi minoribus, idque quum iam præfinitæ ætatis modum attigerint, (quem maribus vigesimus, fœminis verò decimus octauus annus tribuit) & tanquam ad hanc ætatem, qua sapere, rectèque, atq; vtiliter res suas administrare possunt, iam peruenerint, in plenam rerum suarum potestatem collocari uelit. Verum quoniam, vt sapiant, omnibus non eadem ætate contingit, non ita simpliciter statui, neque ex sola ætate ad rerum suarum gubernationem pariter omnes produci oportebat: sed erat quam ætatẽ cuiusq; eorũ, qui rerũ suarum administrationem susceperi esset, status regeret, inspiciendum. [i] Quid. n. an quũ hic, postquã eam ætatẽ egressus sit, nondũ autẽ satis sapere experit, administratione dignus iudicatus fuerit: ille quã quã etiãum infra eam ætatem sit, prudentia tamen non destituat vt rectè res suas administrandas suscipere non possit, ab administratione arcendus erit? Quando igitur non minus animo, quàm corpore inter seſe homines differunt, & [k] alij etiam ante legitimũ tempus rationem bene constitutam habent, aliis uero etiam id supergresſis mens nondum stabilita est: quod lex hæc ita vellet, ut defectuosa eadem esset factum est. Quin & alia huius legislationis incommoda sunt. Ac primùm quidem, quòd difficile, imò uero prorsus impossibile sit, ut ad omnes legislatoris voluntas pertingat. Quomodo namque qui longis terrę, marisque distinguuntur interuallis (vti interim alias vitæ facultates, ut morbos, insidiarum hostilium metus, membrorumque mutilationes omittam: [k] quæ perſæpe difficultates, ne in ipso qui dem domicilij loco prodire, nedum longinquam profectionem suscipere permittunt) quo modo inquam hiſce, ſexcentisque, quæ mortalium vitam allidunt, rebus aliis ſadoleſcentes ſ impediti, rerum suarum administrationẽ ab unius imperatoris nutu patent? Quod ergo sicut superius diximus, legislationi deerat, id adimplentes, iubemus ut qui puberes impreſectæ ætatis tempus iam superarunt (mares nempe annum vigesimum, fœminæ vero decimumoctauum) animumque ad res gerendas idoneum habent, ac prudentiam, qua administratio refrænata res non labefactet, ut illa nocenter conceſſa non uideatur, collegerunt, his plena rerum suarum authoritas detur. Accipiunto itaque hi, iuſtaque potestate res suas agunto. At quibus rerum rectè gerendarum iudicium adhuc deeſt, eo quod sibi ipſis (vtpote qui quum gubernare debeant, imprudentiæ imperio regantur) damnoſi futuri sint, etiamſi id tempus prætergreſsi fuerint, non principient. Siquidem si qui propoſitus finis erat, ut bona rectè administrarentur, is necdum præsens sit, qua ratione, quã quam ætas aduenerit, cum periculo ipſis committentur quæ ipſius procuratione nõ rectè admiſtrabuntur? Ad hunc ergo modum cui rebus prudenter præeſſe poterunt, tametſi ad administrationis tempus hauddum peruenerint, non prohibebuntur. Vnum est enim, quòd requiritur, ne bona labefactentur, quod quum adsit, superuacaneum est ætatem expectare. Et non tantum [l] Imperator rerum suarum procurationem, administrationemque cõcedet, verumetiam quibus cuiusque loci Magiſtratus obtigerit, plenamq; iurisdictionem habent. [m] Ita enim legislatoris prouidentia omnibus, qui indigebunt vtilis erit, atque lex vim suam magis exercet.

h Vide tit. C. de iis q ven. ætip.

i Nemo mihi litem fecerit, quaſi ſpliciti huius loci ſenſum non ſatis expreſſerim.

k Lego ἀπορ.

l Lego Καισὴρ.

m Lego ἐτυ.

CONSTITVTIO XXIX.

Vt ancillæ partus apud alium editus ipsius dominum sequatur.

¶ Idem Imperator eidem Styliano.

QVEMADMODVM hunc sermonem, qui nullam præ se fert mendacij peruerſitatem, verum esse, atque rectum ſcimus: ita etiam veram legem, quæ iniquitate peruerti non deprehenditur. Atque adeo si qua id non obſeruat, ea lex non est, quamuis ea appellatione digna habita sit. Si enim hoc legis est, vt cuiq; ius ſuum tribuat, quomodo quæ hoc non præſtat, lex erit? At cùm aliæ etiam nomine tenus leges in id commitere deprehenſæ sunt, tum uero illa maximè, [n] quæ partum ancillæ, quæ non apud dominum, sed furto, aliove modo subducta, apud alium quempiam peperit, postquam facinus innotuit, non cum matre ad ſuum dominum abire, sed ab hoc, quem alieni mancipij dominum fuiſſe conſtat, detineri iubet. Hoc itaq;, quia non rectè se habere viſum est, conuenienti medela nos dignati, vti ſuus matrem partus ſequatur iubemus. Non enim quia fur, quæ lex domino perſolui debere decernit obtinet, idcirco etiã ille ancillæ ſuæ partu priuari, eumq; alius lucrari debet. Ad lucrum autem huic satis sit, q illa ad ministerium pro arbitrio usus est. At dixerit aliquis: Sed si quid in illam, dum poſſedit, impẽderit, oportet: & [o]

n L. 10. de vſuca. & vſurpat. Dig.

o Lego δῶ καὶ τοῦτο ἀντὶ.

hoc ipsum ex pretio lucrari: ideoque partum apud ipsum permanere alienum non est. Atqui si quisquam ad detinendum fœtum hoc rationem præbere putat: quomodo vt ille matrem sequi debeat, à domino persolutũ pretium, non maiorẽ præbebit. Quin quomodo conuenientius non est, si qui perdidit, indeq; dolores in corde pertulit, ex accessione delinimentum sentiat: quàm si ille eam habeat, qui præterquamquod nihil amisit (ab illo enim, qui furto subductã ancillam ipsi vendidit, pretium recuperare licet) ancillæ etiam ministerium lucratus est? Neutiquam ergo, quomodo diximus, detineatur partus: sed quemadmodum matrem, sic etiam filium prior dominus habeat, Siue enim qui furtum cõmisit diues sit, tumq; ipsi quod malè ac cepit, eius pretium reddat, nihil amplius negotii restet: siue mortuus, aut viuus adhuc inopia laboret, vt quæ lex à furib. exigit, exoluere nequeat, tum uero quoque qui ancillam amisit, eius calamitatem filii cum matre receptione deliniri æquius fit.

CONSTITVTIO XXX.

De muliere, quæ, viuo marito, alios de matrimonio compellat.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

VT, quum leges Reipublicæ inutiles deprehenduntur, necessariò illas iusta Reipublicæ prouidẽtia in melius transformat; ita quoq; eiusdem prouidentiæ munus sit, vt leges rectè constitutas, nihilq; subditos contristantes, à malè cõstitutis subditos q; contristantib. seligat, hisq; illas anteponat: præsertim verò quando eadẽ de re duę inter se pugnantes leges statuunt. Quo enim ratione fultum sit, si, quum Duces, atq; Præfecti ex prioribus præstantiores eligantur, & qui in gubernatione ad subditorum vtilitatẽ omnia facturi putantur, præponãtur: non item ex legibus, quibus donec Respublica consistet, præesse datur, quum contrà temporanea Ducum præfectura sit, non præstantissimæ, sed peiores notæ, quasque neque à principio innotuisse decuisset, ad gubernacula deducantur? At quorsum hæc à nobis dicta sunt? Iustinianus ille, cuius diadema præter religionem subditorum cura etiam decorauit, quum [a] prius de solutione matrimoniorum sanctionem edidisset, ut si mulier marito etiamnum fugerstite de matrimonio cum altero agat, non amplius illam, ut ipsius membrum ipsi iungi liceat, sed ceu insidiatrix ab ipso auellatur: [b] postmodum sibi ipse contradicens, ob hanc causam matrimonium dirimi non permittit. Nos itaque priorem hominis voluntatem, ut quæ his ipsis, quæ statuit roboretur, & aduersus matrimonia insidias præcidat, humanæ uitæ conducibiliorem esse intelligentes, [c] eam lege lata in Republica obseruari iubemus: quam uerò cantata palinodia inualidam, eam in Reipublicæ nostræ theatro locum inuenire non permittimus. Si qua igitur marito adhuc[d] viuo, de contrahendo matrimonio cum altero sermonem habuisse deprehendatur, ut quæ se ipsa nefario proposito abruperit, & matrimonij solutione ab illo abstrahetur, & profectò etiam pecuniariis pœnis, quibus quæ aliis modis à maritis auelluntur, obnoxiæ sunt, subijcietur. Quæ enim matrimonij compage in vnam carnem cum marito coiit, non acquiescit autem, sed simul ad alium respiciendo, creatorem, qui illam coniunxit, contumelia afficit, simul in maritum hostili animo est, quomodo non iuste hæc, quum priùs se ipsa à coniunctione prorsus abruperit, abscindetur? Et sanè quãdo mulier proteruo proposito oculum à membro suo auertens, in alienum respice gestit: quæ alia signa, & testimonia ipsam in maritum hostilia cogitare desideres?

a No. 22. §. si em tãta.

b Nou. 117. §. qa uero.

c Quin hic huius loci mirè corrupti sensus sit, non dubito.

d Lego περίοντος.

e Nou. 22. §. sic enim mul.

f Nou. 117. §. qa uero.

CONSTITVTIO XXXI.

Vt mulier, quæ mariti odio abortat, repudiari ab illo possit.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

QVI hominem è terra creauit, costa ipsius in mulierẽ transformata, adiutricem illi ex ipsius membris cõiunxit, quo videlicet, suæ creationis causam illa cognoscens, uel hinc discat, qua lege erga coniugem beneuolentiam, atq; amorem incontaminatum conseruet. Quæ igitur ita animata est, beneuolentiamq; suam marito custodit, reuera illa auxiliatrix est, neq; conditoris promissum fallit: quæ uerò diuerso animo est, non amplius neque hoc esse cognoscitur, neque, quanquam coniugium in vnum illam cum marito cogere adnisum fuerit, caro ex carne, mẽbrumve ipsius est. Idcico quum de muliere, quæ propter inimicitias quas cum marito habet, de industria abortãdo, neque in uitæ lucẽ fœtum producendo, feminis ipsius fructum opprimit, duæ leges latæ sint, quarum [e] una repudiare iniuria affectum maritum iubeat, [f] altera uerò non permittat: nos legi diuortium suadenti assentientes, illi ut multo utiliori auctoritatem attribuimus. Alienum enim mihi à ratione, prorsusque iniquum videtur, vt quæ tam aperta in maritum odiũ suscepit, vt ipsius semen disperdat (vt interim omittam, q communi naturæ insidiata sit) ipsi cohabitet. Nam si qui alicui alij operi damnum infernnt, eos tanquam inimicos aduersamur, quomodo rem, quæ procreandorum liberorum operi, tum maxime necessario, tum præstantissimo [g] noxam fecit, ipse, qui damno affectus est, vt suam apud se habere poterit, nec ut insidiatricem, & hostem dimittere? Quod insuper euidentius signum requiras, vt mulierem marito inimicam esse cognoscas? quo modo igitur dictum est, quòd dum aduersus illum hostilia cogitat in vitam [h] progressu fœtum priuat? Quomodo igitur dictum est, lex, quæ ipsos separat, obtineto, maritusque secedendi à muliere in hoc facinore deprehensa, facultatem habeto. Nam si quæ solũ extra ædes mansit, aut cum hominibus cum quibus non deceret cõuiuata est, hanc lex à nexu matrimoniali seperat (quum tamen hic in maritum odij nullum tam euidens testimonium sit, [i] & accidisse id illi citra matrimonij iniuriarum videri etiam possit) cuius rationis erit, eam quæ tantum tamque in maritum, & nacuram iniurium odium conceperit, non disiungere, si ita marito videatur, & iubere ipsum vxorem habere, quæ ipsius vitæ insidietur?

g Quod quia pro ad rem legi deest, omitti potest.

h Malim προκόψασα.

i Lego καὶ συμφ. ἐχθ.

CONSTITVTIO XXXII.

De adulteris manifestò deprehensis.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

ADVLTERII scelus, si quod aliud, grauem, horrendamq; pœnam exigit, & (vt puto) homicidij pœna nõ minorem. Homicida enim persæpe vnius tantum sanguinaria manu vitam euertit: scelestus vero adulterij perpetrator quamplurimos § fere § de medio tollit, maritum, liberos, cognatos, aliosque, dum vno vulnere dilacerato matrimonio omnes prosternit. Verumtamen quia, quum [k] olim id facinus morte puniretur, visum est posterioribus mitiorem proferre sententiam: ac verò nos fere ad beniginora trahimur: quam illi constituerunt pœnam, vt nempe nasus detestandis illis ambobus abscindatur, hanc & nos statuimus. Atque hæc quidem nefariis istius sceleris esto pœna. Ac quoniam maritum pro tanta iniuria citra consolationem relinqui non oportet, in matrimonij ius iniuriæ mulieris dotem percipiendo se consolator. Insuper mulieri ad alteras nuptias prosultare, neque, quasi in nasi abscisione præmium [l] acceperit, libere in posterum se cum libidinosis commiscere, nequaquam permittitor: sed ob scelus commissum in monasterium (vbi in contritione animæ leuiorem sibi pœnam faciat) velut in exilium detrudetor. Et, si monasticæ vitæ desiderio correpta, illam susceperit, quæcunque ipsius bona à dote separata sunt, ea liberi & monasterium inter se distribuunto: si liberi nulli [m] superfint, pro illis parentes, &, si neque hi sint, alij cognati ad diuisionem inducuntor. Quod si in prophano habitu è vita excedat, duum testamenti factionem omnino habeat, prout illa constituerit, quæ bona extra dotem habuit, dispensabuntur.

k Lege ad l. Iulia adult.

l Lego λαμβάνειν, et ἐγχειρήσειεν, et ἐπιχειρήσειεν, et §. Cæterũ & id.

m Lege ἀπαιτῶν.

CONSTITVTIO XXXIII.

Ne captiuorum vxoribus aliis nubere liceat.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

SI, q olim leges tractarunt, eo fuisse animo, ut prorsus sua, quanquam in illis correctione nõnulla indigeret, corrigi tñ nollent, suspicatus essem, fortasse nunquam hoc consiliũ suscepissem, uti leges, q̃ sese rectè non haberent, corrigere tentarem, & tametsi arcta Reipublicæ cura, [n] quo videlicet rectè illa administraretur, necessariò correctionem iniunxisset: ne tamen primos legislatores contristare videremur, qui nos in hoc impetus ferret, inhibuissemus. At quoniam illis quoque ipsis, si etiamnum in vnis essent, non modo illorum institutum, qui corrigere conantur, non displiciturum, sed eosdem etiam, qui ita faciendum censerent, his gratias acturos arbitror (non enim gloriæ causa, sed quod Reipublicæ commoda curæ haberent, leges edidere) age, quæ Reipublicæ conducant, neq; illis ipsis ueterius legislatoribus displiceant, facientes, exactiore consideratione, ceu medicamento quodam Pæonio, legũ morbos propitio Deo curemus. [o] Supra cætera etiã ubi de captiuis iunxerunt, hoc caput in quo de matrimonij dissolutione statuerũt, valde rationi esse dissentaneum videtur. Sic autẽ & in hæc uerba aiunt, [p] SIVE marito captiuitatis infortunium accidat, manente vxore in ciuitate, siue quum uxor in ius captiuitatis peruenit, maritus in ciuitate permaneat exquisita quidem & subtilis ratio distrahit matrimonium. Semel enim seruitute alteri supereueniente, cõditionis inæqualitas (quæ qualitatẽ, quæ in nuptiis spectatur, permanere non patitur. Nos tamẽ humanius talia contemplantes, donec [q] certum est superesse maritum, uel uxorem, pro non solutis matrimonia haberi

n Lege ἐπανορθ.

o In hãc sententiã mihi scribendum fuisse uidetur.

p Nou. 117. §. sed & q.

q Lego ἀγνοεῖται.

r Lego ἀπαιτῶν.

haberi sinimus: neque ad alias migrabunt nuptias vel mariti, uel uxores, nisi petulanter id egisse videri uelint, & in pœnas incidere, ille quidem exactionis donationis ante nuptias, hęc verò dotis. Hi ergo istiusmodi de captiuorum matrimonio pronuntiarunt sententiam. Nobis autem neque causa, quam exquisita (vt ipsi loquuntur) subtilisq; ratio suppeditat, rationi esse consentanea: neq; humanitas, quæ dirimendi matrimonij facultatẽ præbet, dum ipsos damno subiicit, syncera videtur. Si enim (quemadmodum inquiunt) Iurare matrimonium fortunæ permittit inæqualitas, quomodo si ad libertatem reuocetur captiuus, quum post matrimonij dissolutionem ad æqualitatem fortuna redeat, amboque in libertate uiuant, ad æqualitatem matrimonium non redibit? Quæ uerò illa syncera humanitas, quæ amicissimorũ membrorum subtractione damnum inferre, aliorumque substitutione id quasi sarcire conatur? Quomodo item, [a] etsi vsque ad vilissima quæque captiuorũ [b] substantia iure, statuque ipsorum integro taxetur, illos non ita præstantiore parte, sui nempe membri conseruatione, atq; rerum suarum iure periclitari velle, immensumq; damnũ fore, si altera pars membrum suum negligere in animum inducat, non perquam est [c] manifestum? Quid igitur ego? Si quum altera pars in captiuitate fit, altera quæ à captiuitate libera mansit, ad alterius coniugium re spexit, postliminio verò reuertatur quæ in captiuitate detẽta fuit: ut illi, si uelit, sum membrum recipiendi facultas sit, ac nequaquam quod alteri coniunctum fuerit, prius matrimonium innouetur. Si enim coniugium cum altero postmodum initum videbitur aliqui bus dissolui non oportere, quõ non æquius fuerit, si primus matrimonij nexus in suum statum reuertatur? Et, si eoquod alienæ parti coniunctum sit, id quispiam auelli non permittat: quo quod à sua parte abruptum sit, id suum locũ restitui, rationi non fuerit consentaneum? At dixerit aliquis: Sed in lucrum captiuis cedit, quod [d] alterum temeritate contractum matrimonium, per compensationem pœnæ nomine introductum est. Verum hunc sermonem non dico non labris exprimi, sed ne in mentem quidem auctoribus eius venire melius fuerit. Nam quomodo ille, qui membrum suum pecuniis commutat, non extrema mentis infelicitate, & penuria laborat? Sanctimus itaq;, vt nequaquam amplius quæ pars à seruitute intacta mansit, ad alterius coniugium procedat: sed quotcunq; an nisi altera in seruitutis miseria [e] detinebitur, tamets inde [e] nullam neque de scripto, neque citra scriptum significationem accipiat, illam expectet. Et quodsi præter hanc legem alterius matrimonij commercio à priore abrumpi aliqui velint, idq; non secundum obseruationem in Nouella [f] centesima decimaseptima de vxoribus eorum, qui in expeditione sunt, relatam, fiat: sciunto illi quoòd, positis in dicta constitutione pœnis subiacebunt. Insuper etiam, quẽ admodum diximus, ut si qui seruitutis ærumnas sustinet, liberetur, suum si velit membrum recipiat licebit.

a Lego ἀνεψιῶν μέχρι.

b Lego ἀναφορίαν.

c Pro πάνυ, lego ἀγνοῦν, lego ἀγνοῦσι.

d Lego ἀλλοτρίου.

e Lego ἐγχειρήσει, et ἐπιχειρήσει, et §. Cæterũ & id.

f Lego κεντεσιμαεπτίμαν.

CONSTITVTIO XXXIIII.

De tutore, qui pupillam suam stuprat.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

NEFARIA res est, si illi, de quibus ea expectatio fuerat, quasi probi futuri essent, quum ab illis, qui talem ab ipsis opinionem conceperant, iam aliqua fide digni habiti sint, pro bonis, atque fidis inimicos, & infidos se exhibeant. In illis autem, quibus pupillorum obuenit cura, si, quũ pupillis salutariter prospicere debeant, ipsorum euersores existant, iniunxerunt, maior iudicata est. Constat enim, quòd parens persua sum habens, quos pupillaris ætatis reliquit liberos, ab eo, cui tura committenda est, paternum patrocinium sensuros, eam, cui ita fidit, demandat. Rectè igitur superiores facere, qui pro patre conseruatoreq; pupillæ deprehensum vitiatorem punierunt. § Deportationi enim hunc subiiciunt, ac bonorum priuatione multant. Verum in decora specie decorum non seruerunt, neque vllam iniuria affectæ, grauiaq; paffæ puellæ, vt illius infortunio [h] succurrerent, su scepisse curam videntur, dum vitiatoris bona in fiscum statuunt esse inferenda: non animaduertentes hinc fieri, ut ulciscì quidem iniuriam uelle, sed in proposito non persistere [i] existimentur. Vbi enim iniuriæ ultio, quando iniuria affecto damnum iniuria datum non refarcitur, neque qua tenetur calamitatem legis auxilio effugit? Quale autem calamitatis puellæ est effugium, quando non modò infortunij compensationem non inuenit, sed lucrum etiam [k] p. Vt igitur hoc lege, tanquam probrum aliquod reprehensione affricatum purgemus, ut uitiatoris bona in fiscum deferantur, abrogamus: iubemus autem, ut eò concedant, quo ipsorum dominus iniuriam, & infortunium proiecerit.

g Tit. Si qs ei cui tuto. fuer. C.

h Lego ἀδικηθεῖσαν.

i Lego ἀγνοῦν.

k Lego ἀπαιτῶν.

CONSTITVTIO XXXV.

De raptoris virginis, eorumque, qui in raptu adfuerunt, pœna.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

NEque quòd ecclesiasticæ legi rebellemus, neque q̃ ciuilem simpliciter collidamus, hanc aduersus virginis raptoré sententiã proferimus: sed posteaquã, velut uia quadam reb. humanis conducibili inuestigata, cõmisse ratione sacræ legis id malum quasi insolescere, ciuilis uero legis austeritate supprimi cognouimus: in eã sententiam, vnde rerum statui plus subsidij esset, inclinauimus. Vult autẽ ciuilis [m] lex, vt non solum qui per raptũ, & uim uirginẽ ingenuã stuprauit, morti addicatur, insuperq; supra mortis ad iudicationẽ bonis priuetur: uerumetiã qui in scelere adiumento fuerunt, eandem & pœnam, & multam sustineant: idque tum etiam, quum uoluntarie se mulier raptori dedidit. Quin & eius pstrem, si facti cõscius fuerit, deportatione punit. Neque uerò tunc solum, sed etiam, si quũ quo tempore raptus committeretur, eius rei ignarus fuerit, filiolæ vitiationem postmodum paruipendat, reoque iudicium remittat, aut istiusmodi matrimonium approbet, in incurię pœnam deportationem sustinet. Atque hęc quidem ueteribus placuere. Verùm sempiternæ memorię pater noster non tantum in mulieris raptum, verumetiam in circunstantias oculos dirigens, ad illas sententiam ac commodat: ac sancit, ut si cum armis, siue gladiis, aliisve nonnullis præter gladium let halibus raptus commissus sit, qui raptum fecit, gladio puniatur: utpote qui eo quòd cum armis ad id factum processerit, neque ab homicidio immunis sit: qui uerò suppetias tulerint, [n] factive perpetraturos susceperint, naso mutilentur, verberentur, & cute tenus tondeantur. Quando autem arma uiolentiæ edhibita non essent, ut mortem sententia non spectet, quòd nempe tũc homicidium locum non habuerit: sed raptus auctor manus mutilatione periclitetur. qui uerò ministerium præbuerint, alioquive se isti rei immiscuerint, verberibus, tonsura, & deportatione pœnas pendant. Ac sanè corporalis pœnæ hæc est descriptio. Quòd uerò ad pecuniariam attinet, ne à primitiua legislatione mutetur, eiusq; effectum retineat, permittitur. Atq; hæc quidem pater noster sancit, quorum & nos approbatricem sententiam suscipientes, legislationem illam & in præsens, & in futurum auctoritate, & effectu obsignauimus.

m Tit. de rapto. vir. C.

n Corruptũ hũc locũ ex eo. ti tu. ita restituo.

CONSTITVTIO XXXVI.

Vt captiui filius hæres sit.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

SI Reipublicæ sustentaculũ, auq; fundamentũ sunt leges, certè, ut illa in tuto sit, sanitatẽ leges conseruent, oportet. Legis autem sanitatem quid aliud, quàm æquitatem quis dicat? Circa [o] hanc itaque, quó leges, quæ Rempublicam nostram gubernant, æquabiliter sese habeant, cogitationes nostras obuertentes, legem illam, quæ eum qui ex duobus [p] § captiuis natus est § hæredẽ bonorũ eius parentis, qui haud hostes manfit, fieri nõ nulli hãc, inquam, legẽ, ne legũ sanitate, quæ æquitas est, priuetur, periclitari animaduertentes, illã ad sanitatem transformare voluimus. Nã q̃ iniustè istud statuat, nõ difficilè cognitu est. Quã enim uim locorũ natura ad adscribendã filio hæreditatẽ habet? Neq; verò hoc quisquam [q] obijciat, q̃ quũ parens serus sit, propter seruilẽ conditionem filius exhæres erit. Quomodo enim ciuilis lex, quæ, si captiuum liberari contigisset, illum liberũ agnosceret, ex eo natum liberum hęredem esse non permittet: sed qui apud [r] hostes est, seruo bonorũ administrationẽ dabit? Tum etiã adquẽ captiui bona aliquis ptinere putabit? Ad cognatos ne? At quomodo seruitus obsistens his ad hæreditatem intr oitũ nõ præcludit? At quomodo [s] quibus permissum, non longe prius hæredes esse licebit? An verò fisco dãda erũt? Verum quomodo manifesta [t] illa iniuria non est? Si etenim rationi consonum est, ut captiuorum liberi è publico subsidium sentiant: quomodo captiui filiũ bonis priaari, illaq; fisco attribui, non perquàm euidẽs iniuria est? Quòd si sępenumero, quũ nonnulli parentes grauiter cõscientia abusi, atq; ideo pœnis subiecti, acerbeq; è viuis sublati sunt, liberi eorũ substãtiæ domini esse lege nõ prohibẽtur: quæ ratio est, quãobrem [u] quando pium propositũ parentes decorat (& quidẽ in fidei testimonium effusus sanguis, ut eximius ipsorum animus. magnus q; spiritus ipsis etiã impius miraculo esset, persæpe effecit) liberi facultatum ipsorum domini esse nõ permittantur? Nequaquã itaq; constitutio illa sana esse nostræ Maiestati videtur. eaq; propter sancimus, uti deinceps, siue quũ captiuitatis caligine circunfusi parẽtes essent, in lucem prodiit filius, siue etiam in libertatis splendore ipsum [x] mater peperit, parentum substantię hæres sit: idque siue ambobus parentibus è captiuitatis vinculis liberari continget, aut non; siue quũ unus eorum libertatem nactus

o Malim τοῦτο.

p Loci eius defectũ exl. d. post li. & redẽ. ab hoſt. C. suppleo.

q Lego ἀδυνατοῖ.

r Lego πολεμίοις.

s Lego κληρονομεῖν οἷς συγκαλῶ ρητὰ.

t Lego τῇ ὑβρίσθησαν.

u Lego τοῦτο πρᾶξαι.

x Lego ἀπέλυσεν ἡ μήτηρ τὰ ἴδια.

fit, alter in ealamitatis vinculis uitam finiet: siue denique vterque parens in captiuitate morietur, extra quam si mortem testamento condendo præueniant. Tunc enim illi, quos testator voluerit, hæredes erunt: tamen ut trientis legitimum subsidium filio seruetur.

CONSTITVTIO XXXVII.

†Vt domini testamento monumissus, si illum decessisse, aditamque eius hæreditatem esse ignoret, testari possit.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

† Ex l. 14. qui test. face. poss. Di, q̃ hic abrogat, hic titulus desumpt' obscuram hãc constitutionem intelligibilẽ reddat.

REsenti etiam legi plena absolutione deficienti, eius quod deest additione, decoram formã imponimus. Ait autẽ, seruum, qui quũ domini sui testamẽto liber esse iussus sit, id ignorat, ideoq; incertis rationibus libertatẽ obtinet, intereà nequaquã propter ignorantiã libertate priuari, sed in libertate viuere: ut autem tanquã liber testetur, ipsum potestatẽ non habere: quasi uidelicet illã pœniteat, quam libertatem dedit, hanc ipsi perpetuo competere. Quum eñ illi vt libero de rebus suis testandi facultas non sit, quomodo non ad pristinam seruitutem redit? Nos itaque dicimus, posteaquàm gradum, statumq; vitæ liberum præbuit lex, illam etiam alia, quę libertatem comitantur, præbituram. Nam si ipsum facere quę hominibus liberis duntaxat licent, prohibere oportebat, ipsa uero id non [a] proh ibuit, sed dignum illum, qui isthæc faciat iudicauit: quare item istis actionibus, quæ propriè libertatis dignitati cõpetunt, illum non dignabitur? Esto igitur libertate donatus, reuera liber, statuitoque de rebus, quas illi dominus eximias dedit, quomodocunque visum sit. Non decet enim, ut qui libertatis dignitatẽ manifestè accepit, ob incertam suspicionem ignominia afficiatur, atque à testando arceatur.

a Lego ἐκώλυσε δ', & mox ἐκρίτ.

CONSTITVTIO XXXVIII.

Vt Imperatoris serui de rebus suis quomodo velint statuere possint.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

HOC quoq;, quanquam plausibilem præ se speciem, legalẽ nempe ordinationẽ ferat, æquitatem mihi tamẽ excedere videtur. Dico autem, quod seruis de rebus suis statuere [b] non permittitur: sed quę laborib. suis, [c] arduisq; (vt conijcere licet) molestiis quęsierint, ea cuiusq; dñi manus colligunt. Ac sanè mirari subit, quomodo ab initio lata lex nihil moderationis, neq; æquitatis huic rei attribuerit. Veruntamen ij, è quibus nata ista lex est, atq; adeo lex ipsa ab aliis, vt cuiusq; uoluntas feret, approbãtur. Ego autem nequaquã illos probo, neq; illud placitum in seruis meis obtinere finam: sed contrà, plenam ipsis administrandarum rerum suarum [d] potestatem facio. Ex hoc itaque tempore in omnem posteritatem Imperatoris serui rerum suarum re uera domini sunto: ita sanè, ut siue sani sint, siue ægroti mortem imminere putent, de rebus suis pro arbitrio statuendi potestate non priuentur: neque seruitutis nomine ex rerum, quas possederint dominio expellantur. De Imperatoris igitur seruis hæc nouiter lata lex esto, vigoremq; habeto. Magistratibus reliquæq; promiscuæ plebi, si huic nostro placito acquiescere nolint, ad ueterem de seruilibus bonis legem respicere fas esto.

b l. 16. qui testa. face. pos. Dig.

c Lego καὶ πολυπόνων.

d Omisso παρεχόμενον, p παρέχομαι, lego παρεχόμενος.

CONSTITVTIO XXXIX.

Vt prodigus, quæ ex re ipsius sint, facere possit.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

MOrtalium nemo ad eam absolutionẽ peruenit, ut non obnoxiè aliquando res suas gerat: neq; quisquam (ni fallor) ita desipit, quin crebro sibi utilis esse possit. Neque enim qui in omnibus prudentiæ suæ fidit, hunc omnia irreprehensibiliter face re finit Deus: neque idem, quum creator creaturæque tuæ curator sit, mentis inopem per omnia ex imprudentia frustrari permittit. Præfatus hoc sum propter illã [e] legẽ, quæ prodigum de rebus suis quicquã aut uelle aut statuere, omnibus modis prohibet. Quam quidem legem, conjectis in res gestas oculis, pro illa rum ratione, non autem ita [f] simpliciter sancire: & si quid inutiliter gestũ esset, non admittere: in quo uerò aliqua utilitas uerteretur, id suscipere oportebat. Nunc vero nihil istiusmodi præscribit, sed in vniuersum prodigo de rebus suis consultrandi potestatem adimit. Id nos recto iudicio non cõuenire suspicati, legem illam relaxantes, statuimus, ut quæ iudiciũ erroneũ, quodq; prodigũ designet, dictet, neq; approbatione, neque confirmatione digna habeantur: quæ uerò ad utilitatẽ spectent, suscipiantur, atq; nequaquam reprobẽtur. Quid enim, si prodigus aut hereditatem necessariis suis relinquere, an pauperibus sua distribuere, aut denique gramen seruitutis torquem seruorũ ceruicibus adimere uelit? An ideo quòd prodigus est, id illi non [g] licere uelle dicendũ? Quid, si quum prædium dãnosum habeat, alter, quispiã, qui utilio mederi possit, maiore pretio quàm quanti prędium sit, id emere, ipsumq; damno leuare possit? An prodigalitas, quo minus ille sibi consulat, vtiliterq; negotietur, impediet? At rationem non video. Quod itaq; dixi rerum gestarum conditio obseruator: & si in ea prodigi mores conspiciantur, quod actum est, ratum esto: si uero à prudenti rerum gestione aberratum esse appareat, id neque approbatione, neque confirmatione dignum habetur.

g Lego βούλεσθαι τινα.

CONSTITVTIO XL.

Vt captiui testamenti factionem habeant.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

OLIM edendis legibus operam nauauere, quum multa ad res humanas rectè moderandas in mediũ protulerint, locupletesque benignitatis suæ testimoniũ (leges nempe, secundũ quas Respublica cõcinno in statu cõseruat) reliquerint, tum haud scio qua rõne fecerint, ut de captiuis tractatus, q.b. de rebus suis statuẽdi prãcẽ [h] nõ faciunt, reliquiæ ipsorum benignitati non rñderet. Quæ enim de testamentis ipsorum legislatio complectitur, ualde comiter, ac benigne constituta sunt. Nam quod statuerunt, [i] vt interdum, quando inopia testium laboraretur, à minore etiam testium numero testamentum obsignaretur, quin & nullus adhibitis testibus, perspẽ tamen testamentum ratum haberetur, quemadmodum de iis, qui in acie occumbunt, [k] constitutum est: per magnum sanè benignitatis est argumentum. At de captiuis placitum iam dictorum non esse simile, neque ex eadem benignitate prognatum videtur. Quòd nanq; de rebus suis constituere illis non permittunt, solùm non benignum aliquid de ipsis decreuerunt, verumetiam ipsam captiuitatem alio modo intendunt. Quomodo enim rursum illos in captiuitatem non dicunt? aut quomodo malum irrecreabilisque tristitia non adaugetur, & morte acerbiorẽ in corde captiuus nõ circunferens aculeum, rebus excedit humanis: quando non modo in captiuitate vitam finit, uerumetiã si qua apud contribules bona habet, de his illi [l] constituendi potestas nõ est: sed suis rebus, tanquam alienis, expellitur: & quæ suis laboribus quæsierit, proque q bus suscepto periculo in captiuorum infortunium incidit, ab horum dispensatione eiicitur? Quomodo item, si quos necessarios captiuus habet, ut liberos, uxorẽ, fratres, aut alios, quos ad ipsius hæreditatẽ lex uocat, ij non similiter omnes aduersis in hæreditatem ab intestato ad se deuoluendam oculis, cũram liberandi captiui illius consequendæ spe, non omittent? Nouimus siquidem res humanas, ut pauci admodum verum amorẽ conseruent, eiusq; vnius gratia ad opitulandum calamitate implicitis per paucorum animus excitetur. At qui spe nanciscendæ cuiusdam remunerationis adferendũ indigentibus auxiliũ procedant, horũ sanè longè maximus est numerus. Quare itaque moti cognatus, [m] aliusque quispiam captiuorum suscipiant curam? Si quidem de rebus suis statuendi facultas ipsis esset, nonnulli laborem damnosum sibi non futurum reputantes, non segniter illum suscepturi essent. Cogitarent etenim (vt verisimile est) si aut cognatus ipsorum ad finẽ deduceretur, captiuiq; libertatem cõsequerentur, se munus aliquod esse pro opera sua, & labore accepturos: aut etiam, si conatus finẽ mors præueniens, captiuũ de medio tolleret, illum in testamento suo eum, qui ipsius curã habuisset maiore portione quàm illos qui ipsum neglexissent dignaturũ. Non enim immemoré fore ipsum, neque labores nihili facturum arbitrarentur. Hac igitur ratione (quemadmodum dixi) faturũ esset, uti aliqui non indiligenter ad liberandorum captiuorum curam sese exigerent. Nunc vero, qui hi testari prohibeantur, illi autem ab intestato hæredes in bona cõcedant: haud scio si, qui pro liberatione labores suscipiat, quisquã inueniri possit. Successionis enim ab intestato spes, metusque ne in vanum laboretur: si fortè [n] liberationem mors præuertat, captiuũque rebus humanis eximat, {homines} tardiores (vt ne pusus animo alienor dicam) ad id aggrediẽdum facit. Quod sanè nõ itidem contingeret, si lex illorum testamẽta irrit non faceret. Iam vero si liberandæ animæ preciũ propriæ cuiusque facultates sunt, quomodo non in hoc etiam captiui iniuriam longè maximam sustinent, quòd non sinuntur à lege de rebus suis statuere etiam si velint, pro animabus suis nihil rerum suarum erogare possint? Ad hæc porrò quum liberationis ratio hinc absurditatem contrahat, tum verò multò absurdissimum est, q dum testandi facultas captiuis nõ datur, frequẽter illi qui inimicissimi fuissent, quosq; ipsi, si viuerent, ne aspicere quidẽ sustinerẽt, illorũ facultatũ domini existãt. Qua (quæso) re quid possit esse turpius? Hoc igitur quũ hunc

h l. 8. g. cod. fa pos. Dig. i l. ult. de testa. & quãd. C. K Vide tit. de testam.

l Lego κατ' ἐκείνων.

m Lego ἄλλος τις.

n Lego τὰς ἐκείνου ψυχὰς, omisso ὄντ.

hunc ad modum sese habeat, non negligi debere Maiestati nostræ visum est. Sed quemadmodum in aliis pro viribus diuinitus nobis datis, vt rectè Respublica nostra gubernetur solicitè egimus: sic & de captiuis tractatum in melius corrigere decreuimus. Sancimus autem, vt deinc captiui, quæ ipsos à testãdo arcet, legi neutiquam obnoxii sint: sed ut ipsis (si possibile sit) quinque, sin minus, tribus testibus præsentibus, extremam voluntatem, siue literis commendare, siue sine scripto pronuntiare liceat: tamen, vt qui ad testimonium assumpti sunt, re vera illam defuncti voluntatem esse iureiurando affirment, idq; siue, quum liberi subsint, illos bonorũ suorum hæredes relinquant, siue, quum liberos non habeant, alios in hæreditatem introducant. Aequũ enim non putamus, vt, qui cõmunis Reipublicæ nominis æqualiter participes sunt, eiusdemque esse gentis censentur, non æquabili ex lege iure honorentur: ut videlicet qui liberi à seruitute sunt, statuendi de rebus suis, uti ui sum est, potestatem habeant: quibus uero illa manus intulit, quasi cul pam commiserint, q pro tribulibus propugnando in captiuitatis necessitatem deuenerint, non item. Cæterum si captiuorum quispiam aut sua sponte, aut eorum, quorum in potestate est, vt adact', hoc in animum inducat, uti res suas ad hostes concedere testamẽto iubeat: nequaquam tunc placitum ipsius ratum sit: quasiq; non pro decoro Reipublicæ Christianæ testamentum factum sit, in irritum concidat. Atq; hæc quidem de iis, [a] qui vitę finem testamento anteuerterunt, sancita sunto. Si uerò ultimus vitæ dies subito illi superuenerit, atque intestatus de medio sublatus sit: tum, si qui, ad quos hæreditas pertinet, siue ascendentes, siue descendentes [b] superfinsent, ad hos illa se cõferet: si verò nulli sint, ad quos bonorum defuncti captiui successio spectet (dico quos neq; ascendentes, neque descendentes defuncti familia agnoscit) primum considerari an aliquibus debeat, deindeque, deducto ære alieno, reliqua bifariam in erientem, & besse m diuidi, ac trientem demum in erogationem pro anima faciendam separari, alteram autem partem in fiscum recipi iubemus: tamen, ut serui his non immisceantur. Hos volumus. Quæ eorum rerum disponendarum forma, quando nihil æris alieni fuerit, seruitutique obnoxius (quemadmodum dictum est) sine hæredibus decesserit, custodienda erit. Quæ itaque nobis eius legislationis, quæ captiuos contristabat, in mentem correctio venit, per sacram hanc exposita est legem. Tua autem Magnificentia sanctionem subditis notam facito: quo quum innotuerit, omnes de rebus suis, etiam quos captiuitas detinet, quocunque modo velint statuant.

a Lego ἐπὶ τῇ διαθήκῃ. & mox ἀφ' ὧν δέδωκε.

b Lego κεφαλαίων.

CONSTITVTIO XLI.

Vt in ciuitatibus quinque, in itineribus verò, & agris tres testes ad testamentorum fidem sufficiant.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

QVVM omnibus humanæ vitæ negotiis, quæ testium fidem requirunt, inde robur adesse oporteat: tũ verò maximè [c] quæ ultimi vitæ nostræ diei contemplatione dispositiones fiunt, istiusmodi corroboratione indigent. Nullus n. reliquus modus est, qui rectè ipsis ius dictet, nisi ipsis à testibus præsidium adsit. Oportebat itaq;, quò magis necesse est statuta hominum è uita decedentium [d] firma esse, eo quoq; magis eadem per testimonia stabiliri. Verum quoniam frequenter res propter eorum, quæ strictius requiruntur, penuriam, ad possibilem modum deduci videmus (quum namq; stricto iure vti non dantur, quenq; quo modo potest vti necessitas est) de testiũ numero, quot testamentis adesse debeãt, statuere nõ alienum à prouidentia nobis uisum est. atque hoc quidẽ etiam sempiternæ memoriæ patri nostro in mentem venit: verùm qđ statuit, nõ valde id exactè statutum esse iudicatũ est. Quum enim superiorum legislatorum [e] alius septem, alius verò quinq; [f] assumendos esse testes censuisset (septem quidem in ciuitatibus, quippe vbi propter hominum multitudinem, vt consentaneum est, testes [g] defuturi non sunt in agris verò, & itineribus, quinque, q magna illic plerunq; hominum fide dignorum raritas sit) quum hoc, inquam, ita de illis constitutum esset, Pater noster exuperantem numerum despiciens, simul in ciuitatibus, simul in agris & itineribus per quinque testes testamentis virorem attribuit: idque ideo (mea quidem sententia) quòd quanta nunc uirtutis inopia humanam vitam occuper, considerarit. Atta men (id quod dictum est) nõ admodum exacta ratione placitum illud nititur. Dicat enim fortasse aliquis, æqualẽ numerum attribui non potuisse, atque testimonium quod in agris, & itineribus [h] adhibetur, arctius contrahendum fuisse. Nos igitur quod ille neglexit, non negligendum putantes, sancimus: vt in ciuitatibus, quinque testibus stabilitum testamentum approbetur: in itineribus verò, & agris, aliisque inhabitatis locis, trium testium confirmatio susci-

c Lego χρῄζουσι μάλιστα τὴν διάταξιν. & mox γίνονται ἐκ τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων.

d Omitto ἐφαρμοστὰ τοῖς ἀνθρωπείοις πράγμασι.

e Vide l. vl. de test. & quãd. test. ap. C.

f Lego πεντάδα ἀναγκαίων μαρτύρων.

g Quid pro ἀφορμὴν ponam nõ occurrit.

h Lego ἀναμφιλόγως.

† Addit & Scrimg. καὶ ὅσα τῶν εἰ καὶ τριῶν τυγχάνοντα μαρτύρων.

NON quòd superiores, quia communis vitæ negotiis diligentem cautionẽ attulerunt reprehendere velimus, legẽ proferimus: sed potius, ut exacta ipsorum ratio in vsum recipiat operã damus, resq; ipsę (quod illas exacto ipsorũ præscripto[a] respondere impossibi le sit) ne, quoad eius fieri potest, debito suo statu excidant, sanctione cauemus. At quid est quod dico? Decretum est à ueteribus de testamentis tractantibus, ut per septem testes, minimum autem per quinque, de functorũ statutis auctoritas accedat. Neq; verò id simpliciter, sed[b] ne ignari literarum testes essent, [c] si quidem in ciuitatibus, vbi non ferè petitoriũ penuria est, testamenta facta sint: sed si aliis in locis, in quibus literarũ studia, disciplinæq; non admodum usitatæ sunt, illi testium non exactè haberetur ratio: neque illi soli, qui ad literarũ studium educati sunt, quererentur, sed ad restandum & literarũ rudibus aditus esset. Quod itaq; illis in locis, in quibus hominum scribẽdi peritorum abundantia non est, lex fieri statuit id consuetudo omnibus ubique locis, & ciuitatibus, quanquam magna doctorum hominum copia esset, ita facere uolentibus concessit. Quod sanè & Imperatoriæ nostræ Maiestati legum auctoritate dignandum esse placuit. Sancimus igitur, vt quocunque in loco & ciuitate, etiam ab imperitis testamenta confirmentur: dummodo mores testium fidem mereantur. Quin & numerum non solum ad quinque contrahimus, sed iis in locis, in quibus ratos fide dignos prodire constat, tres quoque admitti, ac testimonium illorum non reprobari uolumus.

a Lego ἀρίσκ.

b L. ult. de testa. & quẽ ad. C.

c Lego, εἰ μὴν ἐν.

CONSTITVTIO XLIIII.

A quibus obsignari testamenta oporteat.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

QVVM omnes alii hominum actus, ac negotia, quæ in literas referuntur, necessario exquisitum testimonij subsidiũ requirant: tum maximè id faciunt, quæ homines natura sua ad interitum vergente, discessuq; à carne immineãte, literis exponunt, his in ipso è uita excessu rationes suas, & uoluntatem committentes. Quæ enim inter viuos conscripta sunt, quanquam obsignata sint, nihilominus tamen illorum vitia ex uerborum eius, qui scripsit, eorumque de quibus scriptũ confectum est, examinatione deprehenduntur. Quæ verò à morientibus scripta conſtituuntur, ea se minus rectè habere, si nullũ certum testium suffragium adsit, impossibile dicere est. Verum enimuero & hic tractatus longè[d] optimè à legislatore [e] conscriptus est, dũ sæpe testamentorum testes ad iusiurandum adigi nolens, illis censuis Magistri, ‡ qui nunc generalis appellatur‡ sigillo parari firmitatem iubet. Etenim [f] quod tanquam leuem, promptumque ad iurandum aditum non præbet, insigniq; sigillo ambiguis testamentis vigorem tribuendo, ut iuramenta reprimerentur, fecit: ea sanè res & prudentissimi consilij, & præstantissima est. Atque hoc quidem obtinuit olim. Postmodum autem consuetudo id mutauit, ut suprà testes, eius, qui ad Quæstoris dignitatem peruenisset sigillum testamento testimonium ferret. Et quidem illa etiam confirmatio maioribus nostris optima visa est. Quos & nos sequentes, quo illa validior sit, iubemus, ut sigillo Magistri census (quod nunc ad illum neque legum cura neque administratio pertineat) nihil prorsus in obsignatione testamentorum iuris, nec commercij sit (quemadmodũ neque nunciis [g] illa obsignat) sed pro illo quæstoris sigillum obsignet. Neque uero hoc solum testamenta obsignet, uerumetiam Magnificentiſs. nostri Magistri, & Patritij, Præfecti urbi etiam, aliique qui iudicii præsunt, sigillis suis illa fidei commendent, Verum hi in vrbe, in aliis autem locis, & ciuitatibus Præfecti, & in quaque Prouincia Præsides hoc sciunto, & faciunto.

d Lego ἔρισα.

e l. 23. de testa. & quẽ ad. C.

† His notis () inclusa desunt in græco exẽplari.

f Pro πλὴν lego πᾶν.

g Lego ὑπομένουσι γε ἄντη. & mox ὑπομένειν ἄν τῆ ν

CONSTITVTIO XLV.

Vt sententiam iudices in literas referant, suaque manu obsignent.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

DVM, † vt res iudicatæ firmæ maneant, & nequa suspicio, atque controuersia sententias insequatur, curam gerimus, hoc se nobis constituendum obtulit, ut quibuscunque diiudicare, & dirimere lites obtigisset, de quibus rebus iudicium pronuntiaturi essent, de iis sententiam de scripto ferrent, eamque manibus suis obsignarent: ut ne, si temerè iudicatum est postmodum deprehendatur, negare illi suam sententiam possint: neque alii cuipiam suppositicia, adulteri naque sententia scriptura efficta, illam in iudicium aliquem referre liceat. Quicunque igitur iudicium dignitate honoratus est, dehinc ita facito: ac quibus de rebus iudicauit, decretum [h] scriptum, suaq; manu obsignatum edito.

† Vide titu. de sent. ex peric. rec. C.

h Lego ἀγγραφα.

CONSTITVTIO XLVI.

Abrogatio quarundam de curijs, & decurionibus latarum legum.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

QVemadmodum, vt quæcunque aliæ res in communis vitæ vsum assumantur, ipsarum commoditas facit, & quæ vtilitatem aliquam adferunt, magni facimus: quæ verò ad nihil conducunt, contemnimus: sic omnino & ad legalium capitum compositionem nos accommodari oportebit, vt quarũ [i] vsus aliquis sit, qui bono quopiam Rempublicam beẽt, hæ necessariò & ferantur, & honorentur: quarum verò vsurpatio aut nullius momenti, aut mala sit, harum non modò non ratio habeatur, sed etiam è legum corpore exemptæ reiiciantur. Hæc idcirco dicimus, quòd inter veteres de decurionibus, & curiis latas [k] leges, quædam grauia, intolerabiliaq; decurionibus quæpiam munera iniunxerint: curiis autem priuilegium, vt quosdam Magistratus constituerent, suaque auctoritate ciuitates gnbernarent, præbuerint. Quæ nunc, eo quòd res ciuiles in alium statum transformatæ sint, omniaque ab vna Imperatoriæ Maiestatis solicitudine, atque administratione pendeant, tanquam incassum circa legale solum oberrent, nostro decreto illinc submouentur.

i Lego χρήσ ἅψεται. vis adsit. εἰσφέρηται.

k Videat. de decurio. & de epis. pasim in Nouj

CONSTITVTIO XLVII.

Abrogatio legum, quæ Senatui Prætores, decurionibus verò Præfectos constituere concedebat.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

QVO D alius olim Reipublicæ status esset, rerum ordo similiter alius erat. Quum enim cuncta in Principis deliberationem non caderẽt, sed nonnulla essent, de quibus dispicere, & iubere Senatus officiũ esset, ea ab illo etiam proferebantur. Prætores [l] itaque tres numero in vrbe rebus administrandis ab eo præficiebantur, isque actus sanctione legis procedebant. Neque uerò id in urbe solum, sed in aliis etiam ciuitatibus à decurionibus, vt vocabantur, Præfecti quidam (non tamen quales hodie militaris præfectura nouit, sed excellẽtiores qui dam, quique aliam curam demandatam haberent) præficiebantur. Quum igitur aliter sese tunc res haberent, communis vsus illam legem requirebat. Nunc autem quum omnia à Principali cura pendeant, Deoque opitulante ipsius prouidentia discutiantur, & diiudicentur: ac uero illa lex nullum de se usum præbeat, cum aliis quæ de Republica ejectæ sunt, hanc etiam eiiciendam esse statuimus. Quemadmodum enim legibus nondum enatis nascendi causam rerum vsus præstat: sic quando lex rerum vtilitati non subseruit, eam abolendam esse sequitur.

l Vide Lex. de offi. Dig. & que sequ.

CONSTITVTIO XLVIII.

Ne mulieres in contractibus testimonium præbeant.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

HAVD scio quomodo, re nõ exactiore iudicio disquisita, mulieribus ad dicendum testimonium procedendi facultatem dederint[m] veteres. Illud saltem vulgo notum, volutandum animo fuerat, crebrum nempe earum oculos occursum mulieri de honestamento esse: pudicam verò, & honestam eiusdem rei fugam effiicere. Qua ratione igitur illas ad testimonium assumi permiserint (vnde fit persæpe, vt in magnis hominum turbis conuersentur, irreuerentiusque, quàm mulierum sermo ferat, lingua vtantur) hoc, quemadmodum dixi, mihi dubitare subit. Quorsum enim hisce visum est, vt in negotia publica mulierum prodiret testimonium, quibus iuxtà atq; viris testari permiserunt, quemadmodum Scythicas mulieres cum maritis adbella coarmari audimus? Et sanè quomodo, præter abſurditatem ingẽtem, hoc naturæ etiam finium, quibus virilis, muliebrisque sexus distermnati sunt, tum cõfusionem, tum euersionem non continet? Quomodo item mulieribus (quas etiam domi obseruanter, nequaquam autem dissolutè, atq; indulgenter conueniri oportet) debitam non produnt & verecundiam, & honestatẽ? Siquidem ad ferendum testimonium progressio, quum (eo, quòd multorum illę hominum commiscentur conuentibus, negotiisq; implicantur virilibus) ad [n] liberius loquẽdum, quàm mulieribus decorũ sit, senestram aperiat: muliebris sexus submissos morẽ, pudoremque adimit, atque ipsas ad inuerecundiam, & procacitatem exercet. Iam verò res illa aliquo modo contumeliam etiam virisadfert. Quid enim hoc aliud nisi contumelia, & ea quidẽ grauissima erit. si, quarum rerũ tractatio virorum maximè propria est, ad illas

m L. 2. de testib. Dig.

n Lego τὸ, καὶ ἀφ' ὧν.

illas sexus etiam fœmineus procederet? Quapropter non minus consuetudinem, quam legis, errata Maiestas nostras corrigens, illis ad testandum præclusit aditum [a], ac proposita sententia sua decerint, legeque prohibet, ne quomodo mulieres ad contractuum testimonia accedant. In rebus autem peculiariter ad ipsas pertinentibus, quibus interesse viris fas non est (de partu loquor, & si cui reiali sola mulier adhibetur) sua peculiaria, utrisque occulta testantor.

a Lego ἀφίησιν. Sequum.

CONSTITVTIO XLIX.

Ne serui ad dicendum testimonium admittantur.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

ESTimonium quum magni momenti, neceſſariaque ad tuẽda communis vitæ negotia res sit, non à quibus liber, sed ab iis, qui extra ignominiam viuunt, ferri æquum est. Rectè ergo exquisita ratione de hoc disceptant leges, & non simpliciter ad dicendum testimonium cuiq; aditũ præbent. Verũ tamen, quia nonnullæ [b] leges seruis conditionis hominibus in quibusdam rebus testari concesserunt: visum nobis est, hoc nota inducendum esse: ut qui liberæ uitæ partipes non sunt, in uniuersum ad testandum nõ admittantur, lexque [c] Nouellarum constitutionum obtineat, & de quocunque simplici ter testimonio statuat, idque in quacunque re, siue testamenta, siue aliam humanæ uitæ actionem testimonium complectatur. Si enim illis, qui, quum liberæ vitæ sint, vitam ingenuè, eaque libertate, quã nacti sunt dignè non degunt, neque quantum fieri potest, animi magnitudinem a seruitute liberam conseruant, sed in illicitarum actionum seruitutem subiguntur, testimonium dicere non licet: neque his, quorum uitam non esse liberam constat, ferre testimonium concedetur. Nam tametsi alius hic seruitutis modus sit, attamẽ ea seruitus est, quã libertatis dignitate participẽ esse indignum sit.

b l. 17. d testi. Dig.

c Nou. 90. § enim uero si.

CONSTITVTIO L.

Vt donationes, quæ in literas relatæ non sunt, ad quingentos vsque aureos ualeant.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

QVando quidem multi alias gratias relaturi, alias benignoduntaxat proposito moti, dona in nonnullos conferunt, & de hoc capite distinctè tradendum esse uisum est, quales donationes non euerti, qualesque contra irritas esse oporteat. Atque ueteres [d] quidem hac de re tractantes pronuntiarunt, illam donationem concidere, ne [e] firma sit quæ quingentorum aureorum summam exuperat: nisi in acta publica relata sit: quanquam etiam donatarius donationis certam probationem propria donatoris manu priuatim scriptã abstulerit. At nescio quid sibi illi supersua hac subtilitate uelint. Quando enim donatio scripto compræhensa, eique [f] iussum testimonium adhibitum esset, quorsum amplius accuratè finire oporteat? Nobis itaque, exacta hac definitione, ‡ quam neque de donationibus dictam esse omnino scimus, per sanctione consopita, illud proponere uisum est, ut si donatio, quæ quingentos aureos excedit, in literas relata sit, rata permaneat, quæ vero scripto compræhensa non est, pro eo modo, qui quingentos aureos excedit, irrita sit, tametsi donatarius præsentibus testibus rem donatam adeptus sit. Etenim donatio, cuius æstimatio quingẽtos aureos non superat, etsi conscripta non sit, dummodo tribus testibus confirmetur, rata iudicatur. Ad hanc ergo formam examinatæ donationes, aut ualeant, aut irritæ sint.

d De hac constitutione exti. 25. & 34. d don. C.

e Lego διαφέρει.

f Lego ἐπιζητεῖ.

g Mendo hic locus non caret.

CONSTITVTIO LI.

De inuento thesauro, cuius esse debeat.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

BOnum sanè, atque salutare esset, si diuinis salutiferisque morem gereremus legibus. Minimè enim tum humanis indigeremus: illarumque luce tutam uiam commonstrãte, humano ex legibus auxilio nobis non esset opus. Verum quoniam cœno, atque luto omnes emergere, diuinisque præceptis in cœlum tollentibus eleuari difficile est: humano generi salutem etiam humana prudentia per leges suas adinuenit. Quapropter etiam nunc, quum, quanquam Dominus, & Saluator noster misericordes esse, eorumque, qui inopia premuntur, illos, qui ipsius donis fruentes in affluenti rerum copia viuunt, angustiis succurrere iusserit: nonnulli tamen ita in Dominum ingrati erga que communem hominum cognationem commiserationis expertes sint, ut nõ modo non benignam manum egentibus præbeant: verumetiam, tanquam Solis quoque radiis tetricos thesauros suos aspicere inuideant, in terram illos defodiant: de inhumano hoc inuento in medium legem prodirẽ oportuit. Quæ quidem § lex, § quum olim lata fuerit, victa autem postmodum à cupiditate, quæ multas egregias res labefactat, ab ea demque suo uigore priuata fit: nunc ab Imperatoria nostra Maiestate in integrum restituitur. Iubebat autem illa, vt qui in [h] defossum thesaurum incidisset, si prædiũ, in quo inuentus esset, [i] ad Principem pertineret, alioqui ve publicum esset, illum ex æquo cũ fisco partiretur: si verò locus vnde thesaurus in lucem prodiisset, neque ad Principem pertineret, neque publicus, sed † alterius cuiuspiã esset, is æqualibus partibus inter inuentorem prædiique dominum diuidereturdenique, si inuentoris prædium esset, ipsi res inuenta vniuersa cederet. Atq; hæc quidem lex illa sanciit. Verùm peruersa cupiditas, haud scio quomodo illa circunscripta, iniquòque lucro fisco donato, illi in hunc vsque diem inuentum thesaurum attribuit, legẽmque ociosam reddidit. Atquid hinc contingit? Qui alicubi reconditos latere thesauros sciunt, dum alios laboribus suis gauisuros, se autem fruſt. à illos subituros, quin & interdum acerbis examinationibus subiiciẽdos consi derãt, illos inuestigare negligunt: itàque in perpetuum recõdita manent, & pereunt, quæ in lucem producta magnam hominibus erant vtilitatem allatura. Iubemus ergo, vti deinceps secũdùm veteris legis æquitatem iudicetur: & quando thesaurus aliquis inuentus fuerit, si locus vbi inuentus est, in publicis, Imperatoriisve fundis sit, inuentor illum cum fisco partiatur: si verò alterius cuiuspiam sit, simili modo ipsum & inuẽtor, & loci, in quo thesaurus inuentus est, dominus inter se diuidant. Cæterùm si improbus esse, neq; quicquid repererit, confiteri inuentor omne velit, sed dolo, mendaciisq; ex re reperta nonnulla detineat: in [k] vanũ tunc ille laborarit, & tanquã malitiosus, rerũq; alienarum occultator, & fur, nihil omnino accipiat, ac beneficium loci domino, soli cedat.

h Lego τοῦ κατορυγμένου θησαυροῦ. in l. iij. Si in locis de iur. fis. Dig.

i Tit. de thesaur. C.

k Lego κενὸς.

CONSTITVTIO LII.

Vt tam veterum Principum, quam recentiorum numismata, modo iusti ponderis, probæque materiæ sint, valeant.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

SI [l] pecuniarum nerui copiosa illarũ materia est, remq; publicam pecuniarum uis stabilit: rectè profectò veteres defectum, velut morbum quendam, ac tabem, inde profugarunt, dum omne genus nnmismatis, et si ad veteres, & priscos Principes referret, fikr valere [m] voluerũt. Verũ egregiũ hoc istitutũ haud scio qua de causa posterior es Principes in ea dem forma conſistere non permiserint, ac tanquam subditorum opulentiæ inuiderent, quæ numismata superiorum Principum effigiem ferent, iis publico vsu interdixerint: sua verò sola in communi cõmercio esse voluerint. Næ illi, quantum hinc in communibus negotiis nouitatis, quantum item detrimẽti, quod cùm ad omnes, tum præcipuè ad pauperiores, potiùsq; auxilio, & defensione indigẽtes pertineat, existeret, intelligere noluerunt. Certè mercatorum vulgus, quique alioqui manibus victum quæritant, & demum vniuersa rusticorum, natio, dum, antiquata ea qua hactenus vſi sunt pecunia, alio modo res necessarias sibi parare non possunt, in perquàm angustas adigũtur angustias. Ea propter nos nouo recentiorum placito non acquiescẽtes, veterum autem prouidentiam sequentes, sancimus, vt secundùm benignum illorum. Reique publicæ commodiſsimum iudicium, numismatis omnegenus (quod quidem formam, materiàmque non adulteratam, & plenum põdus habeat) siue veruſtioris cuiuspiam Principis, siue recentioris sit, æqualiter & æstimetur, & ĩ Republica tractetur. Pœna verò eorũ, qui rebelli animo decretum hoc cõtemnent, fuerit, vt flagris cædantur, & cute tenus tondeantur, insuperque libras auri tres dependant.

l Lego νομίσματων.

m l. 1. de vet. numi. potest. C.

CONSTITVTIO LIII.

Vt cuique tam intra ciuitates, quam extra, mortuos sepelire liceat.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

MEA quidem sententia, leges ciuiles non ea modò quæ communi subditorũ vitæ profint, præscribere; verum de iis etiã, qui iam vitã finierunt, humanæ commiserationi conuenientia decernere decet. Quæ autẽ defunctorum corpora ignominiæ contumeliæq; exponant, ac per quæ communi hominũ naturæ dedecus atq; turpitudo concilietur, nequaquam in leges sunt includenda. At quòd [n] lex mortuos non nisi extra ciuitates humari vult, quomodo id humanam naturã dedecore afficere non est? Et quidem si hoc præcipiens, de iis humandis ageret,

n l. 3. §. diu Hadr. de sepulchro violato. Dig.

ageret, quibus facilem elationem facultates, quas viui habuerant, suppeditarent, fortasse lex aliquam ad id iubendum rationem habuisset. Quanquam tunc etiam ad amicorum, cognatorum, necessariorumque defuncti commiserationem respicere oportebit. Quorum dolori, atque orbitati magnum sanè solatium est, si amici sui sepulchrum amplexari, ac in id lachrymas profundere possint. [a] Quæ officia extra ciuitatem sepulto non facile est exequi. Attamē [b] si illos solum extra ciuitatem sepeliri vellet, quibus id ipso mortis die per facultates facile esset, ad eam inclementiam aliquā lex occasionem haberet. Verum nunc, quum in clementia simul ad omnes se extendat, quomodo non manifesta est absurditas? quomodo legē in naturæ opprobrium ferri non est euidens? Qui enim, dum adhuc viuerent, inopes, & deserti erant, quomodo mortui ipso mortis die [c] humabuntur? Quomodo item, quum propter paupertatem sepultura non accelerabitur, multis diebus insepulti, non miserabile simul, & horrendum spectaculum iacebunt, tabescentem que hominum naturam dedecorabunt? Extra hæc autem, quum mortui interdum famuli Dei appellentur, propterque cęlestem gloriam colantur, ipsorum corpora inhumata abiici, quomodo id vero expiationi ętiam obnoxium non est? Ne igitur vllo modo inter ciuiles leges, hæc lex recenseatur, sancimus: quin potius, vt à consuetudine recte cōtemnitur, sic etiam decreto nostro prorsus reprobatur. Quicunque autem siue extra muros, siue intra ciuitatem sepelire mortuos volet, perficiendæ voluntatis facultatem habeto.

a lego ἀδὲν τῦ.
b lego εἰκότως.
c lego ἀνωρύκτους

CONSTITVTIO LIIII.

Vt dominicis diebus omnes ab operibus vacent.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

PRæstantissimum illorum est studium, qui se edēdis quæ communi vitæ vtilia sint, præceptis dedunt: dignique sunt eo, quòd ad subditorum vtilitatem omnes suas curas intendunt, quorum pius in Rempublicam amor laudibus celebretur, ac præcepta sanctè obseruentur. Interim vero multò æquius fuerit, illis potius istiusmodi reuerentiam attribuere, quos maiores pro humani generis salute, [d] tanquam vniuersi terrarum orbis legislatores, susceperisse solicitudines constat, quasque leges tulerint, has aliis omnibus anteferre: idque non solum propter id quod dixi, quod ξ videlicet ξ ad hominum vtilitatem, incomparabiliorem susceperint atque contulerint curā: sed quod etiam [e] diuini numinis virtute scripserint sua decreta. Quoniam itaque illorum inter discipulos procerum legi, quæ Dominicæ resurrectionis diem cessione ab operibus [f] omnes venerari mandat, legem aliam contradicere conspicitur, [g] quæ non omnes simul operari prohibendos, h nonnullisque vti operentur indulgendum esse cesset (ait enim, i OMNES IVDICES, VRBANAEQVE PLEBES, ET CVNCTARVM ARTIVM OFFICIA, VENERABILI DIE SOLIS QVIESCANT. RVRI TAMEN POSITI, AGRORVM CVLTVRAE LIBERE LICENTERQVE INSERVIANT. cuius ξ istius ξ di ei dehonestationis nulla ratione nititur causa. nam quanquam fructuum conseruatio prætendi posse videatur: nullius tamen [k] illa momenti, reque vera futilis est quum nō agriculturæ diligētia, sed Soliis virtus quando frugum largiori visum sit, fructuum abundantiam suppeditet) quoniam, inquam, istiusmodi lex in lucem prodiit, quæ Domini cultum vilipendat, diuersumque ab illis, qui contra omnes aduersarios à Spiritu Sancto victoriam obtinuerunt, decretum præscribat: statuimus nos etiam, quod Spiritu sancto, ab ipsoque institutis Apostolis placuit, vt omnes in die sacro, quoque nostra integritas, [l] insta urata est, à labore vacent: neque agricolæ, neque quicquā alij in illo illicitum opus aggrediantur. Si enim, qui vmbram quanquam atque figuram obseruabant, tantopere sabbathi diem venerabantur, vt ab omni prorsus opere abstinerent: quomodo qui gratiæ lucem, ipsamque veritatem colunt hos eum diem qui à Domino honore diratus est, nosque ab exitij dedecore liberauit, non venerari par est? aut quomodo, quum ex septem diebus vnus in Domini honorem consecratus sit, nos aliorum ad operam [m] vsu contentos non esse, [n] neque illum Domino eximium, & in uiolatum conseruare: sed ipsum etiā vulgarem facere, nostrisque operibus applicandum putare, religionis non est prorsus dissolutæ?

d lego οἷα πάσης.
e lego τῆ θείᾳ.
f lego πάντας.
g lego ὡς ἐκρισε.
h lego ἀνίοις.
i verba l. 3. de feriis. C. quib. vitiata Græca restituunt ξ.
k Pro ξ, lego ἄυτῳ.
l lego ἀγκαινισαμενη.
m lego μὴ ἀρκεῖσθαι.
n lego μηδ' ἀνεφαίρετον.

CONSTITVTIO LV.

Vt Iudæi secundum Christianissimi ritus viuant.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

QVI olim sceptris potiti sunt, de Hebræorum gente (quę quondam [o] quoad diuino patrocinio soueretur inclyta fuit, nunc autem ob contumaciam in CHRISTVM, & Deum nostrum, in calamitatibus celebris est, diuersas promulgarunt leges, quę de ipsorum vitæ statu tractates, [p] iubent, vt sacras ipsi scripturas legant, & ne à suis ritibus arceantur. quinetiam, vt liberos supra sanguinis cognationem circuncisionis etiam cognatione suo instituto accommodent. Atque hæc quidem, qui olim, vt dixi, imperium obtinuerunt. Verum sacratissimus Princeps, ille ex cuius semine nos nati sumus, vt qui maiore quàm cæteri salutis ipsorum desiderio teneretur, hos in solæ superiorum legum obseruatione relinquere (quod ante illum alij fecerant) non contentus; sed partim sacrorum oraculorum explicatione, partim eorundem admonitionibus ad salutarem Christianorum cultum traducens, viuifice baptismi aqua initiauit. Atque quòd ipsos in nouum secūdùm CHRISTVM hominem transformari debere persuasit, vt veterem deponerent, plenè effecit, & quæcunque vetustatem saperent, circuncisionem, sabbathum, & si quid aliud est, cum illo simul exuit. Atqui cùm tanto [†] cum effectu à Iudaica pertinacia ipsos deduxisset, non etiam prioribus legibus quæ Iudaico rītu viuere permittebant, silentium, & vacationem alterius legis decreto imposuit. Quod igitur pater noster prætermisit, id nos adimplendum putantes, omni antiquiori, quę de Hebręis statuit, legi silentium iniungimus: & ne illi aliter quàm pura, salutarisque Christianorum fides vult, viuere audeat, iubemus. Quod si quis à Christianorum ritibus defectione facta ad Iudæorum mores, & placita reuerti deprehendatur, hic secundum leges de apostatis latas pœnas luat.

p Vide nouel. 146.
† dixi in μὲν ἐρῶν.
q vide tit. de apostatis. C.

CONSTITVTIO LVI.

De oneris maritimi.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

HAEC etiam lex, [r] quæ maritimorum prędiorum ius tollit, eorum unde apud oras mare conspicitur, quæque insuper illorum dominum, si illic piscari volentes prohibeat iniuriarum actioni subiicit, nobis nō æqua statuere visa est. Quicquid enim non iniquo titulo in cuiusp iam dominiū deuenit, siue parentum hæreditas laborumque emolumentum, siue alio quocunque non illegitimo modo paratum sit, quæ causa est, quamobrem id non ab eo, qui in domi nio habet, administretur, & illi non longè potiùs, quàm alteri cuipiam vtilitatem præbeat? Non est igitur legis, quę quidem æquitatem spectet, et alios ad vtilitatem rei, in quam nihil iuris habent, introducant: illos vero qui aut solutum pretium, aut cognationis ius, aut denique alium aliquem possidendæ rei non illegitimum titulum laudant, illa priuet. Iam verò quod, quum ab illo tanquā loci illius domino annuum tributum exigatur, expellere inde illum, qui prēter ipsius voluntatem loci commodis vti velit, non possit: sed si hoc faciat, iniuriarum actionibus tentetur: quomodo id, prēterquam quod iniquum est, non omnibus modis absurdum est etiam? Quid si prædij dominus piscatoriæ artis non ignarus sit, eum ipsi otioso dormiendum erit, aliisque orarum emolumenta venerari permittere debebit? aut, si otium non amplectetur in aliorum oris errabundus piscabitur, in suis autem id ipsi non licebit? At qua re ita fieri debeat, nullam equidem rationem video. Sancimus itaque, vt quisque oras suas inconcusso iure possideat, illorumque dominus sit: & si qui sine ipsius permissu illorum emolumento frui velint, hos propellere possit. Nam quemadmodum terrenis locis iuris est, vt quicunque domus dominus sit, is præter illius vsum, vestibulum quoque atque atrium possideat: vt ita etiam maritimis obtineat, rationi esse consentaneum putamus. Et sicut terrenis locis prætermittentes voluntatem domini ex alieno fructus percipere nemini concedētur: sed si quis fructus ex alieno colligit, eos vel benignitate domini percipiat, vel pro loci vsu uectigal soluat necesse est: sic etiam maritimis obseruari præcipimus.

r Lxiii. & quis me. 14. de inoff. & fam. lib. Dig.

CONSTITVTIO LVII.

Quantum in piscatibus remoræ piscatoriæ inter se distare debeant.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

VAndoquidem [s] quum plurimę leges de piscatione statuant, illud quod [t] ἀσαφὲς nominandum putarunt, adhuc lege definitum non est (quippe quòd, vt videtur, quo tempore leges illæ promulgabantur, nondum id institutum innotuisset) hoc quoque legis constitutionem auferre volumus. Quam itaque iuris rationem in hoc piscationis instituto pro legitimo decreto obtinere consuetudini visum est (vt nę pe interstitiorū modus ad trecentos sexaginta quinq; passus protendatur) hoc nos, ꝙ extra conuenientem modum nō ferat, legis dignitate honorantes, deinc legē esse sancimus. nam tametsi extra

s Adhibe cōstitu. & duas ꝙ ximas lib. t Remora piscatoria fere vetere placet.

citra hoc priuilegium, vt remoræ piscatoriæ ad hanc rationem disponantur, præsentis æui hominibus bonum videatur: quò tamen id firmius sit, cautiùsque in æternum obseruetur, lex esto, remoræque illæ trecentorum sexagintaquinque passuum internallo à consuetudine approbato, inter sese distante: idque ita, vt ab utraque parte hic interualli modus desumatur. vt videlicet cētum octoginta duo, & semis, ab vnius partis finibus exporrigantur, residuum verò ad vicinum vsque pertingat. Atque hæc quidem de constituendis introducendisque post hanc legem remoratoriis dicimus. Quæ verò decretum prænenerunt, tametsi præstituto hoc interuallo nō dient, ex eius præscripto tamen nihil nouabitur: permanebuntque illa, vt initio constituta sunt.

CONSTITVTIO LVIII.

Ne ex sanguine cibus conficiatur.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

a Leui. 7. b Act. 15. & Can. Apo. 62.

IMVL olim legislatori [a] Mosi sanguine vescendum non esse mandauit Deus simul ab istiusmodi cibo abstinere debere à [b] præconibus gratiæ esse constitutum. Et quāquam tum veteris tum nouæ gratiæ tempore illa res vilis habita sit, & nefaria: eo tamen contumaciæ, imo vecordiæ homines processere, vt neutri legi aurem præstent morigeram. At contra, alij lucri, alij gulæ causa, summa cum impudentia mandatū contemnunt, in escamque, qua uescī vetitum est, sanguinem conuertunt. Perlatum enim ad aures nostras est, ꝙ [c] intestinis tanquā tunicis illum infractum, velut consuetum aliquem cibum ventri præbeant. Quod tolerari non debere, Imperatoria nostra Maiestas rata, neque tam impio soli gulæ ingiantium [d] hominum inuento, nunc præcepta diuina, nunc Reipublicè nostræ honestatem dedecore affici sustinens, iubet, ne quid id scelus, neque ad suum vsum, neque, ut emptores detestando cibo cōtaminentur, vllo modo exercere audeat. Ac sciat, quicunque dehinc diuinum mandatum contemnere, sanguinemque in cibum conuertere (siue vendat, siue emat) deprehensus fuerit, [e] se bonorum publicationi subiiciendum, & voi acerbum, in modum flagris cæsus, ac tute tenus fędè tonsus erit, perpetuo patriæ exilio multandum esse. Quo quidem in iudicio, neque ciuitatum magistratus citra criminationem dimittēdos censemus: sed vt & ipsi (neque enim si illi conuenienti alacritate Magistratum gessissent, id scelus commissum esset) quòd negligenter socorditerque subditis præfuerint, decem librarum auri multam sustineant.

c lego τῶν ἐντέρων.
d Malim ἀνθρώπων.
e lego ἀντιστρέφειν.

CONSTITVTIO LIX.

Abrogatio legis, quæ hominem liberum se vendere permittit.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

† vide l. 5. de stat. ho. f lego ἄτε πᾶς.

QVAE [†] lex hominem liberum, qui tam ignaui, atque abiecti animi est, vt libertatis dignitatem dedecore afficiens, [f] quò execrabile pro seruitute persoluendi pretij lucrum participet, suam seruitutem mercetur, non castigat, neque scelus illud corrigit: profecto & illa earum vna est, quæ rectum Reipublicæ nostræ statum dedecēt, ac approbatione indignæ sunt, neque auctoritatem, & efficaciā ac cipere debent. §Illam§ itaque de eo, qui res suas ita gubernat, §lam§ legem, quæ dementiam firmam esse permittit, neque euersa in digna illa mercatura, hos qui per insipientiam talia faciunt, compe tentibus pœnis subiicit, neque legis propositum scimus seruare, nequeque conuenienti legibus reuerētia potiatur dignam putamus, Si enim quod pater filiis est, id idem leges ciuibus esse oportet, vt in hoc unum, quod illis conducat ac salutare sit colliment: quomodo hanc legem, quæ tantum incommodum, atque damnum incumbere iis, qui per dementiam in id se coniecerunt, finit, legibus annumerari æquum est? Hanc itaque nos legib. excerptam in exilium mittentes, sancimus, vt si quis ita demens sit, vt libertatem seruitute commutans se ipsum vendat, ni is contractus validus sit, sed enertatur, & simul ipse libertatis suæ proditor, simul is qui cum ipso id facinus designauit, verberibus castigentur, nihiloque minus vesaniæ mancipio libertas in pristino suo statu seruetur.

CONSTITVTIO LX.

Qua pœna castratores affici debeant.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

VIrtutis ad procreandum à Deo naturæ inditæ exectio non minore cum audacia idēdem committitur, quā si apud Deum nulli pœnæ obnoxia esset, quum tamen vel maximè sit: & quanquam veteribus legislatoribus curæ fuerit, vt id malū vltrice lege excideretur, quò Respublica ab istiusmodi inuento munda esset: haud scio tamen, quum sicut alij, huic certè præscripto obtemperari, atque à naturæ mutilatione abstinere æquum sit, quamobrem non ita faciant homines: sed tanquā vtilitatem quandam, istiusmodi aduersus generandi vim insidias reputantes, membra quæ homini nascendi causſam suppedirant, lancinent, & creaturam aliam quam qualis conditoris sapientiæ placuerit, in mundum introducere contendant. Hoc igitur g inultum relinquendum non putemus, lege in id pœnam constituente, quibadeo diuinam creaturam deformare religio non est, eorum audaciam, auxiliante Deo, reprimere conemur. Ac superiorum quidem legislatorum [h] decretum eos, qui id auderent ad eandem mutilationem [i] quam aliis intulerint adigit, quod quę ipsi in aliis vidēre desiderarint, id, vt itidem in se videant, conficit: idque [k] me iudice, non ita præter æquitatem: quanquā non valde decori. Non enim quia ille creaturam Dei ξquasiξ refingere ausus est, cōtinuò vindicē id imitari, & pariter refingere æquum est. Veruntamen quantum ad inuentum attinet, non valde (quemadmodum dixi) id alienum est. Ad hoc autem alio etiam modo, qui impium [l] hoc factum audērent, puniebat. Bona nanque publicabat, per petuòque ipsos exilio adiudicabat: & qui iniuriam sustinuisset, si seruus esset, libertate honorabat. Atq; superiorum quidem decretum istiusmodi erat. Nos vero de re illa sententiam pronuntiantes, naturæ insidiatores simili mutilatione vicissim mutilari proibemus: aliis autem isti crimini constitutis pœnis (tametsi hic etiam ad clementiorem sententiam respiciamus) subiacere ipsos non displicet. Sancimus itaque, vt qui detestandæ huius artis artificem ad castrandum aduocarit, si [m] in albo Imperatorij famulatus sit, primum albo eximatur: ac deinde decem auri libris in fiscum deferendis multatus, in decennium relegetur. Malæ vero istius artis artifex & ipse primum flagris cureque tenus tonsione deformetur: & deinde bonis priuatus, eodem temporis spacio patria exulet. Qui autem iniuriam sustinuit, si seruilis conditionis sit, reliquo vitæ suæ curriculo ab illa liber erit: sin liberę, tanquam ipse quòd iniuriarum admisit, eius sibi auctor sit, quod passus est in suo consensui acceptum feret. Cæternum, si qui exectionem sustinuit, ea illi (vt sæpe fit) remedium attulerit, nihil neque nobis, neque legi aduersari videtur. Id enim naturam nō mutilare, sed illi succurrere est.

g lego ἀνεκδίκητον.
h nou. 142.
i lego παδῦσι.
k lego ἐμισγεδοκεῖν.
l lego τὸς τῦτο τε ἀγόσιον.
m lego μὲν ἐν τῷ.
n lego ἀπὸ τὸν οἶκον.

CONSTITVTIO LXI.

Tributorum exactores, si plus, quàm debeant, exegerint, qua pœna afficiendi sint.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

SI rectam æquitatis semitam mortales ingredi uellent, sane quàm magna hinc communi vitæ tum beatitudo, tum salus accederet. Non enim austeritatem præ se ferre legislatoribus opus esset, neque ultrices leges in periculorum difficultates aliquos coniicerent. Nunc uerò quanquam & commoda, & salutaris æquitatis via sit plerique tamen illam ingredi nolunt: sed tanquam laboriosa, atque aspera sit, miseriasque viatoribus adferat, declinant. Sunt enim, sunt ξ inquam, quibus ξ pessima ξ quæque ξ placent: quique ab æquitatis itinere deflectentes, ad iniquitatis uiam [o] denſis stratam (qua uiatores in perditionis præcipitia agentur) alacri, auidoque animo se conferunt. Quorum etiam temerarium impetum veteres castigandum esse putantes, illum legē, tanquam freno, inhibere instituerunt. Sed quomodo illi iniquitatem profligare, atque è diuerso æquitatem constituere studuerint.*** Et quis (quęso) [p] quę nostra maiestas suscipit, non approbet? Quòd vero in nonnullis non pro delicti marito pœnam [q] statuere, istiusmodi decretum amplecti recusamus. Quando etenim pro commissi ratione reis iudicium obuenit, æquum reuera decretum est: quęque illis irrogatur pœna iusta. At quando delictum grauius, quàm oporteat punitus, non id iustitię, sed potius iniustitiæ esse censendum est. Quocirca sanè, quum superiores [r] legem promulgarint, quæ illis qui colligendis publicis tributis præfecti sunt (διοικηταὶς promiscuum uulgus appellare consueuit) si supra legitimum modum tributa extendere audeant, grauissimam pœnam infligit, (more enim id delictum persequitur,) & uero non omnino merito tantæ pœnę illos subiici nos existimemus, admissionem illi denegamus, contraque statuimus, ut si quis in id crimen incidisse deprehendatur, semelque tantum id ausus fit, quod amplius exegerit, eius dudlum dependat: sin id facere pergat, in quadruplum, quod amplius captum est, ad iniuria affectum redeat, illeque cum ignominia à concredito sibi officio decedat. Ac sit sane posthac delicti huius hæc pœna, neque pecuniarię fraudis reus de uita periclitetur.

o lego συχνὰ.
p lego ἀκαὶ.
q lego ὁρίζεται.
r Desuper exactor. C.

CON-

Universidad de Deusto
Biblioteca

CONSTITVTIO LXII.

De pœna eius, qui rem aliquam publicam uendiderit.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

PVblicarum iniuriarum reos castigari, & huiusmodi pœnis, quæ in illas pronos ad temperantiam adigentes, quam maxime iniurias succidant, subiici iustum est. At non id circo amplius, quàm par est, puniri, neque ius vt fines suos excedat, speciéque iustæ vindictæ, cum iniustitia velut conspiret, cogi conuenit. Si enim pro delicti modo qui deliquit, puniatur iusta ea iuris vltio fit: at si quam pro eo pœna maior infligatur, iuris proposito seruari non existimo. Ea propter nostra maiestas, posteaquã in iis, quæ à superioribus [a] constituta sunt, vbi eos, qui publicæ rei aliquid diuendere ausi sunt, pœnis subiiciunt: non iustam sententiam proferri dicit: vt eius criminis persecutio non amplius hanc vim habeat, decernit. Quomodo enim iustum est, vt cuiquam, quia quid dam quod detrimentum fisco adferat vendidit, incurabile dãnum, vitæ nempe priuatio, obueniat? Nequaquam itaque delictum illud morte puniri dignum est, neque nos hoc iudicio deprehensos fieri sinimus. Quicunque autem [b] publicam rem diuendere deprehensus fuerit, vbi quadruplum reddiderit, satis pœnarum sustinuisse putator.

a vide l. 3. & 4. q̃ res uideã non posse. C.

b Lego δημοσίαν.

CONSTITVTIO LXIII.

De pœna illorum, qui res uetitas ad hostes transuehunt.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

EVIN & hoc crimem, quum ex eodem fonte manet, eidemque pœnæ à superioribus subiectum sit insatiabili nos castigationi (quippe qui mortis pœnam contineat) eximentes, mitiore quemadmodum & prædicta, dignamur pœna. A veteribus [c] enim statutum est, ne ad hostes transportentur, quibus il'i instrui, firmioresque reddi possint: ac sanctionis decretum contemptores de medio tollebat. Nos vero isti quoque crimini minorem pœnam (licet acerbam requirat) assignantes, talia constituimus: vt, si quis res veritas ad hostes transuexit, nauis do minus sit, consiliumque suum cum nautis [d] non communicarit, is solus pœnam subeat, [e] & supra uniuersum nauis onus, in ipsum inopia valde premat, reliquorum bonorum trientem etiam fisco dependat. Si verò soli nautæ (vt multa ꝯ illis ꝯ malitiosum ꝯ suum ꝯ animum celantibus contingunt (id facinus ausi sint, ille quidem prorsus liber esto, hi verò pœnam non effugiunto, ac primum quidem flagris cẽduntur, cuteque tenus tonduntur: deinde verò, si diuites sint, eorum, quæ exportarunt, quadruplo multantor: sin inopes & pauperes, suprà verbera, ignominiosamque tonsionem, [f] & alios in seruitutem tradiderint, libertatem amittunto. Nam qui, quãtum in se est, non modò quàmplurimos in seruitutem ducunt, sed etiam ꝯ cõmuniꝯ vitæ acerbitatem adferunt, tametsi ad seruilis vitæ conditionem adigantur, mediocris tamen ꝯ hæc, atque mitis pœna est. Atque hæc quidem, quando communi consensu patratum non est facinus. Si verò communi consilio & malitia res gesta fuerit, vt simul eam perpetrarunt, ita etiam vtriusque ad præstitutum à nobis modum castigandis, simul pœnas sustinebunt.

e Quæ res expert. nõ deb. C.

d Pro μὲν lego μή. e Lego καὶ ὅλη παντὶ τῷ. φόρτῳ, εἴγε.

f Lego διὰ τὰ.

g Lego κἂν τούτῳ οἱ λαβρόπωλαι.

CONSTITVTIO LXIIII.

De pœna eorum, qui naufragium suppresserint.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

ILlud etiam atque etiam admiror, quomodo qui naufragio eiectas res occultat, tantum delinquere videatur, vt id mortem [h] ipsi inferre debeat. Quòd autem qui illos rebus suis defraudat, quibus aliquis misericordia motus, vel de suo [i] sumptus suppediter, k quemque in corde dolorem circunferunt leniat (quum præsertim graues cruciatus in bonorum amissione sustineri consentaneum sit) ille non mediocre flagitium audeat, id vero luce clarius est. Atqui quòd hos, quos vecors cupiditas huc impulit, vita priuari oporteat, hoc ꝯ profectoꝯ intellectu assequi nequeo. Nam quid tantum ablatum est, vt cum anima conferri possit, qua priuari debere ꝯ ille ꝯ condemnatur? Pessimus quidem certè est, & sacrilegus, qui se istiusmodi lucro mancipat: sanè ꝯ ille ꝯ (id quod ab aliquibus fit) mortuos spoliat. Veruntamen id facinus istiusmodi non meretur pœnam. Pro re enim materiali, & fluxa materiæ expertem atque immortalem, animam ꝯ nempe, ꝯ capere, haud est æquum. Nam si persæpe neque in rebus materialibus multa illatum damnum longe superat, quòꝯ videlicetꝯ velut circuitum aliquem iniquitas excessu non conficiat: quamobrem tam inæqualis pœna illos, qui naufragorum res occultant, percellat, vt excessus, quem vltio ad facinus refert, exprimi verbis nequeat? Iubemus igitur, vt de hoc non amplius ita vindicetur; sed pro re detenta, qui occuluit, quadruplum dependat, eaque pœna id delictum defungatur.

h vide l. 3. Itẽ qui. ad l. Cor. d fic. Digest.

i Lego ἐπαρωγήν.

k Lego καὶ ἵνα ἐπ.

CONSTITVTIO LXV.

De incantatorum pœna.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

QVI propter temulentorum incompositum, malignumque animum, reprobandum esse vinum, eiusque oblectamentum auersandum dicit: næ ille propter peruersum vsum, rem per se non peruersam suggillat. Ego verò promulgatam à veteribus legislatoribus legem [l] considerans, eam quæ modò incantamentum malum esse rata, id punit, modo verò admittit & approbat, ꝯ quanquamꝯ id ex utentium proposito malum non fiat, sed sua natura, vitiositate tanquam sterquilinia graueolentia scaturiat: non tamen ꝯ illos legislatores reprehendendos dixerim, sed ne quis legem (quod merito fiat) vituperet, eam ex legum quasi fundo [m] tollendam puto. Valt autem puniri icantationes, eo quod modestia animi sublata, stimulis, furorèque amatorio rationem ad insaniam adigant: ac approbat rursum illas, tanquam segetes, & fructus curent, aliaque bona (vt ipsi quidem videtur) suppeditent. Atque ita quod tanquam insidiosum puniisset, idem rursum tanquam beneficium honorat. Atqui nos istiusmodi incantationes pernicio sas esse persuasum habemus: & vt boni quicquam inde manare credamus, induci non possumus. Ac sane etiam si boni quippiam producere illas appareat (quomodo ꝯ quidem ꝯ approbanti ipsas legi videtur) non ꝯ id ꝯ bonum esse, sed illecebram atque naſſam, quæ illectos in malorum omnium extremum, vbi à summo bono excidant, absorbeat, [n] compertum habemus. Notum enim nobis est; illas, vt qui se ipsis dedunt, præ Creatore, & Domino infaustis, diriſque dæmoniis adhęreant, efficere: & qui illas affectantur, hos per externarum rerum lætam quandam speciem vulnera in animam excipere. Quale quiddam inter pugnandum meticulosis frequenter accidit: qui dum ictus in manus excipere nolunt, illis vel caput, vel ventrem exponunt. Sane uero si quis aliquo modo incantamentis vsus esse deprehensus fuerit, siue id restituendę conseruandæve valetudinis siue auertẽdæ à rebut frugiferis calamitatis causa fecerit, is apostatarum pœnam subiens, supremum supplicium sustineto.

l 1. 4. de malefi. & mathem. C.

m Graeca scripturae sese puto.

n Lego ἐστιν οὐ ἐγκυρεῖ.

CONSTITVTIO LXVI.

De plagio.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

VT iustitiæ libram non plus æquo ad misericordiam inclinare, ita neque nimia austeritate delinquentib. grauiorem, quàm peccatum requirat, pœnam imponi, honestũ est. Illud enim (intempestiua commiseratio nempe) in [o] illis quibus decorum excedere religio non est, cõtemptum, & ad audenda mala feruentiorem promptitudinem gignat: & grauiore quam pro merito delictum pœna ferire, id uero non iustitiæ ulrio, sed sub specie iustitię rem iniustam aggredi est. Nam non pro delicti modo delinquentem punire, iniuria afficere, nequaquam verò iustitiam exercere est. At quem in finem hoc dictum est? Quod per lex quo nescio modo (est enim hoc q constitutum) eum qui alienum seruum abduxit, morte [r] puniat. In quo illa pœnam ad delictum haud dubie non expendit. Quum enim [s] quod recuperari nequeat amissum nihil sit, mortis pœnam illi qui cepit inferri, irrecuperabilique ita damno subiici, non est æquum. Idcirco itaque ab iis, qui digna morte non conmiserunt tam acerbas pœnas exigi, vbi iniquum esse animaduertimus, quam legem consuetudo contempsit (vt quæ vita plagiarium non priuet, sed alio modo puniat) eandem nos etiam legalibus constitutionibus eiicientes, quod consuetudini placuit, lege confirmamus: ac iubemus, vt si quis alienum seruum abduxisse deprehensus sit, is eundem, eiusdemque pretiũ, tum etiam quicquid ex industria eius ipsi accesit, reddere, & quantum dominus non amisso seruo eius nomine percipere potuerit, tantundem dependere cogatur: atque vltra hæc delinquentibus pœna non aggrauetur. Siquidem ita illi, qui seruum amisit, sufficienter damnum resarcitur, furique satis magna pœna irrogatur: quippe quum ille seruum cum accessionẽ recipiat, & quam vtilitatem ex seruo non surrepto sensisset, illa non imminuatur: hic uerò in duplum seruum surreptum reddere debeat, nihilque ex ipsius seruitute lucretur.

CON-

o Lego τοῦτο ἁμαρτ. ἀμαρτ.

p fortasse scriptum fuit, τὸν δὲ ὑὸν. q desideraꝰ συμβαίνη.

CONSTITVTIO LXVII.

De iis, qui ad hostes transeunt, suaque sponte reuertuntur.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

SIMVL nimia austeritas, & seueritas, simul immoderata lenitas, & clementia, ex æquo vtraque, quod vti le est interuertunt. Etenim & qui supra modum præfractus est, & qui lenitatem grauitate miscere nequit, vter que siue alicui vni, siue familiæ, siue ciuitati p sit, q b. p sectus est, cum illorum detrimento res administrat. Oportet. n. vt qui recte præfecturus est, quẽ admodum tẽperata, salubriaque loca æquabiliter mixtas habent aeris qualitates, ita & ipse affectionum commistione ad rerum administrandarum vtilitatem [a] attemperata, se moderatum præbeat, & neque morositate grauis, atque intolerabilis sit, neque indecora lenitate despicabilis, & ad gubernandum ineptus fiat. Quod autem de aere dicimus, hoc certe & in legibus seruari omnino conuenit. Nam oportet leges, quum reuera Reipublicæ princeps sint, quam dixi contemperaturam conseruare, neque ad seueritatem lenitatemve supra modum respicere: si qui dem, qui ipsarum rectionem agnoscunt, incolumes futuri erunt. At quæ hæc quidem [b] e pectu præfractæ illius legis, [b] q aduersus eos, q ad hostes transfugerent, lata est, à nobis dicuntur. Vult autem illa, vti transfuga, si quando pœnitudine ductus, redeundo ad suos cõmissum delictum obliterare velit, bestiis deuorandus obiiciatur, aut in furcam tollatur. Quod sanè mihi Reipublicæ magnopere nocumento esse, magnamque rationum ad salutem iter monstrantium contrarietatem gignere videtur. Necessitatem enim transfugis inducit, ne vnquam recordentur suorum, neque reuertendi in patriam concipiant desiderium. Nullus est enim ꝯ omnium ꝯ qui quum se istiusmodi pœna excipiendum sciat, inter hostes viuere, quàm tam acerbam in patria mortem subire, non malit. Quapropter rigidam hanc seueritatem, vt ne iniquitatem dicam (nam eum qui deliquit, deindeque suapte sponte ad medendum delicto resipiscit, tam acerbe puniri, quomodo non est iniquum) ex iustissimis legibus profligamus: ac iubemus, vt si quis transfuga in patriam re currat, quum semel duntaxat transfugerit, veniam consequatur: si iterum id fecerit, in triennalem seruitutem [c] diu detur: si vero tertium transfugerit, reuersus in perpetuam, ac æternam seruitutem addicatur. Tam incerti enim consilij homo tamque inconstans, qui libertate fruatur, indignus est. Cæterum si transfuga non vltro redierit, sed ab aliis comprehensus in patriam retractus sit, morte tum illum, tanquam hostem puniri, neque iniustum neque crudele fuerit: præsertim vero, si ante ciuili sanguine manus contaminauerit.

a Pro ἐν. ἐφ lego συμμέτρως.

b l. 3. ꝯ si q de re milit. D.

c lego ἐκτείνοντες.

CONSTITVTIO LXVIII.

Vt monachi, & clerici tutores esse possint: sed ab administratione, ac pupillorum rectione arceantur.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

DIcere visum est veteribus legislatoribus, ne monachi, [d] aut quoscunque sacer ordo deuinctos habet, tutorum officio fungantur: quum (vt simile veri est) vni formis, & simplex tunc temporis tutela esset, iique soli qui pupillorum tuitionem susciperent, tutorum nomine censerentur. Et certè quidem id rectè [e] dixere. Intellexerunt enim, qui diuino ministerio consecrati sunt, hos ab externarum rerum occupationibus, & molestiis liberos esse oportere. Quantum autem alendorum alioquiqué regendorum puerorum cura hominum animos distrahat, vtque Deum debite colere non possint impediat, nemo ignorat. Quum itaque non exigua difficultas isti rei insit, ac præcipuè propter temporis diuturnitatem (tota enim plerunque vita tutores [f] laboriosis istis curis irretiti tenentur) recte (quomodo dixi) istud illi decretum promulgarunt. Verum quoniam posteriores illis duntaxat qui tutelam administrarent, tutorum appellationem non seruarunt: sed hos etiam quibus testatores, bona illorum existimatione moti, testamentarias de rebus suis præscriptiones committunt, ac post mortem earum executionem concredũt, tutores vocare cęperunt: ac uero inde dubitatio exitit, an monachi, quique sacrum ordinem subierunt, quod dictum decretum id non admittere videatur, hanc demãdatam curam susciperе possint nos discrimine adhibito sancimus, ut ab illa tutela ad quam uetera tempora réspicientia promulgandi decreti, quod dictis personis ad illam aditum præcluderet, occasionem præbuere, penitus illi arceantur. Huius namque muneris non ita graues curæ sunt, vt à diuino ministerio aliquem abstrahant, sibique totum adstringant. Tum alioqui quanto hi illis, qui prophanis rebus impure inhęrent, ac in terrenis sordibus voluntantur, cautius, diuiniusque uiuunt, [g] tanto melius, cautiusque defunctorum præscripta expedienda esse spes est.

d Lego δρουιτῶν ἢ πρεσβυτῶν ἀναγν.

e lego ἐφάψασθαι.

f Lego ἐπιτροπεύουσι τὸν ἀνήλικον.

g Lego τοιούτῳ δὲ μείζονι.

CONSTITVTIO LXIX.

Cæcos secreto testamentum facere posse.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

QVandoquidem de eo, quomodo cæcos testari oporteat dubitatur, eaque dubitatio ex locis legalibus (quod ea de re leges inter se diuersa statuant) & ex ea, quæ nũc obtinet consuetudine existit: neque hoc altius expendere, atque repurgare inconueniens, aut alienum putaui. Etenim alia lex [i] prohibet, ne secus arcano modo testamẽtum condat: & ne aliter id uim habeat, statuit, quàm si testes quæ constituta sunt, à cæciore processisse, [k] suisque aurib. insonuisse asserãt: atque per solum tabularium illorum fidem communiri non uult. Alia autem latam quandam ad arcanum testandi modũ mulieribus & illiteratis hominibus uiam aperit, dum nullam aliam obseruationem præscribit, quàm, vt si [m] testator literarum non omnino ignarus sit, sua subscriptione testamentum corroborare debeat: si uero id præstare non possit, pro se alium ad subscribendum assumat. Atque siquidem ex legibus ꝯ illæ inter ꝯ se res dissideant, Quomodo enim, si mulieres, rudesque literarum quàm pauciſsimis uoluntatis suæ conſciis testamenta condent, quum fides in solo tabulario fluctuet, non ex eadem causa cæcus liberam testamenti factionem habeat? Iam vero & consuetudo, non solum autem alterius legis ratio cum lege pugnat. Etenim placet huic, ne mulierum, [n] imperitorum literarum, eæcorum ve testamenta arcane facta vigore priuẽtur. Quod quum ita sit, nos quoque, vt secreto confecta testamenta, siue cæcorum, siue aliorum quorumuis sint, auctoritatem obtineant, fancimus: illudque insuper statuendo addimus, vt antequam testes [o] iurent, subscriptiones eorum qui testamenta conscripserunt, in medium proponantur, ꝯ quæ sonent, ꝯ quòd reuera illa scripserint, quæ ipsa testatoris lingua dictante audiuerunt. Et si quidem falsum commissum esse postmodum probetur, ipsos, si diuites sint, bonorum ademptio, sin pauperes, vehementia uerbera, & exilium in delicti pœnam maneant. Quibus [p] hoc insuper annectimus, vt si quando ad sui confirmationem (quod q frequenter incidit) iuramentis testamento opus sit: ipsi etiam, qui testamentum cũ scripserunt, una cum iuraturis testibus rei fidem, & ueritatem corroborent.

h lego γραμμάτων ὑπογέγραπται, καὶ τυφλῶν.

i Malim ἐφ ὁρκῳ.

k fortasse scriptum fuit, τῶν δὲ ὑὸς ἐς. q desideraꝰ συμβαίνη.

CONSTITVTIO LXX.

De grassationibus.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

QVOS communio in vnam aliquam eandemque conditionem cõiungit, inter hos communes eam animos esse ubique uideas. Ita in negotiationibus, socij lucrũ, damnumque ęqualiter inter se patiuntur: ita itinerum comites: quum fortuito in rem aliquam incidũt, tametsi sæpe uno illam momento pariter non conspiciant, eius tamen inter se ius communicant. Ita ueró & commilitones, licet omnes non pari studio & impetu in hostem ferantur, attamen victorię palmam ex æquo auferunt. Quapropter etiam, vt qui malitioso consensu coitione facta rem aliquam, in quam à lege pœna constituta est, inceptant (vt potest si [r] raptus committatur, vel [r] parricidium, alteriusve cuiuspiam cædes perpetretur) quanquam non omnes tantundem momenti, & operis re pagenda conferant, eandem tamen pœnam sustineant: sane quam recte uteri legislatori placuit. Et nos quoque idcirco, quæ de his qui simul, & communiter latrocinandi animo homines in uadunt, iam olim sancita [s] sunt approbantes, statuimus, uti omnes, quotcũque fuerint, eodem supplicio afficiantur, tametsi parem operam rei perpetrandæ non omnes adhibuerint. Non enim si quis ipse manus inferendæ neci non admouerit, continuo insons, & à pœna immunis esse poterit. Quid enim si pręsis ipse manibus, alterius tamen dextram ad cædem intenderit, atque confirmarit? Sane quod manus homicida, à communi peruersitate instigata, rem agressa sit, constat. Nam nisi aliorum manus huic in subsidium præsto fuissent, non certè ita prompte homicidium perpetrasset. Ac propterea (quemadmodum dictum est) quanquam uno cuiuspiam ictu (quod fieri potest) mors illata fuerit, aliorumque manus suppetias non tulerint, vt eandem tamen omnes pœnam sustineant, decernimus.

r De rapt. virg. C. † l. 6. & 7. ad l. Põpo. d. part. dig. s videl. 1. 8. §. grassatores. & §. finemos de pœnis. D.

CONSTITVTIO LXXI.

De iis qui in locis arabilibus, aut vineis ædificaturi sunt.

Adhide tit. fi. regundo. Dig.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

PRæstantissimum illud, æquissimumque patris nostri sempiternæ gloriæ Principis placitum, quantò videlicet, à vicini finib. spatio abstinere debeant, quiin locis, quos hactenus aratrum secarit, inve quibus vineæ constiterint, nouiter domus [a] ξpublicis munerib. assignandas ædificare velint: quoniam ab ipso in legum corpus [b] transcriptum non est, legis auctoritate decorari oportere iudicauimus. Statuimus itaque, vt in locis ad sementem excultis nouæ ædes construere volunt, si loci amplitudo ferat, secundum [c] illius placitum à vicini finibus tanto spatio ædificent, in quantum arcus iterata vice telum eraculetur: sin tantum spatium interstitio loci angustia nó præbeat, vno etiam arcus iactu hoc constituatur. Intra dictum aũt spatium nouam domum extruendi nemini facultas sit. Cuius ratio euidentior est, quàm vt exprimi opus sit. Quo enim ædificium propius vicini fruges ponitur, eo illi etiam noxa propinquior est.

a εἰς ἐπικαιρίαν χρησιν.
b Lego ἐγγράφον.
c lego ἔγγιστα.

CONSTITVTIO LXXII.

Vt pacta etiam non constituta pœna valeant.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

LEgali [d] decreto, quod nudum pactum non actionem, sed solum exceptionem parere tradit, nonnullos illudere videmus. Dum enim omne pactum quod pœna stabilitum non est, nudum esse volunt: etiam si scripto comprehensum sit pactum, etiam si qui pactum inierunt, sua manu sacrosanctæ crucis nota scriptum signarint, etiam si diuini ternionis appellationes adictæ sint: si tamen pœna constituta non fit, id, vt inualidum, contemnunt, ac reiiciunt. Qui sanè malè sentiunt, minimeque iudicium suum comprobent, vt qui rebus diuinis communes res mortalium longe præferendas censeant. Quam enim tantam, recto quidem hominum iudicio, pactis authoritatem adiectio pœnę, quantam sacrosanctum signum, diuinitatisque nomenclatura in illis conspecta, præbeat? Sancimus igitur, vt omne pactum, in quo ex diuinis hisce adiumentis idoneum aliquid ad faciendam fidem in fit, quamuis de pœna nihil scriptum sit, firmum, solidumque robur habeat.

d l. 7. §. sed quũ nulla, de pac. Di.

CONSTITVTIO LXXIII.

Vt nemo cum mulieribus in ecclesiarum cœnaculis habitet.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

QVæ res etiam antequam iure prohibita esset, detestabiliter committebatur, ac vero post prohibitionem multo detestabilius audetur (quòd nempe in ecclesiarum cœnaculis, quæ promiscuum vulgus κατηχούμενα vocare solet, quidam cum mulieribus habebitur. Ac fuit hæc quidem res vsque ad sextam vsque synodum haud scio qua rõne impune admissa: in ipsa autem sancta synodo, vbi penitus excussa esset, sacerdotibus ita habitantibus, remotionem à sacro ordine, prophanis vero à rerum sacrarum communione separationé induxit. Verum ut plene ab eo ausu ecclesias vindicaret ad id sacerdotale decretum non par fuit. Nam quum ad id vsque [e] tempus, quo pater noster inclytus Princeps sceptra moderatus est, in Republica constitisset: vt Principis decretum atque manus eam insolentiam sacris ædib. expelleret oportuit. Quod nos quum dehinc obtinere velimus, statuimus, vt omnino nullus, neque sacerdos, neq; prophanus, in dictis cœnaculis cum mulieribus habitet: ac si quis sacram ędem hoc modo sędare deprehendatur, hic illinc ignominiose principali manu exturbetur. qui vero illi eum locum habitãdum præbuit (siue sacerdos, siue aliquis alius, qui templum procurat, sit) ipse quoque propter legis contemptum, sacrorumque prophanationem, procuratione periclitetur.

e lego χρόνον.

CONSTITVTIO LXXIIII.

Ne ante legitimum matrimonij tempus futuris coniugibus benedicatur.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

QVoniam in iis, quæ à sacra, magnaque sexta synodo de nuptiis [f] in duodecentesimo canone præcipiuntur, quiddam ciuilis iuris placitis contrarium existere videtur (synodus enim, ne sponsa, viuente adhuc spõso, in matrimonium alteri coniungatur, in vniuersum prohibet, eàmque rem pro adulterio habet: ciuilis autem [g] lex, nequaquam talem dissolutionem magnum aliquod esse crimen iudicat: sed si maturius, quàm pro connubiali tempore solemnis nuptialis benedictio [h] celebretur, in solis arrhis, & quicquid pœnæ nomine promissum fuerit, dependendis, pœnam circuncludit.) Quoniam itaque ipsum contrarietatis velut vulnus hinc acrior ratio conspicit (quod enim post benedictionem dirimantur, in eo uera sponsaliorum dissolutio statuenda est) sancimus, ne prius benedictiones celebrentur quàm legitimum matrimonij aduenerit tempus, quod in maribus decimum quintum, in fœminis decimum tertium expectat annum. Sic enim & benedictio tempestiue fiet: & de desponsatis à se inuicem diuertentibus, quod perfectum matrimonium dirimant, iacem ciuili lege iudicium, quod ecclesiæ placitis non aduersetur, obueniet.

f Cõfer cũ cõstitu. 89. κὰ delendũ puto.
g vide tit. de sponsa.
h Cum alterò, fiat matrimonio, quod securus locus aliquantum illustratur. i lego πρὸ.

CONSTITVTIO LXXV.

Vt qui viginti annorum est, hypodiaconus creari possit.

¶ *Idem Imperator Stephano sanctissimo Constantinopolitano Archiepiscopo, & Patriarchæ vniuersali.*

SI sacrorum decretorum sanctio ad res ciuiles transiens, in illis sæpe plus auctoritatis, quàm ipsæ ciuiles de iisdem rebus tractantes leges habeant, quanto magis sacra decreta in suis rebus, ciuilibus legibus prælalebunt? At quid est quod dico? Sexta synodus vicenarium hypodiaconum ordinari posse sancit: huic vero ciuilis k lex cõtradicens, viginti annis quinque admetiri iubet. Nos itaque, vti sacram legem sacer ordo sequatur, conuenire rati, vt ad hypodiaconatum, qui quidem eo digni sunt anno ætatis suæ vigesimo admittantur, sancimus.

Idem hic cõstitu. ti. k nou. tit. 5. Clericis autem. j

CONSTITVTIO LXXVI.

De pœna falsum testimonium dicentium sacerdotum.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

QVæ præconibus Dei (sacrosanctis Apostolis nempe) sacræ sanctiones adscribuntur, sacerdotes falso iurasse deprehensos, sacra dignitate [l] priuant. Ciuilis vero Reipublicæ moderatrices leges, vbi huius rei constituendo tractatui incumbunt, falsum. testimonium bifariam [m] diuidunt: & quod falsum dictum in causa criminali deprehenderint, remotione à sacro ordine puniunt: qui verò in re pecuniaria falsum testimonium dixerint, hos ad tempus relegando, non autem penitus remouendo puniunt. Nos igitur iubemus, vt qui iurati falsum testimonium, siue in causa criminali, siue pecuniaria tulerint, prophani illi à sacerdotio pellantur: at si ad falsum testimonium iusiurandum non accesserit, qui falsum veritatis specie obtegere conati sunt, in trienium relegentur, delictique conuenti pœnitentia facta, in pristinum suum restituantur statum. Relegandi autem in monasterium aliquod erunt, vbi illos ad arctiorem vitæ quandam normam viuere oportebit.

l Cano. 24. mouet hoc §. Reuera di pœnit.

CONSTITVTIO LXXVII.

De falsorum pœna.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

QVM in plerisque aliis, tum præcipuè in legum tractatibus reprehendenda obscuritas est. Nam [n] ficubi alibi, illic certè distorto, intricatoque dicendi genere vacare, recteque informari orationem (ni fallor) oportet. Non enim arcana quædam sanctiones legis sunt, vt à multitudinis intellectu remotæ esse debeant: sed potius, si fieri posset, neminem illas latere, neque virum, neque puerum, neq; mulierem, oportebat. Quippe quòd id ad hominũ mores in melius cõuertendos, communisque vitę vtilitates vel maxime conduceret. Ob id quũ ad difficilem illum legalium capitũ locũ subtilissemus, vbi ipsis verbis, quasi legislator in eo quid diceret occultare voluisset, ita comprehensum est, FALSARIVS IN MAXIMO DELICTO SVPPLICIO CAPITALI AFFICITVR: quũ quale tandem maximũ illud delictũ esse legislator ipse existimarit, non cõstet, illeque eius rei intellectũ non definitũ præcidat: euidenter & definire illam orationem explanare nobis visum fuit. Sancimus igitur, vt si istiusmodi quædam falsarius conscripserit, ex quibus is, aduersus quem falsum scriptum concinnatum est, mortis pœnæ subiiciendus sit: ipsę falsarius pœnæ quam in alium mechinari cogitarit, traditus decolletur.

n Plane locutio est, qui tam ἀσαφὴς.

CONSTITVTIO LXXVIII.

Ne amplius Senatusconsulta fiant.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

QVEMADMODVM & in aliis [a] legib. quæ ad cõmunem rerum vsum nihil conferrent, fecimus, vt eas tanquam superuacaneas è legum corpore subduceremus: ita hic quoque facientes, eam [b] legem, quæ Senatui [c] ferendarum legum potestatem facit, à legum quasi Reipublica secerni sancimus. Nam quum, ex quo Senatoriam administrationem Imperatoria Maiestas sibi vindicauit, inutilem illam esse iudicari debeat: si cum vtilibus coniungeretur, & ineptum, & superuacuum esset.

a Lego ψηφισμ.
b l. 9. de leg. S. qi. C. & long. D.
c Lego ψηφοποιΐαν.

CONSTITVTIO LXXIX.

Ne Sacerdos, diaconus, aut hypodiaconus, si vxorem ducat, à sacro ordine remoueatur.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

QVAE semel Deo dedicata sunt, ea deinceps auferri nõ oportere sancimus: istiusmodique non solum in donariis, verum multo etiam magis in hominibus, quiper sacrum ordinem diuinæ Maiestati consecrati sunt, obseruandum esse, si tamen (vt multi sunt hominum lapsus) è statu in quem tanquam honeste victuri, allecti erant, peccatum, dominio in ipsos suscepto, exturbet. Non approbantes igitur veteris [c] legislatoris propositum, qui sacerdotem, diaconum, aut hipodiaconum, si post assumptum ordinem mulieri in matrimonium iungatur, omnino à clericali habitu discedere, atque ad prophanam vitam reuerti vult illud decretum [f] irritum facimus. ac vero statuimus, vt ab ordine, quem ante nuptias obtinuerint, solum recedentes, satis tamen pœnarum luere videantur, & nequaquam clericali habitu alioque ecclesiæ ministerio, cuius quidem vsus illicitus non est, iudicio priuentur.

d Lego ἀφῇ.
e Iustin. nouel. 6. §. Cæterũ si quis.
f Lego ἀκύρωτον.

CONSTITVTIO LXXX.

Vt purpurę segmenta, & particulæ in publicis mercimoniis.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

GAVD scio qua ratione superioris æui Imperatores, quum ipsi toti purpura vestirentur, inducti fuerint, vti ne qua omnino purpuræ particula venundaretur. & ista tuerent, neque cuiquam talem colorem vendere, aut emere permitterent. Ac sane si integram talem vænire illi prohibuissent, aliquam fortasse eius faciendi non [h] alienā à ratione occasionem habuisse uideri possent: at, quod segmenta, at que frustula, quæ vtilitatem, atque usum neque vendenti, neque ementi inconuenientem præbeant, in mercimoniis esse prohibuerunt, id verò quàm honestam, & quæ subditorum inuidentia vacet. illorum iudicio [i] prætendet causam? Nam quod aut Imperatoriæ Maiestatis aduersetur Eminentiæ, aut eam in communem vsum deuocet quid? quę sog hinc existat? Nos itaque isti decreto non acquiescentes, constituimus, ut purpuræ frusta, atque segmina, quæ magnificentiæ speciem, aliumve non prohibitum vsum subditis præbeat, tam emendi, quàm emi possint. Decet enim Imperatoriam Maiestatem quum aliis multis modis subditos beneficiis afficiat, eorundem magnificentiæ ne inuideat.

g Da uestibus holob. & aurat. & quæ restãt. non pos. C. h Lego ἀφορμὴν. i Lego συνεστῶτι.

CONSTITVTIO LXXXI.

Ne ex auro, & pretiosis lapillis quicquam confieri in vniuersum nefas sit.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

HAnc vero etiam [k] legem, quæ mundo muliebri, annulisque exceptis, aliquid aliud ex auro, & gemis conficiẽdi omnẽ prorsus facultatem adimit eiusdem cum illa, quæ de purpura tractat esse instituti animaduertentes, in eandem quoque cum illa conditionem reponimus. Non enim simpliciter ex auri materia quicquam in opificium pręberi, sed species operum prohiberi oportebat. Quoniam nequod [l] omnino ex auro, & gemmis opus confiat uetare, manifesta id se supra omnes efferendi cupiditas est. Iam uerò, q in quacunq; re legem transgressus esse deprehensus, tam grauem pœnam sustinet (centũ librarum auri mulctam, quodque huic accedit, capitale supplicium, dico) vt ea lex non summæ immanitatis esse putetur, qua ratione deuitabitur? Quantam autem aliam ab surditatem in sacris thesauris, aliisque nonnullis rebus effectus pœnæ designet, non attingo. [m] Nos itaque non simpliciter opus aliquod ex auro, & gemmis confici, sed illa opere, quæ solis imperatoribus permittuntur, quorunque vsus Magnificentiæ Imperatoriæ Maiestatis, eiusque necessitatibus destinatus est, prohibenda iudicamus. Quare si quis vel monumentũ sacrũ, vel aliud quiddã, qđ i supra priuatam dignitatem, & honorẽ non fit, cõficere poterit, liberam eius faciendi voluntatẽ habeto.

k Malim εἰς αἰτίας ἀναγκὴν.
l vide titu. quẽad. test. aper.
m ut hic asterisci ser uẽ, nihil urget.

CONSTITVTIO LXXXII.

De testamento resignato.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

QVæ fortuito quodam casu contingunt, eorum permulta nõ dum expensa criminis nomine notantur; quæ eadem accuratius postmodum perspecta, à nota absoluũtur. At qua le est, q dico? Persæpe non de industria, sed fortuito aut ferri, aut lapidis iactu aliquis læditur. Eo necdum discusso, qui iaculatus est, fons iuducatur diligenti autem de eodem examine habito, [o] quare culpetur, nulla iusta ratio inuenitur Quamobrem quæ casu eueniunt, ex circunstantiis magis quàm è rei natura iudicari conuenit. Verùm quorsum hæc dicuntur? Quoniam [p] testamentũ postulante necessitate apertum, quum interdum deinceps resignatum relinqui contingat, aut ipsum tempus (quod fieri assolet) sigillum consumat, fide, quam signatum haberet destituatur, inęque incertitudo quædam istiusmodi testamento insidietur: testamentis alio modo ad fidem confirmatis subuenire visum est, ac iubemus, q vt licet ad fidem faciendam illis sigillum saluum non sit, subscriptiones tamen, vt rata maneant, testimonio præstent. Quemadmodũ enim testamenta [r] nondum aperta, quanquam (vt fit facile) sigillum illæsum seruatum non sit, subscriptiones [s] confirmant: sic illa etiam, quæ postquàm aperta sunt, aut negligentia non obsignata manserunt, aut quibus diuturnitate temporis sigilla perierunt, ne fide priuentur, dummodò ex subscriptionibus fides illis supersit, iustum putamus. Illud porrò insuper sancimus, vt si iudicis socordia, ne testamentum denuò obsignaretur factum fit, ipsi, in socordię pœnam, duodecim librarum mulcta imponatur.

o Malim εἰς αἰτίας ἀναγκὴν.
p vide titu. quẽad. test. aper.
q Lego ἴσα κἂν.
r Lego ἔπειτα.
s vide l. 30. de testa. & quẽad test. ord. C.

CONSTITVTIO LXXXIII.

Et ad trientes vsuras pecunia licitè mutuetur.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

SI à spiritus legibus ita se mortale genus regi sineret, vt humanis præceptis nihil indigeret, id uero & decorũ, & salutare esset. At quoniam se ad spiritus sublimitatem eleuare, diuinæque legis uocem amplecti non cuiusq; est: ac uero quos hic uirtus ducat numero valde pauci sunt: bene sese adhuc res haberet, si saltẽ secũdum leges humanas viueretur: Quę uocãtur pecuniæ creditæ vsuræ, vbiq; à spiritus decreto [t] condẽnantur. Id sciens [u] pater noster æternę memoriæ Princeps, usurarũ solutionem sanctione sua prohibendam putauit. At qui p p [x] paupertatem res illa non in melius (quem tñ finem Legislator proposuerat) sed contra in peius uergit. Qui enim antea vsurarum spe ad mutuandã pecuniam prompti fuerant, post latam legem, q nihil lucri ex mutuo percipere [y] possint in eos, qui pecuniis indigent, difficiles, atque immites sunt. Quin etiam ad facile iurandum, quod que id fere consequitur, ad iusiurandum abnegandũ, id occasionem præbuit. Breuiter propter redundantem inhumana vita peruersitatem, non modo non profuit legis uirtus, verumetiã obfuit. Quanquam igitur ex se legem culpare (quod quidem et absit) neque amus: propterea tamen q humana natura (quomodo diximus) ad illius sublimitatem non perueniat, egregium illud præscriptum abrogamus: ac in contrarium statuimus, ut æris alieni vsus ad usuras procedat, idque quo modo veteribus [z] legislatorib. placuit, ad trientes centesimæ, nempe quæ quotannis in singulos solidos singulas fœneratoribus siliquas pariunt.

t Exod. 27. Luc. 6.
u Lego χρεοῦς, καὶ βασιλεὺς.
x Lego διὰ πενίαν, omisso ἄρα.
y Lego δύναται.
z vide l. 26. de usur. C.

CONSTITVTIO LXXXIIII.

Vt negotiari, ædificare, muneraque accipere, Vrbis Magistratibus liceat.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

QVæ à superioribus de Magistratibus Regiæ urbis [a] decreta sunt (ne uidelicet illi neque mobile aliquid, neque immobile emant, neque ad ædificandum accedant, nisi Principis permissu: insuper uero, ne, si qua Magistratus tempore munificentia accedat, hęc rata fiat extra quam si donator finito Magistratu scripturę authoritate illã confirmet, aut post magistratũ quinq; anni

a De contract. iu. uel eor. q sunt circa. C.

anni elapsi sint) hæc quanquam huius contemplatione, ne vis locũ inueniat, optima ratione constituta sint: quia tamen alio etiam modo violentiæ viam præcludere facile est, nobis non videntur esse necessaria. Quocirca etiam abrogata illa esse volumus: ¶ idque ideo¶ præsertim, ꝙ ex quo trãsgressione illorum indies ¶ magis atque magis¶ impunita relicta, pœna exerceri desiit, etiam ante nostrum decretum nullam vim habuerint. At qua de causa illa necessaria non sunt? Quod cuique tam pauperi, quàm diuiti,) quum iis, qui apud hanc vrbem ¶ habitant¶ compellare principem, eique supplicare expeditissimum sit) liceat, [a] si quam vim sustineat, ne omnino à violẽto Magistratu conficiatur, precibus à principe imperrare: adeo vt nulla necessitas sit, vt, quemadmodum in prouinciis omni auxilio vacuiis, ita etiam in Vrbe, vbi abunde auxilij est, hęc adeo exacte requirantur. Sancimus itaque vt secundum præsentem rerum statũ tum [b] emere, tum ædificare Magistratus, possint, & in susciendis, quæ sponte offeruntur muneribus criminatione vacẽt. quippe quũ, qui uim sustineant, quandocunque tale aliquid incidat, his [c] suppli cando Principi illam effugere integrum sit. De prouinciarum autẽ Magistratibus illud insuper statuere visum est, vt Præfectus Magistratus sui tempore eque quicquam emat, neque in suum vsum extruat, neque denique dona libere admittat. Alij vero minores Magistratus, relata ad præfectum re, ipsius iudicio aut remoueantur, aut administrationem expleant.

a lego ἐιώθασιν.
b lego ἀγοράζειν.
c lego ὑπόσεσεως, ac διὰ expungo.

CONSTITVTIO LXXXV.

Vt patres, qui nuptias non iterant, vnius liberorum portionem capiant.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

VOniã [d] maritis cum liberis ab vxorib. relictis, quid de donatione propter nuptias statui debeat, non præscripsimus: illam autem donante consuetudine præmoriẽtes vxores capiunt, nihil in hoc nos consuetudinẽ innouandam putantes, statuimus, vt quẽadmodum hactenus comparatum legibus fuit, mulieri b. donatio propter nuptias detur: viris autem, si iterum matrimonium contrahant, nihil accipere liceat: sin prius matrimonium venerentur, in remunerationẽ huius honorificæ uoluntatis, ipsis unius liberorum portio secernatur. idque hac [e] ratione, vt si illa donationem propter nuptias, vel æquet, vel exuperet, eo quòd aut lucrum, aut ¶ saltem¶ nullum damnum sentiatur, hac accepta illi contenti sint: si uero non exæquet atque minor sit, neq; de suo quicquam dent, neque ¶ diuersoꝝ ex mulieris bonis quicquam accipiant.

d Recurre ad cõsti. 20 & 22.
e Commodius hic locus verti posse nõ videtur.

CONSTITVTIO LXXXVI.

De pœna ecclesiasticorum, qui se aduocationibus, sponsionibus, redempturis, aliisve similibus dedunt.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

QVI à diuina bonitate ad diuinum, sacrosanctumque altare delecti sunt, hos non modo à peccati turpitudine mundos esse, verumetiam à communis vitæ negotiis, & molestiis vacare decet. Sicut enim alia incõtaminati, sacrique cultus monumenta vulgari contrectatione prophanari non licet, ad eundem modum neque animata immaculati sacrarij ornamenta communi vsu dedecorari, sed quem in ordinem consecrata sunt, in eodem consecrationem purã conseruare conuenit. Admodum igitur decenter Apostolorum prœconum Dei [f] decretum Episcopos, sacerdotes, & clericos qui se aduocationibus, sponsionibus, redempturis, idve genus aliis rebus dedunt, sacro ordine denudat. Qui enim attributam sibi à sacrosancto Spiritu dignitatem adeo dehonestant, & quantum in ipsis est, sublimitatem gratiæ deprimunt, merito cuius beneficij magnitudinem non sentiunt, eo, vt indigni, priuandi iudicantur. Veruntamen, quia nunc temporis hominum genus, quàm vt ad constitutæ à diuinis istis legislatoribus viuendi rationis apicem pertingat, imbecillius est: non ipsis (ni fallor) displiceat, si quatenus id delictum omninoꝝ venia indignum non est, modicam quandam ipsi veniam impertiam. Certe id circo, non quod contrarium (quod absit) statuere, sed potius ꝙ sacram sanctionem sequi, nullasque illis, qui ab illa cõdemnantur, excusationem tergiuersationes relinqui velimus: decernimus, vt si aut primarij inferioresve sacerdotes, aut omnino clericus quispiam, vel præstando in litibus patrocinio, vel spondendo, vel alio simili modo de sui ordinis dignitate detrahant, excommunicentur, & ad aliquod tempus à celebrandis sacris supersedeant: atque vbi ita pro delicto dignam pœnitentiam egerint, promisso facto, se ab humanorum negotiorum commercio pro viribus deinceps mundos conseruaturos: ad sacra tractanda denuo introducantur, &, si iterum iisdẽ rebus se polluere deprehendantur, omnino, vt prophani, & digni à sacris functionibus abstineant.

f Canon. 6. 19. 80. & nouel. 123. Porro Dei amantiss.

CONSTITVTIO LXXXVII.

De ecclesiasticorum alea ludentium pœna.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

EA M vero qui sacri ordinis homines aleæ vacant, neq; hi rem modica aliqua pœna dignam audent. Quid ita? Nam quum tranquilla mente, animoq; à contẽplandis rebus diuinis immoto, quantum humanæ naturæ possibile est, summo isti bono inhęrescere deberent: è contrario ad [h] iuueniles usus deproperant, Quos ét à sacerdotio succidi, secundum diuinum sacrosanctorum Apostolorum [i] decretum, par est. Verum quoniam id, ipsum etiam præscriptum mitigat, vt qui non desistunt, pœnam subituros addat: statuimus nos quoque vt qui aleæ lusu sacram sortem contaminant, in monasteria relegentur: (quam tamen relegationem triennale tempus finiat) & quando delictum satis expiatum videbitur, in pristinum statum restituantur. At si rursum in fritillo vane tempus terere instituant, tã quam [k] piaculares ex sacro sancto ecclesiastico statu omnino extrudentur, ab eoque profligentur.

h lego ἡνίκα μηδὲν ἀνάγκη.
i Cãnon. 42. & nouel. 123. & nouel. 137. Concilij Neocesariens.
k lego κεκαθαρμένα.

CONSTITVTIO LXXXVIII.

Celebribus quibusdam in ecclesia viris festi dies constituuntur.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

VEnerabili sacrosanctorũ Apostolicorum [l] decreto (quæ ad gloriam, & honorem sacratissimorum dierum, quibus omnium Domino feriamur, & [m] illorum qui horum iprorum celebrium legislatorum, aliorumq; victoriosorum pugilum, qui morte sua impietatem in fugam uerterunt, consecrationem significant, promulgatũ est (quũ hoc quod coniungatur dignum sit, vt nempe horum diuiniloquorũ virorum etiam, qui post illos in ecclesia claruerunt, luminariumq; instar ecclesię firmamentum rebus gestis, atque documentis illustrarunt, memoria solemniter celebretur: nos, quod deest adimplentes sancimus, vt horum etiam sacri consecrationis dies conuenientib. honoribus colantur, quorum hæc sunt nomina: Athanasius, inclyti ille in Principibus Dei sacerdotibus nominis: Basilius, regium illud ecclesiæ decus: Grægorius, cognomine Theologus: Grægorius dulcis ille, & illustris ecclesiæ fons: Ioannes, prorsus illud spiritus aureum os: vnaq; cum iis Cyrillus, & Epiphanius, qui præclaris facinoribus gloriã que illis pares sunt.

l vide eorum quæ scripsimus ad Nouellã 123. cap. 42.
m Quibus dies consecrationis nihil quicquam detrahit.

CONSTITVTIO LXXXIX.

Ne matrimoni citra a Sacram benedictionem confirmentur.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

QVemadmodum adoptionem promiscuè habitam neglexit vetustas, quam tametsi fine precibus, sacrisque ceremonis peragi lege permitteret, non tamen illam se paruipendere putabat: ita & absolutam matrimonij constitutionẽ, dum id [n] citra iam receptam benedictionem iniri sineret, neglexisse videtur. Sed veteribus istius voluntatis fortasse ratio inueniri possit: à nobis verò, quum diuina gratia ad honestius multò, sanctiusque vitæ institutum iam res comparatæ sint, neutrum dictorũ negligi conuenit. Itaque quemadmodum adhibitis sacris deprecationibus adoptionem perfici [o] præcepimus: sic sanè etiam sacræ benedictionis testimonio matrimonia confirmari iubemus. Adeo vt, si quis citra hanc matrimonium ineant, id ne ab initio quidem ita dici, neque illos in vitæ illa consuetudine [p] matrimonij iure potiri velimus, Nihil enim inter cœlibatum, & matrimonium, quod reprehendi non debeat, medium inuenias. Coniugalis vitæ desiderio teneris? Coniugij leges serues necesse est. ꝙ Displicene matrimonij molestiæ? Cœlebs viuas, neque matrimonium adulteres, neque falso cœlibatus nomine culpam prætexas.

n videatur illud quoque.
o Cõfer. 22.

CONSTITVTIO XC.

Vt qui tertium matrimonium contrahunt, sacri canonis pœnæ obnixi sint.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.* Oppor-

POrtebat nos, quum diuina manu formati, mente que, ac ratione præditi simus, quorundam brutorum præstantię non cedere. Non enim illa imbecillitas reprehensione vacat, neque à iustis vituperationibus libera est: sed tanto obnoxior, quantum brutali naturæ rationabilis [a] prudentia antecellit. Oportebat, inquam, homines, cum in aliis, tum præcipuè in castitate matrimoniali, à brutis non vinci. Multa autem brutorum animantium genera, coniuge mortuo, perpetuam uiduitatem [b] amplectuntur, alterisque nuptiis priores uelut congesta terra obtegere nolunt. Verùm quoniam hanc imbecillitatem turpem non esse (quanquam turpissima sit) existimans natura, primo matrimonio contenta non est, sed nullo pudore tacta ad secundum etiam procedit: quin quum illam hic saltem sistere deberet, non tamen id facit: &, quanquam per sacram legem non liceat, à secundo matrimonio ad tertium prorumpit: haud dubiè constitutam in tertium matrimonium pœnam, quòd non exerceatur, contemptui habens, idque eo etiam magis, quòd ciuilis [c] lex, qua nescio de causa, Spiritus pęnam constituentis decreto non consentiat, sed qui post alterũ matrimoniale consortium à matrimoniis porrò abstinere nolint, hos à reprehensione liberat: idcirco nos, quæ spiritui placent sequentes statuimus, ut qui ad tertium matrimonium peruenerint, pœnę, quã in ipsos sacer [d] canon promulgauit, obnoxij sint.

a Lego τῆς ἀρετῆς ἀμείνων.
b Lego ἀπέχονται.
c Vide l. 6. per secund. cap. C.
d 3. Concilij Neocesariens.

CONSTITVTIO XCI.

Vt concubinam habere non liceat.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

NEque minus ea [e] lex, quæ probrosè cum concubinis cõmisceri non erubescentibus id permittendum iudicauit, honestatem susq; deq; habuit. Ne ergo hoc legislatoris erratum dedecore nostram Rempublicam afficere sinamus. Itaque lex illa in æternum sileto. Ab illa enim non modò religionis, uerumetiam naturę iniuria secundum diuina Christianisque cœnæ enientia præcepta prohibemur. Et quidem si quum [f] fontẽ habeas, sobriè inde haurire diuino præcepto moneare: qua ratione, quum puras aquas haurire liceat, lutum tu mauis? Tum tametsi fontem non habeas, rebus tamen vetitis uti non potes. Cæterum vitæ consortem inuenire difficile non est.

e Tit. de concubinis. Dig.
f Alludere videtur ad cap. 5. Prou.

CONSTITVTIO XCII.

Depœna eius, qui aliquem dedita opera excæcauit.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

TAmetsi aliter, quàm [g] veteres leges sanciant, de eo, qui alteri violentis manibus oculos effodisset, quum ipse iudicio interesset, à nobis sententia lata fuit: nunquam tamen in legem illam transformare animus fuit. Non nihil enim misericordia moti (id quod ipsa res etiam indicat) tunc ita iudicauimus. Quoniam oculi, qui illos amisisset, restitui non possent, eum, qui id damni dedisset, quanquam qui idem pateretur dignus esset, in eandem esse cæcitatem coniiciendum non putaui. Interim tamen tantam pœnam constitui, vt qui oculos eruit, eius signa ferat: & cui eruti sunt, in tanta calamitate adeoque profunda cæcitate, ex laborib. eius, qui illa ipsum affecit, aliquam consolationem habeat. Verunta men, licet ita iudicatum esset, ex re iudicata legem facere (quemadmodum dixi) non tamen animus erat. Sed quoniam qui [h] inter sacra nostra ¶ officia¶ relatus est (cuius ego qua ratione postulationem reiiciam?) illam sententiam, quòd mitis sit, inter leges collocari petit, quò deinceps, si quando tale quippiam incidat, qualiter in præsenti in iniurium pœna constituta est, taliter ea res diiudicetur: postulato paremus, iudicialeque decretum legis auctoritate donamus. Si quis ergo cuiusquam visum læserit, hunc, si vnum oculum ademerit, vno similiter, eodemque priuari, ac talionis pœnam subire iubemus. Si uerò ambobus oculus maleficas manus iniecerit, quoniam hic Pœnæ æqualitas neque cui nocitum est, [i] prosit (quæ enim¶ in hoc¶ cæco utilitas est, si alius etiam cæcus sit?) neque pœnę obnoxio, tametsi non immeritò, [k] tamen acerbius, quam parsit (quam cæcis nihil miserius sit) inferatur: ¶ iubemus, ne æquabiliter, sed diuerso modo pœna procedatur ut & maleficus puniatur, & qui læsus est, vtilitatis quiddam sentiat. Hunc autem modum legem concipimus. Quicunque amborum oculorum iacturam alicui intulerit, quò sceleris sui notam ferat, ipse vno orbator. &, quoniam [l] sceleratæ manu mutilari ipsum ꝙ uum esset, pro manus amissione bene esse bonorum suorum mulctator: eumq; in ¶ acerbæ¶ vitę consolationem, cui eruti sunt oculi, accipito. Atq; sic cęcus quidẽ inde, ꝙ ad sustentandã uitã sumptus accipiat, modicũ quidpiã calamitatis leuimentũ sentito: ille uerò, ꝓ manũ mutilatione in facinoris sui pœnã (vt dictũ est) tã altero oculo, tum bonis priuator. Et hunc quidem ad modum, si reus dignes sit, pœna procedito. At si omnino pauper sit, atque in angustiis vitam agitet, neque quicquam illi, qui ipsius violentia in miserias coniectus est, in compensationem dare possit, similis tum calamitatis & socius, & particeps esto, orbatusq; vtroque lumine cæcus viuito. Si qui verò in scelere [l] male fico opem tulerint, si qui dem manus rei admouerint, sit usque oculos effoderint, eundem ad modum & ipsi puniuntor. At si ne vnã manus in oculos conniterent cauerint, aliud autem quodpiam auxilium in facinus contulerint: his ad corporis verberationem, cute tenus tonsionem, trientisq; bonorum mulctam, pœna fistitor. Qui verò cęcitatis auctores sunt, prædictis pœnis subduntor.

g Lego τὰ κακούργημα.

CONSTITVTIO XCIII.

Vt, si sponsa ex alio grauida deprehendatur, sponsalia rescindi possint.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

QVandoquidem veteres, qui de sponsalibus tractarunt, quo nescio modo ea de re non [m] absolutè præceperunt (siue quòd hoc, de quo nunc sancituri sumus, inter causas dissoluendorum sponsaliorum comprehendere noluerint, siue quod tale quiddam quale impræsentiarum exortum legis promulgationem requiri, tum nondum inciderit) nos, quod hac in parte deest adimplentes, sponsaliorum tractatum ad iustam absolutionem deducimus. Vetus autẽ [n] Constitutio sponsalia dirimit aliis atq; aliis de causis, ob diuersam videlicet de religione opinionem, & si alter insaniæ morbo capiatur, ac insuper ob nonnullas alias: atque harum [o] vtramlibet vtercunque desponsatorum haberet, sponsalia diuelli iubet. Quod verò nunc in consideratione nostram venit, siue tunc temporis, vti diximus, nondum euenerit, siue legislatores non euenturum arbitrati sint, sine qua alia causa ¶ eius silentio prætereundi¶ fuerit, inter dictas causas nõ cõmemoratur. Est autem ilitiusmodi, sponsam quãdam furtiuis complexibus ab alio esse grauidatam, quum illa interim sponsalem præ se castimoniam ferret, sponsalitorum tempore compertum est. Atque hoc quidem illud est, quod veteribus legibus comprehensum non est. Nos igitur, quod defit adiicientes, decernimus, vt non modò propter diuersitatem religionis, neque propter mentis emotionem, aut alias ob causas, verumetiam propter hoc, [p] quo nihil magis matrimonio aduersatur, quos sponsaliorum opinio, non veritas copulauit, disiungantur. Quomodo enim vera sponsalia sunt, in quibus nihil verum, neque genuinum conspicitur? vbi meretricium se offert scelus, vbi [q] causę sunt dissidiorũ, & odij, vbi ¶ animorum¶ aliena tio (quæ mala ¶ acerrimat¶ omnia pariter cum peregrino, alienóque semine suscipiuntur) quomodo ibi matrimonialis concordia, quo modo purus, sponsalitiusque est amor? Quin vt quispiam alterius fœtum sibi subiiciat, id verò ratio non patitur. [r] Neque item iustũ est, vt qui spe honestæ casti matrimonij oblectationis sponsam in domicilium suum recipere constituerit, si illa matrimonij legibus insulter, & cum aliis [s] lasciuiendo, oblectationis spem euanidam ipsi reddat, in meretricia illa facilitate ipsam vxorem agnoscere debeat.

m Nouel. 115
n L. ulti. de sponsali. C.
o Lego ἑκατέρου.
p Hunc de prauari hu ius loci sen sum esse ne mo neget.
q Lego κακοήθειαι.
r Lego δεῖ γὰρ ἑκόντα τὸν γαμέτην.
s Nouel. 117
t Lego κάπτα.

CONSTITVTIO XCIIII.

Legis, quæ de Consulatu agit, abrogatio.

¶ *Idem Imperator, eidem Styliano.*

QVoniam nostra legum repurgatio hunc sibi propositũ finem habet, vt non modo illa, quæ subinde rerum statum labefactant, verumetiam quæ longo tẽpore sileutio obruta, inutilia prorsus, & tã quam propter cariem publico vsu non contrectata esse videntur, è legali solo deleat: consequens est, vt & [t] quæ de Consulatu tractat, legem, tanquam nihil in præsenti ad Rempublicam pertinentem, cum aliis inutilibus legali circumscribi illam placuit. Atque hoc quidem, donec consularis dignitatis in Republica Maiestas floruit, obseruatum esse apparet. Nunc vero, quum qui [u] omnia mutat temporis cursus, hanc et consularem magnificentiam è pristina gloria & amplitudine in abiectam speciem transformarit, ac uero qui ad illam procedunt, interdum sibi non sufficere, nedum alias eregare quicquam possint, illam de Consulatu legem, quam propterea altum silentium occupauit, cum aliis inutilibus, vt dixi, fruitra legalibus Constitutionibus immistam, decreto Maiestatis nostræ illinc eximimus.

u Nouel. 105

CONSTITVTIO XCV.

De auulsa terræ crusta.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

ANtiquioribus, quæque antè natæ sunt legibus, ortus causam rerum usus præbuit. Legislatores enim quæ in communem uitam incidunt, singulatim accuratè excutientes,

Universidad de Deusto

a Lego τῶν.

pro a illorum natura leges condunt. Quoniam ergo ex communis vitæ negotiis, quemadmodum diximus, legibus nascendi occasio existit: & verò propter nouam quampiam rem, quæ ad veterem aliquam legem b referri non potest, legem odi opus esse videmus, quòd videlicet si aliàs quoque istiusmodi aliquid contingat, idlegitimè diiudicari possit: c legem pro conditione rei in rerum naturam producimus. At quæ illa lex? Quando diuersi dominij agri sibi inuicem adiacent, & alter superiore loco, alter autem depresso, & campestri situs est, si superioris, & impendentis agri pars aliqua cum arboribus, aut sine his præruptæ subiacentem agrum, qui ruinam excepit, obtegat, nesimpliciter neque inferioris agri dominus auulsam materiam tanquam suam vendicet: neque superioris dominus, qui auulsionem passus est, de finium, qui ruinam incidentem exceperunt dominio, illi litem moueat: sed inferioris agri dominus superioris agri dominio, si diuulsam materiam (siue arboribus cõsita sit, siue illis vacet) recipere, & absportare velit, id permittat: ille autem optionem habeat, vtrum receptam, suisque finibus restitutã materiam, quemadmodum solet obtinere: an verò (si illam asportare nolit) prorsus tum à materia, tum à finibus qui illam exceperũt, abstinere, neque agri qui diuulsa suscepit, dominum negotium facessere velit. Quemadmodm enim quum domus d sibi inuicem adiacent, & alterius structura supereminet, alterius humilis & pressa est, si eminentiorem domum in humilem e collabi cõtingat, ‖dominus eius] aut delapsã materiam recipere, aut, si id nolit, illa prorsus cadere: neq; domus, quæ casum excepit, dominum inquietare f ‖debet: ‖ ita hic quoq; ,eo ad consequentiam & exemplum tracto, idem custodiri, & obseruari conuenit.

d Vide l. 7. §. Vnde quritur, eodẽ tit.

e Quasi legatur τὴν ἀνω καταπίπτειν οἰκίαν.

f Voce ὀφείλει defectum suppleo.

CONSDITVTIO XCVI.

Desepulchro violato.

¶ Idem Imperator eidem Styliano.

QVAE delicta sola animi nequitia committuntur, nullaque naturali necessitate excusari possunt, his neq; venia tribuenda, neque inferendæ pœnæ effugium concedendum est. Quæ verò non omnino à malitia procedunt, sed mixtam naturæ violentiam habẽt, his vtique ab illis, qui proposita sibi naturæ vi iudicare volent, venia non denegabitur. Ex hac ego ratione ciuile, sacrùmq; decretum, dum de sepulchrorum perscrutatoribus statuunt, sibi mutuò contradicere conficio. Ciuilis nanq; lex, malam voluntatẽ tantummodò intuens, negata prorsus venia, id delictum punit: sacra verò (ad paupertatẽ, quæ humanam vitam miserè vexat, sæpèque pressos non audenda audere cogit, ni fallor, respicien) pœnam in deprehensos non constituit. Nos itaque, ad vtrunq; decretum nos accommodantes, ac, quoad fieri potest, pœnam atque veniam inter sese coniungentes, sancimus, vt qui semel duntaxat id ausi fuerint, leni, misericordiq; sententia feriantur: qui verò ex clementia illa iterũ peccandi occasionem rapiunt, nec inde prudentiores facti à malitia desistũt, nullis precibus admissis pœnam sustineant. Illi autem in dorsi verberatione, criniùmque tonsione consistet.

g Vide l. 3. de sepulc. viola.

CONSTITVTIO XCVII.

Vt in contestatione litis, & Magistratuum initio iuretur.

¶ Idem Imperator eidem Styliano.

TAmetsi lex, quæ in h Magistratuum initio, litiùmque i contestatione iurandum præcipit, diuino k iussui, qui iusiurandum prorsus euitandũ præscribit, aliquo modo contradicere videatur: tamen si quis verborũ mentem perspiciat, non in contrarium illam rogatam esse, sed è diuerso iurisiurandi susceptione idem, quod eius prohibitione sacra lex, efficere coniari deprehendat. Etenim hæc quidem, quò mendacio prorsus viam præcludat in vniuersum iurare vetat: illa verò, dum hoc ipsum vult ad fugandum mendacium iusiurandũ in auxilium assumit. Quapropter nobis non in verborum formã, sed propositum illorum finem cogitationes adigentibus, non aspernari ciuile decretũ, tanquam cum diuino & Domini nostri mandato pugnet: sed tanquam eodem l vergat, illi honorem conseruare visum est. Cætero quin etiam hoc sentimus, Domini iussum non simpliciter ad moderanda communis vitæ negotia, sed ad cõstituendum illis qui ad beatam illam sublimitatem ascendere desiderant, in perfectiorem Rempublicam gradum esse promulgatũ. Cuius sanè generis nonulla ẽt alia sunt, ut hoc, m NE SOLICITI SITIS ANIMAE VESTRAE, QVID ESVRI SITIS. &, NE REPONATIS THESAVROS IN TERRA. n & cætera, quę eodem dicta sunt. Hæc enim & similia seorsum perfectionibus demandantur. Ea propter nos o ciuili legi suam uim (quomodo diximus) imminutam conseruantes, sancimus, ut qui Magistratum ineunt, Itemve contestantur, seueritatem mendacio prælaturos, nec ullo modo recta uia declinata, in obliquam fraudis semitam cõcessuros, iureiurando affirment.

h Vide Nou. 8. §. ad eũ itaq;.

i Vide tit. de iureiur. prop. cal. dan. C.

k Matth. 5.

l Scriptum fortasse fuit φερεσηφαυτῆ σωτηρείν τῶν.

m Matth. 6

n Lego κεφάλαια.

o Lego πολιτικῷ.

CONSTITVTIO XCVIII.

De pœna eunuchorum, si vxores ducant.

¶ Idem Imperator eidem Styliano.

LEGVM ortus, tum vt Respublica rectè constituatur, hunc sibi finẽ p proponit, tum interdum naturæ iniuria affecta auxiliũ offert. Iustum est ergo, ut nunc etiã de hac specie, an eunuchos in matrimoniũ coniũgilis ceat, in q̃stionẽ ducta, lex enascat. Sed priusquã illa ponatur, rem examinare, & an istiusmodi coniunctio matrimoniũ appellari possit, imò an omnino in illa, quæ in matrimonio peragi fas sit (quæ sunt sacræ preces, sacrificiũ, carnalis oblectatio, ac voluptas, & quæcunque in matrimonio fiunt) cognoscere conuenit. Sacerdos igitur ad imitationẽ cœlestis à Conditore (qui sexus ad multiplicationem copulauit) pronuntiatæ benedictionis, verba sacra effatur. Humani autem ingenij uoluptas, & lętitia ad geniales complexus, & q utriusq; sexus fœtum respiciens, progressum facit. Sponsorum enim parentes, dum ie viscerũ suorum visuros fœtum, & sponsi ipsi, dum se in lucem edituros generis successores sperant, multiplici uoluptate perfunduntur. At hic nihil tale subest. Quali, enim cũ oblectatione ‖ illi ‖ cõueniãt? Quale sacrificiũ ‖ eorum aggregationẽ stabiliat? Quum autem illorũ coniunctio adeo omni oblectamento uacet, & consecrationis, sacrificiorum, benedictionisque adeò non capax sit, quomodo in ipsos matrimonij appellatio quadrabit? Imo quomodo non aliqua, quæ nefariis debetur, idque ‖ ex lege ipso pœna sequetur? Atq; quod ne ab initio quidem matrimonium uocari possit, breuiter ita dictum sit. Sed magis exactiusq; rei indignitatẽ oratio exploret. Rerum conditor, quum initio marem, & fœminam consociare, ad largum, quod inde extiturum esset, incrementum respiciens, consociationem illam faciebat. Quin & naturæ (quæ tanquam famula, quantum potest, à conditore tradita præcepta obseruat) ut in hoc matrimonij consuetudo ineatur, quo sobo i procreatio procedat, quoad quidẽ ab ipsa tale ministerium Conditor præstari uelit, propositum est. Si igitur uel hic quod naturæ Conditor, ipsaque natura voluit, apparet quod prohibendum ducimus, ne prohibeatur: sin minus (ut certè nihil istiusmodi est, sed contraria omnia, & nulla ad implendam Domini uoluntatem vis, & eius generis quiddam, quod natura non agnoscat) quare non omnibus modis prohibebitur? Quod si quis contentionibus gaudens, dicat, si propter sterilitatem eunuchi à coniugio secluduntur, multis etiam aliis coniugium interdici debere, quum non omnes quicunque in coniugium coeunt, fœtificos se præstent: ad contẽtionem in promptu est responsio, quod tametsi nullus ex ijs fœtus gignatur, non tamen in hoc congregati sint, ne quam communi vitæ vtilitatẽ coniugalis copulę adferant: quum potius contra procreãdorum liberorũ desiderio congregatos constet, quos esse tum desiderio responsurũ opinantes in euentu spes fefellerit: hic uero uetale aliquid dici possit, permultum abfit, quum t qui ad peregrinam illam commistionem conuenerunt, liquido scientes se steriles ac ad gignendum inutiles conuenire, naturæ quasi insidiati sint: Ac sanè ob hoc duntaxat odio etiam ambo digni sunt: mulier, quod quum coniugalis consuetudinis cupida fœcundo se iungere potuisset, in fœcundum, & u sterilem prętulerit: eunuchus uero, quod ut in uanum Dominus benediceret, impotentia sua effecerit. Si quis porro findum, ex quo alius aliquis fructus metat, uastet, & x incultum relinquat, an hunc tanquam malum atque perniciosum odio habebimus, eiusque si fieri potest institutũ reprimemus: illi uero, qui fundum, ex quo ratione prędituꝰ germen pullulet, desolat, & inutilem reddit, tanquam nihil indignitatis committat, id facere permittemus? Et y sane quid quisquam dicat? Sed Paulus (inquiunt) ait, MATRIMONIVM CONTRAHERE QVAM VRI SATIVS EST. quapp naturalis ferue ris cõtẽplatione cõiũctio, phiberi non debet. Sed tu qui Paulum laudas, ad Pauli verba attende. Matrimonium contrahere, inquit, id est per matrimoniale cõmercium cum muliere coniungi. Si igitur tua cum mnliere commistio, consociatio matrimonialis, & benedictione, quę in matrimonium coeuntibus debetur, digna est, matrimonium illam nomina, & ob seruã vxorẽ: sin ne tantillæ quidem benedictionis vnquam capax fueris (quæ enim aut qualis consecratio in iis, qui simul cõtra Conditoris decretũ, simul contra naturæ legem coniunguntur, locũ habeat?) quid Paulum in approbationẽ cœlibis tui, & peregrini matrimonij pertrahere audes? Ad hoc vero, si quis ipsis naturalem, & propriam marium potentiam execant, hoc consilio id faciunt (tametsi vitiosè, ac quadã in Deum rebellione id faciant) ne amplius viros se exhibere queant, sed quantũ ad libidinis stimulos attinet, prorsus

p Lego προβάλλεται.

q Lego ἐκκλίνει.

r Méd. hic locus non caret. a Lego ἐκκλίνας.

s Lego ἐφεξῆς.

t Lego ἀλλ' οὐ τοῦ.

u Lego ἀπαιρεῖται.

x Lego ἀφορῶν.

y Lego καὶ τοῦτο φησί.

Cap. 7. ad Corinth.

prorsus elanguescant, cubilisque fidei & i quos suspicio non cadat, custodes sint (quod sanè ipse vocis sonus promittit) quomodo in hoc non iustam aduersum se indignationem cudent, quòd non solum inimicam naturæ voluntatẽ capessant: verumetiam illis a, qui licet malitiosè, quomodo tamen ipsis videretur, vtiles illos reddere studio habuerunt, aduersari deprehendantur? & quum nouum, atque peregrinum sexum repęsentent, non tamen se neque initio attributæ naturæ, neque qua transformati sunt, malitiosæ arti accommodent? Propterea sancimus, vt si quis eunuchorum ad matrimonium procedere comperiatur, & ipse stupri pœnę obnoxius sit: & qui sacerdos istiusmodi coniunctionem prophanato sacrificio perficere ausus fuerit, sacerdotali dignitate denudetur.

a Lego τῶν τοιούτων.

CONSTITVTIO XCIX.

Vt, qui iusiurandum defert, prior de calumnia iuret.

¶ Idem Imperator eidem Styliano.

VEęcũq; ad rectè cauendũ spectãt, quæcunq; ad bonos mores pertinent, hæc & singulis, & vniuersæ Reipublicæ, quæ à me adinueniẽda, dummodò possim, aut ab aliis inuenta in publicum vsum deducenda petant, & contendent, in medium pono. Ac idcirco supra alias hæc etiam b lex, quæ eum, qui aliquem ad iurandum adigit, se nullo dolo malo, neque facessendi negotij animo, sed, vt rei, cuius ambiguitate ratio ipsius æstuat, veritatem cognoscat, iusiurandum exigere, p rius iurare iubet, quum velut disperierit, quæ reminiscat digna visa est. Quum enim id decretum rectè veterioribus placuisset, recentiores eius cautionem negligentes, delato c iureiurando, à quo exigitur, hunc id subire volunt: qui verò exigit, de eo nihil soliciti sunt. Statuit igitur nostra Maiestas, vt secundùm veterum legislatorum decretum iuramentorum forma seruetur: & qui ab aduersario auferre iusiurandum conatur, quam fidem ex aliis quærit, de moribus suis prius ipse præstet: quòd nempe non dolo, sed necessario, & inuitabili de causa ad deferendum iusiurandum procedat. Exiitimo enim, quum ambo ita ad iurandum adigentur, aut dilucidiorem in iuramentis extiturum veritatem, aut hos ‖aliquo modo reprimendos, neque tam promptè alacrique gressu atque nunc progredi videntur, ad deferendum iusiurandum prodituros.

b L. 34. Qui iurãdũ, de iureiur. sine vol. sit necesse. Dig.

c Lego ὅρκον.

CONSTITVTIO C.

De seruis, qui liberis in matrimonium coniunguntur.

¶ Idem Imperator eidem Styliano.

LEGES, quia ex beniguo iudicio prognatæ sunt, bona sua ordinatione, & moderamine iis etiam controuersiis quæ non admodum crebrò in res humanas incidunt, auxilium ferre instituunt, At verò quum tantæ benignitatis sint, quomodo non longè magis eorum, quæ in hominum vita assiduè versantur, curam ‖ suscipient? Si enim d medicus quispiam iis, quæ minùs angunt curam adhibeat, quæ verò magis augunt negligat: id quod minus angit, non per peritiam, & prudentiam curare videatur? Ea propter legum dignitati plus maiestatis attribuentes, quod hactenus ex consuetudine diiudicatum est, de iis ẽ nẽpe, qui ex inæquali fortuna, libera videlicet, & seruili, amore instigante in matrimonium coniungi contendunt, in legem in clusimus: ac sancimus, vt si homo liber seruilis personæ nuptias sectetur, sub duplici hac conditione matrimoniũ ineatur, vt is aut æquam cum seruili persona, cui per amorem associatur, fortunam susciat, aut pretium, quo illa seruitute liberata in libertatem peruenias, ‖soluere promittat. Atque hoc quidem, tanquam inæqualis matrimonij arrham quandam, eum, qui cõsuetudinis societatem cum seruili persone init, persoluere oportebit. Statuimus vero etiã, ne domini hac in re se in humaniùs gerant: &, si persona, quæ seruũ in matrimoniũ delegit, seruire f malit, ‖ vtriusq;] seruitus domini mortẽ terminetur: eaque vbi inciderit cum liberis, si quos ipsis matrimonium largitum est, dimittantur liberi. Sin in seruitutem nõ consentiat, neque in promptu habeat vnde pretium plenè persoluat, libertate per vim non g mulctetur: sed seruiens apud eundem dominum, mercede quotannis binis solidis æstimanda, seruitutem tot annis duret, quot pacto pretio in plenam summam deducto dominum satis pro seruo accepisse, neque iustam causam ad detinendum amplius habere, sunt ostensuri.

d Ex his Græca restitui posse puto

e Consule tit. de libe rali causa.

f Lego ἐθέλοι.

g L. 3. de li be. ta C.

NON solum quòd inter personam liberam, & seruilem ab initio contrahitur matrimonium, sed quod cõmuniter in seruitute degentes in pari fortuna contraxerunt, hoc etiam, altero illorum fortè à domino libertate donato, altero verò in seruitute retento, ad inęqualitatẽ redactum, ex istiusmodi causa valde contentiosas ambiguitates, & quęstiões eo quòd lege diiudicatum non sit, persæpe excusare conspicitur, Quum itaque hoc quoque à nostra Maiestate lege conceptum, conuenienter distingui deberet, hanc, per quam rectè diiudicetur legẽ accepit. At verò quæ illa lex? Iubemus, ut si seruitute liberata persona, coniunctioni eius, quæ in seruitute relicta est, acquiescat, secũdùm formã h de personis liberis, & seruilibus matrimonio coniungendis lege comprehensam, matrimonium indissuptum maneat. Oportet enim, ut aut datam sibi libertatem non vsurpet, & æqualiter cum altera libertate non donata seruitutis iugũ subeat, donec extremus uitę dies domino obueniat: aut, si quidem libertatis dignitatem exuere nolit, pro adiuncta sibi persona pretium se soluturam promittat. Cæterum si hoc negliget, & ex libertate sua occasione arrepta, in seruitute relictam personam in suę vitæ statum abripere conetur, non solum non hac arrogantia quicquam efficiat, neque, alteri libertatem donandi potestatem habeat: uerum etiam ipsa quam libertatem nacta est, hac excidat, rursumque seruitutis iugo collum subdatur. Potę quæ ingrato animo beneficia domini sui, ac beneficæ uoluntati iniuriã intulerit, eiusq; iudicio, quod reueri, & venerari debebat, tanquã per rebelionẽ cõtemnere cogitarit.

h Const. proximè præcedente. Recurre ad constitu. 52.

CONSTITVTIO CII.

De prędiis maritimis ad remoras piscatorias constituendas se orsum non sufficientibus: & vt inuitus etiam ad societatem adigatur.

¶ Idem Imperator eidem Styliano.

MVlta cumulatim bona mortalium vitæ confert prudenter, & cum ratione instituta rerum communio. Etenim qui utribus valet, si cum altero, qui similiter utribus valeat, communicet, longe præstantiores atq; utiliores eius utres fuerint: & diuites. si diuitias communes faciant, maiorem ex diuitijs voluptatem capiant: deniq; si paupertas premat, operarum communio consolationẽ, qua paupertatis acerbitas mitigẽt, non indigebit. Verum, quum adeò commoda, atque utilis in communi vita communio, & societas sit, mirabilis quædam hominum animos subiens prauitas, nedum aliis ad utilitatem impedimento est, uerumetiam qui ipsum fouent, ut rebus suis nocere, quàm ut inita cum uicinis societate ipsis aliquid lucri accedat, permittere malint, persuadet. Ac tale quiddam certè de nonnullis audiuimus, qui, quum maritima prędia habeant, quæ per se non ita multum lucri adferant, cum uicino autem, & adiacente prędio communicatione cõiuncta, uberiorem utilitatem reddant: societatem inire, neq; illa cũ uicinis prędia commiscere (qua ratione ambo aliquid lucrari possent) per malignitatem nolunt: sed contrà, dummodo vicino nocumento sint, seipsos etiam damno afficere malunt. Verumenimuerò tametsi damnum suum tales agnoscere nolint, suaq; mala administrantes utilitatem per improbitatem negligant, tanquam immanes belluæ, ut propinquos lędant, in sua uulnera proruentes: non tamen istiusmodi malignitatem in communi uita Imperatoria nostra Maiestas insolescere patitur: neq; quia illi utili cura digni non sunt, auxilio uacuos relicturi sumus. Quare ex parte aliqua ipsis, pręcipuè uero uicino, quem ista inhumanitas malè torquet, prospicientes, sancimus, ut si istiusmodi prædia mare uersus non adeò singula lata sint, ut septi remoratorij constituendi ius habeant, eius iuris consequendi causa communione coniungantur: quo per istiusmodi communionem domini ex suis possessionibus utilitatem sentire possint: & si dominorum alter communionem facere nolit, ad illam inuitus etiam compellatur. Quum enim quamuis inuitus aliquis beneficij particeps sit, id benignitatem etiam esse persuasum habemus. Hic autem longe maior se exerit benignitas, ubi non solum qui beneficium non agnoscit, illo tamen afficitur, uerumetiam qui illo iniquè priuabatur, id sentit, & percipit.

Recurre ad constitut. 57.

CONSTITVTIO CIII.

De iis, qui de maritimis prædiis ad constituendas remoras piscatorias societatem ineunt.

IN societatibus vsitatum est, vt ferè q plus cõtulit, idẽ plus lucri sentiat. Et rectè sanè negotiũ instituunt, iter quos ita conuenit. Verumtamen de maritimus prędiis

societate inita, non ideò rectè, cuius prædium latius est, eo cuius arctius est, maius lucrum auferat. Exempli gratia, huius prædiũ centum passus latum, illius ve ò longè angustius, si hæc coniungês communio inde vtilitatẽ supperditet, vt æqualiter, non autẽ secundum cuiusq; portionem, prouentus inter socios diuidatur, rationi consentaneũ est. Quid ita? Quia in aliis negotiis (in collatione pecuniarũ nempe, aut pecorum, aut etiã, si quis ita velit, terrestrium locorum) [a] vnaquæq; res, quæ in cõmunionem [b] cõfert, per se domino, quantũ eius natura fert, vtilis esse possit: in maritimis verò prædiis id similiter se non habeat. Nam non, quemadmodum illa, sic quoq; maritimi iuris portio [c] in se cõsiderata, peculiare lucrum habet. Non enim præda ibidem semper loci consistit, tanquã venatores expectãs. Alioqui verò etiã quòd maior portio, propter [d] minoris defectum inutilis sit. Quis enim ex re imperfecta vsus aut vtilitas? Additio autem minoris, quum imperfectionem expleat, quòdque per se ad nihil conducat, vtile reddat, [e] rationi consentaneum sit, vt vtilitatis ex maiore portione, quæ citra accessionẽ minoris nihil emoluméti adferat, prouenientis æqualem partem domino suppeditet. Propterea igitur legem etiam quæ deinceps iustè hoc gubernet, Imperatoria nostra maiestas profert. Statuimus vero, vt si duarum maritimarum portionum, quarum altera maior altera vero minor sit, ad constituendas remoras piscatorias in communionem coniunctio fiat, vtriusque portionis domini ex æquo inter se lucrum diuidant.

a Lego ἴκαστον.
b Lego συμπίπτον.
c Lego ἐπιμεριζόμενον.
d Lego ἐλάττονος.
e Malim ἄτοπος.

CONSTITVTIO CIIII.

De piscatoriis remoris, inter quas legitimũ interstitium non est.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

QVandoquidem sæpe vsuenit, vt quum legitimo ĩteruallo vicinæ iter se remoræ piscatoriæ nõ distent, cõtentiones, atq; lites exuscitentur: de iis etiam cõtrouersiis statuimus, vt reus vbi legitimè conuictus fuerit, si locus spatium patiatur, eo remoras transferat, vbi tanquã legis præscriptum despiciat, litem fubiturus non est: si verò quo transferat locus nõ sit, annorũ curriculum obseruetur, quot i litigioso loco remorarum sẽ prũ fixum fuerit: & si actore presente, nullamq; protestationem interponente decem annos constiterit, immotum eodem in loco permaneat: at si actor peregrè sit, vt septũ non moueatur, de ceruum non sufficiat, sed alterum annumerari oporteat, vt anni omnes viginti sint. Atq; hoc quidem præscriptum in prophanis obtineat. Ecclesiæ vero, & monasteria, & si qua alia venerabilis domus, tum denique quæcunque ad fiscum referuntur, quum ipsis ad annum quadragesimum iura conseruentur, dictum tempus despicient. Ac sic quidem de remorarum [f] statione, quæ propter temporis longitudinem moueri non possint sancientes, iubemus, ne actor maritimæ oræ emolumento priuetur: tametsi quod tempus elapsum sit, obtinetes litem non potuerit.

f Lego ἐκποιηθῶν & mox πάσαν.
g Quicquid παραθῇς reponas, omitti poterit.

CONSTITVTIO CV.

Si Magistratus aliquis res fiscales furatus esse deprehensus sit.

LAudabilis res est legitima castigatio, & pœna, quod incomposita emendet, & ad mala propensos, ne in illa prorũpat, vel inuitos restringat. §Laudabi[g] est (nquam) quando legibus conuenientem seruat clemẽtiam, neq; hanc excedere arguit potesi, neque vero castigandi prætextu crudeliorẽ se exhibet. Quando & pater, donec benignè delinquentem filiũ castigat, simul prudentiæ, simul castigationis nomine laudandus est: vbi vero, paterno affectu abiecto, non vt patrem decet, sed atrocem in modum pœnam filio infligit, non paterno more castigat, neq; quisquam [h] atrocitatem approbat. Ac sanè si leges reuera Reipublicę parentes sunt (quemadmodum sunt profecto) requiri tur omnino, vt pro ratione delictorum pœnas etiam constituant: nequaquam vero immanem aliquam, multoque quàm pro delicti modo grauiorem pœnam imponant. Nam quomodo id legitimæ est correptionis, quomodo inde manantis medicationis, si qui cuiquam mortem intulisse conuictus non sit, morte puniatur? Medici sanè quidem non præcisè integra membra secari iubent, & lex quum medicorum commiseratione infinito maiorem præ se ferat commiserationẽ (si quidem corpora tantummodo spectat medicinæ beneficium, leges vero tam animo quàm corpori beneficia præstant) tantam crudelitatem in eos quibus mederi vult [i] exercet? Hæc itaque quum hunc ad modum sese habeant, placuit nostræ Maiestati, vti quæ [k] lex mortem decernit in Magistratum, qui res fiscales furatus esse deprehensus sit, neque vero in hunc solum, sed in illos etiam, qui hac i re illi socij fuerint: hæc tanquam ab humano, legalique ingenio aliena, non amplius in legalibus constitutionibus locum habeat, neque nominetur quidem, & velut superuacanea extra Rempublicam proiiciatur. Dehinc vero ĩstiusmodi Magistratus pro fiscalis rei furto dignitate expellẽtur: quęq; surripuerint, hæc in duplum dependant. Qui autem [l] in hoc communicarunt, si diuites sint, eidem pœnæ subdantur, sin pauperes, flagris cæsi, ignominiosèque fustibus exulare iubeantur.

h Muta i necne? ὑμῖν ἔσται debeat, videri cui vacat: mihi sensum expressisse satis est.
i Orationis ratio προσαρτᾶται & ἐπιδείξεται postulat.
k Vide titu. de crim. pecul. C.

CONSTITVTIO CVI.

De indotatis mulierib⁹, quantũ maritis mortuis ex ipsorum bonis lucrentur.

SIrem, quæ modo aliquo absurda, æquitatique esse dissentanea apparet, lata de illa lege ad decentem constitutionẽ deducamus, operæprerium nos facturos videmur: At quæ illa tandem est? ¶ Quòd quæ[m] mulieres inopes (id quod non rarũ est) locupletibus viris matrimonio iunguntur, hæ illis defunctis prouenientem ex ipsorum bonis portionem (n) prouenit autem, si pauciores quatuor liberi sint, cognominis isti numero portio, § quadrans nãpe: si in § tot aut§ plures, quàtum quisq; illorum habet) non in perpetuum dominium, neque vt de illa testari possint: sed ad vitam [n] in vsumfructum tantummodó, &, vt inde vitam sustentent, accipiant: & ipsis mortuis in liberos huius portionis dominium transferatur: neque illis rebus suis vtendi quomodo velint potestas concedatur, extra quàm si nulli liberi superfint, quod infortunium illas rerum dominio beet: vt haud sciam verum mulier ex se fructum videre præopte, an verò ne nascatur aliquis, quò deuoluendæ ad ipsam portionis domina fiat, execrabunda precetur. Hinc verò absurditatem Imperatoria nostra Maiestas corrigẽs, sancit, ne istius portionis dominium mulieri auferatu, vtique ipsa quomodo visum sit de illa statuat, & nihil aliud liberis, quàm quod ex Falcidia ipsis competit debeatur: tamen, vt priorum nuptiarum illa non obliuiscatur, neque inducto altero marito, prioris toro contumeliam inferat. quòd si contingat, à nobis attributo domino prorsus excidet: illaque fato functa, liberi rerum domini fient.

m Secus Nouel. 117 §. posteà, vero quidam. Videtur deesse ἔννοια.

CONSTITVTIO CVII.

Vt actor ante litis cõtestationem porrecto libello iudici fidem suam probet.

SIquicquid honestum, vitæque humanæ vtile est, à senio liberum, ac semper vernãs permaneret, neque vnquam eius vtilitas deficeret: id verò longè præstantissimum foret. Quamobrem etiam, si contingat (vt sanè persæpe contingere solet) vt eo neglecto vtilitas depereat, quorum curæ communis vitæ bona incumbũt, hi certè, vt ne id, quod de se multum vtilitatis in cõmune diffundat, restituere negligant, sanè quàm conueniens est. Ea propter & nostra Maiestas legem quandam rebus humanis multò quondam vtilissimam, nunc verò velut senio confectam, & ne prorsus inutilis fiat periclitantem, ad pristinum robur reducens seniq; incommodum quasi abradit, & ad primitiuum ipsius vsum Reipublicæ vtilitatem renouat. Lex o autem de illis, qui actionem mouent, agit, vt hi prius quàm ad rei disquisitionem deueniatur, de suo instituto iudici fidem faciant, scripto compl xi, se nullo dolo malo aduersarium inquietare, ne que alio iudicio condemnatos esse, neque in præsens scire se nullum ad tribunal aditum habere, & maligno consilio negotium facessere, neque P denique mendaciis veritatem interuertere conatu ros esse. Atque hæc quidem legis præscripta sunt: quæ sanè rectè sese habent, eaque qui transgrederetur, huic pœna infligebatur. Neque verò huic soli, sed cæteris etiam patronos iisdem dicta lex adiudicabat. Itaque hanc quemadmodum dixi, ceu deperditam prorsus, inutilem reddità, imperatoria nostra Maiestas tum ad pristinas vires reducit, tum in Rempublicam reditu donat. Ac verò sancimus, vt qui dehinc in iudicium procedere volent, ante introitum, quæ à lege præscribuntur, exhibeant.

o Hanc legem interpretes diuersi, consulas Nouell. 112. & Cæterum hic pungo.
p Lego ἐπειδὴ ἐπὶ τοῦτο ἀφικόμεθα.

CONSTITVTIO CVIII.

De eo, qui ad primam denuntiationem iudicio se non sistit.

NEQVE verò hoc, tametsi neglectum hactenus contemptuique habitum sit, incorrectum relinqui fas est, potiusque, vt conuenienti auxilio potiatur, conuenit, vepote quod humanis rebus multam de se vtilitatem præbeat. Nos itaque, quemadmodum is tractatus, qui litem instituere volentibus formam præscribit, innouatus est, ad confirmandam

q Vide l. 7. de admini. & peric. tutor. Dig.

a Consule Nouel. 112. §. porro quamoẽs.

milem etiam modum hoc innouantes, sancimus, [a] vt, qui semel iudiciali citatione in ius vocatus, neque ipse paret, neq; alium, qui p ipso in iudicio se offerat mittit, iterum iudicij denuntiatione impetratur: cui si similiter non obtemperet, neq; tertia denuntiatione indignus censeatur: & si quidem, quum tam patienter iudicialis clementia ipsum expectet, ipse nihilominus tertiam [b] citationem contemnens (quum nulla iusta causa comparitionem eius impediat) neque per se, neque per alium iudicio sistat: tunc omnino etiam absẽs condemnetur, & nequaquam deinceps uel quæstionem mouere, uel condemnationem subterfugere ipsi permittatur. Atq; hoc in vtrũque litigatorem decernimus, siue quis in ius vocatus, comparere negligat, siue quis actione instituta, aduersarioq; in iudicium producto, deinde ipsi molestias, protelationesq; lites machinatas, ab inté tata actione dolo malo desistat, Etenim hic quoq;, vbi ter à iudice citatus non peruenit, absens condemnabitur: ita tamen quemadmodum dixi, si nulla causa, quæ illum, qui se in iudicio non obtulit, ueri simiiter purget, ad istam excussationem subsit.

b Quocunque Græca legi déant, hoc eorum sensus est.

CONSTITVTIO CIX.

Ne intra septimum ætatis annum sponsalia in eantur, neque ante decimumquintum maribus, aut decimumtertium fœminis matrimonium consecretur.

c Eccles 3.

QVum suum cuique rei tempus esse [c] Sapiens tradat, idque communis omnium, qui modò mentis compotes sunt, sentẽtia tum amplectatur, tum probet: in omni actione tempus obseruare, longè pulchertimum fuerit. Quod si fortasse alibi, in contrahendis certè matrimoniis negligi non debet. Oportet enim, ut quo ea res in communi uita magis necessaria est, eo prudentius, cautiusq; ad illam procedatur. Quam sanè nos ob causam secundùm ueteres, [d] qui rectè hac de re lege lata statuerunt, sancimus, ne quo modo ante septimum ætatis annum sponsalia cõstituantur, neque matrimonium, sponsa [e] duodecim, sponso verò [f] quatuordecim annis minore, sacris ceremoniis confirmetur. Atq; hoc quidem, quantum ad communem, publicumque Reipublicæ vsum attinet ita uetitum sit. Verum si Imperator (vt sæpe accidit) nouam familiam conficiens, & sponsalia, & consecratione paragedam coniunctionem iutra præstituros annos desponsandis decreto permittat, id nihil legi aduersabitur. Licitum enim est, ut quibus Deus uniuersi terrarum orbis, tanquam familiæ cuiuspiam, administrationem demandauit, hi secùs, quàm lex, quæ subditos deuincit, præscribat, familias cogant.

d Idẽ habes l. 14. de sponsal. Dig.
e Recurre ad cõst. 74.
f Lego τετεσσαρεσκαιδεκάτου.

CONSTITVTIO CX.

Vt mulier soluto matrimonio, dotem suã, propterque nuptias donationem, & reliquam omnem mariti substantiam in commentarium conscribat, ac eo prolato resarciri sibi postulet, si quid damni in rebus suis à marito se passam dicat, citra commentarium autem, euidentémve probationem nihil petat, aut petendo accipiat.

† Vide tit. soluto matrimo. & l. 22. de iure deliber. C. Non. 117. §. etiã. Huc nos cura. & No. 79.

QVum præter alia, † quæ sanctè à ueteribus de matrimonij rebus tractata sunt, huic quoque tractatui satis pro spectum fit: ut nempe mulier soluto matrimonio non quoquo modo res maritales percipiendas & detinendas uendicet: sed si de illis controuersia moueatur, con fectum post mortem mariti de dote sua, & donatione propter nuptias, reliquisque maritalibus facultatibus commentarium publicè prius exhibeat: & si quid ex dote à marito consumptum esse appareat, id est ex ipsius bonis repetat: quum hoc, inquã, quomodo ius, atque æquitas postulat, à ueteribus constitutum sit, ac verò nunc eius nulla ratio habeatur: quoniam ueterum prudentiæ utilitatem conseruandam ducimus, illorum sanctionem renouãtes, statuimus, vt de hinc omnibus modis de dote, propter q; nuptias donatione, & aliis quibuscunque maritalibus rebus à mulieribus commentarius conficiatur: quò si quando ad istiusmodi controuersiæ speciem adigantur, & ad res maritales pro eo quantum ipsarum res deterio res redditæ sunt, procedere uelint, ex eo commentario, aut proba tione petitionis æquitas cognoscatur: § ut tum § rectè res maritorum uendicent, quando commentario combrehensa ab illis ipsum petita esse constabit. Citra commentarij autem testimonium, neque petitio locum inueniat, neque ille contentiosè petentes aut audiatur, aut quicquam eorum, quæ petunt, consequantur. Porro commentarij conficiẽdi ips statuimus, ut intra tres menses fiat: & curiusmodi multa à veterib. in tutores constituta est, talis & hic pœdat.

CONSTITVTIO CXI.

Vt si vxor mente capiatur, idque neque dolo mariti, neque ipso conscio, sed aliorum maleficio fiat, & vltra tres annos id malum duret: matrimonium dirimatur, alteramque vxorem ducere marito liceat.

¶ *Idem Imperator eidem Styliano.*

NIhil adeo ad conseruandum genus humanum esse necessarium, atque quod è costa viro attributum est subsidium, cum artifex ille, qui istud condidit, docet, tum ipsa natura diuino documento attestatur. Quod quum ita sit, istiusmodi de re illa commentari, & statuere, quæ per omnem vitam illis, qui coniugij nexu uniti sunt, auxilio, gaudioque sint: quæ initio positum [h] coniugij finem confirment, non vero contrà affligant, & miseriam, perpetuumque mœrorem adferant, legis prouidentiam, & si qua aliunde cura mortalium reb. succurrit, par atque conueniens erat. Si ergo coniugium tale esse oportet (quemadmodum certe oportet) non sane suscipienda mihi [i] illa lex videtur, quæ, si post initum matrimonium furore vxor corripiatur, maritum illam perpetuo retinere, & furoris incommodum semper ferre cogit. Vbi enim [k] approbetur, vbi rationi consentaneum, aut matrimonialis conuictus solicitudine dignum videatur, vt per te tam uitam maritus insanienti vxori alligetur, eiusq; fœditatibus conficiatur? Si enim nullus adeo truculentus est, ut uel momento quenquam cum feris in eundem locum includere sustineat, quomodo legis benignitate prædita illa lex est, quæ perpetuo efferatæ furore coniugi cohabitare maritum iubet? Sed per coniugiũ, inquiunt, [l] in unum corpus coierunt, oporterque membrum alterum alterius morbos perpeti: & diuinum præceptum est, [m] quos Deus coniunxit, ne separentur. Præclara quidem hæc, & diuina, ut pote quæ à Deo pronuntiata sint: uerum non recte, neque secundũ diuinum propositum hic in medium adferuntur. Si enim matrimonium talem statum conseruaret, qualem eius in principio pronuba exhibuisset, quisquis separaret, improbus profecto esset, neque reprehensionem effugeret. Iam uero quum præ furore ne vocem qui dem humanam à muliere audias, nedum aliud quidquam quæ ad oblectamentum, & hilaritatem matrimonium largitur, ab illa obtineas, quæ adeo acerbum, horrendumque matrimonium dirimere noli? Eapropter sancimus, vt si quando post initum matrimonium mulier in furorem incidat, ad tres annos infortunium maritus fuerat, mœstitiamque toleret: & nisi interea temporis ab isto malo illa liberetur, neque ad mentem redeat, tunc matrimonium diuellatur, maritusque ab intolerabili illa calamitate exoneretur. Cui sanctioni hoc adiicimus, ut furoris causa inuestigetur, in eamque inquiratur, num forte mariti, aut ipsius consciorum familiarium eius, aliorumue quorumlibet technis, atque dolo sit conflatus. Quod si sic esse deprehendatur, [n] & quidẽ maritus maleficij arguatur: ut hic in monachum transformatus, nolens quolens monasterius inclusus [o] nequitiæ suæ pœnas luat, manantiq; ex sacris canonibus animæ curationi subiectus sit, decernimus. At si à cognatis ipsius, aut aliun de ipso conscio noxa orta sit, ***

h Lego συμφόρημα.
i L. 16. §. furor. de ritu nup. Dig.
k Lego ἔστω δοκῆν ἄξιον.
l Genesis 2.
m Matt. 19.
n Lego εἰ μὲν.
o Lego κακόας εἰς τὸν.

CONSTITVTIO CXII.

Vt, si maritus per matrimonii tempus in furorem incidat, intra quinquennium matrimoniũ solui nequeat: eo autem elapso, si furor eum adhuc occupet, solui possit.

MEterum Iurisconsultorum sententiam, [p] qua furorem matrimonium impedire, iam initum autem non infirmare constituitur, neque conuellere, neque reprehendere est animus: illosque ipsos ad iudicium suum, quo ad id decernendum commoti sunt, expendendum remitto. vt tamen illam aut approbem, aut confirmem, quod id mihi approbatione indignum videatur, induci nequeo. Nam quum matrimonium, si furor præueniat, impediatur: at uero si inito iam matrimonio furor superueniat, illud nihil lædi dicatur, [q] quomodo hinc ad comprobandum illectemus? Si enim hoc in matrimonio spectatur, ut cum utriusque coniugis commodo contrahatur, quomodo qui ne id ab initio tanquam inutile consistat suadet, si postquã initum erit, eadem calamitas existat, nõ idem ei us compagem tanquã

p Plenior interpretatio ex l. 16. de ritu nupt. Dig. Idẽque facias ex l. 8. de spõsa. Di. fi μνησείαν sponsalia vertere uelis, qđ hic non cõuenire videtur.
q Lego πῶς ἀντὸ γένηται.

inutilem dissuadebit? An operam dari oportet, ne quis omnino in mali cuiusquam periculum incida: qui verò iam inciderit, hic sine omni ope relinquendus, ipsius que calamitatum non misereſcendum est: Quod pinde sit, atque si quis, priusquàm morbo quis piam corripiatur, adhibendum remedium existimet, at iam correptam, negato remedio, mori sinat. Veruntamen (id quod dixi) reprehendere inſrisconsutos non est animus: vt tamen ipsis astipuler permultum abest. præsertim verò quum multi alij modi ad soluendum matrimonium constituti sint, quorum nullus cum furoris malo conferri rectè possit. Quomodo nanque mariti pro digalitas, aut religionis diuersitas, aut in naturali consuetudine impotentia, & imbecillitas, aut si quid aliud his connumeratur, quod ad dissoluendum matrimonium valeat (cuiusmodi est, si seruilis conditionis coniugem esse appareat, & si quæ in pactionibus nuptialibus promissa sunt, propter paupertatẽ plenè præstari nequeant) hæc, in quam, & similia, quibus matrimonia dissoluere lege tributum est, quomodo tandem cum furoris calamitate comparari possunt? Nos itaque sancimus, vt si furor post initum matrimonium superueniat, ne intra quinq; annos coniuges disiungantur. Etenim quemadmodum quando per omnem vitam furor duraret, nec tamen matrimonium dirimi posset, id durum, & acerbum esse visum est: ita tanto tẽpore expectare, & perseuerare necesse est. At si postquàm tantum temporis decurrerit, malum se non remiserit, neque furiosus resipuerit, cùm neutrius commodo, aut incommodo coniugium dirimatur. Atq; hæc quidem statuimus, non quò superioribus legislatoribus obtrectemus: sed vt quam subditis curam debemus, adimpleamus. Iam verò si furor ipso nuptiarũ die animaduertatur, quò minùs confestim matrimonium, tametsi sacro ritu confirmatum sit, dissoluatur, nihil obstiterit: perindeque ac si ante nuptias furor animaduersus esset, matrimonium in irritum recidet atq; distrahetur. Sed quòd post consecrationem diſiungendos esse coniuges dicitur, fortasse id nonnullis recto iudicio destitui videbitur: quasi posteaquàm sacrificio iuncti in unum corpus coierunt, nõ dirimi illos, sed unitos fini oporteat. Et præsertim quidam quũ præstantius membrum, adeoq; caput maritus sit: neq; præcipua corporis membra, si morbo aliquo occupentur, amputari soleant. Atqui hæc ratio, dum à coniunctione stare, atq; illam defendere sẽputat, quid sibi benedicto velit ignorare videtur. Hęc enim præstantissima quęq; connubio largiri cogitans, [a] pudicitiam, indissolubilique quodam amoris vinculo coniuges deuinciens, propagationem generis, & si quid aliud matrimonium iucundum reddit, consecrat. At furori ſquæſoq; quomodo cum hoc sacrificij proposito conueniat? Vbi enim pudicitiæ integritas, quando mens seipsam non nouit, miserabilisq; ignorantię infortunio premitur? Vnde verò propagatio generis speretur, quum furor spectaculum solo aspectu horrendum miseræ miseriorem maritum exhibet, nedum ipsi cum illo consuetudinem habere permittit? Quali porrò amoris vinculo colligentur, quum morbus uniuersum hominem afferat, & ut quiduis potius, q̃ homo videatur, efficit? Ac profectò si fortè ex tam infortunato cõcubino fœtus in lucem prodeat, quum natura fructus rebus ut plurimum as simulare soleat, quomodo non hic ipse fœtus humano genere commune detrimentum adferet? Mihi igitur propter hæc etiã, matrimonium post furoris correptionem soluendum esse constituere, iustum rationiq; esse consentaneum, neq; ad reprobationem matrimonialis benedictionis, neque ad aliud quodpiam crimen vergere visum est. Quòd si quis sanctionem à crimine non libereť, hic apud se furiosi matrimonij vtilitate expensa, quantum momenti iudicium suum habeat, cognoscet.

[a] Lego σωφροσύνου καὶ ἀῤῥήτου.

CONSTITVTIO CXIII.

Vt quemadmodum in aliis structuris lege cautum est: ita etiam subdialium ambulacrorum structuræ, quæ solaria appellantur decem pedibus à vicinorum ædificiis distent.

[b] VAE veteres [b] de domuum, & alioqui parietum structuris tractauere, perbellè illa se habent, & vicina ędificia decem inter se pedibus distare debere, ab iisdem rectè constitutum est. Verùm quoniam de subdialibus deambulationibus, & (quomodo aliquis fortasse vocet) prosceniis spectatoriis, quæ ad apricandi vsum, & eum quidem solum excogitata sunt, atq; à sole nomen acceperunt (solaria enim appellãtur) in lege nulla mentio facta, nihilq; constitutum est: decreto, quod de illis statuat, quæq; subinde (vt uerisimile est) de iisdem contentiones emergunt, dirimat, opus est. Decernimus igitur, ut & in his structuris, solariorum nempè, inter vicinos tantum interstitium seruetur, quantum in aliis constitutum est. Etenim quem admodum in illis conſpectus ſprohibendiſ causa decem pedum interstitium statutum est: ita hic quoque merito idem spatium eadem de causa præscribetur: præsertim uerò, cum conſpectus maiorem etiam distantiam hic requirere uideatur. Nam si, ne se inuicem vicini conſpiciant, inter alia ędificia decem pedum intercapedo relinquitur: hic tantò id magis fieri debet, quantò huiusmodi structuræ conſpectui magis sunt expositę. Constat enim, sedentem quippiamue facientem in ędibus aliquem, quòd multa septorum obstacula interſint, non ita facilè posse conſpici. In proſceniorum verò, de quibus agitur, operibus, aut (quomodo multi dicere malint) mẽnianis, quò minùs in quancunque partem circunſpectes nihil obstat. Eapropter ſancimus, ne aliter cuiquam talem structuram fabricari liceat, quàm ſi decem pedibus à vicinorum structuris abstineat. SIMILITER ſi quis ędium suarum fastigium mutans, marmoreas cruſtas obducat, hic etiam non aliter id faciat, quàm ſi dictum decem pedum interstitium inter ſe, & vicinum relinquat, *** aut alius quiſpiam modus auxilium ferat, longi temporis prędscriptio nempè, ſi ex quo opus conſtitit, à legibus præfinitum tempus decurrerit: aut pactum [c] asſeruerit, ex quo quis facultate acceptа ad ędificandum acceſſerit: iubemus, ut in suo statu structura maneat, tametsi à vicini structura decem pedibus non distet.

[c] Non temere obſtrũ hunc locũ cum melius exprimas.

Zenonis Imperatoris, De nouis OPERIBVS, CONSTITVTIO,

Eodem interprete.

¶ *Imperator Cæsar Zeno, pius, victor, triumphator, semper & maximus, & uenerandus Augustus, Adamantio Præfecto urbis.*

[†] Referẽda hæc Cõſtit. est ad titul. C. de ædific. priuatis, & libri cinda ex l. x). C. eo.

VANDOQUIDEM ſ † subditos nostros tã iudicium quiete fruiſci, quàm ab externis bellis liberari uolumus, ſæquitatis illos, & iuſtitiæſ identidem admonere est animus. Quapropter etiam præsentem ferimus legem, quæ ſufficiẽter ostendat, quomodo & tua Magnificentia ad iuſtitiam ſnos ſ inſtruat, & nos quæ ad tollendas difficultates faciant, prudenter decernamus. Verum ne qui in legem incidet, ſ in illa intelligenda] adiutore opus habeat ab elegantioribus Reiſque publicę conuenientioribus uerbis paulùm recedentes, vulgo notioribus vſuri sumus. Cognouimus igitur ex illis, quæ à Magnificentia tua ad nos relata ſunt, propter perperam interpretãtium opiniones quibuſdam locis ambiguam videri ſacram illam legem, quam immortalis nominis pater noſter Leo de iis tulit, qui in inclyta hac vrbe ędificare uellent: ac iubemus, ut qui suas ędes renouant, nequaquam veterem modũ excedant: ne qui ędificant, uicinorum luminibus, & proſpectui, contrà quàm antea [res illæ ſe] habuiſſent, officiant. Non addiderim tamen [d] id obtinere debere, qualecunque ius qui ędificat habeat, quod ex pacto aut ſtipulatione peculiariter ipſi competens, uetere formam, ſi uelit, mutare permittat. Tunc enim ſtatuimus, vt ſi pactum, aut ſtipulatio ędificantem iuuet, illi ſecundum pacti, ſtipulationisue uim ędificare liceat: tametſi vicinos, quibus pactum aduerſatur, oblædere ita uideatur. Quia verò ſ patris ſmei Conſtitutio dicit, eum, qui ędificaturus eſt, inter ſuam, & uicini domum duodecim pedum interſtitium relinquere oportere, & PLVS AVT MINVS addit, quod nimirum maximam certitudinem facit (nã quod huc atque illuc inclinat, & anceps est, id ad tollendam ambiguitatem non idoneum est) luculenter iubemus, ut inter utranque domum duodecim pedum intercapedo sit, quæ à ſtructura fundamenta contingenti inchoet, atque uſque ad ſummam altitudinem conſeruetur: tum qui in poſterum hoc obſeruabit, ut ei, ſiue nouam domum ędificare, ſiue veterem renouare, ſiue ex incendio collapſam inſtaurare velit, ſecundum ſacram legislationem in quantamcunque uelit altitudinem domum ſuam tollere, & feneſtras perſpectitias (vt uocantur) & [e] luminis tantummodò causa parandas, facere licea t: ut [f] [tamen ipſiſ ex hoc interuallo non permittatur vicinum [priua re] aſpectu in mare recto, neq; coacto, quum is quacúque latere domus in proprio ſtans, aut etiam ſedens habet: ſ atque ità quidem habet, ut ſinter proſpiciendum ſe in obliquũ inflectere, ſibiq;] vt mare videat vim inferre, non ſcogatur. ſ De hortis autẽ, & arboribus in priore legislatione nihil tractatum est, neque quicquam præſenti addetur, neque conuenit etiam. Nulli verò ędificatore domum, ſi in medio angiportus aut platea duodecim pedibus latior ſit, propterea partem plateæ, aut angiporti adimere, & ſuo

[d] Lego, ὥστε τοῦτο δοῦναι τινὰ τοῦ ἰδιώτου.

[e] σφαιρικὰς μηχανὰς.

[f] Melioris exemplaris conſequendi ſpe ſus, hanc claſulam poſt alios ita reddẽdã putaui.

† publicũ Contius. † Recte fortaſſe legas πλατὺ ἢ κοινὸν ὄφος.

& mox, συγχωρῆσαι.

‡ & forma b Lib. 8. tit. 10.

ſiuo ædificio applicare fas eſt eſto. Non eñ quod quæ ad Rempublicã † pertinent, oblędere, & ędificantibus attribuere uelimus, duodecim pedum interſtitium inter domos esſe debere conſtituimus: sed vt ne angustiora inter ędes essent interſtitia, & ampliora etiam, ſi [a] ampliora esſent, haberentur, ac essent, ut essent, quum vetus ſpatium imminui non ſinamus, vt ciuitati ſua iura conſeruentur. Si verò vetus ędificiũ ‡ ita conſtitutum erat, ut minus duodecim pedibus inter vtrunq; domũ interuallum esſet, fas non ſit, vt ultra veterem ſtatum, & formam, aut extollatur ędificium, aut feneſtræ fiant, niſi decem pedum ſpatium in medio ſit. Tunc enim (vt dictum eſt) proſpectitias, quæ olim non fuerint ędificator facere non poterit. Feneſtras autem luminis duntaxat cauſa parandas faciet ab area ſex pedum interſtitio in altitudinem ſvt tamen ſluminari feneſtra, ad dictum ſex pedum in altitudinem præſcriptum confecta nequaquam in ſuo ędificio id, quod [b] fictitia area dicitẽ facere, & legem circumuenire audeat. Si enim hoc liceat, rurſum luminares feneſtræ per fictitiam aream proſpectitiarum vſum explebunt, ac vicino incommodabunt, quod fieri proh bemus: ſut tamenſ nuſquã ex pactis aut ſtipulationibus ędificatoribus competens auxilium, ſi quidem omnino tale aliquid ſit, perimamus. Inſuper, quum prior lex iubeat, ut domus antea incendio conſumptas, tametſi alteri proſpectus in mare præſtringatur, [c] centum pedes in altum attolli liceat: & hanc ambiguitatem tollentes ſancimus, vt hoc ipſum obtineat, ſimiliter in exuſtis ędib. & renouandis, & quæ prius non fuerint nunc primum ex truendis: ut id poſthac etiam in iis, quæ ignis nocumentum non ſenſerint, ſed propter vetuſtatem aut etiam quamcunque aliam cauſam rui noſæ nurent, obſeruetur. Et a quacunq; ędificanda domo in medio cõtrouerſorum locorum centum pedum ſit interuallum, [d] itaq; citra ullum impedimentum ſtructura procedat, etiamſi cuiuſpiam ad alios proſpectus in mera eſt, ei impedimentum adferri liceat, ſi quis intra centum pedes ędificare velit, dummodò duodecim pedes in medio ſint. Atque hęc quidem obſeruari placet, quando pactum alicui non ſuppetit, quod ędificare permittat. Qui verò ex pacto cum vicino inito ædificant, his in eo, quod vtrinque placuit, perſiſtendum eſt. Tunc enim non obſeruato interuallo ad pactum ſtructuras tolli ſinimus: tametſi illis, qui pacti ſunt, aut qui in ipſorum domus ſucceſſerunt, in maris proſpectu noceatur, propterea quòd quæ iam ex pactis alicui iura ſuppeditant, ea per generales leges perimi non conueniat. Inſuper placet, ut quæ ſolaria vocantur, poſt præſentem legem non ex ſolis lignis & aſſeribus fiant, & Romanenſium (quæ uocantur) ſpecie ędificentur: ut etiam inter duo ſolaria ſibi inuicem oppoſita decem pedum interuallum interſit. Quod ſi propter loci angustiam poſſibile non ſit, [f] alternatim ſolaria fiant. At ſi ipſe angu.tus decem pedibus latior non ſit, neutra pars ſolaria, ſiue meniana fieri e aggrediatur. Et quidẽ quę, quo dictum modo eſt, fiunt, ea iubemus, ut à ſolo quindecim pedum interſtitio in altum diſtent, & nequaquam ipſis columnæ aut lapideæ aut ligneæ aut perpendiculum in ſolo ſubſtituatur, aut muri ſubſtruant: quo ne qui ſubſolaris in altitudine (ut dictum eſt) factis aer exiſtit, is obſtruatur, neque inde angulior angiportus, publicuſq; tranſitus fiat. Vetamus uero etiam ſcalas, quæ à ſolo incipiant, & in ſolaria ducant, in angiportis fieri: quoſ videlicet ſ ex cautione ſtructura, eoque quod non ita inter ſe ſolaria propinqua ſint, leuiora aliquando rarioraq;, & quæ facilius reſtinguantur, ex igne ciuitati, iisq;, qui domos habent periculo obueniant. Quod ſi contra legem ſolarium, aut ſcala fiat, nedum quod factum eſt, reſtingetur, uerumetiam ędium dominus decem librarum auri multam ſuſtinebit, & architectus aut redemptor, qui opus informauit, alteras decem libras dependet, & artifex, qui fecit, ſi ob paupertatem multam exoluere nequeat, ubi in corpore uerbera exceperit, ab urbe propelletur. Ad hæc iubemus, ut nulli liceat multas deinceps columnas in publicis porticib. à [g] milio (quod uocant) aut domunculis, aut aliis etiam quæ inter columnas fabricari ſolent, ſex ſolis aſſeribus obſtruere: ſed ut iſtiuſmodi domunculæ cum parietibus, lati

[a] Lego τὸ πλατὺ ἢ κοινὸν ὄφος.

[b] Quũ Romæ coſtinã quandã mi liarũ vocatam ſuiſſe, manifeſtiſſimũ ſit: reſtat de monumentis quidã & milium hic miliarium ponẽdum eſſe.

tudine platearum uerſus ſex pedes, altitudine uero ſeptem non ſuperẽt: ut per quatuor omnino columnarum ſinterordiniaſ liberi à porticib. in plateas tranſitus reliquantur: & iſtiuſmodi domunculæ, ſiue officinæ ex rinſecus marmoribus adornentur, quo ornamento ſint ciuitati, & oblectamento prætereuntibus. Quæ uero in aliis urbis partibus inter columnas officinæ conſtituuntur, eas ad eam menſuram eumque modum conſici placet, quam menſuram, quemq; modum conducere ciuitati Magnificentia tua iudicabit: tamen ut æqualitas omnibus modis conſeruetur, ne quod aliquibus permiſſum eſt, aliis prohibeatur. Illud item lege complecti uiſum eſt, ne probi uiri calumniatorum ſub dolis commentis oblædantur. Multi enim inuidia, non uero quod iniuria afficiantur, iis, [h] qui ędificare uolunt, litem texentes, procraſtinandæ ędificationis neceſsitatem inferunt. ita ut qui ędificare cœperit, deinde prohibitus, opusq; intermittere coactus, & in iudicium tractus, qua pecunia domum ſe erecturum ſperaſſet, eam in litem inſumat, & (quod omnium abſurdiſsimum eſt) ubi victricem ſententiam obtinuit, uelut in diſſolubilibus aliquibus uinculis irretiatur, dum qui nouum opus nuntiaſſet, obtenta prouocatione vadimonia expectat, & quod ędificationem impediat, ex uicini incommodis uoluptatem capit. Iube mus itaque, ſi in iſtiuſmodi controuerſiis aduerſus decreta iudicis prouocatio inſtituatur, ut ſimulatq; ſubſidiaria actio, ſiue ſcripto comprehenſa forma a iudice data fuerit, etiam vadimonio non obſeruato, victori una cum victo, aut ſeorſum ſoli, ad Magnificentiæ tuæ tribunal ingredi: & aduerſario, ſi abſit, pro conſuetudine uocato, ſententiam iudicis manifeſtam facere liceat: quo omni dilatione ſuecisa legitimæ cõtrouerſiæ imponatur finis: nãq; ſi forte hyems adſit aut appropinquet, dum longa conſtitutorum dierum tempora expectentur, qui ędificare voluiſſet, & non iure prohibitus eſſet, intolerabilia damna ſuſtineat. Si militer etiam, ut ſi quis in [i] tali controuerſia, Magnificentiæ tuæ iudicio non acquieſcens, prouocare voluerit, conſeſtim conſultatio (quomodo vocatur) fiat nullaq; intermiſſa dilatione, in ſacro noſtro palatio, & ipſi, & victori, prout fieri conſueuit, ſſententia conſideranda detur. Sciant vero omnes qui nouum opus nuntiare ędificatoribus tentant, quod ſi cauſa cadant, ipſis & omnia damna quæ obuenerint, & materiarum quas litis tempore forte corruptas, aut deteriores factas eſſe conſtabit, pretium refundent. Qui autem non iure ad ędificandũ aggreſſi fuerint, hi, ſi iudicio ſuperabuntur, iſti, qui opus nouum nũciauerit, ea quæ de re iudicium illos ſuſtinere coegerit, damna reſarcient. Cæterum omnes iſtiuſmodi lites vnius Magnificentiæ tuæ tribunalis ſententia diiudicari iubemus, & ne alius quiſquam glorioſorum Magiſtratuum iſtiuſmodi controuerſiam audiat: neque eorum aliqui qui de iſtiuſmodi controuerſia contendunt, militię aut fori præſcriptione utantur: quo ſ videlicet litigare, aut multas quas glorioſi. Præfecti vrbi, datiue ab ipſo iudicis ſententia dare inſſerit, perfundere non cogãtur. Verùm qui iudicio ſuperatus eſt, per cohortem Magnificentię tuę exactionem ſuſtineat, ita vt in hoc nullus fori præſcriptione uti poſſit. Hic uero Magnificentia tua prouideat, ne qui operum redemptores, aut artifices, vbi opus aliquod inchoarint, id imperfectum relinquant: ſed ipſum qui inchoarit, aut capta mercede perficere opus, aut quod in ędificatorii obuenerit damnum, quantiq; ipſius intereſt opus [k] ab oſtutum non eſſe, illi dare cogat. At ſi forte pauper ſit, qui id delinquit, verberibus cæſus eiiciatur vrbe. Nec vero alius eſſe ſen artis, quod ab alio cœptum eſt, adimplere prohibeatur. Quod ſane artifices redẽptores aduerſus ędificatores auſos intelleximus: quã re intolerabi e damnum ędificatoribus machinantur, & inferunt, dum neque alios id ipſum opus conſumare ſinunt. Qui vero cœptum ab alio opus ob hoc ipſum, quod ab alio cœptum ſit, abſoluere recuſat, ſimilem & ipſe cũ illo, qui opus interruptum reliquit, pœnam ſuſtineat.

[i] Lugdunẽſem editionem hic ἀποτιλεῖν habet, quod idẽ eſt cum κυαπτικὴν ῥᾳδίαν quo antea hac aſſeriſ cũ inducendũ putaui.

[h] Lego τὰς ὑφ' ἑαυτοῦ.

FINIS.

Canones ſanctorum Apoſtolorum, per Clementem a Petro apoſtolo Romæ ordinatum epiſcopum in fine Decreti reperies.

Incipiũt cõsuetudines Feudorũ.

a ¶ DE IIS, QVI FEVDVM DARE POSSVNT, &c.

¶ Quidam habent aliter rubricam, ita scilicet, Quibus modis feudum acquiratur, & retineatur; nostèr autem apparatus utitur hac rub. ab illo uerbo primo in antea, scilicet, de his, qui feudum dare possunt; uerùm tamen satis potest sustineri. Accurs. Item not. quòd hæc rub. habet duas partes. Prima est qui feu. dare pos. & hoc expeditur statim vsque ad §. & quia uidemus. Secunda est qualiter acquiratur. & hęc expeditur ab illo §. & quia usque in fin.

Incipiunt consuetudines Feudorum.

DE IIS, QVI FEVDVM DARE POSSVNT, ET PRIMO.

De iis, qui feudum dare possunt, [a] & qui non, & qualiter acquiratur, & retineatur.

TITVLVS I.

¶ Feudũ dare possunt prælati ecclesiarũ, si ecclesię est consuetudo: & nobiles seculares, & qui ab eis feudum accipiunt. Baldus.

b Est autẽ feudum alicuius rei in uestitura interueniẽte sic conceptę seu datę alij, ut dominiũ penes concedentẽ remaneat; ut habetur in Hostiẽ. & Azo. in summa eo. tit.

c Id est de illis rebus, quæ trãslatę sunt in ecclesiã ex beneficio Regũ uel Principũ, secundũ Alb.

d Hæc opinio procedit qñ ifeudatio ẽ manifeste dãnosa ecclesiæ. Bal. & Al.

e Totã istã glo. approbant Bald. & Albe.

QVia de feudis [b] tractaturi sumus, videamus primùm qui feudum dare possunt. Feudum autem dare possunt [c] Archiepiscopus, Episcopus, Abbas, Abbatissa, Præpositus, si antiquitus [d] consuetudo eorum fuerit feudum dare. [e] Marchio, [f] & Comes similiter feudum dare possunt, qui propriè Regni, vel Regis Capitanei dicuntur. Sunt & alij, qui ab istis feuda accipiunt, [g] qui propriè Regis, vel Regni Valuasores dicuntur: sed hodie Capitanei dicuntur, seu appellantur: qui & ipsi feuda dare possunt. Ipsi verò qui ab eis accipiunt feudum, minores valuasores dicuntur.

¶ Vasallus ipso uiuo nõ priuat feudo: ipso uerò mortuo, ad filios æqualiter pertinet

b Est autẽ feudum alicuius rei in uestitura interueniẽte sic conceptę seu datę alij, ut dominiũ penes concedentẽ remaneat; ut habetur in Hostiẽ. & Azo. in summa eo. tit.

c Id est de illis rebus, quæ trãslatę sunt in ecclesiã ex beneficio Regũ uel Principũ, secundũ Alb.

d Hæc opinio procedit qñ ifeudatio ẽ manifeste dãnosa ecclesiæ. Bal. & Al.

e Totã istã glo. approbant Bald. & Albe.

f Idẽ Bald. & Albe.

g Per consuetudinẽ ut etiam in talibus feudis habeat locum successio & nõ extinguat eũ uita uasalli, ut c. j. in fi. de ali. feu. scdm Bal. & Alb.

bus ipsius ecclesiæ, quæ uidelicet ei subiectæ sunt: ut J. episcopum uel ab. uel abbati. & c. §. item si episcopus, alia dare quæ data non inuenerunt tempore sui ingressus, prohibentur: & hoc est, quod ibi dicitur, quę uidelicet ei subiectæ sunt &c.

f ¶ Marchio. ʒ qui autem dicantur marchiones, comites, duces, capitanei ualuasores maiores, uel minores, & etiam minimi, dicitur J. quis dicatur marchio, dux, uel comes. c. qui a Principe. Accur.

g ¶ Accipiunt.] Et ista feuda superiora propriè iure feudi olim concedebãtur: alia uerò feuda quæ à maioribus aliis impendebant, iure feudi non iudicabunt: ut J. e. §. notandũ est aũt. hodie aũt idem obseruaf i minoribus, & minimis, quod etiam in maioribus: ut J. de uat. feu. c. j. & ij.

h ¶ Auferre. ʒ quod adhuc obtinet in feudo guardię, & castaldię, qđ datur pro mercede alicuius rei, s. ꝙ post annũ potest auferri etiã pretio pro eo dato non restituto, nisi ad certũ tempus datum sit: ut J. de feud. guar. c. item illud datur. & J. de conten. inter do. & vaſ. de inuest. feu. §. insuper sciendũ est. nisi forte uelit dicere quod illa capitula loquanf secundũ antiqua tpa, secundũ quæ hic generaliter dicitur: cõtrariũ tamẽ uidetur dicendũ: ideo quia illa duo capitula posita sunt post illud.

i ¶ Vsq; ad uitã. ʒ ultra non. & hoc adhuc obtinet secundum rigorem consuetudinis in feudo marchiæ, ducatus, comitatus, uel alterius regalis dignitatis ab Imperatore datæ: quoniam illud feudum finitur cum persona accipientis: quia hęres in eo non succedit, nisi iterum ab Imperatore inuestiatur, ut J. de feu. marc. c. j. licet illud uideatur hodie usurparum: ut J. de alie feu. §. in feudo comitatus.

k ¶ Cum uerò.] hic inueni c. in quibusdam libris, sed malè: tu tamen habeas. §. insuper inueni glo. talem: vacat hoc c. ꝓpter iſerius c. ſi duo. scilicet J. de feu. mar. du. & co.

l ¶ Producere dignaretur.] subaudi quod dignatus est facere. promulgauit enim legem, iqua hæc cõtinẽtur, quæ hic dicũtur: & quædam alia c. vt in lombarda. de bene. & terris tributa. l. fi.

feudum: & si filij non sint, ad nepotem, & ad fratres eis non extantibus, si feudum est paternum, uel nouum, & per pactum est actum, filię uerò in feudum non succedunt. nouissimo autem tempore collaterales usque ad septimum gradum descendentes masculi in infinitum succedunt. h. d. usque ad §. notandum. Baldus.

¶ Et quia vidimus de personis, videamus qualia prius habuerũt initia. Antiquissimo enim tempore sic erat in dominorum potestate connexum, vt quando vellent, possent auferre [g] rem in feudum à se datam: posteà verò eò ventum est, ut per annum tantùm firmitatem haberent: deinde statutum est, vt vsque ad vitam [i] fidelis produceretur: sed cum hoc iure successionis ad filios nõ pertineret, sic progressum est, vt ad filios deueniret, in quem scilicet, dominus hoc vellet beneficium confirmare. quod hodie ita stabilitum est, vt ad omnes æqualiter † filios pertineat. ¶ Cùm verò [k] Corradus Romam proficisceretur, petitum est á fidelibus, qui in eius erant seruitio, vt lege ab eo promulgato hoc etiam ad nepotes ex filio producere dignaretur: [l] & vt frater [m] fratri sine legitimo hærede defuncto, vel filius in beneficio, quod eorum patris fuit, succedat. ¶ Sinautem vnus ex fratribus à domino feudum acceperit, eo defuncto sine legitimo hærede, frater eius in feudum non succedit, quod & si cõmuniter acceperint, vnus alteri non succedie, nisi hoc nominatim [n] dictũ sit: scilicet vt vno de-

h Idem tenet hic Baldus in iij. col. uers. qrit gl. pone & frater & Alb. Frater fratri &c. Fratribus non est tanti ſub. cedit in feudo.

† Facit hic Bal. super uerbo qua liter. i. eo lu. sed quæro de uno ubi tale tractat hãc materiam.

† Hi secundum Alci. sunt duces comites uel marchiones.

† Facit ad hoc gl. pe. circa prin. in c. que in ecclesiarũ. uersꝰ de constitu.

i Idem dicũ glo. ap probat Bal. & Albert. & Alc. dicit filio pdicto p. j. in gl. C. de curia. & in ecclesia. p gl. in fi. & ibi Bal. & in l. uxor. mar. to. ff. de do. inter uir. & uxor. Baldꝰ Albe.

l Tu dic q imo res ei ficiatur do talis in ſub fidium. per culus. ſi de iu. do. Bal. & Albert.

nam tunc ꝓximior expellit, & vlterior admittit, nisi dñs gratificacus ꝓximiori fuerit, & ei feudũ cõcesserit: vt J. quẽ adm. ad filiã seu. pri. c. ſi qs sine filio masculo. & J. ſi vaſ. feu. pri. cui deferaf. c. vaſalli feu. qđ verò dixi fęminã nõ posse succedere, sic verũ ẽ, nisi feudũ à dño redemerit: vel nisi dñs, ꝓpter seruitiũ patris id ei dederit. tũc. n ab aliquo ex parẽtibus suis nõ est ig etãdatur: vt J. quẽ ad. feu. ad filiã pri. c. fiqs sine filio masculo.

m ¶ Frater. ʒ sic ergo frater fratri succedit in feud. paterno, s. cum sine legitimo decesit hærede. Sed pone fratrẽ decessisse, q extraneũ hæredẽ instituit: nũquid ob hoc priuabit frater illius, cũ ille hæres institutus per oia legitimus reperiat? ar. ff. de verbo. sig. l. legeꝫ R. ñ. nequaquã priuabitur. qm̃ istud est intelligẽdũ de eo legitimo hærede, cui l. deferebaf ab intestato, hæreditas: & non sic de illegitimo, i. de eo, qui de re instituit non valet: sed ideo cõtigit hoc: qa potius principali prouidẽtia, quã eius iudicio hoc feudũ ad fratrẽ perueniret: & ideo in extraneũ trãsferre non valet. ar. §. de adopt. si arrogator. §. j. nã & à maioribus potius hoc intelligit habere, quam à fratre. vnde intelligo fratrem fratri debere succedere, ex qua cunq; cã feudũ amittat culpari nõ possit his, q succedere intendit ar ff. de inter. & re. l. iij. ita tñ succedit vt si do minũ in aliquo offendit, ei satisfaciat: alioqui talibeneficio indignus videtur, vt ex cõstitutione Imperatoris Corradi manifestè colligit. quę est in Lõbard. i ti. debe. & tertri. l. vlt. Sic ergo legitimus velut ꝓximior fratrẽ excludit. hoc autẽ ita intelligit si fuerit masculus. fœmina enim nõ succedit in feu. nisi ex pacto: vt J. de succ. feu. §. filia verò. & J. e. §. hoc aũt notandũ nisi secũdũ quosdã si fuerit feudũ maternũ: vt J. de na. lu. feu. c. j. licet vi deaf cõtradicere. J. ꝺ feu. foe. c. j. Itẽ hoc sic intelligaf, s. ſi non felonia prædecessor feudũ amiserit.

n ¶ Legibus. ʒ quod uerum est: sed alio modo succedunt iure Romano: alio mõ iure Lõbar. iure eñ Romano succedũt tã masculi, quã fœminæ, p se, & cũ masculis æqualiter: qm̃ sublata est differẽtia sexus: vt C. de suis & legi. hæc aũt i successione. nec eñ debẽt ꝓp hoc solũ puniri ꝙ fęminæ natæ sunt: ut C. de legi. hær. l. pe. qđ eñ peccauit natura ꝙ masculos nõ procreauerit. C. de li. præ. vel exh. l. vlt. extãtibus ergo filiabus legitimis tanquã legitimis successoribus, naturales filii omnino excludũtur: ut C. de na. lib. quasi per totũ. & in aut. ibi signata. prẽterea ſi pater dotauerit filiã, nihilominus ueniet ad successionẽ patris, etiãſi pacta fuerit cũ patre nullũ regressum habiturã ad bona paterna ut C. ꝺ col la. pactũ. & C. ꝺ pac. l. pactũ. filii enim meritis paternis magis sunt ad obsequia paterna prouocãdi, quã pactionib. adstringendi: ut C. de inof. test. ſi qñ. §. j. iure autem Lõbardo non succedũt ita fœminæ, sicut masculi, quãuis eñ iure Lõbardo filia legitima, ſi sola remaneat, totam patris hęreditatẽ habere debeat, vt in Lombar. de succ. ſi quis Lõbardus, & de hoſibe. §. ſi quis Lõbardus. tamen ſi remanserit una cũ filio legitimo masculo, ipsa habebit tñ tertiam partẽ hæreditatis & masculus duas, ut in Lombar. de succeſ. l. ij. & i. vj. prẽterea iure Lõb. legitima filia non excludit naturales: imo habet tãtũ tertiã, & naturalis vnus, uel plures aliã tertiam: & curia regia, uel alii parentes aliã tertiã: ut in Lombar. de succeſ. ſi quis dereliquerit. filiã. legitimus uero filius haberet duas partes, & naturalis tertiã: ut in prædi ti. l. ij. Item ſi pater dotauerit filiam, nõ ueniet amplius filia ad eius successionem, ut in Lomb. prædi. tit. ſi pater filiam suam aut frater. Item iure Lombar. filius legitimus natus post donationem quam pater fecit omnium bonorum suorum, reuocat eam totam post mortem patris, filia uero tantum tertiã partem, ut in lombar. prædi. tit. ſi quis se desperauerit. & præterea filia iure lomb. non recipit compositionẽ patris occiſi, sed masculus tantũ uel alii. parentes, ideo quia faidam leuare non potest, ut in lombar. de li. ho. l. ſi quis longo. dicitur autem faida, id est, inimicitia, ut in lombar. de pla. li. ho. l. in omnibus. & tit. de ſuc. ſi fuerint filii. Accur.

o ¶ A successione feudi. ʒ hic ergo aliud statuit, quam in legibus obseruatur: nimirum legũ Romanorum non uilis est authoritas, non tñ usq; adeo uim suam extendunt ut consuetudinem uincant aut mores, ut J. de cog. feu. c. j. in iſto §. notare. licet deteriores esse conditiones mulierum, quã uirorũ, & hoc est ꝙ dicitur ff. de ſta. ho. l. in multis iuris sed quare hoc contingat, quæro? Respon. [a] quia dominum iuuare non possunt, nec pugnam facere, quibus insto: quia filii earũ possunt, tamen remouentur, secundum quod hic dicitur. est ergo pro ratione uoluntas.

p ¶ Patrueles. ʒ patrueles fratres dicuntur qui ex duobus fratribus nati sunt: nam qui ex sororibus nascuntur, ipsi consobrini propriè appellantur, quaſi consobrini sint, licet uulgus omnes consobrinos appellet, ut inſt. de gra. co. §. quarto. & ff. de gra. l. j. §. quarto gradu.

q ¶ Gradum. ʒ alias gradum. alias geniculum. gradum plus est assuetum, quam geniculum sed sunt æquipollentia in significato. & quidam non habent uerba sequentia usque in infinitum. quod autem dicit gradum, sic intellige, ut ſi contentio inter eos collaterales, & curtem regiam fuerit de feudo, debẽt iurare cum legitimis sacramentalibus suis xii. & feudum paternum esse, & se illis, qui acquiſierunt, propinquiores esse. & in ſeptimo geniculo eis pertinere, ut in lombar. de succeſ. l. j.

Leges Romanorum cõsuetudinem non uincunt.

[a] Sequitur eam Bald. & Albe.

functo sine legitimo hęrede, alter succedat: hærede vero relicto, alter frater remouebiť. ¶ Hoc autẽ notãdũ est, ꝙ licet filiæ, vt masculi patrib. succedãt, legibus [a] tamẽ a successione [b] feudi remouentur, similiter & earum filii, nisi specialiter dictum fuerit, vt ad eas pertineat. ¶ Hoc quoq; sciendũ est, ꝙ bñficiũ hoc ad ueniẽtes ex latere ultra fratres patrueles [c] nõ ꝓgreditur successione, secundum usum ab antiquis sapiẽtibus constitutũ licet moderno tpe vsque ad septimũ gradũ [d] sit usurpatũ: quod in masculis descendẽtibus hodie non uoiure vsq; in infinitũ [e] extendit. ¶ *Feudum, quod datur à Capitaneis uel Regis Valuasoribus, propriã habet naturã. quod uero a minoribus datur, propriã naturã non habet: duobus casibus exceptis, qui in litera continentur. Baldus.*

¶ Notandũ est autẽ, ꝙ illud beneficiũ, quod á Regis Capitaneis, at q; Regis, uel Regni Valuasorib. † aliis impẽdiť, ꝓpriè iure feudi cẽseť. Illud vero, ꝙ à minoribus in alios transferť, nõ iure feudi iudicatur, licet aliter in curia Mediolanẽsi obseruetur [f]: sed qñ voluerint, rectè auferre † queũt: nisi Romã cũ illis in exercitu prexerint, quo casu iure feudi trãsit, & adiudicaf, uel nisi aliquid propter feudum acceperint. tũc enim, nisi restituto pretio, auferre nõ possũt.

De feudo guardiæ, & castaldiæ.

TITVLVS II.

¶ Feudũ guardiæ, & castaldiæ, & illud quod ꝓ mercede alicuius rei datur, elapso anno reuocari põt: nisi ad certũ tempus datur. sed si castaldi nomine proprij feudi dicant se possidere, non defendunt sibi possessionem, nisi de suo iure probent. Baldus,

TẽIllud, [g] quod datur nomine castaldiæ, uel guardiæ, & ꝓ mercede alicuius rei, transacto anno potest iure auferre etiã pretio pro eo dato nõ restituto: nisi ad certũ tempus datũ fuerit. ¶ Si uerò castaldi [i] aliquid nomine proprii feudi possederint, nõ ualebũt propterea possessionem sibi defendere [i], nisi ꝓ pares curiæ, uel breue testatũ [k] potuerint ꝓbare se antequã castaldi essent, uel postquam desierũt esse, iuestiturã accepisse.

Qui successores feudum dare teneantur.

TITVLVS III.

¶ Successor prælati nõ cogitur inuestituram a ꝓdecessore factam, & non expletã de feudo, quod alius tenet, ratã habere, nisi, eo consentiente, qui feudum tenet, sit alius inuestitus: inuestiens autẽ cogitur eã adimplere feudo sibi aperto, sed laici successor cogitur indistinctè adimplere inuestiturã à prædecessore factam, Baldus.

I verò [l] Archiepiscopus, Episcopus [m], uel Abbas, vel Abbatissa inuestituram eius feudi, quod alius detinebat, eo tenore alicui dederit, vt post decessum eius, qui possidet, habeat, & antè decesserit Archiepiscopus, quã ille q feudũ possidebat, successores eorũ nõ cogũtur eã inuestiturã facere, vel cõfirmare, etiãſi partes [n] eius curię adsint

e ¶ Vsque in infinitum.] hic ergo colligitur, quod infinitas rei licitũ, uel illicitum nec iuuat nec excludit. ar. ff. de leg. præstan. contra tabu. l. j. licet contra alias dicatur, scilicet quod infinitas est uitanda, ut ff. de dam. infe. qui bona. §. vlt. & de testi. l. j. & no. de hac materia plenè i libello disputa. Py. iiii. char. rub. quod illicitum est &c.

f ¶ Obseruetur. ʒ quia omniũ æqualis est condi tio. Sed qñ hoc refert ad uersi. illud, nõ ad ver. ali ter in curia, recte hoc intelligo. sed m sua tpa. olim enim licebat minoribus valuasoribꝰ. deuestire uasallos suos, qñcũq; uolebãt & Principi, uel Maioribus Valuasoribus nõ erat permissum. & sic cõcedebat minori, ꝙ maioribus dencgabatur. ar. ad hoc ff. de rẽ. nu. l. obseruandũ. ar. ff. de offi. præ. l. Barbarius hoc tamẽ hodie mutatũ, quia idẽ est minori, qđ in maiore dicebatur vt J. de nat. feu. l. fi. & J. de feu. datis minimis ualuaſo. c. ſi minores. sed nouissimo iure feud. sine certa, & conuicta culpa ammitti nõ debet, ut in lõbar. de bñ. & terris tri. l. ult. & J. de feu. sine cul. nõ amittẽ. c. j. & tit. quo tempc. miles in uestit. pe. debeat. ca. iii.

g ¶ DE FEVDO GVARDIAE, &c. Tem illud. alias item illud, alias item aliud. alias illud aũt. alias ca. & alias. § sed c. debet esse, non §. quia habet rubricã uel habere debet, ut hic, qua utimur in nostro apparatu.

h ¶ Si uero castaldi. ʒ dicitur castaldus siue actor cui res domini committuntur [b] gubernandæ: vt C. de fac. sanct. ec l. iubemus. circa prin. & in Lõbar. de acquiſi. ac. re. l. j. ut alias dicit œconom cui gubernanda res ecclesiæ mandatur, ut C. ꝺ fac. eccles. l. iubemus circa princ. uillicus autẽ dicitur qui ad fructus percipiendos præponitur, ut ff. de instito. act. ſi cum uillico.

i ¶ Sibi defendere. ʒ ignoranter accipiẽdo qđ erat ꝓpriũ seu. simplex ꝓ castaldia: alioqn ꝑiudiciũ fieret sibi. C. de act. emp. & uẽ. l. ſi seruos.

k ¶ Testatum. ʒ hæc tamen adiectio plerisque non placet.

[b] Secundũ Andreã de yser. hodie tales dicuntur castellani castrorũ & huiusmodi nomina intelliguntur, ex consuetudine utentium & vſu loquentiũ, ut ff. de sup. le. l. labeo.

¶ QVI SVCCESSORES FEVDVM &c. Si uero. ʒ alias c. & alias. §. sine rubri. quæ hic est uel debet esse secundum quoſdam, quia hic in apparatu nostro utimur. alias habetur hic glo. talis: uacat hoc c. propter inferius si quis inuestitus, & hic potest esse tit. qui succeſ. test

m ¶ Archiepiscopus. ʒ possunt ergo huiusmodi clerici feudum constituere, sed hoc est intelligẽdũ ut not. in summa, cõstituebat olim &c. sed licet feudũ dare possint: non tamẽ cognatis dabunt. C. de sacr. sanc. eccl. l. iubemus. & in auth. ibi posita, quibuscunq; modis. & est notandũ, quod ſi persona ecclesiastica facit inuestituram de feudo, ꝙ ab alio detinetur, antequam sibi aperiatur, ꝙ non tenetur successor eius, & ſi purè aliquem inuestierit, ꝙ exinanitur feudum. ꝙ ſi sub conditione fecit inducit inuestituram, & econuerso præcedente uasallo inuestituram recusare nõ ualet, secus aũt ẽ in ꝑsona priuati, quia tũc utriusq; successor obligaf. & hic potest esse tit. qui suc. feud. ca. ſi quis inuestitus fuerit. & J. ſi de feu. conten. fuc. c. moribus. & est quoque not. ꝙ in clericorũ inuestitura pariter admittuntur testes pares, & extranei, ut J. ſi de inuesti. inter do. & uaſ. lis oriatur. c. j. §. ſi autem se uenturũ. & hoc cum de rebus ecclesiæ faciunt inuestituram, quia secus est cum de suis propriis, ut J. q. test. sunt necesſ. ad no. inuest. ꝓb. ca. j. circa princ. Accur.

n ¶ Si pares. ʒ eius curiæ, ut breue testatum. aut aliis euidentissimis probationibus. Accur.

Ratam

Universidad de Deusto

a ¶ Ratam habere ʒ hic potest not. q̃ ratione adiuncti præsumitur qui ad impletum nisi probetur cõe esse: vt ff. de post. l. j. §. item senatus. & ff. de insti. l. furti. & C. de insti. dec. reto. arg. contra ff. de do. inter virũ & vxo. l. si sponsus. § ii. & de ma. te. l. si quis liber. secundũ ẽt q̃ de hoc no. p̃ & cõtra in libello Py. char. ij. rub. licitũ é quid rõne adiuncti. &

† Dñs Alua. §. titu. j. §. j. super text. dicit breue testatũ esse publicum instrumẽtũ.

1 Nã hæreditaria successio i ecclesia locũ nõ habet: ut c. j. de p̃bend. c. apostolica viii. q. j. c. ex trãsmissa. d̃ fil. p̃sby. Albe.

2 Sequunt hãc gl. Bal. & Alber. ʒ

3 Idẽ Bal. & Albe.

4 Approbatus per Bal. & Alber.

5 Istam gl. approbat Bald. Alberi. & Præpo.

6 Idẽ tenet hic Bal. in quantũ dicit hoc esse intelligẽdũ nisi constaret de noua inuestitura cũ cũ talis abusiua possessio nihil patrocinaret. & uide iura per eũ hic alleg.

7 Idem Albe. hic.

testes, vel breue testatũ† inde sit: nisi ille, qui inuestiturã acceperit, nomine eius feudi in possessionẽ missus sit, eo consentiente, qui detinet. Sed si ille, qui feudum possidet, prius decesserit, quam ille, qui inuestituram fecit: iure cogit̃ eam ratam habere [a]. ¶ Laici vero iisdem modis omnibus, quib. suprà diximus, si aliis inuestituram dederint, hæredes eorum, si ratio nibus claruerint, omnimodo eã adimplere compelluntur [b].

Si de inuestitura feudi controuersia fuerit.

TITVLVS IIII.

¶ Si inuestitura sit facta coram paribus, uel per breue testatum, dominus teneẽ̃ inuestitum mittere in possessionẽ. si uerò in poſsessione fuerit, & lis ei moueatur à domino, sibi datur defensio per iurame ntũ nisi in casu, ut quãdo uasallus est de alio feudo infeudatus, quia tunc domino remittitur sacramentum. h. d. Iac. de Bel.

¶ Item si uasallus possederit castrũ, quod dixerit se pro feudo tenere, & ecõtra dñs per guardiam dixerit se ei dedisse: dñi est probatio: & si poterit probare, tunc ille qui tenet, dño debet restituere, vel p̃bare per pares curtis [9], uel per breue testatum, postquam in guardiã suscepisset, se à dño pro feudo inuestiturã accepisse. dño verò in probatione deficiẽte, tũc illius erit defensio, qui possidet.

¶ Si creditor emit pignus, desimt eſſe pignus, nisi eſſet emptio simulata, & de simulatione constaret per certa indicia. Bald.

¶ Similiter si aliquis possederit castrũ, vel aliã rẽ, & dñs dixerit se pro pignore ei dedisse; contrario ille dixerit se accepisse pro feudo si potuerit dñs probare, q̃ ei pro pignore dedisset: tũc ille, qui tenet, dño restituet: vel probet supradicto modo se postquã à dño pro pignore accepit, feudi nomine accepisse: & si dñs non poterit probare se nomine pignoris dedisse, erit defensio illius, qui possidet. ¶ Si qs de manso [r] vno feudi nomine inuestiturã acceperit: & dixerit, q̃ omne incrementum pertineat ad eũ per inuestituram,

ferendum est sacramentũ: scdm qđ no. C. de iureiu. in bonæ fidei. & j. de cõse. re. feu. c. sacramentũ nõ semper ẽ dandũ, &c. unde q̃ dicuntur hic de sacramento dando possidenti, & in seq.e & in omnibus in q̃bus hoc dicitur, debet intelligi cũ determinatione p̃dicti c. sacramentum.

i ¶ Esset defensio ʒ hoc sic intelligo, s.vt habeẽ rõ personæ, & feudi quod petit, utrũ honesta sit, an est p̃sona quæ facile iuret, & an sit magnũ an paruũ feudũ, qđ a uasallo exposcit, & an diu dñs sine aliqua cõtroversia sciẽte uasallo possederit. hæc omnia curię cum alterius iudicis arbitrio reũnquunt examinãda.

k ¶ Remittitur. ʒ id est aufertur.

l ¶ Partis.] hic dicitur q̃ obtinere debeat uasallus, si de aliqua pte possessor inueniat̃: qđ puto intelligẽdũ secũdum superius dictum: ut s. px. post ea detur sibi defensio.

m ¶ Proprietatis: ʒ sed utrum eadem sit distinctio hic quẽadmodũ s. c. s. px. s. utrũ fuerit ei datũ cãbiũ corã paribus, vel i breui testato uel alias? Rñ. utiqs. & itelligo q̃ al le uasse habere purè nomine p̃prietatis p̃ parte illius feudi, qđ feudũ p̃ parte petit, s. p̃ illa parte pro qua dicit se nõ habere cãbiũ, nã alioqn ʒ haberet cãbiũ totius feudi nomine proprietatis, frustra experiretur p̃ feud.

u ¶ Rationibus. ʒ hoc ẽ q̃ inuestitura fuerit facta coram paribus curiæ uel quod habuit breue testatũ. alii enim & si idonei sunt, non admittuntur, ut j. de con. inter do. & vasal. de inuesti. feud. ca. si fuerit contentio.

o ¶ Probare. ʒ sed & si nõ p̃bauerit, etiã electio iurisiurãdi ei dat. si uerò probare nõ potuerit prædicto modo, dabit ei defensio cũ xii. sacramentalibus; ceterum si non possideat totũ feudũ, uel partem, uel p̃ eo aliqd. Ac. p ¶ Iure. ʒ adeo ut eum folũ iurare sufficiat sine testib. qñ possidet, ut j. de inuest. int. do. & va. lis oria. §. fi qs seu el paré. & §. fi aũt. nec est cõtra prædictũ c. si fuerit cõtr. int. do. & uasc. si tñ cõtentio q̃a illa determinat̃ p̃ istã ut distinguat̃ sit dñs, an fi delis. vel ibi cõstat feudum, sed dubitat̃ esse paternũ, an collaterale: i c. si fuerit. non constabat q̃ unquam fuerit feudum.

q ¶ Curtis. ʒ in hoc & in se. §. sic opponitur, aut inficiatur se habere nomine guardię: aut non inficiatur. si nõ inficiatur, ad quid probat dñs? Itẽ si inficiatus fuerit, ad quid postea audiẽ, cũ illi deneget audiẽtia q̃ propriã scripturã, negauerit: vt C. d nõ nu. pe. aut. cõtra q̃ propriã? Ite quæritur in isto §. & se. ad quid deferat iusiurãdũ uasallo, si dñs i p̃batione deficiat, cũ actore nõ probãte reus, & si nihil prẽstiterit, obtinebit: ut C. de eden. q̃ accusare? Resp. ad cautelã hoc facit iudex, sicut & in C. de iureiur. l. in bonę fidei. & ff. de iureiur. l. admonendi. nõ est contra s. de feud. guardiæ. ut ibi not. r ¶ De manso. ʒ in isto §. talis notatur distinctio, aut dominus aliqd sibi reseruauit aut non. si non sibi reseruauit aliquid, aut est uasi. inpot. aut non. In primo casu tenetur p̃bare uasi. inuestiturã & hoc facit ꝛeté no dñi. In secundo uerò, quãdo nihil sibi reseruauit, si nõ est in possessione, idem est. si uero possideat, non p̃babit inuesti. sed ita esse iurabit.

Reseruauerit.

a ¶ Reseruauerit. ʒ præsumitur eũ q̃ dñs incrementũ retinuit eo q̃ aliq̃d sibi in curia reseruauit. vñ vas. obtinere debet. & de incremento specialiter inuest. factã esse probare habet necesse. Vel dicas referre utrũ sit discretũ, uel latẽs incremẽtũ, ut si sit discretũ sicut é insula, ptineat ad dominũ, si latẽs, ad uasallum, ut ff. de usuf. ité si fundi. §. j. & ij.

b ¶ Probare. ʒ qualisqualis ergo retentio domino prodest, ut hic, & j. ti. j. §. item si quis feud. c ¶ Pertinebit. ʒ in isto §. no. q̃ resolutio iure datoris, & ius acceptoris resoluit. simile j. ti. j. §. rursus. C. si pign pig. da. fu. l. j. Sed quæro nũquid iste qui secũdo loco possidet iure feudi si uelit priori dño seruire, an sit expellendus? Rñ. nõ sc̃m iura ista, ut j. qua. oti. m. po. fe. ali. c. j. uerum hodie fortè poterit. sed utrum poterit, uel nõ poterit j. plenius determinabitur.

¶ QVIBVS MO. &c.

QVia supra. Feudum amittere debet. ʒ nunquid [a] est hoc intelligendum siue iusserit, siue iniusserit dñs præliet? Respon. hoc determinabitur. j. ti. j. hic finitur lex, deinde cõsue. re. incipiũt. c. j. sed quæro hic, si sciat dominũ iniusserè præliari cũ eũ adiuuare non teneatur, si eũ adiuuare incipiat, & eũ postea ut hic deserat, an feudo priuet? Rñ. hæc uberius j. notabunt arg. tñ est ad hoc q̃ non [b]: vt C. de neg. gc. tutori. sufficit enim si cui nel in pauc is, &c. ut ibi dicit. sed illud qđ in hoc c. dicitur, intelligo cũ poterat dñm adiuuare & eum dimisit. qd autem si brachiis absciss aufugit vtpote omnino inutilis ad domini defensionem? Rñ. nõ prinabitur feu. arg. j. de feu. fine cul. §. iiim fi. nihil enim intererat domini uasallũ ibi sterisse. ergo feu. non priuabitur, cum per æque moriturus erat, ut arg. ff. de condi. ob cau. l. si pecunia. §. ulti. & C. de po. l. fi plures. Sed consuet quæri, quod auxilium [d] domino uasallus præstare teneatur, nunquid salutem suam debebit præponere saluti domini sui, an non? arg. est q̃ puto contra [e] fore censendũ, quia nõ tantum habet ius dominus in uasallo ut in seruo. licet dicatur contrarium. j. de alie. f. u. pa. ca. fi a morte. scilicet quod debeat dominum a morte liberare si poteſt. Accur.

e ¶ Cucurbitaueriť ʒ [d] quod hic dicitur cucurbitaueriť, uerbum est. inde cucurbita nomen uerbale, alias dicitur arga, ut in lombar. de contendi feu. propter inferiores §§. huius tit.

f ¶ Concubuerit. ʒ uel cum inimicis domini amicitias copulauerit, uel taliter contra dominium se habuerit, ut magis præsumatur inimicus, quam amicus, ut arg. C. de inoff. testł. liberi. & ff. de officio præ. urb. l. j. §. cum patronus. sed si dominus non placitauerit uasal. de culpis cõmissis in uita sua, nec hæres debet placitare, ut C. dc inoff. test. omnimodo. & C. de reuo. do. l. j. & ff. de proba. l. proculus. Accur.

g ¶ Exercuerit. ʒ hoc ideo, quia in maleficiis potius uoluntas, quam effectus inspiciturut ff. ad leg. Corne. de fica. l. diuus. & hoc intelligo nisi pp pœnitẽtiã destiterit, ut ff. ad leg. Corn. de fal. l. qui falsam. si uero propter impossibilitatem destitit, affectus est puniendus, ut not. in dict. Py. cum quis habet uoluntatem delinquendi &c.

h ¶ Luserit.] [f] puta fortè manus ad pectus eius ponendo, uel etiam turpius aduersus dominum lusit: ut in lombar. qua quis se defen. de. si quis amodo. ludus enim siue lusus noxius in culpa est ut ff. ad leg. Aquinam ludus. Quis enim eos ludos appellat ex quibus crimina oriuntur; ut in consti. fride. imperator. circa finem constitutionis.

Quibus modis feudum amittatur.

TITVLVS V.

¶ Casus primus feudi amittẽdi est si dominus prælium cãpestre habuerit, & uasallus eum moraturem in prælio dimiserit nõ mortuum, nec ad mortem uulneratum. Bald.

Qvia suprà dictum est quibus modis feudũ acquiritur, et retinetur; nunc videamus qualiter amittatur. Si enim dominus prẽliũ cãpestre si dñs reseruauerit [a] sibi aliq̃d in ipsa curte: tũc oportebit fidelẽ increméti inuestiturã per pares curtis, vel per breue testatũ, p̃bare [b]. Sed si dñs in ipsa curte nihil sibi retinuit: tunc omne incremẽtum iure feudi fidelis obtinebit. Si verò fidelis in possessione increméti fuerit: non oportebit eum inuestituram probare, sed iurare.

¶ Si secundus uasallus accipiat inuestituram de feudo à primo uasallo cum eius incremento, & aliquid accedat huic feudo, uiuente primo uasallo, totum incrementũ est ipsius uasalli secundi. si uero post mortem primi uasalli decedentis sine liberis, & sic aperientis feudum domino, tunc totũ incrementum spectat ad dominum. Bar.

¶ Rursus si aliquis acceperit inuestiturã feudi cũ omni increméto, quod ei obueniret: & aliquid accreuerit, viuente eo, à quo acceperit; ipsius erit, & si ille, qui inuestiturã, fecit, sine hærede decesserit, & feudũ reuersum fuerit ad eũ, à quo ipse tenuerit, vel ad alium: quicquid post mortem eius, qui dedit accreuerit, ad eũ pertinebit [c], ad quẽ regressum fuerit.

i ¶ Concubuerit. ʒ quidam habent hic in tex. post illa uerba statim hæc alia. hæc ita obtinent, si in domo domini mancat. quidam non habent, sed credimus illa esse superflua.

k ¶ Amittere censetur. ʒ sed nunquid hodie & illud est correctũ, ut nõ possit auferri sine certa & conuicta culpa? Rñ. nequaquã. qđ enim specialiter non remouetur, quare stare p̃hibetur, ut C. de te. l. sancimus. quicquid enim noua lege non inuenitur expressum, illud in constitutionibus veterum constat esse relictum: ut C. de app. præcipimus. in fin. l. satis. tamẽ puto ʒ posse dici contrarium, ut in lombar. de bene. & ter. l. ulti. & j. d̃ feudo siue cul. non amit. c. j. & tit. quo. tempo. mi. inuesti pe. de. c. iii.

l ¶ Scies. ʒ ira tñ q̃ crassa, & supina ignorantia eũ non excusetut ff. de contrahẽ. emp. l. & si. §. ignorãtia & de iu. & fa. igno. nec supina. imo, ut uerius loquar [h], subaudiendum est maximè: qñ contra sacramentũ facit. Sed tu instabis, nunquid feudo priuat̃ vas. q̃a sacramentum fidelitatis deserit? Rñ. nequaquã: ut j. quæ fue. pri. cau. ben. a. §. illud enim. Sed ibi loquit̃ quãdo deierat se subtrahendo: hic aũt delinquẽdo. si ergo sciat, uel ignoret dominũ ibi esse feudo priuatur. Itẽ fiue ibi fuerit fiue nõ fuerit licet uideat obuiare. j. quę fu. pri. cã bene amitt. § porro. nam ibi loquit̃ de alieno loco quoniã sciẽs ibi dñm esse feudo priuatur. sic ergo ratione loci licitũ deprehẽditur: quod alias nõ liceret, licet alibi sit cõtra vt C. de tem. in inte. restit. l. vlti. & hoc ita tam uariẽ, quoniã maiorem iniuriã putauit legislator in eius domo fieri quam alibi, ut ff. ad leg. Iul. de adul. l. quod ait.

m ¶ Ibi esse. ʒ alias intus, & alias ibi. sed melior litera est intus.

n ¶ Fratrem suum occiderit. ʒ Hic quæritur cui referatur istud suũ, nunquid ad dñm, uel ad uasallũ? Rñ. ad utrunq; potest referri, non tamen indistinctè. nimirum licet fratrem domini sui uasallus occiderit, non tamen ideo feu. amittit. sed istud intelligo, nisi i tradendo, id est prodendo hoc fecerit. nã extunc fi extraneus esset, priuaretur feudo, multo ergo fortius, si domini fratrẽ ita occiderit, & in hoc casu feu. ad dominũ reuertitur, si uasallus suiipsius fratrem interficiat, ad hoc forte ut totã hæreditatẽ habeat. vel similẽ felonią fecit, puta hominẽ occidẽdo, ut amplius in curia stare nõ possit, feu. amittat. ueru quia in dominũ nõ deliquit, ad proximũ agnatum pertinebit, ut j. an ille qui interfecerit fratrẽ domini sui, feu. a. c. si quis interfecesit.

o ¶ Mulctabitur. Juunquid tote priuabitur ratione partis alienatæ? Respon. imò in quo deliquit, ut j. de vas. qui contra const. lotha. bene. ali. c. j. hodie non potest aliquam partem alienare sine domini uoluntate, ut j. de prohi. feu. ali. per fri. l. imperialem. quicquid hic dicatur.

p ¶ Reuertitur. ʒ post hoc uerbum reuertitur, & ante. §. rursus. inueni glo. talem, derogatur hoc nostro tempore in curia Mediolanensi.

q ¶ Ad dominũ. ʒ hic notari possunt quæ notauimus s. tit. j. §. rursus, & j. tit. illo, qua. olim po. feu. ali. circa prin. Sed quæritur nũquid hic secundus uasallus ualeat cõtra hæredẽ ipsius expercuerit, sine hærede, s. in feu. sed cũ hærede in aliis bonis? Rñ. hæc quæstio potius facti ẽ quã iuris, & põt determinari scdm qđ legit. j. de inue. de re. ali. c. d̃ re ali. Sed nũquid eodẽ mõ resoluit ius acceptiõis, si culpa sua dñs. i. primus uasi. feu. amittit? Rñ. k vtiqs. nã si pp inimicitias id accidit, siue alio mõ pp culpã suã ipse tenebitur: ut ar. ff. sol. ma. l. pe. in prin. & ff. lo. de cõduc. l. si merces. §. cõductor. & ar. C. de cõd. ob can. sam. l. si militẽ.

r ¶ Ad libellum. ʒ alias ad libellum. alias ad libellarium. Accur.

Regressum

1 Idem Bal. hic.

2 Approbatur p Bal. Alb. & Præpo.

h Idẽ Bal. Alberi. & Præpo.

† Concor. cũ hoc §. c. ij. in glo. 2. extra de feud.

† liuellum

Locus illicitum facit licitum.

† Concor. cũ hoc §. ea quæ dicuntur in ca. ij. cũ gl. super verbo. consortem. extra de feu.

i Istã gl. in fi. sequunt. Bal. & Alberi.

K Approbatur per Bald. Albe. & Præpo.

a ¶ Regressum ⁊ sed nunquid hoc intelliges quocunque modo consentiat, i. siue tacitè siue expressim? Resp. vtique: vt arg. C. de remiss. pig. l. ij. & l. si hypothecas. & ff. de reg. iur. l. creditor. iu fi. nisi dū tacitè consentit, intelligat ius suum vbique durare: ut ff. quibus modis pig. uel hypo. sol. sicut. §. non uidetur. Item istud intelligo, quando ex certa scientia cōsentit x, nam alias potius intelligitur errare quā iā cōsentire: vt ff. de iudi. l. ij. & ꝺ iurisfon. iud. l. fi per errorem & ⁊. fi de feud. eōtrou. fuc. c. si uasallus. Item consentire hic intelligitur, q̄ præsens est, nec contradicit: ut argu. ff. de decur. l. decuriones. §. ulti. & ff. ad muni. l. ij. & C. de filiisfa. l. ij. lib. x. in summa autē hic notandum est quod qui alij cōsentit, ipse sua iura perdit: ut C. de admi nistra. tut. l. cum quidam. Accursius.

b ¶ Reuertitur. ⁊ hoc intelligo, quando communiter feudum acceperūt, & nominatim dictū fuit, ut alter alteri succederet. nā alioquin nullum esset dubiū, & nil operaretur talis ꝓhibitus contractus, quia alias frater fratri non succederet in feudo, ut §. qui feud dara pos. §. ij Sed tu instabis: quoniā si non delinquat uasal. in dñm, ad proximiorē agnatū, & non ad dñm feudum reuertitur ut ⁊. in quibus causis feu. amit. §. vlt. ibi quoque & in dominum delinquere intelligitur, quoniā continemere uiderur, ut ibidem ostenditur. sic ergo alterius delictum siue factum alteri obesse uidet. sed hoc plenius notabit infrà, quæ fuit prima causa benefi. amit. §. ulti. & ⁊. si uasal. feud. pri. cui defe. ca. uasalli. Accur.

c ¶ Curtem. ⁊ s. quod uulgo de cauena dicitur. sic ergo secundum iura ista alias habet uasallus feudum in curte dñi sui, alias extra. & si extra uel dñs habet districtum, i. iurisdictionem, uel non. in primis duobus casibus non potest aliquam partem sine domini uoluntate libellario nomine dare: sed in ultimo usque ad medietatem potest, ut §. prope. & ⁊. in pluribus casibus uel locis. ueruntamen hodie in nullo istorum casuum potest vasallus sine domini uoluntate id alteri concedere, ut in constit. Fꝺid. Imperialem decet solertiam, &c. sic itaque qualis qualis retentio domino prodest. ut hic, & §. ti. j. § si quis de manso uno. Accur.

d ¶ EPISCOPVM, VEL ABBATEM, VEL ABBA. &c. ¶ Alias non est hic rub. seu ti. nec litera capitalis, sed solus §. & malè.

e Tem si episcopus. Nullum habet uigorem. ⁊ hoc qualiter sit intelligendum in summa exposuimus. unde istud notandum est, quia quod constituit Papa Vrbanus, in suorum duntaxat habet locum, & merito: quia nil peccauit antiquitas, cum huius decreti foret insc̄ia, ut C. de testa. l. iubemus. in fi. & ff. de iure immu. l. j.

f ¶ Non admittuntur. ⁊ sed quid si masculum reliquit & fœminam: nunquid & fœmina in feudo succedit? Resp. non: ut ⁊. citu. ij. §. ij. nisi fortè masculus subito post mortem patris mortuus sit, quasi non uideatur extitisse, cum non perseuerauerit. ut ff. de iniust. rup. test. l. post humus. nec enim patet locus fœminæ in feudi successione, donec masculus ꝓsit ex eo, q̄ primus de eo feudo fuerit inuestitus. ⁊. de eo qui sibi uel succ. hære. masculo. & fœmi. inuest. ac. c. qui sibi.

g ¶ Feudum retinere non potest. ⁊ qd̄ hic dicit, pleriq; nō placet: ut in Lōbar. de bene. & ter. tri. l. si q̄s terrā. Sed de quo muto sit intelligendū, quæso mihi dicas: aut enim de muto à natura, aut de muto alias, ſsu peruenientē casu, sicut distinguit. C. qui test. face. pos. l. discretis. ꝺ muto a natura non pōt intelligi: qm̄ si potuit acq̄rere multo fortius debet retinere. si de alio intelligat sic opponit. quilibet ī vltimo articulo uitæ mutus efficit. Resp. peritus, amice, summā subtilitatē secutus es, igit̄ loquela tua à iudicibus nō est admittēda. ut ff. qui, mo, pig. uel hypo. sol. sicut. §. si debitori. imo potius ē respuēda: ut C. ad Treb. l. pe. & C. ut actio ab her. & contra hær. inci. l. j. & hoc q̄ꝺ alibi dicit simplicitas est amica legib., ut insti. de fideic. hēre. §. sed quia. & insti. de legi. agn. suc. §. sed simplicitatē. sic ergo legitimū factū propter superueniētia turbatur, ut ff. unde ui. l. ult. & ⁊ aut. de rest. &ea quę pa. §. fi. & C. de sec. nupt. l. j. uel intelligit hic de feudo paterno: qd̄ secūdum quosdā mutus, surdus, cęcus, claudus, uel aliter imperfectus non recipiebat: q. a feudo seruire non ualent, ut ⁊. tit. an mutus uel aliter imperfect. feureti. c. mutus. Vel intelligas secundum qd̄ de hac materia in summa no. in rub. quib. mo. feu. amit. §. propter casum. Accur.

h ¶ DE NATVRA. ¶ Alias hic inueni notabile in glosuacat hoc capropter inferius c. mut. sed Iac. Gufredi alias columbi hanc gl. nō habet.

Natura. Sine culpa. ⁊ simile ⁊. de feu. si ne cul. nō a. c. l. & ti. quo tempo. minue. pe. debet c. iij. & in Lombar. de bene. & ter. tri. l. ult. ex isto loco colligit ar. scdm ueteres, q̄ ex personarum qualitate & differentia licitum de prehenditur quod alias esset illicitū. ar. ff. de probatione. cū de indeb. & inst. ad le. A quil. §. ij. & C. de pro cu. militē. de hoc plenius inuenitur in libello Py. char. ij. in rub. ex persona rum qualitate, &c. secundum modernos uerò indu ter maiores & minores non habetur discretio. Item colligitur adhuc q̄ id quod ab initio est uoluntarium, ex postfacto necessarium efficitur, ut not. C. de actioni. & oblig. sicut. cum suis concord. Item colligitur q̄ licitū est ante quod postea non licebit, ut ff. de offi. præfi. senatusco. & ff. de fer. l j. & ff. de procu. sed etiam. & de iudi. sed & §. §. ii. & de infa. solet. & l. ij. §. j. ff. de ritu nup. l. si quis officio. arg. contra ff. de iudi. l. ij. §. pe. & ff. de ritu nup. l. si quis tutor. §. quamuis. Accursius.

k ¶ Pretium. ⁊ hic colligitur q̄ non debet quis duplici damno affici simile. ff. de condi. ob tur. cau. l. si pecuniam. §. pe. & ff. ad leg. Rhod. de iac. nauis. in fi. & ff. de ac. emp. & uen. ex empto. §. ult. & ff. de iure do. l. iure succursum. & ff. de pœnis. l. sanc. Sed contra. ff. de transact. q̄ fidē. & C. de transac. l. cū proponas. &. l. si quis maior. & C. de secun. nup. l. j. Item innuitur hic q̄ feudū emi ualeat: ut ⁊. de feud. da. minimis ual. ca. si minores. & de bene. fratris. c. j & ⁊. quemadmodum ad fi. feud. per ca. cap. j. sed o sine filio masculo. Sed contra ⁊. de feu. da. in uicem le. com. cap. j. sed domino dante ibi ulterius exponetur, & in summa etiam expositum est.

¶ DE SVCCESSIONE FEVDI.

Sequitur.

† Idē Bal. & Alberi.

† liuellario

† Exponit hic d. Alua. plebanus: & interdū prępositus. nā ut dicit idē importat. & ut de hic ꝓfatū do. Alua. tractantem de ordinibus & dignitaribus ecclesiasticis ualde diffuse in 3. col. ante fi. uersi. quero quoniā alibi.

Esse non ui qd̄ parū durat.

Eum repetēdū regressum [a] habet.

¶ Item si fuerint duo fratres, & vnus inuestituram feudi acceperit, si posteà feudū cū fratre diuiserit, & ille qui feudi partem accepit, postea plus medietate vēdiderit, & sine hærede legitimo decesserit, feudū ad dominū reuertit [b].

¶ Itē si q̄s feudū habuerit in curte dñi sui, non poterit ipsum feudum in aliqua ꝑte libellario† nomine alicui sine consensu domini sui dare, uel pignori obligare. Similiter si extra curtem [c] detinuerit, & dñs districtum habuerit, vel alium honorem, si alienauerit sine domini voluntate, iure ad dominum reuertitur.

Episcopum, vel Abbatem, vel Abbatissam, [d] vel Dominū plebis feudum dare non posse.

TITVLVS VI.

¶ Episcopus, abbas, uel abbatissa, uel dominus plebis nō ꝓssunt decęterò infeudare res ecclesiarum sibi subiectarum, quæ uocantur tituli. Baldus.

Item si Epūs, uel Abbas, vel Abbatissa, uel Dominus† plebis feudum dederit de rebus ecclesiarum, quæ eis subiectæ sunt, & tituli vocantur, nullum habet vigorem, [e] secundum hoc, quod cōstitutum est à Papa Vrbano ī sancta synodo, hoc ē illud, quod post eius decretum fuerit datū: quod autem ante datum fuerit, firmiter permanere debet.

¶ Idem iuris est, si sit Prępositus, vel Abbatissa, uel alia ecclesiastica persona, quæ antiquitus nō sit solita in feudum dare, scilicet ut quod dederit, de iure non ualeat.

¶ Fœmina posita in copula cum masculo non succedit simul cum eo, sed ita demum si masculus on est. Baldus.

¶ Quinetiā si quis eo tenore feudum acceperit, ut eius descendentes masculi, & fœminæ illud habere ꝓssint, relicto masculo, ulterius fœminæ non admittuntur [f].

¶ Mutus feudū [g] retinere nō potest, scilicet, qui nullo modo loquitur. sed si feudum fuerit magnum: quo ei ablato, se exhibere non ualeat: tantum ei relinqui debet, unde se sustinere ꝓssit. Et his omnibus casibus feudum amittitur, & ad dominum reuertitur.

De natura feudi. [h]

TITVLVS VII.

¶ Non potest de Comitatu, Marchia, uel Baronia inuestitus per Principem, de his pro libito deuestiri, & quod de Principe dicit, idem de maximis, & maioribus ualuasoribus. Bal.

NAtura feudi hæc est, ut si Princeps inuestierit Capitaneos suos de aliquo feudo, non pōt eos de uestire sine culpa [i], id est, Marchiones, & Comites, & ipsos qui propriè hodie appellātur Capitanei, ¶ Idem est si inuestitura sit facta à Capitaneis, & Maioribus Valuasoribus, qui propriè hodie Capitanei appellantur. Si vero facta fuerit à minoribus uel minimis valuasoribus, aliud est. Tūc enim ꝓssunt deuestiri nō habita ratione culpæ, nisi fecerint hostem Romę. tunc enim idē est in minimis, quod in maioribus ualuasoribus, vel nisi emerint feudū. tunc enim pretiū [k] restituendū est ſcūdum antiquum, & rationabilem usum. Moderni autem non ita subtiliter cernentes, dicunt idem obseruandum in minimis, quod dictū est in maioribus ualuasoribus.

De successione † feudi.

TITVLVS VIII.

¶ Si habens feudum decedat masculis, et filiabus relictis, soli masculi succedunt in feudum, non filia seu fœmina.

† Facit ad tenoremistius ꝓbrie. no. in c. extra de fide. & ca. ex ore. & de his que fiant a maiori. in c. cū dilecti. & ex. iur. lib. x. Licet ꝓ rea quod ꝓstea non licet. Feudum cui ꝓsit.

Legitimū factum ꝓpter superueniens turbatur.

a Masculi maior est quoad ꝙ fœminæ.

EQuitur. Aequaliter. ⁊ hic colligitur in primis quod melior est masculorū cōditio, quā mulierū, sicut & in multis no. vt ff. de statu ho. l. in multis. & no. §. qui feud. da. pos. § hoc aūt notādū est, qd̄ ꝓssunt hic notari quæ notata sunt alibi ut in summa de suc. ab intest. est disputatum. inferius aūt de suc. tractatū plenius exponemus q̄ ꝓssunt subtiliter indagari. Py. & ſm quod de hac materia in summa not.

b ¶ Hoc quoq; ⁊ super istud hic glossatum inueni, vacat hoc propter inferius c. per successionē.

c ¶ Parte suā.] i. ad libellū cōcesserit: qd̄ qdē facere potuit sine dñi uolūtate: vt ⁊. de f. u. alie. c. j. & hoc cōtingit ea ratione: quia pars tantū feudi est alienata. cū vnū erat feudū tm̄. qd̄ ad alios fratres peruenerat ex successione patris, seu aut: et ideo donec uixerit alienator, frater eius nō potuerit petere partem illam alienatā: secūdū q̄ hic ⁊. sequit. si moriat̄ sine hærede masculo, n hilominus reuertit̄ ad me, &c. q. d. ante mortē eius non pōt reuerti: imo nec dñs poterit eū recuperare, ni si demū alienatore mortuo sine hærede masculo subaudias, & sine fratre: vt ⁊. de feu. alie. § si chenrulus fecerit libellū, &c. Vel si vis intelligere q̄ hic loquat̄ etiā de alienatione titulo venditionis facta dicas q̄ hic loquit̄ scdm sua tpa. olim enim poterat vasal. necessitate suadēte vsq; ad medietatē sine cōsensu dñi feudū uēdere: ut ⁊. qua. olim po. feu. alie. c. ei aūt. § porro siue de bona. hodie uero inhibita est omnis feudi alienatio eā particularis, quā totalis per leges Lotha. & Fride. ⁊. positas. q̄ si fiat, hodis ipso iure nō tenet, & ad dominū libere reuertit̄. vt dicit d. l. Frid. Imperialē. qd̄ intelligo ue rū esse qū feudū erat nouū, seu tale paternū, ad qd̄ non ueniebat aliqs post alienatorē cū nō habebat agnatos, seu descēdentes, & nō erat paternū, ad qd̄ agnati uēditoris uenire debebāt post mortē ei⁹ sine filiis masculis qm̄ tunc ipsius agnati præferunt dño: sicut olim præferebantur in redimēdo partē, s. feudi alienatā. vt §. no. est. sicut & alias dicit̄ q̄ si vasallus culpā cōmittat, propter quā feudū amittere debeat: neq; filius, neq; eius descēdentes ad id feudū uocabunt̄. sed agnati admittentur. ut ⁊. si de feu. contro. feu. c. si uasallus. & ⁊. si uasal. feu. pri. ca. si uasal lus. sicut ergo olim ꝓferebantur agnati domino: & hodie præferuntur: cum hoc non sit mutatū: quia quod specialiter nō mutatur, quare stare ꝓhibet: ut C. de testa. l. sanctimus. quicquid enim lege noua non videt expressum, id ueteri legi debet intelligi relictū: ut C. de app. l. præcipimus. in fi. Dices ergo q̄ hic loquitur de alienatione, q̄ fiebat olim ante constitutionē Lotharij. & Friderichi, olim enim si uasallus alienabat feudum, & postea ipsum recuperabat, ipsum tanquā feudum retinebat. Hodie uero secus, cum statim post alienationē illicitā sit hoc dño aperte: ut ⁊. quid iuris si uasal. post alie. feu. ipsum recup. c. ⁊. Sed videt̄ q̄ dñs omnino debet agnatis præferri, quādo uasallus feudū vendidit: q̄ tūc uidetur dominū contēnere: ut ⁊. in quib. cau. feud. ami. §. deniq; in fi. cū uasallus ita in dominū peccet q̄ feudū amittere debet: non ad ꝓximos sed ad dominū beneficiū reuerti debet ut dominus hāc suæ iuriꝙ ultionē hēat: ut in. d. §. circa prin. Sed dicas q̄ ibi loquit̄ de feudo nouo: uel de tali paterno, ad qd̄ non uenerunt agnati ex latere uenientes, cū nō suꝑsint. sed tm̄ descendentes ab eo, qui illud acquisiuit: & ad hoc videt̄ facere litera ibi posita. nō ad ꝓximos. & nō dixit agnatos: quasi uoluerit intelligere de descendentibus tm̄: arg. ad hoc ⁊. si de feu. cōtr fue. c. ⁊. an ille qui in frau. do. sui. ca. si quis interficerit licet alibi dicat̄ quod ille ꝓximus est quem nemo ꝙsequitur: ut ff. de uerb. sig. l. proximus.

Calpa malefactoris hæredibus non ꝓsit.

Proximus ad quē nec. ꝙsequ.

Equit de successione feudi videre. Si q̄s igitur decesserit filiis, & filiab⁹ supstitutis succedūt tātum filij æqualiter [a], vel nepotes ex filio, loco sui patris, nulla ordinatione defuncti ī feudo manente, vel valente.

¶ Feudo ꝓno alienato, vel de quo est filia inuestita, succedit masculus ꝓstes. Bal.

¶ Hoc quoq; [b] obseruat̄, vt si frater meus alienauerit partē suam [c] feudi, vel fecerit inuestiri [d] filiam suam: si moriat̄ [e] sine hærede masculo [f] nihilomin⁹ reuertit̄ ad me. & olim obseruabat̄ vsq; ad quartum gradū tantū secūdū quosdā: hoc ideo, quia posteà nō vocatur feudum paternum. Alij autem dicunt vsq; ad septimum § gr. dum.

¶ Filia nō succedit in feudo licet vasallus decesserit sine hēde masculo, nisi inuestitura facta fuerit in patrē ut filij, & filiæ succedant in feudum. Baldus.

¶ Filia verò nō succedit [h] in feudo nisi inuestitura fuerit facta in patre vt filij, & filiæ succedāt [i] in feudū (tūc em̄ succedit filia filiis non extantib.) [k] uel nisi inuestitæ fuerint de hoc feudo paterno. In alio verò feudo, qd̄ habuit initū d ¶ Inuestiri. ⁊ qd̄ ergo erit si frater cōsentiat fratri sic faciēti, nūquid filio præiudiciū faciās? & certe vī q̄ non: ut C. de li. l. ij. arg. ff. de adop. si arrogator. & ff. de sena. emancipatū. sed quomodo nō teneat affirmare qd̄ defunctus uoluit: nec debeat hæredi licere qd̄ defuncto nō licebat: & maximè cū nō ꝓssit filius feudū habere, & hæreditatē repudiare: vt ⁊. an agna. uel filius defun. pos. feu. reti. c. si contigerit. & ⁊. de cap. qui cu. vē. c. filius nō potest. & C. de lib. cau. si ab eod. & ff. pro soc. hæres. & de diuer. & temp. præ. cū hæres. secundū q̄ de hac materia potes inuenire in libello dispu. Py., ij. char. & pro & contrā in rub. non est licitū hęredi &c. & in superioribus rubricellis. Rā. quæ opposita sunt loquunt in feu. paterno: & hoc nō est paternū, sed ab antecessoribus acquisitum: igitur non iure paterno hoc habet nepos. ar. ff. de ado. si arrogator. §. pe.

e ¶ Si moriatur. ⁊ sine filia masculo: vt infrà de alien. feu. §. inde potest præsumi. Accur.

f ¶ Masculo.] hic colligitur fratrem ad partē eius, qui nec sitate suadente alienauit: vel alio modo à iure suo cecidit nō admitti donec supererit alienator. nam & ſ hæres scriptus rogatus esset alicui post mortem suam restituere hæredi tatem suā, & condemnetur, & bona eius occupētur à fisco: interim veniens fideicommissarius hęreditatē petēs repellitur. expectanda enim est mors scripti: vt ff. de iu. fis. l. statius florus. §. fin. & de leg. i. l. cum pater.

§ hæreditatem. & §. ab instituto. & ar. ⁊. de leg. cor. §. præfecto Accur.

g ¶ Vsque ad septimum. ⁊. sed hodie obtinet usque in infinitum: uti ꝙ feudum dare ꝓssunt. § hoc quoque sciendum est.

h ¶ Non succedit. ⁊ nec eius filij, proles enim fœminini sexus, uel ex fœmineo sexu descendēs aspirare non potest ad feudum, nisi ex pacto: v. hic & ⁊. de gradi. succes. in feu. c. licet enim filię ut masculi succedāt patri, legibus tamen à successione feudi remouentur, & eorum filij: ut §. qui feudum dare ꝓssunt. §. hoc autem notandum est.

i ¶ Succedāt. ⁊ hic pōt notari illud generale, q̄ licitū est expresse qd̄ tacite non licet: ut C. de pa. l. 3. & ff. de cōtrah. em. l. Labeo. & C. de do. inter vi. & vxo. donationes. cū olim cōcord. seq. in rubricella illa imo expressim & per pactū licet. qd̄ est in li. dispu. Py. char. v. licet contrariæ sint rubricellæ ille ibidem præcedentes. notari tamen hic potest q̄ illud locū habet in feudo masculorū: quoniam filia recte succedit matri in feudo ſm quosdam: ut ⁊. de na. suc. feu. c. j. licet uideatur contra ⁊. de benefi. feu c. j. & super illud succedat: inueni gl. talem in quibusdam li. sic dicentem, vacat hoc c. propter inferius: si duæ. ⁊. de feu. marchi.

k ¶ Non extantibus ⁊ vel extātibus & subito mortuis: quasi non videantur extitisse: ut no. §. de episcopum uel abba. &c. §. quinetiam si q. s.

l ¶ Inuestitura. ⁊ hoc est dicere, siue unus tm̄ fuerit inuestitus, siue ambo fuerint inuestiti, non succedet unus alteri, nisi hoc dictum fuerit expressim, & alter decedat sine legitimo hærede, ſm quod hic dicitur. & §. qui feu. dare pos. §. cū uero corradus. & ⁊. de feu. mar. c. si duo fratres.

m ¶ QVI SVCCESSORES TENEANTVR.

¶ Hic pōt esse tit. qui succe. tenean. rubricella. talis est q̄ dixi. ſi quis fuerit inuestitus de alieno feudo. hinc aūt nō utimur in nostro apparatu.

SI quis ⁊. nimirum ex qua persona quis lucrū capit eius quoque factum præstare tenetur: & si quando iure factum non effet: ut ff. de reg. iur. l. ex qua persona. & C. de lib. cau. si ab eo. Accur.

o ¶ Inuestiri. & merito. q. a. p. patrem, uel testōrē sibi deferebat: atin ipsius ꝑsona locū nō habuit: igit̄ nec hēditas cōperit nimirū nec debet ꝓmitti hæredi qd̄ defuncto nō fuit licitū. ut ff. de diuer. & tē præscri. l. cū hæres. & ff. q̄ quisque. l. 3. & ff. de uer. ob. l. 2. & qua. re. ac. nō da. l. j. & de cōdi. & demō. cui. & de edē. q̄dā. & in summa in rubricella illa, nō est licitū hēdi &c. ut no. §. ti. j. §. hoc quoq; sup uerbo illo, inuestire filiū &c. & sunt hæc oīa intelligēda q̄n non fuerat in possessionē missus hic secūdus vasallus: ut §. ti. q. successores teneant. c. si q⁹ inuestit⁹. & hoc est qd̄ alibi dicit̄ possessiones maximū cōmodū esse, ut ff. de rei uen. is qui

Fœminæ ad feudum aspirare non ꝓssunt.

Expresse licent quæ tacite non.

Heredi non licet quod defuncto non licuit.

destinatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

deſt nauit. Sed opponitur: quòd potuit hic ſecundus vaſallus in poſſeſſionẽ mitti, cũ alter poſſideat: R. ſi bene: q̃a potuit aliqua cã interueniente feudo priuari: & ſic & ante tps ipſi reo potuit fieri trad. tio.

a ¶ Inueſtitura. J. ſ. q̃ hȓdes inueſtitoris tenentur ꝓmortuo inueſtitore, antequã tenens feudũ, uel conditio, uel tps exiſtat: uel niſi fuerit.

b ¶ Legẽ Lotharij. § q̃ eſt in Lombar. titu. quando licet rectoribus. l. ij. & rub. de precarijs,

¶ DE CONTENT.

c SI contentio fuerit Per pares. § Iſtud plenius notabitur in titu. quid ſit inuestitura. cap. j. §. j. in diſtinctione quæ ibi ſit & infra. titu. ſi de inueſtitu. inter dominum & vaſallum lis oriatur.

d ¶ Inopia. § hic notandum eſt q̃ inopia probationis emergẽte cõuolandum eſt ad auxiliũ quod alias eſſet reſpuendum: ſicut etiam not. in C. de hæret. & ma. quoniam. de rep. l. conſenſu Ac.

e ¶ Hoc ita. § vt detur ſacramentũ uaſallo. nam verũ eſt, q̃ ei dat, niſi ſit caſtaldus, q̃ poſſidet. tũc enim tantũ ſuę, i. domini religioni ſtabitur. alioquin nõ, niſi fortè venit caſtaldus q̃ poſſidet: tũc enim non poſſidenti dño ſacramentũ defertur: & hoc eſt q̃d dicit, nã mali gnãdo, &c. Py. melius tamẽ puto, ſ. q̃ illud hoc ita refert ad proxi. dictũ ut ita exponas: hoc ita ut, ſ. per ſacramẽtũ. i. ꝑ iuſiurandũ dñi poſſidentis cũ xij. ſacramentalibus diri matur, niſi clientulus ſit caſtald⁹, &c. tũc em ſuæ, i. domini religioni ſtatur ita q̃ ſolus iurabit, & nõ habebit neceſſe iurare cũ xij. ſacra. ſed alibi eſt in tex. nõ ſtabit: & ſecundũ hoc non debet eſſe in tex. verbũ illud i. dñi: ſed debebit referri illud verbũ ſuæ, tantũ ad clientulum & non ad dominũ: ita dicas tantũ ad clientulum li religioni: nõ ſtabit niſi habeat teſtes, &c. & ſecũdum hoc magis cõgruit literæ prior expoſitio.

f ¶ Clientulus. § huic ſimile eſt C. de re cred. & intreuran. in bonæ fidei. & merito nota quod poſſeſſori defertur iuſiuran. cum poſſeſſioni fauore tum, quia reus eſt nimirum (ut ſupra dictũ eſt) maximum eſt poſſeſſionis commodum: quoniã melior eſt poſſidentis cõditio quàm petentis. vt hic, & ff. de fal. inter. l. j. & ff. de pign. l. ſi debitor nã & actore non probante & ſi nihil præſtiterit reus obtinere debet: ut C. de eden. qui accuſare. & fauorabiliores ſunt rei quàm actores: ut ff. de reg. iur. l. fauorabiliores. & proptiores ſumus ad abſoluendum quã ad Condemnandum. ff. de act. & oblig. l. Arrianus.

g ¶ Malignando. § aliàs maliciando: & aliàs aliquando multa bona.

¶ DE PIGNORI ꝰ DATO FEVDO, QVID IVRIS SIT.

h SImiliter. De pignore. § hoc intelligo locum habere, quando ſe pignore conſtabat, alioquin probatio incumbit domino. quod ſi probare non poterit ſe pignori deduſſe, reſtituere de

inueſtitus purè de alieno feudo, nõ ualet habita inueſtitura. [a] hoc ita eſt, niſi fuerit facta ab aliqua eccleſiaſtica perſona. tunc. n. ſi ꝓmoriat inueſtitor, ante quàm feudum tenens, uel conditio, uel tps exiſtat: non obligatur ſucceſſor illius. & hoc probatur per legẽ Lotharij [b] de precariis. & hoc intelligendum eſt in uaſallis, qui feudi ſucceſsionem non habent.

De contentione inter dominum, & fidelem de inueſtitura feudi.

TITVLVS X.

¶ *Orta contentio inter dñm, & fidelem de inueſtitura decidi debet ꝑ pares curiæ teſtimonium perhibentes, uel ꝑiurm poſſeſſoris iurantis cum xij. ſacramentalib. Bal.*

SI contentio fuerit ĩter dñm, & fidelẽ de inueſtitura feudi, ꝑ pares [c] curiæ dirimat. Alii. n. teſtes, & ſi idonei ſint, admittẽdi non ſunt: inopia [d] tñ probationũ dirimat per religionem clientuli poſſeſſoris ſundi: uel cũ duodecĩ ſacramentalib. ſecũdũ quoſdam. Cæterum ſi dñs poſsideat, ẽt per ſuũ iuſiurandũ cũ duodecim ſacramentalib. dirimat. hoc ita [e] niſi clientulus [f] ſit caſtaldatus, uel actor dñi: tunc. n. tũ ſuæ, i. dñi religioni ſtatur: niſi hẽat teſtes pares idoneos. nam aliq̃ malignãdo [g] multa bona auferuntur dño hoc modo. & hoc colligitur per legẽ quæ eſt in titulo de acquiſitione actorum regi ĩ Lombarda. Idem dicendum eſt de guardia.

De pignori dato feudo, quid iuris ſit.

TITVLVS XI.

SImiliter ſi quis uoluerit dicere de pignore [h] ſibi dato ſe inueſtitũ eẽ, nõ credatur ſuo iuro: ſed teſtibus idoneis paribus domus, uel curiæ. ¶ Inſuper ſciẽdũ

a Secundũ Aluaro. & Andre. de yſer. nõ debet hic eſſe rubri. ſed § qui conti nuatur ad ſuperio. & hęc ſatis patet per dictionem ſimiliter q̃ eſt dict cõtinuatiua.

bet cum dño, vel probare per pares curtis, uel breue teſtatum, quod ſibi de feudo dederit poſtquam per pignus accepit: vt §. de contro. inueſt. feu. c. ſimiliter ſi aliquis. Huic obuiare vr. C. qui pot. in pign. hab. l. ſi generaliter auth. item poſſeſſor? Reſp. illud locum habet quado' inſciabitur rem fuiſſe illius. ſed hic bene conſitebatur rem dñi fuiſſe: licet diceret ſibi obligatã pro pignore non eſſe. ¶ Vel aliter dicimus, quia pót intelligi iſte. §. ſ quando dominus in probatione defecerit: & ſic datur defenſio vaſallo, nec ſufficit iuſ iurandum niſi & teſtes adſint, alioquin crederetur ſuo ſacramento cum xij. ſacramentalibus: vt ſupra proxi. §.

i ¶ Poſt annum. § niſi ad certum tempus datum ſit: tunc enim non poſſet auferre ante tempus. illud autem intelligas & de eo, quod datum eſt pro mercede alicuius rei: vt ſupra. de feu. guar. c. j. quis autem dicatur caſtaldus. dic ibi not.

K ¶ DE CONTENtione inter me, &c.

¶ Quidam non habent hic aliquam rubricam, & malè.

l SI contentio. alias inuenitur in gloſſ. vacat hoc ca. propter ſuper ius capi. item illud de feud. guar. & caſtaldi.

m ¶ De portione. § ideſt de medietate: nam appellatione partis dimidia continetur: vt ff. de vſufruct. l. etiam. & ff. de verbo. ſignif. nomen ſiliarum. §. portionis, vel intelligas de portione, id eſt. ſiue de medietate, ſiue de aliqua parte intelligendo de maiori, vel minori vt §. ſi de inueſtit. §. cum autem quis dixerit.

n ¶ Alienaui. § intellige, ſic, id eſt, ſiue poſſideo per me ſiue per alium nã qui meo nomine poſſidet, ipſe nõ poſſidet, ſed ego ipſe poſſideo. ff. de acq. poſſ. q̃d meo nomine. Impropriè ergo ponitur alienaui. Vel fortè ideo refertur ad vaſallũ iuſiurandum & ſi nõ poſſideat: quia feudi non eſt contentio, ſed de feudi qualitate hæſitatio, ideſt, vtrum fuerit paternum, uel non, uel ratione alterius partis quam poſſidet, iſtud intelligo. ſi enim nihil poſſideat de feudo: & nec dominus, uel fortè dominus: aliud eſt.

¶ DE ALIENAtione feudi.

o SIcliens, uel us. [b] Vltrius ſ. ergo pro parte licet quod inſoli-

dum non liceret: vt ff. de contrahenda emptio. & vendi. l. ſi quis donationis. & de offic. eius cui man. eſt iuriſd. l. r. & de minus vocan. ſed ſi hæc. §. qui manumittitur. & C. de condict. & demonſtra. l. cum ita. ſimilia ſtudioſus inquirat.

p ¶ De libello. § ſic ergo vr q̃ alias non ſit alienatio permiſſa præter quam libelli conceſsio, nã cũ de pluribus vnũ cõceditur, ſequens intellectus parens eſt q̃ de aliis remouet ſicut econtra: vt ff. de cond. & demon. cũ ita. & de iud. l. cũ prior. Sed cũ alienationis appellatione pigno ris obligatio continetur: nunquid pignori obligare poterit? Et videt quod

[1] Fiet? ad hoc. C. de iure patro. hab. hic bo. & Bal. ver. cedat tudo. de feud. dis. feud. Pofitio mihi feud.

b Contra cũ hoc de feu. q. j. & ſ. ſi quis cedat feud. ſed ſi ſecerit, & ſine filio de cõſen. Alienatio nis appellatione Pignoratio cõtinetur.

Hæredis appellatio ne continetur tantũ filius maſculus.

Filiorum appellatio de nepotes non venit.

¶ non. vt C. de re. alie. non ali. l. ſi. nimirum cui non in genere licet nec in ſpecie licebit. ff. nau. cau. ſtab. l. j. in prin. & de ope. pu. l. 3. & de rei vẽ. officium. & inſti. de auth. tut. & inſtit. quod cum eo. §. ſi. videtur etiam iſtud cõfirmari per l. Friderichi, Imperialem, &c. quicquid tñ dixerim obtinet: & verũ eſt q̃ vſq; ad mediẽtatẽ valet pignoris obligatio, ſicut & olim poterat, vt j. q. b. modis feud. amit. §. rurſus. hęc obſt. conſtitutio: quia loquitur de fraudulenta alienatione: vel qñ totum alienare volebat vel pignorare. eodem ca ſu loquitur C. de re. alie. non ali. l. vlt. nam, vt dixi mus, licitũ eſt pro parte, quod in totum non licet. ſed huic quomodo reſpondebimus? quod dictum eſt in alienare, intel ligas de libello, ſubaudi & pignore: & ita videtur Pyr. ſubijpſi contradicere; cum alias in ſumma contrarium notatur in rubricella, quid hodie obtinet de feud. alias. §. ſed an hodie. &c. ſed de hac materia dic vt ibidem notaui.

a ¶ Derogatum eſt. § ego non puto q̃d debeat eſſe in text. ſed potius in gloſ. & dicas verum eſſe. ſcilicet quod ei derogatum erit per d. l. Lotharij, quæ eſt j. de prohib. feu. all. per Lotha. Imperialis bene: olentiæ. imo dices quod ſimiliter derogatum ſit ei per l. fride. Imperialem.

b ¶ Inde. § quæritur vn de procedat illud inde? Reſpon. quia dictum eſt ſolam alienationem, quę fit in conceſſione libelli, permiſſam eſſe, inde ꝓſumi poteſt, &c. per hoc datur intelligi, q̃ nulli ſit permiſſa alienatio præter iſtam, ſ. per libellum cum alicui conceditur an te cõtradicit, q̃ de pigno ris obligatione dicitur: quoniam licet pignoris obligatio contineat alie nationis appellatione: nõ tamen eſt alienatio, nimirum pignus in bonis debitoris permanet: ideo que ipſi petire in dubium non uenit: ut C. de pig. actio. pignus.

c ¶ Priuato. § eſt ergo deterioris conditionis eccleſia, quam priuatus, cũ eccleſia in perpetuũ per libellũ habere non poſſit, ſed priuatos valet alibi contra, ut no. C. de ſacroſan. eccle. l. ut inter diuinum. Acc.

d ¶ Eccleſia cultrix. § iſtud uerum ſatis notabile eſt. nam ſatis eſt omnibus prodeſſe uelle, & ueminem lædere: licet ſolui poſſit, ſi diues ſit: ut in decretis cauſa xiij. q. v. denique. Accur.

e ¶ Maſculo. § in hoc c. notare licet quia hæredis appellatione continetur filius tãtũ maſculus: ſed alibi ponitur pro liberis, ut ff. ad Trebel. l. ex facto. §. ulti. & ſi uis ſcire quantũ extendatur nomen hæredis, de currere in libr. diſpu. Py. char. vj. rubri. ſed quæritur quatenus hæredis appellatio extendatur &c. in qua dicitur q̃ hæredis appellatio in perpetuum ſignificat ſuccedentes: ut ff. de uerb. ſigni. l. hæredis. & ff. de iu. immu. l. 4. & ff. de uerbor. oblig. ſtipulatio iſta. cum aliis concordã. ibi ſequentibus licet contraria ru. ſequens ibi dicat q̃ ſignificat proximũ hæredem duntaxat: ut ff. de uer. ſign. l. ſciendum. & ff. de ope. lib. l. cum patronus. §. j. & ff. de minor. in cauſa. §. j. cum aliis concor. ibi ſeq.

f ¶ Dominum. § hic ergo dicit q̃ vaſallus licite poſſit vſq; ad mediẽtatẽ feudi in l. bello dare ſine permiſſu dñi: quod ſi fecerit, & ſine filio maſculo deceſſerit: tunc ad dominum feudum reuertit. Sed op. vaſ. hic ponit non quia alienauit, ſed quia ſine maſculo deceſſit: ſicut de mi nore dicitur q̃ reſtituitur non quia fecit ſed q̃a ſic fecit. ut ff. de minor. xxv. an. ſi ex cauſa. §. & nunc. aliàs hic non punit: quia iſtud intelligitur de rẽcto feudo i quo fęminæ nõ ſuccedũt. Sed inſtabis, nonne nepotes hic excludunt? Reſpon. non: quoniam filiorum appellatione etiam nepotes cõtinentur; nec enim dulciori uocabulo poſſunt nominari: ff. de verb. ſig. l. liberorum. & in lombar. de beneficio. l. ſi. Accur.

g ¶ Facta. § ſubaudi etiã ſi dñi uolũtate, quaſi nõ uideatur alienatio, ſ. cũ feudũ erat paternũ. Itẽ & in alia alienatione ei facta. licet eñ aliàs ꝓhibeat alienatio feudi paterni, inter agnatos tñ cõcedit: ut j. de aliena. feu. paterni. c. j. arg. j. ꝓ quos ſi. inue. & per quos recĩ. §. ſed & res. & ff. de lega. iij. l. pater. §. quindecim. Vel etiam dicas ꝙ hoc refertur ad ꝓximum dictũ. & ita continuabis: ſtabilis permaneat alienatio. fratri uerò uel nepoti &c dum tamen ſit facta fratri uel nepoti: & ita ſecundum hoc nihil videtur operari cõſenſus ſiue uoluntas dñi, quia tunc ſi eius uoluntate eſſet facta qualitercũque, ualeret & nõ poſſet irritari. ſecũdum quod videntur uelle conſtitutiones Lotha. & Frider. vel etiam dicas, q̃d nihil ſub auditur, & ita continua cũ ſequenti litera. fratri verò uel nepoti, id eſt, alienatio libelli facta in feudo Comitatus, uel Marchiæ &c. & ſecundũ hoc dices ꝙ non debet eſſe § Prior tamen expoſitio verior eſſe uidetur.

h ¶ Vſurpatum. § in feudo ergo non eſt ſeruandum, nimirum quia malè inuenta, & prauæ conſuetudines tractu tempo ris non confirmantur, ut in auth. vt nulli iudic. §. nulli. col. ix. licet contrarium dicatur j. de cogn. feud. in princip.

i ¶ DE FEVDO. &c. ¶ Alias eſt tit. talis, qualiter uſus beneficii ſit retinendus. quo nõ utimur in noſtro apparatu.

k DE Marchia. Ab Imperatoſ. § In primis illd no. ſcilicet q̃ ex rei qualitate, & differentia licitũ deprehẽdit q̃d alias nõ liceret. ſimile. C. fami. erciſc. l. ſi filius. & ff. de proc. l. ꝓcurator toto rũ. & de minor. l. ait prætor. §. quæſitũ. & ff. de admi. tuto. qui ſine hærede. & C. ſi aduer. do. l. ij. & in ſumma, ut in lib. diſpu. Pyr. char. ij. rub. ex rerũ, de quibus agitur qualita. &c. licet cõtra. ſit arg. ff. vſufruc. quemadmo. caue. l. j. & ij. & C. de contra. iud. l. unica. Itẽ hic no. q̃ licitũ eſt minori quod maiori nõ licet: ut C. de arbit. l. j. & C. ſi de momen. poſ. ap. fue. l. j. & C. ad leg. Iul. de adult. l. ſi adulteriũ & C. de proc. militem. & ff. de rit. nup. obſeruandũ. licet arg. ſit contra. C. de decur. l. ſi. & ff. de reg. iur. non debet actori. imo & alias dicit q̃ ſi licitum eſt minori, multo fortius & maiori. ff. de off. prętor. barbarius. & C. de poſtu. l j. & C. de Peda. iudi. l. ij. Item hic non licet hæredi quod defuncto licebat, ut & alias, C. de reuo. do. l. j. & ſi. & ff. de don. inter virum & uxo. cum hic. & ff. de peti. hær. nec ullam. & in ſumma, vt in li. Pyr. char. vj. rubr. contra nõ licet hæredi quod defuncto licebat. licet ſit cõtra ibi rubrica ſuperior. vnde hic ſolet aſſignari cõtra: ut ff. de probatio. ſi pactum. ſed ibi plerunque eſt propter q̃ ſoluitur cõtra.

l ¶ Succedit. § licet hoc hodie ſit uſurpatum: ut ſ. §. proxi. in fine.

m ¶ Modo. § & alias ullo mortuo, ſed ullo mõ credo literã ueriorẽ.

n ¶ Et aui. § benè dixit patris & aui: quoniã hoc obſeruatur in feudo ab anteceſſoribus q̃ſito, nõ ſi p ſe quæſiuiſſet, quia tũc frater fratri nõ ſuccedit: ut ſ. dictum eſt. & j. proximè dicetur, niſi ex pacto. ut ibi dicit.

o ¶ In conſobrinis. § hoc olim uſque ad ſeptimum gradum, ſed hodie in infinitum, & intellige hic propriè accipi conſobrinos. alioquin de ſuperfluo diceretur, ut inſtit. de gradib. cog. §. iiij.

p ¶ Si duo fratres. § inueſtiti: iſtud expoſitum eſt ſ. de ſucc. feud. §. filia uero. & ſ. qui feu. dare poſ. §. hoc autem notandũ. & ſ. de ſuc. feu. §. filia uero. & j. de gradi. ſuc. in feu. ca. j.

An maritus

Huic conſuetudini derogatum [a] eſt per legem Lotharij. ¶ Mediolanẽſes verò irrationabiliter conſiderantes dicũt clientulũ etiam alienare poſſe in totũ, & ſine dñi voluntate. Inde [b] poteſt præſumi ſi cliẽtulus fecerit libellũ † in perpetuum de feudo ſuo alicui eccleſiæ, nõ valet: ideo ſcilicet, q̃a nun quam reuerſurũ ſit ad dominum, cùm eccleſia non deſinat eſſe hæres. quod obſeruandũ eſt & in priuato ex natura perpetui libelli.

¶ Sed diuerſum obſeruat in eccleſia, quã in priuato [c]. Eccleſia [d] enim cultrix, & auctrix iuſtitiæ non patit cõtra iuſtitiã aliquid fieri in ſe vel in alterum: priuatus verò ſæpe obuiat iuſtitiæ. Et ſi cliẽtulus fecerit libellũ, vel aliud de medietate feudi ſine dñi volũtate; eo mortuo ſine legitimo hærede maſculo (quod verbũ ita intelligendũ eſt in feudo, id eſt, ſine filio maſculo [e]) reuertitur feudũ ad dominũ [f]. ¶ Si verò cum dñi voluntate totum, vel mediũ alienauerit, ſtabilis permaneat alienatio: fratri vero; vel nepoti per libellũ n facta § alienatio, etiam ſine volũtate domini. Item in feudo Comitatus, vel Marchiæ, vel aliarum dignitatum nõ eſt ſucceſſio ſecundum rationabilem vſum ſed hodie hoc eſt vſurpatum [h].

De [i] feudo Marchiæ, vel Ducatus, vel Comitatus.

TITVLVS XIIII.

¶ *In feudis dignitatũ non ſuccedit hæres, niſi ſit inueſtitus. Item in alijs feudis ſuccedũt filij, & nepotes, & filijs, uel nepotibus defunctis ſine deſcendentibus ſuccedunt eis fratres, & nepotes quimmò & conſobrini. Baldus.*

DE Marchia, vel Ducatu, vel Comitatu, ael aliqua regali dignitate ſi quis inueſtitus fuerit per beneficium ab Imperatore [k], ille tantùm debet habere: hæres enim non ſuccedit [l] vllo modo [m]. niſi ab Imperatore per inueſtituram acqſierit. ¶ Si Capitanei †, vel Valuaſores maiores, vel minores inueſtiti fuerint de beneficio, filij vel nepotes ex parte filiorum ſuccedunt. Si verò vnus ex his filiis, vel nepotibus ſine deſcendentib. maſculini ſexus hæredibus mortuus fuerit, ꝓdicti fratres, vel nepotes per inueſtituram patris, & aui [n] in beneficium ſuccedunt. Et ſimiliter intelligendũ eſt in conſobrinis [o]. ¶ Si duo fratres [p] ſimul inueſtiti fuerint de beneficio nouo, & nõ de paterno; ſi vnus eorũ ſine deſcendentibus maſculini ſexus mortuus fuerit, dominus ſuccedit, non frater niſi pactũ fuerit in inueſtitura, quòd frater fratri ſuccedat. Per pactum enim frater ſuccedit, nõ dominus. Et quod diximus de fratribus, vt vnus alij ſuccedat per pactũ, idẽ dicẽdum eſt de filiabus, ſi hoc pactum conciliet: & ſic per pactum filiæ ſuccedunt [q].

† Iaco. Belui. ſi hoc tex. t cit tria b car. alleg do iura a hoc facien tia, & ibi diffusè tra ctat iſtam materiam Conſuetudines malæ tractu temporis non confirmantur.

a Huic conſuetudini derogatum eſt per legem Lotharij. ¶ Mediolanẽſes verò irrationabiliter conſiderantes dicũt clientulũ etiam alienare poſſe in totũ, & ſine dñi voluntate. Inde [b] poteſt præſumi ſi cliẽtulus fecerit libellũ † in perpetuum de feudo ſuo alicui eccleſiæ, nõ valet: ideo ſcilicet, q̃a nunquam reuerſurũ ſit ad dominum, cùm eccleſia non deſinat eſſe hæres. quod obſeruandũ eſt & in priuato ex natura perpetui libelli.

† Guelfum

b ¶ Sed diuerſum obſeruat in eccleſia, quã in priuato [c]. Eccleſia [d] enim cultrix, & auctrix iuſtitiæ non patit cõtra iuſtitiã aliquid fieri in ſe vel in alterum: priuatus verò ſæpe obuiat iuſtitiæ. Et ſi cliẽtulus fecerit libellũ, vel aliud de medietate feudi ſine dñi volũtate; eo mortuo ſine legitimo hærede maſculo (quod verbũ ita intelligendũ eſt in feudo, id eſt, ſine filio maſculo [e]) reuertitur feudũ ad dominũ [f]. ¶ Si verò cum dñi voluntate totum, vel mediũ alienauerit, ſtabilis permaneat alienatio: fratri vero; vel nepoti per libellũ n facta § alienatio, etiam ſine volũtate domini. Item in feudo Comitatus, vel Marchiæ, vel aliarum dignitatum nõ eſt ſucceſſio ſecundum rationabilem vſum ſed hodie hoc eſt vſurpatum [h].

c ¶ Priuato. § eſt ergo deteriores conditionis eccleſia, quam priuatus, cũ eccleſia in perpetuũ per libellũ habere non poſſit, ſed priuatos valet alibi contra, ut no. C. de ſacroſan. eccle. l. ut inter diuinum. Acc.

d ¶ Eccleſia cultrix. § iſtud uerum ſatis notabile eſt. nam ſatis eſt omnibus prodeſſe uelle, & ueminem lædere: licet ſolui poſſit, ſi diues ſit: ut in decretis cauſa xiij. q. v. denique. Accur.

e ¶ Maſculo. § in hoc c. notare licet quia hæredis appellatione continetur filius tãtũ maſculus: ſed alibi ponitur pro liberis, ut ff. ad Trebel. l. ex facto. §. ulti. & ſi uis ſcire quantũ extendatur nomen hæredis, de currere in libr. diſpu. Py. char. vj. rubri. ſed quæritur quatenus hæredis appellatio extendatur &c. in qua dicitur q̃ hæredis appellatio in perpetuum ſignificat ſuccedentes: ut ff. de uerb. ſigni. l. hæredis. & ff. de iu. immu. l. 4. & ff. de uerbor. oblig. ſtipulatio iſta. cum aliis concordã. ibi ſequentibus licet contraria ru. ſequens ibi dicat q̃ ſignificat proximũ hæredem duntaxat: ut ff. de uer. ſign. l. ſciendum. & ff. de ope. lib. l. cum patronus. §. j. & ff. de minor. in cauſa. §. j. cum aliis concor. ibi ſeq.

f ¶ Dominum. § hic ergo dicit q̃ vaſallus licite poſſit vſq; ad mediẽtatẽ feudi in l. bello dare ſine permiſſu dñi: quod ſi fecerit, & ſine filio maſculo deceſſerit: tunc ad dominum feudum reuertit. Sed op. vaſ. hic ponit non quia alienauit, ſed quia ſine maſculo deceſſit: ſicut de minore dicitur q̃ reſtituitur non quia fecit ſed q̃a ſic fecit. ut ff. de minor. xxv. an. ſi ex cauſa. §. & nunc. aliàs hic non punit: quia iſtud intelligitur de rẽcto feudo i quo fęminæ nõ ſuccedũt. Sed inſtabis, nonne nepotes hic excludunt? Reſpon. non: quoniam filiorum appellatione etiam nepotes cõtinentur; nec enim dulciori uocabulo poſſunt nominari: ff. de

g ¶ Facta. § ſubaudi etiã ſi dñi uolũtate, quaſi nõ uideatur alienatio, ſ. cũ feudũ erat paternũ. Itẽ & in alia alienatione ei facta. licet eñ aliàs ꝓhibeat alienatio feudi paterni, inter agnatos tñ cõcedit: ut j. de aliena. feu. paterni. c. j. arg. j. ꝓ quos ſi. inue. & per quos recĩ. §. ſed & res. & ff. de lega. iij. l. pater. §. quindecim. Vel etiam dicas ꝙ hoc refertur ad ꝓximum dictũ. & ita continuabis: ſtabilis permaneat alienatio. fratri uerò uel nepoti &c dum tamen ſit facta fratri uel nepoti: & ita ſecundum hoc nihil videtur operari cõſenſus ſiue uoluntas dñi, quia tunc ſi eius uoluntate eſſet facta qualitercũque, ualeret & nõ poſſet irritari. ſecũdum quod videntur uelle conſtitutiones Lotha. & Frider. vel etiam dicas, q̃d nihil ſub auditur, & ita continua cũ ſequenti litera. fratri verò uel nepoti, id eſt, alienatio libelli facta in feudo Comitatus, uel Marchiæ &c. & ſecundũ hoc dices ꝙ non debet eſſe § Prior tamen expoſitio verior eſſe uidetur.

h ¶ Vſurpatum. § in feudo ergo non eſt ſeruandum, nimirum quia malè inuenta, & prauæ conſuetudines tractu temporis non confirmantur, ut in auth. vt nulli iudic. §. nulli. col. ix. licet contrarium dicatur j. de cogn. feud. in princip.

i ¶ DE FEVDO. &c. ¶ Alias eſt tit. talis, qualiter uſus beneficii ſit retinendus. quo nõ utimur in noſtro apparatu.

k DE Marchia. Ab Imperatoſ. § In primis illd no. ſcilicet q̃ ex rei qualitate, & differentia licitũ deprehẽdit q̃d alias nõ liceret. ſimile. C. fami. erciſc. l. ſi filius. & ff. de proc. l. ꝓcurator toto rũ. & de minor. l. ait prætor. §. quæſitũ. & ff. de admi. tuto. qui ſine hærede. & C. ſi aduer. do. l. ij. & in ſumma, ut in lib. diſpu. Pyr. char. ij. rub. ex rerũ, de quibus agitur qualita. &c. licet cõtra. ſit arg. ff. vſufruc. quemadmo. caue. l. j. & ij. & C. de contra. iud. l. unica. Itẽ hic no. q̃ licitũ eſt minori quod maiori nõ licet: ut C. de arbit. l. j. & C. ſi de momen. poſ. ap. fue. l. j. & C. ad leg. Iul. de adult. l. ſi adulteriũ & C. de proc. militem. & ff. de rit. nup. obſeruandũ. licet arg. ſit contra. C. de decur. l. ſi. & ff. de reg. iur. non debet actori. imo & alias dicit q̃ ſi licitum eſt minori, multo fortius & maiori. ff. de off. prętor. barbarius. & C. de poſtu. l j. & C. de Peda. iudi. l. ij. Item hic non licet hæredi quod defuncto licebat, ut & alias, C. de reuo. do. l. j. & ſi. & ff. de don. inter virum & uxo. cum hic. & ff. de peti. hær. nec ullam. & in ſumma, vt in li. Pyr. char. vj. rubr. contra nõ licet hæredi quod defuncto licebat. licet ſit cõtra ibi rubrica ſuperior. vnde hic ſolet aſſignari cõtra: ut ff. de probatio. ſi pactum. ſed ibi plerunque eſt propter q̃ ſoluitur cõtra.

l ¶ Succedit. § licet hoc hodie ſit uſurpatum: ut ſ. §. proxi. in fine.

m ¶ Modo. § & alias ullo mortuo, ſed ullo mõ credo literã ueriorẽ.

n ¶ Et aui. § benè dixit patris & aui: quoniã hoc obſeruatur in feudo ab anteceſſoribus q̃ſito, nõ ſi p ſe quæſiuiſſet, quia tũc frater fratri nõ ſuccedit: ut ſ. dictum eſt. & j. proximè dicetur, niſi ex pacto. ut ibi dicit.

o ¶ In conſobrinis. § hoc olim uſque ad ſeptimum gradum, ſed hodie in infinitum, & intellige hic propriè accipi conſobrinos. alioquin de ſuperfluo diceretur, ut inſtit. de gradib. cog. §. iiij.

p ¶ Si duo fratres. § inueſtiti: iſtud expoſitum eſt ſ. de ſucc. feud. §. filia uero. & ſ. qui feu. dare poſ. §. hoc autem notandũ. & ſ. de ſuc. feu. §. filia uero. & j. de gradi. ſuc. in feu. ca. j.

q ¶ Succedunt. § ut ſ. qui feu. dare poſ. §. hoc autem notandũ. & ſ. de ſuc. feu. §. filia uero. & j. de gradi. ſuc. in feu. ca. j.

a ¶ AN MARITVS SVCCEDAT VXORI.
Alias est titu. quo ordine succedant filii in beneficium matris, quo nõ utimur in nostro apparatu.

b I fœmina. Succedit.] quamuis in aliis bonis iure Lombar. succedat, ut in Lombar. de succes. l. fi. simile ¶. de inuesti. q. Titius accepit a Sępronio. c. j.

Aequitas iuris præfertur rigori.

c ¶ Aequitatem. ʒ hi rigori iuris præferuntur æquitas. ut & alibi & in sum. ut in li. Py. ii. quaterno. j. char. ru. semper cũ æquitas præferẽ rigori. ut C. fi res alie. l. cum res alie. & C. de iudi. placuit. & ff. ad senatusconsul. Velleia. l. si creditor. §. j.

† Nota q feudum in dotem dari non potest. facit Spe. in tit. de loca. §. nunc alien. vers. ccxcij & in c. j. §. donare quis. oli feu. po. alie. in vsi. feu. per Fri. Bar. & Imol. in l. usufr. fol. mat. Alex. in c. ij. ff. & in c. placuit. iiii. q. de loc.

d ¶ Hoc dicimus. ʒ q dictum est ſ. de nat. feud. in princ. f. q fine causa de uestiri non possit. Accu.

e ¶ Valuasoribus. ʒ quidam habent hic in text. statim post valuasoribus glossatum, seu interlineatum, i. de his qui beneficium tenẽt à minoribus valuasoribus. post sequitur sic ut seruetur, &c.

f ¶ Seruetur. ʒ sicut contineur in seq. c. proxi. licet illud hodie corrigat: ut ibi nota.

g ¶ DE FEVDIS, &c. Alias non erat tit. neque c. sed §. si minores. Accu.

h I minores. ʒ Istud totũ è correctũ: ut ſ. de natur. feud. in fi.

i ¶ QVIBVS MOD. Alias est tit. de amissiõe feu. quo non utimur.

k I capitanei. Dimiserint. ʒ Istud expositũ è ſ. in prin. illius ti. quib. mo. feu. amit.

l ¶ Scienter. ʒ nunquid ista duo sunt necessaria, id est, q manifestet, & q ad eius damnum hoc faciat? ñ. utiq; quia pœnæ potius sunt moliẽdę quã exasperandę ff. de pœ. l. pe. si ergo credẽtiam dñi manifestauerit alias non damnificãdi animo licet dñs dãnificetur: tamẽ nõ priuabit feudo. similiter dic de liberto qui conspiratione se cit cũ inimicis domini sui: si non contra dñm cõspirauerit, non revocabitur in seruitutem: ut ff. de offi. præfe. vr. l. j. §. cũ patronus. licet uidatur arg. contra in decretis iij. q. v. accusatoribus.

Pœnæ legum sunt moliendæ.

m ¶ Adulterauerint. ʒ illud intelligo qñ scienter uasallus cognouerit ipsam. quid eim si in lectũ suum sua uxore absente vasallus dominam suam inuenerit, & sic putans vxorem suam esse, eam cognouerit: ñ quid propter hoc feudo priuabitur. certe no verè enim ipse adulterium non cõmittit: vt in decretis xxxiij. q. ij. c. in lectum idem intelligo si concumbere se exercuerit: vt ſ. quibus mo. feu. amit. §. item si fidelis. idem dicit de eo, qui sacratissimas uirgines solicitauerit. C. de epi. & cle. si quis nõ dicam & in authen. de san epis. §. pe. col. ix.

¶ APVD QVEM VEL QVOS CONTROVERS.

An maritus succedat uxori in beneficio [a].

TITVLVS XV.

¶ Maritus uxori non succedit in feudo etiã fœmineo, nisi specialiter sit inuestitus: filiæ etiã non succedunt matri in eodem feudo de rigore, nisi specialiter sit dictum, uel fuerint inuestitæ: sed de æquitate bene succedunt. Hoc obtinet in capitaneis, & maioribus ualuasoribus. Baldus.

SI fœmina † habẽs beneficiũ & maritum, moriat, nullomodo succedit [b] in beneficium maritus, nisi specialiter inuestitus fuerit. Et si ipsa fœmina filios dimiserit, dicũt quidam filios nõ debere succedere in beneficium matris: nisi specialiter sit dictũ, vel inuestiti fuerint: quia secũdum vsum regni, ad beneficium uocãtur paternum, & non maternũ. Sed secundũ æquitatem [c] dicamus filios debere succedere. Hoc dicimus [d] de Capitaneis, & de Maioribus Valuasoribus, [e] & de minoribus: de minimis aũt, & ḋ iis, q beneficiũ tenẽt à maioribus valuasoribus, sic seruetur [f], sicut inferius dicemus.

De feudis datis minimis valuasoribus [g], quid iuris sit.

TITVLVS XVI.

¶ Minores ualuasorib. minimis feudum auferre possunt quandocunque, pretio tamen restituto, si quod acceperint. Bal.

SI minores [h] valuasores beneficium tollere voluerint minimis valuasoribus: licet eis facere, excepto si beneficium uendiderint eis. Si vero pretium de beneficio acceperint, tũc aut pretium reddant, aut beneficium dimittant.

Quibus modis feudum amittatur.

TITVLVS XVII.

SI Capitanei, vel Maiores Valuasores, qui hodie vocantur Capitanei (licet impropriè dicantur minores) seniores in bello dimiserint [k]: uel si credentiam

[a] Alias non est hic aliquis titulus.
I contentio. Coram Imperatore. ʒ Istud hodie corrigitur. quia hodie inter maiores, & minores nulla est discretio, ut ſ. de na. feu. in fi. sic ergo pares curtis cognoscere poterunt etiam inter capitaneos, & maximè hodie p cõstitutionem Friderici, Imperialem. §. præterea si interim. Vel dicas quia hic loquitur quando controuersia erat inter capitaneos de feudo q̃ quilibet eorum dicebat se tenere ab Imperatore & ab eo se esse inuestitum. vnde non est mirũ si Imperator tãquã dominus debet cognoscere inter eos, sed q̃ dicit in prædicta cõstitutione Friderici, Imperialẽ. §. præterea, s. q̃ si cõtrouersia est de feudo inter duos vasallos, q̃ dñi est cognitio.

o ¶ Aliquis. ʒ super hoc c. quædam exemplaria habent ti. talem, qualiter alienationes militum euacuari debeant. quo nõ vtimur.

p ¶ Siue totum. ʒ istud intelligo quando licite alienauit: & poniturhic uel correctiuè: qm̃ nõ totũ poterat alienari, aliquin ex sola alienatione nõ inspecta morte heredis ad dñm reuertit: ut ſ. de feu. alie. in princ. expositum est. Vel si uis intelligere quando alienauit contra prohibitionẽ, intelligas q̃ ita de facto euenerat, & erat solum modo dubitatio utrum à bonæ fidei emptore posset reuocari mala fide traditum. & no. hic idem quod suprà quibus modis feud. amit. §. rursus.

q ¶ Sine hærede. ʒ i. sine filio masculo. ut ſ. de alienatione feu. circa finem.

r ¶ Reuocari debet. ʒ hic notandũ est verbum necessitatis pro possibilitate poni, & pro cõsilio, sicut & alibi: ut ff. de pig. creditor. & C. ad le. Fla. de plag. si fratrem. sicut econtra uerbum cum filii sæpissimè ponitur pro necessitate: ut C. de rescind. vend. non idcirco. & ff. ad admini. tutores. §. ii.

Constitutio nis nomen quæ pro consilio ponitur.

¶ CONSTITV. &c.

SI quis ex. Lotharij. ʒ hanc constitutionem non memini me legisse, nisi fuerit illa, quæ sic incipit, Imperialis beneuolẽtia, &c. Py. ego autẽ puto q̃ ista, quæ sequitur, sit illa, quę sic incipit. Si quis mihi mortuus fuerit, & debet habere superscriptionem talem, Imperator Lotha. Eug. Papæ & vniuerso populo. & in quibusdam cõsuetudinibus ita habetur suprascriptum: & intelligo q̃ teneat hæc constitutio vsq; ad istud c. si q̃s sine filio masculo nã in pdictis ca. omnibus quæ sunt vsque ad dictum c. si q̃s, &c. loquunt de beneficiis militum, & de successione. & de culpis, si quis ea capitula rectè inspexerit: & hæc est de qua dicitur hic obseruet de beneficio, & successione, & de culpis, &c. ad hoc faciũt plura capitula, q̃ sic incipiũt, sancimus, &c. q̃ uerbum notat

tat eẽ. l. Imperatoris. illa. n. constitutio imperialis beneuolentię, non loquitur nisi de vna culpa, s. ad alienationem feudi: per quod vt quod hic non loquitur de illa constitutione: nisi forte diceres, quod illa constitutio in fi. & istæ quæ sunt hic, sint vel debeãt esse tm̃ vna cõstitutio.

a ¶ Imperator Lotarius. ʒ quidã nõ habent hanc superscriptionem, nec aliquã: puto tm̃ q̃ satis possit admitti talis suprascriptio: qa credo hãc fore aliam Constitutionẽ, de qua feci mẽtionẽ ſ. proxi. & credo q̃ duret hæc constitutio vsq; ad illud ca. si quis sine filio masculo. licet distinguatur per plura capitula.

b S quis miles. Reliquerit. ʒ in successione militis notabis, q̃ licet inferiores nõ relinquant, tamen fratres ex transuerso admittuntur: & dño præponunt: licet in feu. aliorũ fratrũ fratres non succedũt, nisi fuerit specialiter dictũ. vt ſ. c. proxi. & ſ. de feu. mar. c. si duo. Vel q̃ est verius, idem in filiorũ successiõe: quia in feudo antiquo loquitur. & hoc est quod dicit in beneficio patris ipse succedit, &c. Quid ergo erit si duo fratres inter se bona fratris diuidant, & vni soli feudũ eueniat quod erat antiquum nunquid sine hęrede mortuo fratre ad quem deuenit, defertur fratri, uel dño. Respon. aut refutauit: aut non si refutauit: uel ad hoc refutauit, ut dominus eum de nouo inuestiret, & rede ad ipsum dñm reuertitur: alioquin fratri: ut ſ. de natu fuc. feu. c. j. & ſ. de eo q. fi. fe. ar. de feud. patro. c tres erãt agnati: & ſ. fi de feu. defun. cõtẽ. fit §. Titius cũ Sępronio.

c ¶ DE BENẼFIC. fratris, &c.

¶ *Alias non est titulus.*

SI quis acquisierit. Emptum. ʒ sic ergo feudum emitur, & acquiritur pretio ut hic, & ſ. de na. feu. contra est euidẽter. ſ. de feu. dato inuicem le. cõmiss. ybi dicitur, q̃ nõ sub prętextu pecuniæ, sed amore domini feudum acquiritur? Respon. istud intelligo, quando à vasallo emitur dño sciente, illud uero locum habet, quãdo à domino emit: quod fieri prohibetur. Sed opponitur ſ. titu. quemadmod. feu. ad fis. pti. ca. si quis sine filio ex eo verbo nisi a domino redemerit, p q̃ innuitur, q̃ a domino emi ualeat. Sol. illud intelligendũ est, quãdo redemit sine pretio alias bene seruiendo domino, & optime se habẽdo erga dominũ. & ponit ibi redemit extra propriã significationem similia studiosus inquirat, hic autem notabis istud generale, licitũ est sine pretio qđ cum pretio nõ liceret. vt ar ff. de ifa. furati. & ar. C. de prediis curi. l. fi. & C. man. l. fi. & de fun. patri. l. j. arg. contra est alias, s. quia non est licitum gratis, quod pretio nõ liceret: ut ff. de ri. nupt. palã. arg cõtra ad hoc ff. de re. iur. cui ius est donandi. licet alias dicatur q̃ licitum est prętio, qđ gratis nõ liceret. vt ff. q. b. mo. pign. uel hypo. solui. l. sicut. §. sed fi. & C. de contra iudic. l. una & ff. de contr. hen. emp. l. j. & C. de admin. tut. l. non omni. & ff. de ꝓcu. l. procurator cui. ff. de pa. contra. §. vlti. ff. de do. l. filius. & C. fi maior factus. l. fin. & ista generaliter sunt in li. Py. quod autem hic dicit si insimul steterint intelligo maxime quia idem intelligo & si non insimul, dũ tamen ḋ cõmuni pecunia & domino sciente fuerit emptum. & ita multum interest cuius pecunia feu. emat vn quisque, quam quem velit acquirat vasl. vt ſ. de fratribus de no. be. e. cap. fi. duo fratres. & in communi causa hic colligitur quòd

¶ *Decedente milite uasallo, succedit sibi filius & nepos ex eo, & frater quinimo & patruus si feudum sit autum. Bal.*

¶ Imperator Lotarius. Eugenio papæ, & uniuerso populo.

SI qs miles mortuus fuerit sine filio masculo, & nepotem relinquerit: [b] in beneficiũ aui in patris uicem succedit. Et si hæredem & fratrem reliquerit, in beneficium patris ipse succedit. Et si filius fratris mortuus fuerit, frater patris in beneficium aui defunctisuccedat.

DE BENEFICIO FRATRIS, ET QVALITER frater in beneficium fratris succedat. [c]

TITVLVS XX.

¶ Frater fratri defuncto sine filio non succedit in feudo nouo. fallit regula si type inuestiturę per pactum aliud cõuenit. Item si de communibus bonis est emptum. Item si frater est inuestitus utriusque nominc domino sciente. Item si frater acquisiuit in hostem regis. Bal.

SI quis acquisierit beneficium; & sine filio masculo mortuus fuerit, & fratrẽ reliquerit: frater non succedat fratri, sed dominus habeat nisi per inuestituram a domino ordinatum fuerit: vt frater succedat fratri, si mortuus fuerit sine hr̃de masculo; uel succedat frater fratri moriẽti sine filio, vel nisi beneficium de communibus bonis fuerit emptum; [d] uel utriusque nomine domino sciente; [e] si insimul steterint; uel in hostẽ Regis acquisierint.

DE FEVDO SINE CVLPA NON AMITtendo. [f]

TITVLVS XXI.

ex certa scienti a fine contradictione præsumitur dominus cõsentire. sicut & alias: ut ff. de euict. quidam. & C. de nupt. si ut proponis. & ff. de reg. iur. qui tacet. & in summa ut in lib. dist. Py secundo quaterno. ij. char. rubr. ex licentia fine contradictione eiusque contrario, licet contraria sit sequens rubricella, per id quod legitur. ff. qui mo. pig. uel hypo. sol. sicut. §. non uidet. & ff. de procur. filius. §. in uitus. cum concord. ibi seq. quod autem dicitur. in fi. uel in hostem regis, dicit per l. quæ est in lonbar. de suc. si fratres post mortem, &c.

f ¶ DE FEV. SINE culpa non admittendo.

¶ *Quidam non habent hic aliquam rubricam, sed nos hæc utimur.*

g SAncimus ut nemo miles q̃ dicim̃ de milite, idẽ in aliis hodie, ut ſ. de natu. feud. in fin. simile legitur C. qui accu. non possunt l. ii. & ff. quod metus cau. non est uer. simile: & merito idem in allis vassal. quia eadem est hinc inde ratio & æquitas, vnde idem ius constituendum est: ut ff. ad legem Aquil. illud & ff. de legi. & senatusc non possunt & C. de liber. præte. vel exhæreda l. j. Accur.

† Dati. Rectius Prateius lib. j. & iij. iurisprud.

† Hæc regula est uera in omnibus ut ſ. de natu. feud. de his qui feud. dare pos. §. fi. & quib. mod. feud. amit. in prin.

† alienauerit.

h S I quis milles.] huic ca. quidam habẽt ti. de suc. quo non utimur.

i ¶ Iussu.] hic iussus ꝑ consensu, ponit id est sine ꝑsensu, & uoluntate domini & notandum est in aliis idem quod milite ut in consti. Friderici imperialem. & idem de parte quod hic dicitur de toto scilicet, ut partẽ tantum alienatam amittat, ut inf. de va. qui contra constit. lotha. bene. aliena. c. j.

† facit ad hoc Ange. in l. ij. §. occisori. in fi. ff. ad syllan. quod esturum si dominus consensit uel de eo alias secus.

k ¶ Concubuerit. ʒ istud cap. expositum est ſ. quibus mod. feu. amitta. in princ. §. ij.

l ¶ Et cum eo. ʒ Nota verbum istud: & soluit quęstionẽ, quã fecimus §. qb. mo. feu. amittit i pri.

m ¶ QVO TEMPO. miles inuestituram petere debeat. [m]

TITVLVS XXII.

¶ Similes intra annum, & mensem post mortẽ dñi non petat inuestiturã ab eius hęrede uel post mortem patris a dño perdit feudum fallit in casibus hic insertis. Bal.

SAncimus, [n] ut nemo miles ultra annum; [o] & mensem [p] uadat, ut inuestituram beneficij sui a filio uel successore domini sui petat, uel post mortem domini sui, uel patris sui, uel alterius, cui succedere debet: nisi, iusta causa in-

n ¶ Ancimus. ʒ in quibusdam constitutionibus non est sancimus: sed ita continuatur cum superiori c. & cũ eo non laborauerit si potuerit: sed vltra annum & mensem vadat vt inuestituram, &c. & ita secundum hoc nõ debeat esse hic inceptio c. nec rubri. quod est falsum.

o ¶ Vltra annũ.] hoc demum tempus post scientiam currit dum tamẽ crassa, & supina ignorãtia non fit excusata. puta si ignoraverit qđ omnes de ciuitate sciant ff. de iuris & facti ignorantia. l. j. & l. nec. & l. regula. & ff. de calumn. annus. & not. de tali tempore expressius in C. de re. milit. l. j.

Tempus post scientiã currit.

p ¶ Et mensem. ʒ sic ergo videtur, quod per annum, & mensem possit miles differre petitionem inuestiturę: quod in aliis non observatur: imo & anno & die elapso excluduntur alij: dum tamen sint puberes: vt in cõstitutione. Friderichi imperialem §. præterea. & hoc erit casuale, in milite: sicut & alia casualia notantur circa militem, quæ hic enumerare esset superfluum. Vel forte corrigitur istud per constitutionem Friderichi, & idẽ erit in milite, quod in aliis. velut ergo cõtumax seu do priuatur vasallus post spatium tanti temporis. sic & alibi punitur contumax: vt C. quorum appellatio. non recipi. l. j. & de iud. properandũ. §. cum autem. Sed pone quod post annum & mensem secundum vsum consuetum dominus vas. recepit: nunquid huic talem quasi ingratitudinem uidetur remittere? Et certe videtur quod sic ff. de leg. commiss. post diem. & de eo quod certo loco. l. fin.

a ¶ Veluti mortis.§ Nunquid si moriatur, antequā petat, cū supereſſent tantum duo, vel tres dies de anno, & menſe, vel die dabitur hīdi ſuo tm̄ tempus dūtaxat, quātum defuncto ſuperaret, aut dabitur iterū menſis & annus? Reſp. ne tu lector piger efficiaris, q̄ras diligenter quę notant in C. de tēp. in integ. reſti. l. antep. quæ incipit, ea quæ. & omnia

teruenerit, quare non petierit: ve luti mortis [a]. vel capitales inimicitiæ, vel infantia [b], vel iuſta abſentia [c]: & ſi (vt ſuprà dictum eſt) non petierit, damnetur [d].

SI quis fecerit inueſtiturā, vel cambiū [e] de beneficio ſui militis, ſine illius conſenſu, unius eſt beneficiū; pro nō facto [f] habeatur.

¶ Miles non poteſt deueſtiri à domino ſine culpa, & cauſa cognita, & convicta per laudamenta parium. Bal.

SAncimus, vt nemo miles adimatur ex poſſeſsione ſui beneficij, niſi cōuicta culpa, quæ ſit laudanda per iudiciū pariū ſuorum, ſicut ſuprà diximus. ¶ Si autē dixerit miles, quòd ſui pares iniquè iudicaſſent: miles in poſſeſsione maneat [g] p ſex [h] hebdomadas, & ad noſtrā veniat præſentiam cum illis, qui laudamētū, atq; iudiciū fecerint; & antè nos definiemus.

DE CONTENTIONE INTER DOMINVM, ET vaſallum de inueſtitura feudi.

TITVLVS XXIII.

¶ Si inter militē vaſallū, & dñm cōtentio ſit de inueſtitura, dño deficiente in probatione vaſallo poſſidēti deferē iuſiurādum dño autē poſſidente, militi vaſallo incumbit probatio, eo autem in probatione deficiente domino dabitur iuſiurandum. Bal.

SI quis miles [i] non poſſeſsione [k] ſui beneficij fuerit, & dominus inueſtituram negauerit miles affirmet per iuſiurādum, ſi potuerit, quod ſuum ſit beneficium per inueſtituram domini ſui & ſi dominus poſſederit, & miles ſic dixerit, quod inueſtitus fuerit à domino ſuo: & dominus negauerit: adhibeātur pares illius, & per ipſos inueniatur veritas; & ſi pares non fuerint; veritas inueniatur per dominum: quia non

Excōmunicati vaſallus à fidelitatis ſacramento eſt abſolutus.

ſi potuit per procuratorem adire dominum, & non fecit: & vtiq; currit ei: nec puto ei ſuccurrē dum hoc caſu. ff. de mi. papinianus exuli, ſed vbi non potuit per procuratorem, ſecus eſt, vt ibi not. Vel fortè, vbi iuſta de cauſa abſens eſt, nec per procuratorem adire tenetur, quia non intelligitur abſens qui legitimum procuratorem relinquit, vt in pluribus ſt. dioſus indagator poterit inuenire.

d ¶ Damnetur.§ diſtinguit tū, ſi fuerit cōtumax, vel nō: vt ſi cōtumax fuerit inuentus, q̄a noluit ſeru re, meritò amittat feudū. Sed ſi dñs recepit eius ſeruitium poſt annū, videt renūciaſſe iuri ſuo, & hoc propter multas ll. vt ar. ff. de recep. celſus. & C. de vſu. quamuis. & C. d pa. inter emp. & ven l. cōmiſſoriæ. & C. de iu. do. impe. l. j. & ff. d va. & ex. l. pe.

e SI quis fecerit. Cambium.§ licet non poſsit alienare nunquid locare. Item nunquid in feudum dare? Item nunquid pignori obligare? Hæc in conſti. Fri. notabuntur annuente domino: & hoc intelligas verum eſſe, niſi totā curiam alienauerit: vt ff. de fundo dota. l. j. & in lōg. de be. l. fin. & ī. de le. cor. §. ex eadem lege.

f ¶ Pro non facto.§ hoc intelligo dū ſuperit vaſallus: verūiñ eo decedente cogit dñs adimplere p̄miſſū. & tunc demū incipit inueſtitura effectū habere, q̄d intelligo tm̄ de eo milite, q̄ ſucceſsionē feudi nō habet. alioquin pro non facta habetur inueſtitura, vt ī. de feu. con. fuc. c. moribus. & de feu. da. in uicem le. commiſſoriæ. ſi quis inueſtiterit. ſed ibi aliud notabitur: vt in lombar. de bene. l. fin.

g ¶ In poſſeſsione maneat.§ & merito, q̄a debent in ſuo ſtatu oīa permutare poſt app. C. de app. l. iiij. q̄ intelligo niſi fuerit res mobilis, & perſona poſsidens ſuſpecta ſit, nec ſatisfdat, vel ēt ſi reus à poſsidente poſtularetur. ar. C. quo. app. non reci. l. ab executore. & ff. de app. imperator. §. fin. & qui fatiſ. cog. ſi fi deiuſſor. §. fi. q̄ autē dicitur in fin. c. ſ. ante nos definiemus, ſic intelligitur, ſcilicet ſi ambo ſint vaſalli principis curiæ alio quin ille ad quem appellatum eſt lauerit, cauſam appellationis ſine debito terminabit. & alias in text. eſt definitur.

h ¶ Per ſex.§ ſed nunq̄d cōtinuū, vel vtile eſt hoc tēpus? intelligo q̄ vtile ſit iſtud, quale eſt illud q̄ indulgetur appellanti. Et no. q̄ detrahit huic l. p cōſuetudinem, quia generaliter appellāti indulget annus, ut in auth. de his qui ingre. ad app. col. v. Vel etiā dic q̄d hic nō negatur illud ſed dicitur q̄d intra ſex hebdomadas ſe habet repræſentare, imo hoc ſpatiū habet antequam iter arripiat & hoc intelligendum eſt de maioribus valuaſoribus vt in lombar. de bene. l. fin.

¶ DE CONTEN. inter dominum, &c.

i SI quis miles. alias in ſueni talem glo. loco iſto vacat iſtud ca. propter inferius. c. ſi inter dominum.

k ¶ In poſſeſsione.§ q̄d in iſto c. continetur ſcilicet poſſeſsorem debere iurare, non eſt indiſtinctè ſic intelligēdum, ſed ſicut diſtinguitur infra, de conſu. recti feud. cap. ſacramentum non ſemper. & notabitur infra, ſi de inueſti. inter do. & vaſal. lis ori. c. j. quod autē in fin. dicitur non eſt relinquendum, ſcilicet q̄a non eſt bonum vt veritas denegetur ſimile in C. de appel. eos qui. §. peimo.

¶ QVEMADMODVM FEVDVM AD FIliam pertineat.

TITVLVS XXIIII.

¶ Vaſallo defuncto ſine liberis, filia non ſuccedit in beneficio patris. fallit hoc in duobus caſibus. Bal.

SI quis ſine filio maſculo mortuus fuerit, & reliquerit filiam: filia non habeat beneficium patris [l], niſi à domino redemerit. Si autem dominus ei dare voluerit propter ſeruitium, & amorem patris: non reuocetur ab vllo ex parentibus ſuis, neque damnetur.

QVIBVS MODIS FEVDVM CONSTItui poteſt.

TITVLVS XXV.

¶ Feudum ſine inueſtitura conſtitui poteſt. Bald.

Ciendum eſt feudum ſine inueſtitura nullo modo conſtitui poſſe, etiam ſi domino iubente quis alicuius rei nomine feudi poſſeſsionem nanciſcatur, & teneat: licet tamen poſſeſsionem taliter adeptam, dum vixerit, quaſi feudi nomine retinere: hæredeius in hoc iure [m] nullo modo ei ſuccedente [n]. ¶ Si dominus, qui inueſtiuit, forte ſit clericus [o], & contigerit, vt antè moriatur, quam vaſallus poſſeſsionem feudi nanciſceretur, exinanitur feudū. quod generaliter in omnibus clericis, qui feudum dant, obſeruatur.

SI DE INVESTITVRA INTER DOMINVM, & vaſallum lis oriatur [p].

TITVLVS XXVI.

SInter dominum q̄, & vaſallum lis oriatur d̄ inueſtitura feudi, dño ſcilicet ſine filio. Beneficium patris.§ intelligo niſi pactum interueſt. vt. & filiæ ſuccedant: vt ſ. de ſucc. feud. & filia vero ſuon ſuccedit.

¶ QVIBVS MODIS FEVDVM CONST.

m SCiendum eſt. Hoc iure.§ alias hoc iure. & alias hac in re, &c.

n ¶ Succedente. Jin hoc c. videt abſurdū. ſ. q̄ hæres excludat, quando dominus poſſeſsionē in vaſallū trāſtulit. igit inueſtitura feciſſe vr., q̄a ꝓpriè inueſtitura poſſeſsio appellat. ar. J. eo. q̄d ſit inueſtitura. ca. j., nā vnuſquiſq; ſibi & ſuis hæredibus ꝓſpexiſſe vr: vt J. de duobus frat. à capi inue. c. duo fratres. & hoc verū eſt ſi hæredis mentio habita non eſt: vt ff. de probat. ſi pactum. & apertè contradicitur J. de conſuere. ſeu. c. ſciendum. Py. tamen de hoc dicit vt in ſumma no.

o ¶ Forte ſit clericus.§ iſtud ſatis expoſitum eſt ſ. tit. qui ſuc. teneantur. & in alio tit. hic poteſt eſſe tit. qui ſucc. teneantur. & J. dicetur.

P ¶ SI DE INVESTITVRA INTER DOMINVM.

¶ Alias tit qualiter iudicium feudi ſit examinādum, quo ſi ultimum.

SInter dominum. § Orta cōtētione inter dominū & vaſallum deciēte ꝓbatione, poſſeſsoris ſacramēto cā definiet. ſd ſi teſtes interfuerint, debet fieri p teſtes ꝓbatio q̄ ſi veritaté dicere recuſant, debent

cogi à comite, vel à populo, uel ab imperatore, ad quē accedere dēt vaſallus cū iuſſu dñi, ſed interim quietè poſsidet uſq; ad annū. ſed ſi in terim nō fuerit p ſe uel p aliū domini ſacramēto cauſa decidetur. in clericorū autem inueſtitura oēs teſtes pariter admittuntur. h. d. Bal.

a ¶ Inueſtiturā.§ Sed de qua inueſtitura intelligitur, q̄ hic dicit, quærò utrū de noua, an de veteri? Reſp. de ueteri. quoniam de noua non audiūtur teſtes, niſi ſint de paribus, imo debet p breue teſtatū probari, in quo ēt caſu ſecundum quoſdam non valet inueſtitura, q̄a de ſolēnitate deeſt in cō. ſe. feudi. iuſt. ī. qui te. ſunt ne ad probat. no. inue. ca. j. vel etiam poteſt intelligi illud, quādo præſētes ſunt pares tēpore inueſtituræ, nam ſi tunc abeſsēt tunc etiā extranei poſsūt recipi, ſecundum q̄ hic uidetur dici in verbo illo, qui ſi tēpore inueſtitionis abſuerint, &c. q̄d falſum eſt, quoniam ſi ab ſunt, expectandi ſunt, ut infra, de conſuet. re. feu. c. ſciendum. q̄ autem hic dicitur intelligo, q̄d dominus pares non habet, vt̄ colligitur in præd. c. ſciendum. unde quod hic dicitur, quod ſi tempore inueſtituræ abſuerint intelligas. i. ſi tempore inueſtitionis pares dominus habuerit. nā ſi pares non habuerit etiam extranei, &c. & quod ibi ſequitur, veritatem celare voluerint, eſt notabile uerbum nimirū qui veritatē dicere non vult, nocere deſiderat, vt in dec. cā. xj. q. vlt. c. quiſquis.

Veritatem celare nocere deſiderat.

b ¶ Qualibet ex cauſa à comite.§ Sed iſtud notā dum eſt, quod gradatim facienda eſt poſtulatio. ſ. de minore iudice ad maiorem iudicem.

c ¶ Ad Imperatorē. §nā Primè inuocatur curia, poſtea Comes, deinde populus, poſtea imperator: ſic etiam procedit à populo in auth. de ap. co. 4. §. ulti. licet videat cōtra. ff. de conſti. princ. l. j. & inſti. de iu. natu. gen. & ciui. §. ſed & quod princip. nam. ibi innuitur q̄ maior ſit populus imperatore, cum ab eo poſſit degradari, licet in cōtrariū Barbarius Philiphus dicat ſcilicet, plē poſſe imperatorem, Vt ff. de offic. prætо. l. barbarius philipus. Accur.

d ¶ Obſeruetur.§ & meritò, quia quod principi placuit, legis habet uigorem, ut inſtit. de iure natur. ſed quod princi. & ff. de conſtit. prin. l. j. & inueniē errorem principis ius facere, ut ff. de ali. & cibaria. leg. l. iij. in ſi. ſed & quod comes utpote. loco præſidis ſtatuit ex neceſsitate ſeruandum eſt, ut C. ubi pu. educ. de. l. j.

e ¶ Vſque ad annum.& eſt illud admirabile, q̄ annus uaſal. indulgetur ad præſentandum ſe, cum tantum vj. hebdomadæ concedantur ſuperioribus appellationibus, ut ſ. quo tem. mi. inueſt. pe. de. c. iij. §. ſi aūs dixerit. & in long. debe. l. ult. Sed iſtud cur contingat, is inquirat quē labor mundi exagitat: cum maxime ſpatium nouem menſium ſeptentrionalibus hominibus ad ſe repræſentandum iudici legum latoribus uidetur ſufficiens, ut in auth. ut omnes obed. iud. ſi igitur. coll. v.

f ¶ Intra annum.§ & ſic per totum annum quietè debet poſsidere vaſallus, licet intra annum ſe debeat repreſentare & eſt not. hic q̄ poſſeſſori probatio incumbit, ſed intelligo quod aliud pro dño faciebat vt J. dicitur. quod ſi teſtes ſe non interfuiſſe dixerint. quod ſacrāmēto domini cauſa finitur, & intelligo, quod hoc ſacramentum ad tutelam domino dētur, cum is in probatione deficiat qui probare tenet, ſicut nota. in C. de reb. cred. & iureiurand. in bonæ. & hoc conſonat ei quod legitur J. de conſtitu. re, ſeud. e. ſacramentum.

Licitum ſacrāmentum illi cui perſona ſuis qualitatibus & differentia.

g ¶ Sacramento.§ ſi habeas non tūc ſimiliter debes habere in litera domini ſacramento, alioquin non.

h ¶ In clericorū.§ Hic colligit q̄d ex perſonarū qualitate, & differentia licitū deprehenditur, quòd alias non liceret, ut no. ſ. de na. feu. circa prin. quod aūt dicitur hic de clericis. a. q̄ feud. da. poſſunt, cognati tamen excipiuntur, quibus dare prohibent. ut C. de ſac. ſan. eccl. iubem̄ auth. quibuſcunq; licet potius hodie agnatis quē extraneis huiuſmodi beneficia à clericis cōcedant, nec ſibi poſſunt acquirere, dum adminiſtrant, ut ff. de cōtrahen. emp. nō licet. & de of. p̄ con. ſolent: §. ult. item in iſto §. notare licet & notabitur in inferiori p̄xi. §. q̄d inopia probationū emergente licitū deprehēditur, quod alias eſſet illicitū, ut nota ſ. de conten. inter domi. & vaſal. de inueſtitura feudi. circa princip.

i ¶ Si quis. § quidam in hoc c. habent glo. talem vacat hoc ca. propter inferius, ſi duo.

k ¶ Pares.§ hic no. duos teſtes ſufficere ad inueſtiturā probandum, & meritò, quia ubi numerus teſtiū non exigitur, duo ſufficiunt. pluralis enim locutio duorum numero contenta eſt, ut ff. de teſtib. vbi. vnde dominus in euange. In ore duorū vel trium teſtium ſtat omne uerbum & extra de teſta. relatum.

l ¶ Per alios.§ ecce quod plenè notauimus, uel inopia ꝓbationū emergēte. m ¶ Duos teſtes idoneos.§ cū pares abſunt, vt ſupra eodem cap. j. & de hoc dic ut ibi notauimus quod autem de domo. id eſt, de curia intelligo, ne fortè domeſticis teſtib. fides improbetur, ut C. de teſtib. parentes. & l. aduerſus. & l. etiam. quādoque tamen & domeſtici admittuntur, vt C. de repu. cōſenſu. §. fi. & hoc eſt quod dicit, niſi per duos pares. Accur.

n ¶ Iurare.§ ecce q̄ propè not. inopia probationum emergente, &c.

o ¶ Quòd ſi iurare.§ Quid ergo ſi nec iurat, nec ſe iurare uelle recuſat? Reſpon. intelligo q̄ iudex debet ſtatuere tēpus intra quod iuret ſi uult dominus: quo trāſacto, in uaſallum transferatur electio, licet antequam iuret, etiam die trāſacto poſsit adhuc iurare dominus, ut argum. ff. de teſtat. l. cùm res. & C. communia de legat. ſi duobus. §. ſed ſi quis. & ff. de optio. lega. l. mauci piorum.

p ¶ Abſoluendus.§ nimirū actore non probante, uel quaſi ꝓbante, abſoluitur reus, & ſi nihil præſtiterit, obtinere debet: ut C. de eden. q. accuſare. quaſi probāte ideo dixi, quia iuſiurandum loco probationis cedit, imo quaſi probatio dicitur. C. de reb. credi. actori. & ff. de iureiu. non erit. §. dato. & l. ſed. & ſi. §. fi. & l. tutor.

Iuſiurādū quaſi probatio dicitur.

q ¶ Præſtanda.§ tam à filiis, & meritò quoniam perſona patris & filij una eſſe in telligitur. C. de impu. & ali. ſubſt. l. ult. & inſti. de innuti. ſtipulati. §. ei. qui tuo. & unum eſt ſacramentum teſtatoris & hæredis, ut in auth. de iureiur. à mo. præſti in in princ. licet alibi dicatur quod multum diſcrepet iuſiuran. hæreditarium à principali ſacramento. C. de re cred. iureiur. l. generaliter. in princip.

r ¶ Debet ſolus.] intelligo ſecundum diſtinctionem, quæ ſit J. de cō ſu. re. feu. cap. ſacramentum.

s ¶ Sciente. § hic ſumit quod patientia ſine cōtradictione habet̄ ꝓ expreſſo conſenſu. ſimile eſt q̄ dicitur de cohæredibus, qui ſpectes paſſi ſunt vnum cohæredem totā hæreditatē vēdere, pretiū acceperūt: nā & ipſi videtur ſuas partes vēdidiſſe. vt ff. de euic. quidā. idē quoq; dicitur de liberto qui paſſus eſt dñm rē vendere cū pro ipſa parte pretiū ſoluiſſet. ff. man. ſi verò inde papi. nā pater videtur approbaſſe matrimoniū filij ſui cū ipſum cōtrahente nō prohibuit ſciens: vt C. de nu. ſi

vt proponis idem dicas de contractu filii, vt ff. de man. si filius. sed vt magister nauis videtur filium nauti præposuisse, quem ministerio fungi voluit, nec cõtradixit: vt ff. de exer. cl. l. §. magister. idem quoq; de eo dicitur, qui missi stillicidium suum in alienis ædibus sciente eo, & nõ contradicente cum emerat, ad hoc, vt ff. si ser. ve. si a te. sed & si passus fuero te in meo sepulchro ædificare, & me sciente mortuũ tuũ intuleris, aliũ postea te inferẽte, phibere non potero, vt ff. de mor. infe. si ppri. us. §. fi. nã & si ego dñs horreorũ propositũ habeo aurũ, & argentũ, & margaritas meo nomine, & periculo nõ recipere & me sciente has res in horreis induxeris, uideor à ppósito recessisse, vt ff. loca. & condu. cũ in plures. §. locator. sed & licet in instrumẽto nõ cõtineat possessionẽ fuisse traditã, si tamẽ dño sciẽte tu ẽptor possedisti diu tius, eã tradidisse intelligitur. C. de acqui. poss. l. j. & ij. nam si dominus sciat seruum suũ militare, vel aliquam dignitatem habere, & ipsum nõ reuocet, videt cõsentire, & ingenuus efficit. C. qui mi. nõ poss. l. pen. & vlti. Item si non cõtradixerit seruũ ordinari clericũ cũ sciebat, vt aut. de sanct. epis. §. si seruus. coll. a. ix. hic ergo sciẽtia siue patiẽtia sine cõtradictione pro cõsensu accipitur, sed intelligo sicut expositum est §. qb. mo. feud amit. §. præterea.

Patientia p consensu habetur.

¶ DE FEV. DATO.

[3] Si quis. Pacto. § hoc §. dicitur expresse, quod nõ potest feudum acquiri secundum pactum l. commissoriæ occasione pignoris. & est rõ, qa in pignoribus omnib. reprobata est lex com. C. de pact. pig. & ff. leg. com. l. j. & ij. Sed qd erit de tali pacto, puta vendo tibi domum pro centum aureis, & nisi solueris integrum pretium, retinebo postea in feudum, & soluis medietatem plus vel minus, quid iuris erit, nunquid licitum est pactum? Respond. videtur quòd hoc pactum sit licitum, quia in traditionibus rerũ suarum quodcunque pactum apponatur, valere debet ff. de pact. in traditionibus. nam & si non expediat domino talem vas. habere: tamen potest pactum valere. ff. de seruit. ei fundo. maxi. nè cum istud pactum nullam contineat turpitudinem idcirco videtur valere. Sed contra est quod sequitur statim, s. feudum enim non sub prætextu pecuniæ, sed amore, & honore domini acquiritur, vt not. §. potest ergo distingui, vtrum voluerit dominus totam domum pro feudo tenere, an pro ea tãtum parte, pro qua pretium non est solutum: vt in primo casu nõ ualeret, secundo teneat p parte illa. licet hodie sub prætextu pecuniæ multa feuda acquirantur. Sed quid erit si debitor cũ suo fideiussore pactũ fecerit, quod soluerit creditori suo, & nisi eum liberauerit usque ad certum tempus, & si fideiussor soluerit pro eo postea: quod habeat ipsum pignus pro feudo, nunquid ualet pactum? Et uidetur quod sic. ff. de contra. empt. l. fin. licet prima ratio uideatur refragari.

b ¶ Quandocunque § istud quandocúq;. sic intelligo, i. nisi creditor alio iure uelit se tueri, puta præscriptione xxx. an. allegando, quod quidem facere potest secundum quosdam: maxime post interuersam possessionem, ut no. in C. de pig. ac. ne creditores. uel etiam si ius dominij impetrauerit, & post biennũ soluere uoluerit debitor, tũc nõ cogit solutionẽ recipere creditor, ut C. de iur. dom. im. l. ult. in medio, sed si recuperat pecuniã, pignus restituere cogitur, ut C. de iur. do. impetr. l. ij.

c ¶ Non obstante. § hoc uerum est, si conuentio inter dominum, & vasal. est, alioquin si inter extraneos, ualet pactum, ut in Lombar. de debit. & gua. si quis fideiussorem.

& non cõtradicente in possessione feudi permansit, alioqui iusta ignorãtia, vel parui temporis negligentia cum iniquę possessiõis periurio quandoque domino in possessione damnum afferat.

DE FEVDO DATO IN VICEM LEGIS commissorię reprobando.

TITVLVS XXVII.

¶ Feudum nõ potest constitui sub pacto legis cõmissoria: qa non sub prætextu pecuniæ: sed amore domini dandum est. Bal.

Si quis obligauerit aliquam rem pignori eo pacto [a], vt si statuto tẽpore pecunia soluta non fuisset, res esset creditoris, & eam pro feudo habeat: potest debitor quãdocunque [b] pecuniam soluendo, pacto non obstante [c], pignus recuperare. Feudum enim non sub prætextu pecuniæ, sed amore, & honore domini acquirendum est.

Si quis inuestierit aliquem de feudo sui militis; viri Placentini prorsus asserunt hanc inuestituram nõ aliter valere, nisi eo cõsentiẽte [d], cuius erat feudum. Mediolanenses, & Cremonenses nihil distare asseuerant; vtrùm, eo sciente, vel ignorante; dũmodò, eo viuente, nullum detrimentum de feudo suo sibi contingat. Hoc autem dicẽdum est de eo milite, qui feudi successores [e] põ habet.

[a] Si quis. Consentiente. § intelligo istud secundum P. cum de futura successione tractatur, quia contra bonos mores tale pactum factũ improbatur. & ideo est inualidum: vt C. de pact. l. fi. & C. de inu. stipul. ex eo vnde non obstat mulieri quæ nullum regressum ad bona paterna se habituram pacta fuerit. C. de collat. l. iij. vel etiam si de futura successione nõ tractat, sed si ignarus fortè vasallus de alieno feudo inuestituram accepit, vel etiam sciens, & nominatim de euictione cautionem habuerit, v. l. accepit, cur nõ ualeat, nõ uideo, nimirũ quoniam vendere rẽ alienã posse nulla est dubitatio. ff. de contrahẽt. emptio. rem alienã. Vel intelligitur quo ad præiudiciũ vasalli, sicut Mediolanẽn. faciunt, vt not. etiam j. fi de feu. defun. contro. fue. c. moribus. & j. de re inuesti. rei alie. c. cũ de re alien. hæc ita dicta sunt secundum P. sed secundũ Mediolanen. non. nam quod ipsi dicunt dummodo de feudo viuente illo nullum detrimentum patiatur: istud consonat ll. s. notatis. & est argu. ff. de ser. rustic. præd. per quem. & ff. de aqua plu. arcen. in concedendo. licet videatur argumẽ. contra ff. de aqua quotidiana, & æstiua. l. lucio.

[b] ¶ Successores. § Sed cur in eo, qui habet successores, idem iuris non est. cum nullum præiudicium ipsi, hæredibusve suis fieri debeat? Respõ. huic studiosus respond. Non omnium quæ à maioribus tradita sunt, ratio reddi potest ff. de le. & con. non omnium.

[c] Quidam obligauerat. § super hoc c. pauci titulũ habent, vel rubr. qui autem habent, talem consueuerunt habere: d' vsu mediola. quo nõ vtimur.

[d] ¶ Longum tẽpus. § hic habetur quod j. pro not. est ca. si quis obligauerit, scilicet, quia ius offerendi non tollitur lõgo tempore: vt C. de pign. act. nec creditores.

[e] ¶ Suum § post ista verba secundum quædã exemplaria in text. habentur hæc adiecta, à domino suo post inuestitura m prædictam defuncto postea continuatur sub seq. scilicet, per inuestituram prædictam, &c. quę sequuntur.

i ¶ Per xxx. annos.] Hic not præscriptio xxx. ann. in feudo locum habere. vnde si aliquis per triginta ann. feudum possedit, & seruitium domino exhibuerit: quamuis de ea re nunquam inuestitus fuerit, tamẽ præscriptionem acquisiuit, ita quòd se tueri poterit, vt j. de feud. fue. con. cap. si quis per xxx. annos. Quid ergo si à possessione cecideric iste qui præscriptione se tueri potest, nunquid uendicare poterit? Respon. utique adhibita distinctione quæ fit in C. de præscrip. xxx. uel xl. an. si quis emptionis, &c. sed quod dicitur j. eod. uidetur mirum, quod filius iure debet post inuestituram patrem suum mortuum fuisse, & se per feudum quoque rem tenuisse; ita ut per xxx. ann. contestatio pignoris facta non sit. sed domino defertur de incerto, scilicet, defuncto militẽ per feudum inuestitum non fuisse. Sed cur non sufficit ipsum probare contestationem pignoris factam, ubi tantum alter præscriptione seudi se tuetur? Respon. hoc non negatur hic, sed hic filius uolebat se tueri, dicens patrem suum inuestitum. unde puto, quòd si tantum præscriptionem feudi alleget filius defuncti, quòd filius domini non aliud teneatur probare nisi patrem suum pignorasse, & contestationem factã fuisse ante spatiũ triginta annorum. est enim legitima interruptio, si per executorem consecuta sit conuentio, ut C. de præscripi. xxx. ann. sicut argu. ad hoc. C. de pign. actio. neque.

¶ Explicit liber primus Feudorum. Incipit

DE VSV MEDIOLANENSIVM SECVNdum quosdam.

TITVLVS XXVIII.

¶ Filio militis decẽtis patrem inuestitum de pignore. & xxx. ann. nomine feudi possidẽte, defertur iusiurandum, vt iuret cum duodecim sacramentalibus forma hic tradita. sed eo nolente iurare, defertur filio domini: q si iurare recuset, cogitur filium militis inuestire. Iaco. de Bel.

Vidam obligauerat [f] terram quandam suo militi: deinde cum filius sui domini longũ post tempus pecuniam offerendo pignus liberare voluisset, filius militis contendebat patrem suum a domino suo defuncto de prædicto pignore inuestitionem feudi accepisse. vnde viri prudẽtes Mediolanenses interrogati laudauerunt, in electione filij militis esse cum xij. sacramentalibus iurare patrem suum [h], vel se à domino suo per inuestituram prędictam terram tenuisse: ita vt per xxx. annos [i] contestatio pignoris à parte domini aduersus ipsum. vel patrem suum facta non fuisset, Si autem ipse iurare noluerit, filius de functi domini necesse habet iurare cum duodecim sacramẽtalibus defunctum militem inde per feudum inuestitum non fuisse. Quod si ita iurare recuset, inuestire ipsum filiũ militis domini filius de iam dicta terra p feudum debet.

¶ Finis libri primi Feudorum.

[f] Quidam obligauerat. § super hoc c. pauci titulũ habent, vel rubr. qui autem habent, talem consueuerunt habere: d' vsu mediola. quo nõ vtimur.

[g] ¶ Longum tẽpus. § hic habetur quod j. pro not. est ca. si quis obligauerit, scilicet, quia ius offerendi non tollitur lõgo tempore: vt C. de pign. act. nec creditores.

[h] ¶ Suum § post ista verba secundum quædã exemplaria in text. habentur hæc adiecta, à domino suo post inuestitura m prædictam defuncto postea continuatur sub seq. scilicet, per inuestituram prædictam, &c. quę sequuntur.

[i] ¶ Per xxx. annos.] Hic not præscriptio xxx. ann. in feudo locum habere. vnde si aliquis per triginta ann. feudum possedit, & seruitium domino exhibuerit: quamuis de ea re nunquam inuestitus fuerit, tamẽ præscriptionem acquisiuit, ita quòd se tueri poterit, vt j. de feud. fue. con. cap. si quis per xxx. annos. Quid ergo si à possessione cecideric iste qui præscriptione se tueri potest, nunquid uendicare poterit? Respon. utique adhibita distinctione quæ fit in C. de præscrip. xxx. uel xl. an. si quis emptionis, &c. sed quod dicitur j. eod. uidetur mirum, quod filius iure debet post inuestituram patrem suum mortuum fuisse, & se per feudum quoque rem tenuisse; ita ut per xxx. ann. contestatio pignoris facta non sit. sed domino defertur de incerto, scilicet, defuncto militẽ per feudum inuestitum non fuisse. Sed cur non sufficit ipsum probare contestationem pignoris factam, ubi tantum alter præscriptione seudi se tuetur? Respon. hoc non negatur hic, sed hic filius uolebat se tueri, dicens patrem suum inuestitum. unde puto, quòd si tantum præscriptionem feudi alleget filius defuncti, quòd filius domini non aliud teneatur probare nisi patrem suum pignorasse, & contestationem factã fuisse ante spatiũ triginta annorum. est enim legitima interruptio, si per executorem consecuta sit conuentio, ut C. de præscripi. xxx. ann. sicut argu. ad hoc. C. de pign. actio. neque.

¶ Explicit liber primus Feudorum. Incipit

¶ Incipit Liber secundus Feudorum.

DE FEVDI COGNITIONE.

¶ Quidam non habent de feud. cognit.

Consuetudo in feudis leges vincit.

Bertus de orto Vim suam extendunt.] ac si apertè dicat consuetudo in feudis vincit leges, licet contra dicatur C. quæ sit long. cõ. l. consuetudinis. sed hoc inielligo de æqua, non de iniqua consuetudine, ibi nimirum malè inuenta. & male consuetudines non cõfirmantur etiam longo tempore: vt in auth. vt nulli iudicum. §. nulli verò. collatio ix. & in decret. distinct. viij. c. mala consuetudo.

c ¶ Cõprehensus. § ac si apertè dicat, argumẽtis nõ est credẽdũ, nisi in cõsuetudinibus feudi, licet in legib. reperiatur contra ff. de re mi. nõ oẽs. §. ãbarbaris. Sed nunqd de similib. ad similia est procedendũ? & vtiq; vt opinor: vt in legib. ff. de legi. & cõsti. non possũt. Quid est ergo quod dictum est in feudo, p argumẽtis nõ est credẽdũ? Rñ. intelligas qñ simile nõ apparet, & lex quid fieri debeat indicat. nam tunc sequẽda est l. & ar. superflua nõ cõcedunt. ergo hic primò considerat consuetudo. secundo similia vel lex. nã lex cõsuetudinis nõ põt obuiare. p est intelligendũ vt §. simile legitur in decretis. nam nec decretis possunt obuiare leges, vt in decr. distin. l.

Decretis leges obuiare nõ possunt.

d ¶ Cohærentibus. § veluti in rebus immobilib. & quod sequitur, aut solo cohærentibus, ut puta in fructibus qui pendent in omni fundo, qui, vt pote fundi pars ipsi fundo cohærere dicũtur: nã fructus pẽdentes, fũdi pars esse videntur, vt ff. de rei vendi. l. fructus.

e ¶ Immobilia.] vt sunt panes ciuiles, vt C. de iu. do. l. fin. §. prætærea. Sed nunquid debitorum nomina inter immobilia cõputantur? Resp. hoc ab antiquo quæsitum est, & alibi satis disputatum, & ideo omittimus.

Debitorũ nomina inter immobilia annumerantur.

f ¶ De cauena. § melius dixisset iudicio meo, veluti de feu. &c. vt sic intelligat p nõ sit expositiuũ illius uerbi. aut in his quæ inter immobilia cõputantur, & sic feudum cameræ, aut cauenę computabimus in rebus immobilibus: vel etiã solo cohærentibus, vt ff. vnde vi. l. j. §. inj. Accu.

g ¶ Nisi inuestitura. § intelligo aut eo, p habetur pro inuestitura, vt puta cum iusserit dominus aliquem iure in possessionẽ. licet enim possessionem non tradiderit, pro eodem tamen habetur: vt j. de consue. re. feudi. capit. sciendum. licet illud feudum ad hæredes nõ transeat: vt §. quib. mod. feudum constitui potest. ca. sciendum. & ideo simile est huic quod dicitur, actore non probante reus & si nihil præstiterit, obtinebit, vt glossatur C. de eden. qui accusare. nam licet hic deficiat in inuestitura, sufficit tamen quasi inuestitura, sicut & ibi, licet deficiat probatio, sufficit tamen quasi probatio: quia intelligitur iusiurandum de latum & præstitum. succedit enim loco probationis iusiurandũ. & qua si probatio appellatur. ff. de iureiurando. non erit. §. dato. & lege, sed & si. §. fina. & lege, tutor. Accur.

Iusiurãdũ loco probationis succedit.

h ¶ Aut successione. § istud potest habere locum in cohæredibus, sed non in filio cum pater succedat, nimirum qui etiam viuente patre dominus intelligitur: vt infra. de hæred. qua. & diffe. §. fin. & alibi dicitur quòd penè ad propria bona venire intelligitur: vt ff. de succe. edicto. l. j. §. largius. vnde nihil ei deest præter administrationem, vt ff. de lib. & posth. in suis. ex his ergo colligitur quod filij non acquirunt patri succedendo, sed acquisitum capiunt. Accur.

QVID SIT INVESTITVRA.

¶ Quidam non habent hic tit. nec rubricam. & malè.

Incipit Liber secundus Feudorum.

DE FEVDI COGNITIONE a.

TITVLVS I.

¶ Causæ generaliter aut decidunt iure Romano, aut legibus Longobardorum, aut consuetudine: sed causę feudales decidunt consuetudine, quæ uincit legem in hac parte: licet contrarium dici soleat. consuetudine autem deficiente decidi possunt etiam lege scripta. Baldus.

Bertus de orto, Anselmo filio suo dilecto salutem. Causarum, quarum cognitio frequenter nobis committitur, aliæ diriminuntur iure romano; aliæ verò legibus Longobardorum; aliæ autem secundum regni consuetudinem. quæ quanquam sint variq, & quanquam secundùm diuersorum locorum, aut curiarum mores sint diuersæ, nec breuiter possint dici, nec hoc libello facilè comprehendi: vsum tamen feudi, qui in nostris partibus obtinet, (prout possibile est) exponere tibi necessarium duxi. In iudicio etenim, quod de feudis agitur, illud legibus nostris contrarium dici solet. Legum autem Romanarum non [est vilis auctoritas, sed non adeò vim suam [b] extendunt, vt vsum vincant, aut mores. Strenuus autem legisperitus, sicubi casus emerserit, qui consuetudine feudi non sit comprehensus, [c] absque calumnia vti poterit lege scripta. Sciendum est autem feudum, siue beneficium non nisi in rebus soli, aut solo cohærentibus [d], aut in iis quæ inter immobilia [e] connumerantur (veluti cum de camera, aut de cauena [f] feudum datur) posse consistere: ac feudum neminem posse acquirere nisi inuestitura [g], aut successione [h].

[a] Causæ generaliter. Bertus de orto, Anselmo filio suo dilecto salutem. Causarum, quarum cognitio frequenter nobis committitur, aliæ diriminuntur iure romano; aliæ verò legibus Longobardorum; aliæ autem secundum regni consuetudinem. quæ quanquam sint variq, & quanquam secundùm diuersorum locorum, aut curiarum mores sint diuersæ, nec breuiter possint dici, nec hoc libello facilè comprehendi: vsum tamen feudi, qui in nostris partibus obtinet, (prout possibile est) exponere tibi necessarium duxi. In iudicio etenim, quod de feudis agitur, illud legibus nostris contrarium dici solet. Legum autem Romanarum non [est vilis auctoritas, sed non adeò vim suam [b] extendunt, vt vsum vincant, aut mores. Strenuus autem legisperitus, sicubi casus emerserit, qui consuetudine feudi non sit comprehensus, [c] absque calumnia vti poterit lege scripta. Sciendum est autem feudum, siue beneficium non nisi in rebus soli, aut solo cohærentibus [d], aut in iis quæ inter immobilia [e] connumerantur (veluti cum de camera, aut de cauena [f] feudum datur) posse consistere: ac feudum neminem posse acquirere nisi inuestitura [g], aut successione [h].

QVID SIT INVESTITVRA [i].

TITVLVS II.

¶ Inuestitura alia propria, ut possessio: alia abusiua, ut quando hasta, uel aliud corporeum porrigitur uasallo à domino pro inuestitura. Bald.

Inuestitura quidem propriè dicitur possessio; abusiuo autem modo dicitur inuestitura quando hasta, vel aliud corporeum quidlibet porrigitur à domino feudi se inuestituram facere dicente: quæ siquidem ab illo fiat, qui alios habet vasallos [k] saltem coram duobus ex illis solenniter fieri debet: alioqui licet alij interfint testes inuestitura minimè valeat. Si cũ domino adhuc in possessione constituto, an facta sit inuestitura, quæratur: nõ debet probare nisi per pares curtis illius domus, vel per publicum instrumentum à tribus vel à duobus paribus confirmatum. Nam si instrumẽtum defecerit, vel quia factum non fuerit, vel quia amissum sit, tunc qui probare desiderat, pares curiæ illius, qui interfuerint, offerat, qui si denegauerint, fortè corrupti odio, vel gratia, seu pretio, & dicant se non interfuisse per breue testatũ: tũc domino dabitur sacramentũ vt aut iuret, aut referat vasallus ut j. §. prox. & §. si verò inuestitura. quod quidẽ uerum vt scilicet p dominus debebit iurare si vasal. aliunde nõ habet feudum ab ipso domino, alias enim de æquitate remittitur domino iusiurãdũ vt §. de contr. inue. §. si verò feudum. & hæc uera sunt cum de noua inuestitura agit. si autẽ agatur de ueteri: tunc etiam extranei testes recipiuntur: ut j. de consue. recti feudi. ca. secundum. in fin. Et hæc uera sũt in laico domino. in clerico autẽ domino indistinctè admittuntur pares, & extranei: ut §. si de inuest. inter do. & vasal. lis ori. §. si autem se venturum. quod verum est cum de rebus ecclesiæ facit inuestituram. si autem de suis propriis: tunc idem dicendum est & obseruandũ in clerico quod obseruatur in laico: vt infra qui testes sunt necessarij ad probandum nouam inuestituram. capit. primo. & hæc uera sunt quando dominus est in possessione. Si autem vasallus est in possessione, tunc si stetit in possessione per annum: & domino sciente & non contradicente, sine aliqua probatione testium solus iurabit vas. se uel patrem suum inuestitum fuisse: ne aliàs iusta ignorantia uel parui temporis negligentia cum iniquæ possessionis periurio quandoque domino possessionis damnum afferat: ut §. si de inue. inter dom. & vasal. lis oriatur. capitulo si autem aliquis. quæ autem dicta sunt de sacramento

[i] Inuestitura. vasallos. k Circa hunc articulũ talis est facienda distinctio, aut agitur de noua inuestitura, aut de veteri aut dñs habet pares, aut nõ. Itẽ aut vasallus põt probare per breue testatũ, aut nõ alias possidet dñs, alias non. Itẽ aut ẽ dñs clericus, aut laicus alias cõpellit pares, aut nõ vult cõpellere. Item alias habet vasalli feudũ alias nihil habet: si qdẽ agit de noua inuestitura & dominus habet pares & ẽ in possessione feudi, tunc debet probare vas. inuestituram per pares, vel etiã per breue testatũ, & ab ipsis parib. confirmatũ: vt j. §. prox. sed secundũ Mediol. etiam si ab alio est cõfirmatũ, sufficiens est, vt j. qui testes sint necessad proban. nouam inue. cap. siue clericus, &c. sed sciendum est & hoc vbi dominus cõpellit pares iurare. si autem pares aliqua ex causa noluerint iurare, nec dominus compellit eos tũc licebit etiã per extraneos inuestitura probare: vt j. prox. §. & si extranei noluerint iurare, tunc à comite, vel à populo debent compelli iurare. & noluerint eos cõpellere: tunc vas. cũ misso dñi ad Imperatorem ibit. & p Imperator iudicauerit, seruabit: vt §. si de inuest. inter dom. & vasal. lis ori. ca. j. & hæc vera sunt, cũ dñs habet pares. si autẽ dñs nõ habet pares: tũc sufficiẽt testes extranei ad p banda nouã inuestituram: vt j. eo. §. si verò nec dicat quis inuestituram valere, cum sine paribus facta est qñ pares haberẽt, quoniam si abfint, expectãdi sunt vt j. de cõs. re. feu. c. sciendum. hæc vera sũt cũ vasal. probare potest p testes. si verò probare non potest per testes. nec per publicum instrumentũ

præstãdo intelligẽda sunt cum determinatione eius, quod legitur. ff. de consue. recti feudi. c. sacramentum. & c. item si inter dominum Accur.

a ¶ Domino cogente. § huic videtur obuiare C. de test. nimis grauc. & istud accedit ꝓpter iurisdictionẽ, quã habet dominus est enim istorum iudex. & ideo ab eo cõpellendi sunt veritatẽ reuelare: ut in lõbar. ff. of. iudi. vt iudex. Quæ autẽ dicta sunt de probatione nouæ inuestituræ intelligenda sunt de eo, q aliud feudũ non habebat. vt j. de contro. inuest. §. Sed fortè vbi habet breue testatũ vasallus hic facienda est subdiuisio, scilicet, vtrũ possideat dominus an ipse vasallus: ut in primo casu non fit sufficiẽs corroboratio per extraneos, vt hic, i secũdo sufficiãt extranei, vt j. q. testes sũt ne. ad ꝓbã. nouã inuestitu. c. siue clericus.

b ¶ Compellat. § hanc pœnã patitur dominus si nõ cõpellat, s. ꝙ extranei, & qui alias repelleẽtur, admittantur, qui extranei à populo, vel comite cõpellunt: ut s si inter do. & vas. lis ori. c. j. Sed quæro si vasallus per alios testes nõ possit ꝓbare, nisi ꝓpares. & dominus eos testimoniũ dicere renuẽtes nõ cõpellit quid iuris sit? Resp. intelligo ꝙ possit à comite, uel à populo postulare ut cõpellãt. q si cessauerit, imperatorẽ adire debet & ꝙ inde statuerit obseruare, sicut de extraneis dictũ est s. prædi. tit. nã ꝙ dicit licere per alios ꝓbare, fauore uasalli dicit vnde nõ debet ad eius læsionẽ retorqueri: ꝙ esset, si partium productio denegaretur per extraneos cum extranei abfuerunt, nã & alibi dicitur fauore pupilli, ne tutor possit hæreditate delatã pupillo fine eius voluntate, vel actu acquirere. C. de iur. delib. potuit. ꝙ sic scilicet intelligendum est vt in eius perniciem nõ cõuertatur: ꝙ fieret si adhuc fari non posset, vel sensu careret: vt puta q a est furiosus. C. ad treb. l. pen. sic ergo ita est interpretatio facienda, vt in vasalli perniciem non reuertatur, quod in eius priuilegium fuerat concessum. Similia studiosus inquirat. Sed dici potest ꝙ proprietate priuet dominus hoc ipso, sicut not. j. in quib. caus. feud. amit. §. illud te non lateat. alias. §. item qui domino suo.

c ¶ Possideat. § intelligo de re, quæ verè possideri potest.

d ¶ Vel si feudũ. § istud vel ideo dixit, quia huiusmodi annuæ præstationes loco usus fructus habẽtur, vt pote seruitutes uerè nõ possunt possideri, sed quasi, vt ff. de usufru. si quis ita. & de ann leg. in singulos. & de usuc. sequit. & de serui. quoties. nõ ergo in talib. uera possessio est, sed quasi, vnde nec uera traditio. ff. de act. emp. ratio. §. si iter. & hoc est quod dicit duabus seu tribus acceptionib. quasi, &c. huic simile est qđ de fideicom. dicitur. C. de fideicom. l. j. & arg. ff. de usur. cum de in rem verso licet contra uideatur. C. de pact. si certis.

e ¶ Suum esse feudum. § quod intelligendum est secundum distinctionem illius c. j. de con. re. feud. c. sacramentum.

f ¶ Adempta. § hoc sic intellige, id est, domino in probatione deficiente: & præstatur postea iusiurandum ad cautelam ab ipso vasallo, sicut & s. notatum est. nam si aliter intelligatur, ab surdum uidetur vt quod vasallo in eodem casu cot. ceditur probare, denegetur domino, ut infra §. proximo dicitur, liceat ei tenorem, &c. vel si uis intelligere qđ dominus non admittatur ad probationem intelligas istud quod violenta præsumptio & talis quæ non recipit probationem in contrariũ erat pro uasallo. & de hac præsumptione tractatur in princip. lib. disput, hic ergo & in §. sequen. not. sic semper aliquid fore concessum: vt consuetudo confirmet interpretandum, & præsumendum. sicut Impator priuilegium alicui concedendo non intelligitur contra consuetũ ordinem concessisse, vt C. de inoffic testamen. si quando.

Violenta ꝓsumptio an ꝓbationẽ recipiat.

¶ PER QVOS FIAT INVESTITVRA, & per quos recipiatur.

¶ Vetus iuestitura fieri põt etiã à maiore, vel a quocunq; noua autẽ nõ põt fieri ab alio q̃ ab eo, q habet legitimam bonorum ad ministrationem, qui eñ alienare prohibeẽ sua bona, nec in feudum dare potest. Bald.

Nuestitura autẽ aut fit de veteri beneficio, aut de nouo g quę đ veteri fit etiã à minore h põt fieri, Siue autẽ à minore, siue à maiore fiat; nõ de omni possessione vasalli, sed de iusta i † tantũ facta intelligitur: nisi aliud nominatim dicat. Noui verò inuestitura feudi nõ ab alio rectè fit, nisi ab eo q legitimè suorũ bonorũ k administrationẽ habet. Qui enim qualibet ratione aliquid de suis rebus l

Nuestituram autem.]

¶ De nouo. § quæ sit noua inuestitura, tractatur infra qui testes sunt necessarij ad probãdum no. i. nue. c. j.

g ¶ A minore. § & merito quoniam nõ alienat, sed alienatum inuenit, & maiorum suorum factũ confirmat vnde dicitur ꝙ si pignus incipit à maiore, & secundum cõuentionem creditor distraxerit illud, quod minor restitui postulans non auditur: vt C. si ad vendi. pigno l. j. & ij.

h ¶ Sed de iusta. § simile reperitur in transactione facta. non enim rebus semper legitimè possessis nõ fortuitis obstat pactũ. ff. de pac. tres fratres & C. de except. aduersus. Item si debitori meo liberationẽ relinquo, quoniam tantum de his vido liberationem reliquisse quæ iustè, id est, sine dolo, vel fraude mihi tenebatur. vnde reb. furtiuis ab hærede se tueri non poterit. ff. delib. le. nõ solum. §. si hæres. nã econtra si hæres possessionem tradere iussus vitiosam tradat possessionem, nõ videtur tradidisse, vt ff. de leg. iij. qui cõcubinam. §. sed si hæres & ff. de acqur. possessio. non videtur. & de actio. empti & ven. l. ratio.

k ¶ Suorum bonorũ. § hic videtur ꝙ de bonis nõ alienat, qui veterem facit inuestituram. & merito quia in bonis eius feudi cõputat, vt ff. de ver. sig. bonorũ. nimirum si ꝙ facta generali cõsuetudinis facere ager vectigalis in bonis cõductoris é, quãto fortius feudum in bonis vasalli, vt tibi.

† Nec hic. Bal. super † Zabus in l. ij. ff. de origi. inducit ad cõde re.

l ¶ De suis reb. § Huic instat solicitus, si prohibitus sit hæres uendere feudum sibi legatum, ut sæpiss ime accidit, nũquid in feudum dare poterit aliquid de bonis suis, cùm sit verum aliquid de bonis suis alienare prohibitum? Respondeo istud est dictũ tantum de re prohibita id ergo quòd non potest vendere, nec poterit post hæc ea alienare scilicet. in feudum concedendo: quoniam alienatiõis verbo etiam pignoris obligatio, quod minus esse videtur, continetur. C. de re iudic. bus alien. non alienandis. l. fina, sed adhuc instat prædictus. alienatiõe communi omnis actus continetur per quem dominium transfertur. C. de fundo dot. l. prima. sed iste non transfert dominium, qui feudum vtendum concedit. non debet ergo alienationis prohibitione in feudũ dare pro ibi hiberi quod alienare prohibetur. Respondeo, falsum est, imo dominũ potens, alienat, s. vtile. retinet tamen directum, unde utilis & non directa uim Dominidicatio datur, ut j. de inue. rei autem, &c. Item obiicitur, quia reperitur quòd aliquis potest alienare rem sibi prohibitam alienari, dum tamen per alium modum alienet. vt ecce res litigiosa prohibita est alienari, & quæ iudicij mutandi causa tranfertur, similiter inhibetur. ff. de alien. in. mu. cau. fa. ex hoc §. alienare. & C. de litigio. l. ij. & authent. eodem. Respondeo illę loquuntur in his, quibus alienatio generalis non est prohibita. hic autem contra. nã appellatione generis quæ libet species continetur. vt in l. prædicta de reb. alien. non alienand. sed appellasione speciei non continetur genus, nisi in vnico casu, quod ex meminerim: vt ff. de statulibe. l. statuliber à cęteris. & partis appellatio ne quandoque totum continetur. arg. ff. de leg. iij. vxoris. & C. de hær. instit. l. ij. & ff. de hære. instit. l. si quis ita.

¶ Incipit

a ¶ Proximiori. § & verè: quia nõ intelligat alienatio: vt ff. de leg. iii. pater. §. quindecim. hic ergo cõceditur agnatis, qđ aliis deuegat. nã & alibi similia inuenire potes: vt ff. de pact. imperator. & de cõtrah. empt. l. qui officij. & de mi. xxv. an. l. si emptionẽ. & C. de admi. tu. l. lex quæ. alibi autẽ cõceditur extraneis, quod agnatis denegat: vt C. vbi pu. ed. d. l. fin. hic ergo dicit, ꝙ agnati præferunt, si tantũ dare volũt quãtũ alij extranei & si cõtrarium factũ sit, ꝙ pretium emptori offerendo emptor rẽ vẽdicare potest: intelligo istud de ęptore bonæ fidei: quia malæ fidei emptori non est pretiũ restituendũ: vt C. de præscri. xxx. an. l. j. & C. de euict. l. si fundũ. licet sit ar. contra C. cõmu. de leg. l. vlt. sed de hac materia recurras ad distinctiõem Py. cũ quæritur an malę fin. emptori sit pretium restituendũ, &c. Itẽ intelligo hoc quãdo cõtra cõstitutiões fiebat alienatio, & ipso iure nulla sit: & qđ dicit rescisse. intelligas de facto, & non de iure. sicut not. in C. de rescr. ven. l. j. & quod dicitur se cundum antiquã consuetudinem, nunquid hodie istud est immutatum? & certè puto ꝙ nõ, cum nõ inuemo correctũ: & qđ non est immutatum, qua re stare prohibetur. C. de testa. l. sacimus. cohæres ergo suo cohæredi rẽ vẽdicare & locare potest secũdum hanc rationẽ: vt hic, & j. de alie. feu. pa. c. j. Sed nũqd illud obtinet siue pro diuiso, siue pro indiuiso possideat cohæres? Dic quòd sic arg. j. si de feud. fue. con. cap. omnes. Item nũquid siue in uestitura accepit, & fidelitatem præstiterit, siue non præstiterit? Respondeo, & vberiùs hęc j. plenius, & vberiùs notabuntur. Accur.

b ¶ In fraudẽ. § iu fraudem cõsuetudinis facere videtur, fortè qui castè natus est: vel ita ad eam ętatẽ peruenit ut filios habere non possit. vel si ideo facit, ut priuet eũ, ꝙ in ea succedere debet à sua successione: vt habes de eo, quia alienat in fraudem cred itorum.

c ¶ Proximiori. § nam & alias volentibus emere predia suorũ maiorum ius fauorabile inuenitur: vt ff. de contrahen. empti. qui officij. & de mino. xxv. annis. l. si in emptione Accur.

d ¶ Restituere. § hoc ita verum est, vt reddat proprium pretium uallo inuestito, nisi ei succedat in proprietate, & in aliis etiam ꝑter feudum; aliquin & sine pretio recuperabit nulla obstante præscriptiõe: vt C. de bo. mat. l. ii. & iii. Accur.

e ¶ Distinguimus.] hic ratione psonæ recipiẽtis inuestituram nihil interest. nã & alibi no. ꝙ nihil interest à quo q̃d fiat. vt s. & j. hoc eodẽ li.

f ¶ Ignorãtia.] nã si dñs putat liberũ, qui postea seruus apparet, merito non valet inuestitura. nimirũ incidente errore etiã matrimonium nõ tenet: vt in decre. causa xiij. & xxix. per totũ. & in auth. de nup. §. si vero col. iiij. arg. ff. sol. matr. si cum. §. si pariter ergo serui & liberi possunt inuestiri sicut hæredes instituti. vt ff. de hær. instit. l. non minus.

Licet per aliũ quod per se non fiat.

g ¶ Putamus.] hic not. quod licitum est per alium quod per seipsum nõ licebat: vt & alias C. de solu. l. nihil. & ff. de solut. l. soluẽdo. & l. stichum. §. vsusfructus. & C. de episco. & cler. l. quisquis ad simili. & insti. de re. di. § nihil autem. in sum. vt in li. Py. iij. char. ru. imo. licet per aliũ, &c. licet contra sit superior rubr. proxi.

h ¶ Fœminam. § ergo in datione non successione similis est fœmina masculo: vt s. dictum est, & adhuc infra notabitur.

i ¶ Recusat. § hoc videlicet si intelligo, si penitus domino fidelitatẽ se facturum negat: non quòd inuestitura non debeat fidelitatem præcedere: vt j. prope. nec enim ei fides præstanda, qui vult cõtra fidem vesari, vt alibi not aui solicitus. C. de pact. cum proponas.

K ¶ A fidelitate. § No. hi ar. ad nominis interpretationẽ. si alias inst. de tu. in prin. & ff. de verb. sig. l. bonorum. & l. malũ. §. pe. Sed qro in quẽ modũ sit inuestitura facienda vel petẽda. & fidelitas præstãda & quando? Et vtiq; dñm honorificè adire debet vas. & præsentibus curiæ paribus, uel aliis secũdũ dictionem quam fecim⁹ j. quid sit inuestitura: nõ quod inuestitura non valeat sine testib⁹ facta. sed ideo dicit, ne ueritas occulteturut j. q. test. sunt ne. ad ꝓb. no. inue. c. siue clericꝰ. & nõ solũ adire, sed inuestituram petere, & fidelitatẽ posliceri debet: ut j. in quib. cau. feu. amitt. c. pria aũ. & j. de ca cor. uerbi gratia: Domine mi, talis rei inuestituram puta fundi Corneliani quẽ à te possideo, uel possidere debeo, postulo: & fidelitatẽ tibi contra omnẽ hominẽ, exceptis anterioribus meis dñis, & imperatore, volo & paratus sum facere, sufficiat etiã si dicat tantũ postulo inuestituram mei rectifeudi. quo facto dñs debet statim inuestituram facere, si sacramẽtũ suscipere, si sibi placuerit. sinautẽ poterit differe & erit his talis adhibẽda distinctio, si an velit dñs incontinenti facere inuestituram, & suscipere fidelitatẽ: an velit differe. Quid ergo si dominus nõ faciat statim ꝙ facere debet? Itẽ si vltra diẽ & annum fleterit quod inuestituram nõ fecerit, cũ intra annũ fuerit ꝓpetita? Rñ. hoc nõ đbebit obesse vasallo. suffi cit enim si inuestituram petit secundũ ꝙ debuit, cũ aliud nõ dicatur in l. friderichi. l. imperialem. ipsum facere debere, nec c. corradi. imò fortè hoc ipso proprietate dñs debebit priuari. nam sicut vas. priuaret feudo si inuestituram non peteret intra annũ & diẽ: ita & dominus debet proprietate priuari, si non postquam fuerit ab eo. petita sicut debuerit, ipsum vasal. intra id tempus inuestierit. arg. j. qualiter do. à propriè priue. c. ex facto. & j. si de feu. cõtra feu. ca. domino. cõmittente: fidelitas verò talis faciẽda est, vt sequitur statim c. qualiter autẽ debeat, &c. & in tit. de forma fidelitatis. & in alio tit. de nou. forma fide. & in decre. causa xxij. q. v. đ forma. & dist. lxiij. c. tibi domino. Ergo notabis ꝙ fidelitas cũ fama dominũ finitur, cum dñs excõmunicatur: & pariter cum fama restituitur: vt j. hic finitur lex c. domino guerrã. & in decre. xv. q. vj. c. alius. & c. fi.

F delitatis fo. ma.

Fidelitas cum fama extinguitur.

QVID PRAECEDERE DEBEAT, AN INVESTITVRA, vel fidelitas. TITVLVS IIII.

¶ *Fidelitatẽ ꝓcedere debet inuestitura.* B.

Vtrùm autem præcedere debeat fidelitas inuestituram, an inuestitura fidelitatem, quæsitum scio, & sæpe responsum est inuestiturã debere præcedere fidelitatem. Fidelitatem autem dicimus iusiurãdum, quod à vasallo præstatur domino.

QVALITER IVRARE DEBEAT VASALLVS domino fidelitatem. TITVLVS V.

¶ *Vasallus domino iurare debet, quod sibi erit fidelis, & quòd credentiam sibi cõmissam non manifestabit, domesticus autẽ, & subditur addere debet nominatim, seruare uitam, membrum, mentem, & eius rectum honorem. Bal.*

Valiter autem debeat iurare vasallus fidelitatem videamus. Iurare scilicet, sic debet: Ego iuro ad hæc sancta Dei euangelia, quòd à modo in anteà ero fidelis huic, sicut debet esse vasallus domino: nec id quod mihi sub nomine fidelitatis commiserit dominus, pandam alij ad eius detrimentum l me sciente. ¶ Si verò domesticus m, id est, familiaris eius sit, cui iurat: aut si ideo iurat fidelitatem, non quòd habeat feudum, sed quia sub iurisdictione sit eiꝰ, cui iurat; nominatim vitam membrum, mẽtem, & eius rectum honorem custodire iurabit.

¶ QVID PRAECEDERE DEBEAT, AN &c.

¶ *Quidẽ hic nõ habent rubricã, sed neque ca. imò §. tantũ, sed malo.*

¶ QVALITER IVRARE DEBEAT VASAL. &c.

Qualiter autem. 'Detrimentum. § iustè enim potest hic vasallus iurare cum alias dicatur quod amitteret feudum, si credentiã domini scienter ad eius detrimentum manifestauerit: vt s. hic potest esse tit. quib. mo. feu. amit. c. j. & in hoc sacramento contineri videtur ꝙ ipsum & dñm suum totum exaltabit in quantũ poterit, & nunquã vitã aut mẽbrum neq; honorẽ qué habet sua volũtate aut cõsilio aut exhortatione perdet: sed in his omnibus adiutor erit eius secundũ suũ posse: vt habetur in iuramento quod fecit Rex Otto Papæ Ioãni.

m ¶ Si verò domesticus. § hic no. differentiã inter sacramentũ domesticę personæ, & aliarũ. sed cur nominatim dicit in personas domestici, & sufficit si in genere dicatur in extraneo? Rñ. qa citius fraus præsumitur in persona domestici, ad quem fortè dñi hæreditas spectare videtur post mortem: vt C. de nupt. viduæ & C. vbi pupill. educa. l. fin. & quia plus solet timeri quod specialiter pollicetur quam quod generali sponsione concluditur, idcirco specialiter in domesticorum personis faciẽ

da est p̄missio: vt in decr. xxiij. dist. quanquā. Sed quæritur quæ sint domesticæ personæ: Rñ. omnes, quos leges domesticos appellant: vt C. de testib. etiā iure ciuili. & inst. de test. or. §. in testib. & C. de quæstio l. placuit. & C. de his qui ad eccl. cōfu. l. fi. § pe. not. & omnes ad quos domini succes: io est peruentura in feudo pp prædictam rationem.

a ¶ DE FORMA FID.

¶ Quidam non habent hunc titulum: sed malè.

IN epistola Philiberti ‡ De forma, quæ in ista ca. exprimitur, notabilia sunt omnia: fides præcipuè non est omittendum, quod dicit in fine scilicet q̄ dñs in his omnibus fideli suo vicem reddere debet. q̄ si non fecerit, meritò cēsebitur malefidus, sicut, &c. Sed nunquid aliam pœnam patietur? Rñd. vtique, talem qualē vasallus: id est, si vasallus priuaretur feudo, dñs proprietate: vt legitur ĵ. quā. dom. p̄prie. pri. c. ex facto. & hoc ē simile quod de patrono dicitur, & liberto. nā liberti nō alendo patronos suos in paupertate positos puniunt̄ à patronis, & in potestatem eorum rediguntur, versa vice patroni non præstantes aliměta libertis, carebunt operis impositis causa libertatis, & ab eorum hæreditate excludūtur, vbi hæredes instituti fuerint, & ius patronatus amittunt, vt ff. de lib. ag. l. alimenta. & de jur. pa. diuus claudius & de bo. lib. si patronus. & hic est arg. ad mutuā præstationem.

‡ c. de forma fi. q. v.

‡ Damnū vt & infra.

‡ Facit ad hoc gl. xiij. dist. c. nerui. & etiam hoc probatur in c. si sacerdos. extrade of. iu. or. Idem tenet And. de yser. hic Domesticę personæ quæ sunt.

c ¶ DE NOVA FORma fidelitatis.

¶ Quidā nō habent hic titulū nec rubr. et malè.

‡ beneficiis.

ESt & alia de nouo. § istud cap. in paucis consuetudinibus inuenitur: quia nouiter est inuentum, vt in prin. ipsius cap. potest perpendi.

Vasall⁹ cōtra omnes auxiliū domino præstat.

e ¶ Contra omnem hominem. § & meritò debet ita iurare, quoniam vas. contra omnes debet dominum adiuuare, etiā contra frarrem, & filiū, nisi contra alium dominum antiquiorem hic enim cæteris est præferēdus: vt ĵ. hic finit lex. §. contra omnes. vnde si antiquior dominus i sacra. similiter excipiatur, nō erit absonum. quòd autē persona Imperatoris nominatim debet excipi de omni sacramento fidelitatis, expressim dicitur ĵ de prohib. feu. alie. per fride. l. imperialem. §. illud quoque præcipimus.

f ¶ In se continet. § & uerè continet, cum ille qui fidelitatem iurat, ea semper debet habere in memoria, & facere quæ continentur s. tit. px. de forma fidelitatis.

g ¶ Nūciabo. § quod semper uas. facere tenetur, ut proinde sciens prudensq; periculum ualeat declinare. alioquin si vasallus super hoc negligens fuerit inuentus aut dolosus, beneficium amittet, ut ĵ. in qui. cau. feu. amit. §. præterea si uasallus.

h ¶ Prout potero. § nam si non posset uasallus dominum adiuuare, nō amitteret ob hoc feudum: ut infra. in quib. cau. feud. amit. §. idē. licet quidam non habeant illud in textu.

i ¶ Iustè offendere. § benè iustè dicit: q̄a nō tenet vasallus dñm adiuuare, si iniustè velit aliquem offendere. nisi ad dñi defēsionē, uel nisi dubitetur vtrū iustè, an iniustè velit eum offendere siue guerram facere, tunc em̄ tenetur eum adiuuare: licet quidā dixerint q̄ indistinctè tenea tur eum adiuuare, vt ĵ. hic finitur lex. c. j. & hæc vera sunt, q̄ tenet dñm adiuuare, sicut supradictum est, nisi dominus sit excōmunicatus, vel à Rege bannitus, quoniā tūc interim vasal. est à sacramento fidelitatis solutus vt ibidem dicitur.

k ¶ Requisitus. § istud verbū nō ponit hic sine causa. nec em̄ vasallus tenet officiū offerre domino. quātocūq; em̄ tpe steterit q̄ domino nō seruierit, ob hoc non amittit feudū, tamē dño petenti seruire paratus sit. si tñ sciuerit domino magnū piculū imminere puta mortē, uel captionē, uel qd simile, tunc vltro se ei offerre dēt: vt ĵ. hic finit lex §. ad hoc. & ĵ. si de feu. cōt. feu. ca. licet vas. & ĵ. titu. an ille qui inter se. fra. domini feud. amittat: non cogitur.

l ¶ Pandam. § scienter ad dānum tuū, vt §. quali ter vas. iura. debe. fide. circa prin. vnde si cōtra postea fecerit vasallus feudum amittet, vt §. hic pōt esse tit. quibus mod. feu. amit. ca. si capitanei. m ¶ Expedire. Jqđ vasallus tenetur facere, si beneficio vult dignus videri, & fidelitate esse saluus, vt §. tit. proxi. circa finem.

n ¶ Ex persona. & meritò, cum enim vasallus tenetur dominum adiuuare contra alios, & ab alīs cū defēdere, ne prævicta ei eueniant: multo fortius in sua p̄sona hoc attendere debet, vt arg. ff. de condi. inde. l. frater à fratre. §. porro. & C. de euict. l. fine.

o ¶ In vacuam. § sic. ff. de actio. emp. ratio.

p ¶ Vtilitatem. § quæ sit circa rem. neq; enim si potuit ex vino, & ex reditu negotiari, & lucrū capere, id ēstimabitur, vt ff. de actio. empt. si sterilis. §. cum per uenditorē. Item si dominus ei fidē nō seruauerit, aut si feudum promissum sibi nō dederit, non tenetur seruare iuramentum fidelitatis, quia semper inhæret conditio, si fidē seruauerit domino: aut si feudum promissum præstidum quia fidem seruare ei qui contra fidem nititur, graue est, & iniquum. C. de tran. si diuersa. & in decret. causa xxvij. q. j. Agathosa. & xxij. q. ij. ne quis. & c. quare j. & C. de pa. cum proponas. & ff. de min. xxv. ann. l. auxilium. in fine. l. & C. de non num. pe. l. fina. & ff. ad l. jul. de adult. l. si uxor. & ff. loca. l. quæro. §. in ter locatorem. & de leg. ij. l. cum pater. §. libertis.

q ¶ Prstabit. § nec liberabitur dominus uolens ei soluere interesse si eum pœniteat inuesticuram feciſſe. ut ĵ. si de feudo controuer. fuer. cap. si facta.

r ¶ DE INVESTITVRA DE RE ALIENA FACTA.

DE FORMA FIDELITATIS a.
TITVLVS VI.

¶ Vasallus & dominus sibi inuicem auxilium & consilium præstare debent. Bald.

IN epistola † Philiberti b Epi in decretis xxij. causa, de forma fidelitatis aliquid scribere moni tus; hæc vobis q̄ sequuntur, breuiter ex librorum auctoritate notaui. ¶ Qui domino suo fidelitatē iurat, ista sex in memoria semper habere debet, incolume, tutum, honestum, vtile, facile, possibile. Incolume: ne sit in damno † dño suo de corpore suo. Tutū: ne sit ei in dāno d secreto † suo uel de munitionib⁹ suis p̄ quas esse tut⁹ pōt. Honestū: ne sit ei in dāno de sua iustitia, vel de aliis causis, quę ad honestatem eius pertinere videntur. Vtile: ne sit ei in dāno de suis possessionibus. Facilè, uel possibile: ne id bonū. quod dñs suus facere leuiter poterat, faciat ei difficile: nèue id, quod possibile ei erat, faciat impossibile. Vt fidelis hęc documēta caueat, iustum est. Sed quia non sufficit abstinere à malo, nisi fiat quod bonum est; restat, vt in sex prędictis consilium, & auxiliū domino præstet, si beneficio † vult dign⁹ videri, & de fidelitate esse saluus. Dominus quoq; in his omnib⁹ vicem fideli suo reddere debet. quod si non fecerit, meritò censebitur malefidus, sicut ille q̄ isi eorū pręuaricatione, vel faciendo, vel consentiendo deprehēsus fuerit perfidus, & periurus.

DE NOVA FORMA FIDELITATIS c.
TITVLVS VII.

¶ Tradit hic noua forma iusurādi fidelitatis, quod præstat vasallus domino. Bald.

ESt & alia de nouo d iuramento forma inuenta, & vtentiū approbata consuetudine: quę hodie ferè in omni curia vi-

quę hodie ferè in omni curia videtur obtinere: hæc, s. Ego Titius iure sup hæc sancta Dei euāgelia, q̄ ab hac hora in anteà vsq; ad vltimū diem vitæ meę ero fidelis tibi Caio dño meo cōtra omnē hominē e: excepto Impatore vel Rege Qđ verbū si rectè intelligat̄, nulla quidē indiget adiectione, sed interā & p̄fectā in se cōtinet f fidelitatē: led ,pter simplices, & nomi nis significatiōis ignaros, ad illi⁹ verbi interpretationē hoc adiici solet, i. Ego iuro q̄ nunquā sciēter ero in consilio, vel auxilio uel in facto, q̄ tu amittas vitam, vel mēbrū aliquod: vel q̄ tu recipias in persona aliquā lęsionem, uel iniuriā, vel contumeliā: vel q̄ tu amittas aliquem honorē, quem nūc habes, vel in ātea habebis. & si sciuero, vel audiuero de aliquo, q̄ velit aliquod istorū cōtra te facere, pro posse meo, vt nō fiat, impedimētū præstabo. Et si impedimentū præstare nequero: quamcito potero tibi nūtiabo g; & cōtra eū ,put potero h auxiliū meū tibi p̄stabo. & si cōtigerit te rem aliquā quā habes vel habebis, iniustē, vel fortuito casu amittere, eam recuperare iuuabo, & recuperatam omni tpe retinere. Etsi sciuero te velle iustè aliquem offēdere i, & inde gīraliter vel specialiter fuero requisitus k; meū tibi, sicut potero, p̄stabo auxiliū. Et si a liq̄d mihi de secreto manifestaueris; illud sine tua licentia nemini pandā l, vel p q̄d pādat̄ faciā. & si cōsiliū mihi sup aliquo facto postulaueris; illud tibi dabo consiliū, q̄ mihi videbit magis expedire m tibi: & nūquā ex p̄sona n mea aliq̄d faciā sciēter, q̄ ptineat ad tuā, vel tuorū iniuriā, vel cōtumeliā. ¶ Inuestitura verò facta, & fidelitate subsecuta, oīmodo cogatur dominus inuestitū in vacuā o possessionē mittere. q̄ si differat, omnē vtilitatem P ei prestabit q.

DE INVESTITVRA de re aliena facta r.
TITVLVS VIII.

¶ Quidam hic non habent titu. nec etiam capi. & malè

a CVm de re. Agere non poterit. § huic simile est C. de euict. si fundum. & ff. de dol. except. l. apud. §. item Labeo.

b ¶ Ignorauerit. verum est, quia scire debuit, vt ff. de ædil. edi. l. j. § causa. & ff. loca. sed addes. §. j. & C. commu. vtri. iu. si fratres. & ff. de pi. act. tutor. §. j. & ff. de cōtr. empt. l. si in emptione. §. iii. & l. domū. & C. com. de leg. l. vlt. §. vlt.

c ¶ Vindicare.] nec mirētur quis, cum & ei cōpetat rei vin. vtilis, qui perpetuò, uel ad nō modicum tēpus fundū conduxit, dū tamē tēpus nō sit finitū. ff. si ager vect. l. j. §. fi. & l. fi. Item & si superficiario datur. ff. de rei ven. l. superficiario. & ff. de pi. act. tutor. §. fin. & superficiarium tuetur p̄tor, interdicto vti possidetis, secundum conuentionē suam, ut ff. vti pos. si duo. §. labeo. cum ergo vtilis vindicatio supradictis cōcedat̄, mulrò fortius feudatario concedi solet, & conceditur vt ĵ. de contentio. inter vasal lum & alium. ca. si causa inter vasallum, quidam autē habent hic quasi. Hic autē potes facere illam quæstionē quàm in summa fecimus, s. vtrū vasallus habeat aliquod dominiū feudi. & de hoc dicas, vt in summa diximus. Accur.

d ¶ Per longa tempora. § idem intelligendum est de tempore longissimo a maximè hodie, quia alienatio videtur prohibita. & hic est vnus alienationis mod⁹. vnde nulla obstabit p̄scriptio. & puto hoc intelligendum in possidēte vasallo, & maximè ignorāte dominoalioquin si dominus possidebat, bene potest seruitus longo tempore acq̄ri multo fortius, longissimo ar. C. de serui. l. j. & ij. & ff. de serui. vr. præ. foramen. habita tamē distinctione inter seruitutem, & seruituté secundum quod ibi nota.

e ¶ Subsistere. § nam si p se subsistat, obseruabitur quod legitur ĵ. hic finit lex. §. si vasallus. in feudo igitur ratione rei indiuisibilis licitum deprehenditur quod alias non liceret. sicut alias licitè petitur in solidū, q̄d alias pro parte peti non posset, quia res est indiuisibilis: vt ff. de ser. le. l. fi. & & ff. quę in fraud. pat. l. j. §. quamuis. & de re. iur. ea quæ. & in summa, vt i lib. P. y. rub. licitum est in totū quod pro parte non liceret. licet contrariæ sint aliæ rubricæ sequentes. Accur.

f ¶ Meliorem.] & in hoc similis est fructuario, vt ff. de vsufruct. l. sed & si quid. §. proprietatis idē dicitur de filio vel de ser uo. C. de pa. l. filius. & C. de rebus credi. & iure iurando. l. nec filius.

g ¶ Quartę § de hac quarta iure Romano reperitur, q̄ si maritus sine dote vxorem acceperit, & præmoriatur maritus: vxor, quæ superstes inopia laborabat, quartam partem bonorum, si tres liberos, vel pauciores vndecūq; habuerint, reseruare cōpellit, alioq̄n si plures in virilem portionē cū ipsis succedit, in qua cō putabūtur alia sibi relicta à uiro, vt C. vnde uir & uxor. & in auth. ibi posita & in auth. de exhib. & intro. re. §. fin. coll. v. & hæc quarta non debet excedere summa c. lib. auri, ut in auth. vt li. ma. & aliæ. §. q̄a verò. coll. viii. prospexit Iustinianus ad maximam dotis quantitatem cum de tali quarta aliq̄d ordinauerit. hanc etiam quartam cogitur maritus vxori relinquere iure lōgobar. vt in lombar. de his quæ à viro in vxo. l. j. §. fina. sunt quoque multæ aliæ quartæ vtroque iure inuentæ, sed de aliis nihil ad rhombum.

h ¶ Siue tertię. § de hac tertia reperitur iure longobardo: quoniam si lōgobardus voluerit relinquere in vltima voluntate vxori suæ vsumfructum de rebus suis ultra id quod debet sibi p̄morigrapho. & metha. & habuit vnum filiū aut duos ex alia uxore, nō possit vltra tertiam partē relinquere sibi aut vsufructuandū. & uide in lombar. de his quæ à uiro in vxorem dan. l. fi.

i ¶ Nec pignus. § in hoc § quid de pignore obseruetur nihil statuemus, quia in constitutione de terminabitur.

‡ Quærit hic dominus Alu. an pendente cā euictionis teneat vasallus ad seruitia, & respondeo sm Bal. q̄ ex rōne quia interrim recipit cōmodum.

‡ Cōtrariū tenet hic d. Alu. vide eundē hic in j. colum. vers. iuo cū glos.

QVALITER OLIM POTERAT FEVdum alienari.
TITVLVS IX.

¶ Olim regulariter uenditio feudi pro parte dimidia permittebatur, altera parte retenta. Bal.

ESt autem optima † consuetudine k interdicta feudi alienatio, super qua multæ, & diuersæ sententiæ dabantur in singulis ciuitatibus seu curiis donec Imperator diuæ memorię Lotharius Tertius promulgauit super hoc nouam constitutionem; quæ posita est in tit. de beneficiis. ¶ Necessitate nanque suadente, poterat olim vasallus domino inscio, vel inuito feudi partem vendere, retenta videlicet alia parte. ¶ Si vero vel totum, vel partem volebat per feudum aliquē inuestire; hoc licebat ei sine fraude facere. Si autem dissentiente domino vendebat, siue per feudum inuestiebat, (quod & ipsum sincerè hodie & sine fraude licet ei facere) si tamē sine hærede masculo descendente decedebat, vel feudum in manu domini refutabat, aut alia fortè ratione: intercedente culpa. amittebat: tunc omnis feudi alienatio ad irritum reuocabatur: eo excepto, quòd ille, qui secundo loco beneficium acceperat, non amittebat, si priori domino seruire, & ab eo feudum recognoscere volebat.

‡ Consuetudo inquā tū. phibito 112, q̄a feudū cōcedere ob singulare industriā vasalli, nō debet eum posse in a. l. ū trāsferre. ar. ff. de of. pf. prę. l. j. & ff. de of. eius cui mā. ē iurisd. l. j. in prin. fm Alber. & Bal.

‡ Liuellū.

‡ Liuellatio.

¶ QVALITER olim poterat, &c.

k ESt autem optima consuetudine. § Hic dicitur optima cōsuetudine, alibi uero de beata, nā vt maiores quæstiones ad apostolicum referantur & sancta synodus & beata consuetudo cōfirmat ut in decr. xvj. q. j. cap. multis.

l ¶ Donare. § in hoc variatur uasallus ab emphyteuticario, q̄ tenet rem in emphyteusim à fisco, quoniam ipse potest rem emphyteuticariam donare, salua tamen ratione pensionis fisci. C. de fun. patrimo. l. j.

m ¶ Vel in dotē p filia. in hoc uariat à liberto uasallus, quoniā pōt libertus dotare filiā suā. & si nō sufficiet reliquū ad legitimā patroni, ut ff. quæ in frau. pa. l. j. sed si libertus. nā & res quæ subiacet restitutioni dominui dotis cā licitè pōt vt C. ad treb. iubemus. anth. contra. & C. cōm. de lega. auth. res quæ.

¶ Sub vilissima. § simile

de beneficiis.

Quidam

mile est q dicitur ff. hoc l. fi q; vno nũmo cõduxerit. licet videat contra ff. de iure do. si vsusfruct.

a ¶ Aequaliprætio. § Sed nunquid hodie præfertur domin⁹ volens p equali ptio redimere, maximè in ciuitatibus, i quibus vasallorum feuda sunt quæ p ipsorum debitis creditorib⁹ suis venduntur? Et vtiq;, vt opinor. nã cum noua lex omittatur, & vetus consuetudo i alienatiõe obseruetur: meritò veteri non est detrahendũ: maximè cum illud specialiter non sit correctum: & ideo stare non prohibet: vt C. de testa. sancimus.

b ¶ Per refutationẽ. § intelligas, i. ius suũ refutãdo. ẽ em iuris antiqui regula oẽs habere licentiã his quæ pro se introducta sunt renuntiare: vt C. de pac l. fi q s in cõscribẽdo. Et no q ãtiquitas videtur cõsonare cũ statuto ciuitatis Vicẽtię: q tale est: si p annũ & diẽ distulerit creditor secundus ius suum exequi, vel allegare à tẽpore vẽditiõis factę: postea nõ auditur nisi interruptionẽ instrumẽto cõfecto per manum tabelliõis bonæ opiniõis ostenderit: licet q busdã videat iniquum, & non ex codicis ratiõe scriptũ. hic ergo d anna li exceptiõe habetur, de eadẽ habet C. qui adm. ad bo. poss. emãcipati. Et est notãdũ q huiusmodi tempus à tẽpore scientiæ demũ currere debet hic, sicut & alibi: vt ff. quis ordo i bo. poss. serue. l. ij. & de hac ãuali exceptione legitur ff. de successo. edic. l. j. §. largius Accur.

† Alias, q a tenet quod est iuxta mare, cum plerunque iuxta mare sit posita.

Tempus post scientiã currit.

c ¶ Triginta annorũ. § hoc intelligo d illis fuisse dictum quibus potest de iure talis præscriptio currere: vt C. de præscri. xxx. an l. ij. Sed nunquid hęc antiquitas corrigit? Rñ. hoc in constitutiõe Fri. determinabitur dño fauente: illud tamẽ quod sequitur, nõ est omittendum, s. q, ximior agnatus redimendo, vel, phibẽdo dominũ excludit. vnde apparet, q necessariarũ personarum ratio habetur: vt § notatũ est. d ¶ Lex imperatoris. & alia lex Imperatoris Friderichi, imperialem decet solertiã, &c. § præterea ducat'. & j. de lege corradi. § ex eadẽ lege.

e ¶ Titulo. § scilicet, in Lombarda. Accur.

¶ QVIS DICA. dux, marchio, &c.

QVi à principe. Marchio. & comes propriè dicuntur capitanei regis, vel regni, Alij verò qui praua quæramus: concessa erat domino pro æquali prætio [a] redemptio, nisi hoc beneficium amiserit dominus per tesutationem [b], uel annali silentio, ex quo sciuerit cõputando. Præscriptione autẽ triginta annorũ [c] submouebatur tã sciens, quàm ignorans, in prohibendo autem, vel redimendo potior erat proximi agnati quã dodomini conditio, si tamen feudũ erat paternũ. ¶ De illa verò feudi alienatione, quæ à domino fit, si dubitet, lex Imperatoris [d] Corradi consulatur, quæ posita est in iam dicto titulo [e] de beneficiis.

QVIS DICATVR DVX, MARCHIO, COmes, Capitaneus, vel Valuasor.

TITVLVS X.

¶ Primò ponit quę personę nobilitentur per feudum: & declarat gradus nobilitatis feudi. Secundò quæ sunt personę quæ non nobilitantur. Bal.

QVi à Principe de Ducatu aliquo in stitutus est: Dux solite more vocatur. Qui verò de Marchia: Marchio [f] dicit. Dicit autẽ marchia † quia marchia, & vt plurimum iuxta mare sit posita. Qui verò de aliquo Comitatu inuestit⁹ ẽ: Comes appellatur. Qui verò à Principe, vel ab aliqua potestate de plebe aliqua, vel plebis parte p feudũ est inuestitus, is Capitaneus § appellat' qui, ppriè Valuasores Maiores olim appellabãtur. Qui verò à Capitaneis antiquitus beneficium tenẽt, Valuasores sunt. Qui autẽ à Valuasoribus feudum, qđ à Capitaneis habebatur, similiter acceperint, valuasini [k], id est minores valuasores appellantur, qui antiquo quidem vsu consuetudinem feudi nullam habebãt. Valuasore autem sine filio mortuo, feudum quod valuasori minori dederat ad capitaneum reuertebatur. Sed hodie eodem iure vtuntur in curia Mediolanensi, quo & valuasores. Cęteri verò, q ab antiquis temporibus beneficiũ nõ tenent, licet nouiter à Capitaneis, seu a valuasoribus acquisierint, plebeij nihilominus sunt. Nã illi, qui soldatam habuerunt, vel acceperunt vel habent, per eam nullam pedagiũ, sed nec feudi vsum acquirũt.

¶ Soldata autẽ est præstatio quædam annua gratuita, quę à neutra partem transit in hæredẽ. Morre enim dantis, vel accipiẽtis interueniente finitur. Soldata verò dicitur, quia plerunq; insolidorum donatione † consistit: quandoque autem in vino, & annona cõsistit.

† datione.

DE SVCCESSIONE FRATRVM, VEL gradibus succedentium in feudo.

TITVLVS XI.

¶ Feudũ acquiritur inuestitura, & successione. Nã uasallo mortuo, prima cã est liberorũ masculorũ, filiorũ, nepotũ, & aliorũ descendentium: sed filiæ, neptus, & pronepotes nõ succedunt ipsæ, nec nati ex eis: nisi feudum sit fœmineũ: uel eo pacto acquisitum, non extantibus autẽ liberis succedunt fratres primo, filij fratrum: demum agnati ultiores si feudum sit paternum. Bal.

PEr successionem [i], quoque sicut per inuestituram beneficiũ ad nos pertinet. Mortuo enim eo, q beneficium tenebat, prima causa liberorum est. filius enim existentibus masculis, vel ex filio nepotibus, vel deinceps per masculinum sexum descendentibus, cæteris remouentur agnati. Ad filias verò seu neptus vel proneptes, vel ex filia nepotes seu pronepotes successio feudi non pertinet. Proles enim fœminini sexus [k], vel ex fœmineo sexu descendẽs, ad huiusmodi successionẽ aspirare nõ potest: nisi eius cõdictionis sit feudũ, vel eo pacto acquisitũ. His verò deficientibus, vocantur primo fratres cũ fratrum præmortuorũ filiis, deinde agnati vlteriores. Quod ita intelligendum est, si feudum sit paternũ, hoc est, si fuit illius parentis, qui eius fuit agnationis communis. Si enim † Titij auus de nouo beneficio fuerit inuestitus, Titio sine legitimo hærede masculo defuncto, eius feudi successio non pertinet ad eiusdẽ Titij patruum magnũ, nec ad prolem ex eo descendentem imò reuertitur ad dominum. Ad cognatos enim eius beneficium nõ pertinet, neque beneficij successio. Si verò dominus vel alius beneficiũ defuncti nouum esse dicat, agnatus autem illius proximus paternum esse cõtendat: tunc onus probationis includit illi, qui nouũ [l] dicit. Sed scio aliter pronuntiatum [m] esse. Bonus enim iudex causa cognita, diligenter intuebitur, cuius potius iureiurãdo dirimenda sit hæc quęstio, vtroque, scilicet, in probatione deficiente.

† Opposi. Iac. de S. in contra. facit quod dat. ei. dem. limi. uerbis. vt § fi. & § fi. c. de bo. qui.

DE FRATRIBVS DE NOVO BENEficio inuestitis.

TITVLVS XII.

ab ipsis fũdum accipiũt, dicuntur propriè valuasores regis: sed hodie capitanei appellãtur: vt § qui feu. dar. pos. in prin.

g ¶ Capitaneus.] similiter & ille qui feudum accipit à marchione vel comite, capitane⁹ hodie propriè dicitur: vt § pro ximè notatum est.

h ¶ Valuasini. § sed illi q à minorib⁹ feudũ accipiũt, dicunt minimi valuasores: vt § tit. an mari t⁹ succedat vxori in bfis. c. si fœmina. &c. se. Acc.

¶ DE SVCCESSI. fratrum vel, &c.

i PEr successionẽ.] Hic not. quod feudi successio sic defertur ad hæredes descendentes sicut hæreditatis successio iure nouissimo: vt hic, & j. de succ. feu in princip. & in aut. de hær. quæ ab intest. defe. in pri. & § j. col. ix. & j. de na. suc. feu. in princ. descendẽtes aũt ideo dixi quia ad lineas ex trãsuerso nõ porrigitur nisi antiquum & descendẽtibus deficientibus: vt hic & § de succes. feu. & § d natu. succes. feud. Accur.

k ¶ Fœminini sexus. § licet fœminæ, vt masculi succedãt. legib⁹ tñ à successiõe feudi fœminæ removent, & eorũ filij: vt § de iis q feu. da. poss. §. hoc autem notãdũ Acc.

l ¶ Qui nouum. § sicut hæredi incũbit, ꝓbatio si aliquod nouũ in testamẽto testatorem asserat addidisse: vt ff. de proba. cum tacitũ. & illud intelligo quãdo neuter possidebat: quia possessori nõ solebat onus probatiõis incũbere: vt C. de prob. l. ij. & l. actor. nisi forte post fũdatã actoris intentionẽ. tunc enim, & reus probare deberet. C. de ꝓba. l. siue possideris. Acc.

m ¶ Pronunciatum. § quod forte ideo factum fuit quia maior erat pro actore ꝓsumptio. & ideo dicitur q non datur sẽtẽ per possidẽti iusiurãdũ: vt j. de cõs. re. feu. c. sacra mentũ. huic simile est C. d iureiu. in bonę fidei. iu dici autẽ merito indagãdum comm ittitur cui iusdum potius iusiurãdum deferendũ: q æquitatẽ ante oculos habere deber. ff. de eo q cer. lo. g. fi Ephe § § vlt. licet dicatur aliter actore nõ ꝓbãte, &c. vt § notatum est. & no. j. & ff. de iudic. lij. & C. de edẽd. qui accusare, huic autem cõsonare videtur quod legitur in crimine falsi. C. ad legem cor. de fal. & ibi huius quæstionis dominus iudex est. vt j. de vas. decret. qui dam.

¶ DE FRATRIBVS de nouo beneficio, &c. Si duo

Pactum limitum facit quod alias non ualeret.

SI duo fratres. Portio. § qd ergo si portio fieri non valet. cum fortè res sit indiuisibilis? Respond. ne tu leuis efficiaris, hoc tibi solicito. i. tibi studioso q solicitus esse debes ad indagãdum relinquo. Py. posses fortè dicere tunc ad vasallum totum pertine re: maximè alterius partis ratione quam possidet, vt § de con. inue. §. cum autem quis dixerit. imò & ratione possessionis, quam in totum habet & maximè cum sit reus, qui fauorabilior esse debet: vt ff. de regu. iu. fauorabiliores. & prom ptiores sumus ad absoluendum quam ad condẽnandum, vt ff. de action. & obliga. arrianus. nec mirum cum ratione rei indiuisibilis quid permitti tur, quod alias nõ permitteretur, arg. § de inuesti. rei alie. §. ex contrario. ecõtra videtur q dominus totũ debeat habere, s. eadem ratione quia res est indiuisibilis, & maximè cum dominus debeat esse maioris auctoritatis, quàm vasallus nimirum alias licite petiꝰ insolidum qđ pro parte nõ peteretur, vt ff. de ser. l. vl. & ff. de re iu. ea quę. Item si dominus agit vt res liberetur. & maximè quãdo est seruitus: meriti debet esse potior vasallo. Arg. C. de cõmuni ser. manu. ij. & maxime si dominus emat aliã portionẽ à vasallo: vt ibidẽ est ar. Sed dicet solicitus insere pacti exemplũ rerum indiuisibiliũ? Resp. seruitus & tratua dicitur indiuisibilis: ar. ff. de leg. iij. l. xj. § penu. si qua alia sunt, & ita decurre, vt j. eo. feudum enim, &c. similis est huic ff. de cõtrahen. emp. pacta. & ff. de pactis iurisgentiũ. No. ẽt hic, expressim, q pactum licet quod alias nõ liceret, vt notauimus § de succes. feudi.

b ¶ Acquisierit. § intelligas, s. suo nomine tantum, licet de pecunia cõmuni fuerit, nimirũ de cõmuni pecunia q d ematur, nihil interest, sed cuius nomine id fiat, inpiciendum est, vt C. si quis alteri vel sibi. qui alienã. & C. de probat. ad probationem. & C. de rei vẽdicat. si ex ea. generaliter enim pecuniæ origo nõ inquiritur: vt C. si cert. peta. non vnde. & l. quãuis. sed caulaliter quædã notantur quæ satis § qui feud. dare possunt, nota ta videntur.

c ¶ Fructus. § intelligo maxime cũ de cõi fuerit acqsitũ: licet in supiori nihil interfit, & hoc ad

¶ *In feudo non habet locum ius accrescendi inter eos, qui prætendunt primam, seu primordialem inuestituram. Bal.*

SI duo fratres de nouo beneficio, & non de paterno simul inuestiti fuerint; uno sine hærede defuncto ad alterum non pertinet eius beneficij portio [a]: nisi facta fuerit eo pacto inuestitura.

¶ Si duo fratres in causa communi post mortem patris remanserint, id est, habitauerint simul, & unus eorum feudum acquisierit [b], plerique dicunt ad alium non pertinere, sed ad dominum, nisi per pactum: sed neque uiuente eo, qui acquisierit, neque post mortẽ eius: fructus [c] tamen erunt communes, donec simul habitauerint. Quòd si cum equis, & armis communibus, uel pecunia communi fit acquisitum, adhuc idem dicunt [d]: ne fortè inuitus dominus alium, quàm quem uoluerit, sibi acquirat uasallum: dum tamen meminerimus id: quod de cõmuni expensum est, alteri pro parte competenti esse restituendum [e].

DE INVESTITVRA QVAM TITVLVS ACcepit à Sempronio [f].

TITVLVS XIII.

¶ Maritus non succedit uxori in beneficio, ea mortua sine hærede. Bald.

TItius à Sempronio g talem inuestituram accepit feudi, ut haberet ipse, & hæredes sui legitimi masculi; & iis omnibus deficientibus, fœminæ. Porrò Titius, superstite tantũ filia, decessit. Ipsa à domino inuestita fuit, & feudum in dotem dedit; maritòque superstite sine liberis decessit. Quærebatur si ad maritum successio feudi pertineat? Responsum [h] est, non pertinere.

DE VASALLO DECREPITAE AETATIS, qui feudum refutauit, vt filij inuestirentur [i].

TITVLVS XIIII.

¶ Si uasallus decrepitæ ætatis feudum refutauit, ut filij inuestiantur, & inuestiti sunt: postea decedente altero filiorum post inuestituram, fratre superstite, & sine hærede, frater sibi succedit, & non reuertit ad dominum: quia feudum adhuc paternũ dicitur, & non nouum. Bald.

QVidam vasallus cum decrepitæ ætatis esset; feudum suum in manu domini ad hoc refutauit, vt Seium, & Sempronium filios suos de eodem beneficio inuestiret, Vasallo mortuo, Sempronius sine legitimo hærede, Seio adhuc superstite, decessit. Lis est inter dominum, tanquam nouum feudum sibi delatum esse dicentem; & Seium, paternum esse [k] contendentem. Vnde eorum sententia prœualuit, qui dixerunt hoc feudum, quamuis refutatum, nihilominùs esse paternum.

DE INVESTITVRA IN MARITVM facta [l].

TITVLVS XV.

¶ Si contentio est inter maritum filiæ uasalli, & agnatum de beneficio, an sit paternum, uel nouum, quæstio dirimi debet corã iudice ordinario, uel arbitro, non coram domino, vel eius curia. Bald.

VAsallus, superstite tantùm vna filia, decessit: illa verò maritum accepit, cui dominus, acceptа pecunia, partem feudi quod pater puellæ habebat, retenta sibi parte altera, dedit. Nunc quidam agnatus defuncti cum marito agit, dicens totum hoc feudum esse paternum: & ideo omni modo esse ad se deuolutum. Econtrà maritus contendit hanc partẽ, quam ipse habet nouum feudum esse: & ideo domino apertum. quæritur igitur, vtrùm apud dominum eundem [m], & in eius curia cogatur agnatus defuncti litigare, vel apud agnati iudicem, vel arbitrum vtriusque consensu electum hoc esse d beat? mihi, & aliis placet potiùs apud iudicem ordinariũ, vel arbitrum quàm apud eundem dominum hoc litigium fore determinandum. ¶ Item placet agnatum non semper cogendum probare feudum hoc esse paternum, sed ab aduersa parte nouum esse probandum. Qua deficiente in probatione, tunc agnato (vt dictum est) causa cognita detur electio quatenus, vel iuret esse paternum, vel alteri parti referat [n] iusiurandum & ille aut iuret, aut taceat. Illud tamen sciendum est, quòd si inter duos, qui dixerint se esse vasallos, de feudo fuerit dubitatio: alter alterum inuitum trahere non potest ad dominum [o], vel eius curiæ iudicium. Si verò cum sua curia dominus vocauerit eos: nemini eorum licet illius domini, vel eius curiæ examen declinare.

similitudine quasi castrẽsis peculij uidetur statutum: vt C. de aduocat. diuer. iudi. fori.

d ¶ Dicũt. § hoc intelligo quãdo domino ignorante fuit acquisitum de pecunia communi, secus si eo sciente: tũc ler im frater succederet in eo, & ei pro parte acquireretur vt § de benefi. fra. c. j.

e ¶ Restituendum. § & hoc veniet i iudicio cõdiuidũdo, vel fam. erc. vt C. communia vtriusque iudic. si patruus. Accurs.

f ¶ DE INVEST. &c. g TItius à Sempronio. § alias non erat hic tit. sed c. tantũ. & quia hic est parua dubitatio, eadem erit expositio, vel nulla.

h ¶ Responsum. § simile § an maritus succedat vxori in beneficio c. si fœmina.

i ¶ DE VASALLO decrepitæ, &c.

¶ Alias non erat hic titu. sed c. tantum.

QVidam Paternum. §

k Esse. § Quod hic dicitur nihilominus esse paternũ. intelligo nisi ad hoc refutauit omnino, quasi de nouo beneficio ipsos inuestiret: sed i telligo cõtrietibus his ad quos per successionẽ est venturum [a]: vt j. đ eo qui fi. fe. ag. de feu. pater. c. tres erãt agnati. Et no. est § quib: mod. feu. amjt. §. præterea. huic simile est quod de solutiõe dicitur. nam sicut hic non tenet pactio, vel refutatio ita facta, vt reinuestiatur ita nulla est solutio, quæ fit, vt nummi reddantur. nam qui soluit vt repetat, nihil agit: vt ff. de solu. qui sic. Accur.

l ¶ DE INVESTItura, &c.

¶ Alias non est hic tit. § tantum.

m VAsallus Dominum eũdem nec mirum videtur, cum vterque domini sẽ vasallum asserat: licet vnus de nouo, & alius de veteri cõtendat: cur ipse iudex non est. Accur.

n ¶ Referat. § hoc ideo q a manifestæ turpitudinis est nec velle iurare, nec sacramẽtũ referre: vt ff. de iureiu. manifestè.

o ¶ Ad dominum. § & istud est intelligendum propter feudi incertitudinem. secus enim foret, si inter duos vasal. cõtr. esset. Sed q d est qđ j dicit. s. q nemini licet curiæ examẽ declinare? sic intelligo non licere i. idcens est ei. non autem, q non possit examen eius declinare. similia studiosus inquirat. Sed quid si alter vasallus vocat' veniret

a Facit ad hoc quod no. § Impera. Lathari. Eug. Papæ c. j. & ar. ff. de vsu. l. fi stipulatus. & est hoc ar. adq. quæ nota. ff. de pecu. l. peculiũ. §. fi. cred. & de impen. in reb. do. fa. i. quod dicitur.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

niret ad dominũ, vel ei' curiã cõtempserit? Rñ. ñe pœna abibit. sed tu instabis, nonne debet venire allegaturus saltem priuilegium suum: vt ff. de iud. siquis ex aliena? Rñ. illud loquitur in iudice ordinario generali. at hic, licet sit ordinarij inter aliquos & paucos, nõ tamen in aliena messem manum importabit, sed corrigitur j. an apud iudi. vel curiam domini quæstio feud. terminari debet. c. ex eo, &c.

a ¶ DE CONTRO uersia feudi, &c.

¶ *Alias non erat hic titu. aliquis, sed malè.*

b SI inter dominum. Et vasallum. ¶ Huic c. glosellam inueni talem vacat istud c. propter inferius. c. expositum. j. de contro. inter vasallum & Episcopum. ¶

c ¶ Faciendum. ¶ quod dicit in isto c. mirum videtur, si ꝙ possunt eligere quos volunt ad iudicandum inter ipsos, cũ alibi dicatur eum iudicẽ nõ esse præstandum, quẽ postulauerit aduersarius vt ff. de iud. obseruandũ. Rñ. illud loquitur quando alterapars ignorabat postulationẽ ipsius, hic autẽ vterq; sciebat & cõsentiebat. & licitũ est ex consensu ꝙ alias non liceret: vt C. de epis. & cle. aut gñaliter. in fi. & ff. de fer. l. j. ¶. j. & l. si feriatis. & de in ius voc. quãuis. & de re iud. si cõuenerit. & ad senatusc. turpil. l. vlt. in fi. licet videat cõtra ff. d postul quos prohibet. & C. dd iuri. om. iu. l. priuatorũ. & de iureiu. pro. cadam. l. ij. ¶. sed quia Illud autem notabiliter est notandũ, ꝙ ille nõ est eligẽdus ꝓ pari domino vel vasallo dissentiẽte, q fidelitatẽ nõ iurauit. sed cũ ille solus excipiat, indifferẽter alij eligũt vt ff de iud. cũ ꝓtor. sed intelligo dũ tamẽ idonei sint ad iudicãdũ. Hic q̃ri cõsueuit, si cõuentus velit actorẽ recõuenire fortè de alia causa vtrũ posit curiæ examen actor declinare, quasi curia nõ possit extra cãm feudi aliq̃d iter ipsos iudicare? Rñ. non poterit, imò si agat de oibus etiã

DE CONTROVERSIA feudi apud pares terminanda [a].

TITVLVS XVI.

SI inter dominum, & vasallum [b] de feudo orta fuerit contentio per pares illius domus, sicut lex Corradi dicit, dirimatur: si tamen pares habeat. Et si quidem dominus, & vasallus consenserint in eligendis paribus, nulla dubitatio est. si verò dissentiant: tunc quid faciendum [c] sit, quæritur. sed prævaluit eorũ sententia qui dixerunt, dominum debere eligere prius quem, aut quos voluerit: & vasallus similiter hoc faciat secundùm numerum à domino comprobatum. Ille tamẽ vasallus, qui fidelitatem domino nõ iurauit: domino, vel vasallo dissentiente, pro pari non est eligẽdus.

DE EO, QVI SIBI, VEL HAEREDIBVS SVIS masculis, & fœminis inueſtituram accepit [d].

TITVLVS XVII.

¶ Si vasallus pro se, & hæredibus suis masculis. & his deficientibus, fœminis inuestituram accepit, fœmina non succedit in beneficio, quandiu masculus supereſt: quinimò nec debet vasallus qui feudum a vasallo recepit, per fœminã recognoscere si masculus supereſt. Bald.

QVi sibi, vel hæredibus suis masculis, vel his deficientibus, fœminis per beneficium inuestituram feudi accepit; vna tantùm filia superstite, nullo alio descendente relicto, decesserit. hæc marito paternum feudum in dotem dedit, & decesserit, duobus filiis ex eo procreatis: quorum vnus duas filias reliquit: alter verò, vno filio masculo relicto, decesserit. de prædicto itaque feudo vrgentem vidimus quæctionem: masculo quidem hoc feudum totum sibi, quia solus eius, qui primò inuestituram accepit, hæres masculus sit, vindicante: fœminis verò totam sui patris partem sibi defendentibus, quia ex eo nullus extitit masculus. Cùmque inter sapientes sæpe super hac quæstione sit disputatum: tandem pro masculo [e] pronuntiatum est. non enim patet locus fœminæ in feudi succesione, donec masculus supereſt ex eo, q primus de hoc feudo fuerit inuestitus. Nam & illud iudicatum scio: si ille, qui proprium feudum suum militi pro beneficio dedit, duobus filiis relictis decesserit; quorum vnus, filia tãtum relicta, obiit; alter verò, filio masculo relicto superstite, defunctus est: quod miles non debet feudũ suũ per fœminã recognoscere donec supereſt masculus ex eo, q primã inuestituram fecit. Alij dicũt per filiam debere recognoscere, cùm de paterno allodio esset, hoc feudum: alioqui si aliunde esset, verũ esset, quod dicitur per fœminam non debere recognoscere.

DE DVOBVS FRATRIBVS A CAPITANEO INUESTITIS [f].

TITVLVS XVIII.

¶ Si duo fratres simul de nouo beneficio à Capitaneis fuerint inueſtiti, ut quandiu ipsi uel eorum hæredes masculi uiuerent: & masculis deficientibus, fœminæ feudum haberent: decedente postea vasallo altero, si masculus uel fœmina ex eo supereſt, fratri non succedit, alias succedit. Bal.

DVo fratres, s. Titius, & Seius, à quodam capitaneo de nouo beneficio simul inuestiti sũt: eo, uidelicet tenore, at quandiu ipsi, vel eorum hæredes masculi viuerent, & masculis deficientibus, fœminę, si superessent, feudum haberent. Ex fratribus his vnus, vna filia relicta, altero adhuc viuente, decesit. Quæritur, cui portio defuncti deferatur, vtrum filiæ an fratri? Respondetur, filiæ. Vnusquisque enim sibi suisq; hæredibus videtur prospexisse §. si tamen is, qui filiam reliquit, sine hærede decesisset, ꝓpter tenorem inuestituræ insertũ, eius pars fratri, non domino est quæsita.

AN REMOVERI DEBEANT TESTES, qui pares esse desierunt [h].

TITVLVS XIX.

¶ Si inter dominum, & vasallum contentio est d inuestitura: illi q pares fuerunt tpe inuestituræ, non remouentur postea à testimonio: licet desierint eſse pares. Bal.

EX facto quæsitum scio: si inter dominũ: & fidelem de inuestitura feudi cõtentio emerserit, quia factam eam dominus neget: si vasallus offerat eos testes qui tempore inuestituræ pares erãt, sed posteà qualibet ex causa [i] pares esse desierunt: an ideo sint remouendi, quia nunc non sunt pares? Sed q̃uis alij aliter sentiant: tamen mihi, & quibusdam aliis videtur sufficere eos tempore inuestituræ saltem pares [k] fuisse. Quid enim peccauit qui inuestiturã accepit si illi quos eo tempore, vt pote idoneos, adhibuit: posteà pares esse desierunt? causis, apud eandẽ curiã se dẽt defendere. & ar. C. de sen. & interl. om. iud. l. vlt. & auth. ibi posita, & cõsequẽter, &c. & ff. de iudic. l. ij. §. omnes. & l. qui non cogitur. nam ibi nõ distinguitur, quare nec nos distinguere debemus. decurras i the fauris tuis.

d ¶ DE EO, QVI sibi, uel hære. &c.

¶ *Alias non erat hic titu. sed c. tantum.*

e QVi pro masculo. ¶ Istud cæpisse, mè posset accidere, & ideo valde est notandũ. Et no. in eo potissimè, quanto sit potior masculorũ quàm fœminarũ conditio. sed mirum est quod dicitur hic, ſ. ꝙ masculus excludit germanã suam, cum iam ad fœminã transitũ fecerit feudũ. Nunquid enim hic masculus excludit amitã suã viuentem? Et vtriq; eadẽ æquitate durante. alias non licebit hæredi, quod defuncto licebat, & erit cõtra ff. de re. iur. l. hæredem. & l. qui in ius. & ff de bo. liber. ſi ex. & not. §. de feu. mar. ca. j. Hic ét not. ꝙ ex rerum qualitate & differentia licitum deprehenditur quod alias nõ liceret, vt §. prædicto tit. & cap. notatur.

f ¶ DE DVOBVS fratribus, &c.

¶ *Alias non erat hic titu. sed cap. tantum.*

g DVo fratres. Prospexisse ¶ Istud habetur in ff. de proba. ſi pactum. Quod autem in fine dicitur, scilicet q̃d à fratre dominus excluditur, accedit propter pactum, quia dictum fuit expresse. alioquin frater excluditur à domino, vt supra notatum est. Accur.

h ¶ AN REMOVEri debeant, &c.

¶ *Alias non erat hic titu. & male.*

i EX facto quæstum. Qualibet ex causſa. Huic c. inueni gloſſ. talem, vacat hoc c. propter inferius proxi. ex eod. & propter superius, ſi inter dominum.

k ¶ Pares.] hoc idẽ in testamẽtis fernat, nã ſi facti testamenti tempore fuerit q̃s idoneus, licet postea fit minus idoneus, nihilominus tamẽ tenet testamẽtũ. ff. de testa. ad testium. §. j. & idẽ intelligo ſi non erat idoneus ſed communi opinione putabatur idoneus. C. ſi testa. ordi l. j. & inſtit. de testa. ordi. §. teſtes. Sed ſiqs cognatis luis aliq̃d relinquat, & tẽpore relicti

menti cognati erant, licet cognati esse desinant, nihilominus legatum habebunt, vt ff. de re. du. ſi cognatis. Quod autẽ in fi. dicitur, quid eñ peccauit, &c. hęc non videtur ratio ſufficiens, nimirum & ſi propter iuſtam culpã de paribus esse desierit aliquis, nihilominus tamen testis eſſe poterit. hic enim non est modus interdicendi teſtimonium.

a ¶ DE CONTRO uersia inter, &c.

¶ *Alias non erat hic titu. sed cap. tantum.*

b EX eo. Quodam episcopo. ¶ uel alio beneficio. ſi de aliis dixerit, quod in aliis non posit habere locum exemplum de annua præſtatione, niſi q̃s dixerit aliud esse in feudo camerę, seu cauenæ illa enim ab hæredibus ſi ue ſucceſſoribus clericorum non præſtantur, vt §. dictum est de feu. camerę. vel poteſt etiam exẽplificari in clerico. nam licet ininſtẽ agat vaſallus, nihilominus tamen ratio ei facienda est.

c ¶ De ſuo recto. ¶ No. qđ hic ante petit inueſtituram recti feudi, ſecus esſet ſi ſpecialiter peteret inueſtituram alicuius rei, vt §. in diſtinct. quam fecimus.

d ¶ Secundum præfatum modum. ¶ ſcilicet, q̃ eſt §. de controuer. feu. apud pares terminanda cap. ſi inter dominum.

e ¶ Suo recto feudo. ¶ ſed hoc fortè in eo caſu tantum est exaudiẽdum quãdo & de hoc erat cõtrouerſia an illud teneret pro feudo.

f ¶ Aliquid aliud. ¶ hic poteſt not. ꝙ ratione adiunctũ licitũ deprehenditur quod alias eſſet illicitum: vt aſibi notauit iuris prudentia. Accur.

g ¶ Accedere. ¶ ſed nunquid debebit epiſcopus condemnari poſtea ad illam annuam præſtationem, ſi probatum fuerit illum inueſtitum fuiſſe à prædeceſſore ſuo de illa? Reſpon. fortè non: imò abſolui debet, quia fortè morte dantis fuit finita, vt §. quis dicatur dux vel mar. ca. qui à principe. ni ſi fortè dicas, quod aliud ſit in ſoldata, quæ nõ ꝓpter nomine feudi, vt ibi dicitur. Accur.

h ¶ DE VASAL &c. ¶ *Alias non erat hic titu. sed cap. tantum.*

i MIles qui &c. Factus eſt &c. ¶ idem ſi eſſet factus clericus, vt j. ti. ſi hunc habitum poſtpoſuerit, vt j. ſi de feud. controuer. fue. c. qui cleri cus. & j. de beneſi. feu. in fin.

k ¶ Vel agnatus domini. ¶ intellige quando ſucceſſorem non habet, & meritò eſt potior cauſa domini vel agnati, quia cùm monaſterium ingreditur, rerum ſuarum dominus eſſe deſinit, vt pote ergo non dominus, nec teſtari poterit, vt C. de ſacroſan. eccl. auth ingreſſi. Accur.

l ¶ DE MILITE VASALLO, QVI CONTV. &c

¶ *Alias non erat hic titu. sed c. tantum.*

m DOminus. Vij. vel x. dierum. ¶ ſed hodie hæc ſolennitas non ſeruatur in vij. vel x. dies. ſed plus patet largè curiæ officiũ: vt ſuo arbitrio terminum conſtituat: quod quotidie viſitatur. ſed iure Romano alia ſolennitas in citando obſeruatur. Acc.

n ¶ Tertiam vocationẽ.] hoc meritò accedit, quia contumax eſt, qui trinis edictis citatus iudici ſe non præſentat. & litis damno cõtumacia eorum qui iudiei non obtemperant, coercetur, vt ff de re indi. cõtumacia. Idẽ est ſi vnum duntaxat edictũ mittatur pro omnibus, vt C. quomodo & quando iudex l. conſentaneum. Sed illud in feudo non obſeruatur, ſ. quòd pro omnibus edictis vnum duntaxat proponatur

DE VASALLO MILITE, QVI PRIMA bellica depoſuit [h].

TITVLVS XXI.

¶ Miles secuti, qui factus est miles Dei, ex eo quod venerabilem dominum iurauit, & feudo renunti uit, feudum amittit. Bald.

MIles, qui beneficium tenebat, cũ esſet ſine liberis, venerabilẽ domũ intrauit, & ſeculo renũtiando arma bellica depoſuit, habitumq; religionis aſſumpſit, & ſic cõuerſus factus eſt [i]. hic donec vixerit, feudum retinere conat, quod dominus, vel agnatus ſibi pertinere cõtẽdit. Sed iudicatum eſt domini [k] vel agnati conditioné esſe potiorẽ, eò quòd deſiit esſe miles ſeculi, qui factus eſt miles Chriſti. nec beneficium pertinet ad eum, qui non debet gerere officium †.

DE MILITE VASALLO QVI CONtumax est [l].

TITVLVS XXII.

¶ Primo dicit qualiter procedatur cõtra vaſallum domino quærimoniam exponente, de eo; q incidit in culpam. Secũdo qualiter procedatur contra dominum vaſallo dicente ſe ab eo ſpoliatum feudi poſſeſsiõe. Bald.

DOminus vocat militem, qui ab eo feudum poſsidebat, dicendo eum in culpam incidiſſe, per quam feudũ amittere debeat, hic non reſpondet. Quæritur quid faciendum sit domino? Reſpõdeo eum ad curiã vocare debere: & ſi nõ venerit iterũ eũ debere vocare vſq; in ſpatio tertio ſeptẽ, vel decem dierũ [m], arbitrio eiuſdem curiæ terminãdo. Quòd ſi neq; venerit ad tertiã uocatiõem [n], hoc ipſo feudum amittat [o]: & ideo debet curia dñm mittere in poſſeſsiõem. Sed ꝑ ſi intra ãnũ venerit, reſtituit ei poſſeſsio

o ¶ Amittat. ¶ & meritò hoc enim ipſo, ꝙ non vult iuſtitiã facere dño ſuo, feudum perdit [p]: vt j. in quib. cauſ. feu. ami. t. cap. itẽ qui domino ſuo. alias c. illud te nõ lateat.

p ¶ Sed. ¶ alias ſẽ ſi alias fecus. & vtraq; litera bona eſt. & correctiuè ponitur ad antecedentia verba: q̃a ſufficit ante litem cõteſtatã, ſi dñs in poſſeſſionem mittatur. & bene ſequitur ſi intra annũ veniat, ꝙ poſſeſsiõẽ valeat recuperare. nã legit idẽ in C. de præſcri. xxx. annũ. ſiqs. Sed dicit ſtudioſus: q̃o à te iuris prudentia, qualiter ſecundũ ius tuũ fit citatio faciẽda: vt hoc præcepto, ſi conſueuerit deficiat ſaltẽ iure tuo in cauſa procedere valeam: ſicut expoſitum est §. de feu. cogn. c. j. & fin. Iuris prudentia rñdit: quia tu & me & alios ſi requẽſter interrogaſti quatenus de citatione qđ ſentirẽ oſtẽderem. ideo maximũ cuius motus præcibus de ea, ꝙ ſentiã, paucis explicabo, q̃ habeat aures audiẽdi, audiat. modo cum đ citatione quis pleniſsimè deſiderat ſcire, hæc inquirat, ſ. qui iudices poſſunt citare, & qui nõ. & qui citari poſſunt, & q̃ntetiam quot ſufficiãt citationes: & quod interuallum debeat eſſe inter vnã citationẽ & aliã, qđ olim qđ hodie de hoc interuallo obſeruetur, & q̃s ſit citationis effectus. Et citare pñt iudices ordinarij [c] delegati aũt nequaquam ſiue pedanei, ſicut nec ſententiã poſſunt executiõi mandare, vt ff. de re. iudi. à diuo pio. in princ. & C. de iudi. sãcimus. & intelligo ſi nõ ſit delegatus à principe iure nouo, nec ẽt nouiſsimo iure à principe delegatus recte citabit: vt C. quõ & quando iudex. auth. qui ſemel. & ſupradicti licet citare nõ poſſunt, inquirere tamẽ valent, vt C. de iudi. ſanctimus. Dictum eſt ergo à quibus citatio poſsit fieri: nunc dicendum est qui citari valeãt: & vtiq; poſſunt citari tã actor quàm reus. reſtat igitur videre quando. & vtiq; ante litẽ conteſtatam reus valeat citari: quo caſu & ab eo rite citatur, qui in eum nullã habet iuriſdictionẽ: nimirũ venire debet allegaturus priuilegiũ ſuum ſaltem ſi quod habet: vt ff. ſi quis in ius voc. l. ij. & ff. de iudi. ſiqs ex aliena. ſed poſt litẽ conteſtatam citari poteſt, & debet actor, ſed nõ ante: q̃a agere vel accuſare iuuitus nõ cõpellitur: vt C. vt nemo inuitus, & c. niſi ſecũdum q̃ in prædicta auth. cõtinetur, & in auth. ut omnes obe. iud. coll. v. §. ſi verò. Nunc videndũ [d] eſt, quot ſufficiãt citatiões. & certe niſi ad ſolennitates te referas, tres ſufficiunt: vt in hoc c. & C. de iudi. prop. randum. §. ſiquidem. & ff. de re iud. l. cõtumacia. & ff. đ iur. fiſ. ſenatus. §. ſenatus. de ſolennitatibus ideo dixit, quoniã ſecundũ eas citatio eſt faciẽda. primò enim vnum ponitur edictũ. mox aliud, deinde tertiũ, poſtea verò ſequitur peremptoriũ. ſed poſt peremptoriũ ſemel debet citare in dex inquã ſi voluerit. nec enim inferẽ neceſsitatẽ iſtud debet, đ vocandi tatem inducit. ſimile C. de pign. l. iij. & C. ad leg ſa. de pla. ſi frem. & ff. de ...mo

a Iſtud vltimũ dictum gl ſequunt Bal. & Alexarotus.

b Reprobatur ſecũdũ Aſu. & Bal. niſi loquat in verò cõtumace.

c Hoc verũ qñ delegatus non citat p edicta. ſed per ſe uel p nũciũ vel per literas ſuas bene põt. p gl. in l. ſancimus. C. đ iudi. ſecundũ Aluaro. Ro. & Bar. in l. j. ff. de iur. om. iu.

Citari qui poſsit & quando.

d Iſti quatã parrẽ & tertiã §. ibi dictum eſt &c. ſequit Alua. hic.

† Facit ad hunc text. ſecundum Bal. l. Lucius. ff. de fideic. li. & ff. de pact. l. tale pactũ §. fin. Citationis multa ſingularia.

de mīr.l.iij.§.sed utrū nimirū & hoc totū iudicis arbitrio cōmittitur: vt ff.de iud.nonunquā,& q talis sit seruanda solēnitas, dicit ff.de iudi. ad peremptoriū.& l.tertiū.& l.& post.sed quia.de pluribus edictis mētionem fecimus,& vni duntaxat nomē apponitur an alia ,ppria nomina posſint habere quęrit solicitus:ad qđ iuris prudētia respōdet, vtique. Primū ergo uocāt admonitoriū. secundū citatorium. tertiū conuentionale, ut istorum trium nomina procedāt à bono ingenio.quartū aūt uocāt peremptorium, & a lege descendit.hoc dicit iuris prudēdia. Sed studiosus ait.uidetur q nomen secūdi ultimo edicto cui nomē nō assignas potī conueniat,cū maioris sit auctoritatis supiore, nimirū citatoria oium causarum solus princeps potest reuocare, ut C. de princ.agend.in reb.l.ij. [a] Quod ergo erit nomē secundi q.s. nomen ultimi usurpauit? nondū satis factū est studioso.Illud aūt assiduè no. q unū edictū ,p omnib. iudex mittere pōt.C.quomodo & qñ iudi.cōsentaneū.& ff. de iudic nonunquā. Restat ergo [b] uidere, q interuallū esse debeat inter vnā citationē & aliā iure antiquo & nouissimo. certē fm ueteres leges nō minus decē dierū spatio.ut ff.de iud. p interualla. & C.de iud. properandum. §. & si quidem. sed hodie per auth. non minus xxx. vt in auth. de litig.§. omnē verò. col.viij. Quidā tamē dicūt auth. loqui quādo actor citatur: antiquę verò leges quādo reus.& ideo dicūt veteres leges nō corrigi.quod ego nō approbo,ne permitt atur actori q reo denegatur. ff. de re iur.non debet igitur vertus est leges veteres posteritati relinquendas fore. & hæc vera sunt secundum iura fori,& non secundùm iura poli:iure enim poli primo personaliter vocatur, & per septē dies expectatur.postea his diebus trāsactis,alij septē dies adiiciuntur, q̄bus ad ingressum ecclesiæ & diuinis officiis interdictus est.postea adiiciūtur duo dies, q̄bus à pace cōmuniōe sanctæ ecclesiæ suspēsus est deinde alij duo dies adiiciuntur sub eadē expectatione.q̄bus vno superaddito die, omni expectatiōe veluti disperata reus mox feriatur an anathematis gladio.vt in decret.v.q.ij.pśenti,sed intelligitur quādo ecclesiastica & criminalis causa agitatur. Sequitur nūc [c] d citationis effectu: q̄ si fuerit absens reus & legitimè citatus nō venit ante lit. conteſt.si cōueniatur per actionem in rē, mittitur actor in possessionem petitæ rei duntaxat,intelligo nisi absens latitauerit.nā tūc si etiam in rē agatur,in omnibus bonis faciēda est missio:vt not.ff.q. ex cau.in posſea. fulcinius.§ idem videamus & § celsus.alias est lex fundū.& de præsc.xxx. ann.si quis emptionis. §.sed quis. Notabis ergo differentiā inter absentem, & latentē:vt ibi not.nisi fortè petatur hæreditas secundū quosdā:tūc enim nulla erit differentia si latitauerit vel non.sed Py.non placet: nec idem Celsus videtur comprobare,nisi dolo forte fecit quo minus possidere.nā tūc in omnibus bonis absētis facienda est missio.vt in §.Celsus.in fi.Et in casu isto dicūt q dam actorem possidere:quod ego nō approbo.nā tunc causa rei seruādæ mittit in possessionē:ergo nō possidet:vt ff.de acq.pos.possideri.§.vlt.& ff. vti pos.si duo.§ creditor.Hoc tamē casu secūdū priores intra annū reuersus possessionē recuperat reus, & iudiciū adhuc patitur.dū tñ actorē indēnē seruet:alias enim nō audiretur. vt C.de iud.sancimus.& in hoc casu potest habere etiā locū quod dicitur. post annū uerò reuersus partibus actoris fungitur,& actor quasi ex secūdo decreto ,pstituitur possessor.hic secūdum nostrā sententiā ante annū non est possessor, sed postea fit. & hæc vera sunt cū āgitur actione in rē si uero personali agatur,mittitur actor in possessionē: sed possessio generalis erit:quia modica summa mittitur in uniuersorū bonorū possessionē. & hoc nisi agat in dāno infecto ut caueatur. tunc rei tm de qua timetur damnum fit missio:ut ff.qui.ex cau.in pos.ea.l.j.sed q̄ hoc uidebatur absurdū,à Iustiniano medicina pstat mittit ergo in possessionē mēsurā debiti d cla rati.sicē febrib⁹ pstat medicina.& intelligo declarari fortè p sniam & erit casus ubi ante lit.cōteſt. definitiuè ,pnūtiatur.vt in aut.de exhi. & introdu.reis.§.si uerè col.v. & in auth.de litig.§. si uerç. col. viij. & hæc vera sunt.d eo.actor verò ante lit.cōteſt. nō pōt citari, nisi secm qđ §.exposite est.imo vt verius loquar,post lit.cōteſt.nō poterat olim citari actor:quia eo absente nō cōtrahebat olim eremodiciū. pterq̄ in causa libertatis & ingenuitatis: vt ff.de cōfeſ.certū.§.siquis absēte. & ff.de lib.cau.diui.& C.de lib.ca.fi is quē.& C.de inge.ma.diffamari.sed hodie secus:ut C.de iud. ,pperandū. §.ij.si uerò actor absit, & post lit. cōteſt.(sicut §.dictū est)citatus nō uenit:cū nō sit sufficienter aliq̄ dgitatū:nō solū ab obseruatione iudicii,absoluet reus, uerūetiā ex pēsis circa litē rei sacramēto declaratis actor cōdēnabitur.vt C. de iudi. ,p perādum. §. j. licet alibi dicatur q̄ litis dāno absētis cōtumacia punitur,ut ff. de re iudi. cōtumacia. & in auth.vt om. obe.iu. §. fi vero neq;. col. v. & hoc intelligo ēt ante litis cōteſtationē.& post litē tamē morā qñ nihil actitatū est: si uero abfuerit legitimè citatus: tunc nino absoluit reus uel cōdēnat, vt C.de iu. l. ,pperādū.§.finauté ex gestis, sed in hoc casu si reus cōdē natur, expēsæ deducūtur de cōdēnatione quæ facienda est pro absente actore,ut ibidem. Quod aūt dictū est de lite cōteſtata, idē intelligendum est in quasi contestata, ut C.ubi in rē act.exer.deb. l.pen. & C. quomodo & quādo iu.l.consentaneū. Sed scieēdum est [d] qđ si actor in rē agat, & mittat actor in possessionē post litē cōteſtatam,statim sit possessor.hæc est differētia inter missionem q̄ fit ante litē contestatam.& post q̄a ante non possidet,sed postea sic. si uero personali agatur, idem est per omnia. vt §. dictū est.secundum P.

[a] ¶ Salua reuerētia. § Ecce q̄ liberto.æquiparat vasallus:nā libertē salua reuerētia cū patrono experitur. vt C.de li.cau.l.cū affirmes.sicut & seruus paciscendo cū dño suo de se liberando si aliq̄d ,ppter hoc de peculio dedit dño: licet cū dño nullā possit habere actionē:aditi tñ ,p ses ,puinciæ salua reuerentia hortabit dñm stare placito suo, vt C.de cōd.ob cau.l.si liber.Sed q̄d est quod dicit salua reuerētia, nunq̄d nō poterit vasallus dñm suū in ius vocare sine ,pœna veniæ non petitæ, si [e] Apprecur hic per Alua. Bal. Prapo. forer inuestitus, ad q̄d deberet inuestiturā postea quid.m habēt: vt aut Seneca, &c.

[b] ¶ Maiorē. § sed cur hoc dicitur? nōne curia inter ipsos more iudiciorū ordinarij iudicabit? Rñ.vtiq: vt §.§.proxi.sed hoc in fauore vasalli dicitur,s.vt valeat iudiciū curiæ declinare. quod puto intelligēdū qñ curia in dñm potestatē habere nō potest& maximè propter sui potentiā nihilominus tamē iudicabit curia si vasallus voluerit.& eric hic casus in quo frangitur lex illa ff.de iud.vbi sicut & alibi notatur. Accur.

[c] ¶ Deprædare. § intelligo [f] istud qñ fuit bānitus ,ppter cōtumaciā suū.nā tūc licitū est § cuiq; eū deprædare, nedū vasallo q̄ iniusticiā patitur alingn.i.dū iudicis copiā habet,timeo si sibi ius dicat,ne iure suo priuet vt ff.qđ me.cau.extat.& hoc casu amittat dñs ,prietatē [h], q̄a & vasal feu.vt j.tit. ,px.§.itē q̄ dño aīs illud te.& j.tit.qua dñs propriē. pri,c.ex facto.& j.si de feu.controuer.fue. c.domino cōmittente. Acc.

[d] Bertus. § Quidam habēt hic post illud c.dñs vocat militē,plura c.quæ omnia uocant in hoc loco, quīa sunt §. de feu.mar.q̄ de marchia vel commit. &c.si capitanei. &c.si duo fratres. hæc enim omnia sunt §. prædicto ti. Postea habent quidā aliud c.q̄ nō est ibi. s.post illud c.si duo fratres.quod sic dicit. In his omnibus primū uidendū puto quid actū fit.inuestitura eīm quæ fit ante tres liberos homines,seruari debet,nisi iuri ptraria fit. si ergo dño & fideli placuit vt paciscātur de filiabus,quatenus ipsæ succedāt: hoc quoq; seruādū est. Quod aūt dicitur in prædicto c.in his primo videndū est quid actū fit generaliter quod in omnib⁹ seruat. s.vt primo quid fit actū inspiciat: vt ff.de transa.qui cū tutoribus. Quod aūt dicit ante tres liberos homines,intelligo cū distinctione. s.si de noua vel veteri inuestitura quæratur.i. vt tūc hominū etiam liberorum habeatur distinctio.Sed quod dicit ante tres liberos hoies,&c.nunquid siue in iure siue extra iusperbi gratia cōfitetur.s. vasallus feudū suū fore cōditionale corā trib⁹ liberis hominib⁹ nūquid ei præiudicabit? Rñ.illud disputabitur in libello dispūtatorio Pylei.postea quidā habēt illud c.q̄ dictū est qualiter per beneficiū &c. q̄ si militer ua cat quia expositū est §. hic potest esse tiens. g.m o feu.amit.c.j. & se seq.vsq; ad illud c.fiqs ex ordine militū, &c.

[e] ¶ Nam sicut de probationibus. § per testes faciendis: vt ff. de test. l.t stium.col.j.ibi, quæ argumenta, &c.

[a] ¶ Omnis occasio. § sicut non sufficit quilibet metus ad ea, quæ terminata sunt, reuocanda: vt C.de transact. inter positas. idem est circa in gratum.vt §. de reuocan.donatio.l fin.

[b] ¶ Cōprehēdi. § aīs dicit epistola hæc, Obertus, &c. vsq; hue.& hic est postmodū ca.assignatū p literā capitalē incipiēs, in prima te illud.

[c] ¶ Capiētibus. § alias non est capientibus.

[d] ¶ In id. § aīs nō ē id.

[e] ¶ Parata. § alias pacta postea quid.m habēt: vt aut Seneca, &c.

¶ QVAE FVIT prima, &c.

Prima autem causa beneficij amittendi. § Hæc rubric. raro vtimur: quia sub superiori continetur.

[b] ¶ Diem. § loquitur secundum modernos, i. secundum ius nouissimum, i. secūdum constitutionē Friderichi, imperialem. vel secūdum ca. Corr. vt j. pe ca. corra c j. Vel de aliis loquitur [a], non de milite, sicut satis ē expositum §. quo tem. mili. in uestit. pe de c j.

[h] ¶ Petendo. § nisi & fidelitatem polliceat: vt j. legitur de c. contra. c. j. & notauimus §. qualiter vasallus iurare debet fidelitatē. Qđ aūt dicitur in isto c. intelligatur in cōstitutione Friderichi, imperialem Item intelligatur scīm qđ dicit §. quo tē. mi inue pe. de. c. j

[i] ¶ Pollicendo. § istud ergo, quod dicitur, habet locū in eo, qui nōdū inuestitus est.& ideo dicit pollicendo, &c. nam si foret inuestitus, ad q̄d deberet inuestiturā pollici, non videb.

[k] ¶ Conuenienti. § sed qñ erit istud tps? Resp̄ō, arbitrio curiæ determinandū erit, sicut & §. ti. ij c. domin⁹ vocat militē, & itelligo de vasallo, q̄ cōtumax est. Sed quid erit de eo, q̄ inuest tus ē, & dño postulāte fidelitatē ipsā facere cōtemnit? Resp. b hoc obseruabit in Lōb. s. q̄ dominus ,parat ,ibellū. n. & fidelitatē à vasallo sibi fieri postulat. q̄ faceret recusat intra annū & diē, nihilominus quietē possideat. postea verò oīno priuat beneficio.& sic erit differētia inter eū q̄ inuestitura accepit,& aliū nā plus iuris debet habere inuestitus, quā non inuestitus ergo in isto ca. maxima est differentia à superiori quiete possidere possit vsq; ad annū & diem vasall⁹. sed domino pollicendo inuestituram & petendo fidelitatem nihil debebit expectare, sed nicibus trinis tantum vasallus citari, si uoluerit curia.& postea poterit pronunciari, quod totum intra annum peti pōt. quod autem spatium esse debeat inter citationem, & citationem, satis est no. §. de vasal. qui contumax est.

[l] ¶ Item qui dominum. § in alio loco dicit, si enim dominus prælium campestre habuerit, & vasallus eum morantem in ipso prælio dimisit non mortuum, nec ad mortem vulneratum, feudum amittere debet. vt §. quibus mo. feu. amit. in prin. vnde [c] per omnia istud etiam intelligendum est vt ibi notatum est. c Ap, pbāt per Alua.

[m] ¶ Aut grandem. § forte è secus de leui sic C.de reuo.don.l. fin. Acc.

[n] ¶ Certiorare. § quid ergo si nullo modo eum certiorare potuerit? Certe impunis habebitur, nisi fortè resistere potuit, & non fecit, vt ff. loca. & condu. item quæritur. §. exercitu. nimirum negligere videtur cum potuit ,turbare peruersos, quod nihil aliud est q̄ fauere. nec caret scrupulo occultæ cōtētionis q̄ manifesto facinori de fieri obuiare: vt indecre. dist lxxxv. c.iij. huic consonat. ff. de regu. iur. sem per q̄ nō ,phibet. nā iudex q̄ facinus cōpertū nō vindicat, tegere vr cōsci⁹ crimina festinat[d]. vt C.de commer. & mercato l.ij. Accur.

[n] ¶ Certiorare. § hāc secundā gl. inueni sup hoc codē tex. quæ gl. ponitur in hūc modū. Quidā habēt certiorare, q̄dā denunciare sed q̄ habēt denunciare, debent habere domino, & nō dominū, alias falsum esse. latinū. cēterū si denūtiare nō potuit, nō debet amittere feudū vt ff. loc. & cōd. ité quęrit. §. exercitu. sed aliter est si potuit denunciare, & non fecit, quia tunc amittit feudum. arman. si fideiussor. §. ij. & in auth. vt lic. ma. & au. q̄ §. iis quoque. & §. ab ea. col. viij. Sed nunquid filius priuabitur feudo ,pter ingr. t tudinem, quā pater commisit? Videtur q̄ non eo mortuo, nec eo viuo, vt ff. de in ius voc. adoptiū. § patronum & ff. de iur. patr. dui fratres. & de bo. lib. quæritur. consuetudo tamen videtur repugnare e: vt j. si vasal. feu. pri. cui de. c. vasalli e Idē Alu.

[o] ¶ Vel negligentia. § hic no. q̄ ex sola negligētia priuatur quis feudo, vt in auth. vt cū de app. co. § si vnum coi. viij.

[p] ¶ Rursus. § istud expositum est §. sed quia d insidiis, & ,pcuciōibus hic loquit, videamus qd iuris sit. si vasallus cum inimicis domini amicitias copulauerit. & vtique feudo priuari potest vt C. de inof. test. liberi. & ff. de offic. præf. vr. l. j. § cum patronus. nā & accusatores, qui cum inimicis morātur, vt susp. ēti ab accusatione reprobātur, vt Symmachus testatur in decr. iij. q. v. accuſatorib. nā & in fine loquitur [g] qñ libertus cōspiravit cū inimicis domini, & contra dūm. & huic præbet sententiæ adminiculum, quod dictū est §. hic potest esse tit. quibus modis feudum amittatur. cap. § capitanei. Istud autem ne tradas obliuioni, quia ex omnib. §. & j. scriptis cauſis licet peccauerit uasallus, si tamen toto tēpore uitæ domini adhuc ipse ,pp hoc dominus vasallū nō inquietauit, hæres eius nomine eius f Hęc vera qđ vasallus nō perdit feudū si copulauerit amicitiam cum inimicis domini: ni si hoc faceret in odiū & una cum inimicis cōspiraret contra dominum secūdùm A ua. & Pra

delicti

Universidad de Deusto

delicti ante mortē cōmissā à vasal. ipsum inquietare nō poterit [a] vt C. de reuo. do. l. vlt. de inoff. testa. l. omnimodo. & ff de proba. l. procula. in prin. & ff. de bo. pos. cōtra tab. l. non tantū. §. si emācipatus filius vxore.

a ¶ Vel morti. ʒ excepto eo ꝙ aliter non pōt euitare periculū, quàm si se defendat. tunc enim non tenetur: quia quod quis ob tutelā sui corporis facit, &c. [b] vt ff. de iusti. & iur. l. vt vim.

b ¶ Insidiatus. ʒ aliud c. dicit si voluerit vasallus dominum offendere, & non laborauit, vasal. tñ ad hæreditatem non amittit [c] vt des feudū Bal. & Præpos.

c ¶ Domino.] alias item qui dño suo, & alias illud non fateat ꝙ qui domino, &c. vtraque litera bona est: quia per talē veritatem nec vis, nec potestas, nec significatio variatur, nec confunditur.

d ¶ Iustitiam. ʒ Sed de qua iustitia intelligitur istud c. nunquid poterit vasallus feudo priuari si propter qualēqualē remcōuētus à domino curiæ vel iudici se non præsentat. & ideo sui iusticiam domino denegat? Resp. non intelligo [d] nisi cum de feudo agitur: ne res in vno iudicio agitata, alteri præiudicium faciat, argumenta tuæ discretioni inuestiganda relinquo. Istud ergo valde notandū est [e] quod sicut priuatur vasallus feudo propter hanc culpā, ita quoque debet priuari dominus proprietate propter eandē culpam: vt ĵ. qualiter dominus ꝓpriè priu. c. ex facto. Si ergo dominus noluerit iustitiam facere vasallo, proprietate priuabitur. vnde hic expeditū est quod no. ŝ. ti. quid sit inuestitura. §. si enim domino super verbo illo, eos iurare compellat, &c. Accur.

e ¶ Perdet. ʒ id est, perdere potest, vel debet, vel eo spoliandus est.

f ¶ Recusauerit. ʒ simile est quod de cōductore dicitur. nam pactum factum à locatore conductori, ita demum obseruatur si quod promisit obseruet, id est, si pensionem soluit, quamuis in promissiōe de colono vel conductore de domo repellendo non fuerit adiectum: vt ff. loca. & conduct. l. quæro. §. inter. nam donatarius qui legi dictæ non paruit, dominium à se vendicari saltem vtiliter cognoscit: vt ff. de condi. ob caus. l. ij. sed in l. ii. diligentius quæ possunt hic opponi not. & habes in C. de donationi quæ sub modo. l. si doceas. Accur.

g ¶ Perdit.] alias amittit indignationem domini non euitauit, id est, feud. priuari potest: sicut hæres hæreditatet & patronus bonorum possessione contra tab. liberti: vt in aut. vt cùm de appell. cog. § causas. & ff. de bo. lib. l. qui cùm. Idem intelligo [f] si pro delatore fideiusserit, vel ip sum submiserit, vel etiam si suo testimonio delatorem adiuuit: vt ff. præ di. tit. l. qui cùm. §. j. & de iis qui. vt in dig. l. post legatum. §. qui accusauerit. Sed licet dominum [g] vasallus accusauit pro principe vel republ. non tamen à feudo priuabitur: quia nec filius exhæredatur: vt in auth. eod. tit. & eo. §. in prin. Item licet accusauerit, non tamen criminaliter accusatur: vt ff. de bon. liber. qui cum. in §. j. excusatur etiam vasallus si suam suorumque iniuriam pro sequatur: vt ff. eod. l qui cum. §. si pris mortem. sed & si crimen, quod intendit [h] probauerit, excusatione merētur: vt ff de iniur. l. eum qui nocentem. & ff. de bo. lib. l. qui cum. §. vlt. sed & si leui causa delator vel accusator extiterit, de qua sine pœna poterat dominum accusare: licet iudex pœnam exacerbauerit, nihilominus feudum retinebit vasal. quoniā iniuria iudicis non debebit vasallo nocere: vt ff. de eui. l. si per imprudentiam. & de bo. lib. qui cum. §. j. sed si se defendendo vel vlciscendo fecerit, excusatur: vt ff. eo. tit. & ea. l. §. ij. Quod autem dictum est de eo, qui testimonium dicit in causa patroni vel domini, intelligitur quando non coactus id fecit: alias enim si urgente necessitate id fecerit, excusandus erit: vt not. ff. si quis cau. l. ij. §. j & argu. ff. de iis quib. vt indi. l. post legatū §. an libertas. Quid ergo si aduocatus contra dominū suū extiterit? Respon. & vtic; ob hoc feudo priuabitur: vt ff. de inoffic. testa. l. vlti. Vt igitur nulla sit hæsitatio, distinguas, vt ŝ. scilicet, quia aut præstat aduocationem [i] coactus: aut uoluntarie. in primo casu excusatur: vt inst. de inofficio. testa. §. antepe. & ff. de bo. lib. qui cum. §. pe. secundum non: vt ff. de inoffic. testa. l. vlt. Quod autem aduocati cogentur, legitur C. de postu l. prouidēdum. & ff. de off. procon. l. nec quicquam. §. obseruare. & ff. de post. l. j. §. aic prætor. Quid ergo si vasallus iusta pœnitentia ductus ante sententiā destitere voluerit: nunquid poterit feudo priuari vasallus? Et vti q; vt opinor, si perfecerit delictū i. si dominum reum detulit: & ideo destitit, quia ꝓbare non potuit. ff. qđ quisq; iur. l. ij. in prin. & de calū. l. & generaliter. & de postu. l. j. §. & q ope ras. alioquin secus est ne iustæ pœnitudinis humanitas amputetur: vt ff. de in ius vocā. l. quamuis. & C. de app. l. fiquis. & ff. ad l. cor. de fal. l. qui falsam. & de bo. lib. l. qui cum. §. accusare. & not. ff. quod quisq; iur. l. ij. Sed quid erit si vasallus in causa domini contra dñm pronunciauit, à cuius sententia appellauerit dñs, & obtinuerit: nunqd feudo priuabitur? Rñ. videt ꝙ fic [l]: vt ff. de iis q. vt indi. l. post legatū. §. q accusauerit. hoc intelligo in eo casu quando in causa appellationis nihil additū fuit: maximè si bene iudicatū fuit à iudice appellationis. sed adhuc excusatur vasallus si causa venerandæ reipub. iniuriarum agat. sed conuicij in certæ personæ facti nulla est excusatio: vt ff. de iniu. ité apud §. cui si tñ curauerit facere conuitium, & factū nō est, non tenetur: vt ff. eo. tit. & ea. l. j. ité apud Iabeonē. §. si curauerit. & ff. quod quisque iur. l. j. in fi intelligo quando sua volūtate desistit, & non ꝓ impossibilitatē. vt notatū est §. qui bus mo. feu. amit. in pri. & no. in dist. Pyr. cū quis habet voluntatem delinquēdi, &c. Item adhuc excusatur [m] vasallus si gratia sui iuris conseruandi in aliquam prædictarum causarum inducatur. vt arg ff. de bo. li l. si quis. & ff. de iureiu. l. si quis. nam & iusta ignorantia ductus in seruitutē dominū suū petierit, & obtinuerit: & postea ueritate reuelata liber apparuerit: & ita pro libero dimittatur: ab ipso tamen nihilominus in feudum retinebit: vt ff. de bo. lib. l. in seruituterm. §. si petierit. adhuc ingratitudinem [n] egregiam vasallus cōmittit si domini sui vxorem adulterandam conatus fuerit tradere. quia & propter hoc vxor à marito diuertit: vt C. de repu. auth. sed nouo iure. Accur.

h ¶ Ex omni causa. ʒ sicut nō sufficit omnis occasio ad feudum amittendum, per quam fidelis accepti beneficij ingratus videatur: vt not. ŝ. eodem circa principium.

i ¶ Retinet. ʒ illud ꝙ nō alienauit. qm̄ aliud quod alienauit, amittit ĵ. de vasal. qui cōtra cōstit. lothar. aūt totū alienaret, totū amitteret. & quia dominū contemnere videtur, ad eum redibit, vt ĵ. eo. §. ꝓxi. in fi.

k ¶ Ratione. ʒ id est, naturali æquitate, vel dicas ratione, iure Romano sicut dicitur de donatario, ꝙ propter ingratitudinem amittit. de donatione, & à donatore reuocatur: ut C. de reuo. dona. l. j. sicut & dicitur de liberto, ꝙ propter ingratitudinem reuocatur à domino in seruitutem: vt C. de lib. & eorum li. l. secunda.

l ¶ Ad proximos.] intellexerunt quidam, ſ. quando feudum nō erat paternum. quod non puto verum [o]. quare enim distingueret verum in dominum peccauerit, uel in alium? Item nulla esset dubitatio si paternum non esset, quin ad dominū deberet redire, nisi fortè uelles intelligere quod hic dicitur proximos, i. descendentes: scilicet: ut illi soli excludantur, ut uidetur dici. imò dicitur ĵ. si vasal. feu. pri. cui deferatur. c. vasallus. Et ita habes hic quod delictum alterius alteri nocet. sic ĵ. ꝓ dict. tit. & c. quod cōtingit. propter enormitatē criminis: sicut & alias: ut C. ad leg. Iul. maiest. l. qui ſquis. & de bo. proscrip. l. penu. & ff. d ritu nup. l. lege iulia. alias nō debet alterius delictum alteri nocere [p]: ut no. in p ædict. tit. si uasal. feu. pri. cui deferatur.

m ¶ Vltionem. ʒ sicut & alias dicit ꝙ uirgo Deo dicata hēc solatiū de rebus raptoris qui eā rapuit: ut C. de epi. & cler. l. raptores. sicut etiā redditur dos patri loco solatij filiæ in matrimonio defūctę, ne dānum pecuniæ sentiat & filię amissæ: ut ff. de iure do. l. iure succursum est.

n ¶ Qui fratrem suum. ʒ intelligas etiam si tradendo interfecit: ut

totam habeat hæreditatem. nam & licet in curia amplius stare non potest, ad dominum non reuertitur: vt ĵ. tit. an ille qui interfecit fratrem domini sui, amittat feudum. c. si quis interfecerit. Quod autem dicitur in fine. si contra constitutionem bonæ memoriæ, &c. determinabitur ĵ. de vasal. qui contra constitu. locha. feu. amit. cap. primo.

a ¶ Ad ꝓximos. ʒ & ad filiū vasalli: vt ĵ. si vasal. feu. pri. cui de fe. c. j.

b ¶ Scriptum. ʒ totum, si totū alienauerit, si autem tātum partem alienauerit, tunc illa tā tum redibit ad dominū. Ac. c ¶ Agnoscat. ʒ vt ĵ. d prohi. feu. ali. per lotharium. l. j. circa fin.

¶ SI DE FEVDO vasallus ab, &c.

NEgotiū. ʒ vocauit. ʒ cęterum si nō vocauit, vt eum defenderet, nullū regressum habet: [a] vt ff. de euic. l. si fundo. §. vltimo.

a ¶ Vasallus. ʒ quod dicitur dominū teneri, intelligo secūdū distinctionem, quę fit ŝ. d inuesti. rei alie. c. j. Ité hoc intelligo, a qñ dentūtatū est domino, vel eius ꝓcuratori maximè dño sciēte Ité & qñ nō per iudicis iniuriā, siue ꝓ imprudētiam iudicis sententia lata est. Ité & qñ nō ex cōmisso sinia lata est. Ité & quādo ĵ. præsentē ꝓnūtiatū est. sed & si non denūtiauit: quia dñs vbi esset scire nō potuit. nihilominus recte agat: & veniet etiā in actione melioratiōis rō. & hæc omnia his legib. colligūtur, vt ff. de euict. l. si per imprudentiam. & l. si fū do. & l. ideo. & l. si dissuum. §. j. & §. si pśentē. & C. d eu. l. emptor fundi. & l. si controuersia. & in summa: si res euicta sit culpa sua dominus nō tenet: vt ff. de eui. l. si dictum. §. si cū posset. Ac.

f ¶ In feudū dandos. ʒ id est, in terrā, siue aliq̄ rem immobilēq̄ teneat ab eo i feudū, sicut prio rem tenebat. aſs em aliter intelligeretur. i. ꝙ deberet tenere numos in feudū. hoc stare nō possset, quoniā feudū siue beneficiū nō potest cōsistere nisi in reb' soli aut solo cohærētibus: aut in iis quæ inter immobilia cōputātur, veluti cū de casa aut de cauenada aut de feudū. vt ŝ. de feu. cog. c. sciendū. Sed fi quis ſim plex pęra cōsuetudinē de hic per pecuniam in feudū dedit, pro cuius datione si delitatē quoq; recipit, quid erit? nunquid amittet pecuniā? & q iuraue rit fidelitatē abibit iuramento solutus ita ꝙ vasallus non erit.

g ¶ Publice Confectum. ʒ & à duobus, vel tribus paribus confirmatum, si de noua inuestitura agatur: vt ŝ. quid sit inuestit. c. si enim. sed secundum Mediolanēses sufficit c etiam ab extraneis sit confirmatum: vt §. qui testes sunt necessa. ad probā. nouam inuestit. c. si clericus.

h ¶ Per pares. ʒ hoc intelligo secundum distinctionem prædictam: scilicet, si agatur de noua inuestitura, an de veteri.

i ¶ Subire cogetur 4. ʒ Sed cur debet dñs cogi iurare, cū etiā si nihil præstiterit, debet obtinere: vt C. eden. l. qui accusare. Ité nunquid hoc est intelligendū in casu proposito scilicet quādo dñs ante sententiam nō inficiabat feudū esse, & à se detineri: an vtroque casu ſcilicet dominū debere iurare. Rñ. ad cautelā domino defertur in primo casu. ſ. quādo nō inficiabat: sicut alibi studiosus inueniet. Pyr. & hoc forte ideo quia præsumptio erat ꝙ vasallo inficiatus illud feudū: ſ. quādo fuit denūtiatum ei: alias enim absoluere tur nullo etiā dato sacramento. & sic intelligas hoc: & si tūc nō ꝓteberetur, nō tamē diffitebat, aliogn cōtra propriam scripturā audiē audire tur enim cōtra propriā scripturā si deferretur ſibi iuramentū, eo casu, ꝙ do ab intio, cum fuit ei facta denunciatio, cōfessus fuit feudum esse, & a se deteri, quod esse non debet, vt quis contra ꝓ priam scripturam, & cōfessionē audiatur: vt C. de non numera. pecu. l. generaliter. Accurſius.

¶ SI DE FEVDO defuncti contentio sit inter, &c.

SI de feudo. ʒ Iurisiurandi. ʒ Videtur mirū quod nic dicitur, agnatos posse reuocare iurādo, cum quodāmō anceps periurium ſubire cogi videant. Resp. ꝙ non coguntur, [5] sed volētes admittūtur: vt ff. de dā. infe. l. qui bona. & ff. d in dus Aluar. lit. iurando. l. videamus. & Præpos. prætera 6 hoc intelligo 6 Istud di ſecundum distinctionē ctū ſequit quæ fit ĵ. de consue. rec feu. ca. ſacramentum nō Præp. hic semper, &c. Item 7 qđ 7 Istud dicit agnatos in pos. feu. dicit gl. re constituēdos, est ſimile probatur quod dicitur de interdi ctō quorum bonorū: vt hic. C. quorum bo. l. fin. Sed quid, ſi ſtatus moueatur quæſtio, nūquid interim posideat vasall', vel domin' ? Rñ. videtur ꝙ dominus, 8 vt C. d car. edi. l. j. & ff. de car. edi. l. car boniani. §. pe. & C. d or. co. l. ij. licet in edicto diui Hadriani videatur pra: vt C. de edi. diui Hadriani tol. l. ij.

l ¶ Interim. ʒ hic dicit ꝙ interī filia possidere debet. Istud merito accidit, ꝙ qa iā facile funda ta erat intētio ei': vt C. de pro. l. siue. Sed qđ ē, ꝙ dicit vtroq; in probatiōe deficiēte. ſ. ꝙ agnatis deferī ſacramētū, cū actore nō probāte, & ſi nihil præstitit reus, obtinere debet: vt C. de eden. l. qui accusare: Rñ. illud est intelligendum secundū distinctionē. Pyr. actore nō probāte, &c. ſicut distinguitur ĵ. de cōsue. rec. feu. ſacramentū, huic c. præbet admini culum qđ legit C. de iureiu. l. in bonæ fidei. huic. obuiare. vt qđ legit in

[4] Totam istam gl. se quitur scri bentes hic.

[5] Istam ex probāt Bal. infe. l. qui bona. & ff. d in dus Aluar. & Præpos. & Ioan. And. Ad. & Præpos. Ingratitudine amittit quis feudum & reuocatur in seruitutem.

[6] Istud dictum gl. re probatur probatur communiter omnes scribentes hic.

[7] Istam ex probāt cōmuniter omnes scribentes hic.

[8] Ista est vera ſi de ſeruiente ꝓ uocatur in libertatem. ſecus ſi ecō uerſo ſecūdū Bal. Alua & Præ

proxi.notabil.seq.nam hic dicitur, ꝙ dat agnatis electio: licet ibi dicatur, ꝙ detur filiæ: ergo vel erunt contraria, vel ratione diuersitatis assignandis. Rñd. si ea quæ dicta sunt superius diligenter attendas: à superioribus non discrepabunt: referas autem ad distinctionem supradictã.

a ¶ Danda est. ʒ occurrit cõtradictio supradicto prox.ca. Sol. hic pro filia faciebat ꝓsumptio, ibi pro agnatis. Accur.

b ¶ Moribus. ʒ hic videtur dare ꝙ pactũ de futura successione feudi valeat, & teneat, & sine cõsensu illius, de cuius hæreditate quæritur, vt alibi tenet vditio, vt ff. de act. emp & ven. l. si quis alienam. & de hæredit. vel actio vend. l. ij. §. iij. & argum. C. de pact. l. j. Arg. contra C. de pact. l. vlti. & ff. de acquir. hæredit. l. qui superstitis. & C. de inuti. stipu. ex e. & C. de colla. l. pactum quod dotali. Sed ad hoc vt valeat, potentissimum est arg. C. de donat. l. ij. De hac materia satis tractatum est §. ti. qui fuc. tenet. cap. si vero Archiepiscopus. & de feu. da. in vicẽ legis commis. cap. si quis inuestierit. &c. Accur.

c ¶ Scientia. ʒ quod dicit de sciẽtia, intelligo sic vt crassa, & supina ignorantia nõ sit excusata: vt §. no. est, & legitur ff. de iur. & fact. ignor. l. nec supina. & l. regula. & qđ postea dicit expoliabitur, intelligo pro ea parte, quã inficiatus est, vt dicitur de alienatione feud. j. de vasal. qui contendit. Item quia cõsensus nec enim debet videri procedere metus, quã reperiatur delictum, vt C. de pœnis. l. sancimus. & ff. de vulgar. & pupil. substitut. l. ex facto. §. iulianus. & no. hic ꝙ pœna inficitionis, quæ quãdoque varia sit, in fine libelli disputa. satis potest a diligenti competenter indagari.

d ¶ Celauerit. ʒ non per dolum, ʒ alioquin per hoc, ꝙ celat per dolũ dominum contrã abnegantem sciens facit faciendo non adiuuat, vtile vel facile non habet in memoria, quod habere debet, vt §. de for. fide. in epistola. ergo quia deierat non immerito feud. carere videtur. hic finitur lex deinde consue. reg. a. c. si inter dominum & vasallum.

e ¶ Triginta annos. ʒ illud merito accidit, quia tanto tempore actio omnis tollitur, vt C. de ꝓscrip. long. temp. mal. ẽmptori. Sed nunquid illud locum habet siue bona, siue mala fide possederit? Itẽ nunquid istud locum habet, siue cum titulo, siue sine titulo? item si à possessione cecidit, nunquid vendicare poterit? & si ad vẽdicationem admittatur, nunquid ꝓferatur dominus vendicando, an ipse? Respon. hæc omnia inuenies notata in C. de ꝓscrip. xxx. an. l. si quis emptionis.

f ¶ Amittit. ʒ hoc ideo accidit, quia ex quo incipit esse miles Dei, desinit esse miles seculi, nec debet beneficium pertinere ad eum, qui non debet gerere officiũ, vt §. de eo qui ar. belli depo. Sed nunquid per aliũ potest feudo seruire clericus? Respon. hæc quæstio est scholastica, & ideo omisimus eam, quia in brocardicis disputatur a iuris prudentia.

g ¶ Et si vasallus. ʒ istud plenius dicitur j. eo. c. licet.

h ¶ Omnes filij eius ʒ merito dicit omnes filios fidelitatẽ iurare, quia cum plures personæ in locũ vnius ꝑsonæ succedãt omnes pro singulari persona sunt accipiẽda, vt ff. de cõd. & demon. l. cũ fundus. & C. de sec. nup. l. si quis intelligo ꝙ istud maxime expositiue ponatur. nã si pro diuiso ꝓsideret is solus qui ꝓsidet, vasallus est censendus huic consonat ff. commod. l. ij. § hæres. & ff. de vi & vi arma. l. si plures. Sed quæritur, an vasallus teneatur iurare, & fidelitatẽ facere oibus hæredibus dñi. an sufficiat si paratus est iurare vni? ꝙ sufficiat vni iurare, videtur probari posse, quia in principio quando recepit feudũ, nõ fuit expressum ꝙ omnibus iurare deberet. ergo non est verbũ prorogandũ, quia a tenore verborũ in ꝯctu appositorũ non est recedendum, nisi euidenter illud appareat, vt ff. de leg. iij. non aliter. Itẽ quia in hoc casu ꝓsset deuenire ad infinitatẽ, & infinitas est euitanda, vt ff. de dã. inf. l. qui bona. §. vlti. & de re iudi. l. a diuo pio. § sed si emptor. & l. j. §. si cui. ff. vt le. no. cauea.

& de leg. iij. l. fideic. §. si quis decõ. & de ver. sig. l. boues. §. hoc sermone. & de verb. obl. l. eum qui calendis. Itẽ quia fauorabiliores sunt res, quã actores: vt ff. de act. & oblig. l. arrianus. Item quia isti hæredes nõ essent contrarium postulaturi eius quod petunt: ergo non sunt audiendi, vt ff. de dam. inf. qui bona. §. si quis. & C. de solu. l. penul. Item quia obligatio non debet mutari ex ꝑsona successorum: vt ff. de verb. ob. l. j. §. ex his. & de ꝓcto. stipu. l. ij. §. j. & de dam. inf. l. damn. §. si quis. & de diue. & tẽp. ꝓscript. l. cum hæres. Itẽ quia specialis est obligatio, non debet in alios extendi. argu. ff. de actio. empt. & vẽd. l. qui ab eo. Item quia cum vno contraxit, non debet in plures aduersarios distringi, vt ff. de exer. act. l. j. §. vlti. & l. ij. Ex his itaque patet, ꝙ vni iurãdo liberatur, vt ff. de iu. qui deie. vel effu. l. j. § vltim. & l. ij. Et contra prima ratio ꝓsetit caput vasalli retorqueri: iurauit enim sibi & suis hæredibus. & si non fuerit dictum suis hæredi sed sibi cum non fuerit additum sibi tantum, & hæredibus iurat se intelligit, quia pactum non fuit personale, licet in eo persona fuerit inserta, ergo transit ad hæredes, vt ff. de pact. l. iurisgentium. §. vtrum. & l. tale pactum. & de pig. act. l. si necessarias. § de vendẽdo. & de proba. l. si pactũ. si transit ad hæredes, ergo ad omnes, vt ar. ff. de ser. v. b. præ. l. si seruitus. ij. rñ. Item illa ratio, quia obligatio nõ debet mutari ex ꝑsona ꝑsẽ. ꝓtest retorqueri in vasallum, & illa quia nõ esset ꝓstulaturus cõtra tum, & omnes aliꝯ. So. iurare debet omnibus, quia vasallorum est ius. individuum vel esse debet, ad instar libertorum, quorũ est ius indiuiduũ, vt ff. de iure patr. l. carmelia. pia. & ea quæ indiuidua sunt, debentur hæredibus insolidum, vt ff. de fer. rusti. præd. l. si vnus ex. & de cond. & dẽ. l. si cui fundus. nec enim incurritur infinitas, cum effectus sit idem tãtum enim faciet omnib. hæredibus insolidum quantum faciebat soli defuncto quare vni ꝙ omnibus iurando poterit liberari, vt arg. ff. de iis qui deie. vel effu. l. ij. a contrario sensu illius l. vt sit cõtrariorum eadẽ ratio, vel si grauari sentit, reiinquat feudum, secundũ Pyr. sed quicquid dicat Py. hoc tamen videtur expressim dictum in constitutione Friderichi, imperialem. §. præterea ducatus. scilicet, vt nõ teneatur fidelitatem facere vasallus nisi vni, dicendo quod pro vno feudo plures dominos habere non compellat.

i ¶ Succedit. ʒ licet in quarta omnimodo patri adoptiuo succedat, vt C. de adop. l. j. & in sti. de adoptio. § cũ aũt. & ff. de adop. l. si arrogator. nec sibi putet aliquã minuã fieri, cum patris naturalis omnia iura ꝑsistant, vt C. de adop. l. cum in adoptiuis circa medium primę columnę.

k ¶ Cæteris potiores esse. ʒ istud quod hic dicitur expressum legibus contradicit, & iniquitatem continet maximam, vt C. de legi. hære. l. vlti. & C. ad senatusconsul. orficia. l. penul. vel forte hic loquitur de his filiis secundi matrimonij, quæ dicuntur j. proxi. c. filij nati.

l ¶ Legitimi. ʒ hic notabiliter illud generale, quod ab initio non valet, nec ex post facto conualescit. secundum quod plenius notatur in constitutione Friderichi, imperialem. circa fi. j. respon. sic etiam dicunt & de clerico qui beneficium amiserit, nã licet postea desinat esse clericus, nõ tñ feudum ꝓsidebit, vt j. ve feu. fœmi. §. ex hoc illud. hoc autem qđ de naturalibus dicitur, ita intelligo, nisi fiant ita legitimi vt in feudo succedant, & hoc sit nominatim dictũ ab Imperatore, & sic ex rescripto licebit qđ alias non liceret, vt C. de preci. imper. offer. quoties. & ita accidit Mutinæ in causa cuiusdam Hug contra passapontes, vt ferebatur.

m ¶ Si minori. ʒ sed de quo minore intelligendum est hic? Respon. de impubere tantum, nam si fuerit pubes, & per annum & diem differat, feudo priuatur, vt in constitutione Friderichi, imperialem. §. ꝓterea, &c. istud autem fauore minoris dicitur, quia generaliter nulla est inuestitura facienda ei qui fidelitatem recusat, vt supra per quos fiat inuestitura, & per quos reci. c. nulla.

a ¶ Filio impubere. ʒ Iste casus valde notabilis est: quia si filios habet alienator, ꝙ etiam eo viuente renouetur alienatio. sed si non habet, demum eo mortuo, quod quare contingat, is inquirat, cui alia inquirenda non debet mutari ex ꝑsona successorum: vt §. notatum est in pluribus locis. & §. quibus mod. feud. amitta. §. ꝓterea. & §. si de inuesti. inter domi. & vasal. lis oria. §. finautem aliquis. alibi ad hoc, vt ꝓximior agnatus succedat, alienatoris mors inspicitur: vt §. de succes. feud. c. ij. §. j. Sed quid est quod dicitur. § qui. cauf. feu. amit. § deniq; in fin. scilicet, ꝙ si vasallus alienauerit feudum illicitè, quia videtur dominũ cõtemnere, ad ipsum omnimodo pertinebit: nunquid propter patris alienationem excludũtur filij? Item si excluduntur cur ad agnatos potius, ꝙ ad ipsos pertinet, maximè cũ fuerit auitum, & proauitum? Rñd. determinabitur. j. tit. si vasal. feu. ꝓtiue. cui de se. c. vasalli feudum, &c.

b ¶ Cogitur. ʒ no. hic ꝙ impubes nõ cogitur fidelitatem facere 3, nec seruitiũ, vel ꝑse vel ꝑ aliũ: si tñ fecerit, vel facere voluerit admittit, & autem dit. istud ât potiss̃imè notabis 4, ꝙ alius ꝑ alio feudo seruire valeat. huic ꝑbet admissiculum. C. de epis. & cler. l. quisquis. & l. ad similitudinem. & ff. de admi. tut. l. ita in prin. & C. de cad. toll. l. vna. §. ne autem. & C. de nat. libe. l. ij. & de ꝑposi. agen. in re. l. agẽtes. li. xij. & in fi. m. §. in prin. hic autem arbitrio minoris, s. impuberis relinquitur. hodie verò per maiorẽ partem curiarũ necessitati subiicitur 5, nam hodie cum dñs inuestit impuberẽ: aliũ pro eo, donec pubes fiat, postulat vasallum: quę impubes nulla adhibita excusatione ꝑstat: sed tñ nõ puto ꝓiudicium ei fieri, si id non faciat: vt hic dicitur. & notabis ꝙ ad id, ad quod aliꝯ non compellitur: volens tamen admittitur. similia studiosus inquirat.

c ¶ Consensit. ʒ siue tacitè, siue expresè: vt no. §. quib. mo. feu. amit. ca. ꝓterea.

d ¶ Per annum. ʒ remouebitur ergo iste proximior agnatus à petitione illius partis feudi, quæ tanquã ꝓximiori debebat ad eum peruenire tanta erat vnius anni à tempore scientiæ computandi: quod ideo fortè contingit: quia ille erat de agnatis, ad quem feudum spectaret: nisi ipse ꝓcederet in gradu vno fortè, vel pluribus, non curo. & hoc facit scientia, & anni tranciusio, & agnatio illius, qui ꝓsidet: quasi videatur consentire alienationi factæ agnato suo. secus forte esset si extraneo alienasset: quoniam tunc non noceret ei annalis transcursio: nisi forte esset tãta, per quam ius suum tolleretur: puta xxx. ann. vt C. de præscr. xxx. ann. l. sicut. & auth. malæ fidei. de hac annali præscriptione habes §. §. si de inuesti. inter do. & vasal. lis oriatur c. si autem aliquis.

e ¶ Dominum ꝓsessionem. ʒ §. vacuam possessionẽ statim, s. postquã fecit inuestituram. & fidelitatem recepit, si per pactũ nõ remisit fidelitatẽ ámo si differret eã tradere, omnẽ vtilitatẽ præstabit ei: vt §. de noua fideli forma. c. inuestitura. & intelligas ꝙ hic loquitur de ea inuestitura, s. ver bali quæ abusiuo modo dicitur, & nõ de ea, quæ proprie dicitur inuestitura. cap. j. alias enim si de ꝓpria inuestitura loqueretur, nulla esset dubitatio, ad quid enim teneretur dominus tradere ꝓsessionem. cum iam tradita erat? & tunc non esset mirum si vasallus non cõpelleretur interesse recipere si nollet. Sed quid si alium inuestiuit postea quam istum inuestiuerat, & ei ꝓsessionẽ tradidit ante quam isti: nunquid tunc liberabitur soluendo interesse? & quare non sicut si vendidisset duobus: vt tunc habeat locum si res vendita non traditur, &c. vt ff. de act. emp. & vendi. l. j. Accur.

f ¶ Tradere. ʒ ficut alias dicitur de donatore qui ꝺino cõpellitur rem simpliciter inter viuos donatam tradere: nec temerè poterit eam reuocare: vt institut. de dona. §. ij. aliud est secundum vnam sententiam in re vendita à cuius traditione liberatur venditor præstando interesse: vt ff. de actio. em. & vendi. l. j. veruntamen super ea variatur.

g ¶ Filij nati. ʒ isti filij qui lege Salica dicũtur nati siue proditi, in feudum non succedunt: sed nec in ꝓprietate prioribus extãtibus. si enim priores nõ extarẽt, tũc in ꝓprietate succederẽt, & nõ in feudo. prioribus verò fratribus sine filiis decedentibus succedunt: & dicitur tale matrimoniũ Mediolani accipere vxorem ad morganaticam, alibi lege Salica: vt j. de filiis natis de matrimo. ad morganaticam cõtracto. c. quidam habens filium. & de his forte filiis loquitur §. eod. § mulier.

h ¶ Periculum. ʒ puta quia dominus obtinebatur: vel alias ei mors imminebat. tunc enim vltro (vt dixi) debet suũ adiutoriũ præbere, & sine nũcio & cum potuerit. alias enim feudũ perdit: vt j. hic finitur lex. §. ad hoc.

i ¶ Non amittere. ʒ nõ em̃ sufficit quælibet occasio, ꝙ quam fidelis accepti bñficij videtur ingratus ad feudũ amittẽdum vt §. in quibus cau. feu. amit circa princ. licet non amittatur ex omni cã ex qua op̃nio vasalli grauatur: vt §. prædicto tit. §. illud enim certum est.

k ¶ Committat.] arg. contra. huic c. C. de decur. l. ij. §. pen. & de inter & re. l. iij. & de in ius vocã a doctuum. in fin.

l ¶ Reuocabũtur.] notãt hic qđã, nisi fit feudũ ab auo acquisitũ: quia filius propter delictum patris non debet amittere feudũ acquisitũ ab auo: vt ar. ff. de sena. l. emancipatũ. §. si quis. & C. vnde lib. l. vlt. quod forte falsum puta: ꝙ si nõ debet amittere feudum ab auo acquisitum: ergo multo minus si à proauo, vel etiam à superioribus: vel etiam eadem æquitate siue ratione nõ debet amittere. quomodo enim possent esse isti agnati, de quibus hic dicitur, in quarto gradu, nisi ab auo vel proauo ad minus esset acquisitum? Dicas ergo quod nullo modo debeat admitti filius ad eius portionem nisi per gratiam solam à domino acquiratur: & agnati non extent, quibus aperiatur: qui vsq; ad quartum gradum admittuntur: vt hic dicitur: imo vsq; in infinitũ: vt j. ti vasal. feu. pri. cui. defe. c. j. imo quod plus est, puto quod etiam agnati remouearẽtur à petitione illius, si talis sit felonia, quæ dominum respiciat, vt dominus habeat hanc suę iniuriæ vltionem: vt §. in quibus cau. feu. amit. §. deniq; licet quidam forte intelligant illud habere locum in feudo nouo, secundum quod ibi notatur.

m ¶ In generali alienatione, ʒ quod hic dicitur, expositum est j. de capi. qui cu. ven. c. quidam capitaneus. & quæ ibi not. hic similiter notari possunt.

n ¶ Si vasallus. ʒ huc accedit ff. de euict. l. ij. §. vlt. & j. de contr. inter domi. & emp. feu. c. domino cum emptore. & quæ ibi notaui, hic repetas.

o ¶ Sciens abnegauit. ʒ hoc satis expositum est infra de lege corra. c. si fuerit inter dominum, &c.

p ¶ Dum tamen militi detur. ʒ si tamen dans fuerit miles. sufficit enim si sibi æquali detur. Item non debebit dari alia lege nisi quam ipse habet: vt infra de le. corra. §. ex eadem lege. ꝓterea non debebit prætium accipere de eo sub colore inuestituræ eum vendendo: vt in constitutione Friderichi. §. calidis. & hoc est etiam quod hic dicitur, nihil in fraudem legis fiat, &c. in fraudem enim tunc intelligitur facere. si vltra prætium medietatis acciperet pro toto. & hoc ita à multis intelligitur. & accidit huic quod legitur §. qualiter olim poterat feudum alienari. circa princip. & quęcũq; de hac materia notantur infrà de ca. cor. c. j. etiam hic possent notari.

q ¶ Si vasallus de beneficio suo. ʒ istud c. determinatur per id quod notatur infra de contro. feu. inter vasa. & alium. c. si controuersia inter vasallum.

Filius non amittit feudum ab auo acquisitum ꝓpter patris delictum.

¶ Si quis per triginta annos[c] rẽ aliquam vt feudũ possedit, & seruitiũ domino exhibuerit, quãuis de ea re non sit inuestitus, præscriptione tamẽ xxx. annorum se tueri potest. ¶ Qui clericus efficitur, aut votũ religionis assumit, hoc ipso feudũ amittit. [f] ¶ Et si vasallus ʒ omni anno domino se nõ repræsentat, feudũ tamẽ nõ amittit. ¶ Omnes filij eius, [h] qui feudũ ac quisierit, fidelitatẽ facere debẽt, maximè si indiuisum habẽt. quòd si feudum ex diuisione ad vnũ tantum peruenerit ille tãtum faciet fidelitatẽ. ¶ Adoptiuus filius in feudum non succedit. [i] ¶ Mulier habens feudũ, relictis filiis ex duobus matrimoniis decesit, inter quos feudi quæstio, aliarumq; rerum maternarum vertebatur. obtinuit filios prioris matrimonij tam in feudo, quàm in cæteris potiores eẽ. [k] ¶ Naturales filij, licet postea fiant legitimi, [l] ad successionẽ feudi nec soli, nec cum aliis admittuntur. ¶ Si minori [m] datũ fuerit feudum, fidelitatem facere nõ cogatur, donec venerit in maiorem ætatem, in qua dõli capax sit: feudum tamen retinet.

¶ Si filius impubes succesꝭit vasallo, non cogitur facere fidelitatem, nec seruitium personale potest præstare. tamen si alius ꝙ eo ꝑsonte facit, admittitur. Bald.

¶ Si quis decesserit filio impubere[a] relicto, fidelitatẽ nec ipse, nec alius pro eo facere cogitur[b]. idẽ de seruitio personali. alius tamen pro eo faciens seruitium admittetur. ¶ Titius filios masculos non habens, partẽ suã feudi Seio, partem eiusdẽ feudi ꝓsidenti agnato suo concessit. Sempronius proximior agnatus, mortuo demũ Titio, partem illius feudi, nullo dato pretio, recuperare potest. ꝙ si Titius filios ꝓprios haberet, pretio reddito etiam viuo Titio. ꝙ si consensit[c] alienationi, vel per annum[d] ex quo sciuit, tacuit: omnino remouebitur.

¶ Facta dño de feudo abusiua inuestitura, cogitur dñs uasallum mittere in ꝓssessionẽ, nec liberatur interesse ꝓstando. Bald.

¶ Si facta de feudo inuestitura pẽ niteat dñm an requam ꝓsessionem transferat, an ꝓstando interesse vasallo, liberetur, quæsitũ fuit. Rñsum est prætermissa illa cõdemnatione dñm ꝓsessionem[e] feudi, de quo inuestituram fecit, tradere[f] compellendum. ¶ Filij nati ʒ ex ea vxore, cum qua matrimoniũ tali conditione conractũ est, ne filij ex ea nati, patri abinte stato succedãt: in feudo succedũt. nam quãuis rõne improbẽt talis conditio, ex vsu tamẽ admittitur.

¶ Ei, qui non uult aliquid consequi, sed ius quæsitum conseruare, non immittit ius offerendi, nisi dies fuerit appositа. Bal.

¶ Licet vasallus dño seruitiũ nõ offerat, quãtocũq; tẽpore sterit (dũmodo dño petẽti seruire paratus sit) bñficiũ nõ amittit. si tamen sciat ei magnũ periculũ[h] imminere, vltro adiutorium suũ ei debet præbere. Inde quæsitum est, si dñs in periurium incidat, ꝙ a dare non valeat, quod dare iurauerat, & vasallus eũ liberare ꝓsit, suã pecuniã dãdo, & nõ facit, an beneficiũ amittat? & rẽsponsum est nõ amittere. [i] ¶ Si vasallus culpam cõmittat, [k] propter quã feudũ amittere debeat, neq; filiꝰ neq; eius descẽdentes ad id feudũ reuocabũtur: [l] sed agnati, qui quarto gradu sunt: dũmodo ad eos ꝓtineat. ¶ Ingñali alienatione[m] vasalli nõ cõtinetur feudum nisi nominatim dictũ sit.

¶ Si uasallus feudũ ignorans alienauit feudum non amittit, & sibi restituendum est, non domino: tenebitur tamen ad interesse emptori ignoranti. Baldus.

¶ Si vasallus[n] feudum alienauit ignorans, non domino, sed ipsi vasallo feudũ restituendũ est: ad interesse vero emptori ignorãti cõdemnãdus est vasallus. ¶ vasallꝰ feudũ, qđ sciẽs ab negauit, [o] amittit: ignorãti vero ſubueniꝭ. Quod si dubitet, dubitãter rẽspõdere debet. ¶ Bñficiũ à vasallo in feudũ si nihil in fraudẽ legis fiat, recte dari ꝓtest, dum tamẽ militi detur. [p] ¶ Si vasallus de beneficio ſuo [q] acquisitum: ergo multo minus si à proauo, vel etiam à ſuperioribus: vel etiam eadem æquitate ſiue ratione nõ debet amittere. quomodo enim ꝓssent esse isti agnati, de quibus hic dicitur, in quarto gradu, nisi ab auo vel proauo ad minus esset acquisitum? Dicas ergo quod nullo modo debeat admitti filius ad eius portionem nisi per gratiam ſolam à domino acquiratur: & agnati non extent, quibus aperiatur: qui vsq; ad quartum gradum admittuntur: vt hic dicitur: imo vsq; in infinitũ: vt j. ti vaſal. feu. pri. cui. defe. c. j. imo quod plus est, puto quod etiam agnati remoueãtur à petitione illius, ſi talis ſit felonia, quæ dominum reſpiciat, vt dominus habeat hanc ſuę iniuriæ vltionem: vt §. in quibus cau. feu. amit. §. deniq; licet quidam forte intelligant illud habere locum in feudo nouo, ſecundum quod ibi notatur.

Filius non amittit feudum ab auo acquiſitum ꝓpter patris delictum.

---

1 Iſtã gl. ſequunt Bal. & Alua.
2 Et hoc ſi ſit expreſſe ſiue tacite conſenſerit, ſm Alua.
3 Dehocvi de per do. Alua. hic i. j. col. i ver. quæro cum diſtinguit.
4 Idẽ Alua 10.
5 Placet Bal. & Alu.
6 Iſtam gl. in omnib. ſequitur & tenet hic Alua.
7 Indiuidua hæredibus inſolidum debentur.
8 Inualidum ab initio ex poſt facto nõ conualeſcit.
9 Iſtud dictum gloſ. ſequuntur communiter ſcriben. hic.
10 Idem Alua. & Præpo.
11 Actio omnis xxx. an. ſpatio tollitur.
12 Sequitur eam Alua. hic.
13 Pactum de futura ſucceſſione feudi valet, & teneat, & ſine conſenſu illius, de cuius hæreditate quæritur, vt alibi tenet vditio, vt ff. de act. emp & ven. l. ſi quis alienam. & de hæredit. vel actio vend. l. ij. §. iij. & argum. C. de pact. l. j. Arg. contra C. de pact. l. vlti. & ff. de acquir. hæredit. l. qui ſuperſtitis. & C. de inuti. ſtipu. ex e. & C. de colla. l. pactum quod dotali. Sed ad hoc vt valeat, potentiſſimum eſt arg. C. de donat. l. ij. De hac materia ſatis tractatum eſt §. ti. qui ſuc. tenet. cap. ſi vero Archiepiſcopus. & de feu. da. in vicẽ legis commiſ. cap. ſi quis inueſtierit. &c. Accur.
14 Scientia. ʒ quod dicit de ſciẽtia, intelligo ſic vt craſſa, & ſupina ignorantia nõ ſit excuſata: vt §. no. eſt, & legitur ff. de iur. & fact. ignor. l. nec ſupina. & l. regula. & qđ poſtea dicit expoliabitur, intelligo pro ea parte, quã inficiatus eſt, vt dicitur de alienatione feud. j. de vaſal. qui contendit. Item quia conſſt. lotha. bene. ali. c. j. nec enim debet videri procedere metus, quã reperiatur delictum, vt C. de pœnis. l. ſancimus. & ff. de vulgar. & pupil. ſubſtitut. l. ex facto. §. iulianus. & no. hic ꝙ pœna inficitionis, quæ quãdoque varia ſit, in fine libelli diſputa. ſatis poteſt a diligenti competenter indagari.
15 Celauerit. ʒ non per dolum, ʒ alioquin per hoc, ꝙ celat per dolũ dominum contrã abnegantem ſciens facit faciendo non adiuuat, vtile vel facile non habet in memoria, quod habere debet, vt §. de for. fide. in epiſtola. ergo quia deierat non immerito feud. carere videtur. hic finitur lex deinde conſue. reg. a. c. ſi inter dominum & vaſallum.
16 Triginta annos. ʒ illud merito accidit, quia tanto tempore actio omnis tollitur, vt C. de ꝓſcrip. long. temp. mal. ẽmptori. Sed nunquid illud locum habet ſiue bona, ſiue mala fide poſſederit? Itẽ nunquid iſtud locum habet, ſiue cum titulo, ſiue ſine titulo? item ſi à poſſeſſione cecidit, nunquid vendicare poterit? & ſi ad vẽdicationem admittatur, nunquid ꝓferatur dominus vendicando, an ipſe? Reſpon. hæc omnia inuenies notata in C. de ꝓſcrip. xxx. an. l. ſi quis emptionis.
17 Amittit. ʒ hoc ideo accidit, quia ex quo incipit eſſe miles Dei, deſinit eſſe miles ſeculi, nec debet beneficium pertinere ad eum, qui non debet gerere officiũ, vt §. de eo qui ar. belli depo. Sed nunquid per aliũ poteſt feudo ſeruire clericus? Reſpon. hæc quæſtio eſt ſcholaſtica, & ideo omiſimus eam, quia in brocardicis diſputatur a iuris prudentia.
18 Et ſi vaſallus. ʒ iſtud plenius dicitur j. eo. c. licet.
19 Omnes filij eius ʒ merito dicit omnes filios fidelitatẽ iurare, quia cum plures perſonæ in locũ vnius ꝑſonæ ſuccedãt omnes pro ſingulari perſona ſunt accipiẽda, vt ff. de cõd. & demon. l. cũ fundus. & C. de ſec. nup. l. ſi quis intelligo ꝙ iſtud maxime expoſitiue ponatur. nã ſi pro diuiſo ꝓſideret is ſolus qui ꝓſidet, vaſallus eſt cenſendus huic conſonat ff. commod. l. ij. § hæres. & ff. de vi & vi arma. l. ſi plures. Sed quæritur, an vaſallus teneatur iurare, & fidelitatẽ facere oibus hæredibus dñi. an ſufficiat ſi paratus eſt iurare vni? ꝙ ſufficiat vni iurare, videtur probari poſſe, quia in principio quando recepit feudũ, nõ fuit expreſſum ꝙ omnibus iurare deberet. ergo non eſt verbũ prorogandũ, quia a tenore verborũ in ꝯctu appoſitorũ non eſt recedendum, niſi euidenter illud appareat, vt ff. de leg. iij. non aliter. Itẽ quia in hoc caſu poſſet deuenire ad infinitatẽ, & infinitas eſt euitanda, vt ff. de dã. inf. l. qui bona. §. vlti. & de re iudi. l. a diuo pio. § ſed ſi emptor. & l. j. §. ſi cui. ff. vt le. no. cauea.
20 Iſtud dictum gloſ. ſequuntur communiter ſcriben. hic.
21 Idem Alua. & Præpo.
22 Pactum de futura ſucceſſione feudi valet, & teneat, & ſine conſenſu illius, de cuius hæreditate quæritur, vt alibi tenet vditio, vt ff. de act. emp & ven. l. ſi quis alienam. & de hæredit. vel actio vend. l. ij. §. iij. & argum. C. de pact. l. j. Arg. contra C. de pact. l. vlti. & ff. de acquir. hæredit. l. qui ſuperſtitis. & C. de inuti. ſtipu. ex e. & C. de colla. l. pactum quod dotali. Sed ad hoc vt valeat, potentiſſimum eſt arg. C. de donat. l. ij. De hac materia ſatis tractatum eſt §. ti. qui ſuc. tenet. cap. ſi vero Archiepiſcopus. & de feu. da. in vicẽ legis commiſ. cap. ſi quis inueſtierit. &c. Accur.
23 Sequitur eam Alua. hic.
24 Actio omnis xxx. an. ſpatio tollitur.

Universidad de Deusto

a ¶ Feudum. ℈ nisi sit tale, quod per se esse nō potest: vt ſ. de inueſtit. de re aliena. c. tui.

b ¶ Feloniam. ℈ iſtud melius exponitur j. qualiter dominus à proprie. pri. ex facto.

c ¶ Amittitur. ℈ licet enim non habet propriā feudi naturam, iure tamē feudum cenſetur. poterit enim vēdere, & donare: vt aliter ſi ſibi placuerit alienare etiam ſine domini voluntate. & hoc facit verbum illud, & cui deferit, &c. aliud tamē eſſet. ſi diciſſet & cui in feudū dederit: quoniā tunc haberet ꝓpriā feudi naturam: vt j. de feu. nō habente propriam feudi naturam. ca. ſi quis ea lege, &c.

d ¶ Sempronio. ℈ hoc ca. exponitur j. de eo, qui fidem fecit agnato d feudo paterno. ca. tres erāt agnati. Accur.

¶ DE PACE TENENDA, &c.

e RIderichus. Literæ iſtæ. ℈ videtur ergo ꝙ voluerit imperator iſte cōdere legē cum dixerit: ad quos ſite ręiſtæ peruenerint: ſed dic tu ſuper hoc ſecūdū quod notat j. de pace iura. fimā. l. hac edictali. §. iniuria ſeu furtum.

f ¶ Leges. ℈ hoc nō ſeruauit Imperator iſte in furto. ſ. ꝙ leges in eo remanerent in ſuo ſtatu cū dicat ꝙ pro furto valenti tantum quinq; ſolidos, debet ſur laqueo ſuſpēdi vt j. eod. §. ſi quis quinq; ſol. valens. & alias lex dicit ꝙ pro furto ñ debeat mori: ſed aliter caſtigari: vt C. de furt. auth. ſed hodie pro furto.

g ¶ Capitalē. ℈ eodem modo punitur miles, qui pacem perturbauit: vt ff. de re. mili. vlti. & ita habes hic ꝙ capite puniri debet ille, q̄ hominē occiderit intra pacem conſtitutā. ſed alias per Hēricum Imperatorē dicitur, ꝙ manꝰ ei ꝺbeat amputari: vt in Lombar. de ho. li ho. l. qui vero intra treugam. Sed dic, ꝙ hic cōſtabat homicidiū per petratum ab iſto qui ita punitur. ibi vero non cōſtabat, niſi per pugnam in qua ſuccubit. vnde nō eſt mirum, ſi mitius puniatur: quoniam incerti ſumus de iudicio Dei: & multi per pugnā cauſam ſuam perdunt ſine iuſta cauſa: vt in Lombar. ꝓcdicto tit. vt recolimus.

h ¶ Duellum. ℈ No. hic caſum, in quo pugna fit ſcilicet, qñ conſtabat eū feciſſe homicidiū, de quo dicit hic. fit etiā pugna, qñ non occidit, ſed ñ ulagat, vel conueniatur: ſiue obtineat, ſiue non (licet ignorante domino fiat) omni tempore firmum erit illud iudicium. nam & tranſigere recte poterit: nec quod accepit tranſactionis nomine feud ñ ² erit.

¶ Si dominus commiſit feloniam, per quā ſi eam cōmittere vaſallus in dominum, amittēret feudum: dominus etiā perdere debet feudi proprietatem. Bald.

¶ Domino committēte feloniā [b] (vt ita dicam) per quam vaſallus ammitterer feudum, ſi eā committeret: quid obtinere debeat de cō ſuetudine quæritur, & reſpondetur proprietatem feudi ad vaſallum pertinere, ſiue peccauerit in vaſallum, ſiue in alium. ¶ Feudū ea lege datum, vt ipſe, & hæredes ſui maſculi, & fœminæ, & cui dederit habeant: iiſdem culpis amittitur, [c] quibus & aliud feudum. Quod ſi vaſallus alienauit: feudum eſſe deſinit apud emptorem. ¶ Titius cum Sempronio [d] fratre ſuo feudum paternum poſſidente pactum fecit de eo feudo non petendo à Sempronio, hęredibus ve ſuis. Sempronio ſine hærede maſculo defuncto, inter Titium & Seium fratrem ſuum de eo feudo quæſtio orta eſt. quid inde fieri debeat, quæritur? Reſponſum eſt pactum non obſtare Titio.

DE PACE TENENDA, ET EIVS violatoribus.

TITVLVS XXVII.

¶ Imperator adulatur omnibus ſuadens ꝙ debeant ſeruare pacem: & ſtatuit pœnam contra non ſeruantes. Bal.

RIdericus Dei gratia Romanus Imperator ſemper Auguſtus Epiſcopis, Ducibus. Marchionibus, & omnibus, ad quos literæ [e] peruenerint, gratiā ſuam, & pacem, & dilectionem. Quoniā diuina prēordinante clementia, ſoliū Regię Maieſtatis conſcendimus: dignū eſt vt cuius præcellimus munere, illi omnino pareamus in opere. Inde eſt, quod nos tam diuinas, quàm humanas leges [f] in ſuo vigore manere cupientes, & eccleſias, ſiue eccleſiaſticas perſonas ſublimare & ab incurſu, & inuaſione quorū libet defenſare intendentes: qui buſcunq; perſonis ius ſuum conſeruare volumus: & pacē diu deſideratam, & antea toti terrę neceſſariam, per vniuerſas regni partes habendā regia auctoritate indicimus. Qualiter autem eadem pax tenenda ſit & ſeruanda, in ſubſequentibus declarabitur euidenter. ¶ Si quis hominem † intra pacem conſtitutam occiderit, capitalem [g] ſubeat ſentētiam: niſi per duellū [h] hoc probare poſsit, ꝙ vitam ſuam defendendo illum occidit. Si autem omnibus manifeſtū ſit, ꝙ non neceſſariò, ſed voluntariè illum occiderit: tunc neq; per duellum, neque quolibet alio modo excuſabitur, quin capitali damnetur ſententia. Si verò violator pacis à facie iudicis fugerit, res eius mobiles à iudice in populum publicentur, & diſpenſetur, hæredes autem ſui hæreditatem, quam ipſe tenebat, recipiant tali conditione interpoſita, vt iureiurando ſpondeant, quòd ille violator pacis nunquam decæterò ipſorum voluntate, aut conſenſu aliquod emolumentum inde percipiat. Quòd ſi hæredes neglecto poſtmodum iuris rigore, hereditatem ei dimiſerint, Comes eandem hæreditatem regiæ ditioni aſsignet: & à regio iure † beneficium ſuſcipiant. ¶ Si quis alium intra pacis edictum vulnerauerit: niſi, quòd in duello, & vitam ſuam defendēdo [i] hoc fecerit, probauerit: manus ei amputetur, & (ſicut ſuperiùs dictum eſt) iudicetur, & iudex in cauſa ipſum, & res eius ſecundum rigorem iuſtitiæ ſtrictiùs cōſequatur. ¶ Si quis aliquem ceperit, & abſque ſanguinis effuſione fuſtibus percuſſerit, vel crines eius, aut barbam expilauerit: decē libras ei, cui iniuria illata eſſe videtur, per compoſitionem impendat, & iudici viginti libras perſoluat. ¶ Si verò temerarius abſque percuſsione eū inuadat, eo quod vulgò dicitur ciſteros, & calida manu, ac verberibus contumeliisque malè tractauerit, quinque libras pro tali exceſſu componat, & iudici pro tali exceſſu decem libras perſoluat. Quicunque iudici ſuo pro exceſſu viginti libras inuadiauerit, prædiū ſuū pro pignore illi tradat, & intra quatuor ſeptimanas inuadiatam pecuniam perſoluat. Quòd ſi intra quatuor ſeptimanas prædium ſuum ſoluere neglexerit, hæredes ſui (ſi voluerint) hæreditatem recipiant, & Comiti intra ſex ſeptimanas viginti libras perſoluant. Si autē Comes eandem hæreditatem regię poteſtati cōſignet, proclamatori etiam damnum reſtituat, & prædium à Rege beneficiali iure obtineat.

¶ Clericus qui pacem uiolauit, uel pacis uiolatorem receptauit: ſiquidem comparet in iudicio, pœna pecuniaria punitur. Si uerò eſt inobediens: pœna maiori puniendus eſt. Bal.

Duellū qñque ꝓmittit.

† Vide Act, l. ex hoc iure. ff. de iuſtit. & iur.

I. Corneliam de ſica. l. j. idem etiā puto, ſi hoc fecit ob tutelā filiorū ſuorum, vel vxoris, vel alterius perſonæ coniunctæ, ut arg. C. de epi. & cle. l. raptores. j. reſpon. & quod mēt. cau. l. iſti quidē. §. ulti. & ff. ad ſenatuſc. Syl. l. j. §. fi. cum idem forte eſſet, ſi ob tutelam rerum ſuarum: ut arg. C. vnde vi. l. j. & ff. ad leg. Cornel. de ſica. l. furem. & ln auth. vt nulli iudi. §. vlti. & in Lombar. de iis qui ad palatium. ire contendunt: ſi cuiuſque.

a ¶ Non deſiſtat. ℈ armis ſimiliter, leg. alibus, quibus imperatoriam, &c. ut in prooemio inſti. in prin. ergo & conſequenter iudicem, de quo hic dicit, & quidem non aliter iudex iudicare debet, quā quod ex legibus & cōſtitutionibus & moribus proditum eſt: vt inſtit. de offic. iudi. in princ.

b ¶ Si duo homines. ℈ i. quando inueſtitor dicit ſe illum inueſtiuiſſe de illo beneficio, quam inueſtituram fecit dono, nullo pretio accepto, & hoc eſt quod dicit, donū inueſtituræ recognoſcit, &c.

c ¶ Et vnus. ℈ nam ſi ambo producunt eundem inueſtitorem: tunc ille eſſet potior, cui dominus ſine fraude guarentizare tenetur: niſi aliud probaretur ab alio: ut inf. de l. corra. ℈. fi autē inter pares duos.

d ¶ Teſtimoniū. ℈ ſ. eius, qui produxit inueſtitorē: quia debebat probare ſe inueſtitum eſſe: ut inf. ſequitur, & ſi idē probare poterit, &c. vel dicas illius teſtimonium, &c. id eſt eius inueſtitoris: quia Comes dēbit primo audire eius teſtimonium: id eſt ſimplex dictum ſine iuramento: vel cum iuramento ſi voluerit. & ſi dixerit ſe inueſtituram in illū q̄ eū ꝓduxit feciſſe: tūc ille q̄ per eū ꝓduxit inueſtitorem, debebit ꝓbare idoneis teſtibus &c. prior eſt intellectus magis conſonat literæ: nihilominus eſt Comes audiet dictum inueſtitoris & hoc eſt qđ dicit, inueſtitoris donum &c. & intelligas q̄ iſte, q̄ ꝓduxit inueſtitorem nō poſsidebat. aliter eū nō haberet neceſſe ꝓbare, cū actore nō ꝓbāte, &c. vt C. de ed. n. l. qui accuſare. niſi forte aliud eſſet, quod pro aduerſario faceret. Sed quare dicitur q̄ debet probare ſe illud beneficium abſq; rapina habuiſſe? nōne ſufficit ſi probet ſe inueſtitū, & illud habuiſſe? Rñ. ſatis intelligitur ꝓbare hoc ipſo q̄ cōtrarij nō ꝓbatur: dū tñ probet ſe inueſtitū ſalrē p dictum illius inueſtitoris quē ꝓduxit. arg. ff. de iure do. l. dotem quæ. & C. qui mil. non poſſ. l. ſuper ſeruis & hoc etiam videtur dici j. proxi. §. q̄ ſi de rapina, &c: vel dicas q̄ iō ꝓbare debet illud: ut remoueat poſtea omnis cōtrouerſia & eco: & hoc eſt quod ſequitur, remota controuerſiæ materia, &c. Acc.

e ¶ Soluat. ℈ ſci qui per rapinam abſtulit. & intelligas hic rapinam non in ꝓpria ſignificatione, cum res immobilis dicatur proprie inuadi, & res mobilis rapi: vt inſtitutio. vi bono. rap. §. quod non ſolum. ſub. §. quia tamen. & ita habes hic q̄ debet ſoluere duplū rapinæ illlus. Sed nūquid erit totum pœna, an in ipſo duplo res continebit? Rūd. in ipſo duplo res continebitur: ne alias cōtradicat conſtitutioni, ſi quis in tantam. C. unde vi. vel aliis quæ dicunt rem in duplo cōtineri. Vel dicas q̄ totū erit pœna, & propterea beneficiū debebit amittere: & hoc eſt quod ſequitur, beneficio verò careat, &c. & ꝓpter prædictā pœnā reſeruatur ei hoc ius, ſ. vt poſsit illud beneficium in poſterum acquirere de iure: cum forte quam poſſeſsionem iſte inuaſit. & hoc eſt quod ſequitur, niſi iuſtitia, &c.

f ¶ Inueſtitores. ℈ ſi aūt vnum producerent inueſtitorē: tunc ſi poſsiden ti dominus guarentare voluerit ſine fraude, ille obtinebit: niſi aduerſarius contrarium induxit, ut inſ. de le. corra. §. ſi autem inter pares duos.

g ¶ Requirat. ℈ quid ergo erit, ſi nullū inueniat, qui hoc dicat? Reſpon. beatus qui tenebit: niſi forte alter eorum probauerit de iure ſuo. in §. ergo iſto & ſuperiori videtur dici q̄ iudex, ſiue Comes debet cognoſcere inter duos, vel tres pares de controuerſia feudi: quę eſt contra aliam cō ſtitutionem eiuſdem Fridrici, imperialem decet ſolertiam, &c. §. pręterea ſi inter. vbi dicitur, quod dominus dēt cognoſcere. ſed dicas, de hoc ſecūdum q̄ ibi notaui in ſumma tit. apud quē uel quos iud. cau. feu. de agitari.

h ¶ De voluntate. ℈ quod alias dicitur in Lombar. aſto animo. & in multis legibus & maxime in titu. qua. quis ſe de. deb. ſi quis alium aſto animo appellauerit. & in multis aliis legibus, quod verbū exponit, i. voluntarie: ſecundum q̄ hic eſt ſimpliciter poſitum, ut in Lombar, de ho. li. ho. l. ſi quis puellam. in fi. tit. & de incen. & dāno & iniur. l. j. in princ. iure aūt Romano dicitur calumnia. Accur.

i ¶ Vulſauerit. ℈ ſcilicet, deferens, vel accuſans, & accuſandū citans.

k ¶ Hoc. ℈ ſcilicet, iura mētum talæ prælatæ pulſationis. Accur.

l ¶ An diuino. ℈ i. per iudicium candentis ferri ſiue igniti: ſicut hodie eſt conſuetudo in multis locis portari: vel forte æqeſdet ad ix. vomeres ignitos: quorum quilibet caldus ſiue ignitus in terra ponet vnus ante aliū, & ipſe portabit vnū ex eis donec fuerit ad nonū: ſicut ille q̄ parricidiū cōmiſit, timēs p eū ſe, caſurum in ſeruituteꝫ. cum ille forte eſſet ſeruus, quē occidit, & hoc negauerit. vt in Lombar. de parri. l. iij. vel etiā per iudicium feruētis aquæ: ſicut dicitur de ſeruo q̄ dicitur homicidium abſcōſe perpetraſſe, ut in Lombar. de hom. li. ho. l. vlt. quod aūt ſequitur an humano iudicio: ſic itelligas, i. per pugnā. Sed quæro cum quo debebit pugnare iſte ruſticus: nūquid pugnabit cum milite: an cum cam debebit pugnare: quoniā principales perſonæ debent per ſe pugnare, niſi iuuenilis ætas, aut decrepita, aut infirmitas eas pugnare prohibeat: & in aliis quibuſdā caſibus: vt Lombar. qualiter quis ſe defendere debe. l. quicunque. & l. fin. & l. ſi ſeruus propter appetitum. tit. de hom. li. ho. l. qui uero. Vel dicas (& hoc forte verius) quod non pugnabit cum' milite: ſed cum campione ſibi æquali dato à milite: quoniam per conſimiles aduocatores fieri debet pugna: ut in Lombar. qualiter qui ſe defen. deb. l. vlti. nec enim poteſt quis cōtra militem nolentem pugnam imponere: niſi probauerit quod antiquitus ipſe cum parentibus ſuis natione miles exiſtat ligitimus: ut ſequitur. j. proxi. niſi forte uelles dicere quod aliud ſit quando miles imponit pugnam contra ruſticum: tunc per ſeipſum pugnabit: & aliud quando ruſticus vult pugnam imponere militi, & tunc non poſſet eam imponere: vt j. §. proxi. dicitur, quia tunc miles debet ſe purgare ſacramento ſuo: & ita erit deterioris conditionis ruſticus quā miles: nec mirum, cum in multis caſibus priuilegium habeat miles quod non habent alij: quos hic enumerare eſſet prolixum. nimirum, quia magis debet puniri corporaliter ruſticus quam miles: vt arg. C. de ſumma trin. l. nemo clericus. licet pecuniariter ſecus: ut C. de epiſc. & cler. l. presbyteri.

Ruſticus deterioris conditionis eſt miles.

m ¶ Capitali cauſa. ℈ Sic ergo videtur quòd de quolibet capitali crimine pugna hodie poſsit imponi: quod eſt contra ius Lombardorū, quo videtur prohiberi pugnam fieri, niſi in caſibus a lege dictis, ut notatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

in Lombard.qualiter quis se defende.debe.quicunq;.& tit.de homine ad iudicium non mittendo.l.vnica,pugna enim est odiosa. & legi displicet: vt in Lomb.de ho.lib.ho.recolimus enim.& odia sunt magis.restringenda quã ampliãda: vt ff.de li.& posth.l.cum puidã. vel dicas etiã.q̃ nihil innouetur per id quod hic dicitur. & intelligas,quod hic dicitur aut aliqua capitali cã, scilicet q̃ quam pugna oriãt & hic fortè est verior intellect',q̃ pôt colligi ex có quã dicta aliqua: & non dixit qualibet, sicut & alias secundum quosdam intelligitur, quod legitur in Lombarda, qualiter quis se defend. debet. l. de futuris. vel de minoribus causis: quia quod ibi dicitur de minoribus causis, intelligunt ipsi & de his causis, in quibus si potest fieri pugna gratia rei: quia est infra quantitatẽ. de qua aliàs fieret pugna,puta quia est furtum infra sex solidos,aut depositum negatum infra uiginti solidos: non de aliis, de quibus alias nõ posset imponi pugna licet quidam istud aliter intelligãt,vt ibidem notatur.sic etiam aliqui intelligunt legem, si quis aliũ asto animo, &c.scilicet verbũ illud, an,vnde ipsa appellatio agat, id est, de cã de qua pugna oriatur. In hoc tamen arctabitur fortè ius Lombar.per hoc quod hic dicit, scilicet q̃ contra militem non poterit hodie pugna'imponi nisi à milite:secundum quod sequitur in hoc §,nisi probare posit,&c,

Arma portare & pecuniam optare non audent rustici.

a ¶ Si quis rusticus arma. ʒ & ita habes,quod rustici non audent portare arma: sicut alias dicitur q̃ rustici,non audent optare pecuniã, ut C.de agr.& cẽs.l.domini prędiorum. & itelligas qđ forte tollere debebit ei arma,quando non poterit ei auferre pecuniam cum talis erit qui non audeat eam optare,ut dixi: quia fortè non poterat separari à solo: de quibus fortè loquitur hæc lex prædicta: aliis vero rusticis auferet viginti solidos,si habuerint. & hoc est quod dicit lex uiginti solidos, &c. Vel dicas q̃ tollet vtrunq;, scilicet arma:& pecuniã, si habuerit,& exponas uel,q̃ &.

† l. capitalium.§.famosos.ff. d pœn.

b ¶ Non ut quẽ lædat. ʒ i.non eo animo ut quem, &c. ecce ut hic palam dicit Imperator maleuolũ animũ habere arma deferentem.

¶Insolẽtia.

c ¶ HIC FINI.&c.

¶ Quidã aliter habẽt, sic h c icipit lex cõsuetudinis regni.meliorẽ tĩpus to hãc rubricã,quia verũ est q̃ lex hic finitur,s.superior lex de pace tenenda, s. Fridericus. & q̃ sequitur,non est lex,sed cõsuetudines sunt potius.

voluerit: facultas pugnandi ei nõ concedatur,nisi probare posit,q̃ antiquitus ipse cũ parentibus suis nationẽ legitimus miles existat.

¶ *Imperator ꝓcipit ciuitatibus, qđ post natalem sanctæ Mariæ ꝓuideant, quod sit rerũ hberta:& statuitur pœna non seruantibus eorum deliberationem, & statuta. Bald.*

¶ Post natalem sanctæ Mariæ vnusquisq: Comes septẽ boni testimonij viros sibi eligat:& de qualibet prouincia cum ipsis sagaciter disponat,& quanto pretio secundùm qualitatẽ temporis sit annona vendenda, vtiliter prouideat. Quicunque uero contra deliberationem ipsius intra anni terminũ altius modium, & carius vendere præsumpserit, tanquam violator pacis habeatur,& totidẽ viginti libras Comiti exoluat, quanti modios, siue maldios altius uendidisse conuictus fuerit.

¶ *Rusticus arma nõ portet,nec mercator, q negotiandi causa ꝓ prouinciam trãsit,nec miles ad palatiũ comitis. Itẽ nullus laqueos seu retia tendat ad capiendas uenationes: nisi ad ursos,apros,& lupos. Bald.*

¶ Si quis rusticus ârma [a], vel lanceam portauerit,vel gladiũ,iudex in cuius potestate repertus fuerit, vel arma tollat, uel uiginti solidos pro ipsis recipiat à rustico.

¶ Mercator negotiandi causa ꝓ prouinciam pertrãsiens, gladium suum suæ sellę alliget,uel super vehiculum suum ponat:non ut quẽ [b] lædat innocentem,sed ut à prędone se dẽfendat. ¶ Nemo retia. sua, aut laqueos, aut alia quælibet instrumẽta ad capiẽdas venationes tendat,nisi ad ursos,apros, vel luecos capiẽdos. ¶ Ad palatium Comitis nullus miles ferat arma,nisi rogatus à Comite.

¶ *Publici latrones antiqua damnanꝫ sentẽtia,& ijs ñ ꝓdest appellatio,uel reclamatio,sicut nec ceteris,q appellaꝫ ñ posſũt.* B

¶ Publici latrones,& conuicti,antiqua † damnentur sententia. Quicunque aduocatiam suam,uel aliquod aliud beneficium inornate tractauerit, & a domino suo admonitus non resipuerit, & in sua perdurans insolentia † ordine iudiciario tam aduocatia, quam beneficio exutus fuerit, si postmodum ausu temerario aduocatiam, uel beneficium inuaserit,pro uiolatore habeatur.

¶ *Si furatus ẽ aliqs ualorẽ qnq; solidorũ uel ãplius,laqueo suspẽdaꝫ,si uero minus, scopis,& furpice excoriet,& tũdaꝫ. Bal.*

Omino.Solutus est. ʒ Nunquid vasallus interim poterit vendere sine consensu ipsius domini sui banniti, ita quòd teneat venditio, & q̃ dominus non posit eam venditionem rescindere,postquam fuerit restitutus? Et videtur quòd sic,ad exemplum filij eius, qui deportatus est: nam ea quę gesta sunt per ipsum filium, tunc quando pater eius est deportatus, rata debent haberi: nec infirmantur patre restituto; vt C de sen.pasl.vlt. circa princ. & merito debet tenere venditio: nam & interim, dum est bannitus, posset damnum impune in bonis eius dari: cùm alias nihil videtur ei nocere bannum. Item tunc non dicitur feudum vendi: quia tunc non videtur feudum esse, cum interim vasallus est solutus à sacramento fidelitatis: à qua fidelitate feudum dicitur: vt ff. per quos fiat inuesti. & per quos reci. c.nulla. Sed dicas & fortè meliùs,quod non posit interim vendere: licet interim non posit venditio retractari. Nec enim dominus amittit dominiũ directũ, qđ retinuerat tempore inuestituræ propter bannum, nisi fortè bona eius essent expresim publicata: cũ etiam tunc fortè eo restituto, & bona eius intelligerentur restituta: vt C. prædi. titu. l.j. & vlt. circa finem.&maximè si dominus habet filios, interim feudum ad eos pertinet: cum hodie bona deportati non publicentur, vt C. de bon. proscript. auth.bona. Sed quid dõ minus bannitus est ab aliqua potestate alicuius ei uitatis, sub cuius iurisdictione est & dominus, & vasallus? non quid interim vasallus sacramento fidelitatis absolutus est: ita q̃ nõ sit obligatus ad eum adiuuandum, vel ei seruitium præstandum? Rñ.forte sic.eadem ratione: vt in bãnito à Regecũ ratio diuersitatis reddi nõ posit.arg.C. de cõsti.pec.l.vlt. nisi fortè diceres contrarium ea ratiõe,quod maior sit Rex aliqua potestate.

† tendeatur. sic Bart. Iuff. sed male.

Banniti non habent sub se vasallos sicut nec excommunicati.

e ¶ Secundum vsum Mediola. ʒ imo secundũ communem vsum, licet enim vasallus seruitium domino non offerat: tamen non ob hoc feudum amittit, dum tamen domino petenti seruire paratus sit. veruntamen si sciuerit domino magnũ periculum imminere,vltro adiutorium suum debet domino ꝑbere: aliquin feudum per deret: vt ſ.si de feu. controuer.fue. c. licet. & hoc est quod dicitur ꝛ. prox. tu tamen scias. &c. hæc tamen vera tentur in causæ cognitione, secundùm quod hic dicitur, bonus tamen iudex,&c.

¶ Si quis quinq; solidos valens, aut plùs fuerit furatus, laqueo suspendatur,si minus, scopis & furpice excorietur,& tundaꝫ. † ¶ Si ministeriales alicuius domini inter se guerram habuerint,Comes, siue iudex in cuius regimine eam fecerint,per leges,& iudicia ex ratione prosequatur. ¶ Quicunque per terram trãsiens equum suum pabulare voluerit, quantum propinquius secundùm viam stans in loco amplecti poterit ad refectionem,& reparationem equi sui,impunè ipsi equo porrigat. Licitum sit etiam ipsi vti herba, & viridi sylua: & sine vastatiõe aliqua quilibet vtatur pro sua commoditate,& vsu necessario.

HIC FINITVR LEX, DEINDE CONSVEtudines Regni incipiunt. [c]

TITVLVS XXVIII.

¶ *Vasallus dominũ suum non adiuuans in prelio iniũsto,feudum perdit: in bello autem iniusto ad defendendum cum iuuare tenetur:ad offendendum uerò potest si iuste,sed non cogitur:nec feudum perdit. Bald.*

Omino guerram faciente alicui, si sciaꝫ q̃ iustè, aut cùm dubitatur, vasallus cum adiuuare tenetur.Sed cùm palàm est, quòd irrationabiliter eam facit, adiuuet eum ad eius defensionem: ad offendẽdum verò alium non adiuuet, si vult. Sed si eum adiuuare noluerit, nõ tamen feudum amittet, secundùm Obert.de orto, & Gerardum Capagistum. Alij verò sine distinctione dicunt semper debere eũ adiuuare. Sed Obertus & Gerardus vtuntur eo argumento, quòd quemadmodum dominum excõmunicatum, vel à Rege bannitũ nõ est obligatus vasallus ad adiuuandum, vel seruitium ei præstandum, imò solutus est [d] interim sacramento fidelitatis, nisi ab ecclesia vel à Rege fuerit restitutus: ita nec istum iniustè guerram alicui facientem.

¶ *Vasallus nõ cogit dño offere seruitiũ: & quantocunq; tempore steterit, q̃ seruitiũ non præstiterit,feudum non amittit. Fallit in tribus casibus hic insertis. Iacob.de Bel.*

¶ Ad hoc quãtocunq; tẽpore steterit vasallus, q̃ domino non seruierit secundũ vsum Mediolan. [e] beneficiũ nõ amittit, nisi seruitiũ

Absolnim[a] pctius ꝙ cõdamnas.

a ¶ Et promptiores.ʒ hoc est quod alias dicitur ff. de act. & obligat.l. arrianus.& fauorabiliores sunt rei quam actores,ut ff. de regu. iur.l.fauorabiliores.& hoc est uerum: nisi pro libertate,& pro re priuilegiata pro nũtiari posit.tunc enim magis condemnare quam absoluere debemus: ut ff.de re indic.l.inter pares.Accur.

b ¶ Aedificium fecerit. ʒ cum fortasis facere nõ debeat, nisi hoc in fundo colligẽdorũ fructuum causa faciat. Sed si quid ædificauerit, forsitan nec tollere nec reſcere sine quæstione poteſt: rem tamen suam poterit uendicare. arg. ff. de usufru. sed si quid inædificauerit. in prin. Accur.

c ¶ Soluat pretium. ʒ aliàs enim subnoueret exceptiõe doli mali,nisi pretium exoluerat, ut ff. de act.empt.& vendi.l.Iulia. §.j.& insti. de rerum diuisio. §. certè illud. & ff. de vsufru. l. sed & siquid. & de rei vend.l. si fundi possef. & l. in fundo. & ff. de pig.act.l.j. & l.eleganter. §.ult.& l. si seruus pign. & l.si. necessarias.& ff. de cõtra iu.tu.l.j. §. finito. & ff. ad trebel.l. hæres.cum de. & l.patroni filius.§.ulti. & ff.locat.& conduc.l. domi nus.§.j.& l.penul. & quod dicit postea, idem dico si pretio seruitutem fundo acquisuit:istud dico: quia per se non potest subsistere, ut notatum est ſ. illiuero, qui dicunt omnino ad dominum pertinere,ſine dubio ineptè locuti sunt,ut mihi videtur.Accursius.

d ¶ Martium. ʒ Quod hic dicitur de fructibus distinguitur, vt alias in hærede fructuarii obseruatur,ut ff. de vsufruc.l. defuncta. sed inter vxorem & maritum aliter fit fructuum diuisio, vt ff. solu. matr.l.diuortio. qualiter autem distinguatur, diligenter est attendendum quia de facto sæpissime accidit. quod vltimi dicunt: iniquitatem continet, & ideo male dicitur. sicut superius in alio cap.

† Nota ad hoc c. si pertinaces. de rescriptis. lib. vj.

e ¶ Pertinebunt. ʒ q̃ isti bene dicant, probatur arg. ff. de vsur. l. hærennius. & instit. de rerum diuisi. §. is vero ad quem vsus fructus.

f ¶ Contra omnes. ʒ sed nunquid contra se debet dominum adiuuare? Rñ. videtur quod sic: quoniam generaliter iurauit ei vasallus fidelitatem contra omnes homines, unde generaliter facienda est interpretatio, ut argu. ff. de lib.leg.l.si quis rationes.& C. de fideicom. l.cum virum. vnde cũ fecerit diuisionem personarũ vniuersos cõprehendere intelligitur. ar.C. de donat. dare.& maximè cũ teneatur contra filium eũ adiuuare, vt statim sequitur cum eadem quasi intelligatur patris persona cũ persona filij. ar. insti. de inu. stip. §. ei qui. sicut alias non interest vtrũ veritus sit in se pati, an in filiis,ut ff. quod met. cau. l. isti quidem. §. vlt: si enim vasallus tenetur dominum adiuuare contra filios, & ab illis eum defendere: ergo multo fortius contra se,& à se. ar. ff. de cond. inde. l. frater à fratre. & C. de euict. i. fiue e contra. videtur q̃ non debeat contra se dominũ adiuuare: nec enim semper est facienda interpretatio generaliter generalis sermonis. argu. ff. de mil. illud. in fin. & de procura, mandato. imo de generalibus est facienda tacitè exceptio. vt ff. de ser. si cui. nec enim est credẽdum, quòd intellexisset iurare contra se. cùm specialiter contra se non fuisset iuraturus: vt ar. ff. de pec. l. qui ꝓculij. in generali enim isto iuramento videtur tantũ de extraneis cogitasse siue dixisse. ar. ff. loca. & conduc.l. qui insulam. §. vlt. & commun. prædi. l. quicquid. Item facit contra eum, quia contra stipulatorem debet fieri interpretatio. ff. de verb. obli. l. stipulatio ista. §. ij. pro domino verò adhuc videtur facere litera sequens scilicet, nisi contra alhũ antiquiorẽ dominũ &c. cùm ergo vnum excipiat, merito omnes alios videtur comprehendere. arg. ff. de iudi. l. solemus. quid ergo dicemus? Rñ. q̃ non teneatur contra se dominũ adiuuare, qñ in isto generali sacramento videtur tantum de extraneis cogitasse: vt arg. ff. cõmunia prædio. l. quicquid. Item alia ratione: aut enim dominus iuste habet guerram cum eo, aut iniuste. si iuste, non propter aliud de causa leui nisi propter aliquam culpam ipsius vasalli: vnde eo ipso fortè poterit feudum et auferri. ad quid ergo teneretur cum adiuuare contra se: cum nihil aliud pateretur, si etiã contra alios eum nõ adiuuaret, nisi q̃ a feudũ amitteret? si autem iniuste, adhuc idem: quia hoc ipso deberet dominꝰ amittere proprietatẽ feudi, sicut vasallus caderet à feudo si contra dominũ hoc faceret: vt s. si de feu. controuersia fuerit. c. dominio committente. & ſ. qualiter dominus à proprie. c. ex facto. & arg. §. de for. fidelit. in fine.

Vasallus contra se dominum iurare non tenetur.

g ¶ Fratrẽ. ʒ sed nunquid dominus eodemmodo debet vasallum adiuuare contra omnes homines,& contra fratrem,& filium? Rñ. vtiq; cum i his omnib⁹ debeat dominus vasallo vicem reddere, quæ vasallus tenetur præstare domino: vt suprà. prædict. tit, de forma fidelita. in fin. cum etiam dominus amitteret proprietatem per eandem feloniam, per quam vasallus amittit feudũ: vt §. si de feud. controuer. fue. c. domino committente. & inf. qualiter dominus à proprie. c. ex facto.

h ¶ Dominum antiquiorem. ʒ scilicet, à quo antefeudum renebat. vnde rectè facit, si nominatim excipiat eũ, quando iurat fidelitatem, sicut nominatim debet excipere personam Imperatoris: vt in constitutione Friderici, imperialẽ. §. illud quoq; præcipimus. & merito, quoniam qui prior est tempore, potior, debet esse iure. ff. qui potio. in pig. haben. l. potior.

rãlibus est facienda tacitè exceptio. vt ff. de ser. si cui. nec enim est credẽdum, quòd intellexisset iurare contra se. cùm specialiter contra se non fuisset iuraturus: vt ar. ff. de pec. l. qui ꝓculij. in generali enim isto iuramento videtur tantũ de extraneis cogitasse siue dixisse. ar. ff. loca. & conduc.l. qui insulam. §. vlt. & commun. prædi. l. quicquid. Item facit contra eum, quia contra stipulatorem debet fieri interpretatio. ff. de verb. obli. l. stipulatio ista. §. ij. pro domino verò adhuc videtur facere litera sequens scilicet, nisi contra alhũ antiquiorẽ dominũ &c. cùm ergo vnum excipiat, merito omnes alios videtur comprehendere. arg. ff. de iudi. l. solemus. quid ergo dicemus? Rñ. q̃ non teneatur contra se dominũ adiuuare, qñ in isto generali sacramento videtur tantum de extraneis cogitasse: vt arg. ff. cõmunia prædio. l. quicquid. Item alia ratione: aut enim dominus iuste habet guerram cum eo, aut iniuste. si iuste, non propter aliud de causa leui nisi propter aliquam culpam ipsius vasalli: vnde eo ipso fortè poterit feudum et auferri. ad quid ergo teneretur cum adiuuare contra se: cum nihil aliud pateretur, si etiã contra alios eum nõ adiuuaret, nisi q̃ a feudũ amitteret? si autem iniuste, adhuc idem: quia hoc ipso deberet dominꝰ amittere proprietatẽ feudi, sicut vasallus caderet à feudo si contra dominũ hoc faceret: vt s. si de feu. controuersia fuerit. c. dominio committente. & ſ. qualiter dominus à proprie. c. ex facto. & arg. §. de for. fidelit. in fine.

facere renuerit: vel nisi à domino ei denũtiatum fuerit, & ille, cum potuerit, eius fuerit, & seruitium nullum ei fecerit. Bonus tamẽ iudex uariè ex personis, causisq; definiet;& finget vasallũ remotũ esse, vel propinquũ paratũ esse, vel nõ, dñm guerrã habere, vel non, vtrũ etiã magnã, vel paruã, & annuntiabit ei dominus, vel nõ. hęc omnia vertũtur in cognitione cause.& prõptiores [a] sumus ad absoluendũ, quã ad condẽnandũ. Tu tamen scias, q̃ si vasallus sciat dominũ obsideri, vel aliter ei mortem imminere,& cũ potuerit ei nõ nũtiauerit, vel etiã sine nuntio eum non adiuuerit, feudo priuabitur.

¶ Si vasallus ĩ feudo aliquod ędificium fecerit [b], vel ipsum sua pecunia meliorauerit, & contigerit postea, vt vasall⁹ sine filio masculo decedat, dominus, aut patiaꝫ ædificium auferri, aut soluat pretium [c] meliorationis. Idem dico si pretio seruitutem fundo acquirat. Quidam alij dicunt omnino ad dominum pertinere.

¶ *Si vasallus nullo hẽde relicto ante Martiũ decesserit, fructus dño ptinent, ad quẽ denoluit feudũ. secus, si post Augustũ decedat qatunc eius hęredis erunt. Bald.*

¶ His consequenter dicitur, q̃ si vasallus decedat sine hærede masculo,& contingat feudum ad dominum reuerti, sic distinguitur, q̃ si ante Martiũ, [d] omnes fructus illius anni ex feudo prouenientes, ad dominũ pertinebunt [e]. Si verò post Kalẽdas Martij vsq; ad Augustum, oẽs fructus, qui interim percipiunt, ad hęredes vasalli pertineant †. Si verò post Augustũ, omnes fructus anni p̃cipiat dñs. quidã tamen dicunt quocunq; tẽpore anni decedat, omnes pendẽtes fructus ad dominum pertinere.

¶ Contra omnes [f] debet vasallus dominum adiuuare,& contra fratrẽ [g],& filiũ,& patrem: nisi contra alium dominum antiquiorẽ [h]. hic enim cęteris est pręferendus.

DE FILIIS NATIS EX MATRIMONIO ad morganaticam contracto.

TITVLVS XXIX.

Vidam habẽs filium ex nobili coniuge, post mortẽ eius nõ valẽs cõtinere, aliã minùs nobilẽ duxit, qui nolẽs existere in peccato, eã despõsauit, ea lege, vt nec ipsa nec filij eius [i] amplius habeãt de bonis pñs, quã dixerit tpe sponsaliorũ, verbi gratia decẽ libras, vel quantũ voluerit dare, quãdo eam despõsauit, quod Mediolañ. dicũt accipere vxorẽ ad morganaticã, alibi, lege salica. hic, filiis ex ea susceptis, decesſit. Isti in proprietatem non succedunt, aliis existantibus; sed nec in feudo, etiã aliis nõ existẽtibus. q̃, licet legitimi sint, tamen ĩ beneficio minimè succedunt. In proprietate verò succedunt patri, prioribus non existentibus: succedunt etiam fratribus sine legitima prole decedentibus secundùm vsum Mediolanẽsium.

DE FEVDO FOEMINAE.

TITVLVS XXX.

¶ *Filię matri in feudo fœmineo succedunt, masculis non extantibus, scdm Obertum, & Gerardum. sed secundùm alios non succedunt nisi per pactum sit actum. Bald.*

Si fœmina habens feudũ decesserit, quia fœmineum est feudum, & sine pacto speciali, deficientibus filiis masculis [k], ad filias pertinebit. Obertus, & Gerardus. Alij verò dicunt nisi per pactum speciale ad eas non pertinere; sicut si datum esset filio masculo: quasi ideo, quòd est fœmineum sine pacto transit in fœminas: eadem ratione quia est fœmineum, transit in fœmineam prolem, etiam masculis extantibus: quod falsum est. Ex hoc illud descẽdit, quod dicitur clericum nullo modo in beneficium paternum

¶ DE FILIIS EX MATRIMONIO ad morganaticam contracto.

i Quidam. Nec filij eius. ʒ De talibus filiis intelligo loqui s. si c feud.controuer.fue.c.mulier.&c. filij nati. vt ant quitas secũdum leges habeat auctoritatem: & vocatur hæc lex Salica.

¶ DE FEVDO FOEMINAE.

k Si fœmina. Masculis. ʒ hic not. quòd filiæ non succedunt matri in feudo, licet à matre sumpserint initium: & hoc secundum istos: licet aliis aliter videatur: vt suprà dicitur proxim. capi. primo infrà de

Universidad de Deusto

na.suc.feu.& merito nõ succedunt sine pacto speciali, nam secundum rigorem constuetudinis filii masculi non succedunt matrii in feudo: cũ secundũ usum regni dicatur feudũ paternum,& nõ maternũ. sed de equitate admittuntur: ut ſ.tit.an maritus succe.vxo. in bene. cap si fœmina.

a ¶ Succedere. ʒnisi forte paratus sit seruire per substitutum domino: arg.C.de epis.& cler.quisquis. & ad similitudinem. & ff.de arbit.l.si arbiter. in fin.l.

b ¶ Postposuerit. ʒ tali enim cã factus est clericus, vel cõuersus fuit domino feudũ apertum,sicut & de eo qui feudũ illicitè alienauit nõ uolũtate domini.licet enim recuperauit ab emptore, non tamẽ penes se retinebit: cũ domino erat apertum per alienationẽ, ut ſ. quid iu. si post ali.feu.va.re.c.præterea. hic ergo colligitur manifestè,q; non restituũtur amissa: licet in pristinum statum res redierit: vt arg. instit. de cap. di.§. quod autem. & ff. d adop. qui libertus, argu. contra. C.de sen.pas.& resti.l.j. & vltim. & ff. de in ius vo.l. sed & arg. contra ſ.ti.hic finitur lex.ca. j. & in summa. ut in libel.d. Py.rub. nec enim iura restauranur.aliàs restituantur.

c ¶ Succedunt.ʒetiam si eum forte acquisiuit: forte cum esset clericus: quoniam scriptum est, nemo militans duo implicat se negotiis secularibus : ut in decre.xvj. di. apostolorum.& ca.placuit. sicut ſ. dictũ est: quia qui factus est miles dei, desinit esse miles seculi,ut ſ.de eo qui arm.bel.depo.l.j.

¶ SI VASALL &c.

d Vasalli. Qũque. ʒ Puta quãdo bñficiũ ñ est nouum: qm.alʒs nõ ptineret ad agnatos, sed ad dñm,&ita itelligũt q.dã q; legit ſ:in quib. cau. feu.amit.§.vlti.scilicet, vt ibi loquatur de nouo beneficio: tamen puto q; hic loquatur d̃ paterno. & q̃ hic dicitur licet quãdoq; , intelligas, ſquando vasallus non delinquit in dñm, sed in alium quoniam tũc ptinet ad agnatos & non ad dominũ, secundũ quod ibi dicitur. si autem in dominũ deliquisset : tunc secus est.& hoc est,quod ibi dicitur , ut dominus habeat hanc suæ iniuriæ ultionẽ : licet uideatur forte æquior sententia prior : ne ex delicto alterius alius damnum patiatur.

e ¶ Tamen. ʒ sic ergo est deterioris conditionis filius quàm alins:& patris delictum nocet filio.alterius ergo delictum alteri nocet:quod fit plerunque propter delicti magnitudinẽ,ut C.ad leg.iul.Maie.quisquis.aliquã do propter nimiam personarum coniunctionemi ff. si quis aliquem testari prohib.l.j.licet alibi dicatur,quod delictum patris filio nocere nõ dẽt: ut ff.de sena.emancipati. & de bon. poss. contra tab.l.j. & iij. & de pœn. l.moris.§.penu.& in summa,ut not.in libel.Py.dispu.c.plenissime.ſ.dictum, est qualiter quis ex suo facto, &c.& rub. sequen. aliquando etiam filii delictum nocet patri in feudo quod pater habebat,ut in constit.Frider.imperialem.§.insuper si filius vasalli.

f ¶ Gratiam.ʒhoc tale est ac si dicat,tunc non potest dominus filio gratiam facere.

g ¶ Quibus.ʒ& ita uidetur quod ex latere venientes excludant non solum filium in casu isto,sed etiam omnes descendentes, quod forte est vo

debere succedere[a], etiã si posteà quàm habitum religionis assumpserit,postposuerit[b]. Idem in omnibus,qui habitum religionis assumunt,vt conuersi,hi enim nec postea in feudo succedũt[c]:& si quod habent,perdunt.

SI VASALLVS FEVDO PRIVETVR, cui deferatur.

TITVLVS XXXI.

¶ Filius nõ succedit pri in feudo,nec agnati usq, ad tertiũ gradũ:qñq; nec descendẽtes in infinitum,si vasallus feudo priuet pp suum delictũ:nisi filius conquirat,dño gratiã sibi faciente,non extantib.agnatis.Bal.

Vasalli feudum delinquentis , licet ad agnatos quandoque[d] pertineat, filiustamen[e] ad id nullatenus aspirabit, nisi id iterum a domino licitè acquirat sibi gratiam[f] faciente, uerbi gratia,si non sunt alij ex latere , quibus[g] aperiatur; ad eius petitionem admittuntur qui quarto gradu sunt remoti ab eo,qui id acqusiuit, & etiam vsque ad infinitum :dum tamen hos constet ab eo per masculos descendisse.

QVI TESTES SVNT NECESSARII AD NOuum inuestitura probandam.

TITVLVS XXXII.

¶ Noua inuestitura ꝓbatur p testes pares curtis,aut p breue testatum à parib. confirmatum:siue dñs sit laicus,siue clericus: nec aliter facta ualet,ẽt si dñs confiteatur factã,& alij contrà testantur. Vetus autẽ inuestitura probari potest testibus quibuscunque:paribus uel non paribus : masculis tamen , non fœminis.Bald.

Siue clericus siue laicus sit dominus, ad probandam nouam inuestiturã[h] semper parẽs curiæ sunt necessarii, & si sine eis facta sit inuestitura: ẽt si dominus confiteaẽ factã, q; tamen sine hac solẽnitate facta est: non ualet etiam si prorum imo sine fortè: vt ſ.si de feu.controuer.fue.e.si vasallus culpam.

¶ QVI TESTES SVNT NECESSARII, &c.

h Siue clericus.Ad probandam nouam inuestituram. ʒ Hic manifestè corrigitur quod dictum est ſ. quid sit inuestitura in princ. Vel dicas q; illorum sententia corrigitur per alios,qui melius dicere videntur: & meritò eorum sententia prævalet. nam & hæres decurrens ad solennitates iuris cum ab eo legatum , vel fideicommissum petatur , soluere detractans non auditur: vt C.de fideicommiſ.quæstionem. & instit. de fideicommiſ.hæred. §. vlti. sed occurret instantia. nam reperitur , quòd pater dicit emancipationem a se factam: sed decurrens ad iuris solennitatem filium redigit in potestatem suam: vt C.si aduer. rem iud. l. si cum. Sol.ibi reuocat: quia de substantia emancipationis aliquid defuerat: puta quia non fuerat authore prætore facta: sed hic non est ita: quoniam testes non sunt de substantia inuestituræ: vt ita dixerim, argumen. ff. de adop. post mortem. qui autem testes in vtraque inuestitura sit necessarij ad ipsam probandam, notatum est supra, quid sit inuestitu. cap. j. §. si enim . hic ergo secundum meliorem sententiam non nocet , & si de solennitate aliquid deest: quibus subueniri potest, vt infr. 4. char. Accur.

¶ DE CONSVEtudine recti feudi.

i Ciendum . Inuestitura , ʒ & per eam solam potest constitui, vt ſ. quibus mod.feud. constitu.potest.cap. sciendum , &c. istis autem duobus modis potest acquiri, vt hic,& ſ.de feu. co.sciendum ,imo & tertio modo: vt hic,& quarto similiter , vt notatur in summa qualiter feu.constituat.& acquiratur.

k ¶ Paribus curiæ. ʒ si autem non dixit coram curię paribus , tunc forte secus esset: quoniã tunc nõ proprie feudum, sed quasi feudum censebitur donec vixerit ille qui ita nactus fuerit , & nullum in eo habebit successorem, vt ſ.quibus. mo.feu. constitu. potest.c. sciendum . vnde talis erit differentia inter hunc casum,& illum: quoniam hic dixit coram curia.ibi vero non.vel etiam intellige hunc casum secundum illum. Accur.

l ¶ Fundi. ʒ not.q; ex eo solo vasallus possessor efficitur : quia animo solo non acquiritur possessio , vt ff. de acquiren. posses. possideri.in princi. licet videatur obuiare.ff.prædicto titu.l.j.§.fina. & qualiter intelligatur, ibi exponitur . Hic not. per patientiam possessionem transferri . simile ff. de dona.qui iuxum. & de acqui.re.dom.qua ratione: aliàs transfertur possessio per retentionem vsusfruc. C. de do. quisquis.& l.si quis argentum.§ sed & si quis.aliàs designatione, vt ff. de peri. & com. rei vend.l.quod si.aliàs oculorum subiectione: dum tamen affectus interueniat,vt ff. de acq. poss. l.j.§.si iusserim.& l.q; meo.§.si venditorem. aliàs aiterius rei traditione,puta clauium horrei,vel cellæ vinarię.ff.prędicto titulo l.j.§.si iusserim.& de contrahend.emptio.clauibus.aliàs condnctione . & omnes isti quinq; casus transferendi possessionem his versibus declarantur: Visu, fiue rei mutuatæ venditione.Si cõductorem iussi deponere, rerum Claubus & chartis,mea si conduco scienter . Quamuis non aliter detur, possessio transfe-

Aliquo

Possessionem transferri quibus modis.

a ¶ Aliquo tempore . ʒ sed de quo tempore intelligitur? Rñ.xxx. an. vtʒ.si de feu.contro.feu.c.si quis per triginta annos . vel intelligas etiam de tempore vnius anni per quod stetit in possessione sciente domino ipso hoc non ignorante, cum delatione tamen iurisiurandi : vt ſ.sequitur , præstito,&c. ſ.si de inuesti. inter dominum & vasal. lis oria. §. si autem aliquis. & non intelligas de dicto tempore trigin ta annorum: quia tũc pugo sine dilatiõe sacramẽti debere absolui.

b ¶ Et non contradicente . ʒ valde notabile hoc verbũ est . nam propter hoc videtur consentire. & sibi præiudicium facere : & omnia notanda de hac materia.ſ.si de inuesti. iter dñm & vasal. lis oria.§. si autẽ aliquis.

c ¶ Non probet. ʒ & meritò quia cõtra dñm præsumitur cum præsens sit: vt notatur.ſ.si de inuesti. inter dominũ & vas. lis oriatur. §. si autẽ aliquis. Ité ſpple,vel quasi probet puta iurando, vt sequitur statim præstito iuramẽto , &c. & ſ.eod.§. item si inter dominũ iusurandum enim est loco probationis : vt inuenies notatum. ſ. si de inue. inter do.& vasal.lis oria.§. siquis se vel patrem, &c.

d ¶ Expectandi sunt. ʒ Ecce quod in distinctiõe notauim* :quod si absint pares,expectari debent, alias enim non valeret noua inuestitura : vt hic dicit. potest & hic nota ri arg. ad quæstionem illam in qua dicitur de eo qui sibi ius dixit propter inopiã magistratus. nam & ibi dicitur q; si aberat, debuit tamen expectari.

e ¶ Iudicem moueat ʒ Sed nũquid propter vnũ testẽ se mouebit iudex? Respond.vtique.inducit præsumptionem in enim præsumptionẽ vox ducit vnius vnius, arg.ff. de iureiur. l.si duo patroni.in princ. & de liber.agno.l.j.§.fin. & C. de aduocat. diuer. iudi.nemini.& C.de decur. si quis de curio.& ff. quemadmo. testa. ape.l. j.& ij.in fin.& de dote prælega.theopompus. licet contra sit in authẽ.de instru.cau.& fide. §.si vero moriãtur omnes. collat. vj.vbi dicit, & omnino se putauerit.&arg.cõtra. ff. de quæst. manius. sed ideo ibi fuit remota quæstio,ancillæ,quia non debuit in dominum suũ torqueri. C. de quæstio. l. j. Item licet cõtra eodem iure.vt not. contra. C.de test. iurisiurandi.si ergo vis circa hunc articulum distingue latius:recurre ad distinctionem Py. actore non probante,&c.sic ergo ſm determinationem istius.c.est intelligendum q; dicitur.ſ.si de feud.controuer.fuer.c.inter filiã.& ſ.de controuer.inter mascu.& fœmi.de benefi.c.item sciendum.

f ¶ Referat. ʒ nimirum nec velle iurare,nec iusiurandum referre, manifestæ turpitudinis est.ff.de iureiu.manifestæ.Accur.

g ¶ Parentibus. ʒ hic potius parentibus creditur,quàm extraneis, cum ex necessitate sex debeant adesse : de reliquis eius arbitrio relinquitur: licet contrarium sit in vltimo. Accur.

h ¶ Si vult. ʒ hic melioris conditionis est dominus,quàm vasallus. Sed quæro si vasallus propinquos non habeat,quid iuris sit? Respon.tunc alij admittuntur in defectum nimirum:& alibi inopia emergente probationis, admittuntur ij. qui alias repellerentur C. de hære.& ma, quoniam.in fin.& ff.de testi.l.ſerui. Respon.vt in summa.

i ¶ Conscientię. ʒ sic ergo de incerto iurat : sicut & aliàs in Lombar. quia quis se defende.de.si contigerit.& l.si quis post mortem. Sed oppone quis nõ nitur q; anceps periurium subire videtur. ff. de in li. iuran. l. videamus.

Periurium anceps sub debet.

mentum calumnię à domino non exigetur:quod nuper rex Fridericus in Romandiola constituit: vt vasallus calumniæ sacramentum à domino[l] non exigat:quod etiã à parte domini[m] intelligendum est:vt quod quisq; [n] iuris in alium statuit,ipse eodem iure vtatur.

¶ Similiter vasallus dominũ accusare[o], vel testimonium contra eum reddere non debet in ciuili causa modica, aut criminali. Quidam tñ dicunt in criminali non licere, in ciuili licere. in quibus si cõtrafecerit, feudo priuabitur[p].

¶ Si contentio est de beneficio inter dñm, & vasallũ,dño possidente,vasallo autem in probatione deficiente : absoluitur dñs sine iuꝛo,sed vasallo possidẽte & dño in probatione deficiẽte,si longa est possessio vasalli, sibi deferꝛ sacramẽtum : si noua deferꝛ domino:nisi præsumptio sit pro vasallo. Bald.

¶ Item si inter dominum , & vasallum controuersia sit de beneficio:possidẽte domino,& vasallo in probatione deficente, qui conuenitur , nullo præito sacramento, absoluatur. vasallo vero possidente, & actore in probatione deficiente si longa sit ¶ vasalli possessio,eius iuramento causa finiatur.vbi verò noua est possessio, sacramentum ei nõ præstabitur, sed domino deferetur : nisi aliud faciat pro possidente.

DE LEGE CORRADI.

TITVLVS XXXIIII.

¶ Si inter capitaneos Regis est contentio coram Rege debet definiri per legem Corradi.si uero inter ualuasores, coram paribus curiæ.Bald.

Ex Corradi debeneficio,quę dicit: Si iter capitaneos cõtrouersia sit, coram Rege finiatur:si inter valuasores,corã paribus curiæ:Mediolani non tenetur† : sed talis distinctio ibi obseruatur: quia si inter duos,quicunque fuerint,de beneficio regali controuersia fuerit,

o ¶ Accusare. ʒ hoc ẽt dicitur de patrono,& filio patroni, qui ,phibetur libertum accusare in & ciui. causa capitis, vel testimonium contra eũ reddere.& si cõtra fecerint, ab omni bonorum possessio.contra tabulas remouentur.ff.de bonor. liber.qui cum liberti quoque aduersus patronos reddentes testimonium puniuntur: vt C.de testib.aduersus.is etiam qui sub testimonio suo intentionem accusatoris adiuuat,vel actoris fideinssor extiterit : à relictis in testamento priuatur,& libertas data seruo qui testamentum testimonio suo infringere voluit,aufertur.ff.de ijs quib.vt indig.l.post.§.ætati. & §. an libertas.

† Facit ad hoc inſti.d iurena. gẽ. §. sed & q̃ principi.

p ¶ Priuabitur. ʒ istud intelligitur quando nulla necessitate cogente vasallus testimonium dixit:alioquin excusabitur:vt nõ.ff.si quis causã ij.§. j.& arg.de ijs qui.vt indig.l.post.§.an libertas. Item quia officium proprium non debet ei esse damnosum.

q ¶ Si longa sit. ʒ istud ſ.expositũ est:& intelligẽdũ est sicut ſ. dictũ est.

¶ DE

Universidad de Deusto

¶ DE LEGE conradi.

a Ex Corradi. § Si iter duos pares. § Quod in isto cap. dicitur obseruatur, quic quid. §. sit expositum.

b ¶ Feudū alienare. § q cqd de alienādo feudo obseruandū sit, hic subtiliter distinguit: sed qualiter sit intelligēdū, in cōstitutione Frideri. determinabit. Notan. tñ est, qd licite cū vniuersitate transit qđ per se tranfire non pōt. ff. de fun. do. l. j. & ff. de acqr. re. do. q dā. nam licitū est insolidum quod pro parte non licere: no. in lib. dist. Py. vj. char. rubr. licitum est insolidū qđ pro parte non licere, licet contra notetur in seq. duabus rub.

c ¶ Totum. § quod in curia habet. quare quædam per se non trāseunt, quæ cum vniuersitate transeunt. arg. ff. de contrahend. empt. & ven. in modicis. & de act. empt. & vendi. si mercedē. §. si cum. & de acquir. rer. do. quædā. & de fun. do. l. j. & not. in libr. dist. Pyr. iij. char. rub. licite cum vniuersitate transeunt, quæ als transire non possint. licet sit contra in rubric. ibidem sequenti.

d ¶ Aut æquali. § hic ergo no. q licitū est mihi per alium quod per me ipsum licebat: dū tamen sit per æquè bonū illud, sicut & aliud vnū eiusdem generis & bonitatis recte soluit: vt no. ff. si cer. pe. cum quid & hoc no. secundum consuetu. Mediola. pro qua ar. possunt reperiri in Py. quæstione in qua quæritur vtrū vasallus possit per alium feudo seruire.

e ¶ Similiter seruire. § videtur q secūda persona feudo debeat seruire, sed nō debet: vt argu. ff. vsufr. quēadmo. caue. a. si vsufruc. leg. & §. si de feu. contro. fuerit. ca. beneficium. Acc.

f ¶ In infinitum. § hic q infinitas licitū, vel illicitum non vitiat, nec excusat: vt ff. de annuis le. annua. §. annus.

g ¶ Tertiam personā. § & hoc propter infinitatē eiusdā: vt ff. de dā. infe. qui bona. sed hic quæritur, à quo dño vendicetur, cū in quartā personā pueneriē vtriq; à primo, vt opinor. Sed nunqd tertius de euictione teneē? vtique nisi fallor, ac si de re aliena fecisset inuestituram: vt §. de inuest. rei alienæ. §. cum de re alie. cum distinctione tñ, quæ est ibi sciēs aut ignorans receperit alienum. & est

Feudū, cū vniuersitate transit.

Licet in Solidū, quod pro parte non licet.

Infinitas licitum, aut illicitū non vitiat.

quorū vterq; à Rege se dicit inuestitū fuisse: tunc causa corā eo decidatur: cæteræ verò causæ apud pares curiæ. ¶ Si aūt inter pares[a] duos de aliquo beneficio controuersia sit, quorum vterq; suum feudum propriū esse dicat siue asserāt eundē inuestitorē, siue diuersos corā iudice, vel arbitrio finiatur. Sed cum vnū producunt inuestitorem: si possidenti dominus guarentizare voluerit, sine fraude ipse obtinebit: nisi aduersarius contra aliquid induxerit.

¶ *Dominus sine vasalli voluntate feudum alienare non potest. sed hoc non seruatur Mediolani. Baldus.*

¶ Ex eadē lege descēdit, quod dominus sine voluntate vasalli feudum alienare[b] non potest: quod Mediolani non obtinet. ibi enim sine curia etiā beneficiū totum[c] rectè alienatur: dū tamē aut æquali[d] domino, aut maiori vendatur. Inferiori verò sine vasalli voluntate non licet partē alienare, etiā maiori retēta parte alia feudi. verbi gratia: est vasallus, qui ab eodē domino in pluribus locis feudum tenet: si partem feudi in vno loco vendat, in alio sibi teneat, iste nō debet emptori seruire: sed p priorem dominum totum beneficium recognoscere. cum curia verò cui cunque beneficium etiam rustico & sine vasalli volūtate potest: dū tamen nō tōtum alienatur. Ober. Quidam autem dicunt, & Gerar. non ualere, si fiat inferiori.

¶ *Non pōt regulariter vasallus feudū sine voluntate domini alienare, nisi det alij in feudum, & personæ sibi æquali. Bald.*

¶ Similiter nec vasallus feudum sine uolūtate domini alienabit: i feudum tamen rectè dabit si secūda psona sit talis, q̄ de feudo seruire possit, vt si dās miles est? & ille qui accipit feudū, inueniatur miles, ad hoc vt feudum si cōtigerit domino similiter[e] seruire vt & prior possit: & hoc vt dare liceat in infinitum[f]. In quibusdā tamen curiis vtra tertiam personā[g] feudi concessio nō extenditur: vt cū feudum peruenit in quartam personā, ei auferre dominus possit. Profecto ille, qui suum beneficiū alij dat in feudum, non debet alia lege dare, nisi qua ipse debeat: vt si habeat sibi, suisq; hērdibus (quòd intelligi debet d̄ solis masculis[h]) non debet alij dare vt habeat ipse & sui hæredes masculi, & fœminę. Vnde quibusdā placet quod cui taliter dedit, eo ipso beneficium amittit. Gerardus & alij dicunt q̄ qui dedit, & cui datum est, beneficium perdit. secundum alios verò tūc domino aperitur, cum masculi defecerint.

¶ *Si contentio est inter dominū, & vasallū aut vasallus feudum inficiatur, & dñs contra cum, pbat, & tūc amittit feudū: ut dubitanter respondet: & non amittit. Bald.*

¶ Si fuerit inter dominum, & vasallum de beneficio controuersia, domino dicente, hoc quod tenes in feudū, à me habes: ille verò negauerit prorsus: si quidem probatum fuerit, ipsum ab eo auferatur[i]. Sed cum dubitanter responsum fuerit, nescio. minimè, secundum quosdam: sed secūdum alios, tunc demū priuabitur, si fraudulēter, id est, sciens hoc negauerit[k].

DE CLERICO, QVI INVESTITVRAM facit.

TITVLVS XXXV.

¶ *Primo tractat de inuestitura facta à clerico de rebus propriis. Secūdo de rebus ecclesiæ quas tenet inuestitor. Tertio de reb. ecclesiæ, quas tenet alias in feudū. Quarto inuestitura facta Archiepiscopo, uel Episcopo, & aliis clericis de rebus ecclesiæ, quæ à nemine detinentur. B.*

Lerico inuestituram faciente de suis bonis[l], eius successor omnifariam[m] cogitur eam adimplere. cumq; de bonis ecclesiæ eam fecerit, si possessio rei pro beneficio inuestituræ penes eum fuerit, ipse, & eius successor ipsam adimpleant. quod etiam in laicis contingit. Vbi verò de alterius feudo fecerit inuestituram: si quidem purè, non valeat: sed si sub tempore, vel conditione, quo feudum sibi aperiatur, valebit inuestitura etiam sine voluntate vasalli facta. Si tamen ante decesserit inuestitor, quàm feudum ad eum reuertatur: successor non cogitur eam habere ratam: aut cùm se viuente, feudum apertum fuerit possessionem tradat, & inuestituram adimpleat, & ideo sciendum est Archiepiscopum Mediolanensem non posse dare in feudū quod tempore introitus sui in dominico inuenerit: sed si ei posteà feudum aperiatur, ipsum rectè dabit. profecto alij Episcopi, & clerici ea, quę in dominico habent, & feuda his aperta olim dederāt, & hodie dant.

AN MVTVS, VEL ALIAS IMPERFECTVS feudum retineat.

TITVLVS XXXI.

¶ *Succedit militi patri mutus, aut aliter imperfectus in feudo. Baldus.*

ratio cur primus dominus admittitur ad vendicandū, & non secundus, quoniam ea ratione, qua non potest dominus primus tertium conuenire, ex eadem secundus non poterit conuenire quartam. Sed pone in quintā personam transitum fecisse: qs tunc præferetur? Rñd. adhuc primus: qa primò sibi fuit apertum, nec renuntiauit iuri suo: vt ff. de ser. expor. titius. Sed opponitur, q̄ secundus vasallus, vel primus habet vsile dñium: at dominus direct̄ū: vnde videtur, q̄ vasallus, qui habet vsile, præferatur: sicut dicit de actione vtili & directa: quia directa postponitur: vt ff. de superfi. l. j. §. iij. huic studio. ius respondeat. Acc.

h ¶ Masculis. § hic ergo appellatione hæredis solus masculus continef. sed §. etiam aliter notatur, de feud. alien. §. inde potest præsumi. Item hic notatur, q̄ non pōt quis plus iuris in alium transferre quā ipse habeat: vt ff. de reg. iur. l. nemo. Itē hic notatur secundū sententiam posteriorū mortem alienatoris spectandam esse, sicut notatur. §. de luc. feudi. in prin.

Iuris non plus in alium quam habeat.

i ¶ Ab eo auferatur. § istud contingit propter inficiationis pœnā, quāquam varia in fin. libelli aispu. Pyr. reperiatur. & hoc, si nō negauerit, aliā si dixerit se nescire, vel ignorare: qđ intelligendum est, secundū sententiam inferiorē, scilicet, vbi sciebat, & ex certa scientia dixit se ignorare, quod priuetur tunc. arg. C. de inge. ma. l. pe.

k ¶ Sciēs negauerit. § istud videtur verū, quando propter ignorātiam doli præsumptio repellitur. ff. de li. homi. exhibe. l. iij. §. ij. qui. & ff. de reg. iur. non potest.

¶ DE CLERICO qui inuestituram.

l Lerico. § ¶ De suis bonis. § Cū clericus dat in feudū de suis reb. similis est laico: sed cū de rebus ecclesię, nō sic: vt hic dicit, q̄ autem hic dicitur, de feudo, q̄ aperiatur, & nō de alio, male hodie obseruatur. vñ aliud cap. q̄ dam habent, in quo contrarium dicitur, & legitur & incipit, archiepiscopo, &c.

m ¶ Omnifariam. § nam quod à defuncto inchoatum est, per hæredē explicari debet. ff. de iudicio. & notato. & hæredibus tu. & cura. l. j.

¶ AN MVT. VEL alias imperfect. &c.

Mutus

a MVtus. feudum paternum. § nouum verò feudum nō: verum tamē si feudū fuerit ita magnū q̄ eo sibi ablato se exhibere nō valeat: tūc debet ei tātū de feudo relinqui, vñ se sustinere possit: vt §. epilc. vel ab. feu. da. nō poss. §. mutus. Accur.

¶ Nō posse. § & hoc fortè §m istos pōt eodē modo itelligi, vt de nouo feudo p̄ximè diximus.

c ¶ Non valet. § Sed nūquid hic, si velit per substitutum seruire, possessionem retinebit tunc.

d ¶ In similibus. § vt §. de eo qui arma bellica de posiit. c. j. & tit. si de feu. cōtrouersia fuerit. ca. qui clericus. & titu. l. de feud. fœmini. ca. j. §. ex hoc. & ita videt hic assignari ratio quare fœmina nō potest retinere feud. scilicet qa ei seruire non potest sicut & alias dicitur, q̄ filia non recepit compositionem patris sui occisi: quia faidam leuare non potest: vt in Lombar. de ho. li. ho. § si quis longo.

¶ AN ILLE QVI.

e

I quis. Non posit. § ac si aperte dicat, si talem commiserit feloniā, quòd curia morari nō potest, debeat feudo priuari: mora ri dico sine verecundia. Nā q̄ sine verecundia nō potest consistere, non intelligitur existere posse: sicut non potest exigi, q̄ sine verecūdia nō potest postulari: vt ff. de vsur. l. iij. in fin. Vnde denegatur doli exceptio contra partem: quia pudorem apud bonos, & graues suggillat: vt ff. de doli exceptio. l. apud celsum. §. aduersus. & ff. de oseq. al. pa. prę. l. l. cet. vnde etiam si aliquis sine dede core suo in publico non potest apparere, non posse intelligo nisi propter suum delictum restituatur ff. ex quib. cau. ma. l. in eadem sed & si arbiter in aliquo loco i hone sto litigatorem adesse iusserit, parere non tenetur. ff. de arbi. si cum dies. §. Pen. sed propter hoc verbum dicitur quòd portæ dignitatum infamibus clauduntur. vt C. de dign. neq; famosis. vel intelligas vt in curia amplius, &c. ad hoc vt in curia propria amplius esse non posit, feudo priuatur. Sed prima verior est, in hac significatione ponitur vt quando dicitur, agi vt damnum cō sequatur: vt ff. de aqua plu. arcen. si titius. §. j.

f ¶ Non cogitur. § hic possunt notari multa similia nam si vendidi tibi meam rem ea conditione, vt intra xxx. dies promitterem tibi de duplo: postea nequiui præstare intra xxx. dies: & hoc non desideraſti: tibi non teneor. ff. de act. em. emptorem. §. deniq; Item si denūtio tibi nouū opus, non iurabo de calumnia: nisi iusurandum exigas. ff. de oper. nouum. de pupillo: §. qui nunciat. sane arg. sunt in contrarium. C. de cōtrah. & com. stipu. magnum. & de iure emphy l. ij.

§ ¶ Offerre. § nisi sciat magnum periculum imminere: vt §. hic finitur lex. §. ad hoc & §. si de feu. contrauer. fue. licet vasallus.

Punire non debet quis vltra quam deliquit.

h

¶ DE VASALLO, QVI CONTRA, &c.

I Vasallus. Parte. § hic manifeste colligit, q̄ non est vltra puniēdus quis quā deliquerit: & merito: q̄a nō debet vltra p̄gredi pœna quā reperiatur delictū. C. de pœ. sancimus. & ff. ad Trebel. P. rñ. & ff. de iis. vt indignis. hæres. nā & cū inofficiose testator testat: si in sola institutione delinquere cōuincit, in ea sola punit: quia ipsa in fringitur: cætera vero manēt, vt in auth. vt cū de ap. co. col. viij. Arg. p̄. ff. de incē. rui. nau. rui. nau. l. ij. §. fi. & i summa quoq; vij. li. dist. quod autē dicitur ad dñm reuertetur, qualiter pro sit intelligendū, in const. Frid. determinabitur. Itē qđ dicit eius socius. &c. hoc summarie, q̄ hæc nō est talis felonia, q̄ in curia apparere nō posit. nā si esset talis: tūc à toto priuaretur vt §. p x. c. si qs interfecerit.

i ¶ Refutare. § hoc nō est omittendū: quia sæpissime quæritur, nūquid idem est in libellario. & in cond uctore? ad quod rñ. non esse idē. sed quæritur quæ sit ratio diuersitatis? Rñ. hoc in the sauris determinabimus.

k ¶ Non tenetur. § arg. C. de na. lib. si quis feu. in fin. j. respon.

Mvtus, & surdus, cæcus, claudus, vel a liter imperfectus: etiā si sic natus fuerit, totum feudum paternum[a] retinebit. Obertus, & Gerardus, & multi alij. Quidam tamē dicunt eum, qui talis natus est, feudum retinere non posse, [b] quia ipsum seruire non valet. [c] Sic dicimus in clerico, & fœmina, & in similibus.[d]

AN ILLE, QVI INTERFECIT FRATREM domini sui, feudum amittat.

TITVLVS XXXVII.

¶ *Vasallus, si fratrē domini sui interfecit, non amittit feudum: sed si fratrem suū occiderit, proditionaliter, uel aliam feloniam commisit, ut sine uerecundia in curia esse non possit: feudum amittit, & transit ad agnatos. sin autem peccauit in dominum, reuertitur ad dominum. Bal.*

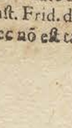

Si quis interfecerit fratrem domini sui, non ideo beneficium amittit. sed si fratrem suum interfecerit, ad hoc vt totam hęreditatem habeat, vel aliam feloniā commiserit, verbi gratia hominē tradendo, vt in curia amplius stare non posit[e], priuabitur beneficio: quia tamen erga dominū non fuerit facta, ad agnatum proximiorem feudum pertinebit, si paternū fuerit: eodem prorsus obseruādo, quantū ad ordinē gradus, q̄ continetur in legibus. Cùm autē ad dominū respicit felonia, feudum tūc domino aperitur. ¶ Nó cogitur[f] vasallus omnino secundum vsum Mediolanensem dominum adire: & seruitium ei offerre[g]: sed cum nuntiatum ei fuerit, tūc domino, si potest, seruiat.

DE VASSALLO, QVI CONTRA CONSTITVtionem Lotharij Regis beneficium alienauit.

TITVLVS XXXVIII.

¶ *Vasallus inquātū beneficiū alienauit injcio, aut nolente domino, in hoc grauatur, quia alienatum ad dominum redit. Bal.*

Si vasallus contra constitutionē Lotharij Regis beneficium alienauerit, si totum, perdat totum, si partem[h], partem perdat, & ad dominū reuertatur. Et ideo si contra vnum dñorum, quorum cōmunis vasallus erat, fecerit feloniam, eum forte cucurbitando, eius solius parte priuabitur. & si voluerit vnius solius partem refutare[i], aliis sibi reseruatis, hoc facere poterit: quia vasallus etiam sine domini voluntate rectè feudum refutare potest: post refutationem tamen ad seruiendum nō tenetur[k]. sed eum quidē tunc offendere non debet[l].

DE ALIENATIONE PATERNI FEVDI[m].

TITVLVS XXXIX.

¶ *Vasallus feudum paternum etiam domini uoluntate alienare non potest, non consentientibus agnatis: nec etiam potest vasallus filiam suam inuestiri facere à domino, agnatis non consentientibus, nec ratum habentibus: sed agnatis licet alienare: & adhuc liuellum dare, nec dicitur libellus, sed quasi refutatio erit. Bal.*

l ¶ Nō debet. § Hoc dictum est in memoriam fidelitatis, & iurisiurandi siue prioris amicitiæ. sicut de decurione dicitur. nam ipso damnato nō tamen quæstioni subiicitur. Item & si defierit esse de curio & postea dānatur: nō est tamen torquēdus, scilicet ꝓpter memoriā prioris dignitatis: vt ff. de decu. l. fin. & simile est etiā, quod dicit de seruo, qui in metallū damnatus & post restitutus est: quia licet dño nō reddatur, tamen ei iniuriosus esse nō debet: vt C. de sentē. pas. frustra. Py. videntur cū durare reliquiæ prioris fidelitatis, & amicitię. ar. ff. communi di. in hoc iudicio. §. pen. nec videtur omnino falsum, q̄ iuuatur primordio veritatis. ff. de lega. ij. cum filius. §. hęres. Sed quid si eum offendat? Rñ. punitur secundum qualitatem delicti: inspecta etiam persona dñi: & eius etā inspecta priori amicitia, & cuius culpa hoc accidit.

m ¶ DE ALIENA. ¶ Alienationis verbo intelligo de omnib. alienationib. siue fuerit pignori obligatū, siue venditū, siue vsufr. in eo constitutus fuerit: siue seruitus imposita. C. de re. alie. nō alienan. l. vlt. & in constitutione Frid. imperialē, &c. & bene dicit de seruitute q̄ non poterit vasallus ea imperatore feudo: seruitutē aūt bene poterit acquirere: q̄m meliorē cōditionē feudi facere pōt: deteriorē vero nō sine dñi volūtate, vel eius agnatorum, p quos puenire ad successionē pōt: vt §. de inuestit. rei alie. §. rei autē. Sed nunquid intelliges hoc, q̄ alienationis verbo intelligatur & feudi datio, vt hodie nō possit feudū dari sine permissu dñi: per hoc qđ hic dicitur: & in cōstitutione Frid. imperialē, Rñ. videtur q̄ sic debeat intelligi: q̄m verbo alienationis omnis actus cōtinetur, p quē dñium transfertur. C. de fun. do. l. j. at in vasallū trāsfert̄ salte vtile dñium à dño qñ inuestit. sic ergo habet vtile dñium dādo in feudū, similiter illud transfert salte vtile, & si transfert: ergo alienat. sic ergo cui ꝓhibita est alienatio, ꝓhibita est feudi datio. q̄ aūt trāsferatur in vasallū vtile dñiū, ꝓbat: q̄a datur ei vtilis actio pro feudo ipso: vt ff. de contr. inter vas. & aliū. c. si cōtrouersia inter vas. imo tanquā domin? pōt illud quasi vēdicare à quolibet possidēte. §. si de inuest. rei alie. §. rei aūt. sicut alias dicitur de superficiario, s. q̄ habet vtile dñiū eo q̄ datur ei vtilis actio: vt ff. de rei ven. superficiario. & de pig. ac. tutor. §. fi. idem etiā dicitur de emphyteuticario. & de eo qui nō ad modicū tēpus fundū conduxit, & tēpus nō est finitū, q̄bus similiter vtilis datur, vt ff. si ager vecti. vel emph. pe. l. j. §. fi. & l. vlt. Item alia ratione: nam (vt dictum est) verbo alienationis cōtinef vsusfr. datio: vt dictū est p. j. vl. C. de re. alie. nō alie. at cū res in feudū datur, ꝓprietas quidē retinetur penes dātem: vsusfructus aūt ita in acipiente transfert: vt ipse, & sui hæredes) quod plus est) in perpetuū habeant: vt §. in qui. cau. feu. amit. circa princ. ergo per consequētiā alienat, ita q̄ sine cōsensu dñi sui hoc facere nō debeat. nā & alias dicitur, q̄ vsusfructus in multis casibus est dñij pars: vt ff. de vsufr. l. iiij. vnde etiā iure consuetudinario videtur hoc cōfirmari, s. q̄ hodie nō possit in feudū dari sine consensu dñi: ex quo dicit q̄ res cuius alienatio prohibetur, nō potest infeudari: vt §. per quos fiat inuest. & per quos retin. §. sed & res. sed interdicta est alienatio feudi per constitu-

tionem

Universidad de Deusto

tione Fride. imperialē. & p hoc quod hic dicitur. ergo & infeudatio est interdicta.ecōtra videt, q hodie possit in feudū dari,sicut olim poterat, cum nō prohibeat expressim.qđ enim non mutat,quare stare ,phibetur, vt C.de test.lancim us.& C.de ap.præcipimus. nā q quid noua lege nō videtur expressum specialiter,id videt derelictū regulis vterū legum & consti. vt C.d ap.precipi mus. in fi.sicut ergo olim poterat,sic hodie potest, dum tamen fiat sine fraude:vt §.qua. po. olim feu. ali.circa princ.mo per le gē Corradi videtur permissum: vt §. de le.corra. §.similiter nec vasal. vñ videtur dicendū q hic & in prædi.constitu. Lotha. loquatur tātum de fraudulēta alienatione, & nō de datione in feudū: nisi fiat in fraudē: puta forte pretiū verū rei accipiēdo sub colore inuestiturę: quod per dictam cōstitutionem prohibetur.§. callidis in super &c.& ita nō obstat, quod dicitur res cuius alienatio prohibetur,&c. quoniā ibi loquitur de ,phibitione rei specialis: puta quādo prohibita est à testatore scd'm quod ibi videt dici. Vnde nec forte tutū est dicere q vtile dominium in vasallū transferat, nec etiā aliquod nā licet dicatur q vtilē habeat actionem per hoc tamē nō dicitur q habeat dñium aliquod. licet enim per beneficiū res sibi in feudū data ad eū spectet:proprietas tamen penes aliū remanet §.de inuesti.rei alie. §. rei autem. alias aūt & vtilis datur rei vendicatio ei q non est dominus directo nec vtiliter: sicut ei cui datur publi. vt instit. de actio. §. ecce plerunq; & per totū tit.de publ. ergo si nō habet dominiū, non videtur dādo in feu.alienare.Quid ergo dicemus? Respon.sine prę iudicio melioris sententiæ,puto q hodie rectè posit in feudum dari:dum tamen sincere, & sine fraude fiat:secūdū quod §. dicitur qua.olim po.feu. al.circa princ.quod etiā potest perpēdi ex prædi.§.callidis. & ex alio §. eiusdē cōsti.illud quoq; pręci. vt si vas.de feu.suo aliū vas.habueriť, &c. quasi videat permittere,q posit infeudare,dūtamen sine fraude fiat, vt dixi puta q a secundus vasal. eodē modo posit feudo seruire sicut prior. Item quia nō dat in feu.alia lege nisi quā ipse habeat, nam cōtra hoc nō potest facere:vt §.de le.corra. §. ex ea lege. Itē quia non vendidit feudū accipiendo pretiū sub colore inuesti:qđ prohibetur per prędictū §. callidis.& hoc videt hodie per totū obtinere:& ita prædi.l.est interpretāda semper: ergo nō est hæc interpretatio immutanda. minime eā mutāda sunt quæ interpretationē certā habēt: vt ff.de legi.minime.est enim optima legū interpres consuetudo: vt prædi. tit. fi de interpretatione. rectè enim potest dici non alienare,cum nihilominus remaneat domin' vasal.

† Qualiter iste §. faciat ad hunc ti. vide per dom.Alua. in iij. col. n ver. quæ ro ab extra.

Alienatio nis verbo omnis act' per quem transfertur dominium cōtinetur.

Mutari nō debēt quæ interpreta onem cer tam habēt

a A Lienatio feudi paterni. ʒ quod autem est feu. paternū dicitur, ʃ de natu.fuc.feu.c.j.in fi. & §.de gra. fuc. in feu. cap. j.

b ¶ Consentientibus. ʒ tunc enim bene valeret,nec ab ipsis posset postea reuocari: vt §.quib.mo.feu.amit. §. præterea.

c ¶ Nec in filiā.] veruntamen si cōsi mauerit in filiā,filia eum retinebit donec pater vixerit. sicut dominus si sibi restatū fuerit: licet agnati non consenserint: vt §.de suc.feu. circa princ.

d ¶ Non habentibus. ʒ nimirum ratihabitio retrotrahitur: & manda to comparatur: vt ff.de sol.non licet.& C.ad mace.l.fin.licet sit argu. cō tra.ff.de offic.procon.obseruare.in fin.

e ¶ Concederetur. ʒ & merito:quia tunc nō dicitur alienatio, sed qua si refutatio: vt in fin.dicitur,& quæcunque not.§. per quos fi.inuen.& per quos re.§.sed res.hic potes repetere.

f ¶ Longobardorum. ʒ vt in Lōbar. quia.quis se defen. de quibuscunque.alias de quibuscunque.& ita potes hic notare,q de infidelitate pōt fieri pugna ,m quod dicit lex Lombar. puta quando dicit dominus vasal.felonią commisisse, siue infidelē ei extitisse: & ita q feudū amittere debeat:& si hoc non poterit probare per testes,nūquid dns tūc debeat per se pugnā facere cū vas.si iuuenilis,vel decrepita ætas, vel infirmitas cum pugnare nō prohibeat? Respon.forte nō imo pro se debit cam-

dicitur C.de præscrip.long.temp.x.uel xx. an. quę merito hic dicimus non obstare,cū alienatio ipso iure nulla sunt.quod enim ab initio nō tenet,tractu tēporis non potest conualescere: ut in constitutione Frideri. imperialē nā intelligo de præscriptione xxx. uel xl. an. per quos omnis actio tollitur. C. de præscrip.xxx.an.sicut contra desides eiū, & sui iuris cōemptores introductæ sunt huiusmodi præscriptiones odiosæ:cum differētia debeat esse inter desides, & vigilantes,ut C.de anna.excepț.vt per fectius. & l.fin. vigilantibus eiū iura subueniunt: ut ff. de iis quæ in fraud. cred.l.pupillus.in fin.nec enim credēdū est Romanum Principem, qui iura tuetur, huiusmodi uerbo torām obseruationem de præscrip.long.temp.multis uigilus excogitatam arg; inuentā uelle euertere: ut arg. C.de inoff. testa.si quando.j.respon. etiā dicas, & loquitur de omni præscriptione, cum indistincte loquatur: prior tamen intellectus uidetur uerior,ut puto.

a ¶ Reuocare. ʒ hoc in telligas uerum esse, nisi uasallus poterit iurare q ignorans illud feudum uendidit: tūc enim est electio emptoris u trū uelit illud feudum cedere domino, uel uasallo restituere: postquā ita iurauerit & postquam ita fuerit restitutū, uasallus ipsum retinebit,nō obstante uē ditione: ut ʃ.proxi.ca.domino cum emptore.Acc.

b ¶ Tertiam. partem fructuum. ʒ hodie uero per constitu.Fride. debet esse medietas tā in Lombardia, quam in Alemaniaut in cōstitutio. Frid. imperialem. §. firmiter. nisi uasallus mi ar alium q se domino acceptabilem: ut ibi dicitur.

c ¶ Ac regem pertinear.& ita hic habes ca sum, in quo casu ecclesia patitur damnum propter culpam prælati.& hoc contingit ratione regis, siue eius priuilegio,sicut & alias ratione publicæ utilitatis publicatur res ecclesiastica propter culpam prælati. C. de sacrosan eccle.iubemus nullam nauem in fi. Item hoc contigit propter naturam feudi: quia propter ingratitudinem amittitur.alias enim nunquam amitteretur feudum ecclesiæ datum. & forte loquitur de culpa,quæ respiciebat dominum,quo casu,si dominus potest feudum recuperare,non est absolutum,ut dominus habeat hanc suæ iniuriæ ultionem:ut §.quibus cau. feu.amit §. den que ueruntamen propter priuilegium ecclesiæ reuertitur ad successionem illius primi prælati post mortem illius. Sed quid si ab alio non rege beneficium habuerit? Item quid in alio prælato,qui non sit episcopus, uel abbas? Item quid in eo successore , qui ante suæ prælaturæ promotionem tale delictum in regem commisisset,propter quod,si in prælatura tunc fuisset à feudo ecclesia fuisset priuata? Item quid erit tenendum in delicto prælati, qui rebus ecclesiæ in feudum iustè datis subsequenter tale uasallum commisit, quod si laicus esset, uel clericus & de patrimonio proprio dedisset,cecidisset à proprietate? Accur.

d ¶ DE CONTROVERSIA INTER,&c.

Tē sciēdū. ʒ Potest hic poni casus in duobus filiis de functi, scilicet,masculo, & fœmina, qui cū uellent hr̄ditatē diuidere.masculus dicebat quoddā p dū hr̄ditarium feudū fore.qđ fœmina negabat.pōt etiam poni in agnato & filia defuncti: à qua filia,petebat agnatus id prædium , dicens feudum essefilla autem negabat:uel agnatus possidebat, & filia petebat , uel etiam uacabat adhuc possesio forte illius prædij.non curo:quia in utroque casu ʃ si de feudo controuersia fuerit inter fil iam,&c.

e ¶ Duodecim sacramentalibus. ʒ qui cum eo iurabunt illud feudum esse.& ita intelligendum est,quo dicitur ʃ.de cap. qui curi. uend. cap. si contentio fuerit.& §. de feud.controuer. fue. c.inter filiam. & hæc uera sunt, q ita debet dari sacramentū agnato,si ne masculo, si aliquid sit pro eo quod iudicem moueat: alias contra §. de cōsuetu.re.feu.ca. sacramentum. vnd e quæcunq; dicuntur in isto capitulo de iuramento præstando, intelligenda sunt cum determinatione prædicti capituli sacramentum.

f ¶ Magna.] quasi velint præsumere aliud feudum esse, ex eo quòd magna pars eorum, quā vasallus ibi habebat , erat feudum, ad hoc vt detur sacramentum domino: sicut & alias quidem præsumitur ex diuturna præstatione: vt ff.de vsur.cū de in rem verso. & C. de fideicom.l.j.sicut & alias datur sacramentum ratione partis, quam possidet quis, vt §.de controu. inuestit. §.cum autē quis. Sed nunquid secundum istos eadē distinctio erit inter marem, & fœminā facienda.vel inter dominum,& emptorē ? & quare non ? eadem æquitate qua ipsi mouentur. ar. C. de constit.pec.l.fi.

¶ DE CONTROuersia inter,&c.

Remsuam quis nisi à fure condicere nō potest.

g Omino. Agēre .ʒ scilicet, rei vendicatione si credierit se probare dominum : vel fortè cōdictione ex moribus , vel fortè condic.ex illa.l. imperialē,&c. cùm enim ibi non caueat quo genere actionis agatur, meritò condictione ex illa l. agendum erit: vt ff.de condic.ex le. l.j. & intelligas, q condices eam respectu possessionis , & non respectu proprietatis : cùm nemo possit condicere rē suam nisi à fure : vt ff. vsufru. quemad ca.l. vltim. in fi. vel dicas, q cōdicere possēs condic.ex illa l. ex libris Sebiniani : cū ab eo habeat emptor , qui prodño possidebat : vt C.de acquir. possess. ex libris.

h ¶ Iurare poterit . ʒ bene dixit poterit, scilicet quando verè, ignorabat : & non dixit voluerit. quia fortè vasallus libenter vellet iurare & si sciret illud feudum esse : quia ignorans vendisset : & hoc dixit nolens aperire viam periuriis cum satis inhumanum esse videatur per ll. quæ periuria puniunt , viamperiuriis aperiri: vt C.de in di. vidu.l.ij.in fi.

i ¶ Ignorās. ʒ duntamen eius ignorantia non sit crassa & supina : puta ignorauit quod omnes de ciuitate sciebant : vt ff.de iur. & fact.ignor.l.j. & ij & l.regula. & argu.ff. de calumn. annus. Item intelligas verum esse quando ignorabat factum alienum : puta quia à prædecessore illud habuerat:& in alieni facti ignorantia tolerabilis est error : vt ff. pro suo.l.fi. & ff.de iur.& fac.ignor.plurimum. & l.error. secus in suo , puta cum ipse acquisiuit : vt ff.ad velle.quanquam.& ff.loca. & condu. sed addes.§.j. & de ædil.edic.l.j.§ j.& §.causa.& C.de rescind.vend.quisquis. & hęc vera sunt,quando errauit in facto putans illud feudum esse. Sed quid si ignorabat ius: pura quia ignorabat legem prohibere feudi alienationem ? Respon. fortè non proderit ei talis ignorantia: vt ff.ad ma. si quis patrem.& C.vn de vi.si quis in tantam.& C.de interdi.ma.l.j. & C. de præsc. xxx. an.l.fi. cui.in fine. & C. de præscript. long. temp.l. vlt. leges enim sacratissimæ quæ constringunt hominum vitas, ab omnibus sciri debent : vt C. de legi.&consti. leges. & hæc fortè vera sunt nisi fuerit talis , cui permissum sit ius ignorare: puta minor , miles, & mulier aliquando : vt ff. de iur.& fac.igno.l.regula.in princ. & C.si aduer. fol.l.fi. & de iur. delib.l.fi. & de iur.& fac.igno l.j. vnde hic circa hunc arti.potes distinguere secundum quod distinguitur de ignorantia iuris & facti.

k ¶ Electioni. ʒ & ita datur electio hic emptori, vtrū velit cedere domino,an velit restituere vasallo. vñ secundū determinationem istius capotes intelligere,qđ dicitur §. fi de feu.cōtro. fue.c.si vasallus. in quo indistinctē dicitur: q vasallo debebit restitui,& nō dño. Vel dicas, & forte meliùs, q illud intelligi debeat cum determinatione illius. & quod dicitur,q cōmittitur electioni emptoris,verū est: sed illa electio nō habebit effectū,si vasallus voluerit, vt eis restituatur. & postquam ei fuerit restitutum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tutum. tene bitur ad interesse emptori ignoranti, secundū ꝙ ibi dicit. si autē cōtra voluntatē vasalli dño cesserit: tūc forte nō tenebitur ei ad interesse, cum ipsi vasallo debeat restituere. & ita culpa eius amsit, quæ non debet uenditori nocere: vt ff. de euict. si dictū. § ij. Sed quid emptor dño cesserit, nunquid vasallus qui ignorans vendidit, poterit hoc recuperare à dño nō obstāte uē ditione, quam de eo fecerit? Rn. forte sic, cum per illā uenditionē nō fuerit dño apertū. secundū qđ J. sequitur hoc eo. ca. ibi quod dicitur alienatione feudum dño aperiri, &c. imo quod plus est, forte ab ipso ēptore posset eū vasallus recuperare statim post uenditionē post quam sciuerit feudū fuisse, cum venditio non tenuerit ipso iure, vt dicit consti. Frid. imperialem: ut arg. C. de arg. & consti. quemadmodum. lib. xj. Sed quo iure ageret contra quemlibet? Valde ergo est notabile ca. istud. quoniam multoties posset accidere de facto. nā & secundum istud ca. & illud quod est §. si de feu. contro. fue. ca. si vas. feud. credo constitutionē Frid. intelligendam.

¶ DE CNOTRO uersia inter, &c.

2 SI controuersia. Domino absente, ꝙ idē puto, & si dñs fuerit p̄sens. & hoc est, quod dicit, dño absente, statim cum Vasallus est inuestitus de aliqua re, recte hāc habet potestatem, ꝙ tan quā dñs posset à quolibet posſidēte qua si uendi care, & defensionē oppo nere: ut §. de inuesti. rei alie. §. rei autem. verum tamen, si voluerit habere regressum aduersus dominū de euictione, debebit dño denuntiare: ut §. si de feu. uas. interpella. fue. ca. negotiū. qđ quidē intellige, secūm qđ dicit in gl. quæ id est, quæ sic incipit, quod intelligas se cūdum distinctionē, &c.

† Not. hic text. satis elegātem. Quærit hic do. Alu. de taliquestione quā ponit Bald. in l. ij. C. de pisc. aud. Si ex forma statuti daretur certa solennitas in uenditione rei feudalis uel emphyteuticæ, si ne qua uitiatur uenditio: an tunc si contra fiat, cadat quis ꝓpterea a iure suo. & tñ secundū Bald. ꝙ non: quia nerbū uenditiōis, absolute prolatum non cōprehendit uenditionē quæ nulle est ex defectu, solennitatis. per l. iiij. §. condemnatum ff. de re. iudi. facit l. alienationis ff. de uerb. sign.

b ¶ Ipse enim solus vtiliter. § & ita uidetur, ꝙ habeat utilem dñium: qđ uerum puto sicut dicit de superficiario, & emphyteuticario. & de eo, q ad non modum tēpus feudū conduxit, quibus datur utilis actio: ut no. §. de ca. cor. §. j. unde hic poterit repetere, qđ de hac materia not. in summa.

c ¶ Ratum haberi. § ita quod tenebitur uasallus restituere interesse secundum §. not. nec id quo nomine transactionis accepit, feudum erit: ut §. si de feu. contro. fue. c. si uasal. de feu. sno.

¶ QVID IVRIS, POST ALIENATIONEM, &c.

PReterea. Remanebit. § mile habuimus de eo, q factʾ est clericus, uel cōuersus: q licet habitū deposuerit, feudum tñ à quo priuatus est, propter id non recuperabit: ut §. de benef. fę. §. ex hoc illud. arg. cōtra. §. tit. hic finitur lex Contra. j. li. et iam enim uasallus interim dū est dominus excōmunicatus, uel à rege bannitus, sit à sacramento fidelitatis solutus: tamen si postea fuerit dñs restituturus, redit res ad priorem statum: ut ubi dicitur, hic ergo colligitur manifeste, ꝙ non restituuntur iura missa, licet res in pristinū statum redierit. arg. ad hoc. C. de sen. pas. & re. insul. am. & ff. unde cogna. is qui alienam. & ff. de usufr. ac. l. quod tamen. § j. & §. pe. ar. cōtra hoc, ff. de ho. pos. contra tab. l j. §. j. & fi. & de iure pat. siue. C. de adop. cum in adop. & C. de sen. pas. & re. l. j. & uult. & ff. de alie. iu. mu. cau. fa. ex hoc. §. si quis.

e ¶ Profecto si domini uoluntate. § forte loquitur secundum nouas iura, per quæ uasallus prohibetur feudum alienare sine dñi uoluntate, ut in const. Frid. & Lotha. olim tamen poterat vasallus sine dñi uoluntate feudum, usq; ad mediętatē recte vēdere, & libellario nomine dare tut §.

DE CONTROVERSIA INTER VASALLVM & alium de beneficio.

TITVLVS XLIII.

¶ Vasallus agere, & cōueniri pōt pro feudo & ꝑte feudi etiā dño absente: & quasi pro re propria; & transigere potest bona fide: & si contra eum iudicatū est, uel ab eo transactum, dominus cogit̄ postea ratū habere etiam feudo sibi aperto. Bal.

SI cōtrouersia ĩter uasallū, & aliū de bñficio sue rit, aduersario proprietatē totius, uel ꝑtē uel aliud aliquod ius sibi uindicante: causa per uasallū etiā domino absente[a], quasi pro pria ad finē perducatur, ipse enim solus vtiliter[b] agēdi, & excipiēdi habet potestatē, & si pro eo, aut contra eum iudicatū fuerit, uel cū aduersario transegerit, dummodo fraudulenter actum non sit, etiam si post beneficiū dño aperiatur; tale erit acsi, eo causam agente, iudicarum fuisset: & ideo ab eo ratum haberi[c] oportet.

QVID IVRIS, SI POST ALIENATIONEM FEVdi vasallus id recuperauerit.

TITVLVS XLIIII.

¶ Culpa quæ non transiuit in perpetuā prationem, non potest purgari. Bal.

PRæterea † uasallus ante cōstitutionem Lotharij Regis feudum alienauerit; quod in quibusdam curiis pro parte, in quibusdam pro toto olim licebat; & ipsum postea recuperabat; pro feudo sibi retinebat: hoc est in causam feudi recidebat. hodie autem si ipsum alienauerit, si quidem illicite, licet postea recuperauerit, tamen penes eum non remanebit: [d] vt pote dño, ad quē cunq; peruenerit, apertum. ¶ Pro fectò si dñi volūtate [e] vendiderit, vel ꝑ libellū, † vel aliter alienauerit, si idem posteà recuperauerit feudū, penes eū remanebit, nō iure bñficij, [f] sed aut iure ꝓprio, aut iure libelli aut aliter, secūdū quod idem recuperauerit: dūmodò scias ꝙ si ad libellū [g] dñi volūtate id dederit, si quidē pro libello ei datur singulis forte § annis, & hoc iure feudi cēsebitur. Illud verò ius, qđ per libellū transtulerit, & posteà recuperauerit, ꝓ bñficio non tenebit, sed velut alterius rei [h] dataꝝ ꝑ libellū. etenim si feudum domino refutauerit, libellum retinebit.

AN AGNATVS, VEL FILIVS DEFVNCTI POSsit retinere feudum repudiata hæreditate.

TITVLVS XLV

¶ Primò tractat an agnatus possit hereditatem agnati repudiare, & feudum retiinete. Secundò an filius vasalli possit hereditatem repudiare, & feudum retinere.

SI contigerit † vasallum sine omni prole decedere, agnatus, ad quem vniuersa hæreditas pertinet, repudiata hr̄ditate feudū, [i] si pr̄nū fuerit, retinere [k] poterit: nec de debito hr̄ditario aliq̄d feudi nomine soluere cogit̄: sed in fructib⁹, si quos reliq̄t, vt de eis debitū soluatur, quo tēpore decesserit (secundū ꝙ supra diximus [l]) consiliderabitur. Vbi verò filiū reliquit, ipse non potest hęreditatē sine beneficio repudiare, [m] sed aut vtrunque [n] retineat, aut vtrunque repudiet: quo repudiato, ad agnatos si paternū sit, pertinebit: & licet alienatio sicut fieri debebat, habebat locum cum præscr. xxx. ann. & obstabat tam scienti, quā ignoranti, vt §. qualiter olim feudum poterat alienari. §. præscriptione. quæ habebit hodie cōtra scientes, vt no. §. de c. corra. c. j. dū tñ sint tales ꝑsonæ quibus hodie currat præscriptio tales sic vt C. de præscr. xxx. ann. l. j.

† Lucillū

f ¶ Beneficij. § puta qui vendiderat: cū idē est, qui ad libellū dederat, & eū recuperauit similiter ad libellum. & hoc est qđ sequitur, aut ꝓ proprio, aut ꝓ libello, &c. & hoc verū est, ꝙ nō remanebit penes eū iure beneficij. si illud ius, qđ ꝑ libellum transtulit, & postea recuperauit, rem tamē ipsam nihilominus retinebit ut feudū, sicut ab initio habuerat. & hoc datur intelligi per id qđ J. sequitur. illud verò ius, &c. & qđ in fine dicitur. si feudum domino refutauerit, &c.

g ¶ Singulis forte annis. § si, qđ datur ei pro libello singulis annis fut reditus. Vel intelligas sequitur hoc si qđ ad libellum dñi materni volūtate dedit: vt refera vi. colligun tur ad supernus dictū, & pe fectū. &c. nō ad ꝓximū. Sed prior expositio verior videtur.

† Baldus

h ¶ Alterius rei. § id est tanquam alia res esset si bi data ad libellandum scilicet ab alia, quam re nebat in feudum.

¶ AN AGNATVS vel filius defun. &c.

i SI contigerit. Feudū. § scilicet paternū. secus si fuerit no uum, quoniam tunc nec cum hęreditate nec sine hæreditate retinere posset, nisi eo pacto esset acquisitum, vt §. dictum est pluries.

Dicendo

k ¶ Repudiare. § hoc etiam verum est, siue feudum fuerit nouum, siue paternum: & hoc datur intelligi per id quod J. sequitur ad agnatos, si pa ternum fuerit, &c. Et ita not. quòd deterior conditio est filiorum quàm agnatorum. sic §. si vasal. feud. pri. cap. j quod videtur mirum: maxime cū fuerat parernum: quod potius principali prouidentia videtur ad eum p̄ tinere debere, quàm iudicio defuncti: vt §. notatum est.

est ratio

l ¶ Supra diximus. § vt §. hic finitur lex §. his consequenter. considerabitur enim vtrum decesserit ante calēdas Martij, vel post: & hoc ideo quia fructus illius temporis pertinent ad hæredem defuncti, & non ad dominum, secundum quod ibidem dicitur.

m ¶ Aut vtrunq; . § Not. ergo hic ꝙ filius vasalli non potest retinere feudum repudiata hæreditate paterna ad hoc, vt non teneatur satisfacere creditoribus hæreditariis. & est pro hoc arg ff. de verb. sig. bonorum. § j. ff. vt in pos lega. is cui. §. bonorū, & de bo. pos. sed & cum. §. bonorum. & de acqui. re. do. l. rem in bonis. & de verb. oblig. stipulatio ista. & ff. ad Treb. l. cogi. §. sed & ar. contra. C. de col. fun. pa. l. ij. & C. de fun. pa. l. fundi. & l. possessores. & C. de col. fa. fun pa. l. pe. & de bo. li. si patronus. § fin. Sed nunquid idem erit in filio emphyteuticarij? ar. hic quòd sic. & præterea. & poteris hic notare quæ notātur super prædicto c. illud tamen.

Dicta pro & contra potes in eo notare.

Con-

a ¶ Consentientibus. § vel etiam postea ratum habentibus, vt §. de alie. feu. pa. c. j. cū ratihabitio retrotrahatur, & mandato æquiparetur: vt ibi notatur. nam & si ad istū non debet deuenire per succesſionē: tamē si cō sensu eorū fuerit inuestitus, ad eū repetendū nullo modo regressum habebere: vt §. quib. mo. fue. amit. §. præterea. & hęc vera sunt siue consenserit tacite, vel expresse: vt ibidem notatum est.

b ¶ De nouo beneficio. § sed nunquid in isto casu post mortē filij eius, si decesserit sine filiis, per tinebit illud feudum tanquam paternū adhuc ad eosdē agnatos. ita ꝙ prę ferantur dño? Rñd. forte non secundum quod vide tur dici in illo §. præterea. nam cōsentiēdo eum inuestiri, quasi de nouo beneficio videtur iuri suo renūtiare: ga qui alij con sentit, iura sua perdit: vt C. de admin. tut. cum quidā. & etiā ad hoc est arg. j. prope. c. tres erāt agnati. in fi. Sed quid si sine eo rū cōsensu dominus eum quasi de nouo beneficio inuestiuit: nūquid statim poterunt illud petere ab eo? Rñ. si. forte non, si filius eum nō repudiauerat: cū & alias forte domin' posset ei facere gratiā inuestiendo eū propter seruitium & amorē patris: sicut dicitur de filia: vt §. quemadmodum. ad fin. feud. Perti. ca. si quis sine filio.

¶ AN APVD IVdicem, vel curiam.

X eo diximus. vt §. de lege corra. c. si autē ter duospares

d ¶ Coram paribus. § hoc ideo contingit: quia hic constabat illud feudū tinere ad illū dñm: sed in superiori c. si aūt inter duos pares, non cōstabat. & ita habes hic, ꝙ pares debent cognoscere si volunt, qñ quæstio de feudo est inter duos. q. d. videt cōtra illud, qđ dicitur in cōsti. Frid. imperialem. §. præterea si inter, &. ꝙ dñs cognoscere debet. Sed di cas, ꝙ illa loquit de iis, q aliàs erāt vasalli, & non tātū de eo, super quo erat quæstio, hic autē ille qui fuerat inuestitus de eo su per quo litigabatur, non erat ars vasallus. Vel intelligas q hic dicitur co rā paribus curiæ finiatur: ꝓ pares, s. voluerint: & hoc etiam est, quod sequitur, & licet alter ꝑ se non possit, &c. & quod dicit in fi. non licebit alicui eorū, intelligas, i. non debebit. poterunt tñ si voluerint, vel dicas ꝙ dñs vna cū curia cognoscet: vt §. de inue. in ma. facta. § illud. & tamē scie dā est vt hoc c. intelligatur secundum illud, & econtra. Et sic dū hoc dicas qđ hoc e. & etiā illud si inter pares duos, loquātur secundum iura vetera, hodie autem debebit dominus cognoscere. vt in const. Fride. imperialē. §. præterea. & poteris hic notare quæ notātur super prædicto c. illud tamen.

QVALITER DOMINVS PROPRIE. &c.

e XEcto. Mihi placet. § & verior est vt puto: & tūc ad vasal. per ueniet proprietas, nō habita distinctione peccauit dñs in vasallū, vel in alīū: vt §. si de feu. controuer. fue. c. domino cōmittēte. & nō est mirum si proprietatē amittat; cum ipse dominus teneatur vicem reddere vasallo de iis in quibus vasallus ei tenetur: vt §. de forma fidelita. in fi.

1 Vide de hoc ꝑ do. Aluar. hic in j. col. in fin. verſic. quæro cū glo. j.

f ¶ Habita distinctione. § hoc verū est quātum ad id, de quo quærit hic. quantū vero ad hoc vt ꝓ pari posſit eligi ad cognoscēdū inter dominum, & vasallum inuito domino. & vasallo distinguēdum est: quoniā ille non est eligendus pro pari, qui fidelitatē non iurauit inuita altera parte, vt §. de controuer. feudi apud part. termi. c. si inter dominū.

DE FEVDO NON HABENTE PROPRIAM feudi naturam

TITVLVS XLVIII.

¶ Si miles accepit castrū in feudū a duce, vt ipse, & sui heredes qb. dederit, id habeāt, nō hēt hoc feudū ꝓpriā feudi naturā, qa alienare pōt feudū uasallus indistincte: & ille ī quē alienauerit, nō retinebit ꝓ feudo. Bal.

IQs ea lege alicui feudū dederit, vt ipse, & sui hęredes, & cui ipse dederit, habeāt: tñ. iste qui sic accepit, poterit id vendere vel donare: vel aliter (si sibi placuerit) etiā fine volūtate dñi alienare: & ille etiā cui datum fuerit, non habebit ipsum pro feudo, nisi sicut ei datū est. Sed qualitercūq; ei datū fuerit, siue ad propriū, siue ad libellum: † licet propriā feudi naturā nō habeat, iure tamē feudi censebitur: vt ex his causis ipsum amittat, quibus § & verū feudum. Vbi ergo sic datum est feudum, & cui in feudum dederis, aliud est, & propriam feudi naturam habet.

† litellum

DE EO QVI FINEM FECIT AGNATO de feudo paterno

TITVLVS XLIX.

REs erant agnati: vel plures. vn⁹ eorū habebat feudū, quod erat paternū, sed alter eorū finē & refutationē ei fuisq; hęredib. & cui ipse dederit, fecit. decessit iste sine filio masculo. Alter, q nō refutauit, vendicat sibi totū. Alter vero, qui refutationem fecit, vult ad succesſionē venire, pacto non obstante. [h] Sapientes quidā Mediolaneñ. interrogati responderunt, non obstare illud pactum, nisi feudū omnino refutauerit, vel nisi ad hoc refutauerit, vt dñs eū quasi de nouo beneficio inuestiret. Tunc enim, secuta inuestitura noua, quasi nouum sit [i] feudum, non succedit.

DE NATVRA SVCCESSIONIS FEVDI. TITVLVS L.

¶ Primo determinat clare quæ ꝑsone succedere debeāt in feudo. Secūdo subdit quędā quæstio dubitabilis circa is su cce dēdi in feudo. secūda in uersi. dummodo scias. Bald.

VCcesſionis † feudi talis est natura, qđ ascēdētes nō succedūt verbi gratia pr̄ filio: [k] inferi⁹ vero filium, quo pater succedit filio, & etiam mater, vt C. ad sen. tusconsul. Ter. authen. defuncto. Sed hoc contingit propter naturam feudi & ita in isto

† Bald. super hoc c. ponit pulchram quæstio. & eum vide col. ij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

casu constituendo fen. vincit legem nimirum legum romanarum non est vtilis auctoritas: sed non adeo sui valitura momento vt vsum vincat aut mores: vt §. de co. feu. c. j.

a ¶ Succedit, hoc verū est, nisi tale fuerit feudū, in quo nullus succedat, puta in feudo marchie ducatus vel commitatus, vel alterius regalis dignitatis, de quo ab imperatore sit inuestitura. in ipso em nullus succedit, sed morte accipiētis finit: nisi iterū ab imperatore inuestiatur: vt §. de feud. mar. c. j. licet hoc hodie sit vsurpatū: vt ibi, & superiori c. prox. in fi. Ité nisi fuerit feudū, de quo nō fuit facta inuestitura sed ita intrauit in pos. q̄s voluntate dñi: in eo em nullus succedit: vt §. q.b. mob. feud. cōstitu. po. c. j. Item nisi filius successionem feudi amisit ꝓpter culpam suam offendēdo dominū in vita patris: & de illa offensa domino fi satisfacerit. vt in constit. Frid. imperialē. §. insuper. Item vbi pater deliquit, propter delictū amittit feudū: quoniam & tūc filius ab eo priuatur: vt §. si vasa. feu. pri. cui. defe. c. j. & §. si de feu. cōtr. fue. c. si vasal. culpam, Ité verum est, q̄ succedit filius patri in feudo, si legitimꝰ fit ab initio. non adoptiuus neq; naturalis. Item naturalis etiam si postea efficiatur legitimus. nec solus nec cum aliis ad successionem feudi vocatur vt §. si de feu. contro. fue. c. adoptiuus. &c. naturalis. Item verum est, nisi fuerit natus surdus, vel cæcus, vel claudus, aliter imperfectus vt feudo seruire non possit: tunc enim secundum quosdam non succedit: vt §. tit. an mutus vel alias imperfectus in feu. succes. cap. mutus. Accur.

b ¶ Non filia. § licet enim filiæ vt masculi succedant: legibus tamē ad huiusmodi successionem aspirare possunt, nec earum filij: vt §. qui feud. da. pos. §. hoc autem notandum. & hoc verum est, quoniam proles, fœmini sexus & ex fœmineo sexu descendens in feudo non succedit nisi ex pacto: vt hic, & §. de gra. succ. in feud. c. j.

c ¶ Nisi ex pacto.] & tunc demum succedet cum masculi non extitirint vt §. tit. episcopū abba. &c. c. item si episcopus vel abbas. in fi. & §. de suc. c. filia vero. nec enim patet locus fœminæ in feudi succe. donec masculus supereſt, ex eo, ꝙ primus fuerit inuestitus de eo: vt §. de eo qui fibi vel hære. suo mascu. & fœmi. feud. accepit. c. qui fibi. Accur.

d ¶ Filia matri. § vel nisi post mortem patris feudum à domino rede merit, vel nisi à domino fuerit inuestita de beneficio patris, propter seruitium & amorem patris. tunc enim non poterit ab aliquo renouari. ex parētibus suis: vt §. quemadmod. ad fi. feu. perti. c. j.

d ¶ Filia hoc potest referri ad illum verbū, nisi ex pacto. potestetiam referri ad illud, vel nisi sit fœmineum: & tunc intelliges, quod ille pater descendit ex fœmina, quæ acquisierat feudum illud. quidam tamen non habent in textu hoc verbum patri, &c.

e ¶ Secundum quosdam. § dixerunt tamen quidam contra. vt §. de bene. feu. c. j. imo etiam fuerunt, qui. dixerunt, ꝙ etiam masculi non succedant in feudo fœmineo id est, per fœminam acquisito: cum secundum rigorem consuetudinis feudum dici debeat paternum, & non maternū: vt §. tit. an mari. suc. vxo. in bene. c. si fœmina.

f ¶ Nepos ex filio. § & non ex filia. proles enim fœminini sexus, &c. vt §. de gra. suc. in feu. c. j.

g ¶ Solus. § solus dicit quantū ad collaterales, q̄n donec descendentes supersunt, nō admittūtur collaterales agnati: vt §. de gra. suc. in feud. c. per successionē. Sed nūquid vna cū patruo admittātur ad successionem aut in feud. in locū sui patris? Rñ. sic cum iure isto consuetudinario non sit prohibitū, imo potius admissum cū dicitur, ꝙ prima causa sit liberorum in suc feu. & inter liberos videātur postea nepotes cōnumerari: vt §. præd. tit. &c. in prin. nimirū. quoniā appellatione liberorū, vel filiorum nepotes contineturnec etiam poterunt eos dulciori vocabulo nominare: vt ff. de verb. sig. l. liberorū. & l. iusta. cum etiam Romano iure filius vna cum nepote ex filio mortuo succedit. C. de suis & legit. hæred. l. iij.

Filiorum appellatione nepos cōtinetur.

h ¶ Infinitum. § hic potest notari, ꝙ infinitas rei licitum vel illicitum non vitiat nec excludit. & est contra illud generale, infinitas est euitanda. secundum quod not. §. qui feud. da. possunt. §. hoc quoq; sciendum est

i ¶ Paternū. § Sed quare dixit, si feudū sit paternum, nōne dicitur feudū paternū. postquā puenerit ad nepotes? & demū paternū feudū dicit dia quocūq; de superioribus sit acquisitū, vt statim sequitur paternum voco, &c. hoc est ab eo parēte, qui fuit agnationis cōmunis: vt §. de gra. sue in feu. c. j. circa prin. Rñ. nō ideo dixit paternū, ꝙ illud nō dicat paternō qđ iam peruenit ad nepotes: q̄a de eo paterno nō loquit, sed dixit paternū eo respectu, vt agnatis remoueatur à suc. feud. donec nepos supereſt. ſ. quādo ad auū illius nepotis iam peruenerat feudū paternū, quod debeat ad agnatos q̄uenire, si nepos nō præcederet eos ingradu siue gradib. & de eo paterno loquitur, & hoc est quod dixit solus.

k ¶ Patrueles. § sed vi. Bal. dē falsum. ſ. quod dicam formaliter patrueles, cū sint ex eodē patre: vnde potius dicuntur cōsanguinei, cū ex eodē sanguine. sic quasi nati sint: de q̄bus habes in rubricam specialem siue quasi tit. in auth. de consangui. & veteri. fratri. col. v. patrueles autē dicunē nati ex duobus fratribus: vt §. insti. d̄ gradib. cognat. §. iiij. & ff. d̄ gradib. affi. l. §. iiij. sed dicas ꝙ hi nō dicuntur patrueles ex eo, ꝙ nati sunt ex eodem patre, sed dicuntur patrueles cum filius aliorum fratrum: licet de illis non esset ad huc locutus, sed in sequētibus loquetur, scilicet, vbi dicitur, sic & in aliis superioribus, &c.

l ¶ Pertinere. § filiis enim existentibus masculis, vel ex filio nepotibus, vel deinceps per masculinum sexum descendentibus: cæteri remouentur agnati: vt §. de gradib. succes. in feud. c. j.

¶ DE CAPITANEO, QVI CVRIAM, &c.

QVidam. Non contineri. § licet fuerit vsus generali, vel simplici, id tamen debet intelligi tm̄ vēditū, de quo actū fuerit inter cōtrahentes: vt ar. C. de trāſl. fi de certa re. & C. ad vel. le. iubemus. nec etiā fuit cogitatū d̄ beneficio vēdēdo. ar. ff. de trāſac. l. cū aquiliana. l. & q̄ cū tutoribus. §. j. vēde id est videt vēditū. qđ verbis fuit nominatū. ff. de euic qui libertatis. & de fundi instru. & instrumē. leg l. cū de lanionis & l. prædia. nec enim à verb. sig. recedēdum est, &c. vt de leg. iij. nō aliter. Ité nonne potest haberi curia sine beneficio: & contra ergo vendēdo vnū non sequitur venditio alterius. arg. C. de prob. neq; natales. & l. ad probationē seruitutis. imo ad vēditionem vnius sequitur exceptio alterius. ar. C. de pact. cōuen. tam p̄ do. l. fi. & ff. de cōpen. l. labeo. ecōtra curia vendita, & beneficiū uenditi videtur, cū ad curiā pertineat. arg. ff. si ser. ven. l. pe. §. j. & de act. empt. & ven. creditor. §. fi. in vēdendo enim fuit vsus verbo generali, vel simplici, ergo videtur omnia vēdidisse, quæ nō excepit. arg. ff. de excep. pluribus. & ff. quæ in frau. cred. l. j. §. j. Item nōne beneficiū coheret curiæ: ergo cū transit dationē curiæ transit. arg. ff. de offi. eius qui manda. est iuridi. l. fi. & de institoria. l. cuicunq; . §. pe. prēterea beneficiū ineſt curiæ tanquā pars in toto ergo tradita curia, & ipsum beneficium traditum intelligitur: aliquin nō intelligeretur curia tradita parte subtracta. ar. ff. de verb. obli. l. qui vsumfru. in prin. & l. in executione. §. pe. & ff. de excc. rei iud. l. fi. cum totū. & pro accipiente cōtra dātem debemus interpretari. ff. de contrahen. empt. l. labeo. & de verb. oblig. stipulatio ista. §. in stipu. hoc. etiā multū videtur facere pro emptore. ſ. quia non erat forte alias emptus nisi beneficiū haberet: vt ff. de mino xxv. annis tutor urgētibus. §. fi. & de in diē addic. ꝙ fi. & de sol. fi quis alia. qua enim ratione valt uenditor emptori subtrahere beneficium. ſ. quia specialiter non dedit: eadem ratione potest ei subtrahere domos, vineas, & terras: & ita redigitur ad nihilum venditio. ut ergo uideatur aliquid dedisse, videretur interpretandum & beneficium esse datū. arg. ff. ad muni. l j. & de leg. j. si quando

n ¶ Actum sit. § in generali enim alienatione non continentur nisi de eis nominatim fuerit dictum. vt §. si de feu contro. fu. c. in generali.

n ¶ filius. § Quicquid in isto c. quæratur, & respondetur, hoc plene determinatur in consti. Fride. imperialem. §. insuper. hoc idem determinatur i bidem de vasallo vasalli qui dominum domini sui offenderit. & ideo non est hic multum insistendum.

p ¶ Feudū. Amittat. § hoc ideo quia cogitationis pœnā nemo meretur vt ff. de pœn. l. cogitationis. nec enim puniri debet affectus, nisi secutus

fuerit effectus. ff. q̄ quisque iuris. l. j. §. fi. & de fur. l. j. §. j. & l. si quis vxori. §. neque verbo. & l. inficiando. & ff. ad l. Corn. de fal. qui falsam. nisi aliud reperiatur casualiter dictum, propter enormitatē criminis: vt C. de epi. & cle. l. si quis non dicam. & C. si quacunque prædi. po. l. j. & C. ad l. Iul. maie. quisquis. & ff. de extr. cog. l. j. non obstat q̄d aliasdicitur, ꝙ in maleficiis voluntas inspicitur, nō exitus. ff. ad l. cor. de sic. l. diuus. §. j. q̄a illd est verum in maleficio perpetrato, ſ. vt in eo nō inspiciatur, quod perpetratū est: sed debet inspici, si ille qui cōmisit, habuit voluntatem delinquendi, & tūc puniatur: si autem non habuit voluntatem: tunc secus: vt C. ad l. cor. de sica. l. j.

¶ Quia cogitationis pœnam nemo meretur, vt ff. de pœnis. l. cogitationis. Bal. quæ lex, ſ. cogitatiōis recitatur d̄ pœni. dif. j. c. cogitatio. Volitas in maleficiis non exitus inspicitur.

a ¶ Non amittit. § quia forte pœnituit: vñ venia dignus est: vt ff. ad l. cor. de fal. qui falsam.

b ¶ Infidiatus. § sicut alias dicit, qui infidiatus fuit morti sui dñi veneno, vel gladio, amittit feudū, vt §. quib. cau. feud. amit. §. porro si dominū.

c ¶ Fuerit. § p testes ñ minus v. summæ, & inter gr̄æ opinionis: secūdum qđ dici videtur. ſ. in qua dam constitutione imperatoris Hērici: vt ſ. quot testes sunt necessa. ad p̄ban. ingra. ca. si vasallus. quam cōstitutionem pauci habent: nescio tamen, vtrū debeat esse cōstitutio, vel non: vel si nō est cōstitutio, dicēs q̄ sufficiant duo. vbi em̄ numerus testiū non adijcitur, duo sufficiunt: vt ff. de testibus. vbi numerus.

Testiū numero fiadicto, duo sufficiunt.

d ¶ Masculus. § hæc vī melior sententia. cū non debeant succedere fœmineę in feudo donec masculus supereſt. vel ab. & c. in fin. & §. de suc. feu. §. filia verò. nec enim patet locus fœminæ in feu. suc. donec masculus supereſt, ex eo q̄ primo fuit inuestitus. §. de eo qui fibi, vel hære. suis. c. qui fibi. Acc.

e ¶ Si filios. § ſ. duos, quorū vn̄ habuerit filiū masculū, alter habuerit filiam: & referas istud ille, ad illum, qui fuerit inuestitus: & secūdum hoc dices, ꝙ filius masculus tm̄ debet habere feudū totū. Sed dicas q̄d hoc vltimū dictū sit Gerardi cui dicto Ober. non contradicit. alias enim contradiceret toti naturæ suc. feu. cum masculi debeant præferri fœminis in suc. feu. vt §. no. est. Vel si vis referre illud ille, ad filium, quem vna ex filiabus habuerat, referas: veruntamen secūdum hoc bene diceretur & econtra, &c. cum in conuerso casu nihil diceret de illo filio. vnde prior intellectus melior videtur.

f ¶ Filius. § hoc idem dicitur. §. tit. an agnatus vel filius defuncti. ca. & si contigerit. vnde quæ ibi notata sunt, hic poteris repetere. Acc.

g ¶ Iu. eiurando. § filia in probatione deficiente: vt §. si de feu. contro. fue. c. ij. & intelligas quod iurabit cum xij. sacramentalibus: vt §. de controuer. inter masculum & fœminam. ca. item sciendum. & quæcunque ibi notani de hac materia, hic repetas.

h ¶ Gerardus & Obertus. § Pro snia Gerar. est q̄d dicitur. §. de feu. dato in vicem le. cōmisso c. si quis obligauerit. vbi dicitur, ꝙ feudū nō sub prætu pecuniæ, sed amore, & honore domini debet acqri: & ideo melior videtur eius sni, vnde quæ ibi notaui, & hic poteris notare. Accur.

i ¶ Discernere. § & idē est si inter dñm, & emptorē fuerit contentio: vt §. de cō. inter ma. & fœ. c. ité sciēdū. circa fi. Ité intelligas ꝙ iurabit si videbit iudici, ꝙ aliq̄d faciat pro eo, vel p̄ eū quare debeat ei dare iusiurā-

¶ *Dispositio solius animi ad delictum non perficit delictum: sed insidiæ habentur pro delicto contra dominum consummato. Bal.*

¶ Si voluerit vasallus dñm offendere. sed non laborauerit, feudum non amittit[a]†. Gerardus, & Obertus. similiter etiam si laborauerit nō amittit feudū, nisi insidiatus[b] ei fuerit, & hoc probatum fuerit[c].

¶ Feudum nō trāsit ad fœminā, licet p pactum sit actum. si vasallus supereſt. Bal.

¶ Similiter siquis inuestitus fuerit de feudo, ita vt ad fœminā trāsiret, & duas filias tantū reliquerit quarum vna filiū habeat, & altera filiam: vtrū post mortem illarum masculus tantū feudū habere debeat? secundū Gerardū masculus[d] tm̄, Ober. cōtra. & ecōtra, si filios[e] ille habuerit. Filius[f] nō potest recusare hæreditatem patris absque feudo, propinquus autem potest.

¶ Si contentio est inter vasallū, & emptorem de feudo, vasallo deficiēte in probatione electio iurisiurandi datur emptori. Bal.

¶ Si contentio fuerit inter filiam, & propinquum de hæreditate, & feudo: cum filia feudū habere non poterat: quia dicat ipsa, hoc est de mea hæreditate: & ille dicat imò de feudo, electio propinqui erit discernere veritatē iureiurando[g]. Gerardus, & Obertus[h]. Et similiter si contentio fuerit inter aliquem, qui emisset à seniore, & vasallum, quia dicat vasallus, hoc est de feudo meo, ille autem neget, electio emptoris est veritatem iureiurando discernere[i], cùm pares curtis veritatē non testantur. Gerardus, & Obertus.

¶ Feudum non potest constitui sub pacto legis Commissoriæ. Bal.

¶ Similiter feudum lege Cōmissoria datum non valet, id est, si ad certum tempus pecunia nō soluatur creditori, vt habeat in feudū. Ger. & secundum Obertum valet.

¶ Similiter potest feudū dari ad certum seruitium[k]. Gerardus, & Obertus.

DE PROHIBITA FEVDI ALIENATIONE per Lotharium.

TITVLVS LII.

¶ Feudum vasalli non alienent sine uoluntate dñorum suorum: & si vasallus contra fecerit, pretio, & beneficio carebit. notarius uero, qui scripsit instrumentum, officio suo priuabitur, & fit infamis. Bal.

¶ Lotharius diuina fauente clemētia iij. Imper. Romanorū pius, felix inclitus, ac triumphator semper Augustus vniuerso populo.

IMperialis bene uolentię ꝓpriū esse iudicamus, commoda subiectorum inuestigare, & eorū calamitatibus diligēti cura mederi, similiter Reipublicæ bonū statum, ac dignitatem Imperij oībus priuatis cōmodis præponere. Quo circa omniū fideliū nostrorū tam futurorum, quam p̄sentiū nouerit vniuersitas, qualiter dū apud Ronchalias secundū antiquorū Imperatorum consuetudinē pro iustitia, ac pace Regni cōponenda cōsideremus, oīa quæ ad honorē Imperij Romani spectare viderent̄ solicite indagātes, pernicioſissimā pestem, & Reipub. non mediocre detrimētū inferētem resecare proposuimus. Per multas em̄ iterpellationes ad nos factas cōperimus, milites sua bñficia passim distrahere, ac ita oībus exhaustis, suorū seniorū seruitia subterfugere, ꝓ quod vires Imperij maxime attenuatas cognouimus, dum Proceres nostri milites suos omnibus beneficiis suis exutos ad feliciſsimam nostri numinis expeditionem nullo mō trāsducere[l] valeant. Hortatu itaq; dū. nec em̄ semp dēt dari possidēti: sed qñque vni dat̄, qñq; alteri, qñq; neutri: vt actore nō ꝓbante, &c. vt §. de conf. rec. feu. c. sacramentū. Acc.

k ¶ Seruitium. § puta ad aliquid certū faciēdū quolibet anno pro ipso feudo. & tūc nō tenebitur aliud facere dño nisi fuerit dictū. Sed nunqd poterit vasallus tale feudū refutare qñcūq; vo luerit inuito dño? Rñ. qđ sic: q̄a indistincte dicit aīs ꝙ vasallus possit feudum refutare qñcūq; vo lueritnec postquā refutauerit, tenet dño seruire: vt §. de vas. qui contra cōsti. Lotha. feu. alie. c. j. & c. ij. & cum ibi non distinguatur, nec nos debemus distinguere. arg. ff. de of. præ. l. iij. & ff. de publi. de pretio. econtra videtur, ꝙ non possit refutare sine voluntate domini: quoniam ab initio liberam habuit potestatē sc nō obligandi ad illud seruitiū faciendū: & feudum acci pieudum. ergo non potest illi cōtractui siue obligationi sine voluntate dñi renunciare. sicut enim in initio libera potestas est, &c. vt C. de act. & ob. sicut. cū oībus cōc. suis. & est ar. ad hoc. ff. de vsufr. sed cum fructuarii. nec ob. quòd prædictū ca. indistincte loquitur, quoniam licet ibi nō distinguat, nos tñ debemus distinguere. qđ enim omittit à lege, non debet omitti à religione iudicantis. ff. de test. quæstum. & de spon. oratio. & est forte ratio: q̄a feudum datum ad certū seruitium faciendū, nō pōt refutari sine volūtate domini. alias vero quod est indeterminate datū, potest refutari: quoniā vasallus, qui habet feudum additionale, est obligatus domino ad illud seruitiū vel per stipulationē, vel saltem per actum in isto contractu infeudationis appositū, & ita vestitum: vnde certa actione ad id faciendū posset à dño cōueniri puta vel ex stipulatu, vbi ad factū est obligatus per stipulationem: vel certi cōdictione, vbi certū q̄d promiserit: vel præscriptis verbis, vbi stipulatio non interuenit: vel etiā cōdi. ex maioribus informata ꝓ pactū: qđ eēt ineptū dicere, vt p eius restitutionē actio dño cōpetēs tolleret. at

cum libere feudū recipit, nō apposita aliqua conditione, sed simpliciter fuerit de eo inuestitus: nihil ei est præter sacramentū, de quo deū habeat vltorem, si ꝑ fecerit, fi fidelitatem iurauerit: quia & feudū amittit, si culpam committit, per quā amittere debeat. ad nihilū enim obligatus est, nisi ex natura feudi: nisi quia, si dño non seruierit, secundum ꝙ ex natura feudi debuerit, ipsum feudū amittit. sicut enim iure cōsuetudinario feud. permittitur vasallo feudū refutare: ita eodē iure liberatus est, postquam refutauit, ab illa obligatione naturali, qua tenebatur domino seruire. & hoc est, quod ibi dicitur, ad seruiendum postquā refutauit: non tenetur.

¶ DE PROHIBITA FEVDI, &c.

IMperialis. Transducere. § cū ipsi milites, qui beneficia habēt a dñis suis, debeāt ire cū eis qñ vadūt Romā cū Rege i hostē, i. in exercitu. illi aūt vasalli qui cū eis nō vadunt debēt ꝓstare eis ostenditias, olim, ſ. in Lōb. xij. denarios de modio in Theutonia tertiam partem fructuū facta computatione fructuū solummodo eius anni in quo hostē faciūt, vt §. de ca. cor. §. similiter in hostēditiis. hodie verò aliter statutum est. ſ. ꝙ si non iuerit secum in prædicta expeditione, vel aliū pro se dño acceptabilem non miserit: debebit tā in Lōb.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quã in Alemania subministrare dño dimidiũ reditus feudi vnius anni. & si alterũ istorũ à dño admonitus, siue vocatus spatio cõpetẽti non fecit, feudũ amittit: vt i pti. Frid. in pialẽ. § firmiter. & hoc debebit pbari. ſ q vocatus fuerit à dño p cõpares ipsius vas. ar. ĩ. de allo. §. vt aũt æquitas.

a ¶ Consilio. ʒ ecutus fuit imperator ille modũ Iustiniani in cõdenda lege. ſeã faciẽdo cõsilio pcerũ suo ũ. vt C. de legi. & consti. l. humanum.

b ¶ Lege. ʒ vnde habet vim generalis l. gis hoc ipso q̃ in ea ponitur verbũ istud hac edicta. l. qd̃ solum sufficeret, etiã sequẽs verbum ſin omne æuum, &c. ad hoc vt haberet vim generalis legis: vt C. de legi. l. leges: vt generales. Accur.

c ¶ Permisione. ʒ aũs enim si eorũ cõsensu venditio fieret, benevaleret: & hoc verũ est, siue dñs cõsentiat tacite ipsi vẽditioni, siue expresſim: vt arg. C. de remiſ pi. l. ij. & l. ſi hypothecas. & ff. de reg. iu. l. creditor. q̃ enim alij cõsentit, suã iura perdit: vt C. de admi. tut. cũ q̃dã. Sed q̃d, si eo sciẽte, & nõ cõtradicẽte vẽdatur Rñ. & tunc forte bñ valeret vẽditio: vt ar. §. ſi de inue. inter do. & va. lis oriatur. §. ſi aũt aliqs patiẽtia eñ ſine traditione habet pro cõsensu expresſo: vt argu. ff. de euict. quidã. & ff. manda. l. ſi vero. §. idem papinianus. & C. de nupt. l fi. vt proponis. Item intelligit cõsentire ſi præsens fuit, & non cõtradixit. vt ar. ff. de dec. honores. §. vlti. niſi forte ſciat vbiq; ius ſuũ durare dũ tacite consentit: vt arg. ff. q. b. mod. pig. vel hypo. ſol. ſicut. §. non videtur. & hæc vera ſunt quãdo ex certa ſciẽtia consentit, alias enim potius videretur errare: vt ff. de iud. l. ij.

d ¶ Commercium. ʒ puta forte pretiũ ipſum accipiendo tub colore inveſtituræ: vel ẽt pignori obligãdo: vel aliter alienando: qđ quidẽ facere non poteſt: vt ĵ. in cõſtit. Frid. imperialẽ. §. callidis. vel forte infeudãdo aliis qui non poſſunt feudũ ſeruare, ſicut ipſe poteſt: cũ non ſit forte miles, ſicut ipſe eſt: vel etiã dando alia lege, quã ipſe habet. qđ ſimpliciter p̃hibeſt facere: vt ſ. de lege corradi. §. ex eadẽ leg.

e ¶ Excogitare. ʒ non intelligas ſecũdũ literã, qđ ex ſola cogitatione i patiatur pœnã ſequẽte, ſed intelligas de ea, quæ iam præceſſerat ad actũ: & factum compleuit cum ex ſola cogitatione non minuatur vtilitas imperij, vel dominorum & poſt eſt quod ſequitur, per quod imperij vel dominorũ minuatur vtilitas, &c. cũ nemo debeat pœnã pati cogitationis, vt notatum eſt. ſ. tit. proxi. c. ſi voluerit. & ad hunc intellectum facit etiam quod infra, dicit pretio, ac beneficio ſe cariturum, &c. per quod videtur q̃ completa debeat eſſe venditio. Vel dicas q̃ bene debet pati vaſallus pœnã inferiorem ex ſola cogitatione. ſ. quia beneficio debet carere: vt hic ſit vnus caſus in quo patiatur quis pœnam cogitationis & tẽtationis. hoc eſt quod ĵ. dicit, in fraudem legis machinari tentauerit, &c. & intelligas quod hic dicitur minuatur, i. minui poſsit. & quod ĵ. ſequitur pretio. ſ. quando completa erat venditio: ac beneficio, ſcilicet, quãdo ſolummodo cogitauerat, vel tentauerat, priorem tamen intellectum puto meliorem.

f ¶ Vtilitas. ʒ in hoc minueretur vtilitas imperij, ſi beneficia ita alienarẽtur: quoniã milites, qui beneficia vẽderent, nõ irẽt amplius in expeditionẽ cũ dominis eorũ, quod facere debẽt: vt ſ. no. eſt. & ita vires ipſo rij attenuarẽtur ſecundũ quod ſ. dixit, per quod vires imperij attenuatas, &c. dñorũ aũt vtilitas in hoc minueretur: quoniã ñ poſſunt amplius habere ab eis oſtenditas ſuperius nominatas, vel etiã alia ſeruitia, quæ vaſalli dñis præſtare tenentur. & hoc eſt qđ dixit in ſuperiori parte iſtius legis vbi dicit ſuorũ ſeniorũ ſeruitia ſubterfugere.

g ¶ Pretio. ʒ qđ præsũ reſtituẽt bonę fidei emptori: vt in conſti. Fride. imperialem circa fi. j. ũ. Sed quid, ſi eſſet malæ fidei emptor, puta qa ſciebat feudũ eſſe, qđ emit. Rñ. tũc nõ repeteret ſcd̃m qđ hic videtur dici: vel aliud ſi in fraudem l. machinari tẽtauerit &c. qua ſi videatur dicere tam de emptore, quã de venditore. & ita ſcd̃m hoc poterit referre iſtud caritũ agnoſcat, tam ad emptore, quã ad venditore. & hac materia dicas ſcd̃m qđ plenius not. in d. conſtitu. Fride. imperialem.

h ¶ Beneficio. ʒ qđ bñficiũ dñs recupabit nulla præſcriptione obſtãte: q̃a quod ab initio nõ vatuit, tractu temporis con vi. firmari non poteſt: vt ſ. de cap. corra. c. j. & in cõſtit. Frideri. imperialem. i ¶ Libellũ. ʒ forte quia in breuiauit tm contractum ipſum ſuper aliqua ſchedula: vel forte ſcripſit ſuper aliqua charta qualiter debeat cõtractus celebrari, quẽ dedit vni ex cõtrahẽtib. vt ambob⁹. & nihil vltra fecit.

k ¶ Infamiæ. ʒ & ita nõ patietur alienã pœnã notarius per cõſtitutionem iſtam: niſi quia officiũ tabellionatus amittet: & infamis efficietur. per cõſtitutionẽ aũt Friderici, imperialẽ decet ſolertiã debet ſimiliter manũ admittere, in §. illo, callidis. Sed nunquid verum erit ſi ſciẽs, ſiue ignorans feudũ eſſe, ide inſtrumẽtum fecit. non puto, qđ ignorans puniatur. nam nec vaſallus alienãs per ignorãtiam punietur: vt ſ. de controuer. inter do. & empt. § j.

l ¶ Et not. q̃ lex iſta tantũ locũ habet in fucti principe. vbi dicitur: vnde imperator &c. nimirũ cũ in hac nõ dicat aliquid de præteritis contractibus. leges enim & cõſtitutiones futuris certum eſt dare formã negotijs, &c. & C. de legi. & conſti. l. leges & conſtitutiones.

m ¶ Si iuſta cauſa. ʒ quando autem intelligitur iuſta cauſa impediri dicitur ſ. quo tem. mi. inue. pe. c. j. Et not. q̃ hæc lex, & ſuperior proxima inueniuntur in pacis conſuetudinibus feudorum. unde quia dubito vtrũ ſint leges, vel non circa eas non inſtiti.

n ¶ DE PACE TENENDA, &c.

HAc edictali. Imperio ʒ Et ita vr̃, q̃ lex iſta non habet locum niſi inter illos, q̃ ei ſubditi ſunt. Sed nũq̃d tenet frãcigenas, & alios vltramontanos, qui ei nõ ſunt ſubditi. vr̃ q̃ non, ex eo q̃ dicit noſtro ſubiecti imperio, &c. Sed dicas 1, q̃ eos ſimiliter tenet: quoniam licet ei non ſint ſacramento ſubditi, ſunt tamen ratione imperij Ro. ſub quo eſſe debent, cum ipſi fuerint de imperio iuſtiniani: vt C. de offi. præfe. præto. aphri. l. vlt. j. col.

a ¶ Duces. ʒ qui aũt dicantur duces & alij ſequentes, dicitur. ſ. qui dicatur mar. dux, co. c. j. Acc.

b ¶ A xviij. anno. ʒ Et ita habes hic q̃ poſtquã quis eſt xviij. an. habet legitimã ætatẽ, quãtum ad hoc, vt teneaẽ iurare, qđ pacẽ tenebit: aliud tamẽ obſeruaẽ in cõtractibus rerum minorũ: q̃m tunc poſtquã factus eſt pubes põt iurare in contractu ſuo: vt ĵ. ea. l. §. itẽ ſacramenta puberũ. Sed q̃d ſi poſtquã factus eſt pubes iurauerit ſe nõ venturum ad pacem, quã cũ aliquo inimico ſuo fecerit, & poſtea ad eam venerit, fidendo: nũq̃d puniet pœna eius legis? Rñ. 2 forte non, ſm qđ hic dicitur vt aliud ſit in contractu, & aliud hic: quoniã cũ pacẽ reddit de eo, quod ſibi factũ eſt: potius videt diſtrahere quã contrahere: cũ ille qui in eũ maleficiũ cõmiſerit, erat ei obligatus: & nõ iſte. ipſiſi enim imperator iſte vellet q̃ per illud ſacramentum teneretur, quare ſimiliter de eo non dicit, ſicut dixit de maiore xviij. an? Vel dicas q̃ bene teneretur pœna huius legis tũc: & aliud eſt i generali pace, de qua lex iſta loquit, quã oẽs ſubditi imperio tenent inter ſe ſeruare: & aliud eſt in ſpãli pace, quã ſi minor, p̃miſe it ſe firmã, & ratã ſemp habiturũ, & non ꝫuenturum, & poſtea iurauerit ſpõte, non potterit poſtea cõtrauenire: cũ loco maioris tũc habeat. tunc enim ꝫxit, p̃mittendo ſuper facto ſuo. ſed in generali pace de qua loquit hic nullus vr̃ contrahere, niſi q̃ a iurat ad poſtulationẽ iudicis illius loci: nimirum aliqñ eſt quid licitum in ſpecie, qđ in genere non licet: vt ar. ff. qđ cuiu. vni. no. itẽ. §. ſi decuriones. & ff. de arbi. l. itẽ ſi vnus. §. ſi in duos. & inſti. de leg. §. ſed ſi vxori. & ff. cõ. præd. in tradẽdis. & ff. ſi q̃s cau. ſed & ſi. § quẽtabis ergo hic q̃ ætas legitima dr̃. xviij. ann. ad pacẽ iurandã ſic etiam iure Lõbar. dicitur legitima ætas ſimiliter. xviij. an. ad contrahẽdum: vt in Lomb. de. p̃hi. alie. mi. l. j. eodẽ iure dicitur legitima ætas. xiiij. ann. ad ſponſalia ꝫhenda: vt in Lombar. de. p̃hi. nu. aduenięte nouiſſima: alias dr̃ legitima ætas. xij. an. ad conſentiendũ patri volẽti facere filios natu. ſibi ſimiles, vel æquales: vt in Lõbar. de ſuc. l. iij. iure aũt Ro. dicitur legitima ætas. xxv. an. ad contrahendum: vt ff. de mi. l. j. alias. xviij. an. quantum ad hoc vt quis poſsit pro alio poſtulare: vt ff. de poſtu. l. j. §. ij. & inſtit quib. ex cau. ma. dicet vel nõ in fi. alias dr̃ legitima ætas pubertas, ſad teſtamẽta facienda, & ad nuptias contrahendas: & quantũ ad hoc vt poſsit q̃s teſtimonium ferre: & ad ꝫctus faciendos cum iuramẽto: vt inſtit. prædi. tit. §. cũ ergo. & inſti. de nu. in princ. & ff. de teſti. l. teſtiũ. §. leg. Iul. de vi. & ĵ. ea. l. §. itẽ ſacramẽta. dr̃ autem pubertas in maſculis. xiiij. annorũ, in fœminis xij. an. quo tpe dicuntur viripotentes inſti. quib. mod. teſt. infir. circa prin. aliter dicitur plena pubertas in maſculis. xviij. an. in fœminis xiij. ſ. quantũ ad alimenta vſque ad pubertarẽ relicta: vt ff. de ali. & cibaria. leg. l. mela ait. alias dicitur legitima ætas ex quo quis exceſsit infantiam quantũ ad hoc vt poſsis emãcipationi cõſentire: vt C. de emã. l. pe. in fi. dicit autẽ infans minor. vij. annis: vt C. de iure delib. l. ſi infanti. in prin. alias dicitur legitima ætas. xxix. ann. quantũ ad hoc vt nõ poſsit q̃s reſtitui aduerſus contractũ quẽ fecit in minori ætate: vt C. de tẽp. in integr. reſtit. l. vlti. ex hoc ergo quod dicitur hic, colligi poteſt q̃ nullus minor xviij. an. debeat cõpelli iurare de pace. vnde ex hac. l. põt notari bonum arg. qđ minor. xviij. an. non tenetur per ſe pugnare ʒ. cum non compellatur in pugna iurare arg. iſtius legis. ille enim qui pugnam facit, debet iurare quod nullam rẽ habet quæ ad maleficium pertineat: vt in Lomb. qualiter quis ſe de. nullus campio. debet etiam iurare de aſto: vt in ſpdicti. ſi quis alium aſſo. & maxime cum iuuenilis ætas excuſat eum à pugna per ſe facienda, vt prædi. tit. l. antepe. nec iure Lombar. inuenitur de aliis legitimis ætatibus niſi quas ſuperius nominauimus. Accur.

c ¶ Vſque ad lxx. an. ʒ poſt: illud verò tempus non debet conſtringi iurare, ſicut nec teſtimonium dicere compelluntur huiuſmodi ſenes maiores. lxx. an. vt ff. de teſtib. l. inuiti. & de iure immu. l. iij. Accur.

d ¶ Quinquennij. ʒ hoc forte debet fieri ꝑpter illos, q̃ iam peruenerũt ad xviij. an. q̃ nondũ iurauerãt ꝓp minorẽ ætatẽ: & ꝑpter illos q̃ iã exceſſerunt. lxx. etiã vt magis reminiſcatur qualr̃ pacẽ debeãt ſeruare, niſi hominus tenẽtur ea ſeruare ꝓp prius iuramentũ, cum ipſi nõ iurẽt ad non ſeruaẽ hmõi renouatio: imo potius fit cõtra. renouaẽ eñ ſacramẽtũ. societatũ, & cõiurationũ, quæ ꝓhibitæ ſunt per hanc. l. in §. cõueticula.

e ¶ Pace tenenda. ʒ ſubaudi & de adiuuãdis locorũ rectoribus in pace tuenda, atq; vindicãda. & hoc eſt, q̃ ſuperius dixit, vt pacẽ teneãt, & rectores locorũ adiuuẽr, &c. vel dicas 4 nõ renouabunt ſacramẽta niſi de pace tenenda: & intelligas q̃ ibi nõ dr̃ q̃ debeant iurare de adiuuandis rectoribus: ſed dr̃, q̃ poſtquã iurauerint pacẽ tenere, debeant adiuuare

1 Cõtrariũ eſt verũ q̃ ter. in ca. q̃ venerabilẽ qui fil. ſint leg. & gl. q̃ dr̃ laſ. eſſe ad hoc ſingulariẽ. i. §. j. ſi. de pa. pot. Aluar. poſt Bart. i extraua. ad reprimẽdũ j. eo. col. xj.

2 Idẽ la. ſi beluiſ. & Alu. hic.

3 Si ſi ſe ponit i ne. cõſtituere ſi. ſimpliciter qđ nõ reſti. tit. Bal. & Alua. per l. auxiliã. ff. de min.

4 Vide hęc q̃ Bal. in ij. conſtat. poſt princ. ver. no q̃ puni. tur.

1 Cõcor. C. de ſer. fugi. auth. nouo iur. & hoc verum ſm Bald. hic ſi norarius erat ltię ætatis, ſ. xxv. an. cõpleto rũ vt C. de his q. ve. ætate. ipet. l. ij. aſs nõ amputaẽ ei manus: q̃a inſtrumẽtum iſtud re vera nõ eſt falſum ſed temerarium, Bal. Patientia, p̃ cõſen ſu habetur.

2 Forte tra ctus ſuccef ſiuus. ſi. de bel. Ancon. & de Yſe. & Alua.

lata inter oẽs ꝑpetuo obſeruetur, Duces a, Marchiones, Comites, Capitanei, Valuaſores, & omniũ locorũ rectores, cũ oibus locorũ Primatibus, & plebeiis, à decimo octauo anno b vſq; ad ſeptuageſimum c obſtringãtur iuramento, vt pacẽ teneant, & rectores locorum adiuuẽt in pace tenẽda, atq; vindicanda: & in fine vniuſcuiuſq; qnquennij d de ꝑdicta pace tenenda e omniũ ſacramenta renouentur. Si q̃s verò aliquod ius de quacunq; f re, vel facto g cõtra aliquẽ ſe habere putauerit, iudicialẽ adeat potestatem h, & per eã ius ſibi cõpetẽs exequaẽ i. ¶ Si q̃s vero auſu temerario prædictã pacẽ violare k præſumſerit: ſi ciuitas eſt: pœna cẽtũ librarũ l auri cameræ nr̃æ inferenda puniaẽ, oppidũ vero triginta libris aurei mulctẽ, Duces autem, Marchiões, & Cõites quĩquagĩta auri libras p̃ſtẽt, Capitanei quoq; & maiores Valuaſores vigĩti auri libris puniãtur, minores vero valuaſores, & oẽs alij p̃dictæ pacis violatores, tres libras auri inferre cogantur, & damnum paſſo ſecundũ leges reſarciant. ¶ Iniuria m † fiat

5 Et bñ ſi resſit capiẽ tis. Ant. de Yſer. & Al. & Bal ſec⁹ ſi eſt ſibi de bita obligatione ꝑſonali, vt in ſeq. opi.

† Not. hic Iac. de belui. iniuriam puniri ciuiliter, & criminaliter, vt ff. de priua. delic. l. fin. & inſti. de iniur. §. in ſumma.

g ¶ Vel facto. ʒ q̃ forte ſibi facere tenetur ex pacto, vel forte ſibi fecit puta iniuriã, vel q̃d ſimile.

h ¶ Poteſtatem. ʒ Sed quid ſi nõ habeat iudicialem poteſtatẽ, & debitor ſuus fugit: nũquid ſua authoritate poterit nam ab eo auferre, ita vt nõ incidat in cõſtitutionẽ illam ſi q̃s in tantã. C. vnde vi. vel ius crediti amittet p̃ l. illã, extat edictum diui Marci. vel debebit ne iudicẽ expectari. Rñ. dixerunt ʒ quidã, q̃ tunc etiã non expectata iudicis authoritate poterit ei rem ſuã authoritate auferre: vt ar. C. de iudæ. & cel. nullus. C. de decu. l. gene rali. l. b. x. quod non credo verum eſſe. eſt enim, ſi ipſe fugeret, q̃ poſſet eum detinere, donec ad iudicem poſſet eum perducere: vt ff quæ in fra. credi. l. ait prætor. §. ſi debitorẽ. non tamen poterit ei per violentiã rem auferre, ſecũdum quod ſatiſdicitur in prædicta l. generali. & no. ff. quod me. cau. ſuper illa l. prædicta, extat edictũ. Sed quid ſi nõ fugit? Reſpon. nec tũc ſua authoritate debuit auferre. veruntamen ſi rimet rem ſuam vſucapi, vel præſcribi, vel timet aliter actionem ſuam tempore peritura actionem forte iniuriarum, vel aliam: debebit poteſtari publice in ſcriptis cum ſubſcriptione tabellionum, vel ſi non poterit eos habere, ſubſcriptione trium teſtium, quod vult agere contra eum, & per eum non ſtat, ſed per iudicẽ qui abſens eſt: & hoc faciet, vbi aduerſarius habet domicilium: & interrumpet tempus: vt C. de an. except. l. vt perfectius: i ¶ Exequatur. ʒ & nõ ſua authoritate. alias eñ incideret in edictũ diui Marci, vel in cõſtitutionẽ illã, ſi q̃s in tantã. vel in alias cõtra quas faceret. idcirco enim vigor iudiciorũ, & iuris publici tutela eſt in medio cõſtituta, ne quiſquã ſubſcripſi p̃mittere valeat vltionẽ: vt C. de iud. & cęl. nullus. ſed ſi iudex noluerit ei facere iuſtitiam, & ipſe iudex tenebit ſibi reſarcire damnũ: vt ĵ. ea. l. §. iudices uero. Si uero maior iudex fuerit puniet in x. li. au. ſi minor, in tribus: vt ibidẽ, ſequitur ſi quis uero temerario

k ¶ Violare.]q. d. nos volumus q̃ omnes ita ſtent in pace, quam iuerint vt ſi aliquis paſſus fuerit iniuriã ab aliquo, forte ante pacem iurata, vel etiã forte poſt: vel aliquid debeatur, ſ. q̃ adeat iudicẽ, & per eũ iuſſuum proſequatur, & non per ſe ſumat vindictã vel ius: alioquin tanquã pacis violator punietur. & hoc eſt quod ſequitur, ſi quis vero temerario auſu.

l ¶ Centum librarum auri.] & ita debent puniri in c. lib. au. & alij iudices minori pœna, ſecundum quod ſequitur. & ita puniuntur maiori pœna, maioris quam minores. & hoc etiam vero pecuniariter ſecundum quod id dicitur. multo magis enim pœna ſunt digni, &c. vt C. de epi. & cler. l. præſbyteri. in fi. hoc enim quod ſunt marchiones, vel duces vel comites habent a principe: vt ſ. quis dicatur dux. cap. j. corporaliter autem maiori pœna debent puniri minores: vt C. de ſum. tri. nemo clericus. & hæc vera ſunt q̃ præſtabunt dictam pœnam: & prætera punientur ſecundum qualitatem criminis. & hoc eſt quod ſequitur homicidiũ quoque, &c. & prætereа reſarcient damnum ei, contra quem pacem ruperint: vt hic ſatim ſequitur, & damnum paſſo, &c.

m ¶ Iniuria.]quæ quidẽ iniuria inſpici a iudice debebit ſi fuerit atrox vel non inſpici etiã debebit in quem, & a quo facta fuerit iniuria, & quo loco: vt maiòr æſtimeẽt ex perſona vel loco ſecundũ q̃ hæc oia dicunt in ſtit. de iniur. §. atrox. vt ſecundũ qualitatẽ iniuriæ debeat puniri. Item inſpici debebit ſi deſcendit iniur. ex l. cor. puta cũ dicat ſe pulſatũ, vel verberatũ, vel domũ ſuã p̃ vim ingreſſam: an deſcẽdat ex iuriſdictione prętoris, ſicut alia eſt prætер prædictã: vt illa, quæ deſcẽdit à lege puniatur arbitrio iudicis, ſ. in vtraq; pœna corporali, & pecuniaria propter cõtumelia: vt ff. de iniu. conſtitutionib. In prætoria 6 vero iniuria paſſus æſtimabit ſuã cõtumeliã, & iudex pœnã corporalem: vt inſt. de iniu. §. pœna & hoc inſpiciet an agat ciuiliter, an criminaliter, qđ fieri põt in primo caſu pœna imponaẽ ſcd̃m qđ ſuperius dictũ eſt. ſi criminaliter, extraordinaria pœna officio iudicis, puniet: vt inſti. prædi. tit. §. in ſumma. vtrũ aũt poſsit agi vna ſi actũ fuerit alia, variat. dixerunt enim quidã 7, q̃ ſi agat, q̃s pro iniuria ſibi facta ciuiliter, nõ poterit poſtea agere crialiter, vel ecõtra. põt enim vtraq; agi: vt ff. de iniur. l. ptor. §. j. ſed ſi agat ciuiliter, pro eo quod ſeruus ſit dolo malo interfectus, nihilominus poterit poſtea agere criminaliter, & econtra: vt C. qſi ciui. ac. præ. cri. l. j. & hoc dixerũt tali ratione: quia qſi alicui fit iniuria, nõ habeẽ æſtimatio rei familiaris, i. dãni dati: ſed tũ contumeliæ. M. vero nõ conſentit cum eis in priori caſu: ſed in poſteriori, & hoc tali ratione, ſ. q̃ a in eo caſu, quo q̃s habet ciuilẽ iudicis eſt æſtimare vtrũq;, ſ. cõtumeliã factã, & pœnã corporalẽ. is vero qui iniuriã paſſus eſt neutrũ æſtimabit. in eo vero caſu in quo q̃s prætoriã habet, ipſe æſtimabit contumeliã ſuã tantum: iudex pœnã corporalẽ tm̃, & ideo i hoc caſu ſi egerit ciuiliter, poterit poſtea

6 Idẽ in ciuili deſcendenti ex l. corne. ſed i vtraque iudex taxabit Ia. Alua. & And. de Y. ſer.

7 Veritas ẽ q̃ qñ vtraque tendit ad vindictã, vna p̃ altera rã tollitur, ſecus ſi vna ad vindictã, & altera ad rẽ familiarẽ. And. de Yſer. & Al.

Universidad de Deusto
Biblioteca

agere criminaliter: vt C. si ci. ac. præiud. l. j, & intelligas q hic loquitur
ea iniuria, quæ spaliter dicorumelia, quæ à cõtinendo dicta est: licet
gnat dicat iniuria qui eq d nõ iure factũ est: vt insti. de iniur. in prin. Ac.
¶ Seu furtum. ꝛ q d lit furtũ, & vñ dicat, habes insti de obl. q ex delic.
naſ. j. & ij & §. furtũ aũt fit. & ff. de fur. l. j § furtũ. Fures enim sunt qui
occulte & sine armis fur
tũ cõmittũt: vt in auth.
vt nulli iudic. §. qa verõ
nos. col. ix. qd furtũ po-
test punire exutis, & cri
minaliter emiliter puni-
tur furtũ manifestum in
quadruplum: nõ manife
stum in duplum: vt insti.
de obl. quæ ex deli §. pœ
na. & §. vlt. & de ac. §. ex
maleficijs. & §. dupli. &
§. quadr. & totũ erit pœna sine quadruplũ, siue duplũ. res enim ipsa fur-
tiua cõdici per se poterit: vt insti. de act § ex maleficijs. & de obl quæ ex
deli. §. vlt. pro pœna verõ dabit furi actio: quæ actio qñ datur ad qua-
druplũ, est prætoria: vt insti. de perp. & temp. actio. §. furti quoqꝫ. qñ verõ
datur ad duplum, est ciuilis: vt insti de noxa. ac. circa prin. & ita dñs lo.
bea. significauit in arbore actionũ. qđ autem est furtum manifestũ, &
qđ non manifestũ, dicitur insti. de obl. q ex deli. naſ. §. manifestũ. & §. nec
manifestũ, criminaliter põt puniri furtũ: puta qa fur corporaliter punit:
ita tamen q nec moriat, nec aliqd ei absc indat: sed aliter c stigari de-
bet: vt in auth. vt nul. iud. §. qa verõ. col. ix. dum tñ in facie eius nihil in-
scribatur: nec facies quæ ad similitudinẽ pulchritudinis cælestis est figu-
rata, maculetur: vt C. de pœnis. si quis in metallum iure aũt longobardo
rum ꝛtium fit: quoniam pro primo furto debet ei oculus erui: pro secun-
do nasus sca. pe. lari: pro tertio vero debet mori: vt in Lomb. de furt. &
fer. fu. si quos latro. & hoc verum est qñ criminaliter punitur. si autẽ ci-
uiliter punitur: tunc si masculus fuerit, & liber, & furtũ fuerit manifestũ,
sibi nouum reddet, & pro culpa soluet lxx. soli. si furtum fuerit vsque ad
x. illiquas siue solidos, & si non poterit soluere, debet mori. si autem fue-
rit nec manifestus: tunc tñ nouum reddet. si autẽ fuerit seruus: eo modo
punitur, excepto q pro culpa soluet tñ xl. soli vt in Lomb. præd. tit. l. j.
ij. & iij. & hæc vera sunt in masculo. si autẽ fuerit mulier libera: tunc
pro manifesto tantum nouum reddet, alia enim culpa ab ea nõ debet re
quiri, pro eo q passa fuerit iniuriam, cũ deprehensa fuerit in furto: vt in
Lomb. præd. tit. si mulier bona eodem modo punietur pro non manife-
sto, vt puto, ex eo qđ dicitur in l. iiij. eo. tit. eodem etiam modo punietur
furtum ab ancilla factum: vt in Lombar. præd. tit. si ancilla. per l. autem
istius imperatoris Frid. alias corporaliter punitur, ſquia si furtum fuerit
valens v soli vel supra laqueo debet suspendi. si minus, scopis & fo cipe
debet excoriari & tundi: vt ſ. de pace te. §. si quis v soli valens.

b ¶ Puniatur, ꝛ secundum leges. sed quæro ẽm quas leges debet puniri
iniuria seu furtũ: nunqd ẽm leges antiquas Romanas & nouas an secun-
dum ll. longob. punitur iniuria, ẽm quod dicitur in Lomb. de conuitiis.
& in ti. de pla. seu fur. seruorũ. & aliorũ. & furtũ similiter ẽm qđ superius
no. est an dices prædictã debere puniri ẽm l. præd. tam de pace. §. siquis
alium. & sequenti. & §. siquis v. soli, valens, &c. Rñ. secundum l. Lõb. non
punietur, cum iste fuerit Romanorũ imper. vt de intellexit tantũ de le-
gibus Romanis nã ille qui Romana lege vitur, er subtiacere debet: vt in
Lomb. vt Roma po inter qua. de. viuere velit. l. j. Sed tñ instabis nonne
& Carolus fuit imperator qui illam. l. si qs latro. cõdidit, q est in Lõbar.
de fur. & ser. fug. Rñ licet fuerit imperator, nõ tamen fuit Romanus. vel
dicas q non fuit imperator: imo vr q tñ fuit rex Francorũ, & Lõbardo
rum: vt in Lomb. qua. di. lege ho suas res ser. de. l. j. in fi. nec inuenitur in
illo libro q fuerit imperator nisi p subscriptiones super ll. eius factas ab
iis qui cõpiauerũt Lomb. sub ꝛtutis cõpetentis siue rubricis. imo p illã
l. quam fecit, ſ primam, appellatur ñ rex. vt in Lomb. de epi. & cler. l. j.
vel dicas q iterũ rex per multos annos Franciæ & Lomb. antequã Ro-
manum imperiũ haberet: & tũc fecit. l. p ædictã vt appꝛet p capitula-
reiuſ si quis p ordine inspexerit in Lob. consuſ. non intitulata. nec ẽm
inuenitur nisi nouẽ leges fecisse post qua fuit imperator, siue x. vt in vlt.
charta capitularis sui regni. f. non ẽm ille fuit Carolus qui dicitur filius
fuiſſ. Pipini, sed fuit ille q fuit pater Pipini: vt præd. c. inuenĩ. char. vlti.
& in Lõb. de epi & cle. l. & hoc statuimus. & ita dices ẽm quod superius
dictũ est, q nõ punientur p l. Lõb. imo nec p ll. præd. §. de pace te. cũ for

c Cõtrariũ ter ipla non est lex ; nec pro. l. debet seruari: maxime in isto casu nec Im
est verũ p perator iste voluit eã l. esse, nisi vt seruaretur id qđ est in ea donec con-
text. ibi, in deret, l. de pace te. & sup his, quæ in ista cõtinent. vnde postea hanc legẽ
verbo, ædi- fecit generalẽ, quã voluit ꝑpetuo debere obseruari, ẽm qđ in prin. l. ũf
ctũ. Alua. in perpetuum valitura, &c. & q illa nõ sit lex, ꝑbatur ex eo qđ in ea di-
citur in prin. l. & oibus ad quos literæ istæ peruenerint, per qđ vr q non
Legis for- est lex: sed fuerũt literæ quas mittebat p subditos suos, nõ faciẽdo men-
ma quæ sit. tionẽ de oibus subditis suis, sed de his tñ ad quos puenerint cũ forte p-
uenerint nisi ad paucos. & eas forte misit statim cũ receperat coronã, fi-
cut facit cũ oẽs imperatores nec enim seruauit in ea stylũ condendæ. l. quẽ
ipsemet seruauit in ista dicẽs hac edictali. l. & aliis quas fecit: & qualem
debebat seruare, & etiã seruabit Iustin ẽm quod dicitur in. C. de legi. &
consti. vt generales. & l. humanũ. qua etiam seruauit Lotharius in sua. l.
superiori. remanet ergo pro per illas leges Romanas debẽt puniri: & pu
nietur ẽm quod superius no. est nec enim voluit imperator iste deroga
re aliꝭ ll. per prædictam l. ſ. de pace tenen. si lex est: imo voluit quod in
suo vigore deberent permanere. & hoc probatur ex eo q in eadem di-

citur circa prin sibi dicitur. Inde est q nos tam diuinas, quam humanas
leges in suo vigore manere cupientes, &c. & hoc etiam qđ hic ꝓximè
dixit. §. & damnum passo ẽm le. &c. & non dixit secundum ll. quod eo-
dem modo debet hic intelligi legitime puniatur, i secundum l. sicut in
prin. huius glo. expositum est. nec voluit tantum repilogare verbũ illud
secũdum leges causa pul
chrioris dictatus. vel di-
cas (& hoc verũ puto) a Idẽ Ang.
q prædicta lex bene est dre. Bal. &
lex, & p lege debet ser- Alia.
uari. nam quod principi
placuit, legis habet vigo
rem quæcunq; enim per
epistolam & subscriptio
nẽ statuit, vel edicto præ
cepit, legem esse cõstat:
vt ſſ. de constit. princi. l. j.
satis enim in ea continetur vocabulum edicti secũdum quod in §. illo si
quis alium. dicitur cum ibi dicatur: si quis aliũ, &c. quasi fuerit illud pa-
cis edictum, quod fecit de pace tenenda: imo videtur iuris esse q per oẽs
partes regni deberet seruari, ex hoc quod ibi dicitur circa prin. p vni-
uersas regni partes, &c. quod sufficit ad hoc vt vim obtineat edicti: vt
C. de legi. & consti. l. ij. Et secundum hoc dices, q iniuria puniri debeat
secundum quod dicitur in illa. l. in illis casibus in quibus loquitur; scili-
cet quando fit post pacem. veruntamen si iudex videbit magis ꝫ punien
dum inspecta atrocitate iniuriæ, & inspectis personis iniuriam patientis, ꝫ Hoc verũ
& facientis, & loco magis puniet, vel etiam minus puniet si videbit mi- est etiã se
nus puniendum prædictis inspectis, secundum quod dicitur insti. de in- cundũ Bal.
iur. & ff. de iniur. cum per illam. l. id non prohibeatur. quod enim nõ ma- & Alios
tatur, &c. vt C. de test l. sancimus. quicquid enim noua. l. non est speciali-
ter expressum, id veteribus ll. videtur relictum: vt C. de ap. l. præcipimus.
in fi. hoc idem intelligas de pœna furti, nisi forte quantum ad pœnam
corporalem, quæ debebit forte fieri secundum quod dicitur in prædicta
l. j. § si quis quinque solidos valens. &c. in fi. licet enim videatur perqua
durum, lex tamen ita scripta est & seruanda: vt ff. qui & à qui. ma. li. fi. vel
non. l. prospexit legislator. nisi quia forte hodie derogatũ est ei per con-
trariam consuetudinem.

c ¶ Homicidium. ꝛ ille enim, qui homicidium fecit, capite puniri de- Homicida
bet: vt §. de pace tenen. §. j in fi. tenetur eũ lege Cor de sica cuius pœna capite puni
talis est: vt insti. de pub. iud. § ite n lege corne. de sica. eodẽ etiam modo tur.
punitur, si cã hominis occidendi cum telo ambulauerit vt ibidem dici-
tur. & C. ad l. Cor. de sic, is qui telo ꝺmo & si causa furti faciendi cũ telo
ambularet, eadem lege teneretur, vt ff. ad l. Corn. de sic i. j. & hoc verũ
est, quod ita punietur homicida, nisi per pugnam vel aliter probauerit,
quod ad sui defensionem illud fecit. vt ſ. d pace tenẽda. § j. is enim qui
aggressorem vel alium in dubio vitæ discrimine constitutus occideris,
nullam calumniam ob id factam metuere debet: vt C. ad l. Cor. de sica.
l. j. & ij. quod enim quis ob tutelam sui corporis fecit, iure fecisse existi-
matur: vt ff. de iust. & iu. vt vim. item hoc est verum, si habuit volũtatem
occidendi. si enim non voluntate, sed forte casu eum occiderit impunis
erit: quoniam crimen non contrahitur nisi voluntas nocendi intercedat.
ea enim, quæ improuiso casu potius, quam fraude accidunt, fato nõ no-
xæ plerunque imputantur, vt C. ad l. Cor. de sica. l. j. & l. iij. in maleficijs
enim voluntas non exitus spectatur, vt ff. ad l. Corn. de sica. l. diuus. Ieem
hoc est verum est, quod ita debebit puniri, vt dictum est: & præterea bo
na eius fisco applicabuntur, si non reliquerit ascendentes, vel descẽden-
tes vsque ad tertium gradum, quo casu eis conceduntur, excepto crimi-
ne læsæ maiestatis, salua tamen dote vxoris, vt C. de bonis damn. auth.
bona damnatorum & C. ad l. Iul. maiest. quisquis. Si autem homicida à
facie iudicum fugerit, tũc res eius mobiles publicari debent in popu-
lo, & dispensari, alia vero immobilia dabuntur hæredibus suis iuranti-
& obseruantibus, secundum quod continentur. §. de pace tenenda. § si
vero pacis violator. & hæc vera sunt in violatore pacis. in alio vero idẽ
puto seruãdum, quod in prædicta auth dicitur. nisi forte diceres, vt ma-
leficium non remaneat impunitum, quod falsum legitima tantum ascen
dentibus & descendentibus vsque ad tertium gradum relinqua ur. an-
teresse enim reip. ne maleficia remaneant impunita, vt ff. ad l. Aquil. l. ita
vulneratus. parricidium autem punietur secundum quod dicitur. ff. & C.
ad l. pompe. de parri. & inst. de pub. iudicis.

d ¶ Diminutio. ꝛ pro quo delicto forte manus delinquentis amputabi-
tur; cum pro solo vulnere manus eius amputaretur, si pacem violauerit,
vt §. de pace tenen. §. si quis alium. ꝺmo (vt puto) in plus punietur, si iudi-
ci vsum fuerit secundum qualitatem criminis. imo & capite punietur, si
animo occidendi eum percussit, vt §. notatum est. & hoc similiter intel-
ligas secundum determinationem superius notatam, scilicet de defen-
dendo, aut non, aut voluntarie, vel non hoc fecerit.

e ¶ Constituti. ꝛ ita no. hic quod ab imperatore debẽt iudices & loco-
rum defensores & alij magistratus, vel eius voluntate constitui. & hoc
verum est excepto in Lombar. quæ primi-legiũ habet ab eo: vt Lõbardi
per se iudices faciant, dum tamẽ ab eo confirmentur, qđ male seruatur,
secundum qđ continetur in pace quam imperator Cõstantiæ fecit cum
ipsis, quæ scripta est infra inferius in quaterno signato EE. in fi. & hoc
est etiam, quod dixit seu confirmari qđ forte dixit propter prædictam
pacem & hoc verum est, quod debent iudices in ciuitatibus constitui, &
qui iura reddere possint. parum est enim ꝺ esse in ciuitate nisi sint qui
iura reddere, vel regere possunt, vt ff. de orig. iur. l. j. § post originem.

f ¶ Facere neglexerint. ꝛ ita quòd eam nullo modo fecerint, idẽ puto

& si cõtra

& si cõtra ius litigatoris fecerint, puta sentẽtiando cõtra eũ, quẽ nõ de
bebãt: forte corrupti pretio, aut grã: qñ tũc nõ patietur solũ pœnã ẽsti
mationis dispẽdij, sed etiã ipsius litis, cũ eã suam fecerit. vt C. de pœna
iud. qui male iu. l. vl. debet eñ tũc cõdẽnari ad veram litis æstimationẽ, i
nisi forte filiusfamilias, qui cõdẽnatur quatenus peculiũ patiſ: 2 vt ff. de
iudic. l. si filiusfamilias.

¶ Qui verò ad prædictam pœnã a persoluẽdam inopia dignoscitur laborare; corporis sui correctio- 10
nem cum verberibus b patiatur; & procul ab eo loco, quẽ inhabitat,
quinquaginta miliaria per quin-
quennium vitam agat.

¶ Dñs vbi conuenticulas aut conspirationes fiunt, confiscat: & receptans violatorẽ legis pari cum eo pœna punitur. Bald.

¶ Cõuẽticula c ¶ quoq; in ciuitati 20
bꝰ, omnesq; cõiurationes, d & ex
tra, etiã occasione parentelæ, &
inter ciuitatẽ & ciuitatẽ, & inter
personã & personã, siue inter ciui
tatẽ & personã modis omnibꝰ sie
ri prohibemus: & in præteritũ fa
ctas cassamus, singulis cõiuratorũ 30
pœna vnius libræ auri puniẽdis.
¶ Episcopos verò locorũ eccleſia
stica cẽsura violatores huius san-
& iudex. & de iu. rẽ nõ nouã. sed spãle ibi. qđ si nõ ipse, sed alius ꝓ ipso
& super alam suã iurauerit, vt fit interdũ: Rñ idẽ est ac si ipse iurauerit:
si tñ iuralũ fuerit eo mandãte, vt ar. ff. de admi. tut. ita aũt. §. geſiſſe. &
ff. qđ cu. vni. no. l. itẽ eorũ. § j. rñ. arga. cõtra. C. de iis q. ve. ætã. impe. l. ij.
in prin. & de iu. emphy. l. vl. §. pe. 6 quid si impubes iurauerit. nũquid te
nebit eius sacramẽtũ, vt cõtractus cũ eo habitus valeat ar. q hic ff. de iu-
reiu. qui iurasse j. rñ. sed cõtra puto qa illud verũ est in sui emolumẽtũ,
& aduersarij ꝓiudicũ: vt ibidẽ q batur. q nimo impubes ꝓhibet iurare,
cũ etiã de eius vtilitate tractaẽ, vt ff. de in litẽ iurã l. videamus. in prin.
i casu tñ; puta cũ iurauerit se daturũ patrono operas, & numiculatore ẽ,
vel histrio, obligat, vt ff. de li. cau. l. vl. præterea cũ lex ista loquat tm d
pubere, nihil noui videt statuẽdũ p hoc in impubere, qa qđ nõ mutat,
&c. C. de test. l. sancim. puberẽ aũt accipim. masculũ xiij. an. maiorẽ fe
minã aũt maiorẽ xij. vt inst. quib. mo. tu. fi. in prin. Itẽ puberẽ accipias ta
nẽ meus. nã si furiosus sit, nec iureiu. se obligat: quia similis est pupillo in
fanti, adeo q nullũ negotiũ rectè gerit, vt instit. de inut. stip. §. furiosus.
& §. sed qđ diximus. ipse eñ habet loco dormientis & absentis, 6 vt ff.
de iu. co. l. ij. §. furiosus. & ff. de acq. poſſ. l. j §. j. Quæro nũqd sit intelligẽ-
dũ hoc de pubere patrefs Rñ. idẽ in filiofa. pubere, tũ qa lex nõ distin
guit, tũ quia ipse ex oibus causis obligat, q. b. paterfa. excepta cã mutui,
vt ff. de act. & obl. filiusfa. sed nũquid tm in pubere libero fs Rñ. 8 & idẽ
in seruo quantũ ad hoc, vt naturaliter cũ effectu obligatur. nam qui est
seruus naturaliter obligatur, vt ff. de condic. inde. naturaliter: vt nec cõ
tra illã naturalẽ possit restitui. Itẽ quantũ ad hoc, vt dñm obliget de pe
culio, vt ff. de pe. l. si quis. §. etiã. vbi nec ipse dñs restitui possit. qđ tamẽ
etiã sine iuramẽto cõingeret, vt ff. de mi. l. iij. §. seruus. Sed quid de im-
pubere libero, qui credebat se seruũ fs Rñ. idẽ quod in vero opinato libe
ro, quia plerũq; extra id, q agitur, tacita obligatio nascit, vt ff. d cõmo.
l. si qui. §. ſi libro. & ff. de acq. re. do. l. hõ liber. Itẽ quæro an sit hoc in-
telligẽdũ in pubere curatorẽ habẽte, qui sine curatoris auctoritate con
trahẽ do iurauit fs Rñ. vtiqs secundũ eos qui dicũt, & sacramentũ repsen
tat eũ maiorẽ. nã si maior esset, nõ restitueretur. Sed cõtra videt. cũ pu
pillo similis habeatur, vt C. de integ. restit. mi. l. si curatorẽ habẽs. inquẽ
non cadit præsens cõstitutio, vt §. notauimus. ergo põt intelligi lex ista
in pubere habẽte curatorẽ, & cõtrahẽte eius auctoritate, & in pubere
nõ habẽte curatorẽ cõtrahẽte per se solũ. sed instabit quis dicẽs l. ista
nõ distinguit in pubere habẽte, vel nõ habẽte curatorẽ, ergo nec tu di-
stinguere debes fs Rñ. imo quãuis lex ista nõ distinguat, à religione iudi-
cãtis omitti nõ debet, vt ff. de test. l. q sicũ. vel dic q licet hæc lex nõ di
stinguat, debet tamẽ distingui per alios, vt ar. C. de ap. l. vl. §. fi. & in aut.
de admi. of. §. fi. nã & posteriores leges iterdũ trahẽdæ sũt ad priores, vt
ff. de legi. & sena. sed & posteriores sed licet ita videatur posse dici & di
stingui, tñ verius 10 videt vt siue curatorẽ habeat, siue nõ, teneat cõtra
ctus, nec possit rescindi, quãquam secundũ leges sit ipso iure nullus. nã
& secundũ leges veteres vẽdita re sine decreto, ipso iure nulla est vẽdi
tio, vt C. de p. & aliis re. mino. l. ij. & C. de admi. l. lex quę tutores.
§. vlt. & tamen fi coroboretur iuramento, valida fit, & tenet per hanc l.
n ¶ Facta. ꝛ quia secus si p vim, vel merũ, vt j. e. §. per vim aũt. Sed q d
si dolo fuit inductus minor, vt interdũ faciunt tutores finita tutela, qui
eos blanditiis, vel adulationibus ad talia inducunt fs Rñ. nõ videtur tunc
spontanea volũtas, argu. C. de rap. vir. l. j. circa fi. quid ergo fs Rñ. si maior
esset, haberet actionẽ de dolo, cũ res processisset ad traditionẽ, sed quia

1 Etiã corporaliter põt puniri secũdũ la. de belui Bal. & Al. a Imo totũ interesse secundum Alia. per l. hic alle.

2 Concor. ꝛ. q. j. c. cõ iurationũ. & c. fi. q. cle ricorum.

Recepta tores qui sint & corũ pœna.

3 Facit ad hoc C. de epi. & cle. l. conuenti cuiã. & de his qui ad eccl. confu. l. denũtiamus & de monopo. l. j.

4 Approbatur cõiter per scribẽ. hic.

Inopia pẽ nã fi auferꝫ, sed auget.

5 Secus de iure cano. quia inter simplicem loqlã & iuramentum deus non facit differẽtiã vt xij b. ij c. qui cũq; & xx- ij. q. v. c. iuramẽti. facit etiã c. fi vero alig extra de iu reiũran.

6 Ibi loquitur in ꝓcuratore generali secũdum Bald. ibidem.

7 Approbatur per oẽs scribẽ. hic.

8 Ista ꝛetiã approbat p omnes.

9 Idem Alvaro.

10 Approbatur per oẽs scribẽ. hic.

Universidad de Deusto

minor est, videat q cesset restitutitio in supstite, vt ff. de dolo l.j §. idē pō potius. restitutionē. aūt tollit iuramētū interpositū: qa representatur eum maiore: vt hic. sed iuramentū, siue eius effectū tollit interposit' dolus: qa nō debet ex eo lucrari: vt ff. de dolo l. ne ex dolo. qđ ergo? nūqd res erit in circulo, vt ff. q. po. in pri. ha. claudius felix? Rñ. non, sed minor 1 postula

2 Approbatur per omnes scribēt. hic.

tur per om bit restitutione cessante actione de dolo, quæ non pōt habere locum, & si op ponatur de iuramēto, replicabitur de dolo: quia dolo inducit eum ad id: vt arg. C. de transac. sub ptextu, & l. si ex falsis. & ar. ff. de iud. l. si prætor. §. marcellus. & hoc, cum cōstat adhibitū dolū, forte persuadentę eis q in nullo ei tenebat: & q ipse longe pluris erat ei obligatus: vel simili modo quid, si alias suis blāditiis minorē induxit ad hoc, forte dicēdo, q ex fide fecerat, quāquā in aliquo minus bene feciſſet ei: & talia: vel quia valde p bono haberet, si fic cū eo contraheret: nunquid tenebit, si iurauerat: quā quā in aliquo læsus sit, vt nec restituatur? Rñ. vtiq; : a quia non est alicui interdicendū, aliquid ex sua industria consequi possit: vt C. arbi. tut. si defunctus. & C. si quis ali. testa. prohi. i. fi. & ff. si te lega ij. lucius. §. sempronia. & ff. si quis ali. te. pro. l. fin. item quod dicit sponte. non dicit ad differentiā eius, quod interdū ex iuris necessitate sit, vt cum cedit vni actionem contra alium: vt C. de diuit. tut. l. ij. §. vlti. & idem in similibus Acc.

2 Idē Iac. de belui. & Aluaro.

a ¶ Super contractibus. ʒ Hic q̄ro an sit intelligendū de quocunq; contractu etiam legibus interdicto? Rñ. nō. nā iuramentū interpositū cōtra leges: ipso iure nō valet, nec confirmat cōtractū contra ll. initū: vt C. de leg. & cōsti. non dubiū in fi. & ff. de pac. iuris fi. & §. generaliter. & de leg. j. si quis in quilinos. §. vlt. & in aut. scenicas non solū. col. v. §. fi. & ff. de ob. seq. lib. l. pen. nec ob. si dicatur, q̄ peierat, q̄a nō videtur peierasse: vt ff. q̄ sa cog. l. vlt. sed in isto, nonne contractus alienationis rei immobilis siue decreto. est cōtra. l. vt C. de ad. tu. l. lex q̄ tutores. in fi. & de præd. mi. fere per totū. ergo & sacramentū nullius debet esse momenti? Rñ. 3 nō est cōtra l. cum hac. l. fri. sit approbatū hac, s. sacramēta puberū, & c. vel illud in cōtractibus interdictis iure cōi. Item quæro, quid si minor vendiderit & iurauerit, & deceptus sit vltra medietatē iusti prętij, an possit venire cōtra? Rñ. P. vtiq; quia agit, vel vt iustū pretiū suppleatur, vel vt rescindatur cōtractus: vt C. de rescin. ven. l. ij. sed Ioā. & B. idē, sed alia ratione, dicendo, q̄ sacramētū nihil aliud operaī, nisi q̄ representat eū maiorem vnde est q̄ ipse sicut quis maior poterit postulare, vel pretium suppleri: vel contractū rescindi, data electione emptori, vt in pdi. l. sacramentum enim interpositū priuat eū priuilegio suo, s. restitutionis: quod ei propter ætatē cōpetit, non aūt à iure cōmuni: q̄a hoc nō pōt facere, vt C. de trāſ. l. si ex falsis. & C. de nō nu. pe. l. vlt. nec mirū, q̄ difficilius tollit ius commune quā priuilegiū, cum etiā difficilius inducit: vt in auth. de re. ec. nō alie. §. feu q̄a verisimile. in fi. Quid de maiore iurāte se deceptū vltra dimidiā? Rñ. forte idem cū nō supersit ei nisi ius cōe. dño tñ P. visum fuit cōtra, vt nihilominus cōtra uenire possit pdicto modo, q̄a nō agit pcisè, vt rescindat cōtractus. sed vt iustū pretiū restituat, & suppleat, vel contractus rescindat. & facit p hoc, q̄a sacramētū ius cōe nō tollit, vt §. no. & probat. ff. de acq. poſſ. si qs extraneus. j. rñ & l. si seruū qs. §. vlt, sed dño meo visum est cōtra. 4 vt no. in summa de resc. ven. q̄a vēditor sit agēdo altera rōne virget emptorē rescindere contractū, vt ff. de cōd. insti. l. q̄ sub cōditione. §. sed si sub iurisiurandi. cōtra hoc tñ est ar. ff. de iu. pa. adigere, §. j. Sed q̄ro. an hoc sit intelligēdū in vēditione facta cū interpositiōe decreti, an idē & si decretū nō interuenerit? Rñ. vtiq; in omni vēditione: q̄a aliter inutiliter videretur adiecta, cū hoc etiā lex. C. 5 aduer. vē. inducat. & maxime cū hoc inditūcte hic dicat & res ēt in dubio sit potius interpretāda, vt valeat quā pereat, vt ff. de le. j. si qñ. & ad mu. l. j. Itē q̄ro, si iurauerit aliqs in genere seruaturū se oēs contractus, quos fecerit tpe minoris ætatis, & postea vēdat, & nō iuret, an teneat? Rñ. videt q̄ nō, q̄a ex confessione nō solet q̄s absenti obligari, vt ff. de confes. certū. §. fi qs Itē quia res inter alios acta, &c. & ad hoc facit. C. si aduer. vēdi. l. j. vbi dicit emptori iurandū esse. Item est arg. ad hoc ff. qđ cuiusq; vniue. l. item corū. §. sed si ita. Ité pro hoc est prædens litera super cōtractibus. vnde si aliter fiat, nō valet: vt ar. C. de sen. & inter l. prolatā. ex aduerso videtur cōtra hac ratione, q̄a constat eandē rationē subesse, etiā cū alias iuratur, & quia nihilominus faciens contēnit religionē diuinā, & delinquit: & nihilominus propriā turpitudinē allegat. vnde cū eadē subesset ratio, idem debet subesse ius: vt arg. ff. ad l. aq. l. illud. sufficit enim q̄a deierat. ideoq; ferendus nō est, vt C. de ind. vi. l. ij. in fi. Item quia cōtra factū proprium venit, vt ff. de adop. post mortē. & in hac ſtione satis puto. p si prius ita iurauerit, & postea in contractu dixit se velle teneri illo iuramēto, q̄ teneat. & ita videmus de cōsuetudine obseruari. Itē quæro si minor vendidit, & iurauit, & antequā traderet cecidit à possessione: postea ad eū rediit aliquo casu, an si nō præstet, vel nō restituat eā emptori agēti postea videat facere contra sacramentū? Rñ. vtiq; cū nondum tradiderat. sed si iam tradiderat, tūc si cus erit, cū iā videtur liberatus solutione eius: vt no. C. de trāſ. l. si qs maior. secundū Azo. Vt dic 6 idem in vtroq; casu, q̄a agere videtur, & controuersiā facit etiā reus excipiēdo, & cōtradicēdo, vt ar. ff. de proc. non solū. §. fi status. & si pars hęr. pe. pmittendū. Sed qđ si primo vēdidit, nec iurauerit, sed postea ex interuallo iurauit se ratum habiturū, & nō contraueaturū, nunqd cōfirmabit, vt teneat pcedēs contractus, quanquā à principio nullus fuerit ipso iure? Rñ. vtiq; 7 ar. ff. de iud. licet arg. cōtra. inst. de auth. tu. §. vlt. ité q̄a maior factus ratū habens, etiā sine iuramento cōfirmat eandē venditionem, quāuis ipso iure nulla fuerit, C. si maio. fa. ra. ha. vel nō. l. j. & ij & ar. ff. quorū leg. l. j. §. prodest. Ité quæro an l. ista locū habeat in stipulatione, vel in renuntiatione? Videtur q̄ non: q̄a contractus ꝓprie is est, q̄ vltro, citroq; dantē & accipiētē obligat, vt ff. de verb. sig. l. labeo. ij. minor aut, qui ꝓmittit non se alij, sed

5 Tu dicas formam iuramenti esse considerādam Au. & Aluā.

6 Et bene secundūm Aluaro. & est glos. similis & ibi Bart. Bald. Paul. & Sal. in l. ij. hic alleg.

7 Bene loquitur & ꝓbatur in l. fi. C. ad ma cc. Aiu.

alium sibi obligat. Item minor, qui renūciat, nō contrahit, sed potius dē ſtrahit, vt alibi dicitur in soluto debito. vt insti. q. mo. re cōtrahit. ob. §. is quoq; in fi. Sed ecōtra puto, 8 s. vt hoc nomē ꝑctus accipiat ꝓ omni obligatione, ad exēplum eius, qđ dicit in edicto ptoris: vt ff. de minō. l. ait ptor. in prin. & ar. ff. de iis, q̄ frau. cred. l. j. §. ait & ff. de iud. omnē. & ff. q. b. ex cau. in pos. ea. l. vl. Quid, si iurauit se nō venturū ꝑ sententiā, vel cōtra cōfessionē, vel arbitriūs? Rñ. 9 vtiq; & tūc tenet. nā in iudicio quasi cōtrahitur: vt ff. de pec. l. iij. § idē scribit. & maior etiā si tale pactū fecit set. nō veniret cōtra appellādo: vt ff. qui. ap. li. vel nō. l. ij. imo ꝓtra puto q̄ saltē appellare posit, quia nō est de iure cōmuni, nā iurando tollit dict priuilegiū ætatis, vt §. dixi. Sed nūquid & tunc in aliquo tenebit sententia, cū curator ibi non affuerit? Rñ. idē vt no. §. in viij. q. Quid si iurauerit q̄s se non venturū contra testamētum? distingue, vtrū propriū. an alienū. si cōtra proprium, nō tenet: quia testamēti factio iuris publici est: vt ff. de testa. l. iij. qđ aūt iuris publici est pactis priuatorū nō pōt tolli vt ff. de pa. ius publicū. nec etiā ꝑ pactū pōt aliq̄s maior libertatē testamēti faciendi, sibi auferre, vt C. de pact. l. pactū q̄ dotali. & ff. ꝑ socio. cū duobus. §. idem rñ. si aūt cōtra alienū: distingue, vtrū potuit tenere pactū de iure cōmuni secundū distinctionē no. C. de pact. l. vl. quo casu præiudicatur ei. nam testamentū cōnumeratur inter cōtractus: vt ff. de duo reis. eadē. an nō, in quo casu cōtrauenit de iure cōmuni, vt alias §. no. in xij. q. Quid si filiusfa. minor renūcia uit macedoniano, & iurauit? Rñ. non teneri: 11 quia nec maior renūciare potuiſſet, cū nō fauore inductū, sed odio creditorū: vt ff. de cond. inde. qui exceptionē. sic enim daretur materia peccādi, quod est contra publicā vtilitatem: vt ff. ad maec. l. j. in prī. & inst. q̄ cum e. in prī. Quid si mulier minor renūciauit, omnes ſcī veleia. & iurauerit, Rñ. tenet 11 nā si maior renūciaſſet, cū sit eius fauo re inductū, teneret vt in prædicta. l. qui exceptionē. & ff. ad velle. l. vlt. §. pe. & C quando mu. tu. of. fun. l. vlt. Quid si minor si cōfessus se pecuniā accepiſſe mutuo, & renunciauerit exceptioni non numeratę pecuniæ, & iurauerit se non venturum contra? Rñ. non poterit aliquo modo venire contra, secundū eos, qui dicunt maiorem renunciantē nullo modo bere admitti cōtra, vel secundū nos dabitur ei exceptio doli, & ita in hoc grauabitur, vt tunc probet nō numeratam pecuniā sicut alias dixi mus in maiore renūciante: vt in sum. de nō nu. pe. Quid, si minor donauerit causa mortis, & iurauerit se nullo tēpore reuocaturum? Rñ. tenet, nec reuocat. nam minor etiā de iure cōmuni potuit donare: quia & testari, potest: vt ff. de dona. cau. mor. tam is. & inst. q. b. ex cau. ma. nō lic. §. pen. nam. & maior potuiſſet renunciare iuri reuocādę donationis, cū hoc sit eis fauore inductū, vt censeat priuati iuris, licet aliud sit in testamenti factione: vt §. not. vnde & filiusfa. donare pōt cā mortis patre cōsentiente, sed testari non potest: vt in prædi. l. tam is. & C. de testa. nemo Quid si donauerit simpliciter, & iurauerit videtur forte, q̄ non teneat, quia etiā decreti authoritate facta ipso iure nō valet vt C. si ma. fa. ra. ha. l. vlt. §. fi. Sed contra puto, 12 cum repræsentatur maior ꝓpter iuramentum: vt §. no. nā si maior factus donasset, non reperet. nec ob. q̄ hoc nō potest facere decreti interpositio: quia illa nō tollit restitutionē: vt C. de ꝓ. mi. si quidem, iuramentū tamen tollit, vt hic. Quid si minor iurauerit trāſactionem, venditionem, vel aliū contractum similē firmum habere, nunquid si de facto contrauenit & peierat, infamabit, & alias pœnas ſubibit q̄ae cōtinentur C. de trāſac. l. si quis maior? Rñ. nō infamabitur, & si pœnas alias ſubeat, vt arg. ff. de iis qui no. infa. l. vlti. quinimo videtur, q̄ nec alias ſubeat pœnas, nisi quas ſubiret maior qui non iurasset, cū sacramentū nihil aliud operetur nisi vt maiorē eū repræsentet. Vel quod verius est, dic q̄ oēs pœnas prædicta ſubire cogetur, q̄a constat contractū tenere. vnde si contra faciat, punitur, sicut q̄s maior ita, quia q̄ iurauit: cū in delictis nullo ętatis auxilio debeat ei succurri vt C. si aduer. deli. l. j. & ff. de mi. auxiliū. § in delictis. Quid si filiusf. minor iurauit petri, cōtrahendo forte cū eo, cū renunciauerit bonis maternis, sicut pleriq. faciūt? Rñ. nō valet. 13 nam stipulatio inter maiores cōtracta cum parentibus, in quorum potestate sunt, inutilis est: vt insti. de inuti. stip. §. ité inutilis. Quid, si pater minor diuiſit bona sua inter filios emancipatos, & iurauerit, nūquid poterit venire cōtra? Rñ. vtiq; : 14 cū quia nulla fuit cōtracta obligatio, nec fuiſſet etiā si maior esset: tū quia liberum debuit habere cōmutandi arbitriū: quanquam hoc fallat in casu fauore matrimoniī: quia dotē dedit pro filia sua prioti viro. non potest diminuere nisi postea clade aliqua ſu pueniēte, vt C. de rei vxo. act. auth. sed quamuis. sed cōtra videtur, cū talis diuiſio fiat inter filios animo donandi, & donatio inter eos nitat viribus: vt C. de inoffic. do l. j. b ¶ Rerum.] s. corporaliū & incorporaliū, item mobilium & immobilium. rei enim appellatio generalis est, vt ff. si cer. pet. l. j. & de ver. sign. rei appellatio. & instit. de re. corpo. & incorporali. per totum. Accur.

8 Idem Ia. de belui. & Aluaro.

9 Approbatur per omnes scribēt. hic.

c ¶ Suarum. ʒ id est, propriarum. Sed quid, si communium? Rñ. idem: quia verbum suum, ad vtrunq; pertinet: vt ff. de verb. signi. l. pupillus. § verbum suū. & de leg. iij. si quis seruos suos. Quid, si super rebus alienis contraxit: puta quia rem alienam vendidit, & iurauit? Rñ. constitutionem præsentem ad id non respicere, cum hic tāntum de rebus suis loquatur. quid ergo? stabo legi veteri, vt dicam ipso iure non valere: vt ff. de reb. eo. q̄ sub tut. magis. §. j. vel dic, 15 q̄ teneat sicut à quouis maiore alias facta, vt ff de contrahen. empt. l. rem alienam. & quod dicit rerum suarum large accipiat. q. d. super contractibus suis, &c.

10 Approbatur per omnes scribēt. hic.

d ¶ Inuiolabiliter. ʒ id est, incorruptibiliter, & id est, sine violatione, vel corruptione aliqua, & quantum ad agendum, & quantū ad excipiendum, & quantum ad dominum transferendum, & quātū ad accipiendū rerum domi statuas. & sami. erci. inter cohæredes. §. j.

Ius tum

e ¶ Iustum metum. ʒ Quia si vanus fuiſſet timor, contra esset: vt ff. qđ me. cau. l. metum. & l. metum autem. §. j.

b ¶ A maioribus. ʒ maxime si maiores, i. potentiores vim, vel metū inulerāt, ne maleficiorū cōmissorū extorta, &c. Vel pōt legi ſm aliā literam a fr: ꝓ vim aūt, & metū etiā à maiorib. maxime ne quærimonia male ficiorū cōmissorū fieret.

c ¶ Querimoniā. ʒ etiā si nulla facta, vel deposita fuerit q̄rimonia q̄ malefitio cōmisso, nullius momēti sit, i. ipso iure nō valeat. Sed i isto nūqd ꝓ hoc dices, q̄ edictū qđ me. cā sublatū sit & quo ad actionē & quo ad exceptionē ex eo inductā: vt ff. qđ met. cā. metū. §. sed qđ. & §. Iulian. & §. volenti. & §. ex hoc edicto. cū videat ꝓ. l. ista ꝓ eius ꝑpriū ꝑctus ꝓ metū initus ipso iure sit nullus, quē pstat ꝓ & a nemine alio repetere: vt ff. qđ met. cā. l. si mulier. & l. pe. & antep & C. de cognoscit. ff. qđ met. cā. l. fi mulier. nisi à solo deo. & fa- & l. pe. & antep & C. de inut. stip. dolo? Rñ. mini cit. j. prox. me. nā qđ ēt nullius esse §. & §. si de momēti, subaudi quātū feu. fuit cō- ad effectū. sic & aīs acci tro. ca. ij. & puntur hæc verba. ff. qđ ij. & de al- me. cā. l. q. i carcerē. Sed lodio tāgi- hæc rñsio nō placet ꝓp tur ff. de re verba ꝑedētia ne queri lig. l ac si monia maleficiorū com qs. §. fi in- miſ. extor. &c. & ꝓ hæc terdi. fi. & verba sint posita ꝓprie, C. de ige. ma. hoc significat, vt qđ fit, l. pen. ipso iure fit nullū: vt ff. đ ver. obli. l. gñaīr. & C. de leg. & pst. nō dubiū. in fi. Dic ergo hoc esse referē dū ad sacramēta tūm per vim extorta: de q. b. §. dixerat: qđ ꝓbat ēt verbū q̄ adueſatiue positū ꝓp ꝓcedens verbū ſpōte. Sed in isto quare magis tollitur iuramentū ipso iure quam ꝑctus? Rñ. q̄a effectus iuramenti debilior est: ex eo em̄ nulla inducit obligatio: sed robur quodda, qđ pstat ꝑctui, cui accedit, s. q̄ posit efficaciter conueniri, qui alias nō poterat, auxilio restitutionis, obstāte si sponte interponatur. hic ergo effectus 1 quasi debilior tollitur vi, vel metu illato: quod non est in effectu, qui ex contractu inducitur quasi fortior: quia eo inducitur vltro citroq; obligatio: vt ff. de ver. sig. l. labeo. & supradictam lecturam lego ſm literam talem quam habebam. per vim autem, & metū iustū subaudi q̄ fuerint ſu p eo expoſita, ne deponatur querimonia maleficiorū cōmissorum. & merito dixit maxime: quia Reipu. interest ne maleficia remaneant impunita: vt ff. ad l. Aquil. ita vulneratus. cum conc. ibi positis.

¶ Ia. de belui expono hic Aldobrandi. il q̄ est cōmē- dat. Marc. anto. i. trac. de effectib. iuramenti, ibi. c. iiij.

¶ DE ALLODIIS.

AD hoc. Non poterit. ʒ Et no. hic casum, quē in summa not. ſ. q̄ vasallus amittit feudū sine culpa sua: sicut & aīs quis amittit feudū nō sua culpa, sed ꝓp culpam alterius vt §. in q. cau. feu. amit. §. deniq;. & §. fi vasallus feudo priuet, cui def. c. j. Sed nunq̄d in isto casu tenebit ei ad interesse dñs, vt vel ei præstet æstimationē, vel aliud sibi det feudū eiusdē quātitatis, & bonitatis? Rñ. puto q̄ sic. tanquā si cū inuestiuiſſet de re alie vt §. si de feud. vas. inter pel fue. c. negotium. & §. de inue. re. alie. c. cū de re. cū em̄ imperator per hanc. l. illud beneficiū ei non abstulit: merito veteri consuetudini relictum intelligitur, arg. C. de app. l. præcipimus. in fi.

Alter? enī pa quando que nocet.

f ¶ Deſderat. ʒ sicut alias dī, q̄ ratio æquitatis diuersas ſpēs actionum

g ¶ Cum ipso. ʒ vel alium pro eo domino acceptabilem mittēdo: vt ff. ꝓ proxi. §. firmiter etiam statuimus.

15 Et mel. Andre. de Vic. & Alu.

h ¶ Stipendia. ʒ q̄ aīs dūr hostenditiæ, in Lōb. s. xij. denarios de modio. ſm Alemania tertia partē fructuū feudi eiusdē anni, à quo expeditio indicta est, siue quo fit exercitus: & hoc ſm Corradū: vt §. de c. cor. §. similiter in hoſēditiis. ſm verò Frid. imperatorē dimidiū reditus feudi vnius anni in hoſēditiis, quā in Lomb. vt ff. l. pxi. §. firmiter etiā statuimus.

i ¶ Legitima. ʒ i. p se vel p ꝓcuratorē suū facta ꝑsentib. alijs paribus, forte duob. vel tribus debebit eīn dñs eū i ꝓpria ꝑsona vocare, vel mittere ꝓcuratorē suū ad eū, debet habere secū duos, vel tres de parib. pro testibus, vt veniat secū in expeditione Romana cū imperatore siue Rege: & tūc erit legitima vocatio. & hoc est qđ sequit, cōuinci p cōpares suos, &c. & ita notabis hic ſm hoc, q̄ ista vocatio dēt fieri corā paribus ad hoc vt ltia sit sicut alias debet fieri noua iuestitura coram paribus ad hoc vt legitime fiat: vt §. qui testes sunt necessarij ad ꝓbādū nouā inue. c. j. & c. seq. vel itelligas hāc legitimā esse vocationē si dñs eā rite fecerit (vt dixi) corā paris. spatio cōpetēti inter vnā vocationē, & aliā forte septē, vt decē dierū interposito: sicut alias fieri debet cita tio, qñ dñs vult ptrouersiā facere vasallo, vt ecōtra: vt §. de militeva sal. q̄ contumax est. ca. dñs vocat militē. Vel ēt dicas, q̄ tunc erit ltia, si dñs cū vocauerit per compares ipsius vasalli, puta quia dñs mittere ad eū duos, vel tres de vasallis suis, q̄ dñr compares vasallo, quē vocāt, quasi simul cū eo pares, s. vt debeat ire cū eo dño. i expeditione Regis, & ſm hoc ita cōſtrue: si de vocatione sua ltia p cōpares suos subaudi facta, à dño suo conuinci, &c. & ſm hunc intellectū dices, q̄ sufficit si ꝓbet etiā p alios ita facta fuisse vocationē. prima tñ expositio, vel etiā secunda melior videtur.

† Liuelli.

k ¶ Suos. ʒ quid si non habuerit cōpares? Rñd. forte tūc sufficit ēt si per extraneos tūc probetur, sicut etiā alias dicit de noua inuestitura, quæ potest fieri corā extraneis, si dñs non habet pares: vt §. q. testes sunt necessarij ad probandum no. inue. c. j. & c. seq. sicut & alias propter inopiā probationum tales admittuntur, qui alias repelleretur: vt C. de hæret. & maquoniam. & de repud. consensu. & ff. de testi. l. serui responso.

Probationum inopia testes extranei ad mittuntur.

l ¶ Perdat. ʒ & ita no. hic aliā ingratitudinē, per quam vasallus feudū amittit, & ad dñm libere reuertit. hoc idē habes. ī. l. ꝓxi. §. firmiter etiā statuimus. ſm quod has & alias ingratitudines plene no. in summa.

m ¶ Facultatē. ʒ sed nūq̄d hoc intelligit, siue fuerit paternū feudū, siue nouū: ita vt nō solū filius, sed ēt agnati excludant à dño? Rñ. forte sic, cū indistincte hoc dicatur. Cū em̄ lex nō distinguat, nec nos distinguere debemus: vt ff. de of. præ. l. iij. & de pub. de ꝑtio. Ité nōne hic talis est iniuria, quæ respicit dñm, cū cū cōtemnit, q̄ secū nō vadit sicut debet? ergo debet oīno ad eū pertinere feu. vt hāc habeat suæ iniuriæ vltionē: vt §. in quib. cau. fe. ami. §. deniq;. imo qđ plus est, respicit ipsum Imperatorē: cū eū teneatur adiuuare in dicta expeditione vel dñm suū. & hoc est q. §. dicit Regē, aut sub, &c. cū etiā per hoc, q̄ nō vadit in ipsa expeditione, vel aliū nō mittit: vt dictū est, vel stipēdiū militiæ nō soluit minuatur vtilitas Imp ij, & vires eius attenuent, & hoc est, de quo Loth. in sua cōquerit. §. l., px. imp ialis. quasi circa med. & circa fi. Vel dicas, q̄ hic loq̄t tūc de nouo feu. vel ēt de veteri, ad qđ nō veniūt agnati, cū eos non habeat vasallus em̄. hic nō distinguat: nos tñ i isto casu debemus distinguere, & ſm determinationē veteris cōsuetudinis intelligere, s. vt licet vasallus delinquat in isto casu: & si ad filium nō veniat ad agnatos tñ, si habet, pueniet. & hoc est, qđ dī. §. fi vasallus. pri. cui defe. c. j. ibi licet ad agnatū q̄nq; ptineat, &c. & ita intelligi debet, q̄ legit. §. in qui. cau. feu. ami. §. deniq;. s. vt ibi loquāt de nouo feu. licet em̄ sit hic à l. omissum: tamē nō dēt omitti à religione iudicātis: vt ff. de testā. quæritū. & de spō. oīo. qđ em̄ hac. l. nouā nō est spār dictū, hoc veteri cōsuetudini relictū intelligi debet: vt ar. C. de ap. l. ꝑcipimus. in fi. Prior tñ intellectus verior vī p rōnē, quæ assignat. §. in q. cau. feu. amit. §. deniq;. cū ibi videat etiā de paterno feu. loq.

n ¶ DE PROHIBITA FEVDI ALIENAT. &c.

SMperialem. Vel pignorare. ʒ Prohibetur ergo hic expreſsim pignoris obligatio de feudo in totum, vel in partem aliquam sicut

DE PROHIBITA FEVDI ALIENATIO. ne per Fridericum.

TITVLVS LV.

¶Omnis alienatio feudi cōtra hāc legē facta etiā antiqua quantūcūque cassatur, & bonæfidei emptori ptiū restituit: & tabellio. q̄ instrm tale scribet, cum infamia priuabitur officio, & manum amittet. Bal.

¶ Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator semper Augustus.

IMperialem decet solertiam ita Reip. curā gere re, & subiectorum commoda inuestigare, vt Regni vtilitas incorrupta persistat, & singulorū status iugiter seruet illæsus. Quapropter dū ex prędecessorū nostrorū morevniuersalis curiæ Ronchaliæ pro tribunali sedemus, à Principibus Italicis tā rectoribus ecclesiarū, quā aliis fidelibus Regni, non modicas accepimus querelas, q̄ bñficia eorū, & feuda, q̄ vasalli ab eis retinebāt, si ne dñorum licentia pignori obligauerant, & quadā collusione no mine libelli † vēdiderāt: vñ debita seruitia amittebāt: & honor imperij, & nr̄æ felicis expeditionis cōplementū minuebatur. Habito ergo cōsilio Eporū, Ducum Marchionū, & Comitū, simul etiā & palatinorū iudicū, & aliorū Procerū: hac edictali Deo ꝓpitio per petuo valitura lege sancimus, vt nulli liceat feudū totū, vel partē aliquam, vēdere, vel pignorare[n], custodiātur. Per vim autem, & iustum [a] metum etiā à maioribus [b] (maxime ne querimoniā [c] malefi ciorum cōmissorū faciant) extorta[d], nullius esse momēti iubemus.

DE ALLODIIS.

TITVLVS LIIII.

AD hæc, qui allodium † suum vendiderit: districtum, & iurisdictionem Imperatoris vēdere nō præsumat, & si fiat, nō valeat. ¶ Si verò cōtigerit allodium aliquod etiam in feudatum conferri eccle siæ vel pro oblatione fideliū, vel per emptionis & vēditionis, alteriusve huiusmodi contractuū, infeudatus, nisi per gratiā eccleſiæ, tāquam de nouo reciperit, feudū quod habebat, retinere nō potest[e]. ¶ Vt autē æquitas, quę in paribus causis paria iura desiderat[f], per vniuersitatem totius Imperij seruetur: firmiter statuimus tā in Italia, quam in Alemania, vt quicunque indicta publica expeditione Romam ad suscipiendā imperij coronam, regē, aut sub rege dominum suum nō adiuuerit, aut eundo cum ipso [g], aut pro quantitate feudi stipendia [h] militiæ persoluendo (si de vocatione legitima [i] à dño suo cōuinci per cōpares suos [k] poterit) feudū perdat [l], & dominus in suos vsus illud habeat redigendi liberā facultatē [m].

¶ Ia. de belui & Alua. & Aluaro. ergo effectus

¶ Idem Ia. & Alua. & Aluaro. gl. mul hic cōmē-

a ¶ Iustum metum. ʒ Quia si vanus fuiſſet timor, contra esset: vt ff. qđ me. cau. l. metum. & l. metum autem. §. j.

b ¶ A maioribus. ʒ maxime si maiores, i. potentiores vim, vel metū inulerāt, ne maleficiorū cōmissorū extorta, &c. Vel pōt legi ſm aliā literam a fr: ꝓ vim aūt, & metū etiā à maiorib. maxime ne quærimonia male ficiorū cōmissorū fieret.

c ¶ Querimoniā. ʒ etiā si nulla facta, vel depositā fuerit q̄rimonia q̄ malefitio cōmisso, nullius momēti sit, i. ipso iure nō valeat. Sed i isto nūqd ꝓ hoc dices, q̄ edictū qđ me. cā sublatū sit & quo ad actionē & quo ad exceptionē ex eo inductā: vt ff. qđ met. cā. metū. §. sed qđ. & §. Iulian. & §. volenti. & §. ex hoc edicto. cū videat ꝓ. l. ista ꝓ eius ꝑpriū ꝑctus ꝓ metū initus ipso iure sit nullus, quē pstat ꝓ & a nemine alio repetere: vt ff. qđ met. cā. l. si mulier. & l. pe. & antep & C. de cognoscit. ff. qđ met. cā. l. si mulier. nisi à solo deo. & fainut. stip. dolo? Rñ. mini me. nā qđ ēt nullius esse §. & §. si de momēti, subaudi quātū feu. fuit cō- ad effectū. sic & aīs acci tro. ca. ij. & puntur hæc verba. ff. qđ ij. & de al- me. cā. l. q. i carcerē. Sed lodio tāgi- hæc rñsio nō placet ꝓp tur ff. de re verba ꝑedētia ne queri lig. l ac si monia maleficiorū com qs. §. fi in- miſ. extor. &c. & ꝓ hæc terdi. fi. & verba sint posita ꝓprie, C. de ige. ma. hoc significat, vt qđ fit, l. pen. ipso iure fit nullū: vt ff. đ ver. obli. l. gñaīr. & C. de leg. & pst. nō dubiū. in fi. Dic ergo hoc esse referē dū ad sacramēta tūm per vim extorta: de q. b. §. dixerat: qđ ꝓbat ēt verbū q̄ adueſatiue positū ꝓp ꝓcedens verbū ſpōte. Sed in isto quare magis tollitur iuramentū ipso iure quam ꝑctus? Rñ. q̄a effectus iuramenti debilior est: ex eo em̄ nulla inducit obligatio: sed robur quodda, qđ pstat ꝑctui, cui accedit, s. q̄ posit efficaciter conueniri, qui alias nō poterat, auxilio restitutionis, obstāte si sponte interponatur. hic ergo effectus 1 quasi debilior tollitur vi, vel metu illato: quod non est in effectu, qui ex contractu inducitur quasi fortior: quia eo inducitur vltro citroq; obligatio: vt ff. de ver. sig. l. labeo. & supradictam lecturam lego ſm literam talem quam habebam. per vim autem, & metū iustū subaudi q̄ fuerint ſu p eo expoſita, ne deponatur querimonia maleficiorū cōmissorum. & merito dixit maxime: quia Reipu. interest ne maleficia remaneant impunita: vt ff. ad l. Aquil. ita vulneratus. cum conc. ibi positis.

¶ DE ALLODIIS.

AD hoc. Non poterit. ʒ Et no. hic casum, quē in summa not. ſ. q̄ vasallus amittit feudū sine culpa sua: sicut & aīs quis amittit feudū nō sua culpa, sed ꝓp culpam alterius vt §. in q. cau. feu. amit. §. deniq;. & §. fi vasallus feudo priuet, cui def. c. j. Sed nunq̄d in isto casu tenebit ei ad interesse dñs, vt vel ei præstet æstimationē, vel aliud sibi det feudū eiusdē quātitatis, & bonitatis? Rñ. puto q̄ sic. tanquā si cū inuestiuiſſet de re alie vt §. si de feud. vas. inter pel fue. c. negotium. & §. de inue. re. alie. c. cū de re. cū em̄ imperator per hanc. l. illud beneficiū ei non abstulit: merito veteri consuetudini relictum intelligitur, arg. C. de app. l. præcipimus. in fi.

Alter? enī pa quando que nocet.

f ¶ Deſderat. ʒ sicut alias dī, q̄ ratio æquitatis diuersas ſpēs actionum

g ¶ Cum ipso. ʒ vel alium pro eo domino acceptabilem mittēdo: vt ff. ꝓ proxi. §. firmiter etiam statuimus.

15 Et mel. Andre. de Vic. & Alu.

h ¶ Stipendia. ʒ q̄ aīs dūr hostenditiæ, in Lōb. s. xij. denarios de modio. ſm Alemania tertia partē fructuū feudi eiusdē anni, à quo expeditio indicta est, siue quo fit exercitus: & hoc ſm Corradū: vt §. de c. cor. §. similiter in hoſēditiis. ſm verò Frid. imperatorē dimidiū reditus feudi vnius anni in hoſēditiis, quā in Lomb. vt ff. l. pxi. §. firmiter etiā statuimus.

i ¶ Legitima. ʒ i. p se vel p ꝓcuratorē suū facta ꝑsentib. alijs paribus, forte duob. vel tribus debebit eīn dñs eū i ꝓpria ꝑsona vocare, vel mittere ꝓcuratorē suū ad eū, debet habere secū duos, vel tres de parib. pro testibus, vt veniat secū in expeditione Romana cū imperatore siue Rege: & tūc erit legitima vocatio. & hoc est qđ sequit, cōuinci p cōpares suos, &c. & ita notabis hic ſm hoc, q̄ ista vocatio dēt fieri corā paribus ad hoc vt ltia sit sicut alias debet fieri noua iuestitura coram paribus ad hoc vt legitime fiat: vt §. qui testes sunt necessarij ad ꝓbādū nouā inue. c. j. & c. seq. vel itelligas hāc legitimā esse vocationē si dñs eā rite fecerit (vt dixi) corā paris. spatio cōpetēti inter vnā vocationē, & aliā forte septē, vt decē dierū interposito: sicut alias fieri debet cita tio, qñ dñs vult ptrouersiā facere vasallo, vt ecōtra: vt §. de militeva sal. q̄ contumax est. ca. dñs vocat militē. Vel ēt dicas, q̄ tunc erit ltia, si dñs cū vocauerit per compares ipsius vasalli, puta quia dñs mittere ad eū duos, vel tres de vasallis suis, q̄ dñr compares vasallo, quē vocāt, quasi simul cū eo pares, s. vt debeat ire cū eo dño. i expeditione Regis, & ſm hoc ita cōſtrue: si de vocatione sua ltia p cōpares suos subaudi facta, à dño suo conuinci, &c. & ſm hunc intellectū dices, q̄ sufficit si ꝓbet etiā p alios ita facta fuisse vocationē. prima tñ expositio, vel etiā secunda melior videtur.

† Liuelli.

k ¶ Suos. ʒ quid si non habuerit cōpares? Rñd. forte tūc sufficit ēt si per extraneos tūc probetur, sicut etiā alias dicit de noua inuestitura, quæ potest fieri corā extraneis, si dñs non habet pares: vt §. q. testes sunt necessarij ad probandum no. inue. c. j. & c. seq. sicut & alias propter inopiā probationum tales admittuntur, qui alias repelleretur: vt C. de hæret. & maquoniam. & de repud. consensu. & ff. de testi. l. serui responso.

Probationum inopia testes extranei ad mittuntur.

l ¶ Perdat. ʒ & ita no. hic aliā ingratitudinē, per quam vasallus feudū amittit, & ad dñm libere reuertit. hoc idē habes. ī. l. ꝓxi. §. firmiter etiā statuimus. ſm quod has & alias ingratitudines plene no. in summa.

m ¶ Facultatē. ʒ sed nūq̄d hoc intelligit, siue fuerit paternū feudū, siue nouū: ita vt nō solū filius, sed ēt agnati excludant à dño? Rñ. forte sic, cū indistincte hoc dicatur. Cū em̄ lex nō distinguat, nec nos distinguere debemus: vt ff. de of. præ. l. iij. & de pub. de ꝑtio. Ité nōne hic talis est iniuria, quæ respicit dñm, cū cū cōtemnit, q̄ secū nō vadit sicut debet? ergo debet oīno ad eū pertinere feu. vt hāc habeat suæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

pxi. dixi totum, vel partem aliquã &c.qđ est ꝺ Pyr.qui contrariũ notauit.ſ.de alie.feu.l.j. Sed nunqđ poterit dñs ꝓprietatẽ feudi obligare ſine cõſenſu vaſallis? Rñ.lex Corra.non dicit,ꝙ poſſit obligare,vel non: ſed dicit,ꝙ dñs nõ põt inde facere cambiũ,vel ꝑcariũ,ſiue libellũ: vt in Lõbar.de bñ.& tit.l.vlt.ſ.fi.& ſ.de ſuc.feu.l.mulier.argu.tñ eſt,ꝙ poſſit obligare: vt C.de vſufru.l.ij.& ff.de pign.act. l.tutor.in fi.

a ¶ Alienare. ſi autem alienauerit, deinde redimit: arg.eſt ꝙ non amittat.ff.de ali.iudic.mu.cã fac.l.ex hoc.ſ.ſi qs.& ff. ꝙb.mo.pig.vel hyp.ſo.ſi cut.ſ.ſuꝑuacuũ an contra.ff.depo.l.j. ſ. ſi rem. imò caſus expreſſus eſt ſ.tit.qđ iuris ſit ſi vaſallus poſt alienationẽ feudi illud recuperet.c.ꝓterea. Quid ſi vaſallus legauerit feudũ extraneo prorſus,vel extraneũ de feudo hæredẽ inſtituit, nullis agnatis vel deſcẽdẽtibus relictis? Rñ.non vr̃ alienatũ, vt ſic dñs eũ inueſtire cogatur: vt ar. ff. de ali. iudic. mu. l. ex hoc.ſ.ſed hæredẽ. & de leg.iij.l. pater. ſ. iulian⁹. ſed qõni huic accedit & illa, an per alium liceat feudo ſeruire. mihi tamẽ vr̃, ꝙ nullo modo cogi debeat dñs eum inueſtire, qa non tenuit legatũ, vel hæredis inſtitutio in feudo facta: nec enim valet ordinatio defuncti in feudo facta: vt ſ. de ſucc. feu.in prin.& ſ. qualiter olim po.feud.alienari.ſ. donare. Sed none vaſallus poteſt feudum in dotem dare ꝙ filia ſua.ar. eſt ꝙ poſſit. C. de na.lib. l.iij.in fin.& ff.ſi quid in fraud. pa.l.j.ſ.ſed & ſi.& ſi.qb.mo.pig.vel hy.ſol. ſicut.ſ.ſed & ſi permiſerit.ver.ꝙ ſi in dotem.ea ſus tamẽ eſt expreſſus ꝙ non poteſt: vt ſ. qualiter olim poterat feudũ alienari.ſ.donare. Sed nunquid poterit in emphyteuſim perpetuum dare? Reſpond. fortè non, cum exphyteuſis perpetua non procul ab alienatione diſtet: vt in auth. de non alie. aut permu. eccl. rebus.ſ.alienationis.col.ij.& ſ.nos igitur.

b ¶ Permiſione. ʒ Quid ſi dominus permiſit vendere amico, & vaſallus poſtea vendidit alij? arg.eſt quòd non poſſit.ff.quib.mo.pig. vel hypo.ſol.l.ſicut recorporali.ſ.illud.

c ¶ Præſcriptione. ʒ quicquid ſuper facto præſcriptionis notatum eſt. ſ. de capi.cor.c.j.hic repetas.

d ¶ Conualeſcere. ʒ No.ergo ꝙ ex tpis diuturnitate nõ cõualeſcit qđ ante inualidũ fuit: ſicut alias in auth.vt nulli iud.ſ.nulli.& C. de pac.l.ſi certis.& ff.fa.erc.l.quædã.ar.ʒria ſunt. C. de poſtu.l.iij.& C. de cõtra.iu.l. j.& C.ſi maior fa.ra.hab.l.j.& ij.& in ſum.vt in li.py.tertio quaterno. vlt.charta.qm.ſ.diximus quod ab initio validũ &c.& rub.contra ſeq.

e ¶ Actione. ʒ q.d.ſi fuerit malæ fidei emptor,nõ poſſit ꝑtiũ repetere. & hoc ideo,qa ſciẽs rẽ alienã emit: vt C. de eui.l.ſi fundũ. qđ verũ puto: qa cũ.l.bonæ fidei emptori ꝓmiſit ꝑtiũ repetere: malæ fi.emptori vr̃ ꝓhibuiſſe.ar.ad hoc. C. de pac.quẽ.tã ſuꝑ do.l.vlt.& ff. de cõpen.l.qđ labeo.imò nec venditor eũ tenebit,ſed eo carebit: vt ſ.in cõſti.Lotha.circa fi.& applicabitur fiſco,qui ſucceſſor eſt male acq ſitorũ: vt ff. de iur.fi ſci.l.lucius. nec puto ꝙ emptori malæfi. det repetitio ꝑtij, etiãſi cautum ſit de euictione,eũ contra.l.iſtam ſciens fecerit,vt aliud ſit in re ſimplici ter alienata: ſm qđ dicitur in d.l.ſi fundũ. de euict.& C.cõ.vtri.iu.l.ſi fratres.rem eñ alienã quem vendere poſſe nulla dubitatio eſt: vt ff. de contrah.emp.& vẽ.l.rem alienã.& hoc forte ideo,vt aliquã pœnã ſuſtineat de tali illicito ꝑctu ab eo ſcienter facto: ſicut notarius,qui in plus punit, cum officium & manum amittat cũ infamia: vt j. ſequitur. ſ. ſcriba verò, &c. ſic ergo emptor bonæfidei repetet pretium. & hoc verũ eſt, etiam ſi actum fuerit inter eos ne aliquid euictionis nomine præſtaretur: vt ff. de act.emp.& ven.l. ex empto. ſ. fi. Sed nunquid ad intereſſe poſſet agere, ſi vellet pretium dimittere? & quare nõ, cũ hoc non prohibeatur: vt C. de euict.l.emp.& aget actione ex empto, vt ibidem dr̃. & ff. de euic.l. vendi tor hominis. niſi forte velles dicere contrarium, ꝙ venditio nulla ſit.

f ¶ Sibi licere. ʒ quæ vtiq; licebit, ſi nõ vẽdant: ſed vere in feudũ dãdo, inueſtituram faciãt: vt j.e.ti.ſ. illud quoq;. ar. C. mã.l. per diuerſas. ſ. fi. & l.vlt. vel forſan, quia prohibuit alienari, per hoc & in feudum dari. ar. C. de reb. alien. nõ alie. l. ſi. de hac autẽ materia dices ſecundum quod notaui. ſ. de capi. cor. c. j.

g ¶ Amittant. ʒ In totũ ſi totũ alienauerint, alio quin pro ea parte duntaxat, ꝙ qua alienatũ fuit: vt ſ. de va. q contra con ſti. Lotha. be. alie. c. j. Sed nũquid alias poterit vaſallus domino inuito renuntiare feudo? Videtur ꝙ fic. ar. ff. de ope. lib. interdum. econtra videtur ꝙ nõ poſſit, ſicut nec eo inuito dominus auferre poteſt. nã vtriuſq; gratia datur. ſ. domini, vt ſeruitium vaſalli habeat. Itẽ vaſallus vt fructus feudi habeat, nõ poteſt altero inuito tali pacto renũtia re. arg. C. de act. & obli. l. ſicut. & ff. de vſufruc. ſed cũ fructuarius. In prin. & l. ꝓdicta. interdum. rñ. ꝙ non ſola renũciatio, ſed cauſa eum ſoluit. ſed dicitur expreſsim de conſuetudine, ꝙ poteſt: vt ſ. de vaſal. qui contra conſtit. Lotha. bene. alie. c. j.

h ¶ Reuertatur. ʒ ipſo iure, vtputa quantum ad vaſallũ, qui id alienauit, & tradidit, cũ alienatiõe facta ſtatim ſit dño aper tũ: vt ſ. tit. quid iuris ſit ſi poſt alienationẽ feu. vaid re. c. ꝓterea. i fi. quã tũ verò ad emptorẽ non puto, niſi per fiũam, cũ alias nõ poſſet agere de euictione cõtra vendito rem. cùm ſit bonæ fidei emptor: vt ff. de euict. l. j. & C. de euic. l. ſi fundũ. idẽ etiã intelligo de vaſallo, ſi cõmittat felonia per quã feudũ amittere debeat: cũ adhuc hẽat, ſtantum ipſum per ſententiam amittere debeat: nec enim debet vaſallus feudum amittere ſine certa & conuicta culpa laudanda per iudicium ſuorum: vt in Lombar. de bene. & ter. tri. l. ſi. & ſ. de feu. ſine culpa non amit. c. j. & ſ. quo tempore miles inue. petere de. c. iij.

i ¶ Manum amittat. ʒ nam & alias ponitur pœna irreuocabilis exilij: vt C. de ſac. ſan. ecc. l. iubemus. ſ. pe. in fi.

k ¶ Quatuordecim annis t. ʒ qui forte reſtituetur in integrum ſi fuerit minor. xxv. an. cum hoc ipſo læſus ſit, ꝙ intra id tempus non petijt.

l ¶ Negligentia. ʒ niſi iuſta de cauſa ſtaret: tunc enim, ſecus eſſet. quæ autem ſit iuſta cauſa, propter quam poſſet ſtare, dicitur. ſ. quo tẽpore mi les inueſtitu. petere debeat. c. j. & quæ ibi notantur, hic repetas.

m ¶ Petierit. ʒ policendo fidelitatem, vt ſ. de cap. cor. c. j. & ſ. in quibus quis decau. feud. amit. c. j. & quæ ibi notantur, hic repetas.

n ¶ Cõpetenti. ʒ puta forte, quia denumerabũtur ei vicena milia paſſuum per ſingulos dies, donec fuerit in exercitu, præter eũ diẽ, quo vocatus fuit, vt iret, & præter eũ diẽ, quo ſe debet repræſentare: & hoc ad exemplum eius, qui promiſit ſe ſtaturum in iudicio: vt ff. ſi quis cau. l. j.

o ¶ Aliũ pro ſe. ʒ Notare potes hic ar. ꝙ vaſallus põt feudo ſeruire per Seruiẽ ſubſtitutã perſonam dum tñ ſit dño acceptabilis, ſm qđ hic dicitur. hoc ſallus ſuꝑ idẽ notatur. ſ. ſi de feu. cõtro. fue. c. ſiqs deceſſerit. & puto, ꝙ acceptabi- do poſ lis debet eſſe dño, ſi peræque bonũ, vt ipſe eſt, vaſal. ei mittit. arg. ſ. de. l. ſtitutus cor. c. ex eadem lege. & ſ. titu. ſi de feud. contro. fuer. C. ſi quis deceſſerit, teſt.

p ¶ Dimidium. ʒ aliter obſeruatur per Corradum in Lombardia, & aliter in Alemania: vt ſ. de capi. cor. c. ſimiliter in hoſtenditiis. Accur.

q ¶ Plures dominos. ʒ arg. contra. ff. de vſufr l. ſi cuius. quia ibi pluribus dominis fructuarius ſatisfacere debet: vt C. de ſer. & aqua.

r ¶ Compellatur. ʒ Sed cui dabitur electio: vtrum ipſis dominis, an vaſallo? Reſpon. videtur, ꝙ vaſallo debeat dari, ſcilicet, vt el: gat quem voluerit ex dominis. arg. ff. de iure dot. l. plerunque. ſ. vlti.

s ¶ Trãſferat. ʒ ſi iure cõſuetudinario ad minorẽ dñm, ſed ad maiorem

poteſt: qa tũc nõ ledit vaſallũ, niſi ſit priuatꝰ ſorte: vt C. de ſun. limitro. l. ij. li. xij. Vel dicas, ꝙ ad minorẽ dñm põt trãſferre, nõ ad maiorẽ. ar. ff. de alie. iu. mu. l. j. & iij. & C. ne. liceat po. l. ij. vel dicas, ꝙ ad oẽs rrãſire põt ar. C. de cõtra. emp. & ven. l. dudũ, & ff. ſi qs à paren. ma. fue. l. ij. & vlt. & hic ſubau. ius vaſal. vel nõ põt trãſferre oio, ſed retinẽdo directũ dñiũ põt. ar. ff. de offi. preſ. l. pe.

Vel localis ẽ: qđ nõ placet. C. de no. co. cõponẽ. l. j. in fi. ſcđm cõſtit. Vel dic referre. vtrũ totã cuꝛiã vendat, vel tñ feudũ vniꝰ vaſalli. In primo caſu põt; qa quædã per ſe nõ trãſeũt, q̃ cũ vniuerſitate trãſeunt: ff. de acqui. re. do. l. qdam. & ar. ff. de ꝓtrah. emp. l. in modicis. verunt̃ hoc ſatis uideꝛ determinari. ſ. de le. cor. ſ. ex eadem. l. quid, ſi vaſallus deceſſerit, relictis duobus filius, quorũ vnus vtilis eſt ad ſeruiendum, alter inutilis: nũquid tñ vtilis ſuccedet, cũ & dominus in hoc conſentiat Rñd. hæc quæſtio eſt di ſputabilis ſecũdum Corradum. quidam tamẽ dixerũt ꝙ ſuccedat: & qui dã non ſvt ſ. ti. an. mu. & alias imperfect. c. nullus.

a ¶ Offenderunt. ʒ Quid ſi vaſallus felloniã cõmiſit ante inueſtituram vel poſt, ſed tñ inficiat eã ſeloniam, vel pater, vel hę redes eius: nũquid obſtat delictum. Rñ. non ar. ff. de dolo. l. & eleganter ſ, pe. Idem etiam ſi conſiteatur, ꝙ deueſtiri non poteſt, niſi prius inveſtiatnr eo quod non hẽt ar. ff. de ædil. edict. l. bouem. ſ. ſi ſub conditione ſecundum. Cor.

b ¶ Priuetur. ʒ nunquid ꝓ ꝓ factũ ꝓris filius amittit feudum auitum Rñ. qđã ita: qa & auitã hæreditatẽ. arg. ff. ad l. co. de fal. l. ſi quis ꝓris ſui. Sed arg. cõtra ff. de ſena l. emãcipatum. in fi. l. ſcđm Cor. Sed dicas ꝙ amittit vt ſ. ſi vaſ. feu. pri: cui defer. c. j. Quid ſi vaſ. habens auitũ feudũ commiſit delictũ cõtra dñm, ex quo poterit ei feudum auferre, ſed dñs remiſit delictũ vaſalli. deinde deceſſit ſine liberis vaſallus: nũqd repellunt agnati, eſt conſuetũ, cũ eſt feudũ ab eo acquiſitũ. Rñ. imo agnati, vel in feudo Hæres mo- nõ ſuccedũt: nõ ut in nouo: arg. ff pecu. l. peculium. ſ. ſi ab ære alieno. uere nõ de- c ¶ Non. ſuccedit. ʒ Quid ſi vaſ. cõtra dominũ offenſam contraxit, nec bet quod dominus in vita ſua aliquid dixit, nunquid poſt mortẽ dñi à vaſallo põt defunctus auferri feudum. Rñ. non poteſt: quia non debet hæres mouere quod detacuit. functus tacuit. C. de inofſi. teſta. l. omnimodo. ſ. j. & de reuoc. don. l. vlti.

d ¶ Domeſticis. q dicanẽ. domeſtici, habes ff. de iu. om. iu. qui iuriſ. & de pœn. l. reſpiciẽdũ. & C. de iis. q. ad ec. cõ. l. pñti. ſ. ſane. & de q̃ſti. l. pridẽ.

e ¶ Aliũ vaſallũ. ʒ No. ergo. hic ꝙ vaſallus põt habere aliũ vaſallum de feudo ſuo: nõ ergo ꝛtellexerit Impator iſte verbo alieatiõis, phibere do nationẽ in feudũ: & hoc verũ eſt, dũ tñ ſyncere, & ſi fraude hoc fiat: vt ſ. qualiter olim po feu. alie. c. neceſsitate. niſi forte vellis intelligere ſecũ dũ, eos qui contrariũ dicunt, q̃ hic intelligitur ſcđm voluntatem dñi.

f ¶ Præſet. ʒ ſed quare. cũ nõ ſit eius vaſall⁹ ar. ff. ꝓ ſo. l. nõ ſoci. & ar. ff. de ver. ſi. l. modeſtinus. & ff. de l. ang. l. ſi qs a. ſ. ſi qs à liberti liber. ſcđm. Cog ¶ Niſi requiſitus. ʒ Quid ſi vaſallus meus alium fecerit de eodem feudo, & vltimus vaſallus feudũ alienauerit? ar. eſt ꝙ primo dñio. i. mihi committatur. ff. de ſer. expor. l. pe. & ff. de acquir. poſ. l. qui vuiuerſas. ſ. ſi. & l. ſi colonus. & l. quãuis. ſ. j. & l. ſi id quod. & ita primus habebit laudimium: quod iniquum non videtur propter timorem futuræ amſsionis. Sed ar. cõtra. eſt hic ſecundũ Corradũ. Sed nunquid vaſallum coge re poteſt, vt ei feudũ oſtendat? ar. eſt ꝙ ſic poſſit. ff. de act. emp. & ven. l. titius hæres. Sed nũquid vaſallus dominum qu i ei feudum de camera debet, poteſt cogere, vt ei poſſeſsiones, ex quibus feudum percipꝛe debeat, præſtet. argu. eſt quod poſſit. C. de dona. l. ſi quis argentum. ſ. j.

h ¶ Duos. ʒ ſ. q, alꝛs ſunt vaſalli eiuſdẽ dñi de aliis feudis: & feu. de quo eſt q̃ſtio inter eos pertinet ad eũ dñm, & vterq; contendit ſuum feudum eſſe: alioq n ſi nõ eſſent alꝛs vaſalli, ſed vterq; diceret ſe eſſe uaſallũ ipſius ee eo feud. vl etiã diuerſos inueſtituros dicerẽt ſe habere de eo tũc coꝛã iudice, vel arbitrio cã terminari debẽt; vt ſ. de pace tenẽ. ſ. ſi duo. & ſ. ſeq. & ſ. de l. cor. ſi aũt inter pares. nec vnus alterũ poterit inuitũ trahere ad iudiciũ curiæ: vel dñm cũ unũ producũt inueſtitorẽ. verũ tñ ſi curia eũ vocauerit ter, tũc nõ poterit eius examẽ declinare: vt ſ. ti. an apud iudicẽ vel curiã dñi q̃ſtio feudi terminari debeat. c. ex eo, qđ ſ. diximus & ſ. de inueſt. in mari. facta ſ. illud. & ſcđm hoc ſ. iſte nõ cõtradicit prę dictis ca. ſed potius diuerſa ſunt. quã aduerſa. & de hoc dices ſcđm qđ ſumma no. Sed q̃d ſi dñs nõ vult cognoſcere? Rñ. tũc poterit vaſall⁹ eũ facere cõpelli à maiori iudice, ſub quo erit. arg. ff. de arbit. l. j. & iij. ſ. j. vt eriã actor poterit alterũ cõnenire ſub iudice rei. Sed nũq d ab initio poterũt ipſi litigãtes ire ſub alio iudice. & nõ ſub dño ſaltẽ in cõcordia ita

vaſallo de feudo ſit controuerſia, dñi ſit cognitio i, & per eũ cõtrouerſia terminẽt. ſi vero inter dñm, & vaſallũ lis oriaꝛ, ꝓ pares k curiæ à dño ſub fidelitatis debito cõiuratos termiẽt l. ¶ Illud quoq; ſancim⁹. vt i oĩ ſacramẽto m fidelitati Imperator nominatim excipiaꝛ n.

Alias eſt de iuriſdi. om. iudi. l prætor.

QVAE SINT REGALIAE, TITVLVS LVI.

Regaliæ o, armandiæ, viæ publicæ, flumina nauigabilia, & ex qbus fiunt nauigabilia, portus, ripatica, vectigalia, & q̃ vulgo dicũ tur telonia. monetæ, mulctarũ, pænarumq; compẽdia, bona uacãtia, & quæ, vt ab indignis legibus auferuntur, niſi quæ ſpecialiter quibuſdã cõceduntur, & bona contra hentiũ inceſtas nuptias, condẽnatorũ, & proſcriptorũ, ſecũdum qđ in uouis conſtitutionibus cauet, primus elegit quem, vel quos voluerit: & poſtea vaſallus ſimiliter faciet ſecundũ numerũ à dño cõprobatũ: ita tñ, ꝙ ille vaſallus nõ eligaꝛ ꝓpari inuito dño, vel vaſallo, q fidelitatẽ domino nõ iurauerit: vt ſ. de cont. feu. apud pares termi. c. ſi inter dñm. & hoc forte ea rõne, qñ debẽt ſub debito fidelitatis cõiurari a dño, ſcđm qđ hic ſtatim ſequitur: & hæc vera ſi dñs habet pares, ſcđm qđ dicitur ſ. p di. c. ſi inter dñm. Si aũt nõ habet pares: tũc iudicis illi⁹, q cõuenit vr̃ ei⁹, in cui⁹ foro res ẽ, erit cognitio ſcũ actor debeat ſequi foꝛũ rei. C. de iu. om. iudi. l. ij. & C. vbi i rẽ actio ex debe. l. fi. Sed q̃d ſi dñs nõ vult rñdere, cõuenit à vaſallo, vel vaſallus à dño Rñ. tũc procedũt eſt ſcđm ꝙ dicit. de mili. vaſa. q cõtu. eſt. c. dñs vocat militẽ. Cõſueuit q̃ri in quo loco debeat ſtare pares a d cognoſecundũ inter dñm & vaſallũ, ad qđ ita rñderi põt in eo loco ſtare debeant, de quo actũ fuerit inter dñm, & vaſallũ, ſi aũt nõ appeaꝛeat ꝺ quo actũ ſit, tũc ſtabunt in loco in quo factũ fuit cõpromiſſum à partibus, & tũc poterũt pares iubere partibus, vt debeãt venire coꝛã eis i quacũq; parte voluerit illius loci; dũ tñ facile partes in eũ locũ venire poſsint: nec ſit locus inhoneſtus puta popina, vel lupanar. & hoc ad exẽplũ arbitri, vt ff. de arb. l. ſi cum dies. ſ. ſi arbiter. ſed ſi pares nõ poſſent cõcordare de loco: tũc forte dñs poterit iubere eos adeſſe, vbi voluerit, ſalua honeſtate ſua: vt ſ. not. eſt. & hoc ideo, quia maior iudex eſt inter eos, cũ ab initio debebat eos cõiurare ſub debito fidelitatis: vt dictũ eſt ſi autẽ nõ eſt locus cõprehenſus, in quo iudicare debeãt: tũc videaꝛ ille locus cõprehenſus, quo ſolet iudicari ſiue incõmodo litigantiũ. ar. ad hoc ff. de iud. l. ſi locus. Vel forte poſſet dici, ꝙ ſemꝑ eſt dñi electio, vbi voluerit cãm ventilari: ſicut & alias habet primo electionẽ parium: vt dictũ eſt. & ad hoc eſt ar. ſ. de mi. va. qui cõtu. eſt cũ ibi dicatur ꝙ pares debeãt dominũ adire, & eum ſalua reuerẽtia cõpetẽter cogere, &c. Vel dicas, ꝙ dñs primo elegit vnum locum, in quo primo cauſa incipiatur: & vaſallus eligeꝛ alium ſi voluerit, in quo vi ciſim ventilabitur cauſa per terminos ſtatutos per ordinem. ſ. ſemel in vno, & poſt in alio: ſicut alias dominus habet primo electionem parium: vt dictum eſt poſtea vaſallus: vt cauſa æqua lance trutinetur. nec mirum cum dominus d ebeat reddere vicẽ vaſal. de iis quæ vaſal. tenetur domino præſtare: vt ſ. de for. fide. in fin.

l ¶ Terminẽt. ʒ & hæc vera ſunt. quæ dicuntur in ſ. iſto. qñ quæſtio de feudo inter do. & va. & vel iter duos vaſallos. Quid ergo: ſi inter dñm, & alĩũ, qui no. ſit vaſ. de feu. q̃ſtio eſt, vel inter vaſ. & aliũ? rñ. tũc ab alio iudicẽ. ſub cuius iuriſdi. erũt, vel ſalte res terminari debebit, vt ſ. de pa. te. ſ. ſi duo. & ſ. fi. & ſ. j. & ſ. de le. co. c. ſi inter pares. cum eñ iſte caſus nõ ſit cõſuetutinib. cõprehenſus, merito lege ſcripta vt ſine calũnia poſſumus: vt ſ. de cog. feu. c. j. vnde dicendum eſt, ꝙ actor ſequatur foꝛũ rei.

m ¶ Sacramẽto. ʒ iurat ergo vaſallus domino fidelitatẽ, & econuerſo ita dominus vaſalli vicem reddere debet: vt in decret. xxij. q. vlti. de for. fidelita. in fi. & xxiij. q. v. prodeſt in medio. vbi dicitur ſicut dilectionem iuſti ſunt terrentibus dari qui timet, &c. Acc.

Generalis locutio per ſonam loquentis nõ cõprehendit.

n ¶ Excipiatur. ʒ nũquid ſeipſum debebit excipere, cũ iurat fidelitatẽ cõtra oẽm hominem? Rñ. nõ: qa nõ eſt in illa vniuerſitate. nã i generali ſermone non intelligitur perſona loquentis. ar. ff. cõia præd. l. quicquid.

QVAE SINT REGALIAE.

Regaliæ ʒ ſubaudiſunt armandiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Angariarũ & angariæ sunt personales præstationes, parangariæ ex quibus præstantur pecuniæ, & operæ, & colligitur obscure. ff. de munc. & ho. l. munerum. §. patrimoniorum.

¶ QVOT TESTES sunt necessarii &c.

b SI vasallus. ¶ Hęc lex in paucis pstudinib. inuenit: & ideo super ea dubito sit lex, vt non vnde circa eam non insisto.

¶ DE NGTIS, &c.

c NOtandum. ¶ Hiõ intitulat de notis feudorũ, q̃a potius puto fore notas siue notulas super feudis factas, quam debeant esse de textu cõsuetudinum: & hoc videtur probare. ex eo quod quasi omnes approbantur per legesromanas; & Lombar. vnde quasi glossulas eas reputo usq; ad fi.

SI vasallus b in honestis factis, atque indecentibus machinationibus dominũ suum offenderit, insidiisque eum clandestinis, vel manifestis appetiuerit, vel inimicis eius suas amicitias copulauerit atque in aliis sic versatus est, vt potiusinimicus, quam fidelis esse credatur, uel si eum curbitauerit, seu in campestri bello suum dominum reliquerit feudo priuabitur. Quod non obtinere sancimus, nisi quinque testibus summæ, atq; integræ opinionis probatum fuerit manifeste. Datum viij. idus Augusti feliciter.

DE NOTIS FEVDORVM.
TITVLVS LVIII.

¶ *Notãdũ qđ mortis est ī fi. libri supponere regulas, & aliquas cõclusiones. idcirco auctor huius opis quasdã notulas, & regulas elicit cõcludẽdo p eas terminãs onus suũ. uide scdm Bal. conclusiones in qualibet materia feudorum. Bal.*

NOtandum c est in feudo, quodde cauena, seu camera dicitur, non debere dari, nisi cum sit in camera, vel cauena, unde solui possit: uel si ita euacuata sit cauena, si culpa promissoris, expectandum est, donec iterũ de cauena, vel de camera dari possit. Dominum autem feudi dare posse intelligitur omne ære alieno deducto. Nõ enim æquum est quem uidere egentem quam prius habuit in coniugẽ, vel amicum. Quod autem pares tantum debeant esse inuestituræ feudi, & non alij: hoc tunc verum est, cũ dominus vasallos alios habuerit. Alioqui adhibeat dominus, quos meliores poterit, liberos tamen: argumentatione legis de vltimis voluntatib. in Lombarda, s. illa quæ dicit, Si quis donationem facere voluerit de suis rebus alicui, vel inuestituram, adhibeat sibi de parentibus suis (& per eãdẽ legem iurant) duos testes idoneos, uel tres, vel plures. pluralis enim locutio, duorũ numero contenta est. ¶ Item sciendũ est non esse impedimentum inuestituræ, & si inuestiturã faciat de re, quam cõmunem dominus habeat cum aliquo, quia si ponte diu dere noluerit ille, cum quo habet rem communem, q̃ inuestiuit potest cogere per iudicium ille, qui inuestit[a] angariarum a, perangariarum, & plaustrorum, & nauium præstationes, & extraordinaria collatio adfelicissimam regalis numinis expeditionem, potestas cõ stituendorum Magistratuum ad iustitiam expediendam, argentariæ, & palatia in ciuitatibus consuetis, piscationem reditus, & salinarum, & bona commitentium crimen Maiestatis, & dimidium thesauri in loco Cæsaris inuenti non data opera, uel loco religioso, si data opera, totum ad eum pertineat.

QVOT TESTES SVNT NECESSARII AD PROBandum feudi ingratitudinem.
TITVLVS LVII.

¶ *Ad pbandũ ingratitudinem delicti quin q̃ testes requirunt idonei, opiniõis integræ & manifeste probantes. Bart.*

¶ Imperator Henricus augustus vniuerso populo, &c.

ANgariarum a, perangariarum, & plaustrorum, & nauium præstationes, & extraordinaria collatio adfelicissimam regalis numinis expeditionem, potestas cõ stituendorum Magistratuum ad iustitiam expediendam, argentariæ, & palatia in ciuitatibus consuetis, piscationem reditus, & salinarum, & bona commitentium crimen Maiestatis, & dimidium thesauri in loco Cæsaris inuenti non data opera, uel loco religioso, si data opera, totum ad eum pertineat.

QVOT TESTES SVNT NECESSARII AD PROBandum feudi ingratitudinem.
TITVLVS LVII.

¶ *Ad pbandũ ingratitudinem delicti quin q̃ testes requirunt idonei, opiniõis integræ & manifeste probantes. Bart.*

¶ Imperator Henricus augustus vniuerso populo, &c.

IN die, qua de manu saccratissimi patris nostri summi Põtificis recipimus imperij di adema, curauimus ad Dei ecclesiæ suæ honorem edere quasdã leges, quas in præsenti pagina iussimus adnotari, per totum nostrum Imperium publicandas. Per imperialia præcipiendo mandamus, quatenus eas quisque literas in suo distrĩctu irrefragabiliter, & inconcusse seruet. & sunt hæ leges.

AD decus, & honorem Imperij, & laudem Romani Principis nihil omnino magis videtur accedere, quam vt, expurgatis quibusdam erroribus, & iniquis quorundam statutis penitus destitutis, decæterò ecclesia Dei plena qete vigeat, & secura gaudeat libertate. Sanè adeò infidelium quorundam, & iniustorum iniquitas abũdauit, vt non dubitent contra apostolicam disciplinã, & sacros canones statuta sua confingere cõtra ecclesiasticas personas, & ecclesiæ libertatem †. Cùm ergo dispositione diuina fauente nihil velit ecclesia (quę nihil debeat prꝫter bonũ appetere) quod nobis eodem cõcursu & eadem non placet volũtate;

† Facit ad hoc Bar. dicens quòd quicunq; vult facultas plene importat vt quis ficti bet ab omnibus regnicolis iura ciuilis vsus. l. a. ff. de ali. leg. dicit. idẽ alibi ¶ verba pdicta important quis ad teneatur sequi arbitrii legis omni iuri. & in l. fidei commissa. §. fin. super verbo, quã quam. de leg. iij.

NOs Fridericus Romanorum Imperator semper Augustus hac edictali lege irritamus, & irrita nuntiamus omnia statuta, & cõsuetudines, quæ ciuitates, vel loca, Potestates, Cõsules, vel quæcunq; aliæ pſonæ contra libertatẽ ecclesię, vel ecclesiasticas personas edere vel seruare aduersus canonicas, vel imperiales sanctiones præsumpserint, & ea de capitulari bus suis mandamus intra duos menses post huius publicationem edicti penitus aboleri, & si decætærò simi lia attentauerint, ipso iure decernimus esse nulla, & eos sua iurisdictione priuatos, superiori protinus applicanda, necnon locum vbi deinceps talia præsumpta fuerint, banno mille marcharum præcipimus subiacere, Potestates verò, Consules, Rectores, statutarij, & scriptores dictorum statutorum, necnon & consilia rij locorum ipsorum, qui secundùm statuta, vel consuetudines memoratas iudicauerint, sunt extunc ipso iure infames, quorum sententias, & actus alios illegitimos præcipimus aliquatenus nõ tenere. Quod si per annum huius nostræ Cõstitutionis inuẽti fuerint cõtẽptores, bona corũ per totum nostrũ Imperiũ mandamus impune ab omnib[9] occupari, saluis nihilominus aliis pœnis cõtra tales in generali cõsilio ꝓmulgatis. ¶ Itẽ nulla Potestas, vel persona publica, vel priuata collectas siue exactiones, angarias, vel parãgarias ecclesiis vel aliis piis locis, aut ecclesiasticis pſonis imponere, aut inuadere bona ecclesiastica prę̃sumant, qđ si fecerint, & requisiti ab ecclesia, vel ab Imperio emẽdare contẽpserint triplũ resundant, & nihilominus bãno imperiali subiaceãt, quod absq; satisfactione debita nullatenus remittatur. Itẽ quæcũq; cõmunitas, vel persona per annũ in excõmunicatione facta propter libertatẽ ecclesiæ perstiterit, ipso iure imperiali bãno subiaceat, à quo nulla tenus extrahat, nisi priùs ab ecclesia absolutus fuerit. ¶ Itẽ statuimus, vt nullus ecclesiasticã personã in criminali quæstione, vel ciuili trahere ad iudicũ seculare præsumat contra constitutiones Imperiales, & canonicas sanctiones. quod si fecerit, actor, à iure suo cadat, & iudicatum non teneat, & iudex sit extunc iudicãdi potestate priuat[9]. Statuimus enim, vt si quis clericis, vel personis ecclesiasticis iustitiã denegare prę̃sumpserit, tertiò requisitus, suam iurisdictionẽ amittat. ¶ Gazaros, Patarenos, Lenonistas, Speronistas, Arnaldistas, Circũcisos, & omnes hãticos vtriusq; sexus, quocunq; nomine censeantur, perpetua dãnam[9] infamia, diffidamus, atq; bannimus, præcipientes, vt bona talium cõsi scentur: nec ad eos vlterius reuertãtur: ita q̃ filij ad successiones eorũ peruenire non possint: cũ lõgè grauius sit æternam, quã tẽporalem offendere Maiestatẽ. Qui autem inuẽti fuerint sola suspicione notabiles, nisi ad mandatũ ecclesię, iuxta cõsiderationẽ suspicionis, ac qualitatem personæ, propriã innocẽtiam congrua purgatione monstrauerint, tanquam infames: & bãniti ab omnibus habeãtur: ita q̃ si sic per annũ mãserint extũc eos sicut hæreticos cõdẽnamus. ¶ Statuimus etiã hoc edicto in ꝑpetuũ valituro. vt Potestates, Cõsules, seu Rectores, quibuscũq; fungãtur officiis, pro defensione fidei præstent publicę iuramentũ, q̃ de terris suæ iurisdictioni subiectis vniuersos hęreticos ab ecclesia denotatos, bona fide pro viribus exterminare studebunt, ita quòd amodo quandocunq; fuerit, quis in potestatem siue perpetuã, vel temporalem assumptus, hoc teneat capitulum iuramento firmare: alioqui nec pro Potestatibus nec pro Cõsulibus habeantur: & eorum sententias irritas ex tunc decernimus, & inanes. Si vero dominus temporalis requisitus, & admonitus ab ecclesia terram suam purgare neglexerit ab hæretica prauitate, post annum à tempore admonitionis elapsum, terram illius ipsis exponimus catholicis occupandam, qui eam, exterminatis hæreticis, absque vlla contradictione possideant, & in fidei pietate cõseruent: saluo iure domini principalis: dummodo super hoc nullum præstet obstaculum, nec aliquod aliud impedimenutm opponat. eadem nihilominus lege seruata contra eos, qui non habent dominus principales. ¶ Credentes præterea receptatores, defensores, & fautores hæreticorũ bannimus, firmiter statuentes, vt si postquam quilibet talium fuerit ab ecclesia ex communicatione notatus, satisfacere contempserit intra annum, extunc ipso iure sit factus infamis, nec ad publica officia, seu concilia, vel ad eligendum aliquos ad huiusmodi, neque ad testimonium admittatur. sit etiam intestabilis, vt nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ei super quocũque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur. Quod si forte iudex extiterit, eius sententia nullã habeat firmitatem: nec causæ aliquæ ad eius audientiã perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrociniũ nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta per eum confecta nullius penitus sint momẽti. ¶ Nauigia quocũque locorũ peruenerint, si quo casu contingenti rupta fuerint, vel aliter ad terram peruenerint, tam nauigia ipsa, qua nauigantiũ bona illis integra reseruentur ad quos spectabant antequam nauigium illud periculum incurrisset, sublata omniũ locorum penitus consuetudine, quæ huic aduersatur sanctioni: nisi talia sint nauigia, quæ piraticam exerceant prauitatem, aut sint nobis, vel Christiano nomini inimica. ¶ Transgressores verbo huius nostræ Cõstitutionis, bonorum suorum publicatione mulctẽtur: & si res exegerit, eorum audacia iuxta mandatũ nostrum modis aliis cõpescat. ¶ Omnes peregrini, & aduenę libere hospitẽtur vbi voluerint, & hospitati, si testari voluerint, de rebus suis ordinandi liberam habeant facultatem, quorum ordinatio incõcussa seruetur. Si qui vero intestati decesserint, ad hospitẽ nihil perueniat: sed bona ipsorũ per manus Episcopi loci tradãtur hæredibus, si fieri potest, vel in pias causas erogentur. Hospes vero si aliquid de bonis talium contra hãc cõstitutionem nostram habuerit, triplum Episcopo restituat, cui visum fuerit assignandum, non obstante statuto aliquo seu consuetudine seu priuilegiis, quæ hactenus contrarium inducebant. Si qui autem contra præsumpserint, eis de rebus suis testandi interdicimus facultatem: vt in eo puniantur, in quo deliquerit: alias porut culpę qualitas exegerit, puniẽdi. ¶ Agricultores, & circa rusticitatem occupati, dum villis insidẽt, dum agros colunt, securi sint quacunq; parte terrarum. ita, vt nullus inueniatur tam audax, qui personas, vel boues, agrorum instrumenta, aut si quid aliud sit, quod ad operam rusticalem pertinet, inuadere, capere, aut violenter auferre præsumat. Si quis autem huiusmodi statutum ausu temerario violare præsumpserit, in quadruplum ablata restituat, infamiam ipso iure incurrat, imperiali animaduersione nihi-

Universidad de Deusto

a ¶ QVOMODO IN LAESAE MAIESTA. CRI.&c.

¶ Ista rubrica est magistraliter posita causa cõmodioris allegatiõis.& aduertẽdũ est,q̃ liber authẽticorũ diuisus est in nouẽ collationes.postea ponit liber feudorũ,quem x. collationem vocamus. 1 postea superuenerunt istæ cõstitutiones,quas vndecimã collationẽ appello: ipsasq; glossa

1 In hoc tamen esset fundũ cõmuni denominationẽ vtẽtũ. Alias plus feudo. in iiij. col.

nihilominùs puniendus. ¶ Nos verò Honorius Episcopus seruus seruorũ Dei has leges à Friderico Romanorum Imperatore filio nostro charissimo pro vtilitate omnium Christianorũ editas laudamus, approbamus, & confirmamus tanquam inæternum valituras. & si quis ausu temerario, inimico humani generis suadente, quocunq; modo has infringere tẽtauerit; indignationem Dei omnipotentis, & beatorum Petri & Pauli apostolorum se nouerit incursurum.

FINIS.

EXTRAVAGANTES cum apparatu, siue glosis D. Bartoli, quas nonnulli vndecimã collationẽ appellant feliciter incipiunt.

2 Idẽ multũ familiariũ Ioã. de pla. in rub. de dome. & præcto. lib. xij.

b Reprimendum. ¶ Primo ponit causam legis, condẽdæ, secũdo statutum generale in ordine procedẽdi in crimine læsæ Maiestatis, Tertio statutũ speciale in modo procedẽdi cõtumaces, Quarto ponit clausulã derogatoriã Quinto declarat ad quos casus extẽdat, Sexto quo tpe sumat vigorẽ

c ¶ Multorum.] sed cum multis grassantibus iudici à lege antiqua cõcedatur arbitrium, vt possit pœnas augere vt ff. de pœ. l. aut facta. § fin. & no. ff. de infa. l. quid ergo. § pœna grauior. ideo hoc casu hæc l. necessaria non videtur. Sed antiqua iura dabant arbitrium iudici imponẽdi pœnam maiorem maleficio liquidato: hæc de nouo statuit circamodum liquidandi dans potestatem. & hæc, scilicet multitudo delinquentium est causa finalis legis condendæ: vt j. dicam.

d ¶ Ruptis.] determinat verbo conantur quod est j. nec resoluitur in conditionem: quia determinat verbum præsentis: vel præteriti temporis: secus si esset verbum futuri temporis. vel respiceret futurum tempus: vt l. à testatore. ff. de condict. & demon. & de vsu. l. cuictis. quod tractaui. ff. de condi. & demonstra. l. j.

e ¶ Debitæ.] diuino, & humano: vt j. dicetur.

f ¶ Fidelitas.] Quædam est fidelitas, debetur proximo. s. non offendere eum, nec ei insidiari. ff. de iu. & iur. l. vt vim non autem tenetur eum defendere: vt no. ff. de reg. iur. l. culpa caret. Alia est fidelitas, quæ debetur patri, quem quis etiam tenetur defendere verbo: quia debet patri iudicare quæ cognoscit contra eum. vt ff. ad l. pompo. de parri. l. j. fin. & l. seq. debet etiam ei reuerentiam, vt in tit. de obsequiis. non aũt reperio, q̃ quis teneatur patrem defendere facto scilicet, opponẽdo se, vt simili modo. Tertia est fidelitas maior, qua quis tenetur domino suo: quem non solum tenetur non offendere sed iudicare verbo, & defendere facto: vt x. col. de for. fi. c. j & de nõ fi. for. c. .: ista debet q̃s Principi. s. nõ offendere: & si sciuerit, indicare. quod patet, quia cõsci etiã tenẽtur, vt C. ad l. Iul. maiest. l. qui quis. in fi. tenetur defendere eum. ff. de re mili. l. omne delictum. § fi. vere ergo hic dicitur totius, quia tota fidelitas debetur principi. Est enim deus in terris. C. de sacrosanc. eccle. Liubemus nullam nauẽ. & ibi not. & de eo scriptum est. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis.

Fidelitas triplex.

g ¶ Habenis.] sicut enim per habenas equus recte ducitur: ita per fidelitatẽ] ducitur subditus à domino, quæ fidelitas habet duas habenas scilicet, in faciendo fieri debent: & non faciendo quæ fieri non debent: vt modo dixi. quæ duo p̃cepta sunt duæ habenæ per quas homo subditus ita ducitur sicut equus, & alia animalia ducuntur per habenas: & ita per ista p̃cepta homo ducitur, & pacificus fit sicut equus per habenas, quas timet. & fuerunt hæc duo præcepta facta primis duobus parentibus, super quibus pendent leges, & prophetæ. & super quibus totum vtriusque iuris corpus fundatum est, vt not. ff. de iustit. & iure l. j. & ideo bene dixit habenis.

3 Quę fidelitas & qualiter debeat haberi in principe vide plene Ias. in l. j. ff. de pa.

h ¶ In tranquilitate.] hoc patet. nam eum imperium fuit in statu, & tranquilitate, totus mundus fuit in pace, & tranquilitate, vt tempore Octauiani Augusti. cum autem Imperium fuit posit ratum: in surrexit dira tytanuis, & hæc fuit huius opusculi causa finalis.

i ¶ Totius orbis.] contra: quia maior pars mundi non obedit Principi. Sol. illud de facto: sed de iure secus, 4 simile habemus ff Daniele. ix. cap. 4 vbi de Nabuecodonosor, qui erat vniuersalis Imperator sic ait: Tu Rex præcipis Regũ es: Deꝰ cœli regnũ in ver. dedit tibi: & fortitudinẽ, gloriam, & & Imperium dedit tibi: & cuncta omnia in quibus habitant filij hominũ, bestias agri, & volucres cæli dedit in manu tua: & sub ditione tua vniuersa constituit, & intelligendum est de iure: quia de facto non obediuerunt sibi omnia: vt legitur in chronicis: vt in d.c. per gl. Item contra: quia in terris ecclesię nullam habet iurisdictionem: vt in c. pastoralis. ex tra de re iudic. in cle. Sol. ecclesia hẽt ex donatione Principis etiã. eius, qui hanc legem condidit: vt in c.j. extra de iureiur. in cle. vnde ipse Princeps habere videt: vt in l. j. §. omnia enim. C. de veter. iur. enuc. vel licet 5 alicui ius particulæ dominium tionem sit suum tamen verum quinõ est, quod hic dicitur: sicut in l. cũ dicitur dominus gregis pecus. etiam si vnum pecus non sit suum.: vt ff. de rei vend. trin. & Ad. l. ij. & iij. & hoc patet q̃ Imperator recte dicitur dominus mundi, scilicet, vniuersalis, licet singulares sint domini prædiorum suorum: vnde à possessore ipso posset vendicare mũdũ: vt l. bene à zenone. C. de quadr. præscr. & ff. ad l. rho. de iac. l. deprecatio. nec est opus q̃ dicamus, q̃ oia sunt sua, quo ad protectionem, &c. vt no. in constitutione. ff. in princ. q̃ imo verè oia sunt ipsius, si vniuersaliter consideretur. Vel tertio ó inhẽrendo opinioni sanctæ eccle. primo fuit Imperium Babilonis. secundo quinõ fuit Imperium persarum, & Medorũ. tertio fuit Imperium Græcorum. & Alia quarto fuit Imperium Romanorũ. vltimo aduenietõ Christo ipsum fuit Romano. Imperium cœpit esse Christi Imperium, & ideo apud Christi vicarium est vterq; gladius. s. spiritualis, & tẽporalis. Christus enim est lapis abscissus sine manibus, cuius Regnũ nõ dissipabitur, de quo prophetauit Daniel. in d.c. ix. vbi hæc omnia Imperia describũtur expresse. dicergo, q̃ ante Christi Imperiũ Rom. depẽdebat ab eo solo. & Imperator recte dicebatur q̃ dominus mũdi est, q̃ omnia eius sunt. post Christũ vero omne imperiũ est apud Christũ & eius vicariũ. 7 & trãsfertur per Papã in Principẽ seculare. vt extra de elec. c. venerabilẽ. vñ si dicimus, oia etiã sunt Imperij Romani, quia tũc Christi, verũ est si referamus ad personã Imperatoris Christi. si vero referam[a] ad personã Imperatoris secularis, nõ ꝓprie dicitur, q̃ omnia sunt sua, vel sub sua iurisdictiõe: quia nõ terrę ecclesiæ. vnde illas eñ sibi reseruat Papa. in quo principaliter est Imperiũ. in hac ergo Alia constitutione si se retulit ad Imperiũ. vel si se retulit ad personã secularis, nõ est caute. nõ eñ dicit, q̃ totius orbis iurisdictio sit sua, sed q̃ tota orbis regularitas in eo requiescit. nã & terras ecclesię ipse habet certo modo &c. regulare. s. defendẽdo eas, & seruãdo in deuotione ecclesiæ: vt iurauit in c.j. extra de iureiur. in cle. & hoc pro nunc tranſitorie dico: qm opus per se requirit quæ dico: quare fic credo tenere ecclesiã, sic ergo imperatorẽ sentire: & si malè hoc vel aliud intelligerem. sum paratus corrigere.

k ¶ Hostili animo.] id est, nil debentis subiectionis & reuerentię secũdum Hugonem.

l ¶ Subiecta.] ad Roma. xij. c. sed ibi non dicit Romanorum principi sed potestatibus sublimioribus. sed de illo intelligendum est, sub quo Christus voluit nasci, & crucifigi. hoc Imperium ecclesia approbat, &c.

m ¶ Facinoribus.] id est, conspirationibus in malam partem: vt ne. ff. de pub. l. quantę. & facit C. ad leg. iul. Ma. l. quisquis. in prin.

n ¶ Rebellionibus.] quid sit, dicitur s. proxi.

o ¶ Absentia.] hucusq; posuit causam impulsiuã. i. vnã causam finalẽ, seu rationẽ condẽdæ, nũc ponit aliã, hoc modo. Primo quomodo temporæ factę legis multi conabãtur cõtra Imperatorẽ. & hæc fuit cã impulsiua legis, nõ finalis, q̃d patet, q̃a cũ ista sit vniuersalis, & ꝑpetua, cũ & futura facta respiciat, illa facta ꝑsentia, vel futura non sunt eius cã finalis. tẽdit eñ ad aliũ finẽ. sic ff. de post. l. j. §. sexũ. & in auth. de nõ alie. in prin. col. ij. & in omnib. ll. relatis ad singulas ꝑsonas. q̃ tñ vniuersaliter intelliguntur, vt in j. constitu. C. in fin. & ff. de legib. non singulis & ideo si ista causa cessaret, quia non essent multi, sed pauci sic delinquẽtes, non cessarent

cessarent leges: vt in d. §. sexum. & pater ex hac lege, quæ loquitur etiã quando contra vnũ proceditur, & quocunq; casu sub crimine læsæ Maiestatis. & si in aliqua lege vniuersali, vel cõmuni, vel municipali ponẽretur aliqua causa impulsiua non posset opponi, q̃ illa causa nõ sit vera: quia non nocet: vt C. de fal. cau. adiect. l. j. & de cond. & demon. l. cũ tale §. falsam. & patet ex præ

Causam finalem decretorũ dium positum cũ actu

dictis. fec[e] si princeps aliq̃d particulariter rescribet: quia tunc factũ vnicum, super quo scribitur posset esset causa finalis rescripti: vt C. si pctra ius vel vtili, pu. l. ꝓscriptione. & de diuer. reser. per totum. idem si ciuitas uel ordo decurionũ aliquid specialiter ordinaret super quodam facto non vero: esset enim decretum ambitiosum: vt ff. d decr. ab or. fa. l. ambitiosa. Possunt enim vnam causam finalẽ imperator, seu rationem legis condendæ, dum dixit ad reprimendum multorũ fa cinora. Ista enim nota vniuersalis præterita, & futura respicit: & est finis ad quem tendit imperator: & hoc apparet ex natura gerundiq̃ est vt cum ponitur in aceusatiuo significet causam finalem. ff. de dolo. l. j. §. j. in definitione doli, & de ti. l j. in definitione tutelæ. & ff. ad exhib. l. iij. §. j. liget quandoq; significet modum l. quibus diebus. §. j. ff. de cõdi. & demõ. sed certe ille modus non est causa finalis ibi: sęp modus appllatur, quando continetur onus explicandũ ab eo, ad quem refertur: vt ibi dixi. idem si ponatur in casu genitiuo cum hac dictione causa, vel cũ hac dictione animo: vt ff. ad l. cor. de fica. l. j in princ. & in §. j. & ij. & C. eo. l. is qui cũ telo. nunc autẽ Imperator ponit alias duas causas finales, scilicet ne pro cessus, uel sententia retardetur. Item ne talia maleficia remaneant impunita. Sed cum in l. sint plures causæ finales, an requiratur, q̃ omnes concurrant. gl. extra de resc. c. ij. aut quæ libet causa per se est sufficiens ad producendum effectum, & sufficeret vna: & tunc coniuncta ponitur ꝑ disiuncta: vt l. sæpe. ff. de verb. sign. alias requiritur concursus omnium: quod verum est, quando in l. ponuntur plures causæ: hoc est plura facta ex quibus debet sequi iuris effectus. tunc enim de facili cognoscitur an quodlibet factum de per se sit sufficiens ad productionem effectus iuris cum ius certũ sit: vt l. ij. ff. de iur. & fac. ign. Sed quãdocunq; in l. ponũtur plures causæ, hoc est plures finales, effectus, qui ex lege sequi sperantur: vt in l. ista & tunc an omnes requirantur, est dubium. sed quando illi esse ctus sunt separati, & distincti, sufficit alteram ex illis casus adesse: vt insti. de nup. §. affinitatis. & not. ff. de his qui no. infa. l. liberorum. §. j. & de priui. cre. l. si ventri. §. in bonis. Sed si illæ plures causæ, & plures effectus tendunt ad idem: & tunc si causa ponitur vt ratio: alia vt ratio rationis. vel una ponitur tanquam maior: altera vt maior ad probandũ idem, tunc vtraq; requiritur. ff. sol. mat. l. j. & de pet. hæred. l. sed si lege. §. item si rem. & hoc apparet hic. nã prima ratio, seu causa finalis est maior propositio: aliæ duæ quæ hbet per se facit minorem. hoc modo dicit imperator, Nos intendimus ad reprimendum multorum facinora, &c. sed ista reprimuntur si sententia, & processus non retradentur: ideo statuit quod procedi possit contra absentes. Alio modo coniungitur & cũ secunda causa. Tertia est si coniungitur cum prima. intendimus ad repri menda talia facinora. Sed ista reprimentur si non remanebũt impunita ideo statuit, q̃ possit procedi sumarie & de plano vt ei videbitur: & sic facilius inuenietur prima ergo causa generalis est, & respicit vnum effactum, cum qualibet earum & illæ respiciunt se paratos effectus. una ne retardetur, alia ne punitio extinguatur: & habet locum siue procedatur contra absentem, siue contra præsentem: ut j. patebit. & non extenditur hæc lex ad aliud casum ex ident itate rationis: quia contra ius communitur. C. de app. l. præcipimus. in fi. regulariter enim omnis causa requirit plenam cognitionem: vt C. de iud. l. iudices. & regulariter in causis capitalibus non potest absens condemnari. colligitur autẽ ratio l. diuer

1 Proprie ximeiu

sa mode. nam quædam sunt leges declaratiuæ: & ratio illarum est regula iuris præcedentis: vt patet fere per omnes leges iurisconsultorum: maper omnes. & illa proprie dicitur ratio. Quædam sunt leges mere posi-

tiuæ: quia ad illud nulla ratio iuris antiqui vrgebat: & tũc ratio ex ipsa

mitti cri- mẽ fac. ma. l. sumitur. vel eius præfatione si in ipsa exprimatur: vt hic, & ff. de hære. si aliq̃d fic instit. l. si n. & ad maced. l. j. & ista proprius appellatur causa finalis, quam cons. pso- ratio legis: vt l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de leg. ij. & de cõd. & demon. nã principis l. illis libertis. & de iure pa. l. adigere. §. quamuis. finalis ergo intentio l. vel contra est ratio. quæ cessante cessat lex: vt d. l. vbi uero ratio non apparet, debeeos q̃ ad e- mus propriæ significationi verborum stare: vt ff. de exer. l. j. si is qui nanum ac- nem, cum similibus. Acc.

finitur vel a ¶ Retardentur.] sic C. de pœnis. ne diu, & l. correis. Et subaudi ne. &

egrare pu- b ¶ Impunita.] vt ff. ad l. aquil. ita vulneratus. cum si.

licam. & c ¶ Hac edictali.] Hic incipit secunda pars, in qua ponit statutum ge-

lo. de plac. nerale. & in eo ponit ordinem procedendi tam contra præsentes, quã

in §. j. insti. contra contumaces. ex eo quod dicit edictali. apparet quod est generalis

de pu. iudi. d ¶ Inquocunq;] cum enim lex iul. maiestatis habeat multa capita: ut

ff. ad l. iij. C. de legi. & j. dicit generalius.

Fi. ff. e. l. j. ij. iij. & iiij. in quocunq; crimine cui competit aliquod dictorum

Ias. in l. q. se capitum, habet locum hæc lex.

col. C. vn- e ¶ Et maxime.] hic præcedit genus 2, s omne crimen, quod incidit in

iul. maiest. additur species quando committit in Imperatorem: vel Regem, & ideo non ponitur implicatiue, cum totũ sit expressum: sed signi-

ficat rationẽ in expresis legibus fortius vrgere sic C. ne fi. pro pa. anth. habita. sed si genus non præcederet, tunc aut per conditionem maxime additur conditio: & tunc innuit idem esse in casu cõtrario, s. conditione nõ existente: nisi ratione contrarietatis euitãdæ oporteat dici q̃ dictio maxime abundet: vt C. de ma, testa. l. fi. & ibi no. in gl. super uerbo maxime. sed si per hãc dictionem adiciatur ratio, tũc indicat illam esse potissimam rationem, licet alia sit ratio: vt l. & si maxime. ff. de seruit. leg.

Maiestatis crimine, & maxime[e] ubi contra Romanum Imperatores[f], vel Reges[g] aliq̃d quod dictũ tangat[h], asseratur[i] cõmissum, possit[k] procedi per accusationem[l],

f ¶ Imperatores.] post coronationem. &c.

g ¶ Reges.] ate coronationem: vt extra de elect. venerabilem. & not. diligenter q̃ ante coronationem habetur vt generalis domus. si enim esset priuata persona, contra eum facientes non inciderũt in l. iul. maiest. vt hic patet, & sic potest administrare, & dare priuilegia, vt extra de priu. c. super quibusdã. in cle. & de iure. a. j. & ibi gl. & sic cessat disputatio Iac. de are. quam ponit Cyn. in l. bene à zenone. C. de quadr. præsc. potest etiam facere condemnationes: vt patet ex literis domini Caroli imperatoris concessis communi Perusij: cũ ego. tunc apud ipsum. legationẽ fungerer. ubi iter cætera sic ait omnes, & singulas sentẽtias, processus, & condemnatiões, multas & ordinationes. per quoscunq; duos Romanorum Imperatores, & Reges prædecessores nostros contra vos, & singulas ciuitates cõmunis & Perusij personas latas seu promulgatas tollimus & relaxamus. Potest etiam ante coronationẽ concessiones aliorum Imperatorum tollere & reuocare. quod patet ex aliis literis eiusdem imperatoris: vbi inter cætera concesit quadam: & adiecit tandiu quãdiu per successorem nostrum Regem Romanum seu Imperatorem non fuerit reuocatum q̃ literę sunt Perusij sub bulla aurea, & prædicta uera postquam persona est electa in Romanorum Regem, & per sedem apostolicam fuerit approbata. Aut autem videtur tenere glo. in d. c. j. de iureiur. in cle. quod etiã electi in discordia possunt administrare.

h ¶ Tangat.] q̃d. non solum si ipsum crimen committatur, sed si aliud quod ipsum tangat. hoc autem contingit quandoq; per modum antecedentis, vt mandatum, consilium, persuasio: de quibus plene 3 dixi in l. nõ solum. §. mandato. ff. de iureiur. quandoque per modũ inhærentis tempore, quo delinquitur: vt auxilium, & opem dare. de quo dixi in l. in furti. §. ope. ff. de fur. quandoque per modum consequentis, vt in his, qui præstat consilium ad euadendum: vt in l. j. C. de rap. virgi. & dixi in d. §. ope. vel receptatore, vt C. de his qui la. l. j. & ff. de recepta. l. j. facit ad prædicta. ff. ad turpil. l. j. §. incidit. & C. de hære. auth. credentes. quandoque per modum alterius actionis: vt si quis nolent venire ad perhibendum testimonium contra reũ de hoc crimine: facit aliquid quod tangit hoc crimine & hic habet locum hæc lex. & idem si faceret vt reus captus euadere 4: vt ff. ad l. iul. maiest. si cuius. §. item qui confessum facit extra de offic. & po. iu. dele. c. j. & ibi per Inno. & est simile verbum, extra de hære. c. vt in quisitionis officium. lib. vj.

3 Vide latius ꝑ Bal. Aret. & Ia. in l. j. C. de ser. fug.

i ¶ Asseratur.] quandoq; per glossatorem additur, vt verum sit: vt ff. si qua. pau. fe. di. l j. in prin. & vi bonorum rap. l. ait prætor. in princ. alibi dicit glo. etiam si uerum non sit: vt ff. de do. l. j. glol. super verbo, dicere. & istud placet 5 in his quæ respicitur modum procedendi: vt hic, in his, quę respicitur sententiam, & executionem aliæ glossæ procedunt. ꝑbat ff. pe proc, l. qui omnia. vers. plane.

4 Vide tres pulchra limitationes ad istud dictum ꝑ Ia. in §. pœnales. i xviij. col. inst. de actio.

k ¶ Possit.] non ergo imponitur necessitas: & sic in causis summariis licet non seruetur ordo, & procedatur solenniter; non vitiatur processus vt extra de verb. sig. c. sæpe. in cle.

5 Idẽ tenet Bar. & Bal. in l. j. ff. de do.

l ¶ Per accusationem.] hoc ius commune est. sed in hoc speciale est, q̃ ad accusandum admittuntur infames, serui, milites, mulieres. ff. ad lege. iul. maiest. l. famosi. in quæst. & accusatio est nomẽ iuris. sicut enim actio est ius persequendi in iudicio quod sibi debetur, insti. de actio. in pri. sic & accusatio est ius persequendi in iudicio publ. vt insti. ve pu. iu. in prin. & ius exquo summitur vindicta, est duplex, s. accusatio, & officium iudicis. hoc autem officium exercetur, quando per inquisitionem ad alterius denuntiationem proceditur: nam super denuntiatione inquiritur. ut ff. de custo. re. l. diuus. & infra dicam. quandoq; per inquisitionem factam proprio motu iudicis. potest etiã summi accusatio ꝑ libello accusatorio vt ff. de accus. l. si cui. in prin. & ad turpil. l. j. §. accusationem. & illo modo summitur hic. Sed q̃ o q̃d si accusatio est inepte formata: an uale at beneficio huius l. in hoc crimine? quod videtur: q̃a cum non sit necessaria figura iudicij, ergo nec libellus, qui est de ordine, & figura. & hoc videtur expressum extra de verb. sign. cap. sæpe. in clem. in contrarium facit quia hic permittitur procedẽdi altero de trib. modis, s. per accusationẽ denuntiationem. & inquisitionem: & super quolibet istorum permittitur procedi summarie, & de plano sine strepitu, & figura iudicij. vbi ergo per accusationem proceditur, oportet accusarionem esse factã rite vt l. non putauit. §. non quæuis. ff. de contratab. alias si non est rite facta, non est accusatio: nec per eum delictum in iudicium deducitur: vt ff. de adulterijs. l. accusaturus. & ad turpilianum l. prima. §. accusationem ibi

Infames & serui q̃nq; ad accusandum admittuntur.

erit, &c. licet ille § faciat contra: quia est necessaria abolitio: vt ibi, & ff. accusationibus. l. libellorum. §. quod si libelli. ergo videtur accusatio aliqua. Solutio, licet accusatio sit nulla, tamen qualisqualis est, saltem de facto: & ideo est necessaria abolitio: vt ibi patet. sed hic requiritur, q̃d accusatio sit rite facta in forma sua: vt super ea possit procedi secundũ formã huius legis, facit quod notatur ff. de furtis. l. si quis. §. primo. Bar. de Saxo ferrato,

in qui-

Universidad de Deusto

a ¶ inquisitionem, hoc ius est nouū: nā de iure cōmuni. nō pōt ꝓcedi-
1 No. hic i- per iquisitionē, nisi in certis casib. not. in l. ij. §. si publicatio. ff. de adul. &
qsitionē ac ibi dixi, ꝙ quatuor sunt regulæ, in quibus potest procedi. Prima ꝓ offi-
cipi ꝓ inue ciales denuntiationum l. duuus. ff. de custo. reo. & C. de accu. ea quidē.
stigatione & de decur. l. j. libr. xij. Secūda regula est prōpter incidentem cognitio-
facti vt no. nem iuris: nam ubicunq;
Ant. de co- iudex cognoscendo pri-
habi. cleri. cipaliter reperit inciden
& muli. ca. ter delictum esse commissum, potest de illo cognoscere: vt hic est casus,
uestra. ver- & in d. §. si publice. & C. si aduer li. l. pen. & de condictio. ob tur. causā.
sic. ꝙ verbū 1 euntes. & de calū. l pen. Tertia regula propter præcedentem genera
extra. lem inquisitionem: nam vbicunq; iudex inquirēdo generaliter de male
factoribus, reperit aliquem deliquisse, potest inquisitionem specialem
descendere: vt l. congruit. ff. de offi præsi. & ad l. Iul. pec. l. iiij. & in auth.
de col. §. iubemus. col. ix. Quarta regula est propter magnā offeasionem
vbicunq; enim crimen cōmittitur coram iudice, iudex potest super illo
per inquisitionem procedere: vt C. de calū. l. j. & de testib. l. nullum. & d
proba. l. pen. & idem eadem ratione in omnibus delictis, quę cōmitterē
tur coram iudice. alias non potest procedi per inquisitione de iure cōmu
ni. l. rescripto. §. si quis accusatorē. ff. de mune. & hō. Sed speciale hic est,
vt nulla exprædictis regulis accedente posit procedi, vt hic. de iure ca-
nonico potest procedi per inquisitionē præcedente fama, vt extra d ac.
c. qualiter & quando. & de simo. licet hely. Sed tunc hoc speciale: quia
procedi posset etiam fama non præcedēte: vt hic pater: quia sufficit quo
cunque modo dicatur: & probatur j. l. proxi. ibi, vel occulte. sed
cum accusatione requirantur solemnia accusatōris: vt §. dixi, quare
non requiruntur solemnia inquisitionis? Rñ. solēnia accusatonis intelli-
go circa formam ipsius: vt dixi. ꝙ autem in inquisitionem præcedāt alt-
quod prædictorum, non est de forma inquisitionis: sed est, vt aliquod an
tecedens, & processus valeat, si nō oponatur, extra de acc. c. j. l. vj. sicut
testamentum est testamentū secundum sui formā, licet testator dicatur
filius fa vel seruus, vel quid simile: vt C. de edic. diui. Hadri. tol. l. ij. secus
si in ipso deficeret hæredis institutio. Sed an forma inquisitionis si sicut
forma accusationis: gl. in stit. de pub. iud. in princ. dicit ꝙ non. Innoc. idē
extra de pur. ca. c. fi. Iac. de bu. insti. de ac. in prin. dicit ꝙ eadē forma, &
eadem solemnitas requiritur, præterquam in inscriptione ad pēnā talio
nis: quia cum locū accusatoris subeat iudex: & inquisitio loco accusatio-
nis, eiusdem debet esse naturæ: vt l. j. §. hæc actio. si quis. test. l. esse iust. fu.
& hoc placet, quantū ad hoc, vt inferatur locus, & tempus eodē modo,
quia non debet in tanto crimine vagari: vt ff. de iniu. l. prætor edixit. in
prin. & de dolo. l. idem exit. facit, quia si idem delictum oponitur per
modū exceptionis. l. ij. §. j. ff. de doli exceptio. & extra de elect. c. vt circa
Iudex per lib. vj. dixi: plene ff. de excep. l. j. nec obstat extra de procur. c. fi. & qđ ibi
īgsitionem per Inno. quia ibi fit inquisitio contra certam personam: tamē generali
ꝓcedēs est ter quo ad delicta. secus si fieret de speciali delicto. item accusatio debet
loco accusa in scriptis offerri: vt l. libellorum. de accu. & C. de li. contest. auth offera-
toris. tur. sed cum inquisitio non offeratur iudici, sed ipse inquirat: non est ne-
cesse, ꝙ prius formetur inscriptis, & postea redigatur in actis ex quo se
quitur, ꝙ si in processu nō apparet quando fuerit exhibita accusatio, nō
valet cū, sit de substantialibus: vt d. l. libellorum. & no. C. de ac. l. in cau-
sis. Sed si non apparet dies inquisitionis formatæ, non vitiaretur proces-
sus: quia dies, quo quis citatur super inquisitione, vel dies, quo respondit
illi, potuit dici dies formatæ inquisitionis: cum iudex semper inquirat:
sed non potest dici dies exhibitæ accusationis, cum hoc nō pertineat ad
iudicem. multa alia dixi circa materiā inquisitionis in d. §. si de publico.
b ¶ Denuntiationem. ẓ de iure antiquo non admittitur denuntiatio, nisi
per officialem: vt l. diuus de custo. reo. & C. de accu. l. quidā. & ff. de off.
præf. vr. l. j. §. sane. de iure cano. admittitur denūtiatio præcedente chari-
tatiua monitione vt extra de iud. c. nouit. & extra de simo. c. licet hely-
2 Idē tenet hæc ergo lex introducit 2 nouū in hoc crimine: quia per denuntiationē
Pan. i c. no- factā a quocūq; posit procedi de officialis denūtiatione, & de ista mate-
uit. in xiiij. ria plane dixi in d. l. diuus. Sed de isto denūtiatore priuato dico 3, ꝙ hēt
col. in vers. vim quibuscūq; mandatoris seu instigatoris. ideo desistendo incidit in tur
núc cōde- pil. vt ff. ad tur. l. j. §. incidit. & l. ab accusatore. §. denuntiationes. eo. tit. &
scendo. de si desistat denuntiator, impune iudex ex illa causa dimittit processum,
indi. sicut delator mandatore subtracto: vt ff. de iur. fis. l. res quę. §. fi. quod est
3 Idē tenet verū si in procedēdo fuit nominatus denunciator: alias secus ff. de iu. fis.
Panor. vbi l. de eo. ergo hic pōt ꝓcedi ad denuntiationē alterius denuntiāte nō no-
§. dictū est. minato: vt d. l. de eo. quia ex mero officio iudicis procedit. Item in casu
illius l. isti tres modi procedendi sunt æque auxilia ordinaria. puta ꝙ si
pendente inquisitione ex officio, vel per denuntiationē superueniat acu
sator: non debet recepi ab inquisitione: cū cesset ratio, quam ponit Dy. i
regula, actus legitimi. de reg. iu. lib. vj. Et quid, si ex forma statuti conce
ditur, ꝙ iudex generaliter posit inquirere de crimine: de hoc dixi i l. si
maritus. §. fi. ff. de adul. & hoc denuntiatione, quæ fit ad vindictā publi-
cam, ad priuatā vero quandoq; denuntiationē iudex procedit in his, quę
agere nō possunt de iure: vt cū serui à dñis opprimuntur. ff. de his q sunt
sui vel alie iur l. ij. & de offi. præf. vr. l. j. §. quod aūt Item denuntiatio-
nem patris, vel patroni conquerentis de filio, vel de liberto: vt d. l. j. §. cū
patrōnus. & de offi. procon. & le. l. nec quicquam. §. de plano. Item quādo
4 Et idē si homines humiles opprimuntur a potestate 4, vel eis aliquid aufertur: vt
monachi vl ab eis promissio, vel cautio exigitur: vt ff. de offi. præsi. l. illicitas. in prin.
cōuersi op & quasi per totā legem, & hoc sentit Spec. in tit. de denun. §. quis denun
primerētur ciare. & Io. and. in c. nouit. extra de iudi. vbi dictas leges si intelliguntur
ab eorū p- quod est notandum: quia ad boni iudicis officium pertinet facta ei que
latis. Pano. rela de prædictis ex officio eius procedere: cum tales per se ipsos agere
vbi. §. non possunt, vel non audent: quod placet: quia interpretatione adiuuan-

dum est quod Reipublice vtilitatem ptinet. Est & alia denunciatio pri
uata, quæ locum habet in foro ecclesiastico, inducta per legem euāgeli
cam: vt d. l. nouit. de iudi. quæ quotidiana est. & per eam multa, quæ sunt
iuris ciuilis remedio distituta, reparari possunt: ideo ea prosequor decla
rando quædam ab authoribus iuris cano. intacta. in hac enim requiritur
quod quis primo moneant; aduersarium suum, qui peccat in eum iter se 5 Nisi iu-
& ipsum solum, dicendo ꝙ cum in eum peccet, retinēdo rem in eum p- stus timor
tinentem, vel non soluendo ei tantum quantitatem sibi debitā, ꝙ exeat impediret
de peccato. quod si non facit, iterum dicat idem adhibitio vno teste vel monitionē
duobus testibus. ꝙ si non faciat, tunc dicat ecclesiæ: & sic ad forū eccle- ga tūc pōt
siasticum recurrat, petēs ꝙ cum peccet talis in eum, & de tali causa re- fine ea pro
quisitus, & monitus, & prima requisitione, & secunda secundum doctri- cedi. Anto.
nam, & regulā euangelicam, emendare neglexerit, & exire de peccato de Butr. &
in periculum animæ suæ, & etiam contra conscientiam: implorat eius Panin d. c.
officium, vt eum ad pœnitētiam cogat: vt in d. c. nouit. super hac denun nouit.
ciatione offertur libellus 6: lis contestatur: & sententia in scriptis fertur 6 Idē tenet
secundum Hosti. & Io. and. in c. nouit. licet in dicta decre. dicatur, ꝙ p Panin d. c.
cedatur de plano. quod quid importet j. dicam. & cōtra personas sic de nouit.
nuntiantes non potest opponi ꝙ sit infamis. si tamen sit correptus de cri
mine, potest, secundum Innoc. & omnes. potest autē opponi ꝙ est crimi
nosus, seu in peccato mortali. qualiter enim mouetur bono zelo ad corre
ctionem alterius, qui non est ipse correctus. secundum. Bar. & Inno. Sed
Io. and. dicit 7, ꝙ in hoc genere denuntiationis, vbi prosequitur quis pro- 7 Ista opi-
prium interesse, admittitur etiam criminosus. sed ei ob. excōmunicatio, nio Ioā placet.
vel alia expoliatio, vel deprædatio: vt in c. cum delictis. & c. fi. de or. co. Panor. d.
vel alia prætudicialis exceptio. quod dic, vt cap. nouit. super ulti. glo. per c. nouit. sed
eum. Contra ipsam denuntiationem opponitur, quod potest etiam habe Are. ibi ter-
ri super eo regressus ad iudicem secularem: nam non debet iudex eccle- net opinio.
siasticus eum indistincte admittere: quia non nisi in defectum iustitiæ, Inno.
vel crimen sui natura sit ecclesiasticum, vel ratione pacis, uel iuramēti-
vel quando crimen est notorium, vel quando non auditur i iudicio secu
lari, uel quia est obligatio naturalis tantum, vel quando hanc proponit
miserabilis persona, & depressa: vt in d. c. nouit de iud. & de pac. qualiter
Ixxvij. disti. per totum & de foro compe. c. licet. uide ad hoc not. per Be.
in c. ex tenore. per totum. alias si indistincte admitteretur, periret tem-
poralis gradus iurisdictio, & omnis causa per hanc viam deferretur ad
ecclesiam. & ita tenet Io. an. in d. c. nouit 8. & hoc quod dixi de obligatio 8 Et etiam
ne naturali, tenuit. Innoc. in d. c. nouit. sed cum illud, quod deducitur pro Panor.
Falcidia, vel Trebellianica, sit naturale debitum: vt not. C. de iur. & fac.
igno. l cum quis. & de cond. inde. l. j. & de reg. iur. l. cuius per errorem.
ergo ille, qui retinet peccat mortaliter, & contra eum posset procedi ꝓ
formam hujus denunciationis, sed hoc videtur, contra c. Raimut⁹. &c.
Raynaldus. extra de testa. vbi Papa pronuntiauit has quartas posse reti- 9 Idē tenet
neri. Sed dico 9 ꝙ e quæ dicta sunt de obligatione naturali intelligun- Balin d. an
tur de naturali qua quis tenetur eo ipso, ꝙ quis locupletatur cum aliena th. ad hæc
iactura. quia quod alienum est, peruenit ad eum: vel l. nam hoc natura. ff. & Are. d.
de condi. inde. vel de ea naturali, quæ originem habet ex cōsensu: vt ex c. nouit. in
pacto nudo, vel iureiurā. inter pposito ab alio, quā a liberto, vt l. stipulatio pen. colde
iurando. in princip. ff. de oper. lib. & de fideiusſ. l. si quis pro eo, in princ. iud.
Idem puto de eo, qui promittit ei, qui stipulatur alteri: vt l. stipulatio
ista. §. alteri. de verb. oblig. & quod ibi notatur. secus de ea naturali, quæ
à consensu non habet originem, ut in eo qui ex malefficio obligatur ad
pœnā. vt l. non solum. §. j. ff. de iniur. In proposito hæres dicitur teneri
naturaliter, hoc est habito respectu ad principia iurisgentium, quo iure
dicta quartæ deductio non erat. inuenta non autem ex consensu: quia
testator nunquam consensit, quod ipse obligaretur: nec etiam hæres ad
eundo hæreditatem, quia habuit, vel habuisse præsumitur animū, quod
voluit vti beneficio legis. Item nil habes alieno: quia legatarij, & fi-
deicommissarij certant de lucro. non autem quod petit suum est, vel 10 Contra
fuit. Vel dico 10 quod si naturalis obligatio non subest, in eo quod per Falci rium tenēt
diam venit deducendum, secundum Petr. vt refert Cyn. in dicta l. cum Bart. Alex.
quis. de iur. & fac. Igno. quod non placet: vt plane dixi in l. j. ff. de cōdit. & Iac. in l.
inde. Sed quid de obligatione, quæ tollitur præscriptione. Respondeo 11 ff. de pāl.
tunc auctor audiretur à iudice ecclesiastico per modum huius denuntia inde b.
tionis: quia ei denegaretur audienda in foro seculari. Sed tu dices, præ 11 Idē te-
scriptione tollitur naturalis 12 & omnis eius effectus: vt l. fina. in princi. net Bal. in
& per Dynum. ff. rem rat. habe. & per Cyn. in dicta l. cum quis. Respon. autē obser-
deo tollitur omnis effectus eius ciuilis: non autem potest tollere natura- vāda. C. de vsu.
lem obligationem, quam retinendo incidit in peccatum mortale. sed eo in cās ꝓ p
casu quo præscriptio tolleret naturalem, secundum ea, quæ dixi in di- trigima. S.
cta l. fina. in principio. ff. rem rat. habe. tunc cessaret hic denuntiatio. fi de fundo
Quid de filiofamil. tuto exceptione Macedoniani, an possit conuenire dot. Ioā.
hac denunciatione, cum naturaliter & ciuiliter teneatur: licet obstet ex 12 Idē te-
ceptio puto quod nō 13: quia hæc exceptio descēdit ex delicto. credito net Pan. &
ris circa illud commissio: vt ff. ad maced l. j. vnde potest opponi etiā de Felin. ad
nuntiaui: vt supra dictum est per Ioan. andr. dum dicit, vel alia præsu- auxi. cle. ne
dicialis. exceptio idem puto in qualibet alia exceptione propter odium de præscri.
vel delictum creditoris competente, vel doli, vel similis. facit de condi- 13 Idē Pa-
ctione indebiti. l. qui exceptione. Sed si creditor non deliquisset: tunc ei nor. d. c.
iure communi subueniretur: vt ff. ad macedonianum. l. si quis patrem. uit.
Quid de muliere tua Velleiano. dico eam non posse conuenire hac de-
nunciatione cum eitam soluens repetat secundum canon. extra de solut.
cap. fina. & ibi notatur, licet enim teneatur naturaliter, tamen datur ei
exceptio æquitate prædicta naturali, propter suam imbecillitatem, &
fragilitatem unde illa naturalis non habet efficatiam. idem puto in pu-
pillo, eo casu, quo obligatur naturaliter tantum: vt non possit conueniri
per viam huius denunciationis, cum illa naturalis non sit efficax, quod
patet

patet, quia quoties ille læderetur, etiam si soluisset, restituitur ex edicto
de minoribus naturali æquitate inducto: vt C. si aduer. fol. l. fin. & ff. de
condi. inde. l. interdum. & de in integ. rest. l. j. & idē dico in quocūq; casu
si aduersus ciuilem, vel naturalem obligationē daretur restitutio. obli-
gatio enim naturalis eliditur per exceptionem descēdentem ex illa æqui
tate naturali: vt l. si vnus. §. pactus pereret. ff. de pact. & ideo validior
est obligatio naturalis sola, cui nulla obstat exceptio, quam, ciuilis, & na
turalis, cui obstat exceptio: vt no. ff. de compen. l. quicunq; nam per exce
ptionem etiam eliditur naturalis obligatio. quid de tuto. except. rei iu.
quam gl. dicunt inductam magis ad rigorem iuris obseruandum, quam
ex æquitate: vt not. ff. de condic. inde. l. qui exceptione. & l. iul. & C. de iu.
& fac. igno. l. cum quis? videtur, ꝙ eam cesset æquitas, & sic naturalis non
elidatur: vt d. l. iul. posit conueniri per viam huius denuntiationis: quia
1 Ista opi- peccat mortaliter. contra, imo non est locus huic denuntiationi: quia li
nione seq; cet peccet mortaliter, non tamen potest cognosci per scientiam, cū se
Bal. i auth. mel sit cognitū: vt l. si quis cum totum. §. plane. ff. de exceptio. rei iudi. &
clericī. C. §. ancillam. & de re iud. l. post rem simile. de eo, quod est decisum per
de epis. & iusiurandum: vt d. l. post rem. §. j. de iureiur. nam & postea. §. j. pro quo fa-
cle. And. & cit: nam in certis casibus tantum permittitur, vt propter instrumēta de
Ber. in cap. nouo reperta detur restitutio: vt ff. de re iu. l. imperatores. Modus 2 pro-
nouit. extra bandi hanc denunciationem hic fit vt prima denunciatio probetur per
de iudi. fed scipsam, cum dicat: eorripe eum inter te & ipsum solum. Sed an denūcia
Spin. imo tus poterit probare contrarium? quod videtur de facili: quia posset pro
in illo casu bare Rex Franciæ ꝙ Rex Angliæ nunquam fuerat ei locutus, sed con-
habeat lo- trarium puta: cum prima denunciatio dicatur fieri per seipsum, etiam si
cū denūcia fieret interueniente organo scilicet, epistola, vel secreto nuntio: vt ff. de
tenent. constitu. pecu. l. qui autem. §. fi. & l. seq. huius contrarij quodāmodo im-
Host. Pan. posibilis est denunciatio. Secūda denūciatio est approbāda ꝓ se, & vnū
& Fel. in d. alium legitime deponentem. vel per se & duos alios: cum dicat: adhibe
c. nouit. tecum vnum vel duos: cum in ore duorum, vel trium stet omne verbum.
2 Idē tenet Tertia denunciatio, quæ fit ecclesiæ, probatur per ipsum libellum de-
Pan. in d. c. nuntiatorium datum ipsi iudici ecclesiastico. Quarta scilicet, quod pec-
nouit. cet in eum: probatur probatio, quod detinet rem suam, vel quod est
suus debitor. hæc autem eliditur hoc modo. dicit denuntiatus, non per
tinet ad te cognoscere iuste vel iniuste detineam: hoc autem scio, qđ te-
neo non cōtra cōscientiam. & hoc sufficit vt vltra ecclesia nō procedat.
licet enim probet, quod res fuit sua, vel sibi debita, potuit definere: & sic
non sequitur, quod contra conscientiam non teneat: licet quādo ordina
re agitur, sufficit probare suum, vt sibi debitum, nisi aduersarius pro-
bet contrarium, sed in hac denunciatione satis est si denuntiatus aliquā
iustam causam alleget, quare contra conscientiam non teneat: li-
cet causam non probet. creditur enim sibi ad purgandum conscientiā
suam, nisi scandalum, vel publicum peccatū, & manifestum sit tūc. enim
debet de satisfactione constare, secundum Inno. Sed Hosti. contra: quia
3 Ista opi- semel fuerit meū, vel mihi debitum: adhuc præsumitur, nisi probetur
nio placet contrarium: vt C. de proba. l. siue possidetis. Io. and. videtur stare dictis
Panor. d. c. Inno. Tu dic 3, si denuntiatus dicit se non tenere cōtra sententiam suam,
Idem si allegat causam allegatam: non sufficit: vt l. qui interrogatus. de pet. hæred.
nouit. & i- sam iustam: tunc si quidem causa est dependens ex eo facto, qa dicit se
dē dicit es- soluisse, si negat positiones denūtiationis, videlicet, quod esset suum vel
se mere sibi debitum: & probatū est contra eum: nō debet postea credi assertiōi
Ant. de bu. suæ: vt ff. de prob. l. cum indebito. & extra de sol. c. fi. C. de non num. pec.
auth. contra qui propriam. cū simi. Cōuscientiam enim alterius nō debet
probari nisi ex indiciis: vt C. de dolo. l. dolū. sed istud est indicium legi-
timum & l. probatū. Si vero confessus est intentionem actoris, scilicet,
fuisse suum, vel sibi debitum: dicit tamen se emisse, vel soluisse, vel quid
simile: tunc si denuntians non probet intentionē suam aliter, quam tali
confessione, debet stari dicto eius ad exceptionem conscientiæ suæ: vt
C. de testib. l. si quis testibus. & de sen. inter. l. cum papinianus. & de iu-
reiur. l. cum qui. in prin. Si autem denuntiator potest, & vult aliter pro-
bare, quam ex confessione denuntiati: tunc cessat talis præsumptio. quia
forte ideo confessus est, quia sciebat posse probari. hoc probatur in gl. in
d. l. eum qui. in prin. igitur tunc erit recurrendū ad coniecturas. s. cuius
vitæ, cuius conditionis est iste denuntiatus: vtrū eius assertioni debeat
credi: vt l. non omnes. §. à barbaris. de re mili. hoc etiam pendet ex quā-
titate rei petitæ: vtrum si magna, vel parua ar. eius quo no. in l. admo-
nendi. ff. de iureiur. Sed si causa, quā allegat, est talis, quæ ab eius facto nō
pendeat, & sic dicit se habere ab aliis, an debeat credi, videndum est
qui sunt illi à quibus habuit, & cuius opinionis, & vtrum hoc dixerit
ante litem motam, vel post: arg. extra de test. c. licet. ex quibus etiā puto,
ꝙ si hoc habuit à procuratore suo, cui hoc mandauerat, satis sit: vt ff. pro
empto. l. quod vulgo. Idem sit defunctus scriptū reliquit recte ei credit
hæres ad excusationem suæ conscientiæ: vt l. qui cū maior. §. pe. ff. de bo.
lib. Idem si aliqua indicia legitima appareant, ex quibus pars posit in-
formare conscientiam suam: vt l. mariti. §. lenocinii. in princ. ff. de adul.
Si vero informaret conscientiam suam: ex præsumptionibus non legiti-
4 Idē Pan. mis, non excusatur. licet enim non teneat 4 contra conscientiam suam,
i c. nouit. habet tamen secundum conscientiam erroneam, & sic peccat, nisi con
scientiā erroneam deponat, & deponere cogetur: vt extra de sen. excō.
c. inquisitionis. vbi probatur hæc distinctio. Sed tu dices, nō per hoc pro
batur denūtiatio, quæ dicit ꝙ, peccat me retinēdo meū, vel mihi debi-
tum. nā apparet ꝙ nō peccat detinēdo: sed erroneā conscientiā habēdo
sed certe finaliter in hoc peccat hęres, q, retinet. & sic videt, ꝓbata denū
ciatio. sed qualiter peccat hæres in eo, quod defunctus tenebat cōtra cō
scientiam? Rñ. forte ipse hæres scit: & sic contra conscientiā retinet. si
vero ignorat: tunc prius hæredi notificandum est, & taliter, quod in eius

cadat notitiam, vel cadere debeat: vt ff. si cer. peta. l. quod te. & ff. depos. i.
l. si quis inficiatus. & postquam notificandum fuerit, debēt fieri denūtia
tiones: nam textus dicit, quod si peccauerit in te frater: tuus, &c. prius
ergo debet præcedere peccatum, quam sit denuntiatio. Sed si hæres nō
patiatur certificari. certe in hoc peccat. & perinde ac si certificatus
esset. argu. ff. quod vi aut clam. l. j. §. aristo. sententia autem super hac de
nuntiatione fertur: & si reperitur denuntiatus peccare, in denuntiatio-
ne præcipitur ei, ꝙ exeat de peccato. & ad hoc per sententiam excom-
municationis compellitur: vt d. c. nouit. & not. ꝙ solum in his trib. mo-
dis procedendi loquitur hæc constitutio s. per accusationem, inquisitio-
nem, & denuntiationem. in aliis vero modis procedendi vel per excep-
tionē nihil immutatur. de quo dic vt dixi ff. de adult. l. ij. §. si publico. &
istis trib. modis ꝓcedendi attribuunt istæ tres qualitates, quę sequuntur.
a ¶ Summarie. ẓ summa. id est breuis 5: vel summa, id est, prima: vt not. 5 Idē tenēt
ff. de statu homin. l. summa, & sic summarie, id est, summatim vel bre- Pe. de An-
uiter, vel primarie, vt ostendam, hæc materia tangitur per glos. in l. ij. cha. Ioā. de
§. fciendum. ff. ad exhi. & in Specul. de offic. iudic. §. postremo vbi ponit Imo. & ge-
tractatum Ioan. fazioli de Pisis, sed ad maiorem declarationem dic 6 ꝙ nathā. i cle.
hoc scilicet, vt summarie cognoscatur, quandoque adiicitur toti causæ: sæpe. d' ver.
quandoque vni articulo. de primo intelligere debemus circa ordinem signi.
procedendi summarie, id est, breuiter. Et hoc quod dico breuiter, nō in
telligitur diminutiue, sed ita, ꝙ totam substantiam comprehendat: vt
l. j. ff. de regu. iur. & ideo qui aliquid dicit in summa, omnia mēbra prin-
cipalia ponit: vt ff. de conditio. indebi. l. in summa. vbi proceditur sumi-
marie, tunc contestatur lis: subaudi forte si sententia triuit ius finale,
alias secus. ex hoc dico, ꝙ in processu nil debet de substantialibus omit-
ti. & adeo libellus debet esse ita plene formatus, sicut & quando ordina
rie proceditur. ff. ad exhibend. l. iij. in princ. Item contestatur lis. l. tigni.
§. si quis non possideat. & §. Idem scribit. & l. Iulianus. §. proinde. ff. ad ex
hibend. Item sententia diffinitiua datur: vt l. iij. §. præterea. ff. ad exhib.
& de in litem iuran. l. in actionibus. in prin. & ff. de liber. agno. l. si quis à
liberis. §. si quis ex his, licet quidam 7 dicant, ꝙ illa est sententia interlo- 7 Et male
cutoria, vt ibi tangitur secundum Guil. sed gl. C. commi. epis. l. j. innuit, fm Bar. vbi
ꝙ in summariis non requiratur ordo. quod non placet, per dictas leges. plenius vi-
Expeditur 8 autem iste processus breuiter: quia licet alias nō possint di- de i l. si qs
lationes breuiari nisi causa cognita: tamen hic abbreuiandi illa sola est à liberis. §.
causa sufficiens, ꝙ causa debet agnati summarie: vt ff. de re iud. l. ij. in fi. si qs ex his.
non tamē ita potest abbreuiari vt probationes legitimæ pereāt. hoc em ff. de libe.
impediret causæ cognitionem: quod nō potest: quia causæ cognitio ē su- agno.
bstantia iudicij: vt C. commi. epi. l. iudex. & l. fi. & not. C. de sen. l. prola 8 Idem tē-
tam. sed ea, quæ sunt de substantia, non possunt omitti per hoc quod dixi nent Imol.
summarie, vt dictū est. ergo, &c. probatur extra de verb. signif. c. sæpe. Petrus. &
in cle. Itē hoc processu si exceptiones opponantur, quæ requirant altiorē Geor. vbi
indaginem: si quidem possunt per alium iudicem examinari, per iudicē supra.
non admittentur, sed in aliud iudicium seruabuntur: vt l. ille à quo. §. fi 9 Idem te-
de testamento. ff. ad treb. & l. iij. §. ibidem. ff. ad exhi. si vero in alio iudi- nent ꝑdicti
cio examinari non possunt etiam in illo examinātur: vt in d. §. ibidem. scribēt. i d.
in fi. & ita intelligit gl. dum dicit de except. quæritis pro possessione re- cle. sæpe.
tinenda sed posse respuere illa, quæ nō possunt alibi examinari, aufertur
ius partis, & etiam cognitio tolleretur, quod non potest: vt dictum est.
illa autem non dicitur habere altiorem indaginem, quæ potest examina
ri intra tantum tempus, 10 intra quantum principalis processus expedi- 10 Dic me
tur: etiam si hoc non opponeret: vt l. si à quo. in prin. ff. vt in poss. leg. lius ꝙ illud
Item sicut in his casibus, in quibus ordinarie agitur, quis citatur perem- tps relinq;
ptorie, ita & in istis casibus, vbi agitur summarie: quod patet in interpo- arbitrio iu-
sitione primi decreti, & secundi, quod summarie fit, & opportet, ꝙ pce dicis sed m
dat peremptorium: vt C. de his, qui ad eccle. confu. l. fin. alias præsenti. Geor. in d.
§. sed si hoc faceret. & C. quomodo & quando iu. l. consentanneū. & Cy. clem. sæpe.
not. ff. de dam. infect. l. si finita. §. Iulianus. Tempore autem feriarum non
potest procedi, nisi in casibus expressis. ff. de ferijs. l. j. & ij. & quam pluri-
bus aliis legibus, non obstat prædictis extra de verb. signifi. c. sæpe. quia
tota hæc gl. procedit, quando summarie tantū debet procedere. ibi quan
do omnia illa verba iunguntur simul. de quo j. dicam. Circa modum pro
bandi in hac summaria cognitione sciendū est, 11 ꝙ plena ꝓbatio est fa- 11 Idem te
cere iudici plenam fidem: vt C. de edend. l. procurator. & de condict. ob nēt Bart. &
turpem cau. l. j. & ff. de proba. l. quinquaginta. habet autem hæc plena fi- Frā. cur. &
des suos gradus. nam quandoque quis incipit suspicari, hoc est à leui ar- ibi latius Io
gumento in vnam partem inclinare: quandoq; quis incipit opinari ani- quuntur in
mum suum aliqua ratione satis forti: non tamē, ꝙ credat non posse esse l. admonen
contrariū quādoq; procedit vltra, & incipit credere, ita forti ratione, ꝙ di. ff. de iu-
firmiter inhæret vni parti, & nec de ptrario aliquo modo dubitat, & ita reiur.
est plena probatio, & plena fides: & hæc naturalis dicitur, & probat. ff.
de quæstio. l. j. in prin. vbi ad tormenta seruorū ita demū venire oportet
cū suspectus est reus: & alijs argumētis. ita probationi admouetur, vt sola
cōfessio seruorū deesse uideat. quod. n. dicit, cū suspectus est reus, deno-
tat primū gradū, quo quis incipit puenire ad fidē. f. suspicionē. quod ve-
ro subdit: & aliis argumētis, denotat secūdū gradū, quo incipit opinari.
qđ vero subdit de confessione seruorū. denotat vltimū gradū. s. ꝙ plena
fides habetur, & dicitur plena, ꝓbatio. hoc etiā, ꝓbatur ff. de testi. l. iij. §.
eiusdem. nisi. ibi. quicquid aūt credas, aut parū, ꝓbatum opinaris, & c. hoc
plenius dixi in repetitione l. admonendi. ff. de iureiu. vbi de semiplena
probatione tractaui. Nunc aūt ad propositū. dico, ꝙ quædam sunt causæ 12 Vid ple
summarie modici, & quasi nullius præiudicij: & in his sufficit probatio ne ꝙ Ange.
per iuramētum: vt ff. ad exhi. l. thesaurus nō enim nocet dño, si patiē me Aret. i §. p-
cauentē de dāno infecto quærere thesaurū meum in fundo suo. idē vbi- terea. in ij.
cunq; petitur exhibitio sola, secus si in actione 12 ad exhib. venire posset col. insti. d.
sionis translatio: vt l. celsus. §. iulianus. ff. ad ex hib. Vel si aliter per ex- actio.

hibitio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

hibitionem dānificaretur reus,tūc nō sufficeretur ꝓbatio per iuramētū sed requireretur alia:vt statim dicam.In his enim, vbi ita modicū piudicium vertitur:ex solo iuramēto iudex ad suspitionem seu opinionem inducitur quædam sunt, in quibus aliquale præiudicium sit reo, tamen potest reparari per aliud iudiciū:& tunc alia probatio requiritur,quem per iuramentū,ſ. per vnum testem, vel aliqua iudicia & verisimilia, ita quod in suspicionem, vel opinionem iudex aduocetur: vt ff.ad l.aquil.l. in lege aquil.si deletum.ibi,ad suspitionem iudicem adducam.& de car bo.edict.l.iij.§.causæ.ibi modicum pro puero facientem. & de ventr.in pos.mit.l.j.§.fin in ea. & ista probatio dicitur facta summarie, hoc est primarie,quasi ad primū gradum probationis peruenerit, ſ. ad suspicionem vel opinionem. & istud est,quod dicimus,prima facie, videtur quod sic, vel prima fronte: vt C. de edict. diui. Hadr.tol. l. fin. etiam potest dici summarie,i.breuiter.nam ad plenā probationem secundum consuetudinem hodie approbatā per decretales,requiritur,quod fiant articuli,& q̄ singulariter,& distincte probetur.hic vero sufficit, q̄ summatim negotiū probetur:vt d.l.in lege aquil.ibi,summatim negotio expositō. & hoc intelligo in causis summariis valde fauorabilius, ſ. ne propter probationes deficiant:vt alimentorū,& ventris. Si vero nō ita fraudabiles essent,licet possint per aliud iudiciū reparari:tunc quantūcunq; sint summarię,in eis plena probatio requiritur 1 ex parte agentis.dicitur autem summarie respectu defendentis: quia si accusator diceretur per calumniam postulare:vel al.quā exceptionem opponere,quæ requireret altiorem indaginē:differretur exceptionis probatio, ne impediretur actoris intētio,ff.vt in possleg.l.is à quo.§ j.& de præt stip.l.j.§.pe.& ff. ad treb. l.ille à quo.§.si de testamento,& idem dico de omnibus possessoriis iudiciis,quę dico summarie examinari: vt C.vnde vi.l.momentaneæ.& no. C.quorū le.l.j.in gl.& possunt per iudiciū petitorium reparari. nā in eis dico quod requiritur ex parte agentis probatio.vt d.l. j. C. quorū bono. vbi expresse dicitur.Circa vero exceptionē aduersarij & circa dilationes poterit verfari dicta summaria cognitio. & summaria dicitur hoc casu,quasi prima facie hoc videatur cū iura partis nō perfecte discutiantur. Quædam sunt in quibus partis versatur præiudicium: nec possunt in aliud iudiciū reparari,nisi per appellationē,vel aliis modis legitimis. & in his si dicatur procedendū summarie, intelligitur solum quo ad ordinem: sed ab vtraq; parte probationes & defensiones audiuntur:vt C. de naufr.l.submercis.licet ibi sit plusquā summarie agendum: vt extra de verb.sign.c.sæpe.in cle.in his enim causis debet intelligi illa constitutio:& sic requiritur hic. Si enim in causis,vbi ponuntur omnia alia vocabula:summarie & de plano,&c.si hoc est in d.clem.sæpe. multo minus hoc est,vbi dicitur summarie tantum procedit,& prędicta vera, vbi cōtra præsentē proceditur.processus autem,qui fieret contra absentem, ex quo posset contra eum aliquod decretum interponi, vel diffinitiua sententia ferri,semper debet dici summarie agitari. nam cum merita causarum partium assertione pandantur:vt l.fi.C.si per vim vel alio modo.si fit parte absente non potest dici,quod plene liqueat iudici. forte enim si pars fuisse præsens,aliquid oſtēdisset.& ideo totum, quod probatur, dicī cōstare summarie: hoc est primarie,i.prima facie.& ideo gesta parte absente non ita ponigunt effectus suos ad extraneos 3: vt l.qui repudiantis.& l.papinianus.§.meminisse.ff. de inof.test. cum si. & sic summatim cognoscitur:vt dicit glos. C. de bo.author.iudi.posid.l.cum proponas.& auth.ibi posita.& ff.ex qui.cau.in poss.ea.l fulcinius.§.j.& ibi glos. dicit,quod secundum decretum non præcedit summaria cognitio:& q̄ in eo requiretur probatio per instrumentum,vel per idoneos testes: vt l. fi.C. de bo.auth.iud. poss sed in primo decreto,quia ibi generatur modicū præiudiciū,quod potest de facili reparari,sufficit probatio per iuramentum:vt probatur in auth.de ex.re.§.suscepto. alias. §. si vero quidam iurent.quod enim fit dictum summatim,sentit Specu.in d.§.postremo.circa fin.Et si quæratur, quæ sint causæ summariæ, glos. dicit q̄ regulariter omnis causa requirit plenam cognitionem:vt l.iudices.C.de iudi.sal lit in casibus quos numerat.ff.ad exhib l.iij. §. sciendum. Spec. idem dicit,& certos casus enumerat.sed Dyn.ff. de præto. stipul. l.j.§.pe.dat regulas sic:vbicunque agitur causa in qua sententia lata tribuit ius finale, & aufert plenum ius, & tribuit alteri; ibi desideratur causæ cognitio plena. vbi vero econtra, non desideratur plena: sufficit semiplena:vt ff. quis ord.in bon.poss.ferue.l.ij.& de bono.pos.l.iij.§.si causa cognita.sed certe illæ leges hoc non probant. nam distinguunt vtrum detur de plano:an iudice sedēte pro tribunali.nā aliud est dicere de plano, & aliud est dicere summarie:vt j.dicam in sequen.glos.nam bonorum possessio quæ tribuit ius,datur indice cedente pro tribunali: & tamen non datur in forma iudicij: vt not.in d. §. si causa cognita. suæ tamen regulæ mihi placent 4 vt dicamus sic vbicunq; sententia data tribuit ius, finale nec potest per aliud iudicium reparari,nec per appellationem, vel aliud remedium, tunc requiritur causæ plenaria cognitio regulariter: vt in d.l. iudices.C.de iudic.fallit in casu d.l.de submersis. C.de naufr.Item in casu huius constitutionis.Item in casibus qui ponuntur in c. dispendiosam extra de iudic. in clemen.Item in casibus in q̄bus sententia potest ferri contra absentem,& negotium liquidari:vt C.quomodo & quādo iudex auth. qui semel. & C. vbi de crimin. agi oportet. auth. qua in prouincia. Item vbi peruenitur ad secundum decretum. vt dictum est.Secunda regula est, quod vbi causa agitur super qua sententia lata non parit magnum præiudicium,vel parit tale quod per aliud iudicium potest reparari absq; alia appellatione vel restitutione,vel simili remedio,tunc procedendum est summarie.Istud probatur in omnibus exemplis,positis in d.§.sciendum.in glos.& in eo quod s̄. dixi de iudicis possessoriis. Sed hoc quod dico summarie, diuersimode accipitur: vt s̄.ostensum est. Sed dicas tu,nulla l. antiqua reperitur quod agatur sommarie. nam in d. l.iij. §.sciendum. ff. de exhib. dicit quod summatim debet cognosci an actoris interfit. & sic illum articulum tantum dicit examinandum, non totam causam. similiter in causa alimentorum & carboniano summatim examinatur an sit filius: & sic vnus articulus: vt ff. de lib.agnoscen.l.si quis à liberis. §. si vel parens. & de car.edict. l. iij.§.causæ.& idem in simili.sed vbi aliquid quod est principalis causæ intentionis, venit examinandum summarie: merito tota causa dicitur summaria.de secundo, videlicet quando hoc, ſ. quod cognoscatur summatim, aditur vni articulo, qualiter intelligatur.ad quod dico, quod si causa principalis est summaria, & omnes articuli sunt summarij: eadem ratione, vt dictum est.Si vero causa principalis requirit plenam cognitionem causæ: tunc de mergentibus & incidentibus videamus dico. Dico q̄d quædā sūt emergentes, in quibus, siue quis vincat, siue vincatur. causa principalis propter hoc non perditur & in his semper dico summarie cognoscendum exemplum ff.de petitio.hæredi.l.si quis libertatem in fin.& de interrogato. ac.l.defensor. §. illud. nec dico hic vel in aliis emergentibus vel incidentibus agi summarie respectu ordinis quia in his ordo attenditur respectu ipsius causæ principalis. Sed dico summatim cognosci respectu probationum:quia cum res sit modici præiudicij, sufficit quod ostendatur iudici sic esse prima facie, vt dictis legibus. Quædam sunt emergentes in quibus, ille qui illas emergentes proponit, si vincit,propter hoc non vincit causam principalem: sed remanet in dubio, sed ꝑ dit in illa emergenti, perdit causam: vt cum actor in prima dilatione nil probauit:vel reus intentione actoris fundata in prima dilatione nil probanit: petit secundam si obtinet, non vincit eam causam,sed remanet in dubio probationis. si vero perdit in illa emergenti: absque dubio pdit causam.In istis,si quidem loquimur de probatione impedimenti fienda ab eo,qui petit secundam dilationem:dico,quod sufficit summaria,& sic miplena probatio:quod patet; quia sufficit probari per iuramentum: vt extra de excep. c. pastoralis. & ff.de excusatio.tuto.l.scire oportet.§.sufficit.in fin.& ita determinauit Papa,vt retulit Spec.in tit. de appellatio. §.nunc vero.versic.quid ergo.quod tenet Guli. in l. ij. §. si quis.ff.si quis cau.& huius casus est ratio:quia consequitur modicum commodum,vt dixi.Sed quando de probatione impedimenti tractarent: tunc illud non affero probari ex solo iuramento, & per solum iuramentum: sed considero istam emergentem ex parte resistentis: quia ex denegatione huius dilationis consequitur magnum commodum:& si vult impedire:requiritur causæ plena cognitio: vt est tex. C. de dilationi. l. à procedente. vbi expresse dicitur, quod ideo causæ plena cognitio tunc requiritur, quia si denegaretur, sententiaretur super principali quæstione, igitur de dilatione: quia aliquo casu requiritur plena cognitio.scilicet quando denegatur: igitur in dubio dicitur plenam causæ cognitionem requiri. arg.ff.de cond.indeb.l.sufficit. Quædam sunt emergentes, quæ habens se econtra ad prædicta, quæ ex parte eius qui emergentem proponit, si vinceret,totum vbi vinceret.sed si perderet,non per hoc perdit totum, nec aduersarius vincit.exemplum in exceptione rei iudicatæ, iurisiurandi, & transactio.quæ opponuntur à reo ante litem contestatam ad impediendum processum.si enim opponens vincit, totum vincit:si perdit, remanet lis.hoc enim ex parte opponētis requirit plenam probationem:,vt vincat:potest tamen hæc cognitio dici summaria propter brevitatem dilationis:quia si requireret,altiorem indaginem, differretur illa exceptio quantum ad impediendū processum, & contestabit lis, postea opponetur in vim peremptoriæ: vt l.nam & postea.in pirn.ff.de iureiur. in text.& in gl.& ex hoc dico.q̄d si opponens illa exceptione succumberet,nec plene ante litem contestatā probauit, posito quod super hoc examinati sint testes, & post litem contestatam iterum poterit opponi, & testes iterum examinari super eodem, & iterū publicari. nam primo fuerunt examinati summarie.ergo non impedit examinationem quæ fit post litem contestatam, vbi fit plenarie.arg.l.pe.ff.de iis qui sunt sui vel alie.iur. & in l.à diuo pio.§.super rebus.ff.de re.iudi. Itē quia testes examinati super vna instantia ad vnum finem,non impediunt examinationem fiendam per eos in alia ad aliud finem arg.ff.de eden.l argentarius. §.pe. & ff. de fur.l.qui tabulas. §. fin. sed hic ante litem contestatam producuntur ad vnum finem, scilicet ne procedatur:postea vero producunt ad aliū finem.scilicet vt diffinitiue absoluatur.& cum instantia incipiat à contestatione,non potest dici,q̄ producantur in eadem instantia:vt hic est casus,& extra de test.c.veniens. Quædam sunt emergentes, vel verius incidentes : vt quando producuntur aliquæ peremptoriæ: & istarum quædam sunt quæ à principali intentione non possunt separari:vt omnes exceptio intentionis,si enim dico testamentum nullum esse, quia ruptum agnationi pusthumi, vel si dicam actori non competere ius agendi, q̄a meus seruus est.vel eum qui petit hæreditatem,non esse hæredem,quia ego sum hæres,& similia(non enim potest pronunciari de vno quin pronuntietur de altero)tūc de hoc incidēti cognoscendū est plene,quod patet, quia sentētia lata super principali parit exceptionē rei iudicatę sup incidēti:vt l.j.C.de or.cog. & l.ij.& de excep. rei iud.l.si inter me & te. qd̄ intellige si principales causa reg.rebat plenā causæ cognitionē: vt d. ll.secus si summariā:vt ff.de iis q̄ sunt sui vel alie.iur. l. pe. & de lib. agn. l.si quis à liberis.§.si vel parēs. Quædā aliæ sunt incidētes peremptoriæ, quæ possunt sperari à principali: vt quæ vere est exceptionis exceptio, j.actionis exclusio nā vtrunq; esse potest:& potest esse de vno cognosci & aliud omitti. Et istarum quædam sunt, quæ principaliter non possunt per se in alio iudicio agitari, vt exceptio pacti: & si quæ sunt aliæ meræ exceptiones & de istis sine dubio debet plenius cognosci, cum ex vtraq; parte debeāt plenius discuti,vt in d.l.iudices.C. de iud.& hoc facit:quia paret plenum præiudicium ab vtraq; parte.Quædam sunt exceptiones, quæ possunt per se examinari in alio iudicio:nō tamē ad eundem finem ad quem proponuntur in primo.exemplum in l. vendicātem.& l seq.ff. de euict.tunc debet etiam plene probari eadem ratione:tamē licet quis succumbat per modum exceptionis, potest illud deducere in iudicium per modum actionis:vt d.l.vendicantem.in fin.& l.seq.ratio est: quia ad diuersum finem agitur: & sic non videtur eadem res:vt l.cum quæritur. ff. de exceptione rei iu. ita no.Cyn.C.sentēt. rescin. nō poss. l. peremptorias.

summariè, & de plano [a] sine strepitu, [b] & figura [c] iudicij † dixi plene quantū ad hoc in l.qui Romæ.§.duo fratres.ff de verbor.obligat.Quædam sunt exceptiones, quæ possunt per se examinari in alio iudicio ad eundem finem per modum agendi: vt exceptio cōpensationis. sicut enim cum opponitur,tendit ad hunc finem,ut mihi satisfaciat compensando:ita cum ago,tendit ad hunc finem,vt mihi satisfiat soluendo. & ita cū possit in alio iudicio reparari, habet in se aliquid summariæ cognitionis: quia si habet altiorem indaginem, iudex nō debet eam admittere.C.de compen.l.fin. & ideo,si opponeretur compensatio debiti naturalis,quod nō potest deduci in alio iudicio agendo,hoc non haberet locum,sed deberet plene examinari,sicut alię exceptiones:vt dictum est. sed si admitttitur ad hoc, vt opponens vincat, vel vt reprobetur compensatio:requiretur plena causę cognitio, cum plenum etiam faciat præiudicium.vt l.quod in diem.§.si rationem.ff.de compensā.& ff.de neg.gest. l.fin autem.§.fin. Sed si iudex causam dimitteret non reprobando: tunc non faceret prejudicium: vt ibi. Et prædicta de his,quæ emergunt ante sententiam.sed post sententiam,quandoque occurrunt aliquæ emergentes,vel incidentes.& ideo dicit,q̄ post sententiam aliquando opponuntur aliquæ exceptiones ad meritā causę, non ad sententiā: vt in casu l.j.C. de iur.& fact. igno.& tunc dic idem quod s̄. Quædam sunt quę opponuntur contra ipsam executionem: vt quia dicit quod non debet fieri executio,quia sententia nulla: vel lata prætextu falsorum instrumentorum vel alia similia. & ista requirunt summariam cognitionem quo ad breuitatem dilationis,quia si requirunt altiorem indaginem, non impediretur executio,sed exceptio reseruaretur præstita cautione de reddendo quod exigitur.C.de fal.l.ij. & C. de preci. imper.offer.auth. quę supplicatio. & extra de in integ.re. cap.fusc. sed si probationes deberent esse in prōptu.vt C.si ex fal.instr.l.fi.ibi, manifestæ probationes &c. idem puto,quando opponitur exceptio,quod non debet mandari executioni in totum.sed quatenus quis facere potest, vel alia similia: vt ff.sol. mat.l.si ex diuerso.§. fin. cum simil. Quędam exceptiones opponuntur non contra executionem simpliciter,sed contra rem,in qua fit executio & istæ simpliciter requirunt summariam cognitionem quo ad breuitatem,& quo ad semiplenam probationem: vt l.à diuo pio. §. si super reb. ff.de re.iudic.ratio:quia ibi vertitur modicum præiudicium : quia si non mandat executioni super illa re, mādabitur super alia.Item de illa quęstione poterit cognosci in ordinario iudicio: vt ibi dicitur. Sed quando contenditur vtrum sententia sit executioni mandanda, vel non, & sic de viribus sententię: tunc est res magni præiudicij. Sed quid si in causa summaria iudex in sententia dixerit se habuisse plenam causæ cognitionem per hoc faciet præiudicium in causa? Respondeo nō:quia dicet intelligi se habuisse plenam secundum quod natura causæ exigit: vt l. si vnum.in princ.ff.locat.& de vsur.l. si stipulatus. & de dam. infec.l. damni infecti.§. quædam. & quia cognoscere summariæ non est solum in iudicando,sed etiam in parte,quæ forte nō curat producere probationes ideo quia scit causam posse reparari in alio iudicio. & hoc maxime verum est si pars contradicit sententię:vt in cap. sępe. in fin. extra de verb. sign. in clemen. Sed illud capi. loquitur in causis, quæ parant plenum prejudicium, quocunque modo agatur. sed si in causa, in qua requiritur plena probatio, diceret se habuisse cognitionem summariam:puto sententiam non valere: quia plenaria causæ cognitio est de substantialibus: vt C. de sentenn.l.ex stipulatione.& C.commina. epistol.l.iudex. ideo si omittitur,vitiatur sententia:vt not. C. de senten. l. prolatam. item quod supra hoc cle.ve ret recte examinari simpliciter:de quo verbo fit mentio in d. c. sæpe.qa ibi dicitur ne:vt ff pro socio.l. corri.& de vulga. & pupill. substit.l.j. & de verb. obligat.l.§. siquis simpliciter.

[a] De plano. ¶ planum est oppositum alto. Item altum dicitur ratione loci vel styli. dicimus enim quem vti alto stylo. Item de plano fit iudicium oppositum est ei quod fit velociter. quelibet istarum significationum potest habere locum hic, vt statim patebit. videamus ergo quę causæ debeant agitari de plano.&quid importet:& dico si quidem causa est vilis,vel de vili materia, vel vilium personarum: tunc hic agitur de plano,& de ac.l.leuia.& tunc de plano importat,quod fit sine libello, vel aliis solemnitatibus cognoscimus veritatem: vt not.in d. §. de plano. in gl. & Guliel. de cu.in l.leuia.secundum vnam opinionem veram. Si vero est causa pō nicer cognosci, vt l. iudices. C. de iudic. fallit in quibusdam causis quæ agitantur de plano: vt ff.de quæstionibus.l. vnius. §. fin. & extra de iudi. in fin. extra de accusatio. cap. olim & in his non intelligitur ex ordo iudiciarius.[vt dicto cap. olim. & ibi nota per Innoc.& ratio quia in causis magnis procedere ita repentine sine solēnitate, est stylus altus nimis.solum enim reges & Principes hoc faciunt.sed procedere or dinarie est in his de plano procedere,hoc est non frequenter, nec stylo alto. Vides ergo, quod ex diuersitate causæ stylus dicitur altus diuersimode, & in his semper puto, quod non erit necesse iudicem sedere in alto tribunali, sed in camera poterit fieri, & hoc si de tota causa agitanda de plano quæritur. Si vero quæritur de aliquo articulo vnius causæ quæ debet agitari ordinarie, an articulus aliquis poterit agitari de plano? Dic quod quædam facit quis in iudicio coram iudice, vbi sufficit præsentia iudicis: vt producere libellum coram iudice. & istud semper potest fieri de plano,hoc est iudice nō sedente pro tribunali, & die feriata ob necessitatem hominum: vt l.miles.§.sexaginta.ff. de adult. Item in appellatione, quæ solum coram iudice interponitur: C. de feriis.l.j.ꝓ hoc dico quod relationes nunciorum,quæ fiunt iudicij.possunt fieri de plano. & si aliquis habet terminum ad producēdum aliquid coram iudice,idē: quia de plano poterit fieri, per dictas leges. secus si habuit terminum ad probandum:quia per hoc solum quòd exhiberet coram iudice,& nō fieret probatio, nisi parti detur copia, & terminus ad opponendum. & sic quod productum est,approbabitur vel reprobabitur: hoc est ei imponere fides,vel non: vt C.de fide instrum. l.fi. Quidam sunt articuli,in quibus opus est iudicem aliquid facere, & tunc si quidem illud est modici præiudicij,ita quod summariam cognitionem requirat: secundum quod dicitur C. de defen. cfuic.l.iubemus. §. illud. & dixi in præcedenti.glosſ. & tunc poterit de plano examinari, hoc est iudice non sedēte pro tribunali, & die feriata ob necessitatem hominum, vt ff. de interroga.actio. l. voluit.§. fin. Si vero illud potest esse ab aliqua parte magni præiudicij: tunc non debet agitari de plano, sed plene causa cognita & iudice sedēte pro tribunali, vt C. de dilationib. l. à producente. & prædicta vera in causis in quibus venit ferenda sententia diffinitiua. sed contingit aliquādo, quod coram iudice agitantur quædam causæ, & non speratur sententia, sed aliquod decretum iudicis. & in his dic, quod quandoque decretum tale interponitur in his,quæ sunt mere voluntariæ iurisdictionis, & nulla alia causa requiritur nisi partiū voluntas. & ista de plano interponitur, id est, iudice non sedente pro tribunali: vt institt. de liber. §. ferui. &ff. de manu. vin.l.non est omnino. Quædam sunt, quæ requirunt causæ cognitionem,& tunc si quidem est cognitio leuis seu summaria,vt in tutore seu curatore qui datur sine inquisitione, & ista possunt similiter agitari de plano,vt ff.de tutori.l. qui habet §. quolibet loco. & i bon. possess.quæ nō tribuit ius: vt ff.quis ord. in bonor.poss. ser.l.ij. §. dies.& de bonor. possess. l. iij. §. si causa cognita. Quædam sunt, quæ requirunt veram, & plenam causæ cognitionem, vt datio tutorum ex inquisitione. & bono. possess. quæ tribuit ius, & tunc non potest fieri de plano,sed iudice sedente pro tribunali: vt ff. de confirma. tuto. l. naturalis. §. fin. & de bonor. possess. l.ij.§.si causa cognita. & dicta l.ij. §.dies.ff.quis ord.in bono.possess.ser.Sed aduerte, quia in istis casibus,licet requiratur plena probatio:non tamen est causa ordinaria,imo nō fit in forma iudicij,imo nulla parte citata: vt not. in d.§. si causa cognita. & d. §. dies. Et illo respectu potest dici non plenaria, per ea quæ dixi in præceden. glos. & sic patet,quod illæ ll. quæ dicunt de plano cognosci,longe differunt ab his quæ dicunt causam summarie agitari.vnde ex d. l. iij. §.si causa cognita. & d.l.ij. dies. non debuit Dyn. sumere regulas in materia summariæ cognitionis.vt dixi in prædicta glo.

b ¶ Sine strepitu. ʒ a sic extra de acc. cap. olim & de statu mo.cap.ea quæ.& de elect.cap. indemni.§ fi vero.lib. vj.& de hæret.cap.fin.in pri. lib.vj. & de iudi.cap.dispendiosam.& de verbor.signific.cap.sæpe.in clement. & strepitu quidam dicunt esse omnem iudicij solemnitatem, quæ magis spectat ad ordinem,quam ad inuentionem veritatis. quorum opinionem refert Innoc. in dicto cap.olim. de accusa.sed non tenet eam bene.dic ergo, quod strepitus idem est quod rumor. & descendit a strepo strepis, quod idem est quod rumorem facere secundum Hugon.sicut eñ per verbum de plano, remouetur altitudo loci styli, vt dictum est, ita per hoc verbum strepitus, remouetur altitudo vocum & declamatio, ideo additur quandoque, absque adaocatorum, & iudiciorum strepitu & figura,vt dicto c.fin. in princip. de hæretic. lib. vj.& per hoc dico,qđ in causis in quibus debet procedi sine strepitu,si pars diceret iudici quod approximaret se ei, & quod volebat ei dicere aliquid in occulto quòd iudex debet hoc facere,alias grauaret eum prædicta tamen iura non haberent locum in hac constitutione, quia hic dicitur quod iudex potest, non autem imponitur ei necessitas. in aliis autem causis iudex non cogitur eum audire nisi palam ante tribunal, vt C. de episcopis & cleri. l. iubemus. in fin. Item licet alias detur dilatio parti ad quærendum aduocatos, vt ff. quibus ex causis ma. l. ab hostibus. in fin. & l. ait prætor. in fin. tamen isto casu non erit danda: quia ab ea est remotus strepitus aduocatorum puto tamē quod hoc verbum ad maiorem expressionem apponatur.nam per hoc,quod dicit de plano, satis potest intelligi respectu loci,styli, & vocis.

c ¶ Et figura. ʒ Figura cuiuslibet rei est apparens forma ipsius, vel facies in qua rei substantia figuratur, vt ff. de actioni. & obligat. l. non figura. & ita dicit Ioan. And.in c.sæpe.extra de verb. sign.in gl.super verbo,non exigatur. quod est verum in figura rei corporalis,vt C. de edict. diui.adria. tollen.l. fin. & ff. de verb.signifi.l.quoties aliquid.vbi hoc melius probatur quam alibi. rei vero in corporalis figura dicitur eius natura. vnde recte dicimus figuram actionis esse ipsius actionis naturam: vt C. de rei vxo. actio. l. j.§.cum autem. ibi eadem figura, &c.quędam sunt facta prout considerantur in fieri, seu in actu faciendi, & ipsorum figura est ipse ordo faciendi. vnde in grammatica dicimus figuræ simplicis,quia simpliciter, profertur, quia igitur actus proferendi est simplex, ideo dicitur figuræ simplicis. hic autem loquimur de figura iudicij: & iudiciū licet habeat multas significationes, hic tamē accipitur pro actu examinationis & decisionis causæ.Figura ergo iudicij, quod partes iudicij

1 Idem Io. de ime. Pe. de anch.& Geor. nat. in d.clem. sępe.dever bo.sig.

2 Sequunt Bar.& Sal. l.j.C.quotum bono.

3 Etidē dicēdum est regulariter de sniis latis in cā summaria quia regulariter nō porrigit sniū effectū ad alīs pſonas nec facit prædiciū cā plenaria.Bal.i l.filiū.ff.de his qui sui vel ali. iur. sunt.

4 Istam doctrinā sequitur Ge. in d.cle. sæpe.

Sommaria examinatio plenaria ad impedi.

Universidad de Deusto

dicij sunt factæ secundum ordinem debitum, & debitam probationem seu propositionem, & ex ista figura iudicium accipit suum esse, & suam substantiam, quod patet: quia si ordo non seruatur, iudicium est nullum: vt C. de sensl. prolatam, vnde per hoc quod dicitur sine figura, tolluntur substantialia iudiciorum, vt ipsum verbum importat: vt no. Io. an. in d. c fæpe. in gl. super verbo,

figura. Sed cõtra hoc op po, quia sublatis substantialibus nullo modo erit

iudicium, cum res non est perpetua sine eius substantia: vt l. obligationũ substantia. ff. de act. obl. Sed hic in veritate est iudicium, licet extraordinarium. Sol. tolluntur substantialia iudicij iure ciuili introducta: non autem ea, quæ sunt naturalia iure naturali, seu gentium inducta: naturali ratione: vt j. in multis ostendam. Item aduertendum est quod Io. an in d. c. fæpe. in glos. super verbo, non exigit. dicit quod iudex non adstringitur hoc casu ad aliquas formas, regulas, vel figuras iudiciorum nisi inquantum in d. c. exprimitur. & illa expressa magis respiciunt figuram facti negotij, vel causæ quam iudicij secundum eum. Tu dic, quod iudex per hæc uerba releuatur ob omni forma & figura iudicij inducta à iure ciuili: & tenetur obseruare omnem figuram & formam iudicij inductã de iure gentium vel naturali ratione: & de his loquitur vt plurimum illud ca, licet ali qualiter egeat declaratione: vt j. declarabo. Animaduertendum est quod dicit. Io. an. quòd si omnia dicta verba, s. summarie, simpliciter, & de plano, sine strepitu & figura iudicij. non proponerentur: non haberet locum quod dicitur in d. clemen. fæpe. vt ibi notatur. in glo. super verbo, in figura. quod est verum si à primis incipias. & istud vltimum omittas. sed si proponeretur istud vltimum, scilicet sine figura iudicij: licet omnia verba præmissa essent omissa: idem importaret, cum omnia substantialia essent sublata. Quod igitur de significatione huius verbi dicam: intellige idem si omnia coniungerẽtur. quod ergo hęc verba importent per omnes singulas partes iudicij, prosequamur latius quam in d. cap. fæpe. declaratur. ¶ Quæro igitur vtrum sit necesse quòd pars citetur? Rñ. sic: vt in hac l. innuitur. Item quia hoc est de iure naturali. nam primum hominem delinquentem citauit Deus dicens: Adam vbi es? hoc enim probatur de re iud. c. pastoralis. in clem. vbi sentẽtia do mini imperatoris Henrici qui fecit hanc l. postea damnauit Robertum regem Hierusalem & Siciliæ, cassa fuit ex eo quod citatio facta legitime non fuit, & probatur in d. c. fæpe, Item an est necesse quod personę legitimentur? Rñ. sic, vt in hac const. ibi, vel alias legitime, &c. alias sequetur absurdum, s. q̃ alter non habens madatum à me posset mihi præiudicare: quod repugnat iuri naturali: vt C. de inof. test. si. quis in suo. & ff de reg. iu. l. factam cuiq; suum. & extra de reg. iur. c. non debet aliquis. lib. vj. & hoc tangitur in d. c. fæpe. Item an requiratur petitio? Rñ. in casibus huius l. oportet quod præcedat accusatio, inquisitio, vel denuntiatio, vt dictum est: alias vbi causa deberet agitari sine figura iudicij. dicitur in d. c. fæpe. q̃ non est necesse quòd libellus detur in scriptis, sed iuxta petitionis formam pronunciatio sequi debet pro parte agentis, vel rei si quid petere voluerit & in ipso litis exordio facienda est petitio siue in scriptis siue in verbo, in actis tamen inferenda: vt ibi dicitur, & iustum est: quia naturale est q̃ agen, petitionem suam proponat. nam coram Salomone mulier ita dixit, filius meus viuit, & filius istius mulieris mortuus est: vt notatur C. de sent. ex bre. recitan. l. ij. & extra de præsump. c. afferte mihi. & habetur in iiij. lib. Regum i ij. c. vbi illa petitio latius ponitur Et aduertendum q̃ illa petitio continet solũ facti narrationem, non conclusionem. ex quo infero q̃ licet illa petitio non habeat omnia solennia quæ de iure requiruntur, vt no. ff. de eden. l. j. in prin. tamen sufficit si est generalis: vt est ar. C. de anna. excep. l. fi. in prin. Idem si conclusio nõ est legitime facta: vt l j. §. j. ff. si men. fal. mo. di. vel si non petierat eum condemnari, sed. petit eum cogi, quod fieri nnon debet. vt C. de exec. re iudi. l j. tamen in hoc casu quando sine figura iudicij proceditur, valebit iudicium. si enim procedit, vbi sola facti narratio est absq; conditione vlla, multo magis si conclusio non erit bene facta, si tamen narratione posit comprehẽdi, quid actor velit, arg. C. de rei vxo. act. l. j. §. j. & hoc est quod volunt dicere verba edict. c. fępe. dum dicit, iuxta petionis formam q. d. licet nõ pronuntietur in eo quod est petitum, sufficit si pronuntietur iuxta id quod est petitum. aliud est enim iuxta petitum & aliud petitum iudicare. ff. iud. sol. l. iam tamen. §. in hac. vers. quid tamen. semper tamen intellige q̃ non sit tanta incertitudo quod auferat defensionem reo: vt j. dicam. Item an poterit opponi excep. rei iud. vel finitæ ad impediẽdum processum? R ñ. sic: quia de iure naturali est ne bis iudicetur in idipsum. exceptione vero quæ magis differunt, & fruſtrantur causę veritatem, quam ipsam respiciant, potest iudex repellere, vt d. c. fæpe. illa enim de iure naturali non sunt, imo contrariantur. Item an procedi posit tempore feriato. et d. c. dicitur quod sic, si sunt feriæ indictæ ob necessitatẽ hominum, secus si ob honorem dei. ratio, quia de natura iudicij sunt feriæ indictæ in honorem dei. præcepit enim Deus coli sabbata & quasdã festiuitates An sit contestanda lis? Rñ. non. nam dicitur ibi, lite contestata non postulet. ratio, quia est solennitas iuris ciuilis. eo tamen casu quo merita causarum tractari incipiunt, vt quia legitimatis personis proponuntur exceptiones, vel fiunt positiones, & articuli, habent vim litis contestationis ad faciendum procuratorem dominum litis. Item quo ad certos effectus contesta. sit. vt C. de procurato. l. nulla. ibi post causam in iudicio agitatam. & ibi post inchoatam causam, non dicit lile cõtestata. sufficit ergo quod quocunque modo causa incipiat agitari. hoc not. in l. nihil. C. de procur. Item an de calumn. sit iurandum in dict. cap. dicitur quod sic, ne veritas occultetur. in contrarium facit: quia hæc solennitas videtur inducta à iure ciuili, vt C. de iuramento calum. l. iij. sed dic prius verum quod iuramentum defertur in tota causa, etiam de iure naturali, & diuino hoc enim tempore Moysis inductum est propter incredulitatem, vt aliquis deberet iurare, vt extra de iureiu. c. & si Christus. & Exodi xxij. c. si igitur iuretur super quolibet articulo, vt fiebat olim: vt C. de iuramen. calum l ij. satis putarem sufficere, maxime cũ tale iuramentum posit omitti. vt d. l. iij. §. sed quia veremur. Item an debeant dari dilationes, videtur quod sic. nam in d. ca. fæpe. dicitur amputandam dilationum materiam, & litem quantum poterit faciat breuiorem, non tamen sic litẽ iudex abbreuiet, quin probationes veræ, & defensiones legitimæ admittãtur, & ita dicitur ibi, quod iuris naturalis rationi congruit. cum enim probationes sunt faciendæ oportet, quod fiant in termino. & puto quod valent si fiant sine dilatione, vt l. vnius in §. cognitorum. ff. de quæstio. & ff. de adulte. l. in crimine. & ibi dixi non æquum esse dilationem certam dari causa breuiandæ litis. & quod dicit quod non sint nimis breues congruit naturali æquitati nam auferetur partı actoris ius suum, reo vero auferetur defensio, quæ ex æquitate naturali est. vt l. vt vim. ff. de iustitia & iure. & est expressum in clement. pastoralis. de re iudic. Sed ad quid dabitur ista dilatio? in dict. decret. dicitur, quod primo datur terminus ad faciendum positiones, & articu los simul, postea vero datur terminus ad producẽdum omnia. quæ partes voluerint. Sed certe illud est expresse statutum illius decret. quæ vult in hoc seruari vsum. hoc tamen non est de iure naturali, nec ciuili, cum sufficiat dari in causa ad probandum vnam dilationem, vt ff. de fer. l. fin. vnde in hoc foro ciuili non est seruanda ista decreta. Item an in dictis causis in quibus proceditur sine figura iudicij, testes debeant iurare? hoc enim non reperitur de iure digestorum nisi in l. Theopompus. ff. de dot. præleg. sed videtur mera constitutio imperatoris, C. de testibus. l. iusiurandi. puto tamen quod iurare debeant, per ea quæ dicta sunt de iuramen. calumn. Sed an præsente parte? puto quod sic alias auferretur ei defensionis copia, quod repugnat æquitati naturali, vt dictum est. circa vero dicta testium, puto, quod debeant esse talia, quæ concludant, sicut in causis ordinariis, argum. eius quod dicitur in Daniele de Susanna, & quod not. C. de testibus. l. testium. sed an requiratur publicatio testium, gloss in l. si quando. C. de testibus. dicit quod per Danielem inductũ est quod examinatio fiat secrete. vt legitur in lib. Danielis xiij. cap. hoc est igitur de iure naturali seu diuino, & ex hoc sequitur quod debeat publicatio fieri. alias aufertur partı ius defensionis. si enim non publicarentur non possent impugnari testes, & eorum dicta. sed auferre defensionem, repugnat iuri naturali: vt dictum est. Sed an in hac causa post dicta testificata poterunt testes produci? Respondeo: cum sit prohibitũ propter timorem subornationis. & sic ex quadã naturali æquitate, quæ est ne alter alteri insidietur: vt ff. de iustitia & iure. l. vt vim. hoc est introductum & positum inter alia ciuilia præcepta. Item an in hac causa poterit petere quis vt sibi edantur instrumenta. Rñ. quod non: & hoc est prohibitum non solum iure ciuili, sed etiam naturali æquitate: vt C. de eden. l. qui accusare. vbi hoc prohibetur expresse. Item an requiratur cõclusio in causa. Respon, non: vt dict. cap. fæpe. dicitur. hæc est enim solennitas mere ciuilis. statim enim cum liquet iudici de causa, fine aliqua alia conclusione potest sententiare de iure naturali: vt patet in illa sententia lata per Salomanem iij. Reg. c j. & eo exemplo puto quod non sit necessaria datio termini ad allegandum facit quod dixi in præcedenti glo. Item an debeant partes citari ad audiendum sententiam in dict. ca fæpe. dicitur quod sic. quod intelligitur, vt infra dicam in gloss. super verbo, prædicto crimine. Item an hoc casu cum proceditur sine figura iudicij, requirantur illæ solennitates, quæ à iure positæ sunt circa sententiam. Respond. non est necesse quod feratur iudice sedẽte pro tribunali: vt d. cap. dicitur. hęc enim est solennitas ciuilis. sed debet ferri in scriptis, vt ibidem dicitur. certe hoc, quod feratur in scriptis, est solennitas ciuilis, quæ est deesse sententiæ, quod sit deliberata, & non subita. l. ij. C. de sententen. ex breuic. recitan. tamen dicta decretalis statuit, quod feratur in scriptis. in foro autem ciuili non arbitror illud necesse isto casu, vt patet in prædicto exemplo Salomonis, in dicto c. in gloss. dicitur quod de iure antiquo non est necesse sententiam proferri in scriptis: sed in scriptis redigatur, vt posit probari: vt dictum est de petitione. tam soli assertioni iudicis non creditur nisi sit Papa, vel Imperator: vt extra de probationibus. cap. quoniam contra fallam. & eodem titulo ca. j. in clemen. Sed si in sentẽtiando non seruaretur forma l. j. C. de senten. & interloc. omnium iudicum valeret, vt si procurator esset præsens, & condemnaretur dominus, quia hęc solennitas est iuris ciuilis, & non naturalis seu gentium. quod patet: quia licet alteri absenti qois non posit stipulari de iure ciuili tamen alteri oritur obligatio naturalis: vt ff. de verborum obligatio. l. stipulatio ista. §. alteri. & ibi nota & idem puto si iudex ferret sententiam contra absentem non citatum, quod valeret hoc casu eadẽ ratione. alias secus: vt l. furioso. ff. de iudiciis. & ibi nota. & C. quomodo & quando iudex. ea quę. in glossa. idem puto si præcedente cognitione, quæ requiritur secundum ea, quæ dicta sunt. si iudex nulla alia data sententia interueniret res capi, vel distrahi pro debito, valeret. licet enim magis illa fit natura executionis quam condemnationis, & sic non valeret alias: vt C. de executione rei iudicatę l. prima. tamen in hoc casu valeret exemplo dictæ sententiæ Salomonis. illa vero fuit natura executionis, hoc etiam patet: quia talia ante ius ciuile manu regia expediebantur: vt ff. de origine iuris. l. ij.

a ¶ Prout. ʒ Posuit plures modos procedendi & plures formas. & in his dedit iudici potestatem eligendi aliquam prædictarum, vel ordinarie ꝓcedendi si sibi videbitur. Sed huic ob. d. c. fæpe. vbi dicitur q̃ iudex non potest ordinarie procedere nisi de partium cõsensu: Sol. ibi causa fit cognoscẽda cõmittitur, scilicet sine figura iudicij. hic vero fuit dictũ, vt posit

Feriato die an iudex procedere posit.

Publicatio testium an requiratur.

Iudicis assertioni non creditur.

posit proceder hoc modo. & sic non fuit positum sub necessitate. l. nõ quicquid ff. de iud. & C. quomodo & quando iudex. l j. Sed dices tu, ad quid ergo fuit apposita hæc clausula, prout illi iudici videbitur expedire, &c. Rñ. secũdum hoc potuit eligere quam viam volebat: sed vna electa dubium est, an posit ad aliam postea redire: ficut dicimus de eo, qui assumptus est vt arbiter

& arbitrator: vt nota. in Spe. in ti. de arbit. §. sequitur. versi. quid si compromissum. & dixi ff. de fur.

præest, videbitur [a] expedire. Ad hoc, [b] si qua cõmunitas, [c] corpus [d]

l. fi dominium. quod dubium hic tollitur. potest enim ex hoc procedere modis prædictis, prout sibi videbitur, hoc est illo tempore. illa qualitate vel specie procedendi, quæ sibi videbitur. Ad cuius intelligentiam sciendum est de significatione huius verbi prout, quandoq; enim aliquid adiicitur per hanc dictionem prout, quod est diuersum ab eo quod primo positum erat. & tũc ponitur similitudinatie: vt ff. de so. l prout quisque. similitudo enim est circa diuersa: vt not. ff. depos. l. quod nerua. quãdoq; respicit idem: & tunc super hanc dictionem adiicitur aliquid præceritum, & de illo constat: tunc intelligitur limitatiue: vt C. de edend. l. edita ibi, prout edicti perpetui mouet auctoritas. Si vero de illo præterito non constat: tunc in dubio intelligitur poni causaliter, vt sic: concedo tibi vt posis colligere vectigalia tantæ quantitatis prout est hactenus consuetum id est quia sic consuetum est: vt extra de verbo. signifi. c. abbate. sane licet ibi loquatur de dictione secundũ quod, vel iuxta quod. sed eadem est ratio. sic loquitur quod not. per Cyn. de contrahen. & commit. stipu. l secundum responsum. & hoc in legibus, priuilegiis, & contractibus. quia illa fiunt animo aliquid diſponendi. Idem in sententiis, quæ causa cognita proferuntur. secus in confirmatione, quæ fieret sine causæ cognitione: quia tunc intelligitur cõditionaliter: vt extra de confirmat. vtil. vel inuti. c. ij. & quod ibi not. extra de elect. c. quoniam abbas. Si vero per hãc dictionem prout, adiiciatur aliquid de futuro: tunc ponitur limitatiue: vt d. l. edita. prout dicitur, ius dicentis decernit æquitas. nam illa licentia mutandi. & emendandi limitatur secundũ modum de præterito, scilicet prout edicti mouet auctoritas: & secundum aliud de futuro, scilicet, prout ius dicentis decernit æquitas. istud respicit omne tempus futurum. q̃ ista limitatio est circa tempus, & qualitatem: vt not. gl. in d. l. edita. & si iudex hic omni tempore, quo vult, potest procedere cum figura iudicij & sine. & sic potest eligere vno tempore vnã viam, & alio aliam. Item ex eo quod dixi, quod solum in tempore & qualitate facit limitationem. & sic non in substantia dispositionis: apparet quod si illa qualitas, vel tempus non limitaretur, nõ vitiaretur dispositio exemplum non potest de hac lege poni: quia iudice procedẽte apparet qualiter sibi videtur procedendum. pone ergo, quòd Titius legauit mihi centum, prout per eum declarabitur. certe ipso non declarante valebit. ff. de hæred. ib. instit. l. ij. & l. cum pater. §. fi. ff. de legat. ij. & C. de institutioni. & substitutioni. l. penult.

a ¶ Videbitur. § Hoc verbum videbitur. deponat arbitrium boni viri. 1 ff. de ver. oblig. l. continuus. §. ita. & de fideicommiss. lib. l. fideicommissaria libertas. & ita potest quilibet dictorum modorum esse iustus, & approbatus: & potest iudex eligere quem modum vult. puto etiam hoc casu. quod si hęc constitutio diceret, prout iudex voluerit: quod nec plus nec minus posset. Et pro hac declaratione videamus differentiam inter liberam voluntatem, & arbitrium boni viri: cum etiam voluntatem includat. & quidem de voluntatis esse quod sit libera, nec posit cogi necessitate præcisa: vt C. de hære. instit. l. cum proponas. Sed cogitur quadam necessitate consequentię: vt si quis vult effugere tormenta, hoc vult libere, & potest nosse. sed si hoc voluerit, in consequentiã vult illud sine quo tormenta effugere non potest. & ista est necessitas consequentiæ. Nam dicitur vere: coacta voluntas, voluntas est: vt ff. quod metu. cau. l. si mulier. §. quod si metu. voluntas enim est q̃ libere vult antecedens. & ex illa deducitur ad volendum consequens. Item sciendum est, secundum theologos, & philosophos, q̃ voluntas nunquã appetit nisi bonũ existens, vel apparens, licet quandoq; velit aliquid qđ cognosci esse malum: illud vult sub ratione alicuius boni delectabilis, seu apparentis ipsi voluntati. In proposito voluntas alicuius potest considerari respectu eius quod ipse vult tanquam delectabile ratione regulata vel non: & illa dicitur voluntas libera alio modo prout ipse vult recta & regulata ratione: & istud dicitur arbitriũ boni viri: quia bonus vir hoc arbitrabitur: vt ff. iud. sol. l. vir bonus. & ff. pro soc l. si societatem. §. arbitrorum. cum simil. & verba quæ important liberam voluntatem, sunt verbum volo: vt l. cum quidam. de leg. ij. & d. l. fideicommissaria libertas de fideicommiss. lib. Item verbum libet seu libuerit: vt ibidem. idem enim est dicere quod libuerit, id est, quod libere voluerit. Item vbicunq; verbum arbitriũ, & similia ponuntur cum hac dictione plenum, siue liberum. cum simil. & verba quæ important liberam voluntatem, sunt verbum volo: vt l. cum quidam. de leg. ij. & d. l. fideicommissaria libertas de fideicommiss. lib. Item verbum libet seu libuerit: vt ibidem. idem enim est dicere quod libuerit, id est, quod libere voluerit. Item vbicunq; verbum arbitriũ, & similia ponuntur cum hac dictione plenum, siue liberum, vt l. fideicommissa. §. quanquam. de lega. iij. Item hoc verbum iudicio tuo importat liberam voluntatem: vt ff. de fideicommiss. libe. l. thais. §. lucius. secundum glo. ibi positam. sed licet alias tranſierim secundum illam glo. videtur mihi tamen quod directo text. ibi dicat contrarium, scilicet, quod importet arbitrium boni vlri. quod plus placet quid enim est dicere iudicio tuo: nisi facta disputatione intra temetipsum postea iudices quod ad boni viri arbitrium sine dubio refertur? Conclude igitur quod exceptis prędictis omnia important arbitrium boni viri, vt videbitur, approbauerit, comprobauerit, & similia: vt d. l. fideicommissa. vel placebit: vt d. l. thais. §. fororem. & multa alia quæ ponuntur. ff. de leg. j. l. si fic. quæ hic non repeto: quia dico esse regulam de omnibus, exceptis prędictis, vt dictum est. nec obstat ff. de fideiuss. l. græce. in princ. vbi æquiparet verbum volo, & verbũ cupio, & similia; quia vt dixi verũ ꝙ

Idem tenet Bar. & Alex. in l. fic. ff. de leg. j.

Voluntas coacta voluntas est.

Verba liberam volun tatem importantia.

continet voluntatem: sed vnum liberam, & aliud regulatam: vt ex prædictis colligitur. verbi gratia. quandoque committitur facultas contrahendi, quandoque facultas largiendi ex causa lucrativa, quandoq; facultas iudicandi. Primo casu, quando committitur facultas contrahendi per verba significantia arbitrium boni viri circa contractum: tunc sine dubio debet arbitrari suo arbitrio regulato ratione, prout bonus vir, & diligens paterfamilias facturus fuisset: vt l. hęc venditio. ff. de contrahend. emp. & ff. pro socio. l. si societatem. §. arbitrorum. & de oper. libe. l. si libertus. sed si hæc facultas concederetur per verba significantia liberam voluntatem: tunc omnia potest, duobus exceptis. Primo quòd non donet. hoc enim non venit in concessione voluntatis liberæ: vt l. si lius. §. j. ff. de donatio. Secundo quod dolus absit & omnia alia, quę dolo carent, facere potest: vt ff. mandat. l. creditor. §. lucius. hoc enim non repugnant regulis iurisgentium, secundum quas licet contrahentibus se decipere: vt ff. de mino. l. in causę. §. idem pomponius. vnde vides quod quantumcunque committatur in voluntatem liberam intelligitur voluntas libera à regulis iuris ciuilis: sed semper remanet limitata à regulis iurisgentium, vt etiam in sequentibus nota. Secundo casu principali, videlicet quando conceditur facultas largiendi ex causa lucrativa, tunc si per verba significantia arbitrium boni viri, debet eligere, vt bonus vir. l. cum quidam. ff. de lega. ij. & l. si fic. primo respõ. & de lega. iij. l. fideicommissa. §. quanquam. & de fideicommiss. libe. l. fideicommissaria libertas. si vero per verba significantia liberam voluntatem: tunc potest facere omnia contra regulas iuris ciuilis, seruatis regulis iurisgentium. vt ff. de mili. testam. l. j. vbi permittitur testari militi quomodo vult, & per hoc potest relinquere deportato, cuius status nullus est de iure ciuili: non autem damnato in metallum, qui est seruus pœnæ: vel seruo proprio: cum seruitus sit constituta à iure gentium: vt l. eius. §. fi deportati. & §. seruum pœnæ. & §. seruum proprium. ff. de mil. testa. & hoc vult dicere. l. cum quidam. ff. de leg. j. nam ei qui est indignus propter offensam, nõ donatur, sed donatum renocatur: vt l. fin. C. de renoc. dona. ideo bonus vir, hoc est iudex, secundum regulas iuris ciuilis non arbitraretur ei largiendum: sed secundum naturalem æquitatem declaratam per ius diuinum maioris perfectionis est retribuere ei, qui offendit, quam alteri. nam ille in cuius libera voluntate committitur, potest eligere indignum. Tertio casu principali, scilicet quando committitur facultas iudicandi, siquidem per verba importantia arbitrium boni viri, debet sequi omnes regulas iuris ciuilis: vt l. j. ff. de arbitr. Si vero per verba significantia liberam voluntatem: tunc est libera regulis ciuilibus. debet tamen seruare regulas iurisgentium, seu naturalis æquitatis, quod idem est per dicta iura. & est casus extra de re iudica. c. pastoralis. in clemen. nam imperator solutus est legibus, & ex vigore suæ potestatis tulit sententiam. tamen quia in quibusdam fecit contra naturalem æquitatem, ideo sententia cassatur. & ex hoc apparet, quod in casu nostro l. vbi proceditur absque figura iudicij (quia non cõmittitur iudicium per verba significantia arbitrium boni viri) debet seruare regulas iurisgentium seu naturalem æquitatem: cum verbum sine figura, importat quasi committatur per verba significantia liberam voluntatem & per hoc apparet soluta quæstio quando potestati datur arbitrium liberum: an posit per hoc parti facere iustitiam, certe non: quia hoc est cõtra naturalem æquitatem, sed potest omittere solennitatem iuris ciuilis. de hoc gloss in d. c. fæpe. in gloss. super verbo, defensiones. dixi. ff. de donat. l. filiusfamilias. Sed quid si apponuntur verba significantia vtrunque. vt prout arbitratus fuerit, & voluerit? Respond. vt supra dixi, quod vnum prędictorum ineſt alteri. quia non est arbitrium sine voluntate. & regula est, quando duo ponuntur copulatiue, quorum vnum de necessitate alteri ineſt. vnum resoluitur in adiectiuum. vt ff. de pact. l. j. ibi, in idem placitum & consensus, id est, placitus consensus ita in proposito exponatur. id est, voluntate arbitratus sit, & sic arbitrium boni viri importabit. facit ff. pro soc. l nec adiicit. etiam si dictum sit libere, vt dictum est. Quid si dicatur in statuto, quod in tali negotio procedatur de facto? Certe intelligo 2 eodẽ modo, scilicet, manu regia: vt l. ij. in pri. ff. de ori. iur cum sit omissa omnis solennitas ciuilis: non autem quod iura alterius vllo modo tollantur nec lædantur contra naturalem æquitatem idem per quęcunque verba concipiantur. non enim quis potest esse solutus magis legibus, quam imperator. & tamen sua libertas ad hoc non extenditur: ergo, &c. Quæro an dictis casibus iudex posit reiicere exceptionem prælcriptionis, vel aliam procedentem ex mero rigore iuris ciuilis? Respon. in his, quę ipse iudex habet facere, non tenetur sequi regulas iuris ciuilis. sed in his quę iam à iure facta sunt: tita quod si ex hoc ius alteri quæsitum sit vel ablatum, iudex non habebit immutare: sed tenetur illud sequi. casus est. ff. de posit. l. bona fides. alias esset auferre ius alterius: quod est contra naturalem æquitatem.

Deceptio de iurisgentium permittitur.

b ¶ Ad hoc. ʒ id est, iuxta hoc aliter secundum hoc: vt C. de iud. auth. ad hoc. & hic incipit tertia pars in qua punitur ſtatutum speciale in modo procedendi contra contumaces.

c ¶ Communitas. ʒ 3 nomen generale est ad vniuersitatem ciuitatis, castri, vel ville cuius libet municipij: quod ab ipsa hominum communitate principaliter regitur. sic C. de episcopis, & clericis. authent. nulla communitas. & x. collat. de statu contra liber. eccles. edict. §. item nulla communitas.

d ¶ Corpus. ʒ generale nomen est ad omnes simul cohabitantes, vel non. & quod sequitur collegium, & quando simul cohabitant. 4 & simul colliguntur. ff. quod cuiusque vniuer. l j. in princip. & est casus expressus hic quod vniuersitas potest delinquere, & cõtra eam potest procedi: & punitur licet quidam contra: vt plene dixi in l. aut facta. §. fi. ff. de pœnis.

a Idem tenet Iaſ. in l. certi con dicto. §. fi nummos. ff. si cer. pet. 3 Cõmunitas. habitare dicitur in loco vbi habitant eius præſidentes seu in quo loco populꝰ cõgregari consueuit. in ꝓlatio Bal. in authẽ. sed cũ testator. ij. col. in prin. in verſicu. item habitare dicitur. C. ad leg. fal. 4 Sequenꝫ. b. & d. in l. ſicut. §. fi. ff. q̃ cuiusq; vniuer.

Universidad de Deusto

a ¶ Status. ℈ siue liber, siue seruus, siue ingenuus, siue libertinus: vt ff. de statu ho.l.ij.cum sequen. Item siue sit integri status, siue diminuti: vt ff.de var. & extraor. cogn. l.cognitio. §.j. viles ergo homines hac lege tenetur. licet alias nõ curetur, si de imperatore solo verbo maledixerint vt C.si quis impera.maledixe.l.j.

b ¶ Dignitatis. ℈ per hoc patet, qđ in hoc crimine cessat priuilegium concessum eis, qui habet dignitatem cum administratione: vt ea durante non conueniantur: vt ff. de iudic.l pars literarum: & quod ibi not. cessat etiam priuilegium concessum quibusdam in dignitate existentibus: vt C. vbi senat. vel clarissi. l.fina. prout ibi tangitur de modo procedendi, & sententiandi. priuilegium tamen iudicis remanet. & quia vt dixi, hic sunt legitimandæ personę. Bartolus.

a Idē Pan. i c.cęterũ. de iudiciis. quãuis Bar ba.ibi contra.

c ¶ Conditionis. ℈ masculus, vel fœmina: minor, vel maior: tamẽ tali ætate, quòd in eum cadat delictum, siti iuris, vel alterius: vt ff.de except. l j. in princi. coniuncto §. parui. Item siue fit laicus, siue clericus: ex vi verborum tamen contra clericum non potest procedere laicus: nisi ratione feudi, vt vt extra de foro compe.c. verũ. & C.de episc.& cler.auth. statuimus.& iste imperator Henricus quosdam Episcopos propter rebellionem suis feudis priuari fecit. Bart.

d ¶ Super dicto crimine. ℈ citata, vel citatum per nuncium: vt est j. Videtur ergo, quod in hoc casu non sit necesse in citatione exprimi factum limitatum loco & tẽpore: sed sufficit, q citetur super crimine læsæ maiestatis: vt hic aperte dicitur. Sed quid vbi alias super dicto crimine debet procedi ordinarie? Rñ. idem: vt C.de exhiben.re.l j.in fin. vbi dicitur quod postquam citatus venit ad iudicium, debet explorare, id est, di cere quare fuit vocatus, & sic patet, quod in citatio hoc nõ fuit expressum, & quod in criminalibus debent fieri citationes, sicut in ciuilibus. ff. de pœn.l.absentem. & ibi not. & ff. de re.iudi.l.j. & ibi no. Sed in ciuilibus debet citari reus, vt veniat, & sui præsentiam faciat: vt C. quomodo & quando iudex.l.consentaneum, & not. in auth. qui semel. eod. titu. in glos. super verbo, vocetur. contrarium not. extra de dila.c j. per Bern. & allegat v. quæst.ij.c. si primates. Sed ibi speciale est cum ad synodum vocatur Episcopus fauore dignitatis episcopalis. Sunt & alia multa, quæ fauore hominum qui in dignitate sunt, statuuntur: vt C. vbi sena. vel clarissi. per totum. sed in casu præsentis constitutionis cessaret dictus fauor, pro eo quod dictum est §. cuiuscunque dignitatis, &c. Sed contra in d.c. fœmæ. de verb.sign. quia quando fertur sententia, debet citari ad hoc. & sic videtur, q in citatione debet inseri ad quid specialiter citetur, etiam cum sine figura iudicij procedatur. Et hic dicitur quod vigore huius citationis generaliter factæ, quod veniat responsurus super crimine tali, posit ad sententiam procedi. Sol. si citatus in prima citatione non comparet, procedet, quod hic dicitur. sed si cõparuit, & stetit ad processum vsq; ad finem si tempore sententiæ non adest, debet citari specialiter ad hoc vt ibi fit, si enim primæ citationi veniendo satisfecit, si postea se absentat, citari iterum debet. C. de bo aut.iu.posiden auth. ei qui. Sed tũc vbi debeat citari, vel ad domum siæ habitationis, quæ forte est in prouincia, vel in curia, dicam j. in gl. super verbo, edictum. Et est aduertendum, quod licet hoc casu, quando fine figura iudicij proceditur, termines peremptorius non sit necessarius: vt dicam in gl. super verbo, in termino. tamen vbi quis citatur illa citatione generali: ad hoc vt eius vigore posit procedi ad vlteriora, requiritur quod fiat citatio peremptoria, vel tres, quæ habent vim peremptoriæ: vt d.l. consentaneum. & hoc siue fiat ante litis contestationem, siue post: vt ibi not Item dicta citatio specialis ad sententiam audiendum similiter debet esse peremptoria: vt l.ad peremptorium. ff. de iudic. Aliæ vero citationes quæ fiunt in medio ad certum actum: vt ad videndam iurare testes, & similia, semper intelliguntur peremptorie: vt extra de excep.c. pastoralis. & ibi de hoc per Io. And. facit. C. qui accu. non poss. l. si ea. vbi terminus ille intelligitur per emptorius. quod patet: quia vlterius non auditur. Dilationes vero quæ dantur ad probandam, intelliguntur peremptorie: cum non dantur plures quam vna, nisi causa cognita: vt ff. de fe.l.fin. Item ex eo quod dicitur simpliciter super dicto crimine patet, quod loquitur hæc constitutio etiam ex parte accusatoris, si citetur quod veniat ad producendum, vel si inquiratur de imponendo pœnam talionis ista enim sunt de tangentibus istud crimen: ergo, &c patet in textu.

e ¶ Per nuncium. ℈ nuncium constituit ipsemet iudex, vt C. de sport. l.ij.& ibi not.& in auth.de iudi.§.necessarias.collat.vj.& puto quod posset. constitui etiam infamis, licet sit officium publicum: nam vilissimis personis congruit secundum mores nostros: ergo ab hac infamia non repellit: vt C.de infam.l.j.lib.x.pro hoc l.nec infames. C.de decurio.lib.x. sed secundum leges deberent eligi personæ diuites, & approbatæ. vt in auth.de iud.§.his autem.col.vj.faciat q a infamis poteſt esse procurator. institut. de except. §. fina. & arbitr. vt ff. de arbit. l. pedius. alias incipit, parui. & ff. de posti.l.j.§. sed est æquissimum. Et si dicas, quomodo credetur ei, cum infamis non possit esse testis. statim dicam. Item debet iurare se facturum officium legaliter. Argu. de fide instru. l. comparatione. & C. de secun. nup. l. hac edictali. §. illud. & arg. in auth. iusiurandum quod præsta. ab his. §.j. colla. ij. puto etiam si non iuret, posse eum exercere officiũ: vt C.de arbit. authen. decernimus. eligitur enim periculo iudicis eligentis: vt d. authen. de iudi. §. hoc autem. & ideo videtur, quod si non appareat, quod aliquis sit electus nuncius, quod non est curandum, cum statim eo quod sibi fit commissio de citando, in ipsa commissione eligitur, sed si ex lege municipali electio nunciorũ deberet fieri à consilio, & non à iudicibus: tunc deberet constare de ea, vel sufficit, quod esset in possessione exercendi illud officium. l. barbarius. ff. de officio præto & C.de testi.l.j. nec potest nuncius aliquem citare, nisi fiat ei commissio. C. de exhiben. re.l. neminem. Sed an citatus debeat credere eum esse nuncium? Resp. vt dicitur in authen. de col lat. §. eos. collat. ix. quod exactores, qui mittuntur in prouincias, antequam inchoẽt, debent suas litteras insinuare iudici prouincię, ex quo colligitur, quod ex eo, quod in curia ipsius iudicis appareat quod talis est nuncius, possunt citari per eum omnes subditi sui in eius territorio & in eadem prouincia, nec ei aliter fides fieri debet, & sic credere debet licet in multis partibus obseruetur, quod tales nuncij habent aliqua signa quibus cognoscuntur, in quo consuetudo loci est seruanda. Sed si citaret extra prouinciam, non esset credendum ei sine literis: vt dicto §. eos. facit C. de mandat. principi. l. j. & hoc in iudicibus ordinariis, sed nuncio delegatorum videtur. credendum sine literis: vt extra de officio delega. cap. prudentiam. facit quod not. in tit. de citatione. §. primo. per Specu. Sed an. arbiter vel iudex inferior poterit vti nunciis superiorum? Respond. sic: vt in authen. de defen. ciuita. §. de inde eos. col. ij. ibi, ex prouinciali officio, &c. Sed an eidem nuncio deferenti debeat iudex credere, cum sit viuus? Quidam dicunt quod non: vt l. iusiurandum. C. testibus. contrarium est verum, vt hic, cum in singulari dicat nuncium, facit C. de episcop. & cler. l. omnes. § si vero apparitor. & ita vtimur. & creditur eis in his, quæ sibi commissa sunt, & ex eorum officio dependent: vt se citasse, & similia. facit C. ad legem cornel. de falsis. si quis decurio. quia similiter etiam seruus de facto proprio interrogatur. l. interrogata. C. de quæstio. multo magis infamis. si vero ei committeretur aliquid vt fert quod alios fecisse vid. fiet, tunc in modicis creditur sibi: in magnis non eatenus, vt iudex possit procedere: vt ff. de reb. eo. l. magis puto. §. ne tantum. & C. de accusatio. l. ea quidem facit ff. de custodia reorum. l. diuus. & quod dixi in glos. super verbo, nũciationem, &c.

f ¶ Per literas. ℈ 2 sigillatas sigillo proprio, vel publico: vt l. si publicanus. § primo de publica. & C. de episc. & cleric. si qua per calumniam. & ibi not & extra de probatio. cap. post cessionem. Potest etiam sigillare alieno annulo, dummodo faciat de hoc mẽtionem. vt ff. de testibus. l. ad testũ. §. ij. de hoc in Specu de citatione. §. iam de citatione. ver. literas. Igitur puto. cutius esse quod tales literæ publicentur manu notarij, & ita multi obseruant. licet autem fiant literæ: tamen est necessarius nuncius qui porter. sed in hoc differt: quia quando solus nuncius mittitur, debet talis esse quod citatus debeat credere ipsum esse nuncium: vt in præcedenti glo. hic autem satis est, vt crepat vel credere debeat literas esse alicuius iudicis. Sed dices: quid si negare voluerit literas sibi fuisse portatas? Respon, iudex stabit in hoc relationi sui nuncij. reus enim se citatum cognoscit a iudice per literas. an autem fuerit nuncius ipsius iudicis est cognotio. nam & portate ipsas literas est signum euidens quod si nuncius. Argumentum ff. de leg. j.l. seruum filij. §. eum qui chirographum. & C. de donatio. l. j. Sed an actor ipse poterit portare literas citatorias? videtur expressum, quod sic ff. de fur. l. eum qui. §. si epistolam. versicu. sed si interfuit. vbi si quis pro se ipso portat epistolam: si pars negaret eam sibi præsentatam fuisse: esset graue, quod ipsi auctori crederetur: nisi forte literarum præsentationem probaret per alios: & ideo si præsentaret coram testibus, & notario, qui inde conficeret instrumentum, putarem sufficere.

g ¶ Per edictum. ℈ Iste modus citandi conuenit ordinariis, & delegatis à Principe, & non aliis: vt C. quomodo & quando iudex. authen. qui semel. Item non solum in his casibus, sed in aliis omnibus: vt ibi patet. sed de iure canonico non potest fieri, nisi de sola commissione Papæ. & tunc solum contra eos qui procurant, ne ad eos citatio perueniat, vel ad quorum loca non potest tute accedi: vt extra de iudic. cap. ij. in clemẽ. quæ limitatio secunda fuit multum æqua: vt ibi patet. sic puto iudices in foro nostro debere practicare. nam isti tres modi citandi permittuntur alteruatiue: & sic indicis arbitrio, sed in his debet seruare æquitatem: vt in auth. iusiurandum quod præsta. ab his. §. j. & per Innoc. extra de constitut. cap. fin. glos. notabilis. & Archidia. de constitut. lib. vj. Sic ergo potest per nuncium citare, vel epistolam, vel literas, non est æquum quod citet per edicta. & si faceret, grauaret partem. & ideo per iudicem appellationis posset infrigi processus. hoc autem, scilicet, quem impedire ne ad eum citatio perueniat, vel nõ posse accedi tute, sępe accidit: scilicet quando citatur aliqua ciuitas, vel domus, aut multi ciues vnius ciuitatis. Argumen. extra de rescrip. cap. statutum §. cum vero eiusdem. libro sexto. Item si locus, in quo persona est citanda, est rebellis: non enim tute mittitur nuncius ad locum inimicorum: vel. scienduin. §. si accusatio. ff. de lega. & l. de ętate. ad trebellianum. & l. iij. ff. ex quibus caus. maior. §. si accu. puto tamen recte fieri, antequam hęc citatio fiat, quod super hoc ad iudicis informationem aliquid cognoscatur: vt dicta l. de ętate. Sed quis terminus in tali edicto ponetur? Respon. congruus, ve posit venire in notitiam citati: vt possit postea ad locum citationis comparere in ciuilibus: vt dicto cap j. de iudic. in clementi. ne alias edi ćum contineat im possibile: vt ff. de eo quod certo loco l. ij §. si quis ita. In criminalibus vero datur dilatio longior, secundum formam legis ij. C. de exhibendis reis quæ tamen dilatio non videtur necessaria in hac lege, cum absque figura iudicij procedatur: cum illa sit solemnitas iuris ciuilis

ciuilis: vt no. in glos. super verbo. figura. Sed qualiter sciat iudex moderare terminum, cum ignoret, vbi reus moretur? Rñ. tex. est C. quomodo & quando iudex. auth. qui semel. vbi dicitur, q̃ iudex præsens debet examinare vbi sit reus. sed hoc videt impossibile, quòd testes examinati coram iudice hoc dicant, s. aliquem modo esse Florentię. vnde debet fieri intelligi, vt dicit text. in auth. de exhi.re. §. si illud vere. col. v. vbi dicitur, q̃ iudex examinet inquantum posit, in quam terram abiisse dicitur. ex eo ergo, q̃ dicitur abiisse, apparet, q̃ sufficit sola fama, vel vulgi opinio, quòd in certum locum dicatur abiisse. quod ergo in dicta auth. dicitur vbi sit, id est vbi esse dicitur 1. & ex eo, q̃ dicitur examinet, poterit intelligi summarie ad sui informationem etiam parte non citata: vt ibi not. hæc est practica vera, & pulchra, & est notabilis. Quid si hanc examinationem non fecerit? Gerò aliquid de substantialibus? videtur omissum vsus tamen, & communis practica hoc non patitur, sed satis est assignare terminum congruentem per distantiam loci, vbi est, vel vbi habitare cõsuevit, vbi citare sufficit. vt l.j. §. ff. de lib.agn.l.iij. §. domum. alias prætor. ff. de dam. infect. Quid si intra terminum comparet aliquis, & dicit citatum abesse, petens sibi terminum prorogari, vt citatum inueniat, & ei denuncicet, an sit audiendus? Rñ. 3 iste videtur excusator veniens ad allegandũ causas absentiæ, ideo audiendus est faciendo fidem de absentia. quo facto si petat terminum, vt eũ inueniat, & ei denuncicet, audiendus est. C. vbi de cri. agi oportet. inquisiuisse, & non potuisse inuenire vbi esset? Rñ. q̃ procedet iudex tanquam contra contumacem. nam post illam dilationem audituri le, si veniat, vel mittat legitimè: alias secus: vt dicta authen. qua in prouincia. hic autem neutrum facit. Sed an prædictis modis potest quis citari vbicunq; etiam extra territorium ciuitatis? quod videtur. C. de epi. & cle. l. omnes. §. si vero apparitor. & ff. de off. præt. vrb. l. ij. vbi hoc dictum fuit. quis citat etiam extra territorium existentem. In contrarium est casus ex de re. iud. c pastoralis. vbi declarat, quòd Imperator per se non potest citare eum. quæsti. m terris ecclesiæ, sed debet super eo requiri denũciare, vt ei denunciet. Cyn. in quadam disputatione dicit, q̃ illud fuit compositum per errorem canonistarum. sed cum illa decretalis fuerit facta in generali concilio, vbi est copia magna intelligentium, non est verisimile q̃ in illo capitulo fuerit erratũ. vnde temeraria est dicta solutio. vnde dicit 4 Paulus de leaza. in dic. c. q̃ ille, qui est iudex alicuius ratione domicilij, potest citare illum extra territorium quacunq; citatione: cum talis absens alium isto superiorem non habeat, per quem citari possit. & ita loquũtur iura prædicta. Si verò loquimur de subiecto ratione delicti, vel contractus, & fic per accidens: tunc talis iudex non citat extra territorium: vt d. c. pastoralis. & hoc quo ad executionem faciendam in rebus quæ alias non sunt in territorio citantis vt extra de so. comp. c romana. §. contrahentes. lib. vj. Sed certè primum membrum ratione domicilij placet, sed secundum displicet, primo per dic. §. contrahentes. vbi fit citatio extra territorium, etiam quo ad pronuncitationem die mittẽdo in bonis, quæ non sunt in territorio citantis. Secundò quia directo est contra casum huius constitutionis. q̃ sic intellexerit Imperator, patet, quia citationem factam de rege Roberto. existente extra territorium, asserit legitimè factam: & loquitur h. c de citatione facta a quocunq; qui præest iurisdictioni. idem in causa capitali. & si dicas, hoc Imperator nõ potuit. concedo in terris ecclesiæ. Dic ergo, q̃ Papa potest citare quemlibet vbicunq; existentem: quia ipse est vicarius Christi, cuius est terra & plenitudo eius orbis, &c. vt extra de iud. c. j. in clem. Item per vniuersum Imperium officialis, qui præest vni prouinciæ, potest citare homines existentes in qualibet prouincia Imperij: quia hoc faciet authoritate Imperatoris, vt d. l omnes. §. si verò apparitor. & d.l.ij. de offi. præf. vrb. & hic. sed Imperator vel alius Princeps secularis non potest citare quem in terris ecclesiæ. quia etiam illas terras sibi libere reseruauit: vt d. c. pastoralis. debet ergo scribere superiori illius loci vbi persona citãda moratur, vt nosti. cet sibi: vt ibi, & ff. de requir. re. l. j. §. j. Sed quid si ille iudex rescribat, quod non vult eam notificare? Videtur quod non imputetur hoc reo, quia per eum non est factum: vt ff. quod vi aut clam. l. j. sed secundũ hoc iudex non potest expedire processum. ergo dic, quòd habebitur tanquam legitime citatus, licet enim ipse de se non impediuerit citationem fieri, ipsi tamen defensor eius, scilicet suus superior, quod sufficit. extra de. l. ct. c. causam in clemen. ibi, verum si per appellati aut suorum, &c. Vel dic, quòd propter eius negligentiam poterit ipse iudex citare per edicta vel nuncium sicut si esset in eius territorio. arg. C. vbi in rem. act. l. ij. & de ind. l nulli. & quod ibi bene no. & hoc plus placet mihi. Quid si in primo termino citatus comparet. & postea se absentauit. quæritur citabitur? Rñ. 5 aut prima citatio fuit facta simpliciter quod compareat super tali negotio. respõsurus: & tunc veniendo satis fecit primo termino. & eadem solennitate est citandus hac secunda citatione, sicut in prima, vt dictum est §. in glos. super verbo, super dicto crimine. Aut prima citatio facta fuit magis extense, dicendo quod veniat responsurus super tali negotio, & ad procedendum in causa prædicta, vt iuris fuerit vsq; ad finem, & tunc veniendo non satisfecit termino, nisi stet vsq; ad finem: quia tunc est intelligendum, vt stet in cõspectu iudicis. ideo tunc sufficit citatio per præconem ipsum citando per ciuitatem, quod talis iudex facit citare talem: tunc enim si non comparet, procedetur in causa. aut enim erat præsens in ciuitate, & non comparet, & talis proclamatio arctat eum. l. si eo tempore. C. de remis. pig. Aut non erat præsens, & ex eo, quod se absentauit a ciuitate, erat contumax ex virtute primæ citationis, & ex hoc quia morari debet in ciuitate vbi est curia: licet in quo loco sit, incertum sit. Sic etiam admittitur citatio per præconem, quando est incerta persona quæ citatur. vt dicam j. nec obstat prædictis. C. de bo. auth. iud. posid. l. ea. & auth. ei qui, & in corpore vnde sumitur: quia ibi promisit, & iurauit de iudicio sisti, magis respectu partis, vt ei committatur obligatio ad interesse. vt ff. si quis cau. l. ij. in fin. quam respectu iudicis, vt dicatur contumax si ibi non est: ideo debet seleniter citari facta inquisitione, vbi esse dicit. Consulo tamen ad fugiendum prædicta, quod reo comparente in primo termino in causis, in quibus non est locus detentioni, vt ei dicat à iudice, vt certum locum in ciuitate eligat, vbi sit citandus. sicut enim potest eligere domicilium: vt ff. ad municipa. l. domicilium. & l. nihil. ita potest eligere, quò ad certum actum. Quidam autẽ præcipiunt tali sic comparenti, quia est ex longinquo, vt singulis diebus, & horis, quibus redditur ius comparet coram eo. Et quia de citatione, quę fit per præconem, facta est mentio, quæro quando licet per præconem citare? Quidam dicunt quod citare licet reum, non actorem: vt C. quomodo & quãdo iud. auth. qui semel. & ita videtur tenere Spec. in tit. de cita. §. sequitur. circa princ. Sed certe ratio posita in auth. qui semel scilicet quod vox præconis paucis innotescit, est communis ad actorem, & reum. vnde dictum Spec. potest esse verũ in eo casu quo reus potest esse in loco, vt dixi. dic ergo, aut est citanda persona certa, quia cõstat de eius interesse, aut ignoratur quis sit ille, cuius interest. primo casu ipsa persona citanda est nominatim. ff. de vent. inspicien. l. j. §. pen. Sed qualiter? aut est certũ, ubi sit, nec alibi est ex virtute citationis. & non potest citari per præconem, vocę præconis: vt dicta auth. qui semel. aut debet esse in aliquo loco virtute citationis, sed ignoratur locus, quia nescitur in qua parte sit ciuitatis: & tunc sufficit citatio per præconem: vt §. ostensum est: vt l. si eo tempore. C. de remiss. pig. cum ista citatio non præiudicet nisi præsentibus, vt ibi patet. facit quod not. per Inno. extra de maior. & obe. c. fin. & hoc nisi citanda esset aliqua multitudo. C. de decur. l. ij. lib. x. & not. per Inno. in d. c. fin. extra de maior. & obe. si verò ignoratur, quę sit persona, cuius interest citari: tunc sufficit citari per præconem: vt l. si vacantia. C. de bon. vacan. lib. x. & d. l. si eo tempore

a ¶ Publicè ℈ solam propositionem requirit: sed de iure can. debet prius verbo, licęas legendo in aliquo publico loco citari: postea literæ debẽt affigi publicè, scilicet in foribus maioris ecclesiæ: vt c. j. extra de iud. in clemen. hic enim circa locum, loquitur large, quod sufficit publice proponi in loco, vbi ius redditur, vel in foro nundinarũ, vel alibi, vbi moris est publice fieri præconia: vt ij. consti. C. circa fi. ibi, edictis ex more propositis. quanto tempore edictum stet affixum, ibi non exprimitur: vnde erit in arbitrio iudicis. vt ff. de iure de lib. l. j. Sufficit autem in actis scriptum esse, quod edictum fuit publicè propositum in tali loco. nec est necesse scribi, quod tanto tempore stetit: nec etiam præsumitur inde sublatum, cum hoc facere sit delictum: vt l. si quis id quod. ff de iur. omn. iud. cautius tamẽ esset si quis de hoc faceret fieri scripturã. Præconia etiam debent fieri in locis publicis & cognitis: vt d. const. C. circa fin. & sufficit quod præco referat se præconizasse per ciuitatem in locis publicis & consuetis, etiam si non exprimatur loca. nam talia loca cõsueuerunt esse notoria, & sic expressio non est necessaria: vt ff. de contem. pt. l. cum seruo. §. fin. & hic obseruat consuetudo, &c.

b ¶ Citata. ℈ persona vel ciuitas.

c ¶ Citatum. ℈ corpus vel collegium sed qualiter hoc fiat in citatione quę fit per edictum, clarè est, cũ sufficiat propositio in loco publico vt in præcedenti glo. sed cum fit per nuncium, vel p epistolam, quem citabit nũcius eius, vel cui literas præsentabit? Ioan. andr. extra de cõcess. præb. c. si capitulum. in d. vj. dicit, quod requirat eum, qui habet conuocare tale collegium, quod illud congreget more solito. quod si se includeret, vel impediret ne fieret propositio, vel præsentatio: perinde est ac si esset facta. quod satis placet. Potest etiam dici, quod sicut vnũ hominem singulum quis potest citare, licet solũ caput eius rescipiat, & non aliud corpus. ff. de in ius vocan. l. satis. & arg. l. cùm in diuersis. ff. de relig. & sumpt. iu. sic etiam quis vniuersitatem potest citare citãdo caput eius: hoc est illos, qui præsunt vniuersitati, ciuitati, cõmunitati, vel collegio: vt l. municipibus. ff. de cond. & dem. Potest etiam dici quod sicut tutor potest citari in causa pupilli: ita hoc modo rectores in causa vniuersitatis. arg. ff. de pactis. l. item magistri. & l. sequen. & de admin. tut. l j §. sufficit. Sed tu dices: illud verum est quando commissio fieret de citando tutore: sed si fieret de citãdo pupillum, an sufficiat citare tutorem? posset dubitari, & ideo consilium est q̃ fiat commissio de citando tutorem & pupillum. & de citando rectores, administratores, & vniuersitatem. tũc sine dubio sufficit citare rectores. Potest etiam dici, quod sufficiat, quod nuncius per terrã clamet, quod ipse ex parte talis iudicis citat talem vniuersitatem. cũ enim talis citatio fiat de multitudine, sufficit fieri per præconem vt dictum est §. in glos. super verbo, edictum. Per citationes autem istas quæ fiunt de rectoribus vniuersitatis, vniuersitas constituitur contumax. sicte, non autem dicitur vere contumax: quasi dolose occultans se ff. de reg. iur. l. non potest dolo carere.

d ¶ Neglexerit. 6 ℈ vere, ficte, seu præsumptiue. hæc enim constitutio nõ requirit, quod quis sit vere cõtumax. quod patet ex modo citandi per prædicta, de qua citatione non constat, quod ad notitiã citati perueniat. & hoc nisi iudici constet hoc ad citatum non peruenisse, vel ipsum fuisse legitime impeditum, quominus veniat; & tunc si vltra procedatur, ipso iure nullum esset: quia deest substantiale. nam non vere, nec ficte negligit. quod requirit hæc lex. & notatur per glossam. ff. de re iudicata. l. quæsitum. & fuit opinio. Placent. in l. contumacia. §. fin. eodem. tit.

Præconi creditur di centi aliq d se præconi zasse.

6 Nota ex hac glo. q̃ negligẽs eẽ non dẽt sed vigilãs secundum Spec. & po nit. §. vij. ver sic. xvj qa negligẽta est eruditio nis nouer. ca. lxxx ij. dist. ni iuri Car. in cle. ij. §. j. de sepult.

Universidad de Deusto

Sed quid si in termino citationis compareat aliquis excusator dicens citatum fore absentem. & ita, q̃ non potest in eius notitiam peruenire, vel quia est legitimè impeditus, & iudex ultra procedit, an ualeat? Dic q̃ si excusator obtulit se probaturum, & iudex contempsit, q̃ processus est nullus, quasi per iudicem steterit, quo minus fiat. alias secus. facit extra de app. ca. interposita, sal uum tamen est ius partipetæ restitutionis ex causa iustæ absentiæ. C. quomodo & quando iudex. l. ab eo. & ff. de in integ. restit. l. fin. & quod ibi not. An autem sit necesse, q̃ i termino quis contra citatum se præsentet, vt negligexisse dicatur? Rñ. non cum proceditur per inquisitionem factam ex officio, vel per denunciationem, cũ iudex sedens semper fit præsto. sed cũ per accusationem proceditur, secus uidetur: ad similitudinem causarum ciuilium, ut C. de iud. l. properãdũ. §. j. sed in criminalibus hoc est diuersum: quia accusatore desistente, v. l defuncto potest iudex procedere, ut C. de aboli. l. ij & ff. de pub. iud. l. pe. in prin. nam si constaret, quod iudex vellet ibi supplere defectum partis, sufficeret. Et ideo quidam in partibus Italiæ faciunt sibi concedi licentiam ab accusatore, vt eo absente possint expedire processum, & tunc constat, quod partis supplet iudex defectum: in casu tamen huius constitutionis constat, q̃ hoc non requiritur, cum possit sine figura iudicij procedi.

Accusatore desistente vel defuncto pót iudex procedere.

a ¶ In termino. ʒex hoc, q̃ singulari numero loquitur, patet quod vnus tantum terminus fuit assignatus. ex quo patet quod In his in quibus potest procedi sine figura iudicij, terminus intelligitur peremptorius etiam si non exprimatur, facit extra de verbo. signif. c. sæpe. Item si iudex sua voce admoneret eos, vel aliquem ad audiẽdum sententiam, intelligitur peremptorie. C. quomodo & quando iud. in l. ij. & ibi not. alias peremptorie dici debet, ut dixi ſ. in gl. ſuper verbo, dicto crimine. Item admonitiones, & protestationes, quæ fiunt extra iudicium, intelligũtur peremptoriæ. cum semel sufficiat fieri. l. citia. §. Imperator. ff. de leg. j.

b ¶ Personaliter. ʒ hoc est verum in crimine, vbi est pœna infligenda in corpus.

c ¶ Legitimè. ʒ ut per procuratorem, vel syndicum, & sic videtur casus, quod in causis capitalibus, in quibus potest fieri sententia in absentia, admittitur procurator. quod tenet Dy. in §. ad crimen. per regulam positam in l. seruum quoq;. §. publice. de proc. & dicebat q̃ ubi per statutũ in causis capitalibus potest damnari absens, potest interuenire procurator: qđ non placet. nam etiam de iure antiquo reperitur in casibus q̃ absens potest de capitali crimine dãnari in casibus specialibus C. de pœn. l. ne diu. & ff. ad l. corn. de sic. l. lege cornelia. ver. & qui hoc crimen. secundũ vnũ intellectum. Item in causa appellationis altera' absente lite non contestata potest deueniri ad diffinitiuam. C. de temp. appel. l. fi. §. illud. & tamen tunc non admittitur procurator, ut ff. an per alium causa appel. l. j. Item procurator rei debet satisdare iudicatum solui: nisi à dicta satisdatione à domino fuerit releuatus, vt in sti. de satisda. §. si uero dominus. sed dic q̃ procurator non potest satisdare: nec dominus à satisdando releuare eum potest. Item quod Dy. dixit de statuto, est aduertendum, quoniam statuta Italiæ communiter permittunt damnari absentem propter contumaciam tantum. sed si admitteretur procurator iam non esset contumax. non obstat. §. publice. nam vbicunq; posset dãnari absens, de iure cõmuni iudex debet ex officio perquirere veritatem pro vtraq; parte: ut C. quomodo & quãdo iud. auth. qui semel. & de app. l. amplioré. §. j. & dicam statim in gl. ſuper verbo, receptionem. aliàs examinationem. merito quilibet excusans innocentiam auditur, nõ vt procurator, sed ut quilibet. & hoc quod dicit ibi tex. quamuis verba faciẽtem, &c. ex eo quod dicit quamuis, apparet, q̃ non requiritur, q̃ sit procurator. & hoc dixi in §. ad crimen. in l. pen. ff. de pub. iudic. non obstat hæc litera: quia exponę q̃ intelligitur eo casu, quo pœna à relegatione infra venit imponenda. & intelligitur legitime. ſ. per procuratorẽ eo casu, quo venit imponenda pœna a relegatione infra, quod potest esse in his, quę ipsum crimen quoquo modo tanguntur: ut ſ. dixi in gloſſ. ſuper uerbo tangunt. Item ad ipsum crimen potest referri. & dic personaliter, id est, quando aliqua persona citata est legitime. vel quando procedit: contra aliquam communitatem vel corpus vel collegium. & sic not. casum quod etiam vniuersitas in capitalibus respondet per syndicum, ut C. de re mil. l. tam collatores. lib. xij. & not. per Cyn. C. qui accuſ. non poſ. l. ij. eodem modo est casus: si per vniuersitatem fieret accusatio, posset prosequi per syndicum, cum hic loquatur generaliter ex parte rei & actoris, ut dixi ſ. in fi. glo. ſuper verbo, dicto crimine. licet Dyn. & Cyn. communiter dicant contra in d. l. ij. & iij. ff. de accusationi. §. fin.

Vniuersitas in capitalibus per syndicum respondet.

d ¶ Perinde. ʒ non tamẽ per omnia: & sic gratia contrarietatis tollendę: non enim sic potest fieri executio in absentem, sicut in præsentem. de qua executione hic dicitur, & ʒ. dicetur. & idem in omnibus, quæ in absentem nõ cadunt, sicut in præsentem. de hoc multum no. gl. ff. ad leg. iul. pec. l. sacrilegij. vbi autem cæntrarietas non resultaret, perinde esset quo ad omnia. ſ. quo ad tempus, quo ad modum, & quo ad cæteras qualitates. & idem in cęteris aduerbiis, & nominibus significantibus similitudinem: ut ff. de alimentis & cibaria. leg. i. à filio. §. testator.

e ¶ Contestata. ʒ cõtumacia, de qua dixit, ex vna parte æquiparatur personali præsentiæ, & litis contest. ex alia parte. nec enim sufficeret quem esse præsentem, nisi lis esset contestata, quãdo ordinarie proceditur, nec sufficeret litis contest. nisi quis esset præsens. l. absentem. ff. de pœnis. & hoc in capitalibus. in aliis secus: ut no. in d. l. absentem. & ibi dixi. Et no. diligenter, q̃ vbicunq; absens potest dãnari, peruenitur ad diffinitiuam ante lit contest. quia' illa contumacia habet vim contestationis: vt C. vbi in rem actio. l. ij. & sic puto actionẽ perpetuari etiã pro actore si ipse esset contumax, seruatis omnibus conditionib. quæ ponuntur in auth. qui semel. C. quomodo & quando iudex. cùm talis contumacia habeat vim cõtest. lit pro vtraq; parte, quod patet, quia pro vtraque parte iudex examinat causam.

no [a] personaliter [b], vel legitimè [c] cõparere, contra ipsam, uel ipsum perinde [d], ac si præsenrialiter omnibus interesset, uel lis foret legitimè cõtestata [e]: tã ad receptionẽ [f] testium, & eorũ publicationem, [g] & sequẽtia, [h] quàm ad definitiuã [i] sententiam, & eius executionẽ [k] ꝓcedatur: [l] legibus, [m] & consuetudinibus nõ obstãtibus [n] qbuscũq;.

f ¶ Receptione. ʒ hoc facit pro vtraque parte: nam iudex debet perquirere veritatẽ pro vtraq; parte: vt in authẽ. qui semel. C. quomodo & quãdo & iudex. ibi, perquisita veritate, &c. potest etiam absentem absoluere. C. de iud. l. properandum. §. fin autem ex gestis. maximè in causis capitalibus: vbi etiam si post sentẽtiam appareret de innocentia, debet iudex Principi scribere. ff. de quæst. l. j. §. si quis vltro. Item ex hoc apparet q̃ ex sola [a] conrumacia de iure cõmuni, quis nõ habetur pro confesso: vt dixi in l. lex cornelia. §. fin. ff. ad syllanianum. nem nõ in g ¶ Publicationem. ʒ Not. in casibus in quibus potest procedi sine ducit de iu figura iudicij, requiri publicationem. Item not. in criminibus publica- re commu tionem fieri. Item not. procedi ad receptionem, & publicationem testiũ ni sola con lite non contestata, etiam contra, eum, qui non est verè contumax: quod tumacia. est contra ea, quæ not. Dyn. ff. de damn. infect. l. iiij. §. toties. & sic faciunt pro nobis, & his, quæ ibi diximus.

Confessio

h ¶ Sequentia. ʒ vt probationnes testium, productiones instrumetorum, & allegationes: vt C. de iud. auth. iubemus. & ad interrogationes testium pro declarandis dictis eorum', si quæ essent obscuta conclusionã in criminalibus non puto fiendam, imò quandocunq; quis se vellet defendere, debet audiri: vt l. vnius. §. cogniturum. ff. de quæst. & arg. l. j. de quæstio. in fi. intelligo tamen actori dandas duas dilation, reo tres cum aliqua causæ cognitione. l. fi. ff. & fe. alias dilationes dabit iudex cum maiori causæ cognitione. hanc tamen puto sufficere, q̃ videat iudex dilatio nem postulari pro veritate, non causa differẽdæ litis. & hoc modo debet intelligi. §. cogniturũ. De effectu autẽ publicationis dixi plenè in repetitione, quam feci de auth. qui semel. C. quomodo & quando iudex.

i ¶ Definitiuam. ʒ Vides ergo casum, in quo absente reo potest negotium liquidari, & diffinitiuè pronuntiari in criminalibus. simile C. de pęt. l. ne diu. & ff. ad leg. cor. de fic. l. lex cornelia. ver. & hoc crimen. secundũ vnam lecturam in capitalibus hoc erat de iure antiquo: vt ff. de pœn. l. absentem, in ciuilib. verò quid iuris sit actore absente vel reo, dic vt C. quomodo & quando iud. authent. qui semel. & C. de iud. properandum. §. j. cum sequenti.

k ¶ Executionem 1.] Hic est casus, quòd pars nõ est iterũ citanda tẽpore executionis: quod est verũ si per sentẽtiã liquet executionẽ sic effaciendã: vt si condemnatio facta sit in rem, vt ipsa res capiatur & vendatur. vel si est facta condẽnatio in personã. vt persona capiatur, & puniatur solum eũ hoc est necesse scire, q̃ sit illa persona cõdẽnata. & ideo exigitur ab eo quædã cõfessio super hoc, & ꝓcedit ad executionẽ: alias secus, sicut erat cum capiebatur aliquis aduocatus, vt ff. de custod. reo. l. diuus. ver. & si diuus Pius. & ibi dixi. Si autẽ condemnatio esset facta in pecunia. & pro ea caperentur, & venderentur res, & vna res pro alia, tunc debet pars citari, quia in hoc certa causæ cognitio requiritur: vt l. à diuopio. §. si in vendituone. ff. de re iudic. & ibi dixi.

1 Not. hic q̃ executio lata tẽpore sententiæ tenet hic & in glo. secun- dum Ias. in l. cum. ff. de cogn. & ſ. ſi quis. ff. de iud. & C. quomodo & quãdo iud. l. j. Sol. & ſ. ſi quis. ff. de iud. l. properandum. §. huiusmodi. & not. C. quomodo & quando iud. l. j. Et sic not. pro assessoribus, quibus limitatur certum tempus ad finiendũ processum: quòd nõ possunt ante expedire, nisi prope finẽ termini: & hoc, vt non cogantur ante sententiare. ea autem lata executionem cogitur facere secundum formam. l. si quis in tra. C. de bon. damn. & etiam in personam si haberi potest. l. cum reis. & l. si vindicari. C. de pœnis.

1 ¶ Procedatur. Innuit, q̃ iudex habeat necesse facere hoc. in contra riũ videtur l. nõ quicquid. ff. de iud. & C. quomodo & quãdo iud. l. j. Sol instantia causę crimnalis est biennium: vt C. vt intra cer. tem. crimi. quæstio. termi. l. j. vnde nõ cogitur sentẽtiare, nisi prope finẽ biẽnij: vt C. de iudi. l. properandum. §. huiusmodi. & not. C. quomodo & quando iud. l. j. Et sic not. pro assessoribus, quibus limitatur certum tempus ad finiendũ processum: quòd nõ possunt ante expedire, nisi prope finẽ termini: & hoc, vt non cogantur ante sententiare. ea autem lata executionem cogitur facere secundum formam. l. si quis in tra. C. de bon. damn. & etiam in personam si haberi potest. l. cum reis. & l. si vindicari. C. de pœnis.

m ¶ Legibus. ʒ hæc est quarta pars, in qua ponit clausula derogatoria.

n ¶ Non obstantibus. ʒ Clausula hæc, non obstantibus, quid importet dicendũ est. nã quãdoq; refertur ad iura municipalia ciuitatis. quo casu aut procedit iura derogatoria, & est necessaria clausula, nõ obstantibus vt C. de preci. imp. offe. l. quoties. & ibi no. & si contra ius vel vtilitatem publi. l. fi. & ibi not. & ff. de cõsti. prin. l. j. in fi. & ibi no. Sed an necesse sit quod dicatur nominatim non obstante tali lege? glo. in d. legibus dubitant. sed glo. in auth. hoc inter liberos. C. de test. videtur tenere q̃ sit necesse exprimi. Item no. ff. de leg. iij. l. si quis. in prin. Alij. q̃ nullo modo requiratur, vt ff. de excusa. tuto. l. idem vlpianus. §. j. sed ibi tutela est onus temporale: & ideo de facili potest remitti: nec habet præcedentem legẽ derogatoriã: vt C. de preci. impe. off. l. quoties. alias est necesse, q̃ dicatur. non obstante tali lege. Sed puto 2, q̃ sufficiat, si dicatur nõ obstante aliqua lege dergatoria, vel quę hoc fieri prohibeat: & similia. Hoc em est expresse mentionem facere de certa specie legum: nõ enim est necesse se q̃ nominetur lex hoc enim esset nominatim, & singulariter mentionẽ facere: & hoc non requiritur: vt d. l. si quis. in princ. & ibi declarau. & hoc cùm Imperator rescribit ad priuatam vtilitatem alicuius. sed si ip se rescriberet ad vtilitatem publicam, videtur contra omnem l. contra riam dispensare. vt ff. re iud. l. quædam consulebat. in fi. ratio. quia tunc nulla præcedit clausula derogatoria nam l. rescripta. & l. nec damnosa. C. de precibus impera. offe. habent in se clausam derogatoriam sólum ad rescripta

rescripta ad vtilitatẽ partiũ concessa: & ideo si Imperator aliquid statuit ius cõmune corrigendo, non est necessaria clausula illa, non obstante aliqua lege: quia eo ipso, q̃ posteriores condit cõtrarias, priores videtur tollere: vt l. non est nouũ. & l. sed & posteriores. ff. de legi. & extra. de consti. c. j. lib. vj. hic ergo ista clausula non fuit necessaria: nec est dubium, quin possit tollere ius commune: etiã si præcedit aliqua clausula derogatoria. nec obst. C. de legi. l. humanũ. & quod ibi not. Quid ergo dices in statuto si præcedit aliud statutum habens clausulam derogatoriam. an sit necesse q̃ fiat specialis mẽtio de primo? Idẽ tenet Bar. & Ias. in princ. & dixi in repe. l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. & pro hoc facit, quia quicquid iuris sit in priuato, aliqualis ratio est in populo. nam sicut priuatus præmittit illam clausulã timens ne infligatur, vel deceptione aliquorũ ad aliud iuducatur ita populus, vel vniuersitas videtur timere, cum ęquiparetur priuato. quę ratio cessat in Principe ius condente. Sed si statutũ præcedens non habet clausulam derogatoriam. eodem modo per sequens, statutum contrarium primo primũ videtur sublatũ eadem ratione. & hæc vera si præcedẽtia iura sunt omnino contraria. si autem per aliquã limitationem, vel distinctionẽ adiuuari possunt, nõ tollentur: vt d. l. sed & posteriores. nã auth. offeratur. de li. contest. q̃ dicit specialiter satisfandũ, restringitur ad eũ, qui nõ possidet immobilia: vt l. sciandũ. ff. q̃ sat. cog. Sed quæro, si in lege noua est dictũ non obstãte aliqua lege: an per hoc tollatur: ne p priores limitetur & distinguatur? Rñ. non. sed intelligitur non obstante lege aliqua, ſ. contraria qui non posit cũ hac sustineri: vt in auth. de hær. ab intest. circa princ. in gl. ſuper verbo vocãtibus, pro facit C. communia de suc. aut. itaq; in eo q̃ ibi dispũtatur an sit correcta. l. de emãci. & huc patet, & modus procedendi in hac cõstitutione inductus non habet locum in casu l. C. si quis impe. maledix. nam cũ ibi sit specialiter prouisum per hac l. loquentẽ generaliter de crimine læsæ maiestatis, & eam tãgentibus, nõ videtur propter hoc ei derogatũ, pro hoc facit in aut. hæc cõstitutio, &c. col. viij. nã per illã intelligitur sublata. l. fi. C. de sac. san. eccl. quæ generaliter loquitur. nõ aũt cõstitutio specialis quæ est in auth. vt ecclesia Romana. col. ij. a Ista glo. & ꝓbatur. C. de sa san. ecc. aut. quas actiones. licet gl. in illo variet. sed si est singula in lege noua diceret, 2 nõ obstãte aliqua lege, q̃ gñaliter, vel specialiter ris pro li- in contrariũ loquat: tũc d. ll. nõ distinguerẽt, nec limitarent legẽ nouam: glo. secun- nec haberet locũ. l. sed & posteriores. ff. de legi. & hæc vident vera, & vti dum Ias. in & po- lia. Sed cũ in hac cõstitutiõe sit data iudici licẽtia procedẽdi sine figura l. cum. ff. de cogn. iudicij: quibusdã aũt in his, qui n sacris scriniis militant, est cõcessum vt in modo procedẽdi prærogatiua gauderẽt: vt C. de proxi. sacr. scri. l. in sa cris. an eis in casibus in hac cõstitutione cõprehensis hæc priuilegia conferuabuntur? Videt q̃ non, ex eo q̃ sic dixit, cuiuscunq; status, vel dignitatis, &c. Sed hoc nõ facit: q̃ a hic de statu, & de dignitate generaliter fit mentio: ibi cuidã dignitati, vel ordini specialiter indulgẽtur aliqua privilegia: & sic illa tanquã magis specialis debet limitare hanc posteriorẽ: vt ſ. dictũ est, cõtra v. dictur: nã illa loquit in omnibus causis criminalibus, & ciuilibus generaliter: hæc ſpãliter in crimine læsæ maiestatis, & id tãgentibus & sic videt q̃ hæc vt specialis limitet & restringat illã q̃d dicem': Dubiũ est in hoc q̃ prima magis specialis est, quo ad quid, ſ. quo ad personas. & est magis generalis quò ad quid, ſ. quò ad causas. hęc cõtra est magis generalis quò ad personas: & magis specialis quò ad causas an secũda limitet ꝑ prima: an prima ꝑ secundã. Hæc ambiguitas quædã modo perplexitas est, cum in neutra istarũ dispositionum posit genus à specie separari ex virtute ꝓprietatis sermonis: & ideo ad mentẽ legũ recurrendũ est? Dic igit q̃ ius singulare semp est introductũ ꝓpter aliquã vtilitatẽ: vt ff. de legi. l. ius singulare. cũ ergo tam lex j. quã ij. ius singulare & ſpãle cõtineat, hoc est proper aliquã vtilitatẽ. Debemus 3 ergo il lud ſpãle cõseruare in quo euidẽtior & maior vtilitas reperitur. ista enim est benignior interpretatio, vt ff. de lege. l. benignius. & quia causa magis priuilegiata præfert: vt no. C. de priui. do. l. j. & ff. de priu. cred. l. priuilegia. vñ in proposito cum ſpãlitas huius constitutionis sit ꝓpter vtilitatem vrgentissimã, vt ſ. in prin. huius l. dico hãc j. restringere illam. l. in sacris. q̃ in priuilegiũ personale. & dignitatis est introducta. & etiã in fauorem minorũ videmus q̃ lex inducta est, vt contra eos nulla currat præscriptio: vt l. fi. C. in' q. cau. in integ. rest. nõ est. ne. & hæc prouisio est generalis quo ad causas: & ſpeciais quo ad personas minorũ. Est & alia constitutio, quę limitat tẽpus instãtię, & hoc fauore publicę vtilitatis, ne lites fierẽt immortales: vt l. properandũ. C. de iu. & hæc generalis est quo ad personas omnes litigantiũ: & ſpecialis quo ad causas, ſ. quo ad præscriptionẽ instãtiæ, & per hanc l. properãdũ, licet sit antiquior in tẽporibus instãtiæ de iure antiquo limitatur illa. l. fi. licet sit posterior: vt no. in l. j. C. si aduerrem tudi. sed fi l. antiqua haberet causam ſpecialiter maiorem, & fauora biliorem: tunc limitaretur. l. noua eadem ratione. Si vero non esset rato ¶ Idem re- specialitatis vt sit fauorabilior vna, quàm altera: tunc putarem l. nouam per Phili- præualere. ista sæpe occurrunt in ista ciuitate. Secundo verò casu prin- cipali, quando hæc clausula refertur ad priuilegia, sciẽdum 4 est, quod si in c. nu- qua l. simpliciter emanat, nõ videtur tolli per eam aliquod priuilegium lus de rescr. alteri concessum: vt in ij. constitu. C. si quæ vero. & intelligo priuilegium extra. quod fauorem alicuius continet. secus si Imperator ad aliquam singulaream quæstionem rescripsit specialiter ita q̃ faceret ius commune: vt C. de legi. l. ij. tunc per aliã l. contrariã videtur tolli: vt in dicta constitutione ij. §. fi quæro. vero. ibi, si vero ꝓ certis capitulis. Si vero in lege dicitur non obstantib. priuilegijs, intelligitur in corpore iuris non inclusis. nam illud qđ in corpore iuris clauditur, per hoc tolli non vr, 3 prout C. vbi de cri. agi opor. authen. quia in prouin. & ibi not. ff. de iud. l. hæres absens. in prin. & ibi no. & sic not. de priuil. extra corpus iuris positis sufficere clausulam derogatoriam seu reuocatoriam generalẽ. facit extra de sepul. c. ij. in cle. Not. etiam priuilegia in corpore iuris inserta non reuocari: nisi specialiter diceretur ad illa trahi, vel nisi esset aliqua lex specialis sequens quę haberet magis fauorabilem rationem specialitatis: vt dictum est. & eadem ratio est in priuilegio vni concesso per Principem, si alia priuilegia suspenderentur. & eodẽ modo itel ligas in inferiore à Prineipe, qui per aliam dispositionẽ vult tollere priuilegia à se concessa alteri. Tertio casu, quando hæc clausula refertur ad statutum, vel consuetudinem: tunc si de hoc in l. noua, vel priuilegio nil diceretur, nõ videtur reuocata, quia legis lator potest eam probabiliter ignorare, vt extra de consti. lib. vj. licet in contrarium faciat. ff. de sepul. viola. l. ij. §. duus. de quo dic vt ibi, & tangitur C. de testa l. j. & hoc ꝓut loquimur de legislatore vniuersali. nam legislator particularis statuta, & consuetudines suas ita debet scire sicut legislator vniuersalis legem vniuersalem. Si vero in priuilegio de prædictis statutis, vel de consuetudinibus fit mentio, ponendo clausulam illam, non obstãte, tunc illa sunt sublata quatenus alteri legi contradicunt, etiã si non fiat de his specialis mentio. auth. cassa. C. de sacrosancte. & de fur. auth. nauigia. & C. cõia. đ fuc. aut. omnes peregrini. & sic in præsenti cõstitutione: qa. dicitur legibus, vel cõsuetudinibus nõ obstantibus quibuscunq; ex pone legibus quę cum hac l. fuit. neri non possunt. & cum dicit cõsuetudinibus quibuscũq; dic siue generaliter, siue ſpecialiter fint approbatæ. non per illas hæc l. nullam limitationẽ recipit. de hac clausula, non obstante, multa dicit Io. and. extra de cõcess. præbẽ. c. j. lib. vj. quæ videre potes per iura canonica, quæ ipse allegat, si expedit. in difficultas tamen prædictas non intrat.

a ¶ Hanc autem. ʒ hæc est quinta pars, in qua ponitur ad quos casus extẽ datur hæc constitutio.

b ¶ Ad præterita. ʒ hoc non erat necesse dicere: quia cum tota ista l. litis ordinationem respiciat, sine dubio porrigitur ad lites futuras: licet super facto præterito. l. ij. §. penul. C. de iura. cal. & hunc passum plene examinaui in repeti. l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. in illa q. à quo tempore statuta ligent. dic vt ibi dixi.

c ¶ Quam. ʒ hæc est sexta pars, in qua ponitur à quo tempore hæc constitutio sumat vigorem, &c.

d ¶ Ex nunc. ʒ si hoc non fuisset dictum, post duos menses hæc constitutio sumeret effectum: ut in auth. ut factæ nouæ constitutiones. de quo plene in præ. cle. circa fin. & ego plene dixi etiam de statutis in d. l. omnes populi. in dicta q. à quo tempore, &c. dic vt ibi dixi.

¶ Explicit constitutio inclyti Imperatoris Henrici glossata per Bart. de saxo ferrato legum doctorem, & ciuem Perusinum.

e ¶ QVI SINT REBELLES.

¶ Hæc rub. est magistraliter posita: q. a ſ. dixit de modo Scedẽdi, ut ipo nat pęna ꝑ sentẽtiã: hic q̃ sint rebelles, quibus imponitur pęna ipso iure.

f Voniam. ʒ Primo ponit dubium. Secundo rationes, q̃ mouent Principem ad decisionem. Tertio decisionẽ. Quarto ponit impugnationes constitutionis. partes patent.

g ¶ Nõ nullos. ʒ id est, aliquos. nã negatio ꝑposita facit æq pollere suo cõtradictorio 6: ut hic, & ff. de cõdi. & de. ſ. nõ nunq̃. & de col. bo. l. nõ nunq̃. postposita vero facit æq pollere suo contra rio. l. legitimos, §. an ergo. ff. de legi. tu. & l. obligari. fi. de autho. tut. i pric. & de captiuis. l. in bello. § j. nisi in contrarium pareat de mente loquẽtis. ut l. fi seruus. §. fi plurium. ff. si quis cau. sed præposita & postposita æquipollet subalternæ, ut l. unica. C. de cadu. tollen. in princ.

6 Idẽ tenet Bart. in l. fi pluribus. ff. de leg. ij.

h ¶ Fideles. ʒ quæ fidelitas Principi debetur, vt ſ. proxi. circa princip.

i ¶ Subditos. ʒ quia sunt sub Republica Romanorum, vt in auth. de hære. & falci. in princ. col. j. istis prouidet vt iudi. fine quoquo suff. in princ. qui autem sint subditi, dixi ſ. l. proxim. in glo. ſuper verbo, totius.

k ¶ Lombardiæ. ʒ Hic videtur casus eius opinionis quam refert Cy. C. de præscr. xxx. an. l. fi fquod prouinciæ appellatio intelligitur secundum cõmunem & vulgarem modum loquendi, ſ. Tuscia, Lõbardia, &c. licet secundũ cano. Lombardia nõ sit vna prouincia: nam Cremona nõ est de vna prouincia q̃ a est de Archiepiscopatu Mediol. & Rhegiũ est de alia. ſ. de Archiepiscopatu Rauen. ut not. Ber. exrra de elect. c. coram. Idẽ no. extra de off. vica. c. sententiam. Sed pro huius declaratione sciendum est q̃ diuisio orbis terrarũ de iuregen. est, ut ff. de iust. & iur. l. ex hoc iure 7, & hæc diuisio sit vel eorũ qui inhabitant simul, i. ædificis in unum collatis, & sic communiter habemus tria nomina, ſ. ciuitas castrum, & villa: ut d. l. ex hoc, & ibi no. in glo. parua ſuper uerbo, collata. Quædam est diuisio eorum, qui non habitant simul sed ædificiis separatis. & hæc appellatur Prouincia, vel regnum, uel sunt alia nomina vniuersalia significantia separationem lingarum, uel Italia, Alemania, Francia, Græcia, & similia: vt d. l. ex hoc. & C. de offi. rec. prouin. & ff. de offi. præ. per totam.

Prouinciæ appellatione quid veniat.

7 Idem gl. sequuntur Bartol. ibi Bald. P. & Ias.

Universidad de Deusto

de quorum quolibet videamus. Villa in Francia idē est quod ciuitas. nos autem dicimus villas ædificia sine muris, vel fossatis. quę villæ seu vici nullam habent iurisdictionē de iure cōi, sed iubsunt alicui ciuitati: vt C. de Epi. & cle. l nonnulli. §. fin. & de natu. lib. I. ij. & ff. ad mun. l. j. §. qui ex vico. pro hoc facit extra de sen. exco. §. si ciuitatas. li. vj. & qd ibi no. per Inno. & Io. Aud. Castrum dicitur casa alta, seu fortis, & munita muris, seu vallo: vt l. quicunq; castellorum, ahas sedlorum de fun. li. libr. xj. & ff. ad leg. Iul. Maie l. ij. & in d. c. fi ciuitas. & ista similiter. non consueuerunt habere iurisdictionem de iure communi, sed sunt sicut vici, vt dictis iuribus est expressum. & C. de testa. l. fin. habes tamen quosdam Magistratus, qui ibi ponuntur a ciuitatibus, quibus subsunt: vt C. de magistr. mun. & ibi no. per Azo. in summa. Ciuitas vero secundum vsum nostrum appellatur illa, quæ habet Episcopum. ante tamē quàm essent Episcopi, erāt ciuitates: & ciuitati competit potestas eligendi sibi de iure cōmuni defensores, qui habēt iurisdictionem: nō autem merū imperiū, vel mistū: vt in auth. de def. ciui. §. iusiurandum. Fallit in vrbe Romana: vt l. j. §. cum vrbem. ff. de off. præf. vrb. & in aliis, quæ habent ex priuilegio, vel ex consuetudine: vt d. §. iusiurandū & quia secundum canones Episcopi debent ordinari in dictis locis, vbi sunt dicti officiales, vt l. xxx. dist. c. j. ij. & iij. ideo insurrexit consuetudo, q locus habēs Episcopū, si ciuitas: tamē verè sine Episcopo dicitur ciuitas, eo q habet officiales prædictos. & iurisdictionem. & sic patet q licet ex causa ciuitas priuetur Episcopo, non tamen per hoc desinit esse ciuitas. Sed quid dices tu de castris, quæ sunt per Italiā, & habent dictas iurisdictiones: an dicemus quod sint ciuitates? Rñ. si constat quod antiquitus fuerit ciuitas: licet postea Episcopatum perdiderit, ciuitas est propriè: vt patet ex prædictis. Si hoc non constat: tunc aut talis iurisdictio fuit illi loco concessa vt ciuitati, aut simpliciter dicendo tali terræ, vel tali communitati. Primo casu erit ciuitas: nam ciuitatem facit Princeps, eo ipso quod sibi scribit vt ciuitati: vt no. per. Inn. extra de off. ord. c. cum ab ecclesiarū. nam dicendo quod sit ciuitas, videtur sibi concedere omnia priuilegia ciuitatis. Arg. ff. de re iud. l. quidam confulebat. Secundo casu non erit ciuitas, sed castrum habens priuilegium ciuitatis: vt dicit tur ff. de off. eius cui manda. est iurisdictio. l. j. §. j. Tertio casu erit ciuitas: quia larga interpretatio est facienda in concessione huius beneficij: vt l. fin. de constitutio. prin. Prouincia vero secundum cano. distinguitur per Archiepiscopatus: vt dictum est quod qualiter iure communi, seu ciuili intelligatur, & procedat: dic, quod quædam sunt ciuitates minores, vt cōmuniter omnes, quæ habent iurisdictionem prædictam absq; mero, vel misto imperio. Aliquæ sunt ciuitates, quæ habent mistum imperium. Aliquæ sunt maximæ, quæ habeat merum, & mistum: vt ciuitas metropolitana. nec dico propter Episcopatum: quia forum causarum est magnum, cui suberant multæ aliæ ciuitates: vt ff. de excus. tuto. l. si duas. §. est autem. & §. seq Ista aut in ciuitas metropolitana dicitur caput Prouinciæ, vt C. de metrop. l. j. lib. xj. vnde merito olim totum, quod suberat metropolitano, dicebatur Prouincia, sicut etiam hoc faciunt canonistæ, vt dictum est in prin. glos. & eodē modo vnus Præsidatus dicitur Prouincia, nam ei subsunt plures ciuitates, vt in omnibus Ill quæ mentionem faciunt de Præside Prouinciæ. verum quia aliter factæ fuerunt diuisiones in temporalibus, & aliter in spiritualibus, reperitur q in eadem Prouincia sunt terræ diuersorum Episcoporum seu Episcopatuum vt dicto c. coram. & ibi not. Cùm ergo a Principe, vel à iure fit appellatio Prouinciarū, qualiter intelligatur, vel accipiatur? Dic, quod quandoque fit appellatio Prouinciæ eo respectu, quod sit sub vna iurisdictione. & tunc contingit, quod quælibet ciuitas habeat separatam iurisdictionem, nec est vnus præses cui subsit, & sic quælibet ciuitas habetur pro Prouincia, vt C. de præsen. long. temp. l. fin. & ibi nota. Quandoq; appellatio Prouincię fit eo respectu, q maior est instantia quando extra Prouinciam quam quando in Prouincia, & tūc facit quod not. in d. c. coram. extra de electio. vbi existens in dicta prouincia, si est multum à remotis habetur perinde, ac si esset extra. & eodem modo existens extra, si est multum de propinquo, habetur perinde ac si esset intra. sic intelligitur. C. de dila. l. j. & sic tenuit Ioan. And. extra de testib. c. vltra tertiam. Quandoq; appellatio Prouinciæ fit alio respectu, vt quia legatus mittitur in talem Prouinciam vt aliquid concedatur hominibus talis Prouinciæ, & tunc talis appellatio debet intelligi secundum vulgarem & cōmunem appellationem Prouincię, vt in Lombardia, Tuscia, Marchia, & similibus. casus est hic, & ita tenet Odof. in l. fin. & Cyn. ibidem, & Hostien. & Ioan. And. in d. c. vltra tertiam. De diuisione, & vnione ciuitatis, & prouinciæ dixi in d. l. j. C. de metrop. lib. xj. Item an homines alicuius Prouinciæ dicantur ex origine, sicut contingit in ciuitate, tangitur. ff. de verb. sign. l. prouinciales & ibi dixi plenius in libello repetitarum. Regnorum vero diuisio, item aliarum partium, per quas fit distinctio linguarum, per se patet, &c.

Ciuitas sine episcopo esse potest.

Ciuitates in multiplici sunt differentia.

Prouinciæ appellatione quid cōtineatur.

Iuliæ appellatione ois lingua latina continetur.

a ¶ Italiæ. ʒ Est nomen significans totam linguam latinam, quæ dicitur in multas Prouincias, vt hic patet, licet Italia quandoque dicatur Prouincia, vt C. de temp. in integ. rest. l. fin. & C. sine censu. vel reli. l. fin. & de sacros. eccles. auth. cassa.

b ¶ Disceptationes. ʒ inter plures adinuicem.

c ¶ Dubia. ʒ aliquando inter ipsos vel adinuicem, vt cessetinculcatio verborum.

Italię [a] disceptationes [b], & dubiæ [c] sępius oriunt, an infidelis, & rebellis [d] Imperij quisquā reputari debeat, nisi priùs per nr̄æ Maiestatis sentētiā cōdemnatus [e] appareat: nos [f] attendētes, q acta praua malorum potiùs [g], quā verba sententiarum ipsos faciunt pœna condignos: & eo ipso, quòd qs peccat, correctionem meretur: [h] & quantò plus differtur punitio, tantò ampliùs culpa crescit, [i] & gentibus perniciosiùs in exemplū transit. [k] Tenore [l] prę̄sentiū declara-

d ¶ Rebellis. ʒ infidelis ea infidelitate generali, quæ inducit rebellionem: nam sciēdum est, quòd hæc dictio infidelis generalis est vt cōprehendat etiam eum, qui modicæ rei Principi furtum fecerit: de qua infidelitate non loquitur hic. sicut enim Principi debetur omnis fidelitas: vt ff. prox. in prin. ita omnis deuiatio à fidelitate est infidelitas facit. x. col. de sta. contra lib. eccl. in prin. Quædam est infidelitas vero animo quæ cadit in modum proditionis: & istud est nomen generale comprehendens omnes, qui stant sicut subditi, & inter subditos corpore, mente tamen cum hostibus, & inimicis, nunciando eis secreta & similia: vt ff. de re milita. l. omne delictum. §. exploratores. & l. proditores. cōprehēdit etiam eos, qui cum essent, subditi, expresse rebellant Principi, transfugiendo ad hostes, & conuertendo se in hostes: vt d. l proditores. & ibi not. & de cap. d. l. amissione. §. qui deficiunt. & hoc modo sumpto vocabulo uocantur rebelles: quo uocabulo antiqui legum conditores non utebantur, & ió facta est hęc constitutio ad hoc declarandum, Item nō. quod proditorie dicitur aliquid fieri quando fingo me amicum tuum, & tracto te tanquā inimicum. & sic vnum ostendo corpore: aliud sum animo, ut ff. de his qui notan. infa. l. athletas. §. pen. & de præuari. l. j. tunc tamen incidit ꝫ in crimen proditionis, quando fit contra Principem, uel contra Rempub. ut d. §. exploratores. & l. proditores. & ff. de pœ. l. si quis aliquid. §. j. Sed quando committitur contra priuatum, non dicitur proditor principaliter & per se: sed crimen aliud factum proditorie, ut homicidium factum proditorie, uel quid simile, ut d. l. athletas. §. j. de his qui not. infam. & l. j. de præuari. Item not. quod aliud est esse rebellem Imperii: alind est esse bānō Imperij. primum scilicet rebellio est mortale, vt hac l. non potest mitti nisi ex mera gratia secundum, scilicet bannum est medicinale: quia remittitur purgata contumacia seu facta satisfactione. C. de episc. & cler. auth. Item nulla & auth. item quęcunque. & sic uidetur, quod quatenus excommunicatio remouet quem ab officiis ecclesiæ, eatenus bannum à beneficiis Imperij: ut dictis iuribus. & tangitur per Guil. in dict. auth. ité quæcunque facit extra de sen. excom. ca. cum medicinalis. lib. vj. facit ff. de requi. re. l. j. vbi glos. illam annotationem appellabat bannum, & est medicinale: quia cum venit intra annum, recuperat statum. secundum vero statura, & consuetudines locorum quenquam esse bannitum habet diuersos effectus: de quo aliquid inf. dicam in glos. magna.

e ¶ Condemnatus. ʒ hic nullum fuit dubium: nam per sententiam transiti notorium iuris. quod pro veritate habetur, ut lres iudicata. ff. de reg. iur. idem si Imperator aliquibus indiceret bellum, ut l. hostes. ff. de capt. & de cap. dimin. l. amissione. §. qui deficiunt.

f ¶ Et nos. ʒ hæc est secunda pars huius secundæ constitutionis.

g ¶ Potius. ʒ electiue accipe: quia solum propter actum officitur quis pœna dignus: per sententiam nullo modo, sed factus declaratur, ut l. j. C. ad turp. facit pro Mar. in eo quod nota ff. de inf. l furti. & ff. eo. l. athletas. §. fin. nam ex eo, quod condemnatus est, habetur pro veritate: quia ita fit nec potest dici de cætero sic non esse, ut ibi no.

h ¶ Meretur. ʒ non dicit obligatur. nam istæ pœnæ quæ uindictam publicam imponunt, nō iure obligationis, sed officio iudicis imponuntur. vt instit. de i niur. §. pen. Item non per actionem, sed per accusationem imponuntur, ut instit. de pub. iud. in prin.

i ¶ Crescit. ʒ sic extra de consuetudine c. cum tanto. Sed cōtra ff. de pę. l. si diutino. Sol. intrinsecus culpa crescit, & maiorē pœnam quo ad Deū meretur, ut d. c. cum tanto. sed in foro ciuili, si quidem actus extrinsecus delicti habet causam cōtinuam, ut esse in rebellione, semper crescit culpa, ut hic, sic in fugitiuo, & desertore, ut no. t. in l. contraria. licet autem culpa crescat in casu huius l. non potest crescere pœna temporalis, quia pro primo actu debetur ita magna, quod nulla maior esse potest, ut j. dicitur. facit quod no. ff. de fur. l. uulgaris. in prin. & ibi dixi. si uero actus extrinsecus criminis reiterationem non recipit, ut homicidium, tunc ex diuturnitate temporis pœna minoratur, ut d. l. si diutino 4.

k ¶ Tranfit. ʒ sic maleficia fieri, malum est propter exemplum aliorum: ut hic, & ff. de fica. l. iij. §. Sed & senatusconsultum. & de pœ. l. si quis aliquid. §. qui abortionis aut, &c. cum suis conc. Item pœnas inferri bonā est propter exemplum, vt vnius pœna sit exemplum, seu metus multorum, vt ff. de pœ. l. aut facta. §. fin. & C. ad legem Iul. repet. l. j. & de prec. imp. offer. l. j. & licet ista rationes concludant in omni delicto, tamē ista lex non est extendenda nisi ad istud crimen rebellionis. non enim corriguntur leges antiquæ, quæ requirunt sententiam ex identitate rationis nisi quatenus ex illa noua exprimitur, ut C. de appel. l. præcipimus. in fi. facit quod not. C. de sacros. eccl. auth. quas actiones. & quod not. ff. d. do. na. cau. mor. l. tam is. §. j.

l ¶ Tenore. ʒ tertia pars in qua ponit statutum. ad cuius intelligentiam sciendū est, q rebellare idem est, quod resistere, secūdum Hug. C. de desertori. l. j. lib. xij. & hoc resistere potest fieri faciendo aliquid contra, vel non faciendo, & non obediendo. vel vtranque vocabuli significationem continet, vt extra de off. deleg. c. fanè, licet hoc nomine rebellis iura antiqua non vtantur. Sed si aliquis rebellat mutando locum hoc est recedendo de terris subiectis, & cundo ad hostes, talis vocatur transfuga, vt ff. de pœ. l. si quis aliquid. §. transfugæ. & de cap. & postl. re. l. postliminiū. §. transfugæ. & §. filius. & de re mil. l. proditores. cum simil. Quandoque rebellant

1 Rebellis quoad an tra & vi dicta vt dicit bal. i. j. vj. co. ver fic. v. oppo. C. de fer. fugi.

2 Idē Bal. i. c. j. q. mo. feud. ami. & Bar. in l. j. ff. ad leg. iul. maiest.

3 Idē Bar. in l. j. ff. de præuari.

4 Secundū Bar. & Bald. ibi.

bellant retinendo locum in quo stabāt sub principis obediētia: & isti de iure ciuili antiquo non habebant speciale nomen, sed vocabātur illi, q deficiunt: vt l. amissione. §. qui deficiunt. de cap. di. & isti, si quidem rebellabant faciendo bellū principi tanquā hostes, ipso iure puniebantur, & per debant ea quæ iuris ciuilis sunt: vt ibi. Sed quia hoc rebellare potest publicè fieri, & occultè, & ibi non declaratur, ideo hæc l. declarat. & hoc in primo cap. huius l. dum dicit de his, qui infidelitatis rebellionis opera faciunt. & sic faciendo de linquunt. Sed si aliquis solum rebellasset nō obediendo principi, vel nō receptando gentem suam: nō puniebatur ipso iure, nec perdebat ea, quæ iuris ciuilis erāt nisi princeps, vel senatus induceret: vt d. l. amissione. & in hoc suppletur 1 per hanc. l. nam quocunque modo machinatur aliqs contra Principis honorem rebellando, est rebellis. & in hoc facto capit. huius. l. ibi, in nostram, vel Imperij, &c. Item posset dubitari si aliquis fa cit se subditum Imperio, sed rebellat odio personæ Imperatoris, an dicatur rebellis Imperij & hoc declaratur in. l. amissione. & declarat hic q ff. & hoc est commune ad primum, & fm caput. declaratur etā hoc in secundo capite huius. l. de his qui rebellant contra officiales. potest etiam dici, q totum sit vnum capitulum continens omnia prędicta. & idē est sensus. & sic hæc. l. directo tendit ad declarandum. l. amissione. §. qui deficiunt. de cap. di. & hoc nomen rebellare in hoc significato in diuina scriptura sumitur in multis locis. iij. reg. xvj. cap. iiij. reg. xvij. c. & xviij. & xix. & sic per hanc legem nouam habemus quinque nominis impositiones: quia tales vocantur rebelles secundum declarationem eius, quod dixit publicè, vel occultè. tertiam quandam pronisionem nouam, scilicet vt dicantur rebelles & si opera hostilia non faciant, sed solum si non obediant. quartam declarationem facit contra personam Principis tantum. quintam declarationem facit contra officiales eius. Sed quæro, in quo differt hoc nomen rebellionis ab eo, quod antiqui dicebant duelles, quos nos vocamus hostes: vt l. quos nos. de ver. fig. Respon. illud nomen quo ad quid generalius est: nam competit etiam his, qui non consueuerunt esse sub obedientia, qui indixerunt nobis bellum: vel nos eis: vt ff. de capt. l. hostes. sed hoc nomen rebellionis propriè conuenit his, qui defecerunt cum essent subditi: vt l. amissione. §. qui deficiunt. & not. gl. parua super verbo, hostes.

a ¶ Declaramus. ʒ refert se ad tria de quibus poterat dubitari, s. an occulte: an contra personam tantum: an contra officiales tantum, &c.

b ¶ Decernimus. ʒ ad id, quod de nouo induxit, refertur, s. de non obedientibus: sed qui opera hostilia non faciunt.

c ¶ Pronuntiamus. ʒ ad id quod de nouo iuduxit refertur, scilicet de his qui opera hostilia faciunt.

d ¶ Omnes. ʒ collectiuum est: vt ff. de arbit. l. non distinguemus. §. cū in plures, & no. de leg. ij. l. si pluribus. sed in singulari est nomen distributum: vt no. in l. iij. ff. de sta. ho. hic ergo quia collectiuè ponitur, cōprehendit ciuitates, collegia, & vniuersitates. & in hoc incidēter facit. l., p. xi. cōprehēdit etiā singulares res, & psonas per hoc, qđ dicit, & singuli.

e ¶ Nostri Imperij. ʒ non potest ergo dicere quis q est rebellis Imperij, & non Imperatoris, vel econtra: & hoc patet quia hæc rebellio mortę Principis non finitur.

f ¶ Occulte. ʒ vt si aliqua ciuitas Tusciæ Principe incipiente intrare Occulti Lombard. mittit stipendiarios ad aliquam terram, vel dominum rebellem, & fingit eos non esse suos stipēdiarios cassando eos fictè, vel mittit hoc. vt no. bardiæ, & hoc exprimunt, & aliud in veritate agunt ʒ. Sed sciendū est, q tales colligationes ciuitatum inuicem seu cum dñis prohibitæ sunt iure nullæ: vt x. col. de pace fit. §. conuenticulas. qđ intelligo Principe existente in partibus, vel existente ad eorum defensionem: sed Principe absente nō puto, prohibitas tales societates, seu colligationes ad defensionē. tenendum se ab oppressionibus Tyrannorum, vel malarum societatū quæ sępe insurgunt in Italia ad deprædandum alios. fit eīm ad iustitiā seruandam: ergo debet valere: vt no. quod cuiusque vni. l. j. in princ.

g ¶ Nostrum honorem. ʒ s. personæ, vel Imperij: vt j. patet.

h ¶ Faciunt. ʒ loquitur ergo de ea rebellione, quæ in faciendo cōsistit: vt in conferendo se in numerum hostium: in sequendo Principē, & gentem eius.

i ¶ Et. ʒ incipit secundum capitulum.

k ¶ Nostri. ʒ propriæ personæ Imperatoris.

l ¶ Imperij. & sic dignitas, &c.

m ¶ Machinantur. ʒ i. aliquid dolose ordinant: cùm machinatio ,ppriè consistat in arte verborum: vt ff. de dol. l. j. §. j. & ibi no. vt faciendo inter se ligam, & societates prohibitas sub aliquo colore licito: vt ff. de extraor. cri. l. ij. Vel pone q adueniente Imperatore, vel eius nuncio volent ire obuiam. C. & si aliqui respondent, q intromittere eum, vel gentem eius est periculosum. & fm statui eorum: & sic tenent eum in verbis. & sic labitur tempus, quo multa posset facere pro Imperij prosperitate. Istæ sunt machinationes quæ dam, licet ad actus bellicos non deueniant. Ista machinatio secuta in ver. & hac inobedientia facit eos rebeles.

n ¶ Rebellando. 4 ʒ resistendo, vel non obediendo: licet ipsi guerram non inferant: vt dictum est. Et aduertendum est, q in illo, qui rebellat contra principem, hæc cōstitutio loquitur simpliciter, quasi cōtra eum non possit esse aliqua iusta causa resistendi: quod intellige de subditis Imperij, non de iis, qui sunt de terris ecclesiæ. in eo verò, quod loquitur, in eo, qui rebellat contra officiales suos, loquitur limitatiuè, scilicet in his, quæ ad cōmissum eis officium ptinēt. & hoc, quia si vltra facerent, posset eis legitimè resisti: vt C. de iur. fisl. prohibitū. libr. x. & de meta. l. decimum. libr. xij. & intellige quando rebellat pro his, quæ petuntur pro statu Imperij. sec' si aliqua singularis persona conueniretur coram Principe, vel eius iudice aliqua cā ciuili, vel criminali ad petitionem alterius: vel esset contumax, aut alio modo resisteret: tunc enim licet largo modo dicatur rebellis: vt d. c. fanè. de offic. deleg. tamen propter hoc non dicitur rebellis Imperij, nec incidit in hanc constitutionem: quia non rebellat contra prosperitatem Imperatoris, vel Imperij principaliter: qđ in hac cōstitutione requirit: vt pateat in text. sed in damnum aduersarij cum quo litigat. quod patet: quia ꝫ talem contumacē non ,pceditur, nisi parte petente: vt ff. de iudi. l. ad peremptorium. C. de iud. l. properandum. §. sed & si quidē. C. quo. & quan. iud. auth. qui semel. Sed an hæc constitutio habeat locū contra eū, qui rebellat contra aliquem Regem, vel Principē, vel contra aliquā propriam ciuitatem? quod vr: quia hic dicitur contra officiales nostros: sed omnes prædicti possunt dici officiales Imperatoris: q a vel ab eo habēt iurisdictionē ex constitutione, vel concessione, vel longa consuetudine, quæ vim cōstitutionis habet: vt ff. de aqua plu. ar. l. j. §. fi. & ff. de aq. quo. & æsti. l. hoc iure. §. ductus aquæ. contrariū dico: nam tunc nō fit contra prosperitatem Principis, vel Imperij principaliter: licet ex iustis defensionib. & rebellionib. Resp. lædatur. casus est. ff. de pact. l. si qs ingenuum. §. in ciuilibus. Et quod hic dicitur de officialibus Imperatoris, intelligit de his, qui principaliter, & directò pro eo sunt legati & vicarij Imperatoris: vt C. de eo qui vicē alterius gerit. l. ij. & ff. de le. iij. l. j. §. deportatos. & §. seq. Reges verò & ciuitates ecto, q habeant iurisdictionem à Principe: tamen eam exercent principaliter propter se, nō ,ppter Principē. & sic cessat hæc constitutio, quę specialiter loquitur in his, qui machinātur contra personā Principis, vel eius officiales, vel Imperij vtilitatem: sed habet locū iis antiquū, s. l. amissione. §. qui deficiūt. ff. de cap. di. quę generaliter loquitur de his, qui deficiunt à iurisdictione eorū, sub quorū imperio sunt. & dicam in tractatu de bannitis nostri temporis. Sed quid si aliquis rebellat contra rectores per Romanā ecclesiā positos in partibus Italię? puto 5 huic cōstitutioni locū fore. cū enim Imperiū sit ecclesiæ: vt §. dixi in l. prox. circa prin. apparet, q rebellat cōtra prosperitatē Imperij, pro quo facit q canonistæ in talibus imitātur legistas: vt extra de ope. no. nū. ca. j. Quid si aliquis homo de terris ecclesię aliquid faciat contra Principē de his, quæ ad rebellionē pertinentia rebellis est, & in crimen lęsę maiestatis incidat? Henricus Imperator huius l. auctor de terminauit, q sic, cōdēnando de hoc Robertū regē: vt extra de re iud. c. pastoralis. in cle. sed papa ibi in § rursus. determinauit contrarium, dicens eum, qui est de terris ecclesiæ ratione originis, & domicilij, nō posse dictū crimen cōmittere in Imperatorē, & ,pter hoc causauit Imperatoris sententiā contra Regē Robertum latam. mihi verisuq; sententia videtur esse vera: nā dicta verba, cōmisit crimen læsæ maiestatis in eum, possunt intelligi sic: in eum, s. in ipsius principis maiestatē, & tunc est vera sententia papę: nam cum nō sit subditus maiestati imperiali, nō debebat sibi illas fidelitates quæ dicuntur §. l. prox. circa prin. nec eū tenetur reuereri, sed quo ad eum liber est: & non dicitur directò in eius maiestatem cōmittere: vt ibi facit ff. de cap. l. nō dubito. Secūdo possunt intelligi dicta verba, q cōmisit crimen læsæ maiestatis, s. papalis cui subditus est: & hoc crimen cōmittit in eum, s. principem: vt sic non directo, sed pro quandam cōsequentiam læserit maiestatem Papæ: & tunc vera est sententia Imp atoris. nā Imperator est fidelis, & fidatus à Papa, & ab eo coronatus. si ergo confidatum à Principe, incidit in crimen læsę maiestatis Principis: vt ff. ad leg. Iul. maie. l. j. in prin. 6 Sed q a hoc imperator in sua sententia nō expressit: & sic non fuit expressa maiestas, quæ læsa fuerat, fuit intelligendum de maiesta. Imperatoris. vnde fuit cassa sententia sua. vnde Papa multum ponderat illa verba læsæ Maiestatis in ipsum. q. d. suam nō dicitur lædere, sed alterius Maiestatē nō negat. & hoc de crimine læsæ Maiestatis. An autem sit rebellis? Videtur q nō: quia non est subditus: vt dixi. In contrarium videtur in clem. pastoralis. in prin. vbi Imperator appellat Regem Robertum hostem, & rebellē: quia subditus est ratione Comitatus Prouinciæ, quē tenebat ab Imperio. & nup Aloisius Rex dicti regis Roberti successor per suos legitimos nuncios domino Imperatori nostro pro dicto Comitatu fidelitatē iurauit in ciuitate Pisarū me præsente. Sed an contra hominem de terris ecclesiæ sic delinquentem possit Imperator, vel habens authoritatem ab eo, procedere? quod videtur: quia homines ecclesiæ sunt Imperij fœderati, ergo apud eos possunt fieri rei, & in eos animadvertil. nō dubito. i fi. ff. de capt. maxime cum corā eo forū sortiantur ratione delicti commissi in immittendo gētes contra Principē ad terras Imperij. & sic Imperator fecit cōtra dictum Regem Robertū. sed Papa determinauit cōtrarium: nisi fit inuētus. vel ad eum ex more remissus: vt dicta cle. pastoralis. §. nos quoq; ibi sed si punitio. Sed certe verum est, q de isto crimine, quod est capitale, non posset de iure cōmuni puniri, nisi prælens esset: & illud considerauit illa

5 Idē Sali l. j. C. ad le. Iul. maiest.

Imperator est fidelis & fidatus papæ.

6 Ista gl. sequitur ibi Bal. Cy. & Sal.

Cōsuetudo longa vim constitutionis habet.

Universidad de Deusto

illa de creta.nec ob.§.i.proxim.quia illa fuit facta post coronatiõem Imperatoris prædicti:vnde ecclesiam non admittit illam legem in præiudicium subditorum suorum. & sic videtur iniisse fœdus cum eo, quod contra homines ecclesiæ leges grauiores non imponat. vnde ratio illius capituli nõ habet locũ hominibus imperij.vel alterius Regni:sed solum in hominibus ecclesiæ.q

not.pro ciuitatibus, quæ inuicem confœderantur æquali, vel in æquali fœdere: vt d.l.non dubito.

de captiuis.nam si actum est, vt inuicem se tractent vt ciues in ciuilibus & criminalibus, intelligitur vt vnus contra alios grauiores leges non faciat: quia tunc errant, quia in societate inspicitur conditio sociorum tempore contractæ societatis: vt instit. de socie.§. fin.& ff. pro soc.l.socius socio.& famil.ercisc.l.hæres.§.non tantum & ibi not. De pœna verò rebellium dic q quędam infligitur ipso iure:quia perdunt omnia,quę iur. ciuilis sunt:vt d.l. amissione. de capi. di. Alia pœna potest infligi eis à quolibet homine. nam possunt impunè occidi:vt ff.ad leg. corn.de sic. l.iij.§.fin.& de re mili.l. proditores. & possunt captiui detineri,vt serui: vt ff.de acquir.rer. do.l.transfuga. Tertia pœna imponitur: quia potest fugæ.q intelligitur,vt capite puniatur:vt ff.de pęn.l.ij.§ aliquid.§.trãsfugæ.quod intelligitur,vt ibi no.circa princ. quia cum talem pœnã ipso iure incurrant, peti posset pronuntiari talem esse rebellem, puto q sic. Argum. ff. de iudi.l. qui se dicit.& est expressum in d. cap.pastoralis.vbi Imperator pronũtiauit Regem Robertũ esse rebellem. & eodẽ modo qui se putaret esse de tali crimine infamatum, posset petere se pronũciari non esse talem:arg. C.de inge. ma. l. diffamari. facit quod dicimus. q principaliter potest peti vt de ætate pronũcietur:vt ff.de mino.l.de ætate.secundum vnam lecturam.& de feriis.l.ij. & ibi not.vt ætates probentur.C. de prob.l.cum te.Item hoc posset fieri ciuiliter agẽdo.nam sicut ciuitas posset vendicare ciuem suum, eadem ratione ciuis potest dicere se ciuem ciuitatis illius:& sic per consequẽs nõ rebellem: vt ff. de muni. l.de iure.& no.de.rei ven.l.j.§.per hanc.Itẽ quero,quid de dominio bonorum? Respon.illud, si est directum,est de iuregen.ergo retinet.sed si haberet vtile dominium,illud non retineret sub isto nomine, quoniã pro hoc à iure ciuili inductum:sed quia hoc idem sonat, quod effectus dominij vt no.C.de bo.ma.auth.ideo nec puto quod hic retineat sicut dirẽctum:quia hic effectus dominij est de iuregen.arg.instit.de vsu & ha.§.fi. vbi dicitur vsum,& similia quæ sunt de effectu dominij esse de iuregen. sed licet retineantur, nec publica efficiantur:tamen occupanti concedũtur.casus est in l.trãsfuga.de acqui.re.do.si enim potest occidi pœna & capi.& haberi vt seruus, multo magis res.sed puto quod si sequeretur condemnatio per iudicem, & sic cõdemnaretur crimine lætæ Maiestatis:quod tunc omnia publicarentur hodie per l.pen. & fin.C. ad legẽ Iulia. maiest. Item quid de iurisdictionibus, quas haberet talis rebellis? Respon. t iurisdictio est iuris ciuilis : quia de iure publico introducta est vt not.ff.de iurisd.om.iudi.l.j.facit de ori.iur. l.ij. §. pen.origo enim fuit de iure gentium, quo etiam fuerunt Reges: vt l.ex hoc iure.ff.de iusti.& iure.sed quia circa iurisdictionem multa sunt addita,ideo dicit de iure ciuili:vt l.ius ciuile.ff.de iusti.& iu.& licet in eum,qui est rebellis,non cadat iurisdictio tanquam ius quoddam à iure ciuili inductum:remanet tamen tanquam quædam potestas regia de iuregentium:& ideo Imperator(vt in illo c.pastoralis.)priuauit Regem Robertũ iurisdictione, & dignitatibus,quasi non esset ipso iure priuatus:vel quia licet esset ipso iure priuatus,tamen donec toleratur,valent gesta per eum:vt l.barbarius.ff. de offi.præsi & C.de sen.l.si arbiter.& ideo Imperator in dicta sententia expressè priuauit:nec dicit,ipso iure priuetur : & tacitè vult hoc fieri expressè,per id quod dicitur.ff.si pen.appel.mors interuen.l.j.vbi bona fuerunt publicata expressè,tamen ibi tacite inerat. Vel dic q Imperator contra Regem ideo expressè priuauit, quia illas iurisdictiones habebat in terris ecclesiæ,& ab ecclesia non erat ipso iure priuatus.priuauit autem eum per sententiam,sed ecclesia istud non admisit, vt statim dicam,licet etiam præcedentia vera sint. Item quid de obligationib. & promissionibus factis his rebellibus?Respon.si quidem sunt iuris ciuilis, ipso iure perdunt.si iuris gentium,tunc ea non perdunt, vt dictum est,sed in aliquibus promittens ipso iure non tenetur:vt si esset debitor fidelitatis.nam tunc, cum esset rebellis,ei obedire non teneturnon tanquam liberatus per rebellionem:sed tanquam ab ipso initio in ipsa promissione conditionata sit conditio, vt non sit rebellis superiori.& ita intelligo.x. col.hic finitur lex c.j.& quod ibi no. facit.ff.de leg.j.l.quid ergo.§.si hæres.& de ver.obli.qui seruum.Sed Dominus Imperator contra dictum Robertum Regem expresse priuationis sententiam promulgauit: vt d. c.pastoralis.§.iubendo etiã.sed hoc facit,vel quia prædicta erant in terris ecclesiæ,vel ex alijs causis præallegatis.Sed cùm perdãt ea quæ sunt iuris ciuilis, quid de his, quæ habent à iure canonico, seu à Sũmo Pontifice?Respon 2.quoddam ius est super ciuile:quoddam infra ius ciuile: quoddam æquale illi.primo casu per solam rebellionem non perditur, vt ius naturale vel gen.ea enim retinet: vt dicta l.amissione.ff.de capi. di.sed per sententiam potest.quis priuari eo:vt patet in dãnato ad mortem:qui ipsa sententia priuatur ciuitate,& libertate,quæ est naturalis facultas: vt ff.de sta.homi.l libertas.& eodem modo dico de his,quæ quis habet à Summo Pontifice.nam ea sola rebellione non perdit.nam eius auctoritas super ius ciuile est.sed per sententiam legitime latam posset quis illo iure priuari etiam à iudice seculari.de laicis verò loquor : vnde si Imperator protulisset sententiam contra dictũ Regem præsentẽ, valuisset:vt d.c.pastoralis ibi.q si punitio,&c.tñ quia in absentem 3 protulit non valuit, vt dictum est. De eo verò iure, quod est infra ius ciuile, vt sunt propria ciuitatũ, & aliorum dominorum sub Imperio constitutorum, illa sine dubio perdit.Illa enim iura cum auctoritate Principis sint facta,ipsius iura esse videtur:vt C. de vete.iu. enuclean.l.j.§. omnia. & est expressum x. colla. hic finitur lex contra.d.c j. De eo verò iure, q est æquale iuri nostro ciuili, exemplũ poni nõ potest de iure:cum Imperatoris omnia sint : exceptis his, quæ habet ecclesia, vt dictum est.§. titu. xi. circa prin. Sed præsuppono (prout de facto obseruatur)qđ aliqui Reges, vel populi non recognoscunt Imperatorem in dominum, tamẽ dicendum est, q illa iura non perdit rebellis ex sua rebellione.nam ex hoc perdunt iura ciuilia, scilicet ciuium Romanorum: vt instit.quib.mo.ius pa.po.sol.§.cùm autem iura ciuilia extraneorũ. Ex prædictis patet determinatio quæstionis de exbannitis nostri temporis.dico enim quòd illi, qui ex forma statuti possunt impune offendi dicuntur hostes rebelles ciuitatis:quod patet quando per legem ciuitatis contra eos indictum est bellum:vt d.l.amissione.in gl.super verbo,relegati.& ideo perdunt iura ciuilia illius ciuitatis:non iura ciuil.Roma.quæ sunt supra iura aliarum ciuitatum, quæ sunt æqualia : sicut exbanniti & condemnati ab Imperatore non perdunt ea, quæ sunt iuris ciuilis papalis.& sic est casus.in dicto cap.pastoralis Sed dices tu,illud verum est in terris ecclesiæ:sed in terris Imperij videtur ibi casus in cõtrarium.nam Imperator credit illum Regem posse priuari illo iure, quod habebat à superiore:ergo idem sentit ab eo,qui est inferior eo.Sed contradicoinã Imperator cognoscens q eo ipso q rebellis & hostis suus non perdit ea, quæ habet à superiore:& ideo expresse sententiam priuationis protulit: sic patet quòd eo ipso, quòd exbannitus & hostis vnius ciuitatis est, non perdit ea,quæ sunt in ciuitate Romana, casus est.ff.de capti.& postli.reuer.l.si quis ingenuam.§ in ciuilibus.Sed si ciuitas vellet hoc expresse facere per suam legem, vt suum effectũ porrigat ad ea, quæ sunt extra territorium:dixi plene in repetitione,l.cunctos populos. C.de summa trini. & fide cathol. & hanc materiam plene tractaui in quæstione quam de hoc disputaui:quæ incipit, Lucanæ ciuitatis statuto,&c. Circa secundũ, scilicet,de pœna,quæ potest infligi à quoliber homine, quæritur an cũ qui est rebellis,occidere liceat occidere. Et dic,quòd sic. nam ipso facto hanc pœnam incurrit : vt hic.& in iudicio, quo procedit̃ de homicidio,liquidabitur an fuerit rebellis.Argu.ff.de ope.nouinunciat.l.de pupillo.§.si quis riuos.versic.toties.Item an istæ pœnæ cadant in rebellem ciuitatem?Respon.quædam sunt ciuitates, quæ per vim occupantur ab aliquo Tyranno hoste Imperij : & istæ proprie non dicuntur rebelles, sed dicuntur ciuitates 4 captiuæ:quæ si recuperantur, dicuntur redditæ ad pristinam libertatem:vt C.de offic.præfec.præto.aphri.l.j.in principio. quædam proprio motu ciuium,vel maioris partis rebellant:& istę sunt proprie rebelles : in quibus quantum ad amissionem iurium, & iurisdictionis,dicedum est idem,quod in priuato.quantum ad pœnã inferendam per hominem priuatum,dicendum est quod quilibet potest in eius ciuitate,& territorio capere,prædari,comburere, & similia facere,quæ consueuerunt fieri his,contra quos bellum habemus:vt l.ij. in fin.ff. de acquirend.rerum dominio. Sed si capiatur vna ciuitas,cuius populus sit rebellis : an populus efficiatur seruus, sicut vnus priuatus captus? Respon.non:imo libertatem recipiunt in auth. de hæred.& falcid.in princ. & ibi not.in glo.super verbo,antiqua.& ibi per Iacob. de beluis.Item an iurisdictio erit priuati capientis? Respondeo 5 non:cum iure antiquo illam ante iam perdidit : & sic est Principis : & sic tunc cum occupat,nõ habet iurisdictionem. Item an priuatus,qui capit ciuitatem,poterit eam destruere:vel homines inde expellere : patebit statim. De pęna verò inferenda per sententiã iudicis, dico quod nullus potest condemnare ciuitatem subijciẽdam aratro,nisi solus Princeps.nam licet domus particulares sint priuatorum . ipsa ciuitas vniuersaliter considerata est Principis.similiter & palatia pulchra ciuitatum . x. col.lat. quæ sunt regalia.c.j. non poterit ergo destrui ciuitas,quæ Principis est, absq; eius voluntate. Item si non licet destruere ciuitatem,nec alia ædificia, per quę vrbs deformatur ruinis.ff.de leg.j.l.cętera.§. hoc senatus. & C. de ęd.fic. priua. l.ij.multo minus nec tota ciuitas.Item si non licet contra decuriones ciuitatis ferre sententiam mortis Principe inconsulto:vt ff.de pœnis.l.moris.§.iste fere.multo minus licebit contra ciuitatem,sicut Troia, & Carthago passę sunt aratrum ex præcepto eius, qui tenebat Imperium:vt ff. quib. modis vsusfruct. amitt. l. si vsusfructus ciuitati. Dico etiam, quod potest cogere homines ciuitatis captę illam dimittere cum omnibus bonis, & ad aliam se transferre:quod solus princeps potest. Argum. C. de iure fisci.l. certa forma.libro x . sed relegare ex causa potest præses, vel alius Prætor, vel rector,vt ff.de officio præfect. vrbis.l.j.§.fin.

a ¶ Nulli. ‡ Quarta pars in qua ponit impugnantes constitutionem & quod dicit nulli, intellige priuato, vel in quauis dignitate posito, etiam si vicarius fuerit Imperatoris, nisi hoc habuerit expresè in mandatis.hoc enim innuit dictio omnino, quę sequitur, quasi dicat sine distinctione personarũ:vt ff. quod metus causa. l.fi cum exceptione.§.qua tenus.in glo.super verbo,omnino. & de fideiusso.l. græce. §. illud.& ibi per Dynum & de dictione penitus, vide quod ponitur.C. de vsuris rei iudicatæ.l.fin.ij.respond.

b ¶ Infringere. ‡ id est, retractare directò, vel per malitiosam interpretationem facere:vt C.de leg.l.ij.

c ¶ Temerario. ‡ ex hoc pacto, quòd si ex facilitate absque dolo hoc fecerit,nõ incidit in hanc pœnã:vt ff. ad turpillianum.l.§.queri potest.

d ¶ Contrarie. ‡ contra dissimulando,vel audiendo,allegationes contra hanc legem:vt C.de leg.l.ij. & de sac.san.eccl.l.j.

Attentare

a ¶ Attentare. ‡ & sic non requiritur, quòd ad effectum perduxerit. quod plene dic,vt C.de episco. & cler.l.fi quis non dicam rapere, &c.

b ¶ Indignationem. ‡ huius verbi nullum effectum inuenio, nisi quatenus verbum sonat : quia Imperator indignatus ex hoc facto nõ exhibebit se gratiosum.

c ¶ Mille librarum. ‡ alias punitur alia pœna. C.de legi.l.ij. in fin.& C. đ sac.san.eccl.l.placet.& dic vt ibi per doct. Et sic not.pro ciuitatibus, quæ quandoq; faciũt statuta, & pœnã imponũt iudici cõtra iudicãti,& aduersario,& aduocato ptra allegantinam valet talis adiectio pœnę, si statutũ illud fit validũ,vt hic cum si.sed si esset inualidũ, nõ valeret adiectio pœnę,sicut nec principale,vt C. de le.l.nõ dubiũ. & C.de pact. l. pacta quę contra. sed aliquãdo ciuitates volentes, vt ipsa statuta licet inualida obseruẽtur, auferunt iurisdictionem suis iudicib. vt si aliquid contra illud statutũ dicetur, vel allegaretur:sup eo, quod contra illud statutũ allegare, iurisdictionẽ si habeat.quod an valeat, dic q q̃q; per illud statutũ inualidũ nititur auferre alicui ius agendi: & tũc talis clausula,per quã aufertur iurisdictio iudici, q cã habet ab ipsa ciuitate, valet: vt ff. đ iud. iudiciũ soluitur. tamẽ poterit agi corã superiore,sicut alias cũ proceditur per viam euagę licę denũciationis : vt di ximus §. proxim. in gl. super verbo, denuntiationem. Si vere aufertur ius excipiendi seu defundendi, tunc talis clausula, per quam aufertur iurisdictio super defensione non valet: quia defensio est de iur. nat. & sic non potest auferri: nec impediri, quin iudex audiat. alias idẽ imporaret,si statuerat, q iudex faciat iniustitiam propter hoc extra de re iud. ca.pasto.in clement.& quod dixi §. l.proxim.in glo. super verbo, figura. actionem. ita replicatio cõtra exceptionem: 1 vt ff.de excep.l.ij.& hoc quando talis est exceptio seu defensio, quæ per statutum non potest tolli: alias sicut posset ipsa exceptio tolli,ita & iurisdictio auferri.

d ¶ Data. ‡ istud est vtile,& necessariũ in legib. quæ de nouo emanãt: sed in codicibus, & legibus antiquis din obseruatis, seu in volumine legum reddatis, licet data nõ reperiatur, nihilominus suũ vigorẽ obtinẽt: vt in prima cõstitutione codicis.ibi, si qua eorũ.&c.vsi & cõstitutio post quã cœpit per studia diuulgari, & frequẽtari, valeret, licet data nõ reperiretur. & hoc est vti le propter quasdã ciuitates, quę habẽt sua volumina statutorum non publicata manu notariorũ : sed sunt diutius, obserua ta. & hæc data est communis ad hanc constitutionem,& præcedentem.

¶ SEQVITVR LIBER DE PACE CONSTANTIÆ composita inter Imperatorem Frideric.&c.

c

IN nomine sanctæ & indiuiduæ trinitatis. Imperator Fridericus pacem suã laudabilem summę attribuit trinitati. vt facit alibi Iustinianus.C.de of.præfect. præto. aphri.l.in noĩe. & in auth.de quęsto.in prin.& in auth.de armis.in princ. Ex quo sequitur bonũ principiũ,melius mediũ,& finis Deo acceptabilis,in auth. quomod. oport. epi. in prin.nõ ergo tanquã ipse,sed tã quam Deus videtur facere:vt ff.de acquir. pos. l. quod meo.& nõ sua vice,sed delegantis ſ.Dei,cuius vice fungitur.nam Princeps est ordinarius omnium,& legatus,siue Proconsul.Dei:vt ff.de offi.eius cui mãd.est iurisl.j.in fi.& in authen.de fide instr.§.quia ergo Imperium ſm Acc.qui ita eleganter no.in auth.de hæredib.& falci.in rub.col j.Sed quare iste stylus non seruatur in literis apostolicis?Resp.quia hoc facit stylus literarum papalium,vbi non fit alia expresio:vt no.in c.abbate.in fin.de re iud.lib.vj.in nouel.addeq consuetudo formalis debet seruari: alias instrumentum non valet:vt no.in auth.vt præponatur nomen Imperatoris,§.nos enim.coll.v.in gl.puta,&c.Bal.

f ¶ Imperialis.‡ Imperator debet esse clemens,& mansuetus : vt hic, & C.de offi.Comitis rerum priuatarum.l.vlt.Quæ quidem mansuetudo ex humanitate descendit,& meritò Principi inest:cùm nihil tam pecu liare sit Imperialis maiestatis quàm humanitas:vt C.de dona. inter vir. & vxo.l.fi.in fin & C.de testa.l.fi.ibi, ad humanitatem Dei respicientes sic & Princeps seruus inscribitur.C.de offic.præfect.sacr. largi.l.exemplar.Item magnanimus,& benignus.l.j C. de thesau.lib.x.

g ¶ Semper.‡ Imperator pacem,& clementiã & mansuetudinẽ & dispensationẽ,& fauores,& gratias solum subditis suis, & deuotis pollicetur, non his,quos vt hostes,& Barbaros iure persequitur:quos potius, cõuenit seuere punire. & per hoc Imperator iustitię terminos nõ excedit: sed potius iustitia mediãte procedit: vt §. hic finitur lex, deinde consue.regni incipiunt. c. domino guerrã.col.x. Ideoq; subtili ingenio ẽ.ab eis velut à Barbaris pecunia extorquenda: vt egestate laborẽt.ff.depo. l. bona fides. nimirũ igitur, si cõtra rebelles ferocitas exercetur. cum peccẽt:eo q cõtra dñm suum bella exercẽt.C. đ cõmer. & merca.l.j.& ij. C. loca.l. fi. & viij.dist.quo iure.ſpertim si Papa contra hęreticos, qui non possunt prescribere contra cõfiscationẽ bonorum: vt not.in c.j.đ prescript.lib.vj.in nouel. & est expressum. C.de apostat.l.apostatarũ.hostes fidei non protegi, sed exterminari oportet: vt C. de sum.tri. l.nullos hæreticos.sicut etiam deportatus vllo tempore nõ præscribit : quia à iure ciuili est penitus alienus.ff. de leg.iij.l. j. §. ij. quib.quia deportatus pro mortuo habẽt: vt ff. de cõtrac. l.j.& not.in l.j. C.de hęr. instit.& ff.de lib. & posth. l. gallus. §. & quid si tantũ. & forte ciuiliter possidere non potest. & sic in tali exilio incepta vsucapio interrumperetur.

h ¶ Dispensationem.‡ dispensatio dicitur seueritatis, & excessuũ mitigatio,vel remissio fa.extra de iudi.c.at si clerici.Iura cñ ciuilia raro dispensationes permittunt:quia non debent indulgentia crimina subleuari:vt C.de cohor.l.fi apparitor.lib.xij. & contra rebelles, & proditores nunquam:sed debent ipsi temeritatis suæ conatibus opprimi:vt C.de senat.l.j.& ij.lib.xij.& C.de delato.l.fi.lib.x. Item hoc ipso, q quis parcit malo,intelligitur nocere bono.in auth.de mand.Prin.§ homicidia : & eis solus Princeps securitatẽ dare potest,nisi ex causa iure expressa.eo. ti.§.sed neque hoc.& no.ff.de pu.iud.l.is qui rectus.

i ¶ Delicta.‡ id est eelinquentes sic.C.de test.l.iubemus.in prin.Occurrit dicere illud vulgare cum filius facit offensam patri,& pater verberibus eum castigat,dicit enim pater filio:non verbero te,sed fatuitatem tuam:vt C.de emen.propin.l.j.secundum Odof.& alibi : Non punio te: sed mores tui accusant,& puniunt te.l.palam.de ritu nupt.ff.de probatio.l.cùm probatio.per Accur.

k ¶ Affectibus pijs.‡ Imperator pietate mouetur ad aliq̃d concedẽdum, vt & alias.C.de of.,pconsul.& leg.l.ij.ibi dum dicit, cuius allegationes humanę piũm principem commouerũt.vt C.de apostat.hi qui tanctam.

l ¶ Debitam fidem.‡ omnes tenemur Principi:quia vt Deus est Princeps in cælis:sic Imperatorem vicarium,& dominatorem in fide,ac veritate,& iustitia constituit in terris:vt C.de veter.iur.enucl.l.ij.§.si quid igitur.& in authen.de Consulibus.in fi. Præterea diuina pagina dicit, omnis anima subdita sit Principi,& Ducibus ab eo missis:vt extra de Decim.c.omnis anima.

m ¶ Deuotionis.‡ subditi debent esse deuoti.C.de vectigal.& commiss. l. elegantem.& §. quib.cau.feu.amit.c.obertus. §.j.col.x.

n ¶ Vniuersitas.‡ de ista magna vniuersitate,quæ omnes fideles Imperij in se complectitur tam præsentis ætatis,quàm successiuæ posteritatis, hinc colligitur,q lex semper loquitur:vt C.de hæret.l.Arriani.

o ¶ Innatæ pietatis.‡ pietas decet Principem,per quam sola Dei seruatur imitatio.vt C.de nup.l.imperialis.

p ¶ Eos & societatem.‡ id est, ligam, siue confœderationem tam factam,quam fiendam inter eosdem,vt ‡.eo.§.item societatem. In hac autem societate non continetur Ferraria : quia non fuit in concordia cum Lombardis secundum Oldr.

q ¶ In plenitudinem.‡ ille intelligitur receptus ad plenitudinem gratiæ,cui remittuntur culpæ,& recipitur ad fauores.

r ¶ Ad indignationem.‡ iniuriæ Principes, & dominos prouocant ad indignationem.fa.ff.de manuſ.testa.l.centurio.Item not. q inter offendentem,& offensum præsumitur animi indignatio:& est præsumptio naturæ vulneratæ propter offensam.ff.de arbi.licet.ff.de adimen.leg.l.iij.in fi.C.fa.erc.l.in ipsius.

¶ Rece-

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Receperunt. ꝙ quãdo Princeps indulget beneficia, sperat recipere gratia seruitia, alias non facturus. & ideo nõ mirum, si ingrati perdũt gratias: nam oppositum dissoluit propositum.

b ¶ Sigillo communiri. ꝙ dicit Odof. ꝙ in l. faciẽda nõ est opus sigillo Principis. Adde: dicunt doct. ꝙ contractus ꝓbatur per sigilla, vbi deficit tabel. vt not. in c. ij. de fo. compe. in no. vel. li. vj. fa. C. qui testa. fa. poss. l. hac cõsultissima § fi. de test. l. si vnus. Sigillum habet vim cõsensus, & cõfirmationis: vt not. C. de reb. alie. non alie. l. ij. per Acc. de fideiuss. Lucius. de testa. mil. l. tribunus. §. vlt. Sine literis tñ mutus, & incertus testis est sigilli: ideo ꝓ solius sigilli præsentationẽ non probatur cõmissio præsertim specialis: vt no. in c. quãuis. de pact. libr. vj. in nouell. quia sigillum est res animata. & vide quod no. de his, quæ fiunt à præla. c. quanto. in nouell. Sed aliud est sigillũ alterius fideicõmittere: aliud in chartis imponere.

c NOs Roma. Imperator. ꝙ vultis tã pacẽ esse perpetuã, i. quandiu fides seruetur: vt C. lo. l. quæro. §. inter locatorẽ. instit. eo. §. adeo. vel ꝓ præsentẽ mũdi ætatẽ, & futurã, & sine prę finitione. tpis: quia Imperator faciat hãc pacẽ noie sedis, nõ nomine ꝓprio tãtũ: & Imperiũ nõ moritur: vt ff. de le. ij. l. qđ prin. & in au. h. quomodo oportet epi. i fin. & no. per Cy. q. test. fa. posl. li quis. in peratoré & in c. fi gratioſe. de resc. lib. vj. & hoc ex parte imper. Sed ex parte ciuitatis exponitur in perpetuum, i. vsq; ad vitã ciuitatis. nã ciuitas mori potest si auctoritate superioris damnetur ad aratrũ: vt no. Innoc. extra de oper. no. nun. c. cũ ex iniuncto. Itẽ si pereat alluuione, vel chasmate: vt ff. quib. mo. vsusf. ami. l. si ciuitati. & C. de le. cũ res. §. fin. & quod no. in c. fi põt. de prẽb. lib. vj in nouel. Itẽ si fuerit posita ciuitas in bãno ẽternali Imperatoris, vel in banno domini Papę sed m Hug. & Odof. nã cũ pdat ea quę sunt iuris ciuilis, æquiparatur deportato: quinimo ei, ꝙ cõdemnatus est adv ltimũ supplicii; ꝙ efficitur seruus pœnæ; & sniastatim trahit secũ ad executionẽ intellectualẽ: vt ff. de pœ. l. qui vlt. & no. in l. vlt. C. si à nõ comp. tu. Sed hic dubitatur, an dãnata ciuitate ad aratrũ, intelligant eĩ castra dãnata & dicendũ ꝙ nõ, iuxta no. in c. felicis. extra de pœ. in nouel. & in ca. si ciuitas. de sen. excõ. lib. vj. Itẽ destruit ciuitas, si hoies inde eo ꝓposito discedant ne eò amplius reuertantur: vt ff. de coll. l. l. pe. j. ñ. & ar. ff. de le. ij. l. pater. §. tuſculanus. Itẽ si incẽdio deusta fit, vel aliquo casu in totũ corruerit sine spe reparationis. ar. fi. de ope. no. nun. l. j. § si quis ædificiũ. & ff. de iti. actu. priua. l. iij. §. reficere. ff. de ver. obli. l inter stip. §. sacram. ff. de sol. qui res. §. areã. Sed si cũ spe reparationis durat ciuitas habitus: sed nõ actu. ar. eorũ quæ no. ff. qđ cuiusq; vni. no. l. sicut. §. fi. & ff. de pi. l. Paulus. §. donis. & in c. pleriſq. extra de ele. in cle. His itaq; casib. priuilegia aut delentur, aut in ſuſpẽſo retinẽtur: nã si est perpetuò desolata ciuitas, priuilegia eius remouentur: qa ſublata ꝑsona & re, cui tributũ est bñficiũ, deletur priuilegiũ eius. ar. l. postquã. in prin. vt le. no. ca. ff. de pdi. & de. l. intercidit. de iur. cod. l. qdã. at verò si spes est reparationis bñficiũ nõ deletur, & si de facto nõ excitaret ad actũ suũ: vt no. ff. de ver. obli. l. ij. & l. inter ſtipulatẽ. §. sacrã. nã sæpe priuilegia ſuſpẽdit: & nõ annihilat: vt no. in c. j. de cle. piu. li. vj. in nouel. Quid ergo si huiusmodi ciuitas ita diruta reædificet, an his priuilegijs, q. b. prius potiebat, modo potiet? ar. ꝙ non, quasi fit alia ciuitas, & nõ ea, quæ prius erat. ff. de vſufr. l. qui vſumfr. & habes ar. ff. quib. mod. vſusfru. amit. l. quid tñ. §. pe. Sed ego contra puto. ſm Odof. qa alias propter vtilitatẽ censẽt idẽ, qđ non est idẽ. ff. de ſerui. ru. prę. l. ſeruitutes. §. ſi ſublatũ. & nemo dubitet hãc publicã esse vtilitatẽ, si talis ciuitas pacificè his priuilegijs potiatur, cũ pax sit vtilitas publica: vt ff. de pac. l. conuentionũ. & hic est quidã fauor: non potiri verò est quoddam ũdiũ: & fauores sunt ampliãdi: & odia sunt restringẽda. arg. §. eo. in prin. ibi cãm magis studeat, &c. & ff. de li. & posth. l. cum quidam. & hæc vera sunt, si idẽ populus, non tñ nunc dãnatus à Principe, ciuitatem reædificet. Quid aũt si quondã ciuitas, q̃ rpe huius pacis pro ciuitate non habebatur, sed pro loco, villa vel castro reædificet, & ciuitas fiat: an huiusmodi priuilegijs potietur? Rñ. nõ tanquã ciuitas, sed tanquã castrũ eius ciuitatis, sub qua erat: cum de ea tanquã de ciuitate mẽtio facta nõ fuerit: & ideo omissa intelligatur. ar. ff. sol. ma. l. si cũ dotẽ. & in c. literas. de resc. in cle. Idem crederem, si de nouo in territorio alicuius istarũ ciuitatũ ciuitas aliqua instrueretur: qa nouũ corpus, & noua vniuersitas est: & est similis posthumo prætento: vt ff. de reuo. do. l. si vnquam. & casu improuiſo: vt ff. de mil. testa. l. milites codicillis. §. miles. & rei quæ non apparet in rerum natura: vt ff. de contr. emp. l. Rutilia. & l. in lege & in c. vlt. de resc. in gl. Sed videt contra. si ſer. ven. l. si. sed ibi fuit facta mentio de futuris. Pone, quæda ciuitas ſubmerſa est in mari, Papa ignorans fecit quẽdam Epm illius ciuitatis. Quæritur, an erit Eps saltem ratione diœcesis & videtur ꝙ nõ. ar. extra de resc. c. Rodulphus. & quia illa diœcesis est acephala: qa caput non habet. ar. ff. de leg. iij. l. j. §. his quib. Itẽ quia non vi Eps esse posse sine ciuitate: vt no. in decr. xcix. dist. primiciæ. nam etiam sine Præside, ꝓprio põt esse ciuitas, nõ tñ sine Epo, quo casu Eps erit dns non ſolum ſpiritualis, ſed etiam tpalis: vt in auth. vt dif. iud. §. j. Contrarium credo: quia si non valet in totũ, debet valere pro ea parte, pro qua valere põt. ar. ff. de ſerui. l. ſi tã angusti. porro qſiqs pars ponatur pro toto: vt ff. de leg. iij. l. vxori suæ. Quæro nũ. quid ciuitas durãs in nouis ciuibus non naturalibus sed aduenitijs dicat eadẽ ciuitas? Rñ. fic, nam hoc idẽ est capitibus subrogatis in locũ mortuorũ. ff. de leg. j. grege. & l. ſi grege. & patriæ priuilegiũ videt ipſis ciuibus esse concessum: vt C. de teſt. l. ſi nõ ſpeciali. & de fo. cõp. C. dilecti. Itẽ qa qđ vniuerſale est, nõ põt morte perire, sicut homo in genere nõ moritur: vt ff. ad le. fal. in ratione. §. incertæ. Itẽ lex dicit ciuitas nra populoſa est, q̃ meritò etiã aduenas cõprehendit: vt in auth. de Quæſtore. poſt prin. col. vj. nam ciuitas vice ꝓpria fungitur: cũ talis est vniuersitas, quę vice vnius personę fungatur ola transeunt cum ipſa. de fideiuſſ. l. mortuo. Quæro, quid si ex pluribus castris vnius ciuitatis puta Bononię ſtat vna congregatio, quę velit ſe insurgere nomine ciuitatis? Rñ. deo. hoc non potest fieri sine conſenſu ſuperioris, i. rectoris illius ciuitatis in cuius territorio ędificatur: vt ff. de coll. illici. l. j. & ar. ff. de rer. diui. l. antep. §. pe. ſm Odof. & C. de fundis limi. l. quocunque caſtrorum. & in auth. quib. mo. na. effi. ſu. §. ſi quis igitur ex quolibet. ibi, vel abbatis. preſentes ergo & præteritas tantum hic cõſuetudines concẽdit. Quid ergo de futuris? Rñ. deo. illę non concedũntur per conſtitutionem iſtam. Odof. ar. ff. de legi. l. cum lex. & ſic est ar. ꝙ noua ſtatuta non poſſint fieri ſine ſcientia Principis. arg. à cõtrario ſenſu iſtius literę: & dic, vt in l. omnes populi. per doctores. imo si pertinent ad bonum regimen, per ea quę ſequuntur, ſtandum est antiquitati.

d ¶ Sicut ab antiquo. ꝛarg. ꝙ antiquę consuetudines sunt ſeruandę. vñ dicit lex: ne quid ɔ̃ longam consuetudinẽ fiat, ad ſolicitudinem ſuã reuocabit Præses prouinciæ. C. quę sit lon. conſu. l. j. ſimile habet. C. de off. rec. prouin. l. nullũ. & C. de ſerui. & aqua. l. ſi inanisẽtẽ. & de of. procõ. l. ſi in aliquam. Et no. hic expreſſum ꝙ in pascuis, pontibus, aquis, & molendinis, ac etiã i ipſis cõmoditatibus aquarũ ſtandũ est antiquitati. Verbũ enim habuiſtis, & l. habetis, ſignat retro ſubſiſtentiã iure cõſuetudinario: & quia illud erat amiſſum per rebellionẽ, hic recuperatur per gratiam & reconciliationem. C. de ſen. paſſ. l. fi. sicut si poſtliminio ciuitas reuerſa esſet. ff. de iniuſt. test. l. ſi quis filio. § fi. Et scias ꝙ in prescribẽda cõſuetudine nõ est necesse allegare titulum: vt no. in c. j. de resc. li. vj. in nouel. & facit ad consuetudinem obſeruandã. C. de agri. & cen. l. dũi prędierum. Itẽ no ꝙ interdũ fit aquę distributio arbitrio boni viri. ff. de va. & extraor. cog. l. de vſu. & no. in Spec. de cau. poſ. vbi vide. Imperator vult hic ꝙ aqua ꝓpria & cursus eius & cõmoditas ꝓpriorũ tollat nec alteret. ſa. C. de aqueæd. l. ſi diligẽter. li. xj. & loquit tã de aqua publica, quam de aqua, quę seruit cõmoditatibus priuatorũ: vt hic in verbo, ꝓinqꝫ. & est expreſſum. C. de aqueđ. l. vſus aquę. l. xj. & extra de of. dele. cum olim.

e ¶ Munitionibus ciuitatum. ꝛ Licet em Lõbardis ciuitatẽ munire: vt hic & j. e. §. ciuitates. Adde ꝙ non ſolũ Lombardis, ſed etiam aliis. C. de fac. ſan. ec. l. ad inſtructionẽ. Nũquid ergo ecclesię tenentur ad talem munitionem cõferre? dic, ꝙ aut fit ad ornatũ: & nõ debẽt cõferre: aut fit ad necessitatẽ: & debent cõferre: quia est eadẽ ratio, quę in viis & pontibus. nam refectionẽ itineris, & pontũ agnoſcit ecclesia propter cõem Reipublicæ necessitatẽ, in qua etiã ecclesię cõtinentur. Idẽ & in gabella plauſtrorũ, quę ſoluitur ad portã: q̃ a illud ſoluit, quia plauſtra destruũt ciuitatem & vias: & oportet ꝙ quotidie reficiantur viæ ex illa pecunia. & ideo ſicut ad refectionẽ viæ tenentur, ita ad ſolutionẽ illius gabellę ex qua reficiũtur via. Ad expensas ergo ſuperuacuas, vel honoris causa ſicut eſſet ſalicare, placeam, non tenentur eccleſię: ſed ad alias necessarias expẽſas pũtium, viarũ, murorũ tenentur ſm Iac. de Bu. in d. l. ad inſtructionem. nisi forte sint eccleſię mendicantiũ: q̃ a nulla bona in ciuitate habẽt: ſicut dicimus in ſimili, de ca. di. l. tutelas. §. ſi libertate. & ff. de vulg. ſub. l. ex Cornelia. nã pauperes ad huiusmodi ſumptus burtales cõferre non tenẽtur: vt legitur & notatur. C. de annonis & tri. l. indictiones. li. xj. Quid de collectis, quę pro alijs necessitatibus imponuntur? dic ꝙ ſi poſſeſſio per eccleſiam acquiſita, erat adſcripta dare pro ſolido, & libra ad collectas: q̃a ſũque patrimonialia munera poſſeſſionibus inducuntur: vt ff. de mu. & ho. l. re ſcripto. §. vlt. & l. munerũ. §. patrimoniorũ. & tũc res illa est onerata, & cum illo onere trãsit quare clericus, ad quẽ puenit, pro illo ſoluere tenetur. ff. de ac. emp. & vꝰ. l. alienatio. ff. de acqui. rer. do. l. traditum. C. fina censu vel reli. l. omnes. nam pro talibus coll. ctis bona ſunt hypothecata. imo ſunt quodammodo ſuppoſita ſeruituti cuidã: & ideo ad quencunq; transeunt, transeunt cum onere ſuo: vt ff. de act. empt. l. in vendꝛitione. & hoc verũ ſi talis deſcriptio, q̃ ſit pro ſolido, & libra, ſit ꝓpetua, & certa, quia non vt Eps esse poſſe ſine ciuitate: vt no. in decr. xcix. dist. primiciæ. nam etiam ſine Præſide, ꝓprio põt esse ciuitas, nõ tñ ſine Epo, quo casu Eps erit dns non ſolum ſpiritualis, ſed etiam tpalis: vt in auth. vt dif. iud. §. j. Contrarium credo: quia si non valet in totũ, debet valere pro ea parte, pro qua valere põt. ar. ff. de ſerui. l. ſi tã angusti. porro qſiqs pars ponatur pro toto: vt ff. de leg. iij. l. vxori suæ. Quæro nũ. quid ciuitas durãs in nouis ciuibus non naturalibus sed aduenitijs dicat eadẽ ciuitas? Rñ. fic, nam hoc idẽ est capitibus subrogatis in locũ mortuorũ. ff. de leg. j. grege. & l. ſi grege. & patriæ priuilegiũ videt ipſis ciuibus esse concessum: vt C. de teſt. l. ſi nõ ſpeciali. & de fo. cõp. C. dilecti. Itẽ qa qđ vniuerſale est, nõ põt morte perire, sicut homo in genere nõ moritur: vt ff. ad le. fal. in ratione. §. incertæ. Itẽ lex dicit ciuitas nra populoſa est, q̃ meritò etiã aduenas cõprehendit: vt in auth. de Quæſtore. poſt prin. col. vj. nam ciuitas vice ꝓpria fungitur: cũ talis est vniuersitas, quę vice vnius personę fungatur ola transeunt cum ipſa. de fideiuſſ. l. mortuo. Quæro, quid si ex pluribus castris vnius ciuitatis puta Bononię ſtat vna congregatio, quę velit ſe insurgere nomine ciuitatis? Rñ. deo. hoc non potest fieri sine conſenſu ſuperioris, i. rectoris illius ciuitatis in cuius territorio ędificatur: vt ff. de coll. illici. l. j. & ar. ff. de rer. diui. l. antep. §. pe. ſm Odof. & C. de fundis limi. l. quocunque caſtrorum. & in auth. quib. mo. na. effi. ſu. §. ſi quis igitur ex quolibet. ibi, vel abbatis. preſentes ergo & præteritas tantum hic cõſuetudines concẽdit. Quid ergo de futuris? Rñ. deo. illę non concedũntur per conſtitutionem iſtam. Odof. ar. ff. de legi. l. cum lex. & ſic est ar. ꝙ noua ſtatuta non poſſint fieri ſine ſcientia Principis. arg. à cõtrario ſenſu iſtius literę: & dic, vt in l. omnes populi. per doctores. imo si pertinent ad bonum regimen, per ea quę ſequuntur, ſtandum est antiquitati.

d ¶ Sicut ab antiquo. ꝛarg. ꝙ antiquę consuetudines sunt ſeruandę. vñ dicit lex: ne quid ɔ̃ longam consuetudinẽ fiat, ad ſolicitudinem ſuã reuocabit Præses prouinciæ. C. quę sit lon. conſu. l. j. ſimile habet. C. de off. rec. prouin. l. nullũ. & C. de ſerui. & aqua. l. ſi inanisẽtẽ. & de of. procõ. l. ſi in aliquam. Et no. hic expreſſum ꝙ in pascuis, pontibus, aquis, & molendinis, ac etiã i ipſis cõmoditatibus aquarũ ſtandũ est antiquitati. Verbũ enim habuiſtis, & l. habetis, ſignat retro ſubſiſtentiã iure cõſuetudinario: & quia illud erat amiſſum per rebellionẽ, hic recuperatur per gratiam & reconciliationem. C. de ſen. paſſ. l. fi. sicut si poſtliminio ciuitas reuerſa esſet. ff. de iniuſt. test. l. ſi quis filio. § fi. Et scias ꝙ in prescribẽda cõſuetudine nõ est necesse allegare titulum: vt no. in c. j. de resc. li. vj. in nouel. & facit ad consuetudinem obſeruandã. C. de agri. & cen. l. dũi prędierum. Itẽ no ꝙ interdũ fit aquę distributio arbitrio boni viri. ff. de va. & extraor. cog. l. de vſu. & no. in Spec. de cau. poſ. vbi vide. Imperator vult hic ꝙ aqua ꝓpria & cursus eius & cõmoditas ꝓpriorũ tollat nec alteret. ſa. C. de aqueæd. l. ſi diligẽter. li. xj. & loquit tã de aqua publica, quam de aqua, quę seruit cõmoditatibus priuatorũ: vt hic in verbo, ꝓinqꝫ. & est expreſſum. C. de aqueđ. l. vſus aquę. l. xj. & extra de of. dele. cum olim.

e ¶ Munitionibus ciuitatum. ꝛ Licet em Lõbardis ciuitatẽ munire: vt hic & j. e. §. ciuitates. Adde ꝙ non ſolũ Lombardis, ſed etiam aliis. C. de fac. ſan. ec. l. ad inſtructionẽ. Nũquid ergo ecclesię tenentur ad talem munitionem cõferre? dic, ꝙ aut fit ad ornatũ: & nõ debẽt cõferre: aut fit ad necessitatẽ: & debent cõferre: quia est eadẽ ratio, quę in viis & pontibus. nam refectionẽ itineris, & pontũ agnoſcit ecclesia propter cõem Reipublicæ necessitatẽ, in qua etiã ecclesię cõtinentur. Idẽ & in gabella plauſtrorũ, quę ſoluitur ad portã: q̃ a illud ſoluit, quia plauſtra destruũt ciuitatem & vias: & oportet ꝙ quotidie reficiantur viæ ex illa pecunia. & ideo ſicut ad refectionẽ viæ tenentur, ita ad ſolutionẽ illius gabellę ex qua reficiũtur via. Ad expensas ergo ſuperuacuas, vel honoris causa ſicut eſſet ſalicare, placeam, non tenentur eccleſię: ſed ad alias necessarias expẽſas pũtium, viarũ, murorũ tenentur ſm Iac. de Bu. in d. l. ad inſtructionem. nisi forte sint eccleſię mendicantiũ: q̃ a nulla bona in ciuitate habẽt: ſicut dicimus in ſimili, de ca. di. l. tutelas. §. ſi libertate. & ff. de vulg. ſub. l. ex Cornelia. nã pauperes ad huiusmodi ſumptus burtales cõferre non tenẽtur: vt legitur & notatur. C. de annonis & tri. l. indictiones. li. xj. Quid de collectis, quę pro alijs necessitatibus imponuntur? dic ꝙ ſi poſſeſſio per eccleſiam acquiſita, erat adſcripta dare pro ſolido, & libra ad collectas: q̃a ſũque patrimonialia munera poſſeſſionibus inducuntur: vt ff. de mu. & ho. l. re ſcripto. §. vlt. & l. munerũ. §. patrimoniorũ. & tũc res illa est onerata, & cum illo onere trãsit quare clericus, ad quẽ puenit, pro illo ſoluere tenetur. ff. de ac. emp. & vꝰ. l. alienatio. ff. de acqui. rer. do. l. traditum. C. finacensu vel reli. l. omnes. nam pro talibus coll. ctis bona ſunt hypothecata. imo ſunt quodammodo ſuppoſita ſeruituti cuidã: & ideo ad quencunq; transeunt, transeunt cum onere ſuo: vt ff. de act. empt. l. in vendꝛitione. & hoc verũ ſi talis deſcriptio, q̃ ſit pro ſolido, & libra, ſit ꝓpetua, & certa,

Secus si propter uarietatem negotiorum imminentum immittetur. nam incertæ obligationi hypotheca accedere non poteſt. & ideo non uidẽt huiusmodi onus durare, postquam peruenit ad personam priuilegiatam: ut in c. unico. de iure. pat. lib. vj. & ita tenet Archid. in c. j. de immu. eccle. lib. vj. & idem ibi Io. And. in nouel. Ex is apparet, ꝙ collecta est munus mere patrimoniale, ut quãdo est ꝓpetua, certa, & ordinaria. quandoque est munus mixtũ, ut quando non est ordinaria. ſed secundum emergẽtes casus imponit perſonis pro rebus: quo casu non tenetur ecclesia: quia non est ſubiecta cõmunitatibus, uel dominis tẽporalibus: sicut non tenetur ad ſuper indictã: vt C. de ſac. ſanct. eccle. l placet. ad quæ etiam nõ tenetur clericus ad titulum ſui patrimonij perpetuo ordinatus: ut no. in ca. episcopus. de præben. per Ber. a ¶ In iurisdictione. § tam in criminalibus causis, quam in ciuilibus. hic aperte apparet, quod merum imperium, & mixtum dicitur iurisdictio, cum dicat in criminalibus & pecuniarijs. ſic ff. de offic. eius qui mandat. iuriſd. l. j. §. j. & not. ff. de iuriſd. om. iu. di. l Imperium.

b ¶ Criminalibus. § ſed an & ſine hac, ꝓ iſione haberent iurisdictionẽ in criminalibus, uidi ꝛpius q̃ri. Io. & Azo dicunt. ꝙ ſic. ff. de off. præſ. l. illicitas. §. qui uniuerſas. & arg. ff. quod quiſq; iur. l. j. §. j. & ff. quib. ex cau. ma. l. ſed ſi per ꝓtorem. § j. Alij dicũt ſolo Principi merũ imperiũ competere: nã populus ex lege Hortẽſia ei, & in eũ omne imperiũ, & omnẽ iurisdictionẽ trãſtulit: ut inſt. de iu. na §. ſed qđ. & ff. de conſti. prin. l. j. in prin. arg. ad dũ. ff. de offi. præſ. præto. l. unica. ibi regimẽtis. & arg. C. de uete. iur. enucl. l. j. § ſed hoc ſtudioſum. Itẽ dixit expreſe lex iſtius Imperatoris, omnis iuriſdictio, & omnis diſtrictus apud Principẽ est, ut §. quæ ſunt regalia. l. ois iuriſdictio. Itẽ & ſolus Princeps põ. ſtatuere generale æquitatẽ. ut C. de legi. & cõſti prin. l. j. & ad hoc ut deatur facere deſinitio iuriſdictionis. Eſt enim iurisdictio potestas de publico introducta cũ necessitate iuriſdicendi, & æquitatis ſtatuendæ, ut no. do. Azo in ſumma C. de iur. om. iud. circa prin. & nemo sani capitis dubitat merũ imperium & iuriſdictionem esse: ut ff. de off. eius cui man. est iuri ibi, & ideo. & l. j. in prin. non obſtãt leges in contrariũ allegatæ: quia exercerentur anthoritate Principis: ut C. de legi. & conſti. l. fi. & §. q̃ ſunt regaliæ. omnis iuriſd. illud tamẽ nõ est, qui neget Magiſtratus municipales nõ haberẽ merum & ꝓprium: ut ff. de in. om. iu. l. Magiſtratibus. Sed certe ego puto potestates qui hodie eliguntẽ, esse municipales magiſtratus, ut C. de mut. no. l. j. uel Defenſores ciuitatũ, ut in auth. de Defen. ciui. § nos igit. col. ij. qui nõ habet merũ imperiũ: ut C. de defen. ciui. l. defenſores, ita & l. defenſores ciuitatis oda. & in auth. iuſurandũ qđ ꝓſta ab his qui admi. ſuſci. §. & equus. col. ij. ſic nõ habebãt ante hanc pacẽ iurisdictionẽ in criminalibus ſed hoc cõceditur eis. Præterea ſi & ſine hac cõcessione haberẽt: ad qđ ergo in modũ priuilegij hoc eis cõcederetur, cũ frustra ꝑcibus ꝛpetret qđ iure cõi concẽditur: ut C. de theſau. l. unica. li. x. Odof. Item tenet ſpecialis ꝓ Potestates terrarum non habẽt merũ imperiũ: & ideo nedũ ad dicens ꝙ Potestates terrarum non habẽt merũ imperiũ: & ideo nedũ ad vltimũ ſupplicium nequeũt condẽnare, ſed etiã forbãnire nõ valent: nimirũ q̃ non repetit hoc eis esse cõceſſum ſpecialiter: huiusmodi enim iurisdictiones nominatim lege, uel ſenatuscõſulto, uel cõſtitutione Principũ cõſtituuntur: ut ff. de eo cui mã. eſt iuriſd. j. Vnde cũ Magiſtratibus municipalibus non uideat hoc attributũ tacite uidẽt denegatũ: ut C. de ſen. & interlo. omn. iu. l. nulli. Præterea merũ imperium cõpetit prouincia ſoli Præſidi. ꝓinciæ: ut ff. de off. præſi. ꝓſes. & l. illicitas. § qui uniuerſas. Sed põt dici ſecundũ Acc. ꝙ hoc iure cauet, ſed cõſuetudine nõ habeturi ci titatibus, quæ populariter reguntur. nã potestas eligit ab eis de cõſuetudine inueſtituræ & alĩ Præſidẽ nõ habẽt: unde merũ & mixtũ imperiũ & omnimoda iurisdictio apud eũ est: quia loco ꝓſidis habeẽ reſpectu illius ciuitatis: ut no. in aut. de defen. ciui. l. nulla. in gl. quæ incipit, l. maior, i. in fi. & C. de præſcr. longi tẽporis. l. fi. Item in caſtris ſeu terris quæ alterius iurisdictioni non ſubſunt ſicut in inſulis multa sunt, facit qđ no. in c. j. de rei iu. li. vj. in nouel. C. de teſt. l. fi. An ergo dãnati ad mortẽ à talibus potestatibus terrarũ efficiantur ſerui pœnæ? Rñ. ꝙ ſic, ſi ponatur eos habere merũ imperiũ: ado ut nec poſsint eis reſeruari teſtamenti factionẽ etiã cã cognita: quia teſtamenti factio publici iuris est, & in ſeruũ nõ cadit: ut no. C. de teſta. mili. l. & militibus noſtris. etiã si faciãt teſtamentũ ad pias cauſas. bene tñ põt ſe obligare inter uiuos, antequã ſit cõdemnatus ad restitutionem male ablatorũ no. in c. quãquam. de uſu. li. vj. in nouel. Poſt ſententiã uero, ſi bona ſint cõfiſcata, nihil ſtatuere põt. arg. in l, ſi partẽ. §. fi. ff. quemad. ſerui. amit. & ff. de noua. l. quoties. §. fi hic enim nulla bona in ciuitate reliquit: ut ff. de vulg. ſubſti. l. lex Cor. & ff. de is quæ pro non ſcripto. ha. l. ſi is qui in metallũ. Sed hic dubitat, an ſi quis ꝓ furto, uel alio ſcara: & gl. ſentit ꝙ nõ. in. l. ij. C. quẽadm. teſt. ape. Itẽ & ſi pœna ſit furca priuato delicto cõdemnatus ſit ad furcas, nunquid bona ſint tacite cõfiſcata: & gl. ſentit ꝙ nõ. in. l. ij. C. quẽadm. teſt. ape. Itẽ & ſi pœna ſit furca rum, tamen crimen eſt priuatũ, ut no. ff. de condi. ob cau. l. ſi ſtruus tuus. de quo crimen an poſsit inquiri, no. in c. felicis. de pœnis. in nouel. l. & melius & latius in l. j. §. ſi publico. de adul. er. & per me. C. de proba. l. iubemus. Deinde quero: pone quod Princeps conceſsit ciui ati facere ſtatuta iuriſdictionis ciuitas cõcessionis ciuitas fecit ſtatuta ſua. quæro nunquid poterit tirrare cuius cõcessionis ciuitas fecit ſtatuta ſua. quæro nunquid poterit reuocare? & uidetur ꝙ non quia intelligitur de prim o actu: ut ff. de uerb. ſig. houes. §. hoc ſermone. Contrariũ est verũ. arg. C. de teſt. l. omniũ. & qđ no. in ca. nõ poteſt. de præbẽ. lib. vj. in nouel. Ex his apparet, & ſtatuta

potius accedũt vltimæ uolũtati, quã cõtractui. de hoc no. ca. quia cũ tis. de cõcel. præb. in vj. & no. ff. de le. l. ſed & poſteriores. & not. per Per. & Cy. C. cõmu de leg. l. ſi §. j. Quæro utrum & ſtatutũ iniquũ teneat? Rñ. ſic, ſi fit ſoleniter factũ, donec corrigatur p ſuperiorẽ: ſe cus ſi ſit impoſsibile: vt no. in c. fi. de appe. li. vj. in nouel. Et in cæteris, quæ ad cõmoditatem ſpectant ciuitatũ hic conceditur ciuitatib⁹, ꝙ olim erat cõmiſſum Præſidibus: vt in aut. de mãd. princi. §. deinde cõpetẽs. ibi, & qđ omnino, &c. Et collige, quod maleſactores punire ſpectat ad cõmoditatẽ ciuitatũ: vt hic, & ff. de off. ꝓcõ. l. congruit. & ad ſalutem omnũ: vt C. de feri. l. prouiciarum. Expedit enĩ Reipublicæ vel maleficia puniãtur: vt ff. ad leg. Aquil. l. ita vulneratus: nec ad ea cõmittenda temerè quiſquã profiliat: vt C. de pœ. l. ſi operis. Ex hoc ergo. §. nos Romanorũ. habes quædã vulta, & neceſſaria ciuitatibus, quæ iunt cõceſſa, indulta & cõfirmata per hunc Imperatorẽ Fridericũ certis ciuitatibus Lõbardiæ: nõ enim est cõcesſio generalis, ita ꝙ ex vi ipſius concesſionis extẽdatur ad alias ciuitates: imo est localis terrarũ ciuitatum inſerius ſpecifi catarũ, licet quo ad ipſas ciuitates faciat tus cõmune, vt patet ſtatim in §. volumus. ſecundũ Odof. Porrò etiã locales conſuetudines quò ad locũ ipſum dicũt ius cõmune: vt in ca. cũ veniſſet. de eo qui mit. in poſſ causa rei ſeruã. & est ratio: qa iure cõmuni cõfirmatur: vt ff. de iuſti. & iure. l. oẽs populi, Porro cõſuetudines confirmatæ ſub certo modo, & forma nõ valẽt: niſi ſub illo mõ, & forma. C. de teſta. l. ſi quas. Principes tacite cõfirmare videt, eo ipſo, ꝙ ſunt tolerabiles. C. de re militari. l. tã collatores. lib. xij. C. de agrico. & cẽſi. l. domini prædiorũ. C. de fundis limitrophis. l. j. & l. q. cũq; & l fi. C. de iure fiſci. l. ſuper creãdis. & C devendendis reb. ciuil. j. Contra malæ conſuetudines tanquã abortiua ſtatuta nõ cõualeſcunt ꝛpore: vt in auth. vt nulli iud. §. nulli verò. Vnde dicit Imperator, cõſuetudines tũc tenent, cũ noſtris nõ repugnãt. legibus. in auth. de vſuris nauti. § fi. & ibi no. Et ideo cõtra conſilia generalia, quæ ſeruanda ſunt vt euãgelia, non tenet cõſuetudo. vel contraria cõſtitutio: vt no in c. cum laicis. de rebus eccl. nõ alie. in nouel. & c. nulli. eo. tit. in nouella. Vnde nõ valet ſtatutum, vel conſuetudo de præſtandis vſuris: q̃ a est cõtra concilĩ: vt no. C. de vſur. auth. ad hæc. Sed nunquid valet ſententia lata cõtra conſuetudinẽ? videt quod ſic, quaſi cõtra factum lata. nã cõſuetudines facti ſunt, tamẽ poteſt appellari. Itẽ videtur caſus no. in d. c. cũ veniſſet. nam cũ de ea nõ cõſtet ſine probationibus. merito dicitur in facto cõſiſtere. articuli verò iuris dicunt illi, ſuper quibus ſine probationibus facti ſtatim poteſt pronũciari: vt no. s. ad decimas. de reſtiſpo. in nouella. ſed ſuper facto non poteſt pronũciari, niſi examinatur factum: vt C. de veteranis. l. prouidẽdum. & C. de hæ. in vi. l. cũ proponas

c ¶ Intus & extra. ꝛ Nor. tam eadem quam aliam esse poſſe conſuetudinem intra ciuitatem & extra, id est, in vrbe, & in comitatu: vt hic, & C. de teſta. l. fin. Ibi in priuilegio, id est, in cõſuetudine priuilegiata. Consuetudo priuilegiat aliquem ſicut Principis priuilegium: nam conſuetudo vice Principis fungitur. de verb. ſign. c. ſuper quibuſdam. §. preterea. Et collige hic quod ſicut per rebellionem contra Principem perdunt priuilegia: ita conſuetudines priuilegiatæ: quod tene menti.

d ¶ Volumus vt regalia.] iſtud verbum volumus, oſtendit hanc. l. eſſe: quia quicquid Pricipi placet, legis habet vigorẽ: vt C. de cõſti. Princ. l. j. in prin. & inſti. de iure na. §. ſed qđ Principi. & ff. de ori. iur. l. ij. §. nouiſsima. & ſic cõtractus Principis trãſit ad ſtatutũ legis: vt ff. de pub. l. cæſar.

60 Item probatur ex eo, ꝙ Imperator vult eã per uniuerſos populos diuulgari: vt §. eo. circa prin. ibi, ea, ꝓpter, &c. quod quidẽ indicat, vt ſit lex: vt C. de legi. & cõſti. prin. l. leges ſacratiſsimæ. quæ nobis cõceſſa non ſunt: quia non omnia regalia fuerũt cõceſſa, ſed demũ ea, quæ lõga cõſuetudine erãt poſſeſſa: & illa nõ in proprietate, ſed in fidelitate. Nota ergo, ꝙ ſi est quæſtio, quæ ſint cõceſſa, & quæ remaneãt cõceſſori, debẽt eligi boni viri bonę opinionis, ad hoc idonei, nõ ſuſpecti: qui iurẽt, ꝙ bona fide ſine fraude perquirent: & cõſignabũt cuiq;. qđ ſe cõtingit. qui tex. est valde no. De iuramẽto. facit quod no. C. de ſecundis nup. l. hac edictali. §. his illud. Et ad ſaluandũ ipſos iurãtes de periurio ſcias, ꝙ in omni iuramento ſufficit verũ dicere ſecundũ conſcientiã: vt no. in c. præſentiũ. de teſti. in nouella. Nota ꝙ ſuper cõtrouerſia inter Principẽ & ſubditos eligunt arbitri. & hoc per iſtã pacem: alias poteſt princeps vbiq; citare ſubditũ & ipſe cognoſcere: vt l. proximè. ff. de iis quæ in teſtamento delentur. & C. ne quis in ſua. l. j. per Cyn. ff. de hære. inſti. l. & hæc Tyberius. per Cyn.

e ¶ Honei credantur. ꝛ quo caſu etiam ſi malè fuerint verſati, non eſt ꝙ imputetur eis, qui elegerũt: vt ff. cõmoda. l. argẽtũ. & ff. de rei vẽ. l. ſi à bonæ fidei. Odof. Ex hoc ſume arg. ꝙ iudex nõ facit litem ſuã ex eo, qđ arbitri à ſe electi malè pronũciauerint, quia quod bona fide fit, bene fieri cenſetur. arg. ff. de cond. & dem. l. quãdo. & quod not. ff. de iu. cẽtur. l. eum qui. §. popularibus. arg. contra. ff. mandata. l. idemq;. §. ſi procurator. Sed ibi mãdatori non imminebat explicatio negotij: hic ſola electio perſona rum: q̃ a nihil faciebãt nomine eligẽtis, ſed nomine dñorum. & ſic nõ.

f ¶ Contra citatẽ.] Not. argu. ꝙ bonus ciuis est, qui patriæ iura tuetur: & ille est ad regimẽ eligendus, nõ aũt qui est cont a patriam. Odof.

g ¶ Ad noſtrã. § ſiue ratione imperij ſiue ratione patrimonij: cũ omnia Principis esſe intelligantur ſiue fiſcalia, ſiue patrimonialia ſint: vt C. de quadri. præ. l. bene à Zenone. Odof. q

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Non amittemus. ʒ No. q̃ non debet q̃s audiri contra illud, quod fecit Princeps ex certa scientia, imo debet repelli, & imponi ei ppetuũ silentiũ. Nã dicit lex, q̃s tãtæ superbiæ fastidio tumid'est, vt regalem sensum regat, vt C. de legi. & consti. l. fi. & l. ij. C. de cri. sacri. Et not. hic de silentio imponẽdo etiã lite nõ contestata. ſ. nõ audito petitore. ff. de jalea. l. j. quod autẽ. Si statutum dicit talis non audiat, an valeat sententia pro eo latã dicit Iac. de are. q̃ non q̃d vertũ est, si est talis, q̃ habeatur pro mortue, vt bannitus, uel iudex dolo procedit, vt d. l. j. §. quod autẽ. de alea. quia ille qui procedit in contẽptum legum, videt ꝓcedere errore iuris expresso. & vide. l. j. C. de hær. instit. per Cy. Sed qualiter põt imponi silentiũ ei, qui nõ audit? Rñ. q̃ non auditur pro se, sed contra se. ff. de postu. l. quos prohibet. ff. de procur. l. filius. § veterani. & vide quod not. de offi. delega. cum super abbatia. in nouellis.

b ¶ Hoc quod nos. ʒ Hic dicit quod concessa priuilegia ecclesiis, Episcopis, ciuitatibus, uel aliis quibuscunque personis clericis, uel laicis per antecessores suos, uel p se vel per Hericum filiũ suum, & Regẽ Romanorum, firma & rata permaneant. Accur.

c ¶ Rex. ʒ Henricus filius istius Friderichi, secundũ Odof. hic ergo est expressum, q̃ Rex Romanorũ etiam ante coronationẽ põt cõcedere priuilegia. Iste enim Hericus nõ erat coronatus Imperator, quia pater viuebat. pro hoc no. C. de quadri. præscr. l. bene à zenone. & ibi per Cy. dicit Host. q̃ vidit in alemania per Principes iudicari & teneri q̃ Rex Romanorũ post electionẽ concordẽ habeat oẽ potestatem, quã Imperator: nec unctio aliquid addat licet Host. sit in contraria opinione, vt no. extra de verb. sig. super quibusdam. in nouella. Sed quicquid dicat Hostien. prima opinio seruatur, & est ipsa veritas. Opinio autem Hostien. posset habere locum, quando esset electus in drscordia.

d ¶ Ecclesiis vel Episcopis. ʒ Ex ista alternatiua uidetur probari, q̃ id q̃d cõceditur Epis, sit eorũ propriũ: q̃d etiã innuit verbũ dedit, quod est j. per quod patit dñinm esse translatũ in Epm, cũ dare sit accipẽtis facere: vt insti. de act. §. sic itaq;. dũmodo eis cõtemplatione ecclesiæ nõ detur, nam tunc ecclesiæ videtur esse cõcessum, ut ff. de dote præle. l. cũ quis. ver. nam & quis. ADDITIO. De hoc habes tex. notabilẽ in c. fi. de ca. corradi. colla. x. vbi omnino vide. & adde q̃ not. Inno. extra de test. c. cum in officiis. & hoc si talis est Episcopus, qui possit habere proprium. alias de necessitate acquiritur Episcopati. x viij. q. ij. statutum.

e ¶ Pro bonis pacis. ʒ Mota id, quod factum est pro bono pacis, ratum debet haberi, ut ff. manda. l. creditor. § j. Ita tamen, q̃ non sit contrarium iuri diuino, vel impossibile de iure: vt extra de præbend. c. nisi essent. & ibi dicit text. quod laude arbitratorum propter bonum pacis tenetur l. æquitas naturalis. Etiam not. q̃ in arbitris, & in arbitramentis bona consuetudo est seruanda. extra de causa possess. cum venisset.

f PRiuilegia omnia. ʒ Not. ex isto tex. q̃ si bona rebellium tempore rebellionis aliis sunt concessa personis, facta pace sunt reddenda primis dñis. text. est hic valde notabilis, ita quod ipsa pax non habet vim simplicis indulgentiæ, sed restitutionis in integrum. quod tene menti.

g ¶ Iniuriam. ʒ Sed quomodo potest Princeps concedere aliquid in iniuriam alterius: vt C. de precib. impe. offe. l. ij. & l. rescripta. & l. nec dam nosa. & ff. de iustit. & iur. l. iustitia. in prin. & §. iuris præcepta. & C. si contra ius uel uti. pub. l. fi. & C. de operibus publicis. l. præscriptiones. Sol. hæc causa guerræ fuit concessa, & contra rebelles. Imperij, nec est hoc nouum secundum Odof. Ex quo not. quod rebelles sunt extra legis protectionem. vide C. de natura. lib. l. j. per Cyn.

h ¶ Cassentur. ʒ Nota quod sublata guerra tollitur omnis eius effectus secutus propter guerram sic j. eo. §. finam quoque. Odof.

i ¶ Deducãtur. ʒ q̃ dicit cassentur, intellige ipso iure. quod aut sequitur in irritũ, intelligas ipso facto. Odof. Et sic no. q̃ verbum cassentur, iunctum cũ uerbo irritentur, significat ipso iure. non enim requiritur hic alia sententia, licet tex. vtatur verbo, futuri temporis, quod est notabile.

k ¶ In ciuitate. ʒ hic dicitur, q̃ si Eps per priuilegium Imperatoris, uel Regis est Comes alicuius ciuitatis. q̃ cõsules siue decuriones debẽt inuestiri de ipso Cõsulatu per ipsum Epm, sicut fuit hactenus obseruatũ aliàs in qualibet ciuitate Cõsulat' recipitur auctoritate Imperatoris, & innuestitur Cõsul per nũtiũ ipsius Imperatoris. Itẽ dicit, q̃ de quinquennio in quinquennium quælibet ciuitas mittat ad Imperatore pro inuestitura iurisdictionum renouãda a c priuilegio eligendi sibi Consules, qui iurabãt ipsi imperiali nuncio, & per Episcopum ingredi tur officium: & idẽ dicit in successoribus suis obseruãdum. Not. q̃ multi sunt Episcopi qui habent ciuitatẽ, & iurisdictionẽ tẽporalem, ab Imperatore, vel Rege. Quære igit vtrũ isti Episcopi teneãt corã Imperatore, vel Rege cõparere nõ solũ quo ad cõsilium, sed etiã quo ad auxiliũ si sint cõuocatiẽ R ñ. sic non tamen possunt personaliter distinguit: vt not. in c. j. de cleric. coniug. in nouella. Bald. l ¶ Consules. ʒ de iuramento Consulum dicitur extra de iureiur. c. venientes. & no. in spe. de iurei. vbi etiam not. de multiplicibus iuramentis.

m ¶ Finito. ʒ hoc hodie nõ seruatur: imo totum contrariũ fit. sed non est vis: cũ ex priori inuestitura perpetuo inuestiti intelligantur, & nõ ad tẽpus, vt s. eo. tit. §. nos Romanorum. in prin. verbo, in perpetuum. Odof. ¶ Mittit. ſ. nuntiũ. hic dãcitur simplex nũtius, quẽ vulgo Italici appellant syndicum, & habent concipere verba hoc modo. Peto Domine Fridericæ Romanorũ Imperator a vobis inuestiturã fieri cõmuni Bonoſi. & mihi recipienti nomine, & vice cõmunis Bonoſi. lege testante. ff. de consti. pec. l. qui aũt. §. fi. & l. licet. & p̃ hunc syndicũ acquiritur ius inuestituræ cõmuni Bono. vt ff de const. pec. l. cũ qui. §. fi actori municipũ. Vniuersis enim redditur, quod pro voto omniũ primatibus indulgetur, vt C. de aduo. diuer. iudi. l. restituendæ. Odof. Dicitur autem syndicus secundũ gl. quasi singulorum causas vno cõplexiuo nomine dicens. vel secundũ Nicolaũ Furiosum, qui fuit discipulus Ioannus, dicitur, syndicus quasi plurimum simul causam dicens, & si plures sunt creati syndici ab vniuersitate, gerunt publicam personã, & videtur, q̃ habeãt mãdatum in solidũ. arg. ff. de admi. tut. l. decreto. etiã in iis, quę requiritur speciale mandatũ, vt ff de iureiu. l. iusiurãdũ. & ad pecunias. §. defensor. & per Iac. de are. C. etiã per procuratorẽ causam in inte. resti. agi. pos. l. j. Sed tutius est dicere, q̃ in requirẽtibus speciale mandatũ debeat syndicus speciale mandatũ habere, vel generale cũ libera. vt not. in c. præsentium. de test. li. vj. in nouella. Illud est not. dignũ q̃ qui mittit nuntium, vult obligari per seipsum, nõ per alium, & ideo potest reuocare mandatum clam, sed ille qui procuratorem mittit, vult obligari per alium, & non per seipsum, vt legitur & not. C. si quis alteri vel sibi. l. multum. itaque transfert consensum suum in procuratorem, nec valet reuocatio nisi in notitiam deducatur. vt not. in c. vlti. de procur. libr. vj. in nouella.

n ¶ A nobis. ʒ & non a nuntio. & hoc si Princip. placuerit. vt inf. § eo. & si qua. Odof.

o ¶ Eadem obseruentur. ʒ hoc vult dicere litera ista, quod idem seruetur in personam successoris nostri, quod in nostram persoaam ordinamus. sic C. de quadrien. præscript. l. bene a zenone. ibi, siue ab aliis qui postea, &c. & hæc forma datur subditis erga successorem, salua semper auctoritate successoris, cui non potest antecessor imponere legem; vt C. de legib. l. digna vox.

p ¶ Diuina vocatione. ʒ Deus enim in hora mortis nos vocat de temporali seculo ad perpetuum. Odofre. etiam si quis sua morte moriatur, sed gladio dicitur mors Dei iudicio prouenire, vt not. insti. de cap. diminuti. post prin. & in euangelio. Sciens quæ ventura erant super eum.

q ¶ Concesserimus. ʒ hic primo attende vtrũ Imperiũ iure hæreditario transferantur, vel nõ. Secundo quis eligat Principem, & quis possit eligi Princeps, & ex quibus debeat eligi. Circa primũ pro & contra allegabimus, deinde q̃d tutius visum fuerit nobis, eligemus. Videt quidem primo imperiũ successione deferri. hoc autem litera ista manifestẽ innuit. Nam iste Frideri. qui nunc viuit, Henrici filius fuit. de quo Henrico hic loquitur, quidẽ Imperator fuit. arg. de hoc. C. de fund. patri. l. ij. quibus & istit. de dona. §. sed primus quidem. & in authen. vt defun. in gera. §. si vero etiam moriente. & est arg. ad hoc quod hic dicitur, in decretis

cretis lxiij. dist. c. in synodo cõgregata. & xxiij. dist. in nomine domini. vbi dicitur, q̃ Princeps potuit sibi eligere successorem: vt & hic videt. Cõtra aũt videtur q̃ ex electione non ex successione imperiũ deferat' his rationib'. Primo quia Imperiũ habere in fortuna est: vt C. de vete. iur. enu. l. ij. §. sed quia diuinæ. & in auth. de consensu. in fi. Vnde dicitur: Si fortuna volet, fies de rhetore consul: Si volet hæc eadẽ fies de cõsule rhetor. & à Deo hominibus datur: vt C. d' of. præfec. præt. afr. l. in nomine. domini. in prin. & in aut. quo. op. Episcopos. i pri. C. de quadr. præscr. l. fin. in fin. & in auth. vt in medio. li. non fiant. § fi. C. d' off. ma. mi. l. vlt. in princ & in auth. de fi. instr. §. ij. C. de vet. iure. enu. l. j. in princ. & auth. de Consul. in fin. & in Lomb. de prohibitis nup. l. qm̃ nobis. in prin. & §. de priuil. fi. in pri. & q̃a Episcopus eligit: vt in aut. de san. Epi. §. j. & ij. & iij. C. de Epi. & cle. l. si quẽquã. & omnis dignitas, & oẽ officiũ: vt de decr. ab or. fa. l. j. Itẽ & aduocatio successione non defertur, sed electione: vt in Lomb. de aduo. & vice dominis. l. singulis. Et remotis omnibus iuris ambagibus, ego puto imperiũ electione deferri, & nõ successione. extra de elec. venerabilẽ. §. in super si prędictus rex. extra de pa. c. accepimus. Nõ ob. q̃ hic dicit: nã si q̃s rectè. inspiciat, nusquã hic dicit successione deferri: sed dicit posse cõcedi: & sic cõcordat in decretis. xxiij. di. in nomine domini. & lxiij. dist. in synodo cõgregata. Sed illi q̃ ita eligũt, authoritatẽ eligẽdi ab apostolica sede acceperũt. examinatio tñ, ꝓmotio, vnctio, cõsecratio, coronatio, manus impositio ad dñm Padã spectãt, vt d. ca. extra de ele. venerabilẽ. c. j. & ij. Vñ Dñs Papa ex cã poterit Prĩcipẽ deponere: vt in pecr. xv. q. vj. c. alius itẽ Romanus Pontifex, &c. & in aut. de defen. ciui. §. non habente. & in aut. de col. §. & custodiri. & ar. ff. de reg. iur. l. eius est nolle. & ar. C. de of. pſ. præt. l. si quos. & in aut. de man. prin. §. festinabit. & in Lomb. d' of. vica. l. fi. cum Imperator iuret ei fidelitatẽ: vt in decr. lxiij. dist. c. tibi domino. & q̃ non transmittat ad posteros, habes validũ ar. C. de aduo. diuer. iud. l. petitionẽ. Quis autem eliget Principẽ posset quæri: ad quod eliget Senatus. C. d' off. pfid. l. ij. & ex senatoribus, cũ in numero eorũ cõnumeretur: vt C. de dig. l. ius senatorũ. li. xij. cum senatores sint pars corporis Principis: vt C. ad l. Iul. maie. quisquis. quare & legẽ facere possunt, vt & Princeps: vt ff. d' leg. l. nõ ambigitur. & q̃a Præses creat ab ordine, & in eorũ ordine remanet: vt ff. si ap. sit. l. j. §. solẽt. Vel dic q̃ à Principibus populi suffragio: vt instit. de iure na. e. e. sed & quod Pricipi. & ar. de offi. Quęst. l. ij. in prin. vel ab eis fine populi suffragio, authoritate tñ apostolica electio nec eis concessa: vt s. notatũ est. Vel dic q̃ eligitur ab eis, q̃ soliti sunt eligere. Sunt enim certi nobiles q̃ authoritatẽ & priuilegiũ ab apostolica sede habent principẽ eligendi, & illi eligẽt: & nullus alius dẽt electioni interesse vt in Lomb. de pontificibus. l. iij. Posset autẽ dici q̃ libet posset in Prin cipẽ eligi in quẽ eligentes. cõsenserũt: sed tñ prius videdũ est vtrũ electus Imperio sit dignus: vt C. de quadr. præscr. l. bene à zenone. ibi, siue ab aliis, &c. Qui enim indignus est inferiori ordine, indignior ẽ superiori: vt ff. de senatoribus. l. q̃ indignus. Vnde de dignioribus est eligendus. nec dedignẽtur alij milites, Comites, & Barones q̃ non sedent in tam alto cubiculo: quoniam potẽtioribus pares esse nõ possunt: vt ff. de alie. iu. mu. causa fa. l. ij. circa prin. Vnũ tamen nõ omitto, q̃ Imperiũ semper est, licet desit esse eius gubernator: vt in auth. quo. opor. Episcopos & cæteros. §. quæ igitur. C. de off. eius qui vicem alteri. ge. l. ij. Odof. Dicit Iac. de domino Ardizo. Veroñ. in summa sub rubricella d' su. Imperij, q̃ olim Principes poterãt sibi eligere successores, vt in decr. lxiij. dist. in synodo cõgregata. & xxiij. dist. in nomine domini. in medio. Sed hodie quidã principes eligunt Imperatorem, qui potestatẽ eligendi ab apostolica sede acceperunt: sed examinatio, ꝓmotio, vnctio, coronatio & manus impositio ad dñm Papã spectat: vt extra de elec. ca. venerabilis. §. j. & ij. vnde Dominus Papa ex causa ipsum poterit deponere: ꝛvt in aut. de def. ciui. §. non habẽte. & de forma fide. c. alius. & ff. de re. iu. l. eius est nolle. ar. C. de of. præf. præt. l. si quis. in aut. de col. §. sed hoc custodiri. & in auth. de man. prin. §. festinabit. & in Lomb. de off. iu. l. fi. q̃ successione deferatur, est ar. C. de fun. patrim. l. ij. §. quibus. & inst. de do. §. sed primus quidẽ & aut. vt defuncti seu funera. §. si vero etiã. Nã & Imperator Caroius fuit pater Pipini: Imperator Pipinus fuit pater alteri' Caroli Imperatoris, & iste Carolus fuit pater. Ludouici imperatoris: & Ludouicus fuit pater Lotharij Imperatoris, vt in Lombar. de fur. l. cui' libet. de Episc. & cler. vbi pro tempore. & de capitulis per leg' tenẽdis. l. j. Nã & Imperator Fridericus videtur inuere in pace. Constantiæ in §. in ciuitate illa. in fi. q̃ potest concedere Regnũ eius filio. Henrico, & q̃ eius filius ei in regno succedat: sicut de facto fuit, & iste nunc Frideri chus Rogerius Imperator fuit filius Henrici. Sed tu dicas, quod hoc cõtingit potius electione principũ quã successione. ista formaliter verba Iac. de domino Ardizo. hoc vltimũ veibum suum est ipsa veritas, & ita seruatur de facto d' Rege Vuenzeslao filio Caroli Imperatoris. Nomina electorũ. Et nunquid Principes seculares, ad quos pertinet, electio, posset Papa priuare potestate eligẽdi, & an propter eorum negligentiam Papa solus posset eligere Imperatorẽ? dic vt no. de re iudic. c. apostolicæ. lib. vj. & quod not. ff. de le. l. non ambigitur. per glo. & Cyn.

a ¶ Inuestituræ recipietis. ʒ Certũ est q̃ Regnum Sicilię est ecclesiæ Romanę. Pone ergo, q̃ Regno vacãte Papa cõtulit plures Cõitat' re-

li modo à filio nostro, uel eiꝰ successore inuestituram [a] recipietis.

IN causis [b] appellationũ, si quãtitas uigintiquinq; liberarũ imperialiũ summã excesserit, appellatio ad nos fiat: saluo iure, & moribus Brix. ecclesiæ in appellatio

gni pluribus Comitibus in feudũ: deinde creauit ibi regẽ. quærit an illi Comites teneantur regi facere fidelitatẽ tanquã ipsius vasalli. & dicit Odof. q̃ ẽ hic casus q̃ fic. verba Odo. hæc sunt: hic habes expresse q̃ in generali feudi alienatione, quam facit Princeps, continentur vasalli: q̃d est contra id q̃d legitur ſi de feu. va. fuerit interpellatus. c. in gñali. Sol. verũ est nisi dicat' expressim: & hic satis expresse dicit. Vel solue, q̃ nõ habet successor ius istorum vasal. ex cõcessione ista, sed ideo, q̃a Priceps. & fa. ff. q. b. mo. pi. vel hypo. sol. l. ficuc. §. illud. & ius istorum vasallorũ acquisitum est Imperio, & ea quę fiscalia sunt, Principis esse intelligantur, vt C. quadr. præscrip. l. bene à zenone. & fic non ob. dictum c. in gñali. Odof. Ex hoc infero, q̃ cum dicti Cõittatus sint de territorio Regni, q̃ videntur iurassa fidelitatem Papæ tanquã regi, & ideo Regno transla to R regem sequuntur. sicut membra sequuntur caput suum a quo discedere nefas est. Item intentio particularium fumitur pro vniuerso.

b IN causis. ʒ no. hic q̃ appellans Italicus nõ tenetur ire in Alemaniã secũm istã pacẽ: secũm Imꝑator debet habere iudicẽ appellationũ in Lõbardia a xxv. l. imperialiũ ſ: q̃ cognoscat. & diffinitat, & iste iudex debet præstare iuramẽtũ, q̃ bona fide causas examinabit & diffiniet secundũ mores, & leges illius ciuitatis intra duos mẽses a conteſt. litis vel a tẽpe appellationis receptę, nisi iusto impedimẽto, vel cõsensu vtriusq; partis remanserit. hæc sunt verba literę multũ notabilia. Et primo no. q̃ vbi maior est quantitas, imꝑialis debet ſtatuere auctoritas, vt C. de ope. pub. l. fi. q̃ñ. & dicitur hic maior quãtitas a xxv. libris imperialiũ supra, sed iure cõi aliter taxat, vt C. de ap. l. in offerẽdis. & l. præcipimus. Sed o no. de iuramẽto q̃d debet ſtare iudex appellationũ. Tertio not. q̃ iudex debet iurare, q̃ feret sentẽtiã secũm ll. & cõsuetudines illius ciuitatis. & a's dicit lex, iudex sniam ꝓferat legib. & mor ib' cõsonãtẽ in auth. vt cũ de ap. cog. §. j. C. de ædil. priua l. fi is. C. q̃ę. ſit long. coniu. l. j. C. de sen. & inter. om. iu. l. nemo. Porro si est q̃s de processu. seruabit cõsuetudo primi fri. fi de re vel cã, seruabitur ꝓ iudices appellatiõis illud ius, q̃d primus iudex debebat seruare, q̃a id q̃d debebat secũm iusti tiã causæ & fori facere primo siudex, debet facere ap. quia ei succedit vt cõfirmator, vel reformator. & ideo q̃a nõ est iniquũ sed æquũ iudici a quo, non grauat partem. & grauamine iniuste appellaretur, vt in d. aut. vt cum de ap. cog. in pri. saluo q̃ ex nouis actis nouã ꝑt ferre sniã & etiã veterẽ custodire. ſi q̃d cũ. e. l. ti cianus. Quarto no. q̃ hic statuit tps duorũ mẽsiũ ad cãm appellationis decidẽdã, sed de iure cõi statuit annus, vt C. de tẽp. ap. auth. ei q̃. Sed q̃ro, nũq̃d elapsis duobus mẽsibus appelatio sit deserta? & videt q̃ nõ, quia meta duorũ mẽsiũ videtur prę fixa cognitori nõ ꝓsecutori, q̃a verba diriguntur iudici, & nõ appellatori, iuxta no. C. de iud. l. properãdũ in prin. In cõtrariũ dico, quia isti duo menses succedũt loco anni. Nã q̃a cõstitutio duorũ mẽsiũ facit mẽtionem, tacite videtur ꝓhibere ne vltra tẽpus fiat. arg. ff. de lega. ij. l. statuli berũ §. stichũ. Itẽ tacite hoc colligitur ex litera. vbi cõsidera, q̃ aut tẽpus ꝛpponitur iudici cũpęna, & tũc debemus esse cõtenti pęna, aut sine pęna, & tũc vt aliquid operetur tẽporis appositio videtur appositũ ipsi liti & causæ. Præterea q̃d diceret litera, nisi iusto impedimẽto, vel consensu, & c. si duraret ipsa appellatio, & eius vigor etiam post duos mẽses. Itẽ ex eo q̃ dicitur de ꝓgratione tpis ꝓ cõsensum partiũ, apparet manifestè, q̃ sine prorogatione deserta est appellatio. & hoc tenet Odof. Sed q̃ro quare litera dicit a cõtestatiõe litis, vel tpe appellationis recepte? Rñ. vult dicere, q̃ si appellatus, vel appellãs nolit litẽ contestari, iudex potest habere litẽ pro conteſt. vt C. de tẽp. app. l. fi. §. illud. & ex tũc currẽt tẽpora duorũ mensiũ. de iure aũt cõi, quãdo incipiũt currere tẽpora appellationis prosequendæ, dic vt in auth. de iudicibus. §. appellationes. Quinto nota q̃ tẽpora assignata, ꝓ statutũ possint prorogari per litigãtes, & hoc, q̃ñ tẽpus est breue, q̃a præsumitur appositũ fauore litigãtiũ, & etiã fauore sentẽtiæ. Et ideo post terminũ legis uel prorogatũ sentẽtia est rata, & appellatio est de serta, quod est not. & idẽ in tẽpore stateto super reductione arbitramẽti. Nam intelligitur ſtatutũ fauore arbitramẽtalis sentẽtiæ latę. sed in lege, properãdum, nõ est ita, quia ibi nulla procedit sentẽtia cuius fauore videatur ſtatutũ. Idẽ q̃d in sententia seruabo in instrumentis guarentigiæ habentibus vim sententiæ per ſtatuta Thuſciæ. Bald. ¶ In tex. ibi, vel a tẽpore. hic alternatiue loq̃t. nam in causa app. iudex potest ferre sententiam. & ante litem cõtesta. ſi nã in causa app. l. fi. §. illud. & no. q̃ nõ quicquid iudicis potestati permittitur, id iuris necessitati subiicitur, vt ff. de iud. non quicquid. ¶ Ibi, impedimẽto. & hoc ꝓbatũ fuerit, vt C. de tẽp. ap. l. fi. §. illud. Quid ergo si non iudicet intra tempus ſtatutũ, an poterit postea iudicare? Respõdeo, non, & si iudex tulit postea sniam sentẽtia nõ valet, & ex ea solutũ repetitur. nã expirat iudicij instãtia, vt C. de iudi. l. properãdũ. §. huius. & § fi. vbi de hoc plene. aduerte tñ. tota die clamant quidam, perierunt acta, & expirauit iudicij instãtia, vt C. de iud. l. properãdũ. Sed certe qui ita diffuse allegat, idiota est. nam nõ omnia acta pereũt. Dic ergo lapsu temporis ea acta perire, in quibus non imminet magnũ periculũ, sicut est de libelli oblatiõe. forte enim vel fine forte melius formabit nũc q̃ primo fuerit formatus, vel saltem ita bene. Itẽ denuo lis debebit contestari. & in hoc etiam nõ vertitur magnũ periculũ Itẽ perit sacramentũ calumniæ. vnde iterũ iurabitur de calũnia. acta aũt in quibus vertitur

magnum

Universidad de Deusto
Biblioteca

magnum periculũ, vt sint confessiones, & testium attestationes, nõ pereunt, non enĩ pereunt confessiones: quia potest esse, q̃ cõfessus est litigator, in prima instantia iudicij aliqua quę sunt contra eum, & non pẽnitet modo in alio iudicio non cõfiteretur, q̃ ea confessio agnita sibi p̃ iudicum generaret. Item attestationes nõ pereunt: quia potest esse qd̃ testis non ita recordatur modo sicut & tunc: cum memoria hominũ labilis sit: vt ff. de prob. l. fi. arbiter. & ff. de carbo. l. iij §. duę. Vnde quia i his magnũ est periculũ: ideo dicendũ est, q̃ non pereũt. nã ꝓbationib⁹ pinguius est subueniendũ: vnde facultas probationũ nõ est angustãda: vt C. de hęr. & manichęis. l. quoniã. in fin. cũ occasione defectus probationũ ius reddi non valeat. ff. de testa. tu. l. duo sunt Titij. & qa acta vnius causæ in alia valẽt: vt C. de arbi. l. pe. in fi. & C. de re iud. l. fi. & de li. causa. l. iubemus. & de testi. l. fi. O do. De citatione, an pereat? & videtur q̃ nõ: quia traxit executionẽ præscriptionẽ interrumpentem: vt C. de præscr. xxx. an. l. si cut. & l. fi. & malã fidẽ in possessore inducẽdo: vt ff. de peti. hær. l. itẽ veniunt. §. petitiã, cũ enim mala fides sit facti: nõ potest ꝓ infecto haberi: vt ff. de cap. l. in bello. §. factæ. In contrariũ est glo. ordinaria. C. de fru. & lit. expẽ. l. litigator. Distingue ergo: aut citatio induxit suũ effectũ respectu actionis præscriptionẽ interrumpẽdo: & talis effectus durat: aut respectu officij mercenarij iudicis: & tunc in alia instãtia nõ durat quo ad accessiones quæ officio mercenario veniunt in iudicio. & ita loquit gl. ind. l. litigator. vel dic, vt ibi dixi. Quid aũt d̃ vitio litigiosi, an duret? dic vt no. in l. j. C. de præscrip. long. temp. & l. cum lite mortua. ff. de iudi. sol. Quod aũt dictum est attestationibus. intellige publicatis: secus si non essent publicatæ: quia nõ habent publicã authoritatem antequam publicentur: vt no. ff quæ in frau. cre. l. iij. §. gesta. Sed hoc videt contra rationẽ §. assignatã per do. Odof. nã ex quo testes solẽniter deposuerũt in iudicio illud quod est omissum de publicatione in primo iudicio: æquũ est suppleri in secundo iudicio: sicut testes, qui non essent publicati in causa prima, possent publicari in causa appellationis. ad hoc facit extra vt lic. non contest. c. quoniam frequenter. Sed qui tenent primam opi. hac vtuntur ratione: quia publicatio testium fit officio iudicis mercenario, q̃ perit empta instãtia, quo ad ea, q̃ nõ sunt executa, sed exequẽda. vt d. l. cum lite mortua. & ideo publicatio impossibilis videtur.

a ¶ Secundum mores & leges illius ciuitatis. § No. ex eo q̃ dicit mores, q̃ licitũ est cuilibet ciuitati habere cõsuetudines proprias. Et ex eo q̃ dicit leges, nota quod licitũ est ciuitati habere propria statuta confirma per præsidem, puincię. sed si ciuitas sit sibi ipsi Præses, sufficit q̃ po testas ciuitatis cum decurionibus faciat statuta. vel ciues eius accedente authoritate superioris. nam cũ facere statuta sit iurisdiction is, & illa quantum actũ exercitij sit in Magistratibus, vt ff. de ori. iuris. l. ij. §. post originẽ. merito requiritur Magistratus: nisi alia esset consuetudo loci, quæ potest dare iurisdictionem ipsis decurionibus sine Magistratu: vt C. de diuer. offi. l. viros. lib. xij. Vel si ciuitas illa pro tẽpore illo careret Magistratu: vt ff. de tu. & cur. da. ab his. l. vbi absunt. Ita intelligit quod not. in l. j. §. si quis apud eum. ff. q̃d quisq; iur. & ibi omnino vide per Ia. bu. Bar. & me. Aduerte tamẽ q̃ si statuta tangerẽt iurisdictionẽ Principis, vt in causis appellationum: talia statuta nõ valerent: vt hic, & extra de iureiur. venientes. Et est no. q̃ in causa appellationis ideo non habet locum prorogatio iurisdictionis: quia causæ appellationũ sunt mixti imperij, & pertinent ad authoritatẽ superioris, vnde vtraq; consentiente nõ possunt ventilari apud iudices incõpetentes: vt C. de iu. aut. ad hoc. Sed nunquid tabellio de consensu partium sine præsentia iudicis possit recipere testiũ iuramenta, & dicta nulla sibi facta per iudicẽ commissione? Rñ. nõ: quia non reperitur, q̃ tabelliones possint recipere talia iuramenta: vt no. C. de testa. l. hac consultissima. §. pen. quod tene mẽti.

b ¶ Consensu. § Not. cõsensu partium prorogari tẽpora appellationis. ad quod fa. C. de p. ap. l. vlt. Odof. etiã si causa appellationis vẽtiletur per priuilegiũ, vel speciale statutũ Principis, vt hic, quod est notab. Bal.

c ¶ Consules. § Consules non possunt ingredi consulatum nisi iuraue rint, vel iurent fidelitatem antequam Consulatum recipiant, h. d. adde de condi. & demon. l. publius.

d ¶ Vasalli nostri. § Recipiunt ergo hi inuestiturã tanquam vasalli, & iurabũt tanquã vasalli: & tale quidẽ erit eorũ iuramentũ, vt cauetur ꝛ. de forma fidelitatis. c. j. & de noua forma fide. c. j. Cæteri autẽ iurabũt tanquam ciues, vt habes in d. c. j. de for. fidelitatis. & eo. ꝛ. c. nomine. cui quidem sacramento adiicere debent quod dicitur ꝛ. e. §. omnes. Sed an qui iurant tanquam vasalli, iurare debẽt tanquam ciues? videtur quod non: quia hic dicit conclusiuè cæteri, tanquam ciues iurent. per quod videtur innui, quod solum qui nunc sunt vasalli Principis, iurent tanquã ciues. Sed hoc non innuitur, imo diuersum, ſ. q̃ qui vasalli no sunt, iurẽt tanquam ciues, & nõ tanquam vasalli. Vnde potest dici, quòd vasalli teneantur iurare, & vt vasalli, & vt ciues, cum ſeparata sint facta, vt ff. de calum. l. fi. & C. de dona. inter vi. & vxo. si maritus. Sed tamen vno sacramento quis iurabit, & vt vasallus, & vt ciuis. ar. ff. de auct. tut. l. accipien-

leges & mores ipsius ciuitatis [a] ĩtra duos mẽses à cõtestatione litis, vel à tẽpore appellationis receptæ, nisi iusto impedimẽto, vel cõsensu [b] vtriusq; partis remanserit. ¶ Consules [c] qui in ciuitatib. constituẽtur, tales sint, qui fideli tatem fecerint nobis, vel faciant antè, quàm Cõsulatum recipiãt.

¶ Vasalli tanquam uasalli, & cæteri oẽs tanquam subditi iurare debent fidelitatẽ principi, nisi sint tales ꝓsonę, quib. iuramẽtis Odof. No. q̃ qui iurat simpliciter, videtur iurare in omnẽ causam: ex qua iurare tenetur. ff. de fideiuſ. l. si quis pro. eo. §. si nũmos. Sed hic q̃ro, an de periurio possit cognoscere iudex laicus. & dico quod sic, vt no. in c. licet. de iureiuran. in nouel. lib. vj. nam istud est crimen cõmune vtriusque fori, vt in auth. de mand. princ. §. fi vero canonicum. Quæro, q̃d si isti Consules intrauerũt Cõsulatum prætermisso iuramento: Respon. quia malo ordine intrauerũt, sunt extra mittendi, & etiam puniendi, vt in l. j. §. necessario. ff. si mulier ven. no. & §. d̃ milite vasal. qui contumax est. c. j. §. si vero. vbi dicitur, q̃ malo ordine factũ debet reformari. certe nec ĩ canonica possessione cõsulatus potest esse. nam in possessione canonica cõcurrere debet iuris admicula. vt no. in c. ad decimas. de rest. spo. lib. vj. in nouel. & plene not. per Accur. in l. j. in prin. ff. de acquir. poss. in dubio tamen, ex quo sunt publice in possessione Consulatus, p̃sumam canonicum ingressum, & omnia solemniter act. ff. de offi. præto. l. barbarius.

e ¶ Sicut. § Ista dictio quandoque est aduerbium simillitudinis, quandoque aduerbium qualitatis, & quandoq; ponitur pro tãquam, vt hic, & ff. de acce. l. si pater. §. qui à domino. & C. hæred. instit. l. j. no. ergo de tanquam. Sed nunquid rogatus tanquam tabellio videtur etiam rogatus tanquam testis? videtur quod sic. ff. de testa. l. domitius. nam nomẽ testis est generale. & dic q̃ respectu suæ ſscripturæ est tãquam tabellio. sed si scriptura nõ est solemnis, poterit recipi ad probationem negotij pro teste, non ad ſupplementum sui instrumenti, sed ad viuam vocem tãquam testis vnius vicem gerens, vt C. qui testa. fa. poſſ. l. hac consultiſsima. §. fin. per Accur. Cyn. Iac. Butr. & alios ibi videas.

¶ In text. ibi, Lxx. hi, qui supra hanc ętatem sunt, merentur excusationem à tutela: vt C. qui ætа. l. vnica. vel à præstatione munerum personalium. vt C. qui ęta. l. fin. lib. x. Quibus autem personis debeat remitti iusurandum, quæritur? & videtur, q̃ solis seruis, cum illi soli excipi videãtur vt ff. eo. in nomine. circa fin. Sed certe furiosi excipiuntur, cum pupillis similes habeantur, vt ff. de acquir. hære. l. pupillus. & est ad hoc q̃ alias dicitur, furiosus loco quiescentis, & dormientis habetur, vt ff. de iure cod. l. ij. §. furiosus. & C. ad Treb. l. fi. & ff. de iureiur. l. vbi non. §. furiosus. Sed nunquid fœminæ iurabunt? Respon. non, vt ff. eo. c. in nomine. circa fin. Item nunquid vnus tantum pro domo? Respõ. imo omnes, qui intra hanc ętatem sunt, vt ff. eod. c. in nomine. circa fin. Itẽ excipiuntur clerici, vt C. de epi. & clericis. & in Lombar. de aduo. & vicedo. l. quicunq;. & l. quoniam. Sed tu dic, q̃ imo iurabũt clerici, vt extra de iureiu. c. fin. Monachi autem, & talium ordines non iurant, cum hoc ad eos non spectet, vt C. de Episc. & cler. l. decernimus. argu. l. omnes. & l. generaliter. Item quia pro mortuis reputantur, vt C. eod. l. fin. & in auth. de nup. §. diſtrahũtur. & in aut. de mona. §. illud. Odof. Extra quæro nunquid ille, qui est in articulo mortis, posit tanquam testis examinaris & videtur quod nõ, quia mens mortis cogitatione turbata nõ ita bene memorari potest, vt C. qui testam. fa. possunt. l. hac consultiſsima. §. at cum humana. & in teste est opus scientia, & memoria: vt ff. de fur. l. quidam tabularum. Contrarium dico. nam cum posit facere testamẽtum, vt ff. de lega. iij. l. pamphilo. §. propositum. ergo & esse testis, nam non minus est testari, quam testificari, vt ff. de testam. l. cum lex. & ex nos videmus, quod si lingua sit ingrossata propter infirmitatem, non tamen omnino perdita, potest quis facere testamentum, vt C. de testa. l. quoniam indignum. in verbo, seminecis. & not. eod. titu. & l. iubemus. & puto quod interrogatoria debent breuiari, ut si interrogetur nisi de substantialibus & de his de qnibus lex iubet expresse testem interrogari, puta an sit odioſus. nam odioſo non creditur, quantuncunque in infirmitate acceperit corpus Crhisti. ar. ff. ad Syll. l. fi quis in graui. dictum etiam ipsius poterit reprobari de falso, quia non omnis, qui moritur, est Ioannes euange. vt C de testa. l. verba testamenti. De eo qui moriens confessus fuit se mutuum, vel dotem recepisse: vtrum hęres eius potuerit opponere exceptionem non numera. pecu. dicit gl. quod non, quia nequaquam moriens expectabat futuram numerationem. Ista est glos. singu. in l. j. C. de fal. causa adiec. legato.

f ¶ Vasalli qui tempore. § Hic dicitur, quod vasalli, qui tẽpore guerræ non postulant inuestituram a domino, & non exhibẽt seruitia, eo q̃ ciuitas eorum est in guerra cum illo domino, quod non propterea perdunt feudum, quod est not. dignum. Et not. quod treuga magis accedit guerræ, quam paci, & quod de guerra, & treuga idem est iudicium. Itẽ not. quod tempore treugæ non est tutus accessus. facit c. pastoralis. de re iudic. in cle. & ꝛ. eo. §. sententiæ quoque

g ¶ Non amittant. § Dicit Cato, Pugna pro patria. sic C. de abolitionibus. l. fallaciter. & ff. de iust. & iure. l. veluti. Iusta enim sunt bella, quæ fiunt pro patria defendenda. vt in decretis xxiij. q. vij. c. fi nulla. Odof. Sed an guerra connumeretur inter casus fortuitos? Rñ. sic, nisi tẽpore contractus potuerit prouideri, quia tũc culpæ connumeratur, vt ff. loc. l. ex conducto. §. si vis tempestatis. per Cyn. qui allegat eod. titu. l. habitatores. §. vlti. & ff. de dam. infect. l. qui. bona. §. de illo. quod tene mẽti,

verba Cyn. hæc sunt in d. §. si vis tempestatis. in verbo, incursus hostium. Hic quæritur de quæstione facti, quidam conduxerãt à cõmuni Pistoñ. certas possessiones per certũ tẽpus, puta quinq; annorũ. exactor pro cõmuni petit pensionem. cõductores dicũt se nõ debere teneri: quia nõ potuerũt colligere, vel colligi facere prædictas pẽsiones propter incursus hostiũ, qui morãtur in castro sancti Lucæ. quærit, quid iuris sit. Ego distinguo, an superuenit guerra, & incursus prædictorũ hostiũ post contractũ locationis, & tũc remittitur pẽsio: vt hic dicitur. aut ante erat guerra: & tũc imputandũ est eis, q̃ scierunt conditionem, & statum rei. & nõ præuiderũt. vnde non excusantur à pensione. ar. ff. de dam. infe. l. qui bona. §. de illo. & eius, q̃d̃ not. d. l. habitatores. §. vl. Cy Sed quid? dicebatur materia erat præparata ad guerrã, tamẽ nõdum erat mota guerra inter duos Principes, fecerunt inter se treugã, seu sufferentia duorũ annorum. Quæro vtrũ lapso tpe sit necessaria diffidatio ad hoc, vt ille qui aggreditur territoriũ alterius non dicatur esse latrunculator? & videtur q̃ non sit necessaria diffidatio, ar. ff. de leg. ij. l. statuliberũ. § fi chiu. Sed contrariũ est verũ, quia ibi non procedit dispositio: vbi lapsus tpis pro se nõ habet d̃ spositionẽ inducere. Item verba, quæ sunt ordinata ad negandũ, vel priuãdũ: nõ disponũt. vt ff. de manumiſſ. te. l. titia. § fi. & ff de hær. inſt. l. ex facto etiã ag tẽ. Sed si guerra præcessisset ex priuato tempore sufferentiæ: ipso facto remanerent in guerra, nec esset noua diffidatione opus: vt ff. de pac. l. si vnus. §. si cũ reo. & vide quod not. in c. pro humani. de hom. libr vj. in nouella, &c.

a ¶ Libellariæ. § Dicit q̃ libellariæ, & precariæ de feudis factæ per vasallos in suo statu permaneant. i. in eodem habitu: vt ff. de condi. ob causam. l. quod seruus. secundum consuetudinẽ vniuscuiusq; ciuitatis. ſ. de societate Lombardiæ non obstante lege, quæ diceret cõtrariũ: & est imperatoris Friderici. Extra no. q̃ libellariæ ecclesiarũ & emphyteusis possunt per emphyteutã donari, & legari saluo iure ecclesiæ: vt no. extra lo. ca. c. potuit in nouella. Sed Bar. consulit cõtrarium per legẽ vniuersas. C. ne rei dominicæ vel tempiorũ. Sed ibi loquit qñ̃ pprietatis respectu, & non vtilis dñij cõtractus in fraudẽ celebrantur: & sic nõ ob. & sa. C. d̃ hære. instit. l. hæreditas. in verb. annonæ ciuiles. ibi nõ obstãte. quæ est phi. seu. alie. per fri. & sic collige ar. Imperator dũ concedit aliquod rescriptum, quod sit contra legẽ aliquã, debet specificare legem dicẽs non obstãre tali legẽ. & tũc valet. ut hic aliàs non uidetur ualere: ut ar. ff. de leg. ij. l. fi quis. in prin. & ff. de adop. l. nã ita. Quid ergo si dicat generaliter non obstan. l. aliqua, uel rescripto super hoc indulto: an teneat hoc quod quidã dicunt. Alij dicunt refert vtrum Imperator rescribat cõtra legẽ, an contra rescriptũ. Si contra legẽ: tunc dicit tali legẽ nõ obstante. Si cõtra rescriptũ: tunc generaliter sufficit dicere non obstan te aliquo rescripto: & ita tenetur. Ratio est ista: quia facilius tolluntur iura positiua siue priuilegia, quã iura cõmunia: ut in auth. de non alie. aut permut. §. illud. Sed quid, si ita dicat imperator, cõcedo tibi priuilegiũ hoc non obstãte lege aliqua, & nõ obstantibus illis ll. quæ dicũt generaliter dictũ non valere nisi in casibus ſpecialiter nominatis. & hoc dico per l. sed & si quis. §. quæritur. ff. si quis cau. & C. ad Velle. l. iubemus? Rñ. credo q̃ teneat. ff. de leg. iij. l. si quis. in prin. & C. de test. auth. hoc inter liberos. & C. de iure codic. l. diuus §. licet. Odof. Illud est consideratione dignum quòd licet Princeps rescribat contra proprium statutũ. & sic ex certa sciẽtia tamen cũ approbat factum damnatũ, requiritur clausula nõ obstãte. Idem si factũ non est damnatũ. sed est data ei forma, vt requiratur hæc clausula. C. de test. auth. hoc inter liberos. & ibi no. & eo. tit. l. fi nõ speciali. De clausula ſuppletiua de plenitudine potestatis scias q̃ Populus Romanus antequã transferet Imperiũ ad Cæsarem, hæc clausula nunqnã fuit vsus: nec in iure ciuili inuenitur hæc forma, nisi dicatur, & bene, q̃ includitur sub illis verbis, quicquid Principi placet, legis habet vigorẽ. ff. de cõstit. prin. l. j. & C. de legi. l. ult. & adde q̃ ſpe. dicit q̃ contractus feudalis emphyteuticarius, siue libellariæ conditionis eiusdem naturæ sunt, vt ipse notat in ſpe. de feud. §. quoniam. ver. quadragesimo. circa fi. & sic in solo nomine est discrimẽ, vt & alias dicit lex C. de agr. & cenſi. l. definimus. Sed ſpe. non dicit uerum, nisi forte loquamur in feudo quarundã ecclesiarum Lombardiæ, pro quo non præstatur seruitium seu census pecuniarius ad instar ficti, puta certa quantitas pecuniæ, vel frumenti, uel aliud simile, ut una ſpalla porci, uel unum par caponũ quolibet anno: qa ecclesia a Lõbardiæ nõ currat de seruitijs armorũ. sed de reditibus burgarum. & ideo in talibus feudis puto q̃ succederet mutus, & surdus etiã à natiuitate, & quilibet hæres: vt C. locat. l. unam ueritatis. nisi tenor in inuestituræ repugnaret, consuetudine etiam ecclesię ſemper salua. Bal.

b ¶ Damna. § hic Imperator remittit omnia damna data in rebus, omnia ablata facta de rebus, & omnes iniurias factas in ꝑsonis ab uniuersitate societatis, uel aliquo de societate, uel à coadiutoribus. Et hic no. q̃ imperatoratori fit iniuria non solum per ſe, sed per suos. facit. ff. de re lig. l. ossa. n fi. & quod no. Bar. ff. de cap. l. hostes. & Inno. extra de app. c. dilectus. Item no. q̃ Imperator remittit omnia ilta, licet non appareat de alio mandato. Et adde, q̃ habes extra de iniur. & damn. da. cap. in nostra. Item nota, quòd lige, & confœderationes faciunt uniuersitatem.

c ¶ Ab vniuersitate. § Hic habes, q̃ vniuersitas dãnũ dare dicitur, & sic per consequens dolum committere: vt ff. de dolo. sed si ex dolo. § j. licet illa videatur dicere contrarium. Metum dicitur inferre: vt ff quod me. cau. l. metum. §. aduertendum. quod enim maior pars facit, tota vniuersitas feciſſe videtur: vt ff. de re. iur. l. aliud. §. refertur. & ff. ad munic. p. l. quod maior. Item & si potestas consiliarij, & ancianꝰ hoc faciãt: tota vniuersitas feciſſe videtur: ar. ff. de ui & ui ar. l. siue à me. Et ideo nos videmus, q̃ vniuersitas accusatur, & rñdet per syndicũ habentem ſpeciale mãdatũ à ciuibus: vt C. de re mil. l. tã collatores. lib. xij. nec requiritur, q̃ illæ singulares personæ, quæ deliquerunt, nominẽtur in syndicatu: quia non cõstituitur syndicus nomine ipsorũ, sed nomine totius vniuersitatis: vt l. intantum. §. vniuersitas. ff. de rerũ diui. Et no. q̃ facilius sit inquisitio eõtra vniuersitatẽ, quã contra singulos: quia delictũ magnæ uniuersitatis nõ potest esse nisi notoriũ, & famosum. Vnde quamuis fama, quæ ſemper apud acta est præsens, & clamosa vox populi magis clamet in rebus notorijs. est uerũ, q̃ in notorio actus transeuntis requirũtur, postea probationes plenæ: ut C. de offi. rect pro um. l. iuſtiſsimos. & ordo iudiciarius. ar. extra de iu. c. exhibita. saluo eo q̃d̃ no. insti. de publicis iud. in prin. & no. in c. fi. de fo. cõpe. in nouel. lib. vj. Si autem iudex vult inquirere cõtra singulares personas: oportet, q̃ fama ſpecialiter sit cõtra eos: & non admittũtur per procuratorẽ, si causa exigat detentionẽ, seu carcerẽ personæ: vt in c eos qui de sen. ex com. lib. vj. & aliquando ista detentio est arbitraria, aliquando necessaria, si qualitas pœnæ sit personalis. Sed nunquid fideiuſſores possunt se obligare ad pœnam corporalem? Et quid de obsidibus? dic ut no. xxiij. q. v. cum homo. & dic, quòd non de iure, sed de consuetudine in quibusdã locis seruatur contrarium: quæ consuetudo habet potestatem in sanguine hominis. ff. de extraordi. cri. l. saccularij. §. sunt quædam. Bald.

d ¶ Moram superfluam. § Hic dicitur, q̃ Imperator in ciuitate, uel episcopatu non debet facere superfluam moram in damnum ciuitatis uel Episcopatus, seu territorij, per quæ transit. Et est ratio, quia ferè impossibile est, quin exercitus eius damna non inferat: ut ff. loc. l. ex conducto. §. sed si labes. ver. idemque.

e ¶ Ciuitates. § hic dicitur, quòd licitum est uniuersitati societatis seu ipsis societatibus ciuitatis murare, & extra ciuitatem munitiones, & fortalitia facere.

f ¶ Murare. § hic est triplex litera. aliàs murare, uel munire, uel mutare: & quælibet bona est. & est simile ff. de operib. publicis. l. de operib. C. de ædifi. priuat. l. per prouincias. ff. de rerum diuiſ. l. sacra. § pen. in auth. quo modo oportet Episcopos. §. fi quis apparuerit. in fin. aliàs autem nisi iuſſum haberent à principe. hoc facere non possunt. arg. C. de oper. pub. l. fi quando. & l. nemo iudicum. & facit ad id quod not. ſ. eod. §. nos Romanorum Imperator, &c. in fin. illius glo. j. sine præfinitione temporis, &c. Odofr. C. de sacrosan. eccle. l. ad instructionem. Bald.

g ¶ Item societatem. § Dicit q̃ ciuitates, quæ veniũt in ista pace, possũt fœdus, & societatẽ, quã inter ſe habent, manu tenere. & etiã reuocare toties, quoties eis placuerit, & eis videbit expedire. Cõueticula hic cõcedũtur: de iure aũt cõmuni prohibentur: vt ſ. de pace tenẽ. §. cõueticulas. C. de epiſ. & cler. l. cõueticulam. C. de iis qui ad eccle. confu. l. denuntiamus. de pa. sacri. l. j. & in auth. de inter dic. col. hær. circa princ. C. de ſum. tri. & fi. catho. l. ij. & de hæ. l. cuncti. & hæc societas à Principe approbata est hic. Ideoq; licitum est eis societatem seu conueniticulũ tenere, & quoties uoluerint renouare: ut hic, & arg. C. de iudæis. l. ij. Sed nunquid aliã societatẽ poterunt cõtrahere cũ aliis ciuitatibus cũ quibus societatẽ habebant? Rñ. non, cũ dicat iste tex. quã nũc habent, &c. & facit ꝛ. eod. §. pacta inter ciuitates. Odofr. Quæro facta est liga inter duas ciuitates per quinquennium duraturã. vtrum si post qui iquennium præstant sibi mutuos fauores, intelligatur liga tacite renouata? Videtur quod sic: sicut dicimus in contractibus rerum: ut ff. loc. l. item quæritur. §. qui impleto. Contrarium dico, nisi renouetur expresse: ut hic, & est arg. C. loca. l. fi cum hermes. præsertim si fuit cnntracta prius per ſtipulationem: quia ſtipulationes uerba desiderant. Similiter in contractibus in quibus requiritur ſcriptura, non fit tacita renouatio: ut in d. § qui imple to. Item no. quòd iste tex. loquitur de renouatione uoluntaria. d aliquã do fit renouatio necessaria, ut in contractibus emphyteuticis, & feudali bus: ut not. Cyn. C. de sacrosan. eccl. auth. & quæ.

h ¶ Pactiones. § hic dicitur q̃ pacta inita timore Imperatoris, uel ꝑ impressionẽ nunciorũ suorum sunt irrita & cassanda. ergo Imperator non põt inferre metũ, sicut nec quælibet priuata persona. Item nota. q̃ illud quod sit per metũ Principũ, nõ valet. dicit ſpe. q̃ inducit non debet noui tas in homagijs, uel in actis fidelitatis: ut in ſpe de feud. § cũ uer. ego dominis iuro. dicit Ioã. And. quod indebita seruitia præsumuntur à dominis

Universidad de Deusto

per metum extorta. in c.j. de præscrip. lib. vj. in nouel. Et contra potestates præsumitur. C. de testa. l. nolumus. C. de fundis limi. l. j. lib. xj. C. de omni agro deser. l. qui per potentiam. præsertim erga rusticos. C. ne rusti. ad vllum officium dev. o. l. ij. nota tamen, quòd nisi uoluntas condescẽdat compositioni, non potest cogi. C. de hære. instit. l. 3.

a ¶ Cassentur. ʒ Sed an ipso iure, uel demum opposita exceptione? Respon. ipso iure: ut ff. quod met. cau. l. ij. mulier. § fi dos. Tu dic, ve no sup. de pace iur. fir. § item sacramenta.

b ¶ Pro infectis. ʒ factæ enim fuerunt contra legem: & quę contra leges fiunt, pro infectis habentur: ut C. de leg. l. non dubium. & C. de sacrosanct. eccles. l. iubemus. § fanè. Odof. Sed an contractus Principis habeat uim legis: ut ff. de pu. l. Cæsar? Respon. sic: quãdo caret uitio, sed hic nõ caret vitio, quia est cõtra ius naturale, vel saltem contra bonos mores. Et no. hũc § valde ad contractus, q tota die fiunt cum dominis terrarum. Sed nunquid debet ꝓponi actio quod metus causa ad rescindendum? Resp. non, quia est coram quo agatur. Item quia metus Principis est quodam modo vis præcisa, quæ omnino tollit consensum. & adde quod no. Inno. extra de renuncia. ca. super hoc. & ibi ponitur quid quis habebit probare in huiusmodi iudiciis. licet enim dixerim, quòd non est coram quo agatur de facto: tamen de iure si Imperator facit iniustitiam, potest adiri Papa per supplicationem, vel denunciationem: ut extra de probat. c. j.

c ¶ Pacta. ʒ Dicit hic, q ex speciali clausula præmissa subiicitur generalis. sic. ff. ad leg. aquil. si seruus seruum. § inquit lex. sic contra. C. de sacro sanc. eccl. l. generali. & l. illud. & l. sancimus. & d. l. si seruus seruum. §. rupisse. Odofr. & ff. de postulan. l. j. §. hoc edicto.

d ¶ Communi. ʒ id est, tota uniuersitate: quia tota uniuersitas commune appellatur. quod autem dicit ab aliis, scilicet, singularibus personis pro priuato facto suo Odof.

e ¶ Ita tamen. ʒ Ista dictio habet determinare præcedentia. Odofr. ff. ad Trebel. l. Iucius. §. quæ habebat.

f ¶ Persoluere fictum.] Differentia est inter fictum, & seruitium, sicut inter pecuniam, & censum, & operam, & aliquando fictus appellatur census. C. de donat. l. censualis. de acquiren rerum do. l. quæ quisque. C. fine censu uel reliquis. l. omnes. Et an quicunque non soluens censum tempore a iure statuto perdat rei dominium? Dicendum est quòd sic, si ille cui debet census solui, habet directum dominium rei. ut C. de sacrosan. eccl. auth. qui rem huiusmodi. secus si præstatur in signum alterius subiectionis de re propria: ut no. Innocen. de relig. domo. c constitutus. & facit optime. C. de fundis patri. l. fundi possessionem. tamen nullus perdit donec enciatur foras: ut not. ff pro socio. l. cum duobus. §. idem respondit. Et q non renouat ab ecclesia, videtur iuri suo renunciare: ut no. in c. j. de preca. in nouel. inf. eo. c. ego iuro, scilicet, quando uenit ex necessaria consequentia præcedentis contractus.

g ¶ Sententiæ quoque. ʒ Iste §. est valde not. ad exitities terrarum: vt sciamus qui processus facti contra eos rescindatur eis ad ciuitatem reuersis, & qui non. Adde quod not. in cap j. de cler. non resi. libro vj. in nouella. & in c. statutum. de reser. ꝓ eo lib. tangitur de istis extitus. & si quidem licet non per se: tamen per procuratorem potuerunt comparere: citatio arctat eos. secus si nec per se, nec per procuratorem: quia nullus audebat tanquam procurator comparere: ut ff. ad Trebellia. l. de ætate. & in c. pastoralis. de re. iur. l. in clemen. & in c. bonæ. de elect. & si erant bannati omnibus bonis ademptis, iudicia non tenent: ut l. si constante. §. fin. ff. solut. matrimo. quia nudi exularunt: ut ff. de capi. di. l. tutelas. §. si libertate. & compromissa soluuntur. ff. de noua. l. quoties. §. fin. quia habẽtur pro mortuis. C. de hær. instit. l. prima. & facit quod not. in l. ad cognitionem. ff. quibus ex cau. in possess. ea. in glo. quæ dicit: nota hic pro bannito. Quod de sententijs latis ex compromisso facto inter exititios, & intrinsecos? Respon. tales sententiæ valent pro rebus compromissis: sed extra compromissum non ualent etiam si post compromissum nominatim homologetur laudum. nam expresse dicit decretalis, quod non potest homologari laudum, super quo non procedit compromissum. extra de consti. uti uel inuti. c. examinata. ad quod facit. ff. de pecu. l. j. §. si seruus. & quod ibi not. per Gui. de cu. & est ratio: quia ordo substantialis peruersus. nam ubi non procedit notio, ibi sententia non procedit, nec ualet auctoritate partium ordine prætermisso: vt C. de sent. & interloc. om. iud. l. prolatam.

h ¶ Secundum leges & consuetudines. ʒ Not. arg. quòd si causa est cõmissa secundum leges, & consuetudines terrarum terminanda, quod potius debet terminari secundum bonas consuetudines, quam secundum leges. Et dictio, & significat bonitatem arbitrij, & non merum ius commune, ut extra de eo qui mitti. in possess. causa rei ser. cum uenisset. & vide Cyn. C de testa. mili. l. cap tatorias. Cyn.

i ¶ In irritum. sic ŝ. eo §. primi legia. causa enim harum sententiarum seu discordia sublata, cessare debet earum effectus. sic C. de episco. & clericis. l. generaliter. ff. de exec. tut. l. cum ex oratione. ff. pro socio. l. exactio ne. §. alicuius debent eũ omnia pacis tempore in pristinum statum restitui. arg. eius quod de rechibitione dicitur. ff. de ædili edi. l. redhibere. & l. facta. & de alie. indic. mut. cau. fa. l. quia. Odofr.

k ¶ Possessiones. ʒ possessiones amissæ tempore guerræ, quæ ante tempus guerræ possidebantur, debent restitui possessoribus: & si eas recuperassent, debẽt eis defedi, nisi essent possessiones quæ pertinerent ad Imperium: de quibus debet stari dicto arbitrorum electorum. Et nota, qđ non dicit hic de eligendis arbitratoribus: quia nemo transigere, vel amicabiliter componere compelli tur. quandoque tamen in arbitratorem potest compromitti, & nõ in arbitrum, ut super decimis & alijs spiritualibus. ut no. in c. fi pater. de rerum permut. in nouella. Nota q tempore guerræ licitum est recuperare per uim ablata. Not. de conseruatorio possessionis. facit. C. de carb. edi. l. j. Nota q arbitri eliguntur in causa Imperatoris, qui habent cognoscere de regalibus. Nota de uerbo assignentur, quod significat, id est, declarentur pertinere, & de facto ponatur in possessione, si non est.

l ¶ Cum fructibus & sine damno. Not. quòd fructus, & damna ponuntur ut diuersa. & sic non dicitur damnum dare, qui tanquam possessor percipit fructus. quod tene menti.

m ¶ Restituantur. hoc nisi ablator iure se posset tueri in causa proprietatis: tunc enim restitutio impeditur: ut j. eod. §. fi qui. & caue, quia hic, dicit de ablatoribus, seu suasoribus, q nõ sunt de societate. Sed ego idẽ puto, & de eis, qui sunt de societate: cum in d. §. fi qui. generaliter loquatur, & non specificet an de societate sit, uel non. sic ergo generaliter & indistinctè debent intelligi, vt ff. de publi. l. de pretio. & intelligendum est Imperatorem in hoc casu idem statuisse in suis, q in aliis, & idẽ in aliis quod in suis, causa æqualitatis hinc inde seruandæ: ut arg. ff. de arbitr. l. fi cum dies. §. fin. C. de fruct. & lit. expen. l. fi. C. de proxi. sacro sacri. l. in sacris. lib. xij. & ff mand. l. 3. in fin. & C. communi diui. l. pen. §. fi. & arg. ff. fa. ercif. l. in hoc iudicio. Odof. Et no. quod in istis restitutionibus, quæ fiunt uigore capitulorum pacis, obstat exceptio, dolo facis: quod est notandum. Sed quid, si quis nesciat dicere confines suarum possessionum? Respon. sibi imputet: quia nemo sibi incertus esse debet quantum possideat: ut ff. de uerb. sig. oth. l. subsignatum. §. fi. per Accur.

n ¶ Recuperauerit. ʒ quo quomodo, Odofr. Et sic not. quòd tempore guerræ licitum est recuperare qualitercunq;. Et quid si unus recuperat alij ablata? dic ut ff. de capti. l. fi quis in bello. Si quis perdidit bona culpa sua damnabili, ut si miles pdidit arma, non recuperat. sed si latrocinio uel uirtuosè pugnando: tunc recuperat à quolibet recuperãte salua consuetudine armorum. eo. ti. l. j. per Dyn. Sed qualiter probabitur possessio? Respon. probata detentione corporali. nam qui detinet, præsumitur possidere: ut not. cap. cum olim. de priuileg. per Innoc. vi. quæstuo. j. pontifices. per arch. & in c. ij. vt lit. pen. in nouella. nisi constet aliũ possidere cum quo persona: ut apparet in prædictis ll. & capitulis. Vnde non frustra hoc in modum priuilegij huic conceditur. Sed attende, q si rectè inspicias, nõ dicitur remittere nisi offensas quas fecit postquam iuit in societate. Et sic puto, q si feudum haberet à Principe, & antequã esset in societate culpam aliquam commisisset, propter quam amitteretur feudum, q bene amiserit feudum, & culpa illa non uideatur remissa per hanc pacem: licet uideatur contra id quod dicam j. proxi. ibi, pro prætritis, &c. quasi uideantur remissæ omnes culpę & offensæ factę, siue antequam esset in societate, siue post essent commissę. Sed certè non est uerum: nam non sic intelligitur in præteritis. nam idem vult dicere ac si dixisset prędictis. Hoc etiam indicat quod ibi statim sequitur, uel parti eius, &c, Odofre. Nec est nouum maleficium per persuerantiam delicti tempore guerræ remissum facinus uideri. nam inspicitur tempus, quo delictum nascitur. ff. de iureiu. l. qui iuraſſe. §. fi pater. & l. eum qui. §. in popularibus. de furt. l. inficiando. §. infans. C. de testa. cum antiquitas. in princ. & argu. in c. j. §. de feu. guar. Quæro, quid si testis dixit, quod fuit ante guerram, utrum probet, quòd fuit ante originem guerrę? & videtur quòd non: quia æquiuocus est sermo iste, cum possit intelligi ante guerram, scilicet, finitam. l. j. fi cert. pet. per Bart.

¶ Truffa est: ois intellectus est extraneus. ʒ q non sonat in auribus uulgi: ut extra de postu. c. ex literis. & ideo intelligitur ante origine guerrę.

Ad cog. ſ

a ¶ Ad cognitionem. ʒ Nota. q arbitri electi ad cognitionem uidẽtur electi ad decidendum, & ad fignandum ut hic, & ff. de proc. l. qui procurator dat. secus in electis ad cognoscendum, & referendum: quia nõ possunt causam decidere: ut C. de offi. præfect. Aug. l. ordinationem.

b ¶ Coercitionem.] uel coactionem, uel correctionem. Odofr. ista tria sunt quasi synonyma.

c ¶ Amplius consueuerunt. ʒ fume illud, quod est longe.] & eam quam modo exercent.

d ¶ Possideant. ʒ Not. iurisdictionem possideri, id est, quasi possideri: ut j. eo. §. omnis. & nõ utitur uerbum Impropriè positum: ut ff. de iureiur. l. sed & si possessori. §. sed si reum. quod debet intelligi secundum sanum intellectum. & probatur possessio iurisdictionis per exercitia, quibus quis est usus liberè, & quietè. tex. est hic notabilis.

e ¶ Successorum dominorũ. ʒ dicunt quidã, hic uidet Imperator iniunge re successori suo, ut hoc idẽ faciat: quod q dẽ esse non põt: ut ff. ad Trebe. l. ille à quo. §. tẽpestiuũ. & ff. de manu. l. apud eum. Sed certè nõ est uerũ, sed ita debetis intelligere literam istã, q habeant sine cõtradictione successorũ nostrorũ. Si enim successores nostri cõtradicant, non habebũt. uel dic simpliciter ut iacet. argu. C. de sent. & interl. omn. iud. l. post sententiam. & sent. resc. nõ pos. l. j. Prima placet; cum Imperator prædecessoris sui factum abrogare possit. ut C. de ueteri iure enu. l. ii. circa prin. Odof. & per hoc determinatur quæstio, quã format Cyn. C. de legi. l. digna vox. & sic nec per contractũ: nec alio modo Princeps põt regalia concedere in præiudiciũ successorũ: quia sicut non potest iura eorum subuerte re: ita nec minuere: ut ff. qui & à qui. l. fi optio. non enim debet uni in alterius damnum succuri: ut ff. de mino. l. in causæ. el primo. in prin. co. ti. l. auxiliũ. in prin. Odof. nec est boni Principis unũ alterãr coperire, & aliud discooperire: ut C. qui pot. in pign. ha. l. assiduis. §. exceptis. nec priuilegia uni cõcessa alteri dare: ut C. de silentiariis. l. decurionibus. lib xii. Et si Princeps concessit alicui beneficium: prior tempore potior est in iure ar. ff. de aqua plu. arcen. l. in concedendo. & §. qui suc. tene. ca j. col. x. Et hæc faciũt ad cõcessiones, quas faciunt Principes de aquis publicis, q semper uidẽtur reseruata iura, & commoditates eius, cui prima concessio facta est.

f ¶ Saluo. ʒ ff. fami. ercis. cun. l. item Labeo. §. j.

g ¶ Aquæ Lambi Mediolanensibus. ʒ pone. Inter duo castra erat quæstio de ductu aquæ publicæ, & fuit inter se lata sententia. demum Imperator concessit mihi unum de illis castris: nũquid teneor seruare illam sententiam? Et uidetur q sic. quia castrum transit in me cum suis uiriis quæque causa præsertim cum sit uniuersitas quædam. ff. de act. empt. l. in uendatione. ff. de serui. rust. præd. l. Iucius. à contrario sensu. ff. de cõd. & demo. l. fi quis legata. §. fi. de contr. empt. l. si aquæductus. Et quia Imperator non uidetur uelle prærudicare transactionibus, & sententiis, sed tacitè reseruare. ar. huius literæ in contrarium uidetur: quia sint Principes possent: ut ŝ. in c. j. quę sint regalia. ita & ego qui uice Principis fungor. Item pacta priuatorum non præiudicãt fisco, nec tenetur fiscus de illis pactis facere mentionem. ff. de pact. ius publicum. & l. iuri gentiũ. §. si pacisear. & l. inter. C. siue censu uel reliquiis. l. omnis. dum tamen bonum uiri fungar officio, sicut ipse Princeps indulsisset si certioratus fuisset. ff. de pac. tale pactum. §. fin. quod maximè est si alium non lædo, ut l. si. §. item uarus. de aqua plu. arcen. ff. de sol. l. j. & extra de re iud. ca. fubertatis. in fin. non obstat ista litera: quia hoc ius aquæ competit ex cõsuetudine, quæ fortior est, quam pactum priuatorum, &c. Bald.

h ¶ Omnes.] hic dicitur, quod illi de societate debẽt iuuare Imperatorem ad manu tenendum iura sua, & etiam conseruandum, scilicet pro posse, & præsertim ciuitates finitimæ: & quæ sunt magis propriè iura: ut sunt in corporales, quæ non dicuntur possideri, sed quasi possideri: ut ff. de acquiren. rer. do. l. seruus. §. incorporales. ff. de serui. urb. præd. l. ædes. in fin. ff. de actio. empt. l. datio. §. fi iter. & hoc est quod iurant ciues ut ciues. Odofredus.

i ¶ Finitimæ. ʒ id est, cõfines, seu propinquæ illis locis in quibus sunt possessiones, quæ cœptæ sũt turbari.

K ¶ Teneantur. ʒ subaudi si post opus erit. quod dic ut C. de sacrosc. eccles. l. neminem.

l ¶ Teneantur. ʒ subaudi si opus fuerit. Odofr. Nota bonam glosellam. Baldus.

m ¶ Si qua uerò. ʒ Hic dicitur, quod si aliqua ciuitas de dicta societate Lombardiæ non seruat statuta pacis: cæteræ ciuitates de societate compellent illam ad obseruãdam bona fide.

¶ In text. ibi bona fide. no. q bona fides debet seruari. uel dicit interdũ non congruit de iuris apicibus disputare: ut ff. man. si fideiussor. §. quædam. Et est arg. q omnes contractus, qui fiunt cum Principe, habeant naturam bonæ fidei contractuum.

n ¶ Compellant. ʒ Sed quomodo? faciendo guerram, uel obsidendo ciuitatem, uel dando repræsalias? Rñ. forte sic. Sed contra per hũc text. nam hic dicit bona fide cõpellant. hanc bona fide non uidetur cõpellere aliquo prædictorum modorum: nam bona fide est contraria dolo, & fraudi: ut ff. pro soc. l. iii. in fin. & in prædictis plerunque hæc uersantur. & quia discordiæ sunt sedandæ, & remouendæ: ut ff. de leg. ii. l. cum pater. §. dulcissimis. & quia omne beneficium decet esse perpetuum: ut C. de excu. mu. l. antepe. & quia per pacem discordiæ sepiuntur ut C. de cad. tol. §. ita. in prin. etiam ex pace uidetur nasci discordia, quod esse nõ debet, ut C. uñ. ui. l. meminerit. Sed forte his non obstantib. possunt prædictis modis compellere, nec enim uidentur dolo facere, cũ alterius fraudẽ excludãt. ut ff. de leg. ii. l. cũ pater. §. titio. & quia pax fingitur ei non concessa, qui aduersus pacis statuta uenire nõ timuit. arg. ff. de mino. l. auxilium. in prin. Vel forte posset dici quod accipiantur hoc casu obsides, ut arg. ff. de iur. fisc. l. diuus. ff. ex quib. cau. ma. l. necnon. § j. & ff. de testa. l. obsides. Odofr. Dic quod ꝓcedent illis uiis, & modis quibus uidebitur expedire. ar. extra ut lite non conte. quoniam frequẽter. § fin. adhiberi enim debẽt illa remedia, quæ magis timeantur, adhibito tamen discretionis moderamine.

o ¶ Nobis intrantibus. ʒ hic dicitur, quod quando Imperator intrat Lombardiam, debetur ei sodrium regale. & cõsuetum, & uiæ, & pontes aptari, & aptatę sufficienter in eundo, & redeundo, quod debet habere mercatum sufficiens pro se, & suis. Et hic determinatur quęstio de guardana formata per glos. C. de sacrosc. eccles. l. neminem. nã guardana Imperatoris non debet auferre res filiorum, sed debet emere. nisi fortè deficeret sibi pecunia, ut l. ii. ff. ad leg. Rhodiam de iac. uel nisi rustici adeo forent tenaces, quod nollent eis uendere uictualia, quod no.

p ¶ Vias & pontes. ʒ & ab horum refectionis onere nemo excusatur, quod dic. ut C. de sacrosc. eccles. l. ad instructionem.

q ¶ Sufficiens. ʒ nõ dicit sufficientissimũ sic ergo sufficit aliquid sufficienter præstari, licet nõ sufficientissimè præstetur. sic. ff. de ædil. edic. l. fi quid uẽditor. & l. sciendum. §. illud. Odof.] ¶ Restituatur. hoc nisi in causa principali iure se tueri possit possessor, nã tunc impeditur restitutio ut sequitur. quod quidem est contra alia iura. nã & si quod ius haberet, per ingressum uiolentiũ amisisset: attamen restituere tenetur ei cui per uim abstulisset uel occupasset. ut C. unde ui. l. fi quis in tantam. & in Lomb. de inuasionibus. l. fi. Et q inuasionis restitutio nõ fit impediẽda, probatur in Lomb. de of. iud. l. legato. Sol. hoc est cõtra cõmunia iura.

Universidad de Deusto

& speciale est cũ in modum priuilegij conceditur. hoc tñ hodie nõ seruatur. Vel dic aut inuasor inuadit sua auctoritate, aut cũ iudicis auctoritate. Primo casu, locũ uẽdicant sibi contraria iura. Secundo casu seruatur quod hic dicitur. & hoc fortè loquitur põt hæc lex fiue præcedẽs. Odo. Ad de q spoliatus, si cõtra ius petit se restitui, ita q exceptio obstet ipsi possessorio, non est fienda restitutio: ut hic, & in c. constitutus. de filiis presbyt. per Inno. nã qui expresse iniustũ petit, inepte agit: vt no. in c. j. de off. uic. per Inno. Si uero nõ apparet de iniustitia petitoris: si quidem excipiens est per iudicem & partem admissus ad excipiendum, uidetur per cõsequens admissus ad probandũ: ut not. Innocen. in c. cũ uenisset. de testi. Si autem non est admissus: tunc refert aut allegatur spoliatio, aut dolus sine spoliatiõe. Primo casu non admittitur exceptio dolo facis. Secundo sic: ut C. unde ui. in l. cum quærebatur. & ita intelligitur, quod not. ff. de iudic. l. fi de ui. & C. de agric. & censi. l. fi colom. lib. xj. extra de restit. spo. c. j.

a ¶ In omni decimo anno. § in omni decimo anno fidelitates sunt renouandæ.

b ¶ Renouabunt. § hoc fit propter iuuenes, qui propter ætatem nõ debebant iurare, & modo per uenerunt aliqui ex eis ad eã ætatem, qua iurare tenẽtur: & propter senes ẽt qui iurauerunt p tẽpore & modo ratione ętatis iurare nõ debẽt: sic ŝ de pa. iur. fir. circa prin. Sed hodie hoc nõ seruatur. Odofred. No. ergo q propter mutationẽ ætatum fit renouatio fidelitatis: quia ętas naturaliter variat: ut not. C. de in integ. restitutio. min. l. fi minorẽ te. & extra de proba. in præsentia. unde ex præterita minori ætate non præsumitur in præsenti: quia non est quid stabile, ut ff. ad leg. fal. hæreditatum. nisi tempus præsens est coniunctum prẽterito. arg. huius literę.

c ¶ Si quis ex parte nostra. § not. quod expulsi sunt restituendi ad suas iustas possessiones.

d ¶ De iustis § secus ergo si iniustis. Odof. hic cadit gl. signata ŝ. in §. sufficiens. quę debet scribi super uerbo restituantur.

e ¶ Iuramento. § Not. quod per iuramentum proceditur dispensatiue. Sed an hoc iuramentum teneat? puto q non cũ sit contra diuinam, & humanam legem. Vnde diuina pagina dicit. Non concupisces rẽ proximi tui. ad quod est ff. de iust & iure. l. iustitia. & iuramentum contra. l. factũ nullius est momenti: ut ff. de pact. l. iurisgentium. §. & generaliter. C. de legi. & consti. l. non dubium. in fi. C. de nup. auth. quod eis. ar. extra de iureiu. c. intelleximus. ff. de leg. j. l. si quis inquilinos. §. fi. Odof.

f ¶ Succedere. § ut soluat rei ęstimatio. Odof. quod est contra ius commune, q inuasor nolente domino liberet rei ęstimationẽ soluẽdo: ut ff. de rei uend. l. nec quasi. Et no. pulchra uerba, arbitriũ boni uiri pro restitutione succedere. s. ut satis fecisse uideatur ille qui soluit ęstimationẽ arbitrio boni uiri taxatã. Et not. q in tota ista pace non restituantur fructus: qđ intellige nisi essent extantes in fundo: quia tũc nõ restituũtur tã quam accessiones, sed tanquã ipsum corpus fundi: ut l. fi. §. pe. ff. quę in fraud. cred. dicit Accur. q nunquã quis lucratur fructus, nisi rem habere uideatur. ff. de reg. iu. qui actionẽ. item ait q intra tẽpus restituendi. s. quãdo quis petit, quod non est, nec fuit suũ. ff. de leg. j. l. si quis bonorũ. ff sol. ma. l. fi mora. Debitor lucratur fructus nisi tẽpus sit appositũ causa custodię. ff. de reg. iur. l. cum tempus. dicit Accur. q speciale est in Imperatore, q possit offerre rem alterius. ff de reg. iur. l. id quod nostrum.

¶ Nisi ciuitas astringatur iuramento. No. quòd ciuitas potest obligari per iusiurandum, & sub iureiurando pacisci, licet non habeat animam: vnde hoc iuramentum referendum est ad animam ciuium, per ea quę not. Inno. extra de sent. excom. c. grauem.

& redeũtib. bona fide & sine fraude præstabũt: in omni decimo anno [a] fidelitates renouabũt [b] in iis, qui eas nobis nõ fecerũt, cũ nos petierimus vel per nos, vel per nostrũ nuntium. Si qui ex parte nr̃a [c] de suis iustis [d] possessionibus expulsi sunt, restituantur sine fructibus, & damno: nisi in causa principali suę proprietatis iure possit se tueri possessor: saluis prioribus concessionibus: & omnes offensæ eis remittantur: eodem iure seruãdo iis, qui sunt ex parte nostra circa restitutionem: nisi ciuitas adstringatur iuramento, [e] vt non restituat: quo casu arbitriũ boni viri volumus p restitutione succedere. [f] & si qua cõtrouersia [g] fuerit orta de feudo inter nos, & aliũ qui sit de societate, p pares illius ciuitatis, vel Episcopatus, in quo descendit, agetur, & secundũ consuetudinẽ [h] illius ciuitatis in eodẽ Episcopatu terminetur, nisi nos in Lombardia fuerimus. tunc enim in audiẽtia nostra, si nobis placuerit, agitabitur. Item volentibus [i] venire contra pacta non per violentiã facta, & iuramẽto firmata inter ciuitates, & ciuitates, societates, & societates, vel ciuitatem, & alias personas, nos audientiam denegabimus. Itẽ nos restituimus stratam [k] Veronensibus: & nominatim recipimus Ozolinũ in plenitudinem gratiæ nostræ, & omnem offensam remittimus.

g ¶ Si qua controuersia. § Dicitur hic, q controuersia feudi inter Imperatorem, & alios de societate debet diuimi per pares illius ciuitatis, uel p Episcopũ illius ciuitatis, in qua discordia uertitur, & secundũ consuetudinẽ illius terræ. & sic nota, q in feudis attenditur cõsuetudo loci ubi res est. Nota q si Imperator concessit [m] hi Thusco feudũ ciuisdã castri Alemaniæ, videtur mihi concessum secundũ consuetudinẽ Alemanię, & si Alemanico concedit in Thuscia, videtur cõcessum secundũ consuetudinem Thusciæ, vt hic dicitur. & est ratio: quia consuetudo pstationis, & rei præstãdæ intelligit secundũ locum illũ ubi debet fieri traditio, & solutio corporalis: ut l. semper in stipulationib. de reg. iur. quod est no. & facit quod no. extra de test. c. Raynutius. sup gl. fortè. in nouel.

h ¶ Consuetudinem. § Inspicitur enim regionis cõsuetudo: ut ff. de fundo instru. l. cum de lanionis. §. afinam. & est sicũ. eo. §. in causis uincit enim de iure Romano etiã in eo loco, in quo est: ut ff. de leg. l. de quibus. licet contrarium sit de iure Lombar. ut in Lombar. qualiter in iudic. l. placuit. Odofr. Et no. hic cuius loci pares & beant cognoscere de feudo: quia pares illius Episcopatus, uel terrę, ubi lis agitatur. debet autẽ agitari in terra, uel loco, ubi feudũ exstitit: quia reale iudicũ est: uel quia iste locus est cõmodior, & melius scitur ibi ueritas. ar. ff. de flu. l. j. §. j. & C. de appel. l. cum post. & in c. j. de rescrip. in cle. Et si quæras, quæ intelligatur causa feudalis? rñ. si crimina liter agitur, uel ultra leges fiudorũ nõ est causa feudalis, sed si de inuestitura facta, vel fienda, vel de possessione ablata, uel turbata per dñm uasallo, uel per uasallũ uasallo. de milit. uasal. qui contu. est.

i ¶ [tem uolentibus. § Hic dicit, quod uolens uenire contra pacta non auditur. ergo si de audientia denegatur exceptio pacti impedit litis cõtestatio. quod uerum est si pactum est iuramento firmatum: ut hic. secus si non sit iuramento firmatum, sed si factum litę pendente. Arg. ff. de pactis. l. tale pactum. §. qui prouocauit. & C. de pact. l. postquam liti. & C. de fide instrumen. l. 3. nam cùm sit renuntiatum liti, non potest denuo resuscitari: ut not. in c. j. de lit. contesta. lib. vj. in nouella. Deinde not. hic, quòd ille, qui per metum uult, nihil uult. quod dicit not. ff. de regu. iur. l. uelle non creditur.

k ¶ Stratam. § Not. de uerb. stratam. Ozolinus nobilis quidam de Roma fuit, ex quo geniti fuerunt duo pessimi tyranni, alter quorum eodẽ nomine potitus est: alter uerò Albericus fuit nominatus. Odof.

l HAnc igitur. Communiri. § sic ŝ. eod. §. pacem itaque. & dic ut ibi. Odofr.

m NOmina uerò. Præscriptam autem. § ut hic patet. & ŝ. eo. in prin. § nos Romanorum Imperator, &c. ŝ. proximo. §. nomina uerò, &c. certis tantum ciuitatibus hæc priuilegia conceduntur. Quid ergo si aliquis in aliqua harum ciuitatum habitet, & negetur esse de natione eius ciuitatis, uel alterius, quæ in hac pace comprehensa sunt? Respondeo, probare debet se habuisse originẽ in aliqua harũ ciuitatum: ut sic de probat. l. j secundum unam lecturã, quam ibi dixi. Odofre. & secundum hoc nomen, & beneficium ciuitatis forensibus, & extraneis nõ p dict. C. de testib. l. fi non speciali. quod tene menti. nisi essent recepti in numero ciui-

ciuium: vt ff. de io. ffici. l. sed si accepto nã alteri paciscitur nemo potest. cũ ab eo mandatum non habeat, iuxta illud, nihil ad nos de iis, q foris sunt.

a ¶ Pacem. § concordat. ff. de pactis. l. j. in princ & insti. de iniur. §. fina.

b ¶ In anima nostra. § nota qualiter quis iurat pro alio in animam dominiduij dist. c. tibi dño. Odof. pone constituit procuratorem ad iurandum de calũnia in animã meã: aduersarius dicit, q ego compaream: quia melius nouit factum. Rñd. in iuramento calumniæ non debet hoc vẽtilari: ut no. in ca. vlti. de iura. calum. lib. vi. in nouel. Nunquid ille, qui habet potestatem faciendi quicquid uidebit expedire, dicitur habere arbitrium voluntatis? videtur q sic ff. man. creditor. §. lucius. & no. in c. ij. de iura. cal. li. vj. in nouel.

c ¶ Hi autem. § primò nominat Principes, Duces, Comites & Barones. q ex una parte Principis una cum iuramẽto pacẽ iurauerunt. Secundo nominat nũcios Lombardorum. & aliarũ ciuitatũ societatis eorũ, qui ex aduersa parte iuramento suo pacem roborauerunt. Tertiò nominat ciuitates, quę pacẽ ex parte Principis unà cũ Principe cum Lombardis pacẽ fabuerunt. Quartò nominat nuncios Lõbardorum, quibus inuestiturã Cõsulatus dedit. Quintò impressione sigilli sui pacẽ Princeps corroborat. Sextò apponit tps, & anni domini, & indictio, & anni Imperii, & locus: ut appareat ubi & quando data fuit hęc l. & hæc usque ad illam. In Christi. Odof. & facit C. de testamentis. ubi, dum dicitur, inter tot nobiles, pro hac quę personas.

A [a] § hoc habes arg. quòd anni dñi, dies, menses, & Consul, & alia quæ in instrumẽtis apponuntur, dẽat poni in fine instrumentorũ: alias habes contrariũ: ut ŝ de iur. emphy. in princ. quod credo uerius: ut in authen. ut præpo. nomen Imper. in prin. & §. j. & ij. & in Lombar. de epis. l. j. Sed nunquid instrumentũ vitiatur, si in fine hæc apponã tur? dico q nõ nam in instrumẽtis nõ apponuntur hæc, nisi ut cõstet de tẽpore contractus. sed siue in principio siue in fine ponatur: nihilominus cum cõstat de tẽpore, ex quo appositæ sunt, de iuris ordine nõ curatur. ff. de sol. l. nec enim. Odof Sed nũquid vitiat instrumẽtum si nomẽ Imperatorũ præpositũ non fuit: uel nõ interfuit tabellionis subscriptio, vel contrahẽtis, uel aliquid defuit ex iis, quæ debent interuenire? Rñ. vetus arg. in authẽ. ut præpo. nomẽ Imper. arg. C. de fi. instr. l. cõtractus. C. de comm. fisc. debi. l. fisco. ff de testa. l. ad testiũ. § si quis. ff. de trãsac. cum hi § si prætor. ff. de coll. bo. l. j. arg. optimum. ff. de in integ. resti. l. diuus. C. qui testa. fa. poss. l. furiosum. in fi. Si enim quæ ad rei substantiã, modũ, ordinẽ, uel solẽnitatẽ pertinẽt, omittantur: quicquid gestũ fuerit, vitiatur. arg. C. de contrahen. emp. l. empti. & l. pretium ff. de contrahen. emp. l. nec emptio. & l. fi res. & ff. de act. & obl. l. in omnibus. ff. lo. l. qui ad certum. & l. fi tibi de cen. & ff. de uerb. obli. l. j. in prin. ff. si cert. petat. l. rogasti. C. de nõ nu. pec. l cùm ultra. C. de iure emphyt. le. ij. C. de fabricen. si quis. instit. de inuti. stipul. §. si quis alium. & §. si quis alius. C. de sen. & interlo. om. iudic. l. prolatam. & C. de excep. rei iudic. l. j. C. de app. l. nominatiões. Et quia quoties plura interuenire debent, unũ interuenisse non sufficit: ut ff. de diuort. l fina. cùm si. Vnde est arg. cõtra, q valeat instrumentũ ita confectum ff. de manu. uin. l. antepen ff. de app. l scio. sed primũ uerius. Odofr. Sed quid si apponuntur solemnitates tamen erratur in una: rum tabellio potest propria auctoritate emenda e exemplum, si errauit in die u. l in appositione loci? Respõdeo. si est quæstio super die, uel loco, non potest emẽdare nam rasura caderet in loco suspecto. si autem alibi ubi nõ pẽdet quęstio: tũc emẽdare põt, & tradere verbũ erroneum: & ponere uerbum uerum, ut not. C. de testa. si unus. Si autẽ non erraui in solemnitate instrumẽti, sed in qualitate factũ: tunc postquàm instrumẽtum est redactũ in modum & publicatum nihil sua auctoritate emẽdare potest, sed debet facere errore comperto de mandato iudicis secundũ Cynum qui ita not. ff. de stat. ho. l. Imperator. Vel dic, si est talis error, qui noceat. non potest emẽdare sine iussu iudicis. secus si non officit parti: quia partis nõ interest, cùm & sine tali emendatione ualeat instrumentum: ut C. de testa. l. ambiguitates. & l præposteri. & l. errore. & ff. de reg. iur. l. fi librarius. Illud constat, q aliæ sunt solemnitates instrumenti, aliæ negotij: ut not. ff de eden. l. j. §. editiones. in fin. glo.

d IN Christi nomine. Membrum. § Ad hoc est ŝ. de forma fi. c. j. Odofred.

e ¶ Coronam. § Potest ergo Princeps depon; vt hic. quod dicit ŝ. non. in §. cum autem. de formafidelita. c. alius. Odof. Sed si Papa deponit Imperatorem dolo, uel ambitione sine legitima & ardua causa: depositio ipso iure est nulla. nam ad esse exercitij huius iurisdictionis supremę circa ratũ temporalium, Papa debet p cedere tiq; am Deus quia est uerus: unde requiri-

nonia: Antonius Potestas, Rolandus Guarini, Matthæus Rodulphi. De Mutina: Arlotus iudex, Reinerius de buca cabata. De Rhegio: Albertus Cambiator, Rolandus de charitate. De Parma: Iacobus Petri braui, Maliobatus iudex, Vetulus iudex, Corradus Banzoni. De Laude: Vincentius de Siraga, Anselmus de summa ripa. De Nouaria: Opizo de Briona, Tedixius Cabalacius, Girardus de Bomprando. De Vercellis: Meardus & Vercellinus.

HAe autem sunt ciuitates, & loca quæ pacem prescriptam sub iuramento Lombardorum nobiscum receperũt, & eandem per se iurauerunt: Papia, Cremona, Comiterdona, Asta Cæsarea, Ianua. Alba, & aliæ ciuitates & loca & personæ, quæ sunt & quæ fuerunt in pace nostra.

HAec autem sunt nomina nũtiorum qui inuestiturã Consulatus à nobis nomine ciuitatum receperunt. De Mediolano, Adobatus. De Placentia, Gaardus Attizonus. De Laude, Vincentius Corno. De Vincentia, Pileus. De Padua, Iansus. De Teruisio, Florius. De Mantua, Alexandrinus. De Fauẽtia, Bernardus. De Bononia, Antonius. De Mutina, Arlotus. De Rhegio, Rolãdus. De Parma, Iacobus Petribraui. De Nouaria, Opizo. De Vercellis, Meardus. De Pergamo, Artoficiarius.

SIgnum domini Friderichi Romanorum inclytissimi Imperatoris. Ego Gotifredus imperialis aulæ cancellarius vice Christiani Maguntinæ sedis Archiepiscopi, & Germaniæ Archicancellarij recognoui.

ACta sunt hæc anno incarnationis. Mclxxxiij. indictione prima regnante Domino Friderico Romano Imperatore gloriosissimo, anno regni eius xxxij. Imperij verò xxxix. Data apud Constantiam in solenni curia. vij. Kalend. Iulij.

IN Christi nomine iuro ego, qđ à modo ero fidelis Domino Imperatori Friderico, & eius filio Regi Henrico non ero in cõsilio, vel facto, quòd ipsi perdant vitam, vel membrũ, [d] aut mentẽ, seu coronã [e] Imperij, vel Regni vel caput. & si sciuero aliquem fecisse, vel face-

Universidad de Deusto

tur causa: ergo non subsistente causa cessat iurisdictio, tenet consequentia per doctrinam Inno. qui dicit, q̃ quando causa requiritur tanquam fundamentum iurisdictionis, oportet causam esse uerã, & discussam alias iudicium est ipso iure nullum: ut ipse no. extra de for. comp. in nouel. c. cum sit. & d. ibi. super literis. per Inno. de offi. dele. cum super abbatia. p. inn. Est & alia ratio: qa ecclesia debet vassallo vectem, & de suo imperio nõ potest cũ lædere imo Papa facit alienũ à potestate si talem iustitiã nõ reddit Imperatori, q̃ iurauit fidelitatẽ: ut in ca. j. de forma fide. coll. x. & Imperator põt se defendere cũ exercitu in suo denil. uasal. qui cont. eũ, c.) §. vlterius. Vnde cĩ papa lo. xxij. mandasset Regi Roberto de faciendo mirabilia: Rex Robertus respondit, vos facietis, & nos faciemus, & me iusto. hoc é q̃ iurãtes in sacramẽto fidelitatis debent adicere: ut §. in pace. §. oés. Odofr. a ¶ Bona fide. ¿ hoc sufficiebat dixisse: & sine fraude. licet non dixisset sine fraude. bona em fide cõtraria est dolo & fraudi: ut ff. pro socio. l. iij in fi. Odof. ff. de pactis. l. iur. gen. §. sed si fraudandi. & ibi, bono intellectu. No aq̃ otanus debet intelligi ad bonũ & sanũ intellectũ: q̃ tene menti. b ¶ Masculos. ¿ excludit ergo sexum fœmineum, certis tamen ciuitatibus hoc remittitur, quòd suæ ciuitatis homines iurare non faciant: ut inf. eo. c. §. hæc sunt nomina.

c ¶ Ego iuro. ¿ Hic Imperator idẽ iurat: & ipse in animam suã hic iurare facit: ut hic, & §. in pace. §. hæc itaq; similes. §. de forma fide cap tibi domino. Vel dic non iurat idẽ, sed alius in animam eius: ut d. §. hanc itaq; & hoc innuit, l. proximi. inter nũcios, Vel dic q̃ hoc est sacramentum quod fit per rectores ciuitatũ, qui fuerunt in parte Principis. arg. §. ceo. § hæ autem sunt ciuitates & loca superius notata. est iuramẽtũ quod fit per ciues ciuitatum societatis Lombardiæ: sequentia uerò sunt sacramenta rectorum ciuitatis Lomb. seu societatis eorum.

d ¶ Scripto. ¿ secundum hoc habes etiam hic argumentum, quod hæc est lex scripta. quod dicturis diximus. Odof.

e ¶ Præcepta. ¿ Sed quomodo possunt præcepta iniungere Principi, cum maior sit, & minor in maiorem non habeat imperium? Rñ. ut no. ff. de iur. om. iud. l. fi. receptum. & sic Imperator potest per actum obligatorium conferre iurisdictionem contra seipsum pro bono pacis: uel dic uerius, ut modo dixi. Odof.

f ¶ Maior pars. ¿ quod enim maior pars fecit, tota uniuersitas fecisse uidetur. ut ff. ad munic. l. quod maior. Odof. Nota ergo, quòd illud, quod facit maior pars collegiatorum, seu confœderatorum minori parte cõtradicente: ratum quo ad omnes debet haberi: quia omnes collegiati reputantur ad instar unius corporis. quod est notandum ex his scilicet q̃ pertinent ad totum corpus legæ, & ille qui est nobilior, & potentior in lega, dicitur intelligitur superior ad conuocandum alios. arg. ff. de fide instr. l. fi. in c. j. de maiori. & obed. per Inno.

g ¶ Triginta annos. Quid ergo erit finitis triginta annis? Respond. de necessitate ex integro est iurandũ: licet hodie non seruet. Nõ autẽ dicas tẽpore hoc elapso pacẽ amplius nõ durare, cũ perpetuò nõ ad tps hæc pax concedatur: ut §. ea. l. §. hãc ergo pacẽ, usq; ad fin. & §. nos romanorũ imper. Odof. Imo ex hoc colligit apertè pacem hãc tẽporalẽ fuisse. nam perpetuum est quod triginta annis durat: ut inf. de perpe. & temp. actio. Odof. imo prima uerior: ut §. eo. ¿ in omni decimo anno. nam hęc dictio in omni, perpetuitatem tẽporis demonstrat. Vel dic, q̃ tẽpus additur hic iuramento Imperatoris, non concessionib. & aliis capitulis pacis: & hoc teneas: tempus enim adiectũ alicui determinabili determinat solum illud, & non aliud ad cuius determinationem non est appositum, re volentem: per me, vel per aliũ Domino Imperatori, vel Regi, vel nuntio eius sine fraude manifestabo eis, & adiuuabo honorẽ coronæ tenere: & si perdiderit, recuperare bona fide in excitu, & comitatu adiuuabo. Insuper pacem Domini Imperato. Friderici, & filij eus Regis Henrici, & suæ partis factam cum societate Lombardiæ, & eius societatis sicut scriptum est inde, sine fraude ĩtra xv. dies post iurata bono intellectu, & sigillo imperator. sigillata obseruabo bona fide, [a] & sine fraude, & hoc iurare faciam omnes mascu los [b] mecum habitantes à xvj. annos supra vsque ad lxx. intra xv. dies postquam iuratum habuero, exceptis seruis, & qui per me iurare noluerint, intra tertiam, diẽ Imperat. vel Regi uel suis nuntiis manifestabo per breue. Mclxxxiij. indictione prima. Ego iuro [c] omnibus ciuitatibus societatis Lombardiæ, Marchiæ, & Romaniæ. & locis, & Domino Opizoni, Marchioni Malaspinæ, & omnibus personis, prædictæ societatis concessiones, & permissiones, atque pacta sicut in scripto [d] pacis inter nũtios Domini Imperatoris, & rectores, & nuntios ciuitatum societatis Lombardiæ facto continetur firmans tenore: nec ero in cõsilio, vel facto, vbi aliquid prędictorum minuatur alicui de societate: & si qua persona, aut ciuitas, vel locus alicui ciuitati, vel loco, aut personæ prædictæ societatis, aut iam dicto Marchioni auferre, vel deminuere voluerit, eos, vel eas manu tenere, & defendere bona fide, sine fraude contra omnes adiuuabo: & omnia præcepta [e] quæ rectores concorditer omnes, vel maior [f] pars mihi fecerint, sine fraude obseruabo; & omnia suprædicta attendam à kalend. Maij, vsque ad xxx. annos: ¿ & in capite vniuscuiusque quinquennij, scilicet, si per maiorem partem rectorum requisitus fuero, renouabo, & hoc totum sine fraude iurare omnes homines meæ ciuitatis à decimooctauo anno vsq; ad septuagesimum faciam. & hæc omnia faciam iurare Consules, vel Potestates meæ ciuitatis, & credentias [h] vsq; ad illum terminum, qui mihi constitutus fuerit per rectores Lõbardiæ, & Marchiæ, & Romaniæ in hoc eloquio.

[i] In Placentina in ecclesia sanctę Brigidæ in præsentia Mirabelli, Guilielmi, Garoni notarij, ibique in eorum præsentia [k] rectores Lombardiæ, Marchiæ, & Romaniæ, fecerunt prædictum sacramentum nomina quorũ sunt hæc: De Brixia, Aldericus de Salla. de Verona, Vozo iudex. de Bononia, Prende parte Potestas. de Padua, Bazotus. de Nouaria: Rogerius Marcellinus Potestas. de Ter

[i] Die lunæ xj. kalen. Ianuarij

ff de contra. emp. l. qui fundum. C. quando di leg. ce. l. ex his uerbis.

h ¶ Credentias usque ad illum terminum. ¿ Nota. hic fi tenes, quòd hic fit iuramentum Imperatoris: q̃ Imperator iurat credentias Lombardorum: & societates eorum & eos non pandent ad eorum detrimentũ. Idẽ puto in Lombardis & eorum fauoribus. q̃ hoc idem Principi iurent, cũ magna secreta ab uniuersis Imperio debeantur ut C. de ope. publ. l. quicũq; locus. & secreta Regis absondere bonum est: ut in Lomb. de his qui secreta regis fraudulenter inquirunt. in fi. Secreta em dñi subditis meritò cõmittuntur: ut arg. C. de prox. sacr. l. proximos. & q̃ iurent habes arg. extra de iureiu. ego em Eps. & §. ad nouã formã. deli. circa fi. Sed quę dicunt secreta si ue credentiæ? Respondeo quæ uulgus ignorat: ut arg. ff. de his qui dele. uel effu. l. j. § summa cum utilitate. & ammodo si contra faciãt, uidenẽ uenire cõtra pacẽ, & iuramentũ suũ: & ita pace carere debent: ut & aliàs de uasallo dicitur, qui amittit feudũ si credentiam domini manifestauerit: ut §. hic põ esse titulus quibus modis feu. amit. c. j. & fi ultra implorat legis auxiliũ, qui in eam cõmittit: ut ff. de minor. l. auxiliũ. Odofre. Ex prędictis apparet, q̃ si anciani alicuius ciuitatis iurauerunt tenere aliquam credentiam, & aliquis eorum reuelat ea in damnum communitatis, q̃ debet ab officio remoueri. Et nota hic q̃ quandocunque imponitur hæc pœna remotionis durante officio, potest cognosci de crimine. nam si expectaremus finẽ officij, frustra fieret amotio: ut C. ad le. iul. repe. l. nolumus.

[i] Die lunæ xj. kalen. Ianuarij. ¿ Nota. quòd olim notarij ita scribebãt ratione maioris certitudinis: quia si non adiicitur intrante uel exeunte, est dubium: quia quod pluribus modis exponi potest, est æquiuocum: ut no. ff. de uerborum obliga. l. quoties in stipulationibus ambigua. Quid ergo si instrumentum dicit actum vndecima die Ianuarij. & non dicit intrante uel exeunte mense? Respondeo: si quidem apponit proprium nomen diei: puta actum die lunæ vndecima Ianuarij: satis apparet ex ipsa scriptura: ut hic. Si autem non apponit nomen proprium, potest dubitari. Pone enim quod testes dicunt vndecima die intrante mense Ianuarij partes fuerunt alibi. Ex aduerso respondetur quod ista probatio non concludit de necessitate. Quæritur ergo utrum dicti testes reprobent instrumentum? Et uidetur quod non: quia sicut debemus saluare testes, ne in falsum incidant: ita & instrumentum, & testes: ut extra de testibus cum ita filij. Item dicta testium debent interpretari in melio rem partem. ut not. Inno. in c. dudum. ij. extra de elect. Item cum testes sunt inducti ad probandum, & non probant: de necessitate debent interpretari contra producentem: ut extra de proba. c. in præsentia. & c. cum causam. de rescrip. & in c. uit. & conditione apposita per Ber. nisi in causa fauorabili. ut ff. de manu. l. antepen. & in c. ex literis. de probat. & de regulis iuris in ambiguis. cum similibus. In contrarium uidetur: quia istud instrumentum secundum communem usum tabellionem probat de undecima die intrante mense. Cùm ergo probatio reprobetur, ergo reprobatum est instrumentum. Non enim ista est præsumptio sed communis intellectus uulgi. & ideo non obstat quod nota ff. de pact. l. iurisgentium. §. quod fere. & quod no. Inno. in c. innotuit de eo qui fur. ord. receper. no enim dicitur incertum, quod certam interpretationem semper habuit. Arg. ff. de fund. instrum. l. cùm de lanionis. §. asinam. Et est notandum, quod ad hoc, ut ista æquiuocatio cesset in literis apostolicis apponitur nonas, idus, & calendas, ubi talis dubitatio incidere non potest. ut inf. eo. §. fin.

k ¶ In eorum præsentia. ¿ hic habes argumentũ expressum q̃ testes debent

bent scribi, & imponi in prima parte instrumenti: & hoc hodie seruant tabelliones nostri temporis. Alij q̃ in fine, vt videantur interfuisse contractui toti. Odofre. Tu dic, quod si debent se subscribere, debẽt eorum nomina & subscriptiones poni in fine: vt C. qui test. fa. pos. l. hac consultissima. §. pen. ibi dum dicit, & in fine, &c. & hoc patet ex ipso vocabulo: quia dicit subscriptio non præscriptio. sic & tabellio debet se subscribere in fine licet signum suum possit apponere tam in principio, quam in fin. Illud certum est, quod instrumenta debent habere suas proprietates. & per hoc dicunt quidam, q̃ im breuiatura non probat: quia non est ibi. subscriptio, & signum: vt not. Ioan. de Are. C. de fide in instru. l. contractus. per Bar. ff. de testam. l. ad testium. §. fi quis. & dic vt extra de fide instru. c. cum. per tabellionem. & in authẽ. vt præponatur nomen imperatoris. §. primo. & C. de tabul. l. generali. libr. x. Et si inueniatur imbreuiatura an præsumatur imbreuiatura testibus lecta, not. ff. de legat. tertio l. fideicommiss. § j. & facit. ff. de milit. testamen. l. lucius. Illud est certum, quod vna scriptura iuuat, q̃ interpretatur aliam: vt ff. de eden. l. fi quis ex argentariis. §. fi initium tabularum. & de petitio. hæred. l. verum.

a Hæc sunt nomina eorum.] Dicit quod non sunt districti facere iurare homines. Iste text. facit ad quæstionem vtrũ Comes, qui habet castrum quoddam in feudum, alij tenentur facere suos homines iurare. nam aliquando feudum sic datur vt iurent ipsi, & faciant iuration. & est hic argumen. quod non teneatur ad hoc: nisi expresse è caueatur in pactis: quia homo vasalli mei non est propterea homo meus nisi aliàs habeam iurisdictionem generalem. & hoc not. in specu. de feudo. §. quoniã, ver. xiiij. quæritur. & versi. sequen. Idem sacramentum facit: vt prędicti rectores fecerunt per istum text. probatur apertè quod si tabellio scripsit primo dicta vnius testis, & postea dixit idem per omnia, dixit: vt alius testis. siue sub eadem die, siue sub alia: nõ est vis quòd aliqui dicant, quod ista scriptura non valeat propter incertitudinem, Alij dicunt, quod non valet: quia proferunt vnum, & eundem præmissum sermonem. sed nec prima ratio valet: quia totum videtur referri ad locum, quia quod dicitur de eodem mediato sermone, habet locum, quãdo testes sunt suspecti. secus si sunt bonæ famæ. Vnde sequitur, quod per dictos testes fit probatio, vt not. extra de verbo. significat. nihil obstat in nouel. In huius fœderis fine seu circa fœderis obseruationem notandum est: quia ista est lex: vt dixi supra in §. volumus. & lex est commune præceptum, &c. vt ff. de legi. l. prima & in legibus duabus græcis eo. tit. & instit. de iure nat. §. lex. Vel lex est sermo determinatus secundum communem concordiam ciuitatis, admonens quo modo oporteat agere singula secundum Aristot. Vel lex est Principis placitum. ff. de constitu. princ. l. j. & leges sacratissimæ hominum vitas conformant, & ab hominibus sciri debent: vt C. de legib. & constitu. l. leges. vnde quilibet leges obseruare tenetur siue volens, siue inuitus: vt in Lombar. de episc. & cler. l. volumus vt omnibus. Hanc igitur pacem scire debetis, & eam inter alia ciuilia tanquam pretiosum, & nobile ius vestro studio exornare. Pax enim multa bona inducit. discordias enim removet, & tranquillam quietem inducit, statum personarum ac ciuitatum augmentat, honestatem affert, diuitias præparat, Dei, ac Regum gratiam tribuit, superbiam vniuscuiusque excludit, auaritiam cuiusque repellit, honorem honoratis adiungit, nondum honoratis præparat, ad Deo seruiendum animum cuiusque incitat, fructum affectatum, vel affectum facit acquirere, seu nãcisci. arg. de cad. tol. in prin. C. de offi. præfect. prẽto. afri. l. in nomine. in prin. ij. col. & §. in princ. & C. de vete. iu. enu. l. ij. §. quantũcunq;. & §. omnia igitur. & in Lombar. de seditio. contra iu. ciui. l. j. in fin. extra de treuga. & pace. c. j. in Lombard. vt episcopi sint vniti. l. placuit. ff. de officio. præfect. vrbis. l. j. §. quies. ff. de admen. lega. l. q̃ si iterum. instit. ut in procem. in princ. instit. de excu. tuto. §. inimicitias. Est enim pacis confirmatio ipsa vera iustitia; vt in Lombar. de fur. l. vindicta. Odofr. Quæstio, vtrum de ista pace facta Constantię de beat gaudium, vel festiuitas celebrari? & videtur q̃ non: quia ista pax fuit adulterina ex parte Friderici: & dato quod Fridericus esset imperator, fuit nulla ex parte populorum, qui subtraxerant sibi obedientiam. Venio ad primum nam ista pax fuit in feruore discordię quę erat inter eum & ecclesiam: vt §. §. nos. Romanos. verficulo, sententia quoque. in verbo, occasione guerrę vel discordię ecclesiæ. tunc arguo sic. Imperator erat anathematizatus. est enim anathema excommunicatio solemnis nec potest esse occulta, & ideo iste Fridericus tanquam notorie excommunicatus non potuit se gerere pro Imperatore: quia omnis auctoritas publica est anathematizatis interdicta: vt not. Innocentius de dolo & contuma. veritatis. & plenissime not. in ca. de exceptio. in nouella. libro sexto. Sol. quia iste Imperator fuit depositus, & vt ita dixerim, decoronatus. ergo leges eius exoleuerunt, id est esse desierunt: vt ff. de origine iuris. l. ij. §. exactis deinde regibus. Sed certe fortissima ratione iste Fridericus leges condere non poterat. nec publica iura Imperij administrare: quia erat schismaticus & reus lesæ maiestatis ecclesiæ, & hostis dominæ suæ vnde ipso facto erat suspensus ab administratione: vt C. de hæret. auth. gazaros. ad hæc. C. ad leg. Iul. maiesta. l. quisquis. & argu. ff. qui & a quibus. l. quæsitum. & de accusa. ex iudiciorum. de acquir. hær. l. pantonius. §. rei. instit. de hære. quæ ab intest. §. per contrariũ. & in c. domino guerram. §. hic finitur. lex. deinde consuetudines regni incipiunt. de elect. venerabilis. §. fi. Ex his ergo videtur concludendũ, q̃ neq; capitula istius pacis, neq; leges istius Friderici possunt in iudicijs allegari; & si quondam fuerit Imperator; ar. C. de sacrosan. eccle. l. decernimus. Ioã. And. tangit hic dubium extra de se. c. ex parte. & dicit, quod quidam hoc asserunt, cum iste Imperator fuerit damnatus in concilio Lugdunen. Sed ipse Ioan. And. tranſit ficco pede & sub silentio nolens opponere in cælum: tamen potest dici illud verbum. Ille loquebatur, nauem soluebat Vlysses. Nam quicquid cantet ecclesia, etiam volunt bene dicponi: nec bonum est stare semper in guerra, & maledictione: & ideo quòd populi acceptarunt: quia verisimile est quod nondum erat depositus, ratum & gratum fuit hactenus habitum, & seruatum, quod in pace cõtinetur. Item non reperitur, quod Henricus sextus Rex Romanorum a quo fundamentum etiam sumpsit ista pax, fuerit depositus: ergo valet ff. quod fal. tuto. auth. l. j. §. idem pomponius. Secunda ratio propter quã non videtur valere pax, erat: quia non valet tranſactio inter dominum & seruum: vt C. de trãsact. l. interpositas. sed ibi loquitur de seruo dicto à seruando. nam illa seruitus succedit loco mortis antiquæ: & ideo talis seruus pro mortuo habetur, vt ff. de conditio. & demonstrat. l. inter dicit. sed nos loquimur in seruo ab audiendo qui non habetur pro mortuo, cum sit ingenuus: vt not. instit. de iu. per to. per Accurs. Ex quibus concludit, q̃ ista pax debuit esse læta, & festiua: vt l. j. C. publi. lætitiæ vel consulum. libr. xij. Deus igitur pacem nobis tribuat lectam, & durabile nomen: & si non perfecti operis, saltem bonę volũtatis. Dicit enim Vegetius secundo de militari disciplina. Vnius ætatis sunt quæ fortiter fiunt. Quæ verò pro vtilitate Reipublicæ scribuntur æterna sunt. O quam magna & indelebilis fama, cui militat honor. Amen.

FINIS LIBRI DE PACE constantiæ.

Anathema quid sit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

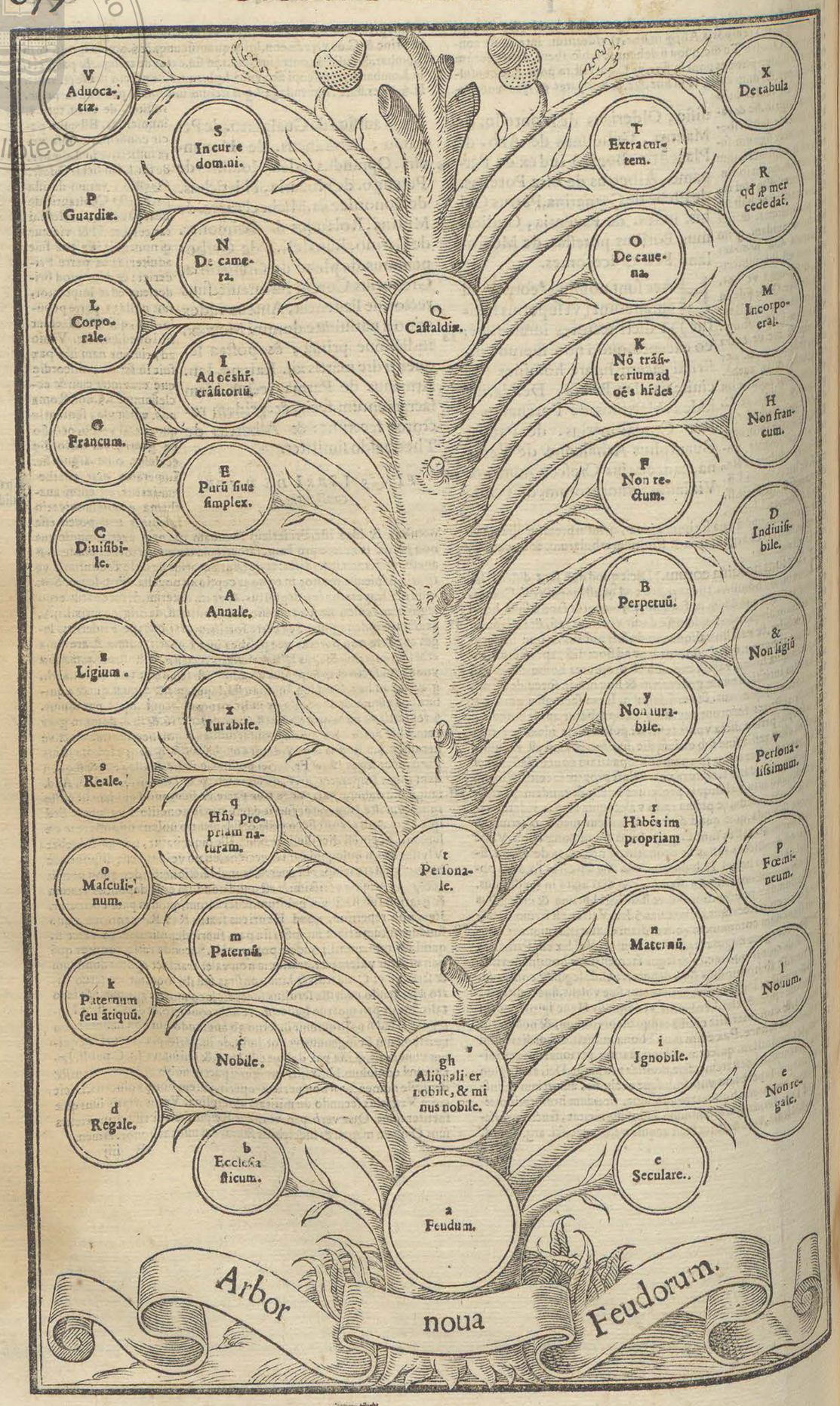

NOVA ARBOR FEVDORVM CVM EIVS SOLEMNI DECLARATIONE, IN QVA MVLTAE ponuntur correctiones, quæ contraria conſuetudine inualuerunt, maximè in hoc Chriſtianiſsimo Franciæ regno, compilata per ſpectabilem, ac egregium uirum dominum Petrum Rebuffium de Monte peſſulano iuris utriuſque Doctorem Bituris regentem.

QVanquam multa in hac materia feudorum ſcripta reperiantur hincinde diſperſa, tamen quia, variantibus temporibus, iura, & conſuetudines variant, in c. non debet. de conſangui. & affini. ita q̃ vix in iſta materia põt certa dari doctrina, uel regula in hoc regno. ſed ẽm conſuetudines locorum, & ritus, uariatur vſus, vt afferit conterraneus meus Ioan. Berber. in uiator. iuris in rubr. de feu. in pen. quæſtione. ideo decreui bonum ratus diuiſiones colligere quaſdam, & conſuetudines, contra conſuetudines feudorum ſcriptas, nunc in uiridi obſeruantia in hoc regno exiſtentes, iuxta l. arriani. C. de hæreti. & cum conſuetudines feudorum fuerint uſu hominum introductæ, contrario uſu poſſunt tolli. §. ſed naturalia. inſtitut. de iure naturæ. & ibi doct. & Ioan. Fab. in §. j. in fin. inſtitut. de iis, per quos agere poſſumus. Barto. in l. 2. per illum text. ff. de uulg. Dec. conſil. cclxix. con ſultus. & conſil. cccxc. quoniam ex facto uerſicu. quinto quia ius. capit. vnico. §. filij nati. ibi ex vſu ſi de feu do conten. ſit inter do. & agna. ualſal. Et maxime dominatur in feudalibus cõſuetudo cap. obertus. de feu. cogo. gl. j. in prin. in uerb. de quibus. l. de quibus. ff. de legib. Guido pa. Pæſign. cccxciiij. Et etiam cum ſint conſuetudines locales. nõ habent uim nos in hoc adſtringere regno, ut inquit Petrus Iacob. in ſua practi. in rub. de ſucceſsio. feud. & doctiſſimus ille. do. meus & conciuis de Boer. in lib. conſue. Bitur. in §. 2. de conſue. feud. & conſual. qđ eſt verũ in caſibus, in quibus reperitur contraria conſuetudo: alias ſeruabuntur conſuetudines feudorum tanquam ius ſcriptum, vt concludũt communiter doctores in prælud. feudo. & quia hæc materia eſt fructuſior, & frequentior in Francia, & alijs regnis, quam in Lombardia, quæ caret reges ideo ſemper in paſsione, & anxietate erit, ſecundum Petrum de fer. in ſua pract. in forma libelli quo agitur ad reuocationem feudi, in princ. ſed dicit uerũ de facto: ſed iure Chriſtianiſsimus Rex noſter Frãciæ eſt Rex, & Dux illorum: ſed væ illis, cum eum non admittant, ſed quotidie repellent. ſunt etiam cauſæ feudorum graues, & magni ponderis, magnoſque ſolent præſtare prouentus, ut aſſerit modernorum facile princeps Iaſ. in procœ. feudo. in prin. & eſt hodie practicabilis, ex cuius ſcientia oriuntur nummi, & tranſeunt in burſas aduocatorum feudiſtarum, ſecundum Ioan. Sanxon in conſuetud. Turon. in titulo, cõment homoge ſe doibt offrir a ſon Seigneur § in prin. eſt quæ lucro feud. ca. iij. & q̃ſque vnus caſus eſt ſufficiens ad ditandum hoiem (ſi in hac materia accidat) per vitam. Videndum eſt ergo quid ſit feudũ, vnde dicatur, quæ ſit eius natura: & demum ad diuiſiones, & arboris declarationem veniemus. Primo quæro quid ſit feudũ? & reſpond. q̃ eſt benenola actio tribuens gaudium capientibus, capienſque retribuẽdo: in id quod facit, prona, & ſponte ſua parata. c. vnico. §. in primis. verſi. communiter Sumiſtæ, quam ſequitur Socin. conſi. clxvij. nõ inutilis. in princ. in 2. volu. & conſi. lxvj. uiſa donatione. in 3. uolum. aliam definitionem etiat Ioan. Raynaud. in comprehen. feudal. in princi. videlicet Feudum eſt beneuola & libera rei immobilis, vel æquipolentis conceſſio cum translatione utilis dominij, proprietate retenta, ſub fidelitate & exhibitione ſeruitiorum honeſtorum. Bene dicit, honeſtorum: quia ſi feudũ concederetur ad ſeruitiũ inhoneſtũ, non teneret feudi conceſſio. argum. tex. in l. ſi remunerandi. §. rei turpis. & l. ſi mandauero. §. qui ædem. ff. manda. & inſtit. eodem. §. illud. Panor. in c. bonæ. col. 2. de poſtula. præla. nã generaliter nouimus turpes ſtipulationes, & cõceſsiones nullius eſſe momenti. l. generaliter. ff. de verbo. oblig. Petrus de Bella. Pertica in ſuo tracta. de feud. in j. queſtio. Sequitur & Frãciſc. Curtius. in ſuo tracta. de feud. in j. parte. quæſt. vij. ubi dicit ſeptem eſſe requiſita quæ latius extendit uir magni conſilii do. Ioan. le. Cirier. in tractatu de iure primogenitur. quæſt. 4. lib. 1. in uerſicul. poſſeſsio. nec uaſallus in factis turpibus tenetur domino obedire. argum. l. hę demum. in princi. & Leius. a contrar. ſenſ. ff. de oper. liber. cap. domino guerram, ibi iuſte in prin. hic finitur lex, &c. idẽ tenet Petrus de Ferra, in ſua pract. i for mula libelli quo agitur ad reuoca. feud. in prin. ponens ibi aliam definitionẽ & Barba. aliam in rub. de feud. & Petrus de bella pertica in dicto tracta. de feud. in prin. ponit tres. Sed Benedict. in repeti. c. Rainutius. in verb. & uxorem. in 3. deciſi. nume. ccccxxiiij. extra de teſta. ſequitur definitionem Ioan. Raynad. licet Ioan. de ſelua in ſuo tract. de beneficio. in j. quæſtio. j. partis alias definitiones ponat: tamen Iaſ. in prælud. feud. & nouiſsime dom. Bartho. de Chaſſa. in cõſue. Burgun. in rubri. § Des fiedz. ſequuntur Definitionem do. Rayn. & Ioan. Sanxon. vbi ſupra in prin. dicit eam eſſe veram in genere, ſed non in ſpecie pro feudo nouo vel antiquo. late tradit i omni cenſura doctiſsimus vir do. Claud. Aqueñ. in ſpecu. feud. rubr. de definitione & inuentione feudi vbi ſic definit, Feudum eſt conceſsio rei habilis pro fidelitate: at q̃a periculoſa eſt omnis definitio. l. omnis. definitio. ff. de regu. iur. ideo ad alia tranſeo. Et hoc feudum vocatur beneficium. c. j. §. ſi vaſall. de bñficio. ſi de feud defuncti cõten. ſit inter do. & agna. vaſalli. c. vnico. ver ſi. ex hoc. de feudo fœminæ, cum ſimilibus, ſequitur Curtius in d. tract. de feu. in j. parte. q. xj. Et ſic infert quod archiepiſcopi, epiſcopi, & alij prælati, pro eorum beneficiis poſſunt nominari vaſalli papæ: nam ſuos epiſcopatus à papa quaſi in feudum habent, & eidem iurant fidelitatẽ. in c. ego. N. de iureiuran. Alua. in prælud. feud. in xix. diuiſio. Hodie ẽt iurant epiſcopi fidelitatem regi Franciæ. qui in prædictis epiſcopatibus & prælaturis ac dignitatibus electiuis habẽt nominationem in d. regno: vt habetur in concordato. in rubr. de elect. & maximè ſi epiſcopatus ſit in partibus limitrophis: vt dico in auth. habita. C. ne fil. p̃ pa. vel de regalibus in cap generali. de elect. ponit Ioan. ferault in tract. de iuribus Franco. regis. in quinto priuilegio & decimo. vbi limitat ratione rerum temporalium & feudum habere verum: ſecus in aliis. Item feudum poteſt gratia appellari: vt not. Bald. in prælud. feud. & Curtius conſi. xlix. & hic contractus feudalis quo ad nomen, erat incognitus ante lib. feud. ſed per conſuetudines fuit baptizatus, vt ſentit Lucas de penna in l. j. C. de petit. bonor. ſubla. lib. x. Angel. in conſil. cx. incipien. ſanctiſsima. i prin. & Benedict. i d. verſic. & vxorẽ. vbi §. Claud. Aqueñ. in ſpecu. feud. quæſt. iij. Sed ꝑrarium tenuit do. Vldaric. Zaſius in ſua ſolenni repeti. l. ij. in verſi. curias. ff. de origine iuris. Secundo quæritur vnde dicat feudum. & reſpon. ſecundum communem opinionẽ docto. quod à fide ſeu fidelitate. cap. vnico. §. fin. verſic. nulla per quos fiat inueſtitu. vel dicitur à fidei datione: quia non debet aliqua inueſtitura fieri ei, qui fidelitatem recuſat facere. c. 2. extra eo. iuncta. gl. fi. Pe. de bella pertica vbi ſupra. in ij. q. Hoſti. in ſua ſumma. rub. de feud. §. vnde dicatur Bolog. in addi. ad Io. de Ana. in conſi. 7. incip. Viſis Panor. cõſil. lxxxvij quanquam. in his. in j. vol. Cor. conſi. xvj. aperta fronte. volu. j. Claud. aquen. in ſpec. feud. in 2. quæſt. do. meus & conciuis do. Boeri. in conſue. Bitur. in §. iij. de conſue. feud. Io. de terra rubea in tract. contra rebelles regni, artic. ij. tertij tracta. & iſta vocabula feudorum inculta ſatis, ac barbara, reſtaurauit linguæ latinæ meritiſsimus do. Budæus in annot. in Pandect. in l. Herennius. ff. de euict. & ſequutus eſt Ioan. pyrrhus in conſuet. Aurel. rubr. de feud. §. j. nec omiſit admodum ſubtilis vir. do. Vldaric. Zaſius in repet. l. ſecundæ, in verſi. curias. ff. de origine iur. limita niſi feudum eſſet eo modo acquiſitum vt nulla fidelitas præſtetur, vt ibi tenet Hoſtien. nam ex pacto poteſt cõtractus immutare naturam l. naturalis. § penult. ff. de prẽſcript. ver. l. contractus. ff. de reg. iur. ſic & feudũ. & licet in quolibet actu fides eſſe debeat. quãdo alienam fidem ſequimur. l. j. ff. ſi cert. peta. In feudo tamen per excellentiam debet fides conſiſtere, cum domin⁹ ſuo vaſallo quodammodo perſonam honorẽ & bona committat. capit. j. de noua forma fidelitate Bald. aluar. & Iaſ. in prælud. feudo. & ibi Ioan. Raynaud. in ſuo comprehen. ij. quæſtio. Deci. conſil. ccc. xiij. conſuluit. i princ. ideo feudatarius à feudo dicitur, & vocatur fidelis & valuaſor, quaſi dignus ſtare ad valuas domini, & eas intrare propter beneficium quod à domino accepit: vt tenet Aluar. in c. vnico. §. j. quis dica. dux co. Bartho. de Chaſſa. in cõſuet. Burt. i rubr. § Des ſucceſsions des baſtardz. §. §. v. nu. lxvj. Et quomodo ſit prẽſtanda fidelitas, ponit gl. in d. c. j. in fin. in verb. à fidelitate ꝑ quos fiat inueſtit. Petr. de bella pertic. vbi §. quæſtio ij. Specu. eod. tit. §. quoniam verſic. j. & verſic. in pleriſque. ſequitur Curtius in dicto ſuo tracta. feud. quæſtio. vij. primæ. partis. & do. Boeri. in conſuet. Bitur. in d. §. iij. vbi in ea prẽſtanda ponit differentiam inter nobilem, & ignobilem: quia ignobilis in fidelitate non admittit ad oſculũ pacis à domino, ſed nobilis ſic, etiam ſi à Rege inueſtiturã accipiat. idem Io. Sãxon i ſuet. Turon i ti. § Cõment homage ſe doyt offrir. § i prin. & Bonus de curtili in tract. nobili. in v. parte. in xlvij. nobilium priuilegio. Corſe. in repet. cap. grandi. i no. in verbo, fidelitatem. nume. lxviij. & ſeq. de ſup. negl. prælat. de Chaſſa. in conſuet. Burgun. rubr. § Des fiedz. § §. ij. glo. § Faire recognoyſſance.] & i magno ꝑſuet. ru. [Du ſermẽt de fidelite § Eſt ẽt differẽtia iter clericos, & laicos: q̃a laici tenẽt manꝰ iter manus regis, quando iurant fidelitatem, vel inter manus cancellarij: epiſcopi

Universidad de Deusto
Biblio

verò iurant stola posita ad colum, & manibus ad pectus, vt tenet Io. fe rault. in tract. de iuribus Franco regis in decimo lilio. Et hęc fidelitas in x. consti. quæ ponitur in c. ego. N. de iureiur. c. j. de noua forma fideli. c. de forma. xxij q. vltatè explicat Io. de terra rubea in suo tracta. cõtra rebelles regum. arti. iij. tertij tract. ver. pro declaratione. Notandũ est tamen, quòd istud iuramentum fidelitatis est quadruplex. Primum fit ratione feudi, de quo per totum librum feudorum Secũdum prestatur ratione familiaritatis, seu officij: vt si aliquis sit magister hospitij, vel camerarius, aut aliud habeat officiũ vigore officij tria iurare tenetur: primum quod iura posse saluabit vitam, membrum, & rectum domini honorem, & eius mentem, id est, secretum non reuelabit. c. vnico. §. si verò domesticus. qualiter vasal. iura. debeat fidel. domi. Tertium iuramentum præstat ratione habitationis, eo q Hispanus, vel alius exterus habitat in frãcia, tenetur christianissimo Regi nostro Franciæ prestare fidelitatem postquam Rex illum permittit terram suã habitare, no. Lucas de penna in l. deuotum. j. C. de meta. lib. xij. Albe. Bru. in cõsil. xxxv. in causa. & hæc fidelitas ẽ hodie in vsu, vt dicit se practicasse Guido papa in suis decisio. q. cccvij. & forma iuramenti proponit in magno consuetudina. libr. i. j. rub. §Du sermẽt des aulbains§. nã albini dieunt quasi alibi quàm in regno nati. inde ius albinagij in Frãcia est illud ius quod Rex habet ad omnia bona in d. regno acquisita capiendum. per d. exterum. de quo glos. in verbo, libertus. de collatio. in pragma. sanctio. vide glosl. in procem. in verbo, exterum. & Benedict. in d. ver. & vxorem. numero M. xlij. & d. Boer. in §. fin. de testa. in consue. Bitu. do. Bartolo. de Chassa. in d. cõsuet. in rubr. [Des cõfiscations. §§. j. num. xxxvij Et non solum exterus debet fidelitatẽ præstare, imò etiã qlibet subditus regni. cap. j. qualiter vasal. iura. debeat fidelita. & in extraua. ad reprimẽdum quomodo. in læsæ maiest. crimi. & reuerentiam. c. regum in fi. xxiij. q. v. & primæ Petr. ij. τὸν βασιλέα τιμᾶτε id est, Regem honerate. sequitur Io. de terra rubea in tracta. cõtra. rebelles regum. articu. j. tertij tracta. & Ioã. Pyrrhus in glo. ad cõsuetu. Aurelian. in rubri. §Des successions. §. c. xiiij. Quartũ iuramentũ est, quod tenetur præstare illi, qui tenet & possidet prædia in territorio, seu iurisdictione alicuius domini, & vocatur iuramentum fidelitatis, & assecurationis. c. j. qualiter vasal. iura. debeat fidelita. & ibi dicunt docto. quòd ad hoc iuramentũ, consuetudini standũ esse. ita tenet Iacob. de sancto Georgio in tract. de feud in ver. qui quidem inuestitur. vbi latiùs ponit, vide. Et ista fidelitas quatuor psonis est seruanda, videlicet Imperatori cœlesti, primò Deo, secũdo Imperatori terrestri in suo imperio, & Regi Franciæ in hoc regno. tertiò dño seculari. quartò proximo suo. ita not. Petrus de ferra. in sua pract. in forma libel. quo agitur ad reuocatio. feudi. in prin. Itẽ alia est fidelitas, quæ habet à coniunge. cap. debitum. de bigam. alia quæ debetur à quolibet amico ad amicũ. Ioannes de terra rubea vbi §. articu. ij. tertij tractatus. Notandum est tamen, quòd hoc iuramentũ fidelitatis non præstatur per procuratorem. casus singul. in capitulo vnico. §. verùm de testa. regular. libr. sexto secundnm Roma. singu. dccxcviij. quia hoc iuramentum debet præstari p verbum, ego talis N. c. primo de noua forma fidelita. & verbum ego, importat industriam personæ. xxij. quæst. quinta. c. de forma. & habetur Iob. c. xix. quem viturus sum ego. sequitur Bald. in l. j. ff. de rerum diui. limita nisi dominus consentiat. d. §. verum, quia tunc reuerentia, quæ præsentialiter, & personaliter debet exhiberi. l. si non sortem. §. libertus. ff. de condict. indebi. fiet p nuntium. Secundo limita quando fidelitas esset præstanda per vniuersitatem: quia tunc per syndicum potest præstari, not i l. secunda. ff. de verborum obligatio. Tertio, faillt i episcopis. capi. primo. §. episcopus. de statu regula. §. allega. idem tenet Stephanus Maleretus in tract. de election. Quis potest infeudare, seu in feudum concedere? & dic quòd omnis qui non prohibetur iure. Petrus de bella pratica in dicto tracta. quæstione tertia. & Hostiensis in summa de feud. §. quis possit. quod intellige si habeat liberam bonorum administrationẽ: vt not. in c. primo §. noui. per quos fiat inuestitura. sequitur do. Ioann. Sanxon vbi suprà. ideo vasallus non potest in re feudali imponere censum, seu annuã prestationem, vel aliam seruitutẽ, sine domini cõsensu: alio quin dominus feudum poterit reuocare vasallo etiã cõtradicente, Ioann. manuser. in rubrica de feud. verficulo. Item vasallus in re feudali. Per quæ iura debeat terminari quæstio feudalis? & respond. quòd si in inuestitura iuramentũ est interpositum, debet decisionibus iuris canonici decidi, vt tenet Bald. in cap. Imperialẽ. §. fi. de prohibitio. feud. alien. per Fridericum. & hoc si ius ciuile & canonicum inuicem contradicant secundũ eum. & Alexand. consil. quinto. si vera sunt. in quinto volumi. arg. c. nouit. de iudic. Si iuramẽtum non erit interpositum. per iura ciuilia & cõsuetudines feudorum decidetur, secundum Bald. in l. liberti. verfic. sed an iudex ecclesiasticus. C. de oper. liberto. & in consilio clxxxiij. factũ sic se habet. in iij. volum. & clxxxviij. factum tale. eod. lib. & refert Catellia. cotta in secunda parte memorabili in verficu. feudi questio & confert ad decisionem multarum quæstionem, secundum Curt. in suo tractatu. feud. in prima parte. quæst. vlti. Quis sit iudex in feudis, ponunt docti. in c. cæterum. de iudic. Hosten. in summa huius tituli. §. apud quem. docto. in c. vnico. apud quẽ vel quos controuer. feudi terminari debeat. Ioan. rainaud. in comprehen. feudal. in §. ptereà si inter duos. numero qnto & seq. & ibi alij docti. Nico. de Millis in repe. in verb. feudum. quæst. sexta. & ibi in addit. & Curtius ibi suprà in septima parte. Plenè Sozin. in c. ex transmissa de fo. compe. Tertiò quæro quæ sit natura feudi? respon. quia dominus, qui concedit, retinet sibi directum domiñ, in cap. vnico, de natura feud. & in cap. primo. in fi. quib. mod. feud. amittatur. sequitur plenè Curtius in d. tract. in prima parte. q. sexta Secundò vtile dominium in vasallum transit: quia potest vendicare rem feudalem. cap. primo. §. rei antè de inuestitura. de re alie. facta. & sic est quasi dominus, alias nõ vendicaret. l. Quintus. ij. §. argento. in fi. vbi Bonus text. ff. de auro & argẽto leg. Ias. notat in §. sed iste. institu. de actio. glo. in cap. vnico. in ver. de suis rebus per quos fiat inuestitu. idẽ tenet Ioan. Berber. in viato iuris. in x. quæst. huius tituli. Bald. in Margarita verfic. feudũ. in ij. q. ca. primo. §. præterea. De cap. Corra. Panor. in c. si diligẽti. in iij. notab. de præscr. Petr. Iacob. in sua pract. in libello de rei vendica. q competit ratione vtilis dominij. in quinta positione. Felin. in cap. q in ecclesiarũ. De constitu. Decius cõsilio. cxciij. & pro re nata. cclxix. consultus ab illustr. & consil. ccclxxxix. visa longa serie. Curtius vbi suprà. d. Ioan. Sanxon, vbi supra artic. j. Ioan. Pyrrhus in cõsuetu. Aurelian. cap. j. de feu. Quod intellige si fiat inuestitura realis, id est tradito: secus, si verbalis, quæ aliàs vocatur abusiua, in c. j. & ibi doct. quod fit inuestitura. & d. Ioann. Sanxon in d. consuetu. in rubric. §De pete dofied. §artic. v. & Alber. brunus consilio primo & secundo. col. 4. Tertio si uasallus seruitium constitutum dño non exoluerit, cadit à feudo. c. j. in princip. quibus mo. feud. amittatur. intellige cñ si fuerit requisitus: nam domino offerre se nõ tenetur, nisi illi magnum periculum videat imminere c. j. §. licèt ibi domino petẽti §. vasallus. si de feu. defun. contẽ. sit inter do. & agna. uasall. Petrus Iacob. in rub. quibus causis feudi amittatur. uersi. decimo si non seruiat. & capitulo unico §. illud de prohibita feud. aliena. per Fridericum. Item si uasallus inimicos, domini recipiat dando eis transitum per terras suas, quando poterat resistere & uictualia. nã feudo priuatur gl. in ca. de forma. in uerb. munitionis. xxij. quæstione quinta. sequitur Ioan. de Anania consilio septimo, uisis & ponderatis. Causas ob quas q; feudo priuatur, vide! p Petrũ de bella pertica in dicto suo tractatu. de feud. quæstione lxxxij. tradit Io. Raynaud. in comprehen. feuda. in §. fi. capitulo imperialem. de prohibit. feud. alien. per Frideri. Petrus de ferra. in sua practica. in forma libelli quo agitur ad reuocationem feudi, in uer. nec superstitionis. La cob. de sancto Georgio in suo tracta. de feud. in verbo, dictique uasalli. d. Boeri. in §. xv. de consuet. feu. & censua. in consuetud. Bitur. & late Curtius in quarta parte, tracta. de feud, vbi cumulat quadraginta causas priuationis feudi. Quinto feudum sine domini uoluntate alienari non potest. in capitulo imperialem in principio, de prohibita feud. aliena. per Fridericum. quia de seruitia possent subtrahi, ut ibi dicitur, & in capitulo quæ in ecclesiarum, de constitu. imo si alienet, perdit illud ut ibi no. Aretinus consil. xxiiij. incipiente viso & diligenter. verfi. non obstant præmissæ & plenissimè Albertus Brunus consil. cxj. incipiente magnifice domine, &c. Intellige. alienantẽ priuari feudo, si dominus sciuerit. aliàs secus. Alexan. consil. clxxiij. uisо themate. in 2. volemi. Decius consil. clxxxv. vlterius in 2. duobus. & cxxxviij. & diligenter. vide tex. bene facientem in l. j. §. sed & quoties. ibi: si velit alius fideicommissarius. ff. ad treb. l. cogi. §. metianus ibi, a præsente petante illo titul. l. attestatione præmissa. C. de iure emphyteuti. & ibi Ias. Sed puto in hac materia quatuor tempora consideranda, antiquius, antiquum, nouum & nouissimum. de iure antiquiori poterat mediam partem vasallus alienare. c. j. §. aut si liuellario. & sequent. & §. fi. quib. mod. feu. amit. c. j. de alien. feu. iure antiquo non poterat alienare, nisi per viam libelli vsque ad medietatem, vt aliena. feud. in c. j. in princip. sed iure nouo etiã prohibitio alienationis indistinctè: ut in d. c. j. §. j. de prohibita feu. alie. per Frid. Iure tamen nouissimo, siue consuetudinario, hę consuetudines feudorũ in regno Franciæ non sunt allegandæ, cum contrarium obseruetur. Petrus Iacob. in sua practica. rubri. de successio. feud. vsque modo in summa. & sic uasalli licite in hoc regno Francię alienant feuda consuetudine dictante, & approbante, secundum eum in rubr. de feudis. ex lege, imperialem. §. callidis. de prohib. feud. alien. per Feud. & in magno consuet. rubrica. §Des coustumes des fiedz. suer. de iure feudi. Guido papæ in decis. Delphinat. quæstiõe lix. & quæstione cccxcvij. ubi melius. uersicu. qui a feu. & hæc consuetudo est hodie uniuersalis in regno, ut asserit d. meus & conciuis. d. Boer. in §. 2. & §. xxiij. de consuetud. & censual. & benedic. in rep. cap. Raynutius. in ver. & uxorem. numero clxiij. de testam. d. Ioan. Sanxon in consue. Turo. tit. §Cõment homage se doit offrir a sõ seigneur. §. in xxxvj. cõcl. & in tit. §De pie de heldebert. Brun. consilio iij. refutationem in fine. & viij. circa princip. & est secundo. qđ talis cõsuetudo ualeat, tenet Bal. consilio clxxxv. libro primo, plenè & consilio cccxviij. quidã libr. secundo. Dec. consilio cclxxxix. consultus. numero 8. & consi. cevij. ad clariorem. nume. ix. Et non uasallus priuati pòtest feudum alienare, sed etiam ecclesiæ uasallus dummodo ecclesia non sentiat damnũ ex illa alienatione, uel utrũ amittat, puta laudimium: aut aliud commodum, secundum Io. Fabium §. j. institu. de re. diuisio. & in §. j. institu. de empt. d. Boer in d. §. j. in domino inuito, uel ecclesia. Ioan. Raynaud. in comprehensor. iur. §. q. de feud. uersic. hodie tamen in ista. & c. Pet. Iaco. in sua pract. rubr. de caul. ex quib. feud. amitta. uersicu. xxxvj. si uasallus. imo tenet idem Petrus Iacobus in forma libelli pro re feudali. in secunda forma dominum posse cogi, si requiratur ad consentiendum dictæ alienationi. & sequitur dominus Bartholomęus. de Chassa. in consuetu. Burgundiæ in rubri. §Des fiedz §. octauo. habebit tamen ius prælacionis seu retentionis dominus, capitulo primo. §. porro qualiter olim feud. potest aliena. l. tertia. C. de iure emphyteuti. & ibi no. & Petrus de bella pratica in suo tractatu de feud. quæstione octaua.

Universidad de Deusto

lib.vj.Ioan.sanxon.in consuetu.Turonen.in rubr.§De pied de fied.§ art. ij.& in rubric.§Des donations entre gẽs nobles.§ articulo sexto.d. Boc. in addit.ad Benedic.plumb.in l.inuitis.ff.de fideicom.liber. etiã cũ iuramẽto,per tex.in dicto c.intellecto. Bart.in l.prohibere.§.planè.uersic. sed quid de rege ff.q.vi aut clam. & ideo posset eius successor reuocare Bald.in cap.licet de proba.io Felin.in cap. ad audientiam. de præscript. Dec.in c.primo de probatio.imò fortius Rex non potest inuitis ciuibus suis alia facere,quam de ciuibus sui regni. Hostien.in cap.dilecti filii. de maior.& obedien.& ioi Innoc & Felin Oldra.consil. ccxxxj. vt eius. Alexand.in addit.ad Bart.in dicto.§.planè Bald.in cap.si quis miles. quo tempore miles inuestitus,petere debeat,cap.vnico.§.in generali.si d feudo defuncti content.sit inter do.& agna.vasall.Ioan. de Plat.in l. fin. uersic.& hinc patrem.C.de loca prædio.ciuil.libro xj.Panorm. consi.iij. in secundo volum Guido Papæ in decisi.Delphinatus.quæstio ccxxxix. versic.sed an cessante Aufre.in decisi.capel.Tolosa. quæstio cccclxxxv. Iaf.in §.item seruiana.instit.de actio.nume cv.l.si non sortem. §. libert⁹. ff.de condict.indeb.l.debitorem.C.de pact.& in procem. feud. in prima diuisio.Barb. & Felin.in c.primo.de proba.uide dominum de Ripa in consilio xxv.de rescript.in lib.respon.& ils.primo.de legibus consi.j.numero iij. Bald. consilio cccxxiij.quæritur uolum.primo Barth. de Chas sa.in consuetudi.Burgund.in rubr.§Des fiedz § §.viij.in uersi. an alination in fin.Curtius in tractatu feudo.in sexta parte,quæstio. secunda. Sogun.consil.xl in quæstione.numero vij.in ij.uolum. Ioan. lupus in repet. cap per vestras.de donat. inter uirum & uxo.Gomes.in §.item seruiana. numero xlj.cum seq.ubi vi.modis limitat.Insti.de actio. & in spec. princip.rubr.viii.& nouissimè conterraneus meus d.Iacob. Bonaudi in add. ad Ioan.de terra rubea.tracta.primo,articu.primo, conclusi. xiij. Alber. Brunus consil.xii in ii.ratione.& hoc maximè quando metu alienaret. nam quod metus causa gestum est,ratum non habet lex.l.j. & per totum. ff.quod metus cau.& quando alienaret uoluntariè, hoc non esset siue pecato, tenet Lucas de penna in l.vnica.C.de capita.ciuium conspib.eximẽd. lib.xi.& est notandum.

e ¶ Non regale est quod ab inferioribus à Principe, Imperatore, vel Rege recognoscitur, vel à Principe, sed non consistit in dignitatibus. sed Princeps de aliqua plebe inuestit.capit.vnico.qui feudum dare possunt.& rubr.quis dicatur Dux,Comes,uel Marchio. si uerò aliquis inuestiatur à domino de claramonte feudum dicetur non regale. ponit Baldus & alii in procemio feudorum infra, & sequitur Iason in prima diuisione.

f ¶ Tertia diuisio.Feudum quoddam est nobile, aliud minus nobile aliud aliqualiter nobile & ignobile. Nobile est quod possessorem nobilitat,ut quando a Rege Franciæ est concessum,uel imperatore, uel Papa, ut si concederent Ducatum,uel Marchiam cap. unico. quis dicatur Dux uel Marchio,Berbe.in secunda quæstione.Bald.& Iaf.in decima diuisione.& Alua.in secunda.Bonus de curtili in tracta.nobilita. in tertia parte.num.ccj.Alexan.consi.30.quoniam prima parte.

g ¶ Minus nobile est quando Dux,Marchio,uel Comes alteri concedit in feudum; & ille propriè dicitur valuasor,siue vasallus, ut not. Ioan. Andr. in addit.ad Specu.in titulo de prescriptio.& Bonus de curtili in tractatu nobilita. in tertia parte.numero ccj. & istud de consuetudine libri feudorum non poterat alienari in non nobilem, sed in Regno Franciæ potest uendi, & in feudum dari,sed non super eo reditum accipere.dominus Boer. in consuetudi.Bituricen.§.ii.de consuetu.feud.& censua. & §. latius dixi.

h ¶ Aliqualiter nobile siue mediocriter est quando habentes a Duce, Marchione,uel Comite alijs in feudum,& recipientes uocantur minores valuasores.Alua.in secunda diuisione infra & ibi communiter dict.

i ¶ Ignobile est quando à minoribus valuasoribus conceditur & minimis cap.unico.qui feudum dare possunt.& ibi Bald. in dicto § Marchio, dicit rusticos posse in feudum concedere dummodo suarum rerum administrationem habeant.cap.j.§.nouit per quos fiat inuestitura.sequitur Iacob. in suo tractatu de feud.uerficulo in feudum in octaua diuisione Ioãnes raynaud. in septima. Petrus Iacob. in rubric. de causis in quibus do.debet,&c.in quinta diuisione.Petrus de Ferra. in viij. diuisio. ubi supra. Iason in decima.Curtius secunda parte quæstione quarta secundę partis.

k ¶ Quarta diuisio.Feudum aliud est paternum, quoddam antiquum, aliud nouum.Paternum dicitur quod per patrem est acquisitum, uel ab aliquo ascendente communis agnationis usque ad quartum gradum. text.in c.uno.de successio.fra.& gradib.succed.in feu.qui est melior de iure secundum Alexand consil.30 quoniam.in j.uolum.In hoc, quod declarat feudum paternum quid sit,uide text.cap. j. de natura successionis feud.& Alexand.consilio lv.perspectis.in quarto uolum. & consilio 26. ponderatis.in v. uolum. & Curt.consil 49 numero ij. Petrus Iacob. in sua practica de causis ex quibus do. debet amittere proprieta.in secunda diuisione. Aluar.in vi. Dec.consil.28 ad clariorem.nume v. Albert.brun. consil. 72. tota uirtus.Socin consi.67. uisis.in fin.& consilio 165. visis inuestituris.in i.& ii.uolum.& consi.66. uisa donatione.in iii.uolum.Bolog.consil primo.Bald.consi.337. imprimis.in j.uolum.& consil 351.in literis.eod.uolum.& consilio seq. quomodo probetur. & quæ personæ contineantur in hoc feudo, declarat Bald. in cap.j.§.hoc quoque.de succes.feud.quod propriè continentur hæ personæ supra patrem, uidelicet auus,proauus,abauus, & atauus.& abinde uero supra perdit nomen paterni,& antiquum appellatur.ex quo singulariter infert, quod si quidam concedatur feudum paternum,non extenditur ultra quartam generationem,& si cum ministerio ponuntur illa uerba,in inuestituris concedimus in feudum paternum,& antiquum.sequitur Ioan. raynaud. in compræhens. feuda. in p ima diuisione. quod est perpetuo notandum secundum eos.Hodie notarii ponunt omnia uerba hæc & multo plura,& ideo extenditur usque ad infinitum, & etiam ratione consuetudinis de qua supra.

l ¶ Nouum uero est,quando fuit de nouo acquisitum, & habet initium in persona ipsius inuestit.nec prouenit à successione progenitorũ. cap.j. quot testes sunt necessar.ad probandum nouam inuestitur. Oldra. consilio 178. factum tale.Alber.in dictio.i uer.nouum Iacob. de sancto Georgio in tract.de feud.in uersic.in feudum.in sexta diuisio. Curtius consilio 50.in tertio dubio. & consilio sequen. Ioan. Raynaudi. in prima diuisio.Sozin.consil.252.visis.in secundo uolum. Deci. consil. 53. placet mihi.& consilio 39. quoniam ex numero 4. Albertus Brunus consilio 68.si insistamus.tres effectus ponit Curtius in suo tractatu in prima parte quæstio 8 Iaf.in l.2. C.de iure emphyteut. & istud regulariter non nobilitat,nisi (ut suprà dictum est in præcedenti diuisione) quia nobilitas non nascitur in ictu oculi, secundum Bald. in 10. diuisio.infra per textum.in l.statumata.ff. de gradi. Petrus de ferra. in sua practi. in forma libelli, quo agitur ad reuocationem feudi.in uersic. ac nomine.in secunda diuisio.& in hoc non succedunt ascendentes,nec collaterales.de consuet.feudorum.cap.j.de inuestit noua.& cap.uni.de successio.fra.sed hodie contrarium obseruatur in Regno Franciæ,ut not. Benedict. ubi suprà,in uersic.& uxorem.numero 654. & dominus de Chassa. in dicto.§. quinto numero vii.& rubric. §Des successions§ in gloss. §Et les enfans§ §.6. & suprà latius extitit discussum. & ponit Alua. in sexta diuisione. & Iason in tertia. Albericus in l.prima.§.si quis ędificium. ff. de noui oper.nuntiatio.Imol. in cap.ulti. de feud. Oldra. consilio. 178. tale factum.

m ¶ Quinta diuisio.Feudum quoddam est paternum, aliud maternum. paternum in proxima cellula fuit declaratum.

n ¶ Maternum est quod primo per fœminam est acquisitum. capi. unico.de feudo fœminæ.& sicut largè omne feudum,quod fuit ex superioribus agnationis communis acquisitum.paternum dicitur, ita quod ex qua cunque fœmina ex superioribus, quę fuerit, ex communi cognatione fuit acquisitum,maternum dicitur, ut habetur in titulo de feudo fœminæ.& Bald. in quinta diuisio. Alua. in septima. Natura feudi paterni & ut tantum de cendentes masculos respiciat,cap.i. § profecto.infr. de lege corra. Natura uerò feudi materni hęc est ut prima masculos respiciat,secundo fœminas dicto titulo de feudo fœminæ.& pulchrè not:Curtius in dicto tractatu feudorum in tertia parte. quæst. j. secunda limitatione.

o ¶ Sexta diuisio. Feudum quoddam est masculinum, quoddam fœminum. Masculinum est quod ad masculos transit, & non ad fœminas. c. unico.§.hoc autem.qui feudum dare possunt imò fœminæ non succedunt etiam si de eis fit facta mentio,nisi masculis deficientibus.c.unico.§.quin etiam Episcopum,uel abbatem.c.uno.de feudo.fœminæ.Iacob. in uer. & fœminis. Petr.de ferra.ubi supra in tertia diuisio.nisi ut fuit dictum supra in natura feud.uide.

p ¶ Fœminum,seu fœmineum dicitur,quod ad fœminas transit, sicut suprà de materno diximus.cap.i.quemadmodum feudum ad filiam pertineat.Iacob.in tractatu de feud.in uersicu.in feudum. in quinta diuisio. licet Ioan.Raynaud. duas diuisiones misceat. Item si aliquis receperit feudum pro se & hæredibus tam masculis quàm fœminis, extraneus masculis fœminæ excludentur capitu.j.§.primo. Episcop.uel abbatem. Alexand.consil.9.in v.uolum.Albertus Brunus consi.65. super casu. sed hodie in regno tenet.quod supra dixi in natura feudorum.in uersic vii. uide tamen domi. Ioan.lecirier.in d.tractata de iure primo genitur.æ.lib.i. qstio 19

q ¶ Septima diuisio.Feudum aliud habet propriam naturam, aliud impropriam.Habens propriam est feudum simplex, rectum, purum, liberum.nam natura feudi,est quæ iam qualitas innata à principio generatonis feudi siue tempore inuestituræ,ex qua uirtus contractus perficit, & semper uidetur inesse,nisi per pactum improprietur, ut est text. in rubric.de feudo non haben. propriam naturam.& cap.primo. §. præterea. quid sit inuestitura.& supra latè dictum est in tertia quæstione principali. sequitur Hostien.in summa huius tituli de feud. §. qualiter feudum.& Iaf.in quarta diuisione.& ista inuestitura seu eius tenor semper debet attendi capitu primo,in fin.de duobus fratri.& ibi Bald.capit. accepimus, de priuileg. Ioan. de Ana. consilio 7.visis,&c. & consilio 37. Barbat. consilio 17. præclarè. in primo uolumi. Decius consilio 263. in contractu.in princip. & consil. 309 quoniam. numero tertio. & consilio 395. in causa.numero quinto. Roma. consil. 33. uiso inuestituræ. uersic.nunc ergo ad propositum.in fine. Albertus Brunus consilio 8. colum.quarta.& sequen. consil. & consilio 39. columna. 2. & consilio quadragesimoprimo.

r ¶ Non habès propriam naturam, vel habens impropriam est feudi conditionatum:vt ad certum seruitium, vel conditionem ex pacto concessum.c.unico.§.fin.quid sit inuestitura.& c.j.de capita.qui curiam vendi.ut est feudum guardiæ & castaldie,& quod pro mercede datur.de feudo guardiæ cap.j. Item feudum cameræ,uel cauenæ.c.fin.de feud. cog. & infra dicam.Ioan.Raynaud.in compræhenso.feuda.in quarta diuisio.Aluar.in tertia.Iacob.in suo tractatu de feud.in uerbo.in feudum.in quarta diuisione.Bal.in quarta.de ferra.in septima. Et impropriè dicitur feudum quando pactum apponitur contra alterum ex requisitis in feudo, ut latè concludit Curtius. in d.suo tractatu feudo. in prima parte quæstio. sexta cum sequen.

s ¶ Octaua diuisio sequitur.Quoddam feudum est reale,personale,personalissimum, Reale est, quod ad hæredes transit tam ex parte domini, quàm

quàm accipientis.c.vnico.§.eum vero Corrardus.qui feudum dare possunt.c. vnico. de duobus fratrib. quia vnusquisque in hoc sibi præsumitur voluisse prouidere,& hęredibus l.si pactum.ff de probat. d. c.vnico de duobus fratri.sequitur Alexan. consil. cciij.consideratis. in secundo uolumi.illum text.dicens singularem.

t ¶ Personale est,quod ad uitam alicuius conceditur,& non transit ad hęredes recipientis,sed bene dantis:vt feudum guardię & castaldię. c.j. de feud guard. Iaf.declarat in sexta diuisio.vt quando feudum habitationis concederetur,quod morte finitur. Aluar.in x.diui.

v ¶ Personalissimum est quod neq; ex parte dantis,neque ex parte recipientis transit ad hæredes.c.j.quis dicatur Dux exemplũ ponunt doctores in soldata: ut si detur nobili in paupertatem redacto annua provisio,tunc soldata vocatur: de qua in d.tit. & ibi per Aluar.& Istipulatio ista. §. si quis ita.ff.de verborum obliga. l.vt pomum.ff. de seruitut. Bald in sexta diuisione:& Aluar.in decima.& non censetur proprie feudum,ut tenet Ioan.Berbe.in d.viator. rub.de feud q.ij Iaf.in prędiis. & ab initio feudum erat personalissimum quia ad nullum transmissibile.l.j.§.si impuberi.ff.de collat.bono.& militia vocabatur.l. omnimodo. §.imputari.C. de inoffi.testamen. Hodie uero factum est realissimum & ad quemlibet successorem transitorium etiam parricuiarem, ita q̃ pôt donari uendi,& alio modo alienari sicut alia bona patrimonialia:& hoc in isto regno:ut supra late dixi.& tenet Benedict.in repetitione:ca.Raynutius.in vers.& vxorem.in tertia dec.nu.cccccxxv.& sequen.& in v.de cisio.de testa.

x ¶ Nona diuisio feudorum est:quia quoddam est iurabile, aliud non. Iurabile est pro quo domino fidelitas iuratur,vt sit regulariter pro omni feudo: vt in cap.vnic.de noua forma fidelita.& istud expresse ponit Pet.Iacob.in sua practica in nona diuisione.Petr.de ferra. vni §.in quarta diuisione.Et si plures in domini locum succedant, vni iurandum erit nomine omnium dominorum. Petr. Iacob. ubi supra, & Guido papę consi.ccvij dominus & Bal.sibi contrarius in c.imperialem. §. præterea ducatus.de prohibita feud.alien. per Friderich.dicens antiquiori prędictã dum esse iuramentum.argu.l.procurator. C. de edend. Iac. plene distinguit in dicto tractatu de feudis,in versi.qui quidem inuesti.præstiterunt colum.vij.Aretin.in l.ij.§.ex his.& ibi doctores.ff. de verborum obliga. late Iaf.in l.de pupillo. §.si pluribus.ff.de operis noui nuncia. & hæc est communis & in practica sequenda secundum d.de Chassa. in consuetu. Burgund.in rub.§ Dex fiedz.§.viij.in princ.in tex.in c.vnic §.omnes. si de feu.de fun.conten.sit inter domi.& agna.vasal.d.Ioan sanxon articu. viij.rub. § Dex successions dex fiedz.§ Alber.Brun.consil. cvij. quatuor rationibus.vbi uide latius & per d. Ioan.le cirier.in suo pulchro tractatu de iure primogenituræ.quæst.ij.lib.ij.in xvj.prærogatiua.

y ¶ Nou iurabile est quando illo pacto conceditur vt non iuretur fidelitas.in §.nulla.per quos fiat inuestitu.c.vnico.in prin.de capi.Corrard. quod est sing.secundum Roma.singu.ccxvj.sequitur Alua.in xj.diuisio. in prędiis feudorum. Notandum est tamen,q̃ licet feudum reperiatur sine iuramento.non tamen erit sine fidelitate. ita Ioann.raynaud. in secunda diuisione feudo.Ioan. Berber. in secunda quæst. titul. de feud.& Iaf.in præ.feud.nume.cxxij.

z ¶ Decima diuisio.feudum quoddam est ligium, quoddam non ligiũ. Ligium est quãdo iuratur fidelitas contra omnem hominem mundi nullo excepto, & istud non recipitur nisi a principe non cognoscente aliquem in superiorem:ut est Imperator,& Rex Francię.c. per uenerabilem,qui filij sint legitimi.ideo Dux Sabuaudię. potest dici homo ligius Regis Franciæ,Vicecomes Turenę,& alij magni feudatarij regni. Et dicitur homo ligius,quasi illi legatus & subditus, & legalitatem prędicto Regi debens glo.sing.in verb.homoq; ligius.in cle.pastoralis.& ibi Card dina.de re iudic.Specu.in tit.de feud.in §.quoniam.uersi.j.Ioã.Masuer. eodem tit.uersi.fi.Ioan.Berbe.ubi supra quæstione ij.Bal. consi.ccxcj.ad euidentiam in ij lib.Guido Papæ consi.ccxiij.& in suis decisio. quæstio. cccix.& idem tenet Alexand.consil.xxx.quoniam in primo uolumine. & consil.ii.in princ.in v.uolumi.Panormi.in c. ex diligenti. uersi. nota primo.ex textu.de simo.Ioan.de ana.in consii. septimo uisis & ponderatis.dom.de Chassa.in consuet.Burgund.in eodem tit. §. iii. in gloss. § Et homage.§ & tria requiruntur posita per Curt.in suo tractatu feu.in prima parte,quæstio. viii.quatuor effectus ponit Iaf. in septima diuisione feud.sequitur do.Ioan.Saxon.in consue.Turonen.in rub. § Commẽt homage.§ &c.articulo primo.in xxiij.conclusio.Catellia cotta in secũda parte memorabi. in uersic.feudum.

& ¶ Non ligium quando in iuramento fidelitatis prior dominus excipitur,ut tit.hic finitur.ex.c.j.in fi.& c.j.§.fin.de prohib.feud. alienatio. per Frideric.Ideo quando uasalli.d.de Turena iurant ei fidelitatem debet iurare aduersus omnem hominem excepto Rege Franciæ,qui super omnes Reges est & tanquam quidem corporalis Deus in suo regno. ita Bald.in d.§ fi.& in septima diuisio.Pet.Iaco.in nona Benedic. in repet. c.raynutius.in uersic.& uxorem.nume.ccxxx.de testa.quod notes.

A ¶ Vndecima diuisio. Feudum aliud annale,aliud perpetuum.Annale est,siue temporale quod post annum statim auferri potest, ut est feudum guardiæ & castaldiæ,& quod pro mercede alicuius rei datur. capitulo unico.de feud.guardiæ.iste tamen annus per pactum potest prolongari & tunc potentior est conuentionalis prouisio quã legalis, quæ cessante sibi locum uendicat legalis l. quod si nolit. §. si quid ita .ff. de ędil.edicto. Bald. in procemio feudorum. in nona diuisione plus dicens,posse pacisci,ut nullo tempore possit auferri. sequitur Iacobus de sancto Georgio in tractatu de feudis.in uersiculo in feudum in nona diuisione & Petrus Iacobus.in quarta.Hostiensis in summa de feudis.§.qualiter feudum.uersiculo perpetuum feudum. Ioannes Berber. in uiato.iuris.in rubri.de feud.in quæst.secunda.sed hodie hoc in regno sunt perpetua ac officia,& quasi pro patrimonio habentur,ut not. Bene dict.in uersiculo.& uxorem.nume.cccccl.xiij.cum sequenti de testa. & supra latius dictum est, ideo uide si libet.

B ¶ Perpetuum erat regulariter omne feudum eo modo datum, capitulo primo.§.cum uero Corradus.qui feudum dare possunt. & ibi docto res & illud quod est simplex est perpetuum.capit.primo. in fine. in quibus causis feudum amittatur.ita tenet Petrus de ferra. in forma libelli quo agitur ad reuocationem feudi.in uersiculo,ac nomine recti. in sexta diuisio.

C ¶ Duodecima diuisio feudorum est, quia quoddã est diuisibile, aliud indiuisibile.& quodlibet feudum regulariter est diuisibile quibusdam exceptis,uidelicet Regno,Marchia,Ducatu,& Comittatur, ita attestat Alua.in nona diuisio.in procemio p text.in c.vnico.§.omnes. si de feu. defunct.conten.sit inter dominum.& agnatum uasal.c. imperialem. §. præterea ducatus.de prohibita feud.aliena.per Friderich. Berber. ubi supra in dicta quæstione secunda.Iacob in uersic.in feud. in undecima diuisione.facit not.Bartol. in l.inter tutores. ff. de administratione tutorum.& l.ideo.uersic.pro hoc.ff.de condict.furti. Bald. in l. prima de officio.consil.facit quod dicit Panormitanus in c prudentiam. in principio de officio delegat.& ibi hoc tenent alii post eum Curtius in tracta tu feudorum in quarta parte. quæstione xxx. Alber. Brunus Asten. in consilio lx.incipiente,& ista.ideo diuidi non possunt: quia ab uno solo reguntur melius quàm à pluribus.argu.l.iij.§ apparet.uersi. sanè enim. ff.de administr.tutorum.l.ii.§.nouissimè.ff.de origine iuris.c.gaudemus. de diuor.§.quia uero.cualde necessarium à conseq.xciiii.distin. nam politia unius optima est,paucorum etiam bona: sed plurimorum est difficilis ut bona sit:cum plures ad uirtutis meritum peruenire difficile sit. Aristote. in politic. & Lucas de Penna.in l.uiros.C.de diuer.offic. libro xii & Philo.ij.metaphi.ait,non capit regnum duos: quia multitudo pri cipum est onerosa:cum in apibus unus sit princeps.c. in apibus.vii. quæstione prima.latè domi.Iaco.Bonaud.in additio.ad Ioan. de terra rubea in tractatu contra rebelles regum.articulo secundo tractatus primi & articulo tertio tractatus tertii.conclu.ii.Feli.in c.quæ in ecclesiarum. de constitu.& Iaf.in xii.diuisio.Angel. consilio cclxxxvii. incipien. pro clariori.Curtius consilio lxix.Panormitanus consilio lxxxii. in primo uolumine.Barba.consilio xiiii.clementissimi. & consilio xl. clementissimum.in quarto uolumine.Chassa. in ultim.parte.Catel.in lv. considerat.& Albert.Brunus tractatu de augmen.concl.x.Hipo.singul.ix. sequitur Ioan.le cirier in suo tractatu de iure primogenituræ.quæst. vii primi libri,ubi pulchra nerba ponit.uide dominũ Bartholo. de Chassa. in consuetudi.Burgund.in rubri.§Des fiedz.§ §.ui.Alexand.consilio lx. uisis dubitationibus. in tertio uolumine.& consil.xxxv. & sequen. incip. attentis.in quinto uolu.Petr.de ferra.in ix.diuisio . & ideo in istis indiuisib.libus primogenitus succedit.c.licet.& ibi docto. de uoto. gloss.in uerb.interdicatur.in c.si hæredes de testa.Alb.in procę.ff.§ discipuli.latè Dec.consi.cccl.xxxix.uisa longa.nu.vj.& aliis filiis debetur apanagiũ, j.legitima non per modum diuisionis,sed per modum prouisionis secũ dum Ioan. de Monteferrato in tractatu de successione regum. in primo dubio & secundo,& d.Stephanus Buinardus in repe.l.quisquis. C. ad leg.Iul.maiest.& d.Boer.in tract.de custo.cla porta. ciuita. nec aliqua iniuria fit ultimo genitis, nec conqueri possunt ut expresse dicit conterraneus meus d.Ioan.de terra rubea in tract. contra rebelles Regum.articu.j.tractatu primi.conclu.xxj.& sequ.immo conuenit legi diuinæ secundum eum in prima conclu.hoc latius deducentem: quem licet uidere.Intellige tamen suprà deducta,uidelicet feudum non posse diuidi,esse uerum quò ad dignitatem.secus quò ad administrationem: ut unus frater regat unam ciuitatem,alius aliam.Benedict.in repet.capitulo Raynutius.in uerb.in eodem testamento. in primo numero 186. de testamen.& etiam bona mobilia uel immobilia pertinentia ad digni tatem bene diuiduntur test.Alber.in dictio.in uerb.feud. uersi. alia etiã pulchra. ibi, item quæro pulchram.& in addit.ad Pert.Iaco. in rubric. de causis ex quibus do.debet amittere proprieta. in vj. diuisio. sed potest fieri concordia respectu exercitii, ut unus uno anno regat, alter alitero anno.arg.l.Lucio.& ibi Bart.ff.de aqua quotidia. & æstiua. † melius probatur in l.cum constet.in princip.ff.illo titu.ubi hoc expresse dicit Iurisconsl.Iulianus,Prateius. † & pulchrè Pyrrus in consuetud. Aurelian.in titu.de feud.c.j.& d.Vdalric.Zasius in repet.l.secundæ.ff.de origine iuris.

D ¶ Hodie ex consuetudine Regni Franciæ omnia feuda possunt diuidi præter Regnum,ut attestatur Fabia.de giochis in repetitio. authẽ. nouissima.C.de inoffi testam.q.fi.Ioan.Raynaud. in comprehensorio feuda.in prædiis ad c.imperialem.in quinta diuisione. de prohib. feu. alien.per Fed.& d.Boerius in consuetud.Bituri.in §.ij.de consue.feud. & ibi in additio.& in §.ij. de test.& in tract.de custod.claui. Idem Boerius in suis decisi.decisio.xlvj.parte prima.sed consuetudo est in dicto Regno, quòd licet diuidatur feudum: primogenitus inter nobiles habet præcipuum manerium (ut uerbo doctorum utar) siue habitationem cũ galli,uel caponis nolatu. istius consuetudinis meminit Benedict.ubi suprà. Guido Papæ in decisionibus Delphina. quæstione cccclxxvj. Ioannes Sanxon in consuetudinib. Turon.i rub.§Des successions des fiedz.§ articu.xiiij.& latè d.Ioan.le cirier in tractatu suo solemni de iure primogenituræ. libro secundo.quæstione quarta ubi latè refert consuetudines.uide ibi & libro primo.q.xj.conclu.ij.& sequen. & an cõsuetudo diuidendi feuda ualeat.uidetur tex.in d.§ præterea.qui consuetudinem reprobat:ergo non uidetur ualere sed contrarium credo. & ita tenet Oldrad.consil.ccxxxvij.perlectis.in fin. Bald. Aluar. & alii in d.§.præterea.

Universidad de Deusto
Biblioteca

terea. Bad. & alij in e. licet. de uoto. & non obstat ille §. reprobãs cõsue tudine: nam debet intelligi si non fuerit inducta: & seruata sciente superiore: sed in hoc regno patiãte superiore, & sciẽte fuit inducta & seruata: ergo sequitur quod debit. hoc tenet Ioan. And. in addi. ad Spec. in tit. de feud. in uer. nõ omittam. & Albert. Brunus consil. lxv. ex thema te quod, &c. late d. Io. le citier in suo tract. de iure primogenitur. q. xi. primi lib. in iii. cõcl. & hæc cõsuetudo est in Italia, reste Alex. cõs. lxviii. visis. in ij. uolũ. Dec. consil. cccl xxxix. Sozi. consil. lxvij. in primo volu. & consil. lxvij. sapienter. num. xxx). & consil. lx. x. dominus Ioannes.

E ¶ Decima tertia diuisio feudorum est: quia aliud est feudum purũ siue simplex, aliud uero conditionatum seu non rectum. Purũ siue rectum dicitur, quod non habet seruitia determinata. §. penult. & vlt. q d fit inuestitura. sequit Petrus Iacob. in sua practica, rubr. de causis ex quibus domi. debet amittere proprieta. in septima diuisione. Hostiẽ. i summa huius tituli §. qualiter feudum dlstinguatur. aliis etiam modis dicitur rectum ut habetur in titulo de consuetudi. recti feud. per docto res: & Curtius in suo tractatu. feudo in prima parte, quæstione octaua, Imol. in c. fi. de feud.

F ¶ Non rectum siue conditionatum est, quando in concessione est certum seruitium determinatum, puta de associando vxorem domini, de filia maritanda, aut de seruiendo domino in mensa, uel aliud simile c. s. §. fin. de capita. qui curiam vend. c. j. de notis feu. & ibi no. & hoc casu ad alia nõ assignata nec expressa seruitia nõ tenet vasallus. l. j. §. fi conueniat. ff. depositi. l. legem: C. de pac. Ioan. raynaud. vbi ẽ. in §. firmiter. Iacob. vbi supra in ij. diuisione. Rectum uero potest dici quando de domini uoluntate & licentia adipiscitur possessionem præsente curia vasallus. nam perinde est ac si inuestitura esset facta. & est hoc feudum transmissibile. ca. vnico de consuet. recti feu. secus, si data esset licentia sine curia: nam tunc non rectum dicerttur c. j. quib. mod. feu. cõstitui potest. uel dicitur rectum, id est, perpetuum. Aluar. in 12. diuisione. Bal. & Iason in secunda.

G ¶ Decima quarta diuisio est: Feudorum aliud est francum, aliud non francum. Francum est quando vasallus a seruitiis est immunis, & nullum seruitium debet: tamen non est francum a maleficiis cõsistentibus in tacendo fraudem, vt quia non denuntiauit insidias domino, quas cõtra eum scit parari: siue in faciendo, vt si committat feloniam contra dominum priuatur feudo c. vnico, quib. mod. feud. amit. Felin. latè in c. cæterum. de iudic. alioquin esset quædam donatio, & non in feudum concessio vt declarat Imol. in c. ad nostram. de reb. eccle. non alie. imò tale feudum contineret repugnantiã, uidel cet q fit feudum & prorsus liberum ab omni fidelitate quę in iure non est admittenda l. vbi. ff. de reg. iur. l. Titiæ si non nupserit. ff. de cond. & demonst. c. solicitudinem. de appell. Alua. in secunda diuisio. Bal. in octaua. Berberi. in d. viato. in rub. de feud in secunda quæst. Benedict. in repe. cap. Raynutius. in vers. & vxorem. nume. cccccxliiij. cum seq. de testam. Felin. latè in cap. quæ in ecclesiarum. numer. lxxij. de constitu Deci. consi. cxciij. & pro tenui. nume. 4. Curtius in prima parte in quæstion 3. Alexander consil. 3. in j. volum. & tres effectus huius feudi licet videre per Iaſ. in 8. diuisio. Et ideo si inuestitura hoc modo dicatur. Titius concessit tale castrum in feudum liberum & francum hæc concessio importat feudum omni libertate liberum exceptis duobus supradictis, & etiam importat omni seruitio francum, ut nota. Ioan. Andreo. in addi. ad Speculo. in titu. de præscriptis. & Iacob. in d. suo tracta. de feudo. in verbo in feudum. in viii. diuisio. Bald. in l. si plures. C. de conditio. infer. c. vnico. de capita qui curiam uend. illa tamen concessio non importat quod faciat rem allodialem, quæ tunc dicitur quando a nemine tenetur nec recognoscitur nisi a solo Deo: & sic dicitur francum, quia sui iuris & nulli subiacens seruituti, & nullum onus potest imponi sine consensu, possessoris. cap primo de allod. & ibi Doct. Guid. Papę sing. cccxxx. & Benedict. numer. ccxciii. cum sequ. de testa, & in istis bonis allodialibus non habet Rex vel alius dominus nisi protectionem, vt tenet Benedi. vbi supra: & in hoc Regno pauca sunt quæ nõ sint feudalia vel emphyteuticaria secundum eum, numero cccccl xv. cum sequent. vide Cornæum consilio. xvi. aperta. collat. penultim. in i. volum. & an. domini temporales habeant de iure communi intentionem feudatam quò non, excepto Rege do. Boer. in §. penultim. de consuetud. feud, in lib. consue. Bitur. & Ioan. sanxon rubri. 1. articul. 3. in consuet. Turo. eos vide si libet.

H ¶ Aliud est non frãcum, & est quãdo in cõcessione dominus retinet aliquod seruitium prout fit regulariter vt habetur in libro feudo. & not. Andr. de Iser. in rubrie. in quib. cau. feud. amitta. & Bald. in octaua diuisio. Notandum est tamen, quod res quo ad propositum potest duobus modis franca & libera vocari. primò quando a nemine tenet, imo possidens habet & directum & vtile dominum: & dicitur allodium, & non loquimur hic, sed loquitur titulus de allodiis. Secundò dicitur. franca, ut hic, quia ad aliud seruitium, non expressum non tenetur uasallus: dabitur tamen laudimium domino directo pro inuestitura, ut tenet Ioannes raynaud. in d. comprehenso. in cap. imperialem. §. prẽterea. in primo. quæst. xx. numero 16. 5. allega. & hoc quando alienatur. non uero quando renouatur instar emphyteusis. l fina. C. de iure emphyteut. & dominus habebit ius retentionis in feudo ficut in emphyteusi. Iac. in tracta. de feud. in versic. qui quidem inuestiti. collat. 16. pro quo facit text. in cap. unico. in fin. ibi, aliquid propter feudum acceperint. qui feud. dare possunt. in cap. primo §. Titius. si de feudo defuncti contentio sit inter don. & agnat. vasalli. doctor. in cap. ad nostram. de rebus eccles. non alienand. dominus Boer. in §. vi. de consuetudin. feudi satis lente pertransit contra morem suum domin. de Chassa. in consuetudin. Burgundi. in rubric. (Des retraictz. §. decimo. gl. prima. numer. vii. in additio. nouis. Quare galli vocentur frãci an a Francione capitaneo uel quia liberi, latis explicat Guaguinus i princ. sui libri, & Benedict. in repet. c. Raynutius. in uerſ. si absque. in ii. num. xxxix. & seq. de testam, & do. de Chassa. in cõsuetudin. Burgun: in rub. (Des mains mortet. Js v. in prin. vbi vide. & p Pau. Aemilũ. in princ. sui libri & historiæ gallorum.

10 L ¶ Decima quinta diuisio. Feudũ quoddã ad hæredes omnes est trãsitorium, aliud non. Transitorium ad omnes hæredes est regulariter quodlibet feudum. nã æqualiter ad omnes descendentes transit cap. i. §. fi. ibi, quod hodie ita stabilitum. q feu. dare possunt. & istud declarat Iaſ. in præludiis feudo. num. cxxviii.

K ¶ Aliud est non transitorium ad omnes, sed solum ad primogenitum, ut est regnum hoc Franciæ quod solum primogenito masculo defertur & non aliis eo superstite: & idem in Anglia & Sicilia. text. in ca. licet de uoto. & ibi plene doctor. Bartol. in l. prima. uersic. sed posset dubitari de tali quæstione. C. de summa Trinit. Bald. in cap. vnico. in prin. si de feusk. controuer fuer. inter don. & agnat. vasalli. & l. cum in antiquioribus. viii. quæst. C. de iure delib. & Petrus Iacob. in sua practic. in tit. ue successio, regni Franciæ Ioan de terra rubea in tract. cõ tra rebelles regum. & ibi do. Bonaudi in additioni in tract. primò, conclusi. viii. articul. primo. Iacob in suo tractat. de feudis, in ver. in feudum. in xii. diuisio. & Aluar. in x. & cap. vnico, de succesio. feudo. Petrus de Ferrar. vbi supra in vlt. diuisio. do. Ioan. sanxon in consuetud. Turon. in rub. (Des succession des fiedz.) articulo tertio. & si adamus sim velis videre de hac materia primogenitura vide in d. trac. de iure primogenituræ, per do. Iosn. le citier, uel quoddam est familiare: aliud ẽ hereditariũ ut not. Bal. in l. cum virum. C. de fideic. Familiare est qđ pro se, & familia recipitur, & in restitutione fideicommissi nõ venit ni si fideicommissarius sit de famila. l. qui poterar. ff. ad trebell. Hæreditarium, est, quod quis habet pro se & hæredibus quibuscunq, & ad oẽs hæredes extenditur. siue sint de familia siue non. & Deci. consil. cccxc. quoniam ex numer. v. & cccxcv. in causa secus si pro se & liberis. And. in v. volum. Dec. consil. clxxx v. in causa. & Curt. an suo tract. de feud. in prima parte. quæst. viii.

L ¶ Decima sexta diui feudorum est: nam aliud est corporale, aliud incorporale Corporale est quod in immobilibus consistit, castro, mãso & similibus rebus tangibilibus. c. j. §. item & seq. & §. si quis de mãso. si de inuest. feud. contr. fu & Petrus Iacob. in forma libelli pro re ephyteuticaria, in fi. Iacob. Aluar. in prælu. feu. in xxii. diuisi. & incap. vnico, col. 4. in quib. cau feud. amit. Curtius in suo tract. feud. in 6. q. in quarto requisito. declarant docto. instit. de reb. corpor.

M ¶ Incorporale est quod consistit in iuribus decimalibus, vel iurisdictionalibus & similibus, vt feudum guardiæ, & castaldiæ c. vnico. §. fi. de feu. cog. sequitur Siluester de prierio in sua summa, in uer. feudum prin. in secunda quæstio. Alua. in vltima diuisio. in proœmio feudorum. Iaſ. in 14. diuisio. Ideo laici possidentes decimas (quas ante concilium Lateranense. a papa causa defensionis ecclesiæ habuerunt) iustè nunc eas detinent, vt vult Panorm. in cap. cùm apostolica. de his, quæ fiunt a prælato sine consen. cap. illas tamen non possent alteri laico in feudum dare nisi loco religioso, vt not. doctor. in cap. prohibemus. de deci. sequitur Petr. de bella pertica in v quæstio. tractat. de feud. & hoc cum consensu capituli secundum eos & Berber. in viato. iuris in rubric. de feud. quæstio. quarta. & an sine consensu ponit Iason. in cap. primo. qui feudum dare possunt. Cardin. Andr. & Imol. in c. secundo de feud. vbi plenè eos vide si libet. & latè ponit do. Boeri. in consuetud. Biturricen. in §. 11. de consuetud. prædio. cum consensu tamen episcopi potest dari in feudum decima alteri laico consuetudine dictante: licet contraria opinio sit communior, vt attestatur Stephanus maleret. in tracta tu de electio.

N ¶ Decima septima diuisio. Feudum quoddam est de camera, aliud de caneua, probatur hæc diuisio in c. vnico. in fi. de feu. cognitio. Feudum de camera est qñ Princeps cuidam nobili concedit decẽ recipiendas de camera cõi ubi thesaurus reponitur: hoc debet recipi singulis annis. & exemplum ponit Alu. in d. c. 1. in ciuitate Paduæ, vbi est locus q. appellatur camera ad quã est deputatus officialis q. camerarius appellatur cuius officium est colligere & distribuere omnes introitus ciuitatis. & de hoc uidetur not. in §. & iudicare. uersi. præcepta ubi bonus rex, ad hoc. in auth. de defenso. ciui. col. 3. & tali vasallo non debet fieri solutio de tali camera uel cauena nisi ibi sit unde solui possit. nã si euacuata sit sine domini culpa, dẽt vasallus expectare donec solui possit. Solui autem posse intelligitur deducto ęre alieno: ut in titulo de notis. feudi. in prin. & Alua. in d. c. vnico. §. fi de feud. cognit. & istud transit ad hæredes, & est feudum proprie. c. j. §. fi uero vasallus quid sit inuesti. declarat Iaſ. in prælud. feudorum.

O ¶ Feudum de cauena est quãdo princeps cõcedit ut decẽ sextaria frumenti vel vini ex cauena recipiantur: quæ dicitur locus in quo frumentum, vinum, & huiusmodi introitus colliguntur, cõseruãtur & distribuuntur. declarat Alu. ponendo exẽplum in ecclesia suæ ciuitatis, in qua est locus qui uocatur Capina ad quam est officialis constitutus q. habet colligere, conseruare & distribuere tales introitus & ille feudatarius nomine regio colligit & recipiet qnicquam in uino pro se sicut in ciuitate Burdegalensi aduocatus regius & procurat. & uide Aluar. in proœmio feudorum in xvii diuisio. & Bal. in ca. vni. de notis feudo. &c. vnico. §. si uero vasallus. quid sit inuestitura. & Aluar. vbi supra.

Decim

p ¶ Decima octaua diuisio feudorum est: nam quoddam dicitur feudum guardiæ, aliud castaldiæ, & aliud quod pro mercede datur. Feudũ guardiæ est quod pro custodia datur, vt quãdo Princeps deputat alicui castro guardiatorem siue custodem. nam propter custodiam designatur tale feudum: vel guardia habet feudum annexum, vt declarant doct. in c. vnico. de feudo guardiæ & potest poni exemplum in capitaneo aquarum mortuarum, cui custodia ciuitatis datur in feudum, & vocatur capitaneus aquarum mortuarum, & habet magnam turrim, in summitate cuius singulis in noctibus ponit lumen ut reducat nauigantes ad portum, ut sæpius uidi, instar ciuitatis Ianuæ, cuius meminit Ioan. de platea in l. penult. ue-fic. Ianua autem. C. de naufrag. lib xj. & hoc feudum anno finito potest reuocari, nisi ad certum tempus fuerit constitutum. c. unico. de feudo guardiæ. quia etiam officia olim non durabant nisi anno. l. præsidis. cũ similibus. ff. si cert. pet. & finito officio, finitum erat feudum: quia cessante causa, &c. c. cum cessante. de appellat. l. adigere. §. quãuis. ff. de iure patro. l. quod dictum. de pact. & de isto custode potest late d. Boer in suo eleganti tract. d custodia clauiũ porta. ciuitat. p totum. Sed hodie communiter feuda & officia sunt in hoc regno perpetua, id est, ad uitam recipientiũ durarura, & hoc quãdo emanant a rege vel ab his qui sunt ex eius sanguine, & hoc ex consuetudine generali re gni, ut sæpius vidi obseruari, & audiui, & ponit Benedic. in repetitio. c. Raynutius. in uersi. duas num. xliij. cum sequen. de testa. secus ab aliis dominis, quia ad nutum durant dominorum. Notandum est tamen q habeos castri custodiam vel ciuitatis si eam amiserit, præsumitur culpa amissile. l cum ita. §. species. ff. de leg. ij. & glo. refert Barb. in additio. ad Bald. in c. vnico. de feud. guardiæ. quod est menti tenendum cõtra custodes fortaliciorum, qui in hoc regno custodias castrorum reliquunt, vt nuper vidimus de ciuitate Rhodiorũ, & aliis multis castris. & pro hoc potest allegari text. in l. quicunque. & ibi hoc notat Bart. C. de fund. limitro. lib. xj. vbi nullus priuatus potest custodiam castri recipere in limitibus regni existentis, nisi ex concessione principis, & contra facies capite plectitur, & hoc propter regni pericula dictum cõtingentia, nec aliquis in prædicto regno potest Episcopatum obtinere sine Regis nominatione & consensu: ut habetur in titulo de electio. in concordato. in §. latè ponit Benedict. ubi ẽ. nume. cccc v. cum seq. de testa. & in ordina. reg. in rubr. §. Du droyt de regale. §

Q ¶ Feudum castaldiæ est quod datur propter procurationem: nam castaldus dicitur is qui res domini gubernando mandatur. glos. in uerb. si uero castaldi. in c. unico. de feudo guardiæ. & in glos. fi. in uerb. seruo. l. fin. C. quod eum eo.

R ¶ Feudum quod datur pro mercede dicitur illud quod ẽ alicui cõ ceſſum propter laborem. & pro mercede. Alua. ita tenet in d. cap. vnico de feudo guardiæ. & ibi barbat. in addit ad Bald. dicit, q communiter datur pro mercede alicuius utilis officij, ut pro officio coqui. l. legatis seruis. §. fi ex officio. ff. de legatis tertio. & coquus principis dicitur habere dignitatem, secundum eum. nil allegat: sed adduco text. in l. nemo. ibi, nobis iubentibus sustinetur. C. de dignitat. lib. xij. quem clamat fin. Roma. singu. dcccv. dicens officium quantumcunq; utile mãdante Principe effici nobile. sequitur Felin. in c. fraternitatis. de hæret. docto. in l. j. C. de manda. princip. Iaſ. in l. omnium. in primo nota. C. de testamen. idẽ dicit Aretin. de secretariis principis in §. fin. ad princ. ibi nisi sit rabellio ad latus, & c. j. insti. de excep. sequitur Bonus de curtili in tracta. nobrabi lita. in tertia parte, nume. clvj.

S ¶ Decima nona diuisio feudorum est: Aliud est i curte domini, quod dam extra curtem. hæc diuisio elicitur exc. vnico. de capita. qui curiam vendi. ubi tunc dicitur feudum in curte, quando dominus habet dominium possessionum & feudorum totius uillæ: ita q omnes rustici & coloni dictæ uillæ recolligunt omnes fructus, & reditus domini, & portant illos ad domum dominicalem, id est ipsius domini existentẽ i dicta uilla: & illa domus appellatur curia seu curtis domini. ideo si dominus concederet in feudum vnum mansum de dicta villa, uel ut uasallus haberet annuatim certum reditum de dicta curte, & omnes alii fructus essent domini: tunc ille uasallus dicitur in curte, & est feudum in curtẽ. ponit idem Alua. in proœmio feudorum, in xiiij. diuisione.

T ¶ Feudum extra curtem est quando dominus non habet dominium totius uillę, sed possessiones pro maiori parte sunt rusticorum uel aliorum, & dominus modicum habet, puta duas uel tres possessiones, & si est necesse q teneat ibi domum dominicalem. nam si dictas possessiones infeudaret, diceretur habere uasallum extra curtem. c. vnico. §. pen. & fin. quibus mod. feudum amittatur.

V ¶ Vigesima diuisio feudorum est, quia feudum aliud est aduocatiæ, aliud de tabula seu quaternata. Feudum aduocatiæ appellatur quando est aliquis aduocatus fortè fisci. & illi aduocatię est feudum annexum pro suis stipendiis exoluendis, & idem in iudicatura uel procuratia nonnes infeudaret, diceretur habere uasallum extra curtem. c. vnico. §. pen. & fin. quibus mod. feudum amittatur.

V ¶ Vigesima diuisio feudorum est, quia feudum aliud est aduocatiæ, aliud de tabula seu quaternata. Feudum aduocatiæ appellatur quando est aliquis aduocatus fortè fisci. & illi aduocatię est feudum annexum pro suis stipendiis exoluendis, & idem in iudicatura uel procuratia nonnes. §. quicunque aduocatia. in. de pace tenen. & eius uiola. & idẽ putarias, uel alio officio cui feudum sit annexum. probantur prædicta in c. unico

Universidad de Deusto
Biblioteca

LONGOBARDORVM LEGES.

Adiectæ sunt glossæ Caroli Tocci, cum scholijs Nicolai Boerij, & alijs glossematis ex vetere manuscripto indicio excerptis.

Postremò subiecimus Andreæ de Barulo Commentarios.

AD CHRISTIANISSIMVM ET SVPERILLVSTRISSIMVM ET FRANCORVM, & Italiæ Regem Ludouicum xij. inuictissimum, Nicolai Boerij I. V. interpretis, sui sacri magni Consilij ordinarij Consiliarij, & seruuli obsequentissimi præfaciuncula.

SATIS cogitaui Christianissime, ac sapientissime Princeps, quo muneris genere erga tuam sacram regiam Maiestatem (pro eius tantis in me meritis ac pro mea ad illam seruili deuotione, & fide sincera) his temporibus vti possem. Cum vetustissimi moris sit: vt qui à liberalibus, & beneficis Principibus aliquo munere donantur, aut honoribus ornantur, ea econtra offerre, quæ saltem gratitudinem, & memorem obseruantiam in illos declaratura sint. Nam auri & argentum, ac cætera fortunæ dona tam ditissimo, & liberalissimo Cæsari à tenui, egenoq; homunculo elargiri admodum nephas, et penè ridiculum putaretur. Nec iter impediat illa Etheoclis Orchonieniorum Regis sententia, qui dum prima gratiarum templum extrueret, dixisse fertur: Neminem in erogandis donis, aut in superis venerandis sine auri, & argenti, ac multarum rerum copia suo posse fungi officio: quasi nulla, aut mo dica possidentem multa posse reddere non existimaret. certè vacuam ratione puto tanti Regis fuisse sententiam: Cum multi, licet viles opibus sint, & diuitiarum affluentia careant, officiosissimi tamen, atq; à natura ad gratitudinem proni instituti gratos erga benefactores suos continue se præstèt. Flaccus enim Horatius nir sapientissimus, licet patre libertinæ conditionis natus, ad Mecenatē pro amplissimis erga cū muneribus carmina duntaxat mittere non erubuit. Id circo, Princeps cōstantissime. dum anno superiori mihi in prouinciam prouinciæ commissario à tua sacra Regia Maiestate deputato, ultra sex legum uolumina leges Longobardorum (quas capitulare Caroli magni Romanorū Imperatoris, & Franciæ Regis iura vocant) eadem in parte occurrerent: quorum vigor, & auctoritas non modo in hoc tuo sacratissimo Franciæ Regno, ac Italia ob hoc quod ab eodem Carolo & diuis Ludouico, & Lothario succeßue Romanorum etiam Imperatoribus, & Franciæ regibus, tuisque anteceßoribus pro parte maiori conditæ fuere: sed in omni ferre terrarum orbis parte (vt in hac nostra præfaciuncula demonstrare intendo) seruari debet. Memor eius quod inquit diuinarum literarum supremus antistes Hieronymus super Malachiam iij. relatus à Gratiano in c. reuertimini. x-vj. q. j. Quod si intelligens largitorem Deum, & agens his gratias per quos adeò eruditus est in horreum domini attulerit cibos hoc est scripturæ alimenta populis ministrauerit, statim aperientur super eum catharactæ cæli, & mandabit nubibus suis, vt pluant super eum imbrem. & abundantia omnium rerum perfruetur. Et in uentario vniuersi orbis. lib. ij. in vij. parte tit. de inuentione, commendatione, & diffinitione legis. sic dicitur uenerationе ampliori puto colendos uiros illos acutissimis ingenijs præditos, qui utcunq; raciocinando inuestigare conati, quid in rerum natura latitaret: quid uel in moribus, appetendis, fugiendoque eßet ipsis ratiocinandis regulis certa connexione traheretur: aut quid essет consequens, uel potius repugnaret. licet humanitus impediti in multis errauerint: interea tamen adiuti diuinitus leges temperatissimas inuenerunt, quæ homines ad fidei conseruationem constringerent: eorumq; immoderatos impetus cohiberent: ut proinde humanæ societatis conciliatio tuta pacis tranquilitate sub custodia iustitiæ lætaretur. Igitur Longobardorum leges à tuis progenitoribus conditas, quæ ante semineces, & tanquam apes sine duce in tenebris iacebant: quamuis à legislatoribus in multis iuris partibus allegentur. quorum allegationes infra (uelut post terga metentium spicas colligens simul instar gregis reclusi) conglomeratas collegi. (Celsitudini tuæ pro munere dicare constitui: ut sublimitatis tuæ splendore à stygo lacu, nigraq; palude reuocentur. & tandem reuocatæ sursum protendentes uitali spiritu condonatæ lucem serenam aspiciant. Nec profectò alius occurrere potuisset, ad quem aptius greßus direxissem, quàm ad te Princeps Sacratissime, qui supra omne genus hominum libros quotidie legis, & optas, & eorum præcepta uenearis, & colis. Et qui omnium rerum tui inciti Franciæ Regni, & Italiæ habenas pro illis tuis amplißimis cogitationib. diuinisq; consiliis piè continentur, iuste, intrepidè, atq; feliciter. Et (quod admirabilius est) cum summa omnium nobilium, & plebeiorum gratia moderaris, & tenes: ac Regni uera gloria literarum spes unica ingeniorum columen, & ereptor oppressorumq; patrocinium, ac æquitatis, & iustitiæ uera imago. Suscipe igitur Princeps potentißime hilari uultu & fronte placida hoc Capitulare Caroli Magni quod obsequentissimus seruulus tuus tenui manu, sed immensa uoluntate in tuo sacratissimo laterculo conseruandum offert. Memor sis eius quod Arthaxarxes Persarum Rex Serenissimus crebro sermone usurpabat non minus regale, & humanum esse in Principe parua munera accipere, quàm ingentia elargiri: quod pro tua in omnes munificentia & humanitate facturum, te arbitror, & spero. Vale, Princeps Serenissime, decus militum, nobiliumque gloria.

PRAEFACIVNCVLA IN LEGES LONGOBARDORVM.

CHRISTI saluatoris nostri nomine innocato. Præsupono in primis, ne uideat super opere caduco, & super ambagibus laborare à quolibet liber iste Longobardorum, siue Lombardorum fuerit factus. Secundoan hæ leges Lombardorum (quę pro maiori parte ab Imperatoribus, qui erant Reges Francorum, prout nunc, & Lombardorum) conditæ fuerunt: de quibus sepenumero in libro, & usu feudorum tam in tex. quam glo. & alibi per discursum iuris utriusque fit mentio, sint authenticæ. & allegabiles ad decisionem causarum, ac ligent omnes, aut solum Lombardos. Circa primum dicendum est secundum Aluaro. in prælud. feu. quòd leges Longobardorum fuerunt à quodā Carolo conditæ, & pro hoc allegat glo. c. j. xxxi. q. j. quam Fely. in c. ij. uer. de diuersorum librorum auctoritate, &c. de rescrip. dicit reperire non potuisse, sed fuit (ut credo) mitio impressorum: quia illa glo. est in c. j. xxxiij. q. j. uer. scriptum est primo libr. capitulari Caroli, scilicet, in Lombarda, & nihil plus dicit. Et modo reperi ipsam sic allegatam per Alexand. in l. pro hærede §. si sepulchri. ff. de acquir. hær. & per Io. Bap. de Cacialupis de sancto Seuerino. in c. j. uer. adde, quòd istę leges Lombardorum, &c. de feud. cog & per Franci. de Curte in tracta. suo feud. in prima parte q. v. Et sic liber iste appellatur Capitulare Caroli † Concilio. secundum glo. & docto. §. alleg. & hoc dico probari per suprascriptionem c. in memoriam. xix. distin. ibi. Item ex capitulis † Caroli Imperatoris, & etiam in suprascriptione c. sacrorum canonum. lxiij. dist. & in ter c. omnes. in fin. xi. q j. ibi, ta inserta per Carolum renouata cognoscat, quæ in suis capitularibus ait, & ibi gl. dicit, quòd nō inuenitur in Lombarda, quæ nunc est, sed in ea, quæ est in Gallia. & in c. seq. incipiente, uolumus ibi, & inter nostra capitula pro lege tenenda, &c. vt j. de capitul. Pro leg. tenend. l. vna. & in l. j. de episcop. & cle. sic profecto appellat gl. in c. j. §. iniuria. uel furtum. in uer. legitime. de pa. iur. firm. ubi etiam dicit, quis fuerit iste Carolus & non fuit secundum glos. Carolus qui dicitur filius Pipini, sed fuit ille, qui fuit pater Pipini, vt constare dicit in cap. suo. charta vlt. & j. de episc. & cl. e. l. & hoc statuimus. Et idem Bal. i §. hoc quòd nos. uer. nam & Imperator, &c. de pace constant. ubi dicit quòd Carolus Imperator, fuit pater Pipini: & Imperaror Pipinus fuit pater alterius Caroli Imperatoris. & iste Carolus fuit pater Ludouicus Imperatoris & Ludouicus fuit pater Lotharij Imperatoris. alleg. cuiuslibet. j. de fur. & l. ubi pro tempore. j. d epi. & cle. & d. l. j. j. de capi. prolege tenendis. & sic patet, ꝙ plures Frāciæ Reges fuerunt Imperatores Romanorum & præter prædictos fuerunt Ludouicus filius Lotharij, Carolus Caluus, Carolus Grossus, & Astulphus: & sic septem Reges Franciæ fuerunt Imperatores, & tamen mihi uidetur, quòd gloss. & docto. suprà allega. errauerunt. Quia bene verum est, ꝙ fuit vnus Pipinus, qui fuit principium generis, & posteritatis suæ, nec habuit patrem Regem, aut Imperatorem sed fuit præfectus regalis palatij tempore Theodorici regis, & deinde Clodouei, & Childeberti fratrum, & præfecti Theodorici, nec non etiam Dagoberti secundi, & filii Childeberti successiuè Regnum Franciæ, & iste Pipinus habet filium nomine Carolum, qui ex quadā victoria contra Regem Hispanum obtenta nominatus fuit Martellus Grossus, & præfecturam palatij obtinuit, & Regnum Francię gubernauit, & ipsum occupauit. Ex quo descenderunt Carolusmagnus, & Pipinus, & per ordinationem, seu diuisionem per Carolum Martellū factam Carolusmagnus habuit Austrigiam Sueuiam Alamaniamq; & Lotharingiam. Et Pipinus Burgundiam, & Franciam. Et deinde totum Regnum post mortem fratris Caroli magni à Zacharia Papa primò consecutus est, secundum Gaguy. in chronica ipsorum, & Platinā in chronica dicti Zachariæ Childerico inutili regno priuato secundū Gaguy. & in c. alius xv. q. vi. (sed secundum Platinam iste inutillis primatus regno vocabatur Carolus: alii dicunt, quòd uocabatur Ludouicus, sed non refert, quo nomine appellabatur.) Et iste Pipinus Rex Franciæ in Longobardos (quorum Astulphus Rex erat) exercitum ducit. & ipsum Regem Astulphum ad Rauennam usque fugauit. Et omnes per eum receptas ciuitates Stephano Romano pontifici secūdo restituit. Cui Carolusmagnus eius filius successit, in quem translatum fuit per ipsum Stephanum Papam Imperium Græcorum. c. uenerabilem. de ele. ut j. dicam. Is Longobardos à ciuitatis Venetiarum, Fiorentiæ, Ianuæ ac tota Italia expulit. Et maximè Papam obsedit, & Regem Desiderium accepit. & huic Carolomagno Adrianus Papa in Synodo sancta patriciatus dignitatem donauit, ac ius eligendi pontificem conces sit capi. Adrianus in ii. lxiii. di. Et iste Carolusmagnus habuit Ludouicum Regem Franciæ, & Imperatorem, & Pipinum filios. huic Pipino filio suo pro parte, & successione paterna dedit, & donauit totam Italiam, ut patet per Gaguy, & Platinam in gestis eorum. & Anto. in prima parte hyst. titul. iiii. c. v. in prin. probatur hoc in d. l. una. de capitulis pro lege tenēdis. ubi Imperator Lotharius dicit, §Placuit nobis ut capitula, quæ exterſimus de capitulari bonæ memoria aui nostri Caroli, ac genitoris nostri Ludouici Imperatoris, &c. § Et sic pater Pipini Regis Italiæ fuit Carolusmagnus Imperator: qui leges (quibus Longobardos dos viuit) fecit, & Venetis permisit suis viuere legibus, ac moribus: quia si intelligeretur de patre primi Pipini qui habuit Carolum Martellum hoc non potest esse: quia (ut dixi) non habuit patrem Regem aut Imperatorem nec pariter fuit ipse Rex. item nec de patre secundi Pipini Regis Franciæ & patris Caroli magni: quia intelligeretur de Carolo Martello, qui licet strenuus & bellum in agro Narbonen. contra Lupardum Lombardorum Regem habuerit. tamen alpes non egressus est, nec Imperium habuit: nec profectò alius Rex Franciæ ante Carolummagnum licet in suprascriptione plurium legum sit, & contineatur Imperator Pipinus, sed Pipinus filius Carolimagni fuit rex Italiæ, qui fecit leges prout hic reperiuntur ut clarè per l. de aduenis, & peregrinis. infrà, de homici. liber. homi. ubi in fi. dicit, § Modò per Dei omnipotentis misericordiam, & præceptum domini, & genitoris Caroli Regis Francorum, & Longobardorum, ac patritii Romanorum simul, & per nostrā præceptionem, &c. § Et sic non fuit Pipinus Imperator aut alius ante Carolum magnum, & probatur. j. de offi. iudi. l. de vniuersali populo. & l. seq. & l. placuit. eo. & in l. placuit. & l. seq. j. de episco. & cle. Vel dicamus secundum Odofr. quem sequitur ibi Bal. in auth. dos data. C. de dona. ante nup quòd leges istæ fuerunt conditæ à quibusdam Regib. qui appellabantur Longobardi. i. Apuli: qui primo uenerunt de Sardinia, & Romaniam in Apuliam: qui ideo sic appellati fuerunt propter longas barbas, quas deferebant: & idem dicit Alex. in d. §. sepulchri. & Franci. de curte. ubi §. in v. q. & idem Platina in chronica Papæ Adriani. j. Sed Gaguy. alio modo in dicti Caroli magni chronica Longobardorum scribit originem: quia cum ex Candinania insula, quæ in oceano Germanico est, nouas sedes quærentes duobus & xl. annis in Pannonia se collocassent Narses eunuchus, quem Iustinus Byzantinus Imperator aduersus Gothos Italiæ præfecerat offensus Sophiæ Iustini uxoris uerbo Longobardos in Italiam accersiuit: ut ibi uide. Sed prima uerior est. ¶ Circa uero secundum, nunquid iste liber sit authenticus & allegabilis ad decisionem causarum, ac ligent omnes: Archi. in c. quæcunque xi. q. j. uer. dicit Bal. ubi tex. & in ii. q. se. fecit mentionem de hac lege Lombarda, & dicit ipsam esse inualidam. & Bal. in d. auth. dos data dicit post Odofred. ibi quod hodie ab aula recessit uolens fortius in l. si inuita. C. de nupt. quod de hoc iure Lombardorum non est curandum: & idem Lucas de Penna. in l. una. C. de gladiato. lib. xi. ubi dicit, quod hoc ius Lombardorum non meretur appellari lex sed fex: quia fęce turpium uerborum, & sordidarū quæ nunquam deberent sapientis linguæ adesse, ex eo, quòd hoc ius Lombardorum admittit in multis casibus duellum: quamuis Gregorius ipsam legem Lombardorum pro se inducat. xii. q. secunda cum deuotissimam. & alibi dicit Bald. quòd liber iste Longobardorum non est authenticus: quia extincto Regno ipsorum Lōgobardorum, extinctæ fuerunt leges eorum: vt ipse no. in c. translato sacerdotio, de consti. & an abolito titulo Regis, videatur abolita lex Regis vide per Gul. de Cugn. Bar. & alios. in l. si conuenerit. ij §. fi nuda. ff. de pign. act. & per Bar. in l. j. §. cohæredem. ff. ad le. Fal. & in l. j. C. de metrop. Berty. li. xj. & melius, & plenius idem Bar. scripsit in trac. Tyberia. in c. de insula. q. quæ incip. sed quæro. & plenè per Io. And. in addi. Spec. in ti. de treug. & pace. in princ. q. Sic etiam dicit idem Bal. in c. i. §. hoc autem. qui feu. dare po. quòd statuta non debent interpretari secundum ius Lombardorum: quia locale est, & in solis Lombardis locum habent: ergo interpretari debent secundum ius commune. in il la q. si statuto cauetur, quod occidens non possit rebanniri nisi habeat pacem cum hærede occisi. quòd non sufficit habere pacem cum filia: quia de filia iure Lombardo non potest leuare faidam, id est, inimiciti am: ut j. de homici. liberi hominis. l. si quis Longobardus. & tenet gl. in dicto §. hoc autem in uerbo legibus. in fi. quod Bald. ibi non putat uerum de iure communi, de quo ibi per eum, & Cardi. Alexan. & per Bal. Roma. & utrunque Imol. in d. §. sepulchri & hanc opin. sequitur Andre. de Iser. in c. i. §. item sciendum. ad fi. de notis feud. quod ius legis Lombardæ solum seruatur inter ipsos Lombardos: & fortius dicit in d. c. i. §. fi. quod multi dicunt istud ius esse asininum, & carere ratione: & Arch. in d. c. cum deuotissimam uocat hanc legem mulgarem: quia mulgaribus uerbis, uel à mulgaribus, & rudibus extitit composita. & Lucas de Penna. in d. l. una. de gladia. dicit eam esse factam à bestialibus & etiam in l. i. C. de conducto. & procu. lib. xi. dicit, quod Longobardorum ius latum fuit à Barbaris, ac hominibus sæuis, & irrationalibus, qui ex coniuratione acta per Narsem patritium tempore Iustiniani filii maioris Iustiniani uocati ex Pannonia more prædonum Italiam uelut nunc faciunt magnæ Campanię inuaserunt. & in hac parte ibi inclinat multum singulariter. & idem dicit Andre. de Iser. in d. c. i. §. quia uidimus. qui feud. dare po. & gl. in d. §. iniuria. in illa q. an in iniuria, uel furtum puniri debeat secundum leges Lombardorum, aut

Universidad de Deusto
Biblioteca

Romanorum. & concludit, quòd nõ debet puniri secundùm leges Lõbardorum: quia dictus Carolus magnus pater Pipini regis Italiæ non fuit Romanorum Imperator. & ideo istæ leges non ligant: quia qui Romana lege vinit, ei subiacere debet. vt infrà ut Roma. popul. interro. qual. viuere vel t. & solum erat Rex Franciæ & Lombardiæ. ꝛ. qualiter dic. homi. suas res seruii. deb. l. j. in fi. nec inuenitur secundùm glo. in hoc l. b. quod fuisset Imperator: nisi per suprascriptiones super leges eius factas ab his, qui compilauerunt hunc librum super titul. competentibus siue rubricellis, imo per legem quam fecit, scilicet primâ appellatur Rex tantùm. ut l. j. infrà de episcopis & clericis, & per multos annos (vt inquit glo.) stetit Rex Franciæ, & Lombardiæ antequã haberet Imperium: & tunc fecit l. fi quis latro. infrà de fur. & ita dicit apparere per capitulare suum, fi quis bene ordinem inspexerit in Lombarda confusa, non intitulata. nec enim secundum glo. inuenitur, nisi ix. aut x. feciſſe leges postquam fuit Imperator. ut in ultima charta capitularis sui reperitur, & probatur per glossam in dicto cap. venerabilem. in uerbo transtulit. in j. quæſt. de elect. dicit quod trãslatum fuit Imperium ipsum, ad Carolummagnum anno Domini DCCXXVI. & xv. ann. post fuit coronatus Imperator à Leone Papa iij. idem dicit Platina in chronica dicti Leonis Papæ, & glo. & docto. in cap. fi Imperator. in ver. diuinitus. xcvi. di. & Anton. in prima parte historialis. titu. iii. cap. v. in princi. ubi dicit quod Constantinus transtulit sedem Imperij ab urbe in Constantinopoli in Græcia. & postea ab Adriano, & Leone pontificibus à Græcis translatum fuit in Francos, quorum primus fuit Carolusmagnus de quo uide in libr. dantis in parte qui dicitur paradisus c. quod incipit, ¶ Posciache Constantini commento. ¶ In contrarium videtur quia l condita, non est de ea amplius disputandum, sed secundum eam iudicandum ea. eric autem lex. in fin. iiij. di. seruanda enim est lex. licet sit dura. l. prospexit. ff. qui. & à quib. ma. libe. non fiant, cum ipsa lex Lombarda sit approbata & primo per textum iuris qui eam approbant. tex. in c. j. de feud. cogni. ubi dicit ꝙ omnes lites solent dirimi: uel secundum ius commune vel secundum ius Longobardorum: vel secundum consuetudines feudales, ergo præsupponit quod leges Lombardæ sunt authenticæ: aliàs secundum eas non possent dirimi causæ. ad idem facit tex. in c. j. ibi, vt in Lombarda de his qui ad palatium venire contempserint. l. cuiuscunque, &c. de milit. vasal. qui contu. est. & in c. j. § quid autem. cum §. sequen. usque ad fi. c. de not. feud. & in c. j. in fi. qui successores teneantur & in c. j. in fi. qui successores teneantur. & in c. j. in prin. qualiter olim feu. ali. pote. ubi fit mentio de constitutione Lotharij posita. infra de beneficio: & etiã in fi. fit mentio de l. Corradi de qua in d. tit. de benefi. & etiam in cap. vno. in fi. de controuer. inter domi. & fidelem. quæ allegat. l. quæ est. j. de acquisi. actorum Regis. & etiam in cap. j. §. non est consuetudo. ibi, quod præcepit lex Longobardorum, &c. de aliis feud. paterni. & in d. cap. in memoriam. & d. c. sicrorum canonum. & etiam in dicto ca. qui cunque. cum ij. seq. xj. quæſt. j. vbi constitutiones Longobardorum factæ per ipsum Carolum sunt canonizatæ. & in dicto ca. cum deuotisſimam. xii. q. ii. vbi canonizata est l. j. infra de aggressione in vico facta de verbo ad verbum quemadmodum videmus cæteras Imperatorum leges a canonibus, & constitutionibus pontificum approbatas. cap. in primis. cum seq. ij. q. j. & x. quæ. ii. c. eadem enim quæ. & in aliis multis eiusdem decreti passibus, & in concilio Constantien. fuit approbata quædam constitutio Caroli quarti Imperatoris, quæ incipit Carolus Quartus. & inde Carolina vocata: vt patet in decision. xix. & seq. ubi etiam approbatur constitutio Friderici secundi. de statutis contra. libert. quæ est. C. de sacrosanct. eccles. authen. priuilegia. & dicit lex canonizata, quæ inseritur à canone. non quæ simpliciter inseritur à Gratiano. vt dicit glo. in c. i. in uerbo tractatus. circa medium de reb. eccl. non ale. lib. vi. & Fely. in c. cum causam uersi. ad illud de consue. &c. & re iud. adeo quod posteà Imperator in præiudicium subditorum eccleſię reprobare non posset secundum Abb. Sic. quem ibi sequitur Card. Alex. in p. oœm. Decret. & idem Cardi. in prælud. feud. & etiam approbatur lex Lombarda per textum in cap. Raynutius. ibi iure Longobardorum. de testa. & non solum tex. sup. allegati: sed etiam glo. ibi dem & docto. ita etiam allegat glo. singularem pro decisione successionis feudi in c. j. §. hoc autem notandum. in uerbo legib. de his qui feud. dare possunt. & etiam in dicto c. j. §. cum vero Corradus. in uer. produ ducere dignaretur, de his qui feud. dare. quæ dicit, quòd Corradus Imperator fecit illam constitutionem, & legem in qua continebatur, ꝙ non solùm filij, sed etiam nepotes succederent in feudo. ut probatur in dicto. §. cum verò Corradus. & constituit multa alia quæ habentur in hoc libro seu in legibus Longobardorum: ergo sicut. §. cum verò Corradus. est authenticus, idem erit in aliis legibus ab eo conditis. & etiam allega. glo. in dicto c. j. §. notandum in verbo gradum. & in §. sequen. in glo vlti. & in c. j. §. ulti. in uerbo. feudum. Episcopum, uel abbatem. Sic etiam allegat leges Longobardas; glos. in c. j. in uerbo conuenienti. quæ fuit causa beneficii amittendi. & in c. i. §. non est consuetudo. in uerbo licet lex. de alien. feud. pater. Sic etiam allegat glo. in ca. j. qualiter autem. in uerbo duellum. & in §. fi quis alium. in uerbo uitam. & in §. fi rusticus. in uerbo uolunrate. & in §. similes. in uerbo diuino. de pace tenen. ad idem glo. in c. j. in uerbo similibus. an mutus: uel aliàs imperfec. & in c. j. §. j. in uer. conscientiæ. de consue. recti feu. & glos. celebris in c. primo. in princ. in uerbo à xviij. & in §. receptatoribus in uerbo receptatoribus. cum glo. seq. & in dicto § iniuria, uel furtum. in uer. furtum. de pace iura. fir. ad idem glo j. in c. j. de prohibi. feud. alie. per Frideri. & in d. c. j §. j. in uerbo reuertatur in fi. de prohibi. feu. alie. & per Fride. & gl. in c. j. §. item si fidelis. in uer. cucurbitauerit. & in uerbo turpiter luserit. & in uerbo amittere. quibus modis feud. amitta. & glo. in c. uno. in uerbo reuertitur. in fi. de aliena. feud. & idem gl. j. in uno. an maritus succe. uxori. in benefi. ad idem. gl. fi in c. uno. de benefi. fratris. & glo. j. ij. & iij. c. ij. & glo. ulti. in c. fin. quo tempore miles inuesti. pete. debi. & idem facit glo. in c. uno. in uerbo. usque ad annum. si de inuestitura inter domi. & uasal. lis oriatur. & gl. ulti. in c. j. de feu. dato in vicem. l. commis. & glo. ij. in cap. j. §. j. quid sit inuesti. ad idem glo. fin gul. in c. j. §. fi. de inuesti. de re alie. fac. & non solum in libro feudorum: sed alibi gl. allegant hanc legem Lombardam. ita allegat glo. in auth. sed nouo iure. C. de seruis fug. & in l. falsus. §. plerique. in uerbo, meny tra dicunt. ff. de fur. & in l. ex consensu. in prin. in uerb. adulterium. C. de repud. & in l. uelles. in uerbo mariti. C. de reuocan. donatio. & glos. in c. statuimus. in uerbo bannum. xvi. q. j. & glo. ulti. in cap. fina. de seruis non ordi. & in c. ubicunque. in glo. ulti. de pœnis. lib. vj. & in l. ne diutius. in uerbo uentrem. C. de agrico. & censit. lib. xi. & in l. fin. in uer. tãeas. eo. ti. & in l. cura extruendi. §. fi. in glo. fi. ff. de muneri. & hono. & in l. qua actione. §. fi quis. in colluctatione. in uerbo nisi à domino. in fi. ff. ad legem Aquil. & in aliis pluribus locis, quæ causa breuitatis (ne tædio lectores afficiam) omitto prout in commento super ipsis legibus faciendo (Deo mihi auxilium præbente) allegare intendo: licet pro nunc aliquas annotationes inseram. Quid igitur in hoc passu dubitabili dicendum sit, Io. de Lignia. in d. c. Raynutius. post Innocen. dicit, quòd iste est specialis liber, in quo specialia iura super dotibus tractatur. Et colligit ius Lombardorum approbari per canones & esse seruandum: quod uerum intelligit in his, quæ faciunt pro nobis, & non contra nos: quia ista lex Lombarda approbat duellum, ut infrà de homicid. liber homin. l. quæ uero. intra tengram. ubi sunt duo casus in quibus permittitur pugna. item in alio. fi quis uocauerit alium argam, id est, cucurbitam. ut l. ultim. infrà de purgat. rei. & l. j. de conuiciis. & infrà qualiter quis se defende. deb. quasi per totum quod ius canonicũ reprobat. ut de tormen. cap. primo & secundo. & de cleric. pugnan. in duello, &c. sic etiam permittit ius ciuile. l. qua actione. §. fi quis in colluctatione. ff. ad legem Aquil. & constitu. Fride. in certis casibus, de pace ten. c. primo. § j. cum tribus seq. & Lucas de Penna. excipit duos casus in l. j. de gladia. de quo ibi per Iaco. Rebuf. Ang. in consi. cccl xxiiij. & Barbat. in consi. lxii. vol. j. quod est amplum, & singulare & per Iac. in titu. de duello. quem Bal. in dicto. §. fi quis in colluctatione. alleg. & Ioan. Fab. in §. per contraium. institu. de hæredi. qui ab intesta. defer. vbi dicit quòd per statuta, seu ordinationes Philippi Pulchri Regis Franciæ toleratur duellum in Francia in omni casu, cuius pœna est mors, & crimen est occultum, quod non potest probari clarè per testes & quòd sit præsumptio contra reum talis, quòd posset supponi tortura & quæstioni, si accusator hoc requireret. aliàs non permittitur, nec etiam pro furto tamen secundum eum quicquid sit, pronocans, & sponte recipiens, & iudex iudicans peccant per tex. in c. monomachia. ij. q. iii. de monachis est rubr. j. eo. ubi in l. j. uocat legem impiam, quę permittit pugnam: & pro nunc non expedio, ne leges suis dotibus spoliem, sed dicam in dicto tit. de homici. libe. homi. & in aliis ti. s. allega. & in consilio vidi denegari duellum nobili Michaeli §de Chate augi ron ꝛ reo accusato per nobilem Catherinam § de Brie ꝛ uxorem fratris ipsius rei agentem actione iniuriarum. licet esset ex Britania ubi duellum habet locum pro quo erat textus infrà de iniuriis mulierum. l. ij. sed bene fuit processum contra eum de quo vide decis. Gratianopol. Papæ. q. cccccexvii. cum sex sequen. ubi inserit illam constitutionem Philippi. nam de uerbo ad uerbum, & quid feruet parlamentea Parisiensis curia vide in stilo parlamenti in quarta parte. de arrestis articu. xl. & articul. xlii. & xliiii. sed secundum Andre. de Iser. in prælu. feud. in legibus Imperatorum hic insertis sicut Caroli, Ludouici, Lotharij, & aliorum Imperatorum non est dubium quin pro legibus seruari debeant ex quo sunt leges Imperatorum. l leges. C. de legi. & quòd no. in l. prima. C. de summa Trinita. licet in hoc sacratissimo Franciæ Regno, seu in consistoriis, & curiis supremis Francię leges Romanorum Imperatorum allegentur, non pro auctoritate, sed pro ratione vt not. Bal. in l. nemo. in prin. C. de sen. omnium iudi. & in d. §. iniuria. de pace iura. fir. pro hoc allego text. in c. super Specula. ibi: quia tamen in Francia, & nonnullis prouinciis laici Romanorum Imperatorum leg bus non utuntur, &c. de priuileg. hoc ideo quia leges non debent allegari in consistorio Principis, vt dicit Paris de Puteo in tract. syndi ca. in uerbo testis. c. qui semel. per tex. in auth. de consuli. & licet hæc ratio sit bona, & quam seruant curiæ supremæ dicendo aduocatis iura allegantibus. (Venite ad factum curia satis illa intelligit:) tñ credo ꝙ leges Imperatorum non allegantur in Francia, aũt ex eo, ꝙ Imperio, nec Imperatoribus est subdita vt dixi de aucto. magni regal. cõ filij. & solum subditis dentur, & traduntur leges, & non alijs, vt d. l. j. de summa Tri. & ne per approbationem legum Imperatorum se Imperio subiacere & reddere subditos videantur: aut quia consuetudinibus, & iure nõ scripto Francia vtitur, ut dixi li. consue. Biturig. tamen propter sacram theologiam, quæ Parisiis viget, leges ibi non leguntur d. c. super spe. sed hic Carolusmagnus, Ludouicus Pius, & Lotharius eius filius fuerunt Romanorum Imperatores, & Reges Franciæ approbati ab ecclesia. De Carolo est tex. in d. c. Adrianus, &c. venerabilem. & aliis iuribus. s. alle. & de Ludo. in ca. Ego. Lodoicus. & in c. Reatina ecclesia, & cap. inter nos. in suprascriptione vbi fit etiam mentio de Lothario lxiiij distin. & quasi per totum. & iste Lotharius fecit plures leges, & constitutiones ad limen Beati Petri tempore Eugenij

Eugenij Papæ, ut j. de pontificibus, & in usi. feudo. ti. consti. feudal. dñi Lotharij quas ante ianuam beati Petri, &c. quæ allegantur per omnes & qui maiorem partem harum Lombardarum legum condiderunt vt j. dicã ideo ubiq; terrarũ debent, & magis ac etiam magis debent hic seruari pro legibus: & etiam quia plerunq; in istis legibus dicitur fiat punitio, & condemnacio sc̃m morem Francorum ut j. de exercital. q. cunq; liber homo. & l. seq. j. de furt. l. qui post missam sancti Io. Baptiſtæ. & in l. de illis. de his qui ad mortem condemnati fuerunt. & in l. fi. j. de quanti. solido. ubi ponit de solutione facienda per Francos, Saxones, & Frigiones. & in l. de uniuersali. j. de ofñ. iu. Sed de legibus Luitprandi, Rotharis, & aliorum Regum Lombardorum, & maximè Astulphi, qui secundùm Platinam in Pauli j. Papæ chronica fecit multas leges & constitutiones in Lombardia, & tales nõ reperiuntur fuisse Imperatores Romanorum, sed tantum Reges Lombardiæ non debent secundùm Io. de Iternia seruari pro legibus, quia Regno tantum potuerunt legem imponere. d. l. j. Et hoc casu militare potest dictum Bal. in d. c. translato. quòd, extincto regno, extincta quoq; fuerit lex regni. sed tamen ratio ipsarum legum à præfatis Regibus Lombardiæ conditarum allegari potest secundùm ipsum. cum ex legibus abrogatis, & correctis maneat ratio. l. ij ff. ad Trebel. & l. j. & ibi Bar. ff. de conIungen. cum emancipa. libe. de quo per glos. & Sal. in l. j. C. de Latina liber. tollen. & in c. damnamus. de summa Tri & in c. nouit. de iudic. & glo. in d. c. quicunq; xj. q. iij. & in c. cum deuotisſimam. sed hoc vltimũ reprobat Iaco. Alua. in prælud. feu. col. v. dicens post Nicola. de Neapoli ibi, ꝙ istud de ratione legis correctæ intelligitur de legibus, quę sunt in vj. uoluminibus iuris communis, quia, si aliqua lex, ex dictis voluminibus fit correcta, manet tamen ratio illius ex qua potest assumi argumentum: secus est, si ex legibus, quæ non sunt in dictis. vj. uoluminibus, uellet quis assumere argumentum, tunc non potest ut no. gl. C. de Iustinia. C. confir. in uerbo necesse. circa me. imò eas allegans punitur pœna falsi, ut ibi dicit tex. & per Cardi. Alex. in c. fi Romanorum. xix. dist. & Bar. in l. fina. ff. de fal. & Parid. de Puteo in tracta. syndi. in uerbo probatio. c. j. in fi. & in uerbo testis. c. qui semel. & Bal. in l. cùm multis. C. de dona. Aluara. tamen fatetur, quòd Imperator posset hodie facere nouas leges, ultra illa sex uolumina librorum iuris ciuilis ut uidemus. de pace Constan. ad reprimendum. & in extrauag. qui sint rebelles, de pace tenent. & de pace iura. fir. de prohi. feu. alien per Lotharium, & etiam per Federicum. & idem Bal. in c. j. §. fi. ver. uentio ad primum. de pace Constan. vbi dicit quòd ll. Federici, & capitula pacis Constantiæ possunt pro legibus allegari. & Bar. in tract. de Guelphis & Gebellinis. c. j. Finaliter concludit Fely. eas ualere, ut extrauagantes. sed Alex. de Imo. in d. §. sepulchri. sequitur expressè distinctionem And. vbi dicit se vidisse hoc ius Lombardorum tamen nõ est memor, an ex inspectione appareat, quæ fuerint ab imperatoribus editæ: & ꝙ à Regibus. sed ego aspiciens suprascriptiones omnium ll. in vnum colligi, vt cognoscatur à quibus Imperatoribus conditæ fuerint, vt patet per ordinem: ut j. pono. Et ipsum Andream sequutus est Cardina. Alexan. in prælud. feu. uer. mihi uidetur dicendum quòd ll. Lombardorum quatenus reperiuntur uel ab Imperatoribus approbatæ, vel consuetudine obseruatæ possunt allegari ad decisionem causarum, & isto casu posset habere locum dictum Bald. in d. l. inuita. dicentis non esse curandum de hoc iure: nisi ubi hæc l. tuntur secundum consuet. loci: quia de iure Lombardo uxor est in potestate viri, & non patris: ut j. qualiter alien. permis. l. una. quòd approbatur in hoc regno Franciæ ex generali consue. ut dixi in §. ij. & iij. in glos. j. de consuetu. status poſo. in consu. Bitur. & pro hoc est glo. & ibi Bal. in d. l. velles. C. de reuocan. dona. dicẽs etiam Cardina. Alex. ipsas ll. Lombardorum in multis locis seruari maximè in regno Sicilliæ ex ordinatione Lodouici Imperatoris, & Regis Franciæ, qui illud concessit ecclesiæ. alle. d. c. ego Lodoicus. qui parum facit, licet mentionẽ facit de Longobardis. Posteà uerò secundum eũ Federicus aliqua addens, & reformans uoluit suas constitiones seruari, & illis deficientibus, leges Lombardorum. & idẽ dicit Lucas de Pena. in d. l. j. uer. sed quis in regno Siciliæ. C. de conducto. & procura. li. xj. Et possent hic plures adduci rationes & iura quæ docto. adducunt in simili dubio de uolumine decreti, de quo multi dubitauerunt, an sit authenticum ut per Ioan. Andr, & Ab. Sicul. in c. ij. de præscript. & Abb. & Fely. & Cardi. Alexan. in procẽ. ipsius Decre. & per omnes in l. j. ff. si cert. pet. Et similiter de usu, & libro feudorum de quo per omnes in prælud. feud. & Ioan. And. & Abb. in c. fi. de feud. & Fran. de curte in dicto tract. feudo. in j. q. & ista pars uidetur uerior per supradicta: quia quando dubium est, an aliqua constitutio sit lex, vel extrauagans melius est pro lege accipienda & tenenda vt no. Bal. in c. j. quot testes sunt necessa. ad proban. feudi in ingratitu. alleg. tex. in c. pastoralis. de fide instru. licet Ludo. de Ro. teneat cõtrarium in consi. cclx. per d. c. pastoralis. nisi primum Princeps consul tus fuerit, sed primum uerius quia istæ sunt notæ & alleg. per text. & glo. supra dictum est ita secundum Felyn. in d. c. pastoralis. sed istæ ll. in eo solum, quod pecuniariter homicidia, raptus, & alia delicta puniunt, & pugnam permittunt sint seruandæ, & in condemnatione sequẽdæ in quantum iuti communi non conueniunt: vide quæ no. Bar. in l. j. ff. vi bo. rao. Bal. in l. j. in xj. oppo. C. de summa Trini. & in l. j. de sacro sanc. & in l. & si seuerior. de infamib. & singula. Pari. de pute. in tract. syndi. in uerb. pœna. c. quid si per statutum pro homicidio imponitur pecuniaria &c. Deo gratias amen.

Imperatorum, qui leges Longobardas condiderunt, nomina, carùmque elenchus.

¶ Carolus Magnus fecit l. ulti. ꝺe plagis & composi. Item l. qui subdiaconum. de homici lib. hominis. Item l. penult. de parrici. Item l. fina. ne ad regem vehe. fiat iniu. Item l. si domum alienam. cum vj. seq. de exercita. & de his, qui in hostem ire contempſe. Item l. de sacramẽtis. de aggreſ. in vico facta. Item l. ulti. de uenato. item l. de latronibus. cum xj. seq. de fur. item l. vlti. de eo, ꝙ terminos. item l. de desponsatis. de rapo. item l. pe. de fornicatio. item l. j. & ij. de his qui ad mortem fuer. condemna. item l. vlti. de culpis seruorũ. item l. j. & ij. de fardiclis & armis extra patriam non portand. Item l. de fœminis, infra quod tẽpus permissum est uiduis uelum &c. item l. vt episcopi cum seq. de prohibi. nup. item l. pe. de coniug. seruorum. item l. vt nec uxor. cum seq. de eo qui uxorem suam dimisit. item l. fin. de succeſ. item l. unicam. de adop. Item l. si quis Longobardus. cùm l. seq. de vlti. voluntа. item l. pe. de debitis, & guadi. item l. j. & ij. de quanti. solido. item l. si res intertia. ta. de rebus intertiatis. item l. j, & ij. qualiter seruorum uendi. item l. unicam, de prohi. aliena. futuro. fructuum. item l. vlti. de prohi. aliena. seruor. item l. j. de his qui se in alterius seruitio. item l. si quis per char tam de manumiſ. item l. ij. cum tribus sequentibus. de his qui ad eccleſ confug. item l. j & ij. de his, qui ad palatium venire coguntur. item l. ij. & iii. de his, qui aldio defendere. item l. j. de seruis. item l. j. & secun da apud quem potentio. item l. prima & secunda de aduoc. & uide dominis. item l. ii. cum vij. sequen. de testibus. item l. ij. cum xi. sequen. de officio iudic. item l. i. ut episcopi uel comites. item l. ut sacramenta cũ v. seq. Item l. j. & secunda qualiter diuersarum legum homines. item l. secunda de periuriis. item l. unicam, de his qui causam iudi. repet. item xxvi. de episco. & cle. item v. de decimis. item l. iij. & iiii. de iterantib. item l. prima secunda & tertia de cerariis. item l. vnicam, de eribanno. item l. j. ij. & tertia de beneficiis. item quarta ne liberi homines. item item l. vnicam, de bruncis extra regnum. item l. unicam, vbi mercatum habendum sit. item l. unicam. de eo qui alium iniustè. item l. vnicam. qua lege aldio. item l. unam, de contempto. legum. item unam, ut mensuræ æquales fiant. item l. unicam, de homine ad iudicium non mittendo. item l. unam, ne quis iudicem suum prætermittat. Item l. unam, de excommunica. item l. unam, si quis sanctum chrisma. item lex unam, de eo, qui bonum denarium. Item l. unam, si mulier filium suum.

Leges Lodoici Imperatoris, & Regis Franciæ.

¶ L. vlt. de scandal. composit ad regem pertinen. item l. si quis ex leui causa. de homic. liber. ho. item l. ut nullus. de exercitali, & de his, qui in hostem ire contempserint. item i. si serui. de aggressio. in vico facta. item l. ultimam de damno & incendio. item l. si quis, liber homo. cum iiij. seq. de furt. item l. secundam de eo, qui fallam uel adult. monetam fece. item l. penultima. infra quod tempus. item l. penulti. de ultim. uoluntа. item l. ultim. de quantita. solidorum. item l. ij. de his, qui in alterius seruitu. item l. fin. de manumiſ. item l. si quis ad eccleſiã Dei. cum tribus seqen. de his qui ad eccleſ. confug. item l. ultim. de his qui ad placi. venire coguntur. item l. pen. de præscrip. item l. ulti. qualiter iudica. iudicare debeant. item l. penult. & fi. de his, qui ad palatium uenire contempserit. item l. iiii. & v. de aduoca, & uicedominis. item l. ij. quibus de aucto. dapdi sunt. item l. x. cum ii. sequen. de testibus. item l. xviij cum ij. sequen. de ofñ. iud. item octo de episco. & cleric. item l. j. & ij. si quis literas nostras inspexerit. item l. vt imperatoris foreſtes custodiantur.

Lotharij Imperatoris, & Regis Frunciæ leges.

¶ L. de homicidiis in eccleſiis cum duabus sequentibus de homici. libe. homi. item l. ulti. de exercitali. de his, qui in hostem ire contempſe. item l. ulti. de exercitali. de his, qui in hostem ire contempſe. item l. uolumus. cum duabus sequen. de aggresſio. in uico facta. item l. de fugitiuis. cum ij. ulti. de furt. item l. de rebus eccleſiarum. de inuasionibus. item l. pe. & fi. de raptu. Item l. fi. de fornicatio. item l. ulti. fi auctor regis regias per fraudem alie. item l. ulti. de fardiolis, & armis. item l. ulti. infra quod tempus promiſſum est uiduis. item l. ulti. ut mulieres lege mariti uiuant. item l. consobrinam. & l. sequen. de prohibi. nuptia. item l. ultimam, si seruus liberam puollam. item l. ulti. & pen. de eo, qui uxorem suam dimiſit. item l. ultim. de acquiſio. acto. regis. idem l. ulti. de ultima uolunta. item l. unicam, de eo qui res alii poſt delegatio. item l. ulti. de debi. guadimo. item l. ulti. de non fue. rei uendi cati. item l. pen. & fin. de his qui ſe in alterius seruitio. item l. ultim. de præscript. item l. pen. & ulti. de sanctimonialis. item omnes leges quę sunt sex. titu. de scabinis & cancellariis. item l. ultim. de his qui aldio. defendere. item l. ij. de armis. item l. vj. cum tribus sequen. de aduocat. & uicedominis. item l. ulti. quibus per auctori. dandi sunt. item l. j. ij. &

Universidad de Deusto
Biblioteca

iij. de præiudicia. actio. Item l. xiij. cum v. sequen. de testibus. Item l. j. ij. & iij. de contento. Item l. vbi sacramenta. cum vij. seq. qualiter q̃ que se defendere. Item l. vnicam, ut interrogetur popul. Roma. Item ix. l. ultimas de episco. & cleri. Item l. vj. cum quatuor seq. de decimis. Item l. ij. iii. & iiii. facta rescindere qualiter liceat. Item l. j. ij. & iii. de pontificibus quas fecit ad limen beati Petri apostoli iuxta Roma tẽpore Eugenij. Item l. j. de his, qui ad patriam defendendam. Item l. ij. vt Imperatoris foreſtæ. Item l. unicam, de capitulis pro lege tenendis. Item l. unam, de scripturis sine mense. Item l. unicam, de suspect. tuto. item in l. ulti. quibus honoribus filij diaconorum.

Leges Pipini, qui Imperator intitulatur: licet (vt dixi suprà) non fuerit Imperator.

¶ L. pen. de scanda. & composi. ad legem pertinen. Item l. de aduenis cum vj. sequen. de homicid. liberi hominis. Item l. de seruis, & ancillis cum ij. sequen. de furt. Item l. ut nullus. de inuasionibus. Item l. pen. qualiter mulier. lib. aliena. permiſ. Item l. ulti. de coniug. seruorum. Itẽ l. si cuiuscunque res. de ultimis uolunta. Item l. ulti. de eo, quòd pater filiis, vel filias necesse hab. relinq. Item l. pe. de rebus intercidiatis. Itẽ l. pe. de manumiſ. Item l. j. de his aldiones defende. Item l. j. de armis. Item l. iij. de aduo. & vicedominis. Item l. j. de quibus per aucto. dãdi. Item l. xiij. cum duabus sequen. de offi. iudi. Item l. xx. cum vj. sequen. eo. ti. Item l. ut ecclesiæ baptiſmales. cum xiij. seq. de epi. & cle. item l. ij. & iij. quando liceat alterius cleri. Item l. ulti. de iterantibus. Item septem primas ll. de his qui se in potestate alterius. Item l. vnam, qualiter iudicium inter episcopum & priuatum. Item l. unam, de rebus forfactis. Item l. unicam, de hominibus placentinis.

Leges Guidonis Imperatoris.

¶ L. ij. de conuitiis. Item l. de chartis, de inuasionibus. Item l. ulti. qualiter mulier alie. Item l. pe. de succeſ. Item l. ij. ut episcopi, & comites. Item l. ij. & iij. de his, qui ad patriam defendendam.

Leges Otthonis Imperatoris.

¶ L. ulti. de reb. intertiatis. Item l. x. de aduo. & vicedominis Item l. ij. de seruis. Item l. antiquis, usque ad finem. ti. qualiter quis se defendere debeat. Item l. j. quibus honoribus filii diaconorum.

Henrici Imperatoris leges.

¶ L. decet imperialem. cum ij. seq. de homicid. liberi hominis. Item l. ſi. de parricidiis. Item l. ſi de prohibi. nup. Item l. ulti. de aduo. & vicedominis. Item l. j. quando liceat alterius clericum.

Leges Corradi Imperatoris.

¶ L. ulti. de beneficiis.

Leges Caroli Quarti Imperatoris.

¶ L. ulti. de epiſc. & cleric.

FINIS.

Compoſitores huius Libri,

quorum nomina ignoramus, ad doctrinam facultatis boni & æqui operam dantes, leges Longobardas à Regib. & Imperatoribus propterea traditas, & in ordine positas congruo & meliori ordine adinuento, eas ordinauerunt, & sub certis titulis eas posuerunt: ponentes primum leges Regis Rhotaris, qui fuit primus Rex Longobardorum, qui leges condidit: & posteà leges aliorum Regum recto ordine succedentium: & ultimo leges Imperatorum prout regnarunt. Annectẽtes primo libro leges propriè ad delicta, & ad eorum pœnam spectantes. Secundo libro leges ad contractus pertinentes. Tertio uerò leges de episco. & cler. & de ecclesiarum ordine loquẽtes. Sed contrarium ordinẽ secutus est Iustinianus optimus & Christianiſsimus Imperator, q̃ licet fuisset vltimus, tamen vocatis Iuris prudentibus, quorũ studio & solertia suam intentionem adimpleuit. cùm statuisset leges decenter & cõgruè ordinatas, de trib. Codicibus suum Codicem compoſuit: tractãs primo libro de Fide catholica. de Sacroſan. eccl. & de Epiſc. & cler. Et vltimo lib. de Delictis & eorũpœnis. Eundem ordinem i Institutionibus obseruauit. ¶ Ideò primò de eis: quia generalius est nomen Maleficiorũ, quàm Criminũ. nam omne publicũ crimen maleficium est, sed non cõuerſo: vt ff. eo. l. j. i prin. & ff. de vi ar & vi ar. i glo. rub. Nam vis armata vis est, sed nõ cõuertit: quãdoque enim cõtrariũ iueniũs, vt ff. de do. cau. mor. & capio. Nã omnis donatio causa mortis, est capio cã mortis. sed nõ ecõtrà. Pa fuerunt itaque nomen Maleficiorũ, tanquam generale: sed quia inter cætera crimia maius, & enormius est crimen Maiestatis: ideò primitùs de Criminibus publicis, ititularur: vt i simili i quarto Cod. cuius primus titulus est de Rebus creditis. secũdus, Si certum peta, quia i toto illo libro tractatur de Rebus creditis. sed primitùs de Mutuo, quod frequentius accidit. ¶ Publica autẽ crimina sũt iure Ro. Iulia maiesta. Iulia de adulter. Inlia de vi publia de vi priua. Iulia repetun. Iulia de anno. Iulia pecu. Iulia de ambi. Corn. de sicar. Põpeia de parricid. Flauia de plagiar. & dicũtur publica: q̃a ex publicis legibus, & ordinariis descendunt, & puniunt. Quandoque autem dicitur crimen quaſi publicũ, vt est crimen suspecti: vt Instit. de suspec. tuto. §. con sequens. nõ tamen descendit ex lege publica ordinaria. ¶ Sciendũ est tamen, q̃ quãdoq; commisſo publico crimine, ciuiliter, & criminaliter agi potest: vt contingit, si quis uiolenter rem mobilem rapuerit: nam potest agi ui bonor. rapto. & actione furti non manifesti. l. j. ff. ui bo. rap. poterit tamen publicè coerceri l. Iulia de ui publica siue priuata. Si autem res immobilis sit, poterit criminaliter accusari uiolentia: & ciuiliter agi interdicto Vnde ui, uel Condictione. l. ſi quis in tantã. C. unde ui. Vel si quis seruũ interficiat, tenetur l. Aquilia ciuiliter: & poterit lege Cornelia de sicariis criminaliter accusari: ut ff. ad l. Aqui. l. idem Neratius. §. ſi dolo. Idem in lege Iuſia repetundarum, per quã criminaliter coercetur delinquens, & idem ciuiliter tenetur: ut ff. ad l. Iul. repet. l. ij & in multis aliis similibus hoc idem contingit: ut C. quan. ciui. act. cri. piud. l. iiij. ¶ Quæritur autem, Si quis conueniatur in rerdicto Vnde ui, & cõdemnatus fuerit ad restituendam possesionẽ, posteà criminaliter accusetur lege Iulia de ui publica, uel priuata, utrum sint aliæ probatiões necessarię in criminali iudicio, quã quæ fuerunt exhibitę in ciuili? Idẽ dico in omnibus causis, quib. potest agi ciuiliter, & criminaliter: videtur q̃ non. Nã ſi libertus uocauerit patronũ in ius sine uenia: & ciuiliter conuentus, ad pœnam quinquaginta aureorum condemnetur: ſi nõ habebit unde soluat, condemnabitur criminaliter: ut ff. de in ius uocã. l. ſi. & in ſimili ff. de admi. tut. l. ob fœnus. ff. de iniur. l. ſi quis iniuriam. & ff. de pœn. l. j. §. fin. & l. in seruorum. §. ſi. Sed dic contrà, ut l. bellus accusatorius sit necessarius, & aliæ probationes. Quid enim si iudex, qui in ciuili causa cognoscebat, putauit plenè probatum, quod non erat: uel quia forte reus erat inimicis oppreſſus: uel falſis argumentis, testibuſque subornatis, apud iudicem grauatus: qui aut nocuit, aut non potuit prouocare: & ita eum in ciuili condemnauit? in secũdo iudicio ante iudicem rectũ & miſericordẽ, causa plenè probari non potuit, itaq; abſolui poterit: ut ff. ad l. iul. de adul. l. denuntiaſſe. §. ſi. Itẽ i ciuili plena cauſæ cognitio ſufficit: sed in criminali plenisima requiritur: ut C. de iudi. l. iudices, & facit quod habetur. C. ad leg. iul. de ui publ. l. ſi q̃s ad ſe. in glo. in uerb. deſtinatus. incip. qualiquali. ¶ Item quæro, ſi in iudicio ciuili fuerit reus abſolutus, nunquid obiiciet exceptionẽ rei iudicatæ, ſi criminaliter posteà conueniat? videtur q̃ non, per rationem ſupius dictam. Sed contrarium uerius est. nã eandem quæſtionem reuocat ut cuſator in iudicio, licet alia uia: ut ff. de excep. rei iud. l. an eadẽ. ubi obſtat exceptio rei iudicatæ, ubi eadẽ res est, licet alio genere actiõis utatur actor. Præterea eo aoſoluto videtur actor calumnioſe egiſſe: & q̃ ſemel calumniatus est, remouetur ab accuſando. l. ſi cui. in prin. ff. d̃ accuſa. & ff. de ſuſpect. tut. l. utor. §. quæri poteſt. & l. j. §. ſi quis. & l. unica. C. q̃ſi ciui. act. cri. præiu. loquitur quando reus fuit condẽnatus. Contrariumu not. Doct. C. ad l. Aqui. l. iij. & ad leg. Faui. de plag. l. j. ¶ Itẽ quæro, an idem ſit in priuatis delictis, ut poſſit reus ciuiliter conueniri, & poſtea criminaliter accuſari? Placenti. præceptor meus negauit: ut ff. de fur. l. interdum fur. §. qui furem. & C. ne tuto. uel cura. uectig. cõdu. l. j. Idem, ſecundum cum, ſi quis ciuiliter egerit iniuriarum, non poterit iterum ciuiliter agere. §. in ſumma. inſtitut. de iniur. ſed cõtraria ſententia magis placet, ut poſſit vtraque uia experiri, ut ff. de fur. l. fin. pro qua opinia facit j̃. de furt. l. ſi quis latro ibi, mors illius furta excludat. quaſi dicat, pro primo & ſecundo furto poterit ciuiliter, & criminaliter cõueniri. pro tertio (quia mori debet) actio furti excluditur aut (quod melius est) mors illius furta excludat. i de cætero nõ poterit accuſari: ſed actio furti non perit, cùm facta ſit tranſitoria per lit. contest. Sed contra hoc facit. nam non debet ſæpius de eiuſdem hominis delicto agi. l. licet. §. ſi. ff. nau. cau. ſtab. Sol. ibi reus fuit abſolutus: uel non debet ſæpius agi, &c. est uerum per unam eandemque uiam. Cum igitur de publicis criminibus, dicendum ſit, primo loco ponitur de crimine Maieſtatis, quod inter cætera enormius est: & proximũ ſacrilegio. l. j. ff. ad l. iul. Maie. Voluit itaque Rothar. prouidere regiæ Maieſtati quæ est caput, ſalus, & tuitio totius Regni eius.

In nomine domini

noſtri Ieſu Chriſti, Legum Longobardorum, cum Gloſis antiquiſsimi Doctoris Do. Caroli Cotti Siculi, Liber primus, nunc primum in lucem editus, cunctiſque mendis, & erroribus expurgatus, feliciter incipit.

De maleficiis, & publicis criminibus.

TITVLVS I.

¶ Rex Rothar. LEX I.

Si quis [a] contra animã Regis [b] cogitauerit, [c] aut conſiliatus † fuerit, [d] animæ ſuæ in currat periculum, & res eius infiſcentur. [e]

† conſiliauerit

¶ Idem. LEX II.

Si quis foris prouinciam [f] fugere tentauerit, [g] mortis incurrat periculum: & res eius infiſcentur.

a ¶ Si quis.] Verbum, ſi quis, generale est: & utrunque ſexum continet: ut ff. de uerborum ſignif. l. j. quia maſculinus ſexus fœmininum continet. l. qui duos. ff. de legat. iii. non idem e contra: ut ff. de lega. ii. l. ſi ita ſcriptum. quandoq; tamen aliter ſe habet: ut ff. de arbit. l. iii. §. ait prætor. ubi maſculinus ſexus non continet fœmininum: quia mulieres arbitrium ſumere ne queunt. l. ſi. C. de recep. arbi. & j̃. de homi. in cur. ali. l. iij. & ſequen. ibi, mulier rupturam facere non poteſt.

b ¶ Regie.] Idem ſi contra animam aliorum, qui ſunt pars corporis regis: ut C. ad l. Iul. maieſt. l. quiſquis.

c ¶ Cogitauerit] ſcilicet ſolus: unde uidetur dicere, quòd de ſola cogitatione quis teneatur. idem C. ad leg. iul. maie. l. quiſquis. & l. pſenti. in princ. C. de his qui ad eccle. confu. Arg. contra, ff. de pœn. l. cogitationis. Sol. illa cogitatio non excedit terminum cogitationis: quia ſecreta fuit. Cæterum ſi aliquibus indicis ſit declarata, quia quoquo modo prorumpit in actum, pro iniqua cogitatione punietur.

d ¶ Conſiliatus fuerit.] ſcilicet cum aliis. nemo enim dicitur ſecum conſiliari: ut ff. quod ui aut clam. l. ſemper. §. ſi in ſepulchro.

e ¶ Infiſcentur.] Infiſcantur tamen cum onere creditorum: ut j̃. de offi. iud. l. hoc quoq;. & j̃. de his, qui ad placi. ue. l. ſi cuiuſcunq; Infiſcantur quidem, ſi Principi placuerit: & rerum qualitas, & quantitas ad Principis notitiam debet deferri, & ſic ad ærariũ applicar: ut C. de bon. vacan. l. iii. & ſi. li. x. Veruntamen procurator Principis ſi iuſſerit ſeruũ Principis adire hæreditatẽ, uel hæreditati opulentæ ſe immiſcuit, Principem facit hæredem: quod ſi hæreditas ſoluendo nõ ſit, Principi cõſulitur: ut ff. de of. proc. Cæſa. li. &ij. Et crimen iſtud etiam poſt mortẽ incipit delinquentis. l. ſi. j. reſpon. C. ad l. iul. Maie. Et delinquens ſucceſſorem non habet, niſi purgata fuerit innocentia eius: ut ff. ad l. iul. mai. l. ſi. licet fere omnia crimina morte extinguantur. Multa quidem ſpecialia & ſingularia iura poſſent adduci in crimine Maieſtatis: ut C. eo. l. ſi. & ff. eo. l. in quæſtionibus. & l. famoſi. & ff. de quæſtio. l. de minore.

f Si quis. Prouinciam.] Nomen prouinciæ, hic ponitur pro Regno.

g ¶ Tentauerit.] Non enim ex ſola animi propoſitione, ſed cum aliquo effectu debet intelligi. nam & fur dici poteſt, qui nunquam rem inuito domino contrectauit: & ad alterum, qui nunquam matrem familias corrupit: ſi modo eius mentis, & propoſiti fuerit, ut oportunitate loci, & tpis adinuenta ea ſit commiſſurus crimina: ut ff. de uer. ſig. l. fugitiuus. & l. ſi quis ſit fugitiuus. in prin. ff. de edi. edic. vñ hac lege intelligendum est de eo, qui fugam tentauerit ad hoſtes: ideoq; Maieſtatis crimen committit, quare capite puniendus est: ut ff. de pœ. l. ſi quis aliquid ex metallo. §. tranſfugæ. & ff. ad l. Cor. de ſica. l. iii. in fi. & q̃cunq; eos inuenerit ubiq; poterit trucidare: & tranſfuga ad hoſtes crimẽ Maieſtatis committit: ut ff. ad le. iul. Maie. l. ij. arg. cõtra. C. de fer. fug. l. iii. Sol. dicunt quidam ſuperiores leges loqui de delicto conſummato: cõtrarium uerò de inchoato tantum. Vel ibi, quando hoſtili animo, ſed ut dominos euitaret, ad barbaros tranſibant: in ff. loquitur quando ad hoſtes hoſtili animo fugerunt: quod hic intelligendũ est, q̃ſi extra Regnum hoſtili animo fugere quis tentauerit. vel (ut alii dicunt) præliatores ſemper ad Regni tuitionem erant neceſſarii: & ideo legum lator

Universidad de Deusto
Biblioteca

posuit,ne aliquis Regnum animo perpetuitatis exiret.nã is dicitur fugitiuus, qui eo animo fugit,ut ad dominum nunquam redeat.d.l. quis fit fugitiuus.in prin.& erro est pusillus fugitiuus:ut d.l.erronẽ. Miles uerò,si hoc animo laboret,dũ emensor.si uerò non redeundi animo dimittat exercitũ,dicitur desertor:ut ff.de re mili.l.qui cum uno.§. editũ.

¶ Idem. L. III.

SI quis inimicum [a] intra prouinciam inuitauerit,[b] aut introduxerit,[c] animæ suæ incurrat periculum,[d] & res eius infiscentur. †

¶ Idem. L. IIII.

SI quis† scameras [e] intra prouinciam [f] celauerit,§ aut annonã dederit,[h] animæ suæ incurrat periculum,aut certè componat Regi solidos noningentos [i]

¶ Idem. LEX V.

SI quis foris in exercitu [k] seditionem leuauerit contra Ducem suũ aut contra eum,qui ordinatus est à Rege [l] ad exercitum gubernandum,aut aliquam partem [m] exercitus seduxerit,animæ suæ† incurrat periculum. [n]

¶ Idem. LEX VI.

SI quis contra inimicum [o] pugnando collegam [p] suum dimiserit,aut astalium † fecerit, id est,si eum deceperit, [q] & cum eo non laborauerit, [r] animæ suæ incurrat periculum.

¶ Idem. LEX VII.

† fisco socié tur.

† Scaram. Scamurã. Not. de recelantibus scamerã. i. explorato rem, siue spionem de quo vide gl.in c.j. §. receptato - ribus de pa. iur.fir.& c.j §. recedentes.de sta & consue.contra lib.cali. &Bar.ad re pri.§.uer.tãgat.& ff. de recept.l.j.et ĵ.de fur. l.si quis furem. & nunc pẽdet processus in consistorio principis cõtra quendã explioratorẽ Io. baptist. de pedemõtiũ qui fuit liberatus, ut audiui.

† causam cõmiserit, & quod.

† quod

† & iniecit ũ suum.

† sanguinis sui.

† No. quod sit astaliti & descendit ab astalio, id est dolo uel malo.

a SI quis qualemcunque ĵ Siue maiorẽ siue minorem. Minor enim ex quo capax doli est,crimen committere potest:& etiam ex quo in seruitutem redigitur: ut Inst.qui.mo.ru.ĵ.§.itẽ si in seruitutẽ. Nam malitia supplet ætatem:vt C. fi.mil.le ma.div.l.ij. & iij. & C.si adu.delic.l.j. Præterea omne crimen cadit in impuberem, præter de lictum carnis.l. si minor. ff. de adulee. secus si capax doli non sit: vt ff. ad leg. Cor.de fal.l.impubetem. in prin. & ff. ad le. Cor.de sicar.l.infans.verum si accusatur, & conuincitur,ei parcitur quatenus miseratio ætatis duxerit iudicem ad mediocrem pœnam profe rendam. l.auxilium.§.in delictis.ff.de mino.

b ¶ Accusauerit.§ Quod debet per se facere, non per nuntium, nec per epistolam,nec per procuratorem. Nam ad crimen publici iudicii frustrà procurator interuenit : ut ff. de publi.iudic.l.accusatore.§. ad crimen. Item si in priuatis delictis criminaliter agatur,quàm in iniuria. C.de iniu.l.fin. quia sententia datur in procuratorem,& procurator condemnari non potest, uel absolui pro crimine.l.j.C.de sen.& interlo:

c ¶ Animæ suæ.§ id est accusatri: alij dicunt, id est Regis quod perperam dicitur,cum in lege ista dicatur,aut qualiter Regi placuerit: & in l.j.§ dispositum est quid fieri debeat de eo, qui contra animam Regis cogitauerit.

d ¶ Liceat.§ id est necesse habeat (actore tamen uolente) probare testibus,uel pugna. Nam cum pugna modus probandi sit, in electione actoris est quo genere probationis uti uelit, ut eum conuincat. Quid si actor testibus uti non poterit,nec pugnare uult:utitur tamen indubitatis indiciis,& coniecturis? Respõdeo, uti potest:vt C.de probat.l.fi. dãnatur autẽ aliquis de crimine ex psumptione:ut C.de adul.l. fi hi qui.

Præterea si quis habeat quem suspectum de eius uxore, & tres denuntiationes ex rescripto miserit:& postea inueniat cũ loquentẽ cũ ea, poterit eum perimere,uel iudici tradere condemnãdũ, & nulla probatio necessaria est.aut.si quis.C.de adult.Item quod si citatus de crimine nõ uenit:sed fugiat fortè,dum uti potest præsumptione cõmissi criminis.l.si in libertinũ.ff.de bo.lib.Quid si non fugerit,sed peremptorie citatus nõ uenerit? Respon.bona eius occupabũtur, & annotantur.l.j. ff.de requir.reis.Quid si non uenerit accusator ad diẽ stat:utum? uidet renuntiasse accusationi.C.de his qui accu.non pos.l.si ea.& ff. ad senatusc on. Turp.l.ab accusatione.§. destitisse.Deficientibus autem indicis indubitatis,& actore nolẽte pugnare,tũc reus sacramẽto se defẽdet.

e ¶ In præsentia.§ Volens pugnare,& tunc pugna indicatur, & quã doque dabuntur campiones hincinde:quandoque non:ut ĵ. quali. quis se defen. deb.Sed tamen in Regno isto iudicari solet,ut si accusatus re spondeat:me defendo de hoc crimine,uel per me,uel per bona mea:tũc per se poterit campionem dare. Sciendũ tamen est,q iure Longobardorũ actor in pugna iurare debet,q reum non asto animo per pugnã quærit fatigare,sed quia certam habet suspicionem:ut ĵ.quali. quis se defen.deb.l.si qs aliũ asto.an autẽ reus iurare debet,& qualiter,Not.ĵ illo eo. tit.l.mentio.Sed intelligenda sunt, quãdo causa principaliter spectat ad accusatorem, ut si diceret furtum, uel incendium commissum,aliquin actor iurabit sic esse,reo primo loco iurante se non commisisse crimen,ut dicto casu,quia accusatur reus de crimine publico. Nã primò reus,& o accusator debet iurare:q ꝓcedũt ẽm eos, q dicunt reũ debere iurare i pugna:& hac cõsuetudine utimur hodie i Regno Siciliæ.

f ¶ Et sic probatum.§ Intelligendum est de his criminibus, quorum pœna non cõtinet bonorum infiscationem:alioquin frustra dicitur,quia liter Regi placuerit.

g ¶ Cõponat.§ Lex ista(meo iudicio)nẽ ẽ correcta,imò accusator uictꝰ debet dari i manꝰ accusati:ut ĵ.d sedi.cõ.iud le.l.ij.q cõcordat iuri Ro. cũ calũniates ad uindictã deposcat similitudo suppliciĩ.l.fi.C. de acc. Et nota.q nisi reꝰ & accusator fideiussores dederint ambo debẽt deteneri.d.l.fi.Et quicũq; eorũ cõuictus fuerit i pugna appellare nõ poterit: siue alia lege paribili cõuincat:ut iudicio aquæ,aut ferri ardẽtis:si aũt alijs indicijs reus fuerit cõuictꝰ,appellatio ei regulariter nõ denegat, nisi spõtè fuerit cõfessus:ut C.quo.ap.nõ re.l.ij.Si qs aũt p districtionẽ à publico factã fuerit cõfessus,& ea pseuerauerit,recte poterit cõdẽ

Stichum,aut Pamphilum.in prin.ff.de solu.& delega.ii.l.sta tu liberũ.§ Stichum.

k SI quis in exercitu.] Loquitur in casu, ubi exercitus ad Regni limites custodiendos conuenerat contra hostes,aut utilitatem publicam exercendam,uel Regis mandatum exequendum.

l ¶ A Rege. § Et sic de Regis exercitu loquitur.

m ¶ Partem.§ Siue magnam,siue minimã:licet nomine partis sine adiectione,de dimidia intelligatur.l.rectẽ.§ j. ff. de uerb.sig.cum si.arg. contrà institu.de uulg.& pupil.§.etsi. ubi appellatio ne partis continet quarta. Sed quid si duos, uel tres quis de exercitu seduxerit? Respõ. eandem pœnam patietur:quia de ea seditione intelligendum est,ne exerceat Regis utilitas,& mandatũ: sed potiùs contradicat, & impediatur.

n ¶ Periculum.] id est, moriatur Sed nunquid res infiscantur? Respondent quidam,quòd non. arg.l.Arianus. ff.de action.& obli.nam pœnę potiùs sunt moliendę,quàm exasperandæ.l.penul.ff.de pœn.& ff.de reg.iur.l.factum.in fi.& q a res infiscantur tantummodò ubi lex præcepit. nã si de rerum infiscatione placuisset Regi,facile fuisset ei dicere.ar.l.vnicę.§.si verò.C.de cad.tol.& q a nõ semp pro crimine maiestatis res debent infiscari. l.eorum.ff.ad leg.Iul. Maie.Alij dicũt,q ubi aliquis ꝓ crimine,& maximè Maiestatis accusatur, & moritur,licet lex non dicat,ut res eius infiscentur,debẽt tamen infiscari:ut ĵ.de his qui ad mor.sunt l.ii.Præterea si qs seditionem leuauerit,mori dẽt,& res eius infiscari.l.j.ĵ.de sedi.cõtra iu.leua.l.j. multo fortius bona eius debent infiscari, q contra Ducem suũ seditionem leuauerit:& hoc verius.de ea tamen seditione itelligendũ est,quæ Regem respicit.siquidem i pœnis irrogandis ispiciendũ est,ne quid durius,aut squius faciat,quàm causa deposcat.l.respiciendũ.ff.de pœn.

o SI quis. Inimicum§ scilicet sui Regis, siue Regni, qui hosti dicit: secus de inimico priuati hominis: quia non incurreret mortẽ,qui socios nõ iuuaret.sed si vult, nũquid possit? dic vt not ff.de iusti.& iur. l.vt vim.

p ¶ Collegam.§ Cum quo certare debuit,& i prælio nõ adiuuare:is ergo crimen Maiestatis cõmittit : vt ff.ad leg. Iul.Ma.l.iij. Vnde si solus puguet,& fraudulenter cædat,in idem crimen incidit: vt ibi.

q ¶ Deceperit.§ Subtrahendo ei opem,quã commisit:sed obĵ.ĵ.vt epi.& cõi.l.ij.i fin.Sol. ibi nõ de inimico publico:sed de latronibus,& prædonibus.nam iubet eis dari necessaria.

r ¶ Laborauerit.§ Sed quid,si quis citatus fuerit ab eo,q præest exercitui,vt hostibus occurreret,nec occurrerit,quomodo pũiatur? Respondeo,piurij crimen committit. nam in sacramento fidelitatis continetur secũdùm Regni consuetudinem:vt iuratus dominũ, & terram quã tenet,tenere,& defendere,& aliam acq rere debet,& adiuuare:ua de secundum Regiam volũtatem cõdemnandus est.arg.ĵ.fi actor Regis res regi.p fra.alie.l.j. Sed iudicio meo, licet omnibus q taliter iurant,vna eadẽque forma iurifiurandi fit,tamen varia est iterpretatio faciẽda: alia in his,qui propter feuda seruire coguntur:alia in his, q ex bono & æquo seruiunt.Nec tenentur,qui vulgò franchi appellant. nam qui coacti propter feuda seruiunt, tenentẽ secundũ conditionem fi udorum seruire.Alij uerò,qui franchi dicuntur,si citentur ad terrã, quã tenet dominus,defendendam tenentur. Si uidentur in sacramenti tenore contineri:uidetur prima facie,ut de castello in castellum,de ciuitate in ciuitatem ad defendendum cogantur ire.Esset enim ridiculũ ut qui extra ciuitatem, aut prouinciã tenent castella,uel ciuitates,possent subiectos cogere ad defendendum, uel ad eas accedere, q sunt in longinquis partibus constitutæ.Nam qui iurat terr am, quã dominus tenet,defendere,non de omni terra debet intelligi,cùm sequeretur absurdum,si de prouincia in prouinciam ire cogerentur:ut in simili,si q s bona sua obligauerit,non intelligitur ea obligasse, quæ speciallter nõ fuerat obligaturus:ut pote tunicam,supellectilem,uel si ex ancilla filias hẽat nãles.l.obligatione.cum seq.ff.de pigno. & de pecu.l.q pecu lij.Nã quædam in sermone tacitè excipiuntur:ut ff.de serui.l.fi cni.§.j. Econuerso dici potest,quòd indefinitã in lege æquipoliet uniuersali. Nam cùm prætor ait actionem non dabo,uniuersaliter de omni actione intelligendũ est:ut ff.de aleę lusu.l.j.§.prætor.& de leg.iij.l.fi plures. & de iur.fac.igno.l.regula.§.fi. Et si aliquis promittit periculum,tenetur de omni periculo,quod cura aut diligentia hominis potuit euitari. arg.ff.loca.l.opus. Præterea qui iurat terram domini defendere bona fide,nõ minorẽ defensionem debet in ea,quã in propria.arg.l.quod Nerua.ff.deposi. Cũ ergo in longinquis partibus ꝓ terra ꝓpria defensurus incederet:ergo & ꝓ terra dñi.ar.ff. de oper.lib.l.quod nisi. & ff.de cond.& dem.l.si quis eum. Nos autem sentimus,ut talis iurator terram,in qua habitat,sine districtione defendere teneat: de aliis uerò

uerò,si uicinæ & breui spatio non fuerint longinquæ, ire tenẽatur:si absque sui periculo ire potest.arg l.Męuia.§.uxore.ff.de annu.lega.q de æquitate procedit:inspecto autem iuris rigore ire tenetur.

SI quis qualemcunque [a] hominem ad Regem accusauerit,[b] quod ad animæ suæ [c] pertineat periculum,liceat [d] ei,qui accusatus fuerit cum sacramẽto satisfacere,& se idoneare: & si talis causa emerserit,† vt adsit homo in præsentia,[e] qui crimẽ immittit,liceat ei per campionem, id est,per pugnam, crimẽ ipsum desuper se(si potuerit) eiicere. Et si probatum [f] fuerit ei,aut de anima sua, aut qualiter Regi placuerit,componat. § Et † si probare non potuerit, & cognoscitur dolosè accusasse, tunc ipse, qui accusauerit, si † probare non potuerit, guidrigild suum componat,medietatem Regi,& medietatem ei, cui crimen iniecerit. †

De scandalis, [h] & compositionibus ad Regem pertinẽtibus. Titul. II.

¶ Rex Rothar. LEX I.

SI quis in consilio, [i] vel in quolibet conuentu [k] scandalum commiserit,non ingentorum solidorum sit culpabilis [l] Regi.

¶ Idem. LEX II.

SI quis [m] in ecclesia scandalum perpetrauerit,quadraginta solidorũ sit culpabilis ipsi venerabili loco,exceptis plagis,& feritis,cui fecerit:& prædicti xl. soli. per Scandasium † suum, aut iudicem,† qui in loco ordinatus fuerit,exigãtur:& in sacro altari,ubi iniuria facta fuerit, ponantur.

† Sculdasium.

† scilicet ordinarij

manari,& carebit apploris remedio.arg.ĵ.de fur.l.si qs aliũ.de fur.Si uerò p tormenta ꝓfessus fuerit,ꝓfessionẽ postea imutare poterit: ut ff. de quæstio l.j.§. diuus Seuerus.& §.quoniam. sed in Regno isto statur confessioni,etiã per districtionem factam à publico. Quærit aucẽ ubi cõuictus appellare põt:& si appellat,quid de bonis eius faciendũ,si pẽdente appellatione moriatur? Respondeo,multum interesse,an sententia obtinuerit expresse infiscationem bonorum, an tacitè:quia primo casu licet reus moriat pendente appellatione, causa adhuc agitabit. secundò,morte finitur crimẽ: vt C.si pen.ap.l.ij.nisi talis fit,ut post mortem possit inchoari:vt no.ff.l.j.& quæ diximus in publico crimine, idem in priuato: sed qualiter uoluerit ꝓbare condemnatur? Respõdeo,extraordinariè: vt ff.ad senatusc on. Tur. l.& in priuatis. Quid si seruus sit accusatus? Respõdeo, fortè per pugnã se defendet,actore uolente:aut (& melius) ad iudicium mittetur,& apparebit an sit innocẽs, necne: vt ĵ.de ho.li.ho.l.fi.si uerò accusator fuerit, pugnare poterit:ut in simili de'cri.Maiest.cũ admittatur ad accusationẽ : seruus enim non facilè admittunt ad pugnandũ, nisi de asto sit quæstio, & infra xxx.annos.l.iij.ĵ.de præscrip. Mulier autem siue agat, siue cõueniatur,nõ pugnabit per se,propter sexus fragilitatem, sed p campionem.

h ¶ DE SCANDALIS, &c. ¶ Iure Romanorũ post tit. le.Iul. maie.ponitur tit.le.Iul.de adul.tam in Digest.quam in Cod.& Inst.un de scriptum est,adulteriũ obtinet secundum locum in pœnis. Sup hoc articulo audiui Cy.dicentem,imò adulterium secundũ obtinet in lib. pœnarum:quia primò,lex Iul. Ma.secundò,de adul. Vel cũ de adult. & stup.loquimur,maior pœna est cũ uir nubit in fœminam. secũdo adulterium tertio stuprum,& ideo secundum locũ obtinet inter stuprum, & illum illicitis simum coitum, at huius libri cõpositores aliũ ordinẽ statuere,quia adulterium non est crimen publicum,sed tantum marito datur accusatio:ut not. ĵ.de adul.sed post publica crimina posuerunt hũc titu.quia crimen Maiestatis principaliter aduersus Regem, meritò sequitur titu. De scandalis.in quo principaliter Rex offenditur.

i I quis in consilio.§ Scilicet Regali, tantũ cui Rex præest:non idem si alius Magistratus.

k ¶ Conuentu.§ scilicet Regali tantum,quia ista compositio maxima est,& præstatur Regi. Et sciẽdum est q cõcilium,& cõuentus se habent ut genus,& species. Nam omne concilium conuentus est,non econtra. Concilium itaque (ut à Pla. audiui) est conuentus hominum,quo uoluntaria iurisdictio exercet: ut manumissio,arrogatio,adoptio,& emancipatio: & dicitur concilium,quia in eo mentes conciliant,& in unum consonant,& cõueniũt. nam dominus uult manumittere,& seruus manumitti:arrogator arrogare,& arrogatus arrogari:vt C.de uin.lib.in rub. & l.j & ff. de ma. uin. Vel (ut alii dicunt) concilium est cõuentus Archiepiscoporum,& aliorum religiosorum virorum causa religionis factum: & si Rex ì eo interfit (quod esse potest) vt ĵ.qua.quis se.de.de.l.antiquis.pro scandalo prætatur dicta compositio:sed prima uerior. Conuentus generalis est: & est adunatio uirorum ad utilitatẽ Regis, vel publicam exercendam,sed cum omne concilium sit cõuentus, quare possit utrumque? Resp.cõtingit quandoque primò poni speciale & post generale, ut ff. de mo.cau.don.& capi.nã generalior ẽ mortis causa capio,q donatio. l ¶ Culpabilis. Exceptis plagis,& feritis:ut ĵ.l.proxi. & hæc in libero procedunt:secus in seruis:ut ĵ. de cul.ser.l.si seruus talem.

m SI quis.] Lex superior loquitur cum per scandalum fit iniuria ꝓsonæ:ista uerò loco: sed quomodo fieri potest iniuria loco,cũ sit insensibilis? uel quomodo locum habet in dominiis rerum, & possessionibus,& actionibus:& an locus iste possideat:an conuentus clericorũ,& nõ loci, q a quælibet uniuersitas nõ interdicta põt possidere:ut uniuersitas decurionũ,& aliæ,uel collegia licita,ut ff. ꝙ cuiusꝝ uni.l.j.& C.de sac.sanc ec.l.j. & ff. de in ius uoc.l.sed si.§.qui manumittitur. quod non placet per tex. in aut.quas actiones.C.de epi.& cl.ibi,si loco religioso competãt, &c.& ꝓ tex.in l. annua.§.j.ff.de an.le.& de reb.dub.l.ii. Ciuitas enim insensibilis ẽ,& inanimata,cum sit res,& ũ homo nã tantũ ualet secundum Arist.negare finitum,quantum approbare infinitũ. Nã cũ dicit q ciuitas nõ sit homo.probat q nõ sit res animata.reperit tamẽ in iure,q ciuitas possidere potest,& de mutuo tenetur.l.ciui as.ff.si cer.pe.licet q dam dicant q uniuersitas ꝓ se nihil põt possidere:ut ff & acq. poss. l. i.

Universidad de Deusto
Biblioteca

§.fin.sed per seruum possidere,& vsucapere potest.l.sed hoc eo.tit.qđ non placet per d.§.fi.& l.sequen.nam municipes possunt possidere p seruũ ꝓprũ,vel ab eis possessum:& quod dr̃ eos possidere nõ posse:scilicet de facili.nam vniuersitas potest metum incutere,ergo pôt dolum committere,l metum.§.animaduertendũ.ff.quod me.cau. Nõ ob.tex. in l.sed si. §. j ff.de dolo. ibi,quid enim,&c. quia intelligitur de facili,& tarit.tem continet talis sermo:ut illæ,si sacerdos peccauerit, qs orabit ꝓ eo?alioquin sequeretur, ꝙ finita vniuersitate ecclesiæ ricorũ ruina,vel naufragio res nõ essent ecclesię verum nullius : unde dicendum est ad ecclesiam pertinere dominia rerũ suarum, & sustinete vicem personæ:vt hæreditas iure Romano. ff.de inter act l.si ante.& ff.de aꝯ.re.do.l.hæreditas.unde seruus hæreditario hæreditati acqrit.l.seruus hæredi.ff.de stip.ser. quod probatur p d.l.annua.§.j.ff. de an.l.& l.ij. ff.de reb.du.imo plus dicimus,eẽ in ecclesia,quã in hæreditate.nã hęc sustinet uicem personæ in his,quæ iuris sunt: nõ in possessione acquirenda: Ecclesia tamẽ tam in dominio,acquirẽdo,quàm in possessione, & cõcordat lex ista iuri Romano, quo cauetur iniuria fieri loco venerabili: ut C.de epi.& cler.l si quis in hoc genus. huic legi vt̃ tra.j.de re.ecc. deb. l.si qs in immunitate vbi si damnum factum sit in immunitate cõpo.di. fo. Sol.quidam dicũt,ꝙ lex illa addit huic q. d. q scãdalum commiserit, non teneatur in solu.xl.sed in dc.vel ibi de ecclesia quæ habet immunitatẽ,hic de ea quę non habe. Vel ibi ponit immunitatẽ pro ecclesia consecrata,hic de nõ cõsecrata: & ideo magis punitur. Nam homicidium in ecclesia cõsecrata durius punitur,quã si factum sit in non consecrata: ut j. de ho.libe.ho.l.si qs ex leui cã.uel forte quia scandalum in immunitate frequentius cõtingit fieri,quam in ecclesia:ideo durius punitur.argu.l.aut facta.§.x.& l. capitalium.§.solent.ff.de pœn.

† principa liter. Nõ. ex hac.leg. qua pœna punitat scãdalũ faciẽs in palatio regis & ego vidi plures nobiles & dominos per regem & consiliũ baniria cũ ria ob percussiones iniuriosas factas intra domum regalem.

† vel.

† Quid sit scãdalum, vide extra de homi c. ex literis & per Archi & doc.in c. ordinari d of.or.li.vi. & Hostiẽ.in sum. de rerũ. §.utrũ. vers. graue scandalum. & Fel.in c. nihil cum scãdalo. de præscript.

† In hoc edicto legitur.

¶ Idem. LEX III.

SI quis intra palatium, vbi [a] præest † Rex,scandalum [b] pe[t] perrare præsumpserit, animæ suę incurrat periculum :aut animam suã redimat, [c] si obtinere potuerit à Rege.

¶ Idem. LEX IIII.

SI quis liber homo [d] in eadem ciuitatevbi præest Rex ,& † tunc inueniatur esse, scandalum, perpetrare præsumpserit: [e] id est: si incitauerit, [f] & non percusserit sit culpabilis in palatio Regis solid xij. Nam si percusserit, sit culpabilis in palatio Regis soli. xxiiij. exceptis plagis , & feritis: si fecerit,sicut † subter annexũ est, componat,

¶ Idem. LEX V.

SI quis seruus in eadem ciuitate in qua Rex præest,scãdalũ incitauerit,&non percusserit, sit culpabilis in palatio Regis soli. vj.& si percusserit , sit culpabilis sol.xij. exceptis plagis,& feritis: si fecerit,sicut † subter annexum, est,componat.

¶ Idem. LEX VI.

SI quis liber homo in alia ciuitate [g] scandalum incitauerit, & non per cusserit , sit culpabilis in palatio regis solid.vj. et si per cusserit,sit culpabilis sol.xij.exceptis plagis,et feritis , cui fecerit: sicut subter est anexũ, computat.

¶ Idem. LEX VII.

SI seruus in alia ciuitate scandalum commiserit, sit culpabilis in palatio Regis sol.iiij.et si percusserit † sol.vj.exceptis plagis et † feritis:cui fecerit cõponat.

¶ Idem. LEX VII.

OMnes [h] uero regales cãę [i] quę ad manum Regis pertinent, [k] unde compositio expectatur, [l] aut culpa quęritur, [m] dupliciter secundum antiquam consuetudinem [n] componant: [o] excepto mundio [p] de libera, aut morte [q] aut aliis quæ simile sunt vnde noningenti solidi iudicantur:quas in suo uigore constituimus præmanere. Reliquæ uero omnes (ut supra diximus) indulum exigantur.

¶ Rex Astulphus. LEX IX.

RElatũ est nobis, quod usq; nunc fuisset talis consuetudo, [r] ut monasteria,uel xenodochia,seu uenerabilia † loca,q̃ indefensione sacri nostri palatij esse noscuntur:compositionem duplicem exigebant,et ab hominipliciuit: unde ecclesiæ ad Regnũ Similitudinem duplicẽ uolebãt exigere compositionẽ,quod ipse Astulphus remouit.Itẽ Liutprãdus adduxit ad præscriptionem contra Regem,ut duplicata tempora exigãtur.l.de possessione.j. de præscript sed hæc intellige de compositionibus spectantibus ad Regem,non ad priuatam personam.facit tex.l.si mancipium cuiusqunque.j. & ij.ff.de furt.

h ¶ Omnes.§ Hucusque de prima parte rubricæ.hic incipit secũda, videlicet: de compositionibus.

i ¶ Regales causæ.§ quia si priuatorum sunt , licet tota compositio, vel pars ad Regem pertineat,non duplicantur.

k ¶ Pertinent.§ Verbum pertinet,multis modis capitur.nam dicitur aliqd ad me pertinere , si res mea est, uel eius usufructus , uel si in eã ꝓpignoris habeã, vel si bona fide possideã , licet nõ sim dñs:vt ff.de adul. l.si postulauerit.§. eum quo minus sit alicuius rei, in qua delictum perpetratum est , siue fructuarius siue ius pignoris habeat in ea re: vnde cõpositio quæ præstanda esset priuato in regis persona duplicabitur.

l ¶ Expectatur. § Vtqa res iam iudicata est.

m ¶ Quæritur § Vtqa res adhuc est in quæstione:vel econtra, vel dicit expectãs, scilicet de præteritis:quæritur , scilicet de futuris. Sed posset dici, ꝙ lex ista loquatur de casibus emergentibus à tẽpore, quo fuit lata sententia. nam si promittis mihi quicquid te dare facere oportet, præsentia non futura continentur: sed si verbum futuri:item poris inferatur: ve quicquid te dare facere oportet, oporebit vel; tunc futura continentur:ut ff.de ver. ob.l.si stipulatus fuerim. §. cum stipulamur. sed non valet:quia leges futuris negotiis formam tribuũt.l.leges.ij. C.de legi.& hoc iducat lex seq. Astulphi,q fuit Rex vltimus, & compositiones causarum regalium dupliciter sequentes.

n ¶ Consuetudinem.§ No.arg.ꝙ consuetudo ualeat , sed hic loquit de ea,quæ fuit ab eodem approbata, & translata in legis necessitatẽ.

o ¶ Componatur.§ Regis ergo compositio duplicatur. Comitũ autem,& Baronũ simpla præstatur. Priuilegia enim regalia nõ trãseũt cum Comitibus,&c.nam cõmoda,& onera rerum cum rebus trãseũt vt in hæreditate:ut C.de hære.uel act.uend. ꝓ totũ & seruitutes ꝓdiorum actiue & passiue cum prædiis transeũt.l.uiæ.ff.de ser.rusti.prædi.& C.de seruitu.l.& in prouinciali.cæterum priuilegia personalia cũ prædiis non transeunt.nam res fisci vsucapi non possunt:ut inst de vsucap. §.res fisci.& C de quadri.præscrip.l.bene a Zenone.sed si fiscus eas alienauerit utiq; vsucapi posset, & prę scribi. Item si Rex iusserit aliqđ occidi mors eius sine pœna erit:ut j.de cõs.mort.l.j.ꝙ Comitibus & Baronibus locũ non habet.Itẽ si Rex succedit alicui,debita hæreditaris extinguũtur:ut j.de succes l.si quis sine hæredibus. quod in aliis locum non habet.Item si quis cogitauerit prodere castrum Comitis, & illud assignare nó Regi,sed inimico ipsius Comitis:vel pſonã eius occidere crimen maiestatis non committit,in quo crimine oẽs admittit ad accusationẽ:ut ff.ad le.Iul.ma.l.famosi.& par omnium conditio est.l.de minore.ff.de quæst.sed ab accusatione aliorum criminum removentur.l.qui accusare. ff.de accu.Præterea in l. Iul.Ma. bona auferunt hæredib.licet contra defunctũ iudicũ non fuerit inchoatũ.ut C. ad l. Iul.ma.l.meminisse.quod in cæteris criminibus locum nõ habet & hęc distinct.in ciuilibus,& criminalibus recte notantur.

p ¶ Mundio.§ id est,iniuria libertę mulieris,quæ est in mũdo Regis.

q ¶ Morte.§ i.homicidio in absolso, cum serui Regis clã occisi sũt.

r ¶ Relatum. Consuetudo.] Lex ista infirmat consuetudinem, quæ le gi inuenitur contraria:& concordat iuri Romano quo cauet, ut si quid specialiter sit alicui concessum, cæteris uidetur denegatũ: ut Instit.de iur.nat.§.plane.cum ergo sit regimn priuilegiv exigere cõpositiones ecclesijs denegatur.ar.l.cum prætor.ff.de iud.& C.de ,pe.l.ma stius.uerũtamen consuetudo,reprobanda non est iurisdictionem præbet.arg.l.fi.C.de emancip.lib.an autem lex sit præponenda cõsuetudini,not.j.qualiter iud.iud.deb.l.placuit.

a ¶ De compositionibus.§ Ex hac lege sumpta est consuetudo, ut ad uocati monasteriorum hanc tertiam partem in monasterij plaeitis acquirant,nisi sint negligentes.

b ¶ Partem.§ quam Lutprandus dedit.

¶ Vt de debito. § Nota, quod mitius agitur cum eo, qui culpa deliquit,quàm qui dolo: & concor.iuri Rom.quo cauetur , si filius fa. dolo malo aliqd iudicauerit , totum soluere cogitur:si uerò per ignorantiã, tenetur inquantum facere potest:ut insti. de obli. q ex qua.deli.na.in prin.& ff.de iu.l. si filius fa. & dũ dicit, ut liceat iudici ratione paupertatis rei cõdenati à sententia sua retedere:ut C.de mo.mul. l.fi.in fi.& ff.de of. præfi. l.illicitas.§.fi.arg.l.j.ꝙ de quanti.sol.

¶ simplum

¶ commoduerit

c ¶ Debito. Iueluti bannо, uel de alia compositione ex delicto descendente, quod ad Imperatorem spectat.

d ¶ Consideratio.§ multo magis in priuato: ut j.de debit.& quadimo.l. penul.

e ¶ Possibile.§ Habita ratione ne egeat.nã sũt, qui condemnatur inquã tum facere possunt, id est, habita ratione: ut ff. nisi redarguatur de dolo:vt ff.de reg.iur. l.in cõdemnatione.sed si quis ꝓmisit soluere dotẽ cum potuerit,debet primò de ducere æs alienũ,& salua remanere dignitas,ꝓmittentis.l.nepos Proculo.ff.de uer.sig.Si quis autem dixerit,ut primò detrahat æs alienũ : & de reliquo exigatur compositio culpæ,fortè non erubit.nã fiscus ultimus est successor in pœnis:ut C.de pœn fis.l.j.lib.x. & tamen de hęre ditate delata in eum debet solui æs alienum:ut j.de his,qui ad pla. uecon.l.pen.sed intellige de fiscali debito præstando ex causa delicti.aliter si ex contractu:quia fiscus præfertur cæteris preditoribus.

¶ guadiatũ

f ¶ DE CONSILIO MORTIS. ¶ Dictum est §.de compo. ad Reg.pertt.nunc de delict.pertinentib.ad priua. & ab eis cõmiss. & cum deberet primo tractare de homicidio, præmittit de consilio mortis:quia consilia plerunque præcedunt homicidia.

§ SI quis.§ ¶ Casus incidens dedit occasionem huic legi condendæ:ut si consiliatus fuerit cum Rege de morte alterius non tenetur:secus si cum alio:quia consiliator, & hæredes eius tenentur:sed in hæredes distingue. nam aut lis fuerit contestata contra defunctum,& erit actio cõtra hęredes.aut nõ,& tũc secus:ut ff.de act.& obl.l.constitutionibus. Vel nisi ad hæredẽ aliquid peruenerit:tunc enim turpia lucra sunt ab hæredibus extorquẽda.l. in hæredem.ff.de calu.& hoc uerum,si actio sit criminalis,&contineat solam pœnam. si uerò sit mixta,quia persecutoria rei,& pœnę,tunc quãtum ad rei persecutionem tenentur hæredes , si quid ad eos peruenerit:ut in actione ui bono.rap.quæ est in quadruplum,re cõputata,quãuis prætor non fuerit pollicitus actionem ui bonorum rapt. contra hæredes dari.quia putauit sufficere conditionem furtiuam:ut ff.ti bo.rapt.l.ij.in fi.si uerò delictum sit commissum,ut quia commodatarius deliquit in re sibi commodata,tunc hędes tenentẽ ẽt lite non contestata: ut ff.de act.& obl.l.ex contractib.sed hoc uerum si conueniantur actione ex contractu,non autem ex delicto ex eo descendente:ut ff.ad l. iul. repe.l.ij.ubi hæredes tenentur in fra annum,& perpetuò si lis esset contestata,uel si quid peruenerit ad eos:& ad hæredem transit actio ex delicto licet non contestata,ut si defunctus citatus moram fecerit in exciendo iudicium:& maxime si post longum tempus decesserit: vt ff. si quis cau.l.si eum.§.fin.& ff.de noza.act.l.fi is.nam libelli oblatio siue ꝓ executorem conuentio,si ratum sit in suis finibus,actionem facit perpetuam non transitoriam contra hæredes:ut C.de præscri.30.an.l.fin.& C.de anna. excep. l. fi. licet quandoque libellus principi datus facit litis contestationem:ut C.quando lib.prin.da.l.).

h ¶ Cum Rege.§ Sed nunquid quando conuenitur debebit dicere, se hoc fecisse consilio Regis,an non debebit hoc allegare: sed sufficiens sit si dicat se non teneri,ut per hoc iudex suo officio deueat de hoc indagare.& hoc quidam dicunt,alij sunt in contraria opinione.

bus , qui ab ipsa venerabilia loca componere debebãt:sicut curtis Regia exigere videtur. Nunc autem constituimus, vt monasteria basilica, vel xenodochia,quæ sub palatij defensione esse videntur, compositionem exigere si debuerint , non exigant duplum sicut de causa Regis:sed † sicut alia venerabilia loca, quæ ad palatium non pertinent.

¶ Imperator Pipinus. LEX X.

DE compositionibus , [a] quæ ad palatium nostrum pertinent,si Comes ipsas causas cõmoverit † ad requirendum , ille tertiam partem [b] ad suum recipiat opus:duas verò ad palatium:& si per eius negligentiam remanserit,& missus dominicus ipsas causas requirat, tunc volumus, vt ille Comes illam tertiam partem non habeat: sed cum integritate ad palatium perueniat.

¶ Imperator Lodoicus. LEX XI.

VT de debito, [c] quod ad nostrum opus fuerit guadianum † talis consideratio [d] fiat: vt remanere dignitas,ꝓmittentis.l.nepos Pro

† Nec. clesias nisi in defensione principis : ut in proce. gal. & ibi Bal. & Bal. in aut. de bligan. & ꝙ.§. ꝙ. & ca. cau. ꝙ.c. priuilegia. cau.9.c. in res oẽs. & in cle. una de sumpt. & la. Rob. in l. omnes fi. C.de. fil. pri. lib. vbi de hoc. cita. ꝙ da cauta pro ceps pœna gnoscere & re ecclesiastica: quod en fin cum multis cognitum.

† Si aut fecerit pla gas aut feritas sicut culpabilis in palatio regis.

† Aut.

¶ simplum

§ cum Rege

† vllo

i ¶ Cor Regis.§ Facit.C.de sum.trib.& si.catho.l.inter claras.

k ¶ Non possibile.§ Verbum impossibile, accipitur quandoque secundum naturam:ut si cęlum digito tetigeris,& tunc uitiatur cõtractus.l. impossibilis.ff.de uer.ob.& l.non solũ.de act & obl.& l. impossibiliũ. de re.iur.qñq; pro difficili:ut ff.de his,qui deic.uel effu.l. cũ sane. qñq; pro eo quod est cõtra leges & bonos mores:ut ff. de cond,instit.l. filius,& hoc modo accipitur hic. Sed quid de actionib. q oriunt ex contractu,nunquid intendi possunt cõtra principem, ut teneatur satisfacere secũdum actionis naturam? Resp. vtique,nam & si legibus, sit princeps solutus, legibus tñ viuere debet.l. ex imperfecto.C.de test. cũ omnis imperialis maiestas, & eius auctoritas à lege pẽdeat, & ab ea sit iducta.l.digna uox. C. de leg nam cum ipse sit lex animata terris, ut i aut. de consul.collat.iiij.non debet in legem cõmittere.ar.d.l. ex imperfecto. quia frustrà legis inuocat auxilium, qui contra legem cõmittit: ut ff. de mino.l.auxiliũ.in fi. cum iustitia sit cõstans,& perpetua uolũtas:ut insti.de iusti.& iu.in prin.In quo enim urgebit iustitia, si ab Imperiali maiestate recedat? quis habebit cõstantem circa iustitiã uoluntatem,si uariabilis & incõstans sit Imperator? Et si ipse cõuentiones nõ seruat,nec alij ei seruare debent:ut ff.ꝙ quis.iur.p totum.& ar.l.ij.C de ind. uid.tol.& C.si aduer. vẽ. l.j.multò fortius non debet princeps periurij auctor existere , in cuius pectoris scrinio oia sunt iura constituta.l.hac consultissima. C.de test. Præterea si Princeps emat,uel uendat quo pretium exiget, nisi rẽ tradat,& traditio rei sibi fieri,nisi pretium soluat:& nunqd dicemus contrahentes cum Principe obligari, Princeps autem non.l.Iulianus.ff.d act.emp.& uen.Sed iure Longobardorum princeps admittit actionem creditorib.& hæredib.obligatam:unde ipse obligatus nõ tenet, & liberat uenditorem à nexu euictionis:ut j. de suc.l.si quis sine hæredib. & j.de euict.l.j. Idẽ de iure Rom.nam rerum dominia admittit Imperator dño,& permittit actiones hypothecarias,& alias quascunq; non secundum naturam suam,sed usq; ad quadriennium:ut C. de quad.prę scri.l.bene a Zenone.Ex his liquet ꝙ se,& alios liberare potest ꝓ beneplacito suo:& seruum alienum natalibus restituere:ut ff.de nat. rest. l.j.& patriam potestatẽ adimere dũ filius fa. eligit in patrẽ. §. filius fa. insti.quib.mod.ius pa.pot.sol.Et filius fa.transit in potestatem:ut inst. de adop.§.illud proprium.pro quo facit tex.in l.Princeps.ff. de legib. iuncto prin.insti. de oblig. per quæ probatur ꝙ cùm Princeps sit lege solutus,non adstringitur aliqua ne cessitate.Præterea par in parẽ non habet imperium,arg.l.iij.§.fi.cum l.seq.ff.de arbi.& l.ille à quo.§ tem pestiuum.ff.ad treb.Nec potest quis sibi imperare,& legẽ ponere.l.pe. ff.de arbi.& de leg.iij.l.fi quis in principio testamenti. & de codi.l.diuus.§ licet.Nam Iustimanus ueteres Imperatores correxit,& eorũ leges abrogauit,& postea suas proprias per nouas constitutiones ad nihil deduxit.Ex quibus patet ꝙ dum Imperator abrogat leges,per consequentiam obligationes ex lege descendentes,& talia faciendo,ut di ctum est,nemini iniuriam facit:sed suo iure utitur: quæ procedunt de rigore inspecto eius dominio, & potestate: debet tamen uiuere legib, à quibus omnem auctoritatem, & potestatem consequutus est.

l ¶ Iusfit.§ quasi dicat, præscriptio iuris & de iure est, ut morte sit dignus,quem Rex iussit occidi.

m SI quis liber.§ Quia si de seruo intelligeretur , aliquando plus de consilio,quàm de morte componeretur, & iniquum esset liberũ teneri de consilio mortis serui: seruum verò de consilio mortis liberi minimè, cùm nulla lege specialiter dicatur.

n ¶ Alterius.§ scilicet liberi . quid in morte serui , nulla lege cauetur sed quia maleficia impunita remanere nõ debent, puniri debẽt extra ordinẽ.quo casu licet iudici qñq; augere pœnam, ut si metus multorum:ut ff.de pœn.l.hodie. qñq; diminuere:ut si ratio ætatis minorem pœnam poposcit:aut(ut aliqui dixerunt) fiat computatio proportionabiliter de consilio mortis liberi,uel serui:ut iudex inspiciat,unde liberi hominis consilij sumptum sit:& qualis proportio est xx.solid.ad-

Universidad de Deusto
BIBLIOTECA

uersus liberi hominis eadem proportionabiliter prestaret de cõsilio mortis serui, quantũ ad estimationem ipsius. si uerò seruus de morte serui aut liberi consilium fecerit, tenetur ad dimidium eius ad quod liber tenetur. l. si quis liber homo. iuncti⁹ seq. §. de scand. & compo.

a ¶ Consiliatus fuerit. scilicet cum seruo vel ancilla.

b SI homines. § An sit vnum consilium si plures consiliantur? videtur q̃ sic ut ff. de iurisd. om. iud. si familia. in fi. & hoc uerum per interpretationẽ legis. Sed rei veritate plura sunt: qa plura sunt facta, & discreta, dum quilibet suum consilium impartitur: licet in uno perpetrando conueniant. Et quidem vbi pena consilij cõtinet interesse: vt quia plurium consilio terra combusta est, uel damnum datum, uno soluente ceteri liberant, cùm ex parte actoris solum interesse contineat. Si verò continet meram pœnam: cunctis secus. ar. l. semper §. si in sepulchro. ff. quod ui aut clam. & ff. ad l. Aquil. item Mela. §. sed si seruum. & sic vnusquisque compo. soli. xx. Sed an possunt se adunare, & unam compositionem facere pro consilio? videt q̃ sic. Nam possunt se adunare homicidæ in compositionẽ, qui magis deliquerunt. nam maius delictum est homicidiũ, quàm mortis consilium. ut j. de ho. l. j. & j. de fur. l. si plures. & ff. de publi. l. si multi. & de iu. fi. l. aufert. §. fi. Sed contrariũ uerius vt. Nec obst. d. l. j. & d. l. si plures. q. ibi, ut possint se adunare clementeri, & benignè leges agunt cũ homicidis. nã quilibet tenet in solidũ utroq; iure. Iure enim Longobardorũ si quis se subtraxerit, & pœnam purificare non potuerit, cõponat, sicut alij qui posuerunt homicidiũ: unde q̃libet homicidiarũ tenet in solidum. d. l. si plures. Licentia aũt adunandi, tũc habent contra iuris rigorem, cũ lex p̃mittat in consilio aste nulla lege p̃mittitur, imò disponitur, ut unusquisq; componat sol. xx. Et cõcordat iuri Romano. Nam si plures trabẽ furripuerint. licet nullus eã portare possit de per se, tamen quilibet tenetur in solidum: ut ff. ad l. Aquil. l. ita uulneratus. in fi. & l. item Mela. §. si plures. & de iu. fi. l. aufertur. §. fi. Aliud enim est fraudem facere, & aliud committere crimen.

c ¶ Alterius. § scilicet liberi.

d ¶ Mortuus non fuerit. § Si ergo mortuus fuerit, tenetur de homicidio, & à pœna consilij releuatur: quod quidam de plano cõcedũt: qa maior compositio trahit ad se minorem. ar. l. j. de ho. lib. ho. Ibi, si interfuit à contrario: ergo releuatur à pœna cõsilij: potest tñ dici, q̃ si cõsilium de morte alicuius fuerit factum, & ex eo mortuus, non teneat de consilio, sed de morte. Si uerò disiunctis tpibus consiliũ, & homicidium patrata fuerunt (quia delicta impunita remanere non dẽt. l. ita uulneratus ff. ad l. Aquil.) tunc tenetur de utroq; ut ff. ad leg. aquil. l. illud quæritur. §. fi. & ff. de mil. testa. l. quod dicitur. prope fi. Sed prima sententia benignior est. d. l. j. & d. l. si plures.

e ¶ Homicida. § scilicet si certum fuerit, ne sit contrarium. j. l. j. de homici. lib. homi.

f ¶ Appretiatus. § id est, guidriguild.

g SI quis § Hæc lex non loquitur, q̃ quis de nuda uoluntate teneat: sed quia processum fuit in factum dum uenenum temperauit.

h ¶ Mulier. § scilicet libera.

i ¶ Alii. § scilicet libero.

k SI liber. Alij. § scilicet libero, uel liberæ.

l SI mulier. Per se. § Potest ergo aliquis secum consiliari, sed secundũ proprietatem uerbi consilium semper inter plures est: ideo dicas, quòd mulier ista cum alio sumpsit consilium de morte perpetranda per se, uel per suppositam personam.

m ¶ Facere. § ergo & ipsam dimittere: sed contrà. j. si quis uxo. suam dimisi. l. penul. Dic quòd hic est fornicatiò præsumptæ unde bene potest ipsam dimittere, & aliam accipere: ut extra de diuor. ca. p. j.

n ¶ Quod uoluerit. § Ergo potuit eam dimittere: sed obst. j. de eo qui uxo. fu. dimi. l. nulli liceat. j. Sol. dum ibi dicitur excepta causa fornicationis, subauditur, & aliis similibus. Nam si inuenerit eam turpiter cõuersari, poterit eam uendere: ut j. qua. quis se defen. deb. l. si quis amodo. ergo & dimittere. Vel dũ ibi dicit, nulli licet &c. propriũ arbitriũ tollit marito, ne de facili uxorem dimittat.

o ¶ Rebus § Siue sint dotales, siue paraphernales, siue tertij generis: ut q̃a mulier successerat patri. Quid si iudex nil dixerit in ista de rebus uxoris? forte tacite sequitur ademptio bonorum. ar. l. j. j. de his q̃ ad mor. fu. er. iud. ibi, quia omnes res suæ. & concordat iuri Romano: vt ff. de bon. dam. l. j. vel (vel alij dicunt) in sententia debet hoc exprimi. Nam si maritus eam occiderit, & sententia nihil de bonis contineat, hẽbit tñ maritus bona iure successionis. Si verò eam uendiderit dñarerũ perseuerabit: & hæc procedunt si mulier confessa fuerit.

p ¶ Parentibus. § Sed quid, si mulier parentes nõ habeat? Respon. iurabit cum gamallis, id est, confabulatis: ut j. qua q̃s se defen. deb. l. si contigerit. Et parentes non iurabũt de credulitate. Nam qui iurat se credere, uel non credere, hoc ad veritatẽ rei non pertinet. Debent enim iurare mulierem facinus quo cõuenitur, non commisisse. Mulier enim iurabit per se. arg. l. fi in fi. j. de dam. in via da. Mulier purificata si maritus cõuictus fuerit, q̃ dolose eam accusasset, debet iurare cum xij. sacramentalibus q̃ si calũniosè accusationem instituisset: sed certè habuisset suspicionẽ: & hic est specialis casus, vbi iuratur de asto cum xij. sacramen talibus: similiter si maritus uxorem p̃ pugnam impetiit, & amisserit de asto iurare debet, licet regulariter, quando actor per pugnam eligit probare, solus debet iurare ipse de asto ante pugnam: ut j. qua. quis se defen. deb. l. si quis aliũ asto. Not. q̃ de alio consilio non fit pugna, ni si de consilio mortis: non idem erit econtrà: ut si maritus consiliatus fuerit in morte uxoris, q̃ possit ad pugnam prouocari. nam si cõuenitur de morte, non habet locum pugnas multò minus de consilio: sed in lege ista locum habet pugna propter priuilegium maritale.

q ¶ Sacramentum. § Si mulier non per sacramentum, sed per pugnam purificata fuerit, iurabit maritus sacramentum de asto, per legem Lutprandi, in c. p. si quis alium asto animo cõpellauerit. j. qua. se defen. de. r ¶ Aut per campionem. § In electione accusatoris erit quo genere probationis uti uelit. pugna enim est genus probationis.

s ¶ Pugnam. § Nota quòd pugna fieri non debet, nisi ubi lex dicit.

t ¶ DE ILLICITO CONSILIO. ¶ Dictum est supra de speciali consilio mortis, quod illicitum est: modo ponit titulum generale de illicito consilio.

SI quis liber homo. § ¶ Lex ista in tribus casibus loquitur, ubi cõsilium datur de periurio, de incendio domus, & de raptu, & loquitur tñ de homine: idem de muliere. si ergo seruus seruo, uel liber seruo, uel seruus libero, nihil lege ista cauetur: unde quidam dicunt extraordinariam pœnam esse præstandam: sed tamen dici potest, quod si seruus illicitum consilium dederit libero, uel seruo tenetur dominus in medietate. arg. l. si quis liber homo. cum seq. §. de scan. & cõpo. si autem liber seruo, tenetur: ac si libero dedisset. Sed huic ob. quod dicitur hic, cùm seruus nil habeat quod componat: ergo non uidet loqui, ubi à seruo illicitum consilium datur: sed certè attenta hac ratione dici posset q̃ non loquitur, ubi illicitum consilium datur pauperi: sed dum dicit, ubi compositio datur, i. dari debet: unde pauper tenet, & si nil habeat, serui autem ex delictis obligantur, & noxalis actio fit directa: & econtrà: ut iusti. de nox. act. §. omnis. sed an lex ista sit specialis in his tribus casibus? quidam dicunt q̃ sic, per hũc tex. ibi, inter ista capitula, & dum dicit, q̃ consiliator punitur in soli. xl. Si enim porrigeretur ad alia, consiliator teneret plusq̃ malefactor: qd̃ esset absurdũ. Aliorum sententia æquior est, ut porrigatur ad alia consilia illicita: per hunc tex. in fi. ibi, qualis causa fuerit generalis: ergo est lex ista. nã qñq; deberet iurare cum xij. qñq; cum paucioribus: sed illi respondet, qualis causa fuerit: ergo cum xij. Qualiter autem puniatur consiliator in aliis capitulis, q̃ in expressis hic? Resp. in nonam partem cõpositionis, inspecta pœna delicti: ut si compositio sit in ducatis. dccc. punitur in ducatis centum: & hoc, quia pœnæ moliendæ sunt. l. pen. ff. de pœn. sed iure Ro. peræquè tenetur malefactor, & consiliator. l. qui seruo. ff. de fur. Nã qui consiliũ dat, uidetur opem præstare, & econtrà. vñ unus alteri inesse uidetur, ut ff. de uer. sig. l. sæpè. in fi. sed iure Longobardorũ secus. De ope aũt præstita tenet consiliator quantũ ipse malefactor: vt j. de eo qui cum aun. alt. l. j. licet contrarium multocies inueniatur. de aliter punitur, qui in capite est, q̃ sequaces eius? Item an teneat aliquis de consilio, si delictum non fit sequutum? utiq;. nam §. ci. j. tenetur consiliator, siue mors fuerit sequuta, siue non, & est tex. insti. de obli. ex delic.

ex delic. nascun. §. unde illud. sed in contrarium uidetur text. hic, ibi, q̃ ipsum malum fecit. nam si nullum fecerit, non tenetur consiliator concordat iu. ro. ut Institu. de obliga. quæ ex delict nascun. §. ope. in fi. & ff. quod quisque iuris. l. j. in fine. An si quis dederit consilium uxori, ut furtum marito faciat, uel filiofamilias patri, cum uxor, & filius nõ teneãtur furti marito, & patri. l. si quis uxori. in princi. ff. de furtis? utique: ut ibi dicitur. sed cõtra hãc l. facit j. de prohi. nupt. l. aduenient. in fin. sol. ibi non fuit consilium, sed simplicio, quæ plus est. l. j. §. persuadere. ff. de fer. corrup. Item contra. infrà. de dam. in uia da. l. j. vbi de domo incensa fit compositio in triplum: hic secus. sed ibi de domo habitata, uel ibi domus ualebat. c. sol. & facta cõputatione tripli fit compositio in soli. ccc. Item contra j. de prohibit. nupt. l. ii sol. ibi: Mũdualdus autem præstitit illicitis nuptiis, quod plus est quã consiliari.

a ¶ Alienam. § scilicet liberam.

b ¶ Tollera. § scilicet eũ consensu.

c ¶ Rapere.] scilicet sine consensu.

d ¶ Capitula. § scilicet de periurio, de incensa casa, de raptu.

e ¶ DE CONVITIIS. ¶ Plerunq; post illicitum consilium conuitia inter se homines dicunt. Ideo sequitur de conuitiis. Dicitur conuitium, quasi conuocium à concitatione, uel a cõuocatione, uel conuociferatione, ut ff. de iniu. l. itẽ apud Labeonem. §. conuitium. Si autem non in cœtu dictum fit, nec cũ uociferatione, non propriè conuitium dicitur, sed contumeliæ causa dictum: ut d. §. conuitium. in fi. Sed hic generaliter est accipiendum: nã ad ea iura adaptantur, quæ frequentius contingũt: ut ff. de leg. l. nã ad ea. Plerunque enim contingit, ut iniuriosa uerba cœtu & cum uociferatione dicuntur, ne remaneant impunita. hic puniuntur.

f SI quis. § scilicet liber homo, uel mulier, quid si seruus, aut ancilla? dic ut no. §. de scan. & compo. l. si quis seruus.

¶ Alium. § scilicet liberum. Quid si seruo dictum sit arga? Respon. minori pœna tenetur, cum minus delictum sit commissum.

h ¶ Per furorem § non quod uerè sit furiosus, quia non puniretur, ut infra, de dam. in uia da. l. si quis peccatis. & cõcordat iuri Romano, ut ff. ad legẽ Cor. de sic. l. infans. unde dic p furorem. i. per calorem, & ira cũdiã: quia in ore prudẽtis turpia uerba non inueniunt: sic ille q̃ fi liũ exhæredat sine iusta causa, dicit quasi furiosus, si rectè saperet filiũ utiq; nõ exhæredat, ut instit. de inoffi. test. in prin. & ff. de inof. test. l. iii.

i Iurarus. § Cogitur enim iurare: nam confitendo non cogeretur. Quid si conuentus respondeat, eum arga mi uocaui, quia ita dici audiui, sed dubito an uerum fit? adhuc iurare poterit si uoluerit. Nã q̃ dubitat similis est ignoranti, & erranti arg. l. si. C. de condi. indebi. & arg. ff. de lib. ho. exh. l. iii. §. is qui. & argu. insti. de obl. quæ ex deli. nascun. §. finaliter. dummodo dicat se per furorem dixisse: sed quid prodest ei iurare cũ pœna nõ minuatur? Pœna quidẽ pecuniaria uou minuit, sed ira iniuriati mitigat. Itẽ quid si conuentus dicat eũ argã non uocaui, sed arga ẽ, & pugnare nolo, cũ expensas pugnæ subire nolo. Nũquid cogitur ad pugnandũ? Respon. non: qa sicut modus probandi per pugnã ẽ in electione actoris, ita debet esse in electione rei opponẽtis exceptionẽ. l. i. ff. de exc. ergo in electione eius ẽ quo genere probationis uti uelit, & probare electionẽ, quã si probauerit testibus, uel pugna, nullã solueret compositionẽ, ut hic. & ff. de iniuriis & famo. libel. l. eũ q̃. in primo respõso. & C. de famo. libel. l. j. Itẽ quid si pluries dixerit, utrũ p singulis uicibus teneat pœnã pstare. Respon. si in una, eademque rixa dictum fit, tenetur, ac si semel dixisset alias secus, tunc enim pro singulis uicibus teneretur, ut ff. ad leg. Aquil. l. illud quæritũ. §. fi. & de mil. test. l. quod dicitur in fi. Sed contra. ff. de fur. l. inficiando. §. infans. Et q̃a si quis commiserit adulterium eum Titia, licet multotiens cohibuerit, unum tamẽ erit adulteriũ, & semel tantũ accusari poterit. Solu. an unum sit adulterium, uel plura non legi, & fortè idem de iniuriosis uerbo quod de furto, & adulterio poterit responderi: Mihi tamen uidet, ut duplicatam pœnam patiatur, sicuti diuersis tẽporibus quis fuisset domum meã ingressus, uel similes fecisset iniurias. Itẽ quid si iniuriãs uolens pœnam euitare & probare per pugnã eũ esse argã. an cogatur dicere quis fecit eũ argam, & si iniuriatus plures habuerit uxores, an cogat dicere de qua uxore, & per cõsequẽs loeum, & tẽpus? Respõ. licet in accusationibus, & in earum libellis necesse habeat accusator oĩa. §.

De conuitiis. e

TITVLVS V.

¶ Rex Rothar. LEX I.

SI quis f alium g argã † per furorem h clamauerit, & negare non potuerit, & dixerit, quod per furorem dixisset, tunc iuratus i dicat, quod eum argam non cognouisset, & postea cõponat pro ipso iniurio so uerbo sol. duodecim. k Et si perseuerauerit, & dixerit se posse probare, per pugnam conuincat cum si potuerit, aut certè componat ut suprà l.

¶ Imperator Guido. LEX II

SI quis iudicibus nostris in iudicio residẽtibus: m minas, aut conuitia intulere eosque uerbis, aut factis turpiter de honestauerit, guidrigild illi, quem læserit, componat. Si uero aliquis ex ipsis iudicibus † nostris pro ipso iudicio falsidicos dixerit, aut pro ipsa intentione ex hac causa dicta comprehẽdere. l. si bellorum ff. de accu. cum simili. Scite enim debet accusator in qua re circũscribitur, ut ff. de iniu. l. prætot edixit, tamen isto casu iure Longo. sufficit dicere, & probare eum argam esse. Itẽ quæro si unctus sit ad pugnam, quo iuret actor utrum de suspicione, ut j. quali. quis se defen. debet. l. si quis aliũ asto? Respõ. non, sed de ueritate, quia causa ad eũ non pertinet principaliter, sed secundario, quia uult componi positionem euitare, & sient in pugna cõtraria sacramenta, actor enim iurabit sic esse, reus sic non esse, sed dubito, unde si iniuriatus fuerit uictus, manum debet amittere propter periurium in pugna commissum.

k ¶ Sol. xii. § Componitur ergo si per furorem dixisset, cui uidet ob. ff. de reg. iur. l. quicquid calore. Item opp. quia quæ contra legem fiunt, oro infectis haberi debent. l. non dubium. C. de legib. unde uidetur, quod delicta non debẽt puniri. Sed dicta leges locum habẽt in his. quæ desiderant iuris effectũ, ut contractus manumissiones, emancipationes, sed delicta puniuntur potius, ut de structuantur, quam de iure conualescant.

l ¶ Vt supra. § Dic vt j. de iniur. mulie l. ii. secundum quosdam, maximè si iniurians uoluerit uxori iniuriam facere, & ideo pro iniuria facta marito cõponat sol. xii. Pro iniuria uero uxoris, quã consequẽter uidetur dixisse fornicatiam, & probare non potuerit, comp. quinque, ut ibi dicitur. Alii dicunt ut supra, id est sol. xli. Nam si quis accusetur de adulterio commisso cum certa muliere, & adulter uincat, illa uictoria proderit mulieri. l. denuntiasse. ibi, expectabit ergo mulier. usq; in finem leges. ff. ad leg. Iul. de adul. Vnde licet maritus sit conuictus, ut arga mulier tamen non erit conuicta, ut ibi dicitur, sic & econtrà. Nã licet maritus uocatus sit arga, non tamen eius uxor uocata erit fornicaria, unde nõ pòt congrue referri ad dictã l. ii. licet esset ei superior, & prior: & quod hic statuitur de pœna, idem in similibus iniuriis. ar. l. non possunt. & l. sequen. ff. de legi. Quid ergo si maior, uel minor iniuria sit dicta? Respon. iudex pœna extraordinaria punire debet, ut si qs vocatus fuerit Canis, Lupus, aut Diabolus, dicimus eadem pœna ferẽdum, & ita audiui patrem meũ dicẽtem, quia licet nemo posset esse Lupus, &c. tamẽ grandem iniuriã continet. Nã licet nõ posset esse striga. tamen punitur iniuriosum uerbum, sicut si dictum esset fornicaria, ut j. de iniu. mu. l. ii. quod si uocatus sit proditor, hæc quidem est maior in iuria, & ideo maiori pœna punienda, quia si ille, qui uocatus fuit proditor, conuictus fuerit, deducetur in maiori periculo. arg. d. l. ij. quod si quis uocatus sit fello, id est fallax, & mendax, minor est iniuria, & iõ minori pœna punienda. Sed puto quod fello sit ille, qui aliud simulat, & aliud facit, ut qui se simulat amicum, & inueuitur hostis sicut dolosus, dolus enim est machinatio fraudulosa &c. ut ff. de dolo. l. j. §. j. Itẽ quid si dicta sit maior, uel minor iniuria, ita q̃ extraordinem punienda sit, ut §. an iurare debeat actor iudice taxante, sicuti quãdo infertur iniuriarum actio? Respon. sciendum est iure Romano eum, qui iniuriarũ agit, debere iurare quantum uellet prius amisisse, quam talem iniuriã sustinuisse. Memini tamẽ me audiuisse a quodam Iure pretio, ubi agit ex lege Cor. iudex taxare poterit sine sacramento. l. constitutionibus, §. j. ff. de iniur. Si autem agatur de iure prætorio, iudex taxare debet p cedente actoris sacramento, quia quicunque agit iniuriarum, æstimare debet, & potest iniuriam suam, sed ne æstimatio sua procedat in uniuersum, taxatio iudicis adiungitur. arg. §. pœna autem. Insti. de iniu. & latius no. j. de iniu. mu. ubi de materia iniuriarum.

m SI quis iudicibus. Residentibus.] Non autẽ pedaneis, ut propter honestatem uerborum plus illi compe. residere autem in iudicio est, ubi iudex iuris dicendi causa residet. l. uoluit. §. quod ait. ff. de interog. actio.

† No. si qs uocauerit alium argam. i. cucurbitam, qđ est nomen uerbale, secundũ gl. in c. j. §. itẽ si fidelis. in uer. cucurbitauerit. qui. mo. seu amit. q̃ alle. hãc l. i. & puniatur, & etiã gl. in ca. j. §. i. in uerb. duellum. de pa. tenend. de quo uide q̃ dixi in quodam cõsi. posito ffi. lib. cõsuet. Biturigũ.

† No. qua pœna puniuntur iudicibus iniurias inferẽtes, & ecõtra, & de utroq; uide Pari. de Puteo, i trac. synd. tit. de offi. synd. & in uerb. iniuria offi cialis. c. j. & sequentib.

† tractatu.

† al.

† uocare

† pœna

† Nota quẽ ex consilio fraudulẽto generẽtur uti reg. nullus ex consilio & ibi gl. & ibi post Dy. dixim addi. de regu. iu. li. vi. ubi i fallo go illud fasp. 27. 2 malo consiliario seguamur etiã & plene per Ia. in l. j. C. de ser. fug.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ¶ Quemlibet hominem.§ scilicet iudicem ex quolibet ordine.
b ¶ Quinquaginta.§ Videtur contra ff.de homi.lib.homi l. si quis de fendendo se,sibi,omnem substantiam &c.Sol. hic loquitur quando in rixa est factum homicidium,ibi quando super eum ambulauit,&stetit simpliciter.Item contra ff.de sedi.contra iudicem leu.l.i.ubi alia pœna punitur.Sol.ibi tâquam infidelis faciebat seditionem cõtra iudicem,dum dicit, qui fidem in palatio conseruant. hic autẽ non amissa fidelitate,sed iudicem, quem forte odio habebat, lædere uolebat.

¶ DE HIS,&c.

¶ Quia post cõuicia homines iracundia accensi solent alter alteri insidiari, deo posuit de his,qui insidi.&c.

c SI quis.§ ff.liber ceterum si seruus: qa tunc dominus præstaret medietatẽ pro eo:ut no.ff.de scau.& compo.l.si quis liber homo.cum sequen.

d ¶ Libero.§ Quid si seruo?dic ut ff.de pla.ser.

e ¶ Virtute.§ i.per se.

f ¶ Solatio.§ Vel cum socio.

g ¶ Aut battiderit.§ Coniunctiue sumitur secũdum quosdam: nam si turpiter tenuerit, compo.sol. xx. sicut de antestatu. si uero battiderit, punietur,ut ff.titul.j Sed hoc non placet:quia stat disiunctiue, nã siue battiderit,siue tenuerit quodlibet,sufficit, ut componatur medietas pretii.

Ista enim coniũctio aut, regulariter disiunctiue ponitur, & continet utrunque etiam in stipulationibus.l.sæpè. ff. de uerbo.signi. & de soluti.l. Stichum aut Pamphilum.& l.cum res.§.sed si. ff.de leg.j.& arg.ff. de homi.libe ho.l. si quis sculdasium. Vbi coniunctio aut disiunctiue ponitur, cum alia compositio præstetur pro ligato, quam pro uerberato. Sed quid si tenuerit.& battiderit,nunquid præstabitur medietas pretij pro turpi detentione,& reliqua pro battitura? quidam dicunt utrique, quod nõ placet si continuate tenuerit,& percusserit.arg.l.illud.§.fi. ff. ad leg. Aquil.turpiter autem detinere dicimus,si eum per capillos, aut per barbam,aut per uestimenta in contumeliam detenti hoc factum sit,& siue eum ligauerit per manus,quid si neutrum istorum factum sit, sed simpliciter quis proiecto lapide percussus fuerit? forte idem,uel dic turpi & iniuriosius est aliquem assalire,& battere baculo,uel pugno,quam lapide,uel ligno de longinquo ferire. Item quid si manum tm ad percutiendum leuauerit?tamen extra ordinem esse puniendum,iure tamẽ Roma agitur ex lege Cornelia de iniu.Nam locum habet si quis pulsatus uel uerberatus fit:uel eius domus ui introita,ut insti.de iniu. §.sed & lex. Item quid, si quis armatus incesserit pro timore alicuius inimici,& subito assalitus fuerit,& turpiter detentus,uel percussus? Respõ deo locum esse hic.Lque ponit casum dubitabilem,quia sæpius contingit hoc fieri quando aliquis inermis incedit.

h ¶ Sine iussione.§ Secus si rex mandat hæc fieri,ut not. ff. de cons. mor.l.j.

i SI quis.§ ff.liber homo.si autem seruus dic ut ff.l.proxi.

k ¶ Absque iussione.§ alias &c.ut not.ff.l proxima.in fine.

l ¶ Sine causa.§ Idem si cum causa,& iniuste,sunt enim iustæ causæ ligãdi,ut q̃ quis in domo alterius nocturno tẽpore sit inuentus:ut ff.de homi.in cu.alie.l.j. Itẽ qui in adulterio reperitur: nam si iuste occidit ergo ligari põt.Itẽ si nocturnum furem rem asportantem, & se telo defendentem ligauerit cum & occidi posset,ergo & ligari,ut ff.ad legẽ Aquil.l.ita que §.lex.intellige tamẽ l.istam &leq.quando hæc in simplicitate facta sunt.

m SI quis Rixa.§ Rixam intelligo,& si solum uerbis contumeliosis homines inter se rixantur.

n ¶ Percusserit.§ baculo,uel pugno uel alia materia, nisi forte arma interueniant prohibita,tunc stetur secundum regni consuetudinem.

o ¶ Vulnus.§ i.inflaturam,seu tumorem. q̃ si nec uulnus,nec liuor apparuerit, dicebat dominus meus, ut cõponatur medietas.i.sol.j.cũ dimidio.& intellige circa corpus,non autem circa unicum mẽbrum tantũ. Sed quid si duo rixantur & alius superuenit, q̃ nihil habebat, & similem ferit tam fecerit, nunquid tenetur ad maiorem pœnã q̃ uidetur, quia nullam habuit causam feriendi: debet igitur puniri de simplicitate. sed non placet, quia non percussit stantem simpliciter, sed rixantem. quid si quis dicat se in simplicitate per cussum,& reus dicat in rixa contigisse? Respõdeo qui simplicitatem allegat probare debet, quia actor est & quærit compositionem plagarũ augeri.argu.l. cum te mino rem.C. de probat. & l.q accusare.C. de eden. sed arg.cõtra C.ad leg. Cor. de fal.l. ubi.nam ibi debet iudex exigere probationes a reo. & ab actore.Item contra. ff. de homi.li.ho.l. de homi. nam reus fundare debet exceptionẽ suam, sicut actor intentionem cum efficaciter reus in exceptione sit actor.l.i. ff. de excep. & l.j.C.de prob.Sol.facilius admittitur reus in exceptionẽ, quam actor in intẽtionẽ,fauorabilior enim est reus,& crimina sunt potius molẽda:ut ff.de prob.l.uerius, & ff ne quis eũ.l.ii. & de reg.iu.l.cum par. & l fauorabiliores.cum si.nam actor non potest intẽtionem suam fundare ex infirmis rei: q̃ secus in reo. l.j.& fi.C. de ed.& ff. de do.l.pe.ubi donatarius admittit ad probandũ sacrum q̃ solutũ sit leunechild:sed hæc locum habent, ubi præsumptiones hinc inde cessant cũ ꝑ reo qđ dixit de ueritate nõ cõstet,uterq; præsumptione utit,sinautẽ reus pr̃sumptione adiuuat onus incũbit actori.

p SI quis.Rixa.§ siue fit rixa cum eo,qui eum per barbam traxerit,siue cum alio,siue trahens habuit causam trahendi,siue non. Quid si traxit eum per uestimenta, nunquid tenebitur in totã pœnã? Ne quaquam,est enim iniuriosus trahere per barbam,uel ꝑ capillos,quo quo modo tamen tenebitur,fortè comparabitur impingenti, ut componãtur sol.iii.ut ff.l.proxima.si tamen p trahentis tractum nõ cecideret. Quid si uoluit trahere p capillos, & traxit per insulam.Respondeo tenet sicut p capillos.& qa p capillos traxit, & qa cecidit?Respõdeo non. Qui traxit ut cadat nunquid de utroque tenebitur? iudicis arbitrio augenda est pœna,tanquam magis delinquens.

q SI quis.Impinserit.§ ff.manibus uel pectore:quid si calce. Respõdeo idem est quod ferire.

r ¶ Legitur.§ ut ff.de pla.& feri.quid si bis & ter impinserit,& cediderit uel nõ.nunquid p singulas uices cõpositiones cõponat? utiq.

s SI quis.§ Claudus.§ hoc est quãdo semus,aut claudus habet ulsum membri fracti sed non bene,quid si omnino amiserit? tenebitur ad medietatem pretii ipsius.

t SI quis.§ cor grauius quis tenetur de alapa,quam de pugno,cũ maior lesio fiat per pugnũ? Respondeo ferita per pugnũ secundum quosdã facit unũ liuorẽ, alapa quinq;,tu dic q̃ percussio alapæ q̃ fit in facie ẽ maior pœna,quã i alia parte corporis.Et in hac lege ponit q̃ frequẽtius cõtingit:Vel dic q̃ alapa lõgi° sonatio grauior pœna erit.

De plagis, & compositionibus a liberorum hominum.

ALIAS.

De plagis, & compositionibus plagarum,quæ inter liberos homines euenerint, per hunc tenorem † sicut subter annexum est,componat,cessãte faida,id est inimicitia.

TITVLVS VII.

¶ Rex Roth. LEX I.

SI quis alij plagam fecerit in capite, vt cutica tantum rumpatur, quã capilli cooperiunt † cõponat sol.sex: si duas plagas fecerit, componat sol.xii. † Si usque tres fecerit, † xviij.Si uerò amplius fecerit, non numerentur, nisi istæ tres componantur.

¶ Idem. L. II.

SI quis alium plagauerit in capite,vt os rumpatur, pro uno ossẽ b cõponat sol. xij. Si duo fuerint:componat soli. xxiiij. Si tria fuerint,componat sol. xxxvj. Si plura fuerint, non numerentur, c ita tamen, ut † os tale inueniatur, q̃ ad pedes duodecim super uiam sonum in scuto facere d possit: & ipsa mensura de certo pede mediocris hominis mensuretur, non ad minus. †

¶ Idem. L. III.

SI quis alii nasum absciderit † medium pretii ipsius componat ei,ut suprà.

¶ Idem. L. IIII.

SI quis alii labrum absciderit † componat sol.xvj. & si dentes apparuerint unus, aut duo, aut plures, componat sol.xx.

¶ Idem. LEX V.

SI quis alii dentes excusserit,qui in risu apparuerint, pro uno dẽte componat solid.xvi.si duo, aut plures fuerint in risu apparentes, numerentur: & per hunc modũ † componantur.

¶ Idem. LEX VI.

SI quis dẽtes maxillares excusserit,unum aut plures, componat pro uno dente soli.viii.

¶ Idem. LEX VII.

SI quis alii aurem absciderit, quartam partem pretii ipsius componat ei.

¶ Idem. LEX VIII.

SI quis alii plagam † in facie fecerit,componat ei solid.xvj.si quã in naso fecerit plagam,componat sol.xvi.si resolidauerit tantum ut cicatrix appareat,si non resolidauerit, quartam partem pretii ipsi° componat,vt supra.

¶ Idem. LEX IX.

SI quis in aure plagã fecerit,componat sol.xvi.si resolidauerit.

¶ Idem. LEX X.

SI quis alium intra capsum plagauerit,componat ei soli. xx.

¶ Idem. LEX XI.

SI quis alium in coxa punxerit, aut plagauerit, si transforauerit,componat soli.xvj. † & si non transforauerit, cõponat soli. viii. si plagæ fuerint plures, e usque ad tres tantũmodo numerentur,& pro unaquaque componat ut supra.

¶ Idem. LEX XII.

SI quis alium in brachio punxerit,& non trãsforauerit,componat sol.viii.si trãsforauerit,so.xvi.

¶ Idem. LEX XIII.

SI quis alii manum absciderit, medium pretij ipsius,quod appretiatus fuerit, tanquam si eum occidisset componat ei, & si dempta fuerit † & non excusserit a corpore,quartã pretii partem ipsius, ei componat.

¶ Idem. LEX XIIII.

SI quis alii digitum pollicem de manu excusserit,sextam partem pretii, quod homo appretiatus fuerit,ac si eum occidisset ei componat.

¶ Idem. LEX XV.

SI quis alii secundùm digitum de manu excusserit, componat ei solidos xvi.si tertiũ, qui est medius sol. vi.si quartum viii. si quintum xvi.

¶ Idem. LEX XVI.

SI quis alii pedem excusserit,medium pretii ipsius componat, & si sideratus fuerit,& non excusserit, quartam partem pretii componat.

¶ Idem. LEX XVII.

SI quis alii pollicem de pede excusserit componat soli.x. si secũdum digitum sol.vj. si tertium iii. si quartũ similiter iii.si quintũ ij.

¶ Idem. LEX XVIII.

IN omnibus istis plagis f ac feritis superius descriptis, quæ inter homines liberos eueniunt, ideo maiorẽ compositionem posuimus, quàm antiqui nostri, vt faida, † quæ est inimicitia, post cõpositionem acceptam post ponatur,& amplius nõ requiratur, nec dolus teneatur, sed causa sit finita, amicitia manente, & si contigerit de ipsis plagis, & feritis infra anni spatium g † mori hominẽ, qui plagatus est, tunc ille, qui plagauerit eum, componat h qualiter in gargathangi, † id est secundum qualitatem personæ i.

faceret sonum in scuto, non debet illud os diuidi,& pro tribus computari:sed mirum,cur ita stat tutum sit,ut solæ tres plagæ & sola tria ossa numerentur: pone plures factas esse plagas,& de qua libet plura ossa exisse, quare nõ tenetur de omnibus, cum magis delinquit? Respondeo, ob maximam ueterum pauperta tem:nam ex lege xii.tabu.pro osse rupto, talia erant, vt insti. de iniu. §. pœna.licet durum uideatur,& rationi contrariũ: sed ita lex scripta est, vt ff.q.& à qui.manumiss.l.,ꝑ spexit. post prin. & facit. l.non omnium.ff.de leg.

e ¶ Fuerint plures.§ i.in vnum membrum.

f IN omnibus istis plagis.§ factis in rixa,siue à masculo,siue à fœmina,distinctione tamen habita,si à seruo, uel à libero:ut ff.sapius dictum est. si autem mulieri fiat plaga,si quidem ipsa simpliciter occurrerit in scandalum,perinde præstabitur pœna pro ea, sicut pro ferita de simili sanguine, si autem in scandalum occurrerit, & percusserit,si percussa fuerit, nil præstabitur: ut ff. de aggressio.in vi.fac.l. relatũ.

g ¶ Anni spatium.§ idem & si post annum: dum tamen possit probare:quod propter illam plagam mortuus fuerit: sed infra annum ideo dixit, quia plerunque aut liberatur, qui plagatus est, aut moritur. Si autem post annum mortuus fuerit compositione plagarum facta in solidum uel pro parte mortuus non componatur,ita tamen, vt si pars tantum composita fuerit, altera suppleatur, vt inf. tit proxi.l. omnes uero.

h ¶ Componat.§ Sed nũ quid illud quod datum ẽ computabitur in compositione ista? Resp. quidã, minimè.quia nõ erat difficile Regi hoc dicere, si hoc uoluisset. Alii contra vt ff.tit.j.l.omnes.in fi.

i ¶ Secundum qualitatẽ personæ.] scilicet quantum ad coniecturam legis,quando nihil ei probatum est extrinsecus obuenisse,ex quo mors contigerit:sed si liquidè probaretur mortem aliunde obuenisse, nõ teuetur de occiso,qui plagã fecit,his uero cessantibus, si infra annũ plagatus moriatur, præsumitur mori ex plaga. Sed q̃d si medicus nõ fuit

† numerosum.

† pro una plaga

† Pro statutis puniendis. quę quolibet uulnere & percussione de beat intelligi, unde Aug. arcti. in tra. mal. in glo. de spaũ Titij percuss. & in gl. pluribus. † fuerint † manus † De illo q̃ facie quę uulnerauerit, & percussit, uide Aug. aret. in tra male in glo. de uic. & uit. & Io. de Io. l.si quis in plagis facie. † De frangentes os alicui. de quo uide Aug. aret. in tractatu male in glo. & per totum in fi. † numerũ † Male dentem

† impegerit

† impegerit

† Alapa. an hic cum præsumatur dare ad mortem. pam potest dici, quia cæcat ferita de consilio. & Bar. con fi. 1. ó.

† siderauerit

† No. quid sit faida. de qua per gl.i.c j. §. hoc autẽ. no.in uer. legibus. de his q̃ feud. da.poss.q̃ alleg.hunc tex. ut dixi ff.in præfatiuncula.

† No. ꝑsimi hominem infra anni spatium mori ex plagis & uulneribus,& tit. seq.l. oẽs de qua per gl.& doc. i l.vna. C.de emen.fer. & Bart.intra. suo de percuss. ex quib. mor. quis ex interual. &c. Bal. in quo dã suo cõsposito in fi. lib. institu. & Bar.in l. fi.ff. ad leg. Corn.de fica. & Cañ. in c.significasti. de homic.& gl. i reg. cancel la. apost. si quis in infr. constit. & q̃ dixi in trac. de of. & pote. le. in j.q.

† gargatho legit.

† xiii.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fuit adhibitus, nunquid adscribetur negligentiæ plagati, an teneatur ꝺ occiso? Respondeo, negari non potest, quin de plaga mortuus sit. Sed quomodo agetur cõtra plagantẽ infra annum? Resp̃ deo, condictione ex lege, & plaga facta: sed si mors infra annum fuerit sequuta, competit actio de occiso: nec posset dici quod inutilis actio fuerit proposita agẽdo de uulnere, qꝺ apparet æstimationẽ personę esse præstandam, & non compositionẽ plagę una enim debet esse compositio: nã facta æstimatione personæ sequit̃ ẽsti matio plagę: sic & cõtrà. si autem æstimationem personæ accepit per sententiã, inspecto exitu, uidetur sententiam fuisse nullam: cum recedatur ab ea, & cõputetur quod pro plaga solatum est in æstimationẽ personę, sed si sum us dubii, an plaga tus mortuus sit de plaga, præstatur compositio pro plaga, cum de ea constet: si autem mors infra annum sequuta sit, non deduceret in æstimationem, quod pro plaga solutum est: sed quod per primam sententiam solutum est, fiet cõdemnatio de occiso: & sic utraq; sententia tenet: vt in simili, si quæstio status contra minorẽ uigintiquinque annis moueatur, minor curatorem accipit per iudicis sententiam. qui licet postea iudicetur seruus, nõ dominus, tenuit sententia, in qua dati fuerint curatores: quia licet per ultimam declaretur seruus, tunc tamẽ erat dubium, & sic tenuit sententia propter incertum: ut autem euites omnia, dic ut ff. titulo primo. l. omnes. Quæritur an plagans debet soluere expensas pro medico? Respõdeo, utiq; post supradictas compositiones. l. finali. ff. de his qui deiece. uel effud. l. ex hac. ff. si quadrupes pauperiẽ fecisse dic. in quibus iuribus debet haberi ratio operarum, quibus caruit, & carituras est, quod licet iure longobard. non inueniatur, continet tamen æquitatem: nam plerunque contingit, ut plagatus maius damnũ patiatur in amisſione operarum, quam esset compositio plagæ. & amisisse dicimur quod consequi potuimus, uel erogare cogimur. l. si seruum meũ. ff. ad legem Aquiliam. prope fin. Sed utrum plagatus debet petere operas præteritas tãtum, an etiam futuras, ut certum sit eum posse operas facere usque ad quindecim dies? Respondeo non: sed debet expectari: ut tẽpus transeat. argum l. j. ff. de usuris. vbi tractus futuri temporis non spectat ad iudicem. sed argumen. contrà. ff. pro socio. l. pro socio. & ff. si

† plagueritꝫ

¶ Idem. L. XIX.

SI quis alij oculum [a] excusserit, pro mortuo appretietur, & secundum qualitatem personæ medium pretii ipsius componat ei.

¶ Idem. L. XX.

SI quis homini libero unum oculum habenti, ipsum excusserit, duas partes [b] pretii ipsi⁹ quod appretiatus fuerit, ac si eum occidisset componat: si autem aldio, aut seruo alienum unum oculum habenti: ipsum excusserit, componat eum pro mortuo.

¶ Imperator Carolus. L. XXI.

SI quis alium præsumptiuè sua spõte castrauerit, & eiambos testiculos amputauerit, integrum guidrigild suum, iuxta conditionem personæ, componat. Si uirgam abscinderit: similiter. Si unum testiculum, medium pſoluat, & hoc de oculis, [c] manibus, pedibus, & lingua sancimus, ut si unum eorum abscisum fuerit, medium guidrigild componat. si ambo, integritas perfecta emendatione componantur.

De plagis [d] & feritis seruorum, & Aldiorum.

¶ De aldijs, & seruis ministerialibus, diximus: qui docti domi, & nutriti, aut probati sunt.

TITVLVS VIII.

¶ Rex Rothar. L. I.

SI quis aldium alienũ, aut seruum ministerialem percusserit, si liuor, aut uulnus apparuerit, pro una ferita componat sol. j. Si duas fecerit, sol. ij. Si tres, sol. iij. Si quatuor, sol. iiij. Si uerò amplius fuerint, non numerentur.

¶ Idem. L. II.

SI quis aldium alienum, aut seruum ministerialem percusserit† in capite, ut os non rumpatur pro una plaga det sol. ii. Si duas, sol. iiii excepta opera, [e] & mercede medici. Si uero plures, non numerentur.

¶ Idem. L. III.

SI quis aldium alienum, aut seruum ministerialẽ ita in capite plagauerit, ut ossa rumpant̃, unum, vel plura, componat soli. iiii. excepta opera, & mercede medici.

ser. uend. l. harum. & l. egi. cum simili. huic sententiæ cõcordat quæstio, quæ de facto cõtigit coram domino Aldri. nam debes mihi decem singulis annis, conuenio te, nunquid iudex pronuntiabit, ut præstes nũc, & singulis annis posteà? utique. argu. d. l. egi. & ita d. Aldri. pũtiauit, à qua sententia fuit appellatum, & ex quo a tanto, & tali uiro fuit sic pronuntiatũ, iudex appellationis confirmauit eius sententiam: iterum appellatum fuit coram Ioan. bo. qui petiit à iudice, quare sic pronuntiauerat. respondit, quia talis sic pronuntiauit: standem bene discusso consilio confirmauit: mihi autem secus uidetur, quia in omnibus obligationibus quæ in diem certum sunt, licet ante diem nascatur obligatio, ſtamen ante diem agi non potest. argu. C. de præscriptio. xxx. annorum. l. cũ notissimi. & ff. de uerbo. oblig. l. in illa stipulatione. & l. qui hoc anno.

¶ Idem. L. IIII.

SI in facie plagauerit, componat ei soli. ii. si nasum abscinderit, componat sol. viii.

¶ Idem. L. V.

SI oculum [f] excusserit, mediũ pretii ipsius, quod appretiatus fuerit, ac si eum occidisset, componat.

¶ Idem. L. VI.

SI aurem abscinderit, componat solid. ii. excepta opera, & mercede medici.

¶ Idem. L. VII.

SI dentes excusserit, unum, aut plures in risu apparentes, pro uno componat soli. iiii. Si plures per hunc modum †.

¶ Idem. L. VIII.

SI labrum abscinderit, ut dẽtes appareant, cõponat sol. vi. excepta opa, † & mercede medici.

¶ Idem. L. IX.

SI dentem maxillarem excussẽrit, pro vno componat soli. ii. Si uero plures fuerint, & per hũc modum † componat.

¶ Idem. L. X.

SI brachium ruperit, cõponat soli. vj. excepta opera, & mercede medici.

¶ Idem. L. XI.

SI manum abscinderit, cõponat medium pretii ipsius.

¶ Idem. L. XII.

SI pollicem de manu excussẽrit, componat solid. viii. excepta opera, & mercede medici.

¶ Idem. L. XIII.

SI secundum digitum de manu excusserit, cõponat sol. vi. Si tertium, soli. iii. si quartum, sol. ii. si quintum, soli. iiii.

¶ Idem. L. XIIII.

SI coxam, aut tibiam ruperit, componat solido. iii. excepta opera, & mercede medici.

¶ Idem. LEX XV.

SI pedem excusserit, medietatẽ pretii ipsius componat.

¶ Idem. LEX XVI.

SI pollicem de pede excusserit, componat solid. iiii. excepta opera, & mercede medici. Si secundum digitum de pede, componat soli. ii. de aliis, ex unoquoque solidum unum.

¶ Idem. LEX XVII.

SI plagam infra capsum fecerit cum sagitta, aut cum quibuslibet armis, componat sol. vi. excepta opera, & mercede medici. Si plagauerit, & nec transforma-

¶ Idem. LEX XVIII.

SI brachium, aut coxam transforauerit: cõponat sol. iij. excepta opera, & mercede medici. & si plagauerit, & non transforauerit, componat sol. j.

¶ Idem. LEX XIX.

SI plagam in capite fecerit, ut cutica tantum rũpatur, quam capilli cooperiũt: pro una plaga det. soli. j. pro duabus soli. ii. excepta opera, & mercede medici. Si uerò plures fuerint, nõ numerentur. Si autẽ ossa rumpantur vnũ, aut plura, componat solid. iii. Si amplius, non numerentur.

¶ Hucusque de ministerialibus seruis & Aldijs dictum est, nunc ad rustica nos transit.

¶ Idem. LEX XX.

SI quis seruo alieno rusticano plagam in capite fecerit: cõponat sol. j. Si oculum excusserit, componat medium pretii ipsius domino ei⁹. Si nasum abscinderit sol. iiij. excepta opera, & mercedẽ medici. Si labrum ut dẽtes appareant, componat sol. iiij. Si dẽtes excusserit, qui in risu appareant, pro uno, sol. ij. pro maxillari. j. Si plures fuerint per hunc numerũ componatur, excepta opera, & mercede medici.

¶ Idem. LEX XXI.

SI quis aurem abscinderit, componat solid. ii. excepta opera, & mercede medici.

¶ Idem. LEX XXII.

SI brachium, aut coxam transforauerit: componat solid. ii. Si autem plagauerit, & non transforauerit, cõponat sol. j. excepta opera, & mercede medici.

¶ Idem. LEX XXIII.

SI intra capsum plagauerit, cõponat solid. iii. excepta opera, & mercede medici.

¶ Idem. LEX XXIIII.

SI brachium, coxam, aut tibiã ruperit, cõponat sol. iii. excepta opera, & mercede medici. & si de ipsa ruptura intra anni spatium sanus factus non fuerit, ut prius erat, quartam partem pretii ipsius domino componat.

¶ Idem. LEX XXV.

SI manũ abscinderit, mediũ pretii ipsius domino componat.

¶ Idem. LEX XXVI.

SI pollicẽ de manu excusserit, componat soli. iiij. Si secundũ digitum, solid. iij. Si tertium, aut quartũ, soli. j. Si quintũ, soli. ii. excepta opera, & mercede medici.

¶ Idem. LEX XXVII.

SI pedem abscinderit, mediũ pretii ipsius componat, vt suprà.

Si pollicem, sol. ij. Si secũdũ, aut tertium, solid. j. Si quartum, j. Si quintum solidum dimidium.

¶ Idem. LEX XXVIII.

SI seruum alienum rusticanũ, id est, pluslaĩ, battiderit, aut percusserit pro una ferita, si vulnus aut liuor apparuerit, cõponat solidũ medium. Si uero usque quatuor fecerit; cõponat sol. ii. si amplius, feritæ ñ numerentur.

¶ Idem. LEX XXIX.

SI de plagis, aut feritis superiꝰ scriptis aldii, aut serui ministerialis, aut serui rusticani, atque aldiæ, seu ancillæ manus, aut pedes, uel quodlibet mẽbrum, ꝙ plagatũ, aut percussum ẽ, si fuerit sideratũ, & nõ excusserit à corpore, cõponat ac si eum excussisset.

¶ Idem. LEX XXX.

OMnes uero plagæ, [a] aut feritæ, tam de aldiis, quã de seruis ministerialibus, seu rusticanis atq; aldiis, aut ancillis quæ euenerint, ꝓ hũc tenorẽ, ut supra cõstitutũ ẽ, finiãtur. Si autem aliqua dubietas inde fuerit, ꝙ euadere, aut citius sanare non possit, tunc medietatem pretii ꝺ plaga, quod arbitratum fuerit, dominus eius accipiat, reliqua uerò medietas suspendatur, vsque dũ cognoscatur, si infra anni spatiũ [b] euadere possit de ipsa plaga, si euaserit, ꝙ reliquum est compleatur: si autem de ipsa mortuus fuerit intra anni spatium, sicut subter annexũ est, cõponatur, quod pro plaga acceptũ est, in ipsa sententia cõpositionis mortui computetur.

¶ Idem. LEX XXXI.

QVi [c] plagas fecerit, ipse quærat medicum, & si neglexerit quærere, tunc plagatus, aut dominus eius, inueniat medicum, [d] & ille, qui caput ruperit, aut suprà scriptas plagas fecerit, operas [e] reddat, & mercedem medico persoluat, quantum per doctos uiros arbitratum fuerit.

¶ Idem. LEX XXXII.

SI quis percusserit † ancillã grauidam, & abortũ fecerit, componat solid. iii. si autẽ ex ipsa percussura mortua fuerit componat eam simul, & quod in utero eius fuerit mortuum.

¶ Idem. LEX XXXIII. Si duo

SI quis porcarium de libero homine battiderit, ipsum quidẽ qui in curte eius erit†: nam non de casa massarii, componat soli. xx. tantũ est, ut ipse porcarius feritas prius nõ faciat, [f] aut scandalum non cõmittat:

a ¶ OMnes uero plagę. Quæ dicta sunt in l. in omnibus. ff. titu. j. post sunt hic repeti. quid, si dominus serui plagati tam accipiat compositionem, & dubiũ sit an seruus moriturus sit ex plaga illa, an uideat renunciare cõpositioni de occiso: Rñ. nõ, nemo cẽuidet renuntiare his, quę ignorat, uel dubitat sibi cõpetere. l. mater. ff. de inoffi. testa. & arg. l. fi. §. ante p. C. de furt. & ff. de acq. hæredit. l. Claudius. quid si fructuarius seruus nulne ratus sit, & occisus, inquãtum competat actio fructuario, & inquãtũ dño? Resp. diuidit actio inter eos, & facienda est æstimatio usus fructus, & nudæ proprietatis, quę eis est præstãda: non tm̃ debet pstare occisor duas compositiones, alias certas cõpositiones diuisas nõ possumus in præsenti statuere, sed bon⁹ iudex ex officio id facit: ut sit in furto. ar. l. furtiuam. ff. de fur. quid si occisus sit pignori datus seruus? Respon. creditori danda est actio duob. casibus, ubi ſdebitor nõ est soluẽdo, & ubi litẽ tempore amisit. l. qui occidit. post princ. p. ff. ad legẽ Aquil.

b ¶ Anni spatium. ʒ Quid si post annũ? Resp. idem si probatũ fuerit ꝙ de plaga mortuus sit: nã tempus anni adiicit quò ad præsumptionẽ, & hæc habẽt locum tam in seruo, quam in libero.

c Vi. ʒ Tam liber quam serui.

d ¶ Medicum. ʒ Hoc verum, si non se defendendo plagauerit auctorem rixæ, alias, quia de plaga non tenetur minus quærere medicũ. Sed utrum quærere debeat medicũ optimũ, an sufficiat mediocrẽ? Rñdeo si malum medicũ quæsiuit, etiã si culpa medici moriatur, tenetur. arg. ff. locа. l. uidemus. in princ. & facit ff. pro so. l. de illo. & ff. de ne ges. l. nam & Seruius & ff. si men. fal. mod. dix. l. iii. §. fi. si optimum quæsierit, non tenetur: si uero mediocrem uidetur satisfeciſſe. argu. ff. de ædil. ed. l. si quid vẽditor. §. fi. mihi autem uidetur ut quærere debeat medicũ in arte peritum, & tunc si curarus erit plagator, licet culpa medici moriatur. arg. ff. qui pe. tu. l. fin. ubi satis est matri sit talẽ petat tutorem, qui ap. p. bandus uidetur: si uero i culpa sit eligendi, nõ sufficit ei cedere actiones: quia proprio nomine de culpa tenetur: sed si cadit culpa, præstando actiones liberetur.

e ¶ Operas. ʒ sed qualiter debent istæ operæ pstari? Resp. diuersæ sunt operæ æstimãdæ iuuenũ, & senũ, secundũ ꝙ in regione illa frequẽtãt. Sed nũquid plagator admittat, si dicat plagato, reddã tibi operas, quas per plagã amisisti? Resp. nequaquã: nam quandoq; ætas, quandoque robur, quandoque tẽpus, quandoq; artificiũ faciunt ut nõ eędẽ opere intelligãt. ar. l. si nõ sortẽ. §. libert⁹. ff. de cõdi. inde. de formitatis autẽ, & cicatricũ ratio nõ habeẽt. ar. ff. si quapau. fe. di. l. ex hac. & intelligas æstimationẽ operarũ debere præstari deductis necessariis sumptib. vt ff. de oper. ser. l. fructꝰ. Item qd si liber, seruus, uel animal ex plaga moriat, an operę sunt præstãdæ quãdiu uixerit? Respõ. nequaquã: qa æstimatio debet fieri ꝺ corpore occiso, nõ de operibus: ut in simili si qs uendiderit seruũ, uel animal, accepto pretio, amittit operas illius, & trãseũt in emptorem: sic dominus occisi cõsequit æstimationem, ut uẽditor damnũ operarum respicit occisorẽ, ut emptor. & facit ff. e. l. proxi. in fi. vbi præstat æstimatio, habita ratione cõpositionis plagæ, & tamẽ nihil de operis præstan.

f ¶ Si quis. Non faciat. ʒ Ergo si prius fecerit sine compositione iacebit, ꝙ se defendebat, si se defendat cum moderamine inculpatæ tutelæ: non enim qui percussus est alapa, percutere debet ense, uel cultello habita ratione personæ defendentis, & percutientis: pone percussum minus potentem percutiente, non citra inculpatã tutelã, si minus potens defendat se armis cõtra potentiorem, licet uideatur contra fin. l. sequen. ubi si duo porcarii inter se battiderint, cõponãtur. Vnde dicunt quidam, quod uterq; sit in culpa, & concor. ff. titu. j. l. si quis liber homo se defendẽdo. Sed die quod nulli debet auferri tutela corporis sui. l. ut uim. ff. de iusti. & iure. l. quamuis. ff. de acquirerum domi. ff. de itinere actuq; pri. l. ueteres. cum simi. cum defensio brutis animalibus concedatur. l. j. §. cũ arietes. ff. si quapau. fe. di.

† Ad istam l. de adhibente medicum, uide not. per gl. Bar. & Mo. in l. si ab hostibus. §. si uir. ff. sol. mat. ff. dpę. l. Cicero in oratione. & Leui. i. 4. ca. & 5. de dã. l. si quis percusserit ancillã. ubi est tex. similis. & abortionis poculũ sumens dolosè, aut pbens qualiter puniat, si nõ sequat abortio, uide Barb. in cõsil. xxiii. ãii. parte.

† ipsum ¶ de curte eius exierit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Si duo porcarii.§ Intellige,quãdo nullus erat author commotæ rixæ: sed vterque rixabatur ad inuicem,uel unus percusserat, & alter uindicandi causa cum temporis interuallo,unde quidã sapiens dixit Lædere ledentẽ fas est:& iure receptũ:Armaq; in armatos sumere iura sinunt.

b ¶ De homi &c. ¶ Supra d̃ pla.& feri.Sed q̃a ex eis insurgunt odia & homicidia ppetranẽ: iõ d̃ his sciẽdũ tãtũ é q̃ Rothar. primus rex fi fecit differentiã utrũ homicidiũ fiat ambulãdo,aut sedẽdo,vel palã, cũ oĩ casu pſonæ æstimatio pſtãda sit:vt ȳ.eo.l.fi quis alii uenenũ, sed hodie aliter distinguit:ut ȳ.eo.l.fi qs liber homo se defendẽdo. & l.fi.& hoc i regno isto obtinet: nec est nouum, ut priores leges ad posteriores trahanẽ: & ecõtra.l. nõ ẽ nouũ. & l. sed & posteriores.ff.de legi.

c I duo. § Hæc lex rumpitur à lege Lutprãdi.fi li. ho.se defen.qui a si eũ interfecerit.super eum ambulando,debet amittere substantiam suam.

d ¶ Licentia.§ q. d.adunario ad cõpositionẽ nõ est in neces sitate , sed in uolũtate.Sed perquẽ fiat adunãcia:an reus quærat sibi socios:an actor:d̃t eoẽs socios simul cõuenire:Resp. lex ista ad solatiũ delinquẽtiũ facta est, vt liceat se adunare,si uoluerint:esset enim piudiciũ actori.si conuenit in tergeos.vt se adunent.Et not.q̃ licet q̃libet ex homicidiis teneat insolidũ , vt hic in tex.ibi,ut alii,q. eũ composuerũt.& arg.ȳ. de fur.l.si plures.tũ benignè lex agit cũ eis,ut possint se coadunare, & unã compositionem præstare,si non subtrahit se aliquis,quandoque inficiando,quandoque nolendo se cum conuento adunare:q̃ si conuictus fuerit solidã præstabit cõpositionẽ ut hic, qđ etiã iure Ro.cõtingit in fideiussorib.l.fi dubitet. §.ita demũ ff. d̃ fidei.

e ¶ Purificare.§ ſper sacramentũ,cum tribus uel sex, aut duodecim secundum qualitatem causæ,ſ.vt hæc lex præcipit,vel illa, quæ dicit, si qualiscunque causa,uel culpa.

f ¶ Lex habet.§ fiſta. Nã statim seq̃. q̃ nec plagã,nec feritã i ipso fecisset,& intellige de plaga,& ferita, d̃ qua certũ est hominẽ posse mori,cæterũ si modicã feritã fecerit:q̃a teneẽ d̃ uulnerato,solus enim occisor tenetur de occiſo.l.item Mela.§.si plures.ff.ad leg.Aqui.

g ¶ Culpabilis.§ ſtãtum componat solus,quantũ cæteri simul componerent,& ita potest notari illud prouerbium,q̃ exit de fulco, &c.

h ¶ Vt alii.§ Ergo plures cõuẽti erãt:idẽ si unus, vt hic i prin. cũ pluralis numerus cõtineat quãdoq; singularẽ. Nã inter ãt actio negotiorũ gestorũ.& ui bonorũ raptorũ,ẽt si unũ negotiũ gestũ fit : & unica res rapta. Iteẽ cõtra interdũ d̃ lib.hom.exh.& si plures exhibeanẽ. cõtrariũ tũ regit iure Romano ut si multi publicani fraudẽ fecerit nõ multiplicabit cõdẽnatio,sed q̃libet teneẽ p parte.l.si multi.ff.de pub.l.auferẽ.§.ff.de iure fisci. Sed cũ semel actor cõsequutus fuerit ptiũ occisi,quare iterũ põt illud petere a se ſubtrahẽte,& ẽt plures æstimationes,si plures sint ſubtrahẽtes?q̃ absonũ uidẽt.Nã siue actio sit pſecutoria rei,siue pẽnę,recepta ab uno æstimatione,cæteri liberanẽ quantũ ad id qđ perceptũ ẽ,ut ff qđ me.causa.l.si cũ exceptione.§. fi. ff. q̃ ui aut clã.l.sẽp.§.si in ſepulchro.ibi,itaq; alter &c.& ff.d̃ his q̃ deie. uel effud.pcepriõe. Resp.pdictæ leges loquũtur cũ aliqs cõsequutus ẽ rẽ,aut rei æstimationẽ,q̃ ẽ i patrimonio suo:cæterũ liber hõ ñ ẽ in patrimonio, sed q̃ solutũ,totũ ẽ pẽna unde rectè põt a pluribus plures cõseq̃ pẽnas,& cõcordat iuri Romano, vt ff.ad l.Aqui.l.itẽ Mela. §. si plures.uti fortè cõtingit p ppẽnã inficiãtis:q̃a i iudicio cõuẽtus uoluit inficiari se cõmisisse dictũ,si postea cõuincaẽ,teneẽ insolidũ,sicut q̃ ppriã scripturã abnegãt,ut C.d̃ fi nu.pec.auth.ꝫ q̃ ppriã. & etiam actio legis Aquliæ crescit in duplũ per inficiationẽ.l.unde Neratius.§ hæc actio.ff.ad legem Aquil.Sed huic solu.uidetur cõtra ȳ. de fur.l.si plures:ubi qui subtraxit,cõponit insolidum sibi nouũ: & tamen loquitur de re quæ est in patrimonio.Sol.intelligendũ est de pœna,quæ est in octogild,& facta computatione rei quã actor consequutus est ab alio,qui se subtrahit,componit sibi nouum.

i ¶ Si tamen in cõsilio.§ Ex hoc not. quod si quis consilium homicidii dederit, & ex ipso consilio mortuus fuerit,solum homicidium puniatur in pſonis homicidarũ, & tenetur de consilio, quãdo homicidæ nõ inueniunt.

k S I quis.§ ſ. seruus , uel aldius, idem si liber; sed maxime in seruis, uel aldiis, qui debent præponere uitam domini uitæ suæ, & domino insidiãtes mortalibus circumuentro auxilium ferre, & corpora sua opponere, ne moriatur,uel clamando, uel aliter,alioquin ultimum supplicium patiunturur ff.ad Sillania.l.ii.& C.ad Sillania.l.fina.

l ¶ Dominum.§ ſ. proprietarium non bonæfidei possessorem, & si habeat usumfructum, uel usum , vel pignori eum habeat, ut toto ti. ff. ad Sillania. Licet fructuari loco domini habeat,quo ad acquisitionem ex re, vel ex opera seruiꝰ:ne ſi d stipu.seruo.l.si seruus cõmunis.§. cum seruus. Ergo si liber homo domiñ habẽs qualemcunque & eum occidat ipse occidatur:Sed quid fiet d̃ bonis occiſoris,cũ legesita nil exprimatur? Siquidẽ super illum ambulando occidat, amittere debet substantiam suam,ne deterioris conditionis sit dominus , quam aldius occisus. Si autẽ se defendendo occidat, cum aliter periculum mortis euitare non potuerit,puto extra pẽna in huius legis punitialii debẽt simpliciter delinqnentẽ non debere amittere bona,nisi hoc lex expresse dicat,q̃ nõ placet, alii q̃ semper amittẽt bona,nisi lex aliud statuat,ut ȳ.de his qui ad mor.fue.iud.l.j. Ibi seeũ dum iudicium francorum.Item intelligas dominũ.ſ.immerentem, cæterum si inuenerit eum cum vxore commiscentem,licitè occidit,quòd ius Lougo secus de iure Romano.ut ff.ad l.iu.de adul.l.marito.vel si dominus uenerit, vt hostis ad patriam defendam,ut ff.de religi.l.minimè.vbi etiam isto casu licet filio patrem occidere.

m ¶ Occiderit.§ sed contrà.ȳ.e.l.vlt.& de culp.ſer.item l. si seruus tẽ.§.Sol hoc loquitur cum publicè dominus fuit interfectus,ibi cum absconſe homicidium fuerit perpetratum.

n ¶ Defensauerit.§ Scilicet receptando in domum, præbendo ei auxilium armorum,cæterum si in iure defensauerit,allegando,uel patrocinando,per l.si seruus talem.ȳ.de cul.ſer.

o ¶ Iniuriam.§ De proximis scilicet,non de extraneis,licet publicè interfit delicta puniri.

p S I unus. Absconſe.§ Sciendum q̃ rex Rothar.aliter punit homicidium factum ueneno,aliter absconſe ut hic & infra eo.l.si alii.Sed hodie non habent locum istæ leges per l.fina.ȳ.eod.quo iure hodie utimur in regno.

q ¶ Solid.lxxx.§ Contra ȳ.de eo qui pecu.in dam.inuen.l.si.ibi, sicut qui res &c & ȳ.de ſepul.uio.l.j.in fi.Sol.dicunt quidam,q̃ erant facta quasi religiosa uestimenta,ideo non fit compositio in octogild, sed si placet,cum locus fiat religiosus,non uestimenta.l.cum in diuersis ff.d reli.& l seruo alieno.§.ff.de leg.j.cũ simil.alii, ut sit in electione agentis,si uelit agere furti,uel ad cõpositionem 80.soli.q̃d placet : & ecta una põt reuerti ad aliam,nisi plus erat In ea:ut ff.de actio.& obl.l. qui seruum.& ff.de ac.emp.l.prædia.& ui bon.rapto.l.i. Adde q̃ hæc rumpi vł per legem Lutprandi,quæ incip.si quis porcos. quia nõ 80. soli.sed sibi nouum componere facit. Vel dic q̃ nõ est rupta, quia hic in bonis nullius fit:& ideo speciali pœna tenetur.

1 S I infans.Appretietur.§ Pretiũ est q̃ esset fratris de simili sanguine,ut inf.de iniu.mu.l.si mulier.Sed cur puer in utero cõstitutus in medietate matris tantùm,& non cum integritate?Respo. quia partus licet uiuat,tamen antequam edatur nondum rectè viuit; nec homo est se creditur;ut ff.ad leg.fal.in lege.

b S I duo . Superueniente.§ Quid , si incisor i loco incidebat , vnde nulli ius erat commeandi ? non tenetur. l. qui foueas.ff.ad le.Aqui. illac de dolo : q̃a diuina re non poterat aliquem inde transiturum. l. si putator. in fi.ff.ad le.Aqui. l.si fideiussor.§.fi cum de bitor.ff.mandati.Si verò erat ius commeandi , de culpa argui poteſt , si nõ denuntiauerit , aut non clamauerit , ne transiret : vel si tã tardè denũtiauerit, vt superuẽniens præcauere nõ posſit d. l. q̃ foucas.& ȳ.de pau.l.fi. i fi.ibi:vt si custodirẽt &c

† quod

c ¶ Incidentes arborem.]ſ.cùm cecidit. Vnde si alter ex ipſis seorſum iuerit , non tenetur. ar.ȳ.e.l.j.ibi,nec plagam.l.mortiferam. sic ergo si nullũ ictum interpoſuit , non tenetur de damno dato.

† ex ipsa arbore.

† No. incidentes arborem homicidium vel damnũ inter se cõponere debere sed de iure alio modo distinguitur l.si putator. ff.ad l. Aq. † viui

d ¶ Collegæ. § Mirũ videt,cur vnus de morte alterius inciſoris teneri debeat,cum ipse videbat periculum, & non debebat ei denũtiare, tanquã scienti.d.l.qui foueas.itẽ qui morbosum animal sciens emit, sibi imputare debet.l. si tamen. §. ei qui.ff.de ædil.edic. item non videtur ignorans, q̃ seruit; nec debuit certiorari, qui non ignoravit . l.j.in fi.ff.de act.emp.præterea, si vẽditor dicit ali quid adesse in re uendita,uel abesse,non tenebitur.l.ea quæ,ff.de contrahen.emp. præterea,si rasor radebat, ubi ludebatur,& manus rasoris pilla percussa sit, & incidit gulam,licet rasor fuisset in culpa ei tamen adscribitur,qui supposuit se habenti sellam in loco periculoſo. l. item Mela . in in princ.ff.ad l.Aqui.cum ergo incisores licitè incidebant:quia fortè arbor erat communis , cur teneantur?Respon.fateor, quòd talis incisio culpanda, vel reprobanda non est,sed incauta incisio est reprobanda:quòd si vter que pariter incidebat , par culpa esse uidetur,& pariter tenentur:quod videtur contra.l.si ambo.ff. de compensat. vbi culpæ ad culpã admittitur cõpensatio;sed ibi damnum contingit in re communi;hic ex parte vnius tantum .

† q̃ accepit

e I quis alii.§ Hæc lex hodie non tenet per l.fi.ȳ. eo.

f S I seruus .]ista similiter non tenet:& videtur contra reg. s. traditam,vt seruus teneatur in medietate eius,quod liber tenetur: ut s. de scan.& comp.si quis liber homo se.sed hæc intelligenda sunt vbi mera pœna est, non ubi rei æstimatio venit præstanda.

g ¶ Venenum .§ vt s.de consil.mor.l.iiij.Sed ar.s.e tit.l.si quis homic. Sol.ibi de homine interfecto gladio;hic veneno. & hoc ne sæpius fiat accusatio de homicidio facto veneno.

h S I homo. Reuindicandi.§ Lex ista loquitur secundũ quosdam, vbi homicidiũ in similibus personis factũ est causa vindictæ;qđ idem est de plag.& feritis reuindicandi cã factis post cõpositionẽ acceptã, quasi duplũ reddere statutũ sit;nã si de dissimilib.loqueretur potius expediret actori accipere quãdoq; simplũ,quam duplum:nam plus valet simpla cõpositio de pla. aut deli. cõmissio in homine libero quã duplũ p seruo.itẽ maior pœna est simpla pſtita de plaga,vnde ossa exeũt,quã cillæ ipsum mortuũ integrum cõponat:sic tamen vt seruus, vel ancilla , in ipsa cõpositione p quã to appretiatus fuerit, ad occidendum tradatur: & nulla sit redemptio,aut excusatio i morte serui, vel ancillæ.

dupla econtra. Alij dicũt legẽ istã generalẽ, ut loquatur ẽt in dissimilib. & sit i electiõe agẽtis, ut lit accipere simplũ iuxta qualitatẽ delicti , an duplũ eius, q̃ solutum est.

i ¶ Hominem] hoc, qñ homo est occisus causa vindictæ,fortè pro plag. quo casu magis expedit accipe pretiũ mortui, q̃ duplũ iã præstitũ: & hæc litera uidet annuere, vt de similibus loquat : sed hæc omnia intelligas,excepta pœna piurij, p quo manũ debet amittere: q̃a q̃q; licet redimere,qñq; non:ut no.inf. de periur.

† Nota rõne pacis ruptæ cõpositionem duplicariut d̃ pac. Cõst. ubi punit alio mõ ut ibi p Bald. & Cardin. Alex.

† rei uindicandæ

† compositionem

† rem uindicare

† Nota, q̃ sententionus sentire debet & comdũ,ut i reg. rõni congruit. & q̃ utrobiq; dixi postDy. in addit.de reg.iu.li.vi

† cuiuscunque.

K S i magister .§ cũ collegis.i. socius,quasi ipse duxerit pro opere complendo .

l ¶ Restaurandam.§ ut qñ cõueni domũ reficere,uel de nouo fabricaꝝ. m ¶ Susceperit.§ siue cõuenit de mercede,vt suis sumptibus domum ædificare,siue aliter.

n ¶ Mori.§ ſ culpa magistri,aut socioꝝ , q̃ malè fabricauit,aut malè machinam ligauit:cæterum, si subitò tanta sit uis ventorũ,ut murũ , & machinã,ac lapides bene pposi tos rũperet. dic ut l.quẽmodũ.§.item Labeo.ff.ad le.Aquil.sed an magister teneãt de leuissima culpa?Certè in actione locati venit leuis, & lata culpa:ut instit.loc.§.pe.&ff. cõmo.l.si vt certo.§. nũc videndũ.si verò agat propter lapsum lapidis , uel muri cadentis,de leuissima tenetur, quę venit in le.Aqui.ut ff.ad le.Aquil. l.i lege.la ij.& l.si seruus. §.si ex plaustro .

o ¶ Non requiratur . § hoc uerũ , qñ dñs elegit peritũ , & approbatũ in exercitio:ut ſ.de pla. ſer. & ſi.qui pet.tu. l. ſi. & ff. loc.l.uideamus.in princ. ubi aũt suis sumptib.magister ædificare cõuenit , dominiũ materiæ transfert:ut ff.lo.l. itẽ si ptio. §.cũ ipsulã. sed quo titulo trãsit dominiũ materiæ , cũ non soleat locatio dominiũ mutare.l.nõ solet. ff.lo,& l.rei.ff cõmo.Rñ. magister nõ locat materiã,sed faciendi operis necessitatem suis sumptibus:dominiũ aũt materię trãsit extra cõem regulã.ſ.tit.locationis posset tũ quęri si magister tignũ in ope positũ vſucapiebat, utrũ cõtinuenẽ eius tpa cũ tpib. dñi domus?Rñ. q̃ sic:licet dñs nõ possidebat rẽ per se,& separatim:possidet tũ cũ aliis rebus vniuerſaliter.l nã origo.ff. qđ ui aut clam,& cõplebit usucap tit.p suo,nõ eo,quo magister usucapiebat.l.rerũ mixtura. ff.de usuc.& l.hominẽ.ff.p suo.sed hęc qſtio potius ad ius Roman.quã ad Lõgobardorũ ptinet:q̃a vſucapio triẽnalis,siue Longo. nõ iuenit.

p S I quis magistrum. Rogauerit.] ſ gratis.

q S Cõduxerit.]ſ.mercede cõstituta in pecunia numerata, alias nõ est vera cõductio,sicut nec uera uenditio:ut instit.loc.j.respon.& ff.de pi.l.j. §.si quis seruũ.idem puto si quid aliud loco pecuniæ interueniebat.

r ¶ Ipso.§ A quo ergo regrat mors çomacini? Rñ.ab eo,q̃ i culpa dẽ-

† Not. licẽtiã adunãdi se componendæ mortis causa,sed de iure cõmuni, an quilibet teneatur, uel uno soluente, cæteri liberẽtur. vi de quæ dixi post Dy. in addi.in regula rati habitiones in q. d̃ reg. iur.l.vi. de Parid. de puteo in trac. find. in uerb. iustitia. & in uerbo iura mentum official.c. si potestas iurauit.& Ange. are. intra. male .in uerb. andream auxiliatorẽ in.vi.q.

nam si fecerit plagas, aut feritas , arbitrentur,& componantur.

¶ Idem, L. XXXIIII.

S I duo porcarii a inter se battiderint, aut scandalum cõmiserint,si plagas aut feritas fecerint, componantur , cum alia culpa nõ requiratur.

¶ Rex Lutprandus. L. XXXV.

S I quis aldium, aut aldiam ; seruum , aut ancillã battiderit, & per ipsam battiturã ponderosi facti sunt:mediũ pretij domino eius componat,uel patrono † eorũ,tã quam si eum occidisset, exceptis plagis,& feritis, sicut anterius edictum continet.

De homicidiis b liberorum hominum.

TITVLVS IX.

¶ Rex Rothar. LEX I.

S I duo,c aut tres homines,seu amplius , liberi homicidium perpetrauerint, & se voluerint adunare in vnũ, vt cõponãt ipsum mortuũ sicut appretiatus fuerit, sit eis licẽtia d † adunandi . Et si quis ipsorũ se subtraxerit , & non potuerit se purificare, e sicut lex habet, f id est q̃ nec plagã, nec feritã in ipso homine occiso feciſſet,tunc sit culpabilis,g ut alii h,q. eũ cõposuerũt , & si se purificauerit,sit absolutus à culpa † homicidii. Si tamẽ in consilio i fuerit , componat ut supra sol.xx.aut de ipso consilio purificet se,si potuerit.

¶ Idem. L. II.

S I quis k dominum l suum occiderit, m ipse occidatur,& si quis eũ † defensauerit, n qui ipsum dominum occiderit , sit culpabilis dcccc.soli. medietatẽ Regi,& medietatem parentibus mortui . Et qui ad illius mortui † iniuriam , o vindicandam denegauerit solatiũ si quidem rogatus fuerit,unusquisque componat sol. l. medietatem Regi,& medietatẽ cui solatium d̃ negauerit.

¶ Idem. L. III.

S I unus,aut duo tantum absconſe p homicidium perpetrauerint in barone,libero ,seruo , uel ancilla,componat soli. dcccc . Si uerò plures fuerint , si ingenuus fuerit,qualiter in gargathangi†ipsum homicidium componat,si seruus,aut libertus, † componat ipsum mortuum,ut appretiatus fuerit. Et si spolia de ipso mortuo tulerit,id est,pluslaip,componat so. lxxx. q

¶ Idem. L. IIII.

ter periculum mortis euitare non potuerit,puto extra pẽna in huius legis punitialii debẽt simpliciter delinqnentẽ non debere amittere bona,nisi hoc lex expresse dicat,q̃ nõ placet, alii q̃ semper amittẽt bona,nisi lex aliud statuat,ut ȳ.de his qui ad mor.fue.iud.l.j. Ibi seeũ dum iudicium francorum.Item intelligas dominũ.ſ.immerentem, cæterum si inuenerit eum cum vxore commiscentem,licitè occidit,quòd ius Lougo secus de iure Romano.ut ff.ad l.iu.de adul.l.marito.vel si dominus uenerit, vt hostis ad patriam defendam,ut ff.de religi.l.minimè.vbi etiam isto casu licet filio patrem occidere.

m ¶ Occiderit.§ sed contrà.ȳ.e.l.vlt.& de culp.ſer.item l. si seruus tẽ.§.Sol hoc loquitur cum publicè dominus fuit interfectus,ibi cum absconſe homicidium fuerit perpetratum.

n ¶ Defensauerit.§ Scilicet receptando in domum, præbendo ei auxilium armorum,cæterum si in iure defensauerit,allegando,uel patrocinando,per l.si seruus talem.ȳ.de cul.ſer.

o ¶ Iniuriam.§ De proximis scilicet,non de extraneis,licet publicè interfit delicta puniri.

p S I unus. Absconſe.§ Sciendum q̃ rex Rothar.aliter punit homicidium factum ueneno,aliter absconſe ut hic & infra eo.l.si alii.Sed hodie non habent locum istæ leges per l.fina.ȳ.eod.quo iure hodie utimur in regno.

q ¶ Solid.lxxx.§ Contra ȳ.de eo qui pecu.in dam.inuen.l.si.ibi, sicut qui res &c & ȳ.de ſepul.uio.l.j.in fi.Sol.dicunt quidam,q̃ erant facta quasi religiosa uestimenta,ideo non fit compositio in octogild, sed si placet,cum locus fiat religiosus,non uestimenta.l.cum in diuersis ff.d reli.& l seruo alieno.§.ff.de leg.j.cũ simil.alii, ut sit in electione agentis,si uelit agere furti,uel ad cõpositionem 80.soli.q̃d placet : & ecta una põt reuerti ad aliam,nisi plus erat In ea:ut ff.de actio.& obl.l. qui seruum.& ff.de ac.emp.l.prædia.& ui bon.rapto.l.i. Adde q̃ hæc rumpi vł per legem Lutprandi,quæ incip.si quis porcos. quia nõ 80. soli.sed sibi nouum componere facit. Vel dic q̃ nõ est rupta, quia hic in bonis nullius fit:& ideo speciali pœna tenetur.

Si

hēditiná fi ab altero comacino lapis malè fabricat^a fit: cuius cā comacinus mortuus fit, requrat ab eo: vt ff ad l Aq.l.fi seruus.§. si ex plaustro. a ¶ Nam si cadens.§ Hic mutat casum, & loquitur ubi nulla inuenitur culpa magistrorum: sed domini domus, aut alicuius operarij à domino in perite positi ad arborem figendam in terra, aut in casu lapidis

casa est: nam si cadens[a] arbor, aut lapis exipsa fabrica, aut occiderit aliquem extraneum, aut aliquod damnum fecerit, non reputetur culpa magistro: sed ille, qui conduxit ipsum, damnum sustineat.

¶ Idem. L. XI.

SI quis operarios conduxit: aut rogauerit in opera, & casu faciente[b], cōtigerit vnum ex ipsis, aut in aqua mori, aut fulmine percuti, aut vento arbore mota, occidi, aut propria morte mori, nō requiratur ab ipso, qui cōduxit, aut rogauit, tantum est, vt per ipsius factum, qui cōduxit, aut rogauit, aut hominum eius, nō moriatur: & si à quocunque vnus eorū occisus fuerit, aut læsus fuerit, ipse componat, q eum occiderit, aut læserit.

¶ Idem. LEX XII.

SI maritus [c] vxorem suam occiderit [d] immerentem, pro qualibet occasione, quæ per legē nō sit merita mori, componat solid. mille ducentos [e]. medietatē illis parentibus, qui eam ad maritū deserint, & mundium susceperint, & medietatē Regi, ita vt per actorem Regis distinguatur, & pœnas suprascriptas componat, & si filios [f] de ipsa muliere habuerit legitimos, habeāt filij morgincap[g], & phaldelphium matris suæ mortuæ, & si filios de ipsa non habuerit, reuertatur ipsa facultas ad parentes, q eam ad maritū tradiderunt: & si parentes non habuerit, tunc ipsa cōpositio, & prædicta facultas ad curtē Regis perueniat.

¶ Idem. L. XIII.

SI quis puellam, aut mulierem liberā pro qualibet occasione occiderit, cōponat solidos mille cc. medietatē parentibus eius, ad quos mundiū [n] de ea pertinet, &

curtem Regis. quid si nupsit à patre relinquente post eius mortē filiū, & sic fratrē mulieris non succedit? puto, licet cōtra literā uideat. ꝓxim. parentes mulieris non excludi per curtem Regis: ut ff. de suc. l. j.

g ¶ Morgincap.§ No. filios venire ad successionē matris in morgincap, & phaldelphium: à compositione tñ excluduntur. facit. ff. de adul. l. si dixerit. & etiā patris occisi filiæ ad cōpositio nē nō veniūt, eò quòd faida leuare nō possūt: filij autē commusies nō est mirū, si à cōpositiōe remouentur: quia eam patri nō auferrent & q a necē matris cōtra patrē vēdicare nō possūt, hoc tunc cessat in filiis alterius matris, & rectè possūt vēdicare necē defūctę matris, & faidā leuare: & si qs dixerit filios defunctę matris ad compositionē venire, fortè nō errabit. & ex hac lege sumitur ar. quòd mulier domina sit morgincap, quòd stāte matrimonio, quod quidā negant, dicētes, hoc statutū esse i odium occisoris mariti: ego autē de plano cōcedo. ar. auct. ꝓmissa. C de do. ante nup & no. ff. de his q à vir. in vxo. dā.

h SI quis. Ad quos mundiū. § i. mundualdi i vniuersam hæreditatē mulieris occisæ succedūt. sunt enim personæ quæ mundualdos excludant, vt pater, frater, & fratres: vt no. ff. de suc. l. si fratres. aliqn nō est ratio cur mūdualdus excludat in compositione legitimos successores mulieris.

i SI mulier. Occiderit. § Non furtiuæ mortis, alioquin bona nō pueniret ad parētes mariti: sed diuiderent: vt habet. ff. e. l. fi. quid si mulier ifligetur se occidisse, nūqd fiat pugna? Rñ. minimè, secundum quosdā. ar. ff. qua. quis se defen. de. l. qbusc̄q; & licet maritus possit pugnā idicere de cōsilio facto d ei[o] morte, hoc prius legium est maritale i eius vita, quod ad hæredes eius nō transit. mihi autē videtur, si de furtiua morte quæratur, contrarium: vt ff. e. l. fi.

k SI quis sculdasiū. sed cōtra ff. de conuitis. l. vlt. Sol. ibi loquē cū qs occidit iudicē sedētē ꝓ tribunali. hic cū

non sedebat pro tribunali, uel hic de maiorib. iudicib. ibi de padanei.

l ¶ Pro libero.§ Non q seruus fuisset. sed ne augeat cōpositio, & præstetur duplum: quia regiā utilitatē faciebat: nam principaliter ad Regem non pertinet, ideo non debet duplicari: ut no. ff. de scan. & cōpo. l. oēs uerò secundario eñ econtra regem deliquit, ideo cōponi debēt sol. lxxx. idem si battiderit, aut ligauerit per supradicta.

m SI quis hominem Faida.§ id est sacramentum pro inimicitia, & ita debet intelligi inf. prox lege secundum quosdam.

n SI quis uenerit.§ Hoc ideo, quia nō de homicidio fit cōpositio: ut ff. de fur. l. si liber aut seruus & si fuerit occisus in adulterio.

o ¶ Aut matris.] Videt cōtra. ff. de succ. l. v. & se. in quib. soror venit ad successionem cum filiabus. Sol. quidā dicunt filiæ succedunt in dictam substantiā patris, i. uniuersam: ut in simili hæreditas est successio i uniuersum ius defuncti: non tñ in tota: nā cum in mundium non succedat: ego autē puto præctas leges corrigi per legem Lutprandi. ff. de succes. cuius lex ista facit mētionē. Et no. ibi, & licet filiæ succedāt sicut masculi, non

† Si tamē si asto. No. de uerbo asto aio, i. uolūtariē accepi. de quo uide p gl. i. c. j. §. fi. rusticus. in uer. deo. luntate, de pa. tem. & al. ibi. sed text. in l. fi qs alīū asto aio appellaue. rit. ff. quali. qs sit defē. & l. j. de in cend. & de dāno dato & infra. sed iure Rom. dē. sed glo. calumni. † morte † sculdasio

li. non tamen in compositione: nā fęminę faidā leuare nō possunt, pertinet ergo compositio ad masculos propinquos etiam minores, sed pone aliquam parentem esse, ad quam tota compositio, uel pars ptineat, & post petitam compositionem decedat solas filias reliquens hēdes, vel extraneos. Nunquid ad eos transmittat petitionem cōpositionis? Respon. nequaquam, per supradictam rationem, erunt ergo alij parentes proximi, licet sint ulterioris gradus: extranei autem non ueniunt, qui per caput succedere non possunt, secus in cōpositione plagarum, in quibus faidam leuare locum non habet, ut not. ff. de plagis, & compo.

a ¶ Per caput succedere.] contra. ff. de suc. l. si fuerint. la ij. ubi naturalis ueni: ad compositionē. Sol. lex ista Lutprādi est: & secundum eum natura les ueniunt ad successionem: & per consequens ad compositionem & possunt leuare faidam, sicut legitimi: quod hodie sublatum est. Vel dic quod ibi, naturalis mortis fuerat, nō mirum si uenit ad compositionem: hic autē occisus fuit legitimus, ideo soli legitimi ad compositionem ueniunt.

b ¶ Fœmineo sexu.] Sed contra ff. de succes. l. j. & l. si quis cunque Longobardus. Sol. hic loquitur de successione legitimati, cui peragēdum succedi potest.

c SI quis. Se defendendo.§ cum tamen fuerit auctor[t] commotæ rixæ, alius non teneretur, ut ff. e. l. si quis ex leui cā, & l. de homicidio.

d ¶ Liberum hominē.§ f. masculum: de mulieribus enim. §. cautū est, uel traduntur ad istam, utpote ad posteriorem: nec est quærendum si seruus liberum occidat: quia lex sequens de his disponit.

e ¶ Probatum fuerit.] id est ab homicida: & probatio debet fieri tribus testibus: ut ff. e. l. d ho micidio: sed an duo sufficerent? Resdō ideo nequaquam: nam pro simplicitate probatio trium testium requiritur, licet generaliter duo sufficiant: ut ff. de testi. l. ubi. Item qd si à parte actoris sint duo testes deponentes homicidium in simplicitate facti, nunquid stabitur eorum testimonio? Respon. tres testes necessarios esse, ne deterioris conditionis sit reus, quàm actor. arg. l. Arrianus. ff. de actio. & obligationib. & ff. de pœn. l. penul. & de reg. iur. l. fauorabiliores. sed forte aliter dici potest: ut ff. de reg. iur. l. non debet.

f ¶ Continetur.§ Vt componat eos: sed contradicit iuri Romano in l. vt vi. ff. de iusti. iure. & iuri Longobar. ut inf. de aggres. in vi. facta. l. fi pro quacunque causa. & l. relatum. Quidam pro solu. distinguunt: ut si propter rerum uiolentias committant, debet fieri defensio cū moderamine inculpatæ tutelæ. l. j. C. unde ui. Si autē ratione personæ defensio quomodolibet fieri potest. Sed hæc distinctio reprobatur. ff. ad legem Aquiliam. l. si ex plagis. § tabernarius. & C. ad leg. iul. de ui pub. l. j. & l. quoniam. & lex xii. tabular. nocturnum furem occidere ꝑmittit, si cū clamore fiat: diurnum autem, si telo se defendat: uel qui me ferro aggrediatur occidam, non videbor iniuria occidisse, nisi cum potuissem deprehendere: mihi uidetur, ut si actor commotæ rixæ alium se defendendo occidit: tunc debet componere. v. vt infrà eodem. l. fi quis ex ledalo, & in rixa iam mota, si quis postcà currat ad feriendum; & ibi se defendendo liberum occiderit, tenetur ad v. uel loquitur vbi poterat apprehendere, & periculum euitare, & maluit occidere, nam tenetur.

g ¶ Super alium.§ f. rixantem simpliciter. tunc homicida amittit substantiam suam detracto v prius pro hæredibus defuncti.

h Amittat.] Nota quando quis amittit omnia sua, quòd tunc non debet mori pro priuato delicto, nisi in duobus casibus quando mors est absconsa, item è contrario, quando mori debet quis pro priuato delicto, & tunc non deber amittere omnia sua: nisi quando mors est absconsa:

i ¶ Hoc ordine.§ ut qui prior est in successione potior sit ad percipiendā compositionem, nisi sit mulier, ut §. l. proxi.

k ¶ Tradatur.§ Nunquid ad occidēdum, uel ad seruiendum: iuxta distinctionem. l. si quis liber homo. infrà, de furtis? Respond. ad occidendum, non ad seruiendum: quia non inuenitur, quid desit compositioni, quæ præstanda esset, utrum tradatur in perpetuum, uel ad tempus, & patet j. ibi: & homicida animam suam liberet. Si quis autem dicere uoluerit contrarium, dicat, liberet animā suā. f. à iugo seruitutis.

l ¶ Liberet.§ scilicet ne seruiat.

m SI seruus cum uoluntate.§ f. expressa, siue iussu, quo casu perinde est, ac si dominus fecisset: ut inf. e. l. hæc autem rei ueritas. & inf. de aggress. in uica. fac. l. relatū.

† Gasindiis

n ¶ Occiderit.§ f. super eum ambulando.

o ¶ Amittat. § perinde ac si ipsemet fecisset, ut à simili, inf. de eo qui termi. antiq. corru. l. si quis homo. & l. pe.

p ¶ Negauerit.§ quid si eo sciente factum fuisset? Respondeo si prohibere non potuit, non debet domino imputari: secus si potuit: nam iure Romano scientia pro patientia imputatur. l. scientiam. ff. ad leg. Aqui. & l. in delictis. ff. de nox. Sed non debet puniri patientia sicut iussus: aliud est enim seruū pati delinquere, aliud actorem delicti existere. l. in omnibus. & l. ex duobus. in fin. j. respon. ff. de noxali. † &

q ¶ Ad legem Dei.§ f. euangelicam: & præstare debet dominus v. & seruum tradere in manibus parentum defuncti, sed videtur contrà ff. e. l. si seruus aut ancilla. Sed hic loquitur de homicidio facto superambulando, ibi: veneno.

r REcolimus.§ Hæc lex non continet ambiguitatem, sed tantum æstimationes hominum distinguit, & potest inde sumi argumentū pro consuetudine.

s ¶ Occidere.] f. nulla iusta causa præcedente.

t ¶ Perdat.§ mori tamen non debet nisi fuisset mors absconsa.

v ¶ Defendēdo.§ auctor fuit tñ cōmotæ rixę, vt §. e. l. fi qs liber homo.

x ¶ Exercitalis homo.§ vt quilibet de populo.

y ¶ Gasindiis.] i. valua soribus, secundū Va. Sed cōtra. ff. e. l. fi qs sculdasiū. Sol. hic loquit de talibus gasindiis, q non sunt sculdasii uel actores habētes administrationē. nā q libet pōt eius administrationē hēre.

z SI quis. Homicidium.§ f. se defendendo: dum tamen fuit auctor commotæ rixæ.

a ¶ Mensis.§ f. si fuerit de ista parte Alpiū: si uerò fuerit intra Thusciā habeat spatium duorū mensiū. nā si fuerit in Beneuēto, aut in Spoleto

Universidad de Deusto
Biblioteca

habeat ſpatium dñs eius in menſes tres ad eum perquirendum, vt inf. de furt. l. ſeruis fugacibus.

a ¶ Tribus capitulis. ʒ ſcilicet tradere homicidam, vel medietatem de rebus mobilibus, vel ipſam terram libellario nomine.

b REcolimus. ʒ not. ex hac lege, quod conſuetudo quamuis iniqua obſeruanda eſt. Ité quod Lutprandus intellixerit homicidium factum ueneno puniri tanquam factum ſuperambulando, remanet differentia iu qualitate probationis, ut ſi probatum ſit per pugnam homicidium ueneno factum, non amittit omnem ſubſtantiam propter probationis incertitudinem: ſecus ſi teſtibus probatum fuerit: ideo punitur tanquam ſi eſſet ſuperambulando.

c ¶ Occidere ʒ ſcilicet ſuper eum ambulando.

d ⁊ Amittat. ʒ Sed non debet mori, niſi mors eſſet furtiua.

e ¶ In anteriori edicto. ʒ ut inf. quali. qui ſe defendere debet. l. ſi quis alium acto.

f ¶ Cerra ſuſpicio. ʒ hic notabis aliquem pugna appellari poſſe ex certa ſuſpicione.

g ¶ Quærere. ʒ hinc colligo argumentum q; ille, qui accuſatur de homicidio, non debet iurare, q; non fecerit illud homicidium, ſicut quidã dicunt, arg. inf. eo. l. antepe. & ff. de exercitalib. l. ſi quis liber. nec cõtradicitur hic, quod ille aliquod pſtet ſacramentum: ſed tantum actor. nec fuit difficile Impe. hoc dicere. Et idẽ in omnibus caſibus in q. bus fit pugna, ut tantum actor, non autem reus debeat iurare, niſi ubi reus facit pugnam per ſe. nam tunc iurat, quod non habet ſup ſe aliquid, quod pertineat ad maleficium, niſi arma. Sic & quilibet campio, ut ff. quali. quis ſe def. debeat. l. nullus.

h ¶ Et ſi ei ferita. ʒ ſ. fina lis, & talis, per quam caſus, fiat pugna.

i ⁊ Ad campionem. ʒ i. tunc liceat campionẽ dare, ſecundũ l. quicũq; inf. quali. quis ſe def. deb. ſed lex iſta corrigit p. l. ſi. ſ. e. K ¶ Non amittat. ſin hoc corrigitur per legem Hẽrici, quicunq; veneficio. quæ eſt ult. huius tit.

l ¶ Secundum qualitatem perſonæ ʒ ſed contra ſupra eodem. l. ſi qs liber homo ſe defendẽdo. Sol. hic dicit compoſitionem fieri ſecundum qualitatẽ perſonæ, ſupra dixit eum debere amittere omnia bona ſua: ideo quia inter vnius, ad ipſum hominẽ perquirendum, & ſi eum inuenerit, habeat licentiam ipſum hominem, quamuis liber ſit, comprehendẽdi, & tradendi in manu illius, cui fecerit homicidium: & ſi hoc non fecerit, dare debet mediũ de omnibus rebus mobilibus, excepto tecto, quas in ipſa caſa habuerit ipſe homicida: quod ſi neq; facere voluerit, ipſe cuius terra eſt, dare debeat libellario nomine ipſam terram ei cui homicidiũ fecerit, † vt reddat ei exinde, ſicut reddebat, qui ipſum homicidium fecit: tamen de his tribus capitulis [a] in illius ſit poteſtate eligendi cuius terra eſt, & faciat exinde, quod voluerit.

¶ *De monomachis, aliàs nullus ẽ hic tit.*

¶ Idem. LEX XXIII.

REcolimus [b] enim, quòd ſtatuimus cum noſtris iudicibus, vt qui liberum hominẽ occidere [c] præſumpſerit, omnẽ ſuam ſubſtãtiam amittat: [d] modo verò dũ repeterent † ſinguli homines, quos fortè aliqua duritia detinebat, quòd parens eorum, qui ĩ lectulo mortuus fuerit, per venenũ occiſus fuerit. Et dum p pugnã † ipſam cauſam, ſicut antiqua fuerat cõſuetudo, q̃rere diſponebãt, grauis cauſa nobis eſſe cõparuit, vt ſub vno ſcuto pervnam pugnã omnem ſuam ſubſtantiam homo amittat: ideo q; ſtatuere præuidimus, ut, ſi amodo talis cã emerſerit ille, qui poſt mortem parentis ſui per pugnam, probare voluerit, quod eum per venenum occidiſſet, & obſeruatis his, quę in anteriori edicto [e] affiximus, ideſt, vt per euangelia affirmet, quòd aſto animo cauſam ipſam non requirat, † niſi ei certa ſuſpicio [f] ſit, poſteà poteſtatẽ hẽat quærere [g] per pugnam, ſicut antiqua fuit cõſuetudo, & ſi ei ferita [h] euenerit, cui crimẽ ipſum mittitur, aut ad cãpionem [i] ipſius quem conductũ habuerit, non amittat [k] omnẽ ſubſtantiã ſuam, ſed cõponat ſecũdũ qualitatem perſonæ [l], ſicut antea fuerit lex cõponẽdi: quia incerti ſumus de iudicio Dei, & multos audiuimus per pugnam † ſine iuſta cauſa ſua cauſam perdidiſſe: [m] ſed propter conſuetudinem gentis noſtræ Longobardorũ legem impiam vetare non poſſumus.

¶ Idem. L. XXIIII.

ITtem adnuntiatum eſt nobis, quòd quidam habebat puteũ in curte ſua, & ſecundum conſuetudinem furcam, & tolenum ad hauriendam aquam, veniens autem homo, ſtetit ſub ipſo toleno & cùm veniſſet quidam ad hauriendum aquã de ipſo put eo †, & incautè ipſum tolenum demiſiſſet, venit ſuper eum, qui ſub ipſo ſtabat, qui mortuus eſt: dum autẽ requiſitio de morte eius fieret: quis eum deberet componere, & nobis relatũ fuiſſet, ita nobis, & noſtris iudicibus rectum eſſe cõparuit, vt ipſe homo, qui ibi mortuus fuerit (quia nõ fuit animal † ſed ſenſũ rationalẽ habuit, ſicut homo debet habere) debuit proſpicere ĩ quo loco ſe poneret ad ſtandum, aut quale pondus ſup ſe habebat: ió cõputet ſibi duas partes pretij de cõpoſitione ſua, & tertiam partem quantum ipſe ſecundum edicti tenorem apprehiatus fuerit, componat ipſe qui ipſam aquam hauriebat [n] incautè, & det eam filiis, aut propinquis parentibus, vel eis qui hæredes extiterint: & ſit cauſa omnis finita, abſque domini faida, & dolo: eo quòd nolendo factum eſt: ille autẽ, cuius puteus eſt, nullam habeat calumniam: quia ſi ei calumniã ingerimus, nullus poſteà permitteret de puteo ſuo aquam haurire, & quia omnes homines puteum habere non poſſunt: reliqui pauperes ſiti morerentur: etiam itinerãtes neceſsitatem paterentur.

¶ Idem. L. XXV.

HAEc autem rei veritas peruenit ad nos, quòd quidam homo diabolo iſtigante, dixiſſet ad ſeruum alienum, veni & occide [o] dominum tuum, & ego tibi habeo facere bonitatem, quam volueris: ille autem puer perſuaſus ab ipſo, intrauit in cauſam ipſam malam, & idem, qui eum ſuaſit in tantam malitiam perductus eſt, vt & præſentialiter diceret eidem puero, feri dominum tuum, & ipſe ei pro peccatis feritam fecit: & iterum dixit, feri eum ad huc: nam ſi non feceris, † ego te ferire habeo, ipſe autem puer conuerſus fecit eidem domino alteram feritam, & mortuus eſt: dum autẽ requiſitio de morte eius, & de compoſitione fieret, volebat aliquis [p] dicere, quòd tantum deberet cõponere is, qui puero ſuaſit, & in ſua præſentia hominẽ ferire iuſſit, quantũ anterius edictum continet de cõſilio mortis. Sed nobis noſtríſque iudicib. hoc nullo modo placuit: quoniã conſilium mortis in occulto ſit cõcinnatũ, & aliquotiens perficitur, aliquotiens non. Nam hoc homicidium præſentialiter factũ eſt, & nos nõ uicimus hoc eſſe conſiliũ, quando homo alterũ verbo, tenus, & præſentialiter oſtendendo, dicit ſuit hominem iſtum. Ideoque q; tale malũ commiſit, & ſic probatum fuerit nõ cõponat conſilium mortis: ſed componat ſicut ĩ noſtro tempore in edicto affiximus, hoc eſt, vt perdat omnẽ ſuã ſubſtãtiam, & medium accipiant hæredes defuncti: & medium curtis regia, ex cepta illa compoſitione antiqua, quam hæredes mortui in antea tollant, ſicut ĩ edicto noſtro tempore, vt ſupradiximus, eſt affixũ.

¶ Rex Rachis. L. XXVI.

SI quis Longobardus qualemcunque hominem, aldiũ aut ſeruum [a] ſuum facere voluerit, & ipſe ad palatium venerit ad proclamandũ †, & iuſſione [b] Regis accepta, eidem portauerit, vt aut ipſe iudicet [c], aut veniat ad præſentiam Regis, vel iudicis, cum ipſo homine, ad iudiciũ habẽdum: & ſi ipſe fugerit, neglexerit, & furore accepto, eũ battiderit, aut (qđ abſit) eum occiderit, ſicut nunc factum ex peccatis cognouimus, cõponat guidrigild ſuũ in palatio: & ſi ipſe homo viuus fuerit, & ſeruus, aut aldius ſit, p dat eum cum rebus ſuis [d], & in libertate permaneat ipſe, & filij eius. Si verò fuerit liber, & guidrigild ſuũ cõponat [e]: & ſi eũ battiderit, cõponat ſicut aliũ liberũ hominem. Nã ſi ipſum occiderit p hoc capitulo, ſicut ſuprá legitur, cõponat mortem ipſius, & ſimiliter guidrigild ſuum Regi † pro præſumptione. Si verò aldius fuerit, aut ſeruus, per dat filios eius [f], & res ipſius, & cõponat ĩ palatio Regis guidrigild.

¶ Imperator Carolus L. XXVII.

QVi ſubdiaconum occiderit ccc. ſol. componat. qui diaconum cccc. q; presbyterum, dc. qui Epiſcopum, dcccc. qui monachum, cccc. De Epiſcopis & sacerdotibus occiſis ʒ, ſicut ſtatutum habemus fiat: & de reliquis qui-

fortè aduocatus iſtius qui conueniebatur.

a SI quis. Aut ſeruum ʒ Hoc ſi actor mouebat quæſtionem de ſtatu. idem ſi dixerit eum eſſe uillanum ſuum.

b ¶ Iuſſione. ʒ ſine ſcriptis.

c ¶ Diiudicet. ʒ i. deliberet: ut ſi uiderit ſe fouere iniuſtam cauſam, ceſſet à lite, alias ueniat ad Regis, vel iudicis preſentiam. Nondiiudicet. i. ipſe ſit iudex: ut C. ne qs in ſua cauſa. l. j. Sed hoc verum in contentioſa iuriſdictione, in qua non debet quis ſuſtinere vicẽ duarũ perſonarum: ſecus in uoluntaria: ut ff. d' ado. l. ſi cõſul. & de offi præſi. l. j. Sed ubi cauſæ examinatio neceſſaria ẽ, tũc, ſecus: ut ff. de of. cõſu. l. j. in fi. uerũ in ciuilibus quæſtionibus pater filiũ, & ecõtra iudicem poteſt habere, ut ff. de iu. l. in priuatis.

d ¶ Cum rebus ſuis. ʒ qa contempſit Regis mandatum, quod eſt uerum, quando reus erat in poteſtate libertatis ſed nunquid intelligenda ſunt đ leuibus feritis, an de atrocioribus? Reſpond. etiam de leuibus punitur: ut hic propter Regis mãdatum. Sed ſi dñs percutiet aldiũ leui pugno, miles uillanum ſuũ, non debet ipſum amittere. Sed ſi uillanus inſolẽs contra dominum fiet, & nolet ei præſtare operas, indulgendũ eſt domino, ſi non flagellis eum percutiet, & atrocem iniuriam faciat. l. non ſolum. §. quiſquãm. ff. de iniur. Nam ſi ſeruus fructuarius nolit operas exhibere, modica caſtigatio permittit fructuario. l. ſed & ſi. §. ſi. ff. de uſufru. Sed cur occiſor amittit hic omnem ſubſtantiam? Reſpõ. quia nõ occidit ſimpliciter ſtantem, ſed rixantẽ occaſione queſtionis. No. q; ſi ſeruus, vel aldius ſit occiſus præſtatur compoſitio regi: filius autem occiſi nihil præſtatur: quia ſatis punit, qui perdit eos cũ rebus. Item q; ubi percuſſus negat ſe ſeruum, uel aldium, uel uillanum mili tis, prius facienda eſt quæſtio ſtatus: & ſi ad dominum pertinere conſtiterit, ſatis eſt, q; eũ amittat: aliàs præſtatur cõpoſitio, ſicut de cæteris liberis. Huic legi eſt contra, ff. ſi quis literes Impe. de ſpe. l. j. ubi alia pœna irrogatur, quam hic. Sol. ibi fuit mãdatũ per literas: ideo pius punit: hic ſine literis: & eſt ratio: qa ſi ſi deiuſſio iudicio ſiſti ſit facta ſine literis, finit duobus mẽſibus, aliàs durat perpetuo. l. pe. C. d fideiu. & ſi qs corã arbitro cõueniat, ſi q. dẽ ĩ literis ſic lis coꝛeſ. ꝑpetuanꝫ actiones, aliàs ſecus l. pe. C. de arbi. & ad interruptionẽ tẽporis factiẽdã neceſſaria eſt ſcriptura, ut C. de an. ex-

† præclamando.

† Not. quẽ ꝑpter cõmunẽ ſcientiã hominũ Regis puniꝫ ſine ꝓ cõmiſſione. & ſic ma. & ſic.

† ferierit

ce ꝫ ut ꝑfectius. Itẽ ſi qs durãte figura iudicii dicat, appello, ſed poſteà voluerit appellare, debet libellum in ſcriptis componere: ut ff. de ap. l. j e ¶ Componat. ʒ i. medium guidrigild. ut ſ. de his, qui inſidiando battiderint, componat medietatem ac ſi eum occidiſſet ſed ſi ſubito ſui gẽte battiderit, tunc componat plagas, & feritas, ut dictum eſt.

f ¶ Filios eius. ʒ hic notari poteſt per contrarium intellectum, filios ſeruos eſſe.

g QVi ſubdiaconum. Occiſis. ʒ non in eccleſia ſed ſecundum alios, ſiue in eccleſia, ſiue extra, & hoc etiam ſecũdum Albert.

h ¶ Triplam compoſitionem. ʒ huic legi adiicitur de unoquoque ordine clericorum, ut in triplum fiat compoſitio.

i ¶ In plagis. ʒ ſut plagę clerico factæ fuerint, aut ſi in diſciplinis, quæ ſeruis imponi ſolent, clericis emendandum ſit, per triplum compoſitionem eius emendetur.

k QVi hominem. Interfecerit. ʒ ſi cum non ſimpliciter ſtabat; alias omnem ſubſtantiam amitteret.

l ¶ Bannum.] i. lx. ſolid.

m ¶ Guidrigild.] hęc lex rumpitur per l. Caroli de banno q; rumperit pacẽ eccleſiarũ Dei xl. ſoli. cõponat; iſta uero triplicari facit. & hęc lex rũpit legẽ Lutprandi, ſi liber homo qa facit cõponer guidrigild & banũ in triplo.

n QVicunq;. Leui cauſa. ʒ ſ. ut ſi inter ſe rixati ſint.

o ¶ Aut ſine cauſa. ʒ ſ. quãtum ad eum qui interfecit, ſed tamen non ſta ſimpliciter ʒ quia forſitan cũ alio contendebat, & iſte interueniẽs eũ interfecit.

p ¶ Interfecerit.] ſſe defendendo, ita tñ, q; rixa vnde auctor fuit, ex leuicã aut ſine, cã orta eſt.

q ¶ Guidrigild. ʒ hæc lex rumpit legẽ Lutprandi ſi liber homo. quie facit cõponere guidrigild, & nõ amittere ſubſtantiã. ſed hic rũpit, & illa affirmat per leg. Lothar quæ inci. de homicidio unde lex ꝓ ſimplicitate. j. eod.

r ¶ Exiliũ.] loco bãni. ut j. de his quæ ad utilit. publ. l. de his. ſed Albert. dicit qñ delinquens habet vnde bãnũ ſtare poſſit, & uult ipſum præſtare, q; tunc nõ debet uerberari.

s ¶ Res ſuas. ʒ i. bi debitas licet in exilium mittatur, unde fortè uideatur amittere libertatẽ, & ciuitatẽ, & ſic amittere omnes ſuas res non amittit, quoniã ad tẽpus mittit in exilium. ut ff. de interdic & releg. l. relegatorum. §. ad tempus.

t IN compoſitione. Dẽtur. ʒ inuitis etiam accipientibus.

v ¶ Excepto. ʒ quia nec ex pacto dari poſſunt, ſecundum quoſdam.

busliber cauſis: verũtamẽ de preſbyteris videtur nobis, vt ſi liber eſt natus presbyter, per triplam cõpoſitionem ſecundùm legem ſuam ſit compoſitus ab eo, q; hoc perpetrauerit: & ſi plagatus fuerit, ſecundũ qualitatem, vel quãtitatem plagarum, vel diſciplinę per triplam compoſitionem ſecũdum legem ſuã emẽdetur ab eo, qui hoc perpetrauerit. Si autem ſeruus presbyter natus fuerit: ſecundùm illius natiuitatem p triplam [h] compoſitionem ſoluatur in plagis [i], & in diſciplinis, & de diaconibus ſimiliter fiat.

¶ Imperator Pipi. L. XXVIII.

DE aduenis, & peregrinis † q in Dei ſeruitio, vel Romã, vel ad alia loca feſtinant, ad ſanctorum corpora, vt ſaluit vadãt, & reuertantur ſub noſtra defenſione qui aliquẽ ex ipſis peregrinis auſus fuerit occidere, lx. ſoli. noſtro palatio componat: & inſu per cõpoſitio ipſa fiat de ipſo homicidio, cui legibus leudũ ipſũ pertinuit. Et hic damus ĩ mandatis cunctis Epiſcopis, Abbatibus ſeu actionariis noſtris, vt hæc omnis ſuprafcripta iuſtitia de præſenti abſque vlla tarditate adimpleta fieri debeat, vt qui ĩ tantos annos iuſtitiam habere nõ potuerit, modo per Dei omnipotentis miſericordiã, & præceptũ dominij: & genitoris Caroli regis Frãcorũ, & Longo. ac patricij Roma. ſimul & per noſtram præceptionem vnuſquiſque iuſtitiam ſuam accipiat.

¶ Imperator Lodo. LEX XXIX.

QVi hominem liberum publicam pœnitentiam agentem interfecerit [k], bãnum [l] noſtrũ cõponat ĩ triplo, & guidrigild [m] eius adprimos parẽtes perſoluat.

¶ Idem. LEX XXX.

QVicunque liberum hominem ex leui cauſa [n], aut ſine cauſa [o] interfecerit P guidrigild q eius, his ad quos legibus p tinet cõponat: ipſe verò propter talem præſumptionem in exiliũ [r] mittat, ad quãtũ tẽpus nobis placuerit, res ſuas [s] tamẽ nõ amittat.

¶ Idem. LEX XXXI.

IN cõpoſitione guidrigild, volumus vt ea dentur [t] quæ in lege continentur, excepto [u] ancipi

† No. peregrinos eſſe in defenſione, & ſaluaguardia principis. auc. oẽs pegrini. ibi, liberè hoſpitẽtur. C. cõia de ſuc. dũtẽ deferant inſigna peregrinorũ ſecundũ Ang. ibi iõ cauere dẽnt; & bo. tex. in c. ſi qs Romipetas xxiij. q. iij.

† No. ſaluũ conductũ eſſe datũ tãia eundo q̃ redeundo, l. relegati. ff. de pœ. & l. utimur. & ibi Bart. & Ang. ff. de ſep. uiol. & Par. de puteo in trac. ſynd. ĩ uer. ſaluũ ſonductus. & doctor. in in ca. quia diuerſitatẽ. de concel. præben. & ic. innouam. de tre. & pa. & Fely. in ca. ij. eo. Et quid ſi conceditur alicui ſaluũ ſcõductus an extẽdatur ad nuntios famulos, & res quas ſe cum habet Bar. in aut. habi. C. nei fili. ꝓ pr. & uide Ale. in conſi. xlvj. volu. j.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a SI quis.¶ Hanc legem, & superiores intactas dimisimus: quia ordo ecclesiarum iure Ro. uiuit: ut ff. lib. iij. secundum quod liber homo non recipit æstimationem: & quia consuetudo Regni aliter se habet.

b SI quis ex leui causa.] id est, non iusta intercedente causa mortis.

c ¶ De uita sua componat.¶ id est moriatur: sed non debet unus leudum interfect: compone re: nam generale est: ut ubicunq; homicidiu punitur, æstimatio præstatur hæredibus defuncti: ut no. ff. Sed in casu nostro distinguitur, si interfectus sit actor, qui item mouit ab eo, qui se defendendo occidit.

d ¶ Absque compositio ne.¶ Nam bannum non præstabit Principi, nec quinquaginta solidos ecclesiæ præstandos non esset auctor rixæ mortuus, alioquin & damnum, & ff. l. solid. ecclesiæ leudum interfecti præstabit. Nota quod opponens exceptionem in hac lege, debet eam probare cum sacramentalibus: ut hic: & ff. eo. l. de homicidio.

e ¶ Examinetur.¶ Hoc enim iudicio serui debẽt suam innocentiam purgare: nam dominus, nec iurare, nec pugnare cogitur pro eis, secundũ quosdam: sed pro absente cõpellitur aut pugnare, aut iurare.

† Lodoicus

f ¶ Interficiatur.] Hoc ubi non fuerit auctor cõmotæ rixæ: quia tunc dominus ipsum seruum, aut pretium ipsius tradat ecclesiæ, & præstabit hæredibus v. defũcti. nam hoc generale est, ut dominus pro seruo præstet damni æstimationem.

g ¶ Eius dominus.¶ scilicet quando auctor fuerit commotæ rixæ, alioquin pœnitentiam tantum aget.

h DE ecclesiastico. Liberi hominis.¶ scilicet qui in ecclesia interfecerit aliquem, propter quod debet interfici, & tamen ideo dixit, quamuis lex Caroli aliter præcipiebat de illis hominibus, ut eorum bona publica efficiãtur.

i ¶ Iudicatus.¶ quia in ecclesia occidit.

k ¶ Perueniat.] quia ut dictum est, defunctus nõ fuit occisus, simpliciter stando: sed in rixa: ut sup. in princ.

† congruã facinoris qđ admisit accipiat.

l DE homicidio. Lex.¶ Sed iste ponens certum numerum testium, p quos homicida debet p̃bare se defendendo fecisse: ut not. supra. Et scien dum, quod ubi lex numerum testium ponit, pauciores non sufficiũt: ut ff. de testib. l. ubi. hoc enim probare debet exceptionem suam tribus testib. uel cũ sacramentalibus: quod si nõ probauerit, tota substantia debet amittere, habita præsumptione super eum: ut hic in fi. à cõtrario sensu colligitur, q̃ non det absolut à simplicitate, si testibus, & sacramentis caret. Sed qd si testes nihil de hom. cidio dixerint, uerũ uiderũt rixã moratam? qd si sacramentales nõ potest habere de homicidio sese defendendo facto, sed de mota rixa? Dicendũ est, q̃ si auctor cõmotæ rixæ occidit, leudum interfecti cogitur soluere: quia uerũ est rixante occidisse: unde interest inter auctorẽ commotæ rixæ, & eum qui cõmouit: ut si auctor commotæ rixæ occidatur, iaceat ablq; compositione: si uero ipse occidat, pretium interfecti præstetur: ut ff. l. proxi. in princ.

† No. seruũ non p duellũ sed p iudicium sese defendere debere: ut i. c. ¶ Si furtus cus, & ibi glo. in uer. uolum: até & in ¶ simi ler de pa. eãdẽ ubi gl. allegatum ibi. in uer. duellum.

m ¶ Concedimus.¶ superior lex non permisit cũ defendere cum duodecim sacramentalibus, nisi cũ homicidium fecerit i ecclesia. hæc uero generaliter permittit.

n ¶ Ab eadem simplicitate.¶ i. à pœna simplicitatis: quia debet amittere omnia bona licet non p̃bassет trib. testibus. Vel aliter expone, ab eadem simplicitate, i. propter illam simplicitatem: quia simpliciter stabat, si absolutus à pœna.

o ¶ Proprium.¶ hæc lex rumpit legem Caroli per contrarium, de armis intra patriam non portandis & legem Pipini, de aduenis & pereg. & Lotharij. l. quicunq; hominẽ. &c. & affirmat legẽ Lutprandi, licet non p̃bassет tribus testibus.

P QVi. Treugam.¶ scilicet iuratam.

q ¶ Dictum est.¶ ut infrà qua. quis se defend. de. l. quacunq;. ubi tribus casibus dat cãpio, ut cum iuuenilis ætas, aut decrepita, aut infirmitas litigantẽ pugnare prohibuerit.

r ¶ Amittat.¶ Hic fumitur argu. secundum quosdam q̃ reus in pugna debet iurare, cum uideatur quod propter periurium amittat manum. P. p. uero contrarium dicunt, hic aũt amittit manum, qã in treuga, & pace iurauit, & deieraurit nõ propter periurĩũ. Vel expone, amittat, & cõpositionẽ in duplum reddat, si accepit ut ff. e. l. si homo occisus. & insuper guidrigild, si iurasset ut ff. de p iur. l. ij. Et intelligę propter periurium, non propter homicidium. ut ff. de faidosis. l. ij. & arg. istius legis dicunt quidã, quod reus debet iurare, ubi per pugnam aliquid ei probatur, quod id de quo accusatur, non admisit: licet dominus Va. contra, ut dictum est ff. e. l recolimus. Nam si uerum est. quod illi dicunt, nunquam super homicidio, uel alio quolibet crimine principaliter fieret duellum, sed duntaxat super periurio.

s DEcet. Furtiuæ mortis.¶ quæ nã xij. q. ij. est

† Casus in quo princi pales plo næ debent p se pugna re, nisi iuue aut decre pita, aut in firmitas eos pugna re, prohibeat, & in alis casib. quos notat glo. in ca. j. §. Si miles. in uerbo. militis. circa mediũ. de pac. ten. & eius uicin. quæ allegat hunc text. & l. ff. & l. quicunq; qualit. quis se defendat. † No. istũ pręsumptionem. tribuere debere, & impius diuinæ ultionis, quã ille exercuit. l. & ff. de testib. l. ij. C. de fid. & inst. & gl. in c. ecclesia.

est mors furtiua, secundum Ro. homicidium dicebatur absque facto, si fiebat ab uno, aut duobus, ut ff. eo. l. iij. cæterum, si fiebat à pluribus: & ideò aliam induxit pœnam: ut ff. e. l. ar. ff. de aggres. in ui. fa. l. j. ubi Rot. uocauit exercitum coadunationẽ quatuor hominũ: tu dic, si homicidium fiat nocte, erit mors furtiua. ar. insti. de obli. quæ ex deli. nasc. in prin. & ff. de fur. l. j. & secundum hoc quatuor, uel plures possunt furtiuam mentem inducere, si occultè faciant: nam & duo possunt palam facere: erit igitur furtiua mors ex mente perpetrantium, ex tempe, & ex loco: ut si sit in fundo remoto, uel in sylua, furtiua erit.

a ¶ Consensu.¶ Consentire dicit, qui potest prohibere, & non prohibet, vt dominus seruo, & patri dicitur: vt ff. ad leg. Aquil. l. scientiam. & de noxa. ¶ in omnibus. quid si quis uideat homicidũ patrari, ad quem prohibitio pertineat. nam recte dicitur consentire: vt ff. de noxa. l. in delictis. §. si extraneus. consiliator ueto non dicitur consentire: quia non habet ius prohibendi. sed alia ratio ne potest dici consentire: quia suadet, & inducit hominem ad occidendũ.

† eidem

b ¶ Quicunque.¶ fuerit liber, siue seruus.

c ¶ Decem librarum.¶ posuit hoc inter utrunque: scilicet quia quandoque potest esse plus, quandoque minus, & hoc secundum generositatem eius qui interfectus est. Et nota q̃ guidrigild x librarum est medium quantum ad illa duo guidrigild. & sic per medium intelligit extrema, sicut per extrema intelligit medium, ut ff. eo. l. recolimus enim. Vel loquitur hic, quando aliquis de casibus mortuus fuerat quo facto fuerat cõpositio in cc. solid. Vel speciale est hoc in furtiua morte, ut tunc semper sit legitimum guidrigild pretium x. librarum.

d ¶ Guidrigild.¶ primo igitur debet applicari hæredibus defuncti: & licet hic fiat mentio x. librarum, intellige tamen ut ff. eo. l. recolimus. sed qd si plures suar? Respon. quilibet amittit omnia bona: non tamen de cuiuslibet substantia dantur v. quia sufficere debet unum, quod si excesserit, debet diuidi inter curtem Regis, & hæredes defuncti. homicida tamen propter hoc non euadet mortis periculum: ut ff. Lutp. statuit in l. si defendendo. sed lex illa non loquitur de morte furtiua, uel forte trahitur ad istam, uel ista secundum illam. ar. l. sed & posteriores. ff. de legi.

e ¶ Accusatus.¶ conuictus etiam per electionis similem sententiã incurreret.

f ¶ Si liber est.¶ generale quando liber homo defendit se per pugnam seruus defendit se per iudicium. Item ubi liber defendit se per sacramẽtum, dominus iurat per animam suam, non per animam serui: uel si iurare noluerit faciat seruum facere iudicium.

g ¶ Per iudicium.¶ scilicet aquæ feruentis.

h ¶ Se defendat.¶ Sed contra ff. qualit. quis se defen. l. iij. Soluo illa tractat ad istam, secundum Va. quia semper dicitur mors furtiua, ubi aduersarius inficiatur se fecisse homicidium.

i ¶ Subsidium.¶ id est si ei latebras abscondendi, aut auxilium cum uiolentia præstiterit, aduocatus autem extra pœnam est. Sed nunquid de auxilio præstito tempore criminis, aut tempore posteriori? Respondeo, posterior opis ad hanc pœnam tenetur: & hoc indicat uerbum refugium. sed si opis præstura sit ad damnum faciendum, collega erit ut ff. de eo qui cum ar. al. dam infe l. j.

¶¶ DE PARRICIDIIS. ¶ Suprà de homici. in genere: modò in specie: quòd specialem pœnam sortitur, ideo de eo subnectitur.

1 SI quis in morte.¶ Hæc lex, & lex Lutprandi ff. eod. incip. Si frater fratrem, rumpuntur à lege Lotharij, quæ incipit, quicunque propter cupiditatem. quia quantacunque sit substantia homicidæ ad fiscum

† patruus

est patronus† seu consobrini insidiatus fuerit, & ille, cui insidiatus fuerit, filium[n] non reliquerit, nõ sit illi hæres[o], de cuius anima tractauit: sed† alij parẽtes proximi[p] & si alios parentes proximos nõ habuerit, tunc illi curtis Regia succedat: de anima autẽ illius homicidæ sit in potestate Regis iudicare, quod illi placuerit: res verò quas homicida reliquerit, parentes proximi, & legitimi habeant[q]: & si parentes proximos non habuerit, tunc curti Regiæ socientur[r].

¶ Rex Lutprandus. LEX II.

SI frater fratrem occiderit[s] in peccatis[t], quanquam anterius edictum contineat, vt p̃ximi parentes homicidæ succedant, nos tamen proximos fratres appellamus[u], si frater relictus fuerit, in res homicidæ fratris succedat, † ita, vt secundũ qualitatem personæ de ipsa substantia homicidæ, si ille, qui occisus est, filios reliquerit, compositionem illis dare debeãt[x]: reliquum autem, quod superfuerit, sibi habeat, & si pecunia ipsius homicidæ in tantum fuerit sub æstimatione, quãtũ compositio est, aut fortè minus, habeãt eã filii ipsius qui occisus est: qđ si nõ reliquerit fratres, vnũ, aut plures, is qui occisus est, quantacunq; fuerit substantia homicidæ, filius ipsius, q occisus est, in ea succedere[y] dẽat, q̃ si nõ habuerit filios legitimos, p̃ximi succedãt parentes per gradum: q̃ si nec parẽtes fuerint, q ei

† Ar. quod nepos non succedat, patruo existente contrarium de iure cõmuni est uerũ ut §. reliquũ. in authen. de hære. ab intest. uenient. & succedit in stirpes, ut ibi p Bart. Iac. de bellu. & Ang. & alias cõsulut q̃ ff. l. in fin. speris Dy. ff. de reg iu. li. vj reperitur.

agn. suc. §. verum. uñ nepos succedit patruo, licet sit filius homicidæ.

q ¶ Habeant.¶ detracto prius. v. quod habere debent hæredes occisi. & no. quòd hc non diuiditur quod est ultra v. inter hæredes defuncti & Regem, imo parentes proximi habeant.

r ¶ Socientur.¶ Ergo si filij defuncti sunt proximi, habebunt omnia bona homicidæ, alia alij proximiores: expedit namque filios defuncti agere de parricidio: quia omnia bona eis applicabuntur: quinq; de simplici homicidio, quia uenirent ad medietatem substantiæ quę excedit.

s SI frater occiderit.¶ s. nec nolendo, nec se defendendo: quia huiusmodi homicida non amittet omnem substantiam. non tamẽ ideo uidetur rumpere super eum ambulando, quia etiam moritur.

t ¶ In peccatis.¶ id est, in insidiis.

v ¶ Appellamus.¶ In collaterali linea loquitur sed descendens p̃fert collaterali, ut ascendens iure Longobardorum: ut ff. de suc. l. item ubi non licet filio patrem exhæredare, cum liceret omnia bona sua cui uoluerit, relinquere, ét inuito fratre, ex quo sequitur q̃ frater sororẽ excludit: q̃ licet sit in eodẽ gradu, tñ q̃ a masculinus sexus dignior est, p̃fert fœminino. Alii cõtra: ut sorores fratres excludant, ut ff. de suc. l. si q̃s Longobardus: quia soror in capillo succedit cum filiastro p sororẽ excluditur frater. Tu dic q̃ pariter succedunt, cũ eodẽ gradu sint.

x ¶ Debeant.] hinc no. quod semper occisi debent habere v. de bonis occisoris, si quid superfuerit, non curti Regiæ sed sibi habeat.

y ¶ Succedere.¶ fortè exclusis parẽtib. q̃ sunt in pari gradu. Tu dic, q̃ pariter succedũt, parẽtib. aũt deficiẽtib. ad curtem Regis deuolũt bona.

Universidad de Deusto Biblioteca

SI quis. Interpellatus.] Quia erat in libertatis possessione, & fiebat ei quæstio seruitutis, ideo patrem, aut matrem, aut ꝓpinquum occidit: vt ff. de præscrip. l.si quicunque homo.

b ¶ Moriatur.] Intelligē, nisi Regi placuerit concedere vitam.

c ¶ Consanguinitas.§ id est, filij homicidę, & descendentes ex eo, vel ab eo: alioquin iniquum esset inter parentes, & cōsanguineos eius qui nihil peccauerunt, vt in seruī utē caderent secundum Va.

† agnatio

d ¶ Cadat.§ Licet verè libera esset. Alij quòd verè erat seruus, sed erat in possessione libertatis, à qua cadere debet: ve qui hominē occidit, quē dicebat aldium, vel seruum suū, admittit filios eius, vt ff. ti. j. l. si quis Lō gobardus. nō cm debet intelligi de fratre, & sorore, & de sororis filie, sed de solis filiis. Alij, & meliùs, vt ita demum cadat in seruitutē, si qua defensio eius erat, quam admittant, vt nō possint eam ex persona homicidæ prætendere, dum propinquum occidunt: verū si alijs legitimis probationibus se defendere possint, eas admittunt: sed si conuētus de homicidio negauerit, ad nouē vomeres ignitos se defendat, bona autem homicidæ, & filiorum, qui propter hoc seruī iudicā tur, deueniant in potestatem domini, qui eos acquirit: vt ff de capit. dimi. l. tutelas. §. si libertate.

† Not. ad lx. vomeres ignitos iudicū fieri, quod de iure prohibitū est. c. mennā. & c. cōsuluisti. ij. q. v. & vide ff. titu. prox. in fi. qui ex leui. de quo vide gl. in l. j. §. si miles rusticū. ver. aut dici. no. de pact. ten. quæ alie. istum tex.

† publica pœ. i ētia multetur.

e QVicunq; § No. quòd ú propinquus propinquum, cui se putabat succedere, occiderit, carebit successione illa.

f ¶ Hæredes.§ & sic ad filios: vt no. ff. l. i.

g ¶ Redigatur.§ Dūmodò detrahatur v. & detur legitimis hæredibus defuncti, & interfector mori debet.

h ¶ Iuuenilis.§ Nisi alius, qui homicidam per pugnā impetit, per campionem pugnet: quo casu & ipse homicida campionem dabit: fæpè enim ex alterius persona consequimur, quod ex nostra non possumus. ff. quæ res pignori oblig non poss. l. Aristo. in fine. & de pignoratitia actione l. si pignore. §. si prædo. & de trāsactionibus. l. & post. §. j. & C. de tempo. in integrum restitu. l. pretendæ. vbi litigator habet inducias ex persona aduersarij. argu. ff. de successionib. l. si sorores, quia sor in capillo succedit

legitime succedere possint, succedat ei curtis Regia, de anima verò homicidæ illius sit in potestate Regis, sicut in anteriori edicto legitur.

¶ Imperator Carolus LEX III.

SI quis de libertate sua interpellatus [a] fuerit, timens ne in seruitiū cadat, aliquē de propinquis per quē in seruitiū casurum se timens occiderit, id est patrem, vel matrē, patruū, vel auunculū, vel quālibet huiusmodi propinquitatis personam, ipse, qui hoc perpetrauerit, moriatur [b]: cognatio † eius, & consanguinitas [c] in seruitutem cadat [d], & si negauerit ipsum occidisse, ad nouem vomeres † ignitos ad iudiciū Dei examinandum accedat.

¶ Imperator Henricus. L. IIII.

QVicunquē [e] propter cupiditatem rerum patrem, aut matrem, aut fratres, aut sorores, vel nepotem, aut aliquem suum propinquum, per se, aut per aliū interfecerit, hæreditas interfecti ad alios suos legitimos hæredes [f] perueniat: hæreditas verò interfectoris in fiscum redigatur [g]: ipse verò, ordinātē Episcopo publica pœnitentia subdatur †, quòd si ille, cui crimen mittitur, negare voluerit, per se pugnam faciat: nec liceat campionem ꝓ se dare: nisi ætate crepita, aut iuuenilis [h], aut infirmitas pugnare prohibuerit.

De homicidiis seruorum [i] ministerialium, vel aldiorum.

TITVLVS XXVIII.

¶ Rex Rhotar. L. I.

SI quis aldium alienum occiderit, componat solidos lx.

¶ Idem. LEX II.

SI quis seruum alienum ministerialem probatum, vt suprà, aut doctum domi occiderit: domino cōponat solid. quinquaginta. De alio verò seruo ministeriali, qui secundus ei inuenitur esse, tantum vt nomen ministeriale habet, si quis occiderit, componat solid. xxv.

¶ Idem. LEX III.

SI quis seruum alienum rusticanum, qui sub massario est, occiderit, componat solid. xvj.

¶ Idem. L. IIII.

SI quis seruum alienum bubulcum de sala occiderit, componat solid. xx.

¶ Idem. LEX V.

SI quis seruum alienum massarium occiderit, componat solidos xx.

¶ Idem. LEX VI.

SI quis pecorarium alienum, aut caprarium, seu armentarium occiderit, magistrum tamē, componat solid. xx. pro discipulis autem, q̄ sequētes sunt, si quis occiderit, cōponat solid. xvj. De illis verò pastoribus dicimus, qui ad liberos homines seruierunt: & de sala propria exeunt.

¶ Idem. LEX VII.

SI quis porcarium alienum occiderit, magistrum tamen, illum, qui sub se discipulos habet duos, aut iij. aut ampliùs, componat solid. quinquaginta. De inferioribus autem porcariis si quis occiderit, componat solid. xxv.

¶ Idem. L. VIII.

SI quis infantem paruulum de seruo massario, casu faciente, occiderit nolendo, arbitrentur à iudice [k] secundum qualem habuerit ætatem, aut quale lucrum facere poterat, ita componat.

¶ Idem. LEX IX.

NVllus præsumat aldiā alienam, aut ancillam quasi stri gam † (quæ vulgò dicitur masca) occidere: quia Christianis mentibus ullatenus est credendū: nec possibile est, vt hominem mulier viuū intrinsecus possit comedere. Si quis deīceps talem illicitā & nefandā rem perpetrare præsumpserit, si aldiam occiderit, cōponat p̄ o statu eius solid. lx. [l] & insuper addat ꝓ culpa solid. centū, mediū Regis, & mediū cuius aldia fuerit. Si autē ancilla fuerit, componat insuper pro culpa solid. lx. medi. Regi, & medi. cuius ancilla fuerit. Si verò iudex hoc malum perpetrare iussus fuerit, de suo proprio pœnam suprascriptam componat.

De sepulchro uiolato, [m] & de eo, qui hominem mortuum expoliauerit.

TITVLVS XII.

¶ Rex Rothar. LEX I.

SI quis hominē mortuū, in flumine, aut foris inuenerit, & eum expoliauerit, aut celauerit [n], cōponat parētibus mortui solid. xx. ꝓ si eum inuenerit, & expoliauerit, & mox uicinis patefecerit [o], & cognoscit, quia pro mercedis causa fecerit, non furandi animo, reddat spoliaꝓ q̄ sup eum inuenerit, & amplius ei calūnia nō generet. fratri ex persona filiæ, exclusio fratre, sic ubi soror habet pronepotem. Sed an iuuenilem ætatē accipiemus usq; ad xviij. annum, quod tempus est legitimum ad alienandū, an usque ad xxv. ut iure Romano cauetur? Respō deo utique l. non aliter. §. j. ff. de leg. iij. & ista ætas xxv. ann. legitima est ad pugnandum.

i ¶ DE HOMICIDIIS SERVORVM.

¶ Tāquam inutilem, & infructuosum omittimus hunc titu.

KS I quis. Arbitrentur à iudice.] Hic est casus, in quo fit compositio iudicis arbitrio.

l NVllus. Solidos lx.] In hoc quod dicit hæc lex, componat solid. lx. & insuper solid. centū, rumpitur à lege Lutprandi, si quis commendauerit res suas. quia non debemus ex una causa duas imponere calumnias.

m ¶ DE SEPVLCHRO VIOLATO.

¶ Suprà de homic. quoniam mortui sepeliunt, & uestimentorum causa expoliantur: ideo subdit hac rubr.

n SI quis. Celauerit.§ animo lucrādi. hoc enim est celare, cum tu scias id alios ignorare emolumenti tui causa, quorum interest.

† No. non licere occidere strigā, i. maleficam, seu fortile.

o ¶ Patefecerit.§ ex hoc cognoscitur, quod non animo furandi spoliauit, siue patefecit iudici, siue conuentui in ecclesia: ut ff. de eo qui pecu. in dam. inue. l. j.

p ¶ Reddat spolia.§ Quid si non reddat, licet patefecerit uicinis? Respondeo deliquit: sed uidetur contra ff. de eo qui pec. in dam. inue. l. si quis porcos. ubi debet compo ni tanquam qui res alienas malo ordine contrectat: at hic sol. lxxx. Sol. quidā dicunt esse in electione actoris exigere cō posi

† Not. pro cōsiliarijs & alijs officialibus ad latus principis existentibus, ꝓ honesti induxit esse debent ut dixi de auctoritatem & consilij. ꝓ scripti.

† quislibet

De exercitalibus, &c. Tit. XIIII.

positionem pecuniæ, an octogild. Alij, quia spolia erant iam quasi religiosa, ideò debet cessare actio furti, & habebit locum alia pœna pecuniaria. Mihi autem neutrum istorum placet, quia uestimenta religiosa nō sunt, sed cessare debet actio furti, quæ ꝓ re hæreditaria non datur, sed crimen expilatæ hæreditatis, ut ff. de cr. expi. hær. l. ii. & fi. nisi defunctus eā locauerit, uel cō modauerit. tūc. n. hæres habebit actionem furti, vt ff. de fur. l. his enim. Si igitur eam reddere dnegat, & denegando cōtrectat, de expilata hæreditate tenetur. secus si nō contrectat, cum sola de negatio, neque crimē expilatæ hæreditatis, neq; actionem furti inducit. ff. de fur. l. j. §. sola.

[a] S I quis. § Hæc lex rūpitur à lege Grimoaldi, si seruus talem culpam. j. de cul. seruo. quia non debit. dcccc. sed lx. solid. & ipsum seruum. si militer rumpitur per legem Caroli, si quis i immunitate. j. de his, q̄ ad eccle. confug. quia dc. solid. componit.

b ¶ Sepulturam.] prohibet sepulchrum uiolari sub pœna dcccc. solid. Nec minus præstabunt ecclesiæ, ut j. de cri. ven. hær. l. si quis immunitate. Sed nunquid habet locum in sepulchro, quod est iuxta ecclesiam, an in alio? puto ubicūque, siue in agro sit, siue in ædificio, maximè si locus sit factus religiosus per traditionem corporis sepulturę perpetuæ. cęterum si ad tēpus: ut ff. de rel. & sump. fune. l. si qs eo animo. & debet tradi corpꝰ sepulturæ cū capite. l. cū diuersis. ff. d religio. &c. Sciendum, ꝓ ornamēta, & ꝓiosę vestes, ut multi simpliciores faciunt, nō debent cum corpori bus condi: vt ff. de rel. l. at si quis. §. non autem. Sed quid, si sepulchrum tantum ruperit, corpus tamen nō expoliauerit? Respondeo, tenetur pro sola ruptura ad hāc pœnam, vt hic, iure autem Romano, pœna est irrogata, ut C. eo. per totum. in Digest. tamē inest pœna centum aureorum, vt ff. eod. l. prætor ait. & est populatis actio: vt ff. eo. l. iii. Iure autem Longobardorum datur parentibus defuncti. Aliqui tamen dicunt hanc legem habere locum, si utrunque fecerit: & tunc datur extraordinaria pœna in uiolatorem, q̄ nō utrunque fecerit. Nec mirum, cum persona hęredis, & defuncti una, & eadē uidetur, ut in aut. de iureiu. à mo. pīti. Quid si seruus tale delictū patrauerit? locū habet j. de cul. ser. l. si seruus talē.

c ¶ NE AD REGEM, &c.] ¶ Supra ne mortuis fiat iniuria, nec ullis impunè debet fieri, sed illa potissimū est uendicanda, q̄ ad Regem eunti bus fit, ideo subnectit hanc rubricam.

d SI quis. Nam si fecerit.§ Quasi dicat, licet Baro alterius sit fori, & iurisdictionis, illic debet iuri subiacere, ubi deliquit, & concordat iur. Romano, quo cauet, qua i prouincia qs deliquit, uel de re qualibet reus est, & procedit etiā si priui legio gaudeat, ne conueniatur, nisi in patria, uel aliquo certo loco, ut i authen. vt omnes obed. ind. Si uero quis utatur, conuenietur etiā si contradixerit, uel ubi alium conuenerit. ff. de iud. l. ii. §. legatis.

e S I quis. Hominem.§ Non imperialem, nec regium, tunc enim alia Pœna tenetur.

f S I quis.§ Hac lege cauetur de iniuria facta missо Principis ad dedecus, uel ad damnum, quæ sibi sint, si scienter delinquet, & ideo mori debet. Superiores uero leges inducentes pœnam dcccc. solid. loquūtur quando ex alia causa iuferebatur iniuria.

g ¶ Et si negauerit.§ dicendo se nescisse missum esse dominicum. Vel antequam probatum esset, quod se sciente uenisset contra missum dominicum.

† contra

h ¶ Sacramentalibus.§ Quod speciali censura dicitur, quia generale ē, ut de conscientia quis iuret solus. sic j. qualit. qs se defen. deb. l. si quis uxorem suam.

† super ipsum

i ¶ Cum collecta.§ Quasi dicat, præstito sacramento non moritur, sed bannum soluere cogit. sed quid fiet de bonis eius, si mori cogitur? Dicunt quidam, quod debent redigi in fiscū tanquam pro crimine Maiestatis, ut j. de his, qui ad mor. fue. iud. l. j. & in tit. j. l. si quis contumax.

k ¶ Vasis.§ scilicet q̄ ueniunt contra missum dominicum.

l ¶ Hoc fecerit.] Id ē, si nesciente uenerit super missum dominicum.

m ¶ DE EXERCITALIBVS.§ ¶ Quia pro iniuria facta missо Principis solet exercitꝰ congregari, ideo &c.

n SI quis. xx. solid.§ No. arg. ꝓ ¶ quis citatus ad iustitiā non uenerit, punietur soli. xx. sed contrario iure utimur, vt pignoribus captis cogatur, distinguimus tamen, ꝓ si de ꝓprietate rei conuentus, contempserit quis uenire, mittetur aduersarius in possessionē: ꝓ si infrà annum comparuerit, restitutis sumptibus, poterit possessionem recuperare, præstita cautione de iudicio sisti: vt C. de præscri. xxx. an. l. pen. Si uero in personali actione cōuētus nō cōparuerit, mittetur creditor in possessionem, iuxta modum declarati debiti, ut in aut. & qui. C. de bo. auct. iud. poss. ꝓ si debitor se defendere uoluerit, creditor de possessione expellatur, si causa ex delicto uel quasi, non fuerit mota: tūc enim captis pignoribus, cogit uenire, ut ff. d. vē. insp. l. j. §. cogēda.

† ducem

† seruauerit

† No. ꝓ licet quis ꝓ emenda cō posuerit, tū non est liberatus ab actione & petitione partis. de quo vide quæ dixi in §. xvj. de iur. om. iudi. in gl. ij. & pa. de puteo. in trac. syn. in ver. inquisitio. c. dicit consti. ante fi. & spe. in j. part. ti. de accu. vers. qd si uulneratum.

o SI quis. Causam.§ Hoc q̄a Ducis Magistratui erat subiectus, cuius mandatis obedire tenebat. quid, si non ad iustā causam? Resp. non tenetur, cū nec seruus domino obedire debet in omnibus. l. seruus. j. ff. d act. & obli. l. ad ea. ff. de reg. iur. maximè in atrocioribus: ut hic à cōtrario sensu: si tamen Magistratus de iure publico aliquid faciat, nō uidetur iniustè facere. Iuris enim executio nullam habet iniuriam. ff. de iniur. l. iniuriarum.

pS I quis res suas.§ Hæc rumpit à Rege Rachis, quæ incipit, cognouimus. j. de seditione, &c. quia non debet xv. soli. componere, sed rātum guidrigild, & honorem amittet, si attenderit ad gasindium, uel ad parentes, uel amicum, uel præmium. Vel dicas, ꝓ hæc tantum loquitur in exercitu, illa uero non in exercitu.

q ¶ Ad Ducem.§ Non ergo auctoritate propria debet quis res ab alio possessas auferre, cū alioquin etiā si fit aliquis scelerib. impeditus, &c. l. nullus. C. de Iudæ. l. extat. ff. ꝓ met. cau. intellige de contractu, uel maleficio in exercitu patrato, ut j. e. l. & hic eod. l. fi.

Soli. xx.

¶ De exercitalibus, [m] & his, qui in hostem ire contempserint.

TITVLVS XIIII.

¶ Rex Rothar. LEX I.

SI quis de exercitalibus Ducem suum contempserit ad iustitiam faciēdam uiginti solid. [n] Duci suo, & Regi componat.

¶ Idem. L. II.

SI quis de ipso exercitu Duci suo ad iustam causam [o] persequendam denegauerit solatium, unusquisque componat Regi, & Duci suo solid. xx.

¶ Idem. LEX III.

SI Dux exercitalem suum molestauerit iniustè: gastaldius eum solatiet: dum usque ad præsentiam Regis, aut certè apud suū iudicem † euū ad iustitiam perducat.

¶ Idem. LEX IIII.

SI quis res suas [p] ab alio in exercitu requisierit, & noluerit ille reddere, tunc ambulet ad Ducem: q̄ & si Dux ille, aut iudex, qui in loco ordinatus est à Rege veritatem, aut iustitiam non conseruauerit: † componat † tam Regi, quām ei, cuius causa est so-

Ne ad Regem venientibus [q] iniuria fiat.

TITVLVS XIII.

¶ Rex Rothar. LEX I.

SI quis ex Baronibus nostris ad nos venire voluerit, securus veniat, & illæsus ad suos reuertatur: & nullus de aduersariis illius illi aliquam iniuriam in itinere, aut molestiam facere præsumat: tantum est, ut ille, qui ad Regem venire festinat, honestè veniat †: & nullam læsionem, aut damnum cuicunque in ipso itinere ad Regem veniendo, aut redeundo faciat. Nā si fecerit, [d] sicut subter in hoc edicto dictum † est, componat.

¶ Idem. LEX II.

SI quis ex aduersariis nostris manum armatā super quēcunque hominem [e] ad Regem uenientem iniecerit pro sua iniuria, aut propter qualemcūque culpā vindicandam non ingentos solidos sit culpabilis: medium Regi, & mediū, cui iniuria illata fuerit.

¶ Imperator Carolus. LEX III.

SI qs [f] liber † super Missum dominicū cum collecta, & armis venerit: & missaticū illi iniunctum contradixerit, aut contradicere uoluerit: & hoc ei approba-

a ¶ Soli.xx.§ Videtur contra J.de fedi. contra iud.leua l.cognouimus. vbi si Iudex neglexerit iudicare, cõponat v.sue amittat honorē. Solebi, accedebat ad primũ, vel ad gasindium, & dolosè differebat iudicare, hic minime.

¶ iudiciũ

b SI Castaldius. Solatiet.§ s.cum xii.soli. vt J.qualiter iudic.iudi. deb.

† ambulauerint &

c SI quis domum. Superiorem.§ Id est, eam quam dicit lex, si quis super missum dominicũ.s. ne ad reg. venientibus.

d SI quis. Super bānũ.§ i. voce præconia pro hiberi, ne segetes furentur, aut damnum animalibus fiat: tenet enim in triplum, & damnum dominicum soluere.

† terras tuas

e QVicunque.§ No. contumaces contenentes i exercitũ venire, debẽt bānũ pstare, alias seruire tenẽtur, nõ q̃ serui fiant, sed loco pignoris detinent: vt J.de his qui in ser. al. l.j. & liberā mulierē ducere in matrimoniũ nõ possunt. d.l.j. & J. sisser. li. pur. & cõcordat iuri Romanorũ quia inter seruum, & liberā matrimonium esse non potest, ꝓpter diuersitatem conditionum.

† sculdahis † Not. de saltario alias de saltuario. de quo in l. q̃situm § saltuariũ. & l. instrumẽta. in fin ff. de fundo instru. leg. & quæ dixi in quæ. de custodia clauiũ. col. iii.

f ¶ Non perdant.§ Nõ loquitur de hæreditate paterna: cum pater ꝓpter inopiã in seruitiũ sit datus, sed de hæreditate agnatorũ, uel quæ aliũde ad filios peruenerit, ut ff. de interdi l.eũ, q. vbi filius deportati id solum amittit, quod per patrẽ habiturus esset. Sed vide tur cõtra. S.e. l. si quis in exercitũ. vbi contumax tenetur in sol.xx. hęc addit illi. Itẽ cõtra J.de eo, qui res ali. post dele. l.j. in fi. Sed spāle est in exercitu, ꝓ nõ verberetur. Itẽ cõtra J. de his qui ad defen. pat. l.j. Sol. ibi, citatus neglexit venire cõtra hostes Regis: ideo subiacet capitali sententiæ. s. hic, quãdo si fiebat exercitus contra hostes.

† iudiciũ † à modo † No. dies duodecim. ante. & xii. post indulgẽti euntibus, & redeuntibus ab exercitu ꝓ not. pro literis Regẽ & Cancellariam euntib. ad bellũ cõcedũtur. de quo vide Iaco. Rebu. in l. vna. C. negoti. ne mi li. lib. xii.

g SI quis contumax. Not. qd de redeũte de exercitu absque licẽtia: sed videtur cõtra. S. l. prox. & superius vbi pstat bānũ. Sol. Si quidẽ exercitus fiat cõtra hostes publico (hostes aũt appellamus, quibus Rex bellũ indixit, vel ipi Regi. l. hostes. ff. d̃ ver. sig.) tunc contumax capitali subiacet sentẽtię & J. de his qui ad ap. l.j. Si vero fiat cõtra prædones, vel cõtumaces, vel cõtra fimiles, habet locum. J. de his q̃ ad def. pa. l.j. Pæterea illa pœna addit, vt

† sed † ad

lid. xx [a]. causa manente.

¶ Idem. LEX V.

SI Castaldius exercitalem suũ contra rationem molestauerit, Dux enim solatiet [b], quousq; veritatem suam inueniat.

¶ Idem. LEX VI.

SI quis in exercitum, aut sculscaram ambulare contempserit in sculcam: det Regi, † & Duci suo solidos xx.

¶ Rex Lutprandus. L. VII.

DE omnibus iudicibus quando in exercitum ambulandi causa † necessitas fuerit, non dimittant alios homines: nisi tantummodo, qui vnum caballum habeant: hoc est: homines sex: & tollant ad saumas suas ipsos caballos sex, & de minoribus hominibus: qui nec casas, nec † terram habeãt: dimittant homines x. & ipsi homines ad ipsum iudicem faciant per hebdomadam vnam operas iij, vsque dum ipse iudex de exercitu reuertatur, sculdasius † verò dimittat tres homines, qui caballos habeant: vt tollant ad saumas suas ipsos caballos tres, & de minoribus hominibus dimittãt quinque homines, qui faciãt ei operas, dũ ipse reuersus fuerit, sicut ad iudicẽ diximus per hebdomadas operas. iij. saltarius † quidem caballũ vnum tollat, & de hominibus minimis, qui ei operas faciant: & tollant hominem vnum: & faciant operas sicut suprà legitur, & si amplius iudex aut sculdahis & saltarius dimittere prẽsumpserit homines sine Regis permissu, aut iussione, qui ad exercitum ambulare deberet, componat guidrigild suum in sacro palatio. P. hæc autem omnia superius comprehensa, quæ antea per iudicem † finita, & statuta sunt, & terminus positus est, sic maneant, sicut iam anteà sunt statuta. Quæ autem modo † emerserint, sic terminentur, sicut nunc in præsenti pagina affiximus.

¶ Rex Astulphus. L. VIII.

ET hoc diffinimus, vt postquã iussio Regis fuerit in exercitum ambulandi: &, constituto posito, ad monitionẽ faciendam nullus præsumat fideiussorem, aut debitorem pro quacunque causa pignorare, & si de vna iudiciaria, fuerint ad dies xii. † antequã eant ad exercitum: & † sit quietus, & † xii. dies anteà, & ad xii. dies postea, quàm de exercitu fuerit reuersus. Si autẽ de aliis iudiciariis fuerit spatiũ, sit ad dies xxiiii. nam si quis quẽ inter ista spatia pignorauerit, cõponat ipsa pignora, sicut q̃ contra rationẽ pignus abstulit.

¶ Imperator Carolus. L. IX.

SI quis domum alienam cuiuslibet fregerit, quicquid exinde ꝓ virtutem † abstulerit, aut rapuerit, aut furatus fuerit, totum illud secundum legem det, & totum ei, cuius domus fuerit fracta, aut spoliata in triplo componat. & insuper bannum dominicum soluat. Si seruus hoc fecerit, sententiam superiorem [c] accipiat: & insuper secundum legem componat.

¶ Idem. L. X.

SI quis liber homo aliquod tale damnum cuilibet fecerit, pro quo plenam compositionem facere non valeat, semetipsum inguadiare studeat, vsque dum plenam compositionem adimpleat.

¶ Idem. L. XI.

SI quis messem, aut annonam in hoste super bannum [d] dominicũ rapuerit, aut furatus fuerit, uel vsurpauerit, aut cum caballis vastauerit: æstimato dãno secũdum hãc legem, & in triplo cõponat, & si liber homo hoc fecerit bannũ dominicũ pro hac re cõponere cogatur, seruus vero secũm legem triplũ † cõponat, dãnum in loco restituat, & pro bãno disciplinæ corporali subiaceat.

¶ Idem. LEX XII.

SI quilibet persona de hoc, q̃ interpellata fuerit, aut præsentialiter emendet, aut sacramentum reddat solus, q̃ nec ipse fecerit: † nec q̃ fecisse sciat, accusator vero priu iuret, q̃ nõ eum iniustè se sciẽte interpellasset.

¶ Idem. L. XIII.

QVicunq; [e] liber homo in hoste bannitus fuerit, & uenire contempserit, plenum eribannum cõponat secundum legem † Francorum, j. lx. sol. soluat, aut si non habuerit, vnde illam summam persoluat, semetipsum per guadiam in seruitio Principis tradat, do nec per tempora ipsum bannum ab eo fiat persolutum, & tunc iterum ad statum suæ libertatis reuertatur, & si ille homo, qui propter eribannum in seruitio se tradiderit, & in seruitio illo defunctus fuerit, hæredes eius hæreditatem, quæ ad illos pertinet non perdant [f], nec libertatem, nec de ipso eribanno obnoxii fiant.

¶ Idem. L. XIIII.

SI quis liber homo contẽpta nostra iussione, cæteris in exercitu pergentibus, domi residere præsumpserit, plenũ eribannũ † secundũ legẽ Frãcorũ. i. lx. sol. sciat se debere cõponere, similiter & pro contẽptu singulorũ capitulorũ, quibus per nostrã regalẽ auctoritatem bannũ promulgauimus. i. ꝓ pacẽ ecclesiarum Dei, & viduarũ, & orphanorũ, & pupillorũ, pauperũ ac minus potentũ irrupuerit, aut raptũ intra patriam fecerit, aut alienas domos incenderit, vel cum collecta multitudine vim cuilibet intulerit, lx. sol. pœna mulctetur.

¶ Idem. LEX XV.

SI quis cõtumax & adeo, aut superbus extiterit, vt dimisso exercitu absque iussu, & † licentia Regis domum reuertatur, & ꝓ nos tẽdisca† lingua† dicimus, erilim fecerit, vt ipse sit reus Maiestatis, vitæ periculum incurrat, & res eius [h] fisco nostro socientur.

bannum præstetur, nec sunt paria delicta in exercitũ nõ ire, & de exercitu illicentiatus redire. argumẽto de iure Romano, si quis non patiatur honorẽ mihi decerni nõ tenet iniuriarũ: licet cõtumeliæ causa id faciat, secus, si de honore iã ꝙsito me contumeliq causa deiiciat: vt ff. de iniu. l. iniuriarũ. l.a.j. § si qs in honoribus. & arg. ff. quæ in frau. credi. l. qui autẽ. i prin. nor. ex hac l. & J. de his qui ad mortẽ fue. iu. l.j. ꝙ vbicũque aliqs pro crimine læsæ Maiestatis morif, bona eius ad fiscũ peruenĩũt, si lex Iulia hoc dicat, licet alii qui cõtra: vt prin. huius lib. pluribus ll. cont. & J. de furt. l. si portunarius hominẽ. vbi tam fugax extra Regnũ, quã illi, q̃ transponit crimen Maiestatis cõmittit, & tamen portunarius guidrigild suum præstat.

h ¶ Res eius.§ hinc colligẽ ꝙ vbi aliqs est reus maiestatis, ibi & bona ẽ bent sociari, vt J. de iis, qui

† vim

† Pagenses

† Nec. solum iurare debere, q̃ nec ipse fecit nec qui fecerit scit.

† Adhanc l. vide glo. in c. statutum. xv. q. j. & Hol. in c. ii. de deci. qui allegatum legem.

† De cribro, vide. S. no. l. proxi.

† vel † Tendisca lingua, id erilim, depositio armorum vt J. eo. l. fi.

† reuellis

qui ad mortem fu iudi. l.j. & J. de fedit. cont. iudic. vel ciuitat. leua. l.j.

a POstquam. Rescissum.§ Id est, vt bannum non extinguatur per xl. noctes. Cæterum si intra hæc tempora aliquis sic delinquat, vt in bannum incidat, tenebitur ad damnum post tempora enumerata ad soluendum, vel sit bannũ rescissum, quia ꝙdam personæ ad palatium venire coguntur, ut J. de his, qui ad pal. ve. contẽ. quæ locum non habent, cum Comes, aut Pagenses ꝺ exercitu redierint, nisi trãsactis xl. noctib.

† tracturas

b SI quis.§ Id est, ingenuus, de libertis autem J. sequen.

† Pagenses

c ¶ Antesteterit.§ seu uenti in via, non tantum in agro, vel in rure, puta piter, vel pactũ, idem volenti in flumine, uel in mari piscare. Nam tunc iure Ro. iniuriarum tenetur. l. iniuriarum. j. §. si qs me. ff. de iniu. nã nomẽ uię positũ ẽ, quia leges ad ea adaptanẽ. &c. l. nã ad ea. ff. de leg. Item intelligẽ, vbi nulla causa fuit antestãdi. Cæterũ si peculiũ alienũ in dãnũ inuẽtum dicebatur, quia tunc si dñs peculii antefleterit, cõponat sol. j. vt J. de eo. qui pec. in dam. inuł. i. Idẽ si antesteterit creditori pignorare volenti, vt J. de debit. & gua. l. si pro quacunque.

† Ix.

† Tendisca

d ¶ Annexum est.§ S. de plag. & feri. & hoc si post rixam rueniens tem plagæ, aut ferit ꝰ fa ctæ sint, cæterum, si simpliciter ambulanti ante ferit, ut § d his, q. si. l.j.

e SI quis. Adhuc.§ Nato natæve, quia aldu alii nascuãt, alii fiunt, ut J. de manumiss. & not. iuncta l.j. S. eo. quod tantum pręstãt pro pœna si antesteterit liberos, quantum si liberto, licet sit absonum.

f SI quis. Culpabilis.§ Per hoc quidam malè dixerunt, q̃ imò debet esse culpabilis in alio quo, sed non est ita: quia nemini fecit iniuriã, sed tantum rem suam vindicauit, & hãc legem intellige, vbi qui ingredi ꝓ hibet nullam habet ingrediẽdi causam. sed quid, si habeat, ut venator, qui feram sagittaram de clausura alterius tollere velit, aut speculator, nunquid dominus clausurę tenetur de anteflatu, si non permiserit eum ingredi? Prima facie videtur, q̃ sic nã tenetur debitor, si creditori pignorare volenti antesteterit, vt J. de deb. & gua. l. si quis alii gua. & J. d rap. l. si quis raptu sed fortè verius est, eũ nõ teneri, nisi sperueris aut accipiter fugerit, vel feram vulneratam sequi voluerit. ar. l. si seruus in tra prouinciã. J. de fur. quid si dominus curtis nullam habẽti causam ingrediendi prohibuerit, & non obstante prohibitione ingressus fuerit? Resp. si ingrediendo damnum dederit, vtique tenetur, uel forte tenebitur actione iniuriarum, aut de vi accusabitur, si per vim intrauerit, ut fide furt. l. vulgaris. § qui furti ff. de iniur. l. is qui in domum.

g SI quis. Caballo.§ Sine equitantis, siue alterius, & interest vtrum cũ sella, vel sine. idem si de asino.

h ¶ Iniquo animo.§ scilicet contumeliæ causa, & de hoc, si deiecto nullum ius sibi adscribebat in equo, alias secus. nam prius deberet terminari quæstio proprietatis, vel de iure pignoris, quam maleficii, ut J. de dãno in viati da. l. si quis casinã & J. de inuasori. l. iii. & iiii. & seq. ꝙ si eum in simplicitate, nulla rixa mediante, percusserit, ꝓcedit. J. de his, qui infidi. l.j. vt nota. S. l.j. in fi.

i SI quis.§ Contingit ut aliquis iuste violentiam patiatur, ut actor cõmotæ rixæ: ut S. de homicid. libe. homi. l. si quis ex leui causa. & J. de aggress. in vi. fac. l. si homines. & l. relatum. Item si fuerit detentus i furto. Præterea si possessionem rei meæ violenter abstulero, violentia il la iacet impunita, si probauero rem meam esse, ut J. de inua. l. iij. cũ seq.

¶ Imperator Lodoicus. L. XVI.

VT nullus ad palatium, vel in hostẽ pergens; vel de palatio, vel hoste rediens, tributum, quod transitorium vocatur †, solucre cogatur.

¶ Imperator Lotharius. L. XVII.

POstquam Comes, & Pangenses † de qualibet expeditione hostili reuersi fuerint, ex ea die super xl. † noctes sit bannum rescissum [a], quod Tendisca † lingua etilim, id est, armorum depositio vocatur.

De eo, qui alii antesteterit in uia, vel aliquem de caballo iactauerit, & gaulapaug.

TITVLVS XV.

¶ Rex Rothar. L. I.

SI quis [b] homini libero in via antesteterit [c], xx. sol. ei componat, sic tamen vt aliquam læsionem in carne ipsius non faciat. nam si fecerit, & xx. sol. componat pro eo, q̃ antesteterit i via, & feritas, aut plagas si fecerit, sicut subter annexum est [d] in hoc edicto, componat.

¶ Idem. L. II.

SI quis seruo alieno, aut ancillę, seu aldio, vel aldiæ [e], aut liberto, vel libertæ viam antesteterit, domino † eius componat sol. xx.

¶ Idem. L. III.

SI quis messem suam. aut pratũ, seu quamlibet clausuram vindicando prohibuerit. homini, vt non ingrediatur, non sit culpabilis [f], sicut ille, qui homini simpliciter ambulanti, viam antesteterit, eo quod laborem suum vindicauerit.

¶ Idem. L. IIII.

SI quis hominem liberum de caballo [g] † in terra per quodlibet ingenium iniquo animo [h] iactauerit, octoginta solid. ei componat, & si aliquam læsionem ei fecerit, sicut in hoc edicto subter annexũ est, componat.

¶ Idem. L. V.

SI quis [i] homini libero violentiam iniustè fecerit, id est, gualapur †, componat ei lxxx. solid. Gualapur [k], est dum quis se furtiuum vestimentũ induerit [l] †: aut sibi caput latrocinandi animo, aut faciem transfiguarauerit [m].

De iniuriis mulierum.

TITVLVS XVI.

¶ Rex Rothar. L. I.

SI quis mulieri [n], aut puellæ [o], in via [p] se antepositerit [q]: aut aliquam iniuriarum intulerit [r], noningẽtos sol. [s] componat, medietatem Regi, & medietatẽ ei, cui ipsa iniuria illata fuerit, aut ad quem mundium [t] de ea pertinuerit.

¶ Idem. L. II.

SI quis puellam, aut mulierem liberam, quæ in alterius mundio est, fornicariam, aut strigam † clamauerit, & pulsatus pœnitens manifestauerit se per furorem u

† Not. pœnã qua punitur protrahẽs quẽ in terra de caballo suo.

† vualapaux

† cum qs se. furtim vestimentum alium inducerit.

n SI quis mulieri. liberæ. Nam ꝺ liberta sine nata, si ue facta cautũ ẽ supra titu. j. l.j. Et intellige, quãdo mulier habet mundualdũ extraneũ, rũ pfacũ suo mũdualdo habet medietatẽ dictorũ decem. Sed cũ pater, uel frater, vel maritus eius mũdualdus, tunc solos mundualdus absque muliere habebit medietatem.

† stricam stringam

o ¶ Aut puellæ.§ uiro carentes, scilicet simpliciter, & honestè euntes, vt euitentur contraria legum sequentium, quæ minorem pœnam inducunt

p ¶ In via.§ Idem si in domo. nam leges ad ea &c. ff. de legibus. l. nam ad ea.

q ¶ Antepositerit.§ dolo malo, & sine causa, ut nota. suprà titu. j. l. penulti.

r ¶ Intulerit.§ scilicet de facto, non dicto, ut J. l. sequen. & intellige, ubi nullam læsionem fecit in corpus mulieris, alioquin de utraque tenetur, ut suprà titu. j. l.j. quia si mulieri illata sit iniuria: puta quia lapidem post eam iactauerit, & percusserit, habet locum pœna noningentorum solidorum: licet antestatum non fuerit.

s ¶ Noningentos solidos. § Propter sexus fragilitatem maior pœna est statuta in persona mulieris, quæ si aliquo modo fuerit, & uendicari non potest, quam uiri. Nec distinguitur modica, uel magna fiat iniuria: de hac autem compositione mundualdus extraneus potest ad suum commodum percipere sexaginta solidos: ut J. de raptorib. l. si quelemcunque.

t ¶ Ad quem mundium.§ Nam solutio mulieri facta sine mundualdi auctoritate, non liberat soluentem: sicut ea, quæ fit pupillo, uel adulto sine tutoris, uel curatoris auctoritate, si curatorem habeat. argumen. l. si curatorem. C. de restitu. in integr. & hoc procedit in libero, non i seruo. l. si seruus talem. J. de culp. ser.

u SI quis. Per furorem.§ id est irato animo, non si furiosus esset, ut J. de dã. in uia da. l. si peccatis. & concordat iuri Rom. ut ff. ad le. Cor. de fica.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de secta.l.infans,uel surdus.licet videatur contra ff.de regulis iuris.l. quicquid calore.sed loquitur in his,quæ desiderant iuris effectum, ut contractus,hic in delictis,quæ pœnam merentur: quid si conuictus dicat,se non per furorem dixisse,sed quia dicti audiuit?adhuc locus est sacramento:quia dubitans pro ignorante habet.l.fi.C.de condi.indeb.& ff.de l.b.ho.exh.l.iii. §. is,q. vnde iurabit,quod non de certa scientia cognouerit.quid,si conuentus dicat,audiui,& credo verum esse?adhuc iurare poterit,si in credulitate perseuerat,quod nõ de certa causa cognouisset.quid si non semel, sed bis, aut ter uocauit eam fornicariã? Respondeo,vt not.ſ.de cõu.sed quid prodest ei iurare cũ xij? Respõdeo,ut euitet maiorem pœnam,scilicet guidrigild ipsius mulieris secundum rationẽ eius:ideo debet probare mulierem fornicariãte stibus,uel per pugnam, vt ipse elegerit,nec iurabit de asto:ut ſ. qua.qs se defen.de.l.ſi quis alĩ asto.sed de veritate, q̃a non sufficit dicere, eam credo fornicariã. Quid si conuentus alleget famam, nunquid sufficiat eam probare? Respõdet Ioã.cre.præceptor meus quod sic: quia solet dici, quod fama cõfirmat, id est, affirmat, sicut testium numerus, aliis præceptoribus meis contrarium placuit,& dicebãt, confirmat, i. simul cum aliis affirmat:& hoc placet.ut ff.de excusatio.tuto.l.iij.circa prin. Queritur, si mulier existat fornicaria,deinde agat honestam uitam,an si uocetur fornicaria,puniatur iniurians? Nequaquam. non enim abolebitur turpitudo iam intermissa, ut ff.de ritu nu.l. palam, ſ. respon. Quid si fornicaria fuerit modo coniugata,& uiram ducit honestam? videtur absolue dus: nam iniurians intuitus est potius tẽpus præteritum, quam præsens, & secundũ intentionem proferẽtis assumi debet. l. in ambiguis orationibus.ff.de reg.iur.& quia pœnę potius sunt molendę l.pe.ff.de pę.contra,facit l.Imperialis.§. præsenti.C.de nup.Item quia sermonum obscuritas nocere debet proferẽti, quia eius potestati fuit legem apertius dicere,ut ff.de cõtrah.emp.l.cũ in lege,& ff.de pac. l.ueteribus.mihi autem uidetur eum absoluendum:quia (ut Dialectici aiunt) quod semel uerum,semper uerum,& concor. diuina scriptura, qua cauetur ut apostolus Mathęus sit publicanus.Is autem, qui fornicariam uocet mulierem honestam punitur,quod si probare potest deducit in periculum pœnę mulierem.merito ergo,si in probatione defecerit,punitur.No tamen est,q̃ probatio pugnę non refertur ad stригam,sed fornicariam ne contradicat.l.nullus.ſ.de ho ser.

a ¶ Per componem.§ In hoc rumpitur per l nullus præsumat aldiã. quia striga non facit pugnam cum esse non possit:uel dicas,quod hęc probatio ad fornicariam referenda est.

b ¶ Per pugnam.§ Sed nunquid iurabit de asto?respõdetur quod sic,ut infra qualiter quis se defendere debet.l.ſi quis alium asto. sed dicas non esse iurandum,& intelligas legem illam, quando ipse actor obiciebat pugnam.

† nationẽ

† alia

† Inhonestũ est mulieri in scãdalum currere, capi. mulieres ď iud.li.vi.

dixisse,tunc præbeat sacramentũ cum xii. sacramentalibus suis, q̃ per furorem ipsum nephandum crimẽ dixisset, & nõ de certa causa cognouisset,tunc pro ipso vano improperii sermone, quod non conuenerat loqui, componat sol. xx. & amplius non calumnietur: nam si perseuerauerit,& dixerit se probare posse, tunc per campionem [a] causa, id est, per pugnam [b] ad Dei iudicium decernatur, & si probatum fuerit,quod illa de ipso crimine [c] sit culpabilis, componat,sicut in hoc edicto legitur, & si ille,qui hoc crimen mittit, probare non potuerit, guidrigild ipsius mulieris,secundum natiuitatem † suam cõponere compellat.

¶ Idem. LEX III.

SI mulier libera in scãdalum currerit [d], vbi viri [e] litigant, si plagas aut feritas factas habuerit,aut forsitan impicta, aut occisa fuerit, appretietur secundũ nobilitatem suam, & sic cõponatur, tanquam si in fratrem [f] ipsius mulieris perpetratum fuisset:nam altera † culpa pro iniuria sua non requiratur,vnde dcccc.sol. iudicat, eo quod ipsa mulier ad litem cucurrerit, quod inhonestum † est mulieribus facere.

¶ Rex Lutprandus. L. IIII.

SI quis ſ furore accepto battiderit hominem liberum, vel mulierem liberam,aut puellam, quæ in scandalum,vbi viri litigant, venerit,& per ipsas feritas pondero si,aut ponderosæ effecti fuerint,sicut & modo factum audiuimus,cõponat medietatem pretii ipsius masculi, tanquam si eum occidisset, & de fœmina simili modo medietatem pretii, tanquam si fratrem eius occidisset,excepto si plagas, aut feritas fecerit, componat sicut anterius edictum continet.

c ¶ Crimine.§ Id est,de fornicatione.nam de hoc crimine legitur in hoc edicto,& non de striga.

d ſ I mulier.Cucurrerit.§ Vindicandi causa,non nocẽdi, nam tunc talis iniuria impunita remaneret:ut ſ.de aggres.in ui fa. l.relatum.

e ¶ Vbi viri.§ idem si mulieres. quid,si iuit causa sedandi scandalum, idem est, quia mulieres se talibus interponere non debent,quia dicitur q̃ non est facta iniuria simpliciter,& honestè.

f ¶ In fratrem.§ Id est si fratrem in scandalum currentem: unde datur intelligi,q̃ idem est,qui drigild masculi, & fęmini ę.quid, si mulier cucurrit cum causa nocendi animo: ut quia uidebat fratrem, uel filium uerberari?Respondeo,talis iniuria remanet impunita,nam non debet arma assumere,nisi se defendẽdo.argu.l.ſi quis Longobard.ſ.de hom. lib. ho. quia nihil debet habere de compositione mortui parentis,& quia faldam leuare nõ possunt.

¶ Idem. LEX VI.

ANnũtiatum est nobis,quod aliquis peruersus homo,dũ se quædam fœmina in fluuio lauaret,pannos eius † quos ibi habuerit,totos tulisset [i],& ipsa remãsisset nuda, & qui ibãt & transibant per locũ illũ pro peccatis videbãt turpitudinem eius, ipsa autem in ipso fluuio semper stare non poterat, reuerti autem ad casam suam nuda rubescebat,prouide † statuimus,quod qui talem illicitam præsumptionem fecerit, componat eidem fœminę, cui talem turpitudinem illicitã fecerit, ipse guidrigild suum,ideoq; hoc dicimus [k], quia si inuenisset eam frater, aut vir,propinquus aut parens eiusdẽ fœminæ scandalum cõmitteret, † & qui superare potuisset,vnus alterum interficeret,propterea melius est,vt se viuo, componat guidrigild suum,quàm de morte crescat faida inter parentes,& compositio maior fiat.

¶ Idem. LEX VII.

SI quis inuenerit liberam puellam,aut mulierem per campum suum seminatum [l] ambulantem, & viam indicãtem, pignoret eã [a], & parentes,aut mundualdus componant pro ipsa puella solid.sex, [b] sicut lex est.nam si ipsam comprehendere præsumpserit,& ad casam suam ligatam,aut submanicatam [c] adduxerit, componat solid. centum,medietatem Regi,& medietatem cuius causa est, sic tñ,vt illa compositio de sex solid.in illa cõpositione computetur [d]. Et si pulsatus fuerit ille,in cuius, mundio fuerit mulier,aut puella,quod asto animo,& iniquo fœminam ipsam ambulare per laborem alteri [e] fecisset, vt ei componeret, tunc præbeat sacramentum [f],quod cupiditatem habendo de compositione ista, & asto animo per laborem ipsius,ipsam fœminam ambulare nõ fecisset, nec damnum asto animo faciendo,& si iurauerit,tũc ipse,qui eam comprehendere præsumpserit,componat solid. centũ. Et si iurare non potuerit, parentes,aut mundualdus ipsius fęminę vt supra dictum est,componat solid. sex pro via indicata. Et ille, q̃ eam comprehenderit, sit absolutus a culpa.

¶ Rex Astulphus. L. VII.

PEruenit [g] ad nos,quod quidã dum ad suscipiendam sponsam cuiusdam sponsi, cum paranymphis [h] simul,aut † trotingis [i] ambularent, quod peruersi homines aquam sordidam,& stercora † super ipsam iactassent. Sed quia cognouimus malum hoc per singula loca fieri, præuidimus ne pro hac causa scandala, & homicidia surgant, si quicunque liberæ mulieri talem rem facere præsumpserit †, componat solid.dcccc. manu armata intrauerit.

o ¶ Manu armata.] Armorum appellatione,gladii,tela,lapides,& fustes continentur:vt Institu.de public.iudic.§.telum. Sed secundum regni consuetudinem non continentur lapides, & fustes,vnde si accusatio fiat de insultu cum armis prohibitis,& accusatus negauerit, poterit p pugnam probare, secus si cum armis non prohibitis.

p ¶ Homines.§ Nota argu. q̃ homicidium patratum à quatuor hominibus,nõ dicitur abscondere factum,sed palam, vt not.ſ.de homi.lib.hom. decet in glo j. Iure autem Romano collectio duorum, uel trium, uel quatuor, cœtus dicitur: vt ff.vi bo.rapto. l. prætor ait.ii.§.j.

q ¶ Moriatur.§ Mors ergo erit in obligatione compositio verò in solutione: aut quod sequitur de cõpositione corrigit, quod dictum est ď morte,quod non credo: imò licet sit pauper, & impotens compositionem soluere,nõ tradetur seruus sed morietur.

r ¶ Solid. lxxx.§ Nec poterunt se adunare, sicut in furto, & homicidio:vt ſ.de furt.l. ſi plures.& ſ.de homi. libero. hom.l.j.Hęc.n.pœna,q̃ psumptione tantũ præstatur:quia etiã ad emẽdam damni tenetur.Quid, si duo ex quatuor damnum ďderint, an omnes teneantur? vtique. Opę enim istorum damnum dicitur datum: quia duo nõ præsumpsissent id facere.argu. l. ii. §. homines.ff.vi bono.rap.

s ¶ Casas incenderint.§ de casa habita est compositio ccc.soli.vel i triplum poterit agere ille, cuius casa fuerit incẽsa. Et hoc ita est, si nolẽdo incensa fuerit,ut ſ.ď dãniniu.da.l.j.l.iiij.& l.fi q.s caballos.& ſ.& de illic. cõsi.de casa habitata in duplum pretiũ est præstandum hoc ita est,si incẽsa est nolẽdo:sed si nolẽdo in simplũ fiet cõpositio, tam de habitata, q̃ de inhabitata.& qđ subiicit, q̃ appretiata fuerit compositio fiat, intellige sicut l.j huius tituli præcipit.& affirmatur l. Lutpran.si quis liber homo se defendendo.ſ.de homic.lib.ho.

t ¶ Appretiatus.§ Hoc,si se defendendo homicidium sit patratum. cæterum si superambulando, quia tunc amittit totam substantiam.l.ſi quis se defendendo.ſ.de homicid.libe.ho.

v ¶ Incensa.§ id est,ut in triplo debeat emendari,ut ſ.de dam.iniu.da. l.j.& l.ſi quis molinum.& not.q̃ hæc lex nõ loquitur ď collatione facta per dextram,uel per sacramentum:sed de facta simpliciter.quid si collectio fuerit facta manu armata,& in uicum intrauerit, sed nulli iniuria illata,an habeat locum pœna capitis,uel dccc.solid.an alia?Resp.lex ista uult præstari compositionem dcccc.solid.& diuidi inter Regem,& iniuriam passum,unde principaliter non ad Regem pertinet, q̃a alias secus.Sed dic, q̃ erit pœna extraordinaria arbitrio iudicis, si ergo aggressio facta est super quemcunque,siue læsus sit, siue non, locus est huic pœnæ,quia non modicam iniuriam patitur, qui aggressus est.

x ſ I serui.Periculum.§ Sed ar. contra ſ.de cul.ser.l,ſi seruus talem Sol. ſibi loquitur,quando est pœna dcccc. sol.præcisè,hic uero loquitur, quando sub alternatione.

y ¶ Aut certè.§ Quæ notantur ſ.l.proxi hic repeti possunt, scilicet de pœna capitis,& de compositione dcccc.solidorum.

† trotingis.

† No. contra facientes de chaos y,de quo per Io. fab.§.insuper.de inst.& diffi. in quo.ff. cõſ. in c.ſi quis.ff. de testamẽtis.

† No.quæ pœna puniatur trahens ve stes mulieris in fluuio se lauantis de quo uide.ff. de ext. & do.in l.ſi. in fin.ff.de offi. præſ. vt.tamen c text. i arg. cõtra homines qui more bestiarum se inuerecunde lauant.i fluminibus per glo. & omnes ibi per Iac.de buſ.C. de remiſſ.uti. l. cũ ſupra. † prouide † committere habet.

a ¶ Pignoret eam.§ non erit ergo opus denuntiatione,vt ſ. de deb.& gua.l.j. secus in debito,pro quo non licet boues pignorare, quod licitum est.si in damno inueniantur, vt ſ.de eo qui pec.in dam.l.j.

b ¶ Solid.sex.§ de rebus mulieris,non mundualdi, cum nec maritus pro delicto mulieris debet puniri,& hoc quando mulier viã facere volebat,cæterum, si alia erat eundi utilitas,vt colligere herbas,& similia.

c ¶ Submanicatam.§ quid, si eam apprehẽdit tantũ,& ligauit, & post modicum soluit? Respõ. iniuria est,sed minor,& debet puniri secundum qualitatem iniuriæ,cum hoc delictum non abolebitur pœnitentia. ar.l. q ea mente ff.de fur.

d ¶ Computetur.] Nota hic in delictis fieri cõpẽsationem:ut ſ.de furt. l.ſi mulier,& ſ.de eo qui pecul.in dam.l.ij.

e ¶ Sacramentum.§ Ne ex dolo, & calliditate sua lucrum sentiat:vt C. de ser.fug.l.quicunque. ver.sanè.Sed cum compositio debeatur mulieri cui illata ẽ iniuria,quare dolus mundualdi noceat ei,vt nõ valeat ď sua iniuria agere?Respond. quia sicut ex dolo tutoris non debet damnum inferre pupillo, ita nec lucrum:& sicut ex ceptio doli opponit pupillo agẽti propter dolũ tutoris,vt ff. quib. ex cau. in poss.eat.l.apud Iulianũ. ita & mulieri agenti propter dolum mundualdi.

f ¶ Euenit.§ Hæc lex cõcordat cum l.j.ſ.e.quo ad pœnã: nã isto casu inhonestas redditur non potest, si quidem honestum est spõsum ire ad sponsum.

g ¶ Paranymphis.] id est pedisecis.

h ¶ Trotingis.§ id est ioculatoribus, qui nouerunt saltare.

i ¶ Homines pertinentes.§ id est serui. Et nota q̃ hæc lex rumpit legem Grimoaldi,si seruus talem culpam.ſ. de culp. fer.quia non lx. sol. & seruum, sed seruum tantum dabit dominus. & hoc quidam dicunt,sed alii contra, & dicũt specialiter esse in casu isto.Sed qd si masculo tale quid factum fuerit? Respon. quidam,q̃ non erit locus huic legi,sed fiet cõpositio xx.sol.vt ar.ſ.ď eo qui alii aurem tulerit.l.j.alii contra arg.ſ.de iis,qui insidiãdo,vel sub.&c.l.j.

k ¶ Tradantur.§ Nota dominum liberari tradendo seruum pro noxa,quod uidetur contra l.ſi seruus talem.ſ.de culp.ser. Sed hæc tanquã posterior est,excepto illius.Quæritur si iniuria facta fuerit sponsæ,antequam tradatur sponso,an exactio compositionis remaneat penes mundualdum,an transeat cum muliere ad sponsum iam effectum mundualdum? Respon.vtique.nam si mulier debeat,uel ei debeatur,cum persona transeunt,ut in pupillo,cum quo transeunt & remanẽt onera & credita.ar.l.j.ſ.de sponsa.& l.ſi quando.& ſ.de raptu.l.ſi quis raptu. Licet enim actio iniuriarum in bonis non sit ante litis contestationem:ut ff. de iniur.l.iniuriarum.j.respon.cum muliere transit.

l ¶ DE AGGRESSIONE.&c.§ ¶ Supra de eo, qui alii in uia antestiterit,& de eo,q̃ proiecit stercora sup spõsam.sed quia multi uolẽtes iniuriã nõdicare,colligunt homines,& alienũ uicũ intrãt,ideo &c.

I quis.§ Licet hoc verbum sit generale, non tamen continet seruos,de quibus ſ.eod.nec mulieres,de quibus ſ.eod. l.relatum.

¶ Vindicanda.§ Fortius ergo si fiue causa in uicum manu armata intrauerit.

De aggressione [l] in vico facta, & de collectionibus.

TITVLVS XVII.

¶ Rex Rothar. LEX I.

I quis [m] pro iniuria sua vindicanda [n],super quẽcunque hominem manu armata [o],aut cum exercitu vsque ad quatuor homines P in vicum intrauerit,ille † pro illicita præsumptione moriatur, [q] aut cõponat solid. dccc.medietatẽ Regi,& medietatem ei,qui iniuriam passus est, & illi,qui cum ipso fuerint,si liberi sunt, vnusquisque cõponat soli.lxxx. [r] medietatem Regi,& medietatem ei, qui vico casam incenderint [s], aut hominem occiderint, secundum quod appretiatus [t] fuerit,ita componatur illi cuius casa fuerit incensa [u],aut parẽtes,aut seruus occisus fuerit.

¶ Idem. L. II.

SI serui per consilium rusticanorum,manu armata in uicum intrauerint ad malum faciendũ, & quicũq; homo liber sub Regni nostri ditione positus, cũ illis cõsiliatus in capite fuerit,animæ suæ incurrat periculum [x], aut certè [y]

† prior

† consensum

Universidad de Deusto
Biblioteca

componat sol.dcccc.medium Regi,& medium ei,cui iniuria illata fuerit.serui enim, qui cũ ipso fuerint,ex eodem cõsilio,unusquisq; componat soli.xl. [a] me diũ Regi, & medium, cui supradiximus: & si liber homo in capite nõ fuerit, ille prior seruus,qui eòs cõduxit, moriatur: serui verò reliqui, qui cum eo fuerint ex eodem cõsilio, vnusquisque seruus xl. sol. pro eo componat medium Regi; & medium,cui malum fecerit †.

¶ Idem. L. III.

SI pro quacunque [b] causa homines rusticani se collegerint, id est,consilium,& seditionem facere præsumpserint, & cuic ũq; se anteposuerint,aut mancipiũ, aut peculium de manu tulerint, quod de casa serui sui dominus tollere voluerit. tunc ille, qui in capite fuerit ex ipsis rusticis moriatur : aut animam suam redimat [c] quantum appretiatus fuerit,& vnusquisque q † in ipsam seditionem cucurrerit ad malum faciendum, cõponat sol.xij .mediũ Regi, & medium cui iniuria illata fuerit, aut se anteponere præsumpserit, & si ille,qui rem suã quærere, aut exigere videatur,ab ipsis rusticis feritas,aut plagas factas habuerit, sicut superius statutum est, ei componatur. Nam pro præsumptione tantum pœnam suprascriptam patiatur,& si aliquis ex ipsis rusticis occisus fuerit [d] ,non requiratur, quia ille qui eum occiderit se defendendo, & res suas [e] uindicando hoc egerit.

¶ Rex Lutprandus. L. IIII.

SI homines in vno vico habitãtes aliquam intentionem inter se habuerint de terra,vinea prato,aut sylua, vel de alia re, & collegerit [f] se vna pars cum uirtute, & dixerit,eamus, & expellamus eos de ipso loco [g] per virtutẽ foras,& ambulauerint, & scandalum ibi cõmissum fuerit,& plagæ,uel feritæ factæ,aut homo occisus fuerit,ita decernimus, ut plagas,aut feritas,& hominem mortuum secũdum anterius edictum: quod gloriosissimus Rex Rothar, vel nos instituimus,cõponat, sed pro illicita præsumptione de ipsa collectione componat soli. xx.ad illam partem,quæ in campo, aut ĩ vinea,vel prato,aut in sylua suum laborem faciebat. Hoc autẽ ideo statuimus, vt nullus præsumat malas causas in quolibet loco excitare,aut facere,& nõ potuimus causam istã asimilare ad araſcild [h] ,† nec ad consilium rusticanorum [i] , vel ad seditionem [k] , & plus nobis congruum paruit esse de consilio malo,id est, consilio mortis, quia quando se colligunt,& super alios vadunt pro peccatis.ad id ipsum vadunt, vt faciant malum,aut si causa† euenerit, vt hominem occidant,&plagas,aut feritas faciãt, ideo (vt diximus) ad simulauimus causam istam ad consilium mortis quod est,sicut supra diximus, soli. viginti [l].

¶ Idem. L. V.

RElatum [m] est nobis,quod ali qui perfidi homines , & in malitia astuti,dũ p se, ut præsumpsissent, manu forti, aut uiolento ordine intrare in vicum' aut in casas alienas, timentes illas compositiones, quæ in edicto antiquo compositę sunt,fecerunt colligere mulieres suas, quascunque habuerunt, siue liberas, vel ancillas, &miserunt eas super homines,qui minorem habebant virtutem, & apprehendentes homines de ipso loco, & plages fecerunt, & aliqua † mala violento ordine plus crudeliter, quàm viri exercuerint: dum autem hoc ad nos peruenisset, & homines ipsi pro sua violentia, qui minus poterant interpelabant, ita prospeximus in hoc edicto eodem modo affigere, vt si à modo mulieres hoc facere in qualicunque loco præsumpserint, primum omnium decernimus, si aliquam iniuriam, aut opprobrium, vel plagas, aut feritas, aut mortem ibi acceperint, nihil ad ipsas [a] mulieres,vel ad viros,aut an mundualdos earum, componant illi qui se defendendo aliquam eis fecerunt læsionem , aut interemptionem,insuper & publicus, qui est in loco, vbi factum fuerit, comprehendat ipsas mulieres †, & faciat eas declauere, & frustare per vicos ciuitatis ipsius loci, vt cæteræ mulieres talem malitiam [b] facere non præsumant,& si in ipsa casa feritas, aut plagas ipsæ mulieres cuicũque homini fecerint, mariti componant ipsas plagas, aut feritas, quas ipsæ fecerint secũdũ tenorem edicti. Hoc autem ideo prospeximus, tam de disciplina, quàm de compositione: quia non possumus mulierum collectionẽ ad araſcild adsimilare,neque ad seditionem rusticanorum, quia viri istam causam faciunt, non autem mulieres: & ideo de ipsis mulieribus fiat, sicut supra statuimus.

¶ Idem. L. VI.

SI quidem simpliciter in scandalum qualiscunque mulier cucurrerit, mortem, & aut feritas, vel plagas ibi acceperit,sic fiat iustitia, sicut decessor noster Rothar Rex instituit, vel iudicauit.

¶ Imperator Carolus. L. VII.

DE sacramentis [c] per guildoniam [d] † adinuicem † coniurandis, vt nemo facere presumat, alio verò modo [e] de illorum alimoniis [f] , aut de incendio [g] aut de naufragio, quanuis conuenientiam faciant, nemo in hoc iurare præsumat.

¶ Imperator Lodoicus. L. VIII.

SI serui per contumaciam [h] collecta multitudine, vim intulerint alicui,id est, aut homicidium, aut incendium, aut qualecunque damnum fecerint, domini eorum [i] , quorum negligentia euenerit hoc,pro eo,quod cõstringere eos noluerint, vt talia facere non auderent, bannum nostrum componant, id est sexaginta solidos soluere cogantur.

¶ Imperator Lotharius. L. IX,

VOlumus [k] de obligationibus, vt nullus homo per sacramentum,nec per aliam obligationem adunationem faciat, & si hoc facere [l] præsumpserit [m] , tunc ille qui prius consilium inchoauit,& hoc factum habeat [n] ,in exilio ab ipso Comite in Corsicam mittatur,& illi alij bannum componant, & si talis fuerit qui non habeat, vnde componat, sexaginta ictus [o] accipiat [p].

¶ Idem. L. X.

COllectam ad malum [q] faciendum,omnibus modis prohibemus [r] fieri: & vbicunque huiusmodi præsumptiones factæ fuerint digna emendatione corrigantur [s] :& si per negligentiam Comitis vel factæ sint,vel non emẽdatę remanserint, hoc ad nostram notitiam perferatur: auctor verò facti,si fuerit aduocatus, vel præpositus,siue sculdius,vel qualibet alia dignitate præditus,libera per sona post legalem emẽdationẽ in

† Quid sit guildonia, & est adunatio, ut l. volumus. ĩ. eo.
† coniuratium.

---

a ¶ Soli. xl.] Nota,quod dominus serui tenetur pro medietate compositionis,in qua teneretur,si liber esset,vt no. ẽ.de scan. & cõposi. l.si qs liber homo. & l.seq.quæ regula non habet locum in cõpositione dcccc. solidorum, vt hic. nec in pœna furti: vt ĩ. de cul.seru.l.si seruus talem.& distinguit, an rustici fuerint domini serui,an extranei,primo casu,quia

b ¶ Si pro quacunque.] Superiores leges loquuntur,quando de vno vico in alium facta fuit aggressio , & collectio ad malum faciendum : hic quando in eodem vico.

c ¶ Redimat.] Sed soluendo, v. iuxta qualitatem personæ non debet præstare dcccc. solid.[,] p redemptione personę, vt in superioribus legibus , quia ista nõ loquit de seditione facta cũ armis, nec de uico in uicũ. Sed uidet cõtra.l.j.ẽ. de eo q ĩ via anste. vbi præstantur solid,xx. Sed ibi quãdo sine causa fuit factus antestatus, hic causa interueniente: q a peculium dominus abstulerat de casa serui sui , & portabat. Item contra. ĩ. de eo qui pœn. in dã. inue. l.fi. vbi in octogild,tã quã qui res alienas malo ordine tollit. Sol. ibi tulerat animo lucrandi, hic non,sed uoluit domino contradicere,& hę pœnę pro præsumptione præstantur: quia si plagas aut feritas fecerint rustici,uel furtum,aut uiolentiam commiserint, pro qualitate delicti puniantur.

d ¶ Occisus fuerit.] Hic ponit casum qualiter iacere debet sine compositione si ipsi iniuriam passi sunt,quia ille,qui occidit, &c. multo fortius iacere debet impunitus si plagas,aut feritas,uel alias iniurias passi sunt: & concor. ẽ. de ho. li. ho. l. si quis ex leui.

e ¶ Et res suas.] Nota argu. quod tam pro defensione rerum , quam personæ licet occidere,quod intellige,ut not. in d. l. si quis ex leui. & in l. si quis liber homo se defendendo. eo. tit.& hic repete,quæ no. ibi. ẽ sciẽdum,quod hæc lex loquitur de collectione facta simpliciter, non per dexteram,uel per sacramentum,uel per obligationem.

f S[i] homines. Collegerit.] Non dicit de collectione, quæ fit per dexteram,vel per sacramentum,uel per aliam obligationem,sed quæ simpliciter fit.

g ¶ De ipso loco.] Fuerunt ergo auctores commotæ rixæ, unde si plagæ,aut feritæ factæ fuerunt, uel homo occisus,præstari debet compositio secundum anterius edictum Rotharis,& Lutprandi, constituit .n. Rothar,ut pro homine occiso ,si non furtiue occidatur,guidrigild præstetur. iuxta qualitatem personæ: quod Lutprandus affirmat, & præcipit,quod si quis se defendendo occidat ,non tenetur,secus si superabulando: quia amittit totam substantiam suam,ut suprà,de homicid. liberorum hominum.lege,si quis se defendendo. cum distinctione tamẽ, vt si auctor commotæ rixæ se defendendo occidat, & liquidum sit, præstabit guidrigild: si vero occidatur,absque cõpositione iacebit, ut not. suprà l.proxima. & supra,de homicid liberorum homi. l. si quis ex leui.

Idẽ distinguitur de plagis,& feritis. Et nota. q hic non dicitur, qui in capite fuerit, quia omnes pariter consilium ierunt eundi,dum dicit, eamus, & expellamus, ad omnes enim pariter litigium pertinebat , & ꝑter supradictas pœnas plagarum,uel feritarum pro assumptione debet componere pars , q ita se collegit, alteri parti soluat. xx. quæ compositio diuidi debet pro numero personarum [,] proportionabiliter, cũ omnes pariter præsumpserint, non proportione terrę, licet unus maiorem,alius minorem portionem se dicit habere.

h ¶ Ad araſcild.] id est, ad aggressionem in vico factam,vt l.j. suprà eodem.

i ¶ Nec ad consilium rusticanorum.] vt supra eo. l. ii. cum illa maiora fuerint delicta,maiorat compositio præstanda.

k ¶ Ad seditionem.] ut suprà lege proxima.

l ¶ Solid.xx.] Asimilatur ergo consilio mortis, quod punitur solid. xx.& hic nota,quod debemus de similibus ad si milia procedere: ut ff. de legi.l.non possunt & ꝑ batur,dum dicit,plus no bis congruum , &c. quæ similitudo non fit inspectis initiis: sed quod contingere potest, dũ dicit aut si casus euenerit, & licet dicat Lutprãdus in hoc esse similia , tamen non sunt , quia & si de consilio mortis præstatur solid.xx.& pro unoquoque homicidio ꝑ cõpositio præstatur,isto tamen casu tota uniuersitas componat soli. xx. & si plures occidantur, non augetur compositio. quid si prædia, de quibus agebatur , pertinebant ad partem quæ se collegit , nunquid eam excusat, si possidentes erant inuasores? Respondeo, si uiolentia committitur incontinenti , licet eam propulsare,si ex interuallo non licet. l. idem est. ff. uti. frui. ff. de ui & ui armata. & pars , quę hæc præsumpserit componi debet, cum non debebat præsumere,quod autem iudiciali præsumere debebat l.extat ff. quod metus causa. & C. de suffra. l.j. & ff. de eden. l.j. primo respon.

† casus.

m ¶ Elatum.] Loquitur de collectione mulierum mandato maritorum,& mundualdorum facta, propter quam tenentur ad pœnam pecuniariam,sequuto insultu: nam si mariti plagas,aut feritas fecerint, debent componi,ut suprà, de his qui insidian. lege prima : si uecerint,debent componi,ut suprà,de his qui insidian.lege prima : si uen

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ad nostram præsentiam.¶ Imo mittendus est in exilium:ut s. lege Proxima. Solu. ibi in persona, quæ non est in dignitate, hic secus.
b ¶ Emendatione.¶ Respexit leges s. quæ pro varietate adunantium fine collectione, & locorum, nouas inducunt penas.
c ¶ Mulctetur.¶ Id est, liber quisque componat lxxx. sol. seruus xl. secundum leges Rotharis. l. si quis pro iniuria. & lege, si seruꝰ per consilium. supra eodem.

d De conspirationibus.¶ Est autem cõspiratio, simul spiratio, quasi eundem spiritum, & propositum habeant ad malum faciẽdum. Et nota hanc legem rumpere omnes suprascriptas leges Rotharis, Lurprãdi, Caroli & Lodoici. vel duas non rumpere, imo quæ dicta erant de pœna ciuili cõfirmauit Lodoicus in l. si seruꝰ p contumaciam. s. eod. Lotharius uero alias subiũgit in hac lege de pœna corporali.

e ¶ Quicunque.¶ Vtrunque sexũ complectitur: quia si contigerit mulieres conspirationẽ facere, hac pœna ferientur.

f ¶ Quamcunque.¶ s. ad malum faciendum: secus si ad bonũ: vt supra eo. l. de sacramentis.

g ¶ Iudicetur.¶ i. triplici modo, nel uindicta punietur. & not. hic modo pœnæ.

h ¶ Flagellentur.¶ Ille tamen, qui author fuerit, interficietur, nec erit ulla excusatio de morte eius, ex eo quod nihil mali perpetratum fuerit.

i ¶ Detondeant.¶ Auctori autẽ non parcitur: quia vtrobique partitur, & nullo modo liberat suam animam, nisi Regi placuerit: unde prima & secunda lex huius tituli corrigũtur in hac parte: & licet pœnas criminales patiantur, præstabuntur tamen pœnæ pecuniariæ his, qui damnum, aut iniuriam passi sunt, vt si domum incenderint, i triplũ fiet compositio. Quid si hominẽ occiderint se defendendo? Respõdeo. guidrigild præstatur hæredib. defuncti: si superambulando, totam substantiam amittent, si plagas aut feritas fecerint, component secundum tenorem edicti: nam cum maius sit delictum, conspirationem facere pet sacramẽtum, quam simpliciter. ideo magis puniunt in personis suis, & pœnę pecuniariæ debitę in iuriã passis minui non debent, præterquam in compositione noningẽtorum solidorum.

k ¶ Si vero per dexteram.¶ Aliqua conspiratio firmata fuerit, &c. i. si conueniuntur quod per dexteram fecerint obligationem, purgare debent ignorantiam suam cum idoneis iuratoribus.

l ¶ Suam legem.¶ ut s. eo. l. uolumus.

m ¶ Componant.¶ Id est, bannum soluant. quod uideri potest per id quod dicit seruꝰ flagellentur, quia ubi liberi bannum soluunt, serui flagellari debent.

n ¶ In regno nostro nulla huiusmodi conspiratio. &c.¶ s. e. l. j. vbi auctor, qui in capite est, componat solidos noningentos, & sequaces, soli dos octuaginta. Sed cum bannum semper debet Principi præstari, qs in exactione præfertur? Respondeo, iure Romano, & Longobardo priuatus præferturꝰ ut ff. de officio iudicis. & l. ut iudices. & l. de uniuersali. & C. de pœn. fisca. l. j. libro x. & ff. de iure fisci. i. in summa. & intellige de conspiratione ad malum faciendum, ut supra not.

o SI quis sine uoluntate.¶ Cum uoluntate ergo Regis non reputatur pro delicto, ut s. de his, qui in fi. ii. & de consilio mortis. l. ii. & hic repete, quæ ibi not. & dic uoluntate, s. expressa. quid & tacita? dic, siue tacita, siue expressa, pœnam non meretur, si uoluntate Regis factum sit.

p ¶ Contra iudicem suum.¶ Iudex suus dicitur, quem Rex, uel alius Magistratus, habens potestatem legis condendæ constituit.

De seditione contra iudicem, vel ciuitatem leuata.

TITVLVS XVIII.

¶ Rex Lutprandus. L. I.

SI quis sine uoluntate o Regis, in qualicunq; ciuitate contra iudicem suum p seditionem leuauerit q, aut † aliquod malum fecerit r: uel eũ sine iusione s expellere quæsierit, aut alteri homines de altera ciuitate cõtra aliam ciuitatẽ, aut aliũ iudicem t, vt suprà sine Regis iusione seditionẽ fecerint, aut eũ expellere, sine Regis uolũtate quæsierint, tũc is qui in capite fuerit, animæ suæ incurrat periculum, & omnes res u suæ ad palatium † deueniant, reliqui uero homines, qui cum illo in malo consentiẽtes fuerint, vnusquisq; componat in palatio guidrigild suum, & sic casam cuiuscunq; bructauerint †, aut res eorũ tulerint, qui cum palatio & cum Rege tenent, aut ipsis qui fidem in palatio obseruãt † cõponat omnes res suas cui eas tulerit in octogild, & guidrigild suũ, vt diximus, cõponat in palatio: hoc autem ideo præuidimus in præsentis edicti pagina scribere, vt malum uitiũ non crescat, sed amputetur, vt omnes in pace, & gratia Dei, & Regis uiuere ualeant.

¶ Rex Rachis. L. II.

COgnouimus x enim, q̃ p singulas ciuitates mali homines & tanas †, id est, adunationes contra iudicem suum agentes faciunt, sed ita statuimus, vt si amodo quicunq; homo adunationem cum quatuor, uel quinq;, aut amplius hominibus fecerit, dicendo, quod voluntatẽ y iudicis sui non faciant, & quod ille recte z dixerit, aut ad eius iudicium non uadant, cõfidentes in alicuius patrocinio, & alios circa se aggregare voluerint, vt ipsi similiter faciant q ¶ Seditionem leuauerit.¶ Aut aliquod malum, &c. Seditio, est separata ditio, quia uult separare se à iurisditiõe iudicis sui: hic tamẽ quãdo, nõ solus, sed tumultuosa adunatio facta, iudicem suum contemnit. † & r ¶ Malum fecerit.¶ Vel cũ sine iusione, &c. Cum seditione in oonte ptum iurisditionis, siue eat contra iudicem, siue contra ciuitatem aliam. † publicum s ¶ Sine iusione.¶ Nã si iubente Rege tale q̃d factum fuerit, impunitum erit. l. j. s. de consilio mortis.

t ¶ Alium iudicem.¶ Id est, alterius ciuitatis, ut quasi sic, facta seditione iudicem suum, siue alterius ciuitatis expellere quærit. † blasphemauerint

u ¶ Omnes res suæ.¶ ad palatium deueniant. Videtur ergo crimen maiestatis, & sic concordat ff. ad l. Iul. mai. l. j. ibi, ad seditionẽ cõuocent, &c. sed ibi, qñ seditio leuata erat cõtra Rẽp. vel Principẽ: licet lex ista loquat de seditione facta cõtra Magistratũ p Principẽ constitutũ: prout est proximum seditioni contra Principẽ factæ: unde pq̃ nę in lege ista statute ad regẽ pertinẽt, quia & sequentes guidrigild componũt ad palatiũ Regis: vt itaq; per seditionẽ cõtra iudicẽ factã, crimen publicũ cõmissum, ut s. de publ. crimini. l. si quis foris. & cõuersum in cõtẽptũ Regię Maiestatis, ut in tex. ibi, aut si res eorũ tulerit, &c. nulla ei præstatur cõpositio iudici de seditione cõtra eũ facta: ergo saltẽ secunda pars cõtra regẽ est facta: & concordat iuri Romano ī quo cauet, ut instar sacrilegii sit dubitare, an dignus sit, quem Princeps elegerit: quia ī ll. superioris tit. pars cõpositionis defertur iniuriã passo, hic autẽ tota præstat Regi, ut dictum est. † confer uant

x COgnouimus.] Quicunque homo, siue maior, siue minor, dummodo sit doli capax: in criminibus enim mino res non iuuantur, ut C. si aduer. delic. l. j nisi miseratio ætatis, &c. ut ff. de mi. l. auxilium. s. in delictis. Et nota, quod hęc lex rumpit legem Rotharis. i. si quis qualemcunque hominẽ ad Regem accusauerit. s. de malefic. & publ. crimin. in hoc q̃ ipsa dicit, si probare non potuerit guidrigild cõponat. ista uero facit eum tradere in manus accusati, ut faciat de eo quod uoluerit. Et etiam rumpit legem Rotharis. l. si quis ab alio res suas [de exercitali bus, quia per illam xx. sol. debet componere, per istam uerò guidrigild, & honorem amittere. Et rumpit legem Lutprandi. l. si q̃s habuerit casam, & Sculdasio eam dixerit. & l. si homines de sub una iudiciaria & l. si quis in unam ciuitatem causam habuerit. & alias quamplures.

y ¶ Voluntatem.] Non de omni uoluntate, sed de eo, q̃ iudex recte iudicauit siue agat, siue conueniatur, diffiniendo, siue in loquendo, intelligo, quãdo utebatur auxilio appellationis, quod legitimum est, & non puniendum, nisi ubi lex dicit.

z ¶ Rectè dixerit.] Id est, secundum allegata ad factum pertinentia, nam si factum principale sit coram iudice allegatum, licet unus ex aduocatis non incompetenter allegauerit de iure, iudex in sententia proferenda supplere debet de iure, & secundum legem proferre, & hoc casu procedit. l. j. C. ut q̃ desunt aduoca. par. iu. sup. quod si minus peritè iudicauerit, † hannas

iudicauerit, putans fortè bene probatum, quod non erat, aut e contra debet exequi fẽtẽtia, nisi fuerit appellatum: non enim cũ multitudine collecta hominum seditionem contra iudicẽ debet facere litigator, eũ & sententiã eius spernẽdo: ideo ipse, & sequaces debẽt puniri: vt no. s.

a ¶ De causa Regis.¶ i. ad Regem pertinente. s. criminalis, uel ciuilis: vt s. de pu. iu. vt si noluerit dicere aliquam pœnã uel hæreditatem ad Regem pertinere, ut s. de scan. & com. ad re. perti.

b ¶ Qualitatem causæ.¶ sciuilis, uel criminalis.

c ¶ Non potuerit.¶ debet igitur accusatus absolui, & accusator deficiens in probationibus dari in manibus eius cũ omnibus rebus suis: hoc uerum, quando reus simile pœnam fuisset passurus, si conuictus esset, cũ calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicij, ut C. de accu. l. fi. & corrigitur s. de pub. iud. l. fi. quæ dicebat, calumniatorem debere componere guidrigild.

d ¶ Neglexerit.¶ dixit de litigatore nunc de iudice, qui inuenitur in culpa, vt si differat iudicare & si litigatores sunt sub eodem iudicio, uel sub diuersis ordinarius iudex præstabit viginti solidos regi, & xij. ei cuius causa est. sculdasius uerò (qui minor iudex est) minorem patietur pœnã. Sed l. iiij. s. de exercitalib. est contra. Sol. hæc generaliter loquitur, illa uerò in exercitu tantùm. Vel illa trahitur ad istam quod est melius. † Gasindiũ pro seruitio ponit.

e ¶ Ad præmium.¶ Nota casus, in quibus si litigator iudicem accusauerit, & probauerit, iudex amittat honorem, & cõponat guidrigild ut hic. Sed contra s. de exercita. l. si quis res suas. Sol. ibi loquitur in exercitu. Itẽ contra. j. de deb. & guad. l. si quis liber homo. Sol. ibi de sculdasio: hic de ordinario: vel ibi non iudicauit, sed dilatauit facere. Item contra. inf de prohibitione alien. min. l. si quis infans. sed ibi nihil definiuit. verum alium constituit ad diffiniendum. Item contra. s. de homic. ser. l. fi. solu. ibi non iudicauit, sed iusit.

f ¶ Disciplinam.¶ scilicet quòd verberetur.

g ¶ DE DAMNO INIVRIA DATO, &c. ¶ Suprà de illicitis collectionibus, & damno per eas dato: modo de omni damno in genere. Et idem est iste titulus quod in iure Romano. ad l. Aquiliam. Et verbum, iniuria, non ponitur hic pro contumelia.

h SI quis causam alienam.¶ Nam si suam, de se quæratur, quia sibi damnum dedit, verùm si alius possideat, & contendat suam esse, & alius incenderit, cessabit compositio vsque ad determinationem proprietatis; vt j. eo. l. si quis casinam.

i ¶ In triplo.] computata re, vt pœna sit dupli, sed contrà. s. de illici. consilio. l. j. vbi q̃ domo incensa cõpositio est trecentorum solidorum Sol. ibi de domo i qua viri habitãt, & hic de ihabitata forte, vel eriti electiõe actoris quomodo velit agere: quãdoq; n. expedit agere in triplũ, qñq; i ccc. solid. quia omne incendiũ debet emendari in triplũ: vt j. e. l. si quis molinum alterius. Itẽ contra. j. qualiter quis se defendere debet. l. si qualiscunque causa. & l. si pro quacunq; cã. ubi reus, non actor debet iuuare. solu. speciale est hic in odium violenti. Vñ sumunt quidã argumẽtum, q̃ debet certiorari sacramentum dari, vbi alius litigator iurare non potest ignorans veritatem. Si quidem cõtra hæredẽ hoc dicãt, hñs iurare debet, vt defunctus, cui successit, ut j. fi act. reg. resp. reg. l. j. & j. qualiter quis se defen. deb. l. fi contigerit. nam iure Longobar. non differt sacramentum hæredis à principali, licet iure Rom. secus. l. generaliter, C. de re. cre. Vel potest actor petere, cuius domus incensa est. ccc. sol. si hoc magis elegerit. vt s. de illicito consi. Et hoc verum est, qñ voluntariè casa incensa est: si autem nolendo fuerit incensa, tũc nõ cõponitur in triplum, sed in quantum fuerit appretiata casa l. j. s. de aggressin vic. facta. Et nota, quòd d. Ariprandus dicebat arg. istius l. & l. si quis molinum. j. eo. q̃ vbicunque incenditur casa alicuius voluntarie, compositio est in triplum faciẽda. Sed Alber. distinguebat, utrum casa, quæ combusta est fuerit arbitrata an non, ar. l. si q̃s casinã j. eod.

k ¶ Sub æstimatione.¶ scilicet communi, non singulari, ut ff. ad legẽ Falcidiam. l. pretia rerũ.

l ¶ Apprætiauerint.¶ Hoc quando constat de rebus crematis, uel æstimatores eas uiderint, uel per eorum confessionẽ. † No. quòd pœna vnius debet esse metus mulctorum &c. l. j C. ad le. Iul. repet.

m ¶ De eo.¶ non de incẽdio: quia tunc non per sacramentum, sed per pugnam dirimitur. l. si quis alium astu. inf. quali. quis se defen. deb.

n ¶ Iuratus dicat.¶ Hoc si non constat de rebus crematis. Sed nunquid iurabit secundum qualitatem communem? Vtique: nam si volens se defendere, iurat secundum qualitatem causæ multò fortius auctor, qui uel ac quirere vult, uel damnũ euitare, nisi lex aliud specialiter dicat. † No. quod fit acto animo facere. vide sup. d ho. lib. homi. l. si quis puellam.

o ¶ Quantum potest. referri ad res, q. d. quantas res perdiderit, numerando ipsas, & ad æstimationem rerum. † sub

p ¶ Restaurentur ab illo.¶ scilicet iudice, taxante, si quæstio sit de rebus ipsis. Quid enim, si agricola vellet iurare se amisisse res pretiosissimas, uel pecuniam multam, nunquid tenetur ei? Certe non, cùm non sit: verisimile: ideo iudex taxabit, ut sibi verisimile uidetur pro personarum atque negotij qualitate, vt l. si quando. C. vnde vi. & ff. de in litem iurando. l. videamus. s. iurare. sed si ille qui dicitur incendium perpetrasse, negauerit, actore hoc eligente, fiet pugna: vt infrà, qualiter quis se defendere debeat. l. si quis alium asto. † restituantur † malum

plinam f, vt emẽdatus † fiat: & vt alij facere non præsumant.

De damno g iniuria dato, & de incendio.

TITVLVS XIX.

¶ Rex Rothar. LEX I.

I quis casam h alienam h asto animo † quod est voluntariè, incenderit i, in triplum eum, quod est † tertia æstimatione k pretij, cum omnibus, quæ ibi cremata fuerint, secundũ quòd vicini homines bonæ fidei apprętiauerint l, restauret, & si aliqua de eo m, quod intrinsecus crematum est, orta fuerit intentio †, tunc ille qui damnum pertulit, iuratus n di cat, quantum o in eadẽ casa perdidit, & omnia (vt dictum est) in triplo restaurẽtur † ab illo P, qui hoc damnum † voluntariè perpetrauerit.

¶ Idem. LEX. II.

SI quis focum foris super nouem pedes q á foculari portauerit, & damnum ex ipso foco sibi, aut alteri factum fuerit, ipse qui focum portauit, damnum cõponat ferquidum, id est, simile, ideo quia nolendo fecit: & si intra ipsos nouem pedes r quod est de foculari damnum fecerit sibi, aut alteri non requiratur s.

q SI quis. Nouem pedes. Cum sit in culpa, ex quo ignem non custodiuit. Et loquitur ex præsumptione hominis, contra quam admittitur probatio in contrarium, vt l. fina. in princ. ff. quod metus causa. & ff. pro soc. l. merito. non autem contra præsumptionem legis, vt C. ad Macedo. l. fi. & C de rei vxoria actione. l. vnica. in princip. & C. arbitrium tute. l. fin.

r ¶ Intra ipsos nouem pedes.¶ quasi ignis cadens remanserit sub custodia, & prouisione domini domus. quid si domus est tã spatiosa, vt etiã inter domum de longe post nouem pedes, & vltra ignis damnum dederit? Videtur quod dominus domus fuerit in culpa, cum debuerit prouidere, cum esset in eius aspectu. Item si focularium esset prope ianuã, & infrà nouem pedes extra domum ignis damnum dedit, cur non imputatur portanti ignem qui negligenter custodiuit exeundo domũ maximè in die ventoso. Et ideo rectè dicimus præsumptiones istas admittere probationes in contrarium: cum suprà nouem pedes imputetur culpa portanti. Item qui egens igne, misit puerum ad capiendum, cui non potest culpa imputari? Respondeo imputatur eum misi tenti. argumen. l. fin. in fine. infra de eo qui pecu. in dam. inue. & concord. iuri Roma. vt ff. loca. l. videamus. in princi. & l eum in plures. s. seruum. in fin. & ff. de nego. gest. l. nam & Seruius. s. fina. & ff. commo. l. eum qui in fin. & ff. pro soc. l. de illo. & ff. si men. fal. mo. dixerit. l. ij & ff ad l. Aquiliam. l. si seruus ier. s. Proculus. Quid, si damnum passus velit conuenire, qui ignem dedit, quasi magis fuerit in culpa, & non qui misit p ignem? Respond. non fuisse in culpa qui precibus amici sui satisfacit, cum nec procurator, nec nuntius eius fuit, nec negotium eius gerebat, & potest dici argumen. huius leg. vt incendia nolendo facta componãtur in simplum.

s ¶ Aut alteri non requiratur.¶ Et hoc ea ratione quia non consueuit materia relinqui iuxta ignem; quia ignis timetur, sed vltra nouem pedes bene consueuit relinqui materia secundum Va.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a S I quis focum.§ Sed videtur contrà.ff.eo.l.volumus. Sol.d. l. volumus.intelligitur in sylua tantùm:hæc verò in alio loco.
b ¶ In itinere.§ Idem si in campo extra iter.
c ¶ Dimittat.§ Si voluerit ab igne recedere,nec debet negligenter custodire,vel dimittere:qa non peccabit:nisi forte die ventoso id fecerit.

tunc enim culpæ est reus in faciendo, & si ignis damnum dederit, ipse se cisse videtur,ut ff.ad leg. Aquil.l. qui occidit. § in hac Idem & si custodiendo obdormuit: ut ff. ad le.Aql.si seruus seruum. § si fornicarius. Quid si ignem non extinxerit,& post eius egressum superuenit uētus, & damnum dedit? Respon. licet casu fortuito videatur datū, tamen tenetur: quia culpa præcessit casum. Nā culpa aliquando præcedit casum: ut quando qs imperitus putans se sufficientem assumit aliquid faciendum: ut ff. ad legē Aquil.l.idem iuris. § fin. Aliquando est in ipso facto, ut si medicus malè secat, uel si quis die ventoso ignem cōmiauerit: ut d. § in hac.& d.l. idem iuris. Aliquando sequitur factum,ut si medicus derelinquat in cura: & qui ignem conuiuauit de relinquit ipsum: vnde si damnum sequatur quocunque prædictorum casuum ex culpa diciturin terueniſſe.
d ¶ Talem horam.§ Idē & si ultra illam horam nocuerit ignis: dum tamen appareat,quod ex isto igne damnum accidit:sed ideó usque ad illā tantum horam posuit; quia plerumque nocet ignis usque ad illam horā aut moritur.
e ¶ Vigintiquatuor.] Nota quòd si post xxiiij. horas datum sit damnum, excusatur, & similis excusatio reperitur ff. de vena.l. j.& pe.
f ¶ Riuum.§ scilicet excusatur post vigintiquatuor horas. Sed contra ff. eod.l.nn. vbi tenetur qui in sylua ignem commiauit. Sol.forte cum distinctione est intelligenda hæc lex: uel ibi ab initio fortè fuit in culpa; dum commiauit in sylua; quo casu propter diuersitatē arborum facile ignis euagatur.
g S I quis.§ No.arg.damnum datum debere i triplum restitui ut not.ff. eo.l.j.
h S Iquis.Auctoritate.§ Nam si cum auctoritate iudicis,non tenetur, cùm habeat ius imperandi,ut ff.de re iu. l. nō uidetur.& si malè imperauit, tenetur;ut hic in fin.& supra de homi.ser.l.fi.concor.iuri Roma.ut ff.ad l. Aquil.l.liber homo.& ff. de iniur l. non solum. §. Proculus.
i ¶ Soli. xij.] per præ-

¶ Idem. LEX III.

S I quis † focum [a] in itinere [b] fecerit, antequā egrediatur extinguat eum,& non negligenter dimittat [c]. Nam si cōtigerit post egressum ipsius alicui ex ipso foco damnum, aut læsionem fieri, ipse, qui focum fecerit,& negligēter eum dimiserit,damnū sicut appretiatum † fuerit, componat tantum,sic tamē vt post relictum focum à qua hora reliquerit,vsq; ad aliā talem horam [d] diei,aut noctis cōputetur, quæ sunt horæ vigintiquatuor [e]. Nam si contigerit transire ipsum focum super publicā viam, aut riuum [f],si damnū fecerit, non requiratur ei, qui of cum dimisit.

¶ Idem. LEX IIII.

S I quis [g] molinum alterius asto animo incenderit:id est,volun tariè i triplum eum restituat, sub æstimatione pretij, cum omnibus quæ intus cremata sunt.

¶ Idem. L. V.

S I quis molinum alterius asto animo scapellauerit†,aut clausuram ruperit sine auctoritate [h] iudicis, componat solid.xij. [i] illi cuius molinū esse inuenitur, & si iudicē interpellauerit [k] & iudex dilatauerit ipsam causam deliberare,aut licentiam dederit aduersę parti,ipsum molinum euertendi [l],cōponat solid.xx.[m] i palatio Regis districtus † ab autorizat.†

¶ Idem. LEX VI.

S I quis sepem alienam ruperit, id est idrezon,compo.soli.vj.

¶ Idem. L. VII.

S I quis plonū † aut aratū alienum iniquo animo scapellauerit †, cōponat sol iij.† [n] & si furatus fuerit,compo. i octogild†.

¶ Idem. LEX VIII.

S I quis vitem alienā de vna fossa asto animo scapellauerit,cō ponat soli.j.si autem succiderit, componat solid.iij. [o]

¶ Idem. L. IX.

S I quis tranicem de vite aliena inciderit, compo.medi.soli.

¶ Idem. L. X.

S I quis roborem,aut certū, seu quercum, quod est modula ischal†,aut glandē:quòd est faia† inter agrum alienū,aut inter culturam, vel clausuram,in cuius vicinio inciderit,compo.pro arbo

sumptionem tantum, & damnum emendetur.
k ¶ Interpellauerit.§ f.ille,cuius violatum est molinum.
l ¶ Euertendi.§ f.componat solidos vj aut æstimationē damni, qñ dolo eam non rupit: & est electio patientis damnum. Sinautem dolo ruperit,tunc vtrunq; præstet,f.& cōpositionem, & damni æstimationē.
m ¶ Solid.xx.§ & xii. ei qui interpellauit : ut inf. quasi.iudi.debent.l.j. in fi. & in hoc videtur contrà.s. de fedi. contra iud. le.l.fi. vbi iudex compo. guidrigild, & honorem amittit.Solu.ibi quando corruptus pretio,vel attendebat ad amicum,hic tantum neglexit.
n S I quis. Solid.iij.§ & insuper damni æstimationem.
o S I quis vir.Solid.iij.§ Et insuper damnum restituer, qñ dolo incidit. sinaurē sine dolo erit in electione patientis dānū agere ad ppositionē, vel damni æstimationem; ut j.eod.l fi quis caballos.
p S I homo.] Intellige, vbi ille,qui sepem fecit maiora capita viminū doloſe de foris dimisit,& forte cooperuit ne luuiantur, & ideo damnum contigit; aliquo si facile potuerunt videri occisus de se quæri debet,qui vidit, & euitare potuit;& hoc quādo capita viminū extra posfessiones suas extenderē, aliàs secus; quia pro saluando res suas fecisse uidetur;ut j.eod.l.fi quis fossatū; vnde habet locū lex ista, si iuxta viā facta fit sepis; & tūc etiā si denuntiauerit, excusat; ut ff.ad le.Aqui.l.q. foueas. alias non excusatur omnino.ar.s.de hom.lib.homi.l.itē annuntiatū. ubi culpa reputatur utriq; ei,scilicet, qui incaute dimisit tolenū,& ei, q pro uidere potuit,ne fedetur sub toleno.
q S I quis. § Lex ista ex coniectura ab homine sumpta posita est.
r ¶ Ab ipso.§ Quia præsumitur eum id damnū nō feciſſe,cum nō sit verisimile aliquem cogere equum alienum ingredi in prædium suum.
s ¶ Tunc ille.§ Quia verisimile est per dominum clausuræ equum fuisse coactū foris salire?sic cū expellere eū debet, ac si suū,pprīū deprehēdisset, alias dānū exinde secutū, tenet emēdare;ut ff.ad l. Aq.le. Quintus Mutius. & in hoc non differt ius Lōg.à Ro.sed qa iu.Ro. non licite includit; iure autē Lōgob pōt includere;ut j.de eo q pe.i dam. inue.l.ij. quæ coniectura est ueraqa in obscuris debet inspici,quod est veri simile i.in obscuris.ff. de reg.iur. Sed contra hāc probationē pōt fieri pro
t S batio in contrariū. t S I quis cer.ū So.vj.§ in l.seq.

in l.seq ponitur pœna soli.xii.& præsumptiuè loquuntur : & præter istas pœnas damnum emendatur,si voluntariè hoc factum sit: alias ſer quidum tantum restauratur:vt de incendio, quod a volente fit, in triplum præstatur,à nolente verò non,nisi simplum:vt no.ff.eo.l. j.
a S I quis. Dęmoniacus.§ Istos excusat infelicitas fati:vt ff.ad l.Cor.de sic.l.infan.verū,si habuerint custodes, (nā debent eis dare) ipsi tenentē de dāno dato,ut ff. de of. pſi.l.diuus Marcus.furio. autem si in dilucidis interuallis damnū dederit, tenetur ac si nunquā furiosus fuisset ; nā & contrahere potest .ut C. de cur.fur.l.ū aliis.idē forrè in dęmoniaco,si certis horis uexet,& certis nō. b ¶ Ab hęredib. § hoc si is nō fuerit cōtestata cōra furiosum i dilucidis interuallis;qa actiōes ex delicto nō dant hęredib. nec contra hęredes, ad quos nihil peruenit lite non contestata, lite autē contestata tenetur. idem puto in dęmoniaco.
c ¶ Occidatur.§ f.defendēdo.cęterū,si facilè potuisset se defendere, quia tunc puto eum teneri. Et est no.qꝫ agnati si non ex cusantur, vocantur ad tutelam, siue curam furiosi;ut insti.de leg.ag.tu. & C.de cu.fu.& j.de nō sui. rei uen.l.fi. erunt ergo in culpa,si non custodierit furiosum, uel dęmoniacum,ne damnum darent.
d S I quis . Occiderit.§ Nunqd ꝑ dāno medico licet ptiosum canē occidere? utriq;, quia lex nō distinguit de quātitate damni, nec distinguēf nos debemus. l. de ptio. ff. de pub.i rem act.& de quęstio.l.de icestu. & de verb.ob.l qcquid.i prin. & ff.fo.ma.l.fi verò.§.pe. & ff.si à pa. quis sue.manu.l.parre.
e S I quis . Perquidū. i.similem. Et aduerte,quòd quandoque robur, quandoque ætas, quandoque pulchritudo animalia non sinunt esse paria: videtnr ergo dif ficilimum simile animal reddere. nam reddendo pretiosius plus redderet: vnde ad æstimatiō nem deuenitur.argu. l. si non sortem. §.libertus ff.de condic.inde.sed si reddatur animalis æstimatio, & perior instat petendo laborem eundi,& emendi: item & fœtum:vt in text. posset tamen dici ꝙ lex ista est ad fauorem damnum passi, vt sit in eius electione dare animal læsum dānū dāti, & recipere æstimationē de teriorationis:vt ff.de ser. cor.l. vtrū §:æstimatio.
f S I quis læsionem.] f.sanabilem.
g S Reddat.§ id est tribuat.
h ¶ Sanet sumptibus suis.
i ¶ Caballum.§ Licet dare sit accipentis facere, hic accipitur.id est, si dederit conductum.
k ¶ Vtilitatem.§ quam cum equo læso faciebat,licet non possit tali quo æquarari.sed nunquid ille caballus erit pignori obligatus?secun

S I quis accipitrem, gruem,aut cignum domesticum alienum intricauerit, cōponat soli. vj. nam si furatus fuerit,reddat in octogild.

¶ Idem. LEX XX.

S I quis peccatis imminentibus homo rabiosus, aut dęmoniacus [a] factus fuerit, & damnum fecerit in homine,aut quolibet peculio,non requiratur ab hæredibus [b] eius,& si ipse occisus fuerit, simili modo non requiratur, tantum est, vt sine culpa non occidatur [c].

¶ Idem. L. XXI.

S I quis se vindicando occiderit canem alienum cum spata,aut virga, aut quibusuis armis manu tenendo, nō requiratur, tantum est,vt ipsa virga talis inueniatur: vt mediocris spata: nam si post ipsum iactauerit, & eum occiderit,reddat ferquidum. id est simile m.

¶ Idem. L. XXII.

S I quis canē alienum nocte,aut die damnum facientem inuenerit incasa sua,si eum occiderit [d] non requiratur: & si occisus non fuerit,damnum,quod fecerit,dominus reddat.

¶ Idem. LEX XXIII.

S I quis percusserit equam prægnantē, & abortū fecerit, cōponat soli.ij. si autē ex ipsa ꝑcussura mortua fuerit, cōponat eam simul,& quod in vtero eius mortuum est.

¶ Idem. L. XXIIII.

S I quis percusserit vaccā prægnantem,& abortum fecerit, componat tremissem vnum, & si mortua fuerit,reddat eam qualiter appretiata fuerit,simul, & pecus.

¶ Idem. L. XXV.

S I quis percusserit ancillā grauidam,& abortum fecerit,cōponat soli.iij.si autem ex ipsa ꝑcussura mortua fuerit, componat eam, simul & quod in vtero eius mortuum est.

dum hanc literam? videtur,quod sic,dū dicit, illi, qui pignoratum habuit,&c.sed puto sequendum,quod actum est inter contrahentes:verū si res debitoris peruenerit ad creditorē, sine vitio poterit eā retinere: licet pignus non sit,donec ei debitum soluatur, vt C. etiam ob chirog. pe.pig.tene.poss.l.j.& ff.de cōd.ind.l.fi nō sortē.§ .fi centū. vbi ager retinetur,donec debita pecunia soluatur. ar. cōtra. C.in q. cau.pig. uel hyp. taci. contrahi.l.si non inducta.& C.commo.l.fin. Quid, si equus sit subreptus,cui competat actio furti? Respon. illi, qui eū tenebat,si sine eius culpa sit subreptus ratione sui interesse;ut ff.d fur.l.fur tiuā.& l.creditoris . dño autē datur ratione proprietatis; ꝙ si eius culpa sit subreptus, tunc insoli dū cōpetit sibi actio, ex quo insolidū tenet.quid, si sit plagatus? Rñ. datur actio dño equi:nā & creditori denegatur actio legis Aquiliæ prēterquam in duobus casibus ; ut ff. ad l.Aqui.l.q occidit.§.j.
l ¶ Similem.] dic,ut no. §.l.pxi. ꝓ præfationis . difficultatē;qa satis est,si reddat æstimationem.
m ¶ Fuerit.§ non reducas negligentiā ad leuissimam culpā,cùm creditor de ea nō teneaſ; ut in sti.quib.mod.re cōtrahi. obligatur in fin.
n S I quis caballos § Eq, siue boues, armenta faciūt, uerum decē oues uel quinq; porci faciunt gregem,ut ff. de abige. l. fi. Decē homines faciunt turbā;duo cętū, & rixā. ff.ui bono.rapt. l. prętor ait. Iure autē Longobar. quatuor homines exercitū, ut s. de aggres.in vicefacta.l j.
o ¶ Pro capite.§ f.cuiusli bet animalis, siue sint equi,siue boues, quamuis equi sub gregis,non sub armenti appellatione cōtineantur,ut ff.de abigeis.l j.& j.de aggres.in uico facta.l.si quis gregem equorum : nec distinguitur quantitas damni. Et hæc compositio præstat ꝓ præsumptione,cū damnum debet vltra compositionem emendari.
p ¶ Si pastor.]f.liber. nā liberis datur purgare innocentiam suam per sacramentum. Si autem sit seruus, ad iudiciū mittat si præsens sit, cùm de ipso incerrogari debeat. Si autē absens, dominus pro eo iurabit, uel damnum emendabit.
q S I quis . Cū peculio.§ Etiam si unum sit peculium.
r ¶ Soli.vj.]Contra inf. l.proxi. ubi licet campus non sit deletus in totum, præstatur maior cōpositio. Sol.ibi cōponit:qa immittere præsūpsit, hic totus cāpus est deletus, vel i maiorē partem cū peculio, aut cū manibus suis, Et si ad domū spicas portauerit præter damnū, furti tenet.
s S I quis.§ Loquitur de dolosa præsumptione imittendi, etiam si modicum damnum sit datum,quæ præsumptio punitur s. verò. l.proxi. punit præsumptio delēdi campū:& in anteriori magis punit præsūptio immittēdi:quia maiora animalia præsumpserit immittere

Universidad de Deusto
Biblioteca

a SI quis. Distirpauerit. ¶ tectum tabulis, seu tegulis coopertum: aut clausuram lecti tollendo.
b ¶ Iactauerit. ¶ Proiiciendo tectum, aut eius clausuram.
c ¶ Habet. ¶ i. legitimis probationibus, testibus scilicet, vel instrumentis: aut præscriptione: siue alio modo probandi dominiū: q̄ si probarit, non videtur damnū dedisse, & nihil præstabit: quia quæ inædificantur, solo cedūt, si malæfidei possessor sit, qui terrā cū ędificio restituere cogitur euincēti cū sumptibus, si de nouo ædificauit: sed bonæ fidei possessori posset restituere pretiū materiæ, & mercedes fabrorū, vt Insti. de rerū diuisione. §. certè. & C. de rei vendi. l. fe cunda. Et hoc non solū si directū dominiū quis probauerit, sed etiam si vtile, s. proponēdo publicianam contra malefidei possessorem.
d ¶ Non potuerit. ¶ directò, scilicet nec vtiliter. id est, nec p pugnā, nec p alias probatiões, vel per sacramentum.
e ¶ Compo. aliam. ¶ Locum habent in casinā, inhabitata, secus ibi habitata: quia cōpo. in triplū: vnde videtur cōtra ſ. e. l. j. & l. fi q̄s molinū. vbi nō distinguitur. Sol. hic de dāno dato nō per incēdiū. Et no. q̄ probatio dominij opponit hic in modū exceptionis, & quæstio dāni dati differt vſq; ad sentētiā, p quā declaratur, an damnum ad eum pertineat.
f VOlumus. Sed contra ſ. e. l. fi q̄s focū Sol. hęc in sylua, illa tātùm in alio loco intelligēda est. Sed iterū cōtra l. fi q̄s aliū asto animo. j. qualiter q̄s se defend. deb. vbi q̄s facit pugnā de incēdio. So. hic iurat pro actoris arbitrio, cū ipse possit eligere vtrū pugnet, an sacramentū accipiat. Sed iterum cōtra hanc legē videtur l. fi q̄s ex leui causa. ſ. de homicid. liber. hom. So. ibi speciale est ubi dñs iuret, & seruus iudicium faciat: sed hic generaliter uerum est, ut ibi liber iurat, & dominus pro seruo iuret, ut hic.
g ¶ Inquiratur. ¶ Si dominum sylvæ pœnituerit quer elasse, potest agere ad damni æstimationem, & ad pœnam, quæ pertinet ad prinatum: ad pœnam autē banni, quæ principaliter ad fiscum pertinet, etiā nullo conquerente, potest fiscus agere.
h ¶ Comprobatus. ¶ subeunte domino iudicium pro seruo: nam cum non habeat legitimā personam in iudicio sistendi, dominus eū defendere debet, q̄ conuincitur testibus, & confessione eū tormentis facta, vt ff. de quæst. l. j. & patitur pœnam flagellorū. & confuratiōnis: & dominus cogitur damnum præstare: quòd si p̄bationes defecerint: & negauerit, venitur a d iudiciū aquę feruentis. Et hoc dicebat Lutprand. q̄ ubicunque conuentus de crimine cogitur purgare, ibi seruus debet mitti ad iudicium aquæ feruentis. Alij, q̄ semper seruus præsens, vbi criminalis est quæstio, debet mitti: pro absente uerò dominus cogitur iurare, aut purgare. De incēdio autem inter liberos pugna fieri debet actore eligente. ut j. qualit quis se defend. debet. l. si quis alium asto.
i ¶ Libera persona. ¶ Ergo mulier conuicta iurare debet, quod uidetur contra illud, q̄ parentes debent eam purificare. sol. ipsa, & parentes eius iurabunt.
k ¶ Idoneam reddat. ¶ Aut pugnare faciat actore uolente.

l ¶DE EO, QVI CVM ARMIS &c.

¶ Suprà de damno dato sine alterius ope, sed præstando arma. sequitur ergo de eo &c.

† casam.

† disturbauerit.

† ariactriba.

† Stalaria est arboretum, siue arbustum ex quo pali in cidūtur. de quo in l. pali. & pertice ff. de uerbo. sig. & l. pali. de le. iii. & Instrumenta. de fundo inst. leg.

† scapellauerit.

¶ Idem. L. XXXI I

SI quis casinam †, aut tectum, alienum foris in curte, vbi viri nō habitant, dum intentio est, de terra distirpauerit † [a]: aut in terram iactauerit [b]: & terrā suam sicut lex habet [c], conuincere non potuerit [d], restauret ipsam casinam, & cōponat aliam [e] talē sub æstimatione pretij. nā si casinā, vbi viri habitant, disturbauerit, compo. sicut in hoc edicto legitur haritrabib. † id est sibi tertiā.

¶ Rex Lutprandus. L. XXXIII.

SI quis stalariam † alterius capellauerit †, cōponat ei cuius stalaria fuerit, solid. sex.

¶ Imperator Lotharius. L. XXXIIII.

VOlumus [f], vt, si quælibet p̄sona in finibus Regni nostri ignē in sylua ausa fuerit cōuiuare diligenter inquiratur [g], & si seruus comprobatus [h] fuerit hoc feciſſe, domin⁹ eius aut ad flagellandū, & caput tondendum tradat: aut p̄ eo, quicquid damni fecerit, emēdare cogatur. Si quoq; aliqua libera persona [i] hoc feciſſe probata fuerit, emēdare cogatur: & insup bannum nostrum componat, & si non habuerit, vnde compo. flagelletur: quòd si factū fuerit, per meliores illius loci inquiratur: & si in qualibet persona suspicio fuerit, Si seruus ē, aut dominus eius mittat eū ad iudicium: aut ipse pro eo sacramentum faciat. quòd si libera persona fuerit, p̄prio sacramento se idoneam reddat. [k]

[m] SI quis alii arma. ¶ quid venit appellatione armorum, habes insti. de publi. iudi. §. telum.
[n] ¶ Simpliciter. ¶ id est sine dolo: ut si ignorans erat, ad quid arma petebantur.
¶ Præstiterit.] id est commodauerit. idem, si depositarius vsum armorū concesſit ad malum faciendum: nam tam cōmodator, quàm depositarius videtur opem præstitisse, vt ff. de furtis lege, si pignore. §. qui ferramenta. & diuersum est consilium dare, & opem præstare: cū consiliator per suadeat, impellat, & inseruiat ad malum faciendum: opem præstans, ministerium, & adiutoriū præbet, ut ff. de fur. l. in furti.
p ¶ Non reputetur illi.] Qui dolo caruit: nec est in culpa, si non diuinauit ad quid peterentur arma: vt ff. manda. l. si fideiussor. §. si cum debitor.
q ¶ Collega. ¶ id est de re simul obligatus. cum alio: nā obligatio ligat. Sed si damnum dans à dānū passo cōueniatur, nunquid cōueniet, qui arma præstitit, vt collega sit ad damnum resarciendum? nequaquā, nō enim inter ipsos obligatio erit, vt alter alterum cōueniat, sed ambo sūt ſonte obligati, cum nulla sit societas rei turpis, vt ff. pro soc. l. nec prætermittēdum: imò nec fideiusio inter malefactores teneat, ut ff. de fideiuſſ. l. si a reo. §. fi. Quid si venditor armorū sciens vēdiderit arma ei, q̄ibat ad male faciēdū, nūquid teneat? videtur q̄ nō: quia emptor cum armis suis dānū dedit: nā in eū translata erat proprietas armorū. tu dic cōtrariū, ut ī donatore: nam donās arma ad malum faciendum, licet dominiū sit translatum in donatariū, dicitur tamē opem præstitisse. idē ergo in vēditore. Et no. q̄ iure Lōgobard. liberat vterque, si simul reficiat damnum. Iure autē Romano vterque tenetur in solidum, nec possunt se adunare.

† requirat.

† Ad hanc lege uide in l. i. §. sed & si canis. & in l. ite Mela. §. ite & cum eo. ff. ad le. Aqu.

r SI quis. Malum fecerit. ¶ Quid, si post factum malum dominus armorum uenit, & ratum habeat, nunquid tenebitur? Videtur q̄ sic: nā in maleficiis locum habet ratihabitio, & mandato comparatur: vt ff. de ui, & ui ar. l. j. §. deieciſſe. & de reg. iur. l. hoc iure. §. i. Tu dic contra: quia malum non fuit: patratum nomine istius qui ratum habuit: & idemum possum habere ratum, quod meo nomine factum est, ut d. §. i. nec dicitur opem, aut consilium præstitisse.
s ¶DE PAVPERIE. ¶ Vidimus de dāno dato ab homine, nūc de dato ab animali, quæ species trāsit in aliud nomē: & dī pauperies. Est autē pauperies dānū, sine iniuria faciētis datū: ut ff. e. l. i. §. ait prot.
t SI quis canes alienos ¶ Quid si sui, & alieni canes cucurrerunt, & damnum dederunt? Nunquid tenebitur, qui canes clamauerit? dī stingue vtrum dolo, an sine dolo eos uocauerit, ut primo casu teneatur, secundo non.
v ¶ Clamauerit. ¶ ad damnū faciendū, & secutū fuerit. Quid si clamauerit ad dānū faciēdū Titio, & datū sit Seio? vtriq; tenet: quia occasionē p̄stitit. Quid, si pastor canes clamauerit p̄ suaru ouium defensione, & incitati post lupū aliò iuerint, & damnū dederint? Rū. nō incitator, sed dñs canis dānū emēdabit: licet posset obiici, q̄ à diligēte potuit & uideri, & p hoc fit in culpa, ut ff. ad l. Aq. l. si putator. Quid si pastor nil la iusta cā canes incitauerit, nō tū ad dānū faciendū: vtriq; fuit i culpa,

De

a DE quadrupedibus. ¶ No hic, & ex lege se. dominum animalis damnum dantis teneri ad damnum: quod verum, si illud animal ante lit. conte. nō decedat: ut ff. eo. l. j. §. plane. nisi dominus animalis fuerit in mora accipiēdi iudicij, ut ff. de noxa. l. electio. §. si is. & ff. si q̄s cau. l. si eum. in fi. Item iure Ro. mitius agitur: q̄a potest dare noxæ deditionem, quæ iure Long. cessat, & præcisè tenetur ad damni restitutionem, licet dominus vendiderit quadrupedem: eam actio sequitur, sed remanet cū priori domino. Si autem bos tuus, vel equus insultum fecerit cōtra bouē, vel equum meum distinguitur, q̄ animal periit, vel læsum fuerit: vt si animalis aggressor emendatum iaceat, secus si aliud vt ff. e. l. j. §. cū arietes. & concord. ius long. vt si actor commotę rixæ occidatur, impunitus iaceat, vt ſ. de aggre. in vi. fact. l. si homines rusticani. & ſ. de ho. libe. ho. l. fi quis ex leui causa. Quid, si dico, quòd animal tuum damnum mihi dedit, quod non vidi, sed per vnicum testem probo, nunquid cōdemnaberis, aut necesse habebis iurare contrarium? Respond dicebant aliqui non teneri ad iurādum: quia cū veritas ab animali inquirī non possit, debet dominus dimittī, vt aut conuincatur per sufficientem p̄bationē, aut q̄ damnum passus vidisset sibi damnum dari: tunc enim, recepto ab eo sacramento, fiet condemnatio iuxta regulam, q̄d certiori parti detur sacramentum. Tu dic, dominum animalis debere iurare: quia actio est nata contra eum, & cum effectu potest conueniri ad iurādum, aut ad damnū resarciendū. Nec obstat q̄ veritas sciri nō potest, nam si seruus dum est in fuga, damnū mihi dedit: licet nō possit ab eo veritas perquiri, cogit tamē dominus sacramēto, aut pugna seruū defendere: vt j. de fur. l. si seruus dū in fuga. Item si dominus fuerit pulsatus ad iurandum pro seruo, tenebitur etiam post mortē serui, licet veritas nō possit inquiri: vt j. d' cul. seruorū
b ¶ Damnum fecerint.] non incitata, non rabiosa, non præstita, nō cōducta, non pignorata: tunc enim non dominus, sed is, apud quem manet quadrupes, tenetur.
c ¶ Fuerit pecus ¶ scilicet aut dedat eam quadrupedem noxæ, vsu & exemplo seruorum: vt quibusdam videtur.
d SI quis. ¶ Licet rei commodatæ proprietatem retineamus. l. rei. ff. commodati. non tamen corporalem possessionem: vnde si res cōmodata, aut conducta, commodatarius, aut conductor habet resarcir, ad quos custodia pertinet, quia sic debet custodiri, ne lędere possit: vt j. de deb. & guad. l. si quis seruum. & hoc, commodato, & conductione durante, q̄ si res commodata, deterior facta sit, interdū de solo dolo tenetur: vt ff. commodati. l. si gratia dantis, sit tantum commodata: vt certo. §. interdum. quandoque de lata, & leui: ut si utriusque gratia, quandoque de leuissima, & hoc regulariter: ut ff. commodati. l. eum. §. j. & l. in rebus. in princip. Sed quid, si res commodata erat vitiosa, & commodator non denuntiauerit commodatario? tenetur commodator. ff. de pignoratitia actione.
e SI animal. ¶ No. quòd dominus animalis mortui significat animal mortuum domino animalis occisoris: quod intellige secundum no. in l. de quadrupedibus. ſ. eo. q̄ si in obscuro fit, cuius animal prouocauit, & veritas coniecturis, nec testibus probari potest, stabitur huic legi.
f Consignet. ¶ Sed si multorum boues simul in pascuis erant, & ignorāt à cuius boue sit occisus, nō habebit locū cōsignatio ista, & erit pauperies impunita, deficiēte probatione, non iure.

† peculiū

¶ Idem. L. III.

DE quadrupedibus [a] si in homine, aut in peculio damnum fecerint [b]: ipse cōponat dānum, cuius fuerit pecus † [c].

¶ Idem. LEX IIII.

SI caballus cum pede, si bos cornu damnum fecerit, vel si porcus cū dente hominem instrigauerit, aut si canis momorderit, excepto (vt suprà) si rabiosus fuerit, ipse dānū, aut homicidiū cuius animal fuerit: componat cessante faida, id est, inimicitia in hoc capitulo: q̄a mutata res fecit, non hominis studium.

¶ Idem. LEX V.

SI quis [d] præstitum, aut conductum habuerit caballum, vel bouē, aut canem, vel quodlibet peculium, & dum in ipso beneficio, & † conductura est, homicidium fecerit, aut damnum, nō requiratur proprio domino, sed ille, qui conductum, aut præstitum apud se habuerit, & ipsum homicidium, aut damnum cōponat.

¶ Idem. L. VI.

SI animal [e] alicuius alienum animal occiderit, aut instricauerit. id est, bos bouē, aut quodlibet peculium, tunc dominus, qui suū animal instricatū inuenerit, aut forsitā iam marcidum, aut minuatum: iubemus, vt consignet [f] ipsū marcidū, aut instricatū illi, cuius animal illud instricauit: & similem, qualis in illa die fuerit, quando fuit fractum, vel fragilitatum recipiat † ab ipso, cuius animal hoc fecerit.

† recipiat

¶ Rex Lutprandus. L. VII.

ITem relatum † est nobis, cùm quidam homo præstitisset iumentum suū alteri homini, ad vecturam, & pullus indomitus seq̄utus fuerit matrem suam: dum autem p̄ viam ambularet, conti git, vt infantes in quodam vico stantes ipse pollenus calce p̄cussisset: & vnus ex eis mortuus est: dum autē parentes eius requirerent mortē infantuli: & nobis retulissent: ita prosp̄eximus cū nostris iudicibus, vt quas partes pretij, quantum ipse valuerit infans, cōponat ille, cuius pollenus fuerit: & tertiam [g] componat ille, cui ipsum iumentum præstitum fuerit: nam nos scimus, quod ī anteriori edicto legitur, si caballus cū calce damnum fecerit: dominus eius restituat ipsū damnum: sed quia iste præstitus fuerit: & ipse, qui cum suscepit in præstito [h], rationalis homo fuit: & potuit dicere: si neglectum nō habuisset ad ipsos infantes: vt se custodirent: vt hoc malū nō peruenire: ideo pro sua negligentia eis iustum duximus: vt tertiam partem pretij componat.

† perlatū

De venatoribus, [i] & damno, quod per eo acciderit.

TITVLVS XXII.

¶ Rex Rothar. LEX I.

SI qua fera ab homine plagata fuerit, & in ipso furore hominem [k] occiderit, aut quodlibet damnū fecerit: tunc ipse, qui plagauerit, ipsum homicidium, aut damnum componat sub ea, videlicet, obseruatione: vt tandiu ītelligatur culpa esse venatoris, quādiu secutus fuerit †, aut canes ipsius: nā si ipsā feram postposuerit: & se ab ea tornauerit [l], posteaq; fera ipsa damnum fecerit, nō requiratur ab ipso, qui plagauerit, aut incitauerit [m].

† eam persequitur ipse, vel

tatur commodatum, sed conductio per custodem. d. l. fi vt §. fi de me. vel erit in electione damni passi, vtrum velit conuenire commodatarium. an dominum, qui misit malum custodem, nisi fortè quis dixerit, q̄ possunt se adunare ad damni restitutionem, vt in multis contingit.
i ¶DE VENATORIBVS, &c. ¶ Supra dictum est de damno dato à mansueto animali: nunc de dato à feroci, culpa venatoris.
k SI qua. Hominem. ¶ l. simpliciter stātē, & nō currentem ad clamorem uenatorū, & se non posse euitare periculū, secus si potuisset, vel ad clamorem venatorū occurrisset: quia culpa est se immiscere rei ad se non pertinenti: ut ff. de reg. iur. l. culpa est.
l ¶ Tornauerit. ¶ animo eam prorsus delinquendi.
m ¶ Incitauerit. ¶ q̄a si q̄s audito clamore venatorū, & canū ñ fuit circūspectus, vt lęsionē euitaret: q̄a vī loco denūtiationis iteruenire nō tenetur, sed cū venator teneatur (cū ire venatum non sit culpa) feram sagittare, canes incitare quare tenetur? Rñd. licet prædicta facere non sit culpa, si statū sit in finibus ipsius, tamē sequutū est damnum per ferā

Universidad de Deusto

ineietatam vtique, occasione venatoris damnum datum est, & qui occasionem damni dat, damnū dedisse videtur l. qui occidit. §. in hac. ff. ad l. Aquil. & forte intelligitur lex ista secundum l. fi. ceruus. ℣. e. vbi post reuersionem venatoris, fera intelligitur esse sua vsq; ad xxiiij. horas, videtur ergo teneri de dāno ab eo dato, q; vbī emolumētū, ibi, onus esse debet: post autem xxiiij. horas erit liberatus: ut in simili. not. ℣. de dam. iniu. da. l. fi itinere.

† taliola

† taliola

† No. paruum lucrū & commodum pro grandi periculo passo.

† Aliàs dextrum armū cū vij. cōstis. ad istā l. vide Bar. in l. natura lem. §. illud ff. qui arguit de ista l.

a ¶ Si in pedica. ℣ dic vt no. ℣. l. proxi.

b Si quis. Iter suum. ℣ Fuit ergo in culpa, cū dimisso itinere ad ferā capiēdam accessit.

c ¶ Lucrari.] Idem, si eā nolit lucrari, quantum ad læsionem sibi contingentem, & maxime si lucrari voluit.

d ¶ Audaciæ. ℣ Facit l. culpa est. ff. de reg. iur.

e Si quis Manifestauerit. ℣ Ergo si celauerit, nihil de fera tollere potest, imo, pro præsumptione componat fol. vj. vt ℣. l. sequen. & eam reddere cogitur. Sed nunqd tenetur furti? Videtur, q; non: quia nec dominium rei, nec possessionem habuit: vt ff. de præscri. ver. l. si rem tibi. §. fi. & in hac opi. fuit. Pla. cuius opi. reprobatur, ar. ff. de furt. l. si is qui rem ij. primo respon. hæc vera, in pecto iure Roma. quo cauetur, vt fera vulnerata non antea intelligatur tua, quā si eam apprænderis: vt instituta, de re. diui. §. illud quæsitum, & ff. de acquirer. do. l. naturalē. §. illud verū. ius Longobard. statim, ex quo fera ita vulnerata est, vt capi possit, vulnerantis intelligit, & furtū cōmittit quicunq; animo lucrandi, eam capit, & vsque ad xxiiij horas intelligitur venatorie esse iuris fictione, facta cōputatione, quando eam præposuit, & se ab ea tornauit quibus transactis liberè capitur, & exportatur: sed secundū hoc, videtur contra §. l. j. vbi venator non tenetur de damno postquā tornauit à persequutione ferę sed illa, secūdū istā intelligitur, aut forte illa i dāno dato à fera, hic autem loquit quantū ad hoc, vt fera restituat venatori.

f Vt ne. no.] Lex est, dicens seruum verberari pro banno.

g ¶ DE EO, QVI PECVLIVM &c.

¶ Suprà de panperic, id est de damno dato ab animali: nunc videndū qd posit, & debeat exercere, qui peculium in damno inuenerit.

h Si quis.]Hæc affirmatur à Lutprando inquantū de caballo tantū loquitur in l. pen. ℣. eod. si amplius fecerit, quàm in suo, & quid mali passus fuerit, debet sibi nouū, & augetur deinde pretiū ipsius caballi: secus si nihil mali passus fuerit: quia tantum medietatem pretij componit,

i ¶ Facientem. ℣ Si ergo damnum non facit, non licet claudere, sed debet eum expellere sicut seruum propium. ut ff. ad le. Aquil. l. quamuis. nec licet claudere pro damno primo die, vel tertio ante dato, sicut naturali ratione licet vim vi repellere, & contra aggredientem defendere, non tamen postea vindicare.

K ¶ Certus dominus. ℣ Loquitur ergo de peculio ignoti domini.

l ¶ In conuentū. ℣ Quia iudex in re probanda, & veritate dicenda tā-

¶ Idem. L. II.

Si in pedica [a], aut in tanola † fera tenta † fuerit: & in homine, aut in peculio damnū fecerit, ipse cōponat, q; pedicam misit.

¶ Idem. LEX III.

Si quis super feram, ab alio plagatam aut in tanola † tentam, aut à canibus circundatam iter suum [b] postposuerit, & voles eam lucrari [c] super eā se miserit, & ab ipsa fera plagatus, vel occisus fuerit, nō requiratur ab ipso, qui plagauerit, aut incitauerit, sed suæ culpæ reputet, & audaciæ [d], quia cum auctoritate sua lucrandi animose super eam misit.

¶ Idem. LEX IIII.

Si quis feram alienam vulneratam †, aut in tanola tentam, aut à canibus circundatam inuenerit, aut forsitā mortuā, aut ipse occiderit, & saluauerit, & bono animo manifestauerit [e], liceat de ipsa fera tollere latus †, cum sex costis.

¶ Idem. L. V.

Si quis ferā ab alio plagatam, aut forsitan mortuam inuenerit, & celauerit, componat soli dos vj. illi, qui eam plagauerit.

¶ Idem. LEX VI.

Si ceruus, aut quælibet fera ab aliquo homine sagittata fuerit, tandiu illius esse intelligatur, q; eā sagittauerit, vsque ad aliā talem horam dici, aut noctis, quę sunt horæ vigintiquatuor quando eam postposuerit, & se ab ea tornauerit: nam qui eā post transactas horas prædictas inuenerit, non sit culpabilis: sed sibi habeat ipsam feram.

¶ Imperator Carolus L. VII.

Vt nemo [f] pedicas in foresto dominico, nec in quolibet regali loco tēdere præsumat, & hoc si ingenuus perpetrauerit bannum dominicum soluat, & si seruus est, dominus illius, emendet, sicut lex est.

De eo, qui peculium [g] in damno inuenerit.

TIT VLVS XXIII.

¶ Rex Rothar. L. I.

Si quis [h] caballum alienum, aut quodlibet peculium sibi damnū faciētem [i] inuenerit, ipsumq; in curte clauserit, & non venerit certus dominus [k], q eum cognoscat, tunc ille, qui eum in damno inuenerit, ducat eum ad iudicem qui in loco ordinatus est, aut cert ante ecclesiam ī conuentum [l] vsque ad quartam, vel † quintā vicem [m], & omnibus voce præconia innotescat, quia caballum inueni, & nescio cuius sit [n], & si nō venerit, q eum cognoscat, iubemus vt ille, qui eum inuenerit caballum, custodiat eum tanquam suum propriū. Et si mortuus fuerit [o] signa de corio [p] ipse conseruet, vt cum venerit certus dominus eius habeat quod ei ostēdat: & † si ista neglexerit [q], & inuentum fuerit, sibi nouū reddat: & si istam cautelam [r] obseruauerit, sic absolutus à culpa.

¶ Idem. L. II.

Si quis peculiū de damno suo ad clausuram menauerit, & ille, cuius peculium est, ei antestet erit, componat ei solid. vnum [s], excepto [t] damno, cōponat sicut arbitratū fuerit. Et si in curte me nauerit, tunc ille cuius peculium est, roget eū, vt reddat illi, sic tamen, vt det ei pignus, p vltimū valens siliquas iij. [u] aut certe fide iussorē sub tali titulo, vt damnū, qd arbitratū fuerit, cōponat, aut secundū fabulam [x], qualiter intra

vtique, si asto animo fuit immissus in damnū equorum, aut boū, vt §. de dam. iniu. da. l. si quis caballos. sed nunquid p[osse]t retinere eū, p aliquo debito? dicunt quidam, q; sic, cum pignus rerum ei possit ob chirographariā pecuniam. l. satis. C. in quib. cau. pig. tac. contrahi. & quomodocunque res tua ad me sine uitio peruenit rectè eam retineo pro alio liquido debito, vt ff. de condi. ind. l. si non sortē. §. si centum. ar. contra C. cōmo. l. fi. & ff. de pig. act. l. elegantes. §. qui reprobos. Sol. secundū eosdem, d. l. fi. loquitur de debito non liquido. & d. §. qui reprobos. loquitur ex quo dicebat reprobos numos tradi post satisfactionem legitimè factam. Nec autem contra. non obst. d. l. latis. quia locum habet in pignore conuentionali, hic loquitur de pignore, quod quis sua auctoritate capit propter damnum sibi datum.

v ¶ Siliquas iij. ℣ id est, solid. iij.

x ¶ Fabulam. ℣ id est secundùm morem, & vsum ipsius loci. Vna

a ¶ Vna nocte. ℣ sed si duabus noctibus retinuerit, nūquid componat. sol. ij. nequaquā: quia si lex uoluisset idem si fideiussore, utiq; statuisset & facile fuisset Regi dicere, si pignus, aut fideiussorē recipere noluerit componat sol. ij. ar. l. j. §. finautem in fi. C. de cad. tol. sed de pignore solo hic statuit: quia plus cautionis est in rē, quam in personā. l. plus. ff. de reg. iur. & melius est pignori incumbere, quā in personam agere.

b ¶ Tantum det. ℣ f. bibere: nec tenebitur ubi sanè uetatum fuerit qđ secus in pignore, quod creditor sua auctoritate capit, debitore nō soluēte, in quo ipse creditor exactissimam diligentiā debet præstare, cum suo fauore sit inuentum. debitorem quidem nullum commodum sequitur: qa creditori ipsum arctat ad soluendum: & operas serui, seu animalis à xii. die inantea cōsequitur: vnde maiorē debet præstāre custodiā quàm in pignore conuentionali gratia utriusq; vt instit. quib. mo. re contrahi. oblig. in fin. & negari non potest, quin negligentia interueniat si fame, aut siti pignus moti permittat, ut j. de dol & gua. l. nulli liceat. ubiusque ad xx. dies debet per luam custodiam saluū facere. namq; pars custodiæ est, animal pignori captum gubernare. creditori itaq; vsque ad xx. dies pmittat debitor alimēta seruo, uel animali pignorato à xij. die in antea ad ipsum pertinere onera alimento: ū. Si ergo debitor non paratus, sed creditor ei de suo dederit ℣ xij. dies actiōe pignoratitia recuperabit: ut ff. de pign. actio. l. si seruos. hoc, si damnum passus contentus existit de damno, & sic dominū peculij quodammodo puniret: alioquin, si uoluerit hoc iure uti, post xxx. dies transactabitur, ut ℣. de fur. l. si cuiuscunque.

† Nor. per nouem noctes aquā debere tantum dari pecoribus.

† porcum

† No. ferę dū qd sit. vide §. de damno in uia da. l. si quis se uim dicando,

† carrum

† carrum

c De porcis. In esca. ℣ Intellige speciali ter de porcis missis in esca, i. de speciali damno fructuum, siue glādes sint, siue alij fructus, qui vulgo dicuntur esca. in alio enim damno alia censura seruatur, ut supra, de damno iniu. l. si quis porcos. Et nota hāc legem intelligendam de sylua: quia de messe retro dictum est: & videri potest per legem Lutpran. si quis porcos. ℣. e. in hoc quod dicit, non occidatur. si fecerit, in octogild tenetur: per d. l. si quis porcos. secundū vnam sententiam: sed secundum alteram ferquidum reddet.

d ¶ Siliquas tres. ℣ Loquitur de damno volendo dato: quia hęc compositio pro suspicione præstatur.

e ¶ Non requiratur. ℣ f. de compo. pro porco occiso: cęterum non dedet damnum passus carnem lucrari: si autem occidit meliorem, tenebitur, cum occidere non licuit. Sed in quantum tenetur? Respon. secundū quosdam, in quantum plus valet damnum, quam si mediocrem occidisset, v. g. si occidit mediocrem, carnem debet restituere domino porci, & nihil pro damno præstare. Si uero meliorem, q; duos mediocres valuit, tenetur restituere carnem vnius sine damno, pro reliquo debet restituere ferquidum: ut ℣. de dam. iniur. l. si quis percussit vaccam. & ℣. d. paupe. l. fi animal. Alii dicunt, quod licuit mediocrem occidere, & voluit reddere ferquidum, id est similem, sicut quando pauciores sunt x. & occidit vnum, quem non licuit: ut hic.

f Si quis in prato. ℣ Lex ista specialis est in prato, ut si tantum vnus porcus inueniatur potest occidi, quod in aliis damnis non contingit. Si autem plures inuenti fuerint, vnus debet occidi: nec distinguitur mediocris sit, an melior.

g ¶ Et non requiratur.] scilicet de compositione occisionis, vel mors illius.

Si quis. Non sit culpabilis. ℣ scilicet quòd ligna exportat, & boues cepit, qui capi pro debito prohibentur, sed bene possunt pignori detineri pro damno in sylua dato.

¶ Si quis. Anterius edictum. ℣ vt §. eo. l. j. quæ loquitur de caballo ignoti domini.

k ¶ Et illam rationem. ℣ id est, solemnitatem: ut quia duxit ante iudicem, vel ecclesiam, per quam liberatur à suspicione furti, vt notatur supra eodem. l. j.

l ¶ Facere. ℣ scilicet caballicando, aut in alium vsum transferendo, quàm in suum proprium, fortè ad aratrū, vel locando, cum suum locaturus non esset.

m ¶ Præsumptione.] Tenet ergo ad æstimationē equi, si caballus nullā passus est læsionē.

n ¶ Læsus sit. ℣ Vt quia plus suo eum caballicauit, aut in alū vsum transtulit.

o ¶ Anteriori edicto. ℣ Vt l. j. supra c. qua cauetur, vt nouum sibi reddat: & insuper pro præsumptione componat medium pretij: vt §. dictum est. Not. ex ista l. quod solo vsu tenetur furti nomine ipsius rei: licet nolit rem furari: patet quia cautelam obseruauit legitimam: nā liquet, quòd equum noluit furari, & tamen nouum sibi reddit. Iure autem Romano dubitatur de hoc, super quo audiui Plac. præceptorem meū dicentem eum teneri: nam qui furtum facit gratia vsus, in solo vsu habuit animum furandi: ergo de vsu furti tenetur, non de re. & qui rasit lancem, potius lancis fecit furtum. l. si quid fur. §. fin. ff. de fur. non tamen agitur, nisi ad interesse lancis. & facit. ff. de furt. l. vulgaris. in prin. vbi licet quis furtum committat alicuius totius: non tamen tenetur furti, nisi de eo, quod asportauit. Et licet in hac opi. aliàs fuerim, modo tamen videtur contra: qa imo rei fit furtum: licet ergo vsus gratia fiat, de re tamen ipsa agitur condic. furtiua, ut ff. de condictio. fur. l. qui furtum. & facit ff. de fur. l. si quis quid. vbi si quis perferebat rem furtiuā, & deprehensus fuerit, furti manifesti tenetur de re ipsa, licet nec vsum lucrari, nec rē voluit. & cōcor. iu. Longo. vt ℣. de debi. & guad. l. si quis per errorem. & l. si quis caballos. vbi si noluit lucrari res pignoratas, sed ius pignoris tamen tenetur in octogild de rebus ipsis.

† tuleritt

p ¶ Componat vt supra. ℣ medietatē pretij, quanti fuerit caballus.

q ¶ Si quis. Defensatam. ℣ vt si sepibus sit minus, custodem posuerit: sed si circundata, aut fossata: aut si dominus neutrum istorum fecerit, satis est si publicè protestetur, & porcorum immissionē inhibet. Quid si quis diceret, defensātam ignorauit? non liceret, si maior pars hominū defensatam sciuerit. ar. ff. de decre. ab or. fa. l. fi. & ff. de instit. act. l. sed & si. §. de quo. & §. certè. ad idē ff. ad muni. l. municipes. & l. quod maior. & ff. quod cuiusq; uni. l. nulli. & se. & de cond. & demon. l. municipib. & ff. quod cuiusq; uni. l. nulli. & se. & de cond. & demon. l. municipib. & nā crassa, & supina ignorantia est ignorare, qđ fere oēs sciunt: vt facit, nā crassa, & supina ignorantia est ignorare, qđ fere oēs sciunt: vt ff. de iu. & fac. igno. l regula. §. sed facti. dissoluta enim negligentia pro pè dolum est. l. si fideiussor. j. in prin. ff. mandati. & l. ℣ Nerua. ff. depositi.

r ¶ Miserit. ℣ scilicet asto animo.

s ¶ Edictum. ℣ vt §. eo. l. de porcis.

t ¶ Et plus. ℣ scilicet, vno.

v ¶ Occiderit. ℣ veluti si occiderit maiorem, qui plus valet mediocri i octogild componi debet, cùm tantum mediocrem debuit occidere.

x ¶ Edictum habet. ℣ id est plusquàm dictum est in priori sententia, id est usque ad decem.

y ¶ Tollit. ℣ f. quando exportauit, & tunc tenetur dupliciter qui porcū occidit, quem occidere non licuit, & tenetur in octuplum porci mor-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tui,quem exportauit:sed an tenetur sibi nouum, quantū valuit nouus exportatus,an tenetur sibi uouū de ferquido? Rñ quātum valuit, quē exportauit, similiter immissor ponit dupliciter, q̄a cōponit si aliquas tres pro præsumptione:& patitur damnum occisionis:vt ſ.eod.l. ii.

a ¶ Non requiratur.ʒ Sed de decē debet occidi vnus : si plures sint, non debet duplicare, ut de viginti occidat duo, de triginta tres, sed oēs quotquot sunt suprà x. & si immissor porcorū conuentus sit, q̄ asto animo immisissēt, & negauerit, q̄ non asto animo, tunc nullus porcorū occidi poterit, sed occisor debet reddere ferquidos

b ¶ De pastore.] ſ.libero, qui iurare debet non dominus, si autē seruus fuerit & dominus pro eo iurare de asto animo nō præsumpserit de meditate ferquidos reddat occisor,& medietatem reputat sibi, &c. ut hic.

c ¶ Indisciplinatum.ʒ A cōtrario dicūt quidā, q̄ si pastorem disciplinatū habuit dominus, oēs occisos reddat ferquidos, quasi tunc nulla culpa posſit adscribi domino: sed non congruit literæ, cuius talis est sensus, stultus fuit pastor,& iniquus, qui immisit, q̄ si fuisset disciplinatus, non immisisset.

d ¶ DE HOMINE IN CVRTE &c.

¶ Suprà,de eo,qui pecu. in dam.inuene.nūcde homine, quem in curte sua q̄s inuenerit: & sumpta occasione, ponit generaliter de curtis ruptura.

e In noctis. Liber.ʒ Aliud si seruus, vt ℣.l.seq.item intellige de masculo ratione p̄sumptionis, cum communiter mulieribus rupturam facere sit alienum : ut infrà eo.l.pen.

f ¶ Curte.ʒ Curtis ponitur p̄ casa, vt ℣. depo. l.j vbi dominus quērit à fure rupturam casę suæ: sed latius hic accipitur, ſ.pro loco ad amenitatē patrisfami.designato,dummodo sit eminens,& clausus pro securitate. tale enim prædium,licet non sit domus,nec locus ędificatus:tamen vt banum prędium appellatur: ut ff. de uerb.sig.l.urbana prędia, & facit vsus loquendi,& proprietas uerbi a qua recedendum non est, ut ff. de leg.iii.l.non aliter.& frequentatur in regione.

g ¶ A parentibus.ʒ Loquitur de iu. Longob.nam de iur.Roma.nō compo.quia corpus liberū non recipit æstimationē,ut ff.ſi quadr.pau. fe di.l.ex hac lege.quid ergo ſi Longobardus inuenerit Romanū noctis tępore in curte,& eum occidit,ex quo nō dedit manus ad ligādū? uidet prima facie incidisse in l.Cor.de fic.ut ℣.qua.di.ill.homi.res suas. l.i.& ii.sed illud procedit,quādo utroq; iure deliquit, scilicet iure Lōgobard. & Roma.in casu nostro iure Roma.non delinquitur, imò Lō gobard.est usus iure suo. Item econtra.ſi Rom.inuenerit Longobard. impunita erit mors Lōgob. quia nō potest agi p̄pter iniustitiā occisi.

h ¶ Sol.lxxx.ʒ Quid ſi ligans potuit eum retinere donec habeat cōpositionē:Rñ.iure quidē Ro.maritus comprehensus in adulterio cum uxore,ſi occidere noluerit,poterit retinere ligatū per xx. horas, ut ff. de adul.l.capite.forte idē i casu nostro:ut distinguamus,aut dimiserit, aut euaserit,ut ibi dicitur.aut,ſi fortè manus dederit ad ligandum,retinere eum potest,donec p̄stet pro se ſolid.lxxx.

i ¶ Nocti tempore.ʒ Durius enim debet puniri de nocte, quàm de die:quia turbatur tępora tranquillitati data:& magis punitur lacrigus nocturnus,quā diurnus.l.j.ff.de sacrile.sed nocturnus populator agrorū iure punitur,vt C.q̄ſi licē.sine iudi.se vindic.l.j,sed iure Ro parcitur ei,q̄ de nocte occidit adulterum,vt C. de adul.l.Gracchus.

† nisi sine voluntate dñi ibi introissent.

† pastoribus suis.

† præsumpserit

† No dominos debere habere seruitores bene morigeratos, aliàs tenētur ex facto ipsorum: quod pro nunc nō examino, sed uide Bar.& Mod. in l. j. §. familiæ. ff. de publi.

ctum continet, non requiratur[a]: & ſi ille,qui porcos misit, iurare præsumpserit, quòd asto animo nō misisset, sine voluntate ipsius domini †, reddat ille,qui occidit ipsos porcos ferq̄dos, & ſi de pastore[b] suo † similiter iurauerit, similiter reddat : nā ſi de pastore suo de asto animo iurare non potuerit†, mediā reddat, & mediū reputet sibi : quia seruum habuit indisciplinatum[c]†.

De homine[d] in curte aliena noctis tempore inuento, & de curtis ruptura.

TITVLVS XXIIII.

¶ Rex Rothar. LEX I.

SI noctis tępore homo liber[e], in curte[f] alterius inuentus fuerit, non dans manus ad ligādum, occidatur,& à parentibus[g] non requiratur. Et ſi manus dederit ad ligandum,& ligatus fuerit, det pro se solid. octoginta[h] : quia non cōuenit rationi, vt hō noctis[i] tempore in curte aliena, silentio, aut absconsè ingrediatur : sed ſi qualemcunque vtilitatem habet, antequam intret clamet[k].

¶ Idem. L. II.

SI quis seruus[l] in curte aliena noctis tempore inuentus fuerit, & non dans manus ad ligandum occisus fuerit, non requiratur á domino suo: & ſi manus dederit ad ligandum, & ligatus fuerit,liberet ſe† cum xl.solid.[m]

k ¶ Clamet.ʒ Quid ſi iuuenis habens rem cum pedisſequa alicuius eam vocauerit,& aperuit,ſi ingrediatur, an faciat curtis rupturā? Videtur excusandus:quia vocando,legis solēnitatē obseruauit. Sed dic, q̄ clamor occultus est, & pro re turpi inscio patrefamil. qui ſi sciret, prohiberet talem ingressum:facit ergo curtis rupturam.

¶ Idem. L. III.

SI quis in curte alterius irato† animo sagittauerit[n], aut lanceam iactauerit,aut foris† alium plagauerit intra curtem,compo. solid. xx. †excepta compo. plagarū,aut feritarū,ſi fecerit,ſicut ī hoc edicto legitur persoluatur.

¶ Idem. LEX IIII.

SI quis in curtē alienam[o] asto animo, id est irato animo ingressus[p] fuerit,xx.solid.illi componat cuius curtis fuerit.

¶ Idem. LEX V.

MVlier curtis rupturam facere nō potest[q], q̄ est oberos:quia absurdum esse videt, vt mulier libera, aut ancilla, quasi vir cū armis vim facere posſit.

¶ Idem. L. VI.

SI quis peculium suum de clausura aliena tulerit occultè[r], & nō rogauerit,cōpo.curtis rupturam,id est oberos, sol.xx.

De furtis[s], & seruis fugacibus, & de aduenis hominibus, & ſi quis eis auxilium præstiterit.

TITVLVS XXV.

¶ Rex Rothar. L. I.

I quis per murū castri, aut ciuitatis sine notitia[t] iudicis suī exierit foras, aut itus ītrauerit, ſi liber est, sit culpabilis in curte Regis[u] solid.xx.Si autē aldius †, aut seruus fuerit,sit culpabilis in curte Regis sol.x. & ſi furtum fecerit, sicut in hoc edicto legitur, componat pœnam furti.

l SI quis seruus.] idem ſi aldius, & repete hic,quæ no.ſ.l.proxi. † esto, id est.

m ¶ XI.solid.ʒNota,q̄ dominus curtis pote ric retinere seruū quouſq; à † de foris domino liberetur: & ita intelligēdo i nducit arg. ad retinendū liberū. Itē no. q̄ p̄ seruo præstatur medietas cōpositionis, quæ præstatur pro libero, iuncta l.ſ. p̄xima: vt ſ.de scandalis,& compositionibus. l. ſi quis liber homo.& l.sequenti. † ei cuius fuerit curtis

n SI quis. Sagittauerit.ʒ vt dominū curtis læderet, vel eius peculiū,siue extraneum.

o SI quis in curtē aliēnā.ʒ Idem est,& in domo rupta.ar.l.relatū.ſ.de aggreſ.i via fact.

p ¶ Ingressus.ʒ ſ.ad lædēdū,vt no. ſ.l. proxi. vel ad res eius exportandas,vt quia tępus noctis erat, vel etiā ad rixandū cum domino,uel familia eius:quandoque aliter se habet,vt ℣.ci.j.l.ſi seruus inter prouinciam.

q MVlier. Non potest.ʒ Inspecto sę mineo sexu, fragili, & molli à quo sagittare, in curtē alienā, ꝓicere, & cū armis rixari alienum est. Verū no.sexus quandoque egreditur,& facit curtis rupturam : ut ſ.de aggreſ.in vic.fa.l.relatū, vbi mulieres intrauerūt in vicum, & in casas alienas:unde fecerunt curtis rupturā, cùm curtis appellatio cōtineat etiam domū: ut no.ſ.eo. l.j.pōt etiā in curtē alienā lapides proiicere,qui cōtinētur armorū appellatione, & dum talia facit, ſi quam iniuriā passa fuerit,ſine compoſitione iacebit:ut d.l.relatum. † Grauior de iure cōponitur pœna, q̄ mortis.infrā. de rer. diui. ſ. ſan ctę quoque res.

r SI quis. Occultè.ʒ No. q̄ curtis ruptura ſine violentia fit. idē ar.℣.depo.l.j.vbi ſi dominus rei depositæ ageret furti depositarius quæreret ei rup.casę suæ: sed quare nō tenetur qui occult tulit peculiū:quia nō habuit animū furandi nō committitur,& hoc regulare.nam & ſi quis violenter rem suam ab alio quo auferat,putans sibi licere,non tenetur furti,uel vi bo.ra. Sed qua re tenet, q̄ peculiū suum accepit, cùm nullum retinendi ius habebat dominus curtis:imò ſi reſistit culpę reus est:per quod uidetur excusandus,ut ℣.de furt.l.ſi seruus intra prouinciam?Rñ. fortè in damno inuenerat peculium,& loco pignoris retinebat.

s ¶ DE FVRTIS, &c. ¶ Dictum est ſ.de curte rupta. quę plerunq; fit occasione furti,ideo ponit de fur.& quia seruus fugitiuus facit furtum ſuiipſius,addit de ſer.fu.& quoniam plerunq; furto præstatur auxilium.addit etiam de his qui aux.præſti.&c.

t SI quis.Sine notitia.ʒergo ſi cum iudicis auctoritate, culpabilis ſi est:& loquitur de iudice habente potestatē dicendi, & faciendi, non de simplici iudice,seu assessore. Et quæ hic dicuntur procedunt tempore pacis: secus ſi metus immineret circa castellum,vel ciuitatem,& scalis positis iutrarent aliqui per murum,uel exirent:tunc pęna capitis locum habet,ut Inſt.de re. di. §. sanctæ.uerſ. ideo autem,& ita fuit Capuę iudicatum tempore guerræ.

v ¶ In curte Regis.ʒ Quia muri,& eorum tuitio ad Regē spectat: q̄ & mures,& ciuitatem possidet:licet Moyses Papien. epiſcopus dixerit.ciues Papien.muros possidere.Item no.q̄ ſi muri, vel turres ciuitatis,per terrā alicuius fundati sint,ipse, cuius terra fuit, debet habere vſum,& refectio earum ad eum spectat.ut C.de oper. publi.l.turres.

Si liber.

ſSI liber.ʒ De ſeruo habetur ℣.l.ſeq.

b ¶ Tentus fuerit.ʒ ſcilicet cum re furtiua à domino rei, siue ab eius procuratore,uel negotiorū gestore, vt ff.de usuris.l. ſi quis solutionis.§.mora. Iure autem Romano distinguit, ſi fuerit deprehensus in furto,antequā perueniat ad locū destinatū, uel ſi clamatū fuerit post eum, fur manifestus dicitur, vt Inſtit.eod.§.furtorum autem.quod iure Longobardorū fortè dici poterit.

† Fengangit.No. fingādi.i. fur manifestus dicitur de quo in l.3. §.nec manifestū. ff.eo. & Inſt.de oblig.q̄ ex delic.§.manifestus.& Ang.areti. in tract.malefic. in gl. iuver.& uidetem cæle.

c ¶ Decem ſiliquas.ʒid est, usque ad decem ſoli dos. Quid ſi non fuerit usque ad decē ſiliquas? Respon.non habebit locum pœna lxxx. ſoli. sed minor arbitrio iudicis : & sic concordat iuri Romano, ubi maior pœna est pro furto manifesto, quam p̄ nō manifesto.

d ¶ Solid. lxxx.ʒ arg. contra ℣.eod.l.ſi quicunque homo.in fi. ubi quādoque in perpetuum traditur seruus, quādoque ad tempus. Sol. lex ista locū habet, cum p legē illam statutum non ſit, quid debeat fieri de persona delinquētis pro defectu compoſitionis.

e ¶ Periculum.] contra ℣.eo.l.de latrōnibus. Solu. illa loquitur cum fur ab initio crimina liter conueniebatur, ista quādo de pœna pecuniaria,ſcilicet de ſoli. lxxx. Item contra ℣.eo.l.ſi q̄s latro.ibi, mors illius furta illa excludit,id est pœnam furtorum. Solu.ibi quādo ab initio crimina liter cōueniebatur. Vel fortè alius est ſenſus,furta excludit,id est,de cætero furari non poterit. Vel hæc lex rumpitur, quia p̄ primo furto non moriebatur,ſed p̄ der oculum,ſi habet, uel cōponet lxxx.ſolid.pro ſecundo naſum,quod ſi non habet,componet lxxx.ſolid. pro tertio uero debet mori,aut debet lxxx.ſolid. Et furtum manifestum non minus decem ſiliquis debet esſe,pro quo lxxx.ſolid.componi debeant.

f ſSI quis.ʒ Quæ not.ſ.l.proxi. hic dici possunt.

g ¶ Solid.xl.ʒ Not.q̄ dominus tenetur pro medietate pœnæ, quæ præstatur pro libero,ut pluries not.præterquā in pœna furti. nam p r æquè dominus debet præstare ſibi nouum pro ſeruo, ſicut pro libero. Et præterquam in banno,quia compoſitio banni diiudicat,ſed i ſeruo eſt pœna corporalis pro banno.Et quod dicit occidatur,id est, ſi mo rietur,cum ter furtum fecerit,dominus non componet furtum, ſed tā tum mori debet:ut ℣.eod.l.ſi quis latro de uno.

hSI quis per proditorem.] ſcilicet qui latrone negante pugnam facere debet,quod præſumitur per l.ult,ſ.de malefic.& publ.crimin.& quod ſubiicit reddat,intellige, non tamen p̄ſtat lxxx.uel xl.ſoli.ut duabus ſuperioribus legib. continetur. Et ex hac lege dicebāt quidam, q̄ uox unius teſtis admitteretur ad probationes. quod nō uale:quia indicator teſtis non eſt:nā ſolent quandoque furta per indicatores inueniri.Sed nunquid cogitur quis furta,uel furem indicare? Respon.non,præter quā in exercitu:ut ſ.de exercitalib.l. ſi quælibet perſona,nec potest repeti quod datum est,ut indicaret:quia nō ob impro bam causam.l.iiij,§.fin.ff.de cond.ob turp.cauſ.& l.ſolēt.ff.de p̄ſcrip. verb.Sed tenetur quis indicare depoſitum,commodatū,& locatū, ut ff.de cond.ob turp.cau.l.fin.q̄ ſi quis à ſure accepit ut ipſum nō indicaret,turpiter accepit,cū peccata nocētiū manifeſta eſſe oporteat, ut ff.de iniur.l.eum qui.in princ.Item ſi q̄s inueniat uirum cum muliere fornicari,& aliquid ab eis accepit,ne eos manifeſtet,quaſi leno eſt, & punitur,ut ff.de adult.l.mariti.§.plectitur.

i SI ſeruus dum in fuga.ʒ Quam inchoauerat,& in ipſa fuga damnū, aut furtum fecit.

k ¶ Prouinciam.ʒ id est foris Regnum.

l ¶ Redierit.ʒ Quia ante fuit conuentus dominus de furto,uel damno,quam redeat ſeruus.

m ¶ Regreſſus.ʒ Siue ante litem conteſtatam, ſiue poſt.

n ¶ In integrum.ʒ Id eſt,æſtimationem rei furatæ,ut talis ſit ſenſus, ſi ante reditum dominus dederit medietatem, poſt reditū præſtabit reliquā medietatem:de pœna autē non tenetur.arg.not.ſ. de plagis ſer. vel aldi.l.omnes uerò plagæ.ubi medietas cōpoſitionis præſtatur,relicta ſuſpēditur,quouſque ſciatur,utrum intra anni ſpatium moriatur ſeruus,uel poſt.quod uidetur contrà ℣.de culp.ſeruo. l. ſi. ubi dñs ſuo iuramēto abſoluit: hic autem tenetur in medietate,etiam ſi ſeruus non redierit.Solu. lex illa loquitur,quando perpetrato ſcelere fugit,ſic autē ſecus. Vel ibi abſoluitur de quo iurauit,quod nō tenebit nomine ſuo, ſed nomine ſerui. Itē cōtra ℣.eod.l.ſi ſeruus dum in fuga.iii.Solu. illa loquitur, quando ſeruus non exiuit Regnum, hic aūt extra Regnum fugit. † fulcfreal

o ¶ Mulier. Sulfreal.] id est libera,siue ingenua,ut ℣. de coniura. ſeruor.l.j. & comprehēdit etiam libertum,siue libertam, ut ℣.de manumiſſ.l.j.

p ¶ Fuerit.ʒ Si res furtiua ualebat decem ſiliquas, non præſtabit ſoli dos quadraginta, quos tenetur præſtare p̄ ſeruo, ut ſ.eod.l.iii

q ¶ Passa est.ʒ Iacebat ergo absque compoſitione,& ſic uidetur lex iſta in fauorem mulieris, ut mitius cum ea agatur,q̄ cum maſculo, & etiam in odium eius,quia de iniuria ſua agere non poteſt, licet ſit percuſſa,& forte plagata.

r ſ SI Aldia.ʒ Corrigitur lex iſta per l.ſi ſeruus ancillam.℣.eo.

s SI liber. Puero.ʒ Fortè filio, quem habebat in poteſtate. Sed uidetur contrà, cum Longobardi filios ſi habeāt ī poteſtate, ſed intellige nō de poteſtate iuris,ſed facti,quia mercenarius fuit.

t ¶ Inuentum.ʒ Conſtare enim debet liberum occidiſſe, & furtum commiſiſſe.

v ¶ Regis.] contrà ℣.depoſi.l.j.vbi non poſſumus in una cauſa duas calumnias impetrare. Sol.hic nō ſunt duę pœnæ,ſed una, q̄ diuiditur inter Regem,& priuatum.Sed an teneatur,qui furtum commiſit?Reſpondeo,puer forte non tenebitur,quia eum excuſat ætas, ideo iubēs præſtabit unum octogild pro ſe,& reliquum pro puero ab eo corrupto.Vel fortè furtum erat uſque ad ſiliquas decē,& erat manifeſtū,iō tenetur in duplum,quia ſeruus eius facturus non erat,niſi unum octogild præſtat de ſeruo,reliquum pro ſe,quia peccauit iubendo. Item cōtra ℣.de debit.& gua.l.ſi quis greges.ibi,& ſi ſerui dominū ſecuti fuerint,&c. Sol.ibi dominus non ius ſit,ſecus hic.& ibi loquitur de computatione decec.ſol.quam duplicari non memini me legiſſe.

x ſ SI quis aurum. In uia.ʒ Idem ſi extra.nam ubicunque res aliena inuenitur,domino reddi debet,& ſi contrectata fuerit celandi animo,furtū cōmittitur:ſed leges ad ea adaptātur,&c.nā ad ea ff. de leg.

y ¶ Genuculum.ʒ Idem & ſi infra genuculū,dum tamen habeat animum contrectandi illam rem.ſed & ſi ſupra genuculum eā leuauerit, eo tamen animo,ut eam domino reſtitueret,non ut ſibi haberet,nō tenebitur furti,quia furtum ſine affectione furandi non committitur. §. itē ſi is. Inſti.de uſucap.& l.j.§.de ſepulch.viola.& §.ulti.Inſtit. de rer. diui.Et nota q̄ argumentum à contrario hic non procedit, quocunq; enim modo rem alienam exportat celandi animo,tenetur furti, quia omnes ſcire debent,quod ſuum non eſt,alienum eſſe.

z ¶ Non dixerit.ʒ Nam ſi dixerit præſumitur non habuiſſe animum furandi.Sed nunquid poterit aliquid exigere ex quo inuenit? Reſpondeo furtum quidem non committitur,tenetur tamen,ut puto, condictione ob turpē cauſam.ſi quid accipiat,cū gratis reſtituere cogatur. Et an ſtatim reſtituere debet,niſi probauerit ſuam eſſe? Videtur q̄ reſtituere non teneatur,ut C.de rei uend.l.fin. ſed ibi quæſtio de dominio rei erat,& petitor ut dominus petebat rem,unde probare debet,quod habeat ius in re,aut ſua intereſſe ſibi reſtitui,aut ſe poſſediſſe, ut fructuarius,creditor,commodatarius,aut depoſitarius.

Si ſeruus.

a SI seruus. Vxorem.¶ Si quidem inter seruum & ancillam matrimonium esse potest, ut ff. de coniu. ser. l. pen. iure autem Ro. dicitur contubernium, quasi simul in ea dē taberna habitantes: omne enim ędificium causa habitandi dicitur taberna, vt ff. de verb. sig. l. tabernæ. vnde dicitur tabernaculum, non quod clausum sit tabulis.

b ¶ Nutrierit.¶ Non ę seruus teneatur ancillam nutrire: quia in tali matrimonio dos nō cōstituit. sed dominus ancillæ nutrire eā cogitur. quæ licet sit coniugata, domino tamen tenetur seruire: vt ff. de coni. ser. l. pę. sed hic cōtingit, q̄ seruus nutriebat ancillam, & filios.

c ¶ Filiorū eius.¶ quia ipsa, & filii nō erant collegæ, sed seruus rē furtiuam ipsos scientes nutriebat: puta, ex ordeo, frumento, vel boue quia tunc ancilla tenet, & filij, si doli sint capaces: nam minores in crimi nibus ratione ætatis non iuuantur, cum malitia supplet ætatē, ut C. si aduer. delic. l. j. sed benemitigat pœna arbitrio iudicis, ut ff. de mino. l. auxilium. §. in delictis.

d SI seruus. Res.¶ Sue domini, siue aliænæ sint.

e ¶ Commendauerit.¶ Commendare idem est, quod deponere, ut ff. de verb. sig. l. cōmendare.

f ¶ Requisierit.¶ Datur ergo per seruum actio d̄positi domino, siue sint res suę, siue alienę, nam datur actio furti, & depositi simul, vt ff. depositi. l. bona fides. §. incurrit.

g ¶ Reddat.¶ Si cōtrectatio sequuta sit inficiationē, alioq̄n sola inficiatio furem nō facit, vt ff. de fur. l. j. & l. inficiando. Si quis autem depositas res inficietur, præsumit fur, quia eas celat, & animo lucrandi cōtrectat, vt ff. de acqui. re. dom. l. Pomponius. in fi.

h SI plures.¶ Scilicet Longobardi, vel Romani fecerint furtum Lōgobardo cum compositio debeat prędari secundum legem illius, cui debetur. nam nō potest Longobardus singulas pœnas à singulis p sonis exigere, sed vna pœna debet esse contenta, si fortè aliquis ex furibus se nō subtraxerit. Sed si Romano Longobardi fecerint furtum, nō licebit eis se adunare, & furtū in unum cōponere, cū iure Ro. à singulis singulæ pœnæ debentur, vt ff. ad l. Aquil. l. ita uulneratus. in fi. & l. vulgaris. §. si duo pluresve ff. de furt. q̄a tot sunt pœnæ quot p̄sonæ delinquentium, nec pœna unius alterum releuat: ut ibi, uel dic, q̄ sponte se obligauerat quilibet insolidū, hic datur licētia á lege ut possint se adunare, ut facilius homicidium confiteantur. idē & de homicidio.

i ¶ Vnum.¶ Id est, vbi omnes idem propositum habuerint, non enim vt unus furetur, & alter opem præstaret.

k ¶ Adunare.¶ Licet indigni uideantur, benigne tamen agitur cum eis, vt se adunent, & unam præstent pœnam, si aūt ex tribus, puta furibus unus conueniatur, tenetur in solidum respondere: ipse enim inuenire sibi socios debet, ut se adunent.

l ¶ Subtraxerit.¶ Scilicet in iudicio conuentus, cæterum, si extra iudicium inficietur furtum non cōmisisse, nō admittitur licētia adunādi ad instar fideiussoris, qui si inficiet fideiussionem amittit auxilium epistolæ Diui Adri. vt ff. de fideiussoribus. l. si dubitet. §. ita demū. hoc loco habet, quādo furtū unū factū est ab omnibus eiusdē rei, vt si multi furriperēt gregē porcorū, aut pecorū. uel boue cātū, & ut in exēplo. ff. ad l. Aquil. l. ita vulneratus. in fi. cæterū si ad domū retraxerint tres ad furtū faciendū, unꝰ mātellū abstulerit, alter tunicā, & alius pelliciā: tūc enim res, & pſonę sunt diuersę, q̄a furripiēs mātellū, nō ē fur pellicię & ecōtra, vñ quilibet suo nōie tenet de re exportata, & ſ se adunabūt.

¶ Idem. L. X.

SI seruus ancillam alienam habens vxorem [a], furtum fecerit, & ancillam, & filios seruus alienus nutrierit [b], omne furtum, quod fecit †, componat: nā nihil computetur in damnum †, nec in culpam illius ancillæ: uel filiorū eius [c], tantum est, vt ancilla, & filii similiter cum patre ad furtum faciendum nō ambulauerint, nam si fecerint, similes illi efficiantur.

¶ Idem. L. XI.

SI seruus, dum in fuga est positus, res [d] aliquas cuicunque homini commendauerit [e], & postea proprius dominus requisierit [f] eas, & ille, qui suscepit, denegauerit, & postea inuentum fuerit, pro furto eas reddat [g].

¶ Idem. L. XII.

SI plures [h] homines † furtum vnum [i] fecerint, tam liberi quā serui, liceat eis (si voluerint) se adunare [k], & furtum ipsum in octogild reddere, & si ex ipsis se subtraxerit [l], pro se tantum legibus componat, id est, furtum sibi nonum reddat.

¶ Idem. L. XIII.

SI liber, aut seruus voluerit [m] foris prouinciā [n] fugere, & iudex, aut quicunque in loco, aut finibus prouinciæ residet, eum cōprehēderit [o], teneat [p] eum, & res quas secum tulerit saluas faciat, et mox mandet ad iudicem de loco, vnde fugere cœpit, quatenus eū recipiat [q], & pro uno fugace sol. ii. [r] ita, vt cum rebus, quas secum detulerit, reddatur, & si contigerit fugere de ligamine, præbeat sacramentum ille, qui eum tenuit, quod non asto animo eum laxasset, sed cum tota virtute eum custodisset, & post datum sacramentum [s], res, quas ei tulerit, reddantur, præhēsura autem non requiratur, & amplius non calumnietur, & si fugax ille manus ad ligādum non dederit, & occisus fuerit [t], non requiratur, nisi tantum modo res quas tulerit reddantur, & si ille, qui fugacē hominem cōprehendere voluerit, ab ipso occisus fuerit, non requiratur.

¶ Idem. L. XIIII.

SI quis portunarium † pulsauerit [u], quod fugacem hominem transiuisset †: & portunarius negauerit, ita decernimus, ut præbeat sacramētum solus [x], quod ad cōscientiam ipsius non peruenīsset, quod fugitiuum hominem aut furem transposuisset, & sit absolutus á culpa [y].

¶ Idem. L. XV.

SI portunarius furem [z] hominem sciens transposuerit cum aliqua re furtiua, collega furis sit, & cum eo ipsum furtum componat, excepto, q̄ sit culpabilis in palatio † Regis solidos. xx [a].

¶ Idem. L. XVI.

SI portunarius mancipium fugitiuū sciens transposuerit, si probatū [b] fuerit, perquirat eū, & proprio dño cū reb⁹, quas secū de tulerit [c], restituat, & si ipse fugax

non teneantur, tamen præstans opem tenetur. licet lex ista ad restitutionem serui tantum, & rerum transportatarum obliget.

a ¶ Simul & res quas secum detulerit.¶ Id est rerum æstimationem, vt hic de quanto ausus fuerit iurare, &c. & sic æstimabitur mancipium amissum, & res: æstimatio autem, secundum quod legitur §. de homic. ser. & forte non erit opus iuramento de seruo: q̄a æstimationes seruorum legibus sunt ascriptæ, de re autem exportata dominus tenetur sacramētum præstare, iudice tā taxante, ne amittens iuret immēsum. Sed numqd dominus serui, & rerū cogat cedere actionē pro seruo & rebus, portunario soluenti æstimationem? Respondeo, vti que. Cogitur enim cauere per se non fieri, quominus ille rem nanciscatur, vt ff. de rei vēdicat. l. si res, sed licet seruum fugitiuum nemo potest vendere, vel in aliū trāferre. l. j. C. ad leg. Fla. de plagia. tamen, quia portunarius cogitur æstimationem præstare suo periculo, peræquē cogitur dominus ei cauere d̄ seruo, aut de cæteris rebus.

b SI portunarius. Trāsposuerit.¶ scilicet extra Regnum, superiores autem leges quando intra Regnū, q̄d patet.

c ¶ Periculum.¶ Vt de mors est in obligatione, præstatio guidrigild in solutione, quia cū ad eius officiū pertineat fugacem apprehendere, ñ debuit extra Regnum fugientē transponere, q̄a si tenere eū non potuit, &c. vt hic. p quo cōponat solidos xx.

d SI mancipium. Castaldius.¶ Idem de oibus habētibus turres regias ad gubernādum.

e ¶ De suis propriis. Et merito, quia ipse administrat, & ipse delinquit simile. ff. de rapto. l. si quis aldiam. Idē ar. C. vnd vi. l. meminerit vbi tutores, & curatores tenent de culpa sua, & delictū eorū, nec pœna delicti debet cōuerti in caput minorum, quia non debet q̄s ex alterius culpa damnum pati, vt ibi, cum concor.

f ¶ Solid. xl.¶ quia i tali casu præstatur priuato pœna xx. solid. in causa Regis d̄bet duplicari, vt §. de comp. ad Reg. vē. l. oēs vero regales causæ.

g SI in ecclesia. Reddat ipsum.¶ Nota ita puniri Episcopum, vel sacerdotem, qui administrare ecclesiam, si reddere dilatat, sicut priuatus.

h ¶ De suis propriis.] Vt §. l. proxi. non autem de bonis ecclesiæ, quæ nihil deliquit.

i ¶ Soli. xl.¶ qui exigenter per curtē Regis, non per actorem ecclesiæ, quod videt contra l. relatum. §. de scan. & eōp. vbi ecclesiæ non debēt recipere duplicatam cōpositionem, ut curtis regia. Solu. ibi de ecclesiis, q̄ sunt in patrimonio priuati, hic de ecclesia, quæ est in patrimonio Regis nel hic legi hodie non est locus, quia delinquens debet p̄stare pœnam secundum legem illius, cui delinquitur, vt j. quali. di. leg. ho. l. j. iure aūt Romano nulla pœna pro tali culpa est præstanda.

k SI Romano nulla pœna pro tali culpa est præstanda.

l Seruus. Non reputetur.¶ Iracus enim intrauit in curtem alienam: alibi transmigrauerit, vt non inueniatur, tunc portitor ipsum mancipium simul, & res, quas secū detulerit [a], de quanto ausus fuerit iurare qui perdidit ab ipso ei, qui sciens transportauerit, reddātur sub æstimatione pretii, excepto, p culpa, componat ipse portunarius, in curte Regis solid. xx.

¶ Idem. L. XVII.

SI portunarius hominem liberum sciens transposuerit [b] fugacem, & cognouerit quod fugax est, animæ suæ incurrat periculū [c], aut componat guidrigild suum, quia postquam cognouit, quod fugax erat, si eum tenere non potuerit, mox īnotescere, aut antecurrere debuit. †

¶ Idem. L. XVIII.

SI mancipium cuiuscūque post alium hominem fugerit, & dominus sequutus imitauerit †, vt in pace reddatur, & in gratia, & si in pace † redditum fuerit, & postea dominus pro ipsa culpa in id vindictam dederit, componat solidos xx. illi, de cuius curte id tulerit, & si designauerit, quod in id pro ipsa culpa vindictam non dedisset, præbeat sacramentum singulis ad Euāgelia, & sit absolutus a culpa.

¶ Idem. L. XIX.

SI ille, post quem mācipium alienum fugerit, noluit id reddere, post secundam, & tertiam cō testationem domino suo, tunc constrictus restituat ipsum mancipium, & aliud simile sub æstimatione pretii componat.

¶ Idem. L. XX.

SI mancipium cuiuscunque ī curte Regis confugium fecerit, & Castaldius [d], aut actor Regis post secundam, & tertiam contestationem reddere dilatauerit, ita decernimus, vt ipsum mancipium, & aliud simile, de suis propriis [e] reb., domino, cui dilatauerit, reddere cogatur, & si ille, qui de curte Regis ipsum mancipium in gratia receperit, & postea pro ipsa culpa in id vindictam dederit, componat in curte Regis vnde id tulerit, solid. xl. [f]

¶ Idem. L. XXI.

SI in ecclesia †, aut in domum sacerdotis mancipium cuiuscunque confugium fecerit, & episcopus, aut sacerdos, qui in eo loco præst, id reddere in gratia post se cundam, & tertiam contestationē dilatauerit, ita decernimus, vt reddat ipsum [g] mancipium: & aliud si mile de suis propriis [h] rebus, ut su prà: & si in gratia redditum fuerit, posteaque dominus pro ipsa culpa in eum vindictam dederit, aut se idoneet, vt supra, aut sit culpabilis ipsi ecclesiæ solid. xl. [i] ita vt per actorem Regis exigantur, & in sacro altari, vbi iniuria facta est, ponantur.

¶ Idem. L. XXII.

SI seruus intra prouinciam in fuga vagauerit, & dominus eum in uenerit, & seruus ipse fugierit ī curtem alienam, & dominus sequens eum apprehenderit, non reputet [k] culpa domino, pro eo quod in curte alterius furorem in seruum suū, habens rem suam apprehendere, visus est. Et si ille cuius curtis fuerit, aut aliquis ex hominibus illius mancipium de manibus eius tulerit, aut antesteterit, nullum penitus, qui sequitur seruum suū in curte ipsa scandalum faciat, & si fecerit, qualiter in hoc edicto legi cōponat [l], & qui antesteterit, aut seruum de manu tulerit in ipsius sit periculo: nam si casu faciente ipsum mancipium mori [m], aut alibi [n] aberrare † contigerit, ipse, qui eum de manu domini abstulerit, aut antesteterit: restituat [o], & si inuentum fuerit reddatur [p], & nō eo gatur dominus post talem fatigationem eum recipere [q] in gratia, nisi voluerit.

¶ Idem. L. XXIII.

SI quis mancipium [r] fugax in casa [s] sua, nesciente [t] domino id vindictam dederit, componat in curte Regis vnde id tulerit, solid. xxl. [f]

¶ Idem. L. XXI.

SI in ecclesia †, aut in domum sacerdotis mancipium cuiuscunque confugium fecerit, & episcopus, aut sacerdos, qui in eo loco præst, id reddere in gratia post se cundam, & tertiam contestationē dilatauerit, ita decernimus, vt reddat ipsum [g] mancipium: & aliud si mile de suis propriis [h] rebus, ut su prà: & si in gratia redditum fuerit, posteaque dominus pro ipsa culpa in eum vindictam dederit, aut se idoneet, vt supra, aut sit culpabilis ipsi ecclesiæ solid. xl. [i] ita vt per actorem Regis exigantur, & in sacro altari, vbi iniuria facta est, ponantur.

¶ Idem. L. XXII.

SI seruus intra prouinciam in fuga vagauerit, & dominus eum in uenerit, & seruus ipse fugierit ī curtem alienam, & dominus sequens eum apprehenderit, non reputet [k] culpa domino, pro eo quod in curte alterius furorem in seruum suū, habens rem suam apprehendere, visus est. Et si ille cuius curtis fuerit, aut aliquis ex hominibus illius mancipium de manibus eius tulerit, aut antesteterit, nullum penitus, qui sequitur seruum suū in curte ipsa scandalum faciat, & si fecerit, qualiter in hoc edicto legi cōponat [l], & qui antesteterit, aut seruum de manu tulerit in ipsius sit periculo: nam si casu faciente ipsum mancipium mori [m], aut alibi [n] aberrare † contigerit, ipse, qui eum de manu domini abstulerit, aut antesteterit: restituat [o], & si inuentum fuerit reddatur [p], & nō eo gatur dominus post talem fatigationem eum recipere [q] in gratia, nisi voluerit.

¶ Idem. L. XXIII.

SI quis mancipium [r] fugax in casa [s] sua, nesciente [t] domino

† Addel. præsenti. C. de iis q̄ ad eccle. confug.

† oberrare.

debet certiorari, qui non ignorat: vt ff. de actio. empti. l.j.

a ¶ Nouem noctes.] Ergo si non super ix. noctes, non erit periculo illius: ad cuius autem periculum spectat, si damnū dederit. not. supra.

b ¶ Apud se.] Hoc verum, si custodia serui ad eum pertinebat, qui apud se habuit, alioquin secus vt j. de debi. & gua. l. si quis seruum. Itē nō loquitur lex ista, vbi in faida fugerat seruus, quia debet mox domino denuntiari: vt j. l. sequē. sed loquitur, vbi seruus

10 præter casus prædictor apud aliquē erat: nec an nonam susciperet à detentore, nec viā ei ostendit, si alio transmigrauerit. Iure aūt Roma. é spatium, vt denuntiet domi nis, vel ante Magistratū deducantur fugitiui spatio viginti dierū, ut ff. de furtis. l. j. Quid ergo, si j. ix. noctes moriat seruus? Respōd. si sine culpa eius, apud quē morabatur, non tenebit. Idem si alio transmigrauerit, vel facta domino denuntiatione neglexerit seruum recipere.

c S I mancipium. In faida.] Specialem casum ponit.

d ¶ Mox.] Id est, non minimo tēpore, nec maximo, sed arbitrio boni viri: quod magis intellectu, quam elocutione exprimi potest: vt ff. rē rat. ha. l. quo ēm. §. Iulianus Sed quis agnoscere debet sumptus denūtiationis factæ, uel faciendæ? fortè denuntians: vt se à periculo liberet, ex quo denuntiare tenetur, vel dic, q dominus serui, cuius negotium geritur.

e ¶ Noluerit.] Per hoc uerbū videtur attenda prima domini voluntas, qui tractum non habet, verbū autem volet, tractum habet. arg. ff. de verbo. obli. l. si quis stipulatus sit.

f ¶ Transmigrare.] Sine dolo, & culpa eius, apud quem erat.

g ¶ Nulla culpa illi sit.] scilicet quia per eum non stetit, quo minus illum haberet.

h ¶ Non mandauerit.] scilicet ideo, quia forte id lucrari cupiebat.

i ¶ Et operas.] Sed vsque ad qd tempus operas reddet? quādiu dominus non recuperabit seruum. Idem quærit, quandiu tenebit iste qui non dum mādauit damnum restituere? Respon. quia culpa denuntiatoris uidetur domino seruus ab esse, tenetur quandiu dominus, seruum recuperat.

k S I quis. Susceperit.]

In domo sua, uel in agro manendi causa, dūmodo non celauerit. alioquin ipsius mancipii fur est. l. j. ff. de fur. & C. de seru. fugiti. l. aduersus. Ergo furti tenetur. ipsum enim mancipium suo, super nouem noctes a habuerit, & contigerit ipsum mancipiū aliquid mali perpetrare; aut mori, aut oberrare, ille, q id susceperit, & celauerit, & mandare neglexerit, reddat ipsum mancipium, aut pretium ejus, & dānum, quod fecerit, ipse cōponat, qui id apud se b habuerit.

¶ Idem. L. XXIIII.

SI mancipium alienum post alium hominem confugium fecerit, id est, in faida c, mox d mandet domino ipsius quā citius poterit, aut per scriptum, aut per certum hominem, quatenus id ī gratia recipiat, & si noluerit e id recipere, & dilatauerit, & contigerit id alibi transmigrare f, nulla culpa illi sit g, qui prius ipsum in casa sua habuerit: nam qui susceperit, & non mandauerit, h reddat ipsum mācipium, & damnum cui fecerit, simul & operas. i

¶ Idem. L. XXV.

SI quis mancipium alienum sciens fugax nesciente domino susceperit k, aut annonā dederit, aut ei ostenderit viam l, aut transposuerit, & mācipium ipsum fuga lapsum ī antea fugerit, ipse id perquirat, qui ei annonam dederit, aut viam ostēdere præsumpserit, & si id non inuenerit, reddat pretiū mancipii, similiter & res m quas secum portauit, & si inuentum fuerit, reddat ipsum mancipium, simul & operas n eius.

¶ Idem. L. XXVI.

SI quis de lignario alterius lignum furatus fuerit, componat ei, cuius lignarium fuerit, solidos vj o.

¶ Idem. L. XXVII.

SI quis de casa erecta, lignum q libet, aut scindalas † furatus fuerit, componat soli. vj.

† scandolas

¶ Idem. L. XXVIII.

SI quis de lignamine adunato ī curte, aut in platea, ad casam faciendam lignum furatus fuerit, componat solid. vj. si autem in syla dispersum fuerit, & furatus fuerit, componat in octogild p.

¶ Idem. L. XXIX.

SI quis in hortum alterius intrauerit, aut salierit ad furtum faciendum q, componat solid. vi. nam si pro sua re ingreditur, & dānum non fecerit, non sit culpabilis r.

cum fugax est, sui furtum facere constat, & qui furem sciens susceperit, similis est illi, vt lege, quic un que post missam. j. eod. tit.

l ¶ Viam.] Præstat opem, qui viam fugitiuo ostendit, & ideo debet perquirere illud. Iure autem Romano qui seruum fugitiuum susceperit, debet ipsum reddere, & alium peræquè bonum: vt C. de seru. fug. l. quicunque. eandem pœnam debēt pati tutores: vt ibi, & mūdualdus, si i domo seruū susceperit.

m ¶ Res.] Quod pretium, & res veniunt ēsti mandæ secundum domini æstimationem, qui iurauit, ut supra eodem, l. si portunarius. Sed nunquid debet reddere operas mancipij, & quanto tempore eis caruit? Respond. minimè: quia nō debet haberi ratio operarū, ut integram reddat æstimationem. Sed nūquid dominus debet ei cedere actionem? Nō. supra eodem, l. si seruus intra prouinciam.

† In margine scripto va cat

† prælonk

n ¶ Et operas.] Merito hic in solis operis pūnitur, quia nullum aliud damnū patiē dominus.

o S I quis. Solid. vj.]

Quare non tenetur, q octogild, tanquam ille, qui res alienas tollit: ut suprà, de eo qui pecu. in dam. inue. l. fin. Respon. sine dubio pœna furti est octogild. Sed cum lex ista, & se. ponant pœnam. vi. solid. uel plurū in odium delinquentis fecerunt, est enim in electione agentis velit octogild, aut pœnam pecuniariam inftitutam. Iniquum est enim dicere, quod p præsumptione cōponat sol. vj. & pœnā furti pro octogild. vn de licet malefactor fur fit, tñ duas pœnas p vno delicto pati non debet.

† tinctinū alias pinctorium

p S I quis. In octogild.]

Hoc quando lignamina erant dispersa, un de dari intelligi, quod duas pœnas pati non debet, sed una tantum pro electione agentis, pœnæ autem pecuniariæ ideo maiores ipositæ sunt, vt homines eis perterriti à delictis magis abstineāt frequētius em maioribus furtū cōmittit, & vt pœna vnius sit metus multorū: qñ que em exacerbantur pœnæ: vt ff. de pœnis. l. aut facta. in fin.

† No. q fi cium transiuit in crescentia nu capere

p S I quis. Faciendū.]

Et fecerit. alioquin de solo interitu non tenetur hac pœna.

r ¶ Culpabilis.] Ar. ad id. ī. c. l. si seruus intra. p uincia. & j. c. l. si quis de arbore. & ī. de aggre. in vi. fa. l. si q s. p quacūq.

† id est

s S I q s fœg. Fengág.]

Id est, non cōponat octogild pro pœna, quæ cōpetit aduersus fures cōprehēsos supra furtū x. siliquarum, vel vltrà.

t S I quis palum.]

Mirū, quod maior cōpositio sit d palo extracto; quam de vite succisa, vt hic. & ī. de dam. iniu. dat. l. si quis vitem. idem in furripiēte jugū: quia maiorē pœnā patitur fur, quā si totum aratrum scapellarēt.

vitem alienam expoliauerit, id est, adminicula tulerit super iii. aut iiii. sit culpabilis solid. vj.

¶ Idem. L. XXXVIII.

SI quis palum c de vite aliena tulerit, componat solid. vi.

c Idem. L. XXXIX.

SI quis super tres † vuas de uinea aliena tulerit, componat sol. vj. nam si vsque iii. tulerit, nulla sit ei culpa.

¶ Idem. L. XL.

SI quis capistrum de capite cabalii tulerit, componat sol. vj.

¶ Idem. L. XLI.

SI quis pastorium † de caballo alieno tulerit, componat solidos vi.

¶ Idem. L. XLII.

SI quis rete alienum, aut nassam leuauerit, aut de piscaria aliena pisces tulerit, componat solid. vj.

† Vasculapium

† Facit §. apiū quoq; infrā. de rerum diu.

† ingagio

† requirāt ei calūnia

† caballicare præsumpserit

† id est

¶ Idem. L. XLIIII.

SI quis de apiculari vas cum apibus † furatus fuerit vnū, aut plura, componat solid. xii.

¶ Idem. L. XLV.

SI quis de arbore signata a in syluam alterius apes † tulerit: componat solid. vj. nam si signata non fuerit, tunc ille, quicunque inuenerit, iure naturali b habeat sibi, excepto de † gaio Regis, & si contigerit, ut dominus, cuius sylua est, superuenerit, tollat mel c, & amplius aduersus eū nō reqrat. †

¶ Idem. L. XLVI.

SI quis accipi tres de sylua alterius tulerit, excepto de gaio Regis habeat sibi: nam si dominus syluæ superuenerit, tollat accipitres, & amplius culpa aduersus eū non requiratur: & hoc idem iubemus, vt si quis de gaio Regis accipitrē tulerit, sit culpabilis sol. xij.

¶ Idem. L. XLVII.

SI quis de arbore signata in sylua alterius accipitrem de nido tulerit, componat solid. vi.

¶ Idem. L. XLVIII.

SI quis canem alienum furatus fuerit, nouum sibi reddat.

¶ Idem. L. XLIX.

SI lupus animal cuiuscunque occiderit, & aliquis, id nesciente domino suo, excoriauerit & celauerit, & per proditorem suum inuentum fuerit, componat sol. xii.

¶ Idem. L. L.

SI in flumine animal cuiuscunq; mortuum fuerit, aut vbicunq;: & alius homo, cuius non fuerit, excoriauerit, componat soli. xij.

¶ Idem. L. LI.

SI quis caballum d alienū ascenderit, & intra viciniam tantum caballicauerit, id est, per ipsum vicum, componat soli. ij. c Nam si in antea eum caballicauerit †, & dominū eius non rogauerit, in octogild eum reddat f.

¶ Idem. L. LII.

SI quis caballum alienum apprehenderit, ipsumque diffiguauerit, aut circinauerit, furti pœna sit culpabilis † in octogild.

¶ Idem. L. LIII.

g S I quis. Suum esse.] scilicet si probabiliter probauerit, cum uerisimile non sit, q aliquis erret in cognitione rerum suarum, uel uirium, & emolumentorū earū, ut C. de rescin. uend. l. quisquis. Sed si crassa, & supina ignorātia laborauerit, nunq d excusatur à furto, cum nō soleat aliquem excusare, ut ff. de iur. & fa. igno. l. regula. & ridiculū uidetur, q equū alienū quasi proprium quis apprehēdat: ut C. unde ui. l. fi. Respō. quantūcunq; ignorantia sit irrationabilis, tamē à furto excusare debet: quia licet lata culpa, ppe dolū sit, tamen dolus non est: nec ī ficiatio furtum est, licet propè furtū sit. l. inficiādo ff. de fur.: cum nō fuerit affectus furandi, excusatur ergo à furto.

† propriū

† præbeatur

h ¶ Sacramentum.] scilicet solus, uel cum iuratoribus debet iurare? Respon. solus: quia d cōscientia iurat, licet ī. ne ad reg. uenié. iniu. fi. l. fi. & j. eo. l. quicūque post missam. & j. quali. quis se defen. deb. l. fi q s uxorem. cum xii. iuratur de conscientia.

i ¶ A pœna.] Quia (vt dictum est) non fuit affectus furandi. Sed nunqd debet restituere operas, uel quę sita p opas? Rñ. bonæ fidei possessor licet fructus faciat suos tamē exantes tempore sententiæ cogit restituere officio iudicis, q sita tamen per operas nō restituet: quia operæ quodāmodo ex re bonæ fidei posl. esse uidētur, ut ff. d acq. re. do. l. q bona fide. & ff. de edil. edic. l. ité si serui. §. fin. De æqtate fortè ñ uecturę sup sint, cogitur eas restituere, non autem si cōsumptæ sint.

k § Illæsum.] nisi naturalis sit læsio. Sed qd si facto eius læsus sit? uidet q nō tenet. nō. n. est in culpa bonæ fidei possessor, si negligat rē, quā putauit suam, ut ff. d petit. hæred. l. si q d. §. sicut. dum ergo dicit illæsum forte excluditur, quādo culpabilis esset ī suis rebus, ut in multis contingit, q in suis rebus sunt effrenati. ar. l. si cōstāte. §. fi maritus. ff. sol. matr. Sed nunquid repetet pabula? Resp. nō: quia nec ab eo exigitur. nam opera eius fuit. l. ité si serui. in fi. ff. de ædi. edic.

† Not. sacramentū de credulitate

† de quo

l ¶ In octogild.] quia nō excusat à uitio furti. Et quæ j. sequunt ī tex. distingue, vt in l. si quis caballus. ī. eod.

m S I homiuem. Supra constitutum est.

SI quis caballum alienum, aut quodlibet peculium credens suum esse g, apprehenderit, & dominus eius † eum cognouerit, & calumniam generare voluerit, ita decernimus, vt præbeat † sacramentū h illi, qui eum tenuit: quia non asto animo, nec aliqua causa faciente cum apprehendisset: sed credens suum fuisse, sit absolutus à pœna i furti: & reddat ipsum caballū proprio domino illæsum k. Si autem non præsumpserit iurare, reddat eum in octogild l: quia postquàm cognouit, q suus non fuisset, mox debuit, proprio domino illæsum restituere: nam si eum postquā cognouit, quòd suus nō fuerit, & ascendit, sit culpabilis solidorum duorum, vt suprà.

¶ Idem. L. LIIII.

SI hominem iterantem caballum, aut quodlibet peculium secutum fuerit: & ille, quē sequitur in ligamen, aut in clausuram miserit, ipse id saluum faciat, sicut suprà cōstitutum est m, vt venienti, proprio domino restituat n. nam si sequi cœperit, & l se de viator nauerit, nulla sit ei culpa, quē sequi cœperat. Nam si ille, quē sequitur, eum abscōsè habuerit, aut eum vendiderit, componat ipsū caballum in octogild.

¶ Idem. L. LV.

SI quis ab alio o homine rogatus fuerit caballum, aut quod libet peculium perditum quærere, signàque ei dictauerit: & ille, qui rogatus fuerit, forsitan caballum alienum, aut peculium p errorem comprehenderit p, si venerit q proprius dominus, & calumniam generare voluerit, ita prospeximus, vt ille, qui p errorem comprehenderit, pbeat † sacramentum, quòd credidit ipsum esse, vnde † rogatus fuerit: & tunc reddat caballum, & amplius non calumnientur, si eum malè non tractauerit: & si non venerit pro prius dominus, reddat eum illi, per quem ipsum tulit: & ipse item

id est, ducendo ad iudicem, uel ad ecclesiam.

n ¶ Domino restituat.] qui per usum iurare debet, quod suus proprius sit. idem est & de omnibus rebus.

o S I quis ab alio.] An dominus caballi, uel alterius peculii. oberrantis amittat eius possessionē? Respon. utique. l. possideri. §. Nerua. ff. de acquiren. possess.

p ¶ Per errorem comprehenderit.] id est, credens illum esse, de quo rogatus est.

q ¶ Si uenerit.] Quid si mandator noluit recipere, & custodire q figua

Universidad de Deusto

signa prædicta non habeat, an cogatur recipere, minime. mãdatarius enim non seruauit fines mandati, nec custodiuit. Sed quid, si equus apprehensus reductus ad pascua amittatur, an cõueniri debet mãdator, vel qui fines mãdati non seruauit? Respõ. videtur, q mandator sit absoluendus, qui nõ fuit in culpa qui de suo equo mandauit, & signa dedit, sed illi videtur adscribi, qui nõ seruauit fines mandati, sed alium equũ accepit: & ex alio videtur absoluendus: quia fecit quod dominus erat facturus ad pascua reducendo equũ. arg. ff. de vsur. l. q semisses. in fi. Sed dic, q cum equum alienũ ligauit, accepit, & penes se habuit sciens alienum, & sic domino se obligauit, & non liberatur, sed custodiae quousque domino restituat.

† No. nerem sonorpair.

a § I quis verrem. § Sed contra ſ. de eo qui pecul. in damn. &c. l. ſi q s porcos. Sol. hic credebat porcos esse missos astu, ibi minimè. Et ex hac lege, & omnibus superioribus, quæ pœnã constituũt vj sol. vel amplius, aut minus notari potest agi posse etiam à octogild, ſi melius est ei qui agit.

b ¶ Octogild. § Nota, q qui furatur, sonorpair componat solidos duodecim, & qui alios porcos, octogild: ex quo apparet q lex ista est in fauorem dñi, & sonorpair, & in odium furis, unde erit in electione agẽtis, an eligat pœnã xij. solidorum: aut octogild: cũ nõ debeat utranque pœnã pati, ut not. in superioribus legibus inducẽtibus pœnã. vi. sol. Sed nunq d fur retinebit verrem, præstita pœna? Respon. minimè.

† Ad istã l. uide quæ dixi in §. j. de statu iuri. personali. consuebiturgiũ. & l ubicũque. ſ. eo.

† vltra

† manifestata

† manifestatum.

† uetauerit.

c § I seruus. Instituit. § Vt suprà eodem lege, ſi seruus dum in fuga. quæ ponit utrunque casum, scilicet ſi non rediерit, & ſi redierit, ut dominus teneatur restituere, quãdoque medietatem, quandoque integram rem surreptã, sed a pœna furti excusabit. hodie lex ista in parte corrigitur, nam ſi intra prouinciam se dilatauerit, siue redeat, siue non, sit causa manifesti furti, & dominus pro eo rem surreptam, & pœnã octogild pstat. aut fortè non corrigit, sed potius confirmat: q a loquit tãtũ in casu, vbi seruus extra p uinciã fugierat. Lutprãdus inducit pœnã ubi nõ extrà, sed ita fugierat,

† caput

tum iuxta legem conseruet: sicut suprà dictum est.

¶ Idem. L. LVI.

SI quis verrem [a] alienum furatus fuerit, cõponat solidos duodecim. Ipse dicit sonorpair †, qui omnes alios verres in grege battit, & vincit: tamen vno grege, quamuis multitudo porcorum sit, vnus computetur sonor pair. Nam ſi minor grex. xxx. capitibus fuerit, non computetur sonorpair: nisi xxx. vel supra fuerint: & ſi in damno ipse sonorpair occisus fuerit, aut similem, aut meliorem ille, qui occiderit restituat, & damnum componat. Nam ſi similem, aut meliorem alios verres; aut porcos furatus fuerit, in octogild [b] reddat.

¶ Rex Grimoal. L. LVII.

SI ancilla furtum fecerit, componat dominus eius ipsum furtum sibi nonum tantum. Nam quadraginta sol. vnde in hoc edicto legitur, pro culpa quod est fengangi, non requiratur à domino suo.

¶ Rex Lutprandus. L. LVIII.

SI seruus † dum in fuga est furtum fecerit, & in ipsa fuga foris prouinciam exierit, sic exinde procedat iudicium, sicut Rex Rothariis instituit [c], & ſi ipse seruus intra † prouinciam, se dilataverit, tunc dominus eius habeat spatium requirendi per menses tres, & ſi eum inuenerit aut non inuenerit, & causa furti manifesta † fuerit, q seruus ille furtum ipsum fecisset, tunc dominus eius componat furtum ipsum, sicut lex est, & ſi forsicã manifestum † non fuerit [d], & dominus eiusdem serui negauerit, † quòd ipsum furtum non fecisset seruus eius, tunc per pugnam, aut per sacramentum se defendat [e], ſi poterit.

¶ Idem. L. LIX.

DE seruo fugace, & aduena homine, ſi in alia iudiciaria inuentus fuerit, tunc decanus, aut saltarius, qui in loco ordinatus fuerit, comprehendere eum debeat, & ad sculdasium suum perducat, & ipse sculdasius iudici suo consignet, & ipse iudex potestatem habeat eum inquirendi, vnde ipse est, & ſi inuentus fuerit, quòd seruus sit, aut fur, mox mandet ad iudicem, aut ad domiuum eius, vnde ipse fugerit, & habeat proprehensura de seruo, per compositionem † solid. ij. ſi vero post inquisitam † causam, ipse homo qui comprehensus est aut inquisitus fuerit, liber apparuerit, nulla sit ei culpa, qui eum comprehendit, aut inquisiuit, ſi verò decanus, aut saltarius [f] hoc facere distulerit, componat solidos iiij. medium sculdasio suo, & medium cuius causa fuerit, & ſi sculdasius hoc neglexerit facere, componat solidos octo, medium iudici suo, & medium cuius est causa. Si verò iudex ad eum inquirẽdum, vel mandatum faciendum, vnde ipse homo est, distulerit, componat solidos duodecim in palatio Regis, & ſi ille iudex, cui mandatum fuerit, neglectum fecerit ad ipsum hominem recolligendum, aut ari mano suo faciendum mandatum, quòd in tali loco homo tuus comprehensus est, & ſi hoc neglexerit, componat in palatio Regis solidos duodecim, & sit spatium de ipso mandato faciendo in his partibus in mense vno, & trans alpes verò in partibus Thusciæ mensibus ij.

¶ Idem. L. LX.

SI quis alium † de furto pulsauerit, & per pugnam ſ eum vicerit, aut forte per districtionem à qublico factam manifestauerit, & compositio facta fuerit, & postea † ipsum furtum apud alium hominem inuentum fuerit, & certa veritas apperuerit, quòd ipse qui prius cõposuerat rem ipsam non furatus fuerit. omnia, quicquid ipse composuerat recipiat [h] ab eo cui composuerat & ipse componat, apud quem furtum ipsum postea inuentum fuerit: nam ſi aliquid per sacramentum [i] suum dederit, habeat ipse, cui dederit: nam ſi certa veritas non apparuerit, quòd alter homo furtum ipsum fecisset, & per districtionem † manifestauerit, & compositionem cui eam composuerit.

¶ Idem. L. LXI.

HOc nobis rectum apparuit esse de his seruis, qui in furto comprehenduntur, vt in anteriori edicto continetur, q aut occidãtur, aut redimat eos dominus eorum solid. xl. vt † ſi à modo cuiuscũque seruus cõprehensus fuerit in eo tenore, vt mori debeat, aut redimat eum dominus suus cũ solidis xl. sicut dictum est: & ſi mitũc siue redeat, sine nõ, teneat pœnã præstare, q idem erit in dãno dato. d ¶ Et ſi forsitan manifestum nõ fuerit. § Cũ alias iudicio feruentis aquæ debeat se purgare. l. de homicidiis. §. ſi seruus. ſ. de homici. liber. homi. Et in quantum loquitur de pugna ſi ultra vj. sol. fuerit, affirmatur per legem Ottonis.

† Not. d quibus debet iudex inquirens incipere & in quibus interrogare personarum. v. de pa. de pu. in trac. ſpu di. in ver. iuſtitia. & ang. are. in trac. malefic. in gloſ. hæc é quæ dã inquiſitio. in iſti. & v. q.

e ¶ Se defendat. § Quod locum habet seruo absente, q eo præsente dominus nec iurare, nec pugnare cogit, ſed solus seruus pugnabit, ut ſ. de ho. liber. ho. l. ſi q s ex leui causa. aut forte ſi domiuo placuerit, iurabit p eo, ut ſ. de dãno iniu. l. ſi. ex hac lege Papin. sumunt arg. q in pugna reus iurare non debet pp diſiunctionẽ, aut, hic posita. sed d hoc no. ſ. qua. quis se defendeb. l. illa mentio.

† & cum inuentum fuerit ipsũ furtum cõponat.

† Fit pokez. hæc lex hoc canonizata est in ca. ſi. de pur. vulg.

f ¶ Si uero decanus aut saltarius. § quos seruientes Consulum appellamus.

† furonibus

† debet furtum

† In fronte. &c. contra l. ſi q s. C. de pen. ſi. & in ceteris cõ ſuetis no iure C. de fer. fug. & ſ. l. de ſequẽtibus. iudex

† diſtrictã

† aldium

† ac

g § I quis per pugnã. § Hic not. potest. q pugna incerta est probatio, vt ſ. de ho. libe. ho. vbi dicit multos sub vno scuto iustam causam admittere. idem ſi reus per districtionem, i. per tormenta confessus fuerit, nam his confessionibus non semper creditur, cõfessiones em reorũ pro exploratis facinoribus haberi nõ oportet, ſi nulla probatio religionem cognoscẽtis instruat, ut ff. de queſt. l. j. §. diuus Seuerus. nec poterit appellare cõfessus per tormẽta, vt C. quo ap. non recl. obſeruare. & quod dicimus in pugna & in confeſſione, idem ſi falſis testibus, uel instrumentis q s fuerit cõuictus, ut C. ſi ex falſ. inſtr. per totũ.

† colluſidium

† debeat

h ¶ Recipiat. § Apertè dicit, q ſi ſolutio ſicſacta, & ſententia per falſas probationes lata, datur ſoluti repetitio, ut hic. Tu distingue, ſi ſnia rogabur ſumpſit ex falſo, tũc enim irritat: alias ſecus, ut C. ſi ex fal. inſt. falsã.

† & debeat

i ¶ Per sacramentum. § Vt ſi reus negare paratus ſit ſolus, uel cum ſacramentalibus, & aliq d dedit, ut ſacramẽtum ei remittatur illud non reperitur, quia nõ timore falſi inſtrumẽti, uel falſorum teſtiũ aliquid dedit, ſed fortè reuerentia tanti ſacramẽti (ut multi faciunt) unde uerſus. Iure uocare potes repeti quodcũq; dediſti. Si cõdẽnatus falſo quandoq; fuiſti, Nõ repetes p q̃ fuit trãſactio facta Seruari enim debẽt ſemp legalia

† No. contra iudices negligentes de quo ſ. ſi quis. C. de offic. Afric. dpr. de in tra. de of. ſ. dicã & in ſ. e. ſeruus in fu ſi ita ſa

legalia pacta, ſi non constet, quod per dolum, & calumnioſe effet extorta tranſactio, tunc enim irritatur, ut ff. de condi. indeb. lege, in ſumma. in principio.

† compreheſum tenet

a § I aldius. Quomodo de seruo. § Ex lege iſta collige, q idem debet ſtatui in aldio, quod & in seruo, & ſi cõtrariũ alicubi reperitur, dicas illud esse ſpeciali ibi.

b § I quis. ſ. ſuo ꝓprio. § id est, solum quod oblatum est.

c ¶ Sacramentum. § ſed qualiter iurabit? Rñ. quidã, q ſecũdũ qualitatem cauſæ, vt ſ. quali. q s ſe defe. deb. l. ſi qualiſcũque. ſecundũ alios iurabit tantum per ſe.

d § I quis ſeruũ. Per colludium. § ſcilicet factum quaſi ſeruo, ad hoc vt cum ſeruo diuideret compoſitionem.

e § I quis. § Deciſio iſtius legis est eadẽ cum ſuperioribus dicẽtibus, operas ſeruorũ reſtitui, vt not. ſ. eo. l. ſi quis mãcipium fugax.

f ¶ Per publicum. § q. d. denuntiatio facta per iudicem, aut p publicũ trahit ad ſe periculũ, q d verum est. Quid ergo, ſi denuntiauit per ſe tãtũ coram teſtibus, aut p interpoſitas perſonas? Rñ. illa denuntiatio ſufficit, vt ſ. e. l. ſi ille. & ſ. dep. l. j. quid ſi nõ denũtiauit ei, qui eum ſuſcepit? fortè non ſufficit, niſi peruenerit ad notitiam eius, vt ff. de pet. hære. l. item veniunt §. petitam. Item, quid ſi ſeruus fuerit minoris ætatis lapſus neglexerit ipſum requirere? Reſpon. in perſonis minorum non eſt opus denuntiatione, ar. l. minoribus. C. de inte. reſti. ſed ſi ex vtraque parte interueniat maiorum perſona, ſufficit interpellatio per dominũ ſerui facta.

g § I cuiuſcũq; seruus. § No. ſeruum tantum in furto poſſe retineri pignori, quod idem in libero, qui in curte aliena noctis tẽpore deprehẽſus dare debet manus ad ligandũ. l. j. §. tit. j. Vel occidat, multo fortius ergo captiuus retinet. idẽ iure Romano ſi eum in adulterio maritus inuenerit, ut ff. de adul. l. capite. itẽ licet furem cum furto apprehendere, vt ff. ad le. Aquil. ſed & ſi.

h ¶ Liberare. § ſoluẽdo pœnam furti, ſiue ſit manifeſtum, ut ſ. eod. l. iij. ſi ue non.

i ¶ Fengangi. § Quidã dicunt, ſi ſunt fures manifeſti, q dominus teneatur nomine ſeruorum, tanquam de furto mani

nimè eum redimere voluerit, ipse dominus eius occidat eum: & ſi dominus eius eum occidere noluerit, occidat eum ille, qui eũ cõprehenderit †: & ſi nec ille voluerit, tunc accipiat curtis noſtra, & quomodo iusſio noſtra fuerit, de eo debeat ordinare, ipse uero dominus eius componat ipsum furtum, sicut edictum continet, ei cui ipsum factum fuerit furtum.

¶ Idem. L. LXII.

SI aldius cuiuſcunque in casam alterius, neſciẽte domino suo, fugerit, cum inuẽtus fuerit, sic dẽat dare homo ipse, q eũ habuerit, operas quomodo de seruo [a].

¶ Idem. L. LXIII.

DE furibus † vnuſquiſque iudex in ciuitate sua, faciat carcerem sub terra, & cum inuentus fuerit cum ipso furto componat †, & comprehendat eum, & mittat in ipsum carcerem ad annos duos, vel tres, & postea dimittat eum ſanum, & ſi talis persona fuerit, vt non habeat vnde ipsum furtum componere debeat, iudex debet eum dare in manibus illius cui furtum fecerit, & ipse de eo faciat quod uoluerit, & ſi postea ipse iterum in furto tentus fuerit, de caluet eum, & cedat per diſciplinam, sicut decet furem †, & ponat in eo ſignum in fronte † & in facie: & ſi nec emendare ſe uoluerit, & poſt ipsas diſtrictiones in furto tẽtus fuerit, vendat eum foris prouinciam, & habeat ſibi † pretium ipsius, ueruntamen ut probata cauſa ſit, & non eum ſine vera probatione debeat vendere.

¶ Idem. L. LXIIII.

SI quis liber homo caballum ꝑdiderit, aut aliam qualemcunque rem, vadat ad iudicem, qui in loco poſitus est, vbi ipsum furtum factum fuerit, & dicat ei omnia qualiter ei contigerint, & ſi iudex neglectum fecerit ad inquirẽdum ipsum furem, componat de ſuo proprio [b]: & ſi dixerit quod neglectum † non feciſſet, præbeat ſacramentum [c], quod ad inquirendum neglectum non feciſſet, niſi quod inuenire non potuiſſet, & ſi iurauerit ſit abſolutus, quod ſi iurare auſus non fuerit, componat ipſum furtum de ſuo proprio.

¶ Idem. L. LXV.

DE seruis fugacibus, unde quidem † antea capitulum iſtud affiximus, ſed non eſt ſpecialiter dictũ in quo ſpatio dominus eius perquirere debeat, vt ei iuſtitiam faciat, qui eum de seruo ſuo compellat: modo verò ita ꝓſpeximus, vt ſi fuerit in Beneuento, aut in Spoleto, habeat ſpatiũ dominus eius menſes tres, q ſi fuerit intra Thuſciam habeat ſpatium per menſes duos, & ſi fuerit de iſta parte alpiũ habeat ſpatium ad eum perquirendum in menſem vnum, & faciat iuſtitiam ei, qui eum de seruo compellat.

¶ Idem. L. LXVI.

SI quis ſeruum, aut aldium alterius per colludium [d] comprehendere præſumpſerit, dicendo q ſuper furtum ſuum comprehendiſſet, aut tacitè in curte ſua noctis tẽpore inueniſſet, & colludium ipſum apparuerit, & certa ueritas fuerit approbata, componat ipſe, qui eum per tale ingenium † apprehendere præſumpſerit, ei cuius fuerit ſeruus, aut aldius, quantum ipſe componere debuerat †, ſi abſq; colludio, & fraude eum comprehendiſſet, id est, furtũ ipsum, quod quærebat, in octogild componat, & pro illicita præſumptione componat ſoli. xl. & ſi furtum non reperierit, niſi tanquam in curte ſua comprehenſum dixerit, componat ſolid. xl. ſi ipſum colludium apparuerit.

† colludium

† debeat

¶ Idem. L. LXVII.

SI quis [e] liber homo ſciens aldium, aut aldiam, ſeruũ, aut ancillam ſuam in caſa cuiuſcunque eſſe, aut copulatos, aut aliter, & non eum requiſierit, aut per iudicem, aut per publicum [f], & non eum retulerit, & dimiſerit eum apud alium hominem diutius permanere, non requirat operas eorum, quia ſciens neglexit requirere ſeruum ſuum, aut aldium, aut ancillam, aut aldiam ſuã. nam ſi requiſierit dominus illorum, & ille, qui eos habuerit, neglexerit reddere, aut anteſteterit, reddat operas eorum, ſicut lex eſt.

¶ Idem. L. LXVIII.

SI cuiuſcunque ſeruus ſ, aut aldius, aut ancilla, aut aldia in furto comprehenſi fuerint, & dominus eorum neglexerit eos liberare [h], & vſque ad dies xxx. eos dimiſerit, ſint fengangi [i], & habeat eos in tranſactum, cui furtum fecerint, & componant poſtea ipſum furtum, ſicut lex eſt, & edictum continet.

¶ Idem. L. LXIX.

SI quicunque [k] homo, qui eſt pauper, aut † naufragus qui vendidit, aut diſſipauit ſubſtantiam ſuam, & nõ habet vnde compoſitionem faciat, & fecerit furtum, aut adulterium, aut ſcandalum, aut plagas alii hominiintulerit, & fuerit ipſa compoſitio xx. ſolid. aut ſupra, dare debeat eum publicus in manu eius, cui talem fecerit culpam, vel illicitas iſtas cauſas egit, & ipſe eum habeat ꝓ ſeruo. Si autem minor xx. ſolid. fuerit iſta compoſitio, ſicut ſolet fieri vſque ad ſex: aut ad xii. ſolid. tunc debeat eum publicus dare in manu eius, cui talem culpam fecerit pro ſeruo, in eo ordine, vt ſeruiat ei tot annis, vt ipſam culpam redimere poſsit, & vadat poſtea, vbi voluerit.

† &

gitur

Universidad de Deusto

gitur per istã, sicut illæ, quę in fauorem alicuius sunt, non debent in eius odium reuocqueri. Item contra de his, qui ad ecclę. confugi. l. sanguinis. vbi semper ad tẽpus erã ditur pro seruo. Solu. ibi speciale in ecclesia, hic loquitur de cõpositione priuati. Item contra. j. d testi. l. j. illa distinguitur secundũ istam. Itẽ cõtra ſ. de ag. in vi. ſ. c. l. volumus. Solu. illa loquit de debito bãni. & in banno regula est, vt qui nõ habet, vnde illud cõponat verberatur, vt j. de eo q pecu. l. de porcis. vbi verberatur defectu cõpositionis bãni. & ſ. ne ad regem ve. l. fi. Sed utrũ q non habet, vnde cõpoſ tionem faciat, & minor xx. sol. sit cõpositio, permanet liber, vt hic dicit? quod uidet: vt j. de his qui in alte. ser. fe sub. l. j. per quã datur intelligi, q qui detinetur, non est seruus: qa tunc dominus cogeretur emedare, & si dicamus eũ manere libe rum, nõ est locus querelæ. Si uero damnũ sit q maiori pœna, tũc seruus efficitur, vt hic. Itẽ contra. j. de his qui in seruit. al. e. l fin. vbi filij nati in seruitutem subduntur, verum vxor propria libera permanet, & matri monium non seuerat: nõ enim corrũpi, vel immutari potest, quod legitimè factũ est, superueniẽ te delicto: vt ff. de itine. actuq; pri. l. nec enim. at quid de eo, q cũ alio cõuenit, alas me, & tribuas mihi necessaria quousq; vixero, & seruiã tibi, an ralis cõuẽtio teneat? Respon. minimè. Item qd de locãte operas q xii. annos, vel singulis annis quandiu vixero? R si. nec ista cõuentio tenet quia quodã modo speciẽ seruitutis eõtinet, ut ff. d libe. ho. ezh. l. ij. & l. fin. ff. quæ res pi. & de cond. & demõ. l. Titio. ſ. ij. & C. loca. l. si hi. verũ Placen. præceptor meus not. in summa tit. de pa. qui fil. distra. filium proprer fa mis egestatẽ à patre vẽ ditum seruum fieri, licet quidem cõtra senserint.

a De latronibus.] Oculum. ¶ Per hoc corrigitur, ſ. c. l. ii. & secundum hanc non debet fur mori, nisi in compositionis defectu: secundum quosdam. Alij dicunt, quod lex ista generaliter loquitur, siue furtum sit vsque ad x. si liquas, siue non: sed ponit pœnã pecuniariam. interest ergo, vtrũ agẽs furti ciuiliter, vel criminaliter agat, vt si ciuiliter, iudex condemnabit eum in pœnam pecu. si criminaliter, in corpora lem secundum hanc legem. Sed nunquid debet vtranque pati? Respondeo vtique. vt ff. de fur. l. fi. quidam (vt d. Placen.) dicũt hoc in criminibus publicis, vt licet quis ci uiliter conueniatur, non minus potest criminaliter cõueniri, secus in priuatis. Tu dic vtranque locum habere.

b De latrone. v. ſo. ¶ Contra infrà eo. l. quicunque post missã. Sol. prærer pœnam in lege illa positam debet istam pati, & illa sicut ista loquitur in latrone forbannito. & intelliga scilicet in publico patefacto à iudice, & hæc pę na tantum de forbannito suscepto videtur cõstituisse.

c Si quis. ¶ Loquitur in criminalibus, vt not. ſ. eod.

d De duobus. ¶ Hic nota, q vtranque pœnã pati debet fur pecuniariam scilicet, & ciuilem, licet quidam specialiter dicunt in seruo, vt hic dũ dicit, vt dominus serui illius, &c. sed locũ habet etiam in liberis.

e ¶ Excludat. ¶ Dicunt quidam, licet in duobus furtis vtranque pœnam patiantur, in tertio tamen solam patitur criminalem, & hoc est, q dicit, mors illius furta excludat, id est, furtorũ compositionem. Alij q etiam in tertio debet pę nam soluere ciu. & mors illius, &c. id est, decẽtro furari non poterit, & impunet sibi, quia nõ emẽdauit se posit duo furta commissa.

f ¶ Honorem. ¶ Cõcor. ſ. de sed. tõtra iud. l. fi.

g ¶ Legibus.] Si iudex iniuste nasum alicuius scapellauerit, uel scapellare fecerit, medium pretii, ac si occisus fit, ei cõponere debet. per l. ij. qs alii nasum ſ. de plag. & compoſit. liber. homin.

h Si quis. Traditum ¶ Non erat traditus ei, qui furtũ passus est in defectu cõpositionis: qa hic nõ occiditur: sed reseruatur, tenetur in medietatem damni: ergo alii traditus erat.

i ¶ Concesserit. ¶ ſ. ab extraneo, qui sententias exequebatur, ſi a Rege.

k Si quis furem. ¶ Scilicet alius, quã ille, cui furtũ factũ est, forte si ipso furto, uel clamore facto post furẽ ex cõcurrentibus aliqs eũ apprehẽderit, aliquin, si tpis intercapedo iteruenerit, nõ credo licere extra neo hoiem apphẽdere.

l ¶ Vbicunque.] Non loquitur lex ista de iudicio habendo inter seruum, & dominum: quia etiam iure Lombardorum non posset se tueri seruus tueri præscr. xxx. anno à domino Longobar. vt j. de præscriptio. l. pe. & fi. sed loquitur inter dominum, & possessorem serui.

a Quicunque. ¶ ideo exprimit missam, quia tempore istius Imperatoris magna hominum multitudo conueniebat in loco sancti Ioãnis, & ibi fuit lecta lex ista, vt omnibus innotesceret.

b ¶ Mansionem. ¶ vt ibi lateret, cum susceptor publicus, aut priuatus esset, siue ad modicũ tempus mansurus, siue non, sed de hoc conueniebatur.

c ¶ Cum xij. ¶ In regno francorum forte cũ pancioribus: sed lex ista certum numerum ponit.

d ¶ Nescisset. ¶ scilicet de præterito furto tantũ non etiam de futuro intelligendum est, quod hic dicitur.

e ¶ Pater. ¶ seorsum scilicet habitãs à filio, quia tunc hospitium nõ filius susciperet patrem. Vel ex pone, pater scilicet, qui eum emancipauerat, secus si esset in patris potestate nam tunc excusaretur, secundum Va.

f ¶ Quasi latro. ¶ scilicet Regni, & non Regis: qa si Regis, alia esset pœna. Sed a quo condemnari debet? Respondeo furtum est priuatum delictum, non autem est publica eius accusatio: ideo dic, si conuictus fuerit ab eo, cui furti actio competebat.

g ¶ Infidelis. ¶ Nunquid infidelitate, sacramento rupto, poterit accusare? Respondeo, minimè: quia fures non recipere sub sacramento fidelitatis non continetur: sed quia diuina natura quadam cognatione inter homines constituit, nephas esse hominem homini in fidiari, similiter, & capere res alienas contra naturalem fidem est.

h ¶ Similis. ¶ Sed qua pœna erit similis? Respondeo, ciuili, si fuscperit eum cũ re furtiua. l. j. ff. de recepta. quidam indistinctè dixerunt, siue etiam non fuscperit. si tamen eius rei quæ peteba tur, sciebat eum esse furem, secus, si nescisbat. Alij dicunt nihil referre, an sit susceptus cum re furtiua, vel non: & an sciebat eius rei furem, vel non: sed satis est, quia eum furem scisuit, & te nebatur pœna pecuniaria, & de furto. ſ. parum antea, vel postea facto. Mihi videtur, q si fur susceptus sit cum re furtiua, similis illi sit susceptor. Item, si fur ibat ad furtum faciendum, & aliquis in hospitio eum fuscepcrit, sciens eum furem, & hoc casu similis sit illi, si furtum fecerit: quia uidetur opem, & consilium præbuisse: de furtis autem prædictis susceptorem quo ad pœnam ciuilem excuso: quia nec furem, nec opem præbuit: criminaliter tamen puto eũ teneri; nam deliquit, q furem suscepit, & delicta impunita esse nõ debent, cùm sit magna iustitiæ portio punire delicta. Sed nunquid si suscepit eum in primo furto, debet oculum perdere? in secundo nasum; in tertio debet mori? ut ſ. eo. l. de latronibus? Respondeo, vtique per legem istam, dum dicit similis sit illi; & concordat, ff. de recepta. l. j.

i ¶ Si autem audiuit. ¶ Hic mutat casum, quia supra conueniebat de conscientia, & susceptor se excusabat: hic autem conuenitur de solo auditu: per quem non firmetur sciebat eum latronem: ut hic, & si cõuincatur, pœna furti feriatur ergo vbi conscientiam purgare non potest, siue cõuincatur fur, siue non: (quia fortè mortuus, aut inueniri nõ potest: susceptor condemnatur: vbi autem de solo auditu conuenit, licet nescierit firmiter esse furem, condemnabitur, sed differtur, vt prius fur condemnetur. Sed nunquid pugna habet locum contra susceptorem in primo casu, vel in ultimo? Respondeo, nequaquam: quia ubi conuenitur de furto, si fuerit ultra vj. solidos, pugna locum habet ex negatiõe: sed in l. ista conueniebat de cõscientia, uel auditu.

k ¶ Nec per mendacium. ¶ id est, iurare debet se nullo modo audiuisse, quòd si per mendacium audiuisset, excusaretur omnino.

l Si mancipia potestatem. ¶ scilicet & non foris prouinciam.

m ¶ Ea. ¶ id est illa, aut alia similia. l. si mancipiũ cuiuscunque fugerit. sup. eodem.

n Si cuiuslibet. ¶ Confugerit. ¶ Si quis fuerit dominus, & possessor serui, non amittit possessionem per fugam eius, licet faciat furtum sed sui: vt C. de ser. fugiti. l. j. aliud enim est in pecure oberrante, ut ff. de acquirenda poſſeſſ. l. posſideri. ſ. Nerua filius. & l. si rem. in fi. & l. rem quæ nobis. sunt namque plura specialia in hoc furto serui: nam idem est, qui furripuit, & q furripitur. Itẽ retinemus possessionẽ p fugã eius, quandiu alius nõ apprehendat, ut ff. de fur. l. serui. ſ. illud. meritò dicitur hic quærenti domino non contradicat, ne possessori possessio adimatur.

o ¶ Habere.] Not. quòd fiscus, vel Imperator nõ debet alienam possessionẽ iniustè capere: sed debet agere contra possessorem: & secundum l. acquirere.

p ¶ Aut legitimè. ¶ Quia iam dominus amisserat possessionem, ex quo ad alium peruenit aliqua ratione: potest enim actor, siue procurator legitimè contendere opponendo seruum fuisse Principis, aut aliam legitimam exceptionem; & per hoc ostendit dominum amisisse possessio. & causam proprietatis tractare; alias si pateat petitorem iustam causam habere, & eius iura sunt liquida, debet ei actor seruũ reddere; causa autem pro prietatis põt cognosci per testes siue p instrumẽta, & si nõ sufficerent seruus torquetur. l. fi. C. de ser. fug. & C. de quæstio. l. quoties. & C. d rei vẽ. cũ su. p. Sed videtur cõtra. j. de ofti. iu. l legatio. ibi ad nostrũ reuerta tur iudicũ, per q ostendit, q sine iudice, Principis res restitui nq det. Sol. illa loquat de reb. immobilib. hic de mob. lib. sic tolue. inf. si actor.

q ¶ Proter inuestituram. ¶ id est præceptionem temporis.

r Videtur. Aldionibus. ¶ quia obedientiam debet præstare patrono, sicut per xxx. anno. fecit.

† vide ſ. e. l. si quis latro. quidẽ continet. † uice † abscindatur.

† xij

† pro † ministeriis

† Not. q pacis confirmatio est, ipsa vera iustitia ad hoc allega. Bald. istũ tex. in c. fin. circa mediũ de pace const.

† No. quomodo furtũ iure Lõbardo punit. de quo per gl. in c. j. ſ. iniuria, seu furtũ. i verbo furtum. de pace iu. fir. q al. istũ tex. uide Albe. de Gandi. ſ. c. l. de latronib. alleg. ver, sci licet qro.

† uno. uid ſ. l. de latronibus. huic p oia simi lem.

† accusanẽ † Si iudex hominem iniustè diffecerit qua pœna puniatur vide ſ. de con ui. l. fina. & quæ nota. Bar. i trac. de quæsti. & in l. itẽ apud Laberonem. ſ. qõniã. & paris de puteo in tra. syndica. in uer. tortura. ca. an si officialis. col. ij. uer. & nolo q tu & deci. capel. tholo. q. cxl. & teneatur actione iniuriarum. Ludou. de Ro. consil. ccviii.

¶ Imperator Carolus. L. LXX.

DE latronibus, ita præcipimus † obseruandum, vt proprima culpa † non moriantur, sed oculũ [a] perdant, de secũda nasus eorum scapelletur †: de tertia vero, si se nõ emẽdauerint, morianẽ.

¶ Idem. L. LXXI.

DE latrone [b] forbannito, si liber homo susceperit eũ, xv. † sol. componat, & si seruus fuerit, cxxv. ictuũ pcussionib. vapulet.

¶ Idem. L. LXXII.

VT Comes, qui latronem in forbanno miserit, vicinis suis, & aliis Comitibus notum faciat eũdem latronem à se forbanitum esse: ut illi eum nõ recipiant.

¶ Idem. L. LXXIII.

SEd & hoc volumus, vt omnes de latronibus plenã iustitiam faciant per † eorum ministeria †, vt & fures, & malefactores nõ patiãtur quietè residere, sed semper eos, inquãtum valeant, infestent.

¶ Idem. L. LXXIIII.

VT mancipia aduentitia, & fugitiua nullus præsumat recipere.

¶ Idem. L. LXXV.

DE vindicta, & iudicio facto ĩ latronibus, testimonio Episcoporum absque peccato Comites facere possunt, ita tamẽ, vt absq; inuidia, aut alia occasione mala faciãt, & nihil aliud interponatur, nisi uera iustitia ad perficiẽdam & pacem confirmandam. † Et si per odium aut malum ingenium, ni pro iustitia facienda hominem diffecerint, honorẽ suum perdant, & legibus, contra quem iniustè fecerunt, secundũ pœnam, quam intulerunt, emendant.

¶ Idem. L. LXXVI.

SI quis [c] latro de vno † furto †, p batus fuerit perdat oculum, & si de duobus furtis probatus fuerit, nasus ei scapelletur, & si de tribus furtis moriatur.

¶ Idem. L. LXXVII.

DE duobus [d] furtis vnde oculum, & nasum pdere debet, constituimus, vt dominus serui illius, secundũ legem, cui furta facta fuerint, soluere debeat, de tertio verò furto vnde mori debet, mors illius furta illa excludat [e]: & si Comes sine culpa p inuidiam, aut occasionem † iniustã, nisi per iustitiam, & pacem faciendam hominem diffecerit †, honorem [f] suum perdat, & legibus [g] illi, contra quem iniustè fecerit, secundum pœnam, quam intulerit, emendet.

¶ Idem. L. LXXVIII.

SI quis latronẽ morte dignum sibi ad occidendum traditum [h] seruauerit, & uitam indigno concesserit [i], medium dãni propter quod traditus est, componat, & si ipse latro rursus in latrocinio cõprehensus fuerit, quod prius debuit capitali sententia persoluat debitum.

¶ Idem. L. LXXIX.

SI quis furem [k], vel latronem cõ prehenderit, & eum indemnem dimiserit, neque illum ad præsentiam iudicis, aut Comitis, qui in loco præest, vel loci seruatoris, q missus Comitis est adduxerit, & de hoc facto, siue de hac nequitia, post hac in præsentia iudicis conuictus fuerit, ipsius damni æstimatione, pro qua fur, vel latro comprehensus est, componere cogatur.

¶ Idem. L. LXXX.

VBicunque [l] intra Italiam, siue Regis, siue ecclesiasticus, vel cuiuslibet alterius seruus fugitiꝰ inuentus fuerit, à domino suo sine vlla annorum præscriptione vendicetur, ea tamen ratione si dominus Francus, siue Almanus †, aut alterius cuiuslibet nationis sit. Si uero Longobardus, aut Romanus fuerit, ea lege seruos suos acquirat, vel amittat, quæ inter eos anti quitus est constituta.

¶ Idem. L. LXXXI.

DE fugitiuis seruis, & ancillis fugacibus aduenis, ac peregrinis, vt distringantur, vt scire possimus, qui sint, & vnde veniant.

¶ Imperator Pipinus. L. LXXXII.

DE seruis, & ancillis fugacibus, vnusquisque iudex studium ponat ad perquirẽdum, iuxta vt edictum continet: & hoc damus in mãdatis, vt tam in Austria quam in fustria †, quamq; in Emilia, & Tuscia, & littore maris per omnia loca perquiranẽ suprascripti fugaces, & apud locũ iurent † sculdasii, & decani, & saltarii, vel loco præpositi, vt nullus eos concelet, & vbicunque inuenti fuerint, ipse apud quem inuenti fuerint vna cũ misso Comitis, de ipso loco ad nos perducanẽ, ita vt iurare ualeant q neminem celassent.

¶ Idem. L. LXXXIII.

DE fugacibus, † qui in partibus Beneuenti, & Spoleti, si ue Romaniæ, uel Pentapoli confugium faciunt, vt reddantur, & sint reuersi ad propria loca.

QVicunque [a] post missam † S. Ioannis Baptistæ latroni mansionẽ [b] dederit, si francus est, cum xij. [c] similiter † francis iuret, quòd latronem eũ fuisse nescisset [d], licet pater [e] eius sit, aut frater, aut propiquus, & si hoc iurare nõ potuerit, aut † ab alio conuictus fuerit, & latronem ĩ hospitio susceperit, quasi latro [f], & infidelis [g] iudicet: quia qui latro est, infidelis est ĩ nostro Regno francorum: & qui illum susceperit similis [h] est illi †: si autem audiuit [i], quòd latro fuisset, & ipse tamen nescit firmiter, aut iuret solus, quòd nunquam eũ audisset, nec per veritatẽ, nec per mendacium [k] eum latronem esse: aut sit paratus, si ille posteà de latrocinio conuictus fuerit, vt similiter damnetur.

¶ Imperator Lodoicus. † L. LXXXV.

SI quis liber homo de furto accusatus fuerit, & res proprias habuerit, in malo ad præsentiam Comitis se aramiet: & si res non habuerit, fideiussorem donet, q eum aramiet, & ĩ palatium addu ci faciat, & liceat ei ĩ prima vice p sacramentum, secundùm legẽ se idoniare, si potuerit: & si aliavi ce duo, vel tres eũ de furto accusauerint, liceat ei contra vnum ex his cum scuto, & fuste in campo cõtendere. Quòd si seruus de furto accusatus fuerit, dominus eius pro eo emendet, aut eum sacramento excuset, se † tale furtũ perpetratum nõ habere †, propter quod ad supplicium tradi debeat.

¶ Idem. L. LXXXVI.

SI mancipia á domino suo fugerint in alienam potestatem [l], propter hoc nullum prẽmium recipiat ipse, in cuius potestate inuenta fuerint, p eo, quòd ea reddiderit, vel foris eiecerit: & non solũ hoc, sed etiam si ea nec reddere, nec foras eiicere voluerit, & legitimo domino ea contradixerit: & illa posteá fugerint: secundum legem soluere cogatur ea [m].

¶ Idem. L. LXXXVII.

SI cuiuslibet mancipium in villam nostram confugerit [n], actor eiusdem villæ quærenti domino id non contradicat, sed statim id foras de eadem villa eiiciat: & si se putat ad id repetendũ iustitiam habere [o], † petat, & secundùm legem acquirat. Si verò tempore Domini Caroli genitoris nostri ĩ villam confugerit, & dominus eius id quærit, actor eiusdem villæ, aut legitimè [p] id contendat, aut quærenti domino reddat, & actor propter inuestituram [q] Domini Caroli genitoris nostri idem mancipium contradicere nõ audeat: etsi illius p prium esse cognouerit.

¶ Idem. L. LXXXVIII.

VT clerici, & monachi, & serui fugitiui ad loca sua reuerti iubeantur.

¶ Idem. L. LXXXIX.

VT vicarij, & centenarij, qui furones, & latrones celauerint, vel defenderint, secundùm dictam sententiam iudicentur.

¶ Imperator Lotharius. L. XC.

DE fugitiuis præcipimus, vt ministri Reipublicę à domino fugitiui nihil accipiant, cum reddiderint eos.

¶ Idem. L. CXI.

VIdet nobis de aldionibus [r], vt, sicut lex habet, ita fiat.

¶ Idem. L. XCII.

PRæcipimus, vt noua conditio aldioni à domino suo nõ imponatur.

† Not. q quis non vtitur iure retẽtionis, licet res peruenerit adeũ sine vitio, quod est contra gl. in l. si non sortem. ſ. si centum. ff. de condi. indebi. cum si.

I SI

Universidad de Deusto
Biblioteca

a SI quis liber homo.¶ Idé de muliere:de seruo aũt ſ.dicẽt.
b ¶ Antiquum.¶ Ex tempore, vel quia ſine æſtimatione antiquus erat.
c ¶ Corruperit.¶id eſt fregerit,ne videretur. Quid,ſi corruperit: & vltra fines tranſcenderit? quia duplex delictum eſt de inuaſione, & termino moto tenetur.
d ¶ Exterminauerit.¶id eſt terminum de nouo poſuerit.
e SI qs. Per iusſionẽ.¶ No, quòd iubens pariter tenetur,'ac ſi feciſſet,ſic ſ.de homi.li.homi.l.hæc autem.& ſ.ti. j. l.ſi quis liber homo. & ſ. de deb. & guad. l. ſi quis gregem.& ſ.de aggre. in vic fac.l.relatum.
f SI quis.]Hic not.minus delictum eſſe ſigna noua facere,quã noua corrumpere.
g SI ſeruus.¶vt ſuprà.id eſt componat xl. dominus, ac ſi feciſſet ipſe. l. ſi ſeruus cum voluntate.ſ.de homicid. liber.homin.

h ¶ DE INVASIONIBVS. ¶ Diximus ſ.de furtis, quæ fiunt tantum in rebus mobilibus: nunc de occupatione rerum immobilium, quæ dicitur inuaſio. Et quia plerunq; fit termino moto:ideo præmiſſum eſt de eo qui ter. cor.

i SI quis. alienа.¶ id eſt, ab aliopoſſeſſa, uel quã alius dicebat eſſe ſuam.

† Similis eſt l.iij.ſ.e.

k ¶ Aedificauerit.¶ Ex nouo, ſecus ſi refecerit: quia malæfidei poſſeſſor non amittit quoſcunq; ſumptus neceſſarios, vtiles autẽ ſine læſione prioris ſtatus rei poterit auferre: vt C.de rei ven.l.domum.in fi.

l ¶ Non potuerit.¶ Quare ædificãti incumbit onus probandi, cum debeat ſufficere poſſeſſio? Rñ. non poſſidebat ædificator,vt hic:qa ædificauit poſſeſſore ignoráte: quòd ſi probauerit ſuam nec molinũ amittit, nec operas: nã quod ędificatur,ſolo cedit:vel hic erat malæfidei poſſeſſor: vt hic in fi. & C. vnde vi. l. cum quæreba tur: ideo probare debet: non enim intereſt (quo ad ꝓbationis onus) poſſidebat,vel ne:vt C.de ꝓba.l.Vis eiꝰ.& facit C.de libera.cauſa.l.eam.

m ¶ Inuenitur.¶ Si agendo contra malæfidei poſſeſſorem terram, aut ripam ſuam eſſe ꝓbauerit:nam res alienas poſſidens &c.vt C.de rei uen.l.ſi.

n SI quis.]Repete hic quæ no ſ.l.proxi. Sciẽdum tamẽ eſt,quòd iure Rom. malæfidei poſſeſſor deducit ſumptus factos in fructib. colligendis:quia non dat caſui,qui hoc genus deductionis impediat: ut ff.fam.ercis l.fundus.in prin. & fructus intelliguntur deductis ſumptib. vt ff.de pet.hære.l.ſi à dño.§ fi. & ff.de uſur. l. quod in fructus. & ff.de ope.ſer l.fructus. Sed hic ſtatuitur,ꝙ amittat operas,& fruges, & de fructib.reſtituendis nõ meminit. Iure aut Ro. pluribus legibus cauetur:ut malęfidei poſſeſſores fructus reſtituãt:nec aliqd detrahunt, alibi habetur deductis ſumptibus,q̃ fiunt i colendis, & colligẽdis fructibus:uñ meritò hic agit:ſecus in expẽſis circa molẽdinũ ędificãdum factis:qa,qui malafide ędificauit, videt uelle dare:ut infra.de rerum di.
o SI quis. Non potuerit.] Ergo ſi ſuum probauerit,non tenetur: quia ſibi videtur damnum dediſſe,& non alij.
p ¶ Frugum.¶ Sed quomodo æſtimantur? Rñd. quantum paterfamil. cõſueuit recipere de fructibus deductis ſumptib. faciendis uſq; ad prouentum fructuũ in cultura. Sed incertum eſt eum ꝙ varietate tẽporũ quando que plures,quãdoq; pauciores fructus prouenire ſolẽt,ſtabitur ſacramẽto patriſfa.cũ iudicis taxatione.l.ſi quando.C.vnd vi. Itẽ an ſtabitur maiori, uel minori æſtimationi,quod uidetur,cũ pœnę molliẽde ſint potius, quam exaſperandæ: ſed hoc locũ nõ hẽt: qa hæc pœna eſt quo ad ſolutionẽ:tamẽ quo ad accipiẽtẽ eſt intereſſe? Rñ.in dubio,accipiẽdũ,quod frequẽtius eueuire conſueuit.l.in obſcuris.ff.de regu.iur.quia amiſiſſe dicimur, quod conſequi potuimus, aut erogare cogimur:ut ff. ſi quad. pauperiſſe dica.ex hac l.&ſe. vbi pœna pecuniaria ſtatuitur pro damno dato.
q SI quis foſſatum.] Quod de foſſato hic habetur,& de ſæpe.infra e.l.ſi quis in terrã.eſt vorũ;quando ſuam eſſe dicebat,& ut ſuam occupabat:ut ſ.eod.l. ſi quis ſuã auctoritate.
r SI quis miſerit.¶ Et verum, vbi animo dandi damnũ fecit,ſecus ſi ſecũ exportauerit, furti tenetur:erit itaq; in electione actoris, utrũ velit pœnam pecuniariam,vel o rogild.
s SI qs. Malo ordine.¶ id eſt malafide. & ſine inuaſione,& qa alii ſucceſſit,& ſcienter rem retinet alienã, uel ſorte iacente hæreditate antè, quã ab hęrede apprehenderet poſſeſſio, vel qa per negligentiam domini vacat, & ita malafide poſſedit,& ſine violẽtia.
t ¶ Per legẽ.¶i.iure ſcripto: per iuſtitiam, id eſt per vſum.
v ¶ Iudicium.¶i.iuſtum. Similis expoſitio, inſtit. de vſufru.in prin.ibi: per modum,& tempus,i.per moderatũ tẽpus, vel per iudiciũ,i. per ſentẽtiam.
x ¶ Conuictus.¶ Sic conſtrue,ab illo die, quo cõpel.fac.& manifeſt.eſt,reddat fruges, & labores de retro tempore ſub ſacramento:nam de tpe poſt cõpellationẽ, nõ dubitat, quin fructus deãt reſtitui:& cõcor.ff.quod ui aut clam.l.i.§.ex die.ſed q̃ fructus intelligũtur de caſus?Rñ.penſio accepta,uel ſi nõ locauit, quãcũ poſſet locari. fructus autẽ de familia inteliguñ,cũ non ẽ familiæ accipiat pro ſubſtantia alicuius,& pro ſeruis tantũ:ſi pro inſtantia,planum eſt:ſi pro ſeruis,operæ dẽt.uel lex iſta poteſt intelligi de bonæfidei poſſeſſore & erit caſus:cõueniebat poſſeſſor de reb.poſſeſſis,qđ eas malafide tenebat,cõuictos fuit de reb.nõ tñ de malafide, propterea reſtituere nõ dẽt fructus de retro tpe ab illo die,a quo cõpell. fac. & manifeſt. eſt utrũ talis ſenſus ſit,reddat fructus ab illo die,ex quo lis in iudicium deducta eſt,qui fructus reſtitui debent,ꝛc iure Romano cautum eſt.

De eo, qui terminum antiquum corruperit,vel nouum fecerit.

TITVLVS XXVI.

¶ Rex Rotharis. LEX I.

SI quis liber homo[a] terminũ antiquũ[b] corruperit[c], aut exterminauerit[d], & probatum fuerit, ſit culpabilis, lxxx. ſolid. mediũ Regi, & medium ei, in cuius fine fuerit terminus.

¶ Idem. L. II.

SI quis ſeruus alienus terminũ antiquum ruperit, aut exterminauerit, mortis incurrat periculum,aut ſolid.xl.redimatur.

¶ Idem. L. III.

SI quis liber homo arboré, vbi theclatura facta eſt, inter fines diſcernẽdos inciderit,aut deleuerit,lxxx.ſolid. ſit culpabilis. medium Regi,& mediũ ei, cuius arbor fuerit: & ſi ſeruus per iuſſionem[e] domini ſui fecerit, dñs eius cõponat,vt ſuprá, ſol.lxxx.

¶ Idem. L. IIII.

SI ſeruus † ſua auctoritate arborem,vbi theclatura facta eſt inter fines diſcernendos inciderit, aut deleuerit, aut moriatur, aut liberet ſe ſolid.xl.

¶ Idem. L. V.

SI quis[f] propter intẽtionẽ ſigna noua,aut theclaturam,aut ſinaidam ĩ ſylua alterius fecerit, & ſuam non comprobauerit,cõponat ſol.xl.mediũ Regi,& medium ei, cuius ſylua fuerit.

¶ Idem. L. VI.

SI ſeruus[g] extra iuſsionem domini ſui theclaturã, aut ſinaidam in ſylua alterius fecerit, manus eius incidatur: & ſi cum iuſſione dñi ſui theclaturam, aut ſinaidam in ſylua alterius fecerit, reputetur culpa domino, vt ſup.

¶ Imperator Carolus. L. VII.

VT nullus alienos fines vſurpet, aut terminos patrum tranſcendat.

De inuaſionibus.[h]

TITVLVS XXVII.

¶ Rex Rotharis. LEX I.

SI quis molinum in terra aliena[i] ædificauerit[k], & ſuam probare non potuerit[l], amittat ipſum molinũ, & omnẽ operam, & ille habeat cuius terra, aut ripa eſſe inuenitur[m]: quia omnes ſcire debent, quòd ſuum non eſt, id ad alium pertinere.

¶ Idem. L. II.

SI quis[n] campum alienum arauerit,ſciens nõ ſuum eſſe, aut ſementem ſpargere præſumpſerit,perdat operas,& fruges, & il le qui campum ſuum probauerit eſſe,habeat fruges.

¶ Idem. L. III.

SI quis campum alienum exarauerit ſeminatum, aut deuaſtauerit, & ſuum non potuerit[o] probare, aliud tantum frugum[p], quantũ deuaſtauerit proprio domino reddat,& pro incauta præſumptione componat ſolid. vj.

¶ Idem. L. IIII.

SI quis foſſatum[q] in terra aliena fecerit,& ſuam non potuerit probare, componat ei, cuius terra eſt,ſolid.vj.

¶ Idem. L. V.

SI quis pratum alienum ſecuerit, aut exarauerit, & fœnum reddat, & pro incauta præſumptione compo nat ſolid.vj.

¶ Idem. L. VI.

SI quis in terram alienam miſerit[r] ſepem†,& ſuam non potuerit probare, cõponat ei,cuius terra eſt,ſolid.vj.

¶ Rex Lutprandus. L. VII.

SI quis res alienas, caſas, aut terras, vel pecuniam, aut familiã malo ordine[s] poſſederit, & per legem[t], & iuſtitiã, & per iudicium[u] exinde conuictus[x], & expulſus fuerit, aliud exin de nõ componat,[a] niſi de retro tempore[b] reddat fruges, & labores ſub ſacramento, ab illo die, quo exin de compellatio facta, & manifeſtata eſt,

(Rex Rachis. L. VIII.

SI quis ſua auctoritate terram alienam[c] ſine iuſſu[d] publico guiffauerit, † dicẽdo, quòd ſua debeat eſſe, & poſtea non potuerit probare, quòd ſua ſit, componat ſoli. vi. quomodo qui pallum in terra aliena fingit.

¶ Idem. L. IX.

SI quis foſſatum in terra, vel via[e] fecerit,& ipſum locum ſuum ꝓbare non potuerit,componat ſol. vj.& ipſum foſſatum cauando damnum in vitẽ, aut arbore fecerit, componat ſicut anterius edictũ[f] continet.

¶ Imperator Pipinus. L. X.

VT nullus alteri præſumat res ſuas,[g] aut alienã cauſam,[h] ſine iudicio legali tollere,aut invadere, & qui hoc facere præſumpſerit, ad partem noſtram exinde bannum componat.

¶ Imperator Lotharius. L. XI.

DE rebus eccleſiarum iniuſtè inuaſis,ſub occaſione, quaſi licentia accepta á Pontifice, & de his,quæ necdum redditæ ſunt, & tamen fuerunt à poteſtate põtificũ iniuſtè inuaſæ, volumus, vt per miſſos noſtros fiant emendatæ.

¶ Imperator Guido. L. XII.

DE chartis[i] verò interdicim', vt nemini liceat alienas res[k] præſumptiuè inuadere, occaſione chartulæ ab eo factæ, quæ inueſtituram non legitimam habens dinoſcitur inuaſiſſe: ſed ſi quis acquiſitor extiterit[l], non antea inuadere alienas res eccleſiæ, vel cuiuſpiam liberi hominis prę ſumat, antequam auctor chartulæ[m] legali, & iudiciali diffinitione[n] eas vẽdicet, & tunc demum[o] cui vult liberam habeat[p] tradendi facultatem: & ſi quis[q] ipſas res ſine lege[r] inuaſerit, nõ ſolùm res amittat, ſed inſuper bannum noſtrum componat[s].

De eo, [t] qui falſam, vel adulterinam monetam fecerit, vel conſenſerit.

TITVLVS XXVIII.

¶ Rex Rotharis. LEX I.

SI quis[u] ſine iuſſione Regis aurum figurauerit, aut monetam confinxerit, manus eius incidatur.

¶ Imperator Lodouicus. L. II.

DE falſa moneta iubemus, vt qui eam percuſſerit,& probatum fuerit,manus eius amputetur:& qui hoc conſenſerit,ſi liber eſt, ſexaginta ſolidos componat: ſi ſeruus eſt: ſexaginta ictus accipiat.

De his, qui chartam[x] falſam contra legem ſcripſerunt.

TITVLVS XXIX.

¶ Rex Rotharis. LEX I.

SI quis chartam falſam[y] ſcripſerit, aut quodlibet membranum, manus eius incidatur.

a ¶ Non componat.¶ Non enim tenetur ad pœnam ſex ſolidorum, cum ſecundùm vtranque lecturam non inuaſerat.
b ¶ De retro tempore.¶ id eſt, quicquid habuerit inde ante contestationem.
c SI quis. Alienam.¶ id eſt,ab alio poſſeſſam.
d ¶ Sine iuſſu.¶ Si enim cum iuſſu, non tenetur, quia nec ſua auctoritate,nec præſumptua facit: vt ſ.de fur.l.j.& ſ.de dam.iniur. l. ſi quis molinum. iure autẽ Romano, ſi quis iuſſu alterius habentis poteſtatem imperandi damnum dederit, tenetur imperans, ſinautem poteſtatem nõ habebat, tenetur qui fecit l. liber homo ff.ad le. Aquil.
e SI quis. Vel via.¶ ſ publica, & publico vſu deſtinata, cuius tuitio ad principem ſpectat,meritò ſibi pœna delicti præſtatur, publicarum autem viarum ſolum publicum eſt, ut ff. ne qd in loco publico.l.ij.uiam publicam, cuius uſu populus non vtitur amittere non poteſt.l.ij.ff.d via publica.l.præſcriptio. C. de operi.publ.uerum iure Rom.cauetur,ut littora maris ſint populi Romani.ſ.quo ad iuriſdictionem: quo autem ad proprietatem ſunt Principis: uia autem publica ſi caſmate pereat, uicinus proximus eam dare debeat.l.ſi locus.§.fi.ff. quẽ admodũ ſerui.amit. Sed qua actione agitur ad dãdum? Reſpondeo officio iudicis. Nunquid gratis? Reſpondeo,utiq; ſecũdũ Placenti.& Otto. Aliqui dixerunt, aliquid dandũ eſſe.arg.ff.de relig.l.ſi quis ſepulchrum. uiam publicam intellige, quæ ducit ad ciuitatem, uel ad flumen,uel ad alia loca publica, etiam ſi utrunque caput ad loca publica teneat:ſi quis autem in his delinquet,quilibet de populo, poteſt eum deferre,& contra eum agere, ut reſtituat, & ut pœna præſtetur Regi: ſi autem alia ſit uicinalis, & ex collatione uicinorum ſit facta,ſi in eo foſſa non fiat,non debetur compoſitio Regi. ſed ipſis, qui ex ſuis prædiis, uiam fecerunt.
f ¶ Componat ſicut anterius edictum.¶ ſuprà de dam.iniur.dat.l.ſi qs uitem.& l.ſi quis roborem aut certum.
g VT nullus. Suas.¶ Reſpectu proprietatis:nam per leges excuſabatur inuaſor à pœna vj.ſol.ſi rem ſuam probare poterat,& hoc ꝓhibetur hac l.
h ¶ Cauſam.¶ puta, occaſione iuris pignorum, ut non occaſione dñii, nec alterius cauſæ,puta,pignoris,uſusfructus, uel iuris emphyteutici, licet alicui inuadere rem ab alio poſſeſſam: alioquin bannum præſtabitur iure autem Romano,occupans rem poſſeſſam ab alio.ſi ut ſuam, licet ſit ſua,dominium amittit:ſi uerò aliena, amittit æſtimationẽ.l. ſi qs in tantam.C.unde ui.ſi uerò,ut ſibi debita,ius ſæditi amittit.l. extat. ff.qđ met.cã. de iure ergo Longobardo, & Roma. iſto caſu reſtitui debet poſſeſſio:& ſi de pœna ſex ſolidorum conuenietur,uentilabit prius iudicium proprietatis, per quod apparebit,ſi de pœna teneri debeat, uel ne.in.autem Rom.ſi penaliter conuenitur inuaſor, prius ſciri debet,an res ſua ſit,an alienaꝛ:at ſi ſua, amittit dominium: ſi nautem æſtimationem.uel (& melius) omnia in eo iudicio tam poſſeſſionis,quam proprietatis,& pœna terminari debent.
i DE chartis.¶ CASVS. Quidam ſe dominum dicebat cuiuſdam prædii,& erat:non autem poſſidebat,uẽdidit illud, & tradidit imagin ariè,quia corporalem poſſeſſionem tradere nõ potuit occaſione chartulæ à venditore factæ,quòd inueſtituram legitimã non habuit.id eſt,poſſeſſionem dignoſcitur inuaſiſſe, eſt enim vera inuaſio remab alio poſſeſſam occupare. Sed cõtrà ifrã,de epiſcop & cleri.l.vt omnis ordo.hæc enim poſt inuaſionem vendicare ꝓmittit:illa verò ſecundùm legem Romanam.
k ¶ Alienas res.¶ poſſeſſas ab alio.
l ¶ Extiterit.¶ id eſt ſi quis voluerit acquirere,non antea alienas res poſſeſſas ab alio cuiuſcunque fuerint, præſũmat inuadere.
m ¶ Auctor chartulæ.¶ id eſt venditor, vel primus inuaſor. Et nota, quòd reſpexit ad l. legatio miſſorum noſtrorum ſ.de of iu.quę ẽ Lodoici.
n ¶ Legali definitione.¶ i.ſententia definitiua.
o ¶ Tunc demum.¶ ideſt re uendita.
p ¶ Liberam habeat.¶ i. illi,cui uenddierat.
q ¶ Si quis.] ſ.inuaſor.
r ¶ Sine lege.¶i.extra ꝓceptum huius legis.
s ¶ Componat.¶ quæritur,an emptor ſit dominus per talem traditionem? Minimè,quia iuris diſpoſitio eſt, ut emptori tradatur poſſeſſio, & per poſſeſſionis tranſlationem dominium, l. traditio.§.fina. ff. de acquiren. rerum domin. §. non ſolum. inſtitut. per quas perſ.nob.acqui. ſed contra.ff.de fun.dot.l. ſi fundum. Pla.dicebat, ꝙ mulier quæ habebat fundum petendum, dedit marito.ſactionẽ,non autem fundum. Ego autem audiui Iac.bu.dicentem, ꝙ mulier uirum per ſe, uel per procuratorẽ idu xit in naturalem poſſeſſionem fundi, quã alius poſſidebat: & ita miſſus, ſaltem etiam dominium maritus acquiſiuit: contingit enim in multis dominium acquiri ſine poſſeſſione,vt in vltimis voluntatibus, & in aliis.
t ¶ DE EO, QVI FALSAM. &c. Suprà quòd nemini liceat rẽ ab alio poſſeſſam ſua auctoritate inuadere, modo ꝙ nemini liceat ſua auctoritate figurare aurum,uel argentum, uel monetam condere.
u SI quis.¶ Monetã aureã,uel argenteã, ſeu alterius materiæ, ſi in totũ cõpleuerit:ſecus ſi inſtrumenta ad eã condendã adhibuerit. l.qui falſam.ff.ad l.cor.de fal.& non tantum cudens monetam huius criminis reus eſt,ſed & qui incidit,uel tingit. Item emptores,& uẽditores falſę monetæ tenentur.l.lege Corneli cauet.ff.ad l. Cor.de fal. & qui falſas ſtateras,uel menſuras,pœna falſi coercetur,ut ff. de extraor.cri.l.annona.§.fin.& ff.ad l.Cor.de fal.l.hodie.§.ſi uenditor. ſed in his pœna extraordinaria locum habet,non manus inciſio.
x ¶ DE HIS QVI CHARTAM, &c.¶ Supra de cudente falſam monetam;modo de ſcribente fal.charte.falſum eſt enim immutatio ueritatis:ut in auth.de inſtru.
y VI quis falſam.¶ Falſa erit,ut ſi addatur,uel detrahatur:tunc enim immutat ueritas,& aliud ius ſtatuitur;qđ ſi indictio non concordat cũ annis Dñi,fortè inſtrumentum falſum;nã eũ duorum alterum eſt falſum,rota oratio redditfalſa.l.ſi quis ducenta §.utrum ff.de re.du.ſed iudices Capuæ contradicunt,ꝙ ſi contractus ſit uere ſcriptꝰ, licet in anno,menſe uel indictione errauerit,non debet inſtrm falſũ iudicari. Sed quã pœnã notarius componet certe manũ debet amittere propter periurium cõmiſſum,nã quilibet notarius iurat ſe falſam ſcripturam non ſcriberе:Reip.debet in pecunia componi.ut ff. de teſti.l.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ De scribis Longobardorum.] id est inter Longobardos, & Romanorum, id est inter Romanos. scribenda sunt enim instrumenta secundum leges contrahentium.

b ¶ Nisi quomodo in illis legibus. ℨ de chartis, quo fieri debeant.

c ¶ Nesciuerint ℨ contra C. de legi. l. leges sacratissimæ. solu. leges ab omnibus sciri debẽt, vel per se, uel per aliũ: & qđ dicit interroget alios, cũius meũ certum sit, & finitũ, quia certos fines habet, nocet his, qui iura scire debent. l. ij. ff. de iu. & fac. ign.

d ¶ Non scribant. ℨ qđ si notarius prudentiores cõsuluit, & scripsit, vt sibi fuit consultũ. nũquid tenetur? Rñd. uidetur excusandus; ut ff. quis or. in bon. poss. ser. l. ij. §. fi. fec. enim qđ debuit; sed fortè dici posset, ut nõ excusetur; qa licet durũ sit, lex tamen ita est scripta.

† Adde ad ista l. no. pgl. Bar. Io. de Pla. iuc. de pen. & Ia. Rebuf. in l. fin. de tab. lib. x. & quæ dixi in §. vi. de iu. om. iud. li. consuet. biturigũ. & ℨ. de offi. iudi. l. ult.

e ¶ Præsumpserit. ℨ i. si notarius nesciebat leges nec alios interrogauit, componat guidrigild suum. vel si non scripsit secundum l. componit.

f ¶ Discedere. ℨ Facit C. de pac. l. si quis in cõscribendo. uerũ cum alia. iure autem Longobard. instãtia inter liberos homines stare debet, multò magis, ea, quæ per guadiam est firmata.

g ¶ Contra legem. ℨ Sed contra infrà quali. mul. lib. al permisi. l. si qua mulier. Solu. ibi loquitur, cp qui cõtra legi. iij. scripserit, ead. pœna punit̃, qua qui chartam falsam scribit. Sed hic de ignorãte, ibi de sciente loquitur.

† exhæredandum.

h ¶ Ambę partes.] Ex hoc not. arg. cp voluntate contrahentium aliqđ de iure laxatur.

i ¶ Ad hæreditandũ. ℨ id est ad hæreditatem diuidẽdam, vel uẽdendam faciae secundum l gem, veluti si maior est, qui diuidat, uel uendit hæreditatem, faciat tamen chartam; sed si minor sit non faciat. Vel ad hæreditandum, vt si minor conueniatur de hæreditate, & componat, vel eius tutor, vel curator aliquod pactũ inde fecerit, nõ faciat tamen quartam: quia nõ tenet, quandiu minor sit: ergo expectetur donec sit maior. Vel est alia litera, ad exhęredandũ, vt si pater filiũ exhęredauerit cõtra legem, charta quę ide fuerit facta, contra legẽ erit. Et quod subiicit, p legem scribant, intelligit de lege, nulli liceat. ℨ. de succeſſ. in qua qutuor iustæ exhæredandi causæ de iure Longobardorum exprimuntur.

k ¶ Pertinet.] vt vltimas voluntates debeat scribere secũdùm legem siue filius hæres instituatur, siue exhæredetur: nam si filios scripsit hæredes, nõ debet vnũ meliorare, nisi sit certa cã melioriationis, nec filiũ exhæredare, nisi causa expressa, quæ ab hęrede est probanda. Item debet scribere ultimas uoluntates secundum legem testatoris, non hęredis: ut ℨ. qua. diuer. ll. ho. l. i huic l. uidetur contra ℨ. qual. mulie. permis. fit alie. l. ii. in fi. fol. ibi dixit mundualdum consensisse, qui non consenserat, & ideo falsum commisit.

l ¶ Edicto ℨ vt ℨ. tit. i. l. i inciditur ergo manus eius, quia scripsit falsũ, & componit guidrigild, quæ est pœna pecuniaria, uel respexit ad pœnã pecuniariam, non ad corporalem: qnia nomen compositionis corporalem pœnam non denotat.

m ¶ DE RAPTV MVLIERVM ¶ Diximus de furt. & inuasio. quæ uiolentiæ sunt: nunc de alia violentia, quæ propter raptum fit, & locum habet in mulieribus: rapina autem in rebus mobilibus, cui cõpetit actio ui bo. rapt.

n ℨ Iuir. ℨ adultus; & pubes factus; nam hoc delictum in pupillos non cadit. l. filium. ff. de adul. licet alia delicta cadant in eos, ex quo doli capaces sunt: nec possunt delinquere, ut de serui fiant, seu deportentur vt insti. qui. mo. tu. fi. §. fed & capitis.

o ¶ Mulieri. ℨ si licet liberæ, siue sit puella, siue nupta, siue vidua, nam de utraq; potest hic intelligi. Subiicit, & si parẽtes non habuerit, & ptea infra denotat eam habere patrẽ, uel fratrem; uel barbanum, quire vera parentes sunt, & sic videtur fieri cõtradicere. Sed ne cõtrarium videatur, sic exponatur litera, & si puella non habuerit parentes, id est, si ipsa in eius mundio nõ sit: quia ipsa offenderat patrẽ, & sic exierat de eius mundio, & sic nõ erat in mundio alicuius, quorũ ipsa sit. nam cum maritus esset eius mundualdus, eo mortuo remansit vidua in mundio parentis mariti, qui mundualdus fuit in consilio raptus, & sic extitit illa uidua de mundio illius, & sic licet haberet parentes in quorũ mundio esset.

p ¶ Fecerit. ℨ Sciendum, quod raptus, muliere uolente, fieri potest: qa hoc ipsum uelle mulieris per insidias, & dolum nequissimi hominis inuẽtũ est: vt C. de raptu. l. vnica.

q ¶ Ad uxorem. ℨ de facto, non de iure: qa matrimonia libera esse debent in contrahendo, & distrahẽdo. l. fi. in fi. C. de spon. & ff. de uerb. oblig. l. Titia. in fi. princ.

r ¶ Parentibus.] id est mundualdis. cuius cõpositionis. c. so. debẽt habere mũdualdi pro fatigio suo, ut inf. e. l. si quis qualemcunque.

s ¶ Et si parentes. ℨ id est mundualdos. cp si mulier rapta est sine mundio, vt dum sibi mundium eligit uel si habuerit, & consensit, non debet pars cõpositionis, quæ mulieri contingit, ad eum pertinere: sed tota exigitur à curte Regis. Nunquid & pœnaRñ. non: etiam si mundualdus consenserat: & hoc ex bono & ęquo. Sed si mulier nõ deliquit, restituetur pars compositionis mundualdo, reten

† vbi sibi ipsa elegerit.

tis sibi centum solidis, vt ℨ. eod. l. si quis qualemcunque.

t ¶ Rebus suis propriis quæ ei per legem competunt.] Fortè, quia successerat patri, & fratri: aut alij parenti: aut morgincap habebat ex parte viri. si vidua erat.

v ¶ Mundiũ eius ī potestate.] Habet enim hic mundualdus mundiũ; quia mulier seipsam ei tradidit; & ex hac traditone etiam mulier mundium habuit.

x ¶ Ad fratrem.] Hoc quando ab eorum mundio liberata erat; & licet potestatem habeat eligendi: tamen sequi debet ordinem istius Regis. Et secundum supra dicta poterit mulier raptorem deserere; & cum eo remanere; vt ℨ. proxi.

y ℨ Si quis uiolento. id est uiolenter; ea postea consentiente.

z ¶ Faciat. ℨ Ex quo enim raptor voluit eam in uxorem habere, & mulier eum in uirum, tenetur iste medium redimere à parentibus.

a ¶ Antequam. ℨ scilicet raptor reconciliet sibi mundualdos mulieris, quando fit faciendo mundium ex ipsis, non succedit ei raptor, qui mundualdo caret.

b ¶ Si unum ℨ Hoc uerum, si mulier patrem, aut fratrem, mundualdũ habuisset; ut in glo. seq.

c ¶ Mundium de ea pertinuerit. ℨ Nam extraneus mundualdus remouetur, cùm non debeat accipere pretium mortuæ personę. Ex supradictis igitur non prohibetur matrimonium inter raptam, & raptorem; sed cum hodie non possit esse matrimonium inter eos per l. i. de raptu. vnde cogitur mundium facere, quæritur, an raptor debet præstare guidrigild parentibus? dicunt quidam, quod sic, ne raptor remaneat impunitus: nam ratione, qua eximeretur à præstatione guidrigild, eadem ratione a præstatione. dccc. sol. Et absurdum videtur, vbi eam potest habere vxorem, & non præstat eam vtrobique, cum sit vnum debitum. ſraptus. Alij dicũt, qđ utrobique præstetur, vbi contempsit recõciliare parentes faciẽdo mundum: quæ negligentia nõ interuenit hodie, dum non possunt in matrimonio inungi.

† Alias desit illa clausula cõsentiente tulerit & loco verbi tulerit est raperit.

a ¶ Si quis. ℨ Supra not. hic repeti possunt.

b ¶ Sponsatam. ℨ scilicet per verba de futuro. alio quin nõ posset alij nubere, nec alius de ea mundium facere: quia antequam spõso traderetur, interuenit raptus.

c ¶ Pactat. ℨ per quod de monstratur, quod non est certum pretium mundij, licet aliqui contra: non tamen esset absurdum: vt cum mulier fortè non habeat in substantia sua vsque ad xx sol. mundiũ eius valeret. xx.

† duplam metam † quando

† fraudi cõsenserit.

d ¶ Metum. ℨ i. pœnam positam die sponsaliorũ inter sponsam, & mundualdum.

e ¶ Generetur. ℨ A patre sponsi: nam guidrigild suum præstet, præter pœnam duplam quam præstat sponso, debet præstari Regi ut inf. de spon. l. fina. & loquitur lex ista quando mundualdi mulieris non consenserunt.

† in duplũ † meta † in die

f ¶ Si pater. Sponsauerit. ℨ Per verba de futuro, vt ℨ. proxi.

g ¶ Violenter. ℨ non videtur puniendus pater aut frater, si extraneo cõsenserint: nam eam inuitam possunt dare in vxorem cui voluerint: vt ℨ. de prohi. nup. l. ij. & ℨ. quali. inu. ami. l. ij. Sed illę li. obtinent, quãdo frater, aut pater nulli filiam, aut sororem desponsarunt: nam post sponsalia facta non.

h ¶ Si quis. Nata est. ℨ scilicet Aldia dicitur etiam si de matre libera nata est, si conditione patris vel velit.

i ¶ Si quis. Violentiam.] scilicet rapiendo.

k ¶ Si quis Aldiam. Pro ancilla xx. Et raptor similiter puniatur.

l ¶ Si quis. Secularem. Si monacha, aut alia mulier Romana, siue postea fit facta Romana: vt quia Roma non nupsit, nõ præstatur ista cõpositio, vt ℨ. quali. diuer. le. homi. l. ij. vbi pœna infligẽda est secundum legem illius, cuius negligentia committitur. Ex hac lege notari potest, quòd sicut

lum niam non requirat.

¶ Idem. L. IIII.

Si quis a puellam, aut viduam alteri sponsatam b rapuerit (illa tamẽ cõsentiente) & tulerit vxorem †, cõponat parẽtibus mulieris, id est, patri, aut fratri: vel cui mundium de ea pertinuerit, dcccc. sol. mediũ Regi, & mediũ parentibus mulieris, vel puellæ, id est, patri, vel fratri, aut qui sunt proximi: & mundium eius (sicut conuenerit) faciat c. Spõso autem (cui turpe, aut deridiculũ est gestum) componat duplum metum d: † quantum dictum in die illa, quomodo † fabula firmata fuerit, & amplius fide iussori, aut raptori ab ipso spõso suo calũnia nõ generetur e: sed sit sibi cõtentus ī ipsa dupla cõpositione.

¶ Idem. LEX V.

Si pater, aut frater, aut aliquis ex parentibus puellæ eam alij sponsauerit f, & posteà cum alio extraneo colludium fecerit, aut fraudem commiserit † cũ illo, qui eam violenter g, aut ipsa consentiente, ducat vxorem: tunc illi parentes, q huiusmodi colludium fecerint, aut fraudi consenserint, cõponant sponso, qui eam sponsatam habuit, similem pœnã, vt suprà duplam † metam † quæ dicta fuerant tempore † sponsaliorum: posteà sponsus ampliùs aduersus eos, aut fideiussores eorũ calumniam non requirat.

¶ Idem. L. VI.

Si quis aldiæ alienæ, id est, quæ de libera matre nata est h violentiam fecerit, cõponat so. xl.

¶ Idem. L. VII.

Si quis libertę alienę, id est, personæ, quæ libera dimissa est, violẽtiã fecerit, cõponat soli. xx.

¶ Idem. L. VIII.

Si quis ancillæ alienæ violentiam i fecerit, cõponat sol. xx.

¶ Idem. L. IX.

Si quis rapuerit aldiã alienã, & in curte alterius duxerit, & sequut k dominus fuerit, aut parẽtes eius, & ille, cui curtis fuerit, antesteterit, & nõ permiserit vindicare, aut foras extrahere, componat solidos quadraginta, medietatẽ Regi, & medietatẽ ei, cuius aldia fuerit.

¶ Idem. L. X.

Si quis ancillam alienã rapuerit, & in curtẽ alienã duxerit, & sequutus fuerit dominꝰ, aut parẽtes eius, & ille, cuius curtis fuerit, antesteterit, componat solid. viginti qui antesteterit, medietatem Regi, & medietatem ei, cuius ancilla fuerit.

¶ Idem. L. XI.

Si quis aldiam alienam, aut ancillam rapuerit, & in curtem Regis duxerit, & sequutus eam dominus fuerit, aut q cunque ex amicis eius, aut seruis, & gastaldius, aut actor Regis antesteterit, p aldia de suis propriis componat illi, cuius aldia fuerit, solidos quadraginta, p ancilla viginti k.

¶ Rex Lutprandus. L. XII.

Si quis rapuerit qualemcunq; fœminam liberam seculare l, vnde in anteriori edicto legitur, componat solidos quingentos †: Ita volumus, vt de illis quadringentis quinquaginta sol. qui pertinent ad parentes, vel ad mundualdos earum, vt accipiant ex ipsis sol. mũdualdi, qui fuerint p tempore, pro fatigio suo, & exactione de ipsa pœna † solidos centum & quinquaginta, reliquos verò trecentũ habeat ipsa fœmina, cui talis iniuria, aut detractio facta est. Si autem pater, aut frater fuerit, & ipsę fœminę in eorũ mũdio fuerint, tunc pater, aut frater de ipsa compositione, quæ est solidorum quadrigentorũ, & quinquagita, faciant cum filia, aut sorore sua qualiter voluerint: nam alter mundualdus m, aut parẽtes sic diuidant ipsam compositionem, sicut supra statuimus.

† dcccc.

¶ Imperator Carolus. L. XIII.

De desponsatis puellis, & posteà ab aliis raptis placuit nobis erui, & posteà eis reddi n, quibus ante fuerint despõsatæ, etiam si eis à raptoribus vis illata constiterit, & proinde statutum est à sacro cõuentu, vt raptor publica pœnitentia mulctetur o. Raptæ verò, si sponsus eam recipere noluerit, & ipsa eiusdem criminis consentiens non fuerit, licentia alij nubendi non denegetur: quòd si ipsa cõsenserit, simili sententiæ subiaceat: quòd si post hęc per consensum cõiũgere præsumpserit, vterque anathematizetur.

† in pœnã

¶ Idem. † LEX XIIII.

† Imp. Ludouicus.

Si quis alienam sponsam rapuerit aut patri eius, aut ei qui legibus defensor eiusdem esse debet, cum lege sua p eam reddat, quicquid cum ea tulerit, semotim q vnamquamque rem secundum legem reddat, r & si hoc defensor s eius perpetrare consenserit, & ideo raptori nihil quærere voluerit, Comes t singulariter de vnaquaq; re freddã † u nostram ab eo exactare faciat, x

† No. freddam bannum dici.

¶ Rex Lutprandus. L. II.

De scribis hoc prospeximus, vt qui chartam scripserit, siue ad legem Longobardorum a, quæ apertissima, & penè omnibus nota est, siue ad legem Romanorũ, non aliter faciant, nisi quomodo in illis legibus b continetur †, nam contra Longobardorũ legem, aut Romanorum non scribant, quòd si nesciuerint c, interrogent alios, & si non potuerint ipsas leges plenè scire, non scribant d ipsas chartas: & qui aliter præsumpserit e facere, componat guidrigild suũ, excepto, si aliqd inter conlibertos cõuenerit, & si vnusquisque de lege sua subdiscedere f voluerit, & pactiones, atq; conuentiones inter se fecerint, & ambę partes cõsenserint, istud nõ reputetur contra legem g, quòd ambæ partes h volũtariè faciũt, & illi, qui tales chartas scripserint, culpabiles non inueniantur esse: nã quòd ad hæreditãdum i † pertinet k, p legem scribãt, & quod de charta falsa in anteriori edicto l annexum est, sic permaneat.

De raptu mulierum m.

TITVLVS XXX.

¶ Rex Rothar. L. I.

I vir n mulieri o violentiã fecerit p, & inuitã eam tulerit ad vxorẽ q, sic culpabilis dcccc. solidorum, medietatẽ Regi, & medietatem parentibus r mulieris: & si parẽtes s nõ habuerit, ipsi dcccc. solidi ad curtem Regis exigãtur, & mulier ipsa habeat licentiam cum omnibus rebus suis ppriis, quæ ei per legẽ competunt t, eligendi, q mundium eius in potestatem u habeat, vel patrem si habuerit, vel fratrem x, vel barbanum, aut ad manum Regis: & in ipsius mulieris sit potestate, quẽ ipsa elegit †.

¶ Idem. L. II.

Si quis violento y nomine tulerit vxorẽ † compo. vt suprà sol. dcccc. & posteà mũdium eius faciat z. Nam si cõtigerit casus, vt antequàm a mundium eius faciat, mortua fuerit, res eius parẽtibus reddãtur, & ille vir, qui eam violento nomine † tulerit vxorem, componat eam pro mortua, tanquam si vnum b † de simili sanguine, id est fratrẽ eius occidisset, & ita appretietur, & parentibus pro mortua componere cogatur, aut cui mundium de ea pertinuerit c.

¶ Idem. L. III.

Si quis puellam, aut viduã alteri sponsatã, illa tamẽ consentiente, tulerit vxorẽ, cõponat parẽtibus mulieris, ad quos mũdiũ de ea pertinuerit, anagrip sol. xx. & faida alios xx. & mundiũ eius qualiter steterit faciat. Sponso autem, cui sponsata fuit, omnia, quę in meta dictum fuit, quando eam sponsauit, in duplũ ei cõponatur ab illo, q desponsatã suam turpe fecit. Et posteà si sponsus post acceptã duplicis cõponsitionis pœnam, sit sibi cõtentus, et amplius ex causa aduersus fideiussorẽ catis sibi centum solidis, vt ℨ. eod. l. si quis qualemcunque.

t ¶ Rebus suis propriis quæ ei per legem competunt.] Fortè, quia successerat patri, & fratri: aut alij parenti: aut morgincap habebat ex parte viri. si vidua erat.

v ¶ Mundiũ eius ī potestate.] Habet enim hic mundualdus mundiũ; quia mulier seipsam ei tradidit; & ex hac traditone etiam mulier mundium habuit.

x ¶ Ad fratrem.] Hoc quando ab eorum mundio liberata erat; & licet potestatem habeat eligendi: tamen sequi debet ordinem istius Regis. Et secundum supra dicta poterit mulier raptorem deserere; & cum eo remanere; vt ℨ. proxi.

y ℨ Si quis uiolento. id est uiolenter; ea postea consentiente.

z ¶ Faciat. ℨ Ex quo enim raptor voluit eam in uxorem habere, & mulier eum in uirum, tenetur iste medium redimere à parentibus.

a ¶ Antequam. ℨ scilicet raptor reconciliet sibi mundualdos mulieris, quando fit faciendo mundium ex ipsis, non succedit ei raptor, qui mundualdo caret.

b ¶ Si unum ℨ Hoc uerum, si mulier patrem, aut fratrem, mundualdũ habuisset; ut in glo. seq.

c ¶ Mundium de ea pertinuerit. ℨ Nam extraneus mundualdus remouetur, cùm non debeat accipere pretium mortuæ personę. Ex supradictis igitur non prohibetur matrimonium inter raptam, & raptorem; sed cum hodie non possit esse matrimonium inter eos per l. i. de raptu. vnde cogitur mundium facere, quæritur, an raptor debet præstare guidrigild parentibus? dicunt quidam, quod sic, ne raptor remaneat

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad Regem medietas sol.decem.& insuper bannum.& secundum hoc legitur,ab eo.i.à raptore.preterea debet raptor componere guidrigild in palatio Regis.l fi.ff.de spon.Alij legunt,ab eo.i.à mundualdo, qui consensit,& secundum hoc compositio nulla inuenitur ad Regem pertinere,nisi guidrigild quod debet præstari in palatio Regis.d.l fi.

a ¶ Legem suam.¶ id est metam.

b ¶ Insuper bannum.¶ quod mundualdus consentiens debet præstare.

c ¶ In exilio.¶ Istud nunquam legitur:ideo dic,ab eo.i.à raptore.

d ¶ Non liceat.] Rectè dicitur de raptore: quia secundú leges Imperatorum rapta nũ potest nubere raptori,licet secus, secundum aliã legẽ: quia tenetur,& pôt de ea mũdium facere:sed secundũ aliam expositionẽ literã istã exponũt,q nõ liceat mundualdo fœminã illã habere sub mũdio, cuius raptui cõsensit:vnde sciẽdum est,q vbi rxmundualdus cõsensit,& sponsalia rũpere,quærit,debet præstare duplã metam.l. iij. ff.c.& l.fi ff.de spon.&tũc à raptore mundiũ exigit sponsus.esset enim absurdum, vt à raptore duplã exigeret pœnam quia sic haberet quatuor metas: quæ absurditas induxit quosdã ad exponẽdum, ab eo.i.mũdualdo: si certè vterque delinquens tenetur de delicto suo.uam mundualdus deliquit,q consensit raptui, & raptor,q turpe & ridiculũ facit spõso; vt ff.e.l.4.

e ¶ Vi spõsam. Cuius sponsa.¶ hoc quando sponsus mundium habebat alioquin reddenda esset parentibus,v el mũdualdo.

f ¶ Si velit.¶ Quando sponsalia contracta non erant per verba de præsenti: alioquin nõ posset ab eo separari: quia matrimoniũ esset raptũ;nec dicẽda est mulier adultera,imò potius vim passa. l.fœdissimã.C. de adult. quod obtinet,etiã si erubuit dicere iniuriã suam. l.vim passam,ff. de adult.

g ¶ Fœminam.¶ Fortè pœna non committitur in sponsalibus promissa;quia nihil est,quod imputetur mulieri.

h ¶ Tenetur.] Licet commissum non sit adulterium,quod propriè dr in nuptũ;stuprum in virginẽ,vel in puerum;vt ff.de adult. l. stuprum. & est speciale. Vel expone vt non liceat ei aliam accipere; & publicã pœnitentiam agat,& decce solid.præstet,secundum quosdam.

i ¶ Vt raptor.¶ Vterque ergo prohibetur ab alterius nuptiis. tam raptor,quàm rapta;hodie tamen quantum ad matrimonium ista nõ obtinent;quia potest mulier nubere raptori.

k Dẽ raptoribus. Propriis sponsis.] & non parentibus, quod aliàs fieret,si non essent ita initiatæ. Et nota quòd hoc casu pœna decce.solid.soli patri, vel mũdualdo nõ datur:sed sponsa,q a quasi vxor est;sed hic duplam met.m non exigit;quia maiorem compositionem habet.

l ¶ DE FORNICATIONE. ¶ Quia raptus plerũque fornicationis contemplatione fit,ideo sequitur de fornic.Sciendũ est,q coitus matrimonialis admittitur per legem dunam,& humanam, & coitus cõcubinarius,& cõcubina esse potest tã liberta,quam ingenua, maximè,si nata sit loco obscuro, & extra pœnã est,si quis cõcubinatus per leges nomẽ assumpsit, vt ff.de concub.l.in cõcubinatu, & dẽ hoc cum testatione facere,vt ibi; alioquin erit stuprum; quod vulgò dicit fornicatio,nisi talis sit mulier,quæ facta cõparatione nobilitatis,& diuitiarum matrimonium præsumatur:tunc enim si dubitetur,qualis sit verum matrimonium præsumitur,vt ff.de ritu nup.l.in liberæ.

m ¶ Si puella,aut mulier.¶ Honestè viuens:secus si quæstum corpore faciat,vel si miuistra fuerit dominæ cauponæ,l.quæ adulterium. C.de adulter. Quid, si habeat amasium,deinde agit cum alio? dicimus hanc nou honestè viuere:vnde huic legi locus non est.

n ¶ Cum libero.¶ Aliud si cum seruo.

o ¶ Vindictam.¶ Quam patitur mulier, si coniugio serui adhæsit, secundum quosdam,vt ff.si ser. lib.mul.l.ij.quod nõ credo: quia grauius delictũ est adhærere seruo per matrimoniũ,quàm foraicari cum libero: pater autem potestatem habet exhęredidandi,& frater denegare sibi maritagiũ, & iudicare bona, cui voluerit, vt ff. de succes.l. ff filiæ. sed hic de vindictã corporali: vnde potestatẽ habet etiã extraneus mundualdus capere eã, & ligare,& percutere nõ mortalibus ictibus.

p ¶ Steterit.¶ id est placuerit: nam delinquentes patres fam.l vitia, & reatus mulierum compensare deb ent.

q ¶ Sol.xx.¶ Præter culpam præteritam, & protollenda inimicitia, hoc per faidam alios xx. soluit,vt inf.de ea, quæ sine volunt.mund.ad ma.ambulan.l. j. matrimonium antea esse potest præter mundualdi auctoritatẽ, quia consensus,& voluntas matrimoniũ faciunt, superiores autem compositiones debet lucrari mũdualdus:nec spectat mulierem:quia indigua est, ex quo consensit facinoribus.

r ¶ Non conuenerit.¶ Fortè quia in sacris ordinibus est fornicator; uel quia dedignatur eã uxorem habere.

s ¶ Neglexerint.] Is videtur negligere,qui scit, & potest prohibere,ergo si mundualdus nescit fornicationem, negligere non videtur:sed a tempore scientiæ debet vindictam dare vsq;ad annum secundum quosdam.ut inf.si ser.libe.pue.l.pennl.& argum.l.prima.infra,de his quæ ob cau.dam.& infra quali.quis se defendere debet.l. si quis alii pro quacunque causa.ubi quicunque litigatorum neglexerit, a nittat causam suam;si per annum neglexerit, sicut mundium debet amittere,ita commodum,quod ex eo defertur;& tota compositio Regi defertur; si actor Regis manum iniecerit, & ad mundium Regis mulierem reuocauerit, non poterit eligere mulier ad quem parentes reuerti velit; cùm propter delictum suum amittat electionem. Sed quid si administrator Regis non vtitur iure suo? manebit in suo statu; nam lex dicit, liceat castaldo ad manus Regis eam tollere; hoc est si mundualdus conuictus fuerit,& condemnatus, vel confessus, alias non peruenit mundium ad manus Regis; quia licet lege caueatur, vt malefactor componat,tamen opus est sententia. Sed an mundualdus posit in eam dare vindictam fornicatore mortuo? Respond.non datur vindicta,quia fornicator viuit,sed quia delictum commisit. Item an posit dare vindictam,postquam est facta monacha? Respon. mundium est quędam potestas in sexu fœmineo constituta;quæ perit muliere in monasterium ingrediente. Idem respondendum sit per mundualdum fit nuptui tradita.

t ¶ Si quis.Solid.xij.¶ Sed tamen eundum erit secundum legem Romanam;licet rex iste ita fieri præcipiat.

sponso verò legem suam[a] cõponat,& ĩsuper bannum[b] nostrum, id est lx.sol.persoluat,aut in præsentia nostra Comes eum venire faciat, & quanto tempore nobis placuerit in exilio[c] maneat,& illã fœminã ei habere nõ liceat[d].

¶ Idem. L. XV.

QVi spõsam alienam rapuerit,illa non consentiente, licet eũ ea cõcubuerit, reddatur ei,cuius sponsa[e] est,& ducat eã, si velit[f]: quia vim passa† potius quã violata esse videtur: quòd si eã ducere noluerit,aliã accipiat sibi fœminãg:tamẽ si ipsa nubere voluerit,exceptore, altericui voluerit, legitime copuletur: † raptor verò adulterij criminis reus teneatur[h].Quòd si ipsa cõsenserit,similiter vt raptor[i] à nuptiis alterius prohibeatur, & is, q eã accepturus erat,aliã, qualem voluerit,aut potuerit,accipiat.

¶ Idem. L. XVI.

DE raptoribus verò,anti quorum patrum statuta sequentes, hoc tenendũ censemus, vt si eas rapuerit,quæ cum spõso pariter benedictione sacerdotali initiatę sunt,licet eas corruperit,tamẽ abstrahãtur ab his, & ppriis sponsis[k] reddantur:quæ verò vel viduæ sunt, vel adhuc sponsatæ non fuerunt,& absq; ipsarũ & parentũ voluntate rapiũtur,nihilominus parẽtibus,vel propinquis restituãtur,& aliis,cui voluerint, nubant:nam ipsis,à quibus raptę sunt,legitimæ demũ vxores nullatenus esse possunt,ipsos autẽ raptores eisque auxiliũ prębentes, quanquã anathematizãdos anti qui canones pręcipiãt, ĩ vltimo tamen constituti,si deuotè postulauerint sacram communionẽ in viatico pro miserieordia non denegamus: quòd si aliquis de ordine clericali huiusmodi transgressor,aut cooperator extiterit,pro prij gradus honore carebit.

De fornicatione.[l]

TITVLVS XXXI.

¶ Rex Rothar. L. I.

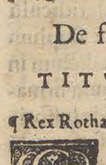

SI puella,aut mulier[m] libera voluntariè fornicata fuerit, cum libero[n] tamen homine, potestatẽ habeant prentes eius ĩ eam dare vindictam[o], & si fortè ambabus partibus steterit[p] †, vt ille,qui fornicatus fuerit eam tollat vxorem, componat p culpa, id est anagrip † sol.xx. q & si non conuenerit[r], vt eam habeat vxorem,compo.solid. centũ mediũ Regi,& medium ad quẽ mundiũ de ea pertinuerit,& si parentes neglexerint[s], aut noluerint in ipsã dare vindictam, tunc liceat gastaldio Regi,aut sculdai ipsam ad manum Regis tollere,& iudicare de ipsa quòd Regi placuerit.

¶ Idem. L. II.

SI quis cum ancilla gentili fornicatus fuerit,cõponat domino eius solid. xx. & si cum Romana,solid.xij.[t]

¶ Rex Lutprandus. L. III.

SI aldius cuiuscunque cum libera muliere, aut puella fornicatus† fuerit cõpo.sol.quinquaginta ei,in cuius mundio fuerit, & illa reputet vitium suum pro eo,quòd aldio consenserit.

† iniecerit ¶ Not.qua pœna punit usurpe. rans uiro eius vxorẽ fornicasse quia maius delictũ est in mente uiri adulteriũ vxoris, quã homicidiũ filii.l. codicillis. 5.pe.ff. de legij. & di. in addi. ad Dyn. in regula cui licet.in ij. in additio.

† Not.raptam vim passam potius quàm violatam dici.

† Raptor verò &c. ad hoc vide gl.in l. vnica.C.c.

Expone verbum ferit.p placuerit.

† Not.ana grip culpa dici.

† Not.prædicto gastaldio. Renat.pius adulterio rum tempus adulter ab est.vt c.ca quidam. de iureiu.

1 DE ADVLTERIO. ¶ Supra de forni.quæ fit in nõ nuptis: nunc de ea,quæ fit in nupta,quæ ppriè adulteriũ dicit: stuprum verò in virginem,uel uiduam: & dicitur adulterium,quasi accedens ad alterius thorum. Sed quid est,quod alibi dicitur adulterium secundum locum obtinet in pœnis?dic vt no.de scau.& compositioni.in rubrica.

b ¶ Liber. Vxorẽ.¶ Scilicet legitimã.

c ¶ Alterius.¶ sliberi, vel etiam serui, q legitimas habẽt uxores.l.penulti.ff. de cõiug.seruorũ.& dic serui, scilicet nõ sui: quia tunc non habet locum.l.de libero.inf.eo.

d ¶ In coniugio.scilicet de facto, cum primum fuerit legitimum:& vna nõ potest esse nupta duobus.

e ¶ Occidantur.¶ Si in scelere inueniantur. Sed si ipse voluerit sibi eos tradi,ut eos uendat, uel quid aliud faciat, bene potest facere.

f ¶ Sic tamen.¶ quia si il la non consensit,nõ morietur.

g ¶ Consenserint.] Nam si inuita muliere sit potius vim passa, quam adultera dici potest. l. iij. ff.de raptu.& l.uim passa. ff.eo. Sed contra,ff.de phibi.nupt. l.si quis miser homo.ubi non pœna mortis,sed pecuniaria imponitur. Sol.hic quando vtrunque factum est.s.cõiugium de facto, & adulterium.

h S I quis cum uxore.¶ s. legitima.

i ¶ Inuenerit.¶ scilicet in actu.

k ¶ Occidendi.¶ etiam si eam nondum mundiotam habuerit.ut ff.de cõiug.ser.l.antepe.

l ¶ Occiderit.¶ scilicet il lo tunc, alias conueniet adulterum, & solemniter inscribat accusatoriũ libellum.

m S I quis. Per campionem. Erit enim in electione actoris p pugnam, uel per sacramentum pugnare.

n ¶ Purificare.¶ Nisi de crepita ætas, aut infirmitas cum prohibeat, aut si accusator campionem dederit,ut ff.quali.quis se defen.debet.l. quacũq;. Et dicunt hic Papien. q reus non debet iurare in pugna:nam cùm ista coniunctio,aut,sit disiunctiua,sufficere debet pugna,vel sacramentum.Sed contrariò iure vtimur ĩ regno:quia tam actor,quàm reus iurat,& fiunt contraria sacramenta.Sed q a quandoq; accusator vult se ab onere pugnę releuare(q a multi pugnãdo causam iustam amittunt)quærit aliis probationibus adulterium cõmissum p barc.Reducit itaq; famam publicam consonantẽ:quæ sola sufficit secundũ Ioan.utrũ magnæ auctoritatis. Non ob.ff.de test.l.testiũ.§. eiusdem.ibi,fama cõfirmat.i affirmat.nã nullus testiũ dicitur confirmare. i.affirmare;& dr cõfirmare secundum partis assertionẽ. Alij q sola fama non est sufficiens,ut extra de testi.c.præterea.ibi,& præsumptionẽ violętam &c.ubi testis de auditu,uel uisu sufficit,& fides est adhibẽda. Ita Inn.in c.licet.in fi. extra de accu. ubi post famã publicam dẽt fieri iq fitio ueritatis Idem Vincen.in c.cũ tua.extra de sponsa.ubi aliæ cõiecturæ sunt necessariæ cũ fama:unde illud.Fama uolat falsũ potius,quã nuntia uera:Magna quidem,sed non satis est præsumptio famæ. Testi tamen iuncto est adhibenda fides. Si duo sufficiant, & uincant criminosa testes,Non minor est uno publica fama fides. Iure autem Romano

De adulterio.[a]

TITVLVS XXXII.

¶ Rex Rothar. LEX I.

I liber, aut seruus vxorem[b] alterius[c] tulerit, eãque sibi in coniugio[d] sociauerit, ãbo occidãtur[e],sic tamen[f],si ambo cõsenserint[g].

¶ Idem. L. II.

SI quis cum vxore[h] sua liberũ, aut seruum fornicantem inuenerit[i], potestatẽ habeat eos ambos occidendi[k]:& si eos occiderit[l],non requiratur.

¶ Idem. L. III.

SI quis alij crimẽ de vxore sua miserit†,quòd cum ea fornicatus esset,liceat ei, cui crimẽ† mittitur,aut per sacramentũ,aut per campionem[m]se purificare[n], & si ei probatum fuerit, animæ suæ in currat periculum[o].

¶ Rex Lutprandus. L. IIII.

DE libero homine[p],qui vxorem de seruo,aut aldio suo, viuente ipso marito, tulerit:& filij, aut filiæ exinde nati fuerint, nullatenus ei succedãt,sed nec libertatem¶ suam habeant,nec per vllum ſgenium eis de rebus suis aliquid facere possit: quia in dubium venit causa ipsa cuius filij', aut filiæ sũt,quando ambo viuũt & dominus, & seruus, & q antè habuit,& posteà tulit.

¶ Idem. L. V.

SI quis liber homo habuerit seruum,vel ancillam,aldium, vel aldiam cõiugatos, & instigãte inimico humani generis, cum ipsa ancilla,quæ seruum eius in maritum habuit, aut cùm aldia, quæ cum aldione eius copulata est,adulterium perpetrauerit:ita statuimus, vt perdat[r] ipsum seruum, aut aldionem, cuius vxorẽ adulterauerit, & ipsã mulierem, & simul vadant liberi, & absoluti fulfreales, tanquam si thingati fuissent, vbi voluerint: quia non est placitum Deo, vt aliquis homo cùm vxore aliena debeat fornicari, tamen de ipsa libertate ita dicimus, quia non†possunt sic sine vera absolutione liberi esse, nisi sicut edictum continet, aut perthinx, aut circa altare, sicut nos istituimus: ideoque veniant ad palatium ad nos, & q pro tempore, princeps istius terræ fuerit, ipse eos absoluat, & faciat eis prœceptũ suum, & sint posteà certissimi liberi,& absoluti.

¶ Idem. LEX VI.

SI quis[s] dixerit cõiugi suæ malam licentiam dando: Vade,& cõcumbe cum tali homine: aut si dixit alicui homini, Veni & fac cũ muliere mea carnis cõmixtionem, & tale malũ factũ fuerit, & causa probata fuerit, q per ipsum maritum factũ sit†,ita statuimus, vt illa mulier, quę hoc malum fecerit,& consenserit, moriatur, secundùm anterius edictum[t], quia nec talem causã facere, nec celare debuit, q a si vir eius cũ ancilla sua,aut cũ altera muliere adulteriũ fecisset,mulier ipa ad palatiũ, aut ad iudicẽ habuit pclamare, iõ hoc tacere nequaquã debuit, quando ei primũ fuerat dictũ: p ptereà(vt diximus)moriat: secũ dũ anterius edicti paginam. Ille autẽ vir eius, qui ei tã malã licentiã dedit:aut alteri homini dixerit,aut auctoritatẽ tribuit in mulierem suã ad tale malum perpetrãdũ, cõponat ad parẽtes ipsius mulieris suę,tanquã si ĩ scandalũ ipsa mulier occisa fuisset[u] quia & si quis tres denuntiationes inscriptis miserit alicui,ne loquatur vxori, si postea inuenerit con colloquentes,etiam in ecclesia potest eos capere absq; alia probatione:ut in auth.vt liceat matri & auiæ.§.his quoq;. col.viij.Illud etiam sciendum,q non potest maritus adulterum, & adulteram simul accusare,ut ff.e.l.uim passam.§ duos.& C.eod.l.reos.

o ¶ Periculum.¶ Et res eius infiscentur secundũ quosdã,sed malè dicunt: quia hoc toties verum est, cum contra Maiestatem aliquid committit. l.ij.ff.eo.l.si quis dixerit uxori suæ.

p DE libero homine.¶ Supra qualiter liber, aut seruus tulit in cõiugio uxorem serui alieni: modo quando liber tulit uxorem serui sui.

q ¶ Nec libertatem.¶ Videtur,quòd de hoc nulla erat dubitatio?: quia filij sequuntur matris conditionem primitiuam. Sed ideo dixit, quia pater nõ potest eis relinquere libertatem,nec aliquid de bonis suis:& redditur ratio?, quia in dubium venit ipsa causa &c. quæ ratio videtur congrua:quia non contingit hoc propter dubietatem, sed q a nati sunt de illicito coitu: quibus pater nullum beneficiũ facere posset: nec alendus est talis filius a patre.auth. ex complexu.C.de incestu. nup.

r S I quis. Vt perdat.¶ Hoc libertatis fauore,& odio adulteratis de filiis autem nihil dixit:sed possumus dicere, quod &¶ filii liberi sunt,ut sup.de homi. lib. homi.l.fi quis lon.la ij.vbi si dominus percusserit seruum suum, aut aldionem; quos ordine iudiciario conuenire debuit, amittit ipsum, & filios, cum hic sit maius delictum adulterium cõmittere cum uxore aldij sui, uel serui, quam eos percutere. Sed contra de d. l.si quis long. ubi nec de libertate patris aut matris aliquid dicit, imò & filij liberi non sunt. Sol. de libertate uxoris,& uiri ibi nõ fuit quæsitum; sed de filiis illicitis utrũ pater illicitus possit eis aliq d relinquere, uel eis succeder :quod negatur filii autem ideo liberi nõ sunt,quia in dubio uenit ipsa causa &c.&erant de licito coniugio nati,ut hic liberi sunt; quia nati fuerunt ante commissum adulterium.

† Quia nõ est vide bo. tex.in §. & cũ oẽ fornicationis. ver. nimis est irreprehensibilis. de concubinariis in prag. sanc.

† Facit l. j. C.de adulteriis.

s S I quis.¶ Sciendũ, q crimen adulterij est odiosum; quia de eo transigere,uel pacisci non licet l.transigere.C.de transac. secus in relisquis criminibus;hodie tamen uidetur bene posse trãsigi ut i auth. ut li ma.& auiæ.in ultimis uerbis.col.viij ibi aut amicabili cõuẽtione; sed illa uerba non referuntur ad adulterium,sed ad alios casus, ut ibi. t ¶ Edictum.¶ ut ff.e.l.j.&fe.q s posit eã accusare? Rñ.etsi crimẽ adulterii iure Ro.publicũ sit,ut ff.de pub.eri.l. j tñ certę sunt personę quæ accusare possunt l.quãuis.C.e.maritus.ff.si nõ consensit, itẽ pater mulieris, q &ea occidere pôt.l.fi maritus.j.& l.nec in ea.§ j.ff.e.quo ñ supstite accusabit eã frater,licet uideat absurdũ,q is accuset ad mortẽ,ad quẽ bona sua sũt puętura,cũ & legitimus successor nõ admittat ad successionẽ eius,quę capitaliter accusauit.l.qui cũ maior.j rñ.ff.de bo.lib.

u ¶ Occisa fuisset.¶ Hoc est guidrigild mulieris quod æquale cum guidrigild fratris,ut ff.de iniu.mul. quæ compositio defertur ad parentes mulieris nõ ad filios, qui non auferunt compositionem patris;sed succe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cessio defertur ad filios, vt no. ſ. de homi. libe. hominũ. l. ſi maritus. ſed quare non componit mille ducentos ſolid. vt d. l. ſi maritus. cum maritus dando licentiam vxori auctor fuit mortis? Reſpon. quia culpa deprehenditur in muliere priuatur ergo maritus eius ſucceſſione: qa ſi extra culpam eſſet, præferretur filiis, ſecundum legem Regis, cum ſcriptum ſit, ille ei ſuccedat, qui per mundium ſuã fecit. Vel expone ſic, ſcilicet, vt appretietur ſecundum nobilitatẽ ſuam: & ſic cõponat tanquã ſi ſtrauerẽ eius occidiſſet. vt ſ. d. iniur. mulier. l. ſi mulier.

a ¶ In manus. ⁊ Vt eũ vendant, ſi voluerint, vel occidant.

b ¶ Ipſius viri. ⁊ qui colluderet citò cum eo.

c ¶ Sol. quinquaginta. ⁊ Imò componi debet i ſoli. xl. ſ. de illicitis conſil. l. j. ſol. hic plus fuit, quàm nudum conſiliũ dare extraneis: quæ ratio aſsignatur hic: ſed quia præſtatur cõpoſitio de morte mulieris, cum ſuo viro dẽt adſcribere: quia cõſenſit, ut ſ. ti. j. l. ſi. Reſpõ. quia ibi de libera volũtate mulieris cõſenſit, hic non fuit omnino libera volũtas, ſed imperiũ mariti cum eo, qui eſt vxoris dominus. Item cur parentes non reputant ſibi aliquã partem compoſitionis mulieris? quòd certè debent ſibi reputare, vt ſ. de hom. lib. ho. l. itẽ annuntiatũ. vbi non tota cõpoſitio præſtatur pro eo, qui ſtabat ſub toleno, ſed partẽ ſibi computant hi, ad quos cõpoſitio defertur. Rñd. ibi, quilibet fuit in culpa, & nullus eorũ auctor fuit culpæ: hic mulier fuit in culpa, & maritus auctor culpę.

† Sicut crudelis & iniquus eſt q caſtam dimittit vxorẽ; ſic fatuꝰ & ſupinus eſt q meretricem retinet vxorem; patronus turpitudinis eſt q celat crimen vxoris. c. ſicut xxxij. q. j. & Iuue. & vigilanti ſtertere naſo, ac doctus ſpectare lacu.

† Lutprandus.

ipſa ex peccatis ĩ ſcandalum currere viſa eſt, quando ad malũ peterãdum acceſsit: quia in maius ſcandalum currere non potuit, quando ſe ad mortẽ traxit: ideo (vt ſuprà diximus) componat vir eius, ſicut ſuprà ſtatuimus: & res eiuſdẽ mulieris, ſi filios habuerit, ipſi ſuccedant, & ſi filios non habuerit, reuertantur ad parentes ipſius mulieris, eo q̃ credimus, quòd tale malũ ideo quæſiuit miſer homo facere, vt ipſam mulierẽ perdat, & res eius habeat. Ille autem homo, q̃ cum ipſa muliere aliena adulterium cõmiſerit, quanquam cũ viri eius conſilio feciſſet, tradatur in manus parentum ipſius mulieris, & non ĩ manus [a] ipſius viri [b], qui tale malum conſenſit, aut cõſilium illicitum tribuit. Item de cauſa iſta, quam ſuprà præmiſi, ſi conſiliũ, & licentia data fuerit ad mulierẽ, & ipſa non cõſenſerit, & manifeſtauerit ipſam cauſam, & ipſa mala opera nõ fuerint facta, tũc ipſe vir eius, q̃ ei talem licentiã, & conſilium dederit, cõponat ſicut in anteriori edicto affiximus, quomodo q̃ alij malum cõſiliũ dederit, id eſt ſolid. quinquaginta. [c] q̃a adhuc maior malitia eſt, quando homo ad mulierem † ſuam illicitũ conſilium tribuit, quàm ſi ad aliũ liberum hominẽ malũ conſilium dediſſet.

¶ Imperator Carolus.† L. VII.

SI quis liber homo vxorẽ alienã adulterauit [d], & ſecundũ leges in manus eius traditi fuerint, & poſteà conuicti fuerint à publicis partibus recipiantur, et qui ipſos cõparatos habuerint, pretium ſuum perdant.

¶ Imperator Lotharius. L. VIII.

Conſules, ponant eorũ nomina: ſinautẽ nomẽ adminiſtratoris, & miſis cõmiſſi adulterij: qđ procedit in iudicio ſeculari: ſecus in eccleſiaſtico: & qñ maritus vxorẽ accuſat procedit ſolemnitas: non econtra, vt C. e. l. j. cõtendũt. n. ad imparia maritus, & vxor in accuſatione hac: & in multis caſibus, vt ſi vxor infra annũ iure Ro. nubat, efficitur infamis: vt ff. de his qui not. i fa. l. liberorũ. ⁊. j. maritus autẽ vxorem lugere non cogitur: vt ĩ. titu. j. vnde mortua vxore quandocunq; ſine metu infamiæ aliã accipit: & debet maritus vxorẽ de adulterio accuſans caſtitatẽ obſeruare, & adulter non eſſe, aliàs repellitur: quia per iniquũ videtur eſſe, vt pudicitiã vir ab vxore exigat, quam ipſe non exhibet. l. ſi vxor. ⁊. iudex. ff. e. quod etiã procedit iure cañ. c. ſignificaſti. & c. ſe. extra de diuor. Itẽ ſi lenocinio mariti vxor adulterium cõmiſerit, l. viro ff. ſol. mat. quod verũ, ſi antẽ, quam accuſetur lenocinij obiicitur: alioquin ceſſat talis exceptio. l. ij. ⁊. lenocinij. ff. eod.

f ¶ DE EO, &c. ¶ Supra quali. puniuntur fornicatores, & adulteri. nũc de eo, q̃ mu. i ſac. &c.

g ¶ Si quis. Religioſam. ⁊ ſcilicet poteſtatem religioſam veſtem, & in loco religioſo remanentem, vt ĩ. de ſimo. l. ſi qua mulier. nam veſtis religioſa monacham non facit, ſed ingreſſus monaſterij. auct. ingreſſi. C. de epiſc. & clericis.

h ¶ Sacramẽtũ. ⁊ ſcilicet corporale non verbotenus exactũ, cũ ſit magna differẽtia, ut l. ſi alterius, C. ſi mi. ſe ma. di. aſs huic legi locus nõ eſt, cũ interhoes noſtri rẽporis perirũ dicimus, qui ſacramẽtũ corporaliter præſtitũ nõ attẽdit: verbotenus autẽ nõ attenditur: præterea, ſi qs extra iudiciũ diceret cõtra mulierẽ, ego te ſuſpectã hẽo, q̃a mihi ſurripuiſti tunicam, vel aliã rem, & ipſa ſponte fiduciam faciat in manu potentis, & ſacramẽtũ offert, vel petitor exigit, puto hũc nõ teneri, q̃a inhoneſtũ continet in ſacramento: & mulier ad cõmodũ iura, dũ ſe a ſuſpicione iiberat: & q̃a in iudicio conuẽta coge

† Caldaria aquæ feruentis iuſſi ciũ dicitur de quo ſ. d homi. l. ſi quis ex lege. ui. & l. de homicid.

† No. hęredem teneri ex delicto defuncti ante litem cõteſtatam, vel ſpeciale eſt cum ſa Regis. & hoc uerũ eſſe apparet ex eo qđ in hac lege ponit exemplum de immobilibus, ſic enim dicit caſam tributariam, terram, uineas, &c.

retur iurare per iudicem: ergo de ſacramento obligatorio intelligendum eſt, quod ſine auctoritate mundualdi facere non liceat.

i ¶ In palatio, ⁊ contra ĩ. depoſi. l. j. ſol. hic, vna tantũ eſt compoſitio, & pinde eſt, ac ſi diceret, cõponat ſol. centũ med. Regi, & med. mũdualdo.

K S I quis puerum. ⁊ ſcilicet impuberem habentem viij. vel x. annos: ſed quare tenetur tonſor, cum volenti, & ſcienti nõ fiat iniuria? Reſpon. quia dolo eum induxit.

l ¶ Legem ſuam. ⁊ quam non habemus. erat quidem lex, quia tales tonſores puniebantur, & velatores puellarum: Imperator iſte voluit vſq; ad triplum augere pœnam conſtitutam per l. illam. Vel dic, quòd intelligit de lege Salica, qua pœna xx. ſolid. conſtituta erat.

m ¶ Suæ poteſtatis. ⁊ i. ſi ætatis perfectæ erant, ſiue quia iã deſierunt eſſe ſub tutela, non dico, quod maleficium factum eſſet in perfecta ętate, ſed clericauerit clericum in pueritia, & conuentus fuit ab illo poſt maiorem ętatem, ideo præſtanda eſt ei compoſitio.

n ¶ Poteſtate. ⁊ Non q̃ Lõgobardus habeat filios in poteſtate, ſed ptãs accipit hic ꝓ tutela, q̃ eſt ius & ptãs in c. li. &c. vt inſti. de tut. in prin.

Si quis.

¶ SI ACTOR REGIS, &c.

1 SI quis gaſtaldius, aut actor. ⁊ Id eſt, procurator, ſeu negotiorum geſtor, qui minus iuris habet, quam procurator, q̃ mãdato domini negotia adminiſtrat: ut Inſt. de his p quos age. poſſ. ⁊. procurator. & ſi ponamus gaſtaldium & actorẽ procuratores fuiſſe, ẽt ſimplices procuratores, intelligendũ eſſet nõ habentes liberam adminiſtrationem, niſi ſit ſpecialiter ei conceſſa, ut ff. de pecu. l. quam Tubero nis. ⁊. alia.

b ¶ Curtem Regiam. ⁊ nõ ſpecialem locum, ſed vniuerſitatem rerum immobilium in aliqua ciuitate, uel caſtro.

c ¶ Tributariam.] Ideo quia ſic conſueuit eſſe: ſed idem ſi non tributaria, ſed proprietas Regis ſit.

d ¶ Donare. ⁊ Quod nõ licet procuratori etiam habenti liberam adminiſtrationem.

e ¶ Iuſsio Regis. ⁊ Idẽ ſi donet nulla iuſsione interueniente, uel eam excedat: diligenter enim fines mandati ſunt cuſtodiendi, ut ff. mand. l. diligenter.

f ¶ Contra. ⁊ Siue mandatum excesſit, ſiue nulla interuenit iuſsio.

g ¶ In duplum. ⁊ iſtud poteſt iutelligi tantũ de rebus mobilibus, ſed in immobili componit duplum ipſarum rerũ. Vel poteſt dici tam de mobilibus præſtari, quam de immobilibus octogild, & erit ſpeciale in hac cauſa Regis. & hoc uerũ eſſe apparet ex eo qđ in hac lege ponit exemplum de immobilibus, ſic enim dicit caſam tributariam, terram, uineas, &c.

h ¶ Octogild ⁊ Videtur q̃ furtum committatur rerum immobilium, ſed nõ eſt ita: eſt enim aboli ta ſentẽtia dicentiũ, fundi locive furtum fieri, ut Inſtitu. de uſucap. ⁊. furti uẽ. dic ut in glo. ſeq.

i ¶ Furatus fuerit. ⁊ Eſt ſimilitudo pœnarum, non maleficiorum, quia (ut diximus) furtum in rebus immobilibus non cadit: ſed iudicio meo poteſt cadere. nã ſi quis ſurripuerit inſtrumenta, uel cautiones cõtinẽtes aliquod debitũ, non ſit æſtimatio chartæ, ſed eius quod cõtinetur. l. qui tabulas. ff. de furt.

k ¶ Hæredes. ⁊ Videt, quod hæredes teneantur ex delictis defuncti ante litem conteſtatam, quod eſt contra iuris regulam, ſed hoc contingit priuilegio Regis, nam & alias pœna tranſit contra hæredes, ẽt lite non conteſtata, ut ff. ad leg Iuli. repetunda. l. ij. quod intelligitur ante litem conteſtatam: nam, lite conteſtata, tenetur perpetuo. Item tenentur hæredes ante litem conteſtatam, ſi quid ad eos peruenerit. Si quis autem uellet dicere, quod hæredes conueniebantur hic extra contractum, habita ratione delicti in contractu commiſſi, nihil valet, quia iſto caſu hæredes non tenentur pœnaliter. Sed contra ſ. de conſi. mort. l. j. Solu. ibi non tenebatur defunctus, & ideo nec hæredes eius. hic autem defunctus potuit in uita conueniri, & ideo hæredes tenentur poſt illius mortem. Vel hic peruenit aliquid ad hæredes, uel lis fuit conteſtata cum defuncto, ibi uero non. Vel hic eſt ſpeciale.

l ¶ Fraudem neſciſſent. ⁊ Hic not. hæreditarium ſacramentum non differre à principali. nam ſicut pater una, & eadem perſona eſt cum filio. l. fina. C. de impub. & aliis ſubſtitutionib. ſic idem faciunt ſacramẽtum: ſecus iure Romano. ut C. de reb. credit. l. generaliter. ubi diſtat ſacramentum hæreditarium à principali.

m ¶ Pater noſter. ⁊ qñ mortuus erat: ſed ſi uiueret, ſimiliter iuraret.

n ¶ Eſſe debemus. ⁊ Iſta uerba non ſunt ex ſacramento, ſed ex conſequentia ſacramenti, quia præbito ſacramento, quod pater neſciſſet fraudem iſtam, &c. Sequitur nos culpabiles nõ eſſe, uerũ iſto caſu non conueniebantur hæredes de fraude facta à patre, nec pater quod fraudem ipſe ſe ciſſet, ſed de fraude adhibita in ꝓcuratione, quia neglexerit inquirere res regias, de quo poſſunt cõueniri hæredes đ iure eo dicillorum, licet uidetur cõtrà in fine huius legis.

o ¶ Volumus permanere. ⁊ Loquitur de rebus ad Regem pertinentib. quaſi dicat, non uitiam', quæ anteceſſores noſtri donauerunt, ut nec ea quę nos dedimus, uel derimus. Sed nunquid Rex poteſt donare patrimonia priuati, uel bona ad priuatum pertinẽtia? vtique, ſecundum Bonam qui à principe accipit, ſecurus eſt, ut C. de quadri. præſcript. l. bene à Zenone. ubi omnia principis eſſe intelliguntur. Alii dicunt illam legem loqui đ rebus priuati patrimonii principis, non de fiſcalibus, cum princeps res ſubiectorũ alienare non poſsit.

p S I quis præpoſitus. Computetur. Et ſcu dum amittat, ſi habet & patietur pœnã dictam ſ. l. j. Sed hoc uideẽ addi ꝓ criminali pœna.

q S I quis proprium. Alicui. ⁊ ſcilicet potenti, eum proprietas, & poſſeſsio erat regia.

r ¶ Cum lege ſua. ⁊ id eſt, in octogild, ut ſ. proxi. not. non licet ergo publico adminiſtratori donare, nec petenti reddere ſine mandato Regis. Vel expone, cum lege ſua, id eſt ut bannum præſtet. quod melius eſt.

s ¶ Malum ingenium. ⁊ id eſt doloſe, quia ſcit rẽ ad ſe non pertinere, ſuadet tũ adminiſtratori publico ꝓ falſa inſtrumenta, uel alio modo, ut credat ad ſe nõ pertinere.

t ¶ Irritum facit. ⁊ Si quidem ſacramentum continet fidelitatem, non debet contra id facere, & quod tutũ eſt domino, nõ debet ordinare, ut ei faciat non tutum: & quod poſsibile eſt, non faciat impoſsibile, nec debet aliquid inhoneſtum contra dominum ordinare, fortè de uxore, de filia, & ſimil. Præterea ſecundum conſuetudinẽ regni in c. quo homines iurando manum imponunt, continetur ut terram quam tenet dominus, adiuuet eandem defendere contra uolentes tollere, erit ergo infidelis, ſi quis doloſe terrã domini uellet nomine ſuo acquirere.

1 SI actor Regis res Regias per fraudem alienauerit.

TITVLVS XXXIIII.

¶ Rex Lutprandus. L. I.

SI quis gaſtaldius, aut actor [a] Regis curtẽ Regiam [b] habens ad gubernandum, & ex ipſa curte alicui ſine iuſsione Regis, caſam tributariam [c], terram, ſyluã, vites, vel pratum auſus fuerit donare [d], aut ſi amplius quám iuſsio Regis [e] fuerit, dare præſumpſerit, vel ſi quęrere neglexerit quòd per fraudem ablatum eſt, omne quicquid contra [f] iuſsionem Regiam facere auſus fuerit, in duplum [g] octogild [h] componat, ſicut qui rem regiam furatus fuerit [i]. & ſi ipſe mortuus fuerit antequam fraus ipſa appareat, † hæredes [k] eius componat ſicut ſupra legitur. nam ſi per actorem fraus facta fuerit, & antequàm ad noſtrã peruenerit notitiam, fraus ipſa per gaſtaldium inuenta fuerit: habeat ipſe gaſtaldius de compoſitione, quàm actor cõponere debet, partem tertiam, & duæ ſint in curte Regia: & ſi prius per qualemcunque hominem ad noſtram peruenerit notitiam, quàm per gaſtaldium inuenta fuerit, tunc compoſitio ipſa in integrũ nobis & curti noſtræ perueniat. Quòd ſi iudex, aut actor Regis, vel hæredes eorum pulſati à nobis fuerint, q̃ neglectum feciſſent † ad quærendum res noſtras, & ipſi dixerint q̃ fraudem neſciſſent [l], & nullum neglectum feciſſent præbeant ſacramentũ in tali ordine, & dicant, q̃ fraudẽ ipſam pater noſter [m] nũquem ſciuit, nec cõſenſit, nec neglectum poſuit, ad perquirendũ: nec nos culpabiles per legem eſſe debem' [n]: & ſint poſtea abſoluti. Hoc enim capitulum à modo ſtatuimus firmũ eſſe: nam quicquid anteà factum eſt in noſtro arbitrio reſeruamus: & hoc proinde ſtatuere prouidimus, pro eo quòd multas fraudes à gaſtaldiis † vel actoribꝰ noſtris factas inuenimus: vnde iam multas fatigationes habuimus. nam quod à noſtris deceſſoribus cuicunque datum eſt, ſtabili ordine volumus permanere [o] ſicut & illud quod nos dedimus, aut dehinc dederimus.

¶ Imperator Lotharius. L. II.

SI quis præpoſitus, aut miniſterialis, † aliquas res eccleſiæ, quas præuidere debet, aliquo inſcriptionis titulo cuicunque conceſſerit, quod ad damnum ipſius eccleſiæ pertineat, pro ſacrilegio computetur. Similiter, & de rebus quæ ad rem publicam pertinent, ſi Comes, aut miniſterialis †, R. P. cuique conceſſerit pro infidelitate computetur [p].

¶ Imperator Lodoicus. L. III.

SI quis propriũ noſtrum, quod de inueſtitura genitoris noſtri fuerit alicui [q] quærenti reddiderit, ſine noſtra iuſsione, aliud tantum nobis de ſuo proprio cum lege ſua [r] componat: & quicunque ſe ſciente, illud per malum ingenium [s] acquirere tentauerit, pro infideli teneatur: quia ſacramentũ fidelitatis, quod nobis promiſit, irritum fecit [t]: & ideo ſecundum noſtram voluntatem, & poteſtatem, iudicandus eſt.

De his, qui ad mortem fuerint iudicati [u].

TITVLVS XXXV.

¶ Imperator Carolus. L. I.

u ¶ DE HIS, QVI AD MORTEM fuerint iudicati.

¶ Diximus ſ. qui doloſe acquirit ab adminiſtratore publico, ſacramẽtum fidelitatis irritum facit, & ſecundum uoluntatem Regis iudicãdus eſt, & ſæpe diximus, quod plures pro delictis iudicãtur ad mortem, nũc ſpecialem titulum ponit. De his, qui ad mortem, &c.

De illis

† No. contra caſtaldos, ſeu actores regis (q̃ theſauri, & generales in Frãcia dici poſsũt) q̃ malignãdo multa bona poſſunt auferre domino noſtro & meo ſupremo franco rũ Regi. ad hoc alleg. hunc text. c. unicum. de conten. inter do. & ſide.

† alias Carolus

† No. contra prælatos & adminiſtratores reip. alienantes bona eccleſiarum & reip. đ quo in authen. de nõ alie. aut pmu. reb. ĩ. in no uel. ubi dixi. Ar. & oẽs ſubditi Romano imperio iurare debẽt imperatori fidelitatem.

† Caſtaldius

De illis. Culpas.§ Quæ hic ponitur pro crimine, quod dolo committitur.

b ¶ Fuerint iudicati.§ Scilicet propter illa crima in quibus digni erant morte, & amissione suorum bonorum, in aliis uero non.

c ¶ Concessa.] Verum conceditur à iustitiario, qui secundum regni consuetudinem in criminalibus causibus curiam regunt, an à Rege? Respō. iure Ro. condemnatis à solo principe uita conceditur, & in integrum restitutio, ut ff. de pœn. l. diui. in princ. & infamiā princeps restituere debet ut ff. de post. l. j. §. d' qua. Idē iure Lōg. inuenitur.

d ¶ Terminetur.§ Quia nec ipsi potuerunt alios conuenire de præceritis delictis, nec alii eos, quia condemnati ad mortem pro crimine manifestatis, habebunt fiscum succedere, ad quē transit hæreditas cum cōmodo & onere, aut quandoque transit ad proximos, ut §. de parrici. Sed hoc casu dicunt quidā, ubicunque aliquis p crimine cōdemnatur, bona infiscantur, nisi lex aliud dicat, ut §. de malefi. l. si q; scameras. & l. si quis foris in exercitu. in quibus nihil de bonis dicit. Alii contra, nisi expresse lex dicat de infiscatione, ut §. de malefi. l. j. ii. & iii. & §. de exerci. si quis contumax. Iure autē Romano veteri, siue cōdemnetur ad mortē, siue maximam capitis diminutionē patiatur, siue deportetur, semper bona infiscātur, ut C. de bo. dam. l. ii. & C. de sen. pas. l. cum patrem. Sed per nouā cōst. ad parentes deferuntur, ut C. de bo. proscr. auth. bona damnatorum. Sed in crimine maiestatis ueteres leges seruantur: & sic concor. proximæ sententiæ, ut bona infiscentur, nisi lex aliud dicat.

e ¶ De illis causis.§ Scilicet quas tunc temporis habebant, cum iudicati fuerunt, uel de illis causis, scilicet pro quibus iudicati fuerunt.

f ¶ Sunt reuocatæ.§ Secundum primam opinionem, quam no. §. in gl. p̄xima: hic autem distinguimus, ut sit aliquis rusticus militis, uel uasallus comitis, & de crimine maiestatis condēnat, persona condemnati ad Regem pertinet: bona autem ad militem, uel comitem. Et peculiū filii fa. damnati ad patrem. l. si filius. C. de bo. proscri.

g ¶ Defendant.§ Quia liberi sunt: possunt ergo acquirere.

h ¶ Suscipiantur.§ Nisi post peractam pœnitentiam: vt j. de periur. l. vlt. secundum quosdam: sed secundum alios nullo modo, cum duo sint iudicia, diuinum & seculare.

i ¶ Iudicandam.§ Quia infames sunt, & concord. iuri Romano, ut ff. ad legem Iul. de vi priua. l. i. & C. de gent. aboli. l. fi.

k§ Alicui. Malum.§ Scilicet tale, vt sit iudicandus ad mortē, quod si modicum esset, non deberet iudicium sustinere in mortem.

l ¶ Requirendi.§ Ergo liberi remanent, & possunt iustitias suas in iudicio prosequi. Sciendum tamen est, quod si cui fuerit concessa, non propterea concedunturbona, & dignitates quas habuit, nisi hoc exprimatur, l. tutor. C. de senten. pas. nisi restituatur, quia restitutio dignitates & bona concedit, l. fi. C. de senten. pas.

m ¶ DE CVLPIS SERVORVM. ¶ Supra in multis tit. dictā est de culpa, & qua pœna teneantur, nunc specialem titu. ponit de culpis seruorum.

n I seruus.§ Tempore huius legis priuilegium erat Regis, ne ultra personam serui tenerentur, de homicidio absconsefacto: hodie par est conditio omniū priuatorum l. fi. supra, de homicid.

o De aliis. Iniuriam.§ Patet, q̄ l. i. supra, de iniur. mulie. indistinctē loquitur tam de liberto, quam de seruo, & in multis locis nota, q̄ ubi liber præstat pœnā, seruus tenetur in medi. ut suprà, de scandalis, & compositioni. l. fi quis liber homo. & sequenti, cum similibus. tamen in compositione dcccc. solid. talis distinctio non reperitur, nec in pœna furti. Sed quando dominus pro seruo comp. med. octogild, mitior pœna, modo irrogatur, per l. fi seruus tamen. infrà eodem.

p I seruus.§ Hæc lex S& superior statuit Regem teneri, ut alii priuati pro seruis suis. facit l. digna uox. C. de legi.

q ¶ Oberos.§ Id est, curtis ruptura, pro qua præstantur xx. sol. l. fi §. d' homin. in cur. alien. &c. Vecorin est antestatæ iniuria pro quo similiter præstantur xx. sol. memorphin uero est de caballo iactare. & præstantur lxxx. sol. l. j. & pen. §. de eo qui alii in uiam antefteterit.

r § I seruus talem culpam.§ Sed contra sic pra, de malefi. & pub. crimin. l. fi quis scameras. Sol hæc loquitur de aliis malis unde dcccc. soli. componat, & nō loquitur de morte. Vel dic quod hæc lex loquitur tātum in seruo, cū compositio sit dcccc. soli. sed illa sub alternatiōe. Sed do. Va. dicit q̄ siue præcisè, siue sub alternatiōe dicatur i lege dcccc. solid. compositioné faciēdam sufficit si dominus teneatur dicere ad occidendū, & præterea lx. solid. vt hic dicitur. Sed adhuc contrā §. de scandal. & compositi. L. j. Sol. ibi cum voluntate domini scandalum commisit.

s ¶ Debeat componere.] Vt statuit Rex Rothar. qui solus Grimoal. præcesfit, ut aperte ostendit, dum dicit, qui in hoc edicto scripti sunt, sed quia lex dat futuris negotiis formam, lex audiri debet etiam de posterioribus, nisi lex pœnam minorem traderet pro seruo. l. fin. §. de iniur. muli. ubi dominus grauatur ultra noxæ traditionem.

t ¶ Nisi tantummodo personam.§ Præterquam de homicidio, ubi guidrigild dat dominus & insuper seruum. ut suprà, de homicid. libe. homi. l. si seruus cum uoluntate.

v ¶ Tradatur.§ Scilicet à domino: & cui traditus est, poterit pro seruo retinere.

x ¶ Soli. lx.§ Dominus ergo non liberatur de sola traditione.

De

a ¶ De sepultura.§ Dominus ergo debet tradere spolia, & præstare solid. xl. l. j. §. de sepulc. viola.

b§ I quis aldium pulsauerit.§, per lit. contesta. vel proclamando ad Regem, aut compellēdo per bonos homines, ut j. de his, quæ ob cau. dan. l. j. Si ergo pulsatus morā fecerit in administratione iustitiæ, serui mors eum nō liberat, ut ff. de noxa lib. l. electio. §. si is. q̄ si ad iudicem uenisset litē cum eo contestari nō potuisset actor, l. fi eum. in fin. ff. si quis caut. quæ locum habent, ubi seruus morte naturali est mortuus. Sed quid si quis eum compulsauerit uiuente seruo, qui in fuga erat, & ante quam ad dominum rediret, mortuus est, nunquid dominus tenetur? Resp. vtique. quia uerum est, q̄ uiuente seruo compulsatus fuit, nec distinguimus, utrum apud dominum, uel alibi moriatur. Si uero in fuga seruus erat quādo furtum fecit, uel damnum dedit, no. §. de furt. l. j. & intelligas, si ue compulsatus sit domi nus, siue eius procurator.

c ¶ Compellationem.§ Secundum consuetudinē illius regionis talis est huius sermouis interpretatio, quia compellauit eum.

d ¶ Quandocunque.§ videtur q̄ actio sit perpetua.

e ¶ Non potuerit§ propter mortem naturalē. non per fugam. Sed quid si ante compellationem seruus fuerit occisus, cū habeat dominus actionem legis Aquiliæ, nunquid tenebitur actionem cedere? uidetur quod nō, quia non fuit compulsatus uiuente seruo, & lex ista de naturali morte loquitur, sed quid si ante cō pellationem occisus sit seruus, potest ne consequi pretium eius? Forte dicendum ut dominus teneatur, sed nunquid conuictus & condemnatus, quasi uiueret seruus, poterit eum repetere, quē ob rem iudicatā soluit? videtur, quod non. arg. ff. mandat. l. fi fideiussor j §. in omnibus. Aliud not. §. de furt. l. j. ubi repetitio admittitur cōtra rem iudicatam, sed ibi fuit data sententia per falsas probationes. Quid si dominus seruū vendiderit ante compellationem? Dominus tenetur, quia iure Longobardorū non sunt prodītæ actiones noxales, & quia seruus uiuit, & q̄nia pretiū loco rei succedit. l. fi & rem & pretium. ff. de peti. hære. l. ii. §. peruenisse. ff. de hæredi. vel acti. vend. & l. q̄ a debitore. ff. quæ in fraud. credit. & quia iure isto regula non habet locū, noxa caput sequitur. An idem de animalibus dicēdum, si dominus alias fuerit compellatus. Respon. eadem distinctio potest habere locū, & hoc si constat, q̄ per alterius seruum, uel animal sit damnum datum, cæterum si dubitetur dic ut §. de paupe. l. de quadrupedibus.

f NEmini liceat dimittere.] id est, manumittere: nam si manumittit in fraudem cuius datum est, tenebitur quia licet noxa deinde caput sequatur, & noxalis actio sit directa: aliud tamen est iure Lōgobardorū. Vel dimittere, id est, dolo desinere possidere. nam dolus p possessore habetur, ut ff. de peti. hære. l. nec nllam. §. fin.

g ¶ Respondeat.§ quia quantum ad emendationem damni dominus p seruo tenetur, sicuti si liber fuisset: non idem de pœna Sed contra. §. de furt. l. fi quis mancipium fugax. Sol. hic cum apud se est: ibi cum apud alios. Sed adhuc contra de l. fi quis amodo. §. quæli. qs se defen. deb. & l. i. §. de his qui se in seruit. alter sub did. &c. Et qd subiicit hic tex. fit absolutus &c. uidetur contra §. e. ti. l. fi quis alium pulsauerit. Sol. illa intelligi debet post mortem: ista uero non. Vel hæc corrigit illam secundum quosdā Vel hic suo nomine conuenitur dominus quasi conscius. §. uero serui nomine. Vel dicas sit absolutus a traditione serui si uiginti solid. præstet, ut supra.

h ¶ In compositionē.§ ut supra de homi. libe. homi. leg. fi seruus, aut ancilla.

i ¶ Afferat.§ quia quamdoq; dominus dādo seruum noxę liberat: ut §. iniur. mulie. l. fi. & supra de homic. liber. homi. l. fi quis ex leui.

k ¶ Sit absolutus.§ Cōtra §. eod. l. fi seruus talē: & supra de furtis. l. fi seruus dum infuga. Sol. qui dam dicūt, quod ista corrigit illas imponentes pœnam, etiam si seruus, inueniri non posit. Alij dicūt, quod ibi dominus debet absolui de eo pro quo iurauit, id est non teneat tāquam si ipse fecisset. nam certum est, q̄ si seruus cū uoluntate domini deliquerit, perinde esset, ac si ipse fecisset vt §. de homicid. libero. homi l. si seruus cum uolūtate. Cum igitur dominus iurat, quod de uoluntate sua factum non sit, de hoc absoluitur, nō autem a delicto serui, & eius persona. Sed uidetur huic solutioni obstare: nam si seruus non asfugerit, sed præsens sit, si dominus de uolūtate cō ueniatur, purgare cogitur ignorantiam suam: ergo non debet absolui. Ideo dic, sit absolutus, scilicet omnino nā quādoque tenetur dare, noxam, quandoq; in compositione seruum cōputare, quandoque eo non computato, aperte patet, quod propter fugā serui absoluit eum a delicto: unde primo condemnabitur. Nā cū ista dictio, aut, sit aduersatiua, aliud sensit, ubi præsens sit seruus, aliud, ubi perpetrato scelere fugit.

quos pro fuga ipsius dedit. Nam lx. solidos componat pro culpa quam seruus eius fecit: & si spolia de homine sepulto seruus de sepultura [2] tulerit, de quanto tulit dominus eius reddat, & componat vt dictum est, solidos sexaginta, & persona tradatus ad occidēdum, vt supra.

¶ Rex Lutprandus. L. VI.

SI quis aldium plusauerit [b], de seruo, aut aldio suo quòd furtū, aut homicidium, aut aliquod malum fecisset, & si viuente ipso seruo, aut aldio, eum pulsauerit, aut compellationem [c] fecerit, faciat ei iustitiam quandocunque [d] pulsatus fuerit: nam si dum ipse seruus aduixerit, dominus pulsatus non fuerit nisi post mortem serui, aut aldij ipsius † quæsierit, dominus eius non ei iustitiam faciat, decernimus vt nullam facundiam requirendi habeat, si viuente seruo, aut aldio dominum eius non pulsauerit: quia iniustum nobis apparet, vt postquàm seruum, aut aldium ipsum inquirere non potuerit [e], vt ei aliquam iustitiam faciat.

¶ Imperator Karolus. L. VII.

NEmini liceat dimittere [f] seruum suum propter dānum ab illo cuilibet illatum: sed iuxta qualitatem damni, dominus eius pro illo respondeat [g], vel eum in compositionem [h], aut ad pœnam petitoris afferat [i] †. Sinautem seruus pro perpetrato scelere fugerit, ita vt á domino eius penitus inueniri non posit, cū sacramento dominus eius excusare studeat, quòd hoc non suæ voluntatis, nec conscientiæ fuisset, quòd seruus eius tale factum commisisset, & sit absolutus [k] Iubemus quoque, vt propter nullam districtionem quā nos facere iubemus pro quibuslibet causis, serui non mittantur in districtionem: sed per missos nostros, vel dominos eorum, aut illorū aduocatus ipsi serui distringantur: vt ipsi sicut lex iubet rationem pro seruis reddant vtrum culpabiles sint, an non. Ipsi verò domini distringant, & inquirant seruos suos sicut ipsos amant.

De faidosis, & armis infra patriam non portandis.

TITVLVS XL.

¶ Imperator Carolus. L. I.

SI quis pro faida † pretium recipere noluerit, ad nos sit transmissus, & nos eum dirigamus vbi damnum minime facere possit. Simili modo & qui pro faida pretium soluere noluerit, nec iustitiam inde facere, tunc ad nos sit trāsmissus, & in tali loco eū mittere volumus, vt pro eo maius dānum inde non crescat.

¶ Idem. L. II.

DE armis intra patriam non portandis, id est, scutis, & lanceis, & loricis. Et si faidosus, quis fuerit, discutiatur: & tunc is, qui ex duobus contrariis † fuerit, aut † pacificatus fiat, aut distringatur ad pacem etiam si noluerit: & si aliter se pacificare noluerit, adducantur † ad nostram præsentiam. Et si aliquis post pacificationem alterum occiderit, componat illum, & manum illam per quam periurauit, perdat: & insuper bannum dominicum persoluat.

¶ Imperator Lotharius. L III.

DE his, qui discordiis, & contentionibus studere solent, & in pace viuere noluerint, & inde conuicti fuerint, similiter volumus, vt per fideiussores ad nostrum palatium veniant, & ibi cum nostris fidelibus consideremus qd de talibus hominibus faciendum sit.

Explicit Liber Primus Legum Longobardorum.

FINIS PRIMI LIBRI.

† No. pro faida. i. inimicitia pacificanda: ut §. de homi. lib. homi. l. si qs aliqua necessitate.

† contrarius.

† & adducatur.

† No. verba oberos, vecorin, & memorphin, cuius verba iniuriosa pro quibus tenetur, ut §. de eo qui alii in uiam antefteterit. l. iiij. † meriolda † aliam

† No. sexbinos seu cōsules habere more francorū iurisditionē. de quo dixi in §. i. de iurisdi. om. iudic. & in quadā q. de custodia ciuiū castrorum & ciuitatū &c. per me dil putata.

† No. equitatē & qualitatem in iudiciis esse seruandā. De æquilitate. l. fina. C. de fruct. & li. expens. De æquitate est bonus text. in l. j. ibi, ius est ars boni. & æquit. &c. ff. de iusti. & iur.

† ætatis

† præteritis

† morth

† requisitus

† offerat

Universidad de Deusto

¶ DE SPONSALIBVS.

SI quis.Biennium.] Concord.iuri Ro.ſ.C.eod.l.ij.uerum iure Lõgob.non diſtinguitur, utrum ſint in eadem prouincia ſponſus, & ſponſa. Et procedit lex iſta,ſi de tempore inter partes nihil conuenit,alioquin pacto ſtabitur, nihil enim,&c.l.j. ff.de pac. &l. ſi quis amodo ℸ. de deb.& gua.quo caſu biẽnũ incipit currere poſt tranſactũ diem aſſignatum inter partes . Sed nunquid erit negligens denuntiatione facta, an poſt? Et an idem erit in ſponſa ſi ipſa neglexerit? Reſpon.utique,nec eſt opus aliqua denuntiatione ſponſis facienda,ut ℸ.de deb. & gua.ll. ſi quis alii homi. ℸ. & ℸ. qual. quis ſe defendere deb.l.ſi quis alii ex quacunque cauſa . ubi ſi litigator dilatauerit ℸ.annũ uenire,a cauſa cadit, & concord. iuri Ro. ſi emphyteuta non ſoluerit canonem per biennium à iure ſuo cadit,l. ij. C. de iure emphy.Idem ſi conductor non ſoluerit mercedem per biennium,ut ff.loca.l.quæro. §. inter. nec eſt opus denũtiatione ſi dies ſtatut'ſit ab homine,ut C.de cõtra.ſtip. l.magnam. Idem quid ſi vtraq; pars neglexerit compẽſatur negligẽtia cum negligẽtia, ut ff. de compẽſa l.ſi ambo.& ff. ſol.mat.l.uiro.unde uterque nubet impune cuivolu luerit . Quid ſi ſpõſus. ℸ. biennium uoluerit ſponſam ducere,&ipſa neglexerit?non nocebit ſponſo,niſi ſpõſa morã purgauerit,& utriq; poſterior, mora nocebit ut ff. de peric. & comm. rei uen. l.illud.

b ¶ Fideiuſſorem.§ Eſt igitur in poteſtate creditoris uelit conuenire debitorem,uel fideiuſſorẽ, ut infrà,de debi. & gua. plene not.ſecus iure Roma.auth.præſente C. de fideiu.

† Ad iſtam legem vide no.inc.quẽ admodũ. ℸ iureiuran.

INCIPIT ſecundus liber legum Longobardorum.

De ſponſalibus.

TITVLVS I.

¶ Rex Rothar. L. I.

I quis ſponſauerit puellam libẽrã,aut mulierem, & poſt ſponſalia facta, & fabulam firmatam, ꝓ duos annos ſponſus neglexerit eam tollere: & dilatauerit nuptias exequi, poſt tranſactum biennium [a] poteſtatem habeat pater, aut frater, vel qui mundium eius in poteſtate habeat diſtringere fideiuſſorem [b],quatenus adimpleat metam illam [c] quã in die ſpõſaliorum promiſit, poſtea liceat eis ipſam dare marito alij libero tãtũ. & meta quæ exacta fuerit ſit in poteſtate puellę [d],aut mulieris, eo ꝙ ſponſus intra præfinitum tempus eam vxorem tollere neglexerit,aut voluntariè dilatauerit, excepta ineuitabili cauſa.

¶ Idem. L. II.

SI † dixerit ſponſus de ſponſa ſua poſtquam [e] eam ſponſauerit ꝙ adulterata ſit, liceat [f] eam parentibus purificare §, cum xij. ſacramentalibus ſuis: tunc poſtquam purificata eſt, accipiat eam ſponſus,ſicut in priori fabula ſtetit: & ſi poſtquam purificata fuerit, eam tollere vxorem neglexerit,ſit culpabilis ſpõſus dupla meta [h] quantum dictum eſt in die illa quando fabula firmata fuerit, & ſi parẽtes, vt dictum eſt eam de ipſo crimine mundare non potuerunt, tunc ſpõſus recipiat res ſuas quas dederit, & illa patitur pœnam adulterij [i], ſicut in hoc edicto [k] ſcriptum eſt.

¶ Idem. L. III.

SI peccatis imminentibus contigerit, vt poſtquam puella, aut mulier ſponſata fuerit, vt leproſa,aut dęmoniaca,aut ambobus oculis cæcata fuerit,tũc ſponſus recipiat res ſuas, quas dedit, & non compellat [l] ipſe inuitus eam tollere, nec pro ea cauſa calumnietur: quia non ſuum neglectum fuerit,ſed peccato imminẽte,& ęgritudine ſuperueniente.

¶ Idem. L. IIII.

SI pater filiam ſuam, aut quamlibet parentẽ in coniugio alii dederit,& contigerit caſus ut ille maritus moriat̃ †,poteſtatem habeat illa ſi uoluerit ad aliũ maritum [m] ambulãdi liberum tãtum: ſecundus autem maritus,qui eam tollere diſponit, de ſuis propriis rebus medietatem pretii [n] quantum fuerit dictum quando eã primus maritus ſponſauit pro ipſa [o] meta dare debet ei, qui hæres ꝓpter ſuperuenientis inimicitiæ:ut infrà eodem.l.finali. Idem ſi pœnam nõ ſoluerit: quia exceptio perpetua,& peremptoria eſt, pœnam autẽ ſolutam condicere poterit,& ſi non ſoluerit, ſoluere non tenetur,licet bienio uideatur fuiſſe negligens.

f ¶ Liceat.§ Hic uerbum liceat ponitur pro neceſſe ſit,quia ſi parẽtes eam purificare non potuerint, pœnam adulterii patietur, ſic etiam ponitur hoc uerbum liceat ſupra, de malefic. & publicc.criminibus l.ulti.

g ¶ Purificare.§ Iurando eam adulterium non commiſiſſe, alioquin nõ purgarent innocentiam ſuam ſi de credulitate iurarent , licet uideantur deierare,exquo dubio iurant : ut ff. de in lit. iur.l. uideamus.in prin.ſed iure Longobar. quis de dubio iurat , ut ſupra,ſi actor reg.res reg.l.j. ibi , præbeant ſacramentum &c. Item cogitur principalis iurare , teſtes quos produxit uerum dixiſſe, licet multoties contingat principalem qui iurat , non interueniſſe facto,ſuper quo teſtes producit: ut infrà quãd.quis ſe defendere debet.lege ſi qualiſcunque cauſa. ℸ. Item quomodo ſacramentales iurabunt? Reſpon. ut principalis , alioquin non eſſet mulier purificata,ut plene no.ſ.qual. quis ſe defendere debet. Item ſi mulier iuratores habere non poterit,non ei nocebit,ſecundum dominos meos , cũ ipſa innocentiã ſuam parata ſit purgare, ut ſupra, de dãniur.l.ſi. ſi libera perſona eſt , proprio ſacramẽto ſe idoneã reddat.nam ſanctius eſt nocentẽ impunitũ relinquere,quam innocentem condemnare, vt ff.de pœn.l. abſentem in princ. quod ſi parentes noluerint iurare, non ob hoc dãnatur mulier, ſecũdum quoſdam, dicitur enim hic, eaſu quo non potuerint purgare, condemnetur.aliud eſt nolle,aliud non poſſe,& hoc ſi in odiũ muleris parentes faciant, quæ omnia de facili iudex poteſt cognoſcere. mihi uidetur, ꝙ mulier innocentiam ſuã ſacramento purgare non poteſt, vt à lege ei eſt delatum,ut ſic debeat condemnari , nam cui defertur ſacramentũ, debet iurare ut ei delatũ eſt, vt ff de iureiuran.l.iij.i fi. licet qñq; aliter cõtingat, ut ff. de iureiu.l.iuſiurandũ.iii.§.non ſemper. h ¶ Duplam metam.§ Si ſponſus paratus ſit iurare,quod non aſto animo crimen adulterii obieciſſet ei,ſed quia hæc audiuit,ut ℸ. qual.qs ſe defendere debeat.l.ſi quis uxorẽ. Quid ſi ſponſus iniecit ei crimẽ, ꝙ turpiter permiſit ſibi manus ad pectus,uel ad ſinum poni , uel oſcula patiendo,& mulier ſe purificare non potuerit?poterit ſponſus recedere a ſponſalibus.nam & maritus hoc caſu uxorem uendere poteſt,ut infra qualiter quis ſe defendere debet.l.ſi quis amodo.

† Ad traditionibus. Code pact.

i ¶ Adulterii.§ Id eſt,fornicationis,ſecundum quoſdam.

k ¶ Edicto.§ ſin ti.de fornica.l.j.& in ti.de adul.l.ſi qs cũ uxore ſua.

l § I peccatis. Non compellatur.§ hic inuitur ꝙ ſponſus omnino cogitur accipere ſponſam ſuam , niſi iuſta cauſa interueniat. Quod facere poteſt poſt triginta dies cum conſilio epiſcopi,ſi fuerit præſens,uel aliorum religioſorum,ut ℸ.intra quot tem.permi.eſt ui. l.ſi.

m § I pater filiam ſuam aut quãlibet,&c. Ad alium maritum .

n ¶ Medietatem pretii.] Hoc uerum quando ad ſecundum maritum uult ambulare,cæterum,ſi ad parentes,tunc integrũ pretium eſt ſoluẽdum,ut ℸ.ſi ſer.li.pue.l.iii. nec puto hæredes primi mariti cogendos ad mundium tradendum,uel ſi denegauerunt,mundium amittunt,ut hic, dum dicit,& ſi talis fuerit mulier,&c.

o ¶ Pro ipſa meta.] Quæ quandoq; ponitur pro morgincap, qđ uulgo quarta dicitur,ut ℸ.de ea q̃ ſi.uol.mũ.l.ſi. quãdoq;pro prio mũdii,ut hic,& l.ſequen.licet quidam dicant,hic poni ꝓ ſponſalitia donatione.

& ſecundum iſtos hæres prioris mariti maſculus ſit ſiue fœmina , medietatem recipere debeat. Tu dic,ꝙ meta pro mũdio ponitur,ut ſit ſenſus,ſecundus maritus det medietatẽ pretii,ſcilicet quantitatis, quam prior maritus ſoluit,qui ſi nihil pro mundio dedit,nec quicquã a ſecũdo erit exigendũ. Sed legẽdo reperi,ꝙ hæredes prioris mariti debent eorũ pretiũ mundii recipere,quando pater eorũ nihil dedit , & eſt abſurdum:quia qñ prior maritus mundium emit,hęredes debẽt recipere ſolã pretii medietatem,quando nihil pro mundio datum eſt, debent recipere integrum pretium: ergo hæredes prioris mariti accipiunt medietatẽ pretii,ut dictum eſt. quod ẽ uerum,ſi maſculi ſint, ſecus ſi fœminæ , quæ aliã fœminam habere nõ poteſt ſub mũdio, ſicut nec minor alium minorem ſub tutela,ne ſit nominũ & rerum ſęda cõfuſio,ut C.ad leg.tu.l.ſi. itaque ſi proximus hęres mariti habebit pretii medietatẽ, ſed agnatus qui ſucceſſit in mundio,uel cui legatum eſt mundium. quid ſi hæredes primi mariti mundium uẽdiderint,cũ pater forte nihil pro mũdio ſoluiſſet: nũquid emptor cogit mundium tradere,& nihil accipere,an tãdiu retinere, donec ptium recipiat,quia de dãno cuitãdo certatur? Reſpõ. nõ debet plus iuris habere in retinendo mundiũ, quam habuit ille ꝙ illud dedit , ut igitur hæredes prioris mariti cogerent mundium tradere ſecundo marito, ſic & ꝙ emit ab hærede, cum publicè interſit mulieris nubere & ciuitates liberis repletæ.l.j.ff.ſol.matri.

† & conuenit ut ei tradatur ad uxorem.

a ¶ Hęres proximus.§ etiã ſi ſit tertius uel quartus , nam hæres hęredis teſtatoris eſt hæres.l.fin. C.de hæred.inſti.

b ¶ Voluerint.§ Non enim poſſunt mũdualdi eam matrimonio collocare illi, quẽ ipſa in maritum habere cõtemnit, ut ℸ.quali.mun.amit.mũ. l.ſi.Quid ſi pater,aut frater uiuãt, qui eam prius ad maritũ dederunt, nunquid & modo poſſunt eã inuitã alteri marito tradere?dic ut not.ℸ.eo.l.ſi.

c ¶ Non habeant parentes.§ Nunquid ipſo iure amittent mundium,an ſit expectanda ſententia? Reſpond.ſententia eſt expectanda,ſi ipſius hæredes inficiati fuerint,quod contrà eos obiiciebatur:alioquin ſi iudici maritandi uoluntatem denegaſſe liquet,ad parentes eius mundium reddit, qui ad maritum eam dederunt.

d ¶ Tractauerit.§ Quid autem ſit mala tractatio habes ℸ. qual.mun. amit.mun.l.fina.

e ¶ Ad curtem Regis.§ Puto conſilium eſſe,non neceſſitatem,pone, mulierem carere aguatis,& habere cognatos integræ opis,debet ſeipſis commendare.nam cum lex iſta lata ſit pro mulierum utilitate, & commodo,nõ habet neceſſe curtem Regis ſequi, ſed quod ſibi utilius. eſt,ut ℸ quali.mun.amit.mun.l.j.& ij.

f § I quis. Sine traditione.§ Certè multi ſunt iuris caſus , quibus ſine traditione dominia rerum tranſeunt,ut ſi in eccleſia ſit collata uẽditio,ut C.de ſacroſan.eccle.l ut iuter.Item rẽs legata recta uia tranſit ad legatarium,ut ff.de furt.l.à Titio.cum ſimilib.ideo dicunt quidã legem iſtam ſpecialiter locum habere in mũdio,licet uerba ſint generalia. Tu dic regulã generalẽ eſſe.nã cum lex iſta loquatur de contractu inter uiuos,per quem hæres prioris mariti mundiũ alienat, & a ſe trãſfert,regulariter dominium non transfertur ſine traditione, nec per donationem,nec per permutationem: ideo in contractibus neceſſaria eſt traditio,uel ꝙ pro traditione habetur.nam obligationũ natura non facit quid noſtrum,ſed nobis debitũ,ut ff.de actio.& oblig l.iij. in prin. ſed quãdoq; fit traditio de re ad rẽ,ut tradẽdo inſtrumenta,intelliguntur res traditæ quæ in eis cõtinentur:vt C.de don.l.j. Item traditione clauium intelligũtur merces traditæ.l.claubus ff.de contrahen.empt.quandoque de perſona ad rem, ut ſi quis fiat monachus , intelligit omnia bona ſua monaſterio tradidiſſe. auth.ingreſſi. C. de epi. & cler. ſi ergo mulier p manum traditur, & mũdium transfertur, quod cum ſit res incorporalis non poteſt ꝓ ſeipſum tradi, iure autem Romano regula prædicta recipit fallentiam.

† ſilaunegild

† No.ſilannechil , ꝙ eſt remuneratio , ut ℸ. de dona. ꝙ cum tbin gatione uel lannechilſimnt .

† C. de donat. ante nupti. l. ſi à ſponſo.

g § I quando. Exenio.§ Id eſt,a muliere ſeruitio , & inde dederit ipſi mulieri tertiantũ fortè , quam ipſa ſeruiſſet.unde in eo quod plus eſt tenetur maritus ad lannechild.

h ¶ De ea fecit.] qnia ipſe debet pro ea ſilannechil ſoluere conuentus ab eo ꝙ donationem fecit,maritus enim nomine ſuo ad ſilannechil cõueniri non põt,quia ipſi non eſt facta donatio,cõuenitur ex perſona mulieris quæ donataria eſt, unde not. ꝙ obligatiões quibus mulier tenebat̃, cum ea tranſeunt,& primus mundualdus ex eis non conuenitur,ſed ille qui tẽpore conuentionis mundualdus inuenitur, ut in tutore & curatore, ut C quando ex fac. tut. & cura.l.ſi. Sed quando mulier poterit obligari ad ſilannechil donationem recipiendo? Reſpõ. ſi cum auctoritate mundualdi, quæ ẽ neceſſaria recipit,non eſt opus quærela.Si uerò ſine auctoritate non potuit obligari & pupillo recipienti pignus neceſſaria eſt tutoris auctoritas ,ꝑpter metum pignoratitiæ actionis.l.de pupillo.ff.de pig. actio. Vel forte ei cõſeſerat frater,uel pater,ſed nolebat illud marito tradere , quod hæc lex præcipit,quia ipſe conueniendus eſt ſilaunechil , uel mulier ſine mundualdi auctoritate donationes accepit,& facta locupletior tenetur ad ſilannechil,ut in pup.llo.l.j. ff.de auctorita.tuto. Mulier autem dum acquirit,marito uidetur acquirere,ut Cynus dicebat,arg.ff. de oper.liberto.l.ſicut,ubi mulier debet eſſe in officio mariti,quod nõ placet , cũ libera ſit perſona,licet bona mulieris præſumanẽ eſſe de bonis mariti. Quintus Mutius.ff.de donatio.inter uirum & uxo.& l.etiam.C. de donationib.inter uir.& uxo.

† Not.qd ſi guiderbora,ꝙ eſt res libera & garathinx.i. legitima.

i § I quis puellam.§ Si ſponſus ſimpliciter,& ex mera liberalitate ſpõſæ donet,licet matrimonium non ſequatur mulieris morte ſponſi non eſt reſtituendum.l.cum ueterum.C.de donationib.ante nupt.ſi autem dubitetur quomodo donauerit ſponſus,præſumendum eſt pro futuro matrimonio,quo non ſequuto,repetitio competit,dicta.l.cum ueterum.

k § I quis aldiam.Guiderboram.] Id eſt, abſolutam ab omni conditione.& per hoc poſſumus ſcire quod propriè aldia dicitur illa fœmina quæ manumiſſa eſt cum aliqua conditione.

Si quis.

† Nam ut §. si de rap. l. pater aut frater.

† Insti. de nupt. & ff. de prohib. nup. l. ii. & c. puberes. de despōs. impub.

† nunc

a ¶ Iquis. Cui voluerit. § Sed nunquid poterit mulier contradicere, si eam homini inferioris gradus dare uoluerit? Respond. iure Romano bene potest. l. sed ea. ff. eod. secus iu. Longo. vt ff. de prohi. nu. l. ij. in fi. sed dic, quod etiam iu. Long. quia ideo lex talem potestatē patri, aut fratri concessit, quia credendum eos paterna, uel fraterna charitate filiā & sororē tractare, quod & de auo prēsumēdū est, ut ff. de ri. nup. l. adueniente. q; si contrariū manifeste liquet, est aliud dicendū: nā si pater cogēte necessitate induxit filiā peccare, cogitur per Epm scopū eā emancipare. Idem in ancilla C. de epi. aud. Idem i patre malè tractante filiū. l. fi. ff. fi quis à par. & maritus qui filiis præsert in successione propter mūdiū illud amittit, si uxorem aliā superinducat, cum etiā posset pater filium exhæredare, si eam in uxorem ducat quæ de decori sit patri. l. nō tantum. §. si emancipatus. ff. de bon. pos cōtrata quibus nihil ob. uidef. nā licet extraneus mūd. amittat mundiū si infidietur mulieris animæ, excepta. tamen patre & fratre, vt ff. qual. mū. l. ij. hoc est uerum muliere nolente se nubere, ad quod pater & frater eam inuitam cogere possunt, nec mūdiū amittit, alias puto sic.

b ¶ Pœnam. § Non ergo sunt libera matrimonia secūdum leges istas, sed aliud per leges Romanas & canones obtinet. l. Titia ff. de verb. oblig. cap. requisiuit extrā de sponsalibus.

c ¶ Successione. § Quod procedit eo casu vbi soror, uel filia nōdū acquisiuerant hæreditatem paternam, ut hic, ibi & ipsi succedant, qui succedere per legē possunt.

d ¶ Nec possit. § Scilicet si nolit. i. non habeat necesse aliquid ei relinquere. quod alias contrā est filio legitimo nō existente. ut ff. de eo quod pater necess. hab. fil. & c. i. j. & ult. secundum Va. Sed hoc nō uidet uerū, quia secundum hoc nulla pœna afficeretur quātum ad patrem filio legitimo existente. quia tūc non habet necesse filiæ aliquid relinquere, sed potest ei relinquere quartā. l. iiii. infrā, de eo quod pat. necess. hab. &c.

e ¶ Non est bonum. § A contrario, q; licet pœna sit prēstita à parte negligentis, cogitur tamen sponsalia perficere, nisi intercessissent: inimicitię, q; uidetur contra l. j. §. e. sed illa loquitur post completum bēnium, & sponsa nolebat alii nubere, & pœnam accipiendo cōtēta esse. q; si sponsa uellet sponsalia prosequi, negligentia sponsi sibi lucrosa est ne non debet: ergo post spōsalia dissoluta, hic aūt loquit intra bienniū, quo casu nulla partiū uolēs pstare pœnam posset se à spōsalib' liberare nisi su pueniissent inimicitię. unde erit uidēdū quomodo obligatio spōsaliorū erat cōcepta, ut si pœna esset soluēda rato manēte pacto, habebit locū q; hic dicit, ut superuenientes inimicitię prębeant exceptionē a spōsalibus perficiēdis, alioquin ad pœnā prēstandā, & ad sponsalitia perficiēda cogent, q; si ita fuerit cōcepta, ut plerunq; fieri solet, pars negligens prēstet pœnam tantummodo, non cogetur ad spōsalia perficienda. ar. gu. de arbi. l. Celsus. & ff. de pac. l. rescriptum. & de doli exceptio. l. apud. §. Labeo. q; bus cōtrariis respondet à quibusdam, speciale esse in hoc casu, propter matrimonii fauorem, ut licet cōcepta sit stipulatio ad unum, utrunque tamen potest exigi. Tu dic legem istam loqui, biennio completo, cum ante pœna exigi nō posset: nam cū bienii tempus sit a lege statutū, peteretur plus tē pore, si ante tempus exigeretur pœna quæ committitur ex parte negligentis: pars autem non negligens in potestate habet exigere pœnam si uoluerit, & cogere negligentem ad sponsalia perficienda, secundum tenorem firmatæ tabulæ: uerum quia isto casu inimicitiæ interuenerunt, pars negligens debet sola pœna puniri, quia non est bonum, &c. nec debet pars negligēs no lendo soluere pœnam, à sponsalibus liberari, ne eius negligentia sit ei lucrosa, & pars non negligens electionem habet petendi quod uelit. argu. l. fi quis a socio. & sequen. ff. pro socio. & l. prędia. ff. de ędilicio empt. Quid si contractu sponsaliorum talis sit, ut actionem non pariat, etiam si stipulatio non intercesserit? Respond. Pil. negauit quasi ex hoc contractu agi non posse ad interesse: sed iure Lōgobar. contradicendum est, quia sententia, quæ fit inter liberos stare debet, ut ff. de deb. & gua. Et quia certæ sunt causæ quæ excusant a sponsalibus perficiēdis, ut cę citas: & si sponsa leprosa fuerit, uel dęmoniaca, ut suprà eod. l. iij. maximè, quia hic loquitur de superuenientibus inimicitiis, quibus excusationibus cessantibus, cogi debēt. Sed pone pœnam non appositam, ad quid agetur altera parte cessante? Respon. officio iudicis fiet cautio captis pignoribus, nam simili modo tutor cogitur tutelā administrare, vt institut. de satisda. tut. §. subsidia. aut cēsura ecclesiastica interuenięte. Item quid si reconciliantur, an cogantur adimplere sponsalia? Respond. vtique, nam & tutor cogitur ad tutelam, reconciliatione facta. & legatum factum irritum propter inimicitias reintegratur. l. iij. in fine. & l. sequē. ff. de adimen. leg. & Insti. de adi. leg. §. inimicitiæ.

† No. quod grip. p. cul. pa, seu prę sum pitione poni.

† excreuerint

† parente

legitima sit ad maritandum † ita statuimus vt nō intrante ipso xij, anno, sed expleto, sit legitima ad maritandum: ideo nec † hoc diximus, quia multas intentiones de causis istis cognouimus, sed apparuit nobis quòd immatura causa sit ante expletos xij. annos.

¶ Idem. L. XI.

SI quis filiam suā, aut sororem alij sponsare voluerit, habeat potestatem cui uoluerit [a], libero tamen homini, sicut anteriori continetur edicto: nā postquam eam sponsauerit non habeat potestatē alteri homini eā ad maritum dandi, ante biennij tēpus: & si dare cui libet pręsumpserit, aut ipsa sponsalia irrumpere voluerit, componat spōso ipsius, sicut inter se pœnam [b] firmauerint: qualiter in anterioris edicti continet pagina: & insuper in palatio Regis guidrigild suum cōponat. & qui eā tollere præsumpserit, componat simili ter in palatio Regis guidrigild suum: si verò sine volūtate patris & fratris † eā tollere præsumpserit, quę iā alteri est despōsata, cōponat spōso eius duplā metā, sicut edictū anterius cōtinet, & in palatio Regis cōponat giudrigild suū pater verò & frater qui in tali causa non consenserint sint absoluti; puella verò ipsa quæ hoc sua volūtate facere pręsumpserit, si aliqua ei portio ex parētū successione [c] debetur, amittat ipsam portionē, & nuda & vacua de rebus parētū suorū vadat, & ipse succedāt q; pro legē sucedere possūt: nec possit [d] ei pater aut frater per quod libet ingenium aliquid dare, vel hæreditatem relinquere: quia excreuerit vitiū hoc ingētem nostrā propter cupiditatem pecunię: & ideo resecare vocare volumus hoc vt cessent inimitiæ, & faidas non habeant: sinautē, q; absit, post sponsalia facta tales inter parētes ipsius exercuerint † inimicitiæ qualicūque causa interueniēte, vt homicidium de parentibus † eorū perueniat, vnde duritiā inter se teneant, si dare, aut tollere noluerint, comp onat pars quæ neglexerit sicut inter se statutū habuerint, & sint absoluti: quia nō est bonū [e], vt ibi quispiam debeat dare filiam suam aut sororem, vel parentem suam, vbi vestra inimicitia homicidii est se probatur.

De his quæ sine voluntate mundualdi ad maritum ambulant.

TITVLVS II.

¶ Rex Rothar. L. I.

SI puella libera, aut uidua sine uoluntate parentum ad maritū ambulauerit liberum tamen, tunc maritus qui eam accepit uxorem, componat pro anagrip † soli. xx. & propter faidam alios xx. & si contigerit casu eam antè mori quam mundium eius faciat [f], res ipsius mulieris ad eum reuertātur [g], qui mundiū eius in potestate habet: nam amplius calumnia præsumptori non generatur, & ideo perdat maritus res mulieris, eo quod mundium eius de ea facere neglexerit.

f SI puella. Mundiū eius faciat Et hoc probatum fuerit, scilicet si obtinere uelit, alioquin poterit maritus ille cum xii. iurare quod decetero domino mundium ipsius feciſſet. &c. ut infrà qualiter quis se defendere debet. lege secunda.

g ¶ Reuertantur. § Punitur ergo maritus in solid. xl. & excluditur a successione uxoris propter negligentiam suam, quod est contra infrà, de succes. l. hn. Solu. ibi maritus habebat mundium: hic autem nō. Item contra. § de rapto. l. j. & ij. vbi maiorem pœnam præstat, quam hic. Solu. ibi mulier fuit ducta inuita, hic autem uolens. sed an mundualdus tali marito cogitur reddere mundium, an (si denegauerit) ipsum amittat, ut suprà tit. j. l. fi pater filiam? Respon. nequaquam. ibi enim mundualdus a principio requisitus fuit, ut consentiret, hic autem maritus noluit mundualdum requirere, quod sibi imputatur, nam si emphyteuta uoluerit uendere emponemata sua, debet dominum certiorare, quo emere recusante, poterit uendere: quod si non certiorauerit, non cogitur dominus recipere talem emptorem in possessionem. l. fina. C. de iure emphy. Item quid si maritus fecerit mundiū ab alio qui se mundualdum dicebat, cum non esset, an debeat uxori succedere, cum in eo nulla deprehendatur negligentia? Respond. eum qui in ueritate mundium habet, ad successionem admittendū. nam mundium est causa successionis, adeo quod plerunque à mundualdo repelluntur agnati, unde si quæstio sit inter maritum qui a non domino mundium fecit, & extraneos rerum mulieris detentatores, fortè ad instar eius qui habet publi. actionem, talis maritus licet mundium in ueritate nō habeat, præfertur, non autē ei qui ueris de mundiū habet. cum Publiciana nō detur contra dominū, nisi certis casibus.

tasib., & exceptio iusti dominij ob. publicianæ. Item quid si mūdualdus contra maritū qui mundium nō habet, per xxx. annos quæstionē nō mouit, an si post dictum tēpus mulier sine liberis moriatur, possit hęres existere, & successionē petere? Respond. nequaquam. imputet sibi q; p xxx. annos siluit. Quis ergo succedet? Respon. mūdualdo, & marito exclusō, vt dixi, agnati admittuntur, quod si ĵ. dictum tēpus moriatur, & filios habeat, ipsi admittūtur omnibus exclusis.

a SI quis puellam. § Cōtrà ff. de rap. mulier. l. desponsatis. vbi debet spōsa reddi ꝓprio sponso. Solu. ibi mulier despōsata rapta fuit: hic raptus non interest sit, sed libera uoluntate ad maritū accesit. Vel forte hic post sponsalia prima soluta, ibi secus. qđ nō credo. nam hic dicit, duplam metā spōso prę stāndam: ergo nō finitis sponsalibus: quia cōposition duplæ non deberet.

b ¶ Faciat. § Imo iurare debet cum xii. sacramēcalib. l. ii. ĵ. qualiter quis se defen. ff. b. Et hoc si res unde quęstio ē, valeat ad minus xx. sol. ut dicto titu. l. fi qualiscunque causa. j. resp. ibi ideò iurat cum xii. quia uolebat euitare compositionē faidæ, & anagrip. sed pro solo mundio, & eius pretio non semper iurat cū xii. nam multæ sunt mulieres quarum substantia non ualet solid. iii. quomodo mūdiū ualeret sol. xx. cum eius successio nō ualet ultra duos. Prēterea dicit hic & alibi, mundium quali ter steterit faciet: ergo non est certum, & a lege statutum pretium mundii: imo aliud plus, ut in diuite muliere, aliud minus valet, ut in pauperrima, vt ĵ. eo. l. seq.

c ¶ Non requiratur. § Scilicet à sponso, cęterū a fisco peti potest guidrigild. l. fi. §. de sponsa.

d SI quis liberam. § Hęc lex facit, ut nō sit certum pretium mundii, ut not. §. l. proxi.

e ¶ Liberi sunt. § Ergo inter liberum, & ancillam, vel seruum & liberam matrimonium esse non debet.

f SI quis fream. Solid. ixxx. § loquitur in casu ubi mulier non erat alibi ducta per raptum, sed propter raptum animo fornicandi, & forsitan non fuerit secuta: alioquin teneretur in solidos decec. vt suprà de rapt. l. j. & ij. q; si secuta

¶ Idem. L. II.

SI quis puellam [a], aut viduam alteri sponsatam, illa tamen consentiēte, tulerit vxorem, componat parentibus mulieris, id est patri, vel fratri eius, vel ad quem mundiū pertinuerit pro anagrip solid. xx. & propter faidam alios xx. & mundium eius qualiter steterit faciat [b], sponso autē cui sponsata fuerit, omnia quæ in meta sunt dicta, quando eā sponsauerit, in duplum ei componat ab illo q; ei desponsa sua turpe fecit, & post ea sponsus post acceptam duplam compositionem sit sibi contentus: & amplius ex hac causa aduersus fideiussorem calumnia non requiratur. [c]

¶ Idem. L. III.

SI quis liberam [d] puellam absque consilio, vel voluntate parentum duxerit ad vxorem, cōponat vt supra, ꝓ anagrip solid. xx. & propter faidam alios xx. de mundio autē qualiter conuenerit, & lex habeat, faciant: sic tamē si ambo liberi sunt [e].

¶ Rex Lutprandus. L. IIII.

SI quis fream alienam sine voluntate mundualdi eius, mouere de casa vbi habitat præsumpserit, & alibi adduxerit, componat ille qui in capud est, ꝓ illicita prēsumptione ad mundualdū eius solid. lxxx. [f] & si liberi homines cum ipso fuerint componat vnusquisque per capud solid. xx. Serui autē in compositione domini [g] sui cōputētur: nam si forsitan ipse homo liber est, qui ipsam fream de casa, vbi est tulerit, & sibi vxorem duxerit, sic componat sicut Rex Rotharis instituit in anteriori edicto.

¶ Idem. L. V.

SI puella sine voluntate [h] parentum ad maritum ambulauerit, & ei meta [i], nec promissa, nec data fuerit, & contingerit vt maritus ipse moriatur antequàm de ea mūdium faciat, contenta sit ipsa mulier, nec possit postea metam quærere ab hęredibus eius, qui defunctus est, ꝓ eo quòd negligenter sine voluntate parentum suorum ad maritum ambulauerit, nec sint qui iustitiam eius exquirant [k].

De his, qui extra patriam per triennium morantur.

TITVLVS III.

¶ Idem. L. I.

SI quis negotium peragendum, vel pro qualicunque artificio intra † prouinciā, vel extra ābulauerit, & intra tres annos regressus non fuerit, & forsitan infirmitas ei emerserit, faciat scrire per iudicem, aut permissum suū: nam si hoc distulerit mandare, & filios reliquerit, habeant res ipsius in suo iure: & quicunque filij post transactum constitutum tempus cautiones, vel vēditiones, aut qualescunque obligationes de rebus patris fecerint, stabiles permaneant, & debita patris & sua persoluant. Et si ipse postea reuersus fuerit, iubemus vt nec à filiis suis recipiatur nec res suas in potestate habeat. Quòd si filij ipsius sine notitia, aut iusione Regis, eum recolligere præsumpserint, omnes res ipsorum, & patris substantia ad curtem Regis reuoluātur. Et si filios non habuerit, sed fratres, ipsi res eius habeant. Et si nec fratres habuerit, habeant proximi parentes. Et si nec proximi parentes inuenti fuerint, qui legibus succedere possint, post prædictos tres annos curtis Regia ei succedat. Quòd si habuerit vxorem, & intra supradictum constitutum, hoc est tres annos, minimè reuersus fuerit, veniat ipsa mulier ad Regem † qui in tempore fuerit, & qualiter ei ipse maritandi licentiam dederit, aut de causa ipsius ordinauerit, vel tractauerit, ita facere debeat nam sine permissione Regis non præsumat maritum ducere: & si ipse post tres annos inuentus fuerit, potestatem habeat Rex de eo iudicare qualiter voluerit.

De his, quæ à viro in mulierem † dantur [l], vel relinquuntur [m].

TITVLVS IIII.

¶ Rex Lutprandus. LEX I.

SI quis Lōgobardus morgincap [n] coniugi suæ dare voluerit, quando sibi eā in coniugio sociauerit: ita decernimus, vt alia die [o] ante † parentes & amicos suos ostendat perscriptum [p], á testibus roboratum, & dicat, quia ecce quòd coniugi meæ morgincap dedi, vt in futuro pro hac cautā effect, teneret in soli. centum, vt l. j. §. de forn. g ¶ Domini. § qui eos tulerit. simile ĵ. de debi. & guad. l. fi greges.

h SI puella sine uoluntate. § Quod si cum voluntate, licet meta, nec data, nec permissa fuerit, peti posset, ut hic ꝓ eo q; negligēter, &c.

i ¶ Meta. § pro quarta hic ponitur.

k ¶ Exquirant. § quod si esset, peti posset, licet nec data, nec permissa fuerit. Sed quid si sponsalia celebrata sint, & vxor longo tēpore cum uiro morata fit, dubitatur tamen an meta data uel pmissa fuerit, nunqd peti poterit? Resp. si coram iudice sponsalia facta fuerint, præsumuntur omnia soleniter acta, ut Institut. de fideiuss. §. fina. & id præsumendum est, quod sæpius contingit, ut ff. de regul. iur. Lea. quę. secus si coram idiotis. argumē. ĵ. titu. ij. l. ij. in fin. vbi debet fieri probatio ꝓ scripturam, ut in futurum probatur, & causam per iurii non incurrat, scriptura autem cessante, & testibus, hæres mariti iuraret metam nec datam nec promissam esse, undē nō uidetur prēsumptio talis quę hęredes mariti remoueret à iureiurādo. Quid si tempore spōsaliorum promissa fuerit meta, & cōstante matrimonio traditit, nunqd ualet talis donatio? Respondeo, uidetur q; non, ut ĵ. de his q; à vi. i vxo. dan. li. maximè in donationibus inter uirū & vxorem, vt ff. de donationib. inter uir. & vxor. l. j. sed in casu isto valet. non enim ex nouo fit donatio, sed facta cōfirmat l. si donationes. §. fi. ff. de do. inter vir. & vxo. & l. j. §. si quis. ff. de no. ope. nū.

¶ DE HIS, QVAE.

l ¶ Dantur. § scilicet inter viuos.

m ¶ Relinquuntur. § in vltima voluntate.

† vxorem

a SI quis. Morgincap. § id est maritalis donatio, vt aliqui dicunt: vel (vt alludamus vocabulo) q; quasi post mortem capitur: quia statim post mortem debetur, vt hic. & est donatio, quæ fit honore primi osculi, quo secuto etiam in vita mariti est vxoris, ut C. de do. an. nup. l. fi à sponso.

o ¶ Alia die. § id est, secunda, quęcunq; sequitur post diem nuptiarū: nam & secundæ nuptiæ dicunt quęcunque sequuntur primas, vt C. de se. nu. p totū.

† adpa latiū regis

† intes

p ¶ Per rescriptum. § Quidam dixerunt hanc solennitā

Universidad de Deusto
Biblioteca

solennitatem semper requiri, quæ si prætermittatur, inutile est quod agitur, vt de stipulatione dicitur. Item sicut contractus qui in scriptis debet celebrari, nisi totum mundium sit completum, & partibus absolutum, nõ parit actionẽ, adeo ut si in sceda conscripta sit (quæ uulgo breuiatura dicitur) inutiliter omnia procedũt. L. cõtractus. C. de fide instrum. & C. de suffra.

Tu dic, quod non est solẽnitas: sed ad probationem requiritur, ut hic, p hac causa periurium non incurrat. Quæritur, an mulier sit domina quasi viuẽte marito? Respond. vtique: ut hic, dum dicit, ecce quod cõiugi meæ morgincap dedi, cum dare sit accipientis facere, ut ff. de don. l. in ædibus. §. fin. & quia maritus ei assignat instrumentum quartæ, & per consequẽs dominiũ quartæ, arg. l. j. C. de do. Sed an maritus per dictam traditionem transferat dominium rerum, quæ tempore traditionis non erant in rerum natura, sed mortis tempore, vt armenta equorum, greges porcorum, & simi. Respon. vtique: nam in obligatione omniũ bonorũ, etiam ea intelliguntur obligata, quæ tempore obligationis non erant, vt C. quæ res pigno. obli. pos. l. fin. Item an cogatur mulier creditoribus mariti pro portionaliter respondere? Respon. vtique, si hæreditas onerata erat ere alieno tempore traditionis: nam is cui restituitur hæreditas, uel eius portio per Treb. sena. con. cum suo onere tranſit, uel cogatur creditoribus respondere, & cõtra debitores habeat actiones, vt Inſt. de fideicommiſ. hæred. §. reſtituta. Et ẽ ratio, quia onus eris alieni hæreditatem oneret, ut ff. de iudic. l. ſi fideicommiſſum. §. tractatum. ideo tranſit cum commodo & onere. Præterea iure Longob. ſi cui donatio vniuerſitatis facta ſit creditoribus, ſoluere debet, & a debitoribus exigere debita, ut infrà, de dona. quæ cum thin. l. iulli. q̃ iure Roma. non procedit: vt C. de don. l. cum res. ſicut nec emptor hæreditatis. l. j. C. de hær. uel actio. uend. creditores itaque non potuerũt vxorem conuenire, ſed maritus q̃ ſe obligauit, poſt mortẽ autẽ mariti mulier quartam bonorum habens debitores conueniet, & forte a creditoribus conuenietur. Si aũt poſt quartam datam maritus creditores ſortietur, ſe ſolum onerat. Item ſi maritus habẽs. cap. in bonis uelit uxori quartam conſtituere, & promittat. l. utrũ talis promiſsio excedẽs quartam teneat? Reſpon. utique: quia iſta quarta de futuris etiã bonis conſtituitur propter futurorum ſpem: maximè ſi iudex ſit, uel talis perſona de qua ſpes ſit, ut in futurũ bona acquirat: de quibus nõ minus uxori, quam id quod quartam ſuperat accedit, tutius tamẽ erit, ſi quis uelit ultra promittere, promittat ut pro meta, & mephio. arg. ff. de cõtrahenda empt. nec emptio: & de actio. emp. l. ſi iactum. nam & propter fructuũ incertitudinem promiſsio conceditur, q̃ alias non concederetur. l. ſi ea lege. C. de uſuris. Item an uxor uiuente marito poſsit petere quartam, ſi maritus ad inopiam uergat? Reſp. vtiq; l. vbi. C. de iure do. Item ſi maritus prædia emat, & facta traditione, ante precium ſolutũ decedat, utrum mulier debeat proportionaliter conferre ad pretii ſolutionem? utique. nam ſi haberet quartã ſine onere, onus non eam, ſed mariti hæredes oneraret, & ipſa ultra quartam haberet, & ſolum emolumentum ſentiret, quia illa dicũtur bona, quę ſuperſunt ære alieno deducto, lege, ſubſignatum. §. j. & l. propriè. ff. de uerborum ſignifica. hęc non eſt bona ratio, quia non poſſet dici in debitis cõtractis poſt traditionẽ quartæ. Vnde poteſt alia ratio aſſignari ſi res fuerit uẽdita & tradita, pretio non ſoluto, cum dominium non ſit, quęſitum marito emptori, niſi fuerit ei fides habita de pretio, ergo nec uxori quartę lege, procuratoris. §. ſed & ſi. ff. de tribu. & Inſtitu. de rerum diuiſione. §. vẽditæ. Nec obſtat, quod dicit Azo quod in dubio preſumitur habita fides de pretio, quia fortè uenditor credit, ut ſtatim ſibi pecunia ſoluetur: & emptor ſecũ portauit rẽ inuito uẽditore, ut ff. de pig. actio. lege, ſi quaſi. & no. a. in ſumma de rerum diuiſione. §. acquiritur. Vel ſi dicas dominium eſſe translatum, dico quod ſi uenditor agat cõtra hæredes emptoris, & illi excipiunt rem eſſe traditam, poteſt uenditor replicare de pretio nõ ſoluto, ut ff. de exceptio. rei iudicatæ l. j. §. final. cũ ergo hęres mariti emptoris non habeat irreuocabiliter dominiũ rei empt-

† facit

† Per hanc corrigi uidetur. l. fi. C. ſi qs alie. teſt. phib. q̃ no. p cõſue. Franciæ, ut §. j. de conſue. matri.

† Not. iudices plus dare poſſe vxoribus quam nobiles quia de iure cõi dotatio facta uxori per iudicem uacat. l. j. ff. ad leg. Iul. repetun. quã nuis nobiles plꝰ diligãt uxores. l. ſi uxor. §. j ff. de adul.

† meta

ſa periurium non incurrat: tamen ipſum morgincap nolumus, vt nõ ſit amplius, niſi quarta pars de eius ſubſtantia, qui ipſum morgincap dedit †, quid minus dare voluerit, de rebus, quàm quarta pars ſit, habeat in omnibus licentiam dandi quantũ voluerit: nam ſuper ipſam quartam partem dare nullatenus poſſet.

¶ Idem. L. II.

SI quis coniugi ſuæ metam † dare voluerit, ita nobis iuſtum eſſe cõparuit, vt ille q̃ eſt iudex † dare debeat, ſi voluerit, ſol. cc̃c. amplius non minus quo modo placuerit. reliqui nobiles homines debeant dare ſolid. ccc. amplius non: & ſi quicunque alter homo minus dare voluerit, det quomodo cõuenit, & ipſa† ſub æſtimatione fiat, data & appretiata, vt nullo tempore exinde intentiones, aut cauſationes procedẽt.

¶ Idem. L. III.

NVlli [a] ſit licentia coniugi ſuæ de rebus ſuis [b] dare amplius per qualecunque ingenium

† Morgincap. non plus quarta ſubſtantiæ mariti eſſe pot: & dicit morgincap, a morgin. id eſt, mane.

nisi quod ei in votorum in mephio & morgincap dederit, ſecundum anterius edictum, & quod ſuperderit non ſit ſtabile.

¶ Rex Aſtulphus. L. IIII.

SI quis Longobardus decedens voluerit vxori ſuæ vſumfructum de rebus ſuis iudicare, & filios & filias ex ea reliquerit, non amplius ei per vſumfructum [c] iudicare poſsit, dum mediũ de ſua ſubſtantia, ſuper illud quod ei in morgincap †, & in meta, ſecundum legem data fuerit. Et ſi filios, aut filias ex alia vxore reliquerit vnum, aut duos, poſsit vxori ſuæ tertiam partem ad vſumfructum relinquere: & ſi fuerint tres quartam portionem: ſi fueriunt plures per hunc numerum computentur, & morgincap, & metam, quæ ei data eſt legibus, habeat in antea. Si quidem nupſerit [d], poſtea autem mortua fuerit vſusfructus in integrum ad hæredes reuertatur [e]: de meta verò, & morgincap fiat ſecundum anterius edictum.

tuere quartam? Reſpon. poteſt: quia pater perſeuerat in dominio bonorum, niſi ſit filiis obligatus de hæreditate cum eis diuidenda, ut in quibuſdam regionibus moris eſt. Iure autem Roman. mulier his nubens non poterat ſecundo uiro magis in dotem dare niſi quantum uni ex filiis prioris matrimonii reliquerit. Idem ecõtra ex parte patris. l. hac edictali. §. j. C. de ſecũ. nup. Verum iure Longobar. (quia ſuper his nil cautum reperitur) dico, vt poſsit dare morgincap ſecundæ uxori de tota ſubſtantia ſua, ſicut filios ſecundæ uxoris bene ſibi ſeruientes mortua matre poteſt meliorare in parte totius ſubſtantiæ pro numero filiorum, ut infra, de eo quod pater fil. vel bliab. ha. reli. l. iij. Item cũ inſtrumẽtum morgincap, quod maritus tradit vxori contineat quartam præſentium, & futurorũ, certè pro tribus partibus acquirit ſibi, & p quarta uxori, ergo æquè paratur ſeruo qui pro dominicis partibus acquirit, quod uidetur ab ſurdum, cũ de iure quis ſibi, & non alteri acquirat? Reſpond. maritus non acquirit uxori, ſed ſibi, ſed illico definit dominium, & trãſit in uxorem, ut ſi teſtator tibi legauerit rem ſuam, & uoluit, ut eam Titio reſtituas, tibi dominium acquiritur, & ſtatim te deſerit, & tranſit in fideicommiſſarium, lege prima. C. communia de legat. & fideicõmiſſarius habet actionem in rem ex fideicommiſſo, ut ibi, quia cũ maritus emit, uel alio titulo habuit, & res eſt ſibi tradita, dominium per traditionẽ acquiritur, ſed illico eum deſerit, & transfertur in uxorem, ex traditione, quam ei fecit alia die nuptiarum. Cum enim uxor habeat quartam in ſubſtantia mariti. neceſſe eſt, ut dominium prius fiat uiri, deinde tranſeat in uxorem.

a NVlli. ¶ Loquitur de ſimplicibus dona. quæ prohibitæ ſunt inter virum, & vxorem ne mutuis amplexibus ſeſe ſpoliarẽt, & ne venalis eſſet dilectio inter eos. l. j. & iij. ff. de don. inter uirum & uxorem. ſed morgincap & mephium non ſimplices donationes ſunt, ſed cũ matrimonio fiunt. Quæritur ſi uir die nuptorum metam non dedit nec p̃miſit, an in tẽpore poſsit eã dare, uel teſtamẽto relinquere? Reſpõ. dare poteſt, non autem teſtamento relinquere, cum hic fiat mẽtio datorũ non relictorum, & facit quia maritus ante & poſt matrimoniũ poteſt dona. propter nup. in uxorem conferre. §. eſt & aliud. inſt. de don. & l. ſi conſtante. C. de don. ante nup. nec iſta l. prohibet cũ loquatur quãdo maritus ſemel dederat: ideo non poteſt iterũ dare, unde ſi maritus aſcendentes, uel deſcendentes non habeat quos exhæredare nõ licet, ut infra, de ſuc. l. nulli liceat. §. item. & inſt. de inoffic. teſt. §. non aũt. licet ſi a ter ſit in tranſuerſali, poteſt uxorem hæredem inſtituere, & econtra, ut ff. ad legem Falcidiam. l. maritus. & concord. iuri Roma. vt C. ſi qs alie. teſta. profit. l. fina.

b ¶ De rebus ſuis. ¶ Scilicet ut proprietatem transferat in ipſam coniugem, nam uſumfructum poteſt ei relinquere, ut infra lege ſequenti. Vel lex iſta loquitur, ut de rebus ſuis non poſsit dare inter uiuos, ſed in ultima uoluntate, & hoc probatur ex hac rubrica quæ dicit dantur, uel relinquuntur.

c SI quis. Vſumfructum. ¶ Hic not. argu. ſecundum quoſdam maritũ vſumfruct. tantum poſſe relinquere uxori. Sed loquitur i caſu quo maritus habeat filios. Quæritur, ſi maritus medietatem uſusfructus uxori reliquerit, nec dicat bonorum meorum, utrum præter quartam habebit medietatem uſusfructus. an ea comput ata? Reſpond. præter quartã, ut legatum teneat, alias eſſet deriſorium, quia relinqueret domino q̃ ſuum eſt.

d ¶ Nupſerit. ¶ Id eſt, ad ſecunda uota conuolauerit.

e ¶ Reuertatur. ¶ Hoc uerũ ſi ſimpliciter relictus ſit, cæterum ſi ſub certo tempore, quia tunc etiam conuolando ad ſecũda uota uſumfructus non amittit

non amittit irrecuperabiliter: qui à temporis præfinito inducit repetitionẽ quatenus amiſſus eſſet, ut ff. qui. mo. uſuſ. amit. l. iij. in pri. Et hoc caſu uxor non conueniet à creditoribus: quia nõ eſt hæres, nec loco hęredis. Sed nunquid iſto caſu uxor conuenietur debitores hęreditarios? Otto Papiẽ. cuius auditor extitit p multos an. dixit utiq; ad inſtar creditoris, q̃ actiões hẽt obligatas. l. grege. ſed põt. ff. de pig. & l. nomen. ff. q̃ res pig. obl. poſ. Ego tamen contrariũ ſentio, q̃ uxor conueniet hẽdes actione ex teſtamento, ut ipſi cõueniãt debitores à quibus exacta pecunia tribuãt eã uxori: quũ finito uſufruc. ipſa debet eum hæredibus veſtituere.

¶ VT FILII, &c.

a SI Longobardus.

Ante. ¶ Ergoſi poſt conuerſionem nati viuãt eadem lege, qua & pater ici, ſic & ie e Roma. nam omnis ordo eccleſiarum ſecundum ius Roma. uiuit. l. j. C. de epiſc. & cle. Verumtamen iure Ro. ſi pater adeptus eſt dignitatem, filius antea natus prodeſt illa dignitas, ut ff. de pœnis. l. moris. §. parentes. uerſic. ſed utrum. & ff. de decur. l. ij. §. in filiis. Quid de filiis naturalibus, quorum matrem poſt eorum natiuitatem ſibi matrimoniauit? Reſpõ. hi quidem legitimi ſunt, & de tali. inſtrumentis compoſitis i poteſtate patris erunt ut inſti. de nup. §. fi. ideoq; credo eos lege priſ- viue re. Quid de his, q̃ natura les remãſerãt? Rñ. idẽ, ſi ex unica concubina nati ſint, & in domo: q̃a cõcubinatus, p legẽ nomẽ aſſumpſit, ut ff. de concu. l. in concubinatu. etiã quo ad ſucceſſionẽ, & alimẽta. auth. ſi qs C. de na. lib. quo uerò ad patriã pote ſtatẽ, dignitatẽ, & agnationẽ, ſi hẽnt, pr̃m, nec eius ſequunt domicilũ: q̃a agnatio eſt nomen iuris, ut inſt. de legi. agna. tu. §. fi. nec ſequunt muni cipũ patris. ff. ad mu. la. nec dẽt ei reuerẽtiã ut ff. de in ius uo. l. quisq;. §. fi. & i ſequ. ſuccedit tñ pater filio naturali: quia fratres legitimi ſuccedũt fratri naturali, ut inf. de ſuc. l. ſi fuerint. ij. & q̃a filia naturalis eſt ãmũdio patris, ut filii naturales, nõ tamẽ illiciti, ſed ex ea nati quã pater poſſet habẽ uxorẽ, lege patris viuãt. Quid ſi qs genuit filiũ ex muliere Long. de inde fãctus factus ẽ, ut l. francorũ uiuat, & filium ſuſcepit ex ea, uel ex ſecundo mrimonio, qs p̃ferãt in ſucceſſiõe? Rñ. q̃a ſucceſſores ea lege uiuere debẽt, quã viuebat is, cui ſuccedũt, dicimus filium primogenitũ admittendũ in totũ ſecundum francorum cõſuetudinem, ut J. qua. diuer. le ho. l. j. Quid ſi Lõg. legitimam habeat uxorẽ, poſtea clericus factus genuit filium ex vxor, quã lege viuet talis filius? Reſpõ. ſi uxor conſenſit, quia presbyteratus ſuſceptio habet uotũ annexum, matrimonium, quantum ad eius exercitium, & ſeruitutem, ſolutum eſt, licet eius tinculum nõ ſit ſolutum, ſi

Vt filij lege patris viuant.

TITVLVS V.

¶ Rex Lutprandus. LEX I.

SI Longobardus uxorẽ habens, filios, aut filias procreauerit, & poſteà inſpiratione Dei compulſus clericus effectus fuerit tunc filij, aut filiæ, qui ante [a] eius conuerſionem nati fuerint, ipſa lege viuant, qua lege ille viuebat, quando eos genuit, & cauſam ſuã per legem ipſam finire debeat.

Infra quod tempus permiſſum eſt viduis, velum, vel maritum accipere.

TITVLVS VI.

¶ Rex Lutprandus. LEX. I

VIli ſit licẽtia quãlibet mulierem, ẽt mundiũ eius habẽti in poteſtate poſt morte mariti ſui, ante anni ſpatiũ [b] velare, aut monachico habitu induere, & ſi ipſa ſua voluntate ante anni ſpatium hoc facere diſpoſuerit, veniat ipſa ad palatium Regis & dicat clementiæ eius voluntatem ſuam, & interrogata, vel inquiſita diligenter à Rege permiſſu eius accipiat religiõis velamẽ. ſi verò ante anni ſpatiũ ſine pmiſſione Regis hoc facere pręſumpſerit cõponat Regi guidrigild ſuũ: mundiũ verò mulieris, vel res proprię eius, ſint in poteſtate palatij: quia q̃ hoc ante anni ſpatiũ facere quærit, pro lucro pecuniæ, vel ſeculi huius cupiditate hoc facere quærit, & nõ ob amorẽ Dei, aut animã eius ſaluãdã: quia poſt mortem viri ſui dũ dolor recens eſt, in qualem partem voluerint animũ eius inclinare poteſt: nã cũ ĩſe reuertitur, & carnis delectatio ei obuenerit, qd̃ eſt peius, in adulteriũ cadit, nec monacha eſſe inueniẽ, nec laica eſſe poterit, & ſi aliter quicunq; homo in cuius mundio nõ eſt, hoc facere pſumpſerit cõpo guidrigild ſuum in ſacro palatio, & ipſa cum rebus ſuis ſit in poteſtate illicitus eſt, & eo iure uiuit, quo tota ciuitas: Quod dicimus de omnibus illicitis, q̃ nõ uiuãt lege patris, uel matris, nec lege, qua ciuitas uiuit, iſti nec filij ſunt nominandi: nec ad hęreditã partẽ. auth. ex complexu. C. de ince. nu. Quid de adoptiuo? Reſp. quia adoptio tãtũ ius ſuccęſſionis abintẽſtato pbet, quã ũ ad adoptatũ patrẽ, & omnia iura patris naturalis remanent integra. l. fi. C. de ado. uiuet lege, qua natus alis vi uebat pr̃, in ſucc. patris adoptiui. & quẽadmodũ pater, qui cũ adoptauit. Quid de arrogato? Rñ. licet tranſeat in poteſtatẽ arrogatoris, & in eius familiam, ſecundum ius ciuile, quia tamen nõ corrumpit nãle, viuet lege, qua & pater naturalis: vt inſti. de legi. agna. tu. §. ff.

† Lotharius.

† raptæ.

¶ INFRA QVOD.

b NVlli. ante anni ſpatiũ ¶ Contra. inf. o. l. pen. & ſi. infra triginta dies matrimonij contractus non valet, ſcum cõtrahen ti imponatur pœna tripli, ut dic. poſt autem valet ſed infra anni ſpatium punitur nimia feſtinatione, ut & iure Ro. qui uiduam ducit infra tempus luctus uterque infamatur, ut ff. ex quib. cau. infa. rro. l. j & l. liberorum. quo caſu matrimonium uel tſed feſtinatio nimia facit infamem.

† Carolus.

c QVi viduam. Primos xxx. dies. ¶ Ergo ſi poſt triginta dies non punitur. ſed do. Va. annuit cõtrario ſenſum legis, volens concordare has leges legibus Roma.

¶ VT MVLIERES.

d SI Romanus. Fecerit. ſi. eã à mundio liberauerit. nõ vt ipſe mundium habeat.

e ¶ Effecta. ¶ uiuit enim iure Ro. ex quo uxor eſſe cepit. nã ex eo tpe ſuſcrit forummariti. l. cũ quidam. ff. de iuriſ. om. iu. & l. Imperatores ff. ad mu. lluſtraſ. n. dignitate mariti vt C. de dig. l. xij. mulieres. & ff. de ſe. l. fœminæ.

f ¶ Minimè cõponere. ¶ ſicut nec de alia Romana. Quid ergo, ſi maritus Romanus mũdium non fecit? Rñ. ſub mundio remanet, nec erat p̃ judiciũ mũdualdo, ut mũdiũ ſuũ amittat. nũq; ergo p̃ſtabit faidã, & anagrip? Rñ. dãnabit ſecundũ legẽ illius cuius negligentiã cõmiſit. vt J. qua. di. l. ho. l. ij. nã & videt iniuriã mũdualdo feciſſe: aut (& melius) pœnã nõ p̃ſtabit: quia ſuo iure ſe tuebat: ius eni Ro. iſto caſu nullã ſtatuit pœnã, ſed tũc debet eã p̃ſtare, ſi utroq; iure delinquit: nã clericus ſi ſub ſeculari iudice cõueniat, uter ſuo priuilegio, aut clericus. C. de Epi. & cle. p̃dicta namq; mulier, licet de patria ſit Romana, de rebus tñ ſui p̃timonij uiuet iure Long. ſed m. l. eius cui ſucceſſit: ut J. qua. di. le. ho. l. j. nã & iure Ro. filius ſa miles de peculio caſtrenſi uiuit tanquã pater fa. §. fi. inſt. de mili. teſt. & ff. de caſt. pe. l. miles. in peculio autẽ p̃fectiõis & aduẽtio, alio de iure uiuit: nã in aduẽtitio p̃ri quæritur uſumfr. ſibi, p̃prietatẽ:

in profectitio omnia patri, ut insti. per quas perso. no. acq. §. ii. & C. de bo. quæ lib. l. pen. & fi.

a VT mulieres. ¶ absolutè ergo soluitur à mundio: sed nũquid idẽ in Longobarda, ut ff. eo. l. j. quæ secundũ legẽ istã debet sub mũdio reuerti? Rõ. Romana sub mũdio nõ est, sed mrimoniũ facit eã sub mũdio, quo soluto soluitur mũdiũ: vt de arrogato dicit, qui ãte arrogationẽ sui iuris est, postea sub potestate. §. cũ aũt. Insti. de ado. nã eadẽ est cã obligãdi, & soluẽdi ſ cõtrariũ adducta, l. nihil tã. ff. de reg. iu. uerũ cũ Romanus Lõgobardã accipit, quia dissoluta morte, vel emãcipatione, ptãs piit, & sui iuris, efficit, mũdiũ ex ea facies, vt ga emit, si piit, licet morte soluaẽ matrimoniũ, q. s resuscitabit? certè nemo, cum iã sublata sit obligatio. Idẽ dr de adoptino qui transibat in pãtẽ patris adoptãtis, ut insti. de ado. §. sed hodie. & C. de ado. l. fi. quæ patria ptãs emãcipatione tollebatur, uel morte, nec redibat i potestatẽ patris naturalis, l. g liberatus. ff. de adop. & inst. de suc. cog. §. liberi quoq; & hæc pcedũt i muliere Lõgobarda, q accepit Frãcũ in uitũ. sut soluto ma. nõ reddat sub mũdio mundualdi, sicut nec Romana effecta p. matrimoniũ legẽ mutat de psona sua, & vitit lege martticæterũ si feudum teneat, qa ne iure Frãcorum viuere debet, ut no. ſ. l. ij. vt fil. leg. pa. vi.

¶ Imperator Lotharius. LEX II.

VT mulieres a Romanæ, quæ viros habuerũt Longobardos, eis defunctis, à lege viri sui sint absolutę, & ad suam reuertantur legem, & hoc statuimus, vt simili modo seruetur in cęterarum natione mulierum.

De prohibitis nuptiis.

TITVLVS IX.

¶ Rex Rothar. LEX I.

NVlli liceat nouercam suam, id est matrinã †, quæ fuit vxor patris, neque priuignã, id est filiastrã, neq; cognatam, quæ fuit vxor fratris ducere vxorem, & si ipsa cõsenserit, vir, qui eã duxerit vxorẽ, cõponat pro culpa in curte Regis sol. centũ b, & mox separetur ab ea, districtus † à Rege. Et ipsa mulier habeat mediũ de omni re sua, & mediũ amittat. & curtis regia suscipiat, eo quòd cõtra mãdatum Regis † cõsenserit celebrare nuptias, & pœnã sustineat, & mox, vt dictum est, separentur.

¶ Rex Lutprandus. LEX II.

SI quis c puellã ante annos xij. spõsauerit, aut tulerit, tũc ille, q, eam tulerit, aut sponsauerit d, cõponat sicut edictũ de raptu cõtinet, id est, nõ ingentos solidos, medietatẽ Regi: & medietatẽ eidem infantulæ, & ipsa reuertatur in casam, & ĩ pecuniã suam, & sit quieta vsq; ad iustũ tẽpus: postea autẽ eligat sibi virũ, & nubat cui voluerit. Si autẽ mũdualdus eius consentiẽs fuerit, aut tradiderit e ante xij. annos, componat ĩ sacro palatio solid. trecẽtos, & mũdiũ eius amittatur, & sit ipsa cum rebus suis, in mundio palatij: pater verò aut frater potestatẽ habeant cui, aut in qualitate voluerit ad dandum, aut spõsandum filiã suã, aut sororẽ suam: quia non est credibile f, vt pater † filiam suam, aut frater sororem suam doloso animo, aut cõtra rationem cuiquam homini dare debeat.

¶ Idem. L. III.

DE his g, qui de illicito matrimonio nati sunt, vel nascũtur, id est de matrina, aut filiastra, vel cognata, quæ fuit vxor fratris, aut soror vxoris: quia canones sic habent de duabus sororibus sicut de duobus fratribus: & qui de tali matrimonio h natus fuerit, hæres legitimus parri suo non sit: sed ipsam rem habeant parentes proximi: & si parẽtes propinqui non fuerint, succedat curtis Regia.

¶ Idem. L. IIII.

HOc autẽ Deo adiuuante statuere præuidimus, vt à, modo nullus præsumat relictam de cõsobrino, aut sobrino i suo vxorẽ † ducere, si quis autẽ hoc, quod illicitum est, à modo facere præsumpserit, amittat k omnem substantiam suam, & qui de tali l coniugio nati fuerũt, legitimi hæredes non existant: nisi parẽtes propinqui: & si parentes propinqui nõ fuerint, curtis Regia succedat: hoc aũt ideo affiximus, quia Deo teste, Papa vrbis Romæ, qui in omni mundo caput ecclesiarum Dei, & sacerdotum est, per suam epistolam nos adhortatus est, vt tale coniugium fieri nullatenus permitteremus

¶ Idem. L. V.

ITem hoc censemus, atque præcipimus, vt nullus præsumat cõmatrem suã ducere vxorẽ, sed nec filiã, quã de sacro fonte leuauerit, neq; filius eius præsumat filiam illius vxorẽ ducere, qui eum de fonte suscepit: quia spirituales m germani esse noscuntur: & gi. Itẽ sponsalia puniuntur: ergo sunt prohibita, quia qđ licitũ est nullam pœnã meret. l. Gracchus. C. de adul. & ff. de iti. act. pciu. l. nec enim. sed respon. potest, q multa prohibentur fieri, tñ facta non rescindunt, vt §. de ea quæ si. vo. l. j. ut in si. de sentẽtia dicitur in l. j. §. biduum. ff. qñ app. sit. & l. relegatorum. §. ad tempus. ff. de interdi. & releg.

d ¶ Aut sponsauerit. ¶ dã dicunt, q. ad hoc, ut pœna imponatur, utrũq; debet interuenire, despõsatio scilicet & asportatio, & tunc stat, aut pro &: ut C. de uerbo. signifi. l. pe. & pro eis facit litera seq. ibi, ipsa reuertat, &c. Alij, quòd sufficit alterutrum interuenire, ut hic, non alterãdo coniunctionem, ut §. de rapt. & ff. de leg. i. l. fi ex toto, §. primo.

e ¶ Tradiderit. ¶ Contrã §. de illic. consil. Solhic non tantùm consiliũ dedit, sed etiã consensit, & tradidit: & ideò magis punitur. Item contra ĵ. eo. l. illud prẽterea, non enim licet patri, uel fratri intra ætatẽ filiam, vel sororem marito sociare, licet sponsare eam possit. Vel aliter, non licet mundualdo sponsare minorem maiori, sed tantum in ætate consimili: quod est melius, cum pater, & frater hæc omnia facere possint.

† Nota pietas principis plerũque consilium pro liberis capi. l. hæc, in ea. l. ff. de adul.

f ¶ Non est credibile. ¶ Nota prẽsumptionem inducendi hominis scilicet, nõ legis, ut suprà de rapt. l. si quis rapuerit. ff. de ritu nup. l. pen. §. de uno. insti. de adop. §. si uerò pater. in fi. capit enim pater cõfilium pro filiis, ut ff. de adult. l. nec in ea cir. fi. & torquentur magis in liberos, quàm in semetipsos. l. isti quidem. in fine. ff. quod metus causa. sed ar. cõtra. C. ubi pup. edu. deb. l. fi. & de exc. tu. l. hu manitaris. Sed quid si pater cõuincantur, quòd filium malè tractauerit. ff. si quis à pa. fue. ma. l. ff. C. d epi. aud. l. si lenones. isti præsumptioni nõ statur: contingit aliquãdo, ut sit pater suspectæ vitæ, ut ff. de procu. l. filiusfamil. sed statur, donec contrarium probetur: secus si esset præsumptio legis. l. fi. C. ad Mace.

† Nomatrimoniũ esse inter cõsobrinos, & uxorem eorũ prohibitũ. de iu. ci. est permissum. l. celebrandis inter cõsobrinos C. de nup. qđ gl. ibi. ibi soluit dicens, ius ciuile procedere iure Fori, sed nõ iure poli. ut xxv. q. j. c. cum igitur. unde hæc lex procedit iure poli.

g ¶ De sponsalia. ¶ Ex hoc sumi potest arg. quod l. ij. sup. eo. pulatus est mulieri adultæ, sic debet impunitus remanere, qui minorẽ desponsauit.

h ¶ De tali matrimonio. ¶ id est de prædicto, uel de simili, ut si clex ista prohibeat supradicta, & similia. Nec est contrarium, aliàs legitimi naturales possunt succedere: quia illud est intelligendum de naturalibus filiis, qui ex concubina & indubitato affectu nati sunt: hic autem de naturalibus, qui ex incesto coito nati sunt.

i HOc autem. Sobrino. ¶ qui sint sobrini insti. de gra. cogn. §. sexto gradu. & quis sit propior sobrinus habetur. C. unde legiti. l. ij.

k ¶ Amittat. ¶ ipso iure, & incõtinenti: vel (ut alii) amittit, quo ad prietatẽ, nõ quo ad administrationẽ, quã cũ moritur amittit: & ideo dicit, illiciti filij excludãtur à suc cessiõe, & hẽant eã ppinqui parẽtes.

l ¶ De tali. ¶ id est supradicto, uel simili.

m ITem hoc. Spirituales. ¶ i. omnes filii intelliguntur spirituales, germani, cum eo, uel cum ea, quæ à sacro fonte à patre suscepta est: & hoc, siue antea nati sint, siue postea: & dictorũ patrũ filii, uel filiæ cõtrahere pũt mrimoniũ inter se, præter q. cũ illis, q. de fõte fuit susceptus.

De his.

a DE his. Ante hoc tempus ¶ huius constitutionis. Alii. ſ. ante tempus septem, vel nouem mensium, quo casu certum est, eum q. nascitur ante istos menses non esse filium eius: & ideo quasi de illicito matrimonio susceptus, non venit ad eius hæreditatem.

b ¶ Partem dederint. ¶ ſ. post mortem patris, ut infrà de successio. l. iij. Sed contrarium hic dicitur. Sol. ibi de filiis naturalibus eius, cum qua pater potuisset habere coniugium: hic verò omnino illicitis.

c SI autem. Triginta annos. ¶ contra dicit. infrà. de præscrip. l. si inter fratres. Solut. ibi de fratribus legitimis: vt inter eos sit necessaria xl. annorum præscriptio: secus iter istos illicitos, q. sunt tanquam exteranei. Item contra. ĵ. de præsc. l. si quis possederit. Sol. aliud est per falsam charam possidere, aliud falso titulo. nam si quis iusto errore motus putat se habere titu. quem non habet vsucapiet: putatiuus enim error habetur pro tit. vt insti. de vsuca. §. aliis quoque. & ff. pro empto. l. qđ vulgo. Quid ergo si isti errabant in iure non autem in facto: vt quia sciebant se natos đ coitu, quẽ habuit pater cum sorore qua ti uel quinti gradus: & putabãt matrimonium tenuisse? Respon. error iuris fac t bam. post. l. sed & si lege § scire. ff. de pet. hæ. & ideo bo. pos. cẽsendi sunt. Sed vbi opponitur error iuris, vsucapionem non parit. §. error. institut. de vsucapio. Sed ibi de vsucapione triennij, vel longi temporis. hic de præscriptione triginta annorũ. Et ex hoc tex. notari potest in possessione triginta annorum titulum non esse necessarium. sed potest hoc ideo esse, q. parentes legitimi infra hoc tempus non adierunt hereditatem.

1 & in ante.

d SI quis. Præsumpserit. scilicet sciens mulierem esse coniugatam: nam præsumere scientis est: alioquid si falso rumore probato, putauit maritum mortuum esse per absentiam longi tẽporis, nõ erit puniẽdus. l. miles. §. mulier. ff. de adul. Item intelligas quando adulterium commissum non esset cùm cõiugata, sed cum sponsata tantùm, alioquin adulterium puniretur in eo.

e ¶ Diximus. ¶ ſ. in l. si quis à modo. ĵ. quali. qs se defende. de. Quæritur an debeat cõponere duplam metam, qui mulierem desponsauit coniugatam, sicut §. de sponsa. l. fina. Respon. nequaquam: quia lex illa loquitur, quando steterat in finibus sponsaliorũ, & dupla meta præstatur spõso. guidrigild autem curti regiæ, at hic marito præstatur.

A Dueniente. Paruulos. ¶ Ex hoc sumi potest arg. quod l. ij. sup. eo. de minore loquitur: & sicut minor hic relinquitur impunitus, qui corrupit, & ff. de ser. corrup. l. j. & de fur. l. qui seruo. & C. de fur. l. fi quis. qđ autem dicitur. ff. de iniu. l. non solum. §. si mandato. subaudi maxime. Sed tenentes primam sententiam dicunt speciale esse, cum sint alia specialia. d. l. fi quis.

qui hoc malum facere tentauerit perdat omnem substantiam suã: & filij, qui de tali illicito matrimonio nascũtur, hęredes esse nõ debent: nisi propinqui parentes: & si propinqui parentes non fuerint, curtis Regia succedat ei: vbi autem inuenti fuerint, qui suprascripta coniugia contraxerint, de præsenti seperentur: & pœnæ suprascriptę subiaceant.

¶ Idem. LEX VI.

DE his, qui de illicito matrimonio nati sunt, vel ante hoc tempus a nascuntur, & eis legitimi fratres sui voluntariè partem dederint b, ita statuimus, vt si eis fratres sui legitimi voluntariè partem dederint, ĩ ipsam debeãt permanere, & eos exhæredare minimè deberent. Nam pater non posit illos illicitos, neq; pthinx, neque per qualecunq; collsudium hæredes instituere. hoc autẽ ideo constituimus, vt omnis homo, q. vult accipiat legitimam vxorem: nã non illicitas cõtrahat nuptias.

¶ Idem. LEX VII.

SI autem fratres non sint, & parentes legitimi fuerint, qui legitimè poterunt ad hęreditatem, peruenire, & vsq; modo tacuerũt taceant & in antea, & nullam habeant facundiã, nec potestatẽ cõtra eos, qui posident per xxx. annos c, loquẽdi, dicẽdo, q. hęredes esse non debeant †, nisi per triginta annos possederũt, posideant, & in antea.

¶ Idem. LEX VIII.

SI quis miser, & insipiẽs homo præsumpserit d fornicare mulierem habẽtem virum suum, siue vir eius ipse ęgrotus fuerit: siue sanus: sicut & modo nobis talis causa annuntiata est, & probatũ est, componat ipse, q. hoc fecerit, gui drigild suum ad maritum eius, & ipsa suscipiat in se talem condemnationem, qualẽ suprà diximus e de illa muliere, quæ turpiter attractare permittit.

¶ Idem. LEX IX.

g ¶ Nisi pater. ¶ De fratre nullam facit mentionem, sed in muliere maritanda bene fit mentio de eo qui assimilatur patri: hoc ideo, quia frater licet quandoque tutor sit fratris, non habet eandem potestatem in fratre, quàm in sorore.

h ¶ Xiij. annum. ¶ Est ergo legitima ætas quantum ad matrimonium contrahendum in masculo xiiij. anni. in fœmina verò xii. an. ut §. e. l. ij. & §. de sponsal. l. de puella. aliter porro accipitur ętas, quantum ad consentiendum. itẽ aliter, quantum ad alienationẽ, &c i ¶ Mephium. ¶ intelligunt quidam nomen mephij sumẽtes ar. §. đ spõ. l. fi quis filiam j. §. secundus. qđ non placet, cum pretium pro mundio nõ detur mulieri, sed mundualdo: at hic loquitur đ eo, quod dandum est mulieri. Vnde ponitur hic, p spõsalitia donatione. Notari potest ex ista l. q. spõsalia, siue matrimonium ratum est ex parte eius qui plenę ætatis est, & cõcor. l. ij. §. eo. nec pót alij adhærere vsq; ad tempora minoris, de cuius matrimonio tractatur: minoris autẽ persona quieta est vsq; ad tẽpus legitimum: quia cum nõ potest consentire, ut sit matrimoniũ, nec dissentire. quod etiam in ciuilibus contractibus contingit, vt si quis contrahat cum pupillo obligatur ei, non autem pupillus ipsi, & id ex vna parte tantum cõtractus tenet, ut insti. de aucto. tut. in prin. & ff. đ acti. emp. l. Iulianus. §. si quis à pupillo.

† Facit. c. de illis. in al. de spon. impu.

K ¶ Puellam. ¶ sut cura alicui puellæ xl. sol. dantur inter mundiũ, & spõsalitiũ, isti mulieri quasi viduæ non dabuntur nisi xx.

l ¶ Sol. centum. ¶ cõtra. §. de illis: consi. l. j. vbi confiliator maior. é præstat pœnã. Sol. aliud est consilium dare, aliud suadere: nã vbi quis cõsiliũ dat, liberũ est explorare, an expediat sibi l. ij. in fi. ff. mãda. at persuadere est plus quã cõpellere. l. j. §. psuadere. ff. de ser. cor. Quidã dicũt ita demũ de cõsilio quẽ puniri, si alias facturus nõ erat, ut §. đ illi. cõsil. l. j. & ff. de fur. l. in furti. §. cõsilium. & ff. de ver. sig. l. sępe. in fi. vbi cõsiliũ debet esse malignum ad hoc vt puniat, alioqn de ope tantũ præstita nõ tenetur, nisi factũ fuerit le cutum. verba enim cum effectu sunt accipienda. quid enim obfuit conatus, si iniuria nullum habuit effectum. l. j. §. fin. ff. quod quisque iur. Alii dicunt vtroque casu puniri consilium, siue erat facturus, siue non, vt hic, & ff. de ser. corrup. l. j. & de fur. l. qui seruo. & C. de fur. l. fi quis. qđ autem dicitur. ff. de iniu. l. non solum. §. si mandato. subaudi maxime. Sed tenentes primam sententiam dicunt speciale esse, cum sint alia specialia. d. l. fi quis.

† Not. mephium nõ posse viduæ plenitердari: sed medietatẽ. Qui uero. alias ẽ lex.

m VT episcopi. ¶ Nota quòd Episcopi possunt corrigere, & absoluere incesta matrimonia per censuram ecclesiasticam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ In fiscum.§ Videtur superioribus contradicere, ubi patrimonium cõmittentis incestũ defertur ad legitimos parẽtes. Sol. hic d̃ acquisitis post separationẽ, quæ non deferũtur ad parẽtes legitimos, §. ad fiscũ, si posteà in eode incestu reperiat.

b Llud. Coætaneos. § Not. personas ætate disimiles non sociari in matrimonio: unde quidã dixerũt, l.ij.ſ.e. corrigi p istam: ubi dicit pater, aut frater. Alii dicunt nõ corrigi, sed patrẽ, & fratrem esse excipiẽdos: & loquitur lex ista in matrimonio, sponsalia autẽ non prohibentur inter tales personas. quia ex ipsis nõ contingit animarum ruina, quæ hic habetur.

† Nam nõ potest videri nupta q̃ virum pati non potest. l.pen.ff.quãdo dies lega.

c ¶ A publicis.§ i.vt nõ debeat remanere impunitus, sed puniatur amissione patrimonij, sicut in superioribus dictũ est, vel ad atrium Regis mittetur tãquã legis cõceptor puniẽdus. vt j.l.fi.

d De incestis. Parẽtela.] Aequè enim (vt canones dicũt) & a propriis, & à cõsanguineis vxoris abstinendũ est. vt de cõsan. & affinita. cap. vlt. in antiquis.

e Vt spõsam. Nemo accipiat. § Quia hoc vetitũ est secũdum canones. Vel potest dici, nemo recipiat, scilicet iuitis parentibus, ne raptum committat.

f Henricus. Quoniam &c. § Nota hic argumentũ, q̃ spõsalia inter minores valent: nam sponso priore mortuo prohibetur eius propinquus despõsare eam: quę prohibitio ideo videtur inducta: quia sponsalia tenuerũt. Item dicũt quidã per hanc legẽ, corrigi superiores, quæ minorẽ pœnã irrogauerũt: vt §. eo. l.j. Itẽ corrigũtur alię, quę deferebat amissum patrimoniũ ad legitimos parẽtes: at hic medietas ad curtẽ Regiam.

¶ SI SERVVS &c.

g Si puella. Secuta fuerit.§ Nõ matrimonij cã: q̃a tunc succedit lex seq. Sed videt, q̃ plus punit per matrimonium, quam per stuprum, quod est verũ, cum matrimoniũ fiat cũ perpetuitate, stuprũ verò ad tẽpus: & facit §. de for. l.fi. & §. de adul. l.j.

h ¶ Non requiratur. hoc verũ, si seruus nõ fornicatus est, aliàs componit, l.sol l.fi. §. de for. Sed nũquid dominus dando seruum pro noxa liberatur à pœna: vt Institu. de nox. in princ? R.fi. nõ iure isto, imò eo iuito prędicta cõpositio exigeretur: vel (vt quidã distinguunt) aut habuit seruũ disciplinatũ, aut indisciplinatũ, primo casu non tenetur, secundo sic: nam tenetur quis qui vsus est secũ malis hominibus. l. fi. ff. nau. cau. fta. Sed si bis fornicatus fuerit, tenetur insoli. c. ut §. de for. l.j. & sic no. q̃ ubicunque liber homo punit in pœna pecuniaria, seruus in dimidiũ punit, nisi lex aliud dicat, l.j. & fi. §. d for. & §. de scan. & comp. l. iiij. & sic melioris conditionis est seruus, quàm liber. vel dicamus hanc legem loqui, quando seruus stuprũ cõmisit, ut hic, dũ dicit, pœnam luxuriæ. sed quare dominus non conuenit pœna, l. sol. Respõ. q̃a seruus fuit extra prouinciam, nõ in ptãte dñi.

† Not. quòd imperiũ à fortuna est: & à Deo homines dantur. ad hoc alleg. Bald. huncte. in §. hoc quod nos ver. cõcesserimus, de pa. conſtan. & alia similia adducit iura &c.

i Si seruus. Occidẽdi.§ Si à curia fuerit sibi traditus, uel tradita, aliquin secus, ut j. eo. l. fi. & §. de fur. l. fi quis cunque. & §. de adop. l. si quis dixerit. §. ille autem. & est ratio, quia debet primo de maleficio constare, & demum puniri.

k Si mulier. § Intellige secundum l. gem seq. quæ istam ampliat.

l ¶ Ancilla palatij. § In hoc, quod lex dicit, ancillam fieri palatij, & seruũ publicari, emendatur p legem seq. Et not. q̃ hic est vnus de casibus in q̃bus annalis præscriptio obstat: ut j. de his quæ obcauſ. deme. & j. de benefi. & terr. l.j. & j. quali, quis se defen. deb. l. si quis alij pro

Si seruus liberam puellam, vel mulierem in coniugio acceperit.

TITVLVS IX.

¶ Rex Rothar. LEX I.

I puella libera seruum alienũ foris prouinciã secuta fuerit g, requirant eos pariter dominus serui, & parentes puellæ. Et si eos inuenerint, ambo pœnã luxuriæ iuxta legem sustineant. Nam culpa k ad dominum, cuius seruus fuerit, non requiratur.

¶ Idem. LEX II.

Hæc l. obtinet per l. seq. vltra vii.

† Not. seruum mori debere pro domino. Hãc l. copulate cõcubinã. Lutrandus.

Si seruus liberam mulierem, aut puellam ausus fuerit sibi coniugio sociare, animæ suæ incurrat periculum †, & illam, quæ seruo fuerit consentiens, habeant parentes potestatem occidendi i, aut foris prouinciam transuendi, & de rebus ipsius mulieris faciendi quod voluerint. Et si parentes eius hoc facere distulerint, tunc liceat gastaldio Regis, aut actori, aut sculdasio ipsam in curtem Regis ducere, & intra penſiles ancillas constituere.

¶ Rex Lutprandus. LEX III.

Si mulier k libera seruum tulerit, & parẽtes eius intra anni spatium in eam vindictam dare neglexerint, sicut in anteriori edicto continetur, tunc quandocunque post ipsum anni spatium inuenta fuerit, sit ancilla palatij l, & ipse seruus similiter ad palatiũ re-

pro quacunq;. & j. de his qui ad pala. vene. contem. l.j. & iij.

a Nlli. Sine mundio.§ Hoc videtur falsum: ut in pupillo, q̃ potest esse sine tutela: ita mulier sine mundio: præterea. j. ti. j. habetur quòd mundualdo mundium amittente, mulier potest ad patrem reuerti, uel ad curtem Regis: quandiu ergo eligat, est sine mundio. Sed dic sine mũdio uiuere. i. sine mũd. uitãm ducere: nam cum mulieri necessarium sit emere, uendere, locare, & similiter uerum est, q̃ non potest sine mund. uitã ducere: cum tunc facta per eũ irritentur.

b ¶ Potestate uiri.§ Ex hoc uidetur prima facie dicendum, quod pupillus non possit, nec debeat habere mundium mulieris & maximè cum pupillus non sit sufficiens in sua administratione. minus in alterius, quæ per mundiũ debent administrari, vt j. tit. j. l. fi. & hoc necesse hominum, & rerum fœda confusio, ut q̃ eget alterius gubernatione, ualeat alterũ gubernare. l. fi. C. d̃ leg. tu. Sed cõtrarium est uerius, ut aliud sit in mundio, aliud in tutela, cum tutela sit onus, & labor tutoris: nõ enim tutor commodum consequitur ex tutela sic ut mũdualdus ex mundio nam per mundium succedit mulieri: ut suprà in pluribus legibus. & partem habet compositionis quæ propter illatam iniuriam mulieri cõponitur, ut §. de raptu. l. si quis qualencunque. Item cum minor æta. fauorabilis sit, ad eius læsionem uideretur inductum si non posset mundium habere. Quis interim administrabit res mulieris? Respon. tutor pupilli supplebit officium incumbens pupillo, ut ff. de acqui. pos. l. quamuis pupillus §. infans. non ob. quod hic dicitur: quia nomen uiri non ponitur ad differẽtiam ætatis, sed sexus, ut j. de episco. & cler. l. monasteria. Item si quæritur si uir decedit relicta uxore prægnante, in cuius mundio remanet uxor? Respond. audiui quosdam dicentes, mundiũ esse in pẽdenti: quia ignoratur cuius sit, vsque ad partum, vt si masculum pariat, sit sub mũdio filii, ut tota partis hæreditas: si fœminam, mũdium perueniat ad agnatos: interim ergo nullius est. non enim suscipere debemus rerum naturam, in qua omnia certa sunt, sed nostram inscientiam spectare. l. sed & si restituatur. §. si vxore prægnante. ff. de iudi. quod placet: quia sicuti successio hæreditatis, quoad pariat mulier nulli defertur, ita nec mundiũ quæ est res hæreditaria sed curator auctoritate Regis bõis datus administrabit mũdium, sicut cætera hæreditaria. Alij dixerunt, q̃ remanebit mulier sub mũdio ventris: quia qui in utero est, cùm de eius commodo agitur habetur pro nato. l. qui in utero. ff. de statu homi. nec videtur sine liberis decedere, qui uxorem prægnantem reliquit. l. si quis prægnantem. ff. de regu. iuris. Mihi nõ placet: q̃a debet expectari, quoad pariat mulier, vt sciatur, an declinet ad monstrum, vel ad prodigium: & an sit masculus, vel fœmina: & an vnum, vel plures pariat. cùm partus non editus nõdum homo rectè intelligitur. in l. Falcidia. ij. ff. ad legem Falcid. Item quid si plures sint mundualdi, an sufficiat unius auctoritas in alienatione rẽ mulieris? utrũq; secundum ius Romanum, si alter pẽs sit, & non cõtradicat, l. consilio. §. fi. ff. de curatore furios. cum si. quidã tamẽ dicũt, & benè, q̃ aliud sit in tutela, aliud in mundio: quia alienatio tenet ex parte mundualdi consentientis, licet mundium sit q̃d corporale, & sicut tutela cuiuslibet tutoris sit, ita & mundiũ cuiuslibet mũdualdi: res enim incorporeæ indiuiduæ sunt, præter usumfructũ. l.j. §. si ususfructus. ff. ad legem Falcidiam. tamen quia commoda ex mundio puenientia diuiduntur, ideo pro parte mundualdi consentientis alienationi, alienatio tenet. Itẽ retento superiori themate, q̃s reuocabit partes alias? Respon. quia eadem mulier admittitur ad reuocandum, cæteris mundualdis auctoritatem præstantibus mulieri agenti uel ipsi poterunt reuocare, non tñ suo nomine agendo, sed mulieris, & hoc ipsa uiuente, alioquin suo nomine, tanq̃ legitimi successores, reuocabunt. fuit. n. alienatio contra leges: & ideo cũ de facto processerit, tanquã irrita nõ irritanda est. Quid si mulier sine mundualdo contrahens conditionem suam faciat mulierem, an contractus irritet? Respõ. cum mulier in casu alium sibi obligat: quia capax est obligationis, se autem alij nõ obligat ad instar iuris Rom. ut insti. de auct. tut. in prin. & ff. de actio. emp. l. Iulianus. §. si quis à pupillo. & C. de proc. l. non eo. potest itaq; mulier conditionem suam facere meliorem etiã sine mundualdo, ne quod fauore est introductũ retorqueatur in odiũ. l. plures. in fi. C. de fid. instrutorum. & ff. de legi. l. nulla. Et intellige ubi mulier alij non obligatur. §. quo ad promissionẽ per eam factam, sed benè, ut possit conuenire, ut aut stetur contractui, aut discedat ab eo. l. Iulianus. § fi. quis colludente. & seq. ff. de actio. empt. Item intellige mulierẽ sine mundualdo, non obligari, si ipsa conueniatur. sed si ipsa agere uelit, necesse est, ut sol. dũ soluat, argu. l. si cum filio fam. ff. de cõpen. & l.iij. §. pupillus. ff. de negotiis gest. Item an mundualdus possit post tempus ratum habere, ut cõtractus ualeat? Respõ. nequaquam, ut ad instar iuris Romani de tutore, ut habetur insti. de auctori. tut. §. tutor. & ff. de auct. tut. l. obligari. §. fi. qd̃ est uerum post longum tempus: sed nõ si statim, quia valebit: ut ff. de acq. hære. l. si quis mihi. §. iussum. & hoc placet, licet non debuit in dubium reuocari: q̃a de hoc est tex. expressus in l. nunquam. j. respon. ff. de usuca.

† Selpmũdio

† Not. parentes, aut iudices in instrumento iudicij rerum mulierum subscribere debere ad ualiditatẽ ipsius contractus: q̃a præsentia, ppinquorum tollit metum. le. transactione. C. d̃ trãs. & etiam præsentia iudicis. textus i l.j. C. de prędę. de cu. l. x. & dixi de aucmag. cõsil. & parlamẽ. regni.

c ¶ De rebus mob. lib.§ Sed in ultima uoluntate uidetur, quòd possit alienare, etiam sine uoluntate mundualdi: cum cogatur mundualdus ei consentire. ut inf. de sanctimonialib.

d ¶ Donandi.§ Nec ergo testandi: nam per hæc duo potes intelligere omnes casus, in quibus mulier damnum pati pôt. Sed nũquid potcrit obligare? uidetur q̃ sic, quia non est prohibitũ. l. ab ea parte. ff. de ꝓba. nec obstat uerbum hic posituum alienandi, si propriè accipiatur, & strictè, ut C. de fund. dota. l. Sed tamen contrarium uidetur, quia lex inhibet alienationem. l. ulti. C. de reb. alie. non alienand.

e Si qua. Jhæc lex tantum loquitur de Longobarda coniugata, & ea solum cum alienat. interrogabitur non uidua, uel puella.

f ¶ Res suas.§ id est dotales. idem esset de suis propriis. Vel res suas id est uiri, in quibus quarta ei debetur, uel etiam res, quas ipse dedit in dotem.

g ¶ Communiter.§ quia res communes erant inter uirum & uxorem Vel dic, quia mulier est domina quartæ, & sic in uenditione illa uendebat pro quarta, & maritus pro tribus partibus.

h ¶ Vel tres.§ ſ ad eos qui eam ad maritum dederunt: nam plerunque mundualdo mundium amittente, ad eos reuertitur, ut §. de sponsa lib. l. si quis filiam. j. Sed pone eos mortuos esse, non debet fortè fieri notitia ad eos, qui proximè uenturi sunt ad successionem, ne alienationẽ impediant: nam cum de nuptiis emancipatæ mulieris tractatur, cuius uoluntas patri uoluntati repugnat, debet interuenire arbitrium suorũ propinquorum. scilicet qui non proximè sunt uenturi ad successionem eius, si non impediant matrimonium. l. uidua. C. de nuptiis. Ex hoc loco sumi potest argumen. ut confessioni factæ coram duobus, aut tribus testibus rogatis standum sit: sicut si coram iudice facta fuerit. quia non licet mulieri mutare talem confessionem: secus iure Romano, quo q̃n que rogati testes debent stare confessioni. l. testium. & authenti. rogati. C. de testibus. Item ex hoc not. argumentum contra sententiam Beneuentanorum, dicentium duobus non esse credendum, ubi guadia nõ datur: uerum supra l. proxima. dicitur auctoritatem mundualdi sufficere in mulierem alienationibus: unde uidentur contrariæ. solutio. hæc addit illi: uel (& melius) hic de coniugata, quam facilè maritus inducit ad alienandum precibus, uel minis: ideo parentes debent interesse, ne mulieres timeant maritorum uiolentias, qui timor in extraneis mundualdis.

i ¶ Non sit stabile.§ Quæritur, quando mulier debeat, & possit reuocare? Respondeo si quidem pro quarta sua alienauit, licet talis alienatio sit contra hanc legem, tamen uxor uiuente marito non aget, cum non detur sibi actio de quarta, constante matrimonio, licet sit domino, nisi fortè ad inopiam uergente marito, ut C. de iure

Universidad de Deusto

do.l.ubi.si uero de aliis rebus alienatio facta fit,in qua mulier pati voluentiā reclamauit,illico poterit reuocare,vel auctoritate mariti,si voluerit,vel adiutoris,q̄ à Rege habitur: sed quo p æstabit maritus auctoritatem ad irritandū,cū ipse ad alienandum præstiterit? Resp. quia ipse non agit nomine suo,sed uxoris:nam & œconomus, qui rem ecclesiasticam alienauit,ipse reuocabit:venit enim contra factum suum nomine ecclesiæ,non suo.l. iubemus.la ij. §. prædia. C.de sacrosan ecc̄l. nam cum eodem tutore, cum quo pupillus contraxit, impetrabit in integrum restitutionem,vt C.de in integ.resti.per totum.

† scribere

a ¶ Qui chartam. ¶ i. vt manus ei incidatur,ut §. de his qui fal.char l.j.at qui scribit contra legem aliter punitur: sed fortè hic falsum immiscuit, scribēdo mulierē,aut parētes interrogatos fuisse,qui nō fuerūt. & ideo dicit, qui aliter scribere præsumpserit. Vel intelligas d̄ compositione pecuniaria, non de pœna corporali,quia manū nō debet amittere,qui tantum contra legē scribit: sed compo.guidrigild.l. ij. §.de his qui fal.chart. distingue, ad hoc ut mulier possit habere mundium,utrum sit maior septennio,vel ne si minor, tunc cum tutoris auctoritate cōsentiet mūdualdo suo,ar.C.de iur. deli. l.potuit.& l.si infanti. ff. ad Treb.l.restituta.si maior,tunc cum sua,& tutoris auctoritate mulier contrahet. Item nūquid mundualda posfit mundium emere auctoritate alterius,ut ff. de auct.tu. l.pupillus. Item quid si mundualdus cōtra mundualdā uelit agere? Rñd. utique:sed interim dabitur alius à curia in locū ipsius,ut insti. de auct.tu. in fi. Item an per fideiussorem per mundualdum factum in contractu mulier ur præstare auctoritatem in eo? Rñ.non arg.l.j. ff quod iussu nec sufficit tutorē præsentē esse,nisi se approbare dicat,lege j.in fi.& l.iii ff.de aucto.tut. Itē nūqd pater posfit legare mundiū uxoris suæ,uiuente filio? Dicunt quidam, quòd non:quia sic filium ab hæreditate paterna exhæredaret,cum sibi extraneus succederet mundualdus. Sed alij contra,& melius, quia qui libet maritus potest mundium suæ uxoris donare, & filiis tamē mater succederet,non tanquā mundualda,sed tanquam filius.ar.l. si sorores. j.de suc. & de sanctimo.l.si qua mulier.& cum sorore excludant mundualdum extraneum, dato pretio pro mundio,multofortius & filius.

† Not.de mūdio muliebri, q̄ hic capitur p̄ omni patrimonio competēti puellæ, aut mulieri. & mūdualdō tutor siue balister,qui habet i potestate sua mundium mulieris, ēt in parris ptāte existentis, §.citu.proxi. l. j. quod est contra dispositionē iuris cōis, de bo. mater & bo. quæ lib. C. Sed mundius mulie bris de iur est, quo mulier sit mundior, i qua continent speculū,uasa,unguenta, & alia fimilia,ut l.j. & l. argento. §. mundius mulie bris. ff. de auro,& argen. lega.

b ¶ Sit culpabilis.§ Sed non intantum:quia non deber amittere manū, sed componat guidrigild,& amittit honorem,ut j. de off.iudi l. de uniuersali quidem quia chartam falsam non fecit,licet contra legem fecerit,& hoc ita intelligendum,ne sit contrà §. de his qui chart.falsf.l. ij.

c ¶ QVALITER MVNDVALDVS,&c. ¶ Diximus qualiter acquiratur mundium:nūc qualiter amittatur. Videamus primo, quid sit mundium,unde dicatur,& quibus modis amittatur, & qualiter deferatur Mundium est potestas in capite mulieris liberæ ad defendum eam,quæ propter fragilitatē sexus se defendere nequit:dicitur à munio,munis. inde mundualdus,quasi munialdus:sic tutores, quasi tuitores. Amittitur quandoq; facto,quandoq; iure,quandoq;ex sententia. Facto,ut si facit nō faciēda,eā forte adulterādo vel fame necādo, vel sibi denegando uoluntatē maritādi,ut §. de spon.l.si q̄s filiā. j.uel si facit faciendā,eā maritando,sed indigno. Amittit ēt morte naturali: vel ciuili,ut deportatione, sed tūc propriè dicitur finiri.deferr autē iure nat.gen.& ciuili. Iurē nat.ut patri,& fratri,& uiro:sed quare uiro,cū non sit pater,aut frater? Rñ.qa ab eo descēdit maris, atq; fœminæ coniugatio,quā nos matrimoniū appellamus.inst.de nup.in prin.ut regen. ut patrono:eo enim iure orta sunt bella,captiuitates,& seruitutes,inde sequutū est manumisfionis remediū.l.manumissiones.& seq.ff.de iust et iur.ponitur enim mundiū quandoq; pro potestate,pro pretio,p̄ cōpositione,& quandoq; pro successione. Sed nunquid mundualdus possit conueniri actione iniuriarū p̄ter amissionē mundij? Rñ.vtiq; l.ij.§. de iniu.mul.& j.e.l.fi.qa amittit mundiū,si eā turpe battiderit,& faciant compositionē de plagis & feritis:vt §. de scan.& cōpo.per to.sed obst. l.j.j. depo.& l.licet.in fi.ff.de nau.cau.fta. Sol. amittere mūdiū non est cōpositio, sed aliud é pœnale de tutore iu Rom. qa fi alimenta pupillo denegauerit tutelam amittit,& fustigabitur.l. necare.ff. de lib. agno.

d ¶ Iqs. Aut fratre. § Vel marito. sed tamen debet se purificare mūdualdus si crimen dixisse negauerit. in uno enim solo casu statim amittit mundium.ut j. de eo qui uxor.suam dimiser.l.j.

e ¶ Crimen iniecerit.§ verbotenus:vt hic in fin. ibi,hoc crimē dixisse negauerit.

f ¶ Tunc amittat. § Sed quomodo iudicium retractab tur inter mūdualdum & mulierem? Rñd. adiutore dato ipsi mulieri à Præfide: sicut datur curator ad litē pupillo, si inter eum & tutorem vertatur iudicium §. fin. initi. de auct. tuto.

g ¶ Purificare.§ scilicet cum xii. sacramentalibus numerata sua persona, cum de iniurioso verbo teneatur ad pœnam xx. solid.ut §. de iniu.mu.l.ij. & j.quali. quis se defendebet.l.si qualiscunq;. j. Item si mūdualdus iurare non potuerit,an amittat mundiū pro iniurioso verbo,& pœnam legitimā patietur? vtique: vt j.e.l.fi.in fi. quod si ꝓbare voluerit per testes, poterit,aut per pugnam,vt §. de iniur.mu.l.ij.& §. de conuic.l.j.

h § I quis. Excepto patre.§ refertur ad eam tantum,ut si eam inuitam alij dederit ad uxorē, aut ad maritum, quo casu propter naturalē sanguinis affectionem,pater aut frater mundiū non amitteret:ut no. §. de prohibi. nup.l.ij.in fi.secus in aliis casibus,ut si pater,aut frater insidiati fuerint in eius animā, aut ad faciendam violentiā &c quia nullus excipitur mundualdus,nec ēt maritus, qui si uxorem postposuerit,debet simiiliter eius mundiū amittere,ut j. de eo, q uxo.su.di.l.j.cū longè maius delictū sit occidere,quā uxorē superinducere, de quo no.j.eo.l.cognouimus. Quid si mundualdus accusatē de causis,ex quib. mundiū amittere debet,an pendente iudicio ab administratione cessabit? utiq; est enim omnino suspectis ex omnibus causis,ex quibus per legē dicitur remouendus. unde quæritur,si mulieri sit necesse interim prædium emere,uel uendere,locare,uel conducere,cuius auctoritate hoc fiet? Rñ.alius mundualdus in eius locum succedet, uel constituetur,ut C.de suspe.tut.l. eum quem.

i ¶ Puellæ.§ quantum ad hunc casum non excipitur pater, aut frater sed ab aliis sequentibus.

K ¶ Aut ad curtem.§ Ex hoc quidam dicunt, mulierem necesse habere ordinē seruare.ar.l.j.ff.de sol. Alii mulierē posse eligere, ut expedire sibi uidebitur,& hoc uerius. Sed utrū,mulier possit eligere mundualdū ad certū contractū,ut eo finito,desinat mūdualdus? & ista q.similiter est illi,ubi maritus decedens,potestatē dat uxori eligendi mundualdum, quē uoluerit? Rñ.iure quidē Ro.ad certam causam dari potest,qua finita desinit curator:ut insti.de auct.tut.§. fi.aliō quin tutor & curator, cum perpetuitate à iudice eliguntur:cæterū à testatore rectè ad tēpus datur.ut insti.qui tu.dari pos.§.ad certum.i dem de mundualdo,qui cū perpetuitate eligi debet, tamen Beneuenti mulier electionem habet in singulis contractibus singulos mundualdos eligere.

l § I quis. Strigam.§ Hic not. quòd mundualdus de iniurioso uerbo debet mundium amittere:ut no.supra eodem,l.prima.licet ibi dicatur,crimen iniecerit.quod intelligitur verbotenus,ut ibi in principio not.

Continet.

a Continet. Edictū. § Vt l.si pater.si iliam. propè fi.§. de sponsa.

b ¶ Aut uitiū malum. § Hic no.mundualdū correptionem mulieris habere, & morum emendationem, pro qualitate delicti, quam componere potest usque ad modum paternæ affectionis, quā si excesserit semiendo, culpæ connumeratur,etiam si seruus sit in familia. nā non debet sæuire in mundualdam,cum culpabilis erit in suos, & in extraneos,ut ff. solu.matri. l. si constante. §. si maritus. vade est modus in rebus, sunt certi denique fines, quos ultra citraque nequit consistere certum. Hor.l.j.ferm.sat.j.

¶ Malatractatio, qd ſ̄ no.cōtra donatarios, qui male tractant dona tores quibus bona donata reuertuntur, ea contemplatione & pacto, & bene & honeſtè tractarent eos.

c ¶ Cū ea adulteratus. § ea uolente, & centum solid. præstabit. ut §. de form.l. si sed si ea inuita d rapta tenebitur.

† indecentem

¶ DE CONIVGIS.

d § I aldius Vxorē § Quod seruus facere non potest: & in hoc differt aldius à seruo. & quia maior compositio de aldio præstatur.

† decernimus

e ¶ Morgincap.§ id est, quarta, quam aldius uel seruus, siue dominus pro eo facere non cogitur.

f ¶ Suis.§ ar.quod filius sequatur conditionē matris:ut & j.l.pro.& l si aldius.sed contrà j.eo.l. iij Sed soluuntur per l. si aldius cuiusfunque. j. eod.

g § I aldia. Libertatē.§ scilicet post annum ad instar liberæ mulieris ferro nubentis.

h ¶ Amittat. § hæc lex duobus modis legitur: s.si aldia, uel alia liberta tuit seruū p̄ o marito amittit libertatē suam, s. fiat.m,& fit ancilla illi⁹, cuius liberta erat, quasi ex ingratitudine. & si dominus eius ancillæ neglexerit reuocare eā ad seruitium tunc quādo mortuus est maritus, fit liberta cū liberis suis. Vel aliter fit,quādo accepit seruum pro marito amittit libertatem (scilicet post annum, si parentes non dederint nūdictam in eam, & fit ancilla illius, cuius est seruus: & si quādo tunc maritus mortuus est,dominus serui neglexerit reuocare eam in seruitutem, fit liberta cū liberis suis.

i ¶ Et si dominus. § id est,patronus, qui dominus fuit ancillæ.

† Parentis reddere

k § I aldius. Nascuntur. qui a non fecit mundium.

l § I aldius cuiuscunq; § Secus si ingenuus sit: nam prius debet eā facere vniderboram. vt supra de sponsa.l. si quis

§ I aldia, aut liberat in casa aliena ad maritū intrauerit,& seruum maritum tulerit,libertatem § suam amittat: h & si dominus i eius neglexerit eam replicare ad seruitium, mortuo tamen marito, vadat vbi voluerit libera vnà cū liberis suis,& cū omnibus rebus suis, quātas in illo tempo secum adduxit,qñ ad maritum intrauit:nam amplius nullā rē consequat: sed vitiū suū sibi reputet, eo p̄ seruo consenserit volūtariè.

¶ Idem. L. III.

§ I aldius ancillam suam, aut alterius tulerit vxorem:filii,qui ex ipsa ancilla nascuntur, k sint serui eius, cuius mater ancilla est.

¶ Idem. L. IIII.

§ I aldius cuiuscunq; l aldiam, aut liberam† alienam vxorem tulerit: si filios ex ipso coitu habuerit, patrem sequētur, m sint aldij eius,cuius pater est.

† liberta

¶ Idem. L. V.

§ I ancilla n cuiuscunq; in casam alterius ad maritum intrauerit, & seruum tulerit, nihil de ipsa casa marito mortuo consequatur,ni si quantum ipsa secum adduxit.

¶ Idem. LEX VI.

§ I seruus o cuiuscunque ancillam alterius tulerit, & dominus ancillæ eam liberauerit, p & admond fecerit q à se:aut si eam vendiderit, & qui eam emit dolosoanimo,& liberauerit,& seruus ipse in seruitio permanserit,amittat ipsa libertatem suam, & sit ancilla Regis: & ipse,qui eam liberauit, componat in curte Regia aliam talem,aut pretium,quantum ipsa voluerit, p eo, quòd colludium fecit: seruus verò ipse sit in potestate domini sui, & ancillam ipsam faciat dominus serui suā cum pretio,aut qualiter à Rege obtinere poterit.

¶ Idem. LEX VII.

§ I seruus cuiuscunque legitimam habuerit vxorem, & aliam ancillam super eam duxerit, componat dominus ipsius serui,ficur in edicto de adulterio cōtinetur,ei cuius postea ancillam tulerit: ancilla verò ipsa pro illicita præsumptione accipiat talem disciplinam à domino suo,in domini serui præsentia,vt alia ancilla facere non præsumat.

† Respectū habuit ad l. Lutprandi §. de formic. l. si quis eū ancilla geotile.

¶ Rex Lutprandus. LEX VIII.

§ I aldius cuiuscunq; aldixm alterius tulerit vxorem, & filios ex ea procreauerit,& mundium ex ea non fecerit,sint filij eius aldiones,cuius & mater fuerit. Nam si postq̄ ex ea mundiū fecerit, & filij nati fuerint, sicut in anteriori edicto cōtinet,patrē sequant. Et talē legē cū patrono suo habeāt,qualē & pater eorū habuerint.

¶ Idem. LEX IX.

§ I quis fraudulenter r ancillam alienam tulerit, & dixerit,q̄ eam seruus,aut aldius ipsius tulisset vxorē, & postea veritas clarefacta fuerit, q̄ non eam ipse seruus,aut aldius tulisset, tunc primum omnium reddat ipsum mācipium,cuius fuerit,& sit eius ancilla, cuius antea fuit,& ille, qui hanc fraudē facere præsumpserit det insuper s aliā talē ancillam, aut aldiā eidē homini, cui fraudem fecerit, & reddat operas de ipsa ancilla, quē fraudulenter tulit,quandiu eam apud se habuerit.

† liberam

Universidad de Deusto Biblioteca

a Saldius. Sicut lex est. ℨ vt inf. de manumiſ. l. j. ij. & iij & inf. qualit. quis ſe defend. deb. l. ſi quis animo.

b ¶ Componat. ℨ Sed ambo occidi poſſunt, ſi inuenti fuerint: alioqui traduntur in manus mariti: ut ſ. de adult. l. ſi quis dixerit. l. ſi quis cum uxore. & l. pen. & ult.

c VT coniugia. Per uoluntatem. ℨ Imò idem & ſi contra uoluntatem dominorum. ut extra de coniug. ſeruor. c. j. d ¶ Quos Deus. ℨ Ergo matrimonium eſt à Deo inſtitutũ. ut de off. deleg. cap. cauſam matrimonij. & ℨ. de prohi. alien. min.

d De mancipiis. Recipere. ℨ Cum voluerint recedere. ut in l. j. huius tit. dicitur.

¶ DE EO, QVI &c.

e Siquis. Abſq; culpa. ℨ Sunt enim quædam legitimæ culpę, propter quas licet marito uxorem poſtponere, ut ſi inueniatur cũ alio turpiter conuerſari: ut inf. quali. quis ſe defẽd. deb. l. ſi quis à modo, uel ſi fornicetur cum alio. l. pen. ℨ. e. Item ſi cõſiliata fuerit in mortem mariti, ut ſ. de conſi. mor. l. fi.

† Gene. ij. Matthæi xix. Marci x.

f ¶ Parentibus. ℨ Sed nõne pœne præſtita debet eſſe in poteſtate mulieris, quę principaliter paſſa eſt iniuriã? Reſpon. prima facie uidetur, q̃ ſic. argum. l. j. ſ. de ſpon. nam dicta iniuria reſpicit ſecundario parentes. Ideò forte parentibus eſt præſtanda: quia mulier reconciliata marito, pœnam ei reſtitueret, & uideretur impunita.

No. uxorẽ eſſe etiam non mundiatã a viro.

h ¶ Ad parentes. ℨ Sed ſi mulier à marito poſtpoſita adulterium committat, an ab eo poſſit accuſari? Item quid ſi maritus non ſuperinduxit uxorẽ, ſed fornicationem commiſit, an poſſit de adulterio accuſare? Reſpõ. neutro caſu mulierẽ de adulterio accuſabit: quia cum maritus debeat eſſe auctor bonorũ morum, nõ debet ab uxore pudicitiã exigere, quam ipſe non ſeruat. l. ſi uxor. ℨ. iudex adulterii. ff. de adult. Sed primo caſu & pœnã ciuilem patitur, & mundium uxoris amittit: in ſecũdo pœnam non patitur, ſed mundiũ amittit, & maxime ſi in animã mulieris inſidiatus fuerit, cum fortius delictũ ſit uxorẽ occidere, quàm ſecundã ſuperinducere.

i ¶ Si mulier. ℨ Suprà lege proxi. loquitur de pœna mariti, qui ſuperinduxit uxorẽ, hic de pœ-

¶ Idem. L. X.

Si aldius cuiuſcunq; aldiã alienam tulerit in vxorẽ, aut ſeruus ancillã, & antequàm de ipſo coniugio aliquam cõuenientiam dominis eorũ inter ſe facere contigerit, quiſpiã miſer homo cum ipſa aldia, aut ancilla, quę eſt vxor alterius fornicatus fuerit: ita prę-
10 uidimus, vt eidem, cuius vxorem adulterauerit, de ipſa culpa debeat ſubiacere, qui hoc malũ perpetrauerit. Nam dominus eiuſdẽ mulieris, tantum mundium de ea ſuſcipiat, ſi aldia fuerit, ſicut lex eſt [a]. Et ſi fuerit ancilla accipiat exinde pretium, aut vicariã, ſicut conuenerit. Hoc autem ideo proſpeximus de vxore ſerui, vel aldionis: quia ſi de libero homine
20 quiſpiam miſer homo mulierem adulterauerit, ad maritũ eius cõponat [b], etiam ſi non habeat eam mundiatã: nam nõ ad parentes.

¶ Imperator Carolus. LEX XI.

VT coniugia ſeruorum non dirimãtur, ſi diuerſos dominos habuerint: ſed ĩ vno cõiugio ſerui permanẽtes dominis ſuis ſeruiant. Sic tamen vt ipſum coniugium legale ſit, & per voluntatem [c] dominorum ſuorum, iuxta Euangelium †, Quos Deus [d] conIunxit homo non ſeparet.

¶ Imperator Pipinus. LEX XII.

DE mancipiis palatij noſtri, & eccleſiarum noſtrarũ nolumus mundium recipere [e], ſed noſtra mancipia habere.

De eo, qui vxorem ſuam dimiſerit, & aliam ſuper eam duxerit.

TITVLVS XIII.

¶ Rex Grimoaldus. LEX. I.

Siquis vxorem ſuã, abſque culpa [f] legitima poſtpoſuerit, & aliam ĩ domum ſuper eam duxerit, componat ſol. d. mediũ Regi, & medium parentibus, ℨ mulieris, quam poſtpoſuerit: mundiũ verò mulieris eiuſdẽ quam poſtpoſuerit amittat. Etſi noluerit ad maritum ſuum reuerti, reuertatur ad parentes [h] ſuos cum rebus ſuis, & mundio.

¶ Rex Rotharius. LEX II.

SI mulier [i], aut puella, notum habuerit quemcunque hominẽ vxore habere, & ſuper ipſam introierit, & tulerit maritum nõ ſuũ, ſancimus, vt omnes res ſuas perdat [k] ipſa mulier, quæ ſe ſcienter alterius marito voluntariè cõſenſit, & medium de rebus ſuis accipiat curtis Regia, & medium parentes mulieris prioris: & illa prior mulier [l] recipiat maritum ſuum, & ille colat eam, vt decet vxorem legitimam: & illa vitiũ ſuũ ſibi reputet, quæ ſuper aliam vxorem intrare præſumpſerit, & nihil ei componatur, [m] nec faida requiratur.

¶ Rex Lutprandus. LEX III.

SI ſeruus cuiuſcunque habens legitimam vxorem, & aliam ancillam ſuper eam duxerit, componat dominus ſerui ſicut edictum de adulterio cõtinet, ei, cuius ancillã poſtea tulit: ãcilla verò ipſa pro illicita præſumptione accipiat talem diſciplinã † in præſentia domini ſerui, & domini ſui: vt alia ancilla hæc facere nõ præſumat.

¶ Imperator Carolus. LEX IIII.

VT nec vxor à viro dimiſſa alium accipiat virũ, viuente vire, nec vir aliam accipiat [n] vxorem, viuente priore vxore.

¶ Idem. LEX V.

QVicunque [o] propria vxore derelicta, vel ſine culpa interfecta, aliam duxerit, armis depoſitis [p], publicam habeat † pœnitentiã & ſi cõtumax fuerit, compræhendatur à Comite, & ferro vinciatur: & in cuſtodiam mittatur, donec res ad noſtrã notitiam perducatur.

¶ Imperator Lotharius. L. VI.

NVlli liceat, excepta † cauſa fornicationis, adhibitã ſibi vxorẽ relinquere, & deinde aliã copulare, alioquin tranſgreſſori priori conuenit [r] ſociare coniugio: ſi autem vir, & vxor dimittere † pro ſola religioſa [s] interſe cõſenſerint vita, nullatenus ſine cõſcientia Epiſcopi fiat: vt ambo ſingulariter prouiſo conſtituantur loco: nam vxore nolente, aut altero eorũ, etiam pro tali re, matrimonium non ſoluatur. [t]

¶ Idem. LEX VII.

NVlli liceat in vno tempore duas habere vxores, vel vxorem, & concubinam: quia cum † domui non ſit lucrũ, animæ ſuæ ſit detrimentum: nam ſicut Chriſtus caſtam obſeruat eccleſiam, ita vir caſtũ debet cuſtodire coniugium.

De ſucceſſionibus. †

TITVLVS V.

¶ Rex Rhotar. LEX I.

¶ Omnis. ℨ Generaliter loquitur, non tamen cõprehẽdit ſeruilem cognationẽ, quæ nuptias impedit: ut ſ. de coniu. ſer. l. j. & Inſt. de nup. ℨ. illud certum. ſeruus enim nõ habet cõmunionẽ iuris ciuilis, uel ptorii. l. qui teſtamẽto. ℨ. ſeruus. ff. de teſt. Itẽ nõ loquit de libertorũ ſucceſſiõe: nã ſi libertus fuerit ſulfrael, ſuccedit ei patronus. l. ſi libertus. ℨ. eo. nec de liberto, q̃ factus admiculus eſt in pœnis, his enim ſuccedit curtis Regia, ut ℨ. de manumiſſ. l. j. loquitur ergo de ſucceſſione ingenuorũ, ſcilicet de linea collaterali, nã de deſcendenti, maxime ſi ſint illiciti, quia oĩnõ excluduntur, ut ſ. de ph. nup. l. de his. j. quia ĩ ea fit ſucceſſio uſq; in infinitũ, & poſterior gradus cum p ximiore, ut ℨ. eo. l. ſi quis habuerit. minus de aſcendẽti, quia mater iure Lõgobar. nec filiis, nec filiabus ſuccedit: quia cognata eſt, & non agnata. nã ſicut pater filio p ximus agnatus eſt, ita & mater p xima cognata. l. filius. ff. de ſuis & legit. & ſicut deſcendens linea prætẽdit, prætendit in infinitum, ita & aſcendens: ut ſi Adam uiueret, non haberet cum qua contraheret. Item ſi mulier mortua eſt, non ſuccedunt ei parentes, niſi filios habeat, aut fratres, ſorores aut patrem, ut ℨ. eo. l. ſi ſorores. & mundualdus ſi ſit maritus, excludit omnes præter filios: ut ℨ. eo. l. fin. Si uero ſit extraneus excludit alios parẽtes, ut ℨ. de ſanctimo. l. ſi qua mulier. Nec de ſucceſſione baſtardorum loquitur, quia licet ſecũdũ Rotharium Regem admittantur, non tamẽ baſtardi ex latere, imò per Lutprandum hodie omnes excluduntur. l. ſi quiſcunque Longob. ℨ. eo. Nec obſtant uerba generalia, cum alias iure Romano, ſi quis obliget omnia bona ſua, non porrigitur obligatio ad filios naturales, uel concubinas. l. obligatione. cum ſeq. & ſequen. ff. de pignorib.

† furbonam. alias, furbor.

† à domino

† agat

† ſuprà de proh. nu. ſi quis. & ℨ. de epi. l. ut liber.

† diuertere

† Quia cũ ut ℨ. qualiter quis ſe deſer. debe. l. anteq̃ quis eſt cõſtitutum.

v ¶ DE SVCCESSIONIBVS. ¶ Quia ſupra diximus de filiis, ex quibus filii deſcendunt, & naſcuntur legitimi, qui ſuccedere debent, meritò nunc ponit de ſucceſſionibus.

a ¶ Omnis. ℨ Generaliter loquitur, non tamen cõprehẽdit ſeruilem cognationẽ, quæ nuptias impedit: ut ſ. de coniu. ſer. l. j. & Inſt. de nup. ℨ. illud certum. ſeruus enim nõ habet cõmunionẽ iuris ciuilis, uel ptorii. l. qui teſtamẽto. ℨ. ſeruus. ff. de teſt. Itẽ nõ loquit de libertorũ ſucceſſiõe: nã ſi libertus fuerit ſulfrael, ſuccedit ei patronus. l. ſi libertus. ℨ. eo. nec de liberto, q̃ factus admiculus eſt in pœnis, his enim ſuccedit curtis Regia, ut ℨ. de manumiſſ. l. j. loquitur ergo de ſucceſſione ingenuorũ, ſcilicet de linea collaterali, nã de deſcendenti, maxime ſi ſint illiciti, quia oĩnõ excluduntur, ut ſ. de ph. nup. l. de his. j. quia ĩ ea fit ſucceſſio uſq; in infinitũ, & poſterior gradus cum p ximiore, ut ℨ. eo. l. ſi quis habuerit. minus de aſcendẽti, quia mater iure Lõgobar. nec filiis, nec filiabus ſuccedit: quia cognata eſt, & non agnata. nã ſicut pater filio p ximus agnatus eſt, ita & mater p xima cognata. l. filius. ff. de ſuis & legit. & ſicut deſcendens linea prætẽdit, prætendit in infinitum, ita & aſcendens: ut ſi Adam uiueret, non haberet cum qua contraheret. Item ſi mulier mortua eſt, non ſuccedunt ei parentes, niſi filios habeat, aut fratres, ſorores aut patrem, ut ℨ. eo. l. ſi ſorores. & mundualdus ſi ſit maritus, excludit omnes præter filios: ut ℨ. eo. l. fin. Si uero ſit extraneus excludit alios parẽtes, ut ℨ. de ſanctimo. l. ſi qua mulier. Nec de ſucceſſione baſtardorum loquitur, quia licet ſecũdũ Rotharium Regem admittantur, non tamẽ baſtardi ex latere, imò per Lutprandum hodie omnes excluduntur. l. ſi quiſcunque Longob. ℨ. eo. Nec obſtant uerba generalia, cum alias iure Romano, ſi quis obliget omnia bona ſua, non porrigitur obligatio ad filios naturales, uel concubinas. l. obligatione. cum ſeq. & ſequen. ff. de pignorib.

b ¶ Parentela. ℨ Hic de ſucceſſione maſculi loquitur, non mulieris. Si enim ſuccederet mulier, iam eſſet melioris conditionis ſobrina, & conſobrina in ſucceſſione ſobrini, uel conſobrini, quam filia in ſucceſſione patris. ea enim cum parentibus uenit, illa uero ſola ueniret. nam qui proximior eſt in gradu, potior eſt in ſucceſſione. ſed & alia rõne hoc ꝓbari põt. Si. n. loqueretur de earum ſucceſſione, Grimoaldus d̃ nouo nõ introduceret eas ſuccedentes. l. ſi quis habuerit. ℨ. eo. Et generaliter uerũ eſt, ꝙ maſculus, q̃ ꝓximior ẽ in gradu, proximior eſt ĩ ſucceſſione uſque in ſeptimũ geniculũ in collateralibus, duobus caſibus exceptis: ſcilicet cum ſoror ſuccedit fratri cũ ſua nepte. ꝓ l. recolimus. ℨ. eo. & cũ amita, q̃ in capillo eſt, ſuccedit ſuo nepoti cum ſua nepte. in aſcendentibus uero, & deſcendentibus ſibi ſuccedunt uſq; in infinitũ.

c ¶ Vſque ad ſeptimum. ℨ inclusiue, ut ſ. de eo, qui peculium in da mno min. l. de porcis.

d ¶ Geniculum. ℨ Non ponitur hic pro gradu, ut dicat, uſque ad ſeptimũ gradum. nam iure Romano quælibet perſona gradum facit, ℨ. hactenus. Inſtit. de gradib. & hi quos uulgo, conſanguinei, appellam⁹ ſunt in quarto gradu, & quos fratres tertios denominamus, ſunt in ſex: vnde abſurdum eſſet, ut ſucceſſio non excluderetur ultra tertiũ gradum, ponitur hic igitur geniculum pro generatione, & duæ generatæ perſonæ faciunt generationem, ſiue geniculum.

e ¶ Parens. ℨ Pro collateralibus ponitur, non pro patre, & matre, ut ſ. de parricid. l. ij. ubi dicitur, nos autem proximos parentes fratres appellamus.

f ¶ Per gradum. ℨ Id eſt, qui proximior eſt in gradu, potior eſſe debet in ſucceſſione, ut ſi eſſent tres fratres, quorũ unus decedit, relicto filio, ſi alius eorũ decedat, non ſuccedit ei nepos, ſed frater ſuperſtes, licet ſecus iure Romano. auth. ceſſante. & auth. poſt fratres. C. d leg. hẽ. ℨ ¶ Nominatim. ℨ Quod non eſt in teſtibus nominandis. quorum nomina apud arbitros non ſunt edenda. l. non ex omnibus in fi. ff. de arb.

h ¶ Contra curtem Regis. ℨ Quidam dicunt hanc partem loqui, quãdo curtis Regia poſſidebat per id, quod hic dicit: tunc ille qui quærit, &c. ſecundum quod uidetur curtis Regia deterioris cõditionis, q̃ priuatus, contra quem non admitteretur probatio per ſacramentum. Sed dic, quod imò eſt melioris conditionis, cũ in ſcriptione contra curtẽ Regis duplicantur tempora. l. reminiſcimur. ℨ. de ſcription. Itẽ igit̃ æquũ, ut in hac parte curtis Regia deterioris ſit cõditionis: nam iure Romano, contra fiſcum, in bonis uacantibus petitioni hæreditatis obiicit quadriennii præſcriptio. Item obiicitur præſcriptio triginta annorum, quæ locum cõtra priuatos non haberẽt, ut ff. de diuer. & tempor. præſcriptionib. l. intra. & l. in omnibus. & ſicut Regia curtis ſuccedit ultimo loco, ita per ultimum probationũ genus fiet contra eam probatio. Alii legunt, quãdo curtis Regia non poſſidebat, ſed petebat exponẽtes, & ſi intentio. i. exceptio, ſeu defenſio, & ille, q̃ quærit, &c. id eſt, reus effectus actor ꝓ exceptionẽ, ut l. j. ff. de exceptio. Vel, id eſt, ille, q̃ ſuccedere uult. At cur neceſſe eſt priori iurare, cum ſufficiat ei poſſidere. argu. l. ſi. C. de rei uendica. Reſpondeo, quia ꝑſumptio erat pro curte, cum enim ipſa, ſaltem ultimo loco, ſuccedit: uidetur d̃ intentione conſtare, niſi prior exceptionem obiiciat cõtra Regem, ut C. de probationib. l. ſiue poſſidetis. Item, ſi de intentione curtis conſtare uidetur, cur admittit̃ poſſeſſor ad probandum de exceptione & ſacramento, quia vt ipſa ultimo ſuccedit, ita ultimo genere probationis cõtra eã ſe tuetur poſſeſſor, maximè cum curtis Regia negare non poſſit parentelam, quia factũ eſt alienum, cum ad eam probandam matris confeſſio prodeſt filio l. Imperator. & l. fina. in fin. ff. de probationib. ſi ergo admittitur exceptio contra curtem per ſacramentũ l. de poſſeſſione. ℨ. de præſcript. multo fortius contra priuatum, ſic ergo ſacramentum præſtandum eſt à poſſeſſore loco legitimæ probationis. Sed cur iurare debet cum duodecim legitimis, iuratoribus cum contingat, quod pretium hæreditatis ſit minus uiginti ſolid. cum deberet iurare pro qualitate cauſæ, ut ℨ. qualiter quis ſe defendere debet. l. ſi qualiſcunque cauſa. primo reſponſo. quia leges ad ea adaptantur, &c. l. nam ad ea. ff. de legib. ut plurimum enim hæreditas ualet ultra uiginti ſolid. Vel illa loquitur, quã do ſacramentum erat dandum, hic erat datum. nam leges dant formã futuris negotiis. l. leges. ij. C. de legib. Item, quare dicit legitimos, cum ſex legitimi ſufficiant, dicta l. ſi qualiſcunque eauſa. ſpeciale eſt in hæreditate, uel hic uocantur legitimi à lege approbati. ut acceptilatio, q̃ ex inuentione eſt iuris ciuilis, ex approbatione iuris gentium. l. an inutilis. ℨ. fina. ff. de acceptilationib. Et nota ex hac lege, quod eadem eſt forma iuriſiurandi ſacramentalium, & principalis perſonæ.

i NVlli ſit licentia. ℨ Contra ſ. de prohibitis nuptiis. l. de his. ii. Solu. hic loquitur de baſtardis, quos pater ſuſcepit ex ea, cum qua poterat matrimonium contrahere: ibi de natis ex inceſtu & damnato coitu.

k ¶ Duodecim annos. ℨ Contra. ſ. de prohibi. nupt. l. adueniente. & l. illud præterea. Solu. ibi de conſenſu legitimo ad nubendum, hic ad alienandum, ꝓ q̃ contradicit ℨ. de prohibi. alienatio. mino. l. j. in prine. Solu. ibi quando filius principaliter alienat, hic quando conſenſit patri alienanti, facilius enim permittitur conſenſus ad alienandum, quã ipſa alienatio, quia poteſt quis conſentire in id, quod principaliter agere nõ poteſt. argumen. l. fina. C. de pact. & ff. de manumiſſ. uindict. l. ii. & l. pater. & ff. ad Trebellia. l. reſtituta. & C. de procuratorib. l. neq; Item fructuarius poteſt cõſentire manumiſſioni, & obligationi rei, quorum neutrum per ſe facere poteſt. Nam regulariter res aliena pignori dari non poteſt, & ſi datur, de bonis ſuis facit obnoxiam, ut C. ſi aliena res pigno. dat. ſit. l. quæ prædium. & C. de uſufruct. l. intereſt.

† libera-uerit

† threus.

l ¶ De eo, qui de filio naturali. ℨ Dictum eſt, ꝙ filius naturalis uenit ad hæreditatem, ſed eius filius non uenit. Vel aliter, Filius naturalis natus de ancilla nou ſuccedit, ergo nec eius filius. Et hoc dicit d̃ eo qui eſt generatus de filio naturali, natus de ancilla, ꝙ eſt Threus ut

hæres

Universidad de Deusto

hæres non fiat, scilicet auo. Vel aliter de eo manumisso, qui est generatus de filio naturali nato de ancilla, ut hæres non fiat auo. Nã manumissus aut denarialis, aut chartularis est, & non succedit quousque pueniat ad tertiã generationem.

a ¶ Aliquid.‡ Quod quidem habebit non iure partis hæreditariæ, sed iure rei singularis.

b ¶ Permaneat.‡ Scilicet, quia mater non liberã habuit, vel liberatus est a domino suo.

c ¶ Si quis dereliquerit.‡ Hæc lex est hodie correcta per l. fi quisque. j. eo. nota tamen q tantum corrigitur quantum ad parentes & curtẽ regiã ut non succedant filia legitima existente, non autem quantum ad filios naturales. quidam tamen dicunt q omnino corrigitur, quod hic dicitur & ẽ. eod. l. ii. & j. l. q xi. & j. de eo quod pat. ne cess. hab. fil. relinq. l. j.

d ¶ Si quis. Tertiam parrẽ.‡ Iure successionis habent filii legitimi & naturales ipsum mundium, & ideo sicut diuidunt hæreditatem, similiter & mundium, scilicet ut quisque legitimus habeat tantum, quantum inter omnes naturales. & sic aliter accipit hic tertia pars, quam in superiori lege proxima. Nam ẽ. dicitur tertia respectu quantitatis mundii, sed hic dicitur tertia respectu quantitatis, quã quisque legitimus habet de mundio.

e ¶ Si fuerint.‡ Nota ex hac lege, q filiæ naturales in mundio legitimorum fratrum sunt, a fortiori ergo fuerunt in mũdio patris. Sed an loquitur de naturalib. natis ex cõcubinatu, an ex fornicatione? Respon. iure Romano filii ex unica concubina, & domi nati succedũt in duas uncias auth. licet patri. C. de natu. lib. uerum, si ex damnato coitu, non succedunt, ut C. de incest. nup. auth. ex cõplexu nephario, id est, inter ascendentes, & descendẽtes. Item ex incestu, qui est inter personas ex latere coniunctas stuprum quidem damnatur iure Roma. quandoque in dimidia parte bonorum, ut instit. de pub. iudi. §. sed eadem. quandoque damnatur capite, ut ff. de extraordi. cri. l. j. §. fina. Iure autem Longobard. punitur in c. sol. ut ẽ. de furti. l. j. Ex quibus alias dixi, q naturalis natus ex damnato coitu non debet naturalis nocari, imo indignus beneficio paternæ substantiæ, ut ne alatut quidem, ut d. auth. ex complexu. Sed ex concubinatu natus admitti debet ad succesionem. Sed non obtinuit, cum Rotharis non distinxerit concubinam ab alia fornicaria, & omnes parentes naturales appellauit.

f ¶ Si fuerint.‡ Nota ex hac l. quod bastardi non succedunt in linea collaterali, sed eis legitimi succedunt. Bastardi enim p Rotha. in linea descendenti succedunt, in collaterali minimè, quod not. ẽ. eod. l. j. hodie autem totum abrogatum putamus.

g ¶ Si fratres.‡ Quidam dicunt fratrem acquirentem totum debere habere præcipuum, excepto si in exercitu acquisierit. Alii totũ debere communicari, exceptis casibus hic enumeratis ut seruiẽdo Regi, aut iudici, aut si ei donatum fuerit. Tu dic idem si alteri seruiens, & seruitii contẽplatione aliquid acquisierit debet habere præcipuum. Idẽ si operas suas locauit: quod enim de Rege, & iudice dicitur ponitur gratia exempli, ut ff. de ui & ui arma l. j. §. quod uulgo. & no. ẽ. de eo q uxo. Inulli & ff. de fal. l. fi quis ob repserit. & ff. ad leg. Aquil. l. ita uulneratus. Erit & donatio p cipua, ut hic, idẽ si hæres sit institutus uel aliquid ei legatũ. Et generaliter si quid ex pspera fortuna obuenerit, uel speciali pius cõtẽplatione p cipuũ erit. Cæterũ si cõmune negotiũ gerat, quod hic de exercitu exemplũ ponit debet esse commune. Item omnia, quæ cõmuni nomine gesta sunt. Quid si unus ex fratrib. mercator patrimonia sibi acquisierit pecuniam, & per regiones, & pincias pergens multa quæsierit? Resp. habebit præcipuum, nam si ueniendo Regi, & iudici, multo fortius sibi, ut ita dixerim. Sed r ndiens i domũ quo iure petet communicari, q fratres domi acquisierint? Resp. præsumitur ex cõmuni patrimonio ea prouenisse, ut de uxore dicitur cuius oĩa obuenisse psumuntur ex bonis mariti. l. Quintus ff. de do. inter vi. & uxo. & C. illo eo. ti. l. etiam fi. Et si quidem incremẽta sunt naturalia, ut fœtus pecorum, & animalium, partus ancillarum, & similia, omnia communicari debẽt. l. dñiq; §. fi. ff. de pec. leg. & l. itẽ ueniũt. §. itẽ. ff. de pet. hære. Si uero incrementa sint industrialia, ut q pecuniã ad usũ ras dederũt, uel manibus laborando, si quidẽ prædia, & pecunia fuerint hereditaria, tũc naturales cõmunes suur. Itẽ usura, quæ licet non naturalis, sed ciuilis sit accessio, tamen cõmune est periculũ pecuniæ bona fide fœneratæ, maximè, si nulla inueniatur culpa fœneratoris: q a legit idoneos in soluẽdo, ut ff. mã. l. idemque. §. fi mãdauero. Si uero fratres prædia aliena coluerũt non sumptibus, nec animalibus hæreditariis habebũt fibi præcipua, ut in similibus. ẽ. positis: nã nõ uidẽtur cõmune gerere negotium. Et donec nullus a cõmunione discedit, gerunt cõmune negotium. argu. l. itaq; ff. pro socio. Quid, si de cõmuni pecunia fundum emerit unus ipsorũ nomine suo, sibiq; tradit⁹, an debeat cõmunicare? Resp. fundus emptoris est secundum ius Ro. arg. l. fi ex ea. C. d rei uẽn. & C. cõmunia utriusque iud. l. fi patruus. Sed iure Longo. fundus fortè cõmunicabitur: nã & socius omnium bonorũ si hæres sit institutus, licet solus hæreditatẽ adeundo efficiatur dominus, tamen communicare tenetur. l. fi societatem. & l. fi quis societate. ff. pro soc. Præterea, seruus fructuarius, si ex pecunia fructuarii aliquid emerit, dicitur ex re fructuarii acquisisse, idem i seruo bona fide possesso, ut bonæ fidei possessori acquirat. l. sed & si q. d. ij. de usufruct. & C. de rei uendi. l. j. & instit. per quas perso. no. acqu. §. idẽ placet. dici tamen potest aliud esse ex re prouenire, aliud pp rem, ut ff. de coniũ. cum eman. lib. l. j. §. nunc uideamus. & ff. de pec. leg. l. deniq; §. fi. & ff. de sepul. uio. l. quæsitũ. & ff. ad l. Fal. l. fi hæres. q ẽ leges uolũt vt fundus de communi pecunia emptus non sit communis, cum igitur cõmunicari debet lucrũ proueniens ex cõi negotio, an fi damnũ inde sequatur (puta, q a incidit in latrones, uel ea amisit, sine quibus societas nõ poterat operari) erit cõe, necne? Videt prima facie, q sic. ar. l. cũ duobus. §. quidã. ff. pro soc. q a ubi emolumẽtũ, ibi, & onus esse debet: & ecõtra: dici tamen põt quod longè distat societas cõtractitia a societate incidẽti, in qua si unus ex hæredibus partẽ sibi cõtingentẽ recipiat, nõ tenebit cohæredibus, quia nil plus sua parte habet, ut C. dep. l. fi. & ff. familiæ erc. l. Lucius, & Titia. secus in contractitia ut ff. pro socio. l. uerum. §. si cum tres, & diligentior esse debet socius in identis cura, quã contractit q quantum ad custodiam præstandam hic enim diligentiam præstat rebus suis solitam præstare, ut instit. de socie. §. fi. & ff. pro so. l. socius. at in incidenti societate debet esse diligens, ut pãterfamil. l. hæredes. §. non tantum. ff. familiæ erciscundæ.

h ¶ Commune sit cum fratribus.‡ Secus tamen est de iure Romano, ut ff pro soc. l. cum duobus. §. Papinianus alias est l. fi fratres. etsi tamen sint socii, nec enim res empta ex communi pecunia fit cõmunis, sed eã frater iudicio societatis cogitur cõmunicare, si socii sunt, alias secus. Hoc idem & si de pecunia alterius propria res comparetur. ut d. §. Papinianus. & l. fi quis societatem ff. eo & C. si quis alt. uel sib. l. qui alienam. & C. com. utriusque iud. l. fi patruus. Nec obstat, q hic dicitur, cõmune, & c. id est, communicandum, si socii sint, ut præmissum est. uel hic de æquitate, bi de iure stricto. Vel speciale ẽ in eo, q acquisiuit in exercitu necessario. ideo quia expensæ fiebant de communi.

Meta

a ¶ Meta.‡ Ponitur hic meta pro spõsalitia donatione, siue mephio: dicimus tamẽ esse in electione fratris, vtrũ velit partẽ vẽdicare, an aliud tantũ recipere de communi, nisi præsens interfuit donationi: quo casu vendicatio cessat, & quod hic dicitur, quãdo ad diuisionem venerit, id est, si tandiu velit expectare.

b ¶ Vel maternæ.‡ Argu. q filius matri succedat, quidam tamen dipatrem successisse uxori suæ, & tanquam paternũ ad filios perueniſſe.

† gairethinx. No. garathinx quæ dicit donatio. j. de donat.

c NVlli. Sine certa.‡ id est, sine iusta. Dicit enim, Iustas autẽ culpas, &c. vel scilicet, quæ probari non possit, quia debet à testatore exprimi, alias non licebit hæredi, uel donatario ingratitudinem obiicere vt C. de inof. test. l. omnimodo. & C. de reuo. dona. l. fin. quid si pater dixerit filium certam ingratitudinem cõmisisse iuramento hoc affirmando, nunquid stabit filius religionipatris, vt dicitur in authen. quod obtinet. C. de proba. Respon. illa auth. locum habet, quãdo filii erant hæredes instituti, quo casu eis nocere non debet. argu. l. fi quis. in fi. ff. de iureiuran.

† No. causas ingratitudinis tres licet de iure cõmuni sint istis. ut in auth. ut cũ de appel. cogn. §. 2. quod quoq; capitulũ. co. viii.

d ¶ Filium.‡ Intellige tam de legitimo, quàm de naturali, secundũ tempora huius legis. nam[‡] & naturales succedebant p Rotha. secũdum leges ẽ. & j. positas. quod hodie est abolitũ p legem Lutpran. j. eod.

e ¶ Exhæredare.‡ id est extra dominium ponere, & exhæredatio tantum in testamento locum habet vt instit. l. non codicillum. C. de test. ueteres enim hæredes dominos appellabant, ut Instit. de hæred. quali. & diff. §. sui autem.

f ¶ Per legem.] vt ẽ. eod. l. ij. bene dicit, debetur: quia filii veniẽtes ad successionem occupant hæreditatem paternam tanquam debitam: ut C. de codi. l. fi. in fi. & l. fi quis habuerit. j. eod. nam filii uidentur quasi domini in uita patris, ut eis sola administratio uideatur deesse. l. i suis. ff. de libe. & posthu.

g ¶ Thingare.‡ id est, uniuersaliter donare, nam thinx est vniuersalis donatio: ut j. titu. j. non prohibetur itaque pater donare rem singularem, cũ hic de vniuersali loquatur. vnde q ritur, an pater possit omnia bona sua vẽdere, & æstimationẽ recipere? Respon. vtique. arg. l. ii. ff. si à par. quis fuer. manumisi. cũ non minus habeat post uenditionẽ, quam antea, cum pretium succedat loco rei. l. fi & rem. ff. de pet. hære. & ff. de pecul. l. sed & si quis. habet enim iustam patrimonii æstimationem, q succedit in locum patrimonii, nisi fortè in fraudẽ exhæredationis hoc agat propter frequentem, & facilem pecuniæ consumptionem.

h ¶ Cum matrinea.] Ista causa in filiam cadere non potest, reliquę ve ro duæ possunt: quia lex ista pariter loquiẽ de filiis & filiabus, sed una culpa est, si pater percussit uoluntariè, nunquid intelligendũ est ď qua libet leui percussione iniuriandi animo facta? Respond. vtique. q a licet in alterius persona leuis esset iniuria, in persona tamẽ patris grauis vidꝫ detur, quæ semper debet uideri sancta, & reuerenda filio. l. ii. C. de lib. & cor. lib. & l. liberto. ff. de obseq. libe. inde bonus iudex pro modo de licti quidebit, an ualere debeat. l. j. in prin. ff. de obseq. lib. Quid de manu leuata, nunquid est iusta causa exhæredandi? nequaquam. longè est enim ferire, quã manũ leuare. Item nunquid solæ sunt causæ exhæredationis q in lege ista commemorantur? Respon. istæ exempli gratia ponuntur, sed aliæ plures sunt, vt j. eod. l. fi filiæ. & ẽ. de spousalib. l. fin. & not. ẽ. de eo q uxo. l. nulli, vbi excipitur sola fornicationis causa, tamẽ & aliæ similes excipiuntur. Nũquid etiã licebit matri filium, uel filiã exhæredare? Respond. nequaquam. Nam filii ad successionẽ matris uel aniãt sicut & patris. arg. l. prox. ẽ. eo. & j. eo. l. fi quis Longob. j. & l. fin. & j. de sanctimo. l. fi qua mulier. Dicemus itaq; non posse matrẽ eligere unum, uel vnã ex filiabus, & uolũtate mũdualdi bona sua ei largiri.

i Tem. Patre.‡ Idem de auo, & omnibus ascendentibus gradatim, hic tamen videtur sophisticè probari posse lineam collateralẽ ascẽdenti præponi. nam soror in capillo pariter succedit cũ filia exclusa super iori linea. Sed respondeo, q non contingit hoc propter sororẽ, sed propter filiam, quæ est ex linea descendenti.

dimiserit. Et si quis alicui de suprascriptis fratribus garathinx† fecerit, habeat in antea ille, cui fa ctum fuerit, & si quis ex ipsis duxerit vxorem, & de rebus communibus meta data fuerit, quando alter uxorem tulerit, aut quando ad diuisionem faciẽdam uenerit, simili modo de communibus rebus ei refundatur aliud tantum, quantum ille alter frater in meta[a] dederit: paternæ autem, vel maternæ[b] substantiæ quod reliquum fuerit, inter se æqualiter diuidant.

¶ Idem. LEX XII.

NVlli liceat sine certa[c] culpa filiũ[d] suũ exhæredare:[e] nec quod ei debetur per legem[f] alii thingare.[g] Iustas autem culpas† exhæredandi filios, eas esse dicimus, si filius contra animam patris, aut sanguinẽ insidiat[h], aut cõsiliatus fuerit, aut si pcusserit patrem volũtariè, aut si cum matrinea[h] sua, id est nouerca peccauerit, iustè à patre exhæredatur.

¶ Idem. LEX XIII.

ITem sicut nec patribus licitũ est, sine iusta causa, aut culpa filios suos exhæredare, ita nec filis liceat viuo patre[i] cuicunque res suas thingare,[k] aut p quodlibet ingeniũ† alienare, nisi filios fortè, aut filias legitimas, aut filios naturales reliquerit, ut ipsi† secundum legem conseruent. † titulum

¶ Idem. L. XIIII.

SI quis se desperauerit[l] propter senectutem, aut aliquam corporis infirmitatẽ, q filios habere non possit, & res suas alij thingauerit: posteaque eum contigerit filios legitimos procreare, omne thinx quod est donatio quæ prius facta est rumpatur, & filii legitimi unus, aut plures, qui postea nati fuerint hęredes patri in omnibus succedant, si autẽ filias legitimas vnã, aut plures, seu filios naturales, vnum aut plures post thinx factũ habuerit, habeãt & ipsi legem suam, sicut suprà cõstitutum est: tanquam si nulli alij thingatum fuisset, & ille cui thingatum est, tantum habeat, quãtũ alii parentes proximi debuerant habere, aut curtis Regia suscipe, si alii thingatum non fuisset. † ipsis

innuit, dum facit mentionem naturalium filiorum, propter quod patrem excludit, ergo non licet patri filium naturalem exhæredare, uerum hodie hæc locum non habent, cum prorsus naturales repellantur.

l ¶ Si quis se desperauerit.] Sed cur de sola desperatione posuit? Respõ deo, quia leges ad ea adaptantur, &c. l. nam ad ea. ff. de legibus sicut enim iure Romano agnatione posthumi rumpitur totum testamẽ tum: ut Institu. de inoffic. testamen. §. posthumi. ita iure Longobardorũ rumpitur donatione, vniuersitatis, licet nõ in totũ, quod uerũ, si nõ declinet ad monstrum, vel ad prodigium, tunc enim donatio stabit, ut iure Romano cauetur. Sed quid, si uxor donatoris conceperit, nunqd donatio rumpetur? q uidetur: quia posthumus habetur pro iã nato, cũ de commodo eius agitur? Respõdeo, nequaquam: quia nec iure Roma no sed spes est, ut rumpatur in totũ, uel in partẽ. Ex hoc dicũt quidã, ut filio totũ debeatur, cum tota donatio reuocetur, vt nec quidẽ modicum ualeat pater alienare, quod uideſ summè cõtra leges, & iniquũ ut nec pro anima valeat iudicare, vt j. de ulti. volun. l. ij. & iij. nec bene merentibus amicis aliquid largiri, quod liberto cõceditur, ut possit minuere partẽ debitã patrono benemerito amico donãdo, ut ff. si qd in frau. patr. l. uiuus. & iure Romano contingit, nã agnatio posthumi totũ rũpit testamentũ, & tamen potest testator multa de rebus suis largiri. Item ubi iure Romano pater filium exhæredabat, uel præteribat, totũ testamentum expugnabatur per querelam, uel per cõtratab. bonor. poſſ. & tamẽ poterat pater speciales res donare, quia illo iure donare potest, duntamen filio relinquat debitum bonorum subsidiũ, q hodie est triens, si quatuor sint, uel pauciores, semis, si quinq; uel plures, unã, Quatuor, aut infra dant natis iura trientem. Semissem uero dant natis quinque, uel ultra, ut C. de inoffi. testa. auth. nouissima. & ff. de bo. poſſ. contrarab. l. j. & in auth. de trien. & semiſſ. & est ratio, quia filius in totũ exclusus potest subuertere patris iudicia, secus qñ rem specialem donasset, ita iure donationis rumpitur uniuersalis donatio per quã filius inuenitur in totũ exclusus: & licet non fuit iniquo animo omni tamẽ euentu inuenitur exclusus, sed quis aget contra donatariũ pater, an filius? Resp. pater solus, vt hic, dũ dicit, hęredes patrui, &c. ergo ad dominium patris erat reuersa donatio: alioquin filius nõ existeret hæres in omnibus, quæ procedunt mortuo patre, quia viuẽtis nullus ẽ hæres, ut ff. de hęredi. vel acti. uend. l. j. & C. de inoffic. donat. l. fi totas faculta tes. Sed qua actione reuocat donatio? vtili rei vendicatione. nõ. n. dominium redit ipso iure ad patrem, licet dicatur, quod donatio reuertatur. nam iure Romano donatio causa mortis reuocat ex pœnitẽtia, ſi tamen

Universidad de Deusto
Biblioteca

tamen dominium redit ipso iure ad donatorem, sed ꝓposita vtili rei vendicatione. l. qui mortis causa. ff. de dona. causa mortis. Item res permetum alienata, vtili actione in rem reuocatur: vt C. quod metus causa. l. iij. & iiij. non. n. debet filius esse melioris cõditionis, vbi pater donationẽ fecit, quã vbi nõ donauit: filius viuẽte patre nec agere potest nec conueniri de rebus paternis, pari cẽsura nõ aget, vbi pater donauit. Item quid, si filius ante reuocatam donationem moriatur? Respondeo, donatio firma erit, & irreuocabilis: quia sicut naturalitas filij fuit causa reuocandæ donationis, l. si vnquam. C. de reuo. dona. ita mors eius est causa perseuerandæ: vt ff. de iniust. rup. test. l. posthumus. in prin. vnde Causa tum perimit causa percepta suum. Sed an donatarius efficiatur malæ fidei possessor à tempore natiuitatis filii, an demũ post litem contestatam, vt teneatur fructus restituere? Videtur, ꝙ à tempore natiuitatis: ꝙa tunc sciuit, vel scire potuit se teneri condictione sine causa ad rei restitutionem, ꝙa quæ primo erat iusta, facta est iniusta per filii natiuitatem. l. j. in fi. ff. de condict. sine causa. Sed contrarium potest dici, quia res effectæ sunt suæ à principio, & post filii natiuitatem in eius dominio perseuerãt: vnde de re sua fructus percepit, & sic non cogitur eos restituere. Respõdeo de fructibus nõ tenetur vsque ad tẽpus litis contestatæ, & maximè si ius ignorauerit: si autem pater viuo filio moriatur, tunc filius agit: quia inuenit actionem reuocatoriã in bonis patris, & rem & fructus recuperabit à tempore litis contestatæ. Quid, si pater rerum singularium plures fecerit donationes, quarum duæ licito iure factæ sunt, per tertiam autem filius euentu defraudatus est, utrum contra omnes agat, an contra vltimam, cum per eam uideatur, excluſus? Respondeo, quidam sequuti exemplum legis Falcidiæ dicunt contra omnes agendum, nec illud exemplũ reiicimus, quia legata uno eodem que tempore confirmantur, & insinuatur, nam si hæreditas aditur ex testamento, omnia confirmantur per additionem, si uerò repudiatæ omnia legata infirmantur: sed donationes diuersis temporibus factæ non rediguntur ad unum tempus: ideoque illa sola reuocanda est, per quã filius defraudatus est, nisi filius iam natus, pater iniquo consilio uenit ad donationes faciendas: ex quo enim consiliũ iniquum fuit & omnes donationes exordium ex eo sumpserunt, poterit filius contra eas querelam inofficiosæ donationis proponere: vt C. de inoffi. don. per totũ.

¶ Idem. L. XV.

SI pater filiam suam, aut frater sororem suam legitimam alii ad maritum dederit, in hoc sibi sit contẽta de patris, aut fratris substantia, quantum ei pater, aut frater in die nuptiarum [a] dederit, & amplius non requirat. [b]

¶ Idem. L. XVI.

SI pater filiam suam, aut frater sororem suã alij ad maritum tradiderit, & cõtigerit casus, vt ille maritus moriatur, & pater aut frater mundium eius liberauerit, sicut supra constitutum est, & illa in domum patris, aut fratris regressa fuerit, & alias sororem in casa patris, aut fratris inuenerit, & postea pater, aut frater mortuus fuerit, & illa remanserit in domo cum aliis sororibus vna aut pluribus, & ad facultatem patris, aut fratris venerint diuidendam cum parẽtibus aliis, aut cũ curte Regis, tunc illa vidua, quæ in domũ patris, aut fratris regressa ẽ, habeat sibi in antea morgincap, & mephium: de faderpho autem, id est, de alio dono, quantũ pater, aut frater d'derit ei, quãdo ad maritum ambulauerit, mittat in confusum, [c] cum aliis sororibus, & illa alia soror vna, aut plures, tollat vnaquæq; in antea, tãtum pro mũdio, quantum pater, aut frater liberando eam ad parentes mariti defuncti dederint, reliquam patris, aut fratris substãtiam æqualiter diuidant, sicut in hoc edicto legitur, & si sola in casa remanserit, inquantum ei per legem competit hæres succedat.

¶ Idem. † L. XVII.

SI quis sine hæredibus [d] mortuus fuerit, & res ipsius ad curtẽ Regis peruenerint, nec donatũ [e], nec præstitum [f], quod qui cunque ipsi mortuo dederit, aut præstiterit, habeat potestatem requirendi: quia postquam ad mãnum Regis [g] peruenit, terminũ posuit, & sine debito, aut aliqua repetitione cecidit.

¶ Idem. L. XVIII.

SI liber tus [h] homo, qui sulfrael factus est, filios dereliquerit legitimos, sint illi hæredes: [i] si filias habuerit, habeant & ipsæ legem suam, sicut supra cõstitutum est, & si naturales fuerint, habeãt & ipsi legem suã, & si casu faciente, sine hæredibus [k] mortuus fuerit, & antea iudicauerit res suas proprias, se uiuente, id est, andigauerit, & arigauerit secundũ legem Lõgobardorum, habeat cui donauerit: nam quãtum de rebus benefactoris sui per donũ habuerit, si eas nõ obligauerit in libertatem, [l] ad ipsum patronum, aut

a ¶ Idem. Si pater filiam suam legitimam alii ad maritum dederit, in hoc sibi sit contẽta de patris, aut fratris substantia, quantum ei pater, aut frater in die nuptiarum dederit, & amplius non requirat.] Hæc lex ex Rotha. desumpta est, quæ ita habet. Si pater filiam suam legitimam alii ad maritum dederit, in hoc sibi sit contẽta de patris substantia, quantum ei pater in die nuptiarum dederit, & amplius non requirat. Si autem pater filiam suam legitimam alii ad maritum dederit, & ipse pater mortuus fuerit, & filia ad domum patris regressa fuerit, & ibi cum fratribus remanserit, & postea frater mortuus fuerit, & illa cum fratribus remanserit, & ipsi fratres mortui fuerint, & illa cum nepotibus remanserit, & ipsi nepotes mortui fuerint, & illa cum pronepotibus remanserit, & ipsi pronepotes mortui fuerint, & illa cum abnepotibus remanserit, & ipsi abnepotes mortui fuerint, & illa cum filiis abnepotum remanserit, & ipsi filii abnepotum mortui fuerint, & illa cum nepotibus filiorum abnepotum remanserit, & ipsi nepotes filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum pronepotibus filiorum abnepotum remanserit, & ipsi pronepotes filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum abnepotibus filiorum abnepotum remanserit, & ipsi abnepotes filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum filiis abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi filii abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum nepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi nepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum pronepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi pronepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum abnepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi abnepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum filiis abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi filii abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum nepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi nepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum pronepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi pronepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum abnepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi abnepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum filiis abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi filii abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum nepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi nepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum pronepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi pronepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum abnepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi abnepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum filiis abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi filii abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum nepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi nepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum pronepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi pronepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum abnepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi abnepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum filiis abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi filii abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum nepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi nepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum pronepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi pronepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum abnepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi abnepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum filiis abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi filii abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum nepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi nepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum pronepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi pronepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum abnepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi abnepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum filiis abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi filii abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum nepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi nepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum pronepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi pronepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum abnepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi abnepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum filiis abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi filii abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum nepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi nepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum pronepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi pronepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum abnepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi abnepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum filiis abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi filii abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum nepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi nepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum pronepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi pronepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum abnepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi abnepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum filiis abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi filii abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum nepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi nepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum pronepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi pronepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum abnepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi abnepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum filiis abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi filii abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum nepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi nepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum pronepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi pronepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum abnepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi abnepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum filiis abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi filii abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum nepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi nepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum pronepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi pronepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum abnepotibus filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi abnepotes filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum mortui fuerint, & illa cum filiis abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum filiorum abnepotum remanserit, & ipsi filii

Universidad de Deusto
Biblioteca

l. proxi. etiam existente fratre. Sed contra hoc dicitur, ꝙ soror nõ expellit patrẽ, imo filia illũ remouet. nã si non esset soror, pater à filia expelleretur. Item frater non expellitur per sororem, vt si quis reliquerit patrem, filiam, & sororem, ceterũ esset, ꝙ filia cũ sorore succederet, per l. seq & pater expelleretur. Quod si filiam non reliqueret, pater sororem eius excluderet, cum ascẽdens linea præponatur trãsuersali, vnde nõ sororis gratia, sed filiæ pater expellit, sicuti suæ gratia soror patrẽ expelleret, filia etiã non existente, fratrem a successione, uel sororem remoueret: quod est contra hanc legem, vt diximus: igitur à simili pater expellitur, non gratia sororis, sed filiæ: per diuersa itaque argu. hinc inde dicta, videtur aduersari, sed secundũ æquitatem, frater, & soror ęqualiter ad fratris successionem debent venire: quod iure Ro. confirmatur, & est benigna sententia. Iuxta hæc quæro, si quis reliquerit fratrem, & filium, uel filiã ex fratre, quis ei succedat? an filiæ sororis in locum suæ matris, patruum excludendo, iuxta sententiam, quã soror expellit fratrem, an cum ea æqualiter succedat, iuxta nostram sententiam, uel filius fratris succedendo in locum patris expellat amitam suam, iuxta aliam sententiã, qua frater expellit sororem, an æqualiter cum ea iuxta beniguiorem sententiam? Respondeo, quod filius non succedit in locum patris, ¶ vel mat is, nisi in recta linea, vt §. eo. l. si quis habuerit, quia frater expellit filias sororis, & econtra, ut §. de parri. l. j. vbi frater succedit fratri homicidæ, filiis etiam existentibus.

a ¶ Facultatem. ¦ Dic, ut §. eo. l. si pater filiam.

b ¶ Filiabus. ¦ Hinc nota, ꝙ sicut filius succedit in locum patris, ita in locum matris cum filia, & per descendentes masculos, siue fœminas repelluntur sorores cõiugatæ a successione fratris, ꝙ si non extant descendentes coniugatæ, & aliæ succedũt æqualiter in omnẽ hæreditatem fratris, confusis tamẽ dotibus: quod quidam intelligunt fratre deficiente, alioquin frater repelleret sorores à successione. arg l. ii. §. de parri. & j. de his q extra patriã per totũ. & j. de manu l. j. Alii dicũt sorores fratres excludere, quia plus iuris habet soror, quam frater i successione fratris. l. si sorores. j. eo. nam soror in capillo æqualiter succedit cũ filia, ut j. l. prox. sed filia existẽs excludit patruũ, & nõ amitã in capillo, magis ergo admittitur soror, quã frater. Soror enim nõ excludit fratrem, sed filia, quæ succedit, admittit amitam ad successionẽ causa pietatis, & ratio, quia soror excluditur à bonis fratris per fratrem, merito restituitur ad bona fratris p filiã, & sic habet ex alterius persona, quod per se habere non potest, ut ff. de inoffi. test. l. mater. & ff. q potio in pigno. habe. l. Aristo. & de liberis & posthu. l. ii. quod enim legit in legibus §. dictis fratrem ad successionẽ admitti, intelligas & sorores, cũ appellatione fratris, & soror continetur, ut ff. de pactis. l. tres. Sed quæritur, si filia non superfit, utrum admittetur soror cum fratre? Respondeo, dicunt quidam fratrem in successione præferri sorori, qa masculus iure isto præfertur fœminæ. Alii dicunt, & melius, æqualiter ad successionem admitti, cum vterque sit fratris agnatus, & neuter in alio gradu potior. Item, quid si frater moriatur relicto filio, nunquid soror in capillo fratri succedat cum filio? Respondeo, non: nam filius iste excludit sororem: ergo amitam, sed debet filius amitæ in necessariis subuenire, ut j. eod. l. recolimus. Itẽ no. ex hac lege, quod cognati de iure Longob. succedunt, nã filia filiæ (quæ cognata est) suo succedit, vt hic, quod est uerum in linea descendẽti, in collaterali autem cognati nõ succedũt. Quod autẽ hic dicitur de sorore, quæro an sit cohærẽtia, vel consanguinea? Quidam dicunt, quod de utraque loquitur, sed dicunt quod de consanguinea tãtum, quam, scilicet nuptui tradere debet, eo quod mundium de ea habet, fororis vero cohærentia mundium nõ habet, vt viro eam tradere possit, ut dicta l. recolimus: uocat enim amitã cum nepote ad successionem nepotis, amitam autem, q̃ soror patris est, necesse est, ut illi duo, scilicet nepos, & neptis sint nati ex eodem patre, & matre, ergo de consanguinea intelligendum.

c ¶ Si quis. In capillo. ¦ Tam ad filias, quam ad sorores deferendum ẽ: non enim soror coniugata cum sorore in capillo succedit, ut supra lege proxi. in princip. secus in filiabus, quia siue coniugatæ, siue in capillo, ad successionem patris ueniunt cum amita in capillo. Sed uidetur contra. §. eo. l. si quis Longobardus. quæ uocat filias in omnẽ patris hæreditatem, tanquã legitimos masculos. Sol. ibi amitis nõ existẽtib. quia non fuit condita, ut amitæ repellerentur, sed ostendit, quod naturales, uel curtis regia non succedat cum filiabus, ¶ sed ꝑ has penitus excludunt. Et per hanc legem est successio in capita, non in stirpes: nã quælibet sororum accipiet tantum, quantum una ex filiabus, ita & ecõtra: si autem filias descendentes habeat, omnes succedent in locum matris suæ, & eam portionem accipient, quam perceptura esset mater earum, sic ergo quantum ad descendentes ex filia, uel filiabus, diuidatur successio in stirpes: uerũ & amita succedat cum filia, fratre defuncti existẽte, uel non, vt plenè nota. §. l. proxima. Quæritur, si quis reliquerit filiam i capillo, & coniugatam, & sororem, & amitam in capillo, utrum omnes ueniant? videtur, quod sic: nam per l. recolimus. ij. j. eodem, amita defuncti uenit cum nepte, id est, cum sorore defuncti, licet soror, quæ est in secũdo gradu non expellat amitam, quæ est in tertio, sed quantum ad filiã fratris, dicitur amita magna quæ non succedet cum filia neptis, quæ sunt in quarto gradu lineæ descẽdentis, & hoc per dictam l. recolimus. § fin. vbi a contrario colligitur, ꝙ filii, uel filiæ neptis excludunt amitam magnam.

d ¶ Si filiæ. Voluntatem. ¦ Scilicet non quamlibet, sed contra eas, quæ dicuntur ingratæ, & causam ingratitudinis cõmisisse, ut si in corpus suum peccauerit. Iure autem Romano distingui tur, utrũ filia peccet in corpus ante xxv. annos, uel post: quod si post, non licet patri eam exhæredare, nam suæ negligentiæ imputatur, quia distulit filiam nuptui collocare. auth. sed si post. C. de inoffi. test. multo minus potest frater sorores exhæredare. Per hanc legem ostenditur, ꝙ non solũ causæ, de quibus suprà eo. l. nulli. ii. sunt iustæ ad exhæredãdum: sed etiam aliæ, ut hic, & suprà, de sponsa. l. fi. sed ita demum exhæredantur, si patri, aut fratri placuerit. Quid ergo si filia, uel soror incorpus suum peccauerit, & pater, aut frater scientes eam de domo nõ expulerit: & iterum in gratiam eam receperit? Respond. recõciliatio ista uidetur adducere abolitionem delicti. argu. l. si uxor. §. fin. ff. de adult. & de annu. leg. l. iij. in fin & l. iiij. & Institu. de excu. tuto. §. minores. & ff. ad Senatusconsul. Syllcia. l. fi quis in gr. Si aũt pater, aut frater fuerint, & nulla nube in suam credulitatem possunt adumbrare potentiã accommodare uidentur, cum deberent irasci, nam qui manifesto faciunt, desunt obuiare, quid aliud est, quã fouere? vnde exhęredare non possunt: filia ergo si in corpus non peccauerit, pater non poterit eam à tertia exhęredare, ut infrà, de eo quod pa. fi. l. ii. Quid de fratre? Quidam dicunt, quod frater cogitur sorori pariter tertiam conseruare, qa iure Longob. tantũ habẽt sorores, quãtum, & fratres, & soror pariter succedit fratri cum nepte, & pariter eam in minori ętate despõsare potest: sicut & parer, & inuicem ad maritum dare, ut & pater, quia eandẽ uidetur habere potestatem, quam & pater, ut hic a contrario sensu, qa si soror non peccauerit, nõ habebit frater potestatem iudicãdi res suas quomodo uoluerit: sed debet tertiam seruare sorori, sicut pater filiæ. Tu dic, quod si frater expellit sororem à successione fratris, cogitur eam dotare secundum substantiæ qualitatem, sicut pater cogebat, sed quãtum ad res hęreditarias nullum participium habet soror. Si ergo frater uoluerit adoptare, uel alium hęredem instituere, licebit ei. Et si cut frater tenetur dotare sororem, ita hęreditas fratris transit cũ one re prestandę dotis ab hęrede. Iure autem Romano frater, & soror cõ sanguinei non potuerunt testamentum fratris subuertere, nisi turpib. personis institutis, l. fratris. C. de inoffi. test.

e ¶ Voluerit. ¦ Scilicet liberas, & absolutas ab onere prestandę dotis. si peccauerint, ut dixi. alias secus.

f Si sorores. ¦ Habetur hic qualiter sorores fratri in capillo succedant.

g ¶ Succedant. ¦ Hoc, si frater non erat, alioquin expulisset eas de successione patris, & matris, ut nota. suprà eodem, l. si quis Longob. j. succedit itaque soror sorori in capillo deficienti, siue sit coniugata, siue in capillo, contrarius tamen intellectus admittendus non est, ut C. de episco & cleri. l. conuenticulam. & C. de cõdi. causa. l. cum patrẽ. in fi. si patri, aut fratri non succedat, sorori non succedat, ideo succedere debent, quia sorores non succedunt patri, uel matri.

h ¶ Propinqui. ¦ Vocant autem propinquos, non fratrem, quia lex ista loquitur, fratribus non superstitibus, sed pone fratrem uiuere, num quid expelleretur per sorores a successione, an simul cũ eis admitteret an eas expellet? Respondeo. quidam dicunt, quod ius Longob. prædilexit masculinum genus, quod ꝓpositum fœminino, ut frater expelleret sororem. Alii dicunt sororem fratrem debere expellere, quia plus iuris habet soror in successione, quã frater, nisi fortè frater mũdualdus fit, tunc enim propter mundii sororem expelleret. argu. l. recolimus. j. eod. ubi soror fratrem excluserat a successione fratris, succedẽdo cũ filia in capillo. Sed a successione neptis patruus excludit amitã ꝓ mũdium quod habet: idem ergo hic dicendum, ut frater excludat sororẽ, si mundiũ habet soror is puellæ defunctæ: sic ergo per legem istam soror mundualdum excludit, quod uidetur contra §. de sponsa. lib. i. si quis puellam. Sed illam intellege, secundum istam, scilicet sororibus non existentibus. Pone fratrem existere, & matrem puellæ cum sororibus, nunquid mater ueniet cum sororibus? Respondeo, quod mater filio, uel filiæ succedat, iure Longobardorum non memini me legisse, cum sit cognata, ex quorum successione, id est, personarum performinas coniunctarum, nihil puto iure Lõgobardo contineri. nam habetur supra, quod nõ licet filio patrem exhæredare, de matre autem nihil exprimitur, unde uidetur omissum. & esset opus noua lege, ut j. eod. l. recolimus. ii & j. de eo quod pat. filius uel filiab. ha. l. peimisi fortè quis naturali æquitate motus, admittat matrẽ ad successionem filii, per l. j. §. eod. Nam nec iure Romano antiquo mater admittebatur, sed solum ꝑ senatusconsultum. Vtrũ autẽ frater expellat sororem à successione fratris, uel econtra, notatur superioribus legibus. Si autem mortua sit mulier, quæ nuptui tradita est, maritus omnes successores excludit, etiam filios, per leges Rothar. his hoc autem priuilegio si maritale est, & personale, quod cum persona finitur, quod ex eo uidetur. nam parentes qui mulierem marito tradunt, expellerentur per sorores: non ergo habet maritus, ut omnes a successione excludat, & parẽtes, qui ei mundium tradiderũt, sed singulari iure. hanc eandem quæstionem nota. j. eod. l. fin.

a ¶ Tantum. ¦ Id est, quantum mundium appretiatum fuerit de pœnis exigendis per mundium. ut §. de raptor. l. si quis rap.

b Recolimus. Vt notatur. §. eod. l. si filiæ, aut sorores.

c ¶ Et si soror. ¦ Vt §. eod. l. si quis Longobardus sorores.

d ¶ Quia intentio exorta est. ¦ Id est, quia nouus casus emerserat, q per superiores leges terminari non poterat, dum contendit patruus cum amita de successione neptis Amita tamen allegabat successisse fratri, si neptis, inquit, nata non fuisset, meritò debeo admitti ad eius hæreditatẽ, quia simul cũ ea admissa fui ad fratris hæreditatẽ, te fratre expulso in cuius hæreditate tantũ iuris habui, quantũ & filia. Itẽ, sicut mihi natiuitas nocuit, ita & eius mors debet ꝓdesse. Frater aũt succedere quærebat, ex quo erat in pari gradu ergo pariter ẽ admittẽdus, per l. j. §. eod. Et quia plures leges sunt, q̃ uocant fratrẽ ad successionem fratris, vt §. de parricid. l. ii. & §. de his qui extra patriam. per totũ tit. maximè quia succedere nõ debet amita, ut hic in fine. Nã si ne pris uiueret, nihil de suis bonis perciperet. & quia erat mũdualdus. secundum quod quæstio ista terminatur, ut barbanus ratione mundii ne

tantum mundium earum, si autem contigerit illam mori, quæ iam nuptui tradita est, tunc ille ei succedat, qui ei per mundium suum fecit.

¶ Idem. LEX XXVI.

Si duo fratres, aut si pater, & filius thingari fuerint, si unus ex ipsius fine filiis, uel filiab. mortuus fuerit, curtis Regia ei succedat. Ideo autem hoc scripsimus, quia, & si affixum in edicto propriè non fuerint, tamen omnes iudices, & fideles nostri sic dixerũt, quod cadarfedra† antiqua usque nunc sic fuisset.

† Not. Cadarfedra, quæ rõsuetudo dicitur.

¶ Idem. LEX XXVII.

Recolimus ᵇ enim qualiter iam anteà statuimus, vt si quis decedens reliquerit filiam vnam, aut plures, & sororem unã, aut plures in capillo, ut pariter, atque æqualiter sorores, & filiæ eidem succedere debeant, & si soror ᶜ in capillo decesserit, soror quæ remanserit, similiter sorori succedat, modo uero, quia intentio exorta est, ᵈ inter fratres sorores de nepte earum, quæ in capillo mortua fuerit, altercationem ponentes, quis ei succedere debet. Statuimus, ut eius barbanus in cuius mundio fuerit, ipse ei succedat in eius portionem: nam amitæ eius ex ipsius portione, nihil percipiant, nisi tantum habeant, quantum, si uiua fuisset ipsa neptis earum.

¶ Rex Astulphus. L. XXVIII.

Recolimus in anterioris edicti pagina esse insertum, vt, si frater decesserit absque filiis, & filiabus, ᶜ & sorores reliquerit, ipsæ hæredes ei succedere ꝺebẽt nam amitæ eorum nepotum successionẽ nullo modo capere poterant, quia nihil de eisdem amitis in ipso continetur edicto, nisi aũt sorores, aut parentes propinqui succedere debent, & dum remanebant in capillo inordinatę, & in casa patientes necessitatę, ſ seruis se copulabant. Ideo nos (Deo inspirante) statuere prævidimus, vt si quis Longobardus moriens, sororem vnam, aũt plures, in capillo in casa reliquerit, & filium unum, aut plures, filii ip sius debeant perpensare qualiter amitæ absque necessitate possint uiuere, secundum qualitatem substantiæ suæ, ut amitæ eorum indigentiam non patiantur, neque ꝺ uictu, neque de vestimento, sed nec de ipso obsequio suo, & si in sacro monasterio sub statuta regula uiuere uoluerint, ab ipsis sui s nepotibus ordinentur, ut illis prævisum fuerit, aut conuenerit. Si autem prædicti nepotes decesserint absque filiis & filiabus inte stati, ᵍ & sorores reliquerint, amitæ eorum, quæ in casa in capillo remanserint, cum ipsis neptib. ʰ suis in rebus nepotum, & fratrũ, succedant æqualiter quãtæcunq; fuerint.

¶ Imperaror Guido. LEX XXIX.

Volumus præterea atque sancimus, ʲvt si qs liber homo legitimæ uxori suæ dum vixerit res suas per scriptũ ad usum fructum ꝺderit, & filios duos, uel plures habuerit, & unus ex ipsis, uel duo mortui fuerint, & filios & filias reliquerit, æqualiter ipsas res quas vsufructuario prædicto modo prædicta uxor habuerit, filii defuncti cũ patruis, sicut cæteram hæreditatem, ita usumfructum diuidant.

¶ Imperator Carolus alias, Henricus. LEX XXX.

Quicunque ᵏ ex quacunque ꝑtibus præferatur. Ex hoc autem potest sumi argumentum, dicẽdo ꝙ etiam mundualdus extraneus excludit amitam a fororibus & filiabus, & aliis descendentibus, & à patre. Nam si quis excluditur a successione per descendentẽ lineam, a fortio ꝛ per lineã ascendẽtem excluditur maximè cum non liceat filiæ patrem exhæredare, siue de ipsius filiæ bonis à iuridica successione eũ excludere, sicut nec pater à tali successione exhæredare põt filiã.

e Recolimus. Filiabus. ¦ ut §. eo. l. si quis Longob. sorores.

f ¶ Necessitatẽ. ¦ q. d. derelictæ nudæ & uacuæ eo ꝙ filius defuncti, eas excluserat a successione patris. ꝓ quo facit. l. ii. qs Longobardus. j. §. eod. à contrario. vbi filius sorores excludit, alioquin nõ remanerent inordinatæ, cum uenirent ad partem hæreditatis, ideo ita hic statuitur, vt si quis relicta sorore, & filio, decesserit, sicut frater maritare debuit, & dotem præstare sorori de hæreditate patris, de qua eam excluserat. ita & nepos teneatur hoc ipsum præstare, & nutrire, & alere, secundum qualitatem substantiæ, aut in monasterium collocare, si ipsa uoluerit. Si autem prædicti nepotes filios, uel filias reliquerint, amitæ excludũtur: quia licet soror ueniat ad successionem fratris cum filia sitamen filia moritur relicta filia, amita magna excluditur.

g ¶ Intestati. ¦ Nam si testamentum fecerit, hæredes instituti uniuersã possidebunt hæreditatem, & amita non poterit nepotum iudicium subuertere: sed tantum petere necessaria. quæ dicti nepotes, amitæ tenentur facere.

h ¶ Cum ipsis neptib. ¦ scilicet sororibus defuncti, & sic nouus casus hac lege inducitur, ut amita ueniat ad successionem neporis: nec excluditur per sororem nepotis, quæ proximior est in gradu.

i Quicunque. ¦ Hæc lex generalis est tam maritis, quam uxoribus. Sed contra §. eod. l. si sorores. in fin. & j. de deb. & guadi. l. si quis de bitum, ubi filii excludũtur a bonis matris si mater in mundio patris fuerit mortua. Dicunt quidam hanc legem corrigere superiores. quia sunt quædam regiones, q̃ non sequuntur leges Imperatorũ, ubi sunt cõtrariæ legibus Regum. Sunt & aliæ regiones, quæ nõ sequunt leges Imperatorũ, & sicut Lutprandus Rex correxit Rotharium, & Grimoaldum, sic Imperator põt corrigere præcedẽtes leges. Prudens ergo iudex iudicabit secundũ ꝙ in ciuitate sua ꝓponuntur leges Regum legibus Imperatorum & ecõtrà: sed hoc non placet, quia leges legibus concordare promptum est. arg l. j. C. de inof. dona. Vnde dic in tex. sine filiis, id est maximè, cũ idẽ esset si essent filii: nec cõtrarius intellectus valet, ubi lex cõtradicit. Alii dicunt legẽ istã loq. de nõ mundiata, ideo maritus excluditur ꝓ filios: qđ stare nõ potest. Nã cũ maritus careat mũdio, carere ꝺbet successione uxoris ut §. de ea quæ sine uol. mund. &c. per totum. Itẽ lex ista cõtradicit iuri Romano, quo maritus succedit uxori ultimo loco, solo excluso fisco, aut. ꝓterea. C. unde uir & uxor. ĩõ subaudi, maxime.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Natione. § Scilicet, Longobardorum. Quia in libris Longobar. scripta est. Sed quæro, si mulier filios habeat ex primo matrimonio, & defuncta sit in secundo, an filii ex secundo expellant filios primi matrimonii? Respondeo, quod sic, secundum quosdam: nam cum filii secũdi matrimonii expellãt maritum, qui expellit filios primi matrimonii multo magis filii ultimi matrimonii debent excludere filios primi, secundum regulam, si uinco uincẽtũ te, ergo uinco te l. Claudius. in fi. ff. qui potiores in pignoribus habeantur. Item filii secũdi matrimonii, uadium habent a patre, merito debẽt excludere eos qui mundiũ non habẽt. nam barbanus, qui ẽ pari gradu cum amita, excludit eam a successione neptis propter mũdium: ut suprà eo l. recolimus. ¶ Præterea, si maritus p̃pter mundium præfertur omnibus in successione uxoris, secus, si ex eo careat, ut suprà de ea quæ sine vo. mundualdi. ergo filii ultimi matrimonii, qui mundualdi sunt, repellunt filios primi matrimonii, qui mundualdi non sunt: quibus respõdetur, quod priuilegium per quod maritus habẽs mundium omnibus præfertur, est personale l. si sorores. S. eod. ibi, parẽtes autem propinqui, &c. & ibi nota, quod etiam probatur: nam i l. si quis Longobardus. j. supra eo. uocantur filii in omnem matris hæreditatem, & hoc, marito non existente, qui si eo moriente reliquerat alicui mundiũ, licet ille mundium habuerit à marito, nõ tamen iùs prælationis, quod ipse habebat: cum itaque maritus excluderetur per filias, ita & hic mũdualdus per eas excluditur. Ex quibus nota, quod maritus non habet priuilegium prælationis ab eo, a quo recepit mundium, nec ei reliquit priuilegium, cui & mundium, unde ratione mundii non præferuntur filii secundi matrimonii filiis primi, quamuis filii secundi, cœquale i̊ habeant ad matris successionem cum filiis primi: quod placet. nam & iure Romano priuilegia personalia cum persona extinguuntur, ut ff. de re iudi. l. sciendum. &c. priuilegium. de reg. iur. in vj.

¶ DE DONATIONIBVS QVAE CVM, &c.

b SI quis. Thingare. § Id est, vniuersaliter donare, licet aliter quandoq; ponatur l. de filio. suprà, de successionibus. Et dicitur proprie thinx, quando donatur res spiritualis, garanthix uero quando donatur uniuersitas, sed quandoque confunduntur, ut hic, &c.

c ¶ Absconsè. § Consilium est, non præceptum, ut hic, in fine, & quia facilè deducuntur in negationem. nam & iure canonico clãdestina matrimonia prohibentur, non q̃ non ualeant: sed fi deducãtur in dubium, uiro, uel muliere negante, iusta matrimonia dissoluerentur, ut extra de clandestina desponsatione. c. i & ii.

d ¶ Homines. § Quod si quis eorum seruus inueniatur. dic, ut Instit de testa. ordi. §. sed cum aliquis. ubi licet testes esse debent eiues Romani, ualebit tamen testamẽtũ, si coram seruis fiat: si autem de eius uerita te dubitetur, per seruos probari non poterit. Idem de donatione, ut non ideo irritetur: quia coram seruis est facta, cum ualeret etiam nullo teste præsente, sed si donatore inficiante dubitaretur, uel eius hærede, non posset ueritas p̃bari per seruos, cum non habeant communionẽ ciuilẽ, uel p̃toriã, ut ff. de testamentis l. qui testamentum. § seruus. Sed nonne serui interrogantur de rebus hæreditariis, ut C. de q̃stionibus. l. fin. cũ similibus Respondeo, à tormentis serui nõ est incipiendũ, sed ita si alia procedant indicia, ut ff. de edilitio edicto. l. quæro. §. fi, sed etiã interrogatur ut testis: sed de facto suo, indiciũ tamen præcedentibus. Idem de Barbario Philippo, qui cum seruus esset, Romæ præturam petiit, & multa decreuit ualida, omnia tanquã a libero gesta, Respondeo, illud contingit p̃ p̃ publicam utilitatẽ. Idem in iudicio a Magistratibus dato, ut C. de sententiis & interlocutoriis. l. ii. forte idem hoc casu, si quæst. emerisset de donatione, & putatiuus seruus testimonium perhibuisset. sentẽtia lata non uitiatur. quod si ante sententiã detegeretur eius seruitus. nil per eum probari posset. Et nota ex hac lege, q̃ seruus donare non potest. Item nota, q̃ testes liberi esse debẽt.

† Nota, q̃ maritus succedit uxori in oibus bonis f. d non in feudo, ut i ca. uno. an maritus fuc. xv. ubi gl. j. allegi. istum text. licet iste tex. loquat indistincte, &c.

† gairethinx

† Not. cadarfedra, quæ cõsuetudo dicitur.

† Lidhila habum, id est, quod.

† Nota, q̃ garathinx dicitur darathin ex hoc est ela ra donatio & gifiles, sunt testes. † dispergat.

natione a legitimam uxorem accepit, uel acceperit, si eã mori cõtigerit sine filiis amborum, uir uxori suæ succedat, † & omnia bona sua percipiat.

De donationibus, quæ cum thingatione, uel lannechil fiunt.

TITVLVS XV.

¶ Rex Rotharius. LEX I.

SI quis res suas alii thingare b uoluerit, nõ absconsè: § sed ante liberos homines d ipsum garathinx † † faciat, quatenus, qui thingat, & qui gifiles fuerint liberi sint, ut nulla in posterum oriatur contentio.

¶ Idem. LEX II.

SI quis res suas alii thingauerit, & dixerit in ipso thinx, lidolaip † e †, qui in die obitus sui reliquerit, non dispergat † ipsas res, nec ipsis postea doloso animo fruatur, nisi cum ratione. f Et si talis euenerit necessitas, ut terram cũ mancipiis uẽdere, aut sine mancipiis, aut loco pignoris ponere debeat, illi pri' dicat, cui thingauerit, ecce uides, q̃ a necessitate compulsus, res istas uolo † uendere, si tibi uidetur, subueni mihi, & res istas conseruo † in tua proprietate, g tũc si nolkit, illi subuenire, q̃ alii dederit, sit illi stabile, & firmum, qui acceperit.

¶ Idem. LEX III.

NVlli donatori liceat ipsum thinx, q̃ anteà fecerit, iterũ in alium hominem transmigrare tantum est, ut ille, qui garathinx susceperit, tales culpas h non faciat donatori suo, quales solent ingrati filii parentibus suis facere, per quas exhæredantur, quæ in hoc edicto scriptæ sunt: ipse autem qui garathinx susceperit ab alio, quicquid reliquerit donator in die obitus sui habeat licentiã in suum dominium recolligere, & debitũ creditoribus soluere, i & aliis requirere, & quod in fiduciæ nexu positum est, reddat, & requirat rem in fiduciæ nexu positam.

e § Iquis res suas. Lidolaip. § Id est, dono tibi omnia bona mea, sed ea tenebo, quãdiu uixero, & in die obitus mei relinquã tibi: per q̃ uerba usumfructum retinuit, ubi, & dominium translatum est in donatarium, & per retẽtionem usus fructus translata est possessio, ut C. de donationibus. l. quisquis. Sed si quis in testamẽto dixerit, Titium hæredẽ instituo, & usumfructum mihi retineo, nunquid est translatum dominium in hæredem? neq̃quam: cum hæredis institutio non sit titulus transferendi dominium, sed mutari, & irritari potest, ut testatori placuerit.

† uado

† cõseruo.

f ¶ Cum ratione. § Id est, arbitrio boni uiri, & licet solus dolus uideatur interdictus, tamen de culpa dicitur teneri fructuarius, dum dicit, utatur cum ratione, q̃ d. custodia pertinet ad eum. Sed nunquid cautionem præstare debet de utendo? arbitrio boni uiri utique: uerumtamen si donatarius ei non subuenerit, non restituetur: ergo quod inde cõsumpsit, cum locus sit alienationi. g ¶ Proprietate. § Hoc donatario denegante solutum subueniendi, quia permittitur donatori fructuario uendere, & uendendo dominium transfertur per traditionem, etiam si dominus nõ sit: ut Insti. quibus alie. li. uel non. in princ. Sed contra hoc ff. de ul. uoluin. l. si quis Longobardus. q̃ Solu. di cunq; quidã, ibi: tradidit. hic non. vel (& melius) ibi admittitur liberũ arbitrium mutandi traditionem, nec per istam conceditur, nisi necessitate superueniente, quia rebus suis se expoliauit, quasi tacitè inest causa præstandorũ alimentorum donatori: at ibi de donatione rerum singularium. Quid, si quis donauit omnia bona sua, utrũ porrigat ad futura, an ad præsentia? Resp. ad præsentia tantum, nam uerbum meum præsentis temporis est, ut ff. de auro & argen. lega. l. si ita & l. fi. & ff. de uino tri. & oleo leg. i. si. g. s & de leg. iii. l. uxorem. § testamẽto. licet aliud sit in obligatione bonorũ, ut C. quæ res pig. obli. pos. l. fi. Sed an donator cogi posset ad p̃stationem alimentorum? Vtiq; si in lege donationis dictũ sit, ut C. de rerum permut. l. rebus. quo casu posset uendicatione utilem, & condictionem habere ut C. de do. q̃ sub mo. l. j. Quod si dictum non fuerit, non uidetur donatariũ cogi posse, & per consequens nõ reuocatur donatio: tanquã ab ingrato, sed quia iustum fuit donatarium subuenire donatori, reuocatur donatio non in totum, sed pro parte, licet libertus deducatur in seruitutẽ, si nõ p̃stiterit alimenta patrono. l. penul. ff. de lib. agno. & dominus amittat seruum, si eum ægrotantem saltem mediocrem nõ collocauerit, ut C. de lati. liber. tol. l. j. § sed scimus. Quid, si locator donãdo operas suas uiuere possit, nunquid sit locus reuocationi, nequaquã nisi talis sit, qui absq; dedecore posset operas suas locare. argu. l. fi. ff. ex quib. cau. maio. Item, quid si semel, aut bis subuenit, an iterum debet subuenire? Vtique, quoties opus fuerit. arg. l. j. §. fi. ff. de fer: alioquin locus erit reuocationi, nec poterit donatarius repetere quod iam præstiterat, quia debitum ex bono, & æquo agnouit. Sed hic alius casus ponit, puta, si donator donet omnia bona sua, & dixit Fidolaip, i. tantum habeas, quãtum in die obitus mei relinquo, ut notatur suprà prox. ex quo putabat liberã habere potestatem uendendi, q̃ remouet lex ista. nam etiã iure Romano si hæres rogatus sit restituere, qđ residuũ erit ei de hæreditate, nõ poterit alienare p̃ suæ uoluntatis arbitrio. authenti ea contra. C. ad Trebellianum. Sed talis donatarius isto casu, quando debuit apud eum remanere usus fructus, nisi subuenerit, carebit fructu donationis, alioquin doũdo bona sua retento usufructu, debet esse d eo contentus, cum perfecta donatio non posset de facili reuocari.

h NVlli. Culpas. § ut C. de succes. l. nulli. ij. sed donator a uersus hæredes donatarii non põt mouere quæstionẽ, ut ibi: Sed quid, si donator instituit sibi hæredẽ in bonis post donationẽ acquisitis, & de ingratitudine sibi commissa quæstionem non mouit an hæres eius mouere posset? Respon. nequaquam. arg. ul. fin. C. de dona quę sub modo. & hanc quæstionem not. S. in d. l. nulli.

i ¶ Soluere. § Nota donatarium loco hæredis haberi, dum cogitur soluere creditoribus, & a debitoribus exigere, quod ultimũ cõcordat iuri

iuri Romano. nam siue uendam tibi hæreditatem, siue donem, emptor, siue donatarius habet utiles actiones contra debitores: ut C. de hæreditate uel actione. uendita. l. ij, non tamen tenetur creditoribus, ut ibi: & C. de don. l. cũ res. Quid, si donẽ tertiã, uel quartã partem hæreditatis, an sit donatio uniuersitatis? uti q̃s: nã filij, qui succedunt in quatuor uncias, in partem uniuersitatis dicuntur succedere: ut S. de success. l. fi quis dereliquerit filiam, quod iuri Rom. concord. quia sextans, triens, quadrans uidentur partes hæreditatis: ut institu. de hære. institut. §. hæreditas. Item quis mouet actionẽ contra debitorem uiuẽte donatore, qui sibi retinuit usumfru, ipse, uel donatarius, cum habeat utiles actiones, ut diximus? Respon. donator: quia donãdo bona sua, actiones ab eius persona non recesserunt. Item & creditores eius ipsum conueniunt: quod secus est in usufructuario, in cuius persona, nec actiones nec obligationes cesserunt: licet etiam iure Longo. donatarius uniuersitatis sit loco hæredis, tamen tunc conueniendus est, cùm facta fuerit consolidatio usufructus ad proprietatem, ut hic habeat licentiam, &c. sed res eius pignorari capere rectè poterunt à creditoribus donatoris: ut j. de debito. & gua. l. iij.

a § Iquis. Redditũ sit. § In alio debitore locũ hoc non habet, ut possit contra eum inficiantem iurari: sed ideo hic contingit, quia donator ueniebat contra factum suum, & contra ius commune: uel fortè aliquæ coniecturæ erant pro donatario: uel dic fore hoc casu speciale: notandum tamen est, quòd hic manifestè exprimitur, quòd pro reuocanda donatione, qa lannechil prætitum non erat, aduersus hæredes donatarios q̃stio moueri potest: quod pro ingratitudine non licet: ut S. no. l. proxi. Item no. quod datur actio donatori ad perendum lannechil.

b DE donatione. Thingatione. § id est singulari donatione.

d ¶ Sine lannechil. § i. si donatarius illud recusat soluere.

d ¶ Stare debet. § i. irritari & reuocari potest: dicimus tamen, quod p donationem transfertur dominium in donatarium facta ei traditiõe: sed poterit reuocari, nisi lannechil sequitur: & hoc stare non debet. Vnde dic, quòd donatio alia uniuersitatis, alia rei singularis: prima nõ exigit lannechil: quia cum similis sit hæredis institutioni, secũ portat commoda, & incommoda ut hæreditas: sed per ingratitudinẽ reuocatur ut suprà. Donatio uerò rei singularis lannechil exigit: & quandoq; sit uera, quandoq; imaginaria. Si uerum, lannechil etiam per ingratitudinem non reuocatur, cum donator habeat rem tãtæ æstimationis, quantum donauit: si imaginarium, tunc reuocatur: quia nihil donatũ in ueritate prætitum est. Sed licet uerè non sit prætitum, non tamen reuocatur occasione non prætiti lannechil, ut in debitore, qui nõ reliter soluit debitum, si per acceptilationem satisfecit, quæ est imaginaria solutio: ut insti. quib. mod. tol. obli. §. j.

e ¶ Fuit iudicatum. § Nam quæ frequenter in ciuitate iudicata sunt perpetuam obtinent firmitatem. Itẽ not. quod in electione donatoris rei singularis est, an uelit lannechil petere scilicet per l. proxi. suprà e. an donationem repetere per legem istam. quo casu etiã fructus rei donatæ restituentur, si res donatario possidetur, q̃ si eã distraxerit, restituet pretium: quia sciuit, aut scire debuit rem posse repeti ad instar donationis, q̃ sit ob. cau. causa non secuta, ut ff. de condi. in de. l. in summa. § si seruum. & ad instar donãtis cau. more. ut ff. de don. cauſ. mort. l. illud generaliter. §. fi. Item sciendũ, q̃ utranq; actionẽ ad hæredem trãsmittit: & contra hæredes donatarii: quia sicut sunt ex quasi contractu: ideo ad hæredes: & contra hæredes transeunt, ut hic & §. l. proxi. actio autem, quæ ad reuocandam donationem cõpetit propter ingratitudinem, quia occasionem sumit ex maleficio, contra hæredes non datur: sed nec hæredibus: quia stat tantum in primis personis: ut C. de don. quæ sub mod. l. fin. Donatio uero quæ ex mera liberalitate fit, nexibus lannech. l. præstiti, non adstringitur.

f ¶ DE ADOPTIONIBVS. ¶ In una specie concordat iuri Romano, ut si fiat coram Rege dicatur arrogatio, si coram aliis Magistratibus dicatur adoptio, in qua specie disidet à iure Rom. quo caueturiut qui in aliena sunt potestate, adoptẽtur: sed iure Longobar. filii nõ sunt in potestate patris, sed omnes sunt patres fa. Iure tamẽ isto dicit fieri adoptio, tã de patre fa. quàm de filio fa. iure autem Ro. filius adoptiuus cõsequitur iura successionis ab intestato, super bonis adoptiui patris: ut C. de adopti. l. fi.

g QVi filium. Haberit § secus si habeat: quia adoptio pertinet ad filij exhæredationem, nisi uo luntate filii legitimi in legitima ætate constituti adoptio facta esset. Idẽ i filio, ut aliũ nõ adopret, nisi patre cõsentiente, cui cogitur bona cõseruare.

¶ DE ACQVI. &c.

h QVi Gastaldius. Consimatum. § Quia contemplatione administrationis subsequutæ, donationes factæ præsumuntur: nam & iure Romano si seruo fructuario aliquid legẽtur, uel donetur, distinguitur, cuius cõtemplatione factæ sint, ut si contemplatione domini, ad dominũ pertineãt: si serui, ad fructuariũ: ut ff. de usufru. l. sed & si q̃d. & C. de iure deli. l. cũ aliquis. & ff. de condi. & dem. l. si filio. si uerò constat, q̃ non occasione administrationis susceptæ, sed parentelæ interuenientis, tunc nõ pertinebunt ad Regem. nam Episcopus non cogitur ecclesiæ conseruare, qđ ab eius agnatis, & cognatis, usque ad quartum gradum ad eum peruenit. authen. licentiam. C. de Episcopis & clericis. & ff. de castrensi peculio. l. dotem. §. fi. sed disponere poterit pro suo uoluntatis arbitrio. Sed uidetur contra j. eo l. proxi. ubi & si proprio pretio emerint, ad Regem pertinent. Solu. præsumitur, quòd susceptæ administratio ita cauſam dedit uenditioni: alioquin non esset opus Regia concessione: ut ff. uenditione inter uirum, & uxorem dicitur sequuta, ut si donatio dedit causam uenditioni: quia alias uenditurus non erat, non ualet uenditio: ut ff. de donatio. inter uirum & uxorem l. fi sponsus. §. circa. & ff. de cõtrahen. emptio. l. si quis donationis.

i ¶ Post susceptam administrationem. § Quid si ante? Respondeo donatio ualet, & res apud gastaldium, & eius hæredes residebit, quia constat, quòd non contemplatione administrationis susceptæ donata est, iure autem Ro. contrarium statuitur: ut C. de contra. iudicum. l. j.

† Not. lepro sum eẽ a ciuitate extrahẽdũ. & not. Bald. i l. nullus & ibi guil. de cu. ſum. tri. & q̃ dixi in quodã cõſil. incip. ſi q.s animo iniuriandi. co. antepe. fi. conſue. bitu. & plene Iaco. rebuf. in l. ſi qua. C. de ſpec. ſcenic. li. xj. & Angel. poſt Iac. de bel. i auth. de leno & leno. & Pa. de pub. in trac. ſynd. in uer. reſidẽtia. ca. excedunt plerique.

De acquisitionibus actorum Regis.

TITVLVS XVII.

¶ Rex Rotharius. LEX I.

I Gastaldius, † aut quilibet actor Regis post susceptas & cõmissas sibi ad gubernandum Regis curtes, aut casas, aliquid p̃ garathinx: id est, donationẽ, ab alio quocunque factam conquisierit, sit illi stabile, si p̃ perceptionem indulgentiæ Regis in eam fuerit confirmatũ h, alioquin quicquid, ut supradictũ est, post susceptam administrationẽ i per garathinx acquisierit, hoc totum Regi acq̃rat, & non ad suum proprium no men vendicet, nec ipse, nec hęres eius.

† Not. de Gastaldius, sue actor, cui res dñi cõmittitur gubernãda ut hic. ad hoc allega. iſtũ tex. gl. j. iu c. j. d feu. guar. ubi ni de.

¶ Imperator Lotharius. L. II.

CONcedimus etiã gastaldis nostris curtes nostras, puidé tibus, ut si proprio eorum pretio res emerit, aut quolibet iusto cõtractu acquisierint, sicut lex illas res ad nostrã partẽ concedit, ita nos eas illis cõcedimus, si i serui tio nostro fideles iuenti fuerint.

De vltimis voluntatibus.

TITVLVS XVIII.

¶ Rex Rotharius. LEX I.

SI quis leprosus † fuerit effectus k, & cognitum fuerit iudici, vel populo, quia certa sit

† No. lepro

¶ DE VLTIMIS VOLVNTATIBVS.

k QVi quis leprosus fuerit effectus. § An leproso immoranti in ciuitate alienatio permittatur? minimè. nam cum fuerit expulsus, uidetur sibi potestas adempta: quia expulsio obtinet uicem delicti, sed eis uti debet, dum uixerit.

Universidad de Deusto

a ¶ De rebus.] Quid si non sufficient alienabit auctoritate curiæ ad similitudinem furiosi, & prodigi, ut C. de cur. fur. l. fi. Quid si pater, aut frater leprosi obierit, nũquid succedet leprosus? utiq; licet eũ habeat pro mortuo, quantũ ad alienandũ, non tamẽ quantũ ad succedendũ: ut de monacho dicitur, ut C. de epis. & cle. l. Deo nobis. nõ eũ monachus, & leprosus patiunt aliquam capitis diminutionem: maximam, non quia liber est: media nõ, quia nõ est ex delicto cõdemnatus: nec minimã, quia nõ mutauit statum.

b SI quis.] Rectè loquitur: Concordat iuri Romano: ut licet aliquis corpore infirmetur, si tamen mente sit sanus, rectè contrahit: ut C. d. trã fact. l. sancimus. quid, si aliquo tempore eiusdem infirmitatis sanus nõ fuerit, quia loquebatur extra se, si tamen postea in dilucidis interuallis constituatur, nunquid testari poterit? utique. Quid si testamẽtũ incœperit, & ante consummationẽ cẽperit loqui aliena? Resp. factum pro infecto habetur: ut C. qui testamẽta facere possunt. l. furiosum.

c ¶ Debeat permanere.] dummodo legitimè sit factum: quia nemo cauere potest, ne leges in testamẽto suo locum habeãt, ut ff. de leg. j. l. nemo potest.

d COgnouimus. Simpliciter.] id est nõ conditionaliter: quia nõ imposuit ei operas.

e ¶ Adimplearur.] Not. uoluntatem defuncti pro lege seruari.

f ¶ Voluetint exire.] Nota. ar. secundum quosdã, ꝙ rustici angarii possunt derelinquere tenimenta, seu feuda, ꝙ quibus operas, & reditus præstãt, & liberè ire quo uoluerint quod nõ est admittendũ: nam lex ista loquitur, qñ fauore eorum, qui liberi facti erant, prædia, quæ fuerant locis uenerabilibus relicta, uoluntate testatoris concessa, erant retinẽda sub certo reditu: nõ debet ergo ad eorũ læsionẽ retorqueri. arg. l. quod fauore. C. de legi. liberi possunt recedere & exire quando uoluerint, sed angarii, quibus certis cõditionibus, & reditibus tenimenta sunt cõcessa, non tantum fauore eorum cõcessio facta est, sed etiã dominorum, qui terram concesserunt, & mutuæ obligatiões hinc inde factæ sunt, neutri ergo parti licet ab obligatiõe discedere, uel redire inuito altero: sanè in prin libera est contrahendi potestas; post contractũ autem est necessaria. l. sicut C. de act. & ob.

gSI quis. Præcogitãs.] Loquitur secundùm quosdam in donatione inter uiuos, quæ reuocari non potest; nam ægrotus etiam inter uiuos dona. l. Seia. §. fina. ff. de donat. cau. mort. In donatione autẽ causa mort. locus est repetitioni: & concor. iuri Roma. Alii intelligunt in dona. cã mor. cum hic dicatur, uoluerit iudicare; ꝙ uerba ad ultimã uoluntatẽ pertinent; quod placet. nam cum in dona. cau. mor. uentũ sit ad traditionẽ, nõ licebit donatori, ꝓprio arbitrio postea immutare; quod & Bartolo (cuius auditor fui) placebat; imo dicebat hoc etiam habere locũ in testamento, ut non liceat immutare; quod mihi nõ placet, etiam si testator hoc dixerit, ut ff. de lega. iij. l. fi quis in principio testamẽti. Verũ in dona. cau. mor. potest eius sententia recipi; quia etiã iure Roma. donatio causa mor. nam contractus ex uerbis legem accipiũt. l. Lucius. ff. depo.

h ¶ Vnusquisque.] Non ergo de Longobar. solũ loquitur.

i ¶ Traditiones.] Contra ã. de donati. cau. quæ cũ thin. l. ij. & iij. Sol. ibi iustis causis interuenientibus potest resolui prima traditio, & transitus fieri in secundã; hic, quando donator nulla iusta causa interueniente pro suæ uoluntatis arbitrio uolebat rescindere alienationẽ factã. Si quis autẽ uoluerit iure Romano adhærere, quo cauetur donationẽ causa mortis facilè reuocari, respondeat hic esse speciale in ecclesia, uel aliis uenerabilibus locis, ut hic pro salute animæ suæ &cæt. aliàs non erit locus reuocationi.

k ¶ Nullam habeat.] Quid si potestatẽ sibi reseruauerit, nunquid dicemus contractũ irritum? utique, ut hic; & nosca. sibi &c. satis enim est legislatori prohibere, qđ fieri non uult, licet non addat irritũ fit, & inane. l. nõ dubiũ. C. de leg. Sed obst. ꝙ licet alicui pactũ apponere, ut si quis melioré conditionẽ obtulerit, recedatur à uenditione; ut ff. de in diẽ addic. p tot. Item licet uenditori pactũ apponere, ut si nõ soluerit usq; ad talẽ diẽ, res ad me redeat. l. j. C. de pac. inter empt. & uen. & ff. de leg. cõmi. per totũ. Sol. lex ista omnino prohibet, ꝙ contractus fiat sub conditione, ibi secus.

l QVicũq;. Quæstio.] id est de quib. nullam sibi reseruauit repetitionem, nel nullam adhibuit resolutionem contractus.

m ¶ Tradiderit.] non ut dominum eum faceret, sed ut potestatem haberet distrahendi.

n ¶ Mortuus fuerit.] Ergo

veritas, & expulsus sit à ciuitate, vel à casa sua, ita vt solus habitet, non sit illi licẽtia res suas alienare, aut thingare cuilibet personę: quia in eodem die, quando à domo expulsus est, tanquam mortuus habetur: tamen dum vixerit, de rebus [a], quas dereliquerit, pro mercedis intuitu nutriatur.

¶ Rex Lutprandus. L. II.

SI quis [b] Longobardus, vt habet casus humanæ fragilitatis, ægrotauerit, quanquam in lectulo iacebat, potestatem habeat dum viuit, & rectè loq; poterit, pro anima sua iudicandi, vel disponendi de rebus suis, quomodo, aut qualiter voluerit, & quòd iudicauerit, stabile debeat permanere. [c]

¶ Rex Astulphus. L. III.

COgnouimus multotiẽs per fidos homines contra voluntatem defunctorũ parentum suorum agere, dum ipsi pro animabus suis per loca venerabilia res suas distribuebant, & pertinẽtibus suis simpliciter [d] libertatem cum rebus quibus libet donabant, & cum ipsis hominibus per astutiam agebant, & eos à suis cespitibus remouentes in suum seruitium replicabãt, & postmodum libertatẽ simul, & res amittebãt. Ideo præuidimus hanc resecare malitiam, vt voluntas, & ordinatio defuncti † adimpleatur [e]. Et ita sancimus, vt si quis Longobardus per chartam in sanitate, autĩ ægritudine, res suas ordinauerit, & dixerit eas habere loca venerabilia, & familias, per quas res ipsę excolantur, liberas esse dixerit, vt in ipsis religiosis locis redditum faciant, secũdùm ipsius statutum, reddant omni tempore, iuxta domini sui præceptionem ipsi & filij eorum, & sint liberi de suis personis: sicut dominus eorum instituerit, & ab eius hæredibus non replicentur, † nec à suis cespitibus remoueãtur: sed ab ipsis locis venerabilibus defensentur. Excepto, si sua voluntate voluerint exire [f] licentiam habeant in sua libertate exire, & viuere vbi voluerint: nam si ad finem mortis properauerit, ita vt nec thingare hominem suum possit, nec in manũ sacerdotis tradere, circa altare liberum dimittẽtibus propter subitaneam mortem, & instituerit: vt post obitum eius per manũ sacerdotis, qualem designauerit circa sacrum altare duci debeat, causa miserationis decreuimus, vt sicut dominus eorũ præcepit ita impleatur, & sacerdos, quem designauerit circa altare, eum absque cuiuscũque cõdictione absoluat, & liberi permaneãt, quia maxima merces † nobis esse videtur, vt de seruitio serui ad libertatem deducãtur: eo quod redemptor † noster, seruus fieri dignatus est: vt nobis libertatẽ donaret. Si verò aliquid eis in ipso exitu donauerit, aut donari præceperit, stabilis eis ipsa donatio permaneat: quia Pauli apostoli auctoritas, maximè ad domesticos fidei beneficium pbere iubet. Et per launechild imputetur ei seruitium, quia seruus nõ habet, vnde launechild ei faciat.

¶ Imperator Carolus LEX IIII.

SI quis Longobardus statũ humanæ fragilitatis præcogitans [g], pro salute animæ suæ de rebus suis voluerit iudicare, vel cartam donationis † cuilibet facere, non sicut hactenus fieri solebat, ius sibi vendendi, donandi, commutandi, & per aliam chartã easdem res alienandi reseruet potestatem: sed absolutè faciat vnusquisque [h] de rebus suis, quòd velit, & noscat sibi ex nostra auctoritate penitus interdictũ esse duas d' eadẽ facere traditiones [i]. Sed postquàm vnã de rebus suis traditionem fecerit, aliã de ipsis rebus faciẽdi nullam habeãt [k] potestatem. Ita tamen, si vsumfructum voluerit habere precariũ †, res traditas vsque in tempus desinitum possidendi sit concessa facultas.

¶ Idem. L. V.

QVicunque res suas pro anima sua ad casam Dei tradere maluerit, dñij tradõnem faciat coram testibus legitimis, & quæ in hoste factæ sunt hactenus traditiones, de quibus nulla quęstio [l] est, stabiles permaneant. Si verò aliquis alij res suas tradiderit [m]: & in hoste profectus fuerit, & ille, cui res traditæ sunt, interim mortuus fuerit [n], qui res suas tradiderit cum reuersus fuerit, adhibitis testibus, corã quibus traditio facta est, res suas recipiat. Si autem ipse mortuus fuerit, hęredes eius legitimi ipsam rẽ traditam recipiant [a].

¶ Imperator Pipinus. LEX VI.

SI cuiuscunque [b] res in eleemosyna datæ sunt: & ipse homo mortuus fuerit antequam eas dispẽset, tũc dominicus missus, vna cum Episcopo parochię ipsius cõsideret, qualiter pro mercede Domini Regis ipsa eleemosyna fiat facta, infra xxx. noctes [c] adimpleta esse debeat.

¶ Imperator Ludouicus. LEX VII.

SI quis suas res pro salute animæ suæ ad aliquem uenerabilem locũ, aut ad propĩquos suos aut cuilibet alteri tradere uoluerit, & eo tempore infra ipsum comitatum fuerit in quo res illæ positæ fuerint, legitimã [d] facere traditionem studeat. Et si eodem tẽpore, quo res illas tradere uult, extra eundem comitatum fuerit, id est, siue in exercitu, siue ĩ palatio, siue in alio loco quolibet adhibeat sibi de suis pagensibus [e], uel de aliis, q̃ ea lege uiuãt, qua ipse uiuit, testes idoneos. Et si illos habere nõ potuerit, tunc de aliis quales meliores sibi inuenire potuerit sibi adhibeat, & corã eis d' ipsa re traditionem faciat [f], & fideiussori [g] inuestiturã donet, ut ei [h] qui illam traditionem accepe rit inuestiturã faciat, & postquã hęc traditio ita facta fuerit, hęres illius nullam de prædictis rebus ualeat facere repetitionem: & insuper & ipse fideiussor † faciat eidem inuestituram, ne eius hęredibus ulla occasio remaneat hãc traditionem mutandi: sed potius necessitas incumbat illam perficiendi: & si nõdum res suas cum cohęredibus suis diuisas [i] habuerit, nõ hoc ei impedimentum sit: sed co hęredes eius, si sponte noluerit [k] diuidere, aut per Comitem, aut p missum eius distringãtur, vt cum illo diuisionem faciant, ad quem defunctus hæreditatem suam voluerit peruenire: & si cuilibet ecclesiæ eam tradere rogauerit, cohæres eius eam legem cũ illa ecclesia de hæreditate prædicta habeãt, quam cũ alio cohærede suo habere debuerat. Et hoc obseruetur erga patrem [l], & filiũ [m], & ne potem vsq; ad annos [n] legitimos: & posteà ipsæ res ad immunitatem [o] ipsius ecclesiæ redeant.

¶ Imperator Lotharius. L. VIII.

VOlumus, vt res, quæ à liberis personis locis Deo dedicatis conferũtur, liceat sibi vsumfructum, & ordinationem rerum earundem, & si aliter sibi placuerit, [p] reseruare: & si aliter eas non ordinauerit, ita remaneant, sicut prius datæ fuerint.

De eo, qui res alii post delegationem fraudulenter [q] alienauerit.

TITVLVS XIX.

¶ Imperator Lotharius. LEX I.

DE his, qui proprietates suas habẽt, & spontanea voluntate alicui delegauerit, & posteà ab aliquo alio ignorante pretium de eisdem rebus venũdatis accipiũt & ipse cui ipsæ res traditæ fuerint, cognito negotio [r] anno integro silens non contradixerit, sed propter illusionẽ tacens fuerit [s], vt emptorem illudere possit, si intra patriã [t] anni spatiũ, vt dictũ

DE his. Negotio.] id est facta traditione, res uenit in notionem: & ideo opus est præscriptione secundo acceptorinã si primus præsens fuisset in traditione secunda. sibi præiudicium comparasset, ut ff. de euictio. l. quidam. & ff. de do. inter

Ergo mandatum est finitum, ut ff. manda. l. inter causas. in princi. & l. si quis alicui. §. morte.

a ¶ Recipiant.] ut pote finito mandato.

b SI cuiuscunque.] Hic fuit mandatum conceptum post mortem: & id eo licet mortis mandatarij sit finitum, non tamen reuertuntur res ad eum, qui iussit eas dispensari, sed Episcopus exequatur, ut hic.

c ¶ Xxx. noctes.] id est dies: quia antiqui nox ẽ pro die ponebant, ut inf. de debit. & guadimo l. in anterioris. & l. si quis. alii guadiam.

d SI quis. Legitimam.] id est corporalem, ut ipse per se faciat, uel per procuratorem sunm.

e ¶ Pagensibus.] qua si sui pagenses habiliores sint ad reddendum testimonium, si quæstio inde emerserit: nam si sacramentum sit præstandum in extranea regione, præstabitur cum pagensibus, uel quos habere potuerit, ut j. qua. in di. iu. de. l. fin.

f ¶ Traditionem faciat.] i. ordinationem.

g ¶ Fideiussori.] id est fideicommissario.

h ¶ Vt ei.] id est fideicõmissario.

i ¶ Diuisas.] quia habuit res communes cum hęredibus, cum quibus nondum diuiserat, ut C. qui test. fa. pos. l. j.

k ¶ Noluerint diuidere.] Nemo enim cogitur in communione manere. l. fi. C. com. diuidun.

l ¶ Erga patrem.] sc. cohęredis, quando patrem habuit, ut succedere possit in bonis filij.

m ¶ Filium & neporẽ.] i. talem legem habeat i rebus sibi relictis ecclesia cum patre cohæredis, filio, uel nepote, qualem debuisset habere cum cohærede defuncti illius, qui res reliquit ecclesiæ.

n ¶ Ad ãnos legitimos.] id est si cohæredes fuerit fratres defuncti seruetur inter eos ius præscribendi, & adæquandi, quod est inter fratres, ut inf. de præscrip. l. fi inter, si uero extranei fuerint, seruentur iura, quæ inter extraneos hæredes locum habent.

o ¶ Ad immunitatem.] Regulare est, ut hæres testatori succedat. secundũ legem illius cui succeditur: nam iura ad defunctum pertinentia etiam si sint singularia ad hæredes transmittuntur: ut C. de temp. in inte. rest. l. ea. & ff. de iu. fi. l. fiscus.

pVOlumus. Placuerit.] Vt si primo ordinauerat res expendendas pro liberis, possit postea in aliam ecclesiæ utilitatem conuertere: nec est contra. ã. co. l. fi quis Longobar. ij. quia ibi non licet donatori res ecclesiæ donatas, & acquisitas ad alia dominia transferre: hic autẽ de ordinatione mutanda, non de dominio.

q ¶ DE EO, QVI, &c. Fraudulenter.] Quid, si non fraudulenter, semper præsumitur dolosè agere, quia sciuit se alij alienasse postea alij bona fide accipienti alienatũ: unde isti deceptores tenenẽ crimine fal fi. l. qui duob. ff. ad l. Cor. de fal. qui uerò rẽ duob. obligat, stellionatus crimine tenetur, ut ff. de cri. stel. per totũ: qđ debet intelligi, ubi seruus bona fide accepit: nã si sciens sciẽti, & uolenti dolus non infert. l. cum donationis. C. de transac. nec vĩ celatus qui sciuit, nec certiorari debuit, qui non ignorauit: ut ff. de ac. emp. l. j. in fi. Sed quo potuit alij tradere, cum alij iam traditerat? Respõ. fortè usum fructũ sibi retinuerat, uel quolibet modo erat in corporali possessione, & ita rem potuit tradere seruo, uel ꝙ a prior deceptor desidia sua possessionẽ amisit; & punit ad eũ, ꝙ primo traditerat: & qualiter hoc contingat, dic, distrahi eadem res duob. in solidum, quandoq; ab eodem domino, quandoque ab eodem non domino, quandoq; ab eodem non domino postea facto dño, quandoq; etiam à diuersis. Si ab eodem domino, is potior est i petendo, & in detinẽdo domino, cui primo res tradita est, si factis fecerit de pretio, uel fides de eo sit habita; ut C. de rei uend. l. quoties. & ff. de tri. actio. l. procuratoris. §. j. & ff. d. contrah. emp. l. qũ sæpe. & insti. de re. di. §. uẽditę, si ab eodem nõ domino, idem, ut ff. de publicia. l. si ue autem. si à non domino posteà facto domino, prior præfertur, ut ff. de rei uen. l. si à Titio. fallit, si ecclesia, uel alius locus uenerabilis, uel ciuitas primo comparauit, quãuis possessio alteri fuerit tradita, quoniam ex solo pacto rei uenditio leis datur. d. l. si à Titio. & ff. de excep. rei uen. l. ij. & ff. de do. excepti. l. apud. & C. d. sa. san. ecc. l. fi. si uero à diuersis: ergo à domino: tuã non domino, potior ero, etiam si posteà possessionem acceperim, nisi non dominus (putà creditor, pignorator, exactor publicorũ tributorum) ius distrahendi habuit, ut ff. de act. emp. l. si ea res. in fi. & C. de distrac. pigno. l. qui à creditore. & l. Pomponius. ff. in quibus causis pignus. contrahen. & C. de reb. alien. non alienã. l. nemo. cum enim emimus à diuersis non domi nis ius distrahendi uon habentibus, aut agimus inter nos, aut contra extraneum: primo casu potior est, qui possidet. & d. l. Pomponius. C. qui po. in pig. ha. l. si generaliter. secundo casu prior præfertur: ut ff. de actio. emp. l. si ea res. § uterque nostrum.

r DE his. Negotio.] id est facta traditione, res uenit in notionem: & ideo opus est præscriptione secundo acceptorinã si primus præsens fuisset in traditione secunda. sibi præiudicium comparasset, ut ff. de euictio. l. quidam. & ff. de do. inter uirum, & uxorem. l. seruus communis. in fi. & ff. loc. l. item quæritur. §. qui impleto. & l. qui ad certum. nam præsentia operatur mandatum: ut ff. mandati. l. qui patitur, & l. qui fidem alterius. Sed uidetur contra, auth. malæ fidei. C. de præscriptio. longi tempo. Sol. ibi non dicitur dominum fuisse præsentem, sed quia ex postfacto sciuit.

s ¶ Tacens fuerit.] Quod si fraudulenter non tacuit, sed fortè putauit ius suum ubique durare, hæc lex locum non habet, quia uidetur dolo carere, qui suo iure utitur. l. cum pater. §. Titio. ff. de leg. ij. & ff. de reg. iuris. l. nullus. & l. factum cuique. §. primo. comprobatur, nam si mulier obligatur, siue res eius, per Velleianum iuuatur: ut C. ad senatusconsultum Velleianum. per tot. uerum si fraudulenter taceat, ei non succurritur propter dolum: ut C. ad Velleia. l. fi sine. Item, minores si sint decepti, succurritur eis, secus si decipere uelint: quia deceptis non decipiẽtibus iura subueniunt. l. ij. C. si minor se maiorem dixerit & fruſtrà leges inuocant, qui contra eas committunt: ut ff. de minoribus. l. auxilium in fi. remouetur ergo prior acceptor, quando fraudulenter tacuit ut hic, propter illusionem. &c.

t ¶ Intra patriam.] Secus si extra. Sed nunquid duplicabimus tempora,

pora, ut iure Romano fit, inter præsentes decē, inter absentes, viginti? Resp. nequaquam: quia inter Lōgobardos de ordine, & regulari iure xxx. annorum præscriptio seruatur; ut ff. de præscriptionibus. per tot. Quid, si mulier sciat maritum alienare fundum in solidum, in quo ipsa habet morgincap, nunquid sibi præiudicet? nequaquam, siue in testamento faciat hoc maritus. argu. l. Caius. ff. de pignorat. actione. siue inter viuos. ratio, quia mulier de morgincap agere non potest, constante matrimonio. Item quia cōsensus mulieris non est legitimus sine mūdualdi auctoritate, sicut cōsensus minorū sine tutoris, vel curatoris auctoritate.

† Not. ad limitationē. l. quotiens. C. de rei ven.

a ¶ Verberetur.] Concordat iuri Romano in personis eorum, qui propter paupertatem ciuiles pœnas eludunt: quia tunc debet pati corporales pœnas: ut C. de leruis fugitiuis. l. quicunque. & ff. de in ius uocando. l. fi. & ff. de iurisdi. omnium iudic. l. si quis id. §. in seruos. & ff. de pœnis. l. j. §. generaliter. sed contra §. de furtis. l. si quicunque. Solutio ibi de compositione, quæ fit propter delictum, hic de banno: quod regulare est in iure Longobardo, ut in defectu banni delinquens uel beretur: quæ regula videtur contra leg. quicunque. §. de exercital. sed ibi loquitur in exercitu, ubi multa sunt specialia, habet ig tur locum lex ista, ubi alienator fraudē cōmisit, & is, cui alienatio facta est, cognouit ante negotiū cōsummatum, uel postea, & fraudulenter tacuit: & in personis infra patriam existentibus: & qui secundo loco accepit ignarus fuerit fraudis, & bona fide non careat.

De eo, quòd pater filiis, vel filiabus necesse habeat relinquere.

TITVLVS XX.

¶ Rex Lutprandus. LEX I.

DE eo præcipimus, qui filiā in casa habuerit in capillo[b], & filium non reliquerit legitimum, vt de rebus suis amplius per nullum titulum cuicunque per donationem, aut pro anima sua facere possit, nisi partes duas: tertiam verò relinquat filiæ suæ, sicut gloriosiss. Rotharis Rex instituit[c]: quia qui thinx facit, & posteà filia nascitur in tertiam partem, ipsum thinx rumpitur, secundum anterius edictum, & si duæ fuerint, aut amplius, in medietate[d], ideo dum ipsum edictum loquitur de thinx, quod est

¶ DE EO QVOD PATER FILIIS, VEL filiabus necesse habet relinquere.

b DE eo. In capillo. Quidam subaudi maximè: nam etiā filiā coniugatam non licet patri tertia defraudare: non obst. §. de successionibus l. si pater filiam. j. ubi debet esse contenta de eo, quod in die uotorum accepit: quia illud habet locum, ubi pater filios reliquerit: alioquin non erit contenta. & facit. l. si sorores. §. de successionibus. si uerò filia coniugata dotem habeat, cōputata dote, non poterit eam pater tertia defraudare: quæ sententia benigna est. Quid enim si pater filiam propter nobilitatem, aut pulchritudinem suam nuptui collocauerit, modico, uel nullo de substantia sua dato? cur non uidetur iniquum filiam uel sororem defraudari hæreditate paterna, uel fraterna, cum frater necesse habeat maritagiū sorori præstare? debet igitur lex ista de coniugata intelligi.

c ¶ Instituit.] Vt §. de successionibus. l. si quis se desperauerit. sed an si cut olim, hodie filia nata rumpit in tertiam, an in plus? Respon. totum thinx rumpitur, quia filia in totum succedit, sicut alii masculi hodie. p Lutprandum: sed si pater per donationem post filiæ natiuitatem factam, potest duas partes donare, cui uult: multo minus debet filia rumpere donationem factam in illam partem, quam pater post natiuitatē potuit donare: nam cum posset de nouo donare: multo minus facta donatione potest rumpi? Respondeo, hoc non sequitur: nam iure Romano, si pater fecerit testamentum, posthumus natus illud rumpit, tamē filium natum potest magna parte hæreditatis defraudare, imò tota: dummodò filio relinquat legitimam suam, pariter & de filia, ut post donationem nota (quæ dicitur posthuma) rumpat donationem uniuersitatis in totum, quæ habetur loco testamenti.

d ¶ In medietatem.] Sed nunquid possit reliquam medietatem uni ipsarum relinquere, uel largiri? Quidam de plano hoc concedunt: nam cum posset cuilibet extraneo dare, multo magis filiæ. Item liberius potest diminuere tertiam patrono debitam, & donare amico benemerito. l. uiuus. ff. si quid in fraudem pat. & concordat iuri Roma. ut pater qui debitum bonorū subsidiū uni ex filiis reliquerit, possit reliquum inter alios distribuere; quod placet. Alii contra dicunt; nam non licet patri remeliorare filiam bene seruientem, nisi alia malè seruierit; ut j. legitur præterea, ubi pater prælegat uni ex filiis, licet sit talis persona, cui pater tantundem esset relicturus, si tamen res ei eximantur, nō debetur euictio. l. cùm pater. §. euictis. ff. de legatis. ij. quod secus in aliis personis: vt C. de legat. l. cum rem. parit enim inuidiā cum pater uni ex filiis magis, quàm aliis largitur. l. cùm oportet. C. de bonis quæ liber. is.

e ¶ Nec per launechild.] id est, per donationem uniuersitatis, nec rei singularis, quæ requirit launechild, potest filiam parte legitima defraudare. Sed obstat, qa launechild debet esse simile rei donatę: vnde nō videtur filia defraudata, si pater iam recepit launechild, cum filia inueniat ferquidum in hæreditate patris: quod de plano est concedendum, si inueniatur in ipsa hæreditate: cæterùm, quando suscipiendus est, accidere potest, vel quia donatarius definit esse soluendo, aut in alium sit translata, & res ei donata recuperari nō potest, & sic filia inueniretur læsa, dum neutrum habet. Sed nunquid filia habet Calusianam, uel Pauianam ad reuocandam donationem, quæ in fraudē eius est facta? Respondeo nequaquam: quia in alienatione ingenuorum filius hæres actionem non habet, ut ff. si quis à pat. fuę. ma. l. ij. licet hæc actiones competant filio arrogato de bonis patris arrogatoris, ut ff. si quid in fraud. pat. l. fi. aget ergo per querelam inofficiosę donationis: ut C. de inofficios. donation. per totum. & licet pater non cogatur ultra tertiam relinquere, mater autem, quæ monachalem habitum nullt suscipere, cogitur duas partes filiæ relinquere: ut j. de sancti. l. si qua mulier. unde sumi potest arg quòd bona materna magis, quàm paterna debentur filiabus.

† Not. pro tertia cogenda filiæ bonorū fratrum relinquendā de iure cōiuncto. & de tri. & semis. §. colla. iij.

† facientis bus.

f § Si quis Longobardus habuerit.] Hic no. quantum pater, qui filium unum, aut plures habet, possit filiæ, uel filiabus relinquere: unde arg. sumitur, quòd omnia bona patris debentur filio: nam cum uix ius admissum fuerit, ut filiæ possit dare quartam, & non ultra, longe minus extraneo: simile. j. de sancti. l. si qua mulier.

g ¶ Ordinet iuxta legem qualiter uoluerit.] id est dummodo quartam partem portionis non excedat.

h § Si quis Longobardus uoluerit filiis suis bene seruientibus.] Not. quòd dicitur quis bene meritus, etiam si non offendit. argu. l. cum pater. §. rogo. ff. de leg. ij.

i ¶ Possit meliorare.] Quæ potestas locum habet uno, uel pluribus ex filiis malè seruientibus. & alium, quem meliorare pater gestit, bene seruientem, ut hic, & si toti ei bene seruien. &c. quid ergo si unus ex filiis ætatis, uel paupertatis rōne non pōt (ut decet) seruire? certè ex causa: nisi dolo faciat: vt ff. man. l. si procuratorem. §. pe. in criminibus enim minores nō iuuantur. l. j. C. si aduer. delic. Quidā ex hac lege dicunt, quòd pater cum filiis diuidendo (vt in quibusdam regionibus moris est) suam personam debet eis connumerare, & potest meliorare filium bene seruientem, concedendo ei portionem suam: quod nō placet: nusquam enim legi; quòd pater ad diuidendam substantiam suam à filiis cogatur, sed satis est, vt præbeat eis necessaria: vt ff. de lib. agnosc. l. si quis à liberis. §. idem rescripsit. Verū iure Romano si pater habens filios monasticam uitam subeat, si uoluerit bona sic filiis diuidere, debet personam suam cum filiis connumerare, & cum portione sua intrabit in monasterium. auth. si qua mulier. C. de sacros. eccl. Vnde melioratio nō fiet de parte sua; qa diuidere (ut dixi) non cogitur: sed in pœna malè seruientis statuit certa portio, unde sumit ar. q toti filiis debet; primo, quia hic dicitur, q bene seruientis habeāt æqualitatē substantiæ secundo quia non potest filium bene seruientem meliorare, nisi in pœna male seruientis. argumen. l. sancimus. C. de pœn. si autem omnes malè seruierint, melioratio cessat cessante causa: unde illud, Causa tum perimit, causa peremptā suum. Sed nunquid poterit pater melioratione prædictam in extraneum bene seruientem conferre minimè: qa non licet patri filium ex omni malo seruitio exhęredare, cū certæ sint causæ exhæredationis. Sed licet dixerim patrem nō cogi ad diuisionem, si tamen contingat diuidere ex consensu, uel alio modo suam personam filiis emancipatis connumerare debet: ut eandem portionem habeat quā filiis assignat cum onere hæreditario remanentibus, & transeuntibus: quo casu licebit patri portionem suam largiri, cui uoluerit: & non tenetur plus eam filiis conseruare, quam filius ei: quia disponere potest pro suę uoluntatis arbitrio: sufficit enim patri in filium conferre quātum est sufficiens: quod est dum eū facit sibi quasi cohæredē & coæqualem. ar. l. j. §. fi parens. ff. si quis à paren. fuę. manu. & facit d. auth. si qua mulier.

a ¶ Ne dicat.] Hic not. ar. q donatio inter uirū & uxo. nō tenet, quod est expressum. §. de his, quæ à uiro uxo. dan. per totū, & concor. iuri Roma. seeus autem defuncta muliere.

b A Nostris. Meliorare.] Hoc ubi una bene seruierit, & altera malè, ut similitudo fit de filiabus ad filios: ut suprà dictum est: quod hic repeti potest quantum ad melioratione pertinet. Sed duplici forma fieri potest melioratio prima, ut pater de substantia sua possit meliorare filiam bene seruientē i tertiam partem hæreditatis: hoc, ubi duæ sunt filiæ, ut quæ bene seruierit, habeat quatuor uncias assis, reliquæ octo æqualiter diuidant inter eas: & sic prædicta habebit octo uncias: quòd si tres fuerint pōt meliorare bene seruientem in quartam: reliquum æqualiter diuidatur inter eas. unde bene seruiens habebit sex uncias: & aliæ duæ sex: q si plures sint per hūc numerum fiat: & hoc secundū illos, qui dicunt, q cum pater cogatur relinquere filiabus medietatem, licet possit eā donare extraneo, non tamen filio: quia pareret inuidiam: ut no. §. eod. l. j. Secūda forma est secundùm illos, qui dicunt, q cum patri liceat auferre medietatem filiabus, & reliquam eis seruare de ista, quæ seruari debet potest meliorare filiam bene seruientem secundū numerum filiarum, ut hic habetur, & punire malè seruientem, ut amittat aliquid de eo qđ si pater seruare tenebatur: alioqn non esset pœna malè seruientis. Pone patrem habere tres filias, quibus cogitur medietatem substantię cō seruare, reliquam potest largiri uni ex filiabus, uel extraneo: si una male seruierit, & reliquæ bene, poterit pater illam punire: ut §. Reliquam uero medietatem potest largiri, cui uoluerit, ut suprà, cum etiam si omnes bene seruiant, potest medietatem prædictam filiabus auferre.

c ¶ De filiabus.] Hic not quod iure Longob. filiæ appellatione filii non continentur: licet iure Roma. masculinum concipiat fœmininum genus. l. qui duos. in fi. ff. de leg. iij.

d De filia.] Quidam habuit tres seruos, quos manumisit, habens tātum unam filiam in capillo, quam in tertiam partem exhæredabat: cui per l. j. supra eod. tertia debetur, quæ sublata uidetur fuisse per legem prox. i. dicentem, ut ordinatio defuncti ualeat: per hanc iterum ad eam admittitur: sed quomodo possint in tertiam uocari, cùm oēs sint liberi, an unus illorum in seruitutem reuocabitur, an unusquisq; seruus erit pro tertia? Respon. vnus reuocabitur: sed cur ille deterioris esset conditionis, quā q libet aliorū? Ité cùm unusquisq; habeat tertiā partem, impossibile est, ut p parte sit liber, & p parte seruus: ergo æstimationē tertiæ unusquisq; feret: & quod diximus de trib. seruis, idē de pluribus: nā & iur Rom libertates minuunt Falcidiā, non econtra l. Papinianus. §. si quis impuberi. ff. de inoff. testa. Et ubi testamentū inofficiosum pronūtiat, uiginti aurei pro unoquoque seruo præstādi sunt, q liber factus ē, & in libertate permanet. d. l. Papinianus. §. fi. hæc satis

de legitimis. De filiis autem, & filiabus bastardis dic, ut siquidem pater filium naturalem susceperit ex ea, cū qua licitam habuerit cōsuetudinem, licet naturales ab intestato remoti sint per Lutpran. §. de succes. si tū pater legitimos filios, uel patrem non hēat, quos exhēdare non licet, rectè poterit naturalibus bona testō, uel donatione largiri. auth. licet. C. de natu. libe. secus si ex illicito coitu sint nati: ut qa sacerdos, uel consanguineus, uel ambo erant in alio matrimonio cōstituti, cessante ignorantia iuris, & facti: ut §. de prohi. nup. l. fi his. & auth. ex cōplexu. C. de ince. nup. Aliqui tamen dāt cautelam, ut donet bona sua hæredi, quæ donatio tenet: ut ff. de do. l. affectionis. sperātes, q filii succedant matri incestuosæ. Sed errāt: qui a pari æque sunt incestuosi, quo ad matrem, quemadmodum quo ad patrem, cum nec ali debeant à parente: ut dicta auth. qđ nomen commune est in patre, & matre: vnde nec à matre possūt hæredes instituī: ut C. ad senatusconsul. Orfitia. l. fi qua illustris. cum ꝓpter incestas nuptias amissione bonorum uir, & uxor mulctētur. auth. incestas C. đ incestis nuptiis. & §. de prohi. nuptiis. l. fi. Alij dant aliam cautelam, ut donet bona sua ecclesiis pacto latenter adhibito, vt sub annuo censu eccle sia spurius cōcedat: quod nihil est, cum potius à patre uideātur habere, quā ab ecclesia: ut ff. de iure doti. l. si res quas. & C. de inoffi. donat. l. pe. & ēt ratio: nam si testator rem legauerit, camque fideicommiserit, utique fideicommissarius nō habet rem à legatario, sed à testatore, cuius mādato res ēst restituta: sed si dubitetur de pacto cum ecclesia adhibito, dic q bonus iudex ex personis, & ex qualitate census æstimabitur: nam si spurij minores sint, qui non possunt ecclesiæ seruire, uidetur ex uoluntate patris factum, cum nulla subsit causa, quæ concessionem ecclesię suasisset. Idē si census constitutio sit modica, & res magni reditus. argumen. l. cum hi. §. modus. ff. de transactio. & maximè ubi aliqua pecunia non fuerit data ecclesiæ ex parte spuriorum: quòd si ecclesia dicat in instrumento pecuniā sibi solutā, adhuc dico in fraudem factum: ut ff. de probatio. l. qui testamentū. & ff. de leg. iij. l. cum quis. §. fi Titia. secus si ecclesia plura, & grata seruitia à prædictis personis acceperat. l. fi vero. §. idē Papinianus quærit. & mandat. Et istis casibus bona mortui deferuntur ad parentes, non ad ecclesiam, quæ fuit electa non tam pro suo cōmodo, quam ut minus ista esset illicitæ concessionis, argumen. l. fi quis Titio. ff. de leg. ij. Quid, si dicti parēres inecclesiastici dederint bona fratrib. ut ipsi cōcedat ea spurius? arbitrio iudicis relinquitur, ut dixi. Cū quæ à lege prohibent per interpositas personas fieri non debent. l. eos. C. de usur.

¶ DE DEBITIS, ET GVADIMONIIS, &c.

e § Si quis debitorem.] Etiam cum guadia: nam nomē debitoris generale est: & hoc siue ex pacto nudo de iure Romano, siue obligatorio: nam quod iure Romano dicitur; nudū: iure Longobardo est obligatorium: & dicitur stantia & tenetur debitor cō dictione ex lege. Quidam tamen intelligunt, ut cantum debitorem cū guadia liceat pignorare: ut infra eodem titu. l. si quis debitum fecerit. Alii asserunt legem istam loqui in omni debitore ex contractu, uel quasi: ex maleficio, uel quasi: ut innuit hic tex. aut non composuerit &c. quod ad maleficium, uel quasi pertinet. Sed respō. quòd imo pertinet ad amicabilem compositionem: & hoc est, quod hic dicitur, si debitum non reddiderit, aut non composuerit. s. amicabiliter cum creditore. & facit §. de dona. quæ cum thin. l. fi quis res suas, nisi fortè debitor ex maleficio condemnatus esset: quia tūc teneretur actione iudicati, quę est ex contractu: debitorem autem ex maleficio condemnatum licet pignorare: ut §. de eo, qui pecu. in dam. inuenit. l. ij. & v. Item intellige debitorem confitentem, alioquin non liceret pignorare, nisi fuerit cū guadia, etiam si postea debitor prohibeturut ꝫ. e. l. quicunque.

f ¶ Et bis.] Septem dies debent interuenire inter denuntiationem, & denuntiationem, secundùm quosdā. ar. l. ij. ꝫ. de his qui ad pla. ue. cōtē.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Alij varios termios ponũt: vt j. qual. iud. iud. de. l. j. Alij dicũt decẽ dies ad instar actionis constitutæ pecuniæ, licet purè sit constitutũ. l. ꝓmissor, §. j ff. de constit. pe. Ego tamen puto vnum diem sufficere, q̃ a moro sus nõ debet lucrari ex mora sua, sed eo die, quo denũtiatum est, pignora capi nõ cebẽt. arg. l. q̃ hoc anno. ff de verb. obli. & ff. de actio. & ob. l. quisquis. quia totus dies est arbitrio soluentis nã & iure Roma. licet pura sit stipulatio, non statim cũ facco adire debet creditor. l. quod dicimus. ff. de solut.

a ¶ Licitum est ⁊ Quidã adhærentes iuri Romadicunt, quòd primo mobilia, secũdo immobilia, tertio, nomina debitorũ pignorari debent. l. à Diuo Pio. ff. de re iudi. & j. e. l. nulli. ij. Tu dic ab immobilib. posse incipi. ar. l. i anterioris. j. e. ibi: uel tantum habeant &c. ubi non fit ista dist. Item dic iure Longobar. omnia pignora esse licita, nisi expresse sint prohibita.

b ⁊ I quis. Aut causa. ⁊ Et hoc secundum opi. dicentium, quòd licet etiã debitorem ex malefitio pignorare: ut not. ꝫ. proxi. Tu dic, pro quolibet debito, ſ. cõsistente in quantitate, uel in specie, aut causa, scilicet in facto consistente: ut quia promisit Capuã ire, uel turrim facere.

c ¶ Reddat. ⁊ contra inf. e. l. quicunq; Sol. ibi, quãdo deb torẽ inficiante pignoratit trina denuntiatione præcedente. hic autem nõ seruata legis solẽnitate: & hoc, quãdo licita pignora capta sunt, nõ gregem equorũ, seu porcorum, ubi alia pœna est statut: ut inf. eo. l. ſi quis greges. No. tamen quòd non semper pœna octogild, uel noni est pęna furti: quia furtum est contrectatio &c. l. j ff. de fur. & instit. de ob. quæ ex deli. na. in prin. non enim debitor, qui putat sib licere pignorare, furtum committit, cum dolo careat.

d NVlli. Gaphans. ⁊ Dicebant præceptores mei, hic ponitur pro donatario uniuersitatis, qui uerus dominus est rerũ donatoris retinentis usumfructũ sibi, quia abstinere ab eius hæreditate non pôt, nec bona eius mittet propter delictum donatoris, cui (cùm nõ desit nisi ſolus ususfructus) minus iniquè pignoratur, quam filius, ex quo tenetur creditoribus donatoris, eo ꝙ eius substantiã per donationẽ accepit, quo donatore mortuo, nulla est noua succesſio, sed consolidatio ususfructus ad proprietatẽ: & secundũ ius Longobar. cum effectu pôt conueniri, & conuenire, ut no. ꝫ. de dona. licet litera contradicere uidetur.

e ¶ Cohæres. ⁊ superabundat: sic insti. de hære. quæ ab inte. de §. j. ibi, prognatus prognataue, i. natus nataue. & uĩ quod liceat patrẽ ꝓ filio, & econtra pignorare: qđ est iniquũ: quia alter alteri, nec ciuiliter, nec naturaliter obligãt, ut C. ne fi. pro pa. per tot. & ratio est hic: q̃ a spes est in succesſione: & multis modis posſet accidere, ut filius non hẽret hẽditatẽ, aut ꝓ patris delictũ. aut quia abstinere se uellet. Et no. secũdum literam, ꝙ qui est in vij. gradu potest pro parente suo pignorari, cum usq; ad vii progeniem proximior succedat. l. j. ꝫ. de succ. & facit j. eo. l. ſi quis debitum, ubi filius, si iurauerit nihil de bonis patris penes se habere, debet absolui: ergo filius in uita patris nõ debet conueniri, & si quid habuerit de eius bonis minus pignorari: sed in contrariũ facit, quia filius intelligitur dominus uiuente patre. l. in suis. ff. de lib. & posthu. & l. ſi. C. de impu. & ali. sub. & etiam iure Longobar. bona patris intelliguntur esse filii. l. ſi quis habuerit. ꝫ. de suc. quod est uerum in specta fictione iuris ciuilis: nam cum pater sit dominus in solidũ, filius dominus esse non potest: quia esset impossibile, & hoc in re corporea, alias secus ut in seruitutibus prædiorum, quarum dominium quilibet succedentium habet in solidum, ut itineris, uiæ, & actus.

f ¶ Hæreditatem. ⁊ i. ad plenam hæreditatis proprietatem.

g ⁊ I quis. Pro alio. ⁊ Est ergo error in personis, qui non est admittendus de facili. arg. l. cum falsum. ff. de acqui. hær. unde potest intelligi, qñ tolerabilis est error, puta in succeſſore eius: ignorantia tolerãda est in facto prædecessoris sui: ut ff. pro suo. l. ſi. arg. l. quod uulgo. ff. pro empt. & C. de rescin. ven. l. q̃ſquis. & C. de i iteg. restit. l. de tutela. Et dicunt quidam, quòd hic errauerit i re, vt q̃a inuenit rem alterius apud debitorem suũ: & ſi creditor iurare voluerit, quòd debitorẽ suum putauit pignoraſſe, rem debitoris ſ. ui retinet sine culpa. Si autẽ iurare nõ potuerit, an teneatur debitori, apud quẽ erat res aliena, an domino rei? Respon. domino, cuius rem posterius sciẽtiã retinere nõ debet: verũm ſi res aliena apud debitorem sit cõducta, vel commodata, poterit pignorari, non gratia rei, ſed vſus, qui ad debitorem pertinet.

h ⁊ Quis. ⁊ scilicet liber, vel seruus: comprehenditur etiam fœmineum sexum: quod in seruo Regis locum non habet: vt ſuprà de culp. seruo. l. seruus Regis. Idẽ (secundum quoſdam) ſi seruus priuati hoc fecerit per l. ſi seruus talẽ. ꝫ. de cul. ser. vbi persona debet tradi ad occidẽdũ, & dominus præstare debet soli. lx. sed illa habet locum quando dcccc. sol. sunt in obligatione, vt pro iniuria liberæ mulieri facta, & de raptu: hic autẽ non est pœna pecuniaria præcisè in obligatione, sed alternatiua, aut mori, aut compoſitio &c. vnde erit in electione domini dare, quod uelit tanquam debitoris: vt ff. de iure do. l. plerunque. §. ſi res. aut dicamus, q̃ mors sit in obligatione: sed ſi uelit dominus liberare seruũ à morte, præstat sol. dcccc. vt econtra iure Rom. cõtingit. cum noxaliter de delicto serui agitur, & condemnatus fuerit in decem, aut noxæ dedere: decẽ sunt in obligatione, & noxæ deditio in solutione: ut ff. de re iudi. l. miles. §. j.

i ¶ Greges. ⁊ q̃nque porci iure Roma. faciũt gregem. l. ſi. ff. de abige. Iure autem Longobar. forte decem: vt ꝫ. de eo q̃ pecu. i dam. iue. l. de porcis, quot autem eq, vel boues faciant gregem non legi. Quid ſi nõ totũ gregem, sed maiorem partem pignorauerit? Habebit locum pœna huius. l. nam tota vniuerſitas facere dicitur, quod duę partes faciũt: vt ff. quod cuiuſque vni. l. nulli. & ff. de decre. ab ordin. fa. l. ſi. secus ſi minorem partem pignorauerit. Quid ſi seruus fuerit? Respondeo, dominus tenebitur i medietate compoſitionis, quã liber præstaret: vt ꝫ. de scanda. & compoſitio. ꝓ totum: verum lex ista est intelligẽda, cum plures fuerint i pignorando non facta conspiratione per deteram, vel ꝓ sacramentum: alioquin idem esſet ꝓ legem, suprà de aggreſſ. in vi. facta. vbi ſi serui sequuti sunt dominum, non reputetur eis culpa. l. seruus. ff. de acti. & obligatio. & ff. de noxalibus. l. ſecunda & de iniuriis. l. ſed ſi vnus. §. vulnus. in quibus legibus distinguitur, quòd in atrocioribus dominis parere non debent serui: in leuioribus excusantur. Quid, ſi liberi alicuius castri, vel ciuitatis pareant in maleficiis perpetrandis domino imperãtes? Dico eos teneri: cùm ipſe dominus teneretur, ſi feciſſet: nisi de iure publico habuiſſet ius iperandi: vt quia Magiſtratus erat: nam cũ aliquẽ odio proſequebatur, & iuſsit eius domẽ cuerti, aut iniuriam fieri puto omnes teneri: vt ff. ad legẽ Aquiliam. l. liber homo. & ꝫ. de consilio mortis. l. j. à contrario.

k ⁊ I quis. Domitos.] Ergo licet pignorare indomitos: nam omnia pignora sunt licita, quæ non sunt prohibita.

l ¶ Aut vaccas iugo domitas pignorauerit. ⁊ nisi ex pacto hoc fecerit. ut infra eodẽ. l. ſi quis ꝓmiſſu. uel nisi debitor non habeat alias res: vt infra, l. proxima.

m ¶ Sibi nonum reddat. ⁊ Nisi in damno suo Boues, aut caballos domitos inuenerit tunc enim pignorare licet: ut ſupra de eo, qui pecudium in damno inuenerit. ſi quis caballum. quod etiam de grege sentimus.

n ⁊ I quis. Non habuerit. ⁊ quod ſi habuerit non licet ſculdaſio pignorare in rebus illicitis: vt j. eo. l. fina.

o ¶ Ad ſculdaſium. ⁊ Cum non liceat creditori ſua auctoritate pignora capere.

Iuſtitiam

a ¶ Iuſtitiam faciat. ⁊ Id est dum usque debitor reddat quod debere se confitetur: secùs ſi inficietur: q̃a non debet ius ſuũ inconcuſſum derelinquere: arg. l. i. l. ſi. ff. de peti. hæredita. & fauorabiliores sunt rei, q̃ actores: unde ni pignorari non debet, ſi iuſtitiam proſequi ſit paratus, & ſi non ſit paratus, & ideo pignoratus sit, ueniens postea, & uolens ſatisfare audiri debet: nã iure Roma. ſi cui ꝓpter contumaciam poſſessio fuerit ablata venies j. annum, & uolens ſatisfare, causam recuperat, ut C. de iudi. l. properandũ. §. ſinautem reus. & C. de præscrip. xxx. an. l. ſi quis emptionis § pen. & ſi alicuius bona Præſidis auctoritate capta ſint, & creditor iuit in poſſeſsionem bonorum, ſi dominus veniet, & paratus sit ſe defẽdere, diſcedere debet creditor de poſſeſsione: ut ff. quibus ex cau. in poſſeſsio. ea. l. hęc autem. §. fin. at hic uidetur contra, cum dicit poſt iuſtitiã factam &c. q. d. tandiu pignora teneã̃tur, quandiu conuentus iuſtitiam faciat: contrarium dico: nã hoc uerbum habet locũ quando ſe cõfiteatur de bitorem, & ideo pignora eius teneri debent quouſque creditor iuſtitiam ſuam inueniat: cęterum, ſi debitor inficiatur, & pignoratus fuerit, poſt iuſtitiam factam pignora reſtituantur. id est poſt iuſtitiam paratam, ut in Euangelio, & cœna iam facta est, id est parata, cũ diſcipuli nondum cęnauerant: & concord. iuri Roma. quia debitore ſe parato defendere, & ſatisfare, recuperat res ſuas: ut ꝫ. no.

b NVlli. Tributariã. ⁊ Et hoc fauore tributoris: nam pro tributo res tributariæ, & etiam alienæ sunt tacitè obligatæ: ut C. quibus cauſ. pig. l. i. cum per ceſſationem tributorum res, de quibus tributa debentur diſtrahi poſſunt: ut C. ſi propter publ penſi. l. ij. Aliqui dicunt, quod ſi res censualis ſit data alicui ad habitandum, ſiue is, qui reddit censum, debitor ſit, quòd non liceat creditori pignorare: quod non placet: quia res locatę poſſunt ꝓ debito conductoris pignorari: & tunc licet j. xxx. dies pignorare neglexerit, non tamen domus tranſactabitur, ſed uſus, ut careat commodo conductionis: nam & iure Romano ſi creditor ſit miſſus in bonorũ poſſeſsio. debitoris, res eius locatę pignori erũt, licet cõductor expellinon poſsit. l. in uenditione. §. j. ff. de bo. auctori. iud. poſsi. Sed qũo dominus intelligitur pignorata? Reſpond. ſi creditor expreſſe dicat ſe pignorare domum, uel ſi eam claudat debitore expulſo: quod, ſi ianuas extrahat, & exportari faciat, tunc ſolæ ianuæ intelliguntur pignori capte: ſed quia ultra triplum pignorare non licet, ut infra eo. ſi quis fideiuſſorem, creditor pignorans domum ultra triplum aſcendentem, diciat in hac domo pignoro, uſque ad quinquaginta.

c ¶ Aut ancillam. ⁊ Ex hoc dixerunt quidam, quòd ſola mobilia dẽt pignorari, immobilia minime: quod non placet: argumẽ. l. in anterioris. j. eo. & argum huius legis prohibentis domum tributoriam pignorari. ergo aliæ poſſunt.

d ¶ Vaccas aut pecora. ⁊ Contra ſuprà eodem. l. iij. Solut. hic de indomitis.

e ¶ Per ſuam cuſtodiam. ⁊ Iure Romano in pignore conuentionali debet eadem diligentia præstari, quam diligens paterfami. præstat in rebus ſuis: unde tenetur de lata, & leui culpa: quia pignus gratia utriuſq; contrahitur. §. fin. inſtitu. qui. b. mod. re contrahitur obligatio. Iure Longobar. præstatur illa, quam diligentiſsimus paterfamil. præstat. nam cum pignora iſta creditoris tãtum gratia sint introducta, ad maiorem cuſtodiam tenetur, quam in pignore cõuentionali, ad instar commodatarii, qui tenetur de leuiſsima culpa: ut ff. commodati. l. ſi ut certo. §. nunc uidendum. & argum. huius legis: & infrà eodem. lege, ſi quis ſeruum. ibi, ſic cuſtodire debuit &c. Si quid uero extra leuiſsimam culpam acciderit, creditori non imputabitur: hanc autem cuſtodiam præstare debet, uſque ad uiginti dies, & non ultra.

f ¶ Habitant ad dies uiginti.] Poſt autem de dolo, & lata culpa tantũ tenetur: ut de uenditore dicitur. l. j. in princip. & l. ſi per emptorem. ff. de periculo, & commodo rei uenditæ.

g ¶ In ſuum damnum. ⁊ Hoc locum habet, ubi pignora tranſactantur ſecundum legem, alias ſecus: cum etiam poſt triginta dies cuſtodiam creditor præstare debet. Sed contra ſuprà, de pau. l. fina. ubi dominus animalis debet damnum reſarcire. Solut. ibi quando animal propter damnum datum erat penes dominum. Quid ſi res uiſi ablata creditori? Reſpondeo non tenetur, cum aduerſus uim cuſtodia parum proficiat: ut ff. de actio. empt. ſi ea res. & ff. loca. l. ſed de damno. & C. de pigno. actio. l. quæ fortuitis.

† pignus cuſtodiatur.

† No. quod guadia eſt cũ aliquis permittit ſe obligare ad aliquid faciendum uel dandũ: ut not. per Azo. i ſum. de rel. §. ac cedamus.

h ¶ Idem. LEX VIII.

NVlli liceat pro quolibet debito caſam ordinatam tributariã[b] loco pignoris tollere, niſi ſeruum, aut ancillam[c], vaccas aut pecora[d], vel boues ita, vt ipſũ pignus quod tulit, per ſuam cuſtodiam[e] ſaluum faciat, vſq; ad præfinitũ tempus, ſicut ſubter annexũ eſt, i. inter eas perſonas, quæ intra centum miliaria habitant ad dies xx.[f] Et ſi intra iſtos dies xx. debitor pignus ſuum iuſtitiam faciẽs, & debitum reddens nõ liberauerit: & poſt tranſactos dies xx. contigerit ex ipſo pignore mãcipiũ, aut quodlibet peculiũ mori, aut homicidium, aut damnum fieri, aut alibi tranſmigrare, tunc debitor in ſuum damnũ[g] reputet, qui ſua pignora liberare neglexerit. Nam ſi intra iſtos xx. dies ſerui, aut ancillæ mortui fuerint, aut peculium perierit, aut homicidium aut damnum dederit, ipſe, qui pignorauerit, in ſuum damnum reputet: & ſi ſupra centum miliaria inter ſe creditor, & debitor habitauerint, tunc vſque ad xl. dieꝝ ſpatium, pœna† ſupraſcripta cuſtodiatur.

† No. quod guadia eſt cũ aliquis permittit ſe obligare ad aliquid faciendum uel dandũ: ut not. per Azo. i ſum. de rel. §. ac cedamus.

i ¶ Idem. LEX IX.

SI quis alij guadiam†, & fideiuſſorem de ſacramento dederit, omne, quod per guadiam, & fideiuſſorem obligauit, adimpleat[h], & ille, q̃ pulſat, & guadiam ſuſcepit, proximiores ſacramẽtales, q̃ naſcẽdo[i] ſunt debeant nominare[k] tantùm: excepto illo, qui grauem inimicitiam cũ ipſo, qui pulſatur commiſſam habet, ideſt ſi ei plagam fecerit, aut in morte ei cõſenſerint, aut res[l] ipſius alij thingauerit ipſe non poteſt[m] eſſe ſacramentalis, quamuis proximus ſit, eo quòd inimic⁹, & extraneus eſſe inuenitur.

† pignus cuſtodiatur.

† No. quod guadia eſt cũ aliquis permittit ſe obligare ad aliquid faciendum uel dandũ: ut not. per Azo. i ſum. de rel. §. ac cedamus.

k ¶ Idem. LEX X.

SI quis alij guadiam dederit, & eam recipere neglexerit per fideiuſſorẽ, & apud eum remanſerit[n] vna nocte, aut duab. vel trib. nihil componatur. Si remanſerit quatuor noctibus componat ſol. xij. ſi remanſerit quinq; noctibus, cõponat ſolidos vigintiquatuor: ſi remanſerit ſex noctibus compo n at ſolidos triginta ſex: & ſi ille, qui eam acceperit, neglexerit eã reddere per fideiuſſorem, & apud eum remanſerit, ſic componatur, quomodo ille, qui guadiam ſuam recipere neglexerit.

† pignus cuſtodiatur.

† No. quod guadia eſt cũ aliquis permittit ſe obligare ad aliquid faciendum uel dandũ: ut not. per Azo. i ſum. de rel. §. ac cedamus.

g ¶ In ſuum damnum. ⁊ Hoc locum habet, ubi pignora tranſactantur ſecundum legem, alias ſecus: cum etiam poſt triginta dies cuſtodiam creditor præstare debet. Sed contra ſuprà, de pau. l. fina. ubi dominus animalis debet damnum reſarcire. Solut. ibi quando animal propter damnum datum erat penes dominum. Quid ſi res uiſi ablata creditori? Reſpondeo non tenetur, cum aduerſus uim cuſtodia parum proficiat: ut ff. de actio. empt. ſi ea res. & ff. loca. l. ſed de damno. & C. de pigno. actio. l. quæ fortuitis.

SI quis alij. Adimpleat. ⁊ Si lege ſit comprobatum, uel non reprobatum: ſiquidem tunc pe promiſſum ſit, uel contra bonos mores, uel impoſsibile, adimpleri nõ debet. l. non dubium. C. de legib. & C. de pact. l. pacta.

i ¶ Qui naſcendo. ⁊ id est, de his qui per caput ſuccedere poſſunt, hoc est, de agnatis: nam iure Longobard. cognati ad ſucceſsionem non ueniunt.

k ¶ Debeant nominaſ. ⁊ hoc ſecundum quoſdã, ubi actum erat, ut cum lege iuraret, alioquin poſſit innocentiam ſuã purgare cum naturalibus, aut gamalibus, id est cõfabulatis: ut j. quali. quis ſe defend. debet. l. contigerit. quod non placet: quia quando iudex, ꝓnuntiat, ut reus cum ſacramentalibus iuret, actor debet nominare proximiores quandoq; plures, quandoq; pauciores pro cauſarum uarietate: ut j. quali. quis ſe defen. debet. l. ſi qualiſcunq;. quod in generali conſuetudine deductũ est ut non tantum debeat iurare cum legitimis, ubi hoc actum est, ſed ẽt de legitimis, niſi in contrarium actum ſit: & est optima legum interpres conſuetudo. l. ſi de interpretatione. ff. de legi.

l ¶ Aut res. ⁊ Idem de adulterio: & iſtæ excuſationes poſſunt hinc inde intelligi. ſcilicet, vel quòd pulſatus plagam fecerit ei, qui nominatus est ſacramentalis, uel econuerſo.

m ¶ Non poteſt. ⁊ id est non cogitur ita. j. eo. l. in anterioris. ibi, impoſsibile, &c. & ſecundum hoc uidetur poſſe dici ſacramẽtales cogẽdos, aut aſsiſtãt parenti ſuo, aut conſanguineo in ſacramento faciẽdo, niſi aliqua iſtarũ uel ſi. excuſationẽ poſsint opponere, ꝓ quo facit j. quali. quis ſe defen. debet. l. ut ſacramenta. ſed ibi dẽt cogi, quia cõuenerat in pacto expreſſo cũ ſacramentalibus, ut ſibi ſacramẽtales eſſent: & q̃a ſacramentales dare cogitur, quare iurare nolit. l. ſi quis alij. j. quali. q̃s ſe defen. debet. tamen recolo audiuiſſe à quibuſdã prudentib. & à iudice Perſico Beneuentano, parentes ad ſacramentũ non eſſe cogẽdos. Sed tenendo primã ſententiã quæriſ, ſi quis habeat parẽtes clericos, an debeant nominari? Reſp. non: cum iure Longobardo omnis ordo eccleſiarum iu. Ro. uiuat: ut j. de Epiſc. & cler. l. ut omnis ordo. Quid, ſi ille, qui dedit guadiam de iurando, quod maleficium nõ feciſſet, teſtes paratos habeat ad probandum alios perpetraſſe delictum: nunquid cogitur ad iurandũ? minimè. quia probatio teſtium certior, & fortior ẽ, quam ſacramenti: nã per teſtes poteſt probari contra ſacramentũ, nõ eꝫ: & hoc, ſi à iudice ſit delatũ: ſecus ſi à parte: q̃a tũc iuramẽtũ eſt, aut referendũ. l. iuſiurandũ qđ ex cõuẽtione. §. fi. & l manifeſtæ. ff. de iureiur.

m SI quis. Remanſerit. ⁊ i. penes eum poſt quatuor dies: q̃a tunc remanet apud debitorem guadia ſine pœna. Sed nũquid debitor offerre debet fideiuſſores, aut creditor petere? Reſpõ. debitor debet eos adducere: ut j. eod. l. ſi quis alii. In talibus autem mora commiſſa du-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rat usque ad diem præfixum, nisi fuerit ante purgata: tamen hæc mora purgatio non eximit purgantem à pœna iam commissa. quid ergo, si debitor sit in mora in nocte quarta, deinde moram purgabit: nunquid mora creditoris extendatur ultra sextam noctem? minimè: & quod dicimus in persona debitoris morâ purgantis: idē in creditore. Item intelligendum est de guadiis legitimè obligatis.
Item queritur, si fideiuss. accipere sit commodum creditoris, cùr eos accipere teneatur, si noluerit, cum renūtiare possit: vt C. de pact. l. si quis i conscribendo? Respondeo, cum semel sit remissa fideiuss. datio, non tenetur debitor iterum dare: sed iure Longobardo par negligētia est debitoris, q̄ nō ded fidciussorem, & creditoris nō recipiētis: nam nō recepit, quia remisit, sed quia neglexit.

a ¶ Idem. L. XI.

SI mundium de puella libera, parētibus mortuis suis, ad curtem Regis ceciderit, & pater, aut fratre debitum dimiserit, in quanta[a] portione patri, vel fratri hæres succesſerit, ita debitum persoluat. simili modo, & si naturalis filius fuerit.

¶ Rex Lutprandus. LEX XII.

QVicunque liber homo sub Regni nostri ditiōe positꝰ cuicunque amodo guadiam dederit, & fideiussorem posuerit in præsentia duorum, vel trium testium[b], quorum fides admittitur, in omnibus complere debet: & si se distulerit, & pignoratus[c] fuerit, in his rebus, in quibus licitum est pignorare, nullam calūniam, qui pignorauit, patiatur: nam qui sine hac manifestatione[d] pignorare præsumpserit, iubemus, vt in duplum ipsū pignus restituat, si verò inter creditorem, & debitorem, atque fideiussorem orta fuerit intentio[e], qualiter in anteriori legitur edicto, quod à gloriosissimo Rege Rothare institutū est, per sacramentum determinetur: nam si in præsentia duorum, vel trium testium stipulatio ipsa facta fuerit, in eorum testimonio credatur, vt sacramentum inter dantes[f], & accipientes minimè perueniat: & si debuerint ipsi testes suum testimoniū firmare nobis, vel illi, qui in tempore princeps fuerit, vel iudici firmare debent: & si homines non interfuerint, quādo guadia datur, quicunque quasi fideiussorē pignorauerit, componat, sicut suprà legitur.

¶ Idem. L. XIII.

SI quis mutauerit solidos cuicunque homini per cautionē, si intra quinque annos creditor pulsauerit, & debitor non habuerit, vnde soluat, remouet cautio quia non erat lege expressum, utrum sequuta l. solemnitate liceret debitorem, uel fideiussorem inficiantem pignorare, condita fuit lex ista, p quam dicitur non licere. cui sol. uidetur ob. sup. eodem. l. iiij. sed intelligitur sequutis denuntiationib. Item ob. quia ibi creditor nullam patitur pœnam: hic autem punitur in duplum. Solu. ibi errauit circa rem; unde comperto errore, restitutoque pignore liberatur à pœna, & si debitor, uel ibi est diuersus casus: quia fuit error facti pignorando alium p alio, q̄ nemini nocet: ut ff. de iur. & fa. ignoran. l. error. & ipsum licet corrigere usque ad sententiā, ut C. de iur. & facti ignoran. l. error. hic autem debitorem inficiantem pignorauit, qui error iuris est, & admissus delicto, meritò non excusatur. Quid, si fideiussor confiteatur se fideiussorem, debitor negetin tereſt, quis primo conueniatur: quod si fideiussor, non est culpandus de confessione, quia pepercit pudori suo, ueritatē nō inficiando: si uerò debitor, & fideiussor prœueniens confessus est, & abstulit debitori potestatē negādi, isto casu parum fideliter facit fideiussor, & denegatur ei contraria actio: ut ff. manda. l. Quintus Mutius. Item quæritur, si fideiussor noluerit periurare, nunquid debet pœna dupli remitti creditori, qui fideiussorem pignorauit, & legis solemnitatem in denuntiando seruauit? Respondeo nequaquā, quia deliquit: si non poterit contra inficientem suam intētionem per testes, uel per instrumenta probare, hoc casu loquitur lex ista: secus, si fideiussor inficietur: q̄a tunc creditor tenetur in octogild, nec excusatur, quia scire debet, quòd qui se fideiussorē negat apud eum nūquam fideiussit: & licet alleget ignorantiam, tamen, quia crassa & supina, ei parci nō debet: ut ff. de iuris & facti igno. l. nec supina.

e ¶ Intentio.] ff. de tota guadia. ut j. quali. quis se defen. deb.

f ¶ Dantes.] Contra j. d re. emp. à cō. ca. l. j. vbi cōductor, & testes iurāt. Sol. ibi speciale: hic aūt generaliter inter dātes, & accipientes sacramentum minimè perueniat: & hoc, ut actor non cogatur iurare: quòd si iurare uoluerit, poterit, uel hic dicitur, inter dantes, & accipientes, id ē, ut si actor iurauerit, non credatur ei, nisi testes iurent, qui si iurauerit, non cogitur actor iurare.

g SI quis.] hic repete, quæ no. ō. eo. l. si quis alij. ij.

h ¶ Neglexerit.] An isto casu guadia teneatur? Videtur, q̄ non: quia potest debitor creditori dicere, non teneor tibi de guadia: quia eam p fideiussores recipere neglexisti: idico tamen eam tenere, siue fideiussor interueniat, siue non: qui ideo interuenit, ut creditor sit tutior de obligatione, non autem ut ipsa obliga magis, minusue valeat.

i SI quis. Abstulerit.] quia debitor volebat eam irritam facere, & se liberare: aliàs secus. Sed an resoluatur obligatio contracta p guadiam, cum de manu cōtrahentis abstrahat guadia? Bñ. non: secus si creditor uoluntariè eam debitori restituat, q̄a uidetur resoluta. Ité quæri tur, quō fideiussor obligat, qui guadiam tacēdo recepit de manu creditoris?

toris? Rñ. intelligitur ex tacita stipulatione, quæ multoties sabaudit, vt in dote, vt C. de rei vxo. actio. l. j. ℞. & ff. de adop. l. his uerbis. cū fim.

a SI quis. Adduxerit.] Nora, q̄ non debet creditor denuntiare creditori, vt det fideiussores, sed ipse debet adducere eos: quod etiā intelligē in cæteris debitis, vt debitor debeat offerre pecuniā creditori nec sufficit dicere, veni, vt soluam, nisi pecuniā offerat: quod si obtulerit & creditor nō receperit deponat, quia tunc dicitur per eū stare, quo minus soluatur. l. acceptā. C. de vsur. & l. ij. in fi. C. de iure emphyteu.

† adstringere

b ¶ Nescio qui sint.] Nota, quod creditor nō cogitur accipe incognitos fideiussores, sed tu dic, ut infrà.

c ¶ Guadiam dedit.] Nota, quod debitor, qui aliunde oriundus est, satisfacit, si paratus est dare fideiussorem de eo municipio, vbi habitat, nec creditor excusatur, dicēdo se nolle pati laborē itineris eundo ad pignorandum.

d ¶ Cognitum.] Fideiussores etiam incognitos recipere creditor debet, hoc si vicinus eius dicat, scio, quod credere potes: vt Instit. mādat. ℞. tua tantum. Quid si soluendo nō erit, an iste vicinus teneatur? Respondeo, si cō filium dedit, & non fraudulenter, non tenetur: imputet sibi qui non deliberauit, an expediret sibi tale consilium, dicto ℞. tua. alias de dolo tenetur. l. consilii. ff. de regu. iur. quod si non consuluerit, sed affirmando, laudauit: tunc licet nō fideiussit, quia stipulatio non intercesserit: tamen, quia affirmator extitit, tenetur omnino, vt ff. de fideicom. tut. l. cū ostendimus. in fi. Si uero effuso sermone laudauit, non tenetur de dolo. l. & elegāter. ℞. fin. ff. de dolo. Qui'd si debitor ꝺde rit inopes fideiussores, an videtur satisfacere? Resp. terminatur hæc quæstio j. eod. l. in anteriōris. Duo enim fideiussores habere debet, vt sint locupletes, & habiles ad cōueniēdū, ut ff. qui satisd. cog. l. ii. in pri. Quid si adducat clericum viuentē iure Romano, quem pignorare nō licet, sine auctoritate sui iudicis. l. extat. ff. q̄ me. cau rectè potest recusari, nisi renuntiet priuilegio suo, & fideiubeat iure Longob. vt ff. si q̄s in ius uoc. l. j. & authen. matri & auiæ. C. quando mul. tute. offic. fun potest. Quid, si adducit fideiussorem, q̄ ꝑ parte sit soluendo, nunquid debet creditor in ea parte recipere? nequaquā, si voluerit. nam nec debitū particulatim cogit recipere, ut ff. de usur. l. tutor. ℞. Lucius. Sed si debitor dicat se nō debere, q̄ creditor petit, sed in parte tūc debet in ea fideiussorem recipere. l. quidā. ff. si cert. pet. Quid enim si debitor obtulerit inopes fideiussores, quos creditor receperit? imputet sibi, quia bonū nomen fecit, q̄ debitorē inopē recepit de legatum: ut ff. mand. l. in ter causas. ℞ abesse. Et nota, quod clericus iure Canonico nō pōt fideiubere, nisi alter lędatur: commodius est neutrum iuuari, quam alterū grauare. Ideoque in causis pecuniariis interuenire nō ē sacerdotale: i quibus non pōt fieri, quin frequenter lędatur, qui uenitur. Sacerdotis igitur est nulli nocere, prodesse omnibus: posse autem solius Dei est.

e ¶ Ego scio.] quod si mentitus fuerit, tenebitur illi, qui guadiam susceperit, si dolo dixerit, quod semper præsumitur, nisi sciebat fideiussorem pauperem esse, secus si fideiussor illo tempore erat soluēdo, sed postea omnem suam substantiam amisit, nam tunc nō tenebitur collibertus: quia caret dolo.

† Potest

f SI quis. Antestēterit.] Queritur, quando liceat creditori pignorare debitorem? Respondeo, post solutionem, quandoque ante, vt si damnatus sit, aut bona sua ceperit dilapidare, aut si conuenerit, ut possit debitorem arctare ad solutionē, antequam soluat, ut C. manda. l. si pro ea. & aget, vt defendatur. l. fideiussor. ii. ff. de fideiussor. regulariter autem agere non potest contra debitorem, & sicut alii creditores necesse habent facere trinam denuntiationē debitoribus, ita & fideiussor, qui quidem, si diu steterit in fideiussione, conuenire pōt debitorē, ut eum libereret: ut ff. manda. l. Lucius Titius. in fin. & hoc casu licet fideiussori pignorare debitorem. Item quęritur, si creditor uenit contra fideiussorem, an ipse possit debitorem pignorare, & creditori dare pignora? nequaquā. quia si licet sibi pignorare, antequā soluat, ut ℞. not.

g ¶ Soluos uiginti.] Contra infra l. proxi. Solu. ibi debitor abstulit pignora creditori habenti ea in sua potestate, ideo cōponit pœnā octogil. Item contra ℞. de eo, qui peculium in dam. l. ij. Solu. ibi dominus animalis antestēterit ei, qui animal in dāno inuenit, per quod minus deliquit, hic aūt antestabatur fideiussori: unde uenit cōtra fidē suā, quam promisit, ut ꝑ eo fideiuberet. An liceat creditori domū debitoris, vel fideiussoris aperire, & pignus inde asportare? de vrbanitate debet abstinere: tamen ei licebit, nec tenetur de curtis ruptura: quia licitam rem facit, & iuris executor non facit iniuriam. l. iniuriarum. ff. de iniur. nec uidetur dolo facere, q̄ suo iure usus est: ut ff. de lega. ii. l. cum quis. ℞. Titio. Item quæritur, si fideiussor obtulit creditori pignora debitoris, ne ipsum pignoraret, an teneatur creditor? nequaquam. quia a d vtrunque habet recursum, nec poterit creditor à fideiussore prohiberi, quominus pignoret, nisi soluere sit paratus. Sed obſt. nam si domus locata sit euicta, liberatur locator præstādo æquè commodam habitationem. l. si quis domum. in princip. ff. loca. Idem si quis promiserit dare certū fideiussorem. l. qui autem. ℞. j ff. de constitu pecu & l. Labeo. ℞. fina. & lege sequen. ff. de arbitr. Solu. nil interest conductoris habere domum per què commodam, nec creditoris habere fideiussorē què bonū. at in casu nostro non est in electione fideiussoris, quæ pignora uelit dare, sed creditoris, quæ uelit accipere, dummodo licita capiat. Et expedit creditori aliquando pignorare fideiussorem, ut citius soluat. Item à duodecimo die in antea creditor potest uti operis rei pignoratæ, q̄ fideiussor pignoratus uelit dare pignora creditoris, & sua pignorare, an cogatur creditor ea recipere? nequaquam. nam (vt suprà notatur) liberare potest pignora, si soluere sit paratus, alias non. sed si receperit, de se quæratur, vt ff. quib. mod. pig. uel hypothe. solui. l. item. ℞. j. Et iure Longobardorum in electione creditoris est, quem uelit conuenire, vt j. eod. l. si quis fideiussorem. quam non potest fideiussor creditori adimere, ita nec in pignoribus dandis. Qui si, si pignus captum sit in rebus, quæ usu consumuntur? Respōdeo, non licet creditoribus illis uti a duodecima die in antea, quia utendo desinunt in rerum natura esse, sed postea poterit pro suæ uoluntatis arbitrio. Sinautē in ea regione huc fit, vbi pignora non transactantur, similiter abstinere debet. Si uero sit tunica fortè, uel mantellum, post duodecim dies his utatur creditor tā quam suis, licet in regione sit, in qua pignora non transactantur, nō tamen minus his utetur. Et licet fiant deteriora per usum, imputet sibi debitor, vel fideiussor, qui dispignorare neglexit.

h SI quis alium. Et probatum.] scilicet per debitorem, uel fideiussorem. nam cum ipsi conueniant creditorem, & uelint exigere pœnam, debent intentionem suam fundare. nam ad officium iudicis tantū spectat utriusque partis probationes audire, tam creditoris excipiētis quam debitoris, vel fideiussoris uolentis pœnā exigere. quod si neuter probet, absolui debet creditor, quia sicut creditor cum effectu conuenit debitorem, quando uult, nisi debitor excipiat, ita pignorare licet.

i ¶ Quod ante constitutum.] Fortè quia debitum erat in diem, quo casu nec creditor ante diem agere potest, multominus pignorare.

k SI quis debitum. Vendiderit.] Loquitur in eius persona, qui filium habet, vnde videtur patri concessum uendere omnia bona sua, de quo not. ō. de succeſſ. l. nulli. nec enim minorem substātiam habet post venditionem, quia pretium succedit loco rei, quam habuit ante uenditionem, nec dicitur p hoc filius exhæredatus, nisi, quia facilior ē cōsumptio pecuniæ, quā rerum immobilium, & ideo facilius inuenitur filius exhæredatus. Sed lex ista uidetur dicere, q̄ propter debitum uendiderit, per id quod dicitur, & tale fuerit ipsum debitum, &c.

l ¶ Laborauerit.] scilicet post rerum uenditionem: non enim præsumitur, ut postquam pater res suas uendidit, quasi nudus, & uacuus remāsit, vt occasione rerū paternarū aliquid filius acquisierit, imò p̄sumit p filio, ut aliūde inuenerit: si tñ filius cū patre habitās aliquid acquirit, dum pater substātiā suā habuisset integrā, p̄sumit, q̄ occasione

paternæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

paternæ substantiæ obuenerit, & ideo poterit à creditoribus conueni ri: nisi filius probauerit se aliunde habere. arg.l.si fratres §. de succes. nec debet filius de hoc ad sacramentum admitti: nisi aliis præsumptionibus adiuuatur.

a ¶ Dederit.§ Scilicet dando, vel cedendo bonis: licet cessor bonorũ dominium nõ transfert in creditorem l.is q̃ bonis ff.qui bo. ced. poss.

b ¶ Intromissa.§ quia dum debitor esset in mora soluendi impetrare dẽt à publico, vt in bonorum possessionem debitoris mitterentur.

c ¶ Præbeat sacramentum.§ Hodie non debet iurare, q̃ nihil de rebus matris habuerit, sed tantum patris, quia nõ succedit matri suæ, cum nõ sit natus ex eodem patre, uel dic, quod hic cõueniebatur pro debito matris.

d ¶ De rebus patris.§ Not. arg. filium nõ posse p̃ patre pignorari. & sic l. in. §. eo. nõ est intelligenda de filio. Quid, si filius præstito iuramẽto inueniatur aliquid d̃ bonis patris apud tertium habere, nũquid poterit eũ cõuenire de re paterna, qui se patris negauit hęredem? forte dici posset, q̃ patris videt repudiasse hæreditatem dũ cõuẽtus à creditoribus noluit eis respõdere, dicendo se nõ esse hęredẽ quia repudiatio in solo animo cõsistit, sicut aditio. si quis aũt dixerit eũ non repudiasse, petendo videtur adire, & in solidum tenebitur. vt C. de petit. hæred. l. fi. sed de re ista post primũ iudiciũ recuperata non tenebit in octogild. Sed an creditores post cõpositionẽ iterũ eos cõueniẽtes de debito patris, filius se tueri possit, quasi solutum sit eis, qui octogild receperunt? Resp̃ q̃ creditores à filio receperunt, debent sibi in debito computare, pœna autem, quam ex delicto receperunt, extra debitum hæreditarium erit. arg. l. si pignore. ff. de pigno. actio.

e ¶ Aut matris.§ Hic notatur, q̃ maritus succedit vxori per mundiũ, & sic hæreditas matris facta est paterna, alioquin pro debito patris nõ cogeretur iurare de rebus matris: unde, si quid d̃ rebus paternis apud se habeat, creditoribus tenetur, sed nũquid in solidum pro illo modico? vtique: nisi faciat inuentarium: de quo nihil iure Longobardo inuenitur, secundũ aũt formã iuris Romani fieri debet, quod filio prodest, ut non in plus teneatur, nisi quatenus substantia eius patitur, q̃ si non fecerit, tenebitur in solidum pro modico. l. fin. C. de iure lib. Item si filius probauerit rem paternam se ex alia causa habere, ut̃ quia palã emit, & non in fraudem creditorum, secus si per suppositam personam emisset. l. si is qui bonis. ff. de acqui. hær. q̃ si per donationem à patre accepit, non debet esse filio lucrosa, & creditoribus damnosa, ut ff. quæ in fraud. cre. l. qui autem. §. si quid. & intelligas de maiore. xviij. annis, qui contrahere videt cum creditorib. hæreditariis adeundo patris hæreditatẽ, vt ff. ex quib. cau. in pos. ea. l. Apud Iul. in fi. cæterũ si minor sit, in cuius persona tenet aditio, si tutoris auctoritate fiat, restituitur usque ad quadrienniũ post eius plenam ætatẽ iure Romano, iure aũt Long. completis xviij. annis restituitur usq; ad quatuor alios annos.

f ¶ Octogild.] Et conuenitur actione ex hac lege. Sed nũquid habet locum actio furti? nequaquam: non ratione dominii, q̃a creditores possederunt: licet enim interfit creditorum rem saluã esse, non per hoc actio furti datur, ut inst. quæ ex delicto nascuntur. in princ. & licet dicat l. q̃ talis filius isto casu in octogild, tenetur, non tamẽ semper octogild ẽ pœna furti, qd̃ nõ cõmittitur sine affectione furandi, cum furtum sit contrectatio, &c. vt inst. vbi §. & multoties punitur quis in octogild, q̃ fraude caret, ut is, q̃ pignorauit ante trinã denuntiationem, & tẽpus cõstitutum. Deliquit hic filius tripliciter, quia peierauit, & quia inficiatus est, & quia rem paternam abscondit in præiudicium creditorũ, nec inuentarium fecisse prodest ei, quo ad pœnam istam euitandã, imo potius nocet, si rem non ascripsit in inuentario: pœna autem periurii, quæ

† Cautione
† Nota de obligatiõe generali & in eadẽ clausula in ferenda.

& qualis sit, habetur infra, de periuriis. qua præstita, non liberat eum á compositione octogild. Quid, si filius primo negauerit, deinde volẽs iurare confessus est, nunquid punitur? Non: argumento auth. cõtra. C. de non numerata pecunia. & ff. de regulis iur. l. nemo. & auth. nouo iure. C. de pœna iudicis qui malè iudicauit.

¶ Idem. LEX XXII.

SI plures homines chartam cõuenientiæ inter se fecerint, & pœnã [k] posuerint, & postea vnus, vel duo, vel amplius, se de ipsa cõueniẽtia subtrahere uoluerit aut pœnã corruperint, vnusquisq; comp. per caput ipsam pœnã quã posuerit in integrum, quia omnes unanimiter consenserunt, & nullus eis imperauit [l] talẽ causam facere, ideo per caput, qui ruperit, compo. ipsam pœnam, sicut per caput uoluntariè consensit.

¶ Idem. LEX XXIII.

SI quis à cõuenientia per chartam à se facta subtraxerit, hæres eius pœna cõpositionis tenetur astrictus præcepto per quãdam institutionem, uel quæ est. Hoc loco admonẽdi sumus, quod maleficiorum litigiũ, nisi lis contestata fuerit, aduersus hęredes nõ transeat. Si verò de contemptu litigauerit, si lis contestata fuerit, si ue non, hæredi, & in hæredem competit.

¶ Idem. LEX XXIIII.

SI quis fideiussorem, [m] aut debitorẽ suũ pignorauerit, & ipsũ pignus recolligere neglexerit, & p̃ dies xij. dimiserit, tũc ille qui pignus † apud se habuit, si seruus, aut ãcilla [n] est, custodiat eũ, [o] suis d̃derit [a], aut à publico intromissæ [b] fuerint, nõ habeant facũdiam creditores res eius, quas filius de cõiuge sua habere videt, vel postea cõquisiuit, aut laborauit, repetendi, aut distrahẽdi, sed habeat sibi filius eius iure q̃eto, sic tamen, vt si a creditoribus pulsatus fuerit, præbeat sacramẽtũ, [c] q̃ de rebus patris [d], aut matris [e] suæ, si ipsa in mundio patris mortua fuerit, nihil apud se habeat, nec alicui commendasset, aut abscõdisset, & sit absolutus: & si post ea apud eum inuentum fuerit de rebus paternis, componatur in octogild. [f]

¶ Idem. LEX XXI.

SI quis alii cautionem [g] fecerit, & nõ ei obligauerit noxa tiuẽ [h] de rebus suis, nisi dixerit in ipsa † obligatione †, in quibuscunq; locis de rebus suis potuerit inuenire, & postea uẽdiderit ad aliũ hominẽ, habeat ipse, q̃ eas emit. nam si obligatæ fuerint nominatiuè, nõ eas possit vendere, dum vsque ipsam cautionẽ sanauerit, & qui cautionem facere voluerit, aut nominatiuè obliget de rebus suis, qualiter inter eos conuenerit, aut faciat ipsam cautionẽ de tantis rebus, quantũ in illa die [i] solidi ipsi fuerunt.

† Nota, q̃ pactum legis cõmissoriæ inter extraneos valet. ita not. glo. in c. j. de fundo in vicem. l. commissoria. quæ ad hoc allegantur ista lege.

[1] Not. nõ licet cõtra legem q̃ dam̃ par tes voluntate fa cere, acce dat. l. de quo. C. de mort. & e piti. li. xii. credi tor. de pignor. & per ibi. in l. cogna uox. de legi.

a ¶ Non faciat.§ scilicet culpa, & negligentia creditoris, qui ultra culpam non tenetur, ut not. §. eod. l. nulli. nec de fortuito casu, cui fuga serui, qui custodiri non solet, annumeratur. l. in rebus. ff. commod.

b ¶ Aut ancillam.§ Ergo si plus oneraui seruum, aut ancillam pignoratam deliquit, & tenetur fortè ad æstimationem usus tantum, secundum quosdã, cum in eo tantum sit furtum. ar. l. si quid fur. §. fi. & l. vulgaris. §. qui furti. ff. de furt. sed hoc in creditore, qui animo furandi pignoribus vtebatur: sed an aliquis teneatur de re tota, quãdo gratia furti vsus fuit, an de solo vsu? dic, vt no. §. de fur. sed vbi creditor post onerauerit res pignoratas, quã suas, nõ tenetur furti, nec in octogild. quia cũ ista compositio magna sit, locum nõ habet, nisi expressa. l. caueat. vnde tenetur inquantũ damnũ datũ est.

c ¶ Secundam vicem.§ excepta prima. q. d. post primam licet pignorare per duas alias, vel dic prima computata, & debet esse spatium xii. dierum, secundũ quosdã inter vtranque pignorationẽ, à quo tempore possit uti primis pignoribus. Tu die sufficere spatium, qd̃ no. §. eod. l. j.

d ¶ In triplum.§ vltra autem licet pignorare, q̃ si quis pignorauerit, licet non fraudulenter, quia putauit sibi licere, tamen in pluribus ll. reperi teneri in octogild, & potest isto casu dici creditorem teneri de superfluo i octogild uel forte, vt teneatur ī duplum exemplo. l. qui cũque §. e. quia pœnę potius sunt moliendæ, quam exaspe randæ l. pe. ff. de pœn.

e ¶ Xxx. dies.§ qui à tẽpore pign. incipiunt curere, si sciuerit se pignoratum, alioquin à tempore scientiæ, licet enim cõtinua sint, ignoranti tamen cedunt: & x. dies deputati ad appellandum continui sunt. l. ab eo. C. quomodo & quando in. & l. quinquaginta. C. de excu tu. Quid, si creditor precario concesserit pignora debitori, an dies precarii cõputentur in istis xxx? vtique: nã pignora durant: & res pig. remanẽt, licet corporaliter detentio sit debitori concessa: creditor quidẽ per precariũ non remittit ius pignoris. l. certè. §. fin. ff. de preca. quid, si debitor deserit pignus, & pacisc atur, ut si non soluerit usque ad certum diẽ, ut res sit amissa, an teneat? rñ. iure Ro. pactũ legis cõmissoriæ cessat in pignoribus, ut C. de pa. pig. l. fi. & no. in ru ff. de l. cõ. sed iure Lon. tenet secundũ quosdã, quia statia, q̃ sit inter libe. homines stare debet, & q̃a eũ p̃ leg. Long. amittant pig. si nõ recolligãtur, ergo amittunt pacto, q̃ nõ placet: q̃a licet ſtãtia stare debet. l. legitima. l. si quis amodo. ſ. e. nã & iure Ro. ait p̃tor pacta cõuenta seruabo, & tñ nõ de oĩ intelligi debet, q̃d̃ dicitur si fieri potest p̃ legẽ ergo per pacta hominum, nõ sequit: nam iudicãtur homines ad mortẽ: itẽ fiunt serui, unde ñ habẽt, si cõponãt, q̃ oĩa pacto fieri nõ possent, ut §. de fur. l. si quis pauper. & ſ. de his q̃ fe. &c. l. primũ. q̃d si retẽto isto casu paciscatur debitor, q̃ res sit empta creditori, an ualeat talis emptio? nequaq̃. q̃a uidet facta sub pacto legis cõmissoriæ. q̃ si dictũ fuerit, si nõ soluero usque ad talem diem, sit res tibi empta, quanti tunc æstimabitur. vtique tenet. l. si fundus. §. fina. ff. de pignor.

f ¶ Neglexerit.] Quæ negligentia ei imputatur, qui scit, & potest: q̃ si debitor ignoret se pignoratum, non curtunt ei tempora, cum ignorãs ſ videat negligere: Quid, si absens fuerit, uel impeditus infirmitate, uel alio grauamine, & ignorauerit? videtur, q̃ non imputetur ei aliqua negligẽtia. ar. l. ij. §. si q̃s in iudicio. ff. si quis caut. & l. non enim ff. ex quib. cau. ma. & si à pœna conuentionali excusatur, debet à legitima excusari, quæ sententia nõ placet, licet uideatur æqua, potuit enim res suas distrahere, & per procuratorẽ soluere. ar. l. fi. ff. de cond. inſti. non enim minus cõmittit pœna propter difficultatem præstationis, l. continuus. §. illud. ff. de uerb. oblig.

g ¶ Agere, & procurare.§ agere, p̃ te, & procurare per alium, hoc est ordine iudiciario causã suam prosequi pro electione sua aduersus debitorem, vel fideiussorẽ. Sic itaq; iure Lo. tria tẽpora sũt statuta. xii. dies ab inde in antea posse vti pignoribus. ut hic xxx. dies quantum ad transactionem, xx. quantũ ad custodiam præstãdam a creditore: ut §. eo. l. nulli. Vltimo quærit, an fideiussor pignoratus, qui à xx. die in antea amisit operas pignoris sui, quod in xxx. diebus transactũ est, possit recuperare dãnũ à debitore pro eo pasſum? Respõ. non: nã fideiussor rogatus, ut fideiubeat, uidetur tacitè inesse mandato, vt soluat vt ff. de condictio. inde. l. in debitum, & non potest agere contraria mãdati, antequam soluat, si itaque pignora sua recollegere neglexerit, de se queri debet, eum nondũ perfecerit mandatum, & si denuntiauerit debitori, vt soluet, & ipse cessat à solutione sunt inæquali negligẽtia, & cum vterque delinquit, in deteriori loco est, qui agit, vt ff. ne quis eũ q̃ in ius vo. l. nã & ff. de ver. obl. l. mora. & l. fi seruꝰ. §. nũc.

† No. fideiussores debere esse idoneos glo. j. l. j. & ibi per omnes. ff. si q̃s in ius uo.. & tex. l. iij in fin. ff. de fideiuſſ.

h ¶ Nominatiuè.§ Sine dicat proprium nomen loci, siue signa, quæ funguntur vice proprii nominis, sed si generaliter bona sint obligata, tunc vẽdere potest debitor, si ne metu obligationis, & hoc, quandiu cõsistit sub nomine hypothecæ, nec si transiuit in nomen pignoris, q̃a creditor tradidit possessionẽ, uel creditor uoluntate debitoris occupauit: non tamẽ sine onere obligationis factæ transeunt ad emptorem: si autem res nominatim sint obligatæ, licet creditor possessionem non occupauerit, nõ tamen sine onere trãseunt ad emptorem.

i ¶ In illa die.§ In donatione secus, quam in vẽditione: nã si debitor, qui res obligauit generaliter, donet aliquã ipsarum, nõ transibit ad donatarium si e onere, quia donatarius certat de lucro captando, & ideo cõuentus per hypothecariam, rem restituet creditori. Emptor autem certat de dãno euitãdo, & ideo ei parcitur, vt sine obligationis metu in eum res trãseat, sed q̃d si res, quæ p̃ venditionem ad emptorem transiuit per hypothecariam non poterat conueniri, apud tertiũ inueniatur, nunquid potest tertius conueniri a creditore? Respondeo, si tertius causam habet ab emptore, tunc omnes exceptiones competentes emptori, competent & tertio possessori, quod si ab eo non habet, rectè conuenitur, & res p̃ hypothecariam aduocentur.

k S I plures. Ipsam pœnam.§ Si expresse hoc actum erat, uel tacitè, ut unusquisque teneatur in solidum, quia si tres uendunt prædium, p̃ centum adiecta, si contra venditionem uenirent, quilibet tenetur in solidum, si expresse uel tacitè actum sit, alioquin p̃ parte tenentur quia ita videtur vendidisse: argumentum. l. reos. §. cũ tabulis. ff. d̃ duobus reis. stipu. Et econtra si ita in instrumento caueatur, tot aureos stipulatus est Titius, & responsum sit, ego Titius, Sempronius, & Caius promittimus, quilibet debebit partem uirilem, cum non fuerit adiectum singulos in solidum. argumen. l. his verbis. ff. de duobus reis stip. l. iiii. §. Cato. ff. de uerborum obligatio. & de condictio. & demonſt. l. cũ fundus. & hoc, quia, si plures promittunt decem, & si non dabunt xx. certè quilibet pro sorte, & pro pœna tenetur.

l ¶ Imperauit.§ Quia, si quis ei imperasset, non tenetur, & non de omni imperio intelligendum est, sed de eo, quod metus causa fit.

m S I quis fideiussorem.§ Ex hoc nota, quod licet creditori pignorare debitorem, uel fideiussor. pro suo arbitrio, licet secus iure Roma. auth. præsente. C. de fideiuſ.

n ¶ Aut ancilla.§ Quasi secus sit in aliis rebus. Sed secundum hoc lex seq. erit superflua. Sol. lex posterior quandoque repetit, quandoq; distinguit, quandoque addit.

o ¶ Custodiat eum.§ Contra supra eodem l. nulli liceat pro quolibet debito. quia illa dicit post peractos xx. dies damnũ debitoris esse, ista uerò semper custodire præcipit usque ad xxx. dies. Solu. ista tẽpus determinat, quo creditor dominium rei pignoratæ acquirere potest, illa intra quod tempus damnum est debitoris, uel creditoris. Vel põ dici, quod hæc adiungat.

Non

vt ei fugam non faciat [a], & faciat cum sibi operas facere, sicut proprium suum seruũ, aut ancillam [b]. Et insuper licentiam habeat repignorare vsque in secundã vicẽ, [c] vt sint ipsa pignora in triplum [d], quantum debitum est, & si per triginta dies [e] pignora ipsa, aut debitor, aut fideiussor recolligere neglexerit [f]: si in Istria, aut in Austria fuerit, amittat ipsa pignora, & non habeat facundiam requirẽdi. Si vero in partibus Tuscię fuerit, habeat spatium in diebus lx. Nam si super lx. spatium dierũ fuerit, similiter amittat pignora ipsa, & insuper potestatem habeat, qui pignorauit, causam ipsam per legem agere, & procurare. [g]

¶ Idem. L. XXV.

SI quis [h] permissum habuerit à debitore, aut à fideiussore † suo, vt boues, aut caballos domitos pignorare possit, & pignorauerit, & intra duodecim noctes pignora sua debitor, aut fideiussor recolligere neglexerit, potestatem habeat ea menare sicut sua propria, & gubernare, & si mortua fuerit, non requiratur. nam si pulsatus fuerit, q̃ iniquo animo plusquam sua animalia menasset, satisfaciat ei solus [i] ad euangelia, si uero per xxx. dies de ista parte Alpium, aut per lx. ex illa parte alpium dilatauerit, & non recollegerit, sicut supra de seruo, & ancilla statuimus, ita & de caballo, aut boue, auro, vel argento, vestimento, ęramento, ferramento, aut animalibus minutis, vel quolibet pignore esse censemus.

¶ Idem. L. XXVI.

SI quis [k] seruũ, aut ancillam loco pignoris tenuerit, & furtum aut damnum, aut homicidiũ, aut quodlibet [l] malum fecerit, nõ reparetur proprio domino suo, nisi ei, [m] qui eũ tenuerit: quia postquã eum pro debito suo cõprehendit, sic custodire d̃buit, ut aliquod malum facere non posset. Si verò ancilla fuerit, & cum ea ipse, qui cepit pignus, aut seruus eius adulterauerit, ante tempus suprà constitutum, quod supra proposuimus de xxx. vel lx. diebus componat adulterũ ipsum proprio domino, cuius ancilla fuerit: post cõstitutũ verò xxx. vel lx dierũ spatiũ, sit in potestate eius, q̃ pignorauit, si ipse, cuius fuerit, recolligere neglexerit.

¶ Idem. L. XXVII.

IN anterioris [n] edicti nostri capitulo affiximus, vt si ad guadiam suam soluendam, quispiam liber homo tres fideiussores habuerit liberos homines, & ipse, q̃ guadiam suscepit, reddere neglexerit, sic cõponat, sicut ille, qui nõ habuerit fideiussores paratos. Modo verò dum prauos homines cognouissem tales fideiussores uel le statuere, q̃ nihil habeãt, nisi solũmodo personã suã, vt p̃ eos iustitiã suam creditor ipse minimè ĩuenire possit, statuimus. ut tales debeant esse fideiussores ipsi, ut si amplius nõ habuerint, quomodo eos pignorare possit, quam ipsa obligatio sit, uel tantum habeãt, quãtũ, vt diximus, ipsa obligatio est, vnde ipsi fideiussores † interuenire debent: nam si minus habuerint, non sit culpabilis ille, q̃ eos recipere noluerit, nec ipse, qui dare debet, excusare possit à culpa, dicẽdo, q̃ fideiussores paratos habuisset: quia impossibile est, vt homo talẽ fideiussorem accipiat, qui non habeat amplius, vel tantum quantum ipsum debitum fuerit, q̃ tollere loco pignoris possit, & si de præsenti habuerit, unde det tales fideiussores, q̃ recipiendi sunt, ecce bene: si autem non habuerit ipsa hora, sit spatium de ipsa guadia p̃ tres dies sine culpa, & postea dare debeat tales fideiussores, q̃ & custodia, & de transactio.

† Nota de obligatiõe generali & in eadẽ clausula in ferenda.

a ¶ Non faciat.§ scilicet culpa, & negligentia creditoris, qui ultra culpam non tenetur, ut not. §. eod. l. nulli. nec de fortuito casu, cui fuga serui, qui custodiri non solet, annumeratur. l. in rebus. ff. commod.

b ¶ Aut ancillam.§ Ergo si plus oneraui seruum, aut ancillam pignoratam deliquit, & tenetur fortè ad æstimationem usus tantum, secundum quosdã, cum in eo tantum sit furtum. ar. l. si quid fur. §. fi. & l. vulgaris. §. qui furti. ff. de furt. sed hoc in creditore, qui animo furandi pignoribus vtebatur: sed an aliquis teneatur de re tota, quãdo gratia furti vsus fuit, an de solo vsu? dic, vt no. §. de fur. sed vbi creditor post onerauerit res pignoratas, quã suas, nõ tenetur furti, nec in octogild. quia cũ ista compositio magna sit, locum nõ habet, nisi expressa. l. caueat. vnde tenetur inquantũ damnũ datũ est.

c ¶ Secundam vicem.§ excepta prima. q. d. post primam licet pignorare per duas alias, vel dic prima computata, & debet esse spatium xii. dierum, secundũ quosdã inter vtranque pignorationẽ, à quo tempore possit uti primis pignoribus. Tu die sufficere spatium, qd̃ no. §. eod. l. j.

d ¶ In triplum.§ vltra autem licet pignorare, q̃ si quis pignorauerit, licet non fraudulenter, quia putauit sibi licere, tamen in pluribus ll. reperi teneri in octogild, & potest isto casu dici creditorem teneri de superfluo i octogild uel forte, vt teneatur ī duplum exemplo. l. qui cũque §. e. quia pœnę potius sunt moliendæ, quam exasperandæ l. pe. ff. de pœn.

e ¶ Xxx. dies.§ qui à tẽpore pign. incipiunt curere, si sciuerit se pignoratum, alioquin à tempore scientiæ, licet enim cõtinua sint, ignoranti tamen cedunt: & x. dies deputati ad appellandum continui sunt. l. ab eo. C. quomodo & quando in. & l. quinquaginta. C. de excu tu. Quid, si creditor precario concesserit pignora debitori, an dies precarii cõputentur in istis xxx? vtique: nã pignora durant: & res pig. remanẽt, licet corporaliter detentio sit debitori concessa: creditor quidẽ per precariũ non remittit ius pignoris. l. certè. §. fin. ff. de preca. quid, si debitor deserit pignus, & paciscatur, ut si non soluerit usque ad certum diẽ, ut res sit amissa, an teneat? rñ. iure Ro. pactũ legis cõmissoriæ cessat in pignoribus, ut C. de pa. pig. l. fi. & no. in ru ff. de l. cõ. sed iure Lon. tenet secundũ quosdã, quia statia, q̃ sit inter libe. homines stare debet, & q̃a eũ p̃ leg. Long. amittant pig. si nõ recolligãtur, ergo amittunt pacto, q̃ nõ placet: q̃a licet ſtãtia stare debet. ſ. legitima. l. si quis amodo. ſ. e. nã & iure Ro. ait p̃tor pacta cõuenta seruabo, & tñ nõ de oĩ intelligi debet, q̃d̃ dicitur si fieri potest p̃ legẽ ergo per pacta hominum, nõ sequit: nam iudicãtur homines ad mortẽ: itẽ fiunt serui, unde ñ habẽt, si cõponãt, q̃ oĩa pacto fieri nõ possent, ut §. de fur. l. si quis pauper. & ſ. de his q̃ fe. &c. l. primũ. q̃d si retẽto isto casu paciscatur debitor, q̃ res sit empta creditori, an ualeat talis emptio? nequaq̃. q̃a uidet facta sub pacto legis cõmissoriæ. q̃ si dictũ fuerit, si nõ soluero usque ad talem diem, sit res tibi empta, quanti tunc æstimabitur. vtique tenet. l. si fundus. §. fina. ff. de pignor.

f ¶ Neglexerit.] Quæ negligentia ei imputatur, qui scit, & potest: q̃ si debitor ignoret se pignoratum, non curtunt ei tempora, cum ignorãs ſ videat negligere: Quid, si absens fuerit, uel impeditus infirmitate, uel alio grauamine, & ignorauerit? videtur, q̃ non imputetur ei aliqua negligẽtia. ar. l. ij. §. si q̃s in iudicio. ff. si quis caut. & l. non enim ff. ex quib. cau. ma. & si à pœna conuentionali excusatur, debet à legitima excusari, quæ sententia nõ placet, licet uideatur æqua, potuit enim res suas distrahere, & per procuratorẽ soluere. ar. l. fi. ff. de cond. inſti. non enim minus cõmittit pœna propter difficultatem præstationis, l. continuus. §. illud. ff. de uerb. oblig.

g ¶ Agere, & procurare.§ agere, p̃ te, & procurare per alium, hoc est ordine iudiciario causã suam prosequi pro electione sua aduersus debitorem, vel fideiussorẽ. Sic itaq; iure Lo. tria tẽpora sũt statuta. xii. dies ab inde in antea posse vti pignoribus. ut hic xxx. dies quantum ad transactionem, xx. quantũ ad custodiam præstãdam a creditore: ut §. eo. l. nulli. Vltimo quærit, an fideiussor pignoratus, qui à xx. die in antea amisit operas pignoris sui, quod in xxx. diebus transactũ est, possit recuperare dãnũ à debitore pro eo pasſum? Respõ. non: nã fideiussor rogatus, ut fideiubeat, uidetur tacitè inesse mandato, vt soluat vt ff. de condictio. inde. l. in debitum, & non potest agere contraria mãdati, antequam soluat, si itaque pignora sua recollegere neglexerit, de se queri debet, eum nondũ perfecerit mandatum, & si denuntiauerit debitori, vt soluet, & ipse cessat à solutione sunt inæquali negligẽtia, & cum vterque delinquit, in deteriori loco est, qui agit, vt ff. ne quis eũ q̃ in ius vo. l. nã & ff. de ver. obl. l. mora. & l. fi seruꝰ. §. nũc.

h S I quis.§ Not. quid iuris sit in pignoribus quæ illicitè capiunt sine debitoris permissu, sed quia permisit ab initio licitè capiuntur, vt ī aliis pignoribus, & d̃ vsu

i ¶ Solus.§ contra ī quali quis se defen. deb. l. si qualiscunque. Solu. ibi quando forma sacramenti non statuitur per aliam legem.

k S I quis.§ Distingue hanc legem, ut §. eod. l. nulli.

l ¶ Quodlibet malum.§ Hoc usque ad xx. dies, quasi ante culpam debeat creditor præstare, ut ibi not.

m ¶ Nisi ei.§ Contra ī de paupe. l. de quadrupedibus. Sol. ibi animalia erat constituta penes dominum, quæ solutio potest intelligi in persona serui delinquentis.

n IN anterioris edicti nostri capitulo.] Nota ex hac lege, quod debitor debet dare fideiussores, qui sint soluendo, alioquin creditor, rectè eos recusat, qui si tantum habeant, quantum est debitum, sufficit creditori, per quod datur intelligi, ut siue mobilia sint, siue immobilia

Universidad de Deusto
Biblioteca

bilia, potest creditor ab immobilibus incipere, licet quidam teneant ordinem iuris Ro. vt l. à diuo Pio. §. j. ff. de re iudi. ſ. vt primo mobilia, ſecundo immobilia, tertiò nomina debitorum.

a ¶ Iquis. § Statuit Rotharis, q̃ ſi contentio orta fuerit inter debitorem, & fideiuſſorem q̃ per ſacramentum terminetur, hic limitatur, quando teſtes deſunt.

b ¶ Credatur. § Nota, credendũ eſſe iudici memoranti: quia nõ accipitur hic iudex, vt teſtis, cui ſoli nõ eſt credendũ, & rememoratio iudicis loco actorũ eſt, cui iure Long. ſtatur, vt iure Roma. ſtatur ſcripturæ actorum, ſi iudex coram ſe ſcribi facit: reliqui autẽ, qui interſunt, non recipiuntur ad veritatem dicendam, ideo debet quã doque iurare, unde dicit hic, niſi qualiter iudex, &c. ſunt enim acta, quæ in iudiciis fiunt, quibus ſtatur, nam acta donationum quæ ultra quingentos ſolidos fiunt, debent in publico redigi. l. ſanci mus. C. de dona. & l. cum anteà. C. de arb. ſic & iure Longob. acta fiunt in cõtractibus: vt j. de eui. l. ſi. in fi. & ſi quidẽ rememoratio iudicis non concordat cum teſtibus: erit tamen eis præponenda, cum publicum in ſe contineat teſtimonium, & teſtium atteſtationes priuatũ: vt ff. de prob. l. cenſus. Alii tamen dicunt, plus credi ſcripturæ publicæ, quã teſtibus. Alii ecõtra. Tu dic ſcripturã publicam præponendã, quia iudicans adinuenit tenoré ſententiæ, & guadiæ, unde magis creditſi, quã cæteris audientibus, ut in ſimili ſcholares audita lectione, vnus dicit, ſic dixit doctor: alius imò aliter: & ſic tot ſunt varietates quot capita: vt enim ſciatur veritas, opus eſt ad doctorẽ recurrere, ſic in iudice. arg. C. de iure do. impe. l. ſi. i fi. & hoc, ſi iudex interuenit p iudice, vt hic, & facit, quod iure Ro. dicitur, ut ille uidea tur in iure confeſſus, qui confitetur coram iudice ſedente gratia iuris dicẽdi, vt ff. de interrog. acti. l. volunt. in fi. alias ſi tanquã amicus accesſit ſuadendo tranſactionem, & ſimilia, ſecus erit. Item ſi ſacerdos iuerit ad longinquas partes, vt habea tur tanquam ſacerdos? debet ſecum ferre literas Epiſcopi qui eũ ordinauit. l. ſi quis. C. de epiſco. & cle. Item ſi deſideratur teſtis de ciuitate in ciui-

† Nota, q̃ credi. ſoli iudici. de quo in ca. poſt ceſſionem. & ca. quoniam contra falſam. de proba. cum ſi. aliis vulgaribus. & c. cum à nobis. de teſt. & de ſubla. cle. literis. in pragma. ſanc.

† nihil omnino

habeant vnde perſoluãt, quod debitor dare debet: ſi verò amplius dilatauerit ad fideiuſſores dãdos, componat ſicut antea ſtatuimus.

¶ Rex Rachis. L. XXVIII.

SI quis a à modo in præſentia Regis, vel iudicis, ſeu liberorum hominũ qualicũq; modo guadiam dederit, & poſtea negare voluerit, ille qui guadiã dedit, q̃ in tali tenore guadiam non diſſet, ſicut ille quærit, qui guadiam ſuſcepit, ſi fuerit inter liberos homines, fides quorũ admittitur, non habeat licentiam iurare, q̃ in tali tenore guadiam non dediſſet, niſi qualiter iudex †, qui iudicauit rem memorauerit, vel homines, qui interfuerint, quando guadiam ipſam dederit, teſtificati fuerint, ita compleat, & ſi eorum teſtimonio credatur b: quia ſtantia, quam ante liberos homines tres aliquis fecerit, ſtare debet quanto magis c ea cauſa, quæ per guadiam firmatur, & homines liberi interſunt, nihilominus † negare conuenit, ſi verò tales homines non interfuerint, quorum fides admittitur, quando ipſa guadia data fuerit, tunc exinde procedat iudicium, ſicut ab ipſo Rothari Rege conſtitutum eſt.

† Nota, q̃ credi. ſoli iudici. de quo in ca. poſt ceſſionem. & ca. quoniam contra falſam. de proba. cum ſi. aliis vulgaribus. & c. cum à nobis. de teſt. & de ſubla. cle. literis. in pragma. ſanc.

† nihil omnino

¶ Imperator Ludouicus. L. III.

VT omnis ſolutio, atq; compoſitio, quæ in lege Salica continetur, intra Frãciam p denarios duodecim, ſolidus componatur, excepto vbi intentio intra Saxones, & Frixones orta fuerit, vbi volumus, vt per ſexaginta denariorum quantitatem ſoli. habeant: & quæ vel Saxo, aut Frixo ad partem Salicã, Francis cum eis litigantibus ſoluere debẽt, ita vt conſtitutum eſt, componatur.

¶ Imperator Carolus. L. XXIX.

VT omnia, quæ guadigiari debent, iuxta ea, quæ in lege continentur, pleniter ſecundũ ipſam legem, guadiata fiant, & poſtmodum vel Dominus Rex, vel ille, cuius eſt cauſa, iuxta q̃ ei placuerit, miſericorditer faciat.

¶ Imperator Lotharius. L. XXX.

SImiliter concedere volumus cũctis liberis perſonis, vt nullus iudex publicus, ſeu miniſtri publici eas res, in quibus non eſt licitum pignorare, contra legem audeant pignorare, ſcilicet, in tribus †: quia audiuimus multa damna, & afflictiones, propter hoc populum noſtrum ſuſtinuiſſe, neq; cogantur ad placita venire, præter ter in anno, ſicut in capitulari continetur, exceptis ſcabinis, & cauſatoribus, & teſtibus neceſſariis: quia omnia hæc auferre volumus, vt populus noſter pacificè ſub noſtro regimine viuere poſſit.

De quantitate ſolidorum.

TITVLVS XXII.

¶ Imperator Carolus. L. I.

DE omnibus debitis ſolũdis, ſicut antiquitus fuit conſuetudo, per duod cim denarios ſol. ſoluantur per totam Salicam legem, † excepto, ſi lendes †, id eſt, ſi ſaxo, aut frixo ſalicum occiderit, per ſexaginta † denarios, ſolidi ſoluantur: inter † ſalicos verò ex vtraque parte de omnibus debitis, ſicut diximus, per denarios duodecim, ſolidi ſoluantur, ſiue de homicidiis, ſiue de omnibus rebus.

¶ Idem. L. II.

OMnia debita, quæ ad partẽ Regis ſolui debent, p duo decim denarios ſolidi ſoluantur, excepta frea †, quæ in lege Salica ſcripta eſt, eiſdem ſolidis, cum q̃bus cæteræ compoſitiones ſolui debent, componat.

¶ Imperator Ludouicus. L. III.

VT omnis ſolutio, atq; compoſitio, quæ in lege Salica continetur, intra Frãciam p denarios duodecim, ſolidus componatur, excepto vbi intentio in tra Saxones, & Frixones orta fuerit, vbi volumus, vt per ſexaginta denariorum quantitatem ſoli. habeant: & quæ vel Saxo, aut Frixo ad partem Salicã, Francis cum eis litigantibus ſoluere debẽt, ita vt conſtitutum eſt, componatur.

De rebus emptis à conductore caſæ.

TITVLVS XXIII.

¶ Rex Lutprandus. L. I.

SI quis liber homo in caſa alterius introierit ad reſidendum, & ei eenſum reddendum, & poſtea aliquid emerit de illis rebus quas ſecum adduxerit, quando in ipſam caſam intrauit, aut forſitan habuerit rem de muliere ſua, ſi exinde emerit, & ſic probatum fuerit, tunc ipſum negotium dimittat in ipſa caſa, & recipiat pretium ſuum, & ipſa probatio in hoc ordine debeat fieri, ut non de rebus mulieris ſuæ aliquid comparauit, adducat homines, qui ſciant, quod ipſum pretium de rebus mulieris ſuæ † quando fit, vt cauſa ipſa non veniat ad periurium, ſed quomodo † voluerit, iuret, vt de rebus mulieris ſuæ compara tio ipſa facta fuiſſet, & illi teſtes firmiter ſciant, & iurent, quia interfuimus quando ipſa comparatio de rebus mulieris facta eſt, & ſic poſtea recipiat pretium ſuum, & ipſum negotium remaneat in ipſa caſa: nam ſi de illo labore comparauerit, quod poſtea laborauerit, aut fecit poſtquam in ipſa caſa ad cenſum reddendum introierit in ipſo ceſpite, dimittat, vbi laborauerit: hoc autem ideo affiximus, quia tantumamo-

† quando

¶ DE NON SVAE rei venditione, &c.

† vuadar fida

a ¶ Iquis res. § Cum aliquis vẽdit rem alienam, aut ſciens, aut ignorans, aut intra prouinciam, aut extra, ſi ſciens, aut intra prouinciam, aut extra, componat ré in octogild, vt hic, ſi extra prouinciam, componat bannũ, quod eſt lx. ſoli. vt j. quali ſervẽ. ſi. l. ii. ſi uero ignorãs tũc ſiue intra prouinciã, ſiue extra in nihilo cõuenietur, niſi reddat caput cum nutrimine, ut hic: verũ ſi rem ignoret, non autem prouinciam, & extra eam vẽdiderit, ſi quidem ſeruũ, cõponet eum in quadruplum: vt j. eo. l. ſi quis ſeruũ. ſed quomodo tenetur bonæ fidei poſſeſſor cũ non poſſideat, nec dolo deſſit poſſidere? Reſp. hic bonæ fidei poſſeſſor poſt litem motam uendidit, vnde ſi vidẽt dolo carere. debuit enim ſcire hunc condici poſſe: vt ff. de do. ca. mor. l. ſi is cui. nec hæres dolo caret, q̃ui poſt litem conteſtatam legata ſoluit: vt ff. ad leg. fal. l. dolo.

† No. filiũ nõ poſſe eſſe in iudicio ſine authoritate, & conſenſu patris, ſi minor eſt, ſed de ſe cõmuni indiuidi nõ põt, ut per tex. C. de bo. quæ. & l. ſ. ne diſtrahat. & quo uiſ. ſiue diſtrahi. & l. ſi. ff. de ſtipulatione. & ſi ſeruus. ff. de perſon. Bir. ff. de condi. ob cauſ. l. ſi cũ l. & C. ff. qui. & l. ij. C. de auc.

† No. treuga nõ debere eſſe minus ccc. ſol. de quo ample per Fulmũ de treu. & pa.

b ¶ Tranſvendiderit. § idem ſi emerit, ut j. de rebus intertiat. l. j. & C. de vſucap. pro empt. l. j. & C. de furt. l. ancillæ.

c § I quis ſeruum. In quadruplum. § Contrà s. eod. l. j Sol. dicas, q̃ & in dicta l. j. tenetur etiam in quadruplum reſtituere.

d Q Vicunque. Filio ſuo. § eſt enim legitimus defenſor filii. l. j. C. de bon. mater. l. cum non ſolum. C. de bo. quæ liber.

e ¶ Legitimus. § No. q̃ tutela legitima ipſo iure fertur. hoc etiã iure Ro. Inſtit. de leg. ag. tu. quod verum, ſi tutorem teſtamentarium non habeat, qui præferitur agnato.

f ¶ Obuenire debeat. id eſt, obueniſſe dicitur vt quia mouerunt quæſtionem ſtatus, & bonorum pupillo, quo caſu d̃ fertur beneficio Imperatoris, ut iure Rom. ut ff. d̃ Carb. edic. l. Carbonianum. q̃ ſi hæreditate tantum, tunc cognitio non defertur, ſicut nec cuiuſlibet alterius rei, ut ead. l. ſupra.

¶ DE HIS, QVAE ob cauſam dantur.

g I quis. § Generaliter eſt rubrica ipſo nigro, cũ loquatur quãdo aliqd ẽ datũ loc ꝓpoſito, unde q̃dam dicunt legem iſtam fuiſſe promulgatam iu odiũ iudicum. Tu dic, q̃ non

De treugis.

TITVLVS XXIIII.

¶ Rex Lutprandus. LEX I.

SI iudex, aut actor publicus in qualicunq; ciuitate, aut loco, inter homines, qui aliquam diſcordiã habent, treugas tulerit, & unus ex ipſis hominibus, inter quos ipſæ treugæ latæ ſũt, eas ruperit, & medium de ipſis treugis, cõponatur in publico, & mediũ illi, cuius eſt cauſa, & ipſæ treugę † non ſint minus, quàm ſolid. ccc. qui autẽ forſitan amplius pro maioribus cauſis ponere voluerit, ſit eis licẽtia.

De non ſuæ rei venditione, & de crimine plagii.

TITVLVS XXV.

¶ Rex Rotharius. LEX I.

SI quis res a alienas, id eſt, ſeruum, aut ancillã, ſeu alias res mobiles, ſciens alienas eſſe, nõ ſuas vbicunque tranſvendiderit b, & inuentum, aut probatum fuerit, ĩ octogild eas reſtituat, & ſi p ignorantiam vendiderit, tunc prẽbeat ſacramentum, q̃ credens res ſuas vendidiſſet, & reddat caput cum nutrimine ſuo in qualecũque ſit.

¶ Rex Lutprandus. L. II.

SI quis liberum hominem foris prouinciam uendiderit, & probatũ fuerit, cõponat guidri gild ſuũ, tanquã ſi eum occidiſſet.

¶ Idem. L. III.

SI quis ſeruũ alienũ foris prouinciam vendiderit, & probatum fuerit, in quadruplnm c componat, ſicut appretiata fuerit ipſa perſona.

¶ Imperator Lotharius. L. IIII.

QVicunque res alienas cuili bet homini vendiderit, & ipſe homo eaſdem res alicui alteri dederit, ſiue vendiderit, & ipſe, qui tunc eaſdem res comparatas habet, per malum ingenium pro prio filio † ſuo, aut alteri cuilibet, nẽdum legitimos annos habenti, iuſtitiæ cauſa tollendæ tradiderit, volumus, atque præcipimus firmiter, ut ſi pater eiuſdem paruuli uixerit, ipſe intret in cauſa ra tionem reddere pro filio ſuo d, do cauſa ipſa in hoc modo ſemp & anteceſſorum noſtrorum tempore, & etiam noſtro, per cadarfe dam † ſic iudicatũ eſt: nam in hoc edicto aſcriptum non fuit.

Si autem ipſe pater mortuus fuerit, tunc legitimus e eius propinquus, qui ei tutor iuſtè, ac defenſor eſſe videtur, pro ipſo rationẽ reddere compelletur. Similiter & de omnibus aliis iuſtitiis ad eum pertinentibus, excepta ſua legitima hæreditate, quæ ei per ſucceſſionem parentum ſuorũ, legitimè obuenire debeat. f Quod ſi quis hãc noſtram iuſſionem cõtempſerit, uel neglexerit, ſicut de cæteris cõtemptoribus, ita de eo agatur. Is verò, qui eaſdem res primum inuaſerit, & iniuſtè uendiderit, necnon & emptor, excepta ſola perſona paruuli, hoc, quod fraudulenter amiſerit, intra patriam emendare cogãtur, & poſtea ſicut contemptores iuſſionis noſtræ ſub fideiuſſoribus ad noſtram præſentiam uenire compellantur.

De his, quæ ob cauſam dantur.

TITVLVS XXVI.

¶ Rex Lutprandus. LEX I.

SI quis § pro cauſa ſua aliquid iudici, vel ad qualemcũque loci præpoſitum, uel fidelem Regis dederit, & uiuente eo h requiſierit, dicẽdo, q̃ liberatus non ſit, faciat illi iuſtitiam, poſt quantoſcũque annos i requiſierit. Nam ſi poſt mortem eius filius, aut hęres † eius pulſauerit, ſtatuimus, vt ſi viuente patre pulſauerit, proclamando k ad Regem, aut compellẽdo l per tales homines, quorũ fides m admittitur, & veritas apparuerit, quòd pulſaſſet, & iuſtitiam inuenire non potuiſſet, faciant ei filii, aut hęres eius iuſtitiam, ſicut lex eſt, ſi intra anni ſpatium poſt mortem patris repetitionẽ ſuam oſtẽdere potuerit. nam ſi ſuam reclamationem oſtendere non potuerit, & anni ſpatium præterierit, etiam ſi pulſaſſet patrem non habeat facundiam n filiis, aut hæredibus repetendi, niſi ſit ſibi contẽtus, quia de guadia, & de fideiuſſore, & de ſacramẽto dato Rex Rotharis deceſſor noſter in anteriore edicto ſic ſtatuit, ut poſt anni ſpatium, cuius pars neglexerit, amittat ſuam cauſam: ideò nobis congruũ apparuit, vt ipſe, qui ſine guadia, & fideiuſſore repetierit †, poſt anni ſpatium facundiam non habeat requirendi.

† filios, aut hæredes.

† repetere quærit

fuit datum iudici vt iudicaret. uel nõ: tunc enim litigator amitteret litẽ: & quod datũ eſt, & tanquã ob turpem cauſam dat. repetere non poſſet. l. ii. ff. de condict. ob turp. cau. & C. de pœna iudic. qui malè iudic. l. j Itaque cum hic repetitio detur, uiderur datũ ob cauſam iudicatam, quam licet iudici accipere ſecundum generalem conſuetudinem: quod etiam in minoribus cauſis procedit, vſq; ſcilicet, ad duos aureos: ut authen. de iud. §. ſi quis autem.

h ¶ Viuente eo. § infra annos xxx.

i ¶ Quantoſcunque annos. § id eſt, xxx. nõ enim iſta denuntiatio fecit actionem perpetuam, quia nou fuit lis conteſtata.

k ¶ Proclamando § Ex hoc nota, quod proclamatio facta ad Regem, facit actionem tranſitoriam contra hæredes, ſicut iure Romano libellus Principi datus facit litem conteſtatam, ut C. quando libel. prin. da. l. j. Et licet ſit tranſitoria cõtra hæredes, non tamen erit perpetua, ſed uſque ad annum durabit, quod ſi litigator infra annum non egerit, amittit cauſam: & ad hoc tendit, q̃ dicitur infra ibi, quia de guadia &c. Ex hoc colligitur duo eẽ neceſſaria, primum ut pulſetur iudex ad hoc, vt teneantur hæredes, ſecundum, ut hæredes pulſent infra annum, alioquin lis amitti tur.

l ¶ Compellendo. § Cõpulſio iſta ſimplex fuit admonitio, non litis conteſtatio: nam lis tunc eſt conteſtata, cum iudex p narrationem, & congruam reſponſionem actoris ſcilicet, & rei cauſam audit. l. fin. C. de lit. conteſt.

m ¶ Quorum fides. § Nota hic argumentum, quod nuntii recipiuntur ad teſtimonium, mediatores quoque, id eſt, illi, qui componunt concordias inter litigantes, qui ſi teſtificari noluerit, co guntur, ſi uterque litigatorum uoluerit eos cogere. C. de teſti. authen. ſed & ſi quis.

n ¶ Non habeat facundiam § Ex hoc videt, q̃ lite conteſtata actio perpetuatur uſque ad hæredes. Item, quod hæredes non teneantur ex cõtractu patris. Sed contra ſupra, de debitis & guadimoniis. l. ſi quis de bitum. cum ſimilibus. Solutio, hoc ſpeciale, ſcilicet, cum ita datur, quod repeti non poſſit.

DE

¶ DE DEPOSITIS.

SI quis. Commendauerit. § Idem est, ꝙ deponere. l. commendare. ff. de verborum significa.

¶ Conliberto. § Ex hoc videtur, ꝙ lex ista locum habet, vbi liber homo apud liberum deponit, ꝙ si apud mulierē, vel seruus apud seruū, non procedit, cū mulier de suscipiendo non obligerur sine manualdi auctoritate. & licet habeat depositū: non tamē tenetur actione depositi, vt pupillus si sine tutoris auctoritate. adeo ꝙ si dolum committat in re commodata, vel deposita, non tenetur commodati, vel depositi actioe: quia ab initio non est nata, vt ff. commo. l. j. in fi. officio tamen iudicis cas restituere debet, si habeat tam pupillus, quam mulier. quod si seruus apud seruum, vel liber apud seruum, locus erit actioni de peculio ꝙ si seruus apud liberum domino quæritur actio depositi. Et liber eandem custodiam debet præstare in deposito seruo, quam in deposito liberi.

† libero tamen homini

† No. depositariū teneri de casu fortuito, & actionem de furto sibi cōpetere. de quo i l. qui furtum ff de cōd. fur. & in § prę terea. quibus modis re contrahi. obli. & ibi per Angelum.

c ¶ Aduenies fur. § Loquitur ergo lex ista in furto tantū, secus si aliter in re deposita dānum contingat: quidam tamē literæ adhęrētes, dicūt legem istā loqui in omni casu. Alii adhęrentes iuri Roma. dicunt loqui, vbi aliquis dictorum casuum superuenerit, & secunda opinio ę: primam tamen non reprobamus, vt aliud sit in deposito iure Ro. aliud iure Lōgobar. nam titulus superior diuersus est a iure Romano.

† perdiderit

† Nota, ꝙ de delicto homines non debet sępius queri, vt ff. naut. cau. l. pe. & dixi in § xxiiij. in glo. j. de iu. om. iud. li. consue. Biturig.

d ¶ Reddere tamen. § Si culpa depositarii furtum cōmissum sit: quia iniquum esset vltra pœnam teneri, cum etiam creditor, cuius gratia pignoratur, non teneatur ultra culpam. l. si quis permissum. ſ. de debi. & gua. & l j. ſ. de eo qui pe. in dam. inu. Sed ḋ qua culpa tenetur depositarius. Iure Ro. de solo damno, & lata culpa, verū si depositarius se obtulit, vel custodiā promisit, uel sui gratia depositū suscepit, tenetur vltra dolum, & latam culpam. l. j. §. sæpe. ff. e. & ff. commod. l. si vt certo. §. nunc videndum. & ff. si certum pe. l. si quis. & Instit. de emptio. & ven. §. ꝙ si versi. sanè. de fortuito autem casu non tenetur, quia fortuiti casus in bonæ fidei iudiciis non veniunt, nisi expresę sint promissi, ut C. de pig. act. l. quæ fortuitis. & tenetur etiam iure Ro. de culpa, ubi aliquid pro deposito accepit, non tantum si mercedem, vt ff. vi bonorum raptorum. l. ii. § in hac.

e ¶ Rupturam casæ. § Id est, curris, quia iure Longo. sic cauetur, quæ compositio præstetur de ruptura, de qua hic excusatur. sicut qui fregit ianuas meretricis, vbi nō factum, sed causa faciendi inspicitur, quæ fuit libido: quæ in meretricibus non punitur, vt ff. de fur. l. verum. in fin. sic i fure, in quo ruptura non fuit principaliter, sed causa faciendi furtum.

f ¶ Calumnias. § Contra ſ. de fur. l. ij. Sol. ibi nō sunt duę calumniæ, sed vna: nam pro furto præstatur octogild: quia furrū erat manifestum compo. lxxx. sol. ne eadem sit compo manifesti, & non manifesti. Itē contra ſ. de rap. l. si quis alienā. & ſ. de spō. l. si. sol. vbi præstatur cōpositio sponso cui turpe, & ridiculū fecit de sponsa sua. & præstatur guidrigild Regi. quod iure Ro. sępe contingit, ut propter delictum cōmissū præstetur compositio priuato, & Rex hic remouet ne duæ cōpositiones præstentur p riuatis personis. Idem contra. ſ. de ho. in cur. ali. l. si qs in curte. Sed est speciale in hoc tit. vt duas compositiones non faciat.

g ¶ DE REBVS INTERTIATIS. ¶ Res intertiata dicitur, quę iam in tertiam manum est translata.

h SI quis. Certus. § Id est, verus: quia dicit se probare caballum ad se pertinere, sicut alibi, qui pignorare uult, alleget se certam habere suspitionem, id est, credibilem apud se, vt j. qual. quisque se defen. deb. l. si quis vxo. & l. si quis alium asto. Alii tamen dicunt, ꝙ sacramento suo fecit certum equum ad se pertinere, quod non placet, cum testibus, vel aliis coniecturis probare hoc debet, vt posśint condemnari.

i ¶ Comparasset. § Tunc enim esset præsumptio contra eum, ꝙ furripuisset, & concor. iuri Ro. vt C. de fur. l. ciuile. & ideo debet emptor iurare, ꝙ nec sit fur, nec furis collega: sed certè non semp sacramentū excusat emptorem à furto. Quid, si equus valeat centū, & emerit valde minori pretio, vt verisimile sit emisse à fure bonę index ex pśona emptoris, & ex pretio perpędere potest.

De rebus intertiatis: § & qualiter emere debet.

TITVLVS XXVIII.

¶ Rex Rothar. LEX I.

SI quis caballum emerit, & actorem ignorauerit & venerit certus h homo, qui ipsum caballū suum dicat esse, tūc ille homo qui emit, sicut diximus, si auctorem nō habuerit, & nescit de quo comparasset, i præbeat sacramentū k emptor, quod nec fur esset, nec collega furis l, nisi simpliciter eū pretio suo cōparasset, & insūper addat in ipso sacramento, si quoquo tempore auctorem inuenerit non negabit m, & tunc post præstitum sacramentum reddat caballum, & sit sibi contentus n, & ille, qui se ꝓ prium dominum o dicit esse, sub tali titulo P eum tollat, vt si cognitum fuerit quod malo ordine eū vendicasset, & alter certus q auctor venerit, qui suum fecerit ipsū caballum, sibi nonum reddat. r

¶ Rex Lutprandus. L. II.

DE eo homine, qui caballum in mercato comparare voluerit, vt ante duos, s vel tres homines eum emere debet, & non secretè: t & si aliquis postea ipsum caballum cognouerit, habeat testimonia, in quorum præsentia comparauit, & ei postea furti calumnia non fiat: & si ad istos testes non crediderit, qui furtū quæ rit, firment ipsi testes per sacramentum †, excepto, si tales personæ fuerint, a quibus Rex, aut iudex sine sacramento credere possit: & si homines non habuerit, in quorum præsentia comparauit, nisi simpliciter dixerit, quod comparauit de franco, aut nescio à quali homine, componat ipsum caballum pro furto b.

† No. propter dignitatem testis sine sacramento credēdum, & de iure cōmuni non probatis de re testis. frater Hyeron. in Petr. in fin. ij. co.

† interti-atam

¶ Imperator Carolus. L. III.

SI res intertiata furto ablata c fuerit, liceat ei, super quem res intertiata fuerit cum sacramento se excusare de furto, quod nec suæ voluntatis, nec consentiens fuerit quod ablatum est, vt tantum sine damno restituat, si verò d auctor venerit, & rem intertiam † recipere e noluerit, campo, uel cruce contendat.

¶ Imperator Pipinus. L. IIII.

VT nullus comparet f caballum, bouē, iumentum, vel aliam rem, nisi illum hominē cognoscat, qui ei vendiderit, aut de quo pago est, vel vbi manet, & quis est eius senior.

¶ Imperator Otto. L. V.

SI quis equum suum, § vel cætera animalia, siue rem suam super aliquem repererit, & ipse se garentem dare dixerit h †, statim vt, ad certum garentem eum conducat, & super tertium garentem i, & tertium comitatum non procedat k. & si hoc facere noluerit, rem perdat, & secundum legem componat.

De prohibita alienatione minorum.

TITVLVS XXIX.

¶ Rex Lutprandus. L. I.

SI quis equum suum. § Per hoc dixerunt quidam, vt petitor primo probet suum, deinde posit reus nominare garentem. Quare enim reus cogitur varios sumptus subire, vbi auctor prius se ostendat ius pe-

50 tendi habere? Respon. non ideo dicitur hic suum, ut auctor probet prius rem suam esse, sed quantum ad petentis dictum, vel intentionē suā. nā si suum probaret, regulariter nō datur, nisi contra inficiantem. Esset enim lis contestata per narrationem, & responsionem, & ita non esset auctor laudatus. Præterea iniustè onueraretur, si prius probaret contra au-

60 ctorem, in quem transferetur iudicium, vt hic, dum dicit, ſtatim, id est, ante litem contestatam.

h ¶ Dixerit. § Si ergo à principio non dixerit, sed iudicium subiicit, non poterit postea garentem laudare, in quem iudicium transferatur, quia ibi iudicium finem accipere debet, vbi est inchoatum l. vbi. ff. de iudi. Si aūt dixerit se garentē habere, nunquid poterit pœnitere, & iudiciū ꝓsequi inuito petitore? Respon. nō arg. l. j. ſ. eod. per quam cegitur iurare, quod si auctorem poterit inuenire non negabit, multo fortius, ergo cogitur persequi auctorem laudare, quia forte interest petitoris agere rem suam magis cum laudato garente, quam cum possesso re, & ideo non citato petitore non est locus pœnitentiæ. l. de ætat e. ſ. fi. ff. de interrog. actio.

i ¶ Tertium garentē. § Debet itaque eum proprio nomine designare: aut signa dicere, quæ sun gantur vice proprii nominis l. certum. ff. fi cert. peta.

k ¶ Non procedat. § id est, non cogitur petitor persequi possessorem ad eum garendum, q est vltra tertium comitatum: vel sic, possessor qui dicebat se habere garentem, duxit petitorem ad vnū comitatum, & cum non posset eum habere, nominauit alium garentēm in secūdo comitatu, & cum nec eū habere posset, nominauit alium in tertio comitatu, non itaque per mittitur huic possessori sic varianti, & mēdaci in tempore vltra procedere habita suspicione mēdaciorum, quod nō placet. Alii legunt, ꝙ licet possessori tertium garētem nominare. Verbi gratia, Titius possessor emit à Lucio, Lucius à Sempronio, Sempronius a Gaio possessore, & sic licet Titio nominare garentēm, & ducere petitorem ad Gaium, qui est tertius garens, sed ultra tertium procedere nō licet. Nec ista lectura placet, quia possessor non potest laudare auctorē cū quo ipse non cōtraxit, cum nullo mō sit ei obligatus. Alii dicunt, Titius possessor laudauit Lucium auctorē, tanquā uenditorem, ad quem petitor ire debet: cum Titio Lucio laudauit Sempronium: Sempronius autem Gaium venditorem, ad quem petitor ire debet, & super hunc tertium garentem petitor ire non cogitur, & hæc lectura placet, cui cōcordat cōsuetudo, q̄ est optima legum interpres. l. si de interpretatione. ff. de legib. Sed quare iste Titius garens nominat?, amittit ius suum, cum non possit nominare garentē suum, cū hic dicatur, nō procedat ultra tertiū garentē? Respondeo, non denegat lex tertio garenti nominato, quin denuntiet auctori suo, vt ei assistat, & quominus cū rationibus, & exceptionibus suis se defendat tertius garens laudatos, si denegat, petitor ultimus ire non cogitur, ne variis frustrēs sumptibus, tertio autem garente uicto, omnes intelliguntur dicti, sed ipso vincente, omnes dicuntur vincere, quia eorum voluntate tertius causam agit, à quo omnes gradatim habuerunt causam. nā & iure Romano fi emptor patiatur venditorem agere de re sibi vendita, vel marituus uxorem de re id dotem data: præiudicat ei sententia. l. sæpe. ff. de re iudic. Sciendum autem est, ꝙ lex ista in re mobili locum habet, in rebus autem immobilibus laudatio quinti, & sexti garentis nō prohibetur. Præterea auctor laudatus sequi debet iudicium possessoris, nec habet priuilegium sui iudicis, vt ff. de iudic. l. venditor. Quæritur, si possessor laudat auctorem, an cogatur ducere equum ad eum? Respondeo, sic: vt posit videre & cognoscere, an eum vendiderit, & ita primus garens ducere cogitur ad secundum, & secundus ad tertium eadem ratione. Est & alia ratio, quia auctor in rem cum possessore ambulat, & contra eos competit qui habent facultatem restituendi, vt ff. de rei vendica. l. officium. Sed contra j. de euictionib. l. j. Sol. ibi placuit petitori, vt possessio remaneret penes conuentum, quia pęrąuè facile erat petitori probare ancillam suam esse, si esset penes emptorem, quam si esset penes venditorem: at si peritor viderit sibi expedire ancillam penes auctorē potius esse, quā penes emptorem, vt quia testes uult producere, qui eā cognoscant, tunc nō debet relinqui possesśio penes emptorem, quia etiam ancilla debet interrogari, & torqueri, cū de dominio eius q̄ratur, vt C. de rei uend. l. cum super. Quid autē facit emptor de ptio, dum animalia transferuntur in primum garentem, siue in secundum, si ue in tertium? Respondeo, si quilibet eorum pecuniam accipiat á garēte, venditio videtur dissoluta propter pretii dissolutionem. Sed quia (vt diximus) uicto auctore, omnes intelliguntur uicti, & econtra. melius est. vt caueatur idonea cautione. Si obtinuerint iura garentis, vt res ipsæ gradatim restituantur, sicut gradatim faciunt auctores laudati. si uero ultimus auctor laudatus nincitur, gradatim restituentur.

DE PROHIBITA ALIENATIONE MINORVM.

Hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

HOc prospeximus. Alienandas. ¶ Siue mobiles sint, siue immobiles, quia lex indistincte loquitur, & intelligitur de rebus, quarū dominium ad minores pertinet. Quid, si velit usumfru. in rebus suis constituere, vel ius aliud, uel illud alienare? Resp. neutrum istorum cōstitnere pōt, ut C. de rebus alie. nō alie. l. fi. & ff. de reb. eo. q sub tu. l. sed si pecunia. §. fi ius. Idē si pater rē alienā emerit a nō domino, cū ipse eius rei nomine habeat utilē rei uēdicatio nē ut ff. de re b. eo. l. magis. §. si pupillus. uerū in tra ætatem prædictā patri alienanti poterit consentire, ut §. de successio nib. l. nulli. & licet filius uiuente patre, dicat dominus, non tamen uerè, sed iuris fictione, ideo consentire potest.

b ¶ Dimiserit. ¶ Si debitum sit in necessitate soluendi, nec distinguo, utrū pater ex iusta causa contraxit debitū, an nō: & si uēdere potest p paterno debito, multo fortius pro suo, si contraxit pro aliqua iusta causa.

Quid si uoluerit marita re sororem, uel amitam cui pater debebat maritagium? Respondeo, uēdere poterit: nā licet hoc debitum non posset iure actionis peti, potest tamē officio iudicis. quia pater filiā, & frater sororē dotare coguntur, l. recoiimus. §. de succes. si ergo pōt pro sororis maritagio alienare, multo fortius in dotem dare, sed non vltra quartam: quia nec pater vltra tenet, l. ii. §. de eo, quod pu. fi. vel filiabus ha. re.

† No. legitimam ætatem in Longob. esse in 18. anno cōpleto: q videtur cōtra glos. in l. sequitur. §. j. ver. pupillus. ff. d vsuc. & dixi in §. x. in gl. fi. de consu. iu. stapso. de quo per gl. in c. j. in princ. ver. & 18. de pa. te. & & iu. fir. q allegat istū text. & plures alios.

c ¶ Principis. ¶ Hodie iudicis, secundum generalem consuetudinem, maturè consideratis omnibus: vnde si debitum expedire poterit p mobilia, non debet venire ad immobilia, & si expendit vendere magis, q̄ pignori dare, vel contra, faciat, quod pupillo est vtilius.

d ¶ Propter onera. ¶ Scilicet damnum non accrescat, quia fortè debitum erat vsurarium, vel posset fieri per moram, vel per litem contestatam: quia expedit quandoque magis vendere, quam usuris subiici.

e ¶ Contra rationem. ¶ Vt si plus vendiderit, quam debitum sit, venditio non valeat. nam si debitum potest expediri per vēditionē rei modicæ, non debet vendere magnam, vel vtiliorem. Quid si debitum vrgeat, prædia sint vtilia, q̄ p minutas partes nō pōt vendere, nisi vilius? Iudex considerare debet, quod magis expediat pupillo: quo casu valebit venditio: licet sit vltra debitū, quia minor nō pōt cōmodè rem vēdere quantum debitū est, quæ nō valeret sine eius auctoritate. Quid'si, vrgente debito, minor pignoratus fuerit in rebus licitis, an trāsactant pignora? vtique. nam prohibitio de rebus non alienandis, vel obligandis solā voluntariā obligationem, vel alienationē impellit, non necessariam quæ fit legis potestate, nec debet hoc nocere creditoribus, cum pupillus uoluntariè alienare nō pōt, ut ff. de leg. j. fi filius. §. Diuus Seuerus. maximè si obligatio a patre minoris inceperit, cū iniquum sit expectare minoris pubertatem, qui nihil cum minore cōtraxit, vt ff. ex quibus causis in possess. ea. l. apud Iulianum, secus si debitum à minore cepit, vt ff. ex quibus causis in possess. ea. l. in possessione. §. j. vbi bona pupilli vendi non debent, quia pupillus non videtur esse in mora arg. l. fi pupillus. ff. de verborum oblig. sed ibi cum debitum a pupillo non poterat peti, quia promisit sine tutoris auctoritate, alioquin arctari potest ad soluendū: & rectè dici potest moram a pupillo commissam, & potest pignorari, ut §. de deb. & gua. l. quicunque liber homo. vbi non distinguitur maior minorve sit, dummodo in minore tutoris auctoritas interueniat, si autem sit quæstio de ætate, pupillo incumbit onus p bandi ætatem, quia nititur rescindere, quod iure cōmuni ualeret, ut C. de prob. l. cum te. prohibetur itaque minor prædium vēdere, siue sit sterile, vel saxosum, siue fertile natura, ut ff. de rebus eorum. l. fi fundus. & est ratio, quia lex ista indistinctè loquitur, & prohibitio generalis est, nā licet nobis quædā habere inutilia, vt ff. de serui. l. fi fundo. Quærit, an minor vltimo die xviij. anno vendere possit? videtur q̄ sic, nam cū tangat extremum diem, minor nō est, vt ff. de minori. l. j. & minores p hibentur, argumen. ff. de testamen. qui ætate. Sed contrarium dic, quia in minori ætate de momento ad momentum tempora sunt computanda. l. denique. §. minorem. ff. de minor.

f ¶ In nonodecimo. ¶ Quasi dicat, transactis. xviii. annis.

g ¶ Pro anima. ¶ Sed nunquid res suas omnes iudicare poterit? Lex ista prohibere uidetur dudum de rebus suis q. d. nō omnes res suas, sed cum liceat minori pro corporis salute omnia bona sua alienare. l. fi. j. eo. multo fortius pro salute animę. Sed quo tpe ualet pro ani ma sua iudicare? forte completis xii. annis. cū hæc ætas legitima sit ad cōtrahendum patri. l. nulli. supra, de succes. & mulieri ut nubat, ut §. de sponsa. puto tamen expectandum tempus quo uxorē ducere potest, s. xiiij. an. ut §. de proh. nup. l. aduenientes. & l. illud. & secundū hoc cōc. iuri Ro. quo ca uetur minori præter pupillarē ætatē posse facere testamentū. l. qui ætate. ff. de testa. permittimur etiam minori causa pietatis uenerabilib. locis relinquere. Item iudex cuicunq; collegio pietatis causa cōstituto, ut si pons necessarius fit in aliquo transitu. Quid si iudicauerit matri, uel agnato inopi? protestari debet, q̄ causa pietatis iudicauerit, ut ualeat. ar. l. sed si quis. §. fed interdum. ff. de re. & sumpti. fun. & ff. de castren. pe. l. dotem. §. fi. & auth. licētiam. & C. de epis. & cle. & ff. de nego. gest. l. auia. Alioquin occasiōe parētelæ uideē iudicasse, q̄ si legata non ualent, per uenient ad uenientes ab intestato: à quib. si loca uenerabilia, uel alii legatarii possessionem legatorum ceperint, hæredes ab intesta. uenientes nō poterunt eam recuperare per interdictum quorum legatorum, quia in his rebus Falcidia cessat, auth. similiter. C. ad legem Falcidiam.

h ¶ Infans. ¶ Porrigitur hoc nomen vsque ad xviii. annos, licet iure Ro. vsque ad vii. l. fi infanti. C. de iure deli. & l. j. ff. de admi. tu.

i ¶ Infiduciauerit. ¶ Interdictum est minoribus infiduciare, sicut alienare, non q̄ infiduciatn contineatur sub alienatione, quæ est actus, per quem dominium transfertur. l. j. C. de fun. dota. & l. fi. C. de rebus alie. non alie. Iudex itaque auctoritatem præstare debet venditori, vel infiduciatori, prout minori viderit expedire, non tamen decernere debet disiunctiue, uel uendere, uel infiduciare, licet quodcunque factū fit ualeat, vt ff. de rebus eo. l. fi pupillo. §. fi prætor.

k ¶ In legitimam ætatem.] Scilicet intra annū. vt arg. j. quali. quis se defendere deb. l. fi quis alii. Alii dicunt intra quinquennium, alii intra xxx. annos. vt j. de præscrip. l. de possessione. in fi.

l ¶ Irrumpere.] Id est, uenire contra factum suum. consultus enim faciet, si antequam ad legitimam ætatem veniat, tentat chartam irrumpere. l. interdum. ff. de minoribus

m ¶ Introire. ¶ Non fua auctoritate, sed iudicis post omnem exitum, nam cum emptor possideat, non debet minor sua auctoritate possessionē inuadere. potuit enim minor sine auctoritate, uel iudicis decreto possessionem in emptorem transferre, licet non ualeat ue nditio, ut ff. pro emptore. l. ij. §. fi à pupillo.

n ¶ Prospicere. ¶ Imputatur ergo maiori, quia minor emit. Sed obstat, quia non debet alicui nocere iuris ignorantia in damno vitando. Solutio, potius videtur erraſſe in iure naturali, quam ciuili. naturaliter enim scire debuit minores nil agere posse, vnde qui nouat a pupillo sine tutoris auctoritate, rem amittit, & obligationem primam, quia sublata est per nouationem, nec quicquam à pupillo consequitur, ut Inst. quibus modis tol. oblig. & potest esse alia ratio, quia pupillus, & maior certant de damno vitando. sunt enim in pari causa, & melior dbet esse conditio minoris. Quid ergo, si minor emerit? Resp. si cum tutoris auctoritate, prospicere debuit tutor, q̄ contra legem emebat. nam q̄ de est pupillo suppletur auctoritate tutoris, vt ff. de acquirenda possessio. l. quamuis. §. infans. quod si minor venditor pecuniam amiserit. potior est conditio consumentis. l. verum. §. finali. ff. de minori. fi vero sine tutore emerit, fortius dicimus ei subueniendum, non tamen contra minorem consumentem.

o ¶ Dignoscitur. ¶ Quasi dicat, rem emptam non potuit retinere, & pretium perdit. j. de proh. alii. ser. l. si quis de seruo. licet de iure Romano nō semper pretium amittat emens a minore, sed debet restitui, quatenus locupletior factus est, quia sicut in damno morari non debet, ita nec in lucro, vt C. de repu. quæ fiunt in iudi. in integ. l. qui restituitur, & ff. de admini. tuto. l. fine hærede. §. interpositō.

¶ Si infans. Diuidere. ¶ Hinc nota, quòd minor ad diuisionem potest prouocare, & prouocari. nullus enim inuitus in communione detinetur. l. §n. C. commu. diuidun secus iure Ro. quia non prouocat, sed prouocari potest: qd generale est in oibus, qui alienare nō possunt.

b ¶ Notitiam. ¶ Hinc no. q̄ iudex debet se interponere ad diuisionē, & auctoritatem præstare per se, vel per alium Deum timentem, cui causam delegat.

¶ No. minorem diuisionem bonorum pētē. de quo per Bart. in l. j. C. de his q. de aēt. cum fi. & oēs in l. j. de pactis. & in ca. qualiter & quando. de acc.

c ¶ Propinquos. ¶ s. eos ad quos tutela minoris pertinet: & licet in hoc titu. non fiat expressio tutoris: fit tamen mentio parētum propinquorū. i. ad quos tutela ipso iure defertur, vbi testamētaria nō subest: vt no. §. de nō suæ rei vēdi. l. fi. d ¶ Diuidat ¶ Iudex itaque faciet diuisionem, aut delegabit. Primo casu erit iudex fami. ercis. ipse: secundo casu ille de legatus: nam cum i diuisione habeatur ratio dāni dati, & sumptuum expensorum, & fructuum perceptorum, & ratio omissa custodiæ: vt C. famil. ercisc. undæ. l. incerta. erit ergo opus iudice, per quem fiat eondemnationes, absolutiones, & adiudicationes, vbi res commodam diuisionem non recipiant. l. fin. C. cōmu. di.

e ¶ Omni tempore. ¶ i. vsq; ad annos xl. l. fi inter fratres. j. de præscrip. f ¶ Percurrat. ¶ Hoc q̄si hiucinde fatisdatio non interuenit, ut nullus contra diuisionem ueniat, alias adæquatio cessabit. venit enim contra diuisionem, vel pactum, q̄ diuisionem iam factam nō finit. Quid si cautio interposita non sit? nunqd per modicam inæqualitatem potest modicè læsus æqualitatem petere? Respō. iure quidem Longo. æqualitas esse debet modicæ læsionis: verum iu. Ro. cauet, quādo læsio re ipsa interueuit, distinguitur, subsistat in dimidiā, an vltra. sed fortè dici potest, vt cessat adæquatio, si læsus sit infra duos annos, sic cessat in integrū restitutio. vt ff. de in integ. resti. l. scio. & ff. de cōtra. emp. l. res bona fide.

¶ Idem. LEX III.

SI infans, dum intra ætatem est, res suas cum fratribus, aut cum parētibus diuidere[a] † voluerit, aut si ipsi cum ipso infante diuidere voluerint, faciāt iudici notitiam, [b] & ipse iudex faciat venire parētes ipsius propinquos, [c] vt vnà cum ipsis, aut per se, aut per suum missum bonam personam, Deum timentem veniat, quæ res ipsas diuidat; [d] sic tamen, vt omni tempore [e] sortes stare debeant, & adæquatio percurrat [f].

¶ Idem. LEX IIII.

SI infans, dum infra ætatem est, causam § habuerit cum qualicunq; homine, similiter faciat iudex parentes[h] ipsius venire propinquos, & accedat ad locum cū ipsis parentibus, & deliberet causam ipsam per iustitiam, & faciat notitiam, in quorū præsentia causam ipsam deliberauerit, & iudicatum suum emittat[i], vt ipse, qui causam suam quærit, non perdat iustitiam suā pro eo, q̄ ipse infans infra ætatē esse videtur: iudex autē quomodo ordinauerit, aut qualiter fecerit causam in his capitulis, de eo, q̄ intra ætatē est, habeat retributorem Deū omnipotentem[k] siue in bono, siue in malo: & missus[l] ille, quē iudex direxerit pro diffiniendis causis, quas supradiximus, si in aliquā partem p fraudē cor suū declinauerit[m], aut fecerit ea, quæ opportune non sunt, vt infans dānum habeat, q̄ infra ætatē est, & non fecerit æqualitatem, & probatū fuerit, q̄ fraudē fecisset, aut colludium[n] contra ipsum infantē statuisset, de proprio suo restauret, quod fraudulenter diuisit iudicabitur & ipse à Deo. l. rem non nouam. C. de iudic.

l ¶ Missus. ¶ Sed quomodo missus iste poterit litē determinare? respō. tanquam iudex delegatus, cum ordinarij possint delegare: vt C. de iudi. l. à iudice. & l. imperium. ff. de iurisd. om iudi.

m ¶ Declinauerit. ¶ s. pretio, præmio, vel gratia, tunc enim non euitabit pœnā, nec sententia valebit, vt C. de pę. iu. q malè iudi. l. j. & §. de fedi. cōtra iud. vel c. iu. le l. ii. vbi cōponit guidrigild, & amittet honorem. & C. de transl. præles & ff. de lega. j. l. fi seruus. & C. de arb. l. un. & ff. de arbi. l. ita demū sed ar. cōtra ff. ad trebel. l. seruo. § prior. n ¶ Colludium. ¶ nota. quem in duplum puniri de colludio, vt §. d cōiu. fer. l. fi seruus j. & quod iudicatum est per iudicis corruptelam. non valet: nec diuisio, si fraudulenter fit facta. sed ob. quòd sit diuisio non valet, nec sententia: ergo minor læsus non est. Solu. potuit minor lędi in sumptibus in iudicio, vel propter diuisionem factis, & tunc nō in plus aget cōtra iudicem, quia non in plus est læsus cæterum: si sententia mandata sit executioni, quia tenebitur, tūc iudex, qui dolo fecit, in ueram litis æstimationē, ut ff. de iu. l. fi filius famil. & C. de pen. iu. qui ma. iudi. l. ij. sed nunqd tenebitur iudex, qui talem iudicem delegauit? Respō. si culpam commisit in eligendo, ut quia elegit eū qui facilè corrumpi poterat, vtique tenebitur. ar. l. videamus. ff. loc. & l. j. ff. si mens. fal. mod. dixe. secus si caruit dolo.

† No. mobilia. ¶ Quicquid videt infans ignorat. l. j. C. de fals. mone. No. q̄ licet princeps sit ll, solutus. ll. cū uiuere uult l. ex imperfecto. ff. de le. ij & j. de of. iud. l. volumus & 25. q. 1. confidim°. & c. iō. vbi dr, q̄ Christus q̄ legē quā dedit adimpleuit.

¶ Idem. LEX V.

DE puero [o], qui intra ætatem est, decreuit clemētia nostra cū nostris iudicibus, vel reliquis Lógobardis, vt sicut in alio homine de rebus suis dum intra ętatem est, donare nō potest, ita nec Regi donare possit antequam in legiti mā ętatē peruenerit: qa de causa ista multæ contentiones fuerunt.

¶ Idem. LEX VI.

SI infans ante xviij. annos quos nos instituimus, vt sit legitima ętas, spōsalia facere voluerit, aut sibi mulierē copulauerit, habeat potestatem [p], & metam facere, & morgincap dare iuxta tenorem edicti, & obligationem facere, & fideiussorē ponere, & chartā si voluerit pro ista causa scribere, & qui fideiussor extiterit, aut scriba, qui pro causa ista chartam scripserit, nullam exinde habeat damni ętatē [q]: quia nos vsq; ad illā ætatē produximus [r] causam de infātibus, vt ipsi res suas nō debeāt naufragare [r], aut disperdere: nam per istam coniunctionem, quam Deus pcepit, absoluimus, vt frat.

¶ Idem. LEX VII.

ITem de infantibus, qui intra ætatem sunt, & necessitatem maiorem habent, & fame [s] moriūtur, comparuit nobis, vt dum tempus famis fuerit, licentiā habeāt cum misso principis, aut cum iudice suo de terra, aut de rebus suis vendere qualiter viuere possint, in tantum, vt se de fame liberare possint, & vt non moriantur, & ipse iudex de ipso loco debeat prę

o ¶ De puero. ¶ Ex hac lege no. quòd licet Rex solutus sit legibus: tamen legibus viuere debet. l. digna vox. C. de legi. & l. ex imperfecto. C. de testa.

p ¶ Hoc ideo, quia non uidetur minor circumscriptus, qui vsus est iure cōmuni, quo omnes utuntur, vt C. de in te resti. mi. l. fin. Item in his agendis decipi non potest, quia scriptum est quātum debeat dare vxori promorgincap. & pro meta.

q ¶ Damni ætatem. ¶ q. d si fideiussor solueret pro minore, habet aduersus infantem regressum hoc casu tantum. à contrario ergo si in aliquo pro minore fideiubeat ad eum non habet regressum: sed si minor restituitur, an fideiussor sit restituendus? iure Longob. non determinatur: ius autem Ro. distinguitur, aut minor ex sua facilitate lædit, aut ex aduersarij calliditate: primo casu non restituitur fideiussor: secundo uerò casu uterque restituitur, ut C. de fideiuss. mi. l. pe. & fi. nec mirū si fideiussor cum minore non restituatur, cū si non ualet principalis obligatio, nec eius accessio l. non dubiū. C. de legi. ga ista principalis obligatio ualet, & iure nititur: sed prætor & æquitate minoribus subuenit, non autem fideiussoribus, nisi & ipse sit minor.

r ¶ Naufragare. ¶ Quid si non naufragare, sed conditionem suam faciat meliorē? minus uenditio ualet, nisi iuste causa alienandi subeat. nā cū contra legē fiat alienatio, nō tenet, & uanū est de uili, & citro ptio tractare: & iu. Longo. cauet, ut q̄ emit a minore, cām habeat qualē q̄ emit à seruo: ut §. e. l. si infans. minor itaq; uolens recuperare rē suā, p tiū restituere non tenet. & cōcor iuri Ro. quo ad recuperationē. sed tenet de pretio, q̄tū locupletior factus est, quo casu a iu Lōg. discrepat.

s ¶ Item. Fame. ¶ Idē de uestitu, & omni uictu necessario. ar. l. verbo. ff. de uer. sig. & l. cętera. & ff. de ali. & cib. le. l j. & hic quali. nil. posl.

a ¶ Actum commissum, potest referri ad iudicem, cui est commissa causæ cognitio, nec per se, nec per procuratorem emere debet, sicut nec aduocatus à litigatore, vt C. de posto. l. quisquis. §. preterea. Idem de medico, vt ff. de var. & extraordin. cognit. l. medicus. vel potest referri ad tutorem. nam tutor, qui non administrat rectè potest emere ab administratore, vt C. de cõtrahen. empti. l. cum ipse. & ff. de aucto. tut. l. tutoris. quòd si plures sint tutores administrantes, rectè vnus emit ab alio: dummodo bona fide, & palam faciat, siue per se, siue per alium: vt ff. de aucto. tuto. l. pupillus. §. pupillus. & hoc de illis tutoribus, qui erant tempore famis, aut quando delictũ superuenit. Cæterùm si quis emerit à patre pupilli, & postea tutelam emptor administrat, rectè potest sibi possessionem tradere: vt ff. de contrahen. emp. l. fistulas. §. fundum. Et notandum, quòd cum res minoris vendiderit pro debito, siue pro famis necessitate, debet inspici æstimatio quæ erat tempore venditionis: nam si postea mutetur: quia res fiunt cariores, aut viliores, nemo contrahẽtium conqueri potest, vt C. de contrahen. empt. l. si voluntate. in fi. Æstimatur autem quandoque pretium rei ex quantitate redituum, qui ex re prouenient: vt C. de rescind. vend. l. ſ. quos. Et quod dictum est de tutoribus admittẽdis ad emptionem rerum pupillarium, vel non, idem de mundualdis in emptione rerum mundualdarum suarum.

† marcam

¶ DE HIS, QVI SE IN &c.

b Liber. Mallum 3id est placitũ generale: sed hic ponit pro parte speciali.

uidere, si certè pro ipsa necessitate famis sit, & sic in eius præsentia fiat. vt Deum habeat propitium, & si aliter fecerit, Deum habeat iudicem, & in charta iudicet, qualiter pro famis necessitate ipsa venditio facta est. Et qui actũ commissum a habuerit, non præsumat de ipsis infantibus emere. & dum tempus famis exierit, tũc ipsi infantes secundum anterius edictum distribuant suas res, aut substantiam suam: nam non aliter, quia istam licentiam pro sola famis necessitate dedimus. nam non, quod absit, anterius edictum corrumpendum est.

Qualiter seruorum venditio fiat.

TITVLVS XXX.

Imperator Carolus. LEX I.

VT nemo præsumat hominem aliquem vendere, aut comparare, nisi in præsentia Comitum, aut Missorum nostrorum.

¶ Idem. LEX II.

DE mancipiis, quę vẽduntur, vt in præsentia Episcopi, vel Comitis, sint vendita, aut Archidiaconi, & Centenarij, aut Vicedomini, aut Viceiudicis, vel Vicecomitis, aut ante bene nota testimonia, & vt foras marcas † nemo mancipia vendat: & hoc qui fecerit tantis vicibus bannum soluat, quanta mancipia vendiderit: & si non habet pretium in guadia pro seruo semetipsum comiti donet, vsque dum ipsum bannum persoluat: idem, vt nemo audeat in furto mancipia emere, & in aliam regionem occultè ducere, vbi verò repertum fuerit, legali sententiæ subiaceat.

De prohibita alienatione futurorum fructuum.

TITVLVS XXXI.

¶ Imperator Carolus. LEX I.

VT nemo propter cupiditatem pecuniæ, aut auaritiam det pretium, vt futuram emptionem sibi præparet, vt duplum, vel triplum recipiat, sed tunc tantùm quando præsentes sunt fructus, sibi illos comparet.

De prohibita alienatione seruorum, vel aldiorum.

TITVLVS XXXII.

¶ Rex Rhotar. LEX I.

SEruo cuiuscunque non liceat sine permissu domini sui, neque terram, neque mancipia, nec quamcunque rem vendere, aut liberum dimittere.

¶ Idem. LEX II.

SI quis de seruo comparauerit, & pretium perdat, & quod de seruo emit, proprio domino restituat.

¶ Idem. LEX III.

SEruus massarius licentiam habeat de peculio suo, id est bouem, vaccam, caballum, similiter, & de minutis † peculiis in socio dare, & in socio recipere, vendere autem non, nisi pro vtilitate casæ ipsius, quatenus casæ proficiat, vt non depereat.

† Faciunt ordinationes regias, & canonicas de viar.

¶ Idem. LEX IIII.

NVlli liceat aldio cuiuscunque, qui amond factus non est, sine voluntate patroni sui terram, aut mancipium vendere, neque liberum dimittere.

¶ Rex Lutprandus. LEX V.

SI quis cum seruo, aut aldione, vel cum pertinẽte alieno de qualicunque re conuenerit, sine notitia domini sui, quòd in anteriori edicto non continetur, & probatum fuerit, quòd res domini sui naufragasset, tunc reddat ipsam rem, qui eam suscepit, absque pretio, domino eius: ita vt satisfaciat per sacramẽtum, quòd amplius exinde non tulisset, & postea dominus eius faciat de seruo, aut aldione suo, quòd illi placuerit.

¶ Imperator Carolus. LEX VI.

VT nec colonus, nec fiscalinus possit alicubi foras mixtos traditionem facere.

De his, qui se in alterius seruitio subdiderint.

TITVLVS XXXIII.

¶ Imperator Carolus. LEX I.

LIber homo, qui se in locum guadiæ in alterius potestate commiserit, ibique contigerit, vt damnum aliquod cuilibet fecerit, ille, qui hominem liberum in locum guadiæ susceperit damnum soluat, aut hominem in mallum b deductum dimittat, perdens eum simul, & debitum, propter quòd eum in guadiam susceperit: & quod damnum fecit dimissus iuxta qualitatem rei cogatur emẽdare. Si verò liberam fœminam habuerit, vsque dum in pignus astiterit, & filios habuerit, liberi permaneant.

¶ Imperator Lodoicus. LEX II.

PRimùm omnium placuit nobis, vel chartulæ obligationis de singulis hominibus factis, qui se, aut vxores eorum, aut filios, vel filias in seruitio tradiderint, vbi inuentæ fuerint, frangantur, & sint liberi, sicut primitus fuerint.

¶ Imperator Lotharius. LEX III.

SI liber homo seipsum ad seruitium implicauerit, aliquibus causis, & liberam fœminam habuerit aut infantes, ipsi in eorum libertate permaneant: & si ipsa mulier defuncta fuerit, & aliam liberam fœminam sibi copulauerit seruienti, ipsa in seruitio permaneat.

¶ Idem. LEX IIII.

SI quis liber homo vxorem habens liberam, & propter aliquod crimen, aut debitum in seruitio alterius se subdidit, & eadem coniux cum ipso manere voluerit, eorum procreatio, quæ de tali coniugio fit, libertatis statum non amittat. Si verò ea defuncta, secunda vxor etiam libera, tali se sciens iunxit coniugio, liberi eorum seruituti subdentur.

De manu

De manumissionibus.

TITVLVS XXXIIII.

¶ Rex Rhotar. LEX I.

† Liberorũ quidam a-mond: quidam al-dias: quidam al-dionas: quidã curtis regia: &c. Et differũt inter se. Nã curtis regia succedit ingenuis hæredibus defunctis sine legitimis hæredibus sui, & aldionibus patroni. † ipsam gaida, & gild, & sic de cæt. † Aamund † aamund † aamund † aamund

SI quis seruum suum proprium, aut ancillam suam liberam † dimittere voluerit, sit illi licentia, qualiter ei placuerit. Nã qui sulfreal, & a se extraneum, i. amond, facere voluerit, sicut debeat facere, tradat eum prius in manus alterius hominis liberi, & per garathinx ipsum † cõfirmet, & ille secũdus tradat eum in manus tertij hominis eodem modo: & tertius tradat eum in quartũ, & ipse quartus ducat eum in quadrieniũ, & thingat in guadia †, & gisiles testes ibi sint: & dicat sic † d iiij. viis vbi volueris ambulare, liberã habeas potestatẽ, si sic factũ fuerit tũc erit amõd †: & ei manebit certa libertas. Et postea nullam repetitionẽ patronus aduersus ipsum, aut filios habeat potestatem requirẽdi. Et si sine hæredibus legitimis ipse qui amõd † factus est mortuus fuerit, curtis Regia illi succedat: nã non patronus, aut hæres patroni. Similiter & qui per impãs, i. votum Regis dimittitur, ipse lege viuat, sicut qui amond † factus est, Item qui sulfreal fecerit, & iiij. vias ei non dederit: & amond † ad se, id est, extraneum non fecerit, tali lege patronus cum ipso viuat, tanquam cum fratre, aut cum aliis parentibus liberis Longobardis, i. si filios aut filias, qui sulfreal factus nõdimittit, patronus eius illi succedat, a sicut subter est. Item qui aldium, aut aldiam facere noluerit, non illi debet quatuor vias. Hæc sunt genera quatuor manumissionum. † tamen necesse est pro futuri tẽporis memoria, vt qualiter liberũ, aut liberam thingauerit ipsa manumissio in charta libertatis commemoretur. Et si chartã nõ fecerint, tamen libertas illi permaneat. Si libertus, q sulfreal factus est, filios dereliquerit legitimos, sint illi hæredes: si filias, habeant legitimam suam, sicut supra constitutum est: si naturales, habeant & ipsi legem suam. Et si casu faciẽte, sine hæredibus mortuus fuerit, & anteá iudicauerit res suas proprias, viuente se, id est Andegauuero, & andegauuerit, secundum legem Longobardorum, habeat cui donauerit. Nam quantum de rebus benefactoris sui per donum habuit, si eas non obligauerit, in libertatem, ad ipsum patronum, aut ad hæredes eius reuertantur. Et si aliquid in Gasindio Ducis, aut priuatorum hominum donum conquisiuit, res ad donatorem reuertantur. Alias verò res, vt dictum est, si hæredes non dereliquerit, aut se viuo non iudicauerit, patronus succedat sicut parenti suo.

† Quatuor manumissiones

¶ Idem. LEX II.

OMnes liberti, qui à dominis suis Longobardis libertatem meruerunt, legibus dominorum suorum, & benefactorum viuere debeant, secundùm qualiter à suis dominis propriis concessum b fuerit.

¶ Idem. LEX III.

SI quis seruum suum, aut ancillam in manu Regis dederit, & ipse Princeps eos per manus sacerdotis circa sacrum altare liberos dimiserit, sic permaneant liberi, sicut illi, qui sulfreal thingati sunt: & qui mundium de ipsa muliere libera á Principe acceperit, sic eum habeat, sicut de sulfreale muliere: nam amplius nullam cõditionem debeat habere neque ipsa, neq; filij eius. Et hoc statuimus, vt masculi, qui de ipsa libera nati sunt, absque mundio sint, fœminæ autem habeant mundiũ, sicut mater earũ, & ipsum mundium non sit amplius, quàm solidi tres.

¶ Idem. LEX IIII.

SI quis seruum, aut ancillam, liberum, vel liberam dimiserit, & posuerit ei mundium, aut vnum sol. aut duos tantum, aut tres, aut sex tantum, habeat mundium, quantum in charta ei affixit, & qui postea ex ipsa libera nati fuerint, siue masculi, siue fœminæ, non habeant amplius in mundium, nisi quantũ & mater earum.

¶ Idem. LEX V.

SI quis seruum suum, aut ancillam suam in ecclesia circa altare amodo liberum, vel liberam dimiserit, sic ei maneat libertas, sicut illi qui sulfreal ĩ quarta manu traditus, amond † factus est, nã qui aldium facere voluerit, non eum ducat in ecclesiam, nisi alio modo faciat, qualiter voluerit, siue per chartam, siue qualiter ei placuerit.

¶ Idem. LEX VI.

SI quis seruum alienum sine voluntate domini sui in manu Regis dederit, & probatum fuerit non suum seruum dedisse, componat Regi, qui pro tempore fuerit, sol. c. c & ipse seruus reuertatur ad proprium dominum, & sit seruus cuius antea fuit: & insuper ille, qui eum illicitè liberauit, componat domino eius solid. xx.

¶ Idem. LEX VII.

SI quis seruum alienum sine voluntate domini sui liberum dimiserit, aut per se, aut qualecunque ingenium, excepto per manum Regis, & probatum fuerit, quòd seruũ alienum liberasset, tunc ipse seruus reuertatur ad proprium dominum suum, & sit ei seruus sicut antea fuit, & ille qui eum illicitè liberauit, componat domino eius soli. xx.

¶ Idem. LEX VIII.

SI quis seruum suum sulfreal thingauerit, & amond á se fecerit, vel quocunque modo eum à se absoluerit in manu Regis dando, aut in ecclesia circa altare ducendo, & posteá ipse libertus voluntatem patroni † sui fecerit, manifestare debeat ipse libertus libertatem sæpius iudici, & ad vicinos suos, qualiter absolutus esse videtur, vt posteà nullo tempore ipse patronus, aut hæres eius contra eum, qui libertus est, querelam possit mouere, dicendo, quòd ei debeat obedire pro eo, quòd sua sponte pro beneficio de domino suo voluntatem eius fecerat: sed firma vt suprà maneat libertas.

† domini

¶ Rex Astulphus. LEX IX.

IN anterioris edicti capitulo, vt si quis Lõgobardus pertinentem suum in quarta manu tradiderit, & à se amund fecerit, aut circa altare ducendum sacerdoti tradiderit, solutus ab omni conditione seruitutis permaneat: d sed quoniam peruersi homines benefactores suos accepta libertate, postponebant, & ipsi eos postmodum retinere nequaquam volebant, multi homines timentes, ne sui liberti eos postponere, libertatem eis facere omittebant. Propterea statuimus, vt si quis Longobardus pertinentes suos thingare voluerit, in quarta manu, & chartulas ei fecerit, & sibi reseruauerit seruitium eius, dum addixerit, & decreuerit, vt post obitum eius liberi sint, stabile debeat permanere

a Si quis. Succedat. § Sed nunquid etiã hæredes patroni á Resp. vtriq;. & hoc potest colligi propter verba præcedentia, quæ dicunt patronum, vel heredem suum non succedere quando admond factus est. item quia heres succedit in omne ius, qd defunctus habuit.

b Omnes. Concessũ. § Quid, si Romanus & Longobardorum aliquem manumiserũt, nec dixerunt, qua lege viuere debeat, nunquid Longobardorum, vel Romanorum lege viuet? dic secũdum legem magis visitatam ibi, & communẽ l. j. qualit. diuers. leg. homi. &c.

c Si quis. Solid. c. § quia ſ. fefellit Principis conscientiã. vt C. de his qui à nõ dño manu. l. vlt.

d Nanteriores. Permaneat. § Hinc colligunt quidam, quòd non poterit aliquis manumittere seruum suum in ecclesia, ita, vt reseruet sibi seruitium, quandiu vixerit. sed ideo ita hic dicitur, quia non consueuit aliquis in ecclesia seruum suum liberare, ita, vt reteneat seruitium obtentu diuini numinis, sed vt in totum à se dimittat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a HOmo. Charrularius. § id est, ille de cuius libertate charta facta est, vel fieri debuit.

b ¶ DE PRAESCRIPTIONIBVS. ¶ Præscriptio est exceptio causam sumens ex tempore. Sed hæc descriptio iure Romano potius quã Longobardo sumitur: nam præscri. xxx. annorum quæ tuetur fures, latrones, & inuasores exceptionem præbet: similiter hypothecaria, quæ datur creditoribus ad petenda, uel indicenda pignora tollitur spatio quadraginta annor. similiter actiones personales, quæ per litis contestationem perpetuantur. l. ficut. C. de præscri. xxx. annorum veruntamen præscri. longi temporis, quæ est decé ann. inter præsentes, & xx. inter absentes, dominium assumit: quia est vsucapio longa. Sed iure Longob. aliud est: nam præscriptiones non tendunt vt dominium acquirant, vel exceptionẽ per se tribuant, sed vt possidentibus prosint ad probationem tituli, cum nullus titulus sit: nam præscripti. decem, vel xx. vel xl. anno. titulum desiderat, & annos. † j. no.

† No. benefacienti benefaciam. le. sed & si lege. § consuluit. ff. de pe. hær. cũ prima loco illis teneamur, &c. c. cũ in officiis extraitis. de testa.

c SI quis comparauerit. § id est, comparasse sé dixerit. Et nota, quòd in hoc, quod dicit hæc lex, si aliquis perv. annos possedit titulo emptionis, & aduersarius dixerit non vendidisse, sed liuellario nomine dedisse, quòd si liuellum ostendere non potuerit, emptor iurare debet se comparasse, & per legem seq. si quis aliũ de re mobili. potest notari, quòd, si quis per v. annos possederit iusto titulo, q dominus efficitur: licet quidã contradicat, d ¶ Per quinq; annos. § Hæc præscriptio quinquennalis prodest duntaxat aduersus venditorẽ, & eius hæredes: & prodest ad hoc, ne compellatur emptor probare li quidò se emisse, & pretium soluisse, & possessionem sibi traditam fuisse: quòd aliàs necesse haberet probare, si nõ præscripsisset tanto tempore. l. cum res. C. de probatio. Sed nunquid præscriptio ista quinquennalis sublata est: Respon. vtiq; secundum quosdam. l si quis per xxx. § j. eod. Alij dicunt non esse sublatam: sed esse differentiam inter hanc præscriptionem quinquennalem, & illam xxx. annorum: quia hæc habet locum inter præsentes tãtùm: illa vero inter præsentes, & absentes Item in illa non fit pugna, in ista sic. vt § j. l. proxim. Et quod infrà subiicit, nisi sacramentum secundum qualitatem pecuniæ, hoc ideo dixit, quia secundum qualitatem pecuniæ solent à reo postulari, si fuerit causa xx. solid. aut xij. seu minor xij. &c. l. si qualiscunque causa § j. qualit. quis se def. deb.

† Not. hominem denarialẽ esse in potestate q. factus est liber per manum Regis cum denario.

e ¶ Præsentes § Non accipitur. vt iure Roma. quod aliud dicatur inter absentes, vbi desideratur geminata præscriptio.

f ¶ Venditor. § id est ille, quem possessor dixerit vendidisse sibi, quod si venditionem negauerit dicendo se præstitisse, pignori dedisse, locasse, vel aliter concessisse, idem erit.

g ¶ Libellum scriptum. § Quia contractus frequentius deducebantur in scriptis, sed idem erit, si per testes probare posset, vel per aliud probationis genus, vt per confessionem in iure factam, vel corã quinq; testibus rogatis, ut auth. rogati C. de testib. licet dici posset, q iure Longobar. non sint necessarij. v. testes, sed duo rogati sufficiunt. vt § qual. mun. ab. permisit l. ij. Actore autem in probatione deficiente, possessor (si voluerit) iurabit, quod pretio suo comparasset: nec per legẽ aliter dimittere debet: quo sacramento præstito ab oluitur. Istud tñ vltimum non est deterioris sacramenti: quia iusiurandum non est, nisi speciale hoc agatur: vt ff. de iureiuran. l fina. Sed an hodie locus sit huic præscriptioni? dicunt quidã legem istam hodie esse correctam per Grimoald. quod Lutprandus attestatur in l. si quis chartã. infrà eod. ibi quòd Rex Grimoald. q. d. nõ habet hodie locum præscri. v. annorum, cùm sit præscr. xxx. annorum instituta: econtra quòd locum habet, testator Astulphus. infrà eod. l. si quis Longobar. ibi, quia anterius edictum &c. & l. seq. qui possidet p v. annos, quæ tũc in facie eius, qui pulsauit per legem se defendaticum Astulph. sumat arg. ex præscriptione v. annorũ, ergo non est correcta: nam ea, quæ abolita sunt non deducuntur in arg. Sol. nõ dicit Astulphus hoc confirmando eam, sed potius infirmando q. d. licet in superiori edicto contineatur de v. ann. præscr. nõ tamẽ stamus illi, sed de præscrip. xxx. ann. loquimur: præterea dicitur. j. e. l. de possessione. quòd possessio alhorũ ho. se cum l. Longob. xxx. ann. fin. q. d. non habet locum præscrip. v. anno. secũdũ ius Longobar. sed xxx. ideo ista ducantur cõtra Regem non v. anno. præscri. Tu dic hanc legem hodie locum habere, in casu, quẽ põit, scilicet vbi petitor dicit rem suam fuisse, & possessorẽ habuisse causam ab eo, quem possessor nõ negat, sed allegat rem ipsam per v. annos possediſſe pro suo: quod si per testes probauerit, possessor poterit probare per sacramentum titulũ, quem ipse allegat: aliquin restituet rem potiori, quam suam fuisse profitetur: secus si petitor dicat possessionem inualiſam habuisse: quia cum non est locus huic l. quia contrarium dicere foret absurdum: nam facilè esset cuilibet possessori se tueri per sacramentum, & petitorem remouere à petitione: verum si petitor dixerit dolo, vel metu induxisti me ad vendendum, ideo malafide possides, tunc poterit petere possessorem per pugnam de malo ordine, vt dicunt leges seq Ex his igitur nota, quod præscript. quinq; anno. non parit exceptionem possessori, sed prodest vbi titu. acquirendi dominium præbet per sacramentum: quia præscriptiones iure Longobar. non præbent exceptionem contra dominos, nec sunt inuentæ ad dominium acquirendum.

h SI quis alium de re mobili. § Hinc nota eandem præscriptionem esse necessariam in rebus mobilibus quæ in immobilibus. licet iure Romano de mobilibus sufficiat triennalis præscriptio. Hæc lex addit superiori, quæ vult, quod per possessorem probato titulo per sacramentum, licere ei possidere: hic potest petitor possessionem impetere de malo ordine per pugnam, quo probato res ei restituatur cũ fructibus, & accessionibus. Item addit formã probationis malæ ordinis, vtpote ad tempus.

De præscriptionibus. b

TITVLVS XXXV.

¶ Rex Rhotar. LEX I.

SI quis comparauerit c terram, id est, solum ad ædificandum, aut casam mãcipatam, † & per quinque annos d inter personas præsentes e possederit, & postea ipse venditor, f aut hæres eius pulsauerit, dicendo, quòd præstitisset. non enim vendidisset, ostendat libellum scriptum, g vbi rogatus fuisset præstãdi, & si libellum non habuerit, nihil aliud faciat emptor, nisi sacramentum, secundum qualitatẽ pecuniæ præbeat, scilicet, quòd cum pretio suo rem ipsam comparasset, nec alteri per legẽ debeat dimittere: tunc liceat ei postea firmiter possidere, quod sibi comparauerit.

† mancipatam

¶ Idem. LEX II.

SI quis alium de re mobili, aut immobili h pulsauerit, dicendo, quòd malo ordine possideat, & possessor negauerit: ita prospeximus, q si per annos quinq; fuerit possessor, tunc ipse, qui possedit, aut per sacramentum debeat negare, aut per pugnã a se defendere, si potuerit.

† No. nec. rium q. cellarius hic dr. q. C. de adult. & cancellar. debet partibus q se notã, & gratiã fecimus. C. de iure delib. & pro hoc exstat edictum regis. Quòd si sacramentum genuinum dr videri, quod quis se defendat de charta.

¶ Rex Grimoaldus. LEX III.

SI seruus b aut ancilla per xxx. annos domino suo seruierit, de qbus rei veritas cognita c fuerit, q per xxx. annos dominis suis seruisset, & per superbiam, aut iusta patrocinia se voluerit d domino per pugnam vendicare d, nullatenus ei permittimus. sed seruiat ei, sicut decet seruum, aut ancillam domino proprio seruire. si militer & si aldius fuerit, impendat obedictiam suo patrono, sicut per triginta annos fecit, & ei noua à dño suo amplius non imponãtur e: sed liceat ei res suas habere quas per triginta annorũ spatiũ iuste f possederat.

¶ Idem. LEX III.

DE liberis g hominibus, quos constat per triginta annorum spatium e in libertate sua permansisse, nullam per pugnam patiantur violentiam: sed liceat eis in libertate sua permanere, & si eos quicunque pulsauerit, liceat eis cum sacramentalib. suis legitimis se idoneare.

† per

¶ Idem. LEX V.

SI quis per triginta annos bona fide possederit casas, familias, & terras, & cognitum h fuerit, quòd eius possessio i fuerit post † triginta annorum k curricula ad pugnam non perueniat, nisi ipse, qui possedit, secundum dum qualitatem pecuniæ cum sacramento suo se defendat: nam per pugnam, vt suprà diximus: nõ fatigetur.

¶ Rex Lutprandus. LEX VI.

SI quis chartam donationis per garathinx l factam, aut per susceptum launechild m, vel fortè per comparationem ostẽderit, & h SI quis. Cognitum. § id est, certum. Erat enim certa possessio, q si esset incognita, oporteret eam cognoscere: & si dubium esset, testibus probari debet quibus deficientibus sacramento, ut infra eodem l. si inter fratres. & l. sequ. Et nota, quòd quis post triginta annos per pugnã non fatigetur, sed defendere cogitur de malo ordine: nam hoc sacramẽtum non de possessione, sed de malo ordi. facit.

i ¶ Possessio. § scilicet. completa. unde cum per hanc legem cogatur necessario iurare de malo ordine, ergo in præscriptione triginta annorum necessaria est bona fides, quamuis lex ista se. indistinctè dicat, nisi ipse qui posse. &c. ad hanc respiciẽs, qd est contra l. rationẽ, & titulus in hac præscriptione non est necessarius: ut § de prohibi. nuptiis. l. de his ij, in fin & non licet sumere argumen. à quadragenaria possessione in quib. titulus non est necessarius: ut § j. eo l. si inter fratres: & l. sequen. quòd si per triginta ann. possedisset, & modò non possideret, per illã præscriptionem vendicare non posset: quod secus iure Ro. si bona fi. possederit: iure enim Longobardo. inuentæ sunt huiusmodi præscriptiones non ad acquirendum, sed ad defendendum: nam iure Roma. datur ei utilis actio in rẽ quòd malafide possedit, nec à dño, nec ab alio posset vendicare: possidens tamen utitur commodo præscriptionis: iurare enim debet possessor se bona fide possedisse per triginta annos, si solus ipse possederit: q si prædecessores eius, putà pater, iurabit filius d facto, & conscientia patris, ut suprà si ect. re. l. j. & § j. qualiter q. se defendere debet. l. si contigerit. & si per multas personas possessio ambulauerit, non inrabit de eorum conscientia, sed stabitur præsumptioni cùm in dubio bona fides potiùs, q mala præsumatur: ut ff. de fideicomm. libe. l. si eum seruum. § ex iusta. ut in fimi. si quis damnatus sit. p. p uiolẽtiam, præsumitur de priuata, quæ leuiorem inducit pœnã: ut ff. de pẽ. ais. l. si præses. & argum. ff. de suspe. tuto. l. hæ enim causæ. Quid si possessio conuenti fuerit interrupta naturaliter, quia alius possedit in medio, nunquid tempora prima cum posterioribus connumerabuntur? Respon. minimè, cum non sint continua, ut ff. de diuer. & tempora. præscriptioni. l. in usucapione. & l. fi. & no. hic quæ no. S. eodé. l. si seruus. in glo. fi. Hodie autem per Longobardo. leges. secundùm quas desiderat. bona fides in præscriptione triginta annorum iudicatur: sed secundùm ius Roma. non distinguitur possessio malæfidei, aut bonæfi, quo ad defensionem. secus quo ad actionem pariendam: ut C. de præscrip. triginta anno. l. si quis emptionis.

k ¶ Triginta annorum. § Sed nunqd, si dicit se possedisse per xxx. ann. allegabit titulum? Respon. utiq;, secundum quosdam. l. si inter fratres. l. d possessione. & l. placuit. § j. eo. Alij contra, & dicunt speciale esse inter fratres. & in d. l. possessione dictum esse fauore fisci. & in d. l. placuit. dictum esse ideo, quia præsumptio faciebat contra ipsum.

l SI quis. Garatinx. § l. per donationem uniuersitatis.

m S ¶ Launechil. § id est per donationẽ rei singularis, quæ desiderat launechil: ut § d. donatio. Quid, si facta sit donatio rei singularis, non subsecuto launechild? Respon. si tradatur, dominium transfertur, & donatarius habet rei uendicationem contra quemcunque possessorẽ, licet donatarius, qui launechil non fecit, quo minus possit à donatore,

ad tempus.

a ¶ Per pugnam.] pugna semper est in electione actoris, non rei, & locum habet ante probationem tituli, si actor velit dicere pscrip. v. annorũ. nõ prodest possessori: & post probationẽ tituli posset locũ habere, si actor allegaret contra eum, q dolo, vel metu fuisset inductus ad vẽdendum, donandum, cõmutandum, vel alio titu. quem reus interuenisse allegat. Et notandum, q præscriptio v. annorum non sufficit, nec p. odest reo, si velit probare titulum ab alio, putà cum conueniatur à Titio, & possessor velit iurare, q per quinq; annos possedit, vel per testes probare se habere titu. à Sempronio: ratio, q a si actor in pbatione dominij deficiat, nõ est necesse reo le defendere præscripti. uel titu. Si autem fundauerit intentionem suam in probatione dominij: tunc necessariè sunt possessiori pscriptiones: & si quidẽ possessor dicat se habere titu. à peritore, vel ab eius prædecessoribus, & li queret eum per quinque annos possedisse: licebit etiam possessori titulum probare per sacramentum. Si verò infra quinquennium cõueniatur, necessaria sunt instrumenta, uel testes ad probandum titu. quo probato per sacramentum, licebit actori usq; ad xxx. annos pugnam imponere: & fiat pugna de malo ordine, quæ cessat post triginta annos. & iurare debet se bona fide possedisse: & si non sufficit possessorem semel iurare de titu etiam post longa tempora necesse habet iurare de bonafi. & si quidem hoc sacramentum à parte est delatum & præstitum, prætextu periurij nõ retractabitur: vt C. de iure iur. l. i. si verò à iudice sit delatum, & ille, cuius causa iuratũ est, noluerit dicere iuranti, quòd sciens deieiauerit, ut § j. qualiter quis se defendebet. l. de furto, tunc reuocatur, & pugna locũ habet: q si noua instrumenta se dicat actor inuenisse, locus est reuocationi: ut ff. de iurtiu. l. ad monendi. Et no. q licet testes contineãtur appellatione instrumentorum: quia pertinent ad instruendam causam: ut ff. de fid. instru. l. j. tamẽ in casu prædicto accipitur pro chartulis: sed si coniunctus fuerit iuratori, rẽ de qua periurauit, amittat, ut § j. de periu. l. j. quo casu post triginta an. non sit pugna de malo ordine, sed de periurio: unde uidetur in idem recipere quia probatur periurium: nec sufficit dicere ei, qui pugnam imponit, quòd iurator periurauerit, nisi addat scienter.

b SI seruus. § scilicet de quo dubium erat, an seruus esset, uel liber. Sed contra hanc legem facit. l. ij. § j. de præiudic. actio. Sol. hæc lex loquitur de eo, qui moratur in possessione seruitutis: illa uerò de eo qui moratur in possessione libertatis. Item contra § j. eo. l. si quiscunque. Solut. hic certum erat, quòd seruus domini fuerat: ibi uerò fuerat, sed niteba tur ex sola possessione eum eripere in seruitutem: quod prohibetur.

c ¶ Cognita. § non sacrameato, sed aliis probationibus liquere debet, quòd possessor per triginta ann. possedisset.

d ¶ Vendicare. § Proclamabat de possessione seruitutis in libertatem, & pugnam domino imponebat, quòd malo ordine eum possedisset in seruitute, & quòd non proderat ei possessio xxx. anno. quod remouet cum post triginta an. non debet fieri pugna de malo ordine: si autem § j. triginta an. possessio sit, licet ei pugnam domino imponere de malo ordi. vt § j. qualiter quis se defendere debet. l. si seruus.

e ¶ Imponatur. § quia non debet esse ei onerosa nouam conditionem imponendo, & res auferendo, nisi sicut per triginta an. &c. & concor. iuri Roma. C. in qui. cau. co. do. accu. po. l. j. lib. xj. ubi dominus accipere debet à colonis quantum consueuit.

f ¶ Iustè. § Not. in præscriptionibus triginta annorum bonam fidem necessariam esse: quod per totum titulum patet, in quo uetatur pugnã fieri de malo ordi post xxx. an. non autem infra: sed dum hic videt dicere, quòd prosit præscriptio xxx. an. ad aliquid retinendum pro suo: uidetur contra. infra eod. l. si quiscunque. & l. penul. & fina. ubi spatium triginta annorum non prodest seruo ad libertatem acquirendam, minus debet prodesse contra libertatem. Solu. lex ista non dicit, q possessus per triginta annos fiat seruus, sed q non potest de malo ordi. per pugnam impetere, & non negat, quin possit aliis probationibus uti ad libertatem suam vendicãda: ut quia de liberis parentibus natus est, & in dubio pro libertate iudicabitur: non enim sola possessio seruum facit, & hoc casu loquitur. d. l. si quiscunque.

g DE liberis. § No. quòd ad libertatem defendendam prodest præscriptio triginta annorum: sed contrà infrà eodem. l. penulti. & fina. Sol. hic prodest possessio libertatis, ut per pugnam nõ fatigetur, sed poterit titulũ pbare sacramento. & nota. suprà. l. proxima. nec qui dicit se dominum, impeditur uti aliis probationibus probãdo testibus, uel instrumento matrem fuisse ancillam: & econtra, ille probare manumissionẽ testibus vel sacramento, quibus veniẽtibus probatio tituli vel natalium locum non habet. Vel dic, q hæc corrigitur per illam. Vel q inferior lex est intelligẽda secundum istam. Vel q ibi præsumptio erat contra ipsum, quia patrem, vel matrem seruũ habuerat. Vel hic nõ cõstabat, quòd aliquando fuisset seruus: ibi verò sic:

h SI quis. Cognitum. § id est, certum. Erat enim certa possessio, q si esset incognita, oporteret eam cognoscere: & si dubium esset, testibus probari debet quibus deficientibus sacramento, ut infra eodem l. si inter fratres. & l. sequ. Et nota, quòd quis post triginta annos per pugnã non fatigetur, sed defendere cogitur de malo ordine: nam hoc sacramẽtum non de possessione, sed de malo ordi. facit.

i ¶ Possessio. § scilicet. completa. unde cum per hanc legem cogatur necessario iurare de malo ordine, ergo in præscriptione triginta annorum necessaria est bona fides, quamuis lex ista se. indistinctè dicat, nisi ipse qui posse. &c. ad hanc respiciẽs, qd est contra l. rationẽ, & titulus in hac præscriptione non est necessarius: ut § de prohibi. nuptiis. l. de his ij, in fin & non licet sumere argumen. à quadragenaria possessione in quib. titulus non est necessarius: ut § j. eo l. si inter fratres: & l. sequen. quòd si per triginta ann. possedisset, & modò non possideret, per illã præscriptionem vendicare non posset: quod secus iure Ro. si bona fi. possederit: iure enim Longobardo. inuentæ sunt huiusmodi præscriptiones non ad acquirendum, sed ad defendendum: nam iure Roma. datur ei utilis actio in rẽ quòd malafide possedit, nec à dño, nec ab alio posset vendicare: possidens tamen utitur commodo præscriptionis: iurare enim debet possessor se bona fide possedisse per triginta annos, si solus ipse possederit: q si prædecessores eius, putà pater, iurabit filius d facto, & conscientia patris, ut suprà si ect. re. l. j. & § j. qualiter q. se defendere debet. l. si contigerit. & si per multas personas possessio ambulauerit, non inrabit de eorum conscientia, sed stabitur præsumptioni cùm in dubio bona fides potiùs, q mala præsumatur: ut ff. de fideicomm. libe. l. si eum seruum. § ex iusta. ut in fimi. si quis damnatus sit. p. p uiolẽtiam, præsumitur de priuata, quæ leuiorem inducit pœnã: ut ff. de pẽ. ais. l. si præses. & argum. ff. de suspe. tuto. l. hæ enim causæ. Quid si possessio conuenti fuerit interrupta naturaliter, quia alius possedit in medio, nunquid tempora prima cum posterioribus connumerabuntur? Respon. minimè, cum non sint continua, ut ff. de diuer. & tempora. præscriptioni. l. in usucapione. & l. fi. & no. hic quæ no. S. eodé. l. si seruus. in glo. fi. Hodie autem per Longobardo. leges. secundùm quas desiderat. bona fides in præscriptione triginta annorum iudicatur: sed secundùm ius Roma. non distinguitur possessio malæfidei, aut bonæfi, quo ad defensionem. secus quo ad actionem pariendam: ut C. de præscrip. triginta anno. l. si quis emptionis.

k ¶ Triginta annorum. § Sed nunqd, si dicit se possedisse per xxx. ann. allegabit titulum? Respon. utiq;, secundum quosdam. l. si inter fratres. l. d possessione. & l. placuit. § j. eo. Alij contra, & dicunt speciale esse inter fratres. & in d. l. possessione dictum esse fauore fisci. & in d. l. placuit. dictum esse ideo, quia præsumptio faciebat contra ipsum.

l SI quis. Garatinx. § l. per donationem uniuersitatis.

m S ¶ Launechil. § id est per donationẽ rei singularis, quæ desiderat launechil: ut § d. donatio. Quid, si facta sit donatio rei singularis, non subsecuto launechild? Respon. si tradatur, dominium transfertur, & donatarius habet rei uendicationem contra quemcunque possessorẽ, licet donatarius, qui launechil non fecit, quo minus possit à donatore,

Universidad de Deusto

vel eius hæredibus Iannechil faciat, vel rem donatã restituat: vt no.ff. de dona. potest itaque donatarius rẽvendicare ante, & post præstitum Iannechil, si factus fuerit dominus per traditionem.

† absentatum

a ¶ Nõ possederit. ℨ id est nõ quòd vllo tempore possedisset, sed possidet, qui nunc agit, sed præscriptionem quomodolibet amisit: verũ dicebat, se has non peruisse ã possessore, quia munimen eius absentatum fuit: quo casu distinguitur, nam si fert absentatum. id est surreptum ab eo, qui nunc possidet, nõ posset ei præscriptionem triginta annorum opponere: quia ex quo surripuit instrumẽtũ, in quo legebatur rem ad alium pertinere, quoniã mala fide possedit, & sic non prodest ei dicta præscriptio, in qua bona fides desideratur, ut dictũ est: sed fortè instrumentum surreptum fuit ab alio: quod possessori nocere non debet.

† Pontificium

b ¶ Possideat. ℨ Hinc nota, quòd in præscriptione triginta annorũ non est necessarius titulus. non enim dicit lex ista peruenisse ad possessorẽ per titulum, sed qui possedit per triginta annos possideat & in antea: sic ergo instrumentum non roboratum, & ostensum viribus caret cõtra possessorem bonæ fidei, q̃ si agatur contra dominum, qui minori tempore possedit, nõ posset tertius se tueri, qui nullam habet exceptionem, nisi causam, & titulum haberet, qui per triginta annos possedit: nam exceptiones actori competẽtes non competũt mihi, & possessio actoris mei continuatur cũ mea: ut suprà dictum est: & ff. de excep. l. exceptiones. instrumentum autem venditionis, vel alterius cõtractus prodest petitori ad rem vendicandam cõtra possessorem, si probauerit dominũ fuisse venditorem, cum per illud

† tractata

instrumentum se dominũ non probabit: proderit tamen ei, si voluerit publiciana intentare, quæ est, vtilis rei vẽdicatio, vt ff. de publicia. l.j. & insti. de actio. §. omnium. vers. nanque.

c ¶ Inter. Per quadraginta annos. ℨ Suprà Lutprandus, & Grimoaldus induxerunt præscriptionem xxx. ann. inter extraneos: nunc idem Lutprandus inducit nouã præscriptionẽ quadraginta ann. inter fratres uel alios parentes, q̃ pariter succedunt, q̃ si unus eorum uoluerit dicere rem, quę de aliqua successione fuit, propriã fuisse, ostẽdere debet qualiter ad eum peruenit: alioquin veniet in iudiciũ familiæ erciscundæ. uel communi diuidundo. ut C. de proba. l. siue possidetis. & si quidem probauerit testibus, uel instrumentis, poterit se tueri à cohæredibus, si possideat, siue contra eos agat, quod cum effectu poterit: sed si uoluerit titulum probare sacramẽto, necessaria est noua præscriptio, s. xl. anno. qua per testes probata, si de ea dubitetur, & sacramento præstito, æstimetur res de iudicio familiæ erciscundæ, & communi diuidundo, quia non uenerunt ad diuisionem.

d ¶ Factas. ℨ id est, quòd si res fuerit de hæreditate aui, uel patris communis, dicere debet à quo eorum res factas suas habet: si uero alterius parentis, cui cum aliis parentibus successit, dicere debet, quod de illo parente, cui successum est, res factas suas habet.

e ¶ Commutationem. ℨ Ex hoc no. q̃ filius non est in potestate patris isto iure, cum ualeat donatio, emptio, seu permutatio inter patrẽ, ℨ & filiũ. Sed dic, q̃ ideo præscriptio est necessaria: q̃ donatio facta à prẽ in filium non ualet. Item no. q̃ dñium rei transit in filium per traditionem factã ex aliquo dictorũ contractuũ: unde liquet, q̃ præscript. xxx. anno. non est inuenta ad dominiũ acquirendũ, vel defendẽdum, sed vt per titulũ dñs factus sit, si per xl. an. possedit: ut no. ff. eo. in prin. & sic

gene. aliter. in prin. non autem iure Longobard.

a ¶ Præceptum. ℨ id est instrumentum alienationis.

b ¶ Non fuerint completi. ℨ Vt detur impossibilis probatio cum sit negatio facti, quæ per rerum naturam probari non potest, ut C. de probatio. l. actor. respon. rerum naturam, id est per consuetudinem causarum, quæ est ut affirmãs probet assertionem suã, non autem negans negatiuam, sed contradictoriam affirmatiuam, per quem remanet probata negatiua: ut si quis dicat, Socrates non est lapis, si probat affirmatiuam, q̃ si homo, probat, quòd non sit lapis, ut alias cõtingit: Titius contra Sẽpronium dicit p̃ omisisti mihi Capuæ utigenti. Sẽpronius negat, probans affirmatiuam per negatiuam: probando eodem die fuisse Romæ, ut instrumẽto inutili. ff. pula. ita & in casu nostro, ut actor publicus probet in frã istud tempus alium possessorem in medio, & sic probabit, quòd non fuerũt completi quadraginta anni, quòd si constat rem fuisse Principis opus est possessori, ut ostẽdat instrumentum alienationis, siue testes, qui cũ instrumentis parem uim habent: ut C. de fide instrumentorum. l. in exercẽdis. aut necesse habet rem restituere.

c ¶ Comparauerit. ℨ Nõ enim prodest ei allegare titulum, quia sciuit, aut scire debuit, quod à seruo, vel aldione emerit: vnde est i mala fide, nec prodest ei allegare titulum, qui discrepat à iuste quia habetur pro non titulo.

† voluit

d ¶ De aliorum. ℨ scilicet priuatorum: qui caret bonafide, non ꝑdest ei præscriptio triginta annorum: verùm si seruus, uel aldio priuati dixisset se alienare ex dominj iussione, proderit emptori præscriptio triginta annorum secundũ sententiam dicentium titulum non desiderari in præscriptione triginta annorum. sed tantum bonam fidem, quod in præscriptione xl. anno. locum non haberet. Ex his ergo not. præscriptionem xl. annorum prodesse non ad actionem patiendam, uel defensionem inducendam per se, sed ut probet titulus sacramẽto, quia alias probari debet per testes. Quæritur, an si Comites, vel Barones conueniant aliquos, debeat contra eos opponi duplicata ꝑscriptio, uel possint duplicatas petere cõpositiones à subditis? videt, q̃ ficta allegant se habere iura regalia, & actiones Regi cõpetentes: & sicut Rex põt exigere duplã cõpositionẽ, ita & ipsi: & sicut contra Regem est duplicata præscrip. ita & contra ipsos. nam sicut ad emptorem hæreditatis transeunt omnia onera hereditatis: ita ad Comites, & Barones transeunt omnia iura regalia: Resp. nequaquam: nec ob. quod dictum est: quia attenta illa ratione sequeretur, quòd eam etiam allegarent milites: qui à Comitibus, & Baronibus feuda accipiunt, qđ nõ est dicendum: est igitur regium priuilegium, & personale inductum fauore suæ dignitatis: nam unum & idem ius diuersum sortitur effectum secũdum personarum qualitatem, puta extraneum mundualdum habere mundium uiduæ, quę si uirum accipiat, & moritur maritus ei succedit, mundualdus fuisset exclusus per sorores, ut suprà, de succession. l. si sorores. uñ alium effectum habet mundium in persona marici, quàm extranei mũdualdi, quod contingit priuilegio mariti. Item si pater, aut frater mũdualdi sint, possunt sororem inuitam ad maritum tradere. & infrà xij. an nos desponsare. l. ij. suprà de ꝓhibitio. nup. qđ extraneus mundual. facere non posset: imò amittit mundium, & etiam punitur, ut d. l. ij. Sic ergo hæreditariæ actiones, licet competant Regi, alium effectum habent in persona Regis, & alium in persona cohęredis: qđ & iure Roma. contingit: nam una, & eadem actio si competat tollit priuato spatio triginta annorum: si uerò ecclesiæ, durat usq; ad quadraginta annos auth. quas actiones. C. de sac. sanc. eccle. nam debita, & credita terminum faciunt, secùs si hæreditas ad manus regias peruenerit: ut suprà, de succes. l. si quis sine hęrede. quæ non faceret si ad manus priuati peruenisset.

† possessionem

c ¶ Si quis possederit. ℨ Hic not. quòd etiam in re mobili sit necessaria præscriptio. triginta annorum, quod concor. iuri Roma. si res mobilis bona fide & iusto titulo possideatur, tunc usucapitur: quæ usucapio incognita est iure Longo. nam si careat titulo, necessaria est præscrip. triginta annorũ, nisi iustus error habeat pro titulo.

† Not. loca venerabilia iter sex l. annotum præscri. tiñ excludi. c. de quarta. de præscri. & aut quas actio. C. de sac. san. ec. & quę dixi in §. j. de præscri. li. consu. bitu rig.

† lx.

f ¶ Falsam. ℨ Si quidem sciret instrumentum falsum. per quod possideat non prodest ei præscriptio triginta annorum: quia non possidet bona fide, quæ iure isto considerat: quod si ignoret nõ caret bona fide. quia non contrahitur crimen nisi uoluntas nocendi intercesserit: quæ uera sit, quo ad euitandam pœnam falsi, ut non componat guidrigild. nam sententia per falsa instrumẽta prolata nullius est momenti, ut C. si ex fal. instrumen. per totum. si uires sumpserit ex falso: ut C. dicto tit. & lege, falsam quidem. ita & hic nõ debet ꝓdesse possessio possessoris: quia per chartam falsam possedit: nec trãsactio hoc modo cõposita ualet. l. si ex falsis. C. de transactio. b. & ꝓscriptum per mendacia impetratum facit impetrãtẽ carere impetratis: ut C. si contra ius uel utilitatẽ pubicam. l. & si legibus. Item si quis per falsos codicillos petat legatum, si uult abstinere ab usu liberatur à pœna falsi: quia ipse non confecit eos lege codicillos. C. ad legem Corn. de fal. l. si falsos. ita hic liberatur à pœna falsi instrumenti, si abstinere uelit: & sicut in superiori casu rẽ quã uolebat per falsos codicillos cõsequi, amittit: sic etiam amittit iste possessionem, quam per chartã falsam detinuit. arg. l. diuus Claudius. §. plane. ff. ad leg. Corne. de falsis. ubi is, qui sibi legatũ adscribi fecit in testõ, si testamentum generali subscriptione testatoris fit confirmatũ, tunc pœna falsi remittitur ei, sed à petitione legati abstinere debet: ita in casu isto: ubi possidens per chartam falsam, si confecit ipse, uel scribi fecit instrumentum, non euitabit pœnam l. falsos. C. ad l. Cor. de fal. quod procedit, ubi conuentus instrumentum in iudicium protulit quod falsum est repertum, quòd si in iuribus tantum falsum fuisset, rẽ non amitteret, sed purgaret se per sacramentum de malo ordine.

g ¶ Iquis. Excludãtur. ℨ No. q̃ ordo ecclesiarũ uiuit iure Rom. & non Longo. sed quare excluditur hic præscr. xxx. an. à Lõgobardis possidentibus? Rñ. lex ista reducit ad memoriã præscr. v. au. q. d. anterius edictũ cõtinet ꝑscriptionẽ, quã contra ecclesiã nolumus ualere, sed extendimus eã usq; ad xxx & sic vñ, q̃ fauore ecclesiæ fit lex ista, quę non debet ad eius læsionẽ retorqueri. l. qđ fauore. C. de leg. & C. de fi. instr. Plures. Vtrũ ergo ecclesia quo iure uoluerit: ant iu. Ro. aut Lõgo. vel dic, q̃ hic cauet ecclesiã ꝑscribere spatio xxx. au qđ videt stare nõ posse: q̃ a ecclesia uiuit iure Ro. ut j. de episco. & cleri. l. vt omnis ordo. & iure Ro. xl. annis præscribit, & præscribitur auth. quas actio. C. de sac. sanc. eccle. An ergo præscriptio xxx. anno. cõpetat actori Lõgobardo, cum quadraginta anni sint completi? Respon. vtique, sed hic non defenditur ecclesia iure suo, sed se actione Longobardi defendit: & sic non ob suum fauorem, sed ob Longobardi iniuriã: nam qui passus est

res ipsas, vnde legitur, non possederit [a], & dixerit, quòd munimen suum per absentiam † fuisset, & si per triginta annos, aut suprà, possessio ista fuerit, non habeat aduersus eum, qui possedit, facundiam loquendi cum munimine ipso, quod ostendere videtur, nisi ipse, qui per triginta annos possedit, firmiter possideat [b]: quia gloriosissimus Grimoaldus Rex triginta annorum instituit possessionem: nam si intrà triginta annos possessio ipsa fuerit, potestatem † habeat cum munimine suo, dicendi, quod voluerit, & ipse, qui possedit, secundùm edictum respondeat.

¶ Idem. LEX VII.

SI inter fratres per quadraginta annos [c] possessio fuerit de rebus, seu de casis, vel de terris, quæ indiuisæ sunt, vel inter parentes, qui per quadraginta annos possedit, qualiter præsumat dicere per sacramantum de sancta Dei euangelia affirmet, quòd de auo, aut de patre, aut de fratre, aut de aliquo parente ipsas res suas habeat factas [d], aut per donationem, aut commutationem, [e] aut per æstimationem, aut per comparationem, aut quomodo præsumpserit dicere, aut affirmare, & liceat ei ipsas res posteà illi batas habere, & possidere. Aliæ verò res, quæ diuisæ fuerint inter fratres, seu nepotes, vel vbi mensura tracta † est, sortes ſtãtes adæquentur [f]: nam vbi per quadraginta annos mensura minimè ambulauerit [g] & causa [h] probata fuerit, quòd iure quieto possedisset, sicut supra legitur, per sacramentum finiatur, excepto, si communiter [i] aliquid possedisset.

¶ Idem. LEX XIII.

DE possessione, quam aliquis de publico habet [k], & per quadraginta annos quietus possedit, liceat ei in antea sine aliqua molestatione habere, & possidere. Hoc autem ideo statuimus, quia possessio aliorum hominum secundùm legem Longobardorum in triginta annis finitur. Causas quidẽ regales, vnde compositio expectatur, duplicatas statuit decessor noster Rotharis Rex componere: propter ea nobis rectum cum nostris Iudicibus comparuit esse, vt etiam in ista causa de possessione duplicentur ipsi anni, vt fiant [l] sexaginta, & si iudex, aut actor noster ipsum qui possessionẽ talem habet pulsauerit [m], quòd ipsam rem iniustè possedisset, aut inuasisset, & non sint completi sexaginta anni, tũc ille, cuius possessio est, dicat, iuratus ad sancta Dei Euangelia [n], aut de se, aut de patre, aut de auo, quòd ipsas res per principẽ qualem ausus fuerit nominare data fuisset, & ipse aut parentes eius per sexaginta annos [o] possedissent, nec eam per legem [p] dimittere debeat, & sit posteà securus. Et

† absentatum

† tractata

† Pontificium

† voluit

† possessionem

† Not. loca venerabilia iter sex l. annotum præscri. tiñ excludi. c. de quarta. de præscri. & aut quas actio. C. de sac. san. ec. & quę dixi in §. j. de præscri. li. consu. bitu rig.

† lx.

Biblioteca

quent [f]: nam vbi per quadraginta annos mensura minimè ambulauerit [g] & causa [h] probata fuerit, quòd iure quieto possedisset, sicut supra legitur, per sacamentum finiatur, excepto, si communiter [i] aliquid possedisset.

¶ Idem. LEX XIII.

DE possessione, quam aliquis de publico habet [k], & per quadraginta annos quietus possedit, liceat ei in antea sine aliqua molestatione habere, & possidere. Hoc autem ideo statuimus, quia possessio aliorum hominum secundùm legem Longobardorum in triginta annis finitur. Causas quidẽ regales, vnde compositio expectatur, duplicatas statuit decessor noster Rotharis Rex componere: propter ea nobis rectum cum nostris Iudicibus comparuit esse, vt etiam in ista causa de possessione duplicentur ipsi anni, vt fiant [l] sexaginta, & si iudex, aut actor noster ipsum qui possessionẽ talem habet pulsauerit [m], quòd ipsam rem iniustè possedisset, aut inuasisset, & non sint completi sexaginta anni, tũc ille, cuius possessio est, dicat, iuratus ad sancta Dei Euangelia [n], aut de se, aut de patre, aut de auo, quòd ipsas res per principẽ qualem ausus fuerit nominare data fuisset, & ipse aut parentes eius per sexaginta annos [o] possedissent, nec eam per legem [p] dimittere debeat, & sit posteà securus. Et si hoc facere ausus non fuerit, aut fortè gastaldius, aut actor probare potuerit, quòd completa lx. annorum possessio ista non sit, & veritas apparuerit, quòd de publico fuisset, aut ostendat præceptum [a], aut amittat rem ipsam in publico si lx. anni ipsa possessione non fuerint completi [b]: & si forsitã aliqs de seruo, aut aldione Domini Regis comparauerit [c], & probata causa fuerit, relaxet ipsam rem in publico: quia de seruo, aut aldione Regis possessio venditionis esse non debet, sicut nec de aliorũ [d] seruis, aut aldionibus.

¶ Idem. LEX IX.

SI quis possederit [e] qualemcunque rem mobilem, aut immobilem per chartam falsam, & probatum fuerit, quòd per ipsum munimentum falsum rem ipsam possideat, non eum defendat possessio sua, hoc est, xxx. annorum, nec excludat illum, cuius res legibus fuerit, sed amittat rem ipsam, quã per chartam falsam [f] possidere videtur, sic tamen, vt diximus, si, p batum fuerit, & ille ipsam rem recipiat, cui antea pertinere per legem debuerat.

¶ Rex Rachis. LEX X.

REminiscimur enim, quia in anteriori edicto continere dinoscitur, de liberis fœminis, quę seruis copulantur, vt quandocunque inuentæ fuerint in seruitium reducentur. Sed quia Grimoaldus Rex statuit de his, qui p xxx. annos in libertate vixerunt, vt in seruitium non replicarẽtur: tamen quia curtis Regis possessio † impedit, nisi per lx. annorum curricula, sicut dominus Lutprandus Rex instituit, ideo diffinim [a], si quæ fœminæ, à modo inuentæ fuerint, quæ sibi seruos copulauerint, & per lx. annos in libertate permanserint, ipsæ, & filij, & filiæ earum, atque qui de ipsis procreati fuerint inuenti, nullus eos in seruitio replicare pręsumat, sed in libertate sua permaneant, sicut p sexaginta annos permanserunt. Si autẽ à, modo pſumpserit cuiusq; seruus ariamannã ducere vxorem, sic exinde detur iudiciũ, sicut in anteriori edicto legitur.

¶ Rex Astulphus. LEX XI.

SI quis Longobardus qualemcunque rem possederit, & custodes locorum venerabilium de ipsis rebus eum molestauerint, & ipse possessionem suam per xxx. annos cõsignauerit, & eius claruerit possessio, possideat & in antea. Similiter & venerabilia loca faciant de rebus, quas ipsa possidẽt, si à Longobardis fuerint pulsata: quia anterius edictum cõtinet de quinque annorum possessione, vt qui possederit per quinque annos in facie eius qui pulsauerit, ipse secundũ legem defendat se, & loca venerabilia [a] inter se de rebus, qui buslibet per xl. † annorum possessionem excludãtur [g]. ideo iustũ diximus, vt qui per xxx. annos possederit, possideat & in antea.

c ¶ Si quis possederit. ℨ Hic not. quòd etiam in re mobili sit necessaria præscriptio. triginta annorum, quod concor. iuri Roma. si res mobilis bona fide & iusto titulo possideatur, tunc usucapitur: quæ usucapio incognita est iure Longo. nam si careat titulo, necessaria est præscrip. triginta annorũ, nisi iustus error habeat pro titulo.

f ¶ Falsam. ℨ Si quidem sciret instrumentum falsum. per quod possideat non prodest ei præscriptio triginta annorum: quia non possidet bona fide, quæ iure isto considerat: quod si ignoret nõ caret bona fide. quia non contrahitur crimen nisi uoluntas nocendi intercesserit: quæ uera sit, quo ad euitandam pœnam falsi, ut non componat guidrigild. nam sententia per falsa instrumẽta prolata nullius est momenti, ut C. si ex fal. instrumen. per totum. si uires sumpserit ex falso: ut C. dicto tit. & lege, falsam quidem. ita & hic nõ debet ꝓdesse possessio possessoris: quia per chartam falsam possedit: nec trãsactio hoc modo cõposita ualet. l. si ex falsis. C. de transactio. b. & ꝓscriptum per mendacia impetratum facit impetrãtẽ carere impetratis: ut C. si contra ius uel utilitatẽ pubicam. l. & si legibus. Item si quis per falsos codicillos petat legatum, si uult abstinere ab usu liberatur à pœna falsi: quia ipse non confecit eos lege codicillos. C. ad legem Corn. de fal. l. si falsos. ita hic liberatur à pœna falsi instrumenti, si abstinere uelit: & sicut in superiori casu rẽ quã uolebat per falsos codicillos cõsequi, amittit: sic etiam amittit iste possessionem, quam per chartã falsam detinuit. arg. l. diuus Claudius. §. plane. ff. ad leg. Corne. de falsis. ubi is, qui sibi legatũ adscribi fecit in testõ, si testamentum generali subscriptione testatoris fit confirmatũ, tunc pœna falsi remittitur ei, sed à petitione legati abstinere debet: ita in casu isto: ubi possidens per chartam falsam, si confecit ipse, uel scribi fecit instrumentum, non euitabit pœnam l. falsos. C. ad l. Cor. de fal. quod procedit, ubi conuentus instrumentum in iudicium protulit quod falsum est repertum, quòd si in iuribus tantum falsum fuisset, rẽ non amitteret, sed purgaret se per sacramentum de malo ordine.

g ¶ Iquis. Excludãtur. ℨ No. q̃ ordo ecclesiarũ uiuit iure Rom. & non Longo. sed quare excluditur hic præscr. xxx. an. à Lõgobardis possidentibus? Rñ. lex ista reducit ad memoriã præscr. v. au. q. d. anterius edictũ cõtinet ꝑscriptionẽ, quã contra ecclesiã nolumus ualere, sed extendimus eã usq; ad xxx & sic vñ, q̃ fauore ecclesiæ fit lex ista, quę non debet ad eius læsionẽ retorqueri. l. qđ fauore. C. de leg. & C. de fi. instr. Plures. Vtrũ ergo ecclesia quo iure uoluerit: ant iu. Ro. aut Lõgo. vel dic, q̃ hic cauet ecclesiã ꝑscribere spatio xxx. au qđ videt stare nõ posse: q̃ a ecclesia uiuit iure Ro. ut j. de episco. & cleri. l. vt omnis ordo. & iure Ro. xl. annis præscribit, & præscribitur auth. quas actio. C. de sac. sanc. eccle. An ergo præscriptio xxx. anno. cõpetat actori Lõgobardo, cum quadraginta anni sint completi? Respon. vtique, sed hic non defenditur ecclesia iure suo, sed se actione Longobardi defendit: & sic non ob suum fauorem, sed ob Longobardi iniuriã: nam qui passus est

Universidad de Deusto
Biblioteca

se uendi ad pretium participandum emptori scienti, uenditus ad libertatem proclamat ob emptoris iniuriam tantùm l.liberis. §. si quis sciens. ff. de liberali causa. & qui libertum eximit in ius nocantem, non punitur edicto, & hoc ob liberti iniuriam, non sui fauore. l. secunda. ff. ne quis eum qui. & si rem alienam quis sciens emerit, si euincatur, aget de euictione emptor ob emptoris iniuriam tantum. l. si quis fundum. C. de euictionibus. Sic ergo licet dominium non acquirat ecclesia, tamen, quia Longobardi actionem amittunt spatio xxx. an. ideo ecclesia se tuetur: quia sine actione nemo experit. l. quoties. §. itē si tpali. ff. d adm. tuto ff. de negot. gest. l. si pupilli. §. uideamus. Sed oppon. nam non uidetur amissum, quod alteri est acquisitum: vt ff. ex quib. cau. maio. l. nec. sol. præscriptio triginta annorū non est inuenta ad dominium acquirendum, sed ad exceptionem parandam: ecclesia ergo opponit exceptionem Longobardo agenti, & si dominium non acquisierit: & licet actio non tollatur ipso iure in præscriptione xxx. annorum, quia tempus non est modus tollendæ actionis ipso iure, tamen actio efficitur inutilis Lōgobardo, qui vult agere præscriptione triginta annorū: nam quo ad effectum nil interest, vtrum nullam habeat actionem, an talem quæ per exceptionē tollatur. l. j. ff. de dolo. hoc procedit, vt Longobardus agens cōtra ecclesiā repellatur, sed si ecclesia velit agere contra Longobardū, videtur, quòd non sit repellenda: vt in prima quæstione not. ad fauorem ecclesiæ lex ista fuit inuenta: si uerò noluerit uti hoc fauore, poterit cum effectu agere, cū Rex non potuerit leges contra ecclesias condere, quæ sunt suæ iurisdictioni subditæ. Sed respon. quia singulariter cuilibet permissum est suo iure se defendere: sed Longobardus ita quæ suo iure se defendit utendo præscriptione triginta annorum, ut in simili. Iustitia est constans est perpetua uoluntas ius suum unicuiq; tribuens. l. iustitia. ff. de iustit. & iu. &c. Item iuris præcepta sunt hæc: honestè uiuere &c. cum ergo ius suum cuilibet tribuatur, pōt Longobardus iure suo uti contra Romanum, uel contra Longobardum utentem iure Romano: ut si clericus conuentus coram iudice ciuili, de crimine ciuili debet iudex ei seruare priuilegia: ut C. de episco. & cle. auth. clericus in lite. & arg. eius, quo utimur hodie: ut si Romanus ꝓducat testes contra Francos, licet iure Romano obtinere deberet Romanus, quia attestationibus testium stari debet, Francus tñ iure suo utetur, & obiiciet pugnam contra testes, si uoluerit: cuilibet cñ se defendere sua lex permittit, licet sit contra ius actoris: nam si Romanus & Longobardus pactum faciant, Longobardo quidem oritur actio iure Longobardo: quia stantia q̄ fit inter liberos homines, stare debet: & tamen si Romanus ex hac stantia conueniat utetur iure suo, quo nō oritur actio ex nudo pacto. Item Romanus potest producere testes iure suo, exceptis mulieribus de adulterio condemnatis. l. ex eo. ff. de testi. uerum Longobardus se tuetur iure suo, quo mulier ad testimonium non admittitur. Ex his colligitur, quòd Longobardus tuetur le præscriptione triginta annorum contra ecclesiam. Alij dicunt huic. l. locum non esse, & interpretationē Astulphi, per quam dixit, quia loca uenerabilia inter se præscribunt annis quadraginta, non esse ueram, quia non tantum una ecclesia contra aliam habet actionē usque ad quadraginta annos, sed etiam cō tra quemlibet Romanum. auth. quas actiones. C. de sacrosan. eccl. & in hac opinione procliuior sum, quo ad hoc ut ecclesia non excludatur præscriptione triginta annorum.

a ¶ Imperator Lodoicus. LEX XIII.

PLacuit nobis de liberis, uel illis hominibus, qui se per triginta annos liberos esse dicūt, vt per hāc possessionem liberi non

¶ Idem. LEX XII.

SI quiscunque [a] homo pro bonitate sua introierit in seruitium iudicis, aut alicuius hominis, & deseruierit, uel filiis, uel nepotibus eius, & claruerit ueritas, quòd parentes eius omnes liberi fuissent, & posteà in seruitium detinere uoluerit, dicendo quòd per triginta annos ei, uel parentibus eius seruiuisset, non possit eum per ipsam possessionem tenere: quia impossibile [b] est, & contra Dei præceptū dum omnes eius parentes liberi sunt, & ipse solus, qui voluntariè seruiuit in seruitiū detineatur pro sola possessione: nam si pro furto, aut alia malitia, sicut edictum cōtinet, ad seruiendum in manus datus fuerit, & probatum fuerit, deseruiat, sicut & in antea. Si verò eius parentes serui fuerunt, & ipse solus ad libertatem tendere voluerit, si ipse libertatē suam idoneare per chartā, aut per homines liberos, vel per possessionem iustam non potuerit, deseruiat & in antea.

¶ Imperator Lodoicus. LEX XIII.

PLacuit nobis de liberis, uel illis hominibus, qui se per triginta annos liberos esse dicūt, vt per hāc possessionem liberi non sint [c], nisi de ingenuo patre [d], aut matre [e] nati sint, aut chartam [f] libertatis ostendant.

¶ Imperator Lotharius. LEX XIIII.

VT per triginta annos seruus liber fieri non possit, si pater illius seruus: & mater ancilla fuerit, similiter & de aldionibus.

De euictionibus.

TITVLVS XXXVI.

¶ Rex Rhotaris. LEX I.

SI quis comparauerit ancillā, & posteà uenerit alter certus homo, qui eam suam dicat esse, reuertantur [g] pariter ad auctorem, tunc auctor si vendicare [h] non potuerit, præbeat [i] sacramentum, quòd conscius nō sit fraudis, nec colludiū fecisset, & reddat [k] pretium tantum, quantum in illa dei tulit, quando eam tradidit: & accipiat ancillam ipsam, & proprio domino tradat. Et si ancilla ipsa apud emptores filios fecerit, tunc ille, qui eam prius vēdit, & vendicare non potuerit, quanticunque sint filij ipsius per suum dispendium comparet, & proprio domino reddat, quatenus filij matrem [a] sequantur: & si auctor mortuus fuerit sine hæredibus legitimis, & facultas ipsius auctoris ad curtem Regis ceciderit, nulla sit repetitio, [b] sic tamen, vt det sacramentum, quòd ab illo compararet, cuius res ad curtem Regis peruenerit. [c]

¶ Rex Lutprandus. LEX II.

SI quis alij [d] homini qualemcū que rem donauerit, & launechild susceperit, & postea eā defendere minimè potuerit, tunc aliam talem rem qualē donauit, † qualis in illa die [e] inuenitur esse, reddat, cui donauit, & ampli [f] nō calumnietur, & si de colludio pulsatus fuerit, satisfaciat ad Euangelia, ꝙ nullum colludium cum alio homine d̄ ea re factū habeat, & sit absolutus à culpa: sic tamen, vt su prascriptam rem consimilem reddat, cui donauit.

† Not. donatorem teneri de euictione. de quo in l. a nullo. ff. de dona.

b ¶ Imposfibile. ʒ contrà §. eo. l. iij. ubi post præscriptionem xxx. anno. remanet in seruitio. sol. ibi, quādo nulla præsumptio est pro libertate, sed seruus uolebat imponere ei pugnam, qui de dñm dicebat: hic autē erat præsumptio, ꝙ quia parentes eius liberi fuerunt debet ergo probar qualiter seruus sit, nec debet pro sola possessione in seruitute retineri: quia in præscri. triginta anno. non desidetur titu. contra libertatem tamen desideratur.

c ¶ Lacuit. Non sint. ʒ contrà §. de liberis sol. ut ibi. Item contra §. eo. l. proxi. sol. ibi. cōcurrebat possessio, & præsumptio parentum, hic sola possessio.

d ¶ Patre. ʒ Ex hoc solo non præsumitur liber, cum liber imitatur statu matris, non patris.

e ¶ Matre. ʒ solum hoc sibi prodesset absq; possessione, xxx. an. sed ideo dicit, quia incertū erat natū fuisse de ingenua.

f ¶ Chartam. ʒ quæ sola prodesset absq; alia possessione, sed fortè dicebatur à non domino esse chartā factam, iō sola nō proderat, sed cū pos. cū qua præsumitur ꝓdesse.

¶ DE EVICTIONIBVS.

g SI quis. Reuertantur. Hic not. ꝙ auctor debet laudari ante litē conte. quod no. §. de reb. inter. Iure autē Roma. usque ad sententiam l. si rem quam. §. fi. ff. de euictio. Item iu. Roma. auctor laud. nō trāsfert i se iudiciū. d. l. si rē. secus iure Lōg. ut hic: & §. de reb. in tertia. Quid si auctor laudatus negauerit se uēdidisse, uel aliam causam allegauerit, qua re laudari non debeat: uel econtra, asserit eum esse laudandum, nunquid iudiciū actoris differat, donec finiat iudicium inter actorē laudatū & emptorē? Rñ. utiq; : nam cum emptor se defendat laudando auctorē, constare debet prius de iurib. suę defensionis, ut appareat, an debeat actor trāsferre iudiciū in auctorē laudatū, nā reus siue pemptoriā, siue dilatoriā opponat exceptiones iurib. exceptionis primò q̄rendū est: ut C. de excep. l. si quidem. Itē quæritur, utrū emptor possit laudare fideiussorem uenditoris, ut in eū transferatur iudiciū? Rñ. utiq; : quia qui simpliciter fideiussit, in omnem causam fideiussisse uidetur. l. quæro, j. respon. ff. loca. & l. si q̄s, ꝙ eo. §. si nummos. ff. de fideiuss. cum si. arg. tamē contra. ff. iudi. sol. l. iā tamē. §. in hac. ubi qui fideiusserunt in illa stipulatione, non tenetur defendere licet defensionē contineat: ut d. ti. iud. sol. Sed nunquid cogit reus ire ad auctorem qui longè distat, & se dominum dicit? Resp. ad actorem pertinere rem, quam petit nominare, & signa dicere, ut uerisimile uideatur ad eum pertinere: ut in actionem ad exhiben. dicitur.

h ¶ Vendicare. ʒ i. defendere: nam cum auctor laudetur, ad eū ꝓtineat defensio in iudicio, corā iudice, non corā arbitro: cum res nō intelligatur euicta, nisi per iudiciū. l. si demū. §. si compromisero. ff. e. unde si huiusmodi causa compromittatur, arbitri sententia non nocebit actori contra auctorem laud. & no. quali. quis se defen. debet. l. de furto.

i ¶ Præbear. ʒ Si reo placuerit: ꝙ si noluerit de colludio iurare, condemnabitur in duplū, ut §. de cōm. fer. l. ij. Colludiū autē fieri pōt dum uēditor dicat alicui, cōuenias talē, qui possidet ancillam, & ipse laudabit me in auctorē, & ego me euinci patiar, & pōt contingere colludiū à principe: & etiā in iudiciū emergere. Vnde quæritur, utrū sententia per colludiū data contra autorē laudatū noceat emptori? dico emptorē posse opponere exceptionē doli mali, si uictor conueniat actorem actione iudicati. ar. ff. de doli exceptio. l. si procurator. in prin. & l. si ꝓtor. ff. de iud. & sententia ex præuaricatione aduocati lata nullius est momenti. l. j. C. de aduo. diuerso iudi. Sed distinguendum est cum quo colludium fecerit auctor laudatus. nam si collu serit, & uoluerit uti defensionibus suis, sententia tenebit: cum etiam si aduocati minoris præuaricati sint, sententia tenet: quia opus est intere. ut ff. de mino. l. minor ante quòd si falsas allegationes admiserit non tenebit.

k ¶ Domino reddat. ʒ debet igitur possessio ancillæ manere penes emptorē, quia reddito sibi pretio, uenditor uictus dēt ancillā recipere, & proprio

proprio domino reddere: vnde videtur contrà, quòd equus peritus debet esse penes auctorem laudatum, idem de ancilla. Sol. erat facile petitori rationes suas ostendere, & probare ancillā suam, sicut si esset penes auctorem laudatum: quia actio i rē ambulat cum possessore: vt C. de alien. iud. mutan. cau. fac. l. j. posfidere itaq; debet emptor vt habeat facultatem restituendi, alioquin si ancilla esset penes auctorem laudatū videtur grauari petitor, si necesse haberet ducere testes per quos velit probare suam esse ancillam, & ire ad emptorem, qui fortè longe distaret, maximè cum testes non possint plenè testificari ancillam ad petitorem pertinere, nisi eam viderint, & cognoscant. facit l. si res intertiata. §. de rebus intertiatis. per quod manifestè liquet, quòd auctor laudatus recipere d̄ bet rem, de qua laudatur. Vel dic, ut actor uictus reddat pretium, quātum tulit, & accipiat ancillā, scilicet plenariè, vt emptor desinat possidere, & reddat eam proprio domino. nam cum antea ac cepisset ancillam nō plenè, nisi quantum ad exitum iudicii: modo, reddito pretio, videtur plenè accepisse, vt possit restituere inuito emptore.

a ¶ Matrem. ʒ Videtur stare non posse. nàm cum iudicatum sit ancillam ad petitionem pertinere: ergo filii eius sunt serui, cuius mater est ancilla: & filii ancillæ nō sunt serui emptoris: quia partus ancillarum non est in fructu: vt Inst. d̄ rerum diuisio. §. in pecudum. & ideo bonæ fidei emptoris fructus non est. Quomodo ergo auctor laudatus comparabit eos ab emptore, cuius facti non fuit? Respondeo, non est uere comparatio, sed præstatur pro his æstimatio, & videntur quasi comparati.

b ¶ Repetitio. ʒ scilicet, vt si vendiderit ancillam qui sine hærede decesfit, & veniat certus homo, qui suam dicat, non cogatur emptor respondere, & auctorem laudare.

c ¶ Peruenerit. ʒ ut §. de succeſſ. l. si quis sine hærede. nā cū emptor iuret se ab eo comparasse cuius bona fide ad curtem Regis peruenerūt, iurat, vt repetitio pretii cessat à Rege, & in præiudicium suum, sed iō iurat, vt habeat exceptionē cōtra petitorem, nec petitor ab eo uendicet ancillam, & sic debet cessare repetitio agentis. Sed mirū cur cessat repetitio ab emptore occasione Regis, cum si ipse Rex posfideret ancillā, nō esset fal sum dicere, vt quis rem suam à Rege uendicaret. nam Rex restituēdo ancillā proprio domino nil amittit: sed si ille, cui Rex succesfit, rem illam amittit, videtur, quod ancillā posfit a Rege vendicare, quia pōt laudare auctorem. Si verò empta nō fit, nō debet rem a lienam inuito domino retinere. & cum posfit ancilla his casibus uendicari à Rege, possessor ancillæ conuentus exceptionem habet, si ab eo cōparauit, cuius bona ad manū Regis peruenerunt: quod verū, vt impediatur uendicatio petitoris occasione curtis Regis, quando damnū esset passura, dicta l. si quis sine hærede. secus, si ille, cui succesfit curtis Regia, ab alio emerit: quia damnum non patitur, si laudat auctorē iure hæreditario: quia succesfit vēditori, cum ipsa posfit suum auctorem laudare, qui laudatus, si defendere non poterit, ad eum pertinebit incōmodum, nō ad curtem Regis, quia recuperat quantum ei abest propter ancillæ euictionem. & ita ꝓcedit, quod hic habetur, ut cesset uē dicatio petitoris, quando curtis Regia passura erat damnū. cæterum bene potest ipsa laudari in auctricem, vbi ipsa suum habeat auctorē: & si quidem aliud dixerit, iam non consuluit curti Regiæ, quæ nullum esset damnum passura hoc casu: sed consuletur auctori ultimo, ad quē res, & incommodū pertinet, ut dictum est. Cur autem cesset uendicatio ancillæ a possessore occasione curtis Regiæ, cur etiam ab ipsa curte Regia uendicaretur ancilla, si eam posfidet, dic ut in simili. nam si quis mutuam pecuniam det Regi, poterit ab eo petere, secus si ei dede rit, cui Rex succesfit. d. l. si quis sine hærede, quod licet sit contra ratio nem, ita tamen est lex scripta, ut in simili. ff. qui & à quib. l. prospexit.

d ¶ Si quis alii ʒ Notandum, quod donatio alia vniuersitatis, alia rei singularis, prima non desiderat launechild, quia secum portat onera, & credita, ut hæredis institutio: ideo si res euincatur, de euictiōe nō cogitur, quia titulus donationis gratuitus est, & nihil donatario abest, & non ꝑbet actionē de euictione donatario, & quia res euicta, aut fuit donatoris, aut aliena: si aliena, non continetur in donatione vniuersitatis, cū sua tantū donare intelligitur, meritò nō habet regressum cōtra donatorē, si autē donatoris. iniuria facta fuit possessori, unde si aget de euictione, vt ff. co. l. si p imprudētiā, & C. eo. l. j. Donatio verò rei singularis desiderat launechild. quod si præstitū fuerit, procedit lex ista quia abest donatario ferquidū ad similitudinem emptoris, cui abest ꝑtium. Si autem uerum launechild præstitum nō fuerit, sed imaginariū, tunc quia nihil abest donatario, nihil ei præstabit: quod etiam in uendi tione dici pōt: vt si ante solutionē pretij res vēdita fuerit euicta, nō tenetur vēditor de euictione. l. Iulianus. §. offerri. ff. de acti. emp. verum si sciens donator rem alienā donet, licet non sit secutum launechild, si donatarius in re donata fecerit sumptus, agit de dolo propter sumptus, si res fuerit euicta. l. Aristo. §. fin. ff. de dona.

e ¶ In illa die. ʒ scilicet donationis factæ: vel, id est, euictionis: vnde si res donata, & euicta fuerit meliorata, similis debet reddi qualis fuit die euictionis: q̄a fortè donator restituet launechild, & præstabit damnum rem melioratio nis ad instar legis sequentis, vbi si res cōmutata fuerit euicta, debet commutator recipere rem quam dederat, & præstare damnum passum propter ædificium, vt §. eo. l. ibi, quanticunque sint filij, &c.

f SI quis commutauerit terram. Hoc nomē generale est, & cōtinet prædia rustica, & vrbana, sed dic terram, id est aream, quæ dicitur prædium vrbanum. & est locus inædificatus in vrbe: ut ff. de uerbo. signifi. l. vrbana.

g ¶ Aruum. ʒ id est prædium rusticanum.

h ¶ Suum faciat. ʒ tunc, scilicet, possessor landabit auctorē suum ante litem contestatam, & in eum transfert iudicium: sed non sic in reb. mobilibus, & immobilibus. Nam de mobilibus cogitur ire vsque ad tertiū garentem, uel usque ad tertium comitatum uult non procedere: vt §. d̄ rebus intertia. in reb. immobilibus, vbi actor sequi debet fortū rei, nec poterit allegare priuilegium sui iudicij: ut ff. de iudic. l. uenditor. & C. vbi i rē actio. l. in rē. Itē vltimus auctor poterit laudari, quia tantum de rebus immobilibus prohibetur laudatio usque ad tertium garētē.

i ¶ Defendere. ʒ Nota, ꝙ transfertur iudicium in auctorem laudatū.

k ¶ Quas dedit. ʒ id est, ut sumpto iudicio recipiat res à possessore, nō autem transfertur possessio rei immobilis in auctorem laudatum, sicut mobilis, licet transferatur iudicium in eum.

l ¶ Appretiatum. ʒ Hoc est, ꝙ si possessor expendit centū in re ædificata, non tamen meliorata: ꝙ si meliorata, non restituitur possessori, ni si quatenus expendit: vt ff. de rei vendica. l. in fundo. sed quare auctor laudatus non restituet pretium remeliorationis, ut Instit. de rer. diu. §. cū in suo. Respon. quādo possessor bonæ fidei cōuenitur, & fertur contra eū sententia principaliter, tūc habet exceptionē doli mali, nisi restituantur expensæ, vt ibi. hic uerò non fertur sententia cōtra bonæ fidei possessorem, sed contra actorem, qui sumptus non fecerat, licet possessor intelligatur uictus auctore laudato, uel iō auctor laudatus debet ꝑ stare sumptus remeliorationis, quia forte mala fide uendiderat, uel cō demnatus non posfidebat: nihil autē intereſt actoris. si cōsequitur sumptus remelio rationis a uenditore, siue ab emptore: & licet possessor esset cōdēnatus, exceptionē habet doli mali, nisi restituent expensæ, exceptio tū si retrotrahit ad auctorem laudatū. ar. l. si à te. §. fi. ff. de re iu.

m ¶ Chartas.] Quid si originalia instrumenta ostendi si. possunt, ut quia deperdita, uel combusta? Respon. si scheda (quæ abbreuiatura dicit) scripta est, potest notarius instrumentū scribere, & erit idem cum primo. arg. §. sed & vnum. Inst. de test. Item quid si instrumeutum, uel alia scriptura authentica præsentata sit iudici, & notario, & fideliter exemplata cum subscriptione iudicis, & notarii, an probet, sicut prima? Videtur, ꝙ non: quia originalia sunt ostendenda. non exempla, ut probent. authen. si quis in aliquo. C. de eden. puto tamen, ꝙ hoc exemplum sit authenticū quo ad probandū factū contentum in originali, & quo ad probandū tenorem sui originalis, qui probari potest per plures qui viderint & legerint. arg. l. sicut iniquum. C. de fide instru. ubi arg. l. chirographis. ff. de administ. tut. & arg. §. j. in authen. vt fra. fi.

n ¶ Legitur. ʒ Hic not. secundum quosdam, ꝙ omnino standum est instrumentis publicis, quibus non potest per testes derogari. & no. §. d̄ debi & gua. l. si quis amodo. quod uerum ē, sed ex hac lege nō pōt hoc notari, sed intellige ꝙ contrahentes aliquando promittūt euictionē i duplum, aliquando renuntiant, & non curant ut promittant euictionem, quasi dicat, supra dicta obtinent, quod pactio fernetur inter contrahē tes: re euicta stari debet pacto. l. j. ff. de pactis. Sciendum est, ꝙ in superioribus.

Universidad de Murcia Biblioteca Digital

iroribus legibus tempus euictionis inspicit: quia venditor debet præstare pretium remelioratio-nis rei. argumen. l. j. ś. eo. ibi, quanticunque sint filii, &c. & argumen. l. j. ś. de dona. ibi, qualis in illa die, &c. si autem facta sit res deterior tempore euictionis, nō minus debet reddi pretium, quanti res est empta: ut ś. e. l. j. quia pretium abest emptori. Item si res commutata facta sit deterior, nō minus debet restitui res data in commutatione: quia per leges istas inspicitur tempus euictionis vt restituatur remelioratio. Item tempus contractus, vt restituatur contrahenti quantum ei abest inspecto tempore cōtractus, & hoc, si nihil inter contrahentes cautum sit: nam si promittatur euictio, & agat emptor ex stipulatu, inspicitur tempus cōtractus, quantumcunque res sit effecta deterior. l. ex mille. ff. eo. vbi si mille iugera vendita sint & cc. flumen abstulit, & dccc. empta sint, agetur de euictione pro cc. si autē res effecta sit deterior, inspicitur pretium rei: ut ff. e. l. euicta re. Item tempus diuisionis inspicitur in rebus diuisis, quia si effecta melior, melioratio debet restitui.

† Quæ mala, & delicta ex peccato cum monialipetrato oriantur. vide textum in c. virginib. & ibi glo. xxvii. qó. j. & d. causam & q. vide ad hunc ti.

† No. arg. de mātrimonio carnali ad spirituale. ca. inter corporalia. de translat. episco.

¶ DE SANCTImonialibus.

[illegible] His Iudicet Rex. ś Hoc corrigitur p l. vlt. j. e. qa hoc non conceditur Regi, sed Episcopo.

a

b S I qua. ś No. ex hac lege, qd bona patris ſtrīctis debentur filio quàm bona matris, cum non posset pater tertiam bonorum filio auferre, quia caderet in nomen exhæredationis: nam si filios habeat, non posset vltra quartam monasterio conferre. Item bona matris strictius debentur filiæ, quā patris: nam cogitur mater seruare filiæ partes duas, pater autem tertiam, & si plures habeat, medietatem: vt ś. de his quæ pa. fi. ne. ha. reli. l. ii.

c ¶ Inueniatur. ś Ad filios tantum refertur: nā filiæ, cum sint sub mundio, & egeant mundualdo, non tamen possent habere matrē sub mundio: si uero filius, & filiabus careat, cum medietate rerum suarum in monasterium ingredi poterit, reliqua medie. remanebit in potestate mundualdi.

d ¶ Remanserit. ś

De sanctimonialibus.

TITVLVS XXXVII.

¶ Rex Lutprandus. LEX I.

DE his fœminis, quæ velamen religionis in se recipiūt, aut à parentibus suis Deo vouentur, aut ipsæ elegerūt religionis habitum, aut vestem monachicam induere videntur, quāquam à sacerdote cōsecratæ non sint, sic nobis iustum apparuit esse pro Dei amore, vt ī ipso habitu in omnibus perseuerent, nec sit excusatio malis hominibus, † dicendo, quòd consecratæ non sint. Et ió si copulantur, culpam non habeāt, sed, vt suprà præmisimus, quæ tale signum super se habeant, id est, velamē, vel vestē Sanctæ Dei genitricis Mariæ quocunque ingenio in se suscipiunt, postea ad secularē vitam vel habitum transire nullatenus præsumāt, quia cōsiderare debet omnis Christianus, quòd si quiscunque secularis homo parētem nostram secularem spōsat, † cum solo annulo, eā subarrat, & suam facit: & si postea aliā vxorem duxerit, culpabilis inuenitur solidorum quingentorum, quanto magis debet causa Dei, & Sanctę Mariæ amplior esse, ut quæ ipsum velamen, vel habitū ī se suscipiunt, in eodem debeant permanere? Si qua verò fœmina cōtra hoc, quod nostra instituit Excellētia, egerit aut marito se copulauerit, perdat omnem substātiam suam, & deueniat ipsa substātia in potestatē patrui. De persona verò eiusdem fęminę, quæ tale malū commiserit, iudicet Rex, a qui pro tēpore fuerit, qualiter illi placuerit: aut in monasterium mittendo, aut qualiter secūdum Deum melius prouiderit. Simili modo & de victu, & uestimēto ipse Princeps ordinet, qualiter illi placuerit. Si autem ille, in cuius mundio talis fœmina est, cōsentiens fuerit in suprascripto malo, & probatum fuerit, cōponat guidrigild suū, & ille, qui eam tollere præsumpserit, cōponat in palatio Regis solidos sexcentos: si autem mundualdus ipsius fœminę in ipso malo consentiens nō fuerit, medietatem de ipsius sexcentis solidis accipiat ipse & Rex medietatem. Qui autem talem fœminam rapuerit, componat solidos mille, & præcedat causa Dei solidos centum, quoniam de raptu secularis fœminę cōpositio nongentorum solidorum in edicto legitur, ipsa verò, quę non seruauit eā causam, quæ suprà legit, & malo supradicto consenserit, pœnę suprascriptæ subiaceat.

¶ Idem. LEX II.

REligiosa fœmina, quę vestē, & habitū sanctæ religionis in se susceperit, & si cōtigerit ex peccato, ut adulteriū uoluntariè committat, quicunq; ipsam sancti monialē fœminā adulterauit, cōpo. solidos ducētos: quia de secularibus fęminis edictū cōtinet, vt componantur pro adulterio soli di cētum: & nos prospeximus veram esse iustitiam, vt Dei omnipotentis causa, & Sanctę eius Genitricis Marię, cuius vestem susceperit, duplicētur: de pecunia autem eiusdem religiosæ fęminæ, quæ, quod absit, uoluntariè adulteriū perpetrauit, sic fiat, sicut iam antea de religiosis fœminis statuimus, quę se marito copulauerint.

¶ Idem. LEX III.

SI quicunque homo liber ancillam suam pro religionis, & mūdiriæ causa uestem religiosam induerit, ut ei, sicut consuetudo terræ istius est, ad offerendam oblationem per loca sanctorum, debeat portare, & contigerit ex peccatis, vt quispiā homo eā ad uxorem ducat, ubicunq; inuenti fuerint seperentur, & componat ipse qui eam tulit uxorē, domino eius solidos quadraginta, & illa reuertatur in pristinum statum. Quod si aliquis eam, quod absit, adulterauerit, simili modo cōponat domino solidos quadraginta, quia anterius edictum de gentili ancilla adulterata viginti solidos continet, ut componantur de Dei ancilla, qd iustum est, vt compositio duplicetur, ueruntamen sic statuimus, ut si probata fuerit causa per presbyterum, aut alterum clericum, quomodo ipsa uestę religiosa induta est, ut non fiat alicui homini calumnia pro figmēto: sed pro certa ueritate, & dū probatio uera facta fuerit, sic ipsa compositio fieri debeat.

¶ Idem. LEX IIII.

SI qua b mulier religionis uelamen induta fuerit, ob seruatis omnibus, qualiter in superiori capitulo affixa sunt, & monasterium intrare uoluerit, si filios, aut filias habuerit in quorum mundio esse inueniatur, c cum tertia portione de propriis suis rebus intret ī monasterium, & post obitum eius remaneat in ipso monasterio, ubi ipsa intrauerit. Si uerò filios, aut filias non habuerit, cum medio de rebus suis intret, & post eius decessum remaneat ipsa medietas in potestate monasterii: nam si in domo remanserit, d potestatem habeat de rebus suis iudicare pro anima sua, vbi voluerit in tertiam partem, duę uerò portiones ex rebus eius, sunt in potestate eius, ad quem mundium e dotis pertinet.

Quasi dicat, si induta sit religiōis uelamē: si tamē adhuc monacha est, sub mūdio ē. ś. e. l. j. ibi, si ille, i cuius mund. ē, &c. nam habitus nō facit monachā sed monasterii ingressus. auth. ingressi. C. de ep. & cl.

e ¶ Ad quem mundiū. ś Id est, in potestate mundual. quod etiam procedit, si mulier nō assumat religionis uelamen, vt pro anima possit tertiā iudicare, inuito mundualdo, & dic duas partes pertinere ad mundualdum, si mulier parre, sorore, & fratribus careret nam istæ mundualdum excludunt. l. si sorores. ś. de succ. si autē mundualdus impedit monasteriū, vbi mulier filiis caret, quo casu cum sola medietate intrare potest, non tamen impedit ad suum commodum, sed ad commodum personarū, quæ mundualdum excludūt: sic iure Ro. quod autem dicitur, ut nō possit mulier sine auctoritate mūdualdi alienare, est uerū quo ad alienationem inter uiuos nam iudicare pro anima, & ut in monasteriū intret, poterit alienare: & hæc procedūt in coniugata, quæ non potest inuito marito in monasterium ingredi, vt ille inuito mundualdo. Item procedunt mundualdo præsente, uel absente, & non certiorato, qd si certioretur, & deneget uolūtatem suam, indignus est habere duas partes, vel medietatem de substantia mulieris: vt ff. si quis alteri te. prohi. per totum, imo ex hac causa mundium amittit.

Vt

¶ Imperator Lotharius. LEX V.

DE sanctimoniali fœmina statuimus, vt si adulterium fecerit, & inuentum fuerit, res quas habeat, in fisco nostro socientur: persona verò eius sit in potestate Episcopi, in cuius parochia est, vt in monasterio mittatur.

¶ Idem. LEX VI.

STatuimus, ut si fœmina, quæ uestę mutat, mœcha deprænsa fuerit, non tradatur genitio, sicut vsque modo: ne fortè qui prius cum vno, postmodū cum pluribus locum habeat mœchandi: sed eius possessio fisco redigatur, & Episcopi ipsa subiaceat iudicio.

De ariolis.

TITVLVS XXXVIII.

¶ Rex Lutprandus. LEX I.

SI quis timoris Dei immemor ad ariolos, uel ad ariolas, pro aruspicibus, aut qualibuscunque responsis accipiendis ambulauerit, componatur in sacro Palatio medietas pretii sui, sicut appretiatus fuerit: tanquam si eum aliquis occidisset: & insuper agat pœnitentiam secundum canonum instituta. Simili modo, & qui ad arborem, quam rustici sanctum † vocant, atq; ad fontanas adorauerit, aut sacrilegium, vel incantationem fecerit, ut similiter, medietatem pretii sui cōponat in sacro Palatio, & si quiscunque sciens ariolum, uel ariolam, & non eos manifestauerit, aut ipsos celauerit, qui ad ipsos ariolos, aut ariolas uadunt, & non manifestauerit, suprascriptæ pœnæ subiaceat. Quod autem seruum suum, aut ancillam ad ipsos ariolos, aut ariolas, ad aliqua responsa ab eis accipienda transmiserit, & probatum fuerit, pœnam componat. Si uerò seruus, aut ancilla sine uoluntate dominorum suorum, & tantum sua auctoritate ad ariolum, aut ariolam ambulauerit, similiter ad aliqua responsa accipienda, tunc dominus eorum uenundare eos debeat foris prouinciam, & si neglexerit dominus eorum hoc facere, suprascriptæ pœnæ subiaceat.

† fanctimonii.

¶ Idem. LEX II.

SI quis iudex, aut sculdais, aut saltarius, uel decanus de loco ubi arioli, aut ariolæ fuerint, neglexerit amodo intra tres menses eos inquirere, & inuenire, & per alios homines inuenti fuerint, tunc cōponat unusquisque de loco, medium pretii sui, sicut suprà lex est. Et si manifestum fuerit, quod aut iudex, aut sculdais, & saltarius, aut decanus, vbi ipsi arioli, aut ariolæ sunt, & eos non condemnauerit, aut prēmium tulerit, aut quasi causa pietatis, uel pro qualicunque ingenio absoluerit, integrum guidrigild suum in Palatio componat. Nam si per iudicem inquisiti fuerint, & sine notitia sculdais, tunc habeat ipse iudex potestatem foris prouinciā eos uendendi, & pretium tollendi atque habendi. nam si p sculdaem inuenti fuerint, medium de ipso pretio tollat iudex, medium sculdais. Et si decanus, aut saltarius, ipsos ariolos, aut ariolas, uel suprascriptos sacrilegos inuenerit, & sculdai suo manifestauerit, tunc tertiam partem de ipso pretio ipse saltarius, aut decanus, per quem inuenti fuerint, habeat sibi, & duas partes tollat ipse sculdais. Et insuper prospeximus, ut unusquisque iudex, & sculdais mittere faciat præconem, vt quicunque amodo nō faciat, aut si amodo non fecerit, non uadant uenales. nam post ipsum præconem, si in talibus operibus malis inuenti fuerint, pœnę subiaceant: & ita uolumus, atque præcipimus, ut unusquisque sculdais, aut saltarius, atque decanus, iurare debeat iudici suo ad sancta Dei Euangelia, quod in ista causa nullum neglectum ponent: quia iustum est, ut dum in nostra causa nullum neglectum ponere non præsumant, nec nobis celare† eos, qui contra nos agunt, aut consiliantur, quāto magis, non debent in causa Dei neglectum ponere, quæ amplius est inquirenda.

† Not. nihil celandum esse principi. de quo in c. quantò. de iureiur. & per Pari. de puteo in tracta. syndi. ff. de excef. cons. & dixi de auctori. mag. con. in ij. addi.

De reuerentia Ecclesiæ, seu immunitatibus debita.

ALIAS.

De his, qui ad Ecclesiam confugiunt.

TITVLVS XXXIX.

¶ Rex Lutprandus. LEX I.

SI cuiuscunque seruus, aut ancilla, aldius, uel aldia, in Ecclesia Dei confugium fecerit, & dominus, uel patronus eorum, aut per se, aut p missum suum, exinde uiolenter traxerit, componat guidrigild suum in suprascripta basilica: & si seruus, uel aldius sine uoluntate domini sui hoc malum fecerit, det ipsum seruum, uel aldionem, pro ipso malo ī manu custodis ipsius basilicæ, & ipse dominus, uel patronus satisfaciat, quod per ipsius uoluntatem hoc factum non fuisset, & ipse guidrigild non componat.

¶ Imperator Carolus. LEX II.

VT homicidæ, & rei cæteri, qui legibus mori debent, si ad ecclesiam Dei confugiunt non excutiantur, a neque eis ibidem uictus detur.

a VT homicidæ. Nō excutiantur. ś Intelligē hanc legem secūdum l. si quis ad ecclesiā. j. eod.

¶ Idem. LEX III.

VT latrones illos de infra immunitatem iudices, & aduocati ad Comitum placita, quando eis annuntiatum fuerit, præsentent, & si dixerint, quod ipsos latrones præsentare non potuissent, iurare debēt, quod illos præsentare non potuissent, postquàm eis denuntiatum fuerit: nec pro vlla iustitia dilatanda illis latronibus fugere consenserint, nec pro causa dilationis de illorum potestate, uel de suorum ministerio latrones iactassent, & hoc iurent, ut per suorum uoluntatē, si potuerint, ipsos latrones præsentare debeat, ad iustitiam faciendam, & qui hoc non fecerint, beneficium, & honorem perdant. Similiter & si Vassi nostri hoc non adimpleuerint, beneficium, & honorem perdant, & qui beneficium nostrum non habuerit, bannum nostrum soluat.

¶ Idem. LEX IIII.

SI quis † in immunitate b damnum aliquod fecerit, sexcentos solidos cōponat. Si autem homo furtum, aut homicidium, vel quodlibet crimen foris committens, & infra immunitatem fugerit, mandet Comes Episcopo, vel Abbati, vel Vicecomiti †, aut qui locum Episcopi, uel Abbatis tenuerit, ut reddat ei eum. Quod si ille Episcopus, siue Abbas, siue custos contradixerit, & eum reddere noluerit; in prima contradictione sol. xv.

culpa

b S I quis in immunitate. Contra l. sanguinis. j. eo. non enim emēdat sexcentos solidos, vt hæc præcipit, sed in triplo componit damnum, ut illa dicit. Vel dic utrā que compositionem faciendam: id est, pro malo eius, cui fecerit, & solidus sexcentos ecclesiæ.

† Vide xvi. q. iiii. c. si quis & ca. inter alia. & c. fin. eo. tit. & l. ii. C. eo. per quæ uera hæc lex nō habet locum.

† vice domino

Universidad de Deusto

¶ QVALITER IVDICES.

SI quis. Scul dasio. § Idē de castaldio & loci præposito: vt infrà, de officio iud. l. de uniuersali. cùm enim qs habet causam primo ad castaldium ire debet, postea, ad alios, secundum gradus dignitatem.

b ¶ Similiter. § Contra. suprà de deb. & gua l. si quis liber homo. sol. illa secundum istam distinguitur. scilicet quod cōponat solid. xii. iudici sex, & sex illi cuius causa est, sed ibi componit solid. xii. Regi: vel ibi, non dilatabat facere iustitiam reclamanti: vt hic: sed licentiam pignorandi denegabat: aliud est enim iustitiam dilatare, aliud licentiam pignorandi non dare.

c ¶ Infirmus. § Scilicet tali infirmitate, quod nullo modo posit in iudicium uenire: alioquin si per plateam ambulauerit, non est expectandus: & tunc nō debet ob hoc eius aduersarius iustitiā suam amittere, sed per procuratorem causa est agitanda.

d ¶ Vtilitatem.] Non, vt iustitiā subterfugiat, aut differat, & est expectandus, alias aduersarius est mittendus in possessionem bonorum eius per iudicem. l. si quis debitam. suprà, de debi. & quadrigiis. vt saltem tædio affectus veniat respōsurus. l. properandum. C. de iudiciis, quicunque. n. petit, creditor intelligitur uel propter suam utilitatem, vel propter necessitatem. Si itaque contra legem iudicat, aut scienter, aut ignoranter, primo casu locus erit §. de sedi. cōtra iudi. leu. l. j. non huic l. secundo casu legi, si quis causam. infrà eodem.

culpabilis iudicetur. si autem ad secundam requisitionē eum reddere noluerit, solidorum xxx. culpabilis iudicetur. si nec ad tertiā inquisitionem consentire voluerit, quicquid reus damnum fecerit, totum, ille, qui infrā immunitatem eū retinet, nec reddere vult, soluere cogat. & ipse Comes vnicus habeat licētiam ipsum hominem infra immunitatem quærendi, ubicunq; eum inuenire potuerit. Si autem statim in prima inquisitione Comiti responsum fuerit, quòd reus infra immunitatem quidem fuisset, sed fuga lapsus est, sic statim iuret, siue Episcopus, siue Abbas, siue Custos, quòd ipse eū d iustitiam cuiuslibet dis facien dam fugere non fecisset: & sit ei ī hoc satisfactum. Si autem intrauerit in ipsam immunitatē Comes, & collecta manu, quislibet ei resistere tentauerit, Comes hoc factū ad Regem, vel ad Principem defe rat, vbique iudicetur: vt sicut ille, qui in immunitate damnum fecerit, dc. solidoros componere debet: ita qui Comiti collecta manu resistere tentauerit, vel præsumpserit, dc. solidorum culpabilis iudicetur.

Solid

De Scabinis, & Cancellariis.

TITVLVS XL.

¶ Imperator Lotharius. LEX I.

VT cancellarii electi boni, & veraces, † chartas publicas conscribant ante Comitem, & Scabinos, & vicarios eius, & nullis modis hoc facere præsumant pecunia, vel de substātia, antequàm legitimum pretium detur.

† No. nō. carios debere esse bonos & veraces. ſ. l. proxi. & in auth. de tabel. ibi ueritatem & ibi Ange. col. iiii.

¶ Imperator Lotharius. LEX II.

DE Cancellariis, qui ueraces electi sunt, ad homines infirmos veniant, & secundum legem instrumenta chartarum scribant, & testibus roborentur, & statim, cum scripta charta fuerit, ostendatur ante Episcopum, & Comitem, & iudicem, uel uicarios, aut in plebe, ut ueraces esse cognoscantur.

¶ Idem. LEX III.

VT missi nostri vbicunque malos Scabinos † inuenerint eiiciant, & cum totius populi consensu in eorum loco bonos eligant, & cum electi fuerint, iurare faciant, vt sciētes iniustè iudicare non habeant.

† Not. ſcramētum Scabinorum.

¶ Idem. LEX IIII.

VT in omni Comitatu, hi, qui meliores, & veraces inueniri possunt eligantur a missis nostris, ad inquisitiones faciendas, & rei veritatem dicendā: & adiutores Comitum sint ad iustitiam faciendam.

¶ Idem. LEX V.

VOlumus, ut quicunque de Scabinis deprehensus fuerit, qui propter munera, aut amicitiam, vel inimicitiam, iniustè iudicasset, ut per fideiussorem missus ad nostram præsentiam uenire compellatur, & cæteris omnibus Scabinis denuntietur, ne quis deinceps, etiam iustum iudicium vendere præsumat.

¶ Idem. LEX VI.

VOlumus ut nullus Cancellarius pro uno iudicio, aut scripto, aliquid amplius accipere audeat, nisi dimidiam libram argenti de maioribus scriptis, de minoribus autem intra dimidiam libram, quantum res assimilare possit, & iudicibus rectum uidetur. De orphanis autem, uel cæteris pauperibus, qui exoluere hoc nō possunt, in prouidentia Comitis sit, vt nequaquam inde aliquid accipiant. Notarij † autem hoc iurare debēt, quod nullum scriptum falsum faciant, nec in occulto aliquod scriptum faciant, nec de uno Comitatu in alio scribant, nisi per licentiam ipsius Comitis; in cuius Comitatu stare debent. Si verò necessitas in itinere aliquem compellauerit, aut infirmitas grauis secundum capitulare genitoris nostri faciant, si notarius aliter fecerit, illud, quod fecerit, appareat, inane, & vacuum.

† Not. cāxam quam notarij & grefarij instrumentis & pelli bus habere debent: quā meras in exigēdo eorum falsarium ecclēsiæ ut plurimum cōtingit. notarios. de relig. li. vj. & per pari. de pa. in tra. ſpō. in uerbo falsarium. c. j. & rec. cū ſua glo. in ca. ſtatu epiſcopi. j. q. ij. 7 cauſa. res

Qualiter iudices iudicare debeant, & si iudica re distulerint, quomodo puniantur, & quando actor forum rei sequi debeat.

TITVLVS XLI.

Rex Lutprandus. LEX I.

SI quis causam habuerit, & sculdasio suo eam adduxerit, & ipse sculdasius iustitiā ei, intra quatuor dies facere neglexerit, si ambo accusatores † eius de sub vno sculdasio sunt, tunc componat ei, qui causam reclamauit, ipsi sculdasio solidos sex, & iudici suo similiter b solidos sex. Et si forsitan ille, super quem reclamauerit, infirmus c est, aut propter vtilitatem d suam in alia ciuitate esse dignoscitur, expectet

† distrixerit facere.

a ¶ Soli. duodecim. § Contrā ſ. de dā. iniu. l. v. ſed ibi, aut dilatat, aut dat licentiam diuertendi: primo casu uigiti solid. Regi secūdum illā: & duodecim illi, cuius causa est, secundū hāc, dūmodo ita hic spatia dilatabat. Secundo casu cōponit solidos duodecim tātū Regi, & dānū ei, cuius causa ē: aliud est enim dilatare, aliud licentiam diuertēdi dare. Sciendum quod cum hodie nō sint sculdasij, sed iudices specialia hic locum habebūt.

b SI homines. § idem quod superior disponit hæc lex, excepto, q; litigantes sunt sub uno iudice, & diuersis tamē sculdasiis.

c SI quis in alia. § Superiores leges loquuntur cum litigātes sunt sub uno iudice, & sculdasio, vel sub eodē iudice, & diuersis sculdasiis, & eiusdē ciuitatis: hic aūt, cum sint diuersarum ciuitatum, & ideo magis componit, quia magis laborat.

d ¶ Vadat. § Debet igitur actor sequi forū rei: forū autem habere qs dicitur ratione domicilii, & hoc ē generaliſſimū. nā vbicūq; cōuenitur qs ciuiliter, vel criminaliter, nō poterit ī domicilio exceptionē fori opponere: ē & forū ſpeciale rōne cōtractꝰ, vel delicti. auth. qua in prouincia. C. vbi de crim. agi opor. Itē rōne poſſeſſionis, vbi est cōſtitutꝰ: vt C. vbi de poſſeſſ. agi opor. forum quis facit ſibi ſi cæperit alicui reſpōdere: ut ff. de iud. l. vbi. In delictis quē ſi inueniat in loco delicti, ibi cōueniēdus ē: ſi verò alibi, mittēdꝰ ē ad locū cōmiſſi delicti, ut ff. d actionib. & obligationib. l. ſi cui. §. fin. & ff. de noxa lib. & l. fin. & in auth. vt nulli iudic. §. ſi verò quis. In contractibus uero ubi quis geſſit adminiſtrationem, illic eſt mittendus. l. j. C. vbi de ratioc. & l. eod. l. fi. Si uero ſit ſpecialis cōtractus minimē. Quid d illis, q; domicilio carēt, & uagāt de ciuitate in ciuitatē? Reſpon. actor iudicio meo, ſeq; debet forū loci, vbi reperit. Itē qd, ſi cōuētus causā habeat cōtra actorē: nūqd actor, q; eſt alterius fori, cogat illic reſpōdere? vtiq; de iure Romano, vt ff. de iudic. l. ij. §. legatis. & auth. de ſanctiſſ. epiſcop. §. ſi quę. & C. d ſentē. & interloc. l. cum Papinianus. & auth. &

eum, dum reuertatur: aut de infirmitate ſua conualuerit, & dum reuersus fuerit, aut de infirmitate conualuerit, ſi infra ſtatutos quatuor dies minimè eum ad iuſtitiā diſtrinxerit, componat ipſe ſculdaſius ſolid. ſex ei, cuius cauſa eſt, & iudici ſuo ſolid. ſex. Si verò talis cauſa fuerit, quòd ipſe ſculdaſius deliberare minimè poſit, dirigat ambas partes ad iudicem ſuum, & ſi iudex eius cauſam ipſam dilatauerit, & intra ſex dies inter eos per legem nō iudicauerit, componat illi, qui reclamauerit, ſolid. duodecim, a & ſi nec iudex deliberare potuerit, dirigat intra duodecim dies ambas partes in preſentia Regis. nam ſi aliter fecerit ipſe iudex, & intra duodecim dies, ut dictum eſt, iuſtitiā ſuam non inuenerit, qui proclamauit, tunc componat ipſe iudex ſolidos duodecim, & Regi ſit culpabilis ſolidorum viginti.

¶ Rex Lutprandus. LEX II.

SI homines b de ſub vno iudice de duobus tamē ſculdais, cauſam habuerit, ille, q; pulſat, uadat cum miſſo, aut epiſtola d ſuo ſculdaſio ad illū alium ſculdaem, ſub quo ipſe eſt, cum quo cauſam habet, & ſi intra quatuor dies minimè iuſtitiam fecerit, componat ille ſculdaſius, qui diſtringere neglexerit ei, qui reclamauerit, ſolidos ſex, & iudici ſolid. ſex. Et ſi talis fuerit cauſa, quam deliberare non poſit, dirigat eos intra ſex dies ad iudicem ſuum ſecundū anterius caput. nam ſi qualiter in ſuperiori capitulo conſtitutum eſt, ſiue ſculdais, ſiue iudex in omnibus non compleuerit, componat qualiter ſupra affixum eſt, illi, qui cauſam ſuam reclamauit, ſoli. ſex, & iudici ſuo ſolid. ſex: & iudex cōponat illi, cuius cauſa eſt, ſoli. duodecim, & Regi ſolid. viginti.

¶ Idem. LEX III.

SI quis in alia c ciuitate cauſam habuerit, ſimiliter vadat d cum epiſtola de iudice ſuo ad iudicē, qui in loco eſt: & ſi ipſe iudex ei iuſtitiam intra octo dies minimè fecerit ad diſtinguendum, † aut nòn compleuerit, componat illi, qui cauſam ſuam reclamauerit, ſolid. xx. & Regi alios xx. & ſi talis cauſa fuerit, quam deliberare minimè poſit, ponat conſtitutum, & diſtringat hominem illum de ſua iudiciaria & faciat intra xx. dies in præſentia Regis venire. nam ſi aliter fecerit, & diſtringe-

cōſequēter. C. eod. Iure aūt Longobar. nil cautū eſt. Beneuentani autē contrario iure vtuntur: quod non ratum diſplaceat: tamē ſi cauſę cohærētes ſint, ut ſocietatis, uel tutelę, & pupillus agat directa tutelæ: tutor aūt contraria, illic cogi debet. Idem ī negotiorum geſtorū actione, & in cauſa proprietatis, & poſſeſſiōis quia cohærentes ſunt. C. d. iudic. l. nulli.

e SI quis. Solid. vigin ti. § nūquid iſta pœna locū habet in qualibet iudicis ſententia, vt ſi iudex præceperit alicui dare guadiam de iuſtitia facienda, & litigator non paruerit? plerūque vidi nō parētes iudici affici pœna xx. ſoli.

f ¶ Solid. quadraginta. § Cōtra ſ. de ſed. contra iudic. leu. l. cognouimus. vbi maior pœna afficitur. Solut. ibi corruptus pretio, uel gratia fuit iudex: hic autē per ignorantiā abſque corruptela iudicauit, uel hic fortè iudicauit vt arbiter. nā pōt iudex eſſe arbiter: ut ff. de arb. l. ſed & ſi quis. §. ſi quis iudex. Sed quomō cognoſcit, utrū, ut iudex, an ut arbiter ſedeat? Reſpōdeo, ſi quidē iudex fecerit, quæ in arbitrio fieri ſolent, quia paſſus eſt compromitti litigatoribus inuicē inter ſe pœnam promittētib. præſumitur arbitrium: alioquin iudicium ordinariū: quid, ſi iudex partes rogauerit, ut inter ſe compromittant, nūquid fieri poteſt? vtique. nā nō arbitriū, ſed potius aſſumit partes cōpoſitoris: vt qui meliori iure faueſ, melioré reportet compoſitionem. argumen. l. ſocietatem mecū. §. arbitrorum. ff. pro ſoc. Quid ſi litigator non pareat interlocutoriæ, uel diffinitiuę? Reſpondeo, ſi q; dem appellauerit, & dolo ſe ad Regem proclamando, uel ad alium Magiſtratū, inculpabilis erit ſatisfaciendo d dolo: aut fortè tenebit in ſolidos quindecim, ut ſ. de his, qui cau. iudic. l. j. Sed ibi ueniebat cōtra rē iudicatam ſine cauſa. quod ſi nec appellauerit, nec parere uoluerit, procedit, q; dicitur ſ. de offic. iudic. l. declamatoribus. licet iure Romano qui iniuſtè conuincitur appellaſſe, in quinquaginta libras auri teneatur: vt C. quorum appella. nō recip. l. ab executore.

† & filiæ

DE

¶ DE CONSVETVDINE.

† appellatus.

PLacuit. Deest. ℈ Not. consuetudinẽ locũ habere, vbi de ea re cautum lege nõ reperit, est. n. cõsuetudo magnæ auctoritatis: vt ff. de suc. l. si duo fratres. & ff. qua. qs se defend. debet. l. d furto. & l. fe. sed quãdo cõsuetudo est legi contraria, lex pferit ut hic: q Pla. dicebat, vt C. d usu. l. eos. & ff. ad leg. Rho. l. d precatio. & C. quæ sit lon. consu. l. ij. & Ottho Papi. eius auditor sequebat, & Irn. dicẽs. l. de q bus. ff. d legi. loqui secũdũ suã tẽpora, cũ populus potestatẽ habebat iura condendi, & abrogandi, q autem sensit Bulg. in clausula sua scriptũ ẽ. Io. aũt dixit cõsuetudinẽ leges nõ abrogare, sed pferri i municipio i quo cõsuetudo est recepta, argumẽto. l. uenditor. §. si cõstat p dio. ff. cõmo. Ego aũt dico, si lex pactis cõmutari põt: ergo cõsuetudo legi pferri, si uerò pactũ cõtra legẽ sit, nõ admittitur, putã iure Romano cauetẽ, vt si uẽditor sciẽs, siue ignorãs vendat morbosum animal uel uitiosum, redhibitoria teneat, uel quanto minoris, sed licet emptori pactũ inferre, ne vẽditor de morbo, vel vitio teneat. Item lege cauetẽ, vt vẽditor d eui ctione teneat: sed pacisci põt, ne teneat: & si qs post triennĩũ moriatur uxor eius, supstitibus nõ relictis, poterit tenere imobilia i vita sua, quãtũ ad usumfructũ, nõ diminuẽdo, vel alienãdo ea: q oia, si in aliqua regione i cõsuetũ deducãtur, rectè talis cõsuetudo admittitur: nec uidetẽ esse contra legẽ, q cõtrahẽtes uoluntarie faciunt, dũ litigatores inter se a suo iure descẽdũt: ut ff. de eo q chartã falsam. l. de scribis. & C. de pactis. l. si q s i cõscribendo. tñ tã iure Romano quàm Long. cauet, ne liceat iudici testes vni' partis audire, altera parte absente, sed q litigatores inter se possunt pacisci sup hoc, põt i cõsuetudinẽ d duci. Et alias sup qstionẽ facti cõsultus respõdi hãc consuetudinẽ recipiendam, nã cum consuetudo assumat uires ex cõsensu populi, q d iure recipi potest, p pa &a, cõsuetudo ualebit, illum in patria sua ad recipiendum illud sacramentum, & ipse prius in eodẽ loco, vbi interpellatus † est, faciat notũ tam Comiti, & iudicibus, quàm suo aduersario testes producẽdo, quòd rẽ, quam quærit, pater suus eidem reliquit.

De consuetudine.

TITVLVS XLII.

¶ Rex Lutprandus. LEX I.

PLacuit nobis inserere, vbi lex d est, a præcellat consuetudo, & nulla consuetudo superponatur Regi.

De his, qui ad palatium venire coguntur.

TITVLVS XLIII.

¶ Imperator Carolus. LEX I.

VT nullus alius de liberis hominibus ad palatiũ, uel ad mallum uenirẽ cogatur, exceptis scabinis, & vasis Comitum, nisi ille, qui causam suam quærit, & ille, qui respondit.

¶ Idem. LEX II.

VT nullus ad placitum banniatur, nisi qui causam suã quærit, aut si aliter † ei quærere debet, exceptis scabinis septẽ, † qui ad omnia placita esse debẽt.

¶ Imperator Lodoicus. LEX III.

DE placitis quidem, quæ liberi homines obseruare d bent, constitutio genitoris penitus seruanda, atque tenenda ẽ, vt videlicet in anno tria † solummodo generalia placita obseruẽtur, & nullus eos amplius placita obseruare compellat, nisi forsitan quilibet, aut accusatus fuerit aut alium accusauit, aut ad testimonium perhibendum vocatus fuerit. ad cętera vero placita, q̃ ceu tenarij tenent, non alius uenire iubeatur, nisi aut qui litigat aut qui iudicat, aut testificatur. & quicunque huius constitutionis transgressor de misis nostris inuentus fuerit, bannum nostrum componat.

De his, qui ad palatium venire contempserint, & quibus de causis manitio fieri debeat.

TITVLVS XLIIII.

¶ Imperator Carolus. LEX I.

SI quis ad mallum legibus fuerit manitus, † & non venerit, somnus † & si eum non detinuerit, solidorum xv. culpabilis iudicetur: si ad secundam, & tertiam uicem similiter, si autem ad quartam uenire contempserit, possessio eius in bannum mittatur donec ueniat, & de qua re interpellatus fuerit iustitiam faciat. Si autem infrà annum non venerit, de rebus, quæ in bannũ missæ sunt, Rex interrogetur, & quicquid exinde iudicauerit, fiat. Prima manitio super vij. noctes fiat: secunda super noctes xiiij. tertia super noctes xxj. quarta super noctes xlij. similiter de beneficio hominis, si fortè res p prias non habuerit, mittatur in bannum, usque dum Rex interrogetur.

¶ Idem. LEX II.

DE mannire uero nisi de genuitate, aut de hæreditate non sit opus obseruare: de cæteris uero causis per districtionem Comitis ad mallum ueniãt, & iustè examinetur ad iustitiã faciendam: Comites uero non semper pauperes ad placita opprimant.

¶ Imperator Lodoicus. LEX III.

SI cuiuscunque b hominis proprietas, ob crimẽ aliquod ab eo commissum in bannum fuerit missa, & ille recognita venire, & iustitiam facere distulerit, annoque, ac die in eo banno illam esse permiserit, † attingat ulterius eam non acquirat, † sed ipsa fisco nostro ad eiect. debitũ uero, q is, cuius ea fuerit, soluere d buit per Comitem, ac ministros eius iuxta æstimationem damni de rebus mobilibus, quæ in eadem proprietate inuentæ fuerint, his quibus debitum fuerit, exsoluatur, quod si rerum mobilium ibidem inuentarum quantitas ad compositionem non sufficit, de immobilibus suppleatur, & quod superfuerit, sicut dictum est, fisco noster possideat, si nihil super compositione remanere potuerit, totum in illa compositione expendatur. Si autem homo ille nondum cum suis eo hæredibus proprium diuisum habuerit, conuocet eos Comes, & cum eis legitimam diuisionẽ faciat, & tunc, sicut iam dictum est, compositio de ea, iuxta modum superius comprehensum, his, ad quos illa legibus pertinent exsoluat. Quod si non de aliis reb., sed de ipsa proprietate, quæ in bannum fuerit missa, ac per hoc in nostram potestatem redacta est, fuerit interpellatus Comes, in cuius ministerio eam esse constiterit, hoc ad nostram notitiam perferre curet, ut nos eandem proprietatem, quæ secũdum istum † præcedit. modum in nostrum dominium redacta est, per præceptum nostræ auctoritatis, in illius hominis potestatem, qui eam quærebat, si sua esse debet, faciamus peruenire. & si eam quicunque ad suam proprietatẽ detraxerit, liceat ei per suum sacramentum habere. & si exinde postea uictus fuerit, dextera manus ei amputetur.

† No. manitus exponitur monitus, quia manire est denuntiare, vt respõdeat quis testibus præsentibus tribus monendicatur. No. q̃ males ter citatus, si non comparuerit, perdit possessionẽ, & si intra annũ uenerit, restituit ei possessio, aliquin & beneficiũ, & possessionem amittit. text. in c. j. de nat. qui conu. est, qui al. leg. ilium text. † somnus alias sumis alias secus, ut quòd q furti non teneat, uel familia pacta, quę si i cõsuetudinẽ deducatur, nõ ualebit consuetudo illa: & ita p dicta d. l. vẽditor. alioquin seq̃ret ut in põtate cuiusli bet municipii esset se legib. eximere, & esse debet cõsuetudo lõgeua. d. l. de quib. & l. sed ea. ff. de legib. & C. q̃ sit lõga cõsuetudo. l. in. & si puto, q̃ referat inueterata sit, vel nõ, si oppo nit de tpis lõgitudine, quasi in longo tẽpore tot emerserint casus, vt videatur cõsuetudo ab omnibus recepta, & p probata: unde si populus unanimiter consenserit, & uoluntatẽ declaret uniuersaliter, q̃ velit aliquo statuto p cõsuetudinẽ uti, decæterò erit cõsuetudo, & sic puto consuetudinẽ unius diei ualere, relato noie cõsuetudinis ñ ad pteritũ usum, sed qa i futurũ populus ita disponit, & id recipit.

b SI cuiuscunque. ℈ Contrà suprà: de manumiss. l. si quis sine. Solu. hæc lex loqtur, cũ proprietas, alicuius iure banni fisco sociat, illa uero, cum iure successionis acquiritur. Idem.

¶ Idem. LEX IIII.

† legem ediction.

† &

SI quis de statu suo, i. de libertate: vel de hæreditate compellatus est, iuxta legis cõstitutionem † maniatur. De cæteris verò causis, vnde quis rationem est redditurus, non maniatur: sed per Comitem banniatur. Et si post vnam, aut † alteram admonitionem Comitis aliquis ad mallum venire noluerit, rebus eius in bannum missis, venire ad iustitiam facere compellatur.

De his, qui aldiones † defendere debeant, vel in Palatio repręsentare.

† alios

TITVLVS XLV.

¶ Imperator Pipinus. † LEX I.

† Lutprandus. † hominibus

DE aldionib. † qui de personis suis aldiones sunt, si aliqua compellatio facta fuerit, patroni eorum, eos defendant per sacramentum, aut per pugnam, iuxta qualis causa fuerit.

¶ Imperator Carolus. LEX II.

VT serui aldiones libellarij antiqui, vel alij nouiter facti, qui non per fraudem, neque per malum ingenium, de publico seruitio se subtrahentes, sed per solam necessitatem, & paupertatem terram ecclesiasticam colunt, vel colendam suscipiunt, non à Comite, vel aliquo ministro illius, ad vllam angariam, seu seruitium publicum, uel priuatum cogantur, vel compellantur, sed quicquid ab eis iustè agendum est, à domino, uel patrono suo ordinandum est. Si uerò de aliquo † Not. epi. dispi. pro crimine accusantur Episcopus † primo compellatur, & ipse per aduocatum suum, secundùm quod lex est, iuxta conditionem singularum personarum, iustitiam faciat. Si uerò culpabiles fuerint, sicut in capitulari Domini Imperatoris scriptum est, ita fiat. cæteri vero homines liberi, qui uel Commendationem, uel beneficium ecclesiasticum habent, sicut reliqui homines iustitiam faciant.

¶ Idem. LEX III.

ET quia sunt nonnulli, qui sine proprietatibus in Regno nostro degentes, iudicia † Comitum effugiunt, & non habentes res, aut substantiam, quibus cõstringi possint, ideo circumquaq; malitias exercere non cessant: de illis placuit nobis, vt ipsi cum quibus manere uidentur, aut eos præsentent, aut pro eorũ malefactis respondeant, uel rationem reddant.

¶ Imperator Lotharius. LEX IIII.

DE liberis hominibus, qui super alterius terram residẽt, & vsque nunc à ministris Reipubli. contra legem, ad placitum trahuntur, & ideo pignorabantur: constituimus, vt secundum legem, patroni eorum eos ad palatium adducant, & si quis eos contra hanc nostram auctoritatem, & eorum legem pignorare, aut distringere præsumpserit, patrono eorum omnia cum lege emendet, & insuper pro præsumptione bannum nostrum componat. †

Apud quem potentiorum causæ agi debeant.

TITVLVS XLVI.

¶ Imperator Carolus. LEX I.

VT Episcopi, Abbates, & Comites, & quique potentiores, si causam intra se habuerint, & pacificare noluerint, ad nostram iubeantur venire præsentiam, † neque illorum contentio alicubi iudicetur, nec propter hoc pauperum, & minus potentum iustitiæ remaneant, neque ullus Comes Palatij nostri potentiores causas † sine nostra iussione finire præsumat; sed tantũ pauperum, & minus potentum ad iustitias faciendas, sciat sibi esse vacandum.

† notitiam

† No. quæ causæ debent agitari in consistorio principis. de quo dixi in tract. de au. ma. cõs.

¶ Idem. LEX II.

VT omnes Episcopi, Abbates, & Comites, excepta infirmitate, vel nostra iussione, nullam habeant excusationem, quin ad placita missorum nostrorum veniant, aut talem vicarium suum mittant, in omnibus causis pro illis rationem reddere possint.

De armis intra patriam non portandis, vel ad placitum.

TITVLVS XLVII.

¶ Imperator Pipinus. LEX I.

VT nullus ad mallum, vel ad placitum † infra patriam arma, id est, scutum, & lanceam portet.

† No. mallũ dici placitũ, & exponi deber vel pro id est. vt ff. quali quis se def. ibi sacramenta.

¶ Imperator Lotharius. LEX II.

VOlumus, vt cum collectis, vel scutis, ad placitum Comitis nullus præsumat venire, & si præsumpserit venire, bannum nostrum componat.

De Aduocatis, & Vicedominis.

TITVLVS XLVIII.

¶ Imperator Carolus. LEX I.

† No. cõsiliarios iudices & aduocatos prauos priuari, & in eorum loco bonos eligi; vt in auth. de de fen. ciui. & de mand. prin.

DE Aduocatis, † & Vicedominis, Vicariis, & Centenariis prauis, vt tollantur, & tales eligantur, qui sciant, & uelint iustitiæ causam discernere, & determinare, & si Comes prauus inuentus fuerit, nobis nuntietur: & Iudices, Aduocati, Prępositi, Centenarij, Scabini, quales meliores in ueniri possunt, & Deum timentes constituantur ad sua ministeria exercenda.

¶ Idem. LEX II.

VOlumus, vt Aduocati in præsentia Comitum eligantur, non habentes malam famam: sed tales eligantur, quales lex iubet eligere.

¶ Imperator Pipinus. LEX III.

DE Aduocatis sacerdotum, volumus vt pro ecclesiastico honore, & pro illorum reuerentia aduocatos habeant.

¶ Imperator Lodoicus. LEX IIII.

VT nullus Episcopus, uec Abbas, nec Abbatissa cętenarium Comitis habeat aduocatum.

¶ Idem. LEX V.

OMnibus igitur Episcopis, Abbatibus, cunctoque clero omnino præcipimus Vicedominos, Præpositos, Aduocatos, siue defensores bonos habere, non crudeles, nec cupidos, non periuros, non falsitatem amantes, sed Deum timentes, & in omnibus iustitiam facientes, uel diligentes. De Iudicibus autem, vel Centenariis, atque Tribunis, vel Vicariis dignum esse censuimus, vt si mali fuerint reperti, de ministerio suo abiiciantur.

Impera-

a HEnricus. Quoniam.§ Hæc lex ponita est ad verbum in cap.j.extrà, de iuramen. calum.

¶ QVIBVS TVT.

b EViduis, vt C. quãdo imper. inter pupil. & vid.

¶ Idem.

SIngulis Episcopis:Abbatibus,† Abbatisfis duos cõcedimus aduocatos † habere, vnum qui causam procuret,alium qui sacramentum deducat,eosque, quandiu aduocationem tenuerint,ab hoste relaxamus.

† No. episcopos, abbates', abbatissas nõ solum esse immunes ab hostib. recipiẽdis: vt l.j. C.de episc. & cle. sed etiam eorum aduocatos.

† Nota, q̃ aduocatio successione non defertur, sed electione. ad hoc allega. Bald. hunc text. in §. hoc quod nos, in uerbo, concefferimus. de pace Constã.

¶ Idem. LEX IX.

VT Episcopi, vniuersique sacerdotes habeant aduocatos:quia Episcopi,& vniuersi sacerdotes ad solam laudem Dei,& bonorum operum actionẽ instituuntur. debet ergo vnusquisque eorum tam procclesiasticis,quàm etiam propriis áctionibus suis, excepto publico, videlicet crimine, habere aduocatum non mala fama suspicatum,sed bonæ fidei, opinionis, & laudabilis artis inuentum:ne dum humana lucra attendunt,æterna præmia perdant.

¶ Imperator Ottho. LEX X.

LAicorum verò nullum præter Comitem, in solis clecclesiasticis rebus, aduocatum habere permittimus.

¶ Imperator Henricus. LEX XI.

HEnricus diuina pietate Secundus Romanorum Imperator Augustus. Quoniam [a] in legibus cautum est, vt nemo clericorum iurare præsumat: alibi uerò reperitur scriptum, vt omnes principales personæ in primo litis exordio,subeat iusiurãdum calumniæ,nonnullis legisperitis res venit in dubium,utrum clerici iusiurandum præstare debeant, aut alij personę hoc officium liceat delegare. Quia enim illud constitutiõnis edictum, vbi clerici iurare prohibentur à Marco Augusto constitutum est,propterea, quia de Constantinopolitanis clericis promulgatum fuisse videtur,idcirco ad alios clericos pertinere non creditur. Vt ergo hæc dubietas omnibus penitus auferatur,illã Diui Marci constitutionem, ita interpretari decernimus, vt ad omnium ecclesiarum clericos generaliter pertinere iudicetur. Nam cum diuinus Iustinianus iure decreuerit,vt canones patrum vim legum habere oporteat, & in nonnullis patrum canonibus reperitur, vt clerici iurare non audeant, dignum est, vt totus catholicus† ordo a præstando iureiurando immunis esse proculdubio censeatur. Quapropter nos vtriusque, videlicet diuinæ, & humanæ legis intentione seruata, decernimus,& Imperiali autoritate, & inretractabiliter diffinimus,vt nec Episcopi,nec presbyteri,nec cuiuscunque ordinis clericus, † non Abbas,non aliquis monachus,uel sanctimonialis, in quacunque cõtrouersia siue criminali,siue ciuili iusiurandum qualibet ratione compellatur subire,sed aduocatus suis propriis idoneis hoc officium debeat delegare.

† Clericalis.

† No. clericos per alios iurare debere. C. de iura. calum.

Quibus tutores dandi sunt.

TITVLVS XLIX.

¶ Imperator Pipinus. LEX I.

¶ Imperator Lotharius. LEX VI.

VOlumus vt Episcopi, & Abbates,Abbatissæ suos aduocatos habeãt,& plenitèr iustitiã faciãt ante Comitẽ suum.

¶ Idem. LEX VII.

VOlumus, vt Episcopi vnà cum Comite suos aduocatos eligant.

LEX VIII.

VTuiduæ,& orphani tutores habeant, iuxta illorum leges, qui illos defendant, & adiuuent, ut per malorum hominum oppressionẽ iustitias suas nõ perdant: & si actor illorum † aliquis esse noluerit,iudex præuideat Deum timentem, iustum hominem, vt lex illorum est,qui pro nostra præceptione illorum causam peragere debeant. † tutor.

¶ Imperator Lodoicus. LEX II.

DE uiduis,& pupillis,& pauperibus,quandocunque in mallum uenerint ante Comitem,prius eorum causæ audiantur,& diffiniantur: & si testes prosecutores ad causas suas quęrendas non tulerint, † uel leges nescierint,Comes illos,uel illas adiuuet, dando eis tales homines,qui eorum rationes teneant, uel pro eis eloquantur. † potuerint habere.

¶ Imperator Lotharius. LEX III.

DE uiduis, [b] & pupillis,& orphanis,cæcis,& claudis, tutelam, atque adminicula habere præcipimus, iuxta nostrã possibilitatem,uel vires,sicut in præcepto Domini Regis continetur.

De ferijs.

TITVLVS I.

¶ Imperator Carolus. LEX I.

VT etiam dominicus dies,sicut decet, honoretur,& eum colere omnes studeãt, ut hoc liberius possint fieri mercata, † placita à Comitibus,sicut sæpe admonitum fuerit, illo die prohibeantur. † No. nundinas, dies festos fieri debere, quod est contra generalem constitutionem Friderici.

¶ Imperator Ottho. LEX II.

QVotidie cõtra leges agitur,quotidie malum manet ne æuum,diuinitate propitia,ualiturã esse adiicimus,† ciues tot toto anni tempore liceat iudicibus causas agere, litigantes dirimere, tumultum quæstionum determinare, & † edicimus. diffinire,ut qui quotidie legem offendunt,quotidie legis sententia feriantur. Nec enim tempore messium, uel uindemiarum legis edictum effugere debent, qui in nullo tempore peccare desierunt. Bene enim facere, uerum dicere, iustitiam amare, rectum iudicare omnibus temporibus licuit,semperque licebit,quia à bonis nunquam,à malis autem operibus semper requiescendum esse catholicè didicimus, & hoc iugiter conseruãdum Deo auctore,& Imperiali maiestate decernimus. Dauid autem Rex & Propheta dixit,Beati, qui custodiunt iudicium,& faciunt iustitiam in omni tempore. In Natiuitate uerò domini,& in Epiphania,& in statutis ieiuniorum diebus, in diebus quadragesimalibus, in pascha, & in Ascensione domini, in Pentecoste, in Dominicis diebus,& in festis præcipuis, iudiciarios motus exequi, publicas quæstiones appeti,ut hę solemnitates, quæ sunt Christianorum, cum omni uigilantia celebrentur, penitus prohibemus.

De præiudiciarijs actionibus. [c]

TITVLVS LI.

¶ Imperator Lotharius. LEX I.

c ¶ DE PRAEIVDICIARIIS ACTIONIBVS.§ Præiudiciales actiones tres sunt : una per quam quæritur, an liber sit, an seruus : & de ista tãtum hic loquitur; alia,libertus sit,an ingenuus: alia, de partu agnoscẽdo, an scilicet aliquis sit filius,uel non. & dicitur præiudiciales nó quia semper præiudicent, sed aptitudine, vt homo dicitur risibilis, non quod semper rideat, sed quia est aptus ad ridendum; & præponunt hę actiones quãdoq; principaliter & doq; i modũ exceptionis.& sic tractat.j.l.j. Si

SIquis.Negotio.§ Siue criminali,siue ciuili &quod hic cauetur in desuetudinem hodie abiit:ut,si quidẽ testibus obiiciatur quæstio seruitutis,utimur iure Romano,quo cauetur, ut si dicat testis seruus esse,&eum producere liberum assereret:si quidem à natiuitate dicatur liber,scribatur eius testimonium, & quæstio seruitutis facta publicatione attestationum seruabitur tempore disputationis:si verò non à natiuitate,sed libertus, ostendat in promptu instrumentum manumissionis: si uerò difficilis sit omnino, & iurauerit, scribetur testimonium eius,quo producens eum non utetur,nisi ostendat prius instrumentum manumissionis:vt C. de testibus.auth. si verò quòd si reus obiiciat actori quæstionem seruitutis in causa ciuili, eum remouet ab agendo, si eum probauerit seruum, nisi voluerit agere de turbata possessione domini absentis vt C.si pro vim vel alio modo.l.ij. si autem causa sit criminalis, remouetur etiã ab accusando, præter quã in crimine maiestatis,& in certis aliis:ex euentu autem iudicij declarabitur, an sit procedendum in accusatione. & concordat hæc lex cũ l.ij.j. de testib.

† Nor.bannum priusquã opponi.

b ¶ Reuerti.§ Quia tota ea res ad iudicem id est bonum virum remittenda est, qui debet tantũ ei tempus dare, quo diligens paterfamilias conficere possit,quod agendum est: nec debet uti dipplomate. id est diebus & noctibus ambulare, nec delicatè ire, ut sit dignus reprehẽsione:sed habita ratione tẽporis,sexus,ætatis,& uaietudinis, ut maturè ire & redire possit: ut ff. de uerb.obl.i.cõtinuũ.§.cũ ita,& hoc locum hẽt, cũ promisi me aliquid datu rũ Capuæ:in iudiciis auẽ aliter seruatur,quia vi ginti miliaria per diem tribui debent:ut insti. de excusatio.tutorum.circa fi.& ff. si quis cautio. l.j. qđ & hic faciendũ puto.

c ¶ Sacramẽtum. § Hoc ubi litigatores petunt in ducias pro testibus,indu cendis,cum iam binas dilationes habuerint:aut p̃ aduocato ducẽdo:& si qua est suspitio mouens iudicem, præstare debet sacramentum prædictũ, ut non causa dilatandæ iustitiæ ad testes producendos, uel aduocatum petendum inducias petunt:& alias iudicaui dũ assistebam magistris iudiciariis.

† causam istam deliberet.

SI quis aliquem de aliquo negotio [a] malluerit, & ille, qui malatus fuerit, dixerit, ideo ei respondere nolo:quia seruus alterius sit,aut si testimonia perduxerit: & similiter dixerit, q̃ ea recipere non debeat:quia aliquis eorum seruus sit alterius, nominet dominũ eius, & sic det guadiam de eo,ad placitum adducẽdo, & posito placito, inquantum venire, vbi eum ire crediderit,& reuerti [b] possit,iudices dicãt:& si in placito constituto dominum non adduxerit, præbeat sacramentũ [c], quòd pro nulla dilatione iustitiæ eius dixerit hoc, nisi pro certo,ita verum esse crediderit:quòd si iurare ausus nõ fuerit,quòd pro occasione prolongandæ iustitiæ hoc non dixisset, componat illi bannum† nostrum, & iustitiam plenissimam faciat.Si verò aliquem adduxerit,qui se dominũ eius dicat esse,& illum,quẽ de seruitio appellauerit, replicare ad seruitium non potuerit, tũc ille, qui dominum se esse dixerit, bannum nostrum ei cõponat: eo q̃ pro cõculcanda iustitia tale ingenium facere ausus fuerit:crimina[d] verò,si super eum pro dilatanda iustitia imponere voluerit, probare conatur, & si probare nõ potuerit, iustitiam faciat, & insu per bannum nostrum pro tanta calliditate componere cogatur.

¶ Idem. LEX II.

SI quispiam [e] fortè, aliquẽ mallauerit,& ille,qui mallatus fuerit,dixerit eum seruum suum esse, vel alius in ipsa altercatione veniẽs eũ ad seruitium mallauerit, volumus,vt præsentialiter se guadient,vt ad primum,vel ad secundum,aut ad tertium placitum causa ipsa finiri debeat †. & inter placitũ, & placitum sint dies xv. tertium verò quãdo Comes placitum habuerit. Si infra vnum comitatum est,sint dies xv. si autem in aliũ est,sint dies. xx. ne pro tali occasione iustitia eius prolongetur. Quòd si in his tribus placitis ille,qui quęrit,venire neglexerit,excepto seruitio† Regis,& in euitabili necessitate, & Comes placitum habuerit,& ille quoque alius ad sua libertatẽ probãdam paratus fuerit, tũc Comes ipsam causam finiat, veluti, si ipse, q̃ q̃rit, præsens fuisset : & vltrà qui q̃ fierit,facũdiã de ipsius seruitio dicendi non habeat:& insuper bannum nostrum compo.illi,ac iustitiã pleniter faciat. Et sunt aliqui qui dum aliqu os in seruitio mallant,& ipsi de sua libertate probã da dant guadiam, in tãtũ eos mutando placita lacerant, vt vix per suam paupertatẽ euadere possint. vnde tertium capitulum addere placuit.

† No.quòd seruitium principis excusat à contumacia.l. cõtra pupillum. ff. de re iu. sicut alia corporis necessitas: aut impedimentũ l. ij. ff. si q̃s cau. & q̃ dixi.in §. xviij. in gl ij.de iurisd. om. iudi. cosue bi turigum.

¶ Idem. LEX III.

SI verò aliũ ad seruitiũ aliquis mallauerit,& ille,qui mallatus fuerit,ad probandum libertatem guadiam dederit: iubemus, vt supra, vt ad primũ,aut ad secundũ, vel ad tertiũ placitum causam de liberẽt.Inter placitum,& placitũ, sint dies xv.tertium verò quando Comes placitũ habuerit, si infra vnum comitatum est, sint dies xv. si autem in alium est, sint dies xx. & si in his tribus placitis ipse, qui quærit, venire contempserit, antepositò quòd superius antepositum,& Comes placitum habuerit,sed ille namque alius cum suis testibus paratus fuerit, tunc Comes ipsos testes recipiat, & causam diffiniat, veluti si ipse, qui quærit præsens fuisset,& vltra ille, q̃ quæsierit:tacitus de seruitio illius permaneat.

De testibus.

TITVLVS LII.

¶ Rex Lutprandus. LEX I.

SI quis testimonium falsum cõtra quemcunq; reddiderit [f], aut in charta falsa sciens manum [g] posuerit,& ipsa fraus manifesta fuerit,& ipsa fraus manifesta fuerit,ei sua crimina auferri,siue debitum pereat, siue rerum suarum restauratio:ut ff. de fal.l.reo.quid si ad repulsam crimen obiiciatur,& eidem quæstionem absorbet,ut de adulterio conuictus,an puniat? utiq;. argumen.l.ij.habemus.C.de probatio.& C.ad le.Cornel.de fal.l.ubi. & ff.de adulte.l.ij.§.si publico.sed argum.contra.ff.de mune.& hono.l.rescripto.§. si quis. prima uerior. Itẽ an puniri debeat,qui crimẽ obiecit, & non probauerit? Respon.secundum hanc legem uidetur damnum componi: quod est uerũ habita præsumptione cõtra eum, quasi pro dilatanda iustitia: & pro iudicio euitando crimen obiecerit,quòd si nõ calumniose,sed suo iure vtendo, remanebit fortè impunitus:nam dolo nõ facit,qui suo iure vtitur. Si autem ille,contra quẽ ciuiliter agitur, crimen obiecerit magnum, vel non magnum, causa criminalis, ut pote maior, terminari prius debet: nam si causa criminalis maior præiudicat minori, ut de ea prius cognoscatur: ut C. qui accusare non possunt. l. j. multò magis præiudicat ciuili: licet regula sit,qui prior appellat,prior agat. l. q. prior.ff. de iudi.

c ¶ Idem. LEX III.

SI verò aliũ ad seruitiũ aliquis mallauerit,& ille,qui mallatus fuerit,ad probandum libertatem guadiam dederit: iubemus, vt supra, vt ad primũ,aut ad secundũ, vel ad tertiũ placitum causam de liberẽt.Inter placitum,& placitũ, sint dies xv.tertium verò quando Comes placitũ habuerit, si infra vnum comitatum est, sint dies xv. si autem in alium est, sint dies xx. & si in his tribus placitis ipse, qui quærit, venire contempserit, antepositò quòd superius antepositum,& Comes placitum habuerit,sed ille namque alius cum suis testibus paratus fuerit, tunc Comes ipsos testes recipiat, & causam diffiniat, veluti si ipse, qui quærit præsens fuisset,& vltra ille, q̃ quæsierit:tacitus de seruitio illius permaneat.

De testibus.

TITVLVS LII.

¶ Rex Lutprandus. LEX I.

SI quis testimonium falsum cõtra quemcunq; reddiderit [f], aut in charta falsa sciens manum [g] posuerit,& ipsa fraus manifesta fuerit,& ipsa fraus manifesta fue-

a ¶ Criminaꝫ.§ Distinguendum est,ciuiliter sit quis conuentus,an criminaliter:ut si quidem ciuiliter,si non obiiciat crimen accusando,sed tum ad repulsam,si tale est crimẽ,quod ciuilem absorbeat quęstionẽ, uerbi gratia,dotem uxori,uel quartam repetenti obiicio crimen adulterij,prius iudicandũ de incidentis criminis quæstione.l.adulterij. C. de adulteriis.si verò criminalis non absorbeat ciuilẽ,non p̃ hoc differtur ciuilis quæstio:quia quantuncunq; aliquis sit criminosus, non debet,ei sua crimina auferri,siue debitum pereat, siue rerum suarum restauratio:ut ff. de fal.l.reo.quid si ad repulsam crimen obiiciatur,& eidem quæstionem absorbet,ut de adulterio conuictus,an puniat? utiq;. argumen.l.ij.habemus.C.de probatio.& C.ad le.Cornel.de fal.l.ubi. & ff.de adulte.l.ij.§.si publico.sed argum.contra.ff.de mune.& hono.l.rescripto.§. si quis. prima uerior. Itẽ an puniri debeat,qui crimẽ obiecit, & non probauerit? Respon.secundum hanc legem uidetur damnum componi: quod est uerũ habita præsumptione cõtra eum, quasi pro dilatanda iustitia: & pro iudicio euitando crimen obiecerit,quòd si nõ calumniose,sed suo iure vtendo, remanebit fortè impunitus:nam dolo nõ facit,qui suo iure vtitur. Si autem ille,contra quẽ ciuiliter agitur, crimen obiecerit magnum, vel non magnum, causa criminalis, ut pote maior, terminari prius debet: nam si causa criminalis maior præiudicat minori, ut de ea prius cognoscatur: ut C. qui accusare non possunt. l. j. multò magis præiudicat ciuili: licet regula sit,qui prior appellat,prior agat. l. q. prior.ff. de iudi.

† No. quòd seruitium principis excusat à contumacia.l. cõtra pupillum. ff. de re iu. sicut alia corporis necessitas: aut impedimentũ l. ij. ff. si q̃s cau. & q̃ dixi.in §. xviij. in gl ij.de iurisd. om. iudi. cosue bi turigum.

c ¶ Idem. LEX III.

SI verò aliũ ad seruitiũ aliquis mallauerit,& ille,qui mallatus fuerit,ad probandum libertatem guadiam dederit: iubemus, vt supra, vt ad primũ,aut ad secundũ, vel ad tertiũ placitum causam de liberẽt.Inter placitum,& placitũ, sint dies xv.tertium verò quando Comes placitũ habuerit, si infra vnum comitatum est, sint dies xv. si autem in alium est, sint dies xx. & si in his tribus placitis ipse, qui quærit, venire contempserit, antepositò quòd superius antepositum,& Comes placitum habuerit,sed ille namque alius cum suis testibus paratus fuerit, tunc Comes ipsos testes recipiat, & causam diffiniat, veluti si ipse, qui quærit præsens fuisset,& vltra ille, q̃ quæsierit:tacitus de seruitio illius permaneat.

De testibus.

TITVLVS LII.

¶ Rex Lutprandus. LEX I.

SI quis testimonium falsum cõtra quemcunq; reddiderit [f], aut in charta falsa sciens manum [g] posuerit,& ipsa fraus manifesta fuerit,& ipsa fraus manifesta fue-

d ¶ Manum.§.subscribendo per se,uel per alium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Guidrigild.ʒ procedunt hæc quando testis non iurauit: nam plerunque sine sacramento admittitur, vt quia tales p̃sonæ sunt, quibus reus, aut iudex sine sacramento credere possit. idē si testis per aliū subscripserit. Quid aūt si ignorāter oretenus, uel subscribēdo falsum testimoniū dixerit? R. si iure quidem Longo. nō. inuenitur qua pœna puniatur ignorans: puto tamē (ex quo non omnino caret culpa) extraordinaria pœna puniri: nā qui ignorans delerat, delinquit, sed potest redimere manu. Et isto casu bonus iudex varias pœnas imponit ex varietate ignorantiæ: pone testem, qui subscripsit, habuisse fidē notario, qui consueuit fidelis esse, minori pœna punitur: q̃ si notarius nō est clarè locutus, maiori pœna: uel si subscribens est literatus, & intelligens: quia subscripsit instrumētū, quod nō legit, nec legi fecit. Sed anvtés falsis testibus, debet rem amittere, sicut qui possidet per chartam falsam: quod videtur: vt §. de p̃ scr. l. si quis possederit. & ℑ. qual quis se defen. deb. l. ḋ chartis. ij. ibi, ostēsor ipsius chartulæ &c. Sed dic, q̃ si utens falsis testibus habet alias allegationes ad sui tutelam sufficientes, rem non amittit, aliàs secus: quia nec intētionē, nec exceptiones per testes probare potest: quod fortè non est in eo, qui falsis utitur instrumentis: quia ódio falsi re carebit, alias defensiones habeat, ut d. l. de chartis. cui adde tex. in l. falsas. C. si ex fal. instru. vbi licet falsa instrumenta sint in causa allegata, si tamen sententia non assumit uires ex falso, tenebit. Quid si plures falsum dixerint scienter, nunquid poterunt se coadunare? quod uidetur, arg. l. si plures. §. de fur. & §. de hom. libe. homi. l. j. dic quòd non. Nec obst. dicta iura: quia ibi omnes furtum, & homicidium simul fecerunt. hic autem quilibet falsum testimonium dixit: & tot sunt falsa testimonia, quot sunt personæ: sed uidetur cōtrà §. de eo qui chartam falsam l. de scribis. Sol. ibi notarius amittit manū: quia deieraverat, hic subscribens non iurarunt. quæ solu. procedit in testibus non iurantibus.

b ¶ Medium Regi.] Contrà ℑ. eo. l. si quis cum altero. ubi in tres partes diuiditur compositio, & curtis Regia habet tertiam, non medium. Sol. ibi de pœna peiurij, hic falsi testimonij.

c ¶ Pro seruo.ʒ Contrà ℑ. eod. l. ubi testimonium. Solu. illa loquitur in illis tribus capitulis, ista in aliis. Vel fortè hic erat diues tempore dicendi testimonij: ideò fuit admissus: licet postea effectus fuerit pauper: & ideò debet dari p̃ seruo: uel ibi dicit non debere pauperem admitti, hic si fuerit admissus, quid faciendum.

† Hodie de iure, & stilo curia rum suffi cit protestari contra testes nō consentiēdo, p̃ductioni eorū, & ipsos loco, & tē pore reprobare, & obii cere vt authenticafi dicatur. seruus. C. de testi. & vnde sumitur: & c. præsentiū. eod. nit.

d ¶ Rogat.ʒ Contrà §. de illi. consi. l. j. vbi diuersa ponitur compositio. Sol. aliud est consilium dare, aliud rogare: nam rogare, & persuadere plus est quàm consilium dare, ut ff. de ser. cor. l. quia liberum est &c. ut insti. man. §. aliena.

e DE periuriis.ʒ Caueri quidem debet per legē, uiam periuriis non aperiri: quia puniuntur. l. ij. C. de indi. vidui:

f ¶ Discutiantur.ʒ q. d. ante debent discuti, quàm iurent: sed iure Longob. distinguitur, si uolentes ueniant: quia ei ipsos uidenē offerre ad ueritatem dicendam, p̃ius dicant, & postea iurabūt: ut §. de reb. inter. l. ij. ibi firment per sacramentū &c. quòd si coacti, debent priùs iurare testes, ubi utraque pars testes super aliquo articulo producat, tunc ét antè debent dicere, quàm iurent. Est autem forma sacramenti secundum ius Longob. ut testes ueritatem dicant, quando iurant: si uero priùs dixerint, iurabunt se uerum dixisse testimonium. Iure autem Rom. priùs debent iurare, quàm dicere: ut auth. de testib. forma autem sacramenti secundum ius Romanum est: ut ueritatem dicant, & nihil detrahant, uel addant plus pro una parte, quàm pro altera. auth. si iudex. C. de epi scopis & cler. qua forma utimur. Cæterum contingere potest, ut iudex credat testibus sine sacramento, si fides eorum, & opinio nota sit iudici. l. ij. §. de reb. interti a.

g ¶ Non possunt. ʒ Scilicet bene, & secundum quod decet, separentē: contingit enim, ut hæ personæ producantur in testes, quæ omnino fidem suam proferri possunt, & tunc fortè poterit eos iudex simul recipere, alioquin (quia diligentius ueritas quæritur) poterit eos separare quia iudici permissum est scire, & cognoscere quanta fides sit testibus adhibenda. l. ij. §. eu magis. ff. eod. & eius arbitrio committitur, utrum simul, an separatim debet eos admittere, ut hic. quandoque ergo possunt simul discuti.

h ¶ Accusatori. q. d. testes accusatoris non debet iudex audire reo absente: idem de testibus rei.

i ¶ Nisi ieiunus.ʒ Consilium est, non præceptum, ne fortè per ebrietatem aliud dicat.

k ¶ Refutatur. Quid si testes altera parte præsente iurent, nunquid poterit pars illa aliquid in personis testium obiicere? Respondeo non: sicut enim litigator debet iudicē, seu procuratorem ante litem contestata recusare. vt C. de iudiciis. lege apertissimi. ec ff. de procuratoribus. l. neque, & C. de procuratori. l. ita demum. sic recusans testem, debet dicere, & probare antequā iuret, quare recusat, q̃ si in eum cōsenserit semel (quod videtur facere dū eum admittit ad iurandum absq; contradictione) non potest recusare, sicut nec iudicē, vel procuratorem, postquàm in eum consensit. l. j. & ij. ff. de iudi. nisi quis forte dicat, quòd infamia postea superuenit in notitiam litigatori. arg. l. si ignorans. ff. loca. nec uidetur consentire, qui errat. l. si per errorem. ff. de iurisd. omnium iudi. & ignoras non uidetur renuntiare iuri suo. l. mater. ff. de in offic. test. Item quid si litigator reseruat sibi, vt auditis attestationibus possit crimē obiicere testibus, vel per alios reprobare? puto q̃ talis reseruatio non obest inuito aduersario, nec iudex debet eā audire in præiudicium litigatoris: nisi fortè quis dicat debere ante iuramentum testi obiicere: probari autem potest si litigator viderit testimonium obfuturū, lectis attestationibus ad instar exceptionis dilatorie, q̃ in initio opponi potest, & debet probari ante, postq̃ actor probauerit intentionē suam, vt C. de proba. l. exceptionem. vnde dixit Guarne. qui se legitimum dicit, si probat, iudicium cuitas: si non, iudicium suscipit, probato delicto. ar. l. si quidem. C. de exce. & præscri. & C. de præscr. long. temp. l. emptor. & C. de proba. l. exceptionem. verūm de iure canonico publicatis attestationibus non licet testes reprobare. c. deniq;. extrà de excep. Sed nunquid ipsi testi, an litigatori cū producenti debet probari crimen obiectum? Resp. litigatori: non enim testis in iudicio conuenitur, cum non agat ciuiliter, nec criminaliter, sed eum, eiusque probationes debet repellere, qui te conuenit: nam obiici tur crimen non accusando, sed ad repellam, ut C. de testi. l. si. in fi. Item quid si litigator crimen obiecerit, vt eum repellat, & probare nō potest, an possit iniuriarum cum eo experiri testis? minimè. non enim iniuriandi animo crimen est obiectum, sed ad defensionem causę: nec dolo facit, qui suo iure utitur. l. cum pater. §. Titio. ff. de leg. ij. Item inris executio non hēt iniuriā. l. iniuriarum. ff. de iniu. & licet iniuriosum videatur uerbum, tamen non est, cum animus proferentis sit inspiciendus l. fina. ff. ad exhiben. Item quid, si testes in uno iudicio reprobati, p̃ducuntur in alio, an sint repellendi? Respon. rectè quidem alius eisdem uti potest? non enim fuit sententia contra eos lata, cū nec accusent, nec accusentur: nec sunt ipsi infamia condemnati. ar. l. si uteris. C. de fide instru. regula enim est, q̃ sententia inter alios lata, alij non p̃iudicat.

l OPtimus. ʒ Est enim uoluntas Imperatoris, ut subditi sint: ideo dicit, optimus, qui ille dicitur, q̃ principalem dignitatis gradū obtinet. ar. l. ubi ff. de uerb. obl. nam promittens decē talmas boni uiri, incertū promittit: si aūt optimi, deducit certā in stipulationē, & ultimū bonitatis ob. in. t gradū. d. l. ubi. & i. cum quid. ff. si certū pet. licet ergo testis non sit optimus, bonus tamen admittitur.

m ¶ Obiicere.ʒ Quid si obiiciat crimen, quod sine sententia non portat infamiam, ut stupri, uel adulterij? Rñ. non repelletur à testimonio: loquitur enim de illo crimine, cuius cōmissio facit infamiā, ut si quæstuar a mācipia habeat, uel binas uxores: ut ff. de his qui no. infa. l. qm. & C. illo co. ti. l. non damnatos. Quid si obiiciet crimen, cuius commissio non infamat, sed den. grat hominis opinionē, ut quia fur est, & latro? Rñ. arbitrio iudicis cōmittitur, qui ex qualitate rei, & personæ uarietate perpendat quandoq; eñ ex persona eius, contra quē producūtur, perpendet, ut si furripuerit anserē, uel gallinam, uel si leuis sit persona, quæ consueuit furari: uerum iure Ro ne ueritas rei pereat, admittuntur infames. l. q̃m. in fi. C. de hære. Sciendū est, q̃ in repellendo testes, inspicitur tēpus dicendi testimonij: nā licet tpe contractus aliqs erat integræ opinionis, tpe aūt dicēdi testimonij est diminuta, repelli tur, ut ff. d Carbo. eo. l. Carbonianū. §. duæ autem. uer. finge esse testes. ibi, aut ꝓpter temporis interuallū &c. & fur contra furem admittit, hæreticus contra hæreticum infamis contra infamem. arg. l quoniā. C. de hæretic. & ff. de testib. l. ob carmen. §. fi ea.

n VT qui Nec testis. ʒ No. periurum, ut infamem à testimonio remoueri. l. fi. ℑ. de periur. & eo ipso, q̃ periurat, est infamis, de quo

† caufatori.
† No. testē debere esse ieiunum in testimonio ferendo: & ℑ. eo. l. ut testes. q̃ procedit de honestate. c. j. de test. & l. auct. eo. co. vij. sed non de necessitate, & hoc ultimū ser uat in pœnis. idem in iudice. ut. l. ti. prox. in iudices.

nō est expectanda sententia. d l. fi. licet quædā sint crimina, quæ nō nisi per sententiam infament: ut furtum, & rapina, vt ff. de quib. cau. infa. iro. l. j. in fi. est autem infamia consumptio famæ, sic ergo propter iurium amittit fama, & dignitas, l. h. C. de digni. lib. xij. & C. de infa. l. j. lib. x. arbiter tamen esse potest: ut ff. de arbit. l. Pædius. iudex aūt nō. l. j. ff. ad leg. Iuliā. de vi publica. infames si quidem conueniant de incendio, homicidio furto, vl aliis grauibus criminibus, si testes, uel alia iudicia dficiant, purgant eorum innocentiam, secundum regni constitutionem, paribili. & facit l. si quis maior. C. de trāsactionibus vbi veniens contra transactionem iuratam notatur infamia. Quidam tamen dicunt, ibi speciale Alij exponunt, notatur i famia. id est, grauatur eius opinio apud bonos viros. infamia enim alia iuris, alia facti: iuris est, quando quis damnat de crimine famoso nomine suo l. j. ff. de his qui notantur infamia. secus si damnātur nomine tutorio, uel procuratorio, quia damnatur cuius est tutor uel procurator, ut ff. e. titu. l. furti. §. si quis. infamiam autem facti non euitant vt ff. de iure patronatus. l. i. sed licet per iurus secundum quosdam nō infamet, puto tamen, qd à testimonio repellitur quia idem amisit periurando Sed contra. ℑ. de periur. l. fina. Solut. intelligitur in culpabilis, quo ad Deum nam pœnitentiam non facit, ne videatur delictum commissum sed pœna remittatur, sicut indulgentia imperialis non tollit infamiam, sed remittit pœnam. l. in dulgentia. C. de genera. abolitio. Cæterum si esset a principe in integrum restitutus infamia abolebitur. l. j. §. deinde ff. de pœnis: nam quantum potuit nomen condemnationis in condemnato, tantum potest nomen restitutionis in restituto. l. fi. C. de senten. pas. sic ergo princeps facit quod suum est, tollendo infamiam per restitutionē vt Deus per pœnitentiam pœnam peccati. An ex communicatus ad testimonium admittatur, cū sit infamis. Respon. minime quia repellitur ab agendo, etiam si suo nomine velit agere principaliter, vel per procuratorem c. infamis vj. q. j. & extra de of. ord. c. quęsitum. & ff. de offi. dele. c. prudentiam. à fortiori à testificando, & ista exceptio ꝓbari pōt ℑ. vij. dies continuos, qui dantur à lege, non a iudice, quæ nisi probetur, opponens vlterius nō audiatur: ut est dicere. Inn. iiii. c. pia. exce li. vj. Quid si ab infame peto centum, vel eum criminaliter accuso, & dico eū in cā iurare non posse? Rñ. est admittendus ad iurandum, quod iuramentum succedit loco defensionis, & non probationis, ut §. de de. iniu. l. i. C. unde vi l. si quando. alias maxima sequeretur absurditas.

a VT testes. ʒ Non debent testes pretium accipere pro reddendo testimonio, cum quilibet veritatem dicere teneatur, & ob turpem causam uidetur accipere. Quid, si quis pecuniam numerauerit ꝓ testimonio perhibendo? Respon. vī testem corrumpere, sicut qui pecuniam numerat iudici: ut ff. de condictio. ob turpem causam. l. ij. sunt aūt expensę, & necessaria testibus exhibenda l. quoniam multi. C. eo.

b VOlumus. ʒ Hæc lege cauetur, ut testes malam famam habētes, non admittātur ad testimonium, & sufficiat ad eos repellendos, q̃ sint obscurę famæ: sequitur ergo, ut sicut fama est sufficiens ad repellendum testem, sic ad conuincendum aliquem de crimine, quod non procedit, nā qui famam obscurā opponit, non accusat, nec arguit sanguinis causam, sed tantum agitur, ut testis repellatur: ac ubi criminaliter agitur, ibi causa sanguinis examinatur, ubi non facile locus est coniecturis, ut C. de probationibus. l. finali. facilius quidem est repellere, quam accusare: nam in accusatione necessarius est libellus accusatorius, nec est necessaria inscriptio, licet inueniatur, ut ex præsumptione dānet quis criminaliter: nam si quis alicui denunciauerit, ne loquatur cum eius uxore, trina denunciatione facta poterit etiā in ecclesia de adulterio conuinci. absque alia probatione, ut in authentica. ut liceat matri. & aui. alias ex præsumptione potest condemnari. l. si quis. ad leg. Iul. de adulte. Quæritur si iudex ex officio poterit infamem testem repellere, an debet illum admittere, si litigator infamiam non allegauerit? Vtique, & potest iudex ex officio repellere suspectum tutorem, etiam siue accusatum. ff. de suspe. tutorib. quod est fauore pupillorum: & punire testes, si in eorum testimonio offenderint aures iudicis, ut C. de testibus. l. nullū & sine accusatore punitur quis de lenocinio. l. ij. §. si publico ff. de adult. Sed nunquid debet iudex adhibere fidem testibus, quos nouit infames? Respon. eius officio committitur. l. ij. ff. de test. ad cuius officium non pertinet eos, repellere, si pars nihil allegauerit, vt dictum est. Sed licet infames iudicis errore, uel aliter sint admissi in tex iudex: tamen non debet eorum testimonia sequi. arg. l. j. C. de quæst. & l. j. § diuus. versi. fi seruii. ff. de quæstioni. j.

† Not. falsam personam accusandi potestatem non habere, & sic infamis nō accusat. l. criminis. C. q̃ accu. & l. q̃ accusare. ff. eodem.

† Iucices

c ¶ Inuicem separentur.ʒ etiam iure Roma. separari debent: iure autē tem Fran. edictum est, ut vnus pro omnibus dicat, & cæteri dicant verum esse quod unus corū dixit. Vnde uidetur quod alteri partium denegetur productio testium, & litigatori. b. q. eos produxit, ut pote publicatione attestationum iam facta: quia palam testimonium dictum est, cum iure Roma. cautum sit non licere litigatoribus post attestationum publicationē alios testes producere: ut in aut. de test. § quoniam multi sæpe. Respond. nūc dicitur publicatio facta, & inhibet, p̃ductio testiū, cū attestationes sunt p̃ iudicem publicatę: ut in simili furtū quantūcunque factum sit palam, non dicitur manifestum. l. i. C. vi bo. ra. sed in actu debet deprehendi à domino, uel ab eius negotiis de fur. cir ca prin. & ff de usu. l. qui solutioni.

d FAlsa persona. q. d. testis, uel procurator, nec in ciuili, vel criminali causa esse potest: illa dicitur falsa persona, quæ de falso conuicta est, dicēdo, scribendo, vel oretenus fuit de falso cōuicta, vel si aliū rogauit, ut falsum diceret testimoniū, q̃ similiter d falso cōdenari pt.

e ¶ Testimoniū. ʒ ℑ. per accusationē contra eum instītutam. aliter enim conuictus non dicitur, nisi propositā actione talis enim sententia eum infamat alioquin tū testimoniū dicit, & crimē ad repellam ei obiicit, tūc q̃ testis non accusat nec accusat, sed agētis intētio refutat, nō nocet ei scia, quę dat contra agentē, ut ea uti nō possit, ut no. §. e. l. de periur in ver. referat: cæterū quantūcunq; q̃s sit infamis, si cām suā suorūq; agat admittit. l. qui accusare. & l. hui. ff. de accu. Quid, si litigator cōtra quē testes p̃ducunt, citatus uenire nolit. ét tribus edictis, vt uno p̃ oibus peremptorie emanatis? tūc iudex testes audire poterit, si q̃d cōtumacia hī p̃ sentia. aut. si ergo. C. ubi de cri. agi. oportet, q̃ tū ad sui dispēdiū, puto ét, q̃ ante litem contestatā, si aliter litigatorū absit cōtumax, testes præsentis audiēdos esse. auth. de test. § fi. Nō ob. q̃ iudex iuxta fine termini, dēt suam proferre, ut C. de iu. l. ꝓperādum q̃ a si iudex ex authoritate illius legis uelit iudicare obseruādum est q̃ ibi dicitur de triennio. q̃ si ex auctoritate veterū legū uelit iudicare, ante trienniū poterit l. consentaneū. C. quo & quando iu. puto tñ d. l. properandū. esse correctā per auth. q̃ semel. C. quomodo & quādo iu. ut ét altero absente per contumaciam iudex posit sententiare, nec licebit absenti appellare. d. l. properandū. & l. contumacia. ff. de re iudi. vbi contumax damno litis coercetur. scilicet, quia appellare non pōt sed inuentus fuerit contumax iustam causam habere, pro eo iudex ferre dēt sententiam, q̃ litigatoris absentia repleatur præsentia, &c. d. l. probandum. §. cum autem eremodecium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Si quis. Suspicatur. ¶ Hinc sumunt quidam argu. quòd liceat alteri partiũ publicatis attestationib. alios testes ꝓducere: quod non placet, cum præbeat occasionẽ falsos testes inueniendi. Vnde dic, si ille, cõtra quẽ producũtur, falsos suspicatur, ratione dilectionis, aut parentelæ, vel odij inter litigatores, & testes: tũc poterit alios ꝓducere publicatis attestationibus. An, si quis productioni testium renuntiauerit, possit ante publicationem alios producere? Quidam dicũt, quòd non: sicut non posset vti exceptionibus, quibus renuntiauit, vel aliquẽ regressum habere ad hæreditatem repudiatam, vt C. de iur. & facti ignor. l. ij. nec potest aliquis redire ad actionem, vel litem renũtiatam, l. postquam. C. de pac. Contrarium tamen videtur: nam licet aliquis renuntiat productioni testium: si tamẽ ad alios producẽdos nõ petat inducias: sed paratos habeat, potest eos ducere, vt est text. in auth. de testib. §. quoniam multi sæpe. vbi licet litigatori, qui testes produxerat, si non nouerit testificata, iterum producere testes: multo fortius licebit sibi post publicationem iterum, vel secundo, vel tertio producere.

b ¶ Eliganter. ¶ Fortè per iudicem, vt §. eo. l. si duo. vel dic, quòd quælibet pars suum sibi eligit pugnatorẽ. Item an sufficit simpliciter dicere falsos testes, vel debet eorum falsitas allegari? Respon. non debet arcta ri litigator ad dicendum certum verbum, in quo testimonium falsum sit, vt si testes contrarij fiut in vno articulo, ita quod necesse sit dicere dictum vnius partis falsum esse, sed simpliciter super testimonio. dicimus enim, quòd licet testimonium in pluribus partibus sit uerum, si tamen vnũ falsum capitulum admissum sit, totum erit falsum, & quasi falsum reprobabitur. nam secũdum Dialecticos si propositio habeat aliquid falsitatis, tota est falsa: vt si pono Platonẽ legere, & Socratem tacere, falsa est, Socrates, & Plato legũt: seu Socrates, & Plato tacẽt, licet alterũ eorũ sit verũ. Idem secundũ. Legistas: nam cum significatio sumitur ex vniuerso, si quid in oratione falsum, totam reddit orationẽ falsam, vt ff. de reb. l. si is. §. verum: & C. de fide instru. l. scripturæ. & ff. de regulis iur. l. vbi. nam ex eo testamẽto sit missio in possessionẽ; quod in nulla forte sui parte est vitiatũ: & sine omni vituperatione, apparet: vt C. de edi. diui. adria. toll. l. edicto. & c. plura. x. q. iij. arg. contra, C. de trãsac. l. si ex falsis. & C. de his quæ in testa. dele. l. ij. & quia cum quis sibi in testamento ascribit, illud quasi falsum subducitur, cætera quidem valẽt. l. filius. ff. ad legem Cornel. de fal. Quid si ex vna parte ꝓducti sint tres testes, & ex alia plures, & sibi contraria dicant adinuicem? Respon. mihi me cum Salernitanis iudicibus sedisse: & hãc quæstionẽ de facto agitatam fuisse corã nobis: dicebãt quidam quod iudex debet allegare animum suum, & fidẽ habere pluribus, vel his qui verisimilia dicũt ex tempore, vel ex rei natura de qua quæritur, vel melioribus rationibus, vel dignitate ꝓditis asserentes, vt tunc locus tantum sit pugnę, quãdo hinc inde omnia sunt paria: quod de plano cõcedimus iure Romano secundum quod probatio pugnæ non habet locũ: quia tunc alia ꝓbatio non ẽ necessaria, nisi ex solis dictis veritas est cognoscẽda: sed iure Longobard. distinctiones dictę locũ nõ habent: quia post dicta testium non est locus cõiecturis: quia restat probatio pugnę: & non statur testimonio testis, q̃ à pugna se subtrahit, sed illis credere debet iudex qui se ad pugnam paratos ostendunt: tacita enim confessio falsitatis videtur secundum ius Lõgobard. dum testes recusant per pugnam defendere eorum testimonia, vt §. eod. l. fin. Quid, si vnus ex testib. pugnam amiserit, an reliqui eo ipso videãtur cõuicti de falso, maximè si testes sint protestari se nolle duobus pugnantibus committere veritatem, & testimonium eorũ, vt sic videãtur tot pugnæ necessariæ, quot sunt testes? Respond. iure isto vno per pugnam victo, cæteri intelliguntur victi: & ideo potestatem habẽt redimere manus suas: ad quid enim eas redimerent, si amisso pugnæ vnius testis, cæteris nõ noceret? sicut ecõtra, victoria vnius cæteris prodest. Sciendum tamen, quod vbi testes vtriusq; partis deponũt de eodem loco, & tempore, tunc maxima notari debet inter eos cõtrarietas: secus, si de diuerso loco, & tempore: si tale sit factum quod reiterari possit, tunc non est attendenda talis cõtrarietas, vt sic locus pugnę. Item quæritur, cùm instrumentum debeat continere tempus, an testes cogãtur dicere tempus? Idẽ in testibus, quod in instrumẽtis facta ad idẽ relatione: nam instrumentum non ex necessitate cõtinet tempus contractus: sed tempus confecti instrumenti. Idem in testibus, qui dicere debent tempus testimonij, non tẽpus celebrari contractus, cum iudex hoc sciat. Item sciendum, q̃ secundum ius Longobardorũ non licet litigatori per pugnam falsitatem testiũ probare: quia vbi vna pars ꝓducit testes, credi debet testibus: vt §. de debi. & gaudi. l. fin. & §. qua. q̃s se defen. deb. l. pe. verũ secundum ius Franco. licet litigatori falsitatem testium probare. Quid autẽ, si ab vna parte tantum testes producantur, & vnus, vel plures deponant cõtra producẽtem eos, alij pro eo? Respon. licet non liceat reprobare testes produc̃tos, vt C. de testi. l. fi q̃s testibus. nec iudicem recusare, quem ipse elegi

† credere

† Nota q̃ coniuratores dicũtur sacramentales qui ad huius rei non conuocantur prę stare iurare. sed tex. est in contrarium. l. hac edictali. §. illud. & ibi Cy. Bar. & seq. C. de se. nu. & dixi in. §. de iur. com. iu. l. b. confu. bit. C. l. fi q̃s. & Ioem. ff. de tabu. exhiben.

† Nota q̃ vicini vtiles & facultates ꝓ fumiunt. C. de nupt. & ca. quam. de ꝓbat. & ca. ꝓpositum. de ꝓbat. in vi. l. j. l. ij. & iij.

† fredo & freudo.

auth. offeratur. C. de litis contesta. hoc tamen procedit quod personas testium reprobandas, cæterum eorum dicta rectè possunt reprobari, si cut à sententia electi iudicis appellari: quia omnibus est cõmune auxilium: tamen alij plures, vel meliores, vel qui verisimilia dicũt inueniãtur, derogatur fides paucorum per plures meliores, & magis idoneos.

c ¶ Tertia. § contra §. eod. l. j. vbi aliter fit diuisio dic, vt ibi no. in ver. medium.

d ¶ Licentiam habeant. § Licet hoc videatur cõtra regni consuetudinem, vt liceat litigatoribus trãsigere & pacisci nõ permittẽte curia regis. Quid si testis dicat aliquod verbũ ambiguum, nũquid licebit ei illud interpretari? Respõdeo illa significatio est accipienda, quæ est secundum consuetudinẽ regionis: vt ff. de lega. tertio. l. nõ aliter & ibi glo. quæ si certa nõ inueniatur: tunc fortè licebit testi ambiguitatẽ aperire: nã & testatori licet interpretari verba ambigua in testamẽto posita l. heredes. §. si quid. ff. de testamentis. & principi verba legis ꝓpria conditæ. l. fin. C. de legibus. & iudici verba sententiæ. l. ab executore ff. de appellationibus: Sed Placentinus. & Ottho Papiensis de aliena, nõ de ipsius iudicis sententia intellexerunt.

e Constitutum. Inferre. § Scilicet per libellum accusatorium: quod fallit in crimine homicidij qđ est ad instar criminis læsæ Maiestatis: vt C. de Episcopis & clericis. l. si quenquã. in cuius criminis accusatione admittẽtur infames. l. famosi. ff. ad leg. Iul. Maiest. admittũtur mulieres: vt eodẽ titulo. l. in quæstionibus. & ff. de quæst. l. de minore. Item intellige, nisi suam suorumq; prosequatur iniuriam: multo fortius clerici, & laici remouẽtur adinuicẽ à testimonio. In criminalibus autẽ causis facilius puto quòd admittũtur ad accusandum: cum ergo denegatur,

denegatur, quod maius est, multò fortius quod minus: ut partibus passis bus ambuletur. In ciuilibus tamen causis, nec laicus contra clericum, nec econtra à testimonio ꝓhibetur. Sed an clerici sint cogendi ad testimonium perhibendum? ec clesia Romana non consueuit cogere, nisi in tribus casibus: scilicet si amore uel timore, uel odio se subtraxerint: verum quia pariter peccat occultans ueritatẽ, sicut qui dicit falsum, de humano iure coguntur, excepto Episcopo: ut C. de episcop. & cleri. c. l. præsbyteri. & extra de testi. cogendis. c. ij.

† Nor. testes debere esse diuites saltem habere aliquid pro. prij, ut l. ꝺ liberis. §. e. & auth. sed cum testator. C. ad l. falcid.

a ¶ Ante iudicem. § Hoc nisi suam, suorumq; prosequatur iniuriam, nam multi ab accusando repelluntur, qui hoc casu admittuntur, ut ff. de accusationibus. l. qui accusare. & l. nonnulli. & l. hi tamen. & notatur extra de accusationibus c. de his. cæterùm ad repulsam rectè potest laicus clerico crimen obiicere, si fortè contra laicum clericus aliquid testificetur: sed an laicus possit clericum coram suo Episcopo denunciare de aliquo crimine? respondeo ficut in accusatione præcedere debet libellus, item competens admonitio, uel charitatiua in denuntiatione: ut in decretis, in compositione tertia decre. nisi quia nõ est inhibitum laicis charitatiue admonere clericos, & in secreto eos corrigere de excessibus, ut abstineant post admonitionem factam, si laicus sit claræ famæ, benè admittitur ad denuntiationem clerici: nam accusatio, si probatur contra clericum inducit depositionem, & ideo repellit laicus: ut extra de accu. c. super his.

b Vt testimonium.] No. hæc capitu qui bus repellitur quis à testimonio, si non habet, vnde componat. sed contra §. e. l. j. vbi debet dari pro seruo: dic ut ibi not. in uer. pro seruo, sed hodie hac lege nõ utimur: quia licet pauper sit, si tamen operatio eius in bonis præcellat operibus & nota sit iudici, non repellitur. argu. insti. de suspec. tut. circa fin.

¶ DE OFFICIO.

c Si quis. Licentiã § No. licentiam requiri, ut quis alterius causam agere possit: unde consulendum est aduocatis, ut in præfatione suæ erea-

uersus laicum nemo recipiat. nemo enim clericus, vel diaconus, vel presbyter, pro qualibet causa intret in curiam, nec ante iudicẽ[a] causam dicere præsumat. quoniam omnis curia à cruore dicitur, & immolatione simulacrorũ. & si quis clericus clericum accusans, in curiam introierit, anathema suscipiat.

¶ Imperator Lotharius. LEX XIII.

Vt testimonium[b] non recipiatur de his capitulis, i. de hæreditate, & de proprietate, aut libertate, id est in mancipiis, vel terris, siue de homicidio, & de incendio, ab illis, qui non habent, si cõuicti † fuerint falsum dixisse testimonium, vnde secundùm legem compositionem plenam facere possint.

¶ Idem. LEX XIIII.

Quicunq; comprobatus fuerit, q̃ se sciente, testes in ꝓiurium produxisset, ad palatium nostrum sub fideiussoribus venire compellatur, & ibi confidelibus nostris consideretur, quid de tali homine faciendum sit.

¶ Idem. LEX XV.

De liberis hominibus, qui proprium non habent, sed in terra dominica resident, si propter res alterius in testimonium non recipiantur, coniuratores † tamen aliorum liberorum hominum ideo esse possunt, quia liberi sunt. illi verò, qui proprium habent, & tamen in terra dominica resident, & propter hoc in testimonium recipiantur: quia proprium habent.

¶ Idem. LEX XVI.

Decernimus enim, vt si quis aliter testes habere non potuerit, vt per Comitis iusionem testes, quos in suo testimonio necessarios quisque habuerit veritatem probaturus, in publico conuentu adducantur, vt per ipsos rei veritas cum iuramento valeat inquiri: quòd si de duabus partibus fuerit inquisitio facta, & non per ipsos rei veritas cognoscatur, idcirco, quòd nullus eorum possit habere testes, antequam iurẽt, fiat inquisitio, quòd si omnes ad vnam partem dixerunt testimonium, iurent, quòd verum dixissent testimonium. quòd si dissenserint, & quędam pars testium testimonium vnum præbuerit, alia alterum, tunc interrogentur, si audeant per pugnam illorum testimoniũ approbare, quòd si nulla pars alteri cesserit, iurent & per pugnam illorum probetur testimonium. quòd si vna pars se subtraxerit, tunc illa pars, quæ ausa fuerit cõtendere, recipiatur ad testimonium.

¶ Idem. LEX XVII.

Quanquam sacerdotis testimonium credibile habeatur, tamen ipsi in secularibus negotiis pro testimonio, aut conficiendis instrumentis non rogentur. quia eos in talibus rebus esse non conuenit. Si autem causa euẽniente aliquid audierint, aut viderint, vbi nullæ idoneæ seculares personæ inueniantur, ne veritas occultetur, & malum in bonum æstimetur, in prouidentia Episcopi proprij sit, ita vt coram se, & cõpetentibus iudicibus, aut aliter, veritatem honorificè tollant.

De officio iudicis.

TITVLVS LIII.

¶ Rex Rachis. LEX I.

Si quis causam alterius agere, aut causare præsumpserit in præsentia Regis, aut iudici, excepto si Rex, aut iudex ei licentiam[c] dederit, de viduis, aut de orphanis, aut de tali homine, q̃ causam agere non potest, compo. gui drigild suum, mediũ Regi, & medium contra quem causauit. Et si forsitan aliquis per simplicitatẽ[d] suam causam agere nescit, veniat ad placitum †. & si Rex. aut iudex præuiderit, quòd veritas sit, tunc debeat dare ei hominem, qui causam ipsius agat: nam si iudex contra hoc consenserit, exceptis in his capitulis, & non emendauit, & ipse similiter componat gui drigild suum in palatio Regis. Si enim qui cunque liber homo in seruitio de gasindio Regis, aut de eius fidelibus introierit: & si iudex de sub quo fuerit, dolosè eum opprimere quæsierit, pro eo, quòd ipse in seruitio alterius introiuit, & per ipsum dolum illicitè contra ipsum iudicauerit, aut forsitan ab ipso iudice suo iustitiam suam inuenire non potuerit, tunc cõponat iudex, sicut suprà lex est, & ille, in cuius obsequio est, habeat licentiam causam agere, & vsq; ad legem † perducere, sic tamen, vt antea vadat ad iudiciũ de iudice suo, vt ab ipso suscipiat iustitiam suam.

† mallum

† Regem

¶ Imperator Carolus. LEX II.

Si Comes in suo ministerio iustitiam non fecerit, tunc missus † noster de hac causa somniare facit, vt que dum iustitiæ ibidem factæ fuerint, & si vassus noster iustitiam non fecerit, tunc Comes, & missus noster in ipsius casa sedeant, & de suo viuant, quo vsque

† vasis

Universidad de Deusto
Biblioteca

iustitiam faciat.

¶ Idem. LEX III.

VT nullus homo in placito centenarij, neque ad mortem, neque ad libertatem suam amittēdam, aut res reddendas, vel mancipia iudicetur: sed ea omnia in præsentia Comitum, vel missorum nostrorū iudicentur.

¶ Idem. LEX IIII.

VT iudices ieiuni causas audiant, & discernant.

¶ Idem. LEX V.

VT nullus quilibet missus noster, neq; Comes, neque iudex, aut scabinus cuiuslibet iustitiam dilatare præsumat, si statim implere potuerit, secundùm rectitudinem, neque præmia pro hoc à quolibet homine per aliquod ingenium accipere præsumat.

¶ Idem. LEX VI.

VT Comites pleniter iustitiam faciant, & diligāt, & iuxta vires eorum expleant: & iustitiæ sanctæ Dei eccleſiæ vigilanti cura instent, & orphanorū viduarum, pauperum, & omninm, qui in eorum ministerio permanent, & de causa quacunque ad eos venerit querela, plenissima, & iustissima deliberatione definire decerent: & sicut rectum, & iustum est, ita agant, & vt primitius ad placita eorum orphanorum, viduarum, necnon pauperum causæ † deliberentur, nec propter aliquem dilationem eorum iustitia à iudicibus dilatetur.

† No. causas miserabilū personarum esse prius expediendas, & finiēdas C. qñ imperator &c. l. vna. & ſ. quibus tut. dā. sunt. l. ij.

¶ Idem. LEX VII.

VT ante vicarios nulla criminalis actio diffiniatur, nisi tantum leuiores causæ, quæ facilè possunt iudicari: & nullus in eorum iudicio aliquem in seruitio hominem conquirat, sed per fideiussorem mittatur vsque ad præsentiam Comitis: & ad ingenuos homines nulla placita faciant custodire, postquā illa tria custodiunt placita, quæ instituta sunt, nisi fortè contingat, ut aliquis aliquem accuset, exceptis illis scabinis, qui cum iudicibus residere debent.

¶ Idem. LEX VIII.

VOlumus, vt, sicut nos omnibus legem obseruamus, ita omnes Comites nostri nobis legem obseruare faciant, & plenam iustitiam in eorum ministeriis, quicquid ad nos pertinet, facere studeant.

¶ Idem. LEX IX.

VT iudices, siue missi nostri fiscalini de qualibet causa non exigant fredam, priusquam facinus cōponatur.

¶ Idem. LEX X.

OMnis controuersia coram cētenariis diffiniri potest, excepta redemptione † terræ, & mancipiorum, quæ non potest diffiniri, nisi coram Comite.

† redhibitione

¶ Idem. LEX XI.

VT nullus ebrius suam causam in mallum possit cōquirere, nec testimonium dicere, nec comes placitum habeat, nisi ieiunus.

¶ Idem. LEX XII.

VT placita publica, vel secularia, neque à Comite, nec ab ullo ministro suo, vel iudice, nec in ecclesia, nec in terris ecclesiæ circumiacentibus, vel cohærētibus, nullatenus teneantur.

¶ Idem LEX XIII.

HOc quoque iubemus, vt iudices suprà nominati, siue missi nostri miscalini, de qualibet causa fredam non exigant, priusquàm facinus componatur. Si quis autem per cupiditatē ista transgressus fuerit legibus componat freda. † Vt autē non illi iudici, qui culpam commisit, sed illi, qui solutionem recidit, tertiam partem coram testibus fisco tribuat, vt pax perpetua stabilis permaneat.

† freudi

¶ Imperator Pipinus. LEX XIIII.

DE vniuersali quidem populo, qui vbicunque iustitiā quæsierit, suscipiat, tam à Comitibus suis, quàm etiam à gastaldiis, seu sculdasiis, vel loci prepositis, iuxta ipsorum legem absque tarditate: & si Comites Franci distulerint ad iustitiam faciendam, & probatum fuerit iuxta, vt eorum fuerit electio, ita pœnæ subiaceant, & de illorum honore ita fiat, sicut est consuetudo Francorum. Et de Longobardis Comitibus, qui ex ipsis neglectum posuerit ad iustitiam faciendā, sicut illorum lex est, ita componat. Et si forsitan attenderit ad gasindium, uel ad parentem, aut ad amicum suum, seu ad præmium, & legem non iudicauerit, & probatum fuerit, gui drigild suum componat & honorem suum amittat, sicut ipsorum lex est. Et si gastaldius, aut sculdais, vel loci præpositus de qualibet iudiciaria, tā ad suos pagenses, quam ad alios, qui iustitiam quæsierint, non fecerit, componat, sicut lex ipsorum est. Et si forsitan Francus, aut Longobardus habens beneficium iustitiam facere noluerit, ille iudex, in cuius ministerio fuerit, contradicat illi beneficium suum, interim dum ipse, aut missus eius iustitiam faciat.

¶ Idem. LEX XV.

VT iudex vnusquisq; faciat iurare ad Dei iudicia, per ciuitates homines credentes, iuxta quantos præuiderit, seu foras per curtes, uel uicos, vbi manent: vt cui ex ipsis hominibus cognitum fuerit homicidia, furto, adulteria, & de illicatis coniunctionibus, vt nemo ex eis concelet. Et hoc damus in mandatis, vt si quis venerit iustitiam reclamare, super quempiam hominem, dicendo de homicidio, furto, aut præda, & ille, super quem dixerit, denegare voluerit, tunc ille, qui reclamat, si potuerit approbet illud, & si forsitan non potuerit approbare, & ipse, super quem dixerit, negauerit, quòd ipsum malum nec ipse, nec homines ipsius perpetrassent, & posuerit excusationem, & dixerit, nomina mihi homines meos, qui tibi istud malum fecerint, ego tibi de illis iustitiam faciam, & ille sit incognitus, qui reclamat, & nomina illorum hominum nescit, nec potest approbare, & ipsi, qui exinde veritatem sciunt, denegare voluerint, & ille qui reclamat, dixerit, quia illi homines veritatem sciuerint, tūc ipse iudex, qui in ipso loco est, faciat iurare homines illos, quilibet fuerint, Franci, aut Longobardi, quos ipse nominatiuè dixerit, ut dicant ueritatem, & si credentes homines fuerint in manu Comitis sui dextras dent: & si latrocinia, uel furta, aut præda inuenta fuerint, emendentur, ita, vt eorum lex est, cui ipsum malum perpetratum fuerit: tamen iudex de loco vnde fuerit; de latronibus, & furibus studium ponat, ut iste post hic habitans, aut veniens, in pace viuere valeat.

¶ Idem. LEX XVI.

PLacuit, atque conuenit nobis, vt omnes iustitiæ pleniter factæ esse debeant, infra Regnum nostrum, absq; vna dilatione, tam de ecclesiis, de Xenodochiis, seu pauperibus, & viduis, & orphanis, atq; de reliquis hominibus, secundùm iussionē Domini Caroli Regis.

Imperator

¶ Imperator Lodouicus. LEX XVII.

LEgatio [a] missorum nostrorum hæc est. Primum, vt sicut iam aliis missis nostris iniunctum est, faciant iustitiam de rebus, & libertatibus iniuste ablatis [b], & si Episcopus, aut Abbas, vel vicarius, aut aduocatus, aut quislibet de plebe hoc fecisse inuentus fuerit statim restituātur. si verò Comes, vel actor dominic', vel alter missus palatij nostri hoc perpetrauerit, & in nostram potestatē redierit †, & res diligēter inuestigata, & descripta ad nostrum reuertatur iudicium. Volumus autem de his libertatibus, & rebus reddendis, quæ in nostra inuestitura sunt, vt primum, per oprimos quosque inquirantur, & si nec per illes rei veritas inueniri possit, tunc per eos, qui post ipsos iam in illa vicinia meliores sunt, rei veritas inueniatur: & si nec per illos rei veritas inueniri possit, tūc liceat litigaroribus ex vtraque parte testes adhibere, & si discordauerint, secundum constitutionem [c] à nobis promulgatam examinentur.

† redegerit.

[a] Legatio. ſ Officium legati hoc iure non reperitur sed habetur. ff. de offi. proconsu. & legati. Et ex hoc, quod dicit, si res peruenerit ad Imperatorem, non debere restitui, nisi priùs cognoscatur, si eius sunt, potest intelligi, quòd si apud primatum pernenerit, statim debere restitui possessionem, proprietatis quæstione reseruata.

[b] ¶ Ablatis. ſ Verbum, ablatus, uidetur tantum ad res mobiles ptinere: quod dicendum non est, simile. instit. ui bo. rap. ubi rapina trahitur ad res immobiles, & bene: nam si rerum mobilium iniustè ablatarum possessio debet restitui, pari censura & rerum immobilium: cauetur etiam hac l. ut si possessio (licet iniustè dicatur ablata) à curtè possideatur regia debet primo notificari Regi, nec licet iudici super possessione, quam curtis regia tenet aliquid inde iudicare sine Regis mandato: & concord. supra si actor re. l. si quis propriū.

[c] ¶ Constitutionem. ſ quæ est, suprà, titulo proxim. l. si duo testimonia.

¶ Idem. LEX XVIII.

VT Comites & viciarij, & centenarij de constitutione legis admoneantur, & ptopter iustitiam peruertendam munera non accipiant.

¶ Idem. LEX XIX.

VT in illius Comitis ministerio, qui bonā † iustitiam factam habet missi nostri diutius non morentur, neque illuc multitudinem conuenire faciant: sed ibi morans faciant, vbi iustitias, vel minus, vel negligenter factas inuenerint.

† bene.

¶ Imperator Pipinus. LEX XX.

VT in illius Comitis ministerio ibidem missi nostri placitum non teneant, qui in aliquo missati eo directus est, donec reuersus fuerint.

¶ Idem. LEX XXI.

VT vbicunque miss nostri, aut Episcopum, aut Comitem, Abbatem, vel alium quemlibet, quocunque honore præditum inuenerit, qui iustitiam facere noluerit, vel prohibuerit, de ipsius rebus viuant, quandiu iustiam facere debent.

† Lotharius.

¶ Idem Pipinus. † LEX XXII.

VOlumus, vt Comites nostri licentiam habeant inquisitionem facere de vicariis, & centenariis qui magis per cupiditatem, quam propter iustitiam faciendam sępissime placita tenent, & exinde populos nimis affligunt ita teneantur, sicut in capitulari Imperatoris Domini Caroli continetur.

¶ Idem LEX XXIII.

VT nullus ad placitum banniatur, nisi qui causam suam quærit: aut si alter exquirere debet, exceptis scabinis septem, qui ad omnia placita debent esse.

¶ Idem. † LEX XXIIII.

DE conclamatoribus †, vel causidicis, qui nec ad iudicium Sabinorū acquiescere, nec blasphemare volunt, antiqua consuetudo eis seruetur, id est, in custodia recludantur, donec vnum ex duobus faciant: & si ad placitum † pro hac re reclamauerint, & literas detulerint, non quidem quòd eis creda tur, nec tamen in carcere ponantur, sed cum custodia teneantur, & ipsi cum literis pariter ad placitum † nostrum reuertantur, & ibi discutiantur, sicut dignum est.

† Lodoic'. † reclamatoribus.

† palatium

† palatium

¶ Idem. LEX XXV.

DE iudicibus, vt inquirantur, si nobiles, & sapientes, & Deum timentes constituti sunt & iurent, vt iuxta suorum intelligentiam rectum iudicent, & pro muneribus, vel humana gratia iustitia non peruertant, nec differant, & quod iudicauerint sua distinctione confirmare non dissimulant. Vbi autem tales non sunt, à missis nostris constituantur, & idem sacramentum facere cogantur. quod si viles personæ, & minus idoneæ ad hoc constitutæ sunt, eiiciantur. Similiter & notarij † legibus eruditi, & bonæ opinionis constituantur, & iusiurandum præbeant, vt nullatenus falsitatem, vel colludium scribant, & qui hoc fecisse præterito tempore inuentus fuerit, præsentialiter damnetur.

† No. notarios debere iurisperitos esse. l. fi. & ibi gl. & oēs. C. de rab. lib. x. & ſ. de his q. ſal. char. cōtra legem. l. ij.

Vt Episcopi, & Comites inuicem sibi auxilium præstent.

TITVLVS LIIII.

¶ Imperator Carolus. LEX I.

VOlumus, vt Episcopi, & Comites concordiam, & dilectionem inter se habeant, & ad Dei, & sanctæ Ecclesiæ protractum peragendum, & vt Episcopus suo Comiti, vbi ei necessitas poposcerit, adiutor, & exhortator existat, qualiter suum ministerium exple re possit. Similiter, & Comites faciant contra suum Episcopum, vt in omnibus illis adiutor sit, qualiter intra suam parrochiam canonicum possit explere ministerium:

¶ Imperator Guido. LEX II.

PLacuit etiam nobis statuere summoperæ, ut Episcopi, & Comites vnitu sint in suis parrochiis, & in Comitatibus pro pace, & saluatione, in omnibus honoribus suis hominibus habitantibus, ita, vt nullum † prædonem, raptorem, uel incestum in suis sedibus, vel concessis honoribus permittant morari. Et si intellexerint ex aliqua parte per eorum terminos velle, aut debere transire extrancos ad istius regni vastationem, obuiam dirigant eis missos commonitorios, vt in pace, & sine præda per eorum transeant terram. Vēdere autem eis, quæ necessaria sunt, faciant, non plus catum, sed secundum vsum, & consuetudinē terræ. Si verò noluerint ac quiescere: sed prædas & rapinas exercuerint, quicquid rapuerint, legaliter cum banno nostro, ab Episcopo & Comite eiusdem loci emendare cogantur. Quòd si ea exequi noluerint, statim ab Episcopo loci excommunicentur, Postea verò si contingerit, vt Comes loci, populusq; terræ supra ipsos prædones venerint, & eos impedierint, & fuerint mortui, neque faida inde cre-

† Ita ut nullum &c. ſ. de furt. l. ut cōiter. & ff. de of. pſi. l. cōgruit & c. rex debet xxiij. q. v.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ QVALITER QVISQVE SE &c. ¶ Erat antiquus mos Longobard. causas per pugnā dirimere: quæ probatio erat incerta. ſ. de fur. l. ſi quis alium de furto. & ſ. de hær. l. recolimus: unde uſum fuit Rothari derogare illi conſuetudini, ut cauſa ſtatus, quæ grādis eſt, non per pugnā, ſed alio legitimo modo dirimatur: ut ī. l. prima. Sed in hoc titu. cadit talis quæſtio. pone, quòd unus cāpio fregit ſcutum alterius campionis, vel amiſit vnus fuſtem, nūquid aliud ſcutum debet ei dari, vel baculum? Do. Va. dicit, quòd non, ar. l. j. ij. & iij. ī. eodē. & dicit præterea ab hæretico imperatore ſic fuiſſe iudicatum. Sed Al. contrarium dicit. arg. eius, quod dicitur, quòd ſcutis, & fuſtibus contendam. vt ſ. de teſtib. l. ſi duo. & l. ſi quis cum altero. vnde conuincit, quòd campioni plura dari debeant ſcuta, vel fuſtes, ſi opus his habuerit. Sed Va. dicit, quòd illud, quod ibi dicitur, ponitur habito reſpectu ad vtranque partem,

b SI quis ex parentibus. ſ Quos cōſtat venire ad ſucceſſionē defuncti, ſi filius nō eſſet in medio, quaſi videatur fundata intentio petitoris: quia proximus, 'erat in ſucceſſione ab inteſtato. Idē, ſi quis dicceret ſe hæredem inſtitutū per donationem vniuerſitatis, ſi modo filius poſt teſtamentum natus, vel ante donationem rumpiſſe teſtamentum aſſerat: vt ſ. de ſucceſſ. l. nulli. & l. ſi quis ſe deſperauerit.

† conſtituerit.

c ¶ Doloſo. ſ Inſpectis his, quæ poſteà ſubſequuntur, alias videreē mirum, quia dolus ceſſare uidetur, cū uideē fundata petitoris intentio.

d ¶ Dixerit. ſ Sed intra quod tempus poterit hoc dicere? Reſpon. quidam uſque ad v. annos, alij vſque ad annum, alij vſq; ad xxx. annos quod eſt uerius arg. ſ. de prohib. nup. l. de illicito.

e ¶ Adulterio. ſ Adulterium eſt illicitus coitus, & proprie in nupta committitur.

f ¶ Certo patre.] Certus eſt, quem nuptiæ demōſtrant. ff. de in ius uo. l. quia ſemper incertus qui demonſtrari non poteſt, aut is quem non licet habere: ut ff. de ſtatu ho. l. uulgò.

† Not. uſuras eſſe ꝓhibitas. ut l. j. & ibi gl. & doct. C. C. de ſum. tri. cū ſi. & c. conſuluit & per to. ī uſur.

g ¶ Liberos. Cur non dixit legitimos, ſicut in ſequē? Reſp. quia hic non conſtabat eum legitimum filium eſſe, imò de hoc ipſo erat quæſtio. quare non poteſt dici, quod debeat legitimo, id eſt, qui per legē ei conſtituuntur.

h ¶ Sacramentales. ſ nunquid in tali quæſtione debent pulſari parentes? non: quia auctor dicebat filium natū ex illicito coitu, carēs parentibus iurabit ſe legitimum eſſe. quæ ſequuntur non ſunt de tenore ſacramenti, quia poſito, quod filius legitimus ſit, ergo ad eū ptinet hæreditas: quod ſi in poſſeſſione erat filiationis, & hēditatis non uidetur locus quærelæ, ſi cauſa per ſacramentum finiatur: ut ſ. de ſucceſſ. l. nulli quod ſi in poſſeſſione non erat, ſed forte patruus, uel alius, ꝓximus hęrediatem poſſidet, an poſſit auocare hæreditatem a poſſidēte ꝓ probationem ſacramenti? videndum eſt, quare filius non dicat legitimus, an, quia non conſtitit matrimonium inter parentes, an quia cōſtitit, & dicatur ſuppoſititium: primo caſu præſumitur pro filio: quia in libera muliere matrimonium, & non concubinatus præſumitur, quod uerū, ſi non ſit longe impar comparatio perſonarum. Item conſideranda eſt coniunctio naturæ: ut ff. de donatio. l. donatiōes in concubinam. & ſi pater ipſum, ut filium charum habuerit. l. prima. ff. de quæſtionibus. Secūdo etiam caſu præſumitur pro filio, ſi parentes charum habuerint. d. l. prima, niſi fortè qui dicitur pater longo tempore abfuerit, uel ualetudine impeditus, ut genera re non poſſit: ut ff. de iis, qui ſunt ſui uel ali. iur. l. filium. quibus concurrentibus daretur Carbo. bono. poſſeſſio ſecūdū ius Ro. & obtinebit in poſſeſſione hęreditatis adiuncto ſacramento cum ſacramentalibus contra poſſeſſorem, niſi poſſeſſor validioribus probationibus iuuaretur. Sed quare iurat filius cùm ſit in poſſeſſione hęredi tatis. & filiationis? Reſpondeo, quia videt fundata intentio patrui, qui uenturus eſſet ad ſucceſſionem. Si autem prædictæ quæſtiones emergant infra tempora impubertatis, differuntur vſque ad tēpora pubertatis, ſi pupilloexpediat, ꝙ ſi probationes ſunt in promptu, & iudex uiderit tutorem paratum ad defenſionem victoriæ, non differuntur l. Carbonianum. ff. de Carboniano edicto. & ſ. de nō ſuæ rei uendi. l. fi.

i SI quis.] ſcilicet ꝓximus agnatus, ad quē uerisimile eſt mundium mulieris pertinere, aliōquin non debet maritus extraneo de mundio reſpondere, qui nulla iuua tur præſumptione.

K ¶ Xij. ſ Ex hoc dicunt quidam pretium mūdij ſemper certū eſſe, & xx. ſol. ualere per l. ſi qualiſcunque cauſa. ī. eo. & ad diui Dominum meum in hac cauſa reſpondere, ꝙ quæſtio erat de ſucceſſione mulieris, aut de hæreditate parua, ſiue magna: ꝙa contigit frequentius, ut ſit maior xx. ſoli. ſemper iuratur cum xij. ut ſ. de ſuc. l. j. & ſ. eo. l. j. quæ ſententia nō placet: imò uiuēte uxore ageba tur. & hoc indicat uerba legis. Abſurdū eſt enim dicere, vt ſi ſubſtantia mulieris nō ualeat tres ſol. ꝙ mundiū eius ualeat xx. vnde dic nō: eē certū pretium mūdij cum pluribus legibus habeat, mūdiū qualiter cōuenit, faciat vt ſ. de rap. l. j. & ſ. de ea quæ ſi vol. mun. l. ij iuratur itaque in l. iſta cum xij. quia maritus uolebat euitare pœnā faidæ, & anagrip, uel aliqđ defectum erat in muliere cōmiſſum, per quod ad mundualdū deferebatur pars cōpoſitionis ſ. de rap. l. j. & ſ. de ſanctio. l. ſi quis rapuerit. Sed quomodo maritus admittitur hic ad probandum mundiū ſuum eſſe per ſacramentum? R. ſi. quia præſumebatur pro eo: namcùm eam habuiſſet, præſumitur ei traditam fuiſſe per manum. q. d. quia rerum incorporalium non eſt vera poſſeſſio, ſed quaſi, & ſic admittitur ad probationem per ſacramētū. ar. l. ſi quis res ſuas. ſ. de dona. quæ cum thin. & ī. eo. &c.

Do certo

cere præſumpſerit, à Comitibus, ſicut ſupradictum eſt de contemptoribus, præcipimus, vt diſtringatur.

¶ Imperator Henricus. LEX III.

HEnricus diuina miſeratiōe, & pietate ſecundus Romanorum Imperator Auguſtus, ac ſemper Magnificus triumphator. Omnem decoris, & Imperialis ſolertiæ, ac præſentiæ contemptorem, capitali ſententia damnare conuenit.

Qualiter quiſque ſe defendere debet, a de guadiis, in quibus cauſis pugna prohibetur, vel fieri debeat.

TITVLVS LVI.

¶ Imperator Rotharis. LEX I.

I quis ex parentibus b, id eſt, barbanus, quod eſt, patruus, aut quicūque proximus de nepote, aut conſobrito. dolo ſo c animo dixerit d, quòd de adulterio e natus ſit, nam nō de certo patre f, tunc ille, cui crimē mittitur, quærat ſibi liberos g homines ſacramentales h xij. & præbeat ſacramētum, quòd filius legitimum, & per legem res ipſæ ad eum pertineant, nec alteri eas per legem dimittere debeat: & ſi hoc fecerit habeat, & fruatur: quia graue, & impium videtur eſſe, vt talis cauſa ſub vno ſcuto per pugnam dirimatur.

¶ Idem. LEX II.

SI quis i dixerit de vxore aliena, quòd mundium de ea ad ipſum pertineat, nam nō ad maritum, tunc ille, ꝙ eā habet vxorē, præbeat ſacramentū cum legitimis ſacramentalibus ſuis xij. k ꝙ

de certo a domino mundium ipſius feciſſet, † & non alteri per legem dimittere debeat. Si autem hoc fecerit, habeat, & fruatur: ꝙa iniuſtum videtur eſſe, vt tam grā dis cauſa ſub vno ſcuto per pugnam dirimatur.

† ſingularius. alias ſingulare

f Idem. LEX III.

SI fuerit ſuſpicio, b quòd maritus immerentem c vxorem ſuam occidiſſet, ita decernimus, vt purificet ſe maritus cum ſacramentalibus ſuis legitimis duodecim, quòd in morte ipſius mulieris mixtus nō ſit, d nec per ſe, nec per aliā ſuppoſitā perſonā, & ſit abſolutus ab hoc crimine: ꝙa abſurdum, & impoſſibile videtur eſſe, vt tam grandis cauſa, ſub vno ſcuto per pugnam dirimatur.

¶ Idem. LEX IIII.

SI quis comparauerit mancipium, e & poſtea leproſum, aut dęmoniacum apparuerit, tūc venditor, ſi pulſatus fuerit, præbeat ſacramentum ſingulis f † ꝙ in conſcientia ipſius de ipſa infirmitate non fuiſſet, quando eum vendidit, & amplius non calumnietur.

¶ Idem. LEX V.

SI qualicūque cauſa g inter homines liberos euenerit, & ſacramentum dandū h fuerit, ſi vſq; ad xx. ſolid. fuerit cauſa ipſa, aut amplius, ad Euangelia ſancta iuret cum xij. à piis ſuis, id eſt, ſacramentalibus. Ita vt ſex illi i nomi-

a ¶ De certo. ſ id eſt de eo. qui agentem præueniebat in mondio: aliōquin ſi agens potior eſſet in mūdio, liberaē à pœna faidę, & agnagrip: quia nō uidetur negligere, uel in culpa eſſe, qui ab eo fecit mūdualdū, quē putauit. Sed uerus mundualdus in ſucceſſione præfertur marito, qui intus eſt non mundualdus: ſicut uerus dominus præfertur ei, qui à non dcmino emit in uen ditione rei, quam tertius poſſidebat.

b SI fuerit ſuſpicio. De bet maritus per ſacramentum purificare in nocentiam ſuam, nō per pugnam, quæ cum locū habeat de conſilio mortis, multo fortius in homicidio.

c ¶ Immerentem. ſ Con tra ſ. de homici libe. homi. l. ſi maritus. ubi cōponitur in ſolid. ccc. Sol. ibi conſtabat de occiſione, hic autem inficiabatur maritus ſe occidiſſe. Et nota, quod immerentē ideo dixit, quia in caſibus permittitur marito facere de ea, quod uoluerit, & tunc cum lege permittēte fiat, pœnam non meretur. l. ulti. ſ. de conſil. mort. & l. iniuriarum. ſ is qui iure. ff. de in iuriis.

d ¶ Mixtus non ſit. ſ Tā quam ſi ipſe occidiſſet: ut ī. de homic. lib. ho. l. hæc autem. Licet autem iure Romano quis teneatur de cōſilio, & de ope. l. ſæpe. ff. de uerbo. ſignifi. ubi cōſilium ineſt opi, & econtra: ſecus tamen iure Longobar. Et uxor tenetur pugnare ſi conueniatur de cōſilio mortis uiri: non idem econtra: ꝙa pugna fieri debet, ubi lex præcipit, ut ī. l. j. & hoc propter priuilegium maritale: cōtēdunt enim quandoque maritus, & uxor ad imparia: nā maritus uxorem accuſat de adulterio, non econtra. l. j. ff. de adult. Item uxor cogitur lugere maritum, quæ non debet nubere intra annum luctus, non autem maritus.

e SI quis comparauerit mancipium. ſ Idem de aliis rebus animatis, & in animatis, ut ignarus non teneatur ad reſciſionem contractus quanto minoris.

f ¶ Singulis. ſ Contra ī. l. proxi. ubi iura iuxta qualitatem cauſæ. ſed ibi quando ſacramentum dandum eſt: & idē pertinet ad ea negotia, de quibus eautum non eſt. hic autem datum non erat antequā lex iſta cōderetur, & in hoc differt à iure Romano, quo uēditor tenet ignarus, & conſcius, etiam ſi fallatur. l. j. ff. de ædi. edic. at iure Lōgobard. uēditor ignarus excuſat. Sciens autem iure Romano tenetur ad oē damnum, ut ff. de actio. emp. l. Iulianus. ſecundum quod etiā in Longobar. iudicat iudex. Quid ſi uenditor iurare nō potuiſſet ſe neſcire? Reſpon. in vitiis, & morbis ſeruorum, & animaliū dic ut ff. de ædil. edic. l. bouē ſatis tolerabile eſt, ut redhibeatur, reſtituto prius damno ēptori ſi qđ propter uitium contigerit: quod ſi quod vitium poſtea appareat, ꝓ quod non ceſſaſſet ab emptione, ſed minoris eſſet emturus non agit ad redhibitionem ſecundum ius Romanum: ſed redigitur res ad cōmunē æſtimationē ſed quāto tēpore durat actio? Iure Romano minori tēpore tollitur, ut ff. de ædi. edic. l. ſciendum. ſ. fi. nec dicendū quod durant xxx. ann. cū nec animalia tantum viuāt, quod iure Longobar. cautum nō reperitur. Sed cur admittit uenditoris ignorātia in rebus ſuis quæ iure Romano non eſt tolerabilis: quod videt mirabile, ut ff. lo. l. ſed addes. ſ ſi quis dolis & C de reſcin. uen. l. ſi quis. idē & in palio permutato, l. item quærit. ſ. ſi fullo. ff. loc. Idem in uaſe uitioſo uēdito ut ff. de act. empt. l. tenetur. ſ. ſed ſi uas. Iure tamen Longobar. recipit talis ignorantia uenditoris, ut hic.

g I qualiſcunque cauſa. ſ Ciuilis ſit ſine criminalis. item principalis uel ſecundaria. Leges enim præcipientes aliquem ſolum iurare in excipiendo huius legis, ſunt exceptiones uel ſecundū quoſdam de prācipali tantū cauſa legit. determinat hic Rothar. qualitatē cauſæ in qua ſacramentum inducitur, cum nullibi ſit determinatum.

h ¶ Dandum. ſ merito hoc dicit: nam non ſemper datur ſacramētum, ſed cum legitimæ probationes deficiunt, quod uidetur contra l. ſ. proxi. ſed ibi datum eſt, hic dandum.

nentur ab illo, qui pulſat, & ſeptimus ſit ille, qui pulſatur: & quinque, quales voluerint, liberos tamen, vt ſint xij. Quòd ſi minor cauſa fuerit de xx. ſolid. vſque ad xij. ſibi ſextus iuret k ad arma † ſacrata, & tres ei nominet, qui pulſat, & duos ſibi liberos eligat, ꝙ pulſatur, quales voluerit, & ſextus l ſit ille. Et ſi minor m fuerit cauſa de xij. ſolid. ſibi tertius iuret ad arma ſacrata, vnum ei nominet qui pulſat, & alium ipſe ſibi quærat, & tertius ſit ipſe; qui pulſatur.

¶ Idem. LEX VI.

SI quis alij pro quacunque cauſa gaudiam, † & fideiuſſorem de ſacramento dederit, deē ei ſpatium vſque ad duodecim n noctes ad ipſum ſacramentum dandum. Et ſi propter ægritudinem o forſitan, aut aliam cauſam ſuperuenientem in prædicto conſtituto, non potuerit iurare, ſuſpēdatur p ipſa cauſa vſq; ad alias duodecim noctes. Et ſi nec tunc compleuerit, & totum annum voluntariè dilatauerit, & ſacramentum non dederit, tunc rem ipſam vnde agitur amittat, & ille acquirat, qui gaudiam ſuſcepit. Et è contrario, ſi ille, qui gaudiam ſuſcepit, ſacramentum audire dilatauerit, † & annus totus pertrāſierit, poſt trāſactum anni ſpatium, nullā in poſterum habeat facundiam de ipſa re loquendi: ſed † ille, qui paratus fuerit ſacramentum dare, firmiter poſſideat.

† No. iurādum ad arma ſacrata hoc eſt ſup reliquias ſanctorum more teutenicorum & etiā carſinorum & roergorū ac gabalitanorū qui iurant ſup reliqijs ſanctī Anto. marcoleſij de quo in c. & ſi chriſtus. de iureiur.

† vuadiam

† protraxerit

† &

i ¶ Sex illi. ſ. ſacramentales legitimi: ꝙ ſi fuerit aliquis illorum, non eſt poteſtas nominandi naturales, nec cōfabulatos ut ī. eo. l. ſi contigerit. tūc eni ſolū eſt illa poteſtas ſubſtituēdi: cū ſint nominati legitimi: & aliqs illorū mortuus eſt, ut ibidē.

k ¶ Iuret. ſ Hoc hodie non utimur: uerum franci genæ utuntur.

l ¶ Sextus ſ nam non poteſt alium ſubſtituere in locum ſuū nolēte aduerſario. niſi ſpecialiter lex dicat ut ſ. de aduo. l. fin. quæ de clericis legitur.

m ¶ Si minor. ſ ꝙ ſi uſque ad unū oli. ue. ī. iurabit. hęc. l. ob. l. j. ſ. d. ſuc. & ſ. legibus, ꝓxi. & ī. e. l. de chartis. quæ uolunt cum xii. iurare non habita diſtinctione quantitatis: ſol. illæ diſtinguuntur ſecundū iſta: uel d. l. prima ſpecialis eſt, quia hæreditas eſt res uniuerſalis, in qua hæc iuramēta quā doque contingunt, ouæ pluſquam xx. ſoli. poſſūt continere. uel dic omnes eſſe ſpeciales. in lege autem de chartis. inſpicię, guidrigild & nō res tantū & charta, ideo iuratur cū xii. Vltimo no. ꝙ parētes ex parte matris eius, cui ſacramentū datū eſt, nō nominet, cum ad ſucceſionem non ueniant.

n ¶ Ad duodeci. ſ Quod ſpatium non trahitur ad alias cauſas, pro quibus dantur inducię, puta, ubi gaudia datur de conſiliando, & reſpondendo, uel de cauſa finienda, uel de diebus quando peremptorium datur edictū, ſed in ſacramētalibus tantū. Quid, ſi ſolus iurare quis debeat? Reſpō. ſiue ſolus, ſiue cū ſacramētalibus hoc ſpatiū dandū eſt: ꝙa datur à lege, quē iudex diminuere non debet: ꝙa non ad ſacramentū dādum, ſed ad ſacramē tales inueniēdos prębeť: ut ī. e. ſi qs alii guadiā. an ſi reo noluerit ſtatim iurare, ſit audiēdus cum ad ſui fauorem ſint inducię inductæ? utiq; quilibet enim ꝓ ſe inductis renūtiare poteſt. Sed nūquid iudex debet ꝓcipere guadiam, & ſtipulationē dari ſe ſacramento ſciēdo, cū ſtet per actorē quo minus in præſenti fiat? quidā dicūt, ꝙ nō: ſed contrariū uidetur: nā cū actor. cauſam nō amittat, debet ei tēpus dari de ſacramēto, ut ſi quādo ei placuerit, poſſit pignorare fideiuſſorē, uł de bitoris ſacramentū exigere, qđ ſi ſecūdo, uel tertio per actorē ſteterit, quominus ſacramentū reciperet, modo uel it recipere, reus uelit differre uſq; ad xii. noctes? non licebit reo, cum ſemel renuntiauerit.

o ¶ Ægritudinem. ſ hic datur intelligi, ꝙ ſi dilatauerit uulla in tercedēte iuſta cauſa, per xii. noctes, ꝙ iudicū debet amittere: quod eſt falſum, niſi tranſacto anno: ut hic ſubiicitur, & totum annū uoluntarie. Quod ſi ambo negligentes fuerint, ut nullus teneatur, quod ſimiliter falſum eſt: quia rei eſt ſe offerre: alias uidetur in mora.

p ¶ Suſpēdatur. ſ Nā ſi neceſſe ſuſpendit nō eſt locus querelę. qđ ſi ꝓ contumaciā? quidā dicūt, ꝙ a cauſa cadere debet, tanquā ſi per totum annum uolūtarie dilataſſet: qđ uidet cōtra hanc legē, quæ irrogat cauſæ amiſſionē, ſi ꝓ negligentiā ꝓ totū annū dilatat: poterit ergo, ꝙ nō iurauit, trāſactis primis xii. noctibus pignorari. Quærit, quādo ĩcipit anus currere? rū. primę. xii. noctes ī anno nō dđt cōputari. ꝙa hoc ſpatiū à lege cōcedit, ꝙb. trāſactis, annus currit: ſed quādo negligētia iputat ei ꝙ ſacramētū debuit exhibere? rñ. nō dēt debitor expectare creditoris iterpellationē, ſed ipſe debet creditorē iterpellare, ut cōuenit. l. magnū. C. de cōtra. & cōmi. ſtipula. & no. ſ. de debi. & gua. uerū ſi debitor

infra

Universidad de Deusto

instâ annum,puta post iij menses, dictis sacramentalibus ostenderit seperatum iurare,& per creditorem steterit,exinde incipit currere annus contra creditorem,non contra debitorem,ex quo fuit in mora: q si post alios tres menses creditor moram purgauerit,tunc annus incipit currere cõtra debitorẽ,in quo non numerabũtur vj.mẽses trãsacti quia incipiet à tpe morę,quę debet cuilibet nocere motoso.quid, si creditor denũciauerit debitori, vt certo die veniat iuraturus,& debitor creditori,vt veniat sacramẽtum recepturus, & vterque fuerit in mora? Rñ. negligentia cũ negligentia compẽsatur,sicut dolus cum dolo:vt ff.de cõtrahen.emp.l.domum.in fi.& paria delicta mutua compensatione tollũtur l.viro.ff.solu.matri.durabunt itaq; hinc inde obligationes in suo statu.argu.contra.ff.de compen. l.si ambo ubi tolluntur obligationes facta negligentiarum compensatione.

SI contigerit.§ Habetur hic, an filii teneãtur adimplere qđ pater obligauerat adimplere guadiam: quod non exprimebatur in l. quicunque.ſ.de debi.& gua.

† gamalis,alias gamathalis.

b ¶ Minorem virtutẽ.§ Id est, intelligentiam, quasi dicat, licet non bene sciant factum filii sicut pater,&c. licet accipiatur virtus quãdoque pro fortitudine secundũ vsum regionis: vt authẽ. vt om.obe. iu. circa princip.col.v.

c ¶ Per sacramentum.§ No. hic filios iurare de dubio, quod frequenter iure Longobardo accidit,etiam de eo,quod penitus ignorant:vt ſ. si actor re.l.j.& no.ſ. de præscriptionibus. l. si quis p triginta annos. vbi fit sacramentum de malo ordiue.& j.eo.l.si quis post mortem.Sed alii quasi regulariter dicunt,ex litigatoribus si unus reddit se dubium in causa,si altera pars dicat se certiorem,ut admittatur ad sacramẽtũ.arg.l.j.ſ.de dam.iniuria.quod nõ placet,quia uidetur cõtra l.j.C.de probationibus.& quia sequeret absurdum,ut si filius à debitore paterno petat x.qui respondeat se patri solusse,quod filius ignorat,ut propterea possit debitor sacramẽto probare solutionem.Et nota ex isto textu,quẽ teneri uel negare, vel confiteri,ut j.eo.l.si pro quacunque.

d ¶ Adimpleant.§ Quid,si pater se iuraturum promiserit, & mortuus reliquit filium x.annorũ,quomodo iurabit pupillus, cum cogi non ꝓt vt ſ.e.l.vt infantes?resp.tutor iurabit ut C.de rebus cre. l. cũ etiam & ſ.de non suæ rei uen.l.ii. in qua opi.fuit Ray. maximus iuris auctor,& ita glosauit.d.l.cum etiã.tu dic ꝙ si pupillus doli capax non est,tutor iuret,alias ipse pupillus de veritate iurabit:Tutor autem,vt cęteri sacramentales iusiurandum præstare debet : etiam iuramentum calumniæ,secundum quod credunt,idem & curator ut C.de iura. propter calum.l.cum & iudices.§.quod obseruari,sic & mundualdus purgabit innocentiam mulieris.

e ¶ Naturalibus.§ Qui hodie à successione parentum sunt excluſi ut not.suprà,de succeſ.

f SI pro quacunque causa.§ Scilicet contractu,vel quaſi: & si nomẽ causæ generale sit continens etiam delicta.

g ¶ Manifestauerit.§ No.ꝙ qui conuenitur,cogitur negare, uel manifestare,ut nemini liceat in dubium reuocare ut C.de excep.l. si qđ. Tu dic,quod si quis de facto suo conueniatur,debet confiteri, uel negare arg.l.cum falsum.ff.de acqui.hære.& l.fi.ff.pro suo.& l. qui in alterius.ff.de reg.iur.in quibus iuribus probat, ꝙ quis habet iustã causam ignorantiæ,cũ in aliena iura succedit,secus si in sua:sed si de facto alieno,cui quis succesſit,cõueniat,an sufficiat respõdre dubito,& actori incũbat ꝓbare?respon.nõ,nisi lite cõtestata,ſ. cũ iudex p narrationẽ & responsionẽ causam cœperit audire,qui enim dicit dubito, vel ignoro,causæ nõ respondet:nã qui de calumnia iurat,cogit respõdere se id credere,vel non credere,quia in tenore sacramenti uidetur continere,quod credit esse uerum nec se liberat respondendo dubito: q uerba æquipollent affirmationi, vel negationi.

h ¶ Se feciſſe.§ Loquitur de confeſsione in iure facta vt hic, liceat ei se idoneare,&c.si aũt extra iudicium pulsaretur,nõ cogitur iurare. Quid, si extra iudicium cõfiteatur?si quidem per ſcripturam, & ex ueteri causa,non licebit ei post ea contradicere,nisi velit per argumẽta probare ſcriptis inſerta.l. generaliter. C. de non nu. pe. ſed ita demum præiudicat confeſsio per ſcripturam,ſi certum quid contineat,& causam:aliogn cogit actor probare debitum: non in tantũ præiudicat cautio, vt ex ea fiat condemnatio, vt ff.d proba.l.cum de indebito in fi.Si uerò ore tenus extra iudicium cõfiteatur, inficiando, nõ condẽna bitur : illa enim cõfeſsio præiudicat, quæ fit corã v.teſtibus rogatis: vt authen.rogati.C.de teſti.& iure Longo.fortè duo teſtes ſufficiunt,ut ſ. qualimu.ali.per fir. l.ii. inducit tamẽ aliqualem præſumptionem cõtra eum: ꝙ ſi per epiſtolam confiteatur, videt ꝙ ſufficiat, vt ff.depo.l Publia. in fi. vbi dicit probationẽ rerum impĩeri: hoc ſi præſente aduerſario uel eius procuratore confiteatur alioquin ſecus.l.fin. ff de confeſ. Dicitur autem cõfeſſus de iure qui coram iudice confiteatur in iudicio, ſiue in uia,dũmodo ſit ibi,ut iudex.l.iii.§ j.ff. de inter. actio. ꝙ ſi ꝓcurator meus in iudicio cõfiteatur,ſibi,& non mihi nocet eius cõfeſsio, vt ff. ad leg.Aquil.l. proinde. i ¶ Se culpabilem.§ Hoc,niſi uelit oſtendere confeſsionem ſuam per errorem factam:nam qui errat,non confitetur.l.ii.ff.de conſ. errorem autem probare poterit,ſi poſteà dicat ſe non inueniſſe inſtrumẽta,aut alio modo.l.de ætate.§.fina.ff.de inter.actio .quòd ſi uelit iurare ſe in ſua confeſsione erraſſe non crederetur ei:& hoc dicitur hic, non licet poſteà per ſacramentum negare.

k SI quis.De debito.§ No.filium de patris debito conueniri ꝓ parte, ſcilicet hæreditaria,etiam ſi conueniatur de debito exiſtente in pondere,numero,& menſura: vt C.famil.ercis.l.licet.& l.j.ſi cer.pe.cũ ſi.quod ſi de his conueniatur,quæ diuiſionem non recipiunt,ut de uia itinere,& actu,inſolidum conuenitur. Idem ex parte actoris:quia quilibet hæredum inſolidum habet actionem:ut ff. ſi ſeruit.uendic.l.loci.§. fi fundus.Idem & ſi conueniatur hæres ex cauſa emptionis. l. cum ex cauſa.ff. de uerborum oblig.

l ¶ Negauerit.§ Ad quod non cogitur ſecundum quoſdam : quia eſt in arbitrio ſuo negare,uel confiteri,uel in dubium reuocare , quaſi dicat,tunc procedit lex iſta ſi filius negauerit.Et quamuis dicant alĩ,ꝙ filius factum patris poſsit in dubium reuocare, tu tamen dicas filiũ re ſpondere debere,ſicut pater ſi uiueret:ut no.ſ.eo l. ſi contigerit.

m ¶ Per pugnam.§ Videtur,ꝙ deterioris conditionis ſit filius, quam pater,ut teneatur de omni debito pugnare,cum pater non teneretur, ſed intellige de debito,de quo pater pugnare debet,ut de depoſito : ꝙ ſi filius ex maleficio conueniat ex perſona patris, ita demum tenebit, ſi fuerit cũ patre lis conteſt.uel aliquid ad eum peruenerit.ut C. ex de li.defunc.l.vni.de quibus cauſis filius,ut pater , tenetur pugnare.

n SI aliqua.§ Explicat lex iſta,quid iuris,quando quæſtio eſt de tenore guadiæ;quia conſtabat guadiam eſſe datam.

o ¶ Non eſt cauſa.§ Id eſt,non eſt neceſſe fideiuſſori ſuper hoc negare,uel iurare,quod eſt fauore fideiuſſorum:nam fideiuſſor, ſi uelit iurare ſuper tenore guadiæ,admittitur. Quid enim,ſi fideiuſſornũtiat,quãdo debitor non eſt ſoluendo,aut colludat cum creditore in præiudicium fideiuſſoris,confitendo tenorem guadiæ,propterea ſi fideiuſſor uoluerit iurare admittendus eſt:cæterum,ſi quæſtio ſit de guadia,& creditor pfideiuſſorem

fideiuſſorem conueniat,cogitur fideiuſſor negare,uel confiteri,quod ſi confiteatur parcendo pudori ſuo,ſoluere cogitur. Ipſe autem,ſi conueniat debitorem,qui negauerit,probare debet ſe fideiuſſiſſe:& ſi dũ creditor uellet debitorem conuenire,fideiuſſor pręuenit,poterit ſuo iure uti,ſi debitor negare uelit. In hoc parũ fideliter facit fideiuſſor ; & iõ

† ſingulis pecuniã à debitore non peteꝛ:ut ff.mand.l.Quintus Mutius. Et ſcias tenorem guadiæ idem eſſe quod iure Romano dicitur modus , ut ſi do tibi decem , ut Capuam ires & ſimil.Quod,ſi quæſtio ſit de tenore, tũc non eſt neceſſe fideiuſſori ſacramentum præſtare, licet ſi uelit, admittatur: ſed debitor iurando ſe liberat,& fideiuſſorem. Vel pone,dedi tibi mutuo uncias auri duas, fideiuſſor negat ſe fideiuſſiſſe in vtrãque , ſed in unam,iſto caſu non eſt neceſſe fideiuſſori ſacramentũ præſtare: ſed debitor ſolus iurando liberat ſe,& fideiuſſorem:nil aliud eſt negare tenorem guadiæ,niſi quæ in gaudia continentur,negare.Sed certè ſi fideiuſſor negauerit ſe fideiuſſiſſe , & iurare cogitur ſe non fideiuſſiſſe, Pari cẽſura,ſi partẽ guadiæ confiteatur, & partẽ neget:ut idẽ ius ſit ꝺ parte quo ad partẽ, ꝙ de toto quo ad totũ. Sed hæc nõ placent:ꝙ a lex iſta loquitur, quãdo debitor & fideiuſſor cõueniebãtur ſimul a creditore, & hoc indicat litera: tunc enim quia in eodem iudicio ſunt præſentes , & vterque negat:ꝙ a cauſa principaliter ſpectat ad debitorem,excuſatur fideiuſſor à ſacramento,& reus iurando liberat ſe, & fidẽ iuſſorem.& ſecundũ hãc opinionem undecunque ſit actio , dũmodo ſimul conueniantur,ſufficit debitoris ſacramentum: ꝙ ſi,abſente debitore, fideiuſſor conueniebatur,nõ eſſ locus huic legi : ſed ſ. eod.l.ſi pro quacunque.

a ¶ Singulus.§ Contrà ſ.eod.l. ſi qualiſcunque. vbi debet iurare ſecundum qualitatem cauſæ. Soluitio . Illa generalis eſt,hic autem ponitur exceptio regulę, uel non debet excuſari debitor,quin iurat ſecundum qualitatem cauſę,maximè ſi ſit ultra uiginti ſolidos.Sed dicit,iuret ſingulus.i.ita debitor,iuret,quod non fideiuſſit.Quæ enim eſſet ratio,ut debitor conueniatur , quando nullus fideiuſſor intercedſit,& cogitur iurare ſecundũ qualitatem cauſæ,quare debet excuſari,quia in obligatione intercedſit fideiuſſor, ut inueniatur de bitor melioris conditionis nullo dato fideiuſſore,quam ubi dedit.

† No.confeſsionem in iudicio factã reuocari nõ poſſe quo per Bal. in l.ii. C. quorum appell. nõ recip.& Paride.de pute in tract. ſynd. i uerbo teſtis. in teſtimonio.& Bald.in l. vnica. de confeſ.Sacramentã campionis.

† tendat

bSI quis uxorem.Aſto animo.§ Præſumitur , quod aſto animo induat cauſam criminis,dummodò fuerit eius intentio fundata:hodie autem hæc lex non procedit,quo ad ordinem,nam pugnantes ante pugnam iurare debent de aſto,& ſolet,ut infra eodem.l. ſi quis aliũ aſto. non autem poſt pugnam,uel ſacramentum præſtitum a parte uxoris, eſt iurandum de aſto,cum non iuratur cũ ſacramentalibus,& ſacramẽto præſtito de aſto,maritus abſoluitur a pœna,licet intentionem ſuam probare non poſsit:ſed ſi de aſto iurare uoluerit,non poterit ad pugnã uxorem prouocare.Sed nunquid poterit eum compellere,ne ſe purifiꝺet ſacramento,niſi de aſto prius iuret?Reſpondeo, non : nam lex iſta utroque caſu inducit iſtud ſacramentum,ſiue maritus uelit pugnare, ſi ue recipiat purificationem per ſacramentum, uerum quia utroque caſu eam quæſtionem mouit maritus contra uxorem,ex qua mori debet uxor,ſiue de conſilio mortis: vt ſ. de conſi.mor.l.fi.ſiue de adulterio,ut ſ.de adulter.& debet maritus componere guidrigild ipſius mulieris.

IS I qualiſcunque cauſa.§ Cum guadia, ſiue ſine, quia loquendo de utraque ſtantia, nihil innouat:ſed ſ.de deb.& gua.l.ſi quis a modo. loquitur de ea,quæ eſt ſine guadia. Vel dici poteſt, ꝙ ibi eſt quæſtio de guadiæ tenore:ut ſ.eo.l ſi aliqua.pro qua cõdita fuit, d.l.ſi quis à mõ. hic de alio cõtractu,ſiue de maleficio,unde guadia data erat,uel conueniꝛ de præteritis:acta ſiue rit de futuris:uel ecõtra: vel conuenitur de cõtractu, acta fuerũt de maleficio, & ſecũdũ hoc teſtes ſunt admittendi in maleficio, quia ob id euitantur ſacramentales.

d ¶ Aut quatuor.§ Non ſemper ſunt neceſſarii teſtes tres, ſi tamen adſunt facilius eis creditur,vt j. de deci.l. de decimis. ii. admittuntur duo,nõ pauciores.

e ¶ Non reprobetur. § id eſt,nõ incredibile. ſed omnino creditꝛ ꝓ teſtes.

† reddide rint † cauſatori.

f ¶ Ipſe homo.§ id eſt reus debet teſtimoniũ firmare teſtiũ ſacramento.

g ¶ Cauſatori.§ ſpeciale eſt, cum cauſa principaliter fuerit agitata inter actorem & reum:alioquin ſi cum patre rei uel aui,uel cum alia perſona ſi teſtes aduocat, non debet eos ſacramento firmare, niſi forte ꝓ illam perſonã,quæ id egit,certum ſit: quod ſi dubium ſit,ſaltem hoc ipſum iurare debet,non vtrunque firmare, cum aliter rem per teſtes neſciunt,& hoc obtinet ſententia , quam uis hodie quidam abutãtur generaliter in omni cauſa:ut hic apertè dicit, ipſe homo per ſacramentum,&c.vt not.in l.vt te ſtes.ſ.de teſtib.

† rememorati

h ¶ Celare.§ Iure Longobar. Ante publicationem ſi uolentes uenĩũt, antè deponunt, quàm iurant,ſi inuiti (ne probationis facultas anguſtetur) ante examinationẽ iurare debent , & forma ſacramenti in teſtibus. no.ſ.de teſti. l. de periuriis. quibus adde, ꝙ ſi teſtis teſtimoniũ perhibẽs dicat ſe nil aliud ſcire, niſi quod dixit,ſi poſt duos quatuor ve dies,uel quãdocunq; ante publicatas atteſtationes reuertat,& teſtificeturiudici aliud uenĩſſe in eius memoriam , audiendus eſt cum iurauerit ſe totam ueritatem dicere , niſi contrarium prioribus dictis dicat: tunc enim uacillando ſibi fidem derogat.

† quæſierit.

i ¶ Per guadiam.§ q.d.ſi ſtantia,uel obligatio ſine guadia,&corã teſtibus ſit facta,ꝙ ſi ſit,cũ guadia procedit.l.ſi aliqua.ſ.e.ꝙ ſi teſtes ad ſint obtinet.l.ſi quis à modo.ſ.de debi.& gua.per quam probatur, ꝙ litigator non põt ꝓ guadiã dicta teſtiũ reprobare,licet ubi ſunt inter ſe contrarij,locus ſit pugnæ:ſed ubi teſtes cũ teſtes pugnat:ut ſ.de teſt.l.ſi qs cum altero.licet ſit locus pugnæ cõtra publica inſtrumẽta , ſi facta ſint de rebus immobilibus,ut j.eo.l.de præ. tanquam iniuſta abiit in deſuetudinem.Nam ſi litigator non poteſt imponere pugnam teſtib. minùs publico inſtrumẽto,cũ fortior ſit ꝓbatio inſtrumẽtorũ, quàm teſtiũ.

kSI quis.§ Hic diſtinguit qđ habetur ſ.e.l.ſi contigerit.§ ſacramentũ.ubi tũc itelligit ſacrm ruptũ,ſi ſacramẽtalis ſe ſubtrahat.

l ¶ Nominatus.§ Intereſt,utrũm qui nominatus eſt,ſe ſubtrahit, an alius.Nam ſi alius,non intelligitur ſacramentum ruptum.

m ¶ Sacramẽtũ.§ illud:uel nõ punit hic cauſatiue: q.a licet ſe ſi ſubtrahat:ex ſubtractione tũ ſequit ſacrm ruptũ.ar.l.ꝓperadũ. C.de iudi. ibi,& ſi qđ actor abfuerit,ut reus fatiget.q.d.ex abſẽtia actoris ſeq; rei fatigatio:vt alibi dĩ,natus ut moriat:nõ iõ naſcit homo ut moriat.

n ¶ Iuret.§ Hinc not.quòd ſacramentalis debet iurare,ut principalis, licet conſuetudo aliter obtineat.

Et ſi

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Et si aliquis.§ I.de nominatis, licet hæc verba uideantur pertinere ad quemlibet sacramentalium, tunc subtrahens certâ causam dicere debet, quare se subtrahat. quid si dixerit, suspicor reum crimen commissse, iudicio meo, subrogare poterit reus aliquem proximum, qui certior subtrahéte sit: & cũ eo intrabit: & tunc nullũ damnum patiet reus: non enim propter suspitionem unius sacramentalis reus pati debet causæ iacturam.

† aut

b ¶ Nullum colludiũ.§ Quo sacramento præstito, reddat sacramentalem sine pœna, & loco eius subrogabit alium: sed mirum, quare sacramentalis non cogitur iurare, quia dum uenit in iudicium, videtur promisisse reo.

† Non peuerint

c ¶ Nisi quòd animâ.§ Simile C. de fide instru. l.fi.ver.neq; enim.

† debuit

d ¶ Ausus non fuerit.] Scilicet de colludio: q̃ videtur iniquum, vt sacramentale colludente cum actore, actor uictoriam consequatur ex suo dolo: nam si quis pœnâ promiserit, si iudicio nõ steterit, & facto actoris non steterit, licet pœna debeatur de rigore, tamen, quia dolus suus nemini debet patrocinari, vt ff. de do.exc.l. apud Celsum.§. Marcellus. habet rens doli exceptionẽ l.j.§.si reus. ff. de eo per quẽ factũ erit. vndedicũt alij, ausus non fuerit, s. per timorem animæ, & duritia tentus nolit causam manifestare.

e ¶ Damnum. Ex hoc innuit, q̃ si vnus tantum sacramentalis se subtrahat, sacramẽtum ruptũ est: & concor. l.si contigerit.§. sacramẽtum. ff. eo. & hoc vult dicere litera ista, vt vno de nominatis se subtrahente, reus patiatur causę iacturã: qđ videtur mirum: sed hoc contingit propter sacramenta. quid si sacramentalis nõ sit soluendo, propter quod non potest ei damnum restitui, cui sacramentum est interdictum? respon. debet fortè per iudicem fieri restitutio vt reus non admittat causam, sed alium loco eius subroget, qui malitiosè subtraxit: & dolus alienus non debet esse actori lucrosus, qui fortè iniustam causam fouebat, & damnosus reo ignoranti, vt ff. de eo per quem fa.erit. l.ex hoc.in prin.ff. de interroga.actio. l.qui ex parte.

† aut

f ¶ Passus fuerit.§ Loquitur in ciuilibus, secundum quosdam: nam damnum dicitur, quasi diminutio rei meę. l. 3. ff. de damno infect. vnde non videtur loqui, cum aliquis criminaliter conueniatur, putà de furto vbi manũ debet amittere, & de furto, vbi oculũ, cũ nemo sit dominus membrorũ suorũ, l. liber homo. in prin. ff. ad l. Aquil. quod si cõcedatur, vt scilicet sacramentũ nõ intelligatur ruptum in criminalibus tolerabile est: nam absurdũ esset, vt reus, cui sacramentum est interdictum, membrũ amittet. & sacramentalis, qui se subtraxerit, indẽnis reddatur: ideo melius videtur dicendũ, ex quoleges Longoba. vulgariter loquuntur & liberi homines (si occidantur) recipiunt æstimationem, vt etiam æstimationem membri sacramentalis præstet, qui sacramentum interdixit. quid, si maior pars sacramentaliũ se subtraxerit, & iurauerit, qnòd timendo animam suam non præsumpserit iurare, & reus non possit alios subrogare? dicũt quidam, quòd præstito sacramẽto, si alios habere nequeat, iurabit eum quibus habere poterit. Ego autem puto, q̃ qui non iurat, vt iudicatum est, causam amittat.

cramentum audire noluerint, † & se aliquis [a] subtrahere voluerit, vt ille causam suam, qui iurare debuerit perdat, iubemus, ut manifestare debeat ipse sacramentalis, qui se subtrahere voluerit, certam ueritatem, pro qua causa ei iurare minime præsumat: & si manifestare noluerit †, sacram entum prębeat, quod nullum colludiũ [b] habeat cum homine illo, qui sacramentum audire debet, † nisi quod animam [c] suam timendo nõ pręsumat sacramentalis esse. Et ip se postea, qui iurare d̃beat, habeat spatium per duodecim noctes ad perquirendos ipsos sacramentales, qui prope sunt, & qui de longinquo sunt, quomodo de Thuscia, vel de Austria p noctes xxiiij. & quærat alium sacramentalem, quem in loco ipsius ponat, & sic sacramentum deducat, vt guadiã dederit. Et si iurare ausus non fuerit, [d] aut manifestare non potuerit, quicquid ipse cui sacramentum interdixerit damnum [e] passus fuerit, [f] de propriis rebus suis restituat ei.

¶ Idem. LEX XV.

SI quis alium asto animo compellauerit [g] de pugna, quæ fieri solet: [h] per prauas personas, prębeat sacramentum ipse, qui compellat solus, [i] & dicat iuratus, quia non asto animo eum per pugnam fatigare quærat, nisi quod certam [k] habeat suspicionem, siue de furto [l] fuerit, siue de incẽdio, [m] aut unde ipsa compellatio agitur, & si hoc iurauerit, postea vadat exinde ad pugnam. si autem minime iurare præsumpserit: non sit ipsa causa per pugnam iudicata, atque † finita.

† aut

g ¶ Si quis. Compellauerit.§ Quousque non impleat, vel funder intentionem suam.

h ¶ Solet.§ Per consuetudinem, quæ vicem legis obtinet. l. recolimus suprà, de ho.lib.ho. aut per l. quia fieri non debet, nisi lege permittente vt j. eo. l. quibuscunque.

¶ Idem. LEX XVI.

SI quis amodo inuentus fuerit cum vxore † aliena turpiter conuersari, id est, si manuum in sinum, aut ad pectus eius miserit, vel ad alium locum, vnde turpe est se potest cum consensu ipsius mulieris, & probatum fuerit, componat qui hoc malum perpetrauerit guidrigild [n] ad maritũ ipsius mulieris. Si autem causa probata non fuerit, nisi tãtummodo quispiam de suspecto [o] alium de vxore sua compellat, habeat licentiam ipse qui cõpellat, aut ad pugnam, aut ad sacramentum ipsum, hominẽ quærere, † qualiter voluerit. Si vero ipsa mulier in hac illicita causa consentiens fuerit, habeat potestatẽ eius maritus in eã vindictam dare, siue in disciplina, siue in venditione, P vbi† voluerint, verunta men non occidatur, nec ei scema tio corporis fiat. Si quidem forsitan talis fuerit ipse liber homo, vt nõ habeat vnde compositionem facere possit, tunc publicus ¶ debeat eũ dare in manus mariti sui, & ipse in eum faciat vindictam in disciplina, vel venditione: nã nõ in occisiõe: aut in scemationc corporis. Si autem aldius, vel seruus alienus hoc malum in libera muliere facere præsumpserit, tunc patronus eius componat ad maritum ipsius mulieris solid. lx. [r] & ipsam personam det ei in manus eius. Si verò seruus, aut aldius per voluntatem domini sui hoc malum fecerit, quod suprascriptum est, & probatum fuerit, q̃ ipse dominus eius cõsensisset, componat sicut suprà legitur, guidrigild suum: sic tamen, vt ipse seruus in ipsa compositione tradatur. Et si probata causa non fuerit de domi

† Chartulis venditionum

† Nor. de uassallo q̃ luxit cum uxore domini manus ad pectus eius ponendo, uel etiam turpius, q̃ priuat: Feudo. ad hoc alleg. huic tex. glo. c. j. §. item si fidelis. in ver. turpiter. Inferiꝰ quibus modis feud. amit.

† reare

† qualiter

i ¶ Solus.§ Sed quare non iurat iuxta qualitatem causę? respon. quia hoc sacramẽtum nõ est decisiuum. vnde facta est compellatio.

k ¶ Certam.§ Id est veri simile, vt actorem moueat ad pugnandũ, non autem certam, i. veram. l ¶ De furto.§ Lex distinguit certam quantitatem in furto, licet aliter distinguatur. j. eod. l. de furto. ij.

m ¶ De incendio.§ Sed non de omni: vt §. de dã. iniur. l. fin. & de illic. cõf. punitur, de incendio domus, vbi homines habitãt, nunquid ergo debet de solo incendio domus vbi viri habitãt, fieri pugna, an & si fiat incẽdiũ segetis, vel horrei? resp. l. ista nõ distinguit: vnde non stabitur arbitrio iudicis æquitatẽ sequi, & à l. vel consuetudine recedere. arg. l. de pretio. ff. d̃ publicia & ff. de quæstio. l. de incendio. & i. si vero §. de viro. ff. sol. mat. Nõ igitur ex hac lege, & ex aliis, q̃ fit pugna de suspitione, ut j. eod. l. mẽtio. nã cum contraria sacramenta fiant in pugna, ideo non iuratur de asto, sed de veritate, vnde omnia iura, quibus cauetur sacramentũ, de asto fieri in pugna, dicimus esse corrẽcta: sed ista lex corrigit legẽ. si quis uxorem. §. e. in duobus, quia ibi dicitur iurari cum xii. hic solus iurat de asto, ibi post finitam causam, hic in principio.

n ¶ Si quis. Guidrigild.§ Non autem præstatur compositio. d. cccc. solid. statuta in l. j. §. de iniur. mu. quia uolenti non fit iniuria, neque ludenti. quid si cum aliena mulie re non coniugata honestè uiuente inueniat turpiter conuersari cũ eius uoluntate? resp. de fornicatione puniatur, componat c. soli. de turpi aũt cõpositione nihil cauet, punitur tamen arbitrio iudicis: ne delicta impunita remaneant.

o ¶ De suspecto.§ Scilicet criminis adulterii.

p ¶ Siue in uenditione.§ Potest ergo dimittere quod uidetur contra. §. de eo qui vxo. suam dimisse. l. pe. sol. licet illa solam fornicatiõis causam excipiat, intelligitur etiam de similibus, vt ibi notatur.

q ¶ Publicus.§ Videtur contrarium suprà, de furtis. l. si quiscunque homo. vbi debet habere eum pro seruo. sed ill a generaliter loquitur, hæc uero specialiter, & infrà eod. l. apertè loquit de aldiis, & de seruis.

r ¶ Solid. lx.§ Contra supra, de scand. & compo l. si quis liber homo. & l. sequen. & sequ. vbi dominus tenetur in medietatẽ compositionis, quam liber præstaret. Sol. illę locum habent cum certa præstatur compositio à libero delinquente, non autẽ cum liber præstaret guidrigild suum, vt hic. Quid, si maritus uellet puguare cum domino serui, dicendo, quod uoluntate eius sit commissum delictum? Respond. non credo, quod suprà sit pugna de ipso, facto, hic autem de domini uoluntate dubitatur. Quid autem, si liber non inueniatur turpiter conuersari, sed lo qui de re turpi cum nupta, aut nuntium ad eam misisse? Respon. extraordinariam pœnam iudex debet imponere.

Omnib.

a OMnibus.§ Refert Rachis, q̃ usque ad tempora sua ducebantur homines in sacramẽtum per prauam cupiditem, & iurabant, quod pretium habebant completum, sic §. de donatio. Lpen. quod tanquam iniquum emendat.

b ¶ Suscepisset.] Licet iure Romano habeat exceptionem, vt C. de non numer. pecu. l. in contractibus. non tamen potest iure Longobardo in ficiari pretii solutionẽ: vnde non loquit lex ista de acceptilatione, quę é imaginaria solutio, desiderans verba solẽnia, ut stipulatio, ut Institu. qui bus mod. tolli. oblig. §. j. & ff. de accept. l. j. sed d confessione realis solutionis facta per scripturam. Quid, si debitor in publico instrumento cõfiteatur se recepisse mutuo pecuniam, aut credi tor sibi esse solutam, an locum habeat exceptio non numeratæ pecunię? Respondeo, si instrumentum cõtinet numerationem, dicendo coram nobis numeratam, uel pon deratam esse pecuniam, cessat exceptio: secus si contineat confessionem tantum. quod procedit in mutuo, propter eius frequentiam, non in confessione aliorum cõtractuum: quia tunc statur cõfessioni publico instrumento fact. l. fina. C. arbit. tutel. & l. penulti. C. de fideiussorib. l. antiquę C. ad senatusco. Velleia. & C. de recept. arbit. l. ne in arbitris.

c ¶ Pignoret.§ Quid, si venditor confiteatur si bi ex aliqua ueteri causa esse solutam pecuniam, quomodo pignorabit fideiussorem suum, vt hic dicitur? Respondeo, quia per stipulationem factus est transitus in aliã obligationem, scilicet uerbis contractã m: si emptor p̃ misit se soluturum pecuniam, & fideiussorem dedit, potest uenditor post ea eum pignorare nõ pe tendo pecuniam ex uenditione, sed debitam per stipulationem, uel per stantiam. nec potest dici obligationem stipulatio nis, vel stantiam interpo stam sine causa: quia sufficit debitum ex emptione tranfitum fecisse in stipulationẽ, vel stantiam. Ex hac lege, & ex l. iij. §. qualiter mulie. alie na. permitti. simitur argumentum, quod valeãt instrumenta publica, etiam sine iudice confecta: & satis est, si à testibus subscribantur: sed quia vbique est copia iudicum, suspectum vide-

ni eius voluntate, tunc ipse domi nus serui, vel donationis, purificet se per sacramentum, cum legitimis sacramentalibus suis, vt in ipso malo cõsentiens non fuisset, & sit absolutus: & tamen fiat sicut suprà statuimus de seruo, vel aldione.

¶ Rex Rachis. LEX XVII.

OMnibus [a] enim penè notũ est, quia vsq; nunc per prauas cupiditates deducebantur homines ad sacramẽtum de chartis venditionis, † quæ factæ fuerant, & compellabantur à venditoribus, quòd pretium completum non haberent datum, qui ipsas chartas habebant, & res possidebant, & ipsi emptores deducebantur ad sacramentum, quod pretium completum haberent, quod nobis, & nostris iudicibus illicitum esse comparuit: & quia pro opinione sua iurare nolebant, dabant pro sacramento suo aliquid, & habebãt damneitatem sine causa. Et naufragi homines propterea ipsam compellationem faciebant, ut aliquid pro ipso sacramẽto tollere potuissent: ideo decernimus, vt si quis chartam venditionis de aliqua re fecerit alicui, & à scriba publico scripta, vel à testibus idoneis roborata fuerit, & tam ipse venditor, quam testes in ipsa charta se subscripserint, aut manum posuerint, & manifestauerint in ipsa charta, quod pretium inter eos statutum suscepisset, [b] si pulsatus fuerit posteà emptor, quod prętium ipsum nõ cõpleuisset, sacramentum exinde nõ procedat, nisi fortè ei emptor p guadiam se obligauerit, tunc ipse venditor pignoret [c] fideiussorem suum.

¶ Rex Astulphus. LEX XVIII.

SI quis Longobardus causam habuerit cum locis venerabilibus, quæ ad defensionem Palatij esse noscunt, si fuerit causa, vnde sacramẽtũ debeat procedere, si Iudex, Abbatem, Custodem, vel Præpositum pulsauerit, ipse ei satisfaciat. Si autem Abbas, Custos, Præpositus Iudicem pulsauerit, & sacramentum fieri debuerit, ipse Iudex iterum sacramentum deducat. Si uerò alter Longobardus habuerit causam cum Abbatibus, vnde simile sacramentum deductum fieri debeat, anteponatur Abbas ipse solus. Nam non alius, sed de aliis quales eligere vult, quanticunque secundùm legem iurare debent, vt sacramentum deducat: ita tamen, vt ipse Abbas † talis sit, qui per regulam iuxta præceptum domini viuat, & subiectos monachos habeat vsque ad quinquaginta, vel amplius, qui cum eo regulariter viuant.

¶ Idem. LEX XIX.

SI quis cum aliis Custodibus, vel Præpositis, de locis venerabilibus causam habuerit, ipsi Custodes, vel Præpositi sacramentũ deducant.

¶ Idem. LEX XX.

SI quis † cum in curte Regis causam habuit, & euenerit, vt pars curtis Regis sacramẽtum deducere debeat, si minor causa fuerit, de viginti solidis fuerit, per sacramentum obscurionum, † cum actoribus finiatur. Si uerò maior causa fuerit, actor de loco cum actoribus, secundum qualitatem causæ per sacramentum persoluat.

¶ Idem. LEX XXI.

VT sacramenta, quæ ad placitum fuerint arramita, † in Palatio perficiantur, & si sacramentales homines cum ipso venire noluerint, iusione dominica, aut sigillo, vel iudicio ad Palatiũ venire cogantur.

¶ Idem. LEX XXII.

OMnia sacramenta † in ecclesiis, aut super reliquias iurẽtur, & quæ in ecclesia iuranda sunt, vel cũ septem electis, aut duodecim esse debeãt, quales potuerint legibus inueniri: & sic iuret, si illum Deus adiuuet, & sancti, quorum reliquię ibi sunt, vt inde veritatem dicat.

¶ Idem. † LEX XXIII.

VT infantes, q̃ sine rationabili ætate sunt, nõ coganẽ iurare, sicut gugilbalda † lege viuẽtes faciũt. Et q̃ se mel piurat [e] fuerit, nec testis sit postea, nec ad sacrum accedat, nec ĩ sua causa, nec ulteri [a] iurator existat.

¶ Idem. LEX XXIIII.

MEntio etenim facta est à nullis, in placitis, quæ habuimus in anno præterito. Dictum est ibi, vt palam apparet, q̃ aut ille, qui crimen ingerit, aut ille, qui vult d̃fendere, periurare se debeat: melius uisum est, vt in

tur instrumentum à iudice non subscriptum, nisi fortè in instrumento sit scriptum, quod necessitate imminente fit compositum.

d MEntio. Apparet.§ Ex hoc dicebat Lutprandus l. istam locum habere in tribus casibus, vide licet, vbi testes inuicem pugnãt, ubi contẽtio possessionis ver titur inter duos, & ubi accusans non est principalis: quos casus per ordinem explicamus. Periurium itaque apparet, ut si testes iurant hinc inde verum dixisse, ergo eorum testimonia sunt contraria, & alter eorum deierat, licet sit in occulto: & ideo melius fuit uisum, ut per pugnam cognoscatur, quam in absoso sit fine pœna. Idem secundo casu, ubi cõtentio de possessione inter duos uertitur, & etiã vbi contraria sunt sacramenta: ideoq; palam apparet q̃ alter eorũ deierat. & quæ diximus in testibus ieem in tertio casu, vbi scilicet, ad consonãte nõ pertinet principaliter cã. Hoc enim casu accusator iurat ita esse, reus verò ita non esse: sunt ergo cõtraria sacramẽta, ideo que palam &c. sed q̃ ille, ad quem causa principaliter nõ spectat, debet iurare ita esse, probatur argu. de testib. Idque enim testes iurãt ita esse, quod principaliter ad eos non pertinet. ar. l. fi quis per prodítorem. §. de fur. vbi proditor iurare debet ita esse, reus verò minimè: sic ergo istis tribus casib. tantummodò, secundum Lutpran. contraria sunt sacramenta: in aliis verò non. Et vbi per suspicionem agitur, ille tantùm iurat ad quem causa principaliter pertinet. Iurat enim duntaxat actor de asto, & ita non esse, & nõ sunt contraria sacramenta. l. fi quis vxorem. & l. fi quis à modo. §. eo. quidã verò dicunt arg. huius legis, q̃ in omnib. aliis casibus vbi fieri debet pugna, fieri debent contraria sacramenta: & insup actor iurare debet, vt in superioribus legibus. Et hanc literam exponunt, vt in campo cũ fustibus contendant, id est contẽdunt Palam apparet, id est appareat, q̃ aut &c. Per petretur, scilicet in absoso alij idem dicũt, excepto q̃ actor nõ hẽt iurare d̃ asto, & leges volẽtes actores de asto iurare debere, esse correctas per hanc. Quidam autem Papienses dicunt argu. huius legis, q̃ in pugna non debet fieri sacramentum, n. si de asto, quod ab actore tantũ p̃ statur. Et d̃ litera ista dicit, apparet, id est appareat, ut si actor & reus iuraret, q̃ alter eorum se periurat, in his tantum casibus fit pugna, tunc

† No. Abbatem cũ monachis suis nõ minus quinquaginta regulariter uiuere debere, q̃ est contra plures abbates commendatarios qui nõ tenent nisi vt præsbyteros, & duos aut tres nouitios, vt authen. de monachis §. cogi tandum. & in auth. quomodo opor. episc. §. fin.

† eum † obscurio rum.

† aremita.

† No. diuersas sacramentorum formas.

† Carolus

† gondubalda.

Universidad de Deusto

tunc enim melius visum est, &c. non enim isto casu posset fieri sacramentum absque periurio: & dum in litera habetur, absconso, dicunt potius esse glosellam, & eam non legunt. præterea, hoc probatur arg. huius leg. s vbi aut p pugnā aut per sacramentum se defendat reus: vt in multis legibus habetur. si ergo defendunt se per pugnam, non debent

campo cum fustibus pariter contendant, quàm periurium perpetretur.

¶ Imperator Lodoicus. LEX XXV.

VT nemo furem campium de mancipiis, aut de qualibet causa recipere præsumat: sicut sæpius Dominus Imperator commendauit.

¶ Idem. LEX XXVI.

DE furto, vel de minoribus causis [a] statuimus, si ille, cuius causa fuerit iurata, [b] dicere voluerit, q̄ ille, qui iurauit, se sciente periurasset, vel campo, vel cruce contendat. Et si ille, qui iurauit victus fuerit, q̄ sciens periurasset, suprascriptæ sententiæ subiaceat. & si ille, qui criminauit alium, periurium non approbauerit, legem suam, [c] cui periuratum esse dixerit, persoluat. De maioribus [d] verò causis lex, quæ à longo tempore fuit, obseruetur. [e]

¶ Imperator gloriosissimus Rotharis. LEX XXVII.

IBi sacramenta iuranda sunt, vbi antiquitus fuit consuetudo sacramenta arramire, † vel iurare, vbi mallum † habeatur: mallum † tamen neque in ecclesia, neque in atrio eius habeatur, † minora verò placita Comes infra suam potestatem, vel vbi imperare potuerit, habeat.

¶ Idem. LEX XXVIII.

VOlumus vtique vt domus à Comite in loco vbi mallū tenere debeat, cōstituat, vt propter calorem Solis, & pluuiam publicā utilitas nō remaneat.

¶ Idem. † LEX XXIX.

STatuimus, vt iuratores omnes singulariter iurent, & † quicunque sacramentum, vel debitum ante Solis occasum [f] persoluerit; securus inde sit.

¶ Idem. LEX XXX.

QVibuscunque [g] per legem, propter aliquam contentionem, pugna fuerit iudicata, [h] præter de infidelitate, † cum fustibus, & scutis pugnent, sicut in capitulari dominico prius constitutum est.

¶ Imperator Lothar. LEX XXXI.

DE chartis, quæ à quibusdam personis falsæ appellantur, constituimus, vt si notarius sup uixerit, & testes ipsi veram ipsam chartam, & idoneam faciant, & si testes ipsi mortui fuerint, & notarius superuixerit, cum iuratoribus legitimis, ipsam chartam veram, & idoneam faciant.

¶ Idem. LEX XXXII.

VT examē aquæ frigidæ, † q̄ hacten⁹ fiebat a missis nostris, oībus modis interdicatur, vt non vlterius fiat.

¶ Idem. LEX XXXIII.

SAncitum est, vt nullus deinceps quamlibet examinationem † crucis facere præsumat, ne Christi passio, quę glorificata est, cuiuslibet temeritate cōtemptui habeatur.

¶ Idem. † LEX XXXIIII.

DE chartis † etiam, vel quibuscunque scriptionibus, quæ a quibusdam personis falsæ appellantur, statuimus, vt si notarius superuixerit, & testes, vt idē notarius cum legitimis sacramētalibus suis xij. similiter cū ipsis testibus, qui in eadem charta scripti sunt, ipsam chartam veram, &

[a] ¶ Ostensor.] Si solus ostensor su perfuerit defuncto notario & testibus, per legem Rotharis eundū est. l. si qualiscunque causa inter homines liberos. & l. si pro quacū q; causa, aut culpa. s. eo. Si notarius odio ostēsoris dixerit, se nesciente, chartam falsam scripsisse. Vel si ostēsor odio notarij dixerit chartam falsam, nec ostensor rem, nec notarius manum amittere debet.

[b] ¶ Chartam. § Cum prior traditio ferè semp validior fit, posterior chartam proferēs, vt valeat, necesse est priorem falsam dicere, nisi cum posterior derogat priori, veluti si obligauero generaliter bona mea p chartā, & postea aliena uero aliq̄d ex eis. Vel si bona mea i bannū missa fuerint facta notitia, & postea intra annum fuerint extracta de banno per aliam notitiam. Vel si indicauero res meas ecclesiæ p chartam, seruans mihi alienationē, & postea alienauero, his cāsib. posterior validior est, & quibusdam aliis, in quibus necesse est ut posterior à priori falsa dicatur.

[c] ANtiquis. § Dicunt quidam præcedētem l. de chartis. tantum loqui de chartis prædiorū ideo quia hic dicit, si chartarū inscriptio, &c. Sed quia Otto in proximal. de prædiis. tantum de charta prædiorū voluit pugnam fieri, idcirco tantum de iis mentionem fecit, sed lex præcedens generaliter de omnibus locuta est.

[d] DE inuestitura. § id est, possessione: & loquitur, quando uterque se possidere contendit suo nomine: alioquin si cōductor, vel commodatarius dicat se alieno nomine possidere: quia is possidet, cuius nomine possidetur, pugna locū non habet. Non enim cēsendus est possessor, q̄ coipsō, quòd possidet, tenetur reddit pensionem, vt C. de præscrip. xxx. an nor. l. malè agitur. Nam licet colon⁹ naturaliter possideat, pro redēptione tamen accipiendū ē. Certum est enim, quòd dominus detinet possessionem ciuilem animo: naturalem uero corpore coloni, qui non sibi, sed domino eam habet, vt C. communia de usucapionib. l. j. & intelligo locum esse pugnæ deficientibus testibus: alias secus, si altera pars testibus vretur se esse in possessione.

[e] QVacunque lege. § Nota hic, quod à pugna excusatur iuuenilis ætas, decrepita, & infirmitas.

[f] ¶ Similiter. § id est, si similes excusationes inueniantur, secundū quosdam, quod non placet, quia posuisset uerba generalia: vade dic, quod si altera pars dedit cāpionem, liceat etiam alteri dare. Nam si qua partiū priuilegium impetrauerit, vel per legem sit ei concessum, aduersarius eodem iure vtetur, vt C. de fructib. & lit. expen. l. fina. quod procedit, quā do priuilegium est concessum cum persona, nō cum generaliter datur: quia alias sequeretur, q̄ aduersarius mulieris, pupilli, & simil. vterentur contra eos priuilegiis eis concessis.

[g] SI seruus.] scilicet nō possessus per triginta annos. l. iii. s. de præscriptio.

QVAL

¶ Idem. LEX XXXVIII.

DE inuestitura [d] prædii si contentio fuit, vt per pugnam decernatur, edicimus.

¶ Idem. LEX XXXIX.

SI quis per seipsum, aut per suum nuntium quicquam alicui deposuerit, & depositum cupiditate uictus negauerit, si uiginti solidorum pretium fuerit, vt per pugnam decernatur, edicimus.

¶ Idem. LEX XL.

SI quis dixerit, quod per uim de prędio chartam alicui fecerit, per pugnam decernatur, edicimus.

¶ Idem. LEX XLI.

DE furto, aut schalcho, si ultra sex solidos fuerit, similiter, vt per pugnam ueritas inueniatur, præcipimus.

¶ Idem. LEX XLII.

QVacunque lege, [e] siue etiam Romana in omni regno Italico, homo vixerit, hæc omnia, vt in his capitulis, per pugnam decernimus, † obseruare præcipimus: ita tamen, ut si quem eorum iuuenilis, aut decrepita ætas, seu infirmitas pugnare prohibuerit, † liceat ei pro se pugnatorem ponere, & alter similiter [f] faciat.

¶ Idem. LEX XLIII.

SI seruus [g] propter appetitum libertatis, liberum se vocauerit, liceat domino, si sibi melius uisum fuerit, propter difficultatem approbationis insidiosæ, aut per se, aut per campionem suum litem dirimere, liceat autem seruo pro se campionem dare, si morbus, aut ætas eum pugnare prohibuerit.

¶ Idem. LEX XLIIII.

VT Ecclesiæ, seu Comites, & viduæ lites suas de his, quæ in suprascriptis capitulis continentur, p consimiles † aduocatos, per pugnam dirimant, cæteri uerò natura liberi, secundum legem pristinam, per semetipsos respondeant, & determinent.

† arimire
† mallus
† mallus
† fit
† hLotarius
† vt
† Not. cōfarationē literarum fieri. de quo in §. fi authen. in authen. de testam. & fideiuss. & in l. disparationes. C. de ſ. inſtit.
† Nota, q̄ de infidelitate pōt fieri pugna, de quo per gl. in c. j. §. non est cōsuetudo de alie. feu. patern.
† No. examen aquæ frigidæ sub larum cūe de qua dixīs. de homi. lib. hoc. li quis exiui.
† No. examen sanctæ crucis subtilē esse.
† alias Imperator Guido.
† decreuimus
† No. quē de impedimento aliquo causante per aliū cāpionem posse pugnam facere, de quo dixi s. de ho. l. b. hom. qui verò. de quo vide gl. in c.) §. si miles. in uersic. aut diuino de pa. tenen. quæ alleg. istum tex. & sequen.
† Not. q̄ per consimiles admodū aduocatos fieri debet pugna de quo per gl. j. d. c j. §. fimiles. quę allegat hūc ext.

a DE furto. Cauſis. § Non distinguit Bartol. quantitatem causæ, vel furti, quia licet furtum, uel alia causa non sit eius quantitatis, vnde deberet fieri pugna: tamen si eius nomine agatur de periurio, pugna tamen fieri debet pro illis cauſis.

b ¶ Iurata. § Intellige secundum Bartol. vt ille tantum agat, cuius causa iurata fuerit, & non alius, ad quem causa non pertineat, cuius cōtrarium dicebat Ali. d ummodo agat vt testis, non per suspitionem, & est quoddā speciale, secundum Barto. licet alias is, ad quem causa principaliter spectat, de acto tantum iurare debeat, quasi semper agat per suspitionem.

c ¶ Legem suam. § Id est, eam pœnā patiatur accusator, qui non probauit, quā pateretur reus, si victus fuisset: & hoc, quia dolo uidetur accusasse: sed Barto. dicebat, quod in hoc tantum casu de acto iurare debet, & non ita esse, & exponebat legem, i. guidrigild.

d ¶ De maioribus. § Id est, de quibus lex dicit, vt fiat pugna, secundum Bal.

e ¶ Obseruetur. § i. non solū de ipsa cā, sed de periurio fieri possit pugna.

f Tatuimus. Occasū. § Dies alius naturalis, alius artificialis. naturalis à media nocte incipit, & finitur, l. more. ff. de fe. & sic secundū Ro. semper est dies: verum hoc iure appellamus diē a mane vsque ad uesperas, id est, donec sol est super terram, sed hęc descriptio causatiue est accipienda, quia uere dies nō est sol, neque sol est dies: sed sol lucēs sup terra est cā, quare dies fit. Ex quo no. verba debere accipi secundū consuetudinem. nam generalissima est consuetudo, vt separatim vocemus diē à nocte: unde si quis mihi promiserit certo die, nisi soluat, pœna nō committur, quandiu sol luceat super terra: verum Hebræi dicunt, ut dies non incipiat à mane, sed a serò, & probant ex auctoritate ueteris testamēti, in lib. Gen. c. j. factumque est uespere, & mane dies vnus: quia primo ponitur uerbum, uespere.

g QVibuscunque. § Not. hic pugnam non debere fieri, nisi vbi lex præcipit.

h ¶ Iudicata. § A iudice, non ab arbitro, qui nō est iudex, licet ex consensu partium eligatur: nam priuatorum consensus iudicem non facit eum, qui nullū iudicio præest. l. priuatora. C. de iurisd. omniū iudic. & arbitri sententia omnino non est sententia. l. quid ergo. § ex cōpromisso. ff. quibus ex causis infa. ir. & ff. de euict. l. si dictum. § fine. & ff. de arbit. l. nō distinguemus § Iulianus & pōt fieri compromissum in actione iniuri. fur. vi bonorum rap. si criminaliter non agatur. alias secus. quid ergo, si pugna non iudicetur, sed ex conuentione litigatores eam suscipiunt? Respon. vtique procedit, quia cuilibet licet discedere à iure suo. alii adhærentes literæ dicunt, pugnam non debere fieri ex conuentione, idem dicunt de iudicio aquæ feruentis. uel frigidæ.

i DE chartis. § Si de re iuris mei chartam pignoris cui fecero, pro pecunia mutua, quam accepi ab eo, & postea debitum soluens dimisi chartam pignoris apud creditorem, per quem postea ipse, uel hæres eius, aduersus me, uel hęredem meum egerit, uendicando rē: qa mihi difficile est probare debitū solutū esse, potero hāc falsam dicere, licet uera sit. quia non iurabo falsam esse, sed quod me sciēte nihil aliud nisi uerissimam &c. Quod & alio casu accidere potest, si conduxi rem meam existimans alienam, postea comperiam meam esse, nec pensionē soluere, illo dicente, me malo ordine rem suam possidere, quasi per libellum probando, potero dicere libellum esse falsum, licet uerus sit. Hęc ita erunt, si per hanc legem ibimus: sed si per legem de prædiis. j. eodem, non hoc sacramentū facere debebit, sed vsu iurabit esse falsam.

Ostensor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ QVALITER DIVERSARVM, &c. ¶ Titul. iste p se patet, & nō indiget commentatione, vt habetur in l.j. ff. de inj integ. rest. vtilitatem eius nemo est qui ignorat l.j ff. de exer. nā si Romanus succedit Longobardo, in picmus vt rectè posfit hæreditatē adire, & si testamentū confectū sit cora duobus: si vero Longob. Romano, ita demum, si coram. vij. testibus, & si conueniatur Longobar de hereditate Ro. necesse est vt se iure Romanorum defendat: idem econtra. nam attenditur priuilegium eius cui succeditur, non succedentis, vt ff. de iudic. l. hęredes, nam cum ecclesia succedit priuato, non vtitur iure suo: sed priuati, vt §. de vlti. vol. l. fi. q̄ hodie per contrariam cōsuetudinem est mutatū, sic ergo vna persona vtitur duplici iure: & hoc generale in huiusmodi personis. nam clericus pulsatus in ciui. cā, ciuilis erit iudex: in ecclesia sti. ecclesiasticus. aut. clericus. C. de epis. & cle. & filiusfa. de castrensi pecu lio conuenitur, vt paterfamil. l. fi. C. de inof. test. & clericus de patrimonio iure Longo. viuit, de aliis iure Ro. & si miles in militia deliquit, conuenitur coram Magistro militum, vt C. de iurisd. om. iudi. l. magister. & ff. de cust. re. l. militibus. ex alio delicto coram Prēsi de prouincię. l. j. C. ad le. Cornel. de sic. & si decurio scripsit instrumentum, quęstioni subiicitur si falsi quæstio moueat, vt C. ad leg. Corneliam, de Fal. l. si decurio. secus si de aliis conueniatur, vt ff. de decurio. l. fin. & C. de quæstio quod si miles viuat. de feudo l. nihil. Ex his ergo patet lege Francorum, de patrimonio iure Longob. se defendat. idem si viuat, de feudo iure Longob. & cōueniatur à domino de infidelitate contra eum commissa, & nō erit contra testes pugna: quæ omnia procedunt in contra ctibus, in compositione autem, secundum negligentiam eius, cui est commissa.

Qualiter [a] diuersarum legum homines res suas diffinire debeant.

TITVLVS LVII.

¶ Imperator Carolus. LEX I.

SIcut consuetudo nostra est, vt Longobardus, aut Romanus, si euenerit, quod causam inter se habeant, obseruamus vt Romani successiones [b] iuxta illorum legem habeant, similiter & oēs scriptiones secundum legem suā faciant, & quando iurant, iuxta legem suam iurent, & alii similiter, & quando componunt iuxta legem ipsius, cui malum [c] fecerint, componant. Et Longobardos illos conuenit similiter componere, de cæteris verò causis communi lege viuamus, quam Dominus Carolus Excellentissimus Francorum, atque Longobardorum Rex in edictum adiunxit.

¶ Imperator Pipinus. LEX II.

DE diuersis † generationibus hominum quę in Italia cōmanent, volumus, vt vbicunque culpa contigerit, vnde faida crescere poterit, pro satisfactione hominis illius, cōtra quem culpa euenerit, secundum legem ipsius, cui nec gligētiam commiserit, emendet. De statu verò ingenuitatis, aut de aliis querelis vnusquisque homo secūdum suam legē semetipsum defendat.

Vt interrogetur populus Romanus, qua lege vult viuere.

TITVLVS LVIII.

¶ Imperator Lotharius. LEX I.

VOlumus, vt cunctus populus Romanus interrogetur, quali lege vult viuere, vt tali lege, quali lege viuere professi fuerint viuant, illisque denuntietur, vt hoc vnusquisque tā iudices, quam Duces, vel reliquus populus sciat, quod si offensionem cōtra eandem legē fecerint, eidem legi, qua profiten tur viuere, per dispēsationem Pōtificis, ac nostram subiacebunt.

De periuriis.

TITVLVS LIX.

¶ Rex Lutprandus. LEX I.

SI quis [d] timoris Dei immemor, pro cupiditate terrena, vel propter qualemcunque rem sciens periurauerit, & postea inuentum, [e] aut probatum fuerit, quod periurasset, tunc amittat [f] ipsam rem, vnde periurauit, [g] & habeat eam ipse, cui cōtra rationem [h] iurauit. † Insuper, quia in se ipso, & q̄ plus est, in Deum peccauit, & negauit fidē suā, & periurauit in domino Deo suo & sibimet ipsi non pepercit, componat medium guidrigild [i] suum ei, cui ipse periurauit.

¶ Imperator Carolus. LEX II.

DE eo, qui periurium fecerit, se sciente, nullam redemptionē habeat, nisi manum propriam perdat.

¶ Imperator Pipinus. LEX III.

SI quis periurium fecerit, nullam redemptionem ei facere

a Icut. Successiones. § Vel aliter, id est, vt Romani habeant successionem Longobardorum secundum eorum legem, ueluti circa solemnitatem, vel circa defensionem, & econtrario.

b ¶ Cui malum.] Alias qui, & est sensus, vt ille, qui deliquerit, suo iure damnetur, & secundum legem suam compo. & sic æstimabitur compositio iure illius, cui negligentia fit: vnde si Lōgobardus offendat Romanum iure Longobardo fiet compositio, & econtra. Alii dicunt legem istam loqui in casu, quo ad compositionē, quia vtroque iure Roma. s. & Longobardo delinquit, licet nō cadē pęna puniatur, ut in furto, & iniuria, & similibus: al. oquin si altero tantū iure pęna imponat, puta in eo, qui mundiū accipit inuito mundualdo, si Romanus est, nō punitur. sic ergo erit in electione agētis cui negligētia ē cōmissa, quā pœnā uelit eligere, cum hęc lex a iciat cōmodum sit inducta, ut j. l. sequen. Quid si Lōgob. agat cōtra Francū, vel econtra, quomodo vnus cōtra aliū aget, & pbationes inducet? pone Longobardum cōuenisse Romanum, ut daret, uel faceret: si q̄ idem Romanus agere uelit, non pōt: ex nudo pacto non oritur actio, & licet iure Longobardo teneat Longobardus de nudo pacto: quia teneē de stātia, vt §. de deb. & guad. l. si quis à modo. tamen quia iure Roma. actio non oritur, iure Long. nō pōt eum conuenire. & licet inspecto Long. iure, Longo. debeat condēnari. cū quia nemo sine actione experitur, nō tenebitur. idem econtra, si Long. ageret ex nudo pacto cōtra Ro. qui suo iure se defendit, & absoluitur, probationes autem debēt fieri eo iure quo vtitur reus, ut fieri possit cōdemnatio, ut si Long. p̄ducat testes cōtra Ro. licet iure Long. testes quādoq; nō iurēt, si tales sint, quib. iudex, aut Princeps si ne sacramēto credere possit, vt §. qual. quis se defen. deb. l. si qualiscunque ij. & antea debēt discuti, q̄ iurēt, ut §. de testib. l. de periurio. cū q̄ Romanus se defēdit suo iure, nō cōuenit talibus testibus: ergo necesse est, vt in principio iurent, & postea dicāt. Idē est inter Lōg. Ro. & Francū, quia si Frācus producit testes contra alterū istorum, testes in secretū iudicis debent iurare, alioquin nō intelligit Longob. conuictus, si testes palā dicant, vt est cōsuetudo Francorum: similiter econtra, si producant testes contra Francū, palā dicere debent, vt Frācus intelligatur per eos cōuictus, contra quos potest pugnam offerre, quia iure suo se defendere debet.

¶ DE PERIVRIIS.

SI quis. § Loquit de iuramento deciso, quō quā doq; defert a parte, quādoq; a iudice, vbi a parte iure Ro. p̄ textu piurii nō retractat. l.j. C. de reb. cred. si uero a iudice retractat, si tamē noua instrumēta, & scripturas inueniſſe dicat. l. admonēdi. ff. de iureiur. vnde q̄dā intelligūt legē istā de sacramēto iudicia li, alii de utroq; : q̄ si vn litigator alteri detulerit iusiurandū, qui tunc non suscepit, si secūda die, vel postea iurare paratus sit, habet, ac si delatū non esset: vt ff. de iureiur. l. non erit. §. fi. Quid si delatum sit iusiurandum, & suscepтū, an sit locus reuocationi? R fi. videt, q̄ nō: q̄ delatio iuramenti est pactū, sine stātia, quæ iure Lōg actionem, & excep. parit, si sit inter liberos, vt §. de debi. & q̄ua. l. si q̄s amodo. maximè cū nec rem turpem, nec contra l. contineat, & cuilibet licet à suo iure discedere l. si quis in cōscribendo. C. de pact. Sed dic, q̄ iure Ro. cauetur, ut liceat reuocare, ut C. de rebus cred. l. si quis iusiurandum. & maximè si putaret se posse probare, q̄ litigator paratus erat iurare contra veritatem. e ¶ Inuentum. § Sui confessione, vel per instrumentorum probationem, quod si victus fuerit per pugnam, tunc rem ipsam non amittat q̄ intelligē, quando iurau t de merito c ulæ: cæterum si de iudicio fisti, vel de aliqua causa extrinseca, non esset locus huic legi.

f ¶ Amittat § Hoc odio periurii cum non erubuit periurare, & falsitatis, quæ odiosissima ē, ut §. qualiter quis se defen. debet. l. de chartis.

g ¶ Vnde periurauit. § Quod si rem nullam habuerit, nisi quam falso apposuit, amissio rei non erit pariter: quia de iure cōmuni utēs falsis excep. causam amittit, ut C. si falsi. tu. se excu. per to. & C. si ex falsis. ff. l. fallam. si uerò aliā habet exceptionē: puta duplicē peremptoriā, scil. cet rei venditæ, & rei iudicatæ, uel pacti cōuenti, & cū sup aliqua ipsarum iurasset, & falsa inuēta esset, propter periurii nō poterit post ea aliam uerā excusationem opponere concor. l. de chartis. §. cic. prox.

h ¶ Contra rationē. § Et si ille probauerat suam iam fuisse per instrumentū, uel per aduersarij cōfessionē, vel aliter, nō est locus querelę, ęq terum si dū petitor rem suā diceret, & reus oppoſuerit excep. rei iudicatę, uel pacti cōuēti, & inuentus est periurasse, nūquid adiudicabitur ei res, licet nulla ostē dat rationē? R fi. lex ista loquit distinctè, ut res applicetur, cui periurium est cōmissum. facit l. si quis maior. C. de trāsact.

i ¶ Guidrigild. § Videtur multis legibus contradicere, quibus cauetur,

netur, vt qui sciens deierat, nullam habeat redēptionem, sed manum amittat: sed intellige, q̄ sua auctoritate non possit manum redimere, sed curtis Regiæ auctoritate permittēte. No. q̄ hęc lex loquitur de periurio principalis: si autem testis deierat, dic ut §. de testi. l. si quis cum altero. si autem sacramentalis, si sciens pari pœna punit. si ignorans, quidam dicunt eum impunitum relinqui, & hoc ex verbo illo, aut ad iudicium Dei ager. q. d. sed apud iudicē approbet uerum esse: q̄d non credo & hic, aut ad iudicium Dei &c. aut manum perdat, si approbauerit, manum redimat. insulti. parte legis sumitur argu. quòd standum sit consuetudini.

a Vt qui. Infamis. § Nor. hic periurii infamare. facit. l. si quis maior. C. de transactio.

b ¶ Inculpabilis. § illa s. pœna, quam iudex pœnitentiæ possit dare condemnando, uel absoluēdo, cum ad sacerdotem pœnæ ciuiles non pertineāt, nec in integrum restitutio, quæ pertinet ad Principem, uel ad senato. Ro. ut ff. ex qui cau. infa. irroga. l. ad sacerdotem. & cōcordat huic l. C. de gene. abolo. l. indulgentia.

DE HIS QVI CAVSAM IVDICA. &c.

c SI quis. Repetere. § Hoc, quando ordine legitimo repetebat. id est per appellationem, sed cum transisset tempus appellandi cogebatur stare rei iudi.

Longobardorum Legum, ac SANCTIONVM SANCTISSIMARVM. LIBER III.

De Episcopis, & clericis.

TITVLVS I.

¶ *Gloriosissimi inuictissimiq; Regis Francorum, necnon totius orbis Imperatoris Domni Caroli.* LEX I.

ANNO fœliciter vndecimo, regnante Domino nostro Carolo glorioſissimo, in mense Martij factum est capitulare, qualiter in vno congregatis synodali cōcilio, Episcopis, Abbatibus, virisque illustribus, vnà cum piissimo domino nostro Carolo, secundùm voluntatem Dei, pro causis opportunis consenserunt decretum. † De metropolitanis, vt eorum suffraganei Episcopi, secundùm canones subiecti sint, & ea, quæ erga illorum ministeria emēdanda cognoscūt, libenti animo emendent, atque corrigant.

¶ Idem. LEX II.

DE Episcopatibus, vbi præsentes Episcopi, siue ordinati non sint, sine tarditate ordinentur.

¶ Idem. LEX III.

DE Monasteriis, quæ regularia fuerint, vt secundū regulam viuant, necnon & monasteria puellarum ordinem suum custodiant, & vnaquæque Abbatissa in monasterio suo fine intermissione resideat.

¶ Idem. LEX IIII.

VT Episcopi de Presbyteris, & Clericis infra illorum parochiam, & de suo ministerio potestatem habeant secundùm canones facere.

¶ Idem. LEX V.

DE Toloneis, quæ iam ante forbannita fuere, vt nemo tollat, nisi vbi antiquo tempore consuetudo fuerit.

¶ Idem. LEX VI.

VT infantulæ ætatis puellæ non velent, antequā eligere sciant, q̄d velint, salua canōica auctoritate.

¶ Idem. LEX VII.

VT nulli cogantur ad pontem ire, ad fluuiū transeundum, propter Tolonei causam, qū illi in alio loco cōpendiosiūs illū fluuiū transire possunt. Similiter vt in campo plano, vbi nec pons, nec transitus est, ibi omnino, vt Tolonēū non exigat. ꝑcipimus.

¶ Idem. LEX VIII.

VOlumus, atque iubemus, vt Episcopi suū in omnibus iuxta vires suas peragere studeant ministeriū in parochiis eorū. & vt prædicatiōes, ibidem, expleant: & vt de monasteriis quæ infra eorum parochiam sunt vigilanter curent, vt Canonici secundùm canones, & Regulares secundùm regulam viuant: & vbi aliter, quàm ordo poposcit, inuenerint, emendare studeant, & si emendare nequiuerint, nobis nūtietur.

¶ Idem. LEX IX.

VT Episcopi, Abbates, per Xenodochia, & Monasteria eorū, hospitale, vbi antiquitus fuerit, faciāt, & summopere curēt, vt nullatenus ꝑmittat.

¶ Idem. LEX X.

VT nullus presbyter † chartam scribat, neque conductor existat suis senioribus.

¶ Idem. LEX XI.

VOlumus primò, vt neque Abbates, neque Presbyteri, neque Diaconi, aut Subdiaconi, neque quilibet de clero, personis suis ad publica, vel ad secularia iudicia trahantur, vel distringantur: sed à suis Episcopis iudicati iustitiam faciant. Si autem de possessionibus, siue ecclesiasticis, siue suis propriis, super eos clamor ad iudicem venerit, mittat iudex clamātem cū Missō suo ad Episcopum, vt faciat ei per aduocatum iustitiam facere. Si verò aliqua inter eos fuerit orta intentio, quam per se pacificare non velint, aut non possint, tunc per aduocatum Episcopi, qualem iusserit, causa ipsa ante Comitem veniant, vel iudicem, & ibi secundùm legem finiatur, ante posito, sicut dictum est, de persona clericorum.

¶ Idem. LEX XII.

VT liber homo, qui in monasterio regulari comam deposuerit, & res suas ibi legauerit, promissionē factam secundùm regulam firmiter teneat.

¶ Idem. LEX XIII.

DE liberis hominibus, qui ad seruitium Dei se tradere volunt, vt prius hoc faciant, quàm à nobis licentiam postulent. Hoc autem ideo dicimus, quia audiuimus aliquos ex illis non tā causa deuotionis, quā pro exercitio, seu pro alia functione regali fugienda: quosdam verò cupiditatis causa, ab his, qui res illorum concupiscunt circunuentos audiuimus, & hoc ideo fieri prohibemus.

¶ Idem. LEX XIIII.

† No. quòd semel deo dicatũ non est ad humanos usus transferendum. ff. de rer. di. l. in tãtum. §. sacrę & Dyn. & ibi dixi in re. semel. de reg. iur.

VT loca, quæ semel Deo dicata† sunt, vt monasteria, si nt in perpetuum, nec possint vltra fieri secularia habitacula.

¶ Idem. LEX V.

VT, si clerici aliquod negotium inter se habuerint, à suo Episcopo iudicentur. nam non à secularibus nec monachus, nec clericus ad secularia negotia transeant.

¶ Idem. LEX XVI.

VT seruum alterius nemo solicitet ad clericalẽ, vel monachalem ascendere ordinem, sine licentia domini sui, & voluntate.

¶ Imperator Pipinus. LEX XVII.

VT ecclesiæ baptismales, seu oracula, qui eas à longo tempore restaurauerint, mox iterum restaurent: & tam curtis Regia, quàm Longobardi tales ibi habeant dominationes, quales illorum à longo tempore fuerit consuetudo.

¶ Idem. LEX XVIII.

VT pontifex vnusquisque ordinet, & disponat ecclesiam suam canonico ordine, & sacerdotes suos, vel clericos distringat canonico ordine viuere. Et si quis Pontifex clericos suos canonico ordine distringere noluerit, anathema sit. Et si illi ad secularem pertranſierint habitum, quod canones clericos prohibent facere, Comes, qui in loco ordinatus fuerit, distringat illos in omnibus ad suam partem sicut alios exercitales.

¶ Idem. LEX XIX.

MOnasteria uirorum, & puellarum tanquam in mundio palatij esse noscuntur, vel in mundio Episcopi sui, seu reliquorum hominum, & distringat vnusquisque in cuius mundio sunt, vt regulariter viuant.

¶ Idem. LEX XX.

SImiliter in Xenodochiis cuiuslibet, fratres in omnibus pascantur iuxta possibilitatem illorum locorum.

¶ Idem. LEX XXI.

† C. de sacrosan. l. ad instructionem. & in auct. de ec. titu. §. ad hoc. collat. ix. infrà, l. considerauimus. & l. de pontib. & vide quæ de hoc dixi in quadam quæstione. de cu. cla. porci. & aliorum lo. forti.

VT † de restauratione ecclesiæ, vel pontis faciend ę, aut strata restauranda, omnia generaliter faciant homines, sicut antiqua fuit consuetudo: & non anteponatur immunitas, nec pro hac re vlla occasio perueniat.

¶ Idem. LEX XXII.

INstituimus, vt sicut dominus Carolus Rex cõmendauit, de illis monachis, qui de Francia, vel de aliis locis venerint, & eorum monasteria dimiserint, vt præsentialiter in illis partibus reuertantur ad monasteria, & nemo ex vobis ipsos secum detineat.

¶ Idem. LEX XXIII.

DE presbyteris, qui de aliis locis, vel prouinciis ueniunt, vt nullus eos debeat recipere sine dimissoria Episcopi, de cuius parochia est.

¶ Idem. LEX XXIIII.

PLacuit nobis de ecclesiis baptismalibus, vt in omnibus ita debeant esse ordinatæ, & conseruatæ, vt dominus Carolus Rex commendauit, & in suo capitulari continetur.

¶ Idem. LEX XXV.

ET hoc cõstituimus, vt immunitates, quæ sunt iam ab dicto paterno cõfirmatæ, vt in omnibus conseruatę debeant permanere, sicut iussio ipsius Domini Caroli Regis est.

¶ Idem. LEX XXVI.

COnsiderauimus, vt viæ, portus, & pontes infra regnum nostrũ, in omnibus pleniter emendari debeant, per illa loca vbi iam antea fuit cõsuetudo. nam per alia loca super ipsa flumina†, nullatenus pontes esse debent.

† No. super flumina nauigabilia pontes fieri non debere impedientes nauigationẽ, ut per ofa

¶ Idem. LEX XXVII.

STetit nobis, vt missos nostros, vnum monachum & alium Capellanum direximus infra Regnum nostrum, prouidendo, & inquirendo per monasteria virorum, ac puellarum, quæ sub sancta regula viuere debent, quomodo est eorum habitatio, aut qualiter est vitã eorum, aut conuersatio eorũ, & quomodo, quódque monasterium debeat habere, vnde viuere possit.

¶ Idem. LEX XVIII.

VT quicunque Xenodochia habent, si ita pauperes pascere voluerint, & consilium facere, quo modo ab antea fuerint, habeant ipsa Xenodochia, & regant ordinabiliter: & si hoc facere noluerint, ipsa dimittant, & per talem hominem in antea sint gubernata cum consilio Episcopi, qualiter Deo, & nobis exinde placet.

¶ Idem. LEX XXIX.

DE ecclesiis baptismalibus, vt nullatenus laici homines eas tenere debeant: sed p sacerdotes fiãt, sicut ordo est gubernare, neque illi pagenses negligentiam habeant de hoc, quod ibidem facere debent: & illi sacerdotes eas sic regant, quomodo ordo canonicus expo scit.

¶ Idem. LEX XXX

DE monasteriis, & Xenodochiis, quæ per diuersos Comitatus esse videntur, & regalia sunt, vt quicunque ea habere voluerint, per beneficium† Domini Regis habeant.

† No. beneficia regalia conferri debere p principẽ: vt per Guid. de Cu. & Bald. in l. meminisse. ff. de of. pro con. & dixi in §. j. de feud. li. consuetu. Bitu rigũ, alias est in text. regularia sunt. † vel † perrexerit

¶ Imperator Lodoicus. LEX XXXI.

VT vbi tempore aui nostri inuictissimi Imperatoris Pipini consuetudo fuit toloneum dare, ibi & in futuro detur. Nam vbi nouiter inceptum est, toloneum vlterius non exigatur: & † vbi necesse nõ est fluuium aliquem transmeare ad pontem, vel vbi nauis per mediam aquam, aut sub ponte pergatur † , & ad ripam non appropinquauerit, neque ibidem aliquid emptum, vel etiam venditũ fuerit, vlteriùs toloneum non detur: & nemo cogatur per pontem ire, vbi iuxta pontem aquam transire potest. Et qui vlteriùs in talibus locis, vel de his qui ad palatium, siue in hostem perdunt, tolouenm exactauerit, cum sua lege ipsum toloneum reddat, & insuper bannum nostrum, id est, lx. solidos componat.

¶ Idem. LEX XXXII.

VOlumus vt missi nostri per singulas ciuitates, vnà cum Episcopo, & Comite, vel misso nostro, vel nostris hominibus, ibidem commanentibus † , eligant, quorum cura sit pontes per diuersa loca emendare, & eos, qui emendare debent, ex nostra iussione admoneãt, & vnusquisque iuxta possibilitatem suam emendare studeat.

† vr s. li si consideretur. † permanentibus

¶ Idem. LEX XXXIII.

DE iniustis occasionibus, & cõsuetudinibus nouiter institutis, sicut tributa sunt, & tolonea in media via, vbi nec aqua, nec palus nec põs, nec aliquid tale fuerit, vnde iustè census exigi possit, vel vbi naues subtus pontes transire solent, siue in medio flumine, vbi nullum est obstaculũ, vt auferantur, antequàm ad nostram

ad nostram notitiam deferantur, præcipimus.

¶ Idem. LEX XXXIIII.

DE honore ecclesiarum vt per omnia eis exhibeat, sicut nuper à nobis cum consensu omnium fideli um nostrorum constitutum est.

¶ Idem. LEX XXXV.

VT pontes publici qui per bannum fieri solebant anno præsenti in omni loco restaurentur.

¶ Idem. LEX XXXVI.

DE obseruatione præceptorum nostrorum in immunitate, ita obseruetur sicut à nobis, & ab ante cessoribus nostris constitutum est.

† omnis ordo ecclesiarum secundũ legẽ Romanã viuere debet: & fit contra Græcos q nõ obediũt papæ. c. nos. xxiiij. q. j.

¶ Idem. LEX XXXVII.

VT omnis ordo ecclesiarum † lege Romana viuat: & sic inquirantur, & defendantur res ecclesiasticæ, vt emphyteoseos contractus vnde ecclesia damnum patitur, non obseruentur: sed secundùm legẽ Romanam destruantur, & pœna non soluatur.

¶ Idem. LEX XXXVIII.

VT misi nostri, qui, vel Episcopi, aut Abbates sũt, aut Comites, vsquequo infra iudiciariam, vel terminum fuerint, nihil de aliorum coniectu accipiant: postquàm verò inde longè recesserint, tunc accipiant, secundùm quòd in sua tractatoria† continetur: vasi verò nostri, & ministri alij, qui missi sunt, vbicunque venerint, inde coniectum accipiant.

† No, & tractatoria epistola de qua C. de tract. l. xij. & j. & quis litera. not. de spec. l. j. & j.

¶ Imperator Lotharius. LEX XXXIX.

VOlumus de excubiis publicis, quæ ad vtilitatem Regni nr̃i pertinent, vt præcepta immunitatum impedimentum non præstent sed adiutorium.

¶ Idem. LEX XL.

VOlumus vt omnibus modis immunitates progenitorum nostrorum præcepto, seu nostro pleniter, ac iustè emendentur.

¶ Idem. LEX XLI.

PRæcipimus, vt singulæ plebes secundùm antiquã consuetudinem fiant restauratæ: quòd si filij eiusdẽ ecclesiæ eas restaurare noluerint, à ministris Reipublicæ distringantur, vt volentes, nolentesque nostram obseruent præceptionem.

† vr s. eo. l. restauratione. & l. considerauimus.

¶ Idem. LEX XLII.

DE † pontibus verò, vel reliquis his similibus operibus, quæ per antiquam consuetudinem ecclesiastici homines per iustitiam, cũ reliquo populo facere debẽt, hoc præcipimus, vt ecclesiæ Rectores eos ĩterpellent, & eis, secundùm quòd possibile fuerit portio deputetur: & per alium exactorem ecclesiastici homines ad opera non compellantur. Si verò opus suum constituto die adimpletum non habuerint, liceat Comiti pro pœna proposito operis eos pignorare, iuxta æstimationem, vel qualitatem imperfecti operis, quousque perficiatur. Comes autem, si neglexerit, à Rege, vel à misso Regis iudicaturus est † .

† iudicaturus.

¶ Idem. LEX XLIII.

DEhi, qui sine consensu Episcopi presbyteros in ecclesiis constituunt, vel de ecclesiis suis eiiciũt, & ab Episcopo, uel à quolibet misso dominico admoniti obedire noluerint, vt bannum nostrum guadia re cogantur, & per fideiussorem ad palatium uenire iubeantur, & tunc nos decernemus, utrum nobis placuerit, aut illud bannum persoluant, aut aliam ariscadam sustineant.

¶ Idem. LEX XLIIII.

DE ecclesiis, quæ inter cohæredes diuisæ sunt, considerandum est, quatenus si secundùm nostram prouidentiam, & admonitiones Episcopi ipsi cohæredes eas tenere voluerint, & honores † faciant: Si autem hoc cõtradixerint, vt in Episcopi potestate maneant, vtrum eas ita custodire permittet, aut reliquas exinde auferat, & vbi ad nostrum beneficium ecclesiæ pertinentes ita diuisæ fuerint inuentæ, & vt describantur, & nobis enuntientur.

† honorare

¶ Idem. LEX XLV.

DE Ecclesiis destructis, vt Episcopi, nostrique missi inquisitionem faciant, vtrum per negligentiam, aut per impossibilitatẽ destructæ sint: & vbi per negligentiam inuentæ fuerint, quòd destructæ sint, Episcopi auctoritate emendare cogantur, qui eas debuerunt restaurare. Si verò per impossibilitatem contigerit, ita, vt plures sint, quàm necesse sit: aut maioris magnitudinis, quam ex rebus ad easdem pertinentibus restaurare possint, Episcopus modum inueniat, qualiter emendari congruè, & consistere possint.

¶ Idem. LEX XLVI.

DE Ecclesiis emendandis volumus, vt ita obseruetur, vt in capitulari nostro continetur, quod ad † Olonam† fecimus: & si in vno loco plures ecclesię sint, quám necesse sit, destruantur. Quòd si fortè in alio loco Ecclesia sit constructa, quæ tamen necessaria sit, & nihil dotis habuerit, volumus, vt secundùm iussionem Domini, ac genitoris nostri, vnus † mansus cum duodecim vicarijs de terra arabili ibi detur, & mancipia duo à liberis hominibus, qui ĩ eadem ecclesia officiũ audire debent, vt sacerdotes ibi possint e sse, & diuinus cultus fieri, quòd si hoc populus facere noluerit, destruatur†.

† Olona est fluuius iuxta Mediolanum. † Dolanam † Vnus mãsus cũ xij. vicariis de bet ecclesię p dote dari & assignari. de quo per gl. in uerbo, mansus. & doc. in c. j. de censi. † distringatur.

¶ Idem. LEX XLVII.

STatutum, vt si quis liber homo per consensum Episcopi ecclesiam in sua construxerit proprietate, fontésque ab Episcopo in ea fuerint consecrati, ideo nõ perdat suam proprietatem, Sed si Episcopus voluerit, officium sacri baptismatis in suam ecclesiam transferat: ipsa verò ecclesia †, quæ transfertur, in constructoris maneat iure.

† à qua

¶ Carolus iiij. LEX XLVIII.

CArolus Quartus diuina fauente clementia, Romanus Imperator semper Augustus, & Boemiæ Rex, ad perpetuam rei memoriam. Et si Imperialis benignitatis clementia quorumlibet deuotorum fidelium, quos sacrum Romanum ambit Imperium, ex officij debito teneatur necessitatibus, & iniustis oppressionibus consulere, & de opportunis remediis prouidere, ad illos tamen per maximè dirigitur nostræ mentis affectio, quos indebitè pati cognoscimus quorumcunque oppressionibus ecclesiasticæ libertatis, quàm semper nostris temporibus augeri volumus, in nihilum redigitur, & minus indebitè pręgrauatur: sanè ad Imperialis maiestatis audientiam ex parte honorabilium Præpositi, Decani, & aliorum Prælatorum, & Capituli Maydeburgeñ. Eccesiæ deuotorum nostrorum dilectorum insinuatione, quæ querulosa suppliciter est deducta, peruenit, quòd seculares quidam ĩ potestatibus, & officiis constituti, videlicet Duces, Comites; Barones, & alij Domini temporales, necnon & Consules ciuitatum, villarum, oppidorum, & locorum rectores dictæ MaydeBurgeñ. Magunti. Colonien. prouiniciarum Dei timore postposito, statuta singularia, & iniquas ordinationes, motu proprio & de facto, contra personas ecclesiasticas & ecclesia-

† Hæc constitutio, Caroli iiij. Imperatoris, quæ per cõsilium constanti. in xix. sessione approbatur, ut s. dixi in præfatiuncula quam hic inseri feci.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum libertates, & legitimas, ciuiles, & canonicas sanctiones: putà, quòd nulla bona temporalia in ecclesia sticam libertatem transferantur. Item ne clerici in sacris constituti ad agẽdum, & testificandum in quibuslibet, & maximè in piis causis aliquatenus admittantur, quodque excommunicati laici, & publicè denunciati, in foro ciuili minimè repellãtur. Item prædicti domini temporales, Cõsules, & rectores, ꝓ secularem potestatem res, & bona clericorum occupant, & arrestant, oblationes fidelium diminuunt, & restringunt, exactiones, & tallias indebitè de bonis ecclesiæ, & reditibus exigunt, & extorquent. Possessiones ecclesiarum, & personarum earum deuastant incendiis, & rapinis. Contractus inter clericos, & laicos factos legitimos, ad libros ciuitatum, oppidorũ, villarum, & locorum, recusant inscribere: & sigillare donata, & legata ad fabricas, & ecclesiarum structuras, contra prælatorum voluntatem, & aliorum quorũ interest, præsumunt vsurpare contra iustitiã, in fraudem, & odium clericorum. Et de bonis, & rebus etiam clericorũ, quas non causa negotiationis, sed pro vsibus propriis, per terram ducunt, seu duci faciunt, toloneum exigunt, & recipere non verentur, & confugientes ad ecclesias & cimiteria: inde extrahere contra imperiales sanctiones præsumunt, quæ omnia, & singula abinde secuta, cum per sacras, & ciuiles, & canonicas sanctiones expresse reprobata sint, & in fraudem ecclesiasticæ libertatis de facto præsumpta, de Principũ, Comitum, Baronum, fideliũmque nostrorum consilio, ex certa scientia imperiali auctoritate cassamus, irritamus, & annullamus, cassàque, irrita, & nullius esse momenti penitus declaramus: & expresè pronuntiamus, præcipientes sub indignatione imperialis banni, vniuersis & singulis Maideburgeñ. Maguntineñ. Colonieñ. & locorum vicinorũ principibus, & temporalibus Consulibus, & potestatibus ipsorum, statuta sicuti in præiudicium ecclesiasticæ libertatis edita sunt, omnino reuocent, & de luce tollant: quòdque secũdùm ad non iudicent ampliùs, nec sententias dictent, aut eisdem in iudicio, vel extra iudiciũ quomodolibet contra ecclesiasticam libertatem patiantur. Item pronuntiamus, & declaramus imperiali auctoritate, quòd quicunque laicus cuiscunque status, vel conditionis existat, ausu sacrilego, & proprię auctoritatis † audacia, sacerdotẽ, vel clericum secularem, vel religiosum, diffidauerit, vel capciuauerit, proscripserit, spoliauerit, occiderit, vulnerauerit, & mutilauerit, aut in carcerẽ detinuerit, aut huiusmodi maleficia perpetrantes scienter receptauerit, vel fauorem in eis præstiterit, præter pœnas à sacris imperialibus, & canonicis sanctionibus eis inflictas, sint ipso facto infames, ad omni honore priuati, nec ad placita, vel consilia nobilium admittantur, quouis modo. Volumus etiam, hortamur, & requirimus ipsos prælatos ecclesiasticos, vt hanc nostram legem, & sanctionem, in synodis, & ecclesiis publicari procurẽt, & requisiti excusationem pœnarum & sententiarum denuntient, ne in præmissis exceden tes, per simulatam ignorantiam suas malitias valeant excusare. Nulli ergo hominũ liceat hanc nostræ cassationis, & remutationis, seu pronuntiationis, aut denuntiationis paginam, ausu temerario infringere, aut quomodolibet contraire, sub pœna mille marcharum auri puri, quas ab eis, qui contrafactũ fuerit irremissibiliter exigi volumus: & earum medietatẽ nostri imperialis, residuam verò partem iniuriam passorũ vsibus decernimus applicari. Datum Tangerinundæ, † Anno domini M.cclxvij. indictione. xv. quinto Kalẽ. Iulij, regnorũ nostrorũ, anno xxx. Imperij verò xxix.

Cle. presenti. de censi. & l. vniuersi. C. de vectig. & cõmis.

† temeritatis

† Taugemundæ

Quando liceat alterius clericum accipere, vel non.

TITVLVS II.

¶ Imperator Henricus. LEX I.

VT nulli Episcopo liceat alterius clericum recipere, aut ordinare in aliquo gradu, sine dimissoria Episcopi sui, de cuius parochia est.

¶ Imperator Pipinus. LEX II.

VT nemo alterius clericum sine commendatitiis, aut dimissoriis literis recipere præsumat.

¶ Idem. LEX III.

DE presbyteris, qui de alia prouincia uenerint, nullus eos debeat recipere sine dimissoria Episcopi sui.

De decimis.

TITVLVS III.

¶ Imperator Carolus. LEX I.

DE decimis, ut unusquisque homo suam decimam donet, atque per iussionem Episcopi sui dispensetur.

¶ Idem. LEX II.

PRęcipimus Comitibus, & omnib. fidelib. nostris, vt quicunque de rebus ecclesiasticis beneficia habent, pleniter secundùm morem regionis, nonas, & decimas † ad ipsas ecclesias donet, absq; vlla diminutione, & dilatione, inquantum meliùs possunt, & iuxta possibilitatem eorum: & quando necessitas exegerit detur opera ad ipsas ecclesias restaurandas, & adiutorium faciant.

† No. decimas esse inscribibiles & singuliaqua diminutione soluendas, de quo vide quæ dixi in §. xiij. de confuet. prædiorũ.

¶ Idem. LEX III.

VT uos Episcopi, qui in omnibus nonas, & decimas accipitis, in uestra prouidentia sit, quatenus ecclesiæ, & capelliæ, quæ in una parochia sunt, emendentur, & luminaria eis prębeatis, & ut in eis presbyteri uiuere possint.

¶ Idem. LEX IIII.

VT decimæ † populi in quatuor partes diuidantur, prima pars Episcopis detur, alia clericis, tertia pauperibus, quarta in fabrica ipsius ecclesiæ.

† No. ꝓ Ritio curiarũ Franciæ, vt sit ciuitas nec ipsa didisima vrbes. C. de oper. publi. vbi glo. dicit sic facit clericus in decimis, pro quo est text. in c. quatuor xij. q. ij. & ita fuit per concilia regale in ecclesia lemouicen. iudicatum.

¶ Idem. LEX V.

DE nonis, & decimis considerandum est, ut de frugibus terræ, & animalium nutrimine persoluantur. De opere uerò, & restauratione ecclesiarum, Comites, & Episcopi, seu Abbates, vnà cum misso nostro, quem sibi ad hoc elegerint, considerationem faciant, vt unusquisque eorũ tantum inde accipiat ad operandum, & restaurandum, quantũ ipse de rebus ecclesiarũ habere dignoscitur. Similiter & uas si nostri, aut in commune tantum operis accipiant, quantum de rebus ecclesiarum habere uidentur: & vnusquisque per se iuxta qualitatem, quam ipse tenet. Aut si inter eos conuenerit, ut pro opere faciendo argentum donet, iuxta æstimationem operis, in argento præsoluat. Cum quo pretio Rector ecclesiæ ad prędictam restaurationem operis conducere ualeat, & materiam possit emere. Et qui nonas, & decimas neglexerit † dare, primùm quidem de illis secundùm legem suam restituat, & insuper bannum nostrum persoluat, ut ita castigatus caueat

† No. pœnã non soluentis decimã & Iulg. xi. & c. uerumtamen, xvi. quæst. j. & quasi per totum.

caueat ne sæpius iterando, beneficium amittat.

¶ Imperator Lotharius. LEX VI.

DE decimis, ut dentur, & dare nolentibus, secundum quòd anno præterito denuntiatum est, à ministris Reipu. exigãtur. & eligãtur quatuor, uel octo homines optimi, uel ꝓput, si opus fuerit, de singulis plebibus, iuxta qualitatem uniuscuiusque plebis, ut ipsi inter sacerdotes, & plebem testes existant, ubi datę uel non datæ fuerint. Hos autem ideo tantos testes esse diximus, ne ibi iuramentum aliquod faciendi necessitas contingat: non tamen ideo hos tantos testes † mittendos esse dicimus, ut ipsos semper omnes in dandis decimis præsentes esse pariter necesse sit. Sed, ut dum pluribus cõmittitur, minus grauẽtur, duos autẽ testes, si adfuerint, sufficere credimus. Negligentes autem à presbyteris ecclesiarum amoueantur usque ad terciam vicem, vt ipsi decimam dent, quòd si contempserint ab introitu ecclesiæ prohibeantur: & si hoc minimè emendauerint à ministris Reipubl. districti singuli per capita, vj. fol. ecclesiæ componant, & insuper dare decimam cogantur. Nam si iterum contemptores existant, & per publicam auctoritatem domus, vel casæ eorum grauentur, † quousque pro ipsa decima, sicut supradictum est, satisfaciant. Quòd si denuo rebelles, vel contradictores esse voluerint, & super ipsum guiffam † sua auctoritate præsumpserit introire, tunc à ministris Regis in custodiam mittantur, vsque dum ad iudiciũ postmodum perducantur: & ibi secundum legem ad Comitem, vel ad partem publicam compo. reliquam verò decimam, vt supradictum est, & vj. soli. ad ecclesiam satisfaciant.

†No. illud quod multorum sententiis &c. C. de fideicom. l. authoꝝ hoc amplius. &c. pastoralis. de offi. delegat. † vuisenẽ, alias hiufẽtur.

† huiſſam, alias hiuſa

¶ Idem. LEX VII.

QVicunq; decimam abstrahit de ecclesia ad quam per iustitiam dare debet, & ea præsumptiuè, vel propter munera aut amicitiam, aut quamliber aliã occasionem ad aliam ecclesiam dederit, vel per Comitẽ, vel per missum nostrum distringatur, ut eiusdem decimæ quantitatem cum sua lege restituat.

¶ Idem. LEX VIII.

DE decimis, quas populus dare non vult, nisi quolibet modo ab eo redimantur ab Episcopis, prohibendum est, ne fiat: & si quis contemptor inuentus fuerit, ad nostram præsentiam venire compellatur: cæteri verò distringantur, ut inuiti ecclesiæ restituant, quę voluntariè dare neglexerint.

¶ Idem. LEX IX.

VT terminum habeat vnaquæque ecclesia de quibus villis decimam accipiat.

¶ Idem. LEX X.

DIctum est nobis, quòd in quibusdam locis Episcopi, & Comites ab incestuosis, & ab his, qui decimas non dant, guadias † accipiant, & presbyteris pro quibusdam negligentiis, & inter se pecunias diuidunt, quod penitus abolendum esse decernimus, ne fortè auaritiæ locus detur. Et constituimus, vt incestuosi iuxta canonicam sententiam pœnitentia mulctẽtur. Qui verò decimam post tertiam amonitionem, & prædicationem sacerdotum dare neglexerint, excommunicentur, iu amentoverò eum constringi nolumus ꝓpter periculum periurij.

† vuadios

De itinerantibus.

TITVLVS IIII.

¶ Rex Rotharis. LEX I.

NVlli sit licentia itinerantibus † herbam negare, excepto prato intacto tẽpore suo, aut messe: post fœnum autem, aut fruges collectas, tantum uendicet is, cuius terra est, quantum cum clausura sua potest defendere: nam si quis caballos iter facientes de stipula, aut de ipsis pascuis, ubi alia peculia pascuntur, mouere præsumpserit, in octogild caballos componat, ꝓ eo quòd ipsos de aruo campo, ꝙ est fossinegar † mouere præsumpserit.

† No. itinerantibus impunè herbam accipere permissum esse. c. j. §. fi. de pace tenẽda, & dixi in §. iiij. de consuet. prædiorum. & §. de damno in viadatto. l. si quis 10 borem aut &c caballum † fossacat † Expone trusteface dam de regali seruitio facienda.

¶ Imperator Carolus. LEX II.

DE trustet facienda, vt nemo præsumat ad nos venienti mansionem vetare: & quæ necessaria sunt, sicut vicino suo ei vendat.

¶ Imperator Carolus. LEX III.

DE itinerantibus, qui ad palatium, aut alicubi pergunt, vt eos cum collecta manu nemo ausus sit assalire: & nemo herbam alterius, tempore defensionis, tollere præsumat, nisi vel in hostem pergendo, aut missus noster sit: & qui aliter facere præsumpserit, emendet.

¶ Idem LEX IIII.

VT missis nostris discurrentibus, vel cæteris propter vtilitatem nostram iter agẽtibus, nullus mãsionem contradicere præsumat.

¶ Imperator Pipinus. LEX V.

DE episcopis, & Abbatibus, Comitibus, seu Vassis dominicis, vel reliquis hominibus, qui ad palatiũ veniunt, vel inde vadunt, vel vbicunque pergunt per Regnum nostrum, ut non præsumant ipsi, aut homines illorum, alicui homini suam causam tollere, vel suum laboratum, intantum si non comparauerit, aut ipse homo, qui sua spontanea voluntate, eis non dederit, & qñ hibernum tempus fuerit, nullus audeat mansionem vetare ad ipsos itinerantes, intantùm, quòd ipsi itinerantes iniustè nullas causas tollant. & si aliquis hoc præsumpserit facere, tam seniores, quàm vassalli nostri, & ipse homo ibidem ad eos proclamauerit, tunc volumus, vt præsentialiter ipse, qui hoc fecerit, hoc, quòd ad ipsum hominem tulerit, ei secũdùm suam legẽ emẽdet. Et si euenerit, quòd ei ipsa causa ibidem secundũ legem præsentialiter emendata non fuerit, & ad palatium exinde proclamatio euenerit, † tunc volumus vt ipse hoc malum fecerit, contra ipsum hominem proclamauerit, secundum suam legem emendet: & insuper ad palatium nostrum componat, ex eo, quod bannum nostrum frangere ausus fuerit.

† peruenerit

De cerariis & chartulariis, † & vt portus custodiantur.

† libellariis

TITVLVS V.

¶ Imperator Carolus. LEX I.

DE cerariis, & tabulariis, & chartulariis, sicut à tempore fuit consuetudo, ita obseruet.

¶ Idem. LEX II.

STetit nobis de omnib. libellariis, vt nullus Comes, nec iuniores eorum, amplius distringant nec inquietent, nisi sicut à longo tempore fuerit consuetudo.

¶ Idem. LEX III.

SIcut consuetudo fuerit sigillos, & epistolas comprehendere, & viam, vel portus custodire, ita nunc fiat factum.

De heribanno.

TITVLVS VI.

¶ Imperator Carolus. LEX I.

† Quomo-do heribannũ secundum morẽ Franciæ accipiatur uide §. de exercitali.l.quicũque liber homo & l. seq.

† fiue

DE heribannis † volumus, vt Missi hoc à modo exactare fideliter debeant, absque vllarum personarum gratia, vel blanditia, fine† terrore, secundùm nostram iussionem, id est, de homine habente vj. lib. in auro, & argento, bruncis, ferramento, pannis, caballis, bobus, vaccis, aut peculiis, ita vt vxores, aut infantes non fiant expoliati pro hac re, de eorum vestimentis: sed recipiatur legitimum heribannum, vel libræ tres. Qui uerò non habuerit ampliùs in suprascripto pretio ualente libras tres, solidos triginta ab eo exigantur, id est libra una, & dimidia. Qui autem non habuerit ampliùs nisi libras duas, soluat decem. Si uerò vnam librã, soluant quinque: ita, vt iterum se valeat præparare ad seruitium Dei, & in nostrã vtilitatem. Et nostri Missi caueant, & diligẽter inquirant, ne per aliquod malum ingenium subtrahant, nostram iustitiam alteri tradendo, aut commendando: vt heribannum, aut aliquem collectum, pro exercitali causa, Comes de liberis hominibus recipere, aut requirere non præsumat, excepto si de Palatio nostro Missi nostri veniant, qui illud heribannum requirant: vel, vt illi qui heribannum soluere debent, coniectum faciant ad heribannitorem.

Si quis literas Imperatoris despexerit.

TITVLVS VII.

† tractatorias

¶ Imperator Lodoicus. LEX I.

IQuis literas nostras, id est, tractorias†, quas propter missos nostros recipiẽdos dirigimus, aut honorẽ, quẽ habet amittat, aut in eo loco vbi prædictos Missos nostros recipere debuerit; tam diu resideat, & de suis rebus legatos illuc venientes suscipiat, quousque animum nostrũ satisfactum habeat. Qui uerò epistolam nostram quocunque modo despexerit, iussu † nostro ueniat ad palatium, & iuxta nostrã

† commisso

uoluntatem, congruam suæ stultitiæ castigationem accipiat. Et si liber homo, aut ministerialis Comitis hoc fecerit, honorem qualemcunque habuerit, siue beneficium amittat: & si seruus fuerit, nudus ad palatium vapulet, & capilli eius tondeantur.

¶ Idem. LEX II.

a DE noua. Despectu nostrarũ literarũ, id est, si quis literas nostras despexerit.

DE noua & falsa moneta dixi mus, & de despectu nostrarum literarum, [a] & de latronibus coercendis, & puniẽdis, & faidis pãcãdis, & de homicidiis prohibendis, & de periuriis, & falsis testibus compescẽdis. De his omnibus. & cæteris his similibus constituimus, vt omnibus annũtietur, & in futuro obseruetur. Hoc quoque volumus, vt Missi nostri obseruent, & quicquid de his causis, vel simul, vel singulariter emendare potuerint, emẽdent, & ea, quæ emendauerint, diligenter scriptis notent, & hoc sic peragere curent, quatenus iustè reprehendi à quoquam nullatenus possint: & quę facere debent, aut possunt nullatenus prætermittant, imò caueant, ne, quod absit, aut gratia alicuius, aut honoris, aut timoris, siue odij causa, illud quod agere debent, omittant: & summopere studeant in hoc, quod per se facere non possunt, nobis notum faciãt, & in omnibus præuideãt, vt per singula capitula tam verbis, quàm scriptis de omnibus, quæ illic peregerint, nobis rationem reddere valeant.

De beneficiis & terris tributariis.

TITVLVS VIII.

¶ Imperator Carolus. LEX I.

QVicunque suum beneficium occasione proprij desertum habuerit, & infra annum, postquam Comes, vel Missus noster notum factum habuerit, & illud emendatum non habuerit, ipsum beneficium amittat.

¶ Idem. LEX II.

QVicunque tributariam terram, vnde tributum ad partem nostram exire solebat, vel ad ecclesiam, vel cuilibet alteri tradiderit, is, q eam suscepit, tributum, quod exinde solebat exire, omnibus modis ad partem nostram tribuat, nisi fortè talem firmitatẽ habeat de parte nostra, per quam ipsum tributum sibi per donationem possit ostendere.

† Nota. q mutus potest recipere feudum. ad hoc alleg. gl. j. in c. j. §. fi. epistopũ vel Abbat. contra tex. ibi.

¶ Idem. LEX III.

SI quis terram censualem habuerit, quam antecessores sui ad aliquam ecclesiam, vel ad villam nostram dederint, nullatenus eam secundùm legem tenere possit, nisi ille voluerit, ad cuius potestatem illa ecclesia, vel villa pertinet: si forte filius eius, aut nepos eius sit, qui eam tradiderit, & ei eadem terra nostra ad tenendum placita sit. Sed in hac re considerandum est, vtrũ ille, qui eam tenet †, diues, an pauper sit: & vtrùm aliud beneficium habeat, vel etiam proprium, & qui eorum neutrum habuerit, erga hunc misericorditer agendum est, ne ex toto expolietur, vt in egestatem incidat: & vt talem censum inde persoluat, qualis fuerit constitutus ei: vel portionem inde aliquam in beneficio accipiat, vnde se sustentare valeat.

¶ Imperator Corradus. LEX IIII.

IN nomine sanctæ, & indiuiduæ Trinitatis: Corradus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus omnibus Sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus, nostrisq; tam præsentibus, quàm futuris notum esse volumus, quòd ad reconciliandos animos seniorum, & militum: vt ad inuicem semper inueniantur concordes, & vt fideliter, & perseuerantes nobis; & suis senioribus seruiant deuotè, præcipimus, & firmiter statuimus, vt nullus miles Episcoporum, Abbatũ, & Abbatissarum, Marchionum, vel Comitum, uel omnium qui beneficium de nostris publicis beneficiis, aut ecclesiarum prædiis nunc tenet, aut tenuerit, aut hactenus iniustè perdiderit, tam de nostris maiorib. ualuassoribus, quàm eorum militibus, sine certa †, & conuicta culpa suum beneficium non perdit: nisi secundùm consuetudinem antecessorum nostrorum, & iudicium pariũ suorum.

† Nota. q iure nouitij mo feuda si ne certa, & conuicta culpa amitti. non debens prestitum quẽ alleg. glo. i c. j. §. fin. in glo. fi. in fi. de, his qui feud. dare possunt? & per text. in c. j. de feud. sine culpa non admittẽ. & in c. ij. & iij. quo tpe miles inuelli.

¶¶ Si contentio emerserit inter seniorem, & militem, quamuis pares adiudicauerint illum suo beneficio carere debere: & ille dixerit hoc iniustè, uel odio factũ esse, ipse sũ beneficiũ teneat, donec senior, & ille quẽ culpat cũ paribus ad nostrã præsentiã ueniant, & ibi causa iustè determinetur. Si autẽ pares eius culpati in iudicio seniorum defecerint ille, q culpatur, suum beneficium teneat, donec ipse cum suo seniore, & paribus, ad nostram præsentiam ueniant. Senior uerò, & miles eius qui culpatur, qui ad nos uenire debuerint, sex hebdomadas, antequã iter accipiãt, ei, cum quo litigauerint

† Not. q minores valuassores appellantes ad principem habent vj. hebdomadas ad se p̃sentandũ, ita tenet gl. per istũ tex. in c. ij. quotẽ. mi. & glo. in c. puers. usq; ad annũ. fi de inue. in ter dom. & vass. lib. ori atur.

gauerint, innotescant. Hoc autem de maioribus valuassoribus † obseruetur. De minoribus verò in regno nostro, aut ante missum nostrum, eorum causa finiatur.

¶ Præcipimus etiam, vt cum aliquis miles, siue de maioribus, siue de minoribus de hoc seculo migrauerit, filios eius beneficium tenere: si uerò filios non habuerit, & habiaticum ex masculo filio reliquerit, pari modo beneficium habeat, seruato vsu maiorum ualuassorum in dandis equis, & armis suis senioribus. Si verò fortè habiaticum ex filio non reliquerit, sed fratrem legitimum ex parte patris reliquerit, sed seniorem offensum habuerit: & sibi vult satisfacere, & miles eius esse, beneficium, quod patris sui fuit, habeat seruato vsu maiorum valuassorum, in dandis equis, & armis suis senioribus.

¶ Idem. LEX IIII.

† fedrum

INsuper etiam omnibus modis prohibemus, ut nullus senior de beneficio suorum militum cambium, aut precariam, aut libellum sine eorum assensu facere præsumat, illa verò, quæ tenent proprietario iure, aut per præceptũ, siue per rectũ libellũ, siue per precariã, nemo iniustè deuestire eos audeat, frodum† verò de castellis, quòd nostri antecessores habuerunt habere volumus, illud verò, quòd non habuerunt nullo modo exigimus. Si quis autem hanc iussionem nostram infregerit, auri optimi lib. centum compo. medium Cameræ nostræ: & medium cui damnum illatum fuerit.

De his, qui se in potestate alterius subdiderint, vel res per fraudem alienauerint, vel diuisionem distulerint † facere.

† diffinuerint.

TITVLVS IX.

¶ Imperator Pipinus. LEX I.

† commendandi.

TEtit nobis de illis hominibus liberis Longobardis, vt licentiam habeant se commodandi † vbi voluerint, sicut antea in tempore Longobardorum consuetudo fuit, in tantum vt suo Comiti faciant rationabiliter, quod debent.

¶ Idem. LEX II.

DE illis hominibus qui res suas alienauerunt, vbicunque super eas resident, distringat eos Comes per excubias publicas, sicut lex continet.

¶ Idem. LEX III.

PLacuit nobis, vt liberi homines, qui non propter paupertatem, sed ob vitandam Reipublicæ vtilitatem, fraudulenter, ac ingeniosè res suas ecclesiis delegant, eàsque denuo sub censu vtendas recipiunt, vt quousque res ipsas possident, & hostes, & reliquas publicas functiones faciant. Quòd si iussa facere neglexerint, licentiam eos destringendi Comitibus permittimus per ipsas res, non resistente immunitate, vt status, & utilitas Regni huiusmodi adinuentionibus non infirmetur.

¶ Idem. LEX IIII.

† de hac re

VOlumus, vt similis in laicali ordine hæc † seruetur mensura, videlicet vt, si quis alterius proprietatem, q hostem facere possit, emerit, aut quouismodo ad eum peruenerit, eique ad vtendum eam dimiserit: & si negligenter de hoste fuerit, per ipsas res à Comite distringatur, vt quoquo modo publica vtilitas non minoretur.

¶ Idem. LEX V.

VIdetur nobis, vt quicunque liber homo ingenioſe in seruitium alicuius se tradiderit, is, qui eum recipit, hoc, quod ille, q se in seruitiũm tradiddit, in publico per antiquam consuetudinem facere debuit, adimpleat.

† quæ facta habebãtur

¶ Idem. LEX VI.

DE his personis quæ suas res, ideo in alienam personam delegant, vt ad placitum venire non compellantur, vt mala, quæ facta habent†, non emendent, quod si apparuerit, ideo delegasse ne iustitiam faceret, volumus, vt ipsæres in bannum mittantur, quousque ille, qui eas habet, auctorem in placitum adducat, & sic de malefactore iustitia fiat.

¶ Idem. LEX VII.

PRæcipimus, vt de his, fratribus, qui in nostris, & Romanæ finibus, in paternam, vel maternam successedunt hæreditatem, si contigerit, quòd vnus Ecclesiasticæ militiæ sit mancipatus, & idcirco is, qui seculariter militare debuerat, vt se ad defensionem Regni subtrahat, in nostris finibus partem substantiæ in portionem suscipere dissimulauerit, idcirco, vt neque à Comite distringi valeat, vbicũque suus Comes eum inuenerit, licentiam distinguendi ei cõcedimus, ita, vt primùm fideiussorẽ donet, vt ad placitũ veniat, & bannum nostrum persoluat. Si verò fideiussorem non inuenerit, tandiu per Comitem sub custodia teneatur, quousque fideiussorem inueniat, & bannum nostrum persoluat.

¶ Idem. LEX VIII.

DE liberis verò hominibus, qui in alienam potestatem mobile suum transferunt, vt causatores eorum pignorare eos non possint, placet nobis, vt eorum res infiscentur, quousque venientes ad audiendum, iustitiam faciant. Si verò venire contempserint secundùm capitulare Domini ac genitoris nostri, de rebus eorum agatur: nam & de rebus eorum † habita æstimatione damnum quęsitori sarciatur. Qui verò illud mobile recipit, si hoc per sacramentũ probare non potuerit, q propter iustitiam alterius differendam illud mobile non recepisset, bannum nostrum persoluat. De fratribus namque, qui simul in paterna, seu materna hæreditate uiuunt communiter, nolentes substãtiam eorum diuidere, occasione, vt vnus eorum tantũ in hostem uadat, volumus, vt si solus est, vadat. Si verò duo similiter. Si verò tres fuerint, vnus remaneat. Si vltra tres numerus creuerit, vnus semper propter domesticam curam, atq; rerum communium excolentiã remaneat. Si verò inter eos aliqua fuerit orta contentio, quis eorum expeditionem facere debeat, tunc prohibemus, vt nemo eorum remaneat. In ætate quoq; illorum lex propria seruetur. Et in nepotibus hæc conditio remaneat similiter.

† ipsis

Quando liceat rectoribus ecclesiarum acta antecessorum suorum rescindere.

TITVLVS X.

¶ Rex Astulphus. LEX I.

SIquis Longobardus cum Pontificibus, Abbatibus, uel custodibus ecclesiarum, seu xenodochiorum præpositis, de quibuscunq; rebus conuenientiam fecerit, & pœnam inter se pars parti obligauerit, & hæredes, & successores suos obligauerit, & idonei homines interfuerint, non possit postea ab eorum successoribus remoueri, sicut nec remouetur ab eodem

Universidad de Deusto
Biblioteca

Longobardo, excepto, si pœnam obligatam componere voluerit. Si verò commutationem fecerit de casis, terris, vel familiis †, & interfuerit Missus Regis, vel Pontificis, seu judicis, aut tales homines tres, quorũ fides admittatur, & res eius meliorata apparuerit, tũc quando ipsa commutatio facta fuerit, quam pars religiosi loci susceperit: nullo tempore postea ab eorum successoribus remoueatur, sed semper cõmutatio ipsa firma permaneat. Et si remouere voluerit pœnam inter se obligatam componat.

† famulis

¶ Imperator Lotharius. LEX II.

DE Precariis quoque, quæ à rectoribus ecclesiarum irrationabiliter fiebant, & se, suosque successores pœna graui obligabant †, vt facta eius nequirent dissoluere, præcipimus, vt nemo successor antecessoris sui pœna statuta sit obligatus: sed suæ prouidentiæ sit concessum, vt si antecessor eius, res Ecclesiæ irrationabiliter distribuerit, ab eiusdem ecclesiæ rectore ad ius tenendum reuocetur.

† Not. q̃ in uestiens aliquẽ de feudo alieno, uel sub conditione, uel tp̃e, si p̃mortuatur inuestitor antequã feudũ tenens, uel conditio, aut tp̃s existat, nõ obligatur successor eius, si inuestitor ecclesiastica persona erat. ita ad hoc alleg. istum text. feud. & gl. in titu. qui fuc. tenen.

¶ Idem. LEX III.

VT vbicunque commutationes tam tempore nostro, quàm Genitoris nostri illegitimæ, & irrationabiles, atque inutiles in ecclesiis Dei factæ sunt dissoluantur, & recipiat vnusquisque quod dedit. Vbi verò mortua manus interiacet, aut alia quælibet causa, quæ rationabilis esse videtur, inuenta fuerit, diligenter perscribatur, & ad nostrã notitiam perferatur.

¶ Idem LEX IIII.

SI quis Episcopus, aut propinquitatis affectu, aut muneris ambitione, aut causa amicitiæ Xenodochia, aut monasteria, vel baptismales ecclesias, siue ecclesiæ pertinentes cuilibet, per emphyteuseos cõtractus dederit, se, suosque successores pœna mulctandos cõscripserit, potestatẽ talia mutãdi rectoribus Ecclesiarũ, absque pœnæ conscriptæ solutione concedimus.

Capitula, quæ Imperator Lotharius addidit ad limina Beati Petri Apostoli iuxta ciuitatem Romanam, tempore felicissimæ, peroptimæque memoriæ beati Eugenij Papæ, De Pontificibus.

TITVLVS XI.

LEX I.

COnstitutum habemus, vt omnes qui sub speciali defensione nostra, seu Domini Apostolici fuerunt suscepti, impetrata inuiolabiliter iusta vtantur defensione. Quòd si quis contemptor in quocunq; tempore hoc violare præsumpserit, sciat se periculum vitæ suæ esse incursurum: nam & hoc decernimus, vt Domino Apostolico in omnibus obseruent obedientiam, seu Iudicibus, ac Ducibus suis, ad iustitiam faciendam.

¶ Idem. LEX II.

VOlumus, vt deprædationes, quæ hactenus fieri solebant, ne fiant: neq; viuente, neq; defuncto Põtifice. Si quis verò hoc vlterius fecerit, sciat se Legali sententia esse damnandum, quæ autem retroactæ factæ sunt, placet nobis, vt per districtionem nostram legaliter fiant emendatæ.

¶ Idem. LEX III.

VOlumus, vt in electione Pontificis nullus præsumat venire, neque liber, neque seruus, qui aliquod impedimentũ faciat illi, exceptis solummodo Romanis, quibus antiquitus fuit consuetudo concessa, per constitutionem Sanctorum Patrum eligendi Pontificem. Et si quis contra hanc iusionem facere præsumpserit, in exilio tradatur.

¶ Idem. LEX IIII.

NOuissimè admoneatur homo, vt omnis sicut Dei gratiam, & nostrã habere desiderat, ita præstet obedientiam, & reuerentiam huic Pontifici.

Ne liberi homines opprimantur.

TITVLVS. XII.

¶ Imperator Carolus. LEX I.

AVdiuimus etiam, quòd iuniores Comitum, vel aliqui ministri Reipublicæ, siue etiam nonnulli fortiores Vassi Comitum, aliquas redhibitiones, vel collectiones, quidam per pastum, quidam sine pasto †, quasi deprecando à populo exigere solent. Similiter quoque operas, collectiones frugum, arare, seminare, runcare, carrucare, vel cætera his similia, à populo per easdem, vel alias machinationes exigere consueuere, non tantùm ab ecclesiasticis, sed etiàm à reliquo populo: quæ omnia nobis ab omni populo iustè remouenda esse videntur, quia in quibusdam locis tantum inde populus oppressus est, vt multi ferre non valentes, per fugam á dominis, vel patronis suis lapsi sunt, & terræ ipsæ in solitudine redactæ sunt. Potentioribus autẽ, vel ditioribus ex spontanea tantùm voluntate, vel mutua dilectione volentibus solatia præstare inuicem minimè prohibemus.

† pasta

¶ Pipinus. LEX II.

PLacuit nobis, vt vllos liberos homines, Comites nostri ad eorum opus in seruitium non opprimant, & quicunque hoc fecerit, secundum iudicium, quod statutum habemus, emendet.

¶ Lotharius. LEX III.

PLacuit nobis de omnibus liberis, vt nihil eis superponatur, nisi sicut lex est, & rectitudo cõtinet.

¶ Idem. LEX IIII.

DE oppressione pauperum liberorum hominum, vt non fiant à potentioribus per aliquod malũ ingenium, contra iustitiam oppressi, ita vt coacti res eorum vendant, aut tradant: ideo hoc, vt supra de liberis hominibus diximus, ne fortè parentes eorũ contra iustitiam exhæredati fiant, & vt regale † obsequium non minuatur, & ipsi hæredes propter indigentiam, mendici, vel latrones, seu malefactores efficiantur, & vt non sæpius fiant banniti ad placita, nisi sicut in alio capitulo præcipimus: ita obseruetur.

† legale

¶ Imperator Guido. LEX V.

NEmo Comes, neque loco eius positus, neq; Sculdasius, ab Arimãnis suis, aliquid, per vim exigat, præter quod constitutum legibus est: sed neque per suam fortunam in mãsione Arimanni se applicet, aut placitum teneat, aut aliquam violentiam faciat. Si verò de prædictis personis publicis hoc irritum fecerit, honore proprio sine ministerio priuetur, & secũdùm legem emendet.

De his, qui ad patriam defendendam ire neglexerint, vel auxilium suum Comiti denegauerint.

TITVLVS XIII.

¶ Imperator Lotharius. LEX XI. Qui-

Vicũque. § Cõtrà 5. vt episc. & comit. l. vlti. Sol. hæc loquitur de his, q̃ sunt, extra regnũ ubi de his, qui sunt ex eodem regno.

QVicũque [a] liber homo a Comite suo fuerit admonitus, aut ministris eius ad patriam defendendam, & ire neglexerit, & exercitus superuenerit ad istius Regni vastationem, vel ad contrarietatem fidelium nostrorũ, capitali subiaceat sententiæ. Similiter obseruandum é, si vocati fuerint, audito inimicorum nostrorum aduentu, & ita contigerit, vt hostes superuenerint, hi qui vocati fuerint, & venire noluerint, vnusquisque secundũ suam legem emendet.

¶ Imperator Guido. LEX II.

QVicunque igitur ex laicali ordine, tam liberi, quam serui homines, in Comitatu manentes, a proprio Comite, vel a publica parte, quæ ab his, qui Rempublicam agunt admoniti fuerint, si se subtraxerint ab adiutorio sui proprii Comitis, & eum non adiuuauerint infra ipsum Comitatum, contra prædones venientes in suo Comitatu, tertiam partem liberi ex suis mobilibus componant. serui autem lx. ictus à propriis dominis accipiant, si tamen probatum fuerit, quod eis fuisset denuntiatum.

† properare

¶ Idem. LEX III.

SI igitur ex præcepto imperiali Comes loci ad defensionem patriæ suos Arimannos hostiliter præparare † monuerit, aut per se, aut per Missos suos, si aliquis eorum remanserit, exceptis his, quos Episcopus elegerit in sua necessitate, aut Comes dimittere uoluerit, nisi aliquibus sonnis, & cæteris impedimentis, quæ legibus continentur, detentus fuerit, guidrigild suum componat, & hoc nullus Comitum, aut publicus potestatem † habeat exigendi, nisi cum Misso palatii Imperatoris.

† aut enim publica potestas est.

† pharra

Qualiter cum fara † sua alicui migrare permissum sit.

TITVLVS XIIII.

¶ Rex Rotharis. LEX I.

SI quis liber homo migrare uoluerit aliquo, potestatem habeat intra dominium Regni nostri, cum fara sua migrare quo voluerit: sic tamen, si iam à Rege ei data fuerit licentia. Et si ei aliquas res Dux, aut quicunque liber homo donauerit, & cum eo noluerit permanere, vel cum hærede ipsius, res ad donatorẽ, vel hæredem eius reuertantur.

De aduenis.

TITVLVS XV.

¶ Rex Rotharis. LEX I.

OMnes gargangi, † qui de exteris finibus in Regnum nostrum aduenerint, seque sub scuto potestatis nostrę subdiderunt, legibus nostris Longobardorum viuere debeant, nisi legem suam a pietate nostra meruerint. Si legitimos filios habuerint, hæredes eorum in omnibus, sicut & filii legitimi Longobardorum existant, & si filios non habuerint legitimos, non sit illis potestas absque iusione Regis, res suas cuicunque thingare, aut per quodlibet ingeniũ aut per quemlibet titulum alienare.

† uuargangi alias uuaregãg.

De his, qui secreta Regis fraudulenter inquirunt.

TITVLVS XVI.

¶ Rex Rachis. L. I.

RElatum est nobis, quod sunt aliqui praui homines, qui submittunt in Palatium ad nostrũ secretum discendum, vt per delicioso̅s, aut p hostiarios, vel per alios homines capriose, aut absconse inuestigare possint quicquid nos agimus, & ipsi, qui rogantur, quæ cognoscere possunt, eis mandant, aut annuntiant nostra secreta, & adhuc in extraneas prouincias mandatum faciunt, sed apparuit nobis, vt ille, qui talem causam perpetrare præsumpserit, non est in fide sua rectus. sed in mala suspicione manere uidetur. Vnde decernimus, vt, qui in tali causa amodo detentus fuerit, tam qui submittit †, quã qui submittitur animæ suę incurrat periculum, & res eius infiscentur, quia sicut dicit scriptura, Secretum Regis abscondere bonum est, opera autem Dei honorificum reuelare est.

† Not. q̃ cõtra proditores nunq̃ mitigatio est, sed ipsi debent suæ temeritatis conatibus opprimi, vt C. de de ser. & occu. l. j. & ij. & de de. la. l. fi. lib. xi. ita Bal. de pace cõstan. i princi. ver. dispensatione. & p gl. & doct. in c. de forma. xxii. q. v. & dixi i trac. de auct. magni conci. & p̃la. & 5. de contem. l j.

De bruncis † extra nostrum Regnum non vendendis.

† brueis

† bruneis

TITVLVS XVII.

¶ Imperator Carolus. L. I.

DE bruncis, † vt nullus extra Regnum nostrum vendere præsumat.

Vbi mercatum habendum sit.

TITVLVS XVIII.

¶ Imperator Carolus. L. I.

VT mercatum nullo loco habeatur, nisi ubi antiquitus fuerit, & legitimè debet esse.

De eo, qui alium iniuste in iudicio adiuuare præsumpserit.

TITVLVS XIX.

¶ Idem. LEX I.

SI quis in iudicio iniustè hominẽ contra alium altercantem per malum ingẽnium præsumpserit adiuuare, atque inde coram iudicibus, vel Comitibus increpatu fuerit, & negare non potuerit, quindecim solidorum culpabilis iudicetur.

[b] SI quis in iudicio. § Contrà 5. de offic. iudic. l j. Solu. hic loquitur non de præstantibus patrocinium, sed de aliis suffragatoribus.

Qua lege Aldiones, vel Aldiæ viuere debeant.

TITVLVS XX.

¶ Idem. LEX I.

ALdiones, vel Aldiæ ea lege viuant in Italia in seruitute dominorum suorum, qua Fiscalini, vel Lidi viuunt in Francia.

De contemptoribus Legum.

TITVLVS XXI.

¶ Idem. LEX I.

De his

De his qui legem seruare contempserunt, ut per fideiussorem in præsentia Regis deducantur.

Vt mansurę equales fiant.

TITVLVS XXII.

¶ Idem. LEX I.

De mansuris, vt secundum iussionem nostram æquales fiant.

De homine ad iudicium non mittendo.

TITVLVS XXIII.

¶ Idem. LEX I.

In auth. de manda. prin. §. fi tibi. col. ij. & l. vlt. a. C. si quis Imperatra. maledi.

VT nullus præsumat hominem ad iudicium mittere, nisi iudicatum fuerit.

Ne per vitam Regis, vel filiorum iuretur.

TITVLVS XXIIII.

¶ Idem. LEX I.

NVllus præsumat per vitam Regis, vel filiorum eius iurare.

Ne quis iudicem suum prætermittat.

TITVLVS XXV.

¶ Idem. LEX I.

VT causa, quæ adhuc coram Comite non fuerit finita, & ius, qui se reclamat propter suam stultitiam, aut contumaciam, & Comitem inde appellare noluerit, iterum Comiti commendetur.

De excommunicatis.

TITVLVS XXVI.

¶ Idem. LEX I.

PLacuit nobis secundùm sanctorum Patrum auctoritatem, si quis ab Episcopo suo iustè excommunicatus fuerit, à nullo penitus recipiatur: antequam in præsentia sui Episcopi veniat, pro culpa satisfactionem redditurus.

Si quis sanctum crisma ad iudicium subuertendum dederit.

TITVLVS XXVII.

¶ Idem. LEX I.

VT presbyter, qui sanctum crisme dederit ad iudicium subuertendum, postquam de gradu suo expulsus fuerit, manum amittat.

Vt eo, qui bonum denarium refutauerit.

TITVLVS XXVIII.

¶ Idem. LEX I.

QVicunque liber homo denarium merum, & bene pesantem recipere noluerit, bannum nostrum, id est, lx. solid. componat Si verò serui ecclesiastici, aut Comitum, vel vasallorum nostrorũ hoc facere præsumpserint, lx. ictus accipiant: aut si magister eorum, aut aduocatus, qui liberi homines sunt, eos vel Comiti, vel Misso nostro præsentare voluerit, prædictum bannum, id est, lx. soli. componat.

Vbi interdictum sit legatum alicui mittere.

TITVLVS XXIX.

¶ Rex Rachis. L. I.

SI quis iudex, aut quicunque homo, Missum suum præsumpserit dirigere Romam, Ravennam, Spoletum, Beneuentum, Franciam, Baioariam: vel Alamaniam Græciam, aut Nauarram sine Regis iussione, animæ suæ incurrat periculum, & res eius infiscentur.

Si mulier filium suum ad confirmandum tenuerit.

TITVLVS XXX.

¶ Imperator Carolus. LEX I.

SI mulier filium, vel filiam suam per fraudem aliquam coram Episcopo ad confirmandum tenuerit, propter fallaciam suam, pœnitentiã agat, à viro tamen suo non separetur.

De capitulis legi Salicę additis.

TITVLVS XXXI.

¶ Imperator Carolus. LEX I.

GEneraliter omnes admonemus, vt capitula, quæ præterito anno legi Salicæ, cum omniũ consensu addenda esse censuimus, iam non vlterius capitula, sed tantum leges dicantur, imo pro legibus salicis † teneantur. † lege Salica

Qualiter iudicium inter Episcopum, & priuatum fieri debeat.

TITVLVS XXXII.

Imperator Pipinus. LEX I. † requirendum

VT qui sereclamauerit super Pontificẽ, q̃ iustitiam habeat, ad inquirendum † dirigat illũ Comes, aut per Missum suum, aut per epistolam suam ad ipsum Põtificem: & si Episcopus ipse Francus, aut Longobardus [a] distulerit ad iustitiam faciendam, tunc iuxta vt ipsi Episcopi elegerint, vbi consuetudo fuerit pignorandi à longo tempore, vt in antea in eo modo sint pro iustitia facienda. Et hoc statuimus, vt vbicunque Episcopi † sub stantiam habuerint, aduocatum habeant in ipso Comitatu, qui absque tarditate iustitiam faciat, & suscipiat. Et talis sit ipse aduocatus liber homo, bonę opinionis laicus, aut clericus, qui per sacramentum pro causa ecclesiæ, quam peregerit, deducere possit, iuxta qualitatem substantiæ, sicut lex eorum habet.

VT qui. Aut Longobardus. ‡ Hodie verò omnes clerici lege Romana viuere debent. l. vt omnis ordo. ff. de episco. & cleri.

[a] Vel legẽ Romanã viuere debent. l. vt omnis ordo. ff. de episco. & cleri.

† Nos. episcopos pro iustitia ministranda per iudices seculares cogi posse, etiã capitis pignoris, quod est de stylo Franciæ quo episcoporum rẽporale ꝑ defectu iustitiæ fabrili & ad manum regiã ponitur. † Nota de rebus forfactis. id est, de rebus in bannũ missis, quæ fisco anno & die lapso sociantur.

De rebus forfactis.

TITVLVS XXXIII.

¶ Idem. LEX I.

DE rebus forfactis, † quæ per diuersos Comitatus sunt, volumus, vt ad palatium pertineant transacto anno, & die.

De hominibus Placentinis.

TITVLVS XXXIIII.

¶ Idem. LEX I.

Nos

NOn est nostra voluntas, vt homines Placentini per eorum pręceptum de curte palatij nostri Aldiones recipiant.

Vt Imperatoris forestæ custodiantur, & aliæ nouiter non instituantur.

TITVLVS XXXV.

¶ Imperator Lodoicus. L. I.

DE forestis nostris, vt vbicunque fuerint, diligentissimè inquirantur, quomodo saluæ factæ sunt, & defensæ, & Comitibus denuntietur, ne vllam forestam nouiter instituant: & vbi nouiter institutas sine nostra iussione inuenerint dimittere præcipiant.

De Romanis iudicibus, vt in præsentiam Imperatoris veniant.

TITVLVS XXXVI.

¶ Imperator Lotharius. L. I.

PLacuit nobis, vt cuncti Iudices, siue hi, q̃ cunctis præesse debent, per quos iudicialis potestas in hac vrbe Romana agi debet, in præsentiam nostram veniant volẽtes nomina, & numerum scire, & singulis de ministerio sibi credito admonitionem facere.

† Demãdis

De capitulis pro lege tenendis. †

TITVLVS XXXVII.

¶ Idem. LEX I.

PLacuit nobis, vt capitula, quæ excepsimus de capitulari bonę memoriæ aui nostri Caroli, ac genitoris nostri Lodouici Imperatoris: his omnibus, & fidelibus nostris, & sanctæ Ecclesiæ in Regno Italiæ cõsistentibus, pro lege teneantur, & seruentur: & quicunque horum capitulorum contemptor † extiterit, sexaginta solidis componatur.

† Quilegẽ teneãtur. Nouũ præfert de. de cõstitutiõ. legũ.

De scripturis sine mense, & die mensis.

TITVLVS XXXVIII.

¶ Idem. LEX I.

VDitum comperimus, in finibus Thusciæ talia scripta esse prolata, quę sunt absque mense, & die mensis, de quibus volumus, vt si deinceps prolata fuerint, nullum habeant vigorem.

De suspectis tutoribus remouendis.

TITVLVS XXXIX.

¶ Idem. LEX I.

COmperimus, quod ab his, qui secundum mundanam legem viduarum, & orphanorum tutelam sibi uendicant, non solum negliguntur, sed etiam aliquotiens opprimuntur, quibus Ecclesiastica solicitudine succurrendum esse censem[us]: & si huiusmodi oppressores † ab Episcopali admonitione corrigi voluerint, gratulandum his est. Si autem in obstinationum impietate durauerint, suggerendum est clementissimo Imperatori, quatenus ipse efficacem tutorem tribuat, & vt illi remuneratio reddatur: adeo & de inutili silentio sacerdotalis ordo damnetur.

Quibus honoribus filii Diaconorum, & Presbyterorum remoueantur.

TITVLVS XL.

¶ Imperator Ottho. LEX I.

DIaconorum, Episcoporum, Presbyterorum filios, Notarios, Sculdasios, Comites, Iudices fieri omnibus modis prohibemus.

¶ Imperator Lotharius. LEX II.

DIuina fauente clementia Imperator Lotharius Romanorum, pius, felix, inclytus, inuictissimusque triumphator, semper Augustus, cum vniuerso populo, Imperialis beneuolentiæ, paterniq̃ amoris propriũ indicamus, commoda subiectorum inuestigare, & eorum diligenti cura mederi calamitatibus, simulq̃ publicum † bonum, & statum ad dignitatem Imperij omnibus priuatis præponere commodis. Quo circa omniũ fidelium nostrorum, tam futurorum, quàm etiam præsentium nouerit vniuersitas, qualiter dum apud Roncalias, secundum nobilissimorum Imperatorum antiquorum consuetudinem, pro iustitia ac pace Regni, cõponenda confœderemus, omnia, quæ ad honorem Imperii spectare videntur solicitè indagantes, pernicio-sam pestem, & Reipublicæ nõ mediocre detrimentum inferentem, resecare proposuimus. Per multas enim interpellationes factas ad nos, didicimus milites beneficia sua passim distrahere, ac ita omnib. exhaustis, suorum seniorum seruitia subterfugere, per quod vires Imperialis Maiestatis maximè debiles, attenuatasq̃ esse cognouimus, dum Proceres nostri, milites suos omnibus beneficiis exutos ad fœlicem nostri Imperialis numinis expeditionem minimè transducere valeant. Hortatu itaque, & consilio dignissimorum Archiepiscoporum, Ducum, Marchionum, Comitum, Palatinorum, cæterorumq̃ nobilium, simul & iudicum, hac edictali lege in omne æuum (Deo propitio) valitura, decernimus non licere beneficia, quæ à suis senioribus habent absque ipsorum permissu distrahere: vel aliquod commercium aduersus tenorem nostræ Constitutionis excogitare, per quod Imperii, vel dominorum minuatur vtilitas. Si quis verò contra saluberrima nostræ legis præcepta ad huiusmodi illicitum commercium accesserit, uel aliquid in fraudem legis machinari tentauerit, pretio, ac beneficio se carituram agnoscat. Notarium verò, qui super tali contractu libellum, uel aliud instrumentum conscripserit, post amissionem officii, infamię periculum sustinere sancimus. Datum à nostra Imperiali sede, sexto die mensis Nouembris, Indictione quintadecima †.

† Not. rẽpub. præferri debere rei priuatæ ut authenticis, q̃ subiacent. C. communia de legcum si.

† vndecima.

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Andreæ de Barulo Iurisconsulti COMMENTARIA IN LEGES LONGOBARDORVM.

VTILITAS huius opusculi, cum per se pateat, commendatione non indiget. Sic enim quandoq; Iurisconsultus Vlpianus loquitur, ut ff. de iureiuran. l. j. ff. de exercit. l. j. in princip. Subuenitur enim, & succurritur per hoc opusculum studentibus in iure Ciuili multis angustiis, & immensis vigiliis in ipso studio fatigatis: & post longum tempus ad ipsius iuris ciuilis plenam scientiam venientes reuertuntur ad propria iam periti. Et dum fructum ex labore capere cupiunt, accedũt ad curiam eorum patrocinia petentibus præbituri: & multotiens in suis decipiuntur allegationibus verecundiam exinde reportant dum ius Longobardorum ignorant, quod iuri Romano in multis casibus contradicit, vt ĩ. ostendam. Et per quandam inueteratam consuetudinẽ in regno isto Siciliæ derogat ipsi iuri Romano, quæ consuetudo est optima Legum interpres, vt ff. de leg. & senatusconsul. l. de interpretatione. Vidi enim sæpe magnos aduocatos in iure Romano valde expertos verecundatos à minimis aduocatis ius Longobar. scientibus. Et præcipuè cum nuper quadam die in foro contentioso manerem, quidam optimus aduocatus dum multa de iure Romano pro suo clientulo allegasset, surrexit ex altera parte quidam aduocatellus, & ostendit ius Longobardum in contrarium iudici quod subtus capam tenebat absconsum, & sic aduocatellus in causa obtinuit. Nam in casu illo ius Longo. discordat à iure Romano. Ille autem magnus aduocatus remansit frigidus, & verecundus videns se ab impari, & tam de facili superatum, & ius Romanum sibi non proderat allegare, cum esset sibi contrarium ius Longobar. Et illa hora cœpi in animo meo cogitare hoc opusculum. In quo, summario compendio, narrabo omnes casus in quibus differant inter se iura prædicta. Præbuit enim aduocatellus ille causam huic opusculo, sicut Calphurnia præbuit causam edicto'. Quibus casibus cognitis, facilè erit cuilibet aduocato iuris Longob. insidias euitare. Et quasi superfluum erit in iure Longobar. studere, postquam notauerim casus omnes in quibus dictum ius Longo. à iure Romano discordat: cum in cæteris aliis tanquam immutatum firmum remaneat ius commune. C. de testa. l. sancimus. C. de appel. l. præcipimus. in fi. & in auth. quibus modis natu. effi. sui. §. tribus. & in authen. de non alie. aut permu. §. vt autem lex. & ff. ad muni. l. j. Præponam autem casum illum qui hodie magis in iudiciis frequentatur.

¶ Quando, & qualiter pars purgare se debet. TITVLVS I.

DIfferunt quidem primo inter se ius Romanum, & Longob. quia de iure Romano, actore non probante plenè, vel semiplenè etiã si nil præstiterit reus absoluetur, vt C. de eden. l. qui accusare. & C. de prob. l. ij. & insti. de interdi. § commodum. cum multis simil. nisi in casibus specialibus, in quibus lex defert sacramentum reo ad purgationem sui. C. de his qui ad eccle. confu. l. præsenti. § quod si res. & in glo. super verbo de conscientia sua. quibus casibus sacra. dele. referri non potest. ut nota. ibidem. Semiplenè ideo dixi: quia ubi actor semiplenè probat, defertur sacramentum quandoque actori, quandoque reo habita distinctione, quæ not. ff. de iureiur. l. admonendi. & C. de rebus credi. l. in bonæ fidei. secus autem de iure Longo. quia in defectu legitimę probationis potest petere actor à reo, vt purget se cum sacramentalibus suis secundum qualitatem causæ, siue sit causa ciuilis, siue criminalis, ut in Longobar. quali. quis se defe. l. si qualiscunq; causa. & dabit sibi iudex spatium vsq; ad duodecim dies, & noctes ad producendum sacramentales. Et si forcè propter ægritudinem, aut aliã iustam causam superueniente prædicto constituto die non potuerit iurare, suspendit causa vsque ad xii. alias noctes: vt in glo. d. l. si qualiscunque causa. & si nec compleuerit, & per totum annum dilatauerit, & sacramentum nõ dederit, causam amittat. Illud autem notandum, quod si nulla iusta de causa impeditus in primis xij. noctibus non præsentauerit sacramenta les suos in iudicio, iudex poterit transactis xij. noctibus pignorare, vt not. Caro. in d. l. si qualibet. Item nota, quod parentes ex parte matris non debent nominari ei cui sacramentum datum est, cum ad successionem non veniunt iure Longobar. vt not. Caro. in d. l. si qualiscunque. Item nota, quod sicut actor potest impulsare sacramentales reo in articulis suis, ità reus potest impulsare actori in exceptionib. suis: ut not. Caro. in Longo. de homi. lib. ho. l. si quis ex leui. in exceptionib. enim reus partibus actoris fuugitur, vt ff. de proba. l. in exceptionibus. & de exce. l. j. Qualitas autem temporis talis est, uidelicet, ut si usque ad xx. soli. causa fuerit aut amplius iuret ad sancta Dei euangelia cum xii. sacramentalibus, ita ut sex nominentur ab illo, qui pulsat, & septimus sit ille qui pulsatur, & v. sibi eligat quales uoluerit, & sint xii. Quod si minor causa sit xx. soli. vsque ad xii. iuret cum vj. sacramentalibus, ita vt tres ei nominet, qui pulsat, & ipse, qui pulsatur, eligit duos quales uoluerit, & sextus sit ipse. Et si minor causa fuerit quam xii. iurabit ipse cum duobus, ita ut unum ei nominet, qui pulsat, & alium sibi inueniat, qui pulsatur, & tertius sit ipse, vt hic colliguntur in prædicta. l. si qualiscunque causa. Soli. autem accipias ita quod lxxij. faciant libram auri, vt C. de suscept. & archa. l. quotiens. quia lege Longob. non inuenitur determinatum. Et quotiescunque aliquid non est determinatum per ius Longobar. recurrendum est ad ius Roma. ut not. in Longobar. de prohi. alie. mino. l. si infans. & de debi. & gua. l. si quis debitum. Multa alia essent dicenda circa hanc materiam, quæ causa breuitatis omissi.

¶ De prohibita alienatione minoris. TITVLVS II.

DIfferunt etiam iura prædicta: quia de iure Roma. qui emit à minore non semper perdit pretium, sed debet minor restituere quatenus locupletior factus est, nam sicut in damno morari nõ debet, ita nec in lucro: vt C. de repu. l. j. ff. de admi. tu. l. fiue hærede. §. interposito curatore. De iure autem Longobar. qui a minore emit semper perdit pretium, & rem emptam restituere tenetur: ut in Longobar. de proh. alie. mino. l. ij. & hoc no. eo. ti. l. si infans. quod intellige, nisi minor uenderet in casibus à iure permis. tunc eidem seruata solemnitate, quæ in aliena tione minoris requiritur de iure Longobar. irreuocabiliter minor alienat: ut nota. Caro. in eo. ti. l. j. Et solemnitas, quæ requiritur ibidem no. l. ut fiat alienatio cum notitia iudicis, & auctoritate tuto. uel curato. secundum generalem consuetudinem sapienter consideratis quæ cõsideranda sunt, ut si debitum possit expediri per mobilia non extendatur manus ad immobilia, & consideretur, vtrum expediat rem magis uendere, quam pignori obligare, uel econtra, & fiat illud, quod magis pupillo expedit, & melius sit: ut ibi dicitur.

¶ Vtrùm minor possit prouocare, uel non. TITVLVS III.

DIfferunt etiam: quia minor de iure Roma. nõ potest prouocare ad diuisionem, sed prouocari potest: ut C. de præd. mino. l. inter oês. ff. de condict. fur. l. & ideo eleganter. & not. C. comm. diui. l. ultima. De iure autem Longobar. prouocat, & prouocatur: ut not. Caro. in Long. de prohi. alie. min. l. iii. quod est generale in omnibus, qui alienare non possunt: ut ibidem no.

¶ Infra quod tempus quis dicatur minor, uel infans. TITVLVS IIII.

DIfferunt: quia iure Ro. quis dicitur minor usque ad xxu. annos, ut ff. de mino. in robre & nigro, & in multis partibus corporis iuris. De iure autem Longobar. dicitur quis minor vsque ad xviij. annos: vt not. Cano. i Longobar. de prohi. alie. mino. l. j. concordat i hoc ius Longobar. cum iure consti. Imperialium, quæ statuunt perfectam ætatem esse, tam i masculis, quàm i fœminis xviij. annos, tam i contractibus, quam in iudiciis omnibus, Francis exceptis tantummodo, in quib. ad hoc vt alie. exeant potestatem xv. annorum spatium præfinit: vt in consti. Imper. de resti. mino. & rem pub. l. minorum. in fi. Nota, q legitima ætas ad nubendum est xiiij. annorum, sed ad cõsentiendum est xiij. anvt plene no. per Car. in l. nulli liceat. de suc. in Longob. Et pupillus dicitur proximus pubertati, quando distat à pubertate per vj. menses, vt l. properandum. §. & si quidem. C. de iudi. per Bar. in l j. ff. de noua. Adde, q infans dicitur de iure Ro. vii. anno. vt in l. si infanti. C. de iure delibe. De iure uerò Long. verbum infans extenditur usq; ad xviij. annũ, vide quod not. Caro. in Longob. de prohi. alie. min. l. ij. & l. si quis puerum. de eo qui seruum alie. aut mulie. in fac. mis. Differunt etiam, quia de iure Longob. ætas xviij. annorum est perfecta quo ad omnia, vt in Longobar. de prohi. alie. mino. l. j. sicut de iure communi ætas xxv. anno. l. pe. C. qui ueni. æta. impet. & cum iure Longobar. concordat constitutio regni minorum iur. de in integrum resti. mi.

¶ De uenditione rei morbosæ. TITVLVS V.

DIfferunt etiam, quia de iure Ro. uenditor rei morbosæ, uel uitiosæ tenetur emptori, siue sciat, siue ignoret: neq; enim interest emptoris an fallatur innocentia, an calliditate: ut ff. de ædil. edic. l. j. §. causa huius. de iure aũt Long. ignorãs uenditor excusatur, ut in Longob. qualiter quis se defendere deber. l. si quis compensaverit. debet tamen uenditor iurare, quòd ipse temere uenditi uitium, uel morbum ignorauit, & absoluetur vt iu ea. l. & habent hæc lodum tam i rebus animatis, quàm inanimatis: vt no. Caro. in d. l. si quis.

¶ De emptione futurorum fructuum. TITVLVS VI.

DIfferunt etiam, quia de iure Ro. futuri fructus rectè emuntur: vt ff. de contrahenda empt. l nec emptio. de iure autem Longobar. ex presè prohibita est emptio futurorum fructuum, vt in Longo. de prob. alie. futu. fruct.

De

¶ De laudatione auctoris. TITVLVS VII.

DIfferunt etiam ĩ laudatione auctoris in duobus: quia de iure Ro. auctor potest laudari quandocũque ante sententiã, vt ff. de euictũ l. si rem. ĩ fi. licet videatur contrà ff. de lega. iij. l. q concubinam. §. si hæres. vbi dicitur quòd debet denuntiari ante iudiciũ acceptũ: de iure autem Longobar. auctor laudandus est ante litem contest. nõ post: & trãsferetur iudicium in auctorem laudatum: vt not. Carol. in Longobar. de euictio. l. j. & de reb. in tertia. l. si quis equum.

¶ De patria potestate. TITVLVS VIII.

DIfferunt etiam, quia de iure Romano sunt in potestate' nostra liberi nostri quos ex iustis nuptiis procreauimus, vt Inst. de pat. potesta. & C. eod. tit. per totũ. & patet p multas leges p corpus iuris dispas. De iure autem Longob. filius non est in potestate patris, sed in patris familia: vt not. Caro. in Longob. de præscrip. præ. l. inter fratres. & concor. ius Longo. cum iure Frãcorũ q nõ habent filios in potestate, sed prorsus absolutos: vt no. Instit. eod. ti. Sunt & aliæ gentes q habẽt filios ut seruos, & eos vẽdunt: vt sunt Dalmatici, alias Sclauoni, vt ibi not. ex quo ergo de iure Longob. filius non est in potestate, sequitur, q vbicunque ius Longob. obseruatur quicquid acquirit filius, sibi acquirit, quo ad proprietatẽ, & ad vsumfructum, licet secus sit de iure Romano, quia quicquid lucratur filiusfamiliàs siue ex aduẽtitia causa, siue ex contractu, habet pater usumfructum: vt C. de bon. mater. l. j. & ij. & C. de bonis quæ liber. l. cũ non solũ. in prin. Dico tamẽ, q hodie nõ obstãte iure Longob. per q filiusfamiliàs non est in potestate patris de aduentitiis bonis delatis filiisfamiliàs vsusfructus eorum diuidetur in viriles portiones inter patres, & filios: vt C. de bon. mater. l. iij. in princ. q loquitur in emãcipatis. Item sequitur, quòd filiusfamilias possit esse in iudicio sine consensu patris, vel suo, vel alieno nomine, vt pater, vel defensor: q de iure Romano esse nõ potest, vt C. de anna. excep. l. j. i fin. Item posset esse lis inter patrem & filium q secus est de iure Romano vt ff. de iudic. l. lis nulla. nisi esset emancipatus, & tũc petita venia, & obtenta: ut C. de in ius uocan. l. ulti. Si enim esset in potestate, etiã cũ venia nõ posset, ut ea: l. dicit. Sublato ergo iure patriæ potestatis p ius Longob. multis legibus iuris Ro. est derogatũ: sed quia longũ esset narrare, causa breuitatis omitto: & q a curiosus lector poterit per se inuenire.

¶ In cuius potestate sit mulier coniugata. TITVLVS IX.

DIfferunt etiam, quia de iure Romano mulier nupta in potestate patris est, & non mariti, nisi quo ad debitum carnis, vt C. solu. matri. l. dos à patre. & Instit. ad senatusconsul. Tertyl. §. posteà autem. & ibi not. C. de colla. l. filiæ licet. de iure autem Longobar. secus, ut in Long. qualiter muli. lib. alien. permissum sit.

¶ De matrimoniis. TITVLVS X.

DIfferunt etiam, quia de iure Romano matrimonia debent esse libera, ut C. de sponsa. l. fin. in fin. C. de nupt. l. neque ab initio. secus de iure Longobar. vt not. Caro. in Longobar. de sponsa. l. j. in fi.

¶ Differunt etiam, quia de iure Romano mulier uidua prohibetur nubere intra annum, & si nubat tam ipsa, quã qui eam duxit. infamatur, ut ff. de his qui notan. infa. l. i. & l. ij. & l. liberorum. C. eod tit. l. decreto. & amittit mulier donationem propternuptias, & quicquid consequuta fuerit ex primo matrimonio, vt in authen. de nup. §. j. De iure autem Longobar. mulier uidua potest licitè nubere post triginta dies cũ consilio Episcopi, si Episcopus fuerit præsens, alioquin cum consilio aliorum sacerdotum, & parentum suorum, vt in Longob. intra quod tẽpus permissum est uiduæ uirum suscipere. l. qui uiduam. l. de fœminis. not. Caro. in Longobar. de sponsa. l. si quis filiam suam.

¶ Differunt etiam, quia de iure Romano si pater, uel frater uelit dare filiã, uel sororẽ in uxorẽ homini inferioris gradus, ut per hoc nihil, uel modicum de bonis patris habeat, de iure Romano necesse habet filia, uel soror patri uel fratri consentire, nisi turpem, & uilis simũ sponsum eligat: ut ff. de spõsa. l. sed ea quæ. De iure autẽ Longob. in tali casu rectè filia patri, uel soror fratri potest contradicere: ut not. Caro. in Lõgobar. de sponsa. l. si quis filiã. quia peius nõ posset esse tractata mulier q si illã accipiat uirũ, quẽ ipsa nollet: ut in Lõgo. quali. amit. mul. l. ult.

¶ De mundualdis. TITVLVS XI.

DIfferunt etiã, quia sicut iure Romano pupillis datur tutor, & adultis curator tam masculis, quam fœminis, sic de iure Longob. datur fœminis mundualdus tam minoribus, quã maioribus, sine quo mulier non potest uiuere, id est uitam ducere, sicut piscis sine aqua, vt in Longobar. qualiter muli. libe. alie. permiss. sit. l. j. & de hoc ibi, & tutor & curator sentiũt tantũ onus ex cura. Mundualdus uerò, licet habeat onus ex mũdio, cõsequit tamẽ eo q a succedit mulieri noie mundii, Itẽ partẽ habet compositionis, quæ fit propter iniuriam factam mulieri, & hæc omnia not. Caro. in Longobar. quali. mul. lib. alie. permiss. sit. l. j.

¶ Differunt etiã, q a maritus non potest esse curator vxoris suæ. de iure Romano ff. de excu. tut. l. j. in fi. & Institu. eo. tit. §. penul. De iure autẽ Longobar. maritus est præcipuus mũdualdus vxoris suæ, & omnia bona sua administrat, & sine eo nõ pot viuere, & vitam ducere, vt in Longobar. de succes. l. fi. & quali. muli. alie. lib. permiss. sit. l. j.

¶ De iniuriis. TITVLVS XII.

DIfferunt etiã, quia iure Romano passus iniuriã habet totam condemnationẽ: ut Institu. de iniur. §. in summa. de iure autem Longobar. habet medietatẽ, & cura aliam medietatem, vt in Longobar. de iniur. mulie. l. j. & de ingress. in vi. fact. l. j. sed hodie constitu. regni habet tertiam partem, & curia duas, ut in constitu. varietates.

¶ Differunt etiã, quia de iure Romano patitur maritus iniuriam per vxorẽ, & potest agere actione iniuriarũ maritus suo nomine & nomine vxoris, vt Institu. de iniur. §. patitur. De iure autẽ Longobar. nõ potest agere maritus suo nomine de iniuria facta vxori, sed noie vxoris tantum: vt not. Caro. in Longobar. de inre mulie. l. nuntiatum. in fi.

¶ Differunt etiã, quia iure Romano non inuenitur cautum q de iniuria facta mulieri grauius puniatur, quã de iniuria facta masculo. De iure autẽ Longobar. cauetur q magis punitur de iniuria mulieris, quam masculi propter sexus fragilitatem, quia se vindicare non potest, vt in Longobar. de iniur. mul. l. j. & ibi not.

¶ Differunt etiã, quia iure Romano de minimis nõ potest agi actione iniuriarum, vt ff. quod met. cau. l. metũ. secus autem de iure Longobar. quia pro minimis competit iniuriarũ actio, vt in Lõgob. de iniur. l. ii.

¶ De sacramento defuncti & hæredis. TITVLVS XIII.

DIfferunt etiam iura prædicta, quia de iure Romano multùm differt sacramentum defuncti à sacramento hæredis, vt C. de iniur. l. generaliter. in prin. De iure autẽ Longobar. nõ semper differt: vt no. Caro. in Longobar. de præscrip. l. fi quis possederit. & l. de possessione.

¶ De successionibus. TITVLVS XIIII.

DIfferunt etiã iura prædicta in successionibus. & primo, q a de iure Longobard. nullus cognatus ad successionẽ admittitur: quod intellige in linea collaterali, vel ascendẽti, vnde mater proxima cognata non succedit filio, q a coguata est, non agnata, vt ff. de suis & legi. hære. l. filius. & not. plene p Caro. in Longobar. de succes. l. j. sed in linea ascẽdenti secus est. nã filius matri succedit, vt in Longobar. eo. titu. l. si fratres. & l. si sorores. & l. nõ hoc. & l. si q s Lõgobar. sorores. i fi. sed ex naturali æquitate non scripta per illud ius potest dici, q admittit mater ad successionem hereditatẽ filii: ut no. Caro. in prædicta. l. si sorores. De iure aũt Romano non est dubium, q sicut filius succedit matri per senatusconsul. Orfic. ita mater succedit filio. Itẽ mortuo aliquo relicto fratre & nepotes ex fratre pmortuo, non succedit nepos cum patruo de iure Longobar. quia secundum illud qui proximior est i gradu agnationis potior est in successione, ut in Longobar. e. tit. l. i. secus aũt de iure Romano, ut in auth. cessante. C. de legi. hær. Item si q s, uel si qua decedat filio masculo derelicto, & fœmina, excludit fœmina per masculum, & fratre debet cã maritare. imo plus si decedat q s relicta filia, & nepote uel nepte ex filio pmortuo, nepotes uel neptis, q repræsentat personã patris excludit amitã. sed tenetur eam maritare sicut teneretur pater ipsius nepotis, uel neptis si uiueret, ut in Longobar. e. tit. l. si quis cum Longobar. & ibi plene. secus iure Rom. ut C. de leg. hære. l. lege xii. tabul. cũ simil. Filius aũt, uel nepos ex filio præmortuo æqualiter succedunt. & in hoc cõcordat cũ iure Romano, ut in auth. in succession. post a. C. de suis & legi. hære. q a licet de iure Longobar. q proximior est in gradu potior sit in successione. ut ff. victũ est. tamẽ illud habet locũ in linea collaterali agnatorũ, non in linea descẽdenti. ut no. in l. si quicunq; Longobardus. & melius e. tit. l si q s habuerit. & ibi uide. Item si q s decedat relicta sorore in capillo, & filia succedũt æqualiter amita, & neptis, ut in l. si quis Lõgobar. filias & sorores. Et ita est mirabile, q filia non excludit amitã in capillo, sed patruum sic: & rõ diuersitatis plene no. ibi p Caro. secus aũt ubi amita non erat in capillo. quia tunc excluditur per filiã fratris mortui, ut e. tit. l. si q s Lon. sorores. dicitur autẽ mulier remanere in capillo quando remanet in domo patris mortui uirgo. Erat enim cõsuetudo antiquorũ, q mulieres uirgines incedebant capite discoperto in capillis, & seruat hodie in multis locis. & p cipue i nobilissimis ciuitatibus Neapo. & Beneu. sicut quotidie de facto videmus. Itẽ secus, si relinquat aliquem filiũ masculũ, & sororẽ, q a tũc filius amitam excludit, sed debet amitæ prouidere in alimentis, & aliis necessariis. ut e. ti. l. recolimus. & p hoc q dicit, q amita, & soror defuncti cõcurrit cũ filia, discordat a iure cõmuni Ro. q dicit, in successione ab intestato potiorẽ esse lineam descendentem, ut in auth. de hære. ab inte. uenie. & rõ est illa quã no. Caro. i l. si q s Longo. filias uel sorores. Itẽ mundualdus si est extraneus excludit omnes aguatos, exceptis filiis. patre, & sororib. ut e. tit. l. si sorores. & de sanctimo. l. si qua mulier. & no. e. tit. de suc. l. j. sed alibi dicit Caro. q mariẽ mũdualdus excludit ẽt filios: ut no. ipse in l. si sorores. e. ti. & l. vlt. & de spõ. l. si q s filiã & alĩq contra tenẽt. Sed ego credo distinguẽdũ, aut mulier decedit relictis filiis primi mariti, & supstite sed o uiro suo mundual do, &

tunc

Universidad de Deusto
Biblioteca

tunc maritus mundualdus excluditur per communes filios: & colligitur hæc distinctio in prædicta lege ultima, ubi dicit, si filius amborum eorum non unius tantum non superstites, tunc maritus non succedit. Caue enim ibi litera, si filii amborum, licet aliqui subaudiant ibi, maximè de iure autem Ro. maritus est ultimus successor solo fisco excluso: ut C. unde uir & uxor. l.j. Item si decedat soror, relicta sorore, & fratre æqualiter succedũt, nisi frater sit mundual, pfert sororis pmortuę, qa tunc pro mundual præfertur: ut not. Caro. eo. ti. l. si sorores. & si decedat frater relicto fratre, & sorore, tunc, quia non est locus mundual. utraque succedit æqualiter: ut not. Caro. eo. tit. l. si quis Longob. & in hoc concor. cum ipso iure Ro. quia appellatione fratris, & soror continetur: ut ff. de pac. l. tres fratres. & ff. fa. er. l. Lucius. ꝙ autẽ dixi §. prox. & in hoc cõcor. cũ iure Ro. intelliges in sum. x. scilicet, ut æqualiter succedat soror cum fratre, non autem intelligas ut concord. ius Roma. cũ Longo. ut appellatione fratris, & soror contineatur, quia in hoc non concor. imò discordat, quia licet iure Ro. fœmininus sexus sub masculino continetur, ut ff. de leg. iij. l. qui duos mulos. in fi. tamen de iure Longob. secus est, ut in Longo. de eo ꝙ patri fi. nece. ha. re. l. à nostris pcessoribus; unde iure Longo. appellatione fratris non soror continet, & appel. filii filia contin. ut no. Caro. in prædicta l. a nostris. Sed quęro si decedat aliquis, uel aliqua relicto patre, & fratre uel sorore quis ei succedat de iure Ro. hæc quæstio ẽ indubitabilis per auth. defuncto. C. ad Tertul. sed de iure Longo. si decesserit filia, cuius pater habuit mundiũ, dicã ratione mundii pferri, sicut modo dixi in fratre: si uerò pater nõ habuit mundiũ, & decessit masculus, tũc dicũt quidã patrẽ excludi, & fratrem & sororẽ præferri per l. si soror. quod credo falsum, quia ꝙ ibi dicitur parẽtes expelli, exponitur, i ,ppinqui ultra fratres, sic enim exponitur quasi in toto iure Longo. hoc verbum parentes, vt in l. j. de parric. & no. etiam Caro. in l. j. de suc. & possumus, dicere, ꝙ pater excludat fratres defuncti, quia potior est linea ascendens, quàm collaterales: vt no. Caro. in Longo. de succes sionibus. l. j. Item quia non inuenio per ius Longobardum expressum, statur auth. defuncto. C. ad S. C. Tertyl. nã secundũ ius Romanum potior est linea ascendens, quã collaterales, sicut quia fratres possumus exhæredare: dummodò non instituam turpes personas, sed nõ patrẽ, sicut & fratres, vt C. de inoffic. test. l. fratres. & ff. eo. l. mater. Itẽ plures causæ requiruntur in exhæredatione patris quàm fratris, tamẽ quantũ ad hoc lex adæquauit eos: ut auth. defuncto. sed quid erit, si mulier habens filios ex primo matrimonio nubat secundo, & dat trecentum in dotem, & ex secundo marito habet filios, moritur relictis filiis primi, & secundi matrimonii, qui filij sint potiores primi, uel secundi matrimonii, an simul concurrunt. Et dic, aut mulier fecit pactũ marito de dote lucranda, uel ut detineat penes filios secundi mariti, & tũc serua. l. hac edictali. C. de secun. nup. ꝙ intelligas, quãdo nihil habet mulier, nisi ꝙ dat in dotẽ secundo marito, alias si habeat bona sua seruat. l. si liberis. C. de don. ante nup. aut non fecit pactum de dote lucranda, & tunc omnes filii æqualiter uocantur p Orficianum, cum hæc dos ad hæredes mulieris debeat redire, vt in l. Itẽ in præsenti. §. uideamus. & not. C. de inoffi. test. l. j. & hoc siue secũdus maritus habeat mundium uxoris, siue non: ut plenè not. in secunda Caro. l. vlt. de succ. Illud autem no. est, ꝙ si filia in corpus suum peccauerit, d iure Ro. distinguif, vtrũ ante xxv. annos peccet, uel postea: vt si quidem antè, poterit eam licite exhæredare: si uero postea, minimè: vt in auth. sed si post. C. de inoffi. test. de iure autem Longob. hæc distinctio nõ inuenitur, sed indistinctè hæc filia poterit exhæredari: vt in Longob. eo. ti. l. si filiæ aut sorores. & ibi not. Item quare si pater habeat tunũ filiũ, aut plures, & filium & filias, quantum poterit filiabus relinquere secũ dum ius Longobar. Resp. tantum poterit ei, uel eis relinquere, ꝙ quilibet filiorum habeat ter tantũ, quantũ omnes filiæ: ut in Longob. de eo quod pater necesse habet filiæ relinquere. l. si quis verò Longob. habuerit filium masculum. & ibi no. Præterea, not. est quod de iure Longob. pater nõ pòt meliorare filium suum de bonis, quantumcunque sibi seruierit, nisi in odium alterius filii malè seruientis, & tunc in quartã partem tantum melioratio fieri potest, si uero omnes bene seruiãt, uel omnes malè, tunc melioratio cessat: & hæc omnia no. Caro. in Long. de eo quod pater filiis, uel filiæ necesse habet relinquere. l. si quis Longo. uoluerit filiis suis. Contra tamen uidetur, qđ no. Car. in Long. e. ti. l. j. & sibi ipsi contrariari uidetur: sed ut salues utranque sententiam diximus quod d. l. si quis Longob. loquitur in vltima uoluntate, & l. j. loquitur i donatione inter vi. per verbum, largiri, ꝙ est ibi ꝙ pertinet ad dona. inter vi. tantũ: ut in auth. licet patri. posita C. de na. lib. verbum autem relinquere pertinet ad ultimas uoluntates tantũ: ut in eadem authen.

¶ Differunt etiam in succesfione bastardorum, quia d iure Ro. bastardi non succedunt cognatis, uel agnatis: nec cognati, uel agnati succedunt eis. ut in auth. quibus modis natu. effi. sui. §. filium uero. & C. de natu. lib. l. si quis naturalem. in glos. super uer. pater conferat, &c. De iure autem Longobar. & agnati & cog. succedunt bastardis, licet ipsi bastardi cog. vel non agna. succedãt, ut in Longob. de succesfi. l. si fuerint legitimi. & not. Caro. in Longob. eo. ti. vt filii legi. l. patris. l. iii. uel ii.

¶ De donationibus inter uiuos.
TITVLVS XV.

Differunt in donationibus: quia de iure Roma. donatarius vniuersitatis non tenetur creditoribus hæreditariis, vt C. de donatio. l. ęris alieni. & l. cũ res. & de hær. uel act. uend. l. ii. ff. de iure do. si mulier. De iure aũt Long. donatarius vniuersitatis habet loco hæredũ, ita ꝙ à creditoribus hæreditarijs cõuenit, & non couenit debitores, utí Lõg. de dona. quæ cũ thingatione, uel launegild. fi. la. l. nulli donatori. Imo. quod magis est, si aliqs donauerit aliqua bona sua relicto sibi vsufructu. poterit donatarius pignorari a creditoribus donatoris etiam uiuente donatore: ut in Longob. de deb. & guadiis. l. iii. Conueniri autẽ nõ poterit à creditoribus talis donatarius vniuersitatis, nisi post mortem donatoris, facta consolidatione usufructus ad proprietatem: ut not. Caro. in prædicta l. nulli. Sed in uno membro concordat cum iure Rom. donatarius uniuersitatis exigit à debitoribus hæreditatis. Nam si uendam, aut donem hæreditatem emptor hæreditatis, seu donatarius habet utiles actiones aduersus debitores hęreditarios: ut C. de hæredi. uendi. l. emptor. & l. certi.

¶ Differunt etiam, quia de iure Roma. non reuocatur donatio inter viuos, nisi in v. casibus notatis. C. de reuo. do. l. vltima. De iure autem Longobar. reuocatur etiam in duobus aliis casibus, scilicet si donatarius non subueniat donatori in suis necessitatibus: ut in Longob. de don. quæ cum thinx. l. ii. & ibi de hoc, & hoc uidetur sonare glo. ordin. C. de reuo. dona. l. ultima. ubi tangit hoc in modum quæstionis, & induc it ad hoc argumen. Item in alio casu si non possit, uel sequatur launegild. l. meritum. quod æquipollet donationi: ut in Longobar. eo. tit. l. si. & hoc intelligas in donatione rei singularis: donatio enim uniuersitatis non exigit launegild: quia similis est hæredis institutioni, quæ secum portat commoda, & incommoda, sicut hæreditas, ut in ea. l. no. Illud autem nota, quod si donatio fiat ex mera liberalitate launegild prætito, uel non prætito non distinguitur, vt ibi no. vnde ad hoc vt donatio rei singularis siue launegild irreuocabiliter facta ualeat, oportet quod apponantur in instrumento hæc uerba talis de mera sua liberalitate donauit tali talem rem alias reuocari poterit, nisi fuerit prætitum launegild: ut superius dictum est, est tamen in electione donatoris, si uelit rem donatam, uel launegild petere, vt in ea. l. no.

¶ De donationibus causa mortis.
TITVLVS XVI.

Differunt etiam in donatione causa mortis: quia de iure Roma. donatio causa mortis reuocatur in tribus casibus, scilicet si donator cõualuerit, aut eum pœnituerit, aut si prius decesserit donatarius quã donator: vt instit. de dona. in princip. De iure autem Longobar. non licet donatori donationem causa mortis, in qua uentum est ad traditionem pro suo uoluntatis arbitrio reuocare, nisi fuerit facta donatio uenerabilibus locis, quia tunc non potest: vt in Longobar. de vlti. uolũ ta. l. si quis Longobar. & ibi plenè not.

¶ De donationibus propter nuptias.
TITVLVS XVII.

Differunt etiam in donatione propter nuptias: nam de iure Roma. equalitas seruanda est i donatio. propter nuptias, & i donatio. omnibus valeti constitutione quartæ, & in pactis: vt C. de pact. cõuen. authen. æqualitas. licet glo. ibi dicat, quòd hodie p consuetudinem recipit immutationem. De iure autem Longobar. secùs est: nam maritus velens facere donationem propter nuptias vxori non pòt dare, seu cõstituere ei vltra quatam partem omniumbonorum suorum minus autem potest: vt i Longobar. de his quę à viro i vxo. dantur. l. j quę vocatur morgincap. Si verò maritus vult constituere metã in pecunia, quę est idem, quod donatarium, tunc si quidem maritus est iudex poterit.

¶ De pignoribus.
TITVLVS XVIII.

Differunt etiam in pignorationibus: quia de iure Roma. non licet creditori pignorare creditorẽ suum sine auctorirate iudicis: & si secus fecerit, incidit creditor i edictum diui Marci, p quod amittit ius crediti. ff. quod met. cau. l. extat. & tenetur lege Iulia de ui publi. uel priuata, & tertia parte bonorum mulctarum, & infamis fit, ut ff. ad legem Iuliam, de ui priu. l. vltima. Item vi bonorũ rapto. si res est mobilis, & j. annum tenetur in quadruplum, post annum in simplũ, vt C. vi bonorum rapto. l. res. nisi hoc fiat ex cuentione, vt C. de pigno. actio. l. penulti. Et hoc casu etiam tutiùs facit creditor si cũ iudicis auctoritate pignorauerit: vt C. de pigno. l. creditores. De iure aũt Lõgobar. creditor potest licitè pignorare debitorẽ suum propria auctoritate, si debitum sit cum guadia etiam si debitor negauerit debitum. Si verò debitum sit sin eguadia nõ licet pignorare negantem creditorem, sed contentem: sicut hic omnia no. Caro. i Longob. de debi. & gua. l. i. Nam ꝙ debitorem negantem pignorat, tenetur i duplũ: vt i Longobar. eod. titu. l. quicunqne. & no. i. l. ij. Illud autem, quòd ad hoc, vt ipsum liceat pignorare semper requiritur trina citatio, seu denuntiatio, siue debitum sit cũ guadia siue debitor neget, siue confiteatur: vt not. eod. titu. l. quicunque. aliàs tenetur creditor i octogild. vt j. eod. l. ij. constituitur vsque ad octo solidos, & non ultra. Si verò alij constituent minus: vt e. ti. l. ij. Quot autẽ dies debent iteruenire iter denuntiationem, & denuntiationem, dices vnũ diem sufficere inter vnam denũtiationem, & aliam: vt in d. l. j. & ibi not.

¶ Differũt etiam quia de iure Ro. primo debẽt pignorari mobilia, &, eis deficientibus, possũt capi imobilia. vt ff. de re iudi. l. à diuo Pio. De iure autem Longob. hic ordo non seruatur, imò potest initum sũmi ab immobilibus: vt not. Caro. de debi. & & gua. l. i. & l. in anteriori bus.

Differunt

¶ Differunt etiam, quia de iure Romano præsente principali debitore, & idonco existente, nõ licet creditori conuenire, uel pignorare si deiussorẽ. in auth. pñti. C. de fideiu. De iure aũt Lõgobar. creditor hẽt electionem si uelit conuenire uel pignorare fideiussorem, uel debitorẽ, pro suæ uoluntatis arbitrio: ut in Longob. de debit. & guadi. l. si qs debitorem aut fideiussorem. Et sic correcta est hodie illa auth. per ius Longobar. reuersi iumus ad legem Codicis.

¶ Differunt ẽt, quia de iure Romano si aliquis conueniret debitorem suum ante constitutum tps, duplicantur induciæ, ut Insti. de excep. §. hodie. De iure aũt Longob. si creditor pignorauerit debitorem suum ante constitutum tps, componet ipsum pignus in octogild, ut in Longob. de debi. & guad. l. si quis ante constitutum tempus.

¶ Differunt etiam, qui de iure Ro. non licet creditori uendere pignus debitoris sui añ bienniũ elapsum numeratũ à tpe denũtiationis, uel sine iudicis authoritate: ut C. de iure do. imp. l. nlt. §. sancimus. De iure aũt Long. si debitor q pignoratus est, neglexerit j. xxx. dies recolligere pignora sua, amittit ipsa, nec hẽt facultatem ipsa requirendi ulterius, ut in Long. de deb. & gua. l. si qs debitorem aut fideiussorẽ. de quo iure Long. tria tpa statuta sunt in pignore, uidelicet, xij. dies, ut ab inde in anteà possit creditor pignorib. uti, xij. dies quantũ ad custodiã pstandã à creditore in pignore. xxx. dies quantũ ad transactionẽ: ut no. Caro. in prædicta l. si qs debitorem. Prædicta aũt tpa pignorationis si debitor tunc sciuit se pignoratum: alioquin à tpe scientiæ: ut in eo. l. no. Illud aũt sciendum est, ꝙ de iure Long. ultra triplum nõ licet pignorare: ut in prædicta l. si quis debitorem.

¶ Differunt ẽt, quia de iure Ro. tenetur creditor in pignore conuentionali præstare talẽ custodiã, qualẽ diligens paterfam. in suis reb. prę stat, & tenetur de leui culpa, & lata tm̃, non etiam de leuissima, quia pignus gratia utriusque datur tam debitoris, q̃ creditoris ut insti. q. b. mo. re contrahi. obl. § creditor. de iure autem Long. creditor præstare debet in pignore talem custodiam, qualem diligentissimus paterfamilias in suis reb. præstare: ut no. Caro. in Long. de deb. & guad. l. nulli liceat. & ibi plenè de hoc.

¶ De nudo pacto.
TITVLVS XIX.

Differunt ẽt, quia de iu. Ro. non datur actio, sed exceptio tm̃, ut C. de pact. l. cum proponas. & l. legem. de iure aũt Long. nudum pactum parit actionẽ & exceptionem: ut no. Caro. in Lõ. de debi. & gua. l. j. & in tit. qual. diuer. ll. ho. res suas dif. deb. l. j. illud aũt scias, ꝙ illud qđ de iure Ro. uocatur nudum pactum, de iure Lon. uocatur stansia, aliàs starfia: ut no. Caro. in Lon. e. tit. de de. & gua. l. si quis a modo.

¶ Vtrum perpetuetur actio.
TITVLVS XX.

Differunt ẽt, quia iure Ro. per exequutorem uel litis contest. perpetuatur actio: ut C. de arb. l. pe. in fi. & de pscr. xxx. ann. l. sicut. l. cum notissimi. §. imo &. De iure aũt Long. secus uidetur, ut tangit Caro. in Long. de his quæ dantur ob eau. l. si. sed alibi notare uidetur, ut in Long. de consi. mor. l. j.

¶ De iureiurando.
TITVLVS. XXI.

Differunt ẽt, quia de iure Ro. quia iurisiurandi contẽpta religio sactis Deum habet ultorem. C. de reb. cr. l. ij. cum distinctione ibi posita. de iure aũt Lon. prius debet manum amittere: ut no. Caro. in Lõ. quali. quis defen. se. deb. l. si quis alius.

¶ Vtrum maritus habens filios possit relinquere uxori.
TITVLVS XXII.

Differunt ẽt, quia de iu. Ro. maritus pòt relinquere uxori suę in ultima uolun. pro suo libito uoluntatis: & consequenter mulier legatum, & dotem, ut C. de rei uxo. act. l. j. §. sciendum. & pòt ẽt unà cũ filiis hęredem instituere, ut ff. de le. iii. l. uxorem. in prin. de iure autem Lon. & maritus habeat filios, nihil potest uxori dimittere quo ad proprietatem, sed usumfr. cũ tertię partis bonorum suorum ut in Lon de his q à ut. in uxo. dan. l ult. uide etiam. l. pe. & uide not. per d. Andr. de Iser. in const. reg. q̃ incip. in aliquib. super uer. præferri uolumus. & uide no. per d. Roff. de Beneuen. in tit. de bo. pos. unde uir, & uxor i pig.

¶ De termino amoto.
TITVLVS XXIII.

Differunt ẽt, quia de iure Ro. termino amoto est statuta pœna l. aureorum, si ciuiliter agatur, ut ff. de termi. mo. l. Agraria. quæ datur in publicum: si criminaliter agatur, imponit pœna pro cõditione personæ: nam splendidiores relegantur ad aliquod breue tẽpus si sunt sens. si iuuenes in longum: alij castigantẽ, & verberibus cędunt, ut ff. de ter. mo. l. ii. & l. agraria. & pœna applicat fisco, ut ff. de publica. l. licitatio. §. illicitis. aſs incipit locatio. §. q đ illicitè. & i hoc nulla est utilitas actoris: & ideo pòt agi finium regũdorum pro ipso termino ponẽdo, ut ff. fini. regũ. l. in finalibus. De iure aũt Longo. pœna est lxxx. sol. Regi, & medium ei, cuius terminus est amotus, ut in Long. de æstima. atque termi. l. i.

¶ De furtis.
TITVLVS XXIIII.

Differunt ẽt, quia de iure Ro. pœna furti manifesti est quadrupli, nõ manifesti est dupli: ut inst. obl. q̃ ex deli. nascũ. § pœna. De iure autẽ Lõ. pœna furti est octogild: ut no. Caro. in l. si qs deliquerit. de fur. ¶ Differũt, ẽt quia de iure Ro. si plures eandẽ arborem furto ceciderint, uel aliud damnũ dederint, uel furtum fecerint, quilibet tenet, insolidum: ut ff. arb. fur. cæsa. & si plures ff. ad l. Aq. l. ita uulneratus. l. item Mela. & uno soluente pœnã, alter non liberat: ut d. l. ità Mela de iure autẽ Lon. secus: nã non tenet quilibet insolidum: sed omnes simul tenetur insolidum & si unus cõueniatur potest se adiurare cum sociis suis. & pœnam insimul præstare, ut in Longob. de fur. l. si plures. & ibi plene no. inuenies.

¶ Differunt ẽt, de iure Ro. si aliquis furetur pos. uel usum rei tantũ: ita metsi non hẽt animũ furandi rẽ, sed usum tantũ, non tenetur furti ad ipsam rem, nec quadruplicatur ipsa res, sed usus, & possessio tantum: ut no. Inst. de obl quæ ex malefi. nas. in prin. de iure autem Lon. secus est: quia licet aliquis furetur usum siue possessionem tamen tenetur, furti: pro tota re, & quadruplicatur tota res: ut no. C. in Long. de eo q̃ pecu. in dam. inue. l. si quis caballum.

¶ De æstimatione seruorum.
TITVLVS XXV.

Differunt etiã, quia seruus de iure Ro. generaliter æstimatur. xx. soli. ut C. de ser. fu. l. quicunq; in prin. De iure autẽ Long. appreciatur xl. soli. ut in Long. de æstima. atque termi. l. ii.

¶ De adulteriis.
TITVLVS XXVI.

Maritus potest impune occidere commiscentem cũ uxore glo. in l. ii. de homicid. li. hom. in uer. dominũ. sed de iure Ro. ut in l. mario. ff. ad leg. Iul. de adulte. &c.

¶ De noxalibus.
TITVLVS XXVII.

Differunt ẽt, quia de iure Ro. si seruus, aut quadrupes alicuius dederit damnũ, dominus serui, uel quadrupedis habet electionem si uelit emendare damnum, aut dare seruũ, uel q̃ adrupedẽ pro noxa, ut ff. si quad. pau. fec. d. l. i. in prin. ff. de nox. li. C. de noxa. l. si serui uestri, de iure autẽ Lon. hanc æquitatẽ non inuenimus, sed precipue tenetur dominus quadrupedis dãnũ emẽdare, quia noxæ deditio cessat de iure Lon. ut no. Caro. in Long. de pau. l. ii. de homi. li. ho. l. si qs magistrũ in gl. fi. & de cul. ser. l. si seruus. imo magis est, ꝙ si per domũ, uel agrũ meũ damnum quis patiatur, non liberor ego, si patior domũ, uel agrũ possideri, sed oino teneor ad damnũ refarciendum per rem meã datũ ut no. Caro. in prædicta. l. si quis in agrum.

¶ Differunt ẽt, quia de iure Ro. omnis noxalis actio caput sequit nã si seruus tuus noxã cõmiserit, quandiu est in potestate tua, tecũ est actio: si in potestate aliena peruenerit, cum illo incipit actio esse: ut ist. de noxa. §. omnis de iure autẽ Lõg. regula ista. s. noxa caput sequitur, non habet locũ, sed actio noxalis semper re manet cum prioribus domino: ut no. Caro. in Long. de pauperie. l. ii. & de cul. seruo. l. si quis alium, & l. seq.

¶ De exceptione non numeratæ pecuniæ.
TITVLVS XXVIII.

Differunt ẽt, quia de iure Ro. si scriptũ non inueniatur in instrumẽto publico pretiũ esse solutũ, habet uenditor exceptionẽ nõ numeratæ pecuniæ infra bienniũ, ut C. de non nu. pec. l. in contractibus. de iure autẽ Long. non potest uẽditor inficiari pretii solutionem sed ita debet esse, sicut in instrumento continetur, ut in Longo. de his qui scripsẽ se in casu non subesse. l. i. nam secundum ius Long. non hẽt locũ exceptio non nu. pe. nisi in mutuo: ut no. Caro. in ea. l.

¶ De appellationibus.
TITVLVS XXIX.

Differunt ẽt, in appellationibus: nam de iure Ro. qui iniuste concitur appellasse punitur in l. libris argẽti: ut C. quo. ap. nõ re. l. ab exequutio. in fi. de iure aũt Lon. doloſe appellãs inculpabilis erit satisfaciendo, de dolo autem forte tenebit in xl. soli. ut no. Car. in Lõ go. quæ iudex iudi. deb. l. si quis causam. in fi.

¶ De commemoratione iudicis.
TITVLVS XXX.

Differunt etiam, quia de iure Ro. si dubium sit de his, quæ coram iudice fiunt, nõ creditur iudici, nisi eatenus, quatenus cõstat p acta, vel per legitima documenta, ut C. de arbi. l. ne in arbitris. & ff. de re. iu. l. acta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

I acta.vbi de hoc.de iure autem Longo.sibi iudici creditur,& commoratio iudicis habetur loco actorum:ut not.Caro.in Longobard.d debi.guad.l.si quis à modo.

¶ De confessionibus extra ius factis.

TITVLVS XXXI.

DIfferunt etiam, quia de iure Roma. non statur confessioni extra ius factæ, nisi coram v. testibus rogatis, vt C.de testi.l.testium. & auth.rogati.ibi posita De iure autem Longobar.statur confessioni extra ius factæ coram.ij.testibus rogatis,sicut confessio coram iudice facta:vt no.Caro.in Longobar.qua.mu.lib.alie.permiſ.fit.l.ii.& de præscri.l.j.qualiter quis se defendere debet l.qualicunque causa.

¶ Differunt etiam,quia de iure Roma.licet quis sit confessus coram iudice de crimine, nisi perseuer.in & confessione non iudicat sibi, vt ff.de quæstio.l.j.§.diuus.& §.si quis ultrò.de iure autem Longobar.secus.nam prius confessus postea negare uolens non auditur,vt in Lõgobar.qualiter quis se defendere debet l.si pro qualicunque causa,& not.hoc Marti.in consti.de homi.& dam.claud.l.si damnum.

¶ De testamentis.

TITVLVS XXXII.

DIfferunt etiam,quia de iure Roma. regulariter in testamento requiruntur vij.testes:vt C.qui test.fa.poſſ.l.hac consultissima. insti. de testa. in fi.de iure autem Longobar.ii.testes sufficiunt in quolibet testamento:ut no.Caro.in Longob.qua.diu leg.homines uiue.deb.l.j.

¶ Differunt etiam,quia de iure Roma.quilibet habet licentiã testãdi de rebus suis sine licentia Principis uel Regis,ut C.de sacrosan.eccle.l.j.de iure autem Longob.gargangi sine Regis licẽtia nõ possunt testari,vt in Long.de adue.l.omnes ga.gangi.& l.ult. & gargangi dicuntur aduenæ qui de exteris finibus Regni in Regnum aduenĩũt in præalleg.l.omnes.& hanc differentiam not.Marti.in constit. regni.de offic.secre.l.præsenti.in glo.quæ incipit hoc uerbum.& Matth.de Afflic.in d.consti.in § dohanæ.in fin.l. verbis.

¶ Differunt etiam,quia de iure Roma.nouissimo pater,& mater tenentur conseruare consiliis tertiam partem bonorum suorum,si sunt iiij.uel j.vltra.iiij.tenentur conseruare medietatem:ut in auth. nouiſſima.C de inoffic.testa.de iure autem Longobar.mater necesse habet conseruare filiæ duas partes,quia strictius debentur bona matris filiis, quam patris:& pater tertiam filio:& si habet plures,medietatem,ut in Longo.de sanctimo.l.j.sed de consuetudine non seruatur.

¶ De contractibus mulierum.

TITVLVS XXXIII.

DIfferunt etiam,quia de iure Roma.mulier potest cõtrahere,& donare sine consensu uiri sui,ut C.de reuo.do.l.velles. De iure autẽ Longobar.secus:ut in Longobar.qua.niu.alie.permiſ.fit. l.pe. & vlt. Imò plus dico,quod in alienatione mulieris nuptæ non sufficit cõsensus mariti tantum sed debent esse præsentes duo uel tres parentes mulieris,alias non ualet alienatio:ut in Longob.eod.titu.l.ii in alienatione autem mulieris non coniugatæ sufficit consensus mundualdi tantum,ut not.Caro.in Longob.eo.ti.l.j.& ratio diuersitatis.no.in d.l.ii.

¶ De testibus.

TITVLVS XXXIIII.

DIfferunt etiam,quia de iure Roma.mulier in omnibus casibus admittitur ad testimonium,præterquam in testamento, vt ff. de test. l.qui testamento.§.mulier.& Instit.eo.ti.§.testes. De iure autem Longo.mulier non admittitur ad testimonium: ut not. Caro. in Longob. de præscrip.l.si quis Longobar.posſidens.

¶ Differunt etiam,quia de iure Roma. testis debet primo præstare corporale iuramentũ de ueritate dicenda,& postea testimonium perhibere:vt C.de testib.l.iurisiurandi.sine quo iuramento iudex nullũ debet recipere ad testimonium perhibendum,nisi in casibus specialibus no.in d.l.iurisiurandi.De iure autem Longobar. iudex potest remittere sacramentum testibus,si fides eorum nota sit iudici,ut in Longobar.de rebus intertia.l.ii.& not.Caro.in tit.de testi.l. de periur.

¶ Qualiter accipiatur nomen parentis.

TITVLVS XXXV.

DIfferunt etiam,quia de iure Roma.appellatione parentis intelligimus patrem,& matrem,& auum,& auiam vsque in infinitum, vt ff.de in ius vo.l.quique litigandi.§.i.de iure autem Longobar. appellatione parentis continentur agnati,& cognati, & omnes collaterales,ut in Longobar.de parri.l.j. no.Caro.de succeſſ.l.j.

¶ An partus sequatur uentrem.

TITVLVS XXXVI.

DIfferunt etiam,quia de iure Roma. partus sequitur ventrem, vt Insti.de inge.§.j.& in auth.cõstitutio.quæ ex a scriptitio. in pric. versic.cum enim.& C.de rei vend.l.partum.nisi in casu,vbi sequtur cõditionem patris:ut C.de ser.fug.l.fi.& nisi in murilegulo:vt C.de murilegul.l.qui aut patre.lib.xj.& l.hi,qui. De iure autem Long. semper in dereriorem trahitur statum,si sit matrimonium:nam si pater est seruus,& partus est seruus:& si mater serua,& ipse seruus, & sic semper trahitur ad deteriorem statum,secus si sit concubinatus, nam tũc seruatur ius Roma.quod sequitur ventrem:& hæc no. insti. de ingenu.

¶ De præscriptionibus.

TITVLVS XXXVII.

DIfferunt etiam, quia in præscriptionibus de iure Ro. res mobilis iusto tit.& bona fide possessa per triennium vsucapitur, vt C.de vsucap.transfor.l.i.& insti.de vsucap.in prin.de iure autem Long. ea præscriptio requiritur in re mobili,quæ in immobili:vt not. Caro.in Longobar.de præscrip.l.ij.& l.si quis poteſt.& in l.si magiſter. in glo. fi.in fi.de homi.libe.homi.

¶ Differunt etiam,quia de iure Roma.si aliquis præscripserit rẽ aliquam bona fide spatio Longi temporis,vel longissimi,si cadat de possessione illius rei,poterit rem illam uendicare à quolibet possidẽte: vt C.de præscrip.xxx.vel xl.an.l.si quis emptionis. secus autem de iure Longob.quia,si aliquis possederit rem aliquam per xxx.annos,si cadat a possessione à nullo uendicabit,vt not.Caro.in Longob.de præscrip.l.si quis possederit.

¶ Differunt etiam,quia de iure Roma.in præscriptione xxx.an.non ẽ necessaria bona fides,vt C.de præscrip.xxx.uel xl.an.l.ficut.& l. si qs emptionis.secus autem de iure Longo.vt no.Caro.in Long.de præscrip. l.si seruus & l.si quis possederit.& l.si quis chartam.

¶ Est quædam alia præscriptio de iure Long.quadragenaria,quę nõ inuenitur de iure Roma. & est hodie confirmata per constitutiones Imperiales,& locum habet inter fratres,qui diuiserunt bona materna,& paterna,uel alicuius agnati,uel cognati hæreditatem, & aliquis ipsorum est læsus in ipsa diuisione:quia potest iste læsus vsque ad xl. annos petere,ꝙ fiat adequatio partium inter eos:ut in Long. de præscrip.l.si inter fratres.& hoc intelligas, quando nulla obligatio,vel fatisdatio de partibus non reuocandis,secus aliqua satisdatione interueniente,vt nullus conueniat,tunc adæquatio cessabit:vt no. Caro.in d. l.si inter fratres.

¶ Sunt & alii casus,in quibus discordant iura prædicta, maximè in criminalibus,quos tanquam inutiles, & inusitatos in hoc opusculo nolui compilare.

¶ De arbitris.

TITVLVS XXXVIII.

DIfferunt etiam,quia de iure Roma. iudex ordinarius non potest esse arbiter eius rei,de qua est iudex.ff.de arb.l.sed & si in seruum. §.j.sed de iure Longobar.potest antequam incipiat de illa recognoscere: vt Caro.in Longo.l.si quis causam habuit.qua.iud.iu.de.& audi nouum intellectum quem dat ibi Caro ad d.§.j.quod idem est de iure Cano.quod potest esse arbiter.extra de præsumpt.c.literas uestras.

¶ De reconuentione.

TITVLVS XXXIX.

DIfferunt etiam, quia de iure Roma habet locum reconuentio, ut in l.cum Papinianus.& in auth. seq.C.de sent.secus est de iure Longobar.nisi esset causa cohærens primæ causæ,vt per Caro. in Longo. qua.iud.iud.de.l.si quis in aliena patria.

¶ Differunt etiam,quia de iure Roma. masculinum genus concipit fœmininum,ut ff.de uerbo.signi.l.j.de iure Longob. masculinum non concipit fœmininum:ut in Longob.de eo quod habetur. l. a nostris. sed contra not.Caro in Longo.de deb.& gua.l.si quis gregem.

¶ Differunt etiam in exceptione non numeratæ pecuniæ,nam de iure Long.nõ habet locũ excep.non nu.pe.nisi in uno casu,ut in Long. qualiter quis se defen.deb.l omnibus casibus.secus de iure Ro.ut per totum titulum.C.de nõ nu.pec.Ex eo quod dicitur C.de leg.tu.l.vlt. ver.cui enim ferendum est.uidetur corrigi tit.ille.C.quãdo mu.tu.offfun.põt.& auth.ibi posita per ius Long.in quo dicitur,ꝙ mulier põt ese tutrix filiorũ,si ad secũda uota nõ transeat,ꝙ per ius Longob. esse non potest, cum ipsa mulier sit sub mundio,& potestate alterius: igit alius sub sua potestate esse non potest,ut in d.l.aperte inuenitur.

¶ Item ultra prædicta differunt ius Longob.a iure Ro.quia iure Roma.animal inuentum in agro meo licite includere nõ possum, vt in l. Quintus.ff.ad legem Aquil.cum si.de iure autem Long.secus: ut not. Caro.in Longobar.de dam.iniu.& incen.l.si caballus.

¶ Adde quod multæ leges huius iuris Longo. sunt canonizatæ xvii. q.iiij.de quo iure fit specialis mentio.in ca.Raynutius.extra de testa. & dicit ibi Ioan.And.secundum Innoc.quod tales leges in foro ecclesiastico seruantur,in quantum faciunt pro Canonistis.

FINIS.

Tabula materiarum voluminis.

Tabula materiarum

in hoc volumine contentarum: cuius numeris marginalis 1,tres posteriores libros Codicis,2,vero Authentica, & quæ ea sequuntur denotat.

A

Bigeus quis dicatur 137.12
Ablatiui absoluti inducũt dispositionem. 823. 55.
Abor ionis pocalum dolosè sumens aut dãs qualiter puniatur.926.in addit.
2 Absens vbicunque damnari potest,peruenitur ad diffinitiuam absque litis contestatione. 844.1
2 Absens causa studij commeatum habere debet. 207.43
2 Absentibus an per præsentes præiudicetur. 382.25
2 Absolui potest quis episcopo irrequisito. 280.72
2 Absoluimus potius quàm cõdemnamus. 781.4
2 Accusare per se quis tenet in crimine maiestatis. 909.26
2 Accusare est laudabile. 67.54
2 Accusare sine metu calũniæ quem posse. 67.66
2 Accusatio pro libello accusatorio. 826.69
2 Accusatio in crimine maiestatis si non reformet,an sequatur abolitio. 826.71
2 Accusario in scriptis offerenda. 827.45
2 Accusatio nomen iuris. 827.62
2 Accusator non veniens ad diem statutum videtur renunti esse accusationi. 909.57
2 Accusatore desistẽte vel defuncto potest iudex procedere. 843.22
2 Accusatus de homicidio non debet iurare quod non fecerit illud homicidiũ. 935.43
2 Actio omnis xxx.annorũ spatio tollitur. 771.61
2 Actio pro actore perpetuatur, etiã si reus citatus est contumax. 844.3
2 Actor deteriori loco est ubi actor & reus sunt in culpa. 936.28
2 Actor potest portare literas citatorias, dummodo præsentet eas corã testibus & notario. 840.452
2 Actor in pugna quid iurare debeat.909.65
2 Adnumerator quis sit. 252.60
2 Adscriptitius non est seruus. 139.15
2 Adscriptitius quis dicatur. 139.4
1 Adscriptitius & seruus in multis differũt. 145.51
2 Aduersario præsente testes debent produci. 310.85
2 Adulterium vxoris maius est delictum in uirum,quàm homicidiũ filij. 1005.in addit.
2 Aduenæ sẽ mortis componendæ causa liceret,sed an quilibet teneatur uel uno soluto cæteri liberentur. 927.40.& in addit.
2 Aduocatus cõtra dominum causas agens, an feudo priuetur. 767.84
2 Aduocatus cum vincit in causa palmam habet. 211.57
2 Aduocatus, tabellionis nõ debet exercere officium. 41.25
2 Aduocatio electione non successione defertur. 1119.in addit.
2 Æquitas iuris præfertur rigori. 735.8
2 Æquitas & æqualitas in iudicijs seruanda. 1011.in tex.& in addit.& glo.in verb. for
ma.l.fi. C.de re militar. 233.30
2 Aetas legitima quæ. 806.7.& 43
1 Aeris appellatione omnis pecunia continetur. 252.2
2 Aetas legitima quæ iure Lõgobardorum. l.j.de prohibit.alienat.minor. 1087.& in addit.
1 Aetati est deferendum. 7.30
2 Agnati si nõ excusantur vocantur ad tutelam siue curam furiosi. 965.33
2 Agnationis & cognationis, item emãcipationis & suitatis differentia sublata. 9. in addit.
2 Agricolæ priuilegia. 176.18
2 Aldius est libertus cum impositione operarum faciẽdarum.tit.de plag.& ferit. seruo.& aldion. 923
2 Alienatio minori. 25. annis conceditur. 359.44
2 Alienationis prohibitio ultra filium non extenditur. 407.2
2 Alienationis appellatione pignus continetur. 732.86
2 Alienationis uerbo omnis actus per quẽ transfertur dominium,cõtinetur. 791.30
2 Alimenta hinciude in necessitatibus filijs præstantur. 368.66
1 Alimentorũ causa priuilegiata est. 220.19
2 Alius non potest mihi dare quod ex me non possium. 205.72
2 Allodium idem quod prædium.l.x.de prob.nupt. 1030. in tex.
2 Altare vnum non tegendum & aliud detegendum. 50.6
2 Alterius culpa quandoque nocet. 813.69
1 Ambasiatam illicitam per se aut per alium imponens, punitur. 279.9
2 Amõd,ꝑ extraneo.l.j.de manumiſ. 1093
2 Amor,furor vehemens dicitur. 239 27
2 Anachoreta. 37.41
2 Anagrip. pro culpa, seu præsumptione. 1020.in tex.& in addit.
2 Andigauerit, & arigauerit. l. lxviij. de succeſ. 1048,in tex.
2 Angaria quid sit. 110 45
1 Angariarum munus est personale. 126 64
2 Anima à mente diuina descendit. 34.15
1 Animalia bruta inter mobilia numerantur. 60 58
2 Anni dominicę incarnationis an ponendi sunt in instrumentis. 191.12
1 Anni domini in principio cuiuslibet contractus debent poni. 91.67
1 Annorum domini computatio. 25.20
2 Antiquo iuri relinquitur quod non mutatur. 58.20
2 Apocha quid sit. 243.34
2 Apocrisarius. 46.2
2 Apostata officio curiæ traditur. 433.47
2 Appellare à multis iudicibus nõ licet. 167. 83
2 Appellare an & quando & apud quem licet. 409.78
2 Appellare cuilibet licet. 273.68
2 Appellare licet bis. 437.24
2 Appellari potest bis. 382.2
2 Appellatur à sententia episcopi. 436.40
2 Appellationis tres casus. 160.35
1 Appellatur à discussoris sententia. 37.72
2 Appellatio põt de plano interponi. 834.9
2 Appellatio quo casu deneganda. 909.82
2 Aquã hauriri potest in alieno puteo. 936 in addit.
2 Aqua putei communis est omnium utilitatis l.xvj.de damn.iniur.dat.in text. & in addit. 964
2 Arasci id est aggressio in vico facta. 956.30
2 Arbiter est instar iudicis. 277.5
2 Arbiter & arbitrator differunt. 417.12
2 Arbiter & iudex inferior vtuntur nuntio superioris. 840.22
2 Archimandritæ 39.14
2 Architectus. 61.28
2 Archiuum quid sit. 97.30
2 Ardere,id est,ardenter cupere. 32.34
2 Arga,id est,cucurbita quod est nomen verbale.725.68.776.32.& 918.in addit.
2 Argentarius quis. 33.50
1 Argumentũ à contrario sensu valet.37.81
2 Argumentum de matrimonio carnali ad spirituale.l.j.de sanctimonialibus. 1107
2 Arma portare,& pecuniam optare nõ audent rustici. 779.50
1 Arma facere, uendere, nec emere priuato licet. 109.1
2 Armorũ appellatione quid ueniat.285.18
2 Artem nõ exerceat q illã ignorat. 130.10
2 Articulus vnius causæ quæ debet agitari ordinariè, an poterit de plano agitari. 834.2
2 Articuli modici præiudicij, ita quod summariam cognitionem requirant poterũt de plano expediri. secus si alicui patri possunt esse magni preiudicij. 834.13
1 Ascendere,non descẽdere licitum est.266. 15
2 Asceterium. 52.51
2 Assertioni denuntiati asserentis se non tenere contra cõscientiã, quomodo & quãdo credatur, si allegat aliquam causam. 829.35
2 Assertioni iudicis non creditur,nisi sit Imperator uel Papa. 836.64
2 Assessores quibus limitatur tempus ad finiendum processum,nõ possunt expedire,nisi prope finem termini. 844.62
2 Assisteriæ quæ sunt. 262.7
2 Astalium quid. l. si quis contra inimicum. de malefic.& pub.criminibus. 903.in tex.
2 Asto animo,id est, voluntariè.l. si qs puellam.de homicid liber.homin.in text.& in addit.932.& 962.in addit.
2 Attestationes in scriptis fieri debent. 358. 86
2 Auditur quis contra propriam scripturam. 772.32
1 Aureus & solidus idem sunt. 97.6
1 Aurei lxvij. faciunt libram auri. 93.63
1 Aurum coronarium quid sit. 96.38
2 Aurum est pretiosius metallum. 389.23
2 Aurum metallorum est nobilius. 171.80
2 Auctorizat, pro executore. 963.in addi.
2 Auxilio egẽt quę de nouo acciduñt. 14.86

B

2 BAnnum, l. qui hominem liberum. de homicid.liberor.homin. 933
2 Banniti nostri temporis qui impune possunt offendi quæ iura amittant. 852
2 Bannitus non habet sub se vasallos, sicut nec excommunicatus. 780.2
1 Bastagarij qui dicuntur. 262.18
1 Bellum animę corporis perditionem induit. 272.20
2 Bellum duo mala infert. 283.41
2 Benefacientibus benefacere tenemur. 17. 87
2 Beneficia illæsa conseruanda. 88.32
1 Bonum fuisse,hactenus prodest. 210.37
2 Bonus semel semper præsumitur bonus & contra. 36.37.& 201.66
2 Brephotrophium. 52.34

C

2 CAdarfrenda pro cõsuetudine. 1053.in tex.& addi & 1055.in addit.
2 Caldaria aquæ feruẽtis iudicium est. 1008 in tex.& in addit.
2 Calumniantes ad vindictam deposcit simplitudo supplicij. 909.80
2 Calumniatur qui non probat. 45. 1. & 395.52

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum Voluminis.

2 Campio pro pugna. 909.& 916.in text.
2 Campforum officium est publicū. 35.80
2 Canem pretiosum occidere licet pro modico damno. 965.43
2 Cañones ꝓ legibus obseruari dēt. 397.36
2 Capto ab hostib necessaria mittēda. 91.14
2 Captiuitas aliquādo habet fauorē. 341.77
2 Caput est rei principium. 16.4
1 Carcer ad hominum custodiam, nō ad pēnam est inductus. 26.60
2 Cattitas fundamentum est in ordinandis. 47.62
1 Castrum cuilibet habere non permittitur. 161.71
2 Castrum dicitur quasi casa alta seu fortis, & munita muris, & non habet de iure cōmuni iurisdictionem: licet habeat magistratus positos per ciuitatem, cui subsunt. 847.6
2 Castrum quod habet iurisdictionem sibi eligendi defensorem, quando ciuitas dicatur. 847.31
2 Causa minima quæ sit. 169.6
2 Causam finalem denotat gerundium positum cum accusatiuo. 825.17
2 Causa vilis & vilium personarum de plano agitari debet iudice nō sedente pro tribunali, & sine libello & alijs solemnitatibus. 833.70
2 Causa grauioris ponderis debet plene agitari & solenniter cognosci. 833.77
2 Causæ plenaria cognitio est de substantialibus. 833.58
2 Causarum merita partium assertione panduntur. 831.44
2 Causæ cognitio est de substantia iudicij. 830.39.
2 Causæ summariæ quæ. 831.59
2 Causæ plenaria cognitio quando requiratur, vel non. 831.64
2 Causa tota ꝙ sit summaria, vel articulus quomodò cognoscatur. 832.8
2 Causa impulsiua apposita in lege cessante, non cessat lex. 824.87
2 Causa impulsiua si apponitur in lege vniuersali vel communi, vel municipali, non potest opponi quòd illa sit falsa. 825.3
2 Causa finalis dicitur in principe rescribente particulariter: & respicit vnicum factum. 825.6
2 Causæ finales plures in lege cùm sint, an requiratur quod oēs concurrant. 825.30
2 Causa omnis regulariter requirit plenam cognitionem. 825.60
2 Causæ miserabilium personarum prius discutiēdæ & finiēdæ. l.vj. de offi. iudi. 1131
2 Causæ quæ sint, in quibus nō speratur sententia, quæ de plano possunt expediri. 834.26
2 Causam summariè examinari, & simpliciter, idem important. 833.61
2 Causa principium impediēs, & post superueniens destruit. 47.69
2 Causa commissa summariè debet totam substantiam comprehendere. 830.21
2 Causæ criminalis instantia est biennium. 844.58
2 Causa commissa sine figura iudicij, intelligitur ac si commissa foret per verba liberam voluntatem denotantia. 838.47
2 Causæ miserabilium personarū prius expediēdæ & finiendę. l.vj. de offi. iud. 1131
1 Cautio debet fieri de suscepto. 6.31
2 Cedēs bonis no detruditur in carcerē. 33.8
2 Cessio in potētiorē facta nō tenet. 245.44
2 Cessio quando sit fideiussori faciēda. 31.14
1 Censuales qui dicuntur. 91.17. & in authē. 109.45
2 Centesima vsura quid sit. 23.43
2 Chartularij & tabelliones q dicātur. 284.7
2 Christus ꝓpter tria fuit baptizatus. 83.46
1 Circitores qui sint. 209.37
2 Circuitiones vitandæ. 6.72.& in addit.
1 Citari non debet quis sine scriptis. 225.23
2 Citari qui possint, & quando. 762.71
2 Citatio debet habere causam quare reus citetur. col.839.43
2 Citatus ab eo qui præest exercitui vt hostibus occurrat, si non occurrit, qualiter puniatur. 908.53
2 Citari quando debeat pars tempore executionis. 844.46
2 Citatus ad iustitiam si non venerit, qualiter puniatur. 946.42
2 Citatio satis est quòd fuerit affixa in loco publico vt moris est, nec requiritur quanto tempore stare debeat, dum tamen relatio appareat facta. 842.36
2 Citatio generalis peremptoria ad hoc vt ad viteriora procedi possit, requiritur qñ proceditur sine figura iudicij, licet terminus peremptorius non. 839.52
2 Citatio ad audiendum sententiam debet esse peremptoria. 839.58
2 Citationes quæ fiunt in medio iudicij, puta ad audiendum iurare testes, semper dicuntur peremptoriæ. 839.60
2 Citari per præconem, quādo quis possit. 842.26.
2 Citatio potest signari sigillo alieno, si de hoc mentio fiat in ipsa citatione. 840.39
2 Citatio licet fiat per literas, nuntius debet tamen eas portare. 804.43
2 Citatio quando fit in criminalibus necessario, non requiritur quod exprimatur factum limitatum loco, & tempore. 839.26
2 Citari extra territorium quādo possit subditus, per edictum, vel per nuntium, vel literas. 841.29
2 Citatus quando in termino nō comparet, necessariò nō est accusanda ꝓtumacia, nisi quando procedit per accusationē. 483.13
2 Citationes in criminalibus ficut in ciuilib. fieri debent. 339.32
2 Citationes ad locū non posse tuto accedere nuntium quando dicatur. 840 73
2 Citatus quādo in primo termino comparuit, & non est locus detētioni iudex quid agere debeat. 842. 0
2 Citatio quomodo facienda quando vniuersitas citatur. 842.70
2 Citatio per edictum competit ordinarijs, & delegatis à principe. 840.59
2 Citatio per edictum de iure canonico quibus casibus fieri possit. 840.62
2 Citatio per edictum non fit, qñ quis citare potest per nūtium, vel per literas. 840.70
2 Citatus qui in primo termino comparuit si postea se absentauit qūo citabit. 841.73
2 Ciratio per præconem admittitur, ubi citatur incerta persona. 842.1
2 Ciuem talis ciuitatis se esse potest quis petere se pronuntiari. 851.30
1 Ciuilis actio criminalem non tollit. 29.79
2 Ciuitas & diœcesis an sint idē. 46. in addit.
2 Ciuitas secundū vsum nostrū dicitur quæ habet episcopū, vel cui cōpetit potestas sibi eligendi defensores qui habent iurisdictionem. 847.20
2 Ciuitas an possit esse rebellis. 852.40
2 Ciuitas quando possit facere, vt statutum inualidum obseruetur auferendo iurisdictionem iudicibus. 853.24
2 Ciuitates q̄ inuicem cōfœderantur æquali fœdere vt tractent se inuicem vt ciues, in tenigitur vt vnus contra alios grauiores leges non faciat. 851.7
2 Ciuitas metropolis dicitur prouincia. item vnus præsidatus. 847.50
2 Ciuitas sine episcopo esse potest. 847.30
2 Ciuitates ī multiplici sūt differētia. 847.49
2 Clausula, non obstante. qnando tollat priuilegia. 845.82
2 Clausula non obstantibus, est necessaria si refertur ad statuta municipalia, & procedant iura derogatoria. 844.70
2 Non requiritur nominatim facere mētionē de lege cui derogat, sed sufficit quod dicatur non obstante aliqua lege derogatoria. 844.72
2 Clausula non obstante, non est necessaria qñ ꝑator rescribit ad vtilitatē publicā, secus si ad vtilitatem priuatam. 845.80
2 Clausula nō obstante aliqua lege, si inuge noua est, potest tamen per alias leges priores limitari & distingui. 845.29
2 Clerici per alios iurāt. l. fi. de aduocat. 1179
2 Clericus non debet de vna ecclesia ad aliā transire. 27.33
2 Clericus quando debet gaudere priuilegio clericali. 470.8
2 Cognatus large quid contineat. 375.47
2 Collatores qui sint. 62.54
1 Collectæ à diuitibus & pauperibus secundum facultates eorū sunt exigendæ. 31.43
2 Collegium dicitur quando simul colligitur, & simul colliguntur. 838.83
2 Colligationes quas faciūt ciuitates absente principe nō valēt: secus eo p̄sente. 849.63
1 Colonus & inquilinus qūo differūt. 134.42
1 Coloni sunt multiplices. 134.47
2 Colo nuinter immobilia cōputat. 134.77
2 Commodū sentire debet, qui sentit onus. 930. in addit.
2 Cōmunis vtilitas priuatæ præponit. 665
2 Communitas, est generale nomen ad vniuersitatem castri, ciuitatis uel villæ, vel cuilibet mancipij. 838.76
2 Cōmunitas habitare dicitur, ubi habitant eius ꝓfidēres, seu in loco in quo populus congregari consueuit. 838. in addit.
2 Cōpensatio debiti naturalis opposita admittatur, & plenè cognoscatur. 832.16
2 Cōpēsatio inter species fieri nō ꝓt. 62.17
2 Componere pro solue e.
2 Compositio ratione pacis ruptæ duplicatur. 930 in addit.
2 Compositio pecuniariā pœnam denotat. 999 78
1 Cōceptionis tps in partu ꝓsideraī. 148.71
1 Cōcessum vī quod non prohibetur. 259.77
2 Cōcessio aliquo pcedit & illud &c. 259.77
2 Concilium & conuentus se habent vt genus & species. 910.55
2 Concilium quid. 910.57
2 Conclusio in causa non requiritur in causa sine figura iudicij. 836.47
2 Conclusio in criminalibus non fit. 844.30
2 Cōcubinus plures habere nō licet. 298.17
2 Conditio omnium qui crimen maiestatis commiserunt, non est par. 907.80
2 Confessio in iudicio facta reuocari nō potest. 1140. in addit.
2 Confessionem non inducit de iure cōmuni sola contumacia. 844.20
2 Confirmator pro fideiussore. 121.
2 Cōfecrare nō pōt q nō est sacerdos. 777.77
2 Cōsentire dicitur qui potest prohibere & non prohibet. 94.17
1 Contentit qui non appellat. 32.25
2 Consiliari secum nemo dicitur. 906.56
2 Consiliarij & alij officiarij ad latus principis existētes honestè induti esse debēt. 945
2 Ciuitatis, decuriōes dicunt. 838.77
1 Cōsiliarij ciuitatis, decuriōes dicunt. 838.77
2 Cōsiliarij, iudices, & aduocati prauī prudi, & eorū loco boni eligendi. l.j. de aduocat. 1118. & in addit.
2 Consilij verbum quando pro necessitate ponitur. 736.54

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum Voluminis.

2 Consilium in alterius damnum mutari nō debet. 241.58
2 Consilium ab vxore nonnunquam sumi debet. 71.11
2 Consilio ex fraudulento quis tenetur. 916. in addit.
2 Cōsilium vnum an sit, an verò plura, si plures consiliantur. 915.6
2 Consilium inter plures. 915.73
2 Consistorium quid sit. 168.58
2 Conspiratio & dolus quādoque in bonam partem sumuntur. 81.21
2 Conspiratio quandoque in bonam partē sonat. 359.82
2 Conspiratio quid. 959.11
2 Conspiratorum pœna. l. fina. de aggress. in vic. fac. in tex. & in addit. 959
2 Constituens tātum post obligationem accipitur. 29.75
2 Consuetudo in feudis leges vincit. 745.4
2 Consuetudo longa vim constitutionis habet. 850.30
2 Cōsuetudo generalis vincit legem. 185.18
2 Consuetudine fit iicitum alias illicitum. 101.22
2 Consuetudines malæ tractatu tēporis non confirmantur. 734.36
2 Consuetudo affectū parētelę auget. 235.59
1 Consuetudo dat iurisdictionem. 267.11
2 Consuetudo in delinquendo aggrauat pœnam. 247.84
2 Consuetudo loci attēditur. 28.44.& 93.40
2 Consuetudo non excusat. 45.68
2 Consuetudo regionis in vectigalibus attenденda est. 34.4
2 Consuetudo regionum attenditur. 241.46
2 Consul quis dicitur. 170.48
2 Consultatio quid sit. 273.7
2 Contractus super libero homine nō valet. 412.42
2 Contractu ex inutili qualiter agatur. 63.5
2 Contrahentibus de iure gentium licet se de cipere. 838.14
2 Contrarium per aliud tollitur. 108.30
2 Cōtrariorum eadem est disciplina. 194.83
2 Contumacia sola de iure communi nō facit quem haberi pro confesso. 844.20
2 Conuenit qs ēt inuitus ubi deliquit. 411.33
2 Conuitium vnde dictum. 917.42
2 Copulatiuè quando duo ponuntur, quorum vnum de necessitate inest alteri vnū resoluitur in adiectiuum. 838.56
2 Corpus generale nomen est ad omnes simul cohabitantes, vel non. 838.82
2 Corrigere se est honestius quā ab alio corripi. 403.46
2 Corrigere se ipsum licet. 334.26
2 Corrigit qui apte aliquid disponit. 312.1
2 Corrigi lex in dubio non debet. 293.50
2 Corrigitur nihil, nisi quod expresse correctum inuenitur. 67.82
2 Creditori plus iuris constituitur per specialem pignus, quàm per generale. 56.79
2 Cremona est de Archiepiscopatu Mediolani. 846.77
2 in Crimen proditionis incidit qui facit cōtra principem vel rem publicam non cōtra priuatum. 848.26
2 in Crimine læsæ maiestatis non sufficit, ꝙ quis sit verè contumax. 842.80
2 Cruces vbi reponi debeant. 441.25
2 Culpa vasalli suis hæredibus nocet. 729.54
2 Culpa quādo crescat, & maiorem pœnam mereatur. 848.59
2 Culpa alterius non proficit ei qui causam præstitit. 369.63
2 Curia vendita, & beneficium ad curiam spectans vendi videtur. 800.61

D

Damnatur quis de crimine ex præsumptione. 909.48
2 Damnum sibi dans de se debet conqueri. 961.67
1 Datum non uidetur nec factum, quod non tenet. 80.32
2 Dat qui datum confirmat. 238.51
1 Debitor iure & non vi conueniendus. 8.20
2 Debitorē fugientē alicui capere licet. 75.56
2 Debitorum nomina inter immobilia numeratur. 745.60
2 Deceptio de iure gentiū permittit. 838.15
2 Decretis leges obuiare nō possunt. 745.43
1 Decuriones torqueri non debent. 113.18
2 Defensor iurat omnia se acturum secundū legem. 85.44
2 Defensor ciuitatis an possit in integrum restituere. 99.75
1 Deferre & non probare, crimen est. 17.72
1 Deferre multis modis dicitur. 16.42
1 Deferri multi prohibentur. 16.60
2 Deficere dicebatur de iure antiquo qui retinet locum in quo quis stabat sub obediē tia principis, hodie est rebellis. 849.1
1 Degradatur quis dum dignitate spoliatur. 225.55
1 Delatoris iniqui pœna quæ est. 18.2
2 Delictum est maius delinquere in se, quàm alium. 74.73
2 Delicta puniri, reipubli. interest. 106.86
1 Delictum patris an noceat ad feudum filio iam nato. 53.59
1 Delictum qñq; pecuniariter punitur. 59.5
2 Delicta quæ ex peccato perpetrato cum moniali oriantur. 1107. in addi.
2 Debitum præscribitur quinquennio iure Longobardorum. l. xiij. de debit. & guadimo. in tex. & in addit. 1072
2 Denuntiator in crimine lesæ maiestatis habet vim cuiusdam mandatoris: & desistendo incidit in Turpillianum. 827.62
2 Denuntiare quis cogitur. 363.77
2 Denuntiatio euangelica dicitur priuata & habet locum in foro ecclesiastico. 828.1
2 Denuntiatio euangelica pro quibus causis fieri possit, & quomodo pro obligatione naturali. 828.27
2 Denuntiatio euangelica datur pro obligatione præscripta. 828.64
2 Denuntiatio euangelica non datur contra filiumfamil. tutum exceptione Macedoniani. 828.72
Nec contra mulierem tutam Velleiano. 828.81
Nec contra pupillum naturaliter tantum obligatum. 828.86
Item non datur vbi contra obligationem ciuilem vel naturalē datur restitutio. 829.3
Item non datur contra tutum exceptione rei iudicatæ, aut iurisiurandi. 829.9.& 17
2 De plano quid. 833.66.& 73
1 Depositio est corā iudice ꝓfessio. 146.50
2 Deterior est quandoque conditio filiorū quàm agnatorum. 796.77
2 Diaconissæ. 48.27.& 49.42
2 Dictans illicitè, puniri debet. 65.64
2 Dictio maximè, quando ponatur implicatiuè, & quando aliter. 825.87
2 Dictio omnes in singulari distributiuum est: in plurali verò collectiuum. 849.48
2 Dictionis prout, acceptio. 837.13
2 Dictio simpliciter. 833.63
2 Dictio infidelis, est generalis, & comprehēditur etiam qui modicæ rei principi furtū fecerit. 848.1
2 Differētia nō est generis apud Deum. 35.1
2 Dignitas dat fauorem personę. 40.32
2 Dignitas filij, gloria & laus patris. 269.64
2 Dignitas releuat in multis. 302.5
2 Dignitatis fauor extendi debet. 269.26
2 Dignitatem habentes cum administratione non in crimine læsæ maiestatis nō gaudent priuilegio, vt non conueniantur durante administratione. 839.7
2 Dilatio datur parti ad quærendum aduocatos. 834.69
2 Dilatio à lege data, breuiari potest. 198.77
2 Dilationes duæ dandæ sunt actori, & reo tres in criminalibus cum aliqua causæ cognitione. 844.33
2 Dilatio ad quærendum aduocatos non datur in causam in qua proceditur summariè. 834.68
2 Dilationes breuiari possunt in summarijs, non tamē ita vt probationes legitimè percant. 830.35
2 Dilationes an dandæ in processu facto sine figura iudicij. 836.6
2 Dilationes, quæ dantur ad probandum, intelliguntur peremptoriè. 839.64
2 Diœcesis. 46.57
1 Discussor multis modis dicitur. 27.31
2 Dies semel, semper talis præsumit. 327.8
2 Diuiti plus quàm pauperi creditur. 302.35
2 Diuinare nemo cogitur. 130.68
2 Diuisio orbis est de iure gentium, & ibi nomina distincta. 846.80
1 Docendo quis edocetur. 88.80
1 Doceri debet publicè tantum in regalibus vrbibus. 195.42
1 Doctor aut lector non potest legare substitutum. 167.87
1 Doctum non facit indoctus. 47.31
2 Dolus auctoris non nocet emptori. 31.46
1 Dolus cum principe committi nō potest. 267.56
1 Domicilium consequitur quis ratione dignitatis. 65.80
1 Domicilium nō facit sola habitatio. 64.34
2 Dominia rerum ecclesiæ ad eam pertinēt. 911.15
2 Dominium non transfert qui in feudum concedit. 748.72
2 Dominus serui tenetur pro medietate cōpositiōis, i qua teneret, si liber esset. 955.1
2 Dominus vsque ad quod tempus auditur contra missum in possessionem causa rei seruandæ. 202.47
2 Dominus quādo teneatur ad damnum datum ab animali. 969.1
2 Dominus domus minātis ruinam tenetur cauere de damno infecto. 931.24
2 Dominus liberatur tradendo seruum pronoxa. 953.70
2 Domini debent habere seruos bene moriger atos: aliàs tenetur ex facto ipsorū. 975. in addit.
2 Donatio quingentos aureos excedens debet insinuari. 380.5
2 Donatio causa mortis pro loco facta non reuocat. l. iiij. de vlti. volū. 1060. & in addi.
2 Donatio propter nuptias ad quid prodest mulieri. 25.31
2 Donator tenetur quandoque de euictione l. ij. de euict. 1105. in text.
1 Dos non annumerat inter bona viri. 47.73
2 Dos & donatio propter nupt. secundùm personarum merita constituitur. 179.9
2 Dos non est in bonis patris. 326.64
2 Dote dota à muliere, & donatiõe propter nuptias à viro, quibus restitutio facienda soluto matrimonio. 20.5
2 Dubitans similis est ignoranti. 917.66
2 Duellum quandoque permittitur. 775.82
1 Duella prohibentur. 133.41
2 Duobus fides est adhibenda. 300.12

E

2 Ecclesia in quinque casibus alienare nō potest. 390.28
2 Ecclesia mater imperij dicitur. 41.14
2 Ecclesia nulli gremium claudit. 257.13

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum voluminis.

2 Ecclesia proprius locus orandi dicitur. 373.70
2 Ecclesia quæ & quando possit alienare. 56. 26
2 Ecclesiæ res pauperum sunt. 64.59
2 Ecclesia approbat imperium Romanum. 824.74
2 Ecclesia quandoque damnum patitur propter prælati culpam. 793.51
2 Ecclesiæ sunt in defensione principis. l. relatum. de scandal. 912.& in addit.
2 Edicta sunt multiplicia. 763.9
2 Effectus dēt cessare cessante causa. 151.80
2 Electus prelatus, à superiore suo confirmatur. col. 96.25
1 Eloquij tuba Tullius. 115.44
2 Emergentia multiplicia. 832.20
2 Emersor. 907.4
2 Emolumētum esse debet vbi est onus. 101. 69
1 Emphyteusis, id est melioratio. 60.67
2 Enigma quid sit. col. 323.7
1 Epidemetici qui dicuntur. 143.63
1 Episcopo nihil derogatur altero in eius episcopatu electo. 116.39
2 Episcopus abbatem eligit. 40.3
2 Episcopus leges scire debet. 437.81
2 Episcopus xiiij. conditiones habere debet. 42.9
1 Equus male pabulatus male vadit. 257. 42
1 Eratum & aderatum quid sit. 36.85
2 Eremodicium quid sit. 232.67
2 Erilim, est depositio armorum. l. fi. de exercitalib. in text. 949
2 Eribannum pœna lx. solid. l. 13.& 14. de exercit. 1000
2 Erro est pusillus fugitiuus. 907.3
2 Esse non uidetur quod parū durat. 727.84
2 Euangelistæ quibus figuris depingātur. 83. 64
1 Exactoris officium erat annum. 27.86
1 Eactoris officium est munus personale. 7. 34
1 Exceptio non numeratæ pecuniæ nō sem per opponitur. 32.11
2 Exceptiones in subiectorum libertates inductæ sunt. col. 331.48
2 Exceptio rei iudicatæ inducta est ad rigorem iuris conseruandum. 829.20
2 Exceptiones oppositæ post sententiā quādo plenam, & quando summariam requirant cognitionem. 833.23
2 Exceptio quæ opponit contra rem in qua fit executio, summariam cognitionem requirit, etiā quo ad probationem. 833.38
2 Exceptio criminis non admittitur contra denuntiantem, nec infamiæ, sed excōmunicationis sic. 828.18
2 Exceptiones quæ possunt opponi contra denuntiationem. 828.27.& 72
2 Exceptio rei iudicaræ vel finitæ, & aliæ ad processum impēdiū opponūtur. 835.69
2 Exceptiones magis litē differentes, quàm substantiam rei respicientes iudex repellere potest. ibid.
2 Exceptiones requirentes altiorem indaginem quando opponantur. 830.43
2 Exceptio quæ dicatur habere altiorem indaginem. 830.50
2 Ex communicari vasallus à fidelitatis sacramento est absolutus. 730.40
2 Executio latæ sententiæ super attentatis debet fieri antequam cognoscatur de prī cipali. 844. in addit.
2 Executio in absentem non sic fieri potest, sicut in præsentem. 843.77
2 Executio sentētię impeditur per exceptionem nullitatis, uel quod sit lata prætextu falsorū instrumentorū, si ꝓbationes sunt in prōptu quæ plenæ esse debent. 833.27
2 Exemplo credendum est. col. 403.53
2 Exēpla mala à bonis reb⁹ orta sunt. 197.35
1 Exemplum non probat, sed authenticum sic. 267.43
1 Exilium triplex. 84.75
2 Expensæ faciendæ secundum possessiões & reditus nostros. in auth. vt determinat. sit numer. cleric. §. cum verò Deo amabiles. versic. nō enim oportet. 26.& 27 ī tex. 2 Expensis multatur iniustè mouens litem. 343.1
2 Expensis quando ratione personæ parcitur. 280.4
2 Expensæ tribus de causis fiunt 274.33
2 Expressum plus tacito operatur. 330.14
2 Expresse licent quæ tacitè non. 730.58
2 Expromissor quis. 29.77
1 Extraneus quis dicitur. 61.1.& in auth. 6.

F

2 FAcinus in malam partem. 824.76
1 Factum legitimè retractari non debet ex causa superuenienti. 1.67
2 Factum suum impugnare, an quis possit. 53.35
2 Factū pro infecto haberi nō potest. 54. 73
1 Facto proprio quis contrauenire non debet. 12.8
2 Facultate contrahendi commissa per verba importantia arbitrium boni viri tunc arbitrabitur suo arbitrio regulato ratione, prout bonus vir. 838.4
2 Facultatem contrahendi qui habet, per verba significantia liberam voluntatē, omnia potest prætercquā quòd non donat. 838.9
2 Facultas largiendi data per verba significantia arbitrium boni viri quid importet, & quid quando conceditur per uerba liberā voluntatem denotantia. 838.18
2 Facultate data iudicandi per uerba denotantia arbitrium boni uiri, tunc debet seruare regulas iuris ciuilis. 838.36
2 Faidosus pro inimico rub. de faidos. 1014
2 Faida inimicitia est. l. in omnibus. de plag. & cōposit. liber. homin. 922. in text. & 1014. in addit.
2 Falcidia quid, & quid appellatione eius veniat. 7. in additio.
2 Falcidia vnde dicta. 10.64
2 Falcidia certis casibus cessat. 15.22
2 Falcidia in multis locum nō habet. 383.74
2 Falsum nō videtur, quod veritatis primordio adiuuatur. 65.36
2 Falsitas, veritatis est immutatio. 248.13
2 Fama bona multum valet. 42.23
2 Fara pro substantia. l. j. qualit. cum fara sua. 1169
2 Fama confirmat rem de qua agitur. 303.72
2 Fœlicitas vnius coniugum alteri prodest. 25.4
2 Feriarum tempore nō potest procedi nisi in casibus expressis. 830.59
2 Feriato die an iudex procedere debet. 835. 73
2 Ferquidum id est, similem. 965.55.& 973. l. de porcis. in tex. & in addit.
2 Ferraria & Marchia specialiter subsunt Romanę ecclesię. 87.56
2 Feudum cum vniuersitate transit. 787.16
2 Feudum emi potest. 728.84
1 Ficta religio non excusat. 43.56
2 Fictio tīn ualet quantum veritas. 445.57
2 Fideiussio propter paupertatem remittitur. 5.76
2 Fideiussor, mandator & sponsor in quibus differant. 29.67
2 Fideiussor & ante obligationem & post accipitur. 29.68
2 Fideiussores idoneos esse debere. 1078. in tex. & in addit.
2 Fideiussor pro euictione tenetur. 32.77
2 Fidelitas quæ debeat haberi in principe. 823. in addit.
2 Fidelitatis duę habenę. 823.79
2 Fidelitas est triplex. 823.62
2 Fidelitas cum fama extinguitur & restituitur. col. 750.66
2 Fieri non dicitur quod commodè non fit. 792.55
2 Figura quid. 834.74
2 Figura actionis, id est, eius natura. ibid.
2 Filius prę sumitur bonus propter patrem. 89.5
1 Filius proximus est patris agnatus. 48.8
1 Filijs aliquid non tanquam hęredibus, sed vt filijs competit. 203.80
2 Filij perire fame non debent. 38.44
2 Filij appellatione qui veniant. 21.57
2 Filius tenetur defendere patrem verbo, sed non facto. 823.64
2 Filius conditionem matris sequitur. 1037. 42
2 Filius non amittit feudum ab auo acquisitum propter patris delictum. 774.48
2 Filiorum appellatione nepos continetur. 799.80
2 Filiorum appellatione nepotes ueniunt. 733.86
2 Filius an possit aliquo casu fraudari legitima. col. 116.80
2 Filius an ex delicto patris puniatur. 228. 25
2 Filius debet ali secundum patris facultates. 335.84
2 Filius prę teritus rumpit testamentum. 443.55 147.58
2 Filiusfa. habet hęredem. 125.7
2 Filij legitimi alios excludunt. 89.20
2 Filio quasi spectare videntur bona paterna. 289.20
2 Filiorum quinque sunt genera. 49.4
2 Filijs dantur quę non dantur extraneis. 58. 87 3.67.&
2 Filijs natura debetur hęreditas. 244.49
2 Filio arrogato quarta debetur omnium bonorum. 3.73 977.in
2 Fingandi, id est, fur manifestus. addit. 151.39
2 Finis excipitur. 1.17
1 Fiscus quid l. 4.& quare sic dictus. 1.8
1 Fisci Cęsaris, & Augustę par conditio. 4.7
1 Fiscus habet ius commune.
2 Fiscus est successor malè acquisitorum. 815.76
2 Fiscus vel Imperator non debet alienam possessionē iniustè capere, sed debet aggredi contra possessorem. 994.57 3.44
1 Fisco fit locus multis modis. 58.44
2 Fiscales res non vsucapiuntur. 58.44
2 Fœmina compositionē mortui corporis recipere non pōt: quia faidam leuare non potest. l. si quis Longobardus. de homicid. liber. homin. in tex. & in addit. 933
2 Fœmina quare feudum retinere non potest. 789.22
2 Fœminę ad feudum aspirare non possunt. 730.54 48.3
2 Fœmineo amore nil est fortius. 61.12
2 Fœnea possessio quę est. 104.56
2 Forbora unicus est filiⁱ⁹. l. ij. de succes. 1041
2 Forma denuntiationis euangelicæ. 828.10
2 Forma fidelitatis quæ sit. 750.20
2 Forte, dubitandi est particula. 49.4
2 Forum ex rei persona metimur. 417.52
2 Frangens os alicui qualiter puniatur. 921. in addit. 908.62
2 Franchi qui. 21.60
2 Fratris appellatione soror venit. col. 36.2 f.
2 Frater fratri filijs non extantibus succedit in feudo.

Tabula materiarum Voluminis.

2 Frea est mulier quæ est in mūdio alicuius. 1080. in addit.
2 Freda pro banno. 1002. in addit.
2 Frequenter dictio. 102. in addit.
2 Fructuarius loco domini habetur quo ad acquisitionē ex re vel ex opera serui. 923. 35
1 Fructus ex beneficio percepti ad hæredes transeunt. 118.42
2 Fructus aridi qui sint. 175.55
1 Fructum appellatione vindemia continetur. 134.80
2 Fugitiuus quis. 907.1
2 Fulfreal. l. j. de manumissio. 1093
2 Furor pro calore & fracundia. 917. 60. & 950.86
2 Furti pœna iure Longobardorum. l. lxxvj. de furt. 991.4.& in addit.
1 Furti actio cum sententia infamat infamia iuris. 181.44
2 Furum pœna, & qui sunt fures, & quotuplices. 807.10

G

2 GAlapur, dicitur qui cum furtuis vestimentis se transfigurat. l. fina. de eo q alij antestet. 950
2 Futura, lex aliquando respicit. 166.1
2 Gamallis, id est, ꝑfabulatis. 916.11.& 1139. in tex.
2 Gaphans. 1067.57
2 Gargathangi, id est, secundùm qualitatem personæ. l. In omnibus. de plag. & cōpositio. 922. in tex.
2 Garathinx, id est, legitima. 1018. in addi vel donatio. 1045. in addit.& 1055. in addit.
2 Gargangi pro aduenis. l. j. de aduenis. 1169. in tex.
2 Garens pro auctore laudato. 1085.85
2 Gasindium pro seruitio. 961. in addit.
2 Gasindijs, id est, valuasoribus. 934.81
2 Gastaldius siue actor dicitur cui domini res committitur gubernanda. 1058. in addi.
1 Geminatio criminis pœnam multiplicat. 191.53
1 Generale vel indefinitum verbum omnia comprehendit. 15.7
2 Generalis locutio personam loquentis nō comprehendit. 818.85
2 Generaliter prolatum, generalem capit interpretationem. 123.46
2 Genei is appellatione quælibet eius species continetur. 748.81
2 Geniculum pro gradu, item pro generatione. l. j. de successionibus. 1041.68
2 Gerontocomium. 52.36
2 Gesta parte absente non ita porrigunt effectus suos ad extraneos. 831.48
2 Giezi seruus prophetæ Elizei. 85.73
2 Gisiles pro testibus. l. j. de donat. quæ cum thing. 1055.& in addit.
1 Grauatus in vno, in alio releuari debet. 160. 58
2 Græca lingua an sit elegans. 57.7
2 Guadia est cum aliquis permittit se obligari aliquid faciendum vel dandum. 1070. in addit.
2 Guiderbora, id est, res libera. 1018. in addit.
2 Guildonia est adunatio. 958. in addit.
1 Gynecium quid sit. 104.56
2 Guidrigild, pœna est pecuniaria. 999.79. & figuatur v. vt penes legistas. §.

H

2 HAres mouere non debet quod, defunctus tacuit. 817.51
2 Hæredis appellatione continetur tantum filius masculus. 733.68
2 Hæredi non licet quod defuncto non licuit. 730.81
2 Hæres & testator finguntur eadem persona. 188.15
1 Hæres quandoque plus priuilegiatur defuncto. 199.20
2 Hærede non adeunte testamentum est nullum. 4.51
2 Hæres quādo teneatur ex delicto defuncti vel non. 1009. in tex.& in addit.
2 Hæres in eo quod defunctus retinebat cōtra conscientiam, qualiter peccet. 829.85
2 Hæreticus quis sit. 343.9
2 Homicida capite punitur. 808.38
2 Homicidium patratum à quatuor hominibus non dicitur absconsè factum. 954.9
2 Homicidium an maius sit delictum, quàm mortis consilium. 915.39
2 Homo præsumitur mori infra anni spatiū de vulneribus. 922. in addit.& 925.43
2 Homines ad malitiam dediti nihil est quod non inueniant. 55.23
2 Homines vnius prouinciæ an dicantur ex origine sicut in ciuitatibus. 847.78
2 Homo de terris ecclesiæ delinquens in Imperatorem, an poterit cōtra eum, uel per Imperatorem, vel per habentem ab eo authoritatem procedere. 850.79
2 Homo dici non debet, qui decentia naturę rationabili non facit. 34.10
2 Homo demarialis. 1095. in tex.
2 Homo chartularius. ibid.
1 Honestè quædam accipiuntur, quæ inhonestè petuntur. 18.76
2 Honores Ianuarijs calendis dabantur. 171. 25
2 Honores superioribus deferuntur. 171.62
1 Honor nolenti confertur. 237.45
1 Honorem vitans stultior est onus vitante. 106.3
2 Hostes qui. 907.11
1 Hypothecaria sex mēsibus tollitur. 156.79

I

2 IDerzon pro sæpe. l. xxx. de furt. 984
2 Ignorantia iuris neminem excusat. 167. 17
2 Ignorantia præsumitur, nisi contrariū probetur. 90.84
1 Ignorantia probatur eo quod contra non probatur. 227.83
2 Ignoto non est credendum. 302.71
2 Immoderationi est cōrariandum. 141.76
2 Impans. l. j. de manumissio. 1093
2 Impensarū ratione permittitur quod aliàs non. 342.4
2 Imperare sibi & legem ponere nemo potest. 914.66
1 Imperator a muneribus quandoque non excusatur. 72.65
1 Imperator quædam alienare non potest. 164.86
2 Imperator quatenus dns orbis. 824.5
2 Imperator vel princeps secularis non potest citare quem in terris ecclesiæ, sed scribit superiori vt notificet. 841.60
2 Imperator est fidelis & fidatus Papę. 850. 62
2 Imperator ante coronationem quid possit. 826.14
2 Imperator de spiritualibus se nō intromittat, nec Papa de temporalibus. 41.& 82
2 Imperator, pater est legis. 92.67
1 Imperium est æternum. 111.71
2 Imperium de cœlo prouenit. 248.3
2 Imperium a fortuna est. 1032. in addi.
2 Impossibile multipliciter accipitur. 914.2
2 Impubes omne crimen committit præter delictum carnis. 909.12
2 Imputatur ei qui se angustat. 246.33
2 Inchoata malo initio vix bono peraguntur exitu. 69.86
2 Incidentes arborem homicidium vel damnum inter se componere debent. l. si duo aut tres homines. de homicid. liber. homi. 929. in tex.& in addit.
2 Indefinita in iure æquipollent vniuersali. 908.77
2 Indiuidua hæredibus insolidum debentur. 772.55
1 Indigentibus dandum est. 272.54
2 Infamis non accusat. 1126. in addi.
1 Infamia facti, a dignitate repellit. 181.51
1 Infamis est qui sponsioni suę contrauenit. 184.48
1 Infamis factus dignitates perdit. 230.40
1 Infami non potest dari priuilegium. 40.80
2 Infamis procurator esse potest, non autem testis. 839.77
2 Infames & serui quandoque ad accusandū admittuntur. 826.60
2 Infamis & vilis potest hodie esse nuntius. 839.73
2 Inferior, superioris legem tollere non potest. 397.69
2 Infidelitas animi quid comprehendit. 848.7
2 Infinitas licitum aut illicitum non vitiat. 787.64
2 Ingratitudine amittit quis feudum, & redit in seruitutem. 768.59
2 Ingrediens religionem, se & sua deo dedicat. 443.80
2 Ingressus monasterium, pro mortuo habetur. 445.25
2 Ingressus monasterium, rerum suarum dominus esse non desinit. 761.77
2 Inguadiare pro detinere seu pignorare. l. xiij. de exercitalibus. 1000. & l. j. de his qui se in alter. seruit. 1092
2 Inimicus capitalis duplex. 310.12
2 Inimicitia a testimonio repellit. 309.84
2 Iniuriam augent locus & persona. 806.63
2 Iniuria loco qualiter fiat. 910.74
2 Iniuriarum in causa quid attēdendum. 806. 64. & an in ea possit agi ciuiliter & criminaliter. ibidem.
2 Inopia pœnam non aufert, sed auget. 809. 39
2 Inordinatum omne est confusum. 6.13
2 Inquisitio sub eadem forma fit, qua inquisitio. 827.37
2 Inquisitio pro inuestigatione facti. 827. in addit.
2 Instrumentorum editio non petitur in causa sine figura iudicij. 836.44
2 Instrumenti facto delegari nō potest. 152. 60
2 Intertiatæ res, quę iam in tertiam manum sunt translatę. 1083.82
1 Interuersores qui. 5.43
2 Intestatus decedit quis sex modis. 21.54
2 Inualidum ab initio, ex post facto non conualescit. 772.74
2 Inualidum, temporis diuturnitate non cōualescit. 815.66
2 Inuentarium coram iudice faciendum. 11. in addit.
2 Inuentarium quid, & vnico contextu fieri. 12.33.
2 Inuidia maximè inter fratres orit. 152.52
1 Irenarcha quis dicatur. 5.71
2 Italiæ appellatione omnis lingua Latina cō tinetur. 847.81
2 Italia, prouinciarū domina dicitur. 219.81
2 Italia tributa non soluit. 111.87
2 Itineranti licitum est rumpere clausuram pro suo transitu. l. x. de dam. iniuria dat. in tex.& in addit. 964
1 Iudęi ex consuetudine aurum coronariū prestant. 96.42
2 Iudex per inquisitionem procedens est loco accusatoris. 827.38
2 Iudicis assertioni non creditur. 736.64
2 Iudex non est qui literas nescit. 253.59

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum voluminis.

2 Iudex quibus casibus nō cognoscit de causa appellationis. col.280.22
2 Iudex iudicando sedere debet. 225.52
2 Iudicare an debeat iudex secundùm suam conscientiam. col.105.16
2 Iudicari non debet de nocte. col.272.72
2 Iudex ad priuatam inquisitionem procedit circa eos qui agere nō possunt de iure, in querela patris de filio, domini de liberto, humilis de potente. 827.76
2 Iudex in cuius territorio degit citandus si negligat citationem ad literas citantis notificare, tūc iudex extra territorium, citat per edictum, vel per nuntium. 841.64
2 Iudex qui cognoscit causam sine strepitu cogitur audire partē volentem sibi in occultò aliquid dicere. 834.62
2 Iudex procedens sine figura iudicij nō potest reijcere exceptionem prescriptionis. 838.67
2 Iudex si iniustè hominem diffecerit, qua pœna puniatur l.76.de fur. 991.& in addit.
2 Iudex si nolit facere iustitiam tenetur damnum resarcire. 806.45
2 Iudex non procedit, quando ei constat citationem non peruenisse ad notitiam citati. 842.83
2 Iudex inquirens à quibus debeat incipere. 988.in addit.
2 Iudex qui citat per edictū quomodo moderabit terminum dandum citato ad comparendum. 841.1
2 Iudex debet scribere principi quādo post sententiam latam apparet de innocentia accusati. 844.13
2 Iudex non veniēte absente data dilatione, potest cōtra ipsum vt in contumacē procedere. 841.25
2 Iudex debet iudicare secundum allegata & probata. 98.in addi.
1 Iudicis defectu licet alicui se facere iudicem. 49.25
2 Iudices & magistratus à quibus constituendi. 808.77
2 Iudice inquirente ex officio, vel per denuntiationem in crimine læsæ maiestatis si superueniat accusator nō recedit ab inquisitione. 827.70
1 Iudici incumbit facere quod per notariū non potest expediri. 2.31
2 Iudex præcedēte causæ cognitione in causa sine figura iudicij absque alia sententia potest rē capere, & illam distrahi iubere. 836.76
2 Iudex qui habet procedere prout sibi videbitur, vna via electa potest ad aliam redire. 837.4
2 Iudicium aquæ feruentis .l. si quis ex leui causa.de homicid.liber.homi. in tex. 939. & in addit.
2 Iudicium pro actu examinationis & decisionis causæ. 834.86
2 Iudicij figura quid. ibid.
2 Iudiciorum vigor ad quid constitutus & in eentus. 806.43
2 Iuratur de calumnia in causa appellationis. 393.80
2 Iurans malignè peierat. 83.84
2 Iurare quando quis dicatur. 810.1
2 Iurandum de calumnia in processu sine fraura iudicij. 835.86
2 Iurans terrā domini defendere bona fide non minorem defensionem debet in ea, quam in propria. 908.82
2 Iusiurandum loco probationis succedit. 745.85
2 Iusiurandum quasi probatio dicitur. 742.70
1 Iuramento uxoris creditur de bonis viri defuncti. col.58.20
2 Iusiurandum an & quando seruandum sit. columna. 162.66
2 Iureiurando quis obligatur. col.252.13
2 Ius naturale vel gentium non nisi per sententiam amittitur. 851.76
2 Ius ex quo sumit vindicta, duplex. 826.65
1 Ius petendi tripartitum est. 57.3
1 Ius publicum per constitutos in dignitate expediti debet. 181.2
2 Iure est potior, tempore prior. 234.61
2 Iuri qualiter potest renuntiari. col.314.84
2 Ius est quadruplex. col.157.44
2 Iuris nō transfert quis plus in alium, quàm habeat. 788.30
2 Iurium multiplicitas. 851.74
2 Iura duo fortiora sunt vno. 377.48
2 Iura potiora & plura præualere. 13.62
2 Iuris ignorantia in damno vitādo emptori non nocet. 63.25
2 Iurisdictio licet origine fuerit iuris gentiū, tamen dicitur de iure ciuili. 851.46
2 Iustus septies in die peccat. 57.60
2 Iuuenes vix feruori naturæ resistere possunt. §. finautē non valuerit. in auth. de nō elig. secund. nub. in tex. 22.& 47.85

L

2 LAesę maiestatis in crimine procedi potest per denūtiationem à quocunq; factam. 827.60
2 Launechild, donatio est vniuersorum bonorum, & non rei singularis. 1064.16
2 Largica pro coxa. l. penul. de his qui insidiand. ferier. 920
1 Laudibus nō debet extolli malitia. 119.37
1 Legatus quis dicatur. 86.75
1 Legati apostolici non debent in episcoporum domibus hospitari. 244.41
2 Legatum testamēto, potest per codicillos adimi. col.405.53
2 Legatum & fideicommissum speciale paria. 4.23.& 6.84
2 Legis forma quæ sit. 807.77
2 Leges Romanorum consuetudinem non vincunt. 721.70
1 Legem facere potest præfectus. 161.27
2 Lex noua non limitatur, nec distinguitur p leges veteres, si in lege dicatur non obstante lege quæ generaliter uel specialiter contrarium dicat. 845.41
2 Lex vna quando est specialis quo ad personas & magis generalis quo ad causas, alias specialis quo ad causas, & generalis quo ad personas, an tunc prima limitetur per secundā, uel secunda p primā. 845.56
2 L.fi.C.in qui.cau.in inte. restit. non est necessa. quod limitatur per l. properandum. C.de iud. 845.72
1 Legibus qui succumbat. 3.60
2 Lex ad futura trahitur. 256.74
2 Lex debet esse clara. col.333.15
2 Lex est mitior homine. 143.14
2 Lex est iudice mitior. 276.83
2 Lex futurum tempus respicit. col.335.59
2 Lex non debet derideri. 322.84
2 Lex noua veterem interpretatur. 421.10
2 Leges ad præterita aliqñ trahunt. 353.67
2 Leges non determinant de raro accidentibus. col.183.87
2 Leges propter malos factæ sunt. 298.46
2 Leges sunt scientia moralis. 129.5
2 Leges veteres nouas determinant. 303.38
2 Legum correctiones vitandę sunt. 230.24
2 Lex neq; viuere ī paupertate neq; mori in anxietate permittit. §. fi. in auth. de hæred. & falcid. in tex. 16
2 Lex præcipit voluntatem morientis seruari. 16.36
2 Leges priores ad posteriores trahuntur, non contrà. 1923
2 Legis frustrà inuocat auxilium qui in eam committit. 914.29
2 Legis virtutes quatuor. 2.77
2 Legitimū factum per superueniens turbatur. col.728.27
2 Legitimum quid. 4.56
2 Leprosus à ciuitate expellēdus. 1058.1add.
2 Leudū, pro ptio interfecti. 939.6.& 940.5
2 Libellus quid, & quid continere debeat, & quare inscriptis dandus. gl. in verb. libelli. §. illud. in auth. de exhib. reis. 197.76
2 Libellus etiam in personali actione in rem certam continere debet. col.348.38
2 Libellus tria continere debet. col.197.76
2 Libellus porrigitur in denuntiatione euangelica, iis cōtestatur, & sententia in scriptis fertur. 828.13
2 Libellus potest produci corā iudice eo nō sedente & etiam die feriata ob necessitatē hominum. 834.5
2 Liber de monasterio recedēs res ibi dimittit. 35.7.& 36.81
2 Liberi omnes erant à principio. 237.50
2 Liberatus ab actione & petitione partis gs non est, licet composuerit pro emenda. 946. in l. 4 de exercitalib. in tex. & in addit.
2 Libertas antiqua quæ est à iure naturali inuenta. 2.8
2 Libertus quas operas patrono præstet. 260.10
2 Libra auri ex lxxij. aureis fit. 100.22
1 Licentias & licentiatus æquè puniuntur. 247.nume.62 61.78
2 Licentia pro necessitate. 299.37
2 Licet quod expresè nō prohibet. 299.37
2 Licet in specie quod nō in genere. 805.39
2 Licet antea quod postea non licet. 728.74
2 Licet insolidum quod pro parte nō licet. 787.23
2 Licet per aliū quod per se nō licet. 749.77
2 Licitum facit ex illicito personarum qualitas & differentia. 741.87
2 Lidolaip. 1056.1
2 Lites per pugnam dirimere, impium. l. recolimus. 2. in fin. de homicid. liber. homi. 935. in tex.
2 Lis qualiter cōtestetur. gl. in verb. litis contestationem. §. illud. in auth. de exhib. reis. 199.65
2 Lite pendente supplicare nō licet. 353.20
2 Lite non contestata quādoque definitiue pronuntiatur. 763.33
2 Litis contestatio an requiratur, quando proceditur sine figura iudicij. 835.77
2 Lis cōtestatur in causis summarijs: & libellus ita debet formari sicut quando ordinariè proceditur. 830.25.& 28
2 Litis contestatio dicitur fieri in præsentia. 843.84
2 Literatus debet esse iudex, aduocatus, & medicus. col.271.3
2 Locatio dominium non mutat. 930.70
2 Locus illicitum facit licitum. 726.46
2 Locus auget delictum. 911.58
2 Loca venerabilia inter se excluduntur iūlùm quadragenaria præscriptione. l. xj. de præscrip. 1102. in tex. & addit. 91.7
1 Logographi qui dicuntur. 846.76
2 Lombardia de iure Cano. non est prouincia. 441.73
2 Lucrari nō debet quis cum aliena iactura. colum. col.432.20
2 Ludus schacorum non est clericis prohibitus. 68.13
2 Luna habet radios lugubres. gl. j. in auth. vt iudic. sine quoquo suffrag.

M

2 MAchinatio consistit in arte uerborū. 849.78 417.82
2 Magistratus durante officio cōueniri non potest. Magistra-

Tabula materiarum Voluminis.

2 Magistratuum habentium ordinariam iurisdictionem quinque genera. 225.82
1 Minor p[illegible] specialia habet. 333.2
2 Maiestatis reus successorem non habet, nisi purgata fuerit eius innocentia. 906.66
2 Maior numerus trāscēdit minorē. 393.44
2 Maior pars quando dicatur. 388.37
2 Maiores iudicis maiori pœna puniendi quam minores. 806.54
1 Maiorum delicta cælari debent. 266.20
1 Maiorum pœna, minorum est terror. 19. 24
2 Maius trahit ad se minus. 915.56
2 Mala fides vēditoris nocet emptori. 383.5
2 Malum omne facile malitiosus excogitat. 243.47
2 Mala tractatio, quæ sit. 1037. in text. & in addit.
2 Maleficia fieri malum est propter aliorum exemplum. 848.68
2 Malo vno precedente alia sequūtur. 69.84
2 Malitia supplet ætatem. 909.8
2 Malum pro placito l. j. de armis intra patriam non portand. 1118.& in addit.
2 Malus semel semper præsumitur malus: & contrà. 36.37.& 201.66
2 Mancipium inter & colonum est differentia. 52.57
2 Mandator tātum ante obligationem accipitur, nisi in casu. 29.70
2 Mandator, fideiussor & sponsor differunt 29.67
2 Mandatum principis quid sit. 103.19
2 Mannire pro denuntiare & monere. 1126 & in addit.
2 Manus appellatione cætera membra veniunt. 109.24
2 Maritus succedit vxori in omnibus bonis nisi in feudo. l. fi. in fin. de successio. 1055. & in addit.
2 Mariti in vxorem potestas. 915.80
2 Maritima consuetudo nostris non repugnans legibus seruatur. 419.2
1 Marmor, saxi appellatione venit. 103.81
2 Masculi melior est conditio, quā fœminæ. 729.2
2 Masculinus sexus fœmininum continet, non contrà. 906.40
2 Mater secundò nubēs an perdat vsumfructū donationis sibi factæ à marito. 18.70
2 Matrimonium vno tantum superstite pēdet. 335.13
2 Matrimonium fuit à deo institutum. 129. 61
2 Matrimonium sine dote & scriptura valet 367.22
2 Matrimonium potest esse sine dote, sed nō econtra.
2 Matrimonium soluitur frequentis more. 152.77
2 Mechanica ars quæ dicatur. 61.14
1 Medici salaria ex publico habere debent. 81.72.
2 Medium eligendum est. 124.78
2 Medium tenuere beati. 171.5
2 Memorphin, vecorin, oberos sunt verba iniuriosa. 1012. in tex. & in addit.
2 Mendacium nonnunquā punitur. 123.81
2 Mephium quid. 1030.14
2 Merum & mistum imperium magnis tantum magistratibus committitur. 99.38
1 Metati qui dicuntur. 243.56
1 Metrocomia quid sit. 28.11
1 Metroici qui sunt. 3.7
2 Miles & clericus renuntiare possunt eorū priuilegijs. gl. in verb. personali fideiussione. §. illud quoque in authē. de exhib. reis. 199.21
2 Militare pecunia tunc quis dicitur. 325.82
2 Militis creatio quomodo fit. 1113.14
2 Militia simplex non est dignitas. 226.3
1 Militanti e diuersi sunt gradus. 202.15
2 Mutari nō debent, quæ interpretationem certam habent. 791.64
2 Mutatio nominis est permissa. 251.45
1 Mutans ecclesiæ, in eius vtilitatem versum probare debet. col.589.44

N

2 NAaman leprosus. 85.73
2 Natura nouitati studet. col. 17.40
2 Natus ex illicitis nuptiis nec filius dicitur, nec est alendus à patre: & omni beneficio excluditur. 90.67
1 Naufragium vnde dicitur. 100.63
1 Nauta quādo d naufragio tenetur 102.26
2 Negatio præpositā signo vniuersali facit equipollet suo contradictorio. 846.63 Postpositā equipollet suo contrario. ibid. Præpositā & postpositā equipollent subalternę. ibid.
1 Negatiua probatur eo ipso qnod non probatur contrarium. 9.50
1 Negligentia iudicis est punienda. 24.30
2 Negligentia cuncta lædit. 267.36
1 Negotiatores militare nō debent. 210.28
2 Negotium quo casu reo absente possit liquidari in criminalibus. 844.39
2 Nepotes filiorum appellatione in successionibus continentur. 931.80
2 Nepotes succedunt auo cū patruis. l. xix. de succes. 1049.& in addit.
2 Neposan succedat patruo existente 942. in addit.
2 Nimium omne vertitur in vitium. 26.6
2 Nobilitatur pater per filium &c. 269.45
2 Nobiliores prælegi debent. col. 98.2
2 Nomē facto deficiēte parū pdest. 343.17
2 Nomen consequens est rei. col. 130.0
2 Nomine carens, caret & nominis effectu. 301.56
2 Nosocomium quid sit. col. 52.32
2 Notarij iurisperiti esse debent. l. fi. de offic. iudic.
2 Notarij boni & veraces eligendi. 1112. in text. & in addit.
2 Notarius partibus debet esse notus & gratus. l. fi. de manumiss. 1096
2 Notorium pro veritate habetur. 848.45
2 Nouissima pœna est vltimum supplicium. 192.13
1 Numerarij qui dicuntur. 91.14
2 Nummularius quis. 33.55
2 Nuntio asserenti se portasse literas citationis creditur, etiam si pars neget. 840.47
2 Nuntius constituitur à iudice. 839.71
2 Nuntius de iure ciuili debet eligi persona diues & honesta. 839.76.
2 Nuntius iurat se facturum officium legaliter. 839.80.
2 Nuntius si eligi debet à concilio, tunc constare debet de eius electione, non si à iudicibus eligitur. 840.1
2 Nuntius non citat sine cōmissione. 840.4
2 Nūtio citanti in prouincia citatus credere debet, secus si citat extra puincia, quia nō creditur sine literis. 840.5
2 Nuntio delegati citanti non creditur sine literis. 840.20
2 Nūtius cōis multa habet nomina. 274.70
2 Nūtios legales iudex habere debet. 274.81
2 Nuntium non posse tutè accedere ad locū citationis quando dicatur. 840.73
2 Nūtiū quē esse an credat sine literis. 840.19
2 Nuntio referenti se citasse, & in dependentibus ab eius officio creditur. 840.24
2 Nupta non videtur, quæ virum pati non potest. 1011. in addit.
2 Nubere est consultius quàm vri. col. 22.79
2 Nuptiæ incestæ & nefariæ differūt. 89.30

O

2 OBcros, Vecorin, memorphyn sūt verba iniuriosa. 1012. in text. & in addit.

Obe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum Voluminis.

2 Oberos.i curtis ruptura.l.fina. de homi.in curt.alien. 976
2 Oblatio ad multa valet. 318.8
2 Obligationis origo potius quàm titulus inspicienda. 6.84
2 Occidere non licet frigam seu fortilegam 954.in addit.
2 Occidens ob tutelam sui corporis, filiorum suorum, vxoris, vel alterius personæ cõiunctæ, vel etiam rerum, non tenetur de homicidio.l.si quis liber homo. de homicid liber.homi.in tex.& in addi. 933
2 Occidere licet tam pro defensione rerum quàm personæ. 955.74
2 Octo.ild pœna est pecuniaria l.j. de sedit. contra iudic.leuat. 960.in text.
2 Occultum dicitur quod nõ potest videri. 849 in addit.
2 Oeconomus 46.5.& 224.34
2 Officiali facenti aliquid vltra suum officiũ legitime resisti potest. 850.7
1 Officium aut dignitatem male seruans, eis non inuatur. 215.76
1 Officia duo nõ debet quis habere. 203.11
1 Officia duo regulariter quis habere non potest. 207.16
1 Officialis delictũ dominum punit. 35.70
1 Officialli modum excedenti resisti potest. 260 61.
1 Officiali non ꝓbanti non creditur. 215.21
1 Officiales maiora mala quàm alij commit tunt. 4.86
2 Onerare non potest testator quem nõ honorat aliquo commodo. 4.34
2 Onus vbi est & emolumentum. 72 23
1 Optio quid sit. 5.78
1 Ordo in rebus fiscalibus vendendis. 9.6
1 Ordo in oneribus seruandus. 90.21
1 Ordo conueniendi fisci debitores. 7.68
2 Oruo scripturæ seruandus. 7.19
2 Ordo vbi non apparet sorte dirimendum est. 7.24
2 Ordo scripturæ quandoque non seruatur 383.5
2 Ordinarius an possit recusari. 100 37
2 Ordinatus in sacris non debet habere vxorem. 440 45
1 Origo non dicitur patris domiciliũ. 63.47
2 Orphanotrophium. 52.48
2 Os alicui frangens qualiter puniendus. 921.in addit.

P

2 Pacis confirmatio est ipsa vera iustitia. 991.in addit.
2 Pactum legis commissorię inter extraneos valet. 1076 in addit.
1 Pactum facit quod consuetudo facere potest. 137.3
2 Pactum de futura successione feudi an valeat. 771.9
2 Pactum licitum facit quod alias nõ liceret. 757.62
2 Papa iurisdictionem temporalem imperij non habet. 41.46
2 Papa temporalibus immiscere se non debet. 41.42
2 Papa citat quemlibet vbicunque existentem, & officialis imperij qui præest vniuersitati potest homines existẽtes in qua libet prouincia imperij citare. 841.55
1 Papa in pede osculari debet. 198.20
2 Paranymphis, id est, pedissequis. 953.50
1 Paratereda quid sit. 254.9
2 Parentum dedecus est aliquem esse malum. 90.70
2 Pares potentioribus esse non possumus. 66.22
2 Parœchus quis dicatur. 55.3
2 Patricidij pœna remissiuè. 803.69
2 Pars est citanda in iudicio agitando sine figura iudicij. 835.32
2 Partes ambæ quod voluntariè faciunt, non fit contra legem. 1077. in addit.
2 Partes citantur ad audiendum sententiam in causa, sine figura iudicij. 836.52
2 Partis nomine venit dimidia. 903.11. & 732.40
1 Partem retinens, totum retinere videtur. 147.22
1 Partus aliquando ventrem non sequitur. 141.80
1 Partus sequitur ventrem. 47.16
2 Parum dictio quid denotet. 1,58
2 Pater cogitur tertiam partem bonorum suorum filiæ relinquere. 1064. in text. & in addit.
2 Pater potest legitimè cogi ꝓ filio. 232.25
2 Patientia pro consensu habetur. 436. 6.& 743.39.& 803.75
1 Patriam suam relinquere est impium. 62. 42
1 Patricius nemo fit, nisi alia dignitate præcedente. 53.7
2 Patronus in alienatione ecclesiasticarum rerum debet consentire. 384.36
2 Pauperes adiuuare laudabile. 89.13
2 Paupertas aliquando prodest. 399.84
2 Peccata suos teneãt auctores. 979. in addit.
2 Pendere quædam dicuntur. 149.2
2 Pedica pro laqueo siue reti quo animalia capiuntur.l.fin.de venatori. 991
2 Pensionis diminutio inquãtum fiat. 59 46
1 Pensio est in fine anni soluenda. 271.31
2 Peregrini sunt in defensione & saluagardia principis. 938.in addit.
2 Peremptorium requiritur etiam in summariis. 820.54
2 Periculum incurrat id est moriatur. 903. 23
2 Peritum & approbatum in exercitio eligens excusatur. 930.58
2 Periurus vt infamis à testimonio repellendus. 1124.86.& 193.7
2 Periurium anceps subire quis non debet. 786.4
2 Peieras mortem æternam expectat. 157.3
1 Permitti intelligitur quod non prohibetur. 3.33
2 Personæ factum, in damnum ecclesię non redundat. 389.73
2 Personarum legitimatio necessaria in iudicio sine figura iudicij agitando. 835.33
2 Persuadere pius est quàm consilium dare. 955.50
2 Petitio requiritur in iudicio sine figura iudicij agitando, licet nõ solennis, & sufficit quòd contineat factum & in actis rediga tur, nec cõclusio. requiritur. 835.45 & 53
2 Petulantes, id est, callidè extorquentes, vel superbi, vel turpes, seu malę opinionis. gl. in verb. petulãtes. §. quod autem. l authẽ. de trien.& semis. 124
2 Phadelphium quid.l.si maritus.de homic. liber homi. 931
2 Phaderphium quid.l xvj.de successi. 1047
2 pignus plus debito valere debet. 201.31
2 Pignori obligatum alienari non potest. 166.74
2 Plagarum significatio. 921.in addit.
2 Pluralis numerus quandoque continet singularem. 927.67
2 Placitum pro litigio seu iudicio.l.fi. de his qui ad palat venire contemp. 1115
2 plusquã, quid.l.3. in fin. de homi. libe. ho. 928.in text.
2 Pœna subtrahentis vestes mulieri in fluuio se lauanti.l.annũciatum. de iniur.mul. in tex.& in addi. 852
2 Pœna dignus quis efficitur per solum actum, non per sententiam, sed factus per eam declaratur. 848.49
2 Pœnæ quæ vindictam publicam imponunt, non iure obligationis, sed iudicis officio imponuntur. 948.54
2 Pœnæ legum sunt moliendæ. 715.56
2 Pœna adiecta statuto imponenti iudiciali quid facienti quod tenet si statutum tenet. 853.16
2 Pœnæ rebellium sunt tres. 851.15
2 Pœnam inferri bonum est propter exemplum. 848.70
2 Pœna est dilecti merces. 434.4
2 Pœna vnius multorum est terror. 107.27
2 Pœnam similem per delictum exigit. 405. 34
2 Pœnæ sunt minuendæ in dubiis. 65.33
1 Pœna falsi est pœna capitis. 268.8
1 Pœna grauis pro delicto paruo imponitur. 190.64
1 Pœnæ legum differri non debent. 249.35
2 Pœna iudici iniuriam inferentis. 918.in addit & in l.ij. de conuitis. ibid.
2 Pœna improperantis viro eius vxorem fornicasse.l.iij.de aduiter. 1005. & in addit.
1 Pœnitentia post factum non habet locum. 178.4
2 Positiones & articuli habent vim litis contestationis quãdo proceditur sine figura iudicij. 835.80
2 Possessionem transferendi quinque sunt casus. 784.77
1 Possessorium ante petitorium iterari debet. 132.47
2 Potestates terrarum debent expellere hæreticos. 84.47
2 Potestas habens liberum arbitrium non potest facere iniustitiam parti, sed solennitatem iuris ciuilis omittere potest. 838.59
1 Pragmatica sanctio fit cum procerum cõsilio. 217.59
2 Pragmatica forma quid est. 65.10
1 Præbendas duas habere non licet. 226.64
2 Præconi creditur dicenti aliquid se præconizasse. 842.48
2 Præconia debent fieri in locis publicis. nec in relatione debet locus facti præconij ex primi. 842.48 157.78
2 Præfecti prætorio priuilegia. 157.3
2 Præiudicium non fit agere non valenti. 363.36
1 Prælatus malus bonum subditum timet. 216.73
2 Prælatus ecclesię collegiatæ est iudex ordinarius in sua plebe. 98.in addit.
1 Præmium non debet quis pro pœna reportare. 46.16
2 Præscriptio contra impuberes non currit. 147.4
2 Præscriptio temporalis quandoque contra minorem currit. 15.82 87.20
2 Præscriptio est odiosa. 87.36
2 Præscriptione dominium directum an quæratur. 87.36
2 Præsens respectu absentis quis multis modis dicitur. 30.33
2 Præsens aliquando suspensum esse dicitur. 20.76
2 Præsumitur semel bonus semper esse bonus & econtra. 36.37.& 201.66.
2 Præsumptio ex retroactis capitur. 39.42
2 Præsumptionem facit vnus testis. 309.71
2 Præsumptione damnatur quis aliquando. 373.44
2 Præsumptionem inducit vnius depositio. 785.52.
2 Præteritus pro exhæredato habetur. 51.
2 Præterita non respicit lex. 1196
1 Pretium in venditione, non in aliis contractibus interuenit. 56.47

P. iiij

Tabula materiarum Voluminis.

1 Primicerius & secũdicerius quisint. 190.31
1 Primicerius quatuor priuilegiis donatur. 191.19
2 Princeps est res animata in terris. 173.32
2 Princeps omnium pater est. 356.8
2 Princeps qñq; directo adiri debet. 75.31
2 Principis sententia est lex. 182.13
2 Principis sẽtẽtia debet esse scripta. 353.6
2 Princeps Deus in terris. 823.75
2 Princeps est in terris lex animata. 3.73
2 Princeps adorari dicit, alij salutari. 196.28
1 Princips sunt omnia. 219.191
2 Principis officialibus resisterelicet. 3.64
1 Principis voluntas lex est. 50.85
2 Principis voluntas est lex. 41.52
2 Princeps solus.& non alius iudex, potest cõdemnare ciuitatem aratro, subiicere & homines ciuitatis captę illam dimittere cum omnibus bonis, & ad aliam se transferre. 852.56
2 Princeps quid facere possit de iure Lõgobardorum. 914.52
2 Princeps scribens castro vt ciuitati facit ipsum ciuitatem. 847.36
2 Princeps legibus viuere debet. 914.16
2 Principi non obedientes vel non receptã tes gentem suam de iure antiquo non puniebantur ipso iure, hodie tamẽ dicuntur rebelles. 849.11
2 Principi nihil celandum.l.ij. de ariol. 1110. & in additio.
2 Prior & primus dictiones. 6.27
2 Priuato datur resistẽdi facultas. 396.20
2 Priuilegia extra corpus iuris posita tolluntur per simplicem clausulam, non obstante. 846.5
2 Priuilegia inserta in corpore iuris non nisi specialiter tolluntur, vel per legem specialem sequentem habentem maiorẽ specialitatem. 846.12
2 Priuilegia in corpore iuris inserta non reuocantur nisi specialiter fiat de his mentio. 846.12
2 Priuilegium perdit, qui eo abutitur. 11.10. 44.16.& 80.8
2 Priuilegium primum præfertur secundo. 317.39
2 Priuilegia antiqua renouari debent. 357
2 Priuilegium hæredibus datur, quod defuncto non competebat. 398.14
1 Priuilegiũ amittit qui eo abutitur. 128.78
1 Priuilegium durat etiam finita dignitate. 193.29.
2 Priuilegium in quibusdam ad filios transit. 197.66
1 Priuilegium officialium dignitate finita non perditur. 188.36
1 Priuilegium patris filio prodest. 201.82
1 Priuilegium personale an ad successorem transeat. 75.46
1 Priuilegium primum per superueniens non tollitur. 211.25
1 Priuilegia personales sanctiones dicuntur. 176.6
1 Priuilegia vteranorum renouari debent. 175.10.
1 Priuilegiator est fiscus quã ciuitas. 123.79
2 Probatio plena quæ dicatur. 830.64
2 Probatio per iuramentum sufficit in causis summariis & modici pũ iudicij. 830.72
secus vbi præiudicium fieret reo. 831.4
2 Probationum inopia testes admittuntur. 814.58
2 Probanda in denuntiatione euangelica. 829.20
2 Probandi modi sunt quatuor. 301.9
2 Procedi per inquisitionem nõ potest nisi certis casibus de iure communi. 827.2
2 Procedi per inquisitionem de iure canoni co potest præcedente fama. 827.21
2 Proceditur per inquisitionem in crimine maiestatis. 827.20
2 Processus cõtra absentem semper dicitur summariè agitari. 831.42
2 Processus non vitiatur in causis summariis licet non seruetur ordo. 826.56
2 Proclamatio facta ad regem facit actionẽ transitoriam contra hæredes. 1084.29
1 Procuratoris officium est ville. 45.2
2 Procuratorẽ constituere quis non cogitur 226.24
2 Procurator in criminalibus non admittitur etiam si ex forma statuti contra absentem procedi possit. 843.38
2 Procurator in crimuinalibus admittitur, quando pœna venit imponenda à relegatione infra. 843.62
1 Procurator Cæsaris non vendit rem Cæsaris sine speciali mandato: fisci verò. fic. 8.81
2 Procurator frustrà interuenit ad crimen publici iudicij. 909.28
2 Proditorie fieri dicitur quando aliquid corpore fit. & animo aliud gerit. 848.23
2 Proditores acriter puniendi. 1170. in addit.
2 Programma quid. 25.56
1 Prohibitũ in vno, in alio cõcedit. 137.55
2 Promittere & dare in delictis æquiualent. 429.1
1 Pronuntiari de futuro potest. 150.68
2 Prosequi cogitur qui semel voluit. 349.3
2 Protocollum quid sit. 184.87
1 Protostatię munus quid sit. 68.41
2 prouinciæ appellatione quid veniat. 846 73.& 847.59
1 Prouincia pro ducatu capitur. 257.24
2 Prouincia distinguitur secundum Canoni per Archiepiscopatus. 847.42
2 Prouincia pro regno. 906.70.& 907.61
2 Prout dictionis acceptio. 837.13
2 Proximus qs. 377.20. & 729.86.& 942.60
2 Pthocotrophium. 52.41
2 Publicatio requiritur in catibus, in quibus potest procedi sine figura iudicij. 844.22
2 Publicatio fit in criminibus. ibidem.
2 Publicatio testium an requiratur. 836.30
2 Publico iudicio dãnatus infamis est. 252.85
1 Pudori parcendum est. 148.87
2 Pugna, modus probandi. 909.45
1 Pugnantes virtutis gratia, Athleræ dicuntur. 82.17
2 Pugnare per se quibus casibus quis debeat. 940.in tex.& in addit.
2 Pugna de infidelitate pt̃ fieri. 1148.in addi.
2 Pugnam ꝓ homicidio fieri in quatuor casibus. 935.in addit.
2 Pugna odiosa, & legi displicet. ibidem.
2 Punitur quis ubi deliquit. 73.37
2 Punitur quis propter contemptum iussionis regis. 937.in addit.
1 Punitur quandoque filius ex patris delicto. 145.33
1 Punitur plus ignobilis quàm nobilis pro eodem facto. 153.25
2 Puniri quis non debet vltra quam deliquit. 786.79
1 Pupillus, ecclesia, respublica quandoque æquiparantur. 14.25
2 Putans se de crimine rebellionis infamatum potest peti pronuntiari se nõ esse talem. 851.26

Q

2 Quarta an statim post ingressum potest peti. 38.40
2 Quartam substantiæ uiri quãdoque habet vxor. 241.30
2 Quarta quæ. 5.3
2 quarta patri debita an acta. 3.78
2 Quatenus dictio. 1.77

R

2 Racemos tres in manu capere licet transeunti. l. xxxix. de fur. & in addi. 984
2 Ratione legis cessante cessat lex. 825.72
2 Rationes duæ vincunt vnam. 282.78.& 138.63.
2 Rebellare idẽ est quod resistere, & resistere potest fieri faciendo, vel non faciendo, vel non obediendo. 848.80
2 Rebellare occultè quomodo quis dicatur. 849.56.
2 Rebellẽ an occultè occidere liceat. 852.34
2 Rebellis etiam dicitur quid dicit se subditũ Imperio, sed rebellat odio psonæ Imperatoris. 849.20
2 Rebelles qui dicantur, vbi quòd quinque modis quis dicitur rebellare 849.29
2 Rebellionis nomen ab eo quod antiqui dicebant duelles, quomodo differat. 849.34
2 Rebellis dominium bonorum retinet, sed fecura condemnatione confiscat. 851.33
2 Rebellis non priuatur ipso iure iurisdictionibus, quas habebat. 851.45
2 Rebellis quas obligationes, & promissiones amittat. 851.63
2 Rebellis per solam rebellionẽ quomodo gdat ea, quę habet à iure Gano. sen à summo Pontifice, à sua ciuitate, vel ab aliis regibus. 851.74
2 Rebellis Imperij, & bannitus Imperi differunt, quia primum est mortale, secũdum medicinale. 848.32
2 Receptatores qui sint, & eorũ pœna. 809. 54
2 Reditus inter immobilia numerantur. columna. 246.61
2 Referendari qui. 47.1.& 86.84
2 Regis ministri malignando multa ei bona possunt auferre. 1010. in addit.
2 Rex Robertus quomodo poterat cõdemnari ab Hẽrico Imperatore pro rebelli, & de crimine lasæ maiestatis. 850.50
2 Regum & Principum est de causis arduis summariè cognoscere. 833.86
2 Regum & iurisdictionis origo est de iure gentium. 851.45
2 Regium est de archiepiscopatu Rauenẽsi. 846.77
2 Relatio nũtij potest fieri de plano. 834.11
2 Relicti verbum ad institutionem adaptatur. 7.58
2 Relictum, vel relinquo respicit institutionem. 7.60
1 Renunciat qui se periculo supponit. 213.43
2 Renuntiare possunt miles & clericus eorũ priuilegis. 199.21
2 Renuntians iuri suo debet illud scire. 43.38
2 Reparari debent antiqua rescripta, 253.60
2 Res pro crimine maiestatis nõ semper infiscantur. 908.33
1 Res donata antequam tradatur, donans remanet dominus.i.in addit.
2 Rem propria authoritate an auferre liceat 806.11
1 Res quandoque pretij loco succedit. 235. 26
2 Res exigua vsque ad libram auri dicitur 255.20
2 Res tribus modis peti potest. 197.79
2 Rescripti forma à iudicibus nõ debet transcendi. 273.39
2 Resistẽs officialibus Imperatoris circa officium eis commissum quando sit rebellis, intellige de officialibus qui principaliter sunt pro eo. 850.4
2 Responsio lege non probata non valet. 117.75
2 Restitutio natalium plenam dat ingenuitatem. col. 236.85

Reten-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum Voluminis

2 Retentionis iure quis non vtitur licet res ad eum peruenerit sine vitio.894. in addi.
2 Retineus Falcidiam & Trebellianicam an peccet mortaliter, & cõtra retinentem in rentetur denuntiatio euangelica. 828.40
1 Reuerentiam debet minor maiori impendere,& ccontra. 216.86
1 Reus quandoque forum actoris sequitur. 114.7
2 Reus qui comparuit tempore primæ citationis, specialiter citari debet ad audiendum sententiam. 839.47
2 Reus actore quandoque fauorabilior est. 159.87.
2 Roma quot nominibus appellatur. 85.87
2 Rusticus deterioris est conditionis quàm miles. 778.78

S

2 SAcerdotium est dignitas. 70.38
2 Sacra ministeria in ecclesiis fieri debent 399.47
2 Sacramentum honestiori defertur. 160.7
2 Sacramentum scabinorum.l.3. de scabinis 1112
1 Saltus gomatici qui dicuntur. 173.57
1 Salutare Principẽ cuique non licet.249.50
2 Saluus conductus datur tam in eundo,quã in redeundo. 938.in addi.
2 Saluus conductus datus alicui,an extendatur ad famulos,nuntios & res quas secum habet. 638.in addit.
2 Sapiens mutat consilium in melius. 130.19
2 Sapienti pauca dicenda sunt. 281.92
2 Satisdat iterum appellans. 209.44
2 Scabini seu consules iurisdictionem habent. 1011.in addit.
2 Scamera.i.explorator,& scrutator rerum regni. 907.58.& in addit.
2 Scandalum faciẽs in palatio regis qua pœna sit puniendus.l. si quis intra palatium. de scandal. 911.& in addi.
2 Scandalum quid. 911.61.& in addit.
2 Scena quid sit. 192.14
2 Scholares iurisdictioni potestatis subsunt. 437.80
2 Scholares in delictis priuilegio non vtuntur. 106.83
1 Scire debent omnes, quod suum non est, alienum est. 139.81
1 Scriniorum tria sunt genera. 199.83
2 Scriptura pro parte potest. 361.78
2 Scriptura in multis necessaria est. 210.35
2 Scripturæ aliquando plusquam testi credi tur. 326.34
2 Sculca.l.vj.de exercitalibus. 947
2 Sculdasius,est minor iudex.siue pedaneus. 961.37
2 Seditio quid. 960.8
2 Semel malus &c.gl.in verb. fideiussorem. §.si verò non administrat.in auth.de exhi. reis. 201.66
2 Senectus veneranda. 168.in tex.
2 Sententia diffinitiua aliquando ante litis contestationem fertur. 310.47
2 Sententia quandoque lite non contestata fertur. 230.75
2 Sententia sine scriptis quibus casibus valet. 76.31
2 Sententiæ cum sapientum consilio dentur 168.66
1 Sententia aduocato fisci absente contra eum lata non valet. 13.81
1 Sententia in scriptis est ferenda. 184.82
2 Sententia diffinitiua in summarijs datur. 830.30
2 Sententia lata in causa summaria, in qua iudex dicit se habuisse plenam causæ cognitionem non facit præiudicium in alia causa. 833.46
Sententia lata in causa in qua plena cognitio requiritur, si iudex dicat se habuisse cognitionem summariam,nõ valet. 833.56
1 Sententiam tanquam delegatus cum non esset qui tulit,& ille qui potuit delegare ratificet an valeat. 2.11
2 Sententia in denuntiatione euangelica qualiter feratur. 830.6
2 Sententia in causa quæ tractatur sine figura iudicij in scriptis est ferenda:sed an aliæ solennitates requirantur.836.54.& lata in dominum procuratore præsente hoc casu tenet. 836.67
2 Sententia lata super principali parit exceptionem super incidenti. 832.76
2 Sepeliendi ius in ciuitatibus non erat olim. 17.82.
2 Seruire per substitutũ nemo potest.50 65
2 Seruire vasallus feudo per substitutum potest. 816.74
2 Seruus an testificetur. 309.83
2 Serui fugientes eo ipso videntur res amissas subtraxisse.gl.in verb.factum.§.si verò etiam quidam.in auth.de exhi.reis.200.85
2 Seruus fructuarius si nolit operas exhibere,modica castigatio permittitur. 937.45
2 Seruus monachus factus,est in possessione libertatis. 35.87
2 Seruus factus monachus recedens redditur domino cum rebus. 35.5
2 Seruus per iudicium se defendit. 941.l.fin. de homicid.liber.hominum. in text. & in additio.
2 Serui vt ad libertatem perducantur, maxima merces est.l.3.de vlt.volunta. 1060
1 Serui vnde dicuntur. 91.62
2 Serui,milites,mulieres infames accusant in crimine læsæ maiestatis. 826.60
2 Sigillo proprio vel publico creditur in citationibus. 840.37
2 Significationi propriæ verborum standum, vbi non apparet ratio. 825.72
2 Silanechil.i.remuneratio. 1013.in addit.
2 Siliqua quid sit. 175.83
2 Siliqua pro solido. 972.& 977.10
2 Simonia manu, lingua & obsequio committitur. 42.80
2 Sinaica quid.l.v.de eo qui termi.anti. 965
2 Solennia inquisitionis si non præcedãt,valet tamẽ inquisitio si non apponat.827.24
2 Solui aliud pro alio inuito potest. 33.1
2 Solutione quandoque non tollitur obligatio. 244.83
2 Solatiare pro fideiubere.l.3.de exerci. 946
2 Sonopair quid.l.lvj.de furt. 987
2 Sonum in scuto facere quid sit. 921.40
2 Soror continetur appellatione fratris. 21.66
1 Specialia quinque in debitore ciuitatis notantur. 123.86
2 Sponsor, mandator & fideiussor differunt. 29.67
2 Sponsor,quis. 29.71
2 Stantia pactum nudum dicitur.l. xxviij. de arbit.& guadimo. 1079
2 Stalaria quid. 967.in addit.
2 Statutum puniens violentiam factam cum armis,vel sine armis. comprehendit mulieres. 957.in addit.
2 Statutũ inducens qp generaliter iudex possit procedere quid operetur. 827.73
2 Statuta imponentia pœnam pro quolibet vulnere & percussione qualiter intelligantur. 921.in addit.
2 Statutum sequens non tollit præcedens habens clausulam derogatoriam,nisi fiat specialis mentio de primo. 845.10
2 Statutum sequens tollit præcedens non habens clausulam derogatoriam, si sint contraria. 845.22
2 Statutum dicens qp procedatur de facto,in telligitur manu regia,& solẽnitatis iuris ciuilis tolluntur. 838.61
2 Statuta vel consuetudines quando per legem habentem clausulam non obstante, tollantur. 846.22
2 Steterit pro placuerit. 100.31
2 Sine strepitu,quid. 834.in addit.
2 Strepitus quid. 834.53
2 Striga.i.masca, seu sortilega.l.fi.de homici. seruor.in tex.& in addi. 944
2 Studuisse diu non sufficit,sed benc. 201.68
1 Suadere plus est quam compellere. 907.63
2 Subditos suos locupletes esse vult imperator. 69.70
2 Substantialia à iure ciuili inducta tolluntur in causa cognoscenda summariè nõ quæ à iure naturali. 835.12
2 Substitutum qui possunt habere. 319.53
2 Successio sequitur votum naturæ. 375.84
2 Successio sit quandoque vsque ad tertium gradum. 144.69
2 Sulfreal pro libero siue ingenuo.978.20.& l.j.de coniug.seruorum. 1037
2 Summariè.i.breuiter. 830.21
2 Summaria examinato plenariam non impedit. 832.60
2 Sũmaria cognitio in quo versetur, quãdo causa summariè cognosci debet. 831.30
1 Superindictum quid sit. 25.8
1 Superior inferioris factũ confirmat.56.46
1 Superiorẽ debet accusare inferior. 252.18
1 Susceptores qui. 1.in addi.
2 Susceptum quid sit. 108.79

T

1 TAbelliones & tabellarij an leges scire debeant. 91.64
2 Tabellio an fit de numero testium. 254.69
2 Tabellio debet esse rogatus vt instrumentum recipiat. 182.69
2 Tabellio delinquens in officio, repellidebet. 53.87.& 285.42
1 Tabularij qui. 1.79
2 Tanæ.i.adunationes.l.ij.de sedit. contra ibi. dicem leuat. 960
2 Tacens consentit. 135.57
2 Tacita quædam licent quæ non expressa. 315.47
2 Tempus post scientiam currit. 738.71.& 755 48
2 Temporis tractu inualida quædam validantur. 760.74
2 Telonium funis est ad hauriendã aquam.l. xxiiij.de homi.libe.homi. 936
1 Tempus donationis inspicitur. 121.3
2 Tempore prior, potior est iure. 316.69
2 Temporum tria sunt genera. 167.67
2 Tempus pro tempore. 6.5
1 Temporis diuturnitate ius alicui quæritur. 166.31
2 Terminus in citatione per edictum debet poni cõgruus,vt veniat in notitiam citati & possit ad locũ citatiõis pparere. 840.82
2 Termiuus intelligitur peremptorius. quando proceditur sine figura iudicij. 843.28
2 si in Termino citationis comparet, & allegat absentiam citati, & petit sibi prorogari terminum vt inueniat citatum, terminus debet ei dari. 841.20
2 si in Termino citationis aliqui comparet allegãs citati absentiam & iustum impedimentum,iudex tamen procedat, peccatus est nullus. 843.1
1 Territorium ciuitatis appellatione venit. 63.37
2 Tertium expectans præceptum vt in obediens punire debet 65.75 236.96
2 Tessera quid sit. 145.83
2 Testatur quis aliquando de alieno. 339.69
2 Testamentum vtrumpatur duo requirantur. 747.84
2 Violentia an crimen publicum. 78.29
2 Virtutum præmia merentib. tribui debere.& impijs dignã vltionem.940.in addi.
2 Virtus in necessitate comprobatur. 45.27
2 Vir quis dicatur. 133.14
2 Viros fortes esse oportet. 116.58
2 Vita contemplatiua celsior actiua. 34 20
2 Vniuersitas quando citatur,quomodo facienda citatio. 842.70
2 Vniuersitas potest delinquere, & contra eam potest procedi,& punitur. 838.85
2 Vniuersitas in causis capitalibus respõdet per procuratorem. 433 69.
2 Vniuersitas accusando prosequitur accusationem per procuratorem. 843.72
2 Vniuersitas in capitalibus per syndicum respondet. 843.68
2 Vniuersitas non interdicta potest postlidere. 910.77
2 Voci vitæ an plus quàm mortuę credendum sit. 250.2
2 Voluntates vltimæ quinque modis fiunt. 16.68
2 Voluntas in maleficijs non exitus spectatur. 808.54
2 Voluntatem liberam quæ verba denotet. 837.70
2 Voluntas defuncti adimpleri debet.l. 3. de vltimis uoluntin tex.& in addit. 1059.
2 Voluntas coacta,voluntas est. 837.59
2 Voluntas in maleficiis, non exitus inspicitur. 801.10
2 Vsumfructum habet pater in aduentitijs filij. 377.39
1 Vsura non accedit pœnæ. 13.35
1 Vsurpareī bonam & malam capitur partem. 138.37
2 Vtilitatis gratia quædam licent quę aliàs non.columna. 387.31
2 Vtilitas publica priuatæ præferenda. 57. 84.
2 Vulnerans aut percutiens in facie qua pœna afficiendus.921.in addit.
2 Vxorem dimittere an liceat propter ingressum monasterij. 38.68
1 Vxor inter domesticos & familiares numeratur. 230.83
1 Vxoris bona inter res uiri annumerantur. 177.56
2 Vxoris crimen celans patronus turpitudinis est. 1007.addit.
2 Vxor an domina dotis. 141.86
2 Vxor quandiu maritum militem debeat expectare. 136.59
2 Vxoris castigatio viro pmittitur. 373.23
2 Vxorẽ non ducũt in sacris positi. 159.42

X

2 X Enodochium quid sit. 52.28

Z

2 Z Elus. 37.47

Tabula materiarum Voluminis,

2 Testõ infirmato, legata tñ valẽt. 359. 13.
2 Testamenta necessaria, 16.62
2 Testari de alienis quandoque licet. 38.3
2 Testin filijfamil. vel serui fm sui formam dicitur testamentum. 827.30
2 Testatoris voluntas complenda nisi in tribus casibus. 4.55
2 Testis cum sui dicti dicere debet. 303.70
2 Testis cogitur reddere rationem sui dicti. 370.82
2 Testis de credentia deponere non debet. 431.62
2 Testis est Deus quando iuratur. 24.17
2 Testis qualis esse debeat. 12.54.
2 Testes an debeant esse rogati. 251.30
2 Testes debent ẽtes nosce re. 248.83
2 Testes non põt ps producere post didici tatestificata testium aduersarij. 303.67
2 Testium debet refrenari copia. 306.1
2 Testium productio regulariter fit post litem contestatam. 311.42
2 Testium numero non adiecto, duo sufficiunt. 801.43
1 Testes aliquando ad probandum non sufficiunt. 30.80
2 Testes iurẽt parte præsente. 836.24.& 29
2 Testium dicta debent concludere in processu sine figura iudicij sicut in ordinarijs. 836.31
2 Testes & eorum dicta publicantur in processu sine figura iudicij.836.34.non tamẽ producunt post didicita testificata 836.39
2 Testis in testimonio ferendo debet esse iciunus.l 2.de testib. 1124.& in addit.
2 Testes secrete & separatim interrogandi & examinandi,l.6.de testib. 1125
2 Testes examinati super vna instantia ad vnum finem non impediunt examinationem fieri in alia ad alium finem. 832.60
2 Testibus in dignitate constitutis creditur sine sacramento iure Longobardorum. l.2.de reb.intertiat. 1085.& in addit.
2 Thelatura quid.l.3.4. & 5.de eo qui termi.antiq. 995
2 Thinx est uniuersalis donatio. 1045.56
2 Thigare est uniuersalr donare. 1045.56
2 Threus,siue stremus, qui natus est ex filio naturali.l.5.de succes. 1042
2 Titulus varia significata habet. 397.23
1 Titulum allegare sufficit. 22.27
1 Torneamenta prohibentur. 185.57
2 Transeunti licitum est in manu tres capetracemos.l.39.de furt.& in addit. 984
2 Transfuga dicitur,qui recedit de terris subiectis,& vadit ad hostes. 848.84
2 Transigi potest super adulterio. 374.22
2 Tribunal & consistoriũ differunt.168.87.
1 Tributa exigere ad quos pertinet. 22.18
1 Tributa soluere omnes coguntur. 30.42
1 Tributa soluit minor. 164.4
2 Trotingi.i.ioculatores, qui nouerunt salrare. 953.52
2 Trentum inferior pars brachij.l.pe. de his qui insidiando. 920
2 Turbam x.homines faciunt. 966.42
2 Turpitudo ctionem tollit. 399.17
2 Tutor obligatur ad ratiocinia. 244 9
1 Tutori sine scriptura solui potest.127. 44
1 Tuus sum,dñum non importat. 151.20

V

1 VAgabũd? priuilegiũ perdit. 198.70
2 Vagus scholaris non debet magister fieri. 248.18
2 Vandali,hostes populi Romani. 1.80
2 Variatio testium est consideranda. 305.1
2 Vasallus contra omnes auxilium domino prẽstat. 751.62
2 Vasallus contra se dominum iuuare non tenetur. 782.10
2 Vasallus defendere tenetur dominum verbo & facto. 823.63.
2 Vecorim,oberos. memorphin sunt verba iniuriosa. 1012.in tex.& in addi.
2 Velocitas propter imminens periculum exigitur. 96.5
2 Vendere cogitur quis suam rem. 33.25
2 Venditio rei ciuitatis fit in omnium præsentia. 386.52
2 Venditionis nomen alias alienationi species non complectitur. 62.65
1 Vendere suam rem quis cogitur. 133.51
1 Ventrem sequtur proles. 150.8
2 Verbum gñale omnia complectit. 234.61
2 Verbum semel positum, ad diuersa referri potest. 223.80.
2 Verbum si quis, utrunq; sexum comprehendit. 906.40
2 Verbum videbitur denotat arbitrium boni viri. 837.47
2 Verbũ ptinet multipliciter capit. 912.5
1 Verbum pro ratione quandoq; ponitur. 14.85.
2 Verba liberam voluntatem importantia. 837.70
2 Veritatem debet iudex inquirere. 12.65
2 Veritatem super omnia debet quærere iudex. 181.78
2 Veritatem celans nocere dsiderat.741.58.
2 Veste alterius in eius contemptum vtens punitur. 447.25
1 Vestium diuersa genera. 112.21
1 Vicarius comiti & duci æquiparatur. 195.65
2 Vicem duorum vnus gerere non potest. 27.23.
2 Vicini præsumuntur scire uitam & facultates.l.11.in fi.de testib. 1128
2 Victor victo in expensis quandoque condemnatur. 100.52
2 Vigilare non debemns nocte in magnis diebus tñ quantum in paruis. 68.28
2 Vilis plusquam nobilis punitur. 90.77
2 Villæ & castra sub ciuitate collectam faciunt. 291.14
2 Villa in Francia idem est qđ ciuitas, apud nos dicuntur ædificia sine muris, & de iure communi non habẽt iurisdictionem. 847.1
2 Violenta præsumptio an probationem recipiat. 747.84
2 Violentia an crimen publicum. 78.29
2 Virtutum præmia merentib. tribui debere.& impijs dignã vltionem.940.in addi.
2 Virtus in necessitate comprobatur. 45.27
2 Vir quis dicatur. 133.14
2 Viros fortes esse oportet. 116.58
2 Vita contemplatiua celsior actiua. 34 20
2 Vniuersitas quando citatur,quomodo facienda citatio. 842.70
2 Vniuersitas potest delinquere, & contra eam potest procedi,& punitur. 838.85
2 Vniuersitas in causis capitalibus respõdet per procuratorem. 433 69.
2 Vniuersitas accusando prosequitur accusationem per procuratorem. 843.72
2 Vniuersitas in capitalibus per syndicum respondet. 843.68
2 Vniuersitas non interdicta potest postlidere. 910.77
2 Voci vitæ an plus quàm mortuę credendum sit. 250.2
2 Voluntates vltimæ quinque modis fiunt. 16.68
2 Voluntas in maleficijs non exitus spectatur. 808.54
2 Voluntatem liberam quæ verba denotet. 837.70
2 Voluntas defuncti adimpleri debet.l. 3. de vltimis uoluntin tex.& in addit. 1059.
2 Voluntas coacta,voluntas est. 837.59
2 Voluntas in maleficiis, non exitus inspicitur. 801.10
2 Vsumfructum habet pater in aduentitijs filij. 377.39
1 Vsura non accedit pœnæ. 13.35
1 Vsurpareī bonam & malam capitur partem. 138.37
2 Vtilitatis gratia quædam licent quę aliàs non.columna. 387.31
2 Vtilitas publica priuatæ præferenda. 57. 84.
2 Vulnerans aut percutiens in facie qua pœna afficiendus.921.in addit.
2 Vxorem dimittere an liceat propter ingressum monasterij. 38.68
1 Vxor inter domesticos & familiares numeratur. 230.83
1 Vxoris bona inter res uiri annumerantur. 177.56
2 Vxoris crimen celans patronus turpitudinis est. 1007.addit.
2 Vxor an domina dotis. 141.86
2 Vxor quandiu maritum militem debeat expectare. 136.59
2 Vxoris castigatio viro pmittitur. 373.23
2 Vxorẽ non ducũt in sacris positi. 159.42

X

2 X Enodochium quid sit. 52.28

Z

2 Z Elus. 37.47

FINIS.

Series chartarum.

† a b c d e f g h i K l m n o p q r s
t v x y z A B C D E F G
H I K L M N O P

Omnes sunt quaterniones demptis † quinternione & P ternione.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de
Biblioteca